image not available

37
15 D
2

Digitized by Google

SANCTI
CYRILLI
ALEXANDRIÆ
ARCHIEPISCOPI
OPERA, GRÆC. LAT.

BIBL. FONSEC. ARACOELI

S. P. N.

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI OPERA

IN VI. TOMOS TRIBVTA.

Cura & ſtudio JOANNIS AVBERTI *Laudunenſis Eccleſiæ Preſbyteri Canonici, & in Schola Pariſienſi Laudunenſis Collegij Magiſtri, ac Interpretis regij.*

TOMVS PRIMVS.

LVTETIÆ, M.DC. XXXVIII.

REGIIS TYPIS.

EX PRIVILEGIO REGIS.

37-15-D-2

Digitized by Google

EX EDITIONE LATINA LIBR.
DE ADORAT. IN SPIRITV ET VERITATE.
ADMONITIO ANTON. AGELLII AD LECTOREM.

BEATI CYRILLI *de adoratione in Spiritu & Veritate libros cum*
Lugdunum imprimendos miſiſſem, adeo male non modo imprimentis
negligentia, verum etiam corrigentis culpa accepti fuerunt, vt innu-
meris mendis pleni, & quod mihi moleſtius fuit, adnotatiunculis
marginibus additis reſperſi eſſent, quas neque ego miſeram, neque fe-
ceram: & ita ineptæ & abſurdæ erant, vt alicubi ne auctoris qui-
dem ſanctiſſimi & eruditiſſimi viri nomini parcerent. Quod vbi con-
ſpexi, totam illam Lugdunenſis impreſſionis cogitationem abieci. Sed hortantibus poſtea
eruditis viris, mecumque beneuolentia coniunctis, & præcipue illorum adhortationem
illuſtriſſimo ampliſſimoque Card. CARAFA, *cuius iuſſu ac voluntate illos conuer-*
teram, approbante, vt vitia ſuperioris impreſſionis emendarem, alteram vt dicitur naui-
gationem ſuſcepi, & ad incudem illam impreſſionem reuocaui, curauique vt denuo libri
emendatiores imprimerentur. Habes, Lector, Romanæ huius impreſſionis cauſam. Nunc
mihi ratio exponenda eſt, quam in interpretando ſum ſecutus.

Ego cum viderem in externorum ſcriptis transferendis fidem interpretis requiri, atque
eam abunde præſtari, ſi quod in permutandis nummis vſu venire ſolet, æſtimatio ſententiæ
tantundem valens reddatur, non ſcrupuloſe verba numerentur; mediam quandam viam
mihi ingrediendam putaui, vt ſententiam auctoris ita redderem, vt neque illam ſolum ſpe-
ctans verba contemnerem, neque rurſus verbis pluſquam opus eſſet adhæreſcens, obſcurus
eſſem. Neque vero Latina verba illa tantum putaui, quæ apud linguæ ſummos auctores
reperiuntur; nam illa ſcribendi anxia nimis & ſcrupuloſa ratio in ijs ſcriptis, quæ ad Reli-
gionem pertinent, non vſquequaque ſeruari poteſt; religione enim quadam verborum ad-
ſtrictus tenetur interpres, adeo vt ſi elegantius transferre velit, neque certis quibuſdam vti
verbis atque ſolennibus, plerumque ſententiam obſcuret, dum Chriſtianis abiectis cultio-
ra fortaſſe quærit; ſæpe ſimplicitatem illam Chriſtiani ſcriptoris à fucis alienam parum re-
ferat; nonnumquam etiam, quod caput eſt, decreta quædam noſtræ fidei violet. Quam-
obrem auctoris ſenſum ita conatus ſum transferre, vt ſimplicibus verbis, & à conſuetudi-
ne Chriſtiana minime alienis vterer; curauique quantum potui, ne in eo legendo Chriſtia-
nus Lector in auctoris ſententia mores auctoris deſideraret. Hactenus de meæ interpretatio-
nis ratione. Nunc de operis Auctore pauca dicenda ſunt.

Cyrilli hoc opus eſſe, qui in eius ſcriptis perlegendis ſit verſatus, puto dubitaturum nemi-
nem; idque non ex inſcriptione ſolum cognoſci poteſt, quæ in omnibus quos videre potui
manuſcriptis libris prænotata eſt, verumetiam ex elocutionis genere cum cęteris eius libris
quamſimillimo. Habet enim Cyrillus, vt ſcriptores omnes, ſuam quandam orationis for-
mam ac faciem; quam, vt in ipſa vultus humani ſpecie vſu venit, haud facile in alio de-
prehendas: eaque in latino quoque, ſed facilius ac certius in græco perſpicitur. Accedit al-
terum argumentum, quod eædem ſententiæ ac dogmata, quibus in his libris vtitur, in alijs
item eius libris, de quibus nulla eſt controuerſia, leguntur. Longum vero eſſet, neque neceſ-

Digitized by Google

ſarium, ſi eas omnes ſententias perſequi velim: ſatis erit ad eam rem demonſtrandam vnum aut alterum exemplum commemorare. Ne longius abeam, quod in primo libro poſuit, ſubſtantialiter ex Patre & Filio procedere Spiritum ſanctum, nonne Cyrillum auctorem coarguit? quo ex græcis doctoribus nemo dogma hoc apertius protulit. nam eandem ſententiam cum alibi, tum in Theſauro libro 13. legimus, capite & 2. & 3. itemque lib. 14. cap. 1. & in Ioannem lib. 10. cap. 33. Inſufflationem deinde ſpiritus ſancti in hominis corpus è limo formatum, vt Geneſeos ſecundo legimus, id effeciſſe Cyrillus putat, vt Spiritus ſancti munere animam decoraret. Hanc ſententiam in libro quoque in Euang. B. Ioan. 2. c. 3. & lib. 12. c. 56. poſuit. Cyrilli opinionem non ſatis probat B. Thomas in 1. par. q. 91. art. 4. & in libello quem aduerſus errores Græcorum ſcripſit, tamquam Cyrilli propriam agnoſcit. Sed vt ſolet Patrum ſententias modeſtiſſime in rectum ſenſum interpretari, vt magis eos defendere quam reprehendere videatur, eam reuerentia tanti Patris permotus excuſat, allegorice ab illo prolatum dicens. Excuſari ac defendi aliter quoque poteſt; cum Cyrillus in eam ſententiam veniſſe videatur, vt Marcionis & Manichæi blaſphemias propulſaret, qui dicebant per inſufflationem illam inditum eſſe homini Dei Spiritum, eumque in animam hominis cõuerſum. Hoc Cyrillus deteſtatus, negat Spiritum in animam conuerſum; aſſeritque inſufflationem illam ad decorem animæ, non ad corpus animandum profeciſſe. non tamen negat Spiritus virtute atque efficacia corpus illud anima viuente vegetatũ; ſed ſimul fere animam vi Spiritus infuſam, & eueſtigio ſancti Spiritus munere decoratã. quod perſpicue dixit in Euangelium B. Ioannis lib. 2. cap. 3. Sed Cyrilli opinionis excuſatio alterius operis eſt. nunc ſatis eſt oſtendiſſe Cyrilli hanc eſſe ſententiam. atqui in primo huius operis libro hæc ſententia poſita eſt; quo verum eſſe Cyrilli hoc opus indicatur.

Expoſitiones vero diuinæ ſcripturæ, quæ in alijs eius libris afferuntur, ſicubi in his libris vſus incidit, eædem poſitæ ſunt: quod ipſum eundem eſſe prodit. Singulas recenſere neque breuiter poſſum, & otioſi hominis eſſet: idque cui libitum fuerit facile eſt ex indice ſcripturæ ſacræ, qui ad finem operis eſt poſitus, deſumere, & illas inter ſe conferre. Quin etiam inter Cyrilli opera libellus quidam inuenitur, qui Collectanea inſcribitur. in eo multa ſunt ſcripturæ loca ſublimiori ſenſu & anagogico explicata, pleraque ex his libris pæne ad verbum deſumpta, vt illud de Moyſe linguæ tarditatem excuſante, de ætate Aaron, de virga in ſerpentem verſa, de aquæ penuria, qua Iſraëlitæ pauloante ex Ægypto liberati primum vexati probatique ſunt, de pugna aduerſus Amalechitas inita, Ioſue Duce, Moyſe ſpectatore.

In Græcis catenis præterea, in Pentateuchum præcipue, quæ in Vaticana Bibliotheca ſunt, quam multa ac prope dixerim omnia ex his libris accepta ſunt? ita vt pæne totos ibi inſertos videas hos libros, atque Cyrilli nomine citatos.

Poſtremo Anaſtaſij Patriarchæ Antiocheni ſanctiſſimi & eruditiſſimi viri, quem non moueat auctoritas? is enim in ſuo Deductorio libro de his libris teſtimonium profert, Interrogatione vigeſima. Locus autem quem citat aduerſus vanitatem auguriorum, de libro 6. ſumptus eſt. Ex his omnibus illud profecto liquet, proprium eſſe Cyrilli opus, neque apud quemquam puto hanc rem in dubium reuocandam.

Ne vero quiſquam offendatur, cum teſtimonia, quæ de ſcriptura proferuntur, aliquibus locis non congruere cum latina editione viderit, admonendus is mihi eſt, id non in vno Cyrillo, ſed in omnium Patrum tam Græcorum quam veterum Latinorum libris vſu venire. hi namque omnes veteris teſtamenti ſcripturis iuxta LXX. interpretum tranſlationem vtuntur. Sed quia vetus horum interpretum editio iamdiu apud Latinos amiſſa eſt, dedi operam, vt quæ in his libris ex veteri inſtrumento citantur, ea cum antiquorum latinæ Eccle-

ſiæ Patrum lectione congruerent: in eaque re Auguſtini præcipue libris adiutus ſum; in cuius Quæſtionibus non pauca ex illa veteri LXX. interpretatione leguntur.

In nouo autem teſtamento latinam vulgatam editionem vbique retinui; niſi vbi aut aliter legiſſet auctor, aut eam expoſitionem attuliſſet, quæ cum latina editione congruere non poſſet. quibus in locis ne ab Auctoris ſententia diſſentirem, neue illam obſcuriorem redderem, coactus ſum aliquantulum à vulgata diſcedere; ſed hæc loca non multa ſunt. Quod admonitum te Lector volui, ne ſicubi aliter quam illa habeat transtuli, vulgatam editionem reprehendere me voluiſſe putes. Altera etiam acceſſit cauſa, cur id mihi facere neceſſe fuit, ne ſi aliter quam Auctor in græco poſuerat, Scripturæ ſacræ teſtimonia transtuliſſem, characterem ac notam haud exiguam adimerem, qua Cyrilli hoc opus eſſe probari poſſet. Etenim cum in ijs libris, qui tamdiu editi ſunt, & ſine dubio Cyrilli eſſe creduntur, nonnulla Scripturæ ſanctæ loca ſingulari ac proprio quodam auctoris modo legantur, eodemque modo in his libris, quos edimus reperiantur; id certe non leue indicium eſt hos libros eiuſdem auctoris eſſe, eique tamquam certiſſimis notis inſignitos iure optimo aſſerendos. Exemplo res clarior fiet. Solet Cyrillus in ſuis libris illum pſalmi 46. verſum hoc modo citare, Dei fortes, à terra vehementer eleuati ſunt. *neque ſolum citare, ſed etiam expoſitionem huic lectioni congruentem apponere. hoc modo certe in eius* Commentariis in Ioannem *lib.* 11. *cap.* 29. *bic verſus legitur. Atqui eodem modo citatur etiam in hoc opere lib.* 1. *libro etiam* 3. *Si igitur quod erat in editione latina poſuiſſem:* Dei fortes terræ, vehementer eleuati ſunt, *non modo magna ex parte Auctoris ſententiam obſcuraſſem, expoſitionique offeciſſem, ſed etiam haud leue indicium quo poterat Auctor huius operis dignoſci ſuſtuliſſem plura eius rei exempla hoc loco afferre non eſt opus, cum in calce operis adiecerim nonnulla Scripturæ loca obſeruatione collecta; vnde petere poteſt, ſiquis plura deſideret. In his autem libris totam fere ſecretioris intelligentię myſtagogiam tradit, in qua maxime videtur excellere; adeo vt in Moyſi libris nihil fere ſit ad vmbram & futurorum imaginem pertinens, quod hic non explicetur; vt ſicut illos libros in quibus de Theologia diſſeruit, Theſaurum inſcripſit, ita hos libros, alterum velut Anagoges & Tropologiæ Theſaurum poſſis appellare.*

Quamuis autem omnium fere Moyſi librorum myſteria in his libris aperiantur, non tamen eandem ſeriem, quam ille in ſcribendo tenuit, hic in explicando ſecutus eſt, ſed ſuum quendam ordinem ſeruauit, ita vt prius argumenta quędam certa ſibi pręſcribat, tum loca ſcripturæ varia cum illis argumentis conuenientia è diuerſis ſcripturæ libris colligat & explicet. Itaque in Primo libro cum de lapſu hominis in peccatum diſſerat, & doceat qua ratione à peccatis ac vitiis ad meliorem frugem redire poſſit, decerptis vndique ſcripturæ ſanctæ teſtimoniis, illiſque ad allegoriæ rationem enarratis, id quod propoſuerat planum facere conatur. Eandem rationem tenet in Secundo, *cum legem ad hominem iuſtificandum non ſatis habere virium oſtendit. Eandem in* Tertio, *in quo homines in* Chriſto *iuſtificari, & in eius præcipue baptiſmo tolli peccatum docet. Nec diuerſam rationem in Quarto & Quinto ſequitur, in quibus fortitudinem eſſe neceſſariam non modo ad incommoda perferenda, verum etiam ad terrenos affectus voluptateſque conculcandas, declarat. Idem ſeruat in Sexto, in quo de caritate in Deum, & de iis præceptis, quæ ad illius dilectionem pertinent, diſputat; de iis etiam rebus quibus eius dilectio violatur: eæ ſunt peruerſæ de Deo falſæque opiniones, & quæ de eiuſmodi falſis opinionibus proficiſcuntur; cuiuſmodi ſunt præſtigioſæ aſtrorum, ominum, auguriorum obſeruationes, manium euocationes, diuinationes, oracula, ſuperſtitiones; quæ omnia idololatriæ cognata ſunt, & ex illa fluxerunt. ad hæc in culpa fati fortunęque prætextus, Genethliacorum vanitas, temporum notatio. Eandem viam tenet in Se-*

ptimo & octauo, cum de aliis præceptis diſſerit, quæ proximi dilectionem attingunt. necnon in Nono ac Decimo, cum de tabernaculo eiusque inſtrumentis, opificio, vſu, legibus, dedicatione, oblationibus agit. Vndecimo vero ac Duodecimo diuerſis è ſcripturæ locis ea colligit, quæ ad Sacerdotium eiuſque leges, ad ſacerdotum veſtes, conſecrationem, ſacrificia pertinent. in Tertiodecimo expendit quæ de Leuitis, eorumque recenſione, miniſteriis, legibus Moyſes prodidit. Quartus decimus ſequitur, in quo iam extructo tabernaculo, mundos eſſe oportere qui ante conſpectum Domini veniant, vitiatoſque. homines à ſanctis arceri præfatus, eas leges commemorat, quæ de leproſis, ſeminifluis, immundis in anima, de colliſis, exectis, ſpuriis, diuerſis locis ſcriptura tradidit. His adiicit Moabitas, Ammonitas, immundos item ex impuritate ſtudiorum ac vitæ genere parum caſto, quales ſunt meretrices, fornicatores, adulteri, proſtituti, quos τελισκόμενους *ſcriptura vocat. Tum de mundis immundiſque animalibus diſſerit, quidue per allegoriam horum ſingula ſignificent exponit. Iam in Quintodecimo quia non ſatis erat immundi quinam eſſent dixiſſe, niſi adderetur qua ratione mundari poſſint, ea omnia colligit, quæ ad eorum purgationem, atque mundationem veteri lege conſtitutum eſt. Quæ mundatio quia ſacrificiis fiebat integris, de perfectis animalibus ad ſacrificium aptis diſſerit. porro ſacrificandi ritus quia pro immunditiæ diuerſitate variabatur, neceſſe fuit, vt quicquid lex de lepræ differentia, deque alijs immunditiæ generibus ſtatuerat, commemoraret. Sed quia parum eſt maculas culparum abluere, niſi purgationi etiam ſanctitas adiiciatur, per quam nos ipſos Deo conſecramus, in Sextodecimo libro illa omnia digerit, quæ lex de donis & oblationibus inſtituerat, quę item de cenſu illo ſacro, qui pro ætatis ratione ſoluebatur, quę de magno voto, quod a Nazareis nuncupabatur, de obſeruationibus ad hoc voti genus pertinentibus, diuerſis in locis veteri lege ſancitum erat. Poſtremo libro feſtorum dierum celebrationem quaſi mercedem quandam ſanctificatis hominibus proponit. quamobrem quæcunque de variis feſtiuitatibus, de ijs etiam, quæ feſtis diebus vt obſeruarentur inſtituta erant, in hunc librum contulit.*

Hæc omnia cum in veteris teſtamenti libris tamquam obſcurioribus formis adumbrata eſſent, & ab Iſrael ſecundum carnem carnaliter obſeruarentur; id in his libris efficit hic Pater, vt a nobis qui ſecundum ſpiritum, Iſrael ſumus, ſpiritualiter obſeruari doceat; & vmbras illas penicillo quodam orationis ad veritatem efformat; & carnalem illum figuralemque cultum a veris Dei adoratoribus in ſpiritu ac veritate perfici poſſe demonſtrat. quæ cauſa fuit, vt huic operi hanc inſcriptionem prænotaret, De adoratione in ſpiritu & veritate. *Hæc habui quæ de his libris te Lector præmonerem. Tu ſiquid hoc meo labore adiutus fueris, mihi cumulatiſſime ſatisfactum putabo, ſi precibus ad Deum pro me tuis vicem retuleris.* *VALE.*

EMINENTISS.

S. R. E. CARDINALI ARMANDO IOANNI

DVCI

DE RICHELIEV,

FRANCIÆ PARI.

MAgni Cyrilli monumenta offero tibi, Cardinalis Eminentiſſ. tardumque nomen, quod expedire pridem geſtit animus, aliquando perſoluo. Vixdum huic operi mentem adieceram, cum me Regis Interpretibus adſcriptum graui tuo de me iudicio & officii neceſſitate quadam in iſtud laboris impuliſti. Quid reliquum

ã

erat, niſi vt eo perſunctus publica memoris animi teſtificatione debitam E. T. gratiam inſignirem, & inſcriptione tui nominis editioni huic authoritatem ac decus adiungerem? Nam quanti ſit inuictum illum hæreſum domitorem ac triumphatorem E. T. ſiſtere, nemo poteſt non interpretari, niſi qui quantus ſis, & qualem in hoc regno & Eccleſia Dei perſonam ſuſtineas, non intelligit. Annus trigeſimus ſupra centeſimum agitur, ex quo Iodocus Chlictoueus Theologus eius in Ioannis Euangelium Commentarium à G. Trapezuntio Latinè verſum G. Ambaſii Cardinalis ampliſſimi patrocinio primus commendauit. Felix ille oblatis ſibi tunc viri tanti auſpiciis: felicior tamen nunc ego tuis. Quanquam enim erant in Ambaſio Card. ſumma quamplurima, altiſſima prudentia, rerum maximarum vſus, au-

ctoritas & amplitudo prope ſingularis: ea tamen in te ſic eminent vniuerſa, vt expreſsiſſe perfectè demum videare quod ille antea feliciter adumbrauit. Iſtud certè eximium, quòd cum incredibili rerum diuinarum & humanarum ſcientia ſummam de literis bene merendi facultatem obtines, præſidiiſque omnibus abundas quæ ſunt ad eas tuendas ornandaſque neceſſaria. Quæ cùm in te largiùs quàm in quenquam noſtrorum hominum Deus Opt. contulerit, ſimul etiam edixiſſe videtur, à nullo præſentiorem vt illæ opem quàm à te quærant aut ſperent. Vnde mirum nemini videri debet, inter tot publicæ rei curas tuum illum ingentem & magna voluentem animum ad optimas de iuuandis & amplificandis iis cogitationes ſubinde reuocari, eaque verſare ac moliri, quæ, ſi Deus adſpirarit, profectò efficient vt eæ diſciplinæ quæ te talem tantumque fecerunt, receptis per te ornamentis, quales & quantæ ſint omnes intelligant. Itaque

cum te propemodum vnum hoc tempore doctrinæ omnes appellent, támque ſupra ſe poſitum te, quàm pro ſe, eſſe norint, Theologia peculiari iure tamen agnoſcit ſuum: cui ſi ad magnificas illas ſubſtructiones armamentarium aduerſus hæreſes olim addideris, plura ſanè ac certiora tela quàm Cyrillus non iam noſter, ſed totus tuus, miniſtrabit nemo; ſeu differendi vis & acumen quæratur, ſeu argumentandi varietas & copia, ſiue diſputandi vehemens & accurata ratio Chriſtianæ manſuetudini ac modeſtiæ coniuncta: quibus virtutibus ita pollet, vt hanc ei laudem cæteri Græciæ Patres non inuideant. Quis enim vnquam hæreticos & eorũ aſseclas ſi in ſentẽtia permanerent, acriùs confutauit, aut ſi quando ſe ſtudio pacis inflecterent, ad veram ac ſinceram fidei confeſsionem mitius perduxit? In præfractum Neſtorium quantum & quam inuictum animi robur iactatis Eccleſiæ rebus adhibuit? At verò in Ioannem Antiochenum, Theodoretum, & alios aduerſarum par-

tium Epiſcopos, cum ad ſanitatem rediſſent, tam æquum & placatum ſe præbuit, vt librum de emiſsario, & quos contra Iulianum deſertorem ſcripſerat examinandos eis miſerit. His machinis Chriſtianæ militiæ dux fortiſsimus Gentilium & hæreticorum arces olim euertit: Et, ſi tuis auſpiciis, Cardinalis eminentiſſ. in exteras orbis regiones aliquando transferetur, ibit porrò illis ipſis inſignis armis in Neſtorianas reliquias, aliaque iſtiuſmodi monſtra, quæ pridem Oriens alit, aut quæ non multis abhinc annis Occidens infauſto partu ſuſcepit. quibus propoſitum cum ſit S. Spiritus & Chriſti Domini diuinitatem, fidei noſtræ caput, euertere, acerrimi pugilis vim & incurſum non fruſtra ſentient, qui tot olim Chriſti Dei hoſtes incredibili virtute proſtrauit. Nec magis ab illo tuti fore cenſendi ſunt Nouatores: quorum ſtrenuè confutandorum cum tibi Deus animum ac mentem indiderit, nec te pigeat grauiſsimorum negotiorum interualla hoc otio ſancto diſtin-

guere, rem decidendis iis quæ in religione ſunt controuerſa capitibus vtiliſsimam certè feceris, ſi tuo beneficio, quæ tibi amplitudo eſt animi, vetera id genus ſanctorum Patrum monumenta ſtudioſè conquirantur, & per idoneos homines in lucem edantur. Ex his enim quæ fuerit primæua fides, quæ diſciplinæ forma, & qui ritus antiqui omnium optimè dignoſcitur, & vix vlla ſuboriri poteſt in fide nouatio quæ non poſsit eorum præiudicio deleri. Hoc verò te manet facinus pulcherrimum, Cardinalis eminentiſſ. hæc è maximis tuis innumeriſque laudibus vna eo quem in regno Francorum & Eccleſia Dei obtines gradu longè digniſsima. Alii alios tibi triumphos optent: omnes ego tibi, ſed inprimis eos vouere non deſinam, quorum non in terris modò, ſed & in cælis conſignata memoria immortalem te ex mortali faciant.

E. T. D.

IOANNES ALBERTVS.

LECTORI.

QVi Græcorum Eccleſiæ Patrum lucubrationes Latinè tantum in lucem dedere, tametſi labore ſuo non parum Eccleſiæ profuerunt, nonnihil tamen poſteris intuliſſe videntur incommodi, quòd Græci codices non pauci quibus vſi erant, hominum tandem incuriâ, cum Latinæ verſionis opportunitas adeſſet, in ſitu ac tenebris perierunt. Hoc damnum ſenſerunt olim permulti Eccleſiæ Patres: nec eius immunis Cyrillus extitiſſet, niſi ſtudioſi homines iam periclitanti ſalutarem manum intendiſſent. Inter quos vtinam Anton. Agellius Acernenſis Epiſcopus, aut Bonauentura Vulcanius eruditi interpretes, aut Andreas Scottus & Iacobus Pontanus è Societate IESV, aut Anton. Salmat. ex Ambroſiano Collegio Doctor Theologus, aut Nicol. Borbon. Græcæ linguæ Profeſſor emeritus, qui in hoc ſcriptore vertendo feliciter ſudarunt, opus à ſe inchoatum ad exitum perduxiſſent! Dignos certè tantus Eccleſiæ Doctor nactus interpretes longè nitidior & ornatior appareret. Verùm ſiue otio non abundarint quod operi tam ſpiſſo neceſſarium eſſet, ſiue alijs ſtudijs aut negotijs abſtracti iſtud oneris abiecerint, in capite, quod aiunt, ſolùm laborarunt, cæteras corporis partes imperfectas reliquerunt. Quod cum in primis dolerem, & in eam vitæ rationem ingreſſus eſſem in qua otium ſuppeteret, cepi quantumuis mediocritatis meæ conſcius editionis huius conſilium, ratus, vt in locuplete domo, ſic in Eccleſia Dei eſſe quoque fictilibus & ligneis vaſis locum aliquem, ſi modò ſint vſui. Intelligebam enim quàm malè à nonnullis interpretibus habitus eſſet plurimis in libris Cyrillus, in quibus repurgandis operam ponere non modò inutile non eſſet, ſed perquam neceſſarium. Dici quippe non poteſt quantum ſibi iuris in eum ſumpſerit G. Trapezuntius, multis in epitomen redactis, & perperam ſæpe tranſlatis. Quod in Theſauro quidem expertus primum Bonau. Vulcanius, ego deinde nihilo religioſiorem fuiſſe in Comment. illis in Ioannem reipſa comperi. Nec longè felicior interpres Oecolampadius, vt libros de Trinitate & contra Iulianum legenti facile patebit. Neque tamen eos ſua laude carere velim, aut ego tam accuratus haberi, vt non quamplurima ſupereſſe quoque fatear, quæ diligentiorum operam ac iudicium requirant. Itaque ſi quid à me peccatum animaduertes, humanitatis eſt ignoſcere: eóque iuſtius venia ſperari debet, quod difficile admodùm erat in tam longo ſpatio non cæſpitare. Adde quòd cum opus retractarem, & quædam notare cœpiſſem, excuſſum ac propemodum extortum mihi eſt ipſum de manibus, bibliopolarum aſſidua flagitatione, ſuas perire ſibi rationes obijcientium, & eo nomine in ius me quodammodo rapientium.

Vt verò per quos profecerim, & quibus adiutoribus editionem hanc adornarim, ne te lateat, ſcito gratiam in primis deberi ampliſſimo viro N. Rigaltio qui mihi quotquot in Regis lectiſſima illa gaza repoſiti erant Cyrilli codices benigne communicauit: itidémque D D. Card. Barberino & S. Onuphrij omnis doctrinæ & humanitatis laude eminentiſſimis, quorum authoritate Reuerendiſſ. Pater Horat. Iuſtinianus libros II. poſteriores Comment. in Eſaiam Prophetam, & VIII. in Ioannis Euangelium ad nos ex Vaticana tranſmiſit. Nam quintum ac ſextum in Ioannem neſcire te non oportet illuſtriſſ. ac reuerendiſſ. D. Carolo de Monchal

Ioannem neſcire te non oportet illuſtriſſ. ac reuerendiſſ. D. Carolo de Monchal Archiepiſcopo Toloſano de literis ſupra quam dici poteſt bene merito deberi, qui nobis eos ex L. Hoſteinij eruditiſſimi viri κειμηλίοις deprompſit, id inſuper ſtudioſè commendante N. Fabricio Peireſcio in Senatu Aquenſi Conſiliario Regis ampliſſimo, cuius morte clariſſimum literarum lumen extinctum, boni omnes deſiderio ſuo ac dolore teſtantur. Exinde alij certatim huic operi manum admouerunt. Nam Theſaurum vnà cum eius interpretatione, & de adoratione in Spiritu ac veritate libros XVII. quos Academiæ Lugduno-batauæ Bonauentura Vulcanius quondam legauerat aduehi curauit cl. v. P. Puteanus iuuandis literis natus. Ex ſua verò Bibliotheca Illuſtriſſimus D. de Harlay Maclouienſis Epiſcopus codices duos benignè ſuppeditauit, quorum vnus Catenam in Ioannis Euangelium, ex Cyrilli, aliorumque Patrum Commentarijs concinnatam, alter Glaphyra in Pentateuchum, vnà cum libris de Adoratione in ſpiritu ac veritate, ac Theſauro complectitur. Ex Auguſtana, Matthias Ehingerus eius tum cuſtos diligentiſſimus de ſacroſancta Trinitate libros ſua manu difficili tempore deſcriptos miſit. Poſtremò Collectanea ex Cyrillo aliiſque patribus excerpta ſuppeditauit nobis illuſtriſſ. vir D. Riberius ſacri Conſiſtorij Comes, integritatis & eruditionis gloria clariſſimus. Quibus omnibus tantum gratiarum ego debeo quantum Eccleſia commodi ex ſcriptis ſanctiſſimi doctoris capiet. Longum eſſet reliquos percenſere qui mihi in hoc curriculo ſudanti ſuam opem aut obtulerunt aut præſtiterunt. Certè prætermitti non debet eximium vv. cl. P. Iunij & D. Rous in editione noſtra iuuanda ornandáque ſtudium, qui homilias aliquot & variantes in eas lectiones ex inſtructiſſima Oxon. Academię Bibliotheca tanta mihi cum celeritate miſerunt, vt præuertiſſe quodammodo viderentur petitionem meam. Nec tacitus abibit N. Borbonius candoris & ingenij dotibus ornatiſſimus, qui luculenta nobis fragmenta intermediorum IV. librorum in Ioannem ex Catena Illuſtriſſ. D. Epiſcopi Maclouienſis deſumpta benignè tradidit, quorum ope multa in V. & VI. loca emendauimus, cum vnicum alioquin exemplar ſuppeteret, infinitis, vt ne quid diſſimulem, mendis inquinatum.

De ordine librorum, hoc habeto, nos eum non vſquequaque ſecutos eſſe, quem exemplaria Latina præferebant, ſed commodiſſimum, quantum patiebatur ratio tomorum, inſtituiſſe. Primum locum libris de Adoratione in ſpiritu & veritate vnà cum Glaphyris dedimus, quòd propoſita legalium typorum cum Euangelica veritate conuenientia planum iter ad vtriuſque teſtamenti cognitionem aperiunt, animoſque ad eius lectionem vtiliter præparant. Porrò variantes lectiones non omnes tibi repræſentamus, vti nec emendationes & animaduerſiones in ea ſcripturæ loca quorum verſio cum Latina vulgata minùs congruit, exemplaribus quorum ad marginem eas adnotaram per ſummam incuriam operarum amiſſis. Hæc te paucis, Lector, monitum volui. Quod ſupereſt, ſtudium quæſo meum boni conſule, & bene tibi cupientem eodem animo proſequere.

EX EDI-

VETERVM SCRIPTORVM TESTIMONIA QVÆDAM de S. Cyrillo Alexand.

IDATII CHRONICON.

OLymp. CCCIV. Vno eodemque tempore Alexandriæ Cyrillum Epiſcopum præſidere, & Conſtantinopoli Neſtorium hæreticum Hebionæum, Cyrilli ipſius ad eundem Epiſtola, & hæreſim deſtruentis, & regulam fidei exponentis oſtendit.

PROSPERI AQVITANI CHRONICON.
FELICE ET TAVRO COSS.

NEſtorius Conſtantinopolitanus Epiſcopus nouum Eccleſiis molitur errorem inducere, prædicans Chriſtum ex Maria hominem tantùm, non etiam Deum natum, eique diuinitatem collatam eſſe pro merito: cui impietati præcipua Cyrilli Alexandrini Epiſcopi induſtria, & Papæ Cæleſtini repugnat auctoritas.

GENNAD. DE ILLVSTR. ECCL. SCRIPTOR.
CAP. LVII.

Cyrillus Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopus edidit variarum hypotheſeon tractatus: Homelias etiam compoſuit plurimas, quæ ad declamandum à Græciæ Epiſcopis memoriæ commendantur. Præterea libri eius ſunt de ſynagogæ defectu. De fide aduerſum hæreticos, & peculiari intentione aduerſum Neſtorium librum compoſuit, qui attitulatur ἔλεγχος, in quo omnia occulta Neſtoris panduntur, & prodita confutantur.

SIGEBERT. DE ILLVSTR. ECCLES. SCRIPT.
CAP. XXIV.

Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus Cyclos quinque decem nouennalium cyclorum ſcripſit, qui faciunt annos nonaginta quinque, in quibus primus & vltimus Paſchæ terminus inuenitur; ſed nec tamen in eo tota Paſchæ varietas terminatur.

PHOTIVS IN BIBLIOTHECA. Pag. 311.

Ἀνεγνώσθη τοῦ Κυρίλλου οἱ Θησαυροί. ἐπιχειρηματικὸν δὲ ἐστὶ βιβλίον, καὶ κατὰ τῆς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου λύσσης γενναίως καὶ πολυτρόπως ἀγωνιζόμενον. καὶ γὰρ καὶ λογικαῖς ἐφόδοις ἐπιστημόνως αὐτῶν ἀπελέγχει τὴν ἄνοιαν, καὶ γραφικὰς αὐταῖς συμπλέκων καὶ συνυφαίνων χρήσεις, πανταχόθεν τὸ κακόθεον αὐτῶν στηλιτεύει τοῦ δόγματος. τίθησι δὲ καὶ μαρτυρίας ἁπλῶς τῆς γραφῆς ὁ θεσπέσιος Κύριλλος, εἰς ἀμαχωτάτην αὐτῶν διὰ πάντων συγκλείων τὸ φρύαγμα. ἔστι δὲ τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐν τούτῳ, καὶ μάλιστα τοῖς ἐννοίας λαβοῦσι τῶν λογικῶν ἐφόδων, σαφέστατος.

ẽ

Leguntur Cyrilli *Theſauri*. Epicherematis refertus eſt liber, pugnatque validè, ac variè cum Arij & Eunomij furibunda rabie. Etenim & Logicis argumentis ſapienter illorum deſtruit amentiam, quibus dum S. Scripturæ adnectit adtexitque teſtimonia, quàm ſit illa doctrina futilis omni ex parte diuulgat. Adhibet idem nuda quoque S. Scripturæ teſtimonia, vt quo ſe faſtuoſi vertant, obſepti vndique atque concluſi non habeant. Eſt autem inter omnia eius ſcripta liber hic maximè perſpicuus, iis potiſſimum qui Logicorum argumentorum ſenſum capere poſſunt.

Idem pag. 38. *Ἀνεγνώσθη τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, κατὰ τῶν Νεστορίου βλασφημιῶν, ἐν λόγοις πέντε. φυλάττει δὲ κἀν τούτοις τὸν οἰκεῖον λόγων τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ ἰδίωμα. σαφέστερος δέ ἐστι τοῦ πρὸς Ἑρμείαν, καὶ τοῦ περὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας· ὁ δὲ λόγος αὐτῷ πεποιημένος, καὶ εἰς ἰδιάζουσαν ἰδέαν ἐκβεβιασμένος, καὶ οἷον λελυμένη καὶ τὸ μέτρον ὑπερορῶσα ποίησις.*

Lecti ſunt B. Cyrilli Alexandrini aduerſus blaſphemias Neſtorij libri V. ſeruat in his quoque ſuum dicendi characterem, & ſermonis proprietatem. Clarior vero eſt quàm ad Hermiam ſcribens, aut in libris de Adoratione in Spiritu. Sermo illi confictus, & ad propriam dicendi formam contortus, ac veluti ſolutum numeroſque negligens metrum.

Vide eundem pag. 378. & 379. de libris contra Neſtorium de Epiſtolis, & Scholio de Incarnatione Vnigeniti.

Martyrologium Romanum die 27. Ianuarij.

SAncti Cyrilli Alexandrinæ Vrbis Epiſcopi, qui Catholicæ fidei præclariſſimus propugnator, doctrina, & ſanctitate illuſtris, quieuit in pace.

Græci in Menologio 9. Iunij.

Apud Alexandriam natalis S. Cyrilli eiuſdem ciuitatis Epiſcopi, viri eruditiſſimi, & Catholicæ fidei propugnatoris egregij: quem ſummus Pontifex Celeſtinus idoneum iudicauit, cui ſuas vices in Epheſino Concilio delegaret.

Iidem Græci in Menæis eodem 9. Iunij.

Φρυκτωρίαις τοῦ πνεύματος ἐλλαμφθεὶς τὴν διάνοιαν, φωσφόρος ἥλιος ἐχρημάτισας, ὥσπερ ἀκτῖνας, τὰ δόγματα εἰς πάντα τὰ πέρατα ἐξαποστείλας πιστῶν, καταυγάζων πληρώματα, παμμακάριστε, καὶ διώκων τὸ σκότος, θεοφόρε, τῶν αἱρέσεων, δυνάμει τοῦ ἐκ παρθένου ἐκλάμψαντος.

Flammis ſancti Spiritus mente illuſtratus, ſol irradians, velut radios, oracula edidiſti; tua dogmata, in omnes orbis, fideliumque fines emiſiſti, cœtus omnes illuminans, ô beatiſſime, ac diuine, tenebraſque hæreſeon perſequens, vi, viribuſque illius, qui è Virgine natus cluxit.

Εὐφραδίᾳ τῶν λόγων σου, ἱερώτατε Κύριλλε, ἐκκλησία ἅπασα ὡραΐζεται, καὶ εὐσεβῶς καλλωπίζεται ὡραίοις ἐν κάλλεσι, καὶ τιμᾷ σου ἱερῶς τὴν ἁγίαν μετάστασιν, πανοίδιμε, ἱερέων τὸ κλέος, τῶν πατέρων κορυφαῖε, τῆς συνόδου τῆς πανάγίας ὑπέρμαχε.

Eloquentia, & facundia orationis tuæ, ô ſanctiſſime Cyrille, Eccleſia tota exornatur, & ſpecioſa venuſtate tua piè decoratur; tuámque ſanctam tranſlationem ſacro ritu honorat, ô celeberrime, ſacerdotúmque omnium decus, Patrum coryphæe, ſynodi ſanctiſſimæ propugnator acerrime.

Τοῖς πυρίνοις σου δόγμασι τῶν αἱρέσεων ἅπασαν φρυγανώδη ἔφλεξας ὕλην πάνσοφε, τῶν νεκρῶν τοῖς βάθεσι βυθίζεται στράτευμα ἀπειθούντων δυσσεβῶν, ἱερώτατε Κύριλλε, τοῖς δὲ διδάγμασι καλλωπίζεται, μάκαρ, καθ' ἑκάστην τῶν πιστῶν ἡ ἐκκλησία μεγαλοφρόνως τιμῶσά σε.

Tuis igneis dogmatibus, ô præſul ſapientiſſime, omnem ſarmentoſam aridámque hæreſeon materiam concremaſti; ſententiarum tuarum profunditate, ô ſacratiſſime Cyrille, impiorum, perfidorúmque hæreticorum demergitur exercitus: tua doctrina, ô beate, diebus ſingulis exornatur tota fidelium Eccleſia, quæ eximie te honorat, prædicatque.

Ἐπλήσθης τῆς δᾳδουχίας, Κύριλλε, τοῦ θείου πνεύματος, τῶν ἐντολῶν ὡς φύλαξ τοῦ Χριστοῦ, τῶν παθῶν καθαρθείς, ὅλως τῆς ὑπερθέου γέγονας ὄντως τριάδος ἐνδιαίτημα.

Repletus es illuſtratione ſancti Spiritus, ô Cyrille, præceptorum Chriſti cuſtos, atque ab affectibus & paſſionibus perpurgatus, diuiniſſimæ Trinitatis verè factus es habitaculum.

Ὡς ζήλου, καὶ τῆς παρρησίας ἔμπλεως, Κύριλλε ἔνδοξε, τὰς θεομάχους πάσας ἀψευδῶς γλωσσαλγίας διέλυσας τῶν δυσσεβῶν αἱρέσεων, ὀρθοδοξίας προϊστάμενος.

Vt zelo, ita libertate loquendi plenus, ô glorioſe Cyrille, orthodoxæ doctrinæ præſidens, hæreticas mendacéſque impiarum hæreſum linguas diſſoluiſti.

Hæc, & complura alia ibidem Græci in Menæis, menſis Iunij die ix. & in Concil. Epheſini & Chalcedonenſis actis. Vide præterea Euagrium lib. 1. Hiſtor. cap. 3. & Socratem lib. VII. c. 32. & 33. Nicephorum lib. 14. cap. 33. Liberatum in Breuiar. alioſque penè innumeros.

S. *ANASTASIVS SINAITA IN HODEGO*
CAP. V.

Ἡ δὲ ἁγία σύνοδος διὰ τὸ τέλειον εἶναι ἐν θεότητι, καὶ τέλειον ὁμοίως ἐν ἀνθρωπότητι τὸν Χριστόν, ἐν δύο αὐτὸν τελείαις φύσεσιν ἕνα κύριον ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως ἐκήρυξεν, ἐπικυρώσασα τὴν καθαίρεσιν Νεστορίου ἣν ἐποίησεν ὁ μακάριος Κύριλλος τῇ ἐν Ἐφέσῳ τῇ προτέρᾳ ἁγίᾳ συνόδῳ, εὐφημίσασα καὶ τὸν αὐτὸν μακάριον Κύριλλον, καὶ εἰποῦσα, Κυρίλλου αἰωνία ἡ μνήμη.

Sancta hæc Synodus (Epheſina) quod Chriſtus tam diuinitate, quàm humanitate æquè perfectus eſſet, in duabus inconfusè & inſeparabiliter vnitis naturis, vnum Dominum eſt profeſſa: confirmata Neſtorij, in priore Epheſino Concilio, auctore Cyrillo, damnatione: quo quidem B. Cyrillo collaudato, eidem hoc edidit elogium; Cyrillo, æterna memoria.

Idem, eodem libro cap. 7.

Οὐκ αὐτοῦ Κυρίλλου τῆς σφραγίδος τῶν πατέρων ἐφείσατο, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀλλὰ τὴν πάντων ἐκβολὴν ἐποιήσατο.

IDEM cap. 8. Παραστήσωμεν αὐτὸν τὸν φωστῆρα, καὶ τοῦ χοροῦ τῶν πατέρων ἀοίδιμον τὸν μακάριον Κύριλλον, καὶ τὰ ἑξῆς.

Aducamus eum ipſum Cyrillum, lumen illud Patrum celeberrimum, & beatiſſimum, &c.

Idem cap. 10.

Κυρίλλου αἰωνία ἡ μνήμη· καθὰ καὶ ἡ σύνοδος Χαλκηδόνος εἴρηκε· καὶ γὰρ ἐν τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων τὸ πανάγιον, καὶ ἀμείωτον, καὶ αἰώνιον, καὶ ἀνεξάλειπτον τῶν Χριστοῦ φύσεων εἴρηκεν, ὡς θεοφόρος ὁ Κύριλλος. οἱ μὲν γὰρ μακάριοι πατέρες τὸν ἀριθμὸν εἰρήκασιν· ὁ δὲ τρισμακάριος Κύριλλος μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τὴν ἀνεξάλειπτον, καὶ τηρουμένην ἀεὶ τῶν φύσεων τοῦ κυρίου διαφορὰν μετὰ τὴν ἕνωσιν, καὶ τὰ ἑξῆς. ὦ σὺ θεῖον φωστὴρ, καὶ πυρσὲ, καὶ στύλε τῆς ἀληθείας Κύριλλε. ὄντως Κύριλλον πάλιν λέγω, αἰωνία ἡ μνήμη, μὴ συγχωροῦντος ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀληθείας πλανηθῆναι.

Cyrillo æterna memoria, ſicut & Chalcedonenſis Synodus dixit: Etenim nullus ſanctorum Patrum ſanctiſſimum illud & indeficiens, & æternum & indelebile naturæ Chriſti beneficium ita prædicauit, ſicut diuinus Cyrillus. Nam beati Patres numerum aſſignarunt: at beatiſſimus Cyrillus ſimul cum numero indelebiliter ſempérque naturas conſeruatas eſſe, etiam poſt vnionem perſpicuè docuit, &c. Bene ſit tibi lumen, fax, & columna veritatis Cyrille. Iteratò dicam. Cyrilli verè æterna memoria, qui non ſinit nos à vero deerrare.

B. EVLOGIVS ARCHIEPISCOPVS ALEXANDRIÆ,
In Oratione Aduerſus calumniantes SS. Patres, & Concilium Chalcedonenſe. Apud Photium in Bibliotheca CCXXX.

ARdens ille veritatis ſtudioſus Cyrillus, hæc & his conſimilia ſcripturis aſſerens, non modo libenter, & iucundiſſimè acceſſit, ſed & Paulum Emiſenum, qui ab ipſo miſſus erat in publico cœtu concionaturus; quæ & ſibi, & mittenti Cyrillo fuerit ſententia, laudibus excepit, & vt eadem ſentientem, magnifecit.

Idem, ibidem.

Doctus, & pius, miniméque vacillans, Cyrillus vnam docet verbi naturam, & illam incarnatam, &c. Etenim multa cogitat, non verbis, & nominibus ſenſum credit, ſed mente verba, & nomina conferens, atque accommodans.

CARDIN. BELLARMINI DE CYRILLO
Obſeruatio in Catalogo Eccleſiaſt. ſcriptorum.

I. LIbri ſedecim *in Leuiticum* qui circumferuntur, Cyrilli non ſunt, ſed *Origenis* potiùs, vt diximus in Origene; & manifeſtum hoc eſt, tum quia auctor vbique ſenſum literalem deſtruit, tum quia habentur iſti libri inter opera *Origenis*: vt mirum ſit, cur impreſſores in omnibus editionibus iſta opera auctori non ſuo attribuant.

II. Scripſiſſe dicitur Cyrillus in alios etiam Prophetas, ſed non extant commentaria eius niſi in *Iſaiam.*

III. Scripſit Cyrillus libros XII. *in Joannem*, ſed quatuor intermedij perierunt. Sed Iodocus Clichtoueus ad imitationem Cyrilli, addidit quatuor libros intermedios. Itaque Cyrilli non ſunt, niſi primi quatuor, & quatuor poſtremi.

IV. Liber *Aduerſus Judæos*, & breues illæ *Anagogæ* haud ſcio an Cyrilli ſint. Sed res parui momenti eſt, cùm ſint libelli breuiſſimi & leues.

V. *Theſaurus* creditur eſſe imperfectus: multa enim citantur à S. Thoma in opuſculo *De erroribus Græcorum*, ex Theſauro Cyrilli, quæ in his libris non inueniuntur.

VI. Liber *De ſacroſancta Trinitate* non videtur eſſe Cyrilli, ſed alicuius poſterioris. Auctor enim copioſè diſputat de duabus naturis in Chriſto, & de duabus voluntatibus, & operationibus: & reddit rationem cur non repugnent iſtis dogmatibus, qui aliquando dixerunt in Chriſto eſſe operationem theandrinam, & vnam Verbi naturam eſſe incarnatam. Itaque videtur auctor ſcripſiſſe poſt ſextam Synodum.

CATALOGVS OPERVM S. CYRILLI ALEXANDRINI ARCHIEPISCOPI.

TOMVS I.

De adoratione et cvltv in Spiritu & veritate, Libri XVII. Interprete Antonio Agellio Neapolitano Congregationis Clericorum Regularium Preſbytero.

Glaphyra, ſiue ſcita & elegantia Commentaria in V. libros Moyſis, Interprete Andrea Schoto Societatis Iesv Preſbytero.

TOMVS II.

Comment. in Eſaiam Prophetam Libri V. cum Lavrentii Hvnfredi interpretatione aliquot in locis emendata atque recenſita.

TOMVS III.

Commentarij in XII. Prophetas minores Jacobo Pontano Societatis Jesv interprete.

TOMVS IV.

Commentariorum in Joannis Euangelium Libri X. quorum V. & VI. Græcè & Latinè nunc primùm prodeunt, vnà cum fragmentis VII. & VIII. reliqui nouam interpretationem habent.

TOMVS V.

Pars I.

Theſaurus de ſancta & conſubſtantiali Trinitate, interprete Bonauentura Vulcanio.

De ſancta & conſubſtantiali Trinitate, De Incarnatione Vnigeniti, Et, Quòd Chriſtus ſit vnus ac Dominus, ſecundum ſcripturas, Dialogi IX. ad Hermiam, quorum VII. priores cum noua interpretatione prodeunt, duo poſteriores cum interpretatione Bonauenturæ Vulcanij.

Scholia de Incarnatione Vnigeniti.

PARS II.

Homiliæ de feſtis Paſchalibus XXX. interprete Antonio Salmatia S. Theologiæ in Ambroſiano Collegio Doctore.

Homiliæ diuerſæ,
Epiſtolæ.
De recta in Dominum noſtrum IESVM *Chriſtum fide ad Theodoſium Imperatorem Liber I. & ad Reginas unus.*
— *Ex Edit. Græco-Lat. Concil. Epheſ.*

TOM. VI.

Aduerſus Neſtorij blaſphemias contradictionum Libri V. interprete Antonio Agellio Acernenſi Epiſcopo. pag. 1
Explanatio XII. capitum. pag. 145
Apologeticus pro XII. capitulis aduerſus Orientales Epiſcopos. pag. 157
— *Ex Edit. Græco Latina Concil. Epheſ.*

Contra Theodoretum pro XII. capitulis. pag. 203
Contra Julianum Apoſtatam Lib. X. quorum I. interpretem habet Nicolaum Borbonium: reliqui cum noua interpretatione prodeunt. p. 1
Contra Anthropomorphitas Lib. I. Bonauentura Vulcanio interprete. 363
De Sacro-ſancta Trinitate Liber B. Cyrillo adſcriptus, Joanne Vvegelino Auguſtano interprete.
Dicta veteris Teſtamenti & ſanctæ Scripturæ interpretata anagogicè, breuiter & dilucidè collecta, & à diuino Cyrillo, & à magno Maximo, & à cæteris interpretibus, cum interpretatione Gentiani Herueti.

INDEX LIBR. DE ADOR. IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER I.

DE lapſu hominis in vitia, & de captiuitate peccati: de vocatione, & conuerſione quæ per pœnitentiam fit: & recurſu in meliorem vitam.

LIBER II.

Quòd mortem, quæ eſt ex peccato, & diaboli tyrannidem effugere nullo modo poſſimus, niſi per ſanctificationem quæ ex Chriſto eſt: Et, Quòd non in lege, ſed in Chriſto ſit iuſtificatio.

LIBER III.

De eodem.

LIBER IV.

Quòd is qui à Deo ad iuſtificationem vocatus eſt, & redemptus, Deum ſequi debeat: & quòd excuſſa mollitie quæ ad vitium ducit, ad piam & generoſam vitam ſit ei enitendum.

LIBER V.

Item, de fortitudine, quæ eſt in Chriſto.

LIBER VI.

Quòd ei ſoli qui ſecundum naturam Deus eſt, adhærere nos oporteat, & illum ex tota anima totóque corde diligere.

LIBER VII.

De charitate in fratres.

LIBER VIII.

Item, de charitate in fratres; & de eo qui furatur vitulum, aut ouem.

LIBER IX.

De Adoratione in Spiritu, & veritate: Et de ſancto Tabernaculo, quòd ſit typus Eccleſiæ Chriſti.

LIBER X.

De iis, quæ erant in ſancto Tabernaculo.

LIBER XI.

De Sacerdotio: quódque Sacerdotium legale ſit typus illius quod in Chriſto eſt.

LIBER XII.

De Sacerdotio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ΠΙΝΑΞ ΤΗΣΔΕ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ.

ΛΟΓΟΣ α΄.

ΠΕΡΙ τῆς εἰς φαυλότητα τοῦ ἀνθρώπου παρατροπῆς, καὶ αἰχμαλωσίας τῆς εἰς ἁμαρτίαν· καὶ ὁμοῦ περὶ κλήσεως καὶ ἐπιστροφῆς τῆς κατὰ μετάνοιαν, καὶ τῆς εἰς τὸ ἄμεινον ἀναδρομῆς.

ΛΟΓΟΣ β΄.

Ὅτι ἀμήχανον διαφυγεῖν τὸν ἐξ ἁμαρτίας θάνατον, καὶ τὴν τοῦ διαβόλου πλεονεξίαν, εἰ μὴ δι' ἁγιασμοῦ τοῦ κατὰ Χριστόν· καὶ ὅτι οὐκ ἐν νόμῳ ἡ δικαίωσις, ἀλλ' ἐν Χριστῷ.

ΛΟΓΟΣ γ΄.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

ΛΟΓΟΣ δ΄.

Ὅτι τὸν κεκλημένον εἰς δικαίωσιν παρὰ Θεοῦ, καὶ λελυτρωμένον αὐτῷ κατακολουθεῖν χρή, καὶ παραιτεῖσθαι μὲν τὸν εἰς φαυλότητα μαλακισμὸν, ζῆν δὲ μᾶλλον ἐπείγεσθαι εὐνόμως καὶ νεανικῶς.

ΛΟΓΟΣ ε΄.

Ἔτι περὶ ἀνδρείας, τῆς ἐν Χριστῷ.

ΛΟΓΟΣ ς΄.

Ὅτι χρὴ Θεῷ τῷ κατὰ φύσιν ἡμᾶς προσκεῖσθαι μόνῳ, καὶ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας.

ΛΟΓΟΣ ζ΄.

Περὶ τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπης.

ΛΟΓΟΣ η΄.

Ἔτι περὶ ἀγάπης τῆς εἰς ἀδελφούς, καὶ κατὰ τοῦ κλέπτοντος μόσχον, ἢ πρόβατον.

ΛΟΓΟΣ θ΄.

Περὶ τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως, καὶ, περὶ τῆς ἁγίας σκηνῆς ὅτι τύπος ἦν τῆς ἐν Χριστῷ ἐκκλησίας.

ΛΟΓΟΣ ι΄.

Περὶ τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ.

ΛΟΓΟΣ ια΄.

Περὶ ἱερωσύνης, καὶ ὅτι τύπος ἦν, ἡ κατὰ νόμον τῆς ἐν Χριστῷ.

ΛΟΓΟΣ ιβ΄.

Περὶ ἱερωσύνης.

ΛΟΓΟΣ ιγ'.

Ἔτι περὶ ἱερωσύνης.

ΛΟΓΟΣ ιδ'.

Ὅτι χρὴ τοὺς φοιτᾶν ἐθέλοντας ἐν ἐκκλησίαις καθαρούς τε καὶ ἐκνενιμμένους εἶναι τὴν ἐξ ἁμαρτίας κηλῖδα, καὶ οὕτω παρίστασθαι τῷ Θεῷ.

ΛΟΓΟΣ ιε'.

Ὅτι χρὴ καθαροὺς καὶ ἐκνενιμμένους τὴν ἁμαρτίαν παρίστασθαι τῷ Θεῷ. καὶ ὅτι ἐν Χριστῷ πάλιν ἡμῶν ἡ κάθαρσις.

ΛΟΓΟΣ ιϛ'.

Ὅτι χρὴ προσάγειν ἡμᾶς θυσίας πνευματικὰς καὶ δωροφορίας Θεῷ.

ΛΟΓΟΣ ιζ'.

Περὶ ἑορτῶν ἁγίων.

LIBER XIII.

Item, de Sacerdotio.

LIBER XIV.

Quod oporteat eos, qui adire Eccleſias volunt, puros & ab omni peccati labe ablutos eſſe, atque ita coram Deo ſe ſiſtere.

LIBER XV.

Quòd oporteat puros, & ablutis peccati maculis Deo ſiſti: Et quòd in Chriſto rurſum noſtra purificatio conſiſtat.

LIBER XVI.

Quod oporteat nos ſpirituales hoſtias & oblationes offerre Deo.

LIBER VLTIMVS.

De ſanctis feſtiuitatibus.

SVMMA PRIVILEGII.

CAVTVM eſt auctoritate Chriſtianiſſimi Regis Francorum & Nauarræ Ludouici XIII. nequis in regno Franciæ S. *Cyrilli Alexandrini opera cura & ſtudio Ioannis Aubert Regis Interpretis Græcè & Latinè edita* abſque eius permiſſu intra decennium ab vltimo impreſſionis die excudat aut diuendat, publicationis exemplarium & quingentarum librarum, ſiquis ſecus fecerit, mulctâ indictâ, prout amplius in ipſo diplomate continetur, dato San-germani V. Cal. Iul. anno Domini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo primo.

Signatum, LORMIER.

Ea ipſa opera *S. Cyrilli* imprimi ac diuendi à *Stephano Richer, Sebaſtiano Cramoiſy, Dionyſio Moreau, Claudio Sonnio, Gabriele Cramoiſy, & Ægidio Morel.* permiſit idem Ioannes Aubert, eoſque ſolos vti hoc Regis Priuilegio voluit, dato in eam rem chirographo. Lutetiæ Pariſ. prid. Id. Iul. anno Domini M. DC. XXXVIII.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER PRIMVS.

De lapſu hominis in vitia, & de Captiuitate peccati, ac ſimul de Vocatione atque conuerſione, quæ per pœnitentiam fit, & recurſu ad meliorem vitam.

A Περὶ τῆς εἰς φαυλότητα τοῦ ἀνθρώπου παρατροπῆς, καὶ αἰχμαλωσίας, τῆς εἰς ἁμαρτίαν. καὶ ὁμοῦ περὶ κλήσεως καὶ ἐπιστροφῆς, τῆς κατὰ μετάγνωσιν, καὶ τῆς εἰς τὸ ἄμεινον ἀναδρομῆς.

QVONAM aut vnde percontari, ſuperuacaneum opinor fuerit; dices enim, ſat ſcio, nihil cunctatus, te domo, & ad nos. PALLADIVS. Ita eſt. CYRILLVS. Quis vero liber iſte eſt, quem in manibus habes? PALLADIVS. Liber Euangelicus à Matthæo nempe & Ioanne conſcriptus.

ΠΟΙ δὴ καὶ πόθεν ἔρεσθαι μὲν δὴ, περιττὸν οἶμαί που. φαίης γὰρ ἄν, ὦ οἶδ' ὅτι, μελλήσας οὐδὲν, ὡς οἴκοθέν τε καὶ ὡς ἡμᾶς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Δέλτιον δὲ δή σοι τουτὶ τὸ ἐν χεροῖν, ὅ, τι; ΠΑΛ. Βίβλος Εὐαγγελική, Ματθαίου τε καὶ Ἰωάννου συγγραφή.

ΚΥΡ. Οἶδα δὲ αὐτὴν ὅποι τε καὶ ὅπῃ διακομίζεσθαι δεῖν; οὐ γάρ που θυραῖός γε ἰὼν ἐκμελετήσεις ἄν, ὦ Παλλάδιε. πόνοι τε μᾶλλον οἱ ἐπὶ τοῖσδε γλυκεῖς, οἴκοι τε καὶ ἐν σχολῇ. ΠΑΛ. Εὖ λέγεις. ἐντευξόμενος δὲ ἀφῖγμαί σοι, καὶ δέλτον ἄγω τὴν ἱεράν. μυρία γὰρ ὅσα πεπονηκὼς, οὐδὲν ὅ, τι μᾶλλον ἔχω νοεῖν τί ἂν βούλοιτο δηλοῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐπὶ μὲν τοῦ Ματθαίου, λέγων, Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας. οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν· ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ἐν δέ γε τῇ κατὰ τὴν Ἰωάννου συγγραφῇ, πρὸς τὴν ἐκ τῆς Σαμαρείας γυναῖκα, Πίστευέ μοι, γύναι, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ τῇ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. ΚΥΡ. Εἶτα τί τὸ ἄπορον εἶναί σοι δοκεῖ, ὡς ἔργα δὴ τούτοις; τί δὲ δὴ τὸ βαθὺ καὶ δυσέφικτον; ἑρμηνεύων φράσον. ΠΑΛΛ. Ἐθῶν μὲν τῶν ἀρχαιοτέρων ἀποφοιτᾶν, καὶ τῆς ἐν νόμῳ δικαιοσύνης καταλῆξαι δεῖν ἱερὸς ἡμῖν ἐπιτάττει λόγος. ἔφη γὰρ ὁ Παῦλος τοῖς ταύτης ἐφιεμένοις καὶ μετὰ τὴν πίστιν, Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. Πολιτείας δὲ τῆς κατὰ τὸν νόμον, καί τοι λαμπρὰ καὶ μεγάλα δεικνύων ἡμῖν ἐφ' ἑαυτοῦ τὰ αὐχήματα, πάλιν φησίν. Ἅτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μενοῦνγε καὶ ἡγοῦμαι τὰ πάντα ζημίαν, διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην, τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην. οὐκ ἀμώμητον δὲ εἶναι τὴν ἀρχαίαν ἐντολὴν διεβεβαιοῦτο σαφῶς. ταύτῃ τοί φησι καὶ

A CYRIL. Putaſne verò hunc quocunque circumferendum eſſe, & cuicumque? neque enim è foribus egreſſus in itinere meditationi commodè vacare potes, Palladi. Sunt verò huiuſmodi labores domi & in ocio ſuaues. PAL. Rectè ais. Ceterum, vt tecum colloquerer, veni: librum porro hunc ſacrum affero, quòd, cùm diu multumque laborarim, nullâ tamen ratione aſſequi potui, quid voluerit ſignificare Dominus noſter Ieſus Chriſtus apud Matthæum, cùm dicit; B [Nolite putare, quoniam veni ſoluere legem aut Prophetas; non veni ſoluere, ſed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec tranſeat cœlum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.] In Ioannis prætereà volumine ad mulierẽ Samaritanam;] Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque Hieroſolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis quod neſcitis; nos adoramus quod ſcimus; quia ſalus ex Iudæis eſt. Sed venit hoC ra, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate; nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare.] CYRIL. Quid verò tibi in his verbis eſſe arduum videtur, quid obſcurum & intellectu difficile? dic rogo te. PAL. A veteribus quidem ritibus diſcedere, & ab ea quæ ſecundum legem eſt, iuſtitia ceſſare, ſacræ nobis literæ præcipiunt: iis enim, qui in eam etiam poſt perceptam D fidem inclinabant, Paulus dicebat, [Euacuati eſtis à Chriſto, qui in lege iuſtificamini, à gratia excidiſtis. Nos enim ſpiritu ex fide ſpem iuſtitiæ expectamus.] Cùm verò ob vitam ſecundum legem inſtitutam magnas licere eaſque præclaras habere gloriandi cauſſas oſtendat, ait rurſus: [Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta; verumetiam exiſtimo omnia detrimentum eſſe propter eminentem ſcientiam DoE mini mei Ieſu Chriſti, propter quem omnium detrimentum feci, & arbitror ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam, & inueniar in ipſo, non habens meam iuſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam, quæ ex fide eſt Chriſti, quæ ex Deo eſt iuſtitia.] Vetus autem illud mandatum non omnino culpâ vacare, manifeſtè confirmauit, ideoque inquit, illius

Matth. 5.

Ioan. 4.

Philip. 3.

Galat. 5.

A loco nouum hoc per Chriſtum, id eſt, Euangelicum vtiliter inductum. Sic
Hebr. 7. enim ſcribit, [Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius & inutilitatem. Nihil enim ad perfectum adduxit lex, ſed introductio melioris ſpei, per quam proximamus ad Deum.]
Hebr. 8. Et iterum; [Si enim prius illud culpa vacaſſet, non vtique ſecundi locus inquireretur. Vituperans enim eos dicit. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & conſummabo ſuper domum Iſraël, & ſuper domum Iuda Teſtamentum nouum, non ſecundùm

B teſtamentum, quod feci patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipſi non permanſerunt in teſtamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quia hoc eſt teſtamentum, quod diſponam domui Iſraël poſt dies illos, dicit Dominus, dans leges meas in mentem eorum, & in corde eorum inſcribam eas.] Præcipuè verò nouitatis nomen intelligens atque de-

C Ibid. clarans, [dicendo, inquit, nouum, veterauit prius: quod autem antiquatur, & ſeneſcit, prope interitum eſt.] Si igitur nihil perfecit lex, & reprobatio prioris mandati fuit hæc poſterioris ſubrogatio, per quod Deo concilia-
Matth. 5. mur; cur ergo Saluator ait, [Non veni ſoluere legem, ſed adimplere?] Et
Ioan. 4. illud item, [in ſpiritu & veritate Deum ac Patrem oportet adorare?] Hoc enim, niſi fallor, ſignificat à ritibus cultuque legis eſſe nobis abſtinendum.

D CYRILLVS. Quàm vaſtum quæſtionum pelagus ingrederis! Quæ enim mentis vis tanta, poteſt in adeo ſubtiles diſputationes ſatis claram aciem intendere; vt iis, quæ olim à ſapientiſſimo Moyſe ſancita ſunt, tanquam cognatam ac proximam eſſe, in iiſdemque verſari rebus nouam ſcripturam oſtendat, eſſeque vitam in Chriſto non longè à legali disiunctam, ſi quæ veteribus præſcripta ſunt, ad ſpiritualem contemplationem traducantur: lex namque figura & vm-

E bra eſt, & forma pietatis tamquam adhuc parturiens, & latentem in ſe pulcritudinem veritatis continens. An non ita vt dixi, rem ſe habere dices? PALLADIVS. Ita prorſus. Ceterum quanam ratione hæc declarari poterunt? aut quomodo Euangelicè viuamus, ſi nos adhuc de veteri mandato pendere, &

A ἀντ' ἐκείνης ἡμῖν εἰσκεκομίσθαι χρησίμως, τὴν διὰ Χριστοῦ καὶ νέαν, τουτέστι, τὴν Εὐαγγελικήν. γράφει δὲ οὕτως, Ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές· οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ. Καὶ πάλιν. Εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοὺς λέγει· ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα

B διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην, ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου; ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου· κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει Κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, λέγει Κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ἐπιγράψω

C αὐτούς. ἐξόχως δὲ τὸ τῆς καινότητος ὄνομα συνιεὶς τε καὶ ἑρμηνεύων ἐν τῷ λέγειν, φησὶ, καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην· τὸ γὰρ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ. εἰ τοίνυν τετελείωκε μὲν ὁ νόμος οὐδὲν, ἀθέτησις δὲ τῆς ἀρχαίας γέγονεν ἐντολῆς καὶ τῆς δευτέρας ἐπιφορά, προσοικειούσης ἡμᾶς τῷ Θεῷ, τί δὴ ἄρα φησὶν ὁ Σωτήρ, Οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι; καὶ ὅτι, προσήκει προσκυνεῖν ἡμᾶς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ τῷ Θεῷ

D καὶ πατρί. Δηλοῖ γὰρ, οἶμαι, τουτὶ, τὸ ἀποπαύεσθαι δεῖν ἡμᾶς ἠθῶν καὶ λατρείας τῆς κατὰ τὸν νόμον. ΚΥΡ. Ὡς εἰς πλατὺ ζητημάτων ἐξοίχῃ πέλαγος. ποῖος γὰρ ἂν ἀρκέσειε νοῦς, τοῖς οὕτω λεπτοῖς θεωρήμασιν ἐνατενίσαι λαμπρῶς, ὡς τοῖς πάλαι τεθεσπισμένοις διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως, ἀδελφὴν οἷά περ καὶ γείτονα, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἰοῦσαν πραγμάτων, τὴν νέαν ἡμῖν ἐπιδεῖξαι γραφὴν, καὶ τῆς νομικῆς πολιτείας οὐ σφόδρα διῳκισμένην τὴν ἐν Χριστῷ

E ζωὴν, εἰ πρὸς θεωρίαν ἄγοιτο τὴν πνευματικὴν τὰ τοῖς ἀρχαίοις διωρισμένα. Τύπος γὰρ ὁ νόμος καὶ σκιὰ, καὶ τῆς εὐσεβείας ἡ μόρφωσις ὡς ἐν ὠδῖσιν ἔτι, καὶ κεκρυμμένον ἐν ἑαυτῇ τὸ τῆς ἀληθείας ἔχουσα κάλλος. ἢ οὐχ ὧδε ἔχειν ἐρεῖς ὅπερ ἔφην; ΠΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. ἀλλὰ τίς ἂν γένοιτο τούτου ἡ διασάφησις; ἢ τίς ὁ τρόπος τοῦ πολιτεύεσθαι μὲν εὐαγγελικῶς ἐξῆφθαι ἔτι

δοκεῖν τῆς ἀρχαίας ἐντολῆς, καὶ πληροῦν οἴεσθαι τὰ διὰ Μωσέως; ΚΥΡ. Οὐχ ἁπλοῦς ὁ λόγος, ὥς ἄν τις εἰκάσειε· χρῆμα δὲ, οἶμαι, καὶ πολυειδὲς καὶ πολύμορφον ἡ ἀρετή· καὶ τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας τὰ αὐχήματα, διὰ πλείστης ὅσης ἡμῖν τῆς ἀγαθουργίας ἐκποικίλλεται. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ἐν ψαλμῷ τῷ τετάρτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ, παρίστησι μὲν τῷ Χριστῷ, παρθένον ἁγνὴν, ὡς ἐν τάξει βασιλίδος, τὴν ἐκκλησίαν, περιχρυσοῖ δὲ αὐτῇ καὶ πεποικιλμένην περιτίθησι στολὴν, οὕτω λέγων, Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου, ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένη καὶ πεποικιλμένη· τοῦ μὲν διαχρύσου, τὸ ἔντιμον καὶ περιφανὲς, καθάπερ ἔγωγμαι, τοῦ δὲ ποικίλου, τὸ πολυειδὲς τῆς ἀρετῆς εὖ μάλα κατασημαίνοντος. εὐπρεπεστάτη γὰρ λίαν ἡ ἐκκλησία, κόσμον ἔχουσα τὸν νοητὸν, οὐ τοῖς τῆς σαρκὸς ὁρώμενον ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' εἰς νοῦν ἔσω καὶ καρδίαν, τὸν ἐν τῷ κρυπτῷ νοούμενον Ἰουδαῖον, διὰ πλείστων ἡμῖν ὅσων ὡραϊσμῶν εὐφυᾶ καὶ ἐξαίρετον ἀστείως ἐκφαίνοντα. ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος, Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὔτε μὴν ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομὴ, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ, Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι οὐ γράμματι, οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ. ΠΑΛΛ. Ἆρ' οὖν, εἰπέ μοι, τῆς ἐν πνεύματι περιτομῆς εἰσκεκομισμένης, καὶ θυσιῶν τῶν κατὰ τὸν νόμον ἀναπεπαυμένων, καὶ τόπον οὐδένα παρ' ἡμῖν ἐχούσης τῆς πολιτείας· οὐκ ἀπίθανόν πως εἶναι δοκεῖ τὸ φάναι Χριστὸν, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι; ἢ εἴπερ οὐχ ὧδε ἔχει, διακωλύσει δὴ οἶμαί που καὶ ἡμᾶς οὐδὲν, βουθυσίαις μὲν καὶ λιβανωτοῖς τὸν τῶν ὅλων καταγεραίρειν Θεὸν, προσκομίζειν δὲ αὐτῷ τρυγόνας καὶ περιστεράς, καὶ εἴ τι δρᾶν ἕτερον τοῖς ἀρχαιοτέροις νενόμισται, τοῦτο καὶ ἡμᾶς αὖθις ἐπείγεσθαι πληροῦν. ΚΥΡΙΛ. Καὶ μὴν, ὦ ἑταῖρε, πολὺ τοῦ πρέποντος ἀποκομίζῃ μακρὰν, ἀναπεπαῦσθαι γὰρ οἴει τὸν νόμον, ὡς οὐδὲν ἀπόνασθαι μὲν τῶν αὐτοῦ, καὶ ἀχρεῖον ἔχειν παντελῶς τὴν εἰς ὁτιοῦν τῶν ἀναγκαίων δήλωσιν, οὐχὶ μεταπεπλάσθαι μᾶλλον αὐτὸν εἰς ἀληθείας ἔνδειξιν, καίτοι τοῦ μακαρίου γράφοντος Παύλου· νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ πίστεως; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νόμον

A ea implenda putemus, quæ per Moyſen ſancita ſunt? CYRILLVS. Non ſimplex & vna ratio eſt, vt aliquis imaginari poſſit: Multiplex enim ac multiformis res eſt virtus: & Chriſtianæ vitæ gloria quamplurimis bonis operibus variegatur & ornatur. Itaque diuinus ille Dauid pſalmo quadrageſimoquarto, Chriſto virginem caſtam adſtare facit Eccleſiam: ſtolam verò illi deauratam & variegatam circumponit, ita dicens, [Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato circum amicta & variegata.] Vbi deaurati vocabulo, ſplendor & pretium: varij autem nomine, virtutis varietas optimè, vt opinor, ſignificatur. Specioſiſſima enim eſt omninò Eccleſia, ornatum habens ſpiritualem, qui non carnis oculis cernitur, ſed in mente & in corde poſitus, illum, qui in occulto intelligitur, Iudæum plurimis ornamentis inſignem atque conſpicuum ſcitè nobis oſtendit. Nam vt beatus Paulus ſcribit, [Non qui in manifeſto, Iudæus eſt, neque quæ in manifeſto in carne, eſt circuncifio, ſed qui in abſcondito, Iudæus eſt, & circuncifio cordis in ſpiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.] PALLADIVS. Dic mihi igitur, ſi circuncifio in ſpiritu introducta eſt, & hoſtiæ legales ſublatæ, & nullum apud nos locum habet illa Iudaica viuendi ratio, annon abſurdum eſſe quodammodo videtur, quod Chriſtus ait; [Non veni ſoluere legem, ſed adimplere?]. Aut ſi aliter ſe res habet, nihil, opinor, impedimento nobis erit, quominus taurorum victimis ac thure Deum veneremur; turtureſque ac columbas ei offeramus; denique quicquid priſcis illis hominibus facere moris fuit, id nos ipſi quoque implere ſtudeamus. CYRILLVS. Atqui longiſſimè à recto aberras, amice: nam ita abolitam eſſe legem putas, vt nullum ex ea fructum percipere liceat, & inutilem eſſe prorſus ad quamcunque partem rerum neceſſariarum declarandam exiſtimas, non conuerſam eſſe potius ad veritatem demonſtrandam, cùm alioqui ſcribat beatus Paulus, [Legem igitur deſtruimus per fidem? abſit: ſed legem

Pſalm. 44.
Rom. 2.
Matth. 5.
Rom. 3.

ſtatuimus.] Pædagogus enim eſt lex atque optime perducit ad Chriſti myſterium: illa verò, quæ olim per Moyſen ſunt priſcis hominibus edicta, elementa eſſe dicimus exordij ſermonum Dei. Igitur, ſi pædagogum repulerimus, quis nos ad Chriſti myſterium perducet? & ſi recuſauerimus diſcere elementa initij ſermonum Dei, quomodo deinceps aut vnde peruenire ad finem poterimus? An non enim iuxta ſcripturas plenitudo legis & Prophetarum eſt Chriſtus? PALLADIVS. Etiam. CYRILLVS. Sic enim ſcriptum eſt; Eſſe autem illum legis ac Prophetarum plenitudinem ea ratione puto, quia in illum omnia prophetica & legalia oracula ſpectant, atque obuerſa ſunt. Itaque dicebat, cùm Iudæis incredulitatem exprobraret, [Nolite putare, quod ego accuſaturus ſim vos apud Patrem; eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis; ſi enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit. Si autem illius literis non creditis, quomodo verbis meis credetis?] Cùm igitur ſe veniſſe dicat, non vt ſoluat legem, ſed potius vt perficiat; noli putare ſubuerſionem eorum, quæ olim ſancita ſunt, ſed veluti reformationem eſſe factam, & eorum, quæ in figuris adumbrata erant, vt ita dicam, recuſionem ad expreſſiorem formam veritatis. PALLAD. Rectè dicis. CYRILL. Ac tale quiddam à Chriſto fieri oportuit. Qui in tabulis picturiſque artificium exercent, non ſtatim atque pingere incipiunt, eam ſpeciem picturis inducunt, cui nil deſit, atque ex omni parte perfecta ſit, ſed ſimpliciori prius ac minus venuſto colore illas adumbrant, & longe obſcuriores antea figuras, quàm velint, oculis exponunt. Denique vmbris illis illinunt colorem cuique decentiſſimum ac maximè congruum; ita rudiores illas figuras ad perſpicuam ac longe præſtantiorem, quam antea fuerat, ſpeciem transferunt. Annon ita ſe res habet? PALLADIVS. Fateor equidem. CYRILLVS. Iam verò fabri ærarij, ſi fortè ſtatuam conficere velint, cera prius rudem quendam typum formant, eóque igni abſumpto, colliquefactum infundunt; atque ita ad abſolutam formam atque decorem opus perducunt. Cùm vmbris illis ſuper-

Galat. 3. — Rom. 10. — Ioann. 5. — Matth. 5. — Rom. 5.

A ἱστάνομεν. παιδαγωγεῖ γὰρ ὁ νόμος, καὶ ἀποφέρει καλῶς εἰς τὸ ἐπὶ Χριστῷ μυστήριον. εἶναι δὲ φαμὲν τὰ πάλαι διὰ Μωσέως τοῖς ἀρχαιοτέροις τεθεσπισμένα, στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ. εἰ δὲ παραιτούμεθα τὸν παιδαγωγόν, τίς ἡμᾶς ἔτι διακομιεῖ πρὸς τὸ Χριστοῦ μυστήριον; καὶ εἰ παραιτοίμεθα τὸ μαθεῖν τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, πῶς δὴ ἔτι λοιπόν, ἢ πόθεν ἀφιξόμεθα πρὸς τὸ τέλος; ἢ γὰρ οὐ κατὰ τὰς γραφὰς πλήρωμα νόμου καὶ

B προφητῶν ὁ Χριστός; ΠΑΛ. Ναί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Γέγραπται γὰρ ὧδε. πλήρωμα δὲ νόμου καὶ προφητῶν, εἴη ἂν εἰς αὐτὸν εἶναί που παντὸς ὁρῶντος καὶ πεπραγμένου προφητικοῦ τε καὶ νομικοῦ θεσπίσματος. ταῦτοι γάρ τοι ἔφασκε τὴν Ἰουδαίων ἀπειθείας ἐκδυσωπῶν, Μὴ δοκεῖτε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί. περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγρα-

C ψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε; Ἀφῖχθαι δὴ οὕτω εἰ λέγοι, καταλύσων μὲν οὐδαμῶς τὸν νόμον, ἀπαρτίσων δὲ μᾶλλον αὐτόν, μὴ τὴν εἰς ἅπαν ἀνατροπὴν τῶν πάλαι τεθεσπισμένων ἐργάσασθαι διανοοῦ· μᾶλλον δὲ μεταπλασμόν ὥσπερ τινα, καὶ ἵν' οὕτως εἴπω, μεταχάραξιν τῶν ἐν τύποις ἐπὶ τὸ ἀληθές. ΠΑΛ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛ. Καὶ δὴ τοιοῦτον ἔδει γενέσθαι παρὰ Χριστοῦ. οἱ τὴν ἐν

D πίναξι καὶ γραφαῖς εὐτεχνίαν ἐξησκηκότες, οὐκ εὐθὺς τοῦ γράφειν ἀρχόμενοι, τὸ ἀνενδεῶς ἔχον, καὶ εἰς ἅπαν ἀπηρτισμένον ἐπιφέρουσιν εἶδος ταῖς γραφαῖς, ἰσχνῷ δὲ δὴ πρότερον καὶ ἀκαλλεστέρῳ χρώματι σκιαγραφοῦντες εὖ μάλα, καὶ ὥσπερ ἂν ἕλοιντο τυχὸν ἀμυδροτέρους ἔτι τοὺς τύπους προαναφαίνοντες, εἶτα ταῖς σκιαῖς ἐπαλείφοντες, τὸ ἑκάστῳ πρέπον τε καὶ ἁρμοδιώτατον χρῶμα, μεταφέρουσι τοὺς τύπους εἰς εἶδος τὸ ἐμφανές, καὶ ἀσυγκρίτως ἄμεινον, ἢ τὸ ἐν ἀρχαῖς.

E ἢ οὐχ ὧδε ἔχει; ΠΑΛΛ. Ἔγωγε φημί. Οἱ δὲ δὴ τὴν χαλκουργικὴν ἐπιτηδεύοντες ἐμπειρίαν, ἀνδριάντα τυχὸν εἰ βούλοιντο διαπήγνυσθαι, κηρῷ μὲν τὸ πρόσθεν εἰς εἶδος ἀμείνω ἀδροῦσιν, εἶτα πυρὶ καταπήξαντες, ἐπιχέουσι τὸν χαλκόν, ἄγουσί τε οὕτω πρὸς τὸ ἄρτιον ἔχον εἶδός τε καὶ κάλλος εὖ μάλα τὸ τεχνουργούμενον. ἐπιρριφθείσης δὲ ταῖς σκιαῖς τῆς τῶν χρωμάτων

πολυειδίας, καὶ μὴν καὶ χαλκοῦ τὰ ἐκ κηροῦ A
καλύπτοντος, δόξειε μὲν ἂν ἡττῆσθαί τε καὶ
ἀνατετράφθαι βραχύ, τὰ πρῶτά τε καὶ ἐν
ἀρχῇ σχήματα. ἔχει δὲ οὐχ οὕτω τὸ χρῆμα τῇ
φύσει. φαῖεν γὰρ ἂν ἀληθεύοντες, χαλκουργός
τε καὶ γραφεύς· οὐ κατελύσαμεν τὰς σκιάς, οὐκ
εἰς ἀχρειότητα παντελῆ τοῖς τύποις ἐπεμψά-
μεθα, πεπληρώκαμεν δὲ μᾶλλον. Ὁ γὰρ ἦν ἰδεῖν
ὡς ἐν σκιαῖς ἔτι καὶ τύποις ἀφανέστερόν τε καὶ ἀ-
καλλέστερον, τοῦτο προβέβηκεν ἐπὶ τὸ ἄμεινόν
τε καὶ ἐμφανέστερον. ΠΑΛΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥ- B
ΡΙΛ. Καὶ εἴπερ τις ἕλοιτο πολυπραγμονεῖν
ἀληθῶς τὴν ἱεράν τε καὶ θεόπνευστον γραφήν,
εἴσεται δὴ πάντως ἀληθὲς ὑπάρχον, ὅ φημι.
Κάλυμμα γὰρ ἐτίθει Μωσῆς ἐπὶ τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ
ἀτενίζειν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμ-
μένον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τί δὴ τοῦτο
παραδηλοῖ; ΚΥΡΙΛΛ. Ταῖς γὰρ Ἰουδαίων
διανοίαις παχυτέραις οὔσαις ἔτι οἰστὰ μέν πως
ἦν τὰ ἐξωφανῆ τοῦ νόμου, φημὶ δὲ δὴ πάλιν C
τὰ διὰ μόνου τοῦ γράμματος, ἀφόρητα δὲ καὶ
ἀπρόβλητα παντελῶς, τὰ ἔσω κεκρυμμένα,
καὶ ἵν' οὕτως εἴπωμεν τὸ τῶν νοημάτων ἀληθές. τοι-
γάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος ἡμῖν γράφει Παῦλος. Ἄ-
χρι γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας τὸ αὐτὸ κάλυμμα
ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει
μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖ-
ται. ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκηται
Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν
κεῖται. Ἀλλ' ὧδε μὲν δὴ τὰ τῶν Ἰουδαίων ἐστά- D
τω. Ἡμεῖς δὲ δὴ πάντες, ἀνακεκαλυμμένῳ
προσώπῳ, φησί, τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζό-
μενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δό-
ξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου πνεύμα-
τος· ὁ δὲ Κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. ὥσπερ γὰρ οἱ
ἐν ἐσόπτρῳ βλέποντες εἰκόνα καὶ τύπον τοῦ ἀλη-
θοῦς, καὶ οὐκ αὐτό που τὸ ἀληθὲς εἶεν καταθρή-
σαιεν ἄν, κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον, οἱ τῆς ἐν
Χριστῷ πολιτείας τὸ κάλλος ἐπιθυμοῦντες ἰδεῖν,
καθάπερ ἐσόπτρῳ τῷ νόμῳ χρώμενοι κατορ- E
θώσαιεν ἂν ὡς ἄριστα τὸ ποθούμενον. τὴν γὰρ αὐ-
τὴν τῶν πραγμάτων εἰκόνα μεταπλάττοντες εἰς
ἀλήθειαν, εἴσονται καθαρῶς τὸ ὅ, τι μάλιστα δο-
κοῦν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ.
Εἶτα τίς ἂν γένοιτο τυχὸν ὁ λόγος τοῦ μὴ ἐν ἀρ-
χαῖς τοῖς πάλαι, τὸ νέον τε καὶ Εὐαγγελικὸν δε-
δόσθαι χρησμῴδημα, τύποις δὲ μᾶλλον νενομο-

A inducta ſit, colorum varietas, cúmque
illas è cera figuras æs abſumpſerit, vide-
ri quidem poſſit priores illas formas
abolitas atque euerſas eſſe: id vero ſe-
cus eſt. Nam & faber ærarius, & pictor
vere dixerint: Nos quidem minime
deſtruximus vmbras, neque ita rudes
illas figuras, vt inutiles prorſus abie-
cimus; ſed potius impleuimus; quod
enim in vmbris adhuc atque figuris
obſcurius ac minus venuſtum videba-
tur, id ad meliorem, illuſtrioremque
B formam peruenit. PALLAD. Rectè
dicis. CYRILL. Ac ſi quis voluerit
ſerio ſacram & diuinitus inſpiratam
ſcripturam perueſtigare, ſciet omni-
no verum eſſe, quod dixi: velamen
enim ponebat Moyſes ſuper faciem Exod. 34.
ſuam, eo quòd non poſſent filij Iſraël
intendere in faciem ipſius, ſicut ſcri-
ptum eſt. PALLAD. Ecquid illud
eſt, quod hoc facto ſignificatur?
CYRILL. Iudæorum namque men-
tes cùm hebetiores adhuc eſſent, ex-
teriora legis aliquo modo tolerabilia
C iudicabant; ea, inquam, quæ per
ſolam literam ſignificabantur; iiſ-
dem verò non ferenda & abiicien-
da omnino videbantur, quæ inte-
rius latebant, atque vt ita dicam,
ipſa ſenſuum veritas. Itaque bea-
tus quoque Paulus ſcribit, [Nam 2. Cor. 3.
vſque in hodiernum diem id ipſum
velamen in lectione veteris Teſta-
menti manet non reuelatum; quo-
niam in Chriſto euacuatur: ſed vſ-
que in hodiernum diem, cum legi-
D tur Moyſes, velamen poſitum eſt ſu-
per cor eorum.] Sed ita quidem Iu-
dæorum res ſe habeant. [Nos vero
omnes reuelata facie, inquit, glo-
riam Domini ſpeculantes, in ean-
dem imaginem transformamur à cla-
ritate in claritatem, tamquam à Domi-
ni ſpiritu; Dominus autem ſpiritus eſt.]
Vt enim qui in ſpeculo contemplan-
tur, imaginem & figuram rei veræ vi-
dent, non ipſam rem; ſic qui Chri-
ſtianæ conuerſationis pulchritudinem
videre deſiderant, ſi lege tanquam
E ſpeculo vtantur, optime quod cu-
piunt, aſſequentur: ipſam enim re-
rum imaginem ad veritatem transfe-
rendo, liquidò perſpicient, quid Deo
acceptum in primis gratumque ſit.
PALLADIVS. Sed quæ ratio
afferri poteſt, cur non ab initio vete-
ribus illis noua & Euangelica lex
daretur; figuræ verò potius atque

vmbræ inſtituerentur? CYRILL. Accuratam verámque huius diſpenſationis rationem, piè ac reuerenter vni Deo, cui omnia cognita explorataque ſunt, relinquamus oportet: rationes tamen à piis cogitationibus non alienæ, nos ad quantulamcunque cognitionem perducunt, aut eo vſque certè, vt ſcire videamur, quæ fuerit huius conſilij cauſſa. Dicimus igitur, ex Ægypto liberatis Iſraëlitis, frequenti inſtitutione longa, & eſca, vt ita dicam, pucrili opus fuiſſe: rudes enim adhuc erant, & ad abſurdiſſima quæque admodum procliues. Nam cùm carnis amore laborarent, & perturbationibus eſſent irretiti, quæ difficulter elui & (Exod. 14.) extirpari poſſent, impoſſibile propemodum erat, minimé que promptum ſtatim ad ſummam perfectionem euadere velle, ac vitæ rationem ſuſcipere adeo illuſtrem & admirandam, vt, (Philip. 3.) cùm in terris ambularent, conuerſationem tamen in cælis haberent, ſicut ſcriptum eſt. Annon enim perfecto- (Hebr. 5.) rum eſt ſolidus cibus, lac verò pueris adhuc magis conuenit? PALLAD. Maximè verò. CYRILL. Pueris igitur inſtitutione opus erat, quæ figuris contineretur, & vt ita dicam, delicatiore victu, non eo ſermonis genere, quod (1. Cor. 3.) ad perfectionem inſtitueret, & ad abſolutum numeris omnibus ſtatum perduceret. Ita verò leues ac ſtupidi, & ad omnia perturbationum genera faciles deprehendentur filij Iſraël; vt, ſi diligenter eorum mores ac ſtudia perpendantur, ne vmbra quidem ipſa digni æſtimentur: idque Moyſes oſtendit: Deo namque ſic præcipiente, aſcendit ille in montem, legem ſuſcepturus. at hi ſtatim in defectionem lapſi ſunt; vitulo namque conflato, (Exod. 32.) „ dicere miſeri auſi ſunt, [Hi ſunt dij „ tui, Iſraël, qui te eduxerunt ex terra „ Ægypti.] Quocirca tantam leuitatem Moyſes indignè ferens, tabulas confregit, in quibus lex erat deſcripta; non iam vmbra quidem aut figuris, ſed ne vlla quidem doctrina cæleſti dignos eos cenſens, qui eò ſtuporis veniſſent, vt tantorum obliti miraculorum, quæ diuina vi ipſorum cauſſa geſta erant, vitulo rurſus venerationem deferrent, & Ægyptium illum cultum memoriâ repeterent. Porrò in tabulis lapideis adumbrata tum erat veteribus lex Dei digito, vt ſcri-

A θετεῖσθαι καὶ σκιᾶς. ΚΥΡΙΛ. Τὸ μὲν ἀκριβὲς τῆς οἰκονομίας, καὶ ὅπως ἂν ἔχοι ταυτὶ, καθά γε τὸ ἀληθέστερον, ἀναθετέον εὐσεβῶς τῷ πάντα εἰδότι Θεῷ. λογισμοὶ δὲ ἡμᾶς ἐννοιῶν ἀγαθῶν ἀμοιροῦντες οὐκ εἰδότες, ἀποφέρουσί πως κἂν γοῦν εἰς μετρίαν εἴδησιν, ἢ τάχα που πρὸς τὸ εἰδέναι δοκεῖν τῆς οἰκονομίας τὴν πρόφασιν. Φαμὲν οὖν, ὅτι παιδαγωγίας ἔδει πολλῆς, καὶ ἀνατροφῆς τρόπον τινὰ νηπιοπρεποῦς, τοῖς ἐξ Αἰγύπτου λελυτρωμένοις. παχυνοὶ γὰρ ἦσαν ἔτι B καὶ εὐπαράφοροι κομιδῇ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀπηχεστάτων. δυσαπόνιπτον δὲ παντελῶς τὴν φιλοσαρκίαν ἠῤῥωστηκόσι, καὶ τοῖς διαφύκτοις πάθεσιν ἐγκατειλημμένοις, ἀνέφικτόν πως ἦν ἔτι καὶ οὐχ ἕτοιμον ἐλθεῖν τὸ εὐθὺς ἀναθρώσκειν δύνασθαι πρὸς τὸ ἄγαν ἄριστον, ὡς καὶ ζωῆς τινα τρόπον ἐπιμελεῖσθαι, τυχὸν τῆς οὕτω λαμπρᾶς καὶ ὑπερφυοῦς, ὡς περιπατεῖν μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, ἔχειν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς, κατὰ τὸ γε- C γραμμένον. ἢ γὰρ, οὐχὶ τελείων μέν ἐστιν ἡ στερεὰ τροφὴ, γάλα δὲ τοῖς ἔτι νηπίοις τὸ πρεπωδέστερον; ΠΑΛ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔδει τοίνυν παιδαγωγίας μὲν τῆς ἐν τύποις, ἔτι νηπίοις, καὶ ἵν' οὕτως εἴπωμεν, τρυφερωτέρας ἀνατροφῆς, οὐχὶ τοῦ πρὸς τελειότητα διαπλάττοντος λόγου, καὶ ἀποκομίζειν οἵου τε πρὸς τὸ ἀρτίως ἔχον. ἐλαφροὶ δὲ οὕτως καὶ ὀλιγογνώμονες, καὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν εὔκολοι τῶν παθῶν, ἁλοῖεν ἂν οἱ ἐξ Ἰσραήλ· ὡς εἴπερ τις ἐν αὐτοῖς D ἀκριβὴς ἦν βάσανος ἠθῶν καὶ ἐγχειρημάτων, οὐδ' ἂν εἰ μὴ σκιᾶς ἠξίωντο. Καὶ τοῦτο δέδειχεν ὁ Μωσῆς· Θεοῦ γὰρ προστάττοντος, ἀνέθορε μὲν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς, τὸν νόμον ὑποδεξόμενος. οἱ δὲ παραχρῆμα κατώλισθον εἰς ἀπόστασιν. μεμοσχοποιήκασι γὰρ, φαίη τι οἱ δείλαιοι τετολμήκασιν, Οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. ἐπὶ οὖν ταῖς οὕτω βιαίαις ἐλαφρίαις ἐδυσφόρει μὲν ὁ Μωσῆς, κα- E τέῤῥηγνυ δὲ τὰς πλάκας, ἐν αἷς ἦν ὁ νόμος, οὐδὲ σκιᾶς ἢ τύπων, ἢ κἂν γοῦν ὅλως παιδαγωγίας τῆς ἄνωθεν ἀξίους εἶναι νομίσας τοὺς οἷς γε τοσοῦτον ἀπόπληκτος ἦν ὁ νοῦς, ὡς ἀμνημονῆσαι μὲν τῶν οὕτω τεθαυμασμένων, ἃ διὰ τῆς θείας ἰσχύος ὑπὲρ αὐτῶν ἐξετετέλεστο, μόσχῳ δὲ τὸ σέβας ἀναθεῖναι πάλιν, καὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λατρείας ἐλθεῖν ἐς ἀνάμνησιν. ἀλλ' ἐν πλαξὶ μὲν λιθίναις ἐσκιογραφεῖτο τότε τοῖς ἀρχαιοτέροις ὁ νόμος ἐν δακτύλῳ Θεοῦ, καθὰ

γέγραπται. Τύπος δὲ ἦν ἐκεῖνα τῶν καθ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ γενέσθαι πεπιστευμένων. καταγράφει γὰρ ὥσπερ ἐν ἡμῖν τῆς ἑαυτοῦ βουλῆς τὴν εἴδησιν ὁ πάντων δεσπότης Θεὸς, οἱονεὶ καλάμῳ χρώμενος τῷ υἱῷ ἐν πνεύματι. ὠνόμαζε γὰρ οὕτως αὐτὸν διὰ Δαβὶδ, λέγων· ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου. ἐνεχάραξε γὰρ ταῖς ἁπάντων καρδίαις ὁ τοῦ πατρὸς κάλαμος, τουτέστιν, ὁ υἱὸς, τὴν παντὸς εἴδησιν ἀγαθοῦ, οἱονεί τινι δακτύλῳ Θεοῦ, τῷ τε τοῦ πατρὸς, καὶ τῷ ἰδίῳ χρώμενος πνεύματι. Δάκτυλον γὰρ ὀνόμασε τὸ πνεῦμα Θεοῦ, λέγων, ποτὲ μὲν, Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια· ποτὲ δὲ αὖ, Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια. ἐπιστολὴν δὲ ἡμᾶς τὴν πνευματικὴν καὶ ὁ Παῦλος ἐκάλει, λέγων, ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστὲ ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Θεοῦ διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. ΠΑΛ. Ἀλλ' ὅτι μὲν τύποι καὶ σκιαὶ τὰ κατὰ τὸν νόμον, φαίην ἂν καὶ αὐτὸς, εὖ ἴσθι τοι. Φέρε δὴ οὖν λεπτολόγοι τε καὶ ἀκριβῆ τοῖς ἐν τύποις κεχρησμῳδημένοις ἐνιέντες τὸν νοῦν, πολυπραγμονῶμεν εὖ μάλα τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος. εἴη γὰρ ἂν οὕτω λοιπὸν οὐδενὶ τῶν ὄντων ἀσυμφανὲς τῆς ἐν πνεύματι λατρείας τὸ μυστήριον. ΚΥΡΙΛ. Καὶ μὴν, ὦ γενναῖε, καταπέφρικά τοι σφόδρα εἰκότως, δυσοκνότατά τε εἰμὶ πρὸς τοῦτο λίαν. εἶεν γὰρ οἶμαί που τοῖς καθ' ἡμᾶς οὐχ ἁλώσιμα, τὰ οὕτως ἀνῳκισμένην καὶ ὑπερτενῆ λαχόντα τὴν θεωρίαν. χρῆναι δὲ οἶμαι λέγειν ἀνασκοπουμένῳ τὸ βάθος τῶν ἐν τῷ νόμῳ θεωρημάτων· τίς σοφὸς καὶ συνήσει ταῦτα; ἢ συνετὸς, καὶ ἐπιγνώσεται αὐτά; ΠΑΛ. Οὐκ ἀπράγμον μὲν τὸ χρῆμα, ὦ τᾶν. αἰτεῖτε δὲ ὅμως, φησὶν ὁ Χριστὸς, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. ΚΥΡ. Ἰτέον δὴ οὖν ἐπὶ τὸ χρῆναι φιλοθηρεῖν τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν· καὶ δὴ καὶ ἱκετηρίας προανατείνωμεν λέγοντες. Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσιά σου ἐκ τοῦ νόμου σου. Δεῖ δὲ ἡμᾶς, ὡς ἔοικε, πρό γε τῶν ἄλλων εἰπεῖν, τήν τε εἰς φαυλότητα τοῦ ἀνθρώπου παρεκτροπὴν, δουλείας τε πέρι, καὶ αἰχμαλωσίας τῆς

ptum eſt. Sed illa figura erant eorum, quæ apud nos in Chriſto perfecta eſſe creduntur: deſcribit enim quodammodo in nobis voluntatis ſuæ cognitionem ille omnium dominus Deus, tamquam calamo vtens ſuo filio in ſpiritu; ſic enim ipſum appellauit per Dauid dicens, [Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis:] inſcripſit enim in omnium cordibus ille calamus patris, id eſt, filius, omnis boni cognitionem, quaſi digito quodam Dei, ſpiritu patris ac ſuo vſus: digitum namque vocauit ſpiritum Dei, nunc quidem dicens, [Si ego in ſpiritu Dei eiicio dæmonia;] nunc verò, [Si autem ego in digito Dei eiicio dæmonia.] Epiſtolam verò nos ſpiritualem etiam Paulus appellauit, cùm dixit, [Epiſtola noſtra vos eſtis inſcripta in cordibus noſtris, quæ ſcitur & legitur ab omnibus hominibus, manifeſtati, quod epiſtola eſtis Chriſti, miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viuentis; non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.] PALLAD. Equidem aſſentior, figuras eſſe atque vmbras, quæ lege continentur. Sed age, ſubtiliter & accuratè, quæ per figuras tradita ſunt, animaduertamus, ac diligenter inueſtigemus ipſam pulchritudinem veritatis: ita demum nemini obſcurum eſſe myſterium cultus in ſpiritu poterit. CYRILLVS. Equidem horreo, Palladi; neque id ſine cauſſa, & grauatè admodum ad hoc munus accedo. Harum enim rerum contemplatio ita ardua eſt, atque ſublimis, vt humano intellectu vix percipi queat: ac ſi quis altitudinem contemplationum earum, quæ latent in lege, ſpectauerit, non abſurdè verba illa vſurpare poterit, [Quis ſapiens, & intelliget hæc? & prudens, & cognoſcet ipſa?] PALLADIVS. Magnum opus & arduum, Cyrille; ſed [petite, inquit Chriſtus, & dabitur vobis; quærite, & inuenietis; pulſate, & aperietur vobis.] CYRILLVS. Pergendum igitur nobis eſt ad ea inueſtiganda, quæ vtilitatem afferre poſſunt, ac preces præmittamus dicentes; [Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.] Ante alia igitur dicendum nobis eſt de lapſu hominis in peccatum, déque ſeruitute atque captiuitate, qua

Pſalm. 44.
Matth. 12.
Luc. 11.
2. Cor. 3.
Oſee 14.
Matth. 7.
Pſal. 118.

ſub omnium cõmuni hoſte tenebatur, vt quodammodo hæc à nobis & in nobis fiant. His adiiciendum eſt, quomodo declinandum ſit à malo, & excutiendum ſeruitutis iugum, qua ſub illo tenemur, vt ad priſtinam tandem integritatem, ſeruante & adiuuante Deo redire poſſimus. Hanc enim viam ſi noſtra oratio tenuerit, recto etiam itinere progredientur, vt opinor, & reliqua. PALLAD. Rectè ſentis. CYR. Quocirca oblationes atq; hoſtias offerre Deo ſpirituales, nempè ſtrenuè ſe & laudabiliter exequendæ virtutis ſtudio gerere, minimè iis conuenit, qui ſe nondum à vitiorum ſeruitute, dominatúque liberarint; ſed iis, quorum animus ad libertatem erigitur, & ad excutiendum diabolicæ tyrannidis iugum non eſt incurioſus & negligẽs. PAL. Aſſentior: rectè namque exiſtimas. CYR. Dicimus igitur factum eſſe hominem ab initio eiuſmodi, vt, quamuis animum haberet peccato & affectibus ſuperiorem; non is tamen eſſet, vt in vtramcunque partem vellet, flecti non poſſet. Etenim illi rerum vniuerſarum optimo opifici Deo rectiſſimum eſt viſum, propriæ voluntatis habenas illi permittere, ſpontaneiſque conatibus tribuere, id vt faceret, quod libitum fuiſſet. Oportebat enim vt virtus voluntate ſuſcepta, non vi neceſſitatis coacta videretur; aut ita naturæ lege munita, vt cadere omnino non poſſet: id enim illi ſupremæ omnium eſſentiæ atque excellentiæ proprium eſt. Poſtea verò quàm propriæ naturæ rationibus hoc animal abſolutum fuit opifice Deo, ſtatim illius ſimilitudine præditum eſt. Impreſſa enim in illo eſt diuinæ imago naturæ, inſpirato Spiritu ſancto. Ipſe namque eſt ſpiritus ille vitæ, quandoquidem ſecundùm naturam vita Deus eſt. PALLAD. Ergone anima homini diuinus ſpiritus eſt factus? CYRILL. Quomodo non abſurdiſſimum ſit ita ſentire? Sic enim immutabilis ipſa quoque anima permanſiſſet; nunc verò mutabilis eſt. Mutabilis autem nullo modo ſpiritus eſt; aut, ſi mutationis morbo laborat, ad ipſam Dei naturam hæc labes pertinebit; ſiquidem eſt Dei & Patris & Filij, ille qui ſubſtantialiter ex vtroque, nimirum ex patre per filium profluit ſpiritus. Stultum igitur fuerit putare ſanctum Spiritum in animam eſſe conuerſum; & in hominis tranſiſſe naturam. Sed formata illa maſſa ineffabili

Pſal. 44. Matth. 12. Luc. 11. 2. Cor. 3. Oſee 14. Matth. 7. Pſal. 118.

A ὑπὸ τοῦ πάντων ἐχθροῦ, ὅπως τε καὶ τίνα τρόπον ταυτὶ παρ' ἡμῶν ἐν ἡμῖν ἐκπεράττεσθαι. προσεπιτείνειν δὲ δὴ οὕτω, καὶ τίνα χρὴ τρόπον ἀποπηδᾶν τοῦ κακοῦ, καὶ ἀποσείεσθαι μὲν τὸν ἐπ' ἐκείνῳ δουλείας τὸν ζυγὸν, ἀναθρώσκειν δ' αὖ πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς, διασώζοντος καὶ ἐπαμύνοντος τοῦ Θεοῦ. τῇ δὲ γὰρ ἡμῖν ἰόντος τοῦ λόγου ὁδῷ τῇ πρεπούσῃ, προσοίκοι αὖ, οἶμαι, καὶ τὰ λοιπά. ΠΑΛ. Ὀρθότατα διαφρονεῖς. ΚΥΡ. Τὸ γάρ τοι καρποφορεῖν δύνασθαι τῷ Θεῷ καὶ

B προσάγειν θυσίας πνευματικὰς, ἤγουν ἀνδρίζεσθαι καὶ εὐδοκιμεῖν, κατορθοῦν ἐθέλοντας τὴν ἀρετὴν, οὐχὶ δή που πρέποι ἂν τοῖς οὔπω δουλείας καὶ παθῶν ἀνάγκης ἀπηλλαγμένοις, ἀλλ' οἷς ἤδη πως ὁ νοῦς ἀνανήφει πρὸς τὸ ἐλεύθερον, καὶ οὐκ ἀμελεῖ τοῦ ἔχειν τὸ ἀποσείεσθαι τὸν ζυγὸν τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας. ΠΑΛ. Σύμφημι, νοεῖς γὰρ ὀρθῶς. ΚΥΡΙΛ. Καὶ δὴ καὶ λέγομεν, ὡς πεποίηται μὲν ὁ ἄνθρωπος ἐν ἀρχαῖς, ἁμαρτίας μὲν καὶ παθῶν ἀνώτερον πως ἔτι τὴν διάνοιαν ἔχων, οὐ μὴν ἀνεπίδεκτος

C παντελῶς τῆς ἐφ' ὅπερ ἂν ἕλοιτο παρατροπῆς. ἐδόκει γὰρ ἔχειν ὀρθῶς τῷ πάντων ἀριστοτέχνῃ Θεῷ, τῶν ἰδίων θελημάτων ἀνάπτειν αὐτῷ τὰς ἡνίας, καὶ αὐθαιρέτοις ὁρμαῖς τὸ δοκοῦν ἀποκελεύσαι ἑρμῆς. προαιρετικὴν γὰρ ἔδει, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐξ ἀνάγκης ὁρᾶσθαι τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' οὐδὲ φύσεως νόμοις ἀδιαπτώτως ἐρηρεισμένην· ἴδιον γὰρ ἂν εἴη τουτὶ τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας καὶ ὑπεροχῆς. ἐπειδὴ δὲ τοῖς τῆς ἰδίας φύσεως λόγοις τὸ ζῶον ἀπηρτίσατο τεχνουργοῦντος Θεοῦ, κατε-

D πλουτεῖ παραχρῆμα τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοίωσιν. ἐνεχαράττετο γὰρ αὐτῷ τῆς θείας φύσεως ἡ εἰκὼν, ἐμφυσήσαντος ἁγίου πνεύματος. αὐτὸ γάρ ἐστιν ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς, ἐπεί τοι ζωὴ κατὰ φύσιν ὁ Θεός. ΠΑΛΛ. Ἆρ' οὖν ψυχὴ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ θεῖον ἐγένετο πνεῦμα; ΚΥΡΙΛ. Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον κομιδῇ τὸ τῇδε νοεῖν; ἦ γὰρ ἂν ἄτρεπτος, καὶ αὐτή που διαμεμενήκει ἡ ψυ-

E χή. νυνὶ δέ ἐστι τρεπτή. τρεπτὸν δὲ οὔτι που τὸ πνεῦμά ἐστιν. ἢ εἴπερ τὸ τρέπεσθαι νοσεῖ, ἐπ' αὐτὴν ὁ μῶμος τὴν θείαν ἀναδραμεῖται φύσιν. εἴπερ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ μὴν καὶ τοῦ υἱοῦ, τὸ οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν, ἤγουν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προχεόμενον Πνεῦμα. ἀμαθὲς οὖν ἄρα τὸ εἰς ψυχὴν οἴεσθαι μεταπεπλάσθαι τὸ πνεῦμα, καὶ εἰς ἀνθρώπου μεταχωρῆσαι φύσιν. ἀλλ' ἐψυχοῦτο μὲν τὸ πλαστουργηθὲν ἀρρήτῳ

A δυνάμει· κατεκαλλωπίζετο δὲ παραχρῆμα τῇ τοῦ πνεύματος δόσει. τὴν γὰρ οὐχ ἑτέρως τὴν θείαν ἡμᾶς εἰκόνα δύνασθαι πλουτεῖν. ΠΑΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛ. Καταικοσμήσας δὲ οὕτω τὸ τέχνημα Θεός, τὴν ἐν παραδείσῳ δίαιταν ἐχαρίζετο. ἐπεὶ δὲ ἔδει τὸν οὕτως κατηγλαϊσμένον, καὶ τῇ τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν ἀφθονίᾳ κατεστεμμένον, μὴ εὐκόλως ἀναφέρεσθαι πρὸς ἀλαζονείας ἐᾶν, ἀγνοοῦντα τὴν δουλείαν, καὶ ὡς ἐστι μέτρον τῶν οἰκετικῶν· τὸ γάρ τοι λίαν εὐρὺ πρὸς

B τὸ εὐκλεές, καὶ τὸ ἀμέτρως ἐλεύθερον, ἀποφέρει πρὸς τὸ ὑπερόφρυ καὶ ἐπάρατον πάθος· πρόφασις αὐτῷ τοῦ μὴ ἀγνοεῖν τὸν δεσπότην, ἐγκρατείας ἐδόθη νόμος· ἵνα δι' αὐτοῦ καλοῖτο πρὸς ἀνάμνησιν ἀεὶ τοῦ μετ' ἐξουσίας προστεταχότος, καὶ εἰδείη σαφῶς, ὡς ἐστιν ὑποζευγμένος τοῖς τοῦ κρατοῦντος θεσμοῖς. ἀλλ' οὐκ ἠρέμει τὸ ἀνόσιον ἐκεῖνο καὶ θεομισὲς θηρίον. ΠΑΛ. Φαίης ἄν, οἶμαί που τὸν Σατανᾶν, ὃς τῶν οὐρανίων ἁψίδων ἀστραπῆς δίκην κατηκοντίζετο. νο-

C σεῖν γὰρ αὐτῷ μειρακιωδῶς ἐδόκει τὸ θέλειν εἶναι Θεός, καὶ τὰ ὑπὲρ φύσιν τὴν ἑαυτοῦ παραδηλῶν, ἐφαντάζετο. ΚΥΡΙΛ. Διατεκμαίρῃ καλῶς. φθόνου γὰρ καὶ ἁμαρτίας εὑρετὴς ὤν, καὶ πατὴρ, ἀπραγματεῖν οὐκ ἤθελε περὶ τὸ ἐπὶ γῆς ζῶον, τοῦτ' ἐστι, τὸν ἄνθρωπον. εἶτα δόλῳ καὶ ἀπάταις ὑπελθὼν, περιεκόμισεν εἰς παρακοὴν, πανουργίας ὀργάνῳ τῇ γυναικὶ χρώμενος. ἀεὶ γάρ πως ἡμᾶς κατασείουσι πρὸς τὸ ἀπρεπές, τοῦτ' ἐστιν, εἰς ἁμαρτίαν, αἱ σὺν ἡμῖν τε καὶ ἐν

D ἡμῖν ἡδοναί. ἡδονῆς δὲ τύπος, ἡ γυνή. θωπείαις δὲ ταῖς ἐξ ἡδονῶν καταθεῖ πολλάκις ἐπὶ τὸ ἀθέλητον ὁ νοῦς. ὅπερ οὖν ἐν Ἀδὰμ ὡς ἐν παχεῖ πράγματι καὶ αἰσθητῶς ὁρᾶται συμβεβηκός, τοῦτο καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν καθ' ἡμᾶς, νοητῶς τε καὶ κεκρυμμένως κατίδοις ἂν πληρούμενον. παρανατέλλουσα γὰρ ἡδονὴ καταγοητεύει τὸν νοῦν, καὶ κατὰ βραχὺ ὑποσπᾷ πρὸς τὸ οἴεσθαι λοιπόν, τὸ μηδὲν εἶναι παντελῶς, τοῦ θείου νόμου παράβασιν. Καὶ πιστώσεται λέγων

E ὁ Χριστοῦ μαθητής. Μηδεὶς πειραζόμενος, λεγέτω ὅτι ἀπὸ Θεοῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα, ἀποκύει θάνατον. ΠΑΛ. Ἀτρεκὴς ὁ λόγος. ΚΥΡ. Ἀπεμ-

virtute animata fuit, & eueſtigio ſpiritus ſancti munere decorata: neq; enim alia ratione diuina imagine ditari poteramus. Pal. Rectè ais. Cyr. Huic igitur opificio ſic exornato, Paradiſi ſedes, in quibus verſaretur, largit' eſt Deus. Sed quia æquum erat, hominē ita exornatū, & cæleſtium bonorum copia præditum, non facilè in arrogantiā pertrahi ſinere, nō agnoſcentē ſeruili ſe eſſe cōditione, modúmque certū ſeruis eſſe conſtitutū. (Ille namque latus ad gloriam curſus, & immodica libertas, ad ſupercilīū & execrabile vitiū pertrahit) ideò lex illi continentiæ data eſt, quæ occaſio illi eſſet dominū agnoſcendi, vt per eam ſemper ad memoriā reuocaretur illius, qui poteſtatis iure præcepiſſet, certóque ſciret ſe dominatoris legibus eſſe ſubiectū. Sed impia illa Deoq; exoſa bellua non quieſcebat. Pa. Satanā, opinor, intelligis, qui è cæleſtibus orbibus fulguris inſtar deiectus eſt. *Luc. 10.* Adeo enim puerili ſtultitia laborauit vt Deus eſſe vellet, & quæ ſupra naturā ſuā erant, demēs animo fingeret. Cyr. Optimè coniicis. Nam cū inuidiæ & peccati eſſet inuētor, nō ſibi ceſſandū putauit, quominus circa terrenū animal, id eſt hominē, aliquid experiretur. Tum dolo & artibus eum aggreſſus, ad inobedientiā pertraxit, muliere pro inſtrumēto ſuæ calliditatis vſus. Sēper enim nos ad turpitudinem, hoc eſt, ad peccatum impellunt, quæ nobiſcum & in nobis exiſtunt voluptates: mulier autem figura eſt voluptatis: blanditiis porrò voluptatum illectus animus frequenter ad id, quod minime volebat, delabitur. Quod igitur in Adam tamquam in craſſiore quadam rerum imagine etiam ſenſibili modo vſuueniſſe conſpicimus, hoc ipſum in vnoquoque noſtrum ſpirituali modo ac latenter impleri, haud difficile eſt videre. voluptas enim affulgens præſtigiis ſuis faſcinat mentem, eóque paulatim deducit, vt arbitremur iam nullius planè momenti eſſe diuinæ legis violationem: idque confirmat ille Chriſti diſcipulus, cùm dicit; [Nemo, dum tentatur, dicat quod à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum eſt; ipſe autem neminem tentat. Vnuſquiſque autem tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus: deinde concupiſcentia, cùm conceperit, parit peccatum; peccatum autem, cùm conſummatum fuerit, generat mortem.] *Iacobi 1.* Pallad. Vera oratio. Cyrillvs. Cùm

igitur Dei gratiam commutaſſet, ac bonis illis, quibus ab initio donata fuerat, eſſet nudata. è paradiſo deliciarum eiecta, & ad deformitatem eueſtigio conuerſa eſt hominum natura. mortique deinceps obnoxia eſt declarata. PALLAD. Neceſſario ſanè: Dei namque donorum inopem eſſe, nihil eſt, opinor, aliud, quàm ab omni penitus bono extorrem fieri. Facilè autem hominis natura ad quæuis abſurda deferetur, niſi illam Saluatoris gratia in virtute ſuſtineat, ac bonis cœleſtibus, quorum eſt ipſa fons, augeat. CYR. Rectè ſanè dicis, & merito equidem tibi aſſentior; alit enim ad ſpirituales vires accipiendas panis ille viuus, id eſt, Dei verbum. Scriptum eſt enim; [Panis confirmat cor hominis:] (Pſalm. 103.) ſeruitute quoque & prauis affectibus liberat & aurea libertatis gloria decorat. At ſi manum quodammodo contraxerit Deus, horúmque bonorum nobis copiam minime ſuppeditarit, neceſſe eſt omnino, vt in mala etiam præter voluntatem incidamus, atque ab omni prorſus virtute excidamus, ac veluti alterius iugum ſubeamus, ad eaque mala, eámque iniuriam perueniamus, vt non multum abſit, quin ipſam quoque iam intelligentiam, quæ ad omnia nobis bonorum genera adipiſcenda & adminiſtra eſt & coniuncta, amittamus, vtque eius qui ita affectus eſt cor diuina ſapientia planè vacuum cernatur, quippe qui paſſus ſit illud proſtitui Satanæ, faciléque eius libidini atque contumeliis ſubiici. PALLAD. Demonſtrabis ne quo pacto id accidat, an in nudis cogitationibus nos fluctuare ſines? CYRILL. Minimè verò. Oſtendam enim vt res patitur, pulcherrimè, & ea quæ veteribus acciderunt, artificioſè ad rerum ſpiritualium figuram expreſſius effingam. Nam ea, quæ veluti ſenſibus & aſpectui corporeo ſunt expoſita, rerum, quæ ſubtili contemplatione cernuntur, imagines euidentes atque perſpicuæ eſſe poterunt. Scriptum eſt enim de Patriarcha Abraham; [Et facta eſt fames in terra: (Geneſ. 12.) & deſcendit Abraham in Ægyptum, vt peregrinaretur ibi; quia inualuerat fames in terra:] dulci enim & natali ſolo relicto, in aliam ſe regionem contulit, quam oſtéderat Deus. [Exi enim, (Ibid.) inquit, de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monſtrauero tibi.] Ingraueſcente autem fame, & ineuitabile damnũ inferente, inuitus

A πλήσασα δὴ οὕτω τὴν παρὰ Θεοῦ χάριν καὶ γυμνωθεῖσα ἤδη τῶν ἐν ἀρχαῖς ἀγαθῶν. ἐξεπέμπετο μὲν τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς, μετεπλάττετο δὲ πρὸς τὸ ἀκαλλὲς εὐθὺς ἡ ἀνθρώπου φύσις, φθορᾶς τε εἴσω πεσοῦσα λοιπὸν ἀνεδείκνυτο. ΠΑΛΛ. Ἀναγκαίως ἔοικε γὰρ οἶμαι τῶν παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ παντὸς ἀποξενοῦσθαι ἀγαθοῦ. ἀπορρυήσεται δὴ αὖ ἡ ἀνθρώπου φύσις καὶ μάλα ῥαδίως τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἐκτόπων παραφοράν,
B εἰ μὴ ἀνέχοι πρὸς ἀρετὴν αὐτὴν ἡ τοῦ διασώζοντος χάρις, τοῖς ἄνωθεν καὶ παρ' ἑαυτῆς ἀγαθοῖς πλουτίζουσα. ΚΥΡΙΛ. Εὖ λέγεις. συναινέσαιμι γὰρ ἂν καὶ μάλα εἰκότως. τρέφει μὲν γὰρ εἰς ἀλκὴν τὴν πνευματικὴν ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, τοῦτ' ἔστιν, ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος. γέγραπται γάρ· ὅτι καὶ ἄρτος στηρίζει καρδίαν ἀνθρώπου. δουλείας δὲ ἀπαλλάττει καὶ παθῶν, καὶ τοῖς εἰς ἐλευθερίαν αὐχήμασιν εὖ μάλα καταχρυσοῖ. συνεσταλκότος δὲ ὥσπερ τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, καὶ
C τὴν ἐν τούτοις ἡμῖν χορηγίαν οὐ διανέμοντος, πᾶσα ἀνάγκη πως καὶ ἀεθελήτοις ἡμᾶς περιπίπτειν κακοῖς, καὶ ἀρετῆς μὲν ἁπάσης ἀπωλισθεῖν, ὑπελθεῖν δὲ ὥσπερ τὸν ἑτέρου ζυγόν, ἥκειν τε ἐς τοῦτο κακῶν καὶ πλεονεξίας, ὡς ἀγχοῦ γενέσθαι λοιπὸν τοῦ καὶ αὐτὴν ἀπολέσαι τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ὑπηρετοῦσαν ἡμῖν καὶ συνῳκισμένην σύνεσιν, καὶ σοφίας ἐρήμην τῆς κατὰ Θεὸν ἀποφανθῆναί τε παντελῶς τὴν τοῦ παθόντος καρδίαν, ἐκπεπορνευμένην ὥσπερ τῷ
D Σατανᾷ, καὶ ὑπενεχθεῖσαν εὐκόλως ὕβρεσί τε καὶ ἀσελγείαις ταῖς ὑπ' αὐτοῦ. ΠΑΛ. Ἐνδείξεις αὖ ὅπως, ἢ ψιλοῖς ἐάσεις ἐπινήχεσθαι λογισμοῖς; ΚΥΡΙΛ. Ἥκιστά γε. παραδείξαιμι γὰρ ἂν ὡς ἔνι καλῶς τὰ τοῖς ἀρχαίοις συμβεβηκότα, διαμορφῶν εὐτέχνως εἰς τύπον τῶν νοητῶν. εἰκόνες γὰρ ἐναργεῖς καὶ ἀριδηλόταται γένοιντο ἂν ἡμῖν τῶν ἐν θεωρίᾳ λεπτῇ, τὰ ὡς ἐν αἰσθήσει τε καὶ ὡς ἐν ὄψει σημαντικῇ. γέγραπται τοίνυν περὶ τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ· Καὶ ἐγένετο λι-
E μὸς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κατέβη Ἀβραὰμ εἰς Αἴγυπτον παροικῆσαι ἐκεῖ, ὅτι ἐνίσχυσεν ὁ λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς. τὴν γάρ τοι φίλην τε αὐτοῦ καὶ ἐνεγκοῦσαν ἀφεὶς, μεθορμίζεται πρὸς ἑτέραν, ἣν ὑπέδειξε Θεός. ἔξελθε γὰρ, φησὶν, ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω. καταβριθόντος δὲ τοῦ λιμοῦ, καὶ δυσδιάφυκτόν τινα κομιδῆ τὴν ζημίαν ἐπάγοντος, τὴν

Αἴγυπτον ἰδεῖν, καὶ οὐχ ἑκὼν, ἐβιάζετο. καὶ A κατῴκησε μὲν οὐχὶ, παρῴκησε δὲ μᾶλλον ἐν αὐτῇ. ΠΑΛΛ. Τί οὖν τοῦτό γε; ΚΥΡΙΛ. Ἀείστην ἡμῖν τῶν ἀφανεστέρων τὴν θεωρίαν διαμορφοῖ. ΠΑΛΛ. Τίνα τρόπον; ΚΥΡΙΛ. Ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἀπειθίαις ἐπιτιμῶν, ἔφη που ὁ Θεός. Ἰδοὺ ἐπάγω λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου. καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν περιδραμοῦνται ζητοῦντες λόγον Κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὕρωσιν. Ἆρ' οὖν ὦ B ἑταῖρε, τοὺς τοιῷδε τυχὸν καταπιεσθέντας λιμῷ, καὶ χορηγίας ἐκπεπτωκότας τῆς διακρατούσης εἰς ἀρετὴν, καὶ τροφὰς οὐκ ἔχοντας τὰς ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄνωθεν, οὐχὶ πᾶσά πως ἀνάγκη μετανάστην ὥσπερ ἵνα καὶ φυγάδα ποιεῖσθαι τὸν νοῦν, μεταθέοντα λοιπὸν ἐπὶ τὰ χείρω, καὶ ὥσπερ τινὸς γῆς ἰδίας τῆς εἰς ἀρετὴν εὐσθενείας ἐξωθούμενον, καταβαίνειν εἰς ἑτέραν ἕξιν τε καὶ θέλησιν· οὐκ ἔτι μὲν τὴν ὑπὸ Θεῷ, σκήπτροις δὲ μᾶλλον ὑποκειμένην διαβολικοῖς. πατὴρ γὰρ οἶμαι C καὶ βασιλεὺς ἁμαρτίας, ὁ πρῶτος αὐτὴν ἐς κόσμον ἐνεγκὼν, οὗ καὶ εἰς εἰκόνα καὶ τύπον παραδέξαιτ' ἂν οἶμαί τις, καὶ σφόδρα εἰκότως, τὸν Φαραὼ, τῶν Αἰγυπτίων ἐξάρχοντα. παρ' οἷς βαθὺ μὲν ἦν λίαν ὁ τοῦ πεπλανῆσθαι σκότος· κακίας δὲ τρόπος ἀνεπιτήδευτος παντελῶς οὐδείς. ΠΑΛΛ. Καὶ τί δὴ λυπῆσαι τὸν μακάριον Ἀβραὰμ, ἐκ τοῦ κατιέναι τυχὸν εἰς τὴν Αἰγυπτίων; ΚΥΡΙΛΛ. Πλεῖστον μὲν οὖν ὅσον. D μικροῦ γὰρ ἐπέκεινα παντὸς ἦλθε κακοῦ. ἀναμάθοις δ' ἂν καὶ τοῦτο εὐκόλως, ἱεροῦ φωνοῦντος γράμματος. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα εἰσῆλθεν Ἀβραὰμ εἰς Αἴγυπτον, ἰδόντες οἱ Αἰγύπτιοι τὴν γυναῖκα ὅτι καλὴ εἴη σφόδρα, καὶ εἶδον αὐτὴν οἱ ἄρχοντες Φαραὼ, καὶ ἐπῄνεσαν αὐτὴν πρὸς Φαραὼ καὶ ἤγαγον αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον Φαραώ. Ἄθρει δὴ οὖν ὅτι μικροῦ διώλεσεν αὐτοῦ τὸ γύναιον, ὦ τᾶν; ΠΑΛ. Ὡς δριμὺ τὸ χρῆμα, καὶ καταλυπεῖν ἱκανόν. ΚΥΡΙΛ. Καὶ μὴν E τοῦτό τοι περὶ ἡμᾶς αὐτοὺς νοητῶς συμβήσεται. οἷς γὰρ ἂν γένοιτο πατρίδος μὲν, ὥσπερ τῆς ἰδίας ἀπολισθεῖν, τῆς συνήθους τε καὶ φιλαιτάτης εὐκοσμίας καὶ ἀρετῆς, κατιέναι δὲ πρὸς τὰ χείρω, καὶ ὑπὸ σκήπτροις γενέσθαι διαβολικοῖς, σφόδρα τε καὶ πάντως ἐπιφύονταί τε καὶ ἐπιβουλεύουσι δεινῶς αἱ πονηραὶ καὶ ἐναντίαι δυνάμεις· κἂν εἰ θεάσαιντό τινα τῶν ὑπ' αὐταῖς γεγονότων

Ægypti regionem inuiſere coactus eſt; in qua non vt incola, ſed vt peregrinus verſatus eſt. PALLAD. Quorſum hoc ſpectat? CYRILL. Pulcherrimam nobis reurm ſecretiorum formam proponit contemplandam. PALLAD Quo pacto? CYRILL. Iudæorum incredulitatem increpans, ait Deus; [Ecce inducam famem ſuper terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed famem audiendi verbum Domini. & ab oriente vſque ad occidentem circumcurſabunt quærẽtes verbum Domini, & non inuenient.] Atqui, amice, qui hac fame oppreſſi ſunt, & ſubminiſtratione illa Dei, quæ nos in virtute continet lapſos, deſtituti, eſcâque illa cæleſti atque ſuperna carent, an non omnino neceſſe eſt peregrinari, exulémque quodammodo mentem eis fieri ad deteriora deinceps demigrantem, & ex virtutis firmitate tamquam ex propria regione pulſum, deſcendere in alium habitum, atque voluntatem, neque deinceps Dei imperio, ſed ſceptris diabolicis ſubiectam eſſe: parens enim opinor & rex peccati is eſt qui primus illud in mundum intulit, cuius figuram atque imaginem non abſurde, vt opinor, ſtatuat Pharaonem illum Ægyptiorum principem, apud quos denſæ erant errorum tenebræ, nullumque nequitiæ genus intentatum. PALLAD. Et quanam fuit Abraham affectus moleſtia, ex eo quod in Ægyptum deſcenderat? CYRILL. Maxima ſanè: propemodum enim vltra omnem malorum modum perlatus eſt, id autem facile diſces, ſcriptura dicente, [Factum eſt autem, cùm ingrederetur Abraham in Ægyptum, videntes Ægyptij mulierem, quod eſſet pulchra nimis, & viderunt eam Principes Pharaonis, & laudauerunt eam apud Pharaonem, & induxerunt eam in domum Pharaonis.] Vide igitur, Palladi, quam parum abfuerit, quin vxorem amiſerit. PALLAD. Quàm aſper caſus, & grauiter ferendus! CYRILL. Atqui hoc idem ſpiritualiter in nobis ipſis vſu venit. Quibus enim acciderit ab honeſtate ac virtute, quam ſibi amicam & familiarem fecerint, tamquam è ſua patria pelli, & ad deteriora deſcendere, & ſceptris diabolicis ſubdi, eos vndique omnibuſque modis aggrediuntur, iiſque graues inſidias ſtruunt improbæ atque aduerſariæ poteſtates; ac ſi quem viderint ex iis, qui ſibi ſubiecti ſint, pulchro

Amos 8.

Geneſ. 12.

pulchro præſtantique intellectu præditum, cum ſuo duci aſſerere conantur, atque illius libidini ſubiiciunt, vt non iam amplius Deo, ſed Satanæ fructificet: [Abac. 1.] [eſcæ namque illius (vt ſcriptum eſt) electæ ſunt;] ac demulcere ſtudent quodammodo captiuum ac ſublapſum animum, ne ſi acutè perſpiciat, ad libertatem à ſeruitute refugiat. Itaque conciliant illi nonnunquam in terrenis rebus voluptates, & inanibus oblectationibus augent, vt illi quoque Ægyptiorum Principes fecerunt, qui Abraham amiſſa coniuge, blandiendo, honoribus ac donis à maximo mœrore auocare cupiebant. Scriptum eſt enim, [Geneſ. 12.] [Abraham benignè vſi ſunt propter illam:] haud dubium, quin propter Sarram, [Ibid.] [& fuerunt illi oues & boues, & aſini, & ſerui, & ancillę & muli & cameli.] Fraude enim ſua nos ad temporaria pelliciens, & quodammodo ſemine ad fœturam libertatis defraudans Satanas, & tyrannica vi ſuæ libidini & intemperantiæ nobilitatem animi ſubiiciens, rerum terrenarum oblectamentis deuincit. Quin etiam eò inſaniæ aliquando prorupit, vt ipſum quoq; Chriſtum tentare veritus non ſit. [Luc. 4.] [& aſſumens (inquit) eum, oſtendit ei omnia regna orbis terrę in momento temporis: & dixit ei diabolus, Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam eorum, quia mihi tradita ſunt, & cui volo, do illa. Tu igitur, ſi adoraueris coram me, tua erunt omnia.] PALLAD. Rectè habet. Ceterùm dic, obſecro, iis qui in hæc mala inciderunt, quodnam leuamen, quodve auxilium exiſtere poſſit? CYRIL. Deus, Palladi, & eius gratia, quæ non vſquequaque permittit infirmum animum ſub pedibus eſſe Diaboli, ſed protegit ac liberat eum, qui ſe tueri ac defendere nullo modo poteſt. Licet autem videre, ſi velis, idipſum Abraham patriarchæ contigiſſe: cùm enim deſperaſſet vir iuſtus, neque omnino aliquid efficere poſſet, medius interuenit Deus, qui ab Ægyptiorum intemperantia mulierem liberauit. [Geneſ. 12.] [Flagellauit namque Dominus Pharaonem flagellis magnis atque terribilibus, & domum eius propter Saram vxorem Abraham;] quo facto tandem iuſti hominis coniugem vix ab iniuria liberam dimiſit. Deus igitur & quidem ſolus, captum animum ex diaboli manibus eripere facile poteſt, atque ab honeſtatem priſtinam reuocare.

A οὐκ ἀκαλλῆ τῇ συνέσει ἔχειν δυνάμενον, περιποιεῖν σπουδάζουσι τῷ ἰδίῳ καθηγητῇ, καὶ τοῖς ἐκείνου σπερμαλισμοῖς ὑποφέρουσιν, ἵνα Θεῷ μὲν οὐκέτι, καρποφορῇ δὲ μᾶλλον τῷ Σατανᾷ. Τὰ γὰρ βρώματα αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐκλεκτά· καταγοητεύουσι δὲ ὥσπερ τὸν ἠγμένον τε καὶ ὑπολισθήσαντα νοῦν, ὡς ἂν μὴ πολὺ βλέπων εἰς τὸ ἐλεύθερον, τῆς ὑπ' αὐτοῖς δουλείας ἀποφοιτήσειε. περιποιοῦσι δ' ἔσθ' ὅτε τὰς ἐπὶ τοῖς γηΐνοις ἡδονάς, καὶ οἱονείπως καταπλουτίζουσι ταῖς εἰς τὸ μηδὲν θυμηδίαις, καθάπερ ἀμέλει καὶ οἱ τῶν Αἰ- B γυπτίων ἄρχοντες, τὴν σύνοικον ἀπολλύντα τὸν μακάριον Ἀβραάμ, οἱονεὶ περισαίνοντες ταῖς τιμαῖς, καὶ δώρων προσαγωγαῖς, τῆς λύπης τῆς λίαν ἀποκομίζειν ἤθελον. Γέγραπται γὰρ ὅτι καὶ τῷ Ἀβραὰμ εὖ ἐχρήσαντο δι' αὐτήν, δῆλον δὲ, ὅτι τὴν Σάρραν, καὶ ἐγένοντο αὐτῷ, πρόβατά τε καὶ μόσχοι, καὶ ὄνοι, καὶ παῖδες, καὶ παιδίσκαι, καὶ ἡμίονοι, καὶ κάμηλοι. πλεονεκτῶν γὰρ ἡμᾶς εἰς τὰ χθαμαλώτατα, καὶ οἱονεὶ γονῆς τε καὶ εὐκαρπίας ἀπο- C στερῶν ἐλευθέρας ὁ Σατανᾶς, καὶ ταῖς ἰδίαις ὕβρεσι καὶ ἀσελγείαις τὸν εὐγενῆ νοῦν ὑποφέρων ἐν πλεονεξίαις, τῇ τῶν ἐπιγείων τέρψει καταδεσμεῖ. Διελήλακε δὲ μανίας εἰς τοῦτό ποτε, ὡς καὶ αὐτοῦ τὴν πεῖραν καθεῖναι τοῦ Χριστοῦ. ἀναγαγὼν γὰρ αὐτόν, φησίν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης, ἐν στιγμῇ χρόνου, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος· σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν. ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω, δίδωμι αὐτήν. σὺ οὖν ἐὰν προσκυνή- D σῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σοι πάντα. ΠΑΛ. Ἔχει μὲν ὀρθῶς. πλὴν, ἐρομένῳ φράσον. τίς ἂν γένοιτο τοῖς πεπονθόσιν ἢ ὄνησις ἤγουν ἡ ἐπικούρησις; ΚΥΡ. Θεός, ὦ γύναι, καὶ ἡ παρ' αὐτοῦ χάρις, ἣ μέχρι παντὸς ἐφίησι τὸν ἠσθενηκότα νοῦν ὑπὸ πόδας εἶναι διαβολικούς, ἀλλὰ ὑπερασπίζουσί τε καὶ ἐξαιρουμένη, τὸν οὐδὲν ἐπαμύνειν ἑαυτῷ δυνάμενον. Ἴδοις δ' ἂν εἰ βούλοιο ταυτὶ γεγονὸς καὶ ἐπὶ τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ. ἀπειρηκότος γὰρ τοῦ δικαίου, καὶ δρᾶν οἵου τε παντελῶς οὐδὲν, E μέσος ἐχώρει Θεός, καὶ τῆς Αἰγυπτίων ἀσελγείας τὸ γύναιον ἠλευθέρου. ἤτασε γὰρ Κύριος τὸν Φαραὼ ἐτασμοῖς μεγάλοις καὶ πονηροῖς, καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ περὶ Σάρρας τῆς γυναικὸς Ἀβραάμ. ἠφίει δὲ οὕτω μόλις ὕβρεως ἐλευθέραν τὴν τῷ δικαίῳ συνῳκισμένην. Θεὸς οὖν ἄρα καὶ μόνος ἐξέλοιτο ἂν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου χειρὸς τὸν ἑαλωκότα νοῦν, καὶ εἰς εὐκοσμίαν αὐτὸν ἀναστρέψει τὴν ἐν ἀρχαῖς.

A ΠΑΛΛ. Ἐνδείᾳ δὴ οὖν τῇ τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν κατωθούμενοι κάτιμεν ἐσθ' ὅτε πρὸς τὰ αἰσχρὰ καὶ βδελυρά. ΚΥΡΙΛ. Οὕτω φημί. ΠΑΛ. Ἀλλ' ἔστι που πάντως τῷ φιλαγάθῳ πρέπον Θεῷ, τὸ μηδενὶ τῶν τοιούτων ἐᾶν περιπίπτειν ἡμᾶς. ΚΥΡΙΛ. Πρέπον μὲν ὅτι μάλιστα τουτὶ Θεῷ, καὶ θελητόν γε, ὦ τᾶν· εἴη γὰρ ἂν ἥκιστα μὲν ἀγαθός, φιλάρετος δὲ οὐ λίαν, εἰ μὴ τοῦτον ἔχοι πρὸς ἡμᾶς τὸν σκοπόν. παραίτιοι δὲ τοῦ παθεῖν ἑαυτοῖς ἡμεῖς, B παραθήγοντες εἰς ὀργὰς τὸν τῶν ὅλων δεσπότην· ἐνίησι γὰρ οὕτω πρὸς ἀσθενῆ τε καὶ ἄνανδρον νοῦν. ἢ οὐχὶ βοῶντος ἀκούεις δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· ἰδοὺ ἐγὼ δίδωμι ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον ἀσθένειαν, καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν αὐτῇ πατέρες καὶ υἱοί· γείτων καὶ ὁ πλησίον αὐτοῦ ἀπολοῦνται. γράφει δὲ περί τινων καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος· Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα. C Τρανώτερον δὲ τουτὶ καὶ ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας καθίστησι, λέγων, ὡς ἐκ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἤγουν τῶν ἐξωλισθηκότων εἰς ἁμαρτίας· ἰδοὺ σὺ ὠργίσθης, καὶ ἡμεῖς ἡμάρτομεν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἆρ' οὖν, εἰπέ μοι, καταρραθυμοῦντες ἡμεῖς τοῦ πρέποντος καὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἁλισκόμενοι, προσοίσομεν τὴν αἰτίαν τῷ Θεῷ, καὶ ἐγκαλέσομεν αὐτῷ τὴν ὀργήν, ὡς διὰ τοῦτο ἡμαρτηκότες; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐπαιτιασόμεθα μὲν οὐχί, μανία γὰρ τοῦτό γε· D φάσκοντες δὲ ὅτι σὺ ὠργίσθης, καὶ ἡμεῖς ἡμάρτομεν, τοιοῦτόν τι νοοῦμεν. ὡς εἰ μὴ σὲ ἔχοιμεν εὐμενῆ, ὦ δέσποτα, τὸ ἀπεῖργον οὐδέν, τυραννεῖσθαι μὲν ὑπὸ ἁμαρτίας, διὰ τὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀσθενές, πάντη δὲ λοιπὸν ἐνέχεσθαι κακῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι ὃ φής. ΚΥΡΙΛ. Φροντίδος οὖν ἅμα καὶ μὴν καὶ φειδοῦς τῆς ἄνωθεν ἀπαμφιεννύμενοι, καὶ τῆς εἰς ἄγαν ἐξιτηλίας, καὶ τῆς εἰς τὸ φαῦλον ἀφέτου [illegible] πραττόμενοι δίκας, ἀσθενεῖς καὶ εὐάλωτοι, E καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιούτων ἠῤῥωστηκότες ἀποδεικνύμεθα; πάρεστι δὲ δή σοι τουτὶ καταθεάσασθαι λαμπρῶς, τοῖς Ἱερεμίου περιτυχόντι λόγοις. Ἰουδαίων μὲν γὰρ ἡ ἀγρία πληθύς, καίτοι σφόδρα πλουσίως ἐνσπαταλῶσά τε καὶ ἐνθρυπτομένη ταῖς παρὰ Θεοῦ φιλοτιμίαις, καὶ ἁπάντων κρατήσασά τε λοιπὸν τῶν ἐχθρῶν, διελάσασά τε λοιπὸν εἰς αὐτό πῃ τάχα τῆς ἐν ἀνθρώποις εὐκλείας τὸ ἀνωτάτω,

PALLAD. Inopia igitur cæleſtium bonorum depulſi quandoque ad turpes atque execrandas actiones delabimur. CYRILL. Ita ſentio. PALLAD. Attamen diuinæ benignitati congruere videtur, non permittere, vt in huiuſmodi aliquid incidamus. CYRIL. Congruit & quidem maximè id Deo, atque adeo vult, Palladi: alioqui minimè bonus eſſet, nec ſanè virtutis amans, niſi hoc erga nos eſſet animo. Sed quòd hæc nobis accidunt, noſtra culpa eſt, qui omnium dominum ad iram commouemus, quo facto, animum ille nobis infirmum parumque virilem immittit. An tu minime exaudis eius vocem, cùm per quendam ſanctorum prophetarum clamat, [Ecce ego do ſuper populũ hũc infirmitatem; & infirmabuntur in illa parentes & filij ſimul, vicinus & proximus eius peribunt.] Scribit etiam de quibuſdam vir ſapientiſſimus Paulus, [Et ſicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant quæ non conueniunt.] Idipſum magis perſpicuum facit Eſaias, dicens tanquam ex perſona filiorum Iſrael, aut eorum certe, qui in peccata lapſi eſſent, [Ecce tu iratus es, & nos peccauimus.] PALLAD. Num igitur, obſecro, ſegnitia atque inertia decedentes ab officio, ac peccatis irretiti, coniiciemus culpam in Deum, & eius iram accuſabimus, vt qui propter eam peccauerimus? CYR. Ille verò minime culpandus à nobis eſt; id enim eſſet inſaniæ: ſed, cum dicimus; Tu iratus es, & nos peccauimus, tale aliquid intelligimus, Niſi te benignum habuerimus, Domine, nihil erit, quod prohibeat, quominus à peccati tyrannide opprimamur, propter noſtræ naturæ infirmitatem, atque ita denique omnibus malis implicemur. PALLADIVS. Intelligo quod dicis. CYRILLVS. Superna itaque cura ac prouidentia ſpoliati, cùm de nimia noſtra inertia atque ad nequitiam præcipiti propenſione, pœnæ à nobis ſumuntur, infirmi tum & captu faciles, & quo non eius generis malo laborare deprehendimur? In promptu autem tibi eſt, id apertè perſpicere, legenti Hieremiæ verba. Efferata namque Iudæorum multitudo, quamuis admodum abundè luxuriaret, ac diffluerct in ſumma Dei liberalitate, cùm & hoſtibus omnibus dominaretur, & ad ſummum denique humanæ gloriæ verticem perueniſſet,

Hiere. 6.

Rom. 1.

Eſai. 64.

duriſſimam tamen atque peruicaciſſimam perfidiam eſt meditata. Itaque cum Moyſi mandatis tantum non vale dixiſſent, ac ſancitas leges prorſus pro minimo haberent, præcipiti impetu in mortem atque perniciem ferebantur. Sub quercus námque, & populi, & arboris frondentis vmbra, iuxta prophetæ vocem, aras extruxerant, & in nemoribus arborum multitudine conſitis, fanis ad dæmonia colenda conſtitutis, illa boum victimis & ture, & alio omni cultu venerabantur, Deos & conſeruatores, & omnibus eius generis nominibus opera ſua appellare non erubeſcentes. Quinetiam in eam ſtultitiam peruenerunt aliquando, vt iam impias illas ſuorum liberorum cædes ſibi gloriæ eſſe putarent, tantóque ſcelere opimam ſe illis victimam offerre exiſtimarent. Neque verò intra hos fines impietas filiorum Iſraël ſtetit; ſed flagitia flagitiis accumulantes, & in abſurdiſſima quæque præcipites lati, legiſlatoris quantumuis benigni iram in ſe prouocarunt. Ergo quoniam eius ſeruitutem audaciſſimè illi repulerant, permiſit is, vt ab hoſtibus opprimerentur, & ad neceſſariam abducerentur ſeruitutem, qua ſub ditione Chaldæorum Babyloniorumque fuerunt. Qui cùm relictis quæ domi erant, veniſſent, vt illos captiuos ducerent, ac ſanctam illam nobiliſſimamque vrbem incenderent, tum verò iis, qui oppugnabantur, vix tandem animo inſedit, vt Hieremiam prophetam conſulerent, quis finis illius mali eſſet futurus. [Et dixit (inquit) Hieremias, Sic dicetis Sedeciæ, Hæc dicit dominus, Ecce ego conuerto arma bellica, in quibus vos pugnatis aduerſus Chaldæos, qui concluſerunt vos extra murum, in medium ciuitatis huius: & debellabo ego vos in manu extenta, & in brachio forti, cum furore, & ira magna; & percutiam omnes habitantes in ciuitate hac; homines & iumenta in morte magna, & morientur.] Deinde poſt nonnulla, [Et ad populum, inquit, iſtum dices, Hæc dicit Dominus, Ecce ego dedi coram vobis viam vitæ, & viam mortis: qui manſerit in ciuitate hac, morietur in gladio, & in fame, & qui egreſſus fuerit, vt tranſeat ad Chaldæos, qui concluſerunt vos,

A σκληράν τε καὶ ἄθραυστον ἐμελέτα τὴν ἀπείθειαν. μονονουχὶ δὲ καὶ ἐρρῶσθαι φράσαντες τῇ διὰ Μωσέως ἐντολῇ, καὶ μικροῦ τὸ παντελῶς ἀξιοῦντες λόγου τὰ τεθεσπισμένα, ἀπαραποδίστοις ἐφέροντο ῥοπαῖς εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. ὑποκάτω γὰρ δρυὸς, καὶ λεύκης, καὶ δένδρου συσκιάζοντος κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν, βωμοὺς ἀνεδείμαντο, καὶ ἐν τοῖς ἀειδενδροτάτοις τῶν ἀλσῶν, τεμένη τοῖς δαίμοσι διαπήξαντες, βουθυσίαις καὶ λιβανωτοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, κατὰ γεραίρειν ἠξίουν. Θεοὺς B καὶ σωτῆρας, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιούτων οὐκ ἐρυθριῶντες λέγειν, τὰ διὰ σφῶν τεχνουργούμενα. καθίκοντο δὲ μωρίας εἰς τοῦτό ποτε, ὡς ἐν καυχήματος τάξει λοιπὸν ποιεῖσθαι τὰς ἀνοσίους τεκνοσφαγίας, οἴεσθαι δὲ ὡδὶ λιπαρωτάτην ἀνατιθέναι τὴν θυσίαν αὐτοῖς. καὶ οὐ μέχρι τούτων τὰ τῆς δυσσεβείας ἐπεραίνετο τοῖς ἐξ Ἰσραήλ· προσθήκην δὲ ὥσπερ τινὰ τοῖς τολμήμασιν ἀεὶ προσεπάγοντες, τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἐκτόπων ἀχάλινον ἀποφοίτησιν, οὐ μετρίως ἐφ' C ἑαυτοῖς κατηρέθιζον εἰς ὀργὰς, καίτοι χρηστὸν ὄντα τὸν νομοθέτην. ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐπ' αὐτῷ δουλείαν ἀπεσείοντο νεανικῶς, μεθίει λοιπὸν καὶ πλεονεκτεῖσθαι παρὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ πρὸς ἀναγκαίαν ἤδη πως ἀποφέρεσθαι δουλείαν, τὴν ὑπὸ Χαλδαίοις φημὶ καὶ Βαβυλωνίοις. οἱ μὲν γὰρ ἧκον τὰ οἴκοι μεθέντες ἐξανδραποδισάμενοί τε αὐτοὺς, καὶ τὴν ἁγίαν καὶ διαβόητον πόλιν ἐμπρήσαντες, ἔρεσθαι δὲ μόλις ἐδόκει τοῖς πολεμουμένοις τὸν προφήτην Ἱερεμίαν, τὸ ὁποιονοῦν ἂν αὐτοῖς ἐκτελευτήσειε τὸ κακόν. Καὶ εἶπε, φησὶν, D Ἱερεμίας, οὕτως ἐρεῖτε πρὸς Σεδεκίαν, τάδε λέγει Κύριος, ἰδοὺ ἐγὼ μεταστρέφω τὰ ὅπλα τὰ πολεμικὰ, ἐν οἷς ὑμεῖς πολεμεῖτε ἐν αὐτοῖς πρὸς τοὺς Χαλδαίους τοὺς συγκεκλεικότας ὑμᾶς ἔξω τοῦ τείχους, εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως ταύτης. καὶ πολεμήσω ὑμᾶς ἐγὼ ἐν χειρὶ ἐκτεταμένῃ, καὶ ἐν βραχίονι κραταιῷ, μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς μεγάλης. καὶ πατάξω πάντας E τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ κτήνη ἐν θανάτῳ μεγάλῳ, καὶ ἀποθανοῦνται· εἶτα μεθ' ἕτερα, καὶ πρὸς τὸν λαὸν, φησὶν, ἐρεῖς τοῦτον. τάδε λέγει Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ δέδωκα πρὸ προσώπου ὑμῶν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου. ὁ καθήμενος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἀποθανεῖται ἐν μαχαίρᾳ, καὶ ἐν λιμῷ, καὶ ὁ ἐκπορευόμενος προσχωρῆσαι πρὸς τοὺς Χαλδαίους τοὺς συγκεκλεικότας ὑμᾶς,

ζήσεται. καὶ ἔσται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς σκῦλα, καὶ ζήσεται. διότι ἐστήριξα τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην εἰς κακὰ, καὶ οὐκ εἰς ἀγαθὰ, καὶ εἰς χεῖρας βασιλέως Βαβυλῶνος παραδοθήσεται, καὶ κατακαύσει αὐτὴν ἐν πυρί. Συνίης οὖν, ὅτι ταῖς εἰσάπαξ φιλοτιμίαις καταλυποῦντες Θεὸν, ἐσόμεθα μὲν οὐχ οἷοί τε ταῖς τῶν ἐχθρῶν εὐσθενείαις ἀντιπαρατάττειν οἱ δείλαιοι, ἐγκειμένης δὲ ὥσπερ καὶ καταθεροχούσης ἡμῶν τῆς θείας ὀργῆς, δοῦλοι μὲν ἀντ' ἐλευθέρων ἐσόμεθα, ἀκλεᾶ δὲ καὶ ἐλεεινὸν διαζήσομεν βίον. ΠΑΛΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀποφέρει μὲν γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος πρὸς ἀμώμητον πολιτείαν τὸν εὐφερῆ καὶ εὐήνιον, λύχνος δὲ ὥσπερ τις ἑκάστῳ γίνεται, πρὸς τὴν τοῦ χρησίμου τε καὶ ἀναγκαίου παράδειξιν, καὶ ᾗ δεῖ μὲν τῇ πρὸς αὐτὸν ἡττώμενος, διαβιῴη τις ἂν οὐκ ἀθαυμάστως οἶμαί που, καὶ καθάπερ ἁγίαν κατοικήσει πόλιν τὸ ἐρηρεισμένον εἰς ἀρετὴν, καὶ βεβηκὸς εἰς εὐλάβειαν. Εἰ δὲ δή τις ἕλοιτο καθάπερ τινὰ δρυμόν τε καὶ ὕλην εὐανθῆ τε καὶ εὔξυλον, εἰσβάλλειν ἑτοίμως εἰς τὰς κοσμικὰς ἡδονὰς, καὶ τέρψεσι ταῖς κατὰ τὸν βίον ἐμφιλοχωρεῖν, καὶ οἱονεί πως εἰδώλων ἑσμὸν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν εἰσδέχεσθαι τὴν πολύμορφον ἡδονὴν, καὶ θυμιᾶν τοῖς δαίμοσι τοὺς τῆς αὐτοῦ προθυμίας καρπούς· τότε δὴ τότε καὶ σφόδρα εἰκότως ἀπολισθήσεται ἂν φειδοῦς τῆς ἄνωθεν, καὶ ἑτοιμοτάτη λίαν προκείσεται θήρα τοῖς ἐθέλουσιν ἑλεῖν. πόλεως δὲ ὥσπερ ἁγίας ἐξωθούμενος τῆς ἐν ἀρχαῖς εὐκοσμίας, κατοικήσεται λοιπὸν ὥσπερ ἐξ ἀναγκαίου ζυγοῦ, πρὸς τὸ τοῖς κρατοῦσι δοκοῦν, καὶ μακρὰν ἔσται Θεοῦ, κατά γε τὸν τῆς διαθέσεως τρόπον, μετοικισμὸν ὑπομένων τὸν εἰς Βαβυλῶνα, τουτέστι, τὰ ἐπέκεινα τερμάτων γῆς ἁγίας, ἐν ᾗ γνωστὸς ὁ Θεὸς, καὶ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ· τοιγάρτοι διακεκράγασιν οἱ τὸν οὕτω σκληρὸν ὑπομένοντες πόνον, καὶ εἰς χεῖρας πεσόντες ἐχθρῶν, καὶ τὴν παρ' ἐκείνοις διαιτὴν, ὡς ἀνδραποδώδη καὶ οἰκετικὴν οὐ φέροντες· ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν, ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τὴν Σιών· νοσεῖ γὰρ οἶμαί τι τοιοῦτον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. ΠΑΛΛ. Τὸ τί δὲ φῄς; ΚΥΡΙΛ. Ῥάθυμος μὲν γὰρ καὶ ἀναπεπτωκὼς ἀεί πως ἐστὶν εἰς ἐπιθυμίαν τῶν ἐν χερσὶν ἀγαθῶν, ἐφίεται δὲ οὐ λίαν ὧνπερ ἂν ἔχοι τὴν ἐξουσίαν.

viuet, & erit anima eius in ſpolia, " & viuet; quia obfirmaui faciem " meam aduerſus vrbem hanc in ma- " la, & non in bona; & in manus " regis Babylonis tradetur, & incen- " det eam igni.] Intelligis igitur, ſi " noſtris malefactis Deum offenderimus, fore vt hoſtium potentiæ miſeri obſiſtere non poſſimus, ſed opprimente nos atque inuadente ira diuina, ſerui ſimus ex liberis, ignobilemque vitam, atque miſerabilem ducamus. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILLVS. Etenim Dei lex facilem hominem atque obtemperantem ad perfectam viuendi rationem perducit, ac lucernæ quodammodo vſum cuique præbet ad oſtendendum, quid expediat, quidve neceſſe ſit; quam qui reuerebitur, is, opinor, non ignobilem vitam tranſiget, & veluti in ſancta ciuitate, nimirum in illa firmitate virtutis, ac ſtabilitate religionis habitabit. At verò ſi quis voluerit ſe in huius mundi voluptates tamquam in nemus quoddam, ac florentem, & arboribus denſam ſiluam libentiſſime coniicere, & in huius vitæ oblectamentis verſari, ac multiformem voluptatem tamquam idolorum quoddam examen, in cor atque in animum admittere, & alacritatis ſuæ fructus dæmoniis incendere: is verò iure optimo à diuino præſidio excidet, & vt paratiſſima præda capere volentibus propoſita erit, expulſuſque ab ea qua initio præditus erat morum honeſtate, tanquam è ſancta ciuitate, neceſſario ſeruitutis iugo ad imperantium arbitrium deſcendet, & longè erit à Deo, ac iuxta moralem intelligentiam transferetur Babylonem, id eſt, vltra terminos terræ illius ſanctæ, in qua " [notus eſt Deus, & magnum no- " men eius.] Itaque clamabant ii, qui tam graui ærumna premebantur, & in ditionem hoſtium venerant, & illam apud eos manſionem tanquam mancipiis dignam atque ſeruilem non " ferebant, [Super flumina Babylonis " illic ſedimus & fleuimus, dum recor- " daremur tui Sion:] huiuſmodi namque malo, niſi fallor, laborat humanus animus. PALLAD. Quonam tandem? CYRILL. Segnis eſt & ſupinus fere ad ea bona, quæ ſunt in manu, concupiſcenda, neque admodum ea expetit, quæ ſunt in eius poteſtate ſita.

Pſalm. 75.

Pſal. 136.

A At, ſi qua facta fuerit in alteram partem inclinatio, & ornamentis, quæ habebat, ſpoliari contigerit; tunc vix tandem in malis intelligit, omnibus viribus reſiſtendum, neque ad extremum vſque inſultui locum dandum fuiſſe, ne in diſcrimen ſe coniiceret. PAL. Ita eſt. CYR. Neceſſarium eſt igitur, & ſapientiæ plenum, & in primis vtiliſſimum, præcidere malorum cauſſas, & coactæ ſeruitutis aditum præcludere, & ea ſummo ſtudio declinare, quæ, ſi experiri cōtigerit, in omnibus malis verſabimur. PALLA. Ita ſe res habet. CYRILLVS. Ac ſi
B diuina nobis ira neceſſariæ ſeruitutis iugum imponatur, adeo vt in reprobum ſenſum deſcendendum ſit, obſiſtere quidem haud facile fuerit. Illud tamen dixerim, expedire vel meminiſſe ſolum, ex quibus in quæ declinauerimus, atque acerbe deflere tum noſtram incuriam, tùm ſuperni erga nos auxilii
2. Cor. 7. inopiam: [illa namque triſtitia, quæ ſecundum Deum eſt, pœnitentiam in ſalutem impœnitendam operatur.]
C Sed ſi nobis diuina ira non immineat, atque liberum ſit & velle, & quod viſum fuerit, facere, & illam in vtramque partem propenſionem, ad malum, inquam, & ad bonum, ſolutam ac liberam & ab omni penitus coactione alienam retinere liceat, cauendus eſt ſtrenue ille in nequitia languor, ac repellendæ, ni fallor, voluptates, ab hoſtibus oblatæ, vitandúmque ne in hoſtium ditione ſimus, qui huius mundi principes eſſe
D dicuntur; etiamſi alicui fortaſſe pars aliqua felicitatis adſit, felicitatis, inquam, illius, quæ in mundo hoc magna putatur quidem, ſed turpem omnino exitum atque deformem habet. PALLAD. Quo tandem modo? CYRILLVS. Viſne vt veterum
Psalm. 77. exempla ſumamus? PALLADIVS. Maximè. CYRILL. Cùm fame conficerentur omnes fere homines, qui, vt in ſumma dicam, vbique terrarum erant, viſum eſt filiis Iacob in Ægyptum
E deſcendere: erant autem adoleſcentes
Psal. 104. numero decem. Id autem, cuius gratia peregrinationem ſuſcipiebant, erat vt coëmerent eſcas, præterea nihil. Poſtea vero quam eius rei compotes facti ſunt, atque agniti iam, quòd fratres eſſent Ioſeph, qui tum frumenta ven-
Genes. 45. debat, & princeps erat terræ Ægypti, rem geſtam auribus accepit Pharao, [& dixit, inquit, Pharao Ioſeph,

Εἰ δὲ δή τις γένοιτο μετάκλησις ἐπὶ θάτερα, καὶ ὧν ἂν ἔχοι λαμπρῶν ἡττᾶσθαι συμβῇ, τότε δὴ μόλις αἰσθάνεται παθὼν, ὃ πάντη δὴ ἐθέλει διακρούεσθαι ἐχρῆν, καὶ οὐ διὰ πείρας ἥκειν ἐᾶν προσαναιροῦντα τὴν ἔφοδον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀναγκαῖον οὖν ἄρα, καὶ σοφὸν, καὶ τοῦτο, τί μάλιστα λυσιτελέστατον τὸ προαναιρεῖν μὲν μάλα τὰ μοχθηρὰ, καὶ τῆς ἀβουλήτου θητείας τὴν ἔφοδον, καὶ προαποπηδᾶν πειρᾶσθαι γοργῶς τὰ, ὧν εἰ γένοιτο πρὸς πεῖραν ἐλθεῖν, ἐν παντὶ κεισόμεθα κακῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡΙΛΛ. Καὶ εἰ μὲν ἐκ θείας ὀργῆς ὁ τῆς ἀναγκαίας δουλείας ἡμῖν ἐπιφέροιτο ζυγὸς, καὶ μὴν καὶ τὸ δεῖν εἰς ἀδόκιμον καθικέσθαι νοῦν, ἀντιφέρεσθαι μὲν οὐ ῥᾷον. φαίην δ' ἂν εἶναι χρήσιμον, κἂν γοῦν τὸ διαμνημονεῦσαι μόνον ἐξ οἵων εἰς οἷα μετακεκλίσθαι, καὶ καταλοφύρεσθαι πικρῶς τὴν παράβλεψιν, καὶ τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας τὴν σπάνιν· ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται. θείας δὲ ἡμῖν οὐκ ἀπηρτημένης ὀργῆς, ἀλλ' ἐνὸν ἐπ' ἐξουσίας ἑλέσθαι τε καὶ δρᾶν τὸ δοκοῦν, καὶ τὴν ἐπ' ἄμφω ῥοπὴν, τήν τε εἰς τὸ φαῦλον, φημὶ, καὶ τὴν εἰς τὸ ἀγαθὸν, αὐτεξούσιόν πως ἔτι καὶ ἀκαταβίαστον παντελῶς διακατέχεσθαι παρὸν, παραιτητέον γεννικῶς τὸν ὡς ἐν φαυλότητι μαλακισμὸν, οἶμαι δὲ δεῖν ἀποσείεσθαι φιλεῖν τὰς ἐπ' ἐχθροῖς ἡδονὰς, καὶ τὸ ὑπὸ χεῖρα πεσεῖν ἐχθρῶν, οἳ κατάρχειν λέγονται τοῦ αἰῶνος τούτου. κἂν εἰ προσείη τὸ τυχὸν εὐημερίας οὐκ ἀμοιροῦν, εὐημερίας δέ φημι τῆς ἐν κόσμῳ τετιμημένης, εἰς αἰσχρὸν γὰρ πάντως καὶ ἀκαλλὲς καταστρέφει τέλος. ΠΑΛΛ. Πῶς ἔφης; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Βούλει λέγωμεν ἐξ ἀρχαίων ἑλόντες παραδειγμάτων; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Λιμοῦ κατατήκοντος τοὺς ἀνὰ πᾶσαν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὴν γῆν, καθικέσθαι πρὸς Αἰγυπτίους τοὺς ἐξ Ἰακὼβ ἔδοξε, νεανίαι δὲ ἦσαν τὸν ἀριθμόν που δέκα, καὶ ὁ τῆς ἀποδημίας σκοπὸς, τὸ ἐμπορίσασθαι τροφὰς, καὶ ἕτερον οὐδέν. ἐπειδὴ δὲ ἧκον εἰς τοῦτο καὶ κατεγνωρίζοντο λοιπὸν ὡς ἀδελφοὶ, σιτοδοτοῦντος τότε καὶ ἐξάρχοντος τῆς Αἰγυπτίων τοῦ Ἰωσὴφ, εἰς οὖς τὸ πραχθὲν ἐδέχετο Φαραὼ, καὶ εἶπε, φησὶ, Φαραὼ πρὸς Ἰωσήφ.

A εἶπον τοῖς ἀδελφοῖς σου, τοῦτο ποιήσατε. γεμίσατε τὰ πορεῖα ὑμῶν, καὶ ἀπέλθετε εἰς γῆν Χαναάν· καὶ παραλαβόντες τὸν πατέρα ὑμῶν, καὶ τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, ἥκετε πρός με, καὶ δώσω ὑμῖν πάντων τῶν ἀγαθῶν Αἰγύπτου, καὶ φάγεσθε τὸν μυελὸν τῆς γῆς. σὺ δὲ ἔντειλαι ταῦτα, λαβεῖν αὐτοῖς ἁμάξας ἐκ γῆς Αἰγύπτου, τοῖς παιδίοις ὑμῶν καὶ ταῖς γυναιξὶ, καὶ ἀναλαβόντες τὸν πατέρα ὑμῶν παραγίνεσθε, καὶ μὴ φείσησθε τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν σκευῶν ὑμῶν· τὰ γὰρ πάντα ἀγαθὰ Αἰγύπτου ὑμῖν ἔσται. B Ὁ μὲν οὖν τῆς Αἰγυπτίων ἡγούμενος αὐτοῖς ἀνάπαυλαν καὶ τρυφὴν καταπιαίνειν αὐτοὺς μάλα κατεπηγγείλατο, καὶ μὴν καὶ ἁμάξας ἐχαρίζετο, καταλεαίνων οἶμαί που τοῖς ὀκνοῦσι τὴν κάθοδον. Οἱ δὲ πανοικὶ κατέβαινον εὐθὺς, τὴν πρόσκαιρον τῶν ἐδωδίμων ἀπόλαυσιν, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως προτετιμηκότες γῆς τε καὶ χώρας δοθείσης παρὰ Θεοῦ· ἦν γάρ δή που παρὰ πολὺ κρεῖττόν τε καὶ ἄμεινον τὸ ἐκείνην νέμεσθαι, εἰ καὶ σὺν βραχεῖ τὸ χρῆμα κατορθοῖτο πόνῳ. C ἐπειδὴ δὲ ἧκον εἰς Αἴγυπτον, ᾤοντο μὲν ἴσως καὶ διαδρᾶναι λοιπὸν τοὺς οἴκοι πόνους, οἷς καὶ τῶν παραυτίκα τερπνῶν ἡ αἴσθησις ἡδεῖά πως ἦν αὐτοῖς· διέρποντος δὲ τοῦ χρόνου, τὸν ἀκλεᾶ τῆς δουλείας ὑποτρέχει ζυγὸν, ἡ ἄνωθέν τε καὶ ἐκ πατέρων εὐγενὴς καὶ ἐλευθέρα πληθύς. Οὐκοῦν ἐπὶ προσοῦσιν μετ᾽ εὐημερίας κοσμικῆς τὸ προσαποπίπτειν εἰς τὰ αἴσχιω, παραιτητέον, ὦ τᾶν, εἴπερ ἐστὶ τῶν ἡμῖν ἐν λόγῳ τὸ ἐλευθέρους, βδελυρόν τε καὶ ἀπηχθισμένον τὸ δουλοπρεπὲς χρῆμά τε καὶ φρόνημα. D ΠΑΛ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡ. Τί δὲ, οὐχὶ κἀκεῖνό φαμεν, οὐ μετρίαν ὥς γέ μοι δοκεῖ τοῖς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένοις συνωδίνον τὴν ὄνησιν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ ποῖον τί φής. ΚΥΡΙΛ. Ῥαψάκης ὁ Βαβυλώνιος τῶν Ἀσσυρίων στρατηγὸς, ἀριθμοῦ κρείττονα δορυφόρων ποτὲ πληθὺν ἐπισύρετο, ἧκέ τε πολιορκήσων, μᾶλλον δὲ, καὶ λίαν ἀμογητὶ, πᾶσαν ἐκ βάθρων αἱρήσειν ὑπολαβὼν τὴν ἁγίαν πόλιν. εἶτα προσαπέλαυε τῶν ὅπλων τὴν οὐκ ἀμελέτητον αὐτῷ, E κατηθισμένην δὲ σφόδρα κατὰ τοῦ Θεοῦ γλωσσαλγίαν, μυρία δὲ ὅσα παλίμφημα λέγων, προσεπεφώνει τὸ τελευταῖον τοῖς τὴν ἁγίαν οἰκοῦσι πόλιν· τάδε λέγει ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων· εἰ βούλεσθε εὐλογηθῆναι, πορεύεσθε πρός με. καὶ φάγεσθε ἕκαστος τὴν ἄμπελον αὐτοῦ, καὶ τὰς συκὰς αὐτοῦ, καὶ πίεσθε ὕδωρ τοῦ λάκκου ὑμῶν,

Dic fratribus tuis, Hoc facite; Implete ſaccos veſtros, & abite in terram Chanaan, & accipientes patrem veſtrum, & ſubſtantiam veſtram, venite ad me, & dabo vobis ex omnibus bonis Ægypti, & comedetis medullam terræ. Tu autem præcipe hæc, vt accipiant plauſtra de terra Ægypti liberis veſtris & vxoribus, & tollentes patrem veſtrum venite, & ne parcatis oculis ſupellectilibus veſtris, quia omnia bona Ægypti vobis erunt.] Itaque Ægyptiorum princeps his ocium & voluptates affluentiſſimè præbiturum ſe pollicebatur; plauſtra quoque largiebatur, vt illos, vt puto, reformidantes ad deſcendendum alliceret. Hi verò cum vniuerſa familia ſtatim deſcenderunt, temporariorum ciborum vſum ratione neſcio qua, terræ regionique à Deo datæ præferentes: multo namque melius atque vtilius erat ex illa ſibi paſtum quærere, quamuis non ſine aliquo labore id effici poſſet. Poſtea verò quàm in Ægyptum venerũt, putabant ſe fortaſſe iam effugiſſe labores, quos domi habuerant, erátque illis præſentium voluptatum ſenſus periucundus. Sed interiecto tempore multitudo illa iam inde à ſuis maioribus ingenua ac libera, rude ſeruitutis iugum ſubiit. Igitur mundana felicitas, cui adiunctus eſt ille ad turpiora lapſus, reſpuenda eſt, Palladi, ſi quam rationem libertatis habemus, & ſeruitutis & rem & ſenſum execramur atque auerſamur. PALLADIVS. Optimè dixiſti. CYRILL. Quid verò prohibet quominus illud quoque dicamus, quod, vt mihi quidem videtur, non mediocrem ſimul cum iis, quæ modo diximus, vtilitatem continet. PALLAD. Quidnam illud eſt? CYRILLVS. Rapſaces Babylonius Aſſyriorum Dux, multitudinem militum innumeram contraxerat, venerátque oppugnaturus, immò verò, vt ipſe putabat, nullo negotio ſanctam ciuitatem ex imis ſedibus euerſurus: deinde antequam tela coniiceret, nimium exercitatam & familiarem blaſphemiam aduerſus Deum vibrauit. Itaque cùm multa maledicta conieciſſet, ad extremum illis verbis eſt allocutus eos, qui in ſancta ciuitate habitabant, [Hæc dicit Rex Aſſyriorum, Si vultis benedici, egredimini ad me, & comedite vnuſquiſque vitem ſuam, & ficus ſuas, & bibite aquam de ciſterna veſtra,

4. Reg. 18. Eſai. 36.

quouſque veniam, & transferam vos in terram, quæ eſt ſicut terra veſtra, terra frumenti & vini, & panum & vinearum.] Vide igitur & hunc polliceri ſub vite & ficu voluptatem, atque oblectationem. Illud porro adiecit, [Bibite aquam de lacu veſtro.] PALLAD. Sed quidnam hæc ſibi volunt, ſi ad ſpiritualem contemplationem transferantur? CYRILL. Duobus, vt arbitror, modis nequitiæ vis in nobis perficitur. aut enim externis voluptatibus, aut inſitis atque in nobis hærentibus, homines ad peccandum faciles vel ſua ſponte, vel ab aliis ad oblectationes percipiendas perſuaſi, ad abſurdiſſima quæque lapſi eſſe deprehenduntur: idque verum eſſe ille Saluatoris noſtri diſcipulus oſtendit his verbis, [Omne, quod eſt in mundo, aut concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.] Inſita namque eſt & in nobis ipſis infixa & hærens concupiſcentia carnis, eamque peccati legem beatus quoque Paulus appellat, habitantem in membris carnis. Externæ autem voluptates atque aduentitiæ oblectationes eæ ſunt, quæ oculorum ſenſu percipiuntur. Diuitias enim per oculos admirantur homines, necnon veſtium ſplendorem reliquaque id genus, quibus addicti ſunt nonnulli, tanquam ſuauiſſimus illorum ſit vſus, vehementer probant. Ergo vitis quidem, & ficus externæ illius & aduentitiæ delectationis ac voluptatis figuram non abſurdè tenent, cùm ſimul rerum, quæ in mundo ſunt, breuem fluxamque naturam, vnáque dulcedinem coniunctam cum ea vi, quæ caput tentet, & tenebras offundat, non ineleganter oſtendant: etenim mundana voluptas omnis dulcem habet ad præſens ſui perceptionem; ſed fruentem occæcat, & grauiter inebriat. At verò lacus figura eſt inſitorum in nobis motuum: neque enim aduentitii ſunt hi ſimiliter atque illi, ſed in nobis velut è fonte manant, cùm ex ipſa noſtra carne ſcaturiant. Harum igitur omnium tam naturalium quàm aduentitiarum voluptatum liberam nobis perceptionē affluentiſſimáq; oblectationē fore, inquiunt illæ nequiſſimæ poteſtates, ſi cōtinentia videlicet, velut ſancta atque firmiſſima ciuitate relicta, ad regem Babylonis, qui figura eſt Satanæ, nos contulerimus. Itaque Rapſaces quidem indulgere illis præſentem voluptatem, eique ſe adiecturū

1. Ioan. 2.

Rom. 7.

4. Reg. 18. Eſai. 36.

A ἕως ἂν ἔλθω, καὶ λάβω ὑμᾶς εἰς γῆν, ὡς ἡ γῆ ὑμῶν, γῆ σίτου καὶ οἴνου, καὶ ἄρτων καὶ ἀμπελώνων. ἄθρει δὴ οὖν ὅτι καὶ αὐτὸς ἐπαγγέλλεται τὴν ἐπ' ἀμπέλῳ τε καὶ συκῇ τρυφήν τε καὶ τέρψιν, προσεπιτίθησι δὲ ὅτι, καὶ πίεσθε ὕδωρ τοῦ λάκκου ὑμῶν. ΠΑΛ. Ἀλλὰ τί ἂν βούλοιτο ταῦτα δηλοῦν, εἰ πρὸς θεωρίαν ἄγοιτο τὴν πνευματικήν; ΚΥΡΙΛ. Κατὰ διττὸν οἶμαι τρόπον ἡ τῆς φαυλότητος ἐν ἡμῖν ἀποπεραίνεται δύναμις, ἢ γὰρ ταῖς θύραθεν ἡδοναῖς, B ἢ ταῖς ἐμφύτοις καὶ ἐν ἡμῖν, ὑπό τε σφῶν αὐτῶν, καὶ μὴν καὶ ἑτέρων, ἐντρυφᾶν ἀναπειθόμενοι, πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀπηχεστάτων, διωλισθηκότες ἁλοῖεν ἂν, οἱ πρὸς ἁμαρτίαν εὔκολοι. ἐνδείξεται δ' ἂν καὶ τοῦτο ἡμῖν ὡς ἔστιν ἀληθὲς, τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητὴς, ὧδέ πη λέγων· Ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου. ἔμφυτος γὰρ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐρριζωμένη καὶ μένουσα τῆς σαρκὸς ἡ ἐπι- C θυμία, νόμον δὲ αὐτὴν ἁμαρτίας, καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν ὠνόμαζε Παῦλος, ἐνοικοῦντα τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς, τέρψεις δὲ καὶ ἡδοναὶ θύραθέν τε καὶ εἰσποιημέναι, τὰ δι' ὀμμάτων. θαυμάζεται γὰρ τὰ ἐκ πλούτου δι' ὀφθαλμῶν, καὶ μὴν καὶ ἱματίων, καὶ τὰ οἷς ἂν προσκέοιντό τινες, ὡς ἡδίστην ἔχοιεν τὴν ἀπόλαυσιν, ψῆφον αὐτοῖς οὐκ ἀγεννῆ δωρούμενοι. οὐκοῦν, ἄμπελος μὲν καὶ συκῆ, τῆς ἔξωθέν τε καὶ εἰσποιημένης τέρψεώς τε καὶ τρυφῆς εἶεν ἂν εἰς τύπον ὁμοῦ τῶν D ἐν κόσμῳ πραγμάτων τὸ πρόσκαιρόν τε καὶ εὐμάραντον ἀστείως καταδεικνύουσαι, καὶ σὺν τῷδε τὸ γλυκὺ μετὰ τοῦ σκοτοῦν εἰωθότος. Τρυφὴ μὲν γὰρ ἅπασα κοσμικὴ, γλυκεῖαν μὲν ἔχει τὴν παραυτίκα μέθεξιν, σκοτεῖ δὲ λίαν καὶ ἐκμεθύσκει δεινῶς τὸν εἰσδεδεγμένον αὐτήν. εἰκὼν δὲ ὁ λάκκος τῶν ἐμφύτων τε καὶ ἐν ἡμῖν κινημάτων. οὐ γὰρ εἰσποίητα ταυτὶ καθάπερ ἐκεῖνα, πηγάζει δὲ ὥσπερ ἐν ἡμῖν, ἐξ αὐτῆς ἀναβρύοντα τῆς σαρκός. Τούτων οὖν ἁπάντων φυσικῶν τε E καὶ ἐπακτῶν, ἐλευθέραν ἡμῖν τὴν μέθεξιν, καὶ πλατεῖαν κομιδῇ τὴν ἀπόλαυσιν, ἔσεσθαί φασιν αἱ πονηραὶ δυνάμεις, εἰ καθάπερ ἁγίαν καὶ ἀκατάσειστον καταλελοιπότες πόλιν, τὴν ἐγκράτειαν, προσχωρήσαιμεν τῷ βασιλεῖ Βαβυλῶνος, ὃς ἦν ἐν τύπῳ τοῦ Σατανᾶ. Ἀλλ' ὁ μὲν Ῥαψάκης, τὸ παραυτίκα τερπνὸν, αἰνεῖ τε αὐτοῖς καὶ ἐπιδώσειν ἐπηγγέλλετο προσκε-

χωρηκόσι τοῖς Βαβυλωνίοις. Οἱ δὲ οὐκ ἐπείθοντο φρονοῦντες ὀρθῶς, ἕψεται γὰρ πάντως τῷ θέλειν ἑλέσθαι τὰ κοσμικά, τὸ χρῆναι πεσεῖν εἰς ἀμετάβλητον δουλείαν, καὶ ἐν δορυκτήτων γενέσθαι τάξει. ΠΑΛΛ. Ἀτρεκὴς ὁ λόγος. Τίς δ' ἂν γένοιτο τούτων ἡ λύσις, ὡς ἥδιστα ἂν ἐρομένῳ φράσον. ΚΥΡΙΛΛ. Τίς δ' ἂν ἑτέρα παρὰ τὴν ἐναντίως ἔχουσαν τῇ προτέρᾳ καὶ ἐν ἀρχαῖς; ῥοπαῖς γὰρ ἰδίων ἀπονεύοντες θελημάτων, ἐπὶ τὸ βιοῦν ἐθέλειν αἰσχρῶς, καὶ τῆς ἀμωμήτου πολιτείας τὴν ἀστειότητα παρωθούμενοι, πρὸς ἀγεννῆ καὶ ἀνδραποδώδη πεπτώκαμεν νοῦν, μόνα φρονοῦντες τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ταῖς τῆς σαρκὸς ἡδοναῖς ὁλοτρόπως ἐγκείμενοι. Ταύτῃ τοι λοιπὸν καὶ καταολισθεῖν ἡμᾶς ἠφίει Θεός, εἰς ἀδόκιμον νοῦν. ΠΑΛ. Παλινδρομεῖν οὖν ἄρα πρὸς ἀρετὴν ἀναγκαῖον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀμέλει τί γε, ὦ τᾶν, οὐκ ἐφιεμένοις ἔτι τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς, κατ' ἐκεῖνό που πάντως τὸ διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς εἰρημένον ὀρθῶς. Ἀπεθάνετε γὰρ καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· δεδιψηκότας δὲ μᾶλλον τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀπογραφήν, καὶ οἱονεὶ πατρίδα καὶ πόλιν τὴν ἄνω πεποιημένους, καὶ ἀνακεκραγότας εὖ μάλα πρὸς Θεόν, Ἄνες μοι ὅτι πάροικος ἐγώ εἰμι ἐν τῇ γῇ, καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου. Ὁ γάρ τοι περιπατῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λαμπρὸν ἐν οὐρανοῖς τὸ πολίτευμα ἔχων, πάροικός τε καὶ παρεπίδημος ἀληθῶς δι' αὐτῶν ἂν εἰκότως φαίνοιτο τῶν πραγμάτων. Καὶ γοῦν τοῦ σωτῆρος ὁ μαθητὴς τοῦτο ποιεῖσθαι κελεύει, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς αὔχημα περιφανές τε καὶ εὐπρεπές, ὧδέ που λέγων· Ἀδελφοὶ παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς. ΠΑΛΛ. Ἆρ' οὖν ἀρκέσει πρὸς κατόρθωσιν ἀρετῆς ἡ τοιάδε διάθεσις, τὸ καταλῆξαί φημι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν. ΚΥΡΙΛ. Εἰ προσγένοιτο σοφῶς καὶ τὰ ἐκ τῆς ἑτέρας ἐπιεικείας, δῆλον δὲ ὅτι τῆς πνευματικῆς. γέγραπται γάρ, πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα. ἢ οὐχὶ διπλοῦς ἐν ἡμῖν ὁ μολυσμός, ψυχῆς τε καὶ σώματος; ἕπεσθαι δεῖν οἰηθείην ἄν, καὶ λίαν εἰκότως, τοῖς καταμιαίνειν εἰωθόσιν, ἰσοπαλῆ τε καὶ ἰσουργὰ τὰ διασμήχειν εἰωθότα. ΠΑΛ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὥσπερ οὖν ἀμέλει διπλοῦς ὁ ῥύπος ψυχικός τε καὶ σωματικός, οὕτω καὶ ὁ δια-

A pollicebatur, ſi ad Babylonios defeciſſent: at illi cùm ſaperent, minimè id ſibi perſuaderi paſſi ſunt. Qui enim mundanas voluptates volens ſectatur, eum vel nolentem oportet in ſeruitutem incidere, & in captiuorum numero cenſeri. PALLAD. Vera dicis. Sed hoc mihi dictum velim, quomodo de tantis malis eripi poſſimus. CYRILL. Quonam alio modo, niſi illi priori contrario? Nam cùm noſtrarum voluntatum momentis ad vitam turpiter agendam pro- B penderemus, & illam perfectæ vitæ elegantiam abieciſſemus, ad ignobilem ac ſeruilem animum prolapſi ſumus, cùm ſola ea, quæ ſuper terram ſunt, saperemus, atque omnibus modis carnis voluptatibus incumberemus. Itaque permiſit Deus, vt in reprobum ſenſum delaberemur. PALLAD. Contrario igitur curſu nobis eſt ad virtutẽ remeandum. CYRILLVS. Et quidem nulla interpoſita mora, Palladi, ita vt nobis mundanā hanc vitam non eſſe expetendam ducamus, iuxta illud, quod eſt à C Paulo præclarè dictum, [Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo;] ſed potiùs eo deſiderio ardeamus, nomen vt noſtrum in cælis deſcribatur, patriámque noſtram atq; ciuitatem illam ſupernam æſtimemus, clamemuſque ad Deum; [Remitte mihi, quia aduena ego ſum in terra, & peregrinus, ſicut omnes patres mei.] Nā qui in terris ambulat, præclaram autem cōuerſationem habet in cælis, is demum aduena & peregrinus ex ipſis rebus pla- D ne comprobatur. Itaque Saluatoris noſtri diſcipulus id tanquam præclarum atque glorioſum putare nos ipſos iubet his verbis, [Fratres, obſecro, tamquam aduenas & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam.] PALLADIVS. Num igitur, ſic affectum eſſe, id eſt, à carnalibus concupiſcentiis ceſſauiſſe, ſatis eſt ad virtutem præſtādam? CYRIL. Siquidem hæc quoque ſapienter acceſſerint, quæ ad illam alteram motum probitatem, ſpiritualem nempè, ſpectant: ſcri- E ptum eſt enim, [Latum mandatum tuum nimis.] Quid? nonne duplex eſt in nobis inquinamentum, animæ, inquam, ac ſpiritus? Igitur æquiſſimū eſſe arbitror, vt iis, quæ inquinare ſolent, æqualia ac paria ſuccedant, quæ abſtergendi vires habeant. PALLAD. Rectè dicis. CYR. Vt igitur duplex eſt macula, animi & corporis; ſic item purgationem

Coloſſ. 3.

Pſalm. 38.

1. Pet. 2.

Pſal. 118.

aliam animæ, aliam corporis eſſe, conuenientiſſimum eſt. Ceterum hoc ipſum, nempè præſentem vitam incolatũ putare, iis qui ita ſunt affecti, non eſſe inutile, perfacilè videri poteſt, ſi cui placuerit in Abraham eius rei imaginẽ intueri, cui dictũ à Deo eſt, [Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monſtrauero tibi, & faciam te in gẽtem magnã, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuũ, & eris benedictus; & benedicã benedicentibus tibi, & maledicentibus tibi maledicam; & benedicẽtur in te omnes tribus terræ.] Intelligis igitur, quòd non ex terra & domo ſolum, ſed etiam ex cognatione, atque adeo ex domo patris diſcedere iuſſit, & venire in terram, quam ipſe, qui vocabat, oſtẽderet. PALLA. Sed quidnam hoc ſibi vult? CYRILLVS. An verò, cùm Deus nos ad ſequendum ſe vocet, haud dubium, quin ſpiritualiter; cumque eos, quos illi honorare placuerit, ex mundana vita, voluptuoſa, inquam, & carnis deſideriis dedita, exire velit, negari poteſt, quin apertè ſtultiſſimum ſit, quidpiam putare huic tantæ rei eſſe præferendum? Imò verò pro nihilo habeatur patria, genus, domus patris, ipſa denique terrenarum rerum poſſeſſio. Itaque etiam ipſe Saluator ad ſimilem nos animi fortitudinem vocabat, dicẽs [Qui amat patrem aut matrẽ ſuper me, non eſt me dignus; &, Qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus, &, qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.] Adiecit etiam illud, [Et omnis, qui dimiſerit fratres aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, aut domos propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.] Quid? non ſummæ fortitudinis, illius inquam, quæ in Chriſto eſt, opus eſſe confiteris, hanc adeo præclaram, ſpectatámque virtutem, quæ nihili pendat hæc omnia; ſequi autem Chriſtum, plurimi faciat? PALLADIVS. Ego verò fateor, nam & ab illa præſtantiſſima ſpe, & à iucunditate, quæ eſt in Chriſto, exciderunt, qui venire, cùm ad nuptias eſſent vocati, tenuerunt; ex quibus vnus dixit, [Vxorem duxi, & non poſſum venire:] alter verò agrum coëmiſſe cum diceret, diuinæ vocationi temporalia prætulit. CYRILLVS. Præclare ſanè, Palladi: oblectas enim nos, cùm veritati conſentanea dicis, &

[Margin: Geneſ. 12. — Coloſ. 3. — Philip. 3. — Matth. 10. — 1. Pet. 2. — Phil. 2. — Matth. 22.]

A κάθαρσις ψυχική τε καὶ σωματική γένοιτ' ἂν εἰκότως. πλὴν ὅτι τὸ παροικίαν ἡγεῖσθαι, φίλε, τὴν ἐν κόσμῳ ζωὴν, τοῖς τῇδε διακειμένοις οὐκ ἀκερδὲς ἀταλαιπώρως ἰδεῖν, εἴπερ ἕλοιτό τις εἰκόνα τοῦ πράγματος ποιεῖσθαι τὸν Ἀβραάμ, πρὸς ὃν εἴρηται παρὰ Θεοῦ, Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου. καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα, καὶ εὐλογήσω σε, καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου, καὶ ἔσῃ εὐλογητός, B καὶ εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι. καὶ εὐλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Συνίης ὅπως οὐκ ἐκ γῆς τε καὶ οἴκου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συγγενείας, καὶ μὴν καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς ἀπαίρειν ἐκέλευσεν, ἥκειν τε εἰς γῆν, ἣν περ αὐτὸς ἐνδείξειεν ὁ καλῶν; ΠΑΛΛ. Ἀλλὰ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; ΚΥΡΙΛ. Εἶτά πως οὐκ ἐναργές, ὅτι Θεοῦ καλοῦντος εἰς ἀκολούθησιν, δῆ- C λον δὲ ὅτι τὴν πνευματικὴν, καὶ τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς, φημὶ δὲ δὴ πάλιν τῆς ἐν ἡδοναῖς καὶ φιλοσαρκίαις, οὓς ἂν ἕλοιτο τιμᾶν, ἐξέρπειν ἐθέλοντος, ἀπόπληκτον κομιδῆ, τὸ ἡγεῖσθαί τι τοῦ τοιοῦδε ἄμεινον. καταλογιζέσθω γὰρ ὡς οὐδὲν πατρίς τε καὶ γένος, καὶ οἶκος πατρὸς, καὶ τῶν ἐπιγαίων ἡ κτῆσις. τοιγάρτοι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ πρὸς τὴν ἴσην ἡμᾶς ἀνδρείαν ἐκάλει, λέγων· Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ, ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ D ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. προστίθησι δὲ, καὶ πᾶς ὅστις ἀφῆκεν ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἢ οἰκίας ἕνεκα τοῦ ὀνόματός μου, πολλαπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. ἢ γὰρ οὐχὶ τῆς εἰς ἄκρον εὐσθενείας τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης ἔργον εἶναι φὴς, τὴν οὕτω λαμπρὰν καὶ περίοπτον ἀν- E δρείαν, ἣ παρ' οὐδὲν ἡγεῖται ταυτί; τὸ δὲ δεῖν ἕπεσθαι τῷ Χριστῷ ποιεῖται περὶ πολλοῦ. ΠΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν, ἐπεί τοι καὶ τῆς ἀρίστης ἐλπίδος, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ θυμηδίας διωλισθήκασιν, οἱ κεκλημένοι μὲν εἰς τοὺς γάμους, καταρνησάμενοι δὲ τὴν ἄφιξιν. ὧν ὁ μέν τις ἔφη, γυναῖκα ἔγημα, καὶ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν· ὁ δέ τις ἀγρὸν ἐκπριάσθαι λέγων, ἀμείνω τῆς κλήσεως ἐποιεῖτο τὰ πρόσκαιρα. ΚΥΡΙΛ. Εὖγε, ὦ Παλλάδιε. εὐφραίνεις γὰρ ἡμᾶς τὰ εἰκότα λέγων, καὶ ἀλη-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

A εὐμαθείας τῆς ἄγαν προαναθρώσκων εὖ μάλα πρὸς τὸ συνιέναι θερμῶς τοῦ λόγου τὸ πέρας. Ἄθρει δὴ οὖν ὅτι τοῖς ὁλοκλήρως τε καὶ ὁλοτρόπως ἀκολουθοῦσι Θεῷ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος πεποιημένοις δεύτερα τὰ τῆς σαρκὸς, καὶ φιληδονίαν κοσμικὴν, ἕψεται δὴ πάντως, τὸ εὐλογίας τῆς ἄνωθεν πλουσίως μεταλαχεῖν. τί γάρ λέγει πρὸς Ἀβραάμ; Καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα, καὶ εὐλογήσω σε, καὶ τὰ τούτοις συνημμένα. B Ὁρᾷς οὖν ὅσην αὐτῷ πληθὺν ἐπεσώρευσε πνευματικῶν ἀγαθῶν; τίνα δὲ τρόπον ἀπαίρει τῆς ἐνεγκούσης Ἀβραάμ, πῶς οὐκ ἄξιον ἰδεῖν; ἔλαβε γάρ, φησί, Σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὸν Λὼτ τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν, ὅσα ἐκτήσαντο, καὶ πᾶσαν ψυχὴν, ἣν ἐκτήσαντο ἐν Χαρράν. καὶ ἐξῆλθον πορευθῆναι εἰς γῆν Χαναάν, καὶ διώδευσεν Ἀβραὰμ τὴν γῆν εἰς τὸ μῆκος αὐτῆς, ἕως τοῦ τόπου Συχέμ, ἐπὶ τὴν δρῦν τὴν ὑψηλήν. C ἐξεχώρει μὲν γὰρ ἐκ Χαρράν, οὐδὲν ἑαυτοῦ λείψανον ἀφιεὶς ἐν αὐτῇ, πανγενῆ δὲ ὥσπερ καὶ πανοικὶ, προθυμότατα μετατρέχων εἰς γῆν Χαναάν, ἣν ἔδειξε Θεός. Εἶτα διέισι τὴν γῆν εἰς τὸ μῆκος αὐτῆς, καὶ εἰς γῆν ἔρχεται τὴν ὑψηλήν. Ὁ γάρ τοι βεβουλημένος τοῖς θείοις εὖ μάλα κατακολουθεῖν θεσπίσμασι, καὶ φροντίδος τῆς ἀρίστης ἀξιοῦν τὴν ἄνωθεν κλῆσιν, ἐξίτω ζωῆς τῆς ἐν ἡδοναῖς κοσμικαῖς ὅλος δι' ὅλου, καὶ οἱονεὶ πανγενεὶ, οὐδὲν τῆς ἑαυτοῦ διανοίας λείψανον ἀ- D φεὶς, ἐν οἷς ἦν ποτέ. ἀπαίρει γὰρ οὕτως ὀρθῶς, καὶ διοδεύσει τὴν γῆν, κέκληται γὰρ παρὰ Θεοῦ. ἵνα ὥσπερ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος, ἐξισχύσῃ καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος, καὶ μῆκος, καὶ ὕψος, καὶ βάθος τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ. πρὸς γῆν γὰρ τότε τὴν ὑψηλὴν ἀναφοιτήσει καλῶς, τοῦτ' ἔστι, πρὸς ἕξιν τὴν ἀνῳκισμένην ἐν ἀρεταῖς, καὶ οὐδαμόθεν ἔχουσαν ἔτι τὸ κατερριμμένον εἰς φιλο- E σαρκίαν. ἀφιγμένῳ δὲ ἤδη πρὸς τοῦτο, τί πάλιν ἔσται τῶν ἀγαθῶν, ἐξ αὐτῶν εἰσόμεθα τῶν ἱερῶν γραμμάτων· ὤφθη γάρ, φησί, Κύριος τῷ Ἀβραάμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην. καὶ ᾠκοδόμησεν Ἀβραὰμ ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ, τῷ ὀφθέντι αὐτῷ. ἐμφιλοχωροῦντι μὲν γὰρ εἰς γῆν πατρίδος αὐτοῦ, καὶ οὔπω πρὸς τὴν ἁγίαν μεταχωρήσαντι γῆν, μόνος δίδοται χρησμὸς τοῦ μετα-

A ingenii alacritate præcurris ad noſtræ orationis finem acriter intelligendum. Vide igitur, iis, qui integrè atque perfectè Deum ſequuntur, & ſpei, quam in illo conſtituerunt, res carnales, ac mundanam voluptatem poſthabent, contingere omnino, vt cæleſtem benedictionem abundè conſequantur. Quid enim ait ad Abraham? [Et faciam te in gentem magnam, & benedicam te, & ea, quæ ſequuntur.] Geneſ. 12. B Vides ergo quantis illum ſpiritualibus bonis cumularit? Iam verò quemadmodum excedat è natali ſolo Abraham, nónne operæpretium erit videre? [Accepit enim, inquit, Saram vxorem ſuam, & Lot filium fratris ſui, & omnem ſubſtantiam ipſorum, quam poſſederant, & omnem animam, quam poſſederant in Charran, & exierunt vt venirent in terram Chanaan: & pertranſiuit terram Abraham per longitudinem eius, vſque ad locum Sichem ad quercum ſublimem.] Ibid. C Exceſſit quidem ex Charran, nec vllas ibi rerum ſuarum reliquias dimiſit, ſed cum genere vniuerſo quodammodo, vniuerſáque familia ſumma cum alacritate contendit in terrã Chanaan, quam Deus oſtenderat. Deinde pertranſit terram per longitudinem eius, & in terram peruenit ſublimem. Quiſquis enim decreuerit diuinis obſequi præceptis, ac ſupernam vocationem præcipua cura excipiendam putarit, exeat is è voluptuoſa vita, totus omni ex parte, ac ve- D luti cum genere vniuerſo; neque vllam mentis ſuæ partem ibi relinquat, vbi antea verſabatur. Sic enim ritè proficiſcetur, terrámque pertranſibit, ad quam eſt à Deo vocatus, vt quemadmodũ ſcribit beatus Paulus, [poſſit comprehendere cum omnibus ſanctis, quę ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum myſterii Chriſti.] Epheſ. 3. Tunc enim optimè ad terram ſublimem aſcẽdet, id eſt, ad animi habitum, qui in ſuperiore virtutũ lo- E co ſitus eſt, nulla ex parte ad carnis voluptates proiectus atque procliuis. Is autem, qui eò peruenerit, quid boni aſſequatur, ex ipſis ſacris literis intelligem⁹. [Apparuit enim, inquit, Dominus Abraham, & dixit ei, Semini tuo dabo terram hãc. Et ædificauit ibi Abraham, altare Domino, qui apparuerat ei:] Geneſ. 12. nam cum adhuc in patria commoraretur, needum ad ſanctam terram ſeſe contuliſſet, ſolum illud reſponſum accepit, quo in aliam regionem, omni cura patrii

ſolum illud reſponſum accepit, quo in aliam regionem, omni cura patrij ſoli poſthabita, migrare iubebatur: poſtea verò quam cum tota domo vniuerſaque ſupellectili venit in Chanaan, atque ad terram ſanctam aſcendit, tum verò illi diuinæ viſionis gratia conceſſa eſt, eiuſque ſpes firma promiſſione corroborata eſt, altariſq; extruēdi iam poteſtas facta. At nos item ſimili ratione, quamdiu in mundo manemus, & illius execrandis voluptatibus adhæreſcimus, nulla permanebit à Deo gratia. Sed, ſi vocati, diuinis legibus obtemperauerimus, & ad omnium bonorum expetitionem atque alacre ſtudium tanquam in excelſam terram conſcenderimus; tum verò nobis immittit Deus gloriæ ſuæ cognitionem, & ſpei confirmationem pollicetur, tantúmque robur mentibus noſtris immittit, vt iam poſſimus hoſtias offerre ſpirituales, & Chriſti bonus odor fieri Deo & patri, ſicut ſcriptum eſt; exhibere etiam ipſi quoque corpus hoſtiam viuentem, placentémque Deo; nempè rationalem illum & in ſpiritu cultum, qui Deo eſt in primis acceptus: libenter enim amplectitur ſpiritualis illius obſequii ritus, atque illud hoſtiam ſpiritualem putat. PALLAD. Decet igitur, vt à turpioribus factis digreſſi, ad meliorem vitam nos conferamus, ſupernámque vocationem libentiſſime amplectamur, in iiſque rebus maxime verſari cupiamus, quæ à lege probantur, & à Deo optima iudicantur. Nam retrorſum abire velle, & ad ea reuerti, à quibus lædimur, id verò culpa minime vacat. CYRILL. Minimè verò, Palladi; periculoſiſſimum eſt enim in eos morbos recidere velle, quos ſemel euaſeris: nam iis, qui ſemel Dei ope ex mundana conuerſatione ſint erepti, ad eam vel reſpicere ſolum, ac memoria repetere peccata, atque ad ea adamanda animum appellere, minime tutum eſt. Itaque diuinus ille pſalmiſta orabat dicens, [Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.] Vanitas enim reuera eſt huius vitæ diſtractio, atque rerum temporalium inanis oblectatio, à quibus diſiungi atque recedere oportere, earúmque rerum vel ſolam cogitationis cum voluptate coniunctam conſiderationem ei, qui recte ingredi velit, eſſe cauendam, hinc facile intelligi poteſt. PALLADIVS. Vndenam, quæſo?

1. Pet. 2.
2. Cor. 2.
Rom 12.

Pſal. 118.

χωρῆσαι δεῖν εἰς ἑτέραν, τῆς ἐν ᾗ γεγόνει ἠφεληκότα. ἐπειδὴ δὲ ἦλθεν εἰς γῆν Χαναὰν πανοικί τε καὶ πανσκευί, καὶ πρὸς τὴν ἁγίαν ἀνέδραμε γῆν, ἡ τῆς θεοπτίας δίδοται χάρις, καὶ τῆς ἐλπίδος τὸ ἀσφαλές, ἐν βεβαίῳ τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ ἐξεῖναι λοιπὸν ἐγείρειν θυσιαστήριον. καὶ ἡμῖν οὕτω ἄρα κατά γε τὸ ἶσον τοῦ λόγου σχῆμα, προσομένουσι μὲν τῷ κόσμῳ καὶ ταῖς κατ' αὐτὸν βδελυρωτάταις ἡδοναῖς, οὐδὲ μία μὲν ἔσται παρὰ Θεοῦ χάρις, κεκλημένοις δὲ καὶ τοῖς θείοις ὑπείκουσι νόμοις, ἀναθρώσκουσι τὴν καθάπερ εἰς γῆν ὑψηλὴν τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ἔφεσίν τε καὶ προθυμίαν, ἐνίησι μὲν τῆς ἰδίας δόξης τὴν γνῶσιν ὁ Θεός, καὶ τὸ τῆς ἐλπίδος ἐρρηδωμένον ἐπαγγέλλεται, δυναμοῖ δὲ οὕτω τὸν ἐν ἡμῖν ἀπεργάζεται νοῦν, ὡς ἤδη πως ἰσχῦσαι θυσίας προσάγειν πνευματικάς, καὶ εὐωδίαν γενέσθαι Χριστοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρί, κατὰ τὸ γεγραμμένον· παραστῆσαι δὲ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα, θυσίαν ζῶσαν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ. τὴν λογικὴν καὶ ἐν πνεύματι λατρείαν τὴν ἀπόδεκτον παρὰ Θεῷ. προσίεται γὰρ ἀσμένως τῆς ἐν πνεύματι λατρείας τοὺς τρόπους, καὶ θυσίαν ἡγεῖται τὸ χρῆμα πνευματικόν. ΠΑΛ. Μεθορμίζεσθαι δὴ οὕτω ἐπὶ τὰ ἀμείνω πρέπει, τῶν αἰσχιόνων ἀπαίροντας, καὶ προσίεσθαι μὲν ὡς ἥδιστα, τὴν ἄνωθεν κλῆσιν, ἐμφιλοχωρεῖν δὲ ὅτι μάλιστα φιλεῖν τοῖς ἐκ νόμου τετιμημένοις, καὶ τὴν ἀρίστην ψῆφον λαχοῦσι παρὰ Θεῷ. ὡς τό τοι ζητεῖν ἀπίσω ἰέναι καὶ ἐπινοστεῖν ἐπί τι τῶν ἀδικεῖν εἰωθότων, αἰτίας οὐκ ἀπαλλάξομεν. ΚΥΡ. Οὐ μὲν οὖν, ὦ ἑταῖρε. παγχάλεπον μὲν γὰρ τὸ νοσεῖν ἑλέσθαι πάλιν τὰ ὧν ἂν ἐξοίχοιτό τις· ὡς τοῖς γε ἅπαξ ἐξῃρημένοις δυνάμει Θεοῦ πολιτείας κοσμικῆς, σφαλερὸν ἄγαν τὸ κἂν γοῦν εἰς αὐτὴν ἀποβλέψαι μόνον, καὶ οἱονεὶ πρὸς ἀνάμνησιν ἰέναι πλημμεληθέντων, εἰς τὸ ἐπ' αὖθις ἀγάπησιν ἱέντας τὸν νοῦν. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος μελῳδὸς ἐλιπάρει λέγων· Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα. ματαιότης γὰρ ὡς ἀληθῶς, ὁ τοῦδε τοῦ βίου περισπασμός, καὶ ἡ τῶν προσκαίρων διάκενος τέρψις. ὧν ὅτι προσήκει διίστασθαι καὶ ἀποφοιτᾶν, παραιτεῖσθαι δὲ καὶ μόνην τὴν ὡς ἐν ἐννοίαις μὲν ἔτι, σὺν ἡδονῇ τε κατάσκεψιν, τόν γε ὡς ἀληθῶς ὀρθοποδεῖν ᾑρημένον, ἀναμάθοι τις ἂν κἀντεῦθεν εὐκόλως. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐκ τοῦ, δὴ φής; ΚΥΡΙΛ-

ΛΟΣ. Οἱ τῶν Σοδόμων οἰκήτορες εἰς τὰς παρὰ φύσιν ἡδονὰς ἀγρίως ἐξοιστρούμενοι, καὶ ἀτιμάζοντες μὲν τὸν συνόδου νόμον, ὃν ἐπὶ παίδων γοναῖς ἡ φύσις ὡρίσατο, ὥρμαις δὲ ταῖς ἀῤῥένων ἐπιθηγόμενοι, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν λίαν ἐκτόπων τούτων διαπεραίνοντες, κατηρέθιζον εἰς ὀργὰς, καὶ οἱονείπως κατεβιάζοντο πρὸς τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἰέναι δίκην, καίτοι φιλάνθρωπον ὄντα τὸν δημιουργόν. ἐπειδὴ δὲ τοῦ χρῆναι παθεῖν ἐπὶ θύραις ἦν ὁ καιρὸς, διὰ τὸ ἀπομεμηκυνμένης ὥσπερ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἀνεξικακίας, εἰσέβαλλον ἐν Σοδόμοις οἱ τοῦτο πληρώσοντες. γέγραπται δὲ οὕτως· ἦλθον δὲ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδομα ἑσπέρας. Λὼτ δὲ ἐκάθητο παρὰ τὴν πύλην Σοδόμων· ἰδὼν δὲ Λὼτ, ἐξανέστη εἰς συνάντησιν αὐτοῖς, καὶ προσεκύνησε τῷ προσώπῳ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ Κύριοι, ἐκκλίνατε εἰς τὸν οἶκον τοῦ παιδὸς ὑμῶν, καὶ καταλύσατε, καὶ νίψασθε τοὺς πόδας ὑμῶν, καὶ ὀρθρίσαντες ἀπελεύσεσθε εἰς τὴν ὁδὸν ὑμῶν. καὶ εἶπον, οὐχί. ἀλλ' ἐν τῇ πλατείᾳ καταλύσομεν. καὶ κατεβιάζετο αὐτοὺς, καὶ ἐξέκλιναν πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς πότον. καὶ ἀζύμους ἔπεψεν αὐτοῖς, καὶ ἔφαγον πρὸ τοῦ κοιμηθῆναι. Λὼτ μὲν γὰρ ἅτε δὴ καὶ ἐξ αἵματος ὑπάρχων Ἀβραὰμ, καὶ τοῖς τῆς ὀρθότητος νόμοις ἐντεθραμμένος, εὐσεβείας τε τῆς εἰς Θεὸν οὐκ ἐν βραχεῖ λόγῳ πεφροντικὼς, περιῴκει τὰ Σόδομα. ἦν δὲ ἐπ' αὐτοῖς ἔπηλυς καὶ ξένος καὶ γένει καὶ τρόπῳ. τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; κατὰ τὸ γεγραμμένον. καταδυμαγεθήσας δὲ τῶν ἐπιχωρίων κακῶν, καὶ τὴν αὐτῷ συνήθη τοῦ βίου διαστείχων ὁδὸν, ἁγίων εἴχετο σπουδασμάτων, καὶ τῆς φιλοξενίας τὸν νόμον ὅτι μάλιστα τιμῶν, ταῖς τοῦ ἄστεως προσιζήσας εἰσβολαῖς, τοὺς εἰστρέχοντας ἐν αὐταῖς προσίεται φιλοφρόνως, θεοφιλὲς τὸ χρῆμα εἰδώς. ἐπειδὴ δὲ ἧκον οἱ τοῖς εἰς ἀσέλγειαν ἀχαλίνως ἐκλελυττηκόσι, τὴν δίκην ἐποίσοντες, δυὰς δή τις ἦν ἀγγέλων, ὑπαντιάζει γοργῶς, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ χρηστότητος μήνυσιν ἐναργῆ, προαναφαίνει τὴν πρόσρησιν. προσκεκύνηκε γὰρ τῷ προσώπῳ ἐπὶ τὴν γῆν, οἴκαδέ τε ἰέναι προτρέπει, καὶ τοῖς τῆς ἀγάπης ἐναπολαῦσαι νόμοις. οἱ δὲ φασὶν, οὐχὶ, ἀλλ' ἐν τῇ πλατείᾳ καταλύσομεν· τὸ μὲν εἶναι ξένοι καὶ ἀνέστιοι, διὰ τούτου κατασημαίνοντες, κατερεθίζοντες δὲ οἶμαί που πρὸς ἐντονωτέραν

A CYRIL. Sodomorum habitatores, cum ad eas voluptates, quæ præter naturam eſſent, immaniter velut œſtro quodam ſtimularentur, cúmque contempta congreſſus lege, quam liberis procreandis natura ipſa præſcripſit, maſculorum ſpecie illecti, ad libidines excitarentur, nullaque adeo flagitioſa res eſſet, à qua perpetranda abſtinerent, iram Dei prouocarunt, & creatorem alioqui benignum, ad pœnas ab eis repetendas deſcendere quodammodo coegerunt. Itaque, cùm tempus luendi B ſupplicii inſtaret, abſumpta iam quodammodo diuina in eis patiētia, ingreſſi ſunt Sodoma, vltionis diuinæ miniſtri. Sic namque ſcriptum eſt, [Venerunt autem duo angeli Sodomam veſperi. Lot autem ſedebat prope portam Sodomorum. Videns autem Lot, ſurrexit in occurſum eorum, & adorauit pronus in terram, & dixit, En domini, declinate in domum ſerui veſtri, & diuertite, & abluite pedes veſtros, & manè ſurgentes proficiſcemini in viam C veſtram. Et dixerunt, Non; ſed in platea manebimus. Et coegit illos, & declinauerunt ad eum, & ingreſſi ſunt domum eius: & fecit eis conuiuium, & coxit azyma, & comederunt antequam irent cubitum.] Lot namque cum ex ſemine eſſet Abraham, & in rectis legibus educatus, & pietatis in Deum vehementer ſtudioſus, habitabat in Sodomis. Erat autem apud eos aduena & hoſpes & genere & moribus. D [Quæ enim ſocietas luci ad tenebras? vel quæ pars fideli cum infideli?] ſicut ſcriptum eſt. Itaque cùm contemneret vitia indigenarum, ac per illud iter vitæ ingrederetur, cui aſſuetus erat, ſanctis adhæreſcebat ſtudiis: atque cum hoſpitalitatis legem in primis coleret, in ipſo vrbis aditu ſedens, ingredientes benignè accipiebat: ſciebat enim id eſſe Deo pergratum. Cùm verò veniſſent ii, qui hominibus libidine effrenata furentibus ſupplicium illaturi erant, (par id erat angelorum) occurrit alacriter, & benignitatis ſuæ ſpeci- E men euidentiſſimum illis præbet in eo, quod illos ſalutauit. Adorauit enim pronus in terram; & vt domum eant, hortatur, caritatiſque legibus perfruantur. At illi, Minimè, inquiunt, ſed in platea manebimus. Quibus verbis hoſpites quidem ſe & ſine tecto eſſe ſignificabant; ſimul verò hominem hoſpitalitatis ſtudioſum ad maiorem, vt

Geneſ. 19.

2. Cor. 6.

vt arbitror, ſtudii contentionem incitabant, ac tantum non vrbanè inſinuantes, haud illi honeſtum fore, ſi ſe tectis excluſos & in triuiis abiectos dimitteret: quod cùm ille vir iuſtus intellexiſſet, vehementius vrgere cœpit; neque tanquam frigide parumque ex animo illos inuitaret, illorum excuſationem pro occaſione rapuit. Itaque domum eos ducit, panes azymos appoſuit, conuiuium inſtruxit. Atque hæc quidem ille vir iuſtus. Sodomitæ verò aperto ac turpi voluptatis morbo cùm laborarent, hominis pii domunculam nefarie cingunt, atque extremæ impudentiæ terminos egreſſi, ſolitæ libidinis vſum permitti ſibi contendebant: & in quos hoſpitalitatis officia conferre debebant, in eos libidinem præter naturam exercere volebant. Ipſi Lot præterea, cùm illos à tam immanibus fœdiſque cœptis auertere conaretur, vim afferre volebant, parumque abfuit, quin illi vim afferrent, niſi adfuiſſent illi ſeruatores:

Genes. 19.

[extendentes enim, inquit, viri illi manus ſuas, pertraxerunt Lot ad ſe domum: & fores domus clauſerunt: homines autem, qui ad fores erant domus, percuſſerunt cæcitate, à minimo vſque ad maximum, & defatigati ſunt quærentes ianuam.] Neque verò auxilium, quod illi præſtabant, intra hunc modum ſtetit, ſcriptum namque eſt iterum, [Cum verò mane factum eſſet, vrgebant angeli Lot, dicentes, Accipe vxorem tuam, & duas filias tuas, quas habes, & exi, ne & tu pereas cum iniquitatibus ciuitatis. Et turbati ſunt, & tenuerunt angeli manum eius, & manum vxoris eius, & manus duarum filiarum eius, eo quòd Dominus parceret illi.] Id porrò eſſe argumento euidentiſſimo poteſt, nos non verbis tantum & admonitionibus in animum immiſſis, incitari vt à peccatis recedamus: ſed etiam ad eam erga nos benignitatem deſcendere omnium ſaluatorem Deum, vt efficaci nos auxilio iuuet; iuxta illud,

Pſal. 72.

[Tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me.] Nam quia hominis natura non eſt admodum firma, neque ſatis virium habet, vt emergere è

A σπουδὴν, τὸν φιλόξενον ἠρημένοι, μονονουχὶ δὲ καὶ ἀστείως ὑποσημαίνοντες, ὡς οὐκ ἂν αὐτοὺς μεθείτο πρεπόντως ἐρήμους ἑστίας καὶ ἐν αὐταῖς τριόδοις ἐξερριμμένους· ὁ δὴ καὶ συνεὶς ὁ δίκαιος, μειζόνως κατεβιάζετο, καὶ οὐχ ἁρπαγμὸν τὴν παραίτησιν, ὡς ἐξ ἀθύμου καὶ ὑδαρεστέρας ἐποιεῖτο φρενός. οἴκοι εἰσοικίζεται μὲν αὐτοὺς, ἀζύμους τε ἄρτους παρετίθει, καὶ πότον εἰργάζετο. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ὁ δίκαιος. Σοδομῖται δὲ γυμνὴν καὶ ἀσχήμονα νοσοῦντες ἡδονὴν,

B τὸ τοῦ δικαίου δωμάτιον ἀνοσίως περιερχόμενοι, καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἡκούσης ἀναισχυντίας πεσόντες ἐπέκεινα, δέξασθαι μὲν σφίσι τὰ συνήθη δρᾶν ἠξίουν, εἶτα δέον ἐλέσθαι φιλοξενίας, ἀσελγείᾳ τῇ παρὰ φύσιν ἐβούλοντο κακοῦν. ἀφιστάντα δὲ αὐτοὺς τὸν Λὼτ, τῶν οὕτως αἰσχίστων καὶ βδελυρωτάτων ἐγχειρημάτων παραλύειν ἤθελον, ἦλω δή ἂν τάχα καὶ εἰς αὐτὸ τὸ παθεῖν, εἰ μὴ προῆσαν

C οἱ σώζοντες· ἐκτείναντες γάρ, φησὶν, οἱ ἄνδρες τὰς χεῖρας, εἰσεσπάσαντο τὸν Λὼτ πρὸς ἑαυτοὺς εἰς τὸν οἶκον, καὶ τὴν θύραν τοῦ οἴκου ἀπέκλεισαν. τοὺς δὲ ἄνδρας τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ οἴκου, ἐπάταξαν ἀορασίᾳ, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ παρελύθησαν ζητοῦντες τὴν θύραν. ἐμεμέτρητο δὲ οὐκ ἔτι τουτοισὶ μόνοις τὰ τῆς ἐπικουρίας αὐτῷ. γέγραπται γὰρ πάλιν· ἡνίκα δὲ ὄρθρος ἐγίνετο, ἐπεσπούδαζον οἱ ἄγγελοι τὸν

D Λὼτ, λέγοντες· ἀναστὰς λάβε τὴν γυναῖκά σου καὶ τὰς δύο θυγατέρας ἃς ἔχεις, καὶ ἔξελθε, ἵνα μὴ καὶ σὺ συναπόλῃ ταῖς ἀνομίαις τῆς πόλεως. καὶ ἐταράχθησαν, καὶ ἐκράτησαν οἱ ἄγγελοι τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ τῆς χειρὸς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ, ἐν τῷ φείσασθαι Κύριον αὐτῶν. ἔνδειγμα δὲ σοι ταυτὶ καὶ σφόδρα τρανὲς τοῦ μὴ μόνοις ἡμᾶς παραθήγεσθαι λόγοις, καὶ ταῖς ἐς νοῦν παρακλήσεσιν ἀπο-

E φοιτᾶν ἁμαρτίας, ἥκειν δὲ καὶ εἰς τοῦτο λοιπὸν ἡμερότητος τῆς εἰς ἡμᾶς τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα Θεὸν, ὡς ἐνεργὸν ποιεῖσθαι τὴν ἐπικουρίαν. κατά γε τὸ, ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου· καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὡδήγησάς με. ἐπεὶ γάρ ἐστιν οὐ λίαν εὐσθενὴς ἡ ἀνθρώπου φύσις, οὔτε μὴν ἀποχρώντως ἔχουσα πρὸς τὸ διεκδῦσαι δυνάμ-

σθαι τοῦ κακοῦ, συναθλεῖ πως αὐτῷ πρὸς τοῦτο Θεός, καὶ διπλῆν ἀπονέμων ὁρᾶται τὴν χάριν, νουθεσίαις ἀναπείθων καὶ ἐπικουρείαν εὑρών, καὶ ἀμείνω τιθεὶς τοῦ παρὰ πόδας τε καὶ τυραννοῦντος κακοῦ. ἴδοις δ' ἂν ἀληθὲς κἀκεῖνο ὑπάρχον, ὡς ὀλίγοι μὲν κομιδῆ τῆς δικαιοσύνης οἱ ἐπιμεληταί, καὶ πολλὴ κατὰ βίον ἡ σπάνις ἀνδρῶν ἀγαθῶν· ἄνδρα γὰρ πιστὸν ἔργον εὑρεῖν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. πλὴν ἀπόλεκτος ὁ τοιοῦτος, καὶ φροντίδος τῆς ἄνωθεν οὐ παρέργως ἠξιωμένος. Εἰ γάρ ἐστι κατὰ τὸν κόσμον ἀναμὶξ τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' οὐδὲν ἐντεῦθεν ὑπομένει τὸ βλάβος, ὡς κρίνον ἐξ ἀκανθῶν ἁρπάζεται, καὶ οὐκ ἂν συναπόλοιτο δίκαιος μετὰ ἀσεβῶν, κατὰ τὰς τῶν ἁγίων φωνάς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἆρ' οὖν, ὅτι φειδοῖ τῇ παρὰ Θεοῦ, καὶ ἀγγέλων ἁγίων συνδρομῇ, καὶ τὴν ἐκ τῆς φαυλότητος πλεονεξίαν ἀπονιψόμεθα, καὶ τὸ μηδαμῇ μηδαμῶς ταῖς τῶν πονηρῶν ἁλῶναι δίκαις ἀναμφιλόγως εὑρήσομεν, Θεῷ πιστεύοντες σαφῶς ἀνακεκραγότι δι' ἑνὸς τῶν προφητῶν· ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ κρατῶν τῆς δεξιᾶς σου, ὁ λέγων σοι, μὴ φοβοῦ, Ἰακώβ, ὀλιγοστὸς Ἰσραήλ, ἐγὼ ἐβοήθησά σοι, λέγει Κύριος, ὁ λυτρούμενός σε, Ἰσραήλ. ΚΥΡ. Ἦ γὰρ οὐχὶ συλλήπτορα τοῖς ἁγίοις ἐνδείξειεν ἂν τὸν πάντα ἰσχύοντα Θεόν, τὸ ἀπαρτηθῆναι τὸν Λὼτ τῆς τῶν ἀγγέλων χειρός; Θεοῦ γὰρ τύπος ἂν εἶεν [ἂν] οὗτοι. πρὸς μὲν ἐν ἀρχῇ τῷ Ἀβραὰμ προσβάλλοντες ἐν τῇ δρυῒ τῇ Μαμβρῇ, δύο δὲ τοῖς Σοδόμοις ἐπιφοιτήσαντες. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνήν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ υἱῷ, συνόντος αὐτῷ δηλονότι καὶ ἐνυπάρχοντος φυσικῶς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ΠΑΛ. Συνίης εὖ μάλα. τὰ δὲ ἐφεξῆς περιαθρῶμεν, εἰ δοκεῖ. ΚΥΡΙΛ. Ἀοκνότατά γε, καὶ δὴ ἐρῶ. Καὶ ἐγένετο, φησίν, ἡνίκα ἐξήγαγον αὐτὸν ἔξω, εἶπον, σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν, μὴ περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω, μηδὲ στῇς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ, εἰς τὸ ὄρος σώζου, μήποτε συμπαραληφθῇς. ἐν μὲν οὖν τῷ, σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν, φημὶ δὴ λέγεσθαι σαφῶς τό, σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει· καὶ μὴ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις, καὶ ἀμείνων ἔσο τῶν ἐν κόσμῳ παραποδισμάτων, ψυχῆς γὰρ ἀντάλλαγμα τὸ σύμπαν οὐδέν. τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ὅταν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,

viciis poſſit, opem illi fert in ea re Deus. Itaque duplicem gratiam tribuere cognoſcitur; cùm enim monitis ſuadet, tum adiuuandi rationes inuenit, eáſque præſenti malo vimque nobis afferente valentiores efficit. Videri autem facilè poteſt, verum eſſe illud, paucos admodum eſſe quibus iuſtitia curæ ſit, multámque in hac vita penuriam proborum hominum: [virum enim fidelem, vt ſcriptum eſt, difficile eſt inuenire:] (Prou. 20.) tamen eiuſmodi homo electus eſt, & diuina cura atque prouidentia non mediocri dignatus. Quamuis enim in hac vita ſit inter ceteros mixtus, nihil tamen ex ea re damni paſſus, vt lilium è ſpinis decerpitur: neque iuſtum hominem fas eſt, vt ſancti viri teſtantur, cum impiis perire. PALLAD. Ergo Dei benignitate, ac ſanctorum angelorum ope, tum nequitiæ dominatum excutiemus, tum illud quoque proculdubio aſſequemur, vt nuſquam omnino in prauorum hominum pœnis ſimul implicemur, Deo freti, qui apertè proclamat prophetæ cuiuſdam voce, [Ego Dominus Deus tuus, qui teneo dexteram tuam, qui dico tibi, Noli timere, Iacob, exiguus Iſrael, ego auxiliatus ſum tibi; dicit Dominus, qui redemi te, Iſrael.] (Eſai. 41.) CYRILL. An verò parum oſtenditur Deum omnipotentem eſſe ſanctorum hominum adiutorem, in eo quòd Lot manu fuit angelorum apprehenſus? illi enim angeli, figuram Dei non abſurdè tenent, cùm tres prius ad Abraham acceſſerint ad quercũ Mambre, duo rurſus aduerſus Sodomam venerint; neque enim Pater iudicat quenquam, iuxta Saluatoris noſtri vocem, (Ioan. 5.) ſed omne iudicium dedit filio: cum quo proculdubio ſimul adeſt ſãctus Spiritus, & naturaliter ineſt. PALLAD. Rectè intelligis. Sed, ſi placet ea, quæ ſequuntur, conſideremus. CYRILL. Nihil moror, atque iam dicam. [Et factum eſt, inquit, poſtquam eduxerunt eum foras, (1. Tim. 5.) dixerunt, Salua animam tuam, ne reſpicias retro, neq; ſtes in omni circa regione: in monte ſaluum te fac, ne fortè ſimul comprehendaris.] In illis itaque verbis. [Salua animam tuam,] illud manifeſtè dici arbitror, [Te ipſum caſtum cuſtodi, & ne communices peccatis alienis.] ac vince ea, quæ mundus affert, impedimenta: neque enim vniuerſus mundus iuſtũ eſt pretium, pro quo anima commutetur. [Quid enim prodeſt (Matth. 16.) homini, ſi vniuerſum mũdũ lucretur,

" animæ verò ſuæ detrimentum patia-
" tur?] Quòd autem ait ita ſibi eſſe ambulandum, ne ſe retrorſum conuertat, id fortaſſe ſignificat, cauendum eſſe, ne dum nos ad nequitiam conuertimus, eadem cum iis denuo ſentire incipiamus, qui in ſupplicium ignis propter in-
Luc. 9. " temperantiam inciderunt. [Nemo e-
" nim, inquit, mittés manum ad aratrum,
" & conuerſus retro, aptus eſt regno cæ-
" lorum.] Tenenda eſt namque ſalutis via, non hac illac deflectendum, neque ad vanas imagines mundanarum cupiditatum leuis atque volubilis animus eſt impellendus; ſed integer atque vigilans, & qui ſemper directum iter aſpiciat, re curet, in nobis ipſis eſt conſeruandus. Quinetiam id, quod maius eſt, dicam; ait enim Angelus, non modo ita illi eſſe ambulandum, ne retrorſum ſe conuertat, ſed opportune adiecit,
" [Ne ſtes in omni circa regione;
" in montem ſaluum te fac, ne for-
" te & tu ſimul capiaris.] PALLA-
" DIVS. Quid verò illud eſt, [Ne
" ſtes in omni circa regione?] CYRILL. Illam, ni fallor, inertiam atque ſegnitiem ad reſiliendum à vitiis, lubricam eſſe, & periculoſam ſignificat. PALLAD. Quonam modo, dic obſecro. CYRILLVS. Propheticus
Hier. 48. " enim ſermo ſic ait, [Væ qui facitis opus
" Dei negligenter. Currite etiam vt com-
1. Cor. 9. " prehendatis,] ait beatus Paulus. Nam nolle fortiter ac ſeriò à turpiori vita refugere, quod animus ægre ſe à veteri conſuetudine diuelli patiatur, ac veluti cum quadam moleſtia à ſingulis quibuſque vitiis diſcedat, grauiſſiméque ſe ad id conferat, quod ſuapte natura prodeſt, nõ aliud eſt, quàm in vicina nequitiæ regione ſubſiſtere, vnde celeri curſu excedere oportet. Fieri namque poteſt, vt priuſquam vitii terminis exceſſerimus, dum ſemper cunctamur ac tergiuerſamur, diuina nos vltio præueniat, antequam maculas purgauerimus, antequam veteris ſocordiæ infuſam animo labem eluerimus, antequam criminum à nobis ſarcinam excuſſerimus, iugúmque ſubierimus illud ſalutare, ac requiem per Chriſtum inuenerimus. Optima eſt igitur ex-
" hortatio, [Ne ſtes in omni circa re-
" gione,] hoc eſt, caue ne in vllo nequitiæ genere moras trahere deprehendaris: ſed aſcende veluti in montem, in eximiam nempe ac ſpectabilem vitam, quæ humile & abiectum nihil habeat,

A τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; τὸ δὲ δὴ χρῆναι λέγειν ἀμετάστρεπτον ποιεῖσθαι τὴν βάδισιν, σημαίνοι που τάχα τὸ, μὴ ταῖς εἰς φαυλότητα μεταστροφαῖς τὰ ἴσα φρονεῖν ἐλέσθαι πάλιν τοῖς ὑπὸ δίκην τὴν πυρὸς ἐξ ἀκρασίας ἐμπεπτωκόσιν. οὐδεὶς γὰρ, φησὶ, τὴν χεῖρα βαλὼν ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἔχεσθαι δὲ δεῖ τῆς εἰς σωτηρίαν ὁδοῦ, μὴ τῇδε κἀκεῖσε παρατρεπομένους, καὶ φαντασίαις ἐαλωκότας
B κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν ἐλαφρὸν καὶ εὐδιάρριπτον τὸν νοῦν, ἀλλ' ἀκέραιόν τι καὶ ἄυπνον, καὶ εἰς εὐθὺ βλέπειν ἀεὶ μεμελετηκότα, τηροῦντας ἐν ἑαυτοῖς. καὶ τὸ ἔτι μεῖζον ἐρῶ, φησὶ γὰρ ὁ ἄγγελος οὐχ ὅτι χρὴ ἤδη μόνον αὐτὸν ἀμετάστρεπτον ποιεῖσθαι τὴν βάδισιν· προσεθῆκε δὲ χρησίμως, τὸ, μὴ στῇς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. εἰς τὸ ὄρος σώζου, μήποτε συμπαραληφθῇς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τί αὖ βούλεται δηλοῦν, τὸ, μὴ στῇς ἐν πάσῃ τῇ περιχώ-
C ρῳ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὸ ἀμελὲς οἶμαι, καὶ νωθρόν τε καὶ ἀνδρανὲς, εἰς τὸ δεῖν ἐξίστασθαι τοῦ κακοῦ, σφαλερόν τε καὶ ἐπιζήμιον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φράσον ὅπως. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προφητικὸς ἔφη λόγος, ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν τὸ ἔργον Κυρίου ἀμελῶς. τρέχετε δὲ ἵνα καταλάβητε, καὶ αὐτός που φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος. τὸ γάρ τοι μὴ δρᾷν ἐθέλειν εὐσθενῶς τι καὶ ἐν σπουδῇ τὴν ἐκ τῶν αἰσχιόνων ἀποδρομὴν, δυσαποσπάστως ἔχοντας πρὸς τὰ ἀρχαῖα τοῦ νοῦ, καὶ οἱονεὶ στενῶς ἀφ' ἑκάστου τῶν
D φαύλων ἀπαίροντας, δυσοκνότατα δὲ μεθορμιζομένους πρὸς τὸ πεφυκὸς ὠφελεῖν, οὐκ ἂν ἕτερον οὐδὲν ἢ τὸ στῆναι λοιπὸν ἐν περιχώρῳ κακίας. καί τοι δρομαίως ἐξιέναι δέον. ἢ γὰρ αὖ τὴν ἐνδεχομένην, πρὶν ὅρων ἔξω γενέσθαι κακοῦ, μελλόντας ἀεὶ καὶ ἀναδυομένους καταληφθῆναι τῇ δίκῃ, πρὶν ἀποκαθήρασθαι τὴν κηλῖδα, πρὶν ἀποπλύνασθαι τὸν ἐκ τῆς
E ἀρχαίας ῥαθυμίας ἐντετηκότα τῇ ψυχῇ μολυσμὸν, πρὶν ἀποφορτίσασθαι τὰ ἐγκλήματα, καὶ ζυγὸν ὑποδραμεῖν τὸν σωτήριον, ἀναπαύσασθαι διὰ Χριστοῦ. ἄριστον οὖν παρακελευσμάτων τὸ, μὴ στῇς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ, τοῦτ' ἔστιν, ἐν μηδενὶ τύπῳ φαυλότητος διατριβήσας ἁλῷς, ἄνιθι δὲ μᾶλλον, ὥσπερ εἰς ὄρος, εἰς ἐξῃρημένην τινὰ καὶ περίοπτον ζωὴν, οὐδὲν ἔχουσαν τὸ χαμαιῤῥιφές,

ἀλλ' ἐν ὑψηλῇ τε καὶ ἐπηρμένῃ διαπρέπουσαν ἀρετῇ, καὶ ἀπηλλαγμένη φρονήματος τοῦ χθαμαλωτέρου, τουτέστι, τοῦ ἐπιγαίου καὶ σαρκικοῦ. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. ἀνωτέρω γὰρ τῶν ἐπιγαίων τὸ ἁγιοπρεπές ἐστι φρόνημα. καὶ νεοσσοὶ γυπὸς τὰ ὑψηλὰ πέτονται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, εἴπερ ἔχουσι καθάπερ εἰς ὄρος ἐν οὐρανῷ τὸ πολίτευμα, καὶ μεταποιοῦνται πατρίδος τῆς ἄνω. γράφει δέ που καὶ Παῦλος· τὰ ἄνω ζητεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ΠΑΛΛ. Ὄρος ἄνω ἄρα τὸ νοητόν, ἡ ἐν ἁγιασμῷ ζωή, καὶ τῆς ἐξαιρέτου πολιτείας τὸ ὑπερτενές, νοουμένης που κάτω τῆς ἐν ἀκαθαρσίαις καὶ φιλαμαρτήμονος, καὶ τοῖς ἐπιγαίοις ἐντετηκυίας. ΚΥΡΙΛ. Εὖ ἔφης, ταυτὶ γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος εὖ μάλα καταδηλοῖ, θαυμάσειας δ' ἂν ἔτι καὶ τόδε. ΠΑΛ. Τὸ τί; ΚΥΡΙΛ. Ὁ μὲν γὰρ μακάριος ἄγγελος ἀμελλητί τε καὶ ἀμεταστρεπτὶ διαθέοντα τὸν δικαιότατον Λώτ, χρῆναι δεῖν ἔφασκεν εἰς τὸ ὄρος ἀναποδρᾶν. ὁ δὲ λιπαρεῖ λέγων. δέομαι Κύριε, ἐπειδὴ εὗρεν ὁ παῖς σου ἔλεος ἐναντίον σου, καὶ ἐμεγάλυνας τὴν δικαιοσύνην σου, ὃ ποιεῖς ἐπὶ τοῦ ζῆν τὴν ψυχήν μου. ἐγὼ δὲ οὐ δυνήσομαι διασωθῆναι εἰς τὸ ὄρος, μὴ καταλάβῃ με τὰ κακά, καὶ ἀποθάνω. ἰδοὺ ἡ πόλις αὕτη ἐγγὺς τοῦ καταφυγεῖν με ἐκεῖ, ἥ ἐστι μικρά, ἐκεῖ σωθήσομαι· οὐ μικρά ἐστι, καὶ ζήσεται ἡ ψυχή μου; καὶ εἶπεν αὐτῷ φησίν. ἰδοὺ ἐγὼ ἐθαύμασά σου τὸ πρόσωπον καὶ ἐπὶ τῷ ῥήματι τούτῳ, τοῦ μὴ καταστρέψαι τὴν πόλιν περὶ ἧς ἐλάλησας· σπεῦσον οὖν τοῦ σωθῆναι ἐκεῖ, οὐ γὰρ δυνήσομαι ποιῆσαι πρᾶγμα ἕως τοῦ σε εἰσελθεῖν ἐκεῖ. διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἐκείνης, Σηγώρ. ὁ ἥλιος ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Σηγώρ. ΠΑΛ. Καὶ τίς ἂν γένοιτο καὶ διὰ τούτων ἡμῖν ἡ ὄνησις ἐθέλοιμ' ἄν, ὡς εὖ ἴσθι τοι, καταμαθεῖν. ΚΥΡ. Ἢ οὐχὶ συνίης καί τοι πολὺ νενευκὼς εἰς τὸ λίαν εὐμαθές, ὅτι τοῖς ἀρτὶ φαυλότητος ἐκδεδραμηκόσι, χρῆναι δὲ δεῖν οἰομένοις ἐπὶ τὴν τῆς σωτηρίας ἰέναι τρίβον, οὐκ εὐθύς, οὔτε μὴν ἐκ πρώτων ἐγχειρημάτων, ἁλώσιμος ἡ ἀρετὴ καὶ βάσιμον τὸ δίκαιον. ἀλλ' οὐδ' ἂν εὐκόλως ἀνακομίζοιτό τις εἰς πολιτείαν ἐξῃρημένην, οὐδ' ἂν γένοιτο μακρὰν τῶν οἱονεί πως αὐτῷ συντεθραμμένων παθῶν, ἀλλ' ἔξω μὲν ἔσται τῶν τοιούτων ἠρέμα, τό γε ὅσον εἰς προθυμίας τὰς ἐπ' ἀμείνοσι, καὶ ἐγχειρημάτων ἀρχάς.

A ſed: excelſa ſublimique virtute præcellat, ab humili quoque ſenſu, terreno, inquam, atque carnali, ſit aliena. Scriptũ namque eſt, [Dei ſunt fortes, à terra vehementer eleuati ſunt.] (Pſal. 46.) Senſus enim ille, qui ſanctos decet, longe eſt terrenis rebus ſuperior. Et [pulli vulturis in ſublime volant,] vt ſcriptum eſt; (Iob. 38.) ſiquidem in cælo tanquam in monte quodam ius ciuitatis habent, & ſupernam illam patriam ſuam putant. Scribit etiã Paulus, [Quæ ſurſum ſunt, quærite, non quæ ſuper terram.] (Coloſſ. 3.) B PALLAD. Mons itaque ſpiritualis non alius eſt, quàm vita, quæ in ſanctitate ducitur, conuerſationiſque præſtantiſſimæ ſublimitas; cõtráque illa viuendi ratio, quæ in impuritatibus verſatur, & peccandi ſtudio tenetur, atque in rebus terrenis intabeſcit, infima intelligitur. CYRILL. Rectè ais: id enim verba ipſa optimè ſignificant. Puto autẽ etiam illud mirabere. PALLAD. Quid illud tandem? CYRIL. Nam ille beatus Angelus ſine vlla cunctatione ac reſpectatione currentem beatum Lot in C montem conſcendere oportere dicebat; is autem rogabat dicens, [Quæſo (Geneſ. 19.) Domine, quoniam inuenit ſeruus tuus gratiam coram te, & magnificaſti iuſtitiam tuam, quam facis in me, vt viuat anima mea; ego verò non potero ſaluari in montem, ne comprehendant me mala, & moriar: ecce ciuitas iuxta, vt confugiam illuc, quæ eſt parua, ibi ſaluabor: nónne parua eſt, & viuet anima mea? Et dixit illi, inquit, Ecce admiratus ſum faciem tuã etiam in verbo hoc, ne ſubuertam ciuitatem, de qua locu- D tus es. Feſtina igitur vt ſalueris illuc; neque enim potero facere quicquam, quouſque ingreſſus fueris illuc. Ideò vocauit nomen ciuitatis illius, Segor. Sol ortus eſt ſuper terram, & Lot ingreſſus eſt Segor.] PALLAD. Quænam verò ex his verbis ad nos permanare poſſit vtilitas, equidem vt ipſe noſti, aueo diſcere. CYRILL. An ignoras, quum alioqui ſis acri præditus ingenio, qui nuper è nequitia emerſerint, atque ſtatuerint viam ſalutis ingredi, E eos non ſtatim neque primo conatu percipere poſſe virtutem, & eò peruenire, quò conſtituerint? quinetiam haud facilè quis ad eximiam vitæ rationem adduci poteſt, aut ſemoueri ab iis morbis, qui cum illo adoleuerint; ſed ab eiuſmodi vitiis pedetentim exibit, quod ad melioris vitæ ſtudium, & conatuum initia pertinet;

non tamen ſublimi admodum erit loco, aut longiùs remoto, ſed demigrabit ille, prope dixerim, tanquam in alias terras, ad vitam, laudabilem quidem illam, ſed de cuius gloria non admodum ſublimis atque conſpicua ſit opinio, cuiuſmodi erat illa legis inſtitutio, quæ ad initia probæ ſpectatæque vitæ perducebat. Scriptum namque eſt, [Initium viæ bonæ eſt facere iuſta.] Vt enim qui cognitioni ſtudent, & contemplationem myſticam expetunt, iis aptus eſt ab initio & in primis conueniens catecheticus ſermo, ſed iis, qui iam in virum perfectum peruenerunt, & in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, conuenit ſolidior cibus, id eſt, rerum ſupremarum explicatio, via denique omnis ac ratio dogmaticæ indagationis eſt aperienda: ſic in hac quoque parte; id eſt, in moribus corrigendis haud fas eſt cuiquam, primo ſtatim impetu ad ſtatum culpæ omnis expertem, id eſt, ad admirabilē atque ſublimem viuendi rationem conſcendere; procedere tamē idem poteſt paulatim ad habitū numeris omnibus abſolutum, ſi ab exiguis & mediocribus inceperit, ac quodammodo progreſſus fuerit ad exiguam ciuitatem, & excelſo mōti proximam, ad eam nempe viuendi rationem, quæ vitæ pręſtanti atque ſublimi ſubiecta eſt & inferior. Hac ratione iuſtus Lot, qui non in montem ſtatim, ſed in ciuitatem Segor exiguam diuertere vt ſibi liceat, petit, eorum qui ſic affecti ſunt, non abſurdè figura fuerit. Annon enim in ipſa quoque Euangelii prædicatione, huiuſmodi ſępenumero moderationem erga fideles obſeruatam eſſe comperiemus? Beatus Paulus certè in epiſtola ſcribit, [Bonum eſt homini mulierem non tangere: propter fornicationes autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, & vnaquæque ſuum virum habeat. Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium: Volo enim omnes homines eſſe ſicut me ipſum. Sed vnuſquiſque proprium habet donum ex Deo, alius quidem ſic, alius verò ſic.] Vides vt ſupremum continentiæ gradum veluti montem nobis oſtenderit, dicens, [Bonum eſt homini mulierem non tangere?] permiſerit tamen in Segor diuertere, id eſt, in ſubiectam adhuc perfectæ virtuti vitæ rationem, vt liceat, inquam, cum ſola ſua cuique vxore copulari. Terrā quoque optimam fructus reddere dicebat Saluator,

Prou. 16. Ephes. 4. 1. Cor. 7. Matth. 4.

A ὕψος δὲ οὐ λίαν, ἢ μακράν. μονονουχὶ δὲ μεταφοιτήσειν εἰς γῆν μὲν ὥσπερ εἰς ἑτέραν, εἰς ζωὴν μὲν ἐπαινουμένην, ὑψηλὴν δὲ οὔπω καὶ περίοπτον λαχοῦσαν τὴν δόξαν, ὁποία τις ἦν ἡ κατὰ νόμον παιδαγωγία, πρὸς ἀρχὰς ἀναφέρουσα ζωῆς ἀρίστης τε καὶ ἀγαθῆς. γέγραπται γάρ· ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς τὸ ποιεῖν τὰ δίκαια. ὃν γὰρ τρόπον τοῖς περὶ γνῶσιν ἐσπουδακόσι, καὶ θεωρίας ἐφιεμένοις τῆς μυστικῆς, ἐπιτήδειος μὲν ἐν ἀρχαῖς καὶ ὅτι μάλιστα πρέπων

B εἴη ἂν ὁ τῆς κατηχήσεως λόγος, διαβεβηκόσι δὲ πρὸς ἄνδρα τέλειον ἤδη καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἁρμόσειεν ἂν ἤδη πως ἡ στερεωτέρα τροφή, τουτέστιν, ὁ περὶ τῶν ἀνωτάτω λόγος, οἶμός τε ἅπασα λοιπὸν ἐρεύνης δογματικῆς· οὕτω κἀνθάδε φημί, τουτέστιν, ἐν ταῖς τῶν ἠθῶν καὶ τρόπων ἐπανορθώσεσιν, οὐκ ἂν εἴη τῶν ἐνδεχομένων εὐθὺς ἀναθρώσκειν δύνασθαί τινας ἐπὶ τὸ ἀμωμήτως ἔχον,

C ἤγουν εἰς ὑπερφυᾶ καὶ ὑπέρλοφον πολιτείαν. προσβαίη δ' ἂν οἶμαι κατὰ βραχὺ πρὸς τὴν ἀρτίως ἔχουσαν ἕξιν, ἐκ μικρῶν καὶ συμμέτρων ἀρξάμενος, καὶ μονονουχὶ προσδιατρέχων καθάπερ εἰς πόλιν μικράν, καὶ ὄρους ὑψηλοῦ γείτονα, τὴν τῆς ἐξαιρέτου καὶ ἀνῳκισμένης ζωῆς ὑποκαθημένην τε καὶ ἐν μείοσι πολιτείαν. ταύτῃ τοι καὶ ὁ δίκαιος Λώτ, τύπος ἂν εἴη τῶν τῇδε διακειμένων, οὐκ εἰς τὸ ὄρος εὐ-

D θύς, ἀλλ' ἐν πόλει Σηγὼρ τῇ μικρᾷ, καταλύσειν ἀξιοῖ. ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι, τοιαύτας πολλάκις τὰς οἰκονομίας εὑρήσομεν, ἐν τοῖς πιστεύουσι γεγενημένας; καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος ἐπιστέλλει λέγων· καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι, διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐκ ἐπιταγήν, θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώ-

E πους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ Θεοῦ· ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως. Ὁρᾷς πῶς τῆς ἐγκρατείας τὸ εἰς ἄγαν ὑπερφερές, καθάπερ ὄρος ἡμῖν ὑπέδειξε λέγων· καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι; ἐφῆκε δὲ ἡμᾶς καταλῦσαι εἰς Σηγώρ, τουτέστιν, εἰς τὴν ὑποκαθημένην ἔτι τῆς τελείως ἐχούσης ἀγωγήν, τό τε ἐξεῖναι φημί, μόνῃ τῇ ἰδίᾳ συμπλέκεσθαι γυναικί. τὴν δὲ γῆν τὴν ἀρίστην, καρποὺς ἀποδώσειν ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ τοῦ

A μὲν ἑκατὸν, τὴν δὲ ἑξήκοντα, τὴν δὲ τριάκοντα. Διεδίδου δὲ καὶ τὸ τάλαντον, οὐκ ἐν ἴσῳ μέτρῳ, ἀλλὰ τῷ μὲν πέντε, τῷ δὲ δύο, τῷ δὲ ἕν, τὸ οἶμαι τῶν ἕξεων ἀνισοσθενὲς διὰ τούτων δεικνὺς, ἑκάστῳ τι διανέμων ὡς ἂν ἐπιτηδειότητος ἔχοι καὶ γνώμης. ὡς γὰρ ἔφαμεν ἀρτίως, ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ Θεοῦ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛ. Ἐφίησι μὲν ὁ μακάριος ἄγγελος καταλῦσαι εἰς Σηγὼρ, ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, ἐθαύμασά σου τὸ πρόσωπον καὶ ἐπὶ τῷ ῥήματι **B** τούτῳ τοῦ μὴ καταστρέψαι τὴν πόλιν, περὶ ἧς ἐλάλησας. σπεῦσον οὖν τοῦ σωθῆναι ἐκεῖ. Εἶτά φησιν, ὅτι ὁ ἥλιος ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς Σηγώρ, θαυμάσαις δ' ἂν, ὦ ἑταῖρε, τίς ἂν γένοιτο μαθὼν καὶ τούτων ὁ νοῦς. ἐθαύμασα γάρ σου, φησὶ, τὸ πρόσωπον σου τοῦ μὴ καταστρέψαι τὴν πόλιν, περὶ ἧς ἐλάλησας. ἀθέλητος μὲν γὰρ τῷ Θεῷ κατὰ τὸ ἀληθὲς, ἡ τελείως οὐκ ἔχουσα πρὸς ἀρετὴν πολιτεία, καὶ τὸ κατά τι γοῦν ἡττᾶσθαι τῶν παθῶν ἀπόβλητόν **C** τε αὐτῷ καὶ κατακρίσεως οὐ μακράν. πλὴν ἐφίησιν ἐκ φιλανθρωπίας, καὶ συμμετρήσας τῇ φύσει τὸ ἐν ἀρχαῖς ἐφικτὸν, σώζεσθαι κελεύει, καὶ μελετῶντας ἔτι τὸ ἀγαθὸν, οὔπω τε τὴν ἀναίτιον κομιδῇ διαστείχοντας ἀγωγήν. ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰς τοῦτο ἥκουσι μέτρων, καὶ εἰς ταυτηνί τε εἰσελαύνουσι τὴν κατάστασιν, οὐ δίχα φωτὸς τοῦ θείου καὶ δᾳδουχίας τῆς ἄνωθεν, ἡ εἰσδρομὴ γένοιτ' ἄν. ἀνέτειλε γὰρ, φησὶν, ὁ ἥλιος καὶ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς Σηγώρ. ΠΑΛΛ. Ὡς **D** σφόδρα γε τὰ εἰκότα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὁ μὲν οὖν θαυμάσιος Λὼτ, εἰς τὴν ἔτι μικρὰν εἰσῄει πόλιν, ἐφιέντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ. ἠλέγχετο δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ἀσθενὴς ἡ ἑπομένη τε αὐτῷ καὶ συνεκθέουσα γυνή. ἐπέβλεψε γὰρ, φησὶν, εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἐγένετο στήλη ἁλός. θέα δὲ ὅτι νοῦς μὲν ὁ ἀνδρεῖος καὶ φρόνημα τὸ νεανικὸν, κἂν εἰ μὴ τελείως ἀφίκοιτο τυχὸν εἰς τὸ ἀρέσκον Θεῷ, κατορθοῦν ἠργμένος τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' οὖν ἔξω παθῶν ποιεῖται κατὰ βραχὺ πρὸς τὸ **E** ἀμεινότερον ἔργον. ὁ δὲ ἀσθενής τε καὶ ἄνανδρος, οὗ σημεῖον ἡ γυνὴ, ταῖς εἰς φαυλότητα μεταδρομαῖς, ἀχρειοῦται παντελῶς. τουτὶ γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸ γενέσθαι στήλην ἁλὸς, ὅπερ ἂν εἴη σύμβολον ἀπομαρανθείσης φρενὸς, καὶ νοῦ πρὸς ἠλιθιότητα μεταφοιτᾶν κειμένου, καὶ εἰς ἐσχάτην ἤδη πως ἀναισθησίαν ἐληλακότος.

A hanc quidem centeſimum, alteram ſexageſimum, aliam denique trigeſimum. Diſtribuit etiam talentum non æqua menſura, ſed vni quinque, alteri duo, alii vnum. Quibus exemplis non æquá eſſe virium facultatem oſtendit, ſeque ſingulis dona pro captu cuiuſque & habilitate tribuere. Vt enim modo diximus, vnuſquiſque propriũ habet donũ à Deo, vnús quidẽ ſic, alius verò ſic. PAL. Rectè ais. CYR. Permittit itaque beatus Angelus, vt in Segor diuertat, [Ecce enim, inquit, admiratus ſum faciem **B** tuam etiam in verbo hoc, ne euertam ciuitatem, de qua locutus es. Feſtina igitur, vt ſalueris ibi.] Deinde inquit, [Sol egreſſus eſt ſuper terram, & Lot ingreſſus eſt Segor.] Nec minus mirabere, Palladi, vbi didiceris, quæ ſit horum verborum ſententia, [Admiratus enim, inquit, ſum faciem tuam, ne euertam ciuitatẽ, de qua locutus es.] Odioſa enim re vera Deo eſt illa vitæ ratio, quæ ſe non perfectè ad virtutem componit; **C** & hoc ipſum vel minima ex parte vitiis ſuccumbere, illi reſpuendum videtur, & non longe à condemnatione abeſt. Ceterùm indulget ſua benignitate, & initiorum facultatem, naturæ viribus dimetitus, ſaluari iubet eos quoque, qui meditantur virtutem adhuc, non tamen per eam viuendi viam ambulant, quę à culpa longe remota ſit. Sed iis quoque, qui ad hunc virtutis gradum tendunt, & ad huiuſmodi ſtatum prouehuntur, non ſine diuino lumine, ſupernæque lampadis præuio fulgore, eo ingredi con- **D** tingit. [Ortus eſt enim, inquit, Sol, & Lot ingreſſus eſt Segor.] PALLAD. Quam ea, quæ dixiſti, quadrant! CYR. Beatus igitur Lot in exiguam adhuc ciuitatẽ, Deo permittente, eſt ingreſſus: ſed quæ eum comitabatur, vnaque fugiebat vxor, adhoc quoque infirma eſſe deprehenſa eſt: [aſpexit enim, inquit, retrò, & in ſalis ſtatuam eſt conuerſa.] Animaduerte igitur animum virilẽ, ſtrenuumque ſenſum, cum virtutem exercere cœperit, etiam ſi ad id, quod Deo placet, minus peruenit, tamẽ excedere è **E** vitiis certe, & paulatim ad præſtantiora progredi: at illum infirmũ & parũ virilẽ, cuius figura eſt mulier, dum ad nequitiam conuertitur, fieri prorſus inutilem: id enim ſignificare arbitror fieri ſtatuam ſalis: quod nõ abſurdè ſymbolum fuerit infatuatæ mentis, & animi, qui ad ſtultitiam tranſire voluerit, atque ad extremum iam ſtuporem peruenerit.

Gene. 19.

Matth. 5. Sal enim infatuatum ad nihilum vltra valere, etiam ipſe Saluator ait; ſed penitus inutile fieri foras miſſum, & ſub pedibus hominum conculcatum. Cùm itaque mulier in lapidem durata eſſet, non multo poſt Lot, quod deerat, adiecit: ſcriptum eſt enim, [Aſcendit Lot ex Segor, & ſedit in monte, ipſe & duæ filiæ eius cum eo; timuerant enim habitare in Segor, & habitauerunt in ſpelunca ipſe, & duæ filiæ eius cum eo.] Animus enim velut per gradus progreditur ad perfectionem virtutis, & ad eum ſtatum, ad quem ab initio ineptus & infirmus fuerat, paulatim aſcendit: proceditque & promouet in melius, prudentia & fortitudine ſpirituali tanquam ſuis quibuſdam filiabus nixus, ac voluptatium illum affectum & effœminatum, cuius figura eſt mulier, deorſum manere ſinens. Habitat deinde tanquam in monte ac ſpelunca. Ac mons quidem ſublimitatem atque eminentiam ſpiritualis roboris, ſpelunca verò fixam ac firmam in virtute perſeuerantiam optimè ſignificant. Sic enim eſt de probis viris ſcriptum. [Qui ambulat in iuſtitia, & loquitur rectam viam: qui odit iniuſtitiam & iniquitatem, & excutit manus à muneribus: qui obturat aures, ne audiat iudicium ſanguinis, & claudit oculos, ne videat iniuſtitiam; hic habitabit in ſublimi ſpelunca petræ firmæ.] Afferri autem & alia poſſit à nobis non abſurda huius loci expoſitio. Petra quidem Chriſtus eſt, propter firmam illam & inuictam ſupremæ omnium ſubſtantiæ naturam. Porrò ſpelunca, illa in Chriſto intelligi poteſt Eccleſia, nempè illud ſanctorum hominum diuerſorium, piorúmque tectum, in quo iuſti viri habitant, & quicunque ignis ſupplicium euadunt. PALLAD. Quàm præclare mihi habere videtur hæc expoſitio! Sed velim equidem aliis quampluribus probationibus preſentem locum à te verſari: nam id velle plene cognoſcere, quod vtile eſt, ego quidem plurimi fecerim. CYRILL. Atqui, Palladi, & congruentia dicis, (Eſt enim, vt opinor, ea res mentis longe ſtudioſiſſimæ fructus) & mea oratio ſegnitiem omnem vincet: quoniam ne mihi quidem ipſi æquum videtur in tam preclaris tamque iucundis ſermonibus ſilentium, ſi importune irrepſerit, tenere.

Genes. 19.

Eſaie 33.

1. Cor. 10.

A ἀπομωρανθὲν δὲ τὸ ἅλας, εἰς οὐδὲν ἰσχύειν ἔτι, καὶ αὐτὸς ἔφασκεν ὁ Σωτήρ· ἀχρειωθήσεσθαι δὲ παντελῶς ἔξω τε πεμπόμενον, καὶ ὑπὸ πόδας ἀνθρώπων διερριμμένον. ἀπελιθοῦτο μὲν οὖν ἡ γυνή, προσετίθει δὲ οὐκ εἰς μακρὰν τὸ λεῖπον ὁ Λώτ, γέγραπται γὰρ ὅτι ἀνέβη Λὼτ ἐκ Σηγὼρ, καὶ ἐκάθητο ἐν τῷ ὄρει, αὐτὸς, καὶ αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ. ἐφοβήθησαν γὰρ κατοικῆσαι ἐν Σηγὼρ, καὶ ᾤκησεν ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτὸς καὶ αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ. B πρόεισι γὰρ ὥσπερ διὰ ἀναβαθμῶν ὁ νοῦς, ἐπὶ τὸ ἔχειν ἀρετῆς, καὶ ἀναθρώσκει κατὰ βραχὺ πρὸς ὅπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς, οὐκ ἐπιτηδείως ἔχων οὔτε λίαν ἰσχυρῶς. πρόεισί τε καὶ ἀναφοιτᾷ πρὸς τὸ ἄμεινον, φρονήσει τε καὶ ἀνδρείᾳ τῇ πνευματικῇ, καθάπερ οὖσιν ἰδίαις θυγατράσιν ἐπισκηπτόμενος, καὶ κάτω που μένειν ἀφεὶς τὸ ἡδυπαθές τι καὶ ἄνανδρον, ὧν εἰς τύπον ἦν ἡ γυνή, κατοικεῖ δὲ λοιπὸν καθάπερ ἐν ὄρει τε καὶ ἐν σπηλαίῳ. τὸ μὲν C ὄρος ἡμῖν τὸ ὑψηλόν τε καὶ ἐπηρμένον εἰς εὐεξίαν τὴν πνευματικὴν, τὸ δὲ σπηλαίου, τὸ πεπηγὸς καὶ ἑδραῖον τῆς εἰς ἀρετὴν διαμονῆς ὑποδηλούντων εὖ μάλα. γέγραπται γὰρ οὕτω περὶ ἀνδρῶν ἀγαθῶν. πορευόμενος ἐν δικαιοσύνῃ, λαλῶν εὐθεῖαν ὁδὸν, μισῶν ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν, καὶ τὰς χεῖρας ἀποσειόμενος ἀπὸ δώρων, βαρύνων τὰ ὦτα, ἵνα μὴ ἀκούσῃ κρίσιν αἵματος, καμμύων τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἵνα μὴ ἴδῃ ἀδικίαν, οὗτος οἰκήσει ἐν ὑψηλῷ σπηλαίῳ πέ- D τρας ἰσχυρᾶς. εἴη δ᾽ ἂν καὶ ἑτέρως οὐκ ἀπίθανος ἡμῖν ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος. Πέτρα μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς, διὰ τὸ εὐσθενές τι καὶ ἄτρωτον τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας. σπήλαιον δὲ τὸ ἐν Χριστῷ νοοῖτ᾽ ἂν ἡ ἐκκλησία, τὸ τῶν ἁγίων καταλυμα, τῶν εὐσεβούντων ἡ σκέπη, ἣν κατοικοῦσι δίκαιοι, καὶ μὴν ὅσοι τὴν διὰ πυρὸς διαδιδράσκουσι δίκην. ΠΑΛ. Ὡς εὖ γε ἡμῖν, ὦ τᾶν, ὁ λόγος ἔχει. βουλοίμην δ᾽ ἂν ἔγωγε καὶ δι᾽ ἑτέρων ὅσων ἡμῖν ἀποδεί- E ξεων ἰέναι τὸ γύμνασμα. τὸ γάρ τοι φιλεῖν ἐξεπίστασθαι πλουσίως τὸ πρὸς ὄνησιν, οἰησαίμην ἂν ἔγωγε τοῦ παντὸς ἄξιον. ΚΥΡΙΛ. Καὶ μὴν, ὦ Παλλάδιε, τά γε εἰκότα φής. εἴη γὰρ ἂν διανοίας ἡμῖν τῆς εἰς ὅτι μάλιστα φιλομαθεστάτης τὸ χρῆμα καρπός. ὄκνου δὲ ἀμείνων ὁ πρὸς ἡμῶν ἔσται λόγος, οὐ τὸ αὐτὸ μοι δοκοῦν, τοῖς οὕτω λαμπροῖς καὶ ἀξιεράστοις διηγήμασι, τὴν οὐκ ἐν καιρῷ παρεισφρέχουσαν ἐπασκῆσαι σιγήν.

ἐννοεῖν ὅτι τῆς πρὸς τὰ φαῦλα διαθέσεώς τε καὶ κοινωνίας εἰσάπαν τε καὶ ὁλοτρόπως ἀποχωρίζεσθαι χρὴ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν, καὶ μὴν ὅτι τὸ ἀναδραμεῖν δύνασθαι πρὸς ἀρετὴν, παραγένοιτ' ἂν οὐχ ἑτέρως, ἢ κατὰ τοῦτον αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀπονητὶ θεωρήσομεν, τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν ἐνιέντες εὖ μάλα, καὶ τοῖς κατὰ τὸν θεσπέσιον Ἀβραὰμ, καὶ τοῖς ὑπὲρ λόγον κατορθωμένοις ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, οἳ πεποίηνται κατὰ καιροὺς τῆς Αἰγυπτίων πλεονεξίας τὰ δεσμὰ διαῤῥήξαντες. ΠΑΛ. Φράζε δὴ οὖν ἀνὰ μέρος. ὡς εὖ ἴσθι τοι πλουσίως ἡμᾶς εὐφρανῶν, εἰ δρᾶν ἕλοιο ταυτί. ΚΥΡ. Ἐλέγομεν τοίνυν, ὡς ἀφορήτῳ ποτὲ λιμῷ, καὶ ταῖς τῶν ἀναγκαίων ἐνδείαις ἐκπεπιεσμένος ὁ θεσπέσιος Ἀβραὰμ, οὐ θελητὴν ἐποιεῖτο τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον, καὶ ταῖς ἀνάγκαις ἐδίδου κρατεῖν, ξένον δὲ ὄντα καὶ ἔπηλυν, λύπαις καὶ πλεονεξίαις ὁ Φαραὼ κατῃκίζετο. τὴν γάρ τοι συνῳκισμένην αὐτῷ παραλύειν ἤθελεν ἡδοναῖς ἀκράτοις ἐκκεκαυμένος, εἰς αἰσχρουργίας ἔφεσιν. κατορθῶσαι δὲ τοῦτο, οὐκ ἠφίει Θεός. ἤτασε γὰρ, φησὶ, τὸν Φαραὼ ἐτασμοῖς μεγάλοις περὶ Σάῤῥας τῆς γυναικὸς Ἀβραάμ. εἰκὼν δὲ καὶ τύπος ὁ Φαραὼ διαβολικῆς ἀκρασίας. σκοπὸς γὰρ ἐκείνῳ καὶ τῶν ὅτι μάλιστα διεσπουδασμένων, τὸ καὶ ταῖς τῶν ἁγίων συνέσεσιν ἐνιέναι φιλεῖν τῆς ἐνούσης αὐτῷ ἀκαθαρσίας τὰ σπέρματα, ὡς ἂν ἕλοιντο καρποφορεῖν τὰ αὐτῷ φίλα τε καὶ καθ' ἡδονήν. εἶεν δ' ἂν εἶμαι ταυτὶ, τὰ εἰς πολύτροπον ἁμαρτίας ἐγκλήματα. καὶ ἁλοίη μὲν πᾶς τις οὕτω, καὶ οὐχ ἑκὼν ὑποκείσεται ταῖς ἐκείνου πλεονεξίαις, νοσεῖ γὰρ ἡ φύσις τὸ ἄναλκι. ἐφίησι γε μὴν, οὔτι που Θεὸς ἀνασοβάζων τρόπον τινὰ, τὰ κατὰ τῶν ἁγίων ἐπιχειρήματα, καὶ τοῦ πονηροῦ τὰς ἐπιβουλάς. Συμβέβηκε δὲ οὐχ ἑτέρως διαδρᾶναι τὰ βλάβη τὸν θεσπέσιον Ἀβραὰμ, εἰ μὴ, τὴν τῶν Αἰγυπτίων ἀφεὶς, πρὸς τὸν ἐν ἀρχῇ καὶ θεόσδοτον ἀναπεφοίτηκε χῶρον, οὗ καὶ ἀφιγμένος σπουδασμάτων ἀγαθῶν γεωργὸς ἦν ἐπιμελητής. γέγραπται δὲ οὕτως· ἀνέβη δὲ Ἀβραὰμ ἐξ Αἰγύπτου αὐτὸς καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ Λὼτ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἔρημον. Ἀβραὰμ δὲ ἦν πλούσιος σφόδρα, κτήνεσι καὶ ἀργυρίῳ, καὶ χρυσίῳ, καὶ ἐπορεύθη ὅποι ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον ἕως Βαιθὴλ, ἕως τοῦ τόπου, οὗ ἦν ἡ σκηνὴ αὐτοῦ πρότερον, ἀνὰ μέσον Βαιθὴλ, καὶ

A Igitur in vniuerſum omnibuſque modis ab affectione, ſocietateque vitioſarum rerum, quoad res patitur, ſeiunctos nos eſſe oportere: quinetiam non aliter nobis poſſe contingere, vt ad virtutem recurramus, quam hoc ipſo modo, quo diximus; ſine vllo negocio contemplabimur, ſi mentis oculos iniecerimus tum in ea, quæ beato Abrahæ contigerunt, tum quæ in exitu filiorum Iſraël admirabiliùs geſta ſunt, quàm vt oratione explicari poſſint, cùm ſuis temporibus, effractis Ægyptii dominatus vinculis, ſunt egreſſi.
B PALLADIVS. Exequere igitur ſingula: ſic enim habeto, maximam te nobis voluptatem allaturum, ſi id facere aggreſſus fueris. CYRILLVS. Dicebamus itaque, beatum Abraham cùm fame quondam intolerabili, & neceſſariarum rerum inopia premeretur, non ſponte ad Ægyptios deſcendiſſe; ſed neceſſitati ſuccubuiſſe. Hunc hoſpitem & aduenam moleſtis multis & iniuriis Pharao vexauit. Nam illius coniugem vio-
C lare voluit, intemperanti libidine ad turpiſſimi flagitii cupiditatem incenſus. Id porrò vt efficeret, non permiſit Deus: [flagellauit enim, inquit, Pharaonem flagellis maximis propter Saram vxorem Abraham.] Eſt autem Pharao figura atque imago diabolicæ intemperantiæ; id enim ille ſpectat, in eamque rem omni ſtudio incumbit, vt in ſanctorum virorum mentes ſemina ſuæ impuritatis infundat, vt illi exoptatos iucundoſque fructus pariant: ii au-
D tem ſunt, vt opinor, variorum diuerſorumque peccatorum crimina. Atque illius quidem vi & iniuria nemo non caperetur, & vel nolens ſuccumberet (natura namque noſtra infirmitate virium laborat) niſi id minimè permitteret Deus; & illos aduerſus ſanctos viros conatus, ac maligni illius inſidias cohiberet. Sed non alia ratione cōtigiſſet beato Abrahæ illa incommoda vitare, niſi Ægyptiorum regione relicta, ad veterem illum diuinoque munere cōceſſum Dei locum reuertiſſet: quo poſteaquam
E peruenit, omni cura vacuus, optimis ſtudiis operam dedit. Sic enim ſcriptum eſt, [Aſcēdit autem Abraham ex Ægypto, ipſe & vxor eius, & omnia eius, & Lot cum eo in deſertum. Abraham autem erat diues valde, iumentis & auro, & argento: & abiit itinere quo venerat in deſertum vſque Bethel, vſq; ad locum vbi fuerat tabernaculū eius prius,

Geneſ. 12.

Geneſ. 13.

" inter Bethel & Haggai, in locum altaris, quod fecerat ibi prius, & inuocauit ibi Abraham nomen Domini.] Intelligis igitur, qui ex intemperantia ſeculari ad alteram vitam recurrunt, iis omnia ſua ſimul eſſe abducenda. Nam cum vniuerſa familia, vniuerſoque genere, illud etiam addiderim, cum vniuerſa ſupellectili, Abraham Patriarcha ex Ægyptiorum regione migrauit. Oportet enim omnibus modis diſcedere, & cum vniuerſa quodammodo familia in deſertum demigrare, id eſt, ad imperturbatum & tranquillum animi ſtatum, vnde ab initio hominis natura diſceſſit, cum inopia ſupernorum bonorum ad peiora declinauit: id enim per ænigma ſignificat ille ad exteras nationes deſcenſus, ab illa veteri, & iucundiſſima terra, in qua altare quoque erat: nam hoc pacto recurrentes, quouſque ad locum ac regionem perueniamus altaris eius, quod ab initio fuerat, id eſt, illius veteris & nobis inſitæ ſanctitatis, nos ipſi quoque inuocamus rerum vniuerſarum Deum,

Eſai. 26. prophetica illa verba dicentes; [Domine extra te alium non nouimus, nomen tuum inuocamus.] PALLADIVS. Elegantiſſime dixiſti. CYRILLVS. Id autem non aliter ſe habere facile intelliges, ſi quæ filiis quoque Iſraël ſuis temporibus acciderunt, diligenter inſpexeris: quos cum cœpiſſent Ægyptii, fame compulſos ab initio, & homines ab ipſa maiorum ſuorum origine, è ſtirpe ſanctorum ortos, & liberos, ad inopinatam & inſuetam ſubiugaſſent ſeruitutem, immaniter violenterque tractabant, ſuæ aduerſus illos crudelitatis hac occaſione conficta.

Exod. 1. [Surrexit enim (inquit) Rex alter in Ægypto, qui non nouerat Ioſeph, qui dixit populo ſuo. Ecce genus filiorum Iſraël multum eſt, & multitudine valet ſuper nos. Venite fraudibus opprimamus illos, ne forte multiplicentur; &, cum acciderit nobis bellum, adiungantur etiam hi inimicis noſtris, &, expugnatis nobis, egrediantur de terra.] Angebat enim, opinor, Ægyptiorum terræ Principem, quòd vel reſpicerent aliquando tandem ad libertatem, ii qui neceſſario eoque præter opinionem vinculo, ſubiugati fuerant. [Et præpoſuit, inquit, eis magiſtros operum, vt affligerent eos operibus; & ædificauerũt vrbes munitas Pharaoni, Phitom & Rameſſes, & Hon, quæ eſt Heliopolis.

A ἀνὰ μέσον Αγγαὶ, εἰς τὸν τόπον τοῦ θυσιαστηρίου, οὗ ἐποίησεν ἐκεῖ τὴν ἀρχήν. Καὶ ἐπεκάλεσεν ἐκεῖ Ἀβραὰμ τὸ ὄνομα Κυρίου. συνίης δὴ ὅτι σύμπασαν ἀπαίρειν ἀνάγκη τοῖς ἐξ ἀκρασίας κοσμικῆς εἰς ἑτέραν διαβεβηκόσι ζωὴν ἱεράν, οἱονεὶ πάντα τὰ αὐτῶν; πανοικὶ γὰρ καὶ πανγενεὶ, προσθείην δ' ἂν ἔτι καὶ πανσκευεὶ, τῆς Αἰγυπτίων ἀποδεδράμηκε γῆς ὁ πρεσβύτωρ Ἀβραάμ. δεῖ γὰρ ὁλοτρόπως ἀποφοιτᾶν καὶ πανοικὶ τρόπον τινὰ μεθορμίζεσθαι φιλεῖν εἰς τὴν

B ἔρημον, τοῦτ' ἔστιν, εἰς ἀπερενόχλητόν τε καὶ καθαρὰν διανοίας κατάστασιν, ὅθεν καὶ ἐν ἀρχαῖς ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις ἐκβέβηκεν, ἐνδείᾳ τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν ἀποκλίνασα πρὸς τὰ χείρω. τοῦτο γὰρ αἰνιγματωδῶς κατασημαίνει ἂν ἡ εἰς ἀλλοτρίους κάθοδος, ἀπὸ γῆς οἱονεὶ καὶ σκηνῆς τῆς ἐν ἀρχαῖς τε καὶ φιλαιτάτης, ἐν ᾗ καὶ θυσιαστήριον. παλινδρομοῦντες γὰρ οὕτως, ἕως ἂν ἐν τόπῳ καὶ χώρᾳ γενώμεθα, τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ ἐν ἀρχαῖς, τοῦτ' ἔστι, τοῦ πάλαι προσπεφυκότος ἁγιασμοῦ, καὶ ἡμεῖς ἐπικαλούμεθα τὸν τῶν

C ὅλων Θεὸν, τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο προσέρημα λέγοντες· Κύριε ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἴδαμεν. τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν. ΠΑΛ. Ἀστειότατα ἔφης. ΚΥΡΙΛ. Ἴδοις δ' ἂν τὸ χρῆμα ἡμῖν οὐχ ἑτέρως ἔχον, καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ γεγονότα κατὰ καιροὺς εὖ μάλα διασκεπτόμενος, οὓς ἐπείπερ εἷλον οἱ Αἰγύπτιοι λιμοῦ καταθήσαντος ἐν ἀρχαῖς καὶ τοὺς ἄνωθέν τε καὶ ἐκ ῥίζης ἁγίων, καὶ ἐλευθέρους εἰς ἀδόκητόν τε καὶ ἀ-

D μελέτητον αὐτοὺς καταζευγνύντες θητείαν, ἀγρίως κατεβιάζοντο, τῆς ἐπ' αὐτοὺς ὠμότητος τοιάνδε τινὰ συνθέντες τὴν ἀφορμήν. ἀνέστη γὰρ, φησὶ, βασιλεὺς ἕτερος ἐπ' Αἴγυπτον, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ. Εἶπε δὲ τῷ ἔθνει αὐτοῦ. ἰδοὺ τὸ γένος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, μέγα πλῆθος, καὶ ἰσχύει ὑπὲρ ἡμᾶς, δεῦτε κατασοφισώμεθα αὐτοὺς, μήποτε πληθυνθῇ, καὶ, ἡνίκα ἐὰν συμβῇ πόλεμος, προστεθήσονται καὶ οὗτοι πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, καὶ ἐκπολεμήσαντες ἡμᾶς, ἐξε-

E λεύσονται ἐκ τῆς γῆς. ἐλύπει γὰρ οἶμαι τὸν τῆς Αἰγυπτίων ἐξάρχοντα γῆς, τὸ κἂν γοῦν ἐλθεῖν ποτε πρὸς ἐλευθερίαν ἰδεῖν τοὺς ἐξ ἀναγκαίου δεσμοῦ, οὐ κατὰ γνώμην ὑπεζευγμένους. Καὶ ἐπέστησεν αὐτοῖς, φησὶν, ἐπιστάτας τῶν ἔργων, ἵνα κακώσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ἔργοις, καὶ ᾠκοδόμησαν πόλεις ὀχυρὰς τῷ Φαραὼ τήν τε Πιθὼν, καὶ Ραμεσσῆ, καὶ Ων, ἥ ἐστιν Ἡλίου πόλις,

Καρποὶ γὰρ ἦσαν τῆς ἀφορήτου πλεονεξίας, ταλαιπωρίαι μὲν αἱ διηνεκεῖς ἐπί τε πηλῷ καὶ πλινθείᾳ, πόλεις δὲ περιβόλοις πυργούμεναι, καὶ τῶν ἐν ἀγροῖς χωμάτων ἔγερσις· ἀμισθὶ δὲ ταυτὶ καὶ σὺν ἱδρῶτι μακρῷ, τοῖς πονοῦσι διεπεραίνετο. ὑπὸ χεῖρα γὰρ ἑλόντες τὴν ἑαυτῶν, οἱ κοσμοκράτορες τοῦ αἰῶνος τούτου τὰς ἀθλίας τῶν ἀνθρώπων ψυχάς, πηλῷ καὶ πλινθείαις, καὶ τοῖς εἰς γῆν τε καὶ περὶ γῆν δρωμένοις ἐγκατατρύχουσι, καὶ περισπασμῷ πονηρῷ τε καὶ ἀκερδεῖ προσδήσαντες· τοιάδε γὰρ τὰ σαρκὸς καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἔργα φαίνεται· πικρὰν ἀναγκάζουσι καὶ παμμόχθηρον κομιδῇ καταδέχεσθαι ζωήν, ἣ κατ' οὐδένα τρόπον τοῖς ἐπιτηδεύειν ἠναγκασμένοις εἰσοίσει τὸ ὠφελοῦν. τί γὰρ ἂν τὰ σαρκὸς ἔργα τε καὶ πάθη τὴν ἀθλίαν ἡμῶν ὀνήσει ψυχήν; κέρδος δὲ ὥσπερ ἀνακείσεται παρ' ἡμῶν διαβόλῳ καὶ δαίμοσι, καὶ τοῖς τῶν ἀντικειμένων βασιλείας πλοῦτος ἔσται καὶ καύχημα, καθάπερ ἀμέλει καὶ τῷ Φαραὼ πρὸς εὐκλείας ὂν οὐ μικρᾶς ᾤετο, τὸ ἀναδείμασθαι πόλεις αὐτῷ τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, ἀσιτί τε καὶ ἀμισθί, πρὸς τοῦτο ἥκειν ἠναγκασμένους. ΠΑΛΛ. Ὧδε ἔχει. καὶ γάρ τοι λίαν ἐστὶν ἐναργὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀνατύπωσιν δὲ οὕτω καὶ οἱονεί πως εἰκόνα σαφῆ τῶν εἰκαίων τε καὶ ἀνιαρῶν ἐπὶ γῆς ἡμῶν σπουδασμάτων, ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀναγράφει πόνος, ἐγκειμένου τε καὶ ἐπιθρώσκοντος αὐτοῖς τε τοῦ Σατανᾶ, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δυνάμεων πονηρῶν, οὓς τοῖς τῶν ἐργοδιωκτῶν ὀνόμασιν, ἡ θεία σημαίνει γραφή· τὸν πονηρὸν δὲ περισπασμὸν φαίην ἂν ἔγωγε ταυτί, μεστὸν μὲν ἱδρῶτος καὶ πόνου, ἀναπεπλησμένον δὲ ὥσπερ πηλοῦ καὶ ἀκαθαρσίας, καὶ βορβορώδους ἡδονῆς· ἀλλ' ἠλέει καὶ τότε Θεὸς τοὺς ἀνοσιώτατά τε καὶ ἀγριώτατα, ταῖς τῶν Αἰγυπτίων πλεονεξίαις κατῃκισμένους, καὶ παρ' αὐτὸ τὸ χρεὼν δουλεύοντας. ὑπουργὸν γὰρ τῆς εἰς αὐτοὺς ἡμερότητος, τὸν πανάριστον εὐθὺς ἐποιεῖτο Μωσέα. ἢ γάρ, οὐχὶ καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τοῦτο δρῶντα Θεὸν εὑρήσομεν; διωλισθηκόσι γὰρ ἡμῖν εἰς ἁμαρτίας, χαρίζεται μὲν τὸν ἔλεον, μεσίτην δὲ ὥσπερ πρὸς ἐλευθέραν ἀναφέροντα ζωήν, ἐν ταῖς ἁπάντων καρδίαις τὸν οἰκεῖον εὐθὺς ἐνίησι νόμον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι ὃ φῄς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Βούλει δὲ οὕτω

A Hi namque fructus erant illius non ferendi dominatus, vexationes nempe, atque ærumnæ aſſiduæ in luto atque opere lateritio, vrbes quoque mœnibus ac turribus cinctæ, & aggerum in agris extructiones. Hæc autem opera ſine vlla mercede, multiſque cum ſudoribus laborantes perficiebant. Principes enim ſeculi huius vbi ſub ditionem ſuam infelices animos hominum ceperint, in luto ac lateritiis operibus, iis, inquam, B quæ in terra & circa terram fiunt, eos conterunt, & ad laborioſas inutileſque occupationes diſtentos atque deuinctos (eiuſmodi namque videntur carnis opera, & quæ circa eam fiunt) acerbam ærumniſque omnibus plenam vitam degere cogunt, quæ nullam prorſus iis, qui huiuſmodi operibus incumbere coacti ſunt, afferat vtilitatem. Quid enim carnis opera ac vitia miſeræ noſtræ animæ proſint? & lucri quædam ſpecies ad Diabolum ac Dæ- C monas pertinebit, & aduerſariorum regno partæ opes erunt & gloria; quemadmodum etiam Pharaoni gloriæ non mediocri fuit, vt putabat, vrbes ſibi eſſe à filiis Iſraël extructas, neque cibo vllo præbito, neque mercede, eum laborem ſuſcipere coactis. PALLADIVS. Sic ſe res habet; eſt namque tua admodum euidens oratio. CYRILL. Noſtrorum igitur in terris inanium & moleſtorum ſtudiorum, formam quodammodo & imaginem nobis Iſraëlitarum labor de- D pingit, cum inſtet atque immineat Satanas, eiuſque comites nequiſſimæ poteſtates, quos exactorum operum nomine, ſcriptura diuina ſignificat. Hæc verò ſtudia ærumnoſam diſtentionem atque occupationem equidem dixerim, ſudoris ac laboris plenam, ac velut luto quodam impuritatis cœnoſæque voluptatis oppletam. Sed miſeratus eſt tum quoque Deus eos, qui per ſummam impietatem atque immanitatem ini- E quo Ægyptiorum dominatu vexabantur, iiſque præter omne ius faſque ſeruiebant. Ilico namque ſuæ erga illos benignitatis adminiſtrũ Moyſen optimum virum elegit. Quid? nõ hoc ipſum comperiemus Deum erga nos facere? Nobis enim in peccata lapſis miſericordiam impertit, atque in omnium cordibus ilico ſuam legem inſerit, quæ velut mediator quidam ad liberam nos reuocet vitam. PALLAD. Intelligo quod dicis. CYRILL. Viſne igitur,

vt, hiſtoria breuiter comprehenſa, A quoad fieri poterit, congruentia dicamus? PALLADIVS. Maximè verò. CYRILL. Sic igitur ſcriptum eſt,

Exod. 5. [Poſt hæc ingreſſus eſt Moyſes & Aaron ad Pharaonem; & dixerunt ei, Hæc dicit Dominus Deus Iſraël, Dimitte populum meum, vt mihi feſtum celebrent in deſerto. Et dixit Pharao, Quis eſt vt audiam vocem eius, vt dimittam filios Iſraël? Non noui Dominum, & Iſraël non dimittam.] Moyſes enim & Aaron ex Ægy- B ptiorum regione ac terra dimitti debere populum Iſraël confirmabant, Deo ad feſtum agendum euocante: feſtum enim reuera eſt coactæ ſeruitutis à ſe iugum excutere, & in Dei eſſe præterea poteſtate, quæque illi grata ſunt, exequi, nemine obſiſtente, id eſt, nemine cogente ad id ſuſcipiendum & amplectendum, quod ſibi videatur. Ceterùm Pharao nimia linguæ licentia vtitur, & aduerſus Dei gloriam audaci temeritate fertur, ac Dominum, quinam ille ſit, C ſe noſſe negat, nec commiſſurum ſe, vt Iſrael dimittat. Sed beatus Moyſes minime deſiſtit, Deique voluntatem perfici oportere audacter confirmat. Nam Satana eos, qui in ſua poteſtate ſint, impediente, ne ad libertatem recuperandam tendant, curandum illis eſt, vt viriliter agant, & omnia impedimenta vincant, minimeque timidi videantur,

Ibid. quin potius inſtent dicentes, [Deus Hebræorum vocauit nos: ibimus igi- D tur viam trium dierum in deſertum, vt ſacrificemus Deo noſtro, ne forte occurrat nobis mors aut cædes.] Hæc enim verba nobis quoque tunc ſapiens vir Moyſes non ſine vocis contentione dicebat: neque enim, inquit, perinde ac vos, ô Ægyptii, vitulum nos Hebræi veneramur, neque ſuem aut capram, aut hominis effigiem, volucriumque animãtium adumbratam formam, aut reptantium imagines, quæ in veſtris E collocata ſunt templis: ſed vocauit nos Deus ac Dominus, qui hoc vniuerſum eſt fabricatus. Magnus autem eſt, & cum Ægyptiis diis minimè recenſendus, ſupra creaturam quoque omnem, Hebræorum Deus, qui nos in deſertum vocat, vt ibi gratam ipſi hoſtiam offeramus. Atque Ægyptus quidem obtenebratio dicitur. At quum autem eſſe arbitror, vt nos, qui ſpirituales ſumus, ſpiritualiter ea, quæ in vmbra & figuris tradita ſunt, intelligamus.

illu

A τὸ πλάτος τῆς ἱστορίας ἐπιτεμόντες, ὡς ἔνι τὰ εἰκότα λέγωμεν. ΠΑΛΛ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛ. Γέγραπται τοίνυν ὧδε· Καὶ μετὰ ταῦτα εἰσῆλθε Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν πρὸς Φαραὼ, καὶ εἶπον αὐτῷ· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα μοι ἑορτάσωσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ εἶπε Φαραὼ, τίς ἐστιν, οὗ εἰσακούσομαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ, ὥστε ἐξαποστεῖλαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ; οὐκ οἶδα τὸν Κύριον, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ ἐξαποστελῶ. οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ B Μωσέα τε καὶ Ἀαρὼν, τῆς Αἰγυπτίων χώρας τε καὶ γῆς ἀφεῖσθαι δεῖν διεβεβαιοῦντο τὸν Ἰσραὴλ, Θεοῦ καλοῦντος εἰς ἑορτήν· ἑορτὴ γὰρ ὄντως ἀληθὴς τὸν τῆς ἀνεθελήτου δουλείας ἀπολύσασθαι ζυγὸν, καὶ ὑπὸ Θεῷ γενέσθαι λοιπὸν, καὶ τὰ αὐτῷ θυμήρη πληροῦν, ἀντεξάγοντος οὐδενὸς, ἤγουν, τὸ αὐτῷ δοκοῦν ἐθελέσθαι τε καὶ ἀγαπᾶν, ἀναγκάζοντος. ἀθυρόγλωττος δὲ λίαν ὁ Φαραὼ, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ C δόξης καταθρασύνεται, μήτε τὸν Κύριον ὅστις ποτέ ἐστιν εἰδέναι λέγων, μήτε μὴν ἀφήσειν τὸν Ἰσραήλ. καταλήγει δὲ οὐδαμῶς ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, ἀποπερατοῦσθαι δεῖν τὸ τοῦ Θεοῦ δοκοῦν εὖ μάλα διϊσχυρίζεται. ἐμποδίζοντος γὰρ εἰς ἐλευθερίαν ἰέναι τοῦ Σατανᾶ, τοὺς οἵπερ ἂν εἶεν ὑπ' αὐτῷ γεγονότες, κατανδρίζεσθαι χρὴ, καὶ ἀμείνους γίνεσθαι παντὸς μὲν οἶμαι δίχα κωλύματος, ἥκιστά γε μὴν ὁρᾶσθαι δειλοὺς, ἀλλ' ἐγκεῖσθαι λέγον- D τας, ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων προσκέκληται ἡμᾶς, πορευσόμεθα οὖν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπως θύσωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν, μή ποτε συναντήσῃ ἡμῖν θάνατος ἢ φόνος. Ταυτὶ γὰρ ἡμῖν καὶ ὁ σοφὸς τότε διεκεκράγει Μωσῆς. οὐ γὰρ δὴ καθ' ὁμοιότητα, φησὶ, τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὦ Αἰγύπτιοι, μόσχος ἡμῖν τοῖς Ἑβραίοις τὸ σέβας, ἀλλ' οὐδὲ σῦς, ἢ αἴξ, ἢ βρέτας ἀνδρὸς, καὶ πτηνῶν ἀποσκίασμα, καὶ ἑρ- E πετῶν εἰκόνες, τὰ ἐν σηκοῖς ἱδρυμένα. ἐπικέκληται δὲ ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ δεσπότης, ὃς τόδε σύμπαν διετεκτήνατο· μέγας οὖν ἄρα καὶ τοῖς Αἰγυπτίων ἀσύντακτος, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν, ὁ τῶν Ἑβραίων Θεὸς, ὃς εἰς τὴν ἔρημον ἡμᾶς καλεῖ, τὴν εὐάρεστον αὐτῷ θυσίαν προσκομιοῦντας ἐκεῖ. Σκοτασμὸς μὲν οὖν Αἴγυπτος ὀνομάζεται, χρῆναι δὲ οἶμαι τοὺς οἵπερ ἐσμὲν πνευματικῶς προσβάλλειν τοῖς ἐν σκιᾷ καὶ τύποις. δεῖ

γάρ ἡμᾶς ἀποφοιτῶντας εὖ μάλα πάντος εἰ- A μή που πράγματος τοῦ κατασκοτεῖν εἰωθότος, καὶ ὥσπερ τινα χώραν ἐκβεβηκότας τὴν ὑπὸ τὴν τυράννῳ κειμένην, φημὶ δὴ τὴν Σατανᾶ, τὸ ἐν ἁμαρτίαις εὔκολον, μεταχωρεῖν ἐπείγεσθαι νεανικῶς, εἰς ἀνειμένην τε καὶ καθαρωτέραν ζωὴν, καὶ πολιτείας ἐννόμου διαστείχειν ὁδὸν, οὐχ ὑποκειμένην δαίμοσι. δυνησόμεθα γὰρ εὖ πως τότε τοὺς τῆς δικαιοσύνης καρποὺς καταθύειν τῷ Θεῷ. στέλλεσθαι δὲ δεῖν τοὺς B ἐξ Ἰσραὴλ ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν, διεβεβαιοῦτο κατὰ τὴν ἔρημον, τὸ μὴ ἐγγὺς εἶναι τῶν τῆς φαυλότητος ὅρων, καὶ ζωῆς τῆς τυραννουμένης, διὰ τούτου δηλῶν. σκήπτεται δέ τι καὶ σοφὸν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, καὶ εὐαφόρμως δὴ λίαν ἀπονοσφίζεσθαι δεῖν τῆς Αἰγύπτου φησὶν, τοὺς ὑπὸ Θεοῦ κεκλημένους· μή πως γὰρ συναντήσῃ ἡμῖν θάνατος, φησὶν, ἢ φόνος. ΠΑΛ. Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; ἕτοιμον γὰρ οὐχὶ τοῖς θέλουσι νοεῖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐγὼ φράσω. Αἰ- C γυπτίοις ἦν ἔθος, τετήρηται δὲ καὶ εἰς δεῦρο παρὰ τοῖς τῶν εἰδώλων προσκυνηταῖς, τὸ δεῖν εἰσφοιτῶντας ἐν ἱεροῖς, νεκρῷ περιτυχεῖν παραιτεῖσθαι σώματι. μολυσμὸν γὰρ εἶναι τὸν αἰνώτατόν φασι τὸ, οὐχ ὅπως δὴ μόνον, εἴ τις ἕλοιτο θιγεῖν, ἀλλὰ γὰρ κἂν εἰ ἐν ψιλαῖς ταυτὶ περιπέσοι θέαις. οὐκοῦν ἐκ τῶν παρὰ σφίσιν ἐθῶν ἀναπείθει φρονεῖν, ὡς οὐκ ἂν γένοιτο καθαρῶς τὸ θύειν αὐτοῖς, εἰ ἐξ ἀπροόπτου ποθὲν τοῦτο δρᾷν ἠργμένοις περιτύχοι νεκρὸς ἢ D φόνος, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἢ νόμῳ φύσεως τετελευτηκὼς, ἢ ὑπὸ τῶν φονευόντων ἐκβεβιασμένος. ὑμῖν γὰρ ἔφασκεν, ἱερά τέ ἐστι καὶ τεμένη, κλεῖθρά τε καὶ πύλαι, ὧν εἴσω τυχὸν εἰσδεδραμηκόσιν ἐξέσται θύειν ἁγνῶς, ὥσπερ ἂν οἴεσθε κατὰ σφᾶς αὐτούς· ἡμᾶς δὲ ἀνάγκη κατὰ μέσην θύοντας πόλιν, ἐν τριόδοις τε καὶ ἐν ἀγροῖς, ταῖς τῶν τεθνεώτων καταμολύνεσθαι θέαις. τὸ γὰρ ἀπεῖργον ὄψεις, παντελῶς οὐδέν. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἱστορίας λόγος, ἔχοι ἂν ἡμῖν ὡς ἐν αἰσθήσει τῶν E Αἰγυπτίων τὸ πιθανὸν, εἴη δ᾽ ἂν ὀρθῶς εἰρημένον τὸ ὑπὸ τοῦ πανσόφου Μωσέως, κἂν εἰ νοοῖτο πνευματικῶς. χρὴ γὰρ ἡμᾶς, ὡς ἐν ἐρήμῳ θύειν, καὶ ἑορτὴν ἁγίαν ἀποπεραίνειν Θεῷ, τῆς Αἰγυπτίων ἀπαίροντας, παραιτεῖσθαι δὲ καὶ θανάτου θέαν. σχολαίῳ γὰρ νῷ καὶ βεβηκότι μακρὰν τοῦ κατασκοτίζεσθαι κοσμικῶς, καὶ τῶν εἰς νεκρότητα καὶ φθορὰν κατακομιζόντων τὸν

A Oportet enim nos ab omni re, quæ tenebras offundere ſoleat, longiſſimè abſcedere; & vbi ex illa facilitate peccandi velut regione quadam quæ in tyranni, Satanæ videlicet, poteſtate ſit, exceſſerimus, tum ad liberam illam puriorem que vitam ſtrenue properare, ac per viam legitimæ conuerſationis ambulare, Dæmoniis minime ſubiectam: tum denique poterimus Deo iuſtitiæ fructus B offerre. Iter porrò trium dierum Iſraëlitis faciendum eſſe, Moyſes affirmabat: quibus verbis ſignificabat, longiſſimè à nequitiæ terminis, & ab ea vita, quæ iniquo dominatu prematur, abeſſe oportere. Sapienti autem quodam prætextu beatus Moyſes vtitur, & rationabili admodum cauſſa iis, qui à Deo vocati eſſent, ſecedendum eſſe dixit ex Ægypto; [ne forte, inquit, occur- * Ephes. 5. rat nobis mors aut cædes.] PAL- * LAD. Quid verò hoc eſt? neque C enim ſcire cupientibus expeditum eſt id intelligere. CYRILLVS. Ego verò exponam. Mos apud Ægyptios inoleuerat, qui adhuc apud idolorum cultores ſeruatur, vt templa adeuntes vitent ne cadaueri occurrant. Summam enim impuritatem eſſe aiunt non modò ſponte illud attingere, ſed vel in eius duntaxat aſpectum incurrere. Igitur ex receptis apud eos moribus ſuadet, ſe purè ſacrificare non poſſe, ſi aliunde ex improuiſo, D vbi hoc agere cœpiſſent, cadauer aut cædes occurſaret, id eſt, vel naturæ lege mortuus, vel ab homicidis per vim occiſus. Vobis enim, inquit, ſacræ ſunt ædes ac delubra clauſtris ac portis munita, intra quæ cum ingreſſi fueritis, caſtè ſacrificare, vt ipſi exiſtimatis, licebit: nos verò in media vrbe ſacrificantes, & in triuiis & in agris, neceſſe eſt cadauerum aſpectu pollui: nihil enim eſt omnino, quod aſpectum coercere poſſit. Ac ſimplicis quidem hiſtoriæ ratio ex E Ægyptiorum ſenſu probabilitatem habet. Neque tamen minus rectè dicta ſapientiſſimi viri verba comperiemus, ſi ſpiritualiter intelligantur. Oportet enim nos tanquam in deſerto ſacrificare, ſanctúmque feſtum Deo celebrare, ab Ægyptiorum terris excedentes: vitandus prætèrea mortis aſpectus; vacuo enim animo, & longe à tenebris remoto, quas mundus offundit, oculis

oculis quoque auerſis ab iis rebus, A quæ ad interitum corruptionemque perducunt, ita demum caſtè omnium principi Deo ſacrificabimus. Opera namque mortua, carnis opera ſunt: obtenebratio autem mundana, illa ex laborioſis inutilibuſque curis atque diſtentionibus perturbatio atque confuſio, quæ purum illum atque pellucidum mentis ætherem polluit; à quibus eſſe recedendum iis, qui ſincerè Deum colere velint, etiam hiſtoriæ verba ſuadent. PALLAD. B Id quidem minimè eſt obſcurum: ideóque velim illa, quæ deinceps ſequuntur, exequaris. CYRILLVS. Iſraëlitas igitur ardentiſſimum, vt opinor, & acerrimum antiquæ libertatis inuaſerat deſiderium: cúmque vehementer ad eam adſpirarent, eius iras, qui illis iugum ſeruitutis impoſuerat, commouerunt; qui cùm diceret huiuſmodi rerum deſiderium ex otio deſcendere, augeri illis operum ſudorem, laborémque iuſſit. Itaque vt ſine vlla dilatione ab eis ex- C poſceretur conſueti operis ſumma, palearum verò tributio præter conſuetudinem denegaretur, iniunxit; dicebat enim, [Vacatis, ocioſi eſtis, ideo dicitis, Eamus & ſacrificemus Deo noſtro. Nunc igitur euntes operamini: paleæ enim non dabuntur, & ſummam lateritii operis dabitis. Videbántque ſe Scribæ filiorum Iſraël in malis, dicentes, Non minuetis à ſtatuta ſumma laterum per ſingulos dies: occurrerunt autem Moyſi & Aaron venientibus in occurſum eorum, cùm e- D grederentur à Pharaone, & dixerunt illis, Aſpiciat Dominus ſuper vos & iudicet, quoniam execrabilem feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone, & coram ſeruis eius, vt daretis gladium in manus eius ad interficiendos nos.] Quid tu, amice, nónne veriſſimum eſſe dices, vbi cœperit quis diabolici dominatus iugum excutere, contraque diuini cultus gloriam præclaram illam E & liberam ſuſcipere, vacaréque & cognoſcere eum, qui eſt vere Dominus, vt in pſalmis canitur, [Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus,] tum fore vt ille in huiuſmodi negocio ocium ac ſtudium tanquam impietatem quandam nobis vitio vertat, vnaque cum aliis nequam impuriſque ſpiritibus ille omnium hoſtis inſurgat, immaniterque cogat, vt carnali terrenæque impuritati,

Exod. 5.

Pſalm. 45.

A ὀφθαλμὸν ἀπαλλάττοντες, θύσομεν καθαρῶς τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ. ἔργα δὲ νεκρὰ, τὰ σαρκὸς ἂν εἴη. σκοτισμὸς δὲ κοσμικὸς, ἡ ἐκ πονηρῶν καὶ εἰκαίων περισπασμῶν ἐπιθόλωσις, τὸν καθαρόν τε καὶ διαυγῆ τῆς διανοίας αἰθέρα καταμολύνουσα. ὧν ὅτι προσῆκεν ἀπονοσφίζεσθαι, τοὺς εἰλικρινῶς λατρεύειν ἐθέλοντας, καὶ ὁ τῆς ἱστορίας ἡμᾶς ἀναπείθει λόγος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μὴν τοῦτό γε ἐστὶν οὐκ ἀσυμφανές. τὰ δὴ οὖν ἐφεξῆς διαπέραινέ B μοι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τοῖς μὲν οὖν ἐξ Ἰσραὴλ δύσοιστος οἶμαί τις καὶ δριμὺς τῆς ἀρχαίας ἐλευθερίας εἰσέδυ πόθος, ἀπονενευκότες δὲ ἤδη πρὸς τοῦτο δεινῶς κατηρέθιζον εἰς ὀργὰς, τὸν τοῖς τῆς δουλείας ἐγκαταδέοντα ζυγοῖς. ἔργον δὲ εἶναι σχολῆς τὰς ἐπὶ τοιοῖσδε λέγων ἐπιθυμίας, ἐγκατατείνεσθαι σφίσι τὸν ἐπὶ τοῖς ἔργοις ἱδρῶτα κελεύει, τῆς μὲν ἐν ἔθει συντάξεως ἀνυπερθέτως ἐξαιτουμένης, περιτεμνομένης δὲ ἀσυνήθως αὐτοῖς C τῆς τῶν ἀχύρων διανομῆς. ἔφασκε γάρ, ὅτι σχολάζετε. σχολασταί ἐστε, διὰ τοῦτο λέγετε, πορευθῶμεν καὶ θύσωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν, νῦν οὖν πορευθέντες ἐργάζεσθε· τὸ γὰρ ἄχυρον οὐ δοθήσεται, καὶ τὴν σύνταξιν τῆς πλινθείας αὐτοὶ δώσετε. ἑώρων δὲ οἱ Γραμματεῖς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἑαυτοὺς ἐν κακοῖς, λέγοντες. οὐκ ἀπολείψετε ἀπὸ τῆς πλινθείας τὸ καθῆκον τῇ ἡμέρᾳ. συνήντησαν δὲ Μωσῇ καὶ Ἀαρὼν ἐρχομένοις εἰς συνάντησιν αὐτοῖς, ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Φαραὼ, καὶ εἶ- D πον αὐτοῖς. ἐπίδοι ὁ Θεὸς ὑμᾶς, καὶ κρίναι, ὅτι ἐβδελύξατε τὴν ὀσμὴν ἡμῶν ἐναντίον Φαραὼ, καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, δοῦναι ῥομφαίαν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἀποκτεῖναι ἡμᾶς. ἦ γάρ, ὦ φιλότης, οὐκ ἀτεχνῶς ἐστὶ φής, ὡς ἐπειδὰν ἕλοιτό τις τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας ἀπολύσασθαι τὸν ζυγὸν, καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ ἐλεύθερον τῆς εἰς Θεὸν E λατρείας αὐτομελέσθαι καύχημα, σχολάσαι τε καὶ γνῶναι τὸν ἀληθῶς δεσπότην κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑμνούμενον. σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς, ἐγκαλέσει μὲν ἡμῖν ὡς ἀνόσιόν τι χρῆμα, τὴν ἐπὶ τῷδε σχολὴν καὶ θέλησιν, κατεξανίσταται δὲ τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ πονηροῖς τε καὶ ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, ὁ πάντων ἐχθρὸς, σαρκικῆς μὲν καὶ γεώδους ἀκαθαρσίας

καὶ τῶν ἐν κόσμῳ ἀπαραλλήκτως ἔχεσθαι, κατὰ τὸ ἑκάστῳ σύνηθες ἐπιφραδκάζων ἀγρείως, ἀπέχεσθαι δὲ τῆς ἐντεῦθεν φαυλότητος ἥκιστα μὲν ἐφιείς, δυσαπόειστον δὲ καὶ τοῦτο τιθείς, ὡς ἂν μὴ τῷ λίαν ἑτοίμῳ, διαπτύοιτό τε καὶ εἰς κόρον ἴοι τὸ κακόν; ταυτὶ γάρ οἶμαι καταδηλοῦν, τὸ ἐξαιτεῖν μὲν ἐντόνως τῆς πλινθείας τὴν σύνταξιν, τὰ δὲ δι᾽ ὧν ἂν γένοιτο ῥᾳδίως ἀποστερεῖν, τοῦτ᾽ ἔστι, τὸ ἄχυρον. πεφύκαμεν δέ πως τότε δὴ μάλιστα, προθυμότατά τε καὶ εὐθυνέστατα, B τὰ σύνηθη ζητεῖν, καὶ θερμοτέραις ἐπιθυμίαις ἐπ᾽ αὐτὰ καταφλέγεσθαι, ὅτε τι φαίνοιτο μεταξύ, τὸ ὡς ἐξ ἀνάγκης ἀποφέρον ἐπὶ τὸ μὴ δύνασθαι τυχεῖν. θείου δὲ δὴ νόμου τὸν ἀνθρώπινον νοῦν τὰ αἴσχιω μεταπαιδεύοντος, μακρά τις εἰσδύει τότε δὴ μάλιστα ποθὴ καλοῦσα πρὸς τὰ αὐτά, καὶ μονονουχὶ τοῦ νομοθέτου καταβοᾶν ἀναπείθουσα. καὶ τοῦδε δὴ πάλιν ὡς ἐν σκιαῖς ἀπόδειξις, οἱ γραμματεῖς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἐντρυχόμενοί τε τοῖς ἔργοις, καὶ τὴν ἐπ᾽ αὐτὰ ῥᾳδίαν οὐχ ὁρῶντες ὁδόν. ἀχύρου γὰρ ἦσαν ἐν ἐνδείᾳ, C ἐπῃτιῶντο δὲ λίαν Μωσέα τε καὶ Ἀαρών, τῆς ἐπηνωρημένης αἰτίας αὐτοῖς, πρόφασιν αὐτοὺς γενέσθαι λέγοντες, καὶ δυσχερεστέραν ἀνατλῆναι τῆς πλεονεξίας τὴν ἔφοδον, οὐχ ἑτέρου τοῦ χάριν, ἢ ὅτι δὴ μόνον ἐλευθερίας αὐτοὺς εἰσέδυ πόθος, τοῖς παρ᾽ αὐτῶν λόγοις ἀναπεπεισμένους. ΠΑΛΛ. Οὐ γὰρ οἴει λέγειν τὰ εἰκότα καὶ ἀληθῆ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Παντάπασι μὲν οὖν, ὦ Παλλάδιε· ἅμα γὰρ ἡμᾶς ἐπιθυμία χρηστὴ καὶ λογισμὸς ἀγαθὸς ἀνεσόβησε τυ- D χόν, πρὸς τὸ δεῖν ἑλέσθαι τὰ τῷ Θεῷ δοκοῦντα, καὶ νόμου τοῦ πρὸς εὐσέβειαν διαμεμνήμεθα· κατατρέχει γὰρ μάλιστα χαλεπῶς ἐπὶ τὸ σίνεσθαι πεφυκώς, ὁ πάντων ἐχθρός, πλὴν ἐκρύεται καὶ σώζει Θεός. καὶ γοῦν ἔφη πρὸς Μωσέα· Βάδιζον, εἰπὲ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ λέγων, ἐγὼ Κύριος, καὶ ἐξάξω ὑμᾶς ἀπὸ τῆς δυναστείας τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ῥύσομαι ὑμᾶς ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν, καὶ λυτρώσομαι ὑμᾶς, ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, καὶ κρίσει μεγάλῃ, καὶ λήψομαι ὑμᾶς εἰς λαὸν ἐμαυτῷ. καὶ E ἔσομαι ὑμῶν Θεός, καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ ἐξαγαγὼν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Αἰγυπτίων. ἀποτρέποντος γὰρ ἡμᾶς τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἁπάσης ἀγαθῆς ἐξανιστάντος ἐπιθυμίας, καὶ τῆς εἰς τοῦτο διανοημάτων, δι᾽ ὧν ἂν δύναιτο παρωθοῦντος τρόπων, προτρέπει πρὸς θέλησιν ἀγαθὴν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος,

A. & ſæculi curis atque diſtentionibus pro cuiuſque conſuetudine firmiter adhæreſcamus, miniméque permittat, vt à nequitia in qua verſati diu ſumus, abſtineamus; quinetiam id ipſum minimè nobis expeditum reddat, ne vitium ſi admodum in promptu ſit, cõtemnatur, & ſatietatem ſui pariat? Id enim ſignificare arbitror, laterũ ſtructuram acriter expoſcere; ea porro, per quæ facilè confici poſſunt, id eſt, paleas ſubtrahi. Eſt enim naturâ nobis quodammodo com- B paratum, vt ea in quibus aſſueti ſumus, tum maxima alacritate, & contentione quæramus, eorúmque ardentiori cupiditate flagremus, cùm aliquid intercedit, quod vi quadam nos ab iis conſequendis abducit. Itaque cùm diuina lex humanum animum turpia dedocet, ingens quoddam deſiderium tum maximè ſubit, quod ad eadem reuocat, & propemodum aduerſus ipſum legiſlatorem vociferari ſuadet, eiuſque rei vt in vmbris quibuſdam, ſpecimen habemus Scribas filiorum Iſraël, qui tum operum C labore conficiebantur, tum viam ad ea perficienda facilem nullam cernebant; palearum enim inopia laborabant: grauiter quoque Moyſen & Aaron culpabant, cùm dicerent illos occaſionem ſuæ vexationis præbuiſſe, grauiorémque ſe iniuriæ vim perpeti, nõ alia de cauſſa, niſi hac ſola, quòd illos recuperandæ libertatis ceperat deſiderium, ex quo illorum ſermonibus fidem adhibuiſſent. PALLADIVS. Quid? non eos propemodum æqua & vera dicere cenſes? CYRILL. Ita eſt omnino, Palladi. D Simul enim atque laudabilis cupiditas rectaque cogitatio nos excitauit fortaſſe ad ea, quæ Deo placent, amplectenda, & legis meminimus, quæ nos ad pietatem hortatur, ille communis omnium hoſtis nos ad ea, quæ nocent, peius impellit. Eripit tamen inde ac liberat Deus itaque ait ad Moyſen. [Vade, dic filiis Iſraël, Ego Dominus; & educã vos de poteſtate Ægyptiorum, & liberabo vos de ſeruitute eorum, & redimam vos in brachio ſublimi, & iudicio magno, & E accipiam vos in populum mihi ipſi, & ero veſter Deus; & cognoſcetis quod ego dominus Deus veſter, qui eduxi vos de terra Ægypti, de poteſtate Ægyptiorum.] Nam, cùm Satanas ab omni nos bono deſiderio dehortetur & auertat, & quibus poteſt, modis à noſtra in bonum propenſione repellat; contra, Dei lex ad bonam voluntatẽ hortatur;

Exod. 10.

atque inuictum eum eſſe, qui nos adiuuat, oſtendens, ampliſſima ſpe ad audendum excitat, & fidei neruos addit, Deoque tanquam vero ſaluatori ac liberatori addicit. PALLAD. Quàm bona res ac ſalutaris eſt fides, & ardens Deum ſequendi deſiderium? CYRILL. Rectè dicis. Quòd autem fides ad perfectam virtutem tanquam ad finem tēdat, cum optimè noſces, cùm eò, quò ſpectat noſtra peruenerit oratio. Cùm enim Moyſes, eiuſque comites veniſſent ad Pharaonem vt cùm eo rurſus agerent ac ſuaderent, vt dimitteret ex Ægyptiorum terris, & exolueret veteribus vinculis Iſraëlem, ſignis, vltra quàm dici poſſit, admirabilibus illum flectere volebant; virgam enim in ſerpentem commutatam oſtenderunt, multóque maiora pręſtantioráque efficere ſe Dei ope faciliimè poſſe, apertè profitebantur. At ille ſuis magis, vt paria facerent, imperaunt: quo facto id propemodum palam dicere videbatur, Non nos ignari ſumus huiuſmodi operum, longéque plures ſunt apud Ægyptios, qui hęc profiteantur, quàm apud vos; & ars magorum eſt ac ſtudium hæc miracula edere, in quorum numero vos quoque eſtis. Itaque cùm admodum induraretur, neć dimitteret filios Iſraël, quatuor ei graues, aliæ aliis peiores illatæ ſunt plagæ: aquæ enim in ſanguinem mirabilis illa conuerſio facta eſt, ranæque & cinifes, & ad extremum muſcæ caninæ vi minimè tereńda molliorem denique Pharaonem reddiderunt. Itaque cum aduocaſſet Moyſen, ait, [Euntes ſacrificate domino Deo veſtro in terra. Et dixit Moyſes, Non poteſt fieri ſic: abominationes enim Ægyptiorū ſacrificabimus Domino Deo noſtro. Si enim ſacrificauerim⁹ domino Deo noſtro abominationes Ægyptiorum coram ipſis, lapidabimur. Viam trium dierum ibimus in ſolitudinem, & ſacrificabimus domino Deo noſtro, ſicut præcepit nobis. Et dixit Pharao, Ego dimitto vos, & ſacrificate domino Deo veſtro in deſerto; verùm ne longe abeatis] Cùm enim Satanas obſiſtit, & noſtrorum animorum alacritati, qua ad virtutem erigimur, nequitiam ſuam fortiter opponit, aduerſus illum inſurgit Deus, eiuſque audaces impetus frangit, ac plagis emollit. At ille vix tandem dimittit inuitus: conatur tamen perſuadere nobis, vt Deo cultum non accurate admodum exhibeamus, neque penitus ab ipſius ſeruitute recedamus:

Exod. 8.

A ἄθραυστον μὲν τὸν ἐπικουροῦντα δεικνύς, ἐλπίδι δὲ τῇ λίαν ἀρίστῃ παραθήγων εἰς εὐτολμίαν, καὶ πίστει νευρῶν, καὶ τῷ Θεῷ προσνέμων, ὡς ἀληθῶς σωτῆρι καὶ λυτρωτῇ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς πολυάριστόν τι χρῆμα καὶ σωτήριον ἡ πίστις, καὶ τὸ δεῖν ἕπεσθαι διψῆν τῷ Θεῷ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ἕρπει δὲ ὅτι πρὸς πέρας ἡ πίστις τὸ ἀγαθόν, εἴσῃ τοι καλῶς, ἐκπληρωθέντος ἡμῖν τοῦ B λόγου πρὸς τὸν ἴδιον σκοπόν. ἐπειδὴ γὰρ ἧκον πρὸς τὸν Φαραὼ διαλεξόμενοι πάλιν οἱ ἀμφὶ Μωσέα, αἰτεῖν τε τῆς Αἰγυπτίων καὶ ἀπολῦσαι δεσμῶν τῶν πάλαι τὸν Ἰσραὴλ ἀναπείσοντες, σημείοις ἐκδυσωπεῖν τοῖς ὑπὲρ λόγον ἤθελον, ῥάβδου τε εἰς ὄφιν μεταπλασμὸν ἐπεδείκνυον, καὶ ἔτι τοῦ γε μείζονα τε καὶ ὑπερφερῆ κατορθοῦν δύνασθαι προσχέονται, διὰ Θεοῦ σαφῶς ἐπηγγέλλοντο. ὁ δὲ τοῖς ἰδίοις ἰσουργεῖν ἐκέλευε μάγοις, μονονουχὶ διὰ τούτου βοῶν. οὐκ C ἀγνοοῦντες ἔργων τῶν τοιούτων ἐσμέν. πλεῖστοι δὲ ὅσοι παρ' Αἰγυπτίοις ἢ καθ' ὑμᾶς· καὶ μάθημα τοῖς μάγοις τὸ θαυματουργεῖν, οἷς καὶ ὑμεῖς ἐναρίθμιοι. σκληρυνομένῳ δὲ λίαν, καὶ οὐκ ἀφιέντι τὸν Ἰσραήλ, τέσσαρες αἱ καὶ ἀλλήλων χείρους ἐπιφέρονται πληγαί. ὕδατός τε γὰρ εἰς αἷμα μεταβολὴ παραδόξως ἐπράττετο, βάτραχοί τε καὶ σκνῖπες, καὶ τελευταία κυνόμυια, μαλθακώτερον ἤδη πως ὡς ἐξ ἀνάγκης οὐ φορητῆς, ἀπετέλουν τὸν Φαραώ. εἰσκαλεσάμενος δὲ τοὺς D ἀμφὶ Μωσέα, φησίν· εἰσελθόντες θύσατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν ἐν τῇ γῇ. καὶ εἶπε Μωσῆς, οὐ δυνατὸν γενέσθαι οὕτως. τὰ γὰρ βδελύγματα τῶν Αἰγυπτίων θύσομεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. ἐὰν γὰρ θύσωμεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν τὰ βδελύγματα τῶν Αἰγυπτίων, ἐναντίον αὐτῶν, λιθοβοληθησόμεθα. ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν πορευσόμεθα εἰς τὴν ἔρημον, καὶ θύσομεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, καθάπερ εἶπεν ἡμῖν. καὶ εἶπε Φαραώ· ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμᾶς, καὶ θύσατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἀλλ' οὐ μακρὰν ἀποτενεῖτε τοῦ πορευθῆναι. E Ἀντεξάγοντι μὲν γὰρ τῷ Σατανᾷ, καὶ ταῖς εἰς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν προθυμίαις ἀντιφέρεσθαι ἐγνωκότι νεανικῶς τὴν ἑαυτοῦ μισοπονηρίαν, ἀντανίσταται Θεός, καὶ κατάγνυσι θρασυνόμενον, καὶ τιθασεύει πληγαῖς. ὁ δὲ τότε μόλις ἐφίησι μὲν οὐχ ἑκών· πειρᾶται δὲ οὕτως ὅμως ἀναπείθειν ἡμᾶς, ποιεῖσθαι μὲν οὐκ ἀκριβῆ τὴν εἰς Θεὸν λατρείαν, μὴ μὴν ἔτι παντελῶς, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ δουλείας ἀποφοιτᾶν.

A οὐ γάρ ἔξω γῆς ἰδίας, ἀλλ' ἐν αὐτῇ χρῆναι θύειν τοῖς Ἰουδαίοις ἐκέλευε. Σοφώτατα δὲ Μωσῆς, οὐ δυνατὸν γενέσθαι οὕτω φησί. ὁ μὲν γὰρ ἀεὶ τῶν φαύλων εἰσηγητὴς ὁ τῆς ἁμαρτίας εὑρετής. ἐκπέμπει δὲ νόμος ὁ θεῖος αὐτά, καὶ ἀποφάσκει τὸ δρᾷν, ἅπερ ἂν ἐκείνῳ δοκῇ. προσεκτέον τοιγαροῦν τοῖς ἐθέλουσι βιοῦν ὀρθῶς, οὐχ οἷς περ ἂν λέγοι φενακίζων ὁ πονηρός, ἀλλ' οἷς τὸ θεῖον ἡμῖν ἀναφωνεῖ χρησμῴδημα. λύχνος γάρ, φησί, τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου. ΠΑΛ. Ἀληθές. ΚΥ-

B ΡΙΛΛΟΣ. Συνέχοντος τοίνυν ἡμᾶς, ἤγουν καθείργειν ἐθέλοντος, καὶ ὑπ' αὐτῷ ποιεῖσθαι, τοῦ πονηροῦ, λατρευτέον Θεῷ τῷ κατὰ φύσιν μόνῳ, καὶ διψυχίας ἰόντες ὡς ἀπωτάτω, λέγομεν, οὐ δυνατὸν γενέσθαι οὕτως. δύναται γὰρ οὐδεὶς δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ τοῦ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. γέγραπται δ' αὖ, οὐαὶ καρδίαις δειλαῖς, καὶ χερσὶ παρειμέναις, καὶ ἁμαρτωλῷ ἐπιβαίνοντι ἐπὶ δύο τρίβους.

C χρῆναι γὰρ ἔγωγέ φημι, καθαρὰν καὶ ἀμώμητον ποιεῖσθαι λατρείαν τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ, ἐκπεφοιτηκότας εἰσάπαν τῆς ὑπ' ἐκείνῳ λατρείας· οὕτω τε πρὸς τὴν ἀμείνω ζωὴν ἰέναι γεννικῶς, ἄλλως τε τὰ βδελύγματα τῶν Αἰγυπτίων, φησί, θύσομεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. ἐὰν γὰρ θύσωμεν τὰ βδελύγματα τῶν Αἰγυπτίων ἐναντίον αὐτῶν, λιθοβοληθησόμεθα. καὶ ὅσον μὲν ἧκεν εἰς γε τὸν τῆς ἱστορίας λόγον, εὐάρμοστος ἡ παραίτησις. βδελύγματα γὰρ ἐνθάδε

D φησί, τὰ σεβάσματα. μόσχοι δὲ ἦσαν τοῖς Αἰγυπτίοις τὸ σέβας. ταυτὶ δέ, φησίν, εἰ τῷ τῶν Ἑβραίων καταθύσομεν Θεῷ, ἀκονήσομεν εἰς ὀργὰς πάντη τε καὶ πάντως τοὺς Αἰγυπτίους, δύσοιστον τὸ χρῆμα ποιουμένους. ἔστι δ' ὅτι καὶ πιθανὸς λόγος. ὅσον δὲ ἧκεν εἰς θεωρίαν πνευματικήν, οὐ μετρίαν ἔχει τὴν ὄνησιν. ὃ γὰρ οἶδε μάλιστα τιμᾶν, καὶ ποιεῖται περὶ πολλοῦ, ἄξιοί τε λόγου παντὸς ἡ τῶν δαιμονίων πληθύς, κατανεκροῦντες ἡμεῖς ἡδίστην τῷ Θεῷ τελοῦμεν λα-

E τρείαν. ΠΑΛΛ. Πῶς ἔφης; ΚΥΡΙΛ. Ἡ γὰρ οὐχὶ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη τίμια παρ' ἑαυτοῖς; καὶ οὐχὶ πάντως δι' ἑαυτά, ἀλλ' ἐπείτοι δι' αὐτῶν ὀλλύμεθα, καὶ πρὸς δουλείαν τὴν ὑπ' αὐτοῖς κατασοφιζόμεθα; ΠΑΛ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛ. Ταῦτα δὲ νεκροῦντες καὶ οἱονεὶ κατασφάζοντες, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἐσόμεθα τῷ Θεῷ.

A non enim extra ſuam regiónem, ſed intra illius fines ſacrificare Iudæos iubet. Sed ſapientiſſimè Moyſes, [Non poteſt fieri ſic,] inquit: ſemper enim ille peccati inuentor ad res improbas eſt auctor: eas autem reiicit lex diuina, eaque fieri vetat, quæ illi placeant. Iis igitur, qui rectè viuere velint, attendenda, non quæ malignus ille deceptor ſuadet, ſed quæ diuinum reſponſum edicit. [Lucerna enim, inquit, pedibus meis lex tua, & lumen ſemitis meis.] Psal. 118. PALLADIVS. Ita eſt.

B CYRILLVS. Ergo cùm ille malignus nos detineat atque cohibere velit, ſibique ſubiicere, ſeruiendum Deo eſt illi, qui ſecundùm naturam ſolus eſt: atque ſine vllo metu dicendum, [Non poteſt fieri ſic] Matth. 6. [nemo enim poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget; aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet.] Scriptum eſt item, [Væ cordibus timidis, & manibus diſſolutis, & peccatori ambulanti per duas ſemitas.] Eccleſ. 2.

C Oportet enim, vt ego ſentio, illi omnium principi Deo purum exhibere, omniſque culpæ expertem cultum, egreſſos in totum ab ea vita, quæ ſub illius maligni eſt ditione; ſicque ad laudabiliorem illam alteram fortiter tendere: alioquin [abominationes, inquit, ſacrificabimus domino Deo noſtro. Si enim ſacrificauerimus abominationes Ægyptiorum coram illis, lapidabimur.] Ac quod ad ſimplicis hiſtoriæ expoſitionem attinet, idonea

D erat excuſatio. Abominatiónes enim hic appellat, quæ illi colebant: vitulum porrò colebant Ægyptii. Hæc igitur, inquit, ſi Hebræorum Deo ſacrificauerimus, omnino neceſſe eſt, vt Ægyptiorum iras prouocemus, qui hoc minime ferendum putant. Et probabilis quidem hæc eſt expoſitio. Ceterùm quòd ad contemplationem ſpiritualem attinet, non mediocrem habet vtilitatem; quòd enim dæmonum turba magnum exiſtimat, ac plurimi facit, & in quo ſummam totam ſitam eſſe putat, id

E ſi nos mortificauerimus, gratiſſimum Deo cultum exhibebimus. PALLAD. Quo tandem modo? CYRILL. Quid? carnis vitia nonne illi magni æſtimant? neque verò illa per ſe omnino, ſed quia per illa nos perdimur, & in eorum poteſtatem vincti ducimur. PALLAD. Ita eſt. CYRILLVS. Hæc igitur ſi mortificauerimus, ac veluti mactauerimus, in odorem ſuauitatis erimus Deo.

Scribit autem Paulus in hunc modum, A [Exhibete corpora veſtra hoſtiam viuentem, placentem Deo, rationabile obſequium veſtrum;] Id autem is rectè faciet, qui mortificauerit membra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiã. Singula igitur, quæ in nobis inſunt vitia, ſpiritualium Ægyptiorum abominationes ſunt, id eſt, præcipuus eorum cultus. eſſe autem hunc morem ſacrarum literarum, vt quod idoli vice ſit, & numinis, abominationem appellent, confirmat Deus, cùm per Hieremiæ vocem de Iudæorũ Synagoga dicit, B [Cur dilecta in domo mea fecit abominationem Ægyptiorum? Si quis autem intelligere voluerit rem exoſam & auerſandã, ne is quidem à recta intelligentia aberrauerit: quæ enim immundi ſpiritus ſemper odiſſe & abominari cõſueuerũt, ea à nobis Deo in odorem ſuauitatis offeruntur, & hoſtiæ ſpirituales ſunt, fides, manſuetudo, continentia, temperantia, mutuus amor, & ſinceræ in Deum pietatis gloria. C PALLAD. Et quinam verò illi fuerint, qui in regione improbi ſacrificant? quive intelligi poſſunt, qui extra eam regionem? CYRILL. Qui nondum ex Ægyptiorum terris egreſſi, ibidem Deo ſacrificant, complures ſanè ſunt, & fortaſſe innumerabiles: qui verò extra terram & in deſerto, pauci admodum & electi; [multi enim ſunt vocati, inquit, pauci verò electi] Omnes igitur per fidem, quæ eſt in Chriſto ad libertatem vocati ſumus, & D à diabolico dominatu redempti; perducente nos ad hoc Chriſto, qui priſcis illis hominibus pulchrè in Moyſe & Aaron præfigurabatur, vt in eodẽ illum Emmanuël legiſlatorem & principem ſacerdotum & Apoſtolum diſpenſatoria ratione intelligas. At verò plurimi ex iis, qui vocati ſunt, libentiſſimè in malis veteribus verſãtur, qui cùm haud tota mente à ſæculari errore diſceſſerint, nuda tantiſper ac ſola fide Deum colunt. Hos eſſe dicimus, qui in Ægypto ſacrificant, aut certè paulum egreſſi, E ne longè enim abeatis, inquit ille dura ceruice Pharao, tametſi ex Ægyptiorum terris egrediamini. At qui perfectè ſe ad virtutem transferunt, ac Deo placere ſtudent, & in totum à ſæculari confuſione diſcedunt, ii ex Ægyptiorum finibus excedunt; tyrannique manum ac poteſtatem effugiunt;

Rom. 12. Coloſſ. 3. Hier. 11. Matth. 20.

A γράφει δὲ ὁ Παῦλος ὧδε· παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. δρώη δ' ἂν τοῦτο τις ὀρθῶς, νεκρώσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν. ἕκαστον οὖν ἄρα τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν, Αἰγυπτίων τῶν νοητῶν ἐστὶ βδέλυγμα, τοῦτ' ἔστι, σεβασμιώτατον. ὅτι γὰρ ἔθος τῇ θείᾳ γραφῇ βδέλυγμα λέγειν ὃ ἐν εἰδώλου τάξει, καὶ οἱονεί τι σέβας, ἀναπείθει λέγων Θεὸς B διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς, περὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς· τί ἡ ἠγαπημένη ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐποίησε βδέλυγμα; εἰ δέ τις βούλοιτο λέγειν βδέλυγμα τῶν Αἰγυπτίων, ὃ οἱονεὶ μίσημα καὶ παραίτησιν, οὐκ ἂν ἐξοίχοιτο τοῦ πρέποντος νοῦ. ἃ γὰρ ἔθος ἀεὶ μισεῖν καὶ καταβδελύττεσθαι τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, ταῦτα παρ' ἡμῶν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας διακείσεται τῷ Θεῷ, καὶ θυσία πνευματικὴ, πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια, σωφροσύνη, φιλαλληλία, καὶ τῆς εἰς Θεὸν γνησιό- C τητος τὰ αὐχήματα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ ἐν τῇ γῇ θύοντες τοῦ πονηροῦ; νοοῖντο δ' ἂν τίνες καὶ οἱ ἔξω γῆς; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οἱ μὲν γὰρ οὔπω τῆς Αἰγυπτίων ἐκβεβηκότες, καὶ Θεῷ θύοντες ἐν αὐτῇ, πολλοὶ λίαν, καὶ ἀνάριθμοι τάχα που κρείττονες. οἱ δὲ ἔξω τε καὶ ἐν ἐρήμῳ, κομιδῇ βραχεῖς καὶ ἀπόλεκτοι. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, φησὶν, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. κεκλήμεθα μὲν οὖν εἰς ἐλευθερίαν πάντες διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ, καὶ ἐκλελυτρώμεθα D τυραννίδος διαβολικῆς, ἀποφέροντος ἡμᾶς εἰς τοῦτο Χριστοῦ, προσανατυπουμένου τοῖς πάλαι καλῶς ἐν Μωσῇ τε καὶ Ἀαρὼν, ἵν' ἐν ταὐτῷ τὸν Ἐμμανουὴλ νομοθέτην ὄντα καὶ ἀρχιερέα καὶ Ἀπόστολον, οἰκονομικῶς ἐννοῇς. οἱ δέ γε πλείους τῶν κεκλημένων, ἐμφιλοχωροῦσιν ἔτι τοῖς πάλαι κακοῖς, διανοίᾳ δὲ οὔπω τῇ ὁλοσχερεῖ, κοσμικῆς ἀπάτης ἐκβεβηκότες, ὡς ἐν γυμνῇ τε καὶ μόνῃ τῇ πίστει λατρεύουσι Θεῷ. τούτους εἶναί φαμεν τοὺς ἐν E Αἰγύπτῳ θύοντας, ἤγουν ἔξω βραχὺ γεγονότας. οὐ μακρὰν γὰρ ἀποτενεῖτε, φησὶν ὁ σκληροκάρδιος Φαραὼ κἂν διὰ τῆς Αἰγυπτίων ἐκτρέχητε γῆς. οἵγε μὴν ὁλοκλήρῳ μεταστάσει τῇ εἰς ἀγαθὸν, εὐαρεστεῖν ἐθέλοντες τῷ Θεῷ, ἀπηλλαγμένοι τε καὶ εἰσάπαν συγχύσεως κοσμικῆς, ἔξω φέρονται τῆς Αἰγυπτίων, καὶ τὴν τυράννου διαδιδράσκουσι χεῖρα.

καὶ καθάπερ ἐν ἐρήμῳ τῇ σχολαίᾳ τε καὶ ἀφροντίδι ζωῇ καθαρεύει καθαρῶς θύουσι τῷ Θεῷ. Φαίην δ' ἂν ἔγωγε, καὶ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον, ἀποτάτω δὴ τῆς Αἰγυπτίων φέρεσθαι γῆς, τοὺς ἐκ τῆς λατρείας τῆς κτίσεως παρὰ τὸν κτίσαντα, πρὸς ἀλήθειαν τρέχοντας, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν κεκλημένους τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ· ἐκβεβήκασι γὰρ οὔπω τελείως οἱ τὰ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης οὔπω τῆς ἑαυτῶν διανοίας ἀποτρίβοντες λείψανα. παρατηροῦνται γάρ τινες ἡμέρας καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς. οὗτοι πρὸς τὸ ἐλευθερίας ἀξίωμα διὰ Χριστοῦ κεκλημένοι, τὴν Αἰγυπτίων οἰκοῦντες, ἐπιθύουσι τῷ Θεῷ, τὸν οὐχὶ δὴ ἀβούλητον τῷ Σατανᾷ διασώζοντες βίον. εἰ δέ τις ἐξοίχοιτο παντελῶς, τοῖς ἀρχαιοτέροις ἔθεσιν ἐρρῶσθαι φράσας, ἐν ἐρήμῳ θύει, καὶ τὴν ἐπαίνου παντὸς ἀξίαν ἐπιτηδεύει ζωήν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σύμφημι. νοεῖς γὰρ ὀρθῶς. ἴτω δὲ αὖθις ἡμῖν κατὰ ῥοῦν ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛ. Οὐκοῦν ψευδομυθεῖ μὲν ὁ Φαραώ, καὶ ἀρνεῖται τὴν ὑπόσχεσιν, ἀφίησι δὲ οὔτι που τοὺς ἐξ Ἰσραήλ. εἶτα τρισὶν ἑτέραις πληγαῖς κατῃκίζετο. καὶ κατανεύει μόλις, ἀφήσειν εἰπών, ἥλω τε ψευδεπήσας πάλιν. ψεύστης γάρ ἐστι, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκε, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν· χάλαζαν δὲ τὴν ῥαγδαιοτάτην ἐνήσειν τοῖς Αἰγυπτίοις, ἀπειλοῦντος Θεοῦ, καὶ δὴ καὶ ἐνιέντος, καὶ μὴν ἀκρίδα τὴν ἀγρολέτειραν, εἴπερ τι χρὴ καὶ τὰς Ἑλλήνων φωνὰς ἑλόντας εἰπεῖν. τότε δὴ τότε καὶ μόλις οἱ πάλαι δεινοί τε καὶ ἄθραυστοι τῆς τοῦ Φαραὼ βδελυρίας ὑπασπισταί, πλείστην ὅσην αὐτοῦ ποιοῦνται καταβοήν, λέγοντες· ἕως τίνος ἔσται ἡμῖν τοῦτο σκῶλον; ἐξαπόστειλον τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως λατρεύσωσι Κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτῶν. ἢ εἰδέναι βούλει ὅτι ἀπόλωλεν Αἴγυπτος; καί μοι πάλιν ἐντεῦθεν ἔπεισι νοεῖν, ὡς ἔστι που τάχα τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων ἀμείνων ὁ Σατανᾶς, ἐφ' οἷς αὖ αὐτὸν τὸ νικᾶν πρέποι. αἱ μὲν γάρ, ὡς ἔοικε, σκληραὶ μέν εἰσιν ἄγαν καὶ ἀμείλικτοι κομιδῆ, καὶ ὀψὲ μὲν καὶ μόλις ἴσασι δ' αὖ ὅμως κἂν γοῦν εἰς μετρίαν αἴσθησιν τῆς θείας ὀργῆς· ὁ δὲ ἐστιν ἀγριότητι τῇ ὑπὲρ λόγον ὑπερφερής, καὶ κατεσκληκὼς εἰς ἄκρον. γέγραπται γάρ, ὅτι ἡ καρδία αὐτοῦ πέπηγεν ὥσπερ λίθος, ἕστηκε δὲ ὥσπερ ἄκμων ἀνήλατος. πλείστης οὖν ὅσης γενομένης ἐπ' αὐτῷ τῆς καταβοῆς, ἔφη μόλις τοῖς ἀμφὶ Μωσέα· πορεύεσθε καὶ λατρεύσατε Κυρίῳ τῷ

A & in vacua ſolutáque curis vita, tanquam in deſerto, puri ac purè Deo ſacrificant. Equidem dixerim, & alia quoque ratione longiſſimè ab Ægyptiorum finibus iis eundum eſſe, qui à colenda creatura potiùs quàm creatore ad veritatem veniunt, atque ad cognitionem illius, qui naturâ Deus eſt, aduocantur: nondum enim ii perfectè ſunt egreſſi, quià ſua mente veteris erroris reliquias nondum abſterſerunt. Nonnulli enim obſeruant dies quoſ-
B dam ac menſes, & tempora & annos: hi cùm ad libertatis dignitatem per Chriſtum vocati ſint, tamen Ægyptiorum regionem incolentes, Deo ſacrificant, quòd eam viuendi rationem retinent, quæ Satanæ ſit non admodum ingrata. Sed, ſi quis omnino ſit egreſſus, ac priſcis moribus multam ſalutem dixerit, is in deſerto ſacrificat, vitámque ſumma laude dignam agit. PALLAD. Aſſentior: nam rectè ſentis. Sed iam ſecundo flumine ad alueum recurrat oratio.
C CYRILLVS. Mentitur itaque Pharao, & promiſſum abnegat, nequedum miſſos facit filios Iſraël. Deinde tribus aliis plagis vexatur, vixque tandem annuit, dimiſſurumque ſe ait: iterúmque mentitus deprehenditur. Mendax enim eſt, & in veritate non ſtetit, vt Saluator ait: Grandinem namque vehementiſſimam ſe Ægyptiis immiſſurum comminante Deo, atque etiam immittente; necnon locuſtam agrorum vaſta-
D tricem, ſi licet hanc vocem ἀγρολέτειραν, è Græcis mutuari: tum verò vix tandem illi Pharaonis ſcelerum acres olim atque inuicti ſatellites, maximis aduerſus eum vocibus inclamitant, dicentes, [Quouſque erit nobis hoc ſcandalum? dimitte homines vt ſacrificent domino Deo ipſorũ. An ſcire vis, quod perierit vniuerſa Ægyptus?] (Exod. 10.) Ac mihi rurſus ex hoc loco illud conſiderandum occurrit, Satanam, quibus in rebus vincere ſibi decorum putat, fortaſſe for-
E tiorem eſſe iis, quæ ſub illo ſunt, poteſtatibus. Nã illæ, quamuis, vt videtur, duræ ſint & rigidæ admodum; & vix quidem ac ſero, capiunt tamen certè vel mediocrem iræ diuinæ ſenſum: Hic verò feritate illa infanda vincit omnes, ſummoque rigore eſt obduratus. Scriptum eſt enim, [Cor namq; eius compactũ eſt vt lapis, & ſtat vt incus minimè ductilis.] (Iob. 41.) Cùm igitur maximę de eo querelę factę eſſent, ait tandem Moyſi eiuſque ſociis, [Ite & ſacrificate domino Deo veſtro. (Exod. 10.)

" Quinam autem ituri ſunt? & ait Moy-
" ſes, Cum adoleſcentibus noſtris & ſe-
" nioribus noſtris ibimus, cum filiis & fi-
" liabus, & ouibus & bobus noſtris: eſt
" enim feſtum domini Dei noſtri. Et dixit
" ad eos, Sit Dominus vobiſcum; quo-
" modo ego dimitto vos, nunquid & ſu-
" pellectilem veſtram? Videte, quoniam
" malitia propoſita eſt vobis. Non ſic; ſed
" eant viri, & ſacrificate Deo: hoc enim
" ipſi petitis.] Vt intelligis igitur, Palladi, Moyſes perfecta diſceſſione proficiſci debere dicebat: ille autem, Non ita, inquit; ſed partem ſe dimiſſurum, eamque partem, quæ relinqueretur, obſidem quodammodo eſſe oportere pro reditu diſcedentium, ipſa quoque in Ægypto relicta ſupellectile. Eat enim, inquit, quiſquis adoleſcens eſt, omnes etiam, qui adulta iam ſunt ætate. At Moyſes conſtanter affirmat eſſe, nulla re prætermiſſa atque relicta, diſcedendum: ſed ſimul cum adoleſcentibus, & iis, qui exacta iam eſſent ætate, filiis quoque ac filiabus, boum armentis aliiſque pecoribus. Oportet enim, vt, qui in veram ſe libertatem aſſerere velint, ſtudeant à vitiis, quæ in ſæculo ſunt, abſcedere, & ſemitam ingredi, quæ ad virtutes ducit, nullaſque omnino aut animæ, aut mentis reliquias dimittere, per quas iterum ſub illius maligni dominatum ac tyrannidem redigantur. Ad hanc autem libertatem diuina lex vocat iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus, iuxta Pſallentis vocem, atque omne genus ætatis, quæ in Chriſto intelligitur; quos etiam vir diuinus Ioannes alloquebatur dicens, [Scripſi vobis, pueri, (Pſalm. 148.)
" quia cognouiſtis patrem: ſcripſi vobis, (1. Ioan. 2.)
" patres, quia cognouiſtis eum, qui eſt
" ab initio: ſcripſi vobis iuuenes, quia
" fortes eſtis, & verbum Dei in vobis
" manet, & viciſtis malignum.] Aliter autem adoleſcentes figura eſſe poſſunt fortitudinis, prudentiæ ſenes, infantiæ verò illius, quæ in Chriſto intelligitur, filii ac filiæ: cùm fortitudine namque ac prudentia, ſimplicitatéque ea, quæ ſecundum Deum eſt, à peccato ad
" ſanctificationem proficiſcimur. [Viri- (Pſal. 30.)
" liter enim agite, inquit, & confortetur
" cor veſtrum:] Et iterum, [Eſtote pru- (Matth. 10.)
" dentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſi-
" cut columbæ.] Cùm vero dixit, oues quoque ac boues ſimul abſcedere debere, ſignificauit fortaſſe, ne corporeos quidem illos motus noſtros & rationis expertes Satanæ eſſe relinquendos;

A Θεῷ ὑμῶν. τίνες δὲ καὶ εἰσὶν οἱ πορευόμενοι; καὶ λέγει Μωσῆς, σὺν τοῖς νεανίσκοις ἡμῶν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις ἡμῶν πορευσόμεθα, σὺν τοῖς υἱοῖς καὶ ταῖς θυγατράσι, καὶ προβάτοις, καὶ βουσὶν ἡμῶν· ἔστι γὰρ ἡ ἑορτὴ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἔστω Κύριος μεθ' ὑμῶν, καθ' ὅτι ἀποστέλλω ὑμᾶς, μὴ καὶ τὴν ἀποσκευὴν ὑμῶν; ἴδετε, ὅτι πονηρία πρόκειται ὑμῖν. μὴ οὕτως. πορευέσθωσαν δὲ οἱ ἄνδρες, καὶ λατρεύσατε τῷ Θεῷ, τοῦτο γὰρ αὐτοὶ ζητεῖτε. συν-
B ιεῖς δὴ οὖν, ὦ φιλότης, ὡς ἀρίστην μὲν ὁ Μωσῆς ποιεῖσθαι δεῖν ἔφασκε τὴν ἀνάζευξιν. ὁ δέ, οὐχ οὕτω, φησίν. ἀνιτέον δὲ ἀπὸ μέρους. καὶ ὁμηρεύσειν ὥσπερ τινὰ ταῖς τῶν ἀπαιρόντων ὑποστροφαῖς δεῖν ἔφη τὸ λειπόμενον, καὶ αὐτῆς ἀπομενούσης ἐν Αἰγύπτῳ τῆς ἀποσκευῆς· οἰχέσθω γὰρ δὴ πᾶς μὲν ὑμῶν νεανίας φησί· πλὴν δὲ γένος τὸ ἐν ἀκμαῖς. ὁ δέ γε θεῖος Μωσῆς, ὅτι προσῆκεν ἀπαίρειν ἐν μάλα διισχυρίζεται, προσθέντος οὐδενός· ἀλλ' ὁμοῦ τοῖς ἐν ἥβῃ καὶ
C ἐν δυσμαῖς ἡλικίας, υἱοῖς τε καὶ θυγατράσι, καὶ βοῶν ἀγέλαις, καὶ ἑτέροις θρέμμασι. καὶ γάρ τοι προσήκει τοὺς τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας μεταποιεῖσθαι σπουδάζοντας, τῶν μὲν ἐν κόσμῳ φλαύρων ἀπαλλάττεσθαι κακῶν, καὶ τρίβον ἰέναι τὴν ἐπ' ἀρεταῖς, οὐδὲν τὸ παράπαν τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς τε καὶ διανοίας ἀφιέντας λείψανον, δι' οὗ δὴ πάλιν ταῖς τοῦ πονηροῦ πλεονεξίαις ὑπενεχθεῖεν ἄν. καλεῖ δὲ πρὸς τοῦτο ὁ θεῖος νόμος νεανίσκους καὶ παρθένους, πρεσβύτας μετὰ νεωτέρων, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν, καὶ πᾶν εἶδος τῆς ἐν Χρι-
D στῷ νοουμένης ἡλικίας. οἷς καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης προσεφώνει, λέγων· ἔγραψα ὑμῖν, παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα· ἔγραψα ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς· ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. εἶεν δ' ἂν καὶ ἑτέρως, νεανίαι μὲν τῆς ἀνδρείας τύπος, φρονήσεως δὲ πρεσβῦται, νηπιό-
E τητος δὲ τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης, υἱοί τε καὶ θυγατέρες. σὺν ἀνδρείᾳ γάρ, καὶ φρονήσει, καὶ ἁπλότητι τῇ κατὰ Θεόν, ἀπαιροῦμεν ἐξ ἁμαρτίας εἰς ἁγιασμόν· ἀνδρίζεσθε γάρ, φησί, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία ὑμῶν. καὶ αὖ. γίνεσθε φρόνιμοι, ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. πρόβατα δὲ καὶ βόας συναπαίρειν εἰπών, κατασημαίνει ἂν οἶμαί που, ὅτι προσήκει μηδὲ αὐτὰ μεθεῖναι τῷ Σατανᾷ τὰ σωματικά τε καὶ ἀλογώτερα τῶν ἐν ἡμῖν

κινημάτων. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος γράφει· ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. ΠΑΛΛ. Αἰτίας του δὲ οὕτω ἀνίησι μὲν τοὺς ἐν ἥβῃ καὶ ἐν ἀκμαῖς, μεταποιεῖται δὲ τὴν ἑτέραν ὁ Φαραώ; ΚΥΡΙΛ. Τίνα γὰρ εἶναι φὴς τὸν ἐν Αἰγύπτῳ μένοντα; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἦσαν, οἶμαί που, γύναια δὴ πάντως, παῖδες ἄνηβοι, καὶ ἀσθενεῖς πρεσβῦται, καὶ ἄλογος κτῆσις. ΚΥΡ. Εἶτα, ὦ βέλτιστε, πῶς οὐκ ἐκεῖνο εὐθὺς διανοῇ; ΠΑΛ. Τὸ ποῖον φής; ΚΥΡΙΛ. Τοὺς μὲν γὰρ σφριγῶντάς τε καὶ νέους, καὶ ἀκμαιοτέραν ἔχοντας τὴν ἕξιν εἰς εὐσέβειαν, ἡγεῖται φορτικούς. ἀπαλλάττεται γὰρ, οἶμαι, καὶ οὐχ ἑκὼν, τῶν ἀνθεστηκότων, οἳ καί εἰσιν ἀντιπαρατάττειν οἷοί τε, καὶ σφίσιν ἑαυτοῖς ἐπαμύνειν ἀδικουμένοις, κατά γε τὸ, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. μεταποιεῖται δὲ λίαν τοῦ μὴ ἀνδρίζεσθαι πεφυκότος, καὶ ὡς γένος ἀδρανὲς καὶ ἀφιλοπόλεμον, ἀγαπᾷ τὸ τοιοῦτο ἐν ἑαυτῷ φρόνημα τὸ θῆλυ καὶ μαλθακόν, καὶ οἷον ἀφηβηκός τι καὶ ἄναλκι, καὶ μειρακιῶδες ἔτι, καὶ τὸ παχύ τε καὶ ἀλογώτερον, ὡς ἐν τύπῳ βοσί τε καὶ προβάτοις. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ψευδομυθεῖ δὲ πάλιν ὁ σκληρόγνους τε καὶ ἀκαμπὴς Φαραώ. εἶτα ταῖς τῆς ἀκρίδος συμβολαῖς ὅλης, ὡς εἰπεῖν, δαπανωμένης αὐτοῖς τῆς χώρας, μετάπεμπτον ποιεῖται Μωσέα, συνέποντος Ἀαρὼν, καί φησι· πορευθέντες λατρεύσατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, πλὴν τῶν προβάτων καὶ τῶν βοῶν ὑπολίπεσθε, καὶ ἡ ἀποσκευὴ ὑμῶν ἀποτρεχέτω μεθ' ὑμῶν· καὶ εἶπε Μωσῆς, ἀλλὰ καὶ σὺ δώσεις ἡμῖν ὁλοκαυτώματα, καὶ θυσίας ἃ ποιήσομεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. καὶ τὰ κτήνη ἡμῶν πορεύσεται μεθ' ἡμῶν, καὶ οὐχ ὑπολειψόμεθα ὁπλήν, ἀπ' αὐτῶν γὰρ ληψόμεθα λατρεῦσαι Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. ΠΑΛ. Καὶ τίνα τοῖς εἰρημένοις παρά γε τοῦ πανσόφου Μωσέως ἐφαρμόσαιμεν ἂν τὴν διάνοιαν; ἢ πῶς ἄν τις λάβοι τὰ ἐξ Αἰγύπτου καὶ Φαραὼ, καὶ ἀναθείη Θεῷ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μὴν, ὦ ἑταῖρε, σαφὴς ὁ λόγος. ὁ μὲν γὰρ τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσιν ἀνθεστηκὼς καὶ μαχόμενος, εἰ μὴ παντελῶς ἐξείη τὸ ὑπ' αὐτῷ κεῖσθαί τινας, κἂν γοῦν ἐκ μέρους τοῦτο ἔχειν ἐπιθυμεῖ. ὁ δέ γε τοῦ Θεοῦ νόμος τὸ μηδαμῶς τινὰ ποιεῖσθαι διδάσκει τῶν

itaque diuinus ille Paulus ſcribit, [Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ſic nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem] Rom. 6 PALLADIVS. Sed qua de cauſſa dimittit quidem puberes, & qui adulta iam eſſent ætate, retinet autem ceteros Pharao? CYRILL. Quænam eſſe ais, quæ in Ægypto remaneant? PALLAD. Erant, opinor, mulieres proculdubio, pueri impuberes, infirmi ſenes, & bruta animalia. CYRILLVS. Cur ergo, Palladi, non illud ſtatim cogitas? PALLAD. Quid illud tandem? CYRILL. Robuſtos namque & iuuenes, & qui firmiori iam habitu ſunt ad pietatem, graues ac moleſtos arbitratur: liberare namque ſe cupit, vt puto, quamuis inuitus, ab iis qui ſibi obſiſtunt, qui & contra moliri aliquid poſſunt, & ſuas iniurias propulſare, iuxta illud, [Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.] Iacob. 4. eos autem qui ſe viriliter gerere non poſſunt, obnixè retinet, adamátque genus illud quod muliebri ſenſu ac molli eſt, vt quod infirmum ſit & imbelle: illud item quod nondum ad pubem peruenit, & viribus caret, & ſenſu eſt adhuc puerili: craſſum denique illud & à ratione remotius, quod figuratè bobus & ouibus inſinuatur. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILL. Sed iterum mentitur pertinax ille & rigidus Pharao: deinde cùm locuſtarum examinibus tota ferè ipſorum regio conſumpta eſſet, accerſit Moyſen, quem Aaron eſt comitatus, & inquit, [Ite & ſeruite domino Deo veſtro: verumtamen de ouibus bobuſque veſtris relinquite: & ſupellex veſtra abeat vobiſcum. Et ait Moyſes, Immò verò tu dabis nobis holocauſta & hoſtias quæ faciamus domino Deo noſtro: & iumenta noſtra ibunt nobiſcum: & non relinquemus vngulā; ab ipſis enim accipiemus vt ſacrificemus domino Deo noſtro.] Exod. 10 PALLAD. Quem porrò ſenſum iis quæ à viro ſapientiſſimo Moyſe dicta ſunt, accommodare poſſumus? aut qua tandē ratione quis capiat, ea quæ ex Ægypto Pharaonis permiſſu educta ſunt, Deo fuiſſe oblata? CYR. Atqui, Palladi, perſpicua eſt oratio: is enim qui pietatē colere volentibus obſiſtit, & cum illis pugnat, ſi minus pleno imperio quibuſdam dominari liceat, ſaltem aliqua ex parte id obtinere cupit; at verò Dei lex omni ex parte penitus nos diſcedere docet,

A nihilque relinquere illius ditioni atque imperio ſubiectum: non vllam animæ, non mentis partem, non alicuius corporei motus opportunitatem: ad hæc pulcherrima quæque & eximia, quæ in ſæculari vita ſint, Deo offerre debere docet. id enim ſignificare arbitror, ex Ægypto accipere, ac Deo accepta ſacrificare. An verò non id faciunt, qui ſapientiæ mundanæ armis pro ſacris diuiniſque noſtris dogmatis certant, & dictionis ſplendorem coniunctum cum ſcientiæ acrimonia ſectantur, ac Deo rationale obſequium exhibent? quamuis
B enim [omnis ſapientia à Domino,] vt
Eccleſ. 1. ſcriptum eſt, tamen Poëtas gentilium atque ſcriptores mundano ſpiritu ad eũ eloquentiæ ſplendorem perueniſſe dicimus; itaque beatus Paulus [Non ſpiri-
1. Cor. 2. tum, inquit, mũdi huius accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt, vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis; quæ & loquimur non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtẽſione ſpiritus.] Quòd verò Moyſes licet adumbratè,
C verè tamen dicat quæ in vita hæc ſæculari præcipua habentur, ea minimè à Deo vero reſpui, continuo euidenter oſtendit, in figura duntaxat & vmbra.
Geneſ. 11. Dei namque iuſſu, Ægyptios ſpoliare, aureáque & argentea vaſa mutuo accipere oportere dicit à contubernali ſimul atque vicino. quòd ipſum per mulieres perfectum eſt: ſuſurrationi namque is ſexus eſt & loquacitati aptiſſimus, & ad ſtruendas fraudes ingenioſus. Vaſa porrò aurea & argentea mutuo ab Æ-
D gyptiis ſumpta, ſunt, vt opinor, ac modo dixi, de quibus æquum eſſet quoſdam qui in ſæculo ſunt gloriari, ſi iidẽ Deum quoque verum agnoſcerent. Eſt autem id quod dico rurſus huiuſcemodi. communes ſunt omnibus hominibus mentis atque animæ motus, & aptum ad omnia ingenium tum ad bonum, tum ad malum. Sed qui naturæ præſtantioribus donis rectè vtuntur, præclaram atque egregiam vitam agunt: at qui hæc
E ad ea quæ minimè oportet ſtultiſſimè detorquent, indicant quodam modo naturæ bona etiam ad res turpiſſimas transferri poſſe. Fortitudo enim & prudentia, præclara ſunt illa quidem optime vtentibus, eadem rurſus non rectè poſſidentibus noxia: contingit enim fortiter ac prudenter ſe gerere cum laudibus ac plauſu, contingit item hæc eadem cum magno omnium dedecore poſſidere: hæc autem communia ſunt &

ἀποφοίτησιν, οὐδ᾽ ὁποιασοῦν ὑπ᾽ αὐτοῦ κεῖσθαί τε καὶ μένειν ἐῶντας, οὐ ψυχῆς, οὐ νοῦ μέρος, οὐ σωματικοῦ κινήματος ἀφορμὴν· προσέτι δὲ δεῖν καὶ τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς τὰ κάλλιστά τε καὶ ἐξαίρετα προσκομίζειν Θεῷ. τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῦν, τὸ ἐξ Αἰγύπτου λαβεῖν, καὶ καθιερῶσαι Θεῷ. ἢ οὐχὶ τουτὶ δρῶσιν αὖ οἱ διὰ σοφίας κοσμικῆς τοῖς ἱεροῖς τε καὶ θείοις ἡμῶν ἐπαγωνιζόμενοι δόγμασι, καὶ τὸ λαμπρὸν ἐν λέξει, καὶ τὸ ἐν εἰδόσι πικρὸν θηρώμενοι, καὶ τὴν λογικὴν λατρείαν ἐπιτελοῦντες Θεῷ; πᾶσα μὲν γὰρ σοφία παρὰ Κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀλλ᾽ ἐν πνεύματι κοσμικῷ τοὺς παρ᾽ Ἕλλησι ποιητὰς καὶ λογογράφους εἰς τοῦτο λαμπρότητος τῆς κατ᾽ εὐγλωττίαν ἀφῖχθαι φαμέν. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, οὐ τὸ πνεῦμα, φησὶ, τοῦ κόσμου τούτου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ Θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς σοφίας ἀνθρωπίνης λόγοις, ἀλλ᾽ ἐν ἀποδείξει πνεύματος. ὅτι δὲ καὶ ἀληθῶς ὁ Μωσῆς ἐν σκιαῖς ἔτι, τὰ ἐξαίρετα τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς οὐκ ἀπόβλητα γενήσεσθαι λέγων τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ, παραχρῆμα δείκνυσιν ἐναργῶς, πλὴν ὡς ἐν τύπῳ καὶ σκιᾷ. Θεοῦ γὰρ προστάττοντος σκυλεύειν τοὺς Αἰγυπτίους, χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ σκεύη χρήσασθαι δεῖν ἔφασκε, παρά τε συσκήνου καὶ γείτονος, ὃ δὴ καὶ περαίνεται διὰ γυναικῶν. ψιθυρὸν γὰρ ἀεί πως ἐστὶ τὸ χρῆμα καὶ λαλίστατον, καὶ πρὸς ἀπάτην εὐμήχανον. σκεύη δὲ οἶμαι χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων εἴη ἂν, καθάπερ ἀρτίως ἔφην, τὰ οἷς ἦν εἰκὸς κατασεμνύνεσθαι τῶν ἐν κόσμῳ τινὰς, εἰ καὶ Θεὸν εἰδεῖεν τὸν ἀληθινόν. ἔστι δὲ ὅ φημι τοιόνδε τι πάλιν. κοινὰ μὲν γὰρ ἅπασιν ἀνθρώποις τὰ νοῦ τε καὶ ψυχῆς κινήματα, καὶ ἡ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ἐπιτηδειότης ἀγαθοῦ τε καὶ πονηροῦ. ἀλλ᾽ οἱ μὲν τοῖς τῆς φύσεως πλεονεκτήμασιν ἀποκεχρημένοι καλῶς, τὸν εὐκλεᾶ καὶ ἐξαίρετον κατορθοῦσι βίον. οἵ γε μὴν ἐφ᾽ ἃ μὴ προσῆκεν ἀνοητότατα παρατρέποντες, παρασημαίνουσί πως τὰ τῆς φύσεως ἀγαθὰ καὶ τὴν ἐπ᾽ αἰσχίστοις ἰέναι πείθουσιν. ἀνδρεία τε γὰρ καὶ φρόνησις καλὰ μὲν τοῖς ἄριστα κεχρημένοις, ἐπιζήμια δὲ τοῖς οὐκ ἔχουσιν ὀρθῶς. ἔξεστι μὲν γὰρ ἀνδρίζεσθαι καὶ φρονεῖν σὺν ἐπαίνῳ καὶ κρότοις· ἔξεστι δὲ αὖ σὺν πολλῇ δὴ ταῦτα κεκτῆσθαι καταβοῇ. ταυτὶ δὲ κοινὰ καὶ

ἐν πᾶσιν ἐστὶ, καὶ ἐν τοῖς ἔτι πλανωμένοις, καὶ ἐν τοῖς εἰδόσι Θεόν. ὅτε τοίνυν ἡ πάλαι φαυλότητος ἐργάτις ἀνδρεία, καὶ τὸ ἐν συνέσει πανοῦργον μεταπεποίηντο πρὸς ἡμῶν εἰς τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ, μονονουχὶ καὶ ἐξ Αἰγυπτίων ληφθέντα, καὶ ἐκ τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς, ἱερά τε καὶ εὐπρόσδεκτα γίνονται τῷ Θεῷ. μεταρρυθμίζεται γὰρ εἰς ἀρετῆς χρείαν, καὶ ὑπουργίαν ἁγιασμοῦ, καθάπερ ἀμέλει τὰ ἐξ Αἰγύπτου σκεύη χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ πρὸς κατασκευήν τε καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἁγίας σκηνῆς ἀνεδείχθη χρήσιμα. μετὰ δὲ τὸ σκυλεῦσαι τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ τὸν πρωτοτόκων τὸν θάνατον, λελύτρωνται μόλις οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, καταθύσαντες τὸν ἀμνὸν εἰς τύπον Χριστοῦ. ἦν γὰρ οὐχ ἑτέρως δυνατὸν τοῦ τοιοῦδε τυχεῖν, ἐπείπερ ἐστὶ πᾶσα λύτρωσις ἐν Χριστῷ, καὶ δι' αὐτοῦ πᾶσα δόσις ἀγαθή. ἐκπέμπονται δὲ τῆς Αἰγυπτίων, κατὰ μέσην νύκτα, μονονουχὶ σκότους τε ὁμοῦ καὶ δουλείας ἀπαλλαττόμενοι. ἐν γάρ τοι σκότῳ τῷ νοητῷ, καὶ οὐκ ἐν φωτὶ τῷ θείῳ, τὸ δοῦλον εἰς ἁμαρτίαν ἀεί πως εἶναι φιλεῖ. πᾶς γὰρ ὁ τὰ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν. ἄζυμον δὲ τὸ σταῖς ἐκφέρεται, καὶ ἐπισιτισμοῦ δίχα φεύγουσι. κατεβιάζοντο γὰρ, φησὶν, οἱ Αἰγύπτιοι τὸν λαὸν, σπουδῇ ἐκβαλεῖν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς γῆς. εἶπον γὰρ ὅτι πάντες ἡμεῖς ἀποθνήσκομεν. ἀνέλαβε δὲ ὁ λαὸς τὸ σταῖς αὐτῶν πρὸ τοῦ ζυμωθῆναι τὰ φυράματα αὐτῶν, τὰ ἐνδεδεμένα ἐν τοῖς ἱματίοις αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὤμων. οὐ γὰρ οἶμαι δεῖν, τοὺς τῷ Θεῷ κολλᾶσθαι μέλλοντας, οἰκειότητά τε πρὸς αὐτὸν ᾑρημένους, κακίας λείψανον ἐπιφέρεσθαι κοσμικῆς, οὔτε μὴν ἀλλοτρίαις τε καὶ ἀνιέροις ἐφοδιάζεσθαι τροφαῖς, δῆλον δὲ ὅτι ταῖς νοηταῖς. ἀζύμους δὲ εἶναι φιλεῖν ἀρετῆς, τὸ ἐφίεσθαι λοιπὸν τοῦ ζωογονοῦντος τὸν κόσμον. ἑορτάσουσι γὰρ οἱ τοιοίδε καθαρῶς, καὶ τὴν ἀξιόληπτον τῷ Θεῷ λατρείαν ἀποπεραίνοντες, ὑπ' αὐτοῦ μενοῦσι διαπαντός. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄραρεν οὖν, ὅτι καθάπερ εἴς τινος γῆς ἁγίας τε καὶ ἱερᾶς ἐφικέσθαι χρὴ τοὺς οἵπερ ἂν εἶεν φιλόθεοί τε καὶ ἀγαθοὶ, τῆς ὑπὸ Χριστῷ καὶ ἀτυραννεύτου ζωῆς. ἐπείγεσθαι δὲ καταθύειν οὐκ ἐν τῇ τῶν ἐχθρῶν, τουτέστιν, οὐκ ὄντας ἐν ἕξει τῇ φιλαμαρτήτῳ, καὶ οὐκ ἀμωμήτῳ λίαν, ἐν προθυμίαις δὲ μᾶλλον τῇ εἰς ἀρετὴν, καὶ ἐν ἠθῶν καταστάσει, τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐξω-

A in omnibus, tam in iis qui adhuc in errore verſantur, quàm in iis qui Deum agnouerunt. Cùm igitur fortitudo, quæ priùs nequitiæ fuerat artifex, & illud acumen intelligentiæ ab Ægyptiis quodammodo & è ſæculari vita ſumptum ad id conuertimus, quod Deo gratum eſt, ſacra tum erunt acceptaque Deo; transferuntur enim ad virtutis vſum ſanctitatiſque miniſterium; vt illa nimirum ex Ægypto aurea argenteaque vaſa ad extruendum perficiendumque tabernaculum vtilia fuiſſe declaratum eſt. B Poſt expoliationem igitur Ægyptiorum, ac mortem primogenitorum, vix tandem liberati ſunt Iſraëlitæ, cùm agnum in Chriſti figuram immolaſſent; neque enim id aliter aſſequi poterant; nam omnis redemptio in Chriſto eſt, ac per ipſum omne datum optimum. (Iacob. 1) Emittuntur autem ex Ægypto ſub noctem mediam, propemodū è tenebris ſimul ac ſeruitute profecti; C qui enim ſerui ſunt peccati, ſemper ferè cupiunt in tenebris ſpiritualibus eſſe, non in lumine diuino: [omnis enim qui male agit, odit lucem,] (Ioan. 3) vt Saluator ait: Infermentata quoque conſperſio effertur, ac ſine viatico fugiunt, [Vrgebant enim, inquit, Ægyptii populum, vt feſtinanter eiicerent eos de terra: dixerunt enim, Omnes nos morimur. Tulit autem populus conſperſionem ſuam antequam fermentarentur maſſæ eorum, quas ligauerant in veſtibus ſuis, ſuper humeros.] (Exod. 12) D Neque enim, vt opinor, debent qui Deo adhæreſcere velint, eiuſque familiaritatem inierint, ſæcularis malitiæ reliquias ferre, neque extraneo profanóque viatico, ſpirituali nimirum, instructi ad iter accingi; ſed azymi ac ſinceri eſſe, panémque eum expetere, qui viuificat mundum: eiuſmodi namque homines purè feſta celebrabunt, ac dignum Deo cultum exhibebunt, ac perpetuò in illius poteſtate permanebunt. E PALLAD. Conficitur ergo; quicunque illi ſunt homines Dei amatores ac probi, eos tanquā ad ſacram ſanctamque terram, ad vitam nempe, ſub Chriſti ditione agendam, & à tyrannidis vi liberam peruenire oportere, atque contendere, vt ſacrificent non in hoſtium finibus, id eſt, non eo animi habitu cui peccata placent: etſi non admodum perfecto, prompto tamen atque ad virtutem erecto; eóque morum ſtatu, qui longè ſit à diaboli tyrannide remo-

tus. CYRILLVS. Ne tu rem aliter ſe habere, quàm hoc modo, ſuſpiceris, Palladi, rectè enim à nobis concluſa eſt oratio. Facilè autem eſt ſi libeat etiam in alia imagine hoc idem contemplari. Nam cùm ſanctæ ciuitatis habitatores, Hieruſalem, inquam, præcipiti in omnia ſcelera curſu Deum omniũ Saluatorẽ offendere auſi eſſent; in poteſtatem Babyloniorum venerunt: quos illi cùm vi armiſque cepiſſent, ſeruire iubebant: victoribus enim victos etiam inuitos cedere neceſſitas cogebat. Cùm itaque conſternati admodum eſſent, & propter inopinatas calamitates ingemiſcerent, vel exiguum interdum laborum ſolatium quærebant: id autem erat, compoſitis in Dei laudem carminibus, præſentis mœroris acerbitatem lenire. [Memor enim fui Dei, inquit David, & delectatus ſum.] quibus verbis pronunciauit Dei carmina ſpiritualem eſſe feſtiuitatem: ſed volentibus carmina dicere, & conſuetum officium explere turpe propemodum videbatur, dulcem adeo ſonum alienigenarum auribus committere, & ſuauiſſimum ſibi iucundiſſimumque carmen in aërem quodammodo fundere, deridentibus interdum Babyloniis, & grauiter omnino muſicorum inſtrumentorum cantica ferentibus. itaque dicebant, [Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.] in qua ciuitate ex legis morumque Iudaicorum præſcripto laudis hoſtia cum offerretur, fidibus ac tibiis peragebatur, quo Dei templum adeuntes ſuauitate carminũ demulcerẽtur. Sed cùm eſſent apud exteras nationes iugo ſeruitutis obſtricti, ingemiſcẽtes dicebant [In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra;] ipſam à carminibus ceſſationem hoc ipſo ſignificãtes; infrugifera eſt enim ſtirps, imò frugiperda, vt melius dicam, ſalix: ſic enim à Græco quodam poëta, ὠλεσίκαρπος, dicta eſt. Ad ceſſationem igitur & ſterilitatem appenſa erant inſtrumenta muſica; cauſſamque ceſſationis huius inclamantes dicunt, [Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?] Sed cùm attuliſſet ad eos Baruch Hieremiæ verba, [Flebant omnes, inquit, & ieiunabant & orabant in conſpectu Domini & congregauerunt argentum, ſecundum quod potuit vniuſcuiuſque manus, & miſerunt in Hieruſalem ad Ioacim filium Helciæ, filii Salom Sacerdotem, & ad

Pſal. 76.

Pſalm. 136.

Homer. Odyſſ. k.

Baruch. 1.

A κισμένη. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μὴ ἑτέρως ἔχειν ὑπολάβοις ἢ οὕτως, ὦ Παλλάδιε· πέπτωκε γὰρ ὀρθῶς ἡμῖν ὁ λόγος. ῥᾷστα δ' εἰ δοκεῖ καὶ δι' ἑτέρας αὐτὸ θεωρεῖν εἰκόνος. ἐπειδὴ γὰρ διὰ τῆς εἰς τὴν ὁποιανοῦν τῶν ἐκτόπων ἀποδρομῆς κατελύπουν ἀπότολμοι τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Θεόν, οἱ τὴν ἁγίαν οἰκοῦντες πόλιν, φημὶ δὴ τὴν Ἱερουσαλήμ, ὑπὸ χεῖρα γεγόνασι τῶν Βαβυλωνίων, οἱ καὶ δορυκτήτους ἑλόντες δουλεύειν ἐκέλευον. εἴκειν γὰρ ἦν τοῖς κρατοῦσιν ἀνάγκη, καὶ οὐχ ἑκόντας αὐ-B τούς, οἱ δὲ ἁλόντες λίαν, καὶ ἐπὶ ταῖς ἀδοκήτοις συμφοραῖς καταιμώζοντες, κἂν γοῦν δύνασθαι βραχεῖάν τινα παραψυχὴν ἐζήτουν ἔσθ' ὅτε. τοῦτο δὲ ἦν, ταῖς εἰς Θεὸν ὑμνῳδίαις τῆς ἐνούσης αὐτοῖς λύπης ἀπαμβλύνεσθαι τὸ δριμύ, ἐμνήσθην γὰρ τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην ὁ θεῖος ἔφη Δαβίδ, ἑορτὴν ἀποφαίνων πνευματικὴν, τὴν εἰς Θεὸν ὑμνῳδίαν. ἀλλ' αἰσχρὸν εἶναί πως ἐδόκει τοῖς ᾄσματά τινα ἐθέλουσι, καὶ τὰ συνήθη πληροῦν, τὴν οὕτω γλυκεῖαν C ἠχὴν τοῖς τῶν ἀλλοφύλων ὠσὶν ἐνιέναι φιλεῖν, καὶ τὸ αὐτοῖς ἥδιστόν τε καὶ λιγυρώτατον μέλος, οἱονεί πως ἤδη καὶ εἰς ἀέρα ῥιπτεῖν, καταγελώντων ἔσθ' ὅτε τῶν Βαβυλωνίων, καὶ ἀχθομένων εἰς ἄγαν ταῖς δι' ὀργάνων ᾠδαῖς. τοιγαροῦν καὶ ἔφασκον. ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν, ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών, ἐν ᾗ κατὰ νόμους καὶ ἔθη τὰ Ἰουδαίων, ἡ τῆς αἰνέσεως θυσία προσεκομίζετο χορδαῖς καὶ ὀργάνοις ἐκπεραινομένη, καὶ καταχη-D λοῦσα τοῖς μέλεσι τοὺς τῷ θείῳ προσιόντας ναῷ. ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἐν ἀλλοτρίῳ ζυγῷ δουλείας κατεσφιγμένοι, κατολοφυρόμενοι λέγουσιν. ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν· τὸ ἐν ᾠδαῖς ἀπρακτεῖν, δι' αὐτοῦ δὴ τούτου κατασημαίνοντες. ἄκαρπον γὰρ, μᾶλλον δὲ ὠλεσίκαρπον ἡ ἰτέα φυτόν, εἴρηται γὰρ ὧδε παρά τῳ τῶν παρ' Ἕλλησι ποιητῶν. ἀνέκειτο τοίνυν εἰς ἀπραξίαν τε καὶ ἀκαρπίαν, τὰ τῆς ᾠδῆς ὄργανα. καὶ τῆς εἰς τοῦτο ῥᾳστώνης τὴν ἀ-E φορμὴν ἀνακεκραγότες λέγουσι. πῶς ᾄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; διακομισθέντος δὲ αὐτοῖς τοῦ Βαροὺχ τοὺς Ἱερεμίου λόγους ἔκλαιον πάντες, φησί, καὶ ἐνήστευον καὶ ηὔχοντο προσευχὴν ἐναντίον Κυρίου, καὶ συνήγαγον ἀργύριον, καθὰ ἑκάστου ἐδύνατο ἡ χείρ. καὶ ἀπέστειλαν εἰς Ἱερουσαλὴμ πρὸς Ἰωακεὶμ υἱὸν Χελκίου, υἱοῦ Σαλὼμ τὸν ἱερέα, καὶ πρὸς

τοὺς ἱερεῖς καὶ πρὸς πάντα τὸν λαὸν τὸν εὑρεθέντα μετ' αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ. καὶ μεθ' ἕτερα. καὶ εἶπον, ἰδοὺ ἀπεστάλκαμεν πρὸς ὑμᾶς ἀργύριον, ἀγοράσατε τοῦ ἀργυρίου ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας, καὶ λίβανον, καὶ ποιήσατε μαννά, καὶ ἀνοίσατε ἐπὶ θυσιαστήριον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. πρέπειν γὰρ ᾤοντο σφίσι μὲν, οὐχὶ θύειν ἔτι, γῆς μὲν ἁγίας ἐξῳκισμένοις, περιπλέουσι δὲ τέως ὑπὸ Θεῷ μὲν οὐκέτι, κατεζευγμένοις δὲ ὥσπερ ἑτέρῳ καὶ ὑπὸ χεῖρα πεσοῦσι τὴν τυραννικὴν, τοῖς γε μὴν ἔτι τὴν ἁγίαν οἰκοῦσι πόλιν, λειτουργίας τε τῆς ἱερᾶς λαχοῦσι τὴν δόξαν, ἀπονέμουσι τὴν λατρείαν, ὀρθῷ δηλαδὴ χρώμενοι λογισμῷ, πρὸς τὴν τοῦ πρέποντός τε καὶ ἀναγκαίου κατάσκεψιν. καὶ αὐτὸς δὲ ἡμῖν ὁ σοφώτατος Δανιὴλ, ἱερῶν μὲν εἴχετο σπουδασμάτων, ὁμοῦ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις αἰχμάλωτος ὤν, τὸ τῆς ἀνάγκης κατεσοφίζετο χρῆμα. καὶ τίνα τρόπον, ἐρῶ. προσηύχετο γὰρ τρὶς τῆς ἡμέρας καιροῖς. ἀλλ' ἦσαν αὐτῷ βλέπουσαί τε καὶ ἀνεῳγμέναι πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ αἱ θυρίδες ἐν τοῖς ὑπερῴοις. γέγραπται γὰρ οὕτω. εὐπρόσδεκτον γὰρ τότε μάλιστα ἔσεσθαι παρὰ Θεῷ τὴν ἰδίαν ᾤετο προσευχὴν, εἰ γῆς ἀλλοτρίας καὶ μεμιασμένης, εἰ μὴ σαρκὶ δύναιτο τυχὸν, κἂν γοῦν ἐννοίαις ἀπονοσφίζοιτο, καὶ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι, πρὸς τὴν τῷ Θεῷ φιλαιτάτην ἀφορῶν γῆν, εἰς αὐτὸν δὲ ὥσπερ εἰσφρήσας τὸν ναὸν, τὴν ὑπὲρ ὧν ἂν ἕλοιτο προσάγοι λιτήν.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖγε ὡς ἀληθῶς ὁ σύμπας ἡμῖν διήρτισται λόγος.

A Sacerdotes, & ad omnem populum, qui inuētus eſt cum eo in Hieruſalem.] Et poſt pauca, [Et dixerunt, ecce miſimus ad vos argentum, emite argento holocauſta, & pro peccato, & incenſum, & facite manna, & offerte ad aram Domini Dei noſtri.] Decere enim arbitrabantur, vt ipſi quidem à ſacrificiis interim abſtinerent, cùm procul à terra ſancta verſarentur, neque adhuc ſub Dei imperio degerent, ſed alteri domino ſubiecti eſſent, & in ditionem Tyrannicam veniſſent, iis autem, qui in B ſancta ciuitate adhuc habitabant, ſacrorúmque adminiſtrandorum glorioſum officium ſortiti erant, diuini cultus partes demandant; in quo ſcilicet quid deceret, quidve neceſſe eſſet optima ratione conſiderauerunt. Ipſe ille quoque ſapientiſſimus Daniel ſacris quidem ſtudiis vacabat: cumque vnà cum aliis captiuus eſſet, ipſo quoque neceſſitatis malo ſapienter abuſus eſt: dicam quomodo: tribus namque temporibus per dies ſingulos orabat; habebat autem in ſolario feneſtras, quæ Hieruſalē verſus C ſpectabant, atque patebant: ſic enim eſt ſcriptum. orationem namque ſuam cum Deo gratam fore putabat, cùm ſi minus corpore poſſet, animo ſaltem à terra extera atque odioſa ſeiungeretur, & mentis oculis in terram Deo gratiſſimam ſpectaret; & in ipſum velut illatus templum, preces pro quibus vellet, offerret. PALLADIVS. Pulcherrimè certe tota eſt à nobis abſoluta diſputatio.

Daniel.

FINIS LIBRI PRIMI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER SECVNDVS.

Mortem, quæ ex peccato conſecuta eſt, atque Diaboli tyrannidem euitari nullo modo poſſe, niſi per ſanctificationẽ, quæ ex Chriſto eſt: iuſtificationémq; non in lege, ſed in Chriſto eſſe.

A Ὅτι ἀμήχανον διαφυγεῖν τὸν ἐξ ἁμαρτίας θάνατον, καὶ τὴν τοῦ διαβόλου πλεονεξίαν, εἰ μὴ δι' ἁγιασμοῦ τοῦ κατὰ Χριστὸν, καὶ ὅτι οὐκ ἐν νόμῳ ἡ δικαίωσις, ἀλλ' ἐν Χριστῷ.

REM igitur eum glorioſã eſſe, Palladi, tum verò in primis vtilem ab eo ſeiũgi cupere, quod ſuapte natura noceat; expetere item, vt Deo ſeruiamus, luculenta ratione à nobis demonſtratum eſt. PALLAD. Eſt certè; CYRIL. Omnibus quoque modis ab iis, quæ turpia ſunt egreſſos, quæ honeſta ſunt,

ΧΡΗΜΑ μὲν οὖν, ὦ Παλλάδιε, τὸ ἀπονοσφίζεσθαι φιλεῖν τοῦ κακίστου πεφυκότος, ἐφίεσθαι δὲ δεῖν τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δουλείας, ὡς εὐκλεές τε καὶ ὀνησιφόρον, οὐκ ἀγεννὴς ἡμῖν διέδειξε λόγος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ γὰρ οὔ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅλους δ' ὅπως γε μὴν τῶν αἰσχιόνων ἀπαίροντας, τὰ ἀμείνω ὅτι προσήκει

E

ἡμᾶς ὅτι ζητεῖν, εὖ μάλα διεβεβαιούμεθα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Χρῆναι δὲ οὕτω λοιπὸν ἐδόκει τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς τὸ φιλήδονον, καὶ τὴν ἐπὶ ταῖσδε τύρβην ἰόντας ὡς ἀπωτάτω καταθύειν ἐπείγεσθαι τῷ Θεῷ, καὶ εἴπερ ἐν ἐρήμῳ γεγονότας διαθέσει νοῦ, χολαίαν καὶ καθαρωτάτην, καὶ μολυσμοῖς οὐ βατήν, καλὴν δὲ καὶ εὐπρόσδεκτον ἐπιτηδεύειν αὐτῷ τὴν λατρείαν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐδόκει γὰρ ὧδε. ΚΥΡΙΛ. Καὶ μὴν, ὅτι καθειργνύντος ὑφ' ἑαυτῷ καὶ συνέχειν ἡμᾶς ἐθέλοντος ἐκ πλεονεξίας τοῦ Σατανᾶ, θεῖος ἐκάλει νόμος εἰς ἐλευθέρου ἀξίωμα, τὴν περὶ τῶν ἀρίστων εἰσήγησιν ταῖς ἐκείνου βδελυρίαις ἀντιθεὶς, καὶ πρὸς τὰ ἀμείνω παιδαγωγῶν, ἐκ μυρίων ὅσων τῶν παραδειγμάτων διελευκαίνετο; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Θεὸς οὖν ἄρα τῆς σωτηρίας ὁ χορηγὸς, καὶ ἁπάσης ἡμῖν εὐημερίας πρύτανις, τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος καταδεικνύων τὴν ὁδὸν, μεσιτεύοντος τοῦ Χριστοῦ. ἢ γὰρ οὐχὶ τύπος ἂν γένοιτο, καὶ μάλα σαφὴς τῆς διὰ Χριστοῦ μεσιτείας, ἡ διὰ Μωσέως; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίνα τρόπον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μωσῆς μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος σαρκικῆς δουλείας ἐξεκόμιζε τὸν Ἰσραὴλ καὶ τῶν εἰς πλινθείαν ἐξῄρητο πόνων, ἔργων τε τῶν περὶ γῆν, καὶ μεταίχμιος ὥσπερ τι κείμενος Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τοὺς ἄνωθεν σφίσι διεκόμιζε λόγους. ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, τὰ ὡς ἐν τύποις καὶ σκιαῖς, μεταχαράττων εἰς ἀλήθειαν, δουλείας ἡμᾶς ἐξέλκει τῆς νοητῆς, τὴν μὲν πάλαι καθ' ἡμῶν τυραννήσασαν ἁμαρτίαν ἐξιστάς, κατασείων δὲ τοῦ διαβόλου τὸ κράτος, καὶ φρονήματος μὲν ἐπιγείου καὶ τῶν περὶ σάρκα σπουδασμάτων ἀποφοιτᾶν ἀναπείθων τοὺς ἕπεσθαι δεῖν οἰομένους αὐτῷ, μεταπλάττων δὲ ὥσπερ εἰς ἔφεσιν ἀρετῆς, ἀριδηλότατά τε ἡμῖν τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἀπαγγέλλων θέλησιν. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν. τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ, οὐκ ἔστιν ἐμὰ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. καὶ πάλιν. ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκε, τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω. καὶ γνοὺς ὁ Μωσῆς εἰκόνα καὶ ἀποτύπωσιν τῆς ἐν Χριστῷ μεσιτείας, τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐποιεῖτο, λέγων τοῖς ἐξ Ἰσραήλ. προ-

A quærere nos oportere, ſatis confirmauimus? PALLADIVS. Maximè verò. CYRILL. Ita denique opus eſſe videbatur, à mundanæ huius vitæ voluptatibus, & turbis, quibus earum cauſſa diſtinemur, quam longiſſime digreſſos, ad ſacrificium Deo offerendum properare; neque aliter quàm ſi in eremo verſaremur affectu mentis, quietum ac maximè purum, atque ab omni inquinamento remotum, præclarum verò, & acceptabilem illi cul-
B tum exhibere? PALLAD. Ita eſt. CYRILLVS. Quomodo etiam ſub ſua nos ditione cum ſatanas conſtrinxiſſet, & vſurpato dominatu concluſos detinere vellet, diuina lex ad libertatis dignitatem vocarit; idque effecerit, monita quibus ad actiones optimas hortaretur, illius impuritatibus opponendo, atque ad meliorem nos vitæ rationem inſtituendo, plurimis eſt exemplis perſpicuum factum? PALLAD. Prorſus. CYRILLVS.
C Eſt igitur Deus ſalutis tributor, & omnis nobis felicitatis auctor, qui viam oſtendat, qua Chriſto mediatore interpoſito ad illius familiaritatem perueniri poſſit. An non enim figura eſt, eaque ſatis expreſſa Chriſti interuentionis, illa Moyſi mediatoris interpoſitio? PAL. Quonam modo? CYR. Moyſes enim ille vir ſanè admirandus, à carnali ſeruitute eripuit Iſraëliticum populum, & à laboribus coquendorum laterum, ab operibus etiam in terra extruendis exemit; ac veluti medius
D quidam limes inter Deum & homines interiectus, ad illos cælitus exauditas voces perferebat: Dominus verò noſter Ieſus Chriſtus ea, quæ in figura & vmbris tradita fuerant, ad veritatem transferens, à ſpirituali ſeruitute nos extrahit, in eo quod peccatū, quod diu nobis dominatum fuerat, expellit, Diabolique imperium euertit; & ſectatores ſuos à terreno ſenſu, rerúmque carnalium ſtu-
E dio refugere ſuadet; eoſque quodammodo reformat ad ſtudiū virtutis, apertiſſiméque nobis Dei ac Patris voluntatem annuntiat; ideóque dixit, [Verba, quæ ego loquor vobis, non ſunt mea; ſed eius, qui miſit me, Patris;] itemque, [A me ipſo non loquor; ſed qui miſit me, Pater, ipſe mihi mandatū dedit, quid dicam, & quid loquar.] Ac Moyſes certè in ſuis rebus imaginem atque formam quandā ſe gerere illius Chriſti interuentionis intellexit, cùm dixit filiis Iſraël,

Ioan. 14.

Ioan. 12.

A [Prophetam ex fratribus tuis excitabit, ſicut me, dominus Deus tuus: illum audietis iuxta omnia, quæcunque expetiſti à domino Deo tuo in Horeb, in die concionis.] Igitur quęcunque per Moyſen agebantur, illáque vis interuentionis eius, figura quædam erat & imago; at Chriſti interuentionis forma magis ineffabilis eſt. Ille enim legis & vmbræ miniſter fuit, & acceptæ diuinitus inſtitutionis interpres: Chriſtus autem, vt legis ac Prophetarum dominus, quæ ſibi videntur decernit; & mediator fuit, cũ B in eo concurreret, atque in vnum quodammodo conueniret tum diuina, tum humana natura: has enim ambas ſimul iunctas intelligimus Chriſtũ. [Ac Moyſes quidem vt ſeruus in totam eius domum fidelis; Chriſtus autem vt filius in domo ſua, cuius domus nos ſumus:] qui per fidem, quam in illum habemus, ad veram ſumus libertatem adducti. Conſtat igitur mediatorem carnalis libertatis, literæque & vmbræ, fuiſſe Moyſen illum ſacrarum rerum interpretem: dominum verò noſtrum Ieſum Chriſtum C earum rerum auctorem, quæ ſunt ſupra legem: ac ſpiritus libertatem, illa libertate carnali multis partibus præſtantiorem eſſe largitũ. Itaque Iſraëlitis quamuis carnaliter liberatis dicebat, [Si vos manſeritis in ſermone meo, vere diſcipuli mei eſtis, & cognoſcetis veritatem; & veritas liberabit vos;] & iterum, [Omnis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: ſeruus autem non manet in domo in æternum; filius autem manet in æternum. Si igitur filius vos liberauerit, verè D liberi eritis.] PALLAD. Rectiſſimè dicis. CYRILLVS. Non igitur de carnalium rerum ſplendore gloriandum nobis eſt, ſed de ſpiritus & iuſtitiæ claritate, eius duntaxat, quæ ex Chriſto eſt, non quæ ex lege. Nam, ſi ſeruus habetur quiſquis ſub peccato eſt, nec iuſtificat vllo modo lex; quinimmo condemnat potius, reóſque facit tranſgreſſores; cui non perſpicuum ſit, omnem iuſtificationem in Chriſto conſtare; itémque omnem ſpiritualem perfectionem, quæ per E ſanctificationem habeatur, per ipſum & in ipſo acquiri? Paulus vir certè ſapiẽs in primis ſcribit, [Nõ enim erubeſco Euãgeliũ; Dei enim virtus eſt in ſalutẽ omni credẽti, Iudæo primũ & Græco: Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidẽ, ſicut ſcriptum eſt, Iuſtus autem ex fide viuet.] Veteris quoque legis inutilem vim atque infirmam iis verbis notat,

Hebr. 3.

Ioan. 8.

Rom. 1.

προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου ἀναστήσει σοι ὡς ἐμὲ, Κύριος ὁ Θεός σου. αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ᾐτήσω παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐν Χωρὴβ, τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας. ἐν τύπῳ μὲν οὖν καὶ εἰκόνι τὰ διὰ Μωσέως, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν μεσιτείας ἦν δύναμις· ἀπορρητότερος δὲ τῆς ἐν Χριστῷ μεσιτείας ὁ τρόπος. ὁ μὲν γὰρ νόμου καὶ σκιᾶς διάκονος ἦν, καὶ παιδαγωγίας τῆς ἄνωθεν διερμηνευτής. Χριστὸς δὲ ὡς νόμου καὶ προφητῶν δεσπότης, τὰ αὐτῷ δοκοῦντα θεσμοθετεῖ, καὶ μεσίτης ἦν, συνθεούσης ἐν αὐτῷ καὶ εἰς ἓν ὥσπερ ἰούσης, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος. ἄμφω γὰρ ἅμα νοεῖται Χριστός. καὶ Μωσῆς μὲν ὡς θεράπων εἰς ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ πιστὸς, Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς, ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, οἱ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως πρὸς ἐλευθερίαν ἠγμένοι τὴν ἀληθῆ. ἔφαμεν οὖν, ὅτι μεσίτης μὲν σαρκικῆς ἐλευθερίας, γράμματός τε καὶ σκιᾶς ὁ ἱεροφάντης Μωσῆς. ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τῶν ὑπὲρ νόμον εἰσηγητὴς, καὶ τῆς σαρκικῆς ἐλευθερίας τὴν ἀσυγκρίτως ἀμείνω δωρούμενος, τουτέστι, τὴν κατὰ πνεῦμα. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε καὶ τοῖς σαρκικῶς ἠλευθερωμένοις τοῖς ἐξ Ἰσραήλ· ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστὲ, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. καὶ πάλιν. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας· ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἐστέ. ΠΑΛ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡΙΛ. Καυχησόμεθα δὲ οὖν οὐ τοῖς κατὰ σάρκα λαμπροῖς, ἀλλὰ τοῖς ἐν πνεύματι καὶ δικαιοσύνῃ τῇ κατὰ Χριστὸν, οὐ τῇ κατὰ νόμον. εἰ γὰρ δοῦλοι ἔτι τὸ ὑφ' ἁμαρτίαν, δικαιοῖ δὲ ἥκιστα μὲν ὁ νόμος, κατακρίνει δὲ μᾶλλον καὶ γράφεται παραβαίνοντας, πῶς οὐκ ἂν γένοιτο παντί τῳ σαφὲς, ὅτι πᾶσα δικαίωσις ἐν Χριστῷ, καὶ τελείωσις ἡ ἐν πνεύματι δι' ἁγιασμοῦ, δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ; καὶ γοῦν ὁ σοφώτατος γράφει Παῦλος· οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον, δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. δικαιοσύνη γὰρ Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. νόμου τε τοῦ πάλαι τὸ ἀόνητόν τε καὶ ἀδρανὲς ἔν γε τούτοις καταγράφει, λέγων.

A ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ Θεῷ, δῆλον. ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. ἐν Χριστῷ τοιγαροῦν δικαιούμεθα διὰ πίστεως, ἐκλελυτρώμεθα δὲ δουλείας τῆς νοητῆς. ΠΑΛΛ. Ἀνόνητος οὖν ὁ νόμος; ΚΥΡΙΛ. Οὐ τοῦτό φημι· κεχρημάτισται γὰρ οὐ μάτην. δέδοται δὲ μᾶλλον εἰς βοήθειαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ὅσον μὲν γὰρ ἧκεν εἰς παιδαγωγίαν, καὶ τὸ εἰδέναι τὸ πλημμελὲς, καὶ εἰς τὸ χρῆναι λαβεῖν ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, B πῶς οὐκ ἂν νοοῖτο χρήσιμος; ἀργότερος δὲ πρὸς ἀπόνιψιν ἁμαρτίας, καὶ εἰς τὸ δύνασθαι τελειοῦν εἰς ἁγιασμόν. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος ἡμῖν ἔφη Παῦλος· οἴδαμεν δὲ ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. διὰ γὰρ νόμου, ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. C Δεικτικὸς οὖν ἄρα τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος, οὐκ αὐχημάτων πρόξενος τῶν εἰς ἀρετήν. τὸ γάρ τοι φάναι τυχὸν, οὐ πορνεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐκ ἐπιορκήσεις, καὶ εἴ τι τοιούτοις συνήρμοσται, τὰ τῆς φαυλότητος εἴδη κατασημαίνοντός ἐστι, καὶ ἐξιστάντος ἀκαθαρσίας, οὐκ ἀρετῆς εἴδησιν εἰσκομίζοντος, οὐδὲ τῆς ἀκιβδήλου ζωῆς καταφανεστάτην τοῖς ἀκροωμένοις ποιοῦντος τὴν γνῶσιν. ὡς τό τοι μὴ χρῆναι τὰ αἴσχιω δρᾶν, τοῖς τῆς ἐξαιρέτου πολιτείας D ἐγγράφειν τρόποις, ἀμαθὲς οἶμαί που. δεῖν δὲ οἶμαι καὶ σφόδρα εἰκότως, τότε δὴ μόλις τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἐπαινουμένοις ἡμᾶς δέχεσθαι ψῆφον, εἰ δὲ μισήσαντες καὶ διωσάμενοι τὸ κακὸν καὶ κάτω που μεθέντες, τὸ ἐν ὑπολήψει φαυλότητος καὶ βεβήλου βδελυρίας οὐκ ἀπηλλαγμένον, ἐπ' αὐτὰ τῆς ἀρετῆς ἀναθρώσκομεν τὰ αὐχήματα. καὶ γοῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἐὰν μὴ περισσεύσῃ, φησὶν, ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν, E πλέον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. συνίης οὖν ὅτι, τὴν ἐπέκεινα τοῦ κατὰ νόμον ἐλέγχει δικαιοσύνην προστέταχεν ὁ Σωτήρ, καὶ ἄριστόν γε τὸ χρῆμα εἰδὼς ὁ σοφὸς γράφει Παῦλος. εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον. περιτομὴ ὀκταήμερος ἐκ γένους Ἰσραὴλ, φυλῆς Βενιαμίν. Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος, κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην

[Quòd autem, inquit, in lege nemo iuſtificatur apud Deum, manifeſtum eſt: quia iuſtus ex fide viuit: lex autem non eſt ex fide; ſed qui fecerit ea, viuet in ipſis.] In Chriſto igitur iuſtificamur per fidem, ac redimimur à ſeruitute ſpirituali. PALLADIVS. Eſt igitur lex inutilis? CYRILLVS. Non hoc dico, neque enim fruſtra diuinis reſponſis ſancita eſt; imò verò [in adiutorium data] ſicut ſcriptũ eſt; nam qua parte ad inſtitutionem puerilem pertinebat, & ad iniquitatẽ cognoſcendam, qua etiam ad initia percipienda elementáque ſermonum Dei, cur nõ ex ea parte intelligatur vtilis? Segnior eſt autem ad abluenda peccata, ſanctitatemque perficiendam. Beatus itaque Paulus inquit, [Scimus autem, quòd quæcunque lex loquitur, iis, qui in lege ſunt loquitur, vt omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mundus Deo; quoniam ex operibus legis non iuſtificabitur in conſpectu eius omnis caro; per legem enim cognitio peccati.] Habet ergo lex vim, qua peccatum demonſtret, non gloriam de virtute comparet: nam in eo quod ait, verbi gratia; Non fornicaberis, non adulterabis, non furtum facies, non peierabis, & ſiquid horum ſimile eſt, nequitię genera oſtendit, & impuritates expulit, non virtutis notionem inuexit, aut probatæ vitæ cognitionem perſpicuã auditoribus fecit. Nam iſtuc quidem, non oportere turpia facere, inter præſtantioris vitæ mores annumerare, ſtultum ſit, opinor. Puto autem, idque haud abſurde, ita denique ęquum eſſe, vt in omni rerum laudandarum genere nobis honeſtum iudicium atque comprobatio deferatur, ſi, vitiis dimiſſis ac repulſis, & improbitate ſuperata, impuriſque ſceleribus abiectis, ad ſummum poſtremo virtutis apicem conſcenderimus. Itaque Dominus Ieſus Chriſtus, [Amen, amen, inquit, dico vobis, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.] Intelligis igitur iuſtitiam illa legali excellentiorem præceptam eſſe à Domino noſtro, eamque cùm eſſe præſtãtiſſimam ſciret, Paulus ille ſapiens ſcribit, [Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis; circunciſus octauo die; ex genere Iſraël, ex tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, ſecundum legem Phariſæus, ſecundum æmulationẽ perſequens Eccleſiam, ſecũdum iuſtitiam,

Rom. 1. 17.
Hebr. 9.
Rom. 3.
Matth. 5.
Philip. 3.

quæ in lege eſt, ſine querela: ſed quæ mihi fuerunt lucra, hęc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta: Verumetiã exiſtimo omnia detrimentum eſſe, propter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti domini noſtri; propter quem omniũ detrimẽtum feci, & arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam, & inueniar in illo non habens meam iuſtitiam, quę ex lege eſt; ſed quæ eſt per fidem Chriſti] PAL. Intelligo planè: apertâ enim es oratione vſus. Illud tamen explices velim, Si ad hominem perficiẽdum nõ ſatis erat antiqua lex, cur non à principio potius iuſtitia per fidem, & quæ ex ea exiſtit, ſanctificatio ſancita ſit? CYR. Quia certè, Palladi, id conuenientiſſimè abluitur, quòd ſordidatũ eſt; id abſtergitur, quod eſt inquinatum; id illuſtratur, cui tenebræ ſunt offuſæ. Æquum eſt autem, opinor, iuxta Saluatoris noſtri vocẽ curari, quod infirmũ ſit; vocari verò ad pœnitẽtiam non eos, qui ſanctificati ſunt, ſed qui propter peccata ſint inuiſi. (Matth. 9) An verò negari poteſt, quin fuerit opus, qui ad remiſſionis gratiam vocarentur, eos ante condemnari; vt cùm prius propter infirmitatem, quę in illis eſſet, in ſalutis periculum veniſsẽt, tum denique redempti viderentur? Quocirca neceſſe fuit velut redargutricem quandam, & diligẽtiſſimam infirmitatis omnium accuſatricẽ promulgari legem eam, cui vis oſtẽdendi peccatum ineſſet, vt ne diuinæ benignitatis, quæ per Chriſtum exhibita eſt, magnitudinem ignoraremus. Vbi enim aut quomodo fuerit locus remittẽti gratiæ, niſi prius criminibus demonſtratis, atque conſtitutis? Atque, vt breui vtar oratione, & ad veterum exẽpla recurrã, dicam denuo; Abrahæ ſpopondit quidẽ Deus gratiã per fidem, in eoque homine tanquam in primitiis eorum, qui miſericordiam conſecuti ſunt, remiſſionẽ, quę Dei benignitate præſtatur, ipſa lege nobiliorem fecit; ſcriptum eſt enim, (Geneſ. 15) [Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam;] (Rom. 4) Proteſtatur autem Paulus, atque ait, [Quomodo igitur reputatum eſt? in circunciſione an in præputio? non in circunciſione, inquit, ſed in præputio & ſignum accepit circunciſionẽ, ſignaculum iuſtitiæ fidei, quæ fuit in præputio:] Deumque apertè ſibi dicentem audiuit, (Geneſ. 12) [benedicẽtur in te omnes gentes.] Huius autem verbi [in te] ea vis fortaſſe ſit, vt ad ſimilitudinem tuam ſignificet: eóq; ſenſu cũ Paulus intellexiſſet, inquit, (Galat. 3) [Præuidens autem ſcriptura,

A τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν γε ἡγοῦμαι τὰ πάντα ζημίαν εἶναι, διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην· καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην, τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι μέν, σαφὴς γὰρ ὁ λόγος. πλὴν B ἐκεῖνο φράσον. τί μὴ μᾶλλον ἐν ἀρχαῖς ἡ διὰ πίστεως ἡμῖν δικαιοσύνη, καὶ ὁ κατ' αὐτὴν ἁγιασμὸς ἐθεσπίζετο, εἴπερ οὐκ ἀπόχρη εἰς τελείωσιν ὁ πάλαι νόμος; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι, ὦ ἑταῖρε, φαίην ἄν· ἀπονίζεται μὲν εἰκότως τὸ ῥυπῶν, ἀποσμήχεται δὲ τὸ μεμολυσμένον, καὶ καταφαιδρύνεται τὸ ἐσκοτισμένον. πρέποι δ' ἄν, οἶμαι, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν, θεραπεύεσθαι μὲν τὸ ἠρρωστηκός, καλεῖσθαι δὲ C πρὸς μετάνοιαν, οὐχὶ τοὺς ἡγιασμένους, ἀλλὰ τοὺς ταῖς ἁμαρτίαις ἐπηχθισμένους. ἢ γὰρ οὐχὶ προκαταγινώσκεσθαι χρὴ τοὺς καλουμένους εἰς ἄφεσιν, καὶ ἐκ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀσθενείας κεκινδυνευκότας, ὁρᾶσθαι λελυτρωμένους; ἔδει τοιγαροῦν ἔλεγχον ὥσπερ τινὰ καὶ κατήγορον ἀκριβῆ τῆς ἁπάντων ἀσθενείας, τὸν τῆς ἁμαρτίας δεικτικὸν παραφαίνεσθαι νόμον, ἵνα καὶ τῆς θείας ἡμῶν ἡμερότητος τῆς διὰ Χριστοῦ, μὴ ἀγνοῆται τὸ D μέγεθος. ποῦ γὰρ ἢ πῶς ἡ τῆς ἀφέσεως χάρις, εἰ μὴ ὑποκέοιτο τὰ ἐγκλήματα; καὶ εἰ χρὴ βραχυλογοῦντας καὶ ἐπί τινων ἀρχαίων διηγημάτων ἀναπηδᾶν, ἐρῶ πάλιν, ὅτι τῷ μὲν Ἀβραὰμ ἐπηγγέλλετο ὁ Θεὸς τὴν διὰ πίστεως χάριν· καὶ καθάπερ ἐν ἀπαρχῇ τῶν ἠλεημένων, ἐν αὐτῷ πρεσβυτέραν ἐποιεῖτο τοῦ νόμου, τὴν ἐξ ἡμερότητος ἄφεσιν. γέγραπται γάρ, ὅτι ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. προσδιαμαρτύρεται δὲ λέγων ὁ Παῦ- E λος, πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, φησίν, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομήν, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ. ἤκουσέ τε Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς, ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. τὸ δέ, ἐν σοί, σημαίνοι ἂν τό, καθ' ὁμοιότητα τὴν σήν. οὕτω τε συνεὶς ὁ Παῦλος, φησί. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ

ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ Θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ Ἀβραάμ, ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ. σημεῖον οὖν ἄρα τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως, ἡ περιτομὴ, δεδικαίωται δὲ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, καὶ τῆς ἐν σαρκὶ περιτομῆς πρεσβύτερα φαίνεται τὰ διὰ πίστιν αὐχήματα. φίλος γὰρ ἐκλήθη Θεοῦ. ΠΑΛ. Τίς οὖν ἡ μέλλησις τοῦ κατὰ πίστιν ἁγιασμοῦ, ἐπαπορήσαιμι δ᾽ ἂν εἰκότως, εἶθ᾽ ὅπου δὴ λέγων ὡς ἐν πρεσβυτέρᾳ τάξει τὸ σημεῖον καὶ ὡς ἐν δευτέροις τὸ ὑπέρτερον. ΚΥΡΙΛ. Οὐ γὰρ ἔφαμεν ἀρτίως ὡς ἀξιαγάστου καὶ ἀπορρήτου τινὸς εὐτεχνίας ἔργον ἦν τὸ προαναθεῖναι ἐν χρόνῳ, τῆς δικαιούσης πίστεως τὸν κατακρίνοντα νόμον; ἢ οὐχὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει; καὶ ἡ δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, κατὰ τὸ γεγραμμένον; ΠΑΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛ. Οὐκοῦν νόμος παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. οὗ γὰρ οὐκ ἔστιν νόμος, οὐδὲ παράβασις. παραβάσεως δὲ καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ ῥᾳστώνης πῶς ἂν τις ἴδοι τὴν ἄφεσιν, μὴ προκατακρίναντος ἡμᾶς τοῦ νόμου; ὅτι δὲ ἀληθὲς ὃ φημι, καὶ οὐκ ἐξίτηλός τις ἢ ἀκαλλὴς ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος, συλλήψεται λέγων ὁ Παῦλος· ὥστε ὁ νόμος τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι᾽ ἀγγέλων. Σοφὸς δὲ ἄγαν ὢν τὰς ἐσομένας ἐσαῦθ᾽ ὅτι παρά τισιν εὑρεσιλογίας καὶ ἐπαπορήσεις προαναιρεῖν ἐπιχειρεῖ. ἦν γὰρ δή τινας εἰκὸς τῆς ἐν πίστει δικαιοσύνης ἐπαιτιᾶσθαι τὴν μέλλησιν, καὶ τὴν μεταξὺ τοῦ νόμου παραδρομὴν, εἰς ἀθέτησιν τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἐπαγγελίας γενέσθαι λέγειν. τοιγάρτοι φησίν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἐν νόμῳ ἂν ἦν ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστὸν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. καταλευκαίνει δὲ ἀσαφῆ τὴν ἐπαπόρησιν εὖ μάλα προσθεὶς, τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυ-

A quòd ex fide iuſtificat gentes Deus, prænuntiauit Abraham, [benedicentur inquiens, in te omnes gentes. igitur qui ex fide ſunt, benedicuntur cum fideli Abraham.] Signum eſt igitur circuncisio fidei illius, quæ eſt in præputio; iuſtificatuſque eſt ille non ex operibus legis; & gloriam fidei nobiliorem eſſe quam illa in carne circumcisio, perſpicuum eſt, amicus quippe Dei appellatus PALLADIVS. Quid igitur cauſſę B fuit, cur tamdiu illa ex fide ſanctificatio moraretur, non abſurdè addubitauerim; quæro enim qua de cauſſa signum ipſum antiquiori ſit ordine collocatum, poſteriori verò id quod præſtantius eſt? CYRILLVS. Quid enim, nónne diximus modò admirabilioris cuiuſdam atque ſublimioris artificii opus fuiſſe, vt lex quæ condemnaret, anteuerteret temporis ordine, fidem quæ iuſtificaret? nónne verò lux in tenebris lucet? virtus quoque in infirmitate perficitur, vt ſcriptum eſt? PALLAD. Recte dicis. C CYRILLVS. Igitur lex ſubintrauit vt abundaret peccatum; vbi enim non eſt lex, neque præuaricatio: prȩuaricationis autem & eius, quæ ad hanc perducit, ignauiæ quænam poſſit intelligi condonatio, niſi lex antea nos condemnaſſet? quòd autem verum ſit quod dicimus neq; de hac re vana & inepta ſit oratio, patrocinio Pauli confirmabo, dicentis, [Itaque lex, propter præuaricationes poſita eſt, quouſque veniret ſemen, cui repromiſſum eſt, ordinata per angelos.] D Ceterùm quia ſapientiſſimus erat, futuras quandóque quorumdam hominum verborum argutias atque dubitationes præcidere molitur, etenim veriſimile erat, quoſdam de iuſtitiæ fidei dilatione ac mora conqueri, ac dicere, ideo interim ſubintraſſe legem, vt antiquæ illius promiſſionis firmitas tolleretur. Itaque, inquit [lex igitur aduerſus promiſſa Dei? abſit; ſi enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, verè ex lege eſſet iuſtitia. Sed E cōcluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus: prius autem quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem quæ reuelanda erat in nos; itaq; lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur: at vbi venit fides, iam nō ſumus ſub pȩdagogo, omnes enim filii Dei eſtis, per fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu.] Eiuſdē vero dubitationis obſcuritatem perſpicuā facit adiungēs, [Hoc autē dico, inquit, teſtamentū con-

Rom. 5.

Galat. 3.

Ibid.

firmatum à Deo, quæ poſt quadringētos & triginta annos facta eſt lex, non irritū facit ad euacuandā promiſſionem: nam ſi ex lege hæreditas, iam non ex promiſſione; Abrahæ autem per repromiſſionē donauit Deus.] Cùm igitur lex in peccatum nos cōcluſiſſet, vt pædagogus ad Chriſtum adduxit; finis enim legis, ac prophetarū Chriſtus. Itáque is dicebat Iudęorum populis, qui ſibi non crediderāt, [Si crederetis Moyſi, crederetis vtique & mihi; de me enim ille ſcripſit.] Iuſtificamur enim nō ex operibus legis, ſed fide potius in Chriſtū [Quicūque enim ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſūt: ſcriptum eſt enim, Maledictus omnis, qui non permāſerit in omnibus, quæ ſcripta ſūt in libro legis, vt faciat ea. Sed ex maledicto legis Chriſtus redemit omnes, factus pro nobis maledictum: quia ſcriptum eſt, Maledictus omnis qui pendet in ligno, vt in gētibus benedictio Abrahę fieret in Chriſto Ieſu; vt pollicitationem ſpiritus accipiamus per fidem.] PALLAD. Sed de his quidem hactenus, Cyrille: tranſeamus iam, ſi placet, ad aliquam potius de Chriſto diſputationem: de lege enim eiuſque diſpenſatione ſatis. CYRILL. Eloquere igitur, quicquid tibi collibitum fuerit; dum tamen illud non nimium ingenii mei captum excedat. PALLAD. Atqui non admodum ardua dubitatio eſt, aut eiuſmodi, vt ad eam ſoluendam adiri nullo modo poſſit; atq; adeo facillime, quod quæro, deprehendi poteſt, Chriſto diuinā illam nobis lucē immittēte. Nūquid igitur, qui fide iuſtificationem accepimus, & illum Dei in vmbris ac figuris cultū abiecimus, nō incruentis oblationibus Deum colere debemus? CYR. Rectè dicis. Scriptum eſt enim, [Honora Deum de tuis iuſtis laboribus; & primitias illi affer de tuis fructibus iuſtitiæ.] [talibus enim hoſtiis promeretur Deus,] iuxta ſanctorum hominū voces. PALLAD. Ergo ſtultum eſt, vacare bobus immolandis, & quæ veteri mandato ſunt nobis iniuncta, cōplere. Ouium namque victimæ & tura, lagana quoque, ac ſimila oleo perfuſa, turtures etiam atque columbę, pro temporis illius conditione, Deum adorantium oblationes fuere. Sed mihi exponas velim, qua de cauſſa non hæc à principio Deus improbauerit; eas vero, quibus gaudet, oblationes, nunc demum ſanciendas duxerit, quibuſque modis ſpirituales hoſtiæ offerendæ ſint, aperuerit. CYRIL. Quid tu igitur cenſes,

Ioan. 5. Galat. 3. Prou. 3. Hebr. 13.

A ρωμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος οὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. Εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ Ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ Θεός. κατακλείσας οὖν ἡμᾶς εἰς ἁμαρτίαν ὁ νόμος, πεπαιδαγώγηκεν εἰς Χριστόν, τέλος γὰρ νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός. ταύτῃ τοι καὶ ἔφασκεν ἠπειθηκόσιν αὐτῷ τοῖς Ἰουδαίων λαοῖς. Εἰ B ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί. περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε. δικαιούμεθα δὴ οὖν οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, πίστει δὲ μᾶλλον τῇ εἰς Χριστόν. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσί. γέγραπται γὰρ, ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ νόμου κατάρας ἐξηγοράσατο πάντας ὁ Χριστός, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γὰρ, ὅτι ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύ- C λου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένοιτο ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. ΠΑΛ. Ἀλλ', ὦ γενναῖε, βούλει, εἰ δοκεῖ, ἴωμεν δὲ μᾶλλον ἐφ' ἕτερόν τι χριστομαθές· νόμου γὰρ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν οἰκονομίας ἀπόχρη ταυτί. ΚΥΡ. Φράζε δὴ οὖν, ὅ, τι καὶ αὐτῷ σοι φίλον, κἀμοὶ δὲ εἰπεῖν οὐ τῶν ἀνεφίκτων ἄγαν. ΠΑΛ. Καὶ μὴν οὐκ ἀνάντης λίαν, ἤγουν ἀσθενὴς ἡ ἐπαπόρησις. ἀχθείη δ' ἂν οἶμαι καὶ λίαν ἀμογητὶ τὸ ζητούμε- D νον, Χριστοῦ τὸ θεῖον ἡμῖν ἐνιέντος φῶς. ἆρ' οὖν οὐχὶ τὸν ἀναιμάκτοις δωροφορίαις Θεὸν τιμήσομεν, οἱ τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν παραδεδεγμένοι, καὶ τὴν ἐν σκιαῖς καὶ τύποις λατρείαν ἐξωθούμενοι. ΚΥΡ. Εὖ λέγεις. γέγραπται γὰρ ὅτι, τίμα τὸν Κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων, καὶ ἀπάρχου αὐτῷ ἀπὸ σῶν καρπῶν δικαιοσύνης. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός, κατὰ τὰς τῶν ἁγίων φωνάς. ΠΑΛ. Εἰκαῖον οὖν ἄρα τὸ ἐπείγεσθαι βουθυτεῖν καὶ τὰ διὰ τῆς ἀρχαίας ἡμῖν ἐντολῆς E εἰσκεκομισμένα πληροῦν. μηλοσφαγίαι τε γὰρ καὶ λιβανωτὶ, λάγανά τε πρὸς τούτοις, καὶ σεμίδαλις ἐλαιόδευτος, τρυγόνες τε καὶ περιστεραὶ, τὰ κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ, τῶν προσκυνούντων ἀναθήματα. ἀλλά μοι φράσον αὐτό. ὅτου μὲν ἐν ἀρχαῖς ἀποπεμπτέα μὲν ἐποιεῖτο ταυτί, τὰ δὲ οἷς ἐφήδεται νυνὶ θεσμοθετῶν ὁρᾶται Θεός, καὶ τὰς θυσίας ἡμῖν τῆς πνευματικῆς ἐκκαλύπτει τρόπους. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἆρ' οὖν, οἴει,

καὶ φάναι τολμᾷς. Βεβουλεῦσθαι μὲν οὐκ ὀρθῶς ἐν ἀρχαῖς τὸ θεῖον, ἀφημαρτηκὸς δὲ ὥσπερ τοῦ τελείως ἀγαθοῦ, τὸ μεῖζον εὑρεῖν δεδυνῆσθαι μόλις; ἢ γοῦν ἑλέσθαι μὲν τότε τὰ ὡς ἐν σκιαῖς, ὡς διαφόρως ἔχοντα τὸ δοκεῖν αὐτοῦ, φιλόκαινον δέ τι καθ' ἡμᾶς ὑπομεῖναι πάθος, ἑτέροις νέμοντα τὴν ῥοπὴν, καὶ λατρείαν ἡμῖν τὴν οὐ πάλαι διεγνωσμένην κεκαινουργηκότα; ΠΑΛΛ. Οὐμενοῦν. λῆρος γὰρ, οἶμαι, ταυτί. οὐδ' ἂν οἰηθείην ὅτι τὸ ἀφαμαρτεῖν δύνασθαι κατά τι γοῦν ὅλως ἕποιτο αὐτῷ. B μάθοιμι δ' ἂν ὡς ἥδιστά γε τί τὸ ἀναπεῖθον νομοθετεῖν, τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκεῖνα μὲν τότε, νυνὶ δὲ ταυτί. ΚΥΡ. Ἀνόπιν ὥσπερ ἰέναι πάλιν ὁ πρὸς ἡμᾶς ἀναγκάζει λόγος. ἢ οὐκ ἔφην ὅτι παιδαγωγὸς ἦν ὁ νόμος, τουτέστι, τῶν ἔτι νηπίων ὁ παιδευτής; καὶ τοῖς οὔπω συνιέναι δυναμένοις τί τὸ ἀληθῶς ἀγαθὸν; καὶ ποῖον ἂν εἴη τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ τέλειον καὶ εὐάρεστον, δι' αἰνίγματος ὑποδηλῶν; καὶ ὡς ἐν παχέσιν ἔτι κατασημαινομένων τύποις; C εἴσω γὰρ εἴσω, καὶ οὐ σμικρῷ ἵδρυται μακρῷ τῆς πνευματικῆς λατρείας ὁ τρόπος, ὡς ἦν μὲν, ἀεί τε καὶ ἐν ἀρχαῖς περιπόθητος Θεῷ, δυσέμβατος δὲ καὶ ἀναφὴς ἔτι ταῖς τῶν Ἰουδαίων ψυχαῖς. διά τοι τοῦτο δεῖσθαι λόγου νηπιοπρεποῦς, καὶ μαθημάτων ἁπλῶν, καὶ παιδαγωγίας οἰκονομικῆς οὐδὲν ἐχούσης τὸ ἄναντες ἢ τραχὺ, ἐνομοθέτει μὲν γὰρ καὶ πάλαι τὰ ἐν τύποις Θεός. προϋπεδείκνυ δὲ πάλιν, ὡς ἥξοντά τε καὶ παρεσόμενα κατὰ καιροὺς τὰ ἐκ τῆς ἀληθοῦς λατρείας. D καὶ ἀπόβλητον μὲν ἐποιεῖτο τὴν δι' αἱμάτων πρόσοδον, καὶ τὴν σκιάν. ἀπεσείετο δὲ διὰ τοῦ προφήτου λέγων Ἀμώς· Μεμίσηκα, ἀπῶσμαι τὰς ἑορτὰς ὑμῶν, καὶ οὐ μὴ ὀσφρανθῶ ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ὑμῶν. διότι ἐὰν ἐνέγκητέ μοι ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας ὑμῶν, οὐκ ἐπιβλέψομαι. μετάστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ ψαλμὸν ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι. εἰσκεκόμικε δὲ διὰ Μιχαίου πρόσωπον ἀνδρὸς, τίνα δὴ τρόπον κατορθώσειεν ἂν ἀμωμήτως τὸ ἀγαθὸν, ὀρεχθέντος E ἀναμαθεῖν. ἐν τίνι γὰρ καταλάβω τὸν Κύριον, ἀντιλήψομαι Θεοῦ ὑψίστου; εἰ καταλήψομαι αὐτὸν ἐν ὁλοκαυτώμασιν, ἐν μόσχοις ἐνιαυσίοις; εἰ προσδέξεται Κύριος ἐν χιλιάσι κριῶν, ἢ ἐν μυριάσι χιμάρων πιόνων. εἰ δῶ πρωτότοκά μου, ἀσεβείας καρπὸν κοιλίας μου, ὑπὲρ ἁμαρτίας ψυχῆς μου; εἶτα συνημ-

A ac dicere audes, Deum quidem ipſum à principio non rectè conſultaſſe, ſed poſtea, cùm ſe ab eo, quod optimum eſſet aberraſſe ſentiret, tandem quod melius erat, inuenire potuiſſe? An tum quidem certè cultu, qui in vmbris erat, eũ contẽtum fuiſſe putas, deinde humano more vana quadam cupiditate captum, illud alterum offerendi genus probaſſe, cultúmq; nobis nouũ atque antehac incognitum inſtituiſſe? PALLAD. Minimè verò: nam id quidem fabuloſum ac ridiculũ puto, neque vnquã exiſtimauerim B cadere hoc in Deum, vt vel minima quidem in re aberrare poſſit. Aueo tamen audire qua re permotus, nobis qui in terris verſamur, tum quidẽ illa, nunc verò hæc alia ſanxerit. CYRILL. Rurſus ea, quæ ſuperius dicta ſunt, repetere tua cogit oratio. Nonne dixi pædagogũ quẽdam fuiſſe legem, id eſt, magiſtrũ eorũ, qui infantes adhuc eſſent, & qui nondũ intelligere poſſent, iis quid verè bonum ſit, quæ etiam voluntas Dei perfecta, & C beneplacens per ęnigma ſuboſtendiſſe, ac veluti rudioribus adhuc figuris ſignificaſſe? Intelligere enim, neq; id magno negotio potes, ſpiritualis cultus rationẽ fuiſſe quidem ſemper etiam inde ab initio Deo gratiſſimam; nondum tamen eiuſmodi, vt ad eam penetrare atque pertingere Iudæorum animi poſſent. Itaq; verbis ad infantiam aptis, ſimplicique diſciplina, atque educatione moderata opus fuit, quę nihil arduum, nihil aſperũ haberet. Nam & antea inſtituit quidem Deus ea, quæ in figuris gerebantur; præ-D monſtrauit tamen, ea tandem ventura, atque affutura ſuo tempore, quę ad verũ Dei cultũ pertinerent. Itaque acceſſum illum, quo per hoſtiarum cruorem ad eũ adibatur, abiecit ac repulit, per Amos prophetam dicens: [Odi, repuli feſtiuitates veſtras, nec odorabor in conuentibus veſtris: nam ſi obtuleritis mihi holocauſta, & hoſtias veſtras nõ aſpiciã. Aufer à me ſonũ carminũ tuorum: & organorũ tuorum pſalmũ non exaudiã.] Induxit etiã per Michęã perſonã viri, quaE nam ratione bonũ efficere poſſit, quod vſquequaq; culpa vacet, perdiſcere cupientis, [In quo apprehẽdam Dominũ, ſuſcipiam Deum meum altiſſimum? Si apprehendam eum in holocauſtis, in vitulis anniculis? Si placabitur Dominus in millibus arietum, aut in decem millibus hircorum pinguium? Si dedero primogenita mea, fructum ventris mei, pro peccato animæ meæ?] Deinde

Amos 5.

Mich. 6.

A continuo ſubiungit, [Si annunciatum eſt tibi, inquit, homo, quid ſit bonum, vel quid Dominus exquirat à te, niſi facere iudicium & diligere miſericordiam, & paratum eſſe ambulare cum Domino Deo tuo?] Nonne igitur perſpicue hoc illud eſt quod inquit
Matth. 16. Chriſtus, [Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.] Et iterum,
Ioan. 12. [Qui me diligit, me ſequatur, & vbi ego ſum, illic & miniſter meus ſit.] Non in legali cultu Chriſtiana
B religio, ſed in ſancto atque ſpirituali ſita eſt. PALLAD. Rectiſſimè dixiſti. CYRILL. Quinetiam per Eſaiam ve-
Eſaie 1. hementius obiurgans Iſraëlitas, [Audite, inquit, verba Domini, principes Sodomorum; attendite legem Dei, populus Gomorrhæ. Quo mihi multitudo victimarum veſtrarum, dicit Dominus? plenus ſum holocauſtis arietum; & adipem agnorum, & ſanguinem taurorum, & hircorum nolo: neque veneritis apparere mihi; quis enim quæſiuit hæc de manibus veſtris?
C calcare in atrium meum non apponetis. Si obtuleritis ſiliginem, vanum; incenſum abominatio eſt mihi; neomenias veſtras, & ſabbata, & diem magnum non feram; ieiunium & otium, & feſtiuitates veſtras odit anima mea; facti eſtis mihi in ſatietatem.] Per Malachiam præterea prophetam odioſiſſimis hominibus eadem dicit, atque etiam temporum meminit, quibus per omnes terras ſibi incruentæ, ac ſpiritualis hoſtiæ odorem incomparabilem eſſent oblaturi. Sic enim iterum inquit,
D Malach. 1. [Non eſt voluntas mea in vobis, dicit Dominus omnipotens; & ſacrificium non ſuſcipiam de manibus veſtris; quia ab ortu ſolis vſque ad occaſum nomen meum glorificatum eſt in gentibus; & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium mundum: quia magnum nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens.] Intelligis igitur, quòd incenſum ac ſacrificium ſi-
E bi mundum ab omni gente eſſe offerendum ait. Vt autem in eo quod recens illud in Chriſto teſtamentum, nouum appellauit, illud prius ac vetus antiquauit: ſic enim beatus Paulus ſcribit: item in hoc loco in eo quod dixit, mundum ab omni gente ſacrificium ſuis temporibus futurum, de illo veteri, quod non eiuſmodi ſit, ſententiam tulit. Quomodo enim illud

μένως καὶ ἐφεξῆς· Εἰ ἀνηγγέλη σοι, φησίν, ἄνθρωπε, τί τὸ καλόν· ἢ τί Κύριος ἐκζητεῖ παρὰ σοῦ, ἀλλ᾽ ἢ τοῦ ποιεῖν κρίμα καὶ ἀγαπᾶν ἔλεος; καὶ ἕτοιμον εἶναι τοῦ πορεύεσθαι μετὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου; Ἆρ᾽ οὖν οὐχὶ τοῦτό ἐστιν ἐναργῶς, ὅπερ ἔφη Χριστός, εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. καὶ πάλιν, ὁ ἐμὲ ἀγαπῶν, ἐμοὶ ἀκολουθείτω, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. Οὐκ ἐν νομικῇ μὲν λατρείᾳ τῇ κατὰ Χριστόν, ἀλλὰ ἁγίᾳ τε καὶ πνευματικῇ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθότατα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ διὰ μὲν τῆς Ἠσαΐου φωνῆς, θερμότερον ἐπιπλήττει τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ λέγων· Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, ἄρχοντες Σοδόμων, προσέχετε νόμον Θεοῦ λαὸς Γομόῤῥων. τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν, λέγει Κύριος; πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ τράγων, οὐ βούλομαι. οὐδ᾽ ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναί μοι, τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσεσθε. ἐὰν φέρητε σεμίδαλιν, μάταιον. θυμίαμα βδέλυγμά μοι ἐστί, τὰς νουμηνίας ὑμῶν, καὶ τὰ σάββατα, καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι. νηστείαν καὶ ἀργίαν, καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν ἐμίσησεν ἡ ψυχή μου. ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν. Διά τε τοῦ προφήτου Μαλαχίου, ταυτὸ λέγει ἔτι πρὸς λίαν ἀπηχθημένους. Διαμέμνηται δὲ καιρῶν, καθ᾽ οὓς ἂν αὐτῷ προσοίσειαν οἱ διὰ πᾶσαν τὴν γῆν τῆς ἀναιμάκτου καὶ νοητῆς θυσίας τὴν ἀσύγκριτον εὐωδίαν. ἔφη γὰρ ὧδε πάλιν· Οὐκ ἔστι μου θέλημα ἐν ὑμῖν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ θυσίαν οὐ προσδέξομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ ἕως δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματί μου καὶ θυσία καθαρά, διότι μέγα τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσι, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. συνίης ὅτι θυμίαμά τε καὶ θυσίαν αὐτῷ καθαρὰν ἀπὸ παντὸς ἔθνους ἀνακομισθήσεσθαι φησίν. ὥσπερ δὲ τὴν νέαν ἡμῖν καὶ ἐν Χριστῷ διαθήκην, καινὴν ὀνομάσας, πεπαλαίωκε τὴν προτέραν. γράφει γὰρ ἡμῖν οὕτως καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὡς κἀνταῦθα, καθαρὰν εἰπὼν τὴν ἀπὸ παντὸς ἔθνους, θυσίαν ἐσομένην κατὰ καιρούς, τὴν μὴ οὕτως ἔχειν τῆς ἀρχαίας καταψηφίζεται. καθαρὰ γάρ τινα

τύπον, ἡ μήτε καθαίρουσα, μήτε μὴν ἔχουσα τὸ τελειοῦν δύνασθαι πρὸς ἀρετήν; Ταύτῃ τοί φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, ὡς ἡ μὲν οὐκ ἄμεμπτος, εἰσκεκωμίασθαι δὲ ἀναγκαίως τὰ διὰ Χριστοῦ, καὶ τὸν τῆς δευτέρας ἐκζητεῖσθαι τόπον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀβούλητος ἄρα παντελῶς ἡ ἐν σκιαῖς λατρεία παντοκράτορι Θεῷ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Παντάπασι μὲν οὖν. πάρεστι δέ γε σαφῶς ἐπαΐειν λέγοντος τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς. Τάδε λέγει Κύριος· τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν συναγάγετε μετὰ τῶν θυσιῶν ὑμῶν, καὶ φάγετε κρέα. ὅτι οὐκ ἐλάλησα πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν, καὶ οὐκ ἐνετειλάμην αὐτοῖς ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ ἀνήγαγον αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου περὶ ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν. ἀλλ' ἢ τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐνετειλάμην αὐτοῖς λέγων, ἀκούσατε τῆς φωνῆς μου. ὅσον μὲν γὰρ ἧκον εἴς γε τὸ ἀκριβὲς τοῦ νομοθέτου δοκοῦν, οὐδ' ἂν ὅλως ἐν ἀρχαῖς ὁ ἐν σκιαῖς ἔτι κατεχρησμῳδήθη νόμος, τῆς ἐν πνεύματι λατρείας σεσιγημένης. ἐπειδὴ δὲ ἦν τὸ χρῆμα φορτικόν, καὶ τὸ δύνασθαι πληροῦν τὸ τελείως ἀγαθόν, τοῖς τότε βάσιμον μὲν οὐχί, φαίην δ' ἂν ὅτι σκληρὸν καὶ οὐκ ἄτραχυ, νηπιοπρεπής εἶτά τις μελέτησις, τὴν τῆς ἀληθείας ἔχουσα μόρφωσιν, ὁ ἐν γράμμασι νόμος, οἰκονομικῶς ἐθεσπίζετο. πλὴν ἐδήλου σαφῶς ὁ τῶν νόμων ἡμῖν ὁριστής, ὅτι μὴ ἐκεῖνα μᾶλλον αὐτῷ θυμήρεστα, περιπόθητα δὲ τὰ διὰ Χριστοῦ. καὶ γοῦν ἔφη πάλιν, διὰ τοῦτο ἀπεθέρισα τοὺς προφήτας ὑμῶν, ἀπέκτεινα αὐτοὺς ἐν ῥήμασι στόματός μου, καὶ τὸ κρίμα μου ὡς φῶς ἐξελεύσεται. διότι ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ, ἢ ὁλοκαυτώματα. πολὺ γὰρ ἄμεινον παρὰ Θεῷ καὶ μόσχου πίπτοντος, καὶ προβάτου σφαγῆς, ἡ εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπη, εἰς τὸ τοῦ νόμου πλήρωμα, καὶ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ, δι' οὗπερ ἂν γένοιτο καὶ αὐτὸς ἡμῖν γνωστὸς ὁ πατήρ. προξενεῖν δὲ ὅτι τῆς αἰωνίου ζωῆς τὸ χρῆμά ἐστιν, οὐκ ἐνδοιάσει τις ἄν, Χριστοῦ λέγοντος πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα. αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. ἀψευδὴς δὲ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἡ ἀλήθεια, πῶς ἐστιν ἀμφιβαλεῖν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἥκιστά γε. ΚΥΡ. Ἀπολισθήσαντα δὲ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος τὸν Ἰσραήλ, ἐπείτοι τὴν πίστιν οὐ προσηκά-

A mundum ſit, quod neque mundat, neque ad perfectam virtutem nos ducere poteſt? Quocirca beatus Paulus inquit, vetus illud non vacaſſe culpa; itaque neceſſario illud ſucceſſiſſe, quod per Chriſtum ſancitum eſt; & ſecundi locum inquiſitum fuiſſe. PALLADIVS. Ergone prorſus præter omnipotentis Dei voluntatem cultus ille vmbratilis fuit? CYRILLVS. Omnino. Eſt autem in promptu, Deum audire apertiſſimè dicētem filiis Iſraël, per Hieremiæ vocem, [Hæc dicit Dominus, Holocauſta veſtra congregate cum ſacrificiis veſtris, & comedite carnes: quia non ſum locutus ad patres veſtros, neque mandaui eis in die, qua aſcendere eos feci de terra Ægypti, de holocauſtis, & ſacrificiis: ſed verbum hoc mandaui eis dicens, Audite vocem meam.] Quod enim ad præcipuam inſtitutoris voluntatem pertinet, ne à principio quidem vllo modo diuinis oraculis tradita fuiſſet illa adhuc in vmbris poſita lex, ſi de cultu ſpirituali ſilendum fuiſſet. Sed quia grauis erat ea res, & ad perfectæ virtutis abſolutionem illius temporis hominibus haud facilis patebat acceſſus; imò verò, mea quidem ſententia, durum id erat & aſperum; lex ſcripta velut puerilis quædam exercitatio, quæ formam veritatis haberet, ſapienti moderatione conſtituta eſt. Ceterum haud obſcure ſignificauit nobis ille legiſlator non eſſe illa ſibi gratiſſima, quin potius exoptatiſſima ſe habere, quæ poſtea per Chriſtum præcipiēda eſſent. Itaque dixit iterum, [Propter hoc demeſſui prophetas veſtros, occidi eos in verbis oris mei, & iudiciū meum quaſi lux egredietur; quia miſericordiam volo, & non ſacrificium, & ſcientiam Dei magis, quàm holocauſtum:] Deo quippe & cadente vitulo, & oue cæſa gratior eſt illa in fratres dilectio, qua lex impletur, & illa eminens ſcientia Chriſti, per quam ipſe quoque Pater à nobis cognoſcitur. Conciliari verò nobis hac re vitam æternam, nemo dubitauerit, Chriſto ad Patrem, qui in cælis eſt, dicente, [Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum.] Mētiri autem vſquam aliquo pacto Veritatem, quomodo ambigi poteſt? PALLAD. Minimè verò. CYRILL. Sed poſteaquam Iſraël ab eius eſt coniunctione dilapſus; quippe quidem reſpuens, non

Hier. 7.

Oſee 6.

Ioan. 17.

cognouit Deum, apertiſſime teſtatur, non alia ratione fore, vt ad antiquam illam dignitatem redeat, niſi per Chriſtum ſolum, abiectis illis legalibus inſtitutis. Itaque ſcriptum eſt, [Quia diebus multis ſedebunt filii Iſraël ſine rege, ſine principe, ſine ſacrificio, ſine altari, ſine ſacerdotio, ſine manifeſtationibus: & poſt hæc reuertentur filii Iſraël, & quærent dominum Deum ſuum, & Dauid regem ſuum, & ſtupebunt in Domino, & in bonis eius in nouiſſimo die.] Cùm enim plenitudo gentium intrauerit, tunc omnis Iſraël ſaluabitur; ſed in Chriſto tamen, qui appellatus eſt Dauid, quod ex ſemine ſit & tribu Dauid. Eſſe item ipſa quoque ex lege ſacrificia tollenda, confirmat per Ioelem dicens, [Accingimini & plangite ſacerdotes, lamentamini qui miniſtratis altari Domini, ingredimini, dormite in ſaccis miniſtrantes Deo; quia defecit de domo Dei veſtri ſacrificium & libatio.] Et iterum per eundem Prophetam, [Sublatum eſt ſacrificium & libatio de domo Domini; lugete ſacerdotes, miniſtri Domini.] Ad hæc ipſum quoque tabernaculum fore vt è medio tolleretur, pollicitus eſt his verbis, [Et erit, ſi multiplicati fueritis, & creueritis ſuper terram, dicit Dominus, in diebus illis, non dicent vltra, Arca teſtamenti ſancti Iſraël non aſcendet in cor, neque nominabitur, neque viſitabitur, neque fiet vltra.] Sublato namque penitus typico cruentoque ſacrificio, neceſſarium, prope dixerim, fuit, etiam ipſum tolli de medio tabernaculum; quippe cùm verius illud ex aduerſo excitatum eſſet, id eſt, Eccleſia, de qua ipſe idem Chriſtus ait. [Hic habitabo, quoniam elegi eam.] Iam verò cultum illum immutandum fuiſſe, & in meliorem formam transferendum, in eum inquam cultum, qui in Chriſto exhibetur, ac nouus eſt, perſpicuum fiet iis verbis, quæ de Deo ſcripſit Malachias, [Et purgabit filios Leui, & fundet eos velut aurum & velut argentum: & erunt Domino offerentes ſacrificium in iuſtitia, & placebit Deo ſacrificium Iuda, & Hieruſalem, ſicut dies ſæculi, & ſicut anni priores.] Intelligis igitur, quemadmodum veluti nouam propemodum recuſionem ac reformationem ſacerdotii ſimul atque ſacrificiorum futuram dicit? PALLAD. Intelligo. CYRILL.

Oſee 3. — Ioel. 1. — Hier. 3. — Pſal. 131. — Malach. 3.

A μένος, οὐκ ἔγνω Θεόν, οὐχ ἑτέρως ἐπανήξειν εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς εὖ μάλα φησίν, πλὴν ὅτι διὰ μόνου Χριστοῦ, καταλήξαντα τὴν ἐθῶν τῶν κατὰ νόμον. γέγραπται δὲ αὖ. Διότι ἡμέρας πολλὰς καθίσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, οὐκ ὄντος θυσιαστηρίου, οὐδὲ ἱερατείας, οὐδὲ δήλων. καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ ἐπιζητήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν, καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, B καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτων τούτων τῶν ἡμερῶν. ὅταν γὰρ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται· πλὴν ἐν Χριστῷ. κατωνόμασται δὲ Δαβὶδ διὰ τὸ ἐκ σπέρματος εἶναι καὶ ἐκ φυλῆς τοῦ Δαβίδ. ἀναιρεθήσεσθαι δὲ καὶ αὐτὰς τὰς κατὰ νόμον θυσίας διεβεβαιοῦτο σαφῶς διὰ Ἰωήλ, λέγων· περιζώσασθε καὶ κόπτεσθε οἱ ἱερεῖς, θρηνεῖτε οἱ λειτουργοῦντες θυσιαστηρίῳ, εἰσέλθετε, ὑπνώσατε ἐν σάκκοις λειτουργοῦντες Θεῷ. ὅτι ἀπέσχεν C ἐξ οἴκου Θεοῦ ὑμῶν θυσία καὶ σπονδή. καὶ πάλιν δι' αὐτοῦ τοῦ προφήτου. ἐξῆρται θυσία καὶ σπονδὴ ἐξ οἴκου Κυρίου· πενθεῖτε οἱ ἱερεῖς λειτουργοῦντες τῷ θυσιαστηρίῳ. καὶ πρός γε δὴ τούτοις, καὶ αὐτὴν ἐκ μέσου γενήσεσθαι τὴν σκηνὴν ὑπισχνεῖτο, λέγων· καὶ ἔσται, ἐὰν πληθυνθῆτε, καὶ αὐξηθῆτε ἐπὶ τῆς γῆς, λέγει Κύριος, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις οὐκ ἐροῦσιν ἔτι, κιβωτὸς διαθήκης Κυρίου ἁγίου Ἰσραήλ, οὐκ ἀναβήσεται ἐπὶ καρδίαν. οὐδὲ ὀνομασθήσεται, οὐδὲ ἐπισκεφθή- D σεται, καὶ οὐ ποιηθήσεται ἔτι. ἀνατετραμμένης γὰρ εἰς τὸ παντελὲς τῆς ἐν τύποις ἔτι καὶ δι' αἱμάτων θυσίας, ἀναγκαῖον πως ἦν, καὶ αὐτὴν ἐκ μέσου ποιεῖσθαι τὴν σκηνήν, ἅτε δὴ τῆς ἀληθεστέρας ἀντεγηγερμένης, τοῦτ' ἔστι, τῆς ἐκκλησίας, ὑπὲρ ἧς καὶ αὐτὸς ἔφη Χριστός. ὧδε κατοικήσω, ὅτι ᾑρετισάμην αὐτήν. καὶ ὅτι μεταχωρήσει καὶ μεταστήσεται πρὸς τὸ ἄμεινον τῆς λατρείας ὁ τρόπος, πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ καὶ νέαν, σαφὲς ἂν γένοιτο, γράφοντος ἡμῖν περὶ Θεοῦ τοῦ Μαλαχίου. καὶ καθαριεῖ E τοὺς υἱοὺς Λευΐ, καὶ χεεῖ ἐπ' αὐτοὺς ὥσπερ τὸ χρυσίον, καὶ ὡς τὸ ἀργύριον· καὶ ἔσονται τῷ Κυρίῳ προσάγοντες θυσίαν ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ἀρέσει τῷ Θεῷ ἡ θυσία Ἰούδα, καὶ Ἱερουσαλήμ, καθὼς αἱ ἡμέραι τοῦ αἰῶνος, καὶ καθὼς τὰ ἔτη τὰ ἔμπροσθεν. Συνίης δὴ οὖν, ὅτι μονονουχὶ μεταχάλκευσίν τινα καὶ ἀναπλασμὸν ἱερωσύνης τε ἅμα καὶ θυσιῶν ἔσεσθαι φησί. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

A Τὸ γάρ τοι, χεεῖ καὶ καθαριεῖ, καθάπερ ἐπὶ χρυσοῦ τε καὶ χρυσουργοῦ λελεγμένον, ἆρ' οὐχὶ πρὸς τοῦτο ἔννοιαν ἡμᾶς ἰέναι βούλεται; ΠΑΛΛ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛ. Ὅτι γὰρ ἔμελλε νοητῶς τοιοῦτόν τι κατορθοῦν, ἐνανθρωπήσας ὁ λόγος, πεπληροφόρηκεν εἰπὼν ὁ Θεὸς καὶ πατήρ. ὅτι ἐξαίφνης ἥξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ Κύριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης, ὃν ὑμεῖς θέλετε, ἰδοὺ ἔρχεται, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν B εἰσόδου αὐτοῦ; ἢ τίς ὑποστήσεται ἐν τῇ ὀπτασίᾳ αὐτοῦ; διότι αὐτὸς εἰσπορεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα πλυνόντων. καὶ καθιεῖται χωνεύων καὶ καθαρίζων ὡς τὸ ἀργύριον, καὶ ὡς τὸ χρυσίον; Καινουργίας οὖν ἄρα καὶ ἀναπλασμὸν τῆς ἱερωσύνης ἔσεσθαι φησίν· καὶ τόν γε τῆς λειτουργίας τρόπον, οὐχ ἕτερόν τι παραδηλοῖ, πλὴν ὅτι, τὸ ἐν Χριστῷ μυστήριον. ἔφη πάλιν διὰ φωνῆς Ἰεζεκιὴλ περὶ τῶν ἱερᾶσθαι κεκληρωμένων. οὗτοι προσάξουσι πρός με τοῦ λειτουργεῖν μοι, καὶ στήσονται πρὸ προσώπου μου τοῦ προσφέρειν μοι C θυσίαν, στέαρ καὶ αἷμα, λέγει Κύριος ὁ Θεός. οὗτοι εἰσελεύσονται εἰς τὰ ἅγιά μου, καὶ οὗτοι προσελεύσονταί μοι πρὸς τὴν τράπεζάν μου, τοῦ λειτουργεῖν μοι· καὶ στέαρ καὶ αἷμα καὶ τὰς ἐπὶ τῇ τραπέζῃ λειτουργίας, ἆρ' οὐχὶ φαῖεν ἂν εἰκότως, τὸ Χριστοῦ μυστήριον; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀριδηλότατον δὲ καὶ αὐτὸν ἡμῖν τὸν καιρόν, καθ' ὃν ἡ πάντων ἐπὶ τὸ ἄμεινον ἔσται μεταδρομὴ τῆς καινουργίας ὁ τρόπος, ἐποίει λέγων ὁ Θεός. Καὶ D ἔσται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ὀγδόης καὶ ἐπέκεινα ποιήσουσιν οἱ ἱερεῖς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν, καὶ τὰ τοῦ σωτηρίου ὑμῶν, καὶ προσδέξομαι ὑμᾶς, λέγει Κύριος. ἡμέραν δὲ τὴν ὀγδόην τὸν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀναστάσεως ὀνομάζει καιρόν. καθ' ὃν τὰ ὁλοκαυτώματα, τοῦτ' ἔστιν, ἡ τελεία καὶ ὁλοσχερὴς εἰς Θεὸν ἀφιέρωσις τῶν πεπιστευκότων, δεκτὴ τῷ Θεῷ, καὶ δωροφορία πνευματική. καὶ τοῦτο διδάσκει γράφων ὁ θεσπέσιος Παῦλος. δι' αὐτοῦ E οὖν ἀναφέρομεν θυσίαν αἰνέσεως διαπαντὸς τῷ Θεῷ. τοῦτ' ἔστι, καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. καὶ πάλιν. τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. καρποὶ γὰρ οἱ πρὸς ἡμῶν τῷ Θεῷ τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων, τίνες ἂν εἶεν ἕτεροι, πλὴν ὅτι

Hoc enim verbum, [fundet, & purgabit,] quaſi de auro atque aurifice dictum, nónne ad hanc nos intelligentiam ducit? PALLADIVS. Maximè verò. CYRILLVS. Atqui incarnatum verbum eiuſmodi quippiam effecturum eſſe, confirmauit Deus Pater, cùm dixit, [Et ſtatim veniet ad templum ſuum dominator, quem vos quæritis, & angelus teſtamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus omnipotens, Et quis ſuſtinebit diem ingreſſus eius? aut quis ſubſiſtet in viſione eius? quia ipſe ingreditur quaſi ignis conflatorii, & quaſi herba lauantium, & ſedebit conflans & emundans ſicut argentum & aurum.] Innouationem ergo reformationemque ſacerdotii futuram dicit, atque ipſam certe colendi formam, non aliud quidpiam fore indicat, quàm præſens Chriſti myſterium. Rurſus per Ezechielem dixit de iis, qui electi erant, vt ſacerdotio fungerentur, [Iſti accedent ad me, vt miniſtrent mihi; & ſtabunt ante faciem meam, vt offerant mihi hoſtiam, adipem, & ſanguinem, dicit Dominus Deus; iſti ingredientur in ſancta mea, & iſti accedent ad menſam meam, vt miniſtrent.] Adipem porro & ſanguinem, & illa menſæ miniſteria non iure optimo dicemus eſſe illud Chriſti myſterium? PALLADIVS. Rectè dicis. CYRILLVS. Quin ipſum quoque tempus, quo rerum omnium in meliorem ſtatum recurſus, & ille innouationis modus eſſet futurus, perſpicuum nobis admodum fecit, cùm dixit Deus, [Et erit à die octaua, & vltra facient ſacerdotes ſuper altare holocauſta veſtra, & quæ ſalutis veſtræ cauſſa offeruntur: & ſuſcipiam vos, dicit Dominus.] Diem octauum, Saluatoris noſtri reſurrectionis tempus appellat, quo holocauſta, id eſt perfecta integraque credentium conſecratio, Deo gratiſſima, ac ſpiritualia munera offeruntur, idque docet beatus Paulus, cùm ſcribit, [Per ipſum igitur offerimus hoſtiam laudis ſemper, Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius] Et iterum, [Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuiſci; talibus enim hoſtiis promeretur Deus.] Fructus enim à nobis, qui in fide iuſtificati ſumus, quinam Deo offerri poſſunt alii, quàm

Malach. 3.
Ezech. 44.
Ezech. 43.
Hebr. 13.
Hebr. 13.

quàm eius glorificatio iugis atque perpetua? Hoſtia item puriſſima eſt, laudabilis vitæ odor eximius. PALLAD. Præclarè ſe habet oratio, veriſſimumque eſt, minimè per legem iuſtificari quempiam, ſed potius per fidem in Chriſtum, & euangelicam diſciplinam. Ceterùm velim expoſitionem hanc tuam exemplis item perſpicuis confirmari, atque ex ſacris literis mihi idem planum fieri. CYRILL. Venio igitur ipſe ad hanc partem, Palladi, libenter, quia ſic tibi videtur. Tu verò mihi viciſſim ſubtilem, & expolitum in vnaquaque contemplatione ſenſum exquiras velim: ac, ſi tibi minus rectè aut ſentire videbor, aut eloqui, prudenter corrigas & emendes apertè, fabrorum præſtantiſſimorum exemplo, qui, ſicubi opus, quod in manibus habent, à rationis artiſque præſcripto deflexerit, id artificioſè reconcinnãt, atque ad formam reuocant, quæ illis optima videatur. Initium verò in hac diſputatione ſumemus à ſacrorum interprete Moyſe, cuius hiſtoriam vbi curſim attigero, tum ſanè confirmare nitar atque oſtendere perſpicuè, nihil ad perfectum adduxiſſe legem, eamque non eſſe ad ſalutem ſatis, omniumque hominum tum redemptorem, tùm ſaluatorem eſſe Chriſtum. PALLAD. Atqui ſic habeto, non mediocrem te vtilitatem allaturum, ſi in hac quoque parte cũctationem viceris; quãuis enim difficillima ſint ea quæ aggrederis, difficilliméque ſpectari poſſit earum rerum, quas inquirimus, veritas; diues tamen eſt qui reuelat Deus. CYR. Rectè dicis; & me iam æque, ac ſagaciſſimi canes aſſolent, peruestigare abditos in profundo, obſcurioreſque ſenſus, tua ſuadet oratio. Igitur in deſerto Madianiticæ prouinciæ beato Moyſi greges ouium paſcenti, cùm ſub ipſis radicibus eſſet montis Horeb, noua quædam res, & miraculi plena, Deo facientem, onſtrata eſt [Apparuit enim illi, inquit, Angelus in flamma ignis de rubo, & vidit quod rubus arderet igni, & non combureretur. Dixit autem Moyſes, Vadam ac videbo viſionem hanc magnam, cur non comburatur rubus.] Eſt autem rubus non exculta arbor, ſed ſilueſtris ſpinæ ac ſtirpis montanæ genus, in qua miraculum illud horroris plenum edebatur, quod myſterii figuram aptiſſimè gerebat. Angelus quippe is erat, qui ignis ſpecie, totum vndique depaſcebatur,

Exod. 3.

δοξολογία μακρὰ καὶ διηνεκής; καὶ θῦμα τὸ καθαρώτατον τῆς ἀμωμήτου ζωῆς, ἡ ἀπαράβλητος εὐωδία. ΠΑΛ. Παγκάλως ἡμῖν ὁ λόγος ἔχει, καὶ ἀληθές. ὅτι δικαιοῦταί τις ἥκιστα μὲν ἐν νόμῳ, διὰ πίστεως δὲ μᾶλλον τῆς ἐν Χριστῷ, καὶ μυσταγωγίας εὐαγγελικῆς. ἐθέλοιμι δ' ἂν καὶ δι' ἐναργῶν ἡμῖν ἰέναι παραδειγμάτων τὴν ἀφήγησιν, καὶ ἐξ αὐτῶν τούτων μαθεῖν τῶν ἱερῶν γραμμάτων. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν, ὦ φιλότης, εἶμι μὲν ἐγὼ πρὸς τοῦτο ἑτοίμως, ἐπεί τοι δοκεῖ. σὺ δὲ δή μοι πάλιν τὸν ἀκριβῆ τε καὶ ἀπεξεσμένον ἐφ' ἑκάστῳ τῶν θεωρημάτων ἐξέταζε νοῦν. καὶ εἴ σοί τι δόξαιμι μὴ λίαν ὀρθῶς νοεῖν, ἢ λέγειν ἀσφαλῶς, ἐπανόρθου, καὶ μεθόρμιζε σοφῶς, τοὺς τῶν τεκτόνων ἀρίστους ἀπομιμούμενος, οἳ ἐπειδὰν ἐξήκοι τοῦ καθήκοντος λόγου τὸ ἐν χερσί, μεταρρυθμίζουσιν ἐντέχνως ἐπὶ τὸ ὡς ἄριστα ἔχειν δοκοῦν. ἀπαρχὴν δὲ ὥσπερ τινὰ τὴν εἴς γε ταυτὶ ποιησόμεθα λόγον, τὸν ἱεροφάντην Μωσέα, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας ἐπιδρομάδην ἁψάμενος, πληροφορεῖν εὖ μάλα πειράσομαι, καὶ καταδεῖξαι σοφῶς, τετελειωκότα μὲν τὸν νόμον οὐδέν, οὔτε μὴν ἀποχρῶντα πρὸς σωτηρίαν· λυτρωτὴν δὲ τῶν ὅλων καὶ σωτῆρα Χριστόν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ μετρίαν ἴσθι τοι δώσεις τὴν ὄνησιν, ὄκνου κρείττονα σαυτόν, κἂν τούτῳ δείξεις. δυσέφικτα μὲν γὰρ τὰ ἐν χερσὶ λίαν, καὶ δυσκάτοπτος κομιδῇ τῶν ζητουμένων ἡ γνῶσις, πλούσιός γε μὴν ὁ ἐκκαλύπτων Θεός. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εὖ λέγεις, καὶ δή με κυσὶ ταῖς ἰχνευτικωτάταις ἐν ἴσῳ, κατ' ἴχνος ἰέναι λοιπὸν τῶν ἐν βάθει τε καὶ ἀφανεστέρων ἐννοιῶν, ὁ σὸς παραθήγει λόγος. Οὐκοῦν ἐν ἐρήμῳ ποτὲ τῇ χώρᾳ τῇ καλουμένῃ Μαδιὰμ, οἰῶν ἀγέλας διαποιμαίνοντι τῷ μακαρίῳ Μωσῇ πρὸς αὐταῖς ταῖς ὑπωρείαις ὄντι τοῦ ὄρους Χωρὴβ, χρῆμά τι ξένον καὶ οὐκ ἀθαύμαστον Θεοῦ πληρουντος ἐδείκνυτο. ὤφθη γὰρ αὐτῷ, φησὶν, ἄγγελος ἐν πυρὸς φλογὶ ἐκ βάτου· καὶ ὁρᾷ ὅτι ὁ βάτος καίεται πυρί, ὁ δὲ βάτος οὐ κατεκαίετο. Εἶπε δὲ Μωσῆς, παρελθὼν ὄψομαι τὸ ὅραμα τὸ μέγα τοῦτο, ὅτι οὐ κατακαίεται ὁ βάτος. Ξύλον δὲ οὐχὶ τῶν ἡμέρων ὁ βάτος, ἀγρίας δὲ μᾶλλον ἀκανθώδης εἶδος, καὶ ὀρεσιτρόφου ῥίζης, ἐφ' ᾗ τὸ φρικτὸν ἐπετελεῖτο θαῦμα, μυστηρίου τύπον εὖ μάλα πληροῦν. ἄγγελος γὰρ ἦν ὡς ἐν εἴδει πυρὸς ὅλον δι' ὅλου καταβοσκόμενος,

A αἴσθησιν δὲ τῷ ξύλῳ μηδεμίαν ἐνιθεὶς, τῆς τοῦ πυρὸς ἐνεργείας, ἐν ἴσῳ δὲ ὥσπερ εἰ καὶ μὴ παρῆν, μηδ' ὅσον εἰπεῖν θερμασίας που τάχα τῆς ὡς ἐκ πυρὸς τοῦ ξύλου μετεσχηκότος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τί οὖν τοῦτό γε; ΚΥΡΙΛ. Ξύλῳ γὰρ ὥσπερ ἀγρίῳ γεγονότι τῷ Ἰσραὴλ, καὶ καρποὺς ἡμέρους δικαιοσύνης οὐκ ἔχοντι· τοῖς γὰρ Αἰγυπτίων ἐνετρέφοντο νόμοις· ὁ δι' ἀγγέλων ἔμελλε δοθήσεσθαι νόμος, φωτίζειν μὲν ἱκανὸς, εἰ γοῦν νοοῖτο πνευματικῶς, καὶ τὸν εἰς νοῦν ἀποπέμψαι σκότον, ἐνέργεια γὰρ καὶ ἥδε πυρὸς, πλὴν τοῖς λαβοῦσιν ἀνόνητος, B καὶ οὔτι που πάντως δι' ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐπείτοι τὸ φῶς μὴ εἰς νοῦν ἐδέχοντο καὶ καρδίαν, οἱ πρὸς οὓς ὁ λόγος, ἔξωθεν δὲ ὥσπερ φωτισμοῦ δόκησιν τὸ γράμμα πλουτήσαντες, ὅπερ ἔχειν ἐνόμιζον, οὐκ εἶχον ἀληθῶς. τοιγάρτοι περὶ τὸν βάτον μὲν ὁρᾶσθαι τὸ πῦρ, μὴ μὴν ἔτι καὶ θερμασίας αἴσθησιν ἐνιέναι τῷ ξύλῳ, παραδηλοῖ τι τοιοῦτον ὥς γέ μοι δοκεῖ. ὅτι δὲ ἀνόνητον Ἰουδαίοις, τὸ ἐκ τοῦ νόμου γέγονε φῶς, σαφηνιεῖ λέγων αὐτὸς ὁ Σωτήρ. C ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν. καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ. καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν αἰώνιον ἔχητε, καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν, πρὸς τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητὰς, καὶ πρὸς πάντα δὲ τὸν λαόν· μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωσῆς, ἐφ' ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί. περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. D εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου ῥήμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε; οἱ γὰρ ὅλως τὴν διὰ νόμου στοιχείωσιν ἀμαθέστατα διωθούμενοι, πῶς ἂν εἰσδέξαιντο διὰ Χριστοῦ, τοῦ τελείως ἀγαθοῦ, τὴν γνῶσιν εἰσφέροντα. καιόμενον μὲν βλέπων, καταφλεγόμενον δὲ οὐχὶ τὸν βάτον, ἀλλ' οὐδὲ εἴκοντα τῷ πυρὶ, κατατεθήπει λοιπὸν ὁ μακάριος Μωσῆς, τί ὅτι οὐ κατακαίεται ὁ βάτος. καταπλαγείη γὰρ ἄν τις τῆς εἰσάπαν ἀναισθησίας τὸν Ἰσραὴλ, οἳ συλλήπτορά τε καὶ ἀρωγὸν τὸν παρὰ Θεοῦ δεξάμενοι E νόμον, καὶ τὸν δι' αὐτοῦ φωτισμὸν πλουτήσαντες. εἶτα λόγου μηδενὸς ἀξιοῦντες τὸ χρῆμα, μήτε μὴν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν εἰσοικισάμενοι τὸ δοθὲν, ἀνωφέλητοι μεμενήκασι. νεκρὸς γὰρ ὥσπερ, αὐτοῖς εἰκότως, καὶ ἀπεψυγμένος ὁ νοῦς. εἴποι δ' ἂν τις καὶ ἐπ' αὐτοῖς εἰκότως, τί ὅτι οὐ κατακαίεται ὁ βάτος; ἢ γὰρ

A neque in ea tamē ſtirpe veſtigium ignis vllum imprimebat: ac non ſecus quàm ſi minimè is adeſſet, ne minimam quidē caloris partem ab igne arbor illa ſuſcipiebat. PALLAD. Quid igitur illud erat? CYRILL. Iſraëli nimirum tāquam ſilueſtri arbori, ac dulcis iuſtitiæ fructus nullos habenti, quòd in Ægyptiorum legibus aleretur, Angelorū adminiſtratione danda lex erat, quæ illuminandi vim quidē haberet, ſi ſpiritualiter intelligeretur, & mentis tenebras repellere B poſſet, (habet enim ignis natura, vt efficiat id quoque) ſed ea tamen accipientibus inutilis fuit, nulla ipſius culpa; verùm, quod ii, quibuſcum agebatur, minimè lumen illud in animum, atque in cor admitterent: nam extrinſecus cum literæ opibus veluti ſpecie quadam luminis abundarent, quod habere ſe putabant, reuera minimè habebant. Quod igitur circa rubum ignis videbatur quidem, neque tamen arbori illi ſenſum caloris inferebat, eiuſmodi mihi quippiam ſignificare videtur. Fuiſſe autem inutile C Iudæis illud ex lege lumen, declarat his verbis ipſe Saluator, [Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere; & illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me: & non vultis venire ad me, vt vitam æternam habeatis.] Et poſt pauca, rurſus Iudęorum magiſtros perſtringens, ac populum vniuerſum, [Nolite putare, inquit, quia ego accuſaturus ſum vos apud Patrem; eſt qui accuſat vos, Moyſes, in quo ſperaſtis: ſi enim crederetis Moyſi, crederetis for- D ſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit: ſi autem illius literis non creditis, quomodo verbis meis credetis?] Qui enim penitus legis rudimenta ſtultiſſimè reiecerant, ii quanam ratione perfectæ virtutis cognitionem, Chriſto tradēte, perciperent? Cùm igitur ardere quidem rubum videret, minimè tamen comburi, atque adeo ne cedere quidem flammis, obſtupuit beatus Moyſes, quidnā eſſet, quòd non combureretur rubus. Nam ſummum Iſraëlis ſtuporem admirari li- E cet, qui, cùm fautricem adiutricemque à Deo legem accepiſſent, eiuſque legis illuſtratione ditati eſſent, rem tantā nullo loco habuerunt, neque donum hoc in mentis cordiſque domicilio collocauerunt; itaque nullam vtilitatem ex ea perceperunt: mortuus enim eſt apud illos, nimirum, atque exanimis ſcripturæ ſenſus: neque abſurdè de illis dici poteſt, quod minimè comburatur rubus;

a Ioan. 5.

alioqui nobiſcum eſſent ſpiritu feruentes. PAL. Optimè dictum. CYR. Videtur autem aliorum quoque ſenſuum, non ineptam intelligentiam hoc factum latenter oſtendere: Iſraëlitis enim, cum iam ex Ægyptiorum terra profecturi eſſent, ac paulo poſt abiecturi coactæ ſeruitutis iugum, cúmque ob eam cauſſam futurum eſſet, vt iras principis commouerent, in cuius adhuc ditione erant, prodigii loco oſtendit Deus illud, quod agebatur in rubo, quo portenderetur illos vel igne ipſo longè ſuperiores futuros, neque ab iis expugnandos, qui inferre poſſent iniuriam, iuxta illud, opinor, quod diuinitus dictum eſt,

Eſai. 43. [Ne timeas, quoniam tecum ſum: flamma non exuret te, flumina non cooperient te. PAL. Ingenioſa expoſitio. CYR. Itaque Moyſes hoc ſpectaculo attonitus, videndi ſtudio propius accurrit:

Exod. 3. [vt autem vidit Dominus, inquit, quod propinquaret ad videndum, vocauit eum de rubo dicens, Moyſes, Moyſes: ille autem reſpondit, Quid eſt? at ille dixit, Ne appropies huc: ſolue calceamentum de pedibus tuis; locus enim, in quo tu ſtas, terra ſancta eſt] Legis porro figuram beatus Moyſes tenebat;

Luc. 16. [Moyſen quippe habent, ac Prophetas,] ait in Euangelicis oraculis ille beatus Abraham. An tibi hoc dictum improbabile videtur? PALLAD. Minimè verò: legis enim perſonam ſuſtinet Moyſes. CYR. Vocatus eſt igitur Iſraël, & ille grex qui ſecundum legem viuebat, & ſub lege erat.

Exod. 5. [Dominus enim, inquit, Deus Hebræorem vocauit nos:] atque vocati Deo audiens fuit quidē, ſicut & Moyſes:

Exod. 24. [omnia enim, inquiunt, quęcunque dixerit Deus, faciemus. & audiemus.] Sed, quia legalis obedientiæ non ea vis erat, vt ad purgandum ſatis eſſet;

Hebr. 10. [impoſſibile eſt enim ſanguine taurorum, & hircorum auferri peccata:] ideo cohibetur Moyſes, ne accedat ad Deū: [ne appropies, inquit, huc:] legis enim viribus egregia virtus adiri non poteſt: neque illa ex Moyſi lege viuendi ratio eam facultatem habebat quæ ſatis admodū eſſet, vt homines ad Deum perducere poſſet. Chriſtꝰ enim nos illi exhibet per ſanctificationem: ſāctos quippe eſſe decet eos, qui Deo ſancto iungendi ſunt;

Leuit. [illegible] [ſancti enim eritis, inquit, quoniam ego ſanctus ſum.] Quòd autem illa ſecundū legem viuēdi forma, non omnino aliena eſſet à culpa, mox edocuit, cùm dixit, [Solue calceamentum de pedibus tuis:

A ἂν ἐζηλοῦντο μεθ' ἡμῶν τῷ πνεύματι ζέοντες. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔοικε δὲ καὶ ἑτέρων ἡμῖν ἐννοιῶν οὐκ ἀμαθῆ θεωρίαν ὑποφαίνειν τὸ χρῆμα. μέλλουσι γὰρ ἤδη τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ γῆς τῆς Αἰγυπτίων ἀπαίρειν, καὶ εἰς οὐδέπω τὸν τῆς ἀνεθελήτου θητείας ἀποσείεσθαι ζυγόν, διά τοι τοῦτο ταῖς τοῦ κρατοῦντος ἔτι προσκρούειν ὀργαῖς, σημεῖον ἐδίδου Θεὸς, τὸ ἐπὶ

B τῆς βάτου δρώμενον. ὅτι καὶ αὐτοῦ πυρὸς ἀμείνους ἔσονται πολὺ, καὶ τοῖς ἀδικεῖν ἰσχύουσιν, οὐχ ἁλώσιμοι, κατά γε τὸ εἰμαι θεοπρεπῶς εἰρημένον· μὴ φοβοῦ, ὅτι μετὰ σοῦ εἰμί. φλὸξ οὐ κατακαύσει σε, ποταμοὶ οὐ συγκλείσουσί σε. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὐφυὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἐπιθήπτει μὲν ὧδε τὸ ὅραμα Μωσῆς. καὶ δὴ καὶ προσίεται τὸ ἀγχοῦ γενέσθαι ποθῶν. ὡς δὲ εἶδε, φησὶ, Κύριος ὅτι προσάγει ἰδεῖν,

C ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐκ τῆς βάτου, λέγων, Μωσῆ, Μωσῆ. ὁ δὲ εἶπε, τί ἐστι; μὴ ἐγγίσῃς ὧδε, λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου, ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστί. νόμου δὲ τύπος ἡμῖν ὁ μακάριος ἔσται Μωσῆς. Μωσέα γὰρ ἔχουσι καὶ τοὺς προφήτας, ἐν Εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασί φησιν ὁ μακάριος Ἀβραάμ. μή πως ἀπίθανόν σοι τὸ ῥῆμα δοκεῖ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ μὲν οὖν· νόμου γὰρ πρόσωπον ὁ Μωσῆς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κέκληται τοίνυν

D ὁ Ἰσραὴλ, καὶ ἡ κατὰ νόμον καὶ ὑπὸ νόμον ἀγέλη. Κύριος γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων προσκέκληται ἡμᾶς. καὶ ὑπήκουσε μὲν τῷ καλέσαντι Θεῷ, καθὰ καὶ ὁ Μωσῆς. πάντα γὰρ ὅσα εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς, ποιήσομεν, καὶ ἀκουσόμεθα. ἐπειδὴ δὲ καὶ τῆς κατὰ νόμον ὑποταγῆς ἡ δύναμις οὐχ ἱκανὴ πρὸς κάθαρσιν, ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ὑφαιρεῖν ἁμαρτίας, εἴργεται Μωσῆς πλησιάζειν Θεῷ. μὴ ἐγγίσῃς γὰρ ὧδε, φησίν. ἀπρόσιτον γὰρ διὰ νόμου

E τὸ ἀγαθὸν, καὶ τῆς κατὰ Μωσέα πολιτείας ἡ δύναμις οὐχ ἱκανὴ λίαν εἴς γε τὸ ἀποκομίζειν δύνασθαι τῷ Θεῷ. παρίστησι δὲ αὐτῷ δι' ἁγιασμοῦ Χριστός. ἁγίους γὰρ εἶναι πρέπει τοὺς τῷ ἁγίῳ Θεῷ κολλᾶσθαι σπουδάζοντας. ἅγιοι γὰρ ἔσεσθε, φησὶν, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. ὅτι δὲ τῆς κατὰ νόμον πολιτείας ὁ τρόπος οὐκ ἀμώμητος παντελῶς, εὐθὺς ἐδίδαξεν, εἰπών. λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου

A ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. ἀπολύειν γὰρ τὸ ὑπόδημα προστέταχε τοῦ ποδὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα, οὔπω καθαρὸν, οὐδὲ τῆς ἀπὸ φθορᾶς καὶ νεκρότητος ἐργασίας ἀπηλλαγμένην, τῆς κατὰ νόμον ζωῆς τὴν πορείαν ἀποδεικνύς, ἀπὸ δὲ τῆς παρ' Ἕλλησι συνηθείας ὁ θεῖος ἡμῖν ἐπαιδεύετο Μωσῆς, ὅτι μὴ θέμις ἐγγίζειν Θεῷ, τὸν ἐν λειψάνοις ὄντα νεκρότητος καὶ φθορᾶς. οὐ γὰρ ἐφοίτων ἐν ἱεροῖς τὰ ἐκ τεθνεώτων ζώων ὑποδήματα τοῖς ποσὶν ἐνδεδυμένοι. B μολυσμοῦ δὲ τρόπος τοῖς ἐκείνων νόμοις τὸ χρῆμα ἐγράφετο. νεκρότητος δὲ καὶ φθορᾶς καὶ τῆς εἰς τοῦτο ἡκόντων ἀκαθαρσίας ἀπέλυσεν ἡμᾶς οὐχ ὁ νόμος, ὦ τᾶν, οὐδὲ πορεία ζωῆς τῆς κατὰ τὸ γράμμα τὸ Μωσαϊκὸν, πίστις δὲ μᾶλλον ἡ ἐν Χριστῷ, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἡ τελεωτάτη κάθαρσις. ἢ οὐκ ἀληθὲς, ὅ φημι; ΠΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ. ΚΥΡΙΛ. Ἀπολυσαμένῳ δὲ τὸ ὑπόδημα τοῦ ποδὸς, προσθέοντί γέ τοι λοιπὸν, καὶ ἄγχου γεγονότι, προσεφώνει Θεός. ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου, Θεὸς Ἀβραὰμ, C καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ, ἀπέστρεψε δὲ Μωσῆς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, φησίν, ηὐλαβεῖτο γὰρ κατεμβλέψαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. ἀποθέμενοι γὰρ φρόνημα τὸ νεκρὸν, καὶ οἱονεὶ καθαρῷ τινι καὶ ἐλευθέρῳ ποδὶ τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας διαστείχοντες τὴν ὁδὸν, ἐσόμεθα μὲν ἄγχου τοῦ Θεοῦ, κατὰ σχέσιν δὲ δηλονότι τὴν πνευματικὴν, καὶ οὐχὶ κατά γε τὴν ἐν τόπῳ διάστασιν. τύποι γὰρ ἐκεῖνα καὶ σκιὰ τὰ Μωσέως, οὕτω τοι λοιπὸν τοὺς περὶ τῆς ἄνω μυσταγωγίας καταπλουτήσομεν λόγους, καὶ D τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν ἐν ἑαυτοῖς συλλέξομεν, ἑαυτὸν ἡμῖν ἐμφανίζοντος ἐν υἱῷ τοῦ πατρός. ὀψόμεθα γὰρ αὐτὸν, καὶ ἀσυγκρίτως ἄμεινον, ἢ ὁ πάλαι λαὸς, ὡς ἐν προσώπῳ Μωσέως. ὁ μὲν γὰρ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. ηὐλαβεῖτο γὰρ κατεμβλέψαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. δι' οὗ σημαίνεται τῶν ἐν νόμῳ παιδαγωγουμένων τὸ τῆς διανοίας ἀσθενὲς, οὐκ ἀναμενούσης τρόπον τινὰ πρὸς Θεὸν, οὔτε μὴν οἵας τε ἰδεῖν τὴν δόξαν αὐτοῦ, κατά γε τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑμνούμενον· σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, ἢ γοῦν ἐκεῖνο, τὸ ἰδοὺ λαὸς μωρὸς καὶ ἀκάρδιος· ὀφθαλμοὶ αὐτοῖς, καὶ οὐ βλέπουσι. E ἡμεῖς δὲ τοῖς περὶ τῆς ἀρρήτου φύσεως προσιέντες λόγοις, καθαροῖς καὶ πεφωτισμένοις ὄμμασιν, ἐν υἱῷ διαπρέπον τὸ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καταθεώμεθα κάλλος. καὶ οἰομένοις μὲν Ἰουδαίοις ὅτι τεθέανται τὸν πατέρα σοφῶς ἐλέγετο παρὰ Χριστοῦ.

locus enim, in quo tu ſtas, terra ſancta eſt.] Soluere namque calceamentum de pede iuſſit Moyſen illum ſacrorum inſtitutorum interpretem, oſtendéns nondum putum eſſe, neque omnino à corruptione, ac mortuorum operum qualitate liberum, vitæ illius, quæ ex lege ducebatur, inceſſum: in quo autem reliquiæ corruptionis, ac mortalitatis inſint, eum nefas eſſe ad Deum accedere, id à gentilium conſuetudine diuinus ille Moyſes didicerat; neque enim ii templa adibant, pedes induti calceis exanimatorum animantium pelle confectis; id enim eorum legibus inter immunditiæ genera recenſebatur. Atqui nos à mortalitate, atque corruptione, & ceteris, quæ ad hanc impuritatem pertinent, non lex, Palladi non vitæ cum legis Moſaicæ litera cõgruentis veſtigia liberauerunt; ſed fides in Chriſto, & euangelicæ vitæ perfectiſſima purgatio. Anne cenſes verum eſſe, quod dico? PALLAD. Quidni? CYRILL. Igitur calceis poſitis, accurrentem iam, ac propius accedentem allocutus eſt Deus, [Ego ſum Deus patris tui, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Auertit autem Moyſes vultum, inquit, verebatur enim contra illum aſpicere.] Exanimi namque ſenſu depoſito, ac veluti mundo, liberóque pede per Chriſtianæ conuerſationis viam ambulantes appropinquabimus Deo, non locorum ſpatio, ſed affectione ſpirituali; etenim res Moyſi geſtæ figuræ erant & vmbræ. Ita demum ſummæ illius doctrinæ verba lucrabimur, & Dei ſcientiam in nobis ipſis colligemus, Patre nimirum oſtendente ſe nobis in Filio: videbimus enim illum, longe præſtantius quam antiquus ille populus, vt in Moyſi perſona vidit: is enim vultum auertit ſuum; verebatur enim aſpicere contra Dominũ. Quo facto ſignificatur mẽtis eorũ infirmitas, qui ſub diſciplina legis inſtituebantur, quæ quodammodo reſpicere Deum non poſſet, neque illius intueri gloriam, iuxta illud, quod in pſalmis canitur, [Obſcurentur oculi eorum, ne videant:] & illud, quod eſt apud Prophetã [Ecce populus ſtultus & excors: oculi ſunt eis, & non vident.] Nos verò, qui ad ineffabilis illius naturæ rationes puros, illuminatóſque mentis oculos adiicimus, conſpicuam illam in filio, Dei & Patris formam contemplamur: ac Iudæis quidem qui patrem ſe vidiſſe exiſtimarent, ſapienter eſt à Chriſto dictũ,

Exod. 3.

Pſal. 68.

Hiere. 5.

Ioan. 5. [Neque ſpeciem ipſius vidiſtis; neque vocem eius audiſtis;] ſed ſciſcitanti Philippo, ac rudius quidem, quàm par erat, ſed tamen diſcendi
Ioan. 14. ſtudio roganti ac dicenti; [Domine, oſtende nobis Patrem; & ſufficit nobis,] reſpondit Chriſtus, [Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſti me, Philippe. Qui vidit me, vidit & Patrem. Non credis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt?] Non eſſe autem admodum firmam ne aptam quidem ſatis ad Deum accuratè perſpiciendum, illam mandati legalis contemplationem atque diſciplinam, vt quæ in vmbra ſit & ænigmate, in illis quoque duabus Laban filiabus videre licet. Scriptum
Geneſ. 29. eſt enim, huic Laban duas fuiſſe filias; natu maiori Liæ, minori Racheli fuiſſe nomen. Sed Liam oculos infirmiores habuiſſe, Rachelem præſtanti forma, ac ſpecie ſane venuſta fuiſſe: itaque Iacob patriarcham, quamuis deditum amori Rachelis, duxiſſe tamen Liam, antequam venuſtiori iungeretur. Igitur, ſi figura ad veritatem transferatur, Chriſti myſterium perſpicies. Duæ ſunt enim vocatæ ad coniugium ſpirituale, illique iunctæ mulieres; ac prior illa natu maior per Moyſen, quæ perſonam Synagogæ Iudæorum ferebat, cui dictum eſt à Deo per voces Pro-
Hier. 22. phetarum, [Ecce non ſunt oculi tui, neque cor tuum pulchrum, niſi ad auaritiam, & ad iniquitates tuas, & ad cædem faciendam.] Secundo loco ducta eſt adoleſcens, ac venuſtior illa ex gentibus eccleſia, cui Da-
Pſalm. 44. uid dicebat, [Audi, filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, quia concupiuit Rex ſpeciem tuam.] Dictum eſt ei quodam loco, etiam illud, [Oculi tui ſicut columbæ.] Eſt autem ſpiritualis proculdubio, atque cæleſtis reuera illa Eccleſiæ pulchritu-
Ibid. do: ſcriptum eſt enim, [Omnis gloria filiæ regis Eſebon:] Hoc autē verbum, Eſebon, Hebræorum lingua, intrinſecus ſignificat; neque enim illa ſpecies, corporis oculis percipitur, ſed puræ mētis acie conſpicitur. Annon ita eſt? Pal. Maximè verò. Cyrill. Non ergo quiſquam per legis inſtitutionem, diuinam illam incorruptamque pulchritudinem perſpicit, ſed per Chriſtum potius, & eius diſciplinam. Pallad.

A οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε, οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε. φιλοπευστοῦντι δὲ τῷ Φιλίππῳ λίαν, καὶ παχύτερον μὲν ἢ ἐχρῆν, ἐκ φιλομαθίας δ' οὖν ὅμως ἐρομένῳ καὶ λέγοντι· Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν· ἀπεκρίνατο Χριστός· τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε· ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; ὅτι δὲ ἐστιν οὐκ ἀσθενὴς ἄγαν, οὔτε μὴν ἱκανὴ πρὸς Θεοῦ B κατάδειξιν ἀκριβῆ καὶ ἀμώμητον, ἡ διὰ τῆς κατὰ νόμον ἐντολῆς θεωρία τε καὶ παίδευσις, ὡς ἐν σκιᾷ καὶ αἰνίγματι, καὶ διὰ τῶν δυοῖν τοῦ Λάβαν ὀψόμεθα θυγατέρων. γέγραπται γὰρ ὅτι, τῷ δὲ Λάβαν ἦσαν δύο θυγατέρες, ὄνομα τῇ μείζονι, Λεία, καὶ ὄνομα τῇ ἑτέρᾳ Ῥαχήλ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ Λείας ἀσθενεῖς, Ῥαχὴλ δὲ ἦν καλὴ τῷ εἴδει καὶ ὡραία τῇ ὄψει σφόδρα. καὶ προσέκειτο μὲν τῇ Ῥαχὴλ ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, ἠγάγετο δὲ πρὸ αὐτῆς τὴν Λείαν. μεταχωροῦσι δὴ οὖν C εἰς τὸ ἀληθὲς τοῦ τύπου, τὸ Χριστοῦ κατόψει μυστήριον· δύο γάρ εἰσιν αἱ πρὸς οἰκειότητα κεκλημέναι τὴν πνευματικὴν, ἡρμοσμέναι τε αὐτῷ γυναῖκες. πρεσβυτέρα μὲν, ἡ πρώτη, καὶ διὰ Μωσέως ὡς ἐν προσώπῳ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, πρὸς ἣν εἴρηται παρὰ Θεοῦ διὰ φωνῆς προφητῶν. ἰδοὺ οὐκ εἰσὶν οἱ ὀφθαλμοί σου, οὐδὲ ἡ καρδία σου καλὴ, ἀλλ' ἢ εἰς τὴν πλεονεξίαν σου καὶ εἰς τὰ ἀδικήματά σου, καὶ εἰς φόνον τοῦ ποιεῖν. Δευτέρα δὲ ἦν ἡ νεᾶ- D νις καὶ εὐπρεπεστέρα, τοῦτ' ἔστιν, ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, πρὸς ἣν ὁ θεῖος ἔφη Δαβίδ· ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου· ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. εἴρηται δέ που πρὸς αὐτὴν καὶ τὸ, οἱ ὀφθαλμοί σου περιστεραί· νοητὸν δὲ δή που καὶ ὑπερκόσμιον ἀληθῶς τῆς ἐκκλησίας τὸ κάλλος. γέγραπται γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως, Ἐσεβών· τὸ δὲ Ἐσεβὼν, ἔσω- E θέν ἐστιν Ἑβραίων φωνῇ. σώματος μὲν γὰρ ὀφθαλμοῖς οὐχ ἁλώσιμον, καθαροῦ δὲ νοῦ προσβολαῖς, εὐκατάληπτον. ἢ οὐχ ὧδε ἔχει; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν οὐ διὰ τῆς κατὰ νόμον παιδαγωγίας κατίδοι τις ἂν τὸ θεῖόν τε καὶ ἀκήρατον κάλλος, ἐν Χριστῷ δὲ μᾶλλον καὶ τοῖς δι' αὐτοῦ παιδεύμασιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ.

A Ἀληθές. ΚΥΡ. Ἱκανὸς δὲ πρὸς λύτρωσιν, ὦ Παλλάδιε, καὶ πρός γε τὸ δυνάσθαι χειρός τε καὶ τυραννίδος ἐξελέσθαι διαβολικῆς, οὐχὶ Μωσῆς, ἢ νόμος, ἀλλ᾽ ὁ Μωσέως δεσπότης, τουτέστι Χριστός, καὶ μυστηρίου τοῦ κατ᾽ αὐτὸν ἡ δύναμις. Καὶ γοῦν Θεοῦ λέγοντος, ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκοα ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν. οἶδα γὰρ ὀδύνην αὐτῶν, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα B καὶ μέλι. Καὶ προστιθέντος εὐθύς, καὶ νῦν ἰδοὺ ἡ κραυγὴ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἥκει πρός με. κἀγὼ ἑώρακα τὸν θλιμμόν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς. καὶ νῦν, δεῦρο ἀποστελῶ σε πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ἐξάξεις τὸν λαόν μου, τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Σαφῶς δὲ καὶ διαῤῥήδην ἀνεκέκραγε Μωσῆς· τίς εἰμι ἐγώ, ὅτι πορεύσομαι πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ὅτι ἐξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου; ἆρ᾽ οὖν οὐκ ἐναργὴς ὁ τύπος, καὶ ὁ τῆς C παραιτήσεως τρόπος οὐχὶ τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸν ἀσυγκρίτως ὑπέρτερον καὶ ὑπερκείμενον ἔχει, τουτέστι, Χριστόν; ὡς τό, τίς εἰμι ἐγὼ λέγειν ἀνάρμοστον, εὐπετὲς δὲ λίαν τὸ ἐξελέσθαι λαούς, καὶ σώζειν ἔθνη, καὶ ἀποκομίζειν εἰς ἐλευθερίαν; συντετριμμένου καὶ ἀτονήσαντος, τοῦ πρὸς δουλείαν συνέχοντος, τουτέστι, τοῦ Σατανᾶ; ΠΑΛ. Εὐπετέστατον· ἔφης γὰρ ὀρθῶς. ΚΥΡ. Τί δέ; οὐχὶ κἀντεῦθεν ἰδεῖν ἀπαλαίπωρον παντελῶς, ὅτι τῆς ἁπάντων σωτηρίας πρύτανις γέγονεν ὁ μονογε- D νής; δι᾽ αὐτοῦ γὰρ ἐκλελυτρώμεθα, καὶ φησὶν ὁ προφήτης· οὐ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ᾽ αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς. ΠΑΛ. Πόθεν ἔφης; ΚΥΡ. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὅλων Θεὸς Μωσῇ κεκέλευκεν ἐναργῶς, ἀοκνότατα μὲν ἰέναι πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, εἰπεῖν δὲ ἀναφανδὸν ὡς ἀρωγὸν καὶ συλλήπτορα τὸν πάντα ἰσχύοντα λαβόντες Θεόν, ἀποφορτιοῦνται μὲν εὐκόλως τὸ ἐν Αἰγύπτῳ δουλείας τὸ δυσαχθές, οἴκαδε δέ γε μὴν ἀπαίρουσι πάλιν, καὶ εἰς τὴν τῶν πατέρων ἐλευθερίαν ἀναφοιτήσαντες, τὴν ἁγίαν E οἰκήσουσι γῆν. ἐκεῖ τε πλουσίως τοῖς παρ᾽ αὐτοῦ δοθησομένοις ἐναπαλαίσουσιν ἀγαθοῖς· ἀπεκρίθη, φησίν, ὁ Μωσῆς καὶ εἶπεν· ἐὰν μὴ πιστεύσωσί μοι μηδὲ ἀκούσωσί μου τῆς φωνῆς, ἐροῦσι γὰρ ὅτι οὐκ ὦπταί σοι ὁ Θεός, τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Κύριος. τί τοῦτό ἐστι τὸ ἐν τῇ χειρί σου; ὁ δὲ εἶπε, ῥάβδος. Καὶ εἶπε, ῥίψον αὐτὴν

A Pal. Verum eſt. Cyr. Potens autem ad nos redimendos, eximendóſque de manu dominatuque Diaboli fuit, nō Moyſes, aut lex, ſed dominus Moyſi, Chriſtus inquam, eiúſque vis ſacramenti. Certè cùm Deus diceret [Vidēs vidi afflictionem populi mei, qui eſt in Ægypto, & clamorē eorū audiui propter exactores operum: ſcio enim dolorem eorum, & deſcendi vt liberem eos ex manu Ægyptiorū. & educam eos ex terra illa, & inducam illos in terram bonā & multā, in terram manantē mel & lac:] cumque iis verbis cōtinuo addidiſſet, [Et nūc ecce clamor filiorū Iſraël venit ad me; & ego vidi afflictionē, qua Ægyptii opprimunt eos: & nunc veni, mittam te ad Pharaonem regem Ægypti, & educes populum meum, filios Iſraël ex terra Ægypti:] apertè ac palam reclamauit Moyſes, [Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonē regē Ægypti, & vt educam filios Iſraël ex terra Ægypti?] Num igitur parum eſt euidēs hæc figura? & hic recuſandi modus nonne ad eum refertur, qui infinitis partibus ſuperior eſt atque præſtantior, id eſt, ad Chriſtū? alioqui hoc ipſum dicere, Quis ſum? ineptū ſanè eſſet. Atqui facile admodū fuiſſet, populos eripere, ac ſalutē gētibus parere, ad libertatemque reuocare, ſi eius vires, qui illos in ſeruitute conſtrictos tenebat, Satanæ, inquam, attritæ atque eneruatæ fuiſſent. Pal. Profectò facillimum: rectè enim dicis. Cyr. Quid? nónne hinc quoque prorſus facile eſt videre, omniū hominū ſalutis auctorem fuiſſe vnigenitum Dei filium? ipſius enim ope redempti ſumus, atque, vt ait Propheta, [Non legatus, non Angelus, ſed ipſe Dominus ſaluauit nos.] Palladius. Vndenā quæſo? Cyrillus. Deus enim vniuerſorum præcepit Moyſi diſertis verbis, vt ſine cunctatione pergeret ad filios Iſraël, iiſque palam diceret, quòd adiutorem atque patronum haberent Deū, qui omnia poteſt, eum facillimè ſeruitutis Ægyptiæ moleſtiam leuaturum; illos item domum denuo redituros; &, vbi ad patrum ſuorū libertatem redierint, fore vt terram ſanctam incolerēt; ibique copiis ac bonis, quæ ipſe ſuppeditaturus eſſet, largiſſimè fruerentur. Reſpondit autem, inquit, Moyſes, ac dixit, [Si non crediderint mihi, neque audierint vocem meam; dicent enim, quòd non apparuit tibi Deus, quid dicam ad eos? Dixit autem ei Dominus, Quid illud eſt quod habes in manu? ille autem dixit,

Exod. 3.

Eſai. 63.

Exod. 4.

Virga: & dixit, Proiice eam in terrã: Et proiecit eã in terrã, & facta eſt coluber; & fugit Moyſes ab eo. Et dixit Dominus ad Moyſen, Extende manum tuam, & apprehende caudam: extendens igitur manũ apprehendit caudam, & facta eſt virga in manu eius. PAL. Inſuetum ſanè, nouumque miraculum, Cyrille: quid autem ſignificare velit, diſſere, ſi placet à capite. CYRILLVS. Equidem diſſeram. Cùm per multa tempora inter Ægyptios verſati eſſent Iſraëlitæ, & nullum eſſet peccati genus, in quod lapſi non eſſent, cúmque voluptatibus illi regioni propriis oblectarentur, non ignorabat Moyſes, ſegniores ea de cauſſa factos eſſe, atque eiuſmodi, vt ægrè ad componẽdos mores traduci poſſent: fore autem ſapienter putabat, vt operum labor compelleret ad obſequendum vel inuitos. ſi ipſum admirabilia quædam opera efficere viderent; eſt enim voluptas infixum penitus malum, & vitiorum noſtrorum feritas difficilè mãſueſcit: at, ſi ſudor deprimat, ac labores impoſiti ſint, tùm vero is, qui ſe liberaturum ab iis incommodis pollicetur, facile perſuaſerit, ipſas quoque ſummas voluptates cõtemnere. Quinetiam puto Deum, qui bonorum omnium ſcientiam tenet, ſapientiſſimo conſilio Iſraëlitis eo potiſſimùm tempore moleſtam, ac non ferendam Ægyptiorum hominum ſæuitiam immiſiſſe vt faciles eſſent ad fugam; neque conſuetudine voluptatum illecti, pertinaces ac difficiles admodum fierent, atque illius, qui ad libertatem vocaret, gratiã parui pendentes, Ægypti ſeruitutem ſponte ac libenter amplexarentur, cùm illam præſentis temporis oblectationem exiguis nonnumquam laboribus anteferrent, imò vero etiam ipſis Dei beneficiis exoptatiorem exiſtimarent. Itaque licet iam libentiſſime ex illa iniquitate veterum dominorum emerſiſſent, & in eremo fixis tentoriis morarẽtur, & ſuperno cœliſuſque dato cibo veſcerentur, manna inquam illo, quod copioſe præbebatur, illam tamen in Ægypto voluptatem non ſine lacrymis commemorant, ſcilicet querentes multò ſibi melius fuiſſe, ſi tum eſſent mortui, cùm in Ægypti menſis luxuriarentur. Itaque ſumma contentione more puerorum vociferabantur, [Vtinam mortui eſſemus percuſſi à Domino in Ægypto, quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panem in ſaturitate.] PALLAD.

Exod. 16.

A ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ὄφις· καὶ ἔφυγε Μωσῆς ἀπ᾽ αὐτοῦ. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν, ἔκτεινε τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐπιλαβοῦ τῆς κέρκου. καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο τῆς κέρκου, καὶ ἐγένετο ῥάβδος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς ἐξαίσιον μὲν τὸ θαῦμα, ὦ τᾶν. τὸ δὲ τί ἂν βούλοιτο καταδηλοῦν, φράζε δὴ πάλιν αὖθις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐγὼ φράσω· μακροῖς Αἰγυπτίοις συνδιαι- B τώμενοι χρόνοις οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς πᾶν εἶδος ἁμαρτίας ὠλισθηκότες, καὶ τρυφαῖς ἡδόμενοι ταῖς ἐπιχωρίοις, βραδεῖς μὲν ὅτι καὶ δυσμετακόμιστοι λίαν ἔσονται πρὸς εὐκοσμίαν, οὐκ ἠγνόησεν ὁ Μωσῆς· συνωθήσει δὲ ὅτι πρὸς εὐπείθειαν τῶν ἔργων ὁ πόνος, οὐχ ἑκόντας αὐτοὺς, εἰ θαυματουργοῦντα θεάσαιντο, σοφῶς ὑπελάμβανε. χρῆμα μὲν γάρ ἀληθῶς δυσεξίτητον ἡδονὴ, καὶ παθῶν ἀγριότης τῶν ἐν ἡμῖν οὐκ εὐχερῶς τιθασσεύεται. ἱδρῶτος δὲ C καταθλίβοντος καὶ πόνων ἐπηρτημένων, ἀναπείσειεν ἂν εὐκόλως καὶ τῶν ἡδίστων ὑπερφρονεῖν, ὁ ἀπαλλάττειν ὑπισχνούμενος· οἶμαι δὲ ὅτι καὶ ὁ παντὸς ἀγαθοῦ τὴν εἴδησιν ἔχων Θεὸς, δύσοιστόν τε καὶ δυσαλγῆ, τότε δὴ μάλιστα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, τὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐπηφίει πλεονεξίαν οἰκονομικώτατά τε λίαν, ὡς ἂν εἶεν εὔκολοι πρὸς ἀποδρομὴν, καὶ μὴ ταῖς συντρόφοις ἡδοναῖς ἐνδιδόμενοι, σκληροί τε γένοιντο καὶ δυσάγωγοι κομιδῆ, καὶ D τὴν τοῦ καλοῦντος εἰς ἐλευθερίαν ἀτιμάζοντες χάριν, ἐθελούσιοι ποιοῖντο τὴν ἐν Αἰγύπτῳ θητείαν, ὃ παραυτίκα τερπνὸν, ὀλίγων ἔσθ᾽ ὅτε προτάττοντες πόνων. μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν ἐν ἀμείνοσι καταλογιζόμενοι τῶν παρὰ Θεοῦ. καὶ γοῦν ἀσμενέστατα τῆς τῶν πάλαι τετυραννηκότων πλεονεξίας ἐκδεδυκότες, αὐλιζόμενοί τε κατὰ τὴν ἔρημον, καὶ τὰ ἄνωθέν τε καὶ ἐξ οὐρανοῦ σιτούμενοι, τὴν τοῦ μάννα χορηγίαν φημὶ, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ τρυφῆς, οὐκ E ἀδακρυτὶ μνημονεύουσιν. ἐκτεθνειάναι μᾶλλον, ὡς ἦν δή που παρὰ πολὺ κρεῖττόν τε καὶ ἄμεινον αὐτοῖς, ταῖς ἐν Αἰγύπτῳ τραπέζαις ἐνσπαταλῶντας, ἔτι διατεινόμενοι, καὶ μειρακιωδῶς ἀνακεκραγότες· ὄφελον ἀπεθάνομεν πληγέντες ὑπὸ Κυρίου ἐν Αἰγύπτῳ, ὅταν ἐκαθίσαμεν ἐπὶ τῶν λεβήτων τῶν κρεῶν καὶ ἠσθίομεν ἄρτους εἰς πλησμονήν. ΠΑΛΛ.

A

Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ὡς ἀναγκαία τις ἔσοιτο πρὸς ἀπείθειαν αὐτοῖς, ἡ θαυματουργία, Μωσῆς ἠπίστατο. Λέγει γοῦν φησίν. ἐὰν μὴ εἰσακούσωσί μου, ἐροῦσι γάρ, ὅτι οὐκ ὦπταί σοι ὁ Θεός, τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς; ὁ δέ γε τῶν ὅλων Θεός, μελέτην ὥσπερ τινὰ ποιεῖσθαι τὸ θαῦμα παραχρῆμα διεκελεύετο. προαναπείθων, οἶμαι, τῇ πείρᾳ τὸν λειτουργόν, ὅτι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι καθάπερ αὐτῷ πρὸς ἔνδειξιν ἀκριβῆ τοῦ κεκλῆσθαι παρὰ Θεοῦ, διαρκὲς ἔσται τὸ δρώμενον, καὶ ἁρμόσαι γὰρ αὖ οὐχ ἑτέρῳ τὸ μεθιστᾶν δύνασθαι τῶν ὄντων τὰς φύσεις πρὸς ὅπερ ἂν ἕλοιτο τυχόν, πλὴν ὅτι καὶ μόνῳ τῷ πάντων δημιουργῷ, μηνύσοι δὲ ὥσπερ τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας αἰνιγματωδῶς τὸ παράδοξον αὖ μάλα σαφῶς. ὀψόμεθα γὰρ τῆς ἐν αὐτῷ ἀνθρωπείας φύσεως τὸν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπλασμόν, καὶ τὴν οἱονεὶ μεταμόρφωσιν, τὴν εἰς ὅπερ ἦμεν ἐν Ἀδάμ, ἀρτίως εἰς τὸ εἶναι παρενηνεγμένοι, δόξης τε οὔπω τῆς ἄνωθεν καὶ ἁγιασμοῦ ἡττώμενοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς ἔφης; ἀσυμφανὴς γὰρ ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἡ ῥάβδος ἤτοι τὸ σκῆπτρον ἡμῖν, οὐχὶ βασιλείας σύμβολον εἴη ἄν, ὦ Παλλάδιε; ΠΑΛΛ. Ναὶ μὲν οὖν, ἐπεί τοι καὶ ὅρκιον αὐτὸ πεποιῆσθαί φασι τῶν ἀρχαιοτέρων τινάς, οἱ τὰ Ἑλλήνων ὑμνεῖν εἰωθότες. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δαί; οὐχὶ παραδείσου φυτὸν εἶναι φής· καὶ πρεσβύτερον τῆς τομῆς, τὸ κήποις ἐκτεθηλέναι λαχεῖν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημί. ΚΥΡ. Ἴθι δὴ οὖν ταῖς ἐννοίαις ἐπὶ τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον Ἀδάμ· καὶ ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ἀρχῇ καὶ ῥίζῃ τοῦ γένους, ὅλην ὥσπερ ἐν ἑαυτῷ καταλογίζου τὴν ἀνθρωπότητα. καὶ πρός γε τούτῳ διανοοῦ, ὅτι πεποίητο μὲν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος, ἐτέτακτο δὲ ἄρχειν τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ ἦν ὥσπερ ἐν χειρὶ Θεοῦ, διὰ τῆς ἐν ἁγιασμῷ ζωῆς, καὶ μονονουχὶ παραδείσου φυτόν, εὐανθές τε καὶ εὐγενέστατον. ἐπειδὴ δὲ ταῖς τοῦ ὄφεως πικρίαις πεφενακισμένος, παρεκομίσθη τῶν ἐν ἀρχαῖς, καὶ τῆς θείας ἀλογήσας ἐντολῆς κατεφωρᾶτο λοιπόν, τότε δὴ τότε, θέσεώς τε καὶ ῥίζης τῆς πρώτης ἀποσπώμενος, τῆς τοῦ συνέχοντος εἰς ἁγιασμὸν ἀπώλισθε χειρός, καὶ καταπέπτωκεν εἰς γῆν, τοῦτ' ἔστιν, ἐκ τῶν τῆς ἀρετῆς ὑψωμάτων, καὶ καταπεφοίτηκεν ἀσθενῶς εἰς τὸ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ σαρκικά, ἄχεστον ἤδη που νοσήσας τὴν πονη-

Rectè dicis. CYRILL. Non erat igitur Moyſes ignarus, illam miraculorum perpetrationem neceſſariam fore, qua illorum animi ad faciliùs obtemperandum adducerentur: itaque ait, [Si non audierint me; dicẽt enim, Non apparuit tibi Deus; quid dicam ad eos?] Sed vniuerſorum Deus miraculum illud velut exercitationis cuiuſdam loco facere cõtinuo iuſſit, ea de cauſſa, niſi fallor, vt prius experimento ipſo probaret, ſuo cultori vt apud ſe, ſic apud omnes alios, Exod. 4.

B rem illam geſtam ſatis argumenti habituram, quo ſe à Deo vocatum fuiſſe certiſſime oſtenderetur; neque enim ad alterum quempiam, præterquam ad vnũ cunctarum rerum opificem pertinere, poſſe rerum naturam, in quam velit aliã, immutare. Simul etiam figurare rem illã admirabilem pro indicio eſſe voluit ſalutis illius, quæ per Chriſtum tribuenda nobis erat: in eo enim perſpiciemus quemadmodum humanæ naturæ quædam ſit in antiquum ſtatum facta refor-

C matio, ac veluti transfiguratio in eam conditionẽ, qua eramus in Adam, cum primum à Deo conditi fuimus; gloria ſuperna & ſanctitate nondum amiſſa. PALLAD. Quonam modo? obſcuriori enim es oratione vſus. CYR. Virga illa, Palladi, ſeu ſceptrum, nonne regni inſigne fuerit? PALLAD. Maximè; nam per illud iurare ſolitos eſſe veteres nonnullos, aiunt ii quibus Græcorum res geſtas laudibus tollere ſtudium fuit. CYRILL. Homer. Iliad. A.

D Quid deinde? nónne paradiſi ſtirpem eſſe fateris, quę, antequam cęderetur, in hortis pullulauerit? PALLAD. Fateor. CYRILLVS. Perge nunc, atque animum refer ad veterem illum Adam, in eoque tanquam initio ac radice generis noſtri, vniuerſam hominum conſidera naturam: adhæc illud quoque cogita, illum factum fuiſſe ad imaginem conditoris, atque perfectum, vt terrenis rebus imperaret, fuiſſeque in Dei manibus eo ipſo, quòd in ſanctitate vi-

E uebat, & quodammodo paradiſi germen florentiſſimum, ſimul & generoſiſſimum. Vbi verò ſerpentis felle deceptus ab antiquo ſtatu abductus eſt, & diuini mandati contemptor deprehenſus, tum verò à ſitu ac radice priore diuulſus, ex eius manu, à quo in ſanctitate continebatur lapſus eſt, & in terram, hoc eſt, ab illa virtutis ſublimitate decidit, & eo vſque reptauit imbecillus & languens, vt carnalia ſapere vellet, & iam ſumma nequitia laboraret, nec

meo iudicio aliquid à ſerpente diſtaret. A Ita regno & ea gloria, quam à principio tenuerat, ſpoliatus eſt, etiam è Paradiſo ac deliciis eiectus. An verò non id nobis beatus Moyſes dixit? PALLAD. Dixit ille quidem. CYRIL. Iam verò legiſlator, cùm ad eam nequitiam eum perductum videret, refugit quodammodo, & vitium, quòd in eo inerat, deteſtabatur; fugit namque ſerpẽte Moyſes abiecto: Sapient. 1. ſcriptum autẽ legimus, [Sanctus ſpiritus ſapientiæ fugiet dolum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ sũt ſine intellectu.] B neque enim conuenire vnquam inter ſe poſſunt ſanctificatio & immunditia, lux & tenebræ, iuſtitia & iniuſtitia. PAL. Ita eſt. CYR. Quòd igitur de manu Moyſi virga cecidit, fortaſſe illud ſignificet, hominem illum factum ad imaginem Dei, fuiſſe ab initio Paradiſi plãtam, & in illa regni gloria ac Dei manu poſitum; eundémq; lapſum in terram, quia maluerit carnalia ſapere: & propter ſummã acerbitatem, diuinitatis ipſius oculis inſtar ſerpentis fuiſſe. Sed præceptũ eſt Moyſi, C vt manum extẽderet, caudámque illius apprehenderet; quo facto, immutatus continuo eſt in priſtinam formam, ita vt nõ amplius ſerpẽs, ſed virga rurſus eſſet, & paradiſi germen. Vbi igitur placuit Deo ac patri omnia inſtaurare in Chriſto, atque id quod factum erat, in priorẽ ſtatum reformare, miſit è cælo nobis vnigenitum, manum, inquam, illã ſuam dextram, illam vniuerſorum opificẽ ac Pſalm. 117. vere ſalutarẽ, iuxta illud, [Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me.] Tunc itaque, tunc, inquam, iacentem humi naturam hominis appre- D hẽdit; cúmque nos ferali nequitia, peccatorumque veneno exuiſſet, per ſanctificationem ad honorem illum regium, & ad virtutis manſuetudinem reduxit; illúdque vetus domicilium credentibus in eo latrone, qui eorũ tanquam primitiæ quędam ac princeps fuit, & ſimul ſe- Luc. 23. cum eſt crucifixus, reſtituit. [Amen, Amen, inquiens, dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiſo.] PAL. Optimè ſanè no- E bis ac rectiſſimè hæc diſputatio confecta eſt. Illud mihi tamen explices velim, quæ cauſſa fuerit, cur caudam potius apprehendi iuſſerit, quam caput, aut mediam corporis partem. CYRILL. Sic enim, Palladi, fieri æquum erat; nam hoc ipſum, caudam apprehendere, non media aut caput, myſterio conſentaneum erat. PALLAD. Quomodo tandem? CYRILL. Quia caput velut initium

A εἶναι, καὶ ὄφεως οἶμαι διενεγκὼν οὐδέν. ἀπογυμνοῦται δὲ οὕτω βασιλείας καὶ δόξης τῆς ἐν ἀρχαῖς, ἐξεπέμπετό τε παραδείσου καὶ τρυφῆς. ἢ γὰρ οὐχὶ ταυτὶ πρὸς ὑμᾶς ὁ θεῖος ἔφη Μωσῆς; ΠΑΛ. Ἔφη γὰρ οὖν. ΚΥΡ. Κατηγμένον δὲ ἤδη πρὸς τοῦτο φαυλότητος ὁ νομοθέτης ὁρῶν, ἀπέδρα τρόπον τινά, καὶ τὴν ἔφοδον αὐτοῦ πονηρίας κατεμυσάττετο. πέφευγε γὰρ ὁ Μωσῆς, τὸν ὄφιν ἀφείς· γέγραπται δὲ ὅτι ἅγιον πνεῦμα σοφίας, φεύξεται δόλον, καὶ ἀναστήσεται ἀπὸ λο- B γισμῶν ἀσυνέτων. ἀσύμβατα γὰρ ἀλλήλοις ἁγιασμὸς καὶ ἀκαθαρσία, φῶς τε καὶ σκότος, δικαιοσύνη καὶ ἀδικία. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὸ δέ γε ἀποπεσεῖν χειρὸς τῆς Μωσέως τὴν ῥάβδον, κατασημαίνει ἄν, ὡς ἦν ἐν ἀρχαῖς ὁ κατ' εἰκόνα τὴν θείαν πεποιημένος παραδείσου φυτόν, καὶ ἐν δόξῃ βασιλείας, καὶ ἐν χειρὶ τοῦ δημιουργοῦ. κατώλισθε δὲ εἰς γῆν, διὰ τὸ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ σαρκικά, καὶ διὰ τῆς εἰς ἄκρον ἡκούσης πι- C κρίας, ὄφις ἦν ὥσπερ τισὶ τοῖς τῆς θειότητος ὀφθαλμοῖς. ἀλλ' ἐκελεύετο Μωσῆς ἐκτεῖναι τὴν χεῖρα, καὶ ἐπιλαβέσθαι τῆς κέρκου· ἀνεπλάττετο δὲ πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς εὐθύς. καὶ ὄφις μὲν ἦν οὐκέτι, ῥάβδος δὲ πάλιν, καὶ παραδείσου φυτόν. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα, ἐν τῷ Χριστῷ· καὶ ἀνακτίσαι τὸ πεσὸν εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ἀπέστελλεν ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ τὸν μονογενῆ, τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν, τὴν τῶν ὅλων ἐργάτιν καὶ σώτειραν ἀληθῶς, κατά γε τό· δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν, δε- D ξιὰ Κυρίου ὕψωσέ με. τότε δὴ τότε τῆς ἐν γῇ κειμένης ἀνθρωπότητος ἐπελάβετο, καὶ πικρίας ἡμᾶς ἀπαλλάξας θηριοτρεποῦς, τῆς ἐν φαυλότητί τε καὶ ἁμαρτίαις, ἀνεκόμισέ τε δι' ἁγιασμοῦ πρὸς βασιλίδα τιμήν, καὶ ἡμερότητα τὴν εἰς ἀρετήν. ἐνδιαίτημα δὲ τὸ ἀρχαῖον τοῖς πιστεύουσι δίδωσιν, ἐν ἀπαρχῇ καὶ πρώτῳ τῷ συνεσταυρωμένῳ ληστῇ· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, E φησί, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. ΠΑΛ. Πεπέρανται μὲν ὡς ἄριστά γε ἡμῖν καὶ ὀρθῶς ὁ λόγος. πλὴν ἐκεῖνο φράσον, διὰ τί ὅτου τῆς κέρκου λαβέσθαι κελεύει, καὶ οὐχὶ τῆς κεφαλῆς, ἢ μέσου; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὧδε γάρ, ὦ φιλότης, ἐκπεραίνεσθαι ἐχρῆν. ἐπείτοι τὸ κέρκου λαβέσθαι, καὶ οὐχὶ μέσου ἢ κεφαλῆς, τῷ μυστηρίῳ χρήσιμον. ΠΑΛ. Τίνα τρόπον; ΚΥΡΙΛ. Ἀρχὴ μὲν γὰρ ὥσπερ πως τῆς ζωοῦ

κεφαλή, κέρκος δὲ πέρας. Φέρε δὴ οὖν ὡς ἕν τι ζῶον, τὸ σύμπαν ἡμῖν τῶν ἀνθρώπων γένος καταλογιζέσθω πρὸς τὸ παρόν. ἐπελάβετο τοίνυν τῆς κέρκου Χριστὸς, τοῦτ' ἔστι, τῶν ἐν ἐσχάτοις καὶ τελευταίων, καταπεφοίτηκε γὰρ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς. ἀλλ' ὥσπερ εἰ καὶ τῆς κέρκου Μωσῆς ἐπελάβετο, καὶ μέχρις αὐτῆς ἀνέβη τῆς κεφαλῆς ὁ μεταπλασμός, μετεστοιχειοῦτο γὰρ ὁλοκλήρως εἰς ῥάβδον ὁ ὄφις· κατὰ τὸν ἴσον τρόπον, κἂν εἰ τῶν ἐσχάτων ἀντελάβετο Χριστὸς, ἀλλ' εἰς πᾶν διήκει τὸ γένος, καὶ μέχρις αὐτῆς ἀφικνεῖται τῆς κεφαλῆς, τοῦτ' ἔστι, τοῦ Ἀδὰμ, ἡ διὰ χάριτος ἀναμόρφωσις. γέγραπται γὰρ, ὅτι εἰς τοῦτο Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. οὐκοῦν τοῖς ἐσχάτοις καὶ ἡ τῶν ἐν ἀρχαῖς συγκατορθοῦται λύτρωσις. ΠΑΛΛ. Πιθανὸς ὁ λόγος ἐστί τε ἡμῖν, καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τὸ διήγημα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἑδραιότατην οὖν πρὸς τὴν ἐπὶ τῷδε πίστιν, καὶ δυσὶ δυνάμεσιν αὐτὸν ἑτέραις ἐπιστοῦτο θεοσημείαις. γέγραπται γὰρ εὐθὺς· εἶπε γὰρ αὐτῷ Κύριος πάλιν. εἰσένεγκε τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν κόλπον σου. καὶ εἰσήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐγενήθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ λεπρῶσα ὡς χιών. καὶ εἶπε πάλιν· εἰσένεγκε τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν κόλπον σου, καὶ εἰσήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ, καὶ ἐξήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἀποκατεστάθη εἰς τὴν χρόαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. ἄθρει δὴ οὖν ὡς ἔστι θεοπρεπὲς, καὶ τῶν ἄγαν ἡκόντων εἰς τὸ θαυμάζεσθαι πρέπειν τὸ κατορθούμενον, συνῳδὸν δὲ ὥσπερ τῷ προτέρῳ τὸ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὴν δήλωσιν. ΠΑΛ. Οὐκοῦν διασάφει, συνίημι γὰρ οὔπω. ΚΥΡΙΛ. Σαρκὸς μὲν ἡ λέπρα πάθος, ἄμεινον δὲ ἢ κατὰ ἰατρούς, καὶ ταῖς παρ' ἐκείνων ἐμπειρίαις οὐχ ἁλώσιμον. ἀνίερος δὲ καὶ ἀκάθαρτος ὁ λεπρός, κατά γε τὴν πάλαι διὰ Μωσέως ἐντολὴν, ἀπηχθημένος δὲ λίαν, καὶ παρὰ τοῖς τὰ Ἑλλήνων τιμῶσιν ἔθη. ἡμιθνὴς γὰρ ἤδη πως ὁ τοῦτο παθών, βδελυρὸς δὲ καὶ ἀκάθαρτος ὁ νεκρός. ἀνῆπται δὴ οὖν ὡς ὑπερφυὲς, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπέκεινα μέτρων, τὸ θεραπεύσαι δύνασθαι λεπρόν, ἢ μόνῃ τῇ θείᾳ καὶ ἀφράστῳ φύσει τε καὶ ἐνεργείᾳ. τοιγάρτοι καὶ ἐθαυμάζετο Χριστὸς τῷ λελεπρωμένῳ μετ' ἐξουσίας ἐπιφωνῶν, θέλω, καθαρίσθητι. φωνὴ γὰρ ἦν παντουργός, ἡ καὶ αὐτοὺς ἐκ μνημείων διανιστᾶσα τοὺς νεκρούς, καὶ θανάτου

A quoddám eſt totius animantis, vt cauda finis. Age igitur vniuerſum genus hominum, vt vnum animal hactenus cogitemus: apprehendit igitur caudam Chriſtus, id eſt, extremas partes atque vltimas; extremis quippe ſæculorũ temporibus aduenit. Verùm, vt Moyſes quamuis caudam apprehendiſſet, tamẽ vſque ad ipſum quoque caput illa reformatio recurrit; (eſt enim totus ille ſerpens in virgam immutatus) ad eundẽ modum, B vltima licet apprehenderit Chriſtus, attamen in vniuerſum genus pertinet, & ad caput ipſum vſque, id eſt, Adam, illa per gratiam reformatio pertingit. Scriptum eſt enim, ideo Chriſtum eſſe mortuum & reuixiſſe, vt viuis ac mortuis dominetur: igitur in extremis ipſa quoque principiorum ſimul eſt perfecta redemptio. PALLAD. Probabilis ſanè oratio, nec ab eo, quod propoſuimus, aliena narratio. CYRILL. Ad id verò credendum etiam duobus aliis diuinæ virtutis ſignis illum maximè cõfirmauit. Scri- C ptum eſt enim deinceps, [Et dixit illi Dominus rurſum, Mitte manum tuam in ſinum tuum: & miſit manum ſuam in ſinum ſuum. Et dixit, Educ manum tuã ex ſinu tuo: & eduxit illam ex ſinu ſuo, & facta eſt manus eius leproſa ſicut nix. Et dixit rurſus, Mitte manum tuam in ſinum tuum: & miſit manũ ſuam in ſinum ſuum: & eduxit manũ ſuam de ſinu ſuo, & rurſus reſtituta eſt in colorem carnis ſuæ] Vide igitur quàm id factum Deo cõueniat, quãq; ſit admiratione dignũ, D atque vnà cum eo miraculo quod proximè narrauimus, Chriſti myſterii ſignificationem quodammodo cõtineat. PAL. Ergo illud explica; nihil enim dum intelligo. CYR. Carnis eſt morbus lepra iſque grauior quã vt à medicis ei ſuccurri poſſit, aut illorum vſu atque peritia expugnari: ac leproſus ipſe prophanus & impurus eſt, ex antiqua illa Moyſi lege, necnõ iis quoque odioſiſſimus, qui gentilium mores magnipendunt: qui enim E eo laborat morbo, ſemimortuus quodammodo eſt; at verò auerſandum impurumque eſt mortui cadauer. Itaque curare poſſe leproſum, tanquam eximiũ quiddam, & quod noſtratum virium modum longe ſuperet, ſoli diuinæ naturæ, atque efficaciæ tributum eſt. Ideoque in admiratione habebatur Chriſt⁹, qui cum poteſtate leproſo inclamauit, [Volo; mundare.] Illa namque vox, cunctarum opifex rerum, quæ ipſos etiam è ſepulchris excitat mortuos,

Rom. 14.

Exod. 4.

Matth. 8.

& morte eſt, & corruptione præſtãtior, hoc in eo homine miraculum perfecit. Iuſſit igitur, vt manũ in ſinum abderet, deinde extractam è latebra ſinus, iam totam lepra infectam oſtẽderet; denuo autem cùm in ſinum abdidiſſet, ilico ab vi morbi inde liberam protulit; vt ex ea re intelligerent Iſraëlitæ, illum ineffabili quadam & inenarrabili vi propemodum armatum, eorum propugnatorem futurum eſſe, qui violati eſſent iniuria, & cõtra fas, Ægyptiorum iniquo dominatui ſubiecti. Atque hæc quidẽ ratio, quamuis in promptu ſit, eſt tamen hiſtoriȩ opportuna. Illud autem non ab re fore puto, ſi ſubtilius propoſiti loci ſenſum ſcrutati fuerimus atque inquiſierimus, ecquid illud ſit, quòd in ſinu manum abdidit, quid etiã, quòd educta cùm fuiſſet, grauiter lepra reſperſa eſt: adhæc purgationis modum inueſtigare oportet; nam vbi manum in ſinum miſit, ab eo morbo liberam reddidit. PAL. Rectè ais; neque enim parum nos iuuerit hæc ſingula exquirere. CYR. Igitur mea quidem ſentẽtia res tam admirãda huiuſmodi quiddam tanquam in vmbra ſignificare videtur. Quamdiu namq; homo ad imaginẽ Dei conditus propemodum in ſinu Dei nutriebatur, necdum præceptum ſibi à Deo traditum cõculcauerat, prouidentia & amore erga ſe Dei tectus, purus atque ſanctus, & mortis ignarus permanebat: vbi autem Dei præſidio atque amicitia exceſſit, quòd in vitia procliuior eſſe cœpiſſet, tum verò prophanus atque execrãdus, & mortis impuritate laborãs manifeſtè deprehẽſus eſt. Sed cùm rurſus nos ipſe Deus ac Pater ſuſcepiſſet in Chriſto, & diuinæ gratiæ præſidio circumtexiſſet, ac tanquam in ſinu per adoptionis donum contineret, ilico vnà cum impuritatibus mortalitate quoque veteris illius maledictionis abiecta, ad antiquam illam conditionem, in qua à principio fuimus, reuerſi ſumus. Scriptũ eſt quippe de manu Moyſi, [Reſtituta eſt ad colorem carnis ſuæ.] PAL. Elegãtiſſimè dictum. CYR. Iam verò tertium illud in ea re ſignum manifeſtiſſimè atq; apertiſſimè Chriſti myſterium voce pene declarat: ſic enim Deus rurſus eſt Moyſen allocutus, [Si verò non crediderint tibi, neque audierint vocem ſigni prioris, credent tibi per vocem ſigni ſequentis:] id autem quidnam ſit, declarat, dicens, [Eritque, ſi non crediderint ſignis duobus his, neque audierint vocem tuam, capies aquam fluminis,

Exod. 4.

A χεῖρον καὶ φθορᾶς, τὸ ἐπ' ἐκείνῳ θαῦμα πεπλήρωκε. προστέταχε τοιγαροῦν ἐγκρύψαι τῷ κόλπῳ τὴν χεῖρα, εἶτα γυμνώσαντα τῆς τοῦ κόλπου περιβολῆς, ὅλην δι' ὅλου λεπρωθεῖσαν αὐτὴν ἐπιδεῖξαι, πάλιν δὲ ἐγκρύψαντα τῷ κόλπῳ τὸ δεύτερον, τοῦ συμβεβηκότος ἀπηλλαγμένην καταδείκνυσιν αὖθις. ὡς ἂν συνεῖεν ἐντεῦθεν οἱ ἐξ Ἰσραήλ, ὡς ἀρρήτῳ τινὶ καὶ ἀφράστῳ δυνάμει μονονουχὶ τεθωρακισμένος, προστήσεται τῶν ἠδικημένων, καὶ ταῖς Αἰγυπτίων πλεονεξίαις ἀνοσίως ὑπεζευγμένων. B ὁ λόγος μὲν οὖν οὐ βαθύς. τῇ δὲ ἱστορίᾳ χρήσιμος. χρῆναι δὲ οἶμαι τὴν τοῦ προκειμένου διάνοιαν ἐκβασανίζοντας ἀκριβῶς, ἐκεῖνο ζητεῖν, τί μὲν ἂν εἴη τὸ ἐν τῷ κόλπῳ συγκρύψαι τὴν χεῖρα. τί δὲ τὸ ἔξω γεγυμνωμένην, καταλεπροῦσθαι δεινῶς. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸν τῆς καθάρσεως τρόπον. ἐνιεὶς γὰρ δὴ τῷ κόλπῳ τὴν χεῖρα, τοῦ πάθους ἀπήλλαττεν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ὀνήσει γὰρ δὴ οὐ μετρίως ἡμᾶς ἡ ἐφ' C ἑκάστῳ βάσανος. ΚΥΡ. Οὐκοῦν ἔμοιγε δοκεῖ τοιοῦτόν τι παραδηλοῦν ὡς ἐν σκιᾷ τὸ παράδοξον. ἕως μὲν γὰρ ἦν ὁ κατ' εἰκόνα τὴν θείαν πεποιημένος ἄνθρωπος μονονουχὶ ἐντεθειμένος ἐν κόλπῳ Θεοῦ, καὶ τὴν δοθεῖσαν οὔπω πατήσας ἐντολήν, φειδοῖ καὶ ἀγάπῃ τῇ παρ' αὐτοῦ κατημφιεσμένος, καθαρὸς καὶ ἡγιασμένος, καὶ τὴν διὰ θανάτου νέκρωσιν οὐκ εἰδὼς διετέλει· ἐπειδὴ δὲ τῆς ὑπὸ Θεῷ σκέπης τε καὶ φιλίας ἐκβέβηκε διὰ τὴν εἰς τὸ φαῦλον ἀπονενευμένος, βέβηλός τε καὶ D βδελυρός, καὶ τῇ τοῦ θανάτου νοσήσας ἀκαθαρσίᾳ, ἐναργῶς ἠλέγχετο. ἐπειδὴ δέ γε πάλιν ἡμᾶς ἐν Χριστῷ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τῇ θείᾳ χάριτι περιβεβληκότος, καὶ οἱονείπου ἐν κόλποις ἔχοντος διὰ τῆς υἱοθεσίας, ὁμοῦ ταῖς ἀκαθαρσίαις καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς ἀποβαλόντες νέκρωσιν, εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς ἀναδεδραμήκαμεν. γέγραπται γὰρ περὶ τῆς Μωσέως χειρός, ὅτι ἀποκατεστάθη εἰς τὴν χρόαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. ΠΑΛ. Ἀστειότατα ἔφης. ΚΥΡ. Τὸ δὲ τρίτον ἡμῖν ἐπὶ τούτῳ σημεῖον, ἀριδηλό-E τατα καὶ διαφανῶς τὸ Χριστοῦ βοᾷ μυστήριον. ἔφη γὰρ ὧδε πάλιν πρὸς Μωσέα Θεός. ἐὰν δὲ μὴ πιστεύσωσί σοι μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς τοῦ σημείου τοῦ πρώτου, πιστεύσουσί σοι τῆς φωνῆς τοῦ σημείου τοῦ δευτέρου. καὶ δὴ τί τοῦτό ἐστι, διεσάφει, λέγων· καὶ ἔσται ἐὰν μὴ πιστεύσωσι τοῖς δυσὶ σημείοις τούτοις, μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς σου, λήψῃ ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ,

καὶ ἐκχεεῖς ἐπὶ τὸ ξηρὸν, καὶ ἔσται τὸ ὕδωρ, ὃ ἐὰν λάβῃς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, αἷμα ἐπὶ τοῦ ξηροῦ. τελευταῖον γὰρ τῷ κόσμῳ σημεῖον, ὁ Χριστοῦ γέγονε θάνατος, καὶ ἡ διὰ τοῦ ὕδατός τε καὶ αἵματος κάθαρσις, προσυπακουομένου δηλονότι καὶ τοῦ ἁγίου σώματος, ὃ διὰ τῆς ξηρᾶς σημαίνεται. ὅτι δὲ ὕδωρ καὶ αἷμα τῆς ἁγίας ἡμῖν ἐξεδόθη πλευρᾶς, διανυγείσης τῇ λόγχῃ, περιττὸν λέγειν, διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι γνωριμώτατον. πλὴν ὅτι σημεῖον ὁ τοῦ Σωτῆρος ὠνόμασται θάνατος, ἀναμάθοι τις ἂν καὶ τοῦτο σαφῶς ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων. Φαρισαῖοι μὲν γὰρ οἱ πολύτολμοι, καί τοι πολλῶν ἤδη προκατορθωθέντων θαυμάτων, ὡς οὐδενὸς γεγονότος, προσῄεσαν λέγοντες τῷ Χριστῷ, Διδάσκαλε, φασὶν, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ πρὸς αὐτούς, γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. οὐκοῦν πρώτη μὲν ἀντίληψις ἡμῖν ἐν Χριστῷ, διὰ νόμου τοῦ κατὰ Μωσέα. νόμον γὰρ εἰς βοήθειαν δέδωκε, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. ἐπελάβετο δὲ τῆς κέρκου Μωσῆς. δευτέρα δὲ κάθαρσις ἐν Χριστῷ δὴ πάλιν διὰ προφητῶν ἁγίων, καὶ διὰ τῆς Ἰωάννου φωνῆς καὶ ἀποστολῆς. οἱ μὲν γὰρ ἔφασκον, λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε· ὁ δὲ εἰς βάπτισμα μετανοίας ἐκάλει. τρίτον δὲ σημεῖον ὃ καὶ ἔσχατον εἶναί φασιν, ὁ Χριστοῦ θάνατος, ἐφ' ᾧ καὶ πίστις. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσωσί σοι, φησὶ, μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς τοῦ σημείου τοῦ πρώτου, πιστεύσουσι τῇ φωνῇ τοῦ σημείου τοῦ δευτέρου. ὁρᾷς ὅτι τὴν πίστιν ἀκολουθήσειν εὖ μάλα φησὶν, οὐχὶ τῷ πρώτῳ σημείῳ, τοῦτ' ἔστιν, οὐ τῇ ἀντιλήψει τῇ κατὰ νόμον, οὔτε μὴν τῇ διὰ μέσου καθάρσει, τοῦτ' ἔστι, τῇ διὰ προφητῶν ἁγίων, καὶ Ἰωάννου τυχὸν, μόνῃ δὲ τῇ φωνῇ τοῦ σημείου τοῦ ἐσχάτου. οὐ γὰρ ἄφωνον τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καλεῖ δὲ σύμπαντας τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ὑψηλῷ καὶ διαπρυσίῳ κηρύγματι πρὸς τὴν δι' ὕδατός τε καὶ αἵματος κάθαρσιν, καὶ μὴν καὶ εἰς ζωοποίησιν, τὴν κατὰ μετάληψιν τῆς ἁγίας σαρκός. ὑπηρέτις τοιγαροῦν ὁ νόμος, τοῖς περὶ Χριστοῦ προαγγέλμασιν, αὐτὸς δὲ ἐστὶν οὐ λίαν ἰσχυρὸς

A eamque fundes in aridam & erit aqua, quam acceperis à flumine, ſanguis ſuper aridam.] Vltimum namque mundo ſignum Chriſti mors fuit, & illa per aquam, & ſanguinem ablutio, adiuncto nimirum etiam ſancto corpore, quod per aridam ſignificatur: effluxiſſe autem nobis aquam & ſanguinem ex illo ſanctiſſimo latere, lancea perfoſſo, nil attinet dicere, cùm omnibus ſit notiſſimum. Illam porrò Saluatoris noſtri mortem ſignum appellatam fuiſſe, id B quoque ex ſacris literis quiuis apertè intelligere poteſt; audaciſſimi enim illi Phariſæi, quamuis multa prius edita eſſent miracula, tamen quaſi nullum adhuc effectum fuiſſet, his verbis Chriſtum aggreſſi ſunt, [Magiſter, inquiunt, volumus à te ſignum videre.] *Matth. 12.* Ille verò contra, [Generatio praua atque adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ: ſicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, ac tribus noctibus, ſic erit filius homi- C nis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.] Igitur primum auxilium in Chriſto nobis præbitum eſt per legem Moyſi; [Legem namque in adiutorium dedit,] *Ibid.* iuxta Prophetæ vocem. Sed caudam apprehendit Moyſes. Secunda porrò ablutio rurſus in Chriſto per prophetas ſanctos, ac per Ioannis vocem, atque miſſionem tributa eſt: illi enim dicebant, [Lauamini, mundi eſtote;] *Eſai. 1.* hic autem ad baptiſmum pœnitentiæ voca- D bat. Tertium denique ſignum, quod idem nouiſſimum eſſe ait, Chriſti mors fuit; quo dato, fides eſt ſubſecuta: [ſi enim non crediderint tibi, inquit, *Exod. 4.* neque audierint vocem ſigni prioris, credent voci ſigni ſequentis.] Vides vt fidem apertè ait conſecuturam, non primo ſigno edito, id eſt, non continuo poſt legis auxilium, neque poſt mediam ablutionem, id eſt eam, qua prophetæ ſancti, & Ioannes abluerunt; ſed ſolum poſt vocem ſigni poſtremi: neque enim voce caret E ipſum Chriſti ſacramentum; imò vero vniuerſos vocat per totum orbem, *Prou. 9.* excelſa quadam vehementique prædicatione, ad aquæ ſanguiniſque lauacrum, & quidem etiam ad viuificationem, quam ſanctæ carnis illius participatio præſtat. Lex ergo Chriſtum prænuntiando, miniſterium exhibuit: in ea tamen non ſatis præſidii eſt

eſt ad ſalutem aliquibus tribuendam; idque apertè Moyſen confiteri, facile quiuis oſtendat etiam ex propoſitæ ſcripturæ loco: quãuis enim dixiſſet Deus, ſe cum eo futurum, idque prius editis miraculis ei ſuaderet, ille tamẽ rogabat
Exod. 4. cum dicens, [Domine non ſum aptus ante heri, neque ante tertiam diem, neque ex quo cœpiſti loqui ſeruo tuo: gracili voce, & tarda lingua ego ſum. Dixit autem Dominus, inquit, ad eum, Quis dedit os homini, & quis fecit mutum, & ſurdum, vidẽtem & cæcum; nonne ego dominus Deus? Et nunc vade, & ego aperiam os tuum, & inſtruam te, quæ debes loqui: & ait Moyſes, Obſecro Domine, elige alium potentem quem mittes:] neque enim lex admodum potens eſt, neque ſatis valet ad vniuerſum orbem conſeruãdum, atque hominem ex diaboli dominatu liberandum. Nec verò ignorabat Moyſes, ſe tardiloquẽtem eſſe, & gracili voce, ex eo maximè tempore, quo cum eo loqui cœpiſſet Deus, eique præcipere, vt de ſe ſermonem ha-
Exod. 3. beret; ait namque, [Sic dices filiis Iſraël, Ego ſum qui ſum: hoc mihi nomen:] tardiore etenim lingua lex loquitur, quàm vt ſatis expreſſè de eo, qui eſt, verba faciat; neque eſt eiuſmodi, vt venerandæ illius ineffabiliſque naturæ myſteria, quæ in ſancta Trinitate adoratur & colitur, explicare ac tradere queat. Ad hæc gracili eſt infirmaque voce, vix vt cum ſolis Iſraëlitis colloqui poſſit ac per Iudææ fines tantum exauditur, cùm aliæ gentes omnes ne fando quidem ſonum eius prædicationis auribus acceperint. Cùm itaque præuideret beatus Moyſes eum, qui optimè poſſet expreſſum, atque expolitum de Deo ſermonem auditorum auribus fundere, & vniuerſo orbi
Exod. 4. facilè prædicare, id eſt, Chriſtum, [Obſecro, Domine, inquit, elige potentem, quem mittes.] Chriſtus enim eſt ille verè potens, quẽ ſuis temporibus ex beneplacito Dei ac Patris in eam rem eligendum fore, per legem quoque prędictum fuit. Illa autem poſt Dei pollicitationẽ, multorúmque ſignorum oſtenſionem, Moyſi recuſatio, non abſurdè fuerit cunctantis Iſraëlis, ſimulque ſub Chriſti imperio diuinis euangelicíſque miniſteriis defungi & obtemperare recuſantis, qui poſt innumerabiles habitos de fide ſermones, multorúmque ſignorum oſtenſionem, auditum tamen illum grauem, atque tardum pertinaciter tenuerunt, atque increduli permanſerunt.

A εἰς τὸ ἀνασώζειν δύνασθαί τινας. παραδείξειε δ' ἂν οἶμαί τις καὶ τοῦτο σαφῶς ὁμολογοῦντα Μωσέα, καὶ διὰ τῆς προκειμένης συγγραφῆς. καίτοι γὰρ λέγοντος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἔσομαι μετὰ σοῦ, προσαναπείθοντος δὲ θαυματουργίαις αὐτὸν, ἐλιπάρει λέγων· Κύριε οὐχ ἱκανός εἰμι πρὸ τῆς χθὲς, οὐδὲ πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας οὐδὲ ἀφ' οὗ ἤρξω λαλεῖν τῷ θεράποντί σου. ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος ἐγώ εἰμι. εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωσῆν. τίς ἔδωκε
B στόμα ἀνθρώπῳ, καὶ τίς ἐποίησε δύσκωφον καὶ κωφόν· βλέποντα καὶ τυφλόν. οὐκ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός; καὶ νῦν πορεύου, καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου, καὶ συμβιβάσω σε ἃ μέλλεις λαλῆσαι, καὶ εἶπε Μωσῆς. δέομαι, Κύριε· προχείρισαι ἄλλον δυνάμενον ὃν ἀποστελεῖς. οὐ γὰρ εὐσθενὴς ὁ νόμος, οὐδὲ ἀποχρώντως ἔχων εἰς τὸ πᾶσαν δύνασθαι διασῶσαι τὴν γῆν, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐξελέσθαι τὸν ἄνθρωπον. οὐκ ἠγνόηκε δὲ ὁ Μωσῆς, ὡς βρα-
C δύγλωσσός τε καὶ ἰσχνόφωνος, ἀρξαμένου μάλιστα διαλέγεσθαι πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ λόγους ποιεῖσθαι περὶ αὐτοῦ προστάττοντος. οὕτως γὰρ, φησὶν, ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. τοῦτό μου ἐστὶ τὸ ὄνομα. βραδύγλωσσος γὰρ ὁ νόμος, πρὸς τὸ διαρθροῦν εὖ μάλα τὸν περὶ τοῦ ὄντος λόγον. οὔτε μὴν, οἷός τε μυσταγωγεῖν πρὸς τὴν ἐν ἁγίᾳ τριάδι προσκυνουμένην τε καὶ ἄρρητον φύσιν. ἰσχνόφωνος δὲ πρὸς τούτῳ, μόνοις τε καὶ μόλις τοῖς ἐξ
D Ἰσραὴλ προσλαλεῖν δυνάμενος, ἀκουόμενός τε κατὰ μόνην τὴν Ἰουδαίαν, καί τοι τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐθνῶν, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν, εἰς οὓς ἐλθόντων τὸ κήρυγμα. τοιγάρτοι προγινώσκων ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, τὸν διαρκῶς ἔχοντα πρὸς τὸ ἀκριβὲς καὶ ἀπεξεσμένον τοῖς ἀκροωμένοις ἐμποιῆσαι λόγον τὸν περὶ Θεοῦ, καὶ εἰς τὸ πάσῃ ῥᾳδίως διακηρύξαι τῇ γῇ, τουτέστι Χριστὸν, δέομαι Κύριε, φησὶ, προχείρισαι ἄλλον δυνάμενον, ὃν ἀποστελεῖς. Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ δυνάμενος ἀληθῶς. καὶ ὅτι κατὰ καιροὺς καὶ
E εὐδοκίαν Θεοῦ καὶ πατρὸς, εἰς τοῦτο προχειρισθήσεσθαι, καὶ διὰ νόμου προήγγελτο. ἡ δέ γε Μωσέως παραίτησις, καὶ μετὰ θείαν ὑπόσχεσιν, καὶ μετὰ πολλῶν σημείων ἐπίδειξιν, τύπος ἂν εἴη, κατοκνοῦντός τε ἅμα καὶ παραιτουμένου τοῦ Ἰσραὴλ, τὴν ὑπὸ Χριστοῦ θείαν τε καὶ εὐαγγελικὴν λειτουργίαν, καὶ ὑπακοὴν, οἳ μετὰ μυρίους ὅσους τοὺς περὶ πίστεως λόγους καὶ τερατουργίας ἐπίδειξιν, τετηρήκασι τὸ δυσήκοον, καὶ μεμενήκασιν ἀπειθεῖς.

A καὶ δὶς μέν γε ἡ Μωσέως παραίτησις. δύο γὰρ χρόνοι καθ᾽ οὓς ἐξήνιος καὶ δυσάγωγος ἦν ὁ Ἰσραήλ. διά τε Μωσέως τε καὶ Ἰησοῦ καὶ Κριτῶν, καὶ μετ᾽ ἐκεῖνον εὐθὺς, καθ᾽ ὃν γεγόνασι προφῆται καὶ Ἰωάννης, ὁ καθάπερ ἐν μεταιχμίῳ κείμενος, ἀποστόλων τε καὶ προφητῶν. πέρας μὲν γὰρ ἦν προφητικῆς λειτουργίας, ἀπαρχὴ δὲ ὥσπερ λαμπρότητος ἀποστολικῆς. ἀλλ᾽ ἡ Μωσέως παραίτησις πρὸς ὀργὰς ἐκάλει Θεόν. καὶ μεθίστη τὸ χρῆμα λοιπὸν εἰς ἑτέραν ὥσπερ οἰκονομίαν, δι᾽ ἧς ἀνα- B σώζεσθαι χρῆν τοὺς ταῖς τῶν Αἰγυπτίων πλεονεξίαις καταπιεζομένους. καὶ θυμωθεὶς Κύριος ἐπὶ Μωσῆν, εἶπεν. οὐκ ἰδοὺ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ὁ Λευίτης; ἐπίσταμαι ὅτι λαλῶν λαλήσει αὐτός σοι, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐξελεύσεται εἰς συνάντησίν σοι. καὶ ἰδών σε χαρήσεται ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν· καὶ δώσεις τὰ ῥήματά μου εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ συμβιβάσω ὑμᾶς ἃ ποιήσετε, καὶ αὐτός σοι προσλαλήσει πρὸς τὸν λαόν. καὶ C αὐτὸς ἔσται σου στόμα· σὺ δὲ αὐτῷ ἔσῃ τὰ πρὸς τὸν Θεόν. προσκεκρουκότος γὰρ ὥσπερ ἀδρανοῦς τοῦ νόμου, καὶ ἠπειθηκότων ἄγαν τῶν ἐξ Ἰσραήλ, προσετέθη Χριστὸς, ὁ ἀληθὴς Λευίτης, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, ὁ τοῖς ὑπὸ νόμον συντεταγμένος, ὡς ἀδελφὸς διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὁ Μωσῇ μὲν λαλήσας ὡς Θεὸς, συμβιβαζόμενος δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς κατά γε τὸ σχῆμα τὸ προφητικὸν, εἰ καὶ ἔστι Κύριος. προφήτην γὰρ ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. καὶ D θήσω τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ. καὶ λαλήσει αὐτοῖς κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαι αὐτοῖς. ἔφασκε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός· ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλ᾽ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκε, τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω. Χριστὸς ἄρα προσπεφώνηκε τῷ λαῷ, καὶ Μωσῇ μὲν γέγονε στόμα διερμηνεύων ἡμῖν πνευματικῶς τὸν νόμον, Μωσῆς δὲ αὐτῷ πάλιν τὰ πρὸς Θεόν. Δοκεῖ γάρ που εἶναι Θεῷ προσεχέστερος ὁ Μωσῆς, ἐπείτοι γέγονεν ὑπὸ νόμον ὁ E Ἐμμανουήλ, καὶ τὰ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως τηρεῖν ἐπηγγέλλετο, λέγων· μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. μυσταγωγὸς οὖν ἄρα σαφὴς ὁ Χριστὸς, τὰ τοῦ βραδυγλώσσου νόμου πρὸς τρανότητα μεταπιθεὶς, καὶ τὴν τοῦ γράμματος ἰσχνοφωνίαν εἰς εὐηχεστάτην ὥσπερ μεταπλάττων ἐξηγη-

A Et bis quidem Moyſes recuſauit: duo enim tempora inciderunt, in quibus effrenatus & contumax fuerit Iſraël, ſub Moyſe & Ioſue, ac Iudicibus, & conſequente deinceps tempore, quo prophetæ fuerunt, ac Ioannes, qui fuit velut in interſtitio poſitus Apoſtolorum ac Prophetarum; finis quippe fuit prophetici muneris, idémque initium, ac veluti primitiæ ſplendoris apoſtolici. Sed Moyſi recuſatio ad iram prouocauit Deum, denique res ad B aliam diſpenſationis rationem tranſlata eſt, qua ſeruandi erant, qui Ægyptiorum iniquitate premebantur. [Et iratus Dominus in Moyſen, dixit, Nónne ecce frater tuus Aaron Leuita? ſcio quòd loquens loquetur ipſe tibi: & ecce ipſe egredietur in occurſum tibi, & videns te, lætabitur in ſe ipſo: & dices ad eum, & dabis verba mea in os eius; & ego aperiam os tuum, & os eius, & inſtruam vos, quæ facietis; & ipſe loquetur ad populum, & ipſe erit tuum os, tu verò illi eris in iis quæ ad Deum.] Exod. 4.

C Cùm enim Lex offendiſſet, vt infirma, & Iſraëlitæ parere nollent; adiectus eſt Chriſtus, ille verè Leuita, magnuſque ſacerdotum princeps ille qui iis, qui ſub lege erant, adſociatus eſt vt frater, propter humanitatem; ille qui cum Moyſe quidem loquebatur vt Deus, à Patre autem edocebatur, ex prophetica perſona, quam tenebat, licet idem Dominus eſſet: [Prophetam enim, inquit, excitabo illis ex fratribus eorum, & ponam verba mea in os eius, & loquetur ad eos iuxta omnia, quæ mandauero illi.] Ipſe quoque Chriſtus dicebat, [A me ipſo non loquor, ſed qui miſit me, Pater, ille mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar.] Chriſtus ergo populum eſt allocutus, ac Moyſi quidem fit os, cùm ſpiritualiter nobis legem interpretatur: Moyſes illi rurſus in iis, quæ ad Deum: videtur enim quodammodo Deo vicinior eſſe Moyſes, quandoquidem idem Emmanuël ſub lege factus eſt, & quæ per Moyſen ſapientiſſimè ſancita erant, ſeruare ſe E profitebatur, cùm diceret, [Nolite putare quod venerim ſoluere Legem, aut prophetas; non veni ſoluere, ſed adimplere.] Eſt igitur Chriſtus planè myſteriorum interpres, qui Legem tardiori lingua loquentem ad clariorem ſonum transferat, graciliorémque literæ vocem ad interpretationem longe reſonantiorem veluti reformando cōmutet.

Deut. 18. — Ioan. 12. — Rom. 8. — Matth. 5.

Spiritualis eſt enim Lex in Chriſto; eius quoque prædicatio illi eſt veteri perſimilis; (Hebr. 7.) Moyſi namque frater eſt Aaron. PALLADIVS. Infirma igitur eſt Lex ipſa per ſe: nihil enim ad perfectum adduxit. CYRILLVS. Maximè, inquam; Quòd autem obſcura atque humilis fuerit illa ex eius præſcripto conuerſatio, ex iis, quæ ſequuntur, intelligere quiuis poſſit. (Exod. 4.) Scriptum eſt enim, [Abiit Moyſes, & reuerſus eſt ad Iethro ſocerum ſuum, & dixit illi, Ibo & reuertar ad fratres meos, qui ſunt in Ægypto; & videbo ſi adhuc viuant. Et dixit Iethro Moyſi, Vade ſoſpes. Poſt dies autem multos illos mortuus eſt Rex Ægypti: dixit autem Dominus ad Moyſen in Madian, Vade, proficiſcere in Ægyptum; mortui ſunt enim omnes, qui quærebant animam tuam.] Cùm igitur accepiſſet Moyſes vxorem ac liberos, impoſuit eos ſuper ſubiugalia, & reuerſus eſt in Ægyptum. PALLAD. Quorſum hæc pertinent? non enim intelligo; aut explica quo nomine iure culpari poſſit illa viuendi ratio, ex Lege inſtituta. CYRILL. Atqui, Palladi, plurimis accuſandi cauſſis eam eſſe refertam, quiuis viderit, ſi propoſitorum verborum ſententiam acutius inſpexerit: nam electus ad hanc legationem Moyſes, non ad eam recto curſu tendit, rebus mundanis abiectis; diſtrahitur autem etiam in curas carnales, ac prius cum cognatis de profectione ſua communicat, nec prius exceſſit è Madianitarum regione, quàm audiſſet mortuum eſſe Ægyptiorum tyrannum: metuebat enim admodum ne occideretur. At, vbi his terroribus eſt, Deo nunciante, liberatus, tum verò vix tandem, accepta vxore ac liberis, deſcendit in Ægyptiorum fines, ac Dei iuſſa exequitur. Hæc verò omnia figuræ ſunt vitæ, ſecundum legem inſtitutæ, quæ diuiſa quodammodo eſt, & in vtramque partem ſpectat, ad diuinas, inquam, res & humanas; neque eſt enim à curis terrenis ac mundanis libera, neque omni ex parte ſacra. Atqui euangelica conuerſatio nullo modo prorſus in ea, quæ carnis ſunt, diuiditur, aut mundanorum negotiorum curas; quin potius eos, qui ſub Chriſti ditione ſunt, totos omnino Deo, veluti conſecrat[illegible], atque dedicat: (Galat. 5.) [qui enim ſunt Ieſu Chriſti, inquit, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.] Itaque

A σιν. πνευματικὸς γὰρ ὁ νόμος ἐν Χριστῷ, καὶ ἀδελφὰ τοῖς πάλαι τὰ δι᾽ αὐτοῦ κηρύγματα. Μωσέως γὰρ ἦν ἀδελφὸς ὁ Ἀαρών. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀδρανὴς οὖν τό γε εἰς ἑαυτὸν ἦκον ὁ νόμος· τετελείωκε γὰρ οὐδέν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὕτως φημί, καὶ τὸ γεῶδες καὶ χαμαιπετὲς τῆς κατ᾽ αὐτὸν πολιτείας καταθρήσαι τις ἂν καὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς. γέγραπται γάρ, ὅτι ἐπορεύθη Μωσῆς, καὶ ἀπέστρεψε πρὸς Ἰοθὸρ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ,

B πορεύσομαι καὶ ἀποστρέψω πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ ὄψομαι εἰ ἔτι ζῶσι. καὶ εἶπεν ὁ Ἰοθὸρ τῷ Μωσῇ· βάδιζε ὑγιαίνων. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας τὰς πολλὰς ἐκείνας, ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου, εἶπε δὲ ὁ Κύριος πρὸς Μωσῆν ἐν Μαδιάμ, βάδιζε, ἄπελθε εἰς Αἴγυπτον, τεθνήκασι γὰρ οἱ πάντες οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν σου. ἀναλαβὼν δὲ Μωσῆς τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία ἀνεβίβασεν αὐτὰ ἐπὶ τὰ ὑποζύγια, καὶ ἀπέ-

C στρεψεν εἰς Αἴγυπτον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τί ἐν τούτοις; οὐ γὰρ ἔχω νοεῖν, καὶ φράσαι, ἐφ᾽ οἷς εἰκότως τὴν κατὰ νόμον ζωὴν ἐπαιτιῷτό τις ἄν. ΚΥΡΙΛ. Καί τοι πλείστης ὅσης τὸ χρῆμα μομφῆς ἐκπεμεστωμένον κατίδοι τις ἄν, ὦ Παλλάδιε, ταῖς τῶν προκειμένων ἐννοίαις προσβαλὼν ὀξυωπέστερον· ὡς προκεχειρισμένος εἰς ἀποστολὴν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, οὐκ εὐθυδρομεῖ πρὸς τοῦτο τὰ ἐν κόσμῳ μεθείς, μερίζεται δὲ καὶ εἰς φροντίδα σαρκικήν, καὶ τοῖς κατὰ γένος προανα-

D κοινοῦται τὴν ἀποδημίαν. καὶ οὐ πρότερον ἐξέβη τῆς Μαδιηναίων, εἰ μὴ τεθνεῶτα λοιπὸν τὸν τῶν Αἰγυπτίων ἐμάνθανε τύραννον. ἐδεδίει γὰρ τεθνάναι λίαν. ἐπειδὴ δὲ τῶν ἐπὶ τούτοις δειμάτων ἀπήλλακτο προσηγγελκότος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ, τότε δὴ μόλις ἀναλαβὼν τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία, κάτεισιν εἰς τὴν Αἰγυπτίων, ὑποπεραίνων τὰ προστεταγμένα. τύπος δ᾽ ἂν εἴη ταυτὶ τῆς κατὰ νόμον ζωῆς, μεμερισμένης τρόπον τινά, καὶ ἐπ᾽ ἄμφω βλεπούσης, πρός τε τὰ θεῖά φημι καὶ ἀν-

E θρώπινα. ἔστι γὰρ δὴ φροντίδος οὐκ ἐλευθέρα γεώδους τε καὶ κοσμικῆς, οὔτε μὴν εἰσάπαν ἱερά, καίτοι τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, οὐκ ἐχούσης ὅλως τὸ μερίζεσθαι πρὸς τὰ σαρκός, ἤγουν πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ πράγματα, ὁλοτρόπως δὲ, ὥσπερ ἀφιερούσης τῷ Θεῷ, τοὺς ὑπὸ Χριστῷ γεγονότας. οἱ γὰρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, φησί, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. καὶ γοῦν ἐπει-

Ἀληθές. ΚΥΡ. Ἱκανὸς δὲ πρὸς λύτρωσιν, ὦ Παλλάδιε, καὶ πρός γε τὸ δύνασθαι χειρός τε καὶ τυραννίδος ἐξελέσθαι διαβολικῆς, οὐχὶ Μωσῆς, ἢ νόμος, ἀλλ' ὁ Μωσέως δεσπότης, τοῦτ' ἔστι Χριστὸς, καὶ μυστηρίου ἡ κατ' αὐτὸν ἡ δύναμις. Καὶ γοῦν Θεοῦ λέγοντος, ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκοα ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν. οἶδα γὰρ ὀδύνην αὐτῶν, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλὴν, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα B καὶ μέλι. καὶ προστιθέντος εὐθὺς, καὶ νῦν ἰδοὺ ἡ κραυγὴ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἥκει πρός με. κἀγὼ ἑώρακα τὸν θλιμμὸν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς. καὶ νῦν, δεῦρο ἀποστελῶ σε πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ἐξάξεις τὸν λαόν μου, τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, ἐκ γῆς Αἰγύπτου. σαφῶς δὲ καὶ διαῤῥήδην ἀνεκεκράγει Μωσῆς· τίς εἰμι ἐγὼ, ὅτι πορεύσομαι πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ὅτι ἐξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου; ἆρ' οὖν οὐκ ἐναργὴς ὁ τύπος, καὶ ὁ τῆς C παραιτήσεως τρόπος οὐχὶ τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸν ἀσυγκρίτως ὑπέρτερον καὶ ὑπερκείμενον ἔχει, τοῦτ' ἔστι, Χριστόν; ὡς τὸ, τίς εἰμι ἐγὼ λέγειν ἀνάρμοστον, εὐπετὲς δὲ λίαν τὸ ἐξελέσθαι λαοὺς, καὶ σώζειν ἔθνη, καὶ ἀποκομίζειν εἰς ἐλευθερίαν; συντετριμμένου καὶ ἀτονήσαντος, τοῦ πρὸς δουλείαν συνέχοντος, τοῦτ' ἔστι, τοῦ Σατανᾶ; ΠΑΛ. Εὐπιστότατον· ἔφης γὰρ ὀρθῶς. ΚΥΡ. Τί δέ; οὐχὶ κἀντεῦθεν ἰδεῖν ἀπαραίτητον παντελῶς, ὅτι τῆς ἁπάντων σωτηρίας πρύτανις γέγονεν ὁ μονογε- D νής; δι' αὐτοῦ γὰρ ἐκλελυτρώμεθα, καὶ φησὶν ὁ προφήτης· οὐ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς. ΠΑΛ. Πόθεν ἔφης; ΚΥΡ. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὅλων Θεὸς Μωσῇ κεκέλευκεν ἐναργῶς, ἀοκνότατα μὲν ἰέναι πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, εἰπεῖν δὲ ἀναφανδὸν ὡς ἀρωγὸν καὶ συλλήπτορα τὸν πάντα ἰσχύοντα λαβόντες Θεὸν, ἀποφορτιοῦνται μὲν εὐκόλως τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δουλείας τὸ δυσαχθὲς, οἴκαδε γε μὴν ἀπαίρουσι πάλιν, καὶ εἰς τὴν τῶν πατέρων ἐλευθερίαν ἀναφοιτήσαντες, τὴν ἁγίαν E οἰκήσουσι γῆν. ἐν ᾗ τε πλουσίως τοῖς παρ' αὐτοῦ δοθησομένοις ἐνσπαταλήσουσιν ἀγαθοῖς· ἀπειθεῖ. φησὶν, ὁ Μωσῆς καὶ εἶπεν· ἐὰν μὴ πιστεύσωσί μοι μηδὲ ἀκούσωσί μου τῆς φωνῆς, ἐροῦσι γὰρ ὅτι οὐκ ὦπταί σοι ὁ Θεὸς, τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Κύριος. τί τοῦτό ἐστι τὸ ἐν τῇ χειρί σου; ὁ δὲ εἶπε, ῥάβδος. καὶ εἶπε, ῥῖψον αὐτὴν

A PAL. Verum eſt. CYR. Potens autem ad nos redimendos, eximendóſque de manu dominatuque Diaboli fuit, nō Moyſes, aut lex, ſed dominus Moyſi, Chriſtus inquam, eiúſque vis ſacramenti. Certè cùm Deus diceret, [Vidēs vidi afflictionem populi mei, qui eſt in Ægypto, & " *Exod. 3.*
" clamorē eorū audiui propter exactores
" operum: ſcio enim dolorem eorum, &
" deſcendi vt liberem eos ex manu Ægy-
" ptiorū, & educam eos ex terra illa, & in-
" ducam illos in terram bonā & multā, in
B " terram manantē mel & lac:] cumque iis
" verbis cōtinuo addidiſſet, [Et nūc ecce
" clamor filiorū Iſraël venit ad me; & ego
" vidi afflictionē, qua Ægyptii opprimunt
" eos: & nunc veni, mittam te ad Pharao-
" nem regem Ægypti, & educes populum
" meum, filios Iſraël ex terra Ægypti:] apertè ac palam reclamauit Moyſes,
" [Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonē
" regē Ægypti, & vt educam filios Iſraël
" ex terra Ægypti?] Num igitur parum eſt euidēs hæc figura? & hic recuſandi modus nonne ad eum refertur, qui infinitis C partibus ſuperior eſt atque præſtantior, id eſt, ad Chriſtū? alioqui hoc ipſum dicere, Quis ſum? ineptū ſanè eſſet. Atqui facile admodū fuiſſet, populos eripere, ac ſalutē gētibus parere, ad libertatemque reuocare, ſi eius vires, qui illos in ſeruitute conſtrictos tenebat, Satanæ, inquam, attritæ atque eneruatæ fuiſſent. PAL. Profectò facillimum: rectè enim dicis. CYR. Quid? nónne hinc quoque prorſus facile eſt videre, omniū hominū ſalutis auctorem fuiſſe vnigenitum Dei D filium? ipſius enim ope redempti ſumus, atque, vt ait Propheta, [Non legatus, " *Esai. 63.*
" non Angelus, ſed ipſe Dominus ſalua-
" uit nos.] PALLADIVS. Vndenā quæſo? CYRILLVS. Deus enim vniuerſorum præcepit Moyſi diſertis verbis, vt ſine cunctatione pergeret ad filios Iſraël, iiſque palam diceret, quòd adiutorem atque patronum haberent Deū, qui omnia poteſt, eum facillimè ſeruitutis Ægyptiæ moleſtiam leuaturum; illos item domum denuo redituros; &, vbi ad patrum ſuorū libertatem redierint, fore E vt terram ſanctam incolerēt; ibique copiis ac bonis, quæ ipſe ſuppeditaturus eſſet, largiſſimè fruerentur. Reſpondit autem, inquit, Moyſes, ac dixit, [Si non " *Exod. 4.*
" crediderint mihi, neque audierint vo-
" cem meam; dicent enim, quòd non ap-
" paruit tibi Deus, quid dicam ad eos? Di-
" xit autem ei Dominus, Quid illud eſt
" quod habes in manu? ille autem dixit,

Virga: & dixit, Proiice eam in terrã: Et proiecit eã in terrã, & facta eſt coluber; & fugit Moyſes ab eo. Et dixit Dominus ad Moyſen, Extende manum tuam, & apprehende caudam: extendens igitur manũ apprehendit caudam, & facta eſt virga in manu eius. PAL. Inſuetum ſanè, nouumque miraculum, Cyrille: quid autem ſignificare velit, diſſere, ſi placet à capite. CYRILLVS. Equidem diſſeram. Cùm per multa tempora inter Ægyptios verſati eſſent Iſraëlitæ, & nullum eſſet peccati genus, in quod lapſi non eſſent, cúmque voluptatibus illi regioni propriis oblectarentur, non ignorabat Moyſes, ſegniores ea de cauſſa factos eſſe, atque eiuſmodi, vt ægrè ad componẽdos mores traduci poſſent: fore autem ſapienter putabat, vt operum labor compelleret ad obſequendum vel inuitos, ſi ipſum admirabilia quædam opera efficere viderent; eſt enim voluptas infixum penitus malum, & vitiorum noſtrorum feritas difficilè mãſueſcit: at, ſi ſudor deprimat, ac labores impoſiti ſint, tùm vero is, qui ſe liberaturum ab iis incommodis pollicetur, facile perſuaſerit, ipſas quoque ſummas voluptates cõtemnere. Quinetiam puto Deum, qui bonorum omnium ſcientiam tenet, ſapientiſſimo conſilio Iſraëlitis eo potiſſimùm tempore moleſtam, ac non ferendam Ægyptiorum hominum ſæuitiam immiſiſſe, vt faciles eſſent ad fugam; neque conſuetudine voluptatum illecti, pertinaces ac difficiles admodum fierent, atque illius, qui ad libertatem vocaret, gratiã parui pendentes, Ægypti ſeruitutem ſponte ac libenter amplexarentur, cùm illam præſentis temporis oblectationem exiguis nonnumquam laboribus anteferrent, imò vero etiam ipſis Dei beneficiis exoptatiorem exiſtimarent. Itaque licet iam libentiſſime ex illa iniquitate veterum dominorum emerſiſſent, & in eremo fixis tentoriis morarẽtur, & ſuperno cœlituſque dato cibo veſcerentur, manna inquam illo, quod copioſe præbebatur, illam tamen in Ægypto voluptatem non ſine lacrymis commemorant, ſcilicet querentes multò ſibi melius fuiſſe, ſi tum eſſent mortui, cùm in Ægypti menſis luxuriarentur. Itaque ſumma contentione more puerorum vociferabantur, [Vtinam mortui eſſemus percuſſi à Domino in Ægypto, quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panem in ſaturitate.] PALLAD.

Exod. 16.

A ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ὄφις· καὶ ἔφυγε Μωσῆς ἀπ' αὐτοῦ. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν, ἔκτεινε τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐπιλαβοῦ τῆς κέρκου. καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο τῆς κέρκου, καὶ ἐγένετο ῥάβδος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς ἐξαίσιον μὲν τὸ θαῦμα, ὦ τᾶν. ὃ δὲ τί ἂν βούλοιτο καταδηλοῦν, φράζε δὴ πάλιν αὖθις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐγὼ φράσω· μακροῖς Αἰγυπτίοις συνδιαιτώμενοι χρόνοις οἱ ἐξ Ἰσραήλ, καὶ εἰς πᾶν B εἶδος ἁμαρτίας ὠλισθηκότες, καὶ τρυφαῖς ἡδόμενοι ταῖς ἐπιχωρίοις, βραδεῖς μὲν ὅτι καὶ δυσμετακόμιστοι λίαν ἔσονται πρὸς εὐκοσμίαν, οὐκ ἠγνόησεν ὁ Μωσῆς· συνεωρᾶτο δὲ ὅτι πρὸς ἀπείθειαν τῶν ἔργων ὁ πόνος, οὐχ ἑκόντας αὐτούς, εἰ θαυματουργοῦντα θεάσαιντο, σοφῶς ὑπελάμβανε. χρῆμα μὲν γὰρ ἀληθῶς δυσεξίτητον ἡδονή, καὶ παθῶν ἀγριότης τῶν ἐν ἡμῖν οὐκ εὐχερῶς ἐκτιθασεύεται. ἱδρῶτος δὲ C καταθλίβοντος καὶ πόνων ἐπηρτημένων, ἀναπείσειεν ἂν εὐκόλως καὶ τῶν ἡδίστων ὑπερφρονεῖν, ὁ ἀπαλλάττειν ὑπισχνούμενος· οἶμαι δὲ ὅτι καὶ ὁ παντὸς ἀγαθοῦ τὴν εἴδησιν ἔχων Θεός, δύσοιστόν τε καὶ δυσαλγῆ, τότε δὴ μάλιστα τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, τὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐπηφίει πλεονεξίαν οἰκονομικώτατά τε λίαν, ὡς ἂν εἶεν εὔκολοι πρὸς ὑποδρομήν, καὶ μὴ ταῖς συντρόφοις ἡδοναῖς ἐνδούμενοι, σκληροί τε γένοιντο καὶ δυσάγωγοι κομιδῇ, καὶ D τὴν τοῦ καλοῦντος εἰς ἐλευθερίαν ἀτιμάζοντες χάριν, ἐθελούσιον ποιοῖντο τὴν ἐν Αἰγύπτῳ θητείαν, ὃ παραυτίκα τερπνόν, ὀλίγων ἔσθ' ὅτε προτάττοντες πόνων. μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν ἐν ἀμείνοσι καταλογιζόμενοι τῶν παρὰ Θεοῦ. τὸ γοῦν ἀσμενέστατα τῆς τῶν πάλαι τετυραννευκότων πλεονεξίας ἐκδεδυκότες, αὐλιζόμενοί τε κατὰ τὴν ἔρημον, καὶ τὰ ἄνωθέν τε καὶ ἐξ οὐρανοῦ σιτούμενοι, τὴν τοῦ μάννα χορηγίαν φημί, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ τρυφῆς, οὐκ E ἀδακρυτὶ μνημονεύουσιν. ἐκτεθνάναι μᾶλλον, ὡς ἦν δή που παρὰ πολὺ κρεῖττόν τε καὶ ἄμεινον αὐτοῖς, ταῖς ἐν Αἰγύπτῳ τραπέζαις ἐναπολαύσαντας, ἔτι διατεινόμενοι, καὶ μειρακιωδῶς ἀνακεκραγότες· ὄφελον ἀπεθάνομεν πληγέντες ὑπὸ Κυρίου ἐν Αἰγύπτῳ, ὅταν ἐκαθίσαμεν ἐπὶ τῶν λεβήτων τῶν κρεῶν καὶ ἠσθίομεν ἄρτους εἰς πλησμονήν. ΠΑΛΛ.

A Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ὡς ἀναγκαία τις ἔσοιτο πρὸς εὐπείθειαν αὐτοῖς, ἡ θαυματουργία, Μωσῆς ἠπίστατο. λέγει δ' οὖν φησίν· ἐὰν μὴ εἰσακούσωσί μου, ἐροῦσι γὰρ, ὅτι οὐκ ὦπταί σοι ὁ Θεὸς, τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς; ὁ δέ γε τῶν ὅλων Θεὸς, μελέτησιν ὥσπερ ἵνα ποιεῖσθαι τὸ θαῦμα παραχρῆμα διεκελεύετο. προαναπείθων, οἶμαι, τῇ πείρᾳ τὸν λειτουργὸν, ὅτι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι καθάπερ αὐτῷ πρὸς ἔνδειξιν ἀκριβῆ τοῦ κεκλῆσθαι παρὰ Θεοῦ, διαρκὲς ἔσται τὸ δρώμενον, B καὶ ἁρμόσαι γὰρ ἂν οὐχ ἑτέρῳ τὸ μεθιστᾶν δύνασθαι τῶν ὄντων τὰς φύσεις πρὸς ὅπερ ἂν ἕλοιτο τυχὸν, πλὴν ὅτι καὶ μόνῳ τῷ πάντων δημιουργῷ, μηνύοι δὲ ὥσπερ τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας αἰνιγματωδῶς τὸ παράδοξον ἂν μάλα σαφῶς. ὀψόμεθα γὰρ τῆς ἐν αὐτῷ ἀνθρωπείας φύσεως τὸν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπλασμὸν, καὶ τὴν οἱονεὶ μεταμόρφωσιν, τὴν εἰς ὅπερ ἦμεν ἐν Ἀδὰμ, εὐθὺς εἰς τὸ εἶναι παρενηνεγμένοι, C δόξης τε οὔπω τῆς ἄνωθεν καὶ ἁγιασμοῦ τητώμενοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς ἔφης; ἀσυμφανὴς γὰρ ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἡ ῥάβδος ἤτοι τὸ σκῆπτρον ἡμῖν, οὐχὶ βασιλείας σύμβολον εἴη ἂν, ὦ Παλλάδιε; ΠΑΛΛ. Ναὶ μὲν οὖν, ἐπεί τοι καὶ ὅρκιον αὐτὸ πεποιῆσθαί φασι τῶν ἀρχαιοτέρων τινὰς, οἱ τὰ Ἑλλήνων ὑμνεῖν εἰωθότες. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δαί; οὐχὶ παραδείσου φυτὸν εἶναι φῄς· καὶ πρεσβύτερον τῆς τομῆς, D τὸ κήποις ἐκτεθηλέναι λαχεῖν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημί. ΚΥΡ. Ἴθι δὴ οὖν ταῖς ἐννοίαις ἐπὶ τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον Ἀδάμ· καὶ ἐν ἀπαρχῇ καὶ ῥίζῃ τοῦ γένους, ὅλην ὥσπερ ἐν ἑαυτῷ καταλογίζου τὴν ἀνθρωπότητα. καὶ πρός γε τούτῳ διανοοῦ, ὅτι πεποίητο μὲν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος, ἐτέτακτο δὲ ἄρχειν τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ ἦν ὥσπερ ἐν χειρὶ Θεοῦ, διὰ τῆς ἐν ἁγιασμῷ ζωῆς, καὶ μονονουχὶ παραδείσου φυτὸν, εὐανθές τε καὶ εὐγενέστατον. E ἐπεὶ δὲ ταῖς τοῦ ὄφεως πικρίαις πεφενακισμένος, παρεκομίσθη τῶν ἐν ἀρχαῖς, καὶ τῆς θείας ἀλογήσας ἐντολῆς κατεφωρᾶτο λοιπὸν, τότε δὴ τότε, θέσεώς τε καὶ ῥίζης τῆς πρώτης ἀποσπώμενος, τῆς τοῦ συνέχοντος εἰς ἁγιασμὸν ἀπώλισθε χειρὸς, καὶ καταπέπτωκεν εἰς γῆν, τουτέστιν, ἐκ τῶν τῆς ἀρετῆς ὑψωμάτων, καὶ καταπεφοίτηκεν ἀδρανὴς εἰς τὸ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ σαρκικὰ, ἄκρατον ἤδη που νοσήσας τὴν πονη-

Rectè dicis. CYRILL. Non erat igitur Moyſes ignarus, illam miraculorum perpetrationem neceſſariam fore, qua illorum animi ad faciliùs obtemperandum adducerentur: itaque ait, [Si non audierint me; dicēt enim, Non apparuit tibi Deus; quid dicam ad eos?] Sed vniuerſorum Deus miraculum illud velut exercitationis cuiuſdam loco facere cōtinuo iuſſit, ea de cauſſa, niſi fallor, vt prius experimento ipſo probaret, ſuo cultori vt apud ſe, ſic apud omnes alios, rem illam geſtam ſatis argumenti habituram, quo ſe à Deo vocatum fuiſſe certiſſime oſtenderetur; neque enim ad alterum quempiam, præterquam ad vnū cunctarum rerum opificem pertinere, poſſe rerum naturam, in quam velit aliā, immutare. Simul etiam figurare rem illā admirabilem pro indicio eſſe voluit ſalutis illius, quæ per Chriſtum tribuenda nobis erat: in eo enim perſpiciemus quemadmodum humanæ naturæ quædam ſit in antiquum ſtatum facta reformatio, ac veluti transfiguratio in eam conditionē, qua eramus in Adam, cum primum à Deo conditi fuimus; gloria ſuperna & ſanctitate nondum amiſſa. PALLAD. Quonam modo? obſcuriori enim es oratione vſus. CYR. Virga illa, Palladi, ſeu ſceptrum, nonne regni inſigne fuerit? PALLAD. Maximè; nam per illud iurare ſolitos eſſe veteres nonnullos, aiunt ii quibus Græcorum res geſtas laudibus tollere ſtudium fuit. CYRILL. Quid deinde? nónne paradiſi ſtirpem eſſe fateris, quę, antequam cęderetur, in hortis pullulauerit? PALLAD. Fateor. CYRILLVS. Perge nunc, atque animum refer ad veterem illum Adam, in eoque tanquam initio ac radice generis noſtri, vniuerſam hominum conſidera naturam: adhæc illud quoque cogita, illum factum fuiſſe ad imaginem conditoris, atque perfectum, vt terrenis rebus imperaret, fuiſſeque in Dei manibus eo ipſo, quòd in ſanctitate viuebat, & quodammodo paradiſi germen florentiſſimum, ſimul & generoſiſſimum. Vbi verò ſerpentis felle deceptus ab antiquo ſtatu abductus eſt, & diuini mandati contemptor deprehenſus, tum verò à ſitu ac radice priore diuulſus, ex eius manu, à quo in ſanctitate continebatur lapſus eſt, & in terram, hoc eſt, ab illa virtutis ſublimitate decidit, & eo vſque reptauit imbecillus & languens, vt carnalia ſapere vellet, & iam ſumma nequitia laboraret, nec

Exod. 4.

Homer. Iliad. A.

meo iudicio aliquid à ſerpente diſtaret. Ita regno & ea gloria, quam à principio tenuerat, ſpoliatus eſt, etiam è Paradiſo ac deliciis eiectus. An verò non id nobis beatus Moyſes dixit? PALLAD. Dixit ille quidem. CYRIL. Iam verò legiſlator, cùm ad eam nequitiam eum perductum videret, refugit quodammodo, & vitium, quòd in eo inerat, deteſtabatur; fugit namque ſerpẽte Moyſes abiecto: ſcriptum autẽ legimus, [Sanctus ſpiritus ſapientiæ fugiet dolum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ sũt ſine intellectu.] neque enim conuenire vnquam inter ſe poſſunt ſanctificatio & immunditia, lux & tenebræ, iuſtitia & iniuſtitia. PAL. Ita eſt. CYR. Quòd igitur de manu Moyſi virga cecidit, fortaſſe illud ſignificet, hominem illum factum ad imaginem Dei, fuiſſe ab initio Paradiſi plãtam, & in illa regni gloria ac Dei manu poſitum; eundémq; lapſum in terram, quia maluerit carnalia ſapere: & propter ſummã acerbitatem, diuinitatis ipſius oculis inſtar ſerpentis fuiſſe. Sed præceptũ eſt Moyſi, vt manum extẽderet, caudámque illius apprehenderet; quo facto, immutatus continuo eſt in priſtinam formam, ita vt nõ amplius ſerpẽs, ſed virga rurſus eſſet, & paradiſi germen. Vbi igitur placuit Deo ac patri omnia inſtaurare in Chriſto, atque id quod factum erat, in priorẽ ſtatum reformare, miſit è cælo nobis vnigenitum, manum, inquam, illã ſuam dextram, illam vniuerſorum opificẽ ac vere ſalutarẽ, iuxta illud, [Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me.] Tunc itaque, tunc, inquam, iacentem humi naturam hominis apprehẽdit; cúmque nos ferali nequitia, peccatorumque veneno exuiſſet, per ſanctificationem ad honorem illum regium, & ad virtutis manſuetudinem reduxit; illúdque vetus domicilium credentibus in eo latrone, qui eorũ tanquam primitiæ quędam ac princeps fuit, & ſimul ſecum eſt crucifixus, reſtituit. [Amen, Amen, inquiens, dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiſo.] PAL. Optimè ſanè nobis ac rectiſſimè hæc diſputatio confecta eſt. Illud mihi tamen explices velim, quæ cauſſa fuerit, cur caudam potius apprehendi iuſſerit, quam caput, aut mediam corporis partem. CYRILL. Sic enim, Palladi, fieri æquum erat; nam hoc ipſum, caudam apprehendere, non media aut caput, myſterio conſentaneum erat. PALLAD. Quomodo tandem? CYRILL. Quia caput velut initium

Sapient. 1.

Pſalm. 117.

Luc. 23.

A εἰαν, καὶ ὄφεως οἶμαι διενηνοχὼς οὐδέν. ἀπογυμνωθεὶς δὲ οὕτω βασιλείας καὶ δόξης τῆς ἐν ἀρχαῖς, ἐξεπέμπετό τε παραδείσου καὶ τρυφῆς. ἢ γὰρ οὐχὶ ταυτὶ πρὸς ὑμᾶς ὁ θεῖος ἔφη Μωσῆς; ΠΑΛ. Ἔφη γὰρ οὖν. ΚΥΡ. Κατηγμένον δὲ ἤδη πρὸς τοῦτο φαυλότητος ὁ νομοθέτης ὁρῶν, ἀπέδρα τρόπον τινὰ, καὶ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ πονηρίαν κατεμυσάττετο. πέφευγε γὰρ ὁ Μωσῆς, τὸν ὄφιν ἀφείς· γέγραπται δὲ ὅτι ἅγιον πνεῦμα σοφίας, φεύξεται δόλον, καὶ ἀναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων. ἀσύμβατα γὰρ ἀλλήλοις ἁγιασμὸς καὶ ἀκαθαρσία, φῶς τε καὶ σκότος, δικαιοσύνη καὶ ἀδικία. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὸ γοῦν ἀποπέσαι χειρὸς τῆς Μωσέως τὴν ῥάβδον, κατασημαίνει ἄν, ὡς ἦν ἐν ἀρχαῖς ὁ κατ᾽ εἰκόνα τὴν θείαν πεποιημένος παραδείσου φυτὸν, καὶ ἐν δόξῃ βασιλείας, καὶ ἐν χειρὶ τοῦ δημιουργοῦ· κατώλισθε δὲ εἰς γῆν, διὰ τὸ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ σαρκικὰ, καὶ διὰ τῆς εἰς ἄκρον ἡκούσης πικρίας, ὄφις ἦν ὥσπερ τοῖς τῆς θεότητος ὀφθαλμοῖς. ἀλλ᾽ ἐκελεύετο Μωσῆς ἐκτεῖναι τὴν χεῖρα, καὶ ἐπιλαβέσθαι τῆς κέρκου· ἀνεπλάττετο δὲ πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς εὐθύς. καὶ ὄφις μὲν ἦν οὐκέτι, ῥάβδος δὲ πάλιν, καὶ παραδείσου φυτόν. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα, ἐν τῷ Χριστῷ· καὶ ἀνακτίσαι τὸ κτισθὲν εἰς τὸ ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἀπέστελλεν ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ τὸν μονογενῆ, τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν, τὴν τῶν ὅλων ἐργάτιν καὶ σώτειραν ἀληθῶς, κατά γε τό· δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν, δεξιὰ Κυρίου ὕψωσέ με. τότε δὴ τότε τῆς ἐν γῇ κειμένης ἀνθρωπότητος ἐπελάβετο, καὶ πικρίας ἡμᾶς ἀπαλλάξας θηριοτρόπου, τῆς ἐν φαυλότητί τε καὶ ἁμαρτίαις, ἀνεκόμισέ τε δι᾽ ἁγιασμοῦ πρὸς βασιλίδα τιμὴν, καὶ ἡμερότητα τὴν εἰς ἀρετήν. ἐν διαιτήματι δὲ τὸ ἀρχαῖον τοῖς πιστεύουσι διδοὺς, ἐν ἀπαρχῇ καὶ πρώτῳ τῷ συγκεκρεμασμένῳ λῃστῇ· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, φησὶ, σήμερον μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. ΠΑΛ. Πεπέρανται μὲν ὡς ἄριστά γε ἡμῖν καὶ ὀρθῶς ὁ λόγος. πλὴν ἐκεῖνο φράσον, ἀνθ᾽ ὅτου τῆς κέρκου λαβέσθαι κελεύει, καὶ οὐχὶ τῆς κεφαλῆς, ἢ μέσου; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὧδε γὰρ, ὦ φιλότης, ἐκπεραίνεσθαι ἐχρῆν. ἐπείπερ τὸ κέρκου λαβέσθαι, καὶ οὐχὶ μέσου ἢ κεφαλῆς, τῷ μυστηρίῳ χρήσιμον. ΠΑΛ. Τίνα τρόπον; ΚΥΡΙΛ. Ἀρχὴ μὲν γὰρ ὥσπερ πρῶτος ζώου

καὶ ἐκχεεῖς ἐπὶ τὸ ξηρὸν, καὶ ἔσται τὸ ὕδωρ, ὃ ἐὰν λάβῃς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, αἷμα ἐπὶ τοῦ ξηροῦ. τελευταῖον γὰρ τῷ κόσμῳ σημεῖον, ὁ Χριστοῦ γέγονε θάνατος, καὶ ἡ διὰ τοῦ ὕδατός τε καὶ αἵματος κάθαρσις, προσκειμένου δηλονότι καὶ τοῦ ἁγίου σώματος, ὃ διὰ τῆς ξηρᾶς σημαίνεται. ὅτι δὲ ὕδωρ καὶ αἷμα τῆς ἁγίας ἡμῖν ἐξεδόθη πλευρᾶς, διανυγείσης τῇ λόγχῃ, περιττὸν λέγειν, διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι γνωριμώτατον. πλὴν ὅτι σημεῖον ὁ τοῦ Σωτῆρος ὠνόμασται θάνατος, ἀναμάθοι τις ἂν καὶ τοῦτο σαφῶς ἐκ ἱερῶν γραμμάτων. Φαρισαῖοι μὲν γὰρ οἱ πάντολμοι, καί τοι πολλῶν ἤδη προκατωρθωμένων θαυμάτων, ὡς οὐδενὸς γεγονότος, προσῄεσαν λέγοντες τῷ Χριστῷ, Διδάσκαλε, φασὶν, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ πρὸς αὐτούς, Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. οὐκοῦν πρώτη μὲν ἀντίληψις ἡμῖν ἐν Χριστῷ, διὰ νόμου τοῦ κατὰ Μωσέα. νόμον γὰρ εἰς βοήθειαν δέδωκε, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. ἐπελάβετο δὲ τῆς κέρκου Μωσῆς. δευτέρα δὲ κάθαρσις ἐν Χριστῷ δὴ πάλιν διὰ προφητῶν ἁγίων, καὶ διὰ τῆς Ἰωάννου φωνῆς καὶ ἀποστολῆς. οἱ μὲν γὰρ ἔφασκον, λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε· ὁ δὲ εἰς βάπτισμα μετανοίας ἐκάλει. τρίτον δὲ σημεῖον ὃ καὶ ἔσχατον εἶναί φασιν, ὁ Χριστοῦ θάνατος, ἐφ' ᾧ καὶ πίστις. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσωσί σοι, φησὶ, μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς τοῦ σημείου τοῦ πρώτου, πιστεύσουσι τῇ φωνῇ τοῦ σημείου τοῦ δευτέρου. ὁρᾷς ὅτι τὴν πίστιν ἀκολουθήσειν εὖ μάλα φησὶν, οὐχὶ τῷ πρώτῳ σημείῳ, τοῦτ' ἔστιν, οὐ τῇ ἀντιλήψει τῇ κατὰ νόμον, οὔτε μὴν τῇ διὰ μέσου καθάρσει, τοῦτ' ἔστι, τῇ διὰ προφητῶν ἁγίων, καὶ Ἰωάννου τυχὸν, μόνῃ δὲ τῇ φωνῇ τοῦ σημείου τοῦ ἐσχάτου. οὐ γὰρ ἄφωνον τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καλεῖ δὲ σύμπαντας τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ὑψηλῷ καὶ διαπρυσίῳ κηρύγματι πρὸς τὴν δι' ὕδατός τε καὶ αἵματος κάθαρσιν, καὶ μὴν καὶ εἰς ζωοποίησιν, τὴν κατὰ μετάληψιν τῆς ἁγίας σαρκός. ὑπηρέτει τοιγαροῦν ὁ νόμος, τοῖς περὶ Χριστοῦ προαγγέλμασιν, αὐτὸς δὲ ἐστιν οὐ λίαν ἰσχυρὸς

A eamque fundes in aridam & erit aqua, quam acceperis à flumine, ſanguis ſuper aridam.] Vltimum namque mundo ſignum Chriſti mors fuit, & illa per aquam, & ſanguinem ablutio, adiuncto nimirum etiam ſancto corpore, quod per aridam ſignificatur: effluxiſſe autem nobis aquam & ſanguinem ex illo ſanctiſſimo latere, lancea perfoſſo, nil attinet dicere, cùm omnibus ſit notiſſimum. Illam porrò Saluatoris noſtri mortem ſignum appellatam fuiſſe, id B quoque ex ſacris literis quiuis apertè intelligere poteſt; audaciſſimi enim illi Phariſæi, quamuis multa prius edita eſſent miracula, tamen quaſi nullum adhuc effectum fuiſſet, his verbis Chriſtum aggreſſi ſunt, [Magiſter, inquiunt, volumus à te ſignum videre.] Ille verò contra, [Generatio praua atque adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ: ſicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, ac tribus noctibus, ſic erit filius homi- C nis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.] Igitur primum auxilium in Chriſto nobis præbitum eſt per legem Moyſi; [Legem namque in adiutorium dedit,] iuxta Prophetæ vocem. Sed caudam apprehendit Moyſes. Secunda porrò ablutio rurſus in Chriſto per prophetas ſanctos, ac per Ioannis vocem, atque miſſionem tributa eſt: illi enim dicebant, [Lauamini, mundi eſtote;] hic autem ad baptiſmum pœnitentiæ voca- D bat. Tertium denique ſignum, quod idem nouiſſimum eſſe ait, Chriſti mors fuit; quo dato, fides eſt ſubſecuta: [ſi enim non crediderint tibi, inquit, neque audierint vocem ſigni prioris, credent voci ſigni ſequentis.] Vides vt fidem apertè ait conſecuturam, non primo ſigno edito, id eſt, non continuo poſt legis auxilium, neque poſt mediam ablutionem, id eſt eam, qua prophetæ ſancti, & Ioannes abluerunt; ſed ſolum poſt vocem E ſigni poſtremi: neque enim voce caret ipſum Chriſti ſacramentum; imò vero vniuerſos vocat per totum orbem, excelſa quadam vehementique prædicatione, ad aquæ ſanguiniſque lauacrum, & quidem etiam ad viuificationem, quam ſanctæ carnis illius participatio præſtat. Lex ergo Chriſtum prænuntiando, miniſterium exhibuit: in ea tamen non ſatis præſidii eſt

Matth. 12.
Eſai.
Eſai. 1.
Exod. 4.
Prou. 30.

eſt ad ſalutem aliquibus tribuendam; idque apertè Moyſen confiteri, facile quiuis oſtendat etiam ex propoſitæ ſcripturæ loco: quãuis enim dixiſſet Deus, ſe cum eo futurum, idque prius editis miraculis ei ſuaderet, ille tamẽ rogabat eum dicens, [Domine non ſum aptus ante heri, neque ante tertiam diem, neque ex quo cœpiſti loqui ſeruo tuo: gracili voce, & tarda lingua ego ſum. Dixit autem Dominus, inquit, ad eum, Quis dedit os homini, & quis fecit mutum, & ſurdum, vidẽtem & cæcum; nonne ego dominus Deus? Et nunc vade, & ego aperiam os tuum, & inſtruam te, quæ debes loqui: & ait Moyſes, Obſecro Domine, elige alium potentem quem mittes:] neque enim lex admodum potens eſt, neque ſatis valet ad vniuerſum orbem conſeruãdum, atque hominem ex diaboli dominatu liberandum. Nec verò ignorabat Moyſes, ſe tardiloquẽtem eſſe, & gracili voce, ex eo maximè tempore, quo cum eo loqui cœpiſſet Deus, eique præcipere, vt de ſe ſermonem haberet; ait namque, [Sic dices filiis Iſraël, Ego ſum qui ſum: hoc mihi nomen:] tardiore etenim lingua lex loquitur, quàm vt ſatis expreſſè de eo, qui eſt, verba faciat; neque eſt eiuſmodi, vt venerandę illius ineffabiliſque naturæ myſteria, quæ in ſancta Trinitate adoratur & colitur, explicare ac tradere queat. Ad hæc gracili eſt infirmaque voce, vix vt cum ſolis Iſraëlitis colloqui poſſit ac per Iudææ fines tantum exauditur, cùm aliæ gentes omnes ne fando quidem ſonum eius prædicationis auribus acceperint. Cùm itaque præuideret beatus Moyſes eum, qui optimè poſſet expreſſum, atque expolitum de Deo ſermonem auditorum auribus fundere, & vniuerſo orbi facilè prædicare, id eſt, Chriſtum, [Obſecro, Domine, inquit, elige potentem, quem mittes.] Chriſtus enim eſt ille verè potens, quẽ ſuis temporibus ex beneplacito Dei ac Patris in eam rem eligendũm fore, per legem quoque prędictum fuit. Illa autem poſt Dei pollicitationẽ, multorúmque ſignorum oſtenſionem, Moyſi recuſatio, non abſurdè fuerit cunctantis Iſraëlis, ſimulque ſub Chriſti imperio diuinis euangeliciſque miniſteriis defungi & obtemperare recuſantis, qui poſt innumerabiles habitos de fide ſermones, multorúmque ſignorum oſtenſionem, auditum tamen illum grauem, atque tardum pertinaciter tenuerunt, atque increduli permanſerunt.

Exod. 4.
Exod. 3.
Exod. 4.

A εἰς τὸ δυναστεύειν δύνασθαι εἶναι. παραδείξειε δ' ἂν οἶμαί τις καὶ τοῦτο σαφῶς ὁμολογοῦντα Μωσέα, καὶ διὰ τῆς προκειμένης συγγραφῆς. καίτοι γὰρ λέγοντος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἔσομαι μετὰ σοῦ, παραπείθοντος δὲ θαυματουργίαις αὐτόν, ἐλιπάρει λέγων· Κύριε οὐχ ἱκανός εἰμι πρὸ τῆς χθὲς, οὐδὲ πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας οὐδὲ ἀφ' οὗ ἤρξω λαλεῖν τῷ θεράποντί σου. ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος ἐγώ εἰμι. εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωσῆν. τίς ἔδωκε
B στόμα ἀνθρώπῳ. καὶ τίς ἐποίησε δύσκωφον καὶ κωφόν· βλέποντα καὶ τυφλόν. οὐκ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός; καὶ νῦν πορεύου, καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου, καὶ συμβιβάσω σε ἃ μέλλεις λαλῆσαι, καὶ εἶπε Μωσῆς. δέομαι, Κύριε, προχείρισαι ἄλλον δυνάμενον ὃν ἀποστελεῖς. οὐ γὰρ εὐσθενὴς ὁ νόμος, οὐδὲ ἀποχρώντως ἔχων εἰς τὸ πᾶσαν δύνασθαι διασῶσαι τὴν γῆν, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐξελέσθαι τὸν ἄνθρωπον. οὐκ ἠγνόηκε δὲ ὁ Μωσῆς, ὡς βρα-
C δύγλωσσός τε καὶ ἰσχνόφωνος, ἀρξαμένου μάλιστα διαλέγεσθαι πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ λόγους ποιεῖσθαι περὶ αὐτοῦ προστάττοντος. οὕτως γάρ, φησίν, ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. τοῦτό μου ἐστὶ τὸ ὄνομα. βραδύγλωσσος γὰρ ὁ νόμος, πρὸς τὸ διαφράζειν δὴ μάλα τὸν περὶ τοῦ ὄντος λόγον. οὔτε μήν, οἷός τε μυσταγωγεῖν πρὸς τὴν ἐν ἁγίᾳ τριάδι προσκυνουμένην σεπτὴν καὶ ἄρρητον φύσιν. ἰσχνόφωνος δὲ πρὸς τούτῳ, μόνοις τε καὶ μόλις τοῖς ἐξ
D Ἰσραὴλ προσλαλεῖν δυνάμενος, ἀκουόμενός τε κατὰ μόνην τὴν Ἰουδαίαν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐθνῶν, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν, εἰς οὓς ἐλθόντων τὸ κήρυγμα. τοιγάρτοι προγινώσκων ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, τὸν διαρκῶς ἔχοντα πρὸς τὸ ἀκριβὲς καὶ ἀπεξεσμένον τοῖς ἀκροωμένοις ἐμποιῆσαι λόγον τὸν περὶ Θεοῦ, καὶ εἰς τὸ πάσῃ ῥᾳδίως διακηρύξαι τῇ γῇ, τοῦτ' ἔστι Χριστόν, δέομαι Κύριε, φησί, προχείρισαι ἄλλον δυνάμενον, ὃν ἀποστελεῖς. Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ δυνάμενος ἀληθῶς. καὶ ὅτι κατὰ καιροὺς καθ'
E εὐδοκίαν Θεοῦ καὶ πατρὸς, εἰς τοῦτο προχειρισθήσεσθαι, καὶ διὰ νόμου προηγγέλλετο. ἡ δέ γε Μωσέως παραίτησις, καὶ μετὰ θείαν ὑπόσχεσιν, καὶ μετὰ πολλῶν σημείων ἐπίδειξιν, τύπος ἂν εἴη, κατοκνοῦντός τε ἅμα καὶ παραιτουμένου τοῦ Ἰσραὴλ, τὴν ὑπὸ Χριστοῦ θείαν τε καὶ εὐαγγελικὴν λειτουργίαν, καὶ ὑπακοήν, οἳ μετὰ μυρίους ὅσους τοὺς περὶ πίστεως λόγους καὶ τερατουργίας ἐπίδειξιν, τετηρήκασι τὸ δυσήκοον, καὶ μεμενήκασιν ἀπειθεῖς.

καὶ δὶς μέν γε ἡ Μωσέως παραίτησις. δύο γὰρ A χρόνοι καθ' οὓς ἐξήνιος καὶ δυσάγωγος ἦν ὁ Ἰσραήλ. διά Μωσέως τε καὶ Ἰησοῦ καὶ Κριτῶν, καὶ μετ' ἐκεῖνον εὐθὺς, καθ' ὃν γεγόνασι προφῆται καὶ Ἰωάννης, ὁ καθάπερ ἐν μεταιχμίῳ κείμενος, ἀποστόλων τε καὶ προφητῶν. πέρας μὲν γὰρ ἦν προφητικῆς λειτουργίας, ἀρχὴ δὲ ὥσπερ λαμπρότητος ἀποστολικῆς. ἀλλ' ἡ Μωσέως παραίτησις πρὸς ὀργὰς ἐκάλει Θεόν. καὶ μεθίστη τὸ χρῆμα λοιπὸν εἰς ἑτέραν ὥσπερ οἰκονομίαν, δι' ἧς δια- B σώζεσθαι χρῆν τοὺς ταῖς τῶν Αἰγυπτίων πλεονεξίαις κατηχθισμένους. καὶ θυμωθεὶς Κύριος ἐπὶ Μωσῆν, εἶπεν. οὐκ ἰδοὺ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ὁ Λευίτης; ἐπίσταμαι ὅτι λαλῶν λαλήσει αὐτός σοι, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐξελεύσεται εἰς συνάντησίν σοι. καὶ ἰδών σε χαρήσεται ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν· καὶ δώσεις τὰ ῥήματά μου εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ συμβιβάσω ὑμᾶς ἃ ποιήσετε, καὶ αὐτός σοι προσλαλήσει πρὸς τὸν λαόν. καὶ C αὐτὸς ἔσται σου στόμα· σὺ δὲ αὐτῷ ἔσῃ τὰ πρὸς τὸν Θεόν. προσκεκρουκότος γὰρ ὥσπερ ἀδρανοῦς τοῦ νόμου, καὶ ἠπειθηκότων ἄγαν τῶν ἐξ Ἰσραήλ, προσετέθη Χριστὸς, ὁ ἀληθὴς Λευίτης, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, ὁ τοῖς ὑπὸ νόμον συντεταγμένος, ὡς ἀδελφὸς διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὁ Μωσῇ μὲν λαλήσας ὡς Θεὸς, συμβιβαζόμενος δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς κατά γε τὸ σχῆμα τὸ προφητικὸν, εἰ καὶ ἔστι Κύριος. προφήτην γὰρ ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. καὶ D θήσω τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ. καὶ λαλήσει αὐτοῖς κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαι αὐτοῖς. ἔφασκε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός· ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκε, τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω. Χριστὸς ἄρα προσπεφώνηκε τῷ λαῷ, καὶ Μωσῇ μὲν γέγονε στόμα διερμηνεύων ἡμῖν πνευματικῶς τὸν νόμον, Μωσῆς δὲ αὐτῷ πάλιν τὰ πρὸς Θεόν. Δοκεῖ γάρ που εἶναι Θεῷ προσεχέστερος ὁ Μωσῆς, ἐπεί τοι γέγονεν ὑπὸ νόμον ὁ E Ἐμμανουήλ, καὶ τὰ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως τηρεῖν ἐπηγγέλλετο, λέγων· μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. μυσταγωγὸς οὕτω ἄρα σαφὴς ὁ Χριστὸς, τὴν τοῦ βραδυγλώσσου νόμου πρὸς τρανότητα μεταθεὶς, καὶ τὴν τοῦ γράμματος ἰσχνοφωνίαν εἰς ἀπηχεστάτην ὥσπερ μεταπλάττων ἐξηγη-

Et bis quidem Moyſes recuſauit: duo enim tempora inciderunt, in quibus effrenatus & contumax fuerit Iſraël, ſub Moyſe & Ioſue, ac Iudicibus, & conſequente deinceps tempore, quo prophetæ fuerunt, ac Ioannes, qui fuit velut in interſtitio poſitus Apoſtolorum ac Prophetarum; finis quippe fuit prophetici muneris, idémque initium, ac veluti primitiæ ſplendoris apoſtolici. Sed Moyſi recuſatio ad iram prouocauit Deum, denique res ad aliam diſpenſationis rationem tranſlata eſt, qua ſeruandi erant, qui Ægyptiorum iniquitate premebantur. [Et iratus Dominus in Moyſen, dixit, Nónne ecce frater tuus Aaron Leuita? ſcio quòd loquens loquetur ipſe tibi: & ecce ipſe egredietur in occurſum tibi, & videns te, lætabitur in ſe ipſo: & dices ad eum, & dabis verba mea in os eius; & ego aperiam os tuum, & os eius, & inſtruam vos, quæ facietis; & ipſe loquetur ad populum, & ipſe erit tuum os, tu verò illi eris in iis quæ ad Deum.] Cùm enim Lex offendiſſet, vt infirma, & Iſraëlitæ parere nollent; adiectus eſt Chriſtus, ille verè Leuita, magnuſque ſacerdotum princeps ille qui iis, qui ſub lege erant, adſociatus eſt vt frater, propter humanitatem; ille qui cum Moyſe quidem loquebatur vt Deus, à Patre autem edocebatur, ex prophetica perſona, quam tenebat, licet idem Dominus eſſet: [Prophetam enim, inquit, excitabo illis ex fratribus eorum, & ponam verba mea in os eius, & loquetur ad eos iuxta omnia, quæ mandauero illi.] Ipſe quoque Chriſtus dicebat, [A me ipſo non loquor, ſed qui miſit me, Pater, ille mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar.] Chriſtus ergo populum eſt allocutus, ac Moyſi quidem fit os, cùm ſpiritualiter nobis legem interpretatur: Moyſes illi rurſus in iis, quæ ad Deum: videtur enim quodammodo Deo vicinior eſſe Moyſes, quandoquidem idem Emmanuël ſub lege factus eſt, & quæ per Moyſen ſapientiſſimè ſancita erant, ſeruare ſe profitebatur, cùm diceret, [Nolite putare quod venerim ſoluere Legem, aut prophetas; non veni ſoluere, ſed adimplere.] Eſt igitur Chriſtus planè myſteriorum interpres, qui Legem tardiori lingua loquentem ad clariorem ſonum transferat, graciliorémque literæ vocem ad interpretationem longe reſonantiorem veluti reformando cõmutet.

Exod. 4.
Deut. 18.
Ioan. 12.
Rom. 8.
Matth. 5.

Spiritualis eſt enim Lex in Chriſto; eius quoque prædicatio illi eſt veteri perſimilis; Moyſi namque frater eſt Aaron. PALLADIVS. Infirma igitur eſt Lex ipſa per ſe: nihil enim ad perfectum adduxit. CYRILLVS. Maximè, inquam; Quòd autem obſcura atque humilis fuerit illa ex eius præſcripto conuerſatio, ex iis, quæ ſequuntur, intelligere quiuis poſſit. Scriptum eſt enim, [Abiit Moyſes, & reuerſus eſt ad Iethro ſocerum ſuum, & dixit illi, Ibo & reuertar ad fratres meos, qui ſunt in Ægypto; & videbo ſi adhuc viuant. Et dixit Iethro Moyſi, Vade ſoſpes. Poſt dies autem multos illos mortuus eſt Rex Ægypti: dixit autem Dominus ad Moyſen in Madian, Vade, proficiſcere in Ægyptum; mortui ſunt enim omnes, qui quærebant animam tuam.] Cùm igitur accepiſſet Moyſes vxorem ac liberos, impoſuit eos ſuper ſubiugalia, & reuerſus eſt in Ægyptum. PALLAD. Quorſum hæc pertinent? non enim intelligo; aut explica quo nomine iure culpari poſſit illa viuendi ratio, ex Lege inſtituta. CYRILL. Atqui, Palladi, plurimis accuſandi cauſſis eam eſſe refertam, quiuis viderit, ſi propoſitorum verborum ſententiam acutius inſpexerit: nam electus ad hanc legationem Moyſes, non ad eam recto curſu tendit, rebus mundanis abiectis; diſtrahitur autem etiam in curas carnales, ac prius cum cognatis de profectione ſua communicat, nec prius exceſſit è Madianitarum regione, quàm audiſſet mortuum eſſe Ægyptiorum tyrannum: metuebat enim admodum ne occideretur. At, vbi his terroribus eſt, Deo nunciante, liberatus, tum verò vix tandem, accepta vxore ac liberis, deſcendit in Ægyptiorum fines, ac Dei iuſſa exequitur. Hæc verò omnia figuræ ſunt vitæ, ſecundum legem inſtitutæ, quæ diuiſa quodammodo eſt, & in vtramque partem ſpectat, ad diuinas, inquam, res & humanas; neque eſt enim à curis terrenis ac mundanis libera, neque omni ex parte ſacra. Atqui euangelica conuerſatio nullo modo prorſus in ea, quæ carnis ſunt, diuiditur, aut mundanorum negotiorum curas; quin potius eos, qui ſub Chriſti ditione ſunt, totos omnino Deo, veluti conſecrat, atque dedicat: [qui enim ſunt Ieſu Chriſti, inquit, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.] Itaque

Hebr. 7.
Exod. 4.
Galat. 5.

A σιν. πνευματικὸς γὰρ ὁ νόμος ἐν Χριστῷ, καὶ ἀδελφὰ τοῖς πάλαι τὰ δι᾽ αὐτοῦ κηρύγματα. Μωσέως γὰρ ἦν ἀδελφὸς ὁ Ἀαρών. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀδρανὴς οὖν τό γε εἰς ἑαυτὸν ἧκον ὁ νόμος· τετελείωκε γὰρ οὐδέν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὕτως φημὶ, καὶ τό γε ὡς μικροπρεπὲς τῆς κατ᾽ αὐτὸν πολιτείας καταθρήσαι τις ἂν καὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς. γέγραπται γὰρ, ὅτι ἐπορεύθη Μωσῆς, καὶ ἀπέστρεψε πρὸς Ἰοθὸρ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πορεύσομαι καὶ ἀποστρέψω πρὸς τοὺς ἀ- B δελφούς μου τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ ὄψομαι εἰ ἔτι ζῶσι. καὶ εἶπεν ὁ Ἰοθὸρ τῷ Μωσῇ· βάδιζε ὑγιαίνων. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας τὰς πολλὰς ἐκείνας, ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου, εἶπε δὲ ὁ Κύριος πρὸς Μωσῆ ἐν Μαδιάμ, βάδιζε, ἄπελθε εἰς Αἴγυπτον, τεθνήκασι γὰρ οἱ πάντες οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν σου. ἀναλαβὼν δὲ Μωσῆς τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία ἀνεβίβασεν αὐτὰ ἐπὶ τὰ ὑποζύγια, καὶ ἀπέ- C στρεψεν εἰς Αἴγυπτον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τί ἐν τούτοις; οὐ γὰρ ἔχω νοεῖν, καὶ φράσαι, ἐφ᾽ οἷς εἰκότως τὴν κατὰ νόμον ζωὴν ἐπαιτιῷτό τις ἄν. ΚΥΡΙΛ. Καί τοι πλείστης ὅσης τὸ χρῆμα μομφῆς ἐκμεμεστωμένον κατίδοι τις ἄν, ὦ Παλλάδιε, ταῖς τῶν προκειμένων ἐννοίαις προσβαλὼν ὀξυωπέστερον· ὡς προκεχειρισμένος εἰς ἀποστολὴν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, οὐκ εὐθυδρομεῖ πρὸς τοῦτο τὰ ἐν κόσμῳ μεθείς, μερίζεται δὲ καὶ εἰς φροντίδα σαρκικὴν, καὶ τοῖς κατὰ γένος προανα- D κοινοῦται τὴν ἀποδημίαν. καὶ οὐ πρότερον ἐξέβη τῆς Μαδιηναίων, εἰ μὴ τεθνεῶτα λοιπὸν τὸν τῶν Αἰγυπτίων ἐμάνθανε τύραννον. ἐδεδίει γὰρ τεθνάναι λίαν. ἐπειδὴ δὲ τῶν ἐπὶ τούτοις δειμάτων ἀπήλλακτο προσηγγελκότος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ, τότε δὴ μόλις ἀναλαβὼν τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία, κάτεισιν εἰς τὴν Αἰγυπτίων, ἀποπεραίνων τὰ προστεταγμένα. τύπος δ᾽ ἂν εἴη ταυτὶ τῆς κατὰ νόμον ζωῆς, μεμερισμένης τρόπον τινὰ, καὶ ἐπ᾽ ἄμφω βλεπούσης, πρός τε τὰ θεῖά φημι καὶ ἀν- E θρώπινα. ἔστι γὰρ δὴ φροντίδος οὐκ ἐλευθέρα γεώδους τε καὶ κοσμικῆς, οὔτε μὴν εἰσάπαν ἱερά, καίτοι τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, οὐκ ἐχούσης ὅλως τὸ μερίζεσθαι πρὸς τὰ σαρκὸς, ἤγουν πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ πράγματα, ὁλοτρόπως δὲ, ὥσπερ ἀφιερούσης τῷ Θεῷ, τοὺς ὑπὸ Χριστῷ γεγονότας. οἱ γὰρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, φησὶ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. καὶ γοῦν ἐπει-

δή τις τῶν μαθητῶν προσελθὼν ἔφασκε τῷ Χριστῷ· διδάσκαλε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου, τὴν ἱερὰν ὁλοτρόπως ἐδιδάσκετο πολιτείαν, ἀκούων εὐθὺς, ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. γράφει δέ τισι καὶ ὁ θαυμάσιος Παῦλος· ὅτε εὐδόκησεν ὁ Θεὸς ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι. προσανατίθεται δὲ Μωσῆς. μεμέρισται γὰρ, ὡς ἔφην, ἡ κατὰ νόμον ζωὴ, B κεῖται δὲ ἔτι, καὶ ὑπὸ τὸν τοῦ θανάτου φόβον. ἐδεδίει γὰρ ὁ Μωσῆς καταβαίνειν εἰς Αἴγυπτον, τὸ τεθνάναι παραιτούμενος. κατήργηται δὲ καὶ τοῦτο ἐν Χριστῷ. καὶ πιστώσεται λέγων ὁ ἱερὸς Παῦλος περί τε Χριστοῦ καὶ ἡμῶν. ἐπεὶ γὰρ τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν· ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι, τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ C ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. τοιγάρτοι καὶ αὐτοῦ τοῦ τεθνάναι λοιπὸν, ὁ τῶν ἁγίων καταθρασύνεται νοῦς. ἔφη γὰρ πάλιν ὁ Παῦλος· ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. καὶ πάλιν· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλῖψις ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; ὅτι δὲ τοῖς τοῦ θανάτου δείμασιν ἐνέχεται μὲν ἡ κατὰ νόμον ζωή, διέδρα δὲ τοῦτο τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας τὸ καύχημα, σαφὲς ἂν γένοιτο, βεβασιλευκέναι τὸν D θάνατον ἀπὸ Ἀδὰμ, καὶ μέχρι Μωσέως, ἱεροῦ βοῶντος γράμματος. ἀλλ' ὁ καταργήσας τὸν θάνατον, καὶ τῆς φθορᾶς κατασείσας τὸ κράτος, ἀνασώσας τε ὁμοῦ τοῖς πιστεύουσι καὶ τοὺς ὑπὸ νόμῳ παιδαγωγηθέντας ποτὲ, τίς ἂν εἴη ἕτερος, πλὴν ὅτι καὶ μόνος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός; οὐ γὰρ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτοὺς, προφητικὸν ἔφη χρησμῴδημα. ἴδοις δ' ἂν καὶ μάλα σαφῶς τὸ ἐπὶ τούτοις μυστήριον, ὡς ἐν E τύπῳ πάλιν, τοῖς συμβεβηκόσι τῷ μακαρίῳ Μωσῇ. ἐξοιχομένῳ γὰρ ἤδη τῆς Μαδιναίων, διασπεύδοντί τε λοιπὸν εἰς Αἴγυπτον, ἔφη Θεός· εἰσπορευομένου σου καὶ ἀποστρέφοντος εἰς Αἴγυπτον, ὅρα τὰ τέρατα πάντα ἃ δέδωκα ἐν ταῖς χερσί σου, ποιήσεις αὐτὰ ἐναντίον Φαραώ· καὶ

A diſcipulus quidam, cùm accedens diceret Chriſto, [Magiſter, permitte mihi priùs ire, & ſepelire patrem meum,] ſacrę omni ex parte vitæ rationem didicit, cùm ilico audiuit, [ſequere me; & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.] Quin etiam ſcribit ad quoſdam admirabilis vir Paulus, [Cùm placuit Deo reuelare filium ſuum in me, vt euangelizarem illum in gentibus, continuo non conſultaui cum carne, & ſanguine.] At ea B Moyſes adhibet in conſilium; diuiſa enim eſt, vt dixi, illa ex lege viuendi ratio, metui quoque mortis obnoxia: timebat namque Moyſes deſcendere in Ægyptum, mortis periculum refugiens. Is autem metus in Chriſto euacuatus eſt: idque Paulus idem confirmat tum de Chriſto, tum etiam de nobis loquens, [Quia enim pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiſdem, vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, Diabolum, & C liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſeruituti.] Itaque aduerſus ipſam quoque mortem ſanctorum virorum animus audacter inſurgit; ait enim Paulus rurſum, [Mihi namque viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum.] Et iterum, [Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius?] Teneri autem metu mortis vitam, quæ ex legis regula ducatur; D contráque mortis deuitaſſe laqueos hanc gloriæ plenam in Chriſto conuerſationem, id quoque planum fit ex eo, quod ſacra Scriptura clamat, regnaſſe mortem ab Adam vſq; ad Moyſen. Quis verò alius deſtruxit mortem, aut corruptionis imperium deiecit, ſeruauitque non credentes modò, ſed eos quoque, qui ſub legis diſciplina inſtituti fuerant, niſi ſolus Dominus noſter Ieſus Chriſtus? [Non enim legatus, non Angelus, ſed ipſe Dominus ſaluauit eos,] prophetico reſponſo præ- E dictum eſt. Licet autem tibi perſpicere, neque id obſcurè, huius rei myſterium velut in figura quadam in iis rebus, quæ beato Moyſi contigerunt: iam enim proficiſcenti ex Madianitarum finibus, ac properanti in Ægyptum, dixit Deus, [Dum ingrederis ac reuerteris in Ægyptum, vide prodigia omnia, quæ dedi in manibus tuis, facies ea corã Pharaone:]

Matth. 8. — Hebr. 2. — Philip. 1. — Rom. 8. — Rom. 5. — Eſai. 63. — Exod. 4.

„ & quibuſdam interpoſitis, [Et accidit, „ inquit, in itinere, in diuerſorio occurrit „ illi Angelus Domini, & quærebat occi- „ dere eum; cùm autem accepiſſet Sep- „ phora calculum, circuncidit præputium „ filii ſui, & procidit ad pedes eius, & dixit, „ Stetit ſanguis circuncifionis filii mei: & „ diſceſſit ab eo, quia dixit, Stetit ſanguis „ circuncifionis filii mei.] Verum igitur ti- bi longiori opus eſt oratione ad expli- candum? an perſpicuus eſt locus ad contemplandum propoſitus? PALLADIVS. Minimè quidem: neque enim intelligo, quidnam illud ſit, quod velut per vmbram hoc facto ſignificetur. CYRILLVS. Nónne, Palladi, verum eſſe ais, morti obnoxiam factam eſſe hominum naturam ex maledicto illo veteri? dictum namque aduerſus nos eſt, quod eſt ipſi Adam veluti primitiis noſtri generis, & ſupremæ radici dictũ, [Terra es, & in terram ibis.] PALLAD. Maximè verò. CYRILL. Cùm igitur eueniſſet, vt ipſum generis noſtri initium morti, quæ ex peccato extiterat, ſubiectum eſſet, neceſſario in nos ipſos quoque hoc malum pertranſiuit, & vna cum radice germina quoque ex illa prodeuntia depaſtũ eſt; nam corruptibilis corporis fructus etiam corruptibilis ſit, neceſſe eſt; ita [regnauit mors ſuper omnes, ad ipſum vſque Moyſen,] id eſt, vſque ad ipſa legis tempora. Mortem igitur vſque ad Moyſen vires habuiſſe, ac res humanas fuiſſe interitui ſubiectas, ille Angeli tũc aduerſus Moyſen conatus figura euidens, ac perſpicua fuit. Ceterùm compeſcuit exterminatorem, & à Moyſe depulit vxor Sepphora, cùm ſuum ipſa filium calculo circunciſſet, atque ſupplicans diceret, [ſtetit ſanguis circuncifionis filii mei.] Stetit autem ſanguis, non eo ſenſu dixit, quaſi fluere ſanguis deſiiſſet; neq; enim id, opinor, exterminatorem à voluntate cædis faciendæ retraxiſſet: ſed pene hoc dixit, Perfectum eſt atque completum, quod Deo viſum eſt; id autẽ erat filii mei circunciſio: vt, ſi quis, verbi gratia diceret, Huius rei figura ſtetit: aut certè; Huius rei, verbi gratia, ratio ſtetit; quod idem valet, ac ſi diceretur, Ad finem peruenit, ac demonſtrata res eſt. PAL. Ceterùm quid intelligere poſſumus ſignificare Sepphoram? quid item calculum, ac circunciſionem calculo factam? quemadmodum porrò cohibitus eſt diuinus angelus, vt Moyſes, filio circunciſo, imminentem ſibi mortẽ ac debitã euaderet?

Geneſ. 3.

Rom. 5.

A καὶ μεθ' ἕτερα· καὶ ἐγένετο, φησίν, ἐν τῇ ὁδῷ, ἐν τῷ καταλύματι συνήντησεν αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἐζήτει αὐτὸν ἀποκτεῖναι· καὶ λαβοῦσα Σεπφώρα ψῆφον, περιέτεμε τὴν ἀκροβυστίαν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου. ἆρά σοι μακροῦ πρὸς σαφήνειαν δεήσει λόγου; ἢ γοῦν ἐναργὲς τὸ θεώρημα; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ μὲν οὖν, συνίημι γὰρ οὐδαμῶς ὅτι ποτέ ἐστι, τὸ, ὡς ἐν σκιᾷ τῷ συμβεβηκότι καταδεικνύμενον. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ, ὦ φιλότης, ἀληθὲς εἶναι φής, ὅτι θανάτου κάτοχος ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης γέγονεν ἀρᾶς; εἴρηται γὰρ πρὸς ἡμᾶς, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους, καὶ ῥίζῃ τῇ ἀνωτάτω, τῷ Ἀδάμ· γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ τὴν τοῦ γένους ἀρχὴν, τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας συμβέ- C βηκεν ἀρρωστῆσαι θάνατον, ἀναγκαίως καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τὸ χρῆμα διέβη, καὶ ὁμοῦ τῇ ῥίζῃ καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀναθέοντα κατενεμήθη φυτά. φθαρτοῦ γὰρ σώματος φθαρτὸς ὁ καρπός. οὕτω βεβασίλευκε κατὰ πάντων ὁ θάνατος, ἕως εἰς αὐτὸν Μωσέως, τουτέστι, τὸν κατὰ νόμον καιρόν. τύπος οὖν ἄρα σαφής τε καὶ ἐναργὴς, τὸ μέχρι Μωσέως ἰσχύσαι τὸν θάνατον, καὶ ὑποκεῖσθαι φθορᾷ τὰ ἀνθρώπινα, τὸ ἀγγελικὸν ἐγχείρημα κατὰ Μωσέως τότε. πλὴν ἐδυσώπει τὸν D ὀλοθρεύοντα, καὶ ἀφίστα Μωσέως, ἡ σύνοικός τε καὶ συνευνησμένη Σεπφώρα, ψήφῳ τὸ οἰκεῖον περιτεμοῦσα παιδίον, ἐκλιπαροῦσά τε καὶ λέγουσα· ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου. ἔστη δὲ τὸ αἷμα, φησίν, οὐχ ὡς τῆς τοῦ αἵματος ῥύσεως ἀποπαυσαμένης· οὐδὲ γὰρ, οἶμαι, τοῦτο, μεθίστη ποτὲ τοῦ φονᾶν ἐθέλειν τὸν ὀλοθρευτὴν, ἀλλ' οἱονεὶ που ἔλεγε, πεπέρακται καὶ πεπλήρωται τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ, τουτέστιν, ἡ περιτομὴ τοῦ παιδίου. ὥσπερ ἂν εἴ τις E λέγοι τυχὸν, ὁ τοῦδε τοῦ πράγματος ἔστη τύπος. ἤγουν, ἔστη τυχὸν ὁ πρὸς τόδε λόγος. ἀντὶ τοῦ, πρὸς πέρας ἥκει καὶ δέδεικται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εἴποι τις πρὸς ἡμᾶς ἡ Σεπφώρα νοοῖτο ἄν; τί δὲ ἡ ψῆφος, καὶ ἡ δι' αὐτῆς γενομένη περιτομή; δεδυσώπηται δὲ ὅπως ὁ θεῖος ἄγγελος, καὶ διέδρα Μωσῆς τὸν ἐπηρτημένον αὐτῷ, καὶ ὀφειλόμενον θάνατον, παιδίου περιτετμημένου.

A ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀσαφὴς ὁ λόγος, καὶ δυσέφικτος ἀληθῶς τῶν ζητουμένων ἡ νόησις· Θεῷ δὲ πίσυνος, ὡς ἂν οἷός τε ὦ, πάλιν ἐρῶ. Ἡ Σεπφώρα, θυγάτηρ οὖσα τοῦ ἱερέως τοῦ Μαδιὰμ, ἀνὴρ δὲ ἦν ἀλλογενὴς, καὶ οὐκ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, τύπον ἡμῖν καὶ πρόσωπον τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας ἀποπληροῖ, κεκλημένης πρὸς Θεὸν ὡς ἐκ λατρείας κοσμικῆς. εἴρηται γάρ που πρὸς αὐτὴν, διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ· ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ B ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Κύριός σου. κέκληται τοίνυν ἀκολουθοῦσα τῷ νόμῳ, καὶ μονονουχὶ συνηρμοσμένη Μωσῇ τῷ παιδαγωγῷ, καὶ ἀποφέροντι καλῶς πρὸς τὸ Χριστοῦ μυστήριον. στοιχειωτὴς γὰρ ὁ νόμος, καὶ ἀναφέρει μὲν εἰς ἀρχὰς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, σπερματίζει δὲ ὥσπερ ἐν ἡμῖν δι' αἰνιγμάτων καὶ σκιᾶς, τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὴν γνῶσιν. καὶ γοῦν Ἰουδαίοις ἔφασκεν ὁ C Χριστὸς, καὶ αὐτὸν ἠθετηκόσι Μωσέα τὸν ἱερώτατον· ἢ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα; ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε. παραληφθείσης τοιγαροῦν πρὸς ἡμῶν τῆς Σεπφώρας εἰς πρόσωπον τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, ἔσται που πάντως, τὸ ἐξ αὐτῆς παιδίον, εἰς τύπον τοῦ νέου λαοῦ, τὴν ἐν Χριστῷ διὰ πνεύματος νηπιότητα, καὶ εἰς Θεὸν ἀναγέννησιν D δεξαμένων τῶν πεπιστευκότων, οὓς καὶ λαὸν κτιζόμενον ἔφη που Δαβίδ. τὸ τοίνυν ἀρτιγενὲς ἐν Χριστῷ παιδίον, τουτέστιν, ὁ νέος τε καὶ διὰ πίστεως λαὸς περιτομῆς δυσωπεῖ θάνατον. σύμβολον γὰρ ἡ ψῆφος τῆς ἀρρήκτου φύσεως, ἧς τὸ ἀδιαθενές τε καὶ ἄθραυστον, ὡς ἐν σκληρᾷ τῇ λίθῳ σημαίνεσθαι. καὶ γοῦν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ διαβιβάσας τὸν Ἰορδάνην τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, μαχαίραις αὐτοὺς περιέτεμε πετρίναις, τὴν E ἐν Χριστῷ διὰ πνεύματος περιτομὴν προανατυπῶν. πέτρα γὰρ ὁ Χριστὸς, ὃν ὡς ἐν τύπῳ προεδήλου, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, καὶ ἡ τὸ Σεπφώρας παιδίον περιτεμοῦσα ψῆφος. ὅτε καὶ ἀπέδρα θάνατος, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ περιτομῆς τετιμηκὼς τὸ μυστήριον ἀποπεφοίτηκε τοῦ Μωσέως ὁ ἀποκτεῖναι ζητῶν, αἰνιγματωδῶς ἡμῖν ἐκπεφωνοῦντος τοῦ πράγματος, ὡς οὐ μόνον τῶν ἠξιωμένων τῆς ἐν Χριστῷ περιτομῆς ἀπέστη θά-

CYR. Obſcu^9 eſt ſanè locus, nec facilè ad propoſitarum quæſtionum intelligẽtiam perueniri poteſt: tamẽ Deo fretus, dicam rurſus, vt potero. Sepphora filia ſacerdotis Madian (is autem alienigena erat neque ad Iſraëlis ſanguinem pertinebat) figuram ac perſonam eccleſiæ ex gentibus tenet, quæ ad Deum ex mundi huius cultu vocata eſt; dictũ quippe eſt ad illam per vocem Dauid, [Audi filia, & vide, & inclina aurẽ tuã, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui: quia cõcupiuit Rex decorẽ tuum: quoniam ipſe eſt Dominus tuus.] Vocata igitur ea eſt, dum ſequeretur legem, ac tanquam cum Moyſe pædagogo matrimonio iuncta, qui optimè ad Christi myſterium perducit: eſt enim lex magiſter quidam elementarius, qui perducit ad initia ſermonum Dei, ac per ænigmata & vmbras, cognitionis eius, qua Chriſti myſterium percipitur, veluti ſemina quædam in nobis inſerit. Itaque Iudæis, qui ipſum quoque Moyſen ſacratiſſimum abiecerant, dicebat Chriſtus, [An putatis, quòd ego accuſaturus ſim vos apud Patrẽ? eſt qui accuſet vos, Moyſes, in quem vos ſperatis. Si enim crederetis Moyſi, crederetis vtique & mihi, de me enim ille ſcripſit.] Ergo cùm Sepphora eccleſiæ loco ex gentibus collectæ accipiatur à nobis, proculdubio, qui eſt ex ea filius, recẽtioris populi figuram tenebit; eo quod illam, quam ſpiritus efficit in Chriſto pueritiam, atque in Deum regenerationem credentes acceperint, quos etiam populum, qui creabitur, appellat quodam loco Dauid. Is igitur nuper in Chriſto genitus puer, recẽtior, inquam, per fidem populus, per circuncisionem in ſpiritu mortem cohibet: eſt enim calculus naturæ illius firmiſſimæ nota; eius enim robur atque ſoliditas per lapidem, vt qui durus admodum ſit, ſignificatur. Itaque etiam Ieſus Naue, cùm Iſraëliticas copias per Iordanem traieciſſet, gladiolis eos lapideis circuncidit, videlicet illam in Chriſto per Spiritum circuncisionem præfigurabat: petra enim Chriſtus, quem tanquam in figura, vt modò dixi, ille quoque calculus prænotat, quo Sepphoræ eſt filius circunciſus. Quo tempore, etiam mors aufugit, atque à Moyſe diſceſſit is, qui illum quærebat occidere, quòd illius in Chriſto circuncisionis myſterium honoraret; in quo res ipſa geſta figuratè nobis ſubclamare videtur, non ab iis modò, qui Chriſti circunciſione dignati ſunt, receſſiſſe mor-

Pſal. 44.

Hebr. 5.

Ioan. 5.

Pſal. 101.

Ioſue 5.

tem; ſed ipſis etiam patribus eam rem, Chriſti, inquam, myſterium, auxilio fuiſſe. Vt enim omnes in Adam mortui ſumus, ſic in omnes quoque illa per Chriſtum gratia fertur ac funditur. Ideo namque mortuus eſt, vt & mortuis & viuis dominetur. Ergo illo ipſo tempore, quo iunior populus circunciditur, ſimul quoque patribus vita præſtatur. Viuunt enim Deo, eo ipſo quòd victuri ſunt: id enim ſacris libris eſt proditum. Spiritualis porrò circunciſionis tempus Chriſti aduentus eſt: qui, quamuis Moyſe ſit antiquior, vt Deus; idem tamen poſterior eſt, ex eo quòd homo apparuit miſſus ad miniſterium noſtra cauſſa ſuſceptum. Velim namque animaduertas, Moyſen prius electum à Deo fuiſſe, poſtea verò Aaron adiunctum: in quo ille præfigurauit, Chriſti declarationem legatione ac miniſterio Moyſi tempore poſteriorē fuiſſe; qui æqualis erat Moyſi propter humanitatem, ſed quod erat Deo parente genitus, diuina præſtantique excellentiâ pollebat. Licet autem ex ipſis quoque ſacris literis hæc perſpicere, ſi velis. [Fecerunt enim, inquit, „ Moyſes & Aaron, ſicut præceperat eis „ Dominus, ſic fecerunt. Moyſes autem „ erat annorum octoginta, Aaron verò „ frater eius octoginta trium annorum e- „ rat, quando locuti ſunt ad Pharaonem.] Audiſne quemadmodū, ex eo quidem quòd ad octogeſimum annum peruenerunt, ambo æquales fuerint, ſed Aaron numero trinitatis excellat? ergo Moyſe antiquior, etſi in miniſterio poſterior fuerit. Sic & Chriſtus æqualis eſt quadam ex parte Moyſi per humanitatem, ac diſpenſatione poſterior; ſed eidem tamen, quod ad deitatem ac ſanctę Trinitatis gloriam pertinet, longè pręponitur & antefertur. PALLAD. Aperta ſanè ac perſpicua expoſitio. CYRILL. Quid? nonne illud præterea dignum eſt, quod animaduertatur? PALLAD. Quidnam iſtuc eſt? CYRILL. Non enim ante ex Ægyptiorum terris exceſſiſſent Iſraëlitæ, neque ſeruitutē à ſe adeò moleſtam atque odioſam excuſſiſſent, quinetiam illatam Ægyptiorum primogenitis mortem, atque ineuitabilem illam Exterminatoris manum haud effugiſſent, niſi prius agnum immolaſſent in Chriſti figurā, qui tollit peccata mundi. Vnxerant ergo illi quidem poſtes ſanguine, vt lex à Moyſe ſancita iubebat, ſed Chriſti myſterio ſuos animos tanquam ſcuto quodam atque vallo muniebant.

Matth. 22.

Exod. 7.

A νέος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τὸ χρῆμα, φημὶ δὲ δὴ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, βεβοήθηκε τοῖς πατράσιν. ὥσπερ γὰρ πάντες ἀποθνήσκομεν ἐν Ἀδάμ, οὕτω καὶ εἰς πάντας ἡ διὰ Χριστοῦ φέρεται χάρις. ἀπέθανε γὰρ διὰ τοῦτο, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. οὐκοῦν ἐν καιρῷ τῆς τοῦ νέου λαοῦ περιτομῆς καὶ ἡ τῶν πατέρων συγκατωρθοῦτο ζωή. ζῶσι γὰρ Θεῷ, ζήσεσθαι μέλλοντες. τουτὶ γάρ ἡμῖν καὶ ἱερὸς ἔφη λόγος. καιρὸς δὲ περιτομῆς τῆς ἐν πνεύματι νοουμένης ἡ Χριστοῦ παρουσία, ὡς Μωσέως μὲν πρεσβύτερος, ὡς Θεός, δεύτε- B ρος δὲ καὶ μετ' αὐτόν, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος εἰς διακονίαν τὴν ἐφ' ἡμῖν. ἐπιτήρει γάρ, ὅτι προεχειρίζετο Θεός, Μωσέα μὲν πρῶτον, εἶτα συνῆψε τὸν Ἀαρών, τῆς Μωσέως ἀποστολῆς τε καὶ διακονίας δεύτερον ἐν χρόνῳ προανατυπῶν τὴν ἀνάδειξιν τοῦ Χριστοῦ, ὃς ἦν ἐν ἰσότητι μὲν τῇ πρὸς Μωσέα διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐν ὑπεροχῇ δὲ θείᾳ καὶ ἀσυγκρίτῳ διὰ τὸ ἐκ Θεοῦ γεγεννῆσθαι πατρός. πάρα δέ σοι καὶ τοῦτο C ἰδεῖν ἐξ αὐτῶν, εἴπερ ἕλοιο, τῶν ἱερῶν γραμμάτων. ἐποίησαν γάρ, φησί, Μωσῆς καὶ Ἀαρών, καθάπερ ἐνετείλατο αὐτοῖς Κύριος, οὕτως ἐποίησαν· Μωσῆς δὲ ἦν ἐτῶν ὀγδοήκοντα· Ἀαρὼν δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὀγδοήκοντα τριῶν ἦν ἐτῶν, ἡνίκα ἐλάλησαν πρὸς Φαραώ. ἀκούεις ὅπως ἄμφω μὲν ἴσοι ἐν ἴσῳ κατά γε τὸ ἥκειν εἰς ὀγδοηκοστὸν ἔτος, εἰ καὶ μετ' αὐτὸν εἰς διακονίαν· οὕτω καὶ ὁ Χριστός. ἴσος μὲν κατά τι τῷ Μωσῇ, διὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ δεύτερος εἰς οἰκονομίαν, ὑπερ- D κείμενος δὲ καὶ ὑπερανεστηκώς, ὡς ἐν θεότητί τε καὶ δόξῃ τῇ κατὰ τὴν ἁγίαν τριάδα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς σαφής τε καὶ ἐναργὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δέ; οὐχὶ κἀκεῖνο πρὸς τούτοις ἄξιον ἰδεῖν; ΠΑΛΛ. Τὸ ποῖον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γάρ τοι τῆς τῶν Αἰγυπτίων ἐκδεδραμήκασι γῆς οἱ ἐξ Ἰσραήλ, ἀλλ' οὐδ' ἂν οὕτω τὴν δυσαχθῆ τε καὶ κατεστυγημένην αὐτοῖς ἀπελύσαντο δουλείαν. μᾶλλον δέ, οὐδ' ἂν ὅλως διέδρασαν τὸν E τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ πρωτοτόκοις ἐπιρριφέντα θάνατον, καὶ τὴν δυσδιάφυκτον χεῖρα τοῦ ὀλοθρευτοῦ, εἰ μὴ καταθύσαντες τὸν ἀμνὸν εἰς τύπον Χριστοῦ τοῦ αἴροντος τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. ἔχρισαν μὲν τῷ αἵματι τὰς φλιάς, κατὰ τὸν σφίσι διὰ Μωσέως ὁρισθέντα νόμον· τὸ δὲ Χριστοῦ μυστήριον, ὅπλον ὥσπερ τι καὶ διατείχισμα τῆς ἑαυτῶν ἐποιοῦντο ψυχῆς. λυκ-

κεφαλὴ, κέρκος δὲ πέρας. Φέρε δὴ οὕτω ὡς ἐπὶ ζώου, τὸ σύμπαν ἡμῖν τοῦ ἀνθρώπου γένος καταλογιζέσθω πρὸς τὸ παρόν. ἐπελάβετο τοίνυν τῆς κέρκου Χριστὸς, τοῦτ' ἔστι, τῶν ἐν ἐσχάτοις καὶ τελευταίων, καταπεφοίτηκε γὰρ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς. ἀλλ' ὥσπερ εἰ καὶ τῆς κέρκου Μωσῆς ἐπελάβετο, καὶ μέχρι αὐτῆς ἀνέθη τῆς κεφαλῆς ὁ μεταπλασμὸς, μετεστοιχειοῦτο γὰρ ὁλοκλήρως εἰς ῥάβδον ὁ ὄφις· κατὰ τὸν ἴσον τουτονὶ τρόπον, κἂν εἰ τῶν ἐσχάτων ἀντελάβετο Χριστὸς, ἀλλ' εἰς πᾶν διήκει τὸ γένος, καὶ μέχρις αὐτῆς ἀφικνεῖται τῆς κεφαλῆς, τοῦτ' ἔστι, τοῦ Ἀδὰμ, ἡ διὰ χάριτος ἀναμόρφωσις. γέγραπται γὰρ, ὅτι εἰς τοῦτο Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. οὐκοῦν τοῖς ἐσχάτοις καὶ ἡ τῶν ἐν ἀρχαῖς συγκατορθοῦται λύτρωσις. ΠΑΛΛ. Πιθανὸς ὁ λόγος ἐστί τε ἡμῖν, καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τὸ διήγημα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἑδραιότατα οὕτω πρὸς τὴν ἐπὶ τῷδε πίστιν, καὶ δυσὶ δυνάμεσιν αὐτὸν ἑτέραις ἐποιεῖτο θεοσημείαις. γέγραπται γὰρ εὐθύς· εἶπε γὰρ αὐτῷ Κύριος πάλιν. εἰσένεγκε τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν κόλπον σου. καὶ εἰσήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐγενήθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ λεπρῶσα ὡς χιών. καὶ εἶπε πάλιν· εἰσένεγκε τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν κόλπον σου, καὶ εἰσήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ, καὶ ἐξήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἀποκατεστάθη εἰς τὴν χρόαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. ἄθρει δὴ οὕτω ὡς ἔστι θεοπρεπὲς, καὶ τῶν ἄγαν ἡκόντων εἰς τὸ θαυμάζεσθαι πρέπειν τὸ κατορθούμενον, συνῳδὸν δὲ ὥσπερ τῷ πρώτῳ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὴν δήλωσιν. ΠΑΛ. Οὐκοῦν διασάφει, συνίημι γὰρ οὔπω. ΚΥΡΙΛ. Σαρκὸς μὲν ἡ λέπρα πάθος, ἄμεινον δὲ ἢ κατὰ ἰατρούς, καὶ ταῖς παρ' ἐκείνων ἐμπειρίαις οὐχ ἁλώσιμον. ἀνίερος δὲ καὶ ἀκάθαρτος ὁ λεπρὸς, κατά γε τὴν πάλαι διὰ Μωσέως ἐντολὴν, ἀπηχθημένος δὲ λίαν, καὶ παρά γε τοῖς τὰ Ἑλλήνων τιμῶσιν ἔθη. ἡμιθνὴς γὰρ ἤδη πως ὁ τοῦτο παθών, βδελυρὸς δὲ καὶ ἀκάθαρτος ὁ νεκρός. διήρηται δὴ οὕτω ὡς ὑπερφυὲς, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπέκεινα μέτρων, τὸ θεραπεύσαι δύνασθαι λεπρὸν, ἡ μόνῃ τῇ θείᾳ καὶ ἀφράστῳ φύσει τε καὶ ἐνεργείᾳ. τοιγάρτοι καὶ ἐθαυμάζετο Χριστὸς τῷ λελεπρωμένῳ μετ' ἐξουσίας ἐπιφωνῶν, θέλω, καθαρίσθητι. φωνὴ γὰρ ἡ πανтουργὸς, ἡ καὶ αὐτοὺς ἐκ μνημείων διανιστᾶσα τοὺς νεκροὺς, καὶ θανάτου

A quoddám eſt totius animantis, vt cauda finis. Age igitur vniuerſum genus hominum, vt vnum animal hactenus cogitemus: apprehendit igitur caudam Chriſtus, id eſt, extremas partes atque vltimas; extremis quippe ſæculorũ temporibus aduenit. Verùm, vt Moyſes quamuis caudam apprehendiſſet, camẽ vſque ad ipſum quoque caput illa reformatio recurrit; (eſt enim totus ille ſerpens in virgam immutatus) ad eundẽ modum, vltima licet apprehenderit Chriſtus, at- B tamen in vniuerſum genus pertinet, & ad caput ipſum vſque, id eſt, Adam, illa per gratiam reformatio pertingit. Scriptum eſt enim, ideo Chriſtum eſſe mortuum & reuixiſſe, vt viuis ac mortuis dominetur: igitur in extremis ipſa quoque principiorum ſimul eſt perfecta redemptio. PALLAD. Probabilis ſanè oratio, nec ab eo, quod propoſuimus, aliena narratio. CYRILL. Ad id verò credendum etiam duobus aliis diuinæ virtutis ſignis illum maximè cõfirmauit. Scri- C ptum eſt enim deinceps, [Et dixit illi Dominus rurſum, Mitte manum tuam in ſinum tuum: & miſit manum ſuam in ſinum ſuum. Et dixit, Educ manum tuã ex ſinu tuo: & eduxit illam ex ſinu ſuo, & facta eſt manus eius leproſa ſicut nix. Et dixit rurſus, Mitte manum tuam in ſinum tuum: & miſit manũ ſuam in ſinum ſuum: & eduxit manũ ſuam de ſinu ſuo, & rurſus reſtituta eſt in colorem carnis ſuæ] Vide igitur quàm id factum Deo cõueniat, quãq; ſit admiratione dignũ, D atque vnà cum eo miraculo quod proxime narrauimus, Chriſti myſterii ſignificationem quodammodo cõtineat. PAL. Ergo illud explica; nihil enim dum intelligo. CYR. Carnis eſt morbus lepra iſque grauior quã vt à medicis ei ſuccurri poſſit, aut illorum vſu atque peritia expugnari: ac leproſus ipſe prophanus & impurus eſt, ex antiqua illa Moyſi lege, necnõ iis quoque odioſiſſimus, qui gentilium mores magnipendunt: qui enim E eo laborat morbo, ſemimortuus quodammodo eſt; at verò auerſandum impurumque eſt mortui cadauer. Itaque curare poſſe leproſum, tanquam eximiũ quiddam, & quod noſtratum virium modum longe ſuperet, ſoli diuinæ naturæ, atque efficaciç tributum eſt. Ideoque in admiratione habebatur Chriſt', qui cum poteſtate leproſo inclamauit, [Volo; mundare.] Illa namque vox, cunctarum opifex rerum, quæ ipſos etiam è ſepulchris excitat mortuos,

Rom. 14.

Exod. 4.

Matth. 8.

& morte eſt, & corruptione præſtātior, hoc in eo homine miraculum perfecit. Iuſſit igitur, vt manū in ſinum abderet, deinde extractam è latebra ſinus, iam totam lepra infectam oſtēderet; denuo autem cùm in ſinum abdidiſſet, ilico ab vi morbi inde liberam protulit; vt ex ea re intelligerent Iſraëlitæ, illum ineffabili quadam & inenarrabili vi propemodum armatum, eorum propugnatorem futurum eſſe, qui violati eſſent iniuria, & cōtra fas, Ægyptiorum iniquo dominatui ſubiecti. Atque hæc quidē ratio, quamuis in promptu ſit, eſt tamen hiſtoriæ opportuna. Illud autem non ab re fore puto, ſi ſubtilius propoſiti loci ſenſum ſcrutati fuerimus atque inquiſierimus, ecquid illud ſit, quòd in ſinu manum abdidit, quid etiā, quòd educta cùm fuiſſet, grauiter lepra reſperſa eſt: adhæc purgationis modum inueſtigare oportet; nam vbi manum in ſinum miſit, ab eo morbo liberam reddidit. PAL. Rectè ais; neque enim parum nos iuuerit hæc ſingula exquirere. CYR. Igitur mea quidem ſententia res tam admirāda huiuſmodi quiddam tanquam in vmbra ſignificare videtur. Quamdiu namq; homo ad imaginē Dei conditus propemodum in ſinu Dei nutriebatur, needum præceptum ſibi à Deo traditum cōculcauerat, prouidentia & amore erga ſe Dei tectus, purus atque ſanctus, & mortis ignarus permanebat: vbi autem Dei præſidio atque amicitia exceſſit, quòd in vitia procliuior eſſe cœpiſſet, tum verò prophanus atque execrādus, & mortis impuritate laborās manifeſtè deprehēſus eſt. Sed cùm rurſus nos ipſe Deus ac Pater ſuſcepiſſet in Chriſto, & diuinæ gratiæ præſidio circumtexiſſet, ac tanquam in ſinu per adoptionis donum contineret, ilico vnà cum impuritatibus mortalitate quoque veteris illius maledictionis abiecta, ad antiquam illam conditionem, in qua à principio fuimus, reuerſi ſumus. Scriptū eſt quippe de manu Moyſi, [Reſtituta eſt ad colorem carnis ſuæ.] PAL. Elegātiſſimè dictum. CYR. Iam verò tertium illud in ea re ſignum manifeſtiſſimè atq; apertiſſimè Chriſti myſterium voce pene declarat: ſic enim Deus rurſus eſt Moyſen allocutus, [Si verò non crediderint tibi, neque audierint vocem ſigni prioris, credent tibi per vocem ſigni ſequentis:] id autem quidnam ſit, declarat, dicens, [Eritque, ſi non crediderint ſignis duobus his, neque audierint vocem tuam, capies aquam fluminis,

Exod. 4.

A κρεῖττον καὶ φθορᾶς, τὸ ἐπ' ἐκείνῳ θαῦμα πεπλήρωκε. προσετέταχε τοιγαροῦν ἐγκρύψαι τῷ κόλπῳ τὴν χεῖρα, εἶτα γυμνώσαντα τῆς τοῦ κόλπου περιβολῆς, ὅλην δι' ὅλου λεπρωθεῖσαν αὐτὴν ἐπιδεῖξαι, πάλιν δὲ ἐγκρύψαντα τῷ κόλπῳ τὸ δεύτερον, τοῦ συμβεβηκότος ἀπηλλαγμένην καταδείκνυσιν εὐθύς. ὡς ἂν συνεῖεν ἐντεῦθεν οἱ ἐξ Ἰσραήλ, ὡς ἀῤῥήτῳ τινὶ καὶ ἀφράστῳ δυνάμει μονονουχὶ τεθωρακισμένος, προστήσεται τῶν ἠδικημένων, καὶ ταῖς Αἰγυπτίων πλεονεξίαις ἀνοσίως ὑπεζευγμένων.
B ὁ λόγος μὲν οὖν οὐ βαθύς. τῇ δὲ ἱστορίᾳ χρήσιμος. χρῆναι δὲ οἶμαι τὴν τοῦ προκειμένου διάνοιαν ἐκβασανίζοντας ἀκριβῶς, ἐκεῖνο ζητεῖν, τί μὲν ἄρ' εἴη τὸ ἐν τῷ κόλπῳ συγκρύψαι τὴν χεῖρα. τί δὲ τὸ ἔξω γεγυμνωμένην, καταλεπροῦσθαι δεινῶς. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸν τῆς καθάρσεως τρόπον. ἐνεὶς γὰρ δὴ τῷ κόλπῳ τὴν χεῖρα, τοῦ πάθους ἀπήλλαττεν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ὀνήσει γὰρ ἂν οὐ μετρίως ἡμᾶς ἡ ἐφ'
C ἑκάστῳ βάσανος. ΚΥΡ. Οὐκοῦν ἔμοιγε δοκεῖ τοιοῦτόν τι παραδηλοῦν ὡς ἐν σκιᾷ τὸ παράδοξον. ἕως μὲν γὰρ ἦν ὁ κατ' εἰκόνα τὴν θείαν πεποιημένος ἄνθρωπος μονονουχὶ ἐντεθηνούμενος ἐν κόλπῳ Θεοῦ, καὶ τὴν δοθεῖσαν οὔπω πατήσας ἐντολὴν, φειδοῖ καὶ ἀγάπῃ τῇ παρ' αὐτοῦ κατημφιεσμένος, καθαρὸς καὶ ἡγιασμένος, καὶ τὴν διὰ θανάτου νέκρωσιν οὐκ εἰδὼς διετέλει· ἐπειδὴ δὲ τῆς ὑπὸ Θεῷ σκέπης τε καὶ φιλίας ἐκβέβηκε διὰ τὴν εἰς τὸ φαῦλον ἀπονενευκέναι, ἀνίερός τε καὶ
D βδελυρὸς, καὶ τὴν ἐκ θανάτου νοσήσας ἀκαθαρσίαν, ἐναργῶς ἠλέγχετο. εἰσδεξαμένου δὲ πάλιν ἡμᾶς ἐν Χριστῷ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τῇ θείᾳ χάριτι περιβεβληκότος, καὶ οἱονείπου ἐν κόλποις ἔχοντος διὰ τῆς υἱοθεσίας, ὁμοῦ ταῖς ἀκαθαρσίαις καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς ἀποβαλόντες νέκρωσιν, εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς ἀναδεδράμομεν. γέγραπται γὰρ περὶ τῆς Μωσέως χειρὸς, ὅτι ἀποκατεστάθη εἰς τὴν χρόαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. ΠΑΛ. Ἀστειότατα ἔφης. ΚΥΡ.
E Τὸ δὲ τρίτον ἡμῖν ἐπὶ τούτῳ σημεῖον, ἀριδηλότατα καὶ διαφανῶς τὸ Χριστοῦ βοᾷ μυστήριον. ἔφη γὰρ ὧδε πάλιν πρὸς Μωσέα Θεός. ἐὰν δὲ μὴ πιστεύσωσί σοι μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς τοῦ σημείου τοῦ πρώτου, πιστεύσουσί σοι τῆς φωνῆς τοῦ σημείου τοῦ δευτέρου. καὶ δὴ τί τοῦτό ἐστι, διεσάφει, λέγων· καὶ ἔσται ἐὰν μὴ πιστεύσωσι τοῖς δυσὶ σημείοις τούτοις, μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς σου, λήψῃ ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ,

καὶ ἐκχεεῖς ἐπὶ τὸ ξηρόν, καὶ ἔσται τὸ ὕδωρ, ὃ ἐὰν λάβῃς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, αἷμα ἐπὶ τοῦ ξηροῦ. τελευταῖον γὰρ τῷ κόσμῳ σημεῖον, ὁ Χριστοῦ γέγονε θάνατος, καὶ ἡ διὰ τοῦ ὕδατός τε καὶ αἵματος κάθαρσις, προσυπακουομένου δηλονότι καὶ τοῦ ἁγίου σώματος, ὃ διὰ τῆς ξηρᾶς σημαίνεται. ὅτι δὲ ὕδωρ καὶ αἷμα τῆς ἁγίας ἡμῖν ἐξεδόθη πλευρᾶς, διανυγείσης τῇ λόγχῃ, περιττὸν λέγειν, διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι γνωριμώτατον. πλὴν ὅτι σημεῖον ὁ τοῦ Σωτῆρος ὠνόμασται θάνατος, ἀναμάθοι τις ἂν καὶ τοῦτο σαφῶς ἐκ ἱερῶν γραμμάτων. Φαρισαῖοι μὲν γὰρ οἱ πάντολμοι, καί τοι πολλῶν ἤδη προκατωρθωμένων θαυμάτων, ὡς οὐδενὸς γεγονότος, προσίεσαν λέγοντες τῷ Χριστῷ, Διδάσκαλε, φασὶν, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ πρὸς αὐτούς, γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. οὐκοῦν πρώτη μὲν ἀντίληψις ἡμῖν ἐν Χριστῷ, διὰ νόμου τοῦ κατὰ Μωσέα. νόμον γὰρ εἰς βοήθειαν δέδωκε, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. ἐπελάβετο δὲ τῆς κέρκου Μωσῆς. δευτέρα δὲ κάθαρσις ἐν Χριστῷ δὴ πάλιν διὰ προφητῶν ἁγίων, καὶ διὰ τῆς Ἰωάννου φωνῆς καὶ ἀποστολῆς. οἱ μὲν γὰρ ἔφασκον, λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε· ὁ δὲ εἰς βάπτισμα μετανοίας ἐκάλει. τρίτον δὲ σημεῖον ὃ καὶ ἔσχατον εἶναί φασιν, ὁ Χριστοῦ θάνατος, ἐφ᾽ ᾧ καὶ πίστις. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσωσί σοι, φησί, μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς τοῦ σημείου τοῦ πρώτου, πιστεύσουσι τῇ φωνῇ τοῦ σημείου τοῦ δευτέρου. ὁρᾷς ὅτι τὴν πίστιν ἀκολουθήσειν εὖ μάλα φησίν, οὐχὶ τῷ πρώτῳ σημείῳ, τουτέστιν, οὐ τῇ ἀντιλήψει τῇ κατὰ νόμον, οὔτε μὴν τῇ διὰ μέσου καθάρσει, τουτέστι, τῇ διὰ προφητῶν ἁγίων, καὶ Ἰωάννου τυχόν, μόνῃ δὲ τῇ φωνῇ τοῦ σημείου τοῦ ἐσχάτου. οὐ γὰρ ἄφωνον τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καλεῖ δὲ σύμπαντας τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ὑψηλῷ καὶ διαπρυσίῳ κηρύγματι πρὸς τὴν δι᾽ ὕδατός τε καὶ αἵματος κάθαρσιν, καὶ μὴν καὶ εἰς ζωοποίησιν, τὴν κατὰ μετάληψιν τῆς ἁγίας σαρκός. ὑπηρέτει τοιγαροῦν ὁ νόμος, τοῖς περὶ Χριστοῦ προαγγέλμασιν, αὐτὸς δὲ ἐστὶν οὐ λίαν ἰσχυρὸς

A eamque fundes in aridam & erit aqua, quam acceperis à flumine, ſanguis ſuper aridam.] Vltimum namque mundo ſignum Chriſti mors fuit, & illa per aquam, & ſanguinem ablutio, adiuncto nimirum etiam ſancto corpore, quod per aridam ſignificatur: effluxiſſe autem nobis aquam & ſanguinem ex illo ſanctiſſimo latere, lancea perfoſſo, nil attinet dicere, cùm omnibus ſit notiſſimum. Illam porrò Saluatoris noſtri mortem ſignum appellatam fuiſſe, id B quoque ex ſacris literis quiuis apertè intelligere poteſt; audaciſſimi enim illi Phariſæi, quamuis multa prius edita eſſent miracula, tamen quaſi nullum adhuc effectum fuiſſet, his verbis Chriſtum aggreſſi ſunt, [Magiſter, inquiunt, volumus à te ſignum videre.] Ille verò contra, [Generatio praua atque adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ: ſicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, ac tribus noctibus, ſic erit filius homi- C nis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.] Igitur primum auxilium in Chriſto nobis præbitum eſt per legem Moyſi; [Legem namque in adiutorium dedit.] iuxta Prophetæ vocem. Sed caudam apprehendit Moyſes. Secunda porrò ablutio rurſus in Chriſto per prophetas ſanctos, ac per Ioannis vocem, atque miſſionem tributa eſt: illi enim dicebant, [Lauamini, mundi eſtote;] hic autem ad baptiſmum pœnitentiæ voca- D bat. Tertium denique ſignum, quod idem nouiſſimum eſſe ait, Chriſti mors fuit; quo dato, fides eſt ſubſecuta: [ſi enim non crediderint tibi, inquit, neque audierint vocem ſigni prioris, credent voci ſigni ſequentis.] Vides vt fidem apertè ait conſecuturam, non primo ſigno edito, id eſt, non continuo poſt legis auxilium, neque poſt mediam ablutionem, id eſt eam, qua prophetæ ſancti, & Ioannes abluerunt; ſed ſolum poſt vocem E ſigni poſtremi: neque enim voce caret ipſum Chriſti ſacramentum; imò vero vniuerſos vocat per totum orbem, excelſa quadam vehementique prædicatione, ad aquæ ſanguiniſque lauacrum, & quidem etiam ad viuificationem, quam ſanctæ carnis illius participatio præſtat. Lex ergo Chriſtum prænuntiando, miniſterium exhibuit: in ea tamen non ſatis præſidii eſt

Matth. 12.

Eſa.

Eſa. 1.

Exod. 4.

Prou. 9.

eſt ad ſalutem aliquibus tribuendam; idque apertè Moyſen confiteri, facile quiuis oſtendat etiam ex propoſitæ ſcripturæ loco: quãuis enim dixiſſet Deus, ſe cum eo futurum, idque prius editis miraculis ei ſuaderet, ille tamẽ rogabat

Exod. 4.

eum dicens, [Domine non ſum aptus ante heri, neque ante tertiam diem, neque ex quo cœpiſti loqui ſeruo tuo: gracili voce, & tarda lingua ego ſum. Dixit autem Dominus, inquit, ad eum, Quis dedit os homini, & quis fecit mutum, & ſurdum, videtem & cæcum; nonne ego dominus Deus? Et nunc vade, & ego aperiam os tuum, & inſtruam te, quæ debes loqui: & ait Moyſes, Obſecro Domine, elige alium potentem quem mittes:] neque enim lex admodum potens eſt, neque ſatis valet ad vniuerſum orbem conſeruãdum, atque hominem ex diaboli dominatu liberandum. Nec verò ignorabat Moyſes, ſe tardiloquẽtem eſſe, & gracili voce, ex eo maximè tempore, quo cum eo loqui cœpiſſet Deus, eique præcipere, vt de ſe ſermonem haberet; ait namque,

Exod. 3.

[Sic dices filiis Iſraël, Ego ſum qui ſum: hoc mihi nomen:] tardiore etenim lingua lex loquitur, quàm vt ſatis expreſſè de eo, qui eſt, verba faciat; neque eſt eiuſmodi, vt venerandę illius ineffabiliſque naturæ myſteria, quæ in ſancta Trinitate adoratur & colitur, explicare ac tradere queat. Ad hæc gracili eſt infirmaque voce, vix vt cum ſolis Iſraëlitis colloqui poſſit ac per Iudeæ fines tantum exauditur, cùm aliæ gentes omnes ne fando quidem ſonum eius prædicationis auribus acceperint. Cùm itaque præuideret beatus Moyſes eum, qui optimè poſſet expreſſum, atque expolitum de Deo ſermonem auditorum auribus fundere, & vniuerſo orbi facilè prædicare, id eſt, Chriſtum,

Exod. 4.

[Obſecro, Domine, inquit, elige potentem, quem mittes.] Chriſtus enim eſt ille verè potens, quẽ ſuis temporibus ex beneplacito Dei ac Patris in eam rem eligendũ fore, per legem quoque prædictum fuit. Illa autem poſt Dei pollicitationẽ, multorúmque ſignorum oſtenſionem, Moyſi recuſatio, non abſurdè fuerit cunctantis Iſraëlis, ſimulque ſub Chriſti imperio diuinis euangelicíſque miniſteriis defungi & obtemperare recuſantis, qui poſt innumerabiles habitos de fide ſermones, multorúmque ſignorum oſtenſionem, auditum tamen illum grauem, atque tardum pertinaciter tenuerunt, atque increduli permanſerunt.

A εἰς τὸ ἀνασώζειν δυνάσθαι εἶναι. παραδείξειε δ᾽ ἄν οἶμαί τις καὶ τοῦτο σαφῶς ὁμολογοῦντα Μωσέα, καὶ διὰ τῆς προκειμένης συγγραφῆς. καίτοι γὰρ λέγοντος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἔσομαι μετὰ σοῦ, προαναπείθοντος δὲ θαυματουργίαις αὐτὸν, ἐλιπάρει λέγων· Κύριε οὐχ ἱκανός εἰμι πρὸ τῆς χθὲς, οὐδὲ πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας οὐδὲ ἀφ᾽ οὗ ἤρξω λαλεῖν τῷ θεράποντί σου. ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος ἐγώ εἰμι. εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωσῆν. τίς ἔδωκε

B στόμα ἀνθρώπῳ. καὶ τίς ἐποίησε δύσκωφον καὶ κωφόν· βλέποντα καὶ τυφλόν. οὐκ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός; καὶ νῦν πορεύου, καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σοῦ, καὶ συμβιβάσω σε ἃ μέλλεις λαλῆσαι, καὶ εἶπε Μωσῆς. δέομαι, Κύριε, προχείρισαι ἄλλον δυνάμενον ὃν ἀποστελεῖς. οὐ γὰρ δυνατὸς ὁ νόμος, οὐδὲ ἀποχρώντως ἔχων εἰς τὸ πᾶσαν δυνάσθαι διασῶσαι τὴν γῆν, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐξελέσθαι τὸν ἄνθρωπον. οὐκ ἠγνόηκε δὲ ὁ Μωσῆς, ὡς βρα-

C δύγλωσσός τε καὶ ἰσχνόφωνος, ἀρξαμένου μάλιστα διαλέγεσθαι πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ λόγους ποιεῖσθαι περὶ αὐτοῦ προστάττοντος. οὕτως γὰρ, φησὶν, ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ισραήλ· ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. τοῦτό μου ἐστὶ τὸ ὄνομα. βραδύγλωσσος γὰρ ὁ νόμος, πρὸς τὸ διαρρήδην μάλα τὸν περὶ τοῦ ὄντος λόγον. οὔτε μὴν, οἷός τε μυσταγωγεῖν πρὸς τὴν ἐν ἁγίᾳ τριάδι προσκυνουμένην. σεπτήν τε καὶ ἄρρητον φύσιν. ἰσχνόφωνος δὲ πρὸς τοῦτο, μόνοις τε καὶ μόλις τοῖς ἐξ

D Ισραὴλ προσλαλεῖν δυνάμενος, ἀκουόμενός τε κατὰ μόνην τὴν Ιουδαίαν, καί τοι τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐθνῶν, οὐδ᾽ ὅσον εἰπεῖν, εἰς οὓς ἐλθόντων τὸ κήρυγμα. τοιγάρτοι προγινώσκων ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, τὸν διαρκῶς ἔχοντα πρὸς τὸ ἀκριβὲς καὶ ἀπεξεσμένον τοῖς ἀκροωμένοις ἐμποιῆσαι λόγον τὸν περὶ Θεοῦ, καὶ εἰς τὸ πᾶσι ῥᾳδίως διακηρύξαι τῇ γῇ, τουτέστι Χριστὸν, δέομαι Κύριε, φησὶ, προχείρισαι ἄλλον δυνάμενον, ὃν ἀποστελεῖς. Χριστὸς γὰρ ἐστὶν ὁ δυνάμενος ἀληθῶς. καὶ ὅτι κατὰ καιροὺς κατ᾽

E εὐδοκίαν Θεοῦ καὶ πατρὸς, εἰς τοῦτο προχειρισθήσεται, καὶ διὰ νόμου προήγγελτο. ἡ δέ γε Μωσέως παραίτησις, καὶ μετὰ θείαν ὑπόσχεσιν, καὶ μετὰ πολλῶν σημείων ἐπίδειξιν, τύπος ἂν εἴη, κατοκνοῦντός τε ἅμα καὶ παραιτουμένου τοῦ Ισραὴλ, τὴν ὑπὸ Χριστοῦ θείαν τε καὶ εὐαγγελικὴν λειτουργίαν, καὶ ὑπακοὴν, οἳ μετὰ μυρίους ὅσους τοὺς περὶ πίστεως λόγους καὶ τερατουργίας ἐπίδειξιν, τετηρήκασι τὸ δυσήκοον, καὶ μεμενήκασιν ἀπειθεῖς.

καὶ δίτλη γε ἡ Μωσέως παραίτησις. δύο γὰρ χρόνοι καθ' οὓς ἐξηνίους καὶ δυσάγωγος ἦν ὁ Ἰσραήλ. διά τε Μωσέως τε καὶ Ἰησοῦ καὶ Κριτῶν, καὶ μετ' ἐκεῖνον εὐθὺς, καθ' ὃν γεγόνασι προφῆται καὶ Ἰωάννης, ὁ καθάπερ ἐν μεταιχμίῳ κείμενος, ἀποστόλων τε καὶ προφητῶν. πέρας μὲν γὰρ ἦν προφητικῆς λειτουργίας, ἀπαρχὴ δὲ ὥσπερ λαμπρότητος ἀποστολικῆς. ἀλλ' ἡ Μωσέως παραίτησις πρὸς ὀργὰς ἐκάλει Θεόν. καὶ μεθίστη τὸ χρῆμα λοιπὸν εἰς ἑτέραν ὥσπερ οἰκονομίας, δι' ἧς διασώζεσθαι χρῆν τοὺς ταῖς τῶν Αἰγυπτίων πλεονεξίαις κατηχθισμένους. καὶ θυμωθεὶς Κύριος ἐπὶ Μωσῆν, εἶπεν. Οὐκ ἰδοὺ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ὁ Λευίτης; ἐπίσταμαι ὅτι λαλῶν λαλήσει αὐτός σοι, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐξελεύσεται εἰς συνάντησίν σοι. καὶ ἰδών σε χαρήσεται ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν· καὶ δώσεις τὰ ῥήματά μου εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ συμβιβάσω ὑμᾶς ἃ ποιήσετε, καὶ αὐτός σοι προσλαλήσει πρὸς τὸν λαόν. καὶ αὐτὸς ἔσται σου στόμα· σὺ δὲ αὐτῷ ἔσῃ τὰ πρὸς τὸν Θεόν. προσκεκρουκότες γὰρ ὥσπερ ἀδρανοῦς τοῦ νόμου, καὶ ἠπειθηκότων ἄγαν τῶν ἐξ Ἰσραήλ, προσετέθη Χριστός, ὁ ἀληθὴς Λευίτης, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, ὁ τοῖς ὑπὸ νόμον συντεταγμένος, ὡς ἀδελφὸς διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὁ Μωσῇ μὲν λαλήσας ὡς Θεὸς, συμβιβαζόμενος δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς κατά γε τὸ σχῆμα τὸ προφητικὸν, εἰ καὶ ἔστι Κύριος. προφήτην γὰρ ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. καὶ δώσω τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ. καὶ λαλήσει αὐτοῖς κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαι αὐτοῖς. ἔφασκε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός· ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκε, τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω. Χριστὸς ἄρα προσπεφώνηκε τῷ λαῷ, καὶ Μωσῇ μὲν γέγονε στόμα διερμηνεύων ἡμῖν πνευματικῶς τὸν νόμον, Μωσῆς δὲ αὐτῷ πάλιν τὰ πρὸς Θεόν. Δοκεῖ γάρ που εἶναι Θεῷ προσεχέστερος ὁ Μωσῆς, ἐπεί τοι γέγονεν ὑπὸ νόμον ὁ Ἐμμανουὴλ, καὶ τὰ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως τηρεῖν ἐπηγγέλλετο, λέγων· μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. μυσταγωγὸς οὖν ἄρα σαφὴς ὁ Χριστὸς, τὰ τοῦ βραδυγλώσσου νόμου πρὸς τρανότητα μεταθεὶς, καὶ τὴν τοῦ γράμματος ἰσχνοφωνίαν εἰς εὐηχεστέραν ὥσπερ μεταπλάττων ἐξήγη-

A Et bis quidem Moyſes recuſauit: duo enim tempora inciderunt, in quibus effrenatus & contumax fuerit Iſraël, ſub Moyſe & Ioſue, ac Iudicibus, & conſequente deinceps tempore, quo prophetæ fuerunt, ac Ioannes, qui fuit velut in interſtitio poſitus Apoſtolorum ac Prophetarum; finis quippe fuit prophetici muneris, idémque initium, ac veluti primitiæ ſplendoris apoſtolici. Sed Moyſi recuſatio ad iram prouocauit Deum, denique res ad B aliam diſpenſationis rationem tranſlata eſt, qua ſeruandi erant, qui Ægyptiorum iniquitate premebantur. [Et iratus Dominus in Moyſen, dixit, Nónne ecce frater tuus Aaron Leuita? ſcio quòd loquens loquetur ipſe tibi: & ecce ipſe egredietur in occurſum tibi, & videns te, lætabitur in ſe ipſo: & dices ad eum, & dabis verba mea in os eius; & ego aperiam os tuum, & os eius, & inſtruam vos, quæ facietis; & ipſe loquetur ad populum, & ipſe erit tuum os, tu verò illi eris in iis quæ ad Deum.]

Exod. 4.

C Cùm enim Lex offendiſſet, vt infirma, & Iſraëlitæ parere nollent; adiectus eſt Chriſtus, ille verè Leuita, magnuſque ſacerdotum princeps ille qui iis, qui ſub lege erant, adſociatus eſt vt frater, propter humanitatem; ille qui cum Moyſe quidem loquebatur vt Deus, à Patre autem edocebatur, ex prophetica perſona, quam tenebat, licet idem Dominus eſſet: [Prophetam enim, inquit, excitabo illis ex fratribus eorum, & ponam verba mea in os eius, & loquetur ad eos iuxta omnia, quæ mandauero D illi.] Ipſe quoque Chriſtus dicebat, [A me ipſo non loquor, ſed qui miſit me, Pater, ille mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar.] Chriſtus ergo populum eſt allocutus, ac Moyſi quidem fit os, cùm ſpiritualiter nobis legem interpretatur: Moyſes illi rurſus in iis, quæ ad Deum: videtur enim quodammodo Deo vicinior eſſe Moyſes, quandoquidem idem Emmanuël ſub lege factus eſt, & quæ per Moyſen ſapientiſſimè ſancita erant, ſeruare ſe E profitebatur, cùm diceret, [Nolite putare quod venerim ſoluere Legem, aut prophetas; non veni ſoluere, ſed adimplere.] Eſt igitur Chriſtus planè myſteriorum interpres, qui Legem tardiori lingua loquentem ad clariorem ſonum transferat, graciliorémque literæ vocem ad interpretationem longe reſonantiorem veluti reformando cõmutet.

Deut. 18.

Ioan. 12.

Rom. 8.

Matth. 5.

A Spiritualis eſt enim Lex in Chriſto; eius quoque prædicatio illi eſt veteri perſimilis; Moyſi namque frater eſt Aaron. PALLADIVS. Infirma igitur eſt Lex ipſa per ſe: nihil enim ad perfectum adduxit. CYRILLVS. Maximè, inquam; Quòd autem obſcura atque humilis fuerit illa ex eius præſcripto conuerſatio, ex iis, quæ ſequuntur, intelligere quiuis poſſit. Scriptum eſt enim, [Abiit Moyſes, & reuerſus eſt ad Iethro ſocerum ſuum, & dixit illi, Ibo & reuertar ad fratres meos, qui ſunt in Ægypto; B & videbo ſi adhuc viuant. Et dixit Iethro Moyſi, Vade ſoſpes. Poſt dies autem multos illos mortuus eſt Rex Ægypti: dixit autem Dominus ad Moyſen in Madian, Vade, proficiſcere in Ægyptum; mortui ſunt enim omnes, qui quærebant animam tuam.] Cùm igitur accepiſſet Moyſes vxorem ac liberos, impoſuit eos ſuper ſubiugalia, & reuerſus eſt in Ægyptum. PALLAD. Quorſum hæc pertinent? non enim intelligo; aut explica quo nomine iure C culpari poſſit illa viuendi ratio, ex Lege inſtituta. CYRILL. Atqui, Palladi, plurimis accuſandi cauſſis eam eſſe refertam, quiuis viderit, ſi propoſitorum verborum ſententiam acutius inſpexerit: nam electus ad hanc legationem Moyſes, non ad eam recto curſu tendit, rebus mundanis abiectis; diſtrahitur autem etiam in curas carnales, ac prius cum cognatis de profectione ſua communicat, nec prius exceſſit è Madianitarum regione, quàm audiſſet mor- D tuum eſſe Ægyptiorum tyrannum: metuebat enim admodum ne occideretur. At, vbi his terroribus eſt, Deo nunciante, liberatus, tum verò vix tandem, accepta vxore ac liberis, deſcendit in Ægyptiorum fines, ac Dei iuſſa exequitur. Hæc verò omnia figuræ ſunt vitæ, ſecundum legem inſtitutæ, quæ diuiſa quodammodo eſt, & in vtramque partem ſpectat, ad diuinas, inquam, res & humanas; neque eſt enim à curis terrenis ac mundanis libera, neque omni E ex parte ſacra. Atqui euangelica conuerſatio nullo modo prorſus in ea, quæ carnis ſunt, diuiditur, aut mundanorum negotiorum curas; quin potius eos, qui ſub Chriſti ditione ſunt, totos omnino Deo, veluti conſecrat, atque dedicat: [qui enim ſunt Ieſu Chriſti, inquit, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.] Itaque

Hebr. 7.

Exod. 4.

Galat. 5.

A σιν. πνευματικὸς γὰρ ὁ νόμος ἐν Χριστῷ, καὶ ἀδελφὰ τοῖς πάλαι τὰ δι' αὐτοῦ κηρύγματα. Μωσέως γὰρ ἦν ἀδελφὸς ὁ Ἀαρών. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀδρανὴς οὖν τό γε εἰς ἑαυτὸν ἦκεν ὁ νόμος· τετελείωκε γὰρ οὐδέν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὕτως φημὶ, καὶ τό γε ὡς μικροπρεπὴς τῆς κατ' αὐτὸν πολιτείας καταθρήσαι τις ἂν καὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς. γέγραπται γὰρ, ὅτι ἐπορεύθη Μωσῆς, καὶ ἀπέστρεψε πρὸς Ἰοθὸρ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πορεύσομαι καὶ ἀποστρέψω πρὸς τοὺς ἀ- B δελφούς μου τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ ὄψομαι εἰ ἔτι ζῶσι. καὶ εἶπεν ὁ Ἰοθὸρ τῷ Μωσῇ· βάδιζε ὑγιαίνων. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας τὰς πολλὰς ἐκείνας, ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου, εἶπε δὲ ὁ Κύριος πρὸς Μωσῆ ἐν Μαδιὰμ, βάδιζε, ἄπελθε εἰς Αἴγυπτον, τεθνήκασι γὰρ οἱ πάντες οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν σου. ἀναλαβὼν δὲ Μωσῆς τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία ἀνεβίβασεν αὐτὰ ἐπὶ τὰ ὑποζύγια, καὶ ἀπέ- C στρεψεν εἰς Αἴγυπτον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τί ἐν τούτοις; οὐ γὰρ ἔχω νοεῖν, καὶ φράσαι, ἐφ' οἷς εἰκότως τὴν κατὰ νόμον ζωὴν ἐπαιτιῷτό τις ἄν. ΚΥΡΙΛ. Καί τοι πλείστης ὅσης τὸ χρῆμα μομφῆς ἀναμεμεστωμένον κατίδοι τις ἄν, ὦ Παλλάδιε, ταῖς τῶν προκειμένων ἐννοίαις προσβαλὼν ὀξυωπέστερον· ὡς προκεχειρισμένος εἰς ἀποστολὴν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, οὐκ εὐθυδρομεῖ πρὸς τοῦτο τὰ ἐν κόσμῳ μεθεὶς, μερίζεται δὲ καὶ εἰς φροντίδα σαρκικὴν, καὶ τοῖς κατὰ γένος προσα- D νακοινοῦται τὴν ἀποδημίαν. καὶ οὐ πρότερον ἐξέβη τῆς Μαδιηναίων, εἰ μὴ τεθνεῶτα λοιπὸν τὸν τῶν Αἰγυπτίων ἐμάνθανε τύραννον. ἐδεδίει γὰρ τεθνάναι λίαν. ἐπειδὴ δὲ τῶν ἐπὶ τούτοις δειμάτων ἀπήλλακτο προσηγγελκότος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ, τότε δὴ μόλις ἀναλαβὼν τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία, κάτεισιν εἰς τὴν Αἰγυπτίων, ἀποπερανῶν τὰ προστεταγμένα. τύπος δ' ἂν εἴη ταυτὶ τῆς κατὰ νόμον ζωῆς, μεμερισμένης τρόπον τινὰ, καὶ ἐπ' ἄμφω βλεπούσης, πρός τε τὰ θεῖά φημι καὶ ἀν- E θρώπινα. ἔστι γὰρ δὴ φροντίδος οὐκ ἐλευθέρα γεώδους τε καὶ κοσμικῆς, οὔτε μὴν εἰσάπαν ἱερά, καί τοι τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, οὐκ ἐχούσης ὅλως τὸ μερίζεσθαι πρὸς τὰ σαρκὸς, ἤγουν πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ πράγματα, ὁλοτρόπως δὲ, ὥσπερ ἀφιερούσης τῷ Θεῷ, τοὺς ὑπὸ Χριστῷ γεγονότας. οἱ γὰρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, φησὶ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. καὶ γοῦν ἐπει-

A δύλις τῶν μαθητῶν προσελθὼν ἔφασκε τῷ Χριστῷ. διδάσκαλε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου, τὴν ἱερὰν ὁλοτρόπως ἐδιδάσκετο πολιτείαν, ἀκούων εὐθὺς, ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. γράφει δέ τισι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· ὅτε εὐδόκησεν ὁ Θεὸς ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι. προσυματίθεται δὲ Μωσῆς. B μεμέρισται γὰρ, ὡς ἔφην, ἡ κατὰ νόμον ζωὴ, κεῖται δὲ ἔτι, καὶ ὑπὸ τὸν τοῦ θανάτου φόβον. ἐδεδίει γὰρ ὁ Μωσῆς καταβαίνειν εἰς Αἴγυπτον, τὸ τεθνάναι παραιτούμενος. κατήργηται δὲ καὶ τοῦτο ἐν Χριστῷ. καὶ πιστώσεται λέγων ὁ ἱερὸς Παῦλος περί τε Χριστοῦ καὶ ἡμῶν. ἐπεὶ γὰρ τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν· ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτ' ἔστι, τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ C ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. τοιγάρτοι καὶ αὐτοῦ τοῦ τεθνάναι λοιπὸν, ὁ τῶν ἁγίων καταθρασύνεται νοῦς. ἔφη γὰρ πάλιν ὁ Παῦλος· ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. καὶ πάλιν· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; ὅτι δὲ τοῖς τοῦ θανάτου δείμασιν ἐνέχεται μὲν ἡ κατὰ νόμον ζωὴ, διέδρα δὲ τοῦτο τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας τὸ καύχημα, σαφὲς ἂν γένοιτο, βεβασιλευκέναι τὸν D θάνατον ἀπὸ Ἀδὰμ, καὶ μέχρι Μωσέως, ἱερῶν βοώντων γραμμάτων. ἀλλ' ὁ καταργήσας τὸν θάνατον, καὶ τῆς φθορᾶς καταστείσας τὸ κράτος, ἀνασώσας τε ὁμοῦ τοῖς πιστεύουσι καὶ τοὺς ὑπὸ νόμῳ παιδαγωγηθέντας ποτὲ, τίς ἂν εἴη ἕτερος, πλὴν ὅτι καὶ μόνος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός; οὐ γὰρ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτοὺς, προφητικὸν ἔφη χρησμῴδημα. ἴδοις δ' ἂν καὶ μάλα σαφῶς τὸ ἐπὶ τῷδε μυστήριον, ὡς ἐν E τύπῳ πάλιν, τοῖς συμβεβηκόσι τῷ μακαρίῳ Μωσῇ. ἐξοιχομένῳ γὰρ ἤδη τῆς Μαδιναίων, διασπεύδοντί τε λοιπὸν εἰς Αἴγυπτον, ἔφη Θεός· εἰσπορευομένου σου καὶ ἀποστρέφοντος εἰς Αἴγυπτον, ὅρα τὰ τέρατα πάντα ἃ δέδωκα ἐν ταῖς χερσί σου, ποιήσεις αὐτὰ ἐνώπιον Φαραώ· καὶ

diſcipulus quidam, cùm accedens diceret Chriſto, [Magiſter, permitte mihi priùs ire, & ſepelire patrem meum,] ſacrę omni ex parte vitæ rationem didicit, cùm ilico audiuit, [ſequere me; & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.] Quin etiam ſcribit ad quoſdam admirabilis vir Paulus, [Cùm placuit Deo reuelare filium ſuum in me, vt euangelizarem illum in gentibus, continuo non conſultaui cum carne, & ſanguine.] At ea Moyſes adhibet in conſilium; diuiſa enim eſt, vt dixi, illa ex lege viuendi ratio, metui quoque mortis obnoxia: timebat namque Moyſes deſcendere in Ægyptum, mortis periculum refugiens. Is autem metus in Chriſto euacuatus eſt: idque Paulus idem confirmat tum de Chriſto, tum etiam de nobis loquens, [Quia enim pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiſdem, vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, Diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſeruituti.] Itaque aduerſus ipſam quoque mortem ſanctorum virorum animus audacter inſurgit; ait enim Paulus rurſum, [Mihi namque viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum.] Et iterum, [Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius?] Teneri autem metu mortis vitam, quæ ex legis regula ducatur; contráque mortis deuitaſſe laqueos hanc gloriæ plenam in Chriſto conuerſationem, id quoque planum fit ex eo, quod ſacra Scriptura clamat, regnaſſe mortem ab Adam vſq; ad Moyſen. Quis verò alius deſtruxit mortem, aut corruptionis imperium deiecit, ſeruauitque non credentes modò, ſed eos quoque, qui ſub legis diſciplina inſtituti fuerant, niſi ſolus Dominus noſter Ieſus Chriſtus? [Non enim legatus, non Angelus, ſed ipſe Dominus ſaluauit eos,] prophetico reſponſo prædictum eſt. Licet autem tibi perſpicere, neque id obſcurè, huius rei myſterium velut in figura quadam in iis rebus, quæ beato Moyſi contigerunt: iam enim proficiſcenti ex Madianitarum finibus, ac properanti in Ægyptum, dixit Deus, [Dum ingrederis ac reuerteris in Ægyptum, vide prodigia omnia, quæ dedi in manibus tuis, facies ea corã Pharaone:]

Math. 8.
Hebr. 2.
Philip. 1.
Rom. 8.
Rom. 5.
Eſai. 63.
Exod. 4.

& quibuſdam interpoſitis, [Et accidit, inquit, in itinere, in diuerſorio occurrit illi Angelus Domini, & quærebat occidere eum; cùm autem accepiſſet Sephora calculum, circuncidit præputium filii ſui, & procidit ad pedes eius, & dixit, Stetit ſanguis circunciſionis filii mei: & diſceſſit ab eo, quia dixit, Stetit ſanguis circunciſionis filii mei.] Vtrum igitur tibi longiori opus eſt oratione ad explicandum? an perſpicuus eſt locus ad contemplandum propoſitus? PALLADIVS. Minimè quidem: neque enim intelligo, quidnam illud ſit, quod velut per vmbram hoc facto ſignificetur. CYRILLVS. Nónne, Palladi, verum eſſe ais, morti obnoxiam factam eſſe hominum naturam ex maledicto illo veteri? dictum namque aduerſus nos eſt, quod eſt ipſi Adam veluti primitiis noſtri generis, & ſupremæ radici dictú, [Terra es, & in terram ibis.] Geneſ. 3. PALLAD. Maximè verò. CYRILL. Cùm igitur eueniſſet, vt ipſum generis noſtri initium morti, quæ ex peccato extiterat, ſubiectum eſſet, neceſſario in nos ipſos quoque hoc malum pertranſiuit, & vna cum radice germina quoque ex illa prodeuntia depaſtú eſt; nam corruptibilis corporis fructus etiam corruptibilis ſit, neceſſe eſt; ita [regnauit mors ſuper omnes, ad ipſum vſque Moyſen,] Rom. 5. id eſt, vſque ad ipſa legis tempora. Mortem igitur vſque ad Moyſen vires habuiſſe, ac res humanas fuiſſe interitui ſubiectas, ille Angeli tūc aduerſus Moyſen conatus figura euidens, ac perſpicua fuit. Ceterùm compeſcuit exterminatorem, & à Moyſe depulit vxor Sepphora, cùm ſuum ipſa filium calculo circunciſſet, atque ſupplicans diceret, [ſtetit ſanguis circunciſionis filii mei.] Stetit autem ſanguis, non eo ſenſu dixit, quaſi fluere ſanguis deſiiſſet; neq; enim id, opinor, exterminatorem à voluntate cædis faciendę retraxiſſet: ſed pene hoc dixit, Perfectum eſt atque completum, quod Deo viſum eſt; id autē erat filii mei circunciſio: vt, ſi quis, verbi gratia diceret, Huius rei figura ſtetit: aut certè; Huius rei, verbi gratia, ratio ſtetit; quod idem valet, ac ſi diceretur, Ad finem peruenit, ac demonſtrata res eſt. PAL. Ceterùm quid intelligere poſſumus ſignificare Sepphoram? quid item calculum, ac circunciſionem calculo factam? quemadmodum porrò cohibitus eſt diuinus angelus, vt Moyſes, filio circunciſo, imminentem ſibi mortē ac debitā euaderet?

A καὶ μεθ' ἕτερα· καὶ ἐγένετο, φησίν, ἐν τῇ ὁδῷ, ἐν τῷ καταλύματι συνήντησεν αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἐζήτει αὐτὸν ἀποκτεῖναι. καὶ λαβοῦσα Σεπφώρα ψῆφον, περιέτεμε τὴν ἀκροβυστίαν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου. ἆρά σοι μακροῦ πρὸς σαφήνειαν δεήσει λόγου; ἢ γοῦν ἐναργὲς τὸ θεώρημα; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ μὲν οὖν, συνίημι γὰρ οὐδαμῶς ὅτι ποτέ ἐστι, τὸ, ὡς ἐν σκιᾷ τῷ
B συμβεβηκότι καταδεικνύμενον. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ, ὦ φιλότης, ἀληθὲς εἶναι φῄς, ὅτι θανάτου κάτοχος ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης γέγονεν ἀρᾶς; εἴρηται γὰρ πρὸς ἡμᾶς, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους, καὶ ῥίζῃ τῇ ἀνωτάτω, τῷ Ἀδάμ· γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ τὴν τοῦ γένους ἀρχὴν, τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας συμβέ-
C βηκεν ἀρρωστῆσαι θάνατον, ἀναγκαίως καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τὸ χρῆμα διέβη, καὶ ὁμοῦ τῇ ῥίζῃ καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀναθέοντα κατετεμήθη φυτά. φθαρτοῦ γὰρ σώματος φθαρτὸς ὁ καρπός. οὕτω βεβασίλευκε κατὰ πάντων ὁ θάνατος, καὶ μέχρις αὐτοῦ Μωσέως, τοῦτ' ἔστι, τῶν κατὰ νόμον καιρῶν. τύπος οὖν ἄρα σαφής τε καὶ ἐναργὴς, τοῦ ἄχρι Μωσέως ἰσχῦσαι τὸν θάνατον, καὶ ὑποκεῖσθαι φθορᾷ τὰ ἀνθρώπινα, τὸ ἀγγελικὸν ἐγχείρημα κατὰ Μωσέως τότε. πλὴν ἐδυσώπει τὸν
D ὀλοθρεύοντα, καὶ ἀφίστα Μωσέως, ἡ συνοικός τε καὶ συνηρμοσμένη Σεπφώρα, ψήφῳ τὸ οἰκεῖον περιτεμοῦσα παιδίον, ἐκλιπαροῦσά τε καὶ λέγουσα· ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου. ἔστη δὲ τὸ αἷμα, φησὶν, οὐχ ὡς τῆς τοῦ αἵματος ῥύσεως ἀποπαυσαμένης· οὐδὲ γὰρ, οἶμαι, τοῦτο, μεθίστη ποτὲ τοῦ φονᾶν ἐθέλειν τὸν ὀλοθρευτὴν, ἀλλ' οἱονείπου ἔλεγε, πεπέρακται καὶ πεπλήρωται τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ, τοῦτ' ἔστιν, ἡ περιτομὴ τοῦ παιδίου. ὥσπερ ἂν εἴ τις
E λέγοι τυχὸν, ὁ τοῦδε τοῦ πράγματος ἔστη τύπος. ἤγουν, ἔστη τυχὸν ὁ πρὸς τόδε λόγος. ἀντὶ τοῦ, πρὸς πέρας ἥκει καὶ δέδεικται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εἶτα τίς πρὸς ἡμῶν ἡ Σεπφώρα νοοῖτο; τί δὲ ἡ ψῆφος, καὶ ἡ δι' αὐτῆς γενομένη περιτομή; δεδυσώπηται δὲ ὅπως ὁ θεῖος ἄγγελος, καὶ διέδρα Μωσῆς τὸν ἐπηρτημένον αὐτῷ, καὶ ὀφειλόμενον θάνατον, παιδίου περιτετμημένου.

A ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀσαφὴς ὁ λόγος, καὶ δυσέφικτος ἀληθῶς τῶν ζητουμένων ὁ νοῦς· Θεῷ δὲ πίσυνος, ὡς ἂν οἷός τε ὦ, πάλιν ἐρῶ. ἡ Σεπφώρα, θυγάτηρ οὖσα τοῦ ἱερέως τοῦ Μαδιὰμ, ἀνὴρ δὲ οὗτος ἀλλογενὴς, καὶ οὐκ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, τύπον ἡμῖν καὶ πρόσωπον τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας ἀποπληροῖ, κεκλημένης πρὸς Θεὸν ὡς ἐκ λατρείας κοσμικῆς. εἴρηται γάρ που πρὸς αὐτὴν, διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ· ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ B ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Κύριός σου. κέκληται τοίνυν ἀκολουθοῦσα τῷ νόμῳ, καὶ μονονουχὶ συνηρμοσμένη Μωσῇ τῷ παιδαγωγῷ, καὶ ἀποφέροντι καλῶς πρὸς τὸ Χριστοῦ μυστήριον. στοιχειωτὴς γὰρ ὁ νόμος, καὶ ἀναφέρει μὲν εἰς ἀρχὰς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, σπερματίζει δὲ ὥσπερ ἐν ἡμῖν δι' αἰνιγμάτων καὶ σκιᾶς, τὴν κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὴν γνῶσιν. καὶ γοῦν Ἰουδαίοις ἔφασκεν ὁ C Χριστὸς, καὶ αὐτὸν ἠθετηκόσι Μωσέα τὸν ἱερώτατον· ἢ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα; ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε. παραληφθείσης τοιγαροῦν πρὸς ἡμῶν τῆς Σεπφώρας εἰς πρόσωπον τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, ἔσται που πάντως, τὸ ἐξ αὐτῆς παιδίον, εἰς τύπον τοῦ νέου λαοῦ, τὴν ἐν Χριστῷ διὰ πνεύματος νηπιότητα, καὶ εἰς Θεὸν ἀναγέννησιν D δεξαμένων τῶν πεπιστευκότων, οὓς καὶ λαὸν κτιζόμενον ἔφη που Δαβίδ. τὸ τοίνυν ἀρτιγενὲς ἐν Χριστῷ παιδίον, τουτέστιν, ὁ νέος τε καὶ διὰ πίστεως λαὸς περιτομῆς δυσωπεῖ θάνατον. σύμβολον γὰρ ἡ ψῆφος τῆς ἀρρήκτου φύσεως, ἧς τὸ εὐσθενές τε καὶ ἄθραυστον, ὡς ἐν σκληρῷ τῷ λίθῳ σημαίνεσθαι· καὶ γοῦν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ διαβιβάσας τὸν Ἰορδάνην τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, μαχαίραις αὐτοὺς περιέτεμε πετρίναις, τὴν E ἐν Χριστῷ διὰ πνεύματος περιτομὴν προανατυπῶν. πέτρα γὰρ ὁ Χριστὸς, ὃν ὡς ἐν τύπῳ προδηλοῖ, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, καὶ ἡ τὸ Σεπφώρας παιδίον περιτεμοῦσα ψῆφος. ὅτε καὶ ἀπέδρα θάνατος, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ περιτομῆς τετιμηκὼς τὸ μυστήριον ἀποπεφοίτηκε τοῦ Μωσέως ὁ ἀποκτεῖναι ζητῶν, αἰνιγματωδῶς ἡμῖν ἀναφωνοῦντος τοῦ πράγματος, ὡς οὐ μόνον τῶν ἠξιωμένων τῆς ἐν Χριστῷ περιτομῆς ἀποστῆναι·

CYR. Obſcur⁹ eſt ſanè locus, nec facilè ad propoſitarum quæſtionum intelligẽtiam perueniri poteſt: tamẽ Deo fretus, dicam rurſus, vt potero. Sepphora filia ſacerdotis Madian (is autem alienigena erat neque ad Iſraëlis ſanguinem pertinebat) figuram ac perſonam eccleſiæ ex gentibus tenet, quæ ad Deum ex mundi huius cultu vocata eſt; dictú quippe eſt ad illam per vocem Dauid, [Audi filia, & vide, & inclina aurẽ tuã, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui: quia cõcupiuit Rex decorẽ tuum: quoniam ipſe eſt Dominus tuus.] Vocata igitur ea eſt, dum ſequeretur legem, ac tanquam cum Moyſe pædagogo matrimonio iuncta, qui optimè ad Chriſti myſterium perducit: eſt enim lex magiſter quidam elementarius, qui perducit ad initia ſermonum Dei, ac per ænigmata & vmbras, cognitionis eius, qua Chriſti myſterium percipitur, veluti ſemina quædam in nobis inſerit. Itaque Iudæis, qui ipſum quoque Moyſen ſacratiſſimum abiecerant, dicebat Chriſtus, [An putatis, quòd ego accuſaturus ſim vos apud Patrẽ? eſt qui accuſet vos, Moyſes, in quem vos ſperatis. Si enim crederetis Moyſi, crederetis vtique & mihi, de me enim ille ſcripſit.] Ergo cùm Sepphora eccleſiæ loco ex gentibus collectæ accipiatur à nobis, proculdubio, qui eſt ex ea filius, recẽtioris populi figuram tenebit; eo quod illam, quam ſpiritus efficit in Chriſto pueritiam, atque in Deum regenerationem credentes acceperint, quos etiam populum, qui creabitur, appellat quodam loco Dauid. Is igitur nuper in Chriſto genitus puer, recẽtior, inquam, per fidem populus, per circunciſionem in ſpiritu mortem cohibet: eſt enim calculus naturæ illius firmiſſimæ nota; eius enim robur atque ſoliditas per lapidem, vt qui durus admodum ſit, ſignificatur. Itaque etiam Ieſus Naue, cùm Iſraëliticas copias per Iordanem traieciſſet, gladiolis eos lapideis circuncidit, videlicet illam in Chriſto per Spiritum circunciſionem præfigurabat: petra enim Chriſtus, quem tanquam in figura, vt modò dixi, ille quoque calculus prænotat, quo Sepphoræ eſt filius circunciſus. Quo tempore, etiam mors aufugit, atque à Moyſe diſceſſit is, qui illum quærebat occidere, quòd illius in Chriſto circunciſionis myſterium honoraret; in quo res ipſa geſta figuratè nobis ſubclamare videtur, non ab iis modò, qui Chriſti circunciſione dignati ſunt, receſſiſſe mor-

Pſal. 44.
Hebr 5.
Ioan. 5.
Pſal. 101.
Ioſue 5.

tem; ſed ipſis etiam patribus eam rem, Chriſti, inquam, myſterium, auxilio fuiſſe. Vt enim omnes in Adam mortui ſumus, ſic in omnes quoque illa per Chriſtum gratia fertur ac funditur. Ideo namque mortuus eſt, vt & mortuis & viuis dominetur. Ergo illo ipſo tempore, quo iunior populus circunciditur, ſimul quoque patribus vita præſtatur. Viuunt enim Deo, eo ipſo quòd victuri ſunt: id enim ſacris libris eſt proditum. Spiritualis porrò circunciſionis tempus Chriſti aduentus eſt: qui, quamuis Moyſe ſit antiquior, vt Deus; idem tamen poſterior eſt, ex eo quòd homo apparuit miſſus ad miniſterium noſtra cauſſa ſuſceptum. Velim namque animaduertas, Moyſen prius electum à Deo fuiſſe, poſtea verò Aaron adiunctum: in quo ille præfigurauit, Chriſti declarationem legatione ac miniſterio Moyſi tempore poſteriorẽ fuiſſe; qui æqualis erat Moyſi propter humanitatem, ſed quod erat Deo parente genitus, diuina præſtantique excellentiâ pollebat. Licet autem ex ipſis quoque ſacris literis hæc perſpicere, ſi velis. [Fecerunt enim, inquit, Moyſes & Aaron, ſicut præceperat eis Dominus, ſic fecerunt. Moyſes autem erat annorum octoginta, Aaron verò frater eius octoginta trium annorum erat, quando locuti ſunt ad Pharaonem.] Audiſne quemadmodũ, ex eo quidem quòd ad octogeſimum annum peruenerunt, ambo æquales fuerint, ſed Aaron numero trinitatis excellat? ergo Moyſe antiquior, etſi in miniſterio poſterior fuerit. Sic & Chriſtus æqualis eſt quadam ex parte Moyſi per humanitatem, ac diſpenſatione poſterior; ſed eidem tamen, quod ad deitatem ac ſanctę Trinitatis gloriam pertinet, longè pręponitur & antefertur. PALLAD. Aperta ſanè ac perſpicua expoſitio. CYRILL. Quid? nonne illud præterea dignum eſt, quod animaduertatur? PALLAD. Quidnam iſtuc eſt? CYRILL. Non enim ante ex Ægyptiorum terris exceſſiſſent Iſraëlitæ, neque ſeruitutẽ à ſe adeò moleſtam atque odioſam excuſſiſſent, quinetiam illatam Ægyptiorum primogenitis mortem, atque ineuitabilem illam Exterminatoris manum haud effugiſſent, niſi prius agnum immolaſſent in Chriſti figurã, qui tollit peccata mundi. Vnxerant ergo illi quidem poſtes ſanguine, vt lex à Moyſe ſancita iubebat, ſed Chriſti myſterio ſuos animos tanquam ſcuto quodam atque vallo munierant.

Matth. 22.

Exod. 7.

A νατος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τὸ χρῆμα, φημὶ δὴ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, βεβοήθηκε τοῖς πατράσιν. ὥσπερ γὰρ πάντες ἀποθνήσκομεν ἐν Ἀδάμ, οὕτω καὶ εἰς πάντας ἡ διὰ Χριστοῦ φέρεται χάρις. ἀπέθανε γὰρ διὰ τοῦτο, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. ἐν κοινῷ ἐν καιρῷ τῆς τοῦ νέου λαοῦ περιτομῆς καὶ ἡ τῶν πατέρων συγκατορθοῦτο ζωή. ζῶσι γὰρ Θεῷ, ζήσειν μέλλοντες. τουτὶ γὰρ ἡμῖν καὶ ἱερὸς ἔφη λόγος. καιρὸς δὲ περιτομῆς τῆς ἐν πνεύματι νοουμένης ἡ Χριστοῦ παρουσία, ὡς Μωσέως μὲν πρεσβύτερος, ὡς Θεός, δεύτερος δὲ καὶ μετ' αὐτόν, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος B εἰς διακονίαν τὴν ἐφ' ἡμῖν. ἐπιτήρει γάρ, ὅτι προεχειρίζετο Θεός, Μωσέα μὲν πρῶτον, εἶτα συνῆψε τὸν Ἀαρών, τῆς Μωσέως ἀποστολῆς τε καὶ διακονίας δευτέραν ἐν χρόνῳ προσανατυπῶν τὴν ἀνάδειξιν τοῦ Χριστοῦ, ὃς ἦν ἐν ἰσότητι μὲν τῇ πρὸς Μωσέα διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐν ὑπεροχῇ δὲ θείᾳ καὶ ἀσυγκρίτῳ διὰ τὸ ἐκ Θεοῦ γεγεννῆσθαι πατρός. πάρα δέ σοι καὶ τοῦτο C ἰδεῖν ἐξ αὐτῶν, εἴπερ ἕλοιο τῶν ἱερῶν γραμμάτων. ἐποίησαν γάρ, φησί, Μωσῆς καὶ Ἀαρών, καθάπερ ἐνετείλατο αὐτοῖς Κύριος, οὕτως ἐποίησαν· Μωσῆς δὲ ἦν ἐτῶν ὀγδοήκοντα· Ἀαρὼν δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὀγδοήκοντα τριῶν ἦν ἐτῶν, ἡνίκα ἐλάλησαν πρὸς Φαραώ. ἀκούεις ὅπως ἄμφω μὲν ἴσοι ἐν ἴσῳ κατά γε τὸ ἥκειν εἰς ὀγδοηκοστὸν ἔτος, εἰ καὶ μετ' αὐτὸν εἰς διακονίαν· οὕτω καὶ ὁ Χριστός. ἴσος μὲν κατά τι τῷ Μωσῇ, διὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ δεύτερος εἰς οἰκονομίαν, ὑπερ-D κείμενος δὲ καὶ ὑπερανεστηκώς, ὡς ἐν θεότητί τε καὶ δόξῃ τῇ κατὰ τὴν ἁγίαν τριάδα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς σαφής τε καὶ ἐναργὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δαί; οὐχὶ κἀκεῖνο πρὸς τούτοις ἄξιον ἰδεῖν; ΠΑΛΛ. Τὸ ποῖον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γάρ τοι τῆς τῶν Αἰγυπτίων ἐκδεδραμήκασι γῆς οἱ ἐξ Ἰσραήλ. ἀλλ' οὐδ' ἂν οὕτω τὴν δυσαχθῆ τε καὶ κατεστυγημένην αὐτοῖς ἀπελύσαντο δουλείαν. μᾶλλον δέ, οὐδ' ἂν ὅλως διέδρασαν τὸν E τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ πρωτοτόκοις ἐπιρριφέντα θάνατον, καὶ τὴν δυσδιάφυκτον χεῖρα τοῦ ὀλοθρευτοῦ, εἰ μὴ κατεθύσαντες τὸν ἀμνὸν εἰς τύπον Χριστοῦ τοῦ αἴροντος τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. ἔχρισαν μὲν τῷ αἵματι τὰς φλιάς, κατὰ τὸν σφίσι διὰ Μωσέως ὁρισθέντα νόμον· τὸ δὲ Χριστοῦ μυστήριον, ὅπλον ὥσπερ τι καὶ διατείχισμα τῆς ἑαυτῶν ἐποιοῦντο ψυχῆς. λυκ-

ἱκανὸν γὰρ θανάτου φάρμακον, ὁ Χριστοῦ θάνατος, καὶ φθορᾶς ἀμείνους, οἱ τῆς μυστικῆς εὐλογίας μέτοχοι, κατά γε τὸ, ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. κατεσθηδοκότες δὲ τὸν ἀμνὸν, ἄρτοις ἀζύμοις ἤσθιον ἐπ᾽ αὐτῷ, τῶν εὐαγγελικῶν παιδευμάτων ὡς ἐν ἀζύμῳ τε καὶ καθαρωτάτῃ τροφῇ παραδηλοῦντος τοῦ τύπου τὴν ἀστειότητα. πλὴν, ἐσθιομένην οὐκ ἀνιδρωτὶ, καὶ πικρίας δίχα, τῆς κατὰ τὰς θλίψεις. τοιγάρτοι πικρίδας συνεσθίεσθαι τοῖς ἄρτοις τοῖς οὐκ ἐζυμωμένοις, τὴν ἄδολον καὶ καθαρωτάτην ἐν Χριστῷ ζωὴν, οὐ δίχα πικρίας ἐσθιομένην ὑποδηλοῖ. συνεισκομιστέον τοιγαροῦν ἀναγκαίως ταῖς ἀζύμοις τροφαῖς τὴν πικρίδα. πάντες γὰρ οἱ θέλοντες ζῆν ἐν Χριστῷ διωχθήσονται, φησίν. πλὴν οἵ γε τοῦτο παθόντες, μακάριοι. συμπάσχοντες γὰρ καὶ συμβασιλεύσουσι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. μὴ ἐξοίχεταί που πρὸς τὸ ἀκαλλὲς ὁ λόγος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐδαμῶς.

A Chriſti namque mors medicina eſt ad mortem ſoluendam valens, & qui myſticæ benedictionis participes fiunt, ii ſunt mortis atque interitus victores, vt illa verba teſtantur. [Amen, amen dico vobis, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.] (Ioan. 6.) Edentes verò agnum, panes azymos ad eum cibum adhibebant: quæ figura per azymum, purúmque cibum euangelicarum diſciplinarum elegantiam ſignificabat; B ſed ita tamen, vt eam non abſque ſudore atque preſſurarum amaritudine futuram eſſe præfiguraret: nam amaris herbis ſimul cum infermentatis panibus veſci hoc latenter ſignificat, illam ſinceriſſimam atque purgatiſſimam in Chriſto vitam non poſſe ſine amaritudine duci. Ergo ad azymos cibos amaritudo quoque eſt neceſſario adiungenda: [omnes enim, qui volunt piè viuere in Chriſto (2. Tim. 3.) C perſecutionem patientur,] inquit. Sed tamen, quicunque id perpeſſi fuerint, beati ſunt: nam ſimul patiendo, conſequentur etiam, vt ſimul regnent, vt ſcriptũ eſt. (Rom. 8.) Num igitur oratio à decoro deuiaſſe tibi videtur? PAL. Minimè verò.

FINIS LIBRI SECVNDI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ, προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER TERTIVS.

Mortem, quæ ex peccatò conſecuta eſt, atque Diaboli tyrannidem euitari nullo modo poſſe niſi per ſanctificationem, quæ ex Chriſto eſt: iuſtificationémque non in lege, ſed in Chriſto eſſe.

IAM verò cum eiuſmodi ſacrificium Iſraëlitę perfeciſſent, cúmque præterea primogenita Ægyptiorum periſſent, depuliſſétque tanquam in figura Chriſtus à ſanctificatis Exterminatorem, tum denique vix dominorum terris exceſſerunt; cúmque ad promiſſam ſibi regionem properarent, ad eam non recto curſu, ſed flexibus in vtram-

A Ὅτι ἀμήχανον διαφυγεῖν τὸν ἐξ ἁμαρτίας θάνατον, καὶ τὴν τοῦ διαβόλου πλεονεξίαν, εἰ μὴ δι' ἁγιασμοῦ τοῦ κατὰ Χριστόν· καὶ ὅτι οὐκ ἐν νόμῳ ἡ δικαίωσις, ἀλλ' ἐν Χριστῷ.

ΟΥΚΟΥΝ ἐπειδήπερ τῆς θυσίας ὁ τύπος, τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ δὴ μάλα διεπεραίνετο, καὶ τὰ μὲν τῶν Αἰγυπτίων πρωτότοκα διελώλει λοιπόν, ἀπεσόβει δὲ τῶν ἡγιασμένων ὡς ἐν τύπῳ Χριστὸς τὸν ὀλοθρευτήν, τότε δὴ μόλις τῆς τῶν κρατούντων ἐκθέοντες γῆς, καὶ πρὸς τὴν ἐπηγγελμένην αὖθις ἀφικέσθαι διασπεύδοντες, οὐκ ἰθυδρομοῦσιν εἰς αὐτήν, περιαγωγαῖς δὲ,

ὥσπερ τοῖς ἐπὶ θάτερα, τῆς εὐθείας ἀπεκομίζοντο. γράφει μὲν γὰρ ὧδε πάλιν· ὡς δὲ ἐξαπέστειλε Φαραὼ τὸν λαόν, οὐχ ὡδήγησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὁδὸν γῆς Φιλιστιείμ, ὅτι ἐγγὺς ἦν. εἶπε γὰρ ὁ Θεός· μήποτε μεταμεληθῇ τῷ λαῷ ἰδόντι πόλεμον καὶ ἀποστρέψῃ εἰς Αἴγυπτον. καὶ ἐκύκλωσεν ὁ Θεὸς λαὸν αὐτοῦ ὁδὸν τὴν εἰς ἔρημον εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. ΠΑΛ. Τί δὴ ἄρα κἀν τούτῳ τὸ κεκρυμμένον; ΚΥΡ. Ἐκβασανιστέον, εἰ δοκεῖ. συνίες γὰρ ὅτι παρακειμένης ὁδοῦ τῆς ἐπ' εὐθείας αὐτοῖς, καὶ βραχυπορεῖν ἔξον, ἀφικέσθαι συντόμως. ἐγγὺς γὰρ ἦν, φησί, τῆς ἐπαγγελίας ἡ γῆ, δῆλον ὅτι δι' ἑτέρας αὐτοὺς ἀπεκόμιζε, τῆς ἐν κύκλῳ μακρῷ, τὸ ἕτοιμον εἰς ἀπόστασιν, καὶ τὸ ἀγεννῶς ἔτι κατορρωδηκὸς εἰς δουλείαν τὴν πάλαι προεγνωκὼς ὁ πάντων δημιουργός. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐδέν τι μᾶλλόν ἐστι σαφὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἰτέον δὴ οὖν ἐπὶ θεωρίαν τὴν πνευματικήν, τοὺς ἀπὸ ζωῆς κοσμικῆς καὶ δαιμονιώδους πλεονεξίας, ὥσπερ τινὸς γῆς Αἰγυπτίων ἀπαίροντας, ὁδὸς εὐθεῖα καὶ ὀλίγη παντελῶς ἀποφέρει πρὸς ἁγιασμόν, καὶ εἰς ἐλπίδα τὴν παρὰ Θεῷ, πίστις ἡ ἐν Χριστῷ, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν δικαίωσις, κατά γε τὸ ὑπὸ τοῦ Παύλου σοφῶς εἰρημένον. ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τοῦτ' ἔστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν, ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου ὅτι Κύριος Ἰησοῦς, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην· στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. Ταύτην οὖν ἄρα τὴν οὕτως ἀγχοῦ καὶ συνεσταλμένην ὁδόν, διαστείχειν οὐκ ἠφίει τοὺς πάλαι Θεός· ἐπενόει δὲ ὥσπερ τινὰ κύκλον τὸν ἐπ' εὐθείας οὐκ ἔχοντα, τὸν ἐν περιστροφαῖς λόγων καὶ ἐν αἰνίγμασι νόμον μακροτέραν ἔχοντα καὶ οὐκ ἀταλαίπωρον τὴν παιδαγωγίαν, ἵν' ὥσπερ τινὰ μελέτησιν τῶν τελεωτέρων τὰ ἐν σκιαῖς ἔχοντες, καὶ προκατηχούμενοι τὸ μυστήριον, μὴ τοῖς τυχοῦσιν ἁπλῶς καταπτοοῖντο δείμασιν, εἰς ἀποδρομὴν καὶ ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Χριστοῦ, προγεγυμνασμένοι δὲ ὥσπερ καὶ ἀναμανθάνοντες τὸ ἀληθῶς ὠφελοῦν, ἑτοιμότεροι μὲν ἂν εἶεν, πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἔφεσίν τε καὶ προθυμίαν, ἐρηρεισμένην δὲ καὶ ἀκατάσειστον ἔχοιεν τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπησιν. Διὰ μακρᾶς οὖν ὥσπερ, καὶ οὐκ εὐθείας ὁδοῦ, τῆς κατὰ τὸ γράμμα λατρείας, παιδαγωγὸς ἦν

A que partem à recto itinere diuerſis perducti ſũt. Sic enim ſcriptum eſt rurſum, [Vt verò emiſit Pharao populum, non deduxit eos Deus per viam Philiſtæorum, quia prope erat; dixit enim Deus, Ne fortè pœniteat populum, ſi viderit bellum, & reuertatur in Ægyptum: & circumduxit Deus populum ſuum per viam, quę ducit in deſertum ad mare rubrum.] Exod. 13. PALLAD. Quid tandem in ea quoque re myſterij latet? CYRILL. Exquirendum id eſt, ſi ita videtur. Scis B enim, cùm illis in promptu eſſet via, per quam rectà in eum locum tenderetur, ac liceret breui itinere citò peruenire; (propè enim erat terra proculdubio promiſſionis) per alteram eos duxiſſe viam, quæ longo circuitu conficeretur; quòd ille cunctorum opifex illorum animum ad deſciſcẽdum facilem, & ad metum nimium procliuem longè antè prouidiſſet. PALLAD. Nulla magis perſpicua eſt oratio. CYRILL. C Ad ſpiritualem igitur contemplationem tranſeundum eſt. Qui à mundana vita dæmoniacoque dominatu, tanquam ex Ægyptia regione recedunt, eos recta breuiſque omnino via perducit ad ſanctificationem, ſpémque eam, quam in Deo repoſitam habemus, fides, inquam, in Chriſto, & illa in eodem iuſtificatio, vt ſapienter eſt à beato Paulo dictum, [Prope te eſt verbum hoc in ore tuo, & in corde tuo, hoc eſt, verbum fidei, quod prædicamus: quoniam, ſi D confitearis in ore tuo, quod Dominus, Ieſus; & credideris in corde tuo, quod Deus ipſum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris: Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.] Rom. 10. Per hanc igitur adeo vicinam breuemque viam ambulare antiquos illos homines non permiſit Deus, ſed velut circuitum quendam excogitauit, rectum iter minimè habentem, legem, inquam, quæ per orationis amfractus & ænigmata longiorem haberet laborioſioremque diſciplinam, vt iis, quæ tradebantur in E vmbris, velut meditatione quadam rerum perfectiorum vtentes, ac prius myſterii rudimentis imbuti, non temere quibuſuis terroribus turbarentur, & à Chriſto reſilirent atque deſciſcerẽt, ſed velut exercitatione quadam inſtructi, cùm didiciſſent quàm vtilis eſſet veritas, paratiores ad expetendam, alacriterque capeſſendam veritatem redderentur, dilectioneq; erga Deũ eſſent firma & immota. Lex igitur pædagogus erat,

qui veluti per longiorem ac flexuoſam viam duceret, per illum, inquam, cultum, qui ſecūdum literam exhibebatur. At non item Chriſtus; nam tum breuem nobis commonſtrauit viā, illam, inquā, per fidem; adeóque audentes nos reddidit, vt non dubitemus iam aduerſus ea, quæ nobis obluctantur, fortiter dimicare, optandúmq; in primis exiſtimemus pro ipſo bono quidpiam tolerare, ac Diaboli inſidioſis occurſibus fortiter obſiſtere, illud è propheta in ore habentes,

Pſal. 50.

[Ecce Deus adiuuat me; quis affliget me?] Quod autem in nobis adeo miros animi auſus efficit, id certè non aliud omnino eſt, quam illa ex alto virtus, id eſt, ſancti Spiritus participatio atque communio. PALLADIVS. Intelligo quod dicis, ac tuam iſtam ſolertiam admiror. CYRILLVS. Atque ipſum quoque ſalutis per Chriſtum tribuendæ tempus, vt puto, ſignificatur, eo ipſo quod deinceps adiunctum eſt,

Exod. 13.

[Quinta, namque ait, generatione aſcenderunt filii Iſraël de terra Ægypti.] Namque à ſeruitute atque laboribus, quibus fruſtra vanis in rebus diſtinebamur, ærumnis etiam, quas in terræ ac pulueris operibus tolerabamus (noſti enim quod dico) quinta ſucceſſione temporum, vt eſt in euangelica illa parabola, quaſi quinta quadam generatione redempti ſumus,

Matth. 20.

[Simile eſt enim regnum cælorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam:] quod idem circa tertiam quoque, ſextam ac nonam horam feciſſe ait; [circa vndecimam verò inuenit alios ocioſos, aitque ad illos, Quid ſtatis tota die ſic otioſi? ite & vos ad operādum in vineam meam.]. Intellige igitur hos extremos in vineam mitti quinta quodammodo generatione, id eſt, nouiſſimis temporibus, cùm ille vnigenitus factus homo eſt, ac necem pro ſalute omnium pertulit. Itaque Moyſi quoque lege præſcriptum erat, vt agnus acciperetur quidem decimo primi menſis die, occideretur autem ad veſperam eiuſdem menſis quartodecimo, vt ſimul & quintum nobis tempus die quinto, & in fine ſęculi Saluatoris noſtri cædes futura per veſperam ſignificaretur. PAL. Omne igitur, vt cōſentaneum eſt, diuinitus inſpiratæ ſcripturæ propoſitum ad Chriſti myſterium ſpectat. CYRILL. Ita prorſus: finis namq; Legis ac prophetarum Chriſtus;

Rom. 10.

[neque enim eſt nomen ſub cœlo datum homi-

A

ὁ νόμος. Χριστὸς δὲ οὐχ οὕτω. παρέδειξε γὰρ ἡμῖν, τὴν εἰς εὐθὺ καὶ ἄγχου, τουτέστι, τὴν διὰ πίστεως, μεταχαλκεύων εἰς εὐτολμίαν, καὶ εἰς τὸ χρῆναι λοιπὸν κατανδρίζεσθαι τῶν ἀνθεστηκότων· πληκτεύειν δὲ ὅτι μάλιστα φιλεῖν ὑπέρ γε τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ταῖς τοῦ διαβόλου μεθοδείαις ἀντιφέρεσθαι γενναίως, ἐκεῖνό που τάχα τὸ ἐν προφήτῃ λέγοντας, ἰδοὺ Κύριος βοηθεῖ μοι, τίς κακώσει με; τὸ δὲ δὴ τὴν οὕτως ἡμῖν ἀξιάγαστον εὐτολμίαν ἐμποιοῦν εἴη δὴ που πάντων οὐχ ἕτερον οὐδὲν, παρὰ τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν,

B

τουτέστι, τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέθεξίν τε καὶ κοινωνίαν. ΠΑΛΛ. Συνίημι ὃ φὴς; καί σε τῆς ἀγχινοίας ἄγαμαι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καί τοί γε τὸν διὰ Χριστοῦ σωτηρίας καιρὸν, κατασημαίνοιεν ἂν εὐθὺς τὸ προεζευγμένον. πέμπτῃ γὰρ, φησὶ, γενεᾷ ἀνέβησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου. ἐκλελυτρώμεθα γὰρ ἐκ δουλείας, καὶ μὴν καὶ πόνων, τῶν ἐν εἰκαίοις περισπασμοῖς, καὶ ταλαιπωρίας τῆς περὶ γῆν τε καὶ χοῦν.

C

συνίης δὲ ὅ φημι κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν παραβολὴν, ὡς ἐν πέμπτῃ γενεᾷ, τῷ πέμπτῳ καιρῷ. ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. ταυτὶ δὲ καὶ περὶ τὴν ἕκτην τε καὶ τὴν ἐννάτην ἔφη δρᾶν. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην, εὗρεν ἄλλους ἀργοὺς, ἔφη τε πρὸς ἐκείνους. τί ἑστήκατε ὧδε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; ὑπάγετε, καὶ ὑμεῖς ἐργάζεσθε εἰς τὸν ἀμπελῶνά μου. ἄθρει δὲ

D

οὖν, ὡς ἐν πέμπτῃ γενεᾷ πεμπομένους εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοὺς τελευταίους, καὶ ἐν καιροῖς τοῖς ἐσχάτοις, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς, καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἁπάντων ζωῆς ὑπομεμένηκε σφαγήν. ταύτῃ γάρ τοι καὶ ὁ Μωσέως διετύπου νόμος, λαμβάνεσθαι μὲν τὸν ἀμνὸν ἀπὸ δεκάτης τοῦ πρώτου μηνὸς, σφάζεσθαι δὲ πρὸς ἑσπέραν τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ἵν' ἐν ταυτῷ καὶ ὁ πέμπτος ἡμῖν καιρὸς, ὡς ἐν ἡμέρᾳ τῇ πέμπτῃ, καὶ τοῖς ἐπὶ τέλει τοῦ

E

αἰῶνος, τὴν τοῦ σωτῆρος γενέσθαι σφαγὴν διὰ τοῦ πρὸς ἑσπέραν σημαίνηται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἅπας οὖν ὡς ἔοικε τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ὁ σκοπὸς εἰς τὸ Χριστοῦ βλέπει μυστήριον. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Παντάπασι μὲν οὖν. τέλος γὰρ νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός. ἐπεὶ μηδὲ ἔστιν ὄνομα ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις,

ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. ἔφη γὰρ ὧδε τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητής. καὶ γείτων ἡ δεῖξις, εἰ τοῖς ἐφεξῆς προσβάλλοιμεν· ἐξάραντες, φησὶν, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐκ Σοκχὼθ, ἐστρατοπέδευσαν ἐν Ὀθὼμ, παρὰ τὴν ἔρημον. ὁ δὲ Θεὸς ἡγεῖτο αὐτῶν, ἡμέρας μὲν ἐν στύλῳ νεφέλης, δεῖξαι αὐτοῖς τὴν ὁδόν. τὴν δὲ νύκτα ἐν στύλῳ πυρός. οὐκ ἐξέλιπεν ὁ στύλος τοῦ πυρὸς νυκτὸς ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ. ὁρᾷς ὅπως τῆς τῶν Αἰγυπτίων γῆς ἐκπεφοιτηκότων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ καθηγεῖτο Θεὸς, ἐν στύλῳ νεφέλης καὶ πυρός; ἐγράφετο δὲ δι' ἀμφοῖν ὁ Χριστός. ΠΑΛ. Τίνα τρόπον; ΚΥΡ. Πρῶτον μὲν, ὅτι στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας ἐστὶν ἀκατάσειστόν τε καὶ ἄθραυστον παντελῶς, καὶ ἀνέχων ὑψοῦ τῆς γῆς. ἀπηλλάγμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, τοῦ φρονεῖν τὰ σαρκὸς, καὶ τοῖς ἐπιγείοις ἐγκαλινδεῖσθαι κακοῖς· αἰρόμεθα δὲ ὥσπερ ὑψοῦ δι' αὐτοῦ, ἄνω φρονοῦντες, καὶ ἐν οὐρανῷ πολιτευόμενοι. γέγραπται γάρ· ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. ἔφη δέ που Χριστὸς καὶ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ περί τε τῆς γῆς καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων· ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς. ἐστερεώθησαν γὰρ οἱ τὴν γῆν ἀνέχοντες ἅγιοι μαθηταὶ, τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν, τουτέστι, τὴν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριν ἀμφιασάμενοι. στύλοι δὲ ἦσαν αὐτοὶ, κατὰ συμμορφίαν τὴν ὡς πρὸς Χριστὸν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν τὴν ἐν χάριτι διὰ Πνεύματος. ἐνδέξη δὴ οὖν οὐχ ἑτέρου του χάριν, ἢ ὧν ἔφαμεν ἀρτίως, στύλον ἡμῖν ὀνομάζεσθαι Χριστόν. καθηγεῖτό γε μὴν ἡμέρας μὲν οὔσης, ἐν στύλῳ νεφέλης, τὴν δὲ νύκτα φησὶν, ἐν στύλῳ πυρὸς, δεῖξαι αὐτοῖς τὴν ὁδόν. νύκτα μὲν ὀνομάζειν ἔθος τῇ θείᾳ γραφῇ, τὸν πρὸ τῆς ἐπιδημίας καιρὸν, καθ' ὃν ἔτι τυραννοῦντος τοῦ Σατανᾶ, κατεκράτει τῶν ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγνωσίας ὁ σκότος. ἡμέραν δὲ αὖ, τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὸν χρόνον, καθ' ὃν πεφωτίσμεθα, τὰς τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας αὐγὰς εἰσδεξάμενοι κατὰ νοῦν, καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον, τοῖς τῆς καρδίας ὄμμασι βλέποντες. καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Παῦλος περὶ τοῦ χρόνου τοῦ πρὸ τῆς ἐπιδημίας, καὶ τοῦ κατ' αὐτήν, ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτὸς, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν. νοουμένου τοιγαροῦν εἰς νύκτα τοῦ πάλαι καιροῦ εἰς ἡμέραν

A in quo oporteat nos ſaluos fieri:] ſic enim dixit ille Saluatoris noſtri diſcipulus; cuius rei probatio in promptu eſt, ſi ad ea quę ſequũtur, aſpexerimus; [Profecti, inquit, filii Iſraël ex Socoth, caſtrametati ſunt in Othom, propè deſertum; Deus autem præibat illis, interdiu quidem in columna nubis, vt oſtenderet eis viam; de nocte autem in columna ignis: non defecit columna nubis per diem, neque columna ignis per noctem coram omni populo.] Vides vt Iſraëlitis iam ex B Ægyptiorum regione profectis ducem ſe præſtiterit Deus in columna nubis & ignis; vtrinq; aûtẽ Chriſtus repræſentabatur. PALLAD. Quo tandem modo? CYRILL. Primũ quidem, quia columna & firmamentũ veritatis eſt, deinde quod nullo modo cõcuti ac diſturbari poteſt, necnõ ſupra terrã eminet; nam in Chriſto deſiimus, quæ carnis ſunt ſapere, ac per terrena volutari mala: ac veluti ſurſum eius ope tollimur, cùm ea, quæ ſurſum ſunt, ſapimus, & in cœlo verſamur: C ſcriptum eſt enim, [Dei fortes à terra vehemẽter eleuati ſunt.] Dixit etiã certè Chriſtus eiuſdẽ Dauid voce de terra & de ſanctis Apoſtolis, [Ego firmaui columnas eius.] Firmati quippe ſunt Apoſtoli ſancti, qui ſupra terram eminent, cùm virtute ex alto, gratia nempè ſunt ſancti Spiritus induti: iidem erant etiam columnæ, eo ipſo quòd Chriſto conformes erant, eique ſimiles per gratiam ſancti Spiritus. Sic igitur accipe, non alia de cauſſa, præter eas, quas modò D diximus, columnam appellatum eſſe Chriſtum; deducebat autem interdiu quidem in columna nubis, de nocte verò, inquit, in columna ignis, vt monſtraret illis viam: ac noctem quidem appellare Scriptura conſueuit tempus illud ante Saluatoris aduentum, quo, adhuc Satana dominante, ii qui tum in terris erant, impietatis & ignorantiæ tenebris tenebantur. At contra diei nomine tempus illud appellat, quo Sal- E uator noſter aduenit: quo tempore ſumus illuminati, cùm ſplendorem illum veræ Dei cognitionis mente ſuſcepimus: illúmque iuſtitiæ ſolem cordis oculis intuemur; quod Paulus teſtatur, vbi de tempore tum quod ante aduentum, tùm quod in ipſo aduentu fuit, loquitur, [Nox præceſſit, dies autẽ appropinquauit: abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis: ſic vt in die honeſtè ambulemus.] Itaq; cum tempus illud vetus in nocte ponatur, rurſuſ-

Act. 4.
Exod. 13.
Pſal. 46.
Pſal. 74.
Exod. 13.
Rom. 13.

ruſuſque illud alterum, quo Dei A vnigenitus eſt homo factus, in die numeraretur, aſſerimus, illum Iſraëlitis quidem ignis ſpecie tanquam condemnante ac puniente lege; (eſt enim ignis pœnæ ſignum:) nobis verò nubis ſpecie tanquam in figura ſancti baptiſmatis, ſalutiſque illius, quam per aquam conſequimur, ſe ducem præbuiſſe. An nubes non aqua eſt? PALLAD. Quid ni? CYRILLVS. Iſraëlitis igitur ex Ægyptiorum regione profectis, accenſus eſt ira vetus ille dominationis B vſurpator, Pharao inquam, eoſque inſequi moliebatur. [Iunxit enim, inquit, Pharao currus ſuos, & omnem populum ſuum aſſumpſit ſecum, & accepit ſexcentos currus electos, & omnem equitatum Ægyptiorum, & duces ſuper omnes.] & poſt alia ruſus, [Reſpicientes autem filii Iſraël oculis vident, & ecce Ægyptii caſtrametati erant poſt ipſos; & timuerunt valde, & clamauerunt filii Iſraël ad Dominum, & inſurgebant in Moyſen, palam dicentes, Quia non erant ſepulchra in Ægypto, C eduxiſti nos, vt interficeres in deſerto? cur hoc feciſti nobis educens nos ex Ægypto?] Ad hæc verò Moyſes, [Bono animo eſtote, inquit, ſtate & videte ſalutem, quæ à Domino erit, quam faciet vobis hodie; non adiicietis vltra videre ipſos in ſæculum. Dominus pugnabit pro nobis, & vos tacebitis. Dixit autem Dominus ad Moyſen, Cur clamas ad me? Loquere filiis Iſraël, & proficiſcantur; & tu eleua virgam tuam, & extende manum tuam ad mare, & ſicca illud, & D ingrediantur filii Iſraël in medium maris per ſiccum.] Atque auxilii modum perſpicuum fecit Deus, [Suſtulit ſe, inquit, Angelus Domini, qui præcedebat caſtra filiorum Iſraël, & profectus eſt retrorſum: ſuſtulit etiam ſe columna nubis à facie eorum, & ſtetit poſt eos, & ingreſſa eſt inter caſtra Ægyptiorum & inter caſtra Iſraël, & ſtetit, & facta eſt caligo & tenebræ, & præteriit nox, & non commixti ſunt inuicem tota nocte.] Atque hæc quidem geſtæ rei narratio E contexit. Operæpretium autem exiſtimo rurſus ſubtiliorem horum verborum ſenſum inſpicere, acrioremque mentis aciem his literis adiicere. PALLADIVS. Ita prorſus cenſeo. CYRILLVS. Proficiſcuntur igitur filii Iſraël ad terram ſanctam properātes,

Exod. 14.

δὲ αὖ, τοῦ καθ' ὃν γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενής, φαμὲν, ὅτι προηγεῖτο μὲν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ἐν εἴδει πυρὸς, ὡς ἐν τῷ κατακρίνοντί τε καὶ κολάζοντι νόμῳ· κολάσεως γὰρ σημεῖον τὸ πῦρ, ἡμῶν δὲ ἐν εἴδει νεφέλης, ὡς ἐν τύπῳ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ τῆς δι' ὕδατος σωτηρίας. ἢ οὐχ ὕδωρ, ἡ νεφέλη; Π. Πῶς γὰρ οὔ; Κ. Ἐκπεφοιτηκότων δὲ τῆς Αἰγυπτίων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ἀνεκαίετο πρὸς ὀργὰς ὁ πάλαι πλεονέκτης, τουτέστιν ὁ Φαραὼ, καὶ διώκειν ἐπεχείρει. ἔζευξε γὰρ, φησὶ, τὰ ἅρματα αὐτοῦ καὶ πάντα τὸν λαὸν συναπήγαγε μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ λαβὼν ἑξακόσια ἅρματα ἐκλεκτὰ, καὶ πᾶσαν τὴν ἵππον τῶν Αἰγυπτίων, καὶ τριστάτας ἐπὶ πάντων. καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν· ἀναβλέψαντες δὲ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶσιν, καὶ ἰδοὺ οἱ Αἰγύπτιοι ἐστρατοπέδευσαν ὀπίσω αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. ἀνεβόησαν δὲ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς Κύριον, καὶ κατεφέροντο τοῦ Μωσέως ἀναφανδὸν λέγοντες, παρὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν μνήματα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἐξήγαγες ἡμᾶς θανατῶσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ; τί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖν ἐξαγαγὼν ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου; [οὐ τοῦτο ἦν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλαλήσαμεν πρὸς σὲ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγοντες· πάρες ἡμᾶς ὅπως δουλεύσωμεν Αἰγυπτίοις. κρεῖσσον γὰρ ἡμᾶς δουλεύειν Αἰγυπτίοις ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ.] πρὸς ταῦτα δὲ Μωσῆς. θαρσεῖτε, φησὶ, στῆτε καὶ ὁρᾶτε τὴν σωτηρίαν τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου ἣν ποιήσει ἡμῖν σήμερον. ὃν τρόπον γὰρ ἑωράκατε Αἰγυπτίους σήμερον, οὐ προσθήσεσθε ἔτι ἰδεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὑμεῖς σιγήσετε. εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωσῆν. τί βοᾷς πρός με; λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ ἀναζευξάτωσαν, καὶ σὺ ἔπαρον τὴν ῥάβδον σου, καὶ ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ῥῆξον αὐτήν. καὶ εἰσελθέτωσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, εἰς μέσον τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ ξηρόν. καὶ τόν γε τῆς ἐπικουρίας τρόπον φανερὸν ἐποίει Θεός. ἐξῆρε γὰρ ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ὁ προπορευόμενος τῆς παρεμβολῆς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἐπορεύθη ἐκ τῶν ὄπισθεν. ἐξῆρε δὲ καὶ ὁ στύλος τῆς νεφέλης ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ ἔστη ἐκ τῶν ὀπίσω αὐτῶν. καὶ εἰσῆλθεν ἀνὰ μέσον τῆς παρεμβολῆς τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἀνὰ μέσον παρεμβολῆς Ἰσραὴλ, καὶ ἔστη, καὶ ἐγένετο σκότος καὶ γνόφος. καὶ διῆλθεν ἡ νὺξ, καὶ οὐ συνέμιξαν ἀλλήλοις ὅλην τὴν νύκτα. καὶ ταυτὶ μὲν ἡμῖν ὁ τῆς ἱστορίας ἐξυφαίνει λόγος. χρῆναι δὲ οἶμαι πάλιν ἡμᾶς τὸν τῶν νοημάτων καρδίας ἰδεῖν, λεπτὸν ἀνιέντες τοῖς γεγραμμένοις τὸν νοῦν. Π. Πάνυ μὲν οὖν. Κ. Ἐξαίρουσι τοιγαροῦν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ εἰς τὴν ἁγίαν σπεύδοντες γῆν,

ὡς ἐν στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης, προβιβάζοντός τε καὶ ἡγουμένου Θεοῦ. οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν εἰς τὴν ἄνω τε καὶ ἁγίαν ἀφικέσθαι πόλιν, μὴ οὐχὶ καθηγουμένου Χριστοῦ, καὶ ἐναργῆ καθιστάντος τὴν τῆς σωτηρίας ὁδόν. τοῖς γε μὴν τοῦτο δρᾷν ᾑρημένοις, ἐπιτρίζουσι μὲν τοὺς ὀδόντας οἱ κατὰ τόνδε τὸν κόσμον ἐχθροί. παραθήγει γε μὴν εἰς εὐτολμίαν ὁ νόμος, καὶ παραθαρσύνει πεφοβημένους. καὶ ὅτι πεσεῖται τῶν ἐναντίων τὸ σῖφος, εὖ μάλα καταδηλοῖ· τὸ γὰρ ἐκ ποδῶν γενέσθαι τοὺς Αἰγυπτίους, τουτί που πάντως ἡμῖν ὑπαινίττεται, τοὺς δὲ ἐν φόβοις ὄντας τοῦ παθεῖν, ὡς ἐν τύπῳ πάλιν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, διέσωζε Θεός. λάλησον γάρ, φησί, τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ ἀναζευξάτωσαν, καὶ σὺ ἔπαρον τὴν ῥάβδον σου, καὶ ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ξήρανον αὐτήν. καὶ εἰσελθέτωσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ εἰς μέσον τῆς θαλάσσης. ἢ οὐχὶ ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος περὶ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ὅτι πάντες εἰς τὸν Μωσῆν ἐβαπτίσθησαν ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ. ΠΑΛ. Σύμφημι. ΚΥΡ. Χρὴ τοιγαροῦν τοὺς ἀκολουθεῖν ἐθέλοντας τῷ Χριστῷ, καὶ πρὸς τὴν ἄνω σπεύδοντας πόλιν, μὴ ἐνιζῆσαι τῷ νόμῳ, μηδὲ ταῖς διὰ Μωσέως ἐντολαῖς ἀμεταστάτως ἐγκαταυλίζεσθαι, καὶ σκιαῖς καὶ τύποις ἐμφιλοχωρεῖν, ἀναζευγνύναι δὲ μᾶλλον καὶ μεταχωρεῖν ἑτέρωσε, τουτέστιν, ἐπὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα. τοῦτο γὰρ ἔδρων οἱ πάλαι κατὰ πρόσταξιν Θεοῦ διὰ μέσων ἰόντες κυμάτων, καὶ ὡς ὁ Παῦλος, φησίν, ἐν θαλάσσῃ βαπτιζόμενοι. τότε γὰρ δὴ τότε καὶ αὐτὸν ἕξουσιν ἀρωγὸν τὸν Θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων μεσίτην, Χριστὸν Ἰησοῦν· Θεὸς γὰρ ὢν ὁ λόγος, γέγονε σάρξ. καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον μεσίτην οἰκονομικῶς ὡς διὰ μέσου χωρεῖν εἰωθότα τῶν τε σεβομένων αὐτὸν καὶ τῶν διωκόντων αὐτούς, καὶ συμμίσγειν οὐκ ἐῶντα τούς τε τῶν ἐναντίων ἐφόδους ἀποκωλύοντα. ἐξῆρε γάρ, φησίν, ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ στῦλος τῆς νεφέλης, καὶ εἰσῆλθεν ἀνὰ μέσον τῆς παρεμβολῆς τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἀνὰ μέσον τῆς παρεμβολῆς Ἰσραήλ, καὶ οὐ συνέμιξαν ἀλλήλοις ὅλην τὴν νύκτα. ὡς ἐν ἀγγέλῳ δὲ πάλιν, καὶ ὡς ἐν στύλῳ νεφέλης ὁ Χριστὸς σημαίνεται. καλεῖται γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μεγάλης βουλῆς ἄγγελος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Μεσολαβοῦντος ἄρα Χριστοῦ, τοῖς πολεμεῖν ἐθέλουσιν οὐ συμμιξόμεθα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὧδε μὲν ἔχει τὸ χρῆμα. νοεῖς γὰρ ὀρθῶς. πλὴν ἐκεῖνό φημι,

tanquam in columna ignis ac nubis Deo præeunte atque ducente: neque enim vllo modo licet ad ſupernam illam, ſanctámque ciuitatem peruenire, niſi Chriſto duce, qui ſalutis iter perſpicuum reddat; in eos tamen, quid facere ſtatuerunt, fremunt dentibus hoſtes, qui in hoc mundo verſantur; lex contra ad fortiter audendum hortatur, atque confirmat metu perculſos, ac fore, vt aduerſariorum cohors cadat, manifeſtè admodum declarat: nam ex quo Ægyptii è medio ſublati ſunt, hoc proculdubio ſignificatur; eos autem, qui imminente malo terrebantur, tanquam in figura rurſus ſancti baptiſmatis ſaluos fecit Deus. [Loquere enim, ait, filiis Iſraël, & proficiſcantur: & tu tolle virgam tuam, & extende manum tuam ſuper mare, & ſicca illud; & ingrediantur filii Iſraël in medium maris.] Quid? nonne diuinus ille Paulus de filiis Iſraël ſcribit, omnes in Moyſen baptizatos fuiſſe in nube & in mari? PALLAD. Fateor. CYRILLVS. Opus igitur eſt, qui ſequi Chriſtum cupiunt, & ad ſupernam illam ciuitatem properant, eos non in Lege conſiſtere, neque mandatis, quæ per Moyſen data ſunt, firmiter inhærere, & in vmbris figuriſque verſari; ſed proficiſci, & aliò tranſire, ad ſanctum nempè baptiſma: id enim fecere illi homines, qui olim ex Dei præcepto per vndas medias ingreſſi ſunt, &, vt Paulus ait, in mari baptizabantur; tum enim denique ipſum Dei & hominum mediatorem Chriſtum Ieſum adiutorem habebunt; Verbum enim cùm eſſet Deus, caro factum eſt; qui idem alia quoque ratione mediator eſt, gubernandi nempe ratione, vt qui medius incedere ſoleat inter cultores ſuos, & eorum inſectatores, nec congredi eos inter ſe permittat, & hoſtes ab incurſione prohibeat. [Suſtulit enim ſe, inquit, Angelus Dei, & columna nubis, & ingreſſa eſt inter caſtra Ægyptiorum, & inter caſtra Iſraël: & non commixti ſunt inter ſe tota nocte.] In Angelo autem denuo, atque in columna nubis Chriſtus ſignificatur: vocatur enim nomen eius, [Magni conſilii Angelus.] PALLAD. Ergo, dum Chriſtus eſt medius interiectus, non conſeremus manus cum iis, qui oppugnare nos cupiunt. CYRILL. Ita res eſt; rectè intelligis: illud tamen dicam,

1. Cor. 10.

Eſai. 9.

A neque à mea ſententia, vt opinor, is aberrabit qui dixerit, nos, ſi ſuperati à voluptuoſa, mundanáque vita diſcedere decreuerimus, ac ſequi quàm maximo ſtudio Dei leges conſtituerimus, nondum tamen fuerimus ſancti baptiſmatis gratiam conſecuti, nequaquam ſatis fortes aut paratos certè ad moleſtias tolerandas fore, & ſubeundos pro virtute labores, atque ad bellorum pericula perferenda. Quemadmodum enim teneræ arbuſculæ, vehementiſſimos ſolis radios ferre recuſant,

B neque parum lædantur; ſi ventorum violentiore impetu quatiantur; ideoque prorſus opus habent nonnullis ex arte adiumentis, atque munimento, quo circumtegantur: ſic, opinor, etiam hominis anima, quæ nuper è ſeruitute vitiorum emerſerit, ad melioremque frugem euaſerit, ac Dei legem ſequi voluerit, delicata adhuc, & mollior cùm ſit, vbi ſudorem viderit, laboremque pugnæ, metu perterrita, facilè terga vertet,

C optabiléque ducet ea repetere, in quibus antea verſabatur. Itaque Iſraëlitæ cùm Ægyptiorum apparatum vidiſſent, atque ad pugnæ conſpectum duntaxat animos abieciſſent,

Exod. 14. » inſurgebant dicentes Moyſi, [Nónne
» hoc erat verbum, quod locuti ſumus ad
» te in Ægypto dicentes, Dimitte nos, vt
» ſeruiamus Ægyptiis? melius enim erat
» nos ſeruire Ægyptiis, quàm mori in de-
» ſerto hoc] Imbellis ergo ad pugnam atque ad metuendum procliuis, & eiuſmodi, quæ admodum facilè deterreri

D poſſit, anima hominis eſt ante ſacrum baptiſma: at, ſi iam facta eius gratię compos, illam ex alto virtutem induta fuerit, tum verò fortiſſimè obſiſtet perſequi cupientibus, ac ſtrenuè pugnabit, facillimè quoque impetum hoſtium retundet, Chriſto tum duce, tum propugnatore. Neque enim aliter quam hac vna ratione ſuperiores erimus. PAL. Vide igitur, quibus hoc etiam exemplis confirmaturus ſis;

E neque enim eorum copiam tibi defuturam puto. CYRILL. Quamplurimis id quidem exemplis demonſtrare, perfacile eſt; veruntamen, primum illud erit, quod & proximum eſt, & ipſe Moyſes literis mandauit: qui enim ſolo aſpectu Ægyptiorum deſponderant animos, poſtea quàm Rubrum mare traiecerunt, ac ſancti baptiſmatis figuram ex-

1. Cor. 10. pleuerũt (baptizati namq; ſunt in Moyſen, vt ſapientiſſime ſcribit Paulus, in

A καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, καθάπερ ἐγᾦμαι, τὸ δοκοῦν οἰήσεται. ἄρτι μὲν γὰρ τὸ φιληδόνου τε καὶ ἐγκοσμίου ζωῆς ἀποφοιτᾶν ἠρημένοι· ἐπειδάν τε δὴ ὅτι μάλιστα διεσπουδακότες τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις, οὔπω γε μὴν τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καταπλουτήσαντες χάριν, οὐ λίαν ἐσμὲν εὐσθενεῖς, ἤγουν ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ χρῆναι ταλαιπωρεῖν, καὶ διαγελᾶν πόνοις τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς, καὶ πολέμων πεῖραν δύνασθαι διενεγκεῖν. ὥσπερ γὰρ τὰ ἀρτιθαλῆ τῶν φυτῶν, τὴν ἀκμαιοτάτην μὲν τοῦ

B ἡλίου βολῆς παραιτεῖται τὸ βλάβος, ἀδικοῖτο δ᾽ ἂν οὐ μετρίως, εἰ πνευμάτων ἐμβολαῖς ἀγριωτέραις διασείοιτο, δεῖ δὲ δὴ πάντως αὐτοῖς τῶν ἐκ τέχνης ἐπικουρημάτων, καὶ τῆς ἐν κύκλῳ περιβολῆς· κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τουτονὶ τρόπον, καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, ἄρτι τῆς ἐκ παθῶν δουλείας ἐκτρέχουσα καὶ πρὸς τὰ ἀμείνω μεθορμιζομένη, καὶ τῷ θείῳ κατακολουθεῖν ἐθέλουσα νόμῳ, τρυφερὰ οὖσα ἔτι καὶ ἁπαλωτέρα, καὶ ἀναστρέφοιτο εὐκόλως, ἄν που ἱδρῶτα τεθέαται καὶ

C πολέμου πόνον, ἀσπαστὸν δὲ ἡγήσεται τὸ ἐν οἷς ἦν ποτε, διαδραμεῖν πάλιν. καὶ γοῦν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τὴν τῶν Αἰγυπτίων τεθεαμένοι παρασκευὴν, καὶ πρὸς μόνην τοῦ πολέμου τὴν θέαν ἀπειρηκότες, ἐπεφύοντο λέγοντες τῷ θεσπεσίῳ Μωσῇ· οὐ τοῦτο ῥῆμα ἦν ὃ ἐλαλήσαμεν ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς σὲ λέγοντες, πάρες ἡμᾶς, ὅπως δουλεύσωμεν τοῖς Αἰγυπτίοις. κρεῖσσον γὰρ ἡμᾶς δουλεύειν Αἰγυπτίοις ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ. οὐκοῦν

D ἀδρανὴς εἰς μάχην, καὶ πρὸς δουλείαν εὐπετὴς, καὶ εὐκαταπτόητος κομιδῆ, πρὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, εἰ δὲ δὴ τυχοῦσα τῆς χάριτος τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν ἠμφιάσατο, εὐσθενέστατα μὲν ἀντεξάγεται τοῖς διώκειν ἐθέλουσι, καὶ διαμαχεῖται γενναίως. ῥᾷστα δ᾽ ἂν διακρούσαιτο τὰς τῶν πολεμίων ἐπιδρομὰς, στρατηγοῦντός τε καὶ ὑπερασπίζοντος Χριστοῦ. περιεσόμεθα γὰρ οὐχ ἑτέρως ἢ κατὰ τοῦτον αὐτὸν τὸν τρόπον.

E ΠΑΛ. Σκόπει δὴ οὖν διὰ ποίων ἡμῖν καὶ τοῦτο παραστήσεις παραδειγμάτων. ἀπορήσεις γὰρ, οὔτι που. ΚΥΡ. Διὰ πλείστων μὲν οὖν ὅσων καταδεῖξαι ῥᾷον, πλὴν ἀπό γε πρώτου τοῦ γείτονος, καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς γέγραφεν ὁ Μωσῆς. οἱ γὰρ πρὸς μόνην ἀπειρηκότες τὴν Αἰγυπτίων τὴν θέαν, ἐπειδὴ τὴν ἐρυθρὰν διέβησαν θάλασσαν, καὶ τὸν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐπλήρωσαν τύπον· ἐβαπτίσθησαν γὰρ, φησὶν, εἰς Μωσέα, καθάπερ καὶ ὁ σοφὸς γράφει Παῦλος, ἐν τῇ

νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, μάχιμοί τε ἤδη καὶ δεινοὶ πρὸς ἀντίστασιν ἀνεδείκνυντο τοῖς ἐχθροῖς, πλὴν, διὰ Χριστοῦ. γέγραπται δὲ οὕτως· ἦλθε δὲ Ἀμαλὴκ καὶ ἐπολέμει Ἰσραὴλ ἐν Ῥαφιδίν. Εἶπε δὲ Μωσῆς τῷ Ἰησοῦ. ἐπίλεξαι σεαυτῷ ἄνδρας δυνατοὺς, καὶ ἐξελθὼν παράταξαι τῷ Ἀμαλὴκ αὔριον. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἕστηκα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ χειρί μου. καὶ ἐποίησεν Ἰησοῦς, καθάπερ αὐτῷ εἶπε Μωσῆς. καὶ ἐξελθὼν παρετάξατο τῷ Ἀμαλὴκ, καὶ Μωσῆς, καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ὢρ, ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ. καὶ ἐγίνετο ὅταν ἐπῆρε Μωσῆς τὰς χεῖρας κατίσχυεν Ἰσραὴλ, ὅταν δὲ καθῆκε τὰς χεῖρας, κατίσχυεν Ἀμαλήκ. αἱ δὲ χεῖρες Μωσῆ βαρεῖαι, καὶ λαβόντες λίθον ἐπέθηκαν ὑπ' αὐτὸν, καὶ ἐκάθητο ἐπ' αὐτοῦ, καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ὢρ ἐστήριζον τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐντεῦθεν εἷς, καὶ ἐντεῦθεν εἷς. καὶ ἐγένοντο αἱ χεῖρες Μωσῆ ἐστηριγμέναι, ἕως δυσμῶν ἡλίου· καὶ ἐτρέψατο Ἰησοῦς τὸν Ἀμαλὴκ, καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν φόνῳ μαχαίρας. εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωσῆν. κατάγραψον τοῦτο εἰς μνημόσυνον ἐν βιβλίῳ, καὶ δὸς εἰς τὰ ὦτα Ἰησοῦ. ὅτι ἀλοιφῇ ἐξαλείψω τὸ μνημόσυνον Ἀμαλὴκ ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, καὶ ᾠκοδόμησε Μωσῆς θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Κύριος καταφυγή μου, ὅτι ἐν χειρὶ κρυφαίᾳ πολεμεῖ Κύριος ἐπὶ Ἀμαλὴκ, ἀπὸ γενεῶν εἰς γενεάς.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς ἂν γένοιτο τῶν γεγραμμένων ὁ νοῦς; συνίημι γὰρ οὐ σφόδρα.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μὴν ὥς γ' οἶμαι χαλεπὸν οὐδὲν τοῖς ἐθέλουσιν ἰδεῖν. προστεταγμένον γὰρ ὑπὸ Μωσέως ἐννοήσας Ἰησοῦν, τί ἂν ἕτερον ὑποτοπήσαι τις ἄν, ἢ ἐκεῖνό που πάντως, ὅτι Θεὸς ὢν ὁ λόγος, γέγονεν ὑπὸ νόμον κατά γε τὸ τῆς ἀνθρωπότητος σχῆμα, καὶ ὑπετάγη τρόπον τινὰ, ταῖς διὰ Μωσέως ἐντολαῖς κατὰ διαφόρους τρόπους, ὧδε μὲν, ὑπομένων τὴν κατὰ σάρκα περιτομὴν, ὧδε δὲ τὰ δίδραχμα τελῶν, καὶ τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον συγκαθιστάμενος, λέγων τε σαφῶς· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀλλ' εἰ καὶ γέγονεν ὑπὸ νόμον διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἦν καὶ οὕτω Θεὸς, σωτήρ τε καὶ λυτρωτὴς παντὸς τοῦ λαοῦ. ἐπιλεξάμενος γὰρ ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἐκ παντὸς ἔθνους ἄνδρας δυνατοὺς, φημὶ δὲ δὴ πάλιν τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, καὶ τοὺς διὰ πίστεως κεκλημένους,

A nube & in mari) fortes iam ac ſtrenuos ſe ad reſiſtendum hoſtibus præbuerunt; non tamen ſine Chriſto: ſic enim ſcriptum eſt, [Venit autem Amalech, & oppugnabat Iſraël in Raphidim. Dixit autem Moyſes Ioſue; Elige tibi viros potentes, & egreſſus congredere cum Amalech cras, & ecce ego ſtabo in vertice collis, & virga Dei in manu mea. Et fecit Ioſue, ſicut dixit ei Moyſes, & exiens congreſſus eſt cum Amalech: & Moyſes & Aaron & Hur aſcenderunt in
B verticem collis. Et factum eſt, quando eleuabat Moyſes manus, præualebat Iſraël; quando autem remittebat manus, præualebat Amalech: manus autem Moyſi graues erant: & accipientes lapidem, ſuppoſuerunt ſub eo, & ſedit ſuper eum, & Aaron & Hur ſuſtentabant manus eius, hinc vnus, & hinc alter: & fuerunt manus Moyſi ſuſtentatæ vſque ad occaſum ſolis: & fugauit Ioſue Amalech, & omnem populum eius in occiſione
C gladii. Dixit autem Dominus ad Moyſen, Scribe hoc ad memoriam in libro, & dabis in aures Ioſue: quoniam deletione delebo memoriam Amalech de ſub cœlo: & ædificauit Moyſes altare Domino, & vocauit nomen eius, Dominus refugium meum: quoniam in manu occulta pugnat Dominus contra Amalech à generationibus in generationes] PALLADIVS. Et quiſnam eſt huius ſcripturæ ſenſus? neque enim ſatis intelligo. CYRILL. Atqui, vt opi-
D nor, nihil difficile eſt inſpicere volentibus: nam ſi cogitet quiſpiam præceptum eſſe à Moyſe Ioſue, quid aliud ſuſpicari poterit, quàm illud omnino, quod, cùm verbum eſſet Deus, factum eſt ſub lege, quod ad humanitatis habitum pertinet, ac ſubditum quodam modo Moyſi mandatis; idque pluribus modis, nunc circunciſionem perferens eam, quæ eſt ſecundum carnem, nunc didrachma ſoluens; præterea cum iis, qui ſub lege erant, tanquam ſub lege
E eſſet, ſe adnumerans, & apertiſſimè dicens, [Non veni ſoluere legem, ſed adimplere.] Verùm etſi factum eſt ſub lege propter humanam naturam, tamen tum quoque Deus erat, ſaluatorque, ac redemptor vniuerſi populi: nam cùm ex vniuerſo populo Iſraël, & ex omni gente viros potentes elegiſſet, ſanctos, inquam, Apoſtolos, & eos, qui per fidem vocati ſunt,

Exod. 17.

Matth. 5.

1. Pet. 2. „ quibus rectè dici poſſit. [Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis,] vnà cum his congreſſus eſt cum huius mundi principe; de quo ait omnium Dominus,
Ioan. 12 „ ille ipſe, qui omnia vincit, [Nunc iudiciũ eſt ſeculi huius, nunc princeps mũdi huius eiicietur foras.] Donat etiã corona diuinus vir Ioannes præclaro illo ſuo ſuffragio eos, qui cum ipſo, & per ipſum
1. Ioan. 2. „ vicerunt. [Scribo, inquiens, vobis iuuenes, quod fortes eſtis, & viciſtis malignum. An non verum eſt quod dico? Pallad. Maximè verò. Cyrill. Craſtino autem die cum hoſte con-
Exod. 17. grediendum eſſe, dixit Moyſes: neque enim eius temporibus Chriſti præclara geſta contigerunt, ſed tempore conſequenti ac proximo, id eſt, poſt Moyſen, atque poſt legem perfecta ſunt. Tum in collem quendam, ac verticem tumuli cuiuſdam aſcendit Moyſes, vt inde pugnam atque ipſius Ioſue in pugnando felicia geſta ſpectaret. Attollit enim modicè illa quoque Legis diſciplina, vſque eo, vt poſſimus tanquam eminus imperatorias Chriſti actiones aſpicere. Deinde, attollente manus Moyſe, fortior erat Iſraël; remittente, languebat, & inualeſcebat Amalech: neque enim à Diabolo, neque à quouis alio hoſte quamuis expugnandi cupidiſſimo vinci vllo modo poteſt non modo vniuerſus Iſraël, ſed quicunque Chriſto conformes eſſe, præclarum duxerunt, eius opprobrium, id eſt, crucem illius venerandam perferendo: manus enim in aërem extentæ crucis ſpeciem non obſcurè deſcribunt. Ceterum, quicunque non acceperunt crucem, ii, quòd hoc auxiliatore carerent, hoſtium incurſionibus patuerunt. Quòd itaque manus extendit Moyſes, crucis ſpeciem oſtendens, & Amalech debilitatus cadit; ea res, vt opinor, eos prorſus ſignificat, qui per illam crucem venerandam Satanam vincunt, & aduerſus hoſtes inualeſcunt. At cùm eundem manus remittentem aſpexerimus, atque Amalech rurſus inualeſcentem, eos cogitabimus, qui, quod crucem accipere noluiſſent, à Diabolo ſuperati & victi ſunt, quos alloquebatur etiam Chriſtus, cùm dice-
Ioan. 8. „ ret. [Amen, amen dico vobis, niſi crediderits, quòd ego ſum, in peccatis veſtris moriemini.] Porrò graues ait eſſe Moyſi manus, atque ægre ſublatas, grauateque admodum ad præclaram crucis ſpeciem oſtendendam extentas,

A οἷς ἂν λέγοιτο καλῶς· ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν· παρετάξατο σὺν αὐτοῖς τῷ ἄρχοντι τοῦ αἰῶνος τούτου. περὶ οὗ φησὶν ὁ πάντων δεσπότης, αὐτὸς ὁ πάντα νικῶν· νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. στεφανοῖ δὲ ψήφῳ λαμπρᾷ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ νικήσαντας, ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης. γράφω ὑμῖν, φησὶ, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. ἢ οὐκ
B ἀληθὲς ὅ φημι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ εἰς αὔριον μὲν τὴν παράταξιν ἐπιτελεῖσθαι δεῖν ἔφη Μωσῆς· οὐ γὰρ ἐν χρόνῳ τῷ κατ' αὐτὸν, τὰ Χριστοῦ πέφηνε κατορθώματα. πεπέρακται δὲ μᾶλλον ἐν τῷ ἑξῆς καὶ γείτονι, τοῦτ' ἔστι, μετὰ Μωσέα καὶ νόμον. εἶτα πρός τινα βουνὸν, καὶ ἐπὶ κορυφὴν ἄνεισι γηλόφου Μωσῆς, ὡς ἂν δύναιτο κατιδεῖν τὴν μάχην καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τοῦ πάντων Ἰησοῦ κατορ-
C θώματα. ἀναβιβάζει γὰρ συμμέτρως καὶ ἡ κατὰ νόμον μυσταγωγία πρὸς ὃ οἱονεὶ μακρόθεν δύνασθαι καθορᾶν τὰ Χριστοῦ στρατηγήματα. καὶ ἀνατείνοντος μὲν Μωσέως τὰς χεῖρας, κατίσχυεν Ἰσραὴλ, καθιέντος δὲ, ἠσθένει καὶ κατίσχυε Ἀμαλήκ. ἀνάλωτος γὰρ αὐτῷ τε τῷ διαβόλῳ καὶ πάντῃ γέγονεν ἐχθρῷ, καὶ καταδῃοῦν ἐθέλοντι πικρῶς, οὐχὶ δή που πᾶς Ἰσραὴλ, ἀλλ' ὅσοι τὴν πρὸς Χριστὸν τετιμήκασι συμμορφίαν, διὰ τοῦ φέρειν τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι, τὸν τίμιον
D σταυρόν· χεῖρες γὰρ ἀποτάδην εἰς ἀέρα δεικνύμεναι, ὃ τοῦ σταυροῦ σχῆμα γράφουσιν ἐναργῶς. ὅσοι γε μὴν οὐ προσήκαντο τὸν σταυρὸν, εὐκατάδρομοι γεγόνασι τοῖς ἐχθροῖς, οὐκ ἔχοντες τὸν ἐπίκουρον. ὅταν οὖν ἡμῖν ἐκτείνῃ τὰς χεῖρας Μωσῆς, ὃ τοῦ σταυροῦ σχῆμα δεικνύων, πίπτει δὲ ἀτονήσας ὁ Ἀμαλήκ, σημαίνει που πάντως ὃ σχῆμα ἡμῖν. τοὺς διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ νικῶντας τὸν Σατανᾶν, καὶ κατισχύοντας τῶν ἐχθρῶν.
E ὅταν δὲ καθιέντα τὰς χεῖρας βλέπωμεν, εἶτα κατισχύοντα τὸν Ἀμαλήκ, τοὺς ὑπὸ τῷ διαβόλῳ γεγυμνωμένους καὶ νενικημένους ἐννοήσωμεν, διὰ τὸ μὴ δεῖν ἐθέλειν προσίεσθαι τὸν σταυρόν, οἷς καὶ ὁ Χριστὸς προσεφώνει λέγων. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἐὰν μὴ πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. βαρείας γὰρ εἶναι φησὶ τὰς χεῖρας Μωσέως, καὶ μόλις ἐπαιρομένας, ὀκνηρῶς τε λίαν ἐκτεινομένας, εἰς ὃ καταδεῖξαι δεῖν ὃ τοῦ σταυροῦ τίμιον σχῆμα·

ἐκεῖνο οἶμαί που δηλοῖ αἰνιγματωδῶς, ὡς οὐ λίαν ἕτοιμος ἦν εἰς τὸ παραδέχεσθαι τὴν πίστιν ὁ Ἰσραήλ, δυσκινότατός τε καὶ μόλις ἐρχόμενος εἰς τὸ θέλειν ἀναλαβεῖν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ. σκάνδαλον γὰρ Ἰουδαίοις διά τοι τοῦτο καλῶς ὀνομάζει τὸν σταυρὸν καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος. Καὶ λαβόντες, φησί, λίθον, ὑπέθηκαν ὑπ' αὐτόν, καὶ ἐκάθητο ἐπ' αὐτοῦ, καὶ Ἀαρὼν καὶ Ὢρ ἐστήριζον τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐντεῦθεν εἷς, καὶ ἐντεῦθεν εἷς. λίθος δὲ τίμιος, ἐκλεκτός, ἀκρογωνιαῖος, ἔντιμος ὁ Χριστός, ἐφ' ᾧ καὶ ἀναπαυόμενοι· δηλοῖ γὰρ ἡ κάθησις τὴν ἀνάπαυσιν. οἱ εὐπειθέστεροι τε καὶ εὐμαθέστεροι τῶν ἐξ Ἰσραήλ, τὸ λεῖμμα τῆς χάριτος τὸ κατ' ἐκλογήν, ἁπλοῦσι τὰς χεῖρας, τοῦτ' ἔστι, καταδέχονται τὸν σταυρόν, στηρίζοντος οἱονεί που καὶ διακρατοῦντος αὐτούς, καὶ παρόντος γε τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐν Ὢρ τε καὶ Ἀαρὼν σημαίνεται, νοούμενος ἐν ταυτῷ κριτὴς καὶ ἀρχιερεύς. Ὢρ μὲν γάρ ἦν ἀδέκαστος κριτής, Ἀαρὼν δὲ ἀρχιερεύς, ὁ τὸ λεῖμμα συνέχων, τὸ κατ' ἐκλογὴν χάριτος τῶν ἐξ Ἰσραήλ, πρὸς τὴν διὰ πίστεως σωτηρίαν. τουτὶ γὰρ οἶμαι δηλοῦν, τὸ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου προφητικῶς εἰρημένον. καὶ Εἰ μὴ Κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. πεπτωκότος τοιγαροῦν τοῦ ἀνθεστηκότος, φημὶ δὴ τοῦ Ἀμαλήκ, κατάγραψον, φησίν, εἰς μνημόσυνον τοῦτο εἰς βιβλίον, καὶ δὸς εἰς τὰ ὦτα Ἰησοῦ. ἔμελλε γὰρ διὰ τῆς τῶν ἁγίων Εὐαγγελιστῶν συγγραφῆς, εἰς ἀτελεύτητον καὶ μακρὰν ἐκτείνεσθαι μνήμην τὰ διὰ Χριστοῦ κατορθώματα. δίδοσθαί γε μὴν ἔφη τὴν συγγραφὴν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Ἰησοῦ. ἀνάθημα γὰρ ὥσπερ ἔπαινοί τε καὶ ἐγκώμια τοῦ Χριστοῦ, τὰ τῶν ἁγίων συγγράμματα. πεπτωκότος δὲ ἤδη καὶ νενικημένου τοῦ Ἀμαλήκ, ἀνίστησιν ὁ Μωσῆς θυσιαστήριον τῷ Θεῷ· καταγράφει δὲ καὶ αὐτῷ ὄνομα, Κύριός μου καταφυγή μου. τύπος δ' ἂν εἴη καὶ τοῦτο Χριστοῦ. Κύριος γὰρ ἡμῖν γέγονε, καὶ καταφυγή. νενικηκὼς γὰρ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, πατήσας δὲ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καὶ ἀναθεὶς ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ὥσπερ ἄμωμον ἱερεῖον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ πατρί. τύπος οὖν ἄρα Χριστοῦ, τὸ θυσιαστήριον, ᾧ καὶ πρέπον τε καὶ ἀληθὲς ὄνομα, Κύριός μου καταφυγή μου. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συμφημί· νοεῖς γάρ ὀρθῶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐν χειρὶ δὲ κρυφαίᾳ πολεμήσας τὸν

illud, vt opinor, figuratè ſignificans, non ſatis paratum fuiſſe Iſraël ad fidem accipiendam, ac non ſine cunctatione, vixque ad Chriſti opprobrium ſuſcipiendum deſcendiſſe; ob eamque cauſſam rectè beatus Paulus crucem ſcandalum Iudæorum appellat. [Et accipientes, inquit, lapidem ſuppoſuerunt ſub ipſo, & ſedit ſuper eum: Aaron & Hur ſuſtentabant manus eius, vnus hinc, & alter hinc.] Lapis autem pretioſus, electus, angularis, probatus, Chriſtus eſt, ſuper quo requieſcentes (ſeſſio namque requietem ſignificat,) qui ex Iſraël obſequentiores ac dociliores ſunt, illæ, inquam, reliquiæ gratiæ, quæ ſecundum electionem eſt, expādunt manus, id eſt, crucem ſuſcipiunt, Chriſto illos confirmante, atque continente, qui per Hur atque Aaron ſignificatur, & iudex ſimul & ſummus ſacerdos intelligitur: Hur ſiquidem iudex integerrimus erat; Aaron autem ſummus ſacerdos. Vnus igitur tanquam in vtroque Chriſtus eſt, iudex & ſummus ſacerdos, qui reliquias filiorum Iſraël factas per electionem gratiæ, ad eam, quæ eſt ex fide, ſalutem continebat. Hoc enim ſignificari puto verbis illis, quæ per Eſaiæ vocem propheticè dicta ſunt, [Et niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, vt Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorrha ſimiles facti eſſemus.] Cùm igitur is, qui obſiſtebat, Amalech inquam, cecidiſſet [ſcribe, inquit, hoc ad memoriam in libro, & dabis in aures Ioſue:] erant enim preclara illa Chriſti geſta diuturnæ ſempiternæque memoriæ ſanctorum euangeliſtarum ſcriptis commendanda. Dari quoque iuſſit ſcripta illa in aures Ioſue: illorum namque ſanctorum virorum monumēta, velut ſelecta dona quædam, ac tanquam laudes & preconia Chriſto dicata ſunt. Profligato igitur ac victo Amalech, erigit Moyſes altare Deo, illique hoc nomen imponit, [Dominus refugium meum:] quod ipſum etiam Chriſti figuram præfert: is enim Dominus noſter eſt factus, ac refugium, cùm debellarit mundi huius principem, calcaueritque mortis imperium, ac ſeipſum obtulerit pro nobis vt immaculatam hoſtiam in odorem ſuauitatis Deo ac Patri. Fuit igitur altare illud Chriſti figura, cui decens ac verum nomen eſt, [Dominus meus, refugium meum.] PALLAD. Aſſentior: optimè namque ſentire videris. CYRILLVS. Bello itaque geſto aduerſus

Exod. 17.

1. Pet. 2. Eſai. 28.

Eſai. 1.

Exod. 17.

Ephes. 5.

A ſpiritualem Amalech in manu oc-
Matth. 12. culta, eoque victo, Chriſtus obti-
nuit gentes, ligatóque forti, vt ipſe
inquit, eius vaſa diripuit: gregem
enim, qui olim ſub illius ditione
fuerat, gentiles, inquam, cùm ve-
teribus gregibus coniunxit, ideoque
Ioan. 10. » dicebat, [Et alias oues habeo, quæ
» non ſunt ex hoc ouili: & illas opor-
» tet me adducere, & vocem meam
» audient, & fiet vnum ouile, vnus
Ephef. 2. » paſtor.] Chriſtus autem [pax no-
» ſtra eſt, iuxta Scripturas, qui fecit
» vtraque vnum, & medium parietem
» maceriæ ſoluit, & inimicitias in car-
» ne ſua, legem mandatorum in de-
» cretis euacuauit,] atque in vnum
nouum hominem tum eos, qui ex cir-
cumciſione, tùm qui extra legem
erant, conciliauit. Iam verò conſi-
deres iterum velim, magnum hoc
myſterium, quaſi in vmbra & æni-
gmate, quod iis, quæ modò à nobis
Exod. 18. » dicta ſunt, ilico adiunctum eſt. [Au-
» diuit enim, inquit, Iethro ſacerdos
» Madian ſocer Moyſi omnia quæcun-
» que fecit Dominus Iſraëli ſuo popu-
» lo; eduxit enim Dominus Iſraël ex
» Ægypto. Accepit autem Iethro ſo-
» cer Moyſi Sepphoram vxorem Moyſi
» poſt dimiſſionem eius, & duos filios
» eius; nomen vni Gerſam, dicens,
» Aduena fui in terra aliena; & nomen
» ſecundi Eliezer, dicens, Deus enim
» patris mei adiutor meus, & liberauit
» me de manu Pharaonis: & venit Ie-
» thro ſocer Moyſi & filii & vxor ad
» Moyſen in deſertum, vbi caſtrame-
» tatus erat in montem Dei. Nuncia-
» tum eſt autem Moyſi à dicentibus,
» Ecce ſocer tuus Iethro venit ad te.
» Egreſſus eſt autem Moyſes in occur-
» ſum ſocero ſuo, & adorauit eum, &
» oſculatus eſt eum, & amplexi ſunt in-
» uicem, & introduxit eum in taberna-
» culum, & narrauit Moyſes ſocero ſuo
» omnia, quæcunque fecit Dominus
» Pharaoni & Ægyptiis propter Iſraël,
» & omnem laborem, qui accidit eis in
» via, & quod eruit eos Dominus de
» manu Pharaonis, & de manu Ægyptio-
» rum. Obſtupuit autem Iethro ſuper
» omnibus bonis, quæ fecit eis Dominus,
» quòd eruit eos Dominus de manu Æ-
» gyptiorum, & de manu Pharaonis: & di-
» xit Iethro, Benedictus Dominus, quo-
» niam eruit populum ſuum de manu Æ-
» gyptiorum, & de manu Pharaonis: nunc
» cognoui, quod magnus Dominus

A νοητὸν Ἀμαλὴκ καὶ νενικηκὼς ὁ Χριστὸς, κατεκράτησε τῶν ἐθνῶν, καὶ διήρπασεν αὐτοῦ τὰ σκεύη, καθά φησιν αὐτὸς, καταδήσας τὸν ἰσχυρόν. τὴν γὰρ ὑπ' ἐκείνῳ παρέπλουσαν ἀγέλην ποτέ, φημὶ δὴ τοὺς ἐξ ἐθνῶν, τοῖς ἀρχαιοτέροις συνῆψε ποιμνίοις. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε· καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης, κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι καὶ γενήσεται μία ποίμνη, B εἷς ποιμήν. Χριστὸς δὲ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν κατὰ τὰς γραφὰς, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, καὶ τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν, ἐν δόγμασι καταργήσας· καὶ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, τούς τε ἐκ περιτομῆς καὶ τοὺς ἔξω νόμου συνενεγκών. ἄθρει δὲ οὕτω πάλιν τοῦτο μέγα μυστήριον, τοῖς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένοις παρεζευγμένον, ὡς ἐν σκιᾷ καὶ αἰνίγμασιν. ἤκουσε γὰρ, φησὶν, Ἰοθὸρ, ὁ ἱερεὺς Μαδιάμ, ὁ γαμ- C βρὸς Μωσῆ, πάντα ὅσα ἐποίησε Κύριος Ἰσραὴλ τῷ ἑαυτοῦ λαῷ. ἐξήγαγε γὰρ Κύριος τὸν Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου. ἔλαβε δὲ καὶ Ἰοθὸρ ὁ γαμβρὸς Μωσέως Σεπφώραν τὴν γυναῖκα Μωσῆ μετὰ τὴν ἄφεσιν αὐτῆς, καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτῆς, ὄνομα τῷ ἑνὶ Γερσάμ, λέγων, πάροικος ἤμην ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δευτέρου Ἐλιεζὲρ, λέγων, ὁ γὰρ Θεὸς τοῦ πατρός μου βοηθός μου, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς Φαραώ. καὶ ἦλθεν Ἰοθὸρ ὁ γαμβρὸς Μωσῆ, καὶ D οἱ υἱοὶ καὶ ἡ γυνὴ πρὸς Μωσῆν εἰς τὴν ἔρημον, οὗ παρενέβαλεν ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ. ἀνηγγέλη δὲ Μωσῆ λέγοντες, ἰδοὺ ὁ γαμβρός σου Ἰοθὸρ παραγίνεται πρὸς σὲ, καὶ ἡ γυνὴ καὶ οἱ δύο υἱοί σου μετ' αὐτοῦ. ἐξῆλθε δὲ Μωσῆς εἰς συνάντησιν τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ Ἰοθὸρ, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κατεφίλησεν αὐτὸν, καὶ ἠσπάσαντο ἀλλήλους, καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν σκηνήν· καὶ διηγήσατο Μωσῆς τῷ γαμβρῷ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Κύριος τῷ Φαραὼ καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἕνεκα τοῦ E Ἰσραὴλ, καὶ πάντα τὸν μόχθον τὸν γενόμενον αὐτοῖς ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὅτι ἐξείλετο αὐτοὺς Κύριος ἐκ χειρὸς Φαραὼ, καὶ ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων. ἐξέστη δὲ ὁ Ἰοθὸρ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς οἷς ἐποίησεν αὐτοῖς Κύριος, ὅτι ἐξείλετο αὐτοὺς Κύριος ἐκ χειρὸς Αἰγυπτίων καὶ ἐκ χειρὸς Φαραώ. καὶ εἶπεν Ἰοθόρ· εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἐξείλετο τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἐκ χειρὸς Φαραώ. νῦν ἔγνων ὅτι μέγας Κύριος

A παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς ἕνεκεν τούτου ὅτι ἐπέθεντο αὐτοῖς. καὶ ἔλαβεν Ἰοθὸρ γαμβρὸς Μωσῆ ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας τῷ Θεῷ. παρεγένετο δὲ Ἀαρὼν καὶ πάντες οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραὴλ συμφαγεῖν ἄρτον μετὰ τοῦ γαμβροῦ Μωσέως ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν ἐπαύριον συνεκάθισε Μωσῆς κρίνειν τὸν λαόν· παρειστήκει δὲ ὁ λαὸς πᾶς Μωσῆ ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ἑσπέρας. ἰδὼν δὲ Ἰοθὸρ πάντα ὅσα ἐποίησε τῷ λαῷ, λέγει· τί τοῦτο ὃ σὺ ποιεῖς τῷ λαῷ; διὰ τί σὺ κάθησαι μόνος, πᾶς B δὲ ὁ λαὸς παρέστηκέ σοι ἀπὸ πρωῒ ἕως δείλης; καὶ λέγει Μωσῆς τῷ γαμβρῷ, ὅτι παραγίνεται ὁ λαὸς πρὸς μὲ ἐκζητῆσαι κρίσιν παρὰ Θεοῦ. ὅταν γὰρ γένηται αὐτοῖς ἀντιλογία καὶ ἔλθωσι πρὸς μὲ, διακρίνω ἕκαστον, καὶ συμβιβάζω αὐτοὺς τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ. εἶπε δὲ ὁ γαμβρὸς Μωσῆ πρὸς αὐτὸν, οὐκ ὀρθῶς σὺ ποιεῖς τὸ ῥῆμα τοῦτο, οὐ δυνήσῃ σὺ ποιεῖν μόνος. νῦν δὲ ἄκουσόν μου, καὶ συμβουλεύσω σοι, καὶ ἔσται ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ. γίνου σὺ τῷ λαῷ τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ἀνοίσεις τοὺς λόγους αὐτῶν πρὸς τὸν C Θεὸν, καὶ διαμαρτύρῃ αὐτοῖς τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ, καὶ σημανεῖς αὐτοῖς τὰς ὁδοὺς ἐν αἷς πορεύσονται ἐν αὐταῖς, καὶ τὰ ἔργα ἃ ποιήσουσι, καὶ σὺ σεαυτῷ σκέψαι ἀπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἄνδρας, φησὶ, δυνατοὺς, καὶ ἔκρινον τὸν λαόν, καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν· ἤκουσε δὲ, φησὶ, Μωσῆς τῆς φωνῆς τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ὅσα αὐτῷ εἶπεν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἴθι δή μοι πάλιν, καὶ ἀνὰ μέρος ἕκαστα διαλαβὼν, διασάφει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἦ οὐκ εἶναι D φῂς ἀλλότριόν τε καὶ ἐξ ἐθνῶν τὸν Μαδιανίτην; οὐ γάρ που ῥίζης τῆς Ἀβραὰμ ἐξέφυ. ἦν δὲ καὶ ἑτέρως ἱερουργός τε καὶ λάτρις τῆς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ νενομισμένης ἐπὶ τῆς γῆς ἐθελοθρησκείας. προσεκύνουν μὲν γὰρ ὡς πολὺς ἔχει λόγος, ᾤοντό τε αὐτοὶ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς, ὑψίστῳ Θεῷ καθάπερ ἀμέλει καὶ Μελχισεδὲκ, προσεδέχοντο δὲ καὶ ἑτέρους τάχα που Θεοὺς, ἐναριθμοῦντες αὐτῷ τὰ ἐξαίρετα τῶν κτισμάτων, γῆν τε καὶ οὐρανὸν, Ἥλιον καὶ Σελήνην, καὶ τὰ E τῶν ἄστρων ἐπισημότερα. καὶ πλημμέλημα μὲν ἀρχαῖον ἡ ἐπὶ τῷδε καταφθορὰ καὶ πλάνησις, ἥκει δὲ καὶ εἰς δεῦρο καὶ παρατείνεται. φρονοῦσι γὰρ ὧδε παραληροῦντες ἔτι τῶν ἐν τῇ Φοινίκῃ καὶ Παλαιστίνῃ τινὲς, οἳ σφᾶς μὲν αὐτοὺς θεοσεβεῖς ὀνομάζουσιν, εἶναι δέ τινα θρησκείας διαστείχουσι μέσην, οὔτε τοῖς Ἰουδαίων ἔθεσι

A ſuper omnes Deos; propter hoc, quod ſuperbè egerunt eis. Et accepit Iethro ſocer Moyſi holocauſta & victimas Deo: venit autem & Aaron, & omnes ſeniores Iſraël ad comedendum panem cum ſocero Moyſi coram Deo. Et factum eſt poſt craſtinum conſedit Moyſes ad iudicandum populum; aſſiſtebat autem omnis populus Moyſi à mane vſque ad veſperum. Videns autem Iethro omnia, quæcunque faciebat populo, inquit, Quid hoc tu facis populo? cur tu ſedes B ſolus, & omnis populus aſtat tibi à mane vſque ad veſperam? Et dicit Moyſes ſocero ſuo, Quia venit ad me populus quærere iudicium à Deo: quando enim fuerit eis controuerſia, & venerint ad me, iudico inter ſingulos, & doceo illos mandata Dei, & legem eius. Dixit autem ſocer Moyſi ad eum, Non rectè facis verbum hoc; corruptione conſumeris intolerabili & tu & omnis populus hic, qui eſt tecum: graue tibi verbum hoc, non poteris tu facere ſolus. Nunc igitur audi me, & conſilium tibi dabo. C Eſto tu populo in iis, quæ ad Deum, & referes ſermones eorum ad Deum, & teſtificare eis præcepta Dei, & legem eius, & oſtendes eis vias, in quibus ambulent in ipſis, & opera, quæ facient. Et tu tibi prouide ab omni populo viros, inquit, potentes, & iudicabant populum.] Et quibuſdam interiectis, iterùm, [Audiuit autem, inquit, Moyſes vocem ſoceri ſui, & fecit quæcunque dixerat ipſi.] Pallad. Perge igitur mihi rurſus, & ſingulis ſeorſim diſtributis per partes D explica. Cyrill. Nónne exterum eſſe fateris, & ex gentibus hominem Madianitam? neque enim eſt ex Abraham ſtirpe progenitus: erat etiam alioqui religionis eius, quæ per orbem terrarum erat eo tempore peruulgata, ſacerdos, & cultor. Venerabantur enim, vt eſt multorũ ſermone celebratum, & ipſi per ſe putabant, Deum altiſſimum, vt etiam profectò Melchiſedech; alios quoque Deos recipiebant, & in Deorum numerum vnà cum illo referebant eximias creaturas, terram dico & cæ- E lum, ſolem & lunam, & aſtra inſigniora; atque eiuſmodi hac in re labes & error vetus quidem vitium fuit, ſed quod vſque ad noſtra tempora peruenerit, atq; peruaſerit: ſic enim adhuc quidam in Phœnice & Palæſtina deſipientes ſentiunt, qui, cum ſe ipſi religioſos appellent viam tamen mediam religionis ingrediuntur, neque Iudæorum moribus

omnino, neque gentilium addicti, inter vtroſque autem quodammodo iactati atque diſſecti. Iſraëlitas autem olim, cùm ad eundem modum ſentire cœpiſſent, Helias propheta obiurgauit his verbis: [Quouſque claudicatis ambobus poplitibus? aut Baal, Baal, aut Deo, Deo.] Veriſimile igitur eſt, Iethro quoque eiuſmodi aliquam ſequutũ eſſe religionis formam: qui poſteaquam cognouit, quæ à Deo profecta fuiſſent ad ſalutem Iſraëlitis præſtandam, magnificis atque admirabilibus narrationibus illectus, cùm domo tota, ac genere toto ad Moyſen venit. Is, cùm libenter eum aſpexiſſet, excepit, inque ſuum tabernaculum induxit, expoſuitque accuratiùs illa diuinæ virtutis præclara geſta, admirandaque facta, quæ vim ſermonis omnem ſuperarent. Vocatur igitur à falſa ſententia ad eam, quæ ad Deum ducit, errantium turba, gentiles, inquam: ac primum quidem ex eo quod nonnihil de Deo inaudierunt, deinde ipſi per ſe ſponte quodammodo ad Dei legem, id eſt, ad inſtitutionem ſacrarum literarum accurrunt. Itaque & ad primum tabernaculum properant; introducẽdi namque vim lex habet: deinde vetuſtioribus illis narrationibus perſuaſi, in eam denique ſententiam veniunt, vt credant vnum eſſe ac ſolum Deum, illique oblationes dicari oportere. Moyſi namque narratione audita, Madianites ille, [Nunc, inquit, cognoui quod magnus Dominus ſuper omnes Deos; propterea quod ſuperbè egerunt contra eos. Et accepit Iethro ſocer Moyſi holocauſta, & victimas Deo.] Eſt ergo quidam elementarius magiſter, & ad primos aditus veræ de Deo cognitionis nos adducit Moyſes, id eſt, illa vetuſtiorum literarum ſacrarum catecheſis & introductio. PALLADIVS. Certum eſt. CYRILLVS. Perfectos autem reddit Chriſtus eos, qui per Legem leuiùs imbuti ſunt; cùm autem legem dico, rurſus teſtamentum vetus intellige. Itaque erga Iethro ſolis de Deo narrationibus eſt vſus Moyſes, in eamque iam illum ſententiam traduxit, vt diſertis verbis fateretur nõ eſſe alterum Deum, ſed ſolum eum, qui vnus & natura, & verè Deus ſit. Hæc autem prima eſt catechumenorum fides à multorum Deorum opinione diſcedere, & vnum illum, verè & natura Deum amplexari. Aaron vero ipſum Iethro menſa dignatur, &

3 Reg. 18.

Exod. 18.

A καθαρῶς, οὔτε τοῖς Ἑλλήνων προσκείμενοι· εἰς ἄμφω δὲ ὥσπερ διαῤῥιπτούμενοι καὶ μεμερισμένοι. ἐλοιδόρει δέ ποτε τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ τὸ ὧδε φρονεῖν, ὁ προφήτης Ἠλίας ἐπιτιμᾷ λέγων. ἕως πότε χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις; ὁ Βάαλ, Βάαλ, ἢ τῷ Θεῷ, Θεῷ. ἦν οὖν ἄρα καὶ Ἰοθὸρ τοιουτονί τινα κατὰ τὸ εἰκὸς θρησκείας διέπων τρόπον. ὃς ἐπειδήπερ ἔγνω τὰ παρὰ Θεοῦ γεγονότα πρὸς σωτηρίαν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, σεπτοῖς καὶ ἀξιαγάστοις διηγήμασι καταχηλούμενος,

B πανοικί τε καὶ πανγενεὶ πρὸς τὸν ἱερὸν ἀφικνεῖται Μωσέα, ὃς ἐπείπερ εἶδεν, ἀσμένως εἰσεδέξατό τε καὶ εἰσκεκόμικεν εἰς ἰδίαν σκηνήν. ἀφηγεῖται δὲ ἀκριβέστερον τὰ διὰ τῆς θείας ἰσχύος εὖ μάλα κατορθώματα. καὶ τὰ πάντως ἐπέκεινα λόγου τερατουργήματα. καλεῖται γὰρ εἰς μετάγνωσιν τὴν ὡς πρὸς Θεὸν, ἡ τῶν πλανωμένων πληθὺς, φημὶ δὴ τὰ ἔθνη, ἐν πρώτοις μὲν ἐκ παρακουσμάτων ὧν ἄν τις ποιοῖτο περὶ Θεοῦ, εἶθ' οὕτως, αὐτὰ δι' ἑαυ-

C τῶν, πρὸς τὸν θεῖον ὥσπερ αὐτομολοῦντα νόμον, τουτέστι, τὴν διὰ γράμματος ἱεροῦ κατήχησιν. ὥστε καὶ εἰς τὴν πρώτην εἰστρέχει σκηνήν. Εἰσαγωγικὸς γὰρ ὁ νόμος. εἶτα τοῖς ἀρχαιοτέροις διηγήμασιν ἀναπεπεισμένα, μεταχωρεῖ καὶ εἰς τὸ φρονεῖν ἑλέσθαι λοιπὸν, ὅτι δὴ Θεὸς εἷς τε ἐστὶ καὶ μόνος, καὶ μὴν καὶ εἰς τὸ χρῆναι καρποφορεῖν αὐτῷ. τὴν γάρ τοι Μωσέως διήγησιν ἀκηκοὼς ὁ Μαδιηναῖος, νῦν ἔγνων, φησὶν, ὅτι μέγας Κύριος παρὰ πάντας τοὺς Θεούς. ἕνεκεν

D τούτου ὅτι ἐπέθεντο αὐτοῖς. καὶ ἔλαβεν Ἰοθὸρ ὁ γαμβρὸς Μωσῆ, ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας τῷ Κυρίῳ. στοιχειωτὴς οὖν ἄρα, καὶ εἰς πρώτας εἰσβολὰς ἡμᾶς τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἀποφέρει Μωσῆς, τουτέστιν, ἡ διὰ τῶν ἀρχαιοτέρων γραμμάτων κατήχησις εἰσαγωγική. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄραρεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τελειοῖ δὲ Χριστὸς τοὺς διὰ νόμου κατηχουμένους. νόμον δὲ εἰ λέγοιμι πάλιν, διαθήκην ἐννόει τὴν παλαιάν. καὶ γοῦν πρὸς μὲν τὸν Ἰο-

E θὸρ, μόνοις ἐχρῆτο τοῖς περὶ Θεοῦ διηγήμασιν ὁ Μωσῆς. γνώμης τε εἰς τοῦτο μεθίστη λοιπὸν, ὡς διαῤῥήδην ὁμολογεῖν οὐκ εἶναι Θεὸν ἕτερον, πλὴν ὅτι μόνος ὁ εἷς, ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς. πίστις δὲ αὕτη κατηχουμένων ἡ πρώτη, τὸ τῆς πολυθέου δόξης ἀπαλλάττεσθαί φημι, καὶ τὸν ἀληθῶς ἕνα τε καὶ φύσει παραδέχεσθαι Θεόν. Ἀαρὼν δὲ τὸν Ἰοθὸρ καὶ τραπέζης ἠξίου, καὶ

A εἰς ἄρτου βρῶσιν ἐκάλει. παραγέγονε γὰρ, φησὶν, Ἀαρὼν καὶ πάντες οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραὴλ, συμφαγεῖν ἄρτον μετὰ τοῦ γαμβροῦ Μωσῆ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. τελειοῖ γὰρ ἡμᾶς ἄρτῳ τῷ ζῶντι Χριστὸς, ὁ ἀληθέστερος Ἀαρών· τελειοῖ δὲ οὐ μόνον τοὺς ἐξ ἐθνῶν, ἀναμὶξ δὲ μᾶλλον τοὺς ἐξειλεγμένους ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ὧν ἂν εἶεν τύπος οἱ πρεσβύτεροι. ἔμφασιν δὲ πρὸς ἁγιασμὸν οὐ μετρίαν ἔχει, τὸ ὡς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὸν ἄρτον χρῆναι φαγεῖν. τί γὰρ B οὕτως ἐν ὄψει Θεοῦ, ὡς μυστικὴ τράπεζα, καὶ θυσία, καὶ οἱ ταύτης μέτοχοι; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι διὰ Χριστοῦ τελειούμενοι, καὶ τῆς ἐν νόμῳ παιδαγωγίας πρὸς ἀμείνω σύνεσιν ἀναθρώσκομεν, ἀπονητὶ δὲ ὀψόμεθα σαφῆ τοῦ πράγματος εἰκόνα δεχόμενοι, Μωσέα τε καὶ Ἰοθόρ. Μωσῆς μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος ἐκάθητο κρίνων, φησὶ, παρειστήκει δὲ αὐτῷ πᾶς ὁ λαὸς ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. εἰσηγεῖται δὲ γνώμην Ἰοθόρ. ἣν τετίμηκε Μωσῆς, ἄριστά τε ἔχειν ἐννενοηκὼς C προσεδέξατο. ἤκουσε γὰρ, φησὶ, Μωσῆς τῆς φωνῆς τοῦ γαμβροῦ, καὶ ἐποίησεν ὅσα αὐτῷ εἶπεν. ἢ γὰρ οὐχὶ πάντῃ τε καὶ πάντως ὁ τὴν ἀμείνω βουλὴν καὶ γνώμην οἷός τε λέγειν, νοοῖτ' ἂν ὑπάρχειν καὶ ἐν συνέσει προφερέστερος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι δὲ ἀμείνων καὶ ἐπέκεινα πολὺ τῆς ἐν νόμῳ κατηχήσεως, ἡ διὰ Χριστοῦ τελείωσις, εἰς γνῶσιν ἡμᾶς ὑπερφέρουσα τὴν ἀσυγκρίτως ὑπερκειμένην, ἐνδείξειεν ἂν εὐκόλως D ὁ ἱερώτατος Παῦλος, διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ, καθά φησιν αὐτὸς, τὰ ἐν νόμῳ κέρδη προθυμότατα ζημιούμενος, σκύβαλά τε εἶναι νομίζων, ἵνα Χριστὸν κερδήσῃ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς μόνα τεθηπότας ἔτι τὰ διὰ Μωσέως, οὐ προσιεμένους δὲ τὴν διὰ Χριστοῦ τελείωσιν, ὁ προφήτης ἔφασκεν Ἱερεμίας. πῶς ἐρεῖτε ὅτι σοφοί ἐσμεν ἡμεῖς, καὶ νόμος Κυρίου ἐστὶ μεθ' ἡμῶν. εἰς μάτην ἐγενήθη σχοῖνος ψευδὴς γραμματεῦσιν. ᾐσχύνθησαν σοφοὶ, E ἐπτοήθησαν καὶ ἑάλωσαν. σοφία τίς ἐστιν ἐν αὐτοῖς, ὅτι τὸν λόγον Κυρίου ἀπεδοκίμασαν· ἡμῖν δὲ τοῖς τὸν σωτήριον οὐκ ἀποδοκιμάζουσι λόγον, προσιέμεθα γὰρ ἀσμένως τὰ διὰ Χριστοῦ κηρύγματα, γέγονεν αὐτὸς σοφία παρὰ Θεοῦ· πεπλεονεκτήκαμεν οὖν ἄρα καὶ κατὰ σύνεσιν τοὺς ἐν νόμῳ, καὶ εἰ τοῖς κατὰ νόμον διηγήμασιν

ad panem edendum inuitat. [Venit enim, inquit, Aaron, & omnes ſeniores Iſraël ad comedendum panem cum ſocero Moyſi coram Deo:] perfectos enim efficit nos pane viuenti Chriſtus, verior Aaron, & perfectos reddit non gentiles tātùm, ſed eos potius promiſcuè, qui de genere Iſraël electi ſunt, quorum figurā tenent illi ſeniores. Nec verò paruam ſignificationē ſanctificationis præ ſe fert illud, quod tanquam in conſpectu Dei panem manducare oporteat: quid enim adeo ſub Dei oculis, atque conſpectu, quàm myſtica menſa, & hoſtia, quique eius participes ſiūt? PALLAD. Rectè ais. CYR. Iam verò nos, qui perficimur in Chriſto, ad ampliorem ſapiētiam, quam quæ per Legis inſtitutionem acquirebatur, peruenire, id certè nullo labore videbimus, ſi eius rei perſpicuam imaginem acceperimus Moyſen & Iethro: [Moyſes namque ſedebat, inquit, iudicans, aſtabat autem illi vniuerſus populus à mane vſque ad veſperam.] Auctor autem eſt Iethro illius ſententiæ, quam ſequutus eſt Moyſes: & cùm optimam eſſe intelligeret, amplexus eſt. [Audiuit enim, inquit, Moyſes vocem ſoceri ſui, & fecit quæcunque ſibi dixit.] Quid enim? qui melius conſilium dare, melioremque ſententiam dicere potuerit, is non vſquequaque prudentia præſtare putandus eſt? PAL. Aſſentior. CYRILL. Hanc verò per Chriſtum perfectionem illa Legis inſtitutione præſtantiorem eſſe, longéque excellentiorem, vt quæ ad eam nos cognitionem attollat, quæ ſit longe ſuperior; id verò facilè beatiſſimus Paulus oſtendit, qui propter eminētem ſcientiam Chriſti, vt ipſe ait, eorum, quæ in lege lucra erant, libentiſſimè iacturam facit, & ſtercora arbitratur, vt Chriſtum lucrifaciat. Atque aduerſus eos quidem, qui ſola, quæ per Moyſen tradita ſunt, adhuc magna putarent; perfectionémque eam, quæ acquiritur per Chriſti doctrinam, repudiarēt; dicebat propheta Hieremias. [Quomodo dicetis, quod ſapiētes ſumus nos, & Dei lex nobiſcum? fruſtra factus eſt iuncus mendax Scribis: confuſi ſunt ſapientes, præterriti ſunt, & capti ſunt; ſapientia quæ eſt in ipſis, quia verbum Domini reprobauerunt.] Nobis verò, qui ſalutare verbum non reprobamus (libenter enim amplectimur Chriſti prædicationem, factus eſt ipſe ſapientia à Deo. Iis igitur, qui ſunt in lege, etiam prudentiæ nomine ſuperiores

Exod. 18

Philip. 3

Hier. 8

ſumus : & qui Legis ſermonibus imbuimur, poſteaquam comedimus panem in conſpectu Dei, meliora tum ſentire, tum loqui didicimus. Eſt enim auctor ſententiæ Iethro, Moyſes obtemperat. Nec verò abſurde Iethro quidem gentilium perſonam ſuſtinet, Moyſes autem eorum, qui ſunt ex lege. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILLVS. Ergo illa, quæ per Chriſtum tribuitur, perfectio, & eius ſacramentorum virtus, tum ſapientes nos efficit, tum vero morte fortiores oſtendit, occultum illum ac ſpiritualem Amalech, Satanam, inquam, expugnans. Et rectè

Pſal. 59. » admodum ille Pſaltes aiebat, [Quo- » niam in Deo faciemus virtutem ; & » ipſe ad nihilum deducet tribulantes » nos :] de nobis item, qui fidei ſplendore ſumus ornati, dicebat ad Deum

Pſal. 88. » voce conuerſa, [Quoniam gloria vir- » tutis eorum tu es, & in nomine tuo » exultabunt tota die.] Exultamus enim in Chriſto, cum ſaluamur, & ipſum habemus, vt eſt apud Scriptu-

Pſalm 5. » ras, [Scutum bonæ voluntatis :] cuius rei nobis figura eſſe rurſus poteſt, atque imago perſpicua, quod in extremo ſecundi Regnorum libri

2. Reg. 24. » ſcriptum eſt : ea verba ſic habent, [Et » ſurrexit Dauid mane, & ſermo Do- » mini factus eſt ad Gad prophetam, » videntem Dauid, dicens, Hæc dicit » Dominus, Tria ego dicam contra te, » Dauid ; elige vnum ex ipſis, & fa- » ciam tibi. Et venit Gad ad Dauid, & » nunciauit & dixit ei, dicẽs, Elige tibi vt » fiant, vel vt veniant tibi tres anni famis » ſuper terram tuam ; vel tres menſes fu- » gias tu de facie inimicorum tuorum, » & ipſi perſequantur te : vel vt fiat » tribus diebus mors in terra tua. Nunc » igitur delibera & vide, quod verbum » reſpondeam ei, qui miſit me. Et dixit » Dauid ad Gad, Arcta ſunt mihi vn- » dique valde hæc tria : incidam igitur » in manus Domini, quia multæ miſe- » rationes eius nimis ; in manus autem » hominum non incidam. Et elegit ſibi » Dauid mortem : erant autem dies » meſſis tritici, & dedit Dominus mor- » tem in Iſraël à mane vſque ad horam » prandii : & cœpit ruina in populo, » & mortui ſunt de populo à Dan vſ- » que Berſabee ſeptuaginta millia viro- » rum : & extendit Angelus Dei manum » ſuam in Hieruſalem, vt diſperderet » eam : & miſertus eſt Dominus ſuper

A κατηχούμενοι, φαγόντες τὸν ἄρτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τὰ ἀμείνω καὶ λαλεῖν καὶ φρονεῖν πεπαιδεύμεθα. γνωμοδοτεῖ γὰρ Ἰοθὸρ, καὶ ἐπακούει Μωσῆς. εἴη δ' ἂν εἰκότως πρόσωπον μὲν ὡς ἀπὸ τῶν ἐξ ἐθνῶν Ἰοθὸρ, Μωσῆς δὲ τῶν κατὰ νόμον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἡ διὰ Χριστοῦ τελείωσις, καὶ τῶν κατ' αὐτὸν μυστηρίων ἡ δύναμις, καὶ σοφοὺς ἡμᾶς ἀποτελεῖ, καὶ θανάτου κρείττονας ὁρᾶσθαι ποιεῖ, τὸν κεκρυμμένον

B τε καὶ νοητὸν Ἀμαλὴκ καταστρέφουσα, τουτέστι, τὸν Σατανᾶν. καὶ ὀρθῶς γε λίαν ὁ ψάλλων ἔφασκεν· ὅτι ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν, καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς. ἡμῶν δὲ δὴ πέρι τῶν ἐν πίστει λελαμπρυσμένων, διεφώνει πάλιν ὡς πρὸς αὐτόν· ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν σὺ εἶ, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν. καυχώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ σωζόμενοι, καὶ αὐτὸν ἔχοντες ὅπλον εὐδοκίας, κατὰ τὰς γραφάς. Τούτου δὲ

C αὖ τύπος ἡμῖν καὶ εἰκὼν ἐναργὴς ἂν γένοιτο πάλιν, ὃ ἐν τῷ τέλει τῆς δευτέρας τῶν βασιλειῶν γεγραμμένον. ἔχει δὲ οὕτως. καὶ ἀνέστη Δαβὶδ πρωΐ, καὶ λόγος Κυρίου ἐγένετο πρὸς Γὰδ τὸν προφήτην τὸν ὁρῶντα πρὸς Δαβὶδ· λέγων, πορεύθητι καὶ λάλησον πρὸς Δαβὶδ, λέγων· τάδε λέγει Κύριος. τρία ἐγὼ ἐρῶ ἐπὶ σὲ, ἔκλεξαι σεαυτῷ ἓν ἐξ αὐτῶν, καὶ ποιήσω σοι. καὶ εἰσῆλθε Γὰδ πρὸς Δαβὶδ, καὶ ἀπήγγειλε, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἔκλεξαι σεαυτῷ γενέσθαι, ἢ ἔλθῃ σοι τρία ἔτη λιμὸς ἐν τῇ

D γῇ σου, ἢ τρεῖς μῆνας φεύγειν σε ἔμπροσθεν τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ ἔσονται καταδιώκειν σε. ἢ τρεῖς ἡμέρας γενέσθαι θάνατον ἐν τῇ γῇ σου. νῦν οὖν γνῶθι καὶ ἴδε τί ἀποκριθῶ τῷ ἀποστείλαντί με ῥῆμα. καὶ εἶπε Δαβὶδ πρὸς Γάδ. στενά μοι πάντοθεν σφόδρα ἐστὶ καὶ τὰ τρία, ἐμπεσοῦμαι δὴ εἰς χεῖρας Κυρίου, ὅτι πολλοὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ σφόδρα. εἰς δὲ χεῖρας ἀνθρώπων οὐ

E μὴ ἐμπέσω. καὶ ἐξελέξατο ἑαυτῷ Δαβὶδ τὸν θάνατον· ἦσαν δὲ αἱ ἡμέραι θερισμοῦ πυρῶν, καὶ ἔδωκε Κύριος θάνατον ἐν Ἰσραὴλ ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ὥρας ἀρίστου, καὶ ἤρξατο ἡ θραῦσις ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἀπέθανεν ἐκ τοῦ λαοῦ Κυρίου ἀπὸ Δὰν καὶ ἕως Βερσαβεὲ, ἑβδομήκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν, καὶ ἐξέτεινεν ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ τοῦ διαφθεῖραι αὐτὴν, καὶ παρεκλήθη Κύριος ἐπὶ τῇ

κακίᾳ, καὶ εἶπε τῷ ἀγγέλῳ τῷ διαφθείροντι A ἐν τῷ λαῷ. ἱκανόν, ἄνες τὴν χεῖρά σου, καὶ ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἦν ἑστὼς παρὰ τῇ ἅλῳ Ορνᾶ τοῦ Ιεβουσαίου. καὶ εἶπε Δαβὶδ πρὸς Κύριον, ἐν τῷ ἰδεῖν αὐτὸν τὸν ἄγγελον τὸν τύπτοντα ἐν τῷ λαῷ, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὁ ποιμήν, ἐγὼ ἡμάρτηκα, καὶ ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἐκακοποίησα· καὶ οὗτοι τὰ πρόβατα τί ἐποίησαν; γενέσθω δὴ ἡ χείρ σου ἐν ἐμοί, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου· καὶ ἦλθε Γὰδ πρὸς Δαβὶδ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ εἶπεν αὐτῷ ἀνάβηθι, καὶ στῆσον τῷ B Κυρίῳ θυσιαστήριον ἐν τῇ ἅλῳ Ορνᾶ τοῦ Ιεβουσαίου. καὶ ἀνέβη Δαβὶδ κατὰ τὸ ῥῆμα Γὰδ τοῦ προφήτου, ὃν τρόπον ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος. καὶ διέκυψεν Ορνᾶ, καὶ εἶδε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, παραπορευομένους ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ἐξῆλθεν Ορνᾶ, καὶ προσεκύνησε τῷ βασιλεῖ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ εἶπεν Ορνᾶ, τί ὅτι ἦλθεν ὁ Κύριός μου ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν δοῦλον αὐτοῦ. καὶ εἶπε Δαβὶδ, κτήσασθαι παρὰ σοῦ τὸν ἅλω τοῦ οἰκοδομῆσαι θυσιαστήριον τῷ C Κυρίῳ, καὶ συσχεθῇ ἡ θραῦσις ἐπάνωθεν τοῦ λαοῦ. καὶ εἶπεν Ορνᾶ πρὸς Δαβὶδ, λαβέτω καὶ ἀνενεγκάτω ὁ Κύριός μου ὁ βασιλεὺς τῷ Κυρίῳ, τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. ἰδοὺ οἱ βόες εἰς ὁλοκαύτωμα, καὶ οἱ τροχοὶ καὶ τὰ σκεύη τῶν βοῶν εἰς ξύλα. τὰ πάντα ἔδωκεν Ορνᾶ τῷ βασιλεῖ. καὶ εἶπεν Ορνᾶ πρὸς τὸν βασιλέα, Κύριος ὁ Θεός σου εὐλογήσαι σε. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ορνᾶν. οὐχί· ἀλλὰ κτώμενος κτήσομαι παρὰ σοῦ ἐν ἀλλάγματι. καὶ οὐκ ἀνοίσω Κυρίῳ τῷ Θεῷ D μου ὁλοκαύτωμα δωρεάν. καὶ ἐκτήσατο Δαβὶδ ἅλω, καὶ τοὺς βόας ἐν ἀργυρίῳ σίκλων πεντήκοντα, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ Δαβὶδ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ. καὶ ἀνήνεγκεν ὁλοκαυτώσεις, καὶ εἰρηνικάς. καὶ προσέθηκε Σαλομὼν εἰς τὸ θυσιαστήριον ἐπ' ἐσχάτων, ὅτι μικρὸν ἦν ἐν πρώτοις. καὶ ἐπήκουσε Κύριος τῇ γῇ, καὶ συνεσχέθη ἡ θραῦσις, ἐπάνωθεν Ισραήλ. ΠΑΛ. Καὶ τίς ἂν εἴη πάλιν ἔν γε δὴ τούτοις ὁ νοῦς, ὡς δυσέφικτον κομιδῇ τὸ θεώρημα; ΚΥΡ. Δυσέφικτον μὲν ὁμο- E λογουμένως, καὶ δυσάλωτον ἀληθῶς. πλὴν ἐκθετέον φημὶ τὴν τοῦ προκειμένου διάνοιαν, ὡς ἐν ὀλίγοις ὅτι μάλα συνενεγκών, καὶ περιστρέψας εἰς νοῦν ἀθρεῖ δὴ οὖν, ὦ Παλλάδιε, καθάπερ ἐν ἐσόπτρῳ καὶ ἐν ἰσχναῖς φαντασίαις τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ τῆς ἐφ' ἡμῖν οἰκονομίας τὸν τρόπον. ΠΑΛ. Οὐκοῦν δρῴης ἂν αὐτὸς ἄριστα τουτί,

malo : & dixit Angelo corrumpenti in populo, Sufficit nunc; remitte manum tuam : & Angelus Domini erat ſtans iuxta aream Orna Iebuſæi : & dixit Dauid ad Dominum, cùm vidiſſet ipſe Angelum cædentem in populo, & dixit, Ecce ego ſum paſtor; ego peccaui : & ego paſtor malè feci; & iſti oues quid fecerunt? fiat manus tua contra me, & contra domum patris mei. Et venit Gad ad Dauid in die illa, & dixit illi, Aſcende, & conſtitue altare in area Orna Iebuſæi. Et aſcendit Dauid iuxta verbum Gad prophetæ, quemadmodum præceperat ei Dominus : & inclinauit ſe Orna, & vidit regem & ſeruos eius pertranſeuntes ſupra ipſum : & egreſſus eſt Orna, & adorauit regem in faciem ſuam ſuper terram. & dixit Orna, cur venit Dominus meus rex ad ſeruum ſuum? & dixit Dauid, Vt emam à te aream, vt ædificem altare Domino; & ceſſet ruina à populo. Et dixit Orna ad Dauid, Accipiat, & offerat Dominus meus rex Domine, quod bonum eſt in oculis ſuis : ecce vituli in holocauſtum, & rotæ & inſtrumenta boum in ligna. Omnia dedit Orna regi. Et dixit Orna ad regem, Dominus Deus tuus benedicat tibi. Et dixit rex ad Ornam, Nequaquam; ſed emens emam à te pretio, & non offeram domino Deo meo holocauſtum gratis : & emit Dauid aream & boues argento, quinquaginta ſiclis; & ædificauit ibi Dauid altare Domino; & obtulit holocauſta & pacifica. Et auxit Salomon altare poſtea, quia exigùum erat prius; & exaudiuit Dominus terram, & cohibita eſt ruina ſuper Iſraël] PALLADIVS. Quiſnam in his verbis ſenſus ineſſe putandus eſt? nam difficilis eſt ſanè huius loci contemplatio. CYRILLVS. Difficilis planè, ac reuera eiuſmodi, vt ægre percipi poſſit : tamen illud dicam, propoſitæ ſcripturæ exteriorem quaſi ſenſum in pauca conferens, & ad interiorem intelligentiam transferens. Conſidera igitur, Palladi, tanquam in ſpeculo, ac tenuibus imaginibus Chriſti myſterium, ac noſtræ gubernationis rationem. PALLADIVS. Optime id ipſe præſtabis, Deo

Deo facultatem intelligendi ſuggerente. CYRILL. Audi itaque: iam enim ingrediar ad dicẽdum. Diuina factum eſt ira, vt mors Dei populum depaſceretur, atque ad horam vſque prandii, nemine prohibente inualeſceret exterminator: cùm verò iamiam immiſſurus eſſet manum in Hieroſolyma, prohibet illum Deus; conſpecto autem Angelo ſupplicauit Dauid ſe peccaſſe dicens: rectius porro eſſe ac iuſtius paſtorem ac ducem potius mortem obire quàm oues, quę nihil peccaſſent: ita Deo iubente, erigit altare in area Orna, quam ſimul cum bobus triturantibus emerat ſiclis quinquaginta: poſtea verò quam extruxit altare, hoſtias ſuper eo immolauit, holocauſtomata, inquam, & pacifica; ceſſauit cõſequenti tempore ruina, & illa prius grauis mors inhibita eſt. Adnotauit autem ſcriptura ſacra altare illud paruum ab initio fuiſſe, auctum verò poſtea à Salomone. Verumne igitur in his verbis quàm breuiſſimè propoſiti loci exteriorem ſenſum contineri fateris? PAL. Fateor, ſed quomodo clarior fieri poſſit eius loci intellectus, iam explana. CYRILL. An ignoras hominis naturam, quod inter omnes conuenit, in mortem atque interitum, quòd ſuum opificem ad iram concitauiſſet, in ipſo tanquam noſtri generis initio, id eſt, in Adam, præcipitem ruiſſe? qui cum diuinum ab initio mandatum contempſiſſet, audiuit,

Genes. 3. „ [Terra es, & in terram reuerteris.] PAL. Vera dicis. CYRILL. A mane igitur, hoc eſt, à primis huius ſæculi temporibus mors depaſta eſt eos, qui in terra erant; vſque ad horam prandii, hoc eſt, vſque ad menſæ tempus: vbi enim aduenit nobis ſanctæ menſæ tempus, nimirum illius in Christo, ac myſticæ, in qua pane veſcimur illo cælitus dato, atque vitali, quæ prius terribilis erat, cuique difficile obſiſti poterat, mors ceſſauit, Deo ad miſericordiam reuocato; cùm vix inhibitus eſſet exterminator: qui cùm vellet in eos quoque, qui in ſancta ciuitate habitarent, in ſpirituali nempe Hieruſalem, peſtiferam immittere manum, Deo ad miſericordiam flexo,

„ vix tandem cohibetur, [Remitte nunc,
„ inquit, ſat eſt.] Sancta porrò ciuitas Eccleſia eſt, cuius habitatores eos eſſe puto, qui pane illo viuenti perficiuntur ad ſanctificationem. Huius adeo auguſtæ & admirabilis ciuitatis etiam diui-

Psal. 86. „ nus ille Dauid meminit, dicens, [Glo-
„ rioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei:]

A τὸ συνιέναι δύναμιν χορηγοῦντος Θεοῦ. ΚΥΡ. Ἄκουε δή. βαδιοῦμαι γὰρ ἤδη ἐπὶ τὸ χρῆναι λέγειν. ἐκ θείας ὀργῆς κατενεμήθη θάνατος τὸν λαὸν Κυρίου, καὶ μέχρις ὥρας ἀρίστου, διακωλύοντος οὐδενὸς, ἴσχυσεν ὁ ὀλοθρευτής. μέλλοντα δὲ τὸν αὐτὸν ἐπαφεῖναι τὴν χεῖρα τοῖς ἱεροσολύμοις, ἀπείργει Θεός. τεθεαμένος δὲ τὸν ἄγγελον, ἐλιπάρει Κύριον Δαβὶδ λέγων πεπλημμεληκέναι ἑαυτόν. ἄμεινον δὲ εἶναι καὶ δικαιότερον

B τὸν ποιμένα καὶ ἡγούμενον ἐναποθανεῖν μᾶλλον, ἤπερ τὰ πρόβατα, διά τοι τὸ εἰδέναι μηδέν. εἶτα Θεοῦ σημαίνοντος, ἐγείρει θυσιαστήριον ἐν τῇ ἅλῳ Ὀρνᾶ, ἣν ἅμα τοῖς ἀλοῶσι βουσὶν ἐξωνήσατο σίκλων πεντήκοντα. ἐπειδὴ δὲ τὸ θεῖον αὐτῷ μάλα θυσιαστήριον διεδείματο, τὰς ἐπ' αὐτοῦ θυσίας ἐτέλει, ὁλοκαυτώματα καὶ εἰρηνικάς. ἔστη δὲ οὕτω λοιπὸν ἡ θραῦσις, καὶ ὁ πάλαι δεινὸς ἐνεκόπη θάνατος. ἐπισημαίνεται δὲ τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, ὅτι βραχὺ μὲν ἦν ἐν ἀρχαῖς τὸ

C θυσιαστήριον, προσέθηκέ γε μὴν ἐν ἐσχάτοις Σαλομὼν αὐτῷ. ἢ οὐκ εἶναι φὴς, ὡς ἔν γε βραχεῖ τὴν τοῦ προκειμένου προσβολὴν ἐν τούτοις; ΠΑΛ. Φημί. πῶς δ' ἂν γένοιτο σαφὴς ὁ νοῦς, ἤδη διατράνου. ΚΥΡ. Ἢ οὐκ οἶσθα, ὅτι κατώλισθεν ὁμολογουμένως εἰς θάνατον καὶ φθορὰν ἡ ἀνθρώπου φύσις; καταθήξασα πρὸς ὀργὰς τὸν δημιουργὸν, ὡς ἐν τῇ γένους ἡμῶν ἀπαρχῇ, τοῦτ' ἔστιν, Ἀδάμ; ὃς τὴν θείαν ἐν ἀρχαῖς ἠθέτησεν ἐντολὴν, ἀκήκοε δ' οὕτω, γῆ εἶ,

D καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ; ΠΑΛΛ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛ. Ἀπὸ πρωΐ τοιγαροῦν, τοῦτ' ἔστιν, ἐκ πρώτων τοῦ παρόντος αἰῶνος καιρῶν, κατενεμήθη θάνατος τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, μέχρις ὥρας ἀρίστου, τοῦτ' ἔστιν, ἕως καιροῦ τραπέζης. ὅτι γὰρ ἡμῖν ἐνέστη καιρὸς τῆς ἁγίας τραπέζης, δῆλον δὲ ὅτι τῆς ἐν Χριστῷ καὶ μυστικῆς, ἐφ' ᾗ τὸν ἄρτον ἐσθίομεν τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ζωοποιὸν, ὁ πάλαι δεινὸς καὶ δυσέμητος κατηργήθη θάνατος, παρακεκλημένου Θεοῦ. καὶ δεδυσώπηται μόλις ὁ ὀ-

E λοθρευτής, ὃς ἐπειδὴ ἤθελε καὶ τοῖς τὴν ἁγίαν οἰκοῦσι πόλιν, τὴν νοητὴν Ἱερουσαλὴμ, τὴν διαφθείρουσαν ἐπαφεῖναι χεῖρα, Θεοῦ παρακεκλημένου, τότε δὴ μόλις εἴργεται. ἄνες γὰρ νῦν, φησὶν, ἱκανὸν ἐστίν. ἁγία δὲ πόλις, ἡ ἐκκλησία, ἧς εἶεν ἂν οἰκήτορες οἱ διὰ ζῶντος ἄρτου, τελειούμενοι πρὸς ἁγιασμόν. τῆς οὕτω σεπτῆς καὶ ἀξιαγάστου πόλεως καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ διαμέμνηται λέγων. δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ἡ πόλις τοῦ

A Θεοδ. κατῴκησε γὰρ ἐν ἡμῖν Χριστὸς, ὅς ἐστι ζωὴ, καὶ ζωοποιός. τοιγάρτοι καὶ ἀποσοβεῖ Θεὸς τῶν ἡγιασμένων τὸν ὀλοθρευτὴν, ὡς οὐκέτι νικᾷν ὀφείλοντα μετὰ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ καιροῦ τῆς ἁγίας τραπέζης, ἣν ὁ τοῦ ἀρίστου καιρὸς ὑπαινίττεται. ἐξείλετο τοίνυν ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, ὡς ἐν προσώπῳ νοούμενος τοῦ Δαβίδ. ἐπειδὴ γὰρ ἐθεᾶτο δαπανῶντα τὸν θάνατον τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, παράκλητος γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν πατέρα. προσεκόμιζε γὰρ ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὑπετέθηκεν ἑκὼν τῷ θανάτῳ, δεδυσώπηκέ τε τὸν ὀλοθρευτὴν, ἑαυτοῦ λέγων εἶναι τὴν ἁμαρτίαν. οὐχ ὅτι πεποίηκε τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὰς γραφὰς, αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αἴρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη, καί τοι μὴ εἰδὼς ἁμαρτίαν. καὶ γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. χρῆναι δέ φησι, τὸν ποιμένα μᾶλλον ἢ τὰ πρόβατα παθεῖν. ὡς γὰρ ποιμὴν ἀγαθὸς, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τέθεικεν ὑπὲρ τῶν προβάτων. εἶτα κατὰ θείαν ὑπόμνησιν, ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, ἔνθα τὸν ἄγγελον τὸν ὀλοθρευτὴν ἀπεργακτοῦντα ἤδη καὶ ἑστηκότα τεθέαται· εἶδε γὰρ αὐτὸν παρὰ τὴν ἅλω, φησὶν, ἐκεῖ διαπήξας θυσιαστήριον, ὁλοκαυτώματα καὶ εἰρηνικὰς, θυσίαι δὲ τὴν κατὰ τὸν νόμον εἴδη τε καὶ τρόποι ζωτι, προσενήνοχε τῷ Θεῷ. καὶ διὰ μὲν τῆς ἅλω νοήσεις τὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν ἀφιγμένος, ἔστη τε λοιπὸν, καὶ κατηργήθη θάνατος, καὶ τὴν πάλαι δεινήν τε καὶ διαφθείρουσαν χεῖρα, συνέστελλεν ὁ ὀλοθρευτής. οἶκος γάρ ἐστι τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, τουτέστι Χριστοῦ. ἅλω δὲ εἶναί φαμεν, ὡς ἐξ ὁμοιώσεως καὶ εἰκόνος τὴν ἐκκλησίαν, ἐφ' ἣ δραγμάτων ἤγουν ἀσταχύων συλλέγονται δίκην, οἱ τῆς ἀπὸ κόσμου ζωῆς διὰ τοῦ λόγου τῶν ἁγίων καιρόμενοι θεριστῶν, τουτέστιν, ἀποστόλων τε καὶ εὐαγγελιστῶν, ἵνα καὶ εἰς τὰς ἄνω συγκομισθεῖεν αὐλὰς, καὶ καθάπερ εἰς ἀποθήκην δεσποτικὴν, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ, οἷά τις σῖτος εἰσφέροιντο καθαρὸς, κατὰ τὴν τῶν ἀχρειοτέρων καὶ περιττῶν ἀπόθεσιν πραγμάτων τε ἅμα καὶ φρονημάτων, ἅπερ ὡς ἐν εἴδει τῶν ἀχύρων νοεῖται. εἴρηται δή που παρὰ Χριστοῦ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις· οὐχὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν· ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει. καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ πάλιν. ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι.

habitauit enim in nobis Chriſtus, qui vita eſt, & vitam præſtat: quamobrem à ſanctificatis depellit Deus exterminatorem: neque enim vincere illi amplius licet, poſtquam ſanctæ illius menſæ tempus aduenit, quam prandii tempus latenter ſignificat. Eripuit ergo nos Chriſtus, qui in perſona Dauid intelligitur: nam poſteaquam vidit eos, qui in terra erant à morte conſumi, paracletus atque aduocatus eſt pro nobis ad patrem; obtulit namque ſeipſum pro nobis, & morti ſponte ſubiecit, cohibuitque exterminatorem, ſuum eſſe peccatum dicens; non quòd peccatum ipſe commiſerit, ſed quod iuxta Scripturas, [ipſe peccata noſtra portat, & pro nobis dolet, & inter ſceleratos reputatus eſt,] quamuis peccatum non noſſet [& factus eſt pro nobis maledictum,] æquius autem eſſe ait paſtorem, quàm oues pœnas luere: nam vt bonus paſtor animam ſuam poſuit pro ouibus. Deinde diuino admonitu beatus Dauid, vbi Angelum exterminatorē ceſſantem iam, & ſtātem conſpexit (vidit enim eum prope aream, inquit) ibi fixo altari, holocauſta & pacifica, (genera autem ea ſunt ex Legis præſcripto, ac modi hoſtiarum) obtulit Deo. Ac per aream intelliges Eccleſiam, ad quam cùm perueniſſet, ſtetit tandē, & deſtructa mors eſt; & illam prius violentam & deuaſtantem omnia manum contraxit exterminator; eſt enim illius vitæ, quæ ſuapte natura vita eſt, hoc eſt, Chriſti domus: aream verò dicimus Eccleſiam ex imagine quadam atque ſimilitudine, quòd in ea manipulorum ſpicarumque more colliguntur, qui à ſeculari vita ſanctorum meſſorum, hoc eſt, Apoſtolorum, Euangeliſtarumque prædicatione demetūtur, vt in illas ſuperas aulas comportentur, & tanquam in Dominicum horreum, in cæleſtem illam Hieruſalem veluti purgatum iam triticum inferantur, depoſitis inutilibus & ſuperuacuis non modò actionibus, ſed etiam animi ſenſibus, qui velut in imagine quadam palearum intelliguntur. Dictum eſt autem à Chriſto ſanctis Apoſtolis, [Nónne vos dicitis, quod adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? ecce dico vobis, Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quoniam albæ ſunt iam ad meſſem: & qui metit, mercedē accipit, & congregat fructum in vitam æternam:] & iterum, [Meſſis quidem multa, operarii autem pauci;

Eſai. 53. — Galat. 3. — Ioan. 4. — Matth. 9.

» rogate ergo dominum meſſis, vt mittat
» operarios in meſſem ſuam:] meſſem opinor, ſpiritualem, eorum qui crediturí erant, multitudinem appellauit: ſanctos verò meſſores eos dixit, qui diuinum
Hebr. 4. » verbũ in mente ac lingua habent, [quod
» viuum eſt, & efficax, & penetrabilius
» omni gladio ancipiti, & pertingit vſque
» ad diuiſionem animę ac ſpiritus, compa-
» gum quoque ac medullarum.] Areæ porro nomine, beatus quoque Baptiſta ſignificauit Eccleſiam, cùm de Chriſto
Luc. 3. » ſic dixit, Ego quidem aqua baptizo vos;
» venit autem fortior me, cuius non ſum
» dignus ſoluere corrigiam calceamento-
» rum: ipſe vos baptizabit in Spiritu ſan-
» cto & igni: cuius ventilabrum in manu
» ſua, & mundabit aream ſuam, & cõgre-
» gabit triticum ſuum in horreum, paleas
» autem comburet igni inextinguibili.] Hanc igitur ſpiritualem aream, Eccleſiam, inquã, emit Chriſtus quinquaginta ſiclis, hoc eſt, nõ exiguo pretio; ſe ipſum
Heb. 6. namque dedit pro ea; in eaque fixit altare: cumque idem eſſet ſacerdos, (factus namque eſt pontifex ſummus) idem victima, ſe ipſum obtulit, tanquam in ſpecie ac figura vituli triturantis, & factus eſt holocauſtum & hoſtia pacifica: ſolutus eſt enim ille medius paries per Chriſtum, & qui olim diſiuncti, ac ſegregati eramus peccati culpa, per ipſum, & in ipſo cum Deo & Patre coniungimur,
Ephes. 2. » antiquis illis inimicitiis extinctis: [ipſe
» eſt enim pax noſtra,] vt Scripturæ teſtãtur. PAL. Vitulum igitur triturantem intellecturi ſumus Chriſtum? quonam id modo tandem? CYR. An verò, Palladi, non vitulorum triturãtium nomine lex Moyſi diſcipulos ſanctos appellauit?
Deut. 25. » ſic enim per ænigma dixit, [Non alliga-
» bis os boui trituranti:] quòd ipſum cùm euidentiſſimè intellexiſſet beatus Pau-
1. Cor. 9. » lus, ait, [Nunquid de bobus cura eſt
» Deo? an propter nos vtique dicit? pro-
» pter nos enim ſcriptum eſt, Quoniam
» debet in ſpe arans arare, & triturans in
» ſpe participandi.] Vituli itaque ad imaginem illius primi, id eſt, Chriſti, ſancti quoque diſcipuli ſunt. Alia etiam ratione vitulus triturans eſt Chriſtus: per ipſum namque purgatio fit, & ſuperuacaneorum operum, diſtractionum, inquam, & mundanorum carnaliumque ſenſuum depoſitio, quæ ſunt vt paleæ quoque flammarum alimenta. Excitato autem altari, ſuper quod & pacifica victima, & holocauſtum imponeretur, ſublatum eſt præſens illud malum:

A δεήθητε οὖν τοῦ Κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ἵνα ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς θερισμὸν αὐτοῦ· θερισμὸν, οἶμαι, τὸν νοητὸν, τὸ τῶν μελλόντων πιστεύειν ὀνομάζων πλῆθος, ἁγίους δὲ θεριστὰς εἶναι λέγων, τοὺς εἰς νοῦν καὶ γλῶτταν τὸν θεῖον ἔχοντας λόγον· ὅς ἐστι ζῶν τε καὶ ἐναργὴς, καὶ τομώτατος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν. ὀνόματι δὲ τῆς ἅλω, καὶ ὁ μακάριος Βαπτιστὴς κατε-
B δήλου τὴν ἐκκλησίαν, ὧδέ που λέγων περὶ Χριστοῦ· ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. Ταύτην οὖν ἄρα τὴν ἅλω τὴν νοητὴν, φημὶ δὴ τὴν ἐκκλησίαν, ἐξεπρίατο Χριστὸς πεντήκοντα σίκλων,
C τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἐλαφρῶν τιμημάτων. ἑαυτὸν γὰρ δέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ ἔπηξεν ἐν αὐτῇ τὸ θυσιαστήριον. καὶ ἐπείπερ αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἱερουργὸς, γέγονε γὰρ ἀρχιερεὺς, καὶ αὐτὸς τὸ θῦμα προσκεκόμικεν ἑαυτὸν, ὡς ἐν εἴδει καὶ τύπῳ τοῦ ἀλοῶντος μόσχου, καὶ γέγονεν ὁλοκαύτωμα καὶ εἰρηνικὴ θυσία. λέλυται γὰρ τὸ μεσολαβοῦν ἐν Χριστῷ, καὶ οἱ πάλαι διεστηκότες τε καὶ ἀφωρισμένοι διὰ τὴν ἁμαρτίαν, συνδεδυόμεθα δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην
D καταλύσαντες ἔχθραν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς. ΠΑΛ. Μόσχον οὖν ἄρα νοήσομεν τὸν ἀλοῶντα Χριστόν; τίνα τρόπον φής; ΚΥΡ. Οὐ γὰρ, ὦ φιλότης, μόσχους ἡμῖν τοὺς ἀλοῶντας, ὁ διὰ Μωσέως νόμος τοὺς ἁγίους ὀνόμασε μαθητάς; ἔφη γὰρ αἰνιγματωδῶς· οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. ὃ δὴ καὶ μάλα σαφῶς ἐννενοηκὼς ὁ μακάριος Παῦλος, μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ· ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει, δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ὀφείλει ἐπ' ἐλπίδι ὁ ἀροτριῶν ἀ-
E ροτριᾶν, καὶ ἀλοῶν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μετέχειν. μόσχοι τοιγαροῦν, κατ' εἰκόνα τοῦ πρώτου, τοῦτ' ἔστι, Χριστοῦ, καὶ οἱ μακάριοι μαθηταί. μόσχος δὲ καὶ ἑτέρως ἀλοητὴς ὁ Χριστός. δι' αὐτοῦ γὰρ ἡ κάθαρσις, καὶ ἡ τῶν περιττῶν πραγμάτων ἀπόθεσις, περισπασμῶν τε, φημὶ, καὶ τῶν κατὰ τὸν κόσμον φροντισμάτων σαρκικῶν, ἃ καὶ φλογός εἰσι τροφὴ, καθάπερ καὶ τὸ ἄχυρον. ἐγηγερμένου δὲ τοῦ θυσιαστηρίου, ἐφ' ᾧ καὶ εἰρηνικὴ καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα, λέλυται τὸ λυποῦν·

ἐπήκουσε γὰρ Κύριος τῇ γῇ, καὶ συνεσχέθη ἡ θραῦσις. ἑαυτὸν γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἱερατευσαμένου τοῦ Χριστοῦ, κατηργήθη θάνατος, καὶ ἀνετράπη φθορά, ἕτοιμον ἤδη πως ταῖς ἁπάντων εὐχαῖς, ὑποσχόντος τὸ οὖς τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ. ἔτι γὰρ λαλοῦντός σου, φησίν, ἐρῶ, τί ἐστιν; τὸ δέ γε μικρὸν εἶναι τὸ ἐν ἀρχαῖς θυσιαστήριον, προσεπηῦξθαι δὲ λέγειν ὕστερον αὐτό, τὴν κατὰ καιροὺς ἐσομένην τοῦ Εὐαγγελίου προκοπὴν δηλοῖ, καὶ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν τὸ συνεσταλμένον ἐν ἀρχαῖς· πλάτος δὲ ὥσπερ, καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς. εὐρύνεται γὰρ οἱονεὶ ἀεὶ τὰ θυσιαστήρια, προστιθεμένων ἐκκλησιῶν ἀεί πως ταῖς προτέραις ἑτέρων, καὶ εἰς πληθὺν ἀμέτρητον ἐκτεινομένων τῶν λαῶν, οἳ διὰ τῆς ἐν Χριστῷ θυσίας λελύτρωνται, αὐτὸν ἔχοντες ἱερουργὸν καὶ θῦμα τὸ ἅγιον, καὶ εὔοσμον διακαθαῖρον, καὶ ὡς ἁγιάζασον θυσιαστήριον, καὶ ὡς ἐν εἴδει τῆς ἅλω τῆς ἐκκλησίας δεσπότην. ΠΑΛΛ. Ὡς σαφὴς ἐστὶ καὶ ἐναργὴς ὁ λόγος; πεποίηται γὰρ εὐτέχνως. ΚΥΡ. Ἢ γὰρ οὐχὶ κἂν αὐτὸς ἐνδοιάσας οὐδὲν, ἔφης ὡς ἔστι Χριστὸς ἡ πάντων ζωὴ καὶ λύτρωσις; ΠΑΛ. Φαίην ἄν, ἴσθι τοι. φρονῶ γὰρ ὧδε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἷς γὰρ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ὁ πάντων ἀντάξιος· καὶ τὴν ἰδίαν ψυχὴν, ἀντάλλαγμα τῆς ἡμῶν ἐποιήσατο, τὴν τοῦ διαβόλου δυστροπίαν ἐκδυσωπῶν, καὶ οἱονεί πως ἱστὰς τῆς καθ' ἡμῶν τυραννούσης ἁμαρτίας τὴν κατάρρησιν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ἁπάντων ἐγκλήμασιν ἀθυρογλωττίαν. ΠΑΛ. Τίνα φὴς τρόπον; ΚΥΡ. Ἐπειδὴ γὰρ βεβασίλευκε τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἡ ἁμαρτία, πολὺ διανενευκότων ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος, καθὰ γέγραπται, καὶ ἐπιμελῶς ἐγκειμένης τῆς ἁπάντων καρδίας ἐπὶ τὸ χρῆναι καὶ βούλεσθαι κατορθοῦν αὐτά, πεπτώκαμεν ἀναγκαίως καὶ ὑπὸ θανάτου δίκην. νόμου γὰρ θείου παράβασις, καὶ θελήματος ἀθέτησις τοῦ δεσποτικοῦ, θάνατον εἶχε τὴν δίκην· κατεφθαρμένην δὲ οὕτω τὴν ἀνθρώπου φύσιν, ἐπῴκτειρε μὲν ὁ δημιουργός, γέγονε δὲ ἄνθρωπος ὁ μονογενής, καὶ τῷ θανάτῳ φυσικῶς ἐνεχόμενον πεφόρηκε σῶμα, καὶ κεχρημάτικε σάρξ, ἵνα ὑπὲρ ἡμῶν ἀνατλὰς τὸν ἐξ ἁμαρτίας ἡμῖν ἐπαρτηθέντα θάνατον, καταργήσῃ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ παύσῃ λοιπὸν ἐγκαλοῦντα τὸν σατανᾶν, ὡς ἐκτετικότων ἡμῶν ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ τῶν εἰς ἁμαρτίας αἰτιαμάτων τὰς δίκας· αἴρει γὰρ ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν.

A exaudiuit namque Dominus terram, & cohibita eſt ruina. Nam poſteaquam ſeipſum pro nobis ſacrificauit Chriſtus, abolita mors eſt, ſublatus interitus, cùm Deus omnipotens paratas iam quodammodo omnium hominum precibus aures præbeat: [adhuc te loquente, inquit, dicam, Quid eſt?] Quòd autem dictum eſt, altare paruum quidem ab initio fuiſſe, ſed auctum eſſe poſtea, futuram ſuis temporibus progreſſionem Euangelii, & ſanctarum Eccleſiarum ab initio an- Esai. 65.
B guſtias, earumdem conſequenti tempore amplitudinem ſignificat: dilatantur enim quodammodo in dies altaria, cùm ſemper aliæ Eccleſię prioribus adiiciuntur, atque in immenſam multitudinem exreſcunt populi, qui per Chriſti ſacrificium redempti ſunt, quibuſque ille idē ſacerdos eſt & hoſtia ſancta, & odorifera purgans, & vt altare ſanctificans, & vt in areæ ſpecie Eccleſiæ dominus. PALLAD. Manifeſta ſanè & euidens
C expoſitio: nam artificioſe compoſita eſt. CYRILL. Quid enim, nonne tu ipſe quoque nihil cunctatus confitebere Chriſtum eſſe omnium vitam atque redemptionem? PALLAD. Fateor equidem; ſic enim ſentio. CYRILL. Vnus enim pro omnibus mortuus eſt, qui pro vniuerſis iuſtum pretium erat; & animam ſuam permutationem pro noſtra dedit: quo facto, Diaboli peruerſitatem compeſcuit, ac modo quodam peccati, quod nobis dominabatur, criminationem, & illam in omnium ho-
D minum culpis accuſandis effrenem linguam cohibuit. PALLAD. Quomodo? Genes. 6.
CYRILL. Nam, ex quo regnauit peccatum ſuper omnes, qui in terris verſantur, cùm maxime proni ſint ad mala ab adoleſcentia, vt ſcriptum eſt, & omnium corda diligenter incumbant ad perficiendi voluntatem, neceſſario mortis pœnam incurrimus: legis namque diuinæ violationi, Dominicæque voluntatis contemptui pœna conſtituta
E eſt mors. Sed corruptam hominis naturam auctor ipſe miſertus eſt; itaque ille vnigenitus factus eſt homo, corpuſque natura morti obnoxium geſtauit, & caro factus eſt, vt morte tolerata, quæ peccati culpa nobis iam imminebat, deſtrueret peccatum, ac demum Satanæ criminationibus finem imponeret: quippe cum in ipſo Chriſto, peccatorum, de quibus accuſabimur, pœnas exoluerimus; [tollit enim peccata noſtra, & pro nobis dolet,] iuxta prophetæ vocem.

An non enim nos liuore eius ſanati ſumus? PALLADIVS. Verùm dicis: [Esai. 53.] [vulneratus eſt enim propter peccata noſtra, & fuit in afflictione & in plaga.] CYRILL. Sublatum igitur eſt de medio peccatum, poſteaquam pro nobis paſſus eſt Chriſtus, neque poſthac, opinor, violenter aduerſus eos, qui per Chriſtum ſanctificati ſunt, vociferabitur: idque perſpicuum nobis faciet propheta Zacharias [Zachar. 5.] velut per viſionem dicens, [Et exiuit Angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me, Reſpice oculis tuis, & vide hoc, quod procedit: & dixi, Quid illud eſt? & dixit, Hæc eſt menſura quæ procedit: & dixit, Hæc eſt iniquitas eorum in vniuerſa terra. Et ecce talentum plumbi eleuatum, & ecce vna mulier ſedebat in medio menſuræ, & proiecit lapidem plumbi in os eius: & leuaui oculos meos, & vidi, & ecce duæ mulieres procedentes, & ſpiritus in alis earũ, & hæ habebant alas vt alas vpupæ, & ſuſtulerunt mẽſuram inter terram & cælum: & dixi ad Angelum, qui loquebatur in me, Quo hæ ferunt menſuram? & dixit ad me, Vt ædificent ei domum in terra Babylonis, & præparent, & collocent illam ibi in præparatione eius.] Viſne vt rurſus de ſingulis diſſeramus; &, quantum nobis licet, conſideremus? PAL. Maximè verò. CYR. Menſuram quandam, quæ ab Hieruſalem exibat, vidit Propheta, rogantique quid illud eſſet, reſpondit Angelus, [Hæc eſt iniquitas ipſorum in vniuerſa terra:] quod perinde eſt, ac ſi dixiſſet, Hac menſura omnia appenduntur peccata, quæcunque per vniuerſam terram ſingulis quibuſque temporibus perpetrantur: vbi enim noſtra peccata vſque ad manifeſtam peruenerint magnitudinem, tum verò offenſus pœnas à nobis repetit ipſe legum conditor: frequenter autem inſita quadam benignitate tolerat, peccantéſque ſuſtinet; neque, antequam ſit modus completus, vniuerſam effundit iram. Itaque dixit Abrahæ, [Genes. 15.] [Nondum enim impleta ſunt peccata Amorrhæorum vſque adhuc.] Phariſæis autem, qui effrenatè illum offendiſſent, [Matth. 23.] dixit Chriſtus, [Et vos implete menſuram patrum veſtrorum.] Procedente igitur menſura, talentum plumbi attollitur, iniiciturque in medium mulier, quæ menſuram impleret, quæ etiam ore, plumbi lapidem excepit: deinde inquit diuinus ille Angelus, [Hæc eſt iniquitas]

A ἢ οὐχὶ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν; ΠΑΛ. Ἀληθές. ἐτραυματίσθη γὰρ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ γέγονεν ἐν κακώσει καὶ ἐν πληγῇ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Λέλυται τοίνυν ἡ ἁμαρτία, Χριστοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ οὐκ ἂν οἶμαι καταβοήσειεν διατεταμένως ἐπὶ τῶν ἡγιασμένων διὰ Χριστοῦ, καὶ τοῦτο ἡμῖν διαδείξει σαφῶς ὁ προφήτης Ζαχαρίας ὡς ἐν ὁράσει λέγων· καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί, καὶ εἶπε πρός με· ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, καὶ B ἴδε τὸ ἐκπορευόμενον τοῦτο. καὶ εἶπα τί ἐστι· καὶ εἶπε. τοῦτο τὸ μέτρον τὸ ἐκπορευόμενον· καὶ εἶπεν. αὕτη ἡ ἀδικία αὐτῶν ἐν πάσῃ τῇ γῇ. καὶ ἰδοὺ τάλαντον μολίβδου ἐξαιρόμενον· καὶ ἰδοὺ μία γυνὴ ἐκάθητο ἐν μέσῳ τοῦ μέτρου· καὶ ἔρριψε τὸν λίθον τοῦ μολίβδου εἰς τὸ στόμα αὐτῆς. καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ δύο γυναῖκες ἐκπορευόμεναι, καὶ πνεῦμα ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτῶν· καὶ αὗται εἶχον πτέρυγας ὡς πτέρυγας ἔποπος· καὶ ἀνέλαβον τὸ μέτρον ἀνὰ μέσον τῆς γῆς· καὶ ἀνὰ C μέσον τοῦ οὐρανοῦ. καὶ εἶπα πρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἐμοί, ποῦ αὗται ἀποφέρουσι τὸ μέτρον; καὶ εἶπε πρός με, οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἰκίαν ἐν γῇ Βαβυλῶνος, καὶ ἑτοιμάσαι, καὶ θήσουσιν αὐτὸ ἐκεῖ ἐπὶ τὴν ἑτοιμασίαν αὐτοῦ. Βούλει λέγωμεν τὰ ἐφ' ἑκάστῳ πάλιν, καὶ σκοπώμεθα ὡς ἔνι; ΠΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡ. Μέτρον ἡ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκτρέχον, τεθέαται μὲν ὁ προφήτης, ἐρομένῳ δὲ ὅ, τί ποτ' ἐστιν, ὁ ἄγγελος ἔφη. αὕτη ἡ ἀδικία αὐτῶν ἐν πάσῃ τῇ γῇ. ὅμοιον δέ, ὡς εἰ λέγοι τυχόν, ἐν τῷ δὲ D τῷ μέτρῳ μετρεῖται τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν τὰ κατὰ καιροὺς πλημμελήματα. μέχρι γὰρ δὴ ποσότητος φανερᾶς ἡκούσης ἡμῶν τῆς ἁμαρτίας, ἐπάγει δὴ τότε τὰς δίκας, λελυπημένος ὁ νομοθέτης. διακαρτερεῖ δὲ πολλάκις ἐξ ἐμφύτου φιλανθρωπίας, καὶ πλημμελούντων ἀνέχεται, πρὸ τῆς συμπληρώσεως οὐκ εἰσάπαν ἀγανακτῶν. καὶ γοῦν ἔφη πρὸς Ἀβραὰμ τὸν ἱερόν. E οὔπω γὰρ ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων, ἕως τοῦ νῦν. πρὸς δὲ τοὺς Φαρισαίους ἀκαθέκτως ἐκλελυπηκότας ἔφη Χριστός· καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ἐκπορευομένου τοιγαροῦν τοῦ μέτρου, ἐξαίρεται μὲν τοῦ μολίβδου τὸ τάλαντον, ἔρριπται δὲ εἰς μέσον ἡ γυνὴ πληροῦσα τὸ μέτρον, ἣ καὶ ἐν στόματι τῷ ἰδίῳ τὸν τοῦ μολίβδου λίθον ἐδέχετο. εἶτά φησιν ὁ θεσπέσιος ἄγγελος· αὕτη ἐστὶν ἡ ἀνομία.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὔπω λίαν ἐστὶν ἐναργὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἔσται, καὶ οὐκ εἰς μακράν. τὸ γάρ τοι τοῦ μολίβδου τάλαντον, αὐτὸς ἂν εἴη Χριστὸς, ὃς ἐξαίρεται μὲν, τοῦτ' ἔστιν, ὑψοῦται διὰ τοῦ σταυροῦ, καὶ τοῖς τῆς θεότητος ἀξιώμασιν ὁρᾶται, διαπρεπής. ὁ γὰρ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα· καταχλείει δὲ τῆς ἁμαρτίας τὸ στόμα, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑμνούμενον, καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ στόμα αὐτῆς, εἰργομένη A B καταβοᾶν τῶν ἐξ ἀσθενείας ἡμαρτηκότων, καὶ ἐν πίστει δεδικαιωμένων. Θεὸς γὰρ ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρίνων; Χριστοῦ δὲ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν, πῶς ἦν ἀκόλουθον καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἔτι τὰς ὑπὲρ τῶν ἰδίων πλημμελημάτων ἐξαιτεῖσθαι δίκας; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθότατα ἔφης. δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας καταβοὴν εὖ μάλα διεκρουσάμεθα. ἥδιστα δ' ἂν ἀναμάθοιμί σου, διὰ ποίαν αἰτίαν σημαίνεται μὲν ὡς ἐν μολίβδῳ C Χριστὸς, ὡς ἐν προσώπῳ δὲ γυναικὸς ἡ ἀνομία φαίνεται. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μὴν καὶ τοῦτό γε ἐστὶν εὔκολον ἰδεῖν ἀπό γε τῶν ἱερῶν γραμμάτων. πολλοῖς γὰρ ἤδη καὶ ἑτέροις Χριστὸς παρεικάζεται, διὰ τῆς τῶν σημαινομένων ποιότητος, τῶν ἐπ' αὐτῷ νοουμένων. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οἷον τί φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Γέγονεν ἡμῖν κρηπὶς καὶ ἀσφάλεια, καὶ ἀκλόνητος ὑποβάθρα, καὶ θεμέλιος ἀρραγής· ὠνόμασται δὲ διὰ τοῦτο λίθος. ἰδοὺ γὰρ, D φησὶ, τίθημι εἰς τὰ θεμέλια Σιὼν λίθον ἐκλεκτὸν, ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον. καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ. ἔστι δὲ πάλιν αὐτὸς, τὸ λαμπρόν τι καὶ ἀξιάγαστον τῆς ἐκκλησίας κειμήλιον, ὁ πλοῦτος ἡμῶν ὁ πνευματικός. εἴρηται δὲ μαργαρίτης. ὁμοία γάρ ἐστι, φησὶν, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας. εὑρὼν δὲ ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην ἀπελθὼν, ἐπίπρασκε πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. E συνῆψε δὲ ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, καταλύσας τὴν ἔχθραν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται. καὶ γοῦν ἔφη πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεὸν, περὶ τῶν ἐν πίστει τῇ εἰς αὐτὸν δεδικαιωμένων. πάτερ, θέλω ἵνα ὥσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσι. κέκληται ταύτῃ τοι κασσιτέρινος

PALLAD. Non eſt adhuc ſatis perſpicuus hic Scripturæ locus. CYRILL. Sed erit profectò, atque haud ita multo poſt: nam plumbi talentum ipſe Chriſtus eſt, opinor, qui attollitur quidem, id eſt, exaltatur per crucem, ac dignitate diuinitatis ſpectatur inſignis: [Deus enim illum ſuper omnia exaltauit, & largitus eſt illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.] Philip. 2. Obſtruit autem os iniquitatis, iuxta illud quod in pſalmis canitur, [Et omnis iniquitas oppilabit os ſuum;] Pſalm. 106. quòd ea prohibeatur aduerſus eos clamare, qui ex infirmitate peccauerint, & fide iuſtificati ſint; [Deus enim eſt ille, qui iuſtificat, quis eſt, qui condemnet?] Rom. 8. Itaque cùm Chriſtus paſſus ſit pro nobis, quomodo conſequens eſſet etiam à nobis ipſis repeti noſtrorum peccatorum pœnas? PALLAD. Rectiſſimè dictum; iuſtificati namque ſumus in Chriſto, atque clamorem aduerſum nos, criminationémque peccati repulimus. Iucundiſſimum verò feceris, ſi docueris, quam ob cauſſam plumbi figura ſignificetur Chriſtus; mulieris autem perſona indicetur iniquitas. CYRILL. Atqui haud difficile eſt id è ſacris literis perſpicere; multis enim aliarum quoque rerum imaginibus Chriſtus adumbratur, cùm è ſignificatarum qualitate rerum, proprietates quæ in illo ſunt, intelligantur. PALLAD. Id verò quale eſt, quod ais? CYRILLVS. Factus eſt nobis baſis quædam & firmitas, & immobilis gradus, & ſolidum fundamentum: ea de cauſſa appellatus eſt lapis. Eſai. 28. [Ecce enim, inquit, pono in fundamenta Sion lapidem electum, angularem, pretioſum: & qui credit in ipſum, non confundetur.] Eſt rurſus idem præclarus atque admirabilis Eccleſiæ theſaurus, diuitiæ illæ noſtræ ſpirituales; itaque margarita eſt appellatus; [Simile enim eſt, inquit, regnum cælorum negotiatori quærenti bonas margaritas; inuenta autem vna pretioſa margarita, abiens vendidit vniuerſa, quæ habuit, & emit eam.] Matth. 13. Coniunxit etiam nos per ſe Deo & Patri, ſolutis inimicitiis in corpore ſuo, vt ſcriptum eſt; Ephes. 2. ideóque ad Patrem, qui in cœlis eſt, ac Deum de iis qui iuſtificati erant per fidem, qua in ipſum credebant, dixit, [Pater, volo vt, ſicut ego & tu vnum ſumus, ſic ipſi quoque in nobis vnum ſint.] Ioan. 17. Hac ratione vocatus eſt

lapis ſtanneus; quòd ſtanno conglutinantur quæ conglutinanda ſunt: dixit autem profectò Deus per os Zachariæ, cùm filium ſuum nobis demonſtraret aliquando venturum, atque affu-
Zachar. 4. " turum, [Et lætabuntur, & videbunt la-
" pidem ſtanneum in manu Zorobabel.] Ad eundem modum igitur hoc quoque loco plumbi talentum eundem vocat: quæ autem huius rei ſit ratio, ruſſus dicam. Argentum reprobum ſimul cum plumbo ſi liqueſiat, optimè purgatur: rapit enim plumbum ad ſe naturæ vi ſimul excocti metalli ſordes: non diſſimile fuit illud, quod Chriſtus erga nos ipſos impleuit: nobis enim, cùm reprobi eſſemus, non corporaliter modò, ſed ſpiritualiter admixtus eſt; ita denique ſordes colliquefecit eas, quæ nobis inerant: is enim tollit peccata noſtra, vt nos propter ipſum, & per ipſum puri ac ſplendidi ſimus. Et certè propheta Hieremias de Iudæorum populis, qui purgationem repudiarent eam, quæ per Chriſtum perficitur, conqueritur
Hier. 6. " dicens, [Defecit ſufflatorium ab igne,
" defecit plumbum, fruſtra argenta-
" rius conflat, nequitiæ eorum non ſunt
" excoctæ: argentum reprobatum voca-
" te illos, quia reprobauit illos Domi-
" nus.] Intelligis igitur non ignoraſſe ſcripturam diuinam, purgationem argenti ſine plumbo fieri non poſſe. Ergo, quia nos, cùm reprobi eſſemus, à Chriſto purgati ſumus, ideo ille per plumbum figuratur. Idémque obſtruit os iniquitatis, quæ ſpecie mulieris indicatur: eſt autem mulier infirmitatis ſimul & voluptatis nota: iniquitas porro omnis per hæc duo committitur; vbi enim prius mens voluptate aliqua, quam ex hac aut illa re perceperit, corrupta fuerit, tum eneruata labores remittit illos, qui ad virtutem ferunt, & ad peccatum labitur humanus animus: itaque voluptatis potius amatores quàm Dei quidam dicuntur. Al-
2. Tim. 3. loquitur etiam propheta eos, qui ex infirmitate animi peccati ac vitioſæ
Eſai. 35. " diſſolutionis morbo languebant. [Con-
" fortamini, manus remiſſæ, & genua
" diſſoluta.] PALLADIVS. Sed de hoc ſatis. Illud verò mulierum par, quæſo, quæ menſuram atque iniquitatem in Babyloniam regionem deferunt, quid ſibi vult? quidve ſignificat? CYRILLVS. Obſtructum eſt, Palladi, per Chriſtum os iniquitatis; iuſtificati namque in illo ſumus, atque ab

A λίθος. κασσιτέρῳ γὰρ κολλᾶται τὰ κολλώμενα. ἔφη δέ που Θεὸς διὰ φωνῆς Ζαχαρίου, τὸν ἴδιον ἡμῖν καταδεικνύων υἱὸν, ὡς κατὰ καιροὺς ἥξοντά τε καὶ παρεσόμενον· καὶ χαρήσονται, καὶ ὄψονται τὸν λίθον τὸν κασσιτέρινον ἐν χειρὶ Ζοροβάβελ. οὕτω τοιγαροῦν κἀνθάδε τάλαντον μολίβδου φησὶν αὐτόν. καὶ τίς ὁ τοῦδε λόγος, ἐρῶ δὲ πάλιν. ὁ ἀδόκιμος ἄργυρος ἀναμὶξ μολίβδῳ τηκόμενος, εὖ μάλα διακαθαίρεται, εἰς ἑαυτὸν ἁρπάζοντος τοῦ μολίβδου φυσικῶς,
B τοῦ συντηκομένου τὸν ῥύπον. τοιοῦτόν τι καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπλήρωσε Χριστός. ἀδοκίμοις γὰρ οὖσιν ἐμίχθη σωματικῶς τε ἅμα καὶ πνευματικῶς, οὕτω τε λοιπὸν τὸν ἐν ἡμῖν κατέτηξε ῥύπον. αἴρει γὰρ τὰς ἁμαρτίας, ἵν' ἡμεῖς δι' αὐτόν τε καὶ δι' αὐτοῦ καθαροί τε ὦμεν καὶ λελαμπρυσμένοι. καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἱερεμίας τοὺς τῶν Ἰουδαίων λαοὺς τὴν διὰ Χριστοῦ κάθαρσιν οὐ προσιεμένους, ἐποτνιᾶτο λέγων· ἐξέλιπε φυσητὴρ ἀπὸ πυρὸς, ἐξέλιπε
C μόλιβδος, εἰς κενὸν ἀργυροκόπος ἀργυροκοπεῖ, πονηρίαι αὐτῶν οὐκ ἐτάκησαν, ἀργύριον ἀποδεδοκιμασμένον καλέσατε αὐτοὺς, ὅτι ἀπεδοκίμασεν αὐτοὺς Κύριος. συνίης οὖν ὅπως οὐκ ἠγνόηκεν ἡ θεία γραφὴ τὴν ἐπ' ἀργύρῳ κάθαρσιν οὐ δίχα μολίβδου περαίνεσθαι δυναμένην. οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἀδοκίμους ὄντας ἡμᾶς ἐξεκάθηρεν ὁ Χριστὸς, μολίβδῳ παρεικάζεται, καὶ αὐτὸς ἐμφράττει τῆς ἁμαρτίας τὸ στόμα, τῆς ὡς ἐν εἴδει γυναικός. γυνὴ δὲ σύμ-
D βολον ἀσθενείας τε ἅμα καὶ ἡδονῆς, ἀνομία τε πᾶσα διὰ τούτων περαίνεται. ἡδονῇ γάρ τινι τῇ εἰς τὸ τυχὸν, ἢ τόδε προκαταφθαρμένος ὁ νοῦς, οὕτω τε ἀπονεναρκωμένος, τοὺς εἰς ἀρετὴν ἀποφέροντας αἰτιᾶται πόνους, πίπτει δὲ πρὸς ἁμαρτίαν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχή. τοιγάρτοι φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι λέγονταί τινες. ἐπιφωνεῖ δὲ καὶ ὁ προφήτης τοῖς ἐξ ἀσθενείας ψυχικῆς κατερρωστηκόσι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν εἰς φαυλότητα πάρεσιν· ἰσχύσατε
E χεῖρες ἀνειμέναι, καὶ γόνατα παραλελυμένα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀλλ' ὧδε μὲν τόδε· ξυνιεὶς τε, εἰπέ μοι, γυναικῶν, αἳ τὸ μέτρον καὶ τὴν ἀνομίαν εἰς γῆν ἀποφέρουσι τὴν Βαβυλωνίαν, τί δὴ βούλοιτο δηλοῦν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐμπέφρακται μὲν, ὦ θαυμάσιε, τῆς ἀνομίας τὸ στόμα διὰ Χριστοῦ· δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ, ἀπηλλάγμεθά τε

πάντως ἀνιπάμενος, καὶ πέπαυται καθ᾽ ἡμῶν ἡ τῆς ἀνομίας κατάῤῥησις. γέγονε γάρ τοῦτο τῆς εἰς ἡμᾶς οἰκονομίας ὁ σκοπὸς, τοῦ δι᾽ ἡμᾶς, καθ᾽ ἡμᾶς, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν, εἰς θάνατον, εἰ καὶ ἀνεβίω πάλιν. οὐ γάρ ἐνεδέχετο τὴν ζωὴν ἡττᾶσθαι θανάτῳ. ἀλλ᾽ ἠπειθήσαμέν τινες τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας οὐ προσιέμενοι λύτρωσιν, ἀναφέρουσι πάλιν αὐτὴν, ταῖς σφῶν αὐτῶν ἐπαρτήσαντες κεφαλαῖς διὰ φρενὸς ἀσθένειαν, καὶ νοῦ μαλακίαν καὶ ἀνανδρίαν ψυχῆς. οὗτοι παντὶ πνεύματι περιφέρονται πονηρῷ, καὶ εἰς πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας βιαιότατα συνωθούμενοι πλείστην ὅσην ποιοῦνται τὴν εἰς τὰ φαῦλα σπουδήν. σπουδῆς δὲ σημεῖον ἡ πτέρυξ, ἣν καὶ ἔποπος εἶναί φησιν, εἶδος δὲ τοῦτο στρουθίου, τὰ τῶν τελμάτων ἀεὶ δυσωδέστατα περιθέοντος, καὶ τὰ ἐκ βορβόρου καὶ ἀκαθαρσίας συλλέγοντος εἰς τροφήν. ὅσοι τοιγαροῦν τὰς ἑαυτῶν σπουδὰς δαπανῶσιν εἰς μολυσμὸν, οὗτοι δὴ πάντως τὰς μὲν πτέρυγας ἔποπος εἰκότως ἂν ἔχειν λέγοιντο. γυναικοειδεῖς δὲ καὶ αὐτοὶ, καὶ ἐκτεθηλυμμένοι, σύμμορφοί τε λοιπὸν τῇ τυραννούσῃ κατὰ σφῶν ἁμαρτίᾳ· ὃν τρόπον γάρ τοι, σύμμορφοι τοῦ Χριστοῦ δι᾽ ἁγιασμοῦ γεγόνασιν οἱ ὑπ᾽ αὐτῷ τε καὶ σὺν αὐτῷ· οὕτω καὶ τῇ ἀνομίᾳ σύμμορφοί τε καὶ ὁμοειδεῖς οἱ ταύτην ἐπηχθισμένοι, καὶ τῇ ἀκαθάρτῳ φαυλότητι συζῆν ᾑρημένοι. ἀποφέρουσι δὲ τὸ μέτρον εἰς Βαβυλωνίαν, καὶ οἶκον αὐτῷ ζητοῦσιν ἐκεῖ, αἰνιγματωδῶς, οἶμαί που, καὶ τοῦδε σημαίνοντος, ὡς εἰ μή τις ἕλοιτο τὰ διὰ Χριστοῦ, καὶ τῆς ἁμαρτίας ἀγαπήσει τὴν ἔμφραξιν, διὰ τὸ πρὸς μόνας ἔχειν ἀκαθαρσίας τὸ σπούδασμα, ἐξοικήσεται μὲν τῆς ἁγίας Ἱερουσαλὴμ, τουτέστι, τῆς τῶν πρωτοτόκων ἁγίας μητρὸς, καλλιπόλεως δὲ τῆς ἄνω. μονονουχὶ δὲ δυσφόρητον ἔχων τὴν ἁμαρτίας φορτίον, συνοικήσει τοῖς Βαβυλωνίοις, τουτέστι, μερίδα καὶ κλῆρον ἕξει μετὰ τῶν ἀθέων εἰδωλολατρῶν. ἐν ἴσῳ γάρ τοῖς ἀθέοις, οἱ τὴν διὰ Χριστοῦ λύτρωσιν ἀτιμάσαντες. καὶ γοῦν ὁ Σωτὴρ, ἐὰν ἁμαρτήσῃ, φησὶν, ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτὸν μεταξύ σου καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου, ἐὰν δὲ μὴ σου ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ καὶ τούτων

A omni criminatione liberati; illáque iniquitatis aduerſum nos accuſatio conquieuit; hunc enim totius diſpenſationis ſuæ finem propoſitum habuit is, qui propter nos, ſecundum nos, & pro nobis mortem ſubiit, etſi denuo reuixit; neque enim fas erat, vt vita morti ſuccumberet. Sed nonnulli non crediderunt Chriſti Euangelio; ideóque, cùm à peccato redimi noluerint, nil mirum, ſi eius peccati ſarcinam denuo ferunt, quam ſuis ipſi ceruicibus, infirmitate rationis, & languore mentis, & mollitie animi parum virilis impoſuerunt. B Hi omni ſpiritu improbo circumferuntur, & ad omne genus impuritatis vehementiſſimè compulſi, ſummum ſtudium rebus vitioſis impendunt. Studii porrò inſigne ſunt pennæ, quas etiam eſſe ait vpupæ: genus eſt autem id auiculæ, quę ſemper circa lutum peſſimè olens volat, atque ex cœno & ſordibus paſtum petit. Igitur quicũque ſua ſtudia in impuritatem inſumunt, hi C proculdubio pennas vpupæ iure optimo habere dicendi ſunt: muliebri iidem ſpecie ſunt & effœminati: denique eadem forma ſunt, qua eſſe dicitur iniquitas eorum domina: vt enim conformes Chriſto per ſanctificationem fiunt, qui ſub ipſo, & cum ipſo ſunt; ſic iniquitati conformes ac ſimiles ſunt, qui iniquitatis ſarcinam ſuſtulerunt, inſtituerunt que vitam cum vitiorum impuritate traducere. In Babylonicam porro regionem menſuram deferunt, ibique D domum ei quærunt: quæ res, ni fallor, hoc figurate ſignificat, qui ea bona reſpuerit, quæ per Chriſtum parta nobis ſunt; adamaueritque obſtructionem, quæ ex peccato eſt, in eo quod ſtudium omne in impuritate collocatum habet, fore vt is exeat ex ciuitate ſancta Hieruſalem, hoc eſt, è ſancta illa parẽte primogenitorum, ſupernáque ac pulcherrima ciuitate, ac põdere peccati pene non ferendo preſſus, vnà cũ Babyloniis habitet, id eſt, partem ac ſortem E cum impiis idolorum cultoribus habeat: qui enim Chriſti redemptionem contemnunt, ii ab impiis non differunt. Itaque Saluator, [Si peccauerit, inquit, frater tuus, vade, argue illum inter te, & ipſum ſolum; ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum; ſi autem non audierit, adhibe tecum vnum vel duos, vt in ore duorũ vel trium teſtium ſtet omne verbum; ſi autem neque hos

Matth. 18.

» audierit, dic Eccleſiæ; ſi autem » etiam Eccleſiam contempſerit, ſit » tibi tanquam ethnicus & publica- » nus.] Eſt igitur minimè obſcurum, atque adeo totius diuinæ ſcripturæ teſtimonio confirmatum, omnem iuſtificationem & redemptionem eſſe in Chriſto. PALLADIVS. Rectè dixiſti.

A παρακούσῃ, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. ἔστι τοίνυν οὐκ ἀσυμφανές, μᾶλλον δὲ διὰ πάσης ἡμῖν μεμαρτύρηται τῆς θείας γραφῆς, ὅτι πᾶσα δικαίωσις καὶ πᾶσα λύτρωσις ἐν Χριστῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης.

FINIS LIBRI TERTII.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙ-ΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER QVARTVS.

Ὅτι τὸν κεκλημένον εἰς δικαίωσιν παρὰ Θεοῦ καὶ λελυτρωμένον, αὐτῷ κατακολουθεῖν χρή, καὶ παραιτεῖσθαι μὲν τὸν εἰς φαυλότητα μαλακισμόν, ζῆν δὲ μᾶλλον ἐπείγεσθαι εὐνόμως καὶ νεανικῶς.

A *Qui ad iuſtificationem à Deo vocatus ſit, & redemptus, ei Deum eſſe ſequendum, & excuſſa mollitie quæ ad vitium ducit, ad piam & generoſam vitam enitendum.*

Σφαλερὸν μὲν οὖν, ὡς ἔοικεν, ὦ Παλλάδιε, φαίην δ' ἂν ὅτι καὶ βδελυρώτατον, εἴσω τε πάσης βεβηκὸς ἀτοπίας, μὴ τὸ κατανδρίζεσθαι φιλεῖν φαυλότητός τε καὶ ἁμαρτίας, θρυπτομένους δὲ ὥσπερ εἰς ἐκτόπους ἡδονάς, καὶ θηλυπρεπέσι μαλακίαις ἐκκλιθέντας τὸν νοῦν, τῆς εἰς ἀρετὴν εὐτολμίας ἀποφοιτᾶν, καί τοι παρὸν εὖ μάλα διὰ Χριστοῦ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ἀναθρώσκειν δύνασθαι τῶν ἐπαινουμένων, καὶ πρός γε τοῦτο, ἡμᾶς παραθήγει, λέγων, ὁ ἱερώτατος Παῦλος· τοῦ λοιποῦ

Periculosum quidem eſt, Palladi, nimium, atque etiam ſi dicere liceat, ſceleſtum maximè, & in primis facinoroſum, nolle aduerſus nequitiam ac peccatū fortiter ſe gerere; ſed animo indecoris voluptatibus eneruato, & ad muliebrem mollitiem deiecto, virtutis conatus detrectare, quamuis in promptu ſit poſſe Chriſti ope ad quodcumque rerum laudandarum genus aſcendere; ad eamque rèm hortetur nos illis verbis beatiſſimus Paulus, [De cetero » Ephes. 6.

confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius.] PALLAD. Optimè dicis. CYR. In Chriſto namque faciemus virtutem; nec tamen, opinor, vlli contingit, vt ſine labore aduerſus vitia fortiter ſe gerat, ad eamque rem animum erigere poſſit. PAL. Aſſentior. CYR. Præclara namque ea res eſt, & in qua conſequenda operæpretium ſit, ſtudium ponere; quæ à ſupinis hominibus teneri non poteſt; facillimè autem ab iis paratur, qui laborem inertiæ prętulerunt: ſcriptum eſt enim, [Vir in laboribus ſibi laborat, & vim facit ſuę perditioni.] Prou. 16. Exiguis autē laboribus rerum eximiarum poſſe fieri compotem, ſtultum eſt, opinor, vel cogitare. Quid? nonne omnium rerum exoptatiſſimum eſt, animam ſeruare, ac pro ſua quemque vita retinenda decertare? PALLAD. Maximè verò. CYRILLVS. Illam verò gloriæ claritatem quibus athletis conuenire maximè putas, rectène & exercitatione adhibita certantibus, & qui victoriæ maximam rationem habent; an iis, qui iucundiſſimè voluptatibus diffluunt, & deſidioſam vitam optimæ atque prętantiſſimæ prætulerunt? PALLAD. Quonam modo verò, aut vndenam dubium cuiquam poſſit eſſe, quin minimè iis conueniat vincere, qui deſidia laborant; ſed æquius ſit victoria potiri, qui alacriores fuerint? CYRILL. Num igitur dicemus, qui laboribus multam ſalutem dixerint, remiſſiorémque vitam ac voluptuoſam amplexi ſint, hoc ipſum illis gloriæ futurum? PALLAD. Minimè verò. CYRILL. Igitur conſequens eſt, vt ii modo laudem mereantur, qui labores libentiſſimè ſuſcipiunt; neque ſine certamine contingat cuiquam nominis claritas. PALLAD. Ita congruere videtur. CYRILL. Rectà igitur, Palladi, ad res laudandas pergere oportet; ac fortitudini, quæ ad virtutem tendit, magnitudinique animi illi excellenti ſtudendum eſt, quam ſcriptura diuinitus inſpirata ſolet admirari, & quæ ſanctorum virorum animis, familiaris & amica eſt. Itaque vir ille admirandus Dauid, eius virtutis ſtudioſos alloquebatur dicens, [Viriliter agite, & cōfortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Domino.] Pſalm. 30. Et tanquam hoc ipſum, & quidem præ cæteris præſtitiſſet, ipſe de ſe magnificè loquitur, & ait. [Dominus illuminatio mea, & ſalus mea; quem timebo? Dominus protector vitæ Pſal. 26.

A ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ποιησόμεθα γὰρ δύναμιν ἐν Χριστῷ. πλὴν οὐκ ἂν οἶμαί τις ἀνθρώπων κατορθώσειε τὸ κατανδρίζεσθαι παθῶν, καὶ ἀνορθοῦν εἰς τοῦτο τὸν οἰκεῖον ἰσχῦσαι νοῦν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σύμφημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τοιγάρτοι χρῆμα διαφανές τε καὶ ἀξιόληπτον, καὶ ἀναπεπτωκόσι μὲν οὐχ ἁλώσιμον, ἐκτετιμηκόσι δὲ τὸ πονεῖν, εὔπορον. B γέγραπται δὲ, ὅτι ἀνὴρ ἐν πόνοις πονεῖ ἑαυτῷ, καὶ ἐκβιάζεται ἑαυτοῦ τὴν ἀπώλειαν. μικροῖς δὲ ἱδρῶσι δύνασθαι κατορθοῦν τὰ ἐξαίρετα τῶν πραγμάτων, ἀμαθὲς εἶναί που, καὶ τὸ μόνον ἐννοεῖν. ἢ οὐχὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἡμῖν ὅτι μάλιστα ἐπιμελέστατον εἶναι, τὸ διασῶσαι τὴν ψυχὴν, καὶ τῆς ἰδίας ὑπεραθλῆσαι ζωῆς; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Μάλιστά γε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὸ δὲ ἤδη περιφανὲς ἐν δόξῃ, τίσι μάλιστα τῶν ἀθλητῶν οἴει πρέπειν, C πότερα τοῖς ἀθλοῦσιν ὀρθῶς καὶ ἐξησκημένως, καὶ οἷς ἐν λόγῳ τὸ χρῆναι νικᾶν, ἢ τοῖς ὡς ἥδιστα διακεχυμένοις εἰς τρυφὰς, καὶ τὴν ἐν ῥᾳστώνῃ ζωὴν, τῆς ἀρίστης ἀνθῃρημένοις. ΠΑΛ. Καὶ πῶς, ἢ πόθεν ἀμφίλογον, ὡς ἥκιστα μὲν τὸ νικᾶν πρέποι ἂν τοῖς ἠρρωστηκόσι τὸ ῥᾳθυμεῖν, τό γε μὴν δύνασθαι κρατεῖν, τοῖς ἐπιεικεστέροις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἆρ' οὖν ἐροῦμεν ὡς καὶ προσήκει εἰς εὐκλείας δύναμιν τὸ χρῆμα αὐτοῖς, ἐρρῶσθαι μὲν φράσασι τὸ χρῆναι πονεῖν, τό γε μὴν ἀνεῖσθαι καὶ τρυφᾶν ἑλομένοις. D ΠΑΛ. Οὐ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἕψεται δὲ οὖν τοῖς ὅτι μάλιστα φιλοπονωτάτοις, τὸ εὐδοκιμεῖν· καὶ ἀγώνων δίχα κατορθώσειεν ἂν οὐδεὶς τὸ εἶναι περιφανής. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄραρεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἰτέον δὴ οὖν, Παλλάδιε, κατ' εὐθὺ τῶν ἐπαινουμένων, καὶ ἀνδρείας τῆς εἰς ἀρετὴν ἐπιμελητέον, εὐψυχίας τε τῆς ἄγαν καὶ τεθαυμασμένης παρά τε τῇ E θεοπνεύστῳ γραφῇ, καὶ τῆς συντρόφου τε καὶ φίλης τῶν ἁγίων ψυχαῖς. Τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ εἰς τοῦτο διανενευκόσι μάλα, προσεφώνει λέγων· ἀνδρίζεσθε, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία ὑμῶν, πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ Κύριον. ὡς δὲ αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων κατορθωκὼς, αὐτὸς ἑαυτῷ σεμνύνεται, καὶ φησὶ, Κύριος φωτισμός μου καὶ Σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς

μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω; μυρία γὰρ ὅσα περὶ ἡμᾶς τὰ σκάνδαλα, κρείττων δὲ, οἶμαι, παντὸς ἀριθμοῦ πληθὺς δαιμονίων κατερεθίζει πρὸς ἁμαρτίαν, καὶ πρός γε τι τῶν ἐμφύτων ἡδονῶν οὐκ ἀγεννὴς ἀγριότης, φιλοχρηματία τε καὶ ἀλαζονεία, καὶ οἱ φόνου γείτονες ἐπισκήπτουσι φθόνοι, μῖσος καὶ καταλαλιαί, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν ὁμοίων κακῶν; ἀλλ' οἱ μὲν εὔκολοι πρὸς ἀπαγωγὴν, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν τοῦ χελώνας γενναίως τὰ τοιάδε διενεγκεῖν ἄκρῳ τάχα που δακτύλῳ προσψαύσαντες, ἀμογητὶ τὸ νικᾶν ἀπονέμουσι τοῖς ἐχθροῖς, σευτλίον ἡμίεφθον, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν, οἱονείπως εἰς γῆν ἐρριμμένοι, καὶ ἀμαχεὶ τρόπον τινὰ τοῖς τῆς φαυλότητος ὑποκεκλιμένοι ποσίν. οἱ δὲ φιλάρετοί τε καὶ ἀγαθοὶ, καὶ τῆς ἄνωθεν ἐφιέμενοι δόξης, ζωῆς τε τῆς εἰς αἰῶνα μεταλαχεῖν γλιχόμενοι, γενναιότατα καὶ εὐτολμότατα ταῖς τῶν ἰδίων παθῶν ὑπαντιάζουσι προσβολαῖς, κατανεκροῦντες τὴν σάρκα, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τε καὶ ἐξ αὐτῆς κατεξανισταμένων κινημάτων. ταύτῃ τοι καὶ πᾶν εἶδος φαυλότητός τε καὶ ἁμαρτίας εὐτεχνέστατα περιωθούμενοι, τὴν ἱερὰν καὶ ἀμώμητον κατορθοῦσι ζωὴν, οἷς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιφωνεῖ, λέγων· στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. παντευχία γὰρ ἡ πνευματικὴ τοῖς ἁγίοις πρεπωδεστάτη, ἧς ἐφίεσθαι δεῖν ἡμᾶς, εἰ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, κελεύει δ' οὖν ὅμως καὶ αὐτὸς ὁ Σωτήρ. ἔστωσαν γὰρ ὑμῶν αἱ ὀσφύες, φησὶ, περιεζωσμέναι, καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι· τὸ μὲν εὔζωνόν τε καὶ οἱονεί που συνεσταλμένον, ἐπὶ τὸ χρῆναι ταλαιπαθεῖν ὑπέρ γε τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, τοῦ διεζῶσθαι σημαίνοντος· τὸ δ' εὐτρεπές τε καὶ πρόθυμον, εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου μετάστασιν, τοῦ ὑποδεδέσθαι τοὺς πόδας, ὡς αὐτίκα δὴ μάλα βαδιουμένους, οἷπερ ἂν ἡμᾶς ὁ θεῖος ἰέναι βούλοιτο νόμος. τὸ δὲ καίεσθαι τοὺς λύχνους, τοῦ μὴ ὡς ἐν σκότει τε καὶ ἀμαθίᾳ ζῆν ἀνέχεσθαί τινας, ἐν φωτὶ δὲ μᾶλλον τῷ διὰ Χριστοῦ τὴν εἰς ἐπὶ πᾶν ὁτιοῦν τῶν τεθαυμασμένων ποιεῖσθαι πορείαν. Ἰουδαίοις

meæ, à quo trepidabo?] Innumerabilia namque ſcandala nos circumſtant: vincit autem, vt opinor, numerum omnem Dæmoniorum multitudo, quæ nos ad peccandum irritat: ad hæc inſitarum in nobis voluptatum immanitas minimè vulgaris, auaritia, iactantia, inuidia non longè à cæde remota, odia quoque, & detractiones irruunt, ceteraque eiuſmodi vitia. Qui igitur ſunt leues, ac ſeſe facilè abduci ſinunt, cùm ne ſummis quidem digitis, quod aduerſus eiuſmodi vitia ſuſcipitur, certamen attingant, nihil morati, victoriam hoſti concedunt, [betæ inſtar ſemicoctæ,] iuxta prophetæ vocem, in terram abiecti, ac citra pugnam quodammodo ſub nequitiæ pedibus proſtrati. At verò virtutis amatores, ac probi viri, quique cœleſtem illam gloriam exoptant, vitæque illius æternæ participes eſſe cupiunt, fortiter ac ſtrenuè perturbationibus irruentibus occurrunt, cùm carnem mortificant, aduerſuſque motus eos, qui in ipſa, & ex ipſa ſunt, inſurgunt. Itaque omni nequitiæ ac peccati genere ſumma arte atque induſtria depulſo, ſanctam atque omni labe vacuam vitam exigunt: quos etiam diuinus vir Paulus alloquitur, dicens, [State igitur ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam iuſtitiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelii pacis; ad hæc omnia ſumentes ſcutum fidei, in quo poteritis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere] Armatura namque ſpiritualis ſanctos viros maxime decet, quam nos etſi alio modo, iubet tamen expetere etiam ipſe Saluator, [Sint enim, inquit, lumbi veſtri præcincti, & calcei in pedibus veſtris, & lucernæ ardentes:] præcingendi namque verbo ſignificatur accinctos, ac veluti collecta compreſſaque veſte expeditos ad mala pro virtute & Dei caritate toleranda eſſe oportere: ſubligati verò pedes indicant paratos alacreſque ad migrandum ex hoc mundo, vt quamprimum profecturos quocunque ire diuinum imperium iuſſerit; lucernæ denique ardentes ſignificant, non eſſe cuiquam in tenebris atque inſcitia viuendum, ſed in Chriſti lumine ad ea omnia, quæ laudabilia ſunt contendendum. Iudæos quidem,

Ephes. 6.

Luc. 12.

quidem, quòd eſſent parum ſana mente, id facere recuſantes, alloquebatur Chriſtus, [Dum lucem, inquiens, habetis, ambulate in luce, ne vos tenebræ comprehendant. Pietatis igitur amatorem alacritas ad virtutem capeſſendam, ac fortitudo cum prudentia coniuncta clarum atque conſpicuum reddit. PAL. Optimè dicis. CYR. Non enim diſſoluta remiſſaque vita gloriam conſequi licet; quin potius, etiamſi quiſpiam labores ac ſudores perferre ſtatuerit, vix tamen ſplendorē laudemque inſignem adipiſcetur. Itaque filiis Iſrael, cum adhuc in Ægypto degerēt, impoſuit quidem operum præfectos graues acerboſque prophanus ille Pharao: at illi, quia duram illam viuendi legem, quamuis inuitis & neceſſitate coactis impoſitam, pro exercitatione habuerunt, ad tolerandi conſuetudinem acquirendam; ideo beneficio potius reuera, quam vlla iniuria ſunt affecti: metuebat enim Hebræos Pharao, cùm illos videret in immenſam multitudinē creſcere; cumque malignitate ſumma conaretur tantum illius gentis prouentum, atque incrementum cohibere, [Impoſuit, inquit, eis præfectos operum, vt affligerent eos operibus.] Sed hoc eius conſilium contrarios euentus habuit; nā ea ipſa, quæ inferebatur vexatio, occaſio illis incrementi fuit; cùm Deus eam rem ſua ſapientia moderaretur, & Pharaonis aſtutiæ gratiam ſuam opponeret. [Quanto namque eos humiliabant, inquit, tanto plures fiebant, & inualeſcebant.] Quamuis enim tribulationes inferat Satanas, dentibus ſuis in ſanctorum genus fremens; & quos Deus vt proprios ſibi aſſeruerit, in eos, ſemper egregios obſeruans, irruat, [eſcæ namque illius electæ ſunt] inquit: tamen, qui in huiuſcemodi rebus impigre laborant, eo ipſo, quo tentantur, ſe ipſis meliores fiunt, eoſque certaminum tolerantia proculdubio clariores reddit; ita vt per quæ illo moleſtus eſſe atque vexare cogitarit, per ea maximè etiam inuitus iuuet, & per quæ illos vincere putarit, per eadem valentiores efficiat. Cùm verò vafrum illud commentum Pharao alium quam putarat exitum habuiſſe videret, & in eo ipſo, quòd lædere ſe putabat, etiam iuuare, ſero, ac vix tandem ſentire cœpiſſet, immutat ilico inſidiandi rationem; accerſitis namque Hebræorum obſtetricibus, [cùm obſtetricabitis Hebræas, inquit, & partus tempus aduenerit, ſiquidem maſculus fuerit, interficite illum;

Ioan. 12.

Exod. 1.

Ibid. 1.

Abac. 1.

Exod. 1.

A μὲν ἐκ φρενοβλαβείας τοῦτο δρᾶν οὐκ ἀνεχομένοις, προσεφώνει Χριστός· ἕως τὸ φῶς ἔχετε περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτί, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. Οὐκοῦν ἐκτιμῶσα τὰς εἰς ἀρετὴν ἡ ἀνδρεία φρονήσει συνεζευγμένη, λαμπρὸν, καὶ περίοπτον ἀποφαίνει τὸν τῆς εὐσεβείας ἐραστήν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ ἐν τῷ ἀνεῖσθαι φιλεῖν, τὸ εὐκλεὲς εὑρήσομεν. ἀλλ' εἴπερ ἱδρῶτας ἕλοιτό τις, τότε δὴ μόλις ἔσται λαμπρός

B τε καὶ εὐδοκιμώτατος. καὶ γοῦν ποιουμένοις ἔτι τὰς ἐν Αἰγύπτῳ διατριβὰς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ἐφίστησι μὲν ἐπιστάτας τῶν ἔργων δεινοὺς καὶ πικροὺς ὁ βέβηλος Φαραώ· οἱ δὲ, τὴν αἰσθέλητον τε αὐτοῖς, καὶ ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐπηρτημένην σκληραγωγίαν γύμνασμα ποιούμενοι πρὸς τὸ ταλαιπαθὲς, ὠφέληνται μᾶλλον, ἤπερ ἠδίκηνται κατὰ τὸ ἀληθές. ἐδεδίει μὲν γὰρ ὁ Φαραὼ τοὺς Ἑβραίους εἰς πληθὺν ἀμέτρητον ἐκτεινομένους ὁρῶν. κακουργότατα δὲ κολάζειν ἐπιχειρῶν τὴν

C ἔργα δὴ τούτῳ φορὰν καὶ ἐπίδοσιν, ἐπέστησεν αὐτοῖς, φησίν, ἐπιστάτας τῶν ἔργων, ἵνα κακώσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ἔργοις. περιτέτραπται δὲ αὐτοῖς πρὸς τὸ ἐναντίον ἡ σκέψις. ἡ γὰρ ἐπενηνεγμένη κάκωσις πρόφασις αὐτοῖς τῆς εἰς πληθὺν ἐπιδόσεως ἦν, Θεοῦ τὸ χρῆμα οἰκονομοῦντος, καὶ ταῖς ἐκείνου ῥᾳδιουργίαις τὴν οἰκείαν ὥσπερ ἀντεξάγοντος χάριν. καθότι γὰρ αὐ-

D τοὺς ἐταπείνουν, φησί, τοσούτῳ πλείους ἐγίνοντο καὶ ἴσχυον. ἐπιφέρει μὲν γὰρ τὰς θλίψεις ὁ σατανᾶς, τοὺς ὀδόντας ἐπιτρίζων τοῖς ἁγίοις, καὶ ὥσπερ αὖ ὡς ἰδίους μεταποιεῖται Θεὸς, τούτοις ἀεί πως ἀπολέγδην ἐπιπηδῶν. τὰ γὰρ βρώματα αὐτοῦ, ἐκλεκτά, φησίν. ἀλλ' οἱ πονοῦντες ἐν τούτοις, αὐτῷ ἀμείνους ἔσονται πειραζόμενοι· καὶ τὸ καρτερεῖν ἐν ἀγῶσιν ἀποφαίνει δὴ πάντως εὐκλεεστέρους, ὥστε δι' ὧν ἂν νοοῖτο λυπεῖν καὶ κακοῦν, διὰ τούτων μάλιστα καὶ οὐχ ἑκὼν, ὀνίνησιν αὖ. καὶ δι' ὧν αἱρήσειν ὑπεί-

E ληφεν, εὐσθενεστέρους ἀποτελεῖ. ὅτε δὲ τὸ πανοῦργον σόφισμα τῷ Φαραὼ πρὸς ἀδόκητον πέρας ἐκτελευτᾷ, καὶ δι' ὧν ἐκάκου, καὶ προσωφελῶν ἦν, ὀψὲ καὶ μόλις αἰσθάνεται, καὶ μεθίστησι τὸ χρῆμα τῆς ἐπιβουλῆς τὸν τρόπον. μεταπεμψάμενος γὰρ τὰς Ἑβραίων τὰς μαίας, ὅταν μαιοῦσθε τὰς Ἑβραίας, φησί, καὶ ὦσι πρὸς τῷ τίκτειν, ἐὰν μὲν ἄρσεν ᾖ, ἀποκτείνατε αὐτό,

ἐὰν δὲ θῆλυ, περιποιεῖσθε αὐτό. ἐφοβήθησαν δὲ αἱ μαῖαι τὸν Θεὸν, καὶ οὐκ ἐποίησαν καθότι συνέταξεν αὐταῖς ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου καὶ ἐζωογόνουν τὰ ἄρσενα. ἀποσφαλείσης δὲ αὐτῷ τῆς κατὰ τοῦ γένους ἀνοσιότητος, καὶ μιαιφόνου βουλῆς, οὐ γὰρ ἠφίει Θεὸς δυσσεβεῖν ταῖς μαίαις, μέτεισι λοιπὸν ἐπὶ τὸ ἐμφανῶς ἀδικεῖν, καὶ λεληθότως μὲν, οὐκέτι λυπεῖν ἠξίου, γυμνῶς δὲ ἤδη πως αἱρεῖται πόλεμον, καὶ θάνατον ἀπηνῆ τῶν τικτομένων καταψηφίζεται. συνέταξε γὰρ, φησὶ, Φαραὼ παντὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ λέγων· πᾶν ἄρσεν ὃ ἐὰν τεχθῇ τοῖς Ἑβραίοις, εἰς τὸν ποταμὸν ῥίψατε, καὶ πᾶν θῆλυ, ζωογονεῖτε αὐτό. μέλει γὰρ αὐτῷ τοῦ θήλεως οὐδαμῶς, ἀφιλοπόλεμον γὰρ χρῆμα γυνὴ, καὶ οὐκ ἀστεῖον εἰς σύνεσιν. λυπεῖ δὲ κατ᾽ ἄμφω τὸ ἄρσεν, ὡς σοφόν τε καὶ μαχιμώτατον. οὐκοῦν ἥδιστόν γε καὶ καταθύμιον κομιδῇ τῷ μιαιφόνῳ δράκοντι, φημὶ δὴ τῷ Σατανᾷ, ψυχῆς φρόνημα γυναικοπρεπὲς, ἐκτεθηλυμμένον τε καὶ ἄναλκι. καὶ πρός γε τούτῳ ἰσοῦν τὸ εἰς σοφίαν ἀνεπιτήδειον, ἐχθρὸν δὲ καὶ κατεστυγημένον τὸ πρόθυμον εἰς ἀνδρείαν, καὶ μαλακισμοῦ μὲν ἄμεινον, δειλίας δὲ καθυπέρτερον, καὶ τὸ ἄγαν ἐμφρονέστατον. διά τοι τοῦτο, ζωογονεῖ μὲν τὸ θῆλυ, καὶ ἐξ ἴσης πως τὴν ἐπ᾽ αὐτῷ μιαιφόνον βουλήν τε καὶ σκέψιν. εὔηθες γὰρ οἶμαι τὸ μάχεσθαι ζητεῖν τοῖς αὐτόθεν ὑπεστρωμένοις, οἴκοθέν τε νοσοῦσι τὸ ὑπεζεῦχθαι φιλεῖν, καταπνίγει δὲ ὥσπερ τὸ ἄρσεν ταῖς τῶν πειρασμῶν περιστάσεσιν ἐνιείς. τοῦτό μοι δοκεῖ καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ ἀναμελῳδεῖν καὶ λέγειν· Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ᾽ ἡμᾶς, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς. ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐτῶν ἐφ᾽ ἡμᾶς, ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡμᾶς· χείμαῤῥον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄθρει δὴ τῆς ἐπιβουλῆς τὸν τρόπον. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτοὺς ἀγελαίοις κατῄκιζε πόνοις, τὸ μὴ εἰς πληθὺν ἰέναι πολλὴν, κακουργότατα σοφιζόμενος, δι᾽ ὧν ἠξίου κακοῦν; καὶ λαθραῖον ἦν ἔτι τὸ ἀδίκημα, καὶ οὐ λίαν ἐμφανὴς ὁ τοῦ τυράννου σκοπὸς, ἀντεφέρετο δὲ καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ἡ τοῦ κατοικτείροντος χάρις. ταπεινούμενοι δὲ, μᾶλλον εἰς αὔξησιν ᾔεσαν, ἀλκῆς τε καὶ ἀριθμοῦ. εἶτα διὰ μέσου ταῖς μαίαις ταῖς Ἑβραίων γυναιξὶν ἐξοπλίζειν ἤθελεν. ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο κρατεῖν ἠφίει Θεός.

A ſin autem femina, ſeruate illam. Timuerunt autem obſtetrices Deum, & non fecerunt, ſicut præceperat eis rex Ægypti, & viuiſibabant maſculos.] Cumque illa aduerſus Hebræorum genus impietas, cruentumque conſilium irritum cecidiſſet, (neque enim permiſit Deus obſtetrices tantum ſcelus committere) conuertit ſe iam ad apertam vim atque iniuriam, neque adhuc clam vexare contentus, apertum bellum ſuſcipit, necemque inhumanam iis, qui naſcerentur de- B cernit. [præcepit enim, inquit, Pharao omni populo ſuo, dicens, Omne maſculum, quod natum fuerit Hebræis, proiicite in flumen; & omnem feminam viuificate:] neque enim de feminarum genere illi cura erat vlla; imbellis eſt namque ſexus muliebris, nec ad prudentiam accommodatus; in vtroque autem virilis moleſtus eſt, vt qui tum ſapiens ſit, tum etiam ad bellum aptiſſimus. Iucundiſſimus eſt igitur atque gratiſſimus tetro illi draconi, Satanæ inquam, muliebris ille animi ſenſus, effeminatus & imbellis, adhæc ad ſapientiam quoque pa- C rum aptus: inimica porro & odioſa illa ad fortitudinem alacritas, & animi vis languore metuque ſuperior, mens item ſumma prudentia prædita, propterea muliebrem ſexum viuum ſeruat, & in eo ſolo deponit cruentam illam deliberationem atque conſilium. Stultum enim eſt, opinior, cum iis pugnare velle, qui ipſi per ſe proſtrati ſunt, ac ſponte ſic affecti, vt ſubiecti eſſe malint: ſuffocat autem quodam modo maſculum, cùm eum in tentationum pericula coniicit. Hoc mihi videtur etiam diuinus Dauid canere, (Pſal. 123.) cùm dicit, [Niſi quia Dominus erat in D nobis, cùm exurgerent homines in nos, forte viuos deglutiſſent nos; cùm iraſceretur furor eorum in nos, forſitan aqua abſorbuiſſet nos; torrentem pertranſiuit anima noſtra.] PALLAD. Sic ſe res habet. CYRILL. Vide iam qua inſidiarum arte ſit vſus. Primum quidem ſæuis eos laboribus diuexauit, id agens vaferrimo illo commento, vt illis vexationibus ne generis multitudo propagaretur. Sed occulta erat adhuc iniuria, E neque admodum apertum Tyranni propoſitum, opponebatur autem illi, vt modò dixi, miſerantis gratia. Itaque, quo magis affligebantur, eo magis eorum tum vires, tum numerus augebatur. Inter hæc obſtetrices aduerſus mulieres Hebræorum armare volebat: ne hoc quidem vt valeret permittit Deus.

» Denique tertio quodam & vltimo inſidiarum genere vniuerſo ſuo populo imperauit, vt maſculos ſuffocarent; latentem tyrannidem non amplius diſſimulans. Igitur cùm viris fortibus bellum gerit occultè Satanas, & triplici forma componit inſidias: ac pugnæ quidem initium facit, cum callidis conſiliis ab animo virtutis incrementum auertit: agit enim, vt inopinatis laboribus conteratur, atque in duriſſimis verſetur ærumnis. At vbi per hæc nil potuerit lædere, opem Deo ferente, eos, qui fide nobis cognati ſunt, eiuſdemque gentis, incitat ſæpe, atque ad ſimultates ac pugnam exacuere nititur. Id teſtatur

2. Co. 11 » Paulus illis verbis, [Periculis in falſis fra-
» tribus, periculis ex genere.] Ceterùm, ſi hæc vana atque irrita fuerint, Deo ſanctorum propugnatore diuinum illis metum iniiciente, vt olim obſtetricibus; tum verò apertè ſuos ſatellites excitat ad ſæuitiam atque cædem. At verò tum quoque nos amorem illum confidentis animi, ac fortitudinis ſtudium retinebimus, non ignari, quod illi odio ſit, id eſſe Deo cariſſimum: eos quippe aliquo numero, & ſua cura dignos habet, qui languorem ac mollitiem animi ſuperarint. PALLAD. Aſſentior. In promptu eſt autem, vt opinor, id quoque nobis ex ipſa ſacra Scriptura perſpicere: neque enim tibi deeſſe poterunt eiuſmodi ſententiæ. CYRILL. Igitur, Deo donante, dicamus quod in eo libro habetur, cuius inſcriptio eſt Numerorum; eſt autem is Moyſi libel-

Num. 1. » lus, (Et locutus eſt, inquit, Dominus
» ad Moyſen in diſerto Sina, in taberna-
» culo teſtimonii, in vna menſis, anni ſe-
» cundi, poſtquam egreſſi ſunt de terra
» Ægypti, dicens, Accipite ſummam
» omnis cognationis filiorum Iſrael per
» cognationes ſuas, & per domos fami-
» liarum ſuarum, per numerum ex no-
» mine ipſorum per capita eorum; Om-
» ne maſculinum à viginti annis & ſu-
» pra, omnis qui egreditur in exercitu Iſrael, numerate eos cum exercitu eorum: tu & Aaron numerate eos.) Qui igitur mas ſit, & ad pugnam aptiſſimus, & ad pubertatem peruenerit, id eſt, ad firmitatem ſpiritualem, & ad menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, eum in deſcriptionem diuinam, & in librum Dei relatum eſſe perſpicuum eſſe poterit vel maximè ex his verbis: neque enim alia de cauſſa numeratur, vt opinor, maſculus, & vigeſimum annum,

A ἐπιβουλῆς ἢ λοιπὸν, ὡς ἐν τρίτῳ τε καὶ τελευταίῳ τρόπῳ πάντῃ τῷ ἰδίῳ προσέταξε λαῷ καταπνίγειν τὸ ἄρσεν, καὶ λεληθότως πλεονεκτεῖν οὐκ ἔτι παραιτούμενος. οὐκοῦν τοῖς ἀνδριζομένοις, πολεμεῖ μὲν ἀοράτως ὁ σατανᾶς, συντίθησι δὲ τὰ τῆς ἐπιβουλῆς, ὡς ἔν γε τρόπῳ τετραπλῷ· καὶ ἀπάρχεται μὲν τῆς μάχης διὰ κακούργων σκεμμάτων, τὴν εἰς ἀρετὴν ἐπίδοσιν ἀποκωλύων τοῦ νοῦ. ἐντρύχεσθαι γὰρ ἀδοκήτοις παρασκευάζει πόνοις καὶ σκληροῖς ἀγῶσιν ὁμιλεῖν. B ἀδικεῖν δὲ ἰσχύσας διὰ τούτων οὐδὲν, ἐπαμύνοντος τοῦ Θεοῦ, τοὺς κατὰ πίστιν ἡμῖν ἰδίους καὶ ὁμοεθνεῖς παροτρύνει πολλάκις, καὶ καταθήγειν ἐπιχειρεῖ πρὸς ἀπέχθειάν τε καὶ μάχην. καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Παῦλος· κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, κινδύνοις ἐκ γένους. Εἰ δὲ δὴ γένοιτο καὶ τούτου διαμαρτεῖν, τὸν θεῖον αὖθις ἐνιέντος φόβον τοῦ τῶν ἁγίων προεστηκότος, καθὰ καὶ ταῖς πάλαι μαίαις· ἀναφανδὸν ἐγείρει λοιπὸν τοὺς σφετέρους ὑπασπιστὰς, εἰς ἀγριότητα C καὶ μιαιφονίαν. ἀνεξόμεθα δὲ καὶ οὕτως τῆς εἰς εὐτολμίαν ἀγάπης, καὶ τῆς εἰς ἀνδρείαν σπουδῆς, οὐκ ἠγνοηκότες, ὅτι τὸ ἀπηχθημένον παρ' ἐκείνῳ, Θεῷ τίμιον. τέθειται γὰρ ἐν λόγῳ, καὶ φειδοῦς ἀξιοῖ, τὸ ἀνωτέρω μαλακισμοῦ.

ΠΑΛΛ. Πείθομαι. παρὸν δὲ οἶμαι καὶ τοῦτο πάλιν, καὶ ἐξ αὐτῆς ἡμῖν τῆς ἁγίας καταθρεῖν γραφῆς. ἀπόρησις γὰρ ἐννοιῶν, οὐδαμοῦ. ΚΥΡΙΛ. Οὐκοῦν Θεοῦ διδόντος λέγομεν, ὡς ἐν D τοῖς ἐπίκλην ἀριθμοῖς, Μωσαϊκὸν δὲ τοῦτο βιβλίον, καὶ ἐλάλησε, φησὶ, Κύριος πρὸς Μωσῆν, ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ, ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἐν μιᾷ τοῦ μηνὸς τοῦ δευτέρου ἔτους, ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου, λέγων· λάβετε ἀρχὴν πάσης συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ κατὰ συγγενείας αὐτῶν, καὶ κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ ἀριθμὸν ἐξ ὀνόματος αὐτῶν, κατὰ κεφαλὴν αὐτῶν. πᾶς ἄρσεν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω. πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος ἐν δυνάμει Ἰσ- E ραὴλ, ἐπισκέψασθε αὐτοὺς ἐν δυνάμει αὐτῶν, σὺ καὶ Ἀαρὼν ἐπισκέψασθε αὐτούς. ὅτι μὲν οὖν τὸ ἄρσεν καὶ μαχιμώτατον, καὶ εἰς ἥβην ἀναβεβηκὸς, τουτέστιν, εἰς ἕξιν τὴν πνευματικὴν καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἀπογραφῇ τῇ θείᾳ, καὶ ἐν βιβλίῳ τέτακται Θεοῦ, σαφὲς ἂν γένοιτο καὶ διὰ τούτων εὖ μάλα. ἀριθμεῖται γὰρ οὐχ ἑτέρου του χάριν, καθάπερ ἔγωγε οἶμαι, τὸ ἄρσεν εἰ εἰκοστόν τε καὶ ἔτι γεγονὸς ἐνιαυτὸν,

ſcriptum eſt namque de vnoquoque
Pſalm. 33. „ Iuſto, proboque viro, [Caſtrame-
„ tabitur Angelus Domini in circuitu
timentium eum, & eripiet eos.] Quod
autem Angelorum auxilio, ſic Deo
volente, cincti ſimus, manifeſtum vndi-
que fieri poteſt, ac ſuperuacaneum pu-
to in præſentem locum congerere eius
rei probationes; cùm præſertim volen-
tibus id facere in promptu ſit, & qui-
dem facillimè, ſi modò ita decreuerint.
Pallad. Ergo in figura Moyſi & Aa-
ron, per Chriſtum fieri putas deſcri-
ptionem ac cenſum virorum fortium?
Cyrill. Ita cenſeo: ad hanc nam-
que exponendi rationem haud impro-
babili coniectura nos perducit illud,
quod eſt apud Danielem. Pallad.
Quodnam illud eſt? Cyrill. Con-
templatus eſt enim ille tanquam ſenili
ætate Patrem, candida cæſarie com-
ptum, veſtitu niuis inſtar candido in-
Daniel. 7. „ ſignem, dixitque, [Libri aperti ſunt. &
„ iudicium ſedit: & vidi, & ecce cum nu-
„ bibus cœli vt filius hominis veniebat,
„ & vſque ad antiquum dierum peruenit,
„ & in conſpectum eius perductus eſt, &
„ ipſi datus eſt principatus & honor, &
„ regnum.] Cùm enim ille Vnigenitus
in noſtra ſpecie factus eſt, tunc & libros
aperuit Pater, & ab iis iudicandis, qui
rei peccatorum erant, conquieuit: po-
teſtatem quoque fecit fortibus viris, qua
illis liceret deſcribi, ac ſuperis illis cho-
ris annumerari, & Dei memoria conti-
neri. Audio etiam beatum Dauid pſal-
lentem de iis, qui in Chriſtum debac-
Pſal. 68. „ chati ſunt, [Deleantur de libro viuen-
„ tium, & cum iuſtis non ſcribantur:] ex-
ciderunt enim infirmitate rationis, & à
Chriſti conuerſatione præ ignauia ex-
torres facti ſunt, cum iiſdem, benigna,
clementique Dei & Patris voluntate
honor delatus eſſet: vocati namque
ſunt ad nuptias, negligenter autem re-
miſſeque ſanctis inuitatoribus reſpon-
derunt, dicentes, vnus quidem, agrum
ſe coemiſſe, alter verò vxorem duxiſſe,
nec poſſe venire; audis vbique eos di-
Luc. 14. cere, Non poſſum: etenim humanus
animus ad mundi voluptates propen-
ſus infirmus eſt & inualidus ad ea exe-
quenda, quæ Dei ſunt: idem porro
erit diuini cœleſtiſque conuiuii expers.
Palladivs. Soli igitur adulti &
fortes viri, & prudentia iam ornati,
in Dei deſcriptione cenſentur, & in
libro vitæ; quique minimè eiuſmodi
ſunt, omnes improbantur, an ſecus?

A γέγραπται γὰρ περὶ παντὸς δικαίου, Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. ὅτι δὲ ἀγγελικαῖς ἐπικουρίαις διασωζόμεθα κατὰ βούλησιν Θεοῦ, πανταχόθεν ἂν γένοιτο σαφὲς, καὶ περιττὸν εἶναι συλλέγειν εἰς τὸ παρὸν, τὰς δείξεις. καίτοι τοῖς ἐθέλουσι μάλιστα καὶ λίαν εὐκόλως εἴπερ ἕλοιντο τοῦτο δρᾶν. ΠΑΛ. Οὐκοῦν ὡς ἐν τύπῳ τῷ κατὰ Μωσέα καὶ Ἀαρὼν διὰ Χριστοῦ γένοιτ' ἂν
B τῶν ἀνδριζομένων ἡ ἀπογραφή. ΚΥΡΙΛ. Οὕτω φημί. ἀποφέρει γὰρ ἡμᾶς εἰς τὸ ἐπὶ τῷδε λόγον, οὐκ ἀπίθανον ἔχον τὴν ὑπονοίαν τὸ παρὰ τῷ μακαρίῳ Δανιήλ. ΠΑΛΛΑΔ. Τὸ ποῖον τί φής; ΚΥΡΙΛ. Τεθέαται μὲν γὰρ, ὡς ἐν ἡλικίᾳ τῇ πρεσβυτικῇ τὸν πατέρα, λευκῇ μὲν πολιᾷ κατεστεμμένον, ἐνδύμασι δὲ τοῖς ἐν εἴδει χιόνος ἐκπρεπῆ. ἔφη δὲ ὅτι καὶ βίβλοι ἠνεῴχθησαν, καὶ κριτήριον ἐκάθισε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος, καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν
C ἡμερῶν ἔφθασε. καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ προσηνέχθη. καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχή, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία. ὅτε γὰρ ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς γεγένηται ὁ μονογενὴς, τότε καὶ βίβλους ἠνέῳξεν ὁ πατὴρ, καὶ ἀνῆκε μὲν τοῦ κρίνεσθαι τοὺς ἐνόχους ἁμαρτίαις. ἐφῆκε δὲ τοῖς ἀνδριζομένοις τὸ ἐγγράφεσθαί τε καὶ ἐναριθμεῖσθαι λοιπὸν τοῖς ἄνω χοροῖς, καὶ ἐν μνήμῃ κεῖσθαι Θεοῦ. ἀκούω δὲ ψάλλοντος τοῦ μακαρίου Δαβὶδ περὶ τῶν εἰς Χριστὸν πεπαρῳνηκότων. ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζώντων, καὶ μετὰ δικαίων οὐ γραφήτωσαν. πεπτώκασι μὲν γὰρ ἐξ ἀσθενείας λογι-
D σμοῦ καὶ τῆς εἰς Χριστὸν πολιτείας ἐξ ἀνανδρίας ἡμαρτηκότες, οἱ χρηστῷ τε καὶ φιλανθρώπῳ νεύματι τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἐκτετιμημένοι. κέκληνται μὲν γὰρ εἰς τοὺς γάμους, μαλακῶς δὲ καὶ παρειμένως τοῖς ἁγίοις δειπνοκλήτορσιν ἀπεκρίναντο, λέγοντες· ὁ μὲν, ὅτι ἀγρὸν ἠγόρασα· ὁ δὲ, ὅτι γυναῖκα ἔγημα, καὶ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. ἀκούεις λεγόντων πανταχῇ, ὅτι οὐ δυνά-
E μεθα; νοῦς γὰρ ὁ ἀνθρώπινος εἰς φιληδονίαν κοσμικὴν ἀπονενευκὼς, ἀδρανής τε ἐστὶ καὶ ἄναλκις εἰς τὸ ἐργάζεσθαι τὰ τοῦ Θεοῦ· ἔσται δὲ ἔτι καὶ τῆς οὐρανίου καὶ θείας ἀμέτοχος ἑορτῆς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Μόνον ἄρα τὸ ἡβηκὸς καὶ ἀνδρεῖον, καὶ ἔμφρον ἤδη πως, ἐν ἀπογραφῇ Θεοῦ, καὶ ἐν βίβλῳ ζώντων, τὸ δὲ μὴ τοιοῦτον ἅπαν, ἀδόκιμον, ἢ πῶς;

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀκριβῆ δὲ ἐγρηγορόσιν ἐνιεὶς τὸν νοῦν τοῖς γεγραμμένοις, εἴσῃ τοι τὸ ἀληθές. ἀπογράφεται γὰρ οὐχὶ τὸ ἐν ἥβῃ μόνον, καὶ ἐν ἔτει τῷ εἰκοστῷ γεγονός, πρὸς τὸ τετάχθαι δὲ ὅτι, πᾶν ἄρσεν. ἢ οὐκ ἐννοεῖς ἃ λέγω;

ΠΑΛ. Συνίημι. ΚΥΡΙΛΛ. Οὐκοῦν, εἰ μὲν τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης ἀνδρείας, καὶ ὁ τῶν ἐπιτηδείων εἰς τὸ δύνασθαι κατορθοῦν εὖ μάλα τὴν ἀρετὴν περιεργάζοιτο τρόπος, ἰδίαν ἕξουσι τὴν ἀπογραφὴν, οἱ πρὸς τοῦτο δόξης ἐλάσαντες, ὡς ἀνδρεῖοί τε ἤδη καὶ μαχιμώτατοι, καὶ μειρακιώδη φρόνησιν ὑπερβεβηκότες, οὐχὶ ἑκάστῳ τῶν καθ' ἡμᾶς ἁρμόττειεν ἂν, ὦ ἑταῖρε, τόπος τις ἴδιός τε καὶ πρέπων ἀπογραφῆς καὶ δόξης, τῇ τῶν δρωμένων λαμπρότητι συμμετρούμενος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ ἔνι γε τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις ὁ μὴ κατ' αὐτοὺς ἔσται ποθέν· πολλοῦ γε καὶ δεῖ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐδ' αὖ ἐκεῖνό φαμεν, ὡς τοῖς ἄγαν ἐκλελαμπρυσμένοις ἐκ πολυειδοῦς ἀρετῆς, καὶ βίου κατόρθωσιν τὴν ἐννομωτάτην ἐπησκηκόσιν, ὁ μὴ τοιοῦτος συνεντάξεται, κληρονομήσει δὲ οὖν, κατὰ τὸ ἰσόμοιρον, οὐκ ἀσυμφανές.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν, καθὸ πεπιστεύκαμεν εἰς τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄνωθεν ἰσχὺν πεπλουτήκαμεν. ἐνεδυσάμεθα γὰρ τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν τῷ ἁγίῳ κατασφραγισμένοι πνεύματι, τετάγμεθα καὶ ἡμεῖς ὡς ἐν ἀρσένων τάξει τε καὶ λόγῳ, καὶ κατελογίσθημεν ἐν βίβλῳ Θεοῦ. πλὴν ἔστι τις κἀνταῦθα διαφορά. πρῶτοι γὰρ ὥσπερ ἐν ἀπογραφῇ, καὶ ἀγχοῦ Θεοῦ μᾶλλον οἱ ἱερώτεροί τε καὶ ἁγιώτεροι. μία μὲν ἡ πίστις ἡ εἰς Χριστόν· πλὴν, οὐχ ἅπαντες οἱ πεπιστευκότες ἐν ὁμοίῳ καὶ ἴσῳ τρόπῳ τῷ ἐπὶ τῷ βίῳ, ἀλλ' οἱ μὲν, οὕτως· οἱ δὲ οὕτως, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. οὐκοῦν, οἱ μὲν βίου σεμνότητι προύχοντες, ἁγιώτεροι δὲ διὰ τοῦτο, πρώτην ἕξουσι τὴν τάξιν ἐν ἀπογραφῇ τῇ θείᾳ, καὶ ἐν μνήμῃ Θεοῦ. οἱ δὲ τὸ μεῖον ἔχοντες ἐν ἁγιασμῷ, διὰ τὸ μεῖον ἐν ἀρετῇ, δεύτεροί που πάντως καὶ ἐν ἀπογραφαῖς.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ πῶς ἂν ἡμῖν τοῦτο

A CYRIL. Si accuratè vigilanterque ad Scripturam animum intenderis, intelliges profectò quid verum ſit: deſcribitur namque nō ſolum qui adultus eſt, atque annū natus vigeſimum: ſed omnis maſculi imperata eſt deſcriptio. An tu parū, quid dicam, intelligis? PAL. Intelligo. CYR. Si igitur cum fortitudinis duntaxat illius, quæ in Chriſto intelligitur, & eorum, qui idonei ſunt ad munera virtutis exequenda modus exquiritur, ſuam illi deſcriptionem habituri ſunt, qui ad hanc gloriam peruenerint, quip- B pe qui fortes iam ſint, & ad pugnam promptiſſimi, & ſenſum puerilem ſuperarint, nonne, Palladi, quiſquis noſtri ſimilis fuerit, ei quoque locus aliquis deſcriptionis & gloriæ proprius ac decens conueniet, qui cum geſtarum rerum ſplendore coæquetur? PALLAD. Fateor. CYRILL. Neque enim in ſanctorum Apoſtolorum numero vnquam erit, qui illorum diſſimilis fuerit; minimè, inquam. PALLAD. Ita eſt. CYR. Neque verò illud rurſus aſſerimus, quem gradum aſſecuti ſunt ſancti homines ii, qui C multis virtutum generibus illuſtres admodum fuerint, ac viuendi rationem legi diuinæ maximè conſentaneam coluerint, eundem gradum aſſecuturum eum quoque, qui minimè eiuſmodi fuerit; ſed eam tamen gloriæ portionem habiturum, quæ ſuæ menſuræ reſpondeat, non eſt obſcurum. PALLAD Rectè dicis. CYR. Igitur in eo quod credimus D in Saluatorem vniuerſorum ac Redemptorem, & per baptiſmum illam cælitus ac supernè datam fortitudinē conſecuti ſumus, [induti namque ſumus virtute ex alto.] (ſpiritu ſcilicet notati atque inſigniti) eatenus relati nos quoque ſumus in maſculorum ordinem ac numerum, & in Dei libro recenſiti. Eſt tamen nonnulla hic quoque diſtinctio: primi namque quodammodo in hac deſcriptione collocati ſunt, ac proximè ad Deum accedunt, qui ſacratiores ſunt, ac ſanctiores: quamuis enim vna ſit in Chriſtum fides, non omnes tamen fideles pares E ſunt morum ac vitæ genere; ſed alii quidem ſic, alii verò ſic, vt beatus Paulus ait. Igitur qui vitæ grauitate cæteris præſtant, ideoque ſunt ſanctiores, primum in deſcriptione diuina ac Dei monumentis locum tenent: at in quibus minor eſt ſanctitas, eo ipſo quòd inferiores virtute ſunt, ſecundum proculdubio in deſcriptionibus locum obtinent. PAL. Sed qua ratione hoc item

Act. 1.

1. Cor. 15

fieri perſpicuum poteſt? CYRILL. Ab A
ipſo nimirum ipſius Scripturæ teſtimo-
nio: neque enim id temerè dicimus: nam
poſt illam enumerationem, qua maſcu-
los atque vegetioris ætatis homines re-
cenſuit, modum nobis alterum deſcri-
ptionis iterum deſignauit ille rerum vni-
uerſarum Deus: is autem eiuſmodi eſt,
» [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen in
» deſerto Sinai, dicens, Numera filios Le-
» ui per domos familiarum ſuarum, per
» cognationes ſuas, per populos; omne
» maſculinum ab vno menſe & ſupra nu- B
» merabis eos. Et numerauit eos Moyſes &
» Aaron per vocem Domini, quemadmo-
» dum præcepit eis Dominus:] hac deſcri-
ptione facta per populos & per domos
familiarum, totam continuo ſummam
» infert, dicens, [Omnis numeratio filio-
» rum Leui, quos numerauit Moyſes &
» Aaron per vocem Domini per populos
» eorum, omne maſculinum ab vno men-
» ſe & ſupra, duo & viginti millia.] His
Num. 3. » ilico adiungit & ait, [Et locutus eſt Do-
» minus ad Moyſen dicens, Numera om-
» ne primogenitum maſculum filiorum
» Iſrael ab vno menſe & ſupra, & accipe C
» numerum eorum ex nomine, & acci-
» pies Leuitas mihi (ego Dominus) pro
» omnibus primogenitis filiorum Iſrael,
» & iumenta Leuitarum pro omnibus
» primogenitis iumentorum filiorum Iſ-
» rael. Et numerauit Moyſes, quemad-
» modum præceperat ei Dominus, omne
» primogenitum in filiis Iſrael; & fuerunt
» omnia primogenita maſculina ſecun-
» dum numerum ex nomine ab vno men-
» ſe & ſupra, ex numeratione eorum, vi-
» ginti duo millia, tres & ſeptuaginta,
» & ducenti. Et locutus eſt Dominus ad
» Moyſen dicens, Accipe Leuitas pro D
» omnibus primogenitis filiorum Iſrael,
» & iumenta Leuitarum pro iumentis eo-
» rum: & erunt mihi Leuitæ (ego Domi-
» nus) & redemptiones trium & ſeptua-
» ginta & ducentorum, qui ſuperſunt
» ſupra Leuitas de primogenitis filio-
» rum Iſrael; & accipies quinque
» ſiclos per caput, iuxta didrachma ſan-
» ctum: accipies viginti obolos per ſi-
» clum, & dabis argentum Aaron &
» filiis eius, redemptiones eorum, E
qui ſuperſunt in eis.] Quam minimè
in promptu eſt, Palladi, quamque
difficile, res tam tenui ſubtilique diſcri-
mine diſtinctas poſſe intueri? PAL-
LAD. Rectè dicis: tamen adiice ani-
mum, quæſo, ad eas res exquirendas
Chriſto bonorũ omnium datore fretus.

A καὶ τοῦτο σαφές; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀπό γε τῶν γεγραμμένων. ἔστι γὰρ ἡμῖν οὐ παραλὴς ὁ λόγος· μετὰ γάρ τοι τὴν ἐπαρίθμησιν τὴν ἐπὶ τοῖς ἄρρεσί τε καὶ ἀκμαιοτάτοις ἐποιήσατο, τρόπον ἡμῖν ἕτερον ἀπογραφῆς διετύπου πάλιν ὁ τῶν ὅλων Θεός. ἔχει δὲ οὕτως. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ, λέγων· ἐπίσκεψαι τοὺς υἱοὺς Λευὶ κατ᾽ οἴκους πατριῶν αὐτῶν, κατὰ συγγενείας αὐτῶν, κατὰ δήμους. πᾶν ἀρσενικὸν ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω ἐπι- B σκέψῃ αὐτούς. καὶ ἐπεσκέψατο αὐτοὺς ὁ Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν διὰ φωνῆς Κυρίου, ὃν τρόπον συνέταξεν αὐτοῖς Κύριος. γενομένης δὲ οὕτω τῆς ἀπογραφῆς κατὰ δήμους, καὶ κατ᾽ οἴκους πατριῶν, ὅλον εὐθὺς τὸν ἐκλογισμὸν ἐπιφέρει, λέγων· πᾶσα ἡ ἐπίσκεψις τῶν υἱῶν Λευί, οὓς ἐπεσκέψατο Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν διὰ φωνῆς Κυρίου κατὰ δήμους αὐτῶν, πᾶν ἀρσενικὸν ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω, δύο καὶ εἴκοσι χιλιάδες. ἐπισυνάπτει δὲ παραχρῆμα, καὶ φησί· καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· ἐπίσκεψαι πᾶν πρωτό- C τοκον ἄρσεν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω, καὶ λάβε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐξ ὀνόματος, καὶ λήψῃ τοὺς Λευίτας ἐμοί, ἐγὼ Κύριος, ἀντὶ πάντων τῶν πρωτοτόκων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ τὰ κτήνη τῶν Λευιτῶν ἀντὶ πάντων τῶν πρωτοτόκων ἐν τοῖς κτήνεσι τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ ἐπεσκέψατο Μωσῆς, ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος αὐτῷ. καὶ ἐγένετο πάντα τὰ πρωτότοκα τὰ ἀρσενικὰ κατὰ ἀριθμὸν ἐξ ὀνόματος ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω, ἐκ τῆς ἐπισκέψεως αὐτῶν, δύο καὶ εἴκοσι χιλιάδες, τρεῖς καὶ ἑβδομήκοντα καὶ D διακόσιοι. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάβε τοὺς Λευίτας ἀντὶ πάντων τῶν πρωτοτόκων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ τὰ κτήνη τῶν Λευιτῶν ἀντὶ τῶν κτηνῶν αὐτῶν, καὶ ἔσονται ἐμοὶ οἱ Λευῖται· ἐγὼ Κύριος, καὶ τὰ λύτρα τριῶν καὶ ἑβδομήκοντα καὶ διακοσίων οἱ πλεονάζοντες παρὰ τοὺς Λευίτας ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ λήψῃ πέντε σίκλους κατὰ κεφαλὰς κατὰ τὸ δίδραχμα τὸ ἅγιον· λήψῃ εἴκοσιν ὀ- E βολοὺς τοῦ σίκλου, καὶ δώσεις τὸ ἀργύριον Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, λύτρα τῶν πλεοναζόντων ἐν αὐτοῖς. ὡς βαθὺ τὸ χρῆμα καὶ δυσέφικτον, ὦ Παλλάδιε, τὸ προσβαλεῖν δύνασθαι, φημὶ δὴ τοῖς οὕτω διεσταλμένοις, λεπτῶς τε καὶ ἀκριβῶς. ΠΑΛ. Εὖ λέγεις. καθίει δ᾽ οὖν ὅμως τὸν νοῦν εἰς βάσανον, Χριστῷ τῷ πάντος ἀγαθοῦ δοτῆρι πιστεύων.

ΚΥΡΙΛΛ. Συνιεῖς δὴ, ὅτι ἐν ἀπογραφῇ τῇ προτέρᾳ, πᾶν μὲν ἦν ἄρσεν, καὶ εἰκοσαετὲς τὸ ζητούμενον, τουτέστι, τὸ ἔμφρον τε καὶ ἀνδρεῖον, καὶ ἐν ἀκμαῖς τοῦ δύνασθαι κατορθοῦν, ἃ ἂν βούλοιτο Θεός. ἐχέτω δὲ ἅλις ἡμῖν ὁ περὶ τούτων λόγος· πεποίηται γὰρ, ὡς ἐγ' ὦμαι, λίαν ἀποχρώντως ἔχων. ἐν γε ταυταισὶ ταῖν δυοῖν ἀπογραφαῖν, ἅπαν μὲν ἄρσεν τὸ ἐκ φυλῆς Λευὶ, ταῖς θείαις τε καὶ ἱεραῖς ἐντάττεται ψήφοις. ἀπό γε τῆς ἑτέρας πληθύος, οὐκέτι πᾶν ἄρσεν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ πρωτότοκον, ἀπὸ μηνιαίου δὲ σύμπαν καὶ ἐπέκεινα τὸ ἀριθμούμενον. καὶ ἡ μὲν τῶν Λευιτικῶν βρεφῶν ἀπαρίθμησις, δύο καὶ εἴκοσι χιλιάδες· ἡ δὲ τῶν πρωτοτόκων δύο καὶ εἴκοσι χιλιάδες καὶ τρεῖς καὶ διακόσιοι καὶ ἑβδομήκοντα. εἶτα θεσπίζει Θεὸς, ἀντὶ τῶν πρωτοτόκων τοὺς Λευίτας ἀνατίθεσθαι δεῖν. ἐπειδὴ δὲ ὑπερτέρῳ ἤτοι πλεονάζον ἀριθμῷ τὸ δημοτικὸν εὑρίσκεται, διακοσίαις ἑβδομήκοντα καὶ τρισὶ κεφαλαῖς, δεδικαίωκεν ὁ νομοθέτης, προσκομίζεσθαι δεῖν ὑπὲρ αὐτῶν τὰ λύτρα τῇ φυλῇ τῇ Λευιτικῇ, ὡς ἂν καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ποιοῖντο τὰς λειτουργίας, καὶ ἀναφέροιεν τὰς λατρείας, μισθὸν ὥσπερ τινὰ τῆς ἀπερισπάστου προσεδρείας τουτονὶ κομιζόμενοι παρ' αὐτῶν. ἢ οὐκ ἐν τούτοις φῂς τὴν τῶν προκειμένων περίνοιαν; ΠΑΛΛ. Φημί. ΚΥΡ. Οὐκοῦν ἐκεῖνο ἐρῶ. καί μοι πάλιν ὁ λόγος οὐκ ἀπὸ σκοποῦ βαδιεῖται, κατά γε τὸ εἰκὸς καὶ οὐκ ἀπιθάνως ἔχον. ἦτε μὲν γὰρ ἀνδρίας τε ὁμοῦ καὶ φρονήσεως τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης ἀνάμνησις ἦν, καὶ ὡς ἐν τύπῳ ζήτησις, ἀπεγράφετο τὸ ἄρσεν, οὐκ ἀφαυρὴν τὴν τοῦ σώματος ἡλικίαν ἔχον. ἐπειδὴ δὲ πρὸς τούτοις ἐχρῆν καὶ τὴν ὡς ἐν πίστει τε καὶ ἀγάπῃ τῇ εἰς Χριστὸν γινομένην ἀπογραφὴν εὖ μάλα κατασημαίνεσθαι, συμπεπλεγμένης διαφορᾶς, ἣν ὥς ἔν γε τοῖς πιστεύουσιν ἐστὶν ἰδεῖν. οἱ μὲν γὰρ, ὁμοῦ τῷ παραδέχεσθαι τὴν πίστιν, καὶ τὸ ἐν ἔργοις ἱερὸν, καὶ τὴν ὑπὸ Θεῷ δουλείαν ἐπιτηδεύουσιν· οἱ δὲ οὐχ ὁλόκληρον ποιοῦνται τὴν ἀφιέρωσιν, μεμερισμένοι πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ. ταύτῃ τοι δικαίως ὁ νομοθέτης προτιμᾶσθαι θατέρου κελεύει τὸ ἱερὸν, ὡς ἐν τύπῳ νοούμενον γένει τῷ Λευιτικῷ· καὶ τὸν πρῶτον ἔχειν ἐν ἀπογραφῇ προστέταχε τόπον. πρώτου δὲ οὖν διὰ τοῦτο μνημονεύει τοῦ Λευιτικοῦ, ἐπῆκται δὲ αὐτῷ καὶ παρέζευκταί πως, τὸ ἄρσεν τε καὶ τὸ πρωτότοκον.

A CYRIL. Animaduerte igitur in priore deſcriptione non niſi maſculum, & qui eſſet viginti annos natus, requiri, id eſt, qui & prudentia eſſet & fortitudine præditus, & viribus maximè vigeret ad ea exequenda, quæ Deus vellet: ſed de hac re hactenus: ſatis enim, vt puto, eſt à nobis dictum. in his verò duabus deſcriptionibus omne quidem maſculinum ex tribu Leui diuinis ſacriſque ſuffragiis adſciſcitur: ab altera verò multitudine, non omne maſculinum promiſcuè, ſed
B primogenitum: illud tamen omnibus commune eſt, quòd ab vno menſe & ſupra recenſentur. Ac Leuiticorum quidē puerorum ſumma duo & viginti millia complectitur; at primogenitorum ſumma duo & viginti millia, tres inſuper & ducentos ſeptuaginta. Deinde iubet Deus loco primogenitorum Leuitas ſibi dicari. Verùm, quia popularis cenſus numero ſuperior eſſe reperiebatur, abundareque capitibus ducentis ſeptuaginta tribus, ſanxit legis conditor, vt illorum vice pretia ad tribum Leuiticam deferrentur, vt pro illis cultus diuinos exhiberent, & ſacrificia offerrent; hac veluti
C mercede ab illis accepta, quo nulla re diuulſi diſtractique, aſſiduè religioni deſeruirent. An minimè fateris, his verbis breuiter comprehenſum eſſe propoſitæ ſcripturæ ſenſum? PAL. Fateor. CYRILL. Illud igitur mihi dicendum videtur, nec mea oratio à propoſita re erit aliena, quatenus congruenter, atque probabiliter dici poſſit. vbi enim fortitudinis ſimul & prudentiæ, quæ in Chriſto intelligitur, mentio fiebat, atque, vt in figura, quæſtio erat, tum deſcribebatur maſculinus ſexus, qui haud imbecilla eſſet corporis æ-
D tate. Sed, quia præterea opus erat illam quoque deſcriptionem, quæ per fidem & charitatem in Chriſtum fit, apertè ſignificari, ſimul comprehenſo illo diſcrimine, quòd in iis qui credunt perſpicitur, ex quibus alii ſimul atque fidem acceperunt, ſacris operibus, ac Dei obſequiis incumbunt, alii ſe non integros Deo dicant, ſed diuiſi ſunt, ac ſui partem rebus ſæcularibus tribuunt; ea
E de cauſſa iure optimo legis conditor ſacrum illud hominum diſcrimen, quod in genere Leuitico tanquam in figura intelligitur, vt alteri anteferatur, iuſſit, primumque locum vt in deſcriptione teneat, imperauit. Hac de cauſſa primū Leuitici generis mentionem fecit. Sequitur autem, illique adiuncta eſt maſculorum, ac primogenitorum recenſio:

etenim in precio apud Deũ eſt illud hominum genus, quod tanquam ſpirituali fortitudine prædicum, & Chriſto, qui eſt Primogenitus, conforme ſpectatur. Itaque beatus Paulus ad quoſdã, qui claudicarent circa fidẽ, & in frigidas opiniones effeminati eſsẽt, ſcribit, [Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.] (Galat. 4.) Admittitur ergo in Dei librũ, quiſquis primogenitus fuerit, vt qui ſit Chriſto conformis: maſculus item & prudẽtia ornatus. Illud verò animaduertas velim, ab aliis quidem tribubus, vt modo dixi, non omnẽ maſculum nullo diſcrimine recẽſeri, ſed ſolum primogenitum: neque enim omnes homines fide inſignes ſunt, & Chriſto conformes; ſunt enim pleriq; infideles: ſed ille deſcribitur ſolum atque numeratur, qui primogenitus fuerit, propter eum, qui in nobis in multiſque fratribus Primogenitus eſt. (Rom. 8.) At verò in Leuitarũ cenſu omne maſculinum promiſcuè, nullo delectu in deſcriptiones refertur, & in ſummã colligitur: nam, quod ſanctum eſt, id omni ex parte eſt Deo cognatũ. Ab vno verò menſe & ſupra deſcribuntur: eiuſque rei quænam afferri ratio poteſt? ea nempè, quod illa fideliũ in Chriſto infantia minimè à Deo reiicitur; nam illa ætatis exiguitas veluti nota eſt illius in Chriſto ſimplicitatis ac ſpiritualis infantiæ. Vt enim dicebamus tanquam eorum, qui eſſent ad pugnã promptiſſimi rectè atq; ratione factam eſſe deſcriptionem à vigeſimo anno, & ſupra, ſic dicimus illud menſis vnius tempus, illius in Chriſto infantiæ ſignum eſſe perſpicuũ. Tale quiddam etiam beatus Paulus ait, [Fratres, nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti.] (1.Cor. 14.) PAL. Sic igitur erit nobis exiſtimandum, participes nos futuros eorum, quæ ſancti viri ſuo quiſque periculo feliciter geſſerint, in eo quod viros ſe præſtiterint, ſummoq; ſtudio curarint, vt laudem mereri poſſent. CYR. Maximè verò: quamuis enim reuera ipſi diuinis pleni ſunt chariſmatis, laboribuſq; ac ſudoribus hoc donum perceperint, infinitaque certamina percurrerint; tamen in nos quoq; ex charitate Dei ſua dona refundũt. Itaq; beatus Paulus quoſdã, qui crediderant, alloquebatur, [Deſidero enim videre vos, vt aliquod vobis impertiar chariſma ſpirituale.] (Rom. 1.) An tu cæleſte munus chariſmaq; ſpirituale eſſe negas illam reprehenſione erroreque vacantẽ de Deo cognitionẽ, certiſſimamque de rebus præſtantiſſimis

A ἐκτετίμηται γὰρ παρὰ Θεῷ λίαν, τὸ ὡς ἐν ἀνδρείᾳ τῇ πνευματικῇ καὶ ἐν συμμορφίᾳ κείμενον, τῇ κατὰ Χριστὸν, ὅς ἐστι πρωτότοκος. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιστέλλει τισὶ τῶν ὀκλαζόντων περὶ τὴν πίστιν, καὶ εἰς ἐννοίας ψυχρὰς ἐκτεθηλυμμένων· τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. δεκτὸς οὖν ἄρα καὶ ἐν βίβλῳ Θεοῦ πᾶς, ὁ ὡς ἐν μορφώσει τῇ κατὰ Χριστὸν πρωτότοκος, ἄρσην τε καὶ ἐμφρονέστατος. ἐπιτήρει δὲ ὅτι B καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ἀπὸ μὲν τῶν ἑτέρων φυλῶν, οὐ πᾶν ἄρσεν ἁπλῶς ἐναρίθμιον, ἀλλὰ μόνον τὸ πρωτότοκον· οὐ γάρ ἐστι πᾶς ἄνθρωπος ἐν πίστει διαπρεπὴς, καὶ ἐν συμμορφίᾳ τῇ κατὰ Χριστὸν, πολλοὶ γὰρ οἱ μὴ πιστεύοντες, ἀναγράπτος δὲ καὶ ἐν ἀριθμῷ μόνον ἐστὶ τὸ πρωτότοκον, διὰ τὸν ἐν ἡμῖν πρωτότοκον, καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. ἅπαν δὲ ἄρσεν ἁπλῶς καὶ ἀδιακρίτως ἔν γε τοῖς Λευιτικοῖς ἐν ἀπογραφῇ καὶ ἐν ἐκλογισμοῖς. Θεῷ γὰρ οἰκεῖον ὁλοκλήρως τὸ ἅγιον. μηνιαῖα δὲ καὶ ἐπέκεινα τὰ ἀπο- C γραφόμενα· καὶ τίς ἡ πρόφασις; ὅτι τῶν πεπιστευκότων ἡ ἐν Χριστῷ νηπιότης, οὐκ ἀπόβλητος παρὰ Θεῷ. σύμβολον δὲ ὥσπερ τῆς ἁπλότητος τῆς ἐν Χριστῷ, καὶ πνευματικῆς νηπιότητος, τὸ τῆς ἡλικίας κομιδῇ βραχύ. ὥσπερ γὰρ ἐλέγομεν ὡς ἐν τοῖς μαχιμωτάτοις, καλῶς τε καὶ ἀμωμήτως γεγενῆσθαι τὴν ἀπογραφὴν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπέκεινα, οὕτω φαμὲν, ὅτι τῆς ἐν Χριστῷ νηπιότητος, σημεῖον ἂν γένοιτο σαφὲς, ὁ ἐκ μηνιαίου καιρός. τοιούτοις δὲ καὶ ὁ Παῦλος φησὶν, ἀδελφοὶ, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλ- D λὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε· ταῖς δὲ φρεσὶν, τέλειοι γίνεσθε. ΠΑΛ. Οἰησόμεθα δὴ οὖν, ὡς συμμεθέξομεν τοῖς ἁγίοις, ὧνπερ ἂν αὐτοὶ, ταῖς γε δὴ σφῶν αὐτῶν κατορθώσειαν κεφαλαῖς, ἀνδριζόμενοί τε καὶ εὐδοκιμεῖν ὅτι μάλιστα διεσπουδακότες. ΚΥΡ. Πάνυ μὲν οὖν, εἴπερ εἰσὶν ἀληθῶς, αὐτοὶ μὲν θείων ἀνάμεστοι χαρισμάτων, πόνοις καὶ ἱδρῶσιν ἑλόντες τὸ δῶρον, καὶ διὰ μυρίων ὅσων ἀγώνων ἐλάσαντες· ἀναπιμπλᾶσι δὲ καὶ E ἡμᾶς τῆς σφίσι δεδωρημένης ἐξ ἀγάπης Θεοῦ. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος προσεφώνει τισὶ τῶν πεπιστευκότων. ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς ἵνα τι μεταδῶ ὑμῖν χάρισμα πνευματικόν. ἢ γὰρ, οὐχὶ ξένιον οὐράνιον, χάρισμά τι πνευματικὸν εἶναι φὴς, τὴν ἀμώμητόν τε καὶ ἀπλανῆ περὶ Θεοῦ γνῶσιν, καὶ τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀρίστοις εἴδησιν

ἀκριβῆ; ΠΑΛΛ. Ναί. εἴπερ ἐστὶ τὸ χρῆμα ζωοποιόν. τὸ γάρ τοι σαφῶς εἰδέναι τίς μὲν ὁ φύσει τε καὶ ἀληθῶς τῶν ὅλων δημιουργὸς, καὶ Θεὸς, ποία δὲ ζωὴ, ἢ ἀρίστη τρίβος, εἰς μακαρίαν τέ τινα καὶ ἀτελεύτητον ἀποκομίζει ζωήν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ταῦτά τοι διδάσκων ἡμᾶς καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις διεκελεύετο, λέγων· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. εἴη δ᾽ ἂν καὶ ἑτέρως οὐκ ἀκερδὴς τοῖς ἄλλοις ἡ τῶν ἁγίων λαμπρότης. ἐν γὰρ ταῖς ἐκείνων εὐδοκιμήσεσιν, ἀφανίζεταί που τὰ ἡμῶν πλημμελήματα, καὶ ταῖς τῶν εὐκλεεστέρων προσεσχηκὼς εὐψυχίαις, ὁ φιλάρετος ἡμῶν Θεὸς, τοῖς ἀσθενεστέροις ἀνίησι τὰ ἐγκλήματα. καὶ γοῦν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ἀκαθέκτως ἀπονενευκότες εἰς παρανομίαν, καὶ τῶν φαύλων οὐδὲν ἐῶντες ἀνεπιτήδευτον, προσώτρυναν ἀναγκαίως τὸν νομοθέτην ἐφ᾽ ἑαυτοῖς. ἐπειδὴ δὲ δίκας ἤδη τῶν πεπλημμελημένων πράττεσθαι ἤθελε τοὺς ἀγρίως οὕτω λελυπηκότας, προσεκόμιζε μὲν τὰς ἱκετηρίας ὁ προφήτης Ἱερεμίας. τί δὲ πρὸς τοῦτο Θεός; περιδράμετε, φησὶν, ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἴδετε καὶ γνῶτε, καὶ ζητήσατε ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς, ἐὰν εὕρητε ἄνδρα εἰ ἔστι ποιῶν κρίμα, καὶ ζητῶν πίστιν, καὶ ἵλεως ἔσομαι αὐτοῖς, λέγει Κύριος. ἀνήσειν δὲ καὶ Σοδόμοις τὴν διὰ πυρὸς ἔφη δίκην, εἰ πέντε τινὲς εἶεν ἐν αὐτοῖς ὅσιοι καὶ ἀγαθοί. οὐκοῦν ἡ τῶν ἁγίων λαμπρότης, καὶ τοῖς ἄγαν ἁμαρτωλοῖς, ἔσθ᾽ ὅτε, τὸ μὴ κολάζεσθαι εὐθὺς παραχρῆμα προξενεῖ, τὸν θεῖον ὥσπερ ἐκδυσωποῦσα θυμὸν καὶ ἀναστέλλουσα τὴν ὀργήν. τοῖς δὲ τὴν πίστιν γνησίως εἰσδεδεγμένοις, εὐψυχίας γε μὴν εἰς τοῦτ᾽ ἰέναι μὴ δυναμένοις, ὡς πόνοις ἑλεῖν δύνασθαι, τὸ, καὶ θείων αὐτοὺς ἐμπίπλασθαι χαρισμάτων, μονονουχὶ συμμερίζονται τὰς εὐδοκιμήσεις, παιδαγωγοῦντες, ὡς ἔνι, καὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ἀποφέροντες τῶν ἀρεσκόντων Θεῷ, καὶ τῶν ἰδίων αὐτοὺς ἀνδραγαθημάτων ἀποφαίνοντες κοινωνούς. καὶ ἃ μόλις αὐτοὶ διὰ πλείστων ὅσων εὑρίσκουσι πόνων, ταῦτα ταῖς ἑτέρων ἐνιέντες ψυχαῖς. ὅτι γὰρ συμμεθέξομεν τοῖς ἁγίοις καὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς λαμπρότητος, καὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων ἐσόμεθα κοινωνοὶ, ἐξ ἡμερότητος καὶ φιλανθρωπίας, τὰ ἡμῶν πλημμελήματα τοῖς ἐκείνων κατορθώμασιν, οἱονεὶ συμφύροντός τε καὶ ἀνακιρνῶντος Θεοῦ, καὶ τὸ ἐνδεὲς τῷ τελειοτέρῳ συνείροντος, ἵν᾽ εἴη δεκτόν· σαφὲς ἂν γένοιτο

A intelligentiam? PAL. Imò fateor: ſiquidē eſt ea res vitæ effectrix. Etenim noſſe quis natura ac reuera ſit rerum omnium opifex ac Deus, quod item optimū iter, id verò ad perpetuā illam, æternamque vitam perducit. CYR. Rectè ais, atque hoc nos docuit Chriſtus ipſe, cū ſanctis Apoſtolis præcepit, dicens: [Gratis accepiſtis, gratis date.] Alia quoque ratione non inutilis eſt cæteris hominibus ille ſanctorum virorum ſplendor: illorum
B namque rebus bene geſtis, noſtræ infeliciter geſtæ obruuntur, & cùm nobiliorū virorū animi fortitudinem attendit noſter ille virtutis amator Deus, infirmioribus crimina condonat. Itaque Iſraelitæ, cùm effrenatè ad contemnenda diuina mandata procliues ferrentur, nullamque nequitiæ partem omitterent, in quā non ſtudium impenderent, legiſlatoris iram aduerſum ſe neceſſario commouerunt: qui cùm pœnas facinorum ab iis, qui ſe adeo immaniter offendiſſent, ſumere vellet, ſupplicationes ei detulit propheta Hieremias: quid verò ad hæc Deus?
C [Circuite, inquit, in viis Hieruſalem, & videte & intelligite, & quærite in plateis eius; &, ſi inueneritis virum; ſi fuerit qui faciat iudicium, & quærēs fidem; & propitius ero ipſis, dicit Dominus.] Sodomis quoque condonaturum ſe pœnas ignium dixit, ſi quinque modo ibi eſſent pii atque probi homines. Ergo ſanctorū virorum nobilitas maximis quoque peccatoribus quandoque, ne ſtatim puniantur, impetrat, cùm diuinam indignationem flectat, & iram reuocet: cum iis verò, qui fidem ſincerè ſuſceperunt, nec tamen ad eam animi magnitudinem
D peruenire potuerunt, vt labore diuinorum chariſmatum copiam ſibi compararent, propemodum ſuarum rerum geſtarum laudem cōmunicant, in eo quod eos, vt fieri poteſt, inſtituunt, ad eaque omnia, quæcunque Deo placent, perducunt; atque in ſocietatem ſuorum fortium factorum illos adſciſcunt; & quæ ipſi vix ſummis laboribus pepererunt, ea in aliorum hominum animis inſerunt.
E Fore autem, vt vnà cum ſanctis viris claritatem, quæ illis ineſt, participemus, & eorum præclare geſtorum ſocii ſimus, Deo ex benignitate atque clementia noſtras culpas & infirmitates cum illorum rectè factis veluti confundente ac permiſcente, idque quod inchoatum eſt & imperfectum, cum eo quod eſt perfectius, vt gratum, acceptumque fiat, conſerente; id hoc quoque teſtimonio

Matth. | Hier. 5. | Genes.

manifeſtum fieri poteſt. PAL. Ecquod illud eſt? CYR. Moabitæ ac Madianitæ, impiæ quædam erant ac barbaræ gentes; incolebant autem promiſſionis terram, quam erant filii Iſrael poſſeſſuri: cumque proximum eſſet iam, vicinumque bellum, ac quam primum eſſent perituri, & ad congrediendum cum Iſraelitarum exercitu impares, tentauerunt magicis artibus, nefariiſque ſtudiis, quibus ipſi dediti erant, hoſtem propulſare: cùm verò omnia molirentur, nihilque incommodarēt hoſti, (quippe cuius Deus eſſet propugnator, falſumque vatem Balaam, qui, vt malè precaretur, conductus mercede fuerat, ad benedicendum conuertiſſet) vt qui ad ſummam conſilii inopiam eſſent iam adducti, hanc ipſi ſecum rationem inierunt, non ſe alia via poſſe Iſraelitas lædere, niſi Deum, in quo præſidium ipſis erat conſtitutum, offendiſſent, ac nudati ſuperno auxilio, pugnam aduerſus ipſos ineundam ducerent. Itaque, cùm ſcirent feruidum eſſe maſculinum genus ac præceps in feminas: & aduerſus eiuſmodi obſcœniſſimas voluptates non eſſe tutam adoleſcentiam, mulierculas ſubmiſerunt exornatas, quæ filios Iſrael ad turpem conſuetudinem pertraherent; quarum ſpecie facillimè capiebantur quicunque ad carnis vitia procliues erant; & illarum ſententiam ſequentes ſenſim à Dei cultu deducebantur. Itaque illis ad fornicationis morbum apoſtaſiæ languor accedebat: ſcriptum eſt enim, (Num. 25.) „ [Et initiatus „ eſt populus Beelphegor.] Id ipſum prophetarum quoque voce ſic dixit Deus, (Oſee 4.) „ [Et populus intelligens coniunctus eſt „ cum meretrice.] Hæc flagitia grauiſſimè tulit, nec immerito, legiſlator; neque impunita Iſraëlitis ea res fuit; ilico namque eius flagitii cauſſa mala paſſi ſunt non ferenda: cùm qui fornicati fuiſſent, fratris ac proximi ſui quiſque manu interficerentur. Præcepit autem Deus continuo, vt aduerſus Madianitas bellum ſuſciperetur, dicens ad Moyſen illum ſacrorum interpretem, (Num. 31.) „ [Vlciſcere vltionem filiorum Iſrael de „ Madianitis; & ad extremum adderis ad „ populum tuum. Et locutus eſt Moyſes „ ad populum, dicens, Armate ex vobis „ viros, & pugnate coram Domino con„ tra Madian, reddere vindictam Domi„ no de Madian, mille ex tribu, & mille „ ex tribu ex omnibus tribubus Iſrael „ mittite ad pugnandum. Et numerarunt „ ex millibus Iſrael mille ex tribu,

καὶ διὰ τοῦτο πάλιν. ΠΑΛ. Ποίου δὲ τινος φής; ΚΥΡ. Μωαβῖται καὶ Μαδιηναῖοι, ἔθνη μὲν ἤσθην ἀνόσιά τε καὶ βάρβαρα, κατενέμοντο δὲ τὴν ἐπαγγελίας τῆς γῆν, ἣν κληρονομήσειν ἔμελλον οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. ἐπεὶ δὲ ἄγχου τι λοιπὸν καὶ γείτων ὁ πόλεμος ἦν ἤδη πως, ὡς αὐτίκα δὴ μάλα ἀπολούμενοι, καὶ τῇ τοῦ Ἰσραὴλ δυνάμεσιν ἀντιτάξασθαι οὐχ οἷοί τε, προσεπειρῶντο μὲν, μάγων τέχνῃ, καὶ τοῖς παρὰ σφίσιν ἀνοσίοις ἐπιτηδεύμασι, προσαποσείεσθαι τοὺς ἐχθρούς. ἐπεὶ δὲ πάντα δρῶντες, ἠδίκουν οὐδὲν, Θεοῦ προσασπίζοντος, καὶ τὸν ψευδόμαντιν Βαλαὰμ εἰς τὸ εὐλογεῖν παρειληφότος, καί τοι πρὸς τὸ ἐπαρᾶσθαι δεῖν μεμισθαρνηκότα. ὡς ἐν ἀπορίαις ἤδη γενόμενοι ταῖς ἐσχάταις, ἐλογίζοντο κατὰ σφᾶς αὐτούς, μὴ ἂν ἑτέρως ἰσχύσειν ἀδικῆσαι τὸν Ἰσραήλ, εἰ μὴ Θεῷ τῷ παρεστηκότι προσκρούσειαν, καὶ γυμνοὶ τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας τῆς πρὸς αὐτούς. εἶτ' ἂν ἕλοιντο, συγκροτεῖν μάχην. εἰδότες δὲ ὅτι θερμόν τε καὶ προπαλὲς εἰς γε τὸ θῆλυ τὸ ἄρσεν, καὶ ταῖς εἰς τοῦτο μυσαρωτάταις ἡδοναῖς οὐκ ἀσφαλὴς ἡ νεότης, γύναια καθίεσαν ἐξωραϊσμένα, πρὸς ὁμιλίας οὐκ εὐπρεπεῖς τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, ὧν ταῖς ὥραις ἑτοιμότατα συνηρπάζετο πάντες ὅσοι ἦσαν εὐπετεῖς εἰς τὸ νοσεῖν τὰ σαρκός, παρεκομίζετό τε κατὰ βραχὺ τῆς εἰς Θεὸν λατρείας, ταῖς ἐκείνων ἑπόμενοι γνώμαις. συνηρρώστουν τε τῇ πορνείᾳ, τὴν ἀπόστασιν. γέγραπται γάρ· καὶ ἐτελέσθη ὁ λαὸς τῷ Βεελφεγώρ. αὐτὸ δὲ τουτὶ καὶ διὰ φωνῆς προφητῶν ἔφη Θεός, καὶ ὁ λαὸς ὁ συνιῶν συνεπλέκετο μετὰ πόρνης. ἠγανάκτει μὲν οὖν καὶ μάλιστα εἰκότως ἐπὶ τούτοις ὁ νομοθέτης, καὶ ἦν τὸ χρῆμα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ οὐκ ἀζήμιον. ἐν ἀφορήτοις γὰρ ἦσαν εὐθὺς διὰ τοῦτο συμφοραῖς. ἀδελφοῦ καὶ γείτονος δαπανωμένων χειρὶ τῶν πεπορνευκότων. αἱρεῖσθαι δὲ πρὸς Μαδιηναίους εὐθὺς διετύπου πόλεμον λέγων πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα Θεός. ἐκδίκει τὴν ἐκδίκησιν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ τῶν Μαδιανιτῶν, καὶ ἔσχατον προστεθήσῃ πρὸς τὸν λαόν σου. καὶ ἐλάλησε Μωσῆς πρὸς τὸν λαόν, λέγων, ἐξοπλίσατε τοὺς ἄνδρας ἐξ ὑμῶν, καὶ παρατάξασθε ἔναντι Κυρίου ἐπὶ Μαδιάμ, ἀποδοῦναι ἐκδίκησιν παρὰ Κυρίου τῇ Μαδιάμ, χιλίους ἐκ φυλῆς, καὶ χιλίους ἐκ φυλῆς, ἐκ πασῶν φυλῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἀποστείλατε παρατάξασθαι. καὶ ἐξηρίθμησαν ἐκ τῶν χιλιάδων Ἰσραὴλ χιλίους ἐκ φυλῆς

δώδεκα χιλιάδες ἐνωπλισμένοις εἰς παράταξιν, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς Μωσῆς χιλίους ἐκ φυλῆς, καὶ χιλίους ἐκ φυλῆς σὺν δυνάμει αὐτῶν. καὶ τὸν Φινεὲς υἱὸν Ελεάζαρ υἱοῦ Ααρὼν τοῦ ἱερέως, καὶ τὰ σκεύη τὰ ἅγια, καὶ αἱ σάλπιγγες τῶν σημασιῶν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ παρετάξαντο ἐπὶ Μαδιὰμ, καθὰ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωσῇ, καὶ ἀπέκτειναν πᾶν ἀρσενικόν, καὶ τοὺς βασιλεῖς Μαδιὰμ, ἀπέκτειναν ἅμα τοῖς τραυματίαις αὐτῶν. καὶ τὸν Ναβεὶν καὶ τὸν Ροκὸν, καὶ τὸν Σοὺρ, καὶ τὸν ΟΥρ, καὶ τὸν Ροβὸκ, πέντε βασιλεῖς Μαδιὰμ, καὶ τὸν Βαλαὰμ υἱὸν Βεὼρ, ἀπέκτειναν ἐν ῥομφαίᾳ σὺν τοῖς τραυματίαις αὐτῶν. καὶ προενομεύσαντο τὰς γυναῖκας Μαδιὰμ, καὶ τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ ἔγκτητα αὐτῶν, καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν προενομεύσαντο, καὶ πάσας τὰς πόλεις αὐτῶν τὰς ἐν ταῖς κατοικίαις αὐτῶν, καὶ τὰς ἐπαύλεις αὐτῶν ἐνέπρησαν ἐν πυρὶ, καὶ ἔλαβον πᾶσαν τὴν προνομὴν αὐτῶν· καὶ πάντα τὰ σκῦλα αὐτῶν ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ ἤγαγον πρὸς Μωσῆν καὶ πρὸς Ελεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὰ σκῦλα καὶ τὴν προνομὴν εἰς τὴν παρεμβολὴν εἰς Αραβὼθ Μωὰβ, ἥ ἐστιν ἐπὶ τοῦ Ιορδάνου κατὰ Ιεριχώ. καὶ ἐξῆλθε Μωσῆς καὶ Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς, καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς εἰς συνάντησιν αὐτοῖς ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ὠργίσθη Μωσῆς ἐπὶ τοῖς ἐπισκόποις τῆς δυνάμεως χιλιάρχοις καὶ ἑκατοντάρχοις τοῖς ἐρχομένοις ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ πολέμου. καὶ εἶπεν αὐτοῖς Μωσῆς, ἵνα τί ἐζωγρήσατε πᾶν θῆλυ; αὗται γὰρ ἦσαν τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ κατὰ τὸ ῥῆμα Βαλαὰμ, τοῦ ἀποστῆσαι καὶ ὑπεριδεῖν τὸ ῥῆμα Κυρίου, ἕνεκεν Φογώρ· καὶ ἐγένετο ἡ πληγὴ ἐν τῇ συναγωγῇ Κυρίου· νῦν ἀποκτείνατε πᾶν ἀρσενικὸν, ἐν πάσῃ ἀπαρτίᾳ, καὶ πᾶσαν γυναῖκα, ἥτις ἔγνω κοίτην ἄρσενος, ἀποκτείνατε καὶ πᾶσαν τὴν ἀπαρτίαν τῶν γυναικῶν, ἥτις οὐκ οἶδε κοίτην ἄρσενος, ζωγρήσατε αὐτάς. ταῦτα Θεοῦ κεχρηματικότος, ἀπόλεκτοι νεανίαι πρὸς τὴν τοῦ πολέμου συνεκομίζοντο χρείαν. καὶ ἀπὸ πάσης συνέρρει φυλῆς, τὸ ὅτι μάλιστα ταλαιπαθὲς καὶ δοκιμώτατον, ἵνα τὸ ἀφ᾽ ἑκάστης εὐδοκιμοῦν, αὔχημα γίνηται τοῦ παντὸς, καὶ ἡ τοῦ ἑνὸς λαμπρότης εἰς ὅλον ἴοι τὸ πλήρωμα, καθά γε τὸ ὑπὸ Παύλου σοφῶς εἰρημένον· εἴτε γὰρ πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει

A duodecim millia armatorum in pugnam, & miſit eos Moyſes mille de tribu, & mille de tribu cum exercitu eorum: & Phinees filius Eleazar filii Aaron ſacerdotis, & vaſa ſancta, & tubæ ſignorum in manibus eorum: & pugnauerunt contra Madian, ſicut præcepit Dominus Moyſi, & occiderunt omne maſculinum, & reges Madian, occiderunt ſimul cum vulneratis eorum B & Eui, & Rocom, & Sur, & Vr, & Roboc, quinque reges Madian, & Balaam filium Beor occiderunt gladio ſimul cum vulneratis eorum: & captiuas duxerunt mulieres Madian, & ſuppellectilem eorum, & pecora eorum, opes eorum & facultatem eorum depopulati ſunt, & omnes ciuitates eorum, quæ erant in habitationibus eorum, & vicos eorum combuſſerunt igni, & ceperunt omnem prædam eorum, & omnia ſpolia eorum ab homine vſque ad pecus, & duxerunt ad C Moyſen & ad Eleazar ſacerdotem, & ad omnes filios Iſrael captiuitatem & ſpolia & prædam in caſtra, in Araboth Moab, quæ eſt in Iordane contra Hiericho. Et exiit Moyſes & Eleazar ſacerdos, & omnes principes Synagogæ in occurſum eorum extra caſtra, & iratus eſt furore Moyſes contra imperatores exercitus millenarios & centuriones venientes ex pugna belli. & dixit eis Moyſes, Vt quid viuum cepiſtis omne femini- D num? hæ enim fuerunt filiis Iſrael iuxta verbum Balaam, vt apoſtataretis, & contemneretis verbum Domini propter Phogor: & facta eſt plaga in Snagoga Domini: & nunc occidite omne maſculinum in omni ſumma, & omnem mulierem, quę nouit lectum maſculi, occidite, & omnem ſummam fœminarum, quæ non nouit lectum maſculi, viuas capite eas.] Hæc cum iuſſiſſet Deus, lecti iuuenes ad bellum gerendum conueniebant, & à ſingulis tribubus, qui maxime labori- E bus tolerandis aſſueti erant, & ad pugnandum aptiſſimi, confluebant, vt quicunque de ſingulis tribubus excelluiſſent, ii gloriæ populo vniuerſo eſſent, & partis vnius nobilitas ad plenitudinem totam pertineret; ſimiliter atque eſt à Paulo ſapientiſſimè dictum, [Siue enim patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra; ſiue glorificatur vnum membrum, congaudent omnia

1. Cor. 12.

omnia membra.] PAL. Rectè intelligis. CYR. Contendebat igitur aduerſus Madianitas fortiſſima lectiſſimorum iuuenũ acies, aderatque vnà Phinees ſacerdos, aderant etiam vaſa ſacra ac tubæ, quæ Signorum dicebãtur. Semper enim vnà cum his, qui ſe fortiter gerunt, ſimul in armis, & ad opem ferendam præſto eſt Chriſtus, magnus ille pontifex noſter: ſimul quoque Angeli certant, qui ſacris vaſis ſignificantur: ſancta quippe vaſa, diuiniſque miniſteriis apta, ſunt rationales illi in cœlo ſpiritus: ſunt enim à Deo ad opem nobis ferendam collocati. Adſunt etiam nihilominus tubæ ſignorum, id eſt, diuinorum prædicatorum ſermones, qui apertiſſimè ſignificent, quemadmodum aduerſus hoſtes, id eſt, eas, quæ nobis inſitæ ſunt, animi perturbationes, ſtrenuè pugnandum ſit. Ergo ſacerdos quidem, Phinees inquam, Chriſti figura eſt, Angelorum verò ſacra vaſa, eorum porro, qui nobis Dei verbum prædicant, Signorum tubæ. Ita quippe nullo labore hoſtem in Chriſto ſuperabimus, illud dicentes, quod in Pſalmis canitur, [In te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis:] quod ipſum Iſraelitæ fecerunt: nam, cum vniuerſas vrbes, omnemque Madianitarum regionem hoſtiliter deuaſtaſſent, captiuos omnes ad Eleazarum ſacerdotem, & ad omnem congregationem filiorum Iſrael attulerunt: præclara namque ſanctorum virorum geſta velut ſacra lectaque dona Chriſto omnium pontifici dicantur, nec populis obſcura ſunt, iuxta illud, [Non eſt occultum, quod non manifeſtetur; neque abſconditum, quod non cognoſcatur, & in apertum veniat.] Ducitur itaque in conſpectum ſacerdotis, totiuſque populi omnis illa ex captiuitate præda, figuratè, atque ſapienti adminiſtratione. Ceterùm Moyſes victores obiurgauit, quod non accurata ſatis ratione, & quæ reprehendi nullo modo poſſet, rem confeciſſent: neque enim oportuit, inquit, viuos capere maſculos, neque item fœminas, quæ nuptias eſſent expertæ. Ac ratio quidem hiſtoriæ probabilis eſt: omnino namque opus erat, vt ab ea regione, quæ paulo poſt in eorum ditione futura erat, virile genus excinderetur, quod breui tempore cum in adultam ætatem ac robur perueniſſet, hoſtile eſſet illi populo futurum: muliebre quoque ſimul tollendum erat, quod occaſionem ſcandali præbuiſſet:

Pſal. 43.

Luc. 8.

A πάντα τὰ μέλη. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς διαγνοίη. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κατεστρατεύετο τοίνυν τῶν Μαδιηναίων ἡ τῶν ἀπολέκτων ἀλκιμωτάτη πληθὺς, συνιόντος αὐτοῖς Φινεὲς τοῦ ἱερέως, καὶ τῶν ἁγίων σκευῶν· καὶ μὴν καὶ σαλπίγγων, τῶν καλουμένων σημασιῶν. καὶ γάρ ἐστιν ἀεὶ συνέμπορός τε καὶ συμπαραστάτης τοῖς ἀνδριζομένοις ὁ Χριστὸς, ὁ μέγας ἡμῶν ἀρχιερεὺς, συναθλοῦσι δὲ καὶ ἄγγελοι, καθάπερ ἐν σκεύεσι τοῖς ἁγίοις ὑποδηλούμενοι. B σκεύη γὰρ ἅγια καὶ λειτουργικὰ, τὰ ἐν οὐρανῷ λογικὰ πνεύματα. τέτακται γὰρ παρὰ Θεοῦ πρὸς ἐπικουρείαν ἡμῶν. πάρεισι δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ αἱ σάλπιγγες τῶν σημασιῶν, τουτέστι, τῶν θεηγόρων οἱ λόγοι, τὸ τίνα χρὴ τρόπον κατανδρίζεσθαι τῶν ἐχθρῶν, ἤτοι τῶν ἐν ἡμῖν ὄντων παθῶν, εὖ μάλα κατασημαίνοντες. οὐκοῦν ὑποτύπωσις Χριστοῦ μὲν, ὁ ἱερεὺς, τουτέστιν, ὁ Φινεὲς, ἀγγέλων δὲ, σκεύη τὰ ἅγια· τῶν δὲ τὸν C θεῖον ἡμῖν διακεκραγότων λόγον, αἱ σάλπιγγες τῶν σημασιῶν. οὕτω γὰρ ἀμογητὶ περιεσόμεθα τῶν ἀνθεστηκότων ἐν Χριστῷ, λέγοντες τὸ ἐν ψαλμοῖς ᾀδόμενον, ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξουδενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν. ὃ δὴ καὶ πεπράχασιν οἱ ἐξ Ἰσραήλ. πᾶσαν γὰρ τῶν Μαδιηναίων πόλιν τε καὶ χώραν καταδῃώσαντες, προσεκόμιζον πρὸς Ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ, τὴν αἰχμαλωσίαν. ἱερὰ γὰρ ὥσπερ ἀναθή- D ματα τῷ Χριστῷ τῷ πάντων ἀρχιερεῖ, καὶ οὐκ ἀσυμφανῆ τοῖς λαοῖς τὰ τῶν ἁγίων κατορθώματα, κατά γε τὸ, οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν, ὃ οὐ μὴ φανερωθήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. ἄγεται τοίνυν ἐν ὄψει τοῦ ἱερέως, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, τυπικῶς δὲ καὶ οἰκονομικῶς. πλὴν, ἐπιτιμᾷ Μωσῆς τοῖς νενικηκόσιν, ὡς οὐ κατὰ λόγον τὸν ἀκριβῆ καὶ ἀδιάβλητον E παντελῶς, τὸ πρᾶγμα συντεθεικόσιν. οὐ γὰρ ἔδει, φησὶ, ζωγρῆσαι τὸ ἄρσεν, οὐδ' αὖ θῆλυ τὸ ἐμπειρόγαμον. καὶ πιθανὸς μὲν τῆς ἱστορίας ὁ λόγος. ἔδει γὰρ, ἔδει τῆς ὅσον οὐδέπω μελλούσης ὑπ' αὐτοῖς ἔσεσθαι γῆς, ἀποκείρεσθαι τὸ ἄρσεν, ὡς ἧξον μετὰ βραχὺ πρὸς ἥβην τε καὶ ἀλκὴν, καὶ πολέμιον ἐσόμενον τῷ λαῷ· συναναιρεῖσθαι δὲ καὶ τὸ θῆλυ, σκανδάλου παραίτιον γεγονός,

καὶ, εἰ σῴζοιτο, τάχα που πάλιν ἐσόμενον. ὅσον δὲ ἥκοι εἰς θεωρίαν τὴν πνευματικὴν, ἐκεῖνο εἶναί που κατίδοι τις ἂν ἔν γε δὴ τούτοις ἡμῖν ἀστείως ὑποδηλούμενον. ΠΑΛΛΑΔ. Ὁποῖον τί φής; ΚΥΡΙΛΛ. Οὐκ ἀκαταιτιάτοι μεμενήκασιν οἱ ἀπόλεκτοι τῶν φυλῶν, καίτοι τὴν νίκην ἀράμενοι. δι' οὗ σημαίνεσθαι, καὶ μάλα σαφῶς, ὡς τὸ εἰσάπαν ἀμώμητον, οὐδ' αὐτοῖς τοῖς ἀνδριζομένοις ὑπάρξῃ ποτέ. καὶ αὐτὸ γὰρ ἡμῶν τὸ ὀρθῶς εἰργάσθαι δοκοῦν, μομφῆς καὶ αἰτίας ἀμοιρήσειεν ἂν οὔτι που, περιεργαζομένου τε καὶ βασανίζοντος Θεοῦ. τοιγάρτοι καὶ γέγραπται· ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; καὶ πάλιν· ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου. ἐὰν μή μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι. ἔνεστι δὴ οὖν ἐσιδεῖν ὅτι καὶ ἐν ταῖς τῶν ἀπολέκτων ἀνδρείαις, μομφὴν ὁσίαν ἰδεῖν, ἣν ἡ τοῦ νομοθέτου γνῶσις καθορᾷ, παρατρέχει δὲ ἡμᾶς. συνίεμεν γὰρ οὔτι που, κατὰ τό, παραπτώματα τίς συνήσει; καὶ Ἡσαΐας δέ που φησὶν, ὅτι πᾶσα ἡμῶν ἡ δικαιοσύνη, ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης. διά τοι τὸ εἰς ἄγαν ἀστείως καὶ ἀμωμήτως, μὴ ἂν ἔχειν δύνασθαί ποτε. Παῦλος δὲ ὁ σοφώτατος, οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα γεγραφὼς, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι, φησίν· ὁ δὲ ἀνακρίνων με, Κύριός ἐστιν. ἡ δὲ μέμψις ἡ παρὰ Μωσέως οὐ πρὸς ἅπαντας ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς μόνους ἐπεφέρετο τοὺς τῆς δυνάμεως ἐπισκόπους, καὶ πρὸς χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους. δυνατοὶ γὰρ, δυνατῶς ἐτασθήσονται, καὶ κατ' αὐτῶν μάλιστα τὸ ἀκριβὲς τοῦ νόμου. ᾧ γὰρ πολὺ παρέθεντο, φησὶ, πολὺ ζητήσουσιν ἀπ' αὐτοῦ. τοιγάρτοι καὶ γέγραφε τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητής. μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου. εἰδότες ὅτι μεῖζον κρίμα ληψόμεθα. φέρεται τοίνυν ἐπὶ τοὺς ἐπισκόπους καὶ τῶν ταγμάτων προεστηκότας, ἡ κατὰ πάντων αἰτίασις. ἀεὶ γάρ που ταῖς νήψεσι τῶν καθηγουμένων, εὐδοκιμεῖ τὸ ὑπήκοον. τοιγάρτοι καὶ γέγραπται τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς· πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες. μετὰ δὲ τὴν τῶν γυναικῶν τε καὶ παιδίων ἀφαίρεσιν, ἀναπονίπτους οὐκ ἐᾷ τοὺς πολεμιστὰς ὁ θεσπέσιος Μωσῆς ἐναυλίζεσθαι τῇ παρεμβολῇ, προαποκαθαίρεσθαι δὲ δεῖν ἐπιτάττει, λέγων.

A & , ſi ſeruaretur , iterum fortaſſe eſſet præbiturum. Quod autem ad contemplationem pertinent ſpiritualem, illud, niſi fallor, intelligi poſſit in hac re non incommode ſignificari. PAL. Quid illud? CYR. Lecti illi à tribubus milites, quamuis parta victoria, culpam tamen non effugerunt: quo ſignificatur, atque adeo manifeſtè, ne ipſis quidem illis, qui ſe fortiter gerunt, contingere vnquam, vt omni ex parte reprehenſione vacent. etenim hoc ipſum, quod rectè feciſſe videmur, B nullo modo erit reprehenſionis & culpæ expers, ſi rem diligẽtius exquirat, & inueſtiget Deus. Ideoque ſcriptũ eſt, [Si iniquitates obſeruaueris, Domine, Domine, quis ſuſtinebit?] atque iterum, [Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo; ſi mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.] Eſt igitur quandoque in ipſis quoque egregiorum virorum fortibus factis iuſtæ accuſationi locus, quem legiſlatoris prudẽtia perſpicit, quamuis noſtram aciem C effugiat: neque enim id deprehendimus vllo modo, iuxta illud, [Delicta quis intelliget?] Quinetiam Eſaias ait, omnem iuſtitiam noſtram eſſe quaſi pannũ menſtruatæ mulieris: nam illud, omni ex parte puritatem, integritatemque ſeruare poſſe, minimè nobis contingit. Paulus quoque vir ſapientiſſimus, quamuis dixiſſet, [Nihil mihi conſcius ſum;] addidit tamen, [Sed non in hoc iuſtificatus ſum; qui autem iudicat me, Dominus eſt.] Illa porrò Moyſi reprehenſio non D omnes nullo diſcrimine perſtringebat, ſed ſolum epiſcopos, ac duces exercitus & millenarios, ac centuriones: [de potentibus enim potenter quæſtio fiet,] ac ſummo iure cum illis maximè agi par eſt: [apud quem enim, inquit, multum depoſuerunt, multum ab eo quærent.] Ideoque ſcriptum reliquit ille Saluatoris noſtri diſcipulus, [Nolite plures magiſtri fieri, fratres mei, ſcientes quod maius iudicium ſumemus.] In epiſcopos E igitur, & eos, qui ordinibus præſunt, cõmunis culpa confertur. Semper enim fere principum vigilantia fit vt ii, qui parent, laudabiliter ſe gerant. ideoque ſcriptum eſt populis, qui ſub imperio erant, [Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis; ipſi enim vigilant pro animabus veſtris, tanquam rationem reddituri.] Poſt necem verò mulierum ac puerorum non permittit beatus Moyſes, vt milites illoti ſe in caſtra recipiant; ſed vt prius luſtrentur iubet, dicens,

Pſal. 129.
Pſal. 18.
Pſal. 18.
1. Cor. 4.
Sap. 6.
Luc. 12.
Iacob 3.
Heb. 13.

Num. 31. [Et vos caſtrametabimini extra caſtra ſeptem dies: omnis qui interfecerit animam, & omnis qui tetigerit vulneratum, luſtrabitur tertia die, & die ſeptimo, vos & captiuitas veſtra, & omne indumentum, & omne vas pelliceum, & omne opus ex caprina pelle, & omne vas ligneum expiabitis.] Vides etiam ſelectorum genus, quod apud nos optimum ac præſtantiſſimum habetur, non omnino culpa vacare; Iob. 14. [nemo enim mundus à ſorde,] vt maximè quis inter probatiſſimos habeatur: illa namque perfecta ſanctitas in futurum ſæculum reſeruata eſt. Igitur extra caſtra victores conſidere iubet, eoſque luſtrari oportere, inquit, tertio die ac ſeptimo. Ac tertius quidem dies, aut tertium ſignificat tempus, quo illa per Chriſtum purgatio facta eſt, poſt Moyſi tempus, & poſt illud præterea quo claruit ſanctorum Prophetarum chorus: aut tempus reſurrectionis; Coloſſ. 2. quo Chriſtus reuixit, cùm affixiſſet venerandæ cruci chirographum, quod erat aduerſum nos; ac paſſionem, quæ peccatum ſuſtulit, noſtri cauſſa ſubiiſſet. Septimus verò dies tempus illud, quod erit in conſummatione præſentis ſæculi, nos admonet intelligere; cùm, omni ex parte ſarcina peccatorum excuſſa, ſummam iam ſanctificationem aſſecuti, ſimul cum Chriſto erimus, & in purgatiſſima illa mundiſſimaque vita, & Dei beatitudine feliciſſima verſabimur. PALLAD. Bene ſe habet oratio, vt mihi quidem videtur. CYRILL. Ad hæc myſterium, quod continuò ſequitur, profectò mirabere: excipit enim ilico Moyſi ſermonem ſacerdos Eleazar, & ait ad viros exercitus, qui veniebant ex acie belli, [Nonne hæc eſt iuſtificatio legis, quam præcepit Dominus Moyſi? præter aurum & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & ſtannum, omnis res, quæ tranſibit in igne, ducetur per ignem, & purgabitur, ſed aqua expiationis expiabitur: & omnia, quæ non tranſeunt per ignem, tranſibunt per aquam: & lauabitis veſtimenta veſtra die ſeptima, & mundabimini, & poſt hæc introibitis in caſtra.] Illud igitur obſerues velim, Moyſen prius victoribus tempus quidem, quo abluerentur, expoſuiſſe, non etiam modum. Prædicat namque Lex tempus purgationis, quæ per Chriſtum facienda erat: poſteriore autem loco poſt Moyſen ſacerdos loquitur; is eſt Eleazar:

A καὶ ὑμεῖς παρεμβάλετε ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἑπτὰ ἡμέρας· πᾶς ὁ ἀνελὼν καὶ ὁ ἁπτόμενος τοῦ τετρωμένου, ἁγνισθήσεται τῇ ἡμέρᾳ τρίτῃ, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ὑμεῖς καὶ ἡ αἰχμαλωσία ὑμῶν, καὶ πᾶν περίβλημα, καὶ πᾶν σκεῦος δερμάτινον, καὶ πᾶσαν ἐργασίαν ἐξ αἰγείας, καὶ πᾶν σκεῦος ξύλινον ἀφαγνιεῖσθε. ὁρᾷς ὅτι καὶ τὸ ἄριστόν τε καὶ εὐδόκιμον ἐν ἡμῖν τῶν ἀπολέκτων γένος, οὐκ ἀμώμητον παντελῶς. καθαρὸς γὰρ
B οὐδεὶς ἀπὸ ῥύπου, κἂν εἰ σφόδρα τις εἴη τῶν εὐδοκιμεῖν εἰωθότων. τετήρηται γὰρ τὸ τελείως ἅγιον εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα. ἔξω τοιγαροῦν καθίζει τῆς παρεμβολῆς τοὺς νενικηκότας, καὶ ἀφαγνίζεσθαι δεῖν αὐτοὺς ἐν ἡμέρᾳ, φησί, τῇ τρίτῃ, καὶ τῇ ἑβδόμῃ. τῆς μὲν ἡμέρας τῆς τρίτης, ἢ τὸν τρίτον ἡμῖν σημαινούσης τὸν καιρόν, καθ' ὃν ἡ διὰ Χριστοῦ γέγονε κάθαρσις μετὰ χρόνον τὸν κατὰ Μωσέα, καὶ καθ' ὃν ὁ τῶν ἁγίων προφητῶν
C ἀνεδείχθη χορός, ἤτοι τὸν τῆς ἀναστάσεως, καθ' ὃν ἀνεβίω Χριστός, προσηλώσας τῷ τιμίῳ σταυρῷ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, καὶ λυτικὸν ἁμαρτίας, τὸ δι' ἡμᾶς ὑπομείνας πάθος. τῆς γε μὴν ἑβδόμης τὸν ἐπὶ τῇ συντελείᾳ τοῦ παρόντος αἰῶνος καιρὸν ἀναπειθούσης νοεῖν, καθ' ὃν ὁλοτρόπως τὸ τῆς ἁμαρτίας ἄχθος ἀποσεισάμενοι, καὶ εἰς λῆξιν ἰόντες ἁγιασμοῦ, συνεσόμεθα τῷ Χριστῷ, καθαρὰν καὶ ἡγιασμένην, καὶ ἐν μακαριότητι τῇ κατὰ Χριστὸν τρίβοντες ζωήν. ΠΑΛ. Εὖ ἔχει
D κατά γε τὸ ἐμοὶ δοκοῦν. ΚΥΡ. Θαυμάσαις δ' ἂν καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸ ἐφεξῆς μυστήριον, διαδέχεται γὰρ εὐθὺς τὴν Μωσέως λαλιὰν Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεύς, καὶ φησὶ πρὸς τοὺς ἄνδρας τῆς δυνάμεως τοὺς ἐρχομένους ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ πολέμου. τοῦτο τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου ὃ συνέταξε Κύριος τῷ Μωσῇ πλὴν τοῦ χρυσίου καὶ τοῦ ἀργυρίου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ μολίβδου, καὶ κασσιτέρου πᾶν πρᾶγμα ὃ διελεύσεται ἐν πυρὶ καὶ καθαρισθήσεται, ἀλλ' ἢ τῷ ὕδατι τοῦ ἁγνισμοῦ ἁγνισθήσεται· καὶ πάντα ὅσα μὴ δια-
E πορεύσεται διὰ πυρὸς διελεύσεται δι' ὕδατος. καὶ πλυνεῖτε τὰ ἱμάτια ὑμῶν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ καὶ καθαρισθήσεσθε. καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν παρεμβολήν. ἐπιτήρησον ὅτι Μωσῆς μὲν, πρότερος τοῖς νενικηκόσι τὸν τοῦ διασμήχεσθαι κατεδήλου καιρόν, οὐκέτι δὲ καὶ τὸν τρόπον. προανακηρύττει γὰρ ὁ νόμος, τὸν διὰ Χριστοῦ καθάρσεως τὸν καιρόν. δεύτερος δὲ καὶ μετὰ Μωσέα, προσαναπεφώνηκεν ὁ ἱερεύς, τουτέστιν, ὁ Ἐλεάζαρ.

διαγγέλλει μὲν γὰρ μετὰ Μωσέα Χριστὸς, καὶ τὸν καιρὸν μὲν οὐκέτι τοῦ καθαρισμοῦ τοῖς ἀνδριζομένοις κατάδηλον· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ καιρὸς, τὸν δὲ τρόπον, εἰσηγεῖται, καὶ αὐτό πως ἤδη λοιπὸν ἐν ὄψει τίθησι τὸ μυστήριον, τὸν ἀκριβῆ τοῦ νόμου διερμηνεύων σκοπόν. προστέταχε γὰρ ὅσα μὲν ἦν ἐν τοῖς σκεύεσι τὴν πυρὸς ἀκμὴν διήκειν, οἷά τε παρενεχθῆναι διὰ πυρός· τὰ δὲ ὅσα μὲν βεβαιότητα οὐκ ἔχοιτο φυσικὴν, ἀσθενῆ δὲ καὶ ἑτοιμότερά πως εἰς τὸ παθεῖν δύνασθαι τὸν εἰσάπαν ἀφανισμὸν, ἐσθῆτα δὲ λέγων, καὶ τὸ ἐκ δερμάτων καὶ ξύλων, δι' ὕδατος φέρεσθαι, ὡς ἐν σκεύεσιν ἡμᾶς χρυσοῖς τε καὶ ἀργυροῖς καὶ ἐν τοῖς ἑτέροις αἰνιγματωδῶς ὑποφαίνων, οἷς ἡ διὰ Χριστοῦ γέγονε κάθαρσις ὡς ἐν πυρί τε καὶ ὕδατι. βεβαπτίσμεθα γὰρ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. οὐκοῦν τὸ διακομίζεσθαι διὰ πυρός τε καὶ ὕδατος τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας συνειλεγμένα, τὴν ἡμῶν ἀρτίως ὑποδηλοῖ κάθαρσιν, οὓς ὥσπερ ποτὲ πλοῦτον ὥσπερ τινὰ διαβολικὸν, ἑαυτῷ περιεποιήσατο Χριστὸς, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσας, καὶ δήσας τὸν ἰσχυρόν. εἰσελθεῖσθαι δὲ τότε μόλις εἰς τὴν παρεμβολὴν τοὺς νενικηκότας ὁ Ἐλεάζαρ, φησὶν, ὅταν ἀποπλύνειαν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ τὰ ἱμάτια, καὶ οὕτως ἔσεσθαι καθαρούς. ἡ γὰρ τελεία κάθαρσις, καὶ ῥύπου παντὸς ἀπόθεσις, ἐν ἐσχάτοις ἔσται τῆς συντελείας καιροῖς, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ἀναιρουμένης εἰσάπαν τῆς ἁμαρτίας, καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖόν τε καὶ πρεσβύτατον κάλλος τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἀναφερομένης. ἔσται γὰρ τότε, φησὶν, ὁδὸς καθαρὰ, καὶ ὁδὸς ἁγία κληθήσεται. καὶ οὐ μὴ παρέλθῃ ἐκεῖ οὐδεὶς ἀκάθαρτος, ἀλλὰ πορεύσονται ἐν αὐτῇ λελυτρωμένοι διὰ Κυρίου. οἶμαι μὲν οὖν ἔγωγε τῆς ἑρμηνείας τὸν λόγον οὐκ ἔξω φέρεσθαι τοῦ σκοποῦ. πλὴν, εἰ ἔλοιτό τις τὸ καὶ ἑτέρως χρῆναι νοεῖν, ἐκεῖνό φαμεν, τὸ ἑκάστου τῶν νενικηκότων σκεῦος, εἴτε χρυσοῦν εἴη τυχὸν, εἴτε ἀργυροῦν, εἴτε καὶ ἐκ χαλκοῦ, καὶ ἐξ ἑτέρας ὕλης πεποιημένον, διὰ πυρὸς ἰέναι προστέταχεν. ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος, ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει. προστέταχε δὲ καὶ δι' ὕδατος ἔρχεσθαί τινα. δοκιμάζεσθαι γὰρ οὐχ ἑτέρως ὁ τῆς ψαλμῳδίας ἡμῖν παρίστησι λόγος, τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς, πλὴν ὅτι κατὰ τοιούσδε τινὰς τρόπους. καὶ γοῦν ὁ Δαβὶδ ἔψαλλεν· ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον. διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος,

A tradit enim præcepta poſt Legem Chriſtus; ac tempus quidem purgationis ſtrenuis fortibuſque viris non amplius declarat: illud enim ipſum erat tempus; ſed modum exponit, atque ipſum, propè dixerim, ob oculos ponit myſterium, cùm quid præcipuè Lex ſpectaret, interpretatur: præcepit namque, vt vaſa, quæcunque vim ignis pati poſſent, ea per ignem traducerentur; quæcunque autem firmitatem à natura non haberent, ſed imbecilla eſſent, & quæ facilè B corrumpi penitus poſſent, veſtis verbi gratia, & quicquid è pellibus lignoque confectum eſſet, ea per aquam ferretur; videlicet nomine vaſorum aureorum atque argenteorum, & quæ è cæteris metallis fabricata eſſent, nos figuratè ſignificans, qui purgatione illa per Chriſtum facta, mundati ſumus tanquam igni, & aqua: baptizati etenim ſumus in Spiritu ſancto & igni. Quòd igitur ea, quæ ex captiuitate collecta eſſent, per ignem & aquam traducuntur, noſtram paulo C ante factam purgationem apte ſignificat, quos velut opes quaſdam diabolicas ſibi Chriſtus vindicauit, cùm ingreſſus domum fortis, vaſa eius diripuit, ac fortem alligauit. Tum verò tandem ingredi licere caſtra victoribus, Eleazar inquit, cùm ſeptima die veſtes abluiſſent: atque ita denique puros fore; illa enim perfecta purgatio, & immunditiæ omnis depoſitio in extremis erit conſummationis ſæculi temporibus, vt modò dixi; cùm, ſublato omni ex parte pec- D cato, ad veterem illam, priſtinamque pulchritudinem, hominis natura reuocabitur. [Erit enim tunc, inquit, via munda, & via ſancta vocabitur, nec pertranſibit per eam immundus aliquis, ſed ambulabunt in ea redempti à Domino.] Hanc autem explicationem huius loci non eſſe à propoſito alienam puto. Sed, ſi quis aliter intelligendum exiſtimet, illud dicimus, cuiuſque victoris vas, ſiue illud aureum fortaſſe, ſiue argenteum, ſiue etiam ex ære, aut ex alia E materia confectum, per ignem tranſire iuſſit: vt enim ſcribit beatus Paulus, [Vniuſcuiuſque opus, quale ſit, ignis probabit.] Iuſſit etiam, vt per aquam tranſirent; neque enim aliter probari ſanctorum virorum animas Pſalmi verba nobis inſinuant, niſi quibuſdam ſimilibus modis. Itaque Dauid pſallebat, Probaſti nos, Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum; tranſiuimus per ignem & aquam,

Matth. 3.
Matth. 12.
Eſai. 35.
1. Cor. 3.
Pſal. 65.

& eduxiſti nos in refrigerium. [PALLAD. A Sed, amabo te, dicent fortaſſe, qui ſtudioſiores ſunt, Quomodo cum Madianitis conflixerint, atque vicerint lecti illi per tribus viri, quomodo etiam maculas ex pugna contractas abſterſerint, abundè nobis tua demonſtrauit oratio: ſed iam locus eſt, vt probes, num reuera ſtrenuorum virorum fortitudinis participes futuri ſimus, ac præclarè geſtorum ſocii, quamuis par omnino in virtute momentum minimè habeamus, eo- B rumque animi magnitudine longè inferiores ſimus, id enim tua nobis oratio pollicebatur. CYRILL. Atqui proximè ſequitur, & adiuncta eſt hac de re conſtituta lex, euidentiſſimam ſanè probationem habens, neque arduam ac difficilem intelligentiam, [Et locutus eſt, inquit, Dominus ad Moyſen, dicens, Accipe ſummam ſpoliorum captiuitatis ab homine vſque ad pecus, tu & Eleazar ſacerdos, & principes familiarum congregationis: & diuidetis ſpolia C inter bellatores egreſſos ad bellum, & inter omnem congregationem: & ſeparabitis tributum Domino ab hominibus bellatoribus egredientibus ad bellum, vnam animam à quingentis, ab hominibus & à iumentis, & à bobus, & ab ouibus, & ab aſinis, & à mulis, & ab omnibus iumentis accipietis, & dabis Eleazaro ſacerdoti primitias Domini: & à dimidio filiorum Iſrael accipies, vnum de quinquaginta, ab hominibus & à bobus, & ab ouibus, & ab aſinis, & ab omnibus iumentis, & dabis ea Leuitis cuſtodientibus cuſtodias in tabernaculo D Domini. Et fecit Moyſes & Eleazar ſacerdos, ſicut præcepit Dominus Moyſi;] continuo namque quod diuino iuſſum erat oraculo, perficiebatur. Ergo, cum minutiſſima atque diligentiſſima facta eſſet numeratio ſpoliorum, ac media ex parte diſtributio; cumque eſſent redditæ ſeparationes ſeu primitiæ Domini ſacerdoti Eleazaro, inquam, & Leuitis; num tibi eſt animus adeo memor, vt obliuionem vincat, atque ad id, quod initio dicebamus, recurre- E re valeat? PALLAD. Ecquod illud eſt? CYRILL. Num enim millenos à ſingulis tribubus ad bellum gerendum conueniſſe, ſacræ literæ prodiderunt? PALLAD. Prodiderunt illæ quidem. CYRILL. Partis item vnius ſplendorem ac laudem ad vniuerſam plenitudinem fore vt pertineret, an non apertè ac manifeſtè dicebamus?

καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀλλ', ὦ θαυμάσιε, φαῖεν ἂν ἴσως ἡμῖν οἱ φιλομαθέστεροι· τὸ μὲν γὰρ ὅπως τοῖς Μαδιηναίοις προσέπταισάν ποτε καὶ νενικήκασιν οἱ ἐξειλεγμένοι, τίνα τε τρόπον τὸν ἐκ τοῦ πολέμου διεσμήξαντο μολυσμόν, διαρκῶς ἡμῖν ὁ λόγος ἐκδέδειχε· καιρὸς δὲ ἤδη πληροφορεῖν, εἰ καὶ μέτοχοι κατὰ τὸ ἀληθὲς τῆς τῶν ἀνδριζομένων εὐτολμίας ἐσόμεθα, καὶ συμμεθέξομεν αὐτοῖς τῶν κατορθωμάτων, καί τοι τὸ εἰσάπαν ἰσοστάσιον οὐκ ἔχοντες ἐν ἀρετῇ, μειονεκτούμενοι δέ πως τῆς ἐκείνων εὐψυχίας. Ταυτὶ γὰρ ἡμῖν ὁ σὸς ὑπισχνεῖτο λόγος. ΚΥΡΙΛ. Καὶ μὴν ἀγχοῦ τέ ἐστι καὶ γείτων εὐθὺς ὁ ἐπὶ τῷδε νόμος, ἐναργεστάτην δὲ μάλα τὴν ἀπόδειξιν ἔχων, καὶ οὐκ ἀνάντη τὴν προσβολήν. Καὶ ἐλάλησε Κύριος, φησί, πρὸς Μωσῆν, λέγων· Λάβε τὸ κεφάλαιον τῶν σκύλων τῆς αἰχμαλωσίας ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, σὺ καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεύς, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῆς συναγωγῆς, καὶ διελεῖτε τὰ σκῦλα ἀνὰ μέσον τῶν πολεμιστῶν τῶν ἐκπεπορευμένων εἰς τὴν παράταξιν, καὶ ἀνὰ μέσον πάσης τῆς συναγωγῆς, καὶ ἀφελεῖτε τὸ τέλος Κυρίῳ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τῶν πολεμιστῶν τῶν ἐκπεπορευμένων εἰς τὴν παράταξιν, μίαν ψυχὴν ἀπὸ πεντακοσίων, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν, καὶ ἀπὸ τῶν βοῶν, καὶ ἀπὸ τῶν προβάτων, καὶ ἀπὸ τῶν ὄνων, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους αὐτῶν λήψεσθε. Καὶ δώσεις Ἐλεάζαρ τῷ ἱερεῖ τὰς ἀπαρχὰς Κυρίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους τοῦ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, λήψῃ ἕνα ἀπὸ τῶν πεντήκοντα, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τῶν βοῶν, καὶ ἀπὸ τῶν προβάτων, καὶ ἀπὸ τῶν ὄνων, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν, καὶ δώσεις αὐτὰ τοῖς Λευΐταις τοῖς φυλάσσουσι τὰς φυλακὰς ἐν τῇ σκηνῇ Κυρίου. Καὶ ἐποίησε Μωσῆς καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεύς, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωσῇ. Διεπεραίνετο γὰρ εὐθὺς τὸ θεῖον χρησμῴδημα, λεπτῆς τε καὶ ἀκριβοῦς γινομένης τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν σκύλων, καὶ τῆς ἐν ἡμίσει διανομῆς, καὶ ἀποδοθεισῶν τῶν ἀφαιρεμάτων, ἤτοι τῶν ἀπαρχῶν Κυρίῳ, τῷ ἱερεῖ τῷ Ἐλεάζαρ φημί, καὶ τοῖς ἐκ φυλῆς Λευί. Ἆρά σοι λήθης ἀμείνων ὁ νοῦς, καὶ εἰς ὅπερ ἔφαμεν ἐν ἀρχαῖς ἀναθεῖν εὐσθενής; ΠΑΛΛ. Τὸ ποῖον; ΚΥΡΙΛ. Οὐ γὰρ δὴ χιλίους τοὺς ἀφ' ἑκάστης φυλῆς εἰς τὴν τοῦ πολέμου συγκεκομίσθαι χρείαν ὁ ἱερὸς ἔφη λόγος; ΠΑ. Ἔφη γὰρ οὕτω. Κ. Τὴν δέ γε τοῦ μέρους λαμπρότητα καὶ εὐδοκίμησιν, εἰς ὅλον ἥξειν τὸ πλήρωμα, σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς ἐλέ-

A γονότων, ἡμερότητός τε καὶ φιλανθρωπίας Θεοῦ, καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμῖν εὖ μάλα διοικουμένης, ἵν' ὥσπερ ἑνὸς καὶ εὐοσμοτάτου θυμιάματος, ἐκ διαφόρων εἰδῶν πεποιημένου, μία τις ἡ πάντων εὐωδία λοιπὸν ἀναφέρηται τῷ Θεῷ, καὶ τῷ λίαν εὐδοκιμωτάτῳ συγκαταλογίζοιτό πως τὸ μὴ οὕτως εὐδοκιμοῦν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. τοῦτο γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος ἐκβασανίζειν ἤθελε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄθρει δὴ οὖν ἀπημφιεσμένως ταῦτα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ νομοθετοῦντα Θεόν· οἱ μὲν γὰρ ἀπόλεκτοι χίλιοι κατὰ φυλὴν κατεστρατεύοντο τῶν Μαδιηναίων, καὶ τὸ νικᾶν, οἶμαί που, πόνῳ καὶ ἱδρῶτι κερδαίνοντες, διενείμαντο τὰ ἐκ τοῦ πολέμου συνειλεγμένα, πρὸς πᾶσαν εὐθὺς τὴν συναγωγήν, καὶ τοῖς τῶν ἀνδριζομένων κατορθώμασιν, ἡ ἑτέρα πληθὺς κατεσεμνύνετο. διελεῖτε γάρ, φησί, τὰ σκῦλα σὺ καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεύς, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῆς συναγωγῆς. καὶ διελεῖτε τὰ σκῦλα ἀνὰ μέσον τῶν πολεμιστῶν τῶν ἐκπορευομένων εἰς τὴν παράταξιν, καὶ ἀνὰ μέσον τῆς συναγωγῆς. ὅτι γὰρ συνευδοκιμήσει τοῖς ἄγαν ἐξειλεγμένοις καὶ περιφανεστέροις ὁ βραχύ τι καταδεής, καὶ κατόπιν ἰὼν τῆς ἐκείνων μεγαλοφυΐας, ὑπεσημήνατό πως καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος. ἀπαριθμησάμενος γὰρ τῶν ἀρχαιοτέρων ἁγίων τοὺς διὰ πίστεως εὐδοκιμηκότας καὶ οἷς ἦν δόξα περιφανής, ἀπό γε τῆς εἰς Θεὸν ἀκριβοῦς εὐσεβείας, κατὰ πίστιν, φησίν, ἀπέθανον οὗτοι πάντες, καὶ οὐκ ἐκομίσαντο τὰς ἐπαγγελίας, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν. ἐπιστέλλει δὲ καὶ ἑτέροις. ἤδη τετελειωμένοι ἐστέ. χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. ὁρᾷς ὅπως συντελειωθήσονται τοῖς ἐν τέλει, καὶ οἱ τάξιν ἔχοντες τὴν καταδεᾶ; καὶ συνευλογοῦνται τοῖς ἐξειλεγμένοις, οἱ μὴ κατ' αὐτοὺς εὐσθενεῖς. ψάλλει δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ, εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ, τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. εὐλόγησε Κύριος τὸν οἶκον Ἀαρών. εὐλόγησε Κύριος τὸν οἶκον Ἰσραήλ. εὐλόγησε Κύριος τοὺς φοβουμένους αὐτόν, τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων. συνευλογοῦνται τοῖς μεγάλοις, οἱ καλούμενοι μικροί. ἐν ῥώμῃ μὲν ἐπαυχεῖν οὐκ ἔχοντες ἴσῃ, καὶ ταῖς εἰς τὸ χρῆναι ταλαιπωρεῖν ἡττώμενοι προθυμίαις, ζήλῳ δὲ τάχα καὶ πίστει παρισούμενοι, καὶ τοῖς κατὰ δύναμιν εὐσθενείας

benignitate Dei atque clementia hoc quoque in nobis ſapienter adminiſtrante, vt tanquam vnius odoratiſſimi thymiamatis, ex variis aromatibus confecti, vnus omnium odor Deo offeratur, & ſimul cum parte probatiſſima, laudem acquirat ea, quæ non adeo probata eſt? PALLADIVS. Ita eſt; id ipſum namque noſtra diſputatio inueſtigandum ſuſceperat. CYRILLVS. Vide igitur hoc idem filiis Iſrael Deum apertè præcipere: B illi namque lecti milites milleni per ſingulas tribus aduerſus Madianitas contendebant; cumque victoriam proculdubio labore ac ſudore adepti eſſent, quæ ex bello collegerant cum vniuerſa ſtatim Synagoga diuiſerunt, atque præclaris illis fortium virorum factis cætera multitudo honeſtata eſt; [diuidetis enim, inquit, ſpolia tu, & Eleazar ſacerdos, & principes familiarum Synagogæ, & diuidetis ſpolia inter bellatores egreſſos ad pugnam, & inter omnem congrega- C tionem.] Fore autem, vt cum lectiſſimis illuſtribuſque viris laudem illi quoque conſequantur, quibus nonnihil ad virtutem deeſt, & illorum animi nobilitatem à tergo ſequuntur, beatus quoque Paulus latenter indicauit; nam cùm enumeraſſet priſcos illos ſanctoſque viros, qui fide commendati fuiſſent, quique præſtanti in Deum pietate gloriam illuſtrem ſibi comparauiſſent, [ex fide, inquit, mortui ſunt hi omnes, & non acceperunt repromiſ- D ſiones, Deo pro nobis aliquid melius prouidente, ne ſine nobis conſummentur.] Scribit etiam ad alios, [Iam perfecti eſtis, ſine nobis regnaſtis, & vtinam regnaſſetis, vt & nos vnà cum vobis regnaremus.] Vides eos, qui ordine ſunt inferiori, ſimul cum perfectis perficiendos eſſe; cum ſelectis quoque viris benedicuntur, qui non æque viribus valent: pſallit nempè beatus Dauid: [Benedicti vos à Domino, E qui fecit cœlum & terram; benedixit Dominus domui Aaron, benedixit Dominus domui Iſrael; benedixit Dominus iis, qui timent ſe, puſillis cum maioribus:] ſimul enim cum maioribus benedicuntur ii, qui puſilli vocantur, qui de pari fortitudine gloriari non poſſunt, quique ſunt animi alacritate ad labores tolerandos inferiores; zelo verò & fide forſitan æquales, atque fortitudine pro ſuæ facultatis modo

Heb. 11.

1. Cor. 4.

Pſal. 113.

Chriſtum exhilaret. Ac Moyſes, & Eleazar non abſurdè figuram tenent Chriſti, qui idem & ſacerdos eſt, & legiſlator; diſtribuitque populo ſpolia, ſanctis Angelis ſimul aſtantibus, quorum figuram gerunt illi principes familiarum Synagogæ. An tu minimè putas multos eſſe in terris ſanctos Angelos à Deo conſtitutos ad opem ferendam fidelibus, ac populos quodammodo moderandos? PAL. Ego verò fateor: cur enim negem? CYR. Venturus è cœlo expectatur Chriſtus cum ſanctis Angelis; & ſedebit in ſede gloriæ ſuæ, ac diſtribuet digna cuique præmia, honoreſque pro rectè factorum ratione rependet. Ideoque E-

Eſai. 53. » ſaias ille ſapiens de Chriſto dicit. [Pro-
» pterea ipſe dominabitur multis, & for-
» tium diuidet ſpolia, propterea quod tra-
» dita eſt in mortem anima eius, & cum
» impiis reputatus eſt.] Per Chriſtum igitur præmiorum diſtributio fiet, qui tanquam per Moyſen & Eleazar figuratur. Chriſtus enim legiſlator eſt ſimul & pontifex. PAL. Optimè dictum. CYR. Si autem animaduertatur, quæ ſeruata ſit in diſtribuendo ratio, an non admiratione digniſſima iudicabitur? PAL. Sanè quidem: æqua enim parte, qui bellum geſſerant, & qui reſederant, donati ſunt. CYRILL. Minimè vero æqua, minime, inquam; licet prædæ totius partem dimidiam habuerint pugnatores, alteram verò dimidiam tota Synagoga: vniuerſus namque numerus filiorum Iſrael ſummam ſexcentorum millium efficiebat, additis ad tria millia quingẽtis quinquaginta, ſeiuncta ex hoc numero atque exempta ſumma ſacris miniſteriis dicatæ tribus: numerus autem erat aptiſſimus pugnæ non maior quàm milleni per ſingulas tribus. Spoliis igitur in æquas portiones diſtributis cùm vniuerſæ prædæ dimidia pars vtrique multitudini contigiſſet, multo plura præmia pauciores habuerunt, quàm alii, qui plures erant, & numero longe ſuperiores. Igitur quæcumque illa eſt gloria, menſuraque doni cœleſtis, quæ ſuo tempore vniuerſo populo dabitur, eius pars dimidia velut diligenti ratione diuiſa ſelectis viris, qui ſe diuina inſpectione dignos præſtiterunt, tribuetur; altera pars dimidia vniuerſæ multitudini dabitur, quamuis ea multitudo numero ſit longe maior:

Matth. 20. » [multi enim vocati, pauci verò electi.] An ne intelligis; quod dico? nam obſcurius eſt aliquanto, quod diximus. PAL. Intelligo; nam, etſi ſanctorum gloriæ

A Χριστὸν εὐφραίνοντες. καὶ τύπος δὲ εἶεν Μωσῆς τε καὶ Ἐλεάζαρ ἑνὸς τοῦ ἀρχιερέως τε καὶ νομοθέτου Χριστοῦ, διανέμοντος τῷ λαῷ τὰ σκῦλα, συμπαρεστηκότων ἀγγέλων ἁγίων, ὧν καὶ τύποι εἶεν ἂν οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῆς συναγωγῆς. ἢ οὐκ οἴει φὴς πολλοὺς ἐπὶ γῆς τῶν ἁγίων ἀγγέλων, παρὰ Θεοῦ τεταγμένους, εἴς γε τὸ δεῖν τοῖς πεπιστευκόσιν ἐπικουρεῖν, καὶ οἱονεὶ κατιθύνεσθαι λαούς; ΠΑΛΛΑΔ. Φημί, πῶς γὰρ οὔ;

B ΚΥΡΙΛ. Ἥξειν ἀπ' οὐρανοῦ προσδοκᾶται Χριστὸς μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ καθιεῖται μὲν ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, διανεμεῖται δὲ ἑκάστῳ τὰ αὐτῷ πρέποντα γέρα, καὶ ἀναλόγως τοῖς κατορθώμασι τὰς τιμάς· τοιγάρτοι καὶ ὁ σοφὸς ἡμῖν Ἡσαΐας περὶ Χριστοῦ φησί. Διὰ τοῦτο αὐτὸς κυριεύσει πολλῶν, καὶ τῶν ἰσχυρῶν μεριεῖ σκῦλα, ἀνθ' ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη. ἐν Χριστῷ τοιγαροῦν

C ἡ τῶν ἀγαθῶν διανέμησις, ὡς ἐν Μωσῇ τε καὶ Ἐλεάζαρ ἐκτυπουμένων. νομοθέτης γὰρ ἐν ταὐτῷ καὶ ἀρχιερεὺς ὁ Χριστός. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡΙΛ. Τίς δὲ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ διανέμεσθαι τρόπος, ἆρ' οὐχὶ θαυμάζειν ἄξιον; ΠΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. ἐν ἴσῃ γὰρ μοίρᾳ τετίμηνται τῷ μαχίμῳ τὸ ἠρεμοῦν. ΚΥΡ. Οὐκ ἴσῃ μὲν οὖν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, κἂν εἰ τὴν τοῦ παντὸς ἡμίσειαν ἔχῃ τὸ μάχιμον, τὴν δὲ ἑτέραν ἡμίσειαν ἡ πᾶσα συναγωγή. σύμπας μὲν γὰρ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ὁ ἀριθμὸς, εἰς ἑξακοσίας χιλιάδας ἦν, καὶ πεντακοσίους πεν-

D τήκοντα πρὸς τρισχιλίοις, ἀνὰ μέρος οὔσης καὶ ἐξῃρημένης τοῦ καταλόγου τῆς ἱερατευούσης φυλῆς. πλῆθος δὲ ἦν μαχίμων τότε, χίλιοι κατὰ φυλήν. ἐν ἴσῳ δὲ οὖν διαμοιρηθέντων τῶν σκύλων, καὶ τὴν τοῦ παντὸς ἡμίσειαν ἑκατέρας λαχούσης πληθύος, ἐν πολλῷ πλείοσι τοῖς ἐλάττοσιν, αἱ τιμαί, καὶ οὐχὶ τοῖς πλείοσι καὶ ὑπερκειμένοις ἐν ἀριθμῷ. οὐκοῦν ἥτις ποτέ ἐστιν ἡ παντὶ τῷ λαῷ δοθησομένη δόξα κατὰ καιρούς, καὶ

E τῆς οὐρανίου δωρεᾶς τὸ μέτρον, ταύτης ἡ ἀκριβὴς οἱονείπως ἡμίσεια, τοῖς ἐξειλεγμένοις ἀπονεμηθήσεται, καὶ τῆς θείας ἐπισκέψεως ἀξίους ὄντας ἑαυτοὺς ἀποφαίνουσι. τῆς δὲ ἑτέρας ἡμισείας, τῷ παντὶ πλήθει δοθησομένης, καίτοι πλεονεκτοῦντι τοσοῦτον ἐν ἀριθμῷ. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί . . . . . βαθὺς γὰρ ὁ λόγος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι. εἰ γὰρ καὶ μέτοχοι τῆς τῶν ἁγίων ἴση

μέθα δόξης, ἀλλ' οὖν ἐν μείοσιν ἢ κατ' αὐτούς· τουτὶ γάρ ἡμῖν ὁ λόγος ὁ σὸς οὐκ ἀμυδρῶς ὑπεμφαίνεται. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. Θέα δὲ δὴ πρὸς τούτοις ἕτερον, δι' οὗ μάλιστα τὴν ἀνδριζομένων τὴν εἰς Θεὸν παῤῥησίαν ἂν ἔχοις ἰδεῖν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ τί δὲ φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ταῖς μὲν γὰρ δυοκαίδεκα χιλιάσι τῶν πολεμιστῶν, ἀπὸ τῆς τοῦ παντὸς ἡμισείας τῆς ἐκνεμηθείσης αὐτοῖς προσκομίζειν προστέταχε τῷ ἀρχιερεῖ μίαν κεφαλὴν ἀπὸ πεντακοσίων, ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τοῖς κτήνεσι. καὶ τοῦτο ἦν αὐτοῖς τῷ Κυρίῳ τὸ τέλος. πληθύι γε μὴν τῇ ἑτέρᾳ, μίαν ψυχὴν ἀπὸ πεντήκοντα τῇ ἱερᾷ φυλῇ καταθέσθαι δεῖν ἐδικαίωσε Κύριος. ἀνατυποῦντος δὲ πάλιν ἡμῖν τοῦ Ελεάζαρ ἐφ' ἑαυτοῦ, τὸν ἕνα τε καὶ μόνον ἀληθῶς ἀρχιερέα, τουτέστι Χριστὸν, ἐξαιρέτως καὶ ἀληθῶς καὶ οἱονείπως αὐτῷ κατὰ πρόσωπον ἰδικῶς, ἀνακείσεται τῶν ἐξειλεγμένων ἡ δωροφορία· αὐτοὶ γὰρ προσάγουσι μεσολαβοῦντος οὐδενός· ὃ δὴ καὶ ἔδρων οἱ μακάριοι μαθηταί, δρῶσι δὲ ἔτι καὶ νῦν οἱ λαῶν ἡγούμενοι, τοὺς ἐπὶ τῷ θείῳ κηρύγματι πόνους ἰδικὸν ἀνάθημα ποιούμενοι τοῦ Χριστοῦ. ἡ δὲ ἑτέρα τῶν ἀδοκιμούντων πληθύς, ποιεῖται μὲν τὰς δωροφορίας εἰς δόξαν Χριστοῦ, πλὴν διὰ μέσων, καὶ μέσων ἁγίων, ὡς ἔν γε τῇ ἱερᾷ φυλῇ νοουμένων· εἴρηται γὰρ, γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα. οὐκοῦν διὰ μέσων ἁγίων ἡ εἰς Θεὸν αἰδὼς, καὶ τὸ σέβας αὐτῶν, καρποφορουμένων μὲν, οὐ μὴν ἀνήκουσαν ἰδικῶς τῷ προσώπῳ Χριστοῦ ποιουμένων τὴν δωροφορίαν. ὁποῖον δὴ κατορθοῦν ἐσπούδαζον οἱ τὰς καλουμένας λογίας συμφέροντες, καὶ διακονίας πέμποντες τοῖς ἁγίοις ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἢ καὶ δι' ἧστινος οὖν ἑτέρας θεραπείας ἀνακτώμενοι τοὺς ἀνακειμένους Θεῷ. ἰδικὸν οὖν ἀνάθημα τοῦ Θεοῦ, τῶν ἐκπρεπεστέρων τὰ δῶρα, διὰ μέσων δὲ ὅσον ἁγίων, καὶ ὡς ἐν δευτέρᾳ τάξει, καὶ ἡ τῶν ὑποδεεστέρων. καὶ οἱ μὲν ἀπὸ πεντακοσίων, μίαν προσάγουσι ψυχὴν, οἱ δὲ ἀπὸ πεντήκοντα. ἐν ἐλάττοσι γὰρ ὀφλήμασι τὸ δόκιμον· διὰ καὶ μειωτὴ προσφορά· ἐν πολλῷ δὲ πλείοσι, τὸ ὑποδεές· διὰ καὶ ἐν ἀριθμῷ πλείονι, τὰ προσκομιζόμενα παρ' αὐτῶν. ἀναλόγως τοῖς ἑκάστου πταίσμασι, τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ προσφέρεται. ᾧ γὰρ πλέον ἀφεθήσεται, φησὶ, πλέον ἀγαπήσει· καὶ ᾧ τὸ ἔλαττον ἀφίεται, ἔλαττον ἀγα-

A ſumus futuri participes, attamen pauciora, quàm illi, conſequemur: id enim nobis obſcuriùs tua inſinuat oratio. CYRILL. Rectè ais. Sed aduerte aliud præterea, in quo maximè virorū ſtrenuorum in Deum fiduciam videre facilè poſſis. PAL. Quid illud eſt? CYR. Illis namque duodecim pugnatorū millibus ex illa totius prædæ dimidia parte, quæ ipſis tributa fuerat, ſingula è quingentis capita tam ex hominibus quàm ex pecoribus afferre ad Pontificem iuſſit; id B erat illis tributi loco Domino ſoluendū: ſed multitudinē alteram animas è quinquagenis ſingulas tribui ſacræ vt ſolueret, Dominus iuſſit. Cùm igitur in ſe ipſo Eleazar figuram gerat illius, qui vnus eſt ac ſolus verè ſummus Pontifex, id eſt, Christi, ipſi præcipuè ac verè, & quodāmodo proximè ac propriè conſecrata ſūt electorum virorum dona: ipſi enim offerunt, non alio, qui accipiat, interpoſito; quod ipſum beati illi diſcipuli fecerunt; faciunt etiam hoc tempore populorum C principes, qui ſuſceptos in diuina prædicatione labores velut donum quoddam propriū Christo dedicāt. Illa porrò altera probatorū hominū multitudo, offert quidem dona in Christi gloriam, non tamen niſi per ſanctos viros interpoſitos, qui per ſacram tribum intelliguntur: dictum namque eſt [Genus electum, regale ſacerdotium.] Igitur ſanctorum virorum interiectu exhibetur quidem ab offerentibus illa in Deum reuerentia ac veneratio; non tamen eiuſmodi donum D ab iis offertur, quod propriè ad Christi perſonam proxime pertineat. eiuſmodi illud fuit, quod efficere ſtudebant ii, qui collectas ſic tum appellatas conferebant, & miniſteria mittebant ſanctis, qui erant in Hieruſalem, vel quocunque alio obſequii genere homines Christo dicatos recreabant. Ergo Christo proprie dicata ſunt præſtantiorū hominū dona: ſed illa quoque inferiorum oblatio per ſanctos veluti per mediam manum ad eundem E pertinet, ac locum quodammodo ſecundum tenet. Præterea illi quidē ex quingentis, hi verò ex quinquaginta vnam animam offerunt: minus quippe debent illi præſtantiores; ideoque minor eſt eorum oblatio: at verò inferiores illi longè plura debēt: quo fit, vt plura quoque ſint numero, quæ ab illis offeruntur; ſiquidē pro cuiuſque offenſarum ratione dona quoque pro iiſdem offeruntur; cui enim plus dimittitur, inquit, plus diliget; & cui minus dimittitur, minus diliget.

1.Pet.2.

Num. 31. Act. 4. 1 Cor. 16.

Decem igitur partibus plura quàm illi ſelecti offerunt ij, qui minimè ſunt illis virtute pares: non quòd religioſiores ſint, laudabiliuſque viuant, ſed quòd multo pluribus delictis obnoxii teneantur, illiſque longè maiore purgatione ſit
Ioan. 13. „ opus: vt enim ait Saluator, [Qui
„ lotus eſt, non indiget niſi vt pe-
„ des lauet; ſed eſt mundus totus:] exigua porrò purgatione ſanctis viris eſt opus; laborat enim eo morbo hominum natura, vt peccati expers eſſe omnino non poſſit. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILLVS. Illi igitur è tribubus lecti viri diuinis legibus obſequuti, cùm tota Synagoga belli prædam partiti ſunt, oblationeſque Deo obtulerunt, vt Lege conſtitutum erat: at verò ſelectorum duces, vt qui gloria, quam cæteri eſſent illuſtriores, donis quoque præſtantioribus Deum venerantur. Sic enim ſcribit
Num. 31. „ rurſus, [Et acceſſerunt ad Moy-
„ ſen omnes conſtituti in tribunatu
„ exercitus, millenarii, & centurio-
„ nes; & dixerunt ad Moyſen, Ser-
„ ui tui acceperunt ſummam virorum
„ bellatorum, qui apud nos ſunt, &
„ non defuit ab illis ne vnus qui-
„ dem, & obtulimus donum Domi-
„ no; vir, qui inuenit vas aureum,
„ & murenulam & armillam, & dextra-
„ le, & torquem, vt ſit propitia-
„ tio pro nobis coram Domino. Et
„ accepit Moyſes & Eleazar ſacerdos
„ aurum ab illis, omne vas elabora-
„ tum, & fuit omne aurum, ſegre-
„ gatio quam ſegregauerunt Domi-
„ no, ſex & decem millia & ſeptin-
„ genti quinquaginta ſicli, à tribunis
„ & à centurionibus: & viri bellato-
„ res prædati ſunt quilibet ſibi: &
„ accepit Moyſes & Eleazar ſacerdos
„ aurum à tribunis & à centurionibus,
„ & intulerunt ea in Tabernaculum
„ teſtimonii memoriale filiorum Iſrael
„ coram Domino.] Audis quàm diligenter ait recenſitos eſſe pugnatores, ita vt nemo abfuerit, quin donum, vt Deo placuerat, afferret: ſe quoque conſtituiſſe inquiunt offerre Domino etiam quæ ille, vt offerrentur, minimè iuſſiſſet, murenulam, inquam, & armillam, & anulum, & ornamenta cætera ex auro fabrefacta: iuſſerat enim legiſlator, vt ab hominibus & à pecoribus dona legerent,

A πόση. δεκαπλασίονα τοιγαροῦν προσφέρουσι παρὰ τοὺς ἐξειλεγμένους, οἱ μὴ κατ' αὐτούς, οὐχ ὡς εὐλαβέστεροι καὶ ζῶντες ἐπιεικέστερον, ἀλλ' ὡς πολλῷ πλείοσιν ἐνεχόμενοι πταίσμασι, καὶ πολλαπλασίονος ἀναγκαίας δεόμενοι τοῦ καθαρισμοῦ. ὡς γὰρ εἴρηκεν ὁ Σωτὴρ, ὁ λελουμένος, οὐ χρείαν ἔχει, εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. σμικροτάτης δὲ κομιδῆ τοῖς ἁγίοις καθάρσεως δεῖ. νοσεῖ γὰρ ἡ φύσις, τὸ μὴ δύνασθαι παντελῶς ἀμοιρεῖν ἁμαρτίας. ΠΑΛΛΑΔ. Εὖ
B λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οἱ μὲν οὖν ἀπόλεκτοι τῶν φυλῶν τοῖς θείοις εἴκοντες νόμοις, διεμοιρήσαντο τὰ ἐκ τοῦ πολέμου πρὸς πᾶσαν τὴν συναγωγὴν, καὶ προσαγηόχασι τὰ δῶρα Κυρίῳ κατὰ τὴν τοῦ νόμου σύνταξιν. ἀναθήμασι δὲ τοῖς εὐπρεπεστέροις καταγεραίρουσι Θεὸν, οἱ τῶν ἀπολέκτων ἡγούμενοι, ὡς καὶ ἐμφανεστέραν ἔχοντες, ἢ κατ' αὐτοὺς, τὴν δόξαν. γράφει γὰρ ὧδε πάλιν· καὶ προσῆλθον Μωσῇ
C πάντες οἱ καθεσταμένοι εἰς τὰς χιλιαρχίας τῆς δυνάμεως χιλίαρχοι καὶ ἑκατόνταρχοι, καὶ εἶπαν πρὸς Μωσῆν. οἱ παῖδές σου εἰλήφασι τὸ κεφάλαιον τῶν ἀνδρῶν τῶν πολεμιστῶν τῶν παρ' ἡμῖν, καὶ οὐ διαπεφώνηκεν ἀπ' αὐτῶν οὐδὲ εἷς, καὶ προσενηνόχαμεν τὸ δῶρον Κυρίῳ ἀνὴρ ὃς εὗρε σκεῦος χρυσοῦν, καὶ χλιδῶνα, καὶ ψέλλιον, καὶ δακτύλιον, καὶ περιδέξιον, καὶ ἐμπλόκιον ἐξιλάσασθαι περὶ ἡμῶν ἔναντι Κυρίου. καὶ ἔλαβε
D Μωσῆς καὶ Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς τὸ χρυσίον παρ' αὐτῶν πᾶν σκεῦος εἰργασμένον. καὶ ἐγένετο πᾶν τὸ χρυσίον τὸ ἀφαίρεμα ὃ ἀφεῖλον Κυρίῳ ἑκκαίδεκα χιλιάδες καὶ ἑπτακόσιοι καὶ πεντήκοντα σίκλοι παρὰ τῶν χιλιάρχων καὶ παρὰ τῶν ἑκατοντάρχων, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ πολεμισταὶ ἐπρονόμευσαν ἕκαστος αὐτῷ. καὶ ἔλαβε Μωσῆς καὶ Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς τὸ χρυσίον παρὰ τῶν χιλιάρχων καὶ ἑκατοντάρχων καὶ εἰσήνεγκαν αὐτὰ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου μνημόσυνον τῶν υἱῶν Ισραὴλ, ἔναντι Κυρίου.
E ἀκούεις ὅπως ἀκριβῆ μὲν γενέσθαι φησὶ τῶν μεμαχημένων τὸν ἐκλογισμὸν, ὡς ἀπομεῖναι μηδένα παρ' οὗ τὸ δῶρον οὐ προσκεκόμισται, κατά γε τὸ τοῖς θείοις νεύμασι δοκοῦν; βεβουλῆσθαι δὲ καὶ αὐτοὶ προσκομίσαι λέγουσι Κυρίῳ, καὶ ἃ μὴ χρῆναι προσάγειν δεδικαίωκεν αὐτοὺς, χλιδῶνα καὶ ψέλλιον, καὶ περιδέξιον, καὶ ὅσα περ ἐν κόσμῳ πεποίηται χρυσοῦ. προστέταχε γὰρ ὁ νομοθέτης, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν ποιεῖσθαι τὰ

δώδεκα χιλιάδας ἐνωπλισμένοι εἰς παράταξιν, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς Μωσῆς χιλίους ἐκ φυλῆς, καὶ χιλίους ἐκ φυλῆς σὺν δυνάμει αὐτῶν. καὶ τὸν Φινεὲς υἱὸν Ελεάζαρ υἱοῦ Ααρὼν τοῦ ἱερέως, καὶ τὰ σκεύη τὰ ἅγια, καὶ αἱ σάλπιγγες τῶν σημασιῶν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ παρετάξαντο ἐπὶ Μαδιὰμ, καθὰ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ, καὶ ἀπέκτειναν πᾶν ἀρσενικὸν, καὶ τοὺς βασιλεῖς Μαδιὰμ, ἀπέκτειναν ἅμα τοῖς τραυματίαις αὐτῶν. καὶ τὸν Ευεὶν, καὶ τὸν Ροκὸν, καὶ τὸν Σοὺρ, καὶ τὸν Οὔρ, καὶ τὸν Ροβὸκ, πέντε βασιλεῖς Μαδιὰμ, καὶ τὸν Βαλαὰμ υἱὸν Βεὼρ, ἀπέκτειναν ἐν ῥομφαίᾳ σὺν τοῖς τραυματίαις αὐτῶν. καὶ προενομεύσαντο τὰς γυναῖκας Μαδιὰμ, καὶ τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ ἔγκτητα αὐτῶν, καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν προενομεύσαντο, καὶ πάσας τὰς πόλεις αὐτῶν τὰς ἐν ταῖς κατοικίαις αὐτῶν, καὶ τὰς ἐπαύλεις αὐτῶν ἐνέπρησαν ἐν πυρὶ, καὶ ἔλαβον πᾶσαν τὴν προνομὴν αὐτῶν· καὶ πάντα τὰ σκῦλα αὐτῶν ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ ἤγαγον πρὸς Μωσῆν καὶ πρὸς Ελεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς Ισραὴλ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὰ σκῦλα καὶ τὴν προνομὴν εἰς τὴν παρεμβολὴν εἰς Αραβὼθ Μωὰβ, ἥ ἐστιν ἐπὶ τοῦ Ιορδάνου κατὰ Ιεριχώ. καὶ ἐξῆλθε Μωσῆς καὶ Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς, καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς εἰς συνάντησιν αὐτοῖς ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ὠργίσθη Μωσῆς ἐπὶ τοῖς ἐπισκόποις τῆς δυνάμεως χιλιάρχοις καὶ ἑκατοντάρχοις τοῖς ἐρχομένοις ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ πολέμου. καὶ εἶπεν αὐτοῖς Μωσῆς, ἵνα τί ἐζωγρήσατε πᾶν θῆλυ; αὗται γὰρ ἦσαν τοῖς υἱοῖς Ισραὴλ κατὰ τὸ ῥῆμα Βαλαὰμ, τοῦ ἀποστῆσαι καὶ ὑπεριδεῖν τὸ ῥῆμα Κυρίου, ἕνεκεν Φογώρ· καὶ ἐγένετο ἡ πληγὴ ἐν τῇ συναγωγῇ Κυρίου· νῦν ἀποκτείνατε πᾶν ἀρσενικὸν, ἐν πάσῃ ἀπαρτίᾳ, καὶ πᾶσαν γυναῖκα, ἥτις ἔγνω κοίτην ἄρσενος, ἀποκτείνατε· καὶ πᾶσαν τὴν ἀπαρτίαν τῶν γυναικῶν, ἥτις οὐκ οἶδε κοίτην ἄρσενος, ζωγρήσατε αὐτάς. Ταῦτα Θεοῦ κεχρησμῳδηκότος, ἀπόλεκτοι νεανίαι πρὸς τὴν τοῦ πολέμου συνεκομίζοντο χρείαν. καὶ ἀπὸ πάσης συνέρρει φυλῆς, τὸ ὅτι μάλιστα ταλαιπαθὲς καὶ δοκιμώτατον, ἵνα τὸ ἀφ' ἑκάστης εὐδοκιμοῦν, αὔχημα γένηται τῶν πάντων, καὶ ἡ τοῦ μέρους λαμπρότης εἰς ὅλον ἴοι τὸ πλήρωμα, καθά γε τὸ ὑπὸ Παύλου σοφῶς εἰρημένον· εἴτε γὰρ πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει

A duodecim millia armatorum in pugnam, & miſit eos Moyſes mille de tribu, & mille de tribu cum exercitu eorum: & Phinees filius Eleazar filii Aaron ſacerdotis, & vaſa ſancta, & tubæ ſignorum in manibus eorum: & pugnauerunt contra Madian, ſicut præcepit Dominus Moyſi, & occiderunt omne maſculinum, & reges Madian, occiderunt ſimul cum vulneratis eorum B & Eui, & Rocom, & Sur, & Vr, & Roboc, quinque reges Madian, & Balaam filium Beor occiderunt gladio ſimul cum vulneratis eorum: & captiuas duxerunt mulieres Madian, & ſuppellectilem eorum, & pecora eorum, opes eorum & facultatem eorum depopulati ſunt, & omnes ciuitates eorum, quæ erant in habitationibus eorum, & vicos eorum combuſſerunt igni, & ceperunt omnem prædam eorum, & omnia ſpolia eorum ab homine vſque ad pecus, & duxerunt ad C Moyſen & ad Eleazar ſacerdotem, & ad omnes filios Iſrael captiuitatem & ſpolia & prædam in caſtra, in Araboth Moab, quæ eſt in Iordane contra Hiericho. Et exiit Moyſes & Eleazar ſacerdos, & omnes principes Synagogæ in occurſum eorum extra caſtra, & iratus eſt furore Moyſes contra imperatores exercitus millenarios & centuriones venientes ex pugna belli. & dixit eis Moyſes, Vt quid viuum cepiſtis omne femininum? D hæ enim fuerunt filiis Iſrael iuxta verbum Balaam, vt apoſtataretis, & contemneretis verbum Domini propter Phogor: & facta eſt plaga in Snagoga Domini: & nunc occidite omne maſculinum in omni ſumma, & omnem mulierem, quę nouit lectum maſculi, occidite, & omnem ſummam fœminarum, quæ non nouit lectum maſculi, viuas capite eas.] Hæc cum iuſſiſſet Deus, lecti iuuenes ad bellum gerendum conueniebant, & à ſingulis tribubus, qui maxime laborio E bus tolerandis aſſueti erant, & ad pugnandum aptiſſimi, confluebant, vt quicunque de ſingulis tribubus excelluiſſent, ii gloriæ populo vniuerſo eſſent, & partis vnius nobilitas ad plenitudinem totam pertineret; ſimiliter atque eſt à Paulo ſapientiſſimè dictum, 1.Cor. 12 [Siue enim patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra; ſiue glorificatur vnum membrum, congaudent omnia

omnia membra.] PAL. Rectè intelligis. CYR. Contendebat igitur aduerſus Madianitas fortiſſima lectiſſimorum iuuenũ acies, aderatque vnà Phinees ſacerdos, aderant etiam vaſa ſacra ac tubæ, quæ Signorum dicebãtur. Semper enim vnà cum his, qui ſe fortiter gerunt, ſimul in armis, & ad opem ferendam præſto eſt Chriſtus, magnus ille pontifex noſter: ſimul quoque Angeli certant, qui ſacris vaſis ſignificantur: ſancta quippe vaſa, diuiniſque miniſteriis apta, ſunt rationales illi in cœlo ſpiritus: ſunt enim à Deo ad opem nobis ferendam collocati. Adſunt etiam nihilominus tubæ ſignorum, id eſt, diuinorum prædicatorum ſermones, qui apertiſſimè ſignificent, quemadmodum aduerſus hoſtes, id eſt, eas, quæ nobis inſitæ ſunt, animi perturbationes, ſtrenuè pugnandum ſit. Ergo ſacerdos quidem, Phinees inquam, Chriſti figura eſt, Angelorum verò ſacra vaſa, eorum porro, qui nobis Dei verbum prædicant, Signorum tubæ. Ita quippe nullo labore hoſtem in Chriſto ſuperabimus, illud dicentes, quod in Pſalmis canitur, [In te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis:] (Pſal. 43.) quod ipſum Iſraelitæ fecerunt: nam, cum vniuerſas vrbes, omnemque Madianitarum regionem hoſtiliter deuaſtaſſent, captiuos omnes ad Eleazarum ſacerdotem, & ad omnem congregationem filiorum Iſrael attulerunt: præclara namque ſanctorum virorum geſta velut ſacra lectaque dona Chriſto omnium pontifici dicantur, nec populis obſcura ſunt, iuxta illud, [Non eſt occultum, quod non manifeſtetur; neque abſconditum, quod non cognoſcatur, & in apertum veniat.] (Luc. 8.) Ducitur itaque in conſpectum ſacerdotis, totiuſque populi omnis illa ex captiuitate præda, figuratè, atque ſapienti adminiſtratione. Ceterùm Moyſes victores obiurgauit, quod non accurata ſatis ratione, & quæ reprehendi nullo modo poſſet, rem confeciſſent: neque enim oportuit, inquit, viuos capere maſculos, neque item fœminas, quæ nuptias eſſent expertæ. Ac ratio quidem hiſtoriæ probabilis eſt: omnino namque opus erat, vt ab ea regione, quæ paulo poſt in eorum ditione futura erat, virile genus excinderetur, quod breui tempore cum in adultam ætatem ac robur perueniſſet, hoſtile eſſet illi populo futurum: muliebre quoque ſimul tollendum erat, quod occaſionem ſcandali præbuiſſet:

πάντα τὰ μέλη. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς διανοῇ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κατεστρατεύετο τοίνυν τῶν Μαδιηναίων ἡ τῶν ἀπολέκτων ἀλκιμωτάτη πληθύς, συνιόντος αὐτοῖς Φινεὲς τοῦ ἱερέως, καὶ τῶν ἁγίων σκευῶν· καὶ μὴν καὶ σαλπίγγων, τῶν καλουμένων σημασιῶν. καὶ γάρ ἐστιν ἀεὶ συνόπλος τε καὶ συμπαραστάτης τοῖς ἀνδριζομένοις ὁ Χριστός, ὁ μέγας ἡμῶν ἀρχιερεύς, συναθλοῦσι δὲ καὶ ἄγγελοι, καθάπερ ἐν σκεύεσι τοῖς ἁγίοις ὑποδηλούμενοι. σκεύη γὰρ ἅγια καὶ λειτουργικά, τὰ ἐν οὐρανῷ λογικὰ πνεύματα. τέτακται γὰρ παρὰ Θεοῦ πρὸς ἐπικουρίαν ἡμῶν. πάρεισι δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ αἱ σάλπιγγες τῶν σημασιῶν, τουτέστι, τῶν θειηγόρων οἱ λόγοι, τὸ τίνα χρὴ τρόπον καθυβρίζεσθαι τῶν ἐχθρῶν, ἤτοι τῶν ἐν ἡμῖν ὄντων παθῶν, εὖ μάλα κατασημαίνοντες. οὐκοῦν ὑποτύπωσις Χριστοῦ μὲν, ὁ ἱερεὺς, τουτέστιν, ὁ Φινεές, ἀγγέλων δὲ, σκεύη τὰ ἅγια· τῶν δὲ τὸν θεῖον ἡμῖν διακεκραγότων λόγον, αἱ σάλπιγγες τῶν σημασιῶν. οὕτω γὰρ ἀμογητὶ περιεσόμεθα τῶν ἀνθεστηκότων ἐν Χριστῷ, λέγοντες τὸ ἐν ψαλμοῖς ᾀδόμενον, ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξουδενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν. ὃ δὴ καὶ πεπράχασιν οἱ ἐξ Ἰσραήλ. πᾶσαν γὰρ τῶν Μαδιηναίων πόλιν τε καὶ χώραν καταδῃώσαντες, παρεκόμιζον τὸ πρὸς Ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραήλ, τὴν αἰχμαλωσίαν. ἱερὰ γὰρ ὥσπερ ἀναθήματα τῷ Χριστῷ τῷ πάντων ἀρχιερεῖ, καὶ οὐκ ἀσυμφανῆ τοῖς λαοῖς τὰ τῶν ἁγίων κατορθώματα, κατά γε τό, οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν, ὃ οὐ μὴ φανερωθήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. ἄγεται τοίνυν ἐν ὄψει τοῦ ἱερέως, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, τυπικῶς δὲ καὶ οἰκονομικῶς. πλὴν, ἐπιτιμᾷ Μωσῆς τοῖς νενικηκόσιν, ὡς οὐ κατὰ λόγον τὸν ἀκριβῆ καὶ ἀδιάβλητον παντελῶς, τὸ πρᾶγμα συντεθεικόσιν. οὐ γὰρ ἔδει, φησὶ, ζωγρῆσαι τὸ ἄρσεν, οὐδὲ μὴν αὖ θῆλυ τὸ ἐμπειρόγαμον. καὶ πιθανὸς μὲν τῆς ἱστορίας ὁ λόγος. ἔδει γάρ, ἔδει τῆς ὅσον οὐδέπω μελλούσης ὑπ᾽ αὐτοῖς ἔσεσθαι γῆς, ἀποκείρεσθαι τὸ ἄρσεν, ὡς ἧξον μετὰ βραχὺ πρὸς ἥβην τε καὶ ἀλκὴν, καὶ πολέμιον ἐσόμενον τῷ λαῷ· συναναιρεῖσθαι δὲ καὶ τὸ θῆλυ, σκανδάλου πρόξενον γεγονός.

καὶ, εἰ σέσωσο, τάχα που πάλιν ἐσόμενον ὅσον δὴ ἥκοι εἰς θεωρίαν τὴν πνευματικὴν, ἐκεῖνο οἶμαί που κατίδοι τις ἂν ἔν γε δὴ τούτοις ἡμῖν ἀστείως ὑποδηλούμενον. ΠΑΛΛΑΔ. Ὁποῖον τί φής; ΚΥΡΙΛΛ. Οὐκ ἀκαταιτίατοι μεμενήκασιν οἱ ἀπόλεκτοι τῶν φυλῶν, καί τοι τὴν νίκην δράμενοι. δι' οὗ σημαίνεσθαι, καὶ μάλα σαφῶς, ὡς τὸ εἰσάπαν ἀμώμητον, οὐδ' ἂν αὐτοῖς τοῖς ἀνδριζομένοις ὑπάρξῃ ποτέ. καὶ αὐτὸ γὰρ ἡμῖν τὸ ὀρθῶς εἰργάσθαι δοκοῦν, μομφῆς καὶ αἰτίας ἀμοιρῆσαι ἂν οὔτι που, περιεργαζομένου τε καὶ βασανίζοντος Θεοῦ. τοιγάρτοι καὶ γέγραπται· ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; καὶ πάλιν· ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου. ἐὰν μή μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι. ἔνεστι δὴ οὖν ἰδεῖν ὅτι καὶ ἐν ταῖς τῶν ἀπολέκτων ἀνδρείαις, μεμφθῆναι ἐστιν ἰδεῖν, ἣν ὁ τοῦ νομοθέτου νοῦς καθορᾷ, παρατρέχει δὲ ἡμᾶς. συνίεμεν γὰρ οὔτι που, κατὰ τὸ, παραπτώματα τίς συνήσει; καὶ Ἡσαΐας δέ που φησὶν, ὅτι πᾶσα ἡμῶν ἡ δικαιοσύνη, ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης. τὸ γάρ τοι εἰς ἄγαν ἀστείως καὶ ἀμωμήτως, μὴ ἂν ἔχειν δύνασθαί ποτε. Παῦλος δὲ ὁ σοφώτατος, οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα γεγραφὼς, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι, φησίν· ὁ δὲ ἀνακρίνων με, Κύριός ἐστιν. ἡ δὲ μέμψις ἡ παρὰ Μωσέως οὐ πρὸς ἅπαντας ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς μόνους ἐπεφέρετο τοὺς τῆς δυνάμεως ἐπισκόπους, καὶ πρὸς χιλιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους. δυνατοὶ γὰρ, δυνατῶς ἐτασθήσονται, καὶ κατ' αὐτῶν μάλιστα τὸ ἀκριβὲς τοῦ νόμου. ᾧ γὰρ πολὺ παρέθεντο, φησὶ, πολὺ ζητήσουσιν ἀπ' αὐτοῦ. τοιγάρτοι καὶ γέγραφε τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητής· μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι μεῖζον κρίμα ληψόμεθα. φέρεται τοίνυν ἐπὶ τοὺς ἐπισκόπους καὶ τῶν ταγμάτων περιεστηκότας, ἡ κατὰ πάντων αἰτίασις. ἀεὶ γάρ που ταῖς νήψεσι τῶν καθηγουμένων, εὐδοκιμεῖ τὸ ὑπήκοον. τοιγάρτοι καὶ γέγραπται τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς· πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες. μετὰ δὲ τὴν τῶν γυναικῶν τε καὶ παιδίων ἀναίρεσιν, ἀναπονίπτους οὐκ ἐᾷ τοὺς πολεμιστὰς ὁ θεσπέσιος Μωσῆς ἐναυλίζεσθαι τῇ παρεμβολῇ, προαποκαθαίρεσθαι δὲ δεῖν ἐπιτάττει, λέγων.

A & , ſi ſeruaretur , iterum fortaſſe eſſet præbiturum. Quod autem ad contemplationem pertinent ſpiritualem, illud, niſi fallor, intelligi poſſit in hac re non incommode ſignificari. PAL. Quid illud? CYR. Lecti illi à tribus milites, quamuis parta victoria, culpam tamen non effugerunt: quo ſignificatur, atque adeo manifeſtè, ne ipſis quidem illis, qui ſe fortiter gerunt, contingere vnquam, vt omni ex parte reprehenſione vacent. etenim hoc ipſum, quod rectè feciſſe videmur, B nullo modo erit reprehenſionis & culpæ expers, ſi rem diligẽtius exquirat, & inueſtiget Deus. Ideoque ſcriptũ eſt, (Pſal. 127.) [Si iniquitates obſeruaueris, Domine, Domine, quis ſuſtinebit?] atque iterum, (Pſal. 18.) [Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo; ſi mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.] Eſt igitur quandoque in ipſis quoque egregiorum virorum fortibus factis iuſtæ accuſationi locus, quem legiſlatoris prudẽtia perſpicit, quamuis noſtram aciem C effugiat: neque enim id deprehendimus vllo modo, iuxta illud, (Pſal. 64.) [Delicta quis intelliget?] Quinetiam Eſaias ait, omnem iuſtitiam noſtram eſſe quaſi pannũ menſtruatæ mulieris: nam illud, omni ex parte puritatem, integritatemque ſeruare poſſe, minimè nobis contingit. Paulus quoque vir ſapientiſſimus, quamuis dixiſſet, (1. Cor. 4.) [Nihil mihi conſcius ſum;] addidit tamen, [Sed non in hoc iuſtificatus ſum; qui autem iudicat me, Dominus eſt.] Illa porrò Moyſi reprehenſio non D omnes nullo diſcrimine perſtringebat, ſed ſolum epiſcopos, ac duces exercitus & millenarios, ac centuriones: (Sap. 6.) [de potentibus enim potenter quæſtio fiet,] ac ſummo iure cum illis maximè agi par eſt: (Luc. 12.) [apud quem enim, inquit, multum depoſuerunt, multum ab eo quærent.] Ideoque ſcriptum reliquit ille Saluatoris noſtri diſcipulus, (Iacob 3.) [Nolite plures magiſtri fieri, fratres mei, ſcientes quod maius iudicium ſumemus.] In epiſcopos E igitur, & eos, qui ordinibus præſunt, cõmunis culpa confertur. Semper enim fere principum vigilantia fit vt ii, qui parent, laudabiliter ſe gerant. ideoque ſcriptum eſt populis, qui ſub imperio erant, (Heb. 13.) [Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis; ipſi enim vigilant pro animabus veſtris, tanquam rationem reddituri.] Poſt necem verò mulierum ac puerorum non permittit beatus Moyſes, vt milites illoti ſe in caſtra recipiant; ſed vt prius luſtrentur iubet, dicens,

Num. 31. [Et vos caſtrametabimini extra caſtra ſeptem dies : omnis qui interfecerit animam, & omnis qui tetigerit vulneratum, luſtrabitur tertia die, & die ſeptimo, vos & captiuitas veſtra, & omne indumentum, & omne vas pelliceum, & omne opus ex caprina pelle, & omne vas ligneum expiabitis.] Vides etiam ſelectorum genus, quod apud nos optimum ac præſtantiſſimum habetur, non omnino culpa vacare; Iob. 14. [nemo enim mundus à ſorde,] vt maximè quis inter probatiſſimos habeatur : illa namque perfecta ſanctitas in futurum ſæculum reſeruata eſt. Igitur extra caſtra victores conſidere iubet, eoſque luſtrari oportere, inquit, tertio die ac ſeptimo. Ac tertius quidem dies, aut tertium ſignificat tempus, quo illa per Chriſtum purgatio facta eſt, poſt Moyſi tempus, & poſt illud præterea quo claruit ſanctorum Prophetarum chorus : aut tempus reſurrectionis; Coloſſ. 2. quo Chriſtus reuixit, cùm affixiſſet venerandæ cruci chirographum, quod erat aduerſum nos; ac paſſionem, quæ peccatum ſuſtulit, noſtri cauſſa ſubiiſſet. Septimus verò dies tempus illud, quod erit in conſummatione præſentis ſæculi, nos admonet intelligere; cùm, omni ex parte ſarcina peccatorum excuſſa, ſummam iam ſanctificationem aſſecuti, ſimul cum Chriſto erimus, & in purgatiſſima illa mundiſſimaque vita, & Dei beatitudine feliciſſima verſabimur. PALLAD. Bene ſe habet oratio, vt mihi quidem videtur. CYRILL. Ad hæc myſterium, quod continuò ſequitur, profectò mirabere: excipit enim ilico Moyſi ſermonem ſacerdos Eleazar, & ait ad viros exercitus, qui veniebant ex acie belli, [Nonne hæc eſt iuſtificatio legis, quam præcepit Dominus Moyſi? præter aurum & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & ſtannum, omnis res, quæ tranſibit in igne, ducetur per ignem, & purgabitur, ſed aqua expiationis expiabitur: & omnia, quæ non tranſeunt per ignem, tranſibunt per aquam: & lauabitis veſtimenta veſtra die ſeptima, & mundabimini, & poſt hæc introibitis in caſtra.] Illud igitur obſerues velim, Moyſen prius victoribus tempus quidem, quo abluerentur, expoſuiſſe, non etiam modum. Prædicat namque Lex tempus purgationis, quæ per Chriſtum facienda erat: poſteriore autem loco poſt Moyſen ſacerdos loquitur; is eſt Eleazar:

A καὶ ὑμεῖς παρεμβαλεῖτε ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἑπτὰ ἡμέρας· πᾶς ὁ ἀνελὼν καὶ ὁ ἁπτόμενος τοῦ τετρωμένου, ἁγνισθήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ὑμεῖς καὶ ἡ αἰχμαλωσία ὑμῶν, καὶ πᾶν περίβλημα, καὶ πᾶν σκεῦος δερμάτινον, καὶ πᾶσαν ἐργασίαν ἐξ αἰγείας, καὶ πᾶν σκεῦος ξύλινον ἀφαγνιεῖσθε. ὁρᾷς ὅτι καὶ τὸ ἄριστόν τε καὶ εὐδόκιμον ἐν ἡμῖν τῶν ἀπολέκτων γένος, οὐκ ἀμώμητον παντελῶς. καθαρὸς γὰρ B οὐδεὶς ἀπὸ ῥύπου, καὶ εἰ σφόδρα τις εἴη τῶν εὐδοκιμεῖν εἰωθότων. τετήρηται γὰρ τὸ τελείως ἅγιον εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα. ἔξω τοιγαροῦν καθίζει τῆς παρεμβολῆς τοὺς νενικηκότας, καὶ ἀφαγνίζεσθαι δεῖν αὐτοὺς ἐν ἡμέρᾳ, φησί, τῇ τρίτῃ, καὶ τῇ ἑβδόμῃ. τῆς μὲν ἡμέρας τῆς τρίτης, ἢ τὸν τρίτον ἡμῖν σημαινούσης τὸν καιρόν, καθ' ὃν ἡ διὰ Χριστοῦ γέγονε κάθαρσις μετὰ χρόνον τὸν κατὰ Μωσέα, καὶ καθ' ὃν ὁ τῶν ἁγίων προφητῶν C ἀνεδείχθη χορός, ἤτοι τὸν τῆς ἀναστάσεως, καθ' ὃν ἀνεβίω Χριστός, προσηλώσας τῷ τιμίῳ σταυρῷ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, καὶ λυτικὸν ἁμαρτίας, τὸ δι' ἡμᾶς ὑπομείνας πάθος. τῆς γε μὴν ἑβδόμης τὸν ἐπὶ τῇ συντελείᾳ τοῦ παρόντος αἰῶνος καιρὸν ἀναπειθούσης νοεῖν, καθ' ὃν ὁλοτρόπως τὸ τῆς ἁμαρτίας ἄχθος ἀποσεισάμενοι, καὶ εἰς λῆξιν ἰόντες ἁγιασμοῦ, συνεσόμεθα τῷ Χριστῷ, καθαροὶ καὶ ἡγιασμένοι, καὶ ἐν μακαριότητι τῇ κατὰ Χριστὸν τρίβοντες ζωήν. ΠΑΛ. Εὖ ἔχει D κατά γε τὸ ἐμοὶ δοκοῦν. ΚΥΡ. Θαυμάσαις δ' ἂν καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸ ἐφεξῆς μυστήριον, διαδέχεται γὰρ εὐθὺς τὴν Μωσέως λαλιὰν Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεύς, καὶ φησὶ πρὸς τοὺς ἄνδρας τῆς δυνάμεως τοὺς ἐρχομένους ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ πολέμου. τοῦτο τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου ὃ συνέταξε Κύριος τῷ Μωσῇ πλὴν τοῦ χρυσίου καὶ τοῦ ἀργυρίου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ μολίβδου, καὶ κασσιτέρου πᾶν πρᾶγμα ὃ διελεύσεται ἐν πυρὶ καὶ καθαρισθήσεται, ἀλλ' ἢ τῷ ὕδατι τοῦ ἁγνισμοῦ ἁγνισθήσεται· καὶ πάντα ὅσα μὴ δια- E πορεύσεται διὰ πυρὸς διελεύσεται δι' ὕδατος. καὶ πλυνεῖτε τὰ ἱμάτια ὑμῶν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ καὶ καθαρισθήσεσθε. καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν παρεμβολήν. ἐπιτήρησον ὅτι Μωσῆς μὲν, πρότερος τοῖς νενικηκόσι τὸν τοῦ διασμήχεσθαι κατεδήλου καιρόν, οὐκέτι δὲ καὶ τὸν τρόπον. προανακηρύττει γὰρ ὁ νόμος, τὸν διὰ Χριστοῦ καθάρσεως τὸν καιρόν. δεύτερος δὲ καὶ μετὰ Μωσέα, προσαναφώνει ὁ ἱερεύς, τουτέστιν, ὁ Ἐλεάζαρ.

A διαστέλλει μὲν γὰρ μετὰ Μωσέα Χριστὸς, καὶ τὸν καιρὸν μὲν οὐκέτι τοῦ καθαρισμοῦ τοῖς ἀνδριζομένοις καταδηλοῖ· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ καιρὸς, τὸν δὲ τρόπον, εἰσηγεῖται, καὶ αὐτό πως ἤδη λοιπὸν ἐν ὄψει τίθησι τὸ μυστήριον, τὸν ἀκριβῆ τοῦ νόμου διερμηνεύων σκοπόν. προστέταχε γὰρ ὅσα μὲν ἦν ἐν τοῖς σκεύεσι τὴν πυρὸς ἀκμὴν ἀνέχειν, οἷά τε παραπεμφθῆναι διὰ πυρός· τὰ δὲ ὅσα μὲν εὐσθένειαν οὐκ ἔχοντα φυσικὴν, σαθρὰ δὲ καὶ ἐπιμόχθηρά πως εἰς τὸ παθεῖν δύνασθαι τὸν εἰσάπαν ἀφανισμὸν, ἐσθῆτα δὲ λέγων, καὶ τὸ ἐκ δερμάτων B καὶ ξύλων, δι' ὕδατος φέρεσθαι, ὡς ἐν σκεύεσιν ἡμᾶς χρυσοῖς τε καὶ ἀργυροῖς καὶ ἐν τοῖς ἑτέροις αἰνιγματωδῶς ὑποφαίνων, οἷς ἡ διὰ Χριστοῦ γέγονε κάθαρσις ὡς ἐν πυρί τε καὶ ὕδατι. βεβαπτίσμεθα γὰρ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. οὐκοῦν τὸ διακομίζεσθαι διὰ πυρός τε καὶ ὕδατος τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας συνειλεγμένα, τὴν ἡμῶν ἀρτίως ὑποδηλοῖ κάθαρσιν, οὓς ὄντας ποτὲ πλοῦτον ὥσπερ τινὰ διαβολικὸν, ἑαυτῷ περιεποιήσατο C Χριστὸς, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσας, καὶ δήσας τὸν ἰσχυρόν. εἰσελεύσεσθαι δὲ τότε μόλις εἰς τὴν παρεμβολὴν τοὺς νενικηκότας ὁ Ελεάζαρ, φησὶν, ὅταν ἀποπλύνειαν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ τὰ ἱμάτια, καὶ οὕτως ἔσεσθαι καθαρούς. ἡ γὰρ τελεία κάθαρσις, καὶ ῥύπου παντὸς ἀπόθεσις, ἐν ἐσχάτοις ἔσται τῆς συντελείας καιροῖς, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ἀναιρουμένης εἰσάπαν τῆς ἁμαρτίας, καὶ εἰς τὸ αὐτόθεν τε καὶ πρεσβύτατον κάλλος τῆς ἀνθρώπου φύ- D σεως ἀναφερομένης. ἔσται γὰρ τότε, φησὶν, ὁδὸς καθαρὰ, καὶ ὁδὸς ἁγία κληθήσεται. καὶ οὐ μὴ παρέλθῃ ἐκεῖ οὐδεὶς ἀκάθαρτος, ἀλλὰ πορεύσονται ἐν αὐτῇ λελυτρωμένοι διὰ Κυρίου. οἶμαι μὲν οὖν ἔγωγε τῆς σαφηνείας τὸν λόγον οὐκ ἔξω φέρεσθαι τοῦ σκοποῦ. πλὴν, εἰ ἕλοιτό τις τὸ καὶ ἑτέρως χρῆναι νοεῖν, ἐκεῖνό φαμεν, τὸ ἑκάστου τῶν νενικηκότων σκεῦος, εἴτε χρυσοῦν εἴη τυχὸν, εἴτε ἀργυροῦν, εἴτε καὶ ἐκ χαλκοῦ, καὶ ἐξ ἑτέρας ὕλης πεποιη- E μένον, διὰ πυρὸς ἰέναι προστέταχεν. ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος, ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει. προστέταχε δὲ καὶ δι' ὕδατος ἔρχεσθαί τινα. δοκιμάζεσθαι γὰρ οὐχ ἑτέρως ὁ τῆς ψαλμῳδίας ἡμῖν ὑποφαίνεται λόγος, τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς, πλὴν ὅτι κατὰ τρόπους δή τινας τοιούτους. καὶ γοῦν ὁ Δαβὶδ ἔψαλλεν· ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον. διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος,

tradit enim præcepta poſt Legem Chriſtus; ac tempus quidem purgationis ſtrenuis fortibuſque viris non amplius declarat: illud enim ipſum erat tempus; ſed modum exponit, atque ipſum, propè dixerim, ob oculos ponit myſterium, cùm quid præcipuè Lex ſpectaret, interpretatur: præcepit namque, vt vaſa, quæcunque vim ignis pati poſſent, ea per ignem traducerentur; quæcunque autem firmitatem à natura non haberent, ſed imbecilla eſſent, & quæ facilè corrumpi penitus poſſent, veſtis verbi gratia, & quicquid è pellibus lignoque confectum eſſet, ea per aquam ferrētur; videlicet nomine vaſorum aureorum atque argenteorum, & quæ è cæteris metallis fabricata eſſent, nos figuratè ſignificans, qui purgatione illa per Chriſtum facta, mundati ſumus tanquam igni, & aqua: baptizati etenim ſumus in Spiritu ſancto & igni. Quòd igitur ea, quæ ex captiuitate collecta eſſent, per ignem & aquam traducuntur, noſtram paulo ante factam purgationem aptè ſignificat, quos velut opes quaſdam diabolicas ſibi Chriſtus vindicauit, cùm ingreſſus domum fortis, vaſa eius diripuit, ac fortem alligauit. Tum verò tandem ingredi licere caſtra victoribus, Eleazar inquit, cùm ſeptima die veſtes abluiſſent: atque ita denique puros fore; illa enim perfecta purgatio, & immunditiæ omnis depoſitio in extremis erit conſummationis ſæculi temporibus, vt modò dixi; cùm, ſublato omni ex parte peccato, ad veterem illam, priſtinamque pulchritudinem, hominis natura reuocabitur. [Erit enim tunc, inquit, via munda, & via ſancta vocabitur, nec pertranſibit per eam immundus aliquis, ſed ambulabunt in ea redempti à Domino.] Hanc autem explicationem huius loci non eſſe à propoſito alienam puto. Sed, ſi quis aliter intelligendum exiſtimet, illud dicimus, cuiuſque victoris vas, ſiue illud aureum fortaſſe, ſiue argenteum, ſiue etiam ex ære, aut ex alia materia confectum, per ignem tranſire iuſſit: vt enim ſcribit beatus Paulus, [Vniuſcuiuſque opus, quale ſit, ignis probabit.] Iuſſit etiam, vt per aquam tranſirent; neque enim aliter probari ſanctorum virorum animas Pſalmi verba nobis inſinuant, niſi quibuſdam ſimilibus modis. Itaque Dauid pſallebat, Probaſti nos, Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum; tranſiuimus per ignem & aquam,

Matth. 3.

Matth. 12.

Eſai. 35.

1. Cor. 3.

Pſal. 65.

A & eduxiſti nos in refrigerium. [PALLAD. Sed, amabo te, dicent fortaſſe, qui ſtudioſiores ſunt, Quomodo cum Madianitis conflixerint, atque vicerint lecti illi per tribus viri, quomodo etiam maculas ex pugna contractas abſterſerint, abundè nobis tua demonſtrauit oratio: ſed iam locus eſt, vt probes, num reuera ſtrenuorum virorum fortitudinis participes futuri ſimus, ac præclarè geſtorum ſocii, quamuis par omnino in virtute momentum minimè habeamus, eorumque animi magnitudine longè inferiores ſimus, id enim tua nobis oratio pollicebatur. CYRILL. Atqui proximè ſequitur, & adiuncta eſt hac de re conſtituta lex, euidentiſſimam ſanè probationem habens, neque arduam ac difficilem intelligentiam, [Et locutus
" eſt, inquit, Dominus ad Moyſen, di-
" cens, Accipe ſummam ſpoliorum capti-
" uitatis ab homine vſque ad pecus, tu &
" Eleazar ſacerdos, & principes familia-
" rum congregationis: & diuidetis ſpolia
" inter bellatores egreſſos ad bellum, &
" inter omnem congregationem: & ſepa-
" rabitis tributum Domino ab hominibus
" bellatoribus egredientibus ad bellum,
" vnam animam à quingentis, ab homini-
" bus & à iumentis, & à bobus, & ab oui-
" bus, & ab aſinis, & à mulis, & ab om-
" nibus iumentis accipietis, & dabis Elea-
" zaro ſacerdoti primitias Domini: & à
" dimidio filiorum Iſrael accipies, vnum
" de quinquaginta, ab hominibus & à bo-
" bus, & ab ouibus, & ab aſinis, & ab om-
" nibus iumentis, & dabis ea Leuitis cu-
" ſtodientibus cuſtodias in tabernaculo
" Domini. Et fecit Moyſes & Eleazar
" ſacerdos, ſicut præcepit Dominus Moy
" ſi;] continuo namque quod diuino iuſ-
ſum erat oraculo, perficiebatur. Ergo, cum minutiſſima atque diligentiſſima facta eſſet numeratio ſpoliorum, ac media ex parte diſtributio; cumque eſſent redditæ ſeparationes ſeu primitiæ Domini ſacerdoti Eleazaro, inquam, & Leuitis; num tibi eſt animus adeo memor, vt obliuionem vincat, atque ad id, quod initio dicebamus, recurrere valeat? PALLAD. Ecquod illud eſt? CYRILL. Num enim millenos à ſingulis tribubus ad bellum gerendum conueniſſe, ſacræ literæ prodiderunt? PALLAD. Prodiderunt illæ quidem. CYRILL. Partis item vnius ſplendorem ac laudem ad vniuerſam plenitudinem fore vt pertineret, an non apertè ac manifeſtè dicebamus?

καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀνάψυξιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀλλ', ὦ γύναιε, φαῖεν ἂν ἴσως ἡμῖν οἱ φιλομαθέστεροι· τὸ μὲν γὰρ ὅπως τοῖς Μαδιηναίοις προσεπλάξαντό ποτε καὶ νενικήκασιν οἱ διειλεγμένοι, τίνα τε τρόπον τὸν ἐκ τοῦ πολέμου ἀπεσμήξαντο μολυσμὸν, διαρκῶς ἡμῖν ὁ λόγος ἐνδέδειχε· καιρὸς δὲ ἤδη πληροφορεῖν, εἰ καὶ μέτοχοι κατὰ τὸ ἀληθὲς τῆς τῶν ἀνδριζομένων εὐτολμίας ἐσόμεθα, καὶ συμμεθεξόμεθα αὐτοῖς τῶν B κατορθωμάτων, καί τοι τὸ εἰσάπαν ἰσοστάσιον οὐκ ἔχοντες ἐν ἀρετῇ, μειονεκτούμενοι δέ πως τῆς ἐκείνων εὐψυχίας. Τουτὶ γὰρ ἡμῖν ὁ σὸς ὑπισχνεῖτο λόγος. ΚΥΡΙΛ. Καὶ μὴν ἀγχοῦ τέ ἐστι καὶ γείτων εὐθὺς ὁ ἐπὶ τῷδε νόμος, ἐναργεστάτην μὲν μάλα τὴν ἀπόδειξιν ἔχων, καὶ οὐκ ἀνάντη τὴν προσβολήν. Καὶ ἐλάλησε Κύριος, φησὶ, πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάβε τὸ κεφάλαιον τῶν σκύλων τῆς αἰχμαλωσίας ἀπὸ ἀνθρώπου C ἕως κτήνους, σὺ καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῆς συναγωγῆς, καὶ διελεῖτε τὰ σκῦλα ἀνὰ μέσον τῶν πολεμιστῶν τῶν ἐκπεπορευμένων εἰς παράταξιν, καὶ ἀνὰ μέσον πάσης τῆς συναγωγῆς, καὶ ἀφελεῖτε τὸ τέλος Κυρίῳ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τῶν πολεμιστῶν τῶν ἐκπεπορευομένων εἰς τὴν παράταξιν, μίαν ψυχὴν ἀπὸ πεντακοσίων, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν, καὶ ἀπὸ τῶν βοῶν, καὶ ἀπὸ τῶν προβάτων, καὶ ἀπὸ τῶν ὄνων, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους αὐτῶν λήψεσθε. καὶ δώσεις Ἐλεάζαρ τῷ ἱερεῖ τὰς ἀπαρχὰς Κυρίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμίσους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, D λήψῃ ἕνα, ἀπὸ τῶν πεντήκοντα, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τῶν βοῶν, καὶ ἀπὸ τῶν προβάτων, καὶ ἀπὸ τῶν ὄνων, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν, καὶ δώσεις αὐτὰ τοῖς Λευΐταις τοῖς φυλάσσουσι τὰς φυλακὰς ἐν τῇ σκηνῇ Κυρίου. καὶ ἐποίησε Μωσῆς καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωσῇ. διεπεραίνετο γὰρ εὐθὺς τὸ θεῖον χρησμῴδημα, λεπτῆς τε καὶ ἀκριβοῦς γενομένης τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν σκύλων, καὶ τῆς ἐν ἡμίσει διανομῆς, καὶ ἀποδοθέν- E των τῶν ἀφαιρεμάτων, ἤτοι τῶν ἀπαρχῶν Κυρίῳ, τῷ ἱερεῖ τῷ Ἐλεάζαρ φημὶ, καὶ τοῖς ἐκ φυλῆς Λευΐ. ἆρά σοι λήθης ἀμείνων ὁ νοῦς, καὶ εἰς ὅπερ ἔφαμεν ἐν ἀρχαῖς ἀναθεῖν εὐθετεῖ; ΠΑΛΛ. Τὸ ποῖον; ΚΥΡΙΛ. Οὐ γὰρ δὴ χιλίους τοὺς ἀφ' ἑκάστης φυλῆς εἰς τὴν τοῦ πολέμου συγκεκομίσθαι χρείαν ὁ ἱερὸς ἔφη λόγος; Π. Ἔφη γὰρ οὕτω. Κ. Τὴν δὲ γε τοῦ μέρους λαμπρότητα καὶ εὐδοκίμησιν, εἰς ὅλον ἥξειν τὸ πλήρωμα, σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς ἔφην;

γραμμῶν, ἡ μεγίστης τε καὶ φιλανθρωπίας Θεοῦ, καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμῖν εὖ μάλα διῳκονομημένης, ἵν' ὥσπερ ἑνὸς καὶ εὐοσμοτάτου θυμιάματος, ἐκ διαφόρων εἰδῶν πεποιημένου, μία τις ἡ πάντων εὐωδία λοιπὸν ἀναφέρηται τῷ Θεῷ, καὶ τῷ λίαν εὐδοκιμωτάτῳ συγκαταλαμπρύνοιτό πως τὸ μὴ οὕτως εὐδοκιμοῦν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ταυτὶ γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος ἐκβασανίζειν ἤθελε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄθρει δὴ οὖν ἀπηψηφισμένως ταῦτα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ νομοθετοῦντα Θεόν· οἱ μὲν γὰρ ἀπόλεκτοι χίλιοι κατὰ φυλὴν κατεστρατεύοντο τῶν Μαδιηναίων, καὶ τὸ νικᾶν, οἶμαί που, πόνῳ καὶ ἱδρῶτι κερδαίνοντες, διενείμαντο τὰ ἐκ τοῦ πολέμου συνειλεγμένα, πρὸς πᾶσαν εὐθὺς τὴν συναγωγήν, καὶ τοῖς τῶν ἀνδριζομένων κατορθώμασιν, ἡ ἑτέρα πληθὺς κατεσεμνύνετο. διελεῖτε γάρ, φησί, τὰ σκῦλα σὺ καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεύς, καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῆς συναγωγῆς, καὶ διελεῖτε τὰ σκῦλα ἀνὰ μέσον τῶν πολεμιστῶν τῶν ἐκπορευομένων εἰς τὴν παράταξιν, καὶ ἀνὰ μέσον τῆς συναγωγῆς. ὅτι γὰρ συνευδοκιμήσει τοῖς ἄγαν ἐξειλεγμένοις καὶ περιφανεστέροις ὁ βραχύ τι καταδεές, καὶ κατόπιν ἰὸν τῆς ἐκείνων μεγαλοφυΐας, ὑπεσημήνατό πως καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος. ἀπαριθμησάμενος γὰρ τῶν ἀρχαιοτέρων ἁγίων τοὺς διὰ πίστεως εὐδοκιμηκότας καὶ οἷς ἦν δόξα περιφανής, ἀπό γε τῆς εἰς Θεὸν ἀκριβοῦς εὐσεβείας, κατὰ πίστιν, φησίν, ἀπέθανον οὗτοι πάντες, καὶ οὐκ ἐκομίσαντο τὰς ἐπαγγελίας, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν. ἐπιστέλλει δὲ καὶ ἑτέροις. ἤδη τετελειωμένοι ἐστέ. χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. ὁρᾷς ὅπως συντελειωθήσονται τοῖς ἐν τέλει, καὶ οἱ τάξιν ἔχοντες τὴν καταδεᾶ; καὶ συνευλογοῦνται τοῖς ἐξειλεγμένοις, οἱ μὴ κατ' αὐτοὺς εὐσθενεῖς. ψάλλει δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ, εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ, τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. εὐλόγησε Κύριος τὸν οἶκον Ἀαρών. εὐλόγησε Κύριος τὸν οἶκον Ἰσραήλ. εὐλόγησε Κύριος τοὺς φοβουμένους αὐτόν, τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων. συνευλογοῦνται τοῖς μεγάλοις, οἱ καλούμενοι μικροί, ἐν ῥώμῃ μὲν ἐπαυχεῖν οὐκ ἔχοντες ἴσῃ, καὶ ταῖς εἰς τὸ χρῆναι ταλαιπωρεῖν ἡττώμενοι προθυμίαις, ζήλῳ δὲ τάχα καὶ πίστει προεισούμενοι, καὶ τοῖς κατὰ δύναμιν εὐσθενείαις

A benignitate Dei atque clementia hoc quoque in nobis ſapienter adminiſtrante, vt tanquam vnius odoratiſſimi thymiamatis, ex variis aromatibus confecti, vnus omnium odor Deo offeratur, & ſimul cum parte probatiſſima, laudem acquirat ea, quæ non adeo probata eſt? PALLADIVS. Ita eſt; id ipſum namque noſtra diſputatio inueſtigandum ſuſceperat. CYRILLVS. Vide igitur hoc idem filiis Iſrael Deum aperte præcipere: illi namque lecti milites milleni per ſingulas tribus aduerſus Madianitas contendebant; cumque victoriam proculdubio labore ac ſudore adepti eſſent, quæ ex bello collegerant cum vniuerſa ſtatim Synagoga diuiſerunt, atque præclaris illis fortium virorum factis cætera multitudo honeſtata eſt; [diuidetis enim, inquit, ſpolia tu, & Eleazar ſacerdos, & principes familiarum Synagogæ, & diuidetis ſpolia inter bellatores egreſſos ad pugnam, & inter omnem congregationem.] Fore autem, vt cum lectiſſimis illuſtribuſque viris laudem illi quoque conſequantur, quibus nonnihil ad virtutem deeſt, & illorum animi nobilitatem à tergo ſequuntur, beatus quoque Paulus latenter indicauit; nam cùm enumeraſſet priſcos illos ſanctoſque viros, qui fide commendati fuiſſent, quique præſtanti in Deum pietate gloriam illuſtrem ſibi comparauiſſent, [ex fide, inquit, mortui ſunt hi omnes, & non acceperunt repromiſſiones, Deo pro nobis aliquid melius prouidente, ne ſine nobis conſummentur.] Scribit etiam ad alios, [Iam perfecti eſtis, ſine nobis regnaſtis, & vtinam regnaſſetis, vt & nos vnà cum vobis regnaremus.] Vides eos, qui ordine ſunt inferiori, ſimul cum perfectis perficiendos eſſe; cum ſelectis quoque viris benedicuntur, qui non æque viribus valent: pſallit nempè beatus Dauid: [Benedicti vos à Domino, qui fecit cœlum & terram; benedixit Dominus domui Aaron, benedixit Dominus domui Iſrael; benedixit Dominus iis, qui timent ſe, puſillis cum maioribus:] ſimul enim cum maioribus benedicuntur ii, qui puſilli vocantur, qui de pari fortitudine gloriari non poſſunt, quique ſunt animi alacritate ad labores tolerandos inferiores; zelo verò & fide forſitan æquales, atque fortitudine pro ſuæ facultatis modo

Heb. 11.

1. Cor. 4.

Pſal. 113.

Chriſtum exhilarēt. Ac Moyſes, & Eleazar non abſurdè figuram tenent Chriſti, qui idem & ſacerdos eſt, & legiſlator; diſtribuitque populo ſpolia, ſanctis Angelis ſimul aſtantibus, quorum figuram gerunt illi principes familiarum Synagogæ. An tu minimè putas multos eſſe in terris ſanctos Angelos à Deo conſtitutos ad opem ferendam fidelibus, ac populos quodammodo moderandos? PAL. Ego verò fateor: cur enim negem? CYR. Venturus è cœlo expectatur Chriſtus cum ſanctis Angelis; & ſedebit in ſede gloriæ ſuæ, ac diſtribuet digna cuique præmia, honoreſque pro rectè factorum ratione rependet. Idcoque E-
Eſai. 53. „ ſaias ille ſapiens de Chriſto dicit. [Pro-
„ pterea ipſe dominabitur multis, & for-
„ tium diuidet ſpolia, propterea quod tra-
„ dita eſt in mortem anima eius, & cum
„ impiis reputatus eſt.] Per Chriſtum igitur præmiorum diſtributio fiet, qui tanquam per Moyſen & Eleazar figuratur. Chriſtus enim legiſlator eſt ſimul & pontifex. PAL. Optimè dictum. CYR. Si autem animaduertatur, quæ ſeruata ſit in diſtribuendo ratiō, an non admiratione digniſſima iudicabitur? PAL. Sanè quidem: æqua enim parte, qui bellum geſſerant, & qui reſederant, donati ſunt. CYRILL. Minimè vero æqua, minime, inquam; licet prædæ totius partem dimidiam habuerint pugnatores, alteram verò dimidiam tota Synagoga: vniuerſus namque numerus filiorum Iſrael ſummam ſexcentorum millium efficiebat, additis ad tria millia quingētis quinquaginta, ſeiuncta ex hoc numero atque exempta ſumma ſacris miniſteriis dicatæ tribus: numerus autem erat aptiſſimus pugnæ non maior quàm milleni per ſingulas tribus. Spoliis igitur in æquas portiones diſtributis cùm vniuerſæ prædæ dimidia pars vtrique multitudini contigiſſet, multo plura præmia pauciores habuerunt, quàm alii, qui plures erant, & numero longe ſuperiores. Igitur quæcumque illa eſt gloria, menſuraque doni cœleſtis, quæ ſuo tempore vniuerſo populo dabitur, eius pars dimidia velut diligenti ratione diuiſa ſelectis viris, qui ſe diuina inſpectione dignos præſtiterunt, tribuetur; altera pars dimidia vniuerſæ multitudini dabitur, quamuis ea multitudo numero ſit longe maior:
Matth. 20. „ [multi enim vocati, pauci verò electi.]
An ne intelligis, quod dico? nam obſcurius eſt aliquanto, quod diximus. PAL. Intelligo; nam, etſi ſanctorum gloriæ

A Χριστὸν εὐφραίνοντες. καὶ τύπος μὲν εἶεν Μωσῆς τε καὶ Ἐλεάζαρ ἑνὸς τοῦ ἀρχιερέως τε καὶ νομοθέτου Χριστοῦ, διανέμοντες τῷ λαῷ τὰ σκῦλα, συμπαρεστηκότων ἀγγέλων ἁγίων, ὧν καὶ τύποι εἶεν ἂν οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῆς συναγωγῆς. ἢ οὐκ οἴει φὴς πολλοὺς ἐπὶ γῆς τῶν ἁγίων ἀγγέλων, παρὰ Θεοῦ τεταγμένους, εἴς γε τὸ δεῖν τοῖς πεπιστευκόσιν ἐπικουρεῖν, καὶ οἱονεὶ καθηγεῖσθαι λαῶν; ΠΑΛΛΑΔ. Φημί, πῶς γὰρ οὔ;
B ΚΥΡΙΛ. Ἥξειν ἀπ' οὐρανοῦ προσδοκᾶται Χριστὸς μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ καθιεῖται μὲν ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, διανεμεῖται δὲ ἑκάστῳ τὰ αὐτῷ πρέποντα γέρα, καὶ ἀναλόγους τοῖς κατορθώμασι τὰς τιμάς· τοιγάρτοι καὶ ὁ σοφὸς ἡμῖν Ἡσαΐας περὶ Χριστοῦ φησί. διὰ τοῦτο αὐτὸς κυριεύσει πολλῶν, καὶ τῶν ἰσχυρῶν μεριεῖ σκῦλα, ἀνθ' ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη. ἐν Χριστῷ τοιγαροῦν ἡ τῶν ἀγαθῶν διανέμησις, ὡς ἐν Μωσῇ
C τε καὶ Ἐλεάζαρ ἐκτυπουμένων. νομοθέτης γὰρ ἐν ταυτῷ καὶ ἀρχιερεὺς ὁ Χριστός. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡΙΛ. Τίς δὲ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ διανείμασθαι τρόπος, ἆρ' οὐχὶ θαυμάζειν ἄξιον; ΓΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. ἐν ἴσῃ γὰρ μοίρᾳ τετίμηνται τῶν μαχίμων τοῖς ἠρεμοῦσι. ΚΥΡ. Οὐκ ἴσῃ μὲν οὖν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, κἂν εἰ τὴν τοῦ παντὸς ἡμίσειαν ἔχῃ τὸ μάχιμον, τὴν δὲ ἑτέραν ἡμίσειαν ἡ πᾶσα συναγωγή. σύμπας μὲν γὰρ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ὁ ἀριθμὸς, εἰς ἑξακοσίας χιλιάδας ἦν, καὶ πεντακοσίους πεν-
D τήκοντα πρὸς τρισχιλίοις, ἀνὰ μέρος οὔσης καὶ ἐξῃρημένης τοῦ καταλόγου τῆς ἱερατευούσης φυλῆς. πλῆθος δὲ ἦν μαχιμώτατον, χίλιοι κατὰ φυλήν. ἐν ἴσῳ δὲ οὖν διαμοιρηθέντων τῶν σκύλων, καὶ τὴν τοῦ παντὸς ἡμίσειαν ἑκατέρας λαχούσης πληθύος, ἐν πολλῷ πλείοσι τοῖς ἐλάττοσιν, αἱ τιμαί, καὶ οὐχὶ τοῖς πλείοσι καὶ ὑπερηρμένοις ἐν ἀριθμῷ. οὐκοῦν ἥτις ποτέ ἐστιν ἡ παντὶ τῷ λαῷ δοθησομένη δόξα κατὰ καιρούς, καὶ
E τῆς οὐρανίου δωρεᾶς τὸ μέτρον, ταύτης ἡ ἀκριβὴς οἱονείπως ἡμίσεια, τοῖς ἐξειλεγμένοις ἀπονεμηθήσεται, καὶ τῆς θείας ἐπισκέψεως ἀξίους ὄντας ἑαυτοὺς ἀποφαίνουσι. τῆς δὲ ἑτέρας ἡμισείας, τῷ παντὶ πλήθει δοθησομένης, κἄν τι πλεονεκτῶσι τοσοῦτον ἐν ἀριθμῷ. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί . . . . .
βαθὺς γὰρ ὁ λόγος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι. εἰ γὰρ καὶ μέτοχοι τῆς τῶν ἁγίων ἔσον-

Decem igitur partibus plura quàm illi ſelecti offerunt ij, qui minimè ſunt illis virtute pares: non quòd religioſiores ſint, laudabiliuſque viuant, ſed quòd multo pluribus delictis obnoxii teneantur, illiſque longè maiore purgatione ſit opus: vt enim ait Saluator, [Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet; ſed eſt mundus totus:] exigua porrò purgatione ſanctis viris eſt opus; laborat enim eo morbo hominum natura, vt peccati expers eſſe omnino non poſſit. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILLVS. Illi igitur è tribubus lecti viri diuinis legibus obſequuti, cùm tota Synagoga belli prædam partiti ſunt, oblationeſque Deo obtulerunt, vt Lege conſtitutum erat: at verò ſelectorum duces, vt qui gloria, quam cæteri eſſent illuſtriores, donis quoque præſtantioribus Deum venerantur. Sic enim ſcribit rurſus, [Et acceſſerunt ad Moyſen omnes conſtituti in tribunatu exercitus, millenarii, & centuriones; & dixerunt ad Moyſen, Serui tui acceperunt ſummam virorum bellatorum, qui apud nos ſunt, & non defuit ab illis ne vnus quidem, & obtulimus donum Domino; vir, qui inuenit vas aureum, & murenulam & armillam, & dextrale, & torquem, vt ſit propitiatio pro nobis coram Domino. Et accepit Moyſes & Eleazar ſacerdos aurum ab illis, omne vas elaboratum, & fuit omne aurum, ſegregatio quam ſegregauerunt Domino, ſex & decem millia & ſeptingenti quinquaginta ſicli, à tribunis & à centurionibus: & viri bellatores prædati ſunt quilibet ſibi: & accepit Moyſes & Eleazar ſacerdos aurum à tribunis & à centurionibus, & intulerunt ea in Tabernaculum teſtimonii memoriale filiorum Iſrael coram Domino.] Audis quàm diligenter ait recenſitos eſſe pugnatores, ita vt nemo abfuerit, quin donum, vt Deo placuerat, afferret: ſo quoque conſtituiſſe inquiunt offerre Domino etiam quæ ille, vt offerrentur, minimè iuſſiſſet, murenulam, inquam, & armillam, & anulum, & ornamenta cætera ex auro fabrefacta: iuſſerat enim legiſlator, vt ab hominibus & à pecoribus dona legerent,

Ioan. 13.

Num. 31.

A πῆσι. δεκαπλασίονα τυγχάνουσι προσφέρειν παρὰ τοὺς ἐξειλεγμένους, εἰ μὴ κατ' αὐτοὺς, οὐχ ὡς εὐλαβέστεροι καὶ ζῶντες ἐπιεικέστερον, ἀλλ' ὡς πολλῷ πλείοσιν ἐνεχόμενοι πλημμελήμασι, καὶ πολλαπλασίονος ἀνάγκης δεόμενοι τοῦ καθαρισμοῦ. ὡς γὰρ εἴρηκεν ὁ Σωτὴρ, ὁ λελουμένος, οὐ χρείαν ἔχει, εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. σμικροτάτης δὲ κομιδῆ τοῖς ἁγίοις καθάρσεως δεῖ. νοσεῖ γὰρ ἡ φύσις, τὸ μὴ δύνασθαι παντελῶς ἀμοιρεῖν ἁμαρτίας. ΠΑΛΛΑΔ. Εὖ B λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οἱ μὲν οὖν ἀπόλεκτοι τῶν φυλῶν τοῖς θείοις εἴκοντες νόμοις, διεμοιρήσαντο τὰ ἐκ τοῦ πολέμου πρὸς πᾶσαν τὴν συναγωγὴν, καὶ προσαγηόχασι τὰ δῶρα Κυρίῳ κατὰ τὴν τοῦ νόμου σύνταξιν. ἀναθήμασι δὲ τοῖς εὐπρεπεστέροις κατεγέραιρον Θεὸν, οἱ τῶν ἀπολέκτων ἡγούμενοι, ὡς καὶ ἐμφανεστέραν ἔχοντες, ἢ κατ' αὐτοὺς, τὴν δόξαν. γράφει γὰρ ὧδε πάλιν· καὶ προσῆλθον Μωσῆ C πάντες οἱ καθεσταμένοι εἰς τὰς χιλιαρχίας τῆς δυνάμεως χιλίαρχοι καὶ ἑκατόνταρχοι, καὶ εἶπον πρὸς Μωσῆν. οἱ παῖδές σου εἰλήφασι τὸ κεφάλαιον τῶν ἀνδρῶν τῶν πολεμιστῶν τῶν παρ' ἡμῖν, καὶ οὐ διαπεφώνηκεν ἀπ' αὐτῶν οὐδὲ εἷς, καὶ προσενηνόχαμεν τὸ δῶρον Κυρίῳ ἀνὴρ ὃς εὗρε σκεῦος χρυσοῦν, καὶ χλιδῶνα, καὶ ψέλλιον, καὶ δακτύλιον, καὶ περιδέξιον, καὶ ἐμπλόκιον ἐξιλάσασθαι περὶ ἡμῶν ἔναντι Κυρίου. καὶ ἔλαβε D Μωσῆς καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς τὸ χρυσίον παρ' αὐτῶν πᾶν σκεῦος εἰργασμένον. καὶ ἐγένετο πᾶν τὸ χρυσίον τὸ ἀφαίρεμα ὃ ἀφεῖλον Κυρίῳ ἑκκαίδεκα χιλιάδες καὶ ἑπτακόσιοι καὶ πεντήκοντα σίκλοι παρὰ τῶν χιλιάρχων καὶ παρὰ τῶν ἑκατοντάρχων, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ πολεμισταὶ ἐπρονόμευσαν ἕκαστος αὐτῷ. καὶ ἔλαβε Μωσῆς καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς τὸ χρυσίον παρὰ τῶν χιλιάρχων καὶ ἑκατοντάρχων καὶ εἰσήνεγκεν αὐτὰ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου μνημόσυνον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἔναντι Κυρίου. E ἀκούεις ὅπως ἀκριβῶς μὲν ἠρίθμηται, φησὶ, τῶν μεμαχημένων τὸν ἐκλογισμὸν, ὡς ἀπομεῖναι μηδένα παρ' οὗ τὸ δῶρον οὐ προσκεκόμισται, κατά γε τὸ τοῖς θείοις ἐδόκει θεσπίσμασι; βεβουλῆσθαι δὲ καὶ αὐτοὶ προσομίσαι λέγουσι Κυρίῳ, καὶ ἃ μὴ χρῆναι προσάγειν διεθέσπισεν αὐτοὺς, χλιδῶνα καὶ ψέλλιον, καὶ περιδέξιον, καὶ ὅσα περ ἐν κόσμῳ πεποίηται χρυσοῦ. προστέταχε γὰρ ὁ νομοθέτης, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν ποιεῖσθαι τὰ

δῶρα. καὶ δὴ προσκεκόμισται κατὰ τὸ ἤδιόν τι καὶ οὐράνιον πρόσταγμα. ἐθελούσιον δὲ ποιοῦνται προσκομιδὴν, τὰ ἐν κειμηλίοις ἐξαίρετα· καὶ νικῶσι ταῖς φιλοτιμίαις, τοῦ νόμου τὸν ὅρον, οἱ τῶν ἀπολέκτων ἡγούμενοι. καὶ δὴ λαβόντες Μωσῆς τε καὶ Ἀαρὼν, εἰσκεκομίκασι μὲν εἰς τὴν ἁγίαν σκηνὴν· ἀπόθετα δὲ ποιοῦντες, μνημόσυνον ἔθεντο ἔναντι Κυρίου. οἱ γάρ τοι λαῶν ἡγούμενοι, καὶ εἰς ἄρχοντας τεταγμένοι, λαμπροῖς καὶ διαπρεπεστέροις ἀναθήμασι, τιμῶσι Θεὸν, κόσμον ὥσπερ τινὰ προσάγοντες καὶ ἀνατιθέντες Θεῷ, τὸ πολυειδὲς ἐν ἀρετῇ. καὶ οἱονεὶ καὶ αὐτὸ τοῦ νόμου τὸ μέτρον ὑπερθέοντες, εὐδοκιμοῦσι λαμπρότερον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οἷον δὴ τί φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τοῖς τὸ Εὐαγγέλιον καταγγέλουσιν, ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ζῆν διετάξατο Χριστὸς, ὃ δὴ καὶ ἐκ νομικῆς ἐντολῆς, βεβαιοῦν ἐσπούδαζε γράφων ὁ Παῦλος, ποτὲ μὲν, ὅτι οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί· ποτὲ δὲ πάλιν, ὡς ἐξ ἀναγκαίων παραδειγμάτων ἀκαταιτίατον παντελῶς ἀποδείκνυσι, λέγων· τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται, οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα· μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μετέχειν. εἶτα τούτοις ἐπενήνεγκεν εὐθύς· εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ. ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. εἶτα πάλιν ἐπισημαίνει· τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ Εὐαγγέλιον. ὁρᾷς ὅπως ὑπὲρ τὸ δοκοῦν τῷ Χριστῷ, καὶ τῷ παλαιῷ νόμῳ, ἐξουσίαν ἔχων ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ζῆν, ἀδάπανον ἐτίθει τὸ Εὐαγγέλιον, δῶρον ὥσπερ ἑκούσιον ἀνατιθεὶς τὸ χρῆμα αὐτῷ. τό γε μὴν δεῖν μὴ χρῆναι γαμεῖν, οὔτε ὁ παλαιὸς νόμος, οὔτε τὸ νέον ἡμῖν τεθέσπικε κήρυγμα. καὶ γοῦν ὁ Παῦλος, φησὶ, περὶ δὲ τῶν παρθένων, ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω. ἀλλ' οἱ σφόδρα νεανίσκοι πρὸς εὐσέβειαν,

A eaque iam, vt diuino cœleſtique præcepto iuſſum fuerat, oblata erant: ſed ex iis præterea, quæ ex præda præcipua habebant, voluntaria dona offerunt lectorum militum duces, præſcriptumque legis terminum magnificentia vincũt. Itaque cùm accepiſſent ea Moyſes & Aaron, intulerũt in ſanctum tabernaculum, eaque recondita vt monumenta eſſent ante Dominum curauerunt; qui enim populis præfecti ſunt, & principes conſtituti, illuſtrioribus atque inſignioribus donis Deum honorant, varietatemque virtutis velut ornamentum quoddam illi offe-
B runt, atque dicant: cumque ipſum legis modum tranſiliant, illuſtriorem laudem conſequuntur. PAL. Id verò quale tandem eſt? CYR. Iis, qui Euangelium annunciarent, ex Euangelio viuere conſtituit Chriſtus: id ipſum Legis quoque præcepto confirmare curauit Paulus, cùm ſcripſit, nunc quidem, Qui hoſtiis veſcuntur, ſocii ac participes ſunt altaris. nunc verò rurſus, cùm id omni prorſus vacare culpa tanquam neceſſariis exemplis oſtendit, dicens, [Quis plantat vineam, & de fructu eius non 1.Cor.9
C edit? quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? an ſecundum hominem hæc dico? numquid non etiam Lex hoc dicit? in lege namque Moyſi ſcriptum eſt, Non alligabis os boui triturãti: Deut.25
nunquid de bobus cura eſt Deo? an propter nos omnino hoc dicit? propter nos enim ſcriptum eſt; quia debet in ſpe, qui arat, arare; & qui triturat, in ſpe partici
D pandi.] His deinde dictis, intulit continuo, [Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus? ſi alii poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potius nos? ſed non vſi ſumus hac poteſtate; ſed omnia ſuſtinemus, ne aliquod impedimentum demus Euangelio Chriſti.] Deinde denuo confirmat, [Quæ igitur eſt merces mea? vt Euangelium prædicans, ſine ſumptu ponam Euangelium.]
E Vides igitur quemadmodum ſupra, quàm Chriſtus, ac priſca lex conſtituerit, quamuis facultatẽ haberet ex Euangelio viuendi, ſine ſumptu tamen ponat Euangelium; idque factum veluti voluntarium quoddam donum illi conſecret? De vxore quoque non ducenda, neque recens vetus lex aliquid nobis, neque recens Euangelii prædicatio ſanxit: itaq; Paulus ait, [De virginibus autem præceptum Domini non habeo.] At, qui admodum ſtrenui ſunt ad ſtudium pietatis, 1.Cor.7

carnem conficiunt atque mortificant: A itaque tanquam clarum Chriſto donum continentiam, quæ vltra Legem eſt, & vitam ex verbo & opere præclare compoſitam, velut ornamentum artificioſe elaboratum offerunt. Intulerunt autem Moyſes & Aaron in ſanctum tabernaculum, quæ oblata fuerant: nam fortium virorum facta Chriſto grata ſunt, & præterea tanquam Eccleſiæ opes, ac præclara ornamenta, per quæ illi conſequuntur, vt diuturnæ, imò verò ſempiternæ memoriæ conſecrentur; taleſque ſe præſtant, vt inſpectione diuina di- B gni habeantur: nam, quod dictum eſt, in conſpectu Domini poſita eſſe dona, huiuſmodi quiddam ſignificat. Magnum verò & eximium eſt, in oculis Dei quodammodo poſitum eſſe: nam eos plurimi ille facit, quos aſpectu ſuo dignatur. PALLAD. Multis igitur verbis id nobis ſignificare videtur, ita perſuaſum nobis eſſe debere, itaque ſentiendum, hoc ipſum, dona offerre Deo, non aliis magis conuenire, C quàm qui ſe ſtrenuè ac fortiter gerant, & ſæpe ex rectè factis laudem ſibi pepererint. CYRILL. Euge, Palladi, rectè namque exiſtimas, & non modo ipſa res ita ſe habet, ſed etiam ſcripturæ ſacræ teſtimonio confirmatur. Cùm enim filiis Iſrael adhuc in eremo commorantibus, ſacrum illud tabernaculum erigere vellet Deus, quod Eccleſiæ ex gentibus collectæ figuram & imaginem gereret, iuſſit, vt, quæ in D eam rem opus eſſent, congregarentur: Itaque ſic ſacrorum interpretem Moyſen eſt allocutus. [Si acceperis ſummam

Exod. 30.

" filiorum Iſrael, in recenſione eorum
" dabunt vnuſquiſque pretia redemptio-
" nis animæ ſuæ Domino, & non erit in
" eis caſus in recenſione eorum; & hoc
" erit, quod dabunt, quicunque tran-
" ſeunt ad inſpectionem, mediam partem
" ſicli, qui eſt iuxta ſiclum ſanctum (vigin-
" ti obolos habet ſiclus) dimidium au-
" tem ſicli tributum Domino: omnis, qui
" tranſit in inſpectionem à viginti annis E
" & ſupra, dabunt tributum Domino:
" diues non adiiciet, & pauper non mi-
" nuet à dimidio ſicli, cùm datur tribu-
" tum Domino ad propitiandum pro ani-
" mabus veſtris: & accipies argentum tri-
" buti à filiis Iſrael, & dabis illud ad opus
" Tabernaculi teſtimonii; & erit filiis Iſ-
" rael monumentum coram Domino, vt
" propitietur pro animabus veſtris.]

A κατανεκροῦντες τὴν σάρκα, λαμπρὸν ἀνάθημα προσάγουσι τῷ Θεῷ, τὴν ὑπὲρ νόμον ἐγκράτειαν, καὶ ὥσπερ τινὰ κόσμον εὐτέχνως εἰργασμένον τὴν ἐξ ἔργων τε καὶ λόγων συντεθειμένην ἀρίστην ζωήν. εἰσεκόμισαν δὲ Μωσῆς τε καὶ Ἀαρὼν εἰς τὴν ἁγίαν σκηνὴν τὰ προσκεκομισμένα. δεκτὰ γὰρ Χριστῷ, καὶ πλοῦτος ἄσχημά τε λαμπρὸν, τὰ τῶν ἁγίων ἀνδραγαθήματα, δι' ὧν καὶ μακρὰν, μᾶλλον δὲ ἀτελεύτητον ἀποκερδαίνουσι μνήμην, καὶ τῆς θείας ἐπισκέψεως ἀξίους ὄντας ἑαυτοὺς ἀποφαί- B νουσι· τὸ γὰρ ἔναντι Κυρίου τεθεῖσθαι λέγειν τὰ ἀναθήματα, τοιοῦτόν τι δηλοῖ. μέγα δὲ καὶ ἐξαίρετον, τὸ ὡς ἐν ὄψει κεῖσθαι Θεοῦ. τιμᾷ γὰρ ὑπερφυῶς, οὓς καὶ ἐφορᾶν ἀξιοῖ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐκ πολλῶν μὲν ἡμῖν, ὡς ἔοικε, σημαίνει λέγων, τὸ ἀναπεῖσθαι καὶ φρονεῖν, ὡς τὸ τοι χρῆναι καρποφορεῖν, πρέπει ἂν οὐχ ἑτέροις μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄγαν ἀνδριζομένοις καὶ εἰωθόσιν εὐδοκιμεῖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. C Εὖγε, ὦ Παλλάδιε, διανοῇ γὰρ ὀρθῶς· ἔχει δὲ ὧδε τὸ χρῆμα τῇ φύσει, καὶ μαρτυρήσει τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. ἐπεὶ γὰρ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ αὐλιζομένοις ἔτι κατὰ τὴν ἔρημον, τὴν ἁγίαν σκηνὴν ἐγείρειν ἐβούλετο ὁ Θεὸς, εἰς εἰκόνα καὶ τύπον τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, συναγείρεσθαι δεῖν τὰ εἰς τοῦτο χρήσιμα διετύπου πάλιν. ἔφη τε οὕτω πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα. ἐὰν λάβῃς τὸν συλλογισμὸν τῶν υἱῶν D Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτῶν, καὶ δώσουσιν ἕκαστος λύτρα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ Κυρίῳ, καὶ οὐκ ἔσται ἐν αὐτοῖς πτῶσις ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτῶν. καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ δώσουσιν. ὅσοι ἐὰν παραπορεύωνται τὴν ἐπίσκεψιν τὸ ἥμισυ τοῦ διδράχμου, ὅ ἐστι κατὰ τὸ δίδραχμον τὸ ἅγιον, εἴκοσιν ὀβολοὶ τὸ δίδραχμον, τὸ δὲ ἥμισυ τοῦ διδράχμου εἰσφορὰ τῷ Κυρίῳ. πᾶς ὁ παραπορευόμενος εἰς τὴν ἐπίσκεψιν, ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω δώσουσι τὴν εἰσφορὰν τῷ Κυρίῳ, ὁ πλουτῶν οὐ προσθήσει, καὶ ὁ πενόμε- E νος οὐκ ἐλαττονήσει ἀπὸ τοῦ ἡμίσους τοῦ διδράχμου, ἐπὶ τὸ διδόναι τὴν εἰσφορὰν τῷ Κυρίῳ· ἐξιλάσασθαι περὶ τῶν ψυχῶν ὑμῶν· καὶ λήψῃ τὸ ἀργύριον τῆς εἰσφορᾶς παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ δώσεις αὐτὸ εἰς κάτεργον τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ ἔσται τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ μνημόσυνον ἐναντίον Κυρίου ἐξιλάσασθαι περὶ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. ἰδοὺ δὴ

πάλιν ἀκριβῆ τὸν ἐκλογισμὸν διαπεραίνεσθαι δεῖν ὁ νομοθέτης φησί. συνενεγκεῖν δὲ προστέταχε τὰ δῶρα Κυρίῳ, τὸ ἥμισυ τοῦ διδράχμου. τίνες δ' ἂν εἶεν οἱ προσκομίζειν ὀφείλοντες, δείκνυσι σαφῶς. οὐ γὰρ δὴ γυναιξὶ τοῦτο δρᾶν, οὔτε μὴν τοῖς ἔτι νηπίοις ἐφῆκε Θεός, ἀποδοκιμάζων οἶμαί που τὸ ἄναλκί τε καὶ μαλθακόν, καὶ τὸ ἀτελὲς εἰς σύνεσιν· ἐγκαταγράφων δὲ αὖ τοῖς ὀφείλουσι καρποφορεῖν τὸν ἡβηκότα ἤδη καὶ σφριγῶντα νεανίαν, καὶ παραπορευόμενον εἰς τὴν ἐπίσκεψιν, οἷς καὶ ἔτος ὁρίζει τὸ εἰκοστόν. μόνοι γὰρ ἄξιοι τοῦ χρῆναι προσάγειν τὰ δῶρα Κυρίῳ, κατὰ τὸν νόμον, οἱ μειρακιώδη φρόνησιν καὶ θηλύφρονα νοῦν ἀναθρώσκοντες, καὶ εἰς ἄνδρας ἤδη τελοῦντες μέτρον, ἡλικίας ἔχοντες πλήρωμα τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης καὶ πνευματικῆς· οὗτοι παραπορεύονται εἰς τὴν ἐπίσκεψιν, τουτέστιν, ἀξίους ἑαυτοὺς ἀποφαίνουσι τοῦ καὶ ἐν ὄψει γενέσθαι Θεοῦ, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑμνούμενον· ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους. ὑπὲρ σωτηρίας δὲ τῆς τῶν προσαγόντων τὰ λύτρα, καὶ εἰς τὰ κάτεργα τῆς ἁγίας σκηνῆς, καὶ εἰς μνημόσυνον ἔναντι Κυρίου. συνίστησι γὰρ ἐκκλησίας, καὶ εἰς κόσμον χρήσιμα τῆς ἁγίας σκηνῆς, τὰ τῶν ἁγίων ἀνδραγαθήματα, μετὰ τοῦ καὶ τῆς ψυχῆς σωτηρίαν εὖ μάλα συγκατορθοῦν, καὶ ἀτελευτήτῳ δόξῃ στεφανοῦν τοὺς ἀνδριζομένους. ἢ οὐκ ἀληθὴς ὁ λόγος εἶναί σοι δοκεῖ; ΠΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡ. Τὸ μὲν οὖν λύτρον, ἤτοι τὸ δίδραχμον, δασμολογεῖσθαι δεῖν κεχρησμῴδηκε Θεός, καὶ ἦν τῶν ἀνδριζομένων ἐν τούτῳ τὸ τέλος. οἱ δὲ τῶν φυλῶν ἡγούμενοι, προστιθέντες τοῖς ἐκ νόμου προστεταγμένοις, τὰ ἔτι μείζω καὶ ἀξιολογώτερα προσεκόμιζον τινα τῶν παρὰ σφίσι τὰ ἐξαίρετα. γέγραπται γάρ, ὅτι καὶ οἱ ἄρχοντες ἤνεγκαν τοὺς λίθους τῆς σμαράγδου, καὶ τοὺς λίθους τῆς συμπληρώσεως, εἰς τὴν ἐπωμίδα, καὶ τὸ λόγιον, καὶ τὰς συνθέσεις, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ θυμιάματος. ἆρ' οὖν οὐχὶ τοῖς ὀπίσω βραχὺ ταυτὶ συγγενῆ; ἡ μὲν γὰρ τῶν μαχίμων πληθύς, τὰ τῆς αἰχμαλωσίας προσεκόμιζε τῷ Θεῷ, κατὰ τὴν δοθεῖσαν ἐντολήν, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους· οἱ δὲ χιλίαρχοί τε καὶ ἑκατόνταρχοι, προσεθέσαν τούτοις χλιδῶνα καὶ ψέλλιον, καὶ ἐμπλόκιον, καὶ δακτύλιον, καὶ πᾶν σκεῦος χρυσοῦν εἰργασμένον, ἃ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἁγίαν ἐπέθετο σκηνὴν Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεύς. ἐν δέ γε τούτοις ἡ μὲν πᾶσα τῶν ἡβηκότων πληθύς,

A Ecce iterum diligentem recenſionem confici oportere legiſlator ait, conferreque iuſſit dona Domino dimidium ſicli. Qui autem ſint, qui offerre debeant, apertè definit: neque enim mulieribus id facere, neque adhuc pueris permiſit Deus: in quo, niſi fallor, improbauit imbelles ac molles, & qui prudentia minus perfecta ſunt; aſcripſitque in offerentium numerum adultum iam & vigentem iuuenem, & qui ad inſpectionem tranſiret; quibus ætatis annum præſcribit viceſimum: ſoli B enim digni ſunt offerre dona Domino iuxta legis præſcriptum, qui puerilem ſenſum, atque muliebrem animum tranſiliunt, iamque ad virilem menſuram peruenerunt, cùm ætate, quæ in Chriſto intelligitur, & ſpiritualis eſt, plena ſint, & integra: hi tranſeunt ad inſpectionem, id eſt, ſe dignos præbent qui in oculis Dei verſentur, vt in Pſalmis canitur, [Oculi Domini ſuper iuſtos.] Ea porrò redemptionis pretia pro C ſalute offerentium, & ad ſancti tabernaculi opera, & in monumentum coram Domino offerebantur: præclara namque ſanctorum hominum geſta eccleſias conſtituunt, & ad ornatum ſacri tabernaculi vtilia ſunt, & ſimul animæ ſalutem efficiunt, & gloriæ ſempiternæ corona viros fortes exornant. An tibi parum verè dicere videmur? PALLAD. Mihi quidem veriſſimè. CYRILL. Redemptionis igitur pre-D tium ſeu ſiclum veluti cenſum quendam exigi iuſſit Deus, idque erat eorum tributum, qui ad virilem ætatem perueniſſent. At verò principes tribuum adiecerunt iis quæ lege præcepta erant, ac maiora quædam & pretioſiora, ex iis nempe, quæ apud ſe habebant præcipua, obtulerunt: ſcriptum eſt enim, [Principes obtulerunt lapides ſmaragdi, & lapides completionis ad ſuperhumerale, & rationale, & compoſitiones, & oleum vnctionis, & compoſitionem E thymiamatis.] An non cùm iis, quæ paulo ante dicta ſunt, hæc congruunt? nam illa multitudo pugnatorum ex præda Deo obtulit, vt præceptum erat, ab homine vſque ad pecus: tribuni autem & centuriones his adiecerunt murenulam, & armillam, & torquem, & anulum, & omne vas aureum fabrefactum, quæ etiam in ipſo ſancto tabernaculo repoſuit ſacerdos Eleazar: & hic rurſus, cùm vniuerſa quidem adultorum multitudo ſolueret ſiclum, offerunt

Pſal. 33.

Exod. 35.

offerunt principes lapides electos ad ſuperhumerale & rationale conficiendum, quæ ad ſummi ſacerdotis ornamentum pertinent. Nam ſe ipſos populorum duces, vt ornamento ſint Chriſto, perinde ac lapides quoſdam pretioſos offerũt: itaque Propheta, cum ſanctos Apoſtolos nobis indicaret, Lapides, inquit, ſancti voluuntur ſuper terram;] qualis erat beatus Paulus, qui ab Hieruſalem ad Illyricum vſque circuibat prædicandi gratia. Lapides igitur pretioſi, & ad Chriſti gloriam parati, ſanctorum virorum cœtus eſt: iidem quoque ſunt oleum vnctionis, & thymiamatis compoſitio, cùm Chriſti cognitionem velut odorem ſpirent, & eorum animos, qui myſteriis imbuuntur, doctrina & ſancti Spiritus verbis tanquam oleo pinguiores reddant; id verò thymiama compoſitum erat; illa namque de Chriſto cognitio compoſita ex duobus eſt; idem namque Deus & homo eſt; vnus tamen ex vtroque filius atque Criſtus, cui certè dictum eſt, & quidem à nobis ipſis, [Vnguentum exinanitum nomen tuum.] PALLAD. In inſpectione igitur Dei ſunt, qui ad pugnandum apti ac firmi ſunt, quorum etiam fructus eſt eccleſiarum conſtitutio, & quæ ad gloriam Dei pertinent: id enim Scripturæ loca ad contemplandum propoſita præ ſe ferre videntur. CYRILL. Rectè dicis. Sortem verò inſignem atque præcipuam, & omnis boni communicationem iis, qui ita egregie ſe gerere ſoliti ſint, à Deo tribuendam eſſe, quomodo aut vndenam ambigere quiſpiam poterit? An tu minimè exaudis concinentem Dauid, [Labores manuum tuarum manducabis?] Paulum item ſapientem illum atque ſacrum virum ita ſcribentem, [Quod enim ſeminauerit quis, hoc & metet? PAL. Audio ſanè. CYRIL. Neque enim quiſquam ſe fortiter geret, nulla mercede propoſita? eſtque ſine dubio verax omnino, qui ait, [Neque enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur laboris veſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomen eius:] atque ille quidem minimè obliuiſcetur; fore autem, vt iis laborum præmia tribuat, qui animi languorem ad peccatum perducentem ſuperarint, argumento ſunt ea rurſus quæ ſcripta ſunt in Numeris; [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen & Eleazarum ſacerdotem, dicens; Accipite ſummam omnis congregationis Iſraël à viginti annis & ſupra,

Zachar. 9. Rom. 15. Cant. 1. Pſal. 127. Galat. 6. Heb. 6.

A ἐτέλει τὸ δίδραχμον, προσάγουσι δὲ πάλιν οἱ ἄρχοντες, λίθους ἐκλεκτοὺς, εἰς τὴν ἐπωμίδα, καὶ τὸ λόγιον, ἅπερ εἰς κόσμον συνετέλει τοῦ προὔχοντος ἐν ἱερωσύνῃ. προσάγουσι γὰρ ἑαυτοὺς, εἰς κόσμον Χριστῷ, καθάπερ τινὰς λίθους τιμίους, οἱ λαῶν ἡγούμενοι. τοιγάρτοι καὶ ὁ προφήτης τοὺς ἁγίους ἡμῖν ἀποστόλους καταδηλῶν, λίθοι, φησὶν, ἅγιοι κυλίονται ἐπὶ τῆς γῆς· ὁποῖός τις ἦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὁ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἕως τοῦ Ἰλλυρικοῦ περιθέων, διὰ τὸ κήρυγμα. λίθοι τοιγαροῦν οἱ τίμιοι καὶ εἰς δόB ξαν Χριστοῦ, τῶν ἁγίων τὸ στῖφος. εἶεν δ' ἂν αὐτοὶ καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ θυμιάματος, τὴν Χριστοῦ γνῶσιν εὐωδιάζοντες, καὶ ὥσπερ ἐν ἐλαίῳ καταπιαίνοντες, ταῖς πανσόφοις διδασκαλίαις, καὶ τοῖς διὰ τοῦ πνεύματος λόγοις τὰς τῶν μυσταγωγουμένων ψυχάς. σύνθετον δὲ τὸ θυμίαμα. συντέθειται γὰρ ἡ περὶ Χριστοῦ γνῶσις ἐκ δυοῖν, ἤπερ ἐστὶν ἐν ταυτῷ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. πλὴν, εἷς ἐξ ἀμφοῖν, υἱὸς καὶ Χριστὸς, πρὸς ὃν εἴρηταί που καὶ C πρός γε ἡμῶν αὐτῶν· μύρον ἐκκενωθὲν, ὄνομά σοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐν ἐπισκέψει δὴ οὖν τῇ παρὰ Θεῷ, τὸ μάχιμόν τε καὶ εὔρωστον, οὗ καὶ ὁ καρπὸς, ἐκκλησιῶν σύστασις, καὶ τὰ εἰς δόξαν Θεοῦ. τουτὶ γὰρ ἡμῖν ἐμφαίνει τὰ θεωρήματα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. κλῆρος δὲ ὅτι λαμπρὸς καὶ ἐξαίρετος, καὶ τό γε δὴ χρῆναι παντὸς ἀγαθοῦ μεταλαχεῖν, τοῖς οὕτως εὐδοκιμεῖν εἰωθόσιν ἀπονεμηθήσεται παρὰ Θεοῦ, πῶς ἂν ἢ πόθεν ἐνD διάσειέ τις. ἢ οὐκ ἐπαΐεις ἀναμελῳδοῦντος μὲν τοῦ Δαβὶδ, τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι; καὶ μὴν τοῦ σοφοῦ καὶ ἱεροῦ γράφοντος Παύλου· ὃ γὰρ ἂν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐπυθόμην. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀνδρίζεται γάρ τις, οὐκ ἀμισθὶ, καὶ ἔστι που πάντως ἀληθὴς ὁ λέγων· οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς, ἐπιλαθέσθαι τοῦ κόπου ὑμῶν καὶ τῆς ἀγάπης, ἧς E ἐνεδείξασθε, εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. ἐπιλήσεται μὲν, ἥκιστά γε, διανεμεῖ δὲ ὅτι τῶν πόνων τὰ γέρα, τοῖς αἰωτέρω μαλακισμοῦ, τοῦ καταβιάζοντος εἰς τὸ πλημμελὲς, πληροφορήσει πάλιν τὰ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς γεγραμμένα· καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆ καὶ Ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα λέγων· λάβε τὴν ἀρχὴν πάσης συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραὴλ, ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω,

κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν· πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος παρατάξασθαι ἐν Ἰσραήλ. εἶτα γενομένης τῆς ἀπαριθμήσεως κατὰ δήμους, καὶ κατὰ φυλὰς, ἐπιφέρει πάλιν· καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· τούτοις μερισθήσεται ἡ γῆ κληρονομεῖν ἐξ ἀριθμοῦ ὀνομάτων. τοῖς πλείοσι πλεονάσεις τὴν κληρονομίαν, καὶ τοῖς ἐλάττοσιν ἐλαττώσεις τὴν κληρονομίαν αὐτῶν. ἑκάστῳ, καθὼς ἐπεσκέπησαν, δοθήσεται ἡ κληρονομία αὐτῶν, ἀνὰ μέσον πολλῶν καὶ ὀλίγων. καὶ νόμος μὲν οὗτος ἐπί γε τῷ χρῆναι κληρονομεῖν τοὺς τὸν εἰκοστὸν ἤδη τρίβοντας ἔτος. μετὰ δέ γε τὸν ἐκλογισμὸν τῆς ἀγελαίου πληθύος, ἐξαριθμεῖται τὸ γένος τὸ Λευιτικόν. καὶ οἱ υἱοὶ, φησὶν, τοῦ Λευὶ κατὰ δήμους αὐτῶν· τῷ Γεδσὼν, δῆμος ὁ Γεδσωνὶ, τῷ Καὰθ, δῆμος ὁ Καάθι, τῷ Μεραρὶ, δῆμος ὁ Μεραρί. οὗτοι δῆμοι υἱῶν Λευί. καὶ μεταξὺ γενεαλογήσας Μωσέως τε πέρι καὶ Ἀαρὼν, ἐπιφέρει πάλιν περὶ τῶν υἱῶν Λευί. καὶ ἐγενήθησαν ἐξ ἐπισκέψεως αὐτῶν τρεῖς καὶ εἴκοσι χιλιάδες, πᾶν ἀρσενικὸν ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω. οὐ γὰρ συνεπεσκέπησαν ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. καὶ αὕτη ἡ ἐπίσκεψις Μωσῆ καὶ Ἐλεάζαρ τοῦ ἱερέως, οἳ ἐπεσκέψαντο τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν Ἀραβὼθ Μωὰβ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου κατὰ Ἱεριχώ. καὶ ἐν τούτοις οὐκ ἦν ἄνθρωπος τῶν ἐπεσκεμμένων ὑπὸ Μωσῆ καὶ Ἀαρὼν, οὓς ἐπεσκέψαντο τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ, ὅτι εἶπε Κύριος αὐτοῖς, θανάτῳ ἀποθανοῦνται ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὐ κατελείφθη ἐξ αὐτῶν οὐδὲ εἷς, πλὴν Χαλὲβ υἱὸς Ἰεφωνῆ, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ. καὶ φέρε αὖ, πάλιν ἐπιτροχάδην, καὶ ἀνὰ μέρος ἕκαστα διιόντες, λέγωμεν σαφέστερόν τε καὶ εὐκρινέστερον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φράζε δὴ οὖν ὀκνήσας οὐδέν. ὡς ἔν γε δὴ τούτοις ἡδὺ, τὸ στενολεσχεῖν. ΚΥΡ. Οὐκοῦν ἐν ὀλίγοις τῶν προκειμένων τὸν νοῦν συναγείροντες, ἐκεῖνό φαμεν. τὸ ἡβηκὸς δὴ πάλιν, καὶ τὴν ἐμπειροπόλεμον ἡλικίαν, ἀπαριθμεῖσθαι δεῖν προστάττει Θεός. ὡς γὰρ ἤδη φθάσαντες εἴπομεν, ἐν γνώσει τε καὶ ἀπογραφῇ τῇ παρὰ Θεῷ, καὶ ἐν βίβλῳ ζώντων, οὐ τὸ ἄναλκι καὶ ἀδρανὲς, οὔτε μὴν τὸ ἔτι νηπιάζον κατὰ τὴν φρόνησιν, ἀλλὰ πᾶν ὅσον ἐστὶν εὐσθενές τε ἤδη καὶ ἕτοιμον εἰς παράταξιν, τὴν κατὰ παθῶν τε καὶ ἁμαρτίας, καὶ βεβηκὸς εἰς σύνεσιν, εὐπρεπές τε ἤδη πρὸς τὸ χρῆναι δρᾶν καὶ δύνασθαι κατορθοῦν, ἃ ἂν βούλοιτο Θεός. οὗτί τε

A per domos familiarum ipſorum: omnis qui egreditur ad pugnandum in Iſrael.] Deinde facta enumeratione per populos & tribus, infert iterum, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, His diſtribuetur terra, vt eam poſſideant ex numero nominum: pluribus maiorem hæreditatem dabis, & paucioribus minorem dabis hæreditatem ipſorum: vnicuique, ſicut recenſiti ſunt, dabitur hæreditas eorum: per ſortes diuidetur terra nominibus; per tribus familiarum ſuarum hæredi- B tatem conſequentur: ex ſorte diuides hæreditatem ipſorum inter multos & paucos.] Atque hæc quidem lex eſt, qua ſorte poſſeſſuri erant hæreditatem ii, qui annum iam vigeſimum agerent. Poſt recenſionem igitur vulgaris turbæ, genus Leuiticum numerat. [Et filii, inquit, Leui per populos eorum: Gerſon populus Gerſonitarum, Caath populus Caathitarum, Merari populus Meraritarum: hi populi filiorum Leui.] Inter hæc, cum genus Moyſi & Aaron recenſuiſſet, in- C fert iterum de filiis Leui, [Et fuerunt ex recenſione eorum tria & viginti millia: omne maſculinum ab vno menſe & ſupra: non enim connumerati ſunt in filiis Iſrael; quia non eſt eis data ſors in medio filiorum Iſrael. Et hæc numeratio Moyſis & Eleazar ſacerdotis, qui numerauerunt filios Iſrael in Araboth Moab, in Iordane, cõtra Hiericho; & in his non erat homo ex iis, qui numerati fuerant à Moyſe & Aaron, quos numerauerunt filios Iſrael in deſerto Sina: quia dixit Dominus ipſis, Morte morientur in deſer- D to; & non fuit relictus ex eis neque vnus, præterquam Caleb filius Iephone, & Ieſus filius Naue.] Age igitur denuo curſim, ac per partes, ſingula proſequentes, dicamus clarius ac diſtinctius. PALLAD. Eloquere itaque nihil cunctatus; nam in eiuſmodi rebus, iucundum eſt argutè diſſerere. CYRILL. Igitur in pauca propoſitorum verborum ſenſum conferentes, illud dicimus, Adultam rurſus, & belli non ignaram ætatem numerari iubet Deus: vt enim E iam prius diximus, cogniti & deſcripti ſunt apud Deum, & in librum viuentium relati, non imbelles & infirmi, neque pueri adhuc ſenſu, ſed quicunque fortes & parati ad bellum cum vitiis atque peccato gerendum, & firma ac ſtabili ſunt ſapientia, & apti iam ad ea gerenda ac perficienda, quæ Deus velit:

iidem per tribus, & ex nomine, & ſingulatim terram partiti ſunt: hæredes namque Terræ ſanctæ, & ſperatorum bonorum participes erunt ii, de quibus loquimur, per tribus

Matth. 5. " & familias, vt in illis verbis, [Beati mites, quoniam ipſi hæreditabunt terram; beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur:] & in aliis item beatitudinibus videre licet: eiuſmodi enim hæreditas miſericordium & mitium ac pauperum ſpiritu, & eorum qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiã, quaſi propria eſt. Sed tamen ſingulatim quoque & iuxta nomina corona gloriæ datur, cùm Deus cuique pro rectè factorum ratione honores perſoluat, gratiámque fortibus viris, quæ deerat, admetiendo adiiciat; quamuis ea fortaſſe tanquam maiore menſura, cumulatioreque diſtribui in-

Luc. 6. " telligenda ſit, [Menſuram quippe bonam, inquit, & cõfertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum:] idque ipſum ſignificare opinor, cum dicit Deus, [Pluribus maiorem hæreditatem tribues, & paucioribus minorem hæreditatem dabis: vnicuique, vt recenſiti ſunt, dabitur hæreditas ipſorum:] etenim numerus ille nominum maior, figura eſt aperta præſtantioris excellentioriſque virtutis: hic enim ſic, ille verò ſic laudem meretur, vt ait beatus

1. Cor. 7. Paulus. Sorte autem diuiditur terra, ea

Pſalm. 30. " fortaſſe ratione, qua dictum eſt Deo, [In manibus tuis ſortes meæ:] diuino quippe arbitrio fiet futurorum bonorum firma diſtributio, cum, quid cuique tribuere oporteat, eo tempore ille definiturus ſit, cui omnia noſtra cognita ſunt. Propria autem rurſus fit Leuitarum enumeratio ab vno menſe & ſupra; neque ſors illis datur in medio filiorum Iſraël; neque cũ illis recenſentur: ſemper enim ſanctius eſt cæteris genus illud ſacratius: ideoque illorum deſcriptio ab aliis tribubus exempta eſt, neque illorum ſors cum aliis permiſta; ſed tum inſpectionem atque recenſionem propriam habent, tùm verò pars illorum atque ſors ille ipſe eſt vniuerſorum Deus, iuxta

Matth. 5. " illud, [Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt:] nam, cum ii, qui pauperes ſpiritu vocantur, regnum cælorum hæreditate poſſeſſuri ſint; iique conſolationem habituri, qui lugere propoſuerint; miſericordiamque conſecuturi, qui miſericordes fuerint; mundi, inquit, corde beati ſunt,

A τὴν γῆν κατά τε τὰς φυλὰς, καὶ ἐξ ὀνόματος, καὶ καθ' ἕκαστον δὲ μάλα διεμερίσαντο. κληρονόμοι γὰρ ἔσονται τῆς ἁγίας γῆς, καὶ τῶν ἐν ἐλπίσι μεθέξουσιν ἀγαθῶν, οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος κατὰ φυλάς τε καὶ κατὰ γένος, ὡς ἐν τῷ, μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· καὶ ὡς ἐν τοῖς ἑτέροις μακαρισμοῖς. κλῆρος γὰρ οὗτος ἐστὶν ὥσπερ τις ἴδιος τῶν ἐλεημόνων, πραέων τε καὶ τῶν πτωχῶν ἐν πνεύματι, καὶ δεδιωγμένων ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης. πλὴν καὶ

B καθ' ἕνα καὶ ἐξ ὀνόματος τῆς εὐκλείας ὁ στέφανος, ἀναλόγως ἕκαστον τοῖς αὐτοῦ κατορθώμασι τιμῶντος Θεοῦ, καὶ τὴν δέουσαν τοῖς ἀνδριζομένοις ἐπιμετροῦντος χάριν, εἰ καὶ νοοῖτο τυχὸν, ὡς ἐν μέτρῳ πλείονι, καὶ πλουσιωτέρᾳ διανομῇ. μέτρον γὰρ, φησὶ, καλὸν πεπιεσμένον, σεσαλευμένον, ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο δηλοῦν οἶμαί που τὸ φάναι Θεὸν, τοῖς πλείο-

C σι πλεονάσεις τὴν κληρονομίαν αὐτῶν, καὶ τοῖς ἐλάττοσιν ἐλαττώσεις τὴν κληρονομίαν αὐτῶν, ἑκάστῳ καθὼς ἐπεσκέπησαν, δοθήσεται ἡ κληρονομία αὐτῶν. τὸ γὰρ ὡς ἐν ἀριθμῷ τῶν ὀνομάτων πλείονι, τύπος ἂν γένοιτο σαφὴς τοῦ ὑπερκειμένου καὶ πλεονάζοντος ἐν ἀρετῇ. ὁ μὲν γὰρ, οὕτως, ὁ δὲ, οὕτως εὐδοκιμεῖ, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον. κληρωτὴ δὲ ἡ γῆ, κατ' ἐκεῖνό που τάχα τὸ, ἐν ταῖς χερσί σου οἱ κλῆροί μου, πρὸς Θεὸν εἰρημένον. θείᾳ γὰρ ψήφῳ γενήσεται τῶν

D ἐσομένων ἀγαθῶν ἡ ἀπλανὴς διανέμησις, ἑκάστῳ τὸ πρέπον εἰς ἀποκλήρωσιν ὁρίζοντος τότε τοῦ πάντα εἰδότος τὰ καθ' ἡμᾶς. ἰδικὴ δὲ πάλιν ἡ τῶν Λευιτῶν ἀπαρίθμησις, ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπέκεινα. καὶ κλῆρος αὐτοῖς οὐ δίδοται ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, οὐδὲ συνεπισκέπτονται αὐτοῖς. ἁγιώτερον γὰρ ἀεί που τὸ ἱερώτερον γένος. διὸ καὶ ἐξῄρηται τῶν ἄλλων ἡ ἀπογραφὴ περὶ αὐτοῦ, καὶ κλῆρος

E αὐτοῖς οὐ μετὰ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ ἐπίσκεψις ἰδική· μερὶς δὲ αὐτοῖς καὶ κλῆρος, αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, κατὰ τὸ, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. τῶν γὰρ καλουμένων πτωχῶν τῷ πνεύματι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν μελλόντων κληρονομεῖν, παρακληθησομένων δὲ καὶ τῶν ἑλομένων τὸ πενθεῖν, ἐλεηθησομένων δὲ καὶ τῶν ἐλεημόνων, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, φησὶ, μακάριοι,

ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. οὗτοι δ᾽ ἂν εἶεν, οἱ παρὰ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἱερώτεροί τε καὶ ἁγιώτεροι, καὶ κλῆρος αὐτοῖς καὶ μερίς, ἡ ἀκριβὴς θεοπτία, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἡ περὶ τῆς θεότητος γνῶσις. τοῦτό τοι Χριστὸς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ἐπηγγέλλετο χαρίσασθαι, λέγων· ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν· ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀπαγγελῶ ὑμῖν. ἀπὸ μηνιαίου δὲ τῶν ἱερωτέρων ἡ ἀπογραφή, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. ἀναγράπτοι γάρ, καὶ ἐν βίβλῳ Θεοῦ, τῶν ἁγιωτέρων οὐχὶ δὴ μόνον τὸ ἐν ἰσχύϊ πνευματικῇ καὶ ἐν σοφίᾳ περιφανέστερον, ἀλλὰ καὶ ὅσον ἐστὶν ἐν ἁπλότητι τῇ κατὰ Χριστόν, καὶ ἐν κακίᾳ νηπιάζον. ἀναγράπτοι οὖν ἅπαν ἐστὶ τὸ γένος τὸ ἱερώτερον, καὶ τὸ σοφόν τε καὶ ἁπλοῦν· ἴδοις δ᾽ ἄν, ὦ Παλλάδιε, τοιαύτην τινὰ διαφορὰν ἐν ταῖς τῶν ἁγίων ψυχαῖς γνώμαις τε καὶ τρόποις. προστέθεικε δὲ ὅτι οὐκ ἦν ἄνθρωπος ἐν τοῖς ἐπεσκεμμένοις ὑπὸ Μωσῆ καὶ Ἀαρών, οὓς ἐπεσκέψαντο τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ, ὅτι εἶπε Κύριος αὐτοῖς· θανάτῳ ἀποθανοῦνται ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὐ κατελείφθη ἐξ αὐτῶν οὐδὲ εἷς, πλὴν Χαλὲβ ὁ υἱὸς Ἰεφοννῆ, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ. παραδείκνυσιν ἐναργῶς, ὅτι μὴ τοῖς ἀπειθήσασιν ἡ κληρονομία, καὶ τὸ ἐν βίβλῳ γεγράφθαι Θεοῦ· πρέποι δ᾽ ἂν μᾶλλον τοῖς τὴν πίστιν εἰσδεδεγμένοις, δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἐν Χριστῷ. περὶ μὲν γὰρ τῶν ἠπειθηκότων, τό, ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζώντων, καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν, ὁ θεσπέσιος ἔφη Δαβίδ. ὑπεμφαίνει δὲ ἡμῖν καὶ τὸ θεῖον ἐν τούτοις λόγιον, ὅτι τοῖς πιστεύουσιν ἡ χάρις. διὰ γάρ τοι τοῦτο, πρὸς τῷ Ἰορδάνῃ τὴν ἀπογραφὴν γενέσθαι φησὶ μυστικῶς ὁ λόγος. ἀναγράπτος γὰρ ὁ βεβαπτισμένος, πλὴν οὐχ ὁλοκλήρως ἀποπέπτωκε τῆς ἐλπίδος ὁ Ἰσραήλ. σέσωσται γὰρ τὸ κατάλειμμα, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, οὗ τύπος ἂν εἶεν, οἱ ἐκ πάντων καταλελειμμένοι μόνοι Χαλέβ τε καὶ Ἰησοῦς, συγκληρονομοῦντές τε καὶ ἀπογραφόμενοι τοῖς τῆς ἀπιστίας ἐγκλήμασιν οὐκ ἐνεχομένοις. ἐπιτήρει δὲ πανταχῇ τὴν τῶν ἁγίων ἀπογραφὴν καὶ κληροδοσίαν. πράττεται γὰρ διά τε Μωσέως, καὶ τοῦ προύχοντος ἐν ἱερωσύνῃ, ἵνα καθάπερ ἤδη προεῖπον, τὸν ἕνα δι᾽ ἀμφοῖν νοήσῃς Χριστόν,

quoniam ipſi Deum videbunt; hi verò ſunt, qui præ cæteris omnibus ſacratiores ac ſanctiores habentur, forſque illis & pars conſtituta eſt illa excellens Dei viſio, id eſt, ipſius diuinitatis cognitio. Hoc ipſum Chriſtus ſanctis Apoſtolis largiturum ſe pollicebatur, cùm diceret, [Hæc in prouerbiis locutus ſum vobis; venit hora, cùm non amplius in prouerbiis loquar vobis, ſed palam de Patre annunciabo vobis.] Ioan. 16. Porrò ab vno menſe ſacratiorum virorum fit deſcriptio, vt modò dixi: ex illo namque ſanctorum numero, non ii ſolū in libro Dei deſcripti ſunt, qui viribus ſpiritualibus pollent, & ſapientiæ nomine ſunt clariores, ſed quicunque ſimplicitatem eam, quæ ſecundum Chriſtum eſt, amplexati ſunt, & malitiâ ſunt paruuli. Deſcriptum igitur eſt genus illud ſacratius vniuerſum, tum ii nimirum, qui ſapientia, tùm qui ſimplicitate pollent. Facile eſt autem, Palladi, eiuſmodi diſcrimen in ſanctorum animis, ſenſibus quoque ac moribus perſpicere. Illud quoque adiunxit, neminem ex iis fuiſſe, qui recenſiti prius fuerant à Moyſe & Aaron, quos recenſuerat filios Iſraël in deſerto Sina, quia dixit Dominus ipſis, Morte morientur in deſerto, & non eſt relictus ne vnus quidē ex ipſis, niſi Caleb filius Iephone, & Ieſus filius Naue: in quo perſpicuè oſtēdit, non ad incredulos pertinere poſſeſſionum diſtributionem, & illam in Dei libro deſcriptionem; ſed eis potiùs conuenire, qui fidem nimirum in Chriſtum amplexi ſunt: nam de incredulis ait diuinus Dauid, [Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur:] Pſalm. 68. in quibus etiam verbis diuinus ſermo nobis latenter oſtendit, credentibus dari gratiam: ideóque myſticè Scriptura dicit, prope Iordanem factam eſſe deſcriptionem: is enim deſcribitur, qui baptizatus fuerit. Neque tamen vniuerſus Iſraël ſpe excidit; ſeruatæ namque ſunt reliquiæ, iuxta Prophetæ vocem: Eſai. 10. cuius rei figuram gerunt Caleb & Ieſus, ſoli ex omnibus relicti, qui hæreditaria illa ſorte potirentur, & deſcriberentur vnà cum iis, qui infidelitatis crimine non tenebantur. Animaduerte autem vbique ſanctorum hominum deſcriptionem & agrorum diſtributionem: geritur enim per Moyſen & eum, qui ſacerdotio præſtantiſſimo fungebatur, vt ſicut iam antea dixi per vtrumque vnum Chriſtum intelligas,

tanquam ſacerdotem ſummum, atque legiſlatorem; per quem omnis gratia tribuitur, & illa fit in ſupernis illis libris deſcriptio: quos etiam beatus Daniel ſe vidiſſe dicit, [Libri, inquiens, aperti ſunt:] nam, quia multiplex & diuerſa deſcriptio eſt, ideo plures, non vnus liber. PALLAD. Rectè igitur ac ſcitè dictum illud è Prouerbiis admonet, [Diuitiarum pigri indigentes fiunt; ſtrenui autem fulciuntur opibus.] CYRILL. Fulciuntur illi quidem, Deumque habent propitium ac propugnatorem, qui cœleſtibus illos benedictionibus augeat, coronetque, ac præclariſſimis honoribus, & inſigni gloria ampliſſimè exornet. An minus verè loqui putas, cùm dicit, [Viuo ego, dicit Dominus, quia glorificantes me, glorificabo? PALLAD. Equidem maximè. CYRILL. Atqui perficit certè, quæ ad Dei gloriam pertinent, vt opinor, quiſquis fuerit ſtrenuus, & excoluerit ſpiritualem fortitudinem, & ad obſiſtendum ſpectabilibus occultiſque hoſtibus fuerit exercitatus, ſeque & cæteros ſeruare nouerit, & omnia in Deo potuerit. PALLAD. Aſſentior. CYRILL. Viſne igitur hoc ipſum in iis, quæ de beato Abraham ad maximam vtilitatem noſtram narrantur, velut in tabula quadam leuiter adumbratum contemplemur? PALLAD. Velim equidem libentiſſimè; quidni? CYR. Scriptum eſt igitur, Lot habitaſſe, verſatumque eſſe Sodomis: cùm verò graue & aſperum bellum in eam regionem inuaſiſſet, cùmque proximæ ac finitimæ gentes vnà cum ducibus ſuis vi eam vrbem cepiſſent, vnà cum iis, qui captiui agebantur, Lot quoque abductum, ſimul cum aliis in hoſtium poteſtatem veniſſe: ſed, cùm quidam ex iis, qui euaſerant, adueniſſet, [nunciata res eſt, inquit, Abraham transfluuiali: ipſe autem habitabat ad quercum Mambre, Amorrhæi fratris Eſchol, & fratris Aunan, qui erant coniurati Abraham. Audiens autem Abraham, quòd captiuus factus eſſet Lot fratris filius, numerauit proprios vernaculos ſuos trecentos decem & octo; & perſecutus eſt eos vſque Dan, & irruit ſuper eos tota nocte ipſe, & pueri eius: & percuſſit eos, & perſecutus eſt vſque Chobal, quæ eſt ad læuam Damaſci, & reduxit omnem equitatum Sodomorum, & Lot filium fratris ſui reduxit, & omnem ſubſtantiam eius, & mulieres, & populum.

Dan. 7. Prou. 12. 1 Reg. 2. Geneſ. 14.

A ὡς ἀρχιερέα καὶ νομοθέτην, δι' οὗ πᾶσα χάρις, καὶ τὸ ἐν ταῖς ἄνω φέρεσθαι βίβλοις, ἃς καὶ ὁ μακάριος Δανιὴλ τεθεᾶσθαί φησιν ἑαυτόν. βίβλοι γὰρ ἠνεῴχθησαν, φησίν, ὅτι πολλή που πλούτων καὶ διάφορος ἡ ἀπογραφή, διά δή τι τοῦτο πολλά, καὶ οὐχ ἓν τὸ βιβλίον. ΠΑΛΛ. Ὀρθῶς οὖν ἄρα καὶ σοφῶς ὁ τῆς Παροιμίας ἡμῖν ἔφη λόγος· πλοῦτοι ὀκνηροὶ ἐνδεεῖς γίνονται· οἱ δὲ ἀνδρεῖοι, ἐρείδονται πλούτῳ. ΚΥΡΙΛ. Ἐρείδονται γὰρ οὖν, καὶ Θεὸν B ἔχουσιν εὐμενῆ καὶ παρεστηκότα, καὶ καταπιαίνοντα μὲν εὐλογίαις ταῖς ἄνωθεν, διαφανεστάτῃ δὲ λίαν στεφανοῦντα τιμῇ, καὶ διαβόντας αὐχήμασι, πλουσίως κατακαλλύνοντα. ἢ οὐκ ἀληθεύει, λέγων, ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι τοὺς δοξάζοντάς με, δοξάσω; ΠΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛ. Ἀποπεραίνει γε μὴν τὰ εἰς δόξαν Θεοῦ πᾶς τις οὖν, οἶμαι, νεανικὸς, καὶ ἐπιστημονικῶς ἀνδρείαν τὴν πνευματικὴν, καὶ ἀνθίστασθαι μεμελετηκὼς ὁρατοῖς τε καὶ ἀοράτοις ἐχθροῖς, ἑαυτόν τε καὶ ἑτέρους ἀνασώζειν εἰδὼς, C καὶ ἐν Θεῷ πάντα δυνάμενος. ΠΑΛ. Σύμφημι. ΚΥΡ. Βούλει δὴ οὖν αὐτὸ δὴ τοῦτο καταθεώμεθα μάλα, καθάπερ ἐν πίνακι σκιαγραφηθὲν, ἐν τοῖς κατὰ τὸν θεσπέσιον Ἀβραὰμ ἐπωφελεστάτοις ἡμῖν διηγήμασιν; ΠΑΛ. Ἑλοίμην ἂν σφόδρα. πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡ. Γέγραπται τοίνυν, ὡς κατῴκει τε καὶ κατηυλίζετο μὲν ἐν Σοδόμοις ὁ Λώτ. ἐπειδὴ δὲ τῆς γῆς ἐθνὸς καὶ βαρὺς κατέσκηψε πόλεμος, τῶν τε αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐκ τῆς ὁμόρου χώρας, ὁμοῦ τοῖς ἡγεῖσθαι λαχοῦσι D κατὰ κράτος ἑλόντων τὴν πόλιν, συναπεκομίζετο τοῖς δεδμασθεῖσιν ὁ Λώτ, καὶ ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις δορυάλωτος ἦν. παραγενόμενος δέ τις τῶν διασεσωσμένων, ἀπήγγειλε, φησίν, Ἀβραὰμ τῷ περάτῃ, αὐτὸς δὲ κατῴκει πρὸς τῇ δρυῒ τῇ Μαμβρῇ, ὁ Ἀμορραῖος τοῦ ἀδελφοῦ Ἐσχὼλ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Αὐνάν, οἳ ἦσαν συνωμόται τοῦ Ἀβραάμ. Ἀκούσας δὲ Ἀβραὰμ, ὅτι ᾐχμαλώτευται Λὼτ ὁ ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ, ἠρίθμησε τοὺς ἰδίους οἰκογενεῖς αὐτοῦ, τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτώ. καὶ E κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν ἕως Δάν· καὶ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτοὺς τὴν νύκτα αὐτὸς, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς, καὶ κατεδίωξεν αὐτοὺς ἕως Χωβὰ, ἥ ἐστιν ἐν ἀριστερᾷ Δαμασκοῦ. καὶ ἀπέστρεψε πᾶσαν τὴν ἵππον Σοδόμων, καὶ Λὼτ τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ ἀπέστρεψε, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὸν λαόν.

A Ἐξῆλθε δὲ βασιλεὺς Σοδόμων εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, μετὰ τὸ ὑποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοπῆς Χοδολλογομὸρ, καὶ τῶν βασιλέων τῶν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σαβῆ. τοῦτο ἦν τὸ πεδίον τῶν βασιλέων. καὶ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλὴμ, ἐξήνεγκεν ἄρτους καὶ οἶνον, ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ ὑψίστου, καὶ εὐλόγησε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἶπεν· εὐλογημένος Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, ὃς παρέδωκε τοὺς B ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σοι, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ δεκάτην μοῖραν ἀπὸ πάντων. εἶπε δὲ βασιλεὺς Σοδόμων πρὸς Ἀβραάμ· δός μοι τοὺς ἄνδρας, τὴν δὲ ἵππον λάβε σεαυτῷ. εἶπε δὲ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν βασιλέα Σοδόμων· ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, εἰ ἀπὸ σπαρτίου ἕως σφυρωτῆρος ὑποδήματος λήψομαι ἀπὸ πάντων τῶν σῶν, ἵνα μὴ εἴπης ὅτι ἐγὼ ἐπλούτισα τὸν Ἀβραὰμ, πλὴν ὧν ἔφαγον οἱ νεανίσκοι καὶ τῆς C μερίδος τῶν ἀνδρῶν τῶν συμπορευθέντων μετ' ἐμοῦ Ἐσχὼλ, Αὐνὰν, Μαμβρῆ, οὗτοι λήψονται μερίδα. Μετὰ δὲ τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐγενήθη ῥῆμα Κυρίου πρὸς Ἀβραὰμ ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς, λέγων· μὴ φοβοῦ, Ἀβραὰμ, ἐγὼ ὑπερασπίζω σου, ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται σφόδρα. λέγει δὲ Ἀβραὰμ, δέσποτα Κύριε, τί μοι δώσεις; ἐγὼ δὲ ἀπολύομαι ἄτεκνος, ὁ δὲ υἱὸς Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς μου, οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιέζερ, καὶ εἶπεν Ἀβραάμ. ἐπειδὴ ἐμοὶ οὐκ ἔδωκας σπέρμα, D ὁ δὲ οἰκογενής μου κληρονομήσει με. καὶ εὐθὺς φωνὴ Κυρίου ἐγένετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα· οὐ κληρονομήσει σε οὗτος· ἀλλ' ὃς ἐξελεύσεται ἐκ σοῦ, οὗτος κληρονομήσει σε. ἐξήγαγε δὲ αὐτὸν ἔξω, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀνάβλεψον δὴ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς. καὶ εἶπεν· οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. ὁρᾷς τῶν ἁγίων τὸ ἕτοιμον εἰς εὐτολμίαν; καὶ ὅπως ἔχουσι τὸ ταλαιπαθὲς ἐθελούσιον; ἅμα γὰρ ἐπύθετο κεκινδυνευκότα τὸν Λὼτ, κατηλέει μὲν εὐθὺς τοῦ προσεγγυοῦς τὰς συμφορὰς, ἁρπάσας δὲ τοὺς οἰκο- E γενεῖς, καί τινας τῶν συνωμοτῶν, οὐκ ὄντας Ἑβραίους, ἐχώρει ῥᾳδίως κατὰ τῶν λελυπηκότων, καὶ κατεχειροῦτο μὲν εὐκόλως, ἀπήλλαττε δὲ τῆς αἰχμαλωσίας, αὐτόν τε τὸν ἀδελφόπαιδα Λὼτ, καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα πεσόντας τῶν κεκρατηκότων. εἶτα λοιπὸν, ὡς νενικηκότι τὴν αὐτῷ πρέπουσαν τιμὴν ἀποσώζοντες, ὑπαντῶσιν εἰκότως, ὅτι βασι-

A Egreſſus eſt autem rex Sodomorum in occurſum illius, poſtquam reuerſus eſt à cæde Chodorlaomor, & cæterorum regum qui cum illo erant, in vallem Sabe. hic erat campus regum, & Melchiſedech rex Salem protulit panes & vinum; erat enim ſacerdos Dei altiſſimi, & benedixit Abraham, & dixit, Benedictus Abraham Deo altiſſimo, qui fecit cœlum & terram; & benedictus Deus altiſſimus, qui dedit hoſtes tuos ſubditos tibi. Et dedit ei decimam partem ab omnibus. B Dixit autem rex Sodomorum ad Abraham, Da mihi viros, at equitatum accipe tibi ipſi. Dixit autem Abraham ad regem Sodomorum, Extendam manum meam ad Deum altiſſimum, qui creauit cœlum & terram, ſi à filo vſque ad corrigiam calceamenti accipiam de omnibus tuis, ne dicas quia ego ditaui Abraham, præter ea, quæ comederunt iuuenes, & partem virorum, qui venerunt mecum, Eſ- C chol, Aunam, Mambre; iſti accipient partem. Poſt verba autem hæc factum eſt verbum Domini ad Abraham in viſione, dicens, Ne timeas, Abraham; ego protegam te, merces tua multa erit nimis. Dicit autem Abraham, Domine, quid dabis mihi? ego autem dimittor ſine liberis; filius autem Maſech vernaculæ meæ, hic Damaſcus Eliezer: & dixit Abraham, Quia mihi non dediſti ſemen, vernaculus meus hæres meus erit. Et D ſtatim vox Domini facta eſt ad eum, dicens, Non hic erit hæres tuus; ſed qui exibit ex te, hic erit hæres tuus. Eduxit autem eum foras, & dixit ei, Suſpice in cœlum, & numera ſtellas, ſi poteris numerare eas: Et dixit, Sic erit ſemen tuum.] Vides quàm prompti ſint ad audendum ſancti viri, quamque ſponte ſua ad ſubeunda pericula parati. ſimul enim atque audiuit ipſum Lot in diſcrimen veniſſe, miſeratus propinqui calamitatem, arreptiſque ver- E naculis & fœderatis quibuſdam, qui Hebræi non erant, celeriter profectus eſt aduerſus eos, qui dolorem intulerant; eoſque nullo negotio ſubegit, liberauitque è captiuitate tum ipſum fratris filium Lot, tum eos quoque, qui in manus victorum venerant. Deinde, vt victori debitum honorem exhiberent, obuiam illi prodiere

tum Sodomorum rex, tum ſacerdos quoque Dei altiſſimi Melchiſedech, vt ſcriptum eſt; iſque minimè inanis; attulit quippe ſacerdotii ſymbola illius, qui tum erat in more; panes, inquam, & vinum, & benedixit Abraham, & ſacras illi voces præmii loco tribuit. Abraham igitur ſtrenuè rem geſſit ac vicit: tales quippe ſemper ferè ſunt illi ſecundum Chriſtum fortes viri, quique Deo gratiſſimam illam animi confidentis alacritatem mente conceptam tenent. Ac velut exempli loco ad fidem verbis faciendam ſanctos Apoſtolos adiiciam, qui, cum Satanas omnia facillime diriperet, ij etiam, qui veritatis dogmatis obſiſtebant, ſimpliciorum hominum animas deprædarentur, ſeſe fortiter oppoſuerunt, & ſecum vnà vernaculos armis inſtruxerunt, id eſt, eos, qui erant in ſacris literis educati: quoſdam etiam fœderatos, qui Hebræi non erant, eos nempè, qui, quamuis adhuc ea, quæ ſunt mundi, ſaperent, tamen ſimul cum ſanctis viris certamen ſubibant, eoſque imitari ſtudebant. Itaque, cùm ſe ſtrenuè geſſiſſent, victoriam pepererunt, & ex illius tyrannico dominatu captiuos abripuerunt: alios enim ex idolorum cultu, & ab adoratione creaturæ potius quàm creatoris, alios à falſi nominis ſcientia extractos ſeruant. Sed ex hac adeo illuſtri excelſaque animi magnitudine eam mercedem aſſequuntur, vt non ſolum ab iis, qui in mundo ſunt, ho-
» noribus afficiantur, [egreſſus eſt enim,
» inquit, rex Sodomorum in occurſum
» Abraham:] ſed etiam benedictionem conſequantur illam, quæ per Chriſtum datur, qui nos viuificante gratia tanquam pane ac vino lætificat. Itaque de
Pſal.113. » ſeipſis veriſſimè dicunt, [Benedicti nos
» à Domino, qui fecit cœlum & terram.]
Eſt autem Chriſti ſacerdotii figura Melchiſedech; nec pluribus, vt opinor, ad eam rem demonſtrandam opus erit; cum in hac parte ſacræ literæ ſint ſatis. Cùm verò Sodomorum rex beato Abrahæ tanquam victori dixiſſet, Da mihi viros, equos autem tibi ipſi accipe; nihil ſe accepturum ilico deierauit, niſi forte cibos eorum, qui vnà laborem ſuſcepiſſent, & partem fœderatorum Eſchol, Aunam, & Mambre: quamvis enim pro hominum, qui perierint, ſalute ſancti viri bellum gerant, ac ſtrenuè certent,

A λεὺς Σοδόμων, καὶ Μελχισεδὲκ ὁ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, καθὰ γέγραπται. ὑπήντα δὲ οὐ ψιλῶς, ἐπεκομίζετο δὲ τῆς ἱερωσύνης τὰ σύμβολα, τῆς τότε πλὴν καὶ δὴ νενομισμένης, ἄρτους τε καὶ οἶνον, καὶ κατευλόγει τὸν Ἀβραάμ, καὶ γέρας ἐδίδου φωνὰς ἱεράς. ἠνδρίσατο τοιγαροῦν καὶ νενίκηκεν Ἀβραάμ· τοιοῦτοι γὰρ ἀεί πως εἰσίν, οἱ κατὰ Χριστὸν ἄνδρες, καὶ θεοφιλεστάτην εἰς νοῦν ἔχοντες τὴν εὐτολμίαν. προσθήσω δὲ ὥσπερ εἰς παράδειγμα καὶ πίστιν τοῦ λόγου, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, οἳ πάντα εὐκόλως διαρπάζοντος τοῦ Σατανᾶ, καὶ μὴν τῶν ἀνθεστηκότων τοῖς τῆς ἀληθείας
B δόγμασι, τὰς τῶν ἁπλουστέρων καταληϊζομένων ψυχάς, ἀντιφέροντο νεανικῶς, συνεξοπλίζοντες ἑαυτοῖς τοὺς οἰκογενεῖς, τουτέστι, τοὺς τοῖς ἱεροῖς ἐντεθραμμένους γράμμασι, καί τινας τῶν συνωμοτῶν, οὐκ ὄντας Ἑβραίους, φημὶ δὲ δὴ πάλιν, τοὺς φρονοῦντας μὲν ἔτι τὰ ἐν κόσμῳ, συναθλοῦντας δὲ τοῖς ἁγίοις, καὶ ζηλοῦντας αὐτούς, ἀνδριζόμενοι δὲ οὕτω νενικήκασι,
C καὶ τῆς ἐκείνου πλεονεξίας ἐξήρπαζον τοὺς ἑαλωκότας. τοὺς μὲν γὰρ ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας, καὶ τοῦ προσκυνεῖν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, τοὺς δὲ, τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἐξέλκοντες, ἀνασώζουσιν· ἀλλὰ τῆς οὕτω λαμπρᾶς καὶ μεγαλοφυοῦς εὐψυχίας, ἀποκερδαίνουσιν ἀμοιβὴν, τάς τε παρὰ τῶν ἐν κόσμῳ τιμάς. ἐξῆλθε γὰρ, φησὶ, βασιλεὺς Σοδόμων εἰς συνάντησιν τῷ Ἀβραάμ, καὶ
D Μελχισεδὲκ, ὁ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, εὐλογίαν τὴν διὰ Χριστοῦ, τῇ ζωοποιῷ χάριτι κατευφραίνοντος ἄρτῳ τε καὶ οἴνῳ. τοιγάρτοι καὶ ἀληθεύοντες ἐφ' ἑαυτοῖς, εὖ μάλα φασίν· εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. τύπος δὴ ἂν εἴη τῆς κατὰ Χριστὸν ἱερωσύνης ὁ Μελχισεδὲκ, καὶ οὐ πολλῶν, οἶμαι, τὸ χρῆμα πρὸς ἀπόδειξιν δεήσεται λόγων, ἐξαρκοῦντος εἰς τοῦτο γράμματος ἱεροῦ· φάσκοντος δὲ τοῦ Σοδόμων βασιλέως πρὸς τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ,
E ὡς νενικηκότα, δός μοι τοὺς ἄνδρας, τοὺς δὲ ἵππους λάβε σεαυτῷ, μηδὲν τὸ σύμπαν λαβεῖν ἀπώμνυτο παραχρῆμα, πλὴν εἰ ἄρα τὰς τροφὰς τῶν συγκεκμηκότων, καὶ τοῖς συνωμόταις μερίδα Ἐσχώλ, Αὐνάν, καὶ Μαμβρῆ. πολεμοῦντες γὰρ καὶ ὑπεραθλοῦντες γενναίως ὑπὲρ τῆς τῶν ἀπολωλότων ἐλευθερίας οἱ ἅγιοι, καὶ πάντα πόνον εἰσβαίνοντες,

οὐδὲν ἀπὸ κόσμου λαμβάνουσιν, οὔτε μὴν τὸν ἐπίγειον συλλέγουσι πλοῦτον, παραιτούμενοι σφόδρα τὸν ἐντεῦθεν ὀνειδισμόν. ἵνα μὴ εἴπῃς, φησὶν, ὅτι ἐγὼ ἐπλούτισα τὸν Ἀβραάμ. πλὴν ὅτι μόνας δέχονται τροφὰς, τὰς ἐκ τῶν ὠφελουμένων. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. καὶ τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν ἐκέλευσεν ὁ Χριστός. οἵγε μὴν συνωμόται δέχονται μερίδας, εὐλογοῦντος οἶμαί που Θεοῦ, καὶ ἐν τοῖς κατὰ τόνδε τὸν βίον πράγμασι τοὺς τῶν ἁγίων συζηλωτάς. πλεονάζει γὰρ αὐτοῖς ἐκ δικαίας ὁδοῦ συμμέτρως τὰ ὄντα· τοῖς γὰρ οὔπω παντελῶς τῶν ἐπιγείων ἀποφοιτήσασι, μεμερισμένοις δὲ ὥσπερ Θεῷ τε καὶ κόσμῳ, καὶ τὰς ἐπὶ γῆς εὐλογίας διανέμει Θεός. οὕτως ηὐλόγει τὸν Ἰακώβ, εἰς πλῆθος ἄγων τὰ θρέμματα. ΠΑΛΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡ. Εὐδοκιμοῦσι δὲ οὕτως, καὶ λελαμπρυσμένοις, ὡς ἤδη γνησίοις, τὸ μήτε χρῆναι καταμαρκᾶν, φησὶν ὁ σώζειν εἰδὼς, καὶ μὴν ὅτι καὶ ἀμφιλαφῆ κομιοῦνται μισθὸν, χρησίμως κατεπαγγέλλεται· ὁμοῦ τὸ ἄναλκί τε καὶ ἀποτολμότατον πάθος, ὡς ἀπωτάτω τιθεὶς τῆς τῶν φοβουμένων αὐτὸν ἀγέλης, καὶ ἐλπίδι τῶν ἐπηγγελμένων καταθήγων εἰς προθυμίας, καὶ κατισχύσας ἐρρωμενεστέρους. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, οὕτω διατεθεὶς, ποτὲ μὲν ἔφασκε· πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ· ποτὲ δὲ αὖ, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. ἀσχάλλει δὲ λίαν ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ, καὶ υἱὸν ἔχων οἰκογενῆ, δυσθυμίας οὐκ ἀμοιρεῖ. τί γάρ μοι δώσεις, φησὶν, εἰ ἄτεκνος ἀπολύομαι; καὶ ἀπαιδίας ἐν ἴσῳ ποιεῖται, τὸ νόθον ἔχειν καρπόν. εἶτα Θεὸς ἐπαγγέλλεται τὸν ἐξ ἐλευθέρας υἱὸν, τουτέστι τὸν Ἰσαὰκ, καὶ ἔσεσθαί φησιν αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, ἕξειν δὲ τὸ σπέρμα καθάπερ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. ἐλύπει γὰρ λίαν τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, τὸ ὥσπερ ἀπό τινος δούλης, τῆς κατὰ νόμον λατρείας, νόθον ἔχειν καρπόν. ἐζήτουν δὲ μᾶλλον τὸν ἐκ τῆς ἐλευθέρας, τουτέστι, τὸν ἐκ τῆς καινῆς διαθήκης. ἔστι δὲ οὗτος ὁ Χριστὸς, οὗ καὶ εἰς τύπον, ὁ Ἰσαὰκ κατ' ἐπαγγελίαν νοεῖται, καὶ διὰ πίστεως. καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος, περὶ τῶν ἐν ἑαυτῷ νόμου φησὶν αὐχημάτων, ἅ τινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν· ἀλλὰ μὲν οὖν γε καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι

A omnemque laborem ſubeant; à mundo tamen nihil accipiũt, neque terrenas opes colligunt: in quo euitant maximè illam, quæ exiſtere inde ſolet, exprobrationem, [Ne dicas, inquit, quòd ego ditaui Abraham:] tantùm cibos accipiunt, qui ab iis, quos iuuerint, ſuppeditantur. [dignus eſt enim operarius mercede ſua,] & iis, qui Euangeliũ annunciãt, ex Euangelio viuere præcepit Chriſtus. Fœderati tamen, partes accipiunt, propterea quod, vt opinor, in iis quoque rebus, quæ ad præſentem vitam pertinẽt, ſanctorũ virorũ æmulatores atque imi-B tatores benedicit Deus: abundant enim illis bona pro ſuæ cõditionis modo iuſta ratione viaque parta; namque iis, qui nõdum perfectè à terrenis rebus abſceſſerunt, & Deo ac mundo diuiſi quodammodo ſunt, etiã terrenas benedictiones tribuit Deus. Sic benedixit Iacob cum eius pecora multiplicauit. PAL. Rectè ais. CYR. Iam verò, tanta laude, tãtoque ſplendore cõparato, tanquam germanis iam ſuis cultoribus haud torpeſcendum eſſe, inquit ille ſalutis auctor; fore etiã, vt non leuẽ recipiant mercedem, opor-C tunè pollicetur: in quo ſimul imbellis, ignauique animi affectũ à grege timentium ſe quam longiſſimè repellit, & ſpe rerum, quas pollicetur, ad animi alacritatẽ exacuit, & fortiores efficit: idcóque etiã beatus Paulus, quia ſic affectus erat, nonnunquam ait, [Omnia poſſum in eo, qui me confortat, Chriſto:] aliquando rurſus, [Curſum cõſummaui, fidem ſeruaui; in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.] Ægrè fert autẽ maximè Abraham, quod filium haberet vernaculũ, & animo angitur: quid enim, inquit, mihi D dabis, ſi ſine liberis dimittor? nothumq; habere fructum, perinde æſtimat atque orbitatem. Deinde Deus ex libera fore illi filium, id eſt, Iſaac pollicetur, in eoque patrem ſe fore multarum gentium, habiturúmque ſemen ſicut aſtra cœli: moleſtè namque ferebant ſancti Apoſtoli, quod velut ex ancilla quadam, ex cultu nempe legali, nothum haberent fructum; atque ex libera potius, id eſt, ex Nouo teſtamento, filium expetebant: is autẽ erat Chriſtus, E in cuius quoque figura Iſaac per repromiſſionem, atque per fidem natus intelligitur. Itaque beatus Paulus de Legis ornamentis, quæ ſibi inerant, ait, [Quæ mihi erãt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimentum: verũ etiam exiſtimo omnia detrimentum eſſe pro-

Luc. 10.

1. Cor. 9.

Geneſ. 30.

Philipp. 4

2. Tim. 4.

Geneſ. 15.

Philipp. 3.

" pter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti
" Domini noſtri, propter quem omnium
" iacturam feci, & arbitror ſtercora eſſe,
" vt Chriſtum lucrifaciam, & inueniar in
" ipſo non habens meam iuſtitiam, quæ
" per Legem eſt; ſed quæ ex fide eſt Ieſu
" Chriſti.] In Chriſto namq; patres multarum gentium, & ſeminis innumerabilis, vt Abraham in Iſaac facti ſunt. Quod autem hac de re dictum eſt à nobis, id non ſolum priſcis illis viris, ac ſanctis Apoſtolis tribuemus, ſed ad eos quoque, qui poſt illos ſacerdotale ſunt officium ſortiti, & Eccleſiæ duces conſtituti, aut etiam ad quemuis ſanctum probumque virum referemus.

ἢ διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, δι᾽ ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην, τὴν διὰ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐν Χριστῷ γὰρ γεγόνασι πατέρες πολλῶν ἐθνῶν, καὶ ἀναριθμήτου σπέρματος, καθάπερ ἀμέλει καὶ Ἀβραὰμ ἐν Ἰσαάκ· ἀναθήσομεν δὲ τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον, οὐχὶ δὴ μόνοις τοῖς πάλαι τε καὶ ἁγίοις ἀποστόλοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς μετ᾽ ἐκείνους τὸ ἱερᾶσθαι λαχοῦσι, καὶ ἐκκλησιῶν ἡγουμένοις, ἢ καὶ παντί τῳ λοιπῷ ὁσίῳ καὶ ἀγαθῷ.

FINIS LIBRI QVARTI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER QVINTVS.

Περὶ ἀνδρείας τῆς ἐν Χριστῷ.

ΣΚΟΠΟΣ τοῖς ἁγίοις, κἂν εἰ τῆς τῶν ἄλλων ὑπεραθλοῖεν ζωῆς, ὦ Παλλάδιε, μηδὲν τῶν ἐν κόσμῳ προσοικειοῦσθαι φιλεῖν· εἶεν γὰρ ἂν οὕτω σοφοί τε καὶ δυνατοὶ, καὶ ἀγαθῆς ἐλπίδος ἔμπλεῳ, καὶ ταῖς εὐμενείαις ταῖς ἄνωθεν εὖ μάλα τετειχισμένοι, καὶ ὡς εὖ ἴσθι γε, μὴ ἑτέρως ἔχειν τὸ χρῆμα, ὦ τᾶν. ἀνωτέρω μὲν γὰρ τῶν ἐν κόσμῳ περισπασμῶν καὶ προσκαίρων ἐπιθυμιῶν τὴν διάνοιαν ἔχοντες, ἀκαταγωνίστοις κομιδῆ περιτεύξονται τοῖς ἐχθροῖς, περιέσονταί τε καὶ μάλα ῥᾳδίως τῶν ἀνθεστηκότων, προκατασείοντος τοῦ Θεοῦ τὴν ἐκείνων δύναμιν, ἑαλόντες δὲ καὶ αὐτοὶ πάθεσι κοσμικοῖς, καὶ γεωδεστέραις ἐπιθυμίαις ἐνειλημμένοι, εὐκατάσχοι μὲν ὥσπερ καὶ εὐαλωτότατοι λίαν πα-

A *De fortitudine, quæ in Chriſto eſt.*

SANCTI viri igitur, tametſi pro aliorum hominum vita certant, id ſibi propoſitum habent, Palladi, vt ad nullam rem, quæ quidem in hoc mundo ſit, animum adiicere velint: ita enim ſapientes, ac potentes, & optimæ ſpei pleni, & supernâ benignitate muniti erunt. Atque vt tu quidem noſti, res non aliter habere ſe poteſt. Nam, ſi mundanis diſtractionibus, ac temporalibus cupiditatibus animum excelſiorem habuerint, imbelles planè hoſtes offendent, minimóque negotio aduerſarios ſuperabunt, Deo illorum vires profligante: ſin ipſi quoque mundanis affectibus capti erunt, & terrenis cupiditatibus inuoluti, fa-

facilè perſequentium incurſionibus patebunt, & nullo negotio expugnabuntur, ac manifeſtè diuino præſidio ſpoliati, velut paratiſſima præda erunt hoſtibus propoſiti. PALLAD. Sed vndenam, hæc, quæ dixiſti, probari poſſint, planè ſcire cupio. CYRILL. E ſacris litteris, quæ priſcis hominibus contigerunt, vtiliter prædicantibus; nunquid enim non ad noſtram admonitionem illa ſcripta fuiſſe, beatus quoque Paulus ait? PALLAD. Fateor: narrationes enim, quæ ex illis ſcripturis proferuntur, non mediocrem nobis vtilitatem afferunt: illæ enim vmbræ & figuræ veritatis erant. CYRILL. Iam igitur dicere aggrediamur. Cum Iſraëlitæ Iordanem traieciſſent, inuaſerunt vrbem Hiericho, diuiniſque iuſſis obſequentes, ad eam obſidendam intenti erant, tamquam celerrime illam expugnaturi, atque capturi. Aderant igitur milites ad pugnandum aptiſſimi, iuxta bellorum leges inſtructi. Scriptum eſt enim, [Ingreſſus eſt Ieſus Naue ad ſacerdotes, & locutus eſt ad eos, dicens, Præcipite populo, vt circumeat, & circundet ciuitatem, & viri pugnatores pertranſeant armati ante Dominum.] Chriſto námque per principum vocem iubente, aduerſus hoſtes contendimus, bellumque non aduerſus carnem & ſanguinem ſuſcipimus, ſed aduerſus principes, & poteſtates, & aduerſus eam legem, quæ in membris carnis dominatur: erimus etiam tunc in conſpectu Domini, tum armatura quadam inſtructi diuina, atque ſpirituali; [arma namque noſtra non carnalia ſunt,] vt Paulus ait, tum vero iuſtitiæ gloria inſignes. aſpicit itaque viros ad pugnandum paratiſſimos Deus ille vniuerſarum rerum Dominus, ſplendentibus iuſtitiæ armis indutos: idque eſt, in conſpectu Chriſti pertranſire pugnatores armatos. Honeſtum verò in primis & optandum ſane, in conſpectu Dei eſſe; ſiquidem non abſurde intelligitur, Deum iis, qui ſe offenderint, hanc veluti pœnam imponere, vt ſe ab illis auertat, cum dicat. [Vbi manus extenderitis ad me, auertam oculos meos à vobis.] Cum autem obſidio vſque ad diem ſeptimum perducta eſſet, dixit iterum Ieſus Naue filiis Iſrael, [Vociferamini ad Dominum: tradidit enim nobis Dominus ciuitatem; & erit ciuitas anathema, ipſa, & omnia, quæ ſunt in

1. Cor. 10. Ioſue 5. Ephes. 6. 2. Cor. 10. Eſa. 1. Ioſue 6.

A παρακείσονται τότε τοῖς διώκειν αὐτοὺς ᾑρημένοις, γυμνοὶ δὲ τῆς ἄνωθεν ἀσφαλείας ἐκδεδειγμένοι, θήρα τις ὥσπερ ἑτοιματάτη παρακείσονται τοῖς ἐχθροῖς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς ἂν γένοιτο τῶν εἰρημένων ἡ πίστις, ἐθέλοιμ' ἂν εἰδέναι σαφῶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὸ γράμμα τὸ ἱερόν, τὰ τοῖς ἀρχαίοις συμβεβηκότα χρησίμως παραφωνοῦν. ἢ γάρ, οὐχὶ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν ἐκεῖνα γεγράφθαι καὶ ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος. B ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημί. ἐμποιήσει γὰρ οὐ μετρίαν ἡμῖν τὴν ὄνησιν τὰ ἐξ αὐτῶν δηλούμενα. τύποι γάρ ἦσαν τῆς ἀληθείας αἱ σκιαί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἤδη λέγωμεν. διαπεραιωσάμενοι γὰρ τὸν Ἰορδάνην οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, προσέβαλον τῇ Ἱεριχῷ· καὶ δὴ τοῖς θείοις ἑπόμενοι νεύμασιν ἐκπολιορκεῖν ἐσπούδαζον, ὡς αὐτίκα δὴ μάλα περιεσόμενοι, καὶ αἱρήσοντες· καὶ τὸν πολέμου νόμον ἐξηρτημένοι παρῆσαν οἱ μαχιμώτατοι. γέγραπται γάρ· ὅτι καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ πρὸς τοὺς ἱερεῖς. C καὶ εἶπεν αὐτοῖς λέγων· παραγγείλατε τῷ λαῷ περιελθεῖν καὶ κυκλῶσαι τὴν πόλιν, καὶ οἱ μάχιμοι παραπορευέσθωσαν ἐνωπλισμένοι ἐναντίον Κυρίου. προστάττοντος γὰρ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς τῶν ἡγουμένων φωνῆς, καταστρατευόμεθα τῶν ἐχθρῶν, οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα τὴν μάχην αἱρούμενοι, πρὸς ἀρχὰς δὲ μᾶλλον καὶ ἐξουσίας, καὶ τὸν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς τυραννήσαντα νόμον. ἐσόμεθα δὲ τότε καὶ ἐν ὄψει Θεοῦ, πανττευχίᾳ μὲν ὥσπερ ἐνηρμοσμένοι τῇ θείᾳ τε D καὶ νοητῇ· τὰ γὰρ ὅπλα ἡμῶν οὐ σαρκικὰ κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν· τοῖς δὲ τῆς δικαιοσύνης αὐχήμασιν ἐκπρεπεῖς. ἐφορᾷ δὴ οὖν τοὺς μαχιμωτάτους ὁ πάντων δεσπότης Θεός, τὰ λαμπρὰ τῆς δικαιοσύνης ὅπλα περικειμένους. τοῦτ' ἔστι, τὸ ὡς ἐνώπιον Χριστοῦ παραπορεύεσθαι τοὺς μαχίμους ἐνωπλισμένους. τίμιον δὲ σφόδρα, καὶ πολύευκτον ἀληθῶς, τὸ ἐν ἐπισκέψει γενέσθαι Θεοῦ, εἴπερ ἐστὶν οὐκ ἀπί- E θανον ἐννοεῖν, ὅτι τοῖς λελυπηκόσι, κόλασιν ὥσπερ τινὰ τὴν ἀποστροφὴν ἐπιτίθησι Θεός, λέγων· ὅταν τὰς χεῖρας ἐκτείνητε πρός με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν. παρατεινούσης δὲ τῆς πολιορκίας, καὶ εἰς ἡμέραν ἑβδόμην, ἔφη πάλιν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, κεκράξατε πρὸς Κύριον. παραδέδωκε γὰρ ἡμῖν Κύριος τὴν πόλιν, καὶ ἔσται ἡ πόλις ἀνάθεμα, αὐτὴ καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν

αὐτῇ τῷ Κυρίῳ τῶν δυνάμεων Σαβαώθ, πλὴν Ῥαὰβ τὴν πόρνην περιποιήσασθε αὐτὴν, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς. ἀλλ᾽ ὑμεῖς φυλάξασθε ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, μή ποτε ἐνθυμηθέντες ὑμεῖς αὐτοὶ λάβητε ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος, καὶ ποιήσητε τὴν παρεμβολὴν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀνάθεμα. καὶ ἐκτρίψητε ἡμᾶς. καὶ πᾶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, καὶ χαλκὸς καὶ σίδηρος ἅγιον ἔσται τῷ Κυρίῳ, εἰς θησαυρὸν Κυρίου εἰσενεχθήσεται. ἐφίει μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις λαφυραγωγίαις ἐντρυφᾶν τοὺς ἀνδριζομένους, εἰσκομίζεσθαι δὲ δεῖν εἰς θησαυρὸν Κυρίου, φησὶ, πᾶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, χαλκόν τε καὶ σίδηρον. τοῦτο γὰρ ἦν τὸ ἐπίκλην ἀνάθεμα, τουτέστι, τὸ ἀπονεμηθὲν ἑκάστῳ, καὶ ἀφορισθὲν τῷ Θεῷ. ἀλλ᾽ οὐδενὸς ἀξιώσας λόγου τὴν ἐντολήν· ἔλαβε, φησὶν, Ἀχὰρ ὁ υἱὸς Χαρμὶ, υἱοῦ Ζαμβρῆ, υἱοῦ Ζαρᾶ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος. καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. χρῆναι γὰρ οἶμαι τοὺς ταῖς κοσμικαῖς ἡδοναῖς καὶ τοῖς ἐν τῷδε τῷ βίῳ περισπασμοῖς, τὸ ἀσθενὲς ἐν Χριστῷ προεξάγοντας φρόνημα, καὶ διὰ τῶν τῆς δικαιοσύνης ὅπλων εὐδοκιμεῖν ᾑρημένους ἐν ἐπισκέψει τε ἤδη γεγονότας Χριστοῦ, μηδενὸς ἐφίεσθαι τῶν ἐν κόσμῳ τεθαυμασμένων, μὴ πλούτου, μὴ δόξης, μὴ δυναστείας, ἢ ὑπεροχῆς, μὴ τῶν ἐκ τῆς σοφίας Ἑλληνικῆς ἀνοσίων δογμάτων. εἴη δ᾽ ἂν, εἰς τύπον λαμπρότητος μὲν, τῆς ἐν ἀξιώμασι καὶ ὑπεροχαῖς, τὸ ἀργύριον. λαμπρὰ γὰρ ἡ ὕλη. πλούτου δὲ, ὁ χρυσός. τὸ δὲ τῆς γλώττης εὔηχες, τῆς ἐν κόσμῳ σοφῶν, κατασημαίνοιτο ὁ χαλκός, ἰσχὺν δὲ καὶ δυναστείαν, σκληρὸς ὢν ἄγαν ὁ σίδηρος, καὶ τῇ ὕλῃ πάσῃ μαχόμενος. ὧν εἴπερ τις ἕλοιτο μεταλαχεῖν, καίτοι τὴν ἀρίστην τάξιν ἔχων παρὰ Θεῷ, καὶ ἀναμεμιγμένος ἐν πολεμισταῖς, καὶ μὴν καὶ πνευματικαῖς εὐψυχίαις γεγονὼς ἐκπρεπὴς, προσκρούσει Θεῷ, καὶ κιβδήλοις παρεκτροπαῖς καταλυπεῖν ᾑρημένος τὸν συνόπλον τε καὶ ἀρωγὸν, ταῖς ἐνθένδε ὀργαῖς ὑποκείσεται. ΠΑΛ. Εὖ ἔφης. συναινέσαιμι γὰρ ἄν. πλὴν ἐκεῖνό μοι φράσον, βραχὺ τοῦ γράμματος καὶ τῆς ἱστορίας ἀποκομίσας τὸν λόγον. διατί Κυρίῳ τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον, καὶ ὁ χαλκὸς καὶ σίδηρος, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον, ἢ ὡς ἄχρηστα τυχὸν, ἢ ὡς καταμολύνειν εἰδότα, τῆς παρεμβολῆς ἐξεπέμπετο. μυσαρὰ γὰρ δέδειχεν αὐτὰ τῆς πνευματικῆς θεωρίας ἡ δύναμις.

ea, domino Deo exercituum Sabaoth. " Verumtamē Raab meretricem ſeruate " ipſam, & omnia, quæ ſunt in domo eius. " Sed vos cauete ab anathemate, ne for- " tè vos ipſi cogitantes accipiatis ab ana- " themate, & faciatis caſtra filiorum Iſraël " anathema, & conteratis nos: & omne ar- " gentum & aurum, & æs & ferrum ſan- " ctum erit Domino, in theſauros Dei in- " feretur.] Permiſit enim fortibus viris, vt " reliqua præda fruerentur; ſed inferri oportere dixit in theſauros Domini argentum omne, & aurum, æs quoque ac ferrum: hoc enim erat illud, quod appellatur anathema, id eſt, quod ab omnibus tribuebatur, & Deo ſegregabatur. Ceterùm, nulla præcepti ratione habita, [ac- " cepit, inquit, Achar filius Charmi, filii " Zambri, filii Zara, ex tribu Iuda, ex ana- " themate: & iratus eſt furore Dominus " aduerſus filios Iſraël.] Oportet enim, vt " puto, qui contra ſæculi voluptates, & huius vitæ diſtractiones firmum in Chriſto animum oppoſuerint, ac laudem per arma iuſtitiæ adipiſci decreuerint, quique iam in conſpectū Chriſti venerint, eos nihil ex iis expetere, quæ in hoc mundo admirabilia videntur, non opes, non gloriam, non potentiam, aut præſtantem gradum, non impia ex gentili ſapientia dogmata. Et illius quidem ſplendoris, qui in dignitatū gradibus & amplitudine ſpectatur, figura nō inepta fuerit argentum; ſplendidum eſt enim hoc metalli genus; opum verò, aurum; illum porro linguæ ſonum, quo mundi ſapientes vtuntur, ſignificare poterit æs; vires denique, atque potentiam, ferrum, quòd & durum admodum ſit, & cum omnium corporum materia pugnans: quæ ſi quis adipiſci voluerit, quamvis ille præcipuo ſit apud Deū loco, & inter bellatores numeretur, ſpirituali quoque animi magnitudine ſit inſignis, is proculdubio Deum offendit; cúmque eum furtiua ſubtractione offendere in animum induxerit, qui & in armis comes ac ſocius erat, & auxiliator, conſequenti vindictæ ſubiacebit. PAL. Rectè ais: aſſentior enim tibi. Ceterùm illud mihi explices velim, parumper à re geſta & hiſtoria deflectens orationem, cur Deo argentum, & aurum, æs item ac ferrum ſit conſecratum, ac non potius ea vel tanquam inutilia forſaſſe, vel tanquam eiuſmodi, quæ polluere poſſent, è caſtris abiecta ſint: nam ſpiritualis contemplationis facultas abominanda fuiſſe demonſtrauit.

Ioſue 7.

CYRILL.

CYRILLVS. Quia ſplendor omnis, Palladi; ſapientiáque, & opes, atque etiam vires conuenienter, ac iuſte Deo tribuuntur; illius enim eſt gloria, & ſplendor omnis, & opes, & ſapientia, & potentia. Ceterùm quiſquis ab illo acceperit, & ex illius theſauro ditatus diuitijs videlicet intellectualibus fuerit, gloriámque & ſapientiam ac potentiam habuerit ſpiritualem, ille verò conſpicuus erit ac felix; ſin hæc eadem à mundo accipere maluerit, execrandus erit, & inuiſus Deo virtutis amatori, ac iudicio pœnæque obnoxius. Omnino enim diuitias, conſequitur voluptas; ſplendori autem, atque amplitudini vicina eſt continuò ſuperbia: potentiæ vero adiuncta iniquitas; ſapientiæ mundanæ denique peruerſitas dogmatum; quamvis eorum, qui illa ſcripſerunt, lingua ſuauiter ſonet. Huiuſmodi quiddam Paulus ait, [Si quis eſt in vobis ſapiens, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens: ſapientia enim huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum.] Achar igitur, cùm hæc non è Chriſti theſauro, ſed velut è mundo, ex ipſa vrbe Hiericho accepiſſet, offendit Deum. Sed, quæ inde ex ira Dei conſecuta ſunt, non ad eum ſolum pertinuerunt, qui eo crimine damnatus erat; ſed totam Synagogam afflixerunt: ille enim quondam inuictus populus Iſraël expers præſidii ſuperni factus, infirmus, & imbellis fuit. PALLAD. Quomodo, aut vndenam edoceri poſſumus, verum eſſe, quod eſt à te hac de re dictum? CYRILL. Ex iis, quæ conſequenter ſcripta ſunt. Poſt illa enim, quæ circa vrbem Hiericho, & aduerſus eam ſunt præclarè, ac fortiter geſta, ex vniuerſo Iſraelis populo lectos viros miſit Ieſus ab Hiericho in oppidum Gai, dicens, [Aſcendentes conſiderate Gai. Et aſcenderunt viri illi, & conſiderauerunt Gai, & reuerſi ſunt ad Ieſum, & dixerunt ei, ne aſcendat ad eam omnis populus, ſed circiter duo, aut tria millia virorum aſcendant, & obſideant vrbem: ne ducas eò vniuerſum populum; pauci namque ſunt. Et aſcenderunt eò viri circiter tria millia, & fugerunt à facie virorum Gai, & interfecerunt ex ipſis viri Gai viros circiter triginta ſex; & perſecuti ſunt eós à porta, & contriuerunt illos à decliui loco: & pauefactum eſt cor populi, & factum eſt velut aqua;] Qui vrbes ceperant, ac regiones po-

1.Cor 3.

Ioſue 7.

A ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι, ὦ Παλλάδιε, λαμπρότης μὲν ἅπασα, σοφία τε καὶ πλοῦτος, καὶ μὴν καὶ ἰσχὺς, πρεπόντως τε καὶ ὁσίως ἀνακείσεται τῷ Θεῷ. αὐτοῦ γὰρ ἡ δόξα, καὶ ἡ πᾶσα λαμπρότης, πλοῦτός τε καὶ σοφία, καὶ δύναμις. ἀλλ' εἰ μὲν τις ἕλοιτο παρ' αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ θησαυροῦ Κυρίου πλουτίζοιτο, πλοῦτον δηλονότι τὸν νοητὸν, δόξαν τε καὶ σύνεσιν, καὶ ἰσχὺν ἔχει πνευματικὴν, περίοπτος ἔσται καὶ ζηλωτός. εἰ δὲ δὴ βούλοιτο ταυτὶ παρὰ τοῦ κόσμου λαβεῖν, βδελυρὸς ἔσται, καὶ ἀπηχθημένος παρά γε B τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ, καὶ ὑπὸ κρίσιν ἔσται καὶ δίκην. ἕπεται γὰρ πάντως τῷ μὲν πλούτῳ τὸ φιλήδονον, λαμπρότητι δὲ καὶ ὑπεροχαῖς γείτων εὐθὺς ἡ ὑπεροψία. δυναστείαις γε μὴν παραπέπηγεν ἡ πλεονεξία. σοφίᾳ δὲ τῇ ἐν κόσμῳ, τὸ ἐν δόγμασιν ἀγκυλὲς, κἂν εἰ τὸ εὔηχες ἔχοι τῶν ἐκεῖνα γεγραφότων ἡ γλῶττα. τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Παῦλος φησίν. εἴ τις ἐστὶν ἐν ὑμῖν σοφὸς, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ Θεῷ C ἐστίν. Ἄχαρ δὴ οὖν, οὐκ ἐκ θησαυροῦ Χριστοῦ λαβὼν, ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ κόσμου τῆς Ἱεριχοῦς, προσκρούει Θεῷ. τὰ δὲ ἐντεῦθεν βλάβη, καὶ τὰ ἐκ θείας ὀργῆς συμβαίνοντα, οὐκ ἐπὶ μόνον ἐχώρει τὸν ἐπὶ τοῖσδε κατεγνωσμένον, ἀλλ' ὅλην ἐκάκου τὴν συναγωγήν. ἀμέτοχος γὰρ γεγονὼς ἐπικουρίας τῆς ἄνωθεν, ἀδρανής τε καὶ ἄναλκις ἦν ὁ πάλαι δυσαλωτότατος Ἰσραήλ. ΠΑΛ. Καὶ πῶς ἢ πόθεν ἂν μάθοιμεν ὡς ἔστιν ἀληθὴς ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος; ΚΥΡ. Ἀπό γε τῶν D ἐφεξῆς γεγραμμένων. μετὰ γὰρ τὰ κατὰ τὴν Ἱεριχὼ, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῇ λαμπρῶς καὶ νεανικῶς εἰργασμένα, παρὰ παντὸς Ἰσραὴλ, ἀπέστελεν Ἰησοῦς ἄνδρας ἀπὸ Ἱεριχὼ εἰς Γαΐ, καὶ ἀνέβησαν οἱ ἄνδρες καὶ κατεσκέψαντο τὴν Γαΐ, καὶ ἀνέστρεψαν πρὸς Ἰησοῦν, καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν. μὴ ἀναβαινέτω πᾶς ὁ λαὸς, ἀλλ' ὡσεὶ δισχίλιοι ἢ τρισχίλιοι ἄνδρες ἀναβαινέτωσαν, καὶ ἐκπολιορκησάτωσαν τὴν πόλιν. μὴ ἀναγάγῃς ἐκεῖ τὸν E λαὸν ἅπαντα, ὀλίγοι γάρ εἰσι. καὶ ἀνέβησαν ἐκεῖ ὡσεὶ τρισχίλιοι ἄνδρες, καὶ ἔφυγον ἀπὸ προσώπου ἀνδρῶν Γαΐ, καὶ ἀπέκτειναν ἀπ' αὐτῶν ἄνδρες Γαΐ εἰς τριακονταὲξ ἄνδρας, καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πύλης, καὶ συνέτριψαν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ καταφεροῦς. καὶ ἐπτοήθη ἡ καρδία τοῦ λαοῦ, καὶ ἐγένετο ὥσπερ ὕδωρ. οἱ πόλεις ἑλόντες καὶ χώρας καταδῃώσαντες, καὶ

τὰ ὠμότατα τῶν ἐθνῶν ἀμογητὶ νικήσαντες, ἀνικάτοις μαχηταῖς περιτυγχάνουσι τοῖς ἀπὸ τῆς Γαΐ, καὶ μόλις ἐσώζοντο, καὶ ἀπεχώρουν οὐκ ἀζήμιοι, μηδὲ ὅλην ἐν ἀρχαῖς τὴν τῶν μαχίμων πληθὺν ἐν ὅπλοις εἶναι θελήσαντες, εὐκαταγώνιστον δὲ κομιδῆ καὶ ὀλίγοις ἔσεσθαι τὴν πόλιν διαῤῥήδην ὁμολογήσαντες· μὴ ἀναβαινέτω γὰρ, ἔφασκον, πᾶς ὁ λαὸς, ἀλλ' ὡσεὶ δισχίλιοι ἄνδρες. πρὸς δὲ τὸ ἀδόκητον πάθος, καὶ τὴν τῆς ἐλπίδος ἐπέκεινα συμφορὰν, βαρυθυμήσαντος λίαν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ περιῤῥηγνύντος μὲν τὴν ἐσθῆτα, τῷ δὲ Θεῷ προσπίπτοντος, καὶ τί ποτέ ἐστι τὸ χρῆμα καταπεθηπότος, ἔφη Θεός. ἀνάστηθι. ἵνα τί σὺ οὕτω συμπέπτωκας ἐπὶ πρόσωπόν σου. ἡμάρτηκεν ὁ λαὸς καὶ παρέβη τὴν διαθήκην μου, ἣν διεθέμην πρὸς αὐτοὺς, καὶ κλέψαντες ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος ἐνέβαλον εἰς τὰ σκεύη αὐτῶν. οὐ μὴ δυνώνται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ὑποστῆναι κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. αὐχένα ἐπιστρέψουσιν ἔναντι τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ὅτι ἐγενήθησαν ἀνάθεμα, οὐ προσθήσω ἔτι εἶναι μεθ' ὑμῶν, ἐὰν μὴ ἐξάρητε τὸ ἀνάθεμα ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. παραδειχθέντα δὴ τὸν Ἀχὰρ ἤρετο μὲν Ἰησοῦς, λέγων· δὸς δόξαν σήμερον Κυρίῳ τῷ Θεῷ Ἰσραὴλ, καὶ δὸς τὴν ἐξομολόγησιν καὶ ἀνάγγειλόν μοι τί ἐποίησας, καὶ μὴ κρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ. ἀπεκρίθη δὲ Ἀχὰρ τῷ Ἰησοῦ, καὶ εἶπεν. ἀληθῶς ἡμάρτον ἐναντίον Κυρίου Θεοῦ Ἰσραὴλ, οὕτως καὶ οὕτως ἐποίησα. εἶδον ἐν τῇ προνομῇ ψιλὴν ποικίλην καὶ διακόσια δίδραχμα ἀργυρίου. καὶ γλῶσσαν μίαν χρυσῆν πεντήκοντα διδράχμων, καὶ ἐνθυμηθεὶς αὐτῶν ἔλαβον, καὶ ἰδοὺ κέκρυπται ταῦτα ἐν τῇ γῇ, ἐν τῇ σκηνῇ μου, καὶ τὸ ἀργύριον κέκρυπται ὑποκάτω αὐτῶν. συνίης ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ κεκλοφὼς ἑωρακέναι φησὶν ἐν τῇ προνομῇ ψιλὴν ποικίλην, καὶ διακόσια δίδραχμα ἀργυρίου, καὶ γλῶσσαν χρυσῆν πεντήκοντα διδράχμων, ἐνθυμηθῆναί τε αὐτῶν, τουτέστιν, εἰς ἄκοσμον αὐτῶν ἐπιθυμίαν ἐλθεῖν. τὴν μὲν οὖν ψιλὴν, στρατιωτικὴν οἴονται στολὴν, χλαμύδα τε εἶναί φασι ποικίλως ἐξυφασμένην· στρατιωτικὸν δὲ τὸ ἔσθημα, καὶ πλεονεξίας σύμβολον. παραπέφυκε γὰρ ἀεί πως τῷ στρατευσίμῳ γένει, τὸ ὡς ἥδιστα πλεονεκτεῖν. τύπος δὲ αὖ λαμπρότητος κοσμικῆς, τὸ ἀργύριον, καὶ σοφίας τῆς Ἑλληνικῆς τῆς ἡδυεποῦς, ἡ γλῶσσα. τοιαύτη τίς ἐστι καὶ ἡ τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν γλῶσσά τε καὶ παίδευσις, οἱονεὶ χρυσῆ τε καὶ ἐντιμοτάτη, διά γε τὸ ἐν λέξει περιφα-

A pulati fuerant, & ſæuiſſimas gentes nullo negotio vicerant, in homines Gai tanquam inuictos incidunt, vixque ſalutem tuentur, nec ſine iactura diſcedunt, qui prius ne vniuerſum quidem pugnatorum numerum in armis eſſe voluerant, quique facillimè vel à paucis expugnari poſſe vrbem, apertè profeſſi fuerant. Ne ſimul aſcendat, inquiunt, vniuerſus populus; ſed circiter duo millia virorum. Hunc in-
B opinatum caſum, inſperatamque calamitatem, cùm grauiſſimè ferret Ieſus; & veſtem diſcinderet, & ante Deum procideret, ac quid tandem ea res eſſet, admiraretur, dixit Deus, [Surge; cur tu ſic concidiſti in faciem tuam? peccauit populus, & tranſgreſſus eſt pactum meum, quod cum illis pepigi, & furati ex anathemate miſerunt in vaſa ſua. Non poterunt filii Iſrael ſub ſiſtere ante faciem hoſtium ſuorum; ceruicem, ac tergum vertent in con-
C ſpectu hoſtium ſuorum; quia facti ſunt anathema: non adiiciam vltra, vt ſim vobiſcum, niſi abſtuleritis anathema à vobis ipſis.] Igitur, cùm indicatus eſſet Achar, interrogauit eum Ieſus, dicens, [Da gloriam hodie domino Deo Iſrael, & da confeſſionem, & nuncia mihi, quid feciſti, & ne abſcondas à me. Reſpondit autem Achar Ieſu, & dixit, Verè peccaui coram domino Deo Iſrael; ſic & ſic feci. Vidi inter ſpolia pſilen variam, & ducentos ſiclos argenti, & linguam vnam auream quanquaginta ſiclorum, & co-
D gitans de ipſis accepi; & ecce abſconſa ſunt hæc in terra in tabernaculo meo, & argentum abſconſum eſt ſub illis.] Intelligis eum, qui furtum fecerat, dicere vidiſſe ſe inter ſpolia pſilen variam, & ducentos ſiclos argenti, & linguam auream quinquaginta didrachmorum, [& cogitaſſe de ipſis,] id eſt, ad eorum nefariam cupiditatem veniſſe. Pſilen igitur quidam militarem eſſe ſtolam putant, & chlamydem eſſe dicunt varie contextam: eſt autem ea veſtis mili-
E taris, & iniquitatis ſymbolum: inſitum eſt namque militari hominum generi, vt libentiſſime ſibi pluſquam æquitas patitur, vindicet. Porrò ſplendoris mundani figura eſt argentum; lingua verò ſuauiloquentis gentilium ſapientiæ ſignum: eiuſmodi eſt apud gentilium ſapientes lingua & eruditio, tanquam aurea, & in primis pretioſa, quod ad dictionis claritatem pertinet,

Peccato autem iam detecto, pœnæ addixit ipſum Achar Ieſus, quòd non in ſeipſum modo, qui ſceleris auctor erat, ſed in vniuerſam Synagogam perniciem, è ſua impotenti cupiditate profectam, attuliſſet. Et hoc illud eſt fortaſſe, quod optimè, ac ſapientiſſimè eſt nobis Pauli voce dictum, [Auferte malum à vobis ipſis: modicum fermentum totam maſſam corrumpit.] Nónne igitur eſt tibi apertè demonſtratum, primum quidem in Abraham, ſanctis viris nihil obeſſe illam ex fortitudine gloriam, ac facilè ex ea ſequi, vt expugnare hoſtes poſſint, ſi nihil mundanum quærere voluerint? deinde in Achar rem in contrarium proceſſiſſe, cùm is è recta via declinaſſet, & ad ea, quæ in mundo ſunt, propenſus fuiſſet? PAL. Maximè verò: euidens namque fuit oratio. CYRILL. Oportere autem ſanctos viros vbique ſimplices moribus videri, non in ſententia parum ſibi conſtare, id verò planum fiet, ex eo quòd Lex apertè dicit, [Non erunt vaſa viri ſuper muliere, neque rurſus vir inducetur ſtola muliebri: quoniam abominatio eſt in conſpectu Domini, quiſquis hoc fecerit:] nam æque abominatur Deus ac turpiſſimum ſpectaculum putat tum fortitudinis opinionem in molli vita, hoc enim eſt, eſſe vaſa viri ſuper muliere; tùm in forti viro mollis animi languorem; id enim perinde eſt, ac ſi muliebri ſtola vir induatur. PALLAD. Quale iſtud eſt, quod ais? PALLAD. Nónne & apud Deum, & apud homines praua atque improba res eſt hypocriſis? PALLAD. Verum eſt. CYRILLVS. Num igitur, ſi quis voluptarius fuerit, & intemperans, & ex ipſis ſuis factis talis eſſe coarguatur; deinde confictam probitatis opinionem ſibi comparare ſtudeat, hunc hominem, Palladi, probes? PALLAD. Minimè equidem. CYRILL. Iam verò temperatum reuera hominem, & honeſtum, nonne in eadem ſententia firmum, nec diuerſum ab eo, quod eſt, ſpectari oportere cenſes? PALLAD. Fateor. CYRILLVS. Ne igitur vnquam ſolutus quorundam hominum & mollis animi ſenſus fortitudinis opinionem ſubeat: hoc enim eſt, Ne ſit vas viri ſuper mulierem: neque rurſus ille reuera fortis mollitiem quærat: hoc namque eſt viciſſim, Ne vir induatur ſtola muliebri: eſt enim par in vtraque re vitium, eaque crimina ſimilem iniuriam virtuti faciunt.

1.Cor.5.

Deut.22.

νές. ἐκκεκαλυμμένης δὲ ἤδη τῆς ἁμαρτίας, ποινῆς ὑπέθηκε τὸν Ἀχὰρ ὁ Ἰησοῦς, οὐχ ἑαυτὸν ἠδικηκότα μόνον, ἀλλ' εἰς ὅλην τὴν συναγωγὴν τὴν ἐκ τῆς ἰδίας ἀκρατοῦς ἐπιθυμίας ἐκτίναντα βλάβην. καὶ τάχα που τοῦτό ἐστι τὸ ἄριστά τε καὶ σαφῶς διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς πρὸς ἡμᾶς εἰρημένον· ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. μικρὰ ζύμη, ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. ἆρά σοι δέδεικται σαφῶς, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῷ Ἀβραάμ, ὡς ἀπήμαντα μὲν τοῖς ἁγίοις διαμένει τὰ εἰς ἀλκὴν αὐχήματα· ἕψεται δὲ ῥᾳδίως τὸ δεδυνῆσθαι καταθλεῖν τοὺς ἐχθρούς, εἰ μηδὲν ἕλοιντο τῶν ἀπὸ κόσμου ζητεῖν; ἐν δέ γε τῷ Ἀχάρ, εἰς τὸ τούτοις ἐναντίον ἐκκεχωρηκότα τὰ πράγματα, ἀποκλίναντι τῆς εὐθείας, καὶ νενευκότι πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν, σαφὴς γὰρ ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι δὲ χρὴ τοὺς ἁγίους πανταχῆ μονοτρόπους ὁρᾶσθαι, καὶ οὐχ ἑτερογνώμονας, σαφὲς ἂν γένοιτο τοῦ νόμου λέγοντος ἐναργῶς· οὐκ ἔσται σκεύη ἀνδρὸς ἐπὶ γυναικί, οὐδὲ μὴ ἐνδύσηται ἀνὴρ στολὴν γυναικείαν, ὅτι βδέλυγμά ἐστιν ἐνώπιον Κυρίου, πᾶς ὁ ποιῶν ταῦτα. βδέλυγμα γὰρ ἐν ἴσῳ παρὰ Θεῷ καὶ ἀκαλλέστατον θέαμα, ἀνδρειότητος ὑπόληψις ἐπὶ μαλακισμοῖς. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἶναι σκεύη ἀνδρὸς ἐπὶ γυναικί, καὶ τὸ νοσεῖν ἐν ἀνδρείαις τὸν μαλακισμόν. τοῦτο γὰρ ὁμοίως τὸ ἐνδύσασθαι τὸν ἄνδρα στολὴν γυναικείαν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οἷον δή τι φής; ΚΥΡ. Οὐ χρῆμα πονηρὸν καὶ ἀδόκιμον ἡ ὑπόκρισις παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις; ΠΑΛ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἆρ' οὖν εἴ τις εἴη φιλήδονος καὶ ἀκρατής, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐλέγχοιτο τῶν δρωμένων, ὡς ἔστι τοιοῦτος, εἶτα τῆς ἐπιεικείας καταπλάσαιτο ἐφ' ἑαυτῷ ποιεῖν τὴν δόξαν, ἐπαινέσαις ἂν τόν γε τοιοῦτον αὐτός, ὦ Παλλάδιε; ΠΑΛ. Οὐ μὲν οὖν. ΚΥΡ. Τί δὲ δὴ τὸν ἀληθῶς κόσμιον καὶ εὐσχήμονα, οὐκ οἴεσθαι δεῖν ἐν ταυτότητι γνώμης ἐρηρεισμένον, οὐχ ἕτερόν τι παρ' ὅπερ ἐστὶ γινώσκεσθαι; ΠΑΛ. Φημί. ΚΥΡ. Οὐκοῦν μήποτε τὸ ἔνθρυπτόν τε καὶ μαλθακὸν φρόνημά τινων, τὴν τῆς ἀνδρείας ὑποτρεχέτω δόξαν, τοῦτο γάρ ἐστι, οὐκ ἔσται σκεύη ἀνδρὸς ἐπὶ γυναικί, μήτε μὴν, ὁ ἀληθῶς εὐσθενής, ζητείτω τὸ μαλθακόν. τοῦτο γὰρ πάλιν, τὸ, οὐ μὴ ἐνδύσηται ἀνὴρ στολὴν γυναικείαν. ἴση γὰρ ὥσπερ ἐν ἀμφοῖν ἡ φαυλότης, καὶ ὕβρεις εἰς ἀρετὴν τὰ ἐγκλή-

A ματα. ΠΑΛ. Σφαλερὸν ὡς ἔοικεν, ὁ μαλθακισμός, καὶ τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἀζήμιον. ΚΥΡ. Μὴ γὰρ ἐνδοιάσῃς ὅλως. ἀπόβλητον γὰρ κομιδῆ, καὶ θεομισὲς τὸ πάθος, τοιγάρτοι καὶ τῶν ἱερῶν ἐκπέμπεται καταλόγων, ὁ τοῖς τοιοῖσδε τυχὸν ἐγκλήμασιν ἐνεχόμενος. χρῆναι γὰρ ἔγωγέ φημι τόν γε ἀληθῶς εὐσθενῆ τε καὶ γενναιότατον, μηδαμῆ τὸν οἰκεῖον περιθραύεσθαι νοῦν ἀμελητήτως ἐᾶν, δείματος δὲ καὶ ὄκνου παντὸς ἀνώτερον τηρεῖν, καὶ πίστει μὲν τῇ εἰς Θεόν, ἀμωμήτως ἐρηρεισμένον, πάντα ἰσχύω λέγειν ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με B Χριστῷ· παραιτεῖσθαι δὲ ὡς ὀλέθρου πρόξενον, καὶ ἀδοκίμους ἡμᾶς ἀποφαῖνον παρὰ Θεῷ, τὸ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ γεωδέστερα. καὶ γοῦν ἐν τῷ Δευτερονομίῳ γέγραπται πάλιν· ἐὰν ἐξέλθῃς εἰς πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ ἴδῃς ἵππον καὶ ἀναβάτην, καὶ λαὸν πλείονά σου, οὐ φοβηθήσῃ ἀπ' αὐτῶν, ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου μετὰ σοῦ, ὁ ἀναβιβάσας σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, καὶ ἔσται ὅταν ἐγγίσῃς τῷ πολέμῳ, καὶ προσεγγίσας ὁ ἱερεὺς λαλήσει τῷ λαῷ, καὶ ἐρεῖ πρὸς αὐτούς. ἄκουε Ἰσραήλ, ὑμεῖς προπορεύεσθε σήμερον εἰς τὸν πόλεμον ἐπὶ τοὺς C ἐχθροὺς ὑμῶν, μὴ ἐκλυέσθω ἡ καρδία ὑμῶν, μὴ φοβεῖσθε, μηδὲ θραύεσθε, μηδὲ ἐκκλίνητε ἀπὸ προσώπου αὐτῶν. ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ὁ προπορευόμενος μεθ' ὑμῶν, συμπολεμήσει ὑμῖν τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν διασῶσαι ὑμᾶς. καὶ λαλήσουσιν οἱ γραμματεῖς πρὸς τὸν λαόν, λέγοντες· τίς ὁ ἄνθρωπος ὁ οἰκοδομήσας οἰκίαν καινήν, καὶ οὐκ ἐνεκαίνισεν αὐτήν; πορευέσθω καὶ ἀποστραφήτω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, μὴ ἀποθάνῃ ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ ἄνθρωπος ἕτερος ἐγκαινιεῖ αὐτήν. καὶ τίς ὁ ἄνθρωπος D ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ οὐκ εὐφράνθη ἀπ' αὐτοῦ; πορευέσθω καὶ ἀποστραφήτω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, μὴ ἀποθάνῃ ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ ἄνθρωπος ἕτερος εὐφρανθήσεται ἐξ αὐτοῦ. καὶ τίς ὁ ἄνθρωπος ὅστις μεμνήστευται γυναῖκα, καὶ οὐκ ἔλαβεν αὐτήν; πορευέσθω καὶ ἀποστραφήτω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, μὴ ἀποθάνῃ ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ ἄνθρωπος ἕτερος λήψεται αὐτήν. καὶ προσθήσουσιν οἱ γραμματεῖς λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν, καὶ ἐροῦσι. τίς ὁ ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος καὶ δειλὸς τῇ καρδίᾳ; πορευέσθω καὶ E ἀποστραφήτω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἵνα μὴ δειλιάνῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὥσπερ ἡ αὐτοῦ. ΠΑΛ. Ἀλλ' ὅτι χρὴ μὲν τεθαρρηκότας ἐπὶ Θεῷ διαπρέπειν ἀρεταῖς καὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ἀνδρίζεσθαι τῶν ἀγαθῶν, καὶ αὐτὸς ἐγὼ φαίην ἄν. ἀποπέμπονται δὲ τοῦ πολέμου τινές, ὡς ἀνεπιτήδειοι, πῶς ἢ τίνα τρόπον οὐκ

A PALLADIVS. Periculoſa res eſt, vt videtur, mollities animi, neque verò pœnæ expers. CYRILLVS. Nihil omnino dubites: auerſandum id eſt enim ſanè, & exoſum Deo vitium. Itaque è ſacris etiam legionibus reijcitur, qui huiuſcemodi fortè criminibus tenetur; opus enim eſſe cenſeo, vt ille reuera fortis, ac ſtrenuus nuſquam animum ſuum per incuriam frangi patiatur, ſed eum à formidine, atque cunctatione omni liberum ſeruet; ac fide perfectè B nixus, dicat, [omnia poſſum in eo, qui me confortat Chriſto:] caueat que, ne terrena ſapere velit; vt pote cum ea res perniciem nobis afferat, & apud Deum improbos eſſe demonſtret. Itaque rurſus in Deuteronomio ſcriptum eſt, [Si exieris ad bellum aduerſus hoſtes tuos, & videris equum, & aſcenſorem, & populum maiorem te, ne timeas ab ipſis, quia Dominus Deus tuus tecum eſt, qui aſcendere te fecit de terra Ægypti: & erit, cùm appropinquaueris ad bellum, & C ſacerdos accedens loquetur ad populum, & dicet ad eos: Audi, Iſrael, vos proceditis hodie ad bellum aduerſus hoſtes veſtros, ne diſſoluatur cor veſtrum, ne formidetis, neque conteramini, neque declinetis à facie eorum; quia Dominus Deus veſter, qui procedit vobiſcum, debellabit vobiſcum hoſtes veſtros, & ſaluabit vos. Et loquentur ſcribæ ad populum, dicentes, Quis eſt homo, qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit eam? vadat & reuertatur in domum D ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo dedicet eam. Et quis eſt homo, qui plantauit vineam, & non eſt lætificatus ab ea? vadat & reuertatur in domum ſuam, ne moriatur in bello, & alius homo lætificetur ab ea. Et quis eſt homo, qui deſpondit vxorem, & non accepit eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne moriatur in bello, & alius homo accipiat eam. Et adiicient ſcribæ loqui ad populum, & dicent, Quis eſt homo timidus, & formidoloE ſus corde? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne timere faciat cor fratris ſui, vt ſuum ipſius.] PALLAD. Atqui oportere Dei auxilio fretos excellere virtutibus, & ad omnia, quæ recta ſunt, ſtrenuè niti, etiam ipſe fateor. Quomodo autem nonnulli à bello tanquam inepti reiiciantur, non intelligo.

Philipp. 4.

Deut. 20.

CYRILLVS. An ignoras neminem apud Deum probatum fore, neque verò poſſe quemquam ſtatuere, ſibi pro pietate labores eſſe tolerandos, niſi huius mundi vitam incolatum putauerit? Quod ipſum optime nobis, atque euidentiſſime in ſanctorum hominum conuerſatione, tanquam in imagine figuriſque deſcriptum eſt. Nam & vir admirandus Abraham in tabernaculis diuerſabatur, & ex locis aliis in alia loca demigrabat: & vniuerſus Iſrael per deſertum frequenter manſiones mutabat, atque in tabernaculis itidem habitabat: beatus verò Dauid ea re etiam gloriabatur, ſic dicens ad Dominum,

Pſal. 38. " [Remitte mihi, quia aduena ego ſum " in terra, & peregrinus ſicut omnes " patres mei:] Expetebat etiam vehementer ſupernas illas manſiones, cum

Pſal. 83. " ſic diceret, [Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini.] Eiuſmodi homines, quæ ſurſum ſunt, ſapiunt, ac ſitiunt eas, quæ in cœlo ſunt, manſiones, quas etiam ipſe Saluator diligentibus ſe pollicetur, dicens,

Ioan. 14 [Vado, & præparabo vobis locum; & iterum veniam, & aſſumam vos mecum: vt vbi ego ſum, & vos ibi mecum ſitis.] Eius igitur, qui præſentem vitam incolatum putare non ſuſtinet, figuram gerit ille, qui domum ædificat, & in hoc opus ſtudioſus incumbit: cupidi autem hominis, & auari, is, qui vineam plantat: qui verò fœminarum amori deditus fuerit, & voluptatibus eneruatus, quique carnis concupiſcentiis animum tradiderit, eum ſignificare poteſt ille, qui ad deſpondendum vxorem acceſſit. Itaque militaris præconis voce ex illa ſacra, & ad pugnam aptiſſima cohorte recedunt. Quæ autem veriſimile erat eos, qui eiuſmodi vitiis implicati eſſent, & cogitare & dicere, ea præco prius clamabat. An verò negari poteſt, quin ij, qui eiuſmodi vitiis laborant, libenter in perſecutionibus vacationem à laboribus amplectantur, nec ſtudia ſequantur, quæ pro Dei charitate ſuſcipienda ſunt, dum cogitant, ſe in eo certamine, ſi quid pati contigerit, domos, poſſeſſiones & chariſſimarum rerũ fructus eſſe amiſſuros? ex quo fit, vt formidoloſi, & ignaui deprehendantur. Quæ igitur conſentaneum erat, vt illi & ſentirent & dicerẽt,

A ἔχω μαθεῖν. ΚΥΡ. Ἢ οὐκ οἶσθα ὅτι οὐκ ἂν εὐδόκιμος γένοιτο παρὰ Θεῷ, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἕλοιτό τις τοὺς ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας ἀνατλῆναι πόνους, εἰ μὴ παροικίαν ἡγεῖτο τὴν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ζωήν; ὅπερ ἡμῖν ἄριστά τε καὶ ἐναργῶς ὡς ἐν εἰκόνι καὶ τύποις, ἐν ταῖς τῶν ἁγίων ἐγράφετο πολιτείαις. παρῴκει μὲν γὰρ ἐν σκηναῖς ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ, καὶ τὴν ἐκ τόπων εἰς τόπους ἐποιεῖτο παραδρομήν. καὶ ἅπας δὲ κατὰ τὴν ἔρημον ὁ Ἰσραὴλ συχνὰς ἐποιεῖτο τὰς ἀπάρσεις, καὶ κατῴκησεν B ἐν σκηναῖς. ἐπισεμνύνεται δὲ τούτῳ λίαν καὶ ὁ προφήτης Δαβίδ, οὕτω λέγων πρὸς τὸν Θεόν· ἄνες μοι, ὅτι πάροικός εἰμι ἐν τῇ γῇ, καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου. ἀπεδέχετο δὲ σφόδρα τὰς ἄνω μονάς, οὕτω λέγων· ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων. ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχή μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου. φρονοῦσι δὴ οὖν οἱ τοιοῦτοι τὰ ἄνω, καὶ τὰς ἐν τοῖς οὐρανοῖς διψῶσι μονάς, ἃς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ C τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ὑπισχνεῖται, λέγων· πορεύομαι, καὶ ἑτοιμάσω τόπον ὑμῖν, καὶ πάλιν ἥξω, καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς μετ' ἐμαυτοῦ, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, καὶ ὑμεῖς ἐκεῖ μετ' ἐμοῦ ἦτε. τύπος οὖν ἄρα, τοῦ παροικίαν ἡγεῖσθαι μὴ ἀνεχομένου τὴν παροῦσαν ζωήν, ὁ οἰκίαν οἰκοδομῶν, καὶ ταῖς περὶ ταύτην φιλεργίαις σπουδαίως ἐγκείμενος, τοῦ δὲ φιλοκτήμονος καὶ φιλοκερδοῦς, ὁ ἀμπελῶνα φυτεύων, τὸν δέ γε γυναικομανῆ καὶ ἐκτεθρυμμένον καὶ D ταῖς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαις ἐπιδόντα τὸν νοῦν, κατασημήνειεν ἄν, ὁ γυναικὸς μνηστείᾳ προσιών. τοιγάρτοι τῇ τοῦ στρατοκήρυκος φωνῇ, τῆς ἱερᾶς καὶ μαχιμωτάτης ἀποχωροῦσι πληθύος. ἃ δὲ ἦν εἰκὸς τοὺς τοιοῖσδε συνειλημμένους πάθεσιν ἐννοεῖν τε καὶ λέγειν, ταῦτα δὴ φθάσας ὁ κήρυξ ἀνεφώνει. ἢ οὐκ ἀληθές, ὡς τοῖς τὰ τοιαῦτα νοσεῖν εἰωθόσι, φίλον πως ἐν διωγμοῖς τὸ ἀφερέπονον E ἀγαπᾶν; καὶ ταῖς ὑπὲρ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης μὴ κατακολουθεῖν σπουδαῖς; ἐννοοῦντας ὅτι εἴ τι γένοιτο παθεῖν ἀγωνιζομένους, οἴκων τε καὶ κτήσεων, καὶ τῶν παρὰ σφίσι τετιμημένων ἐκπεσοῦνται ἐπιθυμιῶν. ἐντεῦθεν γὰρ αὐτοῖς συμβαίνει τὸ ἀτολμοτέρους ὁρᾶσθαι καὶ ἀγεννεῖς. ἅπερ οὖν εἰκὸς φρονεῖν τε καὶ λέγειν ἐκείνους,

ταῦτα διακέκραγεν ὁ γραμματεὺς, πλαγίοις ὥσπερ ἐλέγχοις καὶ ἀστείοις ὀνειδισμοῖς καταπλήττων τὸν ἀγεννῆ, καὶ προφασιζόμενον πρόφασιν ἐν ἀσθενείαις, καὶ τροφὴν ὥσπερ τινὰ τῇ δειλίᾳ, κοσμικὰς ἡδονὰς συλλέγοντα. διὰ τοῦτο τὴν τελευταίαν φωνὴν, γυμνήν τε καὶ ἀπημφιεσμένην ποιεῖσθαι προστέταχε τὸν στρατοκήρυκα Θεός. καὶ προσθήσουσι γὰρ, φησὶν, οἱ γραμματεῖς λαλῆσαι πρὸς τὸν λαὸν, καὶ ἐροῦσιν, εἴ τις ἄνθρωπος φοβούμενος καὶ δειλὸς τῇ καρδίᾳ, πορευέσθω εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἵνα μὴ δειλιάνῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὥσπερ τὴν αὐτοῦ. μονονουχὶ γὰρ σαφῶς ἐκεῖνό φησιν· ὁ τοῖς γηΐνοις ἐγκείμενος, καὶ οἰκίας οἰκοδομῶν, καὶ φυτεύων ἀμπελῶνα, καὶ ταῖς εἰς φιλοσαρκίαν ἡδοναῖς ἡττώμενος, ἔσται που πάντως δειλός τε καὶ ἄναλκις, ἀδόκιμος δὲ παντελῶς ὁ τοιοῦτος, καὶ πρὸς ζημίας ἔσται τοῖς ἄλλοις. φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ, ὁμιλίαι κακαί. καὶ καθέλκει πρὸς ἀνανδρίαν ἔσθ' ὅτε τὸν εὔθετόν τε καὶ εὔψυχον, ὁ δειλίαις εὐαλωτότατος. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπετίμα τισὶν, οἳ διακωλύειν αὐτὸν ἤθελον ἀναβαίνειν εἰς Ἱεροσόλυμα· φησὶ γὰρ, τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν. ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ τῶν κεκλημένων εἰς τοὺς γάμους ἡ παραίτησις ἦν, ὅτι, ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ γυναῖκα ἔγημα, καὶ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. γέγραπται δὲ οὕτως ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ ἐν παραβολαῖς. χαλεπὸν δὲ οὐδέν που καὶ ἐξ ἀρχαίων παραδειγμάτων, εἴγε σοι δοκεῖ, τὴν ἐπὶ τῷδε δέχεσθαι πίστιν. ΠΑΛΛ. Φράζε δὴ οὖν, μελλήσας οὐδὲν, ὀνήσεις γὰρ λίαν. ΚΥΡΙΛ. Οὐκοῦν ὡς ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς ἀνέγνωμεν· καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆρεν ὁ λαὸς ἐξ Ἀσηρώθ, καὶ παρενέβαλον ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ Φαράν. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων, ἀπόστειλον σεαυτῷ ἄνδρας, καὶ κατασκεψάσθωσαν τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, ἣν ἐγὼ δίδωμι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ κατάσχεσιν, ἄνδρα ἕνα κατὰ φυλὴν, κατὰ δήμους πατριῶν αὐτῶν ἀποστελεῖς αὐτοὺς, πάντα ἀρχηγὸν ἐξ αὐτῶν. καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς Μωσῆς ἐκ τῆς ἐρήμου Φαρὰν διὰ φωνῆς Κυρίου, πάντες ἄνδρες ἀρχηγοὶ υἱῶν Ἰσραήλ. ἀπηριθμημένων δὲ κατὰ φυλάς τε καὶ γένη τῶν ἐξαπεσταλμένων, ἐπιφέρει πάλιν· καὶ ἀναβάντες κατεσκέψαντο τὴν γῆν

A eadem ſcriba prædicabat, obliquis veluti reprehenſionibus, & facetis exprobrationibus feriens ignauum hominem, excuſantem excuſationes in peccatis, & tanquam eſcam quandam ſuæ formidini mundanas voluptates colligentem. Quamobrem iuſſit Deus, vt extremam vocem ille militaris præco apertam & detectam emitteret. [Et adiicient, inquit, ſcribæ loqui ad populum, & dicent, Si quis eſt homo timidus, & formido-
B loſus corde, vadat in domum ſuam, ne timere faciat cor fratris ſui, ſicut ſuum ipſius;] propemodum enim illud dicere videtur, Qui in terrenis rebus hæret, & domos ædificat, & plantat vineas, & carnis voluptatibus vincitur, omnino formidoloſus erit, & imbellis: eiuſmodi autem homo prorſus improbatur, & cæteris damnum dabit: [corrumpunt enim mores bonos colloquia mala:] & qui metu facilè vincitur, is etiam fortem 1.Cor.15.
C interdum ac magni animi virum ad ignauiam pertrahit Itaque etiam beatus Paulus obiurgat nonnullos, qui ipſum prohibere volebant, ne aſcenderet Hieroſolyma; ait enim [Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? ego enim non ſolum ligari, ſed & mori paratus ſum pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.] Notandum etiam, eorum, qui ad nuptias inuitati erant, hanc excuſationem fuiſſe, Act.21.
D [Villam emi, vxorem duxi, & non poſſum venire:] ſic enim in Euangelicis parabolis eſt ſcriptum. Minimè verò difficile eſt, è veteribus exemplis, ſi ita videtur, fidem huic rei facere. PALLAD. Dic igitur ſine vlla cunctatione: vtiliſſimam enim rem feceris. CYRILLVS. Igitur ad hunc modum in Numeris legimus, [Et poſthæc profectus eſt populus ex Aſeroth, & caſtrametati ſunt in deſerto Pharan: & locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens, Mitte tibi viros, & explorent terram Chananæorum, quam ego do filiis Iſrael in poſ- Num.13.
E ſeſſionem, ſingulos per ſingulas tribus; ſecundum populos familiarum ipſorum mittes illos, omnem principem ex ipſis; & miſit eos Moyſes ex deſerto Pharan per vocem Domini; omnes viri principes filiorum Iſrael.] Deinde numeratis iis, qui miſſi ſunt, per tribus & genera, adiungit iterum, [Et cùm aſcendiſſent, explorauerunt terram

„ à deſerto Sin, vſque Roob, intranti-
„ bus Emath.] Et poſt nonnulla, [Et ve-
„ nerunt vſque ad Vallem botri, & con-
„ ſiderauerunt eam, & abſciderunt inde
„ palmitem, & botrum vuæ vnum ſuper
„ eum, & ſuſtulerunt illum in vectibus,
„ & de malogranatis, & de ficis; & lo-
„ cum illum appellauerunt Vallem bo-
„ tri, propter botrum, quem abſcide-
„ runt inde filii Iſrael. Et reuerſi ſunt
„ inde, poſtquam explorauerunt terram,
„ poſt quadraginta dies, & euntes vene-
„ runt ad Moyſen & Aaron, & ad omnem
„ congregationem filiorum Iſrael in de-
„ ſertum Pharan, in Cades; & reſponde-
„ runt illis verbum & vniuerſæ congre-
„ gationi; & oſtenderunt ipſis fructum
„ terræ, & narrauerunt ei dicentes, Ve-
„ nimus in terram, quò miſiſti nos, ter-
„ ram fluentem lacte & melle; & hic eſt
„ fructus eius: niſi quòd audax eſt gens,
„ quæ habitat in ipſa, & vrbes munitæ,
„ & magnæ vehementer; & ſtirpem
„ Enac vidimus ibi.] Intelligis illos ti-
midos, ac meticuloſos terræ promiſ-
ſionis exploratores manifeſte regionem
illam vitibus ferendis aptam eſſe ac pin-
guem, & maturis fructibus abundan-
tem confeſſos eſſe: verumtamen his ea
connectunt, quæ timorem incuterent;
audacem videlicet gentem, quæ illic
habitaret, appellantes, vrbes quoque
munitas, atque muratas identidem di-
ctitantes, & à ſpe victoriæ populum
Iſraelis deducentes, & metu ad igna-
uiam impellentes. PALLADIVS.
Sic ſe habet. CYRILL. Sed qui
inter illos erant ſapientes, ac ſtrenui,
Caleb & Ieſus, illorum timori & por-
tentoſis vaniſque ſermonibus obſti-
terunt, dicentes ad populum, &
„ ad Moyſen, [Minimè; ſed aſcen-
„ dentes aſcendemus, & poſſidebimus
„ illam; quia potentes poterimus ad-
„ uerſus illos.] cæteri autem, qui miſſi
fuerant, finem nullum aſſerendi fa-
ciebant, inexpugnabilem fore filiis
Iſrael promiſſionis terram. Deinde,
„ inquit, [Eleuans vniuerſa congrega-
„ tio dedit vocem, & fleuit popu-
„ lus tota illa nocte; & murmurauе-
„ runt aduerſus Moyſen, & Aaron om-
„ nes filii Iſrael: & dixit ad eos vniuer-
„ ſa congregatio filiorum Iſrael, Vtinam
„ mortui eſſemus in terra Ægypti, aut
„ in hac ſolitudine ſi mortui eſſemus: &
„ cur Dominus inducit nos in terram
„ hanc, vt cadamus in bello? vxores no-
„ ſtræ & liberi erũt in direptionem. Nunc

A ἀπὸ τῆς ἐρήμου Σὶν, ἕως Ῥοὼβ, εἰσπορευομένων Ἐμάθ. καὶ μεθ' ἕτερα· καὶ ἦλθον ἕως Φάραγγος βότρυος, καὶ κατεσκέψαντο αὐτὴν, καὶ ἔκοψαν ἐκεῖθεν κλῆμα, καὶ βότρυν σταφυλῆς ἕνα ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἦραν αὐτὸν ἐπ' ἀναφορεῦσι, καὶ ἀπὸ τῶν ῥοιῶν, καὶ ἀπὸ τῶν σύκων· καὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ἐπωνόμασαν Φάραγξ βότρυος, διὰ τὸν βότρυν, ὃν ἔκοψαν ἐκεῖθεν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ ἀπέστρεψαν ἐκεῖθεν κατασκεψάμενοι τὴν γῆν, μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας· καὶ πορευθέντες
B ἦλθον πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν, καὶ πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ εἰς τὴν ἔρημον Φαρὰν Κάδης. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς ῥῆμα, καὶ πάσῃ συναγωγῇ, καὶ ἔδειξαν τὸν καρπὸν τῆς γῆς, καὶ διηγήσαντο αὐτῷ, καὶ εἶπον. ἤλθομεν εἰς τὴν γῆν εἰς ἣν ἀπέστειλας ἡμᾶς, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι, καὶ οὗτος ὁ καρπὸς αὐτῆς. ἀλλ' ἢ ὅτι θρασὺ τὸ ἔθνος τὸ κατοικοῦν ἐπ' αὐτῆς, καὶ πόλεις ὀχυραὶ τετειχισμέναι καὶ μεγάλαι σφόδρα. καὶ τὴν γενεὰν Ἐνὰκ ἑωρά-
C καμεν ἐκεῖ. συνίης ὅπως οἱ ἀνόητοί τε καὶ ἀτολμότατοι τῶν κατεσκεμμένων τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡμολογήκασιν ἐναργῶς ὡς εὐάμπελός τε καὶ πίων ἡ γῆ, καὶ καρποῖς ὡραίοις διαβριθὴς, παραπλέκουσι δὲ τούτοις τὰ εἰς δειλίαν, θρασὺ μὲν τὸ ἔθνος τὸ κατοικοῦν ὀνομάζοντες, πόλεις τε ὀχυρὰς καὶ τετειχισμένας, ἄνω καὶ κάτω λέγοντες, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρατῆσαι ἐλπίδος ἐξιστῶντες τὸν Ἰσραήλ, καὶ καταφοβοῦντες εἰς ἀνανδρίαν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ.
D Ὧδε ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. ἀλλ' οἵ γε σοφοὶ καὶ νεανικοὶ, Χαλὲβ τε καὶ Ἰησοῦς, ταῖς ἐκείνων τερθρείαις ἀνθεστήκεισαν λέγοντες πρός τε τὸν λαὸν καὶ τὸν Μωσέα τὸν ἱερόν. οὐχί, ἀλλὰ ἀναβάντες ἀναβησόμεθα καὶ κατακληρονομήσομεν αὐτὴν, ὅτι δυνησόμεθα πρὸς αὐτούς. κατέληγον δὲ οὐδαμῶς οἱ συναπεσταλμένοι, δυσάλωτον ἔσεσθαι διαβεβαιούμενοι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν. εἶτά φησιν, καὶ
E ἀναλαβοῦσα πᾶσα ἡ συναγωγὴ, δέδωκε φωνὴν, καὶ ἔκλαιεν ὁ λαὸς ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην, καὶ διεγόγγυζον ἐπὶ Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ· καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς πᾶσα ἡ συναγωγή· ὄφελον ἀπεθάνομεν ἐν γῇ Αἰγύπτου, ἢ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ, εἰ ἀπεθάνομεν. καὶ ἵνα τί Κύριος εἰσάγει ἡμᾶς εἰς τὴν γῆν ταύτην πεσεῖν ἐν τῷ πολέμῳ; αἱ γυναῖκες ἡμῶν καὶ τὰ παιδία ἔσονται εἰς διαρπαγήν. νῦν

A οὖν βέλτιον ἡμῖν ἐστιν ἀποστραφῆναι εἰς Αἴγυπτον. καὶ εἶπον ὁ ἕτερος τῷ ἑτέρῳ, δῶμεν ἀρχηγὸν, καὶ ἀποστρέψωμεν εἰς Αἴγυπτον. εἰς τοῦτο μὲν ἀθλιότητός τε καὶ ἀνανδρίας ἡ πᾶσα κατώλισθε συναγωγή. μεθιστάντος δὲ ὥσπερ εἰς εὐτολμίαν αὐτοὺς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ περιερρηγνυμένου μὲν τὴν ἐσθῆτα, μυρία δὲ ὅσα τῆς γῆς ἐγκώμια καταχέοντος, ἀναθαρσεῖν οὐκ ἤθελον· καταλυποῦντες δὲ ταῖς ἀνοήτοις μικροψυχίαις τὸν ἐπαμύνοντα Θεὸν, καὶ ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσιν ἀπονέμοντες τὴν τῆς ἐλπίδος κατόρθωσιν. B τοιγάρτοι λοιπὸν καὶ ἀπώμνυ, λέγων· εἰ ὄψεταί τις τῶν ἀνδρῶν τούτων τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, πλὴν Χαλὲβ υἱὸς Ἰεφοννῆ, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ. ἆρα ἐστὶν ἐνδοιαστὸν ὡς ὁ δειλός τε καὶ ἀφερέπονος, καὶ βραχὺς εἰς πίστιν, προσαπολλύει αὐτῷ καὶ ἑτέρους, κακαῖς διαφθείρων ὁμιλίαις, κλήρου τε ἀποπεσεῖται καὶ ἐλπίδος τῆς εἰς Θεόν; ὁ δὲ εὐσθενής τε καὶ ἀλκιμώτατος εἴσω τε κείσεται τῆς ἐλπίδος, καὶ γνώριμος ἔσται Θεῷ; ΠΑΛΛ. Οὐκ ἀμφίβολον. ἀπόχρη γὰρ ἡ δεῖξις. C ΚΥΡ. Οὐκοῦν καθάπερ ἔφαμεν ἐν ἀρχαῖς, ἀνεπιτήδειος εἰς παράταξιν τὴν πνευματικὴν, ὁ ταῖς κοσμικαῖς ἐνειλημμένος ἡδοναῖς. ΠΑΛ. Καὶ μάλα. ΚΥΡ. Προσθείην δ' ἂν ὅτι· χρῆναι γὰρ οἶμαι τὸ ὠφελοῦν εὖ μάλα φιλοτηρεῖν· καὶ ὁ νεωστὶ κατορθοῦν ἀρετὴν ἡντιναοῦν ἀρξάμενος, οὔπω πρὸς μάχην ἰσχυρὸς, εὐκατακόμιστος δὲ κομιδῇ πρὸς τὸ ἀδικοῦν. ΠΑΛ. Πῶς λέγεις; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐν τῷ Δευτερονομίῳ γέγραπται· ἐὰν δέ τις λάβῃ γυναῖκα προσφάτως, D οὐκ ἐξελεύσεται εἰς πόλεμον, καὶ οὐκ ἐπιβληθήσεται αὐτῷ οὐδὲν πρᾶγμα. ἀθῷος ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ἐνιαυτὸν ἕνα, εὐφρανεῖ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἣν ἔλαβεν. ἆρ' οὖν, ὦ Παλλάδιε, προσοικτέον μόνῳ τε καὶ ψιλῷ τῷ γράμματι. καὶ ὁ φιλάρετος νομοθέτης οἴκοι καθίζει τὸν μάχιμον, καὶ οὐκ ἐᾷ εὐδοκιμεῖν ταῖς εἰς γυναῖκα ψυχραῖς ὁμιλίαις ἡττώμενον, καὶ προὐργιαιτέραν τῶν ἀναγκαίων ποιούμενον τὴν φιλοσαρκίαν. ΠΑΛ. Ἥκιστά γε τοῦτι δοίην ἂν ἔγωγε τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν. E πιθανὸς δέ τις ὡς ἔοικεν ὁ ἐπ' αὐτῷ κεῖται λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ὅπερ ἔφην ἀνακυκλήσας ἐρῶ. ἀνὴρ ἀρετῆς ἀψάμενος, καὶ οὔπω ταύτην εὖ μάλα κατωρθωκὼς, εὐκατακόμιστος εἰς τὸ ἐναντίον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φράσον ὅπως. ἕπομαι γὰρ οὐ σφόδρα.

A igitur melius eſt nobis, reuerti in Ægyptum. Et dixerunt alter ad alterum, Cōſtituamus principem, & reuertamur in Ægyptū.] Ad eam infelicitatem & ignauiam delapſa eſt vniuerſa congregatio. Cùm verò illos ad animi firmitatē transferre quodāmodo conaretur Ieſus Naue filius, & veſtem diſcinderet, multáſque laudes de terra illa prędicaret, confirmare animos nolebant: ſed ſtultè illos abiiciendo, ſuum propugnatorem Deū grauiter offenderunt, ſeque ſpei ſuæ compotes fieri poſſe, ſuis viribus tribuerunt. B Itaque ille etiam iurauit, dicens: [Si videbit aliquis horum hominum terram, quam iuraui patribus eorum, præter Caleb filium Iephone, & Ieſum Naue.] Num igitur eſt ambiguum, quin homo timidus, & laboris impatiens, & modicæ fidei ſecum etiam cæteros perdat, quos corrumpit malis colloquiis, ac ſortis illius, ſpeique in Deum ſit expers? Contraque ille fortis ac ſtrenuus, & ſpei compos, & amicus Dei ſit futurus? Pal. Minimè quidem ambiguum: ſatis enim C probatum eſt. Cyr. Igitur, vt à principio dicebamus, qui detinetur mundanis voluptatibus, is ineptus eſt, qui in acie ſpirituali numeretur. Pal. Et meritò. Cyr. Illud quoque addiderim (de nim quod prodeſſe poteſt, magnopere obſeruandum arbitror.) Qui virtutem aliquam colere nuper cœperit, eum minimè adhuc ad pugnam aptum eſſe, ſed poſſe ad vitium facile detorqueri. Pallad. Qui tandem iſtuc aſſeris? Cyrillus. In Deuteronomio ſcriptum eſt, [Si quis nuper vxorem duxerit, non egredietur ad bellum, neque D imponetur ei vllum negocium: immunis erit in domo ſua anno vno, lætificabit vxorem ſuam, quam accepit.] Num igitur, Palladi, ſoli, ac nudę literæ inhærendum eſt, & auctor ille Legis, cùm ſit virtutis amator, domi ſuæ ſcilicet collocat pugnatorem, neque permittit laudem de virtute quærere, leni ac frigido mulieris conuictu ſuperatum, & carnis cupiditatem neceſſitatis rebus præuertentem? Pal. Minimè verò hoc illud eſſe conceſſerim, quòd Legis au E ctori placuerit: ſed par eſt, probabilem aliquam in ea re latere rationem. Cyr. Igitur illud ipſum, quod dixi, repetam. Qui virtutem attigerit, nec dum illam perfectè admodum adeptus ſit, facilè in contrarium detorqueri poteſt. Pallad. Dic, quonam modo? nondum enim admodum ſequor.

Deut. 24.

CYRILLVS. Ait certè Salomon, Prou. 7. [Dic ſapientiam, tuam ſororem eſſe, & prudentiam tibi amicam facito :] familiares namque nobis virtutes reddimus, ſi ex illis fructum ferre imprimis ſtuduerimus : hic enim verbi gratia, ſapientiæ, quæ in rerum cognitione verſatur, ille manſuetudini, & lenitati dat operam, aut eiuſmodi certe alteri virtuti, quam conſequi propoſuerit. Num igitur ſtatim atque in huiuſmodi rebus mediocriter verſari cœpit animus, idoneus erit, qui probetur ac tentetur ? & qui ſapientiæ contubernio vti recenter inceperit, ſi in eos inciderit, qui recta peruertunt, nónne peruertetur potius, quàm vincat, & illorum perniciem depellat, quippe cum non ſatis adhuc ſtabilis ac fixus in ſapientia ſit ? PALLAD. Conſentaneum videtur. CYRILL. Præterea, qui manſuetudini ſtudet, prouocante aliquo, ſi nondum in ea virtute ſit exercitatus, nonne facilè ſuccenſebit? PALLAD. Ita opinor. CYRILL. Exercitatus autem ſapiens cum ſapientibus pugnabit, & illorum aſtutiæ rectam rationem fortiter opponet. PAL. Verum eſt. CYR. Quid verò ille, qui manſuetudinem eſt perfectè conſecutus, nonne difficilè ſuccenſebit, quamuis nonnunquam ab aliquibus prouocetur ? PALLAD. Fateor. CYR. Rectè itaque Lex, cùm eleganter velut in mulieris ſpecie virtutem ſanctorum coniugem depinxiſſet, Deut. 24. [Si quis, inquit, nuper vxorem acceperit, non egredietur ad bellum, neque vllum munus ei imponetur : immunis erit in domo ſua anno vno, lætificabit vxorem ſuam, quam accepit :] onerari namque laboribus ac perſecutionibus non permittit eum, qui nuper veluti compactus eſt, & recentiori eſt erga virtutem ſtudio ; ſed tanquam curis vacuum atque apud ſe manentem ac fotum virtutis amoribus confirmari ſinit. Eiuſmodi quippiam ſanctos Apoſtolos feciſſe reperiemus, qui ad gentiles nuper cõuerſos, & ad Dei agnitionem vocatos, Act. 15. ſapienter ſcribunt, [Viſum eſt enim Spiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, niſi vt abſtineatis vos à fornicatione, & ſuffocato & ſanguine:] prætermiſſis enim ſapienti gubernatione mandatis grauioribus, pauca quædam ac neceſſaria ſeruare iuſſerunt; cùm illorum, qui paulo ante ad Deum colendum adducti eſſent, infirmas in aſperis rebus tolerandis vires non ignorarent.

A ΚΥΡ. Ὁ Σολομών που, φησίν, εἶπον τὴν σοφίαν, σὴν ἀδελφὴν εἶναι. τὴν δὲ φρόνησιν, γνώριμον περιποίησαι σεαυτῷ· οἰκειούμεθα γὰρ ὥσπερ τὰς ἀρετάς, τὸ ἐν αὐταῖς καρποφορεῖν ὅτι μάλιστα διεσπουδακότες. ὁ μὲν γάρ τις τυχὸν, τὸ ἐν γνώσει σοφὸν, ὁ δὲ τὴν πραότητα καὶ ἀοργησίαν οὐκ ἀνεπιτήδευτον ἔχει, ἤγουν ἑτέραν τὴν τῶν τοιούτων ὅπερ ἂν ἕλοιτο κατορθοῦν. ἆρ' οὖν εὐθὺς ὁ τῆς ἔν γε τούτοις ἐπιεικείας ἀρξάμενος νοῦς, ἱκανὸς εἰς τὸ δοκιμάζεσθαι καὶ πειράζεσθαι; καὶ τοῖς τὰ ὀρθὰ διαστρέφουσι περιτυχὼν ὁ σοφίᾳ B νικήσας προσφάτως, οὐ διαστραφήσεται μᾶλλον, ἤγουν περιέσται καὶ διακρούσεται τὰ ἐκείνων βλάβη, βεβηκὼς καὶ ἐρηρεισμένος διακρῶς οὔπω πρὸς σύνεσιν; ΠΑΛ. Ἔοικεν. ΚΥΡ. Παροξυνόντος δέ τινος, ὁ τὴν πραότητα μετιὼν, εἰ μή πω τις εἴη πρὸς τοῦτο γεγυμνασμένος, οὐ κατειχήσεται πρὸς ὀργὴν εὐκόλως; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οἶμαί γε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐντελὴς δὲ σοφὸς διαμαχεῖ- C ται σοφοῖς, καὶ ἀντεξάγει νεανικῶς ταῖς ἐκείνων πανουργίαις, τὰ ἐξ ὀρθότητος λογισμῶν; ΠΑΛ. Ἀληθές. ΚΥΡ. Τί δὲ ὁ πραότητι κατωρθωκὼς, οὐ δυσχερὴς εἰς ὀργὰς, κἂν εἰ πρὸς τοῦτο αὐτὸν παραθηγριενέσθαι ὅτε τινές. ΠΑΛΑ. Φημί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὀρθῶς οὖν ὁ νόμος καθάπερ ἐν εἴδει τῆς γυναικὸς διαμορφώσας ἀστείως τὴν τοῖς ἁγίοις σύνοικον ἀρετὴν, ἐάν τις λάβῃ γυναῖκα προσφάτως, φησίν, οὐκ D ἐξελεύσεται εἰς πόλεμον, καὶ οὐκ ἐπιβληθήσεται αὐτῷ οὐδὲν πρᾶγμα. ἀθῷος ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. ἐνιαυτὸν ἕνα εὐφρανεῖ τὴν γυναῖκα ἣν ἔλαβε. καταφορτίζεσθαι γὰρ οὐκ ἐᾷ πόνοις τε καὶ διωγμοῖς τὸν οἱονεί πως ἀρτιπαγῆ, καὶ νεαρωτέραν ἔχοντα τὴν εἰς τὸ ἀγαθὸν σπουδὴν, σχολαῖον δὲ ὥσπερ καὶ ἐφ' ἑαυτῷ μένοντα, καὶ θαλπόμενον ταῖς εἰς ἀρετὴν καταδεσμεῖσθαι φιλοστοργίαις. τοιοῦτόν τι πεπραχότας εὑρήσομεν τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, οἳ τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἐπιστρέφουσι, καὶ νεωστὶ κεκλημένοις εἰς ἐπίγνωσιν E Θεοῦ, σοφῶς ἐπιστέλλουσιν. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος. πλὴν ἀπέχεσθαι ὑμᾶς πορνείας καὶ πνικτοῦ, καὶ αἵματος. ἀφέντες γὰρ οἰκονομικῶς τῶν ἐνταλμάτων τὰ φορτικώτερα, ὀλίγα τε καὶ ἀναγκαῖα τηρεῖν ἐκέλευον, τῶν ἀρτίως εἰσκεκομισμένων ἐπὶ τὸ χρῆναι θρησκεύειν τὸ ἀταλαιπαθὲς οὐκ ἠγνοηκότες· καὶ

γνῶ, ἀνίησι μὲν τοῖς τοιούτοις ὁ τῶν ὅλων Θεὸς A καὶ ὀργῆς καὶ αἰτιαμάτων, κἂν εἰ περιπέσοιεν ὀλιγοψυχίαις, τὴν ἀσυνήθη τῶν πόνων διατρέχοντες ὁδόν. εἰς περιτρέπεται δὲ μετὰ τοῦτο δίκας, καὶ ὑποφέρει λοιπὸν τοῖς ἐξ ὀργῆς κινήμασιν, ἀσθενοῦντας μὲν οὐκέτι διὰ τὸ ἀήθες ἐν τοῖς πόνοις, ἀναπίπτοντας δὲ μᾶλλον εἰς τὸ ἡδύ τε καὶ ἄτραχυ, καὶ ἑτοιμότατα καταχεομένους εἰς τὸ ἀπᾶδον αὐτῷ. ἢ γὰρ οὐκ ἀνάντης μὲν ἡ ἀρετή; καὶ τὸ εἰς αὐτὴν ἰέναι τραχύ, καὶ ἱδρῶσαι ἀνάγκη, τὸν κατορθοῦν ᾑρημένον; ΠΑΛΛ. Φημί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀλλ' ἦν που οὐκ B ἀπεικός, μᾶλλον δέ, οὐχ ὅσιόν τε καὶ πρέπον, τοὺς μὲν ἄρτι πρὸς τοῦτο ἠγμένους, παιδαγωγεῖσθαι συγγνώμαις, προθυμίαις οὔπω ταῖς ἄγαν ἐρηρεισμένους, ἁπαλοῖς δὲ ὥσπερ ἰόντας ποσί, καὶ νοσοῦντας ἔτι τὸ ἄναλκι, πόνοις τε καὶ φόβοις σκληραγωγεῖσθαι τὸν ἐντελῆ, καθάπερ ἐξ ἀνάγκης ἤδη που ἀποφέρεσθαι λοιπὸν εἰς τὸ τληπαθὲς καὶ εὐήνιον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄριστα διανοῇ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἀσυμφανές, εἰ τὰ τυπικῶς C τοῖς ἀρχαίοις συμβεβηκότα πολυπραγμονεῖν ἐθέλοιμεν. γέγραπται γὰρ ὧδε· ἐξῆρε δὲ Μωσῆς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀπὸ θαλάσσης ἐρυθρᾶς, καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἔρημον Σούρ. καὶ ἐπορεύοντο τρεῖς ἡμέρας ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὐχ ηὕρισκον ὕδωρ, ὥστε πιεῖν. ἦλθον δὲ εἰς Μερρᾶν, καὶ οὐκ ἠδύναντο πιεῖν ὕδωρ ἐκ Μερρᾶς. πικρὸν γὰρ ἦν. διὰ τοῦτο ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, πικρία. καὶ διεγόγγυζεν ὁ λαὸς πρὸς Μωσῆν, λέγοντες· τί πιόμεθα; ἐβόησε δὲ Μωσῆς πρὸς Κύριον. καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος ξύλον, καὶ ἐνέβαλεν D αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ. ἄρτι μὲν γὰρ τῆς Αἰγυπτίων ἀπαίροντες γῆς οἱ ἐξ Ἰσραήλ, καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῖς θητείας τὸν δυσαχθῆ τε καὶ ἄτλητον ἀπορρίπτοντες ζυγόν, εἰς τὴν πάλαι τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένην μεθορμίζεσθαι γῆν, Θεοῦ καλοῦντος, ἐσπούδαζον. πρῶτος δὲ αὐτοῖς ὑπαντιάζει πόνος, τῶν ὑδάτων ἡ ἀνικμίς, ἃ μόλις μὲν διὰ μακροῦ καμοῦσιν εὑρέθη, πλὴν οὐκ ἀταλαίπωρον εἶχον τὴν ἀπόλαυσιν. πικρὰ γὰρ ἦν, καθὰ γέγραπται· ξύλου δὲ μίξει μετεσκευάζετο πρὸς τὸ E ἡδύ τε καὶ γλυκύ, Θεοῦ παραδεδειχότος τοῦ πράγματος τὴν ὁδὸν τῷ θεσπεσίῳ Μωσῇ. νόμῳ γὰρ θείῳ παιδαγωγούμενοι πρὸς τὸ δεῖν ἑλέσθαι κατακολουθεῖν τῷ Θεῷ, τῶν ἐκ παθῶν

A Itaque huiuſmodi hominibus, ille vniuerſorum Deus, & iras & culpas remittit; tametſi in puſilli animi vitium inciderint, dum inſuetam laborum viam ingrediuntur. Sed poſtea repetit pœnas, & iræ ſuæ commotionibus ſubiicit eos, qui cum non amplius deſuetudinem laborum imbecillitati ſuæ prætexere poſſint, ad illecebras potius atque mollitiem proiecti, libentiſſimè ſe in id, quod ipſi diſplicet, effundunt. An verò non ardua eſt virtus, & aſper ad illam acceſſus, ac ſudare neceſſe eſt, qui illius compos fieri voluerit? PAL-B LADIVS. Fateor. CYRILL. Non eſt autem abſurdum, imò verò æquum, atque conueniens, qui nuper ſunt ad hoc perducti, eos cum animi alacritate nondum ſatis confirmati ſint, ſed veluti teneris adhuc pedibus ambulent, & imbecillitate laborent, indulgenti moderatione regi: contraque illum exercitatum pœnis ac terrore durius gubernari, ac veluti neceſſitate quadam ad laborum patientiam, & obſequendi facilitatem adduci. PALLADIVS. Optimè ratiocina-C ris. CYRILL. Neque verò ea res obſcura eſt, ſi quæ in figura priſcis illis viris acciderunt, diligenter exquirere velimus: ſic enim ſcriptum eſt, [Eduxit „ autem Moyſes filios Iſrael de Mari ru- „ bro, & duxit eos in deſertum Sur: & am- „ bulauerunt tres dies in deſerto, nec in- „ ueniebant aquam ad bibendum. Vene- „ runt autem in Merram, nec poterant „ bibere aquã ex Merra; amara enim erat: „ ideo vocauit nomen loci illius Amaritu- „ dinem: & murmurauit populus aduer- „ ſus Moyſen, dicentes, Quid bibemus? „ D Clamauit itaque Moyſes ad Dominum, „ & oſtendit illi Dominus lignum, & inii- „ cit illud in aquam, & dulcis facta eſt a- „ qua.] Nuper enim ex Ægyptiorũ terra „ profecti filii Iſrael, cùm ſeruitutis illius, qua ſub illorum ditione premebantur, graue iugum & non ferendum abieciſſent, ad promiſſam olim patribus terram, Deo vocante, properabant: ac primus illis occurrit labor ex aquarum inopia, quas vix tandem, poſteaquam diu laborauerant, repererunt; neque tamen E earum vſus vacabat moleſtia, erant enim amaræ, ſicut ſcriptum eſt; ſed ligni admiſtione dulces ac ſuaues factæ ſunt, cùm beato Moyſi viam quia id fieret, Deus oſtendiſſet. Cùm enim diuina lex nos doceat à ſeruitute vitiorum extractos Deum ſequi, & ex Dæmonum

Exod. 15.

dominatu recedere, ſub tentationum labore ſudare neceſſe eſt; & ſeuerioris exercitationis laboribus carnis vitia cõſumendo, atque immites illos motus, qui ſemper voluptatem ſpectant, non ſecus ac tetram, & immanem belluam ſiti & inedia manſuefaciendo, illam laudis coronam adipiſci: volentibus enim continentiæ virtutem tenere, prima nobis pugna aduerſus carnem & eius vitia occurrit; neque vnquam alia ratione virtutem quiſpiam excolere poterit. Igitur ſitis illa, quæ priſcis illis hominibus in deſerto contigit, ſeuerioris exercitationis laborum figura fuit; & quę ad corpus pertinent, initia ſunt exercitamentorum. Illud enim animaduertas velim, illos non ab initio ſtatim in bellum inciſſe: neque enim, qui nuper aduerſus vitia fortiter ſe gerere, ac virtutis munera exequi cœperunt, ab iis ſtatim pugna ſuſcipitur aduerſus principatus, & poteſtates, propterea quod qui exercentur, adhuc parum ſtrenui, neque ſatis admodum firmi ſunt; ſed in laboribus aduerſus carnem ſuſceptis exercentur; quod Deus laboris moleſtiam, eorum qui tentantur, habitu, ac facultate metiatur: hocque illud eſt, opinor; [Tentatio vos non apprehendit niſi humana: fidelis eſt autem Deus, qui non permittet vos tentari ſupra quam poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam exitum, vt poſſitis ſuſtinere.] (1. Cor. 10.) Cùm verò pro virtute ſuſcepti labores amari admodum ſint, à Chriſto ſuaues, ac dulces redduntur, qui & dicitur, & eſt lignum vitæ. Ait autem etiam ipſe profectò in ſcripturis euangelicis, [Si in viridi ligno hæc fecerunt, in arido, quid facient?] (Luc 23.) ſe videlicet viride lignum ac florens appellauit. Oſtenditur præterea beato Moyſi lignum à Deo: ſolus enim Pater Filium reuelat, quia eum etiam ſolus nouit: nemo namque nouit quis eſt Filius, niſi Pater.] (Matth. 11.) Igitur per Chriſtum, vitæ lignum, dulcia fiunt, quæ amara ſunt, & tolerabilia, quæ minimè ferri poterant, & ad vitam vtilia, quæ ex ſua natura interitum afferre conſueuerant. PALLAD. Quonam modo? CYRILL. Siquidem verum eſt, labores, cum amari admodum ſint, corpus interimere; animam vero æternæ vitæ participem efficere. Itaque dixit etiam beatus Paulus, [Cum infirmor, tunc potens ſum. Et iterum, Etſi enim exterior homo noſter corrumpitur, ſed interior renouatur de die in diem.] (2. Cor. 12. & 2. Cor. 4.)

A δουλείας ἐξέλκοντι, καὶ ἐκ τῆς τῶν δαιμονίων ἀπαλλάττεσθαι τυραννίδος, ἱδρῶσιν ἀνάγκη πειραζομένους, καὶ τὸν τῆς εὐδοκιμήσεως ἀναδεῖσθαι στέφανον, τοῖς δὲ ἀσκήσεως πόνοις κατατήκοντας τὰ σαρκὸς, καὶ ὥσπερ τινα θῆρα δεινὸν καταγοητεύοντας, δίψῃ τε καὶ ἀσιτίαις, τὸ πρὸς ἡδονὴν ἀεὶ βλέπον ἀτίθασον κίνημα. πρώτη γὰρ ἡμῖν ἡ μάχη, κατορθοῦν ἐθέλουσι τὴν ἐγκράτειαν, πρὸς σάρκα τε καὶ τὰ αὐτῆς. καὶ οὐκ ἂν οἶμαί τις ἑτέρως ἐκμελετήσειε τὴν ἀρετήν. B τύπος οὖν ἄρα τῶν ἐν ἀσκήσει πόνων, ἡ δίψα τοῖς πάλαι συμβᾶσα κατὰ τὴν ἔρημον, καὶ ἀπαρχὴ γυμνασμάτων, τὰ σωματικά. ἐπιτήρει γὰρ ὅπως οὐκ ἐν ἀρχαῖς εὐθὺς πολέμῳ προσβάλλουσιν· οὐ γὰρ τοῖς ἀρτίως καταυδρίζεσθαι τῶν παθῶν καὶ κατορθοῦν ἀρετὴν ἠργμένοις, εὐθὺς ἡ πάλη πρὸς τὰς ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας, διὰ τὸ τῶν δοκιμαζομένων ἀσθενὲς ἔτι, καὶ οὔπω λίαν ἀσφαλές, ἀλλὰ τοῖς τῆς σαρκὸς δοκιμάζονται πόνοις, C ἐπιμετροῦντος Θεοῦ ταῖς τῶν πειρωμένων ἕξεσι, τοῦ πόνου τὸ δυσαχθές. καὶ τοῦτό ἐστιν, οἶμαί που, τὸ, πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος. πιστὸς δὲ, φησὶν, ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε. ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν. πικροὺς δὲ ὄντας λίαν τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἱδρῶτας, εἰς τὸ ἡδύ τε καὶ γλυκὺ μεταπλάττει Χριστὸς, ὃς εἴρηταί τε καὶ ἔστι ξύλον ζωῆς. ἔφη δέ που καὶ D αὐτὸς ἐν εὐαγγελικοῖς συγγράμμασιν· εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ἔδρασαν, ἐν τῷ ξηρῷ τί δράσουσι; ὑγρόν τε καὶ εὐανθὲς ἑαυτὸν ὀνομάζων ξύλον. δείκνυται δὲ τῷ θεσπεσίῳ Μωσῇ παρὰ Θεοῦ ξύλον. ἀποκαλύπτει γὰρ μόνος τὸν υἱὸν ὁ πατὴρ, ἐπεὶ καὶ μόνος οἶδεν αὐτόν. οὐδεὶς γὰρ οἶδε τίς ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ. οὐκοῦν ἐν Χριστῷ τῷ τῆς ζωῆς ξύλῳ, γλυκέα μὲν τὰ πικρὰ, φορητὰ δὲ τὰ δύσοιστα, καὶ E εἰς ζωὴν ἀναγκαῖα, τὰ ὡς ἐν ἰδίᾳ φύσει καταφθείρειν εἰωθότα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίνα φὴς τρόπον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς, ὅτι τὸ μὲν σῶμα πικροὶ λίαν ὄντες καταφθείρουσιν οἱ πόνοι, ζωῆς δὲ τῆς αἰωνίου μέτοχον ἀποτελοῦσι ψυχήν, ἔφη δή που καὶ ὁ Παῦλος. ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. καὶ πάλιν, εἰ γὰρ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ.

A τίς δ᾽ ἂν ἕλοιτό ποτε τοὺς ὧδε δριμεῖς ἀναπλῆσαι πόνους, μὴ οὐχὶ γλυκεῖαν ἔχων ἐλπίδα τὴν ἐν Χριστῷ; ΠΑΛ. Οὐδεὶς ἄν, οἶμαι, παντελῶς. ΚΥΡ. Ὅρα δὴ οὖν. ἰέναι γὰρ δεῖ πρὸς ἀνάμνησιν τῶν ἐν ἀρχαῖς ἀναγκαῖον ἡμῖν, ὦ Παλλάδιε· δεδιψηκότα μὲν ἐν ἐρήμῳ τὸν Ἰσραήλ, καὶ τοῦ πανσόφου Μωσέως καταγογγύζοντα, νηποινί γε μὴν εἰς τοῦτο πεσόντα μικροψυχίας· οὐ γὰρ ἐκτέτικε δίκας, οὐδὲ ὑπέστη τὰ ἐξ ὀργῆς, καί τοι κολάζειν εἰωθότος Θεοῦ, τοὺς ἐπὶ B τοῖσδε κατεγνωσμένους. ἐλεεῖται γὰρ ἐν ἀρχαῖς ὁ ἐν γυμνάσμασιν ἔτι τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς, ἔσθ᾽ ὅτε καὶ πταίων· ἀσυγγνωστον δὲ μετὰ τοῦτο τὴν ἄγαν ἔχει μικροψυχίαν, καὶ τὴν ἀχάλινον ἀποδρομὴν, ἣν ἂν ποιοῖτο τυχὸν εἰς ἐκτόπους ἐπιθυμίας. καὶ γοῦν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς περὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἔφη που πάλιν τὸ γράμμα τὸ ἱερόν· καὶ ἐξῆραν ἐκ τοῦ ὄρους Κυρίου ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν, καὶ ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης Κυρίου C προεπορεύετο προτέρα αὐτῶν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν κατασκέψασθαι αὐτοῖς ἀνάπαυσιν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξαίρειν τὴν κιβωτόν, καὶ εἶπε Μωσῆς· ἐξεγέρθητι Κύριε, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου, φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντές σε. καὶ ἐν τῇ καταπαύσει εἶπεν· ἐπίστρεφε Κύριε χιλιάδας μυριάδας ἐν τῷ Ἰσραήλ. καὶ ἡ νεφέλη ἐγένετο σκιάζουσα ἐπ᾽ αὐτοῖς ἡμέρας, ἐν τῷ ἐξαίρειν αὐτοὺς ἐκ τῆς παρεμβολῆς. καὶ ἦν ὁ λαὸς γογγύζων πονηρὰ ἔναντι Κυρίου. καὶ D ἤκουσε Κύριος, καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ, καὶ ἐξεκαύθη ἐν αὐτοῖς πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγε μέρος τι τῆς παρεμβολῆς. καὶ ἐκέκραξεν ὁ λαὸς πρὸς Μωσῆν. καὶ ηὔξατο Μωσῆς πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐκόπασε τὸ πῦρ. καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, ἐμπυρισμός. ὅτι ἐξεκαύθη ἐν αὐτοῖς πῦρ παρὰ Κυρίου. καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν· καὶ ἐξάραντες ἐξ Ὢρ τοῦ ὄρους ὁδὸν ἐπὶ θάλασσαν ἐρυθρὰν, περιεκύκλωσαν τὴν γῆν Ἐδώμ. καὶ ὠλιγοψύχησεν ὁ λαὸς ἐν τῇ ὁδῷ. καὶ κατελάλει ὁ λαὸς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ κατὰ Μωσῆ, λέγοντες· ἵνα τί ἐξήγαγες ἡμᾶς E ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἀποκτεῖναι ἐν τῇ ἐρήμῳ; ὅτι οὐκ ἔστιν ἄρτος, οὐδὲ ὕδωρ. ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν προσώχθισεν ἐν τῷ ἄρτῳ τῷ διακένῳ τούτῳ. καὶ ἀπέστειλε Κύριος εἰς τὸν λαὸν τοὺς ὄφεις τοὺς θανατοῦντας, καὶ ἔδακνον τὸν λαόν, καὶ ἀπέθανε λαὸς πολὺς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ὁρᾷς οὖν ὅτι πυρὶ καὶ ὄφεσιν ὁ ψίθυρός τε καὶ γογγυστὴς δεδαπάνηται λαός

Sed quis tandem velit labores tam acerbos perferre, niſi dulcem habeat ſpem in Chriſto? PALLAD. Nemo prorſus, opinor. CYRILLVS. Vide igitur (iam enim, Palladi, ea repetere neceſſe eſt, quæ à principio diximus) Iſraelem in deſerto ſitientem, & aduerſus ſapientiſſimum virum Moyſen murmurantem, & tamen in tantam animi abiectionem impunè lapſum; neque enim pœnas luit, neque diuinæ iræ vltionem ſuſtinuit, quamvis Deus eius criminis reos punire ſit ſolitus. Eſt namque miſeratione dignus ab initio, qui in exercitatione adhuc pro virtute ſuſcepta labitur nonnumquam: at poſtea nimia illa paruitas animi, & effrenatus ad abſurdas concupiſcentias curſus, expers eſt veniæ. Itaque in Numeris de filiis Iſrael narrant ſacræ literæ, [Et profecti ſunt ex monte Dei itinere dierum trium; & arca teſtamenti Domini præibat illos via trium dierum ad explorandam ipſis requiem. Et factum eſt, dum eleuaretur arca, dixit Moyſes, Exurge, Domine, & diſſipentur inimici tui; fugiant omnes, qui oderunt te. Et dum deponeretur, dixit, Conuerte, Domine, mille myriadas in Iſrael: & nubes vmbram faciebat ſuper illos per diem, cùm proficiſcerentur è caſtris: & erat populus murmurans peſſimè contra Dominum. Et audiuit Dominus & iratus eſt ira, & ſuccenſus eſt ignis in eos à Domino; & deuorauit partem quandam caſtrorum. Et clamauit populus ad Moyſen, & orauit Moyſes ad Dominum, & ceſſauit ignis; & vocatum eſt nomen loci illius, Succenſio, quia ſuccenſus eſt in eos ignis à Domino.] Et poſt hæc rurſus, [Et profecti ex monte Hor per viam maris rubri, circumierunt terram Edom; & fatigatus eſt populus in via, & detrahebat populus aduerſus Deum, & contra Moyſen, dicentes, Cur eduxiſti nos de terra Ægypti, vt interficeres nos in deſerto? neque enim eſt panis, neque aqua; & anima noſtra peroſa eſt panem hunc inanem. Et immiſit Dominus in populum ſerpentes mortiferos, & mordebant populum; & moriebatur populus multus è filiis Iſrael.] Vides igitur, quemadmodum igni ac ſerpentibus ille ſuſurrator, & murmurator populus conſumptus ſit.

Num. 10. 11

Proficiſcuntur

A Proficiſcuntur enim illi quidem ex monte Dei, cùm illos arca præcederet, & illis requiem quæreret, Moyſes quoque oraret, ac deprecaretur, nubes etiam illos contegeret: at illi panem de cœlo datum inanem appellantes, plurimum de Deo, ac Moyſe conquerebantur. Quam ob cauſſam neceſſariò illi quidem ignis opus effecti ſunt; hi ſerpentium morſibus continuo perierunt. PALLAD. Sed quidnam in vtroque Scripturæ loco obſeruandum eſt, quidve eſt mons Dei? CYRILLVS. Montem Dei, opinor, dicit Sina, in B quem ille vniuerſorum opifex, ignis ſpecie deſcendit, ac viſus eſt omni Exod. 15. populo, ſicut ſcriptum eſt, legeſque „ ſanxit rerum agendarum; [conſtituit „ enim ibi filiis Iſrael iuſtificationes ac „ iudicia.] Ceterùm qui olim illa ſanxit, Chriſtus fuit. Itaque leges illas per Moyſen datas, ſua verba vocat: Matth. 5. „ ait enim, [Amen, dico vobis, do- „ nec tranſeat cælum & terra, iota „ vnum, aut vnus apex non præteri- C „ bit à Lege, donec omnia fiant: cœ- „ lum, & terra tranſibunt, verba au- „ tem mea non tranſibunt.] Age igitur, hiſtoriæ craſſitudine relicta, ſpiritualium ſenſuum ſubtilitatem contemplemur. Igitur, qui iam Dei aſpectu atque cognitione dignati ſunt, ſplendorémque diuinæ naturæ mentis oculis, velut in monte, id eſt, in ſuprema, ſublimique admodum excellentia conſpexerunt, (nam illa D Dei gloria ac natura vltra omnia eſt) qui quodam modo ſe ipſos Chriſto per fidem exhibuerunt, & eius verba audierunt, atque obedientiam polliciti ſunt (nam id quoque tum fecit Exod. 24. „ Iſrael, cùm dixit, [Omnia, quæ- „ cumque dixit Dominus Deus tuus, „ faciemus, & audiemus] ij diuina illa prouidentia, quæ iam domeſticis conuenit, perfruentur; neque diuinæ erga ſe curæ, quatenus illis ad ſalutem ſit ſatis, expertes erunt; ipſum enim habebunt ducem, & propugnatorem, E ac præcurſorem, qui illis requiem exploret; primus namque Chriſtus propter nos ac pro nobis Satanæ olim victori ſe oppoſuit, cum ieiunauit, ac tentatus eſt in deſerto, vt nos illum victum, & abiectum, & ſub noſtris pedibus proſtratum videntes, requiem haberemus. Itaque etiam dicebat, [Preſſuram habebitis in mundo:

A οἱ μὲν γὰρ ἐξῄεσαν ἐκ τοῦ ὄρους Κυρίου, προβιβαζούσης αὐτοὺς τῆς κιβωτοῦ, καὶ προαναζητούσης ἀνάπαυσιν· ἐπευχομένου δὲ καὶ πρεσβεύοντος τοῦ Μωσέως, καὶ μὴν καὶ νεφέλης ἐπισκιαζούσης αὐτοὺς, οἱ δὲ, διάκενον ὀνομάζοντες τὸν ἄρτον τὸν ἐξ οὐρανοῦ, πλείστην ὅσην κατά τε τοῦ Θεοῦ καὶ Μωσέως ἐποιοῦντο τὴν καταβολήν. διά τοι τοῦτο, πυρὸς μὲν ἔργον ἐκεῖνοι γεγόνασιν ἀναγκαίως, οἱ δὲ πικρῶν ὄφεων δήγμασιν ἀμογητὶ διολώλασι. ΠΑΛ. Καὶ τίς γένοιτο πάλιν ἐν ἀμφοῖν ἐπιτήρησις; καὶ B τί τὸ ὄρος Κυρίου; ΚΥΡ. Ὄρος, οἶμαί που Κυρίου φησὶ τὸ Σινᾶ, ἐφ' ὃ καταβέβηκεν ἐν εἴδει πυρὸς ὁ πάντων δημιουργὸς, ὤφθη τε παντὶ τῷ λαῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς πρακτέοις κατεχρησμῴδησε νόμους. ἔθετο γὰρ ἐκεῖ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ δικαιώματα καὶ κρίσεις. ἀλλ' ἦν ὁ πάλαι νομοθετῶν ἐκεῖσε, Χριστός. τοιγάρτοι καὶ λόγους ἰδίους, τοὺς διὰ Μωσέως, καλεῖ νόμους. ἔφη γάρ· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἕως C ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. φέρε δὴ οὖν τῆς ἱστορίας τὸ πάχος ἀφέντες, τὴν πνευματικὴν ἐννοιῶν τὴν ἰσχνότητα καταθρήσωμεν. οἱ γάρ τοι θεοπτίας μὲν ἤδη καὶ θεογνωσίας ἠξιωμένοι, καὶ τῆς θείας φύσεως τὴν λαμπρότητα τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι, καθάπερ ἐν ὄρει, τεθεαμένοι, D τουτέστιν, ἐν ὑπερτάτῃ καὶ ἀνῳκισμένῃ λίαν ὑπεροχῇ· πάντων γὰρ ἐπέκεινα δόξα τε καὶ φύσις Θεοῦ· οἱ παραστήσαντες ἑαυτοὺς οἱονεὶ διὰ τῆς πίστεως τῷ Χριστῷ, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γεγονότες οὐκ ἀνήκοοι ῥημάτων, ὑποσχόμενοί τε τὴν ὑπακοήν, τοῦτο γὰρ ἔδρα καὶ τότε λέγων ὁ Ἰσραήλ· πάντα ὅσα εἶπε Κύριος ὁ Θεός σου ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα· τῆς ἤδη γνησίως πρεπούσης φειδοῦς ἀπολαύσουσι, καὶ μεθέξουσι φροντίδος τῆς ἀποχρώσης εἰς σωτηρίαν αὐτοῖς. αὐτὸν γὰρ ἕξουσιν ἡγεμόνα προασπιστήν τε καὶ προβιβάζοντα, E πρὸς τὸ κατασκέψασθαι αὐτοῖς τὴν ἀνάπαυσιν. πρῶτος γὰρ ὁ Χριστὸς δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀντέταξε τῷ πάλαι νικήσαντι σατανᾷ, νενηστευκώς τε καὶ πειραζόμενος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἵν' ἡμεῖς ἔχωμεν τὴν ἀνάπαυσιν, νενικημένον, καὶ πεπτωκότα, καὶ τοῖς ἑαυτῶν ποσὶν ὑπεστρωμένον ὁρῶντες αὐτόν. τοιγάρτοι καὶ ἔλεγε· θλῖψιν ἔχετε ἐν τῷ κόσμῳ.

ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. καὶ πάλιν, ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. πρῶτος γὰρ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τῷ θανάτῳ προσβαλὼν κατέλυσε μὲν τὸ ἐκείνου κράτος, κατεσκέψατο δὲ ἡμῖν τὴν ἀνάπαυσιν, ἀνακαινίσας εἰς ἀφθαρσίαν. πρῶτος εἰσῆλθεν εἰς τὸν παράδεισον, ἐκδυσωπήσας μὲν ὥσπερ τὴν στρεφομένην ῥομφαίαν, ἀποστήσας δὲ ἡμῶν τὴν ἐξείργουσαν ἁμαρτίαν. ἐκτέτικε γὰρ αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν τὰ ὀφλήματα, καὶ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. πρῶτος γὰρ ἀνέβη πρὸς τὸν πατέρα καὶ Θεόν, ἐγκαινίζων ἡμῖν τὴν ἄνω πορείαν, καὶ προετοιμάζων τὰς ἄνω μονάς. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε. πορεύσομαι καὶ ἑτοιμάσω τόπον ὑμῖν. προανετυποῦτο δὴ οὖν, ὡς ἔν γε τῇ κιβωτῷ Χριστός. κατεσκεύαστο γὰρ ἐκ ξύλων ἀσήπτων ἐκείνη, καὶ τὸν θεῖον ἐν ἑαυτῇ κατεπτύκαζε νόμον, ὅς ἐστι λόγος Θεοῦ. ἴδοις δ' ἂν τούτῳ προσοικὸς, τὸ ἐπὶ Χριστοῦ μυστήριον. Θεὸς γὰρ ἦν ὁ λόγος, ἐν ἀφθάρτῳ ναῷ. οὐκοῦν προεβάδιζεν ἡ κιβωτὸς κατασκεψομένη τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὴν ἀνάπαυσιν. προβαδίζει δὲ καὶ ἡμῶν ὁ Χριστός, κατὰ τοὺς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένους τρόπους. καὶ πρός γε δὴ τούτῳ τὴν μεσίτου χρείαν ἀποπληροῖ, παράκλητος γὰρ πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἱλασμὸς ὑπὲρ ἡμῶν, καθὰ καὶ πάλαι Μωσῆς, ὃς ἐν μὲν τῷ ἐξαίρειν τὴν κιβωτὸν ἔφασκεν. ἐξεγέρθητι, Κύριε, διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου, φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντές σε. ἐν δὲ τῷ καταπαύειν, ἐπίστρεφε Κύριε χιλιάδας μυριάδας ἐν τῷ Ἰσραήλ. ὅτε γὰρ ἐγήγερται πρὸς ἐπικουρίαν ἡμῶν ὁ μονογενής, καὶ ὁ πάλαι λέγων διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς, ἀπὸ τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν, καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύριος, τότε πεπτώκασιν οἱ ἐχθροί, καὶ πεφεύγασιν οἱ ἀνθεστηκότες, καὶ τῇ θείᾳ δόξῃ μαχόμενοι. τεθριάμβευκε γὰρ ἐν τῷ σταυρῷ ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας. καὶ κατήργηκεν ἀποθανὼν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, κατὰ τὸ γεγραμμένον. καταπαύσας δὲ ὥσπερ, καὶ εἰς τέλος ἐνεγκὼν τὴν ὅλην οἰκονομίαν διὰ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν καὶ πορείας τῆς εἰς τὸ ἄνω πρὸς τὸν πατέρα, πᾶσαν ἐπέστρεψε τὴν γῆν, καὶ χιλίας μυριάδας τοὺς ἰδίους ἐποίησε προσκυνητάς. ὅταν γὰρ ἔφασκεν ὑψωθῶ, ἐκ τῆς γῆς πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν.

A ſed confidite, ego vici mundum.] Ioan.16.
Et iterum, [Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici.] Luc.10.
Primus propter nos, & pro nobis cum morte congreſſus, illius quidem imperium diſſoluit, nobis vero requiem prouidit, cùm ad immortalitatem nos renouaſſet. Primus in Paradiſum introiuit; cum veluti cohibuit illam verſatilem rhomphæam, peccatumque à nobis auertit, quod nos ab ingreſſu prohibebat: exoluit enim ipſe pro nobis debita: B & [liuore eius ſanati ſumus,] ſicut ſcriptum eſt. Eſai.53.
Primus aſcendit ad Patrem, & Deum, cum ſuperum illum ingreſſum nobis initiauit, & ſupernas illas manſiones præparauit: itaque etiam dicebat, [Vadam, & præparabo locum vobis.] Hebr.10. Ioan.14.
Præfigurabatur igitur in arca Chriſtus: extructa enim erat illa ex lignis imputribilibus, diuinamque legem in ſe tegebat, quæ eſt verbum Dei. Videre autem licet illud in Chriſto myſterium, cum hac quo- C que re congruere. Deus enim verbum erat in incorruptibili templo. Præibat igitur arca prouiſura filiis Iſrael requiem: præit etiam nos Chriſtus iis modis, quos modo diximus: ac propterea mediatoris munus implens, aduocatus fit apud Patrem, ac propitiatio pro nobis; vt olim quoque Moyſes, qui, dum proficiſceretur arca, dicebat, [Exurge, Domine, diſſipentur inimici tui, & fugiant omnes, qui oderunt te.] Cùm verò deponeretur, [Conuerte, Do- D mine, mille myriadas in Iſrael.] 1 Ioan.2. Num.10. Pſal.11.
Cùm enim exurrexit ad nos adiuuandos ille Vnigenitus, qui olim Pſallentis voce dicebat, [Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus;] tunc ceciderunt hoſtes, ac fugerunt, qui aduerſabantur & aduerſus Dei gloriam pugnabant: triumphauit enim in cruce Principatus, & poteſtates, ac mortuus deſtruxit principem ſæculi huius, ſicut ſcriptum eſt: ac, poſita E quodammodo, & ad finem perducta tota diſpenſatione per reſurrectionem ex mortuis, & aſcenſum in cœlum ad Patrem, vniuerſam terram conuertit, & mille myriadas ſuos effecit adoratores: [cùm enim, dicebat, exaltatus fuero à terra, omnes traham ad me ipſum.] Coloſſ.2. Ioan.12.

Igitur illa Moyſi oratio non abſurdè figura interuentionis Chriſti fuerit, cum ex humano habitu nobis res præclariſſimas à Deo & Patre orat ac poſtulat. Vt enim beatus Ioannes ait,

1. Ioan. 2

„ [Aduocatum habemus apud patrem, „ Ieſum Chriſtum iuſtum; & ipſe eſt „ propitiatio pro peccatis noſtris; non „ pro noſtris autem tantum, ſed etiam „ pro totius mundi. Præterea ipſum habemus protectorem, vt qui in nube adumbrante intelligatur: audiat enim is, qui fide, quam in illum

Pſal. 120

„ habet, iuſtificatur, [Per diem ſol „ non vret te, neque luna per noctem.] Dicunt etiam quidam in illa ſecundum Euangelicam parabolam, diſtri-

Matth. 20.

„ butione mercedis, [Nos portauimus „ pondus diei, & æſtum:] vehementem, niſi fallor, & acrem efferata-

Exod. 15

rum voluptatum, aut fortaſſis etiam tentationum vim ad vrendum, æſtum ac diei pondus appellantes: adiutor igitur & protector in ſalutem factus eſt nobis Chriſtus. Quicunque igitur poſteaquam Dei aſpectu dignati ſunt, ac diuinas prædicationes audierunt, & per profeſſionem credendi factam, veluti iam dicto ſe audientes fore polliciti, deinde in peius commutati reprobauerint illum præeuntem ac ducem, Chriſtum, inquam, qui illis requiem prouidet, qui vt in mediatoris perſona pro illis interuenit, qui vt in figura nobis intelligitur protector; ij aliquando tandem iuſtiſſime, ſuæ ipſorum ſtultitiæ ratione repetita, ſæuas ignibus pœnas luent:

Heb. 10.

„ hocque illud eſt, opinor, quod ipſe quoque ſapiens vir Paulus dixit, [Volun„tarie enim peccantibus nobis poſt ac„ceptam notitiam veritatis, non am„plius pro peccatis relinquitur hoſtia, ſed „terribilis quædam expectatio iudicii, & „ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt „aduerſarios.] PALLAD. Igitur, qui totam diſpenſationem eam, quæ in Chriſto intelligitur, peccati culpa reprobauerint, eſca ignis erunt. Illa porrò murmuratio, vt videtur, apoſtaſim ſignificat, & nolle eos ab illo profectam ſalutem libenter amplecti, quamuis guſtauerint Dei gratiam, & rerum iam præteritarum experimentum, pro firmo futurarum pignore teneant. CYR. Ita, inquam. Alteri quoque, puſillo animo cum eſſent, ad eundem modum conquerebantur, & ignauiter aduerſus Deum, & Moyſen ſuſurrabant,

A Οὐκοῦν ἡ Μωσέως λιτὴ, τύπος ἂν εἴη τῆς μεσιτείας Χριστοῦ, κατά γε τὸ σχῆμα τὸ ἀνθρώπινον, ὑπερθύμου τι καὶ ἐξαιτοῦντος ἡμῖν τὰ κάλλιστα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης φησὶ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ προσέτι πάλιν αὐτὸν ἔχομεν σκεπαστὴν, ὡς ἐν τῇ νεφέλῃ τῇ κατασκιαζούσῃ νοούμενον. ἀκουέτω γὰρ ὁ πίστει τῇ εἰς αὐτὸν δικαιού-

B μενος, ἡμέρας ἥλιος οὐ συγκαύσει σε, οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα. φάσκουσι δὲ καί τινες ἐν τῇ τῶν μισθῶν διανομῇ, κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν παραβολήν· ἡμεῖς ἐβαστάσαμεν τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα, τὸ σφοδρὸν οἶμαί που, καὶ ἀκμαιότερον εἰς πύρωσιν, τῶν ἐξ ἀπηθάστων ἡδονῶν, ἢ τάχα που καὶ πειρασμῶν καύσωνά τε καὶ ἡμέρας ὀνομάζοντες βάρος. βοηθὸς οὖν ἄρα καὶ σκεπαστὴς εἰς σωτηρίαν γέγονεν ἡμῖν ὁ Χριστός. ὅταν οὖν τινες τῆς θεοπτίας ἠξιωμένοι, καὶ

C οἷον ἂν γένοιντο τῶν θείων αὐτήκοοι κηρυγμάτων, διά τε τῆς ἐπὶ τῇ πίστει ὁμολογίας οἱονείπως ἤδη καθυποσχόμενοι τὸ ὑπήκοον, ἀθετῶσι τοῦτον εἰς τὸ χεῖρον μεταβολαῖς τὸν προβαδίζοντα καὶ ἡγούμενον, φημὶ δὴ Χριστὸν, τὸν κατασκευαζόμενον αὐτοῖς τὴν ἀνάπαυσιν, τὸν ὡς ἐν μεσίτου τάξει πρεσβεύοντα, τὸν ὡς ἐν τύπῳ νεφέλης νοούμενον σκεπαστὴν, τότε δὴ τότε καὶ μάλα εἰκότως τῆς σφῶν αὐτῶν εὐηθείας εἰσ-

D πραττόμενοι λόγους, τὴν διὰ πυρὸς ἀγρίαν ὑπομενοῦσι δίκην. καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶν ὃ καὶ αὐτὸς ὁ σοφὸς ἔφη Παῦλος. ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. ΠΑΛ. Οἱ πᾶσαν οὖν τὴν οἰκονομίαν τὴν ἐν Χριστῷ νοουμένην ἐξ ἁμαρτίας ἠθετηκότες,

E πυρὸς ἔσονται τροφή. δηλοῖ δὲ ὁ γογγυσμὸς, ὡς ἔοικε, τὴν ἀπόστασιν καὶ τὸ μὴ θέλειν ποιεῖσθαι δεκτὴν τὴν παρ᾽ αὐτοῦ σωτηρίαν, καί τοι γευσαμένοις τῆς χάριτος, καὶ ἀσφαλὲς τῶν μελλόντων ἐνέχυρον, τὴν ἐπὶ τοῖς ἤδη πεπραχόσιν ἔχοντας πεῖραν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὕτω φημί· μικροψυχήσαντες δὲ καὶ ἕτεροι, τὴν αὐτὴν ἐποιοῦντο καταβολήν, καὶ κατεψιθύριζον ἀθρόως τοῦ Θεοῦ καὶ Μωσέως,

ἄρτον διάκενον ὀνομάζοντες τὸ μάννα τὸ ἐξ οὐρανοῦ. ἀλλ' ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλλυντο. οἱ γὰρ ταῖς ἀχαριστίαις τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ἀτιμάζοντες, καὶ ἐν οὐδενὶ τιθέντες λόγῳ τῆς ἐλευθερίας τὴν χάριν, καὶ πρός γε τούτοις ἔτι τὸν ζωοποιὸν αὐτοῦ λόγον, καὶ τὴν διὰ τοῦ πνεύματος δωρεὰν, ὡς ἄχρηστον διασύροντες, τοῖς τῶν μιαιφόνων δρακόντων περιπεσοῦνται δήγμασιν. ἀλλ' οἵ γε τοῖς οὕτως ἐκτόποις οὐκ ἐναλόντες πταίσμασι, συνδιαφεύξονται τῇ φαυλότητι καὶ τὴν ἐπηρτημένην αὐτῇ κόλασίν τε καὶ δίκην, καὶ ἀμείνους ἔσονται τῶν ἐχθρῶν. ἐπὶ ἀσπίδα γὰρ καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσονται, καὶ καταπατήσουσι λέοντα καὶ δράκοντα. Ἄραρε δὴ οὖν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἡμῖν μεμαρτύρηται τῶν πραγμάτων, σφαλερὸν ἔτι τὸ ῥαθυμεῖν καὶ ἀναπίπτειν εἰς ἀτολμίας, τοὺς ἤδη γεγυμνασμένους, καὶ οὐκ ἀμελέτητον ἔχοντας τὸ διὰ πόνων εὐδοκιμεῖν, ἐντελὲς δέ πως ἤδη καὶ κατημαξευμένον τὸ ἱδροῦν ὑπὲρ ἀρετῆς. ΠΑΛ. Ἄραρέ γε καὶ ἔστιν ἀληθές. ΚΥΡ. Διεβεβαιοῦτο δὲ ἡμῖν ὁ λόγος, ὡς οὐ μόνον ἐστὶ θεομισές τε καὶ ὑπὸ δίκην, τὸ γογγύζειν κατὰ Θεοῦ, καὶ ὥσπερ τινὰ κατάρρησιν ἢ καταβοὴν τῆς τοῦ σώζοντος ἡμερότητος ποιεῖσθαι τὴν ὀλιγοψυχίαν, κἂν εἰ βραχεῖς διὰ μέσου φαίνοιντο πόνοι, ἐπάρατον δὲ οὐδὲν ἧττόν ἐστι τὸ ἀνίεσθαι φιλεῖν, καὶ παρὸν αὐτοῖς, τοῖς θείοις χαρίσμασιν ἀδιαβλήτως ἐντρυφᾶν, καὶ τοῖς ἄνωθέν τε καὶ διὰ τοῦ πνεύματος ἀποτρέφεσθαι λόγοις, ἐπὶ φθαρτὰς ἡδονὰς καὶ ἀκαθάρτους φιλοσαρκίας, ἀχάλινον ποιεῖσθαι τὴν ἀποφοίτησιν. ὕβρις γὰρ ἐναργὴς εἰς τὰ ἀμείνω καὶ σώζοντα, τὸ ἀνθελέσθαι τὰ πονηρὰ, καὶ νοῦ ψῆφος ἀνοσιωτάτη, τὸ τῶν οὐρανίων προτάξαι τὰ γεωδέστερα, καίτοι πλείστην ἐφ' ἑαυτοῖς νοσοῦντα τὴν βδελυρίαν. καὶ ὀρθῶς ἐπὶ τούτοις μονονουχὶ καὶ δακρύει λέγων ὁ προφήτης Ἠσαΐας· οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν, καὶ τὸ καλὸν πονηρόν· οἱ λέγοντες τὸ γλυκὺ πικρὸν, καὶ τὸ πικρὸν, γλυκύ. οἱ τιθέντες τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ φῶς σκότος. τοιούτοις κακοῖς ἐναλόντας πταίσμασι τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ εὑρήσομεν. μετὰ γάρ τοι τὴν ἐπὶ τῷ γογγύσαι δίκην γείτονα καὶ προεζευγμένην εὐθὺς, τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς αἰσχίστοις ἐνόσουν ἐπιθυμίαν. παραλύοντες γὰρ ὥσπερ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῖς οὐρανόθεν ἀγαθοῖς ἀνοσίως ἐπιστυγνάζοντες, προώτρυνον ἀναγκαίως ἐφ' ἑαυτοὺς τὸν κριτήν.

A panem vacuum appellantes manna illud è cœlo datum. Sed à ſerpentibus perierunt: qui enim ingratitudine ſua illum omnium hominum Saluatorem ac Redemptorem contemnunt; neque vllo numero libertatis gratiam habent, ac præterea viuificum ipſius verbum, & Spiritus ſancti donum vt inutile carpunt, in morſus cruenti ſerpentis incident. Qui verò in tam graues culpas lapſi non ſunt, vnà cum nequitia imminens quoque illi ſupplicium ac pœnas effugient, B & hoſtes ſuperabũt: Super aſpidẽ quippe ac baſiliſcum ambulabunt, & cõculcabunt leonem, & draconem. (Pſal. 90.) Concluſum eſt igitur, & ipſarum rerum geſtarum teſtimonio nobis comprobatũ, periculoſum eſſe, qui iam exercitati ſunt, ac nonnullam curam atq; operam impenderunt, vt è laboribus laudem conſequerẽtur, ſed verſati iam & aſſueti ad ſudores pro virtute ſuſcipiendos, eos deſidia torpere, & in ignauiam ſe deiicere. PALLAD. Concluſum & quidem verè. C CYRILL. Aſſeuerabat verò noſtra oratio, non modò Deo odioſum eſſe, & pœnæ obnoxium crimen, murmurare contra Deum; & deiicere animum vt ipſa puſillanimitas quædam ſit de conſeruatoris benignitate conqueſtio atque accuſatio, quamuis exigui in medio labores exiſtant, ſed etiam æquè execrandum eſſe, remiſſiorem, ac ſolutiorem vitam quærere; cumque ſit in promptu, diuinis muneribus ſine culpa frui; D & ſupernis, & Spiritu ſancto inſpiratis ſermonibus enutriri; ad caducas potius voluptates, & impuras carnis cupiditates effrenatè ferri: nam res vitioſas præferre, manifeſta eſt optimarum, ac ſalutarium iniuria; eſtque ille animi calculus in primis nefarius, quo terrena, quamvis maximam in ſe turpitudinem contineant, cœleſtibus anteponuntur; ac rectè hos propemodum lachrymis proſequitur Propheta Eſaias cum dicit, [Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum; qui dicitis dulce amarum, & amarum dulce; qui ponitis tenebras lucem, & lucem tenebras.] (Eſai. 5.) Huiuſmodi E grauibus culpis irretitos inueniemus filios Iſrael: poſtquam enim dederunt ſuæ murmurationis pœnas, vicino ſtatim, & adiuncto morbo turpiſſimarum rerum concupiſcentia laborauerunt. Nam, cum Dei munera quodammodo reſpuerent, atque cœleſtia dona non ſine impietate moleſte ferrent, neceſſario aduerſum ſe iudicem commouerunt.

Num. 11. Scriptũ eſt enim, [Promiſcuus, qui erat in ipſis, concupiuit concupiſcentiam, & ſedẽtes flebãt filii Iſrael, & dicebãt, quis nos cibabit carnibus? recordati ſumus piſciũ, quos comedebamus in Ægypto gratis, & cucumerum, & peponum, & porrorum, & ceparum, & alliorum; nunc verò anima noſtra arida eſt; nihil niſi in manna ſunt oculi noſtri. Et audiuit, inquit, Moyſes illos flentes per populos ſuos, vnumquemque in ianua ſua; & iratus eſt ira Dominus valde, & coram Moyſe viſum eſt malum.] An indignum ira diuina crimen, & ſanctorum virorum iudicio minime damnandum putas, homines iam exercitatos ad eam mollitiem & ignauiam cogitationum perueniſſe, vt impotenti cupiditate redeundi ad tam abſurdas impuritates laborarent; & tanta intemperantia diſſoluti eſſent, vt pueriliter deflerent veluti acrem illum concupiſcentiæ impetum non ferentes? PALLAD. Rectè ais. CYRILLVS. Cùm verò Moyſes æſtuaret, & hac de cauſſa grauiter anxius eſſet, atque apertè clamaret, ſe nunquam populum, qui adeo facilè ad vecordiam & apoſtaſim ſpectaret, ſolum poſſe ſuſtinere; viros numero ſeptuaginta, eius curæ ſocios, & adiutores elegit Deus, quos etiam ſancti Spiritus dono inſigniores effecit: (prophetarunt enim in caſtris) atque ad Moyſen ait, [Et populo dices, Sanctificamini in craſtinum, & comedetis carnes, quoniam fleuiſtis ante Dominum, dicentes, Quis non cibabit carnibus? quia bonum nobis eſt in Ægypto: & dabit Dominus vobis carnes ad comedendum, & comedetis carnes, non vno die comedetis carnes, neque duobus, neque quinque diebus, neque decem diebus, neque viginti diebus, vſque ad menſem dierum comedetis, donec exeat ex naribus veſtris, & ſit vobis in choleram: quoniam rebelles fuiſtis Deo, qui eſt in vobis, & fleuiſtis coram eo, dicentes, Quid opus erat nobis exire ex Ægypto?] Grauiter enim ferebat ille Redemptor Iſraelem ipſam quoque ſeruitutem non curare, & Ægypti labores, carnium & olerum peſſime olentium deſiderio, pro nihilo ducere Nobis ipſis quoque ſæpenumero ardentes, atque acres voluptates perſuadent, leuem putare illam ſub diaboli dominatu ſeruitutem, neque refugiendum, pro corruptibilibus terreniſque cupiditatibus peccati iugũ.

Ibid.

A γέγραπται γάρ, ὅτι καὶ ὁ ἐπίμικτος ὁ ἐν αὐτοῖς, ἐπεθύμησεν ἐπιθυμίαν, καὶ καθίσαντες ἔκλαιον οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ εἶπον, τίς ἡμᾶς ψωμιεῖ κρέα; ἐμνήσθημεν τοὺς ἰχθύας, οὓς ἠσθίομεν ἐν Αἰγύπτῳ δωρεάν, καὶ τοὺς σικύους, καὶ τοὺς πέπονας, καὶ τὰ πράσα, καὶ τὰ κρόμμυα, καὶ τὰ σκόροδα. νυνὶ δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν κατάξηρος. οὐδὲν πλὴν εἰς τὸ μάννα οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. καὶ ἤκουσε, φησί, Μωσῆς κλαιόντων αὐτῶν κατὰ δήμους αὐτῶν, ἕκαστον ἐπὶ τῆς θύρας αὐτοῦ. καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος σφόδρα, καὶ ἔναντι Μωσῆ ἦν πονηρόν.
B ἢ οὐκ ἄξιον εἶναι φὴς ὀργῆς τε τῆς θείας καὶ καταγνώσεως τῆς ὡς ἐξ ἀνδρῶν ἁγίων, τὸ πρὸς τοῦτο καθικέσθαι μαλακισμοῦ καὶ λογισμῶν ἀνανδρίας τοὺς ἤδη γεγυμνασμένους, ὡς νοσῆσαι μὲν ἀκρατῶς τὸ ὑποστρέφειν ἐθέλειν εἰς ἐκτόπους οὕτως ἀκαθαρσίας καὶ παραλελῦσθαι τοσοῦτον εἰς ἀκρασίας, ὡς μειρακιωδῶς ὀλοφύρεσθαι, τὴν δριμεῖαν ὥσπερ οὐ φέροντας τῆς ἐπιθυμίας προσβολήν; ΠΑΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡ. Ἀλύοντος δὲ τοῦ πανσόφου Μωσέως, καὶ δυσθυμίαν ἔχοντος τὴν ἐπὶ τῷδε δεινήν,
C καὶ ἀναφανδὸν κεκραγότος, ὡς οὐκ ἄν ποτε μόνος ἰσχύσῃ διενεγκεῖν τὸν οὕτως εὐκόλως εἰς παραφορὰν καὶ ἀπόστασιν ἰόντα λαόν, συλλήπτορας μὲν καὶ ἐπικούρους τῆς ἐπὶ τῷδε φροντίδος ἄνδρας ἀνέδειξε Θεός, τὸν ἀριθμὸν ἑβδομήκοντα, οὓς καὶ τῇ τοῦ πνεύματος δόσει διαφανεστέρους ἐτίθει· προεφήτευσαν γὰρ ἐν τῇ παρεμβολῇ. πρὸς δέ γε Μωσέα φησί. καὶ τῷ λαῷ ἐρεῖς, ἁγνίσασθε εἰς αὔριον, καὶ φάγεσθε κρέα, ὅτι ἐκλαύσατε ἐναντίον Κυρίου, λέγοντες· τίς ἡμᾶς ψωμιεῖ κρέα; ὅτι
D καλὸν ἡμῖν ἐστιν ἐν Αἰγύπτῳ. καὶ δώσει Κύριος ὑμῖν φαγεῖν κρέα, καὶ φάγεσθε κρέα. οὐχ ἡμέραν μίαν φάγεσθε κρέα, οὐδὲ δύο, οὐδὲ πέντε ἡμέρας, οὐδὲ δέκα ἡμέρας, οὐδὲ εἴκοσι ἡμέρας, ἕως μηνὸς ἡμερῶν φάγεσθε, ἕως ἂν ἐξέλθῃ ἐκ τῶν μυκτήρων ὑμῶν, καὶ ἔσται ὑμῖν εἰς χολέραν, ὅτι ἠπειθήσατε Κυρίῳ, ὅς ἐστιν ἐν ὑμῖν, καὶ ἐκλαύσατε ἐναντίον αὐτοῦ, λέγοντες· ἱνατί ἡμῖν ἐξελθεῖν ἐξ Αἰγύπτου; ἐλύπει γὰρ τοῦτο λίαν τὸν
E λυτρωτήν, τὸ καὶ αὐτῆς δουλείας ἀλογῆσαι τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἡγεῖσθαι παρ' οὐδὲν τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ πόνους, κρεῶν καὶ λαχάνων ἕνεκα τῶν δυσωδεστάτων. καὶ ἡμᾶς δὲ αὖθις θερμαί τε καὶ δριμεῖαι πολλάκις ἀναπείθουσιν ἡδοναί, τὴν ὑπὸ τῷ διαβόλῳ δουλείαν ἡγεῖσθαι φορητήν, καὶ φθαρτῶν ἕνεκα καὶ γεωδεστέρων ἐπιθυμιῶν, τοῖς τῆς ἁμαρτίας ἐγκαταδεσμεῖσθαι

ζυγοῖς. ἀλλ' ἐδίδου μὲν τότε τὸ σαρκοφαγεῖν, οὐκ εἰς μίαν, οὐδὲ εἰς δέκα τυχὸν, ἀλλ' εἰς ἡμέρας τριάκοντα, δι' οὗ σημαίνεται τῆς ἐπ' αὐτοῖς ὀργῆς ἡ παράτασις. ἐφίησι δὲ καὶ νῦν τοῖς ἀκρατῶς ἀποκεκλικόσιν εἰς κοσμικὰς ἡδονὰς, τὸ καὶ μεταχεῖν εἰ ἕλοιντο τῆς σαρκικῆς, καὶ εἰς χρόνους ἔσθ' ὅτε μακρούς. οὕτω γὰρ λέγεται παραδοῦναί τινας εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα. ἀλλ' ἐκείνοις γέγονεν εἰς χολέραν ἡ βρῶσις, καὶ τοῖς ἀγαπῶσι τὰ σαρκικὰ καὶ προτιμῶσι τοῦ μάννα τοῦ νοητοῦ, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ, τὰ φθαρτὰ καὶ ἐπίγεια, καταλήξει πρὸς θάνατον τὸ ἐγχείρημα. καὶ ἔστιν οἶμαι τουτὶ τὸ, ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· ἀρρωστίας δὲ τῆς τοιᾶσδε τυχὸν ἡ λύσις· πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. στρατεύεται γὰρ ἡ σὰρξ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα γὰρ ἀντίκειται ἀλλήλοις. ὡς εἴπερ ἠβουλήθησαν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ἀποχρῶσαν ἡγεῖσθαι τρυφὴν τὴν τοῦ μάννα χορηγίαν, ὅ ἐστιν ἄρτος ἀγγέλων νοητὸς, καὶ τύπος γλυκύτητος τῆς διὰ τοῦ πνεύματος, οὐκ ἂν ἐτέλεσαν ἐπιθυμίαν σαρκὸς, οὐδ' ἂν ἐξ αὐτῆς ἐθέρισαν τὴν φθοράν. ἐπισημότατα δὲ τοῦ λαοῦ τὰ μνήματα· ἐκεῖ γὰρ, φησὶν, ἔθαψαν τὸν λαὸν τὸν ἐπιθυμητήν, κατὰ τὸ, ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκὶ, καὶ λαὸς ἐπιθυμητὴς ὁ ἐκεῖνα παθὼν, ὠνόμασται, κατ' ἐκεῖνο οἶμαί που τὸ περί τινων εἰρημένον· ὧν ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν. ἀπὸ γὰρ τῆς ἁμαρτίας, ἡ κλῆσις, καὶ ἀτελεύτητος ἐπεγράφετο τοῖς τεθνεῶσιν οἰκτρῶς ὁ ἐπὶ ταῖς ἀνανδρίαις ὀνειδισμὸς, καὶ ἐξ ὧν κατεγινώσκοντο, τὸ ἐπίσημον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ὅτι μάλιστα παραιτητέον τοῖς γε ἀληθῶς φιλομαθεῖν ᾑρημένοις, τό γε ἀτληπαθὲς ἐν πόνοις, καὶ γογγυσμὸν ἀδρανῆ καὶ ἀχάριστον εἰκαιομυθίαν, καὶ τό γε τῶν ἄλλων ἀνοσιώτερόν πως· τὴν ἐκ φαυλότητος καὶ φιλοσαρκίας ἐφίεσθαι μολυσμῶν. ἐπαμφοτερίζει γὰρ ὁ τοιοῦτος, καὶ τὴν τῆς διανοίας ἰγνύαν χωλεύουσαν ἔχει. γέγραπται γὰρ, ὅτι οὐαὶ καρδίαις δειλαῖς καὶ χερσὶ παρειμέναις, καὶ ἁμαρτωλῷ ἐπιβαίνοντι ἐπὶ δύο τρίβους. χρῆναι δὲ οἶμαι τὸ τληπαθὲς καὶ τὸ καρτερὸν εἰς ὑπομονὴν παντὸς ἀξιοῦντας λόγου διαμεμνῆσθαι λέγοντος τοῦ Χριστοῦ· Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρ-

A Sed tum quoque conceſſit carnibus veſci non vno, neque decem, ſed triginta diebus; quo ſignificatur diuinæ in illos irę diuturnitas: permittit etiam nunc iis, qui intemperanter ad mundanas voluptates deflexerunt, vt, ſi libet, carnalibus cupiditatibus; & quidē interdum longiori tempore fruantur; ſic enim dicitur tradidiſſe quoſdam in reprobum ſenſum, vt faceerent, quæ non conueniunt. Sed illis cibus ille verſus eſt in choleram: & iis B item, qui carnalia diligunt, & manna illi ſpirituali, hoc eſt, verbo Dei res corruptibiles, atque terrenas præferunt, in mortis exitum deſinet ille conatus; hocque illud eſt, opinor, [Qui ſeminat in carnem, de carne metet corruptionem.] Fortaſſis autem ab eiuſmodi morbo illa leuatio eſt, [Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis: caro namque militat aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: hæc enim ſibi inuicem aduerſantur.] Nam ſi voluiſſent Iſraelitę C putare, ad voluptatē ſibi ſatis eſſe, quod manna tribueretur, quod eſt panis angelorum intelligibilis, & figura dulcedinis eius, quæ per Spiritum datur, nunquam perfeciſſent cōcupiſcentiā carnis, neq; corruptionem ex illa meſſuiſſent. Notiſſima verò fuerunt illius populi monumenta: ibi namque, inquit, ſepelierunt concupiſcentem populum, iuxta illud, [Erunt in viſionem omni carni:] & qui illo malo affectus eſt, populus concupiſcens eſt appellatus, iuxta illud, opinor, quod eſt de quibuſdā dictū, [Quorum gloria in confuſione ipſorum:] à peccato D enim deducta eſt eorum appellatio, & miſero quodā modo ſuper mortuis ſempiterna ignauiæ exprobratio, & earum rerum nota, ex quibus condemnabatur, pro titulo quodā inſcripta. PAL. Ita eſt. CYR. Iis igitur, qui reuera diſcipuli eſſe velint, ſummopere vitanda eſt illa in laboribus impatientia, & iners murmuratio, & ingrata vani ſermonis iactatio, & quod magis, quam cætera, nefarium eſt, cauendum, ne inquinamenta expetamus ea, quæ de nequitia, & carnis cupi- E ditatibus proficiſcuntur: qui enim ſic affectus eſt, vacillat in vtramq; partem, & rationis tibias claudicantes habet: ſcriptū eſt enim, [Væ cordibus timidis, & manibus diſſolutis, & peccatori ingredienti per duas ſemitas.] Oportet autem mea quidem ſententia patientiam, & ſuſtinendi tolerantiam in maximis rebus numerantes, meminiſſe Chriſti dicentis, [Si quis vult poſt me venire,

Rom. 1. Galat. 6. Galat. 5. Num. 11. Eſai 66. Philip. 3. Eccl. 2. Matth. 16.

abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me,] hoc eſt, Si quis voluerit meus eſſe diſcipulus; eundem curſum paſſionum, quem ego tenui, alacriter ſequatur, ac veluti eandem viam ingrediatur, & diligat: is enim mecum vnà requieſcet & ſimul verſabitur: hoc namque nobis ipſe petebat à Deo, & Patre, cum diceret, [Volo, vt, vbi ſum ego, ibi etiam ipſi mecum ſint.] Aliter quoque ſimul cum Chriſto ſumus, cùm ambulamus quidem ſuper terram; non tamen carnaliter, ſed ſpiritualiter conuerſamur: &, quòd ei placuerit, id pro diuerſorio ac requie habere ſtudemus. Habes in Numeris ſcriptam huius rei figuram, [Et die, inquit, qua ſtatutum eſt Tabernaculum, texit nubes Tabernaculum, Domum teſtimonii; & veſperi erat ſuper Tabernaculum velut ſpecies ignis vſque mane: ita fiebat ſemper, nubes tegebat illud die, & ſpecies ignis nocte; & cum aſcendiſſet nubes à Tabernaculo, poſtea promouebant filii Iſrael; & in loco, vbi ſteterat nubes, ibi caſtra collocabant filii Iſrael: per præceptum Domini caſtra collocabunt filii Iſrael, & per præceptum Domini promouebunt: omnes dies, in quibus obumbrat nubes ſupra Tabernaculum, in caſtris erunt filii Iſrael; &, cum produxerit nubes ſupra Tabernaculum dies plures, cuſtodient filii Iſrael cuſtodiam Dei, & non promouebunt: & erit, cum texerit nubes dies numero ſuper Tabernaculum; per vocem Domini in caſtris erunt, & per præceptum Domini promouebunt: & erit cum fuerit nubes à veſpere vſque mane, & aſcenderit nubes mane, & promouebunt die, vel nocte, & aſcenderit nubes, promouebunt die, vel menſe dies abundante nube, & adumbrante ſuper illud, in caſtris erunt filii Iſrael; & non promouebunt; quoniam per præceptum Domini promouebunt; cuſtodiam Domini cuſtodierunt per præceptum Domini in manu Moyſi.] Erecto ſancto Tabernaculo in deſerto, nubem ait illud impleuiſſe; deinde ſimul cum illo proficiſci; ſimulque ſiſtere filios Iſrael iuſſiſſe Deum, identidem accuratiſſime profectionum tempora obſeruare præcipientem: quo ipſo iis, qui deſides eſſe vellent, indicauit periculoſam eſſe eius rei tranſgreſſionem.

Ioan. 17

Num. 9.

A ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι, τουτέστιν, εἴ τις ἂν βούλοιτο τις ἐμὸς εἶναι μαθητὴς, διὰ τῶν ἴσων ἐμοὶ παθημάτων ἰέτω προθύμως, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἴτω τε καὶ ἀγαπάτω τρίβον. συναναπαύσεται γὰρ οὕτω καὶ συνδιαιτήσεται. τοῦτο δὲ ἡμῖν αὐτὸς ἐζήτει παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, λέγων· θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ αὐτοὶ μετ' ἐμοῦ ὦσι. καὶ ἑτέρως δὲ σύνεσμεν τῷ Χριστῷ, περιπατοῦντες μὲν ἐπὶ γῆς, οὐκέτι δὲ σαρκικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς πολιτευόμενοι, καὶ
B κατάλυμα καὶ ἀνάπαυσιν ποιεῖσθαι σπουδάζοντες, ὃ δοκοῦν αὐτῷ. ἔχεις γεγραμμένον ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς τὸν ἐπὶ τῷδε τύπον· καὶ τῇ ἡμέρᾳ, φησὶν, ἐν ᾗ ἐστάθη ἡ σκηνὴ, ἐκάλυψεν ἡ νεφέλη τὴν σκηνὴν, τὸν οἶκον τοῦ μαρτυρίου. καὶ τὸ ἑσπέρας ἦν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὡς εἶδος πυρὸς ἕως πρωΐ. οὕτως ἐγίνετο διαπαντός. ἡ νεφέλη ἐκάλυπτεν αὐτὴν ἡμέρας, καὶ εἶδος πυρὸς τὴν νύκτα. καὶ ἡνίκα ἀνέβη ἡ νεφέλη ἀπὸ τῆς σκηνῆς, μετὰ
C ταῦτα ἀπῆραν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. καὶ ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἂν ἔστη ἡ νεφέλη, ἐκεῖ παρενέβαλον οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. διὰ προστάγματος Κυρίου παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ διὰ προστάγματος Κυρίου ἀπαροῦσι. πάσας τὰς ἡμέρας ἐν αἷς σκιάζει ἡ νεφέλη ἐπὶ τῆς σκηνῆς, παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. καὶ ὅταν ἐφέλκηται ἡ νεφέλη ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἡμέρας πλείους, καὶ φυλάξονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὴν φυλακὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἐξάρω-
D σι. καὶ ἔσται ὅταν σκεπάζῃ ἡ νεφέλη ἡμέρας ἀριθμῷ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, διὰ φωνῆς Κυρίου παρεμβαλοῦσι, καὶ διὰ προστάγματος Κυρίου ἀπαροῦσι. καὶ ἔσται ὅταν γένηται ἡ νεφέλη ἀφ' ἑσπέρας ἕως πρωΐ, καὶ ἀναβῇ ἡ νεφέλη τὸ πρωΐ, καὶ ἀπαροῦσιν ἡμέρας ἢ νυκτὸς, καὶ ἀναβῇ ἡ νεφέλη, ἀπαροῦσιν ἡμέρας, ἢ μηνὸς ἡμέρας πλεοναζούσης τῆς νεφέλης σκιαζούσης ἐπ' αὐτῆς, παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ οὐ μὴ ἀπαροῦσιν· ὅτι διὰ προστάγματος Κυρίου ἀπαροῦσι. τὴν φυλακὴν Κυρίου ἐφυλάξαντο διὰ προστά-
E γματος Κυρίου ἐν χειρὶ Μωσῆ. ἐγηγερμένης κατὰ τὴν ἔρημον τῆς ἁγίας σκηνῆς, πεπληρωκέναι φησὶν τὴν νεφέλην αὐτήν. εἶτα συναπαίρειν καὶ συγκαταλύειν αὐτῇ προστέταχε τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ἄνω τε καὶ κάτω μετὰ πολλῆς ἀκριβείας τὴν τῶν ἀπάρσεων ἐπιτήρησιν ποιεῖσθαι παρεγγυῶν, καὶ ἐπισφαλῆ τὴν παράβασιν τοῖς ἐθέλουσι ῥαθυμεῖν ἀπό γε τούτου δι-

κτικῶς. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἱστορικῶς· θεωρείσθω δὲ ἤδη πνευματικῶς. ἅμα τε γὰρ ἐγήγερται καὶ ἀνέτειλεν ἐπὶ τῆς γῆς ἡ ἀληθεστάτη σκηνὴ, τουτέστιν ἡ ἐκκλησία, πεπλήρωται τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ· τὸ γὰρ κεκαλύφθαι τῇ νεφέλῃ τὴν ἀρχαίαν σκηνὴν, οὐχ ἕτερον οἶμαί που παρὰ τοῦτο δηλοῖ. πεπλήρωκε τοίνυν τῆς ἑαυτοῦ δόξης τὴν ἐκκλησίαν ὁ Χριστὸς, καὶ τοῖς μὲν ἐν ἀμαθίᾳ καὶ πλάνῃ, καθάπερ ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ διατρίβουσι, πυρὸς ἀναλάμπει δίκην, τὸν νοητὸν δηλονότι φωτισμὸν ἐνιεὶς, τοῖς γε μὴν ἤδη πεφωτισμένοις, καὶ ἡμέραν ἔχουσιν ἐν καρδίᾳ τὴν νοητὴν, τὴν παρ' ἑαυτοῦ σκιάν τε καὶ σκέπην δωρούμενος, καὶ δρόσοις αὐτοὺς καταπιαίνων πνευματικαῖς, τουτέστι, ταῖς ἄνωθέν τε καὶ διὰ τοῦ πνεύματος παρακλήσεσι. τοῦτο γάρ ἐστι ὃ ὡς ἐν εἴδει μὲν πυρὸς ὁρᾶσθαι τὴν νύκτα, ἐν δὲ εἴδει νεφέλης, τὴν ἡμέραν. ἔδει γὰρ ἔδει, τοῖς μὲν ἔτι νηπίοις φωτισμοῦ καὶ ἐλλάμψεως, τῆς ἀποφερούσης εἰς θεογνωσίαν· τοῖς δὲ τούτων ἀνωτέρω καὶ λελαμπρυσμένοις διὰ τῆς πίστεως σκέπης, καὶ ἐπικουρίας, ὡς ἂν δυνάμενοι γενναίως διενεγκεῖν τοῦ παρόντος βίου τὸν καύσωνα, καὶ τῆς ἡμέρας τὸ βάρος. πάντες γὰρ οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται. ἀπαιρούσης δὲ τῆς νεφέλης, συναπαίρει καὶ ἡ σκηνή, καὶ καταλυούσης συγκαθίσταται, καὶ σὺν αὐτῇ τοῦτ' ἔδρων οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ἕπεται γὰρ ἡ ἐκκλησία πανταχῇ τῷ Χριστῷ, καὶ ἡ τῶν πιστευόντων ἁγία πληθὺς, τοῦ καλοῦντος εἰς σωτηρίαν οὐκ ἀπονοσφίζεται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς αὖ νοοῖτ' ἂν τυχὸν ἥ τε ἄπαρσις ἡμῶν, καὶ ἡ κατάλυσις, προβιβάζοντός τε καὶ ἡγουμένου Χριστοῦ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀδιαφορήσει μὲν πως ἔν γε δὴ τούτοις ἡμῖν ὁ λόγος, τύπον ὥσπερ τινὰ καταδεικνύντος ἡμῖν τοῦ θέλειν εἶναι μετὰ Θεοῦ, τοῦ τε συναπαίρειν, καὶ συγκαθίστασθαι τῇ νεφέλῃ. πλὴν εἰς ἐννοίας ὡς ἔνι λεπτὰς τὸν νοῦν ἐνιέντες πάλιν ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι πρώτη μὲν ἄπαρσις, ἡ ἐξ ἀπιστίας εἰς πίστιν, καὶ ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν, καὶ ἐκ τοῦ μὴ εἰδέναι τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς Θεὸν ἐπὶ τὸ εἰδέναι σαφῶς τὸν τῶν ὅλων δεσπότην καὶ ποιητήν. ἄπαρσις δὲ ὥσπερ μετ' ἐκείνην δευτέρα καὶ ἐπωφελὴς, ἡ ἐκ φαυλότητός τε καὶ ἀσελγείας, ἐπὶ τὸ θέλειν ἤδη πως τὰ ἀμείνω δρᾷν τε καὶ φρονεῖν.

A Atque hæc quidem, quod ad hiſtoriam pertinet, dicta ſunt. Iam vero idem ſpiritualiter contemplemur. Simul enim atque erectum eſt, & exortum ſuper terram illud veriſſimum Tabernaculum, id eſt, Eccleſia, repletũ eſt gloria Chriſti: nam, quòd vetus illud Tabernaculum opertum eſt nube, nihil aliud, mea ſententia, niſi hoc ſignificat. Sua igitur gloria Chriſtus impleuit Eccleſiam; & iis quidem, qui in inſcitia, & errore, tanquã in nocte ac tenebris verſantur, ignis inſtar effulget, B ſpiritualem nimirum illuſtrationem immittens; iis autem, qui iam illuminati ſunt, & quorum in corde ſpiritualis illuxit dies, à ſe vmbram protectionemque largitur, ac ſpirituali rore, id eſt, ſupernis & per Spiritum adhibitis conſolationibus illos impinguat: hoc enim eſt, quòd tanquam ignis ſpecie videtur per noctem, nubis autem ſpecie per diem. Nam adhuc pueris illuſtratione atque illuminatione opus erat, quæ illos ad Dei cognitionem adduceret: ij verò, qui ſupra hos erant, iamque per fi- C dem illuſtrati, protectione, atque auxilio indigebant, vt æſtum præſentis vitæ ac pondus diei perferre fortiter poſſent: nam [omnes, qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem patientur.] (2. Tim 3.) Porrò, diſcedente nube, Tabernaculum quoque ſimul proficiſcitur; & conſiſtente, ſimul conſiſtit; & vnà cum illo idem faciebãt filii Iſrael: Chriſtum enim vbique ſequitur Eccleſia, ſanctáq; illa multitudo credẽtium ab eo, qui vocat in ſalutem, nunquã diſiungitur. PAL. Quid- D nam verò profectionem noſtram, atque itineris ceſſationem, præeunte ac deducente Chriſto, intellecturi ſumus? CYR. Nullum eſt inter hæc Scripturæ verba, mea quidẽ ſentẽtia, diſcrimen; cùm tam hoc ipſum, ſimul cum nube proficiſci, quàm illud, ſimul conſiſtere, figuram veluti quandam oſtendat noſtræ voluntatis, qua cum Deo eſſe cupimus: tamen, vt ad intelligentiam, quàm maximè fieri poterit ſubtilem, animum appellamus, illud dicemus, primam quidem profectionem eſſe, qua ab infidelitate ad fidem, & ab ignorantia ad cognitionem, E & ab inſcitia illius, qui natura vereque Deus eſt, ad claram eius notitiam, qui vniuerſarum rerum & dominus & conditor eſt, proficiſcimur. Profectio autem poſt hanc modo dictam ſecunda eſt, eaque perutilis, cum à nequitia atque intemperantia eo tendimus, vt iam liceat meliora tum ſentire, tùm facere.

Hac præſtantior eſt tertia & glorioſior, cum ex eo ſtatu, cui aliquid deſit, ad perfectionem factorum ſimul & dogmatum tranſimus. An non paulatim ad augmentum, quod in Chri-
Eph. 4. ſto intelligitur, tendimus, cum proficimus in virum perfectum, & aſcendimus in menſuram ætatis plenitudinis eius? Atque hoc illud eſt fortaſſe, quod beati Pauli voce nobis canitur;
Philipp. 3. „ [Eorum, quæ retro ſunt, oblitus; in „ ea verò, quæ ante ſunt, extentus, ad „ deſtinatum perſequor ad brauium ſu„ pernæ vocationis.] Cùm igitur ſpiritualiter ex ignorantia ad cognitionem, ex inſcitia ad ſcientiam, ex infidelitate ad fidem proficiſcimur, ac ſemper in virtutibus proficimus, nonne in locum ex loco demigramus, & ex certa quadam affectione, aut habitu in alium nos transferentes, iis, qui iter faciunt, nonne quam ſimillimi quodammodo videmur? PALLADIVS. Intelligo quod dicis. CYRILL. Atqui neque vt à nequitia proficiſcatur, neque verò vt ad meliora perueniat, & quodammodo diuertat, conſequi poterit quiſquam, niſi Chriſto comite ac duce. Itaque ſanctis illis diſcipulis dicebat,
Ioan. 15. „ [Sine me nihil poteſtis facere.] Igitur ex eo quod eſt ſimul proficiſci, nube proficiſcente, ſimulque cum quieſcente quieſcere, hoc declarari per ænigma videtur, vnà cum Deo eſſe, & omnia cum
Num. 9. illo facere. Verumtamē, inquit, per præceptum Domini promouebunt: & hoc mea ſententia ſignificat, qui Chriſtum ſequi ſtatuerint, eos etiam ſermone, qui ad fortitudinem, atque honeſtatem, quæ ſanctos decet, exhortetur, in-
1. Cor. 14. „ digere: ait enim, [Omnia honeſtè & ſe„ cundum ordinem fiant.] Eius item rei figura eſt id, quod conſequenter ſcriptum legimus; ſic enim inquit Deus
Num. 10. „ ad Moyſen ſacrorum interpretem, [Fac „ tibi duas tubas ductiles; argenteas facies „ eas, & erunt tibi ad conuocandam Sy„ nagogam, & ad caſtra mouenda: & ca„ nes in illis, & congregabitur omnis Sy„ nagoga ad portam Tabernaculi teſti„ monii. Quòd ſi in vna cecinerint, ve„ nient ad te omnes principes duces „ Iſrael: & canetis ſignum ſecundum, „ & proficiſcentur caſtra, quæ tetenderunt ad Orientem: & canetis ſi„ gnum alterum, & promouebunt ca„ ſtra, quæ tetenderunt ad Auſtrum: & „ canetis ſignum tertium, & promoue„ bunt caſtra, quæ tetenderunt ad Mare;

A τρίτη δὲ ταύτης προφερεστέρα καὶ ἐν εὐκλείᾳ μείζονι, ἡ ἐκ τοῦ ἐνδεοῦς ἐπὶ τὸ ἀρτίως ἔχον, πρακτικῶς τε ἅμα καὶ δογματικῶς. ἢ οὐχὶ κατὰ βραχὺ πρὸς αὔξησιν ἴμεν τὴν ἐν Χριστῷ νοουμένην, προκόπτοντες μὲν εἰς ἄνδρα τέλειον, ἀναθρώσκοντες δὲ καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος αὐτοῦ; τοῦτο τάχα που ἐστὶ τὸ διὰ φωνῆς τοῦ θεσπεσίου Παύλου ὑμνούμενον ἡμῖν, τῶν μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. B ἀπαίροντες δὲ νοητῶς ἐξ ἀγνοίας εἰς ἐπίγνωσιν, ἐξ ἀμαθίας εἰς σύνεσιν, ἐξ ἀπιστίας εἰς πίστιν, καὶ ἀεὶ προκόπτοντες ἐν ἀρεταῖς, ἆρ' οὐχὶ τόπον ἐκ τόπου μεθορμιζόμεθα, καὶ ἐκ διαθέσεως ἤγουν ἕξεως τῆς τοιᾶσδε τυχὸν, εἰς τὴν τοιάνδε αὖ μεθιστάμενοι προσεοίκαμεν ἤδη πως τοῖς εἰωθόσιν ὁδοιπορεῖν; ΠΑΛΛ. Συνίημι ὃ φής. ΚΥΡ. Ἀλλ' οὔτε τὴν ἐκ φαυλότητος ἀπάρσιν, οὔτε μὴν τὸ ἐφικέσθαι τυχὸν καὶ ἐγκαταυλίσασθαι τρόπον τινὰ τοῖς ἀμείνοσι, κατορθῶσαί τις ἂν C δυνηθῇ, μὴ οὐχὶ συνόντος τε καὶ ἡγουμένου Χριστοῦ. τοιγάρτοι καὶ τοῖς ἁγίοις ἔφασκε μαθηταῖς· χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. οὐκοῦν τὸ συνεῖναί τε τῷ Θεῷ, καὶ σὺν αὐτῷ πάντα δρᾶν, ἀποφαίνοι ἂν αἰνιγματωδῶς τό τε συναπαίρειν ἀπαιρούσῃ τῇ νεφέλῃ, καὶ ἠρεμούσῃ συνηρεμεῖν. πλὴν διὰ προστάγματος Κυρίου, φησὶν, ἀπαροῦσι. καὶ τοῦτο οἶμαι δηλοῖ, ὅτι καὶ λόγου δεῖσθαι τοῦ παροτρύνοντος εἰς ἀλκὴν, καὶ εἰς τὴν τοῖς ἁγίοις πρέπουσαν εὐκοσμίαν τοὺς D ἕπεσθαι δεῖν οἰομένους ἐν Χριστῷ. πάντα γὰρ, φησὶν, εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γενέσθω. τύπος δὲ ἄρα καὶ τοῦδε δὴ πάλιν, τὸ ἐφεξῆς γεγραμμένον. ἔφη γὰρ ὧδε Θεὸς πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα. ποίησον σεαυτῷ δύο σάλπιγγας ἐλατάς, ἀργυρᾶς ποιήσεις αὐτάς, καὶ ἔσονταί σοι ἀνακαλεῖν τὴν συναγωγὴν, καὶ ἐξαίρειν τὰς παρεμβολάς. καὶ σαλπιεῖς ἐν αὐταῖς, καὶ συναχθήσεται πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. ἐὰν δὲ ἐν μιᾷ σαλπίσωσι, E ἐλεύσονται πρὸς σὲ πάντες οἱ ἄρχοντες ἀρχηγοὶ Ἰσραήλ. καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι ἀνατολάς. καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν δευτέραν, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι λίβα. καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν τρίτην, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι παρὰ θάλασσαν.

καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν τετάρτην, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι πρὸς βορρᾶν. σημασίᾳ σαλπιοῦσιν ἐν τῇ ἐξάρσει αὐτῶν καὶ ὅταν συναγάγητε τὴν συναγωγὴν, σαλπιεῖτε, καὶ οὐ σημασίᾳ. καὶ οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς σαλπιοῦσι ταῖς σάλπιγξι. καὶ ἔσται ὑμῖν νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ΠΑΛ. Τί δὴ οὖν ἄρα φαμὲν τὴν τῶν σαλπίγγων εἶναι δυάδα, καὶ τὰς τῶν σημασιῶν διαφορὰς, ἐλατὰς δὲ αὐτὰς ὅτου, καὶ ἐξ ἀργύρου δεῖν ποιεῖσθαι προστέταχε; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Δύο μὲν οὖν αἱ σάλπιγγες. διπλοῦν γὰρ ἐν ἐκκλησίαις τὸ τῆς παρακλήσεως κήρυγμα. ἓν μὲν γὰρ εἰς ὀρθότητα τὴν δογματικὴν ἀποφέρει τοὺς πεπιστευκότας, καὶ τὸν τῶν διεστραμμένων κατακιβδηλεύει λόγον. ὁποῖός τις ἦν, ὁ τῶν κωλυόντων γαμεῖν, καὶ ἀσυμφύλως δεδιδαχότων ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν τοῖς πιστοῖς. καταλογισαίμην δ' ἂν ἐν τούτοις καὶ τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητὰς, οἳ τὸ τῷ θείῳ νόμῳ τετιμημένον καὶ δόκιμον μεθέντες ὡς ἕωλον, καὶ ὀλίγου παντελῶς ἀξιοῦντες λόγου, ταῖς παρὰ σφῶν διδασκαλίαις καὶ ἀνθρωπίνοις ἐντάλμασι προσανακεκλίσθαι δεῖν τοὺς παιδευομένους ἐκέλευον. καὶ ἕτεροι δέ τινες περιτέμνεσθαι τοὺς ἐν πίστει δεδικαιωμένους ἀσυνετοῦντες ἐδίδασκον, ἵνα ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ σαρκὶ καυχήσωνται κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀλλ' ἐλέγετο περὶ αὐτῶν. ἔξω τοὺς κύνας, ἔξω τοὺς κακοὺς ἐργάτας. ἕτερον δὲ πρὸς ἠθικὴν ἐπανόρθωσιν ξεναγεῖ, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας καταλευκαίνει τὴν ὁδόν. ἀργυραῖ δὲ αἱ σάλπιγγες, τὴν ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν λόγοιν λαμπρότητα, καὶ τὸ ἄγαν εἰλικρινὲς ὡς ἐν ἰδίᾳ φύσει τῆς ὕλης ὑμῖν ἀποφαινούσης ἀστείως. ἐν δέ γε ταῖς σάλπιγξιν, ἀνακαλεῖσθαι, φησὶν, ἐπὶ τὴν σκηνὴν ὁ λαός· κηρύγμασι γὰρ τοὺς ἐν σκηναῖς ὥσπερ ἰδίαις συναγείρομεν εἰς ἐκκλησίας· συνδεδραμηκότας δὲ, καὶ ἀπαίρειν ἀναπείθομεν ἐκ τῶν αἰσχιόνων ἐπὶ τὰ πρέποντα τοῖς ἡγιασμένοις, καὶ οἱονεὶ μεθορμίζεσθαι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐκ φαυλότητος εὖ μάλα μεταπαιδεύομεν. ἢ οὐχὶ λόγος εἰς ὀρθότητα τὴν δογματικὴν καὶ εἰς ἠθῶν ἐπανόρθωσιν ἀποφέρει τὸν ἐπιεικῆ, καὶ ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ γνήσιον ἐραστήν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὕτω φημί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν δύο μὲν αἱ σάλπιγγες, αἱ συλλέγουσαι τὸν λαὸν ἐπὶ τὴν σκηνήν. ἐὰν δὲ μιᾷ σαλπίσωσι, φησὶ, προσ-

A & canetis ſignum quartum, & promouebunt caſtra quæ tetenderunt ad Aquilonem: ſigna canent in promotione eorum: &, quando congregabitis Synagogam, tuba canetis quidem, ſed non ſignum. Et filii Aaron ſacerdotes canent tubis: & erit vobis legitimum ſempiternum in generationes veſtras.] PALLAD. Quid igitur illud tubatum par eſſe dicimus? quidve ſignorum differentias? ductiles præterea, & ex argento qua de cauſſa fieri iuſſit? CYRILL. Duæ quidem tubæ duplex eſt in Eccleſiis
B genus ad hortandum accommodatæ prædicationis, quorum alterum ad recta dogmata credentes perducit, ac peruerſorum hominum ſermonem velut adulteratum notat; qualis ſermo eorum erat, qui prohibebant nubere, & abſurdiſſime docebant abſtinere à cibis, quos Deus creauit, ad percipiendum fidelibus: in his recenſuerim etiam Iudæorum doctores; qui id quod erat diuina lege probatum atque ſancitum, tanquam ſcilicet obſoletum eſſet, abiicientes, neque vllo nu- (1.Tim 4.)
C mero habentes, in ſuis doctrinis, humaniſque mandatis diſcipulos acquieſcere iubebant. Alii quoque nonnulli eos circuncidi, qui fide iuſtificati eſſent, ſtultè docebant, vt in aliena carne glorientur, vt ſcriptum eſt: ſed de illis dictum eſt, [Foris canes, foris mali operarii.] Alterum verò genus ad morum correctionem ducit, & illius in Chriſto conuerſationis viam declarat. Argenteæ ſunt porro tubæ: in quo propria metalli natura prædicationis vtriuſque ſplendorem ſummamque ſinceri- (Galat.6. Apoc.22. Philipp.3.)
D tatem eleganter oſtendit. Tubis verò euocetur, inquit, ad Tabernaculum populus. Prædicatione enim eos, qui velut in priuatis tabernaculis degunt, ad Eccleſias congregamus: quos, vbi conuenerint, etiam hortamur, vt à minùs honeſtè factis ad ea, quæ ſanctificatos homines decent, proficiſcantur, atque vt à nequitia ad bonos mores quodammodo demigrent, præclarè docemus. An verò negari poteſt, quin prædicatio facilem obſequentemque
E que hominem, & illius in Chriſto vitæ verum amatorem, ad rectam dogmatum ſententiam, ac morum correctionem perducat? PALLAD. Ita fateor. CYRILL. Igitur duæ ſunt tubæ, quæ populum ad Tabernaculum cogũt, Sed ſi vna tuba cecinerint, inquit, Ve-

niant ad te omnes principes duces filiorum Iſrael. Egent enim, vt opinor, admonitione atque exhortatione illi quoque, qui perfectiore ſunt habitu: ſed non tanta, quantam requirit cætera multitudo : ob eamque rem alios quidem omnes duæ vix conuocant tubæ, ſed eximios vna; ſapienti namque pauca ſunt ſatis: & occaſionem ſi acceperit, adiiciet

Prou. 9. „ reliquum, iuxta illud, [Da ſapienti occaſionem, & ſapientior erit : notum fac iuſto, & adiiciet accipere.] Deinde iuſſit, vt quatuor darentur ſignorũ differẽtiæ, quibus caſtra mouerentur, ac proficiſcerentur, qui ad Orientem & Occidentem, Aquilonem & Auſtrum eſſent: per hoc igitur arbitror quatuor Euangeliorum libros ſignificari, per quos dogmatum ſimul ac morum ſcientia vniuerſus orbis imbuitur. Ac ſi aliud quippiam excogitandum dicendũmque ſit, nihil cunctabimus; & inertiæ ac labori vtilitatis conſiderationem præferemus. Noſtræ igitur prædicationis quatuor diſcrimina reperiemus, per quæ vniuerſus orbis optimam, ac reuera probatiſſimam vitæ rationem tenebit; vnum ac primũ, quo ad veritatis cognitionem ac luminis diuini ſuſceptionem, vocare conſueuimus eos, qui creaturæ potius quam creatori ſeruiunt, ac ſtultè ligno dicunt,

Rom. 1. Hier. 2. „ [Pater meus es tu, & lapidi, Tu me genuiſti,] vt Prophetæ verbis vtar: iis autem qui iam crediderunt, tria reliqua prædicationis genera apte conuenient; ſiquidem etiam tria eſſe vitæ ac conuerſationis genera Saluator docuit;

Matth. 13. dixit enim, iacta illa in terram bonam ſemina feciſſe fructum, vnum quidem centeſimum, alterum verò ſexageſimum, tertiũ denique trigeſimum. Horum igitur vnicuique genus item eſt quoddam ſermonis maxime conueniens: neque enim rectè fecerimus, ſi legitimis nuptiis coniũctos, ob eamque rem Deo ac mundo diuiſos; & eos item, qui præſtantiſſimam ac religioſam vitam, aut aptam ſacerdotali muneri ſuſceperunt, iiſdem ſermonibus nullo diſcrimine iuuandos putauerimus,

1. Cor. 7. „ ſed illis quidem dicemus, [Alligatus es vxori? noli quærere ſolutionem; ſolutus es ab vxore? noli quærere vxorem;] & quæcumque alia matrimonio iunctis & ſentire conuenit & facere: religioſis autem, & qui ſeuerioris vitæ

Coloſſ. 3. Rom. 8. „ aſperitatem tolerare decreuerint, [Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam,]

A συναλισθήσονται πρὸς σὲ πάντες οἱ ἄρχοντες ἀρχηγοὶ υἱῶν Ἰσραήλ. δεῖν μὲν γὰρ ὑπολαμβάνω παρακλήσεώς τε καὶ προτροπῆς, καὶ τοῖς τὴν ἕξιν τελειοτέροις, πλὴν οὐ τοσαύτης ὅσης περ ἂν δέοιτο καὶ ἡ τῶν ἑτέρων πληθύς. διὰ τοῦτο τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας δύο μόλις ἀνακαλοῦσι σάλπιγγες, μία δὲ τοὺς ἐξειλεγμένους. ἀρκεῖ γὰρ ὀλίγον τῷ σοφῷ, καὶ ἀφορμὴν εἰ λάβοι, προσθήσει τὸ λεῖπον, κατὰ τὸ, δίδου σοφῷ ἀφορμήν, καὶ σοφώτερος ἔσται. γνώριζε δικαίῳ, καὶ προσθήσει τοῦ δέχεσθαι.

B εἶτα προστέτακται τέσσαρας ποιεῖσθαι σημασιῶν διαφοράς, ὥστε δι' αὐτῶν ἀναζευγνύναι τε καὶ ἀπαίρειν τούς τε πρὸς ἠῶ καὶ λίβα, βορρᾶ καὶ νότον. οἶμαι οὖν τὰς τέσσαρας ἡμῖν τῶν Εὐαγγελίων συγγραφὰς διὰ τούτου σημαίνεσθαι, δι' ὧν ὁ σύμπας παιδαγωγεῖται κόσμος πρὸς δογματικήν τε ἅμα καὶ ἠθικὴν ἐπιστήμην. εἰ δὲ δή τι χρὴ καὶ ἕτερον ἐπινοοῦντας λέγειν, κατοκνήσομεν οὐδαμῶς, ὕπνου καὶ ἱδρῶτος κρείττονα τὴν τοῦ χρησίμου ποιούμενοι θήραν. λόγου τοιγαροῦν τοῦ παρ' ἡμῖν, τέσσαρας εὑρήσομεν

C τὰς διαφοράς, δι' ὧν ἡ σύμπασα γῆ τὸν ἄριστόν τε καὶ εὐδόκιμον ἀληθῶς κατορθώσει βίον. μία μὲν οὖν ἐστι καὶ πρώτη, δι' ἧς πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας καὶ εἰς ἀνάληψιν θείου φωτὸς καλεῖν εἰθίσμεθα τοὺς τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα λελατρευκότας, καὶ λέγοντας ἀμαθῶς τῷ ξύλῳ, πατήρ μου εἶ σύ, καὶ τῷ λίθῳ, σὺ ἐγέννησάς με, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. τοῖς γε μὴν ἤδη πεπιστευκόσιν, αἱ τρεῖς ἕτεραι τοῦ λόγου διαφοραὶ πρέποιεν ἂν εἰκότως. ἐπεί τοι

D καὶ τρεῖς εἶναι βίου καὶ πολιτείας διαφορὰς ἐδίδασκεν ὁ σωτήρ. ἔφη γὰρ ὅτι τὰ καταβληθέντα τῶν σπερμάτων ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν, ἐποίησε καρπόν, ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. σύνοικος ἐστὶ τις ἑκάστῳ τῶν τοιούτων, ὁ αὐτῷ μάλιστα πρέπων λόγος. οὐ γάρ που δρῴημεν ὀρθῶς, τοὺς Θεῷ καὶ κόσμῳ μεμερισμένους, διὰ τὸ κατὰ νόμον ὑπεζεῦχθαι γάμοις, καὶ τοὺς τὸν πανάριστόν τε καὶ ἀσκητικὸν ἐπανελομένους βίον, ἤγουν τὸν ἱερωσύνῃ πρέποντα,

E τοῖς ἴσοις ἀφυλάκτως ὠφελήσομεν λόγοις, ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ἐροῦμεν, δέδεσαι γυναικί, μὴ ζήτει λύσιν. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός, μὴ ζήτει γυναῖκα· καὶ ὅσα τοῖς γεγαμηκόσιν ἁρμόζει φρονεῖν τε καὶ δρᾶν. τοῖς γε μὴν ἀσκητικοῖς καὶ καρτερεῖν ἐγνωκόσι· νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν

ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. καὶ πάλιν, ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. πρῶτος γὰρ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τῷ θανάτῳ προσβαλὼν κατέλυσε μὲν τὸ ἐκείνου κράτος, κατεσκεύασε δὲ ἡμῖν τὴν ἀνάπαυσιν, ἀνακαινίσας εἰς ἀφθαρσίαν. πρῶτος εἰσῆλθεν εἰς τὸν παράδεισον, ἐκδυσωπήσας μὲν ὥσπερ τὴν στρεφομένην ῥομφαίαν, ἀποστήσας δὲ ἡμῶν τὴν ἐξείργουσαν ἁμαρτίαν. ἐκτέτικε γὰρ αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν τὰ ὀφειλήματα, καὶ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. πρῶτος γὰρ ἀνέβη πρὸς τὸν πατέρα καὶ Θεόν, ἐγκαινίζων ἡμῖν τὴν ἄνω πορείαν, καὶ προετοιμάζων τὰς ἄνω μονάς. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε, πορεύσομαι καὶ ἑτοιμάσω τόπον ὑμῖν. προανετυποῦτο δὴ οὕτω, ὡς ἔν γε τῇ κιβωτῷ Χριστός. κατεσκεύαστο γὰρ ἐκ ξύλων ἀσήπτων ἐκείνη, καὶ τὸν θεῖον ἐν ἑαυτῇ κατεπτύχαζε νόμον, ὅς ἐστι λόγος Θεοῦ. ἴδοις δ' ἂν τούτῳ προσεοικὸς τὸ ἐπὶ Χριστοῦ μυστήριον. Θεὸς γὰρ ἦν ὁ λόγος, ἐν ἀφθάρτῳ ναῷ. οὐκοῦν προεβάδιζεν ἡ κιβωτὸς κατασκεψομένη τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὴν ἀνάπαυσιν. προβαδίζει δὲ καὶ ἡμῶν ὁ Χριστός, κατὰ τοὺς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένους τρόπους. καὶ πρός γε δὴ τούτῳ τὴν μεσίτου χρείαν ἀποπληροῖ, παράκλητος γὰρ πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἱλασμὸς ὑπὲρ ἡμῶν, καθὰ καὶ πάλαι Μωσῆς, ὃς ἐν μὲν τῷ ἐξαίρειν τὴν κιβωτὸν ἔφασκεν, ἐξεγέρθητι, Κύριε, διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου, φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντές σε. ἐν δὲ τῷ καταπαύειν, ἐπίστρεφε Κύριε χιλιάδας μυριάδας ἐν τῷ Ἰσραήλ. ὅτε γὰρ ἐγήγερται πρὸς ἐπικουρίαν ἡμῶν ὁ μονογενής, καὶ ὁ πάλαι λέγων διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς, ἀπὸ τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν, καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύριος, τότε πεπτώκασιν οἱ ἐχθροί, καὶ πεφεύγασιν οἱ ἀνθεστηκότες, καὶ τῇ θείᾳ δόξῃ μαχόμενοι. τεθριάμβευκε γὰρ ἐν τῷ σταυρῷ ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας, καὶ κατήργηκεν ἀποθανὼν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, κατὰ τὸ γεγραμμένον. καταπαύσας δὲ ὥσπερ, καὶ εἰς τέλος ἐνεγκὼν τὴν ὅλην οἰκονομίαν διὰ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν καὶ πορείας τῆς εἰς τὸ ἄνω πρὸς τὸν πατέρα, πᾶσαν ἐπέστρεψε τὴν γῆν, καὶ χιλίας μυριάδας τοὺς ἰδίους ἐποιήσατο προσκυνητάς. ὅταν γὰρ ἔφασκεν ὑψωθῶ, ἐκ τῆς γῆς πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν.

A ſed confidite, ego vici mundum.] Ioan. 16.
Et iterum, [Ecce dedi vobis poteſta- Luc. 10.
tem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici.] Primus propter nos, & pro nobis cum morte congreſſus, illius quidem imperium diſſoluit, nobis vero requiem prouidit, cùm ad immortalitatem nos renouaſſet. Primus in Paradiſum introiuit, cum veluti cohibuit illam verſatilem rhomphæam, peccatumque à nobis auertit, quod nos ab ingreſſu prohibebat: exoluit enim ipſe pro nobis
B debita: & [liuore eius ſanati ſu- Eſai. 53.
mus,] ſicut ſcriptum eſt. Primus aſcendit ad Patrem, & Deum, cum ſuperum illum ingreſſum nobis initiauit, & ſupernas illas manſiones præparauit: itaque etiam dicebat, [Va- Hebr. 10
dam, & præparabo locum vobis.] Ioan. 14.
Præfigurabatur igitur in arca Chriſtus: extructa enim erat illa ex lignis imputribilibus, diuinamque legem in ſe tegebat, quæ eſt verbum Dei. Videre autem licet illud in Chriſto myſterium, cum hac quo-
C que re congruere. Deus enim verbum erat in incorruptibili templo. Præibat igitur arca prouiſura filiis Iſrael requiem: præit etiam nos Chriſtus iis modis, quos modo diximus: 1 Ioan. 2.
ac propterea mediatoris munus implens, aduocatus fit apud Patrem, ac propitiatio pro nobis; vt olim quoque Moyſes, qui, dum proficiſcere-
tur arca, dicebat, [Exurge, Do- Num. 10.
mine, diſſipentur inimici tui, & fugiant omnes, qui oderunt te.] Cùm
verò deponeretur, [Conuerte, Do- Pſal. 11.
D mine, mille myriadas in Iſrael.] Cùm enim exurrexit ad nos adiuuandos ille Vnigenitus, qui olim Pſallentis voce dicebat, [Propter miſe-
riam inopum, & gemitum pauperum, Coloſſ. 2.
nunc exurgam, dicit Dominus;] tunc ceciderunt hoſtes, ac fugerunt, qui aduerſabantur & aduerſus Dei gloriam pugnabant: triumphauit enim in cruce Principatus, & poteſtates, ac mortuus deſtruxit principem ſæculi huius, ſicut ſcriptum eſt: ac, poſita
E quodammodo, & ad finem perducta tota diſpenſatione per reſurrectionem ex mortuis, & aſcenſum in cœlum ad Patrem, vniuerſam terram conuertit, & mille myriadas ſuos effecit adoratores:
[cùm enim, dicebat, exaltatus fuero à Ioan. 12.
terra, omnes traham ad me ipſum.]

Igitur illa Moyſi oratio non abſurdè figura interuentionis Chriſti fuerit, cum ex humano habitu nobis res præclariſſimas à Deo & Patre orat ac poſtulat. Vt enim beatus Ioannes ait,

1.Ioan.2 „ [Aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum; & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi. Præterea ipſum habemus protectorem, vt qui in nube adumbrante intelligatur: audiat enim is, qui fide, quam in illum

Psal.120 „ habet, iuſtificatur, [Per diem ſol non vret te, neque luna per noctem.] Dicunt etiam quidam in illa ſecundum Euangelicam parabolam, diſtri-

Matth.20. „ butione mercedis, [Nos portauimus pondus diei, & æſtum:] vehementem, niſi fallor, & acrem efferatarum voluptatum, aut fortaſſis etiam

Exod.4 tentationum vim ad vrendum, æſtum ac diei pondus appellantes: adiutor igitur & protector in ſalutem factus eſt nobis Chriſtus. Quicunque igitur poſteaquam Dei aſpectu dignati ſunt, ac diuinas prædicationes audierunt, & per profeſſionem credendi factam, veluti iam dicto ſe audientes fore polliciti, deinde in peius commutati reprobauerint illum præeuntem ac ducem, Chriſtum, inquam, qui illis requiem prouidet, qui vt in mediatoris perſona pro illis interuenit, qui vt in figura nobis intelligitur protector; ii aliquando tandem iuſtiſſime, ſuæ ipſorum ſtultitiæ ratione repetita, ſæuas ignibus pœnas luent: hocque illud eſt, opinor, quod ipſe quo-

Heb.10. „ que ſapiens vir Paulus dixit, [Voluntarie enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, non amplius pro peccatis relinquitur hoſtia, ſed terribilis quædam expectatio iudicii, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios.] PALLAD. Igitur, qui totam diſpenſationem eam, quæ in Chriſto intelligitur, peccati culpa reprobauerint, eſca ignis erunt. Illa porrò murmurati, vt videtur, apoſtaſim ſignificat, & nolle eos ab illo profectam ſalutem libenter amplecti, quamuis guſtauerint Dei gratiam, & rerum iam præteritarum experimentum, pro firmo futurarum pignore teneant. CYR. Ita, inquam. Alteri quoque, puſillo animo cum eſſent, ad eundem modum conquerebantur, & ignauiter aduerſus Deum, & Moyſen ſuſurrabant,

A ἐκκλησίας ἡ Μωσέως εὐχὴ, τύπος ἂν εἴη τῆς μεσιτείας Χριστοῦ, κατά γε τὸ σχῆμα τὸ ἀνθρώπινον, εὐχομένου τι καὶ ἐξαιτοῦντος ἡμῖν τὰ κάλλιστα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ὡς γάρ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης φησὶ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ προσέτι πάλιν αὐτὸν ἔχομεν σκεπαστὴν, ὡς ἐν τῇ νεφέλῃ τῇ καταςκιαζούσῃ νοούμενον. ἀκουέτω γὰρ ὁ πίστει τῇ εἰς αὐτὸν δικαιού-

B μενος, ἡμέρας ἥλιος οὐ συγκαύσει σε, οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα. φάσκοιεν δὲ καί τινες ἐν τῇ τῶν μισθῶν διανομῇ, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν παραβολὴν, ἡμεῖς ἐβαστάσαμεν τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα, τὸ σφοδρὸν οἶμαί που, καὶ ἀκμαῖον εἰς πύρωσιν, τῶν ἐξ ἀπηνῶν ἡδονῶν, ἢ τάχα που καὶ πειρασμῶν καύσωνά τε καὶ ἡμέρας ὀνομάζοντες βάρος. βοηθὸς οὖν ἄρα καὶ σκεπαστὴς εἰς σωτηρίαν γέγονεν ἡμῖν ὁ Χριστός. ὅταν οὖν τινες τῆς θεοπτίας ἠξιωμένοι, καὶ

C εἶτα δὴ γένοιντο τῶν θείων αὐτήκοοι κηρυγμάτων, διά τε τῆς ἐπὶ τῷ πιστεύειν ὁμολογίας οἱονείπως ἤδη καθυποσχόμενοι τὸ εὐήκοον, ἀθετῶσι δὲ εἰς τὸ χεῖρον μεταβολαῖς τὸν προβαδίζοντα καὶ ἡγούμενον, φημὶ δὴ Χριστὸν, τὸν κατασκευαζόμενον αὐτοῖς τὴν ἀνάπαυσιν, τὸν ὡς ἐν μεσίτου τάξει πρεσβεύοντα, τὸν ὡς ἐν τύπῳ νεφέλης νοούμενον σκεπαστὴν, τότε δὴ τότε καὶ μάλα εἰκότως τῆς σφῶν αὐτῶν εὐηθείας εἰσ-

D πραττόμενοι λόγους, τὴν διὰ πυρὸς ἀγρίαν ὑποσχήσουσι δίκην. καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶν ὃ καὶ αὐτὸς ὁ σοφὸς ἔφη Παῦλος. ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. ΠΑΛ. Οἱ πᾶσαν οὖν τὴν οἰκονομίαν τὴν ἐν Χριστῷ νοουμένην ἐξ ἁμαρτίας ἠθετηκότες, πυρὸς ἔσονται τροφή. δηλοῖ δὲ ὁ γογγυσμὸς, ὡς

E ἔοικε, τὴν ἀπόστασιν καὶ τὸ μὴ θέλειν ποιεῖσθαι δεκτὴν τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν, καί τοι γεγευμένοις τῆς χάριτος, καὶ ἀσφαλὲς τῶν μελλόντων ἐνέχυρον, τὴν ἐπὶ τοῖς ἤδη πεπραγμένοις ἔχοντες πεῖραν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὕτω φημί· μικροψυχήσαντες δὲ καὶ ἕτεροι, τὴν αὐτὴν ἐποιοῦντο καταβολὴν, καὶ κατεψιθύριζον ἀδρανῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Μωσέως,

ἄρτον διάκενον ὀνομάζοντες τὸ μάννα τὸ ἐξ οὐρανοῦ. ἀλλ' ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλλυντο. οἱ γὰρ ταῖς ἀχαριστίαις τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ἀτιμάζοντες, καὶ ἐν οὐδενὶ τιθέντες λόγῳ τῆς ἐλευθερίας τὴν χάριν, καὶ πρός γε τούτοις ἔτι τὸν ζωοποιὸν αὐτοῦ λόγον, καὶ τὴν διὰ τοῦ πνεύματος δωρεὰν, ὡς ἄχρηστον διαπτύοντες, τοῖς τοῦ μιαιφόνου δράκοντος περιπεσοῦνται δήγμασιν. ἀλλ' εἴ γε τοῖς οὕτως ἐκτόποις οὐκ ἐναλόντες πταίσμασι, συνδιαφεύξονται τῇ φαυλότητι καὶ τὴν ἐπηρτημένην αὐτῇ κόλασίν τε καὶ δίκην, καὶ ἀμείνους ἔσονται τῶν ἐχθρῶν. ἐπὶ ἀσπίδα γὰρ καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσονται, καὶ καταπατήσουσι λέοντα καὶ δράκοντα. Συνῆπται δὴ οὖν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἡμῖν μεμαρτύρηται τῶν πραγμάτων, σφαλερὸν εἶναι τὸ ῥαθυμεῖν καὶ ἀναπίπτειν εἰς ἀτολμίας, τοὺς ἤδη γεγυμνασμένους, καὶ οὐκ ἀμελέτητον ἔχοντας τὸ διὰ πόνων εὐδοκιμεῖν, ἐντριβεῖς δέ πως ἤδη καὶ κατημαξευμένον τὸ ἱδροῦν ὑπὲρ ἀρετῆς. ΠΑΛ. Ἀραρέ γε καὶ ἔστιν ἀληθές. ΚΥΡ. Διεβεβαιοῦτο δὲ ἡμῖν ὁ λόγος, ὡς οὐ μόνον ἐστὶ θεομισές τε καὶ ὑπόδικον, τὸ γογγύζειν κατὰ Θεοῦ, καὶ ὥσπερ τινὰ κατάῤῥησιν ἢ καταβολὴν τῆς τοῦ σώζοντος ἡμερότητος ποιεῖσθαι τὴν ὀλιγοψυχίαν, κἂν εἰ βραχεῖς διὰ μέσου φαίνοιντο πόνοι· ἐπάρατον δὲ οὐδὲν ἧττόν ἐστι τὸ ἀνίεσθαι φιλεῖν, καὶ παρὸν αὐτοῖς, τοῖς θείοις χαρίσμασιν ἀδιαβλήτως ἐντρυφᾶν, καὶ τοῖς ἄνωθέν τε καὶ διὰ τοῦ πνεύματος ἀποτρέφεσθαι λόγοις, ἐπὶ φθαρτὰς ἡδονὰς καὶ ἀκαθάρτους φιλοσαρκίας, ἀχάλινον ποιεῖσθαι τὴν ἀποφοίτησιν. ὕβρις γὰρ ἐναργὴς εἰς τὰ ἀμείνω καὶ σώζοντα, τὸ ἀνθελέσθαι τὰ πονηρὰ, καὶ νοῦ ψῆφος ἀνοσιωτάτη, τὸ τῶν οὐρανίων προτάξαι τὰ γεωδέστερα, καί τοι πλείστην ἐφ' ἑαυτοῖς νοσοῦντα τὴν βδελυρίαν. καὶ ὀρθῶς ἐπὶ τούτοις μονονουχὶ καὶ δακρύει λέγων ὁ προφήτης Ἡσαΐας· οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν, καὶ τὸ καλὸν πονηρόν· οἱ λέγοντες τὸ γλυκὺ πικρὸν, καὶ τὸ πικρὸν, γλυκύ. οἱ τιθέντες τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ φῶς σκότος. τοιούτοις κακοῖς ἐναλόντας πταίσμασι τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ εὑρήσομεν. μετὰ γάρ τοι τὴν ἐπὶ τῷ γογγύσαι δίκην γείτονα καὶ προσεζευγμένην εὐθὺς, τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς αἰσχίστοις ἐνόσουν ἐπιθυμίαν. περιπτύοντες γὰρ ὥσπερ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῖς οὐρανόθεν ἀγαθοῖς ἀνοσίως ἐπιστυγνάζοντες, παρώτρυνον ἀναγκαίως ἐφ' ἑαυτοῖς τὸν κριτήν.

A panem vacuum appellantes manna illud è cœlo datum. Sed à ſerpentibus perierunt: qui enim ingratitudine ſua illum omnium hominum Saluatorem ac Redemptorem contemnunt, neque vllo numero libertatis gratiam habent, ac prætetea viuificum ipſius verbum, & Spiritus ſancti donum vt inutile carpunt, in morſus cruenti ſerpentis incident. Qui verò in tam graues culpas lapſi non ſunt, vnà cum nequitia imminens quoque illi ſupplicium ac pœnas effu-
B gient, & hoſtes ſuperabūt: "Super aſpidē quippe ac baſiliſcum ambulabunt, & cōculcabunt leonem, & draconem." Psal. 90. Concluſum eſt igitur, & ipſarum rerum geſtarum teſtimonio nobis comprobatū, periculoſum eſſe, qui iam exercitati ſunt, ac nonnullam curam atq; operam impenderunt, vt è laboribus laudem conſequerētur, ſed verſati iam & aſſueti ad ſudores pro virtute ſuſcipiendos, eos deſidia torpere, & in ignauiam ſe deiice-
C re. PALLAD. Concluſum & quidem verè. CYRILL. Aſſeuerabat verò noſtra oratio, non modò Deo odioſum eſſe, & pœnæ obnoxium crimen, murmurare contra Deum; & deiicere animum vt ipſa puſillanimitas quædam ſit de conſeruatoris benignitate conqueſtio atque accuſatio, quamuis exigui in medio labores exiſtant, ſed etiam æquè execrandum eſſe, remiſſiorem, ac ſolutiorem vitam quærere; cumque ſit in promptu, diuinis muneribus ſine culpa frui;
D & ſupernis, & Spiritu ſancto inſpiratis ſermonibus enutriri; ad caducas potius voluptates, & impuras carnis cupiditates effrenatè ferri: nam res vitioſas præferre, manifeſta eſt optimarum, ac ſalutarium iniuria; eſtque ille animi calculus in primis nefarius, quo terrena, quamvis maximam in ſe turpitudinem contineant, cœleſtibus anteponuntur; ac rectè hos propemodum lachrymis proſequitur Propheta Eſaias cum dicit, "[Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum; qui dicitis dulce amarum, & amarum dulce; qui ponitis tenebras lucem, & lucem tenebras.]" Esai. 5. Huiuſmodi
E grauibus culpis irretitos inueniemus filios Iſrael: poſtquam enim dederunt ſuæ murmurationis pœnas, vicino ſtatim, & adiuncto morbo turpiſſimarum rerum concupiſcentia laborauerunt. Nam, cum Dei munera quodammodo reſpuerent, atque cœleſtia dona non ſine impietate moleſte ferrent, neceſſario aduerſum ſe iudicem commouerunt.

Scriptũ eſt enim, [Promiſcuus, qui erat in ipſis, concupiuit concupiſcentiam, & ſedẽtes flebãt filii Iſrael, & dicebãt, Quis nos cibabit carnibus? recordati ſumus piſciũ, quos comedebamus in Ægypto gratis, & cucumerum, & peponum, & porrorum, & ceparum, & alliorum; nunc verò anima noſtra arida eſt; nihil niſi in manna ſunt oculi noſtri. Et audiuit, inquit, Moyſes illos flentes per populos ſuos, vnumquemque in ianua ſua; & iratus eſt ira Dominus valde, & coram Moyſe viſum eſt malum.] An indignum ira diuina crimen, & ſanctorum virorum iudicio minime damnandum putas, homines iam exercitatos ad eam mollitiem & ignauiam cogitationum perueniſſe, vt impotenti cupiditate redeundi ad tam abſurdas impuritates laborarent; & tanta intemperantia diſſoluti eſſent, vt pueriliter deflerent veluti acrem illum concupiſcentiæ impetum non ferentes? PALLAD. Rectè ais. CYRILLVS. Cùm verò Moyſes æſtuaret, & hac de cauſſa grauiter anxius eſſet, atque apertè clamaret, ſe nunquam populum, qui adeo facilè ad vecordiam & apoſtaſim ſpectaret, ſolum poſſe ſuſtinere; viros numero ſeptuaginta, eius curæ ſocios, & adiutores elegit Deus, quos etiam ſancti Spiritus dono inſigniores effecit: (prophetarunt enim in caſtris) atque ad Moyſen ait, [Et populo dices, Sanctificamini in craſtinum, & comedetis carnes, quoniam fleuiſtis ante Dominum, dicentes, Quis non cibabit carnibus? quia bonum nobis eſt in Ægypto: & dabit Dominus vobis carnes ad comedendum, & comedetis carnes, non vno die comedetis carnes, neque duobus, neque quinque diebus, neque decem diebus, neque viginti diebus, vſque ad menſem dierum comedetis, donec exeat ex naribus veſtris, & ſit vobis in choleram: quoniam rebelles fuiſtis Deo, qui eſt in vobis, & fleuiſtis coram eo, dicentes, Quid opus erat nobis exire ex Ægypto?] Grauiter enim ferebat ille Redemptor Iſraelem ipſam quoque ſeruitutem non curare, & Ægypti labores, carnium & olerum peſſime olentium deſiderio, pro nihilo ducere. Nobis ipſis quoque ſæpenumero ardentes, atque acres voluptates perſuadent, leuem putare illam ſub diaboli dominatu ſeruitutem, neque refugiendum, pro corruptibilibus terreniſque cupiditatibus peccati iugũ.

Num. 11.

Ibid.

γέγραπται γάρ, ὅτι καὶ ὁ ἐπίμικτος ὁ ἐν αὐτοῖς, ἐπεθύμησαν ἐπιθυμίαν, καὶ καθίσαντες ἔκλαιον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ εἶπον, τίς ἡμᾶς ψωμιεῖ κρέα; ἐμνήσθημεν τοὺς ἰχθύας, οὓς ἠσθίομεν ἐν Αἰγύπτῳ δωρεὰν, καὶ τοὺς σικύους, καὶ τοὺς πέπονας, καὶ τὰ πράσα, καὶ τὰ κρόμμυα, καὶ τὰ σκόροδα. νυνὶ δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν κατάξηρος. οὐδὲν πλὴν εἰς τὸ μάννα οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. καὶ ἤκουσε, φησὶ, Μωσῆς κλαιόντων αὐτῶν κατὰ δήμους αὐτῶν, ἕκαστον ἐπὶ τῆς θύρας αὐτοῦ. καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος σφόδρα, καὶ ἐναντίον Μωσῆ ἦν πονηρόν. ἢ οὐκ ἄξιον εἶναι φὴς ὀργῆς τε τῆς θείας καὶ καταγνώσεως τῆς ὡς ἐξ ἀνδρῶν ἁγίων, τὸ πρὸς τοῦτο καθικέσθαι μαλακισμοῦ καὶ λογισμῶν ἀνανδρίας τοὺς ἤδη γεγυμνασμένους, ὡς νοσῆσαι μὲν ἀκρατῶς τὸ ὑπονοστεῖν ἐθέλειν εἰς ἐκτόπους οὕτως ἀκαθαρσίας καὶ παραλελύσθαι τοσοῦτον εἰς ἀκρασίαν, ὡς μειρακιωδῶς ὀλοφύρεσθαι, τὴν δριμεῖαν ὥσπερ οὐ φέροντας τῆς ἐπιθυμίας προσβολήν; ΠΑΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡ. Ἀλύοντος δὲ τοῦ πανσόφου Μωσέως, καὶ δυσθυμίαν ἔχοντος τὴν ἐπὶ τῷδε δεινὴν, καὶ ἀναφανδὸν κεκραγότος, ὡς οὐκ ἄν ποτε μόνος ἰσχύσῃ διενεγκεῖν τὸν οὕτως εὐκόλως εἰς παραφορὰν καὶ ἀποστασιν ἰόντα λαόν, συλλήπτορας μὲν καὶ ἐπικούρους τῆς ἐπὶ τῷδε φροντίδος ἄνδρας ἀπέδειξε Θεός, τὸν ἀριθμὸν ἑβδομήκοντα, οὓς καὶ τῇ τοῦ πνεύματος δόσει διαφανεστέρους ἐτίθει· προεφήτευσαν γὰρ ἐν τῇ παρεμβολῇ. πρὸς δέ γε Μωσέα φησί. καὶ τῷ λαῷ ἐρεῖς, ἁγνίσασθε εἰς αὔριον, καὶ φάγεσθε κρέα, ὅτι ἐκλαύσατε ἐναντίον Κυρίου, λέγοντες· τίς ἡμᾶς ψωμιεῖ κρέα; ὅτι καλὸν ἡμῖν ἐστιν ἐν Αἰγύπτῳ. καὶ δώσει Κύριος ὑμῖν φαγεῖν κρέα, καὶ φάγεσθε κρέα. οὐχ ἡμέραν μίαν φάγεσθε κρέα, οὐδὲ δύο, οὐδὲ πέντε ἡμέρας, οὐδὲ δέκα ἡμέρας, οὐδὲ εἴκοσι ἡμέρας, ἕως μηνὸς ἡμερῶν φάγεσθε, ἕως ἂν ἐξέλθῃ ἐκ τῶν μυκτήρων ὑμῶν, καὶ ἔσται ὑμῖν εἰς χολέραν, ὅτι ἠπειθήσατε Κυρίῳ, ὅς ἐστιν ἐν ὑμῖν, καὶ ἐκλαύσατε ἐναντίον αὐτοῦ, λέγοντες· ἵνα τί ἡμῖν ἐξελθεῖν ἐξ Αἰγύπτου; ἐλύπει γὰρ τοῦτο λίαν τὸν λυτρωτὴν, τὸ καὶ αὐτῆς δουλείας ἀλογῆσαι τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἡγεῖσθαι παρ' οὐδὲν τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ πόνους, κρεῶν καὶ λαχάνων ἕνεκα τῶν δυσωδεστάτων. καὶ ἡμᾶς δὲ αὖθις θερμαὶ καὶ δριμεῖαι πολλάκις ἀναπείθουσιν ἡδοναὶ, τὴν ὑπὸ τῷ διαβόλῳ δουλείαν ἡγεῖσθαι φορητὴν, καὶ φθαρτῶν ἕνεκα καὶ γεωδεστέρων ἐπιθυμιῶν, τοῖς τῆς ἁμαρτίας ἐγκαταδεσμεῖσθαι

O iij

ζυγοῦς. ἀλλ' ἐδίδου μὲν τότε τὸ σαρκοφαγεῖν, οὐκ εἰς μίαν, οὐδὲ εἰς δέκα τυχὸν, ἀλλ' εἰς ἡμέρας τριάκοντα, δι' οὗ σημαίνεται τῆς ἐπ' αὐτοὺς ὀργῆς ἡ παράτασις. ἐφίησι δὲ καὶ νῦν τοῖς ἀκρατῶς ἀπονενευκόσιν εἰς κοσμικὰς ἡδονὰς, τὸ καὶ μεταχεῖν εἰ ἕλοιντο τῆς σαρκικῆς, καὶ εἰς χρόνους ἔσθ' ὅτε μακρούς. οὕτω γὰρ λέγεται παραδοῦναί τινας εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα. ἀλλ' ἐκείνοις γέγονεν εἰς χολέραν ἡ βρῶσις, καὶ τοῖς ἀγαπῶσι τὰ σαρκικὰ καὶ προτιμῶσι τοῦ μάννα τοῦ νοητοῦ, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ, τὰ φθαρτὰ καὶ ἐπίγεια, καταλήξει πρὸς θάνατον τὸ ἐγχείρημα. καὶ ἔστιν οἶμαι τουτὶ τὸ, ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· ἀρρωστίας δὲ τῆς τοιᾶσδε τυχὸν ἡ λύσις· πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. στρατεύεται γὰρ ἡ σὰρξ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα γὰρ ἀντίκειται ἀλλήλοις. ὡς εἴπερ ἠβουλήθησαν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ἀποχρῶσαν ἡγεῖσθαι τρυφὴν τὴν τοῦ μάννα χορηγίαν, ὅ ἐστιν ἄρτος ἀγγέλων νοητὸς, καὶ τύπος γλυκύτητος τῆς διὰ τοῦ πνεύματος, οὐκ ἂν ἐτέλεσαν ἐπιθυμίαν σαρκὸς, οὐδ' ἂν ἐξ αὐτῆς ἐθέρισαν τὴν φθοράν. ἐπισημότατα δὲ τοῦ λαοῦ τὰ μνήματα· ἐκεῖ γὰρ, φησὶν, ἔθαψαν τὸν λαὸν τὸν ἐπιθυμητὴν, κατὰ τὸ, ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί, καὶ λαὸς ἐπιθυμητὴς ὁ ἐκεῖνο παθὼν, ὠνόμασται, κατ' ἐκεῖνο οἶμαί που τὸ περί τινων εἰρημένον· ὧν ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν. ἀπὸ γὰρ τῆς ἁμαρτίας ἡ κλῆσις, καὶ ἀτελεύτητος ἐπεγράφετο τοῖς τεθνεῶσιν οἰκτρῶς ὁ ἐπὶ ταῖς ἀνανδρίαις ὀνειδισμὸς, καὶ ἐξ ὧν κατεγινώσκοντο, τὸ ἐπίσημον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ὅτι μάλιστα παραιτητέον τοῖς γε ἀληθῶς φιλομαθεῖν ᾑρημένοις, τό γε ἀτληπαθὲς ἐν πόνοις, καὶ γογγυσμὸν ἀδρανῆ καὶ ἀχάριστον εἰκαιομυθίαν, καὶ τόγε τῶν ἄλλων ἀνοσιώτερόν πως; τὴν ἐκ φαυλότητος καὶ φιλοσαρκίας ἐφίεσθαι μολυσμῶν. ἐπαμφοτερίζει γὰρ ὁ τοιοῦτος, καὶ τὴν τῆς διανοίας ἰγνὺν χωλεύουσαν ἔχει. γέγραπται γὰρ, ὅτι οὐαὶ καρδίαις δειλαῖς καὶ χερσὶ παρειμέναις, καὶ ἁμαρτωλῷ ἐπιβαίνοντι ἐπὶ δύο τρίβους. χρῆναι δὲ οἶμαι τὸ τληπαθὲς καὶ τὸ καρτερὸν εἰς ὑπομονὴν πάντως ἀξιοῦντας λόγου διαμεμνῆσθαι λέγοντος τοῦ Χριστοῦ· Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρ-

A Sed tum quoque conceſſit carnibus veſci non vno, neque decem, ſed triginta diebus; quo ſignificatur diuinæ in illos irę diuturnitas: permittit etiam nunc iis, qui intēperanter ad mundanas voluptates deflexerunt, vt, ſi libet, carnalibus cupiditatibus; & quidē interdum longiori tempore fruantur; ſic enim dicitur tradidiſſe quoſdam in reprobum ſenſum, vt facerent, quæ non conueniunt. (Rom. 1.) Sed illis cibus ille verſus eſt in choleram: & iis B item, qui carnalia diligunt, & manna illi ſpirituali, hoc eſt, verbo Dei res corruptibiles, atque terrenas præferunt, in mortis exitum deſinet ille conatus; hocque illud eſt, opinor, [Qui ſeminat in carnem, de carne metet corruptionem.] (Galat. 6.) Fortaſſis autem ab eiuſmodi morbo illa leuatio eſt, [Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis: caro namque militat aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: hæc enim ſibi inuicem (Galat. 5.) aduerſantur.] Nam ſi voluiſſent Iſraelitę C putare, ad voluptatē ſibi ſatis eſſe, quod manna tribueretur, quod eſt panis angelorum intelligibilis, & figura dulcedinis eius, quæ per Spiritum datur, nunquam perfeciſſent cōcupiſcentiā carnis, neq; corruptionem ex illa meſſuiſſent. Notiſſima verò fuerunt illius populi monumenta: ibi namque, inquit, ſepelierunt (Num. 11.) concupiſcentem populum, iuxta illud, [Erunt in viſionem omni carni:] & qui (Eſai. 66.) illo malo affectus eſt, populus concupiſcens eſt appellatus, iuxta illud, opinor, quod eſt de quibuſdā dictū, [Quorum (Philip. 3.) gloria in confuſione ipſorum:] à peccato D enim deducta eſt eorum appellatio, & miſero quodā modo ſuper mortuis ſempiterna ignauiæ exprobratio, & earum rerum nota, ex quibus condemnabatur, pro titulo quodā inſcripta. Pal. Ita eſt. Cyr. Iis igitur, qui reuera diſcipuli eſſe velint, ſummopere vitanda eſt illa in laboribus impatientia, & iners murmuratio, & ingrata vani ſermonis iactatio, & quod magis, quam cætera, nefarium eſt, cauendum, ne inquinamenta expetamus ea, quæ de nequitia, & carnis cupi- E ditatibus proficiſcuntur: qui enim ſic affectus eſt, vacillat in vtramq; partem, & rationis tibias claudicantes habet: ſcriptū eſt enim, [Væ cordibus timidis, (Eccl. 2.) & manibus diſſolutis, & peccatori ingredienti per duas ſemitas.] Oportet autem mea quidem ſententia patientiam, & ſuſtinendi tolerantiam in maximis rebus numerantes, meminiſſe Chriſti dicentis, [Si quis vult poſt me venire, (Math. 16.)

abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me,] hoc eſt, Si quis voluerit meus eſſe diſcipulus, eundem curſum paſſionum, quem ego tenui, alacriter ſequatur, ac veluti eandem viam ingrediatur, & diligat: is enim mecum vnà requieſcet & ſimul verſabitur: hoc namque nobis ipſe petebat à Deo, & Patre, cum diceret, [Volo, vt, vbi ſum ego, ibi etiam ipſi mecum ſint.] Aliter quoque ſimul cum Chriſto ſumus, cùm ambulamus quidem ſuper terram, non tamen carnaliter, ſed ſpiritualiter conuerſamur: &, quòd ei placuerit, id pro diuerſorio ac requie habere ſtudemus. Habes in Numeris ſcriptam huius rei figuram, [Et die, inquit, qua ſtatutum eſt Tabernaculum, texit nubes Tabernaculum, Domum teſtimonii; & veſperi erat ſuper Tabernaculum velut ſpecies ignis vſque mane: ita fiebat ſemper, nubes tegebat illud die, & ſpecies ignis nocte; & cum aſcendiſſet nubes à Tabernaculo, poſtea promouebant filii Iſrael; & in loco, vbi ſteterat nubes, ibi caſtra collocabant filii Iſrael: per præceptum Domini caſtra collocabunt filii Iſrael, & per præceptum Domini promouebunt: omnes dies, in quibus obumbrat nubes ſupra Tabernaculum, in caſtris erunt filii Iſrael; &, cum produxerit nubes ſupra Tabernaculum dies plures, cuſtodient filii Iſrael cuſtodiam Dei, & non promouebunt: & erit, cum texerit nubes dies numero ſuper Tabernaculum; per vocem Domini in caſtris erunt, & per præceptum Domini promouebunt: & erit cum fuerit nubes à veſpere vſque mane, & aſcenderit nubes mane, & promouebunt die, vel nocte, & aſcenderit nubes, promouebunt die, vel menſe dies abundante nube, & adumbrante ſuper illud, in caſtris erunt filii Iſrael; & non promouebunt; quoniam per præceptum Domini promouebunt; cuſtodiam Domini cuſtodierunt per præceptum Domini in manu Moyſi.] Erecto ſancto Tabernaculo in deſerto, nubem ait illud impleuiſſe; deinde ſimul cum illo proficiſci; ſimulque ſiſtere filios Iſrael iuſſiſſe Deum, identidem accuratiſſime profectionum tempora obſeruare præcipientem: quo ipſo iis, qui deſides eſſe vellent, indicauit periculoſam eſſe eius rei tranſgreſſionem.

Ioan 17

Num 9.

A ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι, τουτέστιν, Εἴ τις ἂν βούλοιτο τῆς ἐμῆς εἶναι μαθητής, διὰ τῶν ἴσων ἐμοὶ παθημάτων ἡκέτω προθύμως, καὶ οἱονεὶ τὴν αὐτὴν ἰών τε καὶ ἀγαπάτω τρίβον. συναναπαύσεται γάρ μοι καὶ συνδιαιτήσεται. τοῦτο δὲ ἡμῖν αὐτὸς ἐζήτει παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, λέγων· θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ αὐτοὶ μετ' ἐμοῦ ὦσι. καὶ ἑτέρως δὲ συνεσμὲν τῷ Χριστῷ, περιπατοῦντες μὲν ἐπὶ γῆς, οὐκέτι δὲ σαρκικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς πολιτευόμενοι, καὶ κατάλυμα καὶ ἀνάπαυσιν ποιεῖσθαι σπουδάζοντες, ὃ δοκοίη αὐτῷ. ἔχεις γεγραμμένον ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς τὸν ἐπὶ τῷδε τύπον· καὶ τῇ ἡμέρᾳ, φησὶν, ἐν ᾗ ἐστάθη ἡ σκηνὴ, ἐκάλυψεν ἡ νεφέλη τὴν σκηνὴν, τὸν οἶκον τοῦ μαρτυρίου. καὶ τὸ ἑσπέρας ἦν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὡς εἶδος πυρὸς ἕως πρωΐ. οὕτως ἐγίνετο διαπαντός· ἡ νεφέλη ἐκάλυπτεν αὐτὴν ἡμέρας, καὶ εἶδος πυρὸς τὴν νύκτα. καὶ ἡνίκα ἀνέβη ἡ νεφέλη ἀπὸ τῆς σκηνῆς, μετὰ C ταῦτα ἀπῆραν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. καὶ ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἂν ἔστη ἡ νεφέλη, ἐκεῖ παρενέβαλον οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. διὰ προστάγματος Κυρίου παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ διὰ προστάγματος Κυρίου ἀπαροῦσι. πάσας τὰς ἡμέρας ἐν αἷς σκιάζει ἡ νεφέλη ἐπὶ τῆς σκηνῆς, παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. καὶ ὅταν ἐφέλκηται ἡ νεφέλη ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἡμέρας πλείους, καὶ φυλάξονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὴν φυλακὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἐξάρω- D σι. καὶ ἔσται ὅταν σκεπάζῃ ἡ νεφέλη ἡμέρας ἀριθμῷ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, διὰ φωνῆς Κυρίου παρεμβαλοῦσι, καὶ διὰ προστάγματος Κυρίου ἀπαροῦσι. καὶ ἔσται ὅταν γένηται ἡ νεφέλη ἀφ' ἑσπέρας ἕως πρωΐ, καὶ ἀναβῇ ἡ νεφέλη τὸ πρωΐ, καὶ ἀπαροῦσιν ἡμέρας ἢ νυκτός, καὶ ἀναβῇ ἡ νεφέλη, ἀπαροῦσιν ἡμέρας, ἢ μηνὸς ἡμέρας πλεοναζούσης τῆς νεφέλης σκιαζούσης ἐπ' αὐτῆς, παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ οὐ μὴ ἀπαροῦσιν· ὅτι διὰ προστάγματος Κυρίου ἀπαροῦσι. τὴν φυλακὴν Κυρίου ἐφυλάξαντο διὰ προστάγ- E ματος Κυρίου ἐν χειρὶ Μωσῆ. ἐγηγερμένης κατὰ τὴν ἔρημον τῆς ἁγίας σκηνῆς, πεπληρωκέναι φησὶν τὴν νεφέλην αὐτήν. εἶτα συναπαίρειν καὶ συγκαταλύειν αὐτῇ προστέταχε τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, ἄνω τε καὶ κάτω μετὰ πολλῆς ἀκριβείας τὴν τῶν ἀπάρσεων ἐπιτήρησιν ποιεῖσθαι παρεγγυῶν, καὶ ἐπισφαλῆ τὴν παράβασιν τοῖς ἐθέλουσι ῥᾳθυμεῖν ἀπό γε τούτου δει-

κῶς. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἱστορικῶς· θεωρῶμεν δὲ ἤδη πνευματικῶς. ἅμα τε γὰρ ἐγήγερται καὶ ἀνέτειλεν ἐπὶ τῆς γῆς ἡ ἀληθεστάτη σκηνή, τουτέστιν ἡ ἐκκλησία, πεπλήρωται τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ· τὸ γὰρ κεκαλύφθαι τῇ νεφέλῃ τὴν ἀρχαίαν σκηνήν, οὐχ ἕτερόν εἶναί που παρὰ τοῦτο δηλοῖ. πεπλήρωκε τοίνυν τῆς ἑαυτοῦ δόξης τὴν ἐκκλησίαν ὁ Χριστός, καὶ τοῖς μὲν ἐν ἀμαθίᾳ καὶ πλάνῃ, καθάπερ ἐν νυκτὶ καὶ σκότει διατρίβουσι, πυρὸς ἀναλάμπει δίκην, τὸν νοητὸν δηλονότι φωτισμὸν ἐνιείς, τοῖς γε μὴν ἤδη πεφωτισμένοις, καὶ ἡμέραν ἔχουσιν ἐν καρδίᾳ τὴν νοητήν, τὴν παρ' ἑαυτοῦ σκιάν τε καὶ σκέπην δωρούμενος, καὶ δρόσοις αὐτοὺς καταπιαίνων πνευματικαῖς, τουτέστι, ταῖς ἄνωθέν τε καὶ διὰ τοῦ πνεύματος παρακλήσεσι. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ὡς ἐν εἴδει μὲν πυρὸς ὁρᾶσθαι τὴν νύκτα, ἐν δὲ εἴδει νεφέλης, τὴν ἡμέραν. ἔδει γὰρ ἔδει, τοῖς μὲν ἔτι νηπίοις φωτισμοῦ καὶ ἐλλάμψεως, τῆς ἀποφερούσης εἰς θεογνωσίαν· τοῖς δὲ τούτων ἀνωτέρω καὶ λελαμπρυσμένοις διὰ τῆς πίστεως σκέπης, καὶ ἐπικουρίας, ὡς ἂν δύναιντο γενναίως διενεγκεῖν τοῦ παρόντος βίου τὸν καύσωνα, καὶ τῆς ἡμέρας τὸ βάρος. πάντες γὰρ οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται. ἀπαιρούσης δὲ τῆς νεφέλης, συναπαίρει καὶ ἡ σκηνή, καὶ καταλυούσης συγκαθίσταται, καὶ σὺν αὐτῇ τοῦτ' ἔδρων οἱ ἐξ Ἰσραήλ, ἕπεται γὰρ ἡ ἐκκλησία πανταχῇ τῷ Χριστῷ, καὶ ἡ τῶν πιστευόντων ἁγία πληθύς, τοῦ καλοῦντος εἰς σωτηρίαν οὐκ ἀπονοσφίζεται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς ἂν νοοῖτο τυχὸν ἥ τε ἄπαρσις ἡμῶν, καὶ ἡ κατάλυσις, προβιβάζοντός τε καὶ ἡγουμένου Χριστοῦ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Διαφορήσει μὲν πως ἔν γε δὴ τούτοις ἡμῖν ὁ λόγος, τύπον ὥσπερ τινὰ καταδεικνύντος ἡμῖν τοῦ θέλειν εἶναι μετὰ Θεοῦ, τοῦ τε συναπαίρειν, καὶ συγκαθίστασθαι τῇ νεφέλῃ. πλὴν εἰς ἐννοίας ὡς ἔνι λεπτὰς τὸν νοῦν ἐνιέντες πάλιν ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι πρώτη μὲν ἄπαρσις, ἡ ἐξ ἀπιστίας εἰς πίστιν, καὶ ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν, καὶ ἐκ τοῦ μὴ εἰδέναι τίς ὁ φύσει τε καὶ ἀληθῶς Θεὸς ἐπὶ τὸ εἰδέναι σαφῶς τὸν τῶν ὅλων δεσπότην καὶ ποιητήν. ἄπαρσις δὲ ὥσπερ μετ' ἐκείνην δευτέρα καὶ ἐπωφελής, ἡ ἐκ φαυλότητός τε καὶ ἀσελγείας, ἐπὶ τὸ θέλειν ἤδη πως τὰ ἀμείνω δρᾶν τε καὶ φρονεῖν.

A Atque hæc quidem, quod ad hiſtoriam pertinet, dicta ſunt. Iam vero idem ſpiritualiter contemplemur. Simul enim atque erectum eſt, & exortum ſuper terram illud veriſſimum Tabernaculum, id eſt, Eccleſia, repletū eſt gloria Chriſti: nam, quòd vetus illud Tabernaculum opertum eſt nube, nihil aliud, mea ſententia, niſi hoc ſignificat. Sua igitur gloria Chriſtus impleuit Eccleſiam; & iis quidem, qui in inſcitia, & errore, tanquā in nocte ac tenebris verſantur, ignis inſtar effulget, ſpiritualem nimirum illuſtrationem immittens; iis autem, qui iam illuminati ſunt, & quorum in corde ſpiritualis illuxit dies, à ſe vmbram protectionemque largitur, ac ſpirituali rore, id eſt, ſupernis & per Spiritum adhibitis conſolationibus illos impinguat: hoc enim eſt, quòd tanquam ignis ſpecie videtur per noctem, nubis autem ſpecie per diem. Nam adhuc pueris illuſtratione atque illuminatione opus erat, quæ illos ad Dei cognitionem adduceret: ij verò, qui ſupra hos erant, iamque per fidem illuſtrati, protectione, atque auxilio indigebant, vt æſtum præſentis vitæ ac pondus diei perferre fortiter poſſent: nam [omnes, qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem patientur.] 2.Tim.3. Porrò, diſcedente nube, Tabernaculum quoque ſimul proficiſcitur; & conſiſtente, ſimul conſiſtit; & vnà cum illo idem faciebāt filii Iſrael: Chriſtum enim vbique ſequitur Eccleſia, ſanctáq; illa multitudo credētium ab eo, qui vocat in ſalutem, nunquā disiungitur. PAL. Quidnam verò profectionem noſtram, atque itineris ceſſationem, præeunte ac deducente Chriſto, intellecturi ſumus? CYR. Nullum eſt inter hæc Scripturæ verba, mea quidē ſentētia, diſcrimen; cùm tam hoc ipſum, ſimul cum nube proficiſci, quàm illud, ſimul conſiſtere, figuram veluti quandam oſtendat noſtræ voluntatis, qua cum Deo eſſe cupimus: tamen, vt ad intelligentiam, quàm maximè fieri poterit ſubtilem, animum appellamus, illud dicemus, primam quidem profectionem eſſe, qua ab infidelitate ad fidem, & ab ignorantia ad cognitionem, & ab inſcitia illius, qui natura vereque Deus eſt, ad claram eius notitiam, qui vniuerſarum rerum & dominus & conditor eſt, proficiſcimur. Profectio autem poſt hanc modo dictam ſecunda eſt, eaque perutilis, cum à nequitia atque intemperantia eo tendimus, vt iam liceat meliora tum ſentire, tùm facere.

Hâc præſtantior eſt tertia & glorioſior, cum ex eo ſtatu, cui aliquid deſit, ad perfectionem factorum ſimul & dogmatum tranſimus.
Eph. 4. An non paulatim ad augmentum, quod in Chriſto intelligitur, tendimus, cum proficimus in virum perfectum, & aſcendimus in menſuram ætatis plenitudinis eius? Atque hoc illud eſt fortaſſe, quod beati Pauli voce nobis canitur;
Philipp. 3. „ [Eorum, quæ retro ſunt, oblitus; in „ ea verò, quæ ante ſunt, extentus, ad „ deſtinatum perſequor ad brauium ſu„ pernæ vocationis.] Cùm igitur ſpiritualiter ex ignorantia ad cognitionem, ex inſcitia ad ſcientiam, ex infidelitate ad fidem proficiſcimur, ac ſemper in virtutibus proficimus, nonne in locum ex loco demigramus, & ex certa quadam affectione, aut habitu in alium nos transferentes, iis, qui iter faciunt, nonne quam ſimillimi quodammodo videmur? PALLADIVS. Intelligo quod dicis. CYRILL. Atqui neque vt à nequitia proficiſcatur, neque verò vt ad meliora perueniat, & quodammodo diuertat, conſequi poterit quiſquam, niſi Chriſto comite ac duce. Itaque ſanctis illis diſcipulis dicebat,
Ioan. 15. „ [Sine me nihil poteſtis facere.] Igitur ex eo quod eſt ſimul proficiſci, nube proficiſcente, ſimulque cum quieſcente quieſcere, hoc declarari per ænigma videtur, vnà cum Deo eſſe, & omnia cum
Num. 9. illo facere. Verumtamẽ, inquit, per præceptum Domini promouebunt: & hoc mea ſententia ſignificat, qui Chriſtum ſequi ſtatuerint, eos etiam ſermone, qui ad fortitudinem, atque honeſtatem, quæ ſanctos decet, exhortetur, in-
1. Cor. 14. „ digere: ait enim, [Omnia honeſtè & ſe„ cundum ordinem fiant.] Eius item rei figura eſt id, quod conſequenter ſcriptum legimus; ſic enim inquit Deus
Num. 10. „ ad Moyſen ſacrorum interpretem, [Fac „ tibi duas tubas ductiles; argenteas facies „ eas, & erunt tibi ad conuocandam Sy„ nagogam, & ad caſtra mouenda: & ca„ nes in illis, & congregabitur omnis Sy„ nagoga ad portam Tabernaculi teſti„ monii. Quòd ſi in vna cecinerint, ve„ nient ad te omnes principes duces „ Iſrael: & canetis ſignum ſecundum, „ & proficiſcentur caſtra, quæ teten„ derunt ad Orientem: & canetis ſi„ gnum alterum, & promouebunt ca„ ſtra, quæ tetenderunt ad Auſtrum: & „ canetis ſignum tertium, & promoue„ bunt caſtra, quæ tetenderunt ad Mare;

A τρίτη δὲ ταύτης προφερεστέρα καὶ ἐν εὐκλείᾳ μείζονι, ἡ ἐκ τοῦ ἐνδεοῦς ἐπὶ τὸ ἀρτίως ἔχον, πρακτικῶς τε ἅμα καὶ δογματικῶς. ἢ οὐχὶ κατὰ βραχὺ πρὸς αὔξησιν ἴμεν τὴν ἐν Χριστῷ νοουμένην, προκόπτοντες μὲν εἰς ἄνδρα τέλειον, ἀναθρώσκοντες δὲ καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος αὐτοῦ; τοῦτο τάχα που ἐστὶ τὸ διὰ φωνῆς τοῦ θεσπεσίου Παύλου ὑμνούμενον ἡμῖν, τῶν μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. B ἀπαίροντες δὲ νοητῶς ἐξ ἀγνοίας εἰς ἐπίγνωσιν, ἐξ ἀμαθίας εἰς παίδευσιν, ἐξ ἀπιστίας εἰς πίστιν, καὶ ἀεὶ προκόπτοντες ἐν ἀρεταῖς, ἆρ' οὐχὶ τόπον ἐκ τόπου μεθορμιζόμεθα, καὶ ἐκ διαθέσεως ἤγουν ἕξεως τῆς τοιᾶσδε τυχὸν, εἰς τὴν τοιάνδε αὖ μεθιστάμενοι προσεοίκαμεν ἤδη πως τοῖς εἰωθόσιν ὁδοιπορεῖν; ΠΑΛΛ. Συνίημι ὃ φής. ΚΥΡ. Ἀλλ' οὔτε τὴν ἐκ φαυλότητος ἀπάρσιν, οὔτε μὴν τὸ ἐφικέσθαι τυχὸν καὶ ἐγκαταυλίσασθαι τρόπον τινὰ τοῖς ἀμείνοσι, κατορθῶσαί τις ἂν C δυνηθῇ, μὴ οὐχὶ συνόντος τε καὶ ἡγουμένου Χριστοῦ. τοιγάρτοι καὶ τοῖς ἁγίοις ἔφασκε μαθηταῖς· χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. οὐκοῦν τὸ συνεῖναί τε τῷ Θεῷ, καὶ σὺν αὐτῷ πάντα δρᾷν, ὑποφαίνοιεν ἂν αἰνιγματωδῶς τό τε συναπαίρειν ἀπαιρούσῃ τῇ νεφέλῃ, καὶ ἠρεμούσῃ συνηρεμεῖν. πλὴν, διὰ προστάγματος Κυρίου, φησὶν, ἀπαροῦσι. καὶ τοῦτο εἶναι δηλοῖ, τὸ καὶ λόγου δεῖσθαι τοὺς παροτρύνοντας εἰς ἀλκὴν, καὶ εἰς τὴν τοῖς ἁγίοις πρέπουσαν εὐκοσμίαν τοὺς D ἕπεσθαι δεῖν οἰομένους ἐν Χριστῷ. πάντα γὰρ, φησὶν, εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. τύπος δὲ ἄρα καὶ τοῦδε δὴ πάλιν, τὸ ἐφεξῆς γεγραμμένον. ἔφη γὰρ ὧδε Θεὸς πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα. ποίησον σεαυτῷ δύο σάλπιγγας ἐλατάς, ἀργυρᾶς ποιήσεις αὐτάς, καὶ ἔσονταί σοι ἀνακαλεῖν τὴν συναγωγὴν, καὶ ἐξαίρειν τὰς παρεμβολάς. καὶ σαλπιεῖς ἐν αὐταῖς, καὶ συναχθήσεται πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. ἐὰν δὲ ἐν μιᾷ σαλπίσωσι, E ἐλεύσονται πρὸς σὲ πάντες οἱ ἄρχοντες ἀρχηγοὶ Ἰσραήλ. καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι ἀνατολάς. καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν δευτέραν, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι λίβα. καὶ σαλπιεῖτε σημασίαν τρίτην, καὶ ἐξαροῦσιν αἱ παρεμβολαὶ αἱ παρεμβάλλουσαι παρὰ θάλασσαν.

nient ad te omnes principes duces filio-
rum Iſrael. Egent enim, vt opinor, ad-
monitione atque exhortatione illi quo-
que, qui perfectiore ſunt habitu: ſed non
tanta, quantam requirit cætera multitu-
do : ob eamque rem alios quidem om-
nes duæ vix conuocant tubæ, ſed exi-
mios vna; ſapienti namque pauca ſunt
ſatis: & occaſionem ſi acceperit, adiiciet
Prou.9. „ reliquum, iuxta illud, [Da ſapienti oc-
„ caſionem, & ſapientior erit : notum fac
„ iuſto, & adiiciet accipere.] Deinde iuſ-
ſit, vt quatuor darentur ſignorũ differē-
tiæ, quibus caſtra mouerentur, ac profi-
ciſcerentur, qui ad Orientem & Occi-
dentem, Aquilonem & Auſtrum eſſent:
per hoc igitur arbitror quatuor Euange-
liorum libros ſignificari, per quos dog-
matum ſimul ac morum ſcientia vniuer-
ſus orbis imbuitur. Ac ſi aliud quippiam
excogitandum dicendúmque ſit, nihil
cunctabimus; & inertiæ ac labori vtili-
tatis conſiderationem præferemus. No-
ſtræ igitur prædicationis quatuor diſcri-
mina reperiemus, per quæ vniuerſus or-
bis optimam, ac reuera probatiſſimam
vitæ rationem tenebit; vnum ac primũ,
quo ad veritatis cognitionem ac luminis
diuini ſuſceptionem, vocare conſueui-
mus eos, qui creaturæ potius quam crea-
tori ſeruiunt, ac ſtultè ligno dicunt,
Rom.1. Hiere.2. „ [Pater meus es tu, & lapidi, Tu me ge-
„ nuiſti,] vt Prophetæ verbis vtar: iis au-
tem qui iam crediderunt, tria reliqua
prædicationis genera apte conuenient;
ſiquidem etiam tria eſſe vitæ ac conuer-
ſationis genera Saluator docuit; dixit
Matth.13. enim, iacta illa in terram bonam ſemina
feciſſe fructum, vnum quidem centeſi-
mum, alterum verò ſexageſimum, tertiũ
denique trigeſimum. Horum igitur vni-
cuique genus item eſt quoddam ſermo-
nis maxime conueniens: neque enim re-
ctè fecerimus, ſi legitimis nuptiis coniũ-
ctos, ob eamque rem Deo ac mundo di-
uiſos; & eos item, qui præſtantiſſimam
ac religioſam vitam, aut aptam ſacerdo-
tali muneri ſuſceperunt, iiſdem ſermo-
nibus nullo diſcrimine iuuandos puta-
1.Cor.7. „ uerimus, ſed illis quidem dicemus, [Alli-
„ gatus es vxori? noli quærere ſolutionem;
„ ſolutus es ab vxore ? noli quærere vxo
„ rem;] & quæcumque alia matrimonio
iunctis & ſentire conuenit & facere: re-
ligioſis autem, & qui ſeuerioris vitæ
Coloſſ.3. Rom.8. „ aſperitatem tolerare decreuerint, [Mor-
„ tificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper
„ terram, fornicationem, immunditiam,
„ libidinem, concupiſcentiam malam,]

A συλλεγήσονται πρὸς σὲ πάντες οἱ ἄρχοντες ἀρ-
χηγοὶ υἱῶν Ἰσραήλ. δεῖν μὲν γὰρ ὑπολαμβάνω
παρακλήσεώς τε καὶ προτροπῆς, καὶ τοῖς τὴν ἕξιν
τελειοτέροις, πλὴν οὐ τοσαύτης ὅσης ἂν
δέοιτο καὶ ἡ τῶν ἑτέρων πληθύς. διὰ τοῦτο τοὺς μὲν
ἄλλους ἅπαντας δύο μόλις ἀνακαλοῦσι σάλ-
πιγγες, μία δὲ τοὺς ἐξειλεγμένους. ἀρκεῖ γὰρ
ὀλίγον τῷ σοφῷ, καὶ ἀφορμὴν εἰ λάβοι, προσ-
θήσει τὸ λεῖπον, κατὰ τὸ, δίδου σοφῷ ἀφορμὴν,
καὶ σοφώτερος ἔσται. γνώριζε δικαίῳ, καὶ προσ-
B θήσει τοῦ δέχεσθαι. εἶτα προστέταχε τέσσαρας
ποιεῖσθαι σημασιῶν διαφορὰς, ὥστε δι' αὐτῶν
ἀναζευγνύναι τε καὶ ἀπαίρειν τούς τε πρὸς ἠῶ καὶ
λίβα, βορρᾶ καὶ νότον. οἶμαι οὖν τὰς τέσσαρας
ἡμῖν τῶν Εὐαγγελίων συγγραφὰς διὰ τούτου ση-
μαίνεσθαι, δι' ὧν ὁ σύμπας παιδαγωγεῖται κό-
σμος πρὸς δογματικήν τε ἅμα καὶ ἠθικὴν ἐπι-
στήμην. εἰ δὲ δή τι χρὴ καὶ ἕτερον ἐπινοοῦντας
λέγειν, κατοκνήσομεν οὐδαμῶς, ὕπνου καὶ ἱδρῶτος
κρείττονα τὴν τοῦ χρησίμου ποιούμενοι θήραν. λό-
γου τοιγαροῦν τοῦ παρ' ἡμῖν, τέσσαρας εὑρήσο-
C μεν τὰς διαφορὰς, δι' ὧν ἡ σύμπασα γῆ τὸν
ἄριστόν τε καὶ εὐδόκιμον ἀληθῶς κατορθώσει βίον.
μία μὲν οὖν ἐστι καὶ πρώτη, δι' ἧς πρὸς ἐπί-
γνωσιν ἀληθείας καὶ εἰς ἀνάληψιν θείου φωτὸς
καλεῖν εἰθίσμεθα τοὺς τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτί-
σαντα λελατρευκότας, καὶ λέγοντας ἀμαθῶς
τῷ ξύλῳ, πατήρ μου εἶ σὺ, καὶ τῷ λίθῳ, σὺ
ἐγέννησάς με, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. τοῖς
γε μὴν ἤδη πεπιστευκόσιν, αἱ τρεῖς ἕτεραι τοῦ
λόγου διαφοραὶ πρέποιεν ἂν εἰκότως. ἐπεί τοι
D καὶ τρεῖς εἶναι βίου καὶ πολιτείας διαφορὰς ἐδί-
δασκεν ὁ σωτήρ. ἔφη γὰρ ὅτι τὰ καταβληθέντα
τῶν σπερμάτων ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν, ἐποίησε
καρπὸν, ὁ μὲν ἑκατὸν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριά-
κοντα. οἰκεῖος δή ἐστι τις ἑκάστῳ τῶν τοιούτων, ὁ
αὐτῷ μάλιστα πρέπων λόγος. οὐ γάρ πω δρῶν-
τες ὀρθῶς, τοὺς Θεῷ καὶ κόσμῳ μεμερισμέ-
νους, διὰ τὸ κατὰ νόμον ὑπεζεῦχθαι γάμοις,
καὶ τοὺς τὸν πανάριστόν τε καὶ ἀσκητικὸν ἐπανε-
λομένους βίον, ἤγουν τὸν ἱερωσύνῃ πρέποντα,
E τοῖς ἴσοις ἀφυλάκτοις ὠφελήσομεν λόγοις, ἀλλ'
ἐκείνοις μὲν ἐροῦμεν, δέδεσαι γυναικὶ, μὴ
ζήτει λύσιν. λέλυσαι ἀπὸ γυναικὸς, μὴ ζήτει
γυναῖκα· καὶ ὅσα τοῖς γεγαμηκόσιν ἁρμόζει
φρονεῖν τε καὶ δρᾷν. τοῖς γε μὴν ἀσκητικοῖς καὶ καρ-
τερεῖν ἐγνωκόσι· νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ
τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν

καλύψαι. καὶ τὸ, οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. τοῖς δὲ κεκλημένοις εἰς ἱερωσύνην· χείλη ἱερέως φυλάξεται γνῶσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ, καὶ ὅσα Τιμοθέῳ παρεγγυᾷ γράφων ὁ σοφώτατος Παῦλος. ἆρα μὴ τοῦ πρέποντος ἐξέρπει τὰ διηγήματα, καὶ ἀποφέρεταί ποι πρὸς τὸ οὐκ ἔχον ὀρθῶς; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἥκιστά γε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐπιτήρει δὲ ὅτι μόνοις ἀπονέμει τοῖς ἱερᾶσθαι λαχοῦσι, τὸ κεχρῆσθαι ταῖς σάλπιγξιν. ἀνατιθεὶς, οἶμαί που, τοῖς τοῦ λαοῦ παιδευταῖς καὶ ἡγιασμένοις εἰς ἱερωσύνην, τὸν μυσταγωγοῦντα, καὶ μὴν καὶ εἰς ἔφεσιν ἀρετῆς ἐπαλείφοντα λόγον. διά τοι τοῦτο γὰρ, οἶμαι, πρὸς μὲν Μωσέα φησί. ποίησον σεαυτῷ δύο σάλπιγγας. νόμῳ δὲ ὥσπερ κατασφραγίζων τὸ χρῆμα· καὶ οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν, φησὶν, οἱ ἱερεῖς, σαλπιοῦσι ταῖς σάλπιγξιν. καὶ ἔσται ὑμῖν νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ΠΑΛΛ. Οὐκοῦν τῶν σημασιῶν τοὺς τρόπους, εἰς τὸν ἑκάστῳ τῶν εἰωθότων εὐδοκιμεῖν ἐοικότα λόγον, παραδεξόμεθα. συναπαροῦμεν δὴ οὕτω καὶ συγκαταλύσομεν τῇ νεφέλῃ, τουτέστι, συμβαδιούμεθα νοητῶς, καὶ συναναπαυσόμεθα τῷ Χριστῷ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εὖ λέγεις. τουτὶ γὰρ ἡμᾶς ἀναπείσει φρονεῖν, καὶ προφήτου λόγος ἔχων ὧδε· καὶ νῦν Ἰσραὴλ, τί Κύριος ὁ Θεὸς ἐπιζητεῖ παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ τὸ ποιεῖν κρίμα, καὶ ἀγαπᾶν ἔλεος, καὶ ἕτοιμον εἶναι τοῦ πορεύεσθαι μετὰ Κυρίου Θεοῦ σου; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀλλ' ὅτι μὲν χρῆμα καλὸν, καὶ τοῦ παντὸς ἄξιον, καὶ τὴν ἐπ' ἀνδρείᾳ δόξαν καταπλουτοῦν, τὸ πορεύεσθαι μετὰ Κυρίου Θεοῦ σου, πῶς οὐκ ἂν γένοιτο σαφές; τί δ' ἂν εἴη πάλιν τὸ ἕτοιμον εἶναι, φράσαις ἂν ἐθέλοντί μοι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πῶς γὰρ οὔ; τοῦ γὰρ φρονεῖν τε καὶ δρᾶν ἐπείγεσθαι τὰ Θεοῦ, παρὰ πόδας ἡμῖν κειμένου, καὶ ἀπείργοντος οὐδενὸς, οὔτε μὴν ἀνθέλκοντος εἰς ἀδόκιμον νοῦν, τοῦτ' οἶμαί ἐστι τὸ ἕτοιμον εἶναι τοῦ πορεύεσθαι μετὰ Θεοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίνας δὲ ὅλως εἶναι φαμὲν, τοὺς ἀκολουθεῖν τῷ Θεῷ ἐθέλοντας, μὴ μὴν ἔτι καὶ ἐξ ὅλης τοῦτο δρᾶν ἑλομένους ψυχῆς, ὀκλάζοντας δὲ πρὸς τὸ ἄναλκι καὶ παραιτουμένους τὸ καρτερεῖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τοὺς οἵ γε βραδεῖς τέ εἰσι, καὶ μόλις ἰόντας μὲν ἐπὶ τὸ φρονεῖν ἐθέλειν τὰ ἐφ' οἷς ἂν ἥδοιτο Θεός,

A & illud, [Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis:] iis denique, qui ad ſacerdotiũ vocati fuerint, [Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiã, & legem exquirent de ore eius;] & quæcunque ad Timotheum ſcribens iubet vir ſapientiſſimus Paulus. Num igitur hæ, quas è Scripturis attuli narrationes, ab eo, quod deceat, aberrant, & eò detorquentur, quod minimè rectum ſit? PAL. Minimè verò. CYR. Illud autem animaduertas velim, Deum iis duntaxat, qui ſacerdotes electi eſſent, tubarum vſum tribuere: quòd populi ſcilicet doctoribus, & ſacerdotibus cõſecratis aſſignet, vt opinor, prædicationem, quæ de myſteriis doceat, & ad virtutem expetendam inſtituat. Itaque ob eam cauſſam, vt ego exiſtimo, dicit Moyſi, [Fac tibi duas tubas:] eamque rem veluti lege cõfirmans, [Et filii, inquit, Aaron ſacerdotes canent tubis; & erit vobis legitimum ſempiternum in generationes veſtras.] PALLAD. Igitur ſignorum modos, ſermonem vnicuique ſtatui bene ac laudabiliter viuentium, aptè & accommodate exhibitum accipiemus. Ita ſimul quoque cum nube promouebimus, ſimulque ab itinere ceſſabimus; hoc eſt, ſimul cum Chriſto ſpiritualiter ambulabimus, ſimúlque requieſcemus. CYR. Rectè ais. Sic namque ſentire perſuadet Prophetæ quoque dictum, quod ſic habet. [Et nunc, Iſrael, quid Dominus Deus exquirit à te, niſi facere iudicium, & diligere miſericordiam, & promptum eſſe ad ambulandum cum Domino Deo tuo?] PALLAD. Atqui rem quidem eſſe manifeſte præclaram ac plurimi faciendam, & quę fortitudinis opinionem concilięt, ambulare cum Domino Deo, quis neget? Sed tamen illud rurſus mihi explices velim, quidnam ſit, [Promptum eſſe.] CYRILL. Faciam verò: cur enim negem? Si enim in promptu ſit nobis poſitum, vt quæ Dei ſunt & ſentiamus, & celeriter faciamus, nihilque ſit, quod prohibeat aut pertrahat in reprobum ſenſum, hoc illud eſt, mea quidem ſententia, [promptum eſſe ad ambulandum cum Deo.] PALLAD. Quos verò omnino dicimus eos, qui Deum ſequi cupiant quidem, non tamen id ex toto animo velint efficere, ſed præ ignauia ſuccumbant, & aſperarum rerum tolerantiam vitent? CYR. Qui, cùm tardiores ſint, & vix eo vſque progrediantur, vt ea ſapere velint, quæ Deo placét, non

Malach. 2.

Numer. 10.

Mich. 6.

non tamen integro, totoque animo ſanctæ conuerſationi adhæreſcunt qui ſui ſtudii, atque alacritatis exiguam partem diuinæ charitati tribuūt, reliquum verò omne perditè & intemperanter in huius vitæ diſtractionibus laboribuſque inutilibus acerbiſque curis conſumere ſtatuerunt: quorum figuram non abſurdè tenent filii Ruben, & Gad: ſcriptum eſt enim item in Numeris, [Et pecorum multitudo erat filiis Ruben, & filiis Gad, multitudo copioſa valde. Et viderunt regionem Iazer, & regionem Galaad; & erat locus, locus pecoribus; & accedentes filii Ruben, & filii Gad, dixerunt ad Moyſen, & Eleazar ſacerdotem, & ad principes Synagogæ, dicentes; Ataroth, & Debon, & Iazer, & Nambra, & Sebon, & Elcale, & Sabama, & Naua, & Bean terra, quam dedit Dominus coram filiis Iſrael, apta eſt pecoribus paſcendis; & ſeruis tuis ſunt pecora. Et dixerunt, Si inuenimus gratiam coram te, detur hæc terra ſeruis tuis in poſſeſſionem, & ne transferas nos trans Iordanem. Et dixit Moyſes filiis Gad, & filiis Ruben, Fratres veſtri ibunt ad bellum, & vos ſedebitis hic? & cur peruertitis mentes filiorum Iſrael, vt non tranſeant in terram, quam Dominus Deus dat ipſis,] Deinde, exprobrata illis parentum contumacia, & iis commemoratis, quæ ea de cauſſa ipſis euenerant; mortui namque ſunt, inquit, in deſerto, cum promiſſionis terram, vt ita dicam, ne aſpexiſſent quidem: infert iterum, [Et ecce ſurrexiſtis pro patribus veſtris, conſpiratio hominum peccatorum, vt adiiciatis adhuc ad iram indignationis Domini aduerſus Iſrael, quia auertemini ab ipſo, vt adiiciatis adhuc, vt derelinquatis ipſum in deſerto, & peccetis in vniuerſam congregationem hanc. Et acceſſerunt ad ipſum & dixerunt, Caulas ouium ædificabimus nobis hic pecoribus noſtris, & vrbes impedimentis noſtris, & nos armati in primo ordine ante filios Iſrael, quouſque perducamus ipſos in locum ipſorum: & erunt impedimenta noſtra in vrbibus muratis propter habitatores terræ; neque reuertemur ad domos noſtras, quouſque diuidantur filii Iſrael vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuam, & non amplius poſſidebimus inter eos à trans Iordanem & vltra; quia recepimus poſſeſſiones noſtras in loco trans Iordanem in Oriente.] Intelligis pecorum

Num. 32.

A οὐ μὴν ἔτι καὶ αὐτεχορηγοῦνες ὁλοκλήρῳ διανοίᾳ πολιτείας ἁγιοπρεποῦς, ἣ μοῖραν μὲν ὥσπερ ὀλίγην τῆς ἐνούσης αὐτοῖς σπουδῆς τε προθυμίας ἀπονέμουσι τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ, ὃ δέ γε λοιπὸν ἅπαν ἀσωτότατά τε καὶ προδήλως διαπτῆναι ἐγνώκασι τοῖς ἐν τῷδε βίῳ περισπασμοῖς, καὶ ἀνονήτοις ἱδρῶσι καὶ πικροῖς φροντίσμασιν, ὧν εἰς τύπον ἂν εἶεν οἱ ἐκ Ῥουβείμ τε καὶ Γάδ· γέγραπται γὰρ πάλιν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. καὶ κτηνῶν πλῆθος ἦν τοῖς υἱοῖς Ῥουβείμ, καὶ τοῖς υἱοῖς Γάδ, πλῆθος πολὺ σφόδρα· καὶ εἶδον τὴν χώραν Ἰαζὴρ, καὶ τὴν χώραν Γαλαάδ, καὶ
B ἦν ὁ τόπος, τόπος κτήνεσι. καὶ προσελθόντες οἱ υἱοὶ Ῥουβείμ, καὶ οἱ υἱοὶ Γάδ, εἶπον πρὸς Μωσῆν καὶ πρὸς Ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς συναγωγῆς λέγοντες, Ἀταρώθ, καὶ Δαιβὼν καὶ Ἰαζὴρ, καὶ Ναμρὰ, καὶ Ἐσεβὼν, καὶ Ἐλεαλὴ, καὶ Σεβαμὰ, καὶ Ναβαὺ, καὶ Βαιὰν τὴν γῆν, ἣν παρέδωκε Κύριος ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, γῆ κτηνοτρόφος ἐστὶ, καὶ τοῖς παισί σου κτήνη ὑπάρχει. καὶ ἔλεγον, εἰ εὕρομεν χάριν ἐνώπιόν σου, δοθήτω ἡ γῆ αὕτη τοῖς οἰκέταις σου ἐν κατασχέσει, καὶ μὴ διαβιβάσῃς
C ἡμᾶς τὸν Ἰορδάνην. καὶ εἶπε Μωσῆς τοῖς υἱοῖς Γὰδ καὶ τοῖς υἱοῖς Ῥουβείμ· οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν πορεύσονται εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὑμεῖς καθήσεσθε αὐτοῦ; καὶ ἵνα τί διαστρέφετε τὰς διανοίας τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, μὴ διαβῆναι εἰς τὴν γῆν ἣν Κύριος ὁ Θεὸς δίδωσιν αὐτοῖς; εἶτα πρὸς τούτοις κατονειδίσας αὐτοῖς τῶν πατέρων τὴν ἀπείθειαν, καὶ τὰ ἐκείνοις ἐντεῦθεν συμβεβηκότα, τετελευτήκασι γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, φησὶν, οὐδ᾽ ὅσον εἰπεῖν τεθεαμένοι μόνον τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν, ἐπιφέρει πάλιν. καὶ ἰδοὺ ἀνέστητε ἀν-
D τὶ τῶν πατέρων ὑμῶν, σύστρεμμα ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, προσθεῖναι ἔτι ἐπὶ τὸν θυμὸν τῆς ὀργῆς Κυρίου ἐπὶ Ἰσραὴλ, ὅτι ἀποστραφήσεσθε ἀπ᾽ αὐτοῦ προσθεῖναι ἔτι καταλιπεῖν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀνομήσετε εἰς ὅλην τὴν συναγωγὴν ταύτην. καὶ προσῆλθον αὐτῷ καὶ ἔλεγον. ἐπαύλεις προβάτων οἰκοδομήσομεν ὧδε τοῖς κτήνεσιν ἡμῶν, καὶ πόλεις ταῖς ἀποσκευαῖς ἡμῶν. καὶ ἡμεῖς ἐνοπλισάμενοι προφυλακὴν πρότεροι τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἕως
E ἂν ἀγάγωμεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἑαυτῶν τόπον. καὶ κατοικήσει ἡ ἀποσκευὴ ἡμῶν ἐν ταῖς πόλεσι τετειχισμέναις διὰ τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν. οὐ μὴ ἀποστραφῶμεν εἰς τὰς οἰκίας ἡμῶν, ἕως ἂν καταμερισθῶσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἕκαστος εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ οὐκέτι κληρονομήσομεν ἐν αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἐπέκεινα, ὅτι ἀπέχομεν τοὺς κλήρους ἡμῶν ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐν ἀνατολαῖς. συνίης

Quonam modo? CYRILL. Qui pecorum alendorum cauſſa, liberorumque & vxorum, necnon caularum & ædificiorum ſtudio, ignaui ad res præclaras facti ſunt, Ruben & Gad fuerunt. PALLAD. Quid verò illud eſt? CYRILL. Hic enim erat ex Iacob primogenitus, alter ex ancilla Zelpha editus. PALLAD. Verum eſt. CYRILL. Igitur vocati homines, ſunt illi quidem propter fidem primogeniti, hæreditatemque apud Deum, quod ad gratiam pertinet, eximiam ſortiri; ſed tamen propter propenſam ad res parum honeſtas voluntatem, non ſunt libertatis amatores: eos porrò qui fide iuſtificati ſint, Eccleſiam primogenitorum deſcriptorum in cœlis appellatos eſſe dicimus. (Heb. 12.) Verùm is primogenitus minimè libertatis amator fuit, ſed comes potius ac ſodalis eorum, qui ſeruitutis dedecus non effugerunt. PALLAD. Præclarè dicis. CYRILL. Sed mihi iam, dum oratio ſubit litus, ac veluti rudentes iacit, repetendum atque rurſus commemorandum videtur, oportere ea omnia fortiter aggredi, quæ ſunt vtilia, putandúmque labores exercitationem eſſe virtutis, neque aliter exiſtimandum, quàm Deum eſſe, qui ſalutem præſtat, quique aduerſarios, licet multo maioribus viribus, quàm noſtræ ſint, irruant, vt vincere poſſimus, largitur. Nam haud inutiliter inſudare, cùm pro virtute labores toleramus, docebit Moyſes, qui dicit in Deuteronomio, (Deut. 8.) [Et recordaberis totius viæ, per quam duxit te Dominus Deus tuus in deſerto; vt affligeret te, & tentaret te, & cognita faceret, quæ ſunt in corde tuo, ſi obſeruabis mandata eius, an non.] Neque vero ille ſinit nos ignaua formidine laborare, cùm ſuam illam protegentis manum aſpicimus. Itaque rurſus ad hunc modum ſcribit, (Deut. 7.) [Si verò dixeris in mente tua, Maior eſt numero gens hæc quàm ego; quomodo potero exterminare illos? non timebis illos: memoria memor eris eorum omnium, quæ fecit dominus Deus tuus Pharaoni, & omnibus Ægyptiis, tentationum omnium, quas viderunt oculi tui, ſignorum prodigiorúmque magnorum illorum; & manus illius potentis, & brachii excelſi, vt eduxerit te Dominus Deus tuus; ſic faciet Dominus Deus noſter omnibus gentibus, quas tu times à facie ipſarum.]

A Τίνα τρόπον; ΚΥΡ. Οἱ κτηνοτροφίας ἕνεκα παίδων τε καὶ γυναικῶν, ἐπαύλεών τε καὶ οἰκοδομημάτων τῶν ἐπὶ τοῖς ἀρίστοις ὄκνον εἰσδεδυμένοι, Ρουβεὶμ ἐστὶ καὶ Γάδ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὁ μὲν γὰρ ἦν πρωτότοκος ἐξ Ἰακὼβ, ὁ δὲ θεραπαίνης ἐξέφυ τῆς Ζελφᾶς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛ. Οὐκοῦν πρωτότοκοι μὲν διὰ τὴν πίστιν, οἱ κεκλημένοι, καὶ κλῆρον λαχόντες παρὰ Θεῷ τὸν ἐξαίρετον, ὅσον ἧκεν εἰς τὴν χάριν, οὐ φιλελεύθεροι δὲ, διά γε τὴν B εἰς τὰ αἰσχίω ῥοπήν. ἐκκλησίαν δὲ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, τοὺς ἐν πίστει δεδικαιωμένους, διακεκλῆσθαί φαμεν, ἀλλ' οὐ φιλελεύθερος ὁ πρωτότοκος, κοινωνὸς δὲ μᾶλλον καὶ συνεραστὴς τοῖς τὸ τῆς δουλείας αἶσχος ὑποφθάνουσι. ΠΑΛ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀλλ' ἤδη μου πρὸς ἀκτὴν ἰόντος τοῦ λόγου, καὶ οἱονεί που τῶν πεισμάτων ποιουμένου τὰς ἐκβολὰς, ἔπεισιν εἰπεῖν καὶ προσαναμνῆσαι πάλιν, ὅτι χρὴ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν C ἀνδρίζεσθαι τῶν τελούντων εἰς ὄνησιν, καὶ γύμνασμα εἰς ἀρετὴν ἡγεῖσθαι τοὺς πόνους, διακεῖσθαι δὲ οὐχ ἑτέρως ἢ ὅτι Θεὸς ὁ σώζων ἐστὶ, καὶ τὸ καταθλεῖν δύνασθαι τῶν ἀνθεστηκότων δωρούμενος, κἂν εἰ πολὺ μείζοσιν ἢ τοῖς ἐν ἡμῖν ἀντιφέροιντο ἀλκαῖς. ὅτι γὰρ οὐκ ἀνόνητον ἱδρῶτα καταστάζομεν, τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀνατλάντες πόνους, διδάξει λέγων ἐν τῷ Δευτερονομίῳ Μωσῆς· καὶ μνησθήσῃ πᾶσαν τὴν ὁδὸν, ἣν ἤγαγέ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν τῇ ἐρήμῳ, D ὅπως ἂν κακώσῃ σε καὶ ἐκπειράσῃ σε, καὶ διαγνωσθῇ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, εἰ φυλάξῃ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἢ οὔ. νοσεῖν δὲ τὴν ἄνανδρον οὐκ ἐᾷ δειλίαν, ἀνασκοπουμένους εὖ μάλα τὴν τοῦ ὑπερασπίζοντος χεῖρα. γράφει δὲ οὕτω πάλιν. ἐὰν δὲ λέγῃς ἐν τῇ διανοίᾳ σου, ὅτι πολὺ τὸ ἔθνος τοῦτο, ἢ ἐγὼ, πῶς δυνήσομαι ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς, οὐ φοβηθήσῃ αὐτούς· μνείᾳ μνησθήσῃ ὅσα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός σου τῷ Φαραὼ, καὶ πᾶσι τοῖς Αἰγυπτίοις τοὺς πειρασμοὺς E τοὺς μεγάλους, οὓς ἑωράκασιν οἱ ὀφθαλμοί σου· τὰ σημεῖα, καὶ τὰ τέρατα τὰ μεγάλα ἐκεῖνα, τὴν χεῖρα τὴν κραταιὰν, καὶ τὸν βραχίονα τὸν ὑψηλόν. ὡς ἐξήγαγέ σε Κύριος ὁ Θεός σου. οὕτως ποιήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, οὓς σὺ φοβῇ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν.

FINIS LIBRI QVINTI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑι προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER SEXTVS.

Ὅτι χρὴ Θεῷ τῷ κατὰ φύσιν ἡμᾶς προσκεῖσθαι μόνῳ, καὶ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας.

Ἀνδρείας μὲν οὖν πέρι τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης, καὶ πνευματικῆς εὐσθενείας ἀποχρῶν ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ἐκπεποίηται λόγος, ὦ Παλλάδιε. τὰ δὲ ἐφ' οἷς ἂν ἀνύοιτο ταυτὶ πρὸς ἡμῶν, περιαθρεῖν ἀναγκαῖον, καθάπερ ἔγωγε, πάλιν. ΠΑΛΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡ. Φέρε δὴ οὖν τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν ἐν κύκλῳ περιελίττοντες, καὶ εἰς ἀκριβῆ κατάσκεψιν τῶν καθ' ἡμᾶς ἰόντες πραγμάτων, ἀνασκοπῶμεν εὖ μάλα, διὰ ποίας ἰόντες τρίβου, λαμπροί τε ἐσόμεθα, καὶ τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἐπαινουμένοις οἷά τινα στέφανον ἀναδησόμεθα ψῆφον. ἢ οὐ δοκῶ σοι φρονεῖν ὀρθῶς,

A *Ei, qui ſecundum naturam Deus eſt, ſoli nos adhærere oportere, & illum ex tota anima, totóque corde diligere.*

De Chriſtiana quidem fortitudine roboréque ſpirituali dictum eſt à nobis, vt videtur, Palladi, ſatis: quibus verò in rebus hæc à nobis præſtari poſſint, rurſus, vt arbitror, circunſpicere neceſſe eſt. PALLADIVS. Rectè dicis. CYRILLVS. Age igitur, mentis oculos circumquaque verſemus, iiſque in accuratam actionum noſtrarum conſiderationem iniectis, diligenter aſpiciamus, quam ingredientes viam, clari eſſe, & illa pro rectè honeſteque factis approbatione velut corona quadam ornari poſſimus: an tibi parum rectè ſapere videor,

qui in his rebus quid probandum ſit, de-
cernere velim? PAL. Prorſus rectiſſimè:
nam etiam ipſe non negauerim prius ad
fortitudinem incitari oportere, atque ita
ea eſſe amplectenda, per quæ clarus eſſe,
rectáque ad vitam culpa carentem per-
uenire quiſque poſſit. CYRILL. Iam
igitur ordiamur. Totius quidem domus
firmitas eſt fundamentum; nauis verò
initium carina; eius autem, qui virtutis
munus exequi velit, fundamentum ac
baſis & initium, eſt cognitio veritatis, ac
Iſa. 7. „ de fide in eum, qui vnus, ac natura &
„ verè Deus eſt, ſincera prædicatio: [niſi
enim credideritis, non intelligetis,]
inquit ſacra ſcriptura: quòd ſi nihil ex
iis, quæ neceſſaria ſunt, intellexerimus,
ceſſare ab opere neceſſe eſt, cùm rectè
facere neſciamus. An verò, ſi quid eſſe
putamus ea rectè facere, quæ facere
neceſſe eſt, non neceſſarium eſſe fateris
ad laudem aſſequendam, illam de om-
nibus rebus agendis inquiſitionem?
PALLADIVS. Fateor. CYRILLVS.
Eſt igitur fides intelligentiæ nutrix: In-
telligentia verò res à nobis agendas exa-
minat. Itaque, cùm Iſraelitis ille vni-
uerſorum Deus legem per Moyſen da-
tam, veluti pædagogũ quendam ſapien-
temque rectorem appoſuit, tanquam
baſem quandam & firmum initiũ, vnius
veræque diuinitatis cognitionem præ-
ſtruxit; neque enim putabat poſſe illos
ad vitam innocentẽ puramque pertin-
gere, aut à Lege quæ ad res præclaras
hortabatur, eorum mores componi, &
facile mandatis obſequi, niſi illam in
Deum fidem animo ſuſcepiſſent, quo
perinde ac muro præmuniti, voluptati-
bus, quæ ad ignauiam illos alliciebant,
ſtrenuè obſiſterent. Opus igitur erat,
opus erat, inquam, vt illi veteres prius
veluti morbum quendam animi depo-
nerent errorem, quo multitudo Deo-
rum colebatur, & fide in eum, qui vnus
& natura & verè Deus eſt, optime con-
firmarentur; ideóque ipſis illa prima lex
Exod. 20. „ præfulſit, [Ego ſũ Dominus Deus tuus,
„ qui eduxi te de terra Ægypti, de domo
„ ſeruitutis; non erunt tibi Dii alii præter
„ me: non facies tibi ipſi idolum, neque
„ vllius rei ſimulacrum, quæcunque in
„ cœlo ſunt ſurſum, & quęcunque in terra
„ deorſum, & quæcunque in equis ſub
„ terra: non adorabis ea, neque ſeruies
„ illis: ego enim ſum Dominus Deus tuus,
„ Deus zelotes, reddens peccata patrum
„ in filios, vſque ad tertiam, & quartam
„ generationem iis, qui oderunt me:

A τὸ ἔν γε τούτοις φιλοκρινεῖν ἠρημένος; ΠΑΛ-
ΛΑΔΙΟΣ. Παντάπασι μὲν οὖν. Φαίην
γὰρ ἂν καὶ αὐτὸς ἐγὼ προεκκλῆσθαι τῇ πρὸς ἀνδρίαν
προκαταθήγεσθαι δεῖν, ἑλέσθαι τε τὰ δι' ὧν
ἄν τις ἔσοιτο λαμπρὸς, καὶ τῆς ἀμωμήτου
ζωῆς ἔρχοιτο κατ' εὐθύ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ.
Οὐκοῦν ἤδη λέγωμεν, ὡς ἁπάσης μὲν οἰκίας
ἔρεισμα, κρηπίς. νεὼς δὲ τρόπις, ἀρχή. τοῦ δὲ
κατορθοῦν ἡρημένου, θεμέλιος ἂν γένοιτο καὶ
ὑποβάθρας ἀρχὴ, τῆς ἀληθείας ἡ γνῶσις, καὶ
ὁ περὶ πίστεως τῆς εἰς Θεὸν τὸν ἕνα καὶ φύσει
B καὶ ἀληθινὸν ἀκιβδήλευτος λόγος. ἐὰν γὰρ μὴ
πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε, φησὶ τὸ γράμ-
μα τὸ ἱερόν. συνιέντας δὲ οὔπω τῶν ἀναγκαίων
οὐδὲν, ἀπρακτεῖν ἀνάγκη, τὸ κατορθοῦν οὐκ
εἰδότας. ἢ οὐκ ἂν ἀναγκαῖον εἶναι φῂς πρὸς εὐ-
δοκίμησιν ἡμῖν, τὴν ἐπὶ πᾶσι τοῖς πρακτέοις
διάσκεψιν, εἰ ἐν λόγῳ πεποιήμεθα τὸ δρᾶν
ὀρθῶς, ἃ ἔδρων ἀναγκαῖον; ΠΑΛΛ. Φημί.
ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τροφὸς οὖν ἄρα συνέ-
C σεως, πίστις. σύνεσις δὲ, τὴν πρακτέων ἡμῖν
ποιεῖται βάσανον. καὶ γοῦν ὅτι τοῖς ἐξ Ἰσ-
ραὴλ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς παιδαγωγὸν ὥσπερ τινὰ,
καὶ ἰθυντῆρα σοφὸν, τὸν διὰ Μωσέως ἐπέστησε νό-
μον, ὑποβάθραν ὥσπερ τινὰ καὶ ἀκαταστάσειστον
ἀρχὴν, τὴν περὶ τῆς μιᾶς τε καὶ ἀληθοῦς θεό-
τητος προκατεβάλετο γνῶσιν. μὴ γὰρ ἂν ἰσχῦσαι
αὐτοὺς ὑπελάμβανε τῆς ἀδιαβλήτου καὶ
ἀκραιφνοῦς ἐφικέσθαι ζωῆς, ἤγουν τῷ τὴν καλ-
D λίστην εἰσηγητῇ καταρυθμίζεσθαι νόμῳ, καὶ
ὑπείκειν ἁπλῶς, εἰ μὴ καθάπερ προανα-
τείχισμα τὴν ἐπὶ Θεῷ πίστιν ἑλόντες εἰς νοῦν,
ἀντιφέροιντο γενναίως ταῖς εἰς ῥᾳθυμίαν αὐ-
τοὺς ἀκονούσαις ἡδοναῖς. ἔδει δὴ οὖν ἔδει, καθάπερ
τινὰ ψυχικὴν ἀρρωστίαν, προαποθέσθαι τοὺς
πάλαι τὴν πολύθεον πλάνησιν, πίστει τε τῇ εἰς
Θεὸν τὸν ἕνα φύσει καὶ ἀληθῶς ἐρηρεῖσθαι κα-
λῶς. τοιγάρτοι καὶ πρῶτος αὐτοῖς προσανέλαμ-
ψε νόμος. ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὅς σε
ἐξηγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐξ οἴκου δου-
E λείας. οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.
οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς
ὁμοίωμα ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ἐν τῇ γῇ
κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς. οὐ
προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδ' οὐ μὴ λατρεύσῃς αὐ-
τοῖς. ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ Θεὸς ζη-
λωτὴς, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα
ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με.

eôs cenſeo non debere ad ineptas intelligentias claudicando labi, neque in hac re degenerem ſenſum ſtulte complecti, in eam opinionẽ adductos, vt alios agnoſcant deos, aut certè arbitrentur omnino quoſdam eſſe, præter eum, qui vnus
1. Cor. 8. " & verus ſit. [Etſi enim dicantur dii non-
" nulli, ac Domini, & in cælo, & in terra;
" ſed nobis vnus Deus, pater nempe, ex
" quo omnia, & nos in illum; & vnus Do-
" minus Ieſus Christus, per quem omnia,
" & nos per ipſum; & vnus Spiritus ſan-
" ctus, in quo omnia, & nos in ipſo:] neque enim diuinitatis naturam in ſolum vnum Deum & Patrem iudaice contrahemus; ſed illam quodãmodo dilatando in ſanctam conſubſtantialemque Trinitatem, atque tum perſonarum qualitate, tùm hypoſtaſis proprietate diſtinguendo, in vnum rurſus Deum contrahemus, propter eandem trium ſubſtantiam; & ipſi ſeruiemus, ipſumque adorabimus, inuocando Patrem & Filium ac Spiri-
Exod. 20. Deut. 10. Matth. 4. " tum ſanctum; [non enim erunt, inquit,
" dii alii præter me: & iterum, [Do-
" minum Deum tuum adorabis, & ipſi
" ſoli ſeruies.] Quoniam verò vnus eſt Deus, Pater; & vnus Dominus, Filius, & vnus Spiritus ſanctus, procedens; neque vnum Deum illum ex vera dominatione pellemus; neque eum, qui verè ac natura Dominus eſt, excludemus, quo minus ſit Deus: nam diuinitatem, quæ ſecundum naturam eſt, conſequitur omnino dominatio; dominationem rurſus veram, diuinitatis gloria. Pallad. Rectiſſimè à te eſt ac ſapientiſſimè dictum. Cyrill. Vnum igitur Deum agnoſcemus, Palladi, neminem omnino cum illo recenſebimus, impiumque ac nefarium duplicis animi vitium, vt arrogantiæ ac ſuperbiæ plenum longiſſimè à noſtro animo abiicie-
3. Reg. 18. mus, ne aduerſus nos ipſos ſermo ſacer inclamet, [Quouſque claudicabitis
" vtroque poplite? aut Baal Baal, aut
" Deo Deo:] conſtantes enim nos eſſe oportet; non diuerſa ſentientes, atque fluctuantes, & ad ea quæ minimè conuenit, facillimè tranſeuntes: nam claudicare in vtramque partem, ac fluctuare; mea quidem ſententia impium eſt in primis. Itaque vetus quoque lex morte mulctat inconſtantem; ait enim;
Exod. 22. " [Sacrificans diis, exterminabitur, ni-
" ſi Domino ſoli:] nam aduerſus diuinam gloriam erigi, & quæ illi ac ſoli tribuenda ſunt, ea quemque, quibus velit, & iis, qui natura dii non ſunt,

A θινόν, μὴ εἰς ψυχρὰς ὀκλάζειν ἐννοίας, μὴ τὸ μὲν τὸ ἀγεννὲς ἔν γε δὴ τούτῳ ἡμᾶς φληνάφως, ἀνθελκομένους εἰς τὸ δεῖν ἑτέρους εἰδέναι Θεούς, ἤγουν οἴεσθαί τινας ὑπάρχειν ὅλως παρὰ τὸν ἕνα καὶ ἀληθῶς. εἰ γὰρ καὶ λέγονταί τινες θεοὶ καὶ Κύριοι, ἔν τε τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς, ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεός, ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν. καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. καὶ ἓν Πνεῦμα ἅγιον ἐν ᾧ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς ἐν
B αὐτῷ. ἥκιστα μὲν γὰρ τὴν τῆς θεότητος φύσιν συστελοῦμεν Ἰουδαϊκῶς, εἰς μόνον τὸν ἕνα Θεὸν καὶ πατέρα, κατευρύνοντες δὲ ὥσπερ εἰς ἁγίαν τε καὶ ὁμοούσιον τριάδα· καὶ μὲν καὶ προσώπων ποιότητι, καὶ ὑποστάσεως ἰδιότητι διαστέλλοντες, εἰς ἕνα δὴ πάλιν συστελοῦμεν Θεὸν διὰ τὸ τῆς οὐσίας ταυτόν, καὶ αὐτῷ λατρεύσομεν, αὐτῷ προσκυνήσομεν, ἐπικαλούμενοι τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. οὐ γὰρ ἔσονται, φησί, θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. καὶ πάλιν. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ
C λατρεύσεις. ἐπεὶ δὲ εἷς μὲν ἐστὶ Θεὸς ὁ πατήρ, εἷς δὲ Κύριος ὁ υἱός, ἓν δὲ Πνεῦμα ἅγιον ἐκπορευτόν, οὔτε τὸν ἕνα Θεὸν τῆς ἀληθοῦς κυριότητος ἐξοίσομεν, οὔτε μὴν τὸν ἀληθῶς καὶ φύσει Κύριον, τοῦ εἶναι Θεὸν ἐκπέμψομεν. ἕπεται γὰρ θεότητι μὲν πάντως τῇ κατὰ φύσιν, ἡ κυριότης· κυριότητι δὲ αὖ τῇ κατ' ἀλήθειαν, ἡ τῆς θεότητος δόξα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθότατά γε καὶ ὅτι μάλιστα σοφῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἕνα δὴ οὖν, Παλλάδιε, Θεὸν εἰσόμεθα, καὶ ἐπ' αὐτῷ, τὸ σύμπαν οὐδένα κατα-
D λογιούμεθα, τὴν ἀνόσιόν τε καὶ βέβηλον διψυχίαν, ὡς ἀλαζόνα καὶ ὑβρίστριαν ἀληθῶς, ἀπωτάτω ποιούμενοι τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς, ἵνα μὴ καὶ ἡμῖν αὖθις ἱερὸς ἐπιφωνῇ λόγος· ἕως πότε χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις; ἢ Βααλ Βααλ, ἢ Θεῷ Θεῷ. μονοτρόπους γὰρ ἡμᾶς, οὐχ ἑτεροφρόνας καὶ σεσαλευμένους, εἰς ἃ μὴ προσῆκεν ἑτοιμότατα μεταπίπτοντας ὁρᾶσθαι δεῖ. ὡς τό τοι χωλεύειν ἐπ' ἄμφω καὶ
E κραδαίνεσθαι φιλεῖν, φαίην ἂν ἔγωγε τῶν ὅτι μάλιστα δυσαγεστάτων. καὶ γοῦν καὶ ὁ πάλαι νόμος θανάτου τιμᾶται τὸν οὐκ ἀσφαλῆ, φησὶ γάρ, ὁ θυσιάζων θεοῖς ἐξολοθρευθήσεται, πλὴν Κυρίῳ μόνῳ. τὸ γὰρ τοι τῆς θείας κατεπαίρεσθαι δόξης, καὶ τὰ αὐτῇ καὶ μόνῃ διανέμειν πρέποντα, ἐπιχαρίζεσθαι οἷς ἂν ἕλοιτό τις, καὶ τοῖς μὴ φύσει χα-

locus docebit: ſcriptum eſt enim in Numeris, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen in occiduis partibus Moab prope Iordanem contra Hiericho; dicens, Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, Vos tranſitis Iordanem in terram Chanaan, & perdetis omnes habitantes in terra ante faciem veſtram, & auferetis ſpeculas eorum, & omnia idola eorum conflata deſtruetis, & omnes titulos eorum auferetis.] Intelligis igitur iis, qui Iordanem tranſierint, opus eſſe vt aras & lucos è medio tollant, eoſque ſine cunctatione vnà cum idolis ac titulis diſturbent: nam huiuſmodi peſtibus parcere, manifeſtum eſt indicium, non ſatis nos eſſe confirmatos, neque cor criminis expers Deo conſecraſſe, apertè de impiis atque peruerſis dicenti, [Non adorabis Deos ipſorum, neque coles eos, non facies iuxta opera eorum, ſed deſtruendo deſtrues, & conterendo conteres titulos eorum, & ſeruies Domino Deo tuo; & benedicam panem tuum, & vinum tuum, & aquam tuam, & auertam infirmitatem à vobis. non erit infecunda neque ſterilis in terra tua, numerum dierum tuorum explebo.] Neque enim eſt obſcurum, quin hominibus bene confirmatis, & ex integra mente vniuerſorum Deo deditis, atque eius rei certiſſimum argumentum præbere ſtudentibus, idipſum, quod aras & titulos, & ludicra hominum mente corruptorum euertunt, diuina ſit illis dona conciliaturum. PALLAD. Verum eſt. CYRILL. Nam, ſi manu fabricata ſimulacra deſtruxeris, inquit, ac Deo ſeruieris mores illorum peroſus, [benedicam panem tuum, & vinum tuum, & aquam tuam:] myſticus hic ſermo eſt atque abditus; nam ſinceris Dei cultoribus illa Chriſti myſteriorum communicatio, & ſancti baptiſmatis gratia ad ſpiritualem benedictionem valet; iis autem, qui duplici ſunt adhuc animo, & ad defectionem, & apoſtaſin ſpectant; ira & condemnatio & malorum omnium cumulus eſt illius ſpiritualis benedictionis perceptio: idque illud eſt, vt puto, quod ſapiens vir Paulus dixit, [Qui manducat & bibit Chriſti corpus & ſanguinem indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus. Probet autem, inquit homo ſe ipſum; & tunc de pane illo edat, & de calice bibat.] Iis igitur, qui verè Dei ſunt amatores pro benedictione, inquit,

Num. 33. · Exod. 23. · 1 Cor. 11.

A διδάξει λόγος. γέγραπται γὰρ ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν ἐπὶ δυσμῶν Μωὰβ παρὰ τὸν Ἰορδάνην κατὰ Ἱεριχὼ, λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην εἰς γῆν Χαναὰν, καὶ ἀπολεῖτε πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ γῇ πρὸ προσώπου ὑμῶν. καὶ ἐξαρεῖτε τὰς σκοπιὰς αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ εἴδωλα τὰ χωνευτὰ αὐτῶν ἀπολεῖτε αὐτὰ, καὶ πάσας τὰς στήλας αὐτῶν ἐξαρεῖτε. συνίης ὅτι τοὺς παρελθόντας τὸν Ἰορδάνην, ἐκ μέσου ποιεῖσθαι χρὴ βωμοὺς καὶ

B τεμένη, καὶ αὐτοῖς εἰδώλοις καὶ στήλαις ἀναμοχλεύειν ἀμελητί; ὡς τό γε φείδεσθαι τοῖς τοιούτοις τυχὸν ἀποίσειεν κακοῖς μήνυσις ἂν γένοιτο σαφὴς, τοῦ μὴ ἐρηρεῖσθαι καλῶς, μήτε μὴν ἀκαταιτίατον τῷ Θεῷ τὴν καρδίαν ἀφιερῶσαι, καί τι λέγοντι σαφῶς περὶ τῶν ἀθέων καὶ πονηρῶν, οὐ προσκυνήσεις τοῖς θεοῖς αὐτῶν, οὐδ' οὐ μὴ λατρεύσῃς κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, ἀλλὰ καθαιρέσει καθελεῖς, καὶ συντρίβων συντρίψεις τὰς στήλας αὐτῶν, καὶ λατρεύσεις Κυρίῳ τῷ Θεῷ

C σου, καὶ εὐλογήσω τὸν ἄρτον σου, καὶ τὸν οἶνόν σου, καὶ τὸ ὕδωρ σου· καὶ ἀποστρέψω μαλακίαν ἀφ' ὑμῶν. οὐκ ἔσται ἄγονος, οὐδὲ στεῖρα ἐπὶ τῆς γῆς σου, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν σου ἀναπληρώσω. ἔστι γὰρ οὐκ ἀσυμφανὲς, ὡς τοῖς ἄγαν ἐρηρεισμένοις καὶ ἐξ ὑγιοῦς διανοίας τῷ τῶν ὅλων Θεῷ προσκειμένοις, ἀπόδειξίν τε τοῦ πράγματος ἐναργῆ ποιεῖσθαι μεμελετηκόσι, τὸ κατασπᾶν βωμούς τε καὶ στήλας, καὶ ἀνθρώπων ἀθύρματα περιεφθαρμένων τὸν νοῦν, θείων ἔσται

D χαρισμάτων πρόξενον, ΠΑΛ. Ἀληθές. ΚΥΡ. Εἰ γὰρ δὴ καθέλῃς τὰ χειροποίητα, φησὶ, λατρεύσαις τε Θεῷ, τὰ παρ' ἐκείνοις ἔθη μεμισηκὼς, εὐλογήσω τὸν ἄρτον σου, καὶ τὸν οἶνόν σου, καὶ τὸ ὕδωρ σου. μυστικὸς ὁ λόγος καὶ βαθύς. τοῖς γὰρ Θεῷ γνησίοις, πρὸς εὐλογίας ἔσται πνευματικῆς, ἡ τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἡ μέθεξις, καὶ ἡ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος χάρις. τοῖς γε μὴν διψύχοις οὖσιν ἔτι, κεκινημένοις εἰς ἀποστασίαν, ὀργὴ καὶ κατάκριμα.

E καὶ γὰρ οὐχ ἧττόν τι τῶν δεινῶν, τὸ μὴ μεταλαχεῖν ἔσται τῆς εὐλογίας τῆς πνευματικῆς· καὶ τοῦτο σημαίνει, ὃ καὶ ὁ σοφὸς ἔφη Παῦλος· ὅτι ὁ ἐσθίων καὶ πίνων τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἀναξίως, κατάκριμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα Κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ, φησὶν, ὁ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ τότε ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ἔσται τοίνυν πρὸς εὐ-

» verò exterminauerit Dominus Deus » tuus gentes, quas tu ingredieris, vt » poſſideas terram, à facie tua, & » poſſederis eos, & habitaueris in ter» ra ipſorum, caue tibi ipſi, ne ſtu» deas ſequi eos, poſtquam extermi» nati fuerint à facie tua; non exqui» res deos eorum, dicens; quomo» do faciunt gentes hæ diis ſuis, ſic » & ego faciam: non ſic facies Do» mino Deo tuo: abominationes e» nim, quas Dominus odit, fecerunt » diis ſuis: nam etiam filios ſuos, & » filias ſuas comburunt igni diis ſuis.] » Benè prohibet omnino Legiſlator, ne errantium ritus imitentur; & ab impia illa liberorum cæde recedere iubet; illoſque ſanguinis cupidos, & falſi nominis deos corruptores ac perditores humani generis eſſe coarguit, qui teterrimè, præ ſua libidine ipſa quoque neceſſariæ beneuolentiæ iura contemnant: [creauit enim om„nia Deus, vt eſſent, & ſalutares „ ſunt generationes mundi, & non eſt „ Inferorum regnum in terra: inuidia „ verò diaboli mors introiuit in mundum.] Ac diuina quidem voluntas euertit mortem, interitúmque deſtruit, & ea quæ ſunt, perire non patitur, creauit enim, vt eſſent, omnia, ſicut ſcriptum eſt: qui verò dæmonum cupiditate tanquam retibus ad errorem pertracti ſunt, eorum interitum, qui, vt viuerent, ſunt editi; corúmque mortem, qui, vt eſſent, creati ſunt, velut condimenta quædam & odoratiſſima thymiamata Satanæ offerunt. Pulcherrimè igitur illorum mores grauiſſimis criminibus eſſe plenos oſtendit, violarique apud eos naturam, optabiliſque erga liberos amoris iura conculcari; vt auditorum animum ingenuum, & vitiorum inimicum, ad ea ample&ctenda, fortiterque arripienda, quæ ipſe vellet ac iuberet, aptiſſimè transferat. Atque hæc ad illorum impietatem euertendam olim edicta ſunt. Supremo præterea ſupplicio ſanxit, ſiquis confirmatum hominem & qui veritatis cognitionem piè ſuſcepiſſet, à ſententia deducere tentaſſet: ſic enim » rurſus ait, [Quòd ſi ſurrexerit in me» dio tui Propheta, vel ſomnians ſom» nium, & dederit tibi ſignum aut pro» digium; & venerit ſignum aut prodi» gium, quod locutus fuerit ad te, di» cens, Eamus, & ſeruiamus diis alienis,

Sapient. 1.

Sap. 2.

Deut. 13.

τοι φησὶ πάλιν. ἐὰν δὲ ἐξολοθρεύσῃ Κύριος ὁ Θεός σου τὰ ἔθνη, εἰς οὓς σὺ πορεύσῃ ἐκεῖ τοῦ κληρονομῆσαι τὴν γῆν αὐτῶν, ἀπὸ προσώπου σου, καὶ κατακληρονομήσῃς αὐτοὺς, καὶ κατοικήσῃς ἐν τῇ γῇ αὐτῶν, πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἐκζητήσῃς ἐπακολουθῆσαι αὐτοῖς, μετὰ τὸ ἐξολοθρευθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου σου· οὐ μὴ ἐκζητήσῃς τοὺς Θεοὺς αὐτῶν, λέγων, πῶς ποιοῦσι τὰ ἔθνη ταῦτα τοῖς θεοῖς αὐτῶν, ποιήσω κἀγώ. οὐ ποιήσῃς οὕτω Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. τὰ γὰρ βδελύγματα, ἃ Κύριος ἐμίσησεν, ἐποίησαν τοῖς θεοῖς αὐτῶν, ὅτι καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν κατακαίουσιν ἐν πυρὶ τοῖς θεοῖς αὐτῶν. εὖ γε ὁ νομοθέτης ἀποφάσκει παντελῶς τὴν τῶν πλανωμένων μίμησιν, καὶ ἀποφοιτᾷν εὖ μάλα κελεύει τῆς ἀνηλεοῦς τῶν τέκνων σφαγῆς. φθορεῖς δὲ καὶ λυμεῶνας τῆς ἀνθρωπότητος τοὺς φιλαιμάτους τε καὶ ψευδωνύμους ἐλέγχει Θεοὺς, καὶ αὐτοὺς ἀγρίως τοὺς τῆς ἀναγκαίας φιλοστοργίας ἀτιμάζοντας νόμους, ἀλλά γε τὸ σφίσι δοκοῦν. ἔκτισε μὲν γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα Θεὸς, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου, καὶ οὐκ ἔστιν ᾅδου βασίλειον ἐπὶ γῆς. φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν. καὶ ἡ μὲν θεία θέλησις ἀνατρέπει θάνατον, καὶ καταλύει φθοράν· καὶ τὸ, οὐκ εἶναι τὰ ὀνόματα, μισεῖ. ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καθὰ γέγραπται. οἱ δὲ ταῖς τῶν δαιμονίων πλεονεξίαις σεσαγηνευμένοι πρὸς πλάνησιν, καθάπερ ἡδύσματα, καὶ τῶν ὅτι μάλιστα χρηστῶν καὶ εὐοσμοτάτων θυμιαμάτων, προσκομίζουσι τῷ Σατανᾷ, τῶν ἐπὶ ζωῇ γεγονότων τὸν ὄλεθρον, καὶ τῶν ἐκτισμένων εἰς τὸ εἶναι, τὸν θάνατον. εὐφυέστατα τοίνυν, τῆς ἐσχάτης δεῖξαι διαβολῆς τὰ παρ' ἐκείνοις ἔμπλεω ἤθη, καὶ φύσιν ἀδικουμένην, καὶ τῆς πολυεύκτου φιλοπαιδίας πεπατημένους θεσμοὺς, μετασοβεῖ εὖ μάλα τὸν εὐγενῆ καὶ μισόκακον νοῦν τῶν ἀκροωμένων ἐπὶ τὸ χρῆναι τιμᾶν, καὶ ἀνθελέσθαι γοργῶς ἅπερ ἂν αὐτὸς βούλοιτό τε καὶ λέγοι. καὶ ταυτὶ μὲν, εἰς ἀνατροπὴν τῆς παρ' ἐκείνοις ἀνοσιότητος ἐνομοθετεῖτο πάλαι. καθορίζει δὲ θάνατον τοῦ μεταπείθειν ἐθέλοντος τὸν ἐρηρεισμένον, καὶ τῆς ἀληθείας τὴν γνῶσιν φιλοθέως εἰσδεδεγμένον. ἔφη γὰρ οὕτω πάλιν· ἐὰν δὲ ἀναστῇ ἐν σοὶ προφήτης ἢ ἐνυπνιαζόμενος τὸ ἐνύπνιον, καὶ δῷ σοι σημεῖον ἢ τέρας, καὶ ἔλθῃ τὸ σημεῖον ἢ τὸ τέρας, ὃ ἐλάλησε πρὸς σὲ, λέγων, πορευθῶμεν καὶ λατρεύσωμεν θεοῖς ἑτέροις οὓς οὐκ

οἴδατε; οὐκ ἀκούσεσθε τῶν λόγων τοῦ προφήτου ἐκείνου ἢ τοῦ ἐνυπνιαζομένου τὸ ἐνύπνιον ἐκεῖνο, ὅτι πειράζει Κύριος ὁ Θεός σου ὑμᾶς τοῦ εἰδέναι, εἰ ἀγαπᾶτε τὸν Θεὸν ὑμῶν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς ὑμῶν. ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν πορεύσεσθε, καὶ τοῦτον φοβηθήσεσθε, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάξεσθε, καὶ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσεσθε, καὶ αὐτῷ δουλεύσετε, καὶ αὐτῷ προστεθήσεσθε. καὶ ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἢ ὁ τὸ ἐνύπνιον ἐνυπνιαζόμενος ἐκεῖνος, ἀποθανεῖται· B ἐλάλησε γὰρ ἀποπλανῆσαί σε ἀπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. ὡς ὅσιός τε καὶ Θεῷ πρέπων ὁ νόμος. εἰ γάρ τοι τοῖς τῶν σωμάτων φονευταῖς πάντη τε καὶ πάντως τὸ ἐκτεθνάναι δεῖν ἐνίσταται κατὰ νόμους, πῶς ἂν οὐχὶ κινδυνεύσειεν εἰκότως, ὁ ψυχῇ τὴν ὀλέθριον ἐπιφέρων πλάνησιν, καὶ βόθροις τῆς ἀπωλείας ἐνιεὶς τὸν ἀμείνω σώματος κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος φωνήν. χρῆναι μὲν δὴ τὸν ἐφ' αἵματι πράττεσθαι δίκην, τὸν ἀπατεῶνα καὶ βωμολόχον, ἐδικαίου C Θεός. ποινὴν δὲ τὴν ἴσην καταψηφίζεται καὶ τῶν εὐπαράφορόν τε καὶ ἐλαφρὸν ὑποτεθεικότων τοῖς τοιοῖσδε νοῦν. ἐξὸν γὰρ εὐκόλως διαδρᾶναι φησὶν ἀνανήφοντα πρὸς τὸ ἀληθές, ἐθελούσιον αὐτὸ ὅτου τὴν εἴς γε τὸ ἀδικοῦν ἀποδρομὴν ἐποιήσατο; ἐὰν δὲ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἐν μιᾷ τῶν πόλεών σου, ὧν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, ἀνὴρ ἢ γυνή, ὅστις ποιήσει τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, παρελθεῖν τὴν διαθήκην αὐτοῦ, καὶ ἀπελθόντες λατρεύσωσι θεοῖς ἑτέροις, καὶ προσκυνήσωσιν αὐτοῖς, τῷ ἡλίῳ ἢ τῇ σελήνῃ, ἢ παντὶ τῶν ἐκ τοῦ κόσμου τοῦ οὐρανοῦ, ἃ οὐ προσέταξέ σοι, καὶ οὐκ ἀνηγγέλη σοι, καὶ D ἐκζητήσεις σφόδρα, καὶ ἰδοὺ ἀληθὲς γέγονε τὸ ῥῆμα, γεγένηται τὸ βδέλυγμα τοῦτο ἐν Ἰσραήλ, καὶ ἐξάξεις τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ἢ τὴν γυναῖκα ἐκείνην, οἵτινες ἐποίησαν τὸ πρᾶγμα τὸ πονηρὸν τοῦτο καὶ λιθοβολήσετε αὐτοὺς ἐν λίθοις, καὶ τελευτήσουσιν. ἐπὶ δυσὶ μάρτυσιν ἢ ἐπὶ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθανεῖται ὁ ἀποθνήσκων· οὐκ ἀποθανεῖται ἐφ' ἑνὶ μάρτυρι. καὶ ἡ χεὶρ τῶν μαρτύρων ἔσται ἐπ' αὐτῷ ἐν πρώτοις θανατῶσαι αὐτόν, καὶ ἡ E χεὶρ τοῦ παντὸς λαοῦ ἐπ' ἐσχάτων. καὶ ἐξαρεῖς τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. Θεοῦ γὰρ ἠδικημένου περὶ τὸ ἴδιον σέβασμα, τὸ ἐποικτείρειν οὐκ ἀσφαλές. ἐπιζήμιον δὲ κομιδῇ τὸ μὴ ἐν καιρῷ μαλακίζεσθαι πρὸς ἀνάνδρους φιλαλληλίας. καὶ τοῦτο εἶναί φημι ὅπερ ἔφη Κύριος, ὁ ἀγαπῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ἐρρέτω γὰρ καὶ τότε νόμος φιλοστοργίας, καὶ φι-

A quos non nouiſtis: non audietis verba Prophetæ illius, aut eius, qui ſomniauit ſomnium; quia tentat vos Dominus Deus veſter, vt ſciat, an diligatis Dominum Deum veſtrum, ex toto corde veſtro; & ex tota anima veſtra: poſt Dominum Deum veſtrum ambulabitis, & ipſum timebitis, & mandata eius cuſtodietis, & vocem eius audietis, & illi ſeruietis, & illi adhærebitis; & Propheta ille, vel qui ſomnium B ſomniauit, morietur: locutus eſt enim, vt abduceret te à Domino Deo tuo.] Quàm iuſta eſt hæc lex, ac Deo conueniens? Nam ſi corporum occiſoribus omnino mori neceſſe eſt ſecundum leges; quomodo non æquiſſimum eſt, vt idem diſcrimen ſubeat, qui animo pernicioſum errorem inuexerit, & eum qui iuxta Saluatoris ipſius vocem, corpore præſtantior eſt, in perditionis foueas coniecerit? Iuſtiſſimum C igitur putauit Deus, vt extremo ſupplicio lueret pœnas deceptor & impoſtor; candemque ſimiliter pœnam aduerſus eos conſtituit, qui leuem mobilemque animum eiuſmodi hominibus adhibuiſſent: cui enim, inquit, effugere licebat, ad veritatem vigilanti animo reſpicienti, is quam ob cauſſam ſponte ad perniciem refugit? [Quòd ſi inuentus fuerit in vna vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dat tibi, vir aut mulier, quæ faciat malum in conſpectu Domini Dei tui, vt tranſgrediantur pactum eius, & abeuntes ſeruierint diis alienis, & adorauerint il- D los, ſolem videlicet, aut lunam, aut quemuis alium ornatum cœli, quæ non pręcepi tibi, neque annunciata ſunt tibi: & inueſtigabis diligenter; & ecce verũ factum eſt verbũ, & facta eſt abominatio hæc in Iſrael: educes hominẽ illũ, vel mulierẽ illam, qui fecerunt rem hanc malam, & lapidabitis eos lapidibus, & morientur: in duobus teſtibus, vel in tribus teſtibus morietur, qui moritur; non morietur in vno teſte: & manus, inquit, teſtium erit ſuper ipſum in primis ad in- E terficiẽdum eum, & manus totius populi in extremis: & auferetis malum à vobis ipſis.] Dei namque cultu violato miſericordia commoueri, minime tutum eſt; ſed in primis perniculoſũ importuno tẽpore ad mutuæ beneuolentiæ ignauiam emolliri: idque illud eſt, opinor, quod ait Chriſtus, [Qui amat patrem aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus [Valeat enim eo tẽpore pietatis lex

Deut 17

Matth. 10

lex, recedat naturalis amoris vis, & ea omnia, quæcunque ad hominum dilectionem ſpectant, &, vt ita dicamus, pia duritia colatur Deus. An verò non pium eſſe cenſes, qui nullam cauſſam dicere poſſint, cur defecerint, & in apoſtaſin lapſi ſint, eos ſine vlla miſeratione puniri; quippe qui illam ſupra omnia gloriam offendant, eumque temere iniuria afficere non vereantur, cui æquum erat ſtabilitatis ſtudio lætitiam afferre? PALLADIVS. Prorſus pium: quidni? CYRILLVS. Commemorabo autem eius verba, priſcis illis hominibus dicentis,

Hier. 2. „ [Quid inuenerunt in me patres veſtri delicti,
„ quia receſſerunt longe à me, & abie-
„ runt poſt vanitates, & vani facti ſunt?]

Cùmque filiorum Iſrael veluti meram ſtultitiam demiraretur, ait,

Ibid. „ [Obſtupuit cœlum ſuper hoc, & inhorruit
„ terra extra modum, dicit Dominus;
„ quia duo mala fecit populus meus;
„ me dereliquit fontem aquæ viuæ,
„ & foderunt ſibi lacus contritos, qui
„ non poſſunt aquam continere.]

Eos enim ab omni recto conſilio aberrare, haud abſurdè cenſuerim, qui diſcedentes à Dei cultu, creaturæ ſeruiunt potius, quàm creatori atque conditori; aut ad turpiorem adhuc errorem delapſi, adorant opera manuum ſuarum: cùm eſſet perfacile, ſi rectè ſapere voluiſſent, ſummæ illius & ineffabilis naturæ pulchritudinem contemplari, neque ſolum ex creatura mundi, ſed etiam ex rerum, quæ conditæ ſunt, concinnitate principem ac ducem & opificem huius vniuerſitatis intelligere. Sed nonnulli è priſcis illis hominibus conſilium adeo ſuſpiciendum & admirabile reſpuentes, aurea, vt eſt apud Græcos poetas, pro æreis permutauerunt. Quare, abiecta Dei, qui ſecundum naturam eſt, adoratione pueriliter conuerſi ſunt ad inutilem & vanum idolorum cultum. Itaque dedecus riſu dignum ſuo capiti aſperſerunt, ſuaque ſponte ſuperni auxilii deſtitutionem amplexi ſunt. Ideóque dixit Deus,

Ibid. „ [Vt dedecus furis
„ cum deprehenſus fuerit, ſic erubeſcent
„ filii Iſrael, ipſi, & reges eorum, &
„ principes ipſorum, & ſacerdotes eorum,
„ & Prophetæ eorum: ligno dixerunt,
„ Pater meus es tu; & lapidi, Tu genui-
„ ſti me: & verterunt ad me terga, & non
„ facies ſuas: & in tempore malorum

A σικῆς ἀγάπης οἰχέσθω δύναμις, καὶ πᾶν ὅτι περ ἂν τῶν ἡκόντων εἰς φιλαδελφίαν, καὶ ἵν' οὕτως εἴπωμεν, δι' εὐσεβοῦς σκληρότητος θεραπευέσθω Θεός. ἢ γὰρ οὐχ ὅσιον εἶναι φῂς, τοὺς ἀπαραφάσιστον ἔχοντας τὴν ἀπόστασιν, κολάζεσθαι δεῖν ἀφιλοικτιρμόνως ὡς τὴν ἐπέκεινα πάντων καταλυπουμένους δόξαν, καὶ ὑβρίζειν ἀφυλάκτως οὐ παραιτουμένους, ὃν ἦν δή που χρῆναι ταῖς εἰς ἑδραιότητα κατευφραίνειν σπουδαῖς; ΠΑ. Ὅσιον, πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μεμνήσομαι δὲ λέγοντος αὐτοῦ τοῖς ἀρχαιο-

B τέροις. τί εὕροσαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν ἐμοὶ πλημμέλημα, ὅτι ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ μακράν, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν ματαίων, καὶ ἐματαιώθησαν; κατατεθηπὼς δὲ ὥσπερ ἐπ' ἀκράτοις ἀμαθίαις τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, ὧδέ πῃ φησίν. ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξεν ἐπὶ πλεῖον ἡ γῆ σφόδρα, λέγει Κύριος. ὅτι δύο πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαός μου. ἐμὲ ἐγκατέλιπε πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὤρυξαν ἑαυτοῖς

C λάκκους συντετριμμένους, οἳ οὐ δυνήσονται ὕδωρ συνέχειν. εὐβουλίας γὰρ ἁπάσης ἀφαμαρτεῖν οἰηθείην ἂν ἔγωγε, καὶ μάλα εἰκότως τινάς, οἵγε τῆς εἰς Θεὸν ἀποφοιτῶντες λατρείας, τῇ κτίσει λατρεύουσι παρὰ τὸν κτίστην καὶ ποιητήν, ἤγουν ἔτι πρὸς αἰσχίω καταθρέξαντες πλάνησιν, προσκυνοῦσι τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν· καίτοι ῥᾷον εὐκόλως, εἴπερ ἕλοιντο φρονεῖν ὀρθῶς, τῆς ὑπὲρ πάντα καὶ ἀρρήτου φύσεως

D καταθεάσασθαι τὸ κάλλος ἀπὸ κτίσεως κόσμου, καὶ ἐκ τῆς τῶν γεγονότων εὐρυθμίας τὸν ταξίαρχον καὶ ἡγεμόνα καὶ δημιουργὸν τοῦδε τοῦ παντὸς ἐννοεῖν. ἀλλὰ τὴν οὕτω σεπτήν τι καὶ ἀξιάγαστον γνώμην διαπτύσαντες, τινὲς τῶν ἀρχαιοτέρων, χρύσεα χαλκείων ἠλλάξαντο, κατὰ τοὺς παρ' Ἕλλησι ποιητάς. τὸ γάρ τοι χρῆναι μαθόντες Θεῷ τῷ κατὰ φύσιν προσκυνεῖν, μειρακιωδῶς ἐτράποντο πρὸς ἀνόνητον εἰδωλολατρείαν, αἰσχύνην καὶ γέλωτα τῆς ἑαυτῶν καταχέοντες κεφαλῆς, καὶ ἐπικουρίας τῆς ἄνωθεν αὐτόκλη-

E τον ᾑρημένοι τὴν ἀπόπτωσιν. καὶ γοῦν ἔφη Θεός· ὡς αἰσχύνη κλέπτου ὅταν ἁλῷ, οὕτως αἰσχυνθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ αὐτοί, καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν, καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτῶν, καὶ οἱ προφῆται αὐτῶν. τῷ ξύλῳ εἶπον, ὅτι πατήρ μου εἶ σύ, καὶ τῷ λίθῳ σὺ ἐγέννησάς με· καὶ ἔστρεψαν ἐπ' ἐμὲ νῶτα, καὶ οὐ πρόσωπα αὐτῶν. καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῶν κακῶν.

αὐτῶν ἐροῦσιν, ἀνάστα καὶ σῶσον ἡμᾶς. καὶ ποῦ A εἰσιν οἱ θεοί σου, οὓς ἐποίησας σαυτῷ; εἰ ἀναστήσονται καὶ σώσουσί σε ἐν τῷ καιρῷ τῆς κακώσεως σου. ὅτι κατὰ ἀριθμὸν τῶν πόλεών σου ἦσαν θεοί σου, Ἰούδα, καὶ κατὰ ἀριθμὸν διόδων τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἔθυον τῷ Βαάλ, ἵνα τί λαλεῖτε πρός με, πάντες ὑμεῖς ἠνομήσατε εἰς ἐμὲ, λέγει Κύριος. ΠΑΛΛ. Δεινόν γε ὡς ἀληθῶς τὸ χρῆμα, ὦ τάν. ΚΥΡΙΛ. Ἀλλ' ὁ μέν τις ἔσθ' ὅτε τῶν τελούντων ἐν ἡμῖν, B ἐρηρεισμένος δὲ οὔπω λίαν, κατάπλαστον δὲ καὶ νόθην τινὰ εἰς Χριστὸν ἐπιτηδεύσας ἀγάπησιν, καὶ οἷος ὥσπερ κῴδιον ἑαυτῷ περιθεὶς τὸ δοκεῖν εἶναι θεοφιλὴς, πικρὸν καὶ ἀνήμερον ἔσται θηρίον, κέρκωψ τε καὶ ἀλλοπρόσαλλος, ὡς οἴκοι καὶ νυκτὶ, φημὶ δὴ τὸ λεληθότως ταῖς τῶν δαιμονίων προσκεῖσθαι λατρείαις, οἴεσθαι δέ που κατὰ τὸ εἰκὸς, καὶ αὐτὸν δύνασθαι διαδρᾶναι Θεὸν, καὶ τὸν τῆς ἀῤῥήτου φύσεως παραλογίσασθαι C νοῦν. ἐνδείξῃ δ' ἄν τις καὶ λίαν ἀμογητὶ, τὸν ᾧ γε ταυτὶ πάρεστι φρονεῖν, τῆς Ἑλλήνων ἀβελτηρίας τὰ αἰσχίω βεβουλημένον. τοῖς μὲν γὰρ παρ' Ἕλλησι σοφοῖς κτιστὸν καὶ γεννητὸν ὄντα, πάντ' ἐφορᾷν καὶ πάντ' ἐπακούειν, ὀρθῶς ἔχειν ἐδόκει τὸν ἥλιον, τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν, καὶ ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ πεποιημένον παρὰ Θεοῦ. ᾤοντο γὰρ δεῖν τὸ ἐν Θεοῦ τάξει παρειλημμένον, τοῖς τῆς θείας φύσεως καταπλουτεῖν ἀξιώμασιν. ἀξίωμα δὲ τῆς ἀνωτάτω φύσεως, τὰ πάντα εἰδέναι καὶ καθορᾷν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἐν τούτοις. ἡμῖν δὲ Θεὸς ἐπεφώνει πάλαι. Θεὸς ἐγγί- D ζων ἐγώ εἰμι, λέγει Κύριος, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόῤῥωθεν. μὴ ἀπ' ἐμοῦ κρυβήσεταί τι; λάθοι γὰρ οὐδὲν τόν γε ἀληθῶς φύσει Θεόν. καὶ μυσταγωγεῖ τῷ λόγῳ ὁ μακάριος Δαβίδ. συνέτε δὴ ἄφρονες ἐν τῷ λαῷ, καὶ μωροί ποτε φρονήσατε. ὁ φυτεύσας τὸ οὖς, οὐκ ἀκούσει, καὶ ὁ πλάσας ὀφθαλμοὺς, οὐχὶ κατανοεῖ. ἔφασκον οἶμαί τινες ἐξ ἀσυνεσίας, οὐκ ὄψεται Κύριος, οὐδὲ οὐ συνήσει ὁ Θεὸς Ἰακώβ. ἢ οὐκ ἠλίθιον E κομιδῆ, τὸ μήτε εἰδέναι λέγειν τὸν τῆς γνώσεως χορηγὸν, μήτε μὴν ἐπαΐειν οἴεσθαι, τὸν τοῖς παρ' αὐτοῦ γεγονόσι τὸ χρῆμα διδόντα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀπίθανον παντελῶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσκυνητέον οὖν ἄρα μόνῳ τε καὶ ὁλοτρόπως Κυρίῳ τῷ Θεῷ κατὰ τὰς γραφὰς, ἑτέρῳ δὲ παρ' αὐτὸν οὐδενί. γέγραπται γὰρ, ὅτι τέλειος ἔσῃ ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

ſuorum dicent, Surge, & ſalua nos. Et vbi ſunt dii tui, quos feciſti tibi ipſi? Si ſurgent & ſaluabunt te in tempore afflictionis tuæ? quia iuxta numerum vrbium tuarum erant dii tui, Iuda; & iuxta numerum viarum Hieruſalem, ſacrificabant Baal. Cur loquimini ad me? omnes vos impie egiſtis, & omnes vos inique feciſtis in me, dicit Dominus.] PALLAD. Graue reuera crimen, Cyrille. CYRILLVS. Sed eſt aliquis, vt opinor, nonnunquam è noſtro quoque numero adhuc non admodum confirmatus, qui fucatam ac ſimulatam erga Chriſtum charitatem ſectetur, & ouis quodammodo pellem ſibi circumpoſuerit, nempe vt ad ſpeciem eſſe Dei amator videatur, cùm tetra ſit, & immanis bellua, malignus item ac varius; adeo vt domi quidem ac de nocte, latenter, inquam, Dæmoniorum culturæ ſit deditus; idem tamen, vt veriſimile eſt, putet ſe poſſe Deum quoque ipſum effugere, & illam ineffabilis illius naturæ intelligentiam fallere. Facilè autem oſtendi poteſt, qui ita ſentiat, eum gentilium quoque ſtultitia turpiora cogitare: nam Græcorum ſapientibus Sol, qui conditus ac factus eſt, luminare, inquã, illud magnum, & ad hoc ipſum à Deo conditum, iure optimo omnia aſpicere & omnia exaudire videbatur: putabant enim, quod pro Deo ſuſciperetur, id diuinæ naturæ proprietatibus præditum eſſe oportere: eſt autem ſummæ naturæ proprietas, omnia ſcire atque perſpicere. Sed illi quidem ita ſentiebant: ad nos vero Deus olim clamabat, [Deus propinquans ego ſum, dicit Dominus, & non Deus de longe: & à me abſcondetur aliquid?] nihil enim latere poteſt eum, qui natura vereque Deus eſt: idque diuinus Dauid nos docebit dicens, [Intelligite, inſipiẽtes in populo, &, ſtulti, aliquando ſapite: qui plantauit aurem, non audiet? & qui finxit oculum, non conſiderat?] dicebant enim ſcilicet nonnulli præ ſtultitia, [Non videbit Dominus, neque intelliget Deus Iacob:] an non deſipientiæ ſummæ eſt dicere, minimè eum ſcire, qui cognitionis tributor ſit; ac putare eum non exaudire, qui hunc ſenſum rebus à ſe conditis dederit? PAL. Abſurdum omnino. CYR. Ille igitur ſolus atque modis omnibus eſt adorandus Dominus Deus, vt Scripturæ tradunt; alius verò præter ipſum nullus: ſcriptum eſt enim, [Perfectus eris ante Dominum Deum tuum.]

Hier. 23.

Pſal. 93.

Deut. 18.

Porrò ſpiritualis perfectio eſt firmitas fidei, & integer cultus, & irreprehenſibilis in Deum charitatis pulchritudo. PALLADIVS. Sic ſentio. CYRILL. Num igitur, Palladi, qui minimè illi quidem deos alienos aut certe creaturam potius quam creatorem adorare in animum induxerint; ſed iidem, neſcio qua ratione tamen, falſis idola colentium vaticiniis fidem habent, eos reprehenſione atque culpa vacare dicemus? aut eoſdem deſertorum crimine liberos pronunciare, iis tutum eſſe putabimus, qui verè ſincereque Dei amatores ſint? PALLAD. Minimè. CYRILL. Aſtrorum quoque præſtigioſæ obſeruationes & omina, & falſæ diuinationes, & dæmoniacæ deceptiones illis ſolis, vt opinor, conueniunt, quibus abſurdiſſimè placet ignobilem atque execrabilem idolorum cultum in animum admittere. PALLAD. Rectè dicis: nam diuinus quoque ſermo nobis præcipit eiuſmodi rerum
„ dedecus ac turpitudinem abominari.
„ Sic autem habet, [Cùm verò ingreſſus
„ fueris in terram, quam Dominus Deus
„ tuus dat tibi, non diſces facere iuxta
„ abominationes gentium illarum: non
„ inuenietur in te luſtrans filium ſuum, aut
„ filiam ſuam in igne, diuinans diuinatio-
„ nem, & ominans, & augurans, veneficus,
„ incantans incantationem, Pythonem
„ habens, & portentorum inſpector, &
„ interrogans mortuos: eſt enim abomi-
Deut. 18. „ natio Domino Deo tuo omnis, qui facit
„ talia.] Et poſt alia rurſus ait, [Perfectus
„ eris coram Domino Deo tuo: gentes hę,
„ quas tu poſſidebis; hæ omina & diuina-
„ tiones audient: tibi verò non ſic dedit
„ Dominus Deus tuus. Prophetam ex fra-
„ tribus tuis, vt me; excitabit Dominus
„ Deus; ipſum audietis iuxta omnia, quæ-
„ cunque petiiſti à Domino Deo tuo in
Horeb, in die cōgregationis.] CYR. Preclarè ais, Palladi: neque enim ſequemur portentorum coniectores, & necromantiæ operam dantes: iam verò neque volatus auium, tanquam verum aliquid pollicerantur, accipiemus, quamuis dextrorſum ferantur, aut ſiniſtrorſum, aut ad occaſum vel ad ortum Solis: ſunt enim hæc extremæ dementiæ: ducem verò ad omnia ſequemur Chriſtum, illum propter nos ſimilem nobis factum, & prophetam; ab ipſo accipiemus rerum neceſſariarum cognitionem, ipſique aſſidebimus, ac falſa dæmoniorum oracula abiiciemus & contemnemus.

A τελειότης δὲ πνευματικὴ, τὸ ἱδρυμένον ἐν πίστει, καὶ ἀμώμητον εἰς λατρείαν, καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης τὸ ἀδιάβλητον κάλλος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὕτω φημί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἆρ' οὖν, ὦ Παλλάδιε, τοὺς ἥκιστα μὲν θεοῖς ἑτέροις, ἤγουν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα προσκυνεῖν ἑλομένους· πειθομένους δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως ταῖς τῶν εἰδωλολατρούντων ψευδομαντείαις, μώμου καὶ αἰτίας ἀπαλλάξομεν, ἢ τὴν εἰς ἀπόστασιν ἐγκλημάτων ἐλευθέρους ἀποφαίνειν τοῖς γε ὡς ἀλη-
B θῶς γνησίοις ἀσφαλές; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐδαμῶς. ΚΥΡ. Ἀστρολογητεῖαι δὲ καὶ κληδονισμοὶ καὶ ψευδομαντεῖαι, καὶ δαιμονιώδεις φενακισμοὶ, πρέποιεν ἂν εἰμί που μόνοις τε καὶ τάχα τοῖς ἐκτοπώτατα προτεθυμημένοις τὴν ἀκλεᾶ καὶ ἐπάρατον εἰδωλολατρείαν εἰσοικίζεσθαι κατὰ νοῦν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ἐπεί τοι καὶ θεῖος ἡμῖν παρεγγυᾷ λόγος, τὴν εἴς γε τοὺς αἰσχρότητα καταμυσάττεσθαι δεῖν. ἔχει δὲ οὕτως· ἐὰν δὲ εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν,
C ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, οὐ μαθήσῃ ποιεῖν κατὰ τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν ἐκείνων· οὐχ εὑρεθήσεται ἐν σοὶ περικαθαίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, μαντευόμενος μαντείαν, καὶ κληδονιζόμενος, καὶ οἰωνιζόμενος, φαρμακὸς, ἐπάδων ἐπαοιδὴν, ἐγγαστρίμυθος, καὶ τερατοσκόπος, καὶ ἐρωτῶν τοὺς νεκρούς· ἔστι γὰρ βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου πᾶς ποιῶν ταῦτα. καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν φησί.
D τέλειος ἔσῃ ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. τὰ ἔθνη ταῦτα, οὓς σὺ κατακληρονομήσεις αὐτοὺς; οὗτοι κληδονισμῶν καὶ μαντειῶν ἀκούσονται· σοὶ δὲ οὐχ οὕτως ἔδωκε Κύριος ὁ Θεός σου. προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου ὡς ἐμὲ ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεός σου ἐν Χωρὴβ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εὖγε, ὦ φιλότης. ἑψόμεθα γὰρ οὐχὶ τερατοσκόποις τε καὶ νεκρομάντεσιν, ἀλλ' οὐδὲ πτήσεις τῶν οἰωνῶν, ὡς ἀληθές τι χρῆμα παραδεξόμεθα, κἂν εἰ
E φέροιντο πρὸς δεξιὸν, εἴτ' οὖν εἰς εὐώνυμον. κἂν εἰ πρὸς ἑσπέραν τε καὶ πρὸς ἠῶ. μανίας γὰρ ταυτὶ τῆς ἐσχάτης. ἡγεμόνα δὲ τοῦ παντὸς ποιούμενοι τὸν Χριστὸν τὸν δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς προφήτην, παρ' αὐτοῦ ληψόμεθα τὴν ἀναγκαίων τὴν γνῶσιν, καὶ αὐτῷ προσεδρεύσομεν, εἰπόντες μακρὰ ταῖς τῶν δαιμονίων ψευδοεπείαις καὶ τὸ ἐρρῶσθαι λέγοντες.

μόνῳ γὰρ ὥσπερ τὸ χαρίσασθαι ζωοποιεῖν καὶ κατάρχειν τῶν ὅλων, φυσικῶς τε ἰδικῶς ἀνακείσεται Θεῷ· τὸν αὐτὸν, οἶμαι, τρόπον, καὶ τὸ πάντων ἔχειν τὴν γνῶσιν. ἴδιον δὲ φύσεως τῆς αὐτοῦ, τὸ εἰδέναι σαφῶς τὰ ἡμέτερα, καὶ συμπεπλεγμένην ὥσπερ ἐν ἑαυτῷ τὴν τῶν ὅλων εἴδησιν ἔχειν. ἢ οὐχὶ σοφός τε καὶ ἀκριβὴς ὁ ἐπὶ τοῖσδε λόγος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἰς αὐτὸν οὖν ἄρα πλημμελήσομεν, καὶ εἰς τὴν ἀνωτάτω δόξαν ἡ γραφὴ, εἰ βεβήλοις τε καὶ ἀκαθάρτοις πνεύμασιν ἐνεῖναι πιστεύσομεν τὰ δι' ὧν αὐτὸς καταγκαλλιώοιτό τε καὶ ὑπεράγαν λίαν ἐκπρεπής. ὥρα γὰρ ἤδη διακειμένοις ὧδε φλυνάφως ὑπονοεῖν καὶ ζωοποιεῖν δύνασθαι, καὶ δὴ καὶ δημιουργὸν ὑπάρχειν τὸν σατανᾶν, εἰ τὰ πάντων ἐξαίρετα καὶ ἰδικῶς ἀνακείμενα τῇ τοῦ Θεοῦ φύσει, χαριούμεθά τε αὐτῷ, καὶ προσπεφυκέναι φαμέν. ἴδιον δὲ καὶ ἐξαίρετον ἀγαθὸν τῆς ἀνωτάτω φύσεως, τῶν ἐσομένων ἡ γνῶσις. ἢ οὐκ ἀληθὲς ὃ φημί; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. φησὶ γὰρ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου, πρός τινας ἀνατιθέντας τῇ κτίσει τὰ τοῦ Θεοῦ. μνήσθητε ταῦτα, καὶ στενάξατε· μετανοήσατε οἱ πεπλανημένοι, ἐπιστρέψατε τῇ καρδίᾳ, καὶ μνήσθητε πρότερα ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, ὅτι ἐγώ εἰμι Θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι πλὴν ἐμοῦ, ἀναγγέλλων πρότερον τὰ ἔσχατα, πρὶν αὐτὰ γενέσθαι, καὶ ἅμα συνετελέσθη, καὶ εἶπα· πᾶσά μου ἡ βουλὴ στήσεται, καὶ πάντα ὅσα βεβούλευμαι, ποιήσω. μόνον τοι γὰρ ὥσπερ τοῦ μὴ ἕτερον εἶναι τινὰ παρ' αὐτὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς Θεὸν τοῖς ἀκροωμένοις ἐτίθει τὸ ἀναγγέλλειν δύνασθαι τὰ ἔσχατα πρὶν αὐτὰ γενέσθαι. ΚΥΡΙΛΛ. Εὖ γε, ὦ Παλλάδιε. βουλοίμην δ' ἂν ἔτι περιαθροῦντας εὖ μάλα τὸ ἀληθὲς, καὶ τόδε διασκοπεῖν· τίνα τρόπον ἔτι, εἰ τελεῖμεν ὅλως ἔν γε τοῖς ἐθέλουσι βιοῦν ὀρθῶς τε καὶ εὐαγγελικῶς, ταῖς τῶν ψευδομαντειῶν θωπείαις ἑπόμεθα καὶ δὴ καὶ προσεσχηκότες, ὡς εἴη τις λόγος ὁ παρ' αὐτῶν ἀληθὴς, οὐχὶ τῆς τοῦ σωτῆρος καθαιρούμεν φωνῆς τὸ διαψεύδεσθαι δεῖν. ἔφη γάρ που καὶ πρὸς τοὺς ἀλαζόνας καὶ ὑβριστὰς Ἰουδαίους· ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ διαβόλου ἐστὲ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν,

A Vt enim rebus vniuerſis & vitam tribuere & ortum dare, ſecundum naturam ac proprie ſoli Deo tribuendum eſt; ſic, vt opinor, omnium quoque rerum cognitionem habere: eſt autem eius naturæ proprium res futuras manifeſtè ſcire, & rerum vniuerſarum cognitionem, in ſe ipſo veluti collectam tenere. An tibi parum ſapienter ac verè dicere videmur? PALLADIVS. Imò verò maximè. CYRILLVS. In ipſum igitur pec- B cabimus, & ad illius ſupremæ gloriæ iniuriam noſtrum crimen pertinebit, ſi nefariis & impuris ſpiritibus ineſſe credemus ea, quibus ille decoratur, & admodum inſignis eſt. Iam enim adeo ſtultè ſentientibus licebit illud ſuſpicari: vitam quoque tribuere poſſe, atque adeo conditorem eſſe Satanam, ſi quæ omnium præſtantiſſima ſunt, & propriè Dei naturæ tribuuntur, non ſolum ipſi concedemus, verùm etiam natu- C ra inſita eſſe dicemus: proprium eſt porro atque eximium ſummæ illius naturæ bonum cognitio rerum futurarum. An verum non eſt, quod dico? PALLAD. Et quidem maximè: ait enim quibuſdam per Eſaiæ vocem, qui ea quæ Dei ſunt, ad creaturam deferrent, [mementote horum, & ingemiſcite, pœnitentiam agite, qui erratis; & redite corde, & mementote priorum à ſæculo, quia ego ſum Deus, & non D eſt alius præter me, annuncians prius extrema, antequam fiant, & ſimul completa ſint, & dixi, Omne conſilium meum ſtabit; & omnia, quæ decreui, faciam.] Vt enim oſtenderet, non eſſe alterum præter ſe natura ac verè Deum, auditoribus illud tanquam indicium attulit, nempè annunciare ſe poſſe extrema, priuſquam fierent. CYRILL. Præclarè ais, Palladi. Sed velim, vt adhuc diligenter veritatem diſpiciamus, atque illud conſideremus, qua ratione, ſi omnino inter eos cenſemur, qui rectè & euangelicè viuere volunt, falſarum diuinationum aſſen- E tationes ſequamur; & cùm ita ſimus intenti, tanquam ab illis aliquid vero dicatur, quomodo non Saluatoris noſtri vocem de mendacio condemnemus: dixit enim profectò arrogantibus ſuperbiſque Iudæis, [Vos ex patre veſtro diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere; ille homicida fuit ab initio, & in veritate non ſtetit;

Eſai 46

Ioan. 8

„ quia non eſt veritas in ipſo: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur; quia mendax eſt ipſe, & pater eius.] Quomodo igitur, qui mendax eſt, verax erit vnquam? aut quomodo non omni ex parte mendax, qui in veritate non ſtetit? Nonne igitur iam, Palladi, cuiuis manifeſtum erit, ſi dæmoniorum vocibus veritatem tribuemus, fore vt de mendacio Chriſtum condemnemus, & mentiri veritatem dicamus? PALLADIVS. Haud longè aberimus. CYRILL. Quinetiam (nam illud quoque iis quæ dicta ſunt, adiiciam) à Chriſto didicimus, impurorum ſpirituum verba non admittere, ne ſi velint quidem interdum inacceſſam ſibi & inſuetam afferre veritatem. PALLAD. Quomodo iſtud aſſeris? CYRILL. An verò minimè aduertis ſanctos Euangeliſtas, qui ſcripſerunt dæmonia ad Chriſtum acceſſiſſe clara & maxima voce clamantia,

Marc. 1. „ [Sine; quid nobis & tibi, Ieſu Nazarene? veniſti ante tempus perdere nos: ſcimus, quòd ſis ſanctus Dei: ille autem increpans, inquit, non ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum.] Atqui qua de cauſſa (merito enim dubitarit aliquis) illos, cùm verum proclamarent, increpauit Chriſtus? Sed nimirum res geſta nobis vtilis futura erat: hac enim re docemur, illorum verbis, etiam ſi ipſam prædicare velint veritatem, & ea dicere, quæ ſunt euidenter vera, non debere niti; nam interdum veris inſerentes falſa, nocent audientibus: non diſſimili ratione, vt mihi quidem videtur, nonnullos facere videmus, qui mellis admiſtione ſenſum amariorum rerum auferunt, & dulcium infuſione volunt eorum, quæ inſuauia ſunt, latenter guſtum eripere. PALLAD. Eſt igitur omnino periculoſum impoſturis diuinatorum addictum eſſe. CYR. Id quidem à Deo morte mulctatur, & inter peſſima crimina recenſetur: ſic enim ait

Leuit. 20. „ in Leuitico, [Et anima, quæ ſecuta fuerit pythonis ſpiritum habentes, & incātatores, vt fornicetur poſt ipſos obfirmabo faciem meam aduerſus animam illam, & perdam illam ex populo ſuo: & ſancti eritis, quia ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter.] Et poſt alia rurſum,

Leuit. 20. „] Et vir aut mulier, quicunque ex ipſis fuerit pythonis ſpiritum habens, aut incantator, morte moriatur, & lapidibus lapidabitis eos: rei ſunt.]

A ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν αὐτὸς, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. τίνα δὴ οὖν ἔσται τρόπον νημερτὴς ὁ ψεύστης; πῶς δὲ οὐχὶ πάντη τε καὶ πάντως ἁμαρτεπὴς, ὁ μὴ ἑστηκὼς ἐν τῇ ἀληθείᾳ; ἆρ' οὖν ἐναργὲς, ὦ Παλλάδιε, πάντη που λοιπὸν, ὅτι ταῖς τῶν δαιμονίων φωναῖς τὸ ἀληθὲς ἀπονέμοντες, καταψηφιούμεθα τοῦ Χριστοῦ τὴν ψευδομυθίαν, καὶ ψευδοεπεῖν ἐροῦμεν τὴν ἀλήθειαν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Κινδυνεύομεν. ΚΥΡ. Ἄλλως τε, προσθείην γὰρ

B τοῖς εἰρημένοις καὶ τόδε· δεδιδάγμεθα παρὰ Χριστοῦ, τοὺς τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων μὴ προσίεσθαι λόγους, κἂν εἰ βούλοιντό ποτε τὴν αὐτοῖς ἄσιτον καὶ ἀηθεστάτην προσκομίζειν ἀλήθειαν. ΠΑΛΛ. Πῶς δὲ φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἢ οὐκ ἐπαΐεις τῶν ἁγίων Εὐαγγελιστῶν ἀναγεγραφότων, ὅτι τὰ μὲν δαιμόνια, μέγα τι καὶ μέγα διακεκραγότα, προσῄεσαν τῷ Χριστῷ, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ, Ἰησοῦ

C Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς. οἴδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ ἐπιτιμῶν, φησὶν, οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι. καί τοι τί δή ποτε, εἴποι γάρ τοι τὸ εἰκὸς ἐνδοιάσας τις ἄν, τοῖς τὸ ἀληθὲς ἀνακεκραγόσιν ἐπιτετίμηκεν ὁ Χριστός; ἀλλ' ἦν δή που τὸ δρώμενον, ἐπωφελὲς εἰς ἡμᾶς. τὸ γάρ τοι μὴ δεῖν τοῖς παρ' ἐκείνοις προσκεῖσθαι λόγοις, κἂν εἰ αὐτὴν ἐθέλοιεν ἀναφωνεῖν τὴν

D ἀλήθειαν, καὶ τὰ ἐναργῶς ἔτυμα λέγειν, διὰ τούτου παιδευόμεθα. ἀναπλέκοντες γὰρ ἔσθ' ὅτε τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος, καταισίνονται τοὺς ἀκροωμένους, οὐ καθ' ἕτερον οἶμαι τρόπον, ἢ καθ' ὃν δρῷτό τις τοῖς τῇ τοῦ μέλιτος μίξει παραιτουμένοις τὴν αἴσθησιν τῶν πικρῶν, καὶ τῇ τῶν γλυκέων ἐπιπλοκῇ κατασυλᾷν ἐθέλουσι τὸ ἔσθ' ὅτε λυποῦν. ΠΑΛ. Σφαλερὸν οὖν παντελῶς τὸ τοῖς τῶν χρησμολόγων προσέχειν φενακισμοῖς. ΚΥΡ. Θανάτῳ τὸ χρῆμα τιμᾶται Θεὸς, καὶ ἐν τοῖς ἐσχάτοις καταγράφει κακοῖς. ἔφη γὰρ οὕτως ἐν τῷ

E Λευιτικῷ. καὶ ψυχὴ ἣ ἂν ἐπακολουθήσῃ ἐγγαστριμύθοις ἢ ἐπαοιδοῖς, ὥστε ἐκπορνεῦσαι ὀπίσω αὐτῶν, ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐκείνην, καὶ ἀπολῶ αὐτὴν ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς· καὶ ἔσεσθε ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν. καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν. καὶ ἀνὴρ ἢ γυνὴ ὃς ἐὰν γένηται αὐτῶν ἐγγαστρίμυθος ἢ ἐπαοιδὸς, θανάτῳ θανατούσθω, καὶ ἐν λίθοις λιθοβολήσατε αὐτούς.

ἔνοχοι εἰσίν. ἀποφάσκει μὲν γὰρ πρῶτον, τὸ χρῆναί τινας ταῖς βωμολόχοις ἀστρομαντείαις, ἤγουν νεκυομαντείαις ἕπεσθαι φιλεῖν, πολιτείας ἀγιοπρεποῦς ὡς ἀπωτάτω τὸ χρῆμα εἶναι λέγων, καὶ τοῖς Θεῷ προσκειμένοις ἀνάρμοστον κομιδῆ. καὶ καθορίζει τοῦ δευτέρου τὸν θάνατον, ἐνόχους τέ φησιν εἶναι καὶ αὐτούς· οὐκ ἐφιεὶς τὸν ἔλεον ἀπονέμεσθαι πρὸς ἡμῶν τοῖς πρὸς τοῦτο ἤδη μοχθηρίας ἐληλακόσιν, ὡς πάγην γενέσθαι θανάτου, καὶ ψυχῶν ἀθώων θήρατρον, καὶ ὀλέθρου θύραν, καὶ πυθμένα ᾅδου, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιούτων κακῶν. ἀλλ' εἰμή που σοφὸν καὶ ἀκίβδηλον ἐννοεῖν, ὡς οὐκ ἂν ἐπεσήνεγκε Θεὸς τὴν οὕτω πικρὰν καὶ πάντας ἐπέκεινα κακοῦ διατείνουσαν δίκην τοῖς εἰδέναι τε καὶ λαλεῖν ἑτέροις τὰ ἐσόμενα δυναμένοις, καί τοι τῶν ἐσομένων ἀληθῶς ἔχουσιν εἰπεῖν. κολάζεται γὰρ οὐχὶ τῆς ἀληθείας ὁ μῦθος, ἐπάρατον δὲ τὸ ψευδεπεῖν, ἀλλ' εἰ δή τις ἁλίσκοιτο τοῦτο δρῶν, καὶ τοῦτο ὡς ἐκ Θεοῦ, αὐτήν που τὴν ἄρρητον σεσυκοφάντηκε φύσιν, καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος ὡς αὐτῇ προσῆκον ἀνατιθεὶς, ἰσοπαλῆ τοῖς ἐγκλήμασιν ἀνατλὰς τὴν δίκην, πρὸς αὐτὸ λίαν οἰχήσεται. ἐπιτιμᾷ γὰρ ὁ λόγος οὐ τοῖς ἐκ Θεοῦ, μὴ γένοιτο, προσπλαττομένοις τὰ ὡς Θεοῦ, ὅτι μηδὲ ψεῦδος ἐλευθέραν ἐποιοῦντο τὴν προαγόρευσιν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐξ ἀληθείας ἐλόντες, λαλοῦσιν ἃ ἂν βούλοιντο, καὶ τὸ κατὰ σφᾶς αὐτούς, ταύτῃ τοι διημαρτήκασιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἆρ' οὖν, ἐν τῷδε διαγνωσόμεθα πότερα Θεὸς ὁ χρησμῳδῶν ἐστιν, ἤγουν ἐκεῖνοι λαλοῦσι τὰ σφῶν αὐτῶν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μάλα. θεῖος γὰρ καὶ ἡμᾶς πρὸς τοῦτο εὐθὺς ἀναπείσει νόμος. ἔφη γὰρ οὕτω Θεὸς ἐν Δευτερονομίῳ· ἐὰν δὲ λέγῃ τις ἐν καρδίᾳ· πῶς γνωσόμεθα τὸ ῥῆμα, ὃ οὐκ ἐλάλησε Κύριος; ὅσα ἐὰν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου, καὶ μὴ γένηται τὸ ῥῆμα ὃ οὐκ ἐλάλησε Κύριος, ἐν ἀσεβείᾳ ἐλάλησεν ὁ προφήτης, οὐκ ἀφέξεσθε ἀπ' αὐτοῦ. ἀκούεις ὅτι ταῖς ἐν τοῖς προηγορευμένοις ἀποτεύξεις ἀπόδειξιν ἔσεσθαί φησιν ἐναργῆ τοῦ μὴ ἐκ Θεοῦ κεχρησμῳδῆσθαί τι; φιλεῖ γὰρ ἀλήθειαν, ἡ ἀλήθεια. τοιοῦτόν τι φησὶ διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς· Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, λέγει Κύριος, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν. εἰ κρυβήσεται ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις, καὶ ἐγὼ οὐκ ὄψομαι αὐτόν;

A Interdixit enim primum, ne qui fallaces diuinationes ex aſtrorum aut mortuorũ obſeruatione ſequerentur, alieniſſimam eſſe eam rem à ſancta conuerſatione aſſerens, & ab iis, qui Deo dediti eſſent maximè abhorrere: deinde aduerſus alteros extremum ſupplicũ cõſtituit, ac reos eſſe inquit, non permittens, qui ad hoc ſcelus progreſſi eſſent, vt laqueus mortis fierent, & rete animarum innocentium, & perditionis oſtium, & Inferorum profundum, & quæ non huius generis peſtis; vt iis à nobis miſericordia tribuatur. Prou. 9. B Illud autem ſapienter ac verè intelligi puto, hanc adeo acerbam, &, quæ omnia mala ſuperet, pœnam non eſſe in eos à Deo conſtitutam, qui & ſcire & effari cæteris futura poſſunt, & de futuris rebus nonnihil verè prædicere: neque enim veritatis ſermo punitur; ſed mentiri eſt execrabile: quod ſi quis facere, idque tãquam Deo auctore deprehendatur, is in ipſam proculdubio naturam ineffabilem coniecit calumniam; itaque cum ipſi veritati mendacium, tanquam rem, quæ ad illam pertineret, tribuerit, pares criminibus pœnas dabit, C & in perditionem abibit: neque enim Scriptura iis, qui ex Deo futura prædicunt, pœnas conſtituit, abſit: excipiatur enim à pœna ille ſanctorum prophetarum ordo: ſed iis, qui illa tanquã ex Deo ſint, fingunt; quòd prædicendi munus ne mendacio quidem liberum faciant. Itaque, quia, cùm à veritate non acceperint, loquuntur quæ volunt ex ſe ipſis, ideo peccant. PALLAD. Num igitur in hoc dignoſcemus, vtrum Deus ſit, qui reſponſa dederit, an illi ex ſe ipſis loquãtur? CYRILL. Et quidem maximè: nam D id quoque nobis diuina lex iam perſuadebit: ſic enim dixit Deus in Deuteronomio, [Quòd ſi dixerit quiſpiam in " corde, Quomodo cognoſcemus verbũ, " quod Dominus non eſt locutus? quæ- " cunque locutus fuerit ille Propheta in " nomine Domini, id autem nec factum " fuerit, neque contigerit hoc verbum, " quod non eſt locutus Dominus, in im- " pietate locutus eſt ille Propheta: non " abſtinebitis ab illo.] Intelligis ex rerum prædictarum fruſtratione certiſſimum E argumentum ſumi, quod non ex Deo quippiam prædictum ſit: veritatis enim amica eſt veritas. Huiuſmodi quiddam etiam per Hieremiæ vocem ait, [Deus " propinquans ego ſum, dicit Dominus, & " non Deus de longè: ſi abſcondetur ho- " mo in occultis, & ego non videbo eum? "

Deut. 18.

Hier. 23.

A nónne cælum & terram ego impleo? dicit Dominus. Audiui quę loquutur Prophetæ, quæ prophetant in nomine meo falſa.] Deinde, accuſatione graui diuinas leges contemnentium interiecta, quæ prædictiones ex Deo ſint, quæve non ſint, tamquam euidens indicium affert, ipſam nempe veritatē: ait enim iterum, [Propheta, in quo eſt ſomnium, & in quo eſt ſermo meus, narret verbum meum in veritate.] Nam, ſi quid viſum fuerit à veritate diſcrepare, illud ipſum continuo ſuum parentem atque auctorem eſſe mendacem prodet, & à ſuo corde loquentem, non ex ore Domini, ſicut ſcriptum eſt. PALLAD. Placétne aliquid, quod neceſſario ſit quærendum, proponamus; an id miſſum faciamus, ac potius pergamus, quo nos tua duxerit oratio? CYRILLVS. Atqui, Palladi, quæ ad vtilitatem neceſſaria ſunt, non in minimis ducimus: itaque minus libere; ſi quid videatur, proferre, equidem reprehendendum putem; idque iure optimo: quamobrem nihil veritus dic, ſi quid velis. PALLADIVS. Si non ab ore Domini loquuntur nonnulli; ſed eructant, vt ais, de corde ſuo; quonam igitur modo ſanctum Samuelem, quamuis iam mortuum, Pythoniſſa illa mulier ad Saül produxit, qui illi rerum futurarum exitum exponeret? hæc enim ſic eſſe geſta, neque aliter accidiſſe, quidam putant. CYRILLVS. Num tu quoque non ita ſe rem habere putas, in cóque rectius exiſtimas; an ridicule iuſti viri animam reuera coactam eſſe dicis; & muliercula vocante veniſſe? PALLAD. Equidem compertum non habeo, quid dicam; ſed, niſi fallor, quid verum ſit, declarabit inquiſitio. CYRILLVS. Rectè dicis. Igitur illud ante alia diligenter interim inueſtigemus, vtrum Dei munere hæc portenta edant atque efficiant, qui huiuſmodi rebus ſtudent, an malorum ſpirituum opera. PALLADIVS. Quis verò ad tam ineptas cogitationes perueniat, vt arbitretur Dei opera portenta hæc edere necromantas & pythones, & incantatores? nam contra commemorabo legem, quæ ſupplicium extremum decernit, quiſquis hæc facere auſus fuerit. Atqui quomodo non dementia ſit cogitare, eum, qui capitis condemnetur, Deo non diſplicere? neque enim ille cum ſuis legibus pugnare cenſendus eſt.

1. Reg. 28.

A μὴ οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει Κύριος. ἤκουσα ἃ λαλοῦσιν οἱ προφῆται, ἃ προφητεύουσιν οἱ προφῆται ἐν τῷ ὀνόματί μου ψευδῆ. Εἶτα διὰ μέσου τοὺς τῶν θείων νόμων καταφρονήσαντας ἐπαιτιασάμενος οὐ μικρῶς, ἐναργῆ τὴν ἀπόδειξιν τῶν τε ἐκ Θεοῦ καὶ μὴ, δίδωσι, τὴν ἀλήθειαν. ἔφη γὰρ πάλιν, ὁ προφήτης, ἐν ᾧ τὸ ἐνύπνιον αὐτοῦ, καὶ ἐν ᾧ ὁ λόγος μου πρὸς αὐτὸν, διηγησάσθω τὸν λόγον μου ἐπ' ἀληθείας. B ὡς εἴπερ τι φαίνοιτο τῆς ἀληθείας ἡμαρτηκὸς, ἐνδείξειεν ἂν αὐτὸ εὐθὺς ψευδοεπῆ τὸν γεννήτορα, καὶ ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ λαλοῦντα καρδίας, οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου, καθὰ γέγραπται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Βούλει τι θῶμεν τῶν ἀναγκαίων εἰς βάσανον, ἢ παρέντες ἴωμεν, ἧπερ ἂν ὁ σὸς ἡμᾶς ἀποκομίσῃ λόγος. ΚΥΡ. Καὶ μὴν, ὦ Παλλάδιε, τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν οὐ βραχὺς ἡμῖν ὁ λόγος. ὡς τό γε μὴ φάναι τὸ δοκοῦν ἐλευθέρως ἐπαιτιασαίμην ἄν, καὶ μάλα εἰκότως. Φράζε δὴ οὖν ὀκνήσας οὐδέν. C ΠΑΛΛ. Εἰ μὴ ἀπὸ στόματος Κυρίου λαλοῦσί τινες, ἐρεύγονται δὲ, ὡς φῂς, τὰ ἀπὸ καρδίας, τίνα δὴ τρόπον καί τοι τεθνεῶτα τὸν ἅγιον Σαμουὴλ ἡ ἐγγαστρίμυθος ἐκείνη γυνὴ παρεκόμισε τῷ Σαοὺλ, τὸ τῶν ἐσομένων αὐτῷ σαφηνιοῦντα πέρας; ταυτὶ γὰρ ὧδε πεπρᾶχθαι, καὶ οὐχ ἑτέρως ἔχειν οἴονταί τινες. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οἴει δὲ αὐτὸς οὐχ ὧδε ἔχειν, καὶ λογιεῖ τοῦτο ἄμεινον, ἢ γοῦν φληνάφως τὴν τοῦ δικαίου ψυχὴν ἐκβεβιάσθαι φῂς κατὰ τὸ ἀληθὲς, καὶ γυναίου καλοῦντος ἐλθεῖν; D ΠΑΛΛ. Οὐκ ἂν ἔχοιμι σαφῶς εἰπεῖν. ἐνδείξεται δ' ἂν οἶμαί που τὸ ἀληθὲς, ἡ βάσανος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εὖ ἔφης. οὐκοῦν ἐκεῖνο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων πολυπραγμονείσθω τέως, πότερον διὰ Θεοῦ πολυπραγμονοῦνται καὶ τερατεύονται καὶ ἀποφαίνουσι ταυτὶ, ἤγουν διὰ πονηρῶν πνευμάτων οἷς μέλει τὸ ἐπιτήδευμα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς ἂν εἰς τοῦτο λογισμῶν ἀτοπίας ἀφίκοιτο ἂν, ὡς E οἴεσθαι διὰ Θεοῦ τερατεύεσθαι ταυτὶ νεκρομάντεις τε καὶ ἐγγαστριμύθους καὶ ἐπαοιδούς; διαμεμνήσομαι γὰρ τοῦ νόμου, παντὸς ἐλομένου τοῦτο δρᾶν ποινὴν καθορίζοντος τὴν ἐσχάτην. Εἶτα πῶς οὐκ ἀπόπληκτοι ἐννοεῖν, τὸν θανάτῳ καταδεδικασμένον, οὐκ ἀπᾴδειν Θεῷ; οὐ γάρ που τοῖς ἑαυτοῦ διαμαχεῖται νόμοις.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄριστα διαιρεῖ. τὰς δὲ τῶν ἁγίων ψυχὰς σωμάτων ἀπηλλαγμένας, περιερρίφθαι νομιούμεθα, καὶ λόγου μὲν ἀξιοῦσθαι μηδενός, ἥκειν δὲ ἤδη πρὸς τοῦτο ταλαιπωρίας, ὡς καὶ πονηροῖς καὶ ἀκαθάρτοις ὑποκεῖσθαι πνεύμασι, καὶ ἀνεθελήτως ἀκολουθεῖν περιτρέπουσιν εὐκόλως, οἶπερ ἂν ἔλοιντο τυχόν. καί τοι τὸ τῆς Ἀποκαλύψεως βιβλίον ἡμῖν συντιθεὶς ὁ σοφὸς Ἰωάννης, ὃ καὶ ταῖς τῶν πατέρων τετίμηται ψήφοις, τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς ὑπ' αὐτὸ τὸ θεῖον τεθεᾶσθαι θυσιαστήριον, διεβεβαιοῦτο σαφῶς. εἰ δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν ἕλκουσι τῶν ἄνω μονῶν, καὶ τόπων αὐτὰς τῶν ἱερωτάτων καταχομίζουσιν ἀφειδῶς, ἀπειργομένες οὐδενός, βάσιμος μὲν ἅπασι τοῖς δαιμονίοις ὁ οὐρανός, ἀνοίγνυται δὲ κατὰ τὸ εἰκὸς αὐτοῖς καὶ ἡ τοῦ παραδείσου πύλη. παραχωρεῖ δὲ, ὡς ἔοικεν, καὶ ἡ φλογίνη ῥομφαία, καὶ οὐχὶ τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου μόνον αὐτοῖς, ἀλλ' εἰ βούλοιντό τινας καὶ τῶν εἴσω γεγονότων ἐκκομίζειν ἐκ παρρησίας. εἶτα οὐχὶ δὴ τοῦτό ἐστι, τὴν ἐν Χριστῷ διασύρειν ἐλπίδα, καὶ περιστάθλιον ἀποφαίνειν τῶν τεθαυμασμένων τὸν βίον; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μὴν οὐκ ἀσυμφανές. πῶς δὲ ἦν ἄμεινον τῷ θαυμασίῳ Παύλῳ, τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι; εἰ γὰρ δὴ μέλλοιμεν τῶν ἐπιγείων ἀποφοιτήσαντες, καὶ σὺν Χριστῷ γεγονότες, τοῖς ἀντικειμένοις ὑποκεῖσθαι πνεύμασι, κεκένωται μὲν ἡ πίστις, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὸ δὲ ἐνδημεῖν ἐν σώματι, τοῦ συνεῖναι Χριστῷ, πᾶς τις οἶμαι καὶ ἀσυγκρίτως διενεγκεῖν ἐπιψηφίσεται λοιπόν, καὶ τὸ ἐπὶ τούτου δυσανεκτότερον. ἔτι μὲν γὰρ ἐν τῷδε τῷ βίῳ ποιούμενοι τὰς διατριβάς, οὐχὶ τοῖς τοῦ διαβόλου θελήμασιν ὑπεζεύγμεθα, πατοῦμεν δὲ ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων μᾶλλον, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνήν. εἶτα σὺν Χριστῷ γεγονότες, πῶς ἐν χείροσιν ἐσόμεθα; πῶς δὲ αὐτὸς ἀληθεύει λέγων. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούουσι, κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῶν χειρῶν μου· ὁ πατήρ μου ὃς ἔδωκέ μοι, πάντων μείζων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. πεφενάκικε δ' ἄρα

A CYRILLVS. Optimè ratiocinaris. Iam verò iſto modo ſanctorum virorum animas, quæ è corporibus exceſſerunt, contemptas eſſe putabimus, neque vllo numero haberi, atque adeo in eas miſerias peruenire, vt etiam nequam ſpiritibus ſubiectæ ſint, & inuitæ ſequantur eos; quocunque illi voluerint, nullo negotio circunferentes. Atqui Ioannes ille ſapiens, qui Apocalypſis libellum conſcripſit, qui patrum iudicio comprobatus eſt, ſanctorum animas ſub ipſo Dei altari ſe conſpexiſſe, apertè confirmat: quòd ſi eas ex illis quoque ſupernis manſionibus trahunt, & de ſacratiſſimis locis deferunt ſecurè, nemine prohibente, primum omnibus quidem dæmoniis eſt in cœlum acceſſus, deinde iiſdem patet; vt conſequens eſt, Paradiſi ianua: cedit præterea flammea illa rhomphæa: ſic enim conſequi videtur, neque ingreſſum atque exitum illis modò liberum præbet; ſed licet eis etiam, ſi libeat, aliquos eò ingreſſos educere: nonne ergo hoc eſt, ſpem, quam in Chriſto habemus, irridere? & miſerrimam eſſe oſtendere admirabilium virorum vitam? PALLADIVS. Ita videtur. CYRILLVS. Sed idem minimè obſcurum eſt. Quomodo autem melius erat beato Paulo reſolui, & eſſe cum Chriſto? nam, ſi poſtea quàm è terrenis rebus exceſſerimus, & cum Chriſto fuerimus, aduerſariis ſpiritibus ſubiiciendi ſumus, exinanita eſt fides, vt ſcriptum eſt; ac verſari in corpore, quàm eſſe cum Chriſto, quiuis, opinor, longè præſtantius eſſe poſthac iudicabit; &, quod hoc ipſo quoque ſit minus ferendum, ſi, cum adhuc in hac vita verſamur, ſubiecti minimè ſumus diaboli cupiditatibus, ſed calcamus potius ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici, iuxta Saluatoris noſtri vocem; ergo, vbi cum Chriſto fuerimus, quomodo peiore conditione futuri ſumus? quomodo etiam verax erit ipſe, cùm dicit, [Oues meæ vocem meam audiunt; " & ego cognoſco eas & ſequuntur me; " & vitam æternam do eis; & non pe- " ribunt in æternum? & non rapiet eas " quiſquam de manu mea: pater " meus, qui dedit mihi, omnibus ma- " ior eſt; & nemo poteſt rapere ex ma- " nu patris mei.] Decepit etiam ſcilicet "

Apoc. 6.
Philip. 1.
Rom. 4.
Luc. 10.
Ioan. 10.

pïetatis in Chriſtum athletas beatiſſimus Petrus, cùm ad hunc modum
1. Pet. 4. » ſcripſit, [Itaque & ii, qui patiuntur
» ſecundum voluntatem Dei, fideli
» creatori commendent animas ſuas:] quòd ſi Deo commendatam animam cogit Satanas, agitque ac fert, quocunque pro tempore voluerit, quomodo ille ſanctorum protector, qui vniuſcuiuſque ſpiritum veluti depoſitum commendatum accepit, fidelis intelligi poterit? Deliramenta igitur ſunt hæc, imò verò ſtupor immanis, putare Prophetæ animam reuera frigidis ſceleſtiſſimæ mulierculæ carminibus ex attributis ſibi ſedibus eſſe detractam. PALLAD. Quænam igitur fuerit rerum, quas conſiderandas propoſuimus, explicatio? nam hæc adeo turpia ne ſimplicibus quidem, vt ita dicam, cogitationibus admittenda cenſeo. CYRILLLVS. Propoſitis prius ſacræ ſcripturæ verbis, tum quæ animo occurrunt, exponemus; & vbique decorum diligenter retinebimus. Ea ſic habent, [Et Samuel
1 Reg. 28. » mortuus eſt: & planxerunt eum vniuerſus Iſrael: & ſepeliunt eum in Armathaim, in ciuitate eius: & Saul abſtulit pythonicos, & cognitores à terra. Et congregantur Allophyli, & veniunt & caſtrametantur in Sonam: & congregat Saul omnem hominem Iſrael, & caſtrametantur in Gelboe. Et vidit Saul caſtra Allophylorum, & timuit, & conſternatum eſt cor eius valde: & conſuluit Saul per Dominum, & non reſpondit ei Dominus per ſomnia, neque in manifeſtis, neque in prophetis. Et dixit Saul ſeruis ſuis, Quærite mihi mulierem pythoniſſam, & ibo ad illam, & quæram per illam. Et dixerunt ſerui eius ad eum, Ecce mulier pythoniſſa eſt in Aendor. Et coopertus eſt Saul, & induit ſe veſtibus aliis, & vadit ipſe & duo viri cum ipſo ad mulierem nocte: & dixit illi, Diuina mihi in Pythone, & euoca ad me quemcunque dixero tibi. Et dixit mulier ad illum, Ecce iam tu noſti quæcunque fecit Saul, vt exterminauit pythonicos, & cognitores de terra: & cur tu inſidiaris animæ meæ, vt occidas eam? Et iurauit illi Saul, dicens, Viuit Dominus, ſi eueniet tibi mali quidpiam in verbo hoc. Et dixit mulier Sauli, Quem excitabo tibi? & dixit,

A που τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας τοὺς ἀθλητὰς, γεγραφὼς ὧδὲ καὶ ὁ σοφώτατος Πέτρος· ὥστε καὶ ὑπὸ ἄλλων πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν. εἰ δὲ τῷ Θεῷ παρατεθεῖσαν ψυχὴν βιάζεται ὁ σατανᾶς, ἄγων τε καὶ φέρων, οἷπερ ἂν ἕλοιτο κατὰ καιροὺς, πῶς ἂν νοοῖτο πιστὸς ὁ τῶν ἁγίων προεστηκὼς, καὶ οἱονεὶ παρακαταθήκην τὸ ἑκάστου πνεῦμα λαβών; λῆρος οὖν ἄρα ταυτὶ, καὶ ἀποπληξία δεινὴ, τὸ κατὰ ἀλήθειαν οἴεσθαι τὴν B προφήτου φάναι ψυχραῖς ἐπῳδαῖς γυναίου μιαρωτάτου τῶν ἐκνεμηθέντων αὐτῇ καθελκύσαι τόπων. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίς οὖν ἂν γένοιτο τῶν θεωρημάτων ὁ λόγος; χρῆναι γὰρ οἶμαι τὰ οὕτως αἰσχρὰ μηδ᾽ ὅσον εἰπεῖν, κἂν γοῦν ἐν ψιλαῖς ἐννοίαις ἐλεῖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Αὐτὸ παραθέντες τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, τὰ εἰς νοῦν ἰόντα τότε σαφῆ καταστήσομεν, πανταχῇ τὸ πρέποντες ἀτρὶξ ἠρμένοι. ἔχει δὲ οὕτω· καὶ Σαμουὴλ ἀπέθανε, καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν πᾶς Ισραὴλ, καὶ θάπτουσιν αὐτὸν
C ἐν Αρμαθαὶμ, ἐν πόλει αὐτοῦ. καὶ Σαοὺλ περιεῖλε τοὺς ἐγγαστριμύθους, καὶ τοὺς γνώστας ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ συναθροίζονται οἱ ἀλλόφυλοι, καὶ ἔρχονται καὶ παρεμβάλλουσιν εἰς Σωνάμ. καὶ συναθροίζει Σαοὺλ πάντα ἄνδρα Ισραὴλ, καὶ παρεμβάλλουσιν εἰς Γελβουέ. καὶ εἶδε Σαοὺλ τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἐφοβήθη, καὶ ἐξέστη ἡ καρδία αὐτοῦ σφόδρα. καὶ ἐπηρώτησε Σαοὺλ διὰ Κυρίου, καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ Κύριος ἐν τοῖς ἐνυπνίοις, καὶ ἐν τοῖς δήλοις, καὶ
D ἐν τοῖς προφήταις. καὶ εἶπε Σαοὺλ τοῖς παισὶν αὐτοῦ. ζητήσατέ μοι γυναῖκα ἐγγαστρίμυθον, καὶ πορεύσομαι πρὸς αὐτὴν, καὶ ζητήσω ἐν αὐτῇ. καὶ εἶπον οἱ παῖδες αὐτοῦ πρὸς αὐτόν· ἰδοὺ γυνὴ ἐγγαστρίμυθος ἐν Αενδώρ. καὶ συνεκαλύψατο Σαούλ. καὶ περιεβάλετο ἱμάτια ἕτερα, καὶ πορεύεται αὐτὸς καὶ δύο ἄνδρες μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἔρχονται πρὸς τὴν γυναῖκα νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῇ· μάντευσαι δή μοι ἐν τῷ ἐγγαστριμύθῳ, καὶ ἀνάγαγέ μοι ὃν ἐὰν εἴπω σοι. καὶ
E εἶπεν αὐτῷ ἡ γυνή· ἰδοὺ δὴ σὺ οἶδας ὅσα ἐποίησε Σαούλ, ὡς ἐξωλόθρευσε τοὺς ἐγγαστριμύθους, καὶ τοὺς γνώστας ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἵνα τί σὺ παγιδεύεις τὴν ψυχήν μου, θανατῶσαι αὐτήν; καὶ ὤμοσεν αὐτῇ Σαοὺλ, λέγων· ζῇ Κύριος, εἰ ἀπαντήσεταί σοι ἀδικία ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ τῷ Σαοὺλ, τίνα ἀναγάγω σοι; καὶ εἶπε,

τὸν Σαμουὴλ ἀνάγαγέ μοι. καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ τὸν Σαμουήλ, καὶ ἀνεβόησε φωνῇ μεγάλῃ. καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς Σαούλ· ἵνα τί παρελογίσω με; καὶ σὺ εἶ Σαούλ. καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ βασιλεύς· μὴ φοβοῦ, εἰπὸν τίνα ἑώρακας. καὶ εἶπεν αὐτῷ ἡ γυνή· Θεοὺς ἑώρακα ἀναβαίνοντας ἐκ τῆς γῆς. καὶ εἶπεν αὐτῇ· τί ἔγνως; καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἄνδρα ὄρθιον ἀναβαίνοντα ἐκ τῆς γῆς, καὶ οὗτος διπλοΐδα ἀναβεβλημένος. καὶ ἔγνω Σαούλ, ὅτι οὗτος Σαμουήλ, καὶ ἔκυψεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπε Σαμουήλ. ἵνα τί παρηνώχλησάς μοι ἀναβῆναί με; καὶ εἶπε Σαούλ· θλίβομαι σφόδρα, καὶ οἱ ἀλλόφυλοι πολεμοῦσιν ἐν ἐμοί, καὶ ὁ Θεὸς ἀφέστηκεν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἐπακήκοέ μου ἔτι, καὶ ἐν χειρὶ τῶν προφητῶν, καὶ ἐν τοῖς ἐνυπνίοις. καὶ νῦν κέκληκά σε, γνωρίσαι μοι, τί ποιήσω. καὶ εἶπε Σαμουήλ. ἵνα τί ἐπερωτᾷς με, καὶ Κύριος ἀφέστηκεν ἀπὸ σοῦ, καὶ γέγονε μετὰ τοῦ πλησίον σου; καὶ πεποίηκε Κύριός σοι, καθὼς ἐλάλησε Κύριος ἐν χειρί μου, καὶ διαρρήξει Κύριος τὴν βασιλείαν σου ἐκ χειρός σου, καὶ δώσει αὐτὴν τῷ πλησίον σου τῷ Δαβίδ. διότι οὐκ ἤκουσας φωνῆς Κυρίου, καὶ οὐκ ἐπλήρωσας θυμὸν ὀργῆς αὐτοῦ ἐν Ἀμαλήκ, διὰ τοῦτο τὸ ῥῆμα ἐποίησε Κύριός σοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. καὶ παραδώσει Κύριος τὸν Ἰσραὴλ μετὰ σοῦ εἰς χεῖρας ἀλλοφύλων, καὶ αὔριον σύ, καὶ οἱ υἱοί σου μετὰ σοῦ πεσοῦνται, καὶ τὴν παρεμβολὴν Ἰσραὴλ δώσει Κύριος εἰς χεῖρας ἀλλοφύλων. ἆρά σοι λοιπὸν ἐνδοιάσαι θέμις ὅτι ταῖς ἑαυτοῦ ψήφοις κατεγνωσμένος ἐκτέτηκεν ὁ Σαούλ; ἐπειδὴ γὰρ ἐδεδίει τῶν ἠθροισμένων ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ ἀσθενὲς εἰς μάχην, μανθάνειν ἠξίου τὰ ἐσόμενα παρὰ Θεοῦ. σεσιωπηκότος δέ, καὶ ἀποκαλύπτοντος οὐδέν, τρέπεται πρὸς τὸ λυπεῖν τὸν σιωπᾶν ᾑρημένον. ἀφικνεῖται δὲ πρὸς νεκυομαντείαν, καίτοι τοὺς γνώστας δή φημι τοὺς οἰομένους εἰδέναι τὰ ἐσόμενα. εἶτά φησιν· ἀνάγαγέ μοι τὸν Σαμουήλ, οὐχ ὡς τῆς ἐπῳδῆς ἤτοι τῆς μάγων τέχνης, τὴν τοῦ ἁγίου ψυχὴν παρενεγκεῖν δυναμένης, ἀλλ' ὡς ἀεὶ τῶν μαντευομένων τῇ τοιᾷδε κεχρημένων φωνῇ· ἐπυθόμην δὲ ὅτι λόγοις τισὶν ἀπορρήτοις καταγοητεύοντες τὰ δαιμόνια, καὶ ὕδατι καταπᾴδοντες, εἴδωλα καὶ σκιάς, καὶ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ μορφὰς καταθεῶνταί τινων, τάχα που τῶν δαιμονίων καταπλαττομένων ἀστείως τὰ τῶν λεγομένων ἀνακομίζεσθαι σχήματα. καὶ γοῦν ἔφη

A Samuelem excita mihi. Et vidit mulier Samuelem, & exclamauit voce magna: & dixit mulier ad Saul, Cur decepiſti me? & tu es Saul. Et dixit illi rex, Ne timeas; dic quem videris. Et dixit illi mulier: Deos vidi aſcendentes è terra. Et dixit ad illam, Quid cognouiſti? Et dixit illi, Virum rectum aſcendentem de terra, & hic amictus diploide. Et cognouit Saul, quòd Samuel eſſet hic, & inclinauit B ſe in faciem ſuam in terrâm, & adorauit eum. Et dixit Samuel, Cur inquietaſti me, vt aſcenderem? Et dixit Saul, Coarctor valde; & Allophyli bellum gerunt aduerſum me; & Deus receſſit à me, & non exaudiuit me adhuc, neque in manu Prophetarum, neque per ſomnia; & nunc vocaui te, vt indices mihi, quid faciam. Et dixit Samuel; Cur interrogas me? & Dominus receſſit à te, & abiit ad proximum tuum: C & fecit tibi Dominus, ſicut locutus eſt in manu mea; & diſcindet Dominus regnum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid; quia non audiſti vocem Domini, & non impleſti iram indignationis eius in Amalec: propter hoc verbum fecit tibi Dominus in die hac & tradet Dominus Iſrael tecum in manus Allophylorum: & cras tu, & filii tui tecum cadent, & caſtra Iſrael dabit Dominus in manus Allophylorum. [Num igitur poſthac dubitare poteris, quin Saul ſua ſententia condemnatus, extabuerit? D nam, cum eorum vires ad pugnandum, qui aduerſum ſe congregati fuerant, pertimeſceret, quæſiuit à Deo diſcere quid euenturum eſſet: illo autem tacente, ad eius offenſam, qui tacere ſtatuerat, conuertitur. Itaque ad mulierem necromantiæ operam dantem pergit; cognitores autem dico, qui ſe exiſtimant futura cognoſcere. Deinde inquit, Excita mihi Samuelem; non quod ea vis carminum E vel magicæ artis eſſet, vt Sancti viri animam euocare poſſet: ſed quod ſemper diuinantes huiuſmodi voce vtantur. Audiui autem eos occultis quibuſdam verbis illicere Dæmonia; &, aqua incantanda, ſimulacra & vmbras, & tanquam in ſpeculo formas quaſdam conſpicari, Dæmoniis videlicet eorum figuras aptè fingentibus, qui euocari dicuntur. Itaque

dixit primum illa mulier, Video deos aſcendentes è terra: deinde [Et vidit, inquit, mulier Samuelem.] Nihil verò prohibet, vmbram viſam fuiſſe atque ſimulacrum perſimili beato Samueli figurâ Dæmoniorum opera efformatum. Quòd ſi quis putet euocatam reuera fuiſſe Prophetæ animam, & mulieris verbis tribuerit veritatem; ergo, quia eadem dixit, deos è terra aſcendentes ſe vidiſſe, non diuinandi conſuetudini condonet falſitatem; ſed reuera deos eſſe putet quoſdam eiuſmodi ordinis, qui exiſtant è terra; cùm ille, qui ſecundum naturam Deus eſt, vnus ſit ac ſolus. PALLAD. Eſt quidem à te rectè dictum: cæterum dicet fortaſſe quiſpiam, Atqui vera dixit, Saule quæ futura eſſent, ſciſcitante: non eſt autem à nobis exigua orationis pars in eo conſumpta, vt probaremus, non ineſſe in impuris ſpiritibus veritatem. CYRILL. Non, inquam: neque enim componi atque coagmentari ſimul poſſunt lux & tenebræ, Chriſtus & Belial: verum irritantibus ac ſæpe offendentibus reuelat futura Deus, interdum etiam per quos minimè conuenit, inſonantibus humano animo ſanctis Angelis ea, quæ ſi ij didicerint, qui curioſe ſciſcitantur, admodum intabeſcent; eáque prænotione veluti quibuſdam iræ ac pœnarum ſibi imminentium primitiis torquebuntur. In ſanctis enim prophetis inſident, eiſque communicantur plerunque non triſtia ſolum, & quibus mœrere & in luctu iacere quiſpiam poſſit; ſed etiam quæcunque nonnullis lætitiæ & iucunditati futura ſunt: impiis autem ac nefariis diuinationum ſtudioſis Deus mala, quæ ipſis euentura ſunt, aperit. PAL. Quomodo autem, aut vnde hæc probari poterunt? CYR. Ab ipſis literis ſacris; nam, quæ priſcis illis hominibus acciderunt, ſcripta ſunt, vt figura nobis eſſent & modus, quo myſticè imbueremur. An ignoras Balac filium Sephor, illum Moabitarum & Madianitarum tyrannum, cum fortem & inuictam Iſraelis multitudinem pertimeſceret, ac breui ſe cum cæteris gentibus ſimul periturum exiſtimaret, mercede pacta conduxiſſe Balaam? Num. 22. [veni, inquit, & maledic Iſraeli: cúmque veniſſent nuncii, Diuerſamini, inquit, hic nocte hac; & reſpondebo vobis quicquid dixerit Dominus ad me.]

μὲν ἐν ἀρχαῖς τὸ γύναιον, ὁρῶ Θεοὺς ἀναβαίνοντας ἐκ τῆς γῆς. εἶτα μὲν τοῦτο, καὶ εἶδε, φησὶν, ἡ γυνὴ τὸν Σαμουήλ. χαλεπὸν δὲ οὐδὲν, ἐν ἴσῳ τε καὶ ὁμοίῳ σχήματι τοῦ μακαρίου Σαμουὴλ σκιὰν ὀφθῆναι καὶ εἴδωλον, ἐκ δαιμονιώδους ἐνεργείας μεμορφωμένον. εἰ δ' οὖν οἴοιτό τις ἀνακεκλῆσθαι κατὰ τὸ ἀληθὲς τὴν τοῦ προφήτου ψυχὴν, καὶ τοῖς τοῦ γυναίου λόγοις ἐπιψηφίζεται τὸ ἀληθὲς, ἐπειδὴ καὶ Θεοὺς ἀναβαίνοντας ἀπὸ τῆς γῆς τεθεᾶσθαί φησιν, καὶ τοῖς τῆς μαντείας ἔθεσι χαριζέσθω τὸ ψεῦδος, ἀλλ' οἰέσθω κατὰ ἀλήθειαν καὶ Θεοὺς εἶναί τινας τῆς τοιαύτης τάξεως τοὺς ἀναβαίνοντας ἀπὸ τῆς γῆς, καίτοι Θεοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ἑνός τε καὶ μόνου. ΠΑΛ. Ἔφης μὲν ὀρθῶς. ἐρεῖ δὲ οὖν, οἶμαί τις, καίτοι λελάληκεν ἀληθῆ φιλοπευστοῦντος τοῦ Σαοὺλ ἐσόμενα. οὐ μικρὸς δὲ ἡμῖν δεδαπάνηται λόγος ἀπελέγχουσιν ὅτι οὐκ ἐν ἀκαθάρτοις πνεύμασιν ἡ ἀλήθεια. ΚΥΡ. Οὐ γὰρ οὖν. ἀνάρμοστον γὰρ χρῆμά τι καὶ ἀσυμφυὲς, φῶς καὶ σκότος, Χριστὸς καὶ Βελιάλ. τοῖς γε μὴν προσκρούουσι καὶ καταλυπεῖν εἰωθόσιν, ἀποκαλύπτει Θεὸς, καὶ δι' ὧν ἥκιστα χρὴ ἔσθ' ὅτε, τὰ ἐσόμενα, ἐνηχούντων κατὰ τὸ εἰκὸς ἁγίων ἀγγέλων εἰς ἀνθρώπινον νοῦν, ἅπερ ἂν εἰ μάθοιεν οἱ φιλοπευστεῖν ᾑρημένοι, κατατακήσονται λίαν, καὶ ἀπαρχὴν ὥσπερ τινὰ τῆς σφίσιν ἐπηρτημένης ὀργῆς τε καὶ δίκης ὑπομένουσι τὴν πρόγνωσιν. ἁγίοις μὲν γὰρ προφήταις ἐπαναπαύεται, καὶ ἀνακοινοῦται πολλάκις, οὐχὶ δὴ μόνα τὰ σκυθρωπὰ, καὶ οἷσπερ ἄν τις ἐπιστυγνάσας καθίοι δακρύων, ἀλλὰ καὶ ὅσα πρὸς εὐθυμίας καὶ εὐημερίας ἔσται τισίν. ἀνοσίοις δὲ καὶ ἐναγεστάτοις φιλομάντεσι, τὰ σφίσιν αὖθις ἐσόμενα διεκκαλύπτει κακά. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς ἢ πόθεν ἂν γένοιτο τούτων ἡμῖν ἡ πίστις; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀπό γε τῶν ἱερῶν γραμμάτων. τύπος γὰρ ἡμῖν καὶ μυσταγωγίας ἀνεγράφη τρόπος, τὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις συμβεβηκότα. ἢ γὰρ οὐκ οἶσθα, ὅτι Βαλὰκ ὁ τοῦ Σεπφὼρ ὁ Μωαβιτῶν καὶ Μαδιηναίων τύραννος, τὴν ἀκαταγώνιστόν τι καὶ ἄθραυστον τοῦ Ἰσραὴλ κατορρωδήσας πληθὺν, καὶ αὐτίκα δὴ μάλα τοῖς ἑτέροις ἔθνεσι συνδιόλλυσθαι πεπιστευκὼς, κατεμισθοῦτο τὸν Βαλαάμ; δεῦρο δὴ, λέγων, ἐπάρασαί μοι τὸν Ἰσραήλ. ἐπειδὴ δὲ ἧκον οἱ πρέσβεις, καταλύσατε αὐτοῦ, φησὶ, τὴν νύκτα, καὶ ἀποκριθήσομαι ὑμῖν πρᾶγμα ὃ ἐὰν λαλήσῃ Κύριος πρὸς μέ.

mihi dederit Balac plenam domum ſuam argento & auro, non poteſtro præterire verbum Domini, vt faciam ipſi bonum aut malum à me ipſo? quæcunque dixerit mihi Deus, hæc dicam.] Conſueuerunt enim falſi diuinatores iis quoque fallacibus vti vocibus, ac ſimulare ſe ſciſcitantibus verum omnino reſponſuros. Sic igitur habeto, verum loqui, eſſe ab incantatorum & magorum arte prorſus alienum: fieri autem interdum, vt à Deo veritas adiungatur, vt nefariorum hominum animi prædictione rerum futurarum vehementer æſtuent. PALLADIVS. Aſſentior. CYRILLVS. Nam odiſſe Deum huiuſmodi ſiue magicas diſciplinas, ſiue temere fuſas voces, eaſque diſſoluere, liquere poterit ex eius ver-
Eſai 44. bis, cùm dicit, [Ego Dominus Deus:] & ad hæc præterea, [Quis alius diſſipabit ſigna pythonum, & diuinationes de corde, conuertens prudentes retrorſum, & conſilium eorum ſtultum faciens? & confirmans verba pueri ſui, & ſententiam nunciorum ſuorum veram comprobans?] diuinationes enim de corde iactatas vanas ac mendaces oſtendit; ſed pueri ſui, id eſt, Chriſti, omnia verba confirmat: ſententiam porro nuntiorum ſuorum, id autem eſt, quæcunque voluerint loqui fidei, quæ in eum habetur, præcones, hæc omnino veritatis eſſe plena demonſtrant, cum illis ſignis atque prodigiis atteſtetur, & aliis Spiritus ſancti operationibus. Dixit etiam rurſus, cum quibuſdam facta, quæ Dei lege im-
Eſai 47. probantur, exprobraret, [Sta igitur in incantationibus tuis, & in multis veneficiis tuis, quæ didiciſti à iuuentute tua; ſi poteris iuuari; laboraſti in conſiliis tuis: ſtent & ſaluent te aſtrologi cœli, qui contemplantur ſtellas; annuncient tibi, quid venturum ſit in te.] Vides igitur quomodo riſu dignam & prorſus inutilem, illam execrabilem ex aſtrorum obſeruatione diuinationem coarguit Deus. Ipſi verò & quidem ſoli conuenire veritatem, qua prædicuntur ea, quæ certò euentura ſpectantur, ex eo agnoſce, quod per Eſaiæ
Eſai 46. vocem loquitur, [Recordamini horum, & ingemiſcite; pœnitentiam agite, qui erratis; conuertimini corde, & recordamini priorum à ſæculo, quia

A μοι δῷ Βαλὰκ πλήρη τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀργυρίου καὶ χρυσίου, οὐ δυνήσομαι παραβῆναι τὸ ῥῆμα Κυρίου ποιῆσαι αὐτὸ καλὸν ἢ πονηρὸν παρ' ἐμαυτοῦ. ὅσα ἂν εἴπῃ μοι Θεὸς, ταῦτα ἐρῶ. σύνηθες μὲν οὖν τοῖς ψευδομάντεσι, καὶ ταῖς οὕτως ἀπατηλαῖς κεχρῆσθαι φωναῖς, σκηπτομένοις ὅτι πάντη τε καὶ πάντως τοῖς φιλοπευστεῖν ἐθέλουσιν, ἐροῦσι τὸ ἀληθές. σύνες δὴ ὅτι τὸ φάναι τὸ ἀτρεκὲς, ἀλλότριον τῆς ἐπαοιδοῦ τε καὶ μάγου τέχνης. προσγένοιτο δ' ἂν ἔσθ' ὅτε παρὰ Θεοῦ ἐπί τινας τὰς τῶν βεβήλων ψυχὰς,
B τῇ τῶν ἐσομένων προαγορεύσει δεινῶς κατακομίζοντες. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πείθομαι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι γὰρ μεμίσηκε καὶ παραλύει Θεὸς τὰς τοιαύτας ἤγουν γοητείας καὶ εἰκαιομυθίας, σαφὲς ἂν γένοιτο λέγοντος αὐτοῦ. ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός. καὶ προσέτι τούτοις, τίς ἕτερος διασκεδάσει σημεῖα ἐγγαστριμύθων καὶ τὰς μαντείας ἀπὸ καρδίας, ἀποστρέφων φρονίμους εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τὴν βουλὴν αὐτῶν μω-
C ραίνων, καὶ ἱστῶν ῥήματα παιδὸς αὐτοῦ καὶ τὴν βουλὴν τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ ἀληθεύων; μαντείας μὲν γὰρ τὰς ἀπὸ καρδίας, εὐλόγους τε καὶ ψευδεπεῖς ἀποφαίνει. τοῦ γε μὴν ἰδίου παιδὸς, τουτέστι Χριστοῦ, πάντα μὲν ἵστησι λόγον. τὴν δὲ βουλὴν τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, τουτέστιν, ἃ ἂν βούλοιντο λαλεῖν, οἱ τῆς ἐπ' αὐτῷ πίστεως κήρυκες, ταῦτα δὲ πάντα ἀληθείας ἔμπλεω δεικνύει, σημείοις τε καὶ τέρασι προσμαρτυρῶν,
D καὶ ταῖς ἄλλαις τοῦ πνεύματος ἐνεργείαις. ἔφη δέ που πάλιν, κατονειδίζων τισὶ τὰ Θεοῦ νόμῳ κεκιβδηλευμένα. στῆθι τοίνυν ἐν ταῖς ἐπαοιδαῖς σου, καὶ τῇ πολλῇ φαρμακείᾳ σου, ἃ ἐμάνθανες ἐκ νεότητός σου, εἰ δυνήσῃ ὠφεληθῆναι. κεκοπίακας ἐν ταῖς βουλαῖς σου, στήτωσαν καὶ σωσάτωσάν σε οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ, οἱ ὁρῶντες τοὺς ἀστέρας, ἀναγγειλάτωσάν σοι ὅτι μέλλει ἐπὶ σὲ ἔρχεσθαι. ὁρᾷς οὖν ὡς γέλωτος ἀξίαν καὶ ἀνωφελῆ παντελῶς τὴν ἐπά-
E ρατον ἀστρογνωστείαν ἀπελέγχει Θεός; ὅτι δὲ πάλιν πρέποι ἂν αὐτῷ καὶ μόνῳ τὸ νημερτὲς, καὶ τὸ ἔτυμον εἰς λόγους τοὺς περὶ τῶν ἔσεσθαι προσδοκωμένων ἁπλῶς, ἄκουε λέγοντος διὰ φωνῆς Ἡσαΐου. μνήσθητε ταῦτα· καὶ στενάξατε, μετανοήσατε οἱ πεπλανημένοι, ἐπιστρέψατε τῇ καρδίᾳ, καὶ μνήσθητε τὰ πρότερα ἀπὸ τοῦ αἰῶνος. ὅτι

ἐγώ εἰμι Θεός, καὶ οὐκ ἔστι πλὴν ἐμοῦ, ἀναγγέλλων πρότερον τὰ ἔσχατα πρὶν αὐτὰ γενέσθαι, καὶ ἅμα συνετελέσθη. καὶ εἶπα, πᾶσά μου ἡ βουλὴ στήσεται, καὶ πάντα ὅσα βούλομαι, ποιήσω. μόνῳ δὴ οὖν ἀνακείσεται πρὸς ἡμῶν τῷ πάντων ἐπέκεινα Θεῷ, τὸ εἰδέναι τε σαφῶς, καὶ προαγορεύειν ἀπλανῶς δύνασθαι τὰ ἐσόμενα. ὕθλοι δὲ ἄλλως καὶ γραώδη μυθάρια, βωμολοχίαι τε καὶ φενακισμοί, τὰ παρ' ἑτέρων, οἳ τὸν νοῦν παρεφθορότες τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν λαλοῦσι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ἀργυρολογίας ἀφορμὴν ποιοῦνται τὸ ψεῦδος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ἔχει γὰρ ὧδε, καὶ οὐχ ἑτέρως. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀφεξόμεθα δὴ οὖν καὶ τοῦδε, καὶ οἶμον ἀφέντες τὴν διεστραμμένην, βαδιούμεθα τὴν ἐπ' εὐθύ, Θεῷ μονοτρόπως προσκείμενοι, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων φωναῖς ἐπιψηφιζόμενοι τὴν ἀλήθειαν. ΠΑΛΛ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δὲ οὐχὶ κἀκεῖνο πρὸς τούτοις ἡγησόμεθα στυγητόν, μοῖράν τε εἶναι φαμὲν Ἑλληνικῆς ἀθεότητος, τό, τε περικαθαίρεσθαι φιλεῖν τάχα που πυρὶ καὶ ὕδατι, καὶ ἑτέροις τισὶ τοιούτοις τρόποις; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλιστά γε. τοιγάρτοι καὶ θεῖον ἔφη χρησμῴδημα σαφῶς· οὐχ εὑρεθήσεται ἐν σοὶ περικαθαίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἢ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὡς εὖ γε ἡμῖν ὁ νόμος προσπεφώνηκε ταυτί, καὶ ἀπέφησε τὸ δρᾶν. εἰκαιότητος γὰρ οἶμαι τὸ χρῆμα μεστόν, καὶ λογισμοῦ τητώμενον τοῦ παναρίστου καὶ σοφοῦ. ὀνήσει γὰρ κατὰ τίνα δὴ τρόπον ἡ πυρὸς ἡμᾶς φύσις; καὶ δᾷδες ἐν κύκλῳ περιθέουσαι πῶς ἂν ἐξέλοιντο τὸν ἡμαρτηκότα; χαλκοῦ μὲν γὰρ ἤγουν ἑτέρας τοιαύτης τινὸς ὕλης, ἐκτήκει τὸν ῥύπον, ἡ πυρὸς βολή. νοῦ δὲ καὶ ψυχῆς βεβήλωσιν, τίνα τρόπον ἀφανιεῖ; ἆρ' οὖν, οὐ γέλωτος ἤδη ταυτί, καὶ φληνάφων ἐννοιῶν εὑρέματα; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Παντάπασι μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Φαίην δ' ἂν ὡς ἥδιστα τοῖς Ἑλλήνων λογάσιν, οἳ τῶν τοιούτων αἰσχρῶν ἐπιτηδευμάτων εὑρεταὶ γεγόνασι, καὶ τοῖς ἄλλοις εἰσηγηταί, τί δὴ ἄρα δρῶντες, ὦ γενναῖοι καὶ σοφοί, τὸν μὲν Τιτυὸν ἐκεῖνον, ὃν ἐκφῦναι λέγετε γῆς, εἰς ᾅδου κολάζετε, γῦπας αὐτῷ περιϊστάντες τῶν ἡπάτων δαιτυμόνας, ὥραν ὅτι γυναίου τεθαυμακὼς ἠρρώστησε τὴν ἐπιθυμίαν· Ταντάλῳ δὲ λίθον ἐπηρτῆσθαί φατε, καὶ γλώττης αὐτὸν ἀκολάστου εἰσπράττεσθαι δίκας μυθολογεῖτε τοῖς νέοις;

A ego ſum Deus, & non eſt præter me; " qui annuncio prius nouiſſima, ante- " quam fiant, & ſimul conſummata ſint. " Et dixi, Omne meum conſilium ſta- " bit; & omnia, quæcunque decreui, " faciam.] Soli igitur Deo, qui eſt ſupra omnia, à nobis eſt tribuendum, futura tum plane ſcire, tum verò poſſe certe prædicere: nugæ vero futiles, & aniles fabellæ, fallaciæ quoque ac præſtigiæ ſunt, quæ ab aliis proficiſcuntur: qui cùm ſint mente corrupta, de B corde ſuo loquuntur, vt ſcriptum eſt; & ex falſitate parandæ pecuniæ occaſionem quærunt. PALLADIVS. Verum eſt; ſic enim ſe res habet prorſus. CYRILL. Ab hac igitur quoque re abſtinebimus; & relicta peruerſa via, per rectam incedemus; ac Deo ſemper eodem modo innitemur, & ſanctorum hominum vocibus veritatem tribuemus. PALLAD. Et quidem maximè. CYRILLVS. Quid? non illud quoque præterea execrandum putabimus, partemque eſſe dicemus gentilium C impietatis; igni & aqua purgari ſcilicet, & aliis quibuſdam eiuſmodi? PALLAD. Maximè verò. Itaque diuina lex dixit, " [Non inuenietur in te purgans filium " ſuum, aut filiam ſuam igni.] CYRILL. Quam rectè lex nobis iſta pronunciauit, &, ne fierent, prohibuit? eſt enim ea res, vt opinor, temeritatis plena, & rationis optimæ ac ſapientis expers: quam enim vtilitatem afferre nobis poſſit ignis natura? quomodo etiam faces in orbem agitatæ eum, qui peccarit, D liberare? Æris quidem, aut alterius eiuſmodi materiæ ſordes excoquit vis ignis; mentis autem aut animæ impuritatem quonam modo conſumat? nonne igitur hæc ridicula ſunt, & vanarum cogitationum commenta? PALLAD. Ita prorſus. CYRILLVS. Libentiſſimè autem iis, qui inter Græcos egregii habentur, quique huiuſmodi turpia inſtituta & inuenerunt, & aliis tradiderunt, equidem dixerim, Quod veſtrum eſt conſilium? vos, præſtantes viri, ac ſapientes, appello, cum Tityum E illum, quem ortum ex terra dicitis, apud Inferos torquetis, & vultures adhibetis, qui tanquam conuiuæ iecore paſcantur, quod mulieris ſpeciem admiratus, libidinis morbo laborarit? Tantalo autem lapidem imminere dicitis, eumque intemperantis linguæ pœnas dare, pueris fabuloſè traditis?

Deut. 18.

rotæ quoque diuturnis, ac perpetuo circumactis conuerſionibus Ixionem alligatis, & in ea pœnas luere dicitis fallaciæ illius, quæ veſtris diis minime diſplicuit: vos ipſos verò ac cæteros quamuis grauiſſimis turpiſſimiſque malis teneamini, igni ac ramis liberatis, vt ipſi opinamini; & perditiſſimis hominibus criminum ablutionem conceditis? Tityo verò, quæſo te, & iis, quos modo nominaui, ignis penuria fortaſſe adeo acerbas pœnas impoſuit? Atqui ille veſtra opinione furaciſſimus, qui ignem ad homines detulit, Prometheum dico, ſi vllus omnino etiam ille fuit, ignis vſum adeptus eſt; & quidem ante alios: tamen ipſum quoque vinculis adeo firmis, vt rumpi non poſſint, innexum eſſe, veſtræ fabulæ canunt: quin etiam vncis vnguibus vultures aduolaſſe dicunt, ſicut Tityo quoque, videlicet tetros & immanes vltores. Date igitur date, vt igni purgari poſſint non illi ſolum, ſed ſiqui veſtrum aut in aliorum hominum filias aut vxores inſanierint, eaque admiſerint, quæ fas non eſt; liceat iis quoque per ignem à culpa liberatis, non ſolum à turpibus factis, verum etiam à forenſibus iudiciis emergere. Ceterùm in aliis ilico iudicia & accuſationes, & legum ſeueritas vindex nequitiæ incitata fertur & vibratur; vos ipſos autem, quamuis turpiſſimam ac peſſime olentem vitam ſequamini, tamen frigidis ac puerilibus ludicris decepti, omnem labem putatis abſtergere, & adminiſtros ad eam rem ſumitis, homines omnium ſceleſtiſſimos; qui ſimul cum habitu ſermonem quoque virilem abiicientes, ad mulierum affectus ac mores, corpora ſenſuſque deiiciunt. Quo tandem modo, qui eiuſmodi eſt, ſcelera expiabit? ſic enim affecti, ſimile quiddam facietis, ac ſi quis, cum ſe velit vnguentis perfundere, cœno fœtidiſſimo oblitus, perfeciſſe ſe putet; & quidem optime, quod cogitarat. PALLADIVS. Rectè ais: nam tibi equidem vera dicenti aſſentior. CYRILLVS. Mitto igitur horum in hac re inſaniam, ac taceo interim de illis purgationis adminiſtris, & redeo rurſus ad rem propoſitam; atque illud etiam dico deprehendi facile poſſe idolorum cultores ſumma cum inſcitia atque ſtultitia vitam inſtituiſſe, ac neque eluendorum criminum rationem intellexiſſe,

A κύκλου δὲ μακραῖς καὶ ἀκινήτοις περιστροφαῖς, τὸν Ἰξίονα καταδήσαντες, ποινὴν ἀνατλῆναι ἐπὶ τῷδέ φατε, τοῖς ἐξ ἀπάτης ὑμῶν οὐκ ἀπᾴδουσιν θεοῖς, σφᾶς δὲ αὐτοὺς καὶ ἑτέρους καὶ τοῖς δεινοῖς καὶ ἐκτοπωτάτοις ἐναλόντας κακοῖς, πυρὶ καὶ θαλλοῖς ἀπαλλάττετε, καθάπερ οἴεσθέ που, καὶ τῶν ἐγκλημάτων χαρίζεσθε τὴν ἀπόνιψιν, καί τοι ἄγαν κατεγνωσμένοις. Τιτυῷ δὲ εἰπέ μοι καὶ τοῖς ἀρτίως ὠνομασμένοις, ὃ ἐν ἐνδείᾳ τάχα που γενέσθαι πυρὸς, σκληρὰν καὶ ἀδιεξίτητον ἐπῆλθε δίκην. καὶ μὴν ὅγε καθ' ὑμᾶς B κλεπτίστατος καὶ πυρὸς ἀνθρώποις διακομιστής, τὸν Προμηθέα λέγω, εἴπερ ὅλως κἀκεῖνος ἦν, τὴν πυρὸς ἐπλούτει χρῆσιν, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων· ἀρρήκτοις δὲ καὶ αὐτὸν ἐνειλῆφθαι δεσμοῖς, οἱ παρ' ὑμῖν ᾄδουσι μῦθοι. καὶ μὴν καὶ γαμψώνυχας ἐπιπτῆναι αἰγυπιοὺς λέγουσι, καθάπερ ἀμέλει καὶ Τιτυῷ, δεινοὺς καὶ ἀγρίους τοὺς κολαστάς. δότε δή, δότε τὴν διὰ πυρὸς κάθαρσιν, οὐχὶ δὴ μόνοις ἐκείνοις, ἀλλ' εἰ καί τινες ὑμῶν ἢ θυγατράσιν ἑτέρων, C ἢ γυναιξὶν ἐπιμίγνοιντο, δρῶντες ἃ μὴ θέμις, καὶ οὕτω πυρὶ τῆς αἰτίας ἀπηλλαγμένοι, συνδιαφευγόντων τοῖς πλάσμασι τὰς γραφάς, ἀλλ' ἐφ' ἑτέροις μὲν εὐθὺς δικαστήρια καὶ γραφαί, καὶ ἡ τῶν νόμων σαλεύεται μισοπονηρία, ἑαυτοὺς δὲ τὴν πολύαισχρον καὶ δυσώδη ζωὴν ἀδιακρίτως ἐπιτηδεύοντας, παντὸς ἀπαλλάττειν οἴεσθε μολυσμοῦ, ψυχροῖς καὶ μειρακιώδεσιν ἀθύρμασιν ἐξηπατημένοι, καὶ ὑπηρέτας εἰς τοῦτο λαμβάνοντες τοὺς ὅτι μάλιστα τῶν ἄλλων μιαρωτάτους, οἳ καὶ ὁμοῦ τῷ σχήματι, τὸν ἀνδρο- D πρεπῆ θέντες λόγον, καταβιβάζονται πρὸς τὰ γυναικῶν ἤθη τε καὶ τρόπους σώματά τε καὶ γνώμας. εἶτα τίνα τρόπον ὁ τοιοῦτος ἀφαγνιεῖ; διακείμενοι γὰρ οὕτω, τοιόνδε τι δράσετε, ὡς εἰ καὶ ὃ τυχὸν ἐδόκει καταμυρίζεσθαι μὲν, βορβόρῳ δὲ τῷ ἀκοσμιοτάτῳ καταχεχρισμένος, εἶτα κατορθοῦν οἴοιτο καὶ σφόδρα καλῶς τόγε εἰς νοῦν ἧκον αὐτῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. καὶ συναινέσαιμι δ' ἂν ἀληθῆ λέγοντί σοι. E ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ παρίημι μὲν τὴν ἔν γε τούτῳ μωρίαν, καὶ σιγήσω τέως τοὺς τῆς καθάρσεως ὑπουργούς, ἐπ' αὐτὸ δὲ εἶμι τὸ χρῆμα πάλιν. καὶ δὴ καὶ ἐρῶ, ὡς ἀνόσιά τε καὶ ἀμαθέστατα βιοῦν ἑλομένοις, καταφωράσαιτό τις ἂν τοὺς τῶν δαιμονίων προσκυνητάς, καὶ μήτε τὸν ἐκσμήξασθαι νοοῦντας τρόπον,

μήτε μὴν ἠκριβωκότας, ὅτι ποτέ ἐστι κατ' ἀλήθειαν μολυσμὸς καὶ βεβήλωσις· μοιχεῖαί τε γὰρ καὶ τὰ ἔτι τούτων αἰσχρότερα πάθη, ἀρρενομιξίαι καὶ φόνοι, καταλαλιαὶ καὶ φθόνοι, ψευδομαρτυρίαι καὶ δόλοι, ἀπάτη καὶ ψευδορκία, κηλῖδες ἂν εἶεν καὶ μολυσμοὶ ψυχὴν καὶ σῶμα καταμιαίνουσαι, καὶ δυσαπόνιπτον ἔχουσαι τὴν ἐμβολήν. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν οὔτε πῦρ, οὔτ' αὖ ὑδάτων πηγαὶ διασμήξαιεν. ἀφρόντιστοι δὲ οἶμαί που, καὶ τὸ εἰδέναι μόνον, ὅτι ἀπολλύουσι ψυχὴν, καὶ δυσωδίας ἔμπλεων ἀποτελοῦσι τὸν νοῦν, νεκρῶν ἀποφοιτῶσι σωμάτων, καὶ καταμυσάττονται τὸ κατεφθαρμένον, τοὺς τῆς φύσεως ἀτιμάζοντες νόμους. καὶ μὴν καὶ ἐδωδίμων ὧν ἂν ἕλοιντο κατὰ σφᾶς αὐτοὺς συνετῶς καταγινώσκουσι, κἂν εἰ συμβαίη τυχὸν, καὶ οὐχ ἑκόντας θιγεῖν, εὐθὺς ἀναθρώσκοντες ἐπὶ τὴν διὰ πυρὸς ἢ ὕδατος ἵενται κάθαρσιν, ὡς αὖ εἰ μόνον ἀπόσχοιντο τούτων, ἅγιοί τε καὶ εἰλικρινεῖς ἐσόμενοι. ἥλωνται γὰρ ὧδε τῆς δόξης καὶ ἐξεστήκασι φρενῶν, ἐφ' οἷς ἂν λέγοιτο καὶ σφόδρα εἰκότως. [οὐαὶ ὑμῖν ἐξώλεις τε καὶ ἀμαθεῖς, διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. λόγου γὰρ ἀξιοῦντες οὐδενὸς τό γε ὡς ἀληθῶς καταμολύνειν εἰδὸς, καταπεφρίκασι περιττῶς τὰ ἐφ' οἷς ἂν τις οὐδὲν ὑπομένῃ τὸ βλάβος. ὥστε καὶ εἴ τις αὐτῶν ἐπὶ τύμβον ἴοι, καὶ τοῖς τῶν τεθνεώτων ἐμβάλλοι σήμασιν, ἱμάτιον ἀποβαλὼν, ψιλοῦται τὴν κεφαλὴν, καὶ αὐτὴν ἀποκείρων ὡς μεμολυσμένην τὴν τρίχα, ὧν ὅτι προσῆκεν ἀποφοιτᾶν καὶ παραιτεῖσθαι τὴν μίμησιν, ὁ θεῖος ἡμᾶς ἐπαίδευσε νόμος. ἔφη γὰρ πάλιν· οὐ φοιβήσετε, οὐκ ἐπιθήσετε φαλάκρωμα ἐπὶ νεκρῷ, ἀνὰ μέσον ὀφθαλμῶν ὑμῶν. Ἑλλήνων γὰρ οἱ λογάδες, Ἀπόλλωνα μυθολογοῦσι Θεὸν, ὃν καὶ Φοῖβον ὀνομάζουσι, τουτέστι, καθαρὸν καὶ ἀμίαντον. τὸν αὐτὸν δὲ εἶναι τῷ ἡλίῳ φασί. φοιβάζειν οὖν ἔφασκον, καὶ φοιβᾶσθαι πάλιν, κατὰ συνήθειαν τὴν Ἑλληνικὴν τὸ καθαίρειν τε καὶ καθαίρεσθαι, κατά γε τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, καὶ τοὺς παρὰ σφίσιν αὐτοῖς νόμους. ἀπείργει δὴ οὖν ἡμᾶς τὸ θεῖον χρησμῴδημα τῶν οὕτως αἰσχρῶν καὶ ἀκαλλεστάτων ἐπιτηδευμάτων. οὐ γάρ τοι προσήκει μολυσμὸν ἡγεῖσθαι ψυχῆς, τὸν τῶν σωμάτων θάνατον, οὔτε μὴν οἴεσθαι ταῖς τῶν ὁρώντων καρδίαις ἐναπομάττεσθαι ῥύπον, τῇ ἐπὶ νεκρῷ θέᾳ, οὐδ' αὖ ἐπὶ τῷδε προσήκει, τὴν τρίχα ψιλοῦν. κομιδῇ γὰρ ἕωλον καὶ τῆς χαμαιζήλου δόξης τὸ χρῆμα μεστόν.

A neque exploraſſe quidnam ſit reuera labes & impuritas: adulteria namque, & vitia his quoque immaniora: maſculorum concubitus, ac cædes, detractiones, & inuidiæ, mendacia ac doli, fallaciæ ac periuria, maculæ ſunt, & inquinamenta, quæ animam & corpus inficiunt, ac difficilè ablui atque abiici poſſunt. Sed hæc neque ignis, neque aquarum fontes abſterſerint. Itaque, cùm ne ſcire quidem B curent, hæc animum inquinare, & odore peſſimo replere mentem, refugiunt à cadaueribus, & corrupta corpora execrantur. In quo naturæ leges contemnunt; quinetiam eſculenta, quæ voluerint, ſapienter, vt ipſi putant, improbant: ac ſi fortè contigerit, vt vel præter voluntatem attingant, ilico reſiliunt, atque ad ignis vel aquæ luſtrationem properant; tanquam ſi ab iis duntaxat abſtinuerint, ſancti ſint ac puri futuri; adeo hac opinione C ſunt occupati, & mentis impotes facti: in quos dici poteſt & quidem aptiſſimè, [Væ vobis effrenati ac ſtulti, excolantes culicem, & glutientes camelum.] Matth. 23. Nihil enim de ea re laborant, quæ verè inquinare conſueuit; ea inaniter horrent, à quibus nullo quiſpiam afficitur incommodo. Itaque, ſi quis eorum ad monumentum perrexerit, & mortuorum hominum ſepulchra fuerit ingreſſus, abiicit veſtem, radit caput, ipſum quoque crinem tanquam impurum detondens. A quibus rebus eſſe nobis recedendum, cauendum- D que ne eos imitemur, diuina lex docuit: dixit enim iterum, [Non luſtrabitis, non imponetis caluitium ſuper mortuo inter oculos veſtros.] Deut. 14. Gentilium enim egregii ſcriptores Apollinem fingunt Deum, quem etiam Phœbum appellant, id eſt, purum & impollutum, eundemque eſſe quem Solem dicunt; φοιβάζειν igitur dicebant, ac φοιβᾶσθαι rurſus ex Græca loquendi conſuetudine, quod purgare eſt atque purgari, vt ipſi putant, & vt eſt in E ipſorum legibus. Ab iis igitur adeo turpibus atque deformibus obſeruationibus nos diuinum reſponſum coercet; neque enim mortem corporum eſſe animi pollutionem putare conuenit, aut exiſtimare cadaueris conſpectu maculas in cordibus aſpicientium imprimi; neque propterea crinem tondere; id enim vaniſſimum eſt, & abiectiſſimæ opinionis plenum.

Præclarè igitur Lex, [Non luſtrabitis,] inquit; neque enim eiuſmodi purgatio animum iuuat, ſed lædit potius; nam & vtiliſſimæ viæ cognitionem aufert, & ab vtilitatis indagatione nos abducit: ineamus enim hanc rationem. Leges ſunt apud nos eorum, qui ſuper terram habent imperium, quæ omnibus vbique hominibus, quæ facienda ſint, iubeant, prohibeantque contraria: ſed pœnas effugere earum violatione commeritas nemo poterit, niſi imperatoris ei benignitate condonentur. Eadem quoque ratione, qui diuinas leges contempſerit, fieri purus non poteſt, niſi id diuini numinis beneficio lucratus fuerit. Si enim ignis aut aquæ leges violauimus, & peccati ratio ad illa ſpectat, abluat aqua culpam, excoquat ſordes ignis; condonent pro ſuo iure, quibus voluerint, crimina: ſin autem verax

Pſal. 50. eſt ille, qui dicit Domino, [Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci:] (vnus enim eſt Legiſlator ac Iudex) quam ob cauſſam, eo dimiſſo, penes quem & puniendi eſt, & condonandi poteſtas, ad anilia commenta delabuntur, igni & aquæ tribuentes eam facultatem, vt poſſe exiſtiment ipſos à culpis abſoluere. Apage ab hac temeritate, obſecro; accede ad eum, qui ſolus eſt natura Deus, & cũ ilico dicentem audies,

Eſai. 43. [Ego ſum qui deleo peccata tua propter me, & non memor ero.] Hæc eſt vera purgatio, hic ſpiritualis ſplendor: nam abluti ſumus, peccati remiſſionem fide in Chriſtum adepti; ſanctificati etiam lauacro regenerationis, ac diuina ſancti Spiritus gratia locupletati, qui ignis inſtar maculas, quæ in noſtros animos irruunt, quaſi paleas conſumit. Ideoque iure inquit ſcriptura diuinitus

Matt. 3. inſpirata, Spiritu ſancto & igni nos eſſe baptizatos. PALLAD. In idololatriæ igitur numero habebimus etiam hunc errorem? CYRILLVS. Maximè verò: eſt enim ea res impietatis plena. His iure coniungere atque adnumerare licet, quod nonnulli putant res humanas aliorum nutibus gubernari, actionumque noſtrarum poteſtatem non de nobis ipſis pendere, ſed de iis quæ dogmatum adeo abſurdorum inuentoribus fingere libuerit. Nam Fatum & Fortunam, & Ortum neſcio quonam modo quaſi gubernatores quoſdam vitæ hominum imponentes,

A Εὖ γε δὴ οὖν ὁ νόμος τὸ, οὐ φοιβήσετε, φησίν, οὐ γὰρ ἡ τοιάδε κάθαρσις ὀνήσει ψυχὴν, ἀδικεῖ δὲ μᾶλλον, καὶ τὴν γνῶσιν παραιρουμένη τῆς ἐπωφελεστάτης ὁδοῦ, καὶ τῆς τοῦ συμφέροντος ἀποκομίζουσα θήρας. σκεψώμεθα γὰρ ὡδί. νόμοι παρ' ἡμῖν τῶν ἐπὶ γῆς κρατούντων εἰσὶ, τὰ πρακτέα καὶ μὴ, τοῖς ἁπανταχοῦ βραβεύοντές τε καὶ ἀποφάσκοντες, ἀλλ' οὐκ ἄν τις δύναιτο διαφυγεῖν τὰς ἐπὶ τοῖς παραβάσεσι δίκας, μὴ οὐχὶ τὸ αἰτιᾶσθαι δεῖν τῆς βασιλέως ἡμερότητος ἐφιείσης αὐτῷ. κατὰ τὸν ἴσον τρόπον, ὁ B τῶν θείων ἀλογήσας νόμων, οὐκ ἂν γένοιτο καθαρὸς, μὴ οὐχὶ θείῳ νεύματι τὸ χρῆμα πεπλουτηκώς. εἰ μὲν γὰρ πυρὸς ἢ ὕδατος παραβεβήκαμεν νόμους, καὶ ὁ δι' ἁμαρτίας λόγος εἰς ἐκεῖνα βλέπει, ἀπονιπτέτω τὸ ὕδωρ τὴν γραφὴν, καταπηκέτω τὸν ῥύπον τὸ πῦρ, καὶ ἀνιέντων ἐπ' ἐξουσίας οἷς ἂν ἕλοιντο τὰ ἐγκλήματα. Εἰ δὲ ἀληθὴς ὁ λέγων πρὸς τὸν Θεόν. Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα, εἷς γὰρ ὁ νομοθέτης καὶ κριτὴς, αὐτὸ ὅτου C μεθέντες τὸν τοῦ κολάσαι τε καὶ ἀνεῖναι κύριον, εἰς γραοπρεπεῖς ἐννοίας καταλισθαίνουσι, πυρὶ καὶ ὕδατι νέμοντες τὸ ἀπαλλάττειν δύνασθαι τῆς αἰτίας μετὰ αὐτούς. ἄπαγε τῆς δυσβουλίας ἄνθρωπε, πρόσιθι μόνῳ τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ, καὶ ἀκούσῃ λέγοντος εὐθὺς, ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου ἕνεκα ἐμοῦ, καὶ οὐ μνησθήσομαι. αὕτη κάθαρσις ἀληθής· αὕτη λαμπρότης ἡ πνευματική· δεσμήγμεθα γὰρ ἡμεῖς, πίστει τῇ εἰς Χριστὸν κεκερδακότες τῆς ἁμαρτίας τὴν ἄφεσιν, D ἡγιασμένοι τε τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας, καὶ τῆς θείας ἑαυτοὺς καταπλουτήσαντες χάριτος, τῆς τοῦ θείου πνεύματος, ὃ καὶ πυρὸς δίκην, οἷά τινα φορυτὸν τὸν ταῖς ἡμετέραις διανοίαις ἐγκατασκήψαντα δαπανᾷ μολυσμόν. ἐν πνεύματι γὰρ ἁγίῳ καὶ πυρὶ βεβαπτίσθαι ἡμᾶς φησι, ταύτῃ τοι δικαίως ἡ θεόπνευστος γραφή. ΠΑΛ. Ἐν μοίρᾳ δὴ οὖν εἰδωλολατρείας λογιούμεθά που, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖσδε πλάνησιν; ΚΥΡ. Πάνυ μὲν οὖν. ἀθεότητος γὰρ τὸ χρῆμα μεστόν. συντετά- E ξαιτο δὲ τούτοις καὶ ἐναριθμοῖτο ἂν εἰκότως, τὸ οἴεσθαι τὰ ἀνθρώπινα τοῖς ἑτέρων διοικεῖσθαι νεύμασιν, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνῆφθαι τὴν ἐξουσίαν οὐχ ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀλλ' οἷς ἂν ἕλοιντο μυθοπλαστεῖν οἱ τῶν οὕτως ἀπιθάνων δογμάτων εὑρεταί. εἱμαρμένην γὰρ καὶ τύχην καὶ γένεσιν, οὐκ οἶδα ὅπως οἰακοστρόφους ὥσπερ τινὰς ἐφιστάντες τῷ βίῳ,

ἕκαστον μὲν ἡμῶν οὐκ εἶναί φασι τῶν πρακτέων θελητὴν ἢ κύριον. ἄγεσθαι δὲ καθάπερ ἐξ ἀναγκαίου δεσμοῦ πρὸς ὃ τοῖς κρατοῦσι δοκοῦν. εἶτα τί ἂν γένοιτό ποτε τοῦ τοιοῦδε ἀλογώτερον; πῶς δ' ἂν μειζόνως ἠδίκησεν ὁ Σατανᾶς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἢ ὅτι προσήκειν ὧδε φρονεῖν καὶ διαλογίζεσθαι διεπείθεν; πῶς γὰρ ἂν ἔτι βουλεύσαιτο τὰ χρηστὰ, καὶ ἐθελουργὸς ἐπ' αὐτά τις ἴοι ποτέ; γεγονὼς δὲ καὶ ἐν τοῖς αἰσχίοσι, καὶ πεφρονηκὼς ἃ μὴ χρὴ, πῶς ἂν ἑαυτὸν αἰτιῷτο καὶ καταθήξας ταῖς λύπαις τὰ ἀμείνω μεταβουλεύσαιτο φρονεῖν τε καὶ δρᾶν; ὥσπερ γάρ τοις τὴν θάλατταν διαΐττουσι καὶ διαπλεῖν ἠρημένοις πᾶσά πως τοῖς ἐκ πρύμνης ἄγεσθαι ἀνάγκη πνεύμασι, καὶ καταβιάζεσθαι πανταχῆ πρὸς ὃ τῷ συνωθοῦντι δοκοίη· οὕτω που πάντως καὶ ἡμῖν αὐτοῖς παραχωρεῖν ἀναγκαῖον, ἐφ' ὅπερ ἂν ἕλοιτο διακομίζειν ἡ τύχη, καὶ τὰ δυσδιάφευκτα καθ' ἑκάστους τῆς εἱμαρμένης πνεύματα. ἢ οὐκ ὀρθῶς εἰρῆσθαι ταυτί καὶ αὐτὸς οἰήσῃ πάλιν. ΠΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἠλίθιον κομιδῇ, τὸν μὲν ἀγαθὸν καὶ ἐπιεικῆ στεφανοῦν ἐπαίνοις, καὶ τιμῆς ἀξιοῦν, τὸν δὲ πονηρὸν καὶ ἀκόλαστον βδελυρὸν ἡγεῖσθαι καὶ διεπτυσμένον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίνα φὴς τρόπον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι, ὦ Παλλάδιε, γένεσίς τε καὶ τύχη, νενικήκασι κατ' αὐτοὺς, καὶ ἀνεθελήτως ἐπ' ἄμφω τὸ πολυάθλιον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἀποφέρεσθαι γένος. ἐθελούσιον δὲ παρ' ἡμῖν οὐδέν. ἢ γὰρ οὐχὶ τὸ πεφυκός τι κινεῖν καὶ δυνάμενον, αἴτιον ἂν εἴη τοῦ κινεῖσθαι τοῖς παρ' αὐτοῦ κινουμένοις; ΠΑΛΛ. Φημί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἴθι οὖν διά γε τῶν ἴσων ἐννοιῶν ἐπὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ ἀναμέτρει τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ἵν' ἐσμὲν κακοὶ, καταθρήσεις μάλα, εἰ μὴ ταῖς ἑαυτῶν ἐθελουσίοις ῥοπαῖς, ἢ τῇδε, ἢ ἐπὶ τάδε ἴμεν τε καὶ διαπονούμεθα· κεκρατήμεθα δὲ ὥσπερ καὶ ὑπεζεύγμεθα τοῖς ἑτέρων ζυγοῖς ἄγειν τι καὶ φέρειν τὰ καθ' ἡμᾶς, ἧπερ ἂν ἕλοιντο, δυναμένοις. τὰ εἰκότα γὰρ ἤδη φρονοῦντες, ἑαυτοῖς μὲν ἔτι τῶν πρακτέων ἀναθήσομεν οὐδὲν, ἀναφοροῦμεν δὲ μᾶλλον τὰς ἐφ' ἅπασιν αἰτίας, τοῖς ἐφ' οἴησιν τὴν κατὰ γνώμην αὐτοῖς πηδαλιουχεῖν εἰωθόσιν. ἀφεστήξει δὲ οὖν ὥσπερ ἐπαίνου παντὸς ὁ δίκαιος, οὕτω καὶ ποινῆς ὁ ἄδικος· καὶ τοῦ κολάζεσθαι δεῖν.

A aſſerunt non eſſe vnumquemque noſtrũ rerum faciendarum auctorem ac Dominum; ſed tanquam neceſſario quodam vinculo agi pro imperātiũ arbitrio. Quid tandem eiuſmodi re eſſe poteſt irrationabilius? quam verò maiorem iniuriam hominum generi inferre potuiſſet Satanas, quàm, cùm perſuaſit oportere, vt ad hunc modum ſentirent atque cogitarent? quomodo enim de rebus optimis conſultare aliquis, & ea ſponte aggredi poſſit vnquam? Iam verò, qui in turpi- B bus factis verſatus ſit, & ea propenſo animo ſectatus, quæ non oportet, quonam modo ſeipſe accuſabit, ac mœrore conficiens, ad meliora tum ſapienda, tùm facienda, mutata ſententia, conuertet? Vt enim ii, qui mare tranſmittere, atque traiicere volunt, omnino neceſſe eſt, vt è puppi flantibus ventis agantur, & eo per vim deferantur, quò flatus impulerint; ſic etiam nobis ipſis, quocunque Fortuna nos deferre voluerit, & auræ Fatorum, vt ipſi putant, ineuitabiles, prorſus concedere neceſſe eſt. Nonne C rectè hæc à nobis eſſe dicta exiſtimas? PAL. Quidni exiſtimem? CYR. Igitur ſtultum ſane eſt, honeſtum quidem ac probum virũ ornare laudibus, & honore dignum iudicare; improbum verò atque intemperantem, turpem putare atque contemnere. PAL. Qua ratione iſtud aſſeris? CYRILL. Quia, Palladi, Ortus ac Fortuna ex eorum opinione ſuperiora ſunt; & hominum, qui in terris verſantur, miſerrimum genus præter voluntatem in partem vtramque detor- D quent: neque apud nos aliquid voluntarium: quid enim? nonne id, quod ad mouendum idoneum eſt ac potens, cauſſa eſt, cur ea moueantur, quæ ab eo mouentur? PALLADIVS. Fateor. CYRILLVS. Perge igitur per eaſdem intelligentiæ notiones ad res humanas, & res noſtras metire: ita in quo malorum cumulo iaceamus, optimè perſpicies; ſi nõ ipſi noſtris voluntariis nutibus aut hac, aut illac ingredimur ac properamus; ſed quodammodo tenemur, & aliorum iugo ſubiecti ſumus, qui res noſtras agere ac ferre valeant, quacunque E voluerint. Iam enim, ſi congruentia cogitabimus, nobis ipſis partes rerũ agendarum tribuemus nullas, ſed rerum omnium cauſſas iis potius aſſignabimus, quæ nos quaſi gubernator clauum tenens pro eorum arbitrio impellere ſoleant. Aberit igitur, vt ab omni laude iuſtus, ſic iniuſtus à pœna atque ſupplicio,

Palladivs. Rectiſſimè colligis. Cyrill. Talium ergo dogmatum inuentores temere Solonem illum apud Athenas, Draconem quoque ac Lycurgum admirantur, tanquam optimarum diſciplinarum auctores, vt qui leges Græcis præſtantiſſimas inuenerint. Quid enim eſt ex ea re commodi, ſi nihil in noſtra ſitum eſt poteſtate; ſed potius ex aliorum nutu noſtra omnia pendent? eodemque præterea pondere, eodemque loco erit, qui leges ignorauit, quo illi, qui norunt, ſi volentibus nulla facultas, quæ velint libere faciendi datur. Quin etiam legum auctores longe iniquiſſimos homines fuiſſe pronuncio; quamuis maximam illi iuſtitiæ opinionem ſibi comparauerint: nam ſegnes atque negligentes neſcio qua ratione puniendos eſſe decreuerunt, & acerbas violatarum legum pœnas dare voluerunt; pueris autem quaſi regulas quaſdam, & laude digniſſimas vitæ inſtituendæ rationes tradiderunt; idque fecerunt, aut quod in noſtra facultate ſitum putarent, honeſtam vitam inſtituere; aut neſcio quod conſilium ſecuti ſint. Dixerit autem, vt opinor, aliquis, Præclarè quidem, ô Solon, leges illius ſæculi hominibus tradidiſti. Sed opus erat, vt Fato præterea perſuaderes, ſineret eos, qui leges acceperant, quæ vellent & ſentire & facere. Sed tu, nihil de perſuadendo laborans, leges ſanxiſti: ridebas quippe, & ipſe hanc fabulam, & rerum agendarum facultatem penes nos eſſe ſciebas, & hanc iniquam & cæcam actionum humanarum Fortunam repellebas: alioqui nũquam exiſtimaſſes, optimum quidem ciuem eum eſſe habendum, qui tum pius eſſet, tum legum ſeruator; & ad ſummam probitatis gloriam pertigiſſet; inutilem rurſus, & inter turpiſſimos recenſendum, qui legibus rectum vitæ iter aggredi ſuadentibus, multam ſalutem dixiſſet. Pallad. Elegantiſſime atque optime. Cyrill. Quid verò, Palladi, puerorum inſtitutiones & monita, exhortationes quoque ad virtutem, quas parentes liberis & magiſtri ad ſe ventitantibus adhibent, nonne vanas eſſe dicemus; ſi viam non ex noſtra ſententia ingredi, & vitæ ſemitam tenere interdum à noſtra voluntate alienam cogimur? Palladivs. Et quidem maximè. Cyrillvs. Si quis præterea aduerſum pueros ſuos, aut alios aliquos commoueatur, eiſque rectam caſtigationem adhibeat,

A ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθότατα διανοῇ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἰκῇ τοιγαροῦν θαυμάζουσιν οἱ τῶν τοιούτων δογμάτων εὑρεταὶ Σόλωνά τε τὸν Ἀθήνησι, Δράκοντά τε καὶ Λυκοῦργον, ὡς παγκάλων μαθημάτων εἰσηγητὰς, καὶ νόμους τοῖς Ἕλλησι τοὺς ἀρίστους ἐξευρηκότας. ποία γὰρ ἐκ τοῦδε λοιπὸν ἡ ὄνησις, εἴπερ μηδὲν ἐφ' ἡμῖν, ἀνῆπται δὲ μᾶλλον τὰ ἡμῶν ἑτέροις; ἐν ἴσῳ δέ που καὶ ἐν ὁμοίῳ λοιπὸν, τοῖς τοὺς νόμους εἰδόσι, καὶ ὁ τούτους ἠγνοηκὼς, εἰ μὴ μέτεστι δρᾶν τοῖς ἐθέλουσιν ἐλευθέρως, ἃ ἂν
B ἕλοιντο τυχόν, ἀδικωτάτους δὲ λίαν τοὺς τῶν νόμων ὑφηγητὰς γενέσθαι φημὶ, καίτοι πλείστην ὅσην δόξαν δικαιοσύνης ἐφ' ἑαυτοῖς ἠρημένους. χρῆναι γὰρ δὴ νενομοθετήκασιν οὐκ οἶδ' ὅπως, τοὺς ῥᾳθυμοῦντας κολάζεσθαι, καὶ πικρὰς τῆς παραβάσεως ἀποτιννύναι δίκας. κανόνας δ' ὥσπερ τοῖς νέοις τῆς παιδαγωγίας ἔστιν οὓς ἀξιεπαινετωτάτους παραδεδώκασιν, ἢ ὡς ὂν ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς, τὸ διαβιοῦν ἑλέσθαι σεμνῶς, ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι πεφρονηκότες. φαίη δ' ἄν, οἶμαι, τις,
C εὖγε, ὦ Σόλων, ἐνομοθέτεις τοῖς τότε. ἀλλ' ἔδει που πάντως προσαναπεῖσαι τὴν εἱμαρμένην ἐφεῖναι τοῖς νενομοθετημένοις ἃ ἂν βούλοιντο φρονεῖν τε καὶ δρᾶν. ἐνομοθέτεις δὲ οὐ πεπεικώς. ἐγέλας δέ που τάχα καὶ αὐτὸς τὸν μῦθον, καὶ κυρίους ἠπίστασο τῶν πρακτέων ἡμᾶς, τήν τε ἄδικον καὶ τυφλὴν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀπεσόβεις τύχην. ἦ γὰρ οὐκ ἂν ᾤου δεῖν, ἄριστον μὲν εἶναι πολίτην ὑπονοεῖν,
D τὸν εὐσεβῆ τε καὶ νομοφύλακα, καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἐπιεικείας ἀνῆφθαι τὴν δόξαν, ἀχρεῖον δὲ αὖ καὶ τοῖς αἰσχίστοις ἐναριθμούμενον τὸν ἐρρῶσθαι φράζοντα τοῖς εἰς ὀρθότητα συμβουλεύουσι διάγειν νόμοις; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀστειότατά τε καὶ σφόδρα καλῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δὲ, ὦ φιλότης; οὐχὶ τὰς παιδαγωγίας καὶ τὰς ὑποθήκας, καὶ μὴν καὶ παρακλήσεις τὰς ἐπ' ἀρετὴν, ἅσπερ ἂν ποιοῖντο πατέρες μὲν ἐφ' υἱοῖς, δι-
E δασκάλων δὲ νεήλυδας ὁμιλητὰς, εἰκαίας εἶναι φήσομεν, εἴπερ κατατείχειν ἀνάγκη τὴν οὐ κατὰ γνώμην ὁδὸν, καὶ βίου τρίβον ἰέναι τὴν ἀνεθέλητον ἔσθ' ὅτε; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἰ δὲ δὴ καὶ παισὶν ἰδίοις, ἤγουν ἑτέροις τισὶ πεπλημμεληκόσιν ἐπιτιμῷτό τις καὶ ὀρθὴν ποιεῖται τὴν ἐπίπληξιν, ἐπαινέσαις ἂν τὸν

τοιοῦτον αὐτὸς, ἢ ἄδικον λογιῇ, τοὺς μὲν ἁπάντων ἡμῖν τῶν κακῶν αἰτίους ἀνεπιτιμήτους ἐᾷν οὐκ οἶδ' ὅπως ἠρεμοῦντας, τούς γε μὴν, ἀνεθελήτως τε καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ ταῦτα ἠγμένους ὑποφέρειν τὰς δίκας; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικε. πολὺ γὰρ ἔχει τὸ πιθανὸν ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔμπλεως δὲ ὅτι δυσσεβείας αὐτοῖς τῆς ἐσχάτης ἡ τοιάδε δόξα, κἀντεῦθεν εἴσῃ τοι. τὸν γὰρ τοῦδε τοῦ παντὸς οἰακοστρόφον ὥσπερ τινὰ καὶ ἐπιστάτην Θεὸν, τῆς ἐνούσης αὐτῷ κατασείοντες δόξης, καὶ εἰς τοῦτο λοιπὸν ἰόντες θράσους, ὡς τῶν ἰδίων εἰσάπαν ἀλλοτριοῦν αὐχημάτων αὐτὸν, ψήφοις ἰδίοις αὐτοί τε τὸ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀπονέμουσι κράτος, τοῖς εἰς νοῦν ἥκουσιν ἁπλῶς. καί τοι τὴν κτίσιν ἅπασαν οὐκ ἀνεπιστατήτοις κινήμασι φερομένην ὁρῶντες εἰς τὰ οἰκεῖα. τί γὰρ οὐκ ἐν κόσμῳ πράττεται τῶν περὶ τὴν κτίσιν; τί δὲ τῶν ὄντων οὐχὶ τὴν ἰδίαν τετήρηκε τάξιν, καὶ μονονουχὶ τὸν ταξίαρχον ἀναφωνεῖ; καὶ ὅτι νόμοις ὑπέζευκται βοᾷ καὶ νεύμασι διοικεῖται τοῖς τοῦ κρατεῖν ἰσχύοντος, φημὶ δὴ Θεοῦ. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, φησὶν, ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν Θεὸν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία, φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν. πῶς γὰρ οὐκ ἐμωράνθησαν ἕτερ' ἄττα παρὰ τὸ ἔχον ὀρθῶς, σφίσι τε αὐτοῖς καὶ μὴν καὶ ἑτέροις φρονεῖν συμβουλεύοντες. καί τοι τί δή ποτε φαίη τις ἂν τοῖς οὕτως ἀθλίοις ἐπινήχεσθαι λογισμοῖς, μηδὲ αὐτοῖς ἀνδάνοντας τοῖς παρ' ὑμῖν ποιηταῖς τοῦ μύθου; ἀνῆφθαι γὰρ δὴ τῶν πρακτέων τὰς οἰκονομίας, οὐχ ἑτέρους τινὰς, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖν ἔχειν ἐδόκει. καὶ γοῦν Ὅμηρος μὲν, ἐν οἰκείοις ποιήμασι, τὸν πανάριστον ὑμῖν καὶ ὕπατον Δία τοῖς ἑτέροις ἔφη προσδιαλέγεσθαι δαίμοσι περὶ τῆς Αἰγίσθου μοιχείας, καὶ τῆς ἐπὶ τῇδε ποινῆς.

Ὢ πόποι, οἷον δή νυ Θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται,
Ἐξ ἡμέων γάρ φασι κακ' ἔμμεναι, οἱ δὲ
καὶ αὐτοὶ
Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε'
ἔχουσιν.

ἀνθ' ὅτου γὰρ δὴ, φησὶν, ἐπαιτιῶνταί τινες τοὺς Θεοὺς ὡς παρ' αὐτῶν ἔχοντες τὰ κακὰ, καὶ οὐχὶ δὴ

A laudeſne ipſe huiuſmodi hominem, an iniquum putes, qui conſilio neſcio quo omnium nobis malorum auctores irreprehenſos abire ſinat; eos verò, qui præter voluntatem & ex neceſſitate ad hæc adducti ſint, mulctandos putet? PALLADIVS. Æquum dicis; magnam enim habet probabilitatē oratio. CYRILL. Quòd autem hæc illorum opinio ſit ſummæ impietatis plena, hinc diſces: etenim, cùm huius vniuerſitatis quaſi gubernatorem quendam & præſidem Deum ab ea, quam
B habet, gloria deturbent, cumque in eam progrediantur audaciam, vt ſuis illum ornamentis omnino ſpolient; ſuo ſuffragio rerum noſtrarum poteſtatem iis rebus adſcribunt, quæ ipſis temere in mentem veniunt; quamuis creaturam omnem motibus haud moderatore carentibus in ſuos fines tendere videant: quid enim in creatura agitur immoderate? quidve in rebus eſt, quod non ſuum ordinem ſeruet? ac non ordi-
C nis principem propemodum effari videatur, & clamare ſe eius obtemperare legibus; eiuſque nutibus regi, qui ipſam continere ac tueri valeat, Dei, inquam? Itaque etiam beatus Paulus, [Inuiſibilia, inquit, eius à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque eius virtus, & diuinitas: ita, vt ſint inexcuſabiles: quia, cum cognouiſſent Deum non vt Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt; ſed
D obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, & euanuerunt in cogitationibus ſuis, dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.] Quomodo enim non ſtulti facti ſunt, qui alia quædam ab eo, quod rectum ſit, ſentire tum ſibi ipſi, tum verò etiam cæteris perſuadent? Atqui, dicet aliquis, quid opus eſt in his adeo infelicibus commentis fluitare, cùm hoc figmentū ne veſtris quidem poetis placeat? quippè qui rerum agendarum gubernationem non ad aliquos alios, ſed ad nos ipſos pertinere iure cenſuerint. Itaque Homerus in ſuis poematis illum veſtrū perquam optimum ac ſummum Iouem,
E cum cæteris ait diis collocutum de Ægiſthi adulterio & pœna illi debita.

Quàm temerè culpant homines pia numina diuûm!
Ex nobis etenim mala dicunt eſſe: ſed ipſi
Præter fata ſuis patiuntur tot mala culpis,

Quam ob cauſſam, inquit, nonnulli deos accuſant tanquam ab illis in ſe

Rom. 1.

Iob a.

Odyſſ A.

mala deriuentur, ac non potius de ſuis ipſorum peccatis conquerantur, quæ in miſerias eos coniiciunt, eaſque præter Fati conditionem, aut præter id, quod Fato decretum ſit. Si quis igitur conſtituat recte viuere, & ſapientiſſime optimeque in hac vita verſari, is & rectum curſum tenebit, & è caſibus aſperis elabetur, ſuæque rectæ ac firmæ ſententiæ hunc fructum percipiet, vt malis non implicetur: idque veriſſimum eſt: in noſtra namque eſt facultate ſitum, in vtram velimus partem ſpectare, ad bonum, inquam, an contra ad malum. Ac, qui eius, quod ſuapte natura eſt honeſtum & admirabile, & recti itineris magnam rationem habent, ad virtutis commoda peruenient: qui verò in contrariam partem deflexerint, & res pernicioſas optimis prætulerint, ſuæ ipſi vitæ interitum afferendo, tanquam ſui ipſorum capitis ſicarii ac parricidæ teterrimi conuicti tenebuntur. Eſſe autem in noſtra ſitum poteſtate, in vtram velimus partem ſpectare, vt modo dixi, & dum ad voluptates inhiamus, aberrare à rerum vtilium conſecutione, perſpicuum fieri poteſt teſtimonio alterius ipſorum Poetæ; Euripides hic eſt: is quippe mulierculam in ſcena intemperantis libidinis morbo laborantem facit: deinde modo neſcio quo eandem philoſophantem inducit ac dicentem:

Euripides in Hippolyto Coronato.

O quæ ſupremas haſce Pelopii ſoli,
Habitatis oras, mulieres Trœzeniæ,
Olim ipſa mecum, tarda dum nox labitur,
Hoc anxiè quæſiui, quomodo & quibus
Corrupta cauſis vita ſit mortalium.
Ac mihi videntur non è ſenſus ingenio
In praua ferri: namque multis cor ſapit.
Sed hæc origo eſt omnis, vt opinor, mali;
Vtilia cuncti ſcimus & cognoſcimus:
Sed refugimus laborem: alius ignauia,
Alius honeſto dum voluptatem ante fert,
Vel hanc, vel illã: vita nam multas habet.
Nugando totos ille conſumit dies:
Hunc nihil agendi dulce delectat malum.

Intelligis non Fortunam, non Ortum, non Fatum priſcis illis viris culpandum videri, quaſi per vim nos à recta ſententia, iiſque rebus depellat, quas honeſtas eſſe didicerimus: corrupta namque eſt vita mortalium, inquit, non è ſenſus ingenio, id eſt, non eo quod prauum natura ſenſum habeant: ſed quod ea, quæ rectè ſenſerunt, laborando perficere nolunt.

A μᾶλλον τῆς σφῶν αὐτῶν ἁμαρτίας κατακεκράγασιν, ὡς ἐνιείσης αὐτοῖς συμφοράς, καὶ ταῖς παρὰ μοῖραν, τουτέστι, καὶ τῆς παρ' εἱμαρμένην, ἤτοι τὸ τῇ εἱμαρμένῃ δοκοῦν. ἐγχωρεῖ εἴπερ ἕλοιτό τις διαβιῶναι μὲν ὀρθῶς, εὐβουλοτάτως δὲ καὶ ἐπιεικεστάτως τὰς ἐν τῷδε τῷ βίῳ ποιεῖσθαι διατριβὰς, ὀρθοποδήσει τε καὶ διαφεύξεται τὰ δεινά, γνώμης ἔχων ὀρθῆς καὶ ἀδιαστρόφου καρπὸν, τὸ μὴ ἐναλῶναι κακοῖς. καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. ἐφ' ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς ἐστι, B τὸ ἐπ' ἄμφω βλέπειν, πρός τε τὸ ἀγαθὸν φημὶ καὶ τὸ ἐναντίον· καὶ οἱ μὲν ἐν λόγῳ πεποιημένοι, τὸ θαυμάζεσθαι πεφυκὸς καὶ τὴν εἰς ὀρθότητα τρίβον, ἐν καλῷ γενήσονται τῆς ἀρετῆς· οἱ δὲ ἀποκλίνοντες εἰς τὸ ἐναντίον, καὶ τῶν ἀμεινόνων προθέντες τὸ ἀδικοῦν, αὐτοὶ τὴν ἰδίαν καταφθείροντες ζωὴν, ἁλοῖεν ἂν αὐθένται τινὲς καὶ ὀλετῆρες δεινοὶ τῆς σφῶν αὐτῶν κεφαλῆς ἐξεληλεγμένοι. ὅτι δὲ ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς τὸ ἐπ' ἄμφω βλέπειν κεῖσθαι, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, καὶ ἀναπεπτωκότες εἰς ἡδονὰς, τῆς τῶν C συμφερόντων διαμαρτανόμεθα θήρας, σαφὲς ἂν γένοιτο, διαβεβαιοῦντος ἑτέρου τῶν παρ' αὐτοῖς ποιητῶν. Εὐριπίδης ἐστὶν οὗ. γύναιον μὲν γὰρ ἐπὶ σκηνῆς ἀρρωστοῦν ἐποίει τὴν ἀκόλαστον ἡδονὴν, εἶτα οὐκ οἶδ' ὅπως φιλοσοφοῦν ἔδειξε, καὶ λέγον.

Τροιζήνιαι γυναῖκες, αἳ τόδ' ἔσχατον
Οἰκεῖτε χώρας Πελοπίας προνώπιον,
Ἤδη ποτ' ἄλλως νυκτὸς ἐν μακρῷ χρόνῳ
Θνητῶν ἐφρόντισ', ᾗ διέφθαρται βίος.
D Καί μοι δοκοῦσιν οὐ κατὰ γνώμης φύσιν
Πράσσειν κάκιον. ἔστι γὰρ τό γ' εὖ φρονεῖν
Πολλοῖσιν. ἀλλὰ τῇδ' ἀθρητέον τόδε.
Τὰ χρήστ' ἐπιστάμεσθα καὶ γινώσκομεν,
Οὐκ ἐκπονοῦμεν δ', οἱ μὲν ἀργίας ὕπο,
Οἱ δ' ἡδονὴν προθέντες ἀντὶ τοῦ καλοῦ
Ἄλλην τιν'. εἰσὶ δ' ἡδοναὶ πολλαὶ βίου,
Μακραί τε λέσχαι, καὶ σχολὴ, τερπνὸν κακόν.

Συνίης ὅπως οὐ τύχην, οὐ γένεσιν, οὐχ E εἱμαρμένην τοῖς ἀρχαιοτέροις αἰτιᾶσθαι δοκεῖ, ὡς ἐξωθοῦσαν ἡμᾶς σὺν βίᾳ τῆς ἐγνωσμένης ὀρθότητος, καὶ ὧν ἂν μάθοιμεν εἶναι χρηστῶν. διέφθαρται γὰρ ὁ βίος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, φησιν, οὐ κατὰ γνώμης φύσιν, τουτέστιν, οὐχ ὅτι πονηρὰν ἔχουσι κατὰ φύσιν τὴν γνώμην, ἀλλ' ὅτι μὴ ἐκπονεῖν ἐθέλουσι τὰ ἐγνωσμένα χρηστά. καὶ

καὶ τίς ἡ τοῦδε πρόφασις; ἢ γάρ ὄκνος φησὶν ἐπέδησε πρὸς ἀεργίαν, ἢ τίς τὴν κατὰ τὸν βίον ἡδονῶν ἀντιπαραδραμοῦσά φησι, καὶ τοῦ συμφέροντος ἀντιμίσχουσα, τῆς τῶν ἀναγκαίων ἀπεκόμιζε θήρας, καὶ ἀπεβουκόλησε τὸν νοῦν, λειοτέραν ἀποφαίνουσα τὴν εἰς ῥαθυμίαν ὁδόν. μυρία δὲ ἂν τούτοις ἐπεσωρεύσαμεν τῶν παρ' αὐτοῖς, καὶ ῥᾷστά γε δή. τὸ δὲ ἀποχρῶν, ὅτι τοῖς ἀκροωμένοις ἡδὺ, τίς ἂν ἐνδοιάσαι; περιττὸν καὶ διωσόμεθα τοῦ λόγου τὸν ὄχλον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ἀλλ' εἰ βούλει, φασὶ, ταῦτα δὴ μέθες. διανοοῦ δὲ ὅπως ἀπολογήσῃ σοφῶς, εἴπερ ἔροιντό τινες τίς ἂν νοοῖτο τυχὸν ὁ λόγος τῆς ἐν ἡμῖν ἀνισότητος, καὶ τοῦ ἄνω τε καὶ κάτω παρ' ἀξίαν ἔσθ' ὅτε. εὐημεροῦντα μὲν γὰρ καὶ πλουτοῦντα τὸν πονηρὸν καταθεῷτό τις ἂν, ἔν γε τοῖς ἐναντίοις γεγονότα πολλάκις τὸν ἐπιεικῆ, καὶ τὴν εἰς λῆξιν ἡκόντων ἐπαίνων ἔμπλεων. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Δυσέποπτον ἀληθῶς καὶ δυσέφικτον κομιδῆ τὸ χρῆμά ἐστιν, ὦ Παλλάδιε, καὶ τὸ ταυτὶ δὴ βούλεσθαι πολυπραγμονεῖν, φαίην ἂν ἔγωγε τὴν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων ἐπέκεινά τε καὶ ἀνωτάτω. θείοις γὰρ κρίμασι παραχωρεῖν ἀναγκαῖον. καὶ εἴπερ ἑλοίμεθα φρονεῖν ὀρθῶς, μόνῳ δὴ μόνῳ τῷ ὑπερτάτῳ τε καὶ ἀκηράτῳ Θεῷ τῆς οἰκονομίας τὴν γνῶσιν ἀνάπτοντες, πρὸς τὰ ἐν χερσὶ βαδιούμεθα, ἃ καὶ σὺν βίᾳ μόλις πρὸς ἡμῶν εὑρίσκεται, κατὰ τὰς γραφάς. ἐπεὶ δὲ οἶμαι δεῖν κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ἐπαμύνειν ἡμᾶς τῷ λόγῳ, φέρε καὶ ἡμεῖς ἐπ' ἐκεῖνο ἴωμεν. ἕωλον ἀρτίως τὴν ἀθέων τὴν δόξαν ἀπηλέγχομεν, οὐχ ἐξαγωνίοις χρώμενοι λογισμοῖς, ἀλλ' ἐξ ἀναγκαίων ἐννοιῶν ἀποφαίνοντες, ὅτι τῆς ἀνθρώπου διανοίας οὐ γένεσις ἔχει τοὺς οἴακας, ἀλλ' οὐδὲ εἱμαρμένης ἡμῖν σκληρός τε καὶ διεξάφυκτος ἐπέρριπται ζυγός, ἀλλ' ὅτι κυρία τῶν ἐν αἱρέσει πρακτέων ἡ ἑκάστου γνώμη, καὶ ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς τὸ ἑλέσθαι δρᾶν τὸ δοκοῦν, εἴτ' ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον. καταλογισαίμην γὰρ ἔγωγε τῆς εὐημερίας τοὺς τρόπους κατά γε τὸ τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν εὖ ἔχειν ὑπειλημμένον, οὐκ ἐν οἷς τὸ βδελυρὸν καὶ γήϊνον δὴ τουτὶ σπαταλᾷ σαρκίον, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἂν γένοιτο τῆς αἰωνίου ζωῆς μεταλαχεῖν δυνατὴ ἡ ὑπὲρ σῶμα ψυχή. εἶεν δ' ἂν οἶμαι ταυτὶ, τὰ εἰς ἀρετὴν σπουδάσματα, καὶ ἡ ἐν πίστει τε καὶ ἔργοις λαμπρότης. εἰ μὲν οὖν οὐ μέτεστι τοῖς ἐθέλουσι

A Et quæ huius rei cauſſa eſt? aut enim ignauia, inquit, ita illos impediuit, vt ad otium hærerent; aut voluptas aliqua vitæ ſubrepens, & aduerſus vtilitatis rationem ſeſe opponens, à neceſſariis rebus adipiſcendis abduxit, & alio mentem auertit; faciliorem eſſe ſuadens viam, qua ad ignauiam tenditur. Innumerabilia his adiicere ex eorum auctoribus potuiſſemus; & quidem facillime. Sed auditoribus, quæ ſunt ſatis, eadem iucunda eſſe, quis dubitet? Itaque orationis faſtidium fugie-B mus. PALLAD. Rectè ais. Sed, ſi vis, inquiunt, hæc mitte: illud potius cogita, quomodo ſapienter reſpondeas, ſi qui te rogent, quænam poſſit excogitari ratio huius noſtræ inæqualitatis, & confuſionis, quæ ſurſum deorſum & præter meritum plerumque turbat omnia: nam peruerſum hominem fortunatum ac diuitem videre licet, & viciſſim ſæpenumero probum, & ſummis laudibus dignum in contrariis rebus verſari. CYRILL. Obſcurum eſt id profectò, & C arduum ſane, Palladi, idque peruestigare velle, mea quidem ſententia, humanæ naturæ modum egreditur ac ſuperat: diuinis enim iudiciis concedere neceſſe eſt. Ac, ſiquidem rectè ſentire velimus, ſoli illi ſupremæ & incorruptibili menti huius gubernationis ſcientiam tribuemus; ad ea potius, quæ ſunt in manibus, pergemus, quæ etiam cum labore vix à nobis inueniuntur, vt ſcripturæ tradunt. Sed, quia defendenda eſt, opi- Sap. 9.
nor, à nobis, vbi locus datur, hæc ratio; age nos quoque ad illud veniamus. Va-D nam eſſe, paulo ante impiorum hominũ opinionem arguebamus, cùm haud alienis ratiocinationibus, ſed neceſſariis ſententiis oſtenderemus humani animi gubernacula non penes Ortum eſſe, neque Fati durum & ineuitabile iugum nobis impoſitum: ſed rerum, quæ electione fiunt, poteſtatem penes vniuſcuiuſque arbitrium eſſe, in nobiſque ipſis sitũ, vt quodcunque viſum fuerit, facere aggrediamur, ſiue illud bonum ſit, ſiue malum. Equidem felicitatis genera, vt ſacræ literæ approbant, non in iis E rebus collocanda puto, in quibus turpis hæc & terrena caro laſciuit: ſed in iis, per quæ animus, qui corpore nobilior eſt, conſequitur, vt cœleſtis vitæ ſit particeps: hæc autem ſunt, vt opinor, impenſa virtuti ſtudia, & fidei factorumque claritas. Si igitur volentibus temperanter viuere, non licet,

ſiue illi malis moribus, ſiue bonis præditi ſint; veniant in medium, qui id conuincant. Sin, quamuis in electione ſit poſitum, vt quæ quiſque velit, libere perficiat; & omnibus ſit poteſtas, velintne ſpirituali felicitate pollere, & ſupernam gloriam ex æquo participare; tamen nonnulli plus habendi auidi, vel opibus excellunt, vel mundana glorioſa, non debet nos ea res ad impias quaſdam, & à vera cognitione remotas opiniones abducere, vt humanis rebus eſſe Fati ac Fortunæ iugum impoſitum putemus. Sed accuſet, ſi cui placet, diuitum cupiditatem, qui, quod eſt omnibus commune, ſi ratio cupiditatis abeſſet, tanquam proprium ſibi arrogant Exquirat potius conditoris voluntatem, qui, cùm res humanas æquabili ordine & procurari & ſpectari velit, diuitibus quidem præcipit collectas opes diſtrahere, & in pauperũ vſus diſtribuere, gloriam verò ac præſtātiam adamare non permittit Hominibus autem, qui verſantur in terris, æqualitatem à Deo præſcribi, haud difficile eſt, ex ipſa etiam corporis conſtitutione perſpicere. Neque enim agnoſcit natura pauperem ac diuitem, non ignobilem & clarum, nobilem & abiectum, & huius mundi gloria ornatum; ſed per omnes æquabilis ſine acceptione perſonarum incedit, iiſdemque membris abſoluit quemque ad expletam figuræ pulchritudiniſque perfectionem: vna eſt etiam omnibus ad ortum via, vnus exceſſus è vita; non alium è laqueis abſoluit, alium irretitum tenet: duram verò & ineuitabilem omnibus, quæ condita ſunt, finis neceſſitatē affert. Num igitur, quæſo te, obſcurum eſt adhuc, an potiùs cuiuis manifeſtum, eſſe diuinæ voluntati propoſitum, vt homines, qui in terris degũt, æqualiter viuant? Sed audi adhuc eundem, ſi videtur, per quendam è prophetis dicentem, [Nonne Deus vnus creauit nos? nonne vnus eſt omnium noſtrũ pater? cur reliquiſtis vnuſquiſque fratrem ſuum?] Si qui igitur Conditoris placita violant, quod voluntariis ad omnia, quæ facere voluerint, nutibus ferantur (ille namque Conditor libertate naturam honeſtauit) id quidem nihil ad rem; quandoquidem etiam leges humanas nonnulli contemnunt. Sed tamen auctores legum, niſi fallor, nemo ſanus vituperet: accuſet potius, & quidem iure optimo, eos, qui malint, quæ ſunt noſtræ vtilitati neceſſaria contemnere.

Malach. 2.

A σωφρονεῖν, κἂν εἰ φαῦλοί τινες εἶεν, εἴτ' οὖν ἀγαθοὶ τοὺς τρόπους, ἡκόντων εἰς μέσον οἱ διελέγξοντες. εἰ δὲ ἐν αἱρέσει κειμένου τοῦ κατορθοῦν ἐλευθέρως, ἃ ἂν βούλοιτό τις, καὶ ἐνὸν ἅπασι μετ' ἐξουσίας τὸ εὐημερεῖν ἑλέσθαι πνευματικῶς, καὶ τῆς ἄνωθεν εὐκλείας ἐν ἴσῳ μεταλαχεῖν, πλεονεκτοῦσί τινες, ἢ ἐν πλούτῳ ταῖς ὑπεροχαῖς, ἢ ἐν δοξαρίοις ἔχοντες κοσμικοῖς, μὴ τοῦτο ἡμᾶς πρὸς ἀθέους τινὰς καὶ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως ἐκμεμακρυσμένας ἀποκομιζέτω δόξας, ὡς οἴεσθαι τοῖς καθ' ἡμᾶς, εἱμαρμένης καὶ τύχης ἐπιτεθεῖσθαι ζυγόν. B ἀλλὰ γραφέσθω μέν τις, εἰ βούλεται, τῶν ἐν πλούτῳ τὰς πλεονεξίας, ἰδίαν ὥσπερ πεποιημένων ἀγαθόν, ὃ πᾶσι κοινόν, εἰ λόγος ἀπῆν ὁ πλεονεξίας. πολυπραγμονείτω δὲ μᾶλλον τοῦ πεποιηκότος τὴν βούλησιν. ἐν ἴσῃ γὰρ τάξει τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομεῖσθαί τε καὶ ὁρᾶσθαι θέλων, πλουσίοις μὲν παραγγέλλει τὸν συναχθέντα πλοῦτον ἀπεμπολᾶν, καὶ ταῖς τῶν πτωχευομένων διανέμειν χρείαις, δόξης δὲ καὶ ὑπεροχῆς οὐκ ἐφίησιν ἐρᾶν. ὅτι δὲ τὴν ἰσότητα τοῖς ἐπὶ γῆς βραβεύει Θεός, χαλεπὸν οὐδὲν συνιδεῖν καὶ ἐξ αὐτῆς ἡμᾶς τῆς τοῦ σώματος C κατασκευῆς. οὐ γὰρ οἶδεν ἡ φύσις, τὸν ἐν πενίᾳ καὶ πλούτῳ, τὸν δυσγενῆ καὶ λαμπρόν, τὸν εὐγενῆ καὶ κατερριμμένον, καὶ τὸν ἐν δόξῃ τῇ κατὰ τόνδε τὸν βίον, ἀλλ' ἴση διὰ πάντων ἀπροσωπολήπτως ἔρχεται, τοῖς αὐτοῖς ἀποτελοῦσα μορίοις ἕκαστον εἰς ὃ ἀρτίως ἔχοι σχῆμά τε καὶ κάλλος. καὶ μία μὲν ὁδὸς ἡ πάντων εἰς γένεσιν, D μία δὲ ζωῆς ἀπόθεσις, οὐ τὸν μὲν ἀνιεῖσα βρόχων, τὸν δὲ εἴσω ποιουμένη τυχόν, ἀλλὰ σκληρόν τε καὶ ἀνεξίτητον παντὶ τῷ πεποιημένῳ, τὸ τέλος ἐπάγουσα. ἆρ' οὖν εἰπέ μοι, δυσκάτοπτον ἔτι, μᾶλλον δὲ οὐχὶ παντὶ τῷ λοιπὸν ἐναργές, ὅτι τῆς θείας βουλῆς ὁ σκοπός, τὸ ἐν ἰσότητι ζῆν τοὺς ἐπὶ γῆς. ἄκουε δὲ λέγοντος εἰ δοκεῖ καὶ δι' ἑνὸς τῶν προφητῶν. οὐχὶ Θεὸς εἷς ἔκτισεν ἡμᾶς; οὐχὶ πατὴρ εἷς πάντων ἡμῶν; τί ἐγκατελίπετε ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ; E οὐκοῦν εἰ τὸ τῷ πεποιηκότι δοκοῦν παρακρούουσί τινες, ἐθελούσιον ἔχοντες ἐφ' ὅπερ ἂν ἕλοιντο τῶν πρακτέων τὴν ῥοπήν, τετίμηκε γὰρ ἐλευθερίᾳ τὴν φύσιν ὁ δημιουργός, οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον, ἐπεί τοι καὶ νόμων τῶν καθ' ἡμᾶς ὑπερορῶσί τινες. ἀλλ' οἶμαί γε δὴ καταψέξειεν ἂν οὐδείς, εἴ γε νοῦν ἔχοι, τῶν νόμων τοὺς ὁρίσαντας, ἐπαιτιῷτο δ' ἂν μᾶλλον καὶ σφόδρα εἰκότως τοὺς ὑπερφρονεῖν ἑλομένους τῶν ἀναγκαίων.

Ὅταν τοίνυν πλημμελοῦντες λέγωσί τινες, ἔδοξέ που τάχα τῇ τύχῃ, καὶ εἱμαρμένης ἦν οὗτος ἐπ' ἐμοὶ σκοπός, τίς ὁ λῆρος, ὦ οὗτοι, καὶ πρός γε ἡμῶν λελέξεται. τί δὴ γράφεσθε τὸ μηδέν, τῆς σφῶν αὐτῶν ἐλαφρίας οὐ κατεγνωκότες; ἀλλ' ἥ γε θεία γραφὴ διαφωνήσει τὸ ἀληθὲς, τοῖς μὴ ὀρθοποδεῖν ἠρημένοις. ἀφροσύνη ἀνδρὸς λυμαίνεται τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. τὸν δὲ Θεὸν αἰτιάσεται τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. ἀληθοῦς οὖν ἄρα διημαρτήκασι δόξης οἱ γένεσίν τε καὶ εἱμαρμένην καὶ τύχην εὐδιαρρίπιστον, τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐπιστήσαντες, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον Θεῷ προσνέμοντες τὴν τῶν πραγμάτων οἰκονομίαν, καίτοι λέγοντος τοῦ Χριστοῦ. οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου ἑνὸς πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς; ὑμῶν δὲ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἠριθμημέναι εἰσί· μὴ οὖν φοβεῖσθε. πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. προνοεῖ μὲν γὰρ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ δημιουργός, ἑκάστῳ γε μὴν ἐφίησι καὶ δρᾷν τὸ δοκοῦν, καὶ ἣν ἂν βούλοιτο βαδίζειν ὁδόν. ἐπειδὴ δὲ ἠρρώστησε τὴν παρατροπὴν τὸ ἐπὶ τῆς γῆς γένος, νόμον εὐθὺς εἰς βοήθειαν δέδωκε, κατὰ τὸ γεγραμμένον. σφαλερὸν οὖν ἄρα πάντῃ τῷ λοιπὸν, τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν εἰσδεδεγμένῳ, καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην διελάσαντι πλάνησιν, τὸ γραώδεσι μύθοις ἀποφέρεσθαι πρὸς ἃ μὴ δεῖ, καὶ τῆς ὑγιοῦς ἀποκομίζεσθαι δόξης, ὡς τόδε τὸ σύμπαν ἤτοι τὸν ἄνθρωπον, ἡνιοχεῖν οἴεσθαι τύχην τε καὶ εἱμαρμένην, τὰς οὐκ οὔσας ὅλως. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σφαλερώτατον. καταθήξει γὰρ ἂν ὁ τοιοῦτος πάντη τε καὶ πάντως ἐφ' ἑαυτῷ τὸν κριτήν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δ' οὐ πανάισχρον εἶναι φῂς καὶ ἀγχίθυρον ἀληθῶς τοῖς τοιοῖσδε κακοῖς, τὸ ἡμέρας ἐπιτηρεῖν, καὶ ὥρας, καὶ καιρούς, καὶ ἐνιαυτούς, αὔξησίν τε καὶ φθίσιν τοῦ σεληνιακοῦ κύκλου; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. σαφέστατα γὰρ τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἀνασεσωσμένοις ἔγκλημα ποιεῖται τὸ χρῆμα, λέγων ὁ θεσπέσιος Παῦλος· ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες Θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες τὸν Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας καὶ ἐνιαυτούς, καὶ καιρούς· φοβοῦμαι ὑμᾶς, μήπως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

A Cùm itaque peccant nonnulli, ac dicunt, Sic Fortunæ viſum; Et, Huc meum Fatum ſpectabat, quænam hæc eſt deliratio? vos appello: ſic enim à nobis certe dicetur, Quid accuſatis, quod nuſquam eſt? ac veſtram ipſorum potius non damnatis leuitatem? Atqui diuina ſcriptura iis, qui rectè ingredi noluerint, verum pronunciabit, [Inſipientia viri violat vias eius, Deum autem cauſſatur in corde ſuo.] Prou.19

B A vera igitur ſententia aberrarunt, qui Ortum & Fatum & leuiſſimam Fortunam noſtris rebus præfecerunt, ac non potius Deo rerum gubernationem tribuendam putauerunt; quamuis dicat Chriſtus, [Nonne duo paſſeres aſſe veneunt? & vnus ex ipſis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro, qui eſt in cœlis? veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite igitur timere: multo paſſeribus meliores eſtis vos.] Matt.10

C Prouidet quidem omnibus mortalibus Conditor; ſed tamen vnicuique permittit, quod ſibi videatur, facere, & quamcumque voluerit, viam ingredi. Eſa.8. Poſteaquam verò peruerſum eſt hominum genus, Legem ilico dedit in adiutorium, vt ſcriptum eſt. Periculoſum igitur eſt omnibus, qui Chriſti fidem acceperint, ac veterem illum errorem dereliquerint, anilibus fabulis abduci ad ea, quæ non oportet, & à ſana ſententia detorqueri, vt arbitrentur hoc vniuerſum, aut certe hominem, Fortuna ac Fato regi, quæ prorſus nul-

D la ſunt. PALLADIVS. Periculoſiſſimum ſane. Nam, qui eiuſmodi eſt, omnino aduerſum ſe iudicem commouebit. CYRILLVS. Iam verò nonne turpiſſimum eſſe dices, & eiuſmodi malis proximum ac vicinum illud alterum, dies videlicet obſeruare, & horas & tempora & annos, ac lunaris globi cum accretionem, tum decrementum? PALLAD. Et quidem maximè: namque iis, qui è gentibus ad ſalutem reuocati erant, apertiſſimè id pro crimi-

E ne obiicit beatus Paulus, cùm dicit, [Sed tum quidem non cognoſcentes Deum, ſeruiiſtis iis, qui natura non ſunt dij; nunc verò cognoſcentes Deum; imò verò cogniti à Deo, quomodo conuertimini rurſus ad infirma & egena elementa, quibus rurſus denuo ſeruire vultis? dies obſeruatis, & menſes & annos & tempora: timeo vos, ne forte in vanum laborauerim in vobis.] Galat.4 CYRILL.

Horarum

Horarum igitur ac dierum obſeruatio, necnon prӕterea temporum, ab iis, qui vnum & natura Deum non ignorant, imò verò, qui ab ipſo per fidem ſunt cogniti, & ad coniunctionem gratiӕ munere vocati, aliena prorſus eſt; nam retrorſum redit qui hoc facere voluerit, & illam in Chriſto gloriam abiicit, animumque ſuum non adhuc libertatis amatorem ſeruat, ſed ſtultè potius veteris erroris iugum ſubit, cum eum honorem, qui Dei proprius eſt, elementis mundi deferat; &, quӕ ad ortum, Conditoris nutu vocata ſunt, ea ſummis gloriӕ ornamentis decoret. Elementa porro mundi appellat Apoſtolus illas quaſi particulas Vniuerſi, tempora nempè ac menſes & horum dimenſiones, quӕ per horas ac dies fiunt. Nam quia continuatum erat tempus, ac perpetuo fluens in vlteriora ferebatur, per temporum & horarum ac dierum quaſi interruptiones ac reuolutiones denuo redeuntes, menſuris ac numeris ſubiecit Deus. Opus enim profectò fuit, vt, quorum eſſentiӕ non ita exiſtunt, vt careant initio, & quӕ propediem ad vitӕ finem peruentura ſunt, vt ea tempus etiam eiuſmodi haberent, quod & inciperet nimirum & deſineret, atque ad ea, quӕ non ſemper ſunt, cogitatam quodammodo accommodaret naturam. Cùm itaque mortalibus per tempora & horas ac dies nihil ſit aliud inuectum, niſi illa in orbem conuerſio, & accurata dimenſio, quid eſt, quod ea nonnulli fabuloſe fingunt, quӕ ſit vel cogitare ridiculum, & alias quidem horas beneficas eſſe aiunt, alias ſecus, eaſque diligentiſſime obſeruant, illiſque tribuunt, vt, quibus voluerint, aut quibus ipſas contingere neceſſe fuerit, iis hominibus tum felicem ſucceſſum afferre poſſint, tùm contra infelicem? nonne hӕc iam deliria ſunt, ac maxima dementia, & laqueus quidam diabolicus callide paratus? PALLAD. Fateor; & eſt id ſane euidens. CYRILLVS. Vt enim paulo ante dicebamus, ſuaderi nobis ab illis, vt Fatis ac Fortunӕ alieniſque arbitriis res noſtras aſcribamus; cùm vanam eſſe noſtram diligentiam pronuncient, & abducant à cura pro nobis ipſis ſuſcipienda; ſic in hac quoque parte eundem nobis errorē ſtruentes, dierum atque horarum caſus, aiunt,

A Ἡ ὡρῶν ἄρα καὶ ἡμερῶν ἐπιτήρησις, προσθείην δ' ἂν ὅτι καὶ ἡ καιρῶν, ἀνάρμοστος παντελῶς τοῖς τὸν ἕνα τε καὶ φύσει Θεὸν οὐκ ἠγνοηκόσι, μᾶλλον δὲ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διὰ πίστεως ἐγνωσμένοις, καὶ εἰς οἰκειότητα κεκλημένοις τὴν διὰ τῆς χάριτος. ἀπονοστεῖ γὰρ αὖθις, τὸ ἐν Χριστῷ καύχημα μεθεὶς, ὁ τοῦτο δρᾶν ᾑρημένος, καὶ φιλελεύθερον μὲν οὐκ ἔτι τὸν οἰκεῖον διασώζεται νοῦν, φληνάφως δὲ μᾶλλον τὸν τῆς ἀρχαίας πλανήσεως ὑποτρέχει ζυγὸν, τοῖς τοῦ κόσμου

B στοιχείοις τιμὴν ἀπονέμων, ἥνπερ ἂν ἔχοι Θεὸς, καὶ ταῖς ἀνωτάτω στεφάνων εὐκλείαις τὰ κεκλημένα πρὸς γένεσιν τοῖς τοῦ πεποιηκότος νεύμασι. στοιχεῖα δὲ κόσμου φησὶ, τὰ οἱονεὶ μόρια τοῦ παντὸς, καιρούς τε καὶ μῆνας, καὶ τὰς τούτων ἀναμετρήσεις, διά τε ὡρῶν καὶ ἡμερῶν ἀποτελουμένας. συνεχῆ γὰρ ὄντα τὸν χρόνον, καὶ ἀείρρυτον ἔχοντα τὴν εἰς τὸ πρόσω φορὰν, ταῖς τῶν καιρῶν, ὡρῶν τε καὶ ἡμερῶν οἱονείπως διὰ μέσου περικοπαῖς καὶ ἀνακυκλήσεσι ταῖς εἰς αὖθις αὖ μέτροις τε καὶ ἀριθμοῖς, ὑπέτα-

C ξε Θεός. ἔδει γὰρ ἔδει, τοῖς οὐκ ἄναρχον ἔχουσιν εἰς τὸ εἶναι διεκβολὴν, καὶ ὅσοι οὐδέπω πρὸς τὸ τῆς ἰδίας ζωῆς ἀφιξομένοις τέλος, καὶ χρόνου τοῦ τοιοῦδε τυχεῖν, ἀρχομένου τε, φημὶ, καὶ λήγοντος, καὶ τοῖς οὐκ οὖσιν ἀεὶ τὴν οἰκείαν ὥσπερ συνεξισάντες φύσιν. εἰσκεκομισμένου τοιγαροῦν οὐδενὸς ἑτέρου τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς διά τε καιρῶν, ὡρῶν τε καὶ ἡμερῶν, πλὴν ὅτι καὶ μόνης τῆς ἐν κύκλῳ διαδρομῆς καὶ ἀναμετρήσεως ἀκριβοῦς, τί μυθοπλαστοῦσί τινες ἃ καὶ γελοῖον

D ἐννοεῖν; καὶ τὰς μὲν τῶν ὡρῶν ἀγαθοεργεῖς, τὰς δὲ, οὐ τοιαύτας εἶναί φασι, καὶ ἀκριβῆ λίαν ποιοῦνται τὴν ἐπιτήρησιν, αὐταῖς ἀπονέμοντες τὸ ἐπάγειν δύνασθαι, τό τε εὐημερεῖν καὶ τὸ ἐναντίον, οἷς ἂν ἕλοιντο τυχὸν, ἢ οἷς ἂν αὐτὰς ἀνάγκη συμβαίνειν; ἆρ' οὖν, οὐχὶ λῆρος τε ἤδη ταυτὶ, καὶ φρενοβλάβεια δεινὴ, πάγη δέ τις διαβολικὴ φιλοκακούργως ἐσκευασμένη; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημὶ, καὶ ἔστιν ἐναργές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὥσπερ γὰρ ἐλέγομεν ὅτι

E μοίραις τε καὶ τύχῃ, καὶ ἀλλοτρίοις νεύμασι τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἡμᾶς ἀνατιθέναι ἀνέπειθον, εἰκαῖον ἡμῖν ἀποφαίνοντες τὸ ἐπιμελὲς, καὶ μερίμνης ἀποκομίζοντες τῆς ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν, οὕτω κἀνθάδε τὴν αὐτὴν ἡμῖν ἐξαρτύοντες πλάνησιν, καθάπερ ἐξ ἀναγκαίου ζυγοῦ τὰ ἐξ ἡμερῶν καὶ ὡρῶν ἐξηρτῆσθαί φασι,

τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, δυσδιάφυκτον ἔχοντα τὴν διεκδρομήν. καὶ τό γε παράδοξον· γραοπρεπὴς μὲν γὰρ ὁ τοιόσδε μῦθος· ὕθλοις δὲ τοῖς περὶ τούτων, ἀνηρίθμους ὁρῶντες ἑπομένας τὰς ἀποτεύξεις, οὐχ ὁρίζονται τῇ πείρᾳ τὸ διελέγχειν δύνασθαι τὸν φενακισμόν. φαυλότητα δὲ καταγράφοντες ὡρῶν τε καὶ ἡμερῶν, καὶ ταῖς εἰς τὸ μεῖον καταδύσεσι τοῦ σεληνιαίου κύκλου, τὴν αὐτὴν ἐπάγοντες ψῆφον, ὅ,τι ποτὲ ἄρα φαῖεν ἄν, εἰ δὴ βούλοιτό τις ἐν ὥρᾳ μιᾷ καὶ ἐν ἡμέρᾳ τυχὸν, τοὺς μὲν ὄντας ἐν εὐημερίαις, τοὺς δὲ ταῖς ἐσχάταις ἐναλόντας συμφοραῖς, ἀπαριθμεῖσθαι καὶ λέγειν. καίτοι τὸ φύσει φαῦλον, πάντῃ τῳ γένοιτ' ἄν, ὁποῖον εἶναι καὶ πέφυκεν. εἰ γὰρ οὖν ἐστιν ὥρα τε καὶ ἠὼς τοῖς ἐπὶ γῆς ἐπιζήμια, τί μὴ εἰς πάντας ἐν ἴσῳ τὰ ἐξ αὐτῶν διαστείχει βλάβη; ἀλλ' οἱ μέν εἰσιν ἐν τοῖς ἄγαν εὐκταιοτάτοις, οἱ δὲ διαλώλασιν ἔσθ' ὅτε, καὶ τοῦ πρὸς λῆξιν ἰόντος ἔμπλεω κακοῦ, μῦθος τῷ βίῳ γεγόνασι, καὶ σκηνῆς ὑπόθεσις τραγικῆς. ἀλλ' ἔστιν ἰδεῖν τοῖς γε ἀκριβῶς ἐθέλουσι τὸ ὅτι μάλιστα λυσιτελὲς εἰδέναι τε καὶ ἐκπονεῖν, ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τε καὶ ὥραν τυχὸν, ὁ δεῖνα μὲν ἥλω μοιχείας ἢ φόνου καὶ πικρὰς τοῖς δικάζουσιν ἀποτίνυσι τὰς δίκας, ὁ δεῖνα δὲ αὖ σωφροσύνης τε καὶ κοσμιότητος καὶ τῆς ὑπὲρ ἄγαν ἐπιεικείας ἐπαίνοις ἐντρυφᾷ. ἀλλ' οὔτε τὸν ἀκόλαστον ἀπεῖρξεν αὖ ἡμέρα τε καὶ ὥρα σωφρονεῖν, οὔτε μὴν τὸν ἐπιεικῆ καὶ κόσμιον, κατήξεν ἂν εἰς ἀκοσμίαν καὶ ἀκολάστους ἡδονάς. γνώμη δὲ μᾶλλον ἡ ἐλευθέρα πρὸς πᾶν ὁτιοῦν, καὶ αὐτοθελὴς ῥοπὴ, τὸν μὲν ἐν ἐκείνοις, τὸν δὲ αὖ, ἐν τούτοις γενέσθαι παρεσκεύασεν. οὐκοῦν ἐν ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐν ταῖς τῶν καιρῶν ποιότησι φυσικαῖς, τό τε διευθυμεῖσθαί ἐστι, καὶ τὸ μὴ οὕτως ἔχον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικεν. εὐθὺς γὰρ ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐκδεδίασι δὲ ὅτι μάλιστα τήν τε πέμπτην καὶ ὀγδόην ἡμέραν, καὶ προφασίζονται μὲν προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, λελήθασι δὲ τῶν ἀρτιφρόνων οὐδένα ψυχροῖς καὶ γραώδεσιν ἐπινηχόμενοι λογισμοῖς. ἐριννύων γάρ τινων γένεσιν καὶ δαιμονίων ἀνάδειξιν, ἃ καὶ τῶν ἄλλων ἐστὶν ἀγριώτερα, ποινάς τε καὶ δίκας, καί τινα πρὸς τούτοις ἕτερα, φλυνάφως αὐταῖς ἐπιπλέκοντες, οὐκ ἐρυθριῶσιν οἱ τάλανες. Εἰ δὲ δὴ καὶ ὑπονοστήσειεν ἐπὶ τὸ μεῖον ὁ πρὶν πλησιφαὴς ὢν ἤδη τῆς σελήνης κύκλος δια-

A tanquam ex neceſſario iugo mortalibus imminere, quos declinare ſit difficillimum: & quod mirum eſt (anilis enim eſt huiuſmodi fabula) cũ eiuſmodi nugas innumerabiles fruſtrationes comitari videant, non tamen experimento concedunt, vt hoc eorum commentum coarguere poſſit, ſed horas ac tempora malignitatis accuſando, idemque iudicium de decrementis, quæ lunæ globus ſubit, ferendo, quiduis tandẽ dicere poterũt. Si quis igitur velit in eadem hora; eodemque die fortaſſe alios B proſpero ſucceſſu lætos, alios maximis calamitatibus oppreſſos numerare, ac dicere. Atqui, quod ſuapte natura malignum eſt, cuius tale ſit neceſſe eſt, quale vt eſſet, illi eſt ingenitum: Si igitur ſunt hora atque aurora hominibus noxia, cur non ad omnes æqualiter eorum incommoda perueniunt, ſed alii rerum ſunt exoptatiſſimarum compotes facti, alii perditi interdum, ac ſummis malis cumulati, in fabulam vulgi, & tragicæ ſcenę argumentum abierunt? C Sed, quicunque diligenter quod in primis expedit, id cum noſſe volunt, tum verò etiam in eo elaborare, iis videre licet eodem die atque hora fortaſſe hunc quidem de adulterio aut cæde conuictum, acerbas iudicibus pœnas exoluere, alterum verò temperantiæ atque honeſtatis ſummæque probitatis laudibus frui. Sed neque intemperantem illum dies aut hora prohibuit quo minus temperanter viueret; neque rurſus probum & modeſtum ad petulantiam, & intemperantes voluptates D impulit, ſed arbitrium potius ad omnia liberum, & remiſſus ac ſolutus voluntatis nutus, alterum quidem vt in illis verſaretur, alterum vt in his eſſet, effecit. Igitur in nobis eſt, non in temporum naturalibus qualitatibus ſitum, vitam & cum lætitia traducere, & ſecus. Pallad. Ita videtur: etenim es recta oratione vſus. Cyrillvs. Extimeſcunt autem in primis quintum octauumque diem, & excuſant excuſationes in peccatis. Sed quam frigidis atque anilibus ratiocinationibus fluitent, ho- E minem prudentia præditum latent neminem: nam Furiarum quarumdam originem, ac Dæmoniorum, quæ aliis immaniora ſint, exortum, pœnas etiam ac mulctas, & nonnulla alia præterea negatorie his intexere miſeri non erubeſcunt. Quòd ſi lunæ globus antea plenus iam ad decrementum vergat,

(ſic enim per menſtruorum ſpatiorum orbem reflectitur nunc decreſcens, nunc augeſcens, vt illi fabricatori viſum eſt) ceſſant ab omni opere, profectiones etiã in alium diem prorſus reiiciunt, quod cum eo ſidere deficere noſtras etiam res arbitrentur, & cum illud ad imminutionem redit, humana quoque ſimul tabeſcere putent. Ac, ſi quid, illorum ſtultitiã irridendo, dicere fas eſt, id pauent, quod oſtreis & oleribus infeliciſſimis eſt pertimeſcendum. Huiuſmodi namque corpora fortaſſe aut etiam maiora quoque ac præſtantiora ſinamus naturæ vi eiuſdem affectionis ſenſum percipere, ea ratione, Opifici cognita: lubrica nãque eſt in huiuſmodi rebus inquiſitio, præſtátque curioſè nõ inquirere; at certè ab humano animo ea res aberit ac longe remota erit. Nam, etiamſi ſidus illud decreſcat forte, vir certè temperans, & moderatus nihilominus idem permanebit, neque illius animus vnà cum eius ſideris fulgore minuetur, neque ipſarum rerum natura vi ſideris coacta, ad turpiorem melioremve ſtatum demigrabit. Semper enim fere eos, qui præclaras res geſſerunt, conſequitur omnium bonorum adeptio, & contra, malorum factorum auctores præmia illis digniſſima comitantur. Miror autem, cur, decreſcente quidem luna, & ad finem menſis decurrente, iiſdem hominibus, cum fœneratores ſint, & pecuniarum ſanè cupidi, accreſcat fœnus, contraque mutuum ſumentiũ crumenæ leuiores fiant; cæteras porrò res vnà cum ſidere neceſſario decreſcere, ac ſimul affici neſcio quonam modo putauerint. An hæc non riſus ac ſtultitiæ plena eſſe affirmas? PALLAD. Maximè verò. CYRILL. Sed opinionibus adeo ſtultis velle longis diſputationibus repugnare, vanum eſt, meâ quidem ſententiá: ſunt enim ſua ſponte, etiam nullo dicente, turpes. Pergamus nunc ad illud potius. PALLADIVS. Quodnam, rogo? CYRILL. Abominari mihi Satanas videtur & quintum, & octauum diem, & illum ex pleno lumine lunæ receſſum, vel coniunctionis tempus, id eſt, decimumquartum diem, ob eam cauſſam: quamuis, vt eſt varius & acer ad aſtutiam, alias illis cauſas nectat: nam tempora aut dies, quibus ipſum è tyrannide, qua nobis dominabatur, deturbari contigit, cùm ille Vnigenitus in humana forma & ſpecie noſtri ſimili nobis affulſiſſet, fortaſſe ne ſimplici quidem cogitatione complecti ſuſtinet.

A περιθεῖ γὰρ ὧδε τὴν μηνιαίαν διαστημάτων τὸ ἀνακύκλημα φθίνουσά τε καὶ αὔξουσα κατά γε τὸ τεχνησαμένῳ δοκοῦν· καταλήγουσι μὲν ἔργου παντός, ἀπείργονται δὲ καὶ ἀποδημίας πάντη τε, καὶ πάντως συμφθίνειν οἰόμενοι τῷ στοιχείῳ τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ταῖς εἰς τὸ μεῖον ὑποστροφαῖς συνεκτήκεσθαι τὰ ἀνθρώπινα. ἀλλ' εἰ χρή τι τῆς ἐκείνων ἀσυνεσίας ἐπιμειδιῶντας εἰπεῖν, τὸν ὀστρείοις πρέποντα καὶ τοῖς τῶν λαχάνων ἀτυχεστάτοις εἰσδέχονται φόβον. σώματα μὲν γὰρ τὰ τοιάδε τυχὸν
B ἤγουν τὰ ἔτι μείζω τε καὶ προφερέστερα, παρέστω φυσικῶς τὴν συναίσθησιν, καθ' ὃν οἶδεν ὁ δημιουργὸς λόγον, ἐπισφαλὴς γὰρ ἐν τούτοις ἡ βάσανος, καὶ οὐκ ἀκερδὲς τὸ ἀπράγμον. διανοίας δὲ ἀνθρωπίνης ἀφεστήξει πολὺ καὶ μακράν που τὸ χρῆμα κείσεται. εἰ γὰρ καὶ φθίνει τυχὸν τὸ στοιχεῖον, ἀλλ' ὅ γε σώφρων καὶ ἐμμελὴς οὐδὲν ἧττον ἔσται τοιοῦτος, καὶ οὐκ αὖ τῆς ἐκείνου συνιζήσει αὐγαῖς ἐπὶ τὸ μεῖον ὁ νοῦς, οὐδ' ἂν μεταθεῖτο τὴν πραγμάτων ἡ φύσις ἐπὶ τὸ αἴσχιόν τε καὶ ἄμεινον ταῖς τοῦ στοιχείου δυνάμεσι κατηναγκασμένη. ἀεὶ γάρ
C πως συμπαρομαρτεῖ τοῖς μὲν τῶν ἀρίστων δημιουργοῖς τὸ χρῆναι μεταλαχεῖν παντὸς ἀγαθοῦ, τοῖς γε μὴν τῶν φαύλων ἐργάταις, τὰ αὖθις ὅτι μάλιστα πρεπωδέστατα. θαυμάζω δὲ ὅτι φθινούσης σελήνης, καὶ εἰς τὸ τοῦ μηνὸς διερπούσης τέλος, χρήσταις μὲν οὖσιν αὖθις καὶ ἄγαν ἐρασιχρημάτοις αὐξάνουσιν οἱ τόκοι, καὶ ἁδρότερα τῶν δεδανεικότων ἀποτελεῖται τὰ βαλάντια, συγκαταχροῦσθαι δὲ τῷ στοιχείῳ καὶ συναρρωστεῖν ἀναγκαίως τὰ ἕτερα τῶν πραγμάτων, οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπειλήφασιν. ἢ οὐκ εἶναι φὴς γελοιότητός τε καὶ ἀσυνεσίας
D ἔμπλεω ταυτί; ΠΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡ. Τὸ μὲν τοῖς οὕτως φλυνάφως ὑπειλημμένοις μακροῖς ἀντεξάγειν λόγοις, εἰκαῖον οἶμαί που· κεῖται γὰρ ἐξ ἑαυτῶν, κἂν εἰ μή τις λέγοι, τὸ ἀκαλλές. ἴωμεν δὲ μᾶλλον ἐπ' ἐκεῖνο νυνί. ΠΑΛ. Τὸ ποῖον; ΚΥΡ. Καταμυσάττεσθαί μοι δοκεῖ τήν τε πέμπτην καὶ ὀγδόην ἡμέραν ὁ Σατανᾶς καὶ τὴν τῆς σελήνης ἐκ πλησιφαοῦς ἀνόπιν ὁδόν, ἤτοι τῆς συνόδου τὸν καιρόν, ταυτέστι, τὴν τεσσαρεσκαιδε-
E κάτην, δι' αἰτίαν τοιαύτην, κἂν εἰ παμποίκιλος ὢν καὶ δριμὺς εἰς κακουργίαν, ἑτέρας αὖθις ἐπιπλέκοι τὰς ἀφορμάς. τοὺς γάρ τοι καιροὺς ἤτοι τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς αὐτὸν τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος ἀπελαθῆναι συμβέβηκεν, ἐπιλάμψαντος ἡμῖν τοῦ μονογενοῦς ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ καὶ ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς, τάχα που καὶ ἐν ψιλαῖς ἐννοίαις ἐλθεῖν οὐκ

διέχεσθαι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς δὴ φής; ΚΥΡ. Οὐ γὰρ, ὦ Παλλάδιε, πέμπτος ἡμῖν ἀπαριθμεῖται καιρὸς, ὁ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι ὃ φὴς, ἀπό γε τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς. ἐξεληλυθέναι γὰρ ἔφη Χριστὸς, τὸν τοῖς ἐργάταις εἰς τὸν ἀμπελῶνα μισθούμενον, περὶ ὥραν πρώτην, τρίτην τε καὶ ἕκτην, καὶ ἐννάτην καὶ ἑνδεκάτην, τουτέστιν, ἐν τῷ τελευταίῳ καιρῷ, καθ' ὃν ἐπεφάνη τε καὶ ἐπέλαμψεν ἡμῖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Νουνεχέστατά γε καὶ λίαν ὀρθῶς εἴρηκας. τί δέ; οὐχὶ τῇ πέμπτῃ τοῦ σαββάτου παραδεδόσθαι φαμὲν αὐτὸν, καὶ εἰς ἀρχὰς ὥσπερ ἥκειν τῆς ὅλης οἰκονομίας, δι' ἧς οἱ πάντες ἀνασεσώσμεθα, τὸν σωτήριον ὑπὲρ ἡμῶν ἀνατλάντος σταυρὸν τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνηνθρωπηκότος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κατήργηκε δὲ τὸν θάνατον, καὶ ἀνεβίω πάλιν σκυλεύσας τὸν ᾅδην, οὐκ ἐν ὀγδόῃ, τουτέστι, τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐκ ἀμφίβολον. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ γοῦν ὁ πάλαι νόμος τὴν ἐν σαρκὶ περιτομὴν, ὑποτύπωσίν τινα τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, διετύπου πράττεσθαι κατὰ τὴν ὀγδόην. περιτομὴ δέ γε τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἡ προφερεστέρα, τουτέστιν, ἡ ἐν πνεύματι, πνεύματός ἐστιν ἁγίου μέθεξις, καὶ χάρις ἡ ἐν ἀρχαῖς, ἣν, ἐπείπερ ἐκ νεκρῶν ἀνεβίω, πάλιν ἀνεκαίνισεν ἡμῖν ὁ Χριστὸς, λέγων· λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἔφη δέ που καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι τὸ πάσχα ἡμῶν ἐτύθη Χριστός. ἡμέρα γε μὴν τῆς σωτηρίου ταύτης καὶ πολυεύκτου σφαγῆς, ἡ κατὰ σελήνην τεσσαρεσκαιδεκάτη. οὕτω καὶ ὁ νόμος προανεκήρυττεν ἐναργῶς τὸν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν σφαγῆς τὸν καιρὸν, ἣν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς ὑπομεμενηκέναι φαμὲν αὐτόν. τῇ γὰρ δεκάτῃ, φησὶ, τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, λαβέτωσαν ἑαυτοῖς πρόβατον κατ' οἴκους, κατ' ἀριθμὸν, φησὶ, ψυχῶν συλλέξουσι, καὶ ἔσται διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου, καὶ σφάξουσιν αὐτὸν πρὸς ἑσπέραν πᾶν τὸ πλῆθος τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἀκούεις ὅπως ἀπὸ δεκάτης ληφθὲν, εἰς τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐφυλάττετο τοῖς πάλαι τὸ ἱερεῖον, ἵνα τὸν πέμπτον νοήσῃς καιρὸν, καθ' ὃν γενόμενος ἄνθρωπος τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστη θάνατον; φθινούσης ἤδη τῆς σελήνης, ἣ καὶ εἰς ἀρχὰς τετάχθαι τῆς νυκτός; μυστηρίου δὲ τὸ χρῆμα τύπος, καὶ ὑποσημαίνειν ἔοικεν ἰσχνῶς,

A PALLADIVS. Quomodo iſtud aſſeris? CYRILLVS. Nonne, Palladi, quinto loco à nobis tempus illud numeratur, quo Saluator noſter aduenit? PALLADIVS. Intelligo ex illa Euangelii parabola; exiſſe enim ait Chriſtus, eum, qui operarios ad vineam conducebat circa horam primam, tertiam, ſextam, nonam, & vndecimam, id eſt, extremo tempore, cùm ipſe apparuit & affulſit nobis. CYRILL. Prudentiſſimè quidem ac rectiſſimè B dixiſti. Quid porrò? nonne quinta ſabbati traditum eſſe illum dicimus, ac velut ad initia perueniſſe totius diſpenſationis, per quam omnibus nobis eſt parta ſalus, cum propter nos homo factus, crucem pro nobis ſalutarem pertulit? PALLAD. Maximè verò. CYRILL. Mortem porrò nonne deſtruxit, atque, inferis expoliatis, reuixit iterum octauo die, id eſt, vna Sabbatorum? PALLADIVS. Minimè id quidem C ambiguum. CYRILLVS. Quinetiam antiqua lex circunciſionem illam in carne, quæ effigies quædam eſſet illius in ſpiritu & veritate circunciſionis, præcepit octauo die fieri. Circunciſio autem veteri illa præſtantior, hæc, inquam, in ſpiritu, ſancti Spiritus eſt participatio, & gratia illa, quam in exordio habueramus; quam, vbi è mortuis reuixit Chriſtus, denuo nobis " Ioan.20
inſtaurauit, dicens, [Accipite Spiri- "
tum ſanctum.] Dixit etiam beatus " 1.Cor.5
D Paulus, [Paſcha noſtrum, immolatus "
eſt Chriſtus.] Dies autem huius ſalutaris & exoptatiſſimæ immolationis, eſt illa ex lunæ curſu quartadecima. Ita Lex quoque aperte prædicauit Saluatoris noſtri immolationis diem, quam illum pro mundi vita ſuſtinuiſſe dicimus: [decima enim, inquit, die men- " Exod.12
ſis primi accipiant ſibi ouem per do- "
mos; iuxta numerum, inquit, animæ "
colligent, & ſeruabitur vſque ad quar- "
tumdecimum menſis huius diem, & "
immolabunt illam ad veſperam om- "
nis multitudo filiorum Iſrael.] Audis E à decima die ſumptam victimam vſque in quartumdecimum diem ſeruari à veteribus illis, vt quintum intelligas tempus, quo factus homo, illam pro nobis mortem pertulit, decreſcente iam luna, quæ ad noctis imperium perfecta eſt. Erat autem ea res myſterii figura, & ſubtiliter ſignificare videtur fore,

vt Diaboli tyrannicus ille dominatus retro ſublapſus referretur, ac ſenſim infirmitatem atque impotentiam ſubiret. Is porrò lunæ quodammodo figuram ſuſtinet; nam ipſe nocti imperat, id eſt, iis, qui ſunt in tenebris, & adhuc dormitant, & diuinæ cognitionis lumine carent: eſſe autem hunc morem ſcripturæ diuinitus inſpiratæ, vt nocti comparet errantium gregem, audi quid dicat omnium Dominus Iudæis, cum ciuitas illa Hieruſalem ad idola colenda reuertiſſet,
Ἱερ. δ. „ [Nocti aſſimilaui matrem „ tuam: ſimilis factus eſt populus meus, „ ac ſi non habeat ſcientiam.] Intelligis enim noctem appellare eos, qui cognitionem veræ illius & ſecundum naturam diuinitatis non haberent. Odit igitur ille omnium hoſtis tempora & dies, quibus ipſe quidem periit, nos verò ſeruati ſumus. Quiſquis autem cum illo ſimul odit, ex illius etiam parte erit, & cum illo ſortem habebit, vt perpetuo puniatur. PALLADIVS. In parte igitur nefariæ reuera, Deoque inuiſæ idololatriæ etiam huiuſmodi res conſtituemus, vt illa proculdubio conſtituimus, quæ de ea, quæ Generatio appellatur, vaniſſimè dicuntur. CYRILLVS. Sic velim habeas; non aliter ſe habere, quemadmodum ipſa quoque rerum experientia coarguit. Ad hæc illud quoque nobis odioſum in primis eſſe debet, deditum eſſe auguriis, inſuſurrationibus, atque carminibus: nam Gentilium nonnulli in eam mentis leuitatem lapſi ſunt, vt putarent noſtrarum rerum cognitionem in auibus quoque per aëra volitantibus inſitam. Itaque volatus quoque ad Orientem & Occidentem, ad dextram & ſiniſtram curioſe peruestigant: ac, ſicubi canere cornix viſa fuerit, adhibent aures, ac tanquam aliquid veriſſimum accipiunt, indeque læti redeunt, neque erubeſcunt miſeri, rei adeo venerabilis, prophetiæ vim auiculis tribuere. Huiuſmodi autem honeſta ſcilicet, vt ipſi ſecum putant, ratio affingitur: per ipſas enim, inquiunt, Dij oſtendunt. Nos autem deos non eſſe dicimus apoſtatas angelos, à quibus ad nos præclari, ſi Deo placet, atque admirabiles Prophetæ, & rerum futurarum præſcii legantur, arguta cornix, & præpes accipiter; & variæ palumbes (vt ipſis gentilium auctorum verbis vtar) & cæteræ aues,

A τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας τὴν ἀνόπιν ὁδόν, καὶ καταδύσιν ὥσπερ τὴν κατὰ βραχὺ πρὸς τὸ ἀναλκὲς καὶ εἰσάπαν ἀσθενές. σελήνης δέ πως ἐπέχει τύπον. ἄρχει γὰρ καὶ αὐτὸς τῆς νυκτός, τουτέστι, τῶν ἐν σκότει καὶ νυσταζόντων ἔτι, καὶ τὴν τῆς θεογνωσίας οὐκ ἐχόντων αὐγήν. ὅτι δὲ τῇ νυκτὶ παρεικάζειν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ τὸ τῶν πεπλανημένων ἀγέλην, ἄκουε τί φησιν ὁ πάντων δεσπότης πρὸς Ἰουδαίους, ἀπονοσούσης πρὸς εἰδωλολατρείαν τῆς Ἱερουσαλήμ· νυκτὶ ὡμοίωσα τὴν μητέρα σου. ὡμοιώθη ὁ λαός μου, ὡς
B οὐκ ἔχων γνῶσιν. συνίης ὅτι νύκτα φησὶ τοὺς οὐκ ἔχοντας γνῶσιν τῆς ἀληθοῦς καὶ κατὰ φύσιν δηλονότι θεότητος; μεμίσηκε τοιγαροῦν ὁ πάντων ἐχθρὸς καιροὺς καὶ ἡμέρας καθ' οὓς διώλωλε μὲν αὐτός, ἀνασεσώσμεθα δὲ ἡμεῖς. ὁ δὲ σὺν ἐκείνῳ μισῶν τῆς αὐτοῦ μερίδος ἔσται, καὶ κλῆρον ἕξει σὺν αὐτῷ, τὸ ἀκαταλήκτως κολάζεσθαι δεῖν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐν μοίρᾳ δὴ οὖν τῆς ὡς ἀληθῶς βεβήλου τε καὶ θεομισοῦς εἰδωλολατρείας, καὶ τοιάδε θήσομεν, καθάπερ ἀμέ-
C λει καὶ τὰ περὶ τῆς καλουμένης γενέσεως εἰκαιομυθίας. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὡς εὖ ἴσθι τοι, μὴ ἑτέρως ἔχειν, καθὰ καὶ αὐτὴ διελέγξει τῶν πραγμάτων ἡ βάσανος. καὶ πρός γε δὴ τούτοις καταστυγητέον ἂν μάλα καὶ τὸ προσκεῖσθαι φιλεῖν οἰωνιστικαῖς οἰωνοσκοπίαις, ψιθυρισμοῖς τε καὶ ἐπῳδαῖς. νοῦ γὰρ ἐλαφρείας εἰς τοῦτο διωλισθήκασί τινες τῶν παρ' Ἕλλησιν, ὡς οἴεσθαι τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων
D τὴν γνῶσιν, καὶ τοῖς εἰς ἀέρα διαπέτουσιν ἐγκεῖσθαι πτηνοῖς. τοιγαροῦν καὶ τὰς εἰς ἕω τε καὶ εἰς ἑσπέραν, εἰς δεξιόν τε καὶ εἰς εὐώνυμον περιεργάζονται πτήσεις. κἂν εἰ κρώζουσά που φαίνοιτο κορώνη, τὸ οὖς ὑποστήσαντες, καθάπερ τι τῶν ἄγαν ἀληθεστάτων ἐκδέχονται, καὶ ὑπονοσοῦσι χαίροντες. ἐρυθριῶσι δὲ οὐδαμῶς οἱ δείλαιοι, τῆς οὕτω σεπτῆς προφητείας τὴν δύναμιν ἀνατιθέντες στρουθίοις. σεμνὸς δὲ αὖθις ἐκπεποίηται τοιοῦτος
E λόγος, ὥσπερ οἴονται κατὰ σφᾶς αὐτούς. φαίνουσι γὰρ δι' αὐτῶν οἱ θεοί, φησίν. ἡμεῖς δὲ θεοὺς οὐκ εἶναί φαμεν τοὺς ἀποστάτας ἀγγέλους, παρ' ὧν εἰς ἡμᾶς ἀγαθοί τε καὶ ἀξιάγαστοι προφῆται κεχειροτόνηνται, καὶ τῶν ἐσομένων οἱ γνῶσται, ἥ τε λακέρυζα κορώνη, καὶ μὴν καὶ ὠκύπτερος ἴρηξ ξουθαί τε πέλειαι, κατά γε τοὺς παρ' Ἕλλησι λόγους, καὶ τὰ ἕτερα τῶν στρουθίων,

» diuinationem ; augurans & ominans, » veneficus, incantator ; portentorum » obſeruator, & pythonem habens, & » interrogans mortuos.] Ceterum, cùm incantatio turpiſſima ſit, ac vitioſiſſima, tamen neſcio quonam modo eam nonnulli admirantur, atque illud aiunt, Dominum Sabaoth nuncupare, cùm ſuper infirmis carmen incantant, qui eiuſmodi artes exercent. Hac ratione confirmare conantur, abeſſe à turpitudine hoc ſtudium. videntur autem frigida quadam atque infirma ratiocinatione ad hunc errorem atque dementiam abduci : hoc enim ipſum eſt in ea re moleſtiſſimum ; nos enim hac voce, Dominus Sabaoth, Deum vniuerſorum appellamus, cùm illum glorificare volumus : neque rei præterea ex omnibus, quæ ſunt, vlli hanc appellationem permittimus : vnus enim ac ſolus eſt exercituum Dominus : hi verò adeo admirabilem & glorioſam appellationem ſeu glorificationem Dæmoniis vna ſecum ludentibus quibus voluerint, facile projiciunt, & illis portentorum ſuorum auctoribus gloriam, quæ Deo ſoli maxime conuenit, largiuntur, adulantes ſimul & viciſſim adulatione capti, & pro rerum, quas voluerint, euentu, hanc tam tetræ impietatis magnitudinem mercedis loco rependunt. Eſt enim Dæmoniorum cohors Deo ſemper inimica, & appetentiſſima gloriæ. Non igitur committendum eſt, vt illorum prauis conſiliis abducamur ; ſed potius ab illis quam longiſſime diſcedendum ; neque malis medicis ac portentorum auctoribus Dæmoniis auſcultandum, ſuarum in nos ludificationum, nefarias has laudes mercedis cuiuſdam inſtar exigentibus. Tu verò, ſi qua tibi pars corporis dolet, & verè credis hæc verba, Dominus Sabaoth ; & alias huiuſmodi appellationes, quas Deo, qui ſecundum naturam eſt, diuina ſcriptura tribuit, vim habere putas pellendi malum illud, pro te ipſo preces fundens, hæc verba pronuncia ; ſic enim rectius, quàm illi, facies, neque impuris ſpiritibus, ſed Deo gloriam tribues. Commemorabo etiam diuinitus inſpiratam ſcri-
Iacob. 5. » pturam, quæ ait, [Infirmatur quis in vo- » bis ? inducat presbyteros Eccleſiæ ; & » orent ſuper eum, vngentes eum oleo in » nomine Domini ; & oratio fidei ſaluabit » infirmum, & alleuiabit illum Dominus ; » & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.]

A μαντείας, οἰωνιζόμενος καὶ κληδονιζόμενος, φαρμακὸς, ἐπαοιδὸς, τερατοσκόπος, καὶ ἐγγαστρίμυθος, καὶ ἐπερωτῶν τοὺς νεκρούς. ἀλλὰ νοσεῖ μὲν ἡ ἐπῳδὴ τὸ πλεῖστον κομιδῆ, καὶ τὸ ἐν κακοῖς κεῖσθαι λίαν. ἀγνοεῖται δὲ οὐκ οἶδ᾽ ὅπως εἰς τοῦτό τινες, ἐκεῖνο λέγοντες· ὅτι Κύριον Σαβαὼθ ὀνομάζουσι κατεπᾴδοντες τοῖς ἠῤῥωστηκόσιν οἱ τὴν τοιάνδε μετιόντες. ταύτῃ τοι καὶ ἐμπεδοῦν, ὅτι μὴ αἰσχρὸν εἴη λοιπὸν τὸ ἐπιτήδευμα, διασπουδάζουσιν. ἐοίκασι δὲ ψυχρῷ τε καὶ ἀσθενεῖ πρὸς ἀπάτην καὶ φρενοβλαβῆ
B ἀποκομίζεσθαι λογισμῷ. τὸ γὰρ τοι τοῦ πράγματος ὅτι μάλιστα δυσαχθὲς, αὐτὸ δὴ τοῦτό ἐστιν. ἡμεῖς γὰρ τὸ, Κύριος Σαβαὼθ, τῷ τῶν ὅλων ἀναφωνοῦμεν Θεῷ, δοξολογεῖν ἐθέλοντες. ἑτέρῳ γε μὴν τῶν ὄντων οὐδενὶ τὴν τοιάνδε κλῆσιν ἐφίεμεν ἔχειν. εἷς γὰρ καὶ μόνος ἐστὶν ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος. οἱ δὲ, τὴν οὕτως ὑπερφυᾶ καὶ εὐκλεεστάτην ἐπωνυμίαν, ἤτοι δοξολογίαν, παραῤῥίπτουσιν εὐκόλως οἷς ἂν
C ἕλοιντο τῶν συναθυρόντων αὐτοῖς δαιμονίων, καὶ τοῖς τῆς τερατουργίας αὐτῶν ὑποκριταῖς, τὴν Θεῷ καὶ μόνῳ πρεπωδεστάτην χαρίζονται δόξαν, κολακεύοντές τε καὶ κολακευόμενοι, καὶ τῆς οὕτω δεινῆς δυσσεβείας τὴν ὑπερβολὴν, τῆς ἐφ᾽ οἷς ἂν ἕλοιντο συνδρομῆς ἀπονέμοντες εἰς ἀντέκτισιν. θεομάχοι γὰρ ἀεὶ καὶ φιλοδοξότατον τὸ τῶν δαιμονίων τὸ στῖφος. χρὴ τοιγαροῦν, μὴ ταῖς ἐκείνων ἡμᾶς συναποφέρεσθαι δυσβουλίαις, ἀπο-
D φοιτᾷν δὲ μᾶλλον ὡς ἀπωτάτω, καὶ μὴ πονηροῖς προσέχειν ἰατροῖς ἢ τερατουργοῖς, τοῖς δαίμοσι, μισθὸν ὥσπερ τινὰ τῶν εἰς ἡμᾶς ἀθυρμάτων ἐξαιτοῦσι τὰς δυσφημίας. σὺ δὲ εἴ τι τῶν τοῦ σώματος μορίων ἀλγεῖς, καὶ πεπίστευκας ἀληθῶς, ὅτι τὸ Κύριος Σαβαὼθ, καὶ αἱ τοιαίδε κλήσεις αἱ Θεῷ τῷ κατὰ φύσιν ἡ θεία προσνέμει γραφὴ, λυτικαί σοι γενήσονται τοῦ κακοῦ, αὐτὸς [illegible] προσευχόμενος, ἀναφώνει τὰς λέξεις. ἄμεινον γὰρ ἢ ἐκεῖνοι δράσεις, Θεῷ τὴν δόξαν ἀνατιθεὶς, καὶ οὐχὶ τοῖς ἀκα-
E θάρτοις πνεύμασι. μεμνήσομαι δὲ καὶ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς λεγούσης. ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν, προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ᾽ αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς, ἀφεθήσεται αὐτῷ.

A ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οἰωνοσκοπία δὴ ὅσον, καὶ μὴν καὶ ἐπῳδὴ συντετάχθω εἰ δοκεῖ τοῖς ἐκ νόμου διαβεβλημένοις, καὶ τοῖς ἐν αἰσχίστῃ καὶ βδελυρωτάτῃ δόξῃ παρὰ Θεῷ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μάλα. προσθείην δ' ἄν, ὅτι καὶ καθ' ἑτέρους τὸν Θεὸν ὑβριοῦμεν τρόπους, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν δυσσεβείας ὄφλοι τις ἂν γραφήν τε καὶ λόγους, τὸ ψευδορκεῖν ᾑρημένος, καὶ τὸ παλίμφημόν τι, καὶ ἀπηχὲς εἰπεῖν κατά γε τῆς ὑπερτάτης καὶ ἀνωτάτω δόξης. τὸ μὲν γὰρ κολάζεται τῇ εἰσάπαν ὀργῇ, καὶ ἀρχέτῳ B ποινῇ, συντελοῦντος τοῦ δρεπάνου, καθὰ γέγραπται, τὴν τοῦ ψευδορκοῦντος ἑστίαν, καὶ κατασείοντος εἰς τὸ παντελές. εἰσελεύσεται γάρ, φησίν, εἰς τὸν οἶκον τοῦ κλέπτου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὀμνύοντος τῷ ὀνόματί μου ἐπὶ ψεύδει, καὶ καταλύσει ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ συντελέσει αὐτόν, καὶ τὰ ξύλα αὐτοῦ, καὶ τοὺς λίθους αὐτοῦ. θάτερον γε μήν, τὸ ἐκτεθνάναι δεῖν, καὶ τὸ πάντων ἐπέκεινα τῶν κακῶν ἔχειν τὴν δίκην. χρὴ τοιγαροῦν ὀμνύναι μὴ ἐπὶ ψεύδει· C μᾶλλον δὲ μηδ' ὅλως ὀμνύναι. ταυτὶ γὰρ ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ σωτήρ, λέγων· ἔστω ὑμῶν, τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὔ, οὔ. τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν. ὅρκου γὰρ ὅλως οὐκ ἔσται χρεία τοῖς ἐν ὑπολήψει σεμνότητος, καὶ σύνοικον ὥσπερ πεποιημένοις τὴν ἀρετήν. ἐκτετίμηται γὰρ λίαν παρὰ τοῖς εὐσεβείας ἐρασταῖς τῶν τοιούτων ὁ βίος, καὶ τὸ ἀπιστεῖσθαι μισοῦν. κἂν εἴ τι φθέγξαιτο τυχόν, τῇ τῶν ἀκροωμένων εὐθὺς στεφανοῦται πίστει. ἔστω τοιγαροῦν ἡμῶν εὐκλεὴς D ὁ βίος, καὶ ἀργήσει πάντως που, καθάπερ ἐγῷμαι, καὶ ἡ τοῦ διόμνυσθαι χρεία. εἰ δὲ δή που γένοιτο, καὶ τῆς εἰς ἁγίους τιμῆς ὀλιγωρούντων ἔσθ' ὅτε τινῶν, ὅρκιος ἔστω Θεός, μὴ τὸ ἑτέρων ὄνομα παρακομιζέσθω τινῶν. ἀπερισκέπτως γὰρ ἤδη τινὲς εἰς ἐκλύτους ἰόντες ἐξιτηλίας, ἀδιαφορεῖν ὑποπλάττονται, νὴ τὸν οὐρανόν, ἢ τὴν δίκην, νὴ τὴν ἀδράστειαν λέγοντες, νὴ τὸ φῶς, νὴ τὸν λύχνον. ἕτερά τε ἄττα κατὰ τὸ σφίσι δοκοῦν συλλέγοντες, τάχα που καὶ εὐσεβεῖν οἴονται, τὸ μὲν θεῖον ὄνομα παραιτούμενοι, τῇ δὲ E πρεπούσῃ Θεῷ καταχρυσοῦντες δόξῃ τὰ τοῖς αὐτοῦ νεύμασι κεκλημένα πρὸς γένεσιν. τοιαύτην τινὰ πλάνησιν ἠρρωστηκότα κατὰ καιροὺς τὸν Ἰσραὴλ εὑρήσομεν. ὁμολογουμένως γὰρ τῷ Θεῷ τὸν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀνεδείμαντο ναόν, καὶ ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ φρονοῦντες μέγα, καὶ τῶν

PALLAD. Auguria igitur & carminum incantatio numerentur, ſi placet, inter ea, quæ Lege damnantur, & quæ à Deo turpiſſima & maxime execranda iudicantur. CYRILLVS. Maximè verò. Illud etiam addiderim, aliis quoque modis in Deum iniurioſos eſſe poſſe, & ſuæ quemque erga eum impietatis reum fore, ac pœnas daturum, ſi periurus erit, aut blaſphemum aliquod verbum, & abſurdum de illa ſuprema præſtantiſſimaque gloria dixerit. Illud enim prius ira ſumma, grauiſſimaque pœna vindicatur, falce, vt ſcriptum eſt, conſumente periuri domum, & funditus euertente: [Ingredietur enim, inquit, in domum furis, & in domum iurantis in nomine meo mendaciter, & requieſcet in medio domus eius, & conſumet eam, & ligna eius, & lapides eius:] Illud verò alterum morte ac ſupremo ſupplicio mulctatur. Non itaque in re falſa iurandum; imò verò ne iurandum quidem omnino: id enim docuit nos Saluator, cum dixit, [Sit autem ſermo veſter, Eſt eſt; & Non non: quod autem his abundantius eſt, à Diabolo eſt:] neque enim, qui graues habentur, & virtutem ſibi quaſi contubernalem fecerunt, iis omnino iuriſiurandi vllus erit vſus: nam eiuſmodi hominum vita apud pietatis amatores certè magno in pretio eſt, neque illi fides non haberi ſolet; ac, ſi quid talis vir forte dixerit, ilico fide audientium excipitur. Sit igitur vitæ noſtræ ratio præclara, neque vllus erit profectò, vt ego arbitror, iurandi vſus. Sin opus erit aliquando, quod honorem, quem ſanctis viris haberi conuenit, nonnulli interdum paruipendant, Deus teſtis ad iuſiurandum adhibeatur; neque vllarum aliarum rerum nomen afferatur. inconſiderate namque iam nonnulli ad futiles vanitates pergunt, nihilque referre fingunt, cum per cælum, per iuſtitiam, per Adraſtiam dicant, per lucem, per lucernam. quin etiam alia quædam ſuo arbitratu colligentes, fortaſſis etiam piè ſe facere putant, cum Dei nomen reiiciant, & ea, quæ illius nutu, vt eſſent, vocata ſunt, gloria, quæ Deo conuenit, exornent. Huiuſmodi quodam errore laboraſſe interdum Iſraelem reperiemus. Nam templum illud, quod Hieroſolymis habebatur, proculdubio in honorem Dei extruxerant, & cum ob eam rem eſſent elati,

Zach 5.

Matth. 5.

A ac pietatis ornamenta ſe cõſecutos eſſe, & inſignem gloriã percepiſſe crederent, quæ illis à ſapientiſſimo viro Moyſe præcepta erant, de iis præ incuria parum laboraſſe conuincebantur; ſed eam rem illis gloriæ non futuram, neque ſe lapidũ exſtructionibus delectari, docuit Deus, cùm dixit, [Cœlum mihi ſedes eſt, & *Eſai 66.* » terra ſcabellum pedum meorum: qualem domum ædificabitis mihi? vel quis locus requietionis meæ? dicit Dominus] Implet enim omnia Deus, ac requieſcit quidem in cœlo; pertingit autem etiam ad terras: neque enim mole B cohæret Dei natura; ſed, vt longiſſimè abeſt à ſpecie corporea, ſic etiam à loco & molis opinione remotus eſt. Sed Iudæi cùm ſemel illum dicere audiſſent, Cœlum mihi ſedes eſt, & terra ſcabellũ pedum meorum, ad lubricas opiniones diuerterant, & cœlum ad iuſiurãdum aſſumebant, Thronum illud diuinum appellantes, ſimili quoque ratione terrã, quaſi Dei pedibus ſubiectã; Hieruſalem præterea, vrbs enim eſt, aiebant, omnibus rebus dominantis Dei, quamuis ſancti illi priores verba illa, Viuit Dominus, ad C iurandi vſum aſſumpſiſſent. Sed Iudæorum ſtultiſſimam cogitationem impro- *Matth. 5.* bauit Dominus, dicens, non oportere iurare neque per cœlum, quia ſedes Dei eſt; neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius; neque per Hieroſolyma, quia ciuitas magni Regis eſt: nam, quæ illi nugantes dicebant, ea opportune Saluator enunciauit, vbiq; confictam, & neſcio vndenam inuentam in huiuſmodi rebus religionem arguere volens. Abſit igitur etiam in eiuſmodi re D error: didicimus enim, vbi iurãdum ſit, nihil aliud commemorare vnquam, ſed potius ad fidem firmam certamque faciẽdam vti illis verbis, Eſt eſt, Non non. Dixit etiam Lex, [Si perditum fuerit de- *Exod. 22.* » poſitum ab aliquo, exegeritque qui dedit, in ea re fidem, iuſiurandum Dei erit inter vtrumque.] Atque homines quidem per id, quod maius eſt, iurant (ſic enim Paulus ille ſapiens dixit) maius au- *Heb. 6.* tem eſſe homine, rectè dicimus, non id, E quod magnitudine fortaſſe, aut certe ſapientia atque prudentia, & gloria vincit: ſed quod tota eſſentia tale ſit. PALLAD. Quod dicis, parum intelligo. CYRILL. Atqui, Palladi, aperta eſt, vt mihi quidem videtur, & euidens oratio: nonne enim magnitudine fatemur multa, quæ condita ſint, humanis corporibus longe præſtare, & in his cœlum?

A εἰς εὐσέβειαν αὐχήματα εἴσω γενέσθαι πεπιστευκότες, καὶ ἀξιολογωτάτην εἶναι μάλα τὴν δόξαν ἑλεῖν τῶν σοφίᾳ διηγημένων διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως ὀλίγα φροντίσαντες ἀπὸ ῥᾳθυμίας ἡλίσκοντο. ἀλλ' ὅτι τὸ χρῆμα αὐτοῖς οὐ πρὸς εὔκλειαν ἔσται ποθὲν, καὶ γάνυται δὲ οὐχὶ τῇ ἐκ λίθων οἰκοδομίαις ὁ Θεὸς, ἐδίδασκε λέγων· ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι; ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; λέγει Κύριος. ἐμπίπλησι γὰρ τὰ πάντα Θεὸς, καὶ ἐπαναπαύεται μὲν οὐρανῷ, διήκει δὲ καὶ B ἐπὶ τῆς γῆς. οὐ γὰρ ἐν ποσῷ τὸ θεῖον, ἀλλ' ὥσπερ ἐστὶν ἀπωτάτω φαντασίας σωματικῆς, οὕτω καὶ τόπου καὶ τοῦ πεποσῶσθαι δοκεῖν. ἐπεὶ δὲ ἅπαξ Ἰουδαῖοι λέγοντος ἤκουον, ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου, πρὸς ἐννοίας ἰόντες οὐκ ἀσφαλεῖς, ὅρκιον ἐποιοῦντο τὸν οὐρανὸν, θεῖον αὐτὸν ὀνομάζοντες θρόνον, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν γῆν, ὡς ὑπὸ πόδας Θεοῦ κειμένην. καὶ μὴν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, πόλις γὰρ, ἔφασκον, ἐστὶ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ, καίτοι τῶν ἀρ- C χαιοτέρων ἁγίων τὸ, ζῇ Κύριος, ἐν ὅρκου χρείᾳ πεποιημένων. ἀλλὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἠλιθιωτάτην ἔννοιαν κατεκωδώνισεν ὁ σωτὴρ, μὴ δεῖν ἀπομνύσθαι λέγων, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ Θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐστίν. ἃ γὰρ ἐκεῖνοι ληρῳδοῦντες ἔφασκον, ταῦτα χρησίμως ὁ Σωτὴρ ἐφθέγξατο, πανταχῇ καταπλασσοὶ, καὶ οὐκ οἶδ' ὅθεν ἐξευρημένον ἐλέγχων αὐτῶν D τὸ ἔργον τούτοις εὐλαβές. οἰχέσθω δὴ οὖν καὶ ἡ ἐπὶ τοῖσδε πλάνησις. δεδιδάγμεθα γὰρ ἐν ταῖς ὅρκου χρείαις, μηδενὸς μὲν ἑτέρου διαμεμνῆσθαι πώποτε, ποιεῖσθαι δὲ μᾶλλον εἰς πίστιν ἀσφαλῆ καὶ ἀξιόχρεων, τὸ ναὶ, ναί· καὶ τὸ οὔ, οὔ. ἔφη δὲ καὶ ὁ νόμος. εἰ ἀπόλοιτο ἡ παρακαταθήκη πρός τινος, ἐξαιτοίη δὲ ὁ δοὺς ἐπὶ τῇδε πίστει, ὅρκος ἔσται τοῦ Θεοῦ ἀναμέσον ἀμφοτέρων. καὶ ἄνθρωποι μὲν κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσιν. ἔφη γὰρ ὧδε Παῦλος ἡμῖν ὁ σοφός. μεῖζον δὲ εἶναί φαμεν E ἀνθρώπου, νοοῦντες ὀρθῶς, οὐ τὸ μεγέθει τυχὸν, ἤγουν ἐν συνέσει καὶ σοφίᾳ, καὶ δόξῃ πλεονεκτοῦν, ἀλλ' ὡς τὸ εἶναι τοιόνδε τυχὸν ἡμῖν. Π. Οὐ συνίημι ὃ φής. Κ. Καὶ μὴν, ὦ Παλλάδιε, σαφὴς, ὥς γε μοι δοκεῖ, καὶ ἐναργὴς ὁ λόγος. ἢ γὰρ οὐχὶ μεγέθει φαμὲν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων διενεγκεῖν ἀσυγκρίτως πολλὰ τῶν πεποιημένων, καὶ προσέτι

τὸν οὐρανόν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ πάνυ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συνέσει δὲ καὶ σοφίᾳ, καὶ ἰσχυότητι σωμάτων, οὐχ ὑπερφέρουσιν ἄγγελοι; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὑπερφέρουσιν, ἀλλὰ καὶ τιμῇ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Λαμπρότητι δὲ καὶ δόξῃ τῇ κατὰ σῶμά φημι, οὐκ ἀπαραβλήτως ἀμείνων ἡλίου φύσις; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀμείνων. ΚΥΡΙΛΛ. Ἆρ᾽ οὖν, ὅτι τούτων ἕκαστον ἔχοι ἂν εἰκότως ὡς πρὸς ἡμᾶς τὸ ὑπέρτερον, καθ᾽ ὃ πέφυκε νικᾶν, ὅρκια δὴ οὖν ταυτὶ ποιησόμεθα, παρέντες ὡς περιττὸν, τὸ διαμεμνῆσθαι Θεοῦ; ΠΑΛΛ. Οὐδαμῶς. ΚΥΡ. Ἔοικεν οὖν ἄρα τὸ κατὰ φύσιν ὑπερτενὲς καὶ ὅλως τῷ εἶναι τῶν πεποιημένων διενεγκὸν, τουτέστι, Θεὸν, καὶ ἀνθρώπου μεῖζον εἰπεῖν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛ. Ἔστω τοιγαροῦν τὸ ναὶ, καὶ τὸ οὔ, παρά γε τοῖς ἄριστα βιοῦν ᾑρημένοις, ὅρκου χρεία τε καὶ δύναμις, καὶ διαπεπήχθω ὀρθῶς. ἕψεται γὰρ οὕτω καὶ τὸ πιστεύεσθαι δεῖν. εἰ δὲ ἀτιμάζοιτο πρός τινος τὸ ναὶ καὶ τὸ οὔ, τῶν ὅρκων ἡ χρεία τετράφθω λοιπὸν ἐπὶ τὸ μεῖζον ἢ καθ᾽ ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ ἢ κατὰ πᾶσαν τὴν κτίσιν. δυσφημίας δὲ, τί ἂν λέγοιμι λοιπὸν, ὅποι τέ ἐστι, καὶ ἣν ἀποφέρῃ κακοῦ τοῖς αὐτῇ χρωμένοις, ἣν θανάτῳ μὲν πικρῷ καὶ ὁ πάλαι τιμᾶται νόμος. καταδεδίκακε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ἀφύκτοις τε καὶ ἀτελευτήτοις κακοῖς. ὃς γὰρ ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ᾽ ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. πνεῦμα λέγων τὴν ὑπὲρ σῶμα φύσιν, ὅπερ ἐστὶ Θεὸς, ᾧ τὴν γλῶτταν ἀχάλινον ὁ ἐπαφεῖναι τολμῶν, τοὺς τῆς ἀθυροστομίας ἐκθερίσει καρπούς. χείλη γὰρ ἄφρονος, ἄγουσιν αὐτὸν εἰς κακὰ, καθὼς γέγραπται. τὸ στόμα δὲ αὐτοῦ τὸ θρασὺ θάνατον ἐπικαλεῖται. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος ἔφασκε μελῳδὸς, Θοῦ Κύριε φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μου. μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας. εἶεν δ᾽ ἂν οὗτοι, κατὰ Θεοῦ καὶ τῆς ἀῤῥήτου καὶ ἀκηράτου φύσεως ἀνοσιωτάτη καταβοή. ΠΑΛ. Δεῖ δὴ οὖν ἄρα διερρῶσθαι καλῶς, τοὺς ἰέναι μὲν ἀμωμήτως τὴν ἐπ᾽ εὐθὺ σπουδάζοντας, Θεῷ δὲ προσκρούειν οὐκ ἀνεχομένους. ΚΥΡ. Οὕτω φημί. πρὸς γάρ τοι τοὺς προσιόντας Θεῷ μὴ ἐξ ὑγιοῦς καρδίας, ἀλλ᾽ ὑπούλου καὶ διεφθαρμένης, καὶ ἀῤῥωστεῖν ἑλομένης

A PAL. Et quidem maximè. CYR. Prudentia verò ac ſapientia, & ſubtilitate corporũ nonne Angeli præcellũt? PAL. Præcellũt, etiã honore. CYR. Sed & præterea ſplẽdore ac gloria, quæ ad corpus pertinet, nõne multis partibus eſt ſolis natura præſtantior? PAL. Fateor. CYR. Efficitur ergo, hæc ſingula, ſi ex ea parte, qua ſuperiora nata ſunt, nobiſcum cõparentur, habere iure optimo præſtantiam; num igitur hæc ad iuriſiurãdi vſum aſſumemus, Deique cõmemorationem tanquam ſuperuacuam abiiciemus? PAL. Nullo modo. CYR. Eſt igitur cõſequẽs, **B** vt id, quod natura ſuperius eſt, & vniuerſa eſſentiæ ratione rebus conditis antecellit, id eſt, Deum, etiam homine maius eſſe dicamus. PAL. Rectè ais. CYR. Habeãt igitur hæc verba, Eſt, &, Non, apud eos certè, qui optimam vitæ rationem inſtituerũt, locum ac vim iuriſiurãdi, ac rectè firmentur: nam ita ſequetur, vt fides illis habeatur. Quòd ſi hæc loquẽdi forma, Eſt, &, Non, ab aliquo cõtemnatur, tum denique iuriſiurandi vſus ad id reuocetur, quod eſt nobis, imò verò vniuerſa creatura maius. Nam de blaſphe**C**mia quidem quid attinet dicere, quaque in re verſetur, & ad quam perniciem eos, qui ipſa vti conſueuerunt, perducat? quam & acerba morte Lex mulctandam cenſuit, & ipſe Christus quoque ineuitabilibus æterniſque ſuppliciis damnauit: [qui enim dixerit verbum contra Filium hominis, dimittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro.] Spiritum vocans naturã illam corpore ſuperiorem, quæ Deus eſt; in quem ſiquis effrenatam linguam laxare auſus fuerit, metet intemperantis **D** dicacitatis fructus. [Labia enim inſipiẽtis impellunt eum ad mala, ſicut ſcriptũ eſt; os autem eius audax mortem inuocat.] Itaque etiam diuinus ille Pſalmorum Cantor, dicebat, [Pone, Domine, cuſtodiã ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis: ne declines cor meum in verba malitiæ:] Hæc autem verba ſunt, vt opinor, impiæ aduerſus Deum & illã ineffabilem incorruptamque naturam querelæ. PAL. Oportet igitur, qui recto **E** itinere pergere ſine vlla culpæ labe contendunt, eos bene confirmatos eſſe, & eiuſmodi, vt Deum offendere nullo modo ſuſtineant. CYRILLVS. Ita ſentio: nam aduerſus eos, qui ad Deum accedunt non ſano corde, ſed dubio atque corrupto, quod & natura ſua

Matth. 12.

Prou. 18.

Pſal. 140.

imbecillum ſit, & ad ruinā facile impel-
3.Reg.18. » latur, Propheta loquitur, [Quouſque
» claudicabitis vtroque poplite veſtro?
» aut Baal Baal, aut Deo Deo.] Nam neque in fide omnino ſanum eſſe, neque rurſus in errore fixum, vtroq; claudicare eſt, id verò, & in vtraque re ſinceritatem corrumpit. Occaſionē porro huius adeo infirmæ fragiliſque mentis quibuſdam eſſe puto, quod non vero, ſed conficto amore Deum diligunt, ac ſimulant quidem ſe Chriſtianos eſſe velle, non tamen id ex toto corde faciunt, neque quod veritatis reuerentia in eam ſententiam ducantur, aut id, quod rectum eſt, magni faciant; ſed quod aut cupiditatem ſuam aucupentur, aut periculi metum & grauioris alicuius infortunii imminentis impetum tanquam incantatione quadam amoliātur, dum ad fidem accedere videntur, vt multos habeant, qui laborantibus ſimul opē ferre velint, atque illis ſuas curas impertiantur. Sed extrema eiuſmodi hominibus procuratio tribuetur, & inter abiectiſſimos homines ſors eorum erit, & ignominioſiſſimi atque contemptiſſimi deprehendentur; & qui vix id conſequi poſſint, vt ipſa vita digni eſſe videantur, Deo exquirente, quæ in nobis latent: quales nimirum Gabaonitæ fuerunt; acceſſerunt enim ij quondam ad Ioſue, & vt cum populo Dei ſociarentur, vehementer orabant; verumtamē non ſine malitia neque ſimpliciter & ſine vlla, vt ita dicam, mercatura vtilitatum ſuarum, & tanquam ex charitate erga Deum, ſed ſimulate & doloſe acceſſerant. Ac latuere quidem à principio; ſed, poſteaquam deprehenſum eſt illos grauia moliri, & malignitas eorum atque verſutia comperta, infimis muneribus addicti ſunt: facti ſunt enim vniuerſæ Synagogæ lignarii & aquarii. Vides igitur quo perducat ſimulatio, & nolle integro animo ſocietatem atque coniunctionem ſpiritualem ſanctorum virorum amplecti. Fallunt enim interdum nonnulli non vtique Chriſtum, omnia ſcientem, ſed eos qui illius figuram tenent, id eſt, populorum principes, vt illi nimirum eo tempore ipſum Ioſue fefellerunt, qui in Chriſti figura atque imagine in Scriptura productus eſt: & accedunt dolis tecti, abditiſque penitus conſiliis, animique malitia, ſimulationem quaſi velamen prætendentes: deprehenſi autem (neque enim latere fas eſt) vix ſalutem retinebunt, in ſeruilem atque infimum ordinem redacti:

Iosue.9.

A τὸ ἀνάλκιτε καὶ εὐκατάσειστον, ὁ προφήτης φησίν. Ἕως πότε χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις ὑμῶν, ἢ Βάαλ, Βάαλ, ἢ Θεῷ Θεῷ. τὸ γὰρ μήτε πρὸς πίστιν εἰσάπαν ὑγιές, μήτε μὴν εἰς πλάνησιν διαπεπῆχθαι φιλεῖν, ἐπ' ἄμφω τε χωλεύειν ἐστί, καὶ μὴν, τὸ ἐφ' ἑκατέρῳ καταφθείρει γνήσιον. πρόφασις δὲ τῆς οὕτω σαθρᾶς καὶ εὐδιακλάστου γνώμης, γένοιτ' ἂν οἶμαί τισι τὸ κατάπλαστον ποιεῖσθαι καὶ οὐκ ἀληθῆ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπησιν, καὶ ὑποκρίνεσθαι
B μὲν τὸ χριστιανίζειν βούλεσθαι, μὴ μὴν ἐξ ὅλης καρδίας τοῦτο δρᾶν, μήτε μὴν αἰδοῖ τῇ πρὸς τὸ ἀληθὲς ἀναπεπεισμένοις καὶ τετιμηκόσι τὸ ἔχον ὀρθῶς, ἀλλ' ἢ θηρωμένοις τὸ σφίσιν αὐτοῖς καθ' ἡδονήν, ἢ κινδύνου φόβον, καὶ δυσημερίας ἀγρίαν ἔφοδον οἱονεὶ καταγοητεύοντας τῇ πίστει προσεληλυθέναι δοκεῖν, ἵνα πολλοὺς ἔχοιεν τοὺς συναθλεῖν ᾑρημένους, καὶ τὴν οἰκείαν δανείζειν φροντίδα. ἀλλ' ἐσχάτη τοῖς τοιούτοις ἀπονεμηθήσεται φροντίς, καὶ ἐν τοῖς ὅτι μάλιστα καταβεβλημένοις ὁ κλῆρος, ἀτιμότα-
C τοί τε καὶ ἀπερριμμένοι καὶ μόλις ἀποκερδαίνοντες τὸ ἀξιοῦσθαι ζωῆς, ἁλοῖεν ἂν Θεοῦ βασανίζοντος τὰ ἐν ἡμῖν κεκρυμμένα, ὁποῖοί τινες ἦσαν οἱ ἀπὸ Γαβαών. προσκεχωρήκασι μὲν γὰρ τῷ Ἰησοῦ ποτε, καὶ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ προσοικειοῦσθαι λίαν ἐξελιπάρουν. πλὴν οὐκ ἀκακούργητον ἐποιοῦντο τὴν προσδρομήν, οὔτε μὴν ἁπλῆν τε καὶ ἀκαπήλευτον, καὶ ὡς ἐξ ἀγάπης τῆς πρὸς Θεόν, ἀλλ' ἐν ὑποκρίσει καὶ δόλῳ. καὶ διέλαθον μὲν ἐν ἀρχαῖς. ἐπειδὴ δὲ πικρὰ δρῶντες ἡλίσκοντο, καὶ κατεφωράθησαν κακόνοοί τε καὶ πολυ-
D γνώμονες, ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἐτάττοντο. γεγόνασι γὰρ ξυλοκόποι τε καὶ ὑδροφόροι πάσῃ τῇ συναγωγῇ. ὁρᾷς οὖν ὅποι κατακομίζει τὸ μὴ γνήσιον, καὶ τὸ μὴ ἑλέσθαι τιμᾶν ἐξ ὑγιοῦς διανοίας τὴν πρὸς ἁγίους οἰκειότητα πνευματικήν; ἀπατῶσι μὲν γὰρ ἔσθ' ὅτε τινές, καὶ οὔτι που φημὶ τὸν πάντα εἰδότα Χριστόν, τοὺς ἐν τύπῳ δὲ μᾶλλον αὐτοῦ, τουτέστιν, τοὺς λαῶν ἡγουμένους. καθάπερ ἀμέλει κἀκεῖνοι τότε τὸν
E Ἰησοῦν εἰς εἰκόνα καὶ ὑποτύπωσιν παρενεχθέντα Χριστοῦ, καὶ εἰσπλανῶσι μετὰ δόλου κατασκιασμάτων, ἐν βάθει διαλογισμῶν, καὶ τῆς εἰς νοῦν πονηρίας προϊσχόμενοι τὴν ὑπόκρισιν. καταγινωσκόμενοι δέ, λαθεῖν γὰρ οὐκ ἔνι, σωθήσονται μόλις, μοῖραν ἔχοντες τὴν δουλοπρεπῆ καὶ ἐσχάτην. ἀνελευθε-

ρου γὰρ γνώμης, ἀπάτη καρπός. ἡμεῖς δὲ, οἷς τὸ A
φρονεῖν ὑγιῶς τὰ τοῦ Θεοῦ σκοπός, καὶ ἀποσπου-
δάζεται τὰ λοιπά, προσκεισόμεθα τῷ ἰδίῳ δε-
σπότῃ καὶ Θεῷ τῶν ὅλων, ἐξ ἁπλῆς καρδίας,
ἐκ διανοίας ὀρθῆς, ἐξ ὁλοτελοῦς ἀγάπης,
ἀῤῥωστεῖν τὸ δίψυχοι οὐκ ἀνεχομένης, ἀποφοι-
τώσης δὲ παντελῶς ἠθῶν καὶ φρονημάτων Ἑλλη-
νικῶν, καὶ ἰούσης ὡς ἀπωτάτω καὶ μάλα γορ-
γῶς τῶν ἐκ νόμου καταδεδικασμένων. ἐσόμεθα
γὰρ οὕτω τέλειοι ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ, κατὰ B
τὸ γεγραμμένον, καὶ λαμπροὶ, καὶ δόκιμοι
μετὰ τῶν ἄλλων ἁγίων ἐν Χριστῷ, δι' οὗ καὶ μεθ'
οὗ τῷ πατρὶ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

eſt enim fallacia illiberalis animi fru-
ctus. Nos autem, quibus propoſitum eſt
ea, quæ Dei ſunt, integro ſanoque ani-
mo ſentire, & qui cetera negligimus,
Domino noſtro Deoque vniuerſorum
ſimplici corde, recto animo, & integra
charitate adhærebimus, quæ non pati-
tur, vt duplicis animi vitio laboremus, &
eſt à moribus atque ſenſibus Gentilium
prorſus aliena, & quam longiſſimè con-
ſtantiſſimeque diſiuncta ab iis, quæ Le-
ge damnantur. Ita enim erimus perfecti
coram Dominò Deo, ſicut ſcriptum eſt:
clari etiam atque probati cum aliis ſan-
ctis in Chriſto, per quem, & cum quo
Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu
in ſæcula ſæculorum, Amen.

FINIS LIBRI SEXTI.

SANCTI

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙ-ΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑι προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER SEPTIMVS.

De charitate in fratres.

A

CVM ſummis laudibus, & quibus adiici nihil poſſit, Lex ornet primum illud atque ſupremum mandatum, videlicet, [Diliges
Deut.6. " Dominum Deum
" tuum ex toto corde tuo, & ex tota
" mente tua, & ex tota virtute tua:]
Matth.22. " & adiiciat præterea, [Proximum quo- B
" que tuum, ſicut te ipſum:] cùm
" ipſe quoque Chriſtus dicat apertè,
" in his duobus mandatis totam Legem
Rom.13. atque prophetas pendere: ac dilectionem beatus Paulus plenitudinem legis appellet, quod proximo malum non operetur: ſatis illud primum, vt mihi quidem videtur, no-

Περὶ τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπης.

Εὐφημίαις ἡμῶν, ὦ Παλλάδιε, ταῖς εἰς λῆξιν καὶ ἀνωτάτω στεφανοῦντος τοῦ νόμου τὴν πρώτην τε καὶ ὑπερτάτην τῶν ἐντολῶν, τό, ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, φημὶ, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης διανοίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου· προσεπάγοντος δὲ ὅτι, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν, καὶ μὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ φάσκοντος ἐναργῶς, ὅτι ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται, πλήρωμά τε νόμου τὴν ἀγάπην κατονομάζοντος καὶ τοῦ θεσπεσίου Παύλου, διά τοι τὸ μηδὲν τῷ πλησίον ἐργάζεσθαι κακὸν, ἀποχρῶσαν ἡμῖν, ὡς γοῦν ἔμοιγε δοκεῖ τὴν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διασκευὴν ἐποιήσατο ὁ

λόγος, κατά γε τὸ ἐγχωροῦν, ἄνω τε καὶ κάτω, καὶ οἱονεί πως ἐν κύκλῳ περινοστῶν, καὶ οὐκ ἀσυνέτως ἀφηγούμενος τὸν εἰς Θεὸν ἀγάπης ὁλοτελοῦς τε καὶ ἀμωμήτου παντελῶς, τίς ἂν γένοιτο πρὸς ἡμῶν ὁ τρόπος. Φέρε δὴ οὕτω τὴν γείτονά τε καὶ ἀδελφὴν πολυπραγμονῶμεν ἐντολὴν, καὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀκριβῆ ποιώμεθα τὴν κατάσκεψιν, ἰχνηλατοῦντες εὖ μάλα τὰ δι' ὧν ἂν γένοιτό τις μὲν ἀρετῆς ἐν κύκλῳ καλῷ, φιλοτεχνίας δὲ τῆς εἰς τοῦτο, τὴν ἀρίστην δόξαν ἀράμενος, ἐν ἀγαθότητι βαδίσηται μετὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων κατὰ τὸν θεσπέσιον Σαμουήλ. χρῆναι γὰρ ἔγωγέ φημι τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ συνεπιτηδεύειν ἀστείως τὴν εἰς ἀδελφούς. ὡς τό τοι λείπεσθαι μιᾶς, τὴν ἐπ' ἀμφοῖν ἀπότευξιν ἔχει, κατά γε τὰς Ἰωάννου φωνάς. γέγραφε γὰρ ὡδί. ἐάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισεῖ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε πῶς δύναται ἀγαπᾷν; καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. συνδιόλλυνται δὴ οὕτω ἀλλήλοιν ἑκάτερα καὶ συνανίσχει λαμπρῶς. ἀγχίθυροι γὰρ ὥσπερ ἀλλήλαιν αἱ ἀρεταὶ, καὶ οἷά τις συνωρὶς ἀδιάσπαστος, εἰς ἕν τι τὸ ἐκπρεπὲς καὶ τελεώτατον κάλλος τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας, τὸν ἡνιοχεῖν ἄριστα μεμελετηκότα διακομίζουσιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης· καὶ ἐπεί τοι σκοπὸς τοῦ ἱδροῦν ἐν τούτοις, ἴθι δὴ αὖ, καὶ τὰς ἐφ' ἑκάστῳ τῶν θεωρημάτων συναγείρων πίστεις ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, πειρῶ μοι λέγειν, τὸ ὅπως ἂν γένοιτο τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης ἀκραιφνὴς ἡ πλήρωσις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πλείστη μὲν οὖν ὅση πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ἀποφέρει τρίβος. γέγραπται γὰρ, ὅτι πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα. τό γε μὴν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν δρωμένων εὐτεχνὲς, οὐχ ἑτέρωθεν ἂν οἶμαί που συλλέξαιτό τις πλὴν ὅτι γε διὰ τοῦ νόμου. δέδοται γὰρ ἡμῖν αὐτὸν εἰς βοήθειαν προφητικὸς ἔφη λόγος. καὶ γοῦν πρὸς ἀνάμνησιν ἡμᾶς τὴν διηνεκῆ τῶν τεθεσπισμένων διανιστὰς ὁ νομοθέτης, φησὶ, καὶ ἐμβαλεῖτε τὰ ῥήματα ταῦτα εἰς τὴν καρδίαν ὑμῶν, καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ὑμῶν, καὶ ἀφάψατε ταῦτα εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρὸς ὑμῶν, καὶ ἔσται ἀσάλευτα

A ſtra oratio, vt res patiebatur, explicauit, cùm ſurſum ac deorſum, & quaſi in orbem omnia circumquaque luſtrauerit, neque obſcurè docuerit, quis à nobis perfectæ in Deum charitatis, & omni reprehenſione vacantis poſſit exhiberi modus. Age igitur huic vicinum atque cognatum exquiramus mandatum; ac de charitate in proximum accuratè conſideremus, diligenterque ea peruestigemus, per B quæ ad præclaram virtutem perueni- re quis poſſit: ac, pro induſtria in eam rem adhibita, ſummam gloriam conſecutus, in bonitate cum Deo & hominibus, vt diuinus ille Samuel, ambulet. 1. Reg. 2. Arbitror enim ſimul cum illa erga Deum charitate exercendam aptè eſſe illam alteram in fratres. Nam, cui vna defuerit, vtraque deſit neceſſe eſt, iuxta Ioannis vocem: is enim ita ſcripſit, [Si quis dixerit, quia diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt: qui enim fratrem ſuum non diligit, quem C videt; Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere? & hoc mandatum habemus ab ipſo, vt, qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.] 1. Ioan. 4. Simul igitur vtraque cum altera occidit, ac ſplendide ſimul exoritur: ſunt enim virtutes inter ſe vicinæ: ac velut indiuidui iugales, ad vnam quandam inſignem atque perfectam pietatis in Deum pulchritudinem, cum qui optime currum hunc gubernare ſtuduerit, deferunt. Palladivs. Rectè ais. D Ac, quoniam inſtitutæ diſputationis ratio poſcit, vt in his expendis labor ſuſcipiatur, perge iam rurſus, & ſingularum rerum, quas contemplandas propoſueris, probationes è ſacris literis collige: ac nitere vt mihi explices quonam pacto contingere poſſit charitatis erga proximum abſoluta perfectio. Cyrillvs. Ampliſſima nos quidem ad eam rem perducit via, ſcriptum eſt enim [Latum mandatum tuum nimis:] Pſal. 118. artem verò atque induſtriam in ſingulis rebus gerendis non aliunde, E vt opinor, colligere quiſquam poterit, niſi per Legem, quam in adiutorium eſſe nobis datam, propheticus ſermo teſtatur. Eſa. 8. Itaque, vt nos ad perpetuam præceptorum commemorationem Legis auctor excitaret, inquit, [Et recondetis hæc verba in cor veſtrum, & in animam veſtram, & alligate ea in ſignum in manu veſtra, & erunt immota Deut. 11.

» ante oculos veſtros, & docete ea filios » veſtros, & loquantur ea, ſedentes in » itinere, & cubantes, & ſurgentes; & » deſcribite ea ſuper limina domorum » veſtrarum, & ianuarum veſtrarum, vt » multos dies viuatis, & dies filiorum » veſtrorum in terra, quam iurauit Do- » minus patribus veſtris, daturum ſe » illis, ſicut dies cœli ſuper terram.] Ecquid autem ſit, Alligate ipſa in manibus veſtris, planè in Numeris expoſuit; ſic enim ſcriptum eſt, [Et

Num. 15.

» dixit Dominus ad Moyſen, dicens, » Loquere filiis Iſrael, & dices ad ip- » ſos; & faciant ſibi fimbrias in ſum- » mitatibus veſtium ſuarum in genera- » tiones ſuas; & imponetis ſuper fim- » brias ſummitatum veſtium vittam hya- » cinthinam, & erit vobis in fimbriis; » & videbitis ipſas, & recordabimini » omnium præceptorum Domini; & » facietis ea; & non peruertemini poſt » cogitationes veſtras, & poſt oculos » veſtros, in quibus vos fornicamini » poſt ipſos, vt recordemini: & fa- » ciatis omnia mandata mea; & eri- » tis ſancti Deo veſtro; ego Dominus » Deus veſter, qui eduxi vos de ter- » ra Ægypti, vt eſſem Deus veſter: » ego Dominus Deus veſter.] Cùm ergo antea iuſſiſſet, vt deſcriberemus Legem in cordibus, ſciretque præterea grauem eſſe mentis morbum obliuionem: in liminibus tanquam in tabula inſcribi iuſſit; quinetiam dextræ alligare; ſchedulas fortaſſe quaſdam Legem parturientes, & diuinum reſponſum inſcriptum habentes: præterea non inutile eſſe dixit ex ipſis quoque veſtibus pendere tum fimbrias, tum hyacinthinam vittam. PALLAD. Quonam modo diuinæ Legis admoneri poſſumus per fimbrias ac vittam hyacinthinam? CYRILLVS. Nonne Legem per ænigmata traditam fuiſſe priſcis illis hominibus, ac veluti in vmbris eſſe fateris? PALLAD. Fateor. CYRILL. Igitur fimbriis ac manui vittam hyacinthinam alligare, figuratè, ac per ænigma ſignificabat, quæ cœleſtia ſunt, ea tum ſapienda eſſe, tum facienda, ac ſupernas illas leges memoria retinendas. Lapidi enim, niſi fallor, Indico, hyacinthino, inquam, æthereum corpus eſt quadantenus ſimile, cùm ſplendore atque tenebris miſtum ſit, atque in imo aquæ ſimilitudinem habeat, quæ tremulam ac fluidam ſpeciem præ ſe ferat.

A πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν, καὶ διδάξατε αὐτὰ τὰ τέκνα ὑμῶν, λαλεῖν αὐτὰ, καθημένους ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζομένους, καὶ διανισταμένους, καὶ γράψατε αὐτὰ ἐπὶ τὰς φλιὰς τῶν οἴκων ὑμῶν, καὶ τῶν πυλῶν ὑμῶν, ἵνα πολυημερεύσητε, καὶ ἡμέραι τῶν υἱῶν ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ὑμῶν δοῦναι αὐτοῖς, καθὼς αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ τί δὴ πάλιν ἐστὶ τὸ, ἀφάψατε αὐτὰ ἐπὶ τῶν χειρῶν ὑμῶν, ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς ἐδήλου σαφῶς. γέγραπται γὰρ ὧδε. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· B λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς, καὶ ποιησάτωσαν ἑαυτοῖς κράσπεδα ἐπὶ τὰ πτερύγια τῶν ἱματίων ἑαυτῶν εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν· καὶ ἐπιθήσετε ἐπὶ τὰ κράσπεδα τῶν πτερυγίων κλῶσμα ὑακίνθινον, καὶ ἔσται ἐν τοῖς κρασπέδοις, καὶ ὄψεσθε αὐτὰ, καὶ μνησθήσεσθε πασῶν τῶν ἐντολῶν Κυρίου, καὶ ποιήσετε αὐτὰς, καὶ οὐ διαστραφήσεσθε ὀπίσω τῶν διανοιῶν ὑμῶν, καὶ ὀπίσω τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν ἐν οἷς ὑμεῖς ἐκπορνεύετε ὀπίσω αὐτῶν, ὅπως ἂν μνησθῆτε. καὶ C ποιήσετε πάσας τὰς ἐντολάς μου, καὶ ἔσεσθε ἅγιοι τῷ Θεῷ ὑμῶν, ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν. προεπιτάξας οὖν εὖ μάλα καταγράφειν ἡμᾶς ἐν καρδίαις τὸν νόμον, εἶτα χαλεπὸν ἀῤῥώστημα νοῦ τὴν λήθην εἰδὼς, οἷά περ ἐν πίνακι ταῖς φλιαῖς ἀποσημήνασθαι δεῖν ἐπιτάττει τὰς ἐντολάς. καὶ μὴν καὶ τῆς δεξιᾶς ἀφάπτειν χειρὸς δελτία που τάχα τὸν νόμον ὠδίνοντα, καὶ ἐγγεγραμμένον ἔχοντα τὸ χρησμῴδημα, καὶ μὴν καὶ αὐτῶν ἀπηρτῆσθαι τῶν ἐσθημάτων, οὐκ ἀσυντελὲς εἶναί φησιν εἰς ὄνησιν, τάτε κράσπεδα, καὶ D τὸ κλῶσμα ὑακίνθινον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς ἂν γένοιτο τῶν θείων νόμων ἡμῖν ἀνάμνησις διά τε κρασπέδων καὶ ὑακινθίνου κλώσματος; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ δὴ τὸν νόμον αἰνιγματωδῶς λελαλῆσθαι τοῖς πάλαι καὶ μὴν καὶ ὡς ἐν σκιαῖς εἶναι φής; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Αἴνιγμα δὴ οὖν τοῦ δεῖν ἑλέσθαι, φρονεῖν τε καὶ δρᾷν τὰ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τῶν ἄνωθεν διαμεμνῆσθαι νόμων, τὸ κρασπέδων τι, καὶ E αὐτῆς ἀφάψαι χειρὸς τὸ κλῶσμα τὸ ὑακίνθινον; λίθῳ γὰρ οἶμαι τῇ Ἰνδικῇ, τῷ ὑακινθίνῳ φημὶ, τὸ αἰθέριόν πως ἐοικάζεται σῶμα, αὐγῇ τε καὶ σκότῳ συμμιγὲς, καὶ ἐν βάθει πως ἔχον τὸ ὑδατοειδὲς, ὑποτρέμουσάν τε καὶ διακεχυμένην ὑποφαῖνον τὴν ὄψιν.

ἀπηρτῆσθαι δὴ οὖν ὁ νόμος τῶν περιεσθημάτων αὐτῶν καὶ μὴν καὶ χειρὸς τὸ κλῶσμα τὸ ὑακίνθινον οἰκονομικῶς προστέταχεν, οἱονείπως ὑποφωνῶν· ἔσθημά σοι νοῦ καὶ διανοίας ἀμφίον, λόγιον ἔστω τὸ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ δεξιῶν ἔργων βραβευτὴς ὁ νόμος. ἔργου γὰρ δὴ σύμβολον ἡ χείρ· τὰ δὲ συννόμως δρώμενα πρὸς ἡμῶν, πάντως που καὶ ἀνεπίπληκτα, καὶ τὸ ἐν φαυλότητι σκαιὸν οὐκ ἔχει. ἐμεγάλυνον οὖν οἱ Φαρισαῖοι τὰ κράσπεδα αὐτῶν, καὶ ἐπλάτυνον τὰ φυλακτήρια αὐτῶν, τουτέστι, τὰ τῆς δεξιᾶς ἀπηρτημένα δέλτια. πλὴν ἐγελᾶτο παρὰ Χριστοῦ, εἰς φιλοδοξίας ἀφορμὴν, καὶ οὐκ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ νόμου τὸ χρῆμα ποιούμενοι. ἔστιν οὖν ἄρα καὶ ἐννόμως ἀνομεῖν, εἰ μή τις ὀρθῶς ἀποχρῷτο τῷ νόμῳ, καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστιν, ὅπερ ἔφη Σολομών. ἔστι δίκαιος ἀπολλύμενος ἐν δικαίῳ αὐτοῦ. καταγραπτέον οὖν ἄρα τὴν θείαν ἐντολὴν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, καὶ τήν γε τοῦ πράγματος ὄνησιν ἐναργῆ καθιστὰς ὁ θεῖος ἔφη Δαβὶδ περὶ δικαίου παντός. ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται τὰ διαβήματα αὐτοῦ. ἔστι γὰρ οἶμαι καὶ μάλα σαφὲς, ὡς ὅτῳ περ ἂν ὁ θεῖος εἰς νοῦν ὑπάρχει νόμος, προσεῖναι που πάντως καὶ τὸ ἐρηρεῖσθαι καλῶς, καὶ τὸ ἐν βίῳ κεῖσθαι τῆς ἀρετῆς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἡ μακρὰ καὶ διηνεκὴς τοῦ νόμου μελέτησις, ἀποκομίζει πρὸς τὸ εὐθὺ, τοῦτο δ' ἂν εἴη τῷ Θεῷ δοκοῦν, θολὸν ὥσπερ τινὰ καὶ ὁμίχλην τῆς ἀνθρώπου διανοίας, τὴν λήθην ἐκπέμπουσα. καὶ οὐ μέχρι τούτων ὁ νομοθέτης, ἀλλά τι καὶ ἄμεινον προσεπινοῶν, δέλεαρ ὥσπερ τι, τῆς ἔν γε τῷ χρῆναι πονεῖν προθυμίας, ἐλπίδα ποιεῖται, τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς εὐκταιοτάτοις. ἔφη γὰρ πάλιν. ἐὰν ἐν τοῖς προστάγμασί μου πορεύησθε, καὶ τὰς ἐντολάς μου φυλάξησθε, καὶ ποιήσητε αὐτὰς, δώσω τὸν ὑετὸν ὑμῖν ἐν τῷ καιρῷ αὐτοῦ, καὶ ἡ γῆ δώσει τὰ γεννήματα αὐτῆς, καὶ τὰ ξύλα τῶν πεδίων ἀποδώσει τὸν καρπὸν αὐτῶν. καὶ καταλήψεται ὑμῖν ὁ ἀλοητὸς τὸν τρυγητὸν, καὶ ὁ τρυγητὸς καταλήψεται τὸν σπόρον, καὶ φάγεσθε τὸν ἄρτον ὑμῶν εἰς πλησμονὴν, καὶ κατοικήσετε μετ' ἀσφαλείας ἐπὶ τῆς γῆς ὑμῶν, καὶ ὁ πόλεμος οὐ διελεύσεται διὰ τῆς γῆς ὑμῶν, καὶ δώσω εἰρήνην ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, καὶ κοιμηθήσεσθε, καὶ οὐκ ἔσται

A Lex igitur & veſtibus & manui vittam hyacinthinam alligari ſapienti conſilio iuſſit, quodammodo innuens, quaſi mentis veſtimentum, & amictus rationis tibi ſit oraculum cælitus editum, Lex etiam ritè ac rectè factorum arbitra: manus enim operum eſt ſymbolum, quæ porro legitime fiunt à nobis, prorſus reprehenſione vacant, neque de vitio ſiniſtrum quidpiam habent. Magnificabant itaque Phariſæi fimbrias ſuas, & dilata- Matth. 23.
B bant phylacteria ſua, id eſt, ſchedulas è dextra manu ſuſpenſas: ridebantur tamen à Chriſto, quod eam rem ad inanis gloriæ occaſionem, non ad Legis commemorationem conuertiſſent. Fieri igitur poteſt, vt quamuis id fiat, quod Lex iubet, tamen Lex ipſa violetur, niſi Lege quis rectè vtatur: hocque illud eſt, opinor, quod ait Salomon, "[Eſt iuſtus, qui perit in iuſtitia ſua.]" Igitur Dei man- Eccl. 7.
C datum in mente atque in corde inſcribendum eſt; cuius rei vtilitatem cùm perſpicuam faceret Dauid ille diuinus, de vnoquoque viro iuſto loquens ait, "[Lex Dei eius in corde ipſius; & non ſupplantabuntur greſſus eius:]" Illud enim, vt opinor, plane manifeſtum eſt, cuius in mente lex diuina fuerit, eidem omnino ineſſe præterea, vt probe confirmatus & virtute ſit ſtabili. PALLADIVS. Ita ſe res habet. CYRILLVS. Itaque Pſal. 36.
D iugis atque perpetua Legis meditatio ad rectam viam perducit, quod idem eſt atque ad id quod Deo placet, obliuionem ex hominis animo veluti tenebras quaſdam caliginemque diſcutiens. Neque verò hucuſque tantum progreſſus eſt Legiſlator; ſed cùm adhuc melius quiddam excogitaſſet, ad excitandam in laboribus ſuſcipiendis alacritatem, ſpem omnium rerum exoptatiſſimarum tanquam eſcam quandam adiungit; ait enim rurſus, "[Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo pluuiam vobis in tempore Leuit. 26.
E ſuo, & terra dabit prouentus ſuo, & ligna campi reddent fructum ſuum; & comprehendet vobis tritura vindemiam, & vindemia ſementem, & edetis panem veſtrum in ſatietatem, & habitabitis cum ſecuritate in terra veſtra; & bellum non pertranſibit per terram veſtram; & dabo pacem in terra veſtra, & dormietis, & non erit,"

qui exterreat vos, & perdam malas beſtias de terra veſtra.] Intelligis quanta cura atque benignitate dignetur probum virum, & bonis operibus deditum, & qui Legem reuereatur? nam tempeſtiuum imbrem atque ſerotinum, frugúmque copiam ſibi inuicem ſuccedentium, paniſque ſatietatem, & eſculentorum vberem fructum, pacem præterea ſe largiturum pollicetur: Legis enim verum cultorem, & eorum quæ Deo placent cupidiſſimum amatorem, cœleſtium bonorum abundantiâ inebriari par eſt: illa namque ſpiritualis & ſuperna conſolatio iuſti viri animum tanquam pingue ſolum ac fertile imbris inſtar irrigans, maximè lætificat, vt iuges & quaſi multiplices in Deum pietatis fructus edere poſſit: pax verò eundem coronat, quæ largitur, vt in eo, quod bene eſt, valeat permanere. Itaque ſcribit Paulus, [Et pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras.] Quiſquis igitur eiuſmodi Dei liberalitatem nactus erit, is bellis vacuam, ac pacis plenam vitam traducet; cedet hoſtis cadetque, & ad nihilum recidet quidquid obſiſtit, & impetus diabolicus irritus erit, & timor omnis facilè propulſabitur. Hanc eandem legem in Deuteronomio quoque deſcriptam reperiemus; ſic enim dixit, paucis permutatis, [Si verò auditu audieritis omnia mandata eius, quæ ego mando tibi hodie, vt diligas Dominum Deum tuum, & ſeruias illi ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & dabit tibi pluuiam terræ tuæ ſuo tempore tempeſtiuam & ſerotinam, & recondes triticum tuum, & vinum tuum, & oleum tuum; & dabis pabula in agris tuis iumentis tuis.] Igitur vim ritè & aptè ea exequendi, quæ velit Deus, Legis meditatio noſtris animis comparabit: ſudorem porro pro virtute ſuſceptum, tolerabilem reddet promiſſorum bonorum amor. PALLADIVS. Ita eſt: aſſentior enim, & quidem iure optimo. Sed iam tempus eſt explicandi qua ratione legem de diligendo proximo perficere quiſpiam poſſit. CYRILLVS. Igitur ad hanc ipſam diſputationem eſt accedendum.

Philipp. 4.

Deut. 11.

A ὁ ἐκφοβῶν ὑμᾶς, καὶ ἀπολῶ θηρία πονηρὰ ἐκ τῆς γῆς ὑμῶν. συνίης ὅσης φροντίδος καὶ ἡμερότητος ἀξιοῖ τὸν ἐπιεικῆ τε καὶ φιλεργάστατον, καὶ μὴν αἰδοῖ τῇ περὶ τὸν νόμον ἡττώμενον; πρώϊμόν τε γὰρ καὶ ὄψιμον ὑετόν, εὐκαρπίας τε τὴν ἀλλεπάλληλον, καὶ μὴν καὶ ἄρτου πλησμονήν, καὶ τὴν ἐδωδίμων ἄφθονον χρῆσιν, καὶ πρός γε τούτοις εἰρήνην χαρίσασθαι κατεπαγγέλλεται. τὸν γάρ τοι τοῦ νόμου φύλακα γνήσιον, καὶ ὧν ἂν βούλοιτο
B Θεὸς ἄπληστον ἐραστήν, ταῖς τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ἀφθονίαις καταμεθύειν εἰκός. γῆν μὲν γὰρ οἷά τε πίειράν τε καὶ εὔτοκον τὴν τοῦ δικαίου ψυχήν, ἡ παράκλησις ἡ πνευματική τε καὶ ἄνωθεν ὑετοῦ καταρδοῦσα δίκην, κατευφραίνει λίαν, ὡς ἀνελλιπῆ καὶ οἱονεὶ παμποίκιλον τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἐκφαίνειν καρπόν· εἰρήνη δὲ στεφανοῖ, τὴν εἰς τὸ εὖ εἶναι διαμονὴν εἰσφέρουσα. γράφει γοῦν καὶ ὁ Παῦλος. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ
C νοήματα ὑμῶν. ὁ τῆς τοιᾶσδε οὖν παρὰ Θεοῦ φιλοτιμίας τετυχηκώς, ἀπόλεμόν τε καὶ εἰρηναῖον διατελέσει βίον, εἴκοντος ἐχθροῦ, πίπτοντός τε καὶ οἰχομένου πρὸς τὸ μηδὲν τοῦ ἀνθεστηκότος παντός, καὶ ἀπραγούσης ἐφόδου διαβολικῆς, καὶ φόβου παντὸς ἐκποδὼν ἰόντος εὐκόλως. τὸν αὐτὸν δὲ τουτονὶ νόμον καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ γεγραμμένον εὑρήσομεν. ἔφη γὰρ ὧδε βραχὺ παραλλάξας. ἐὰν δὲ ἀκοῇ εἰσακούσητε πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἀγαπᾶν
D Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ λατρεύειν αὐτῷ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ δώσει σοι τὸν ὑετὸν τῆς γῆς σου, καθ' ὥραν πρώϊμον καὶ ὄψιμον καὶ εἰσοίσεις τὸν σῖτόν σου καὶ τὸν οἶνόν σου, καὶ τὸ ἔλαιόν σου, καὶ δώσεις χορτάσματα ἐν τοῖς ἀγροῖς σου τοῖς κτήνεσί σου. οὐκοῦν τὸ μὲν εὐτεχνές τε καὶ εὔρυθμον, εἴς γε τὸ χρῆναι πληροῦν ἃ ἂν βούλοιτο Θεός, ἡ τοῦ νόμου μελέτησις ταῖς ἡμετέραις εἰσοικιεῖ
E ψυχαῖς. ἱδρῶτα δὲ τὸν ἐπ' ἀρεταῖς οἰστὸν ἀποφαίνει τῶν ἐπηγγελμένων ἡ ἔφεσις. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές· συναινέσαιμι γὰρ καὶ σφόδρα εἰκότως. ἀγάπης δὲ τῆς εἰς τὸν πλησίον, τίνα δὴ τρόπον διαπεραίνοιτό τις ἂν τὸν νόμον, ὥρα λέγειν, ὦ τᾶν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἰτέον δὴ οὖν ἐπ' αὐτὸ δὴ τουτο-

Καὶ δὴ λέγομεν, τοῖς ἱεροῖς ἑπόμενοι γράμμασιν, ὅτι Μωσῇ προστέταχεν ὁ τῶν ὅλων δεσπότης Θεὸς, ἐξεκκλησιάσαι τὸν λαὸν, καὶ ὑπὸ τὸ Σινᾶ καλούμενον ὄρος καθαρούς τε καὶ ἡγνισμένους εὖ μάλα συνενεγκεῖν. ἀποπλῦναι γὰρ δεῖν τὰ ἀμφία, καὶ τῆς εἰς γυναῖκας ἡδονῆς ὁρᾶσθαι βελτίους, εἰς τρεῖς διατέταχεν ἡμέρας, διὰ τῶν ἐν αἰσθητοῖς καὶ ὁρατῶν πραγμάτων σημαίνων τὰ νοητά. λαμπροῖς γὰρ ὥσπερ ἀμφίοις, τοῖς ἐξ ἀρετῶν αὐχήμασι κατηγλαϊσμένους, καὶ τῇ κατὰ νοῦν φαιδρότητι διαπρέποντας, καὶ φιλοσαρκίας ἁπάσης καὶ μολυσμῶν ἐπιγείων ἀπηλλαγμένους, οἱονεί πως εἰς ὄψιν ἰέναι πρέπει Θεοῦ, παιδαγωγοῦντος ἡμᾶς εἰς τοῦτο τοῦ νόμου, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοὺς πάλαι Μωσῆς, τύποι γὰρ ἦσαν ἐκεῖνα τῶν ἀληθεστέρων. καὶ ἡ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως παιδαγωγία, τὴν διὰ τοῦ νόμου παίδευσιν ἀποκομίζοντος εἰς Χριστὸν, ὑπετύπου τοῖς ἀρχαιοτέροις. ἐπιτηρεῖν δὲ πρὸς τούτοις ἄξιον κἀκεῖνο οἶμαί που. τὸ γάρ τοι χρῆμά τε καὶ πρόσωπον τοῦ παιδαγωγεῖν ὀφείλοντος, ἔν γε τῷ Μωσέως προσώπῳ τετήρηται καλῶς· οὐ γὰρ ἑαυτῷ παρέστησε, ἀλλὰ Θεῷ τὸν λαὸν, οἱονεί πως νομοθέτῃ καὶ διδασκάλῳ καὶ τῶν πρακτέων εἰσηγητῇ. προσκομίζει δὲ καὶ ἡμᾶς οὐχ ἑαυτῷ διὰ τοῦ γράμματος παιδαγωγὸς ὢν ὁ νόμος, ἀλλὰ τῷ δι' ἡμᾶς ἐξ οὐρανοῦ καταφοιτήσαντι Θεῷ λόγῳ. ἆρά σοι κατ' ἴχνος τὸ τῆς ἀληθείας ἐννοιῶν ὁ λόγος ἡμῖν ἰέναι δοκεῖ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Γέγραπται τοίνυν ὅτι καὶ ἐξήγαγε Μωσῆς τὸν λαὸν εἰς συνάντησιν τοῦ Θεοῦ, ἐκ τῆς παρεμβολῆς καὶ παρέστησαν ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ. τὸ δὲ ὄρος τὸ Σινᾶ ἐκαπνίζετο ὅλον διὰ τὸ καταβεβηκέναι Κύριον ἐπ' αὐτὸ ἐν πυρὶ καὶ ἀνέβαινεν ὁ καπνὸς ὡς καπνὸς καμίνου. καὶ ἐξέστη πᾶς ὁ λαὸς σφόδρα. ἐγίνοντο δὲ αἱ φωναὶ τῆς σάλπιγγος προβαίνουσαι ἰσχυρότεραι σφόδρα. Μωσῆς ἐλάλει· ὁ δὲ Θεὸς ἀπεκρίνετο αὐτῷ φωνῇ. τὸ μὲν οὖν ἐν ὄρει καταφοιτῆσαι Θεὸν, σημεῖον ἂν γένοιτο καὶ μάλα σαφὲς, τοῦ διανοίαις αὐτὸν οὐ χθαμαλωτάταις ἐπιφοιτᾶν, οὔτι μὴν ἐναυλίζεσθαι φιλεῖν τοῖς γεώδες ἔχουσι καὶ χαμαιρριφὲς τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὅτῳ περ ἂν ὁ νοῦς ἀναθρώσκοι πρὸς τὸ ὕψος, καὶ οἱονεὶ κορυφὴν ὑπερτέλλουσαν ἔχων, κάτω που βλέπει τὰ ἀνθρώπινα, καὶ μόνα φαν-

A Itaque dicimus, ſacrarum literarum veſtigia perſequentes, Moyſi præcepiſſe Deum illum vniuerſorum Dominum, vt conuocaret populum, & eos ſub montem, nomine Sina, puros atque ſanctificatos perduceret: iuſſit enim abluere veſtes, & à mulierum congreſſu per tres dies abſtinere. In quo per ea, quæ ſenſibus expoſita & aſpectabilia gerebantur, ſpiritualia ſignificauit: ſplendidis namque veſtibus quodammodo, virtutum, inquam, ornamentis honeſtatos, & animi hilaritate B inſignes, & ab omni carnis voluptate ac terrenis inquinamentis alienos ad Dei conſpectum venire decet, inſtituente nos ad eam rem Lege, vt certè Moyſes veteres illos inſtituebat: nam illa figuræ erant veriorum rerum; illaque per ſapientiſſimum virum Moyſen inſtitutio, diſciplinam Legis ad Chriſtum perducentis, priſcis hominibus figurabat. Adhæc illud quoque animaduerſione dignum eſt, munus enim ac perſona eius, qui inſtitue- C re debeat, in Moyſi perſona optime ſeruatur: neque enim ad ſe populum, ſed ad Deum tanquam ad Legiſlatorem & doctorem, ac rerum faciendarum auctorem adduxit. Lex quoque, quæ per literam inſtituebat, non ad ſe nos perduxit, ſed ad Deum Verbum, qui propter nos deſcendit è cœlis. Num tibi verarum intelligentiarum veſtigia perſequi noſtra videtur oratio? PALLADIVS. Maximè verò. CYRILLVS. Scriptum eſt igi- D tur, [Et eduxit Moyſes populum " Exod 19.
" in occurſum Dei è caſtris; & ſte-
" terunt ſub monte Sina: mons au-
" tem Sina totus fumabat, eo quòd
" deſcendiſſet Dominus ſuper ipſum
" in igne: & aſcendebat fumus tan-
" quam fumus fornacis: & exterritus
" eſt omnis populus valde: fiebant
" autem voces tubæ procedentes for-
" tiores valde. Moyſes loquebatur;
" Deus reſpondebat illi voce]. Igitur,
" quòd in monte deſcendit Deus, ſi- E gnum perſpicuum eſſe poterit, non illum ad mentes abiectiſſimas venire; neque cùm illis habitare ſolere, qui terrenos, & humi abiectos animos habeant; ſed cum eo, cuius animus in ſublime conſcendat, & quaſi verticem excelſum tenens, humana deſpiciat,

& ea ſola, quæ Dei ſunt, ſpectet. A Aliam quoque ſignificationem habere poteſt; ſublimem nempè eſſe Dei cognitionem, & noſtra conditione ſuperiorem, ab iis duntaxat, & quidem ex parte, percipi poſſe, qui per ſublimia volare ſtuduerint; [pulli namque vulturis per ſubli-

Iob. 5. " mia volant,] vt ſcriptum eſt. Si-

" mul intellige Deum, cùm veterem legem priſcis illis hominibus ferret, deſcendiſſe non vbi populus erat, ſed in ſublimem locum, & quidem procul: receſſerat enim à longe ad- B

Pſal. 6. huc, iuxta Pſallentis vocem, cum ille Vnigenitus nondum ad nos per carnem acceſſiſſet, neque ſe ad illam exinanitionem demiſiſſet; neque enim priſcis illis, ſed nobis ipſis hoc myſterium eſt reſeruatum: factus eſt enim inter nos, quantum attinet ad illam aſpectabilem gloriam, diuinitatis ſublimitate relicta; ac verſatus eſt nobiſcum, vt vnus è nobis. Ignis verò ſpecie deſcendit Deus: oportebat enim profectò, vt, qui coactione ac lege regendi erant, C certo ſcirent ſi ad ignauiam declinare vellent, ſibi cum igni rationem futuram. Neque enim ex voluntaria dilectione, & ſpontaneis animi momentis à priſcis illis hominibus Dei amor præſtabatur; ſed quaſi ex coactione ac timore: nam neque liber ſpiritus illis inerat, neque adoptionis, ſed ſeruitutis in timorem. Fumabat præterea mons, eò quòd deſcendiſſet ſuper eum Dominus in igne: idque, vt opinor, eſt quod D in Pſalmis canitur, [Et poſuit te-

Pſal. 17. " nebras latibulum ſuum.] Aliter quo-

" que ſignificare nobis poterit fumus lachrymas illas, propter contemptum omnino fundendas: effluit enim ad appulſum fumi ille ex oculis humor. Quòd ſi cui placuerit, quæ ad contemplandum propoſita ſunt, aliter intelligere, ignem Legis illuminationem accipiet, non tamen ſine caligine; eſt enim tenebricoſa & obſcura Lex, & illa literæ vmbra denſior, & quæ mentis oculis tenebras E poſſit offundere. Senſim autem progredientes augebantur tubæ voces: nam ab initio, cum tenuem vix vocem emitteret Lex; vbi ad nos proceſſit verbum & ille Emmanuel ad tradendam euangelicam diſciplinam affulſit, voces illæ valentiores factæ ſunt:

A πάζοιτο τὰ παρὰ Θεοῦ. κατασημαίνοιτο δ' ἂν καὶ ἑτέρως, ὑψηλὴ μὲν ὅτι καὶ ὑπερκειμένη τῶν καθ' ἡμᾶς ἡ περὶ Θεοῦ γνῶσις, μόνοις δὲ τάχα που κἂν γοῦν ἐκ μέρους ἁλώσιμος τοῖς τὰ ὑψηλὰ πέτεσθαι μεμελετηκόσι. νεοσσοὶ γὰρ γυπὸς τὰ ὑψηλὰ πέτονται, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἐν ταυτῷ δὲ σύνες, ὅτι κατέβη Θεὸς τὸν ἀρχαῖον τοῖς πάλαι διορίζων νόμον, οὐχ ἔνθα περ ἦν ὁ λαὸς, ἀλλ' ὕψους καὶ μακράν. ἀφειστήκει γὰρ μακρόθεν B ἔτι κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνὴν, οὔπω γεγονότος μεθ' ἡμῶν σαρκικῶς, οὔτε μὴν καθέντος ἑαυτὸν εἰς κένωσιν τοῦ μονογενοῦς. οὐ γὰρ τοῖς ἀρχαιοτέροις, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τετήρηται τὸ μυστήριον· γέγονε γὰρ μεθ' ἡμῶν ὅσον ἦκεν εἰπεῖν, εἰς δόξαν ὀφθαλμοφανῆ, τὰ τῆς θεότητος ὑψώματα καταλελοιπώς. ἐπολιτεύετο δὲ μεθ' ἡμῶν, ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν. ἐν εἴδει γε μὴν τοῦ πυρὸς κατῄει Θεός. ἔδει γὰρ ἔδει, τοὺς ἀνάγκῃ καὶ νόμῳ τοὺς παιδαγωγεῖσθαι μέλλοντας, ὅτι πρὸς πῦρ C ἕξουσι τοὺς λόγους, εἰ ἕλοιντο ῥᾳθυμεῖν, διειδέναι σαφῶς. οὐ γὰρ ἐξ ἀγάπης τῆς ἐθελουσίου, καὶ νοῦ ῥοπῆς ἐλευθέρας ἐπράττετο τοῖς ἀρχαιοτέροις τὸ θεοφιλὲς, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ φόβου. πνεῦμα γὰρ ἦν οὐκ ἐλεύθερον, οὔτε μὴν υἱοθεσίας, τὸ ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ δουλείας εἰς φόβον. καπνίζεται δὲ τὸ ὄρος διὰ τὸ καταβεβηκέναι Κύριον ἐπ' αὐτὸν ἐν πυρί. καὶ τοῦτ' οἶμαί ἐστι τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑμνούμενον. καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν D αὐτοῦ. κατασημαίνοιτο δ' ἂν καὶ ἑτέρως ἡμῖν ὁ καπνὸς τὸ ἐπὶ τῇ καταφρονήσει πάντη τε καὶ πάντως ἐσόμενον δάκρυον. ἐξέρπει γὰρ δὴ ταῖς τοῦ καπνοῦ προσβολαῖς ἡ ἐξ ὀμμάτων ἰκμάς. εἰ δὲ βούλοιτό τις τοῖς προκειμένοις θεωρήμασιν ἐπιβάλλειν ἑτέρως, εἰς τὸν διὰ τοῦ νόμου φωτισμὸν, καταλογιεῖται τὸ πῦρ, πλὴν ἀχλύος οὐ δίχα, καὶ γάρ ἐστιν ἀμυδρὸς καὶ ἀσαφὴς ὁ νόμος, καὶ τὸ ἐκ τοῦ γράμματος κατασκίασμα παχὺ, καὶ κατα- E θολοῦν ἱκανὸν τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμόν. ἰσχυρότεραι δὲ προβαίνουσαι τῆς σάλπιγγος αἱ φωναὶ, μικρὰ γὰρ ἦν καὶ μόλις ἀναφωνοῦντος τοῦ νόμου τὸ ἐν ἀρχαῖς. ἐπειδὴ δὲ προβέβηκεν ὁ λόγος ἡμῖν εἰς παίδευσιν εὐαγγελικὴν, ἐπιλάμψαντος τοῦ Ἐμμανουὴλ, ἰσχυρότεραι γεγόνασιν αἱ φωναί. ἐξά-

κουστὸν γάρ τι καὶ τορὸν ἀναπεφώνηκεν ὁ Χριστὸς, καὶ εἰς πᾶσαν ἤδη διῆκεν τὴν οἰκουμένην. αὐτοῦ γάρ ἐστιν ἀκοῦσαι λέγοντος διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ. ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. καί τοι τῆς τοῦ νόμου τηνικάδε φωνῆς, ἑτέρωθι μὲν οὐκ ἰούσης, οὔτε μὴν ἅπαντα μυσταγωγούσης τὰ ἔθνη, μόνην δὲ τὴν Ἰουδαίων περιηχούσης χώραν, καὶ παιδαγωγούσης ἓν γένος τὸ ἐξ Ἰσραήλ. ἀλλ' ἐλάλει μὲν, φησιν, ὁ Μωσῆς· ὁ δὲ Θεὸς, ἀπεκρίνετο αὐτῷ φωνῇ. ἐζήτει μὲν γὰρ ὡς διάκονος τὸν νόμον ὁ Μωσῆς, καὶ τῶν θείων θεσπισμάτων μεσίτης, καὶ ὑπουργός. ἀπεκρίνετο δὲ Θεὸς τῇ ἰδίᾳ φωνῇ, τουτέστι, δι' υἱοῦ. φωνὴ γὰρ καὶ λόγος τοῦ πατρὸς, ὁ υἱός. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὁ νόμος, καὶ εἰ λελάληται δι' ἀγγέλων. πάρεστι γοῦν, εἴπερ ἕλοιτό τις, ἐπαΐειν λέγοντος ἐναργῶς, αὐτὸς ὁ λαλῶν, πάρειμι καὶ οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας, ἀλλὰ πληρῶσαι. λέγω γὰρ ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. λόγους οὖν ἰδίους, τὸν νόμον ἀποκαλεῖ. φωνὴ γὰρ αὐτὸν λελάληκε Θεοῦ, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, τουτέστιν, ὁ υἱός. εἶτα, φησὶν, ὅτι καταβέβηκεν ὁ Κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, καὶ ἐκάλεσε Κύριος τὸν Μωσῆν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, καὶ ἀνέβη Μωσῆς. καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Μωσῆν, λέγων, καταβὰς διαμάρτυραι τῷ λαῷ μήποτε ἐγγίσωσι πρὸς τὸν Θεὸν κατανοῆσαι, καὶ πέσῃ ἐξ αὐτῶν πλῆθος. καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ ἐγγίζοντες Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἁγιασθήτωσαν μήποτε ἀπαλλάξῃ ἀπ' αὐτῶν Κύριος. κάτεισιν εἰς τὸ ὄρος ὁ ὑπὲρ πάντων Θεὸς, εἶτα κεκλημένος ἄνεισιν ὁ Μωσῆς. οὐ γάρ ἐστι τῶν ἐνδεχομένων ἰσχῦσαι τινὰς εἰς τὰ τῆς ἀληθοῦς θεοπτίας ἀναθρώσκειν ὑψώματα, μὴ οὐχὶ καθέντος ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῖς ἡμετέραις διανοίαις πρόσοιτον ἑαυτὸν παρασκευάζοντος. αὐτοῦ δὲ καλοῦντος ἄνιμεν οὕτω μόλις εἰς ὑπερφυᾶ καὶ ἐξῃρημένην οἱονεὶ κορυφὴν, τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν δηλαδὴ, ὅπερ ἐποίει Χριστὸς, ἀποκαλύπτων ἡμῖν τὸν πατέρα καὶ Θεὸν, καὶ ἄστιβες μὲν τοῖς ἀγελαίοις τὸ ὄρος, ἀνέμβατος γὰρ τοῖς πολλοῖς ἡ τῆς ἄγαν ὑπερτενοῦς γνώσεως χάρις, βάσιμος δὲ μόνοις τοῖς εἰδόσι διαστείχειν αὐτὴν, μᾶλλον

A clarum enim quiddam & acutum inſonuit Chriſtus, & quod totum iam orbem terrarum penetrauit: ipſum enim audire licet, Dauid voce dicentem, [Audite hæc, omnes gentes; auribus percipite, omnes qui habitatis orbem.] Psal. 48. Atqui vox legis eo tempore alibi non exaudiebatur, neque vniuerſas gentes docebat, ſed in ſola Iudæorum regione reſonabat, & vnam Iſraëlis gentem inſtituebat. Sed [lo- B quebatur, inquit, Moyſes; Deus vero reſpondebat ipſi voce:] Moyſes enim vt miniſter, & diuinorum præceptorum interpres & ſubminiſtrator Legem expetebat; reſpondebat autem Deus ſua voce, id eſt, per Filium: vox enim & verbum Patris eſt Filius: ex ipſo autem auctore Lex originem habuit; etſi per angelos dicta eſt; licèt certè, ſicui libitum fuerit, ipſum perſpicue dicentem audire, [Ipſe, qui loquebar, adſum:] &, Heb. 2. Esai. 50. C [Non veni ſoluere Legem, ſed implere: dico enim vobis, Donec tranſeat cœlum & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant: cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.] Matth. 5. Sua itaque verba Legem appellat: vox enim Dei illam enunciauit, vt modò dixi; is eſt enim nimirum Filius. Deinde, inquit, [Deſcendit Dominus ſuper montem Sina, ſuper verticem montis, & vocauit Moyſen ad verticem montis; & aſcendit Moyſes, & locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicẽs; Exod. 19. D Deſcendens teſtificare populo, ne fortè accedant ad videndum Deum, & cadat ex ipſis multitudo; & ſacerdotes, qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur, ne fortè recedat ab ipſis Dominus.] Deſcendit in montem ille ſuper omnia Deus, deinde vocatus aſcendit Moyſes: neque enim contingit, vt ad ſublimitatem veræ Dei contemplationis poſſit ſe quiſquam attollere, niſi ſe ipſum demiſerit Deus, & ita ſe accommodauerit, vt ad eum noſtræ mentes poſſint accedere; E ipſo autem euocante, vix tandem ad ſummum illum & excelſum quaſi verticem, ipſius nempè veram cognitionem, aſcendimus; quod ipſum Chriſtus fecit, cum Patrem ac Deum nobis reuelauit. Et à gregariis quidem hominibus mons adiri non poteſt; inacceſſa eſt enim vulgo illius ſupremæ cognitionis gratia, iiſque ſolis peruia, qui per illam ingredi ſciunt; imò

verò, qui ad eam rem ſunt à Deo vocati; ſicut fuit proculdubio Moyſes. Si quis igitur eſt fidelis ac verus ſeruus in domo Dei, is quoque, ſicut ille, electus erit & aptus, qui proximè accedat ad Deum; quod ad ſanctificationis atque cognitionis modum pertinet: hac namque ratione ſimul cum eo erimus, dicente, [Tu verò ſta hic mecum.] *Deut. 5.* eos quoque, qui ſacerdotio ſunt inſignes, purgari præcipit, dicens, [Ne forte recedat ab eis Dominus:] Lubricum eſt enim ſacerdotii munus, neque procul à periculis, imò verò etiam proximum, niſi illi plane adſit vitæ integritas: ſanctos enim eſſe decet, qui Deo omnium ſanctiſſimo cultum exhibent. Deinde ait, [Et dixit Dominus Moyſi, vade, deſcende, & aſcende tu & Aaron tecum; ſacerdotes verò ac populus ne conentur aſcendere ad Deum, ne forte perdat ex eis Dominus.] *Exod. 19.* Aſcendit Moyſes, ſed non ſine Aaron, qui figuram Chriſti tenebat: *Heb. 3.* nam Lex in Chriſto honorabilis eſt, & tanquam ſancta per illum prope Deum & cum Deo eſt: prædicat enim ipſa quoque Principem illum ſacerdotum, & Apoſtolum confeſſionis noſtræ ſecundum Scripturas. Sit igitur Lex Chriſto per ſpiritualem contemplationem adiuncta: nam Moyſi dictum eſt, Aſcende tu & Aaron: *Marc 10.* quæ igitur Deus coniunxit, homo non ſeparet, Legem ab ea contemplatione, quæ in Chriſto eſt, abiungens, dum ſoli adhæreſcit vmbræ, & veritatem ad imaginem figurarum non admittit. Sed ſacrum illud genus in montem vnà cum populis aſcẽdere prohibetur; neque enim iis, qui Lege reguntur, neque iis, qui adhuc illum in vmbris cultum exhibent, datum à Deo eſt, vt illa excelſa ac ſumma dogmata, quæ ad ipſius cognitionẽ pertinent, adire poſſint; ſed ſeruatum id potius eſt iis, qui in fide iuſtificati, & in Chriſto ad obedientiam atque cognitionem, longe illa veteri præſtantiorem ſunt vocati. Nam eminentem cognitionem Chriſti beatus quoque Paulus eſt admiratus: ac teſtis huic rei erit ipſe quoque Saluator, qui apertè tum de nobis, tum verò de iis, qui è genere ſunt Iſrael, dicit, *Matth. 13.* [Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum, illis autem non eſt datum:] ac de Iudæis quidem, [Sinite illos; cæci ſunt, duces cæcorum:] Eos autem, qui ipſum nouerant, rurſus allocutus eſt, *Matth. 13.* [Veſtri autem beati oculi, quia vident; & aures veſtræ, quia audiunt.]

A δὲ, καὶ εἰς τοῦτο κεκλημένοις παρὰ Θεοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ Μωσῆς. εἴ τις οὖν ἄρα ἐστὶ πιστὸς καὶ γνήσιος ἐν οἴκῳ Θεοῦ, ἔσται καὶ αὐτὸς κατ' ἐκεῖνον ἐξειλεγμένος καὶ ἐπιτηδείως ἔχων εἰς τὸ ἀγχοῦ γενέσθαι Θεοῦ, κατά γε τὸν ἐν ἁγιασμῷ καὶ εἰδήσει τρόπον. συνεσόμεθα γὰρ οὕτως αὐτῷ λέγοντι, σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι μετ' ἐμοῦ. ἀποκαθαίρεσθαι δὲ δεῖν τοὺς ἱερωσύνῃ κατεσεμνυμμένους παρεγγυᾷ λέγων, μήποτε ἀπαλλάξῃ ἀπ' αὐτῶν Κύριος. σφαλερὸν γὰρ κομιδῇ τῆς ἱερωσύνης τὸ χρῆμα, καὶ κινδύνων οὐκ ἀπωτάτω, B μᾶλλον δὲ καὶ λίαν ἐγγὺς, εἰ μὴ ὁρῷτο προσὸν τὸ ἀμώμητον εἰς ζωήν. ἁγίους γὰρ εἶναι πρέπει τοὺς τῷ πανάγνῳ λειτουργοῦντας Θεῷ. Εἶτα, φησὶ, καὶ εἶπε Κύριος τῷ Μωσῇ βάδιζε, κατάβηθι καὶ ἀνάβηθι σὺ καὶ Ἀαρὼν μετὰ σοῦ. οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ ὁ λαὸς μὴ βιαζέσθωσαν ἀναβῆναι πρὸς τὸν Θεόν, μήποτε ἀπολέσῃ ἀπ' αὐτῶν Κύριος. ἄνεισιν ὁ Μωσῆς καὶ οὐ δίχα τοῦ Ἀαρὼν, ὃς ἦν εἰς τύπον Χριστοῦ. τίμιος γὰρ ὁ νόμος ἐν Χριστῷ, καὶ ὡς ἅγιος δι' αὐτὸν, ἐγγὺς Θεοῦ, καὶ C μετὰ Θεοῦ. διακηρύττει γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν ἀρχιερέα, καὶ ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς. παρεζεύχθω οὖν ὁ νόμος Χριστῷ, διὰ τῆς ἐν πνεύματι θεωρίας. ἀκήκοε γὰρ ὁ Μωσῆς, ἀνάβηθι σὺ καὶ Ἀαρών. ἃ οὖν Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω, τῆς ἐν Χριστῷ θεωρίας ἀποκομίζων τὸν νόμον, διὰ τὸ μόνῃ προσκεῖσθαι τῇ σκιᾷ, καὶ μὴ εἰς εἰκόνα τῶν τύπων παραδέχεσθαι τὴν ἀλήθειαν. εἴρηταί γε μὴν ἀναφοιτᾶν εἰς τὸ ὄρος τοῖς δήμοις ὁμοῦ τὸ D γένος τὸ ἱερόν. οὐ γὰρ τοῖς ἐν νόμῳ παιδαγωγουμένοις, οὐδὲ τοῖς ἔτι τὴν ἐν σκιαῖς τελοῦσι λατρείαν, δέδοται παρὰ Θεοῦ τὸ ἐν ὑψηλοῖς καὶ ὑπερτάτοις ἰέναι δόγμασι, τοῖς περὶ αὐτοῦ· τετήρηται δὲ μᾶλλον τοῖς ἐν πίστει δεδικαιωμένοις καὶ ἐν Χριστῷ κεκλημένοις εἰς ὑπακοὴν, καὶ πολὺ τῆς ἀρχαιοτέρας διενεγκοῦσαν γνῶσιν. τεθαύμακε γὰρ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος. μαρτυρήσει δὲ καὶ E αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, περί τε ἡμῶν καὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ἀναφανδὸν λέγων, ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ, οὐ δέδοται. καὶ περὶ μὲν τῶν Ἰουδαίων, ἄφετε αὐτοὺς, τυφλοί εἰσιν, ὁδηγοὶ τυφλῶν. προσπεφώνηκε δὲ πάλιν τοῖς ἐγνωκόσιν αὐτόν· ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούουσιν.

Ἐπεὶ δὲ τοὺς περὶ τούτων διεπέραινε λόγους ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἄρχεται θεσμοθετεῖν, καὶ τοὺς ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀρίστοις ὁρίζειν νόμους. οὕτω τε φησίν· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός σου, ὅς τις ἐξήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας. οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. πρέπουσαν δὲ τοῖς νόμοις ἐποιήσατο τὴν ἀρχήν, ἑαυτὸν εἶναι λέγων τὸν ἐν Αἰγύπτῳ τερατουργόν, τὸν ταῖς τῶν πλεονεκτούντων μανίαις ὅλην, ὡς ἔπος εἰπεῖν, κατεξοπλισάντα τὴν κτίσιν, ὑετούς τε καὶ χαλάζας ἐξωπλικότα, καὶ τῶν στοιχείων μεταβολὰς ἐπιδεδειχότα, καὶ τοῖς πρωτοτόκοις τὸν οἰκτρὸν ἐνιέντα θάνατον, καὶ σκότον αὖθις καταχέαντα τριήμερον, τὸν διὰ μέσων ἰέναι κυμάτων εἰς ὃν ἐθέλοι δωρούμενον, καὶ ἀμογητὶ συνθραύοντα τοὺς ἀνθεστηκότας. ἔδει γὰρ ἔδει, μὴ ἀγνοεῖν τοὺς τῆς θείας ἐντολῆς ὑποτρέχοντας τὸν ζυγόν, ὅση τίς ἐστιν ἡ τοῦ νομοθέτου δύναμις, καὶ ὅτι προσκρούειν αὖθις οὐκ ἀσφαλές, τῷ πάντα εὐκόλως κατορθοῦν ἰσχύοντι. ΠΑΛΛ. Ὡς εὖ γε ἡμῖν ὁ νομοθέτης καὶ θεοπρεπῶς ἐσκέπτετο. κατάγχει γάρ πως ἀεὶ τὸ δεῖμα πρὸς εὐπείθειαν, καὶ ὥσπερ τινὰ πῶλον εὐήνιον ἀπεργάζεται τὸν ἀπηνῆ καὶ δυσάγωγον. ΚΥΡ. Ὀρθότατα ἔφης. ἀποφήσας δὴ οὖν τὸ χρῆναι θεοῖς προσκυνεῖν ἑτέροις, καὶ τὴν εἰδώλου παντὸς ποίησιν, ὁμοίωμά τε καὶ γραφήν, καὶ τὸ προσνέμειν ἀποτολμᾶν τὸ τῆς θεότητος ὄνομα ταῖς τῶν ἀγαλματουργῶν ἐπιστήμαις, δίκας ἐπενεγκὼν ταῖς ἐσχάταις. οὐ γὰρ λήψῃ, φησί, τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ, ὅτι οὐ μὴ καθαρίσῃ Κύριος τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ· καταρυθμίζει λοιπὸν τὰ ἀνθρώπινα, καὶ ὥσπερ τινὰ κανόνα πρὸς τὸ εὖ ζῆν ταῖς ἁπάντων πολιτείαις ὁρίζει τὸν νόμον· ἁπάσης δὲ ἡμᾶς ἐξίστησιν ἁμαρτίας, τὸν τῆς ἐν Χριστῷ δικαιοσύνης καὶ πρό γε τῶν ἄλλων κατασημαίνων καιρόν, καθ' ὃν ἡ τελεωτάτη λύτρωσις καὶ ἡ φαυλότητος καταφθορά, καὶ ἀναμόρφωσις εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ζωῆς ἀναχαρισμὸς τῆς ἐν ἁγιότητί τε καὶ φιλοθεΐᾳ. τοιγάρτοι φησί· μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν, ἓξ ἡμέρας ἐργάσῃ, καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, σάββατα ἀνάπαυσις Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον, σὺ καὶ ὁ υἱός σου, καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου, καὶ παιδίσκη σου, ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου, πᾶν τὸ κτῆνός

A His de rebus cùm loqui deſiſſet ille vniuerſorum Deus, præcipere exorditur, & de rebus optimis leges conſtituere: itaque ſic ait, [Ego dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſeruitutis: non erunt tibi Dii alii præter me.] Exod. 20. Decens verò ſuis legibus fecit exordium, ſe eſſe dicens eum, qui illorum in Ægypto prodigiorum auctor fuerit; qui aduerſus iniquorum dominorum inſaniam, vniuerſam, vt vno verbo dicam, excitarit creaturam; qui imbres & grandinem armarit, & elementorum commutationes oſtenderit; qui B mortem primogenitis miſerabilem immiſerit: qui triduanas illis tenebras offuderit: qui per medios fluctus, quibus voluerit, ire conceſſerit, qui aduerſarios nullo negotio contriuerit: opus enim profectò erat, vt, qui diuinorum præceptorum iugum ſubirent, ij non ignorarent, quanta eſſet Legiſlatoris poteſtas, ac ſcirent minimè ſibi eſſe tutum, eum offendere, qui perficere omnia facilè poſſet. PALLADIVS. Præclarum ſanè, ac Deo digniſſimum Legiſlatoris conſilium: nam ſemper C fere metus ad obedientiam adigit, & hominem quamuis effrenatum atque difficilem, quaſi equum, frenum obtemperantem reddit. CYRILL. Rectiſſimè dicis. Cùm igitur prohibuiſſet deos alios adorare, & idolum quoduis, vel ſimulacrum aut picturam effingere, cúmque extremum ſupplicium cõſtituiſſet, ſiqui diuinitatis nomen fictorum ſimulacrorum artificiis tribuere auſus eſſet: [neque enim accipies, inquit, nomen Domini Dei tui in vanum: quia non purum habebit Dominus eum, qui accipit D nomen eius in vanum:] Ibid. tum ad res humanas componendas conuertitur, & legem quaſi regulam quandam, qua quid rectum ſit, exquiratur, omnium hominum vitæ præſcribit: atque ab vniuerſis nos peccatis arcet, cùm ante alia illius in Chriſto iuſtitiæ tempus deſignat, in quo perfectiſſima illa redemptio, & vitiorum abolitio, & ad priſtinum ſtatum reformatio, & vitæ, quæ in ſanctitate, ac Dei amore ducitur, renouatio contigit. Itaque ait, [Recordare diem Ibid. E Sabbatorum, vt ſanctifices illum: ſex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: die autem ſeptimo ſabbata, requies Domino Deo tuo: non facies in ipſo omne opus tu, & filius tuus, & filia tua, ſeruus tuus, & ancilla tua, bos tuus, & ſubiugale tuum, omne iumentum

tuum, & proſelytus, qui habitat apud te: ſex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram & mare & omnia, quæ in eis ſunt, & requieuit die ſeptimo: propterea benedixit Dominus diei ſeptimo, & ſanctificauit illum. PALLAD. Quid verò iſtud eſt? non enim ſatis intelligo. Quonam verò modo diem Sabbatorum ſanctificabimus? CYRILL. Viſne de Sabbato & de ceſſatione, quæ in eo agebatur, pauca dicamus? ita enim apertiſſima erunt, quæ nobis diuinitus præcepta ſunt. PALLAD. Sanè quidem. CYRILLVS. Sabbatum, Palladi, vltimus nimirum hebdomadæ dies, deſignat, vt exiſtimo, tempus illud, quo Saluator noſter aduenit, qui apparuit ille quidem in conſummatione, ac propemodum ſub ipſum ſæculi præſentis occaſum; ſed ad ablutionem peccatorum, ad libertatem quoque ac remiſſionem; ad incorruptionem ac vitam, ad ſpem denique futuram, initium & ianua, & via nobis eſt factus. Multis verò modis hunc, qui in Chriſto intelligitur, ſabbatiſmum ſacrarum quoque literarum fides nobis latenter inſinuat, nunc quidem cum ceſſationem, qua tanquam à peccatis ceſſatur, deſcribit, & acerbam in primis atque aſperam in tranſgreſſores pœnam conſtituit; nunc verò, cum redemptionem, quæ in eo fit, ac remiſſionem & inſtructionem, qua ad futurum ſæculum paramur & accingimur, figuratè ſignificat. PALLAD. Explica igitur quonam pacto: id enim libentiſſime didicerim. CYRILL. Per fidem, Palladi, quæ in Chriſto intelligitur, Sabbatum ſpiritualiter celebramus, cùm à diſtentionibus huius mundi ceſſamus, & à vano errore requieſcimus, & à nequitia diſcedimus, & peccati iugum excutientes ad liberam ſanctificationem relaxamur. Itaque beatus Paulus de iis, qui non adhuc crediderant, inquit, [Quibus verò offenſus fuit quadraginta annis? nonne iis, qui non obtemperauerunt, quorum cadauera proſtrata ſunt in deſerto? quibus verò iurauit, non introire in requiem ipſius, niſi iis, qui increduli fuerunt? & videmus quod non potuerunt ingredi propter incrudelitatem. Timeamus igitur, ne fortè, relicta pollicitatione introeundi in requiem ipſius, videatur aliquis ex vobis defuiſſe.] Et poſt alia, [Igitur relinquitur ſabbatiſmus populo Dei.] At verò quid prohibet, quo-

Heb. 3.

A σου, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ παροικῶν ἐν σοί. ἐν γὰρ ἓξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ. διὰ τοῦτο εὐλόγησε Κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, καὶ ἡγίασεν αὐτήν. ΠΑΛ. Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; οὐ γάρ τοι συνίημι σαφῶς. ἁγιάσαιμεν δ' αὖ τίνα τρόπον τὴν σαββάτων ἡμέραν; ΚΥΡ. Βούλει λέγωμεν ὀλίγα ἄττα περὶ σαββάτου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ τετιμημένης ἀργίας; εἶεν γὰρ αὖ οὕτω καὶ μάλα σαφῆ τὰ θεόθεν ἡμῖν κεχρη-
B σμῳδοτημένα; ΠΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡ. Τὸ σάββατον, ὦ Παλλάδιε, τελευταία τῆς ἑβδομάδος τυγχάνον ἡμέρα, κατασημαίνει μὲν οἶμαί που τὸν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας καιρὸν, ὃς πέφηνε μὲν ἐπὶ συντελείᾳ καὶ μονονουχὶ πρὸς αὐταῖς ἤδη τοῦ παρόντος αἰῶνος δυσμαῖς. ἀρχὴ δὲ καὶ θύρα καὶ ὁδὸς ἡμῖν γέγονεν εἰς ἀπόνιψιν ἁμαρτίας, εἰς ἐλευθερίαν καὶ ἄφεσιν, εἰς ἀφθαρσίαν καὶ εἰς ζωὴν, καὶ εἰς
C ἐλπίδα τὴν μέλλουσαν. πολυτρόπως γε μὴν τὸν ἐν Χριστῷ νοούμενον σαββατισμὸν, καὶ ἡ τῶν ἱερῶν γραμμάτων αἰνίττεται πίστις, ὅτε μὲν τὴν ἐν ἑαυτῷ κατάληξιν, τὴν ὡς ἐξ ἁμαρτιῶν ὑπογράφουσα, καὶ τὴν ὅτι μάλιστα πικράν τε καὶ ἀπηνῆ τοῦ παραβαίνοντος καθορίζουσα δίκην, ὅτε δὲ αὖ, τὴν ἐν αὐτῷ λύτρωσίν τε καὶ ἄφεσιν εἰς ἐλευθερίαν; καὶ μὴν καὶ εὐτρεπισμὸν τὸν εἰς αἰῶνα, τὸν μέλλοντα τυπικῶς ὑπο-
D φαίνουσα. ΠΑΛ. Φράζε δὴ οὖν ὅπως. εἰδείην γὰρ αὖ, ὡς ἥδιστά γε. ΚΥΡ. Διὰ πίστεως, ὦ Παλλάδιε, τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης πνευματικῶς σαββατίζομεν, τῶν ἐν τῷδε κόσμῳ περισπασμῶν καταλήγοντες, καὶ περιφορᾶς εἰκαίας ἀποπαυόμενοι, καὶ φαυλότητος ἀπονοσφιζόμενοι, καὶ τὸν τῆς ἁμαρτίας ἀπεκδυόμενοι τὸν ζυγὸν, αἰρόμεθα λοιπὸν εἰς ἐλεύθερον ἁγιασμόν. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ τῶν οὔπω πεπιστευκότων φησὶ, τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἀπειθήσασιν; ὧν
E τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ. τίσι δὲ ὤμοσε μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν. φοβηθῶμεν οὖν μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι, καὶ μεθ' ἕτερα. ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. καί τοι πῶς οὐκ

ἀληθὲς, ὡς εἰπεῖν ἐστὶν ὁ σαββατισμὸς, τὸ μόνον ἀργεῖν ἐν σαββάτῳ, πῶς οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὴν κατάπαυσιν ὁ Ἰσραὴλ, καίτοι τὴν ἐν σαββάτῳ τηρήσας ἀργίαν; ἀλλ' ἦν εἰς τύπον τὸ χρῆμα τῆς ἐν Χριστῷ καταπαύσεως, καὶ τοῦ καταλήξειν ἐξ ἁμαρτίας δικαιουμένους τῇ πίστει. τοιγάρτοι λιθόλευστον ἐκτεθνάναι δεῖν ἐκέλευσε Θεὸς τὸν ἐν σαββάτῳ συλλέγοντα ξύλα. ἡ δὲ ἐπ' ἐκείνῳ δίκη, νοητοῦ καὶ ἀναγκαίου πράγματος ὑποτύπωσις ἦν. ἢ γὰρ, οὐχὶ τὸ ἐκ τῆς οἰκείας ῥίζης αὐανθὲν, ἐκκεκαθαρμένον καὶ ξηρανθὲν ἤδη ξύλον, νεκρότητος ἂν εἴη σύμβολον; εἴη δ' ἂν καὶ ἑτέρως πυρὸς διατροφή; ΠΑΛ. Ἀληθές. ΚΥΡ. Τοιαύτη τίς ἐστιν, ἡ παμμόχθηρος ἁμαρτία, νεκρότης ὥσπερ τις καὶ τῆς ἀνημέρου φλογὸς ἀνοσία τροφὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτήν. ὅταν τοίνυν ὡς ἐν καιρῷ καταλήξεως, τῆς ἐξ ἁμαρτιῶν λέγω, νεκρῶν καὶ ἀκάρπων ἔργων ἔχοιντό τινες, καὶ ἀγαπᾶν ἕλοιντο, μεθέντες τὴν ἀρετὴν, τὰ δι' ὧν αὐτοῖς εἰς αἰῶνα ποιναὶ καὶ φλόγες ἐξάπτοιντο, τὴν ἐπὶ θανάτῳ κατάρρησιν ὑπομένουσιν εἰκότως, ὅτι καίτοι μὴ βιοῦν ἀνειμένως ἐξὸν, ἐθελοντὶ διαστείχουσιν ἐπὶ τὸ κολάζεσθαι δεῖν. εἰσερχόμεθα δὴ οὕτω εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, κατά γε τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνὴν, καὶ γοῦν διὰ φωνῆς Ἱερεμίου, τοὺς δι' ἁμαρτίας τὸ εἰς τὸν τύπον, τὸ τῆς ἀληθείας παρασημαίνοντας κάλλος, ἐπαιτιᾶται Θεὸς λέγων. Βάδισον καὶ στῆθι ἐν πύλαις υἱῶν λαῶν σου, ἐν αἷς εἰσπορεύονται βασιλεῖς Ἰούδα, καὶ ἐν αἷς ἐκπορεύονται ἐν αὐταῖς· καὶ ἐν πάσαις ταῖς πύλαις Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς, ἀκούσατε λόγον Κυρίου, βασιλεῖς Ἰούδα καὶ πᾶσα Ἰουδαία καὶ πᾶσα Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ εἰσπορευόμενοι ἐν ταῖς πύλαις ταύταις. τάδε λέγει Κύριος, Φυλάσσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν καὶ μὴ αἴρετε βαστάγματα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων καὶ πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε, καὶ μὴ ἐκπορεύεσθε ταῖς πύλαις Ἱερουσαλὴμ, καὶ μὴ ἐκφέρετε βαστάγματα ἐξ οἰκιῶν ὑμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, καθὼς ἐνετειλάμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν καὶ οὐκ ἤκουσαν, καὶ οὐκ ἔκλιναν τὸ οὖς αὐτῶν, καὶ ἐσκλήρυναν τὸν τράχηλον αὐτῶν ὑπὲρ τοὺς πατέρας αὐτῶν, τοῦ μὴ ἀκοῦσαί μου, καὶ τοῦ μὴ δέξασθαι παιδείαν. οὐ μόνον δὴ οὕτω τὸ δεῖν ἔργου παντὸς καταλήγειν ἐν σαββάτῳ προστέταχεν, ἀλλὰ καὶ βαστάγματα μὴ ἐκφέρειν, μήτε μὴν ἐξοίχεσθαί ποι περαιτέρω πυλῶν Ἱερουσαλήμ.

A minus verè dici poſſit, ſi ſubbatiſmus non aliud ſit, quàm in Sabbato ceſſare, quomodo non eſt ingreſſus Iſrael in requiem, cùm illam in Sabbato ceſſationem obſeruauerit? Sed nimirum ea res figura erat illius in Chriſto requietis, & quod ij, qui fide iuſtificarentur, à peccato ceſſaturi eſſent. Itaque lapidibus obrui iuſſit Deus eum qui Sabbato ligna (Num. 15.) collegerat; quod illius ſupplicium ſpiritualis ac neceſſariæ rei figura fuit; B numquid enim non lignum, quod è ſua ſtirpe exaruit, auulſum & iam ſiccatum, mortalitatis ſymbolum fuerit, ac præterea ignis alimentum? PALLADIVS. Ita eſt. CYRILLVS. Eiuſmodi omnino eſt peccatum ærumnis plenum, quaſi mortalitas quædam, & immitis flammæ ſuis amatoribus impia nutrix. Quicunque igitur, quo tempore à peccatis ceſſari debet, mortuis & infructuoſis operibus intenti ſunt; &, C abiecta virtute, concupiſcunt ea, per quæ ipſis ſupplicia in æternum parentur & flammæ accendantur, ij tum iure optimo morte damnati iuſtas pœnas ſuſtinebunt, quod cùm liceat quietè viuere, ſponte ad ſupplicia ruunt. Ingredimur igitur in requiem, (Hebr. 4.) qui credidimus, iuxta beati Pauli vocem. Itaque per Hieremiam increpat Deus eos, qui per peccatum in figuram admiſſum pulchritudinem verita- D tis adulterabant: ait itaque, [Vade (Hiere. 17.) & ſta in portis filiorum populi tui, per quas ingrediuntur reges Iuda, & egrediuntur per eas, & in omnibus portis Hieruſalem; & dices ad eos, Audite verbum Domini, reges Iuda, & omnis Iudæa, & omnis Hieruſalem, qui ingredimini per portas has, Hæc dicit Dominus, Cuſtodite animas veſtras, & ne portetis onera in die Sabbatorum, & omne opus ne faciatis, & ne exeatis per portas Hieruſalem, & ne exportetis onera è domibus veſtris in die Sabbatorum, & omne opus ne faciatis: ſanctificate diem Sabbato- E rum, ſicut præcepi patribus veſtris: & non audierunt neque inclinauerunt aurem ſuam; & obdurauerunt ceruicem ſuam pluſquam patres eorum, ne audirent me, neque perciperent diſciplinam.] Non ſolum igitur, vt ab omni opere ceſſarent Sabbato, iuſſit, ſed ne onera quidem efferrent, neve extra portas Hieruſalem exirent.

PAL

PALLAD. Sed quænam horum quoque afferri poteſt ratio? CYRILL. Spiritualis ſanè & ſublimis, & figuris vmbriſque illis veteribus præſtantior. Eos enim, qui in Chriſto Sabbatum agunt, ab opere, quod ad vitium vergit ac ſpectat, ceſſare iubet, prohibetque onus vllum humeris imponere: nam quomodo non ſummæ inſaniæ ſit, qui ſemel per fidem onus peccati planè grauiſſimum abiecerint, eos illud idem ſibi denuo imponere, & rurſus nequitiæ iugum ſponte ſubire: Sedere autem intra portas Hieruſalem id ſignificat, non eſſe nobis de ſancta ciuitate diſcedendum, neque committendum, vt, dum ad aliud quiddam diuertimus, extra feramur atque labamur: ſanctam verò ciuitatem Eccleſiam accipe: iam enim nonnulli, qui fide in Chriſtum clari fuerant, & nefaria peccati ſarcina exonerati, & intra ſanctas domus Dei portas ingreſſi, ad defectionem ſunt atque apoſtaſiam delati, etſi non apertam fortaſſe, at certè è ſancta porta exilierunt: quòd mores hominum idolis deditorum magnifacerent. Intra portas igitur ſedere, Sabbatum ſpiritualiter agentes, præcepit Deus: quæ figura ſignificat firmitatem atque conſtantiam, & nuſquam ab illius ſincero germanoque cultu nobis eſſe diſcedendum: eſſe autem Eccleſiam Dei ciuitatem, apertiſſimè teſtatur

Pſal. 86. „ Dauid, cùm de illa dicit, [Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei:] Ipſe quoque Saluator certiſſimam fidem facit de

Pſal. 131. illa, dicens, [Hic habitabo, quoniam „ elegi eam.] PALLAD. Concluſum eſt „ igitur ab omni opere deſiſtendum in Sabbato, vt certè Legiſlatori viſum eſt. CYRILL. Non ab omni prorſus, inquam, Palladi: nam ab iis cogitandis atque faciendis, quæ Deo placent, & quæ non mediocrem habent vtilitatem, nunquam laudabiliter ceſſari poteſt: neque enim fruſtra (vt mihi quidem videtur) adiunxerunt ſacræ literæ, ſanctificandum eſſe à nobis diem Sabbatorum,

Exod. 20. „ [Recordare namque, ait, diei Sabbatorum, vt ſanctifices eum.] Id verò ita optime perficiemus, ſi Sabbatum ſpiritualiter celebrando, ſanctis operibus curam atque diligentiam impenderimus: cuius rei illa euidens figura fuerit,

Matth. 12. quod Sabbato ſacerdotes in templo Sabbatum violabant, & ſine culpa ſacris rebus operam dabant, victimas immolabant, oues cædebant,

A ΠΑΛ. Εἶπε τίς ἂν εἴη καὶ τούτων ὁ λόγος; ΚΥΡΙΛ. Νοητὸς δὴ καὶ πνευματικός, καὶ ἐπέκεινα τῶν τύπων, καὶ σκιᾶς ἀμείνων τῆς ἀρχαιοτέρας. ἔργου μὲν γὰρ τοῦ πρὸς φαυλότητα τετραμμένου τε καὶ βλέποντος εἰς κατάληξιν ἰέναι κελεύει τοὺς ἐν Χριστῷ σαββατίζοντας, βάσταγμά γε μὴν ἐπωμάδιον ποιεῖσθαι μηδέν. τοὺς γὰρ ἅπαξ διὰ τῆς πίστεως τὸ δύσοιστον ἀληθῶς τῆς ἁμαρτίας ἄχθος ἀποβεβληκότας, πῶς οὐκ ἀπόπληκτον παντελῶς, τὸ καὶ εἰς αὖθις αὐτοῦ καταφορτίζεσθαι δεῖν, καὶ ὑποπίπτειν ἑλέσθαι
B πάλιν τοῖς εἰς φαυλότητα ζυγοῖς. πυλῶν δὲ εἴσω καθίζειν τῶν τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ μὴ χρῆναι πόλεως ἡμᾶς τῆς ἁγίας ἀπονοσφίζεσθαι τυποῖ, μήτε μὴν ἔξω φέρεσθαι καὶ ἀπολισθεῖν ἐφιείς, διὰ τῆς εἰς ἕτερόν τι παρατροπῆς. ἁγίαν δὲ πόλιν νοήσεις, τὴν ἐκκλησίαν. ἤδη γάρ που τινὲς διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐκλελαμπρυσμένοι, ἀποφορτισάμενοί τε τὴν βέβηλον ἁμαρτίαν, εἴσω τε πυλῶν γεγονότες ἁγίων τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, παρεκομίσθησαν εἰς ἀπόστασιν, εἰ καὶ μὴ πρὸς ἐμφανῆ τυχόν, ἀλλ᾽ οὖν ἐξήλαντο
C τῆς ἁγίας πύλης, ἔθη τιμήσαντες εἰδωλοπρεπῆ. εἴσω δὴ οὖν καθῆσθαι πυλῶν, τοὺς νοητῶς σαββατίζοντας κεχρημάτικε Θεός, τὸ ἀσφαλές τι καὶ ἀνέξιτηλον, καὶ τὸ μηδαμῆ χρῆναι παρολισθεῖν τῆς εἰς αὐτὸν γνησιότητος, τοῦ τύπου σημαίνοντος. ὅτι δὲ Θεοῦ πόλις ἡ ἐκκλησία, μάλιστα μὲν διαβοήσει καὶ ὁ Δαβὶδ λέγων· δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ. πληροφορήσει δέ που καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ περὶ αὐτῆς λέγων· ὧδε κατοικήσω ὅτι ᾑρετισάμην αὐτήν.
D ΠΑΛΛ. Ἀρέσκει οὖν, ὅτι παντὸς ἔργου καταλύσομεν ἐν σαββάτῳ κατά γε τὸ νομοθέτῃ δοκοῦν. ΚΥΡ. Οὐ παντὸς ἁπλῶς, ὦ Παλλάδιε. τὸ γάρ τοι χρῆναι φροντίζειν τε καὶ δρᾶν τὰ ἐφ᾽ οἷς ἂν ἥδοιτο Θεός, καὶ οὐ μετρίαν ἔχοι τὴν ὄνησιν, οὐκ ἐπαινουμένην ἂν εἰσδέξαιτο τὴν κατάληξιν. προστέθεικε γὰρ οὐ μάτην ὥς γε μοι δοκεῖ τὸ γράμμα τὸ ἱερόν, τὸ ἁγιάζεσθαι δεῖν πρὸς ἡμῶν τὴν τῶν σαββάτων ἡμέραν. μνήσθητι γάρ, φησι, τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν. ἀποπερανούμεθα δὲ
E τοῦτο καὶ λίαν ἐπιεικῶς, εἰ ἁγίων ἔργων ἐπιμεληταὶ φαινόμεθα, σαββατίζοντες νοητῶς. εἴη δ᾽ ἂν τοῦ πράγματος ὑποτύπωσις ἐναργής, τὸ ἐν σαββάτῳ τοὺς ἱερέας ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦν, καὶ ἀμωμήτως ἐργάζεσθαι τὰ ἱερά, καὶ πληροῦν θυσίας, καὶ μηλοσφαγεῖν,

V

A πλόντα τι δρᾷν τὰ εἰς δόξαν Θεοῦ, ἀδιακωλύτως. ἢ γὰρ οὐχὶ ταῖς τῶν Ἰουδαίων μομφαῖς αὐτὸ δὴ τοῦτο παρεκόμισεν ὁ Χριστὸς, ὅτε δὴ χοῦσι ἐπεφήμιζον αὐτῷ τοῦ νόμου τεθεραπευκέναι τὸν παράλυτον ἐν σαββάτῳ; ΠΑΛ. Μεμνήσομαι. ΚΥΡ. Περιτέμνεται δὲ καὶ ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνὴν, οὐκ ἐπιτιμῶντος τοῦ νόμου. παρεγγυᾷ γὰρ ὁ τύπος καὶ μονονουχὶ διαμαρτύρεται σαφῶς, ὅτι πρέποι ἂν καὶ μάλα εἰκότως τοῖς ἐν Χριστῷ σαββατί- B ζουσι, τουτέστι, τοῖς καταλήγουσιν ἁμαρτίας, καὶ ἁγιαζομένοις διὰ πίστεως, ἡ ἐν πνεύματι περιτομὴ, περαττομένη κατὰ τὴν ὀγδόην, τουτέστι, τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν. ἐγήγερται γὰρ οὕτω Χριστός. ἐπειδὴ δὲ ἀνεβίω, τὸ τοῦ θανάτου καταλύσας κράτος κατεσφράγισεν εὐθὺς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τοὺς ἑαυτοῦ γνωρίμους, καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ ἐν πνεύματι περιτομή. ἐνεφύσησε γὰρ λέγων. λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. ἢ οὐχ οὕτω περιάπτεσθαι C τὴν ὡς ἐν νοήσει περιτομὴν καὶ ὁ Παῦλός φησι, περιτετμῆσθαι γὰρ δεῖν περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, τουτέστι πνεύματι, διισχυρίσατο τοὺς πεπιστευκότας. προσθείην δὲ ἂν ὅτι, τὴν εἰς ἀνδρείαν τὴν πνευματικὴν, καὶ τοῦ συντρίβειν ἐχθροὺς, καὶ νικᾷν ἐν Χριστῷ τοὺς ἀνθεστηκότας. οὐκ ἂν καταλήξαιμεν εἰκότως, νοητῶς σαββατίζοντες. εἰκόνα δέ σοι προοίσω πάλιν τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον Ἰησοῦν, ὁμοῦ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ᾑρηκότα τὴν Ἱεριχὼ, κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, τουτέστιν, ἐν τῷ σαββάτῳ. ΠΑΛΛ. Ἀργίαν οὖν ἄρα τὸ D σάββατον μόνον ἡμῖν, ὡς ἔοικε, τὴν ἐκ φαυλότητος καὶ ἁμαρτιῶν εἰσκομιοῦν ἂν, τό γε ἧκον εἰς ἀλήθειαν, τὴν ὡς ἐν τύποις ἔτι τοῖς ἀρχαιοτέροις μονονουχὶ σκιαγραφουμένην. ΚΥΡ. Οὕτω φημί. καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, τὸ Χριστοῦ μυστήριον παραδείξειεν ἂν καὶ μάλα σαφῶς. ΠΑΛ. Τίνα δὴ φής; ΚΥΡ. Ἔφη που πάλιν ὁ νόμος. ἐὰν δὲ κτήσῃ παῖδα Ἑβραῖον, ἓξ ἔτη δουλεύσει σοι, τῷ δὲ ἔτει τῷ ἑβδόμῳ ἀπελεύσεται ἐλεύθερος δωρεὰν, καὶ ἐν μὲν τῇ ἐξόδῳ ταυτί. E ἐν δὲ τῷ Δευτερονομίῳ πάλιν οὕτω φησί. ἐὰν δὲ πραθῇ σοι ὁ ἀδελφός σου ὁ Ἑβραῖος, ἢ ἡ Ἑβραία, δουλεύσει σοι ἓξ ἔτη καὶ τῷ ἑβδόμῳ ἐξαποστελεῖς αὐτὸν ἐλεύθερον ἀπὸ σοῦ. ὅταν δὲ ἐξαποστέλλῃς αὐτὸν ἐλεύθερον ἀπὸ σοῦ, οὐκ ἐξαποστελεῖς αὐτὸν κενόν. ἐφόδιον ἐφοδιάσεις αὐτὸν ἀπὸ τῶν προβάτων σου, καὶ ἀπὸ τοῦ σίτου καὶ ἀπὸ τῆς ληνοῦ σου, καθὼς ηὐλόγησέ

omnia poſtremo, quæ ad Dei gloriam pertinerent, nemine prohibente, faciebant. Quid enim; non Iudæorum calumniis hoc ipſum oppoſuit Chriſtus, cùm ipſum de violatione Sabbati criminarentur, quod paralyticum Sabbato curaſſet? PAL. Memini. CYR. Circunducitur etiam homo in Sabbato, iuxta Saluatoris vocem, Lege non vindicante: ſpondet nimirum figura & propemodum aperte teſtatur, iis, qui in Chriſto Sabbatum agunt, id eſt, qui à peccato ceſſant, ac ſanctificantur per fidem, illam in ſpiritu circunciſionem apertiſſimè conuenire, quæ fit octauo, id eſt, reſurrectionis die: ſic enim Chriſtus reſurrexit; qui poſteaquam reuixit, deſtructo mortis imperio, ilico ſancto Spiritu ſuos diſcipulos obſignauit: hæcque eſt illa in ſpiritu circunciſio: inſufflauit enim, dicens, [Accipite Spiritum ſanctum.] An non Paulus quoque ita fieri circunciſionem in ſpiritu fatetur? circuncidi namque oportere eos, qui crediderant, circunciſione non manufacta, id eſt, ſpiritu, aſſeuerauit. Quin etiam illud addiderim, non poſſe nos qui ſpiritualiter Sabbatum ſeruamus, congruenter ab iis, quæ ad fortitudinem ſpiritualem pertinent, & ab hoſtibus conterendis, aduerſariiſque in Chriſto ſuperandis, vnquam ceſſare: & eius rei imaginem tibi proferam rurſus veterem illum Ieſum, qui vnà cum filiis Iſrael vrbem Hiericho ſeptimo die, id eſt, Sabbato cepit. PAL. Solam igitur nobis à nequitiæ ac peccatorum operibus vacationem, quod ad veritatem pertinet tanquam in figuris illis adhuc veteribus propemodum adumbratam, Sabbatum afferet. CYRILL. Ita aio: Si verò ſecus habet, id manifeſtè Chriſti myſteriũ oſtenderit. PAL. Quo tandem modo? CYRILLVS. Dixit certè iterum Lex, [Si emeris virum Hebræum, ſex annos ſeruiet tibi; anno autem ſeptimo egredietur liber gratis:] Et hæc quidem in Exodo: in Deuteronomio verò rurſus ita inquit, [Si autem venditus tibi fuerit frater tuus Hebræus vel Hebræa, ſeruiet tibi annos ſex, & ſeptimo emittes eum à te liberum: cùm verò emittes eum liberum à te, non emittes eum vacuum; viaticum dabis ei ab ouibus tuis, & frumento tuo, & à torculari tuo; ſicut benedixerit

Ioan. 20. Coloſſ. 2. Exod. 21. Deut. 15.

te Dominus Deus tuus, dabis ei:] A nam ſuperiori tempore vniuerſo ante noſtri Saluatoris aduentum ſpiritu ſeruitutis Iſrael conſtringebatur, legi punienti ſubiectus; poſtea verò quam extremis ſæculi temporibus, quorum etiam figuram Sabbatum fuiſſe, à nobis poſitum eſt, illuxit Emmanuel, tum verò ſeruitutis ſpiritus ſublatus eſt; cúmque nihil Domino pro redemptione contuliſſent, benignitate gratiæ ſunt ad libertatem & ad gloriam adoptionis vocati: nam iu- B ſtificati ſunt, qui crediderunt, non ex operibus Legis, vt ſcriptum eſt; ſed ex fide: hocque eſſe, inquam, illud, [Egredietur liber gratis. Sed cùm, inquit, emittes eum liberum à te, non emittes eum vacuum; viaticum dabis illi ab ouibus tuis, à frumento tuo, & à torculari tuo.] Vides perſpicuè Chriſti myſterii vim in his verbis fulgere: nam redempti ſumus, & dimiſit nos ille omnium Saluator liberos gratis: non C enim ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum magnam miſericordiam ſuam, vt ſcriptum eſt, benignitatis adeo inſignis participes facti ſumus: cumque nos liberos dimiſiſſet, id eſt, à peccatis liberaſſet, & adoptionis gratia decoraſſet, præclarum nobis viaticum ſeipſum adiecit, vt immaculata hoſtia, & vt ouis ad victimam propter nos ductus, largituſque vt viuificæ benedictionis, id eſt, ſanctæ ſuæ carnis ac ſangui- D nis participes eſſemus: hoc eſt, opinor, ab ouibus, atque à frumento & vino ſuppeditandum eſſe viaticum iis, qui ſeptimo tempore, id eſt, ſpirituali Sabbato ad libertatem ex benignitate dominica vocantur. Atque Lex quidem hactenus. Ceterùm, quia Iudæis præ ſocordia reſupinis non admodum placebat hæc mandata ſeruare, eos Deus accuſat, qui hoc

Hier. 34. animo eſſent: ſcriptum eſt enim, [Fa- E ctum eſt verbum Domini ad Hieremiam, dicens, Sic dicit Dominus Deus Iſrael, Ego pepigi fœdus cum patribus veſtris in die, qua eduxi eos de terra Ægypti, de domo ſeruitutis, dicens, Cùm completi fuerint ſex anni, dimittes fratrem tuum Hebræum,

(margin, beside "nium Saluator liberos gratis": Tit. 3.)

A σε Κύριος ὁ Θεός σου, δώσεις αὐτῷ. τὸν μὲν γὰρ ἄλλον ἅπαντα χρόνον, πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, πνεύματι δουλείας ὁ Ἰσραὴλ κατεσφίγγετο, νόμῳ τῷ κολάζοντι καταζευγνύμενος. ἐπεὶ δὲ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς· τέθειται δὲ ἡμῖν καὶ τούτων τύπος τὸ σάββατον· ἐπέλαμψεν ὁ Ἐμμανουήλ, τότε δὴ τὸ μὲν δουλείας ἀφῄρηται πνεῦμα, προσκεκομικότες δὲ ὅλως οὐδὲν εἰς ἀπολύτρωσιν τῷ δεσπότῃ, φιλανθρωπίνῳ χάριτι κέκληνται πρὸς ἐλευθερίαν, καὶ B εἰς τὴν τῆς υἱοθεσίας δόξαν. δεδικαίωνται γὰρ οἱ πιστεύσαντες οὐκ ἐξ ἔργων νόμου κατὰ τὰς γραφάς, ἀλλ' ἐκ πίστεως. καὶ τοῦτο εἶναί φημι τὸ, ἀπελεύσεται ἐλεύθερος δωρεάν. ἀλλ' ὅταν, φησὶν, ἐξαποστέλλῃς αὐτὸν ἐλεύθερον ἀπὸ σοῦ, οὐκ ἐξαποστελεῖς αὐτὸν κενόν, ἐφόδιον ἐφοδιάσεις αὐτὸν ἀπὸ τῶν προβάτων σου, ἀπὸ τοῦ σίτου σου, καὶ ἀπὸ τῆς ληνοῦ σου. ὁρᾷς ἐναργῶς τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὴν δύναμιν, ἔν γε τουτοισὶ διαλάμπουσαν; λελυτρώμεθα γὰρ, καὶ ἀνῆκεν ἡμᾶς C ἐλευθέρους ὁ πάντων ἡμῶν Σωτὴρ, δωρεάν. οὐ γὰρ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τῆς οὕτως ὑπερφυοῦς ἡμερότητος μετεσχήκαμεν. ἀνιεὶς δὲ ἡμᾶς ἐλευθέρους, τουτέστιν, ἀπαλλάξας ἁμαρτιῶν, καὶ τῇ τῆς υἱοθεσίας κατακαλλύνας χάριτι, καλὸν ἡμῖν ἐφόδιον ἑαυτὸν προστέθεικεν ὡς ἄμωμον ἱερεῖον, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν δι' ἡμᾶς ἠγμένος, χαριζόμενός τε τὸ μετασχεῖν εὐλο- D γίας τῆς ζωοποιοῦ, τουτέστι, τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκός τε καὶ αἵματος. τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ ἐφοδιάζεσθαι δεῖν ἀπὸ τῶν προβάτων, ἀπό τε σίτου καὶ οἴνου, τοὺς ἐν ἑβδόμῳ καιρῷ, τουτέστιν, ἐν τῷ νοητῷ σαββάτῳ, κεκλημένους εἰς ἐλευθερίαν ἐξ ἡμερότητος τῆς δεσποτικῆς. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ὁ νόμος. ἐπειδὴ δὲ τοῖς Ἰουδαίοις ἀναπεπτωκόσιν εἰς ῥαθυμίαν, οὐ λίαν ἐδόκει τηρεῖν τὰ ἐντεταλμένα, κατῃτιᾶτο ὁ Θεὸς τοῦ- E το δρᾶν ἑλομένους. γέγραπται γὰρ ὅτι καὶ ἐγενήθη λόγος Κυρίου πρὸς Ἱερεμίαν, λέγων· οὕτως εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, λέγων, διεθέμην διαθήκην πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἐξειλόμην αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐξ οἴκου δουλείας, λέγων· ὅταν πληρωθῇ ἓξ ἔτη, ἀποστελεῖς τὸν ἀδελφόν σου τὸν Ἑβραῖον,

ὃς πραθήσεταί σοι, καὶ ἐργᾶταί σοι ἓξ ἔτη, καὶ ἐξαποστελεῖς αὐτὸν ἐλεύθερον. καὶ οὐκ ἤκουσάν μου, καὶ οὐκ ἔκλιναν τὸ οὖς αὐτῶν καὶ ἐπέστρεψαν σήμερον ποιῆσαι τὸ εὐθὲς πρὸ ὀφθαλμῶν μου, τοῦ καλέσαι ἄφεσιν ἕκαστον τοῦ πλησίον αὐτοῦ· καὶ συνετέλεσαν διαθήκην κατὰ πρόσωπόν μου ἐν τῷ οἴκῳ, ᾧ ἐπεκλήθη τὸ ὄνομά μου ἐπ᾽ αὐτῷ, καὶ ἐπεστρέψατε καὶ ἐβεβηλώσατε τὴν διαθήκην μου, τοῦ ἐπιστρέψαι ἕκαστον τὸν παῖδα αὐτοῦ, καὶ ἕκαστον τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὓς ἐξαπεστείλατε ἐλευθέρους τῇ ψυχῇ αὐτῶν, τοῦ εἶναι ὑμῖν εἰς παῖδας καὶ παιδίσκας. ὁρᾷς ὅπως οὐκ ἀνέχεται τῶν τύπων ἀθετουμένων, μᾶλλον δὲ αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἐξυβριζομένης ὡς ἐν σκιαῖς ἔτι; ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ ἡ κλῆσις τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. τοὺς δὲ ἀνεθέντας ἅπαξ, αὖθις ἕλκοντες Ἰουδαῖοι, καὶ τοῖς τῆς δουλείας αὖθις ὑποφέροντες ζυγοῖς, τὸ ἀμεταμέλητον οὐ τετηρήκασι, προσκεκρούκασί τε διὰ τοῦτο τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν, ἀθετήσαντές τε καὶ ἀτιμάσαντες, εἰ καὶ ἦν ἐν τύποις ἔτι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθότατα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Δικαιούμεθα δὲ ὅτι δωρεὰν διὰ χάριτος τῆς ἐν Χριστῷ, τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἀντάλλαγμα προσενηνοχότες οὐδὲν, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὴν τῆς ἐλευθερίας ἐκπριάμενοι δόξαν, ἡμερότητι δὲ καὶ φιλανθρωπίᾳ δεσποτικῇ τὸ χρῆμα κερδαίνοντες, ὑπετύπου λέγων ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· δι᾽ ἑπτὰ ἐτῶν ποιήσεις ἄφεσιν. καὶ οὕτως τὸ πρόσταγμα τῆς ἀφέσεως, ἀφήσεις πᾶν χρέος ἴδιον, ὃ ὀφείλει σοι ὁ πλησίον σου, καὶ τὸν ἀδελφόν σου οὐκ ἀπαιτήσεις· ὃ ἐὰν ᾖ σοι παρ᾽ αὐτῷ. τῷ δὲ ἀδελφῷ σου ἄφεσιν ποιήσεις τοῦ χρέους σου, ὅτι οὐκ ἔσται ἐν σοὶ ἐνδεής. ὅτι εὐλογῶν εὐλογήσει σε Κύριος ὁ Θεός σου, ἐν τῇ γῇ, ᾗ Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, ἐν κλήρῳ κατακληρονομῆσαι αὐτήν. ὁρᾷς διαστράπτουσαν ἐν ταῖς σκιαῖς τὴν ἀλήθειαν; ἐναργέστατα γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν εἰς ἡμᾶς οἰκονομίαν παραδείξειεν ἂν καὶ τόδε. τοὺς μὲν γὰρ ἐγγὺς γεγονότας αὐτῷ διὰ τῆς πίστεως, οἰκείους τε ἤδη καὶ ἀδελφοὺς ἀναδεδειγμένους, διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, θείας τε φύσεως γενέσθαι κοινωνούς, ὀφλήματα ἀφῆκεν, οὐκ ἐκτετικότας οὐδέν. οὐ γὰρ ἐξήτησε παρ᾽ αὐτῶν τὰς τῆς παραβάσεως

A qui venditus fuerit tibi, & operatus fuerit tibi ſex annos, & dimittes eum liberum: & non audierunt me, & non inclinauerunt aurem ſuam: & conuerſi ſunt hodie, vt facerent rectum coram oculis meis, vt vocarent dimiſſionem vnuſquiſque proximi ſui, & conſummauerunt pactum in conſpectu meo in domo, in qua inuocatum eſt nomen meum in ipſa: & conuerſi eſtis & profanaſtis pactum meum, vt reuocaretis vnuſquiſque

B ſeruum ſuum, & vnuſquiſque ancillam ſuam, quos dimiſeratis liberos animæ ipſorum, vt eſſent vobis in ſeruos & ancillas.] Vides quemadmodum figuras repudiari; imò verò ipſam, vt in vmbris adhuc, veritatem violari non patitur? [Impœnitenda namque ſunt dona Dei atque vocatio,] vt ſcriptum eſt. Iudæi autem, qui ſemel dimiſſos retrahebant, & ſub ſeruitutis iugum denuo ſubigebant, illam impœnitentiam non ſeruauerunt, ob eamque cauſſam offen-

C derunt, cùm eius myſterii vim, quamuis adhuc in figuris eſſet, contempſiſſent. PALLADIVS. Rectiſſimè eſt à te dictum. CYRILLVS. Iuſtificari nos autem gratis per gratiam, quæ eſt in Chriſto, nullamque pro noſtra vita commutationem ac pretium afferre, neque gloriam libertatis emere, ſed rem tantam benignitate atque clementia Domini lucrari, præfigurauit in Deuteronomio, dicens, [Septimo quoque anno facies remiſſio-

D nem. Sic verò habet præceptum remiſſionis, Dimittes omne debitum proprium, quod debet tibi proximus tuus, & à fratre tuo non repetes, quia indicta eſt remiſſio domino Deo tuo, ab alieno repetes, quodcunque fuerit tibi apud ipſum: fratri vero tuo remiſſionem facies eius pecuniæ, quam tibi debet, quia non erit apud te egens; quia benedicens benedicet tibi Dominus Deus tuus in terra, quam dominus Deus tuus dat tibi, vt hæreditate poſſideas eam.] Vides fulgere inter vmbras veritatem? id enim quoque euidentiſſimè Salua-

E toris noſtri gubernationem, qua nos tegit, oſtendere poteſt; nam qui per fidem prope illum acceſſerunt; &, percepto Spiritu ſancto ac naturæ diuinæ conſortio, domeſtici iam & fratres facti ſunt, iis debita condonauit, cùm nihil perſoluiſſent; neque enim ab illis tranſgreſſionis pœ-

Rom. 11.

Deut. 15.

nas repetiit, quamuis anteactæ vitæ rationibus reddendis eſſent adſtricti: qui verò propter infidelitatem ipſorum pernicioſam adhuc alieni erant, ac propemodum etiam alienigenæ, & quamlongiſſime ab eius coniunctione remoti, eos debitis perſoluendis obligatos conſtituit, &, vt qui peccati maculas nondum eluiſſent, merito pœnis & ſuppliciis luendis obnoxios fecit: ideoque alloquebatur eos, qui crediderant, [Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem; & veritas liberabit vos:] iis contra, qui veram atque euangelicam diſciplinam contemnebant, dicebat, [Amen amen dico vobis, niſi credideritis, quia ego ſum, in peccatis veſtris moriemini.] Intelligitis igitur quemadmodum eos quidem, qui ex fide ſibi coniuncti eſſent, ſe liberos dimiſſurum pollicetur; alienos contra & extraneos in delictis mortuos, affirmat iudici ſuorum delictorum pœnas daturos? PALLAD. verum eſt. CYRILLVS. Eleganter autem voluptates futuri ſæculi ſanctas, atque cœleſtium bonorum participationem Sabbati otium deſignat. PALLADIVS. Explica mihi igitur, quo tandem modo; id enim aueo diſcere. CYRILLVS. Equidem libentiſſimè: pſallit enim nimirum beatus Dauid de filiis Iſrael, & Deo, qui omnia poteſt, loquens, [Panem cœli dedit eis: Panem Angelorum manducauit homo:] quibus verbis manna appellauit cœli & Angelorum cibum, vt animum vltra hæc ſenſibilia ac viſibilia intendentes, illam ſpiritualem ac diuinam ſubminiſtrationem contemplemur, quá ſanctorum animis ſuggerit Deus, cum Deum illum verbum qui & Angelos paſcit, & hominibus vitam præſtat in iis, qui fidem receperunt, inhabitare facit. Habitat enim Chriſtus in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, & pane viuenti, & cœlitus veniente paſcimur ad firmitatem & robur ſpirituale concipiendum: manna eius rei figura eſt certa & euidens. Iuſſit autem Lex, vt ex eo tantum colligerent filii Iſrael, quantum cuique ſatis eſſet, nihilque ſupra menſuram adiicerent; ſic enim ſcriptum eſt, [Manè factum eſt, cum deſediſſet ros in circuitu caſtrorum, & ecce ſuper faciem deſerti minutum quaſi coriandrum, album quaſi pruina ſuper terram: cum vidiſſent autem illum filii Iſrael, dixerunt alter ad alterum,

A δίκας. καίτοι τοὺς λόγους τῶν σφίσι βεβιωμένων ἐποφληκότας αὐτῷ. τοὺς δὲ ἀλλοτρίους ἔτι μονονουχὶ δὲ καὶ ἀλλογενεῖς, διὰ τὴν ὀλέθριον αὐτῶν ἀπιστίαν, καὶ ὡς ἀπωτάτω γεγονότας τῆς εἰς αὐτὸν οἰκειότητος, ἐνόχους κατέστησε τοῖς ὀφλήμασι, καὶ ὡς ἀναπόνιπτον ἔχοντας ἔτι τὴν ἁμαρτίαν, ὑπόχρεώς τε τῇ δίκῃ καὶ τοῦ κολάζεσθαι δεῖν, εἰκότως εἰργάσατο, καὶ γοῦν προσεφώνει μὲν τοῖς πεπιστευκόσιν. ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ὄντως μαθηταί μου ἐστὲ, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια B ἐλευθερώσει ὑμᾶς. τοῖς δὲ τὴν ἀληθῆ καὶ εὐαγγελικὴν ἀτιμάζουσι παίδευσιν, ἀμὴν, ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. συνίης οὖν ὅτι, τοὺς μὲν κατὰ πίστιν οἰκείους, πρὸς ἐλευθερίαν ἀνήσειν ἐπαγγέλλεται, τοὺς δὲ ἀλλοτρίους ἔτι καὶ ξένους, ἐντεθνεῶτας τοῖς πλαίσμασιν, ἀποτίσειν ἔφη τῷ κριτῇ τῶν ἰδίων πλημμελημάτων τοὺς λόγους; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. C ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Διαμορφοῖ δὲ ἀστείως καὶ τὴν εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα τρυφὴν ἁγιοπρεπῆ, καὶ τὴν τῶν οὐρανίων μέθεξιν ἀγαθῶν, ἡ κατὰ τὸ σάββατον ἀργία. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φράσον αὖ ὅπως συνιέναι θέλοντί μοι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μάλα. ψάλλει γάρ που λέγων ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ περὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ. ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς. ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος, τὸ μάννα D λέγων, οὐρανοῦ καὶ ἀγγέλων τροφὴν, ἵνα τῶν αἰσθητῶν τι καὶ ὁρατῶν τὸν οἰκεῖον ἱέντες ἐπέκεινα νοῦν, τὴν πνευματικὴν καὶ θείαν κατασκεπτώμεθα χορηγίαν, ἣν ταῖς τῶν ἁγίων ψυχαῖς ἐνίησι Θεὸς, τὸν ἀγγέλους τρέφοντα, καὶ ζωογονοῦντα τοὺς ἀνθρώπους, Θεὸν λόγον ἐγκατοικίζεσθαι ποιῶν τοῖς τὴν πίστιν εἰσδεδεγμένοις· κατῴκηκε γὰρ ὁ Χριστὸς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἄρτῳ ζῶντι καὶ ἐξ οὐρανοῦ τρεφόμεθα πρὸς εὐεξίαν τε καὶ ἰσχὺν E πνευματικήν. τύπος μὲν οὖν τοῦ τοιοῦδε, τὸ μάννα, σαφὴς καὶ ἀνενδοιάστως ἔχων. προστέταχε δὲ ὁ νόμος, συναγείρειν αὐτὸ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, τὸ διαρκῶς ἔχον ἑκάστῳ, μὴ ὑπερτέχοντας. γέγραπται γὰρ ὧδε· τὸ πρωῒ ἐγένετο καταπαυομένης τῆς δρόσου κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς. καὶ ἰδοὺ ἐπὶ πρόσωπον τῆς ἐρήμου λεπτὸν ὡσεὶ κορίαννον, λευκὸν ὡσεὶ πάγος ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδόντες δὲ αὐτὸ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, εἶπον ἕτερος τῷ ἑτέρῳ,

τί ἐστι τοῦτο; οὐ γὰρ ᾔδεισαν τί ἦν. εἶπε δὲ Μωσῆς A πρὸς αὐτούς· οὗτος ὁ ἄρτος ὃν δέδωκεν ὑμῖν Κύριος φαγεῖν. τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε Κύριος. συναγάγετε ἀπ' αὐτοῦ ἕκαστος εἰς τοὺς καθήκοντας γομὸρ κατὰ κεφαλὰς, κατὰ ἀριθμὸν ψυχῶν ὑμῶν, ἕκαστος σὺν τοῖς συσκήνοις ὑμῶν συλλέξατε, εἶτά φησι καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν. ἐγένετο δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ, συνέλεξαν τὰ δέοντα διπλᾶ, γομὸρ τῷ ἑνί. εἰσῆλθον δὲ πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς, καὶ ἀνήγγειλαν Μωσῇ. εἶπε δὲ Μωσῆς πρὸς αὐτούς· τοῦτο τὸ ῥῆμά ἐστιν B ὃ ἐλάλησε Κύριος, σάββατα ἅγια ἀνάπαυσις τῷ Κυρίῳ, αὔριον ὅσα ἂν πέσσητε, πέσσετε, ὅσα ἐὰν ἕψητε ἕψετε, καὶ πᾶν τὸ πλεονάζον καταλείπετε αὐτοῖς ἀποθήκην εἰς τὸ πρωΐ. εἶτα πρὸς τούτοις τὸν θεῖον αὐτοῖς διεσάφει νόμον, εὐθὺς ἐπειπὼν ὁ ἱεροφάντης Μωσῆς· φάγετε σήμερον, ἔστι γὰρ σάββατα σήμερον τῷ Κυρίῳ. οὐχ εὑρήσετε σήμερον ἐν τῷ πεδίῳ. ἓξ ἡμέρας συλλέξετε, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα, οὐκ ἔσται ἐν αὐτῇ. ἆρά σοι λοιπὸν, ὦ Παλλάδιε, C καὶ μετὰ τοῦτο ἀσυμφανὲς, ὅτι τῆς ἐσομένης εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα ζωῆς, οἱονεὶ προδιατυπισμὸν καὶ ὑποτύπωσιν ἂν ἔχοι καὶ μάλα σαφῆ, τὸ μήτε τι δρᾶν ἐν σαββάτῳ. συλλέγειν δὲ ὥσπερ εἰς ἀποθήκην τὸ ἤδη πεπορισμένον; καὶ μηδὲ αὐτὸ τὸ ἐξ οὐρανοῦ καταδίδοσθαι μάννα, τοῦ δὲ ἤδη συγκεκομισμένου διαχρῆσθαι δεῖν εἰς ἀπόλαυσιν καὶ τροφήν; σαββατίζοντες γὰρ ἐν Χριστῷ καὶ εἰς λῆξιν ἰόντες τῆς ἁμαρτίας ὁλοτελῆ, τοῖς ἄνωθεν ἐντρυφήσομεν ἀγαθοῖς, D πόνου μὲν ἐξῃρημένου παντὸς, ἱδρώτων δὲ δίχα, πάνθ' ὅσαπερ ὀνίνησι πλουσίως εὑρίσκοντες. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθὴς ὁ λόγος. ἐφ' ἑτοίμοις γὰρ ὥσπερ καὶ προχειρισμένοις ἅπασιν ἀγαθοῖς, ἡ τότε τηνικάδε τῶν ἁγίων ἔσται ζωή· εἰρήσθω δὲ καὶ πρὸς ἡμῶν αὐτῶν ἁγίῳ παντί, τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἀναθέοντες εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ὥσπερ ὀπίσω τὸν λόγον ἀναστρέφοντες, ἐκεῖνό φαμεν, τὸ, ὅτι δὴ E σφόδρα καὶ ἀκολούθως ὁ νόμος ἐφ' ἕνα τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς μεταστήσας Θεὸν, οὐ συγκεχώρηκεν ἀγνοεῖν, οὐδὲ τὸν ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ φύντα τε καὶ συνυπάρχοντα, συναΐδιον λόγον. προεντειλάμενος γὰρ καὶ εἰπὼν, ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου,

Quid eſt hoc? neque enim ſciebant quid eſſet: dixit autem ad illos Moyſes, Hic eſt panis, quem dedit vobis Dominus ad veſcendum. Hoc eſt verbum, quod præcepit Dominus, Colligite ex ipſo, quantum ſufficit, gomor per ſingula capita, iuxta numerum animarum veſtrarum, vnuſquiſque cum contubernalibus veſtris colligite.] Deinde poſt quædam alia rurſus ait, [Factum eſt autem die ſexta, collegerunt neceſſaria dupla, duo gomor, per ſingulos: ingreſſi ſunt autem omnes principes Synagogæ, & nunciauerunt Moyſi. Dixit autem Moyſes ad eos, Hoc eſt verbum, quod locutus eſt Dominus, Sabbata requies ſancta Domino: cras, quæcunque coquere vultis, coquite; & quæcunque elixare volueritis, elixate: & quicquid ſuperfuerit, relinquite vobis repoſitionem in mane.] Deinde Moyſes ille ſacrorum interpres diuinam illis legem explicauit, continuo inferens, Comedite hodie; ſunt enim hodie Sabbata Domino? non inuenietis hodie in cãpo: ſex diebus colligetis; ſeptima verò die Sabbata ſunt; non erit in ipſa.] An tibi poſthac, Palladi, obſcurum eſſe poterit, quin hoc ipſum nihil agere Sabbato, ſed quod iam ſuppeditatum ſit, tanquam in cellam condere, neque cælitus manna ipſi dari, ſed iam comportato ad voluptatem & ad eſcam vti, quaſi præparatio quædam atque informatio ſit illius vitæ, quæ in ſæculo venturo futura eſt? nam Sabbatum agentes in Chriſto, atque omnino ceſſantes à peccato, ſupernis illis fruemur bonis, cùm labor omnis ſublatus erit, & citra ſudorem ea omnia, quæ iuuare poſſunt, affluenter inueniemus. PALLAD. Vera oratio: nam quaſi in paratis & in promptu poſitis bonis omnibus illa, quæ tunc erit, ſanctorum vita ducetur. liceat igitur & nobis ipſis dicere ſancto cuique, [Labores manuum tuarum manducabis.] *Pſal.127.* CYRILLVS. Igitur ad id, quod initio poſitum erat, recurrentes, & quaſi retrorſum orationis curſum reflectentes, illud aſſerimus, conuenientiſſime Legem, cùm ad vnum colendum, qui natura & vere Deus eſt, nos traduxiſſet, non ſuſtinuiſſe, vt Verbum illud, quod ex ipſo & in ipſo natum & ſimul exiſtit, & coæternum eſt, ignoraremus: nam cùm prius præcepiſſet atque dixiſſet, [Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis:] *Exod.20.*

" & præterea, [Non erunt tibi Dii alii " præter me:] coniunxit ilico Chriſti " myſterium inferendo, [Recordare, " vt diem Sabbatorum ſanctifices:] hæc enim præclara ſemita eſt ac neceſſaria, & diuini artificii via, & diſcentibus quæ ſcire opus eſt, vtiliſſima. Itaque Saluator patrem, qui in cœlis eſt,

Ioan.17. „ ac Deum alloquens ait; [Hæc eſt vi„ ta æterna, vt cognoſcant te ſolum „ verum Deum, & quem miſiſti, Ieſum „ Chriſtum:] Nam, vbi de Patre verba fiunt, conſequuntur neceſſario verba, quæ ad Filium pertineant, & coniuncta maxime vtriuſque cognitio eſt. Iudæos certè, propterea quod Filium non admitterent, à veritate aberrantes, atque arbitrantes ſe noſſe Deum,

Ioan.8. „ increpabat, dicens, [Neque me no„ ſtis, neque patrem meum: ſi me co„ gnouiſſetis, & patrem meum vtique „ cognouiſſetis:] In vtroque enim alterius notio ſimul infertur. Igitur, cùm prius fundamenti cuiuſdam inſtar, ieciſſet certam atque accuratam Dei cognitionem, & Legiſlatoris notitiam prius tanquam radicibus actis, in eis infixiſſet, denique ad humana deſcendit, & ei reuerentiæ, quam Deo exhibemus, proximam deinceps collocat atque coniungit eam, quæ patri ac matri debetur, quorum opera, Deo annuente, perducti eo ſumus, vt eſſemus, & omnino ſubſiſteremus: quippe cum ſecundum ab Opifice locum teneant: diuinis enim iuſſis, & arte non ab alio tradita, ſed ſponte percepta, natura id; quod gignitur, in ſe ipſa ad vitam effingit, atque Opificis gloriam imitatur: nam vt Deus, qua ratione effector eſt & conditor, omnibus initium eſt & origo; ſic quiſque etiam parens ex ſe nato filio quaſi radix quædam eſt procreationis, & fons vnde progreditur, vt ſit. Igitur illa patris ac matris ſubminiſtratio, quam præbent ad omnium qui in terris ſunt, hominum procreationem, illius omnium Opificis figuram refert: atque ob eam cauſſam, iis præſtantiorem, quàm cæteris hominibus, honorem deferri Lex iuſſit, neque à præmiis excludens eos, qui honorem illis impenderent, neque eos viciſſim, qui id facere nollent, à ſupplicio liberans: nam ingenuum piumque animum honoribus ornat; eum verò, qui aliter ſit affe-

Exod.20. „ ctus, grauiſſimis malis onerat, [Ho„ nora enim, inquit, patrem tuum, vt be„ ne tibi ſit, & ſis longæuus ſuper terram.]

A καὶ μὴν, καὶ οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ, συνῆψεν εὐθὺς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ἐπειπών· μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν. οἶμος γὰρ ἥδε καλή τε καὶ ἀναγκαία, καὶ θεοπρεπεστάτης εὐτεχνίας ὁδὸς, καὶ τελεωτάτην τοῖς ἃ προσῆκεν εἰδέναι μανθάνουσιν, ἐμποιοῦσα τὴν ὄνησιν. καὶ γοῦν ὁ σωτὴρ πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς ἔφη πατέρα καὶ Θεόν· αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν B Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. συμπαρομαρτεῖ γὰρ ἀναγκαίως τοῖς λόγοις τοῖς περὶ πατρὸς, ὁ περὶ υἱοῦ, καὶ ἀγχίθυρος λίαν ἡ ἐπ' ἀμφοῖν ἐστι γνῶσις. Ἰουδαίοις γοῦν τῆς ἀληθείας ἡμαρτηκόσι, διὰ τοῦ μὴ προσίεσθαι τὸν υἱὸν, οἰομένοις δὲ ὅτι Θεὸν ἐγνώκασιν, ἐπετίμα λέγων, οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου. εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ᾔδειτε ἄν. συνεισκρίνεται γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν ἡ ἑκατέρου γνῶ- C σις. οὐκοῦν θεμέλιον ὥσπερ τινὰ προκαταβαλὼν αὐτοῖς ἀναγκαίως τὸ ἀκριβὲς εἰς θεογνωσίαν, καὶ τοῦ νομοθέτου τὴν εἴδησιν προενερριζώσας αὐτοῖς, κάτεισιν ἐπὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ τῇ εἰς Θεὸν αἰδοῖ, γείτονα τίθησι καὶ συνημμένην εὐθὺς τὴν εἰς πατέρα τε καὶ μητέρα, δι' ὧν εἰς τὸ εἶναί τε καὶ ὑπάρχειν ὅλως Θεοῦ κατανεύοντος, κεκομίσμεθα, δευτέραν ὥσπερ τινὰ τάξιν ἐχόντων τοῦ δημιουρ- D γοῦ. θείοις μὲν γὰρ νεύμασι καὶ αὐτοδιδάκτῳ τέχνῃ ζωοπλαστεῖ τὸ τικτόμενον ἡ φύσις ἐν ἑαυτῇ. δημιουργικὴν δὲ ὥσπερ ἀπομιμεῖται δόξαν· καὶ ὥσπερ ὁ Θεὸς πάντων ἐστὶν ἀρχὴ καὶ γένεσις, καθὸ ποιητὴς καὶ δημιουργὸς, οὕτω καὶ ἕκαστος τῶν εἰς γονέας τετελεκότων τῷ ἐξ αὐτοῦ φύντι τέκνῳ ῥίζα τις ὥσπερ ἐστὶ γενέσεως, καὶ τῆς εἰς τὸ εἶναι προόδου πηγή. εἰς τύπον δὴ οὖν τοῦ πάντων δημιουργοῦ, ἡ πατρὸς καὶ μητρὸς ὑπουργία πρὸς ὕπαρξιν, εἰς E ἅπαντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. τοιγάρτοι τῶν ἄλλων προφερεστέραν τὴν εἰς αὐτοὺς ποιεῖσθαι τιμὴν, ὁ νόμος προστέταχεν, οὔτε γερῶν ἀποστήσας τοὺς ᾑρημένους τιμᾶν, οὔτε ποινῆς ἀπαλλάττων τοὺς τοῦτο δρᾶν οὐκ ἀνεχομένους. τὴν μὲν γὰρ εὐγενῆ καὶ ὁσίαν γνώμην, τιμαῖς στεφανοῖ, τὴν δὲ οὐχ οὕτως ἔχουσαν, τοῖς εἰς λῆξιν καταφορτίζει κακοῖς. τίμα γὰρ, φησὶ, τὸν πατέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. οὐκοῦν ἆθλον

μὲν ὥσπερ τι καὶ γέρας ἐξαίρετον εἰς ζωὴν, καὶ τὸ ἐπὶ μήκιστον ἰέναι χρόνον, τοῖς ἐθέλουσι τιμᾷν, θάνατον δὲ τοῖς ἀλαζόσι καὶ ὑβρισταῖς ἐπαρτήσας ὁ νόμος, παιδαγωγὸν ὥσπερ τινὰ μετασοβοῦντα πρὸς τὸ εὐθὺ, τὸν φόβον ἐφίστησιν. ἔφη γὰρ πάλιν. ὃς τύπτει πατέρα ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ τελευτάτω. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα, τελευτήσει θανάτῳ. ἄθρει δὴ οὖν ὅτι πάντα μὲν τὸν τρόπον τῆς εἰς αὐτοὺς ἁμαρτίας ἐν ἴσῳ κολάζει μέτρῳ, αὐχοῦ δὲ δὴ πάλιν τοῖς περὶ Θεοῦ τὰ γονέων δίκαια πλησίον ὁρᾶται σαφῶς. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ Θεοῦ, τὸ γλώττης πλημμέλημα τιμᾶται θανάτῳ, καὶ ταῖς εἰς ἄκρον ὀργαῖς, οὕτω καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν γεγεννηκότων καὶ τὴν θείαν μὲν τις ἀθετήσας ἐντολὴν, καὶ ταῖς παραβάσεσι καταλυπῶν ἠρημένος τὸν παιδαγωγὸν χωρὶς οἰκτιρμῶν ἀποθνήσκει. πατρὸς δὲ τυχὸν ἢ μητρὸς ὑποθήκην ἀλογήσας, λιθόλευστος τελευτᾷ, νόμου τοῦ θείου καὶ τόδε προστεταχότος. ἔφη δὲ οὕτως ἐν τῷ Δευτερονομίῳ. ἐὰν δέ τινι ᾖ υἱὸς ἀπειθὴς καὶ ἐρεθιστὴς, οὐχ ὑπακούων φωνῆς πατρὸς αὐτοῦ καὶ φωνῆς μητρὸς καὶ παιδεύσωσιν αὐτὸν, καὶ μὴ εἰσακούσῃ αὐτῶν· καὶ συλλαβόντες αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐξάξουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὴν γερουσίαν τῆς πόλεως αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν πύλην τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ ἐροῦσι τοῖς ἀνδράσι τῆς πόλεως αὐτοῦ λέγοντες, ὅτι ὁ υἱὸς ἡμῶν οὗτος ἀπειθεῖ, καὶ ἐρεθίζει, καὶ οὐκ εἰσακούει τῆς φωνῆς ἡμῶν, συμβολοκοπῶν οἰνοφλυγεῖ. καὶ λιθοβολήσουσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως αὐτοῦ λίθοις, καὶ ἀποθανεῖται. καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἀκούσαντες φοβηθήσονται. ἆρά σοι λοιπὸν ἐνδοιάζειν ἔτι καὶ μετὰ τοῦτο θέμις, ὡς εἴη κατ' ἴχνος τῆς τοῦ Θεοῦ τιμῆς ἡ εἰς πατέρα τε καὶ μητέρα; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐδαμῶς. ἐνδυσωπεῖ γὰρ ἡμᾶς εἴς γε τὸ χρῆναι τιμᾶν, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σοφῶς εἰρημένον. μνήσθητι, ὅτι δι' αὐτῶν ἐγεννήθης. καὶ μὴν ὁ πατριάρχης Ἰακὼβ ἐπιεικέστατα λέγων, εἰ μὴ ὁ φόβος Ἰσαὰκ τοῦ πατρός μου ἦν μοι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἆρ' οὖν εἰπέ μοι, τὸ δι' αὐτῶν γεγεννῆσθαι λέγειν, οὐκ εἰκόνα τοῦ δημιουργοῦ, καὶ τοῦ πρὸς τὸ εἶναι καλοῦντος τὰ οὐκ ὄντα ποτὲ καταδείξειεν ἂν ἐναργῶς ὄντας αὐτούς;

Igitur cum iis, qui parentes honorarent, vitam ac temporis diuturnitatem, quaſi præmium quoddam, & munus præcipuum, Lex conſtituiſſet; mortem verò ſuperbis & iniurioſis propoſuiſſet, metum veluti pædagogum quendam apponit, qui nos ad rectum iter timore traducat; dixit enim rurſus, [Qui percutit patrem aut matrem ſuam, morte moriatur: & qui maledixerit patri vel matri ſuæ, morte moriatur.] Vide igitur quemadmodum omne genus peccati, in illos admiſſi, æquali menſura puniat. Iis etiam, quæ de Deo præcepta ſunt, ea proximè coniungi perſpicuum eſt, quæ ad parentum iura pertinent. Vt enim, ſi quid in Deum lingua peccatum ſit, morte extremoque ſupplicio mulctatur; ſimiliter ſi quid in eos quoque ſit admiſſum qui genuerunt: ac diuinum certe mandatum quiſquis irritum fecerit, & eius violatione pædagogum volens offenderit, ſine vlla miſeratione occiditur; quiſquis item patris matriſue monita contempſerit, lapidibus obrutus necatur: cùm hoc idem diuina lex iuſſerit. Dixit autem ad hunc modum in Deuteronomio, [ſi autem cuipiam fuerit filius contumax & irritator, qui non obediat voci patris ſui, & voci matris ſuæ, & corripuerint eum, & non audierit eos, comprehendent eum pater ſuus, & mater ſua, & ducent eum ad ſenatum ipſius ciuitatis, & ad portam loci illius; & dicent hominibus ciuitatis illius, Filius noſter hic inobediens eſt & irritat, & non audit vocem noſtram, comeſſationibus & ebrietatibus vacat: & lapidabunt eum viri ciuitatis illius lapidibus; & morietur, & auferetis malum ex vobis ipſis; & cæteri audientes timebunt.] Num tandem, poſthac fas eſt ambigere, quin patri ac matri honos habitus proximè ad eum, qui Deo tribuitur, accedat? PALLAD. Minimè dubium: vt enim eos honore proſequendos putemus, illud quoque perſuadet, quod à quodam ſapienter eſt dictum, [Recordare quòd per eos genitus es.] Iacob quoque Patriarcha, cùm modeſtiſſimè dicit, [Niſi timor Iſaac patris mei adeſſet mihi.] CYRILL. Dic igitur mihi, hoc ipſum, quod per illos genitos nos eſſe dictum eſt, num parum euidenter oſtendit imaginem eos Opificis tenere, & eius, qui vocat ad exiſtendū ea, quæ olim nō erant?

Exod. 21.

Deut. 21.

Eccl. 7.

Iam verò hoc ipſum, quod noſtro quoque timore eos honorare decet, nonne illis ipſam quoque Domini dignitatem tribuit? PALLAD. Sanè verò. Ideoque ille Prouerbiorum auctor execratur quoſdam, dicens, [Oculum, qui irridet patrem, & dedecorat ſenectutem matris, effodiant eum corui de torrentibus.] Illud tamen explices velim, quomodo ab omnium Saluatore Chriſto ſapienter dictum putari poſſit. [Qui amat patrem aut matrem ſuper me, non eſt me dignus.] Quinetiam illud commemorabo: nam patrem ſepelire, ſenectutemque illius alere roganti diſcipulo ait, [Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.] CYRILL. Quid verò in iis abſurdi eſt? nam ardui quidem certe nihil, vt mihi videtur, ſed ſimplex admodum locorum propoſitorum eſt cognitio, & ad percipiendum iis, qui rectè intelligere velint, facillima. PALLAD. Atqui non ſunt ea verba à ſuſpicione prorſus aliena: videntur enim quodammodo ab ea reuerentia, quæ parentibus debetur, nos abducere. CYRILLVS. Apage ab iſta ſuſpicione, Palladi, & intelligentia tam peruerſa: neque enim Saluatoris noſtri verba à reuerentia in parentes abducunt; ſed illam, quæ Deo exhibetur, antiquiorem ac præſtantiorem habere docent; id quod etiam ſuperiori noſtra oratione perfectum eſt, cum illam proximam atque ſecundam ab ea, quæ Deo eſt habenda, identidem diceremus; quod ſane etiam ipſe Chriſtus ſeruauit, cùm neque id pro crimine aſcripſit iis, qui parentes diligerent, neque omnino culpauit aut accuſauit eos, qui iiſdem honorem ſponte deferrent, ſed humana omnia poſt Deum habenda eſſe, conuenientiſſime ſanxit: itaque non abſolute ait, Qui amat patrem ſuum aut matrem? ſed adiecit illud, Super me. An verò dilectionem in Deum dilectioni in homines non præponendam putabis? PALLAD. Ego verò præponendam omnino cenſeo. CYRILL. Ergo in eam ſententiam abire diſcipulum non permiſit, vt putaret reuerentiam, quæ homini quamvis parenti deberetur, illi alteri, quæ erga Deum habenda eſt, eſſe præferendam, qui alias naturæ leges de honore parentibus tribuendo ſuo patrocinio defendit. Sua igitur eſſe noſtris præferenda docet; excellit enim omnibus & eminet Deus;

Prou.30.

Matth.10.

Matth.8.

A Ὃ δὲ δὴ καὶ φόβῳ τοὺς πατέρας ἡμῶν τετιμῆσθαι πρέπειν, οὐ μονονουχὶ καὶ ἐν αὐτοῖς δεσποτικῷ τέθεικεν ἀξιώματι; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. τοιγάρτοι καὶ ἐπαρᾶταί τισιν ὁ παροιμιαστὴς, λέγων, ὀφθαλμὸν, καταγελῶντα πατρὸς, καὶ ἀτιμάζοντα γῆρας μητρὸς, ἐκκόψαισαν αὐτὸν κόρακες ἐκ τῶν φαράγγων. πλὴν ἐκεῖνο διασάφει, ὅπως ἂν οἴοιτό τις εἰρῆσθαι σοφῶς παρὰ τοῦ πάντων Σωτῆρος Χριστοῦ. ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου B ἄξιος. μεμνήσομαι δὲ κἀκείνου· πατέρα γὰρ θάψαι καὶ γηροκομεῖν ἐκλιπαροῦντι τῷ μαθητῇ, ἀκολούθει μοι, φησὶ, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἶτα τί τὸ ἄτοπον ἐν τούτοις; ἄναντες γὰρ οὐδὲν, ὥς γε μοι δοκεῖ, ψιλὴ δὲ λίαν τῶν προκειμένων ἡ γνῶσις, καὶ ἑλεῖν ἐπιμοπάτη τοῖς ἐθέλουσιν ὀρθῶς νοεῖν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μὴν οὐκ ἐλεύ- C θερος παντελῶς ὑποψίας ὁ λόγος. ἔοικε γάρ πως τῆς εἰς γονέας αἰδοῦς ἀποκομίζειν ἡμᾶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄπαγε τῆς ὑπονοίας, ὦ ἄνθρωπε, καὶ τῆς οὕτω κεκιβδηλευμένης ἐννοίας. ἀφίστησι γὰρ, οὔ τι που τῆς εἰς γονέας αἰδοῦς, τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος, πρεσβυτέραν δὲ καὶ ἀμείνω τὴν εἰς Θεὸν ἡγεῖσθαι διδάσκει. διαπετέλεκε δὲ καὶ ἡμῖν ὁ λόγος, ἀγχοῦ καὶ δευτέραν ἄνω τε καὶ κάτω τῆς Θεῷ πρεπού- D σης ὀνομάζων αὐτὴν, ὃ δὴ καὶ αὐτὸς τετήρηκεν ὁ Χριστὸς, οὐκ αἰτίαν ἐπιγράψας τοῖς ἀγαπᾶν ἑλομένοις, ἀλλ' οὐδὲ μῶμόν τινα ἢ γραφὴν ἐπιθεὶς τοῖς ᾑρημένοις τιμᾶν. τό γε μὴν κατόπιν ἰέναι Θεοῦ τὰ ἀνθρώπινα, πρεπωδέστατα νομοθετεῖ. τοιγάρτοι φησὶν, οὐχ ἁπλῶς, ὁ φιλῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα, προστέθεικε δὲ, τό, ὑπὲρ ἐμέ. ἢ γὰρ οὐκ εἰκὸς πρέπειν τῆς εἰς ἀνθρώπους ἀγάπης, προτετάχθαι τὴν εἰς Θεόν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Παντάπασι μὲν οὖν. ΚΥ- E ΡΙΛΛΟΣ. Ἰέναι δὲ οὖν οὐκ ἠφίει τὸν μαθητὴν ἐπὶ τὸ μὴ δεῖν οἴεσθαι προὐργιαιτέραν ποιεῖσθαι τῆς εἰς Θεὸν αἰδοῦς, τὴν εἰς ἄνθρωπον, κἂν εἰ ὑπάρχοι πατὴρ, ὁ καὶ τοῖς τῆς φύσεως νόμοις εἴς γε τὸ χρῆναι τιμᾶσθαι συνηγορούμενος. ἀμείνω μὲν οὖν τὰ καθ' ἑαυτὸν ποιεῖται τῶν καθ' ἡμᾶς. τὸ γάρτοι πάντων ἐπέκεινα καὶ ἀνωτάτω Θεός;

A ἐφίησι δὲ οὐδαμῶς παρ' οὐδὲν ἡγεῖσθαί τισι τὴν εἰς γονέας αἰδῶ, διά γε τὸ χρῆναι φέρειν τε καὶ λέγειν ὡς ἔστιν ἐν μοίρᾳ τῇ πρεσβυτέρᾳ τε καὶ ἀμείνονι, τὰ τοῦ Θεοῦ. ἐπίκλημα γὰρ ἐποιεῖτο τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς τὸ χρῆμα ὁ Χριστὸς λέγων· ὁ Θεὸς εἶπε, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου. ὑμεῖς δὲ λέγετε, φησὶν ὁ Θεὸς, ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ αὐτοῦ δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ, B καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μὴν, οὐ λίαν εὔσημος τῶν προκειμένων ἡ γνῶσις. διασάφει δὴ οὖν ὅ τί ποτέ ἐστιν ἔν γε τούτῳ τὸ τῶν Φαρισαίων πλημμέλημα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐν τῷ Λευιτικῷ γέγραπταί που· καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς· ἄνθρωπος ὃς ἂν εὔξηται εὐχὴν, ὥστε τιμὴν τῆς C ψυχῆς αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ, ἔσται ἡ τιμὴ τοῦ ἄρσενος ἀπὸ εἰκοσαετοῦς ἕως ἑξηκονταετοῦς ἔσται ἡ τιμὴ αὐτοῦ πεντήκοντα δίδραχμα ἀργυρίου, τῷ σταθμῷ τῷ ἁγίῳ. ὀλίγα δὲ ἄττα μεταξὺ, γυναίου τε πέρι καὶ μειρακίων εἰπὼν, ἐπιφέρει πάλιν· ἐὰν δὲ ταπεινὸς ᾖ τῇ τιμῇ, στήσεται ἐναντίον τοῦ ἱερέως, καὶ τιμήσεται αὐτὸν ὁ ἱερεύς. μυστικὸς μὲν οὖν ὁ λόγος καὶ βαθὺς, καιρῷ δὲ τῷ πρέποντι πρὸς ἡμῶν εὖ μάλα βασανισθήσεται. τὸ δὲ ἐν χερσὶ, φέρε λέγωμεν. προσιέσαν τινὲς τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ καθιεροῦν ἐσπούδαζον τῷ Θεῷ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, D ὡς ἐν τύπῳ μὲν ἔτι καὶ σκιᾷ, πλὴν κατὰ τὸν νόμον, τὰς ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ὁμολογοῦντες τιμὰς τοῖς ἱερᾶσθαι λαχοῦσι, καὶ τῷ θείῳ προσεδρεύουσι θυσιαστηρίῳ. ἀλλ' ἦσάν τινες, ἐφιέμενοι μὲν τῆς τοιᾶσδε δόξης. ἡγιασμένοι γὰρ ἤδη καὶ ἱεροὶ, καὶ θεῖον ἀνάθημα, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιῶνδε, χρηματίζειν ἠξίουν, ἀπορίᾳ δὲ χρημάτων ἀνακόπτοντες τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ δυσδιάφευκτον ἔχοντες παραπόδισμα τοῦ E πράγματος τὴν πτωχείαν. προτρεπόντων δὲ αὐτοὺς καὶ μάλα προθύμως ἐπὶ τὸ δεῖν ἰέναι πρὸς τοῦτο τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, ἐραστοχρήματοι γὰρ οἱ τοιοίδε λίαν, καὶ λημμάτων αἰσχρῶν ἡττώμενοι τὴν εἰς γονέας αἰδῶ προετείνοντο, δύνασθαί τε μόλις σφίσι τε αὐτοῖς κἀκείνοις τὰ ζωαρκῆ πορίζεσθαι τυχὸν, ἢ καὶ ἄμφια συλλέγειν, ἀληθεύοντες,

A neque verò, quia ea, quæ ad Deum pertinent, antiquiora ac præſtantiora putanda ſunt ac dicenda, ideo tamen vllo pacto permittit aliquibus illam in parẽtes reuerentiam pro nihilo ducere, id enim Chriſtus Iudæorum doctoribus crimini dedit, cùm dixit, [Deus dixit, Honora patrem tuum, & matrem tuam; vos autem dicitis, inquit, Quicunque dixerit patri ſuo, Munus quod ex me tibi proderit; & non honorabit patrem B ſuum, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditiones veſtras.] PALLADIVS. Atqui non admodum eſt facilis propoſitorum verborum intellectio. Explica igitur, quæſo, quodnam ſit in hac re Phariſæorum peccatum. CYRILL. In Leuitico certè ſcriptum eſt, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicẽs: Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, Homo, qui vouerit votum in pretium animæ ſuæ Domino, erit pretium maſculi à vi- C geſimo anno vſque ad ſexageſimũ annũ, erit, inquam, pretium eius quinquaginta ſicli argenti pondere ſancto:] cúmque pauca quædam in medio de muliere & de pueris dixiſſet, rurſus infert, [Quod ſi pauper fuerit, ad æſtimationem ſtabit coram ſacerdote, & æſtimabit eum ſacerdos: vt valet munus eius, qui vouit, ita æſtimabit eum ſacerdos.] Myſtica igitur hæc verba ſunt & abdita; opportuniore autem loco à nobis diligẽter excutientur: quod autem in promptu atque in manibus eſt, dicamus, Nonnulli ex Iſraelitis adibant, & conſecrare Deo D ſuas animas, in figura quidem adhuc & vmbra, tamen ex Legis conſtitutione cupiebant: atque iis, qui ſacerdotio fungebantur, & ad diuinum altare aſſidebant, pro ſeipſis pretium daturos profitebantur. Erant igitur aliqui, qui eiuſmodi gloriam expeterent: ſanctificatos enim ſe iam & ſacros, & Deo dicatum donum, & ſi quod aliud eiuſmodi vocabulum eſt, appellari optarent: ceterum inopia pecuniæ reprimebant hoc deſiderium, quod ineuitabile ad eam E rem impedimentum haberent, nempe paupertatem: adhortantibus autem eos, & quidem maximo ſtudio Scribis ac Phariſæis, vt ad eam rem exequendam pergerent (erat enim id hominum genus auarum, & turpis quæſtus cupiditati obnoxiũ) illi reuereri ſe parentes cauſſabantur, vixque poſſe ſibi ipſis & illis, quæ ad victum ſatis eſſent, ſuppeditare, aut veſtes comparare dicebant:

Matth. 15.

Leuit. 27.

ac hi perſuadere audebant, vt propter Deum eam rem pro nihilo haberent; ac ſi parentes ad ipſos accederent, & conſuetum ab ipſis ſubſidium peterent; patri ac matri di-
Matth.15. " cendum eſſe docebant, [Munus quod-
" cunque eſt ex me, tibi proſit.] Hoc eſt, ſi quid à me acceperis, diuinum te fraudare donum ſcito, & in res ſacras manus iniicere, nam meipſum dedicaui, & Deo quaſi repoſitum donum conſecraui. Illi verò, cùm ſacrilegii pœnam metuerent, & leges ea de re conſtitutas extimeſcerent, ærumnas illas miſerrimè perferebant, & pietatem in Deum ſibi famis occaſionem fuiſſe accuſabant, ac fortaſſe de ipſo Dei mandato conquerebantur, tanquam ab eo in rebus maxime neceſſariis violarentur:
" ideoque ait, [Irritum feciſtis man-
" datum Dei propter traditionem ve-
" ſtram:] Honorandi enim erant profectò parentes, non religionis cauſſa lex, quæ de parentibus lata erat, deſtruenda. Neque igitur ea, quæ ad Deum pertinent, humanarum rerum cauſſa contemnenda ſunt, neque rurſus res humanæ prorſus Dei prætextu negligendæ; ſed potius, vbi præcipuas charitatis partes illi omnium principio, Deo nimirum, tribuerimus, tum ſecundo loco ac proximo æquum eſt etiam ipſis noſtri ortus adminiſtris debitos in primis honores continuo deferre, & ad ea, quæ dixi illud quoque nobiſcum reputare. PAL. Quidnam ideſt? CYRILLVS. Nam rem in primis neceſſariam eſſe reuerentiam in parentes, nobis oſtendit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cùm ſuæ ipſius matris curam atque rationem habuit: ſublatus namque iam in venerandam illam crucem, & ligno ſuffixus, diſcipulo ſuo germano ſanctam Virginem tradidit; ac ſenectutis illius tutorem nutritoremque conſtituit dilectum illum ſuum, dicens, [Mulier, ecce filius tuus;
Ioan.19. " deinde diſcipulo, Ecce mater tua; & ex
" illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.]
" PALLAD. Præclarè ſane hac de re oratio confecta eſſe videtur. CYRILL. Cùm itaque liberos parentibus rectiſſime ſubiecisſet, & legitimum iis ac neceſſarium iugum impoſuiſſet, ilico quales etiam parentes erga liberos eſſe
Ephes.6. oporteat, ſi à Dei voluntate deflectere nolint, edicit. Ac Paulus quidem ſapientiſſimus vir, poſtquam paucis

A ἔφασκον. οἱ δὲ, ἀναπείθειν ἐτόλμων, παρ' οὐδὲν ἡγεῖσθαι τὸ χρῆμα διὰ Θεόν· κἂν εἰ προσίοιεν οἱ γεγεννηκότες τὴν συνήθη παρ' αὐτῶν ζητοῦντες ἐπικουρίαν, χρῆναι λέγειν ἐδίδασκον πατρὶ καὶ μητρὶ, δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς ἄν, τουτέστιν, ὅπερ ἂν ἐξ ἐμοῦ λάβῃς, τὸ θεῖον ἴσθι σοι παραβλάπτων ἀνάθημα, καὶ χρήμασιν ἱεροῖς τὰς χεῖρας ἐπάγων. ἀνατέθεικα γὰρ ἐμαυτὸν καὶ ὡς δῶρον ἐπιδέδομαι τῷ Θεῷ. οἱ δὲ τὴν ἐκ τῆς ἱεροσυλίας δεδιότες βλάβην, καὶ τοὺς ἐπὶ τῷδε νόμους καταπεφρικότες ἄγαν, διεκαρτέρουν οἰμώζοντες, καὶ τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν πρόφασιν αὐτοῖς γενέσθαι λιμοῦ διετείνοντο, καταχεκραγότες τάχα που καὶ τῆς θείας ἐντολῆς ὡς ἀδικούσης αὐτοὺς εἰς τὰ καιριώτατα. διὰ τί τοίνυν, φησὶν, ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ἔδει γὰρ ἔδει τιμᾶν τοὺς φύσαντας, οὐ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἕνεκα τὸν ἐπ' αὐτοῖς καταλύειν νόμον. οὐκοῦν οὔτε τῶν Θεῷ πρεπόντων ἀμελητέον διὰ τὰ ἀνθρώπινα, οὔτε μὴν εἰσάπαν τῶν ἀνθρωπίνων διὰ Θεὸν καταρραθυμεῖν ἀναγκαῖον, ἀπονέμοντας δὲ μᾶλλον τὸ τῆς ἀγάπης ἐξαίρετον τῇ πάντων ἀρχῇ, τουτέστι, τῷ Θεῷ, καὶ καθάπερ ἐν τάξει δευτέρᾳ καὶ γείτονι, παρακομίζειν εὐθὺς καὶ εἰς τοὺς τῆς γενέσεως ὑπουργοὺς, τὰς αὐτοῖς ὅτι μάλιστα πρεπούσας τιμὰς προσενθυμουμένους οἷς ἔφην καὶ τόδε. ΠΑΛ. Τὸ τί δὴ φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Χρῆμα γὰρ ὅτι μάλιστα τῶν ἀναγκαίων ἡμῖν ἀποφαίνων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν εἰς τοὺς φύσαντας αἰδῶ, φροντίδος ἠξίου καὶ λόγου τὴν ἑαυτοῦ μητέρα. ἀπηρτημένος γὰρ ἤδη τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ τῷ ξύλῳ προσηλωμένος, τῷ γνησίῳ μαθητῇ τὴν ἁγίαν ἐδίδου παρθένον καὶ γηροκόμον αὐτῇ καθίστας τὸν ἠγαπημένον, ἔλεγε· γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου, καὶ τῷ μαθητῇ εἶπεν, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου, καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας, φησὶν, ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἴδια. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς ἄριστά γε ἡμῖν ὁ περὶ τῶνδε λόγος ἐκπεποιῆσθαι δοκεῖ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καταδείξας δὴ οὕτω εὖ μάλα τοῖς γεγεννηκόσι τὰ ἐξ αὐτῶν, καὶ τὸν ἐκ νόμου καὶ ἀνάγκης αὐτοῖς ἐπιρρίψας ζυγὸν, ὁποῖοί τινες εἶεν ἂν περὶ τὰ σφῶν αὐτῶν γεννήματα καὶ οἱ γονεῖς, εἴ γε τῷ Θεῷ δοκοῦν οὐκ ἐκσοβήσονται, παραχρῆμα νομοθετεῖ. Παῦλος μὲν οὕτω ὁ σοφώτατος ἐν βραχεῖ καὶ ἀπαραλλάκτως,

ὑποτέτακται δεῖν τοῖς πατράσι, παρεγγυᾷ τοῖς τέκνοις, ἔφη δὲ ὅτι καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν νουθεσίᾳ Κυρίου, τουτέστι, τῶν ἀρίστων αὐτοῖς μαθημάτων εἰσηγηταὶ γεγονότες πρὸς θεοφιλῆ καὶ ἐννομωτάτην ἀπευθύνετε πολιτείαν. διὰ κύκλου δὲ ὥσπερ ὁ νόμος· σύνηθες γάρ ἐστιν ὡς ἀεὶ τοῦτο αὐτῷ· τῆς τῶν τέκνων ἐπιεικείας προέγραψεν, ὅτι μάλιστά γε καὶ μάλα ὀρθῶς, ἐπισκήπτει πατράσιν. οὐ γὰρ βεβηλώσεις, φησί, τὴν θυγατέρα σου ἐκπορνεῦσαι αὐτήν, καὶ οὐκ ἐκπορνεύσει ἡ γῆ, καὶ ἡ γῆ πλησθήσεται ἀνομίας. τὴν γάρτοι σωμάτων ἁγνείαν καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, καὶ προτέλειον ὥσπερ τι τῆς εὐαγοῦς πολιτείας, ἐξαιτεῖ παρ' ἡμῶν ὁ δημιουργός. προξενεῖ γὰρ ὥσπερ τῆς κατὰ πνεῦμα λαμπρότητος, τὰ σωματικά, τὸν ἐπ' αἰσχρότητί τε καὶ ἀτιμίᾳ διαδιδράσκοντα μῶμον. τὰ πάντων οὖν ἄριστα πρέποι ἂν ἡμῖν εἰσηγεῖσθαι πατέρας. εἰ δὲ δὴ μελλήσοιεν ὑπτιοῦσθαι καὶ ῥαθυμεῖν οἱ παιδαγωγοί, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν αἰσχρῶν αὐτοῖς γεγονότες ἀρχηγοὶ καὶ καθηγηταὶ παραλόγως ἡλίσκοντο, ποινὴν ὑποστήσονται τὴν ἐσχάτην, ὡς τοὺς ἰδίους αὐτοὶ καρποὺς καταφθείροντες, καὶ τοῖς τῆς ἀπωλείας ἐνιέντες βόθροις, ὧν ἦν δήπου, καὶ ὑπεραποθνήσκειν ἄμεινον· νομοθετεῖ γὰρ καὶ τοῦτο ἡ φύσις πατράσιν. ὁ δὲ δὴ πρὸς αἰσχρότητα τὴν ἐμφανεστάτην τοῖς ἐθέλουσι προθεὶς τὸ ἑαυτοῦ κόριον, οὐχ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ μόνου δικαίως ἂν εὐθύνοιτό τε καὶ ἐξαιτοῖτο δίκας παρά γε τοῦ πάντων κριτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πρὸς αἰσχρότητα διωλισθηκότος. θήρατρον γὰρ ὥσπερ τι προθεὶς καὶ θανάτου λίνον, πάντας ἔχει συλλαβών, καὶ εἰ μὴ πάντες ἁλίσκοιντο. δοκιμάζεται γὰρ οὐχὶ δή που πάντως τὸ ἐκβεβηκός, ἀλλὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς πραγμάτων ἡ δύναμις· γυναικὸς δὲ πέρι τοιᾶσδε, καὶ ὁ σοφώτατος γράφει Σολομών. τὴν γυναῖκα ἥτις ἐστὶ θήρευμα καὶ σαγήνη καρδία αὐτῆς, δεσμὸς εἰς χεῖρας αὐτῆς. ἀναγκαίως τοιγαροῦν ὁ νομοθέτης, οὐ βεβηλώσεις, φησί, τὴν θυγατέρα σου, ἐκπορνεῦσαι αὐτήν. καὶ οὐκ ἐκπορνεύσει ἡ γῆ. οὐ γὰρ οὔσης ὅλως, παρ' ἧς ἂν γένοιτο τυχὸν τῆς πορνείας τὸ ἔγκλημα, χαλεπὸν οὐδὲν τὸ διαδρᾶναι πάθειν, καὶ εἴτω τις εἴη πρὸς ἡδονὴν εὐπερίοιστος, καὶ τὸ ἄναλκι παντελῶς ἀρρωστήσας ἐν νῷ. εὐκοσμίαν δὲ τὴν εἴς γε τὸ σῶμα τηρεῖσθαι προστάξας παρὰ τῶν πατέρων τοῖς τέκνοις,

A &c expedite liberis præcepit, vt ſubiiciantur parentibus, adiecit etiam illud, [Patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros, ſed educate eos in correptione Domini:] Id eſt, optimarum diſciplinarum illis auctores eſtote, atque ad vitam Deo gratam, Legique maxime conſentaneam dirigite. At verò per ambitum quodammodo atque circuitum (ſic enim fere conſueuit) parentibus in primis & quidem rectiſſime præcipit, vt de liberorum probitate ſoliciti ſint; [Non pro-
B fanabis, inquiens, filiam tuam, vt fornicari facias eam, & non fornicabitur terra, & terra replebitur iniquitate:] Nam corporum caſtitatem ante alia veluti primitias quaſdam ſanctæ conuerſationis à nobis exigit noſter Conditor; ſunt enim corporalia hæc ornamenta velut aditus quidam ad ſpiritus claritatem, cum turpitudinis ac dedecoris notas effugiant. Igitur parentes oportet, vt ad res quam optimas ſint auctores: ſin reſupini & negligentes erunt pædagogi, atque adeo ſecus,
C quam ratio poſtulat, ad turpia facta duces ac magiſtri deprehendentur, extrema ſupplicia ſuſtinebunt, vt qui ſuos ipſi fructus corrumpant, & in exitii foueas impellant, pro quibus profecto æquum erat mortem oppetere; nam id patribus natura quoque ipſa præſcribit. Qui ergo ex ſe puellam ad apertiſſimum probrum volentibus exponit, ab eo non pro puella duntaxat rationes pœnaſque flagitii iuſtiſſime expoſcet ille omnium iudex, ſed etiam pro omnibus, qui ſint ad turpitudinem
D lapſi; laqueum enim quendam & mortis rete cum tetenderit, omnes comprehenſos habet, quamuis non omnes capiantur: neque enim omnino exitus rei ſpectatur, ſed cœptorum vis atque facultas. De eiuſmodi verò muliere ſapientiſſimus quoque Salomon ſcribit, [Mulierem, quæ laqueus eſt & rete cor eius, vincula in manibus eius.] Neceſſario itaque Legiſlator, [Non profanabis, inquit, filiam tuam, vt fornicari facias eam, & non fornica-
E bitur terra:] nam ſi nulla fuerit omnino, cum qua fornicationis crimen admittatur, haud difficile erit hoc malum effugere, quamuis præcipiti ſit quiſpiam in voluptatem animo, & ad reſiſtendum prorſus ignauo. Hactenus cùm præcepiſſet, vt liberis à parentibus honeſtas corporis ſeruaretur,

morte

Leuit. 19.

Eccl. 7.

morte etiam mulctat, ſiquis in eam ſententiam venerit, vt ad deſciſcendum à Deo, ſuos liberos impellat, ſic autem

Leuit. 20.

" in Leuitico ſcriptum eſt. [Et locutus
" eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Si
" quis de filiis Iſrael vel de proſelytis,
" qui acceſſerint ad Iſraël, dederit de
" ſemine ſuo Principi, morte moriatur:
" gens, quæ eſt in terra illa, lapidabunt
" eum lapidibus; & ego obfirmabo faciem meam ſuper hominem iſtum, &
" perdam eum de populo ſuo, quia de
" ſemine ſuo dedit Principi, vt pollueret ſancta mea, & profanaret nomen ſan-
" ctificatorum mihi.] PALLADIVS. Obſcura hæc eſt lex; neque enim eſt adhuc ſatis perſpicuum, quid ſibi velit: illam ergo ſi explicabis, optime feceris. CYRILLVS. Moabitæ & Madianitæ Gergeſæi & Agareni & nonnullæ aliæ barbaræ nationes, quæ Iudæorum regionem incolebant, moribus ac ritu gentili viuebant, & eam religionem quiſque amplectebatur, quæ ſibi placuiſſet: & quod cuique temere in mentem veniſſet, id adorabat atque colebat: cùm verò filii Iſraël in Dei amore nondum animum ſatis firmum ac ſtabilem haberent; ad apoſtaſin admodum procliues erant, & ad defectionem adeo faciles, vt pro nihilo ducerent ipſos quoque finitimarum gentium Deos adorare, & ſimul cum vicinis nationibus erroris eius morbo ſuccumbere, quo ſuperiori tempore in Ægypto laborauerant. Itaque tam inſano amore quondam in Madianitarum adoleſcentulas exarſerunt, vt, muliercularum forma capti ſimul etiam cum illis Beelphegor inuocarent. Vnde Legiſlator, cum eorum animi imbecillitatem ac fragilitatem prudentiſſimè proſpiceret, interdixit omnino, ne cum alienigenis miſcerentur, atque aper-

Deut. 7.

» tiſſime edixit, [Filiam tuam non da-
» bis filio illius, & filiam illius non ac-
» cipies filio tuo: auertet enim filium
» tuum à me, & vadens ſeruiet diis alienis.] Igitur, quoniam vſu venerat fortaſſe, quod veriſimile admodum eſt, vt nonnulli ex Iſraël diuitiarum cupiditate irretiti, quibuſdam claris viris gentilibus filias deſponderent, adeo vt apoſtaſin atque diuini cultus deſertionem pro nihilo putarent; ideo mulctam & capitis ſupplicium huic facinori conſtituit, & grauiſſimis pœnis ſubiicit hoc crimen:

A θανάτῳ ζημιοῦται, καὶ τὸν εἰς τοῦτο ἰόντα γνώμης, ὡς εἰς ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ, τὰ ἴδια παραρρίψαι γεννήματα· γέγραπται δὲ οὕτως ἐν τῷ Λευιτικῷ· καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ λαλήσεις λέγων, ἐάν τις ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἢ τῶν προσγεγενημένων προσηλύτων ἐν Ἰσραὴλ, ὃς ἂν δῷ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἄρχοντι· θανάτῳ θανατούσθω, τὸ ἔθνος τὸ ἐπὶ τῆς γῆς, λιθοβολήσουσιν αὐτὸν ἐν λίθοις. καὶ ἐγὼ ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν
B μου ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, καὶ ἀπολῶ αὐτὸν ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὅτι τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἄρχοντι, ἵνα μιάνῃ τὰ ἅγιά μου, καὶ βεβηλώσῃ τὸ ὄνομα τῶν ἡγιασμένων μοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀμυδρὸς ὁ νόμος. οὐ γὰρ ἐναργές πω μάλα τὸ τί ἂν βούλοιτο δηλοῦν. διασαφεῖς δὴ οὖν, δράσεις γὰρ ὀρθῶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μωαβῖται καὶ Μαδιηναῖοι, Γεργεσαῖοί τε καὶ Ἀγαρηνοὶ, καὶ βαρβάρων ἕτερα ἄττα γένη, τὴν Ἰουδαίων προσοικοῦντα χώ-
C ραν, ἔθεσιν ἐπολιτεύετο τοῖς Ἑλληνικοῖς, καὶ ἦν ἑκάστῳ θρησκεία τὸ δοκοῦν, καὶ τὸ εἰς νοῦν ἧκον ἁπλῶς, προσκύνησις καὶ λατρεία. ἀσφαλῆ δὲ οὔπω καὶ ἐρηρεισμένην ἔχοντες τὴν διάνοιαν εἰς φιλοθεΐαν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, κομιδῇ μὲν ἦσαν εὐπερίοιστοι πρὸς ἀπόστασιν, εὔκολοι δὲ οὕτως εἰς ἀποφορὰν, ὡς ἡγεῖσθαι παρ' οὐδὲν, τὸ καὶ αὐτοῖς εἰ τύχοι προσκυνεῖν τοῖς τῶν ὁμόρων θεοῖς, καὶ συνελέσθαι νοσεῖν τοῖς γείτοσι τὴν ἄνωθέν τε καὶ ἐν Αἰγύπτῳ πλάνησιν. καὶ γοῦν
D ταῖς ἐκ Μαδιὰμ νεάνισιν ἐπιμεμήνοντό ποτε, καὶ γυναίων ὥραις συνηρπασμένοι, συνεπεκαλοῦντο αὐτοῖς τὸν Βεελφεγώρ. ἐντεῦθεν ὁ νομοθέτης προαναθρήσας διὰ μάλα τὸ σαθρόν τε καὶ εὐδιάκλαστον τῆς ἐνούσης αὐτοῖς διανοίας, ἀπέφηνε παντελῶς τὴν πρὸς ἀλλοτρίους ἐπιμιξίαν σαφέστατα λέγων. τὴν θυγατέρα σου οὐ δώσεις τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ οὐ λήψῃ τῷ υἱῷ σου. ἀποστήσει γὰρ τὸν υἱόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ πορευθεὶς λατρεύσει θεοῖς ἑτέροις. ἐπειδὴ τοίνυν ἦν δή που
E πάντως καὶ μάλα εἰκότως τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ἑλέσθαι τινὰς, τοῖς τῶν ἐθνῶν περιφανεστέροις κατεγγυᾷν θυγατέρας πλούτῳ σεσαγηνευμένους, εἶτα γε τὸ χρῆναι λογίζεσθαι παρ' οὐδὲν τὴν ἀπόστασιν, ὀργὴν καὶ τὸν θάνατον καθορίζει τοῦ τολμήματος, καὶ τοῖς περὶ τῶν ἐσχάτων ὑποφέρει λόγοις τὴν γραφήν· ἦν,

γὰρ ἀναγκαῖον τὴν ἀλλοφύλῳ δοθεῖσαν, φρονεῖσθαι καὶ ἑτερόφρονα, καὶ λατρεύσαι δαίμοσιν. ὡς ὀλετῆρα δὴ οὖν τοῦ ἰδίου καρποῦ, ταῖς ἰσορρόποις ὑπέστρωσε δίκαις. οὐκοῦν ἡ μὲν ἱερά τε καὶ νέα γραφὴ, παρεγγυᾷ ταῖς φύσασιν, ἐν νουθεσίᾳ Κυρίου ποιεῖσθαι σπουδάζειν τὰς τῶν τέκνων ἀναστροφάς, ὁ δὲ βραδύγλωσσος νόμος διὰ κύκλου καὶ περιφορᾶς, τὴν αὐτὴν εἶσεισιν ὁδόν. τὸ γάρ τοι μὴ χρῆναι πατέρας θυγατράσιν ἐφεῖναι δρᾷν τὰ εἰς αἰσχρότητα καὶ ἀσέλγειαν, προεπιτάξας εὖ μάλα, δεῖν δὲ ἔτι καὶ μετὰ τοῦτό φησι, τὰ εἰς θεογνωσίας αὐταῖς ἀσάλευτα τηρεῖν, καὶ βεβήλοις εἰδωλολατρείαις οὐκ ἐᾷν ἐναλίσκεσθαι, κἂν εἰ πολλή τις αὐταῖς περιχέοιτο περιουσία χρημάτων, ἀνδρὶ μὲν γὰρ ἀλλοφύλῳ, πλουσίῳ δ' οὖν ὅμως, νόμῳ τοῦ γάμου συνεζευγμένη, ἆρ' οὐχὶ τοῦτό ἐστι, τὸ, τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἴδοι δ' ἄν τις, καὶ μάλα ῥᾳδίως, οὐ βραχὺ τὸ μεσολαβοῦν, τοῖς τε ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένοις, καὶ τοῖς διὰ νόμου παιδαγωγουμένοις. τὸ μὲν γὰρ ὀθνείοις ἐπιπλέκεσθαί τισιν, ὁμόσε τε κατὰ ταυτὸν τοῖς ἀλλογενέσιν ἰέναι, τοῖς ἀρχαιοτέροις οὐκ ἀζήμιον ἦν. ἡμῖν δὲ ὁ Παῦλος, πολιτεύεσθαι δεῖν ἄμεινόν τε καὶ εὐθαρσέστερον συμβουλεύει, λέγων. εἴ τις ἀνὴρ γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. καὶ γυνὴ ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω τὸν ἄνδρα. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί· καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί. τίς οὖν ἄρα ἐστὶ τῆς ἔν γε τούτοις οἰκονομίας ὁ τρόπος; ἐδεδίει δὲ ἀνθ' ὅτου πάλαι μὲν ὁ νόμος τὴν πρὸς ἑτερόφρονας ἀναπλοκήν, νυνὶ δὲ οὐκ ἔτι; ἑδραίους μὲν γὰρ τοὺς ἐν Χριστῷ κεκλημένους, καὶ ἀκατάσειστον ἔχοντας τὴν φιλοθεΐαν, τὸ κατοικοῦν ἐν αὐτοῖς ἀπεργάζεται πνεῦμα, δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ κράζομεν ἀββᾶ ὁ πατήρ. οἱ δὲ οὔπω τὸ δῶρον ἐπλούτουν. ὡς γάρ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης φησὶν, οὔπω γὰρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. οὐκοῦν ἡ πᾶσα τελείωσις ἐν Χριστῷ, τετελείωκε δὲ ὁ νόμος οὐδὲν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ΠΑΛΛ. Φράσῃς οὖν ἱμείρετί μοι τὸ ὅπως ἂν γένοιτο σαφὲς, τὸ

A necesse enim erat alienigenæ in matrimonium collocatam, aliam quoque mentem induere, & Dæmoniis cultum exhibere: ideoque perinde ac sui fructus corruptorem ac perditorem easdem pœnas ſubire coegit. Igitur ſacra nouaque ſcriptura præcipit parentibus, *Ephes. 6.* vt in diſciplina Domini liberos educare ſtudeant: Lex verò tardiloquens per circuitum & ambitum eandem viam pergit: nam, cùm prius edixiſſet, ne parentes permitterent filias ea facere,
B quæ ad turpitudinem & intemperantiam pertinerent, tum præterea inquit, opus eſſe, vt Dei quoque cognitionem firmam illis & immotam ſeruent, neque eas ſinant profanis idolorum cultibus implicari; quamuis multæ ſint illis copiæ atque opes propoſitæ, ſi cum viro alienigena quidem, verum diuite nuptiarum lege coniungantur; nonne hoc illud eſt, [Quid enim prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ ve- *Matth. 16.*
C rò ſuæ detrimentum patiatur?] PALLADIVS. Rectè dicis. CYRILL. Facillimum eſt autem cuiuis ad perſpiciendum, non parum intereſſe inter eos, qui ſunt in Chriſto iuſtificati, & eos qui per Legem inſtituuntur: nam, cum exteris gentibus conſeri, & ſimul cum alienigenis conuenire, priſcis illis hominibus non impune licuit: nobis autem Paulus melius atque confidentius viuendum eſſe ſuadet, dicens,
D [Siquis vir vxorem habet infidelem, *1. Cor. 7.* & hæc conſentit habitare cum ipſo, non dimittat eam; & mulier ſiqua habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum: ſanctificatus eſt enim vir infidelis in muliere, & ſanctificata eſt vxor infidelis in viro.] Quænam igitur eſt in his rebus diſpenſationis ratio? quamve ob cauſſam olim coniunctionem cum iis, qui aliter ſentirent, Lex pertimeſcebat; nunc non item? quia nempè firmos eos,
E qui in Chriſto vocati ſunt, & in Dei amore ſtabiles efficit is, qui in illis habitat, Spiritus, per quem & [In quo clamamus, Abba, Pater:] Illi autem non- *Ioan. 7.* dum hoc munere locupletati erant; nam, vt beatus Ioannes ait, [Spiritus ſanctus nondum erat, quia Ieſus nondum erat glorificatus.] Omnis ergo perfectio in Chriſto eſt; nam nihil ad perfectum adduxit Lex, vt ſcriptum eſt. PAL. Equidem cupio, vt mihi, ſi placet, explices, quonam modo perſpicua fieri poſſit illa

Legis imperfectio. CYRILLVS. Faciam libens, ſed ad ea, quæ ſunt in manibus, noſtra oratio proficiſcetur, atque charitatis in proximum rationes exquiret; cum rudius, quam oporteret, illæ per Moyſen literæ hac de re veteribus illis conſcriptæ tradiderint. PALLAD. Perge igitur ad hoc ipſum alacriter. CYRILLVS. Igitur

Leuit. 19. " Lex quidem ait, [Diliges proximum

" tuum ſicut te ipſum:] At verò Dominus noſter Ieſus Chriſtus mutui amoris legem quamplurimis rationibus nobis inculcat, ac tanquam patronam, quæ hanc legem tueretur, inſitam illam in natura cognitionem & voluntatem, quæ ſingulis quibuſque hominibus adeſt, conſtituit: itaque

Matth. 7. " ait, [Quæcunque vultis vt faciant vo-

" bis homines, hæc eadem vos facite

" illis ſimiliter:] Nam, ſi, quæ quiſque conſequi exoptat, ea ipſe quoque aliis facere ſtuduerit, minimè ab eo quod ſpectat aberrabit: ſed potius rectò itinere ad charitatem perget, & mutui amoris coronam conſequetur. PALLAD. Probè dicis. CYRILLVS. Eſt igitur charitas Legis quidem impletio, fide verò ac ſpe præſtantior: ſic enim ſcribit diuinus vir Paulus. Itaque velut è vernis floribus varium illi quodammodo ſertum intexens, rurſus ait, [Et ſi diſtribuero omnes facultates

1. Cor. 13. " meas; & ſi dedero corpus meum ita vt

" ardeam; charitatem autem nō habeam,

" nihil mihi prodeſt: charitas patiens eſt,

" benigna eſt, charitas non æmulatur,

" non agit perperam, non inflatur, non

" eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt,

" non irritatur, non cogitat malum, non

" gaudet ſuper iniquitate, congaudet au-

" tē veritati, omnia ſuffert, omnia ſperat,

" omnia ſuſtinet; charitas nunquam exci-

" dit.] Verùm hæc, vt opinor, omnibus

" perſpicua ſunt, & longior erit de his omnibus oratio, ſi quis minute velit, quæ in noua ſcriptura ſunt, colligere. Sed iam ad vmbras Legis & ea, quæ priſcis hominibus tanquam in figuris adhuc edicta ſunt, conuertamur. PALLAD. Optimè cogitas. CYRILL. Exercitatio quædam ad iuſtitiam fuit Lex, & velut aditus quidā ac limen ad præclara illa euangelica facta: ſcriptum eſt enim, [Princi-

Prou. 16. " pium viæ bonæ eſt facere iuſta:] ducit

" enim Lex ad Chriſtū, & vitæ illius, quæ in Chriſto intelligitur, non falſam conſequitur gloriam, ſi ſpiritualiter intelligatur, & in iuſtitia nos conſtituit,

A ἀτελὲς ἐν νόμῳ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μάλα. βαδιεῖται δὲ ἡμῖν ἐπὶ τὰ ἐν χερσὶν ὁ λόγος, καὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν πλησίον ἐκβασανιεῖ τοὺς τρόπους, παχυτερόν πως ἤ χρῆν, τῆς διὰ Μωσέως συγγραφῆς, τοῖς ἀρχαιοτέροις εἰσκεκομισμένης. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἴθι δὴ οὖν ἐπ᾽ αὐτὸ τὸ δὴ τουτί, καὶ μάλα προθύμως. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ὁ μὲν νόμος ἀγαπήσεις, φησί, τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν, ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, τῆς φιλαλληλίας τὸν νόμον διὰ μυρίων ὅσων ἡμῖν εἰ-

B σηγεῖται λόγων, συνήγορον δὲ τῷ νόμῳ τὴν ἔμφυτον γνῶσιν, καὶ τὴν ἐν ἑκάστῳ θέλησιν οἱονεὶ καθιστάς. ἃ οὖν θέλετε, φησίν, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ταῦτα καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. εἰ γὰρ ὧν περ ἄν τις εὔξαιτο τυχεῖν, ταῦτα δρᾷν ἕλοιτο καὶ αὐτὸς ἑτέροις, οὐκ ἀποδραμεῖται σκοποῦ, βαδιεῖται δὲ μᾶλλον κατ᾽ εὐθὺ τῆς ἀγάπης, καὶ τὸν τῆς φιλαλληλίας ἀναδήσεται στέφανον. ΠΑΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛ-

C ΛΟΣ. Ἡ ἀγάπη τοίνυν, νόμου μὲν πλήρωσις, πίστεως δὲ καὶ ἐλπίδος ἀμείνων. γράφει γὰρ οὕτως ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος. τοιγαροῦν καθάπερ ἐξ ἀνθέων ἠρινῶν πολυειδῆ τινα στέφανον ἀναπλέκων αὐτῇ, πάλιν φησί· κἂν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, οὐ

D περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ. πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει ἡ ἀγάπη, οὐδέποτε ἐκπίπτει. ἀλλ᾽ ἐμφανῆ μὲν ἅπασιν ὥσγε οἶμαι ταυτί, καὶ μακρὸς ἂν γένοιτο λίαν ὁ περὶ αὐτῶν λόγος, εἴπερ τις ἕλοιτο λεπτῶς τὰ παρὰ τῇ νέᾳ συναγείρειν γραφῇ. τετραψόμεθα δὲ νυνὶ πρὸς τὰς ἐκ νόμου σκιάς, καὶ τὰ ὡς ἐν τύποις ἔτι τοῖς πάλαι τεθεσπισμένα. ΠΑΛ.

E Ἄριστα διανοῇ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μελέτησις μὲν ὁ νόμος ἦν εἰς δικαιοσύνην καὶ προεισβολή τις ὥσπερ τῶν εὐαγγελικῶν ἀνδραγαθημάτων. γέγραπται γάρ, ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς, τὸ ποιεῖν τὰ δίκαια. παιδαγωγεῖ γὰρ ὁ νόμος ἐπὶ Χριστόν, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ νοουμένης ζωῆς οὐ διεψευσμένην ἂν ἔχοι τὴν δόξαν, εἰ νοοῖτο πνευματικῶς. καὶ ἵστησι μὲν εἰς δικαιοσύνην, ἀποφέρει

A τί ἐστι τοῦτο; οὐ γὰρ ᾔδεισαν τί ἦν. εἶπε δὲ Μωσῆς πρὸς αὐτούς· οὗτος ὁ ἄρτος ὃν δέδωκεν ὑμῖν Κύριος φαγεῖν. τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε Κύριος. συναγάγετε ἀπ' αὐτοῦ ἕκαστος εἰς τοὺς καθήκοντας γομὸρ κατὰ κεφαλὰς, κατὰ ἀριθμὸν ψυχῶν ὑμῶν, ἕκαστος σὺν τοῖς συσκήνοις ὑμῶν συλλέξατε, εἶτά φησι καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν. ἐγένετο δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ, συνέλεξαν τὰ δέοντα διπλᾶ γομὸρ τῷ ἑνί. εἰσῆλθον δὲ πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς, καὶ ἀνήγγειλαν Μωσῇ. B εἶπε δὲ Μωσῆς πρὸς αὐτούς· τοῦτο τὸ ῥῆμά ἐστιν ὃ ἐλάλησε Κύριος, σάββατα ἅγια ἀνάπαυσις τῷ Κυρίῳ, αὔριον ὅσα ἂν πέσσητε, πέσσετε, ὅσα ἐὰν ἕψητε ἕψετε, καὶ πᾶν τὸ πλεονάζον καταλείπετε αὐτοῖς ἀποθήκην εἰς τὸ πρωΐ. εἶτα πρὸς τούτοις τὸν θεῖον αὐτοῖς διεσάφει νόμον, εὐθὺς ἐπειπὼν ὁ ἱεροφάντης Μωσῆς· φάγετε σήμερον, ἔστι γὰρ σάββατα σήμερον τῷ Κυρίῳ. οὐχ εὑρήσετε σήμερον ἐν τῷ πεδίῳ. ἓξ ἡμέρας συλλέξετε, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα, οὐκ ἔσται ἐν αὐτῇ. ἆρ' οὖν σοι λοιπὸν, ὦ Παλλά- C διε, καὶ μετὰ τοῦτο ἀσυμφανὲς, ὅτι τῆς ἐσομένης εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα ζωῆς, οἱονεὶ προευτρεπισμὸν καὶ ὑποτύπωσιν ἂν ἔχοι καὶ μάλα σαφῆ, τὸ μήτε τι δρᾶν ἐν σαββάτῳ. συλλέγειν δὲ ὥσπερ εἰς ἀποθήκην τὸ ἤδη πεπορισμένον; καὶ μηδὲ αὐτὸ τὸ ἐξ οὐρανοῦ καταδεδόσθαι μάννα, τῷ δὲ ἤδη συγκεκομισμένῳ διακεχρῆσθαι δεῖν εἰς ἀπόλαυσιν καὶ τροφήν; σαββατίζοντες γὰρ ἐν Χριστῷ καὶ εἰς λῆξιν ἰόντες τῆς ἁμαρτίας ὁλοτελῆ, τοῖς ἄνωθεν ἐντρυφή- D σομεν ἀγαθοῖς, πόνου μὲν ἐξῃρημένου παντὸς, ἱδρώτων δὲ δίχα, πᾶν ὅπερ ὀνίνησι πλουσίως εὑρίσκοντες. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθὴς ὁ λόγος. ἐφ' ἑτοίμοις γὰρ ὥσπερ καὶ προχειρισμένοις ἅπασιν ἀγαθοῖς, ἡ τῶν τηνικάδε τῶν ἁγίων ἔσται ζωή· εἰρήσθω δὲ καὶ πρὸς ἡμῶν αὐτῶν ἁγίῳ παντί, τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἀναθέοντες εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ὥσπερ ἀνόπιν τὸν λόγον ἀναστρέφοντες, ἐκεῖνό φαμεν, τὸ, ὅτι δὴ E σφόδρα καὶ ἀκολούθως ὁ νόμος ἐφ' ἕνα τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς μεταστήσας Θεὸν, οὐ συγκεχώρηκεν ἀγνοεῖν, οὐδὲ τὸν ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ φύντα τε καὶ συνυπάρχοντα, συναΐδιον λόγον. προεντειλάμενος γὰρ καὶ εἰπὼν, ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου,

Quid eſt hoc? neque enim ſciebant quid eſſet: dixit autem ad illos Moyſes, Hic eſt panis, quem dedit vobis Dominus ad veſcendum. Hoc eſt verbum, quod præcepit Dominus, Colligite ex ipſo, quantum ſufficit, gomor per ſingula capita, iuxta numerum animarum veſtrarum, vnuſquiſque cum contubernalibus veſtris colligite.] Deinde poſt quædam alia rurſus ait, [Factum eſt autem die ſexta, collegerunt neceſſaria dupla, duo gomor, per ſingulos: ingreſſi ſunt autem omnes principes Synagogæ, & nunciauerunt Moyſi. Dixit autem Moyſes ad eos, Hoc eſt verbum, quod locutus eſt Dominus, Sabbata requies ſancta Domino: cras, quæcunque coquere vultis, coquite; & quæcunque elixare volueritis, elixate: & quicquid ſuperfuerit, relinquite vobis repoſitionem in mane.] Deinde Moyſes ille ſacrorum interpres diuinam illis legem explicauit, continuo inferens, Comedite hodie; ſunt enim hodie Sabbata Domino? non inuenietis hodie in cāpo: ſex diebus colligetis; ſeptima verò die Sabbata ſunt; non erit in ipſa.] An tibi poſthac, Palladi obſcurum eſſe poterit, quin hoc ipſum nihil agere Sabbato, ſed quod iam ſuppeditatum ſit, tanquam in cellam condere, neque cælitus manna ipſi dari, ſed iam comportato ad voluptatem & ad eſcam vti, quaſi præparatio quædam atque informatio ſit illius vitæ, quæ in ſæculo venturo futura eſt? nam Sabbatum agentes in Chriſto, atque omnino ceſſantes à peccato, ſupernis illis fruemur bonis, cùm labor omnis ſublatus erit, & citra ſudorem ea omnia, quæ iuuare poſſunt, affluenter inueniemus. PALLAD. Vera oratio: nam quaſi in paratis & in promptu poſitis bonis omnibus illa, quæ tunc erit, ſanctorum vita ducetur. liceat igitur & nobis ipſis dicere ſancto cuique, [Labores manuum tuarum manducabis.] CYRILLVS. Igitur ad id, quod initio poſitum erat, recurrentes, & quaſi retrorſum orationis curſum reflectentes, illud aſſerimus, conuenientiſſime Legem, cùm ad vnum colendum, qui natura & vere Deus eſt nos traduxiſſet, non ſuſtinuiſſe, vt Verbum illud, quod ex ipſo & in ipſo natum & ſimul exiſtit, & coæternum eſt, ignoraremus: nam cùm prius præcepiſſet atque dixiſſet, [Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis:]

Pſal. 127.

Exod. 20.

" & præterea, [Non erunt tibi Dii alii " præter me :] coniunxit ilico Christi " myſterium inferendo, [Recordare, " vt diem Sabbatorum ſanctifices:] hæc enim præclara ſemita eſt ac neceſſaria, & diuini artificii via, & diſcentibus quæ ſcire opus eſt, vtiliſſima. Itaque Saluator patrem, qui in cœlis eſt, „ ac Deum alloquens ait; [Hæc eſt vi-

Ioan.17. „ ta æterna, vt cognoſcant te ſolum „ verum Deum, & quem miſiſti, Ieſum „ Christum :] Nam, vbi de Patre verba fiunt, conſequuntur neceſſario verba, quæ ad Filium pertineant, & coniuncta maxime vtriuſque cognitio eſt. Iudæos certè, propterea quod Filium non admitterent, à veritate aberrantes, atque arbitrantes ſe noſſe Deum,

Ioan.8. „ increpabat, dicens, [Neque me no- „ ſtis, neque patrem meum : ſi me co- „ gnouiſſetis, & patrem meum vtique „ cognouiſſetis:] In vtroque enim alterius notio ſimul infertur. Igitur, cùm prius fundamenti cuiuſdam inſtar, ieciſſet certam atque accuratam Dei cognitionem, & Legiſlatoris notitiam prius tanquam radicibus actis, in eis infixiſſet, denique ad humana deſcendit, & ei reuerentiæ, quam Deo exhibemus, proximam deinceps collocat atque coniungit eam, quæ patri ac matri debetur, quorum opera, Deo annuente, perducti eo ſumus, vt eſſemus, & omnino ſubſiſteremus : quippe cum ſecundum ab Opifice locum teneant: diuinis enim iuſſis, & arte non ab alio tradita, ſed ſponte percepta, natura id; quod gignitur, in ſe ipſa ad vitam effingit, atque Opificis gloriam imitatur: nam vt Deus, qua ratione effector eſt & conditor, omnibus initium eſt & origo; ſic quiſque etiam parens ex ſe nato filio quaſi radix quædam eſt procreationis, & fons vnde progreditur, vt ſit. Igitur illa patris ac matris ſubminiſtratio, quam præbent ad omnium qui in terris ſunt, hominum procreationem, illius omnium Opificis figuram refert : atque ob eam cauſſam, iis præſtantiorem, quàm cæteris hominibus, honorem deferri Lex iuſſit, neque à præmiis excludens eos, qui honorem illis impenderent, neque eos viciſſim, qui id facere nollent, à ſupplicio liberans : nam ingenuum piumque animum honoribus ornat; eum verò, qui aliter ſit affe- „ ctus, grauiſſimis malis onerat, [Ho-

Exod.20. „ nora enim, inquit, patrem tuum, vt be- „ ne tibi ſit, & ſis longæuus ſuper terram.]

A καὶ μίαν, καὶ οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ, συνῆψεν εὐθὺς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ἐπειπών· μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν. οἶμος γὰρ ἤδη καλή τε καὶ ἀναγκαία, καὶ θεοπρεπεστάτης εὐτεχνίας ὁδὸς, καὶ τελεωτάτην τοῖς ἃ προσῆκεν εἰδέναι μανθάνουσιν, ἐμποιοῦσα τὴν ὄνησιν. καὶ γοῦν ὁ σωτὴρ πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς ἔφη πατέρα καὶ Θεόν· αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν

B Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. συμπαραμένει γὰρ ἀναγκαίως τῷ λόγῳ τῷ περὶ πατρὸς, ὁ περὶ υἱοῦ, καὶ ἀγχίθυρος λίαν ἡ ἐπ' ἀμφοῖν ἐστι γνῶσις. Ἰουδαίοις γοῦν τῆς ἀληθείας ἡμαρτηκόσι, διὰ τὸ μὴ προσίεσθαι τὸν υἱὸν, οἰομένοις δὲ ὅτι Θεὸν ἐγνώκασιν, ἐπετίμα λέγων, οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου. εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ᾔδειτε ἄν. συνεισκρίνεται γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν ἡ ἑκατέρου γνῶσις.

C οὐκοῦν θεμέλιον ὥσπερ τινὰ προκαταβαλὼν θεὶς ἀναγκαίως τὸ ἀκριβὲς εἰς θεογνωσίαν, καὶ τοῦ νομοθέτου τὴν εἴδησιν προενερριζώσας αὐτοῖς, κάτεισιν ἐπὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ τῇ εἰς Θεὸν αἰδοῖ, γείτονα τίθησι καὶ συνημμένην εὐθὺς τὴν εἰς πατέρα τε καὶ μητέρα, δι' ὧν εἰς τὸ εἶναί τε καὶ ὑπάρχειν ὅλως Θεοῦ κατανεύοντος, κεκομίσμεθα, δευτέραν ὥσπερ τινὰ τάξιν ἐχόντων τοῦ δημιουργοῦ. θείοις μὲν γὰρ νεύμασι καὶ αὐτοδιδάκτῳ

D τέχνῃ ζωοπλαστεῖ τὸ τικτόμενον ἡ φύσις ἐν ἑαυτῇ. δημιουργικὴν δὲ ὥσπερ ἀπομάττεται δόξαν· καὶ ὥσπερ ὁ Θεὸς πάντων ἐστὶν ἀρχὴ καὶ γένεσις, καθὸ ποιητὴς καὶ δημιουργός, οὕτω καὶ ἕκαστος τῶν εἰς γονέας τετελεκότων τῷ ἐξ αὐτοῦ φύντι τέκνῳ ῥίζα τις ὥσπερ ἐστὶ γενέσεως, καὶ τῆς εἰς τὸ εἶναι προόδου πηγή. εἰς τύπον δὴ οὖν τοῦ πάντων δημιουργοῦ, ἡ πατρὸς καὶ μητρὸς ὑπουργία πρὸς ὕπαρξιν, εἰς

E ἅπαντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. τοιγάρτοι τῶν ἄλλων προφερεστέραν τὴν εἰς αὐτοὺς ποιεῖσθαι τιμὴν, ὁ νόμος προστέταχεν, οὔτε γέρως ἀποστήσας τοὺς ᾑρημένους τιμᾶν, οὔτε ποινῆς ἀπαλλάττων τοὺς τοῦτο δρᾷν οὐκ αἱρουμένους. τὴν μὲν γὰρ εὐγενῆ καὶ ὁσίαν γνώμην, τιμαῖς στεφανοῖ, τὴν δὲ οὐχ οὕτως ἔχουσαν, τοῖς εἰς λῆξιν καταφορτίζει κακοῖς. τίμα γὰρ, φησὶ, τὸν πατέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. οὐκοῦν ἆθλον

μὲν ὥσπερ τι καὶ γέρας ἐξαίρετον εἰς ζωὴν, καὶ τὸ ἐπὶ μήκιστον ἰέναι χρόνον, τοῖς ἐθέλουσι τιμᾶν, θάνατον δὲ τοῖς ἀλαζόσι καὶ ὑβρισταῖς ἐπαρτήσας ὁ νόμος, παιδαγωγὸν ὥσπερ τινα μετασοβοῦντα πρὸς τὸ εὐθὺ, τὸν φόβον ἐφίστησιν. ἔφη γὰρ πάλιν· ὃς τύπτει πατέρα ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ τελευτάτω. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα, τελευτήσει θανάτῳ. ἀθρεῖ δὴ οὖν ὅτι πάντα μὲν τὸν τρόπον τῆς εἰς αὐτοὺς ἁμαρτίας ἐν ἴσῳ κολάζει μέτρῳ, ἐξῆς δὲ δὴ πάλιν τοῖς περὶ Θεοῦ τὰ γονέων δίκαια τιθεὶς ὁρᾶται σαφῶς. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ Θεοῦ, τὸ γλώττης πλημμέλημα τιμᾶται θανάτῳ, καὶ ταῖς εἰς ἄκρον ὀργαῖς, οὕτω καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν γεγεννηκότων· καὶ τὴν θείαν μὲν τις ἀθετήσας ἐντολὴν, καὶ ταῖς παραβάσεσι καταλυπεῖν ἠρημένος τὸν παιδαγωγὸν χωρὶς οἰκτιρμῶν ἀποθνήσκει. πατρὸς δὲ τυχὸν ἢ μητρὸς ὑποθηκῶν ἀλογήσας, λιθόλευστος τελευτᾷ, νόμου τοῦ θείου καὶ τόδε προστεταχότος. ἔφη δὲ οὕτως ἐν τῷ Δευτερονομίῳ. ἐὰν δέ τινι ᾖ υἱὸς ἀπειθὴς καὶ ἐρεθιστὴς, οὐχ ὑπακούων φωνῆς πατρὸς αὐτοῦ καὶ φωνῆς μητρὸς καὶ παιδεύσωσιν αὐτὸν, καὶ μὴ εἰσακούσῃ αὐτῶν· καὶ συλλαβόντες αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐξάξουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὴν γερουσίαν τῆς πόλεως αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν πύλην τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ ἐροῦσι τοῖς ἀνδράσι τῆς πόλεως αὐτοῦ λέγοντες, ὅτι ὁ υἱὸς ἡμῶν οὗτος ἀπειθεῖ, καὶ ἐρεθίζει, καὶ οὐκ εἰσακούει τῆς φωνῆς ἡμῶν, συμβολοκοπῶν οἰνοφλυγεῖ. καὶ λιθοβολήσουσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως αὐτοῦ λίθοις, καὶ ἀποθανεῖται, καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἀκούσαντες φοβηθήσονται. ἆρά σοι λοιπὸν ἐνδοιάζειν ἔτι καὶ μετὰ τοῦτο θέμις, ὡς εἴη κατ' ἴχνος τῆς τοῦ Θεοῦ τιμῆς ἡ εἰς πατέρα τε καὶ μητέρα; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐδαμῶς. ἐνδυσωπεῖ γὰρ ἡμᾶς εἴς γε τὸ χρῆναι τιμᾶν, καὶ τὸ ὑπό του Θεοῦ σοφῶς εἰρημένον. μνήσθητι, ὅτι δι' αὐτῶν ἐγεννήθης. καὶ μὴν ὁ πατριάρχης Ἰακὼβ ἐπιεικέστατα λέγων, εἰ μὴ ὁ φόβος Ἰσαὰκ τοῦ πατρός μου ἦν μοι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἆρ' οὖν εἰπέ μοι, τὸ δι' αὐτῶν γεγεννῆσθαι λέγειν, οὐκ εἰκόνα τοῦ δημιουργοῦ, καὶ τοῦ πρὸς τὸ εἶναι καλοῦντος τὰ οὐκ ὄντα ποτὲ καταδείξειεν ἂν ἐναργῶς ὄντας αὐτούς;

A Igitur cum iis, qui parentes honorarent, vitam ac temporis diuturnitatem, quaſi præmium quoddam, & munus præcipuum, Lex conſtituiſſet; mortem verò ſuperbis & iniurioſis propoſuiſſet, metum veluti pædagogum quendam apponit, qui nos ad rectum iter timore traducat; dixit enim rurſus, [Qui percutit patrem aut matrem ſuam, morte moriatur: & qui maledixerit patri vel matri ſuæ, morte moriatur.] (Exod. 21.) Vide igitur quemadmodum omne genus peccati, in illos admiſſi, B æquali menſura puniat. Iis etiam, quæ de Deo præcepta ſunt, ea proxime coniungi perſpicuum eſt, quæ ad parentum iura pertinent. Vt enim, ſi quid in Deum lingua peccatum ſit, morte extremoque ſupplicio mulctatur; ſimiliter ſi quid in eos quoque ſit admiſſum qui genuerunt: ac diuinum certe mandatum quiſquis irritum fecerit, & eius violatione pædagogum volens offenderit, ſine vlla miſeratione occiditur; quiſquis item patris ma- C triſue monita contempſerit, lapidibus obrutus necatur: cùm hoc idem diuina lex iuſſerit. Dixit autem ad hunc modum in Deuteronomio, [ſi autem (Deut. 21.) cuipiam fuerit filius contumax & irritator, qui non obediat voci patris ſui, & voci matris ſuæ, & corripuerint eum, & non audierit eos, comprehendent eum pater ſuus, & mater ſua, & ducent eum ad ſenatum ipſius ciuitatis, & ad portam loci illius; & dicent hominibus ciuitatis illius, Filius noſter hic inobediens eſt & irritat, & non D audit vocem noſtram, comeſſationibus & ebrietatibus vacat: & lapidabunt eum viri ciuitatis illius lapidibus; & morietur, & auferetis malum ex vobis ipſis; & cæteri audientes timebunt.] Num tandem, poſthac fas eſt ambigere, quin patri ac matri honos habitus proximè ad eum, qui Deo tribuitur, accedat? PALLAD. Minimè dubium: vt enim eos honore proſequendos putemus, illud quoque perſuadet, quod à quodam ſapienter eſt dictum, [Recordare quòd per eos genitus es.] (Eccl. 7.) Ia- E cob quoque Patriarcha, cùm modeſtiſſime dicit, [Niſi timor Iſaac patris mei adeſſet mihi.] CYRILL. Dic igitur mihi, hoc ipſum, quod per illos genitos nos eſſe dictum eſt, num parum euidenter oſtendit imaginem eos Opificis tenere, & eius, qui vocat ad exiſtendũ ea, quæ olim nõ erant?

Iam verò hoc ipſum, quod noſtro quoque timore eos honorare decet, nonne illis ipſam quoque Domini dignitatem tribuit? PALLAD. Sanè verò. Ideoque ille Prouerbiorum auctor execratur quoſdam, dicens, [Oculum, qui irridet patrem, & dedecorat ſenectutem matris, effodiant eum corui de torrentibus.] Illud tamen explices velim, quomodo ab omnium Saluatore Chriſto ſapienter dictum putari poſſit. [Qui amat patrem aut matrem ſuper me, non eſt me dignus.] Quinetiam illud commemorabo: nam patrem ſepelire, ſenectutemque illius alere roganti diſcipulo ait, [Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.] CYRILL. Quid verò in iis abſurdi eſt? nam ardui quidem certe nihil, vt mihi videtur, ſed ſimplex admodum locorum propoſitorum eſt cognitio, & ad percipiendum iis, qui rectè intelligere velint, facillima. PALLAD. Atqui non ſunt ea verba à ſuſpicione prorſus aliena: videntur enim quodammodo ab ea reuerentia, quæ parentibus debetur, nos abducere. CYRILLVS. Apage ab iſta ſuſpicione, Palladi, & intelligentia tam peruerſa: neque enim Saluatoris noſtri verba à reuerentia in parentes abducunt; ſed illam, quæ Deo exhibetur, antiquiorem ac præſtantiorem habere docent; id quod etiam ſuperiori noſtra oratione perfectum eſt, cùm illam proximam atque ſecundam ab ea, quæ Deo eſt habenda, identidem diceremus; quod ſane etiam ipſe Chriſtus ſeruauit, cùm neque id pro crimine aſcripſit iis, qui parentes diligerent, neque omnino culpauit aut accuſauit eos, qui iiſdem honorem ſponte deferrent, ſed humana omnia poſt Deum habenda eſſe, conuenientiſſime ſanxit: itaque non abſolute ait, Qui amat patrem ſuum aut matrem? ſed adiecit illud, Super me: An verò dilectionem in Deum dilectioni in homines non præponendam putabis? PALLAD. Ego verò præponendam omnino cenſeo. CYRILL. Ergo in eam ſententiam abire diſcipulum non permiſit, vt putaret reuerentiam, quæ homini quamvis parenti deberetur, illi alteri, quæ erga Deum habenda eſt, eſſe præferendam, qui alias naturæ leges de honore parentibus tribuendo ſuo patrocinio defendit. Sua igitur eſſe noſtris præferenda docet; excellit enim omnibus & eminet Deus;

Prou.30.

Matth.10.

Matth.8.

A Τὸ δι' δὴ καὶ φόβῳ τοὺς πατέρας ἡμῶν τετιμῆσθαι πρέπειν, οὐ μονονουχὶ καὶ ἐν αὐτοῦ δεσποτικῷ τέθεικεν ἀξιώματι; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. τοιγάρτοι καὶ ἐπαρᾶταί τισιν ὁ παροιμιαστὴς, λέγων, ὀφθαλμὸν, καταγελῶντα πατρὸς, καὶ ἀτιμάζοντα γῆρας μητρὸς, ἐκκόψαισαν αὐτὸν κόρακες ἐκ τῶν φαράγγων. πλὴν ἐκεῖνο διασάφει, τὸ ὅπως ἂν οἴοιτό τις εἰρῆσθαι σοφῶς παρὰ τοῦ πάντων Σωτῆρος Χριστοῦ. ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου B ἄξιος. μεμνήσομαι δὲ κἀκείνου· πατέρα γὰρ θάπτειν καὶ γηροκομεῖν ἐκλιπαροῦντι τῷ μαθητῇ, τὸ ἀκολούθει μοι, φησὶ, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἶτα τί τὸ ἄτοπον ἐν τούτοις; ἀνάντες γὰρ οὐδὲν, ὥσγε μοι δοκεῖ, ψιλὴ δὲ λίαν τῶν προκειμένων ἡ γνῶσις, καὶ ἑλεῖν ἐπιμονωτάτη τοῖς ἐθέλουσιν ὀρθῶς νοεῖν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μὴν οὐκ ἐλεύ- C θερος παντελῶς ὑποψίας ὁ λόγος. ἔοικε γάρ πως τῆς εἰς γονέας αἰδοῦς ἀποκομίζειν ἡμᾶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄπαγε τῆς ὑπονοίας, ἄνθρωπε, καὶ τὴν οὕτω κεκιβδηλευμένην ἔννοιαν. ἀφίστησι γὰρ, οὔ τί που τῆς εἰς γονέας αἰδοῦς, τοῦ σωτῆρος ὁ λόγος, πρεσβυτέραν δὲ καὶ ἀμείνω τὴν εἰς Θεὸν ἡγεῖσθαι διδάσκει. διατετέλεκε δὲ καὶ ἡμῖν ὁ λόγος, ἀγχοῦ καὶ δευτέραν ἄνω τε καὶ κάτω τῆς Θεῷ πρεπού- D σης ὀνομάζων αὐτὴν, ὃ δὴ καὶ αὐτὸς τετήρηκεν ὁ Χριστὸς, οὐκ αἰτίαν ἐπιγράψας τοῖς ἀγαπᾶν ἑλομένοις, ἀλλ' οὐδὲ μῶμόν τινα ἢ γραφὴν ἐπιθεὶς τοῖς ᾑρημένοις τιμᾶν. τό γε μὴν κατόπιν ἰέναι Θεοῦ τὰ ἀνθρώπινα, πρεπωδέστατα νομοθετεῖ. τοιγάρτοι φησὶν, οὐχ ἁπλῶς, ὁ φιλῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα, προστέθεικε δὲ, τὸ, ὑπὲρ ἐμέ. ἢ γὰρ οὐκ οἴει πρέπειν τῆς εἰς ἀνθρώπους ἀγάπης, προτετάχθαι τὴν εἰς Θεόν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Παντάπασι μὲν οὖν. E ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἰέναι δὴ οὖν οὐκ ἠφίει τὸν μαθητὴν ἐπὶ τὸ μὴ δεῖν οἴεσθαι προὐργιαιτέραν ποιεῖσθαι τῆς εἰς Θεὸν αἰδοῦς, τὴν εἰς ἄνθρωπον, κἂν εἰ ὑπάρχοι πατὴρ, ὁ καὶ τοῖς τῆς φύσεως νόμοις εἴσγε τὸ χρῆναι τιμᾶσθαι συνηγορούμενος. ἀμείνω μὲν οὖν τὰ καθ' ἑαυτὸν ποιεῖται τῶν καθ' ἡμᾶς. τὸ γάρτοι πάντων ἐπέκεινα καὶ ἀνωτάτω Θεός;

ἐφίησι δὲ οὐδαμῶς παρ' οὐδὲν ἡγεῖσθαί τισι τὴν εἰς γονέας αἰδῶ, διὰ τὸ χρῆναι φρονεῖν τε καὶ λέγειν ὡς ἔστιν ἐν μοίρᾳ τῇ πρεσβυτέρᾳ τε καὶ ἀμείνονι, τὰ τοῦ Θεοῦ. ἐπίκλημα γὰρ ἐποιεῖτο τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς τὸ χρῆμα ὁ Χριστὸς λέγων· ὁ Θεὸς εἶπε, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου. ὑμεῖς δὲ λέγετε, φησὶν ὁ Θεὸς, ὃς ἐὰν εἴπῃ τῷ πατρὶ αὐτοῦ δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μὴν, οὐ λίαν ἑτοίμη τῶν προκειμένων ἡ γνῶσις. διασάφει δὴ οὖν ὅ τι ποτέ ἐστιν ἔν γε τούτῳ τὸ τῶν Φαρισαίων πλημμέλημα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐν τῷ Λευιτικῷ γέγραπταί που. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων. λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς ἄνθρωπος ὃς ἂν εὔξηται εὐχὴν, ὥστε τιμὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ, ἔσται ἡ τιμὴ τοῦ ἄρσενος ἀπὸ εἰκοσαετοῦς ἕως ἑξηκονταετοῦς· ἔσται ἡ τιμὴ αὐτοῦ πεντήκοντα δίδραχμα ἀργυρίου, τῷ σταθμῷ τῷ ἁγίῳ. ὀλίγα δὲ ἄττα μεταξὺ, γυναίου τε πέρι καὶ μειρακίων εἰπὼν, ἐπιφέρει πάλιν. ἐὰν δὲ ταπεινὸς ᾖ τῇ τιμῇ, στήσεται ἐναντίον τοῦ ἱερέως, καὶ τιμήσεται αὐτὸν ὁ ἱερεύς. μυστικὸς μὲν οὖν ὁ λόγος καὶ βαθὺς, καιρῷ δὲ τῷ πρέποντι πρὸς ἡμῶν εὖ μάλα βασανισθήσεται. τὸ δὲ ἐν χερσὶ, φέρε λέγωμεν. προσῄεσαν τινὲς τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ καθιεροῦν ἐσπούδαζον τῷ Θεῷ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, ὡς ἐν τύπῳ μὲν ἔτι καὶ σκιᾷ, πλὴν κατὰ τὸν νόμον, τὰς ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ὁμολογοῦντες τιμὰς τοῖς ἱερᾶσθαι λαχοῦσι, καὶ τῷ θείῳ προσεδρεύουσι θυσιαστηρίῳ. ἀλλ' ἦσαν τινὲς, ἐφιέμενοι μὲν τῆς τοιᾶσδε δόξης. ἡγιασμένοι γὰρ ἤδη καὶ ἱεροὶ, καὶ θεῖον ἀνάθημα, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιῶνδε, χρηματίζειν ἠξίουν, ἀπορίᾳ δὲ χρημάτων ἀνακόπτοντες τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ δυσδιάφευκτον ἔχοντες παρεμπόδισμα τοῦ πράγματος τὴν πτωχείαν. προτρεπόντων δὲ αὐτοὺς καὶ μάλα προθύμως ἐπὶ τὸ δεῖν ἰέναι πρὸς τοῦτο τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, ἐρασιχρήματοι γὰρ οἱ τοιοίδε λίαν, καὶ λημμάτων αἰσχρῶν ἡττώμενοι τὴν εἰς γονέας αἰδῶ προὐτείνοντο, δύνασθαί τε μόλις σφίσι τε αὐτοῖς κἀκείνοις τὰ ζωαρκῆ πορίζεσθαι τυχὸν, ἢ καὶ ἄμφια συλλέγειν, ἀληθεύοντες,

A neque verò, quia ea, quæ ad Deum pertinent, antiquiora ac præſtantiora putanda ſunt ac dicenda, ideo tamen vllo pacto permittit aliquibus illam in parẽtes reuerentiam pro nihilo ducere, id enim Chriſtus Iudæorum doctoribus crimini dedit, cùm dixit, [Deus dixit, Honora patrem tuum, & matrem tuam; vos autem dicitis, inquit, Quicunque dixerit patri ſuo, Munus quod ex me tibi proderit; & non honorabit patrem B ſuum, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditiones veſtras.] PALLADIVS. Atqui non admodum eſt facilis propoſitorum verborum intellectio. Explica igitur, quæſo, quodnam ſit in hac re Phariſæorum peccatum. CYRILL. In Leuitico certè ſcriptum eſt, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicẽs: Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, Homo, qui vouerit votum in pretium animæ ſuæ Domino, erit pretium maſculi à vi- C geſimo anno vſque ad ſexageſimũ annũ, erit, inquam, pretium eius quinquaginta ſicli argenti pondere ſancto:] cúmque pauca quædam in medio de muliere & de pueris dixiſſet, rurſus infert, [Quod ſi pauper fuerit, ad æſtimationem ſtabit coram ſacerdote, & æſtimabit eum ſacerdos: vt valet munus eius, qui vouit, ita æſtimabit eum ſacerdos.] Myſtica igitur hæc verba ſunt & abdita; opportuniore autem loco à nobis diligẽter excutientur: quod autem in promptu atque in manibus eſt, dicamus, Nonnulli ex Iſraelitis adibant, & conſecrare Deo D ſuas animas, in figura quidem adhuc & vmbra, tamen ex Legis conſtitutione cupiebant: atque iis, qui ſacerdotio fungebantur, & ad diuinum altare aſſidebant, pro ſeipſis pretium daturos profitebantur. Erant igitur aliqui, qui eiuſmodi gloriam expeterent: ſanctificatos enim ſe iam & ſacros, & Deo dicatum donum, & ſi quod aliud eiuſmodi vocabulum eſt, appellari optarent: ceterum inopia pecuniæ reprimebant hoc deſiderium, quod ineuitabile ad eam E rem impedimentum haberent, nempe paupertatem: adhortantibus autem eos, & quidem maximo ſtudio Scribis ac Phariſæis, vt ad eam rem exequendam pergerent (erat enim id hominum genus auarum, & turpis quæſtus cupiditati obnoxiũ) illi reuereri ſe parentes cauſſabantur, vixque poſſe ſibi ipſis & illis, quæ ad victum ſatis eſſent, ſuppeditato, aut veſtes comparare dicebant:

Matth. 15.

Leuit. 27.

at hi perſuadere audebant, vt propter Deum eam rem pro nihilo haberent; ac ſi parentes ad ipſos accederent, & conſuetum ab ipſis ſubſidium peterent; patri ac matri dicendum eſſe docebant, [Munus quodcunque eſt ex me, tibi proſit.] Hoc eſt, ſi quid à me acceperis, diuinum te fraudare donum ſcito, & in res ſacras manus iniicere, nam meipſum dedicaui, & Deo quaſi repoſitum donum conſecraui. Illi verò, cùm ſacrilegii pœnam metuerent, & leges ea de re conſtitutas extimeſcerent, ærumnas illas miſerrimè perferebant, & pietatem in Deum ſibi famis occaſionem fuiſſe accuſabant, ac fortaſſe de ipſo Dei mandato conquerebantur, tanquam ab eo in rebus maxime neceſſariis violarentur: ideoque ait, [Irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram:] Honorandi enim erant profectò parentes, non religionis cauſſa lex, quæ de parentibus lata erat, deſtruenda. Neque igitur ea, quæ ad Deum pertinent, humanarum rerum cauſſa contemnenda ſunt, neque rurſus res humanæ prorſus Dei prætextu negligendæ; ſed potius, vbi præcipuas charitatis partes illi omnium principio, Deo nimirum, tribuerimus, tum ſecundo loco ac proximo æquum eſt etiam ipſis noſtri ortus adminiſtris debitos in primis honores continuo deferre, & ad ea, quæ dixi illud quoque nobiſcum reputare. PAL. Quidnam ideſt? CYRILLVS. Nam rem in primis neceſſariam eſſe reuerentiam in parentes, nobis oſtendit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cùm ſuæ ipſius matris curam atque rationem habuit: ſublatus namque iam in venerandam illam crucem, & ligno ſuffixus, diſcipulo ſuo germano ſanctam Virginem tradidit; ac ſenectutis illius tutorem nutritoremque conſtituit dilectum illum ſuum, dicens, [Mulier, ecce filius tuus; deinde diſcipulo, Ecce mater tua; & ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.] PALLAD. Præclarè ſane hac de re oratio confecta eſſe videtur. CYRILL. Cùm itaque liberos parentibus rectiſſime ſubieciſſet, & legitimum iis ac neceſſarium iugum impoſuiſſet, ilico quales etiam parentes erga liberos eſſe oporteat, ſi à Deo voluntate deflectere nolint, edicit. Ac Paulus quidem ſapientiſſimus vir, poſtquam paucis

Matth. 15.

Ioan. 19.

Ephes. 6.

ἔφασκον. οἱ δὲ, δυσπειθεῖν ἐτόλμων, παρ' οὐδὲν ἡγεῖσθαι τὸ χρῆμα διὰ Θεόν· κἂν εἰ προσίοιεν οἱ γεγεννηκότες τὴν συνήθη παρ' αὐτῶν ζητοῦντες ἐπικουρίαν, χρῆναι λέγειν ἐδίδασκον πατρὶ καὶ μητρὶ, δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς ἄν, τουτέστιν, ὅπερ ἂν ἐξ ἐμοῦ λάβῃς, θεῖον ἴσθι τι παραβλάπτων ἀνάθημα, καὶ χρήμασιν ἱεροῖς τὰς χεῖρας ἐπάγων. ἀνατέθεικα γὰρ ἐμαυτὸν καὶ ὡς δῶρον ἐπιτέθειμαι τῷ Θεῷ. οἱ δὲ τὰ ἐκ τῆς ἱεροσυλίας δεδιότες βλάβη, καὶ τοὺς ἐπὶ τῷδε νόμους καταπεφρικότες ἄγαν, διεκαρτέρουν οἰμώζοντες, καὶ τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν πρόφασιν αὐτοῖς γενέσθαι λιμοῦ διετείνοντο, καταχεκραγότες τάχα που καὶ τῆς θείας ἐντολῆς ὡς ἀδικούσης αὐτοὺς εἰς τὰ χρειώτατα. Διὰ τί τοίνυν, φησὶν, ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ἔδει γὰρ ἔδει τιμᾶν τοὺς φύσαντας, οὐ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἕνεκα τὸν ἐπ' αὐτοῖς καταλύειν νόμον. Οὐκοῦν οὔτε τῶν Θεῷ πρεπόντων ἀμελητέον διὰ τὰ ἀνθρώπινα, οὔτε μὴν εἰσάπαν τῶν ἀνθρωπίνων διὰ Θεὸν καταρραθυμεῖν ἀναγκαῖον, ἀπονέμοντας δὲ μᾶλλον τὸ τῆς ἀγάπης ἐξαίρετον τῇ πάντων ἀρχῇ, τουτέστι, τῷ Θεῷ, καὶ καθάπερ ἐν τάξει δευτέρᾳ καὶ γείτονι, παρακομίζειν εὐθὺς καὶ εἰς τοὺς τῆς γενέσεως ὑπουργοὺς, τὰς αὐτοῖς ὅτι μάλιστα πρεπούσας τιμὰς προσενθυμουμένους οἷς ἔφην καὶ τόδε. ΠΑΛ. Τὸ τί δὴ φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Χρῆμα γὰρ ὅτι μάλιστα τῶν ἀναγκαίων ἡμῖν ἀποφαίνων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν εἰς τοὺς φύσαντας αἰδῶ, φειδοῦς ἠξίου καὶ λόγου τὴν ἑαυτοῦ μητέρα. ἀπηρτημένος γὰρ ἤδη τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ τῷ ξύλῳ προσηλωμένος, τῷ γνησίῳ μαθητῇ τὴν ἁγίαν ἐδίδου παρθένον καὶ γηροκόμον αὐτῇ καθιστὰς τὸν ἠγαπημένον, ἔλεγε· γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου, καὶ τῷ μαθητῇ εἶπεν, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου, καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας, φησὶν, ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἴδια. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς ἄριστά γε ἡμῖν ὁ περὶ τοῦδε λόγος ἐκπεποιῆσθαι δοκεῖ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καταζεύξας δὴ οὕτω εὖ μάλα τοῖς γεγεννηκόσι τὰ ἐξ αὐτῶν, καὶ τὸν ἐκ νόμου καὶ ἀνάγκης αὐτοῖς ἐπιρρίψας ζυγὸν, ὁποῖοί τινες εἶεν ἂν περὶ τὰ σφῶν αὐτῶν γεννήματα καὶ οἱ γονεῖς, εἴ γε τῷ Θεῷ δοκοῦν οὐκ ἐκσοβήσονται, παραχρῆμα νομοθετεῖ. Παῦλος μὲν οὖν ὁ σοφώτατος ἐν βραχεῖ καὶ ἀπαραλλάκτως,

ἀποτέλεσθαι δεῖν τοῖς πατράσι, παρεγγυᾷ τοῖς τέκνοις, ἔφη δὲ ὅτι καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν νουθεσίᾳ Κυρίου, τουτέστι, τῶν ἀρίστων αὐτοῖς μαθημάτων εἰσηγηταὶ γεγονότες πρὸς θεοφιλῆ καὶ ἐννομωτάτην ἀπευθύνετε πολιτείαν. διὰ κύκλου δὲ ὥσπερ ὁ νόμος· σύνηθες γάρ ἐστιν ὡς ἀεὶ τοῦτο αὐτῷ· τῆς τῶν τέκνων ἐπιεικείας προνοεῖν, ὅτι μάλιστά γε καὶ μάλα ὀρθῶς, ἐπισκήπτει πατράσιν. οὐ γὰρ βεβηλώσεις, φησί, τὴν θυγατέρα σου ἐκπορνεῦσαι αὐτήν, καὶ οὐκ ἐκπορνεύσει ἡ γῆ, καὶ ἡ γῆ πλησθήσεται ἀνομίας. τὴν γάρ τοι σωμάτων ἁγνείαν καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, καὶ προτέλειον ὥσπερ τι τῆς εὐαγοῦς πολιτείας, ἐξαιτεῖ παρ' ἡμῶν ὁ δημιουργός. προξενεῖ γὰρ ὥσπερ τῆς κατὰ πνεῦμα λαμπρότητος, τὰ σωματικά, τὸν ἐπ' αἰσχρότητί τε καὶ ἀτιμίᾳ διαδιδράσκοντα μῶμον. τὰ πάντων οὖν ἄριστα πρέποι ἂν ἡμῖν εἰσηγεῖσθαι πατέρας. εἰ δὲ δὴ μέλλοιεν ὑπτιοῦσθαι καὶ ῥαθυμεῖν οἱ παιδαγωγοί, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν αἰσχίστων αὐτοῖς γεγονότες ἀρχηγοὶ καὶ καθηγηταὶ παραλόγως ἁλίσκοιντο, ποινὴν ἀποτίσονται τὴν ἐσχάτην, ὡς τοὺς ἰδίους αὐτοὶ καρποὺς καταφθείροντες, καὶ τοῖς τῆς ἀπωλείας ἐνιέντες βόθροις, ὧν ἦν δήπου, καὶ ἀποθνήσκειν ἄμεινον· νομοθετεῖ γὰρ καὶ τοῦτο ἡ φύσις πατράσιν. ὁ δὲ δὴ πρὸς αἰσχρότητα τὴν ἐμφανεστάτην τοῖς ἐθέλουσι προθεὶς τὸ ἑαυτοῦ κόριον, οὐχ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ μόνου δικαίως ἂν εὐθύνοιτό τι καὶ ἐξαιτοῖτο δίκας παρά γε τοῦ πάντων κριτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πρὸς αἰσχρότητα διωλισθηκότος. θήρατρον γὰρ ὥσπερ τι προθεὶς καὶ θανάτου λίνον, πάντας ἔχει συλλαβών, καὶ εἰ μὴ πάντες ἁλίσκοιντο. δοκιμάζεται γὰρ οὐχὶ δή που πάντως τὸ ἐκβεβηκός, ἀλλὰ τῶν ἐγχειρημάτων ἡ δύναμις· γυναικὸς δὲ πέρι τοιᾶσδε, καὶ ὁ σοφώτατος γράφει Σολομών. τὴν γυναῖκα ἥτις ἐστὶ θήρευμα καὶ σαγήνη καρδία αὐτῆς, δεσμὸς εἰς χεῖρας αὐτῆς. ἀναγκαίως τοιγαροῦν ὁ νομοθέτης, οὐ βεβηλώσεις, φησί, τὴν θυγατέρα σου, ἐκπορνεῦσαι αὐτήν. καὶ οὐκ ἐκπορνεύσει ἡ γῆ. οὐ γὰρ οὔσης ὅλως, παρ' ᾗ ἂν γένοιτο τυχὸν τῆς πορνείας τὸ ἔγκλημα, χαλεπὸν οὐδὲν τὸ διαδρᾶναι πάθος, κἂν εἴ τις εἴη πρὸς ἡδονὴν εὐπερίοιστος, καὶ τὸ ἀνάλκι παντελῶς ἀρρωστήσας εἰς νοῦν. εὐκοσμίαν δὲ τὴν εἴς γε τὸ σῶμα τηρεῖσθαι προστάξας παρὰ τῶν πατέρων τοῖς τέκνοις,

& expedite liberis præcepit, vt ſubiiciantur parentibus, adiecit etiam illud, [Patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros, ſed educate eos in correptione Domini:] Id eſt, optimarum diſciplinarum illis auctores eſtote, atque ad vitam Deo gratam, Legique maxime conſentaneam dirigite. At verò per ambitum quodammodo atque circuitum (ſic enim fere conſueuit) parentibus in primis & quidem rectiſſime præcipit, vt de liberorum probitate ſoliciti ſint; [Non profanabis, inquiens, filiam tuam, vt fornicari facias eam, & non fornicabitur terra, & terra replebitur iniquitate:] Leuit. 19. Nam corporum caſtitatem ante alia veluti primitias quaſdam ſanctæ conuerſationis à nobis exigit noſter Conditor; ſunt enim corporalia hæc ornamenta velut aditus quidam ad ſpiritus claritatem, cum turpitudinis ac dedecoris notas effugiant. Igitur parentes oportet, vt ad res quam optimas ſint auctores: ſin reſupini & negligentes erunt pædagogi, atque adeo ſecus, quam ratio poſtulat, ad turpia facta duces ac magiſtri deprehendentur, extrema ſupplicia ſuſtinebunt, vt qui ſuos ipſi fructus corrumpant, & in exitii foueas impellant, pro quibus profecto æquum erat mortem oppetere, nam id patribus natura quoque ipſa præſcribit. Qui ergo ex ſe puellam ad apertiſſimum probrum volentibus exponit, ab eo non pro puella duntaxat rationes pœnaſque flagitii iuſtiſſime expoſcet ille omnium iudex, ſed etiam pro omnibus, qui ſint ad turpitudinem lapſi; laqueum enim quendam & mortis rete cum tetenderit, omnes comprehenſos habet, quamuis non omnes capiantur: neque enim omnino exitus rei ſpectatur, ſed cœptorum vis atque facultas. De eiuſmodi verò muliere ſapientiſſimus quoque Salomon ſcribit, [Mulierem, quæ laqueus eſt & rete cor eius, vincula in manibus eius.] Eccl. 7. Neceſſario itaque Legiſlator, [Non profanabis, inquit, filiam tuam, vt fornicari facias eam, & non fornicabitur terra:] nam ſi nulla fuerit omnino, cum qua fornicationis crimen admittatur, haud difficile erit hoc malum effugere, quamuis præcipiti ſit quiſpiam in voluptatem animo, & ad reſiſtendum prorſus ignauo. Hactenus cùm præcepiſſet, vt liberis à parentibus honeſtas corporis ſeruaretur,

morte

morte etiam mulctat, ſiquis in eam ſententiam venerit, vt ad deſciſcendum à Deo, ſuos liberos impellat, ſic autem

Leuit. 20. in Leuitico ſcriptum eſt. [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Si quis de filiis Iſrael vel de proſelytis, qui acceſſerint ad Iſraël, dederit de ſemine ſuo Principi, morte moriatur: gens, quæ eſt in terra illa, lapidabunt eum lapidibus; & ego obfirmabo faciem meam ſuper hominem illum, & perdam eum de populo ſuo, quia de ſemine ſuo dedit Principi, vt pollueret ſancta mea, & profanaret nomen ſanctificatorum mihi.] PALLADIVS. Obſcura hæc eſt lex; neque enim eſt adhuc ſatis perſpicuum, quid ſibi velit: illam ergo ſi explicabis, optime feceris. CYRILLVS. Moabitæ & Madianitæ Gergeſæi & Agareni & nonnullæ aliæ barbaræ nationes, quæ Iudæorum regionem incolebant, moribus ac ritu gentili viuebant, & eam religionem quiſque amplectebatur, quæ ſibi placuiſſet: & quod cuique temere in mentem veniſſet, id adorabat atque colebat: cùm verò filii Iſraël in Dei amore nondum animum ſatis firmum ac ſtabilem haberent; ad apoſtaſin admodum procliues erant, & ad defectionem adeo faciles, vt pro nihilo ducerent ipſos quoque finitimarum gentium Deos adorare, & ſimul cum vicinis nationibus erroris eius morbo ſuccumbere, quo ſuperiori tempore in Ægypto laborauerant. Itaque tam inſano amore quondam in Madianitarum adoleſcentulas exarſerunt, vt, muliercularum forma capti ſimul etiam cum illis Beelphegor inuocarent. Vnde Legiſlator, cum eorum animi imbecillitatem ac fragilitatem prudentiſſimè proſpiceret, interdixit omnino, ne cum alienigenis miſcerentur, atque aper-

Deut. 7. tiſſime edixit, [Filiam tuam non dabis filio illius, & filiam illius non accipies filio tuo: : auertet enim filium tuum à me, & vadens ſeruiet diis alienis.] Igitur, quoniam vſu venerat fortaſſe, quod veriſimile admodum eſt, vt nonnulli ex Iſraël diuitiarum cupiditate irretiti, quibuſdam claris viris gentilibus filias deſponderent, adeo vt apoſtaſin atque diuini cultus deſertionem pro nihilo putarent; ideo mulctam & capitis ſupplicium huic facinori conſtituit, & grauiſſimis pœnis ſubiicit hoc crimen:

A θανάτῳ ζημιοῦται, καὶ τὸν εἰς τοῦτο ἰόντα γνώμης, ὡς εἰς ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ, τὰ ἴδια παραρρίψαι γεννήματα· γέγραπται δὲ οὕτως ἐν τῷ Λευιτικῷ· καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ λαλήσεις λέγων, ἐάν τις ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἢ τῶν προσγεγενημένων προσηλύτων ἐν Ἰσραὴλ, ὃς ἂν δῷ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἄρχοντι· θανάτῳ θανατούσθω, τὸ ἔθνος τὸ ἐπὶ τῆς γῆς, λιθοβολήσουσιν αὐτὸν ἐν λίθοις. καὶ ἐγὼ ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν

B μου ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, καὶ ἀπολῶ αὐτὸν ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὅτι τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἄρχοντι, ἵνα μιάνῃ τὰ ἅγιά μου, καὶ βεβηλώσῃ τὸ ὄνομα τῶν ἡγιασμένων μοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀμυδρὸς ὁ νόμος. οὐ γὰρ ἐναργές πω μάλα τὸ τί ἂν βούλοιτο δηλοῦν. διασάφει δὴ οὖν, δράσεις γὰρ ὀρθῶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μωαβῖται καὶ Μαδιηναῖοι, Γεργεσαῖοί τε καὶ Ἀγαρηνοὶ, καὶ βαρβάρων ἕτερα ἄττα γένη, τὴν Ἰουδαίων περιοικοῦντα χώ-

C ραν, ἔθεσιν ἐπολιτεύετο τοῖς Ἑλληνικοῖς, καὶ ἦν ἑκάστῳ θρησκεία τὸ δοκοῦν, καὶ τὸ εἰς νοῦν ἧκον ἁπλῶς, προσκύνησις καὶ λατρεία. ἀσφαλῆ δὲ οὔπω καὶ ἐρηρεισμένην ἔχοντες τὴν διάνοιαν εἰς φιλοθεΐαν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, κομιδῆ μὲν ἦσαν εὐπερίτροποι πρὸς ἀπόστασιν, εὔκολοι δὲ οὕτως εἰς ἀποφορὰν, ὡς ἡγεῖσθαι παρ' οὐδὲν, τὸ καὶ αὐτοὺς εἰ τύχοι προσκυνεῖν τοῖς τῶν ὁμόρων θεοῖς, καὶ συνελέσθαι νοσεῖν τοῖς γείτοσι τὴν ἄνωθέν τε καὶ ἐν Αἰγύπτῳ πλάνησιν. καὶ γοῦν

D ταῖς ἐκ Μαδιὰμ νεάνισιν ἐπεμαίνοντό ποτε, καὶ γυναίων ὥραις συνηρπασμένοι, συνεπεκαλοῦντο αὐταῖς τὸν Βεελφεγώρ. ἐντεῦθεν ὁ νομοθέτης προσαναθρήσας αὐτῶν μάλα τὸ σαθρόν τε καὶ εὐδιάκλαστον τῆς ἐνούσης αὐτοῖς διανοίας, ἀπέφησε παντελῶς τὴν πρὸς ἀλλοτρίους ἐπιμιξίαν σαφέστατα λέγων. τὴν θυγατέρα σου οὐ δώσεις τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ οὐ λήψῃ τῷ υἱῷ σου. ἀποστήσει γὰρ τὸν υἱόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ πορευθεὶς λατρεύσει θεοῖς ἑτέροις. ἐπεὶ τοίνυν ἦν δή που

E πάντως καὶ μάλα εἰκότως τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ἑλέσθαι τινὰς, τοῖς τῶν ἐθνῶν περιφανεστέροις κατεγγυᾶν θυγατέρας πλούτῳ σεσαγηνευμένας, εἶτά γε τὸ χρῆναι λογίζεσθαι παρ' οὐδὲν τὴν ἀπόστασιν, ὀργὴν καὶ τὸν θάνατον καθορίζει τοῦ τολμήματος, καὶ τοῖς περὶ τῶν ἐσχάτων ὑποφέρει λόγοις τὴν γραφήν· ἦν

Legis imperfectio. CYRILLVS. Faciam libens, ſed ad ea, quæ ſunt in manibus, noſtra oratio proficiſcetur, atque charitatis in proximum rationes exquiret; cum rudius, quam oporteret, illæ per Moyſen literæ hac de re veteribus illis conſcriptæ tradiderint. PALLAD. Perge igitur ad hoc ipſum alacriter. CYRILLVS. Igitur

Leuit. 19. „ Lex quidem ait, [Diliges proximum „ tuum ſicut te ipſum:] At verò Dominus noſter Ieſus Chriſtus mutui amoris legem quamplurimis rationibus nobis inculcat, ac tanquam patronam, quæ hanc legem tueretur, inſitam illam in natura cognitionem & voluntatem, quæ ſingulis quibuſque hominibus adeſt, conſtituit: itaque

Matth. 7. „ ait, [Quæcunque vultis vt faciant vo„bis homines, hæc eadem vos facite „ illis ſimiliter:] Nam, ſi, quæ quiſque conſequi exoptat, ea ipſe quoque aliis facere ſtuduerit, minimè ab eo quod ſpectat aberrabit: ſed potius recto itinere ad charitatem perget, & mutui amoris coronam conſequetur. PALLAD. Probè dicis. CYRILLVS. Eſt igitur charitas Legis quidem impletio, fide verò ac ſpe præſtantior: ſic enim ſcribit diuinus vir Paulus. Itaque velut è vernis floribus varium illi quodammodo ſertum intexens, rurſus ait, [Et ſi diſtribuero omnes facultates

1. Cor. 13. „ meas; & ſi dedero corpus meum ita vt „ ardeam; charitatem autem nõ habeam, „ nihil mihi prodeſt: charitas patiens eſt, „ benigna eſt, charitas non æmulatur, „ non agit perperam, non inflatur, non „ eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, „ non irritatur, non cogitat malum, non „ gaudet ſuper iniquitate, congaudet au„tẽ veritati, omnia ſuffert, omnia ſperat, „ omnia ſuſtinet; charitas nunquam exci„dit.] Verùm hæc, vt opinor, omnibus „ perſpicua ſunt, & longior erit de his omnibus oratio, ſi quis minute velit, quæ in noua ſcriptura ſunt, colligere. Sed iam ad vmbras Legis & ea, quæ priſcis hominibus tanquam in figuris adhuc edicta ſunt, conuertamur. PALLAD. Optimè cogitas. CYRILL. Exercitatio quædam ad iuſtitiam fuit Lex, & velut aditus quidã ac limen ad præclara illa euangelica facta: ſcriptum eſt enim, [Princi-

Prou. 16. „ pium viæ bonæ eſt facere iuſta:] ducit „ enim Lex ad Chriſtũ, & vitæ illius, quæ in Chriſto intelligitur, non falſam conſequitur gloriam, ſi ſpiritualiter intelligatur, & in iuſtitia nos conſtituit,

ἀτελὲς ἐν νόμῳ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μάλα. βαδιεῖται δὲ ἡμῖν ἐπὶ τὰ ἐν χερσὶν ὁ λόγος, καὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν πλησίον ἐκβασανιεῖ τοὺς τρόπους, παχύτερόν πως ἢ χρὴ, τῆς διὰ Μωσέως συγγραφῆς, τοῖς ἀρχαιοτέροις εἰσκεκομισμένης. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἴθι δὴ οὖν ἐπ' αὐτὸ τὸ δὴ τουτὶ, καὶ μάλα προθύμως. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ὁ μὲν νόμος ἀγαπήσεις, φησὶ, τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτὸν, ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τῆς φιλαλληλίας τὸν νόμον διὰ μυρίων ὅσων ἡμῖν εἰσηγεῖται λόγων, συνήγορον δὲ τῷ νόμῳ τὴν ἔμφυτον γνῶσιν, καὶ τὴν ἐν ἑκάστῳ θέλησιν οἱονεὶ καθιστάς. ἃ οὖν θέλετε, φησὶν, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ταῦτα καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. εἰ γὰρ ὧν περ ἄν τις εὔξαιτο τυχεῖν, ταῦτα δρᾷν ἕλοιτο καὶ αὐτὸς ἑτέροις, οὐκ ἀποδραμεῖται σκοποῦ, βαδιεῖται δὲ μᾶλλον κατ' εὐθὺ τῆς ἀγάπης, καὶ τὸν τῆς φιλαλληλίας ἀναδήσεται στέφανον. ΠΑΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἡ ἀγάπη τοίνυν, νόμου μὲν πλήρωσις, πίστεως δὲ καὶ ἐλπίδος ἀμείνων. γράφει γὰρ οὕτως ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος. τοιγάρτοι καθάπερ ἐξ ἀνθέων ἠρινῶν πολυειδῆ τινα στέφανον ἀναπλέκων αὐτῇ, πάλιν φησὶ κἂν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακὸν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ. πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει ἡ ἀγάπη, οὐδέποτε ἐκπίπτει. ἀλλ' ἐμφανῆ μὲν ἅπασιν ὥσγε οἶμαι ταυτὶ, καὶ μακρὸς ἂν γένοιτο λίαν ὁ περὶ αὐτῶν λόγος, εἴπερ τις ἕλοιτο λεπτῶς τὰ παρὰ τῇ νέᾳ συναγείρειν γραφῇ. τετραψόμεθα δὲ νυνὶ πρὸς τὰς ἐκ νόμου σκιὰς, καὶ τὰ ὡς ἐν τύποις ἔτι τοῖς πάλαι τεθεσπισμένα. ΠΑΛ. Ἄριστα διανοῇ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μελέτησις μὲν ὁ νόμος τὴν εἰς δικαιοσύνην καὶ προεισβολή τις ὥσπερ τῶν εὐαγγελικῶν ἀνδραγαθημάτων. γέγραπται γὰρ, ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς, τὸ ποιεῖν τὰ δίκαια. παιδαγωγεῖ γὰρ ὁ νόμος ἐπὶ Χριστὸν, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ νοουμένης ζωῆς οὐ διεψευσμένην ἂν ἔχοι τὴν δόξαν, εἰ νοοῖτο πνευματικῶς. καὶ ἵστησι μὲν εἰς δικαιοσύνην, ἀποφέρει

A δὲ πρὸς τὸ ὑπὲρ τοῦτο ἔτι τὸ μάθημα τὸ εὐαγγελικόν. τρόποι δὲ δικαιοσύνης, πρῶτος μὲν, τιμὴ καὶ ἀγάπησις, ἡ εἰς τὸν ἕνα τε καὶ φύσει Θεόν. γείτων δὲ ὥσπερ καὶ μετ' ἐκεῖνο εὐθὺς ἡ εἰς ἀδελφοὺς καὶ ὁμογενεῖς, προεγκειμένης τῆς εἰς γονέας αἰδοῦς. ἐν κόσμῳ δὴ οὕτω τῷ πρέποντι προάγει ἡμῖν ὁ λόγος, μετά γε τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν, καὶ τὸ εἰς γονέας εὐλαβὲς, ὅτι τῆς ἐπιεικείας προσήκει τὴν ἔνδειξιν καὶ εἰς ἑτέρους ἡμᾶς ποιεῖσθαι παρεγγυῶν. πανταχῆ γὰρ ὁ νόμος, τῆς ἰσότητος προνοεῖ, καὶ ἀκριβῆ τοῦ B δικαίου ποιεῖσθαι τὴν βάσανον, ὁρᾶται νομοθετῶν. γέγραπται γὰρ ἐν Δευτερονομίῳ, Οὐκ ἔσται ἐν τῷ μαρσίππῳ σου σταθμίον μέγα ἢ μικρόν. σταθμίον ἀληθινὸν δίκαιον ἔσται σοι, καὶ μέτρον ἀληθινὸν δίκαιον ἔσται σοι, ἵνα πολυήμερος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ, ὅτι βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου πᾶς ποιῶν ταῦτα, πᾶς ποιῶν ἄδικον. καὶ πάλιν ἐν τῷ Λευιτικῷ. ἐν μέτροις καὶ σταθμίοις, καὶ ζυγοῖς ζυγὰ δίκαια, καὶ στάθμια δίκαια, καὶ C χοῦς δίκαιος ἔσται σοι. μέτροις δὲ καὶ σταθμίοις καὶ ζυγοῖς παρισοῦν εὖ μάλα τῆς δικαιοσύνης τοὺς τρόπους ἠπείγετο καὶ μάλα ὀρθῶς. νοῦς γὰρ εὐθύς τε καὶ φιλοδίκαιος ταλαντεύει τρόπον τινὰ καὶ ἀναμετρεῖ τῶν πραγμάτων τὰς φύσεις, καὶ τὸν τῆς ἰσότητος βασανίζει λόγον, λεπτότερόν τε καὶ ἀκριβέστερον, ἤπερ ἂν οἴοιτό τις τοὺς ἐπὶ πλάστιγγος καὶ ζυγοῦ, τὸ νόμισμα δοκιμάζοντας. ἐπιμετρεῖ δὲ ὥσπερ ἑκάστῳ τῶν θεωρουμένων τὸ ὅτι μάλιστα πρέπον αὐτῷ, οὔτε τῷ περιττῷ τῆς ἀκριβοῦς D ἰσότητος παραλύων κάλλος, οὔτε μὴν τῇ πρὸς τὸ μεῖον ὑποφορᾷ, παραχαράττεσθαι συγχωρῶν τὸ ὡς ἐν ἰσότητι διαρκές. ἔστω τοίνυν ζυγὰ καὶ στάθμια δίκαια, καὶ χοῦς δίκαιος, φησίν. εἶεν δ' ἂν οἶμαι ταυτὶ, τύποι τινὲς ὥσπερ καὶ ἐμφανῆ παραδείγματα, τρόπους ἡμῖν ὑποφαίνοντα, δι' ὧνπερ ἂν ἡμῖν ὁ τῆς ἀκριβοῦς ἰσότητος διερευνῷτο λόγος, καὶ ἡ τῆς δικαιοσύνης ἀναφαίνεται γνῶσις. σύνες δὲ ὅτι, συμμετρεῖται μὲν τὰ ἐν νόμῳ, καὶ ὅρον ἔχει τὴν E δικαιοσύνην, πλουτεῖ δὲ τὸ μεῖζον, καὶ πολὺ δὴ λίαν ἐπέκεινα τρέχει τὰ διὰ Χριστοῦ. πέρα γὰρ δικαίου τὸ ἀγαθὸν, τουτέστι, τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας ἡ δόξα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. μεμνήσομαι γὰρ τοῖς ἐν πίστει δεδικαιωμένοις εἰπόντος Χριστοῦ, Ἀμὴν, ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ

at verò euangelica diſciplina ſupra hoc prætereà perducit. Sunt autem iuſtitiæ genera, primum quidem honor & amor erga eum, qui vnus ac natura Deus eſt; vicinus eſt, & huic proximus ille amor in fratres, & eiuſdem generis homines, ita tamen, vt in parentes reuerentia ceteris præponatur. Conuenienti igitur ordine Scriptura progreditur, cùm poſt pietatem in Deum, & erga parentes reuerentiam, in ceteros quoque homines ſpecimen probitatis nos edere præcipit. Etenim vbique Lex curam æqualitatis habet, & accuratam iuſtitiæ rationem habendam eſſe aperte decernit: ſcriptum eſt enim in Deuteronomio, [Non erit in ſacculo tuo pondus magnum aut paruum: pondus verum & iuſtum ſit tibi, & menſura vera & iuſta ſit tibi, vt longæuus ſis in terra: quam Dominus Deus tuus dat tibi in poſſeſſionem, quia abominatio eſt Domino Deo tuo omnis, qui facit hæc, omnis, qui iniquitatem facit.] Et iterum in Leuitico, [In menſuris & ponderibus & ſtateris; ſtateræ iuſtæ, & pondera iuſta, & menſura iuſta ſint tibi.] Menſuris igitur & ponderibus & ſtateris diligenter comparare iuſtitiæ genera ſtuduit, & quidem optime; animus enim rectus, & iuſti amans appendit quodammodo & metitur rerum naturas, & æqualitatis rationem ſubtilius & accuratius exquirit, quam ij facere putantur, qui in lance & libra pecuniam probant, & ſingulis rebus, quas contemplatur, quid maxime deceat, admetitur, neque redundantia æqualitatis exquiſitæ pulchritudinem corrumpit; neque rurſus imminutione id adulterari ſinit, quod eſt æqualitatis ratione ſatis. Sint itaque ſtateræ & pondera iuſta, & menſura iuſta, inquit: hæc autem, vt opinor, tanquam figuræ quædam ſunt & exempla perſpicua, quæ modos nobis demonſtrant, per quos à nobis accuratæ æqualitatis ratio exquiratur, & iuſtitiæ cognitio appareat. Animaduerte autem ea, quæ ſunt in Lege menſurari, & iuſtitia tanquam fine terminari; eſſe autem ampliora, quæ per Chriſtum tradita ſunt, & longe vlterius progredi; nam id, quod iuſtum eſt, à bono, id eſt, à Chriſtianæ conuerſationis gloria exceditur. PALLAD. Præclarè ais: memini enim iis, qui in fide iuſtificati erant, Chriſtum aperte dixiſſe, [Amen amen dico vobis, Niſi

Deut. 25.

Leuit. 19.

Matth. 5.

" abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam " Scribarum & Phariſæorum, non in-" trabitis in regnum cælorum.] CYRILLVS. Sed hæc quidem ad hunc modum conſtituta ſint. Iam, ſi ita videtur, Moſaicæ probitatis menſuram, & iuſtitiæ ſecundum Legem gloriam perueſtigemus: qui enim iuſtitiæ cognitionem conſequi rectè ſtudet, atque in diligendis fratribus, excellere magnum putat, eum firmum ac ſtabilem, denique talem, qualis reuera eſt, ſpectari decet, non infirmum ac leuem, neque fucatâ probitate præditum, ac veluti ouis pelle lupi formam contegentem, ſed potius niti, vt nudam & reprehenſionis expertem ſuorum morum libertatem retineat; ideoque, inquit

Leuit. 19. » Lex, [Non ambulabis doloſe in gen-» te tua, neque oderis fratrem tuum » in corde tuo.] Eandem quoque rem » aliter ponit, [Et veſte, inquit, ex » duobus texta non indueris:] & rur-» ſus, [Non indues adulteratam ve-

Deut. 22. » ſtem ex lana linoque ſimul confe-» ctam:] Grauiſſimum enim ſanè crimen eſt, & cui nulla reprehenſio ſit ſatis, illa in opinione probitatis fallacia & dolus; eaque res eſt Deo in primis odioſa, & cognatam fere ſemper habet animi duplicitatem, & illud ſententiæ tanquam biforme variumque portentum; quibus rebus mens illa diuina & immortalis ad iram maxime commouetur; dixit enim certè

Hier. 9. „ de quibuſdam, [Sagitta vulnerans „ lingua eorum: doloſa enim ſunt ver-„ ba oris eorum; proximo ſuo loqui-„ tur pacifica, & intra ſe habet inimi-„ citias. Nunquid ſuper his non viſi-„ tabo? dicit Dominus, aut in popu-„ lo tali non vlciſcetur anima mea?] Aſcenſurum quoque in montem Dei, inquit Dauid, innocentem manibus, & mundo corde, qui non fecit do-

Pſalm. 14. lum in lingua ſua, neque fecit proximo ſuo malum. Vetat igitur Lex tanquam rem turpiſſimam, & in primis abſurdam, ne quis in dolo ambulet, id eſt, ne callidam atque aſtutam vitæ rationem amplectatur, & cùm iuſtitiæ ſpeciem ſimulet, contemptis charitatis legibus fratres lædat: veſtem præterea nos habere non ſinit è duobus contextam; qua in re figurate ſignificat, cauendum eſſe ne veluti duplicitatem quandam in animum admittamus;

A περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀλλ' ὧδε μὲν ἡμῖν ἐχέτω ταυτί· πολυπραγμονείσθω δὲ, εἰ δοκεῖ, τῆς Μωσαϊκῆς ἐπιεικείας τὸ μέτρον, καὶ τὴν κατὰ νόμον δικαιοσύνης τὴν δόξαν. τὸν γάρ τοι φιλοθηρεῖν τῆς δικαίου τὴν γνῶσιν ὀρθότατα διεσπουδακότα, καὶ μὴν καὶ τὸ διαπρέπειν ἐν ἀγαπήσει τυχὸν τῇ πρὸς ἀδελφοὺς ἐν λόγῳ πεποιημένον, ἀσφαλῆ τε καὶ βεβηκότα, καὶ ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς, ὁρᾶσθαι

B πρέπει, οὐκ εὐκατάσειστον, οὐδὲ ἐλαφρὸν, οὐ κατάπλαστον ἔχοντα τὸ χρηστὸν, καὶ ὥσπερ οἰὸς τῷ κωδίῳ κατασκιάζει· ἐθέλοντα τὴν λύκου μορφὴν, μᾶλλον δὲ γυμνὴν καὶ ἀνεπίληπτον ἔχειν ἐπείγεσθαι τοῦ ἰδίου τρόπου τὴν ἐλευθερίαν. τοιγάρτοι, φησὶν ὁ νόμος, οὐ πορεύσῃ δόλῳ ἐν τῷ ἔθνει σου, καὶ οὐ μισήσεις τὸν ἀδελφόν σου τῇ καρδίᾳ σου. τίθησί τε καὶ ἑτέρως αὐτό. καὶ ἱμάτιον γὰρ, φησὶν, ἐκ δύο ὑφασμένον οὐκ ἐπιβαλεῖς σεαυτῷ. καὶ πάλιν. οὐκ ἐνδύσῃ κίβδηλον ἔριον καὶ λίνον ἐν τῷ

C αὐτῷ. παμβέβηλον γὰρ ἀληθῶς καὶ μώμου παντὸς ἐπέκεινα, τοῖς ἐν ὑπολήψει χρηστότητος ἀπάτη καὶ δόλος. καὶ ἔστι τὸ χρῆμα τῶν ἄγαν παρὰ Θεῷ κατεστυγημένων, καὶ ἀδελφὴν ἔχον ἀεί πως τὴν διψυχίαν, καὶ τὸ οἱονεὶ τῆς γνώμης διφυές τι καὶ ἀλλοπρόσαλλον, ἐφ' οἷς ὅτι μάλιστα καταθήγεσθαι πρὸς ὀργὰς ὁ θεῖός τε καὶ ἀκήρατος νοῦς. ἔφη γάρ που περί τινων, βολὶς τιτρώσκουσα ἡ γλῶσσα αὐτῶν. δόλια γὰρ τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτῶν. τῷ

D πλησίον αὐτοῦ λαλεῖ τὰ εἰρηνικά. καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὴν ἔχθραν. μὴ ἐπὶ τούτοις οὐκ ἐπισκέψομαι; λέγει Κύριος, ἢ ἐν λαῷ τοιούτῳ οὐκ ἐκδικήσει ἡ ψυχή μου; ἀναβήσεσθαι δὲ καὶ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου φησὶν ὁ Δαβὶδ, τὸν ἀθῷον χερσὶ, καὶ καθαρὸν τῇ καρδίᾳ, ὃς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ, οὐδὲ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν. ἀποφάσκει δὴ οὕτω ὁ νόμος ὡς αἴσχιστόν τι καὶ ἀπηχὲς, τὸ ἐν δόλῳ πορεύεσθαι, τουτέστι, τὸ πανούργως ἑλέσθαι βιοῦν,

E καὶ ὑποπλάττεσθαι μὲν τῆς δικαιοσύνης τὸ σχῆμα, κατασίνεσθαι δὲ ἀδελφοὺς, τῶν τῆς ἀγάπης νόμων ἠφειδηκότα. ἀμφιὸν γε μὴν ἔχειν ἡμᾶς οὐκ ἐᾷ τὸ ἐκ δυοῖν ὑφασμένον, αἴνιγμά που τὸ χρῆμα τιθεὶς, τοῦ μὴ ἀνέχεσθαι, διπλόην ὥσπερ ἔχειν εἰς νοῦν.

διπλόην δὲ εἶναί φημι, τὴν ἔσω καὶ νοητήν, A τὴν ἐπάρατον ἀνθρωπαρέσκειαν, ἣ ἐκ δυοῖν ὥσπερ ἀναπλέκεται σπουδασμάτοιν, τὴν εἰς ἄλληλα διαφθορὰν οὐ μετρίαν ἠῤῥωστηκότοιν. τίς γὰρ ἢ ποῖος τῶν ὑποκριτῶν ὁ βίος; ἆρ' οὐχὶ τὸ ἐν ὄψει μὲν ἀνθρώπων ὁρᾶσθαι χρηστούς, καὶ τὸ δοκεῖν μὲν εἶναι, μὴ μὴν ἔτι καὶ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν χρηστούς; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Διπλοῦς οὖν ὁ τρόπος ἐξ ἀνομοίων ἡμῖν θελημάτων ἐξυφασμένος. ἀλλ' ὅγε θεσπέσιος Δαβὶδ B ἀποδέχεται τὸν μονότροπον, καὶ φειδοῦς ἀξιοῦσθαί φησι τῆς ἄνωθεν. Κύριος γὰρ κατοικίζει μονοτρόπους, φησίν, ἐν οἴκῳ. διασκορπίζειν δὲ λέγεται καὶ ὁ Θεὸς ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων· καταμυσάττεται δὲ τὸ χρῆμα καὶ ὁ Παῦλος, λέγων· ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν Θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίνι τῶν ὄντων οὐκ ἀσυμφανές, ὡς ἔκτοπον ἀληθῶς καὶ τῆς ἀκριβοῦς ὀρθότητος ἀπωτάτω τὸ διψυχεῖν τε καὶ ὑποκρί- C νεσθαι; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀγάπης οὖν ἄρα καρπὸς τῆς ἀμωμήτως ἐσκευασμένης καὶ ἀνδρὶ πρεπούσης δικαίῳ τε καὶ ἀγαθῷ, τὸ ἀπηλλάχθαι δόλου. καὶ τοῦδε δεῖν δή φησιν ὁ νόμος, τόν γε ὡς ἀληθῶς τῆς δικαιοσύνης ἐπιμελητήν, καὶ ἀγάπης τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἐραστήν, ὀρθῶς ἔχειν οἴεσθαι τὴν ἐπὶ τῷδε δόξαν, οὐκ εἴπερ αὐτός τε καὶ μόνος παραιτοῖτο ἀδικεῖν, ἀλλ' εἰ καὶ γένοιτο παιδευτὴς καὶ τῶν κατὰ γένος οἰκείων, ἤγουν καθ' ἕτερόν τινα τρόπον ἐγγὺς γεγονότων, καὶ τὸ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειό- D τητος ὄνομα πεπλουτηκότων· παρεγγυᾷ δὲ καὶ ὁ Παῦλος τὸν ἐπιμελησόμενον ἐκκλησίας, τέκνα ἔχειν ἐν ὑποταγῇ, καὶ ἀπόδειξιν τὸ πρᾶγμα τῆς ἐνούσης αὐτῷ ἐπιεικείας καὶ μή, ποιεῖται λέγων· Εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται; διὰ τοῦτό φησιν ὁ νόμος ὡς ἐν παραδείγματος τρόπῳ, καὶ ἐναργοῦς εἰκόνος. ἐὰν δὲ κερατίσῃ ταῦρος ἄνδρα ἢ γυναῖκα, καὶ ἀποθάνῃ, E λίθοις λιθοβοληθήσεται ὁ ταῦρος, καὶ οὐ βρωθήσεται τὰ κρέα αὐτοῦ, ὁ δὲ κύριος τοῦ ταύρου ἀθῷος ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ταῦρος κερατιστὴς ᾖ πρὸ τῆς χθὲς καὶ πρὸ τῆς τρίτης, καὶ διαμαρτύρωνται τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀφανίσῃ αὐτόν, ἀνέλῃ δὲ ἄνδρα ἢ γυναῖκα, ὁ ταῦ-

duplicitatem porro internam ac ſpiritualem; eſſe inquam illam execrabilem hominibus placendi cupiditatem, quæ velut ex duobus intexitur ſtudiis, non mediocriter inter ſe differentibus: quæ enim qualiſve eſt alia hypocritarum vita, niſi, vt in conſpectu quidem hominum boni viri appareant, ac videantur eſſe, non ſint tamen reuera probi? PALLAD. Sanè verò. CYRILL. Ergo duplices ſunt nobis mores è diſſimilibus voluntatibus contexti. At verò beatus Dauid approbat vnius moris virum, eumque ſuperna prouidentia dignum haberi dicit, [Dominus, inquit, inhabitare facit vnius moris in domo.] *Pſal. 67.* *Pſal. 52.* Diſſipare etiam Deus dicitur oſſa hominibus placentium: idem quoque vitium Paulus execratur, cùm dicit, [Modò enim hominibus ſuadeo, an Deo? an quæro hominibus placere? ſi adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.] *Galat. 1.* PALLAD. Cui verò non ſit obſcurum, quin abſurdum ſanè & à rectiſſima viuendi regula alieniſſimum duplici animo eſſe, ac ſimulare? CYRILLVS. Perfectæ igitur charitatis, & quæ iuſtum bonumque virum deceat, fructus eſt, à dolo alienum eſſe. ait itaque Lex, hominem iuſtitiæ planè ſtudioſum, & fraternæ charitatis amantem, exiſtimare debere, ita eius rei gloriam eſſe perfectam, ſi non ipſe duntaxat vitet, ne alteri noceat; ſed etiam ea in re ceteris magiſter ſit, qui vel genere coniuncti ſunt, vel alio quouis modo illum attingunt, & illi ſunt neceſſitudinis nomine deuincti. Præcipit etiam Paulus, vt, qui Eccleſiæ curam eſt habiturus, filios habeat ſubiectos, & ea re tanquam argumento vtitur, quo probetur, ſitne in eo morum probitas, nec ne, cùm dicit, [Si quis autem domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit?] *1. Tim. 3.* Itaque Lex ob eam cauſſam tanquam ad ſimilitudinis & euidentis imaginis modum, inquit, [Si cornu percuſſerit taurus virum vel mulierem, & occiderit, lapidibus obruetur taurus; & carnes eius non comedentur: Dominus autem tauri innocens erit: ſi autem taurus cornupeta fuerit, ante heſternum & ante tertium diem, & proteſtati fuerint domino eius, & non abſconderit eum, interfecerit autem virum vel mulierem, *Exod. 21.*

taurus lapidabitur, & Dominus eius inſuper morietur: quòd ſi pretium pro redemptione ſua ei impoſitum fuerit, dabit pretium pro anima ſua, quodcunque impoſuerint illi: quòd ſi filium aut filiam cornibus petierit taurus, ſecundum eandem iuſtificationem facient ei: quod ſi ſeruum cornibus petierit, vel ancillam, dabit domino eorum triginta ſiclos argenti, & taurus lapidabitur.] Num apertum eſt tibi hoc Dei reſponſum? PALLADIVS. Non admodum ſanè. CYRILL. Attende igitur, quod dicturus ſum, & ante alia animaduerte beati Pauli verba ſcribentis, [Nunquid de bobus cura eſt Deo?] An propter nos omnino dicit? Tauro igitur comparat hominem contumelioſum & arrogantem, & qui vim inferre poſſit: ſuperbum eſt enim ferè & tumidum hoc animal, & ad pugnam valentiſſimum, eiuſque impetus difficilè ſuſtineri poteſt. Eiuſmodi itaque hominem, inquit, ſi domeſticus fuerit, & veluti ſubiectus alicui pio iuſtóque viro, ac debilitauerit, imò verò etiam occiderit quempiam, obruens eum iniqua poteſtate, admiſſum crimen morte luere iuſſit; lapidibus namque mori eum oportere, inquit: ſubtrahit autem ab hac pœna poſſeſſorem, ſi illius iniquos mores ignorabat, & nequitiæ ſocius minime fuiſſe deprehendatur: neque enim aliorum crimina noſtra ſunt, ſi clam nobis admittantur. Veſci autem tauri carnibus vetat: in quo non oportere aliorum impuritatis eſſe conſortes, ſub veſcendi participandique figura latenter ſignificat: an non apertè hoc illud eſt, [Te ipſum caſtum cuſtodi, & ne communicaueris peccatis alienis?] PALLAD. Maximè verò. CYRILL. Simul autem cum tauro Dominum quoque damnari decernit, ſi iniuriam illatam ſciuerit, & illius iniquitatem non ignoraſſe coarguatur: nam poſſe quidem iniquos mores coërcere, & ab iniuria facilè prohibere, ſed facere nolle, idque præſertim ex induſtria, propemodum indicat hominem in faciendo ſocium fuiſſe, & quod ad voluntatem, & commune conſilium pertinet, cum iis, qui contra fas quidpiam committere velint, operam quoque in ea re ſuam conferre voluiſſe: Eiuſmodi igitur homo, inquit, morte mulctetur, niſi pretium & pro eiuſmodi criminibus admiſſis mulctam iudices impoſuerint.

1. Cor. 9.

1. Tim. 5.

A ὁ ταῦρος λιθοβοληθήσεται, καὶ ὁ κύριος αὐτοῦ προσαποθανεῖται. ἐὰν δὲ λύτρα ἐπιβληθῇ αὐτῷ, δώσει λύτρα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὅσα ἐὰν ἐπιβάλωσιν αὐτῷ. ἐὰν δὲ υἱὸν ἢ θυγατέρα κερατίσῃ ὁ ταῦρος, κατὰ τὸ δικαίωμα τοῦτο ποιήσουσιν αὐτῷ. ἐὰν δὲ παῖδα κερατίσῃ, ἢ παιδίσκην, ἀργυρίου τριάκοντα δίδραχμα δώσει τῷ κυρίῳ αὐτῶν, καὶ ὁ ταῦρος λιθοβοληθήσεται. ἆρά σοι σαφὲς τὸ χρησμῴδημα; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ σφόδρα. B ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄθρει δὴ οὖν ὅ φημι, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων εἰς νοῦν ἔχε τὸν ἱερώτατον Παῦλον, ὧδε γεγραφότα· μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; Ταύρῳ δὴ οὖν ἀπεικάζει τὸν ὑβριστήν τε καὶ ἀλαζόνα, καὶ πλεονεκτεῖν ἰσχύοντα. γαῦρον γὰρ ἀεί πως ἐστὶ καὶ ἀγέρωχον τὸ ζῷον, καὶ πάνδεινον εἰς ἀλκήν, καὶ δύσοιστον ἔχει τὴν ἔφοδον. τὸν δὴ τοιοῦτον, εἰ γένοιτο, φησίν, οἰκεῖος, καὶ οἱονεί πως κατεζευγμένος τῷ ὁσιουργεῖν ᾑρημένῳ C τινί, παραλύσειέ τι, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνέλοι τινά, καταχωννὺς τάχα που ταῖς πλεονεξίαις, ἀποτίννυσθαι δίκην τὴν ἐπ' αὐτῷ θανάτῳ προστέταχε. χρῆναι ἔφη λιθόλευστον τελευτᾶν. ἀποκλείει δὲ τῆς ὀργῆς τὸν κεκτημένον, εἰ μὴ τῆς πλεονεξίας εἰδείη τὸν τρόπον, μηδὲ τῆς ἐκείνου φαυλότητος ἁλίσκοιτο κοινωνός. οὐ γὰρ ἡμῶν ἐγκλήματα τὰ ἑτέρων, εἰ λαθραῖα γένοιτο τυχόν. ἐσθίειν δὲ οὐκ ἐᾷ τοῦ ταύρου τὰ κρέα, τό τοι μὴ χρῆναι μεταλαχεῖν τῆς D ἑτέρων ἀκαθαρσίας, ὡς ἐν τύπῳ τῷ κατὰ τὴν βρῶσιν καὶ τὴν οἱονεὶ μέθεξιν ὑποτυπῶν. ἆρ' οὐχὶ τοῦτό ἐστιν ἐναργῶς, τό, σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει, καὶ μὴ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συγκαταδικάζεσθαι δὲ τῷ μόσχῳ δεδικαίωκε τὸν δεσπότην, εἴπερ εἰδείη τὸ πλημμεληθέν, καὶ μαθὼν ἐλέγχοιτο τὴν πλεονεξίαν. τὸ γὰρ ἀπείργειν δύνασθαι τῆς ἀδικίας τοὺς τρόπους, καὶ κατακωλύειν εὖ μάλα τὸ πλημμελές, εἶτα τοῦτο E δρᾶν οὐκ ἀνέχεσθαι, καὶ λίαν ἐσπουδασμένως, μονονουχὶ καὶ συνειργασμένον ἀποφαίνει τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὅσον ἧκεν εἰς θέλησιν καὶ ταυτοβουλίαν τοῖς ἐθέλουσιν ἀνοσιουργεῖν καὶ συνεκπονεῖν ᾑρημένον. τεθνάτω δὴ οὖν ὁ τοιόσδε, φησί, πλὴν εἰ μὴ λύτρα καὶ τὰς ἔν γε τούτοις ζημίας ἐπιθεῖεν οἱ κριταί.

βλέπει δὲ ὁ νόμος πρὸς τὸ χρηστὸν, καὶ συνθέλησιν τὴν εἰς ἁμαρτίας, καὶ ὡς ἐν ψιλῇ συναιρέσει συνδρομὴν. κολάζει γὰρ μετριώτερον, Εἴπερ ἕλοιντο, φησὶν, οἱ κριταί. καὶ δέχου τὸν τύπον εἰς ἀλήθειαν. κατακρίνει μὲν γὰρ θανάτῳ τὰ παγχάλεπα τῶν πλημμελημάτων ὁ πάντων κριτὴς, πλὴν προσίεται τοὺς ἡμαρτηκότας, καὶ λύτρα προσφέροντας, τὰ τῆς ἁμαρτίας λυτικὰ, τὸ ἐκ μετανοίας δάκρυον, τὸν ἐπὶ ταῖς μεταγνώσεσι πόνον, τῆς ἐλεημοσύνης τοὺς τρόπους. κατακαυχᾶται γὰρ ἔλεος κρίσεως, κατὰ τὰς γραφάς. ἀκριβῆ δὲ ὁ νόμος καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς πεπονθόσι ποιεῖται διαστολήν. Εἰ μὲν γὰρ υἱὸν ἢ θυγατέρα, φησὶν, ὁ μόσχος ἀνέλῃ, τεθνάτω καὶ ἀφιλοικτιρμόνως. Εἰ δὲ παῖδα ἢ παιδίσκην, ἀργύριον ἔστω τὸ ὑπὲρ αὐτῶν ζητούμενον. τίς οὖν ὁ λόγος, πῶς οὐκ ἄξιον ἰδεῖν, καί τοι τὸ ἐλεύθερόν τε καὶ δοῦλον ἐν ἡμῖν, ἐκ πλεονεξίας καὶ οὐκ ἀρρώστημα φύσεως, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸ νοσεῖν; εἷς γὰρ ἡμᾶς ἔκτισε Θεὸς, καὶ εἷς ὁ πάντων πατὴρ, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, ἆρ' οὖν ὡς ἔγκλημα καὶ δουλείαν καταγράφει τισὶν ὁ δημιουργός; ἆρα καὶ παρ' αὐτῷ τὸ δοῦλον ἐν μείοσι, καὶ δόξῃ πλεονεκτεῖ τὸ ἐλεύθερον; οὐ μὲν οὖν. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔνι δοῦλος, οὔτε ἐλεύθερος. οὐκοῦν, σκιὰ γὰρ ὁ νόμος. διὰ μὲν υἱοῦ τε καὶ θυγατρὸς, τὸ ἐλεύθερον τῶν ἁγίων σημαίνεται γένος. διὰ δέ γε παιδός τε καὶ παιδίσκης, τὸ δοῦλον ἔτι καὶ ὑπὸ ζυγὸν ἁμαρτίας. ἔστι δὲ οὐ ταυτὸν, τὸ πλημμελεῖν εἰς ἁγίους ἢ ἁμαρτωλούς. κολάζεται δὲ οὐκ ἐν ἴσῳ μέτρῳ, τὰ ἐπ' ἀμφοῖν. ὅτι μὲν γὰρ ἀδελφοὶ τὴν φύσιν, οἵδε τε κἀκεῖνοι, παντί τῳ σαφές. ἀλλ' ἔστι τὸ ἅγιον, ἐν ὑπεροχῇ τῇ πνευματικῇ, καὶ ἐν τοῖς τῆς ἀρετῆς ὑψώμασι· καὶ παρὰ τῷ Θεῷ τίμιον, ὡς καὶ ἐν υἱοῦ τάξει γενέσθαι καὶ θυγατρὸς, καὶ τὸ ἀνθρώπινόν τε καὶ δουλοπρεπὲς ὑπερφέρεσθαι μέτρον. ὁσιουργεῖν δὲ ὁ νόμος καὶ ἀγάπης ἔχεσθαι τῆς εἰς ἀδελφοὺς, καὶ καθ' ἑτέρους ἡμῖν εἰσηγεῖται τρόπους, οὓς καὶ παραθέντες ἐφεξῆς, τὸ εἰς νοῦν ἧκον ἐφ' ἑκάστῳ ἐροῦμεν. ἔφη γὰρ πάλιν. ἐὰν δέ τις ἀνοίξῃ λάκκον, ἢ λατομήσῃ λάκκον, καὶ μὴ καλύψῃ αὐτὸν, καὶ ἐμπέσῃ ἐκεῖ μόσχος, ἢ ὄνος, ὁ κύριος τοῦ λάκκου ἀποτίσει. ἀργύριον δώσει τῷ

A Spectat enim Lex ad clementiam, & voluntatis in peccando ſocietatem, & ſolius conſenſionis concurſum leuiùs punit; [Siquidem, inquit, iudices ita cenſuerint.] Iam figuram accipe tranſlatam ad veritatis ſignificationem: ille enim omnium Iudex grauiſſima crimina morte vindicat; mittit tamen eos, qui peccarint, ſi pretia offerant, quibus peccata ſoluantur, lachrymas nimirum pœnitentiæ,
B laboremque conuerſionis, & eleemoſynæ modos: [ſuperexultat enim miſericordia iudicium,] iuxta Scripturas. (Iacob 2.) Diligenti quoque diſcrimine Lex diſtinguit eos, qui iniuria ſint affecti: nam, ſi filium, inquit, aut filiam taurus occiderit, moriatur, nec vllus ſit miſerationi locus: ſin ſeruum aut ancillam, argentum pro illis exigatur. Rationem igitur huius diſcriminis inquirere, qui fieri poteſt, vt indignum ſit? cùm præſertim liberi ſer-
C uique differentia in nobis non naturæ vitium ſit, qualis eſt proculdubio mala valetudo, ſed ex potentiorum oppreſſione naſcatur: [Idem namque nos condidit Deus, & vnus eſt omnium pater,] (Malach. 2.) iuxta Prophetæ vocem. Num igitur Conditor noſter nonnullis etiam ſeruitutem pro crimine adſcribit? num apud ipſum quoque ſeruilis conditio nihil penditur, & libertas maiore gloria pollet? Minimè verò: [In Chriſto enim Ieſu non eſt ſeruus, neque liber.] (Galat. 3.) Igitur, quia Lex vmbra eſt, per filium ac filiam liberum ſanctorum hominum
D genus ſignificatur; per ſeruum vero & ancillam illud adhuc ſeruile genus, & peccati iugo ſubiectum. Non eſt igitur par iniuria in ſanctos atque in peccatores facta, neque eadem menſura plectuntur peccata in vtroſque commiſſa: nam eſſe quidem tum hos, tum illos naturâ fratres, omnibus liquet, ſed tamen ſanctorum conditio eſt ſpirituali excellentia, & virtutum ſublimitate ſuperior, & Deo adeò chari ſunt, vt in filii & filiæ loco habeantur, & humanam ſeruilem-
E que menſuram tranſiliant. Pietatem porro colere, & charitatem in fratres retinere, Lex aliis quoque modis ſuadet, quos etiam, vbi deinceps propoſuerimus, de ſingulis, quod in mentem venerit, dicemus: ait enim rurſus, [Quod ſi quis aperuerit lacum, aut exciderit lacum, neque eum operuerit, & ceciderit illuc vitulus aut aſinus, Dominus laci reddet, argentum dabit domi- (Exod. 21.)

» no illorum, & mortuum erit ipſius.]
Rom. 14. Hoc verò figuratè illud eſt, non ponere offenſionẽ fratri aut ſcandalum, neque pati, vt, quod ſuapte natura vtile eſt, aliquibus inutile fiat; neque committere, vt, quæ nobis aliiſque neceſſaria ſunt ad vitam, ea viam ad mortẽ aperire videantur: nunquid enim, qui lacum aperit aut fodit, non ſibi ac ceteris vtile quidpiam ac neceſſarium efficit? ne committas, inquit, vt res tuæ alteri occaſionẽ periculi afferãt: charitas enim, vt ait beatus Pau-
1. Cor. 13. » lus, [Non quærit quæ ſua ſunt:] Cogitat autem potius etiam quæ ſunt aliorum. Palladivs. Quis verò ille eſt, qui lacum aperit, aut effodit, quis etiam lacus, velim equidem perſpicue noſſe. Cyrillvs. Non obſcurum eſt quid hiſtoria ſignificet, operiendum quippe lacum eſſe, inquit, ne quod inde damnum aliquibus contingat: aut ſciat, inquit, is qui hoc facere neglexerit, ſi quid illapſum fuerit, ſe eius rei domino argentum perſoluturum; mortuum verò cadauer ipſius futurum. At, ſi ea quæ in hiſtoria aperta ſunt reliquerimus, idque factũ tranſtulerimus ad ſpiritualem intelligentiam, illud dici à nobis poterit, lacum in his verbis videri no-
Ioan 17. bis à Lege appellari ſcripturæ diuinitus inſpiratæ cognitionem, ac de ſancta & conſubſtantiali Trinitate diſputationem, atque Chriſti myſterii ſcientiam: hæc enim tanquam in profundo poſita ſunt, vimque vitalem habent: cuius
» rei teſtis eſt ipſe Saluator, dicens, [Hæc
» eſt autem vita æterna, vt cognoſcant
» te ſolum verum Deum, & quem miſi-
» ſti, Ieſum Chriſtum] Igitur, qui vetera ſcripta legit, & diuinæ ſcripturæ verba non ſine labore peruеſtigat, & accuratã incorruptamque cognitionem exquirit, is eſt fodienti lacum perquam ſimilis, a-
Ioan 4. Pſal 45. Pſal 35. Mic. 2. quam enim vitalem quærit, & fontem lætificantem, & torrentem voluptatis: at, qui ad eam prudentiam peruenit, vt ſuis literis mandare queat eius myſterii diſputationem, is lacum aperit; noui enim nonnihil edit, non in aliorum ſudoribus ſuperędificat, ſed ſuis ipſe laboribus, & ſe & ceteros iuuat. Fodiunt etiã lacus contritos, iuxta Prophetæ vocem, falſi quoque nominis ſcientiæ amatores; quiſquis igitur fodit lacum, caueat, inquit, ne, quod probe effectum eſſe videtur, aliquo modo perniciem nonnullis afferat: debemus enim recte & diligenter de Deo verba facere; ita, vt nemini occaſionem ſcandali præbeamus:

A Κυρίῳ αὐτῶν, τὸ δὲ τετελευτηκὸς αὐτῷ ἔσται· τοῦτο δέ ἐστιν αἰνιγματωδῶς, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον, καὶ τὸ ὠφελεῖν πεφυκὸς οὐκ ἐᾶν ἄχρηστον γίνεσθαι τισίν, οὔτε μὴν ὁδὸν ὁρᾶσθαι πρὸς θάνατον, τὰ ἡμῖν τε καὶ ἑτέροις ἀναγκαῖα πρὸς ζωήν. ἢ γὰρ οὐχὶ λάκκον τις ἀνοίγων, ἢ λατομῶν, ἑαυτῷ τι καὶ ἑτέροις χρήσιμόν τε καὶ ἀναγκαῖον ἀποτελεῖ; ἀλλὰ μὴ ἔστω, φησί, κινδύνου πρόφασις ἑτέρῳ, τὰ σά. ἡ γὰρ ἀγάπη, καθά φησιν ὁ θεσπέσιος
B Παῦλος, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, λογίζεται δὲ μᾶλλον καὶ τὰ ἑτέρων. ΠΑΛ. Καὶ τίς ὁ λάκκον ἀνοίγων ἢ λατομῶν, τίς δὲ ὁ λάκκος, ἐθέλοιμι ἂν εἰδέναι σαφῶς. ΚΥΡ. Τὸ μὲν οὖν ἐκ τῆς ἱστορίας ὑποδηλούμενον, οὐκ ἀσυμφανές. χρῆναι γάρ, φησί, κατακαλύπτεσθαι λάκκον, ἵνα μή τι βλάβος συμβαίη τισίν. ἢ γνῶναι ἴστω, φησίν, ὁ μὴ τοῦτο πεπραχώς, ὡς εἴπερ τι κατολισθήσειεν, ἀργύριον ἀποδώσει τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ, τὸ δὲ τεθνηκὸς ἔσται αὐτῷ. ἀναθρήσαντες δὲ τὸ τῆς ἱστορίας ἐμφανές, καὶ εἰς θεωρίαν ἀναγαγόντες τὸ χρῆμα πνευμα-
C τικήν, ἐκεῖνο ἐροῦμεν. λάκκον ἔοικεν ὀνομάζειν ἡμῖν ἐν τούτοις ὁ νόμος, τῆς θεοπνεύστου γραφῆς τὴν γνῶσιν, καὶ τὸν περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος λόγον, καὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὴν εἴδησιν. κεῖται γὰρ ὥσπερ ἐν βάθει ταυτί, καὶ ζωοποιὸν ἔχει τὴν δύναμιν. καὶ μαρτυρήσει λέγων αὐτὸς ὁ Σωτήρ, αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. οὐκοῦν ὁ συγγράμμασι μὲν τοῖς ἀρχαιοτέροις ἐντυχών, καὶ σὺν
D πόνῳ πολυπραγμονῶν τῆς θεοπνεύστου γραφῆς τοὺς λόγους, καὶ τὴν ἀκριβῆ τε καὶ ἀκίβδηλον γνῶσιν ἀναζητῶν, πολλὴν ἂν ἔχοι τὴν ἐμφέρειαν πρός γε τὸν ὀρύττοντα λάκκον. ζητεῖ γὰρ ὕδωρ ζωοποιόν, καὶ πηγὴν εὐφραίνουσαν, καὶ χειμάρρουν τρυφῆς. ὁ δέ γε εἰς τοῦτο λοιπὸν συνέσεως ἀφιγμένος, ὡς καὶ ἰδίᾳ δύνασθαι παραδοῦναι συγγραφῇ τοῦ μυστηρίου τὸν λόγον, λατομεῖ λάκκον. καινουργεῖ γὰρ ὥσπερ οὐ τοῖς ἑτέ-
E ρων ἱδρῶσιν ἐποικοδομῶν, ἀλλὰ τοῖς ἰδίοις ἑαυτόν τε καὶ ἑτέρους ὠφελῶν. ὀρύττουσι δὲ λάκκους συντετριμμένους κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, καὶ οἱ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἐρασταί. εἴ τις τοίνυν ὀρύξειε λάκκον, ἀσφαλιζέσθω, φησίν, μὴ ἄρα ποι ὀλέθριον γένοιτο ἔργον, τὸ καλῶς εἰργάσθαι δοκοῦν. δεῖ γὰρ ἡμᾶς ὀρθῶς τε καὶ ἀπηκριβωμένως τὸν περὶ Θεοῦ ποιεῖσθαι λόγον, ὡς μηδενὶ γενέσθαι σκανδάλου πρόφασιν

σιν. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστι, τὸ πῶμα ἐπικεῖσθαι τῷ λάκκῳ, τὸ τῆς καθηκούσης ἀσφαλείας μὴ ἀμοιρεῖν τὸν λόγον. ἐὰν γὰρ πέσῃ, φησὶ, βοῦς ἢ ὄνος, ὁ πεποιηκὼς, ἀποτίσει. βοῦν δὲ καὶ ὄνον ὀνομάζει πάλιν οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς ἐν λόγῳ βαθεῖ. καὶ βοῦν μὲν, φησὶν, ἵνα νοήσῃς τὸ ἱερόν τε καὶ καθαρὸν γένος, ὄνον δὲ ἵνα συνῇς, τὸ ἀνίερον καὶ ἀκάθαρτον. οὐ γὰρ προσάγεται κατὰ νόμον εἰς θυσίαν Θεῷ τὸ ἀκάθαρτον. ἱερὸν δὲ γένος καὶ καθαρὸν εἶναί φαμεν, τοὺς ἡγιασμένους ἤδη διὰ τῆς πίστεως, ἀνίερον δὲ καὶ ἀκάθαρτον, τοὺς οὔπω κεκαθαρμένους διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἀλλ' ἐντετηγμένον ἔχοντες ἔτι τῆς ἁμαρτίας τὸν μολυσμόν. ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγοι, εἴ τῳ γένοιτο βλάβος, ἢ περί τινα τῶν ἤδη βεβαπτισμένων καὶ κατεσφραγισμένων διὰ τῆς χάριτος εἰς οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς Θεὸν, ἤγουν εἴς τινα τυχὸν τῶν οὔπω τοιούτων, ὀφλήσει δίκην ὁ τοῦ σκανδάλου πρόξενος, καὶ αὐτῷ μὲν ἔσται τὸ τεθνηκὸς, τουτέστιν, αὐτοῦ γενήσεται τοῦ παθόντος ὁ θάνατος. ἀσφαλίζεταί γε μὴν καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἡμᾶς λέγων· ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ορθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἴδοις δ' ἂν εὐκόλως καὶ δι' ἑτέρων ἡμῖν αἰνιγμάτων παραδηλοῦντα τὸν νόμον σφαλερὸν, ὅτι τὸ πλημμελεῖν καὶ τοῦτο εἰς ἀδελφοὺς, τὸ γὰρ τύπτειν αὐτῶν ἀσθενοῦσαν τὴν συνείδησιν, εἰς Χριστὸν ἡμῶν ἀναφέρει τὸ πλημμελές. ἔφη τοίνυν· ἐὰν δὲ ἐξελθὸν πῦρ εὕρῃ ἀκάνθας καὶ προσεμπρήσῃ ἅλωνας ἢ στάχυας, ἢ πεδίον, ἀποτίσει τὸ πῦρ ὁ ἐγκαύσας. οὐ γάρ τοι προσήκει τοῖς ἀδικεῖν πεφυκόσι συνδιαλλυσθαι τὸ χρηστὸν, οὐδὲ τοῖς ἀγρίοις συνδαπανᾶσθαι τὸ ἥμερον. ΠΑΛ. Πῶς ἔφης; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Η γὰρ οὐχὶ ταῖς ἐν ὄρεσί τε καὶ ἐν ἀγροῖς ἀκάνθαις, παρεικάζοιτο ἂν εἰκότως τὰ τῶν ἀνοσίων αἱρετικῶν συγγράμματα, καὶ ἡ τῶν παρ' Ἕλλησι δογμάτων τερθρεία; τίς γὰρ ἂν γένοιτο ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἐκεῖθεν ἡ ὄνησις, μᾶλλον δὲ ποῖον οὐκ ἔσται βλάβος τοῖς εἰσνοεῖν ἐθέλουσιν ἐκεῖνα λαβεῖν. πυρὸς τοίνυν μόνου τροφὸς, ἡ ἄκανθα, καὶ φλογὸς διατροφή. ἀνακαίουσι δὲ καὶ φλόγας ἡμῖν τὰς εἰς αἰῶνα καὶ

A idque eſt, opinor, operculum impoſitum eſſe lacui: nempe ſermonem non eſſe cautelæ conuenientis expertem: nam, ſi bos ait, aut aſinus ceciderit, qui laborauit in extruendo lacu, ipſe perſoluet, bouem verò & aſinum non ſimpliciter appellat, ſed abdita ratione: ac bouem quidem, inquit, vt intelligas ſacrum ac purum hominum genus; aſinum verò, vt profanum & impurum; neque enim Deo in ſacrificium offertur: ſacrum porro genus ac purum
B eſſe dicimus eos, qui iam per fidem ſanctificati ſunt: profanum & impurum eos, qui nondum ſunt ſancto baptiſmate purgati, ſed peccati maculas adhuc inuſtas habent. Perinde igitur eſt, ac ſi diceret, Siquid acciderit damni alicui ex iis, qui iam baptizati ſunt, & per gratiam ad coniunctionem cum Deo ineundam ſignati, aut ex iis certè, qui nondum tales ſunt, eius ſcandali auctor mulctæ obnoxius erit, & ad ipſum per-
C tinebit exanime cadauer, id eſt, eius erit mors illius, qui damnum eſt paſſus. Itaque præmonet nos ipſe quoque Saluator, dicens, [Qui ſcandalizauerit vnum ex puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.] PALLAD. Rectè dicis. CYRILL. Facilè autem videbis, aliis etiam figuris indicare Legem, quàm periculoſum ſit peccare, & hoc in fratres: nam in eo, quod percutimus eorum
D infirmam conſcientiam, noſtra offenſa ad Chriſtum pertinet. Ideoque ait, [Quòd ſi egreſſus ignis inueneris ſpinas, & ſimul ſuccenderit areas, aut ſpicas, aut campum, exoluet qui ignem accenderit:] Non enim conuenit, vt ſimul cum iis, quæ ſuapte natura lædunt, etiam quod vſui eſt, pereat; neque cum ſilueſtribus ſimul conſumatur, quod excultum eſt. PALLAD. Quo tandem iſtud modo: CYRILL. An non ſpinis montanis atque ſylueſtribus cõuenientiſſime comparari poſſunt im-
E piorum hæreticorum ſcripta, & gentiliũ dogmatum præſtigiæ? nam quæ inde vtilitas in animos hominũ permanare poſſit? imò verò, quæ non pernicies iis afferatur, qui illa in animum admittere voluerint? ignis enim duntaxat altrices ſunt ſpinæ & flammæ pabulum; flammas itidem nobis accendunt ſem-

1. Cor. 8.
Exod. 22.

piternas, cum varia errantium dogmata, tum verò idololatrarum aniles fabulæ: ſpica porro & triticum ſuauiſſimus eſt cibus, & hominibus ad veſcendum aptiſſimus, & ad vſum neceſſarius; continet enim nos in vita; & figura eſſe poterit dogmatum veritatis, per quæ nos, qui credimus, Chriſto, tanquam pane viuenti ac vero paſcimur. Rurſus campus eſt planus, & minimè aſper iis, qui rectè per illum ambulare norunt, ſcriptura diuinitus inſpirata: [Omnia enim in proſpectu ſunt iis, qui intelligunt;] Vt ſcriptum eſt, [Et recta inuenientibus ſcientiam.] Igitur ſpina quidem eſt illa peruerſorum hominum execrabilis maxime & profana loquacitas: triticum vero & ſpica ſermo veritatis, qui animis vtilitatem affert, & ad nutriendum eſt aptiſſimus: planus verò campus diuina ſcriptura. Cùm igitur in hæreticorum gentiliumque figmenta ſanctorum Doctorum verba, dogmatis veritatis patrocinium ferentia, flammarum aut ignis inſtar, impetum fecerint, per ſpinas duntaxat decurrant, inquit, & illorum ſcripta tanquam inutilem ſilueſtremque materiam comburant; non autem ſimul triticum aut ſpicas lædant, id eſt, attendant doctores, ne quid violent è dogmatis veritatis: aut ſciat, inquit, qui, id vt caute faceret, non laborauit, ſi quid eorum, quæ ad vſum neceſſaria ſunt, ſimul cum vitioſis conflagrare contigerit, ſe pœnas imprudentiæ daturum. Aduertis igitur, quantam nos adhibere cautionem iuſſerit Legiſlator, vbique charitatis in fratres ſinceritatem puram & imperturbatam ſeruans; Pallad. Intelligo.

Prou. 8.

τῶν πεπλανημένων τὰ ἐξίτηλα δόγματα, καὶ τὰ τῶν εἰδωλολατρῶν γραοπρεπῆ μυθάρια. ἄσταχυς δὲ καὶ σῖτος, ἡμερωτάτη τροφὴ, καὶ ἀνθρώποις ἐδώδιμος, καὶ ἀναγκαῖα πρὸς ὄνησιν. συνέχει γὰρ ἡμᾶς εἰς ζωὴν, καὶ τύπος ἂν εἴη τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων, δι᾽ ὧν οἱ πεπιστευκότες ὡς ἄρτῳ ζῶντι τρεφόμεθα καὶ ἀληθινῷ, τῷ Χριστῷ. ἔστι δὲ αὖ πεδίον λεῖον ὥσπερ τι καὶ ἄτραχυ, τοῖς διαστείχειν εἰδόσιν ὀρθῶς ἡ θεόπνευστος γραφή. πάντα γὰρ ἐνώπιον τοῖς συνιοῦσι κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ὀρθὰ τοῖς εὑρίσκουσι γνῶσιν. ἄκανθα μὲν ἡ μυσαρωτάτη καὶ βέβηλος ἀθυροστομία τῶν διεστραμμένων· σῖτος δὲ καὶ ἄσταχυς ὁ ψυχωφελής τε καὶ τροφιμώτατος τῆς ἀληθείας λόγος. ψιλὸν δὲ πεδίον, ἡ θεόπνευστος γραφή. ὅταν τοίνυν οἷά περ φλόγες, ἢ πῦρ τοῖς τῶν ἑτεροδόξων τε καὶ Ἑλλήνων φενακισμοῖς οἱ τῶν ἁγίων μυσταγωγῶν ἐπιφύοιντο λόγοι, τοῖς τῆς ἀληθείας συνηγοροῦντες δόγμασι, εἰς τὰς κατὰ μόνας ἰόντων ἀκάνθας φησὶ, καὶ καταφλεγόντων μὲν ὡς ἄχρηστον καὶ ἀγρίαν ὕλην, τὰ παρ᾽ ἐκείνοις συγγράμματα, μὴ συναδικούντων δὲ σῖτον ἢ ἄσταχυν, τουτέστι, νηφέτωσαν οἱ μυσταγωγοὶ, μὴ ἄρα τι καταπημήνωσι τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων, ἢ ἴστω, φησὶν, ὁ σὺν ἀσφαλείᾳ τοῦτο δρᾷν οὐκ ἀνεχόμενος, ὡς εἴπερ τι γένοιτο συγκαταφλεχθῆναι τοῖς φαύλοις τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν, ἀποτίσει τῆς ἀπροσεξίας τοὺς λόγους. αἰσθάνῃ δὴ οὖν ὅσην ἡμᾶς ποιεῖσθαι τὴν ἐπιτήρησιν προστέταχεν ὁ νομοθέτης, τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπης τὸ εἰλικρινὲς ἀθόλωτον ἀποσώζων πανταχῆ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙ-ΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER OCTAVVS.

Ἔτι περὶ ἀγάπης τῆς εἰς ἀδελφούς, καὶ κατὰ τοῦ κλέπτοντος μόσχον ἢ πρόβατον.

ΠΑΝΤΑΧΟΘΕΝ δὴ οἶμαι, ὦ Παλλάδιε, πάρεστί σοι νοεῖν, ὡς ὀρθῶς τε καὶ ἀκριβῶς ἄγαν ποιεῖσθαι κελεύει τῆς μυσταγωγίας τοὺς λόγους καὶ ὁ πάλαι νόμος. Οὐκ ἀζήμιον δὲ τοῖς ἐξαπατᾶν εἰωθόσι τῶν ἁπλουστέρων τινὰς τὸ χρῆμα τιθεὶς, ἔφη πάλιν· ἐὰν δέ τις κλέψῃ μόσχον ἢ πρόβατον, καὶ σφάξῃ ἢ ἀποδῶται, πέντε μόσχους ἀποτίσει ἀντὶ τοῦ μόσχου, καὶ τέσσαρα πρόβατα ἀντὶ τοῦ προβάτου. ἐὰν δὲ ἐν τῷ διορύγματι εὑρεθῇ ὁ κλέπτης, καὶ πληγεὶς ἀποθάνῃ, οὐκ ἔστιν αὐτῷ φόνος. ἐὰν δὲ ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτῷ, ἔνοχός ἐσται, ἀνταποθανεῖται. ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ αὐτῷ προ-

A *Item de charitate in fratres, & de eo qui furatur vitulum, aut ouem.*

VNDIQVE igitur, Palladi, perſpicere potes, quàm recte ac diligenter de noſtrorum myſteriorum ratione diſſerere priſca quoque Lex iubeat. Iam verò iis, qui ſimpliciores quoſdam decipere conſueuerunt, eam rem non inultam eſſe ſinens, rurſus ait, [Si quis furatus fuerit bouem aut ouem, & occiderit aut vendiderit, quinque vitulos perſoluet pro vitulo, & quatuor oues pro oue: quod ſi perfodiens inuentus fuerit fur, & percuſſus mortuus fuerit, non eſt ille reus cædis: ſin ortus fuerit ſol ſuper eum, reus erit pro cæde, morietur: quod ſi non adſit ei ſub- Exod. 22.

ſtantia,

„ ſtantia, vendatur pro furto: ſed ſi in- „ uentum ac deprehenſum fuerit fur- „ tum in manu eius, ab aſino & vſque „ ad ouem, viuentia, dupla ea exoluet.] PALLAD. Haud ſanè perſpicuus eſt hic locus: itaque enitere, vt mihi explices, quid tandem iſtud ſit, quod per ænigma diuino hoc reſponſo præcipitur. CYRILL. Mulctam haud ab re conſtituit Lex, ſi quis rapere quidpiam tentarit, & cohibet quodammodo impotentem earum rerum cupiditatem, quas aut vicinus, aut frater habet, ita vt, etiamſi contingat, inquit, in ipſo furto occidi eum, qui hoc crimen admittit, id fraudi non ſit iis, qui occiderint: eundem ignominiâ quoque notat, cùm decernit vendi oportere, ſi adeo tenuis eſt, vt pretii perſolutionem ferre non poſſit; vt ad vitam rectè inſtituendam metu compellat. Interior porro ſenſus hiſtoriæ ab hoc longè diuerſus eſt quidem: proinde vt fieri poteſt, optimè explicemus. Bos ergo & ouis animalia munda ſunt ambo & ſacra, & Deo in odorem ſuauitatis offeruntur. Sed bos quidem præſtanti eſt magnóque corpore, illud verò alterum pecus non item: nam boue minor eſt ouis. Boum igitur & ouium & mundorum quodammodo ſacrorumque animalium inſtar eſt illa hominum per fidem iuſtificatorum ſancta multitudo, & findunt vngulam & ruminant, iuxta Legem, & excultorum fructuum ſunt operarii: bos enim terram excolit; ouis quoque fructuoſa eſt: atque ille quidem vocatorum grex in diuinis caulis incluſus eſt, in Eccleſiis nempè: ſed complures illi fures inſidiantur, qui effodiunt & ſenſim irrepunt, ac variis ludificationibus animas hominum ſimpliciorum extrahunt, ac, prope dixerim, exterminatori Satanæ vendunt: ceterùm, qui tale quidpiam audet, quinque boues, inquit, pro vno perſoluet; quatuor item, pro vna, oues: quinque enim partibus maiorem pro boue mulctam, pro vna rurſus oue, quadruplã furi eſſe irrogandam, inquit: in quo, vt mea fert opinio, pro menſura ſpiritualis in virtute magnitudinis, quam qui perierunt habebant, mulctam impoſuit. Eſt autem non abſurdè figura & vmbra illius in virtute quantitatis hæc corporea magnitudo; namque maiorem minoremve probitatem in iis certè, qui crediderunt, haud difficile eſt videre: neque enim æqua eſt omnibus menſura;

A πραθήτω ἀντὶ τοῦ κλέμματος. ἐὰν δὲ καταληφθῇ καὶ εὑρεθῇ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ κλέμμα, ἀπό τε ὄνου καὶ ἕως προβάτου ζῶντα, διπλᾶ ἀποτίσει αὐτά. ΠΑΛ. Οὐ σφόδρα σαφὴς ὁ λόγος. σὺ δὲ εἰ, τί ποτέ ἐστι τὸ ὡς ἐν αἰνίγματι χρηματιζόμενον, πειρῶ μοι λέγειν. ΚΥΡ. Ζημίαν ὁ νόμος καθορίζει χρησίμως τοῦ πλεονεκτεῖν ἐθέλοντος, καὶ ἀναστέλλει τρόπον τινὰ τὸν ἀκάθεκτον εἰς ἐπιθυμίαν, ὧν ἂν ἔχοι τυχὸν ἢ γείτων, ἢ ἀδελφός, ὥστε κἂν εἰ γένοιτο, φησίν, ἐν αὐτῷ τεθνάναι τῷ κλέπτειν τὸν ἐπὶ τῷδε κατε-
B γνωσμένον, οὐδένα τοῖς ἀνῃρηκόσι προστρίβεσθαι μῶμον. ἀτιμάζει δὲ καὶ λέγων, ὅτι προσήκει πιπράσκειν αὐτόν, εἰ μὴ πρὸς λύτρων ἀντέχοι καταβολήν, εἴς γε τὸ χρῆναι βιοῦν ἑλέσθαι καλῶς συνελαυνόμενον τοῖς δείμασι. νοῦς γε μὴν τῆς ἱστορίας ὁ κεκρυμμένος ἕτερος ἂν εἴη παρὰ τοῦτον πολύ, καὶ δεῖ καὶ λέγειν ἡμᾶς ὡς ἔνι καλῶς. μόσχος μὲν δὴ καὶ πρόβατον, καθαρά τε ἄμφω καὶ ἱερά, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνακο-
C μιζόμενα τῷ Θεῷ· ἀλλ' ὁ μὲν μόσχος ἐν ὑπεροχῇ καὶ μεγέθει σώματος· θάτερόν γε μήν, οὐχ οὕτω. μόσχου γὰρ μεῖον τὸ πρόβατον. μόσχοι δὴ οὖν καὶ πρόβατα ὥσπερ τινὰ ζῶα καθαρά τε καὶ ἱερώτατα, τῶν διὰ πίστεως δεδικαιωμένων ἡ ἁγία πληθύς, καὶ διχηλοῦντες ὁπλήν, καὶ μηρυκισμὸν ἀνάγοντες, κατὰ τὸν νόμον, καὶ καρπῶν ἡμέρων ἐργάται· γηπόνος γὰρ ὁ μόσχος. ἔγκαρπον δὲ καὶ τὸ πρόβατον,
D καὶ ἐνσεσήκασται μὲν ταῖς θείαις αὐλαῖς, τουτέστιν, ἐν ἐκκλησίαις ἡ τῶν κεκλημένων ἀγέλη. πολλοὶ δὲ λίαν οἱ κλέπται περὶ αὐτήν, διορύττοντές τε καὶ παρεισδύοντες, καὶ πολυτρόποις φενακισμοῖς τὰς τῶν ἁπλουστέρων ψυχὰς ἐξέλκοντες, καὶ μονονουχὶ καταπιπράσκοντες τῷ ὀλοθρεύοντι Σατανᾷ· πλὴν ὁ δεδρακώς τι τοιοῦτον, πέντε μόσχους ἀποτίσει, φησίν, ἀνθ' ἑνός, καὶ τέσσαρα πρόβατα ἀντὶ τοῦ προβάτου. πενταπλασίονα μὲν γὰρ ἐπὶ τῷ μόσχῳ, τῷ κεκλοφότι τὴν δίκην, τε-
E τραπλασίονα δὲ δεῖν ἐφ' ἑνὶ προβάτῳ γενέσθαι, φησί, κατὰ τὸ μέτρον οἶμαί που τῆς πνευματικῆς κατ' ἀρετὴν ποσότητος, τῶν ἀπολλυμένων ἐπιθεὶς τὴν κόλασιν. τύπος δ' ἂν εἴη καὶ σκιὰ τῆς ἐν ἀρετῇ ποσότητος, ἡ σωματική· τὸ γάρ τοι μεῖζον ἢ μεῖον ἐν ἐπιεικείαις, ἀπαραιτήτως ἐστὶν ἰδεῖν ἔν γε τοῖς πεπιστευκόσιν, ἐπεὶ μὴ ἐν ἴσῳ πάντες τυχόν,

A ἀλλ' ἕκαστος ἡμῶν ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ Θεοῦ, ὁ μὲν, οὕτως, ὁ δὲ οὕτως. Εἰ δὲ δὴ κλέπτων τε καὶ διορύττων ἔτι, καὶ τὰ τῆς λῃστείας ἔργα πληρῶν, ὡς ἐν νυκτί τε καὶ σκότῳ καταφωραθείη, φησὶ, καὶ ἐκτεθνάτω τότε. καὶ τὸ χρῆμα, οὐ φόνος, οὐδὲ τῷ δράσαντι γραφή. πλεονέκτης γὰρ καὶ βίαιος ὁ πεσὼν, καὶ πολέμου τέτρωται νόμῳ. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, καὶ παρελάσαντος ἤδη τοῦ τῆς λῃστείας καιροῦ, τὴν τοῦ πλήττοντος εἴργει χεῖρα, καὶ φόνου B γραφὴν καθορίζει τοῦ πλημμελήματος. ἕως μὲν γὰρ ὁ κλέπτης ὁ νοητὸς, τὴν τοῦ πιστεύσαντος εἰς Χριστὸν καταλωβᾶται ψυχὴν, καὶ ἀγάπης ἐξέλκει τῆς εἰς Θεὸν, εἰ ἐν αὐτοῖς ἁλοίη τοῖς πλημμελήμασι, πάθοι ἂν οὐκ ἀδίκως καὶ τὸ ἐκτεθνάναι δεῖν. ψυχὴν γὰρ ἀπέκτεινε, τὴν ἀμείνω σώματος. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος καὶ αὐτῷ κατὰ νοῦν, καὶ διαυγαζούσης ὡς ἐν τάξει φωτὸς καὶ ἡμέρας, τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, κινδυνεύειν οὐκ ἐᾷ, κολάζεται γὰρ τὰ νυκτὸς C ἔργα καὶ σκότους, τὰ δὲ ὡς ἐν φωτὶ λοιπὸν, οὐκ ἔτι. ἀνεῖσθαι δὲ τῶν ἀρχαίων ἐγκλημάτων, καὶ τῶν ἐν ἀγνοίᾳ καὶ σκότῳ, δεδικαίωκε Θεός. καὶ δὴ καὶ λεγέσθω τοῖς ἐξ ἁμαρτίας εἰς φῶς ἀφιγμένοις τὸ νοητὸν, ἦτέ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ. οὕτω δεδικαίωκεν ὁ Κύριος καὶ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν. καθ' ὑπερβολὴν γὰρ ἐδίωκε D τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπόρθει αὐτήν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐὰν δὲ μὴ δύνηται, φησὶ δὲ, πέντε μόσχους ἀνθ' ἑνὸς, καὶ πρόβατα τέσσαρα ἀνθ' ἑνὸς, πραθήτω ἀντὶ τοῦ κλέμματος. ὁρᾷς ὅπως ἀτιμίαν ὁ νόμος τὴν δουλοπρεπῆ καταγράφει σαφῶς τῶν συνεχῆ καὶ ἀνέκνιπτον ἐχόντων τὴν ἁμαρτίαν, καὶ μηδὲ, ὅσον εἰπεῖν, λύτροις ἀποκρούεσθαι τὰ ἐγκλήματα δυναμένων, διά τε τὸ τῆς γνώμης E ἀσθενὲς οὐκ ἀνεχομένων ἱδρῶσιν εἰς μετάγνωσιν, καὶ διὰ τῶν εἰς τοῦτο πόνων ἐκμειλίττεσθαι Θεόν; πιπράσκεσθαι δὴ οὖν εὖ μάλα φησίν. ἐναριθμεῖσθαι γὰρ οὐκ ἐᾷ τοῖς διὰ τῆς θείας χάριτος ἠλευθερωμένοις, τοὺς οὕτω μεμολυσμένους. ἐξωθούμενοι δὲ τῆς τοῖς ἐλευθέροις πρεπούσης τιμῆς, ἀκούσονται καὶ αὐτοί. ἰδοὺ ταῖς ἀνομίαις ὑμῶν ἐπράθητε. εἰ δὲ κεκλοφὼς μὲν ἁλοίη, φησὶν, οὔπω δὲ ἀνελὼν, τουτέστιν,

A [Sed vnuſquiſque noſtrum proprium " habet donum ex Deo, hic quidem " ſic, ille verò ſic.] Si igitur furari, " perfodere præterea, & furis munera explere de nocte & in tenebris deprehenſus fuerit, inquit, tum verò liceat occidere; & ea res non eſt cædes, neque faciens, criminis reus erit: fur enim erat, qui cecidit & vim inferebat, & belli iure cæſus eſt: at, ſole iam orto, atque elapſo furandi tempore, cohibet per- B cutientis manum, idque facinus homicidii crimen eſſe definit. Dum enim fur ſpiritualis, animam credentis in Chriſtum deprædatur, & à charitate Dei abſtrahit, ſi in ipſo ſcelere deprehenſus fuerit, non iniuriâ morte mulctatur: animam enim occidit, quæ præſtantior eſt corpore: at verò, cùm in eius quoque mentem ſol exortus fuerit, eamque vera cognitio, lucis ac diei inſtar, illuſtrauerit, periclitari non ſinit: nam opera C noctis ac tenebrarum puniuntur; quæ autem in lumine fiunt, non item: condonari autem vetera crimina, & in inſcitia ac tenebris admiſſa, æquum eſſe cenſuit Deus. Itaque dicatur iis, qui de peccato ad ſpirituale lumen peruenerunt, [Eratis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino.] " Sic iuſtificauit Dominus etiam beatum Paulum, qui prius fuerat blaſphemus, & perſecutor, & contume- D lioſus; ſupra modum enim perſequebatur Eccleſiam Dei, & deuaſtabat illam. PALLADIVS. Optimè dicis. CYRILLVS. Quòd ſi non poterit, inquit, quinque boues pro vno, quatuor etiam oues pro vna perſoluere, vendatur pro furto. Vides vt Lex ignominiam ſeruilem apertè ſanxerit in eos, qui, cùm aſſiduè peccent, non tamen peccati maculas abluunt, neque vt ita dicam, pretio dato, poſſunt crimina depellere: quod mentis E infirmitate ſudores pœnitentiæ perferre, & Deum eiuſmodi laboribus placare nolint? Vendi igitur eos rectiſſimè iubet: neque enim homines adeo inquinatos permittit inter eos numerari, qui per Dei gratiam liberi facti ſunt: expulſi autem ab eo honore, qui liberis conuenit, audient etiam ipſi, [Ecce in iniquitatibus veſtris venditi eſtis.] Quòd ſi fur- " tum quidem feciſſe compertus fuerit, " nondum tamen occidiſſe, id eſt,

1. Cor. 7.

Ephes. 5.

1 Tim. 1.

Esai. 50.

ſiquis aliter ſentiens, quàm fides recta præſcribit, fallere quidem & decipere ceteros molitus eſſe deprehendatur, nondum tamen viciſſe aut ad perniciem auditores perduxiſſe, duplum perſoluet: nam Dominus gregis ſuum recipiet, & ille quoque inſidiator pœnas luet (id enim eſt duplum) ac mortis pœna mulctabitur: quod enim aliis facere voluit, id ipſe iure optimo patietur. PALLADIVS. Pernicioſum ſane ac graue eſt deceptorum crimen, de quibus ipſum quoque Chriſtum prædixiſſe puto, [Matth. 7.] „ [Attendite ab iis qui veniunt ad vos „ in veſtimentis ouium; intrinſecus „ autem ſunt lupi rapaces.] CYRILLVS. Rectè igitur Lex de huiuſmodi omnibus, tanquam de feris belluis, extremum ſupplicium ſanxit. Scriptum eſt enim in Exodo quidem, [Exod. 21.] „ [Si quis furatus fuerit ali„quem de filiis Iſrael, & vi oppri„mens cum vendiderit; & inuentus „ fuerit in ipſo, morte moriatur.] [Deut. 24.] „ In Deuteronomio verò, [Si autem „ deprehenſus fuerit homo furari ani„mam ex fratribus ſuis, filiis Iſrael, „ & vi opprimens, ipſum vendiderit, „ morietur fur ille.] Non enim fas eſt illud ſacrum in Chriſto genus prædæ expoſitum eſſe, & ad ſeruitutem inſuetam ab iis, quibus id facere moris eſt, pertrahi: vt enim qui pueros decipiunt, eos à ciuitate & domibus ſuis abducunt, & ornamentis libertatis expoliatos, coactæ ſeruitutis iugo ſubiiciunt, eodem, vt opinor, modo, qui multiplicibus commentorum ſuorum deceptionibus eos, qui rectè ſentiunt, & vitæ genus excolunt, liberis hominibus dignum, ad ſuam ſtultiſſimam ſententiam abducunt, de furto ac latrocinio humanarum animarum rei meritò fient, pœnaſque extremo ſupplicio luent. [2. Ioan.] Huiuſmodi hominibus neque, » [Aue, » dixeritis,] inquit Saluatoris noſtri diſcipulus: non quod inhumanis nos eſſe moribus doceat, ſed quod ad commercia cum lupo ineunda, inepta ſit ouis, & inter eos, qui animi ſentibus differunt, [2. Cor. 6.] » nulla conuentio eſſe poſſit: [Quæ » enim pars fideli cum infideli?] Præterea cum fornicatoribus huius mundi non commiſceri, ſcribit beatus Paulus.

A εἰ φεναχισμοῦ καὶ ἀπάτης ἀρξάμενος τοὺς εἰς ἑτέρους καταλαμβάνοιτό τις τῶν ἑτεροδοξεῖν εἰωθότων, νενικηκὼς δὲ οὔπω καὶ κατακομίσας εἰς ὄλεθρον τοὺς ἀκροωμένους, ἀποτίσει διπλᾶ. ἀναλήψεται γὰρ τὸ οἰκεῖον ὁ τῆς ἀγέλης δεσπότης, προσεξαρτηθήσονται δὲ καὶ λόγοις ὁ βωμολόχος. τοῦτο γὰρ ἂν εἴη τὸ ἐν διπλῷ, καὶ ζημίαν ὑπομενεῖ τὴν εἰς θάνατον. ὃ γὰρ ἠθέλησε δρᾶν εἰς ἑτέρους, πάθοι ἂν αὐτὸς καὶ μάλα εἰκότως. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς ὀλέθριόν τε καὶ πολόδυνον B ἀληθῶς τῶν φενάκων τὸ χρῆμα, περὶ ὧν οἶμαί που καὶ αὐτὸν προαγορεῦσαι Χριστόν. προσέχετε ἀπὸ τῶν ἐρχομένων πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσὶ λύκοι ἅρπαγες. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὀρθῶς οὖν ὁ νόμος ὡς θηρίων ἀγρίων, τὸ ἐκτεθνάναι δεῖν πάντας τοιούσδε καταψηφίζεται. γέγραπται γὰρ ἐν μὲν τῇ Ἐξόδῳ. ἐὰν κλέψῃ τίς τινα τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ καταδυναστεύσας αὐτὸν ἀποδῶται, C καὶ εὑρεθῇ ἐν αὐτῷ, θανάτῳ τελευτάτω. ἐν δὲ τῷ Δευτερονομίῳ. ἐὰν δὲ ἁλῷ ἄνθρωπος κλέπτων ψυχὴν ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ καταδυναστεύσας αὐτὸν ἀποδῶται, ἀποθανεῖται ὁ κλέπτης ἐκεῖνος. οὐ γάρ τοι θέμις τὸ ἱερὸν ἐν Χριστῷ καταδηοῦσθαι γένος, καὶ εἰς δουλείαν οὐκ εὐτελῆ καταχωρίζεσθαί ποι παρά γε τῶν τοῦτο δρᾶν εἰωθότων. ὥσπερ γὰρ οἱ τὰ μειράκια φεναχίζοντες, D πόλεώς τε καὶ οἰκιῶν ἀπονοσφίζουσι, καὶ αὐχημάτων αὐτὰ τῶν ἐλευθέρων ἐκπέμποντες, τοῖς τῆς ἀναγκαίας δουλείας ὑποφέρουσι ζυγοῖς, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον, οἱ τοὺς ὀρθὰ φρονεῖν ἑλομένους, καὶ τὸν ἐλευθέροις πρέποντα βίον ἐπιτηδεύοντας, ἐπὶ τὸ σφίσιν αὐτοῖς ἀνοητότατα δοκοῦν, πολυπλόκοις ἐννοιῶν ἀπάταις ἀποκομίζοντες, λῃστείας εἰκότως τῆς ἐπὶ ψυχαῖς ἀνθρώπων, ὑπομένουσι τὴν γραφήν. ποινὴ δὲ αὐτοῖς ὁ θάνατος. τοῖς τοιούτοις, μηδὲ E χαίρειν λέγετε, φησὶ τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητής, οὐκ εἰς τρόπων ἡμᾶς ἀγριότητα παιδαγωγῶν, ἀλλ᾽ ὅτι τῷ λύκῳ τὸ πρόβατον εἰς διαθέσεις οὐκ ἐπιτήδειον· ἀσύμβατα δὲ ὥσπερ ἀλλήλοιν, τὰ ἑτερογνωμονεῖν εἰωθότα. τίς γὰρ μερὶς πιστῷ μετ᾽ ἀπίστου. καὶ πρός γε δὴ τούτοις, τοῖς πόρνοις τοῦ αἰῶνος τούτου μὴ συναναπλέκεσθαι δεῖν, ὁ θεσπέσιος Παῦλος γράφει.

ἵνα τοίνυν μὴ καθάπερ ἐκ πατρῴας ἑστίας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καθαρπάζοιντό τινες, καὶ εἰς ἐκκλησίας ἀποφέροιντο πονηρευομένων, ταῖς εἰς φαυλότητα παρατροπαῖς τὸν οἰκεῖον ὥσπερ καταπιπράσκοντες νοῦν, φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, θάνατον ὁρίζει τὴν δίκην ὁ νόμος τοῖς τοῦτο δρᾷν ἀνοσιώτατα προτεθυμημένοις. ἴδοις δ' ἂν αὐτὸ πλαγίως ἡμῖν ἀποφαίνοντα πάλιν νόμον, καὶ δι' ἑτέρου χρησμῳδήματος. καταρρυθμίζει γὰρ ἐπὶ τὸ ἔχον ὀρθῶς τὰ ἐν κόσμῳ πράγματα, διὰ τῆς ἐμφανεστέρας καὶ ἑτοίμης ἐλθεῖν τοῖς ἐθέλουσι θεωρίας. οὐ γάρ τοι τὴν ἱστορίαν ἔν γε τοῖς ὅτι μάλιστα χρησίμοις ὡς ἕωλον ἀναιρήσομεν. ὀνήσει γὰρ ἔσθ' ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ γράμμα τοὺς ἀκροωμένους, ὠδίνει δὲ ὥσπερ ἐν βάθει τὰ πνευματικά, καὶ τῶν ἰσχνοτέρων ἐννοιῶν τὴν δύναμιν ὡς ἐν σκιαῖς ἔχει λεπταῖς. ἔφη δὲ ἐν τῇ Ἐξόδῳ πάλιν. ἐὰν δέ τις ἀπατήσῃ παρθένον ἀμνήστευτον, καὶ κοιμηθῇ μετ' αὐτῆς, φερνῇ φερνιεῖ αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα. ἐὰν δὲ ἀνανεύων ἀνανεύσῃ, καὶ μὴ βούληται ὁ πατὴρ αὐτῆς δοῦναι αὐτὴν αὐτῷ γυναῖκα, ἀργύριον ἀποτίσει τῷ πατρὶ καθ' ὅσον ἐστὶν ἡ φερνὴ τῶν παρθένων. ἀνευρύνων δὲ ὥσπερ ἡμῖν τὴν θείαν ἐντολὴν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ, φησίν. ἐὰν δὲ εὑρεθῇ ἄνθρωπος κοιμώμενος μετὰ γυναικὸς συνῳκισμένης ἀνδρί, ἀποκτενεῖτε ἀμφοτέρους, τὸν ἄνδρα τὸν κοιμώμενον μετὰ τῆς γυναικός, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαρεῖς τὸ πονηρὸν ἐξ υἱῶν Ἰσραήλ. ἐὰν δὲ γένηται παρθένος μεμνηστευμένη ἀνδρί, καὶ εὑρὼν αὐτὴν ἄνθρωπος ἐν πόλει, κοιμηθῇ μετ' αὐτῆς, ἐξάξετε ἀμφοτέρους ἐπὶ τὴν πύλην τῆς πόλεως αὐτῶν, καὶ λιθοβοληθήσονται ἐν λίθοις, καὶ ἀποθανοῦνται· τὴν νεᾶνιν, ὅτι οὐκ ἐβόησεν ἐν τῇ πόλει, καὶ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἐταπείνωσε τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ· καὶ ἐξαρεῖτε τὸ πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. ἐὰν δὲ ἐν πεδίῳ εὕρῃ ἄνθρωπος τὴν μεμνηστευμένην, καὶ βιασάμενος κοιμηθῇ μετ' αὐτῆς, ἀποκτενεῖτε τὸν ἄνθρωπον, τὸν κοιμώμενον μετ' αὐτῆς, μόνον. τῇ δὲ νεάνιδι ποιήσετε οὐδέν. οὐκ ἔσται τῇ νεάνιδι ἁμάρτημα θανάτου. ὅτι ὡς εἴ τις ἐπαναστῇ ἄνθρωπος ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ φονεύσῃ αὐτοῦ τὴν ψυχήν, οὕτως τὸ πρᾶγμα τοῦτο, [ὅτι ἐν τῷ ἀγρῷ εὗρεν αὐτήν, ἐβόησεν ἡ νεᾶνις ἡ μεμνηστευμένη, καὶ ὁ βοηθήσων οὐκ ἦν αὐτῇ.

A Ne qui igitur tanquam è patriis focis ex Eccleſia Dei rapiantur, & in Eccleſias malignantium deferantur, dum ad vitioſos mores diuertendos, ſuum animum quòdammodo vendunt, [corrumpunt enim mores " bonos colloquia mala] mortis pœ- " nam Lex conſtituit in eos, qui id facere nefariè auſi fuerint. Facilè autem videas hoc ipſum obliquè nobis alio quoque reſponſo Legem rurſus indicare: nam apertiore quadam intelligentia, & quæ à quibuſuis facilè percipi poſſit, res humanas componit, & ad rectum ſtatum reuocat: neque enim hiſtoriam in iis certè, quæ maximo vſui ſunt, tanquam frigidam ac veterem tollemus: vtilis eſt enim nonnunquam auditoribus ipſa quoque litera, ſed ea tamen tanquam in profundo continet res ſpirituales, & ſubtiliorum ſenſuum vim tanquam in tenuibus vmbris complectitur. Dixit igitur in Exodo rurſus, [Si " quis verò deceperit virginem non " deſponſatam, & dormierit cum ea, " dote dotabit eam ſibi in vxorem: " quòd ſi renuens renuat, & nolit " pater illius dare illam ſibi vxorem, " argentum ſoluet patri iuxta dotem " virginum.] Hoc Dei præceptum dilatans beatus Moyſes in Deuteronomio, inquit, [Si autem inuentus " fuerit homo dormiens cum fœmina " collocata viro, occidetis ambos, vi- " rum dormientem cum fœmina, & " mulierem ipſam: & auferes malum " de filiis Iſrael. Si autem fuerit puel- " la virgo deſponſata viro, & inueniens " eam homo in ciuitate, dormierit cum " ipſa; educetis ambos ad portam ciui- " tatis ipſorum, & lapidibus obruen- " tur, & morientur; adoleſcentulam, " quia non clamauit in ciuitate; & ho- " minem, quia humiliauit vxorem pro- " ximi ſui: & auferetis malum à vobis " ipſis. Sin autem in agro inuenerit " homo puellam deſponſatam, & vi " opprimens dormierit cum ea, occi- " detis hominem, qui dormiuit cum " ea, duntaxat; adoleſcentulæ autem nihil facietis: non erit adoleſ- " centulæ peccatum mortis; quia ſi- " cut ſi quis inſurgat homo in proxi- " mum ſuum; & occidat eius animam, " ſic hoc factum; quia in agro inuenit " eam, clamauit adoleſcentula deſpon- " ſata, & non fuit, qui adiuuaret eam.] "

1. Cor. 15.

Deut. 22.

Quod igitur ad hiſtoriam pertinet, nulla, vt opinor, expoſitione indiget, vt cuiquam perſpicua fiat: aperta ſunt enim omnia atque manifeſta: quamobrem hæc, vt mihi videtur, nobis omittenda ſunt ad præſens, & per interiorem illam occultioremque ſemitam eſt ingrediendum. PALLAD. Sanè quidem. CYRILL. Arbitror igitur, vt inter peccata in feminam admiſſa grauiſſimum eſt adulterium, quod nuptias alterius violet, & iam coniunctos diſiungat; ſic prorſus criminum in humanas animas perpetratorum omnium maximè nefarium, ac minime ferendum eſſe, moliri corruptelam, non in quamlibet animam temerè, ſed in eam, quæ iam modo quodam collocata erat & coniuncta Chriſto, ſuperno illi cæleſtique ſponſo: iungimur autem illi per fidem; & præterea per Spiritus ſancti participationem: [Qui enim adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt,] Secundum Scripturas. Iure itaque Lex ſimul cum adulterante adulteratam quoque morte mulctat: illum quidem, vt qui impietatis ſemina, quæ ſibi inerant, infuderit; illam verò, quia contemptis fidelitatis legibus, alteri iuncta ſit, illiuſque corruptelis mentem aperiens, ex humanis commentis labem admiſerit. PALLAD. Probabilis oratio. CYRILL. Mulieri igitur, viro ſecundum leges collocatæ, perſimilis eſt ea anima putanda, quæ per fidem ac Spiritum Chriſto eſt collocata atque coniuncta: deſponſatam verò virginem putabimus, quæ ad initia veræ cognitionis vocata eſt illa quidem, non tamen adhuc perfectè Chriſto coniuncta, ſed adhuc ſancti baptiſmatis gratiam; ſanctique Spiritus communionem tanquam nuptias quaſdam, verioremque coniunctionis modum expectat: iam tamen quaſi arrhabonem & conſuetudinis futuræ initium, catecheſis ſermonem accepit. Sic illam ex gentibus eccleſiam diuinus ille noſter myſteriorum Doctor, Paulus inquam, adduxit ad Chriſtum: ſcribit enim ad hunc modum, [Deſpondi enim vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto:] & ipſe ſponſus certè per vocem prophetarum ait,] Et deſponſabo te mihi ipſi in æternum, in iuſtitia & in iudicio, & in miſericordia, & in miſerationibus; & deſponſabo te mihi in fide, & ſcies Dominum.]

1.Cor.6.

2.Cor.11.

A Τὸ μὲν οὖν τῆς ἱστορίας, οὐδενὸς οἶμαί που δεήσεται λόγου, πρὸς τὸ συνιέναι δύνασθαί τισι· σαφῆ γὰρ λίαν καὶ ἐναργῆ. δεῖ δὲ ἡμᾶς, ὡς ἔοικε, ταυτὶ μεθέντας εἰς τὸ παρὸν, τὴν ἔσω τε καὶ κεκρυμμένην ἰέναι τρίβον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Φημὶ δὴ οὖν, ὅτι ὥσπερ ἐν τοῖς εἰς γυναῖκα πλημμελήμασι, τὸ πάντων ἂν εἴη παγχάλεπον, ἡ μοιχεία, τὸν ἑτέρου τινὸς παραλύουσα γάμον, καὶ τὴν ἤδη συνημμένων ποιοῦσα διάζευξιν, κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον, τῶν εἰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς αἰτιαμάτων, τὸ πάντων μάλιστά ἐστι δυσσεβέστερόν τε καὶ ἀφορητότερον, τὸ ἐπιτηδεῦσαι τὴν παραφθορὰν, οὐκ εἰς τὴν τυχοῦσαν ἁπλῶς, ἀλλὰ εἰς τὴν ἤδη τρόπον τινὰ συνῳκισμένην καὶ ἑνωθεῖσαν Χριστῷ, τῷ ἄνωθέν τε καὶ ἐξ οὐρανοῦ νυμφίῳ. ἑνούμεθα γὰρ αὐτῷ διά τε τῆς πίστεως, καὶ προσέτι, τοῦ μεταλαχεῖν ἁγίου Πνεύματος. ὁ γὰρ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι, κατὰ τὰς γραφάς. θανάτῳ δὴ οὖν ὁ νόμος τιμᾶται δικαίως ὁμοῦ τῷ μοιχεύσαντι τὴν πεπορνευμένην, καὶ τὸν μὲν ὡς ἐνιέντα τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυσσεβείας τὰ σπέρματα, τὴν δὲ, ὅτι τὸν τῆς γνησιότητος ἀτιμάζουσα νόμον, ἑτέρῳ γέγονε, καὶ ταῖς ἐκείνου παραφθοραῖς ἁπλοῦσα τὸν νοῦν, τὸν ἐξ ἀνθρωπίνων εὑρημάτων εἰσεδέξατο μολυσμόν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πιθανὸς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Γυναικὶ μὲν οὖν, ἀνδρὶ κατὰ νόμους συνῳκισμένῃ, παρεικαστέον εὖ μάλα τὴν διά πίστεώς τε καὶ πνεύματος Χριστῷ συνῳκισμένην καὶ ἑνωθεῖσαν ψυχήν. παρθένον δὲ εἶναι μεμνηστευμένην λογιούμεθα, τὴν κεκλημένην εἰς ἀρχὰς γνώσεως ἀληθοῦς, οὔπω δὲ ὁλοτελῶς ἑνωθεῖσαν Χριστῷ, περιμένουσάν τε ἔτι καθάπερ τινὰ γάμον καὶ συναφείας τρόπον τὸν ἀληθέστερον, τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος χάριν, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέθεξιν, ἀρραβῶνα γε μὴν, καὶ ὁμιλίας ὥσπερ ἀρχὴν, τὸν τῆς κατηχήσεως λόγον εἰσδεδεγμένην. οὕτω τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν ὁ θεῖος ἡμῖν μυσταγωγὸς, Παῦλος δὲ οὗτος, παρεκόμισε τῷ Χριστῷ· γράφει γὰρ ὧδε. ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. καὶ αὐτὸς δέ που φησὶν ὁ νυμφίος διὰ φωνῆς προφητῶν· καὶ μνηστεύσομαί σε ἐμαυτῷ εἰς τὸν αἰῶνα, ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐν κρίματι, καὶ ἐν ἐλέῳ· καὶ ἐν οἰκτιρμοῖς· καὶ μνηστεύσομαί σε ἐν πίστει, καὶ ἐπιγνώσῃ τὸν Κύριον.

A Εἰ τοίνυν γένοιτο, φησὶ, τῆς παραφθορᾶς τὰ ἐγκλήματα, ἐπί τινι τοιᾷδε ψυχῇ, μοιχεία γεγράφθω τὸ χρῆμα· ὑπόχρεως γὰρ ἡ μεμνηστευμένη, καὶ ὑπὸ χεῖρα λοιπὸν τοῦ μετὰ βραχὺ νυμφίου. ἀλλ' εἰ μὲν ἐν πόλει γένοιτο τὸ ἀδίκημα, φησὶ, τουτέστιν, ἢ ἐν ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ, καὶ ἐν πόλει Θεοῦ ζῶντος, ἣν κατοικοῦσιν ἄγγελοι, καὶ ἄνδρες ἅγιοι, καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι τοῖς κινδυνεύουσι, καὶ ἀπατωμένοις ἐπαμύνειν οἷοί τε, συναποτεθνάτω B τῷ φένακι καὶ ἡ παθοῦσα παρθένος. ἐξὸν γὰρ ἑτοίμως διαδράναι τὴν παραφθορὰν, εἰ τοῖς διασώζειν εἰδόσι καταμεμήνυκε διδασκάλοις, ἐθελούσιον ἠρρώστησε τὸ παθεῖν, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἔχει τὴν εἰς τὸ φαῦλον ἀπαγωγήν. εἰ δὲ δὴ μὴ γένοιτο, φησὶν, ἐν ἐκκλησίᾳ, μηδὲ ἐν πόλει Θεοῦ ζῶντος, ἀλλ' ὥσπερ ἐν πεδίῳ καὶ ἐν ἀγρῷ, οὗ μυσταγωγὸς ὁ ἐπαμύνων οὐκ ἦν, καὶ τῶν μεταπείθειν ἐπὶ τὸ C ἄμεινον εἰωθότων ἐρημία πολλὴ, καὶ ὡς ἐν σπάνει παιδαγωγῶν ὁ φενακισμὸς, κινδυνευέτω μόνος ὁ βιασάμενος. πλεονεξία γὰρ ἤδη τὸ δρώμενον καὶ πάθος ἀνεπικούρητον, καὶ ἀνάγκη τις δυσδιάφυκτος, παρακρούσεται τὴν γραφήν· ἢ τοῖς ἀβουλήτως ἐπενηνεγμένοις ὡς ἀκουσίοις, ἐπιτιμᾶν οὐ σχέτλιον εἶναι φήσομεν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Παντάπασι μὲν οὖν. ὅσιος γὰρ ὁ νόμος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εὖ λέγεις. ἰσχνοτέραν δὲ τῶν δρωμένων ποιεῖ τὴν βάσανον, καὶ ἐπιμετρεῖ τρόπον τινὰ τοῖς πλημμελήμασι τὰς ὀργὰς, οὔτε τοῦ D κολάζεσθαι δεῖν ἀπαλλάττων εἰσάπαν τὸ ἐπὶ τοῖς μείοσι πλημμελὲς, οὔτε μὴν ἐν ἴσῳ τοῖς ὑπὲρ τοῦτο τιθεὶς, ἰσομεγέθη δὲ ὥσπερ τοῖς αἰτιάμασιν ἀποτορνεύων τὴν κίνησιν. ἔφη γὰρ πάλιν. ἐὰν δέ τις εὕρῃ τὴν παῖδα τὴν παρθένον, ἥτις οὐ μεμνήστευται, καὶ βιασάμενος αὐτὴν κοιμηθῇ μετ' αὐτῆς, καὶ εὑρεθῇ, δώσει ὁ ἄνθρωπος ὁ κοιμηθεὶς μετ' αὐτῆς τῷ πατρὶ τῆς νεάνιδος πεντήκοντα δίδραχμα ἀργυρίου, καὶ αὐτοῦ E ἔσται γυνὴ, ἀνθ' ὧν ἐταπείνωσεν αὐτήν. οὐ δυνήσεται ἐξαποστεῖλαι αὐτὴν τὸν ἅπαντα χρόνον. μοιχείᾳ μὲν οὖν ὑπόχρεων κατεστήσατο τὸν συνόντα μεμνηστευμένῃ, κατὰ τρόπους δὲ δηλονότι τοὺς ἤδη προειρημένους. εἰ δὲ δὴ φαίνοιτο, φησὶ, καὶ ἀσυναφὴς ἔτι, κατεγγυηθεῖσα δὲ οὔπω Χριστῷ διὰ τῆς πίστεως, ὡς ἐν εἴδει παρθένου ψυχὴ, εἶτά τις αὐτὴν τοῖς

Si igitur in aliqua huiuſmodi anima corruptelæ crimen, inquit, admiſſum fuerit, eiuſmodi factum vt adulterium habeatur: obſtricta enim eſt deſponſata femina, & iam ſub illius poteſtate, qui mox eſt ſponſus futurus. Ceterum, ſi in vrbe hoc ſic crimen admiſſum, id eſt, in eccleſia Chriſti, & in ciuitate Dei viuentis, in qua habitant Angeli, & viri ſancti, magiſtri & doctores, qui iis qui periclitantur, & B ſeducuntur, opem ferre poſſunt; ſimul cum ſeductore virgo quoque violata moriatur: nam cùm liceret perfacilè corruptionem effugere, ſi magiſtris ſeruandi peritis rem indicaſſet, voluntariè violationem perpeſſa eſt, non coactè ad improbitatem adducta. Sin autem id non in Eccleſia contigerit, neque in ciuitate Dei viuentis, ſed in campo atque in agro, vbi magiſter, qui opem ferret, nullus erat, in magna ſolitudine hominum, qui ad meliorem ſententiam traducere poſſent, & tanquam in C penuria pædagogorum fraus eſt commiſſa: ille duntaxat in periculum veniat, qui vim intulit: nam res geſta per oppreſſionem fuit, malumque, quod ea perpeſſa eſt, eiuſmodi fuit, vt ſubueniri illi non poſſet: itaque vis allata, cuius vitandæ nulla facultas fuit, amolitur crimen. An verò, quæ præter voluntatem nos opprimunt, ea perinde ac ſi voluntarie admiſſa ſint, accuſare, non nimis acerbum eſſe dicemus? PALLAD. Imò verò prorſus: iuſta eſt enim lex. CYRILL. Rectè dicis. D Subtiliori itaque examine facta diiudicat, & pro menſura peccatorum vindictam adhibet: ita, vt neque in rebus leuioribus admiſſum peccatum omnino condonet, quominus puniatur; neque rurſus grauioribus exæquet; ſed parem criminibus vltionem rependit: ait enim iterum, [Si autem inuenerit quiſpiam puellam virginem, quæ non ſit deſponſata, & opprimens eam, dormierit cum ea, & inuentus fuerit, dabit homo, qui dormierit cum ea, patri puellæ quin- E quaginta ſiclos argenti, & erit ipſius vxor; pro eo quod humiliauit illam: non poterit dimittere eam omni tempore.] Igitur adulterii crimine teneri ſtatuit, quiſquis cum deſponſata congreſſus fuerit, iis tamen modis nimirum, quos modò diximus: ſed, ſi nemini adhuc coniunctam fuiſſe conſtet, necdum Chriſto deſponſatam per fidem, tanquam ſpecie virginis animam,

Deut. 22.

deinde quiſpiam verbis ad impietatem perducentibus eam inquinaſſe deprehenſus ſit, & ex vno errore ad alterum traduxiſſe, vt hæretici faciunt, qui nonnullos ex gentibus nonnunquam, & ex Iudæis rapiunt, &, vt ſequantur, perſuadent; is quidem non erit eam rem impune auſus; perſoluet enim patri ſpirituũ, id eſt, Deo, ſui peccati pœnas, quæ tanquam in ea pecuniæ mulcta non abſurde figurantur. Illud porro, [Ipſius erit vxor, etiam iuxta hiſtoriam vtile eſt. PALLADIVS. Intelligo ſane quod dicis: duplex eſt enim Lex, carnalis, ac ſpiritualis. CYRILL. Sed velim obſerues, ne veteris quidem mandati ſermonem ignoraſſe, quod Chriſtus dixit de viro atque muliere, [Quod Deus cõiunxit, homo non ſeparet.] Ipſius enim, inquit, ſit vxor, pro eo quod humiliauit illam: non poterit dimittere eam omni tempore. Illud præterea velim animaduertas, quãta ſit ſanctiſſimæ virginitatis gloriæ ſublimitas: nam illius deflorationem, ſacræ diuinæque literæ non ſolùm eſſe humiliationem ſenſerunt, ſed etiam appellandam cenſuerunt quaſi venerationis quandam amiſſionem. PALLAD. Rectè dicis. CYRILL. Cùm itaque hæreticorum in decipiendis hominibus fallaciam tanquam Deo exoſam ac reuera nefariam, & eorum, qui rectè incedentes corrumpere conſueuerunt, ſtudium auertendi ceteros ad improbitatem, & ad ea, quæ non conueniunt, abducendi, prohibuiſſet, aliud quiddam excogitauit, quod ipſum beatus quoque Paulus, tanquam optimam nobis diſciplinam tradidit, [Ne pugnemus verbis, quæ ad nihilum valent, niſi ad ſubuerſionem audientium:] Nam ſuperuacuæ illæ diſputationes, & nimia circa quæſtiones minimè neceſſarias contentio generant pugnas, & audientium animos feriunt: è quibus nonnulli quidem ex leuitate, quod neque rectè habet, neque rectè dictum eſt, temerè, & inſcitè nonnunquam excipiunt, & laudibus tollunt: alii rurſus de optimis viris turpe iudicium facientes, eadem, qua primi, inſcitia laborare deprehenduntur: pauci autem admodum iudicare, & rebus noxiis vtilia præferre ſciunt; vixque ij duntaxat in aliorum hominum verborum pugnis inuulneratum animum ſeruant. Itaque id facientibus non impunitum fore indicat rurſum Lex, cum dicit, [Si verò duo viri pugnantes percuſſerint mulierẽ, in vtero habentẽ,

Marc 10.

1.Tim.2.

Exod. 21.

εἰς δυσσέβειαν λόγοις καταμιαίνας ἁλῷ, καὶ μετενεγκὼν ἐκ πλάνης εἰς πλάνησιν, ὁποῖόν τι δρῶσιν αἱρετικοί, τοὺς ἐξ ἐθνῶν ἔσθ' ὅτε καὶ Ἰουδαίων ἁρπάζοντες, ἕπεσθαί τε σφίσιν αὐτοῖς ἀναπείθοντες, οὐκ ἀζήμιον εὑρήσει τὸ ἐγχείρημα. ἀποτίσει γὰρ τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, τουτέστι, τῷ Θεῷ, τῆς πλημμελείας τοὺς λόγους, ὡς ἐν ζημίᾳ χρημάτων ὑποτυπουμένης οὐ μάλα. τὸ δέ, αὐτοῦ ἔσται γυνή, τῇ ἱστορίᾳ χρήσιμον. ΠΑΛΛ. Συνίημι ὃ φής. διπλοῦς γὰρ ὁ νόμος, σαρκικός τε καὶ πνευματικός. ΚΥΡ. Ἐπιτήρει δέ, ὅπως οὐδὲ ὁ τῆς ἀρχαίας ἐντολῆς ἠγνόησε λόγος, ὅπερ ἔφη Χριστὸς ἀνδρός τε πέρι καὶ γυναικός. ὃ οὖν Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. αὐτοῦ γὰρ ἔσται γυνή, φησίν, ἀνθ' ὧν ἐταπείνωσεν αὐτήν. οὐ δυνήσεται ἐξαποστεῖλαι αὐτὴν τὸν ἅπαντα χρόνον. καὶ πρός γε τούτῳ, διανοοῦ τῆς παναγίου παρθενίας, ὁπόσον ἐστὶ τὸ ὡς ἐν αὐχήμασιν ὑψηλόν. ταπείνωσιν γὰρ οἶδέ τε καὶ ὀνομάζειν ἀξιοῖ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ὁ λόγος, τὴν διαπαρθένευσιν, καὶ οἱονεὶ τῆς σεμνότητος τὴν ἀπόθεσιν. ΠΑΛ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀποφήσας δὲ οὕτω ὡς θεομισῆ καὶ ἀνόσιον ἀληθῶς τὸν τῶν ἑτεροδόξων φενακισμόν, καὶ τὴν εἰς φαυλότητα παρατροπήν, τῶν διαφθείρειν εἰωθότων τοὺς ὀρθοποδεῖν ἡρημένους, καὶ τὴν ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν ἀπαγωγήν, ἐπινενόηκέ τι καὶ ἕτερον, ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος μαθημάτων ἄριστον ἐποιεῖτο, λέγων· μὴ λογομαχεῖν ἐπ' οὐδὲν χρήσιμον, ἢ ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. αἱ γὰρ περιτταὶ διαλέξεις, καὶ τὸ φιλόνεικον κομιδῇ περὶ ζητήσεις, οὐκ ἀναγκαίας τίκτουσι μάχας, καὶ τὸν τῶν ἀκροωμένων τύπτουσι νοῦν. οἱ μὲν γάρ, ἐξ ἐλαφρείας, τὸ μὴ ὀρθῶς ἔχον τε καὶ εἰρημένον ἔσθ' ὅτε παραλόγως τε καὶ ἀμαθῶς εἰσδέχονταί τε καὶ ἐπαινεῖν σπουδάζουσιν· οἱ δέ, τοῖς ἀρίστοις τὴν αἰσχίω ψῆφον ἐπάγοντες, τὴν ἴσην τοῖς ἄλλοις ἠρρωστηκότες ἀπαιδευσίαν, ἁλοῖεν αὖ. ὀλίγοι δὲ παντελῶς οἱ διακρίνειν εἰδότες, καὶ τοῦ κατασίνεσθαι πεφυκότος προτάττειν τὸ ὠφελοῦν. ἄπληγα δὲ τὸν νοῦν οὗτοι διατηροῦσι μόλις ἐν ταῖς τῶν ἑτέρων λογομαχίαις. οὐκοῦν ὡς ἔσται τὸ χρῆμα τοῖς δρᾶν ἐθέλουσιν οὐκ ἀζήμιον, ὑπαινίττεται πάλιν ἡμῖν ὁ νόμος, λέγων, ἐὰν δὲ μάχωνται δύο ἄνδρες, καὶ πατάξωσι γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, καὶ ἐξέλθῃ

τὸ παιδίον αὐτῆς μὴ ἐξεικονισμένον, ἐπιζήμιον ζημιωθήσεται, καθότι ἂν ἐπιβάλῃ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικός, καὶ δώσει μετὰ ἀξιώματος. ἐὰν δὲ ἐξεικονισμένον ᾖ, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς. λέγεται μὲν οὖν, ἐν μήτρᾳ τὸ ἔμβρυον, ἀνθρωποειδὲς ὁρᾶσθαι μόλις, καὶ εἰς τύπον ἰέναι τοῦ καθ' ἡμᾶς σώματος τότε, ὅτε καὶ ἀριθμὸς ἐπ' αὐτῷ τεσσαρακοστῆς ἡμέρας διαπεραίνεται. ταύτῃ τοί φασι Μωσέα μὲν τὸν πανάριστον ἐκ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ πλάνης οἱονείπως ἀνωδίνοντά τε καὶ ἀναμορφοῦντα τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὴν ἐν νόμῳ ζωὴν, σιτίων ἀπέχεσθαι καὶ ποτοῦ. ἄρτον γὰρ, φησὶν, οὐκ ἔφαγον, καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιον τεσσαράκοντα ἡμέρας· καὶ εἰς ἡμᾶς δὲ αὖθις, ὑποτοπητέον δρᾶσαί τε τοῦτο καὶ ὑπομεῖναι Χριστόν. ἀνεμορφοῦτο γὰρ ἐν αὐτῷ πρὸς ἁγιασμὸν δι' ἐγκρατείας ἡ φύσις, ἐξ ἀκρατοῦς ὀρέξεως ἐν ἀρχαῖς ἐν τῷ πρωτοπλάστῳ τὸν εἰς ἁμαρτίαν καὶ παράβασιν ἀρρωστήσασα μολυσμόν. ταυτὶ μὲν ἡμᾶς οὐκ ἀπίθανον ἐννοεῖν· πλὴν, ὅπως ποτ' ἂν ἔχοι τῆς ἱστορίας ὁ λόγος, παρείσθω νυνί. πῶς δὴ ἂν νοεῖσθαι πρέποι, τὸ γυναῖκα πλήττεσθαι τὴν ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, πρὸς τῶν εἰωθότων λογομαχεῖν, φέρε δὴ, φέρε διασκεπτώμεθα. τὸ γάρτοι λίαν ἰσχνομυθεῖν ἔν γε δὴ τούτοις, οὐκ ἀπρεπές. οὐκοῦν καρπὸς ἂν εἴη καὶ κύημα νοῦ, πίστις ἡ εἰς Χριστὸν, δι' ἐντελοῦς ἡμᾶς γνώσεως ἀναπλάττουσα πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰς θεῖον διαμορφοῦσα τύπον. καὶ γοῦν οἱ πεπιστευκότες διὰ φωνῆς Ἡσαΐου, τοῦτο οἶμαί που κατασημαίνοντες εὖ μάλα κατακεκράγασι. διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδινήσαμεν, καὶ ἐτέκομεν, πνεῦμα σωτηρίας σου ἐποιήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς. οὐκοῦν καρπὸς ἂν εἴη καὶ κύημα νοῦ τὸ πνευματικὸν καὶ σωτήριον, πίστις ἡ εἰς Χριστὸν, ᾗ καὶ τοὺς θείους ἡμῖν χαρακτῆρας ἐνσημαίνεται. τοῖς γοῦν ἐκ τελεωτέρας γνώσεως μετερρυηκόσιν ἀμαθῶς εἰς τὸ μεῖόν τι καὶ ἀτελεστέραν, Γαλάται δὲ οὗτοι, προσεφώνει λέγων ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. ἐναρξάμενοι γὰρ πνεύματι, τὴν κατὰ σάρκα τελείωσιν ἐπετήδευον, εἰς τὴν τοῦ νόμου λατρείαν μετενηνεγμένοι. ταύτῃ τοι καὶ ἀτελεσφόρητον ἐν ἑαυτοῖς τὴν τοῦ Χριστοῦ μόρφωσιν ἀπετέλουν, οἱονεί πως ἀπαμβλίσκοντες τὸ ἔν γε σφίσιν αὐτοῖς ὡς ἐν νηδύϊ κείμενον ἀγαθόν. οὐκοῦν τὸ ἐν γνώσει τέλειον καὶ τὸ

A & exierit infans eius, nondum formatus, mulcta mulctabitur, quantum indixerit vir mulieris illius, & dabit cum poſtulatione: ſin formatus fuerit, dabit animam pro anima.] Ferunt igitur, fœtum in vtero vix tãdem ad humanam ſpeciem effictum videri, & ad figuram noſtri corporis accedere, numero quadraginta dierum expleto: ideoque aiunt, Moyſen virum optimum, cùm Iſraelis populum ex illo Ægypti errore ad vitam ſecundum Legem ducendam, B iterum quodammodo parturiret ac reformaret, cibo, & potu abſtinuiſſe: [Panem enim, inquit, non comedi, & aquam non bibi quadraginta diebus.] Idem quoque propter nos ipſos exiſtimandum eſt & feciſſe & pertuliſſe Chriſtũ: reformabatur enim in eo ad ſanctificationem per temperantiam noſtra natura, quæ ab initio in homine primùm formato, per intemperantem appetitum, peccati tranſgreſſioniſque macula fuerat inquinata. Atque hæc à nobis quidem non improbabiliter excogitantur: C tamen, quocunque modo ſe habeat hiſtoriæ ratio, ad præſens omittatur: quomodo autem intelligi conueniat illud, mulierem in vtero habentem ab iis, qui pugnas verborum exercere conſueuerunt, percuti, age iam conſideremus: nam ſubtiliter admodum differere in his certè rebus, non iniucundum eſt. Eſt igitur fructus ac fœtus mẽtis, fides in Chriſtum, quæ nos perfectâ cognitione ad illius ſimilitudinem effingit, & ad figuram diuinam reformat: ideoque fideles per Eſaiæ vocem, hoc, vt opinor, pla- D ne ſignificantes clamant, [Propter timorem tuũ Domine, in ventre accepimus, & parturiuimus, & peperimus ſpiritũ ſalutis tuæ, quẽ fecimus in terra:] Fructus igitur mentis ac fœtus ſpiritualis atque ſalutaris eſt fides in Chriſtum, quæ diuinos quoque in nobis characteres imprimit. Itaque eos certè, qui è perfectiori cognitione ad minorem & imperfectiorem ſtultè defluxerant (Galatæ hi erant) alloquebatur beatus Paulus, dicens, [Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.] Cùm E enim cœpiſſent ſpiritu, carnis perfectionem ad legalem cultum traducti, ſectabantur: ob eamque cauſſam efficiebant, vt in ſe ipſis illa Chriſti formatio ad finem perfectionemque minimè perueniret, bonum illud, quod in ipſis tanquam in vtero poſitum erat, velut abortientes. Igitur illa cognitionis perfectio, &

Deut. 9.

Eſai. 26.

Galat. 4.

integritas fidei, Saluatoris noſtri formationem in noſtros omnium animos inducet, eaque res nobis inſtar diuini cuiuſdam ſeminis erit. Cùm igitur quorundam verborum contentionibus nonnulli ſcandalizantur; deinde anima id perpeſſa, illam quam in vtero geſtabat, & in animo intimè reconditam habebat, fidem & cognitionem abortiuerit, ſi quidem, inquit, nondum formata fuerit, id eſt, adhuc imperfecta & informis, mulctam omnino ſuſtinebit, qui ſcandali cauſſam dedit, quam indixerit, inquit, illius ſponſus, nempè Chriſtus; & dabit eum poſtulatione, inquit, id eſt, gratias agat, quòd non plenæ perditionis pœnam ſuſtineat. At, ſi ſpiritualis animi fœtus efformatus fuerit, id eſt, ſi cognitio ac fides formationem Chriſti habuerit, extremo ſupplicio ſubiacebit, vt qui iam homicida ſit: nam integræ fidei amiſſio, & perfectæ cognitionis iactura, mors eſt animæ. Itaque participem eſſe nefariarum perſuaſionum, ac ſermonum, quos habuerit is, qui eſca diabolica factus eſt, & Dæmonum gregis veluti cibus, rem impuram eſſe ait: idque prohibet rurſum,

Exod. 22.
„ tanquam per ænigma dicens, [Et „ carnem captam à beſtia non co- „ medetis: cani proiicite illam:] Mos eſt enim Scripturæ, canem appellare impudentem & impurum hominem: conueniens eſt autem eiuſmodi homini, vt opinor, quiuis ſermo impurus ac fœtidus, & ab ipſo Beelzebub compoſitus, tanquam à fera bellua, quæ ſubditam ſibi, & in ea re obſequentem animam vorat: nemo enim dicit,

1. Cor. 12.
Anathema Ieſus; niſi in Beelzebub. A ſanctis autem viris eiuſmodi turpium ac falſarum ſententiarum ſimul atque ſermonum participatio

2. Cor. 6.
prorſus eſt aliena: nulla eſt enim conuentio lucis ad tenebras.

CYRILLVS. Ita eſt. CYRILLVS. Eſſe autem iis vigilandum, qui magiſtri creati ſint, & duces gregum, rurſus edixit: quis autem in ea re probitatis modus à nobis præſtari debeat, latenter indicat in Leuitico, dicens, [Pecudes tuas

Leuit. 19.
„ non ſuppones diuerſo generi: & vi- „ neam tuam non ſeres diuerſis ſemini-

A ἀκραιφνὲς εἰς πίστιν, τοῦ σωτῆρος τὴν μόρφωσιν ταῖς ἁπάντων ἡμῶν εἰσοικιεῖσθαι ψυχαῖς, καὶ τοῦτο ἐν ἡμῖν ὡς θεία τις ἔσται σπορά. ὅταν τοίνυν ὡς ἀπό γε τῆς τινων λογομαχίας σκανδαλίζοιντό τινες· εἶτα ἡ τοῦτο παθοῦσα ψυχὴ, τὴν ὡς ἐν ὠδῖσι κειμένην, καὶ εἰς νοῦν ἔσω τεθησαυρισμένην, ἀπαμβλίσκοι πίστιν τε καὶ γνῶσιν, Εἰ μὲν εἴη, φησὶ, μὴ ἐξεικονισμένη, τουτέστιν, Εἰ ἀτελὴς ἔτι καὶ ἀκαλλεστέρα, ζημίαν ὑπομενεῖ πάντη τε καὶ

B πάντως, ὁ τοῦ σκανδάλου παραίτιος, ἣν ἂν ἐπιβάλῃ, φησὶν, ὁ ταύτης νυμφίος, τουτέστι, Χριστὸς, καὶ δώσει μετὰ ἀξιώματος, τουτέστι, καὶ ὁμολογείτω χάριν, μὴ τὴν εἰς ὄλεθρον παντελῆ ποινὴν ὑποστάς. Εἰ δὲ εἴη, φησὶν, ἐξεικονισμένον τὸ τῆς ψυχῆς κύημα νοητὸν, τουτέστιν, εἰ γνῶσις εἴη καὶ πίστις τοῦ Χριστοῦ φοροῦσα μόρφωσιν, τοῖς περὶ τῶν ἐσχάτων ὑποκείσεται λόγοις, ὡς ἤδη καὶ φονευτής. ψυχῆς γὰρ θάνατος, ἡ τῆς ἀμωμήτου πίστεως ἀπόθεσις, καὶ τῆς ἀρτίως ἐχούσης γνώσεως ἡ ζη-

C μία. τό γε μήτοι χρῆναι μεταλαγχάνειν ἀνοσίων εἰσηγημάτων, καὶ ὧν ἂν ποιοῖτο λόγων, ἀνὴρ, γεγονὼς κατάβρωμα διαβολικὸν, καὶ τῆς τῶν δαιμονίων ἀγέλης οἱονεί πως τροφὴ, μολυσμὸν εἶναι φησί· καὶ ἀποφάσκει πάλιν, ὡς ἐν αἰνίγματι λέγων, καὶ κρέας θηριάλωτον οὐκ ἔδεσθε, τῷ κυνὶ ἀπορρίψατε αὐτό· κύνα μὲν γὰρ, τὸν ἀναιδῆ καὶ ἀκάθαρτον ἄνθρωπον ὀνομάζειν ἔθος τῇ θείᾳ γραφῇ. πρέπον δὲ ἂν εἴη τῷ τοιῷδε τυχὸν, ἅπας τις οἶμαι λόγος

D βδελυρὸς καὶ δυσώδης, καὶ ἐξ αὐτοῦ συγκείμενος τοῦ Βεελζεβοὺλ, ὡς θηρὸς ἀγρίου καταδεδοκότος τὴν ὑποπεσοῦσαν αὐτῷ καὶ ὑπηρετοῦσαν εἰς τοῦτο ψυχήν· λέγει γὰρ οὐδεὶς, ἀνάθεμα Ἰησοῦς, Εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ. ἁγίοις γε μὴν τὸ ἐν μεθέξει γενέσθαι τῶν οὕτως αἰσχρῶν ἢ κεκιβδηλευμένων ἐννοιῶν τε καὶ λόγων, ἀνάρμοστον κομιδῆ· κοινωνία γὰρ οὐδεμία φωτὶ πρὸς σκότος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

E Ἐγρηγορέναι δὲ ὅτι προσήκει τοὺς καθηγεῖσθαι λαχόντας, καὶ ἡγουμένους ποιμνίων, κατεχρησμῴδησε πάλιν. τίς δὲ ἂν γένοιτο τῆς πρὸς ἡμῶν ἐπιεικείας εἰς τοῦτο τρόπος, ὑπεμφαίνει, λέγων, ἐν τῷ Λευιτικῷ. τὰ κτήνη σου οὐ κατοχεύσεις ἑτεροζύγῳ, καὶ τὸν ἀμπελῶνά σου οὐ κατασπερεῖς διάφορον.

ποίμνεσι μὲν γὰρ αἰγῶν καὶ προβάτων, ἤγουν ἀμπελῶνι παρεμφερέστατον ἂν μάλα τὴν ὑπὸ χεῖρα πληθύν. ἤκουε μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος Πέτρος, Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με; βόσκε τὰ ἀρνία μου, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. περὶ δέ γε τῶν ἐξ Ἰσραήλ, ὁ προφήτης ἔφασκεν Ἡσαΐας, ὁ γὰρ ἀμπελὼν Κυρίου σαβαώθ, οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ ἐστί, καὶ ἄνθρωπος τοῦ Ἰούδα, νεόφυτον ἠγαπημένον. ποιμένος δὴ οὕτω ἀρετή, τὸ μὴ ἐπαφιέναι προβάτοις ἑτερογενές τι ζῶον, ὡς ταῖς ὀθνείαις τυχὸν ὀχείαις ὑποπεσεῖν, ἵνα μὴ ἑτεροφυὲς τέκῃ, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ φυσικῆς εὐγενείας ἐκνενευκός. ἀμπελώνων δὲ ὁ μελεδωνός, εἴπερ εἴη νουνεχής, καὶ γηπονεῖν ἄριστα μεμελετηκώς, οὐκ ἂν ἀνάσχοιτό ποτε τὰ ξηρὰ τῶν σπερμάτων ὑπ' αὐταῖς φύεσθαι ταῖς ἀμπέλοις, ἵνα μὴ δαπανωμένης αὐταῖς τῆς ἰκμάδος εἰς τὸ ἀλλότριον, ὑστερίζοιεν αὗται περὶ τὸ οἰκεῖον. ἴθι δὴ οὕτω ὡς ἐξ εἰκόνος ἤδη πως, ἐπὶ τὸν πνευματικόν, τὰ λογικὰ θρέμματα, μὴ ταῖς τῶν ἑτεροδιδασκάλων ὑπάγεσθαι συγχωρῶμεν ἀνοσίοις ὥσπερ σπερματισμοῖς, νοητοῖς δηλονότι καὶ ταῖς ὡς ἐν λόγῳ εἰσηγήσεσιν. ἀκαλλὴς γὰρ λίαν ὁ ἐξ ἀνομοίου καρπὸς γνώμης, καὶ οἱ τῶν οὐχ ὁμοπίστων λόγοι, φαύλων ἂν γένοιντο κυημάτων πρόξενοι, τοῖς εἰσδεδεγμένοις αὐτούς· ἀμπελῶνας δὲ ὄντας ἡμᾶς, καὶ ἐν ὀρχάτων τάξει κειμένους, μονοειδεῖ τρόπον τινὰ προσήκει στεφανοῦσθαι καρπῷ, καὶ τὸ διφυᾶ παραιτεῖσθαι τρόπον. λόγος γὰρ οὐδεὶς εἰς ὁμοιότητα φυσικήν, σίτῳ καὶ βότρυσιν. ἀλλοτρίων δὴ οὕτω σπερμάτων μηδεὶς ἡμῖν ἔστω τόπος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἀσύναφῆ καὶ ἀσύμβατα, καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα κοινωνίας διῃρημένα τὰ ἑτεροτροποῦντα δεικνύς, παραθεὶς εἰς τύπον τὴν ἐκτοπωτάτην καὶ ἀλλόκοτον κομιδῆ τοῦ λογικοῦ ζώου σύνοδον, πρὸς τὸ μὴ τοιοῦτον, ἑτερογενὲς δὲ καὶ ἔκφυλον. καὶ δὴ καί φησιν ἐν μὲν τῇ Ἐξόδῳ, ὃς ἂν κοιμηθῇ μετὰ κτήνους, θανάτῳ ἀποκτενεῖτε αὐτόν. σαφέστερον δὲ πάλιν ἐν τῷ Λευϊτικῷ· καὶ ὃς ἐὰν δῷ κοιτασίαν αὐτοῦ ἐν τετράποδι, θανάτῳ θανατούσθω, καὶ τὸ τετράπουν ἀποκτενεῖτε· καὶ γυνὴ ἥτις προσελεύσεται πρὸς πᾶν κτῆνος βιασθῆναι αὐτὴν ὑπ' αὐτοῦ, ἀποκτενεῖτε τὴν γυναῖκα, καὶ τὸ κτῆνος, θανάτῳ θανατούσθωσαν, ἔνοχοί εἰσιν.

A bus:] gregibus enim caprarum & ouium, aut vineæ perſimilis eſſe planè cenſenda eſt ſubiecti populi multitudo: dictum eſt enim beato Petro, [Simon Iona, diligis me? paſce agnos meos, paſce oues meas:] Præterea de filiis Iſrael Propheta Eſaias dixit, [Vinea enim Domini Sabaoth, domus Iſrael eſt; & homo Iuda, germen dilectum.] Paſtoris igitur virtus eſt, ouibus non admittere diuerſi generis animal, ita vt alienæ pecudis congreſſibus ſupponantur, nequid B ambiguum pariant, & ab inſita naturali indole diuerſum: cultor autem vinearum, ſi modò prudens fuerit, & optimè terram excolere ſtuduerit, nunquam patietur, vt exſiccantia ſemina ſub ipſis vitibus naſcantur; ne humor, dum alieni germinis vſibus conſumitur, illas deficiat in ſuis. Perge igitur iam tanquam ex imagine ad ſenſum ſpiritualem, ne rationales oues, magiſtrorum diuerſa docentium nefariæ ſeminationi, intellectuali, inquam, & qualis in ſermonibus, C atque perſuaſionibus eſſe conſueuit, ſubiungi patiamur: eſt enim planè deformis editus ex diſſimili ſententia fructus, & hominum in fide diſſimilium ſermones, iis, qui illos admittunt, prauos partus conciliant: ſed cùm vites nos ipſi ſimus, & vinetorum vices teneamus, vnius modi quodam modo fructu ornari conuenit, & biformes mores vitare; nihil enim tritico & vuis, quod ad naturalem ſimilitudinem pertineat, commune eſt. Nullus igitur in nobis ſit D alienis ſeminibus locus. PALLAD. Rectè dicis. CYRILLVS. Alia quoque ratione non cohærere inter ſe, neque conuenire poſſe, quæ diuerſis prædita ſint moribus, & mutua inter ſe communione diſiuncta, demonſtrat, ad eius rei figuram proponens illum alieniſſimum, & planè portentoſum rationalis animantis cum eo congreſſum, quòd eius naturæ non ſit, ſed diuerſi generis, & extraneum. Itaque in Exodo ait, [omnem, qui coie- E rit cum pecude, morte afficietis eum:] Planiùs autem in Leuitico, [Et quiſquis dederit cubationem ſuam in quadrupede, morte moriatur; & quadrupes interficietur; & mulier, quæcunque acceſſerit ad omne pecus, vt ab eo inſcendatur, interficietis mulierem, & pecus; morte interficiantur; rei ſunt:]

Ioan 21.

Eſai. 5.

Exod 22.

Leuit 20.

conſuetudines animi, & veluti admiſtiones ſpirituales & congreſſus, cum quibus minimè decet, & quorum animus irrationabilitate ſumma laborat, mortis cauſſa ſunt tum ipſis corruptoribus, tum etiam iis, qui ſe ſponte corrumpi patiuntur. PALLAD. Rectiſſimè, & iuſtiſſimè Lex decreuit. CYRILLVS. Illud enim admiratione dignum eſt; contingere enim vtique poterat, vt nonnulli aliorum vi, & potentia non ferenda ſuperati, etiamſi minimè fortaſſe vellent, à recto ſenſu ad obliquam atque peruerſam opinionem corrupti pertraherentur, ac veluti coacti, non ſine lachrymis fortaſſe in errorem ſeducerentur: non itaque Lex hoc genus hominum ſine vllis auxiliis relinquendum ac negligendum cenſuit. PALLADIVS. Quale tandem iſtud genus eſt, quod dicis? CYRILLVS. Illud nimirum ſeruitutis iugo conſtrictum, & dominorum imperio prægrauatum. PALLADIVS. Qua ratione iis Lex opem tulit? CYRILLVS. Soluit enim vinculis, & coactione, ſi damnum ad animam pertineat, ac violatum aufugere ſi velit, nemine impediente, apertiſſimè ſanxit: ſic enim obliquè dixit in Exodo, [Si quis

Exod. 21.

„ percuſſerit oculum ſerui ſui, vel ocu-
„ lum ancillæ ſuæ, & excæcauerit, libe-
„ ros dimittet eos pro oculo eorum: ſi
„ autem dentem ſerui ſui, vel dentem
„ ancillæ ſuæ excuſſerit, liberos dimittet
„ eos pro dente eorum.] Quod enim ad conſpicuum ſenſum, & expoſitam apertamque intelligentiam pertinet, prohibet audaciam, & dominorum iræ modum ponit, neque eouſque progredi vult, vnde conſequatur, vt, qui ſunt eorum dominatui ſubiecti, naturalis integritatis iacturam patiantur: neque vllo modo permittit, vt furor effrænatè feratur, exerceatúrque iam in ipſa natura, cuius ille duntaxat eſſe Dominus intelligitur, qui creauit: nam ſeruitus, &, quæ in ea ſequitur, calamitas minimè illa quidem eſt naturæ morbus, ſed iniquitate opprimentium inuectus. In Chriſto igitur Deus ac Pater totam continuò naturam ad eum ſtatum reformat, quo ab initio fuerat. [Si

2. Cor 5.

„ quis enim in Chriſto, noua creatu-
„ ra,] Itaque tollitur omnino ſeruitutis dedecus: ſcribit enim Paulus, [In Chri-

Coloſſ. 3.

„ ſto Ieſu non eſt ſeruus, neque liber.]

A ὁμιλίαι τε γὰρ, καὶ οἱονεὶ μίξεις αἱ νοηταὶ καὶ σύνοδοι, αἱ πρὸς οὓς ἂν ἥκιστα πρέποι, καὶ οἷς κατερρώγασι πρὸς ἀλογίαν ὁ νοῦς τὴν ἐσχάτην, θανάτου πρόξενοι, καὶ αὖθις τοῖς παραφθείρουσι, καὶ τοῖς ἐθελουσίως ὑπομένουσι τὴν παραφθοράν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθότατά τε καὶ μάλα ὁσίως ὁ νόμος φησί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Θαυμάσαις δ᾽ ἂν ἔτι καὶ τόδε· ἦν γὰρ δή που τινὰς, ὡς ἐξ ἀφορήτου πλεονεξίας, καὶ εἰ μὴ βούλοιντο τυχὸν, τὴν ἐξ ὀρθότητος ἔννοιαν ἐπὶ τὸ πλαγίως ἔχον ὑπο- B μεῖναι παραφθορὰν, καὶ καθάπερ ἐξ ἀνάγκης, οὐκ ἀδακρυτὶ τάχα που παθεῖν τὴν πλάνησιν. οὐκ ἀνεπικούρητον γίνεται ὁ νόμος περιορᾶν ἠξίου καὶ τὸ τοιοῦτον γένος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ ποῖον τί φῄς; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὸ ζυγῷ δουλείας κατεσφιγμένον καὶ ταῖς τῶν κεκτημένων ἐξουσίαις κατηχθισμένον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Βεβοήθηκε δὲ τίνα δὴ τρόπον καὶ τούτοις ὁ νόμος; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀνίησι γὰρ δεσμοῦ καὶ ἀνάγκης, εἰ τὸ βλά- C βος εἴη περὶ ψυχὴν, καὶ ἀποτρέχειν, εἰ βούλοιτο, τὸν ἠδικημένον, παραποδίζοντος οὐδενός, δεδικαίωκεν ἐναργῶς· ἔφη γὰρ ὧδε πλαγίως ἐν τῇ Ἐξόδῳ. ἐὰν δέ τις πατάξῃ τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ, ἢ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ, καὶ ἐκτυφλώσῃ, ἐλευθέρους ἐξαποστελεῖ αὐτοὺς, ἀντὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτῶν· ἐὰν δὲ τὸν ὀδόντα τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ ἐκκόψῃ, ἢ τὸν ὀδόντα τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ, ἐλευθέρους ἐξαποστελεῖ αὐτοὺς, ἀντὶ τοῦ ὀδόντος αὐ- D τῶν. ὅσον μὲν γὰρ ἧκεν εἰς θεωρίαν ἐξωφανῆ καὶ πρόχειρον νοεῖν, καταχωλύει τὸ θράσος, καὶ συμμέτρους ἀποτελεῖ τὰς τῶν κεκτημένων ὀργὰς, καὶ οὐ μέχρις ἐκείνων ἰέναι βούλεται, δι᾽ ὧν ἂν γένοιτο, τὴν εἰς τὸ εὖ εἶναι ζημίαν τοῖς ὑπεζευγμένοις, ἀποτῖσαι. ἐφίησι δὲ οὐδαμῶς ἀχαλίνως ἰέναι τὰ ἐκ θυμοῦ, καὶ εἰς αὐτὴν ἤδη περιΐστασθαι τὴν φύσιν, ἧς ἂν νοοῖτο μόνος ὑπάρχων δεσπότης ὁ δημιουργός. δουλεία γὰρ καὶ τὸ ἐπὶ τῷδε πά- E θος οὐκ ἀρρώστημα φυσικὸν, ἀλλ᾽ εἰσποιητὸν ἐκ πλεονεξίας. ἐν Χριστῷ μὲν οὖν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ὅλην ἀναπλάττει εὐθὺς πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς τὴν φύσιν. εἴ τις γὰρ ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις, ἀναιρεῖται δὲ παντελῶς τῆς δουλείας τὸ αἶσχος. γράφει γὰρ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, οὐκ ἔνι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύ-

θεος. ἀφαιρεῖται δὲ τέως ὁ νόμος παιδαγωγῶν εἰς τὸ τέλειον τὸ τῆς ἐξουσίας ἀκάθεκτον, καὶ τὸ ἐπέκεινα μέτρου τοῦ καθήκοντος, ζημίας ἐπιτιθεὶς τοῖς ὀλιγωροῦσι τοῦ νόμου, τὴν ἠδικημένων τὴν ἄφεσιν. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν εἰς γράμμα καὶ σκιάν, εἴπερ ἕλοιτό τις καὶ τῇδε νοεῖν. εἰ δὲ δὴ διερμηνεύοιτο πνευματικῶς ὁ τοῦ νόμου σκοπός, προσβάλλοις ἄν, ὦ Παλλάδιε, καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τοῖς ἐν αὐτῷ θεωρήμασι. φῶς μὲν γὰρ τουτὶ τὸ ἐγκόσμιον τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς εἰσδεχόμεθά τε καὶ θαυμάζομεν· φῶς δὲ τὸ θεῖον καὶ νοητὸν ἐν ταῖς ἡμετέραις αὐγάζει καρδίαις· καὶ τροφὴ μὲν ἡ τοῦ σώματος, ὀδοῦσι καταλεαίνεται, καὶ ἔσται τὸ χρῆμα πρὸς ζωὴν ὁδός. τὰ δέ γε τῶν θείων θεωρημάτων, σκληρά, καὶ δυσέφικτα καθάπερ ὀδόντι τῇ τῆς διανοίας ἰσχύϊ μονονουχὶ συνθρύπτεται καὶ ἀποτρέφει ψυχήν. καὶ γοῦν ἡ σοφία τὴν θείαν ἡμῖν καὶ πνευματικὴν ἁπλοῦσα τράπεζαν, ἔλθετε, φάγετε τὸν ἐμὸν ἄρτον, φησίν. οὐκοῦν κἂν εἰ οἰκέτῃ συμβαίνοι τυχὸν περί τι τῶν τοιούτων βλάβος, παραπαίοντος δεσπότου καὶ παρολισθεῖν ἀναγκάζοντος ἐξ ὀρθότητος δογμάτων εἰς ἔκτοπον πλάνησιν, λελύσθω, φησίν, ὁ δεσμός, καὶ λόγος ἔστω μηδεὶς ἀναγκαίου ζυγοῦ. διερρίφθω δέ ποι καὶ τῆς ἐξουσίας τὸ δεῖμα, ἴτω τε λοιπὸν ὁ κατεζευγμένος, ὅποι περ ἂν αὐτῷ τὸ ἀλωβήτως ἔχειν εὑρίσκοιτο. ψυχῆς γὰρ ἄμεινον οὐδὲν ἦν. καὶ ἵνα σώσῃ, φησίν, ἀπολελύσθω δουλείας. ἴδοις δ' ἂν ἀληθῆ τὸν λόγον, καὶ ἐν καιροῖς ἔτι τοῖς καθ' ἡμᾶς πληρούμενον. οὐ γὰρ ἀνέχονται δεσποτῶν οἰκέται παρακομιζόντων εἰς πλάνησιν, τῆς ἐπηρτημένης αὐτοῖς ἐξουσίας ὑπεξαγαγόντες γνησίως τὸ ἔν γε τούτῳ πειθήνιον· ἄχθει μὲν γὰρ τῷ δουλείας τὸν τοῦ σώματος ὑπενεγκόντες αὐχένα, τηροῦσιν ἀθόλωτον ἐν ἑαυτοῖς τὸν νοῦν, καὶ τὸ δεῖν εἰδέναι σαφῶς τε καὶ ἀπλανῶς τὸν περὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως λόγον, πολλοῦ δὴ λίαν, μᾶλλον δὲ τοῦ παντὸς εἶναι ἄξιον πεπιστεύκασι. καὶ τροφὴν τὸ χρῆμα ποιοῦνται πνευματικήν, οἷά περ ὀδόντι τῷ νῷ κατατρίβοντες τὸ εἰς οὖς ἐρχόμενον, καὶ τῶν θείων νοημάτων ἀναμασώμενοι δύναμιν. ΠΑΛ. Ὡς σαφής τε ἡμῖν, καὶ ὀρθῶς ἔχων ὁ λόγος. ΚΥΡ. Προσεθίζει δὲ καὶ ἑτέρως ὁ νόμος ἡμᾶς εἰς φιλαλληλίαν, ἡμερῶς ἀναπείθων τὸ συγκαθίστασθαι τοῖς ἐγγύς, καὶ τοὺς τῆς ἀνισότητος καταμυσαττόμενός τε καὶ κολάζων τρόπους.

A Interim tamen Lex puerili prius inſtitutione nos ad perfectionem deducens, aufert intemperantem vſum poteſtatis, & licentiam, quæ vltra modum conuenientem progreditur, mulctamque ſancit in contemptores Legis, nimirum ipſam eorum qui violati ſunt, manumiſſionem. Verùm hæc quidem de figura, & vmbra, ſi cui libeat hac quoque ratione intelligere: ſed ſi, quod ſpectat Lex, id ſpiritualiter interpretemur, alio quoque modo, Palladi, ad illius contemplationem accedere poteris: hanc
B quippe mundanam lucem corporis oculis excipimus & admiramur: lux autem illa intelligibilis in noſtris cordibus exoritur: corporis item cibus dentibus conficitur, eſtque ea res ad vitam tuendam via: ſed diuinarum contemplationum ſoliditas atque difficultas, mentis viribus tanquam dentibus propemodum comminuitur, & paſcit animum. Itaque ſapientia nobis diuinam ſpiritualemque menſam apponens, ait, [Venite, « edite panem meum.] Igitur, etiamſi ſer- « uo fortaſſe in huiuſmodi rebus aliquid *Prou. 9.*
C damni contigerit, inſaniente domino atque cogente, vt ſimul à recta dogmatum regula ad abſurdos errores delabatur, ſoluatur, inquit, nexus, & iugi ſeruilis, atque per vim impoſiti, nulla ratio habeatur: abiiciatur etiam poteſtatis metus, eóque pergat ille alienæ poteſtati ſubiectus, vbicunque ſine ſuæ integritatis detrimento ſe eſſe poſſe repererit: anima namque præſtantius nihil eſt: quam vt ſeruet, à ſeruitute ſoluatur. Vera autem verba hæc eſſe, eáque
D noſtris adhuc temporibus impleri, facile eſt videre: neque enim ſerui ſuſtinent dominos ad errorem pertrahentes, & ex impoſita ſibi dominorum poteſtate ſubtrahunt ingenuè in hac re certè officium obſequendi; nam, cùm onus ſeruitutis ceruice corporis ſubeant, purum in ſe ipſis animum retinent, & planè ac firmiter noſſe veræ fidei rationem plurimi faciunt, imò verò in eo ſummam totam eſſe conſtituunt, eamque rem in
E cibum ſpiritualem vertunt, & quod auribus acceperunt, mente tanquam dente comminuunt, diuinorumque ſenſuum vim remandunt. PALLAD. Perſpicua ſanè eſt, ac rectè habet expoſitio. CYRILLVS. Aliter quoque Lex nos aſſuefacit, vt inter nos amemus, cùm colere ſuadet ſocietatem, qua cum proximis congruimus, & inæqualiter viuendi mores deteſtatur ac punit.

PAL.

PALLAD. Quo tandem iſtud modo?
CYRILL. Accipe iam, ſcribit enim
Exod. 21. » ruſus, [Si cornu percuſſerit alicuius
» taurus taurum proximi ſui, & mortuus
» fuerit, vendent taurũ viuentem, & diui-
» dent pretium eius: taurum quoq; mor-
» tuum diuident. Quòd ſi cognitum fue-
» rit, quòd taurus cornupeta eſſet ante he-
» ſternum & ante tertium diem, & teſtifi-
» cati fuerint domino eius, & non abſcon-
» derit eum; reddet taurum pro tauro; &
» mortuus ipſius erit.] Vides ænigma, &
Scripturæ hac de re verba quodammo-
do ex euidentiſſimo exemplo ad id ten-
dere, quod rectum eſt? Si enim, inquit,
contigerit mori cuiuſpiam taurum, & ab
alterius tauro occidi, diuident viuentem
taurum, & amborum itidem erit occi-
ſus; id eſt, ſi quod oppreſſionis, & ini-
quitatis genus ab aliquo non volente, in
alterum deriuatum ſit, eius, inquit, bo-
nis qui offendit, is qui violatus eſt, per-
fruatur, & communia habeant commo-
da atque ſolatia. Hoc enim eſt, opinor,
diuidere viuentem taurum. Commu-
neſque habeant, inquit, qui vel nolens
offendit, eius qui damno eſt affectus, ca-
lamitates: id enim ex eo ſignificari arbi-
tror, quod diuidi iubetur occiſus. Vides
igitur, vt Lex ænigmata & vmbras ad
mutuæ beneuolentiæ mores hortetur?
an non hoc illud eſt, [Gaudere cum gau-
dentibus, & flere cum flentibus? PAL.
Ita videtur. CYRILL. Si verò ille
oppreſſor planè norit, ſi ipſe op-
preſſionis ſuæ mores non cohibuerit,
proximo aliquid incommodi futurum,
pari damno mulctabitur, & eius detri-
mentum, qui violatus eſt, ſuæ animæ ſo-
lius periculo exhauriet: hoc enim illud
Rom. 12. » ænigma ſignificat, [Reddet taurum pro
» tauro; mortuus autem ipſius erit.] Ne-
que enim cum iis, qui iniuriam inferũt,
ita duntaxat agetur, vt ſua modò bona
amittant, ſed propria illorum erit cala-
mitas: & ipſi malum hoc patientur, quod
proximo contigit. PALLAD. Præclarè
ſanè ſe habet oratio. CYRILL. Sa-
pientiſſimam porro nobis mutuæ cha-
ritatis legem tulit beatus Paulus, cùm
Philip. 2. 1. Cor. 13. » ita dixit, [Non, quæ veſtra ipſorum
» ſunt, quærentes: ſed & quæ aliorum.]
Charitas enim nõ quærit, quæ ſua ſunt;
ſed potius conſiderat etiam, quæ ſunt
aliorum, & vt, quæ ſunt fratrum, bene
ſe habeant. Hoc ipſum itidem vete-
Exod. 22. » res literæ clam indicant, quæ ſic ha-
» bent. [Si depaſtus quis fuerit agrum aut
» vineam, & dimiſerit iumentum ſuum,

ΠΑΛΛ. Πῶς δή φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄκουε δή· γράφει γὰρ πάλιν. ἐὰν κερατίσῃ τινὸς ταῦρος τὸν ταῦρον τοῦ πλησίον, καὶ τελευτήσῃ, ἀποδώσονται τὸν ταῦρον τὸν ζῶντα, καὶ διελοῦνται τὸ ἀργύριον αὐτοῦ, καὶ τὸν ταῦρον τὸν τεθνηκότα διελοῦνται. ἐὰν δὲ γνωρίζηται ὁ ταῦρος ὅτι κερατιστής ἐστι πρὸ τῆς χθὲς καὶ πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας· καὶ διαμεμαρτυρημένοι ὦσι τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀφανίσῃ αὐτόν, ἀποτίσει ταῦρον ἀντὶ ταύρου, ὁ δὲ τετελευτηκὼς αὐτῷ ἔσται. ὁρᾷς τὸ αἴνιγμα, καὶ
B οἱονεί πως ἡμῖν ἐκ παραδείγματος ἐναργεστάτου πρὸς τὸ εὐθὺ διατείνοντα τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον; εἰ γὰρ γένοιτο τεθνάναι, φησί, τὸν τοῦ δεῖνα ταῦρον, καὶ ὑφ' ἑτέρου ταύρου πεσεῖν, διελοῦνται τὸν ταῦρον τὸν ζῶντα, καὶ ἀμφοῖν ἔσται πάλιν ὁ τεθνηκώς, τουτέστιν, εἰ πλεονεξίας ἐπιγένοιτο καὶ ἀδικίας τρόπος παρά τινων οὐχ ἑκόντων τινὸς εἰς ἕτερον, ἐντρυφάτω, φησίν, ὁ ἠδικημένος τοῖς τοῦ λυπήσαντος ἀγαθοῖς, καὶ κοινὰς ἐχέτω τὰς θυμηδίας. τοῦτο γάρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ διελέσθαι τὸν ταῦρον τὸν ζῶντα. κοινὰς δὲ ποιεί-
C τω, φησί, καὶ ἀνεθελήτως προσκεκρουκὼς τὰς τοῦ πεπονθότος συμφοράς. τουτὶ γὰρ οἶμαι παραδηλοῦν, τὸ διελέσθαι τὸν τεθνηκότα. ὁρᾷς οὖν ὅπως ὁ νόμος αἰνιγματωδῶς ἔτι καὶ κατεσκιασμένως τὸν φιλάλληλον εἰσηγεῖται τρόπον; ἢ οὐχὶ δὴ τοῦτό ἐστι τό, χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων; ΓΑΛΛ. Ἔοικε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἰ δὲ δή, φησίν, ὁ πλεονεκτῶν εἰδείη σαφῶς, ὅτι πείσεταί τι δεινὸν ὁ πέλας, τῶν τῆς πλεονεξίας τρόπων οὐκ ἀνῃρημέ-
D νων, ζημίαν αὐτὸς τὴν ἴσην ὑπομενεῖ, καὶ τὴν τοῦ παθόντος συμφορὰν ἐπαντλήσει μόνῃ τῇ ἰδίᾳ ψυχῇ. τοῦτο γὰρ αἰνιγματωδῶς, τό, ἀποτίσει ταῦρον ἀντὶ ταύρου· ὁ δὲ τετελευτηκὼς αὐτοῦ ἔσται. οὐ γὰρ μέχρι τοῦ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν ἀποπεσεῖν τοῖς ἀδικοῦσιν ὁ λόγος, ἀλλ' ἰδίαν ἕξουσι συμφοράν, καὶ αὐτῶν ἔσται πάθος, τὸ τῷ πέλας συμβεβηκός. ΓΑΛ. Ὡς εὖ γε ἡμῖν ὁ λόγος ἔχει. ΚΥΡ. Σοφὸν δὲ ἡμῖν τὸν εἰς ἀλλήλους ἀγάπης ἐτίθει νόμον καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὧδί πη λέγων· μὴ τὰ
E ἑαυτῶν ζητοῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων. οὐ ζητεῖ γὰρ ἡ ἀγάπη τὰ ἑαυτῆς. περισκέπτεται δὲ μᾶλλον καὶ τὰ ἑτέρων, καὶ ὅπως ἂν ἔχοι τὰ ἀδελφῶν εὖ. τοῦτό τοι πάλιν τὸ ἀρχαῖον ἡμῖν ὑπαινίττεται γράμμα. ἔχει δὲ οὕτως· ἐὰν δὲ καταβοσκήσῃ τις ἀγρὸν ἢ ἀμπελῶνα, καὶ ἀφῇ τὸ κτῆνος αὐτοῦ,

A καταβοσκήσαι ἀγρὸν ἕτερον, ἀποτίσει ἐκ τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ κατὰ τὸ γένημα αὐτοῦ· ἐὰν δὲ πάντα τὸν ἀγρὸν καταβοσκήσῃ, τὰ βέλτιστα τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ, καὶ τὰ βέλτιστα τοῦ ἀμπελῶνος αὐτοῦ ἀποτίσει. ὁ μὲν γὰρ ἀγροῖς ἑτέρων τὸ ἴδιον κτῆνος ἐπαφιεὶς, ὀνίνησι μὲν τὰ καθ' ἑαυτὸν, καὶ ζητεῖ πως τὰ ἑαυτοῦ, πλὴν οὐκ ἐξ ὧν ὁ γείτων εὐφραίνεται, οὐδὲ ἐφ' οἷς ἂν ἥδοιτό τις τῶν πέλας, ἀλλ' ἐξ ὧν δὴ λυπεῖσθαί τε καὶ ἀδικεῖσθαι συμβαίνοι. ζητητέον οὖν ἄρα τὸ ἡμᾶς ὠφελοῦν, τουτέστι, τὸ ἑαυτῶν, οὐ διὰ τῆς εἰς ἑτέρους B πλεονεξίας, ἀλλὰ δι' ὧν ἂν γένοιτο πρὸς τοῦτο ἰέναι, πλημμελοῦντας οὐδὲν, καὶ τῆς τοῦ γείτονος εὐθυμίας ἑστώσης ὀρθῶς. τοῦτο γὰρ ἂν εἴη σαφὲς, τὸ ζητεῖν καὶ τὰ ἑτέρων. ἢ ἴστω τις, φησὶν, εἰ ἀφυλάκτως ἕλοιτο καταλυπεῖν ἀδελφοὺς, καὶ ἀπερινοήτως ἔχοι τῶν πέλας, εἰς μόνον τάχα που τὸ ἴδιον βλέπων, τὴν ἴσην ὑπομενεῖν ζημίαν, καὶ τὸν τῆς δοκούσης ὠφελείας τρόπον, τῶν ὅτι μάλιστα φιλαιτάτων αὐτῷ, προξενήσειν τὴν C ἀπώλειαν. τουτὶ γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ, ἀποτίσει τὰ βέλτιστα τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἀμπελῶνος αὐτοῦ. ἁρμόζει δὴ αὖ, ὥς γέ μοι φαίνεται, τῶν προκειμένων ἡ δύναμις καὶ τοῖς τῶν αἱρέσεων εὑρεταῖς, ὧν οἱ βδελυροὶ καὶ ἀνόσιοι μαθηταὶ, κτηνῶν ἀλόγων δίκην, λήϊά τε καὶ ἀμπελῶνας κατανέμονται τοὺς δεσποτικοὺς, εἰς κρίμα καὶ κόλασιν τῶν τῆς αἱρέσεως εὑρετῶν. συμβήσεται γὰρ ἐκείνοις ἡ τῶν καλλίστων ζημία, τουτέστιν, ὁ περὶ αὐτὴν ὄλεθρος τὴν ψυχήν. D ἀμπελῶνος γὰρ, ἤγουν ληΐου τυχὸν, καὶ ἀνὰ μέρος ἑκάστου τῶν καθ' ἡμᾶς νοουμένων τὸ ἐν αὐτοῖς βέλτιστον ἡ ψυχή. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καρπὸν οὖν ἄρα τῆς ἀγάπης εἶναι φαμὲν τὸ χρῆναι ζητεῖν τὰ ἑτέρων, καὶ οὐχὶ δὴ μόνον τὰ ἑαυτῶν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Παλλάδιε, καὶ τὸ μὲν χρῆναι πληροῦν τὴν εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπησιν, ὡς ἥδιστον τῷ Θεῷ, καταφορτίζεσθαι δὲ τὴν ἀγάπην τῷ περιττῷ καὶ E πλείονι τῆς πρὸς ἡμῶν καταχρήσεως, οἰκονομικῶς οὐκ ἐᾷ. κατασείεται γὰρ εὐκόλως καὶ τὸν εὖ βεβηκότα νοῦν, κἂν εἰ ἐν καλῷ γένοιτο τυχὸν τῆς ἐφ' ὅτῳ οὖν ἀρετῆς, τὸ μὴ μετρίως αὐτῷ, δυσαντιτάτῳ δὲ μᾶλλον ἐπιθεῖσθαι ὁρμῇ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὃ σὺ δὴ τί φῄς; οὐ γάρ τοι συνίημι σαφῶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἢ οὐκ ἀρετὴν εἶναι φῄς, τὸ πρᾶόν τε καὶ ἀνεξίκακον; ΠΑΛΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

A vt depaſcatur agrum alienum, reddet ex agro ſuo iuxta fructum eius; ſi autem omnem agrum eius depaſtum fuerit, optima agri ſui, & optima vineæ ſuæ reddet.] Nam qui agris alienis ſuum iumentum immittit, ille ſuis quidem rebus vtilitatem affert, & ſua quodammodo quærit, non tamen ea re quærit, vnde alter lætetur, aut vnde proximus gaudeat; ſed vnde eum offendi ac lædi contingat. Quærendum eſt igitur quod nobis proſit, B hoc eſt, quod noſtrorum eſt, non alios opprimendo, ſed iis artibus, per quas eodem peruenire, nihil peccati admittendo, & alterius animi tranquillitatem ſeruando, poſſimus: id enim planè eſt, quærere etiam, quæ ſunt aliorum: alioqui ſciat, ſi nihil cauet, ne fratres offendat, neque vlla eſt illi de proximo cura, dum, quod ſuum eſt, duntaxat ſpectet, ſe par damnum ſubiturum, & illam falſæ vtilitatis ſpeciem chariſſimis rebus C interitum allaturum; id enim eſt, opinor, [Reddet optima agri ſui, & vineæ ſuæ.] Conuenit etiam, vt mihi quidem videtur, propoſitorum verborum vis in hæreſum inuentores; quorum impuriſſimi ac ſtultiſſimi diſcipuli, brutorum animantium inſtar, ſegetes ac vineas Dominicas depaſcuntur, in eorum iudicium atque vindictam, qui errores inuenerunt; continget enim illis, vt rebus præſtantiſſi- D mis, id eſt, ipſius animæ interitu mulctentur: vinea enim ac ſegete, & omnino vniuerſis rebus, quæ apud nos, præſtantior eſt anima. PALLAD. Fructum igitur ac munus charitatis eſſe dicemus, quærere ea, quæ aliorum ſunt, non ſua ipſorum duntaxat. CYRILL. Prorſus ita eſt, Palladi: & implere quidem charitatem in fratres, Deo ſanè iucundiſſimum eſt: onerari verò à nobis immodico ac nimio abuſu charitatem, E ſapienti conſilio non permittit: nam facilè etiam bene firmum animum concutit, quamuis ille ad præclaram in quóque genere virtutem peruenerit, quæcunque vis impulſu haud mediocri, ſed potiùs impetu, cui obſiſti non poſſit, in illum irrumpit. PALLAD. Quid iſtud tandem eſt, quod ais? non enim ſatis intelligo. CYRILL. An tu minimè fateris eſſe virtutem, manſuetudinem atque patientiam? PALLAD. Quidni fatear:

CYRILLVS. Atqui, ſi quis fortaſſe in eum, qui manſuetudinem ac patientiam ſectatur, offenſiones & iniurias, & ea, quibus ira promouetur, ſi quidem ea modicè fiant, congerat, tolerabit interdum, & fortiter feret, eamque rem ad manſuetudinis ac lenitatis exercitationem conuertet: at, ſi quis modum exceſſerit, & vltra patientiæ terminos progreſſus erit, nihil mirum, defatigatam oppreſſamque virtutem aliquantulum langueſcere. PALLADIVS. Rectè ais: nutat enim quodammodo in hominibus probitas, vix etiam nemine quatiente, conſiſtit. CYRILLVS. Perge igitur, ſi placet, ad ipſam quoque charitatem: virtus enim eſt excellens, & inter cæteras præſtantiſſima; tamen, ſi ea immodicè abutamur, non ſuſtinet: quod ipſum rurſus tanquam parabolæ & exempli perſpicui ſpecie Lex admonet, dicens, [Si ingreſſus fueris meſſem proximi tui, & collegeris manibus tuis ſpicas; falcem non conijcies in meſſem proximi tui; &, ſi ingreſſus fueris vineam proximi tui, & ederis vuam, quantum impleatur anima tua; in vas verò non conijcies:] Nam paucas manu ſpicas colligere, aut vuam decerpere appetitionis cauſſa, aut voluptatis, certè nihil ea res damni habet: feret enim hæc, & quidem iucundè, lex charitatis; neque id modum videtur excedere: at verò etiam demetentem, in res proximi falcem inferre, id verò tranſilit iam & egreditur mutuæ beneuolentiæ fines, & ad terminos intemperantis auaritiæ progreditur. Eſt igitur hoc euidens exemplum, ne abutamur fratrum dilectione; ſed eò, quod ſatis eſt, mutuam quoque beneuolentiam colamus. nec verò ineptè: vt opinor, Scripturæ verba hac de re expoſita, rurſus ad alios quoſdam accommodare poſſumus, qui voces, in Eccleſiis docentium, ex tempore & repente fuſas, cùm tanquam ſpiritualem quandam eſcam demetunt; non hucuſque conſiſtere volunt, ſed modum quodammodo excedentes, ac veluti in vas conijcientes, etiam in libellos referunt: ac ſtudioſi quidem illi admodum ſunt, ſed tamen aliquatenus fratrum opinionem lædunt, cùm id, quod ſubito ac tumultuarie factum eſt, tanquam accurate compoſitum literis mandant.

Deut. 23.

A ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀλλ' εἴπερ τις τυχὸν τῷ πρᾳότητά τε καὶ ἀνεξικακίαν ἐπιτηδεύοντι, λύπας τε καὶ ὕβρεις ἐπισωρεύσειε, καὶ τὰ δι' ὧν οἱ θυμοὶ, μετρίως μὲν εἰ γένοιτο, διακαρτερήσειεν ἂν ἔσθ' ὅτε καὶ οἴσει γενναίως, γύμνασμά τε πρᾳότητος καὶ ἀοργησίας τὸ χρῆμα ποιήσεται. εἰ δὲ δή τις ἴοι τοῦ μετρίου πέρα, καὶ τῶν ἀνεξικακίας ὅρων ἐπέκεινα τρέχοι, τὸ ἀπεικὸς οὐδὲν, καταβιασθεῖσαν ὥσπερ τὴν ἀρετὴν, καὶ ἀτονῆσαι βραχύ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις· μόλις γάρ πως ἐν ἀνθρώποις τὸ ἀγαθὸν, καὶ οὐδενὸς κατασείοντος, B ἕστηκε μόλις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἴθι δὴ οὖν εἰ δοκεῖ καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀγάπησιν. ἀρετὴ γὰρ ἡ προὔχουσα, καὶ τῶν ἄλλων ἐστὶν ἡ προφερεστέρα. τῆς γε μὴν ἄγαν καταχρήσεως οὐκ ἀνέχεται. ὃ δὴ πάλιν καθάπερ ἐν εἴδει παραβολῆς καὶ σαφοῦς παραδείγματος, ὁ νόμος ἡμῖν ὑφηγεῖται λέγων. ἐὰν δὲ εἰσέλθῃς εἰς τὸν ἀμητὸν τοῦ πλησίον σου, καὶ συλλέξῃς ἐν ταῖς χερσί σου C στάχυς, καὶ δρέπανον οὐ μὴ ἐπιβάλῃς ἐπὶ τὸν ἀμητὸν τοῦ πλησίον σου. ἐὰν δὲ εἰσέλθῃς εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ πλησίον σου, καὶ φάγῃς σταφυλὴν ὅσον ψυχήν σου ἐμπλησθῆναι, εἰς δὲ ἄγγος οὐκ ἐμβαλεῖς. τὸ μὲν γὰρ ὀλίγαις χερσὶ συναγεῖραι στάχυας, ἤγουν ἀποκεῖραι βότρυν εἰς ἐπιθυμίαν ἢ τροφὴν, οὐδὲν ἂν ἔχοι τὸ βλάβος. οἴσει γὰρ οἶμαι σὺν θυμηδίᾳ ταυτὶ τῆς ἀγάπης ὁ νόμος, καὶ οὐκ ἐπέκεινα τοῦ μέτρου τὸ χρῆμα D φαίνεται. τὸ δὲ καὶ ἀμητικὸν σίδηρον τοῖς τοῦ πέλας ὑπερεκτείνειν, ὑπερήχεταί πως καὶ ὑπερθρώσκει λοιπὸν τὸ φιλάλληλον, καὶ εἰς ὅρους ἤδη τοὺς τῆς πλεονεξίας οἴχεται. οὐκοῦν ὑπόδειγμα τοῦτο σαφὲς, τοῦ μὴ καταχρῆσθαι δεῖν ταῖς τῶν ἀδελφῶν ἀγαπήσεσιν ἐστὶ, τιμᾶν δὲ ταῖς αὐταρκείαις, καὶ τὸ φιλάλληλον. οὐκ ἄκομψοι δὲ καθάπερ ἔγωγε, τὸν ἐπὶ τῷδε πάλιν εἰς ἡμᾶς καὶ ἑτέροις τισὶν ἐφαρμόσαι λόγον, οἱ τὰς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν διδασκόντων φωνὰς, ἅπερ ἂν ἐκ τοῦ παραχρῆμα E καὶ προχείρου γένοιτο, καθάπερ τινὰ τροφὴν δρεπόμενοι νοητὴν, οὐ μέχρι τούτου μένειν ἀνέχονται, πέρα δὲ ὥσπερ ἰόντες τοῦ μέτρου, καὶ οἷά περ εἰς ἄγγος ἐμβάλλοντες, καὶ δέλτοις ἐναποτίθενται, χρηστομαθεῖς μὲν ὄντες λίαν, ἀδικοῦντες δέ πως εἰς ὑπόληψιν ἀδελφοὺς, ὅτι τὸ ἐσχεδιασμένον εὐθὺς, ὥσπερ τι τῶν ἄγαν κατεσπουδασμένων, ἐναποτίθενται γραφῇ.

ἀλλ' ὅγε νόμος, ὦ βέλτιστοι, φαίην ἂν αὖθις, τὸ μηδὲν εἰς ἄγγος ἐμβάλλειν προστέταχεν ἐναργῶς. ΠΑΛΛ. Σφαλερὸν οὕτω ἄρα τὸ ἀναμοχλεύειν ὥσπερ ψυχῆς ἀρετὴν, καὶ τὸν εὖ βεβηκότα νοῦν μονονουχὶ κατασείειν ἀποτολμᾶν ἐν τῷ τῆς καταχρήσεως τρόπῳ. ΚΥΡ. Ἀτρεκὴς ὁ λόγος. χρῆναι γὰρ δεῖν δεδικαίωκεν ἐναργῶς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, οὐκ ἐπιβουλεύειν ἡμᾶς ἀρετῇ, μετέχειν δὲ μᾶλλον, εἰ τύχοι, τῶν ἐξ ἀρετῆς ἀγαθῶν. καὶ ἀμυδρὸν ἐπὶ τούτῳ ποιεῖται τὸ αἴνιγμα, καὶ ἐν μικροῖς κομιδῆ τὰ ἀσυγκρίτως ὑπερκείμενα ζωγραφεῖ. γέγραπται γὰρ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· ἐὰν δὲ συναντήσῃς νοσσιᾷ ὀρνέων πρὸ προσώπου σου ἐν τῇ ὁδῷ, ἢ ἐπὶ παντὶ δένδρῳ, ἢ ἐπὶ τῆς γῆς, νεοσσοῖς, ἢ ᾠοῖς, καὶ ἡ μήτηρ θάλπῃ ἐπὶ τῶν νεοσσῶν, ἢ ἐπὶ τῶν ᾠῶν, οὐ λήψῃ τὴν μητέρα μετὰ τῶν τέκνων. ἀποστολῇ ἀποστελεῖς τὴν μητέρα, τὰ δὲ παιδία λήψῃ σεαυτῷ, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ πολυήμερος ἔσῃ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; οὐ γάρ μοι σαφὲς τὸ αἴνιγμα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἦ οὐκ ἐναργῶς ἐπαΐεις; ὡς εἴ περ τις ἕλοι νεοττεύουσαν ἔτι τὴν ὄρνιν, ἤγουν ἐπωάζουσαν, ποιείσθω μὲν ὄνησίν τε καὶ εὕρημα τὰ ἐξ αὐτῆς· ἀποπεμπέτω γε μὴν, οὐδὲν ἐμποιήσας βλάβος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ναί· ὁ γάρ τοι τοῦ γράμματος οὗτος ἂν εἴη σκοπός. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἄθρει τὸ κεκρυμμένον, καὶ οἱονεὶ διαπτύξας τὴν σκιὰν, κατασκέπτου νοητῶς τὴν ἀλήθειαν. ἑκάστη μὲν γὰρ ἀρετὴ, μήτηρ οἷά τις ἐστὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἀγαθῶν καὶ γένεσις, οἷον εἴ τις λέγοι τὴν χρηστότητα, τὴν φιλοπτωχείαν, τὴν πρᾳότητα, τὴν μακροθυμίαν. χρηστεύεται γάρ τις οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον ἢ ἑτέροις. μετάσχοιεν δ' αὖ τῆς φιλοπτωχείας, οἱ ταύτης δεδεημένοι, καὶ πρᾳότητος ὁμοίως καὶ μακροθυμίας. οὐκοῦν ἀρετὴ μὲν ἑκάστη μήτηρ ἂν νοοῖτο, καὶ οἱονεί τις ἀρχὴ τῶν ἐν αὐτῇ τε καὶ ἐξ αὐτῆς ἀγαθῶν. νοσσιαὶ δὲ ὥσπερ ἀρετῶν, αἱ ταύτας ὠδίνουσαι, καὶ ἐν σφίσιν αὐταῖς ἔχουσαι ψυχαί. χρῆναι δὴ οὕτω ἄρα φησὶν ὁ νόμος, τοὺς ἀνδράσι περιτυγχάνοντας, ἐν οἷς ἂν εἶεν ἀρεταὶ, καθάπερ εἰς νοσσιὰν συγκεκομισμέναι, ποιεῖσθαι μὲν κέρδη τὰ ἐξ αὐτῶν, μὴ μὴν ἔτι κατασείεσθαι φιλεῖν ἀρετὴν, τὴν τῶν ἀρίστων κατορθωμάτων μητέρα. ἀδικεῖται δὲ ἀρετὴ, κατασειομένη πρός τινος, κατά γε τοὺς ἤδη προειρημένους τρόπους.

Atque Lex ipſa, optimi viri, (equidem dixerim, diſertè prohibuit, ne quid in vas conijceretur. PALLADIVS. Periculoſum eſt igitur conuellere animi virtutem; & mentem bene firmam audere propemodum, nimiùm abutendo, concutere. CYRILLVS. Vera dicis. Oportere enim cenſuit vniuerſorum Deus, non inſidias virtuti ſtruere, ſed potiùs fructum, ſi liceat, eorum bonorum percipere, quæ de virtute proficiſcuntur; idque obſcuro ænigmate ſignificat, & in rebus admodum exiguis ea quæ ſunt multis partibus præſtantiora, depingit: ſcriptum eſt enim in Deuteronomio,[1] [Si autem occurreris nido auium ante conſpectum tuum in via, vel in omni arbore, vel ſuper terram pullis vel ouis, & mater fouet ſuper pullis, vel ſuper ouis, non accipies matrem cum filiis; dimittendo dimittes matrem, filios autem accipies tibi, vt bene ſit tibi, & longæuus ſis.] PALLAD. Quid tandem iſtud eſt? neque enim mihi perſpicuum eſt hoc ænigma. CYRILL. Quid? nonne hoc apertè intelligis? nempè, ſi quis ceperit pullis, aut ouis incubantem auem, liceat illi commodum & emolumentum ex his percipere, quæ ex illa orta ſunt; illam tamen, nullo damno affectam, dimittat. PALLAD. Ita eſt: nam hoc eſt Scripturæ propoſitum. CYRILL. Aſpice igitur id, quod abditum eſt, & quaſi euoluto vmbræ velamine, conſidera ſpiritualiter veritatem. Nam vnaquæque virtus veluti mater eſt & origo eorum bonorum, quæ ex ipſa proficiſcuntur; verbi gratia, benignitas, charitas in pauperes, manſuetudo, patientia; eſt enim non in ſe quiſquam magis benignus; quàm in ceteros, & ex charitate erga pauperes ij fructum percipiunt, qui indigent, & eodem modo ex manſuetudine ac patientia. Vnaquæque igitur virtus mater intelligi poteſt, & quaſi initium eorum bonorum, quæ tum ipſi inſunt, tum ex ea proficiſcuntur: nidi autem quodammodo virtutum animæ ſunt, quæ illas complectuntur, & intra ſe ipſas continent: opus igitur eſſe Lex ait eos, qui in homines incidunt, in quibus ſint virtutes tanquam in nido collocatæ, ex eorum fructibus emolumentum percipere, non tamen virtutem rectè factorum matrem lædere: violatur autem ab aliquo virtus concuſſa iis rationibus, quas modò diximus.

[1] Deut. 22.

A PALLAD. Reconditum eſt ſanè hoc ænigma. CYRILLVS. Ita eſt, rectè dicis. Sed, vt aliquid dicamus, beati Pauli vocibus perſimile, [Nunquid de auiculis curæ eſt Deo? an propter nos vtique dicit?] Mandati namque per Moyſen dati verba, formas nobis rerum, non ipſas apertè res exponunt. Perſpicere autem facilè potes, quemadmodum etiam ad ſummæ illius beneuolentiæ mores nos paulatim deducat: conatur enim perſuadere, vt B ipſos quoque diligamus, qui nos offenderunt: & iram, qua aduerſus inimicos incitamur, ſuperemus, ne à malo vincamur, ſed potius vincamus in bono malum: dixit enim rurſus in Exodo quidem: [Si verò occurreris boui inimici tui, vel ſubiugali eius, errantibus in via, reducens reddes ipſi: ſi verò videris ſubiugale inimici tui cecidiſſe ſub ſarcina eius, non præteribis illud, ſed ſimul alleuabis cum ipſo.] In Deuteronomio autem, [Ne videns bouem fratris tui vel ouem ipſius, errantes in C via, deſpicias illa: reducendo reduces ipſa fratri tuo: quòd ſi frater tuus non fuerit prope te, neque noueris eum, duces ea intra domum tuam, & erunt tecum, quouſque quæſierit ea frater tuus, & reddes ea ipſi; ſic facies aſino eius, & ſic facies veſti eius, & ſic facies in quacunque re, quam perdiderit frater tuus; quæcunque perdita fuerint ab ipſo, & inueneris, non poteris negligere ipſa; non deſpicies aſinum fratris tui, vel vitulum ipſius, D qui ceciderit in via: ne negligas ea, ſubleuans ſubleuabis ea cum ipſo.] Intelligis igitur, quemadmodum elegantiſſimè nos iam ad præſtantem perfectamque virtutem ducat, iubens, vt, curâ in eius iumenta, qui nos offendit, impenſâ, velut exercitatione ad obliuiſcendas iniurias vtamur: quem frequentiſſimè fratris nomine decorat, prohibens, vt opinor, iras implacabiles, & nimiam ad ſimultates propenſionem, & naturæ legem, tanquam charitatis arbitram, ferens: ſi enim E inueneris, inquit, errans iumentum, aut perditum veſtimentum; ſeruabis ea fratri tuo; etiam ſi iumentum aliquod oneribus ferendis aſſuetum in terram ceciderit, & ſub ipſo onere conteratur, ſimul adiuuabis & eriges illud. Id verò nihil aliud eſt, quàm Dominum iuuare, & ad miſericordiam exerceri, & ad beneuolentiam inſtitui,

1 Cor. 9.

Exod. 23.

Deut. 22.

A ΠΑΛ. Ὡς βαθὺ τὸ αἴνιγμα! ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ναί· λέγεις ὀρθῶς. ἀλλ' ἵνα τι φῶμεν ταῖς τοῦ μακαρίου Παύλου συμβαῖνον φωναῖς, μὴ τῶν στρουθίων μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; τύπους γὰρ ἡμῖν παρέχει μὲν, οὐκ αὐτὰ σαφῶς ἐξηγεῖται τὰ πράγματα, τὸ διὰ Μωσέως ἐντολῆς ὁ λόγος. ἴδοις δ' ἂν, ὅπως ἡμᾶς καὶ εἰς τρόπους ἤδη τῆς αἰωτάτω φιλαλληλίας ἀνακομίζει κατὰ βραχύ. πειρᾶται γὰρ ἀναπείθειν, καὶ αὐτοὺς ἀγαπᾶν τοὺς προσκεκρουκότας, καὶ λύπης B ἀμείνους ὀργῆς τῆς εἰς ἐχθροὺς, μὴ ὑπὸ τοῦ κακοῦ νικωμένους, νικῶντας δὲ μᾶλλον ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. ἔφη γὰρ πάλιν ἐν μὲν τῇ Ἐξόδῳ. ἐὰν δὲ συναντήσῃς τῷ βοῒ τοῦ ἐχθροῦ σου, ἢ τῷ ὑποζυγίῳ αὐτοῦ, πλανωμένοις ἐν τῇ ὁδῷ, ἀποστρέψας ἀποδώσεις αὐτῷ· ἐὰν δὲ ἴδῃς τὸ ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ σου πεπτωκὸς ὑπὸ τὸν γόμον αὐτοῦ, οὐ παρελεύσῃ αὐτὸ, ἀλλὰ συνεγερεῖς αὐτὸ μετ' αὐτοῦ. ἐν δὲ τῷ Δευτερονομίῳ, μὴ ἰδὼν τὸν μόσχον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἢ τὸ πρόβατον αὐτοῦ, πλανώμενα ἐν τῇ C ὁδῷ, ὑπερίδῃς αὐτά. ἀποστροφῇ ἀποστρέψεις αὐτὰ τῷ ἀδελφῷ σου. ἐὰν δὲ μὴ ἐγγίζῃ ὁ ἀδελφός σου πρός σε, μηδὲ ἐπίστῃ αὐτὸν, συνάξεις αὐτὰ ἔνδον εἰς τὴν οἰκίαν σου, καὶ ἔσται μετὰ σοῦ, ἕως ἂν ζητήσῃ αὐτὰ ὁ ἀδελφός σου, καὶ ἀποδώσεις αὐτὰ αὐτῷ· οὕτως ποιήσεις τὸν ὄνον αὐτοῦ, καὶ οὕτως ποιήσεις τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ οὕτως ποιήσεις κατὰ πᾶσαν ἀπώλειαν τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὅσα ἐὰν ἀπόληται παρ' αὐτοῦ, καὶ εὕρῃς, οὐ δυνήσῃ ὑπεριδεῖν αὐτά. οὐχ ὑπερόψει τὸν ὄνον τοῦ ἀδελ- D φοῦ σου, ἢ τὸν μόσχον αὐτοῦ πεπτωκότα ἐν τῇ ὁδῷ, μὴ ὑπερίδῃς, ἀνιστῶν ἀναστήσεις αὐτὰ μετ' αὐτοῦ. συνίης οὖν, ὅπως ἡμᾶς ἀστειότατα παιδαγωγεῖ πρὸς τὸ ἄγαν ἤδη πως καὶ τελέως ἀγαθὸν, μελέτησιν ὥσπερ ἀμνησικακίας ποιεῖσθαι προστάττων, τὴν εἰς τὰ κτήνη φειδὼ τοῦ λελυπηκότος, ὃν καὶ ἄνω τε καὶ κάτω τῷ τῆς ἀδελφότητος ὀνόματι στεφανοῖ, καταχωλύων, οἶμαί που, τὸ ἔντονον εἰς ὀργὰς, καὶ τὸ προχειρότερον εἰς μικροψυχίας, καὶ τὸν τῆς φύσεως νόμον, βραβευτὴν ὥσπερ τινὰ τῆς ἀγάπης εἰσφέρων. ἂν γὰρ εὕ- E ρῃς, φησὶν, πλανώμενον κτῆνος, ἢ ἀπολωλὸς ἱμάτιον, περισώσεις αὐτὰ τῷ ἀδελφῷ σου· κἂν εἰ γένοιτό τι τῶν ἀχθοφορεῖν εἰωθότων καταλιασθῆσαν εἰς γῆν ὑπ' αὐτῷ συντρίβεσθαι τῷ φορτίῳ, συνεργάσῃ καὶ συνεγερεῖς. ἕτερον δὲ τοῦτό ἐστιν οὐδὲν, ἢ τῷ κεκτημένῳ ὠφελεῖν, καὶ μελέτη πρὸς ἔλεον, καὶ παιδαγωγία πρὸς φιλοικειότητα,

καὶ τὸ λυπεῖσθαι μακρὰ παρωθεῖσθαι ζητεῖν, καὶ παραιτεῖσθαι διαφοράς, ὑπέρ γε τοῦ μὴ δοκεῖν προσκρούειν ἀγάπῃ καὶ νόμῳ τῷ εἰς φιλαδελφίαν. εἰκὸς δὲ δή τι καὶ ἕτερον αἰνίττεσθαι, τὸ χρησμῴδημα. εἰ γὰρ τοσαύτη γέγονε τῷ νομοθέτῃ φροντίς, ὡς εἰ καί τι τῶν ἀλόγων εἴη τὸ πεπονθός, ὀρέγειν ἡμᾶς τὴν ἐπικουρίαν, πῶς οὐκ ἂν αὐτῷ μειζόνως ἀρέσειεν, ἡ εἰς ἀνθρώπους φειδώ, καὶ ἡ τοῖς ὁμοφυέσιν ὀφειλομένη φιλαλληλία; οὐκοῦν κἂν εἰ ἐχθρὸς πλανῷτο τυχόν, μανθανέτω τὴν ἐπ' εὐθύ, καὶ δι' ἡμῶν ἰθυνέτω πρὸς τὸ συμφέρον. οὕτω καὶ ὁ Χριστός, λίθοις μὲν ἐβάλλετο παρὰ τῶν ἐξ Ἰσραήλ, ἐπεφώνει δὲ ὅμως, ἕως τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτί, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ, καὶ εἰ πόνῳ τις καὶ πειρασμοῖς ἐνθλίβοιτο τῶν προσκεκρουκότων, καὶ οἱονείπως εἰς γῆν ἐρριμμένος, ἀφύκτοις ἀνάγκαις καταπιέζοιτο, φησίν, ἐπικουρείσθω πρὸς ἡμῶν, καὶ ἔστω λύπης ἀμείνων, ὁ διάφορος. ἢ οὐχὶ δὴ τοῦτό ἐστιν, εὖ ποιεῖτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡ. Ἀγιοπρεπὲς οὖν ἄρα, τὸ τοῖς κάμνουσι συναλγεῖν, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τὰ ἐφ' οἷς ἦν ἄμεινον ἐποικτείρειν, δεῖν, πλεονεξίας τῆς κατ' αὐτῶν ποιεῖσθαι πρόφασιν, ἐπιθρώσκοντάς τε καὶ ἐπεμβαίνοντας ἔτι τοῖς ἠδικημένοις. κἂν εἰ δύναιτό τις λαθραίους ἀποτελεῖν τῆς ἐπιβουλῆς τοὺς τρόπους, ἀποφεύγειν δεῖν ὁ νόμος εὖ μάλα φησί, τὴν ἐπὶ τῷδε κακουργημάτων. ἔφη γὰρ πάλιν. οὐ κακῶς ἐρεῖς κωφόν, καὶ ἀπέναντι τυφλοῦ οὐ προσθήσεις σκάνδαλον. καίτοι πῶς οὐκ ἄμεινον, καὶ τοῖς ἄγαν ἐπιεικέσιν ὅτι μάλιστα πρέπει τὸ χαλινὸν ὥσπερ ἔχειν ἐν γλώττῃ, καὶ τὴν ἐφ' ὁτῳοῦν, μᾶλλον δὲ ἀνθρώπῳ παντὶ παραιτεῖσθαι κατάρρησιν. μὴ καταλαλεῖτε γάρ, φησίν, ἀδελφοί μου ἀλλήλων, τοῦ σωτῆρος ὁ μαθητής. νῦν δέ, φησίν, ὁ νόμος, οὐ κακῶς ἐρεῖς κωφόν, δι' αἰνίγματος, οἶμαί που, κατασημαίνειν ἐθέλων τὸ δεῖν ἀναγκαίως τούς γε ὡς ἀληθῶς ἐπιεικεῖς τὸν τρόπον, ἀποφοιτᾶν ἀδικίας, κἂν εἰ τὸ παθεῖν ἑτοίμως δύνασθαι συμβαίνῃ τισί. κωφὸς μὲν γὰρ ἢ τυφλός, ἀρρωστίας οὐκ ἐλεύθεροι. νοσοῦσι γὰρ δὴ τὰ ἀπὸ σώματος, καὶ τὰς αἰσθήσεις πεπήρωνται, ὄψιν δὲ λέγω καὶ ἀκοήν. καὶ οὐκ ἂν ἀκούσειεν ὁ κωφὸς τοῦ καταλαλεῖν ἐθέλοντος, ἀλλ' οὐδ' ἂν καταθρήσαιτο τυφλὸς τὸν προστιθέντα σκάνδαλον. λαθεῖν οὖν ἄρα χαλεπὸν οὐδέν, κἂν εἰ βούλοιτό τις ἐπι-

A & repellere diuturnas offenſiones; & vitare diſſidia, ne charitatem & fraternitatis legem violare videamur. Videtur autem hoc diuino reſponſo etiam aliud quiddam ſignificari: ſi enim tantæ fuit curæ Legiſlatori, vt, ſi cui animanti rationis experti eiuſmodi caſus accidiſſet, nos ferremus auxilium, quomodo non multò magis illi gratum fuerit impenſum in homines conſeruandos ſtudium, & in eos, qui ſocietate naturæ nobiſcum coniuncti ſunt, debita amoris viciſſitudo? Igitur, etiamſi inimicus erret fortaſſe, B rectum iter doceatur, &, nobis commonſtrantibus, eò tendat, quò expedit. Sic Chriſtus quoque lapidibus quidem petebatur ab Iſraelitis, & tamen eos alloquebatur, [Dum lucem habetis, ambulate in luce, ne tenebræ vos comprehendant.] (Ioann.) Et, ſi quis inimicus labore & tentationibus affluctetur, ac velut humi proſtratus iaceat, & graui neceſſitate prematur, ſubleuetur, inquit, à vobis; & qui diſſidebat, vincat offenſionis memoriam. An non hoc illud C eſt, [Benefacite inimicis veſtris, & orate pro perſequentibus vos?] (Matth. 5.) PALLAD. Optimè dicis. CYRILL. Decet igitur ſanctos viros laborantibus condolere; neque ea ipſa propter quę miſerandi potiùs erant, ad occaſionem iniuriæ atque inſolentiæ in eos exercendæ conuertere, in eorum miſerias inſuper inſultantes, & inuehentes; quin etiam ſi clam inſidioſis illis modis vti quiſpiam facilè poſſit, tamen ab huiuſmodi malignitate abſtinendum eſſe, Lex iubet: ait enim rurſus, [Non maledices ſurdo, ne- D que coram cæco pones offendiculum.] (Leuit. 19.) Atqui quomodo non præſtantius eſt, & probis hominibus congruentius, in lingua frænum habere, atque cauere, ne maledictum in quamuis rem, imò verò quemuis hominem iactetur? [Nolite detrahere, fratres mei, inuicem,] inquit, (Iacob. 4.) ille Saluatoris noſtri diſcipulus: nũc autem Lex inquit, [Nõ maledices ſurdo;] Nimirum per ænigma ſignificare volens, hominibus ſanè probis eſſe neceſ- E ſario ab inferenda iniuria fugiendum: etiamſi quidam eiuſmodi ſint, vt nullo negotio eis inferri poſſit: ſurdus enim & cæcus non ſunt à morbo liberi; laborant quippe corporis vitiis, ac ſẽſibus priuati ſunt, aſpectu, inquam, & auditu: neque audire poteſt ſurdus eum, qui detrahere velit, neque cæcus eum aſpicere, qui offendiculum ponit: nihil igitur negotii eſt, eum latere, qui illis inſidiari velit.

Sed, quos miſerari magis æquum erat,
vt qui ex ſe ipſis ſua iam calamita-
te laborarent, eos inſuper iniuria affi-
cere deprehenduntur, cùm offendi-
culo quidem cæcum neſcientem in
caſum agant; de conuitiis verò ſur-
dum tanquam de laudibus, interdum
ridere perſuadeant, quem plerumque
in rebus præcipuis feriunt. Igitur, ſi
quis hæc facere ſtuduerit, occulta
quidem in vtroque erit eius maligni-
tas; ſæuitiæ verò & inhumanitatis
maximæ crimen haud vnquam effu-
giet. Palladivs. Verum eſt.
Cyrillvs. Nam veterem quo-
que legem, inter nos mutuò diligere, &
miſericordes eſſe velle, facilè diſces, ſi
illius verba audies, dicentis, nunc qui-
Deut. 15. & " dem, [Aperiendo aperies viſcera tua ſu-
Exod. 22. [" per indigente fratre, qui eſt in te:] nunc
" verò; [Et aduenam nos affligetis, ne-
" que opprimetis eum; eratis enim ad-
" uenæ in terra Ægypti: omnem viduam
" & pupillum non affligetis: quòd ſi
" affligendo afflixeritis ipſos, & claman-
" tes clamauerint ad me, auditu audiam
" vocem eorum & iraſcar ira, & interfi-
" ciam vos gladio, & erunt vxores ve-
" ſtræ viduæ, & filii veſtri pupilli.
" Quòd ſi argentum mutuaueris fratri
" tuo pauperi, qui eſt apud te, non vr-
" gebis eum, neque impones ei vſuram:
" quòd ſi pignerando pigneratus fueris
" veſtem proximi tui, ante ſolis occa-
" ſum reddes ipſi: hic enim eſt amictus
" ipſius ſolùm, hoc tegumentum turpi-
" tudinis eius, in quo dormiet? Si igitur
" clamauerit ad me, exaudiam eum; mi-
ſericors enim ſum.] Audis qua ratio-
ne, cùm propoſuiſſet dulcem mutuæ
beneuolentiæ diſciplinam, inſuper
iram atque vindictam eſt comminatus,
& iis, qui vindictam illam, niſi miſe-
ricordiæ in fratres ſtudium impende-
rint, ſubituri ſunt, benignè propemo-
dum cauſſam reddit, Quia benignus,
inquiens, ſum; id eſt, cùm benignus
natura ſim, & miſericors, vtpote qui
Deus ſim, accipiam omnino vexati
hominis clamorem, & continuo mi-
ſerebor lachrymarum eorum, qui pau-
pertatis mole premuntur. Cauenda eſt
igitur pauperis aduerſus nos vocifera-
tio. Eſſe autem ad communicandum
faciles oportere, & charitatem in pau-
peres ſummo ſtudio amplectendam
putare, ſuaſit rurſus in Deuterono-
Deut. 24. " mio, dicens, [Non fraudabis merce-
" dem pauperis aut indigentis ex fratri-

A βουλεύεσθαι αὐτοῖς. ἀλλ' οὓς ἔδει μᾶλλον ἐλεεῖν, ὡς
ἠῤῥωστηκότας ἤδη τῆς οἴκοθεν συμφορᾶς, καὶ προσ-
αδικοῦντες ἁλίσκονται, σκανδάλῳ μὲν τὸν τυ-
φλὸν οὐκ εἰδότα συντρίβοντες, λοιδορίαις δὲ
τὸν κωφὸν, ὡς ἐπ' εὐφημίαις, ἔσθ' ὅτε καὶ μει-
διᾶν ἀναπείθοντες, πλήττοντές γε μὴν καὶ εἰς
αὐτά που πολλάκις τὰ καιριώτατα. οὐκοῦν κε-
κρυμμένη μὲν, εἴπερ ἕλοιτό τις, ἡ ἐπ' ἀμφοῖν
ἂν γένοιτο κακουργία, σκληρότητος δὲ καὶ τῆς
ἄγαν μισαλληλίας οὐκ ἂν διεξοίχοιτο γραφήν.
ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛ-
B ΛΟΣ. Φιλαλλήλους γὰρ ὅτι καὶ φιλοικτίρμονας,
καὶ τὸ ἀρχαῖον ἡμᾶς καθίστησι διάταγμα, ῥᾷον ἂν
μάθοις ἐπαΐων λέγοντος· ὅτε μὲν, ὅτι ἀνοίγων
ἀνοίξεις τὰ σπλάγχνα σου, τῷ ἀδελφῷ σου τῷ
ἐπιδεομένῳ ἐν σοί· ὅτε δὲ αὖ, καὶ προσήλυτον
οὐ κακώσετε, οὐδὲ μὴ θλίψετε αὐτὸν, ἦτε γὰρ
προσήλυτοι ἐν γῇ Αἰγύπτου· πᾶσαν χήραν καὶ
ὀρφανὸν οὐ κακώσετε. ἐὰν δὲ κακίᾳ κακώσητε
αὐτοὺς, καὶ κεκράξαντες καταβοήσωσι πρός με,
ἀκοῇ εἰσακούσομαι τῆς φωνῆς αὐτῶν, καὶ ὀργι-
σθήσομαι θυμῷ, καὶ ἀποκτενῶ ὑμᾶς μαχαί-
C ρᾳ, καὶ ἔσονται αἱ γυναῖκες ὑμῶν χῆραι, καὶ
τὰ παιδία ὑμῶν ὀρφανά. ἐὰν δὲ ἀργύριον ἐκ-
δανείσῃς τῷ ἀδελφῷ σου τῷ πενιχρῷ τῷ παρὰ
σοὶ, οὐκ ἔσῃ αὐτὸν κατεπείγων, οὐδὲ ἐπιθήσεις
αὐτῷ τόκον. ἐὰν δὲ ἐνεχύρασμα ἐνεχυράσῃς
τὸ ἱμάτιον τοῦ πλησίον σου, πρὸ δυσμῶν ἡλίου
ἀποδώσεις αὐτῷ. ἔστι γὰρ τοῦτο περιβόλαιον αὐτοῦ
μόνον, τοῦτο τὸ ἱμάτιον ἀσχημοσύνης αὐτοῦ· ἐν
τίνι κοιμηθήσεται; ἐὰν οὖν καταβοήσῃ πρός
με, εἰσακούσομαι αὐτοῦ· ἐλεήμων γάρ εἰμι.
D ἀκούεις ὅπως τὸ γλυκὺ τῆς φιλαλληλίας μά-
θημα προθεὶς, προσαπειλήσει τὴν ὀργὴν,
μονονουχὶ δὲ καὶ ἀπολογεῖται χρηστῶς τοῖς αὐ-
τὴν ὑπομεῖναι μέλλουσι, εἰ μὴ ποιοῖντο
διὰ σπουδῆς τὴν εἰς ἀδελφοὺς εὐσπλαγ-
χνίαν; ἐλεήμων γάρ εἰμι, φησὶ, τουτέστιν
ἀγαθὸς ὢν κατὰ φύσιν, καὶ οἰκτίρμων ὡς
Θεὸς, προσδέξομαι πάντως τὴν τοῦ παθόν-
τος καταβοὴν, καὶ ἐλεήσω προχείρως τῶν
τῇ πενίᾳ κατηχθισμένων τὸ δάκρυον. πα-
E ραιτητέον οὖν ἄρα τοῦ πένητος τὴν κατάῤ-
ῥησιν. ὅτι γὰρ εἶναι προσήκει κοινωνικοὺς,
καὶ σπουδῆς ἀξιοῦν τῆς προὐργιαιτάτης
τὴν φιλοπτωχίαν, ἐκδεδίδαχε πάλιν ἐν
τῷ Δευτερονομίῳ, λέγων, οὐκ ἀποστερή-
σεις μισθὸν πένητος, ἢ ἐνδεοῦς ἐκ τῶν ἀδελ-

φαῖν σου, ἢ ἐκ τῶν προσηλύτων τῶν ἐν ταῖς πόλεσί σου, αὐθημερινὸν ἀποδώσεις τὸν μισθὸν αὐτοῦ. οὐκ ἐπιδύσεται ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτῷ, ὅτι πένης ἐστὶ, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἔχει τὴν ἐλπίδα· καὶ οὐ καταβοήσεται κατὰ σοῦ πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ ἔσται ἐν σοὶ ἁμαρτία. συνίης οὖν ὅτι τοῦ πένητος τὴν καταβοὴν καταῤῥωδεῖν ἀναπείθει, συνελαύνων εἰς φιλαλληλίαν; καὶ ἡ μὲν νέα τε καὶ διὰ Χριστοῦ γραφὴ, τὸ τελείως ἀγαθὸν εἰσφέρουσα, πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα, φησὶ, καὶ δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα εὔοδα ὑμῖν ἔσται· ὃ δὴ καὶ δεδράκασι τῶν πεπιστευκότων τινές. προσεκόμιζον γὰρ χωρίων τε καὶ οἰκιῶν τιμὰς, καὶ ἐτίθεσαν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. ἐπειδὴ δὲ στοιχειωτής ἐστιν ὁ νόμος, καὶ εἰς ἀρχὰς ἀποφέρει τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, προμελέτησιν ὥσπερ τινὰ τῆς εἰς τοῦτον τρίβου ποιεῖσθαι προστάττει τὸ, ὡς ἐν ὀλίγοις ἄφθονον. διὰ τοῦτο φησίν. ἐὰν δὲ ἀμήσῃς ἀμητόν σου ἐν τῷ ἀγρῷ σου, καὶ ἐπιλάθῃ δράγμα ἐν τῷ ἀγρῷ σου, οὐκ ἀναστραφήσῃ λαβεῖν αὐτό. τῷ πτωχῷ, καὶ τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ ἔσται, ἵνα εὐλογήσῃ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου. ἐὰν δὲ ἐλαιολογῇς, οὐκ ἐπαναστρέψεις καλαμήσασθαι τὰ ὀπίσω σου. τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ ἔσται, καὶ μνησθήσῃ ὅτι οἰκέτης ἦσθα ἐν γῇ Αἰγύπτου. διὰ τοῦτο ἐγώ σοι ἐντέλλομαι ποιεῖν τὸ ῥῆμα τοῦτο. ἐὰν δὲ τρυγήσῃς τὸν ἀμπελῶνά σου, οὐκ ἐπανατρυγήσεις αὐτὸν τὰ ὀπίσω σου. τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ ἔσται, καὶ μνησθήσῃ ὅτι οἰκέτης ἦσθα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. διὰ τοῦτο ἐγώ σοι ἐντέλλομαι ποιεῖν τὸ ῥῆμα τοῦτο. καλὸν γὰρ ἐν εὐθυμίαις τὸ διαμεμνῆσθαι πόνων, καὶ θλίψεως τῆς ἀρχαιοτέρας. καλεῖ γὰρ τὸ χρῆμα πρὸς φιλοπτωχίαν, καὶ τῆς εὐημερίας τὸ πλάτος, ἀμνημονεῖν οὐκ ἐᾷ τῶν ἐν ἐνδείᾳ κακῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Θέα δὲ ὅπως ἡμᾶς εὐτεχνέστατα καὶ λίαν ἀστείως ἀπεθίζει μὲν τῶν χειρόνων, καὶ ἀποσπουδάζειν ἀναπείθει τὸ ἀσυμπαθὲς, προσάγει δὲ τοῖς ἀμείνοσι, καὶ τοῖς τῆς φιλαλληλίας ἐμβιβάζει τρόποις. προστρέπει μὲν γὰρ σίτου δέοιντο τυχὸν, ἐκδανείζειν ἀδελφοῖς, ἀπείργει δὲ τόκων, καὶ διωθεῖσθαι προστάττει πλεονασμούς. προσεπιτάξας δὲ δεῖν μὴ εἶναι φορτικοὺς, μήτε μὴν ἐγκεῖσθαι τοῖς ὠφληκόσιν,

A bus tuis, vel ex aduenis, qui ſunt in vrbibus tuis; eodem die reddes mercedem ipſius; non occidet ſol ſuper illam, quia pauper eſt, & in illa habet ſpem: & non clamabit contra te ad Dominum; & non erit in te peccatum:] Intelligis igitur, quemadmodum ad beneuolentiam nos mutuam compellens, pauperis clamorem extimeſcere ſuadeat? Ac noua quidem ſcriptura, & per Chriſtum tradita, perfectam virtutem inferens,] Vendite, inquit, quæ habetis, & date eleemoſynam; & ecce omnia (Luc.12.)
B proſperè cedent vobis.] Quod ipſum fecerunt ex iis, qui crediderant nonnulli: [Afferebant enim agrorum & domorum pretia, & ponebant ad pedes Apoſtolorum: diſtribuebatur autem vnicuique, prout cuique opus erat.] Sed, quoniam Lex elementaria eſt, & ad initia ducit ſermonum Dei, iubet vt hac in exiguis rebus liberalitate, perinde ac præuia quadam exercitatione, homines vtantur, qua ad perfectionis eius ſemitam perducerentur; propterea, inquit, [Si (Act.4.) (Deut.24.)
C meſſueris meſſem tuam in agro tuo, & latuerit te manipulus in agro tuo, non reuerteris tollere illum; pauperi, & orphano, & aduenæ, & viduæ erit; vt benedicat te Dominus Deus tuus in operibus manuum tuarum: &, ſi oleas collegeris, non reuerteris ad reliquas colligendas, quæ ſunt poſt te: & ſi vindemiaueris vineam tuam, non reuindemiabis quæ ſunt poſt te; aduenæ; & orphano, & viduæ erunt: & recordaberis, quòd ſeruus fueris in terra Æ-
D gypti: ideo ego præcipio tibi, vt facias verbum hoc.] Præclarum eſt enim in lætitia meminiſſe laborum, & afflictionis antiquæ: nam ea res ad charitatem in pauperes excitat: & propter felicitatis abundantiam obliuiſci non ſinit malorum, quæ pertulimus, cùm in rerum inopia verſaremur. PALLADIVS. Vera dicis. CYRILL. Vide autem quam artificioſè & eleganter ab improbitate morum nos abducit, & dediſcere ſuadet inhu-
E manitatem; adducit item ad meliorem frugem, & ad mutuum amorem transfert: hortatur enim, vt fratribus, ſi qua re indigeant, mutuemus: prohibet autem vſuras, & ſuperabundantiam ac ſortis argumentum repellere iubet. Adhæc, cùm iuſſiſſet, ne moleſti ſimus, neque debitores vrgeamus,

remiſſionem quoque debitorum fieri iu- A
Deut. 23. » bet: ſcribit autem ad hunc modum, [Nõ
» fœnerabis fratri tuo vſuram argenti, &
» vſurã ciborũ, & vſuram cuiuſcũque rei,
» quã mutuo dederis, extraneo non fœne-
» rabis; vt benedicat tibi Dominus Deus
» tuus in omnibus operibus tuis ſuper ter-
» ram, ad quam ingrederis poſſidendam.]
Nam, quod attinet ad Legiſlatoris voluntatem, propoſita quidem tam extero quàm fratribus fuiſſet eorũ, qui ampliſſimis opibus eſſent, benignitas atque ma-
Luc. 6. » gnificẽtia: [omni enim, inquit Chriſtus,
» petenti te, tribue; & ab eo, qui aufert B
» quæ tua ſunt, ne repetas: ſed, quia non erat priſcorum hominum animus in iuſtitia ſatis firmus, ad virtutẽ integrè perficiendam, paulatim progreditur Lex ad eam rem inſtituens, & iuſtitiæ modum interim fratribus viciniſque metitur: accuratam illam miſericordiæ formam, & in extraneos liberalitatem, & in omnes homines communicandi facilitatẽ, perfectiori inſtitutioni reſeruans, nam vſq;
Hebr. 9. ad tempus correctionis vmbræ viguerunt: hoc verò tempus illud fuit, quo Chriſtus aduenit. PAL. Elegantiſſimè dixiſti. CYRILL. Cùm itaque iuſſiſſet, vt mutuò darent, & vſuraria incrementa præcidiſſet; iiſque, qui id facerent, benedictionem eſſet pollicitus; ſeptimo poſt æs alienum contractum anno vertente, remittere iubet, tempus illud venerantes, quo vniuerſorum remiſſio futura erat, id eſt, tempus Chriſti aduentus; quo omnes iuſtificati ſumus per fi-
Coloſſ. 2. dem; & veterum peccatorum obliuionem adepti, cùm ille ſuæ cruci chirographũ, quod erat nobis aduerſum, affixerit, & rationes, quas omnium iudici reddere debebamus, de medio tulerit. Dicit autẽ ſic rurſus in Deuteronomio,
Deut. 15. » [Septimo quoque anno facies remiſ-
» ſionem: & huiuſmodi eſt edictum re-
» miſſionis, Remittes omne debitum pri-
» uatum, quod debet tibi proximus; & à
» fratre tuo non repetes, quia indicta eſt
» remiſſio Domino Deo tuo: ab alieno
» repetes, quæcunque tua fuerint apud il-
» lum; fratri autem tuo remiſſionem fa-
» cies debiti, quod tibi debet, quia nõ erit E
» in te indigens, quia benedicens bene-
» dicet tibi Dominus Deus tuus in terra,
» quam Dominus Deus tuus dat tibi in
» poſſeſſionem, vt poſſideas eam.] Et poſt
» alia rurſus, [Si autem fuerit in te indi-
» gens ex fratribus tuis in vna ciuitatum
» tuarum, in terra, quam Dominus Deus
» tuus dat tibi, non auertes cor tuum,

A ἄφεσιν χρεῶν ποιεῖσθαι κελεύει. γράφει δὲ οὕτως· οὐκ ἐκτοκιεῖς τῷ ἀδελφῷ σου τόκον ἀργυρίου, καὶ τόκον βρωμάτων, καὶ τόκον παντὸς πράγματος, ὃ ἐὰν ἐκδανείσῃς τῷ ἀλλοτρίῳ, οὐκ ἐκτοκιεῖς· ἵνα εὐλογήσῃ Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτήν. ὅσον μὲν γὰρ ἧκεν εἴς γε τὴν τοῦ νομοθέτου βούλησιν, προὔκειτο μὲν ἀφθόνως, ὡς ὀθνείοις τε ὁμοῦ καὶ ἀδελφοῖς τὸ τῶν ἐν πλάτει περιουσίας, δεξιὸν καὶ φιλότιμον. παντὶ γὰρ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, φησὶν ὁ Χριστὸς, καὶ ἀπὸ
B τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἄγαν εὐσθενὴς τῶν ἐν ἀρχαῖς ἐπὶ δικαιοσύνῃ ὁ νοῦς, εἴς γε τὸ περαίνειν ἀμωμήτως δύνασθαι τὸ ἀγαθὸν, κατὰ βραχὺ πρόεισιν ἐπ' αὐτὸ παιδαγωγῶν ὁ νόμος, καὶ τὴν τῆς δικαιοσύνης τέως ἐπιμετρεῖται, ὡς εἰς ἀδελφοὺς καὶ γείτονας, τῆς εὐσπλαγχνίας τὸ ἀκριβὲς, καὶ τὸ εἰς ὀθνείους ἄφθονον, καὶ τὸ εἰς ἅπαντας κοινωνικὸν, παιδαγωγίᾳ τηρῶν τῇ τελεωτέρᾳ· μέχρι γὰρ καιροῦ διορθώσεως αἱ σκιαί. καιρὸς δὲ ἦν ἐστὶν ὁ τῆς Χριστοῦ
C παρουσίας. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀστειότατα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προστετάχας δὴ οὖν τὸ χρῆναι διακιχρᾶν, καὶ πλεονασμοὺς ἀποτεμὼν, καὶ τοῖς τοῦτο δρᾶν ἑλομένοις εὐλογίαν ὑπισχνούμενος, ἑπτὰ τοῖς ὀφλήμασιν ἐπελ.πλουμένων ἐνιαυτῶν, λύεσθαι προστάττει, τὸν τῆς ἁπάντων ἀφέσεως τιμῶντας καιρὸν, τουτέστι, τὸν τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, καθ' ὃν οἱ πάντες δεδικαιώμεθα τῇ πίστει, τῶν ἀρχαίων πλημμελημάτων τὴν ἀμνηστίαν ἀποκερδαίνοντες, προσηλώσαντος αὐτοῦ τῷ ἰδίῳ σταυρῷ τὸ καθ' ἡμῶν
D χειρόγραφον, καὶ οἷς ὠφλήσαμεν λόγους τῷ κριτῇ, πεποιηκότος ἐκ μέσου. λέγει δὲ οὕτω πάλιν ἐν τῷ Δευτερονομίῳ. δι' ἑπτὰ ἐτῶν ποιήσεις ἄφεσιν, καὶ οὕτως τὸ πρόσταγμα τῆς ἀφέσεως· ἀφήσεις πᾶν χρέος ἴδιον, ὃ ὀφείλει σοι ὁ πλησίον, καὶ τὸν ἀδελφόν σου οὐκ ἀπαιτήσεις, ὅτι ἐπικέκληται ἄφεσις κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. τὸν ἀλλότριον ἀπαιτήσεις ὅσα ἐὰν ᾖ σοι παρ' αὐτῷ. τῷ δὲ ἀδελφῷ σου ἄφεσιν ποιήσεις τοῦ χρέους σου. ὅτι οὐκ
E ἔσται ἐν σοὶ ἐνδεὴς, ὅτι εὐλογῶν εὐλογήσει σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν τῇ γῇ, ᾗ Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ κατακληρονομῆσαι αὐτήν, καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν. ἐὰν δὲ γένηται ἐν σοὶ ἐνδεὴς ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ἐν μιᾷ τῶν πόλεών σου, ἐν τῇ γῇ ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, οὐκ ἀποστρέψεις τὴν καρδίαν σου,

A nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.] Oblique igitur & per ænigma nobis Lex diuinum myſterium indicauit, cùm ſeptimo quoque anno remiſſionem fieri iuſſit: & ſimul ad benignitatis ſemitas inducit, dum charitatem in fratres diuitiis præponere docet, & facilè aliis impertiri atque communicare ſuadet: atque hanc interim in fratrem & proximum humanitatem quaſi exercitationem quandam proponit, per B quam ad liberaliorem illam erga omnes homines pietatem perueniatur. PALLADIVS. Sic ſe res habet: tibi enim optima dicenti aſſentior. CYRILLVS. Atqui, ſi id, quod maius eſt, didiceris, admirabere, Palladi. PALLADIVS. Quid iſtud tandem? CYRILLVS. Ad eam enim Lex benignitatem progredi nos vult, vt nihil charitati in fratres æquandum putemus: adeo etiam iis cedere, ac fortiter ferre eorum inhumanos atque aſperos mores, vt iram quoque vincamus, quamuis illi non eiuſmodi ſint C erga nos, quales eos eſſe, ac videri conueniat: quin etiam animo à pietate prorſus alieno, nobis dolorem inurere curent. Habes huius quoque rei figuram in Numeris, [Et miſit, inquit, Moyſes nuncios ex Cades ad regem Edom, dicens, Hæc dicit frater tuus Iſrael, Tu ſcis omnem laborem, qui inuenit nos; & deſcenderunt patres noſtri in Ægyptum, & aduenæ fuimus in Ægypto dies complures; & afflixerunt nos Ægyptii, D & patres noſtros: & clamauimus ad Dominum, & exaudiuit Dominus vocem noſtram, & mittens Angelum, eduxit nos ex Ægypto: & nunc ſumus in ciuitate Cades ex parte confinium tuorum: tranſibimus per terram tuam, non tranſibimus per agros tuos, neque bibemus aquam de ciſternis tuis: via regia gradiemur, non declinabimus ad dexteram, neque ad ſiniſtram, quouſque præterierimus terminos tuos. Et dixit ad eum Edom, Non pertranſibis per me; alioqui in E bello exibo in occurſum tuum. Et dicunt ei filii Iſrael, Propè montem præteribimus; quod ſi ex aqua tua biberimus ego & iumenta mea, dabimus pretium tibi; ſed res parui momenti eſt; propè montem pertranſibimus. Ille verò ait, Non pertranſibis per me. Et exiit Edom in

Num. 20.

A ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. πλαγίως οὖν ἄρα καὶ αἰνιγματωδῶς ὁ νόμος τὸ θεῖον ἡμῖν ἀπεδήλου μυστήριον, ἄφεσιν ποιεῖσθαι προστάττων τὴν δι' ἐτῶν ἑπτά, καὶ ταῖς τῆς χρηστότητος ἐμβιβάζει τρίβοις, χρημάτων ἀμείνω ποιεῖσθαι διδάσκων τὴν εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπησιν, εὐμεταδότους τε εἶναι καὶ κοινωνικοὺς ἀναπείθων, καὶ οἱονεὶ μελέτην τινὰ τῆς εἰς ἅπαντας ἀφθονωτέρας αἰδοῦς, τὴν εἰς ἀδελφὸν καὶ γείτονα τέως ἡμερότητα τιθείς. B ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὧδε ἔχει. συναινέσαιμι γὰρ ἀριστοεπεῖν ἐθέλοντί σοι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ τὸ ἔτι μεῖζον, εἰ μάθοις, καταθαυμάσαις ἄν, ὦ Παλλάδιε. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ ποῖον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Χρηστότητος γὰρ καὶ φιλαδελφίας εἰς τοῦτο προήκειν ἡμᾶς ὁ νόμος βούλεται, ὡς οὐδὲν ἡγεῖσθαι τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπης τὸ ἰσοστατοῦν. κατακολουθεῖν δὲ οὕτω γενικῶς ταῖς ἐπ' αὐτοῖς δυσθυμίαις, ὡς καὶ ὀργῆς ὁρᾶσθαι κρείττονας, C κἂν εἰ μὴ γένοιντο πρὸς ἡμᾶς ὁποίους εἶναί τε καὶ ὁρᾶσθαι χρή, καὶ ταῖς ἀφιλοστοργίαις ἕλοιντο λυπεῖν. ἔχεις καὶ τοῦδε τὸν τύπον ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. καὶ ἀπέστειλε γάρ, φησίν, ὁ Μωσῆς, ἀγγέλους ἐκ Κάδης πρὸς βασιλέα Ἐδὼμ λέγων. τάδε λέγει ὁ ἀδελφός σου Ἰσραήλ. σὺ ἐπίστῃ πάντα τὸν μόχθον τὸν εὑρόντα ἡμᾶς. καὶ κατέβησαν οἱ πατέρες ἡμῶν εἰς Αἴγυπτον, καὶ παρῳκήσαμεν ἐν Αἰγύπτῳ ἡμέρας πλείους, καὶ ἐκάκωσαν ἡμᾶς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ τοὺς D πατέρας ἡμῶν. καὶ ἀνεβοήσαμεν πρὸς Κύριον, καὶ εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς ἡμῶν; καὶ ἀποστείλας ἄγγελον, ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου, καὶ νῦν ἐσμεν ἐν Κάδης πόλει, ἐκ μέρους τῶν ὁρίων σου. Παρελευσόμεθα διὰ τῆς γῆς σου. οὐ διελευσόμεθα δι' ἀγρῶν, οὐδὲ δι' ἀμπελώνων, οὐδὲ πιόμεθα ὕδωρ ἐκ λάκκου σου. ὁδῷ βασιλικῇ πορευσόμεθα. οὐκ ἐκκλινοῦμεν δεξιὰ οὐδὲ εὐώνυμα, ἕως ἂν παρέλθωμεν τὰ ὅριά σου. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ἐδώμ. οὐ διελεύσῃ δι' ἐμοῦ. εἰ δὲ μή, ἐν πολέ- E μῳ ἐξελεύσομαι εἰς συνάντησίν σοι. καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. παρὰ τὸ ὄρος παρελευσόμεθα. ἐὰν δὲ τοῦ ὕδατός σου πίωμεν ἐγώ τε καὶ τὰ κτήνη μου, δώσω τιμήν σοι. ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα οὐδέν ἐστι. παρὰ τὸ ὄρος παρελευσόμεθα. ὁ δὲ εἶπεν. οὐ διελεύσῃ δι' ἐμοῦ, καὶ ἐξῆλθεν Ἐδὼμ εἰς συνάν-

τησόν αὐτοῦ ἐν ὄχλῳ βαρεῖ, καὶ ἐν χειρὶ ἰσχυρᾷ. καὶ οὐκ ἠθέλησεν Ἐδὼμ δοῦναι τῷ Ἰσραὴλ παρελθεῖν διὰ τῶν ὁρίων αὐτοῦ. καὶ ἐξέκλινεν Ἰσραὴλ ἀπ' αὐτοῦ. ἀκούεις ὅπως, οἱ μὲν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, τὰς ἐν Αἰγύπτῳ ταλαιπωρίας χρησίμως ἀπαριθμούμενοι, καὶ τῆς πλεονεξίας τοὺς τρόπους ἄνω τε καὶ κάτω συνθέντες, ἀστείως τὴν οὐδὲν ἀδικοῦσαν αἰτοῦσι χάριν, μονονουχὶ συλλήπτορα ποιεῖσθαι σπουδάζοντες τὸ ὁμόφυλον· καὶ γὰρ ἦσαν ἐξ Ἡσαῦ ἀδελφοὶ Ἰακώβ· οἱ δὲ καίτοι κατοικτείρειν δέον, ἐφεῖναί τε δρᾷν ὅπερ ἂν εἰδεῖεν χρήσιμόν τε καὶ ἐπωφελὲς αὐτῶν, σκληροί τε καὶ ἀτεράμονες καὶ συναλγεῖν οὐκ εἰδότες, δι' αὐτῶν ἠλέγχοντο τῶν πραγμάτων· ἐξείργουσι γὰρ ὁδοῦ, καί τοι λέγοντος ἐναργῶς τοῦ λαοῦ, μήτε ἀμπελῶσι, μήτε ἀγρῶν εὐκαρπίαις, καταστήσεσθαί ποι, δηλαδὴ καὶ ὕδωρ ἀντλήσειν οὐκ ἀνάργυρον. ὁ δὲ, εἰ μὴ βούλοιντο τῶν αἰτηθέντων ἀποχωρεῖν, οὐ προσηπείλησε μόνον τὴν ἔφοδον, ἀλλ' ἦν καὶ ἐν ὅπλοις ἤδη, καὶ πανστρατὶ παρετάττετο. καὶ τί δὴ πρὸς τοῦτο; κρείττων ἦν μικροψυχίας ὁ Ἰσραήλ. ἐξέκλινε γὰρ ἀπ' αὐτοῦ, φησὶ, τὸ πρὸς ἀδελφοὺς δύσερι παραιτούμενος, καὶ τῆς ἀγχιστείας τὸν νόμον, ταῖς ἄγαν ἀνεξικακίαις ἐκτετιμηκώς. ἢ οὐχ ὧδε ἔχειν οἴησῃ ταυτί; ΠΑΛ. Καὶ πάνυ. ΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν τὸ θυμοὺς ἀνακόπτειν, καὶ ἀνασειράζειν ὀργὰς, καὶ ἐπιμετρεῖν ἀναλόγως τὰς δίκας τοῖς ἑκάστου πλημμελήμασι, καὶ μὴν καὶ τὸ δεῖν ὀρθὰς καὶ ἀδιαβλήτους παντελῶς προστίθεσθαι πρὸς ἡμῶν τὰς ἐφ' ἑκάστῳ κρίσεις, ἀγάπης εἶναι λογιούμεθα τῆς εἰς ἀδελφοὺς καρπόν τε καὶ ἀποτέλεσμα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα δικαίως. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πάρα δὴ οὖν ἐθέλοντί σοι, διαπείθεσθαι πάλιν, ποτὲ μὲν λέγοντος, καὶ οὐ μηνιεῖς τοῖς υἱοῖς τοῦ λαοῦ σου· ποτὲ δὲ αὖ, ἐὰν δὲ γένηται ἀντιλογία ἀνὰ μέσον ἀνθρώπων, καὶ προσέλθωσιν εἰς κρίσιν, καὶ κρίνωσι καὶ δικαιώσωσι τὸν δίκαιον καὶ καταγνῶσι τοῦ ἀσεβοῦς. καὶ ἐὰν ἄξιος ᾖ πληγῶν ὁ ἀσεβῶν, καὶ καθιεῖς αὐτὸν ἐναντίον τῶν κριτῶν, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν ἐναντίον αὐτῶν, κατὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ, ἀριθμῷ τεσσαράκοντα μαστιγώσουσιν αὐτόν. οὐ προσθήσουσιν, ἐὰν δὲ προσθῶσι μαστιγῶσαι αὐτὸν, ὑπὲρ ταύτας τὰς πληγὰς πλείους, ἀσχημονήσει ὁ ἀδελφός σου ἐνώπιόν σου. ΠΑΛΛ. Καὶ τίς ἂν ὁρῷτο πάλιν ἡμῖν ὁ λόγος, τοῦ χρη-

A occurſum illi in multitudine graui, & in manu forti: & noluit Edom permittere Iſraeli, vt pertranſiret per terminos ſuos; & declinauit Iſrael ab eo.] Audis eos, qui de genere erant Iſrael, iis ærumnis, quas in Ægypto pertulerant, opportunè enumeratis, & ſuperbi illius dominatus modis frequenter atque aptè commemoratis, beneficium, quod nihil incommodi afferret, petere; propemodum cognatam gentem adiutricem ſibi adiungere ſtudentes. (erant enim ex Eſau fratre Iacob) B Sed quos ad miſericordiam eorum commoueri æquum fuerat, & illis permittere, vt ea facerent, quæ ſibi vtilia & commoda eſſe ſcirent, eos duros fuiſſe & aſperos, & à commiſeratione alienos, ipſarum rerum exitus comprobauit: prohibēt enim eos à via, quamvis ille populus apertè diceret, ſe neque vineis, neque agrorum fructibus vſquam damnū illaturum: quinetiam ipſam quoque aquam non ſine pretio hauſturum: ille verò, niſi ab iis, quæ petebant, abſcede- C rent, non modò ſe eos inuaſurum comminatus eſt; ſed iam in armis erat, & vniuerſis copiis eductis, aciem aduerſus eos inſtruebat. quid porro ad hęc Iſrael? vicit indignationis perturbationem; declinauit enim ab illo, inquit, contentionem aduerſus fratres nimirum ſuſcipere vitans, ac propinquitatis legē ſumma patientia veneratus. An hæc non ita ſe habere putas? PALLAD. Ita prorſus. CYRILL. Igitur indignationem reprimere, & iras cohibere, ac pro vniuſcuiuſque peccatis pœnæ modū adhibere, D præterea de vnoquoque recta & quæ omnino reprehendi non poſſint, à nobis fieri iudicia fructum id eſſe ac munus charitatis in fratres, cenſendum eſt. PALLAD. Et quidem iure optimo. CYRIL. In promptu eſt igitur audire, ſi velis, nunc quidem dicentem, [Et " non iraſceris filiis populi tui:] aliàs au- " tem, [Si fuerit controuerſia inter ho- " mines, & acceſſerint ad iudicium, & iu- " dicauerint, iuſtificabunt iuſtum, & " E condemnabunt impium: & erit, ſi fuerit " dignus plagis, qui impietatem fecit, pro- " ſternes eum coram iudicibus, & flagel- " labunt eum coram ipſis, ſecundum im- " pietatem eius, numero quadraginta fla- " gellabunt eum; non addent: quòd ſi ad- " diderint flagellare eum vltra has plagas " plures, deturpabitur frater tuus coram " te.] PALLADIVS. Quæ autem rurſus apparere nobis ratio poſſit, cur plagis

Leuit.19. Deut.25.

gis numero quadraginta duntaxat condemnati cædendi ſint? quave ratione deturpentur, ſi qui ſupra hunc numerum cædantur, explices velim. CYRIL. Multis modis Chriſti myſterium rectè veteri mandato nobis adumbratur, & quodammodo effingitur paſſio Saluatoris, in qua, & per quam ab omni malo liberati ſumus, quod nos vexare poterat, & in ærumnas inſanabiles coniecerat. Atque, ſicut nuper dixi, hoc ipſum, quod ſeptimo quoque anno fiebat debitorum remiſſio, tempus vniuerſorum remiſſionis figuratè ſignificare: (iuſtificati namque ſumus in Chriſto, & didicimus dicere in orationibus ad Deum & Patrem, qui in cœlis eſt, Dimitte nobis debita noſtra) ſic hoc quoque loco, quod verberum ſupplicia, tam cæſis quàm cædentibus vſque ad quadragenarium plagarum numerum progrediuntur, id illius Vnigeniti filii, aſſumpta carne, diſpẽſationis tempus nobis exoptatiſſimum indicat, quo tempore liuore eius nos ſanati ſumus; & ipſe quidem infirmatus eſt propter peccata noſtra, cùm iniuriis eum affecerunt, qui ex Iſraël genus ducebant, atque in eius tergum Pilatus plagas infixit; nos viciſſim à pœnis atque ſupplicio ſumus erepti; olim namque multa erant flagella peccatoris, vt ſcriptum eſt, ſed pro nobis flagellatus eſt Chriſtus: vt enim pro omnibus mortuus eſt, ita pro omnibus quoque flagellatus, cùm vnus inſtar omnium eſſet. Numerum porro quadraginta dierum, ſi in quinquies octo diſtribueris, quinarium reperies & octonarium, aptos numeros ad eius temporis ſignificationem: aduenit enim ille Vnigenitus quinto tempore, iuxta illam euangelicam parabolam. Conduxit enim quidam operarios in vineam, cum exiſſet circa horam primam, tertiam, ſextam quoque ac nonam & vndecimam: reſurrexit autem octauo die, deſtructo mortis imperio, & cum eo aduentitii interitus parente ſimul interempto, peccato, inquam; quo ſublato, verbera quoque ac pœnas & ſupplicia peccato debita ceſſare neceſſe eſt. Flagella igitur quadragenarium adhuc numerum excedere non permittit Lex, quia vſque ad Chriſti aduentum ſupplicia ne vltra progrederentur, quodammodo ſiſtit, ac ſimul remiſſionis tempus deſignat: nam pulchritudinem veritatis figuræ continent. Illud porro ſciendum eſt, Iſraëlem,

Eſai. 53.

Pſal. 31.

Matth. 20.

A καὶ πληγαῖς ἀριθμῷ τεσσαράκοντα μόναις καταπαίεσθαι τοὺς κατεγνωσμένους; αἰσχύνη δὲ ὅπως ἰταὶς, τὸ ὑπὲρ τοῦτου φέρουσιν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κατὰ πολλοὺς ἡμῖν τρόπους τὸ Χριστοῦ μυστήριον σκιαγραφεῖται καλῶς διὰ τῆς ἀρχαίας ἐντολῆς, καὶ τὸ σωτήριον ἡμῖν οἱονεὶ πλασουργεῖται πάθος, ἐν ᾧ, καὶ δι᾽ οὗ παντὸς ἀπηλλάγμεθα τοῦ κακοῦ ἰσχύοντος, καὶ ἀνηκέστοις ἡμᾶς ἐνιέντος συμφοραῖς· καὶ ὥσπερ ἔναγχος ἔφην, τὸ δι᾽ ἑπτὰ ἐτῶν ἀφίεσθαι τοὺς ὠφληκότας, τὸν τῆς ἁπάντων ἀφέσεως καιρὸν ὑπαινίττεται. δε-

B δικαιώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, καὶ δεδιδάγμεθα λέγειν ἐν προσευχαῖς, πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεὸν, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· οὕτω κἀνθάδε, τὸ μέχρι πληγῶν τεσσαράκοντα προϊέναι(?) τοῖς παίουσιν, ἤτοι παιομένοις τὰς διὰ μαστίγων αἰκίας, τὸν τερπόθητον ἡμῖν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ μονογενοῦς ἀποφαίνει καιρὸν, καθ᾽ ὃν τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν, καὶ μεμαλάκισται μὲν αὐτὸς

C διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἐμπαροινησάντων εἰς αὐτὸν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ τὰς κατὰ νώτων πληγὰς ἐπενεγκόντος Πιλάτου, ποινῆς δὲ ἡμεῖς καὶ κολάσεως ἐξῃρήμεθα. πάλαι γὰρ ἦσαν πολλαὶ αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀλλ᾽ ὑπὲρ ἡμῶν ἐμαστίχθη Χριστός. ὥσπερ γὰρ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, οὕτω καὶ ὑπὲρ πάντων ἐμαστιγοῦτο πάλιν, εἷς ὢν ὁ πάντων ἀντάξιος. τὸν δέ γε τεσσαρακονθήμερον ἀριθμὸν εἰς τὸν πεντάκις ὀκτὼ κατατεμὼν, χρήσι-

D μον εὑρήσεις τῇ τοῦ καιροῦ σημασίᾳ, τὸν πέντε καὶ τὸν ὀκτώ. ἐπιδεδήμηκε γὰρ ὁ μονογενὴς ἐν πέμπτῳ καιρῷ, κατά γε τὴν Εὐαγγελικὴν παραβολήν. ἐμισθοῦτο γάρ τις εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοὺς ἐργάτας· ἐξελθὼν δὲ περὶ τὴν ὥραν πρώτην, τρίτην τε καὶ ἕκτην, καὶ ἐννάτην καὶ ἑνδεκάτην· ἐγήγερται δὲ κατὰ τὴν ὀγδόην, τοῦ θανάτου καταλύσας τὸ κράτος, καὶ τῆς ἐπεισάκτου φθορᾶς τὴν μητέρα συνδιελλεὶς αὐτῷ, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἁμαρτίαν, ἧς ἀνῃρημένης,

E ἀργεῖν ἀνάγκη καὶ μάστιγας, καὶ τὰς δι᾽ αὐτὴν ποινὰς καὶ κολάσεις. οὐκ ἐᾷ τοιγαροῦν ὁ νόμος ὑπερτρέχειν ἔτι τὴν μάστιγα τὸν τεσσαρακοστὸν ἀριθμὸν, μέχρι τῆς Χριστοῦ παρουσίας καὶ οἱονεί πως ἱστὰς τὰ κολαστήρια, καὶ τὸν τῆς ἀφέσεως κατασημαίνων καιρόν. τῆς γὰρ ἀληθείας οἱ τύποι τὸ κάλλος ὠδίνουσιν. ἰστέον δὲ ὅτι προσκρούσας ὁ Ἰσραὴλ,

A τεσσαρακοστὸν ἔτος ἐπλανᾶτο τὴν ἔρημον. ὅρκῳ γὰρ ὤμοσεν ὁ Θεὸς, μὴ εἰσάξειν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. καὶ ἦν ὅρος οὗτος αὐτοῖς τῆς ὀργῆς. παρῳχηκότος δὲ τοῦ καιροῦ, λέλυται μὲν ἡ ὀργὴ, διέβησαν δὲ τὸν Ἰορδάνην οἱ ἐξ αὐτῶν, καὶ εἰσέφρησαν εἰς τὴν γῆν, οὐχ ὑπερδραμούσης τῆς ἀγανακτήσεως τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος. τύπος οὖν ἄρα καὶ τοῦδε σαφὴς, τὸ μέχρι πληγῶν τεσσαράκοντα καταπαίεσθαι τινάς. ἀφέσεως γὰρ ὁ μετὰ τοῦτο καιρὸς, διάβασιν ἡμῖν εἰσφέρων τὴν τοῦ Ἰορδάνου τὴν μυστικὴν, καὶ μὴν καὶ μαχαίρας πετρίνας, ὅ ἐστι, τὴν ἐν πνεύματι περιτομὴν, καὶ τὴν Ἰησοῦ στρατηγίαν. γέγονε γὰρ ἡμῖν καθηγητὴς ὁ Χριστὸς, μετὰ Μωσέα καὶ νόμον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πείθομαι. ΚΥΡ. Ἵνα τοίνυν ὀρθῶς τε καὶ ἀδεκάστως τὰ προσεμπίπτοντα διακρίνοιτο, καὶ οἱ τῆς πλεονεξίας ἀφανίζοιντο τρόποι, κριτὰς, φησὶ, καὶ γραμματοεισαγωγεῖς καταστήσεις σεαυτῷ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου, αἷς Κύριος ὁ Θεὸς δίδωσί σοι, C κατὰ φυλὰς, καὶ κρινοῦσι τὸν λαὸν δικαίαν κρίσιν. οὐκ ἐκκλινοῦσι κρίσιν, οὐδὲ ἐπιγνώσονται πρόσωπον, οὐδὲ λήψονται δῶρα. τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ ἐξαίρει λόγους δικαίων. ᾤετο γὰρ δεῖν ὁ νόμος, καὶ μάλα εἰκότως τοὺς οἵπερ ἂν εἶεν εἰς τὸ δικάζειν ἠγμένοι, καὶ τοῦ χρηματίζεσθαι φιλεῖν ὁρᾶσθαι βελτίους, καὶ τῇ πρός τινας αἰδοῖ μὴ παραιζομένους τοῦ καλῶς καὶ ἀδιαβλήτως ἔχοντος τὴν παράβασιν, καὶ μὴν καὶ τὸ ἑτεροκλινὲς, ὡς ἀνόσιον D ἀποσειομένους, ταλαντεύοντάς τε ἐννόμως ἕκαστα τῶν πραγμάτων, καὶ τὸν τῶν ὅλων ἀπομιμεῖσθαι κριτὴν, τουτέστι, Χριστὸν, ὃν καὶ αὐτὸς ὁ νόμος προανεπεφώνηκεν ἐναργῶς, καὶ κριτὴν ὄντα εἰδὼς ὡς Θεόν. ἔφη δὲ οὕτω πάλιν. ἐὰν δὲ εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ, καὶ κληρονομήσῃς αὐτὴν, καὶ κατοικήσῃς ἐπ' αὐτῆς, καὶ εἴπῃς, καταστήσω ἐπ' ἐμαυτὸν ἄρχοντα καθὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη τὰ κύκλῳ μου, καθιστῶν καταστή- E σεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου, αὐτὸν ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα. οὐ δυνήσῃ καταστῆσαι ἐπὶ σεαυτὸν ἄνθρωπον ἀλλότριον, ὅτι οὐκ ἀδελφός σου ἐστίν. οὐ δεῖ γὰρ ἡμᾶς τῇ κτίσει λατρεύειν παρὰ τὸν κτίσαντα Θεὸν, ἱέντας ὡς ἐσωτάτω τοῖς τῆς ἀληθείας προσκλίνεσθαι λόγοις, καὶ εἰσκαλέσαι μὲν ὥσπερ εἰς γῆν τὴν ἁγίαν,

quod Deum offendiſſet, quadraginta annos per deſertū oberraſſe: iuramento enim iurauit Deus, non ſe introducturum eos in Terram promiſſionis; iſque erat illis iræ terminus præſtitutus: quo elapſo tēpore, ceſſauit ira, ac Iordanem illorum poſteri traiecerūt, & in Terram ingreſſi ſunt, cùm illa indignatio vltra quadrageſimum annū non eſſet egreſſa. Igitur huius quoque rei euidens figura fuit, quòd vſque ad quadraginta plagas aliqui cædebātur: remiſſionis enim tempus erat, quod poſt eum numerum conſequebatur, tranſitum nobis myſticum Iordanis afferens, necnon lapideos cultros id eſt, illam in ſpiritu circuncisionē, & illam Ieſu imperatoriam poteſtatem. Dux quippe nobis factus eſt Chriſtus poſt Moyſen ac Legem. PALLAD. Aſſētior. CYRILL. Vt igitur recto atque incorrupto iudicio, ſi quæ lites inciderint, dirimantur, & iniuriæ atque iniquitatis genera tollātur, [Iudices, inquit, & magiſtros conſtitues tibi in omnibus ciuitatibus tuis, quas Dominus Deus dat tibi, per tribus; & iudicabunt populum iuſto iudicio: non declinabunt iudicium, neque agnoſcent faciem, neque accipient munera: munera enim excæcant oculos ſapientum, & auferunt ſermones iuſtorum.] Æquum enim putabat Lex, & meritò, quicūque ad iudicia exercenda collocati eſſent, eos ſui lucri atque emolumenti cupiditate minimè capi, neque aliorum gratiæ tantum tribuere, vt à recto integroque officio declinarent; ſed potiùs illam in alteram partem inclinationem veluti nefariam reiiciendo, ac ſingulas res legitimè ponderando, imitari illum vniuerſorum Iudicem, Chriſtum videlicet, quem ipſa quoque Lex apertè prænunciauit, cùm illum, vt pote qui Deus eſſet, etiam Iudicem agnoſceret. ſic enim rurſus ait, [Si verò ingreſſus fueris in terram, quam dominus Deus tuus dat tibi in poſſeſſionem, & poſſederis eam, & habitaueris in ea, & dixeris, Conſtituam mihi principem, vt & aliæ gentes, quæ ſunt in circuitu meo; conſtituens conſtitues tibi principē, quē elegerit dominus Deus tuus: ipſum de fratribus tuis conſtitues ſuper te principē: non poteris conſtituere ſuper te principem hominem alienigenam, quia non eſt frater tuus.] Oportet enim nos à ſeruitute creaturæ potius quàm creatoris Dei, longiſſimè refugientes, ad veritatis ſermones propenſos eſſe, & accurrere quodammodo in ſanctam Terram,

Deut. 16.

Deut. 16.

ideſt, ad promiſſionem Dei per fidem quæ eſt in Chriſto, atque ita conſtituere ſuper nos Principem ac Iudicem illum, qui ex Deo ortus eſt, Filium, quamuis cum carne intelligatur, qui de nobis dicit, (Pſalm. 2.) [Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præceptum Domini.] Alium autem vltra illum omnino admittemus neminem, neque exterorum iugo ceruicem ſubmittemus; vnus eſt enim nobis magiſter Chriſtus. (Matth. 23.) Miſeri autem Iudæi, excluſi ſunt propter infidelitatem, neque ſibi principem ac iudicem acceperunt Chriſtum, quamuis ille de cœlo Dei patris voluntate ac beneplacito deſcendiſſet: ſed inſuper hominem alienigenam, qui ſibi imperaret, elegerunt, illum perditionis filium, Antichriſtum dico, extraneum & alienigenam, neque ex genere Iſraël ortum, tametſi Lex apertè prohibuerit, [Non poteris, inquit, conſtituere ſuper te ipſum hominem alienigenam, quia, non eſt frater tuus;] & ipſum quoque Chriſtum audirent dicentem, (Ioan. 5.) [Ego veni in nomine patris mei, & non accipitis me: ſi alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis:] aduenit enim Chriſtus in gloriam Dei patris, id enim eſſe puto, In nomine Patris: veniet autem ſuis temporibus ille filius iniquitatis, non in gloriam Dei patris, ſed ſuo capiti miſer imponet diuinitatis nomen. (2. Theſſ. 2.) [Sedebit enim in domo Dei oſtendens ſeipſum quod ſit Deus.] Sed nunquam illum Iudæi eſſent adoraturi, neque vt Chriſtum ſuſcepturi, ſi Legem obſeruarent, quæ maniſeſtè pronunciauit, fore vt ex Iſraëlis ſtirpe Chriſtus oriretur. ſed illi, id quoque tanquam vetus ac putidum reiicientes, hominem alienum, & alienigenam recipient. PALLADIVS. (Prou. 1.) Igitur edent fructus viæ ſuæ, & adeo turpis in conſilio capiendo temeritatis dignas pœnas referent. CYRILLVS. Rectè ais, nam is, qui recta iudicat Deus, diſtribuet prorſus vnicuique iuxta opus ſuum. Ac de his quidem hactenus dictum ſit. Eos autem, qui ad iudicandos ceteros conſtituti ſunt, & in iudicum ſede collocati, alloquebatur iterum Lex, (Exod. 23.) [Non accipies auditum vanum,] id eſt, ſermonem falſum, & calumniæ plenum: [non adiungas te multitudini, vt declines cum pluribus ad declinandũ iudicium:]

A τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ τὴν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ· καταστῆσαι δὲ οὕτως ἐφ' ἑαυτοῖς ἄρχοντα καὶ κριτὴν τὸν ἐκ Θεοῦ πεφυκότα υἱὸν, κἂν εἰ νοοῖτο μετὰ σαρκός· λέγει τε περὶ ἡμῶν· ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ, ἐπὶ Σιὼν ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου. ἕτερον γε μὴν ἐπ' αὐτῷ τὸ σύμπαν, οὐδένα παραδεξόμεθα, καὶ τοῖς ὀθνείων ζυγοῖς οὐχ ὑποθήσομεν τὸν αὐχένα· εἷς γὰρ ἡμῖν ἐστι καθηγητὴς ὁ Χριστός. B Ἰουδαῖοι γὰρ οἱ τάλανες ἔξω μεμενήκασι δι' ἀπιστίαν, καὶ ἥκιστα μὲν ἐφ' ἑαυτοῖς εἰς ἄρχοντά τε καὶ κριτὴν κατεδέξαντο τὸν Χριστὸν, καίτοι κατηγμένον ἐξ οὐρανοῦ, θελήσει τε καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ πρὸς τούτοις ὅτι καὶ ἄνθρωπον ἀλλότριον ἐφ' ἑαυτοῖς κεχειροτονήκασι τὸν τῆς ἀπωλείας υἱὸν, τοῦτ' ἔστι, τὸν Ἀντίχριστον, ἔκφυλόν τε καὶ ἀλλογενῆ, καὶ οὐδ' ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καίτοι τοῦ νόμου διειπόντος σαφῶς, οὐ δυνήσῃ καταστῆσαι ἐπὶ σεαυτὸν ἄνθρωπον ἀλλότριον, C ὅτι οὐκ ἀδελφός σου ἐστίν. ἤκουον δὲ λέγοντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με. ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. ἐπιδεδήμηκε γὰρ ὁ Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός. ἥξει δὲ κατὰ καιροὺς ὁ τῆς ἀνομίας υἱὸς, οὐκ εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἰδίᾳ κεφαλῇ περιθεὶς ὁ δείλαιος τὸ τῆς θεότητος ὄνομα. καθίσεται γὰρ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἀποδεικνὺς ἑαυτὸν, ὅτι ἐστὶ Θεός. ἀλλ' οὐκ ἂν αὐτῷ προσκυνήσουσιν D Ἰουδαῖοι, οὐδ' ἂν ὡς Χριστὸν παρεδέξαντό ποτε τηροῦντες τὸν νόμον. ἐξ αἵματος γὰρ Ἰσραὴλ ἀναφῦναι Χριστὸν, προμεμήνυκεν ἐναργῶς. οἱ δὲ, καὶ τοῦτο μεθέντες ὡς ἕωλον, ἄνθρωπον ἀλλότριον καὶ ἀλλογενῆ παραδέξονται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐκοῦν ἔδονται τῆς ἑαυτῶν ὁδοῦ τοὺς καρποὺς, καὶ τῆς αἰσχρᾶς εἰκαιοβουλίας τὴν ἰσοπαλῆ κομιοῦνται δίκην. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εὖ ἔφης· ὁ γάρ τοι τὰ δίκαια κρίνων Θεὸς, διανεμεῖ δὴ πάντως E ἑκάστῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ. καὶ ὧδε μὲν ἡμῖν ἐχέτω ταυτί, καὶ ἀποχρῶν ἔστω ὁ λόγος. ἀτὰρ δὴ τοῖς εἰς τὸ κρίνειν ἑτέρους ἠγμένοις, καὶ εἰς τὸν τοῖς δικάζουσι πρέποντα θῶκον, ἐπεφώνει πάλιν ὁ νόμος. οὐ παραδέξῃ ἀκοὴν ματαίαν, τοῦτ' ἔστι, λόγον ψευδῆ καὶ συκοφαντίας ἔμπλεων. οὐ προστεθήσῃ μετὰ πλήθους ἐκκλῖναι μετὰ πλειόνων, ὥστε ἐκκλῖναι κρίσιν.

A καὶ πάλιν μεθ' ἕτερα. οὐ διαστρέψεις κρίμα πένητος ἐν κρίσει αὐτοῦ, ἀπὸ παντὸς ῥήματος ἀδίκου ἀποστήσῃ. πρέποι γὰρ ἂν ὅτι μάλιστά γε, τὸ ἀνεπίληπτον ἐν λόγοις τοῖς τοῦ δικάζειν κυρίοις, καὶ ὀρθοεπεῖν ἀνάγκη τὸν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν κατηγορουμένων ψῆφον ὀφείλοντα τὸ παρὰ νομοθέτῃ δοκοῦν. ἐπενήνεκται δὲ χρησίμως καὶ τό, πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει. πρόχειρον γάρ τι χρῆμα καὶ σφαλερὸν, παρά γε τοῖς κρίνουσι τὸ ἐπ' ἄμφω βλέπειν, ὅτε μὴ πλούσιος ὁ κρινόμενος, καὶ εὐκατάφορον κομιδῇ πρὸς πλεονεξίαν, ἀνὴρ πενίᾳ κατηχθισμένος. ἔχει δὲ οὐκ ἀνισχύρως ἔσθ' ὅτε καὶ πρός γε τὸ δύνασθαι τὸν τοῦ δικαίου καταβιάσασθαι λόγον, καλῶν εἰς ἔλεον τοὺς τῶν δικαζόντων ἁπαλωτέρους. ἐξείργει δὲ οὕτως ὁ νόμος καὶ τοῦ πλεονεκτεῖσθαι δεῖν καὶ τοῦ κατοικτείρειν τοὺς ἐν ἐνδείᾳ καὶ ἀθλιότητι, τῆς δικαιοκρισίας τὸ κάλλος τηρῶν ἀδιάφθορον, καὶ τῆς ἰσότητος πρύτανιν πανταχῆ τὸν δικάζοντα τιθείς. δικαίως γὰρ τὸ δίκαιον διώξεις, φησίν. ὡς τό τοι λυποῦν τὸν νόμον, κἂν εἴ τι τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχειν δοκῇ, νοοῖτ' ἂν εἰκότως οὐκ ἀπλημμελές. ἔστι γὰρ δίκαιος ἀπολλύμενος ἐν δικαίῳ αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. δεῖται δὲ οὕτω εὐτεχνίας τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἐποικτείρειν οὐκ ἐν καιρῷ, τῆς εἰς νόμον ἀδικίας οὐκ ἂν διαφύγοι γραφήν. τοὺς μὲν οὕτω μετρίοις ἐγκαταλελημμένους αἰτιάμασι, ταῖς διὰ μαστίγων αἰκίαις ἐπανορθοῖ. ἴθι δὲ ὅπως δουλοπρεπὲς τὸ χρῆμα καὶ ἀνελευθέρων κομιδῇ. καὶ μή τι θαυμάσῃς. πνεῦμα γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς δουλείας. διὰ τοῦτο πληγαὶ μὲν οὐκέτι τοῖς διὰ Χριστοῦ δικαιώμασιν ἕπονται, καθὰ καὶ τῷ πάλαι νόμῳ. πρόκεινται δὲ μᾶλλον τὰ ἐλευθέροις πρέποντα, λαμπραὶ καὶ ἀξιόληπτοι δωρεαὶ, καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν ἀπαρχαί τε καὶ ὑποσχέσεις, καὶ μακαρισμοὶ τοῖς κατορθώμασι πρέποντες, καὶ ἀπειλὴ μὲν οὐκέτι, προσκλήσεις δὲ μᾶλλον ἐπ' ἀρετήν. οἰκέταις μὲν γὰρ ὡς οἰκέτης καὶ συνομόδουλος προσελάλει Μωσῆς, τοῖς ἀρχαιοτέροις, Χριστὸς δὲ υἱοῖς ὡς υἱὸς, καὶ ὡς ἀδελφοῖς κατὰ θέσιν, ὁ ἀληθῶς καὶ γνήσιος ἐκ Θεοῦ πατρός. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Θανάτῳ γε μὴν τὸν φονῶντα ζημιοῖ, καὶ ταῖς τῶν ἴσων ἐπαγωγαῖς,

A & rurſus poſt nonnulla alia, [Non peruertes iudicium pauperis in iudicio ſuo : ab omni verbo iniuſto abſtinebis.] Nam penes quos eſt iudicandi poteſtas, eorum orationem eſſe alienam à reprehenſione maximè conuenit, & rectè loqui neceſſe eſt eum, qui eſt de vnoquoque crimine ſententiam ex Legiſlatoris decreto laturus. Illud quoque non abs re ſubiunctum eſt, [Pauperis non miſereberis in iudicio :] *Exod. 23.* nam, vbi reus minimè diues fuerit, B procliue ac facile eſt, vt iudices in vtramuis partem ſpectent ; & iniuriæ expoſitus eſt admodum, qui inopiâ premitur : neque viciſſim id parum valet interdum ad iuſtitiæ rationem violandam, quod eos, qui ſunt in iudicando molliores, ad miſericordiam flectit. Prohibet itaque Lex, ne aut potenter opprimant, aut miſericordia proſequantur eos, qui in paupertate & miſeria verſantur ; in quo iuſti iudicii pulchritudinem ſeruat incorruptam, & iu- C dicem æqualitatis arbitrum vbique facit : [Iuſtè enim, quod iuſtum eſt, perſequeris, inquit :] *Deut. 16.* nam violare legem, quamuis aliquid eiuſmodi ſit, vt bene fieri videatur, tamen eſſe à peccato minimè alienum, haud immerito intelligitur : [eſt enim iuſtus, qui perit in iuſtitia ſua,] *Eccles. 7.* ſicut ſcriptum eſt. Igitur probitas ſolertiâ opus habet : nam iſtud quidem, non in tempore miſericordia commoueri, crimen violatæ D legis nunquam effugiet. Eos igitur, qui leuioribus tenentur culpis, verberibus corrigit. Vide autem, quàm ſeruilis ſit ea res, & libero homine indigniſſima : neque verò tibi id mirum videatur : ſeruitutis namque ſpiritus in illis erat ; ob eamque cauſſam Chriſti præceptis non ampliùs plagæ adiunctæ ſunt, vt in lege veteri ; ſed potius ea propoſita, quæ liberos decent, illuſtria dignaque præmia, & ſpiritualium bonorum primitiæ, atque pollicitationes, & beatitudines E rectè factis conuenientes : neque adhuc minæ, ſed adhortationes potiùs ad virtutem. Cùm priſcis enim illis hominibus tanquam cum famulis, vt famulus atque conſeruus loquebatur Moyſes ; Chriſtus verò cum filiis, vt filius, & tanquam cum fratribus per adoptionem, is, qui verè & germanus erat ex Deo patre filius. PALLAD. Rectè ſe habet oratio. CYRILLVS. Morte igitur homicidam punit, ac pœna talionis effrænatam audaciam cohibet,

A &non ferendum furorem animaduerſione maxima & extremo ſupplicio plectit; prius autem diligenter examinat, quo animo fecerit; ac, ſi ſponte ſit admiſſum crimen, nullum miſericordiæ locum relinquit, neque beneuolentiam turpiter langueſcere permittit, intempeſtiua miſeratione fractam, atque in iis rebus, in quibus minimè oportet, ad molliorem affectum detractam; ita enim dixit, [Exod. 21.] [Quòd ſi quis aggreſſus fuerit fratrem ſuum, ad interficiendum eum dolo, & confugerit; ab altari meo accipies B eum vt interficias.] Sin autem eius incommodum, qui iniuriam à percuſſore paſſus eſt, tantiſper duntaxat proceſſerit, vt langueret, pœnæ modum admetitur, & damnum illud pecunia luendum eſſe decernit: ita enim rurſus ait, [Ibid.] [Quòd ſi conuiciati fuerint duo viri; & percuſſerit quis proximum lapide, aut pugno, & ille mortuus non fuerit, ſed decubuerit in lecto; ſi exurgens homo ille ambulauerit foris in virga, immunis erit C percuſſor; niſi quod pro ceſſatione eius perſoluet, & expenſas in medicinam factas.] Atque hæc quidem Lex iubet, Saluator autem, qui perfectæ virtutis legem promulgaret, [Matth. 5.] [Si quis, inquit, te percuſſerit in dextram maxillam, verte illi & alteram.] de ſeruis quoque hæc ſtatuit, [Exod. 21.] [Quod ſi quis percuſſerit ſeruum ſuum, aut ancillam ſuam baculo, & mortuus fuerit ſub manibus eius, ſupplicio in eum animaduertetur: ſin autem ſuperuixerit vno die vel duobus, D non animaduertetur in eum; argentum enim ipſius eſt.] Summam igitur iram morte mulctat: neque enim, quia, cùm plus poſſemus, domini facti ſumus, ideo, qui in noſtra poteſtate, & ſub iugo noſtro ſunt, eos etiam vt vita priuaremus, permiſit Deus: ſed cum ira miſericordiam vt miſceamus ſuadet, extremo ſupplicio in homicidam conſtituto. [Sin autem ſuperuixerit, inquit, vno die aut duobus, non in eum animaduertetur: argentum ipſius eſt:] propemodum enim dicit, Non percutientis ira E effectum eſt, quod percuſſo, poſteaquam eſt à languore vtcumque recreatus, accidit: neque enim quiſquam voluiſſet ſeruum ſuum amittere, quem coemiſſet argento, & pecuniâ datâ comparaſſet. Sed, ſi præter voluntatem hominem occiderit, eum Lex rurſus perpetuo exilio mulctandum cenſet, ac moderata clementia pœnam temperat, &, quod præter voluntatem admiſſum eſt,

A τὸ ἀχάλινον ἀνασείραζε θράσος, καὶ τὸν οὐκέτι φορητὸν κολάζει θυμὸν ἀφορήτῳ δίκῃ καὶ τοῖς εἰς λῆξιν ἰοῦσι κακοῦ, προβασανίζων δὲ μάλα τοῦ δεδρακότος τὸν σκοπόν· καὶ εἰ μὲν ἑκούσιον εἴη τὸ πλημμεληθὲν, ἀναιρεῖ τὸν ἔλεον. ἀχρημονεῖν δὲ οὐκ ἐᾷ τὴν φιλαλληλίαν, θρυπτομένην οὐκ ἐν καιρῷ, καὶ ἐφ' οἷς ἥκιστα χρὴ, καταπιπτομένην ὥσπερ ἐπὶ τὸ μαλθακώτερον. ἔφη γὰρ οὕτως. ἐὰν δέ τις ἐπιθῆται τῷ πλησίον ἀποκτεῖναι αὐτὸν δόλῳ, καὶ B καταφύγῃ, ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου μου λήψῃ αὐτὸν θανατῶσαι. εἰ δὲ μέχρι τοῦ ἀρρωστῆσαι μόνον, προσήκει τῷ παίοντι τοῦ βεβιασμένου τὸ πάθος· ἐπιμετρεῖ τὴν δίκην, καὶ μέχρι χρημάτων προστάττει ζημιοῦσθαι τὸ βλάβος. ἔφη γὰρ ὧδε πάλιν. ἐὰν δὲ λοιδορῶνται δύο ἄνδρες, καὶ πατάξῃ τις τὸν πλησίον λίθῳ, ἢ πυγμῇ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ, κατακλιθῇ δὲ ἐπὶ κοίτης, ἐὰν ἐξαναστὰς ὁ ἄνθρωπος περιπατήσῃ ἔξω ἐπὶ ῥάβδου, ἀθῷος ἔσται C ὁ πατάξας. πλὴν τῆς ἀργίας αὐτοῦ ἀποτίσει, καὶ τὰ ἰατρεῖα. καὶ ταυτὶ μὲν ὁ νόμος. ἀλλ' ὅγε Σωτὴρ, τὸ τελείως ἀγαθὸν εἰσφέρων, τῷ παίοντί σε, φησὶν, ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. οἰκετῶν δὲ πέρι νομοθετεῖ τάδε. ἐὰν δέ τις πατάξῃ τὸν παῖδα αὐτοῦ, ἢ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ ἐν ῥάβδῳ, καὶ ἀποθάνῃ ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, δίκῃ ἐκδικηθήσεται. ἐὰν δὲ δια- D βιώσῃ ἡμέραν μίαν ἢ δύο, οὐκ ἐκδικηθήσεται· τὸ γὰρ ἀργύριον αὐτοῦ ἐστι. θανάτῳ μὲν οὖν ζημιοῦται τὴν εἰσάπαν ὀργήν. οὐ γὰρ ἐπεί τοι γεγόναμεν ἐκ πλεονεξίας δεσπόται, καὶ ζωῆς ἀπείργειν αὐτῆς ἐφῆκε Θεὸς, τοὺς ὑπὸ χεῖρα καὶ ζυγόν. συναναπλέκειν δὲ ταῖς ὀργαῖς ἀναπείθει τὸν ἔλεον, ποινὴν καθορίζων τοῦ φονεύοντος τὴν ἐσχάτην. εἰ δὲ διαβιώῃ, φησὶν, ἡμέραν μίαν ἢ δύο, οὐκ ἐκδικηθήσεται. τὸ ἀργύριον αὐτοῦ ἐστιν. E μονονουχὶ γάρ φησιν, οὐ τῆς τοῦ παίοντος ἔργον ὀργῆς τὸ τῷ παθόντι συμβεβηκὸς, μετά γε τὸ διαρρωστῆσαί πως. οὐ γὰρ ἂν ἠθέλησέ τις ἀποβαλεῖν τὸν ἴδιον οἰκέτην, ὃν ἀργυρείοις ἐπρίατο, καὶ χρήματα δοὺς, ἐκτήσατο. ἀκούσιος δὲ εἰ γένοιτο φονεὺς, ζημιοῦν ἀειφυγίᾳ δικαιοῖ πάλιν ὁ νόμος αὐτὸν, συμμέτρῳ φιλανθρωπίᾳ κεράσας τὴν κόλασιν, καὶ τὸ ἀθελήτως πλημμεληθὲν,

οὐκ ἐν ἴσῃ μοίρᾳ τοῖς ἐθελουσίοις ἀλλὰ μάλα τεθείς. πόλεις δὲ ἀφορίζεσθαι τρεῖς προςτέταχεν, ἃς καὶ τῷ φυγαδευτηρίων ὠνόμασε, συνελαύνει τε οὕτως ἐκεῖ τοὺς ἐπ' ἀκουσίοις πταίσμασι φεύγοντας. καὶ καιρὸν ἀφέσεως ὁρίζει πάλιν καὶ τοῖς ὧδε πεπραχόσιν ἀθλίως, ἱερέως θάνατον τοῦ ὑπερκειμένου καὶ προύχοντος. γράφει δὲ οὕτως ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· ἐὰν δὲ ἐξαπίνης οὐ διὰ ἔχθραν ὤσῃ αὐτὸν, ἢ ἐπιρρίψῃ ἐπ' αὐτὸν πᾶν σκεῦος, οὐκ ἐξ ἐνέδρου ἢ παντὶ λίθῳ, ἐν ᾧ ἀποθανεῖται ἐν αὐτῷ οὐκ εἰδὼς, καὶ ἐπιπέσῃ ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἀποθάνῃ, αὐτὸς δὲ οὐκ ἐχθρὸς αὐτοῦ ἦν, οὐδὲ ζητῶν κακοποιῆσαι. καὶ κρινεῖ ἡ συναγωγὴ ἀνὰ μέσον τοῦ πατάξαντος, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ ἀγχιστεύοντος τὸ αἷμα. καὶ ἀποκαταστήσουσιν αὐτὸν ἡ συναγωγὴ εἰς τὴν πόλιν τοῦ φυγαδευτηρίου, οὗ κατέφυγε· καὶ κατοικήσει ἐκεῖ ἕως ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, ὃν ἔχρισαν αὐτὸν τῷ ἐλαίῳ τῷ ἁγίῳ. εἶτα μεθ' ἕτερα. καὶ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν ἱερέα τὸν μέγαν, ἐπαναστρέψει ὁ φονεύσας εἰς τὴν γῆν τῆς κατασχέσεως αὐτοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Λύσις οὖν ἄρα τῆς ἀφυγίας αὐτοῖς, ὁ τοῦ προλεχθέντος ἡμῖν ἀρτίως ἱερέως θάνατος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Σχῆμα τοῦτο τοῖς τύποις. ὠδίνουσι δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον αἱ σκιαί. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίνα τρόπον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκ ἀπίθανον, ὦ Παλλάδιε, τό γε οἴεσθαι τυχὸν τοὺς ταῖς ἁμαρτίαις ἐγκατειλημμένους, φονευτὰς ὥσπερ εἶναι τῆς ἰδίας ὑπάρχειν ψυχῆς, καὶ κατολισθῆσαι εἰς τοῦτο ταλαιπωρίας οὐκ ἐθελουσίως, ἐκβεβιασμένους δὲ ὥσπερ εἰς παράβασιν, καὶ εἰς τὸ προσκρούσαι Θεῷ, διὰ τὸ ἐγκεῖσθαι τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος, καὶ διὰ τὸν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς τῆς ἀπηθάσου φιληδονίας, τυραννήσαντα νόμον. φυγῇ τοιγαροῦν τῇ ἀπὸ κόσμου καὶ σώματος ἡ ἀθλία ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ζημιοῦται, καὶ ὥσπερ εἰς πόλιν τινὰ φυγαδευτηρίου τοῖς τοῦ θανάτου μυχοῖς ἐνοιζήσασα, μακροῖς διετέλει χρόνοις, ἀνείθη δὲ μόλις ἀποθανόντος Χριστοῦ τοῦ μεγάλου ἱερέως, ὃς τὸν ὑπὲρ πάντων θάνατον ἀνατλὰς, καταπεφοίτηκε μὲν εἰς ᾅδου, πύλας δὲ ἤνοιξε τοῖς κάτω, καὶ δεσμῶν ἠφίει, λέγων τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύπτεσθε. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς σαφὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ καθ'

A non eodem loco habet, quo voluntaria crimina: idque æquiſſimo iure facit. Vrbes autem tres decerni iuſſit, quas etiam, Refugii, vocauit; eóque compellit eos, qui ob crimina non voluntariè admiſſa exularent. Ac denuo tempus remiſſionis præſcribit iis etiam, qui huiuſmodi infelici vitæ conditione vterentur: illud nimirum, quo ſummus ac præſtantiſſimus ſacerdos moreretur: ſic autem ſcribit in Numeris, [Si derepente non propter inimi- Num. 35

B citias impulerit eum, aut coniecerit in eum omne vas, non ex inſidiis, aut omni lapide, in quo morietur in ipſo, neſciens, & ceciderit ſuper ipſum, & mortuus fuerit, & ipſe non erat inimicus, neque cum quærebat offendere; iudicabit Synagoga inter percutientem, & eum qui proximus eſt ſanguini, iuxta hæc iudicia: & eruet Synagoga eum qui occiderit, ab eo qui proximus eſt ſanguini; & conſtituet eum Synagoga in vrbem refugii,

C quò confugit, & habitabit ibi, quouſque moriatur ſacerdos magnus, quem vnxerunt oleo ſancto.] deinde poſt alia, [Et poſteaquam mortuus fuerit ſacerdos magnus, reuertetur homicida in terram poſſeſſionis ſuæ.] PALLAD. Finis igitur exilii illis erit mors ſacerdotis, quem modò diximus. CYRILL. Figurarum quidem exterior habitus eiuſmodi eſt. Sed complectuntur vmbræ Chriſti myſterium. PAL. Quo tandem modo? CYRILL. Non eſt im-

D probabile, Palladi, putare fortaſſis eos, qui peccatis implicati ſunt, ſuæ animæ velut homicidas eſſe, atque ad eam miſeriam non ſponte delapſos, ſed ad legem violandam, & Deum offendendum coactos eſſe quodammodo & impulſos, eo quòd prona ſit mens hominis ad mala ex iuuentute, & indomitæ concupiſcentiæ lex in membris carnis dominetur. Igitur procul à mundo & à corpore Gen. 8 hominis anima infelix exilio mulctabatur, atque in abditis mortis, ac penetra-

E libus locis, tanquam in vrbe quadam Refugii reſidens, longo tempore perſeuerabat: mortuo autem Chriſto magno ſacerdote, vix tandem dimiſſa eſt; qui, cùm pro omnibus pertuliſſet mortem, ad inferna deſcendit, atque portas inferis aperuit, eorumque vincula relaxauit, [dicens iis, qui vincti erant, Esa. 49 Exite; & iis, qui in tenebris, Reuelamini.] PALLADIVS. Aperta ſanè expoſitio. CYRILL. Ceterùm, quia

Deu. 19

Lex non vno duntaxat genere virtutis antiquos illos commendari volebat, ſed ad omnia compoſitos eſſe, & optimè paratos, vt perfectus eſſet homo Dei, ad omne opus bonum paratus, ideo nuptiarum coniunctionem ad morum honeſtatem componit: & qua ratione hæc fieri ita poſſint, vt reprehenſione tum apud Deum, tum verò apud homines careant, exponit. Igitur fornicationem & immunditiam prorſus reiicit: maſculorum verò concubitum & adulterium quam longiſſimè repellit, dicens in

2. Tim. 3.

Leuit. 18.

» Leuitico, [Et ad vxorem proximi
» tui non dabis concubitum ſeminis
» tui, vt inquineris cum ea: & cum
» maſculo non dormies concubitu femineo; execrabile enim eſt.] Huiuſmodi, inquit, flagitia, ſua ſponte damnata ſunt: & ſummam iis flagitiis fœditatem ineſſe, perſpicuum eſt: nec pluribus verbis opus erit, vt illos, qui ad eam turpitudinem venerunt, vt ipſi ſponte adeo turpi & deformi opinione laborarent, ipſamque naturam accuſantem haberent, coarguamus. His igitur prætermiſſis, quæ legitimè, & ſecundum rationem fiunt, examinat, dicens in Deuterono-

Deut. 24.

» mio, [Si quis acceperit vxorem, & coha-
» bitauerit cũ ea; & erit, ſi illa non inuene-
» rit gratiam in cõſpectu eius quia inuenit
» in ea rem turpem; ſcribet ei libellum
» repudii, & dabit in manus eius, & di-
» mittet eam è domo ſua: & ſi abiens fue-
» rit alteri viro, & oderit eam vir vltimus,
» & ſcripſerit ei libellum repudii, & de-
» derit in manus eius, & dimiſerit eam è
» domo ſua, aut mortuus fuerit vir eius
» vltimus, qui accepit eam ſibi vxorem;
» non poterit vir, qui prius dimiſit eam,
» denuo accipere ſibi in vxorem, poſtea-
» quam polluta eſt: quia execrabile eſt
» in conſpectu domini Dei tui; & non
» polluetis terram, quam dominus Deus
» veſter dat vobis in poſſeſſionem] Nam, quæ iuſtis de cauſſis à viro disiuncta eſt, & alterius viri concubitum paſſa, eam legitimam ſibi vxorem adſciſcere, haud tutum eſt, immò verò ſtul-
» tiſſimum: nam, [Qui habet adulte-
» ram, inquit, ſtultus eſt & impius.] Vt autem prohibet, ne iis, quæ perſpicue turpia ſunt, & ſine controuerſia damnantur, oblectemur; ſic rurſus non permittit, vt honeſta, tanquam inhoneſta ſint, accuſemus: par enim peccatum eſt, id adamandum putare, quod

A ἵνα δὲ τὸν εὐδοκιμεῖν ἀναπείθων τοὺς ἀρχαιοτέρους ὁ νόμος, ἀλλ' εὖ συντεθεῖσθαι διὰ πάντων, καὶ ὡς ἄριστα ἔχειν, ἵνα ᾖ ἄρτιος ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος, καὶ συνόδους γαμικὰς καταρρυθμίζει πρὸς τὸ σεμνόν, καὶ ὡς ἂν ἀμωμήτως πράττοιτο τουτὶ παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, καθίστησιν ἐναργές. πορνείαν μὲν οὖν καὶ ἀκαθαρσίαν ἐξορίζει παντελῶς. ἀρρενομιξίαν δὲ καὶ μοιχείαν, ὡς ἀπωτάτω ποιεῖται, λέγων ἐν τῷ
B Λευιτικῷ. καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου οὐ δώσεις κοίτην σπέρματός σου, ἐκμιανθῆναι πρὸς αὐτήν, καὶ μετὰ ἄρσενος οὐ κοιμηθήσῃ κοίτην γυναικείαν. βδέλυγμα γάρ ἐστιν. αὐτόθεν, φησί, τὰ τοιαῦτα τὸ κατακεκρίσθαι νοσεῖ. καὶ πολὺ τὸ δυσῶδες ἐντετηκὸς αὐτοῖς, ἀπαραιτήτως εὑρίσκεται, καὶ μακροῦ πρὸς ἔλεγχον οὐ δεήσει λόγου τοῖς εἰς τοῦτο βδελυρίας ἠγμένοις, ὡς οἴκοθεν ἔχειν αἰσχρὰν οὕτω καὶ ἀκαλλῆ τὴν δόξαν, καὶ παρ' αὐτῆς τῆς φύσεως τὴν γραφήν.
C τοιγάρτοι παρεὶς τὰ τοιαῦτα, τὰ συννόμως δρώμενα, καὶ οὐκ ἔξω λόγου βασανίζει, λέγων ἐν τῷ Δευτερονομίῳ. ἐὰν δέ τις λάβῃ γυναῖκα καὶ συνοικήσῃ αὐτῇ· καὶ ἔσται, ἐὰν μὴ εὕρῃ χάριν ἐναντίον αὐτοῦ, ὅτι εὗρεν ἐν αὐτῇ ἄσχημον πρᾶγμα, γράψει αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀποδώσει εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς, καὶ ἀποστελεῖ αὐτὴν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ ἐὰν ἀπελθοῦσα γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ, καὶ μισήσῃ αὐτὴν ἀνὴρ ὁ ἔσχατος, καὶ γράψῃ αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου, καὶ δώσῃ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς, καὶ
D ἐξαποστείλῃ αὐτὴν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ἢ καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ὁ ἔσχατος, ὃς ἔλαβεν αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα, οὐ δυνήσεται ὁ ἀνὴρ ὁ πρότερος ἐξαποστείλας αὐτήν, ἐπαναστρέψας λαβεῖν αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα, μετὰ τὸ μιανθῆναι αὐτήν, ὅτι βδέλυγμά ἐστιν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ οὐ μιανεῖτε τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν δίδωσιν ὑμῖν ἐν κλήρῳ. τὴν
E γὰρ ἐπ' αἰτίαις εὐλόγοις ἀνδρὸς διεχωρισμένην καὶ ἀνατλᾶσαν ὕβριν τὴν ὑφ' ἑτέρῳ, γνήσιον ποιεῖσθαι σύνοικον, οὐκ ἀσφαλές, μᾶλλον δὲ καὶ εἰσάπαν ἀμαθές. ὁ γὰρ κατέχων, φησί, μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. ὥσπερ δὲ ἀποφάσκει τοῖς ἐμφανῶς αἰσχροῖς καὶ ἀναμφιβόλως κατεγνωσμένοις, τὸ ἐφήδεσθαι δεῖν, οὕτω δὲ πάλιν οὐκ ἐᾷ τὰ σεμνὰ διαβάλλειν, ὡς ἄσεμνα. ἐν ἴσῳ γὰρ πλημμελείας λόγῳ κεῖσθαι τὸ

A φιλοστοργίας ἀξιοῦν, ὃ φεύγειν ἄμεινον, καὶ τὸ διὰ παντὸς ἀποστρέφειν, ὃ παραιτεῖται ψόγον. οὐαὶ γὰρ, φησὶν, οἱ λέγοντες τὸ γλυκὺ πικρὸν, καὶ τὸ πικρὸν γλυκύ· τὸ καλὸν πονηρὸν, καὶ τὸ πονηρὸν καλόν· οἱ τιθέντες τὸ φῶς σκότος, καὶ τὸ σκότος φῶς. οὐκοῦν εἰσποιεῖσθαι μὲν εἰς αὖθις τὴν ἀπεγνωσμένην ἀπόπεμπτον οὐκ ἐᾷ, οὔτε μὴν ἐφίησι τοῖς οὔπω κατεγνωσμένοις τὰ ἐκ φιλοψογίας ἐπιφέρεσθαι βλάβη. ἔφη δὲ οὕτω πάλιν. ἐὰν δέ τις λάβῃ γυναῖκα, καὶ συνοικήσῃ αὐτῇ, καὶ μισήσῃ αὐτὴν, καὶ ἐπιθῇ αὐτῇ προφασιστικοὺς λόγους, καὶ κατενέγκῃ αὐτῆς ὄνομα πονηρὸν, καὶ λέγῃ, τὴν γυναῖκα ταύτην εἴληφα, καὶ προσελθὼν αὐτῇ οὐχ εὕρηκα αὐτῆς τὰ παρθένια· καὶ λαβὼν ὁ πατὴρ τῆς παιδὸς καὶ ἡ μήτηρ, ἐξοίσουσι τὰ παρθένια τῆς παιδὸς πρὸς τὴν γερουσίαν ἐπὶ τὴν πύλην, καὶ ἐρεῖ ὁ πατὴρ τῆς παιδὸς τῇ γερουσίᾳ· τὴν θυγατέρα μου ταύτην δέδωκα τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ γυναῖκα, καὶ μισήσας αὐτὴν νῦν οὗτος, ἐπιτίθησιν αὐτῇ προφασιστικοὺς λόγους, λέγων, οὐχ εὕρηκα τῇ θυγατρί σου παρθένια. καὶ ταῦτα τὰ παρθένια τῆς θυγατρός μου. καὶ ἀναπτύξουσι τὸ ἱμάτιον ἐναντίον τῆς γερουσίας τῆς πόλεως. καὶ λήψεται ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, καὶ παιδεύσουσιν αὐτὸν, καὶ ζημιώσουσιν αὐτὸν ἑκατὸν σίκλους, καὶ δώσουσι τῷ πατρὶ τῆς νεάνιδος, ὅτι ἐξήνεγκεν ὄνομα πονηρὸν ἐπὶ παρθένον Ἰσραηλῖτιν, καὶ αὐτοῦ ἔσται γυνή. οὐ δυνήσεται ἐξαποστεῖλαι αὐτὴν τὸν ἅπαντα χρόνον. συνίης οὖν ὅπως οὐκ ἀζήμιον παντελῶς ἀπαλλάττεσθαι δεῖν τοῦ συνεδρίου, προστέταχε τὸν ἀδίκως ὀλιγωρήσαντα τῆς οὔπω κατεγνωσμένης. χρῆναι γὰρ οἶμαι περιέπειν εὖ μάλα τὸ ἀληθὲς, καὶ μὴ ἀψικόρως ἵεσθαι πρὸς τὸ δοκεῖν τὸ σεμνὸν ὡς ἄσεμνον συκοφαντεῖν ᾑρημένους· πειρᾶσθαι δὲ μᾶλλον αἰδοῦς ἀξιοῦν, τὸ παντὶ προσκεῖσθαι καλῷ, καὶ τοῖς ἀρίστοις εἰς εὐφημίαν συνδιαιτᾶσθαι φιλεῖν. ὁ γάρ τοι ταῖς διὰ μέσου τῶν πραγμάτων ἀδικίαις οὐ προσιέμενος, τὸν ἐφ' οἷς ἂν γένοιτο καλῶς ἀποπεραίνει σκοπόν. ὅτι δὲ εἶναι προσήκει τοιούτους ἡμᾶς ὑπεδήλου πάλιν ὁ νόμος ὑποφωνῶν. ἐὰν οἰκοδομήσῃς οἰκίαν καινὴν, ποιήσεις στεφάνην τῷ δώματί σου. καὶ οὐ ποιήσεις φόνον ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, ἐὰν πέσῃ ὁ πεσὼν ἐπ' αὐτῆς. ὥσπερ γὰρ ἐστὶν ἀκαλλὴς οἰκία ταινίας ἐρήμη, καὶ τῶν ὑστεροδομιῶν οὐκ ἐπινενεγμένων αὐτῇ, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον,

A fugere præſtat; & ad illud nullo affectu permoueri, quod vitare turpe eſt. [Væ enim, ait, qui dicitis dulce amarum, & amarum dulce; bonum malum, & malum bonum; qui ponitis lucem tenebras, & tenebras lucem.] Igitur adſciſcere denuo repudiatam non ſinit; neque tamen viciſſim permittit, vt, rebus nondum condemnatis, quadam vituperandi facilitate iniuriam inferamus: ſic enim ait rurſus, [Quòd ſi quis acceperit vxorem, & habitauerit cum ea, & oderit eam, & imponat ei occaſionis verba, & detulerit eam de malo nomine, & dixerit, Vxorem hanc accepi, & accedens ad eam, non inueni eius virginalia. & accipiens pater puellæ & mater, producent virginalia puellæ ad ſenatum in portam; & dicet pater puellæ ad ſenatum, Filiam hanc meam dedi homini huic vxorem: & cùm illi odio eſſet, nunc ipſe imponit illi occaſionis verba, dicens, Non inueni filiæ tuæ virginalia: & ecce virginalia filiæ meæ. Et explicabunt pallium in conſpectu ſenatus ciuitatis illius; & accipiet ſenatus ciuitatis illius hominem illum, & verberabunt eum, atque mulctabunt centum ſiclis: & dabunt patri adoleſcentulæ, quia protulit nomen malum ſuper virgine Iſraëlitide; & ipſius erit vxor; non poterit dimittere eam perpetuo tempore.] Audis igitur, quemadmodum haud impunè dimitti à concilio iuſſerit, quiſquis iniuriâ nondum condemnatam contempſiſſet? eſt enim probitas, mea ſententia, diligentiſſimè amplectenda: neque citò ſatietate captos id ſequi oportet, quod libitum fuerit, ac rem honeſtam, tanquam inhoneſtam calumniari; ſed potiùs enitendum, vt omnibus præclaris rebus adhærere, & cum iis, quæ ad laudem conciliandam ſunt præſtantiſſima, conſuetudinem habere, plurimi faciamus. nam qui tædium, quod in medio actionum curſu ſeſe interponit, minimè admittit, is, quaſcunque res agendas ſuſceperit, optimè, quod ſibi propoſuit, abſoluet. Eſſe autem nos tales oportere, Lex eadem rurſus indicauit clamans, [Si ædificaueris domum nouam, facies coronam ſolario tuo: & non facies cædem in domo tua, ſi quiſpiam cadẽdo ceciderit ab eo.] Vt enim domus corona carens, & faſtigiis non impoſitis, deformis eſt: ſic itidem

Eſai. 5.

Deut. 22.

Idem.

abſurdum ſanè eſt omne noſtrum opus bonum, niſi ad finem ſibi conuenientem perducatur: neque verò hac in re iactura conſiſtet, ſed negligentes etiam periculum conſequetur: hoc Hierem. 48. enim eſt, opinor, labi aliquem ex domo. [Væ enim, inquit, qui facitis opus Dei negligenter.] Quamplurimis igitur viis Lex ad id, quod expedit, nos perducit: & eſcam quidem nondum apponit viro dignam & ſolidam, ſed lacte quodammodo tanquam adhuc infantes, homines illos veteres nutrit, paulatim prouehens ad Chriſti myſterium. Eſſe autem Legem ſpiritualem, &, quod ad vmbram & figuras attinet, quodammodo haud eſculentam, neque ad ſpiritualem cibum vtilem; eiuſmodi autem fore, ſi ad contemplationem euangelicam, & ad Chriſti myſterium transferatur, apertè intelliges, cùm ad hunc modum ille ſapientiſſimus Moyſes de ea ſcripſerit; Leuit. 19. ait enim in Leuitico, [Cùm verò ingreſſi fueritis in terram, quam dominus Deus tuus dat vobis, & plantaueritis omne lignum eſculentum, expurgabitis impuritatem eius: fructus eius tribus annis erit vobis immundus: non comedetur: & anno quarto erit omnis fructus eius ſanctus, laudabilis Domino: anno autem quinto comedetis fructum eius: appoſitio vobis erunt fructus eius. Ego dominus Deus veſter.] Hortis enim fertiliſſimis Moyſi ſcriptura ſimilis nobis videtur, quæ multiplex præceptorum germen complectitur, & tanquam arboribus denſis ornata eſt, legibus, inquam, de quaque re conſtitutis. Sed vniuſcuiuſque arboris, inquit, expurgabitis impuritatem, id eſt; quod in hiſtoria ineptum eſt, abſcindes; quodque in litera veluti corticoſum, circuncides, atque ad ipſum cor arboris peruenies, id eſt, intimum præcepti fructum perſcrutaberis, atque in cibum aſſumes. [Sed erit, inquit, eius fructus tribus annis immundus, non manducabitur:] annum ponit pro tempore; tria enim prima tempora fuere, quibus adhuc Lex erat impura, hiſtoriæ craſſitudine prægrauata: & vmbram tanquam inutilem corticem circumpoſitam habebat. tria porro tempora eſſe aio, quo Moyſes, quo Ioſue, quo Iudices fuerunt; quartum poſtea fuit, quo illuſtris prophetarum chorus exortus eſt; tum fructus Legis ſanctus eſt factus, & laudabi-

A ἀπίθανον κομιδῇ πᾶν ἔργον ἡμῶν ἀγαθὸν, εἰ μὴ πρὸς πέρας ἄγοιτο τὸ πρέπον αὐτῷ· καὶ οὐ μέχρι τούτων, ἀλλ' ἕψεται τοῖς ῥαθυμοῦσι καὶ κίνδυνος. τοῦτο γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ καταλιαθεῖν ἐκ τῆς οἰκίας τινά. οὐαὶ γὰρ, φησὶν, οἱ ποιοῦντες τὸ ἔργον Κυρίου ἀμελῶς. διὰ μυρίων οὖν ὅσων ὁ νόμος ἡμᾶς ἀποκομίζει πρὸς τὸ συμφέρον. καὶ τροφὴν μὲν οὔπω παρατίθησι τὴν ἀνδροπρεπῆ τε καὶ στερεωτέραν, γάλακτι δὲ ὥσπερ νηπίους ὄντας παιδοκομεῖ, τοὺς ἀρχαιοτέρους B διαβιβάζων κατὰ βραχὺ πρὸς τὸ Χριστοῦ μυστήριον. ὅτι γὰρ πνευματικὸς ὁ νόμος, καὶ ὅσον μὲν ἧκεν εἰς σκιὰν καὶ τύπους, οἱονείπως οὐκ ἐδώδιμος, οὔτε μὴν ἀναγκαῖος εἰς πνευματικὴν ἂν γένοιτο τροφὴν, ἔσται δὲ τοιοῦτος, εἰ γοῦν μεταπλάττοιτο πρὸς θεωρίαν εὐαγγελικὴν, καὶ εἰς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, συνήσεις αὖ μάλα γεγραφότος ὧδε τοῦ πανσόφου Μωσέως περὶ αὐτοῦ. ἔφη γὰρ ἐν τῷ Λευιτικῷ· ὅταν δὲ εἰσέλθητε εἰς C τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσιν ὑμῖν, καὶ καταφυτεύσητε πᾶν ξύλον βρώσιμον, περικαθαριεῖτε τὴν ἀκαθαρσίαν αὐτοῦ· ὁ καρπὸς αὐτοῦ τρία ἔτη ἔσται ὑμῖν ἀπερικάθαρτος, οὐ βρωθήσεται. καὶ τῷ ἔτει τῷ τετάρτῳ ἔσται πᾶς ὁ καρπὸς αὐτοῦ ἅγιος, αἰνετὸς τῷ Κυρίῳ. ἐν δὲ τῷ ἔτει τῷ πέμπτῳ φάγεσθε τὸν καρπὸν αὐτοῦ. πρόσθεμα ὑμῖν τὰ γεννήματα αὐτοῦ. ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν. παραδείσοις μὲν γὰρ τοῖς εὐερνεστάτοις ἡ Μωσέως ἡμῖν ἔοικε συγγραφὴ, D πολυειδῆ θεσπισμάτων ὠδίνουσα βλάστην, καὶ ξύλοις ὥσπερ κατάκομος, τοῖς ἐφ' ἑκάστῳ νόμοις. ἀλλ' ἐφ' ἑκάστῳ ξύλῳ καθαριεῖτε, φησὶν, τὴν ἀκαθαρσίαν αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι, τὸ τῆς ἱστορίας εἰκαῖον ἀποτεμεῖς, καὶ τὸ οἱονεὶ ξυλῶδες περιελεῖς τοῦ γράμματος, ἐπ' αὐτὴν δὲ ἥξεις τοῦ φυτοῦ τὴν καρδίαν, τοῦτ' ἔστι, τοῦ τεθεσπισμένου τὸν ἔσω περιεργάσῃ καρπὸν, καὶ αὐτὸ ποιήσῃ τροφήν. ἀλλ' ἔσται, φησὶν, ὁ καρπὸς αὐτοῦ, τρία ἔτη ἀπερικάθαρτος· οὐ βρωθήσεται. τὸ E ἔτος τίθησιν εἰς χρόνον. χρόνοι γὰρ οἱ πρῶτοι γεγόνασι τρεῖς, καθ' οὓς ἦν ὁ νόμος ἀπερικάθαρτος ἔτι, τῷ τῆς ἱστορίας πάχει κατηχθισμένος, καὶ ὥσπερ εἰκαῖον συρφετὸν περικείμενος τὴν σκιάν. χρόνους δὲ τρεῖς εἶναί φημι, τὸν Μωσέως, τὸν Ἰησοῦ, τὸν κριτῶν, χρόνος μετ' ἐκείνους τέταρτος ἦν, καθ' ὃν ὁ λαμπρὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀνέφυ χορός. τότε γέγονεν ὁ τοῦ νόμου καρπὸς ἅγιός τε καὶ αἰνετός. ἤρξατο

A γὰρ ἐκ προφητῶν ἁγίων, ἀθετεῖσθαι τὰ ἐν νόμῳ, καὶ οὐδὲ ὀνομάζεσθαι τὰ ὡς ἐν σκιαῖς, κηρύττεσθαι δὲ φανερῶς ἡ ἀλήθεια, καὶ τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἐπαινεῖσθαι τὸ μυστήριον. καὶ γείτων εὐθὺς ὁ πρόδρομος ἦν, ἀνακεκραγώς τε καὶ λέγων· μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. οὐκοῦν ἐν τετάρτῳ χρόνῳ πρὸς ἀρχὰς τοῦ διακαθαίρεσθαι τὰ ἐν νόμῳ γέγονε, καὶ ἦν ἤδη πως ὁ καρπὸς ἅγιος. πλὴν, ἐν πέμπτῳ βρώσιμος, καθ' ὃν ἡ Χριστοῦ παρουσία μαρτυρουμένη διά τε τοῦ νόμου καὶ διὰ τῶν προφητῶν. διὰ τοῦτό φησιν, ἔσται ὁ καρπὸς αὐτοῦ πρόσθεμα ὑμῖν. πρὸς γὰρ τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι καὶ ἡ νομικὴ παίδευσις πρὸς θεωρίαν ἠγμένη πνευματικὴν τοῖς φιλομαθέσι χρησιμωτάτη. καὶ γοῦν ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ, ὅτι πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ πλουσίῳ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά. καινὰ λέγων, τὰ εὐαγγέλια, καὶ παλαιὰ δὲ, τὰ ἐν νόμῳ, τὴν ἐν Χριστῷ γνῶσιν ἡμῖν οὐκ ἀγεννῶς συνεισφέροντα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

lis. nam à prophetis ſanctis, quæ Lege continebantur, abrogari ſunt cœpta; & ne commemorari quidem ea, quæ in vmbris erant, contráque veritas prædicari palam, & Chriſti aduentus myſteriũ commendari. hos proximè ilico ſecutus eſt ille Præcurſor clamans ac dicens, [Pœnitentiam agite; appropinquauit enim regnum cœlorum.] Matth. 3. Igitur quarto tempore, quæ in Lege tradita fuerant, expurgari cœperunt: eratque iam ſanctus quodammodo eius fructus: verumtamen quinto tempore ad cibum fuit aptus, quo tempore Chriſti contigit aduentus, teſtificatus à Lege & prophetis: B propterea inquit, [Erit fructus eius appoſitio vobis:] nam præter euangelicas prædicationes, ipſa quoque legalis eruditio ad contemplationem ſpiritualem traducta ſtudioſis vtiliſſima eſt, ideoque dicebat Saluator, [Omnis ſcriba doctus in regno cœlorum, ſimilis eſt homini diuiti, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera:] Matth. 13. noua appellans euangelica, vetera autem, quæ in Lege continentur: quę nobis illam in Chriſto cognitionem non ineleganter conciliant, quem decet gloria, honor, & adoratio, cum Patre, qui ſine principio eſt, & cum ſãctiſſimo, & bono, & viuificante Spiritu, nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum, Amen.

FINIS LIBRI OCTAVI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ, προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΕΝΝΑΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER NONVS.

De ſancto Tabernaculo, quòd Chriſti Eccleſiæ typus fuerit.

A

CHARITATIS igitur, & eius, quæ in Deum, & quæ in fratres oſtenditur, inſignia præclara ſunt, & harum vtraque Lex perficitur: ac, quiſquis ad eum gloriæ gradum peruenerit, illuſtris erit & admirabilis, & inter fideliſſimos Dei ſeruos numerabitur, cum clamabit Chriſtus, ac dicet, [Euge ſerue bone & fidelis, in pauca fuiſti fidelis; ſupra multa te conſtituam; intra in gaudium domini tui.] Ingredietur enim, & quidem expeditè in illam cœleſtem Hieruſalem, & in ſupernis illis manſionibus deget, & bonis, quæ omnem intelligentiæ orationiſque facultatem ſuperant, perfruetur. Eiuſmodi

Matth. 25.

Περὶ τῆς ἁγίας σκηνῆς, ὅτι τύπος ἦν τῆς ἐν Χριστῷ ἐκκλησίας.

ΑΓΑΠΗΣ μὲν οὖν εἰς Θεόν τε καὶ ἀδελφοὺς προφανῆ τὰ αὐχήματα, καὶ ἀποπεραίνεται μὲν δι' ἀμφοῖν ὁ νόμος. εὐκλείας γε μὴν εἰς τοῦτο κατηντηκὼς

B

ἅπας τις ἐστὶ, λαμπρός τε καὶ ἀξιάγαστος, καὶ ἐν τοῖς ὅτι μάλιστα γνησίοις κατατετάξεται, Χριστοῦ βοῶντος καὶ λέγοντος, εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Εἰσελεύσεται γὰρ δὴ καὶ μάλα ἑτοίμως εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ, καὶ ταῖς ἄνω μοναῖς ἐνδιαιτήσεται, τοῖς ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ἐντρυφῶν ἀγαθοῖς. Τοιουτονί τι

figuram contineri. PALLADIVS. Viſne igitur nonnihil de ſancto tabernaculo, & de legali ſacerdotio dicamus, ita vt, quæ ſanctiſſimè ſunt vtraq; de re ſancita, noſtra exquirat oratio? CYRIL. Eſt quidem ea res haud facilis: maxima namque nobis opera, & labore, Palladi, ad hæc tum intelligenda, tum etiam diſſerenda opus erit. Sed, ſi ita videtur, Dei auxilio freti, aggrediamur: audiſti enim illum apertè dicentem,

Exod. 4. [Quis dedit os homini? & quis fecit mutum & ſurdum, videntem & cæcum? nonne ego dominus Deus? Et nunc vade, & ego aperiam os tuum.] PALLADIVS. Perge igitur, & illum ſapientiæ largitorem ad eam rem adiutorem adhibe. CYRILL. Pergam equidem, atque iam aggrediar ad dicendum, ac de ſacris literis diligenter teſtimonia colligam. Deſcendit igitur ignis ſpecie in montē Sina Deus ille vniuerſorum conditor, legeſque tulit, quibus liceret ſingulas actiones ad rectam veramque normam dirigere. Deinde, vt illos à veteri errore abduceret, atque à falſo cultu longiſſime remoueret, locutus eſt ad Moyſen, qui eo tempore mediator erat,

Exod. 20. [Hæc dices, inquit, domui Iacob, & annunciabis filiis Iſrael, Vos vidiſtis, quod è cœlo locutus ſim vobis: non facietis vobis Deos argenteos, & Deos aureos non facietis vobis ipſis.] Deos enim falſo nomine appellatos colere non permittebat; ſed ei ſoli inhærere iubet, qui de ſuperis locis, ac de cœlo venerat, quique reuera rebus vniuerſis dominabatur, cuiuſque ſplendor non materiali ſpecie, atque colore continebatur; ſed in eo quod ſuum eſſe cœlum oſtēdebat. Erat autem quodammodo neceſſarium, vt, quibus iuſſum erat, à veteri impietate, nefarioque cultu recedere, iij ad conſuetudinem aliam ilico tranſirent, ac Dei illius, qui ſecundum naturam Deus eſt, cultum, tanquā iugum quoddam ſubirent: animus quippe liber, ac ſolutus cohiberi non poteſt, facillimeque ad abſurdiſſima quæque præceps fertur: idem, ſi metus atque ſolicitudo immineat, nullo negotio ad rectum iter accurrit: & ad id, quod vtile eſt, conuertitur. Quoniam verò per Filium accedimus ad Patrem;

Ioan. 14. [Nemo enim venit ad Patrem, inquit, niſi per me;] ideo neceſſe fuit, vt ipſum per Filium acceſſum & oblationum, quæ per ipſum offerendæ erant, figuras Lege ſanciret, dicens, [Altare ex terra facies mihi,

A πάλιν. ΠΑΛ. Βούλει δὴ οὕτω ὀλίγα ἄττα περί τε τῆς ἁγίας σκηνῆς, καὶ τῆς κατὰ νόμον ἱερωσύνης λέγωμεν, βασανίζοντος ἡμῶν τοῦ λόγου τὰ ἐπ' ἀμφοῖν ὁσίως τεθεσπισμένα; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκ ἄπραγμον μὲν τὸ χρῆμα· πόνου γάρ, οἶμαι, δεήσει μακροῦ, καὶ ἱδρῶτος ἡμῖν, ὦ Παλλάδιε, πρός τε τὸ δύνασθαι συνιέναι ταυτὶ, καὶ μὴν καὶ φράσαι. ἀτὰρ, εἴπερ δοκεῖ, Θεῷ πίσυνοι διαχειριζώμεθα. ἀκήκοας γὰρ λέγοντος ἐναργῶς, τίς ἔδωκε στόμα ἀνθρώπῳ; καὶ τίς

B ἐποίησε δύσκωφον καὶ κωφὸν, βλέποντα καὶ τυφλόν; οὐκ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός; καὶ νῦν πορεύου καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἴθι δὴ οὕτω, συλλήπτορα καὶ πρός γε ταυτὶ τὸν τῆς σοφίας ποιούμενος χορηγόν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν εἰμί τοι, καὶ δὴ καὶ ἐρῶ, τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων εὖ μάλα συνερανίζων. κατέβη μὲν γὰρ ἐν εἴδει πυρὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ Θεὸς ὁ πάντων δημιουργὸς, καὶ νόμους ἐτίθει, καθ' οὓς ἦν ἕκαστα τῶν πρακτέων

C ἀποφέρεσθαι πρὸς τὸ εὐθὺ καὶ ἀκιβδήλως ἔχον. εἶτα τῆς ἀρχαιοτέρας αὐτοὺς ἀποκομίζων πλάνης, καὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ψευδολατρείας ὡς ἀπωτάτω τιθεὶς, προσλαλεῖ Μωσῇ τῷ τηνικάδε μεσιτεύοντι. τάδε ἐρεῖς, φησὶ, τῷ οἴκῳ Ἰακὼβ, καὶ ἀναγγελεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. ὑμεῖς ἑωράκατε, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λελάληκα πρὸς ὑμᾶς, οὐ ποιήσετε ἑαυτοῖς θεοὺς ἀργυροῦς, καὶ θεοὺς χρυσοῦς οὐ ποιήσετε ὑμῖν ἑαυτοῖς. θεοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἠφίει τοῖς ψευδωνύμοις λατρεύειν. προσκεῖσθαι δὲ δεῖν ἐπέταττε μόνῳ τῷ ἄνωθεν

D ἥκοντι καὶ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τῷ κατὰ πάντων οὐσιωδῶς ἀνημμένῳ τὸ κράτος, οὐκ ἐν εὐχροίαις ὑλαῖς ἔχοντι τὸ περιφανὲς, ἀλλ' ἐν τῷ δεικνύειν ἴδιον ὄντα τὸν οὐρανόν. ἦν δέ πως ἀνάγκη, τοὺς τῆς ἀρχαίας ἀνοσιότητος καὶ βεβήλου λατρείας ἀποφοιτᾶν ἐπιτεταγμένους, ἐφ' ἑτέραν εὐθὺς μεταχωρῆσαι συνήθειαν, καὶ ὥσπερ τινὰ ζυγὸν ὑπελθεῖν τὴν τοῦ ὄντως Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν, λατρείαν. ἀνειμένος γὰρ νοῦς, ἀκράτεκτος, καὶ πολὺ λίαν ἕτοιμος

E εἰς ἀποφορὰν, τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἐκτοπωτάτων δειμάτων τε καὶ φροντίδος ἐπηρτημένων, ἀπραγμόνως κομιδῇ διαθέει πρὸς τὸ εὐθὺ, καὶ ἀπονεύει πρὸς τὸ συμφέρον. ἐπειδὴ δὲ δι' υἱοῦ προσάγομεν τῷ πατρί· οὐδεὶς γὰρ ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, φησὶν, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ· λοιπὸν ἀναγκαίως τῆς δι' υἱοῦ προσόδου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ καρποφορίας τοὺς τύπους, ἐνομοθέτει λέγων. θυσιαστήριον ἐκ γῆς ποιήσεις μοι,

καὶ θύσετε ἐπ' αὐτοῦ τὰ ὁλοκαυτώματα, καὶ τὰς θυσίας ὑμῶν, τὰ πρόβατα καὶ τοὺς βόας ὑμῶν, ἐν παντὶ τόπῳ, ᾧ ἂν ἐπονομάσω τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ· καὶ ἥξω πρὸς σὲ, καὶ εὐλογήσω σε· ἐὰν δὲ ἐκ λίθων θυσιαστήριον ποιῇς μοι, οὐκ οἰκοδομήσεις αὐτοὺς τμητούς. τὸ γὰρ ἐγχειρίδιόν σου ἐπιβέβληκας ἐπ' αὐτὸ, καὶ μεμίανται. γήϊνον μὲν γὰρ ὀνομάζει θυσιαστήριον τὸν Ἐμμανουήλ· γέγονε γὰρ σὰρξ ὁ λόγος. γῆ δὲ ἐκ γῆς ἡ σαρκὸς ἐστὶ φύσις. ἐν Χριστῷ δὴ οὖν ἡ πᾶσα καρποφορία καὶ πᾶσα προσαγωγή. φησὶ γὰρ αὐτὸς, χωρὶς ἐμοῦ, οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ὥσπερ γὰρ δι' αὐτοῦ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, οὕτω καὶ πᾶσα θυσία δεκτὴ δι' αὐτοῦ, τῶν τὴν πίστιν εἰσδεδεγμένων. ἐπαγγέλλεται δὲ τοῖς τὸ ἐκ γῆς ἱστᾶσι θυσιαστήριον, ἄφιξίν τε καὶ εὐλογίαν. ἥξω γὰρ, φησὶ, πρὸς σὲ, καὶ εὐλογήσω σε. παραδεδεγμένοις γὰρ ἡμῖν διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως, τῆς ἀληθείας τοὺς τύπους ὑποδεδεγμένοις. καὶ αὕτη κατὰ καιροὺς ἐπέλαμψεν ἡ ἀλήθεια, τουτέστι Χριστὸς, δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ τὴν ἄνωθεν εὐλογίαν καὶ παρὰ πατρὸς πεπλουτήκαμεν, κατεσφραγισμένοι πρὸς υἱοθεσίαν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι. ἐν Χριστῷ δὲ δὴ πάλιν, καὶ τοῦτο διαπεραίνεται. ἐὰν δὲ θυσιαστήριον ἐκ λίθων ποιῇς μοι, φησὶν, οὐκ οἰκοδομήσεις αὐτοὺς τμητούς. οὐκ ἐᾷ σιδήρῳ κατατιτρώσκεσθαι τοὺς ἀφιερωμένους τῷ Θεῷ λίθους. λίθος γὰρ ἦν ἐκλεκτὸς, ἀκρογωνιαῖος, ἔντιμος, ὁ Χριστὸς, ἄτρωτος μὲν ἁμαρτίαις, τὰς δὲ ἐκ διαβόλου πληγὰς παθεῖν οὐκ εἰδὼς, οὐ μεμερισμένος Θεῷ τε καὶ κόσμῳ, καὶ εἰ γέγονε σὰρξ· ἀλλ' ὅλος ὢν ἅγιος, οὐ διαιρούμενος εἰς Θεὸν ἰδίᾳ, καὶ εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς μετὰ τὴν ἄρρητον ἕνωσιν, ἤτοι τὴν πρὸς σάρκα σύνοδον, ἀλλ' εἷς ὑπάρχων Θεὸς, καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός. μεμέρισται γὰρ οὐδαμῶς, καθὰ καὶ ὁ σοφὸς γράφει Παῦλος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ ἐκ γῆς οὖν ἄρα θυσιαστήριον, καὶ μὴν καὶ οἱ ἀπλῆγες λίθοι, σημαίνουσι Χριστὸν, κατὰ τοὺς ἤδη προειρημένους τρόπους. ΚΥΡ. Οὕτω φημί· πνευματικὸς γὰρ ὁ νόμος, κατὰ τὰς γραφάς. ἐπειδὴ δὲ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ τὴν δι' αὐτοῦ πρόσοδον αἰνιγματωδῶς ὑπετύπου, τότε δὴ τότε καὶ τῆς ἐκκλησίας προαναδεῖξαι τὸ σχῆμα Θεὸς ἐσκέπτετο. Μωσέα μὲν οὖν ἐκάλει, καὶ σὺν αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ. καὶ συνίεις ἐντεῦθεν, ὅτι καὶ αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις προφήταις δι' υἱοῦ πρόσιτος ὁ πατήρ. ἀναθρώσκουσι γὰρ ἀλλήλοις Μωσῆς τε καὶ Ἰησοῦς.

A & immolabitis ſuper ipſo holocauſta, » & hoſtias veſtras, oues, & boues veſtros in omni loco, in quo vocauero nomen meum ibi: & veniam ad te, & benedicam tibi. Si autem de lapidibus altare feceris mihi, non ædificabis eos ſectos; cultrum enim tuum iniecisti ſuper ipſos, & inquinati ſunt.] Terrenum enim altare, ipſum Emmanuel appellat; [Verbum enim caro factum eſt:] terra autem è terra, ipſa carnis natura eſt. B In Chriſto igitur omnis oblatio, & omnis acceſſus eſt; ait enim ipſe, [Sine me nihil poteſtis facere.] (Ioan. 15.) Vt enim per ipſum acceſſum habuimus, ſic omnis quoque hoſtia eorum, qui fidem perceperunt, accepta, grataque per ipſum eſt. Pollicetur autem iis, qui è terra altare conſtituerent, ſe venturum, & illis benedicturum: [Veniam enim, inquit, & benedicam tibi:] cùm enim per ſapientiſſimum virum Moyſen veritatis figuras accepiſſemus, ipſa tandem C Veritas affulſit, id eſt, Chriſtus, per quem, & in quo ſuperna illa benedictione etiam à Patre ditati ſumus, obſignati in Spiritu ſancto in adoptionem filiorum: quod ipſum etiam in Chriſto perficitur. (Ephes. 1.) [Si autem altare ex lapidibus feceris mihi, inquit, non ædificabis eos ſectos:] non permittit Deo conſecratos lapides ferro cædi; lapis enim erat electus, angularis, pretioſus, Chriſtus, qui neque peccatis vulnerari, neque Diaboli plagas excipere poſſet; D nec Deo, & mundo diuiſus eſſet: nam, etſi caro factus eſt, totus tamen eſt ſanctus; qui poſt illam ineffabilem vnionem, ſeu cum carne congreſſum, non in Deum eſt ſeparatim, hominemque ſeorſum diuiſus, ſed vnus permanet, Deus, & homo idem. Neque enim vllo modo diuiſus eſt, vt ſcribit beatus Paulus. (1. Cor. 1.) PALLADIVS. Igitur altare de terra conſtructum, & minimè dolati lapides, iis, quos dixiſti, modis Chriſtum ſignificant? CYRILLVS. E Ita ſentio: Lex enim ſpiritualis eſt, vt Scripturæ tradunt: igitur, poſteaquam Chriſti myſterium, & illum per eum acceſſum ænigmaticè præfigurauit, tum verò etiam Eccleſiæ formam Deus longe antè oſtendere conſtituit. Moyſen igitur, & cum eo Ieſum ad montem Sina euocauit. Atque hinc intelligas velim, ipſis quoque ſanctis Prophetis per Filium patere ad Patrem acceſſum: ſimul enim aſcendunt Moyſes & Ieſus.

Exod. 25. Scriptum eſt enim: [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicēs, Dic filiis Iſraël, Et accipite mihi primitias ab omnibus, quorum cordi libuerit, ab iis accipietis primitias meas: & hæ ſunt primitię, quas accipietis ab ipſis, aurum & argentum, æs & hyacinthum, purpuram & coccinum duplex, & byſſum netam, & pilos caprarum, & pelles arietum rubricatas, & pelles hyacinthinas, & ligna imputribilia, & lapides ſardios, & lapides ad ſculpturam, ad ſuperhumerale, & ad tunicam talarem, & facies mihi ſanctuarium, & apparebo vobis: & facies mihi iuxta omnia, quæcumque monſtrauero tibi in monte exemplar tabernaculi, & exemplar omnium vaſorum ipſius, ſic facies.] Vides, vt ad ea, quæ ad extructionem Eccleſiæ conducerent, & vſui maximo futura eſſent offerenda, hortetur populos hilariter pro modo virium, & ex animi ſententia conferentes? neque enim aurum modò quęrebat, aut ea fortaſſe, quæ vulgo ſuppeditari difficilè poſſent; ſed etiam pilos caprarum, & arietum pelles: vt oſtenderet exiguum, ac vile munus, ſi nihil is, qui offerre decreuerit, præſtantius habeat, minimè à Deo reſpui, atque etiam fortaſſe rebus, quæ in maximo pretio ſunt, æquari, aut magis quoque laudari, vt certe Chriſtus fecit, cum haud ſine admiratione viduam illam excepit, quæ Hieroſolymis in Gazophylacium exiguum illud quidem, & quod facillimè comparari poſſet, intulit, ſed magnum iis fortaſſe, qui in ſumma inopia verſantur, quos veriſimile eſt etiam viliſſimarum rerum amiſſione vexari. Acceptis ergo primitiis, Sanctuarium mihi facies, inquit, & apparebo vobis: illucet enim in Eccleſia Chriſtus, & iis qui in ea manēt, affulget, vt eſt in Pſalmis, [Deus dominus, & illuxit nobis.] Illud autem obſerues velim, quamuis ille ignis ſpecie deſcendiſſet in montem, & à populo vniuerſo viſus eſſet; (ſic enim ſcriptum eſt) tamen ſic eum dicere, Apparebo vobis, poſteaquam extructum fuerit ſanctuarium, quaſi nondum apparuiſſet: pene enim apertè clamare videtur, viſiones illas veræ illius Dei viſionis vmbras fuiſſe; veram autem oſtenſionem ipſum ſe Chriſtum eſſe, in quo ipſum quoque Patrem conſpeximus. Itaque Iudæos, qui ſe arbitrabantur rerum vniuerſarum Deum in monte Sina vere conſpexiſſe, ſtultiſſimè id ſibi perſuaſiſſe coarguit, dicens; [Neque vocem eius audiſtis,

Psal. 117. — Ioan. 5.

A γέγραπται γάρ, καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων· Εἶπον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ λάβετέ μοι ἀπαρχὰς παρὰ πάντων, οἷς ἂν δόξῃ τῇ καρδίᾳ, λήψεσθε τὰς ἀπαρχάς μου. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀπαρχή, ἣν λήψεσθε παρ' αὐτῶν, χρυσίον καὶ ἀργύριον, χαλκὸν καὶ ὑακίνθινον, πορφύραν καὶ κόκκινον διπλοῦν, καὶ βύσσον κεκλωσμένην, καὶ τρίχας αἰγείας, καὶ δέρματα κριῶν ἠρυθροδανωμένα, καὶ δέρματα ὑακίνθινα, καὶ ξύλα ἄσηπτα, καὶ λίθους σαρδίου,

B καὶ λίθους εἰς τὴν γλυφήν, εἰς τὴν ἐπωμίδα, καὶ εἰς τὸν ποδήρη, καὶ ποιήσεις μοι ἁγίασμα, καὶ ὀφθήσομαι ἐν ὑμῖν. καὶ ποιήσεις μοι κατὰ πάντα ὅσα ἄν σοι δείξω ἐν τῷ ὄρει τὸ παράδειγμα τῆς σκηνῆς, καὶ τὸ παράδειγμα πάντων τῶν σκευῶν αὐτῆς, οὕτως ποιήσεις. ὁρᾷς ὅπως ἐπὶ τὸ χρειῶδες καρποφορεῖν τὸ λυσιτελές τι καὶ χρειωδέστατον, εἰς ἐκκλησίας σύστασιν προτρέπει λαοὺς, προσκομίζοντας ἱλαρῶς τὰ κατ' ἰσχύν τε καὶ γνώμην. οὐ γάρ τοι

C χρυσὸν ἐζήτει μόνον, ἤγουν τὰ πολλοῖς δυσπόριστα τυχόν, ἀλλὰ καὶ τρίχας αἰγείας, καὶ κριῶν δέρματα, δεικνὺς ὅτι καὶ τὸ βραχύ τε καὶ εὐτελὲς, εἰ μηδὲν ἔχοι λαμπρότερον ὁ καρποφορεῖν ᾑρημένος, οὐκ ἀπόβλητον τῷ Θεῷ· ἢ τάχα που καὶ ἐν ἴσῳ τοῖς τιμιωτάτοις, ἢ καὶ ἐν ἐπαίνῳ μείζονι, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Χριστὸς οὐκ ἀθαύμαστον ἠφίει τὴν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις χήραν, τῷ γαζοφυλακίῳ προσάγουσαν βραχὺ μὲν καὶ εὐπόριστον κομιδῇ, μέγα δ' ἴσως τοῖς ἐν

D ἐσχάτῃ πενίᾳ, οὓς δὴ καὶ καταπιέζειν εἰκὸς καὶ τὴν ἄγαν εὐτελεστάτων τὴν ἀπεμπολήν. ληφθεισῶν δὲ τῶν ἀπαρχῶν ἁγίασμά μοι ποιήσεις, φησὶ, καὶ ὀφθήσομαι ἐν ὑμῖν. ἐπιφαίνεται γὰρ ἐν ἐκκλησίᾳ Χριστὸς, καὶ ἐπιλάμπει τοῖς ἐν αὐτῇ, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς, Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν. ἐπιτήρει δὲ ὅπως, καίτοι καταβεβηκὼς ἐπὶ τὸ ὄρος ἐν εἴδει πυρὸς, ὀφθείς τε τῷ λαῷ παντὶ, γέγραπται γὰρ οὕτως, ὡς οὔπω φανεὶς, τὸ ὀφθήσομαι, φησὶν, ἐν ὑμῖν,

E ἐξηρτυμένου τοῦ ἁγιάσματος. μόνον γὰρ οὐχὶ διακεκραγὼς ὁρᾶται σαφῶς, ὅτι σκιαὶ μὲν αἱ ὀπτασίαι ἐκεῖναι τῆς ἀληθοῦς θεοπτίας. ἡ δὲ ἀληθὴς ἀνάδειξις, ὁ Χριστὸς, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸν τεθεάμεθα τὸν πατέρα. καὶ γοῦν Ἰουδαίους οἰομένους ὅτι τεθέανται κατὰ τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, ἀνούστατα διαπεπεισμένους διήλεγχε, λέγων· οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε,

A οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ὑμῖν μένοντα. ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐκοινῶ ὀφθήσομαι, φησὶν, ἐν ὑμῖν ἐγηγερμένου τοῦ ἁγιάσματος. τοῦτο δὲ ἦν ἐκκλησίας τύπος, καθ' ὁμοιότητα γινομένης τῆς ἄνω. καὶ γάρ τοι, φησὶ, ποιήσεις μοι κατὰ πάντα ὅσα δεικνύω σοι ἐν τῷ ὄρει, οὕτω ποιήσεις. ὑπεδείχθη γάρ τοι τῷ μακαρίῳ Μωσῇ· τύπος, ὡς ἔφην, τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, καὶ πολυειδῶς αὐτὸς ὡς ἐν σκιᾷ B πλαττόμενος ὁ δι' ἡμᾶς γινόμενος ἄνθρωπος. ἐφ' ἑκάστῳ γε μὴν τῶν παραδειγμάτων πολὺς ἂν γένοιτο καὶ μακρὸς ὁ λόγος, καὶ ἰσχνομυθίας ἔμπλεως. ἐπειδὴ δὲ ἐστὶ τὰ μὲν ἴδιά τε καὶ πρέποντα τῇ τῶν γεγονότων κατασκευῇ, τὰ δὲ πρὸς τὴν τῶν θεωρημάτων ἀπονένευκε χρείαν, φέρε, λέγωμεν τὰ εἴς γε τοῦτο λυσιτελῆ, μεθέντες τὰ ἕτερα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ συνίημι ὅ φής. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄθρει δὴ οὖν ὅ φημι· συνήσεις γὰρ, οἶμαι, καὶ λίαν ἀ- C μογητί· κιβωτὸν γενέσθαι προστέταχεν ἐκ ξύλων ἀσήπτων, ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν χρυσίῳ καθαρῷ διαπεπυκασμένην, καὶ τὰ καλούμενα μαρτύρια, τοῦτ' ἔστι, τὸν νόμον ὡς ἐν πλαξὶν ὠδίνουσαν. καὶ οὐ μέχρι τούτων τὰ ἐπ' αὐτήν· ἀναφορέας γὰρ δὴ γενέσθαι προστάττει πάλιν ἐξ ἀσήπτων ξύλων, ἐν ἴσῳ κεχρυσωμένους, χρυσοῦς τε δακτυλίους καὶ στρεπτὰ κύκλῳ. μῆκός τε καὶ πλάτος καὶ ὕψος ὡρίσατο τῷ τεχνήματι. ἀλλ' εἰ βούλοιτό τις πολυπραγ- D μονεῖν εὖ μάλα τὰ τοιάδε μυστικῶς, εὑρήσει μὲν ἴσως, ὅ, τι ποτέ ἐστιν ἡ κιβωτὸς, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ μαρτύρια, καὶ τίς ἡ ξύλων ἀσήπτων γέγονε χρεία. τί δὴ ἂν βούλοιτο δηλοῦν, καὶ τῇ κιβωτῷ τὸ χρυσίον, τὰ τέως ἐν τάξει χρείας τε καὶ κόσμου συντεθειμένα, κυμάτια δὴ λέγω, στρεπτὰ, κρίκους τε καὶ ἀναφορέας, εἰ περιεργάζοιτο τυχὸν, σκληρὸν εὑρήσει τὸ χρῆμα. καὶ λόγον αὐτοῖς ἐφαρμόσαι τὸν μυ- E στικὸν οὐκ ἔχων, περιττοεπήσει τάχα που, καὶ ὄχλον εἰκαίων ἐπισωρεύσει ῥημάτων, ταῖς τῶν φιλομαθεστέρων ἀκοαῖς. ἀληθὴς δὲ ἡμῖν ὁ λόγος οὐκ ἐπί τοι μόνης τῆς κιβωτοῦ τυχὸν, προσθείην δ' ἂν ὅτι καὶ ἐπί γε τῶν ἄλλων, ἃ δὴ γενέσθαι προστέταχεν.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐκ ἀπίθανά μοι δοκεῖς διανοεῖσθαί τε καὶ λέγειν. τοιγάρ-

A neque ſpeciem eius vidiſtis, & ſermonem eius non habetis in vobis manentem: quia, quem ille miſit, huic vos non creditis.] Ego apparebo in vobis, inquit, extructo ſanctuario: id autem figura erat Eccleſiæ, ad illius ſupernæ ſimilitudinem factæ: ait enim, [Facies mihi iuxta omnia, quæcunque monſtrauero tibi in monte, ſic facies.] Oſtenſum eſt enim aliquid beato Moyſi; figura nimirum, vt modò dixi, ſanctarum Eccleſiarum, & ipſe ille B variè tanquam in vmbra efformatus, qui pro nobis eſt homo factus. De ſingulis autem exemplaribus ſi dicere voluerimus, prolixus erit, & longus ſermo, & nimiæ ſubtilitatis plenus. Sed quoniam nonnulla ſunt, quæ propriè ad illorum operum conſtructionem pertinent, alia verò ad contemplationis vſum ſpectant, age, quæ ad eam rem vtilia ſunt, de iis dicamus, omittamus cetera. PALLADIVS. Non ſatis quid dicis, intelligo. CYRILL. C Aduerte igitur quod dicturus ſum: intelliges enim, & quidem perfacilè, vt opinor. Arcam fieri iuſſit de lignis imputribilibus, & intrinſecus, & extrinſecus auro mundo tectam, quæ contineret illa, quæ vocabantur teſtimonia, id eſt, Legem, vt in tabulis parturientem: neque verò hic finis eius extructionis fuit; nam & vectes fieri iubet ruſſus ex lignis imputribilibus æque deauratos, & aureos annulos, & verſatilia circumquaque; longitudinem D quoque, ac latitudinem, & altitudinem, quanta futura eſſet in eo opificio, definiuit. Verùm, ſi quis velit huiuſmodi res myſticè, & accuratè perueſtigare, fortaſſis inueniet ille quidem, quid ſit arca, quidve teſtimonia quæ in ea continebantur, quiſve vſus imputribilium lignorum fuerit. Sed tamen quid ſibi velit illud in arca aurum, quidve ea, quæ interim ad vſum eius & ornatum compoſita ſunt, cymatia, inquam, & verſatilia, circuli etiam, ac E vectes, ſi curioſius exquirat, arduum, ac difficile opus inueniet. Cùm itaque myſticam rationem illis aptare nequeat, ſuperuacaneo ſermone redundabit fortaſſe, & inanium verborum turba ſtudioſorum aures onerabit. Idque, quod dicimus, non in arca ſola verum eſt, ſed in aliis etiam, quæ fieri iuſſit. PALLADIVS. Mihi verò non abſurdè ſentire, ac dicere videris.

Exod. 25.

Igitur, iis prætermiſſis, quæ ad congruentiam, & vſum, vt dicis, ſeu ornatum operum pertinent, ad ea potiùs explicanda perge, quæ ſunt ad contemplationem neceſſaria, id eſt, quomodo nobis Chriſtus ipſe per ea, quæ vel oſtenſa, vel opere perfecta ſunt, ſignificetur, id verò ſine cunctatione explica. CYRILL. Ego verò, vt potero, & intelligere, & explicare conabor: ſed, ſi à veritate aberrauero, & minus quàm oporteat, ſenſuum præſtantiam aſſecutus fuero, veniam dabis: nam quia in ſpeculo & ænigmate videmus, efficitur nonnunquam, vt vel prudens, & diligens animus labatur. PALLAD. Rectè dicis. CYRILLVS. Arca igitur, Palladi, vt ego ſentio, imago, ac figura Chriſti eſt: nam, ſi conſideremus, qua ratione ille Vnigenitus ſit homo factus, illud ex Deo patre Verbum in eo templo, quod ex virgine ſumpſit, tanquam in arca diuerſatum fuiſſe

Coloſſ. 2. » videbimus: [habitauit enim in eo
» omnis plenitudo diuinitatis corpora-
» liter,] vt ſcriptum eſt. Verbum autem Dei erant illa in arca teſtimonia; ac ligna quidem arcæ imputribilia erant, auro etiam puriſſimo, ac probatiſſimo interius, & exterius ornata: incorruptibile namque erat Chriſti corpus, quod vi, atque ſplendore Verbi inhabitantis, & viuificante ſancti Spiritus naturâ, atque efficientiâ, tanquàm auro quodam in incorruptione contineretur: nam ob eam cauſſam viuificare etiam Chriſtus dicitur; cùm enim illud ex Deo Patre Verbum ſuapte naturâ vita eſſet, ſui ſpiritus vi ſuum templum viuificabat, atque vt corruptionis expers eſſet, efficiebat.

Act. 13. » [Caro enim eius non vidit corruptio-
» nem,] iuxta beati Pauli vocem. Loquebatur etiam ad Iudæos de corpore ſuo,

Ioan. 2. » [Soluite templum hoc, & in tribus
» diebus excitabo illud.] Quinetiam Petrus illum quidem carne mortificatum

1. Pet. 3. ait, ſed viuificatum ſpiritu. Symbolum eſt igitur aurum ipſum ſplendidiſſimæ diuinitatis, qua ſanctum illud corpus veluti illitum erat, quæque ſuum ipſa ſplendorem, & incorruptionem ineffabiliter immittebat, vt ipſa profectò ſola, & quidem per ſe nouit diuina illa, & quæ intelligentiam omnem ſu-

Matth. 13. » perat, natura. Nam, ſi [iuſti aliquando
» fulgebunt, vt ſol in regno Patris ſui,] iam quanta erit ipſius Chriſti gloria?

A τοι μεθεὶς τό γε ἧκον, ὡς φῄς, εἰς συμμετρείαν τε καὶ χρείαν, ἤγουν εἰς κόσμον τῶν ἀποτελεσμάτων, ἐπ' αὐτὸ διαθεῖν ἐπείγου τοῖς θεωρήμασιν ἀναγκαῖον, τουτ' ἔστι, τίνα τρόπον αὐτὸς ἡμῖν ὁ Χριστὸς σημαίνεται διὰ τῶν παραδεδειγμένων, ἤτοι κατεσκευασμένων, ἀμελητὶ διασάφει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν, ἐγὼ μὲν, ὡς ἔνι φράσαι τε καὶ νοεῖν, πειράσομαι. διαμαρτάνοντι δέ τ' ἀληθοῦς, καὶ μεῖον ἢ χρὴ τῇ τῶν νοημάτων ὑπεροχῇ προσβάλλοντι,

B συγγνώμων ἔσο. τὸ γὰρ ἐν ἐσόπτρῳ τε καὶ αἰνίγματι βλέπειν, ἀποσφήλειεν ἂν ἔσθ' ὅτε καὶ τὸν ἀκριβῆ τε καὶ ἔμφρονα νοῦν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἡ κιβωτὸς ἡμῖν, ὦ Παλλάδιε, τύπος ἂν εἴη καὶ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ. τὸν γὰρ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς ἀνασκοπούμενοι τρόπον, καθάπερ ἐν κιβωτῷ τῷ ἐκ παρθένου ναῷ τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον ἐνηυλισμένον ὀψόμεθα. κατῴκη-

C σε γὰρ ἐν αὐτῷ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, κατὰ τὰς γραφάς. λόγος δὲ ἦν Θεοῦ, τὰ ἐν τῇ κιβωτῷ μαρτύρια. καὶ ἄσηπτα μὲν ἦν αὐτῆς τὰ ξύλα, χρυσῷ δὲ τῷ καθαρῷ, καὶ δοκιμωτάτῳ κατεκαλλύνετο, ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν. ἄφθαρτον γὰρ τὸ σῶμα Χριστοῦ, καθάπερ ἔν τινι χρυσῷ, τῇ τοῦ ἐνοικοῦντος λόγου δυνάμει καὶ λαμπρότητι, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φύσει καὶ ἐνεργείᾳ ζωοποιῷ, πρὸς ἀφθαρσίαν διακρα-

D τούμενον. διά γάρ τοι τοῦτο καὶ ζωοποιεῖν λέγεται Χριστός. ζωὴ γὰρ ὢν κατὰ φύσιν ὁ ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγος, τῇ δυνάμει τοῦ ἰδίου πνεύματος τὸν ἴδιον αὐτὸς ἀεὶ ζωοποιεῖ ναὸν, φθορᾶς ἀμείνω τιθείς. ἡ γὰρ σὰρξ αὐτοῦ οὐκ εἶδε διαφθοράν, κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου Παύλου φωνήν. προσεφώνει δέ που καὶ Ἰουδαίοις, περὶ τοῦ ἰδίου σώματος. λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. καὶ μὴν καὶ ὁ Πέτρος τεθανατῶσθαι μὲν σαρκὶ, φησὶν, αὐτὸν, ἐζωο-

E ποιῆσθαι δὲ πνεύματι. σύμβολον οὖν ἄρα τῆς ὑπερλάμπρου θεότητος, ὁ χρυσὸς, ἐπαληλιμμένης ὥσπερ τῷ ἁγίῳ σώματι, καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ λαμπρότητά τε καὶ ἀφθαρσίαν ἐνιείσης ἀπορρήτως, καὶ ὡς αὐτή που μόνη καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ θεία τε καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐπίσταται φύσις. εἰ γὰρ οἱ δίκαιοι κατὰ καιροὺς ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, τίς ἔσται λοιπὸν ἡ αὐτοῦ δόξα Χριστοῦ;

πῶς δὲ οὐ νοῦ καὶ λόγου πέρα παντὸς ἡ ἔκλαμψις; χρυσοῖ δὲ τὴν κιβωτὸν ἔχοντες ἀναφορεῖς, χρυσοῖ καὶ οἱ κρίκοι, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ μέτοχοι γὰρ τῆς δόξης οἱ ἀμφ' αὐτὸν, καὶ ὡς ἐν ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ προσηρτημένοι καὶ χρήσιμοι. τοιοῦτοί τινες ἦσαν καὶ οἱ μακάριοι μαθηταὶ, δύναμιν τὴν παρ' αὐτοῦ τὴν θεοπρεπῆ δεχόμενοι, καὶ τῆς ἄνωθεν ὑπεροχῆς τὴν λαμπρότητα μεθεκτῶς ἐμπεπλουτηκότες, καὶ σημειοῦντες διὰ τοῦτο ταῖς θεοσημίαις. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ πρός γε τῇ κιβωτῷ, ποιήσεις, φησὶν, ἱλαστήριον, ἐπίθεμα χρυσίου καθαροῦ δύο πήχεων καὶ ἡμίσους τὸ μῆκος, καὶ πήχεος καὶ ἡμίσους τὸ πλάτος. καὶ ποιήσεις δύο Χερουβὶμ χρυσᾶ τορευτά. καὶ ἐπιθήσεις αὐτὰ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κλιτῶν τοῦ ἱλαστηρίου. ποιηθήσονται Χερουβὶμ εἷς ἐκ τοῦ κλίτους τούτου, καὶ Χερουβὶμ εἷς ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ δευτέρου τοῦ ἱλαστηρίου. καὶ ποιήσεις τοὺς δύο Χερουβὶμ ἐπὶ τὰ δύο κλίτη. ἔσονται οἱ Χερουβὶμ ἐκτείνοντες τὰς πτέρυγας ἐπάνωθεν συσκιάζοντες ταῖς πτέρυξιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἱλαστηρίου, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν εἰς ἄλληλα, εἰς τὸ ἱλαστήριον ἔσονται τὰ πρόσωπα τῶν Χερουβίμ. καὶ ἐπιθήσεις τὸ ἱλαστήριον ἐπὶ τὴν κιβωτὸν ἄνωθεν, καὶ εἰς τὴν κιβωτὸν ἐμβαλεῖς τὰ μαρτύρια ἃ ἂν δῶ σοι. καὶ γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖθεν, καὶ λαλήσω σοι ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου ἀνὰ μέσον τῶν δύο Χερουβὶμ τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου, κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαί σοι πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εἶτα τί τὸ ἱλαστήριον εἶναι φῄς; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὃ μὲν ἧκεν εἴς τε γράμμα καὶ σκιὰν, ἐκ χρυσοῦ ἐπεποίητο καθαροῦ, καὶ ἐπήρτητό πως ἐπικειμένη τῇ κιβωτῷ· εἴρηται γὰρ ἐπίθεμα διὰ τοῦτο. τετραμμένοι δὲ εἰς αὐτὸ καὶ βλέποντες, οἱ τοῖς τῆς ἱερωσύνης ἀξιώμασι κατηγλαϊσμένοι, πρὸς Θεὸν ἐδόκουν τετράφθαι καὶ βλέπειν. φαμὲν δὲ εἶναι τὸ ἱλαστήριον, εἰ νοοῖτο πνευματικῶς, τὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον ἄνθρωπον, ὃν προέθετο ὁ Θεὸς, ἱλαστήριον διὰ πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ. Παῦλος γὰρ ὧδε φησίν. ἐπιστέλλει δὲ ἡμῖν καὶ Ἰωάννης ὁ σοφώτατος μαθητής. τεκνία, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε.

A quomodo non & intelligentiam & orationem omnem vincit ille fulgor? Aurei etiam ſunt vectes, qui arcam ſuſtinent, aurei & circuli, aurea denique in ea ſunt omnia: participes namque illius gloriæ ſunt, qui illum circunſtant, illique charitate, & ſanctitate tanquam affixi ſunt, & vſum præbent: quales illi ſancti diſcipuli erant, qui vim diuinam ab eo accipiebant, & ſupernæ illius excellentiæ ſplendorem erant participando conſecuti. Itaque diuina ſigna ob eam cauſſam edebant. PALLADIVS. Rectè ſanè dicis. CYRILLVS. [Et præter arcam facies, inquit, propitiatorium, ſuperpoſitionem ex auro puro duorum cubitorum & dimidii longitudine, & cubiti & dimidii latitudine. Et facies duo Cherubim, aurea tornatilia: & impones ea ex vtroque latere propitiatorii, Cherub vnus ex latere, & Cherub vnus ex latere altero propitiatorii. Et facies hos duos Cherubim ſupra duo latera, extendentes manus ſupernè, obumbrantes alis ſuis ſupra propitiatorium, & vultus eorum alterius in alterum obuerſos, ad propitiatorium erunt vultus Cherubim, & impones propitiatorium in arcam ſupernè, & in arca repones teſtimonia, quæ tibi dabo: & cognoſcar à te inde, & loquar tecum ſuper propitiatorio inter duo Cherubim, quæ ſunt ſupra arcam teſtimonii, iuxta omnia, quæcunque mandauero tibi ad filios Iſraël.] PALLAD. Quid ergo tandem propitiatorium eſſe cenſes? CYRILLVS. Quod quidem ad literam pertinet, & vmbram, ex auro puro factum erat, & ſubiectæ arcæ erat impoſitum: ob eam quippe cauſſam, Superpoſitio, dictum eſt, ad quod cùm conuerſi eſſent, & illud aſpicerent, qui ſacerdotii gloriâ inſignes erant, ad Deum ipſum obuerti, eumque aſpicere videbantur. Id verò ſi ſpiritualiter intelligatur, propitiatorium eſſe dicemus eum, qui pro nobis eſt homo factus. [quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ:] Paulus enim hoc dicit. Scribit etiam ad nos Ioannes ille ſapientiſſimus diſcipulus, [Filioli, hæc ſcribo vobis, vt non pec-

Exod. 25.

Rom 3.

cetis: ſi autem peccauerit aliquis, aduocatum habemus ad Patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi:] per ipſum enim propitiatio, ſupplicatioque omnis, ac bonorum petitio: nam [vſque modò, (Ioan. 16.) inquit, non petiiſtis quidquam in nomine meo; petite, & dabitur vobis.] Ipſe igitur eſt propitiatorium; per ipſum namque fit nobis propitius Pater, & in ipſum deſinit omnis precationis finis, & per ipſum accedimus, cùm haud alia ratione admitti poſſimus. Itaque ait, (Ioan. 14.) [Ego ſum via; &, Ego ſum ianua; &, Nemo venit ad Patrem, niſi per me.] Ceterùm, tametſi noſtri ſimilis factus ſit, cùm ſeſe ad humanitatem exinanitionemque demiſit illud vnigenitum Dei Verbum; eſt tamen illi nihilominus naturæ ſuæ ratione proprium, in ea gloria, ac maieſtate, quæ Deum deceat, intelligi; & in ea excellentia, qua creaturis omnibus præſtat, permanere, quemadmodum ſine dubio erat, antequam carnem accepiſſet. Ob eam igitur cauſam Cherubim circunſtant propitiatorium, & tegunt alis, & ad illud verſa ſunt, atque vultus in illud figunt; ac ſatellitium quidem euidenter oſtendit illa ad dexteram, ſiniſtramque ſtatio: quod verò ſemper Cherubim propitiatorium aſpiciunt, illud ſupernarum virtutum intentum, & inexplebile Dei videndi deſiderium indicare videtur: deſcribit etiam Propheta Eſaias filium proprio (Eſai. 6.) quodam habitu, dicens, [Vidi Dominum Sabaoth ſedentem ſuper thronum excelſum, & eleuatum, & Seraphim ſtabant circa illum: & ſenas quidem alas, inquit, cuique fuiſſe; iiſque tegere, duabus quidem pedes, duabus facies, ceteris volare. Ac, ſi quis putet Dei faciem, ac pedes contegere Seraphim, nihil abſurdi eſt ita exiſtimare. Nam, ſi huius nominis Seraphim ſignificationem in Græcam vocem transferamus, ſcientiæ plenitudinem, aut effuſionem ſapientiæ, ſignificare deprehendemus. Sapientiſſimæ igitur illæ, ac ſupremæ virtutes eo habitu illud euidentiſſimè præ ſe ferunt, haud eſſe fas à quoquam Dei faciem conſpici. Inuiſibilis enim eſt om- (Philip. 4.) nino natura illa, quæ ſuperat omnem intelligentiam, & lucem inacceſſibilem habitat, vt beati Pauli voce vtar; (1. Tim. 6.) &, [Nemo videbit faciem Dei, &

A καὶ ἐάν τις δὲ ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνων, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. δι' αὐτοῦ γὰρ ἱλασμὸς, εὐχή τε πᾶσα, καὶ αἴτησις ἀγαθῶν. ἕως γὰρ ἄρτι, φησὶν, οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου. αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. αὐτὸς οὖν ἄρα τὸ ἱλαστήριον. δι' αὐτοῦ γὰρ ἡμῖν ἵλεως ὁ πατὴρ, καὶ εἰς αὐτὸν καταλήγει πᾶν πέρας εὐχῆς, B καὶ δι' αὐτοῦ προσίεμεν, οὐχ ἑτέρως ὄντες δεκτοί. τοιγάρτοι φησὶν, ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός· καὶ, ἐγώ εἰμι θύρα, καὶ, οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. πλὴν εἰ καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς ἀνθρωπότητά τε καὶ κένωσιν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος, ἀλλ' ἔστι καὶ ἴδιον αὐτοῦ φυσικῶς τὸ ἐν δόξῃ νοεῖσθαι τῇ θεοπρεπεῖ, καὶ ἐν ὑπεροχαῖς ὑπάρχειν ταῖς ὑπὲρ τὴν κτίσιν, καθάπερ ἀμέλει καὶ πρὸ τῆς σαρκός. διὰ τοῦτο τὰ Χερουβὶμ C περιεστᾶσι τὸ ἱλαστήριον, πυκάζοντα ταῖς πτέρυξι, καὶ πρὸς αὐτὸ τετραμμένα, καὶ αἰεὶ τὸ πρόσωπον ἐπερείδοντα, καὶ δορυφορίας μὲν ἀπόδειξις ἐναργὴς, ἡ εἰς δεξιά τε καὶ εὐώνυμα στάσις. τὸ δὲ τῶν ἀνωτάτω δυνάμεων οἱονεί πως ἔντονόν τι καὶ ἀκόρεστον εἰς θεοπτίαν, ὑπεμφαίνειν ἔοικεν, τὸ βλέπειν αἰεὶ τὰ Χερουβὶμ ἐπὶ τὸ ἱλαστήριον. ἐν τῷ ἰδίῳ δὲ σχήματι γράφει τὸν υἱὸν καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας, λέγων. εἶδον τὸν Κύριον Σαβαὼθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ Σεραφὶμ εἱ- D στήκεισαν κύκλῳ αὐτοῦ, καὶ ἓξ μὲν ἑκάστῳ πτέρυγας ἐκπεφυκέναι, φησὶ, καλύπτειν δὲ αὐτὰ, ταῖς μὲν δυσὶ τοὺς πόδας, ταῖς δὲ δυσὶ τὰ πρόσωπα, πέτεσθαι δὲ ταῖς ἑτέραις. καὶ εἰ μὲν οἴοιτό τις ὅτι τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον, καὶ μὴν καὶ τοὺς πόδας κατεκάλυπτον τὰ Σεραφὶμ, οὐδὲν ἀπεικὸς ἐννοεῖν τι τοιοῦτον. μεταστρέποντες γὰρ εἰς Ἑλλήνων φωνὴν, τοῦ E Σεραφὶμ τὴν δήλωσιν, γνώσεως πληθυσμὸν ἤτοι σοφίας χύσιν σημαινομένην εὑρήσομεν. ὑπεμφαίνουσι τοιγαροῦν τῷ σχήματι καὶ μάλα σαφῶς, αἱ πάνσοφοί τε καὶ ἀνωτάτω δυνάμεις, ὅτι Θεοῦ πρόσωπον οὐ θέμις ὁρᾶσθαι πρός τινος. ἀθέατος γὰρ παντελῶς ἡ ὑπὲρ πάντα νοῦν ἐστι φύσις, καὶ φῶς ἀπρόσιτον οἰκεῖ, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνὴν, καὶ, οὐδεὶς ὄψεται Θεοῦ πρόσωπον, καὶ

ζήσεται, κατά γε τὸ παρ' αὐτοῦ πρὸς Μωσέα τὸν ἱερώτατον εἰρημένον ὀρθῶς. ἀλλ' οὐδ' ἄν τις νοοίη τά τε ἴχνη καὶ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. γέγραπται γάρ, ὢ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. ψάλλει δὲ καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ, καὶ σοφὸν ἀνακρούει μέλος. ἐν τῇ θαλάσσῃ ἡ ὁδός σου, καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται. ὥσπερ γὰρ οὐκ ἄν τις ἴδοι ἴχνος ἐν ὕδασιν, ἢ ἀνθρώπου τυχὸν ἢ νεώς, ἢ τῶν ἐν αὐτοῖς νηχομένων, οὕτως οὐκ ἂν καταθρήσειέ τις θείας τε καὶ ἀπορρήτους ὁδούς. ὧν ἂν εἶεν εἰς τύπον οἱ πόδες. Εἰ δὲ δὴ καὶ τὰ ἑαυτῶν πρόσωπα καὶ τοὺς πόδας κατεπυκάζειν ταῖς πτέρυξιν ὑποτοπήσαιμέν τις τὰ ἅγια Σεραφίμ, ἐννοῶμεν ὅτι τῆς περὶ Θεοῦ σοφίας, ἤτοι γνώσεως ἀρχὴν ἢ τέλος ἰδεῖν οὐ θέμις. ἀκατάληπτος γὰρ καὶ αὐτή, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐστὶ τὸν ἀνθρώπινον. ἀρχὴ δὲ παντὸς σώματος, κεφαλή. τέλος δὲ οἱ πόδες. τὸ ἱλαστήριον οὖν ἄρα Χριστός, ὃς καὶ ἐν σαρκὶ πεφηνώς, οὐδὲν ἧττόν ἐστι Θεός, καὶ Κύριος, φύσει τε καὶ ἀληθῶς, περιεστώσας ἐν κύκλῳ δουλοπρεπῶς καὶ αὐτὰς ἔχων τὰς ἀνωτάτω δυνάμεις. ἔφη δέ που καὶ λόγος ἡμῖν ἱερός, ὡς μετά γε τὸ ἐκστῆναι τὸν σατανᾶν τὴν ἐν Χριστῷ μεθέντα πεῖραν, ὅτε νενήστευκεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ. πνεύματα γάρ εἰσι λειτουργικὰ εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. ἄνωθεν δὲ τοῦ ἱλαστηρίου, γνωσθήσομαί σοι, φησί, καὶ λαλήσω σοι, δύο που καθάπερ ἐγῷμαι καὶ διὰ τούτου δηλῶν. ἢ γὰρ ὅτι ἄνθρωπος ὢν ὁ Χριστός, τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπου λαλήσει φύσιν, καὶ οὐχὶ μόνοις ἐμμενεῖ τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις, διά γε τὸ εἶναι Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν. ἐγὼ γὰρ ἔφασκε, καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν, καί, ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν πατέρα. ἢ ἐκεῖνό που τάχα· γινώσκεται γὰρ ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου καὶ τῶν Χερουβίμ, τουτέστιν, ἐν ὑπεροχῇ καὶ δόξῃ τῇ ὑπὲρ ἀνθρώπους, καὶ παντὸς ἐπέκεινα γενητοῦ, ὧν τὸ ἀκρότατόν τε καὶ ὑπέρτατον τὰ Σεραφίμ, εἰ καὶ γέγονε σάρξ. ἐκ χρυσοῦ δὲ τὸ ἱλαστήριον, καὶ αὐτὰ τὰ Σεραφίμ. ἡ μὲν γὰρ εὐκλεής τε καὶ περικαλλεστάτη φύσις, Θεός. ἐν ὁμοιώσει δὲ τῇ πρὸς αὐτὸν κατὰ μέθεξιν, τὰ γενητά. τοῖς δὲ ἐν

A viuet,] vt ipſe idem rectiſſimè beato » Moyſi dixit. Exod. 33. Neque verò quiſquam poteſt illius veſtigia, & vias noſſe: ſcriptum eſt enim, [O altitudo diui- » Rom. 11. tiarum, & ſapientiæ, & ſcientiæ Dei! » quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia » eius, & inueſtigabiles viæ eius!] » pſallit etiam beatus Dauid, & ſapiens carmen concinit, [In mari via » Psalm. 76. tua, & ſemitæ tuæ in aquis multis, » & veſtigia tua non cognoſcentur:] » vt enim in aquis videre veſtigium aut B hominis fortaſſe, aut nauis, aut innatantium belluarum nemo poteſt; ſic nemo diuinas & ineffabiles vias aſpicere, quarum figuram pedes aptiſſimè gerunt. Quòd ſi quis exiſtimet ſuas facies, ac pedes alis contegere ſancta Seraphim, illud cogitemus, non eſſe fas Dei ſapientiæ, ſeu ſcientiæ initium, aut finem videre: eſt enim ipſa quoque incomprehenſibilis, & hominis intelligentiam ſuperat. Eſt autem totius corporis initium caput, vt finis C pedes. Propitiatorium igitur eſt Chriſtus, qui, quamuis apparuit in carne, nihilominus tamen verè, ac naturâ Deus eſt, & Dominus: cùm ſupremas illas virtutes circum ſe ſeruilem in modum ſtantes habeat. Sacræ etiam literæ teſtantur, poſteaquam receſſit Matth. 4. Satanas, illa tentatione, quam Chriſto intulit, omiſsâ, cùm ille pro nobis ieiunaſſet, angelos acceſſiſſe, & illi miniſtraſſe: [ſpiritus namque adminiſtra- » Heb. 1. tores ſunt, in miniſterium miſſi propter » D eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.] » Supra propitiatorium autem cognoſcar à te, inquit, & loquar tecum. Quibus verbis, vt ego arbitror, duo quædam ſignificauit, aut Chriſtum, quamuis homo eſſet ille quidem, tamen ſupra hominis naturam locuturum, neque intra exinanitionis modum duntaxat eſſe manſurũ, cùm Deus ſit, & ex Deo ſecundum naturam, [Ego enim, dicebat, & Pater » Ioan. 10. vnum ſumus; &, Qui vidit me, vidit & » Ioan. 14. patrem meum:] aut illud fortaſſe: co- » E gnoſcitur enim ſuper propitiatorium, & ſuper Cherubim, id eſt, in excellentia, & gloria, ſupra hominem, & quicquid eſt ortum, in quo genere primum, ac ſummum locum tenent Seraphim, quamuis caro ſit factus. Eſt autem ex auro propitiatorium, & ipſa quoque Seraphim: natura quippe præclariſſima, atque pulcherrima Deus eſt, quæ autem orta ſunt, ea ſimilitudinem eius per participationem retinent; iis porrò, qui

circa ac prope ipſum ſunt, ſuæ naturalis claritatis conſortium impertitur, vt luminis, cùm ad obiectum aliquod corpus appulſum reflectitur, & ſuo ſplendore, quicquid obuium eſt, illuminat. PALLAD. Rectè ſanè habet, & eſt ad veritatem expolita oratio. CYRILL. Iam verò, extructo propitiatorio, aliter quoque nobis Chriſti myſterium adumbrat, dicens, [Et facies menſam ex auro mundo.] Cumque iuſſiſſet, vt annuli menſæ affigerentur, in quos aurei vectes immitterentur, cúmque menſuras etiam illius, & artificii rationem, qua ad ſummam elegantiam inſignis fieret, apertiſſimè præſcripſiſſet, denique, [Et impones, inquit, ſuper menſam panes propoſitionis coram me perpetuo.] Aureaque eius vaſa, & acetabula, & mortariola, & cyathos, & libatoria fieri iuſſit. An verò parum euidenter ille panis è cœlo nobis demonſtrabatur, qui aliquando in ſanctis Eccleſiarum menſis proponendus eſſet, & vitam mundo daturus? PALLAD. Imò verò maximè. CYRILL. Acetabula porro, & mortariola, cyathi quoque, & libatoria, & ea omnia, quorum ad menſam illam ſacram, ac myſticam vſus erat, nonne, Palladi, diuinorum theſaurorum figura ſunt? PALLAD. Sanè verò. CYRILL. Sed hæc quidem in Exodo: de menſa verò & panibus propoſitionis Legiſlator in Leuitico ſanxit, atque ibi quodammodo explicat hoc præceptum, &, quemadmodum propoſitio fieri debeat, planè docet his verbis; [Et accipietis ſimilam, & facietis ex ea duodecim panes; è duabus decimis erit panis vnus; & imponetis eos duas poſitiones, & ſex panes vna poſitio ſuper menſam puram coram Domino. Et imponetis ad poſitionem vnam thus mundum cum ſale, & erunt in panes recordationis propoſita domino; die Sabbatorũ apponetur coram Domino perpetuò à filiis Iſraël teſtamentum æternum; & erunt Aaron, & filiis eius: & comedent ea in loco ſancto; eſt enim ſancta ſanctorum hoc ipſis, & ab immolatis Domino legitimũ ſempiternum.] In Numeris verò vt vnum rurſus panem, qui de cœlo, & ex nobis eſt, (Verbum enim, cum Deus ſecundum naturam eſſet, factum eſt noſtri ſimile, & habitauit in nobis) tanquam vnum nobis panem demonſtrauit, cùm ſic dixit Moyſi illi ſacro-

Exod. 25.

Leuit. 24.

A κύκλῳ καὶ ἄγχου γεγονόσιν αὐτοῦ, τὴν τῆς ἰδίας καὶ φυσικῆς φαιδρότητος ἐπιμερίζει μέθεξιν, ὡς φωτὸς ἐπί τι τῶν πέλας ἀποτελεσθέντος ἀνακλωμένου, καὶ λαμπρότητι τῇ ἰδίᾳ τὸ προστυχὸν καταυγάζοντος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔχει, καὶ ἀπεξεσμένος ἡμῖν εἰς τἀληθὲς, ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ ἱλαστηρίου κατασκευὴν, καὶ ἑτέρως ἡμῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον σκιαγραφεῖ, λέγων· καὶ ποιήσεις τράπεζαν χρυσοῦ καθαροῦ. δακτυλίους τε αὐτῇ
B προσηρμόσθαι δεῖν ἐπιτάξας, καὶ χρυσοῦς ἐμβάλλεσθαι τοὺς ἀναφορέας, μέτρα τε αὐτῆς καὶ εὐτεχνίας τοὺς τρόπους, καθ' οὓς ἂν γένοιτο λαχοῦσα τὸ ἐκπρεπὲς εἰς εἶδος τὸ ἀνωτάτω σαφέστατα διαγράψας, καὶ ἐπιθήσεις, φησὶν, ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἄρτους ἐνωπίους, ἐναντίον μου διαπαντός. χρυσᾶ δὲ αὐτῆς τὰ σκεύη, τρυβλία τε καὶ θυΐσκας, καὶ μὴν καὶ κυάθους, καὶ σπονδεῖα γενέσθαι προστέταχεν. ἆρ' οὐκ ἐναργῶς ὁ ἄρ-
C τος ἡμῖν ὁ ἐξ οὐρανοῦ κατεδείκνυτο, προκείσεσθαι μέλλων κατὰ καιροὺς ἐν ἁγίαις τραπέζαις ἐκκλησιῶν, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ; ΠΑΛ. Καὶ μάλα. ΚΥΡ. Τρυβλία τε καὶ θυΐσκαι, κύαθοί τε καὶ σπονδεῖα, καὶ τὰ δι' ὧν τῆς ἁγίας τραπέζης ἡ μυστικὴ καὶ ἱερωτάτη πληροῦται χρεία, οὐ τῶν θείων κειμηλίων τύποι ἂν εἶεν, ὦ τᾶν; ΠΑΛ. Ναὶ μὴν οὕτω. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἐν τῇ Ἐξόδῳ. τραπέζης δὲ πέρι καὶ μὴν καὶ προθέσεως ἄρτων, κεχρησμῴδηκεν ὁ νομο-
D θέτης ἐν τῷ Λευιτικῷ. ἀναρριπίζει δὲ ὥσπερ τὴν ἐντολὴν, τίνα τε τρόπον ἡ πρόθεσις ἔσται, διδάσκει σαφῶς, λέγων οὕτως. καὶ λήψεσθε σεμίδαλιν, καὶ ποιήσετε αὐτὴν δώδεκα ἄρτους. δύο δεκάτων ἔσται ὁ ἄρτος ὁ εἷς. καὶ ἐπιθήσετε αὐτοὺς δύο θέματα, καὶ ἓξ ἄρτους τὸ ἓν θέμα ἐπὶ τὴν τράπεζαν τὴν καθαρὰν ἔναντι κυρίου. καὶ ἐπιθήσετε ἐπὶ τὸ θέμα λίβανον καθαρὸν καὶ ἅλα, καὶ ἔσονται εἰς ἄρτους εἰς ἀνάμνησιν προκείμενα τῷ κυρίῳ. τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων προσθήσε-
E ται ἔναντι κυρίου διαπαντὸς ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, διαθήκην αἰώνιον· καὶ ἔσται Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ. καὶ φάγονται αὐτὰ ἐν τόπῳ ἁγίῳ. ἔστι γὰρ ἅγια τῶν ἁγίων τοῦτο αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τῶν θυσιαζομένων τῷ κυρίῳ, νόμιμον αἰώνιον. ἐν δέ γε τοῖς Ἀριθμοῖς, ὡς ἕνα πάλιν ἄρτον ἡμῖν τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἐξ ἡμῶν, γέγονε γὰρ Θεὸς ὢν φύσει καθ' ἡμᾶς ὁ λόγος, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κατεδείκνυ λέγων πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα.

λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς. ἐν τῷ πορεύεσθαι ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν, εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάγω ὑμᾶς ἐκεῖ, καὶ ἔσται, ὅταν ἐσθίητε ὑμεῖς, ἀπὸ τῶν ἄρτων τῆς γῆς ἀφαιρεῖτε ἀφαίρεμα ἀφόρισμα κυρίῳ ἀπαρχὴν φυράματος ὑμῶν· ἄρτον ἀφαίρεμα ἀφοριεῖτε αὐτὸ ὡς ἀφαίρεμα ἀπὸ ἅλωνος, οὕτως ἀφαιρήσετε ἀπαρχὴν φυράματος ὑμῶν, καὶ δώσετε τῷ κυρίῳ ἀφαίρεμα εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. καὶ ἀπόκειται μὲν διὰ τούτων καταθρῆσαι τις ἂν τὸ τῆς ἀληθείας μυστήριον. λελέξεται δὲ πρὸς ἡμῶν ἐν ἰδίῳ καιρῷ λεπτῶς καὶ ἀπηκριβωμένως, εἰς ἕτερον ἡμῖν ἱδρῶτα συγγραφῆς μετερρηκότες τὸν λόγον. πλὴν ἐκεῖνο, οἶμαί που, κατατεθήποι τις ἂν εἰς γε τὸ παρὸν ἡμῖν, ὦ Παλλάδιε. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ ποῖον τί φής; ΚΥΡ. Πολυειδῶς γὰρ ἡμῖν ἐμφανῆ καταστήσας τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ δι' ἑτέρου πάλιν αὐτὸν ἀναπλάττει λόγου. πρὸς γάρ τοι Μωσέα φησί· καὶ ποιήσεις λυχνίαν ἐκ χρυσίου καθαροῦ. τορευτὴν ποιήσεις τὴν λυχνίαν, ὁ καυλὸς αὐτῆς καὶ οἱ καλαμίσκοι, καὶ οἱ κρατῆρες, καὶ οἱ σφαιρωτῆρες, καὶ τὰ κρίνα ἐξ αὐτῆς ἔσται· ἓξ καλαμίσκοι ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ δευτέρου. καὶ αὖ ἐπὶ τούτοις τὰ εἰς κόσμον τε καὶ χρείαν τῷ τεχνήματι τελοῦντα προστεθεικὼς, κρίνα τέ φημι, καὶ σφαιρωτῆρας καὶ καρυΐσκους, ἐπιφέρει πάλιν. ὅλη τορευτὴ, ἐξ ἑνὸς χρυσίου καθαροῦ, καὶ ποιήσεις τοὺς λύχνους αὐτῆς ἑπτὰ, καὶ ἐπιθήσεις τοὺς λύχνους αὐτῆς. καὶ φανοῦσιν ἐκ τοῦ ἑνὸς προσώπου. καὶ τὸν ἐπαρυστῆρα αὐτῆς, καὶ τὰ ὑποθέματα αὐτῆς ἐκ χρυσίου καθαροῦ, ποιήσεις πάντα τὰ σκεύη ταῦτα ταλάντου χρυσίου καθαροῦ. ὅρα, ποιήσεις κατὰ τὸν τύπον τὸν δεδειγμένον σοι ἐν τῷ ὄρει. χρυσῆ μὲν οὖν ἡ λυχνία τύπον ἐπέχουσα τοῦ Χριστοῦ. φύσει γὰρ καὶ ἀληθείᾳ Θεὸς ὁ υἱός. χρυσῷ δὲ προσεικαστέον, καθὰ καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω διωριζόμεθα, τὴν θείαν λαμπρότητα καὶ ὑπεροχήν. τορευτὴ δὲ ὅτι περικαλλὴς καὶ πέρα λόγου παντὸς, τό γε ἧκον εἰς εὐμορφίαν τὴν νοητὴν, ὁ Ἐμμανουήλ. γέγραπται γὰρ ὅτι ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. οὐκοῦν τὸ ἐκτετορνεῦσθαι τὴν λυχνίαν, τὸ εἰς εἶδος ἐκπρεπὲς, δῆλον δὲ ὅτι τὸ θεοπρεπὲς, κατεδείκνυεν ἂν εὖ μάλα τοῦ Ἐμμανουήλ. εἰς δεξιὸν δὲ καὶ εὐώνυμον, οἷά περ ἐκ δένδρου καλαμίσκους ἐκπεφυκότας, συναναθρώσκειν δὲ τῷ μέσῳ καυλῷ, καὶ εἰς ὕψος αἴρεσθαι, φησὶ, τὸ ἰσοστατοῦν. εἷς γὰρ ὢν κατὰ φύσιν ὁ μονογενὴς,

rum interpreti, [Loquere ad filios Iſraël, & dices eis, Cùm ingrediemini in terram, in quam ego induco vos, & erit, cum ederitis vos, è panibus terræ ſeparabitis ſeparationem ſegregationem Domino primitias maſſæ veſtræ; panem ſeparationem ſegregabitis ipſum, tanquam ſeparationem ab area, ſic ſeparabitis ipſum. primitias maſſæ veſtræ, & dabitis Domino ſeparationem in generationes veſtras.] Licet ex his verbis facillimè veritatis myſterium perſpicere, de quo tamen à nobis ſubtiliter, & accuratè ſuo loco dicetur, hancque orationis partem in alterius commentationis laborem transferamus. Illud tamen, vt opinor, admirari licet in præſens, Palladi. PALLAD. Quid iſtud tandem? CYRILLVS. Cum etenim variè nobis illum Emmanuel ſpectandum propoſuiſſet, rurſus aliis quoque verbis eundem effingit; Moyſi enim dicit [Et facies candelabrum ex auro mundo; tornatile facies candelabrum; haſtile ipſius, & calami, & crateres, & ſphęrulæ, & lilia ex ipſo erunt: ſex calami prodeuntes ex aduerſo; tres calami candelabri ex latere vno, & tres calami ex latere altero.] Adhæc, cùm adiunxiſſet ea, quæ ad ornatum, & vſum operis pertinerent, lilia, inquam, & ſphærulas, & ſcyphos, rurſum adiecit, [Totũ tornatile ex vno auro mundo; & facies ei lucernas ſeptem, & impones lucernas ipſius, & lucebũt ex vna facie, & emunctorium eius, & ſuppoſitiones eius ex auro mundo: facies omnia vaſa eius talentum auri mundi. Vide, facies omnia iuxta figuram, quæ tibi in monte oſtenſa eſt] Aureum igitur candelabrum, Chriſti figuram tenet; Filius enim natura ac verè Deus eſt; auro autem ſimilis eſſe putanda eſt, vt in ſuperioribus definiebamus, illa diuina claritas atque præſtantia: tornatile autem, quia ſpecioſiſſimus eſt, pluſquam verbis explicari poſſit, ille Emmanuel, ſi pulchritudinem animo ſpectabilem cogites. Scriptum eſt enim, [Specioſus forma præ filiis hominum] Quod igitur candelabrum tornatile factum eſt, id verò illam pulchritudinis præſtãtiam, id eſt, diuinam illam noſtri Emmanuelis dignitatem aptiſſimè ſignificabat. Calamos porro ex dextro, ſiniſtroque latere tanquam ex arbore prodeuntes, inquit, cum medio ſtipite ſimul exurgere, & ad parem altitudinem tolli. Quamuis enim Vnigenitus ille ſecundum naturam vnus ſit,

Num. 15.

Exod. 25.

Pſal. 44.

& vt Deus ſimplicem habeat eſſentiam, diuerſitate tamen operationum, quaſi multiplex eſſe videtur: neque vero aliquid in eo externum eſt, & aduentitium, tametſi diuinis attributis quodammodo haud ſimplex intelligatur: lux enim, & vita, & vis, & incorruptio eſſe intelligitur. Nam cum docere vellet nihil eſſe in eo adſcititium, intulit,
„ vt opinor, illud, [Sphærulæ, & calami,
„ & lilia ex ipſo ſint, totum tornatile ex
„ auro puro,] id eſt, totus vndique Deus, non perinde atque ea, quæ orta ſunt, ſanctificatus: neque vt angeli, qui cum in ſua quadam natura intelligantur, illius gratia, & gloria decorati ſunt, ac tanquam auro mundo, ſpiritus munere quodammodo illiti; ſed quod ſuaptè natura ſit illa ipſa res, nempè Deus, illa nimirum puriſſima, & ſuprema natura. Septem porro lucernæ ſunt; multis namque modis à Chriſto illu-
1. Cor. 12. „ minatio tribuitur: & [alij quidem da-
„ tur ſermo ſapientiæ, alii autem ſermo
„ ſcientiæ, & diſcretio ſpirituum,] & reliqua. Perfectionis autem ſignum eſt numerus ſeptenarius: perfectiſſimus verò eſt ſuapte natura Emmanuel tanquam Deus, & chariſmatum ab ipſo fluentium diſtributio perfectè iis propoſita eſt qui merentur accipere; ne-
Ioan. 3. „ que enim [ad menſuram dat ſpiritum,]
„ vt beatus Ioannes ait; ſed [ex eius pleni-
„ tudine nos omnes accepimus.] Dein-
Exod. 25. „ de ait, [Et impones lucernas, & lu-
„ cebunt ex vna facie.] Qualis autem ſit hæc poſitio, in Numeris planius
„ explicauit, ſic dicens, [Et locutus eſt
Numer. 8. „ Dominus ad Moyſen, dicens, Loque-
„ re Aaron, & dices ad eum, Cùm im-
„ poſueris lucernas, ex parte ſecundum fa-
„ ciem candelabri lucebunt ſeptem lu-
„ cernæ: & fecit ſic Aaron ex vna parte
„ ſecundum faciem candelabri, & ac-
„ cendit lucernas ipſius vt conſtituit Do-
„ minus Moyſi.] Intellige ergo ſeptem illas lucernas ad faciem candelabri verſas, lumen in aſpicientes immittere; non enim, quià tergo ſunt, ac quodammodo à Deo auerſi, eos diuinum illud, ac ſpirituale lumen illuſtrat; ſed eos, qui in illius conſpectum per ſanctificationem perducti ſunt, ac iam per fidei libertatem, & honeſtatem rectè viuendi præclaram ora illi obuerterunt: vt enim abominandi ſunt, & execrandi, qui in nequitia, & peruicacia verſantur: ita rurſus cari, & in Dei conſpectu poſiti obtemperantes, atque tractabiles.

A καὶ ἐν ἁπλότητι τῇ κατ' οὐσίαν ὡς Θεός, διαφόροις ἐνεργείαις πολλοστὸς εἶναι δοκεῖ, ἀλλ' οὐδὲν εἰσκεκριμένον ἢ ὀθνεῖον ἐν αὐτῷ, κἂν εἰ νοοῖτό πως τοῖς θεοπρεπέσιν ἀξιώμασιν οὐχ ἁπλοῦς. φῶς γὰρ καὶ ζωή, καὶ δύναμις καὶ ἀφθαρσία νοεῖται. ὅτι γὰρ οὐδὲν εἰσποιητὸν ἐν αὐτῷ διδάξαι βεβουλημένος, προσεπήνεγκεν οἶμαί που, τό, οἱ σφαιρωτῆρες καὶ οἱ καλαμίσκοι ἐξ αὐτῆς ἔστωσαν. ὅλη τορευτὴ ἐκ χρυσίου καθαροῦ, τοῦτ' ἔστιν, ὅλος δι' ὅλου Θεός, οὐκ ἐν ἴσῳ τοῖς γενητοῖς ἡγιασμένος, οὐδὲ ὥσπερ ἄγγελοι τυχὸν ἐν
B ἰδίᾳ νοούμενοι φύσει, κατηγλαϊσμένοι δὲ ἐκείνου χάριτί τε καὶ δόξῃ, καὶ οἷά περ χρυσίῳ καθαρῷ, τῇ τοῦ πνεύματος δόσει κατακεχρυσωμένοι, ἀλλ' αὐτὸ τῇ φύσει τὸ χρῆμα, Θεός, ἡ καθαρωτάτη τε καὶ ὑπερτάτη φύσις. ἑπτὰ δὲ οἱ λύχνοι. κατὰ πολλοὺς γὰρ τρόπους ὁ παρὰ Χριστοῦ φωτισμός. καί, ᾧ μὲν δίδοται λόγος σοφίας, ἑτέρῳ δὲ λόγος γνώσεως, διάκρισίς τε πνευμάτων καὶ τὰ λοιπά. τελειότητος δὲ σημεῖον, ὁ ἑπτὰ πάλιν
C ἐστὶν ἀριθμός. παντέλειος δὲ καὶ κατὰ φύσιν ἰδίαν ὁ Ἐμμανουήλ, ὡς Θεός, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων ἐν διανομῇ, τελείως ἔγκειται τοῖς ἑλεῖν ἀξίοις· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦμα, κατὰ τὴν τοῦ Ἰωάννου φωνήν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. εἶτα φησί· καὶ ἐπιθήσεις τοὺς λύχνους, καὶ φανοῦσιν ἐκ τοῦ ἑνὸς προσώπου. ἀλλὰ τίς ἂν γένοιτο τυχὸν ἡ τοιάδε θέσις, ἐν τοῖς ἀριθμοῖς ἐδήλου σαφῶς, οὕτω λέγων. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς
D Μωσῆν λέγων. λάλησον Ἀαρών, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν. ὅταν ἐπιθῇς τοὺς λύχνους ἐκ μέρους κατὰ πρόσωπον τῆς λυχνίας, φωτιοῦσιν οἱ ἑπτὰ λύχνοι· καὶ ἐποίησεν οὕτως Ἀαρὼν ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους κατὰ πρόσωπον τῆς λυχνίας, καὶ ἐξῆψε τοὺς λύχνους αὐτῆς, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωσῇ. συνίες δὲ οὖν, ὅτι κατὰ πρόσωπον τῆς λυχνίας, οἱ ἑπτὰ τεταγμένοι λύχνοι, τὸ φῶς τοῖς ὁρῶσιν ἐνίεσαν. οὐ γὰρ τοῖς κατόπιν καὶ οἱονείπως ἐν ἀποστροφῇ κειμένοις
E τῇ παρὰ Θεῷ, τὸ θεῖόν τε καὶ νοητὸν ἐπιλάμπει φῶς, ἀλλὰ τοῖς εἰς ὄψιν ἠγμένοις δι' ἁγιασμοῦ, καὶ αὐτοπροσώποις ἤδη γεγονόσι διὰ τῆς ἐν πίστει παῤῥησίας, καὶ τῆς ἔν γε τῷ βιοῦν ὀρθῶς παγκάλου σεμνότητος. βδελυροὶ μὲν γὰρ καὶ ἀπηχθημένοι πάνυ ὅσοι εἰσὶν ἐν φαυλότητι τε καὶ ἀπειθίᾳ. τίμιοι δὲ καὶ ἐν ἐπισκέψει Θεοῦ, τὸ εὐπειθὲς καὶ εὐήνιον. Ἰουδαίοις

A μὲν γὰρ ἐμπαροινεῖν ἑλομένοις ἀπαραδέκτως αὐτῷ, καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου φησίν· ὅταν τὰς χεῖρας ἐκτείνητε πρός με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν. ὀφθαλμοὶ δὲ κυρίου ἐπὶ δικαίους, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑμνούμενον. ΠΑΛ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τῆς ἁγίας ταυτησὶ λυχνίας μέμνηται σαφῶς καὶ ὁ θεσπέσιος Ζαχαρίας· ἔφη γὰρ ὅτι, καὶ ἐπέστρεψεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ, καὶ ἐξήγειρέ με, ὃν τρόπον ἐξηγέρθη ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ, καὶ εἶ-B πε πρός με, τί σὺ βλέπεις; καὶ εἶπα, ἑώρακα, καὶ ἰδοὺ λυχνία χρυσῆ ὅλη, καὶ τὸ λαμπάδιον αὐτῆς, καὶ ἑπτὰ λύχνοι ἐπάνω αὐτῆς, καὶ δύο ἐλαῖαι ἐπάνω αὐτῆς. μία ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπαδίου αὐτῆς, καὶ μία ἐξ εὐωνύμων καὶ ἐπηρώτησα, καὶ εἶπα πρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἐμοὶ, λέγων, κύριε, τί ἐστι ταῦτα; καὶ εἶπε πρός με, λέγων, οὐ γινώσκεις τί ἐστι ταῦτα; καὶ εἶπα, οὐχὶ, κύριε. ὁ μὲν οὖν μακάριος προφήτης διεπυνθάνετο λέγων, τί ἐστι ταῦτα, κύριε; βραχὺ δὲ διήγημα προσθεὶς ὁ θεσπέ-C σιος ἄγγελος διερμηνεύει τὴν ὅρασιν, καὶ τὴν τῆς λυχνίας κατασκευὴν εἰς Χριστὸν ἀναφέρει λέγων περὶ τῶν ἐν αὐτῇ λύχνων ἑπτὰ, οὗτοι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου, ἐπιβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. Εἰ γὰρ χρή τι καὶ τῶν παχυτέρων εἰπεῖν, μυρίοις ὅσοις ἡμᾶς ὀφθαλμοῖς ὁ θεὸς ὁρᾷ καὶ κατασκέπτεται τὰ ἀνθρώπινα, γινώσκων τὰ ἐν τῷ σκότει, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὸ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστιν. Εἰ γὰρ καὶ ἡμῖν τοῖς ἐν κόσμῳ τὸ φῶς ἐνίησι Θεὸς, καταπλουτήσειεν ἂν D αὐτὸ καὶ παρά γε τῶν ἄλλων ἐν ἰδίᾳ φύσει λαχών. ἢ εἴπερ οὐχ ὧδε ἔχειν ὑποπτεύουσί τινες, ἄρα που τάχα τοῖς ὧδε φρονεῖν ἑλομένοις ἐπιφωνεῖν, σύνετε δὴ ἄφρονες ἐν τῷ λαῷ, καὶ μωροί ποτε φρονήσατε. ὁ φυτεύσας τὸ οὖς, οὐχὶ ἀκούει; ἢ ὁ πλάσας τὸν ὀφθαλμὸν, οὐχὶ κατανοεῖ; ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἠκονημένος μᾶλλον μαχαίρας διστόμου, διικνούμενος μέχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς E ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. φωτίζει δὴ οὖν καὶ ἐφορᾷ πάντα Χριστός. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε δι' ἑνὸς τῶν προφητῶν. Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, λέγει κύριος, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν. μὴ ἀπ' ἐμοῦ κρυβήσεταί τι; λάθοι γὰρ

Iudæis enim, qui intemperanter illum iniuriâ violare conſtituiſſent, per Eſaiæ quoque vocem dicit, [Cùm extende- » Eſai. 1.
ritis manus ad me, auertam oculos »
meos à vobis:] [oculi autem Domi- » Pſal. 33.
ni ſuper iuſtos,] vt in Pſalmis canitur. »
Pallad Verum eſt. Cyrillvs. Huius ſancti candelabri etiam beatus Zacharias apertè meminit; ſic enim dixit, [conuerſus eſt Agelus, qui » Zach. 4.
loquebatur in me, & excitauit me, »
ſicut excitatur homo à ſomno ſuo, & »
dixit ad me, Quid tu vides? Et dixi, »
Vidi, & ecce candelabrum aureum, & »
lampas ſuper illud, & ſeptem lucernæ »
ſuper illud, & duæ oleæ ſuper ipſum, »
vna è dextris lampadis eius, & vna à »
ſiniſtris. Et rogaui, & dixi ad Ange- »
lum, qui loquebatur in me, dicens, »
Domine, quid ſunt hæc? Et dixit ad »
me, Non noſti quid ſint hæc? Et »
dixi, Non, domine.] Atque ille quidem beatus propheta percunctatus eſt, dicens, Quid ſunt hæc? Sed ille beatus Angelus, breui narratione interpoſita, viſionem interpretatur, & candelabri conſtructionem ad Chriſtum refert, dicens de ſeptem lucernis, quæ in eo ſunt, [Hi ſunt oculi Domini »
aſpicientes in omnem terram. Vt enim »
nonnihil rudiore ſenſu dicamus, in- »
numeris nos oculis Deus aſpicit, & »
res humanas conſiderat, & cognoſcit »
quæ in tenebris ſunt, vt ſcriptum eſt, »
[Et lux cum ipſo eſt.] Nam, ſi no- » Dan. 2.
bis quoque, qui in hoc mundo ſumus, lumen immittit Deus, proculdubio eodem præ ceteris omnibus abundare ex naturæ ſuæ conditione credendus eſt; aut ſi qui non ita ſe rem habere ſuſpicantur, iam verò ita ſentientes illis verbis alloqui licebit, [Intelligite inſi- » Pſal. 93.
pientes in populo, & ſtulti, aliquando »
ſapite; qui plantauit aurem, non audit? »
aut qui finxit oculum, non conſiderat? »
[Viuus eſt enim ſermo Dei, & efficax, » Heb. 4.
& acutus magis quàm gladius anceps, »
pertingenſque vſque ad diuiſionem a- »
nimæ, ac ſpiritus, compagum quo- »
que, & medullarum, & diſcretor co- »
gitationum, & intentionum cordis; »
& non eſt creatura aliqua inuiſibilis in »
conſpectu eius; omnia autem nuda, »
& aperta ſunt oculis eius.] Illuminat »
igitur Chriſtus, & aſpicit omnia: ideoque dixit per quendam è prophetis, [Deus è proximo ſum ego, dicit Dominus, & non Deus à longe: num à me occultabitur aliquid?] Nihil enim latere

latere poteſt mentem illam omnia ſcientem. An tibi parum conſiderate hæc dicere videor? PALLAD. Imò verò maximè. CYRILL. Sed Propheta, cùm inuſitatum quiddam in candelabro videret (olearum enim in eo inerant rami) denuo ſciſcitatus eſt, dicens, [Quid ſunt hæ duæ oliuæ à dextris candelabri, & à ſiniſtris? Et rogaui, inquit, denuo, & dixi ad eum, Quid ſunt illi duo rami olearum, qui ſunt in manibus duarum narium aurearum infundentium, & retrahentium ſuffuſoria aurea? Et dixit ad me, inquit, Neſcis quid ſint hæc? Et dixi, Non, domine. Et dixit ad me, Hi duo filii pinguedinis aſtant ante Dominum vniuerſæ terræ.] PALLAD. Quid tandem opus fuit beato Prophetæ, vt iterum interrogaret? Interrogaui, namque, inquit, denuo. CYRILL. An tu, Palladi, minimè putas eſſe ſapientis, & ad eos qui recte ſentire velint, non maximè pertinere cenſes, de vnaquaque re neceſſaria diligenter, & accurate interrogare? PALLAD. Puto equidem. CYRILL. Ramos igitur olearum tenero, recentique germine virentes cùm aſpexiſſet Propheta, oleas, non olearum ramos appellauit. Itaque tacuit beatus Angelus, cùm prudentiorem, ac veriorem interrogationem expectaret: poſtea verò quam excitatus iam, duos ramos olearum appellauit, & ſe doceri flagitauit, cuius rei eſſent illa ſymbola, didicit ilico, dicente Angelo,] Hi duo filii pinguedinis aſtant ante Dominum vniuerſæ terræ.] duos porro pinguedinis filios tum illum ex Iſrael, tum verò alterum ex gentibus populum appellauit, quos etiam ante Dominum vniuerſæ terræ aſtare dicit: in quo manifeſte & euidenter illud candelabri opificium pro Chriſti figura poſuit, ad cuius dextram ſiniſtramque partem oliuarum rami tanquam circum illud eſſent collocati, impinguantur oleo, quod ſancti Spiritus figuram gerit; mentem credentium irrigantis, iuxta illud, [Impinguaſti in oleo caput meum.] PALLAD Sed cur non oleas eas potius, quàm ramos olearum vocauit? CYRILL. Ob eam cauſſam, Palladi, quia fideles tanquam ex oleis tenues, ac pubeſcentes ſurculi detracti ſunt, & ſimul cum fide ad pietatem prope tranſplantantur: alii quidem ex Iudæorum Synagoga, alii autem ex Gentium turba detracti: neque enim omnes, qui ſunt ex Iſrael, crediderunt;

Zach. 4.

A ἂν οὐδὲν τὸν πάντα εἰδότα νοῦν. ἢ οὐκ ἀρίστα σοι ταῦτα διεσκέφθαι δοκῶ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Παντάπασι μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛ. Ἀσυνήθες δέ τι περὶ τὴν λυχνίαν ὁ προφήτης ὁρῶν, ἐλαιῶν γὰρ ἦσαν κλάδοι, προσεπυνθάνετο λέγων, τί αἱ δύο ἐλαῖαι αὗται αἱ ἐκ δεξιῶν τῆς λυχνίας καὶ ἐξ εὐωνύμων, καὶ ἐπηρώτησα, φησὶν, ἐκ δευτέρου, καὶ εἶπα πρὸς αὐτόν. τί οἱ δύο κλάδοι τῶν ἐλαιῶν, οἱ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν δύο μυξωτήρων τῶν B χρυσῶν, τῶν ἐπιχεόντων καὶ ἐπαναγόντων τὰς ἐπαρυστρίδας τὰς χρυσᾶς. καὶ εἶπε πρός με, φησὶν, οὐ γινώσκεις, τί ἐστι ταῦτα; καὶ εἶπα οὐχί, κύριε. καὶ εἶπέ μοι. οὗτοι οἱ δύο υἱοὶ τῆς πιότητος παρεστήκασι τῷ κυρίῳ πάσης τῆς γῆς. ΠΑΛΛ. Τίς οὖν ἄρα γέγονε χρεία τῷ μακαρίῳ προφήτῃ, τοῦ καὶ εἰς αὖθις ἀναπυνθάνεσθαι δεῖν; ἐπηρώτησα γὰρ, φησὶν, ἐκ δευτέρου. ΚΥΡΙΛ. Ἢ γὰρ οὐχὶ φαίης ἄν, ὦ Παλλάδιε, σοφόν τε εἶναι καὶ C πρέπον, τοῖς γε ὅλως ὀρθὰ φρονεῖν ᾑρημένοις, ἀκριβῶς καὶ ἀπηκριβωμένως τὰ ἐφ' ὅτῳ οὖν τῶν ἀναγκαίων ποιεῖσθαι πεύσεις; ΠΑΛΛΑΔ. Φημί. ΚΥΡΙΛ. Κλάδους δὴ οὖν ἐλαιῶν θαλλῷ βρύοντας ἁπαλῷ καὶ νεοθαλεῖ τεθεαμένος ὁ προφήτης, ἐλαίας αὐτούς, καὶ οὐκ ἐξ ἐλαιῶν ὠνόμαζε κλάδους. εἶτα σεσιώπηκεν ὁ θεσπέσιος ἄγγελος, τὴν ἐμφρονεστέραν καὶ ἀληθῆ περιμένων πεῦσιν. ἐπειδὴ δὲ διεγηγερμένος, δύο κλάδους ἐλαιῶν ὠνόμαζε λοιπόν, καὶ ἀναμαθεῖν ἐλιπάρει, τίνος ἂν D εἴη σύμβολα ταυτί. ἐδιδάσκετο παραχρῆμα, τοῦ ἀγγέλου λέγοντος. οὗτοι οἱ δύο υἱοὶ τῆς πιότητος παρεστήκασι τῷ κυρίῳ πάσης τῆς γῆς. υἱοὺς δὲ πιότητος δύο, τόν τε ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ μήν τοι τὸν ἐξ ἐθνῶν ἀποκαλεῖ λαὸν, οὓς καὶ τῷ κυρίῳ πάσης τῆς γῆς παρεστάναι φησὶ, σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς εἰς τύπον Χριστοῦ, τὸ ἐπὶ τῇ λυχνίᾳ τέχνημα τιθεὶς, ἧς οἱ κλάδοι τῶν ἐλαιῶν, εἰς δεξιά τε καὶ εὐώνυμα, καὶ οἱονεὶ τὴν ἐν κύκλῳ λαχόντες στάσιν τῷ ἐλαίῳ καταπιαίνονται, ὅ ἐστιν ἁγίου Πνεύματος τύπος, τὸν τῶν πιστευόντων καταρδεύοντος E νοῦν, κατὰ τὸ, ἐν ἐλαίῳ ἐλίπανας τὴν κεφαλήν μου. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εἶτα τί μὴ μᾶλλον ἐλαίας αὐτάς, κλῶνας δὲ μᾶλλον ἐλαιῶν ἀποκαλεῖ; ΚΥΡ. Ὅτι, ὦ ἑταῖρε, καθάπερ ἐξ ἐλαιῶν μόσχια λεπτὰ καὶ ἀρτιθαλεῖς ἐξήρτηνται κλάδοι, μόνον δὲ οὐχὶ μεταβεβλαστημένοι μετὰ πίστεως εἰς εὐσέβειαν οἱ πεπιστευκότες, οἱ μὲν ἐκ τῆς Ἰουδαίων οὔσης συναγωγῆς, οἱ δὲ, τοῦ ἐξ ἐθνῶν πλήθους ἐξηρημένοι. πεπιστεύκασι γὰρ οὐχὶ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ

οὔτε μὴν ἅπασα τῶν ἐθνῶν εἰσέφρησεν ἡ πληθύς. κλάδοι τοίνυν ἐλαιῶν, οἱ ὡς ἐκ δένδρων ἀποσπασμένοι πληθύος Ἰουδαϊκῆς, καὶ μὴν καὶ Ἑλληνικῆς, καὶ ἐν φωτὶ τῷ θείῳ γεγενημένοι, καὶ ἐναπανθοῦντες ἤδη πως τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀφθονωτέρᾳ χύσει. τοῦτο γάρ οἶμαι δηλοῦσθαι τὸ, ὡς ἐν μυξωτῆρσι τῶν λύχνων τοὺς τῶν ἐλαιῶν κεῖσθαι κλάδους, ὧν καὶ ὁ μακάριος ψαλμῳδὸς διαμέμνηταί που, πρὸς τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα Χριστὸν ἀναμελῳδῶν τε, καὶ λέγων περί τε τῆς συνηρμοσμένης αὐτῷ νύμφης, τουτέστι, τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἐν πίστει τέκνων αὐτῆς. ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου. οἱ υἱοί σου, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου. ζωοποιούμεθα γὰρ ἐν μεθέξει πνεύματος, καὶ ἐν ἁγίᾳ τραπέζῃ Χριστοῦ, τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν εἰσδεδεγμένοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ναὶ λέγεις ὀρθῶς· ἐγὼ γάρ εἰμι, φησὶν, ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀλλὰ λυχνίας μὲν πέρι, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, τοσαῦτα πρὸς ἡμῶν εἰς τὸ παρὸν εἰρήσθω. ἴτω δὲ ὁ λόγος ἐπὶ τὸ χαλκοῦν ἤδη θυσιαστήριον, τῆς κατὰ νόμον λατρείας τὸ χρειωδέστατον. ποιήσεις γάρ, φησὶ, θυσιαστήριον ἐκ ξύλων ἀσήπτων. πέντε πηχῶν τὸ μῆκος, καὶ πέντε πηχῶν τὸ εὖρος. τετράγωνον ἔσται τὸ θυσιαστήριον, καὶ τριῶν πηχῶν τὸ ὕψος αὐτοῦ· καὶ ποιήσεις τὰ κέρατα ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν, ἐξ αὐτοῦ ἔσται τὰ κέρατα, καὶ καλύψεις αὐτὰ χαλκῷ. καὶ ποιήσεις στεφάνην τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ τὸν καλυπτῆρα αὐτοῦ, καὶ τὰς φιάλας αὐτοῦ, καὶ τὰς κρεάγρας αὐτοῦ, καὶ τὸ πυρεῖον αὐτοῦ, πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ ποιήσεις χαλκᾶ. πεντάπηχυ μὲν οὖν εἰς εὖρός τε καὶ μῆκος τὸ θυσιαστήριον. ἔδει γὰρ ἔδει μέτρων αὐτῷ, καὶ λίαν ἀφθονωτάτων. ξύλα τε γὰρ ἐπ' αὐτῷ καὶ βοῶν ἔμελλον ἀναφέρεσθαι τμήματα, καὶ ὁλοκαυτώσεις, οἰῶν τε καὶ τράγων ἀναφοραὶ καθιερουμένων Θεῷ. ταύτῃ τοι χαλκῆ καὶ ἐσχάρα καὶ πυρεῖον αὐτῷ, κρεάγραι τε καὶ φιάλαι, καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ σκεύη, ὡς ἂν δύναιντο ταῖς κατὰ νόμον θυσίαις, τὴν παρά γε σφῶν αὐτῶν εἰσκομίζοντα χρείαν, τοῖς τοῦ παμφάγου πυρὸς μὴ καταφθείρεσθαι προσβολαῖς. στεφάνην δὲ καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς γωνίαις κέρατα, ὡς τοῦ σχήματος κάλλει προσθήσομεν. ἄχαρι γὰρ οὐδὲν παρά γε τῷ πανσόφῳ Θεῷ.

A neque vniuerſa multitudo Gentium eſt ingreſſa. Rami ſunt igitur olearum, qui vel ex multitudine Iudæorum, vel etiam è turba Gentium tanquam ex arboribus detracti, & ad diuinum lumen traducti ſunt, & abundantiore iam Spiritus ſancti effuſione quodammodo luxuriant. Id enim ſignificare arbitror, quod tanquam in naribus lucernarum ſint olearum rami collocati, quorum beatus quoque Pſalmorum auctor meminit, cùm ad Chriſtum omnium Saluatorem carmen conuerteret, ac tum de ſponſa, quæ B illi coniuncta eſt, hoc eſt, Eccleſia, tum etiam de illius per fidem filiis diceret, [Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ; filii tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ:] participando namque Spiritum, & ſancta Chriſti menſa fruendo, viuificamur, poſteaquam illius fidem amplexi ſumus. PALLADIVS. Rectè verò dicis. [Ego enim, inquit, ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi, & vitam do mundo.] CYRILL. Ac C de candelabro, & iis, quæ in eo ſunt, hactenus ad præſens dixiſſe ſufficiat. Iam verò ad altare æneum pergat oratio, cuius vſus in illo legali cultu maximus erat. [Et facies, inquit, altare de lignis imputribilibus: quinque cubitorum longitudo, & quinque cubitorum latitudo; quadratum erit altare, & trium cubitorum altitudo eius; & facies cornua in quatuor angulis, D ex ipſo erunt cornua: & operies illa ære: & facies coronam altari, & tegumentum eius, & phialas eius, & fuſcinulas eius, & focum eius, omnia vaſa eius facies ex ære.] Quinque igitur cubitorum eſt altare per longitudinem ac latitudinem. erat enim opus profectò vt haberet menſuras, & eas ampliſſimas: namque & ſciſſa ligna ſuper illud, & boum cæſorum fruſta, & holocauſta o- E uiumque, & hircorum Deo conſecratorum oblationes erant imponendæ. Hanc ob cauſſam & craticula, & focus, & fuſcinulæ, & phialæ, & omnia denique eius vaſa ænea ſunt; vt legalibus ſacrificiis ſuum vſum præbere poſſent, neque tamen voracis ignis appulſu conſumerentur. Coronam verò, & angulorum cornua ipſius figuræ pulchritudini tribuemus; nam apud illum omnium ſapientiſſimum Deum deforme nihil eſt.

Pſal. 127.

Ioan. 6.

Exod. 27.

Illud tamen rurſus agedum dicamus, A iis, quæ de re quaque præcepta ſunt, accuratè animum adiicientes. Altare præcepit fieri, quod legalibus hoſtiis conueniret, atque aptum eſſet; ſed aureum in eo nihil, quale profectò & in arca, & candelabro, & menſa, & iis, quæ in illa erant, videre licet. PALLAD. Quæ tandem eſt rei iſtius cauſſa? CYRILL. An verò, Palladi, non illius diuinæ, & immortalis naturæ, ſupra res omnes præſtantiam, ac ſplendo- B rem incomparabilem (de eo loquor, qui poteſt intellectu percipi) auro dicebamus aptiſſimè ſignificari? PALLAD. Fateor. CYRILLVS. Conſidera igitur, illud legalis cultus altare expers omnino auri fuiſſe: qua in re apertiſſime nobis innuit Deus, Legis beneficio Spiritum ſanctum minime conciliari nobis, neque vim illam figurati cultus eſſe eiuſmodi gratia decoratam: Spiritus enim ſeruitutis erat ſuper Iſrael. Nobis autem C hoc donum per Chriſtum tributum eſt, poſteaquam à mortuis reuixit, inſufflauit enim, dicens, [Accipite Spiritum
Ioan 20. „ ſanctum.] Itaque Paulus alloquebatur
Rom. 8. „ credentes, [Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater.] Illam porro cultus legalis facultatem non fuiſſe ſancti Spiritus participatione præditam, eumque iis potius datum eſſe, qui fide iuſtificati ſunt, confirmat ſapien- D
Ioan. 7. „ tiſſimus Ioannes, cùm dicit, [Nondum enim erat Spiritus ſanctus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.] Nondum enim reuixerat Chriſtus: tum enim hominis natura Spiritu, & eius communicatione propemodum inaurata eſt. Hac igitur de cauſſa ſine auro fieri iuſſit altare, vt opinor. Ceterùm rationem æris, ex quo illud extructum fuit, prætermittere non ſine ſtudioſorum, vt opinor,
Eccl. 14. „ iactura poſſumus: nam hæc inquiſitio „ aliquid vtilitatis pariet, vt eſt à quodam ſapienter dictum, [in omni ſolicito ineſt vtilitas. [PALLAD. Quid E igitur hac de re dicere habes? CYRILL. Audi igitur: Aaron enim virum illum admirabilem, cœleſti ſuffragio ſacerdotem, ac principem electum fuiſſe, ſacræ literæ teſtantur. Core tamen, & Dathan, eorumque ſociorum effrenata illa multitudo contra ſupernum
Num. 16. illud decretum petulantiſſime obnixa, & aduerſus diuinas leges excitata, turibula detulerunt, cùm inuocati, ſuaque

A πλὴν, ἐκεῖνο πάλιν δὴ φέρε λέγωμεν, ἀκριβῆ τὸν νοῦν ἐπερείδοντες τοῖς ἐφ' ἑκάστῳ τεθεσπισμένοις. θυσιαστήριον προστέταχε ταῖς κατὰ νόμον θυσίαις ἐοικὸς καὶ πρέπον, ἀλλ' οὐδὲν ἐν αὐτῷ χρυσίον, καθάπερ ἀμέλει καταθρήσαιτο τις ἂν ἐπί τε τῆς κιβωτοῦ, λυχνίας τε αὖ καὶ τραπέζης, καὶ τῶν ἀμφ' αὐτήν. ΠΑΛΛ. Τί δὴ οὖν ἄρα καὶ τοῦτό ἐστι; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ δὴ τῆς θείας τε καὶ ἀκηράτου φύσεως τὴν κατὰ B πάντων ὑπεροχὴν, καὶ ἀσύγκριτον λαμπρότητα, ὡς ἐν νοητοῖς λέγω, τὸ χρυσίον ἂν μάλα καταδηλοῦν ἐλέγομεν, ὦ Παλλάδιε; ΠΑΛΛ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄθρει δὴ οὖν, ἀχρύσωτον παντελῶς τῆς κατὰ νόμον λατρείας τὸ θυσιαστήριον, αἴνιγμά που τὸ χρῆμα τιθέντος ἡμῖν τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι πνεύματος ἁγίου μέτοχος ἥκιστα μὲν ὁ νόμος, τετίμηται δὲ οὐχὶ τοιαύτῃ χάριτι τῆς ἐν τύπῳ λατρείας C ἡ δύναμις. πνεῦμα γὰρ ἦν δουλείας ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ. ἡμῖν δὲ τὸ δῶρον ἀπονενέμηται διὰ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν. ἐνεφύσησε γὰρ, λέγων, λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. τοιγάρτοι καὶ Παῦλος προσεφώνει τοῖς πεπιστευκόσιν, οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ. ὅτι δὲ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἡ δύναμις τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐκ ἐπλούτει μέθεξιν, δέδοται δὲ μᾶλλον τοῖς ἐν πί- D στει δεδικαιωμένοις, πληροφορήσει λέγων ὁ σοφὸς Ἰωάννης. οὔπω γὰρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. οὔπω γὰρ ἀνεβίω Χριστός. μονονουχὶ γὰρ τότε κατεχρυσοῦτο τῷ πνεύματι, καὶ κοινωνίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν, ἡ ἀνθρώπου φύσις. χρυσοῦ μὲν δὴ δίχα, τοῦτο γενέσθαι προστέταχε τὸ θυσιαστήριον, καθάπερ ἐγῷμαι. τὸν δὲ ἐπὶ τῷ χαλκῷ λόγον, ἐξ οὗ καὶ πεποίητο, παρεκδραμεῖν, ὡς ἔοικε, τοῖς φιλομαθέσιν οὐκ ἀζήμιον. ἐντίκτει γὰρ αὖ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ βάσανος, καθάπερ τὸ ὑπό του σοφῶς εἰρημένον, E ἐν παντὶ μεριμνῶντι ἔνεστι περισσόν. ΠΑΛΛ. Τί οὖν ἂν ἔχοις εἰπεῖν καὶ ἐπὶ τῷδε πάλιν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄκουε δή· ψήφῳ μὲν γὰρ τῇ ἄνωθεν εἰς ἱερέα καὶ ἡγούμενον τὸν θαυμάσιον Ἀαρὼν κεχειροτονῆσθαί φησι τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. Κορέ γε μὴν καὶ Δαθάν, καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτοὺς, ἡ ἀγελαία πληθὺς τῆς ἄνωθεν ψήφου παραλέγοντα καταθέοντες, καὶ τὸν θεῖον κατεξανιστάμενοι νόμον, πυρεῖα προσ-

οἵγε ἄκλητοι καὶ αὐτόμολοι πρὸς τοῦτο ἰόντες, A καὶ τιμὴν ἁρπάζοντες, οὐ νενεμηθεῖσαν αὐτοῖς, αὐτῇ τε προσεξάγοντες καὶ μάλα θερμῶς, τὰ ἐξ ἀπονοίας καὶ θράσους, ἱερεῖ τῷ προὔχοντι, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀπολελεγμένῳ ἐξῃρημένῳ. ἐσκιαγραφεῖτο δὲ διὰ τούτων ἡ ἐσομένη κατὰ Χριστοῦ τῶν Ἰουδαίων ἀπόνοια. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡμῶν ἀρχιερεύς, ψήφῳ πρὸς τοῦτο ἠγμένος τῇ παρὰ πατρός, καὶ οἱ μὲν τῶν οὕτως αἰσχρῶν ἐπιχειρημάτων ἐκτετίκασι δίκας· ἀποτίσουσι δὲ καὶ B μετ' αὐτοὺς Ἰουδαῖοι τοῖς ἴσοις ἐγκλήμασι γεγονότες ἔνοχοι. Θεὸς δὲ δὴ τότε πρὸς Μωσέα τε τὸν ἱερόν, καὶ μὴν καὶ πρὸς Ἐλεάζαρ ἔφη, τὸν ἐξ Ἀαρὼν τὸν ἱερέα, ἀνέλεσθε τὰ πυρεῖα τὰ χαλκᾶ ἐκ μέσου τῶν κατακεκαυμένων, καὶ τὸ πῦρ τὸ ἀλλότριον τοῦτο σπεῖρον ἐκεῖ, ὅτι ἡγίασαν τὰ πυρεῖα τῶν ἁμαρτωλῶν τούτων ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν. καὶ ἐποίησαν αὐτὰ λεπίδας ἐλατάς, περίθεμα τῷ θυσιαστηρίῳ, ὅτι προσηνέχθησαν ἔναντι κυρίου, καὶ ἡγιάσθησαν. καὶ ἐγένοντο εἰς C σημεῖον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. ταῦτα μὲν οὖν ἔφη τὸ τηνικάδε Θεός. ἐν τῇ Ἐξόδῳ δὲ γέγραπται περὶ τοῦ Βεσελεήλ, ὃς ἦν ἐκ πατρὸς μὲν Οὐρίου, φυλῆς δὲ τῆς Δάν, καὶ πάσης ἀρχιτεχνίας ἡγούμενος. οὗτος ἐποίησε τὸ θυσιαστήριον τὸ χαλκοῦν ἐκ τῶν πυρείων τῶν χαλκῶν, ἃ ἦν τοῖς ἀνδράσι τοῖς καταστασιάσασι μετὰ τῆς Κορὲ συναγωγῆς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τί οὖν τοῦτό γε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πολλὴν ἂν ἔχοι τὴν D ὄνησιν, εἰ ἐννοοῖτο ὅτι πεποίηται μὲν ἡ κιβωτὸς εἰς τύπον Χριστοῦ, καὶ μήν τοι καὶ τὰ ἕτερα, λυχνία, φημί, καὶ τὸ ἱλαστήριον, καὶ ἐκ χρυσίου τράπεζα, προσκομισάντος τοῦ λαοῦ καὶ ἀναθέντος ἑκάστου, τὸ ἐν χερσί. δεκτοὶ γὰρ λίαν εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ πατρός, οἱ καρποφοροῦντες Χριστῷ, καὶ δωροφορίας προσάγοντες τὰς πνευματικάς, ὧν ἦσαν ἐκεῖνοι τύποι καὶ σκιαί. τῆς δὲ κατὰ νόμον λατρείας τὸ θυσιαστήριον, παροξυ- E σμοῦ καὶ ἀντιλογίας, καὶ ἵν' οὕτως εἴπω λοιπόν, ἀντάρσεως τῆς καθ' ἱερέως τοῦ μεγάλου γεγενημένης, οἱονείπως ὑπόμνημα καὶ προαναφώνησις, ἐν αὐτῇ κειμένη τῇ κατασκευῇ, μυστικῶς τε καὶ οἰκονομικῶς σημαίνεται. ἆρά σοι σαφὲς τὸ αἴνιγμα; Χριστοῦ γὰρ εἰς τύπον ὁ Ἀαρών· πεφιλονεικήκασι δὲ τῇ τοῦ Χριστοῦ δόξῃ καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ ἀντιλέγεται διὰ τοῦτο τὸ κατὰ νόμον θυσιαστήριον. πέπαυται γάρ ἐστιν ὡς ἐν σκιαῖς λατρεία·

A ſponte ad id munus properarent, honoremque ſibi minimè tributum arriperent, ac ſacerdoti principi, & ex vniuerſis lecto nimis præcipiti furore ſuam amentiam, atque audaciam opponerent. Deſignabatur autem hoc facto futura aduerſus Chriſtum Iudæorum audacia: ipſe enim eſt noſter ſummus Sacerdos, qui ad hoc dignitatis culmen Patris ſuffragio eſt prouectus; atque illi quidem conatuum adeo turpium pœnas dederunt, dabuntque B etiam poſt eos Iudæi, cùm iiſdem criminibus teneantur. Deus autem Moyſi, tum & Eleazaro Arron filio, ac ſacerdoti dixit, [Sumite thuribula ænea » Num. 17.
» de medio combuſtorum, & ignem » hunc alienum ſparge ibi, quia ſanctificauerunt » thuribula horum peccatorum » in animabus ſuis; & fecerunt ipſa » laminas ductiles, circumpoſitionem altari, » quia allata ſunt coram Domino, » & ſanctificata ſunt, & facta ſunt in ſignum » filiis Iſrael.] Atque hæc quidem C eo tempore dixit Deus. In Exodo autem ſcriptum eſt de Beſeleel, qui patre quidem erat Vria, ſed de tribu Dan, & vniuerſi operis princeps, [Hic » Exod. 38.
» fecit altare æneum ex thuribulis æneis, » quæ fuerant hominum, qui ſeditionem » concitauerunt cum Synagoga » Core.] P A L L A D. Quid igitur iſtud eſt? C Y R I L L. Maximam id verò vtilitatem continet, ſi animaduerterimus, arcam quidem, quæ Chriſti fi- D guram gereret, alia præterea, candelabrum, inquam, & propitiatorium, & ex auro menſam, hæc facta eſſe omnia offerente populo, ſingulis, quod in manibus erat, Deo dicantibus: accepti enim ſanè ſunt in gloriam Dei, & Patris, qui Chriſtum donis venerantur, & ſpirituales oblationes offerunt, quorum illi figuræ, vmbræque erant: ſed illud culturæ legalis altare irritationis atque contradictionis, conſpi- E rationis eius denique, vt ita dicam, quæ aduerſus ſacerdotem ſummum facta eſt, veluti monimentum quoddam eſſe, atque prædictionem in ipſa altaris conſtructione poſitam, myſticè, & diſpenſatiuè ſignificatur. Nonne tibi figura perſpicua eſt? Chriſti namque figuram tenet Aaron. Aduerſus autem Chriſti gloriam contentione ſumma Iudæi quoque certauerunt: cauſſaque contradicendi eſt eis legale hoc altare; ablatus eſt enim ille tanquam in vmbra cultus,

& in Chriſto potius illum ſpiritualem odorem Patri adolemus. Idque rurſus tanquam in vmbris deſignauit, dicens
Exod. 30. 1. » [Et facies mihi altare thymiamatis ex » lignis imputtribilibus ; & facies illud » cubiti longitudine , & cubiti latitu- » dine ; quadratum erit , & duorum » cubitorum altitudine ; ex ipſo erunt » cornua eius : & inaurabis illud au- » ro puro , craticulam eius , & parie- » tes eius circumquaque , & cornua » eius.] Cumque illi amites , & cir- culos , & vectes , & cetera eiuſmodi » adieciſſet , ait , [Et pones illud con- » tra velum , quod eſt ſuper arcam » teſtimoniorum , in quibus cognoſcar » à te inde Deus : & incendet ſuper ipſo » Aaron incenſum compoſitum tenue » mane, mane ; cùm componet lucernas, » adolebit ſuper ipſo ; & cùm accendet » Aaron lucernas veſperi , incendet ſu- » per illud incenſum continuationis in » perpetuum coram Domino in gene- » rationes eorum ; & non impones ſu- » per eo incenſum aliud : oblationem » hoſtiæ , & libationem non libabis ſu- » per ipſo : & propitiabitur ſuper ipſo » Aaron in cornibus eius , ſemel per » annum de ſanguine purgationis pec- » catorum propitiationis : ſemel in an- » no purgabit illud in generationes eo- » rum : ſanctum ſanctorum eſt Domino.]
PALLADIVS. In figuram ergo Chriſti hoc accipiemus ? CYRILLVS. Maximè verò, Palladi. Nam id verum eſſe , ex præclaro & ſublimi eius myſterio patere , & quidem facillimè poterit , ſi qui ſubtiliter , & ſolerter huiuſmodi res perueſtigare voluerint: factum enim erat ex lignis imputribilibus , totumque auro tectum ; incorruptibile namque eſt Chriſti corpus , & diuinam in ſe ipſo naturam
Ioan. » habet : [Verbum caro factum eſt, » & habitauit in nobis.] Primitiæ porro noſtræ , atque radix noſtri generis Chriſtus eſt : quod genus hoc ipſo, quod cum Deo iunctum eſt , ad incorruptionem recreatur ; quamuis in illo præcipuè ea res intelligatur. Sunt etiam altari cornua , ac veluti manus extentæ , glorioſæ crucis habitum præfigurantes. Quod ſi quis quatuor eſſe cornua dixerit , nihil impedimenti ſtudioſo ea res affert , quominus rectè intelligatur Nam , cum altare quadratum ſit, & æqualibus vndique lateribus ; atque ex omni parte cornua conſpiciuntur ; hoc vero quid ſignificat?

A καὶ ἐν Χριστῷ δὴ μᾶλλον εὐωδιάζομεν τῷ πατρὶ τὴν νοητὴν εὐοσμίαν· καὶ τοῦτο ἡμῖν ὡς ἐν σκιαῖς πάλιν ὑπεκτετύπου, λέγων. Καὶ ποιήσεις μοι θυσιαστήριον θυμιάματος ἐκ ξύλων ἀσήπτων, καὶ ποιήσεις αὐτὸ πήχεως τὸ μῆκος, καὶ πήχεως τὸ εὖρος. τετράγωνον ἔσται, καὶ δύο πήχεων τὸ ὕψος. ἐξ αὐτοῦ ἔσται τὰ κέρατα αὐτοῦ, καὶ καταχρυσώσεις αὐτὸ χρυσίῳ καθαρῷ, τὴν ἐσχάραν αὐτοῦ, καὶ τοὺς τοίχους αὐτοῦ κύκλῳ, καὶ τὰ κέρατα αὐτοῦ. σκυτάλας δὲ αὐτῷ καὶ κρίκους, καὶ ἀναφορέας, ἕτερά τε τοιαῦ-
B τα προστεθεικώς, καὶ θήσεις αὐτό, φησίν, ἀπέναντι τοῦ καταπετάσματος τοῦ ὄντος ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τῶν μαρτυρίων. ἐν οἷς γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖ ὁ Θεός. Καὶ θυμιάσει ἐπ᾽ αὐτοῦ Ἀαρὼν θυμίαμα σύνθετον λεπτὸν τὸ πρωΐ, πρωΐ, ὅταν ἐπισκευάζῃ τοὺς λύχνους, θυμιάσει ἐπ᾽ αὐτοῦ. Καὶ ὅταν ἐξάπτῃ Ἀαρὼν τοὺς λύχνους τὸ ὀψέ, θυμιάσει ἐπ᾽ αὐτοῦ θυμίαμα ἐνδελεχισμοῦ διὰ παντὸς ἔναντι κυρίου εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. καὶ οὐκ ἀνοίσεις ἐπ᾽ αὐτοῦ θυμίαμα ἕτερον· κάρπω-
C μα θυσίας, καὶ σπονδὴν οὐ σπείσεις ἐπ᾽ αὐτοῦ. Καὶ ἐξιλάσεται ἐπ᾽ αὐτοῦ Ἀαρὼν ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ καθαρισμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἐξιλασμοῦ. ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ καθαριεῖ αὐτὸ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν, ἅγιον τῶν ἁγίων ἐστὶ τῷ κυρίῳ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εἰς τύπον ἄρα Χριστοῦ καὶ τοῦτο παραδεξόμεθα; ΚΥΡΙΛΛΟΣ.
D Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Παλλάδιε. ἀληθὲς γὰρ ὅτι τὸ χρῆμά ἐστι, τὸ τίμιον αὐτοῦ καὶ βαθὺ μυστήριον ἐνδείξειεν ἂν καὶ μάλα ῥᾳδίως τοῖς γε ἡρημένοις τὰ τοιάδε πολυπραγμονεῖν ἰσχνῶς τε καὶ κατηρινημένως. πεποίηται μὲν γὰρ ἐκ ξύλων ἀσήπτων, χρυσῷ δὲ ὅλον ἀλήλειπται. ἄφθαρτον γὰρ τὸ σῶμα Χριστοῦ, καὶ φύσιν ἐν ἑαυτῷ τὴν θείαν κατεπλούτει. γέγονε γὰρ σὰρξ ὁ λόγος, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· ἀπαρχὴ δὲ ἡμῶν ὁ Χριστός, καὶ ῥί-
E ζα τοῦ γένους ἀνακτιζομένου πρὸς ἀφθαρσίαν, διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἑνώσεως, εἰ καὶ ἐξαιρέτως ἐπ᾽ αὐτοῦ τὸ χρῆμα νοοῖτο. κέρατα δὲ τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ οἱονεὶ χεῖρες ἐκπεπετασμέναι, καὶ τοῦ τιμίου σταυροῦ τὸ σχῆμα προαναπλάττοντα. Εἰ δὲ δὴ τέτταρα λέγοι τὰ κέρατα, ἀδικοῦμεν οὐδέν, εἴς γε τὸ νοεῖν ὀρθῶς τὸ φιλομαθές. τετραγώνου τε γὰρ καὶ ἰσοπλεύρου πάντῃ τοῦ θυσιαστηρίου τυγχάνοντος, ἴση πανταχόθεν τῶν κεράτων ἡ θέα· καὶ τίς ὁ τοῦδε λόγος;

ἐν παντὶ γὰρ τόπῳ Χριστὸς γινώσκεται, καὶ ὅτι ἐσταυρωμένος. αὔχημα δὲ τοῦτο λαμπρὸν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. προσέκειται δὲ τῷ τεχνήματι, τὰ τελοῦντα πρὸς κόσμον, στεφάνη στρεπτή. καὶ γάρ ἐστιν ἀληθῶς ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ὁ Ἐμμανουήλ. ἐπενήνεκται δὲ καὶ τὰ εἰς χρείαν αὐτοῦ, οἱ ἀναφορεῖς τε, καὶ τὰ λοιπά. φέρεσθαι γὰρ ἐν κόσμῳ κατὰ τοὺς τῶν ἀναζεύξεων καιρούς, τὸ θεῖον ἔδει θυσιαστήριον. ἔδρων δὲ τοῦτο καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, Χριστὸν περιφέροντες διὰ τοῦ κηρύγματος, εὐσχημόνως τε καὶ κατὰ τάξιν, ὡς Θεοῦ διάκονοι καὶ οἰκονόμοι μυστηρίων Χριστοῦ. Θήσεις δέ, φησί, τὸ θυσιαστήριον ἀπέναντι τοῦ καταπετάσματος τοῦ ὄντος ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τῶν μαρτυρίων, ἐν οἷς γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖθεν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εἶτα τί τὸ ἀναγκαῖον, καὶ χώρων αὐτῶν οἶμαι τῶν τεταγμένων; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὡς βαθὺς μὲν ὁ λόγος καὶ ἀμυδρὸς ἄγαν. ἐρῶ δὲ ὡς ἔνι, Θεῷ πεποιθὼς τῷ καὶ αὐτοὺς σοφοῦντι τοὺς τυφλούς. κιβωτὸν γενέσθαι ἐκ ξύλων ἀσήπτων καὶ χρυσίου καθαροῦ, φησί, καὶ ἦν ὁ νόμος ἐν αὐτῇ, τουτέστιν, ὁ θεῖος λόγος, ἤτοι τὰ μαρτύρια. τύπος γὰρ ἦν τὸ χρῆμα, τοῦ ἐκ Θεοῦ φύντος λόγου, κατασκηνώσαντος ἐν ἡμῖν, καὶ σαρκὸς ἐν ὁμοιώματι γεγονότος, κατὰ τὰς γραφάς. εἶτα καταπέτασμά τι τέσσαρσι στύλοις ἐπιτεταμένον, ἀπαιωρεῖσθαι τῇ κιβωτῷ δεῖν ἔφη. ὄνομα δὲ τῷ καταπετάσματι, τὸ ἱλαστήριον. Χριστὸς δὲ καὶ τοῦτο. ἱλασμὸς γάρ ἐστιν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ ἱλαστήριον διὰ πίστεως. ὠνόμαζε γὰρ οὕτως ὁ Παῦλος αὐτόν. γεγράφαται δὲ καὶ οἱονεί πως ἐν κύκλῳ τοῦ ἱλαστηρίου τὰ Χερουβίμ, τῶν ἀνωτάτω δυνάμεων τὴν ὑπὸ Θεῷ δουλείαν. Θεὸς γὰρ ὁ λόγος· καὶ τὸ ἀγχοῦ δὴ μάλα, καὶ μὴν καὶ τὸ παρεστάναι λειτουργικῶς, εὖ μάλα σημαίνοντα. Εἶπε Θεὸς ἔφη πρὸς Μωσέα· καὶ γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖθεν, καὶ λαλήσω σοι ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου ἀνὰ μέσον τῶν δύο Χερουβίμ, τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἦν μέν, ὡς ἔφην, ἡ κιβωτὸς ὁ Χριστός, ὡς ἐν ἀφθάρτῳ σώματι Θεὸς λόγος, πλὴν ἐπὶ γῆς ἦν ἡ κιβωτός. γέγονε δὲ καὶ ἐν ὑφέσει καὶ ἐν ταπεινότητι τῇ καθ' ἡμᾶς, ὁ μονογενής. μορφὴν γὰρ ὑπέδυ τὴν δουλοπρεπῆ, καὶ κεκένωκεν ἑαυτόν.

A nempe in omni loco Chriſtum agnoſci, cumque crucifixum: id autem in eum credentibus illuſtris eſt gloriatio. Itaque beatus Paulus, [Mihi autem, inquit, abſit gloriari, niſi in cruce Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.] Adiuncta ſunt prætereà huic operi, quæ ad ornatum pertinent, nempè corona tortilis; eſt enim ſanè Emmanuel [ſpecioſus forma præ filiis hominum.] Addita ſunt etiam, quæ ad eius vſum pertinerent, vectes inquam, & reliqua inſtrumenta; nam B diuinum illud altare, quo tempore proficiſcendum erat, decenter ferri oportebat. Id verò faciebant beati illi diſcipuli, cùm prædicãdo Chriſtum circumferebant: honeſtè autem, & ordinatè, vt Dei miniſtri, & diſpenſatores myſteriorum Chriſti. [Pones autem altare, inquit, contra velum, quod eſt ſuper arcam teſtimoniorum, in quibus cognoſcar à te inde.] PALLAD. Sed quid tandem opus fuit locis certa ra- C tione definitis? CYRILL. Latet quidem in profundo, & obſcura nimis eſt huius rei ratio: dicam tamen, Deo fretus, qui ipſis quoque cæcis ſapientiam tribuit. Arcam ex lignis imputribilibus, & auro mundo factam eſſe ait, in qua Lex erat, id eſt, diuinus ſermo, ſeu teſtimonia: figura quippe ea res erat Verbi ex Deo geniti, quod habitauit in nobis, & in carnis ſimilitudine factum eſt, vt Scripturæ teſtantur; deinde ve- D lum quoddam in quatuor columnis expanſum ſupra arcam pendere iuſſit, idque velum propitiatorium appellabatur. Quod etiam Chriſtum ſignificat [Nam ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, & propitiatorium per fidem:] ſic enim illum Paulus appellauit. Depicta porrò erant, ac veluti circum propitiatorium Cherubim, quæ ſupremarum virtutum ſeruitutem, quam Deo exhibent (Deus enim eſt Verbum) hoc E ipſo, quod prope ſunt, atque etiam quod ad miniſtrantium ſpeciem aſſiſtunt, optimè ſignificant. Tum dixit Moyſi, [Et cognoſcar à te inde, & loquar tecum deſuper propitiatorium inter duo Cherubim, quæ ſunt ſupra arcam teſtimonii.] Arca quidem, vt dixi, Chriſtus erat, tanquam in incorruptibili corpore Deus Verbum; ſed tamen in terra ſita eſt arca, ad noſtram enim ſubmiſſionem, & humilitatem deſcendit ille Vnigenitus: nam ſeruilem formam ſubiit, & ſemetipſum exinaniuit.

Gal. 6.
Pſal. 44.
1. Cor. 4.
1. Ioan. 2. Rom. 3.
Ioan. 1.

Ipſe eſt prætereà propitiatorium in ſublimi poſitum, & à ſupernis virtutibus circumſeptum. Non enim è ſolo nobis duntaxat exinanitionis modo notus eſt *Philipp. 2.* Filius, ſed etiam ex eo quòd Deus eſt, & vniuerſorum dominus: etſi enim ex humana natura ſe ipſum humiliauit, atque ſapienti gubernatione ad noſtram conditionem deſcendit; *Ibid.* attamen [Deus illum ſuperexaltauit, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.] Huius autem rei non abſurdè figura eſt, quod in ſublime poſitum eſt propitiatorium, Cherubim ad eius dextram, ſiniſtramque partem depictis: nam, vbi miniſterium Deo proprie conueniens adeſſe cernitur, ibi profectò diuinitatis quoque gloria prorſus adeſt, & ea dignitatis excellentia, quæ orationem omnem ſuperet. [Deſuper autem Cherubim cognoſcar à te,] inquit ille vniuerſorum Dominus; in quo illam ineffabilem naturam non inter creaturas quæri iuſſit; ſed vltra id omne prorſus, quicquid vt ſit vocatū eſt. Dei enim, qui natura Deus eſt, ratio, & locus eſt ille decentiſſimus, præter, ac ſupra id omne eſſe, quod ortum eſt. Igitur ille ſupra Cherubim locus in illo ſancto tabernaculo noſtris etiam ſenſibus diuinam propè naturam oſtendit, ob eamque cauſſam altare illud aureum, quod in figuram Chriſti factum fuerat, è regione eius collocari iuſſit, qui ſupra Cherubim & edebat oracula, & intelligebatur: qua in re locus ipſe ſignificabat, in Dei quodammodo conſpectum, & ante oculos Patris nos in Chriſto eſſe perductos: hominem enim, cùm in auerſione eſſet, ac propter tranſgreſſionem, peccatorumque multitudinem Deum offendiſſet, rurſus in ſe ipſo, ac primo Chriſtus in conſpectu Patris conſtituit: *Heb. 6.* [præcurſor namque pro nobis in cœlum eſt ingreſſus, vt nunc appareat vultui Dei pro nobis:] vt ille ſapiens vir Paulus ſcriptum reliquit. Nam, qui ſemper eſt vnà cum Patre, nunc apparere dicitur, vt pote qui in ſe ipſo, ac primo in conſpectu Patris naturam humanam collocarit, & veterem illam auerſionem reuocauerit: *Ephes. 2.* [ipſe enim eſt pax noſtra,] vt Scripturæ tradunt. PALLAD. Effectum eſt igitur, altare illud aureum, eſſe Chriſti rurſus imaginem. CYRILL. Adhæc non abſurdè idem ipſe intelligi poteſt illud eſſe thymiama compoſitum, ac tenue; ipſe enim eſt princeps ille ſacerdotum. [Incendet enim, inquit, ſuper eo Aaron thymiama compoſitum, tenue:]

A αὐτὸς δὲ πάλιν ἐστὶ τὸ ἱλαστήριον, τὸ ὑψοῦ κείμενον, καὶ ὑπὸ τῶν ἄνω δυνάμεων δορυφορούμενον. οὐ γὰρ ἐκ μόνων ἡμῖν τῶν τῆς κενώσεως τρόπων, γνώριμος ὁ υἱός, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν ἐστι Θεὸς καὶ τῶν ὅλων κύριος. εἰ γὰρ καὶ τεταπείνωκεν ἑαυτὸν διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς οἰκονομικῶς καταβεβηκὼς, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. τύπος δὴ ἂν εἴη καὶ τοῦδε, τὸ ὑψοῦ τεθεῖσθαι τὸ ἱλαστήριον. εἰς δεξιὸν καὶ εὐώνυμον ἀναγεγραμμένων τῶν Χερουβίμ. ἔνθα

B γὰρ ἂν ἡ Θεῷ πρέπουσα μόνῳ φαίνοιτο λειτουργία, ἐκεῖ δή που εἴη ἂν πάντως καὶ ἡ τῆς θεότητος δόξα, καὶ ἡ ὑπὲρ λόγον ἀξιωμάτων ὑπεροχή. ἄνωθεν δὲ τῶν Χερουβίμ, γνωσθήσομαί σοι, φησὶν ὁ πάντων δεσπότης, τὴν ἄρρητον φύσιν μὴ ἐν τοῖς ἐν κτίσει ζητεῖσθαι προστάττων, ἀλλ' ἐπέκεινα πάντως τοῦ κεκλημένου πρὸς ὕπαρξιν. Θεοῦ γὰρ φύσει λόγος τε καὶ τόπος ὁ πρεπωδέστατος, τὸ πέρα

C τε καὶ ἄνω παντὸς γενητοῦ. οὐκοῦν ὁ ὑπεράνω τῶν Χερουβὶμ τόπος καὶ αἰσθητῶς, ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ μονονουχὶ τὴν θείαν ἡμῖν κατεδήλου φύσιν. ταύτῃ τοι τὸ χρυσοῦν θυσιαστήριον εἰς τύπον Χριστοῦ γεγονὸς, ἀποκεῖσθαι προστέτακται ἀπέναντι τοῦ ὑπεράνω τῶν Χερουβὶμ χρηματίζοντός τε καὶ νοουμένου τοῦ οἱονείπως εἰς ὄψιν Θεοῦ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ πατρὸς ἐν Χριστῷ γενέσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς τοῦτό που

D σημαίνοντος. ἐν ἀποστροφῇ γὰρ ὄντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ προσκεκρουκότα Θεῷ διὰ τὴν παράβασιν καὶ πολλὴν ἁμαρτίαν, ἔστησε πάλιν ἐν προσώπῳ τοῦ πατρὸς ὡς ἐν ἑαυτῷ καὶ πρώτῳ Χριστός. πρόδρομος γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν εἰσβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, καθὰ γράφει Παῦλος ἡμῖν ὁ σοφός. ὁ γὰρ ὑπάρχων ἀεὶ μετὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, νῦν ἐμφανισθῆναι λέγεται ὡς ἐν ἑαυτῷ γε καὶ πρώτῳ παραθεὶς ἐν ὄψει τοῦ πατρὸς τὰ ἀνθρώπινα, καὶ τὴν ἀρ-

E χαίαν ἐκείνην ἀποστροφὴν μεθιστάς. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς. ΠΑΛΛ. Ἄρ' οὖν ὅτι Χριστοῦ πάλιν εἰκὼν τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ προσέτι γε δὴ τούτῳ νοοῖτ' ἂν εἰκότως αὐτὸς τὸ θυμίαμα τὸ σύνθετον καὶ λεπτόν. αὐτὸς γὰρ ὁ ἀρχιερεύς. θυμιάσει γὰρ, φησὶν, ἐπ' αὐτοῦ Ἀαρὼν θυμίαμα σύνθετον, λεπτόν. καὶ

σύνθετον μὲν τὸ θυμίαμα. Θεὸς γὰρ ὢν ὁ Λόγος, γέγονε σάρξ. καὶ συντέθειταί πως ἡμῖν ὁ Ἐμμανουήλ, θείας φύσεώς τε καὶ ἀνθρωπότητος εἰς ἑνότητα τὴν ὑπὲρ νοῦν, ἀπορρήτως συνενηνεγμένων. λεπτὸν δὲ, ὅτι τὸ παχὺ τῆς κατὰ νόμον λατρείας οὐκ ἔχει. θυσίας γὰρ καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας· ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας. σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, φησὶ, τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω, τοῦ ποιῆσαι ὁ Θεὸς τὸ θέλημά σου. καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, αὐτὸς ἡμᾶς ἐν Εὐαγγελίοις μεμυσταγώγηκε λέγων, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. προσκεκόμικε γὰρ ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, κεχρημάτικέ τε διὰ τοῦτο καὶ ἀρχιερεύς. οὐκοῦν αὐτὸς ὁ ἀρχιερεὺς, αὐτὸς τὸ θυμίαμα τὸ σύνθετόν τε καὶ λεπτόν· καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Παῦλος. τῷ δὲ Θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ, ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· οἷς μὲν ὀσμὴ ἐκ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν. προσεπιφώνει δὲ καὶ ἡμῖν. γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. καὶ τόν γε τοῦ θυμιᾶν ἐναργῆ καθίστη καιρὸν, ἅπαντα δὲ δεῖν ἐν τάξει τε καὶ εὐκοσμίᾳ περαίνεσθαι νομοθετῶν, καὶ δι' ὧν ἂν ἡμῖν ἡ τῶν εἰς τὸ εἴσω θεωρημάτων ἂν ἔχοι δύναμις. τὸ πρωῒ γὰρ, φησὶ, καὶ τὸ ὀψὲ τῶν λύχνων ἐξαπτομένων καὶ ἐπισκευαζομένων, τοῦ μὲν ὀψὲ καὶ πρωῒ, τὸ ἀδιάλειπτόν τε καὶ διηνεκὲς ἐμφαίνοντος, τοῦ δὲ ὑπὸ λύχνοις χρῆναι θυμιᾶν, ἐκεῖνό που τάχα παραδηλοῦντος ἂν μάλα, ὅτι φωτὶ τῷ θείῳ καταλαμπόμενοι, τότε δὴ τότε, τῆς εὐωδίας Χριστοῦ πλουσίως ἀναπιμπλάμεθα, ἴωμέν τε οὕτω πρὸς αἴσθησιν τῶν ἔσω σκηνῆς ἀγαθῶν, ἤγουν τῆς τῶν

A ac compoſitum quidem eſt thymiama; nam, cùm Deus eſſet Verbum, caro factum eſt, & compoſitus eſt nobis quodammodo ille Emmanuel, cum diuina ſimul, humanaque natura in vnitatem, quæ omnem intelligentiam ſuperat, ineffabili modo conuenerint. Deinde tenue eſt, quia illam legalis cultus craſſitiem non habet: [ſacrificium enim & oblationem noluiſti; holo- Pſal.39.
B cauſta, & pro peccato non placuerunt tibi; corpus autem aptaſti mihi; tunc dixi, Ecce venio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam.] Quæ autem eſſet ea Patris voluntas, ipſe nos in Euangeliis docuit, [Quia deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me; hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me, Patris, vt omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, ſed reſu- Ioan.6.
C ſcitem illud in nouiſſimo die:] nam ſemetipſum obtulit pro nobis in odorem ſuauitatis. Ob eamque cauſſam etiam ſummi Sacerdotis eſt dignitate inſignitus. Ipſe igitur eſt ſummus Sacerdos, ipſe Thymiama compoſitum, ac tenue, quod ipſum Paulus his verbis teſtatus eſt, [Deo autem gratias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco; Chriſti enim bonus odor ſumus Deo in iis qui ſalui fiunt; & in iis qui pereunt; his quidem odor mortis in mor- Ephes.5. 2 Cor.2.
D tem; illis verò odor vitæ in vitam.] Nos etiam alloquebatur, dicens, [Eſtote igitur imitatores Dei, vt filii chariſſimi, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſe ipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo, in odorem ſuauitatis.] Tempus prӕterea incenſi adolendi manifeſtum fecit, ac ſancit, vt omnia ordinatè, & honeſtè fiant, & ita vt iis ad internarum rerum contemplationem noſtræ vires adiuuen- Ephes.5.
E tur, Mane, inquit, & veſperi cum lucernæ accenduntur, & componuntur; ac mane quidem, & veſpere continuum, perpetuumque tempus indicant: porrò cùm accenduntur lucernæ, adolendum eſſe incenſum, illud fortaſſis aptè ſignificat, cùm diuino lumine illuſtramur, tum demum Chriſti bono odore nos abunde compleri, & ita ad interioris tabernaculi bona,

id eſt, ad diuina munera percipienda pergere, quæ Chriſtus iis, qui digni ſunt, largitur. Itaque, ſi quis nondum eſt in lumine per fidem, eſt proculdubio ſpiritualis odoris expers, cùm adhuc Chriſti myſterium ignoret: [Niſi enim credideritis, inquit, non intelligetis.] Eſt enim fides velut primus aditus ad ſapientiam perducens, mentemque quodammodo ad diuini luminis receptionem aperit. Continuationis autem incenſum appellat; nullum quippe tempus eſt, quin Chriſtus in ſancto tabernaculo, hoc eſt, in Eccleſia, odorem ſpiret. Interdicit autem prorſus, ne ſuper illud, nimirum ſuper altare Chriſti, libamen imponatur, aut offeratur oblatio; nam in Chriſto abolita ſunt, quæ legis erant, & ad finem perueniunt vmbræ, hoc eſt, vt opinor, libamen, & oblatio; idque Propheta teſtatur, dicens, [Ablata ſunt de domo Domini ſacrificium, & libamen.] Namque, manifeſtato iam illo adorationis, & cultus genere, quod exhibetur in ſpiritu & veritate, ſuperuacuæ ſunt vmbræ quodammodo, & inanes figuræ, ac prorſus inutiles; noua quippe creatura in Chriſto: à gratia enim exciderunt, qui poſt declarationem veritatis in Lege iuſtificantur. [Non impones præterea, inquit, ſuper altare incenſum aliud,] alium enim recipiemus in Chriſto prorſus neminem, neque, Rabbi, cuiquam alteri dicemus; vnus eſt enim magiſter noſter, ac præceptor; eique ſoli inhærebimus, dicentes, [Vnguentum exinanitum nomen tuum: propterea adoleſcentulæ dilexerunt te: traxerunt me poſt te: in odorem vnguentorum tuorum curremus.] Annon hoc illud eſt, [Non impones ſuper illud incenſum aliud?] Solius enim Chriſti bonus odor in Eccleſia ſatis erit iis, qui ſani reuera ſunt, quique alium odorem minime quærunt, vt certè infelices Iudæi faciunt, qui illud thymiama compoſitum, ac tenue, id eſt, Chriſtum præ ſuperbia, ludibrio habent. & ſacri huius, ac ſane diuini odoris expertes remanſerunt, alium autem pro eo recipient, [illum nempe filium iniquitatis, qui aduerſatur, & extollitur ſuper omnem, qui dicitur Deus, aut quod colitur; ita, vt ipſe in templo Dei, vt ſcriptum eſt, ſedeat, oſtendens ſe, tanquam ſit Deus] qui diuinum tabernaculum etiam inquinat, cùm ſit fumus alienus, &, vt ita dicam, diabolicus fœtor;

Eſai. 7. — Ioel. 1. — 2. Cor. 5. Galat. 5. — Matth. 23. — Cant. 1. — 2. Theſſ. 2.

A θείων χαρισμάτων διανομῆς, ἣν τοῖς ἀξίοις ὀρέγει Χριστός. ὥστε εἴ τις οὔπω γέγονεν ἐν φωτὶ διὰ πίστεως, ἔστι που πάντως καὶ τῆς νοητῆς εὐωδίας ἀμέτοχος, ἔτι τὸ Χριστοῦ μὴ εἰδὼς μυστήριον. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, οὐδ᾽ οὐ μὴ συνῆτε, φησί. προσβολὴ γὰρ ἡ πίστις, εἰς σύνεσιν ἀποφέρουσα, καὶ οἱονεὶ πρὸς παραδοχὴν τοῦ θείου φωτὸς ἀπλοῦσα τὸν νοῦν. ἐνδελεχισμοῦ δὲ ὀνομάζει τὸ θυμίαμα. καιρὸς γὰρ οὐδεὶς, καθ᾽ ὃν οὐκ εὐωδιάζει Χριστὸς ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ, τουτέστιν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. ἀποφάσκει
B δὲ παντελῶς, τὸ δεῖν ἐπ᾽ αὐτοῦ, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Χριστοῦ, σπονδὴν καταχεῖσθαι, καὶ ἀναφέρεσθαι κάρπωμα. κατήργηται γὰρ ἐν Χριστῷ τὰ ἐν νόμῳ, καὶ εἰς τέλος ἔρχονται αἱ σκιαί. τοῦτο οἶμαι ἐστὶ σπονδὴ καὶ κάρπωμα. καὶ μαρτυρεῖ λέγων ὁ προφήτης. ἐξῆρται ἐξ οἴκου Κυρίου θυσία καὶ σπονδή. ἀναδεδειγμένης γὰρ ἤδη τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας, περιτταί πως αἱ σκιαί, καὶ
C τὸ ἐν τύποις εἰκαῖον καὶ ἀνόνητον παντελῶς. καινὴ γὰρ κτίσις ἐν Χριστῷ. τῆς γὰρ χάριτος ἐκπεπτώκασιν οἱ ἐν νόμῳ δικαιούμενοι μετὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἀνάδειξιν. οὐκ ἀνοίσεις δὲ, φησὶν, ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον θυμίαμα ἕτερον. παραδεξόμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ ἕτερον παντελῶς οὐδένα. ῥαββὶ δὲ τῶν ὄντων ἐροῦμεν οὐδενί. εἷς γὰρ ἡμῶν διδάσκαλος καὶ καθηγητὴς, καὶ αὐτῷ δὲ μόνῳ προσκεισόμεθα, λέγοντες, μύ-
D ρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου. διὰ τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε. εἵλκυσάν με, ὀπίσω σου εἰς ὀσμὴν μύρων σου δραμοῦμαι. ἢ οὐχὶ τοῦτ᾽ ἐστὶ τὸ, οὐκ ἀνοίσεις ἐπ᾽ αὐτὸ θυμίαμα ἕτερον; μόνου γὰρ Χριστοῦ τὸ εὐῶδες ἐν ἐκκλησίᾳ τοῖς γε ἀληθῶς ἐχέφροσιν ἐξαρκοίη ἂν, ἑτέρας ὀσμῆς οὐκ ἐφιεμένοις· καθάπερ ἀμέλει καὶ οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι. τὸ μὲν γὰρ θυμίαμα τὸ σύνθετον καὶ λεπτὸν, τουτέστι, Χριστὸν, ταῖς ἀπονοίαις περιυβρίζουσιν. καὶ ἀμέτοχοι μὲν τῆς ἱε-
E ρᾶς ταύτης ἢ καὶ θείας ἀληθῶς μεμενήκασιν εὐωδίας· ἕτερον δὲ ἀντ᾽ αὐτοῦ παραδέξονται, τὸν τῆς ἀνομίας υἱὸν, τὸν ἀντικείμενον καὶ ὑπεραιρόμενον ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καθίσαι, ἀποδεικνύοντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ Θεὸς, ὃς καὶ τὴν θείαν σκηνὴν καταμιαίνει, καπνὸς ὢν ἀλλότριος, καὶ ἵν᾽ οὕτως εἴπω, κακοσμία διαβολική· ἔσται

γὰρ αὐτοῦ, φησὶν, ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι ὃ φής. καὶ γάρ ἐστιν ἐναργὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐξιλάσασθαί γε μὴν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος, προστάττει τὸν Ἀαρὼν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ καταχρίοντα τῷ αἵματι τοῦ καθαρισμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν, τὰς τῶν κεράτων ἀρχάς. ἅγιον γὰρ, φησι, τῶν ἁγίων ἐστί. καὶ τοῦτό σοι σαφὲς καταστήσει, λέγων, ὁ θεσπέσιος Παῦλος· Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως· οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν φησὶν, ἅπαξ ἀποθανὼν, οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύσει. ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ Θεῷ. εἰσῄει τοίνυν ὁ θαυμάσιος Ἀαρὼν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, δι' αἵματος τοῦ καθαρισμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν· καὶ ὅρα Χριστὸν ἐν τούτοις πάλιν, αἵματι τῷ ἰδίῳ τῆς ἁπάντων σωτηρίας καὶ ζωῆς, μονονουχὶ τὸν ἴδιον καταρραίνοντα σταυρόν. σταυροῦ γὰρ τύπος τὰ κέρατα, τὸ δὴ καίτοι ὡς ἐν τάξει χειρῶν ἀποτάδην ἐκτετακότα. Οὐκοῦν ἀποθανόντα μὲν ἅπαξ νόει Χριστὸν, ἅγιον δὲ τῶν ἁγίων ὄντα, κατὰ φύσιν, ὡς Θεόν. καὶ γάρ ἐστιν ἀληθὴς Ἰωάννης, λέγων, ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. Χριστοῦ γὰρ μέτοχος ἡ πᾶσα ἐστὶν ὁρατὴ καὶ ἀόρατος κτίσις. ἄγγελοί τε γὰρ καὶ ἀρχάγγελοι, καὶ τὰ ἔτι τούτων ἐπέκεινα, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ Χερουβὶμ, οὐχ ἑτέρως ἅγια, πλὴν ὅτι διὰ μόνου Χριστοῦ, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι. αὐτὸς οὖν ἄρα ἐστὶ τὸ θυσιαστήριον, αὐτὸς δὲ τὸ θυμίαμα, καὶ ἀρχιερεύς. αὐτὸς δὲ ὁμοίως, τὸ αἷμα τοῦ καθαρισμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν. ΠΑΛ. Ναὶ λέγεις ὀρθῶς. πλὴν ὅ, τι ποτέ ἐστι τοῦ καθαρισμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν τὸ αἷμα, σαφῶς ἐννοεῖν οὐκ ἔχω. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προανατυπῶν ὁ νόμος τὴν δι' αἵματος ἀποκάθαρσιν καὶ τὸ θῦμα τὸ ἱερὸν, φημὶ δὴ Χριστὸν, δι' οὗ καὶ σεσώσμεθα, τὸν ἐξ ἁμαρτίας ἐντετηγμένον ἡμῖν ἀποδιδράσκοντες μολυσμὸν, ὧδέ πη φησὶν ἐν τῷ Λευιτικῷ. ἐὰν δὲ πᾶσα, φησὶ, συναγωγὴ Ἰσραὴλ ἀγνοήσῃ, καὶ λάθῃ ῥῆμα ἐξ ὀφθαλμῶν τῆς συναγωγῆς, καὶ ποιήσωσι μίαν

A [Erit enim, inquit, illius aduentus ſecundum operationem Satanæ.] PALLAD. Quid dicis, intelligo; eſt enim perſpicua tua oratio. CYRILLVS. Propitiari autem ſuper altare thymiamatis iubet Aaron ſemel in anno, vngentem ſanguine purificationis peccatorum capita cornuum [Sanctum enim ſanctorum eſt,] inquit. Quod tibi perſpicuum faciet beatus Paulus, dicens: [Chriſtus verò aſſiſtens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id eſt, non huius creationis; B neque per ſanguinem hircorum, & taurorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, æterna redemptione inuenta. [Nam, vt idem rurſus dicit,] ſemel mortuus, non amplius moritur, mors illi vltra non dominabitur; quod enim mortuus eſt, peccato mortuus eſt ſemel; quod autem viuit, viuit Deo.] Ingrediebatur itaque vir ille admirabilis Aaron in Sancta ſanctorum ſemel in anno per ſanguinem purgationis peccatorum. Vide autem rurſus in hoc ipſo C Chriſtum, ſanguine ſuo pro ſalute omnium ac vita, ſuam crucem quodammodo aſpergentem; crucis quippe figura ſunt cornua, quæ manuum inſtar vtrinque exporrecta prominent. Igitur mortuũ quidem ſemel Chriſtum intellige, ſed eundem ex natura ſanctũ ſanctorum eſſe tanquã Deum. Eſt enim verax Ioannes, qui ait, [Ex plenitudine D eius nos omnes accepimus:] eſt enim Chriſti particeps vniuerſa non modò viſibilis, ſed etiam inuiſibilis creatura. Angeli namque, & Archangeli, illæ etiam quæ ſupra hos ſunt naturæ, ipſa denique Cherubim non aliter, quàm per Chriſtum ſolum in ſancto Spiritu ſancta ſunt. Ipſe igitur eſt altare, ipſe thymiama, ſummuſque Sacerdos; ipſe item ſanguis purgationis peccatorum. PALLADIVS. Rectè E ſanè dicis. Sed quid tandem ſit ſanguis purgationis peccatorum, perſpicuè intelligere nequeo. CYRILL. Cùm præfiguraret Lex illam per ſanguinem purgationem, & ſacram illam victimam (Chriſtum intelligo) per quem ſalui facti ſumus, & maculas, ex peccato nobis inuſtas, eluimus, ad hunc fere modum dixit in Leuitico, [Si autem vniuerſa congregatio Iſrael ignorauerit, & abſconditum fuerit verbum ab oculis congregationis, & fecerint vnum

Heb. 9. Rom. 6. Ioan. 1. Matth. 3. Leuit. 4.

» ab omnibus mandatis Domini, quod
» non oportet fieri, & deliquerint, &
» cognitum fuerit ipſis peccatum, in
» quo peccauerunt, adducet congrega-
» tio vitulum ex bobus immaculatum
» pro peccato, & adducet eum prope
» oſtium tabernaculi teſtimonii, & im-
» ponent ſeniores congregationis manus
» ſuas ſuper caput vituli coram Domi-
» no, & immolabunt vitulum coram
» Domino, & inferet ſacerdos vnctus
» de ſanguine vituli in tabernaculum
» teſtimonii, & intinget ſacerdos digi-
» tum de ſanguine vituli, & aſperget
» ſepties coram Domino è regione con-
» tra velum ſanctuarii, & de ſanguine im-
» ponet ſacerdos ſuper cornua altaris
» incenſi compoſitionis, quod eſt coram
» Domino, quod eſt in tabernaculo
» teſtimonii.] Quibus de rebus copioſius à nobis aliàs dicetur. Conſidera rurſus illum Emmanuel vt in vitulo pro nobis immolari, & nos à peccatis liberare, & à ſupplicio eximere, & à pœnis eripere, & per maius, atque perfectius tabernaculum ingredi, non per vitulos, aut hircos, ſed per proprium ſanguinem, & mortem ſemel guſtare: nam, cùm ſublimis in ligno penderet, eius latus lancea perfoſſum ſanguine & aqua manauit. Figuram porro crucis non abſurde tenent cornua altaris eminentia, vt in ſuperioribus diximus. PALLAD. Rectè ais. CYRILL. Atqui non ſanguine ſolum, ſed ſancta quoque aqua purgari oportere, Lex per ænigma iuſſit, quæ via eſt ad purgationem perfectiſſima, ſi myſterium, quod eſt in Chriſto, conſideres. PALLADIVS. Quomodo tandem, aut qua ratione id oſtendit? CYRILLVS.
Exod 30. » Scriptum eſt enim, [Et locutus eſt
» Dominus ad Moyſen, dicens, Fac
» labrum æneum, & baſim illius
» æneam ad abluendum: & pones illud
» inter tabernaculum teſtimonii & in-
» ter altare; & effundes in illud a-
» quam, & abluent Aaron; & filii
» eius in eo manus, & pedes aqua;
» cum ingredientur in tabernaculum
» teſtimonii, abluentur aqua, & non
» morientur, vel cùm ingredientur
» vt miniſtrent ad altare, & offerant
» holocauſta Domino, abluent manus,
» & pedes aqua. Cum ingredientur
» in tabernaculum teſtimonii, lauabunt
» aqua, vt non moriantur: & erit

A ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντολῶν κυρίου, ἣ οὐ ποιηθήσεται, καὶ πλημμελήσωσι, καὶ γνωσθῇ αὐτοῖς ἡ ἁμαρτία, ἣν ἥμαρτον ἐν αὐτῇ, καὶ προσάξει ἡ συναγωγὴ μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον περὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ προσάξει αὐτὸν παρὰ τὰς θύρας τοῦ μαρτυρίου τῆς σκηνῆς, καὶ ἐπιθήσουσιν οἱ πρεσβύτεροι τῆς συναγωγῆς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μόσχου ἔναντι κυρίου, καὶ σφάξουσι μόσχον ἔναντι κυρίου, καὶ εἰσοίσει ὁ ἱερεὺς χριστὸς ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου. καὶ βάψει ὁ ἱερεὺς τὸν δά- B κτυλον ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ ῥανεῖ ἑπτάκις ἔναντι κυρίου κατενώπιον τοῦ καταπετάσματος τοῦ ἁγίου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τῶν θυμιαμάτων τῆς συνθέσεως, ὅ ἐστιν ἐνώπιον κυρίου, ὅ ἐστιν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. Καὶ πλατύτερον μὲν περὶ γε τούτων ἡμῖν κατὰ καιροὺς εἰρήσεται· ἄθρει δὲ ὡς ἐν μόσχῳ πάλιν, ὑπὲρ ἡμῶν σφαζόμενον τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ ἁμαρτίας ἡμᾶς ἀ- C παλλάττοντα, καὶ ἐξιστῶντα δίκης, καὶ ποινῆς ἀποφέροντα, καὶ διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας ἰόντα σκηνῆς, οὐ διὰ μόσχων καὶ τράγων, ἀλλὰ δι' αἵματος τοῦ ἰδίου, καὶ θανάτου προσάπαξ ἀπογευσάμενον. ἐπὶ ξύλου γὰρ ἄνω λόγχῃ διανοιγεὶς τὴν πλευράν, αἷμά τε καὶ ὕδωρ ἐξέβλυσεν. τύπος δ' ἂν εἶεν σταυροῦ, καθὰ καὶ φθάσαντες εἴπομεν, αἱ τῶν κεράτων ἐξοχαί. ΠΑΛ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡ. Ἀλλ' οὔτι που μόνῳ τῷ αἵματι D καθαίρεσθαι δεῖν αἰνιγματωδῶς ὁ νόμος, ἀλλὰ καὶ ὕδατι τῷ ἁγίῳ προσέταττε. τελεωτάτη γὰρ ἤδη πρὸς καθαρσιν ὁδὸς, κατά γε τὸ ἐν Χριστῷ μυστήριον. ΠΑΛΛΑΔ. Πῶς δὲ δὴ ἄρα καὶ τοῦτ' ἔδειξεν, ἢ τίνα τρόπον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Γέγραπται γὰρ οὕτω, καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων· ποίησον λουτῆρα χαλκοῦν, καὶ βάσιν αὐτοῦ χαλκῆν, ὥστε νίπτεσθαι. καὶ θήσεις αὐτὸν ἀνὰ μέσον τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ ἐκχεεῖς E εἰς αὐτὸν ὕδωρ· καὶ νίψονται Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐξ αὐτοῦ τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας ὕδατι. ὅταν εἰσπορεύωνται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, νίψονται ὕδατι, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνωσιν, ἢ ὅταν προσπορεύωνται πρὸς τὸ θυσιαστήριον λειτουργεῖν, καὶ ἀναφέρειν τὰ ὁλοκαυτώματα κυρίῳ, νίψονται τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ὕδατι. ὅταν εἰσπορεύωνται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, νίψονται ὕδατι, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. καὶ ἔσται αὐτοῖς

νόμιμον αἰώνιον αὐτῷ, καὶ ταῖς γενεαῖς αὐτοῦ μετ' αὐτόν. ὅτι μὲν οὖν ἡ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὡς ἐν γε δὴ τούτῳ προανεγράφετο χάρις, οὐκ ἀσυμφανές. βαπτιζόμεθα γάρ, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσιν ῥύπου ἀποκερδαίνοντες, ἀλλὰ τῶν νοῦ καὶ καρδίας ἀπαλλαττόμενοι μολυσμῶν. καὶ τὰς τῶν πλημμελημάτων ἀπολουόμενοι κηλῖδας χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ καλοῦντος εἰς σωτηρίαν. δεδικαιώμεθα γὰρ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, κατὰ τὰς γραφάς, ἀλλ' ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. θέα δὲ δή, ὅπως καίτοι κατὰ νόμον ἅγιος ὢν ὁ Ἀαρών, καὶ μὴν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ λειτουργεῖν ἐπιτεταγμένοι, προσαπονίζονται χεῖράς τε καὶ πόδας ὕδατι, τότε δὲ οὕτως ἅπτονται τῶν ἱερῶν. καὶ μήν, εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰστρέχουσι, δειμάτων ἐλεύθεροι, σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς καταδηλοῦντος, οἶμαι, που καὶ τούτου τοῦ νόμου, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ αὐτοῦ διακεκραγότος τοῦ πράγματος, ὡς ἀνίερος παρὰ Θεῷ, καὶ ὁ δοκῶν εἶναί τις κατὰ νόμον ἱερός, εἰ μὴ ἀπολούσαιτο τῷ ὕδατι, καὶ ὅτι τῆς ἐν νόμῳ λατρείας ἡ δύναμις οὐκ ἀπόχρη πρὸς κάθαρσιν. προσαπονίζονται γοῦν καίτοι κατὰ νόμον ἡγιασμένοι, καθαίρεται δέ, οὔτι που τὸ καθαρόν, ἀλλὰ τὸ ῥυπῶν καὶ ἀκάθαρτον. τοιουτονὶ δὲ καὶ αὐτὸς εἴρηκεν ὁ Χριστός, ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει, εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἔστι γὰρ καθαρός. γράφει δὲ καὶ σοφώτατος Παῦλος, ὡς ἐστιν ἀδύνατον αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. ἀτελὴς οὖν ὁ νόμος εἰς ἁγιασμόν, εἰ μὴ προσγένοιτο τοῖς δεδιψηκόσι τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειότητα, τὸ σωτήριον βάπτισμα. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης καίτοι τοῖς ἄγαν αὐχήμασιν εὖ μάλα κατεστεμμένος, καὶ ἀρετῆς εἰς τοῦτο διέρπων εἴδους ὡς εἰς λῆξιν ἤδη γενέσθαι τὴν ἀνωτάτω, βαπτίζεσθαι παρεκάλει τὸν σωτῆρα λέγων, ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Χεῖρες δὲ καὶ πόδες ἀπονιπτόμενοι, ἔργου καὶ πορείας τῆς εἰς ἕκαστα τῶν πρακτέων, τὸ καθαρὸν καὶ ἀκίβδηλον ὑποσημαίνουσιν. τουτὶ δὲ ἡμῖν ἐξησκηκόσιν, ἐφεῖται μὲν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐσωτέραν σκηνήν, προσκομίζειν δὲ τῷ Θεῷ θυσίας πνευματικάς, καὶ ὡς ἐν τάξει θυμιαμάτων τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας καθιεροῦν οἱονεί πως τὴν εὐοσμίαν. παρεγγυᾷ δὲ χρησίμως ἀπονίζεσθαι δεῖν τοὺς εἰς τὰ

A legitimum ſempiternum ipſi, & generationibus eius poſt eum.] Gratiam igitur ſancti baptiſmatis in ea re præfiguratam eſſe, non eſt obſcurum. Nam, cùm baptizamur, non ſordium carnis depoſitionem conſequimur, ſed inquinamentis animi & cordis liberamur, & maculas delictorum abluimus illius gratia atque benignitate, qui nos ad ſalutem vocat. Iuſtificamur enim non ex operibus Legis, vt ſcripturæ teſtantur, ſed ex fide Ieſu Chri- Rom. 3.
B ſti. Illud autem animaduertas velim, Aaron & eos, quibus vnà Deo miniſtrare iuſſum erat, quamuis ex Lege ſancti eſſent, adhuc tamen aqua manus, ac pedes abluere, ita denique ſacra munera obire, & in Sancta ſanctorum ingredi omni formidine liberatos. In quo illud quoque Lex aperte & euidenter oſtendit, atque ipſa res geſta propemodum voce teſtatur, eum etiam, qui ex Lege ſacer eſſe videatur,
C profanum apud Deum haberi, niſi abluatur aqua, vimque illam legalis cultus non eſſe ad purgandum ſatis efficacem. Itaque, tametſi Lege ſanctificati eſſent, adhuc tamen abluebantur; purgatur autem certè, quod purum eſt, nihil, ſed quod immundum & impurum: eiuſmodi quidpiam ipſe quoque Chriſtus dixit, [Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet; eſt quippe mundus:] ſcribit etiam vir ſapientiſſimus Paulus, impoſſibile eſſe Ioan. 13. Heb. 10.
D ſanguine taurorum, & hircorum auferri peccata. Imperfecta eſt igitur Lex ad ſanctificationem, niſi iis, qui Dei coniunctionem ardenter expetunt, baptiſmus quoque ſalutaris acceſſerit. Itaque Ioannes quoque ille vir diuinus, quamuis ſummis ornamentis eſſet inſignitus, & ad eam virtutem progreſſus, vt iam ad ſummum verticem peruenisſet, ſe tamen baptizari poſcebat, cùm Saluatori diceret, [Ego opus habeo à te baptizari.] Matth. 3.
E PALLADIVS. Ita eſt. CYRILL. Manus autem, & pedes abluti, operum, & ad vnamquamque rem gerendam inceſſus quodammodo puritatem, atque ſinceritatem ſignificant. Quod vbi accuratè præſtiterimus, permittitur, vt interius tabernaculum ingrediamur, offeramuſque Deo hoſtias ſpirituales, eique bonum odorem euangelicæ conuerſationis, thymiamatis inſtar, conſecremus. Neque verò inutiliter præcipit, vt, qui velint in

Sancta ſanctorum ingredi, quique ſacra munera procurant, abluantur, ne moriantur. Periculoſum eſt enim, & haud impunitum, ad Deum non purgatos accedere. Itaque nobis vir ille ſapiens Paulus mandat, vt, ſi myſticæ benedictionis participes eſſe velimus, nos ipſos probemus, atque ita denique accedamus: eſſe autem hanc in eiuſmodi rebus negligentiam, rem periculi plenam aperit, dicens, [Ideo multi infirmi inter vos, & imbecilles, & dormiunt multi: ſi enim nos iudicaremus, non vtique iudicaremur: dum iudicamur autem à Domino, corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.] PALLADIVS. Certum eſt igitur ſacrum illud labrum ſancti baptiſmatis gratiam præfiguraſſe. CYRILLVS. Sic ſe habet, neque prorſus ambigendum putes. At, ſi eius præterea opificii rationem conſideres, multo etiam magis, niſi fallor, admirabere: ſic enim ſcriptum eſt de Beſeleel, qui tabernaculi opera fabricatus eſt, [Hic fecit labrum æneum, & baſim eius æneam è ſpeculis ieiunantium mulierum, quæ ieiunabant prope oſtia tabernaculi teſtimonii in die, qua fixit illud; & fecit labrum, vt abluerent ex eo Moyſes, & Aaron, & filii eius manus ſuas, & pedes, cum ingrederentur in tabernaculum teſtimonii, aut cum pergerent ad altare, vt miniſtrarent Deo, abluebantur ex ipſo, vt conſtituit Dominus Moyſi.] PALLADIVS. Quid autem ſpeculis opus erat? quæve etiam illæ, quæ ieiunauerant, fuere? CYRILL. Multæ res geſtæ haud aperte in Scriptura ſacra explicantur, ſed obiter tamen ſignificantur; quale hoc eſt, quod in manibus habemus: nam vbi, quîve ieiunauerint, dum ſanctum tabernaculum erigeretur, id Moyſes non expoſuit; ſed quin factum ſit, nemini dubitare licet: etſi enim parum perſpicue, dictum eſt tamen. Sed, hoc prætermiſſo, ad illud pergamus. PALLADIVS. Quodnam illud? CYRILLVS. Nempè, cuius rei figura fuerint mulieres, quæ ieiunauerunt; cuius etiam, quod è ſpeculis labrum æneum factum eſt. PALLAD. Atqui tui muneris eſt, id etiam explicare. CYRILL. Accipe igitur. Genus Iſraëlitarum, cùm ſeruiret Ægyptiis, ac diu in illorum legibus vitam traduceret, idola coluit:

1. Cor. 11.

A ἅγια τῶν ἁγίων εἰσελαύνειν ἐθέλοντας, καὶ τῶν ἱερῶν ἔργων ἐπιμελητάς, ἵνα μὴ ἀποθάνωσιν. Χρῆμα γὰρ ἐπισφαλὲς καὶ ἐπιζήμιον ἀληθῶς, τὸ ἐγγίζειν Θεῷ μὴ κεκαθαρμένους. Τοιγάρτοι καὶ σοφὸς ἡμῖν ἐπισκήπτει Παῦλος, εἰ τῆς μυστικῆς εὐλογίας μεταλαχεῖν ἐθέλοιμεν, ἑαυτοὺς δοκιμάζειν, προσιέναι τε οὕτω λοιπόν. Πρᾶγμα δὲ ὅτι καὶ κινδύνου μεστὸν τὸ ἀτημελὲς ἐν τούτοις, ἐκκαλύπτει λέγων. Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. B εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου, παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. ΠΑΛ. Ἄραρεν οὖν ὅτι τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὁ ἱερὸς ἡμῖν λουτὴρ προκατεδείκνυε χάριν. ΚΥΡ. Ὧδε ἔχει· μὴ γὰρ ἐνδοιάσῃς ὅλως. καὶ τόν γε τῆς τούτου κατασκευῆς περιαθρήσας τρόπον, καταπεπληγὼς ἂν οἶμαι καὶ ἔτι μειζόνως ἔσῃ. γέγραπται γὰρ ὧδε περὶ τοῦ Βεσελεήλ, τοῦ τὰ ἐν τῇ σκηνῇ τετεχνουργηκότος. Οὗτος ἐποίησε τὸν C λουτῆρα τὸν χαλκοῦν, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ χαλκῆν, ἐκ τῶν κατόπτρων τῶν νηστευουσῶν, αἳ ἐνήστευσαν παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, ἐν ᾗ ἡμέρᾳ ἔπηξεν αὐτήν. καὶ ἐποίησε τὸν λουτῆρα ἵνα νίπτωνται ἐξ αὐτοῦ, Μωσῆς τε καὶ Ἀαρών, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ τοὺς πόδας, εἰσπορευομένων αὐτῶν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἢ ὅταν προσπορεύωνται εἰς τὸ θυσιαστήριον, λειτουργεῖν, ἐνίπτοντο ἐξ αὐτοῦ, καθάπερ συνέταξεν ὁ Κύριος τῷ Μωσῇ. D ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τί τῶν κατόπτρων τὸ χρῆμα; τίνες δὲ ἄρα καὶ αἱ νηστεύσασαι; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πολλὰ τῶν γεγενημένων σαφῆ μὲν οὐκ ἔχει παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ τὴν ἀφήγησιν. σημαίνεται δέ πως ἐκ παραδρομῆς, καθάπερ ἀμέλει καὶ τόδε τὸ ἐν χερσί. ποῦ γάρ, ἢ τίνες νενηστεύκασι τῆς ἁγίας ἐγηγερμένης σκηνῆς, οὐ λελάληκεν ὁ Μωσῆς. ὅτι δὲ γέγονεν, οὐκ ἐνδοιάσαι τις ἄν· εἴρηται γάρ, εἰ καὶ μὴ σαφῶς. ἀλλὰ ταυτὶ δὴ μεθέντες, ἐπ' ἐκεῖνο ἴωμεν, εἰ δοκεῖ. ΠΑΛ. Τὸ ποῖον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὰ E νενηστευκότα γύναια, τίνος ἂν εἶεν εἰς τύπον; τί δὲ τὸ ἐκ τῶν κατόπτρων τὸν λουτῆρα πλάττεσθαι τὸν χαλκοῦν; ΠΑΛ. Καὶ μὴν σὸν ἤδη πως καὶ τοῦτο εἰπεῖν. ΚΥΡ. Ἄκουε δή· λελατρεύκασιν εἰδώλοις οἱ ἐξ Ἰσραήλ, τὴν ὑπὸ τοῖς Αἰγυπτίοις ἀνατλάντες θητείαν, καὶ τοῖς ἐκείνων διαβιοῦντες νόμοις, μακροὺς διατετελέκασι χρόνους.

ἔθος τοίνυν Αἰγυπτίων μάλιστα γυναιξὶν, εἰσφοιτᾶν ἱεροῖς, λευκῇ μὲν ἐσθῆτι κατεσταλμέναις, κατόπτρῳ δὲ τὴν ἀριστερὰν, καὶ σείστρῳ τὴν δεξιὰν ἱεροπρεπῶς κατεστεμμέναις, αἳ ὅτι μάλιστα τῶν ἄλλων ἐξειλεγμέναι καὶ ἱερομύστιδες, τῆς τοιαύτης μόλις ἠξιοῦντο τιμῆς, ὕβρεως μὲν οὖν, ὧδε γὰρ ἄμεινόν τε καὶ ἀληθὲς εἰπεῖν. γυναῖκα δὲ οὖν τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ λείψανα τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λατρείας ἐν ἰδίοις σκεύεσιν εὑρηκότα, ταυτὶ δὲ τὰ κάτοπτρα προσκεκόμισαν εἰς καρποφορίαν, ἃ καὶ εἰς τὸ τοῦ λουτῆρος μετεσκευάσθη (B) χρῆμα. σκηνῆς δὲ τῆς ἁγίας ἐγηγερμένης νενηστεύκασι προσεζησάμεναί που ταῖς θύραις, καὶ πάντα ἁγνῶς διαβιτώμεναι, ὑποδηλοῦντος οἶμαι τοῦ πράγματος, ὅτι τῆς ἀληθεστέρας ἀναδεδειγμένης σκηνῆς, τοῦτ' ἔστι, τῆς ἐκκλησίας ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ὡς ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, καιρὸς ἤδη πως τοὺς ἀνακειμένους εἰς δόξαν ποτὲ τῆς τῶν δαιμονίων ἀγέλης, εἰς ἱερὰ μεταπλάττεσθαι σκεύη, καὶ ἐπιτηδείως ἔχοντα πρὸς (C) παραδοχὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ὡς καὶ διαπρέπειν δύνασθαι τοῖς ὑπὲρ νόμον αὐχήμασιν. τουτὶ γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ ἐκ κατόπτρων Ἑλληνικῶν, ἤτοι κειμηλίων διαβολικῶν, τὸν λουτῆρα πλάττεσθαι τὸν χαλκοῦν, ἐν ᾧ δὴ καὶ τὸ ὕδωρ, ὃ καὶ αὐτὸν ἀποκαθαίρει Μωσέα, καὶ τῇ κατὰ νόμον ἱερωσύνῃ χρήσιμον εἰς ἀπόνιψιν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν νοητήν. ἢ γὰρ, οὐχὶ σκεύη διαβολικὰ, τοὺς πεπλανημένους, καὶ τοῖς δαιμονίοις λελατρευκότας (D) φαίης ἂν εἶναι καὶ αὐτὸς, ὦ Παλλάδιε; ΠΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡ. Νενηστεύκασι δὲ τὰ γύναια παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τῆς ἁγίας. εἴη δ' ἂν καὶ τόδε καλὸν αἴνιγμα καὶ σοφὸν, τοὺς μὴ δι' αἱμάτων εἰστρέχειν ἐν ἐκκλησίαις τοὺς ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένους, θυσίαις δὲ μᾶλλον πνευματικαῖς ἐκπρέποντας, καὶ δωροφορίαν ὥσπερ τινὰ προσκομίζοντας τῷ Θεῷ, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν οἱονεὶ νέκρωσιν τῆς σαρκός. παραστήσατε γὰρ, φησὶ, τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον (E) τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. καὶ πάλιν· δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν. οὐκοῦν αἱ νηστεύσασαι τῆς ἁγίας ἐγηγερμένης σκηνῆς, εἰς εἰκόνα τελοῦσι ψυχῶν, οὐ Μωσαϊκοῖς ἐντάλμασι παιδαγωγουμένων ἔτι, πνευματικὴν δὲ μᾶλλον καὶ εὐαγγελικὴν ἀναδεδειγμένων τὴν πολιτείαν ἤδη, καὶ πατουσῶν οὐκ ἀϊδρωτὶ τὰς ἐπιγείους ἡδονὰς, καὶ ἀναμορφουμένων εὖ μάλα πρὸς τὸ ἀκέραιον κάλλος, διὰ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι παθεῖν τὰ

A mos igitur erat præcipue apud mulieres Ægyptiorum linea veſte inductas, adire templa, ſpeculum ſiniſtra, ſiſtrum dextra ſacro habitu geſtantes, eumque honorem, imò, vt verius ac melius dicam, contumeliam illæ quidem, quæ inter ceteras maxime excellerent, & ſacris eſſent initiatæ, vix obtinebant. Mulieres igitur ex genere Iſraël reliquias illius cultus, quem in Ægypto ſeruauerant, cùm in ſua ſupellectili reperiſſent, hæc ipſa, in- B quam, ſpecula oblationis cauſſa detulerunt, eaque ad labri vſum tranſlata ſunt: cúmque ſanctum tabernaculum erigeretur, illæ ieiunauerunt, ad oſtium aſſidentes, & per omnia caſte degentes: quo facto ſignificabatur, veriore iam tabernaculo manifeſto, id eſt, Eccleſia, quod tabernaculum fixit Deus, & non homo, vt beatus Paulus ſcribit, tempus iam eſſe profectò, vt, qui ad venerationem Dæmoniorum gregis dicati erant, in ſacra vaſa mutentur, C quæ ſint ad ſancti baptiſmatis receptionem apta; adeo vt ornamentis, quæ ſupra Legem ſunt, excellere poſſint: hoc enim eſt, vt opinor, è gentilium ſpeculis, ſeu diabolicis theſauris labrum æneum formari, in quo iam aqua ſit, qua ipſe quoque Moyſes purgetur, quæque ad ablutionem nimirum ſpiritualem legali ſacerdotio ſit vſui. An tu ipſe, Palladi, qui in errore ſeducti erant, & dæmonia colu- D erant, eos non vaſa fuiſſe diabolica cenſes? PALLADIVS. Ego verò quidni fatear? CYRILLVS. Ieiunauerunt porro ex mulieres ad oſtia ſancti tabernaculi, idque præclarum eſt, ac ſcitum ænigma, qui in Chriſto iuſtificati ſunt, eos non per ſanguinem ingredi in Eccleſias, ſed potius ſpiritualibus hoſtiis inſignitos, & temperantiam atque continentiam & mortificationem quandam carnis, quaſi donum quoddam offerentes, [Exhibete enim, inquit, corpora veſtra hoſtiam E viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum:] & iterum, [Glorificate igitur Deum in corpore veſtro.] Igitur, quæ cùm tabernaculum erigeretur ieiunauere mulieres, animarum imaginem referunt, quæ non Moſaicis adhuc mãdatis inſtituuntur, ſed iam ſpiritualem potius, euangelicamque conuerſationem oſtendunt, terrenaſque voluptates non ſine labore calcant, &, dum execranda illa,

Hebr. 8.

Rom. 12.

1. Cor 6.

atque nefaria carnalis libidinis crimina ſubire non ſuſtinent, præclare ad illam incorruptam pulchritudinem reformantur. An verò non hæc eſt noſtra in Chriſto viuendi ratio, qui ad ſanctificationem, gracilitatemque illam ſpiritualem vocati ſumus? PALLAD. Maximè verò. CYRILLVS. Atque hæc quidem hactenus de ſacris inſtrumentis dixiſſe ſufficiat. Iam verò ipſum tabernaculum quomodo poſitum ſit & extructum, conſideremus: quamuis autem ea res recondita ſit, noſtrumque modum ſuperet, nihil tamen officit omnino, quominus vndique ſtudioſe colligamus, quod vtile ſit, & ea etiam quæ longe ſublimiora ſunt, quoad poſſumus, aggrediamur. PALLAD. Rectè ais. CYRILL. Ac, ſi quis hæc velit nimium ſubtiliter explicare, longa erit vnaquaque de re ac multiplex oratio. Illud tamen ſciendum eſt ex illis inſtrumentis quædam contemplationem attingere, & ad rationes myſticas pertinere, quædam eſſe ad ornatum, & vſum tabernaculi fabricata. Orationis itaque longitudine, quoad fieri poterit, circumciſa, breuiter dicam; narrationemque perſtringam:

Exod. 26. " dicit igitur, [Et facies tabernaculum, " decem aulæa ex byſſo torta, & hyacintho, & purpura, & coccino neto: " Cherubim opere textorum facies ipſa: " longitudo vnius aulæi octo & viginti " cubitorum, & latitudine quatuor cubitorum erit aulæum vnum: eadem " menſura erit omnibus aulæis: quinque autem aulæa erunt ſibi inuicem " cohærentia, alterum ex altero, & quinque aulæa erunt cohærentia alterum " alteri.] Decem itaque cortinæ ſunt, & inter ſe arctius conſertæ: multæ namque manſiones ſunt apud Patrem: & qui in illis habitant, vnum profectò omnibus eſt, ac pium propoſitum, vna etiam de Deo cognitio; in pace namque vocauit nos Deus, vt ſcriptum eſt. (1. Cor. 7.) Poteris autem decem aulæa, ſi placet, accipere, atque exiſtimare ſummam eſſe omnium, quæ vbique ſunt, Eccleſiarum, quæ minime in diuerſas ſententias, & compugnantes opiniones diuiſæ ſunt, ſed coniunctæ ſpiritu, & per vnitatem, quæ eſt in Chriſto per fidem, quaſi in vnum conſtrictæ: vbique enim, & in omnibus vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma. (Ephes. 4.) Vniuſcuiuſque autem aulæi latitudo quatuor cubitorum eſt, & viginti & octo longitudo;

A μυσαρά τε καὶ βέβηλα τῆς φιλοσαρκίας ἐγκλήματα. ἢ οὐχ οὕτως ἡμῖν ὁ τοῦ βίου τρόπος τοῖς ἐν Χριστῷ κεκλημένοις εἰς ἁγιασμὸν καὶ ἰσχνότητα τὴν πνευματικήν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν εἰς τὸ παρὸν, σκευῶν ἱερῶν εἰρήσθω πέρι. φέρε δὲ εἰ δοκοῖ καὶ αὐτὴν ἡμῖν ὅπως ἔχει θέσεώς τε καὶ κατασκευῆς κατασκεψόμεθα τὴν σκηνήν. καὶ βαθὺ μὲν τὸ χρῆμα, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπέκεινα μέτρων, B βλάβος δὲ οἶμαι τὸ σύμπαν οὐδὲν, πανταχόθεν ἡμᾶς ἐρανίζεσθαι φιλεῖν τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν, καὶ τοῖς ἄγαν ὑπερκειμένοις ὡς ἔνι προσβάλλοντας. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἰ μὲν οὖν ἕλοιτό τις ἄγαν ἰσχνομυθεῖν, μακρὸς ἂν γένοιτο καὶ πολυσχιδὴς ὁ ἐφ' ἑκάστῳ λόγος. ἰστέον δὲ ὅτι, τὰ μὲν σκευῶν καὶ θεωρίας ἅπτου καὶ λόγων ἐστὶ μυστικῶν, τὰ δὲ εἰς κόσμον τε καὶ χρείαν ἐκμεμηχάνηται τῆς σκηνῆς· ὑποτεμὼν δὲ, ὡς C ἔνι, τὸ μῆκος τοῦ λόγου, ἐν βραχέσιν ἐρῶ, καὶ συστελῶ τὸ διήγημα. ἔφη τοίνυν, ὅτι καὶ τὴν σκηνὴν ποιήσεις δέκα αὐλαίας, ἐκ βύσσου κεκλωσμένης, καὶ ὑακίνθου καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου. Χερουβὶμ ἐργασίας ὑφαντοῦ ποιήσεις αὐτάς. μῆκος τῆς αὐλαίας τῆς μιᾶς, ὀκτὼ καὶ εἴκοσι πήχεις. καὶ εὖρος τεσσάρων πηχῶν ἡ αὐλαία ἡ μία ἔσται, μέτρον τὸ αὐτὸ ἔσται πάσαις ταῖς αὐλαίαις. πέντε δὲ αὐλαῖαι ἔσονται ἐξ ἀλλήλων συνεχόμεναι, ἑτέρα ἐκ τῆς ἑτέρας, καὶ πέντε αὐλαῖαι ἔσον-D ται συνεχόμεναι, ἑτέρα τῇ ἑτέρᾳ. δέκα μὲν οὖν αἱ αὐλαῖαι καὶ ἀλλήλων ἀπρὶξ ἡμμέναι· πολλαὶ γὰρ μοναὶ παρὰ τῷ πατρὶ, καὶ τῶν ἐνοικούντων αὐταῖς εἷς που πάντων καὶ ὅσιος ὁ σκοπὸς, μία δὲ καὶ ἡ περὶ Θεοῦ γνῶσις. ἐν γὰρ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἐνδείξῃ δὲ, εἰ δοκεῖ, τὰς δέκα αὐλαίας, ἤγουν τι οἴσῃ τὸ E πλήρωμα τῶν εἰς κόσμον ἐκκλησιῶν, οὐ διεσπαρμένων εἰς διχόνοιαν, οὐδ' εἰς ἀσύμφωνον δόξαν, ἀλλ' ἡνωμένων ἐν πνεύματι, καὶ οἱονεί πως συνεσφιγμένων εἰς ἓν καθ' ἑνότητα τὴν ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως. πανταχοῦ γὰρ καὶ ἐν πάσαις εἷς Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα. πλάτος δὲ ἑκάστη τῶν αὐλαιῶν πήχεις τέσσαρες, καὶ ὀκτὼ καὶ εἴκοσι τὸ μῆκος.

καὶ περίεργον μὲν καὶ ἰσχνὸν τὸ αἴνιγμα, πλὴν οἶμαι καταδηλοῦν αὐτὸ, σκοτεινῶς τε καὶ ἀμυδρῶς, ὅτι καὶ ἡ διὰ νόμου παίδευσις δεκτή πως ἐν ἐκκλησίαις, στενοτάτη μὲν οὖσα διά γε τὸ ἀσυμφανὲς τοῦ γράμματος· προϊόντος γε μὴν εἰς μῆκος τοῦ χρόνου, τέλος ἕξει τὸ περὶ Χριστοῦ μυστήριον, τοῦτ' ἔστι, τὴν ὀγδόην, ἤτοι τὴν ἐν ὀγδόῃ γενομένην ἀνάστασιν. τέλος γὰρ νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστὸς, πρὸς ὃν καὶ ὁ θεῖος διακέκραγε Δαβίδ. πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα· γράφει δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τοῖς τὴν ἐν νόμῳ λατρείαν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως προτετιμηκόσι, τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται, οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν ὡς τέκνοις λέγω, πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. ὁρᾷς ὅτι τὸ προσκεῖσθαι θέλειν τοῖς ἀπειθήσασιν Ἰουδαίοις καὶ λαλοῦσιν ἔτι τὰ ἐν νόμῳ μετὰ τὴν πίστιν, στενοχωρεῖσθαι ποιεῖ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι. ΚΥΡ. Ἰστέα δὲ ταῖς αὐλαίαις ἐκ βύσσου κεκλωσμένης, καὶ ὑακίνθου καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου. παμποίκιλος γὰρ τῆς ἐκκλησίας ὁ κόσμος. τοῦτό τοι καὶ ὁ θεσπέσιος ψάλλει Δαβὶδ, ὡδί πῃ λέγων περὶ αὐτῆς. παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένη, πεποικιλμένη. κόσμημα δὲ καὶ ὡραϊσμὸς ἐν αὐτῇ πολυειδὴς, ὁ Χριστὸς, εἷς μὲν κατὰ φύσιν ὑπάρχων, αἰνίγμασι δὲ πολλοῖς καὶ διαφόροις νοούμενος, οἷον φέρε εἰπεῖν, καὶ βύσσος κεκλωσμένη. ἰσχνὸς γὰρ ὢν καὶ ἀσώματος κατὰ φύσιν ὁ ἐκ Θεοῦ τοῦ πατρὸς λόγος, κέκλωσται τρόπον τινὰ διὰ τῆς οἱονεὶ πρὸς σάρκα συμπλοκῆς. οὐκοῦν καὶ βύσσος κεκλωσμένη, καὶ μὴν, καὶ ὡς ὑάκινθος, ὅτι μὴ ἐκ γῆς, ἀλλ' ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ· ὑακίνθῳ γάρ πως προσεικάζεται τὸ ὑψοῦ τε καὶ ἄνω καὶ αἰθέριον σῶμα, τὸ καὶ μέχρις αὐτοῦ διῆκον τοῦ στερεώματος. οὐκοῦν ὡς ὑάκινθος διὰ τὸ ἐξ οὐρανοῦ, πορφύρα δὲ, ὅτι μὴ δοῦλος, ὡς γενητὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ βασιλεὺς, καὶ τῶν ὅλων Κύριος. κεκλωσμένον δὲ κόκκινον. ἐν συμπλοκῇ γὰρ, ὡς ἔφην, τῇ πρὸς σάρκα νοούμενος, καὶ ὑπάρχων ἀληθῶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, τὸ ἴδιον αἷμα δέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν. αἵματος γὰρ σημεῖον, τὸ κόκκινον. Χερουβὶμ δὲ, τῶν δερρέων ἡ γραφὴ, τὸ συνῆφθαι τάχα που τοῖς ἄνω τὰ κάτω,

A & id quidem ænigma operoſius eſt, atque ſubtilius: illud tamen obſcure, ac latenter eo ſignificari arbitror, Legis inſtitutionem admitti in Eccleſias, anguſtam quidem illam propter literæ obſcuritatem, ſed tempore in longum progrediente, finem habituram in ipſo Christi myſterio, id eſt, octauo die, ſeu in reſurrectione, quæ octauo die contigit: finis quippe Legis, ac Prophetarum, Chriſtus; ad quem etiam beatus Dauid clamabat, [Latum man- Psal. 118.
B datum tuum nimis.] Scribit etiam beatus Paulus ad eos, qui cultum Legis, Chriſti fidei præferebant, [Os noſtrum 2. Cor. 6. apertum eſt ad vos, Corinthii; cor noſtrum dilatatum eſt: non anguſtiamini in nobis; anguſtiamini autem in viſceribus veſtris: eandem autem habentes remunerationem, tanquam filiis dico, dilatamini & vos; nolite iugum ducere cum infidelibus.] Vides igitur quemadmodum velle Iudæis incredulis adhærere poſt fidem, ea, quæ
C in Lege ſunt, loquentibus, in anguſtum adducat? PALLAD. Intelligo. CYRILLVS. Sunt autem aulæorum vela ex byſſo torta, & hyacintho, & purpura, & coccino neto. Varius eſt enim Eccleſiæ ornatus. Idque etiam beatus Dauid pſallendo canit, ſic de illa, dicens, [Aſtitit regina à dextris Psal. 44. tuis in veſtitu deaurato, circundata, variegata:] ornamentum autem ipſius, ac multiplex decor, Chriſtus eſt, qui, cùm vnus ſecundum naturam ſit, fi-
D guris tamen multis, ac diuerſis intelligitur, velut, ne longius abeam, & byſſo torta, quod illud ex Deo Patre genitum Verbum, cùm tenue ſit, & incorporeum ſecundum naturam, tortum eſt quodammodo, eo quod cum carne quaſi conſertum eſt; byſſus eſt igitur torta: hyacintho præterea ſimile, quia non ex terra, ſed ſupernè, ac de cœlo: nam hyacintho perſimile eſt hoc ſublime, & ſupernũ, & æthereum corpus, quod ad ipſum vſque firmamẽtũ perti-
E net. Vt hyacinthus igitur, quia de cœlo eſt: purpura verò, quia minime ſeruus, tanquam factus, ſed ex Deo rex, & vniuerſorum dominus: tortum porro coccinum, quia cùm eſſet cum carne conſertum, vt modò dixi, & tamen verè Dei Verbum, ſuum ſanguinem pro nobis dedit; ſanguinis quippe ſignum eſt coccinum. Cherubim autem depicta erant in pellibus; qua in re aptiſſime fortaſſe ſignificatur, ſummis ima coniuncta,

A atque cœleſtibus virtutibus terreſtrem eccleſiam eſſe connexam. Illud autem ſcitu dignum eſt, ſapientiſſimum quoque virum Salomonem in parietibus templi Cherubim inſculpſiſſe, atque ad hunc eundem modum effectam illam eſſe domus deſcriptionem, quæ Ezechielis voce ſignificatur. Aulæorum porro tegmina ſunt vela capillacia anſis & circulis conſtricta: operimenta præterea ſuperiecta hyacinthinæ pelles, & pelles arietum rubricatæ, quæ Chriſtum Eccleſiæ protectorem indicant; per hyacinthum rurſus, vt B pote qui è cœlo ſit, ſuperiſque locis, per colorem autem rubrum, vt qui in carne ſit ortus; talis eſt enim quodammodo carnis color. PALLAD. Harum rerum contemplationem non abſurde ſe habere cenſeo. CYRILLVS. Columnæ autem aulæorum in latitudine quidem cubitũ ac dimidium habent, in longitudine denos; earumque tum capita, tum corpora erant auro conſperſa, biniſque baſibus, iiſque argenteis innitebantur. In ſingulis porro columnis C rurſus Chriſtus intelligitur, Eccleſiæ fulcrum, ac veritatis firmamentum, vt Paulus ait. Omnia verò ipſe confirmat, & continet; nam per vnum cubitum atque dimidium tum perfectus, quod ad naturam diuinitatis pertinet, tum verò minor, in menſura humanitatis oblique ſignificatur. Neque verò abſurdum eſt, ſi dicamus perfectiſſimum quidem eſſe Chriſtum, vt in integro cubito, cùm Deus ſecundum naturam ſit; eundem tamen vt in dimidio cubito ex D humana natura ſubmiſſiorem. Nihil eſt enim in rebus ortis perfectum: porrò ille Vnigenitus, cùm diues eſſet, pauper in nobis factus eſt, ac ſeſe ad exinanitionem demiſit. PALLADIVS. Ita eſt. CYRILL. Non igitur æquare poterit diuinitatis excellentiam humana natura; id enim fieri minime poteſt. Itaque, vt qui noſtri ſimilis factus eſſet, atque etiam intelligeretur, dicebat, [Pater maior me eſt:] cum tamen ex natura diuinitatis æqualis ſit, & nihilo inferior E excellentia genitoris. Longitudo verò columnæ decem cubitorum erat; eſt enim Chriſtus, quod ad diuinitatis ſublimitatem pertinet, perfectiſſimus; porrò in diuinis literis denarius numerus perfectionem ſignificat. Aureum eſt præterea columnæ caput, & item corpus; eſt illud viciſſim de Virgine templum ſummæ illius naturæ inhabitatione prædiues:

1. Thes. 3.

Philip. 2.

Ioan. 14.

A καὶ ταῖς ἐν οὐρανῷ δυνάμεσι τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκκλησίαν ἑνῶσθαι λοιπὸν κατὰ δηλουμένου τοῦ πράγματος εὖ μάλα. ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ὁ σοφώτατος Σολομὼν, ἐνεκόλαψε τοῖς τοίχεσι τοῦ ναοῦ τὰ Χερουβίμ. ἐκπεποίηται δὲ τὸν αὐτὸν τουτονὶ τρόπον καὶ ἡ διατύπωσις τοῦ οἴκου τοῦ σημαινομένου, διὰ φωνῆς Ιεζεκιήλ. καλύμματα δὲ ταῖς αὐλαίαις δέρρεις, ἀγκύλαις τε καὶ κρίκοις συνεσφιγμέναι. καὶ μὴν καὶ ἐπικαλύμματα, δέρματα ὑακίνθινα, καὶ δέρματα κριῶν, B ἠρυθροδανωμένα, τῆς ἐκκλησίας τὸν σκεπαστὴν Χριστὸν ὑπεμφαίνοντα, διὰ μὲν τοῦ ὑακίνθου πάλιν, ὡς ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄνωθεν, διὰ δέ γε τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, ὡς ἐν σαρκὶ γεγονεν. τοιουτονὶ γάρ πως ἐστὶ τὸ τῆς σαρκὸς χρῶμα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐκ ἔξω λόγου ταυτὶ τεθεωρῆσθαι φημί. ΚΥΡ. Στῦλοι δὲ ταῖς αὐλαίαις, εὖρος μὲν εἰς πῆχυν ἰόντες ἕνα τε καὶ ἥμισυ. μῆκος δέ γε μὴν εἰς δέκα, κεφαλὰς μὲν καὶ σώματα χρυσῷ διαπεπασμένοι, βάσεσι δὲ διC πλαῖς καὶ ἀργυραῖς ἐπηρεισμένοι. νοεῖται δὲ πάλιν ὡς ἐν ἑκάστῳ στύλῳ Χριστὸς, τῆς ἐκκλησίας τὸ ἔρεισμα, τὸ τῆς ἀληθείας ἑδραίωμα, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν. ἵστησι δὲ καὶ συνέχει τὰ πάντα αὐτός. διὰ μὲν γὰρ τοῦ ἑνός τε καὶ ἡμίσεως πήχεως, ὡς τέλειος κατὰ φύσιν θεότητος, μείων δὲ αὖ, ὡς ἐν ἀνθρωπότητος μέτρῳ, πλαγίως ὑποσημαίνεται. οὐκ εὔηθες δὲ εἰπεῖν, ὅτι παντέλειος μὲν, ὡς ἐν ὁλοκλήρῳ πήχει Χριστὸς, ἐπεί τοι Θεός ἐστι κατὰ φύσιν. ὡς δὲ ἐν ἡD μίσει πήχεως, ὑφειμένος διὰ τὸ ἀνθρώπινον. τέλειον γὰρ ἐν γενητοῖς οὐδέν. πλούσιος δὲ ὢν, ἐπτώχευσεν ἐν ἡμῖν, καὶ καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν ὁ μονογενής ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν οὐκ ἰσοστατήσει ταῖς τῆς θεότητος ὑπεροχαῖς τὸ ἀνθρώπινον, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν ὡς καθ' ἡμᾶς γεγονὼς καὶ νοούμενος· ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστὶ, καίτοι κατὰ φύσιν θεότητος, ἰσομέτρως ἔχων, καὶ τῆς τοῦ τεκόνE τος ὑπεροχῆς οὐχ ἡττώμενος. μῆκος δὲ τῷ ξύλῳ, δεκάπηχυ. παντέλειος γὰρ ὡς ἐν ὑψώμασι τῆς θεότητος, ὁ Χριστός. τελειότητος δὲ σημεῖον, ὁ εἰς δέκα τρέχων ἀριθμὸς παρά γε τῇ θείᾳ λαμβάνεται γραφῇ. χρυσῆ δὲ τῷ ξύλῳ κεφαλὴ, καὶ μὴν καὶ σῶμα χρυσοῦ φύσεως, γε μὴν τῆς ἀνωτάτω καταπλουτεῖ τὸν ἐναυλισμὸν, ὁ ἐκ παρθένου ναός. σῶμ-

σύμβολον δὲ θεότητος, ὁ χρυσὸς, ὑπεροχὴν A ἔχων τὴν κατὰ πάντων, ὡς ἐν ὕλης τυχὸν τῆς τοιᾶσδε λόγῳ. ἐξ ἀργύρου δὲ καὶ ἐκ δυοῖν ἡ βάσις. λαμπρὸς δὲ καὶ διαφανὴς ἐν γῇ ὁ Χριστὸς, κατά γε τὸ, Θεὸς κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν· καὶ οἱονεὶ διφυᾶ τὴν γνῶσιν ἔχει. νοεῖται γὰρ ἐν αὐτῷ Θεός τε καὶ ἄνθρωπος. τοῦτο γὰρ οἶμαι ἐστι, τὸ διπλῆν ὥσπερ ἔχειν καὶ ἐξ ἀργύρου τὴν βάσιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εἰκάζεις ὀρθῶς. ΚΥΡΙΛ. Θέα γε μὴν ἐκεῖνο, ὦ τᾶν. B ΠΑΛ. Ὁ, τί δή; ΚΥΡ. Εἰς αὐλαίας γὰρ δέκα περιτετραγώνως ὅλην ἐκτείνεσθαι τὴν σκηνὴν, ἐπιλέγει μεταξύ. καὶ ποιήσεις δέῤῥεις τριχίνας, σκέπην ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἕνδεκα ποιήσεις αὐτὰς δέῤῥεις, τὸ μῆκος τῆς δέῤῥεως τῆς μιᾶς ἔσται τριάκοντα πήχεων. καὶ τεσσάρων πήχεων τὸ εὖρος τῆς δέῤῥεως τῆς μιᾶς. τὸ αὐτὸ μῆκος ἐπὶ ταῖς ἕνδεκα δέῤῥεσι. καὶ συνάψεις τὰς πέντε δέῤῥεις ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ τὰς ἓξ δέῤῥεις ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἐπιδιπλώσεις τὴν δέῤῥιν τὴν ἕκτην κατὰ πρόσωπον τῆς σκηνῆς. C καὶ ποιήσεις ἀγκύλας πεντήκοντα ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς δέῤῥεως τῆς μιᾶς, τῆς ἀνὰ μέσον κατὰ τὴν συμβολήν. καὶ πεντήκοντα ἀγκύλας ποιήσεις ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς δέῤῥεως τῆς συναπτούσης τῆς δευτέρας. τί τὸ χρῆμα λοιπὸν, ὦ Παλλάδιε; δέκα μὲν γὰρ ἐγείρει τὰς αὐλαίας. εἶτα πῶς οὐκ ἰσάριθμοι ταύταις αἱ δέῤῥεις· περιττεύει δὲ μία, τοῦτ' ἔστιν, ἡ ἑνδεκάτη. συνάψεις γὰρ, φησὶν, τὰς πέντε δέῤῥεις ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ τὰς ἓξ δέῤῥεις ἐπὶ τὸ αὐτό. ΠΑΛ. Οὐκ ἔχω φράσαι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀλλ' ἥ D γε θέσις σαφηνιεῖ τὸ ζητούμενον. ΠΑΛ. Πῶς ἔφης; ΚΥΡ. Πέντε μὲν γὰρ αὐλαίας ἀλλήλαις συνεσφιγμένας ὅτι προσῆκε γενέσθαι φησίν· ἑτέρας δὲ πέντε κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ σχῆμα, καὶ ἐν ἴσῳ τρόπῳ ἀντιτεταγμένας. τοιγαροῦν ἀλλήλαις καὶ ἀντιπροσώπως ἀντεγηγερμένων, ὡς ἐκ βοῤῥᾶ τυχὸν καὶ νότου, ἤγουν ἐξ ἠοῦς καὶ μέν τοι καὶ δυσμῶν, ἑνδεκάτη τις ἡ διὰ μέσου λοιπὸν ἐχαρακτήριζε πλευρὰ, ἀνὰ μέρος ποιουμένη τὰς δέκα, διῃρημένας εἰς δύο, ἐφ' ᾗ τάχα που καὶ E δέῤῥις ἡ ἑνδεκάτη περιεπετάννυτο, κρίκοις τε καὶ ἀγκύλαις ἄμφω συνέχουσα τὰς πλευράς· καθ' ὁμοιότητα δὲ τῶν ἄλλων, καὶ οἱ ταύτης στῦλοι. πλὴν, ἥττους ἐν ἀριθμῷ. αἱ μὲν γὰρ δέκα αὐλαῖαι καθάπερ ἤδη προέφην, εἰς μῆκος ἐξετείνοντο πήχεων ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν, ἥγε μὴν ἑνδεκάτη καὶ μεσαιτάτη τῶν ἄλλων, τὸ εὖρος τῶν πέντε, τετρα-

A diuinitatis quippe ſymbolum eſt aurum, cùm omnibus præſtet, ſi metalli rationem conſideres. Baſis præterea ex argento, ac duobus conſtat, ſplendet item in terris, & illuſtris eſt Chriſtus, vnde illud eſt, [Deus dominus, & illuxit nobis,] geminaque *Psal. 117.* eſt eius cognitio, vtrumque enim in eo Deus & homo intelligitur; hoc enim eſt, vt opinor, duplicem habere quodammodo & argenteam baſim. PALLADIVS. Rectè conicis. CY- B RILLVS. Illud tamen animaduertas velim. PALLAD. Quid iſtud tandem? CYRILL. Nam, cùm ad decem aulæa totum tabernaculum porrigi iuſſiſſet, hæc interponit verba, [Et facies vela capillacia tegumentum ſuper tabernaculum: vndecim facies *Exod. 26.* ipſa vela, longitudo vnius veli erit triginta cubitorum, & quatuor cubitorum latitudo veli vnius: eadem longitudo erit velis vndecim; & coniunges quinque vela inter ſe, & ſex vela in idipſum; & duplicabis velum ſextum in facie ta- C bernaculi; & facies anſas quinquaginta in ora veli vnius, quod eſt intermedium in commiſſura: & quinquaginta anſas facies in ora veli cohærentis ſecundi.] Quidnam eſt hoc, Palladi? nam, cùm decem aulæa erigat, quæ cauſſa eſt, cur non totidem ſint vela, ſed vnum ſuperfluat, nimirum vndecimum? Coniunges enim, inquit, quinque vela inter ſe, & ſex vela inter ſe. PALLAD. Ego verò quid dicam, non habeo. CYRILLVS. D Atqui ipſa collocatio perſpicuum faciet, quod quæritur. PALLADIVS. Quo tandem modo? CYRILLVS. Nam quinque aulæa, inquit, inter ſe connexa fieri oportere, quinque itidem altera, eadem figura, eodemque modo oppoſita, quibus è regione, atque ex aduerſo erectis, ex aquilonari latere verbi gratia, & auſtrali, aut certe ab ortu & ab occaſu, vndecimum iam intermedium latus efficiebat, quod illa decem aulæa ſeiungeret, duas in partes diuiſa, quo ex latere vndecimum velum ten- E debatur, annulis atque anſis vtrumque latus continens: huius quoque lateris columnæ ceteris ſimiles erant, numero tantum pauciores; nam illa quidem decem vela, vt iam dixi, per longum porrigebantur cubitis octo & viginti, ſed vndecimum, quod medium erat inter cetera, cum longitudine latitudinem quinque reliquorum æquaret,

quæ ſingula quaternos cubitos habebant, ad vicenum cubitorum ſpatium protēdebatur. Hanc ob cauſſam inquit, Et duplicabis velum ſextum ante faciem tabernaculi: ne, quod protenſum redundabat, tabernaculi pulchritudini officeret. In hoc igitur, quod ceteris medium interiectum erat, & tanquam vndecimum, ſacra illa diuinaque vaſa collocata erant, quæ in ſe ipſis vario modo illum Emmanuēl figurabant: ac fortaſſis ille numerus hoc quoque ſignificabat, in extremis ſæculi temporibus, & vndecima ferme hora, Chriſtum & illud tabernaculum, quod Chriſtum continebat, ideſt Eccleſiam, apparuiſſe. PAL. Nihil abſurdi eſt, vt videtur, exiſtimare huius quoque rei rationem apte redditā eſſe. CYR. Poſtquam igitur verba de tabernaculo fecit, ac figuras præbuit,
„ [Et facies, inquit, atrium taberna-
„ culo in latere, quod reſpicit ad Au-
„ ſtrum, & tentoria atrii ex byſſo tor-
„ ta: longitudo centum cubitorum erit
„ vni lateri, & columnæ eorum vigin-
„ ti, & baſes earum viginti æneæ, &
„ circuli earum, & arcus earum argen-
„ tei: ſic etiam in latere, quod eſt ad
„ Aquilonem, tentoria longitudine cen-
„ tum cubitorum, & columnæ eorum
„ viginti, & baſes earum viginti æneæ,
„ & circuli earum, & arcus columna-
„ rum, & baſes earum inargentatæ ar-
„ gento: latitudo autem atrii, quæ vergit
„ ad mare, tentoria quinquaginta cubito-
„ rum, columnæ eorum decem, & baſes
„ eorum decem.] Animaduerte igitur anguſta quidem priora illa aulæa fuiſſe, & quæ ad tres cubitorum decadas peruenirent: latitudine namque quatuor cubitorum erant, longitudine octo & viginti; quæ verò poſt illa ſequuntur, lata adeo ac longa; centum enim per centum habebant, & quinquaginta, per quinquaginta, pertinebantque hoc quidem ad Ortum, illud vero ad Occaſum & Auſtrum. PAL. Quidnam tādem hoc ænigma ſignificat? CYR. An nō hoc illud eſt plane, quod olim per Eſaiæ vocem, Eccleſiæ in extremis temporibus
Eſai. 54. „ declaratæ promiſſum eſt, [Dilata lo-
„ cum tabernaculi tui, & vela aulæorum
„ tuorum, fige, ne parcas adhuc in dex-
„ tram, & in ſiniſtram extende:] anguſta enim erat initio Chriſti Eccleſia, poſtea ad Ortum, & Occaſum, & Septentrionem, & Auſtrum dilatatur, & ad omnem locum peruenit.

A πήχεις δὲ αὐταῖς, πρὸς δὲ εἰκοσάπηχυν τὸ διαπεπταμένον μέτρον. διὰ τοῦτό φησι, καὶ ἐπιδιπλώσεις τὴν δέῤῥιν τὴν ἕκτην κατὰ πρόσωπον τῆς σκηνῆς, ἵνα μὴ τὸ περιττῶς ἐκτεταμένον τῷ τῆς αὐλῆς κάλλει διαλυμαίνοιτο. ἐν ταύτῃ δὲ οὔσῃ τῇ μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ ὡς ἑνδεκάτῃ τά ἱερά τε καὶ θεῖα τετάχατο σκεύη, διαμορφοῦντα ποικίλως ἔν γε δὴ σφίσιν αὐτοῖς, τὸν Ἐμμανουήλ· τάχα που τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τόδε κατασημαίνοντος, ὡς ἐν τελευταίοις τοῦ αἰῶ-
B νος καιροῖς, καὶ ὡς ἐν ὥρᾳ τῇ ἑνδεκάτῃ τυχὸν ἀναφαίνεται Χριστὸς, καὶ ἡ Χριστὸν ἔχουσα σκηνὴ, τοῦτ' ἔστιν, ἡ ἐκκλησία. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐδὲν ὡς ἔοικεν ἀπεικὸς ἐννοεῖν δεῖ ἔχειν καὶ τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μετὰ δέ γε τοὺς ἐπὶ τῇ σκηνῇ λόγους τε καὶ τύπους, καὶ ποιήσεις, φησὶν, αὐλὴν τῇ σκηνῇ, εἰς τὸ κλίτος τὸ πρὸς λίβα· καὶ ἱστία τῆς αὐλῆς ἐκ βύσσου κεκλωσμένης μῆκος ἑκατὸν πηχῶν τῷ ἑνὶ κλίτει.
C καὶ οἱ στῦλοι αὐτῶν εἴκοσι, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν εἴκοσι χαλκαῖ. καὶ οἱ κρίκοι αὐτῶν καὶ αἱ ψαλίδες ἀργυραῖ. οὕτως τῷ κλίτει τῷ πρὸς ἀπηλιώτην ἱστία ἑκατὸν πηχῶν μῆκος. καὶ οἱ στῦλοι αὐτῶν εἴκοσι, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν εἴκοσι χαλκαῖ. καὶ οἱ κρίκοι καὶ αἱ ψαλίδες τῶν στύλων, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν περιηργυρωμέναι ἀργυρίῳ. τὸ δὲ εὖρος τῆς αὐλῆς τὸ κατὰ θάλασσαν, ἱστία πεντήκοντα πηχῶν. στῦλοι αὐτῶν δέκα. καὶ βάσεις αὐτῶν δέκα. ἄθρει δὲ
D οὖν, ὅτι στεναὶ μὲν αἱ πρῶται γεγόνασιν αὐλαῖ, καὶ εἰς τρίτην διήκουσαι δεκάδα πηχῶν. εὖρος μὲν γὰρ αὐταῖς τέσσαρες, μῆκος δὲ ὀκτὼ καὶ εἴκοσι. αἱ δὲ μετ' ἐκείνας, εὐρεῖαί τε οὕτω καὶ μακραί. ἑκατὸν γὰρ ἐφ' ἑκατὸν, καὶ πεντήκοντα ἐπὶ πεντήκοντα, τρέχουσαί τε ἡ μὲν εἰς ἠῶ, ἡ δὲ εἰς ἑσπέραν τε καὶ λίβα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εἶτα τί τὸ αἴνιγμα; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐχὶ δὴ τοῦτό ἐστιν ἐναργῶς, ὃ πάλαι διεπηγγελμένον διὰ
E φωνῆς Ἡσαΐου πρὸς τὴν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀναδεδειγμένην ἐκκλησίαν· πλάτυνον τὸν τόπον τῆς σκηνῆς σου, καὶ τὰς δέῤῥεις τῶν αὐλαιῶν σου. πῆξον, μὴ φείσῃ ἔτι εἰς τὰ δεξιὰ, καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ ἐκπέτασον. στενουμένη γὰρ ἐν ἀρχαῖς ἡ ἐκκλησία Χριστοῦ, λοιπὸν εἰς ἠῶ τε καὶ δύσιν, καὶ βοῤῥᾶν τε καὶ νότον ἐξευρύνεται, καὶ διὰ παντὸς ἥκει τόπου,

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐπιτήρει δὲ ὅτι τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας στύλους τῶν δέκα αὐλαιῶν, καὶ τὸν ἀνὰ μέσον, χρυσῷ μὲν ἔφη διαπάττεσθαι δεῖν, βάσεσί γε μὴν ἐπηρεῖσθαι διπλαῖς, ἀργύρου πεποιημέναις. καὶ τίς ὁ τοῦδε λόγος, εἴρηται, καθάπερ ἐγῷμαι. τῶν δὲ μακρῶν καὶ πλατειῶν αὐλαιῶν τοὺς στύλους, ἑτέρῳ διαποικίλλει λόγῳ. ἀργύρῳ μὲν ἐκ κεφαλῆς εἰς πόδας καταγλαΐζεσθαι δεῖν αὖ μάλα φησὶ, βάσεσι δὲ αὖ ἐπηρεῖσθαι χαλκαῖς καὶ περιαργύροις. τύπος δ' ἂν εἴη καὶ τοῦδε Χριστός. φωτὸς μὲν ὅτι διέλαμψε δίκην, αὐγαῖς δηλονότι ταῖς νοηταῖς ἀστράπτων ὡς Θεὸς, τοῦ ἀργύρου σημαίνοντος. ὅτι δὲ λαμπρὸς καὶ εὐηχὴς ὁ περὶ γῆν αὐτοῦ πεποίηται λόγος, τοῦτ' ἔστι, τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικὸν, τοῦ περιαργύρου χαλκοῦ πλαγίως ἡμῖν ὑπεμφαίνοντος. εὐηχὴς μὲν γὰρ καὶ ὁ χαλκὸς, λαμπρὸν δὲ δὴ λίαν καὶ διαφανὲς τοῦ ἀργύρου τὸ χρῆμα. ἔνεστι δὲ τοῦτο τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι. καὶ κατίδοι τις ἂν, τοῦ σωτῆρος τὸν λόγον, ἔχοντα μὲν τῆς εἰς ἄκρον εὐσεβείας τὸ διειδές τε καὶ καθαρὸν, ὅλην δὲ ὥσπερ περιβομβοῦντα τὴν οἰκουμένην. εἰ δὲ δή τις ἕλοιτο τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστὰς ὡς ἐν τοῖς τοιοῖσδε τυχὸν ἀνατυποῦσθαι στύλοις, λογιεῖται τὰ εἰκότα. καὶ γάρ εἰσιν ἀληθῶς, ὥσπερ ἠργυρωμένοι, διὰ τὸ ἐν μεθέξει γενέσθαι Χριστοῦ, τοῦ φωτίζοντος. τοιγάρτοι, φησὶ, καὶ ἔσται ἡ λαμπρότης κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς. ὀνομάζονται δὲ καὶ τοῦ κόσμου φῶς, χαλκῷ δὲ περιαργύρῳ μονονουχὶ καὶ ἐμβεβηκότες. ἔρεισμα γὰρ αὐτοῖς, ὥσπερ τῷ λαμπρῷ καὶ εὐηχεστάτῳ κεχρῆσθαι λόγῳ. κύριος γὰρ, φησὶ, δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ. ὡραῖοι δὲ καὶ οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθὰ, γέγραπται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Βαθὺς μὲν ὁ λόγος, πλὴν, ἀληθείας ἐγγύς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συμπεπερασμένων δὲ τῶν, καὶ τῶν ἐπὶ ταῖς αὐλαῖς τεθεσπισμένων, εἰς ἐλαίου τε καὶ μύρου, καὶ μὴν καὶ θυμιαμάτων μετατρέπει κατασκευὴν, οὕτω λέγων. καὶ σὺ, σύνταξον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. καὶ λαβέτωσάν σοι ἔλαιον ἐξ ἐλαιῶν ἄτρυγον, καθαρὸν, κεκομμένον εἰς φῶς καῦσαι, ἵνα καίηται λύχνος διαπαντὸς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἔξωθεν τοῦ καταπετάσματος τοῦ ἐπὶ τῆς διαθήκης, καὶ καύσει αὐτὸ Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀφ' ἑσπέρας ἕως

PALLADIVS. Vera dicis. CYRILLVS. Animaduerte autem alias omnes columnas decem aulæorum, & illius intermedii auro contegi iuſsiſſe, ſed baſibus duplicibus inniti ex argento factis: atque huius rei quoque ratio iam reddita eſt, vt opinor; ceterum longorum, latorumque aulæorum columnas alia ratione exornari iubet; nam à capite ad pedes ornari argento præcipit; ſed baſibus niti æneis, ac deargentatis: id quoque non abſurde Chriſti figuram gerit; atque argento quidem ſignificatur, luminis inſtar illum ſplenduiſſe, cùm vt Deus radiis nimirum ſpiritualibus fulgeret. Claram verò, ac reſonantem in terris eius prædicationem, id eſt, præconium euangelicum fuiſſe, æs illud deargentatum obliquè nobis indicat; nam æs quidem reſonat, ſed argentum clarum eſt, ac lucidum. Ineſt autem vtrumque in euangelico præconio: ac videre licet Saluatoris noſtri prædicationem ſumma pietate claram, ac puram eſſe, & per vniuerſum orbem terrarum reſonare. Quod ſi quis velit ſanctos Apoſtolos, & Euangeliſtas, vt in eiuſmodi columnis præfigurari, is non abſurde cogitabit: ſunt enim ſane quaſi deargentatæ, cùm ſint Chriſti illuminantis participes. Itaque ait, [Et erit » Pſal. 89.
» ſplendor Domini Dei noſtri ſuper » nos.] Appellantur præterea, Lux mundi. Quid? nonne iidem æri deargentato inſiſtunt? nam velut firmamentum quoddam illorum eſt, quod ſplendida, reſonantique prædicatione vtuntur, [Dominus enim, » Pſal. 67. Eſai. 52.
inquit, dabit verbum euangeli- »
zantibus virtute multa.] Specio- »
ſos item eſſe pedes euangelizantium bona, ſcriptum eſt. PALLADIVS. Recondita eſt iſta quidem expoſitio; ſed tamen ad veritatem proxime accedit. CYRILLVS. Cùm igitur de aulæis præcipere deſiiſſet, ad olei, & vnguenti, & thymiamatum compoſitionem tranſit, ita dicens, [Et » Exod. 27.
tu præcipe filiis Iſraël, & accipiant »
tibi oleum ex oliuis, defœcatum, »
purum, contuſum, ad lumen, vt ar- »
deat lucerna ſemper in tabernaculo »
teſtimonii extra velum, quod eſt ſuper »
arcam teſtimonii, & accendet illam »
Aaron, & filii eius à veſpera vſque »

mane coram Domino, legitimum ſempiternum in progenies veſtras à filiis Iſraël.] PALLADIVS. Quid iſtud tandem eſt? CYRILL. Neceſſarium ſane in primis, vt declaretur, & ſcitum eſſe ænigma cenſeo: nam ſeptem lucernis ardentibus, ac ſemper in tabernaculo lucentibus, Chriſti illuminatio aptiſſime comparatur, quæ ad animos fidelium illuſtrandos, atque accendendos, complendoſque ſufficit: nam ſeptenarius numerus vbique ſignificationem perfectionis inſi-
1. Reg. 2. „ nuat, vt, cùm verbi gratiâ dicit, [Ste-
„ rilis autem peperit ſeptem,] id eſt, plurimos & quot opus erat, vt ſatis eſſent. Accendunt porro lucernas Aaron, & reliqui ſacerdotes, qui ei ſucceſſerunt; non enim extinguitur illa Chriſti illuminatio, quæ in Eccleſiis, eorum qui ad ſacerdotii munus eliguntur, probitate ſeruatur, dum rectis diſciplinis animos credentium illuſtrant: hoc enim, vt opinor, eſt à veſpera vſque mane ardere lucernas: Tenebras autem eſſe puto errorem, ad quem Diabolus impellit, ac ſpiritualem quodammodo noctem animis hominum offuſam, cenſeo nefariorum hæreticorum obſcuras, tenebricoſaſque fabulas. Perpetuum igitur, ac iuge noſtri Saluatoris lumen in Eccleſiis videbitur, ſi earum magiſtri diuina euangelicaque præconia recte interpretentur. Purgatum porro eſt oleum; nam ab omni fæce atque craſſitudine prorſus remota eſt illa de diuinis dogmatis recta ac vera, & omnis vitii expers prædicatio, quæ illam Saluatoris noſtri illuminationẽ ſemper excitat; non quòd ipſa per ſe aliquid ad Chriſti ſplendorem addiiciat, (nam illum putare hominis operâ indigere, ſummæ dementiæ eſt) ſed quod, cùm lux vera, & ſplendor Patris ſit Chriſtus, doctorum rectis prædicationibus idipſum, quod reuera eſt, credentium mentibus appareat. PALLAD. Cur autem oleum ex oliuis eſſe dicit? nam verba tam accurate dicta fortaſſe contemplationem aliquam neceſſariam continent. CYRILL. Optime exiſtimas. Dicam itaque, quod in mentem venit. Non ex oliuis ſolum, Palladi, olei vſum quærere ſolent eiuſmodi rerum periti, ſed ex aliis quamplurimis alienis, terreſtribuſque ſeminibus: atque illud quidem ſincerum ex oliuis eſt probatiſſimis; adulterinum porro, & vi quadam, & ex arte factum,

A πρωῒ, ἐναντίον Κυρίου, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ΠΑΛ. Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀναγκαιοτάτην ἔχει τὴν δήλωσιν, καὶ σοφὸν εἶναί φημι τὸ αἴνιγμα· ἑπτὰ μὲν γὰρ λύχνοις καιομένοις τε ἀεὶ καὶ φαίνουσιν ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ, τὸν διὰ Χριστοῦ φωτισμὸν παρεικαστέον εὖ μάλα, διαρκῶς ἔχοντα πρὸς τὸ ἐλλάμπειν δύνασθαι καὶ ἀνακαίειν, ἤτοι ἀναμεστοῦν, τὸν τῶν πιστευόντων νοῦν. ἀριθμὸς γάρ πως ὁ εἰς ἑπτὰ τὴν τῆς
B πληρώσεως δήλωσιν ὑπεμφαίνει πανταχῇ. ὡς ἔν γε τῷ φάναι τυχὸν, στεῖρα δὲ ἔτεκεν ἑπτὰ, τοῦτ᾽ ἔστι, πλεῖστά τε καὶ ὅσα ἐχρῆν εἶναι πρὸς αὐτάρκειαν. ἀνακαίουσι δὲ τοὺς λύχνους Ἀαρών τε καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ καὶ μετ᾽ αὐτὸν ἱερεῖς. ἄσβεστος γὰρ ὥσπερ ὁ παρὰ Χριστοῦ φωτισμὸς ἐν ἐκκλησίαις σώζεται, ταῖς τῶν ἱερᾶσθαι κεκληρωμένων ἐπιεικείαις, ἐν ταῖς εἰς ὀρθότητα μυσταγωγίαις, τὸν τῶν πιστευόντων καταλαμπρυνούσαις νοῦν.
C τοῦτο γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ ἀνακαίεσθαι τοὺς λύχνους ἀπὸ ἑσπέρας, ἕως πρωΐ. σκοτίαν δὲ οἶμαι τὴν ἐκ διαβόλου πλάνησιν, καὶ νοητὴν ὥσπερ τινὰ νύκτα κατὰ νοῦν ἀνθρώποις συμβαίνουσαν, τὰ τῶν ἀνοσίων αἱρετικῶν ἀφεγγῆ τε καὶ ἀμυδρὰ μυθάρια. διηνεκὲς οὖν ἄρα καὶ ἀκατάληκτον τοῦ σωτῆρος τὸ φῶς ὁρᾶται δὴ ἐν ἐκκλησίαις, διερμηνευόντων ὀρθῶς τὰ θεῖά τε καὶ εὐαγγελικὰ κηρύγματα, τῶν ἐν αὐταῖς διδασκάλων. καθαρὸν δὲ τὸ ἔλαιον. τρυγὸς γὰρ ὥσπερ καὶ ῥύπου παντὸς
D ἀπήλλακται παντελῶς, ὁ περί γε τῶν θείων δογμάτων ὀρθός τε καὶ ἀληθὴς καὶ ἀμιγὴς τοῦ χείρονος λόγος, ὃς ἀεὶ τοῦ Σωτῆρος ἐγείρει τὸν φωτισμὸν, οὐκ αὐτὸς οἴκοθέν τι προστιθεὶς εἰς λαμπρότητα τῷ Χριστῷ· κομιδῆ γὰρ εὔηθες τὸ, ἀνθρώπου δεῖσθαι νομίζειν αὐτόν· ἀλλ᾽ ὅτι φῶς τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀπαύγασμα τοῦ πατρὸς ὑπάρχων ὁ Χριστὸς, τοῖς εἰς ὀρθότητα τῶν διδασκάλων λόγοις, τοῦθ᾽ ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς, ταῖς τῶν πιστευόντων διανοίαις φαίνεται. ΠΑΛ. Καὶ
E διατί τὸ ἔλαιον ἐξ ἐλαιῶν εἶναί φησι; τὸ γάρ τοι λίαν ἀκριβὲς τοῦ λόγου, τάχα τι τῶν ἀναγκαίων ὑποδίνει θεωρημάτων. ΚΥΡ. Ἄριστα διενοῆ, καὶ τόγε εἰς νοῦν ἧκον ἐρῶ. Οὐκ ἐκ μόνων ἡμῖν ἐλαιῶν, ὦ Παλλάδιε, τὴν τοῦ ἐλαίου χρείαν ἐπιτηδεύειν ἔθος, τοῖς τὰ τοιαῦτα σοφοῖς, ἀλλ᾽ ἃ καὶ ἐξ ἑτέρων ὅσων, νόθων τε καὶ γεωδεστέρων σπερμάτων. καὶ τὸ μὲν γνήσιον ἀληθῶς ἐξ ἐλαιῶν ἔσται τῶν δοκιμωτάτων, κίβδηλον δέ πως τὸ ὡς ἐκ μοχλείας καὶ τέχνης.

καὶ οἰονείπως οὐκ ἀληθὲς, τὸ ἐκ σπερμάτων τῶν γεωδεστέρων φημί. ὁ γοῦν λόγος ὁ τοῦ ἀκιβδήλου καὶ ἀληθοῦς, καὶ διὰ σοφίας τῆς ἄνωθεν τοῖς ἀξίοις χορηγούμενος, τὸ ἐξ ἐλαιῶν ἔλαιον ἂν μάλα παρεικαστέον. τό γε μὴν ἐξ ἀνθρωπίνων ἐννοιῶν καὶ δαιμονιώδεις ἐμπνοίας ἐξευρημένον, τὸ ἐκ τῆς τινῶν τέχνης καὶ καπηλείας, καὶ νόθην ἔχον τὴν χρῆσιν· ἀχρεῖος δὲ καὶ ἀπόβλητος ὁ τοιόσδε λόγος, καὶ ἀσυντελὴς παντελῶς πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ. τοιγάρτοι καὶ ἀπαράδεκτος ἐν ἐκκλησίαις, οὔτε τὸ εὐῶδες ἔχων τοῦ ἁγίου Πνεύματος. οὐδεὶς γὰρ λέγει, Κύριος Ἰησοῦς, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, οὔτε μὴν τὸ γνήσιον καὶ ἄδολον τῆς ἀληθείας, καὶ εἰς χρησίμην τὴν ὄνησιν ἀναγκαῖον. ἐπιτήρει δὲ ὅτι παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ προσκομίζεσθαι δεῖν τὸ ἐξ ἐλαιῶν ἔλαιον ὁ νόμος φησίν· ὡς γὰρ ἔφην φθάσας, καρπὸς ἔσται παρ' ἡμῶν καὶ δωροφορία πνευματικὴ τῷ Θεῷ, λόγος ἀληθὴς, τὸν παρὰ Χριστοῦ φωτισμὸν οὐκ ἀφιεὶς ἀποσβῆναι ἐν τοῖς μυσταγωγουμένοις· ἔξωθεν δὲ τοῦ καταπετάσματος, ἥτε τῶν λύχνων θέσις, καὶ μὴν καὶ ἡ καῦσις. φῶς γὰρ ὑπάρχων κατὰ φύσιν ὁ Χριστὸς, οὐ δεῖται φωτὸς, ἀλλ' ἡμῖν αὐτοῖς τοῖς ἔξω θεότητος, καθὸ γεννητοῖς, τὸ ἴδιον ἐνίησι φῶς. ὡς ἐσωτέρω δὲ τοῦ καταπετάσματος ἡ κιβωτὸς ἦν, εἰς ὑποτύπωσιν καὶ εἰκόνα κειμένη Χριστοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἶτα φησί· καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν· καὶ σὺ λάβε ἡδύσματα, ἄνθος σμύρνης ἐκλεκτῆς πεντακοσίους σίκλους, καὶ κινναμώμου εὐώδους τὸ ἥμισυ τούτου, διακοσίους πεντήκοντα, καὶ καλάμου εὐώδους διακοσίους πεντήκοντα, καὶ ἴρεως πεντακοσίους σίκλους τοῦ ἁγίου, καὶ ἔλαιον ἐξ ἐλαιῶν ἔσται, καὶ ποιήσεις αὐτὸ ἔλαιον χρίσμα ἅγιον μύρον μυρεψικὸν τέχνῃ μυρεψοῦ. ἔλαιον χρίσμα ἅγιον ἔσται. καὶ χρίσεις ἐξ αὐτοῦ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὴν λυχνίαν καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος, καὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ σκεύη, καὶ τὴν τράπεζαν καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὸν λουτῆρα, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ, καὶ ἁγιάσεις αὐτά· καὶ ἔσται ἅγια τῶν ἁγίων. πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῶν, ἁγιασθήσεται. καὶ Ἀαρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ χρίσεις, καὶ ἁγιάσεις αὐτοὺς ἱερατεύειν μοι. καὶ τοῖς

& quodammodo minimè verum, illud nimirum, quod è terreſtribus ſeminibus conficitur. Sinceræ igitur, ac veræ prædicationi, quæ per ſupernam ſapientiam iis, qui ſunt idonei, ſubminiſtratur, oleum ex oliuis confectum aptiſſime comparatur. Illud verò genus, quod ex humanis cogitatis, & inſtinctu dæmoniaco repertum eſt, ei perſimile oleo videtur, quod ex quorundam arte, & tabernariorum opera conficitur, cuiuſque vſus eſt minime legitimus. Inutilis porro eſt eiuſmodi prædicatio & reiicienda, & omnino ad ſcientiæ Chriſti illuminationem inefficax. Itaque in Eccleſiis minime recipitur, neque fragrantiam ſancti Spiritus habet, [nemo quippe dicit, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto] neque ſinceritatem, ac puritatem veritatis, aut vſum aliquem, qui intelligentiam adiuuet. Illud autem obſerues velim, Legem præcipere, vt à filiis Iſraël eiuſmodi ex oliuis oleum afferatur: vt enim paulo ante dixi, prædicatio veritatis Deo tanquam fructus quidam, atque oblatio ſpiritualis à nobis offertur, quæ Chriſti illuminationem in iis, qui myſteriis imbuuntur, extingui non ſinit. Ceterùm extra velum lucernæ & imponuntur & accenduntur. Nam Chriſtus, quia ſecundum naturam lumen eſt, non indiget lumine; ſed nobis, qui eo ipſo, quod ſumus orti, extra diuinitatem ſumus, ſuum lumen immittit. Intra velum porro arca poſita erat, ad Chriſti figuram, atque imaginem referendam. PALLAD. Rectè dicis. CYRILL. Deinde, inquit, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Et tu accipe aromata, florum myrrhæ electæ quingentos ſiclos, & cinnamomi fragrantis eius dimidium, ducentos quinquaginta, & calami fragrantis ducentos quinquaginta, & caſiæ quingentos ſiclos ſanctuarii, & oleum ex oliuis, & facies illud oleum vnctionis, ſanctum vnguentum compoſitum arte vnguentarii; oleum vnctio ſancta erit: & vnges ex eo tabernaculum teſtimonii, & arcam, & candelabrum, & omnia vaſa eius, & altare incenſi, & altare holocauſtorum, & omnia vaſa eius, & menſam, & omnia vaſa eius, & labrum, & baſim eius, & ſanctificabis ea; & erunt ſancta ſanctorum; & omnis qui tetigerit ea, ſanctificabitur: & Aaron, & filios eius vnges, & ſanctificabis eos, vt ſacerdotio fungantur mihi; & ad

Exod. 30.

» filios Iſraël loqueris, dicens, Oleum » linitio vnctionis ſanctum hoc erit vo» bis in progenies veſtras: ſuper car» nem hominis non linietur ex eo; & » ſecundum hanc compoſitionem non » facietis vobis ipſis ſimiliter: ſanctum » eſt, & ſanctificatio erit vobis: quiſ» quis fecerit ſimiliter, & quiſquis de» derit ex eo alienigenæ, extermina» bitur à populo ſuo.] De qualitate igitur, & compoſitione, inæqualitate etiam, quod ad pondus pertinet, dictorum aromatum, nihil equidem habeo dicere; ſapientibus enim veritas chara eſt; oleum porro cum aromatibus miſtum ſignificat, vt mihi certe videtur, illam in Chriſto per Spiritum ſanctificationem, quæ miſericordiam conſecutis tribuitur. Vnde eſt illud,

Pſal. 50. » [Impinguaſti in oleo caput meum.] Vngitur autem tabernaculum, & omnia, quæ in eo ſunt; nam locus quoque fit ſanctificationis particeps per eum, qui in eo habitat. Sanctificantur vaſa quoque, eo qui illis conuenit, modo; vt ad exhibendum Deo cultum, vſum præbeant. Et qui tangit ea, ſanctificabitur. Ab iis igitur, qui profani adhuc ſunt, ſanctas ſacraſque res contingi nefas eſt:

2. Cor. 6. » [quæ enim ſocietas luci ad tenebras?] ſicut ſcriptum eſt. Interdicit autem omnino, ne ſimilem huic olei compoſitionem ſibi faciant; ſolius enim Dei proprium eſt ſanctificare, eaque res illi tanquam eximia tribuenda eſt; nam ortæ conditæque naturæ qui tandem ineſſe poterit facultas ſanctificandi ceteros, quæ cælitus impartitam ſanctificationem vix aſſequi poteſt? Cui potius conuenit vocem illam ſan-

1. Cor. 4. » ctorum virorum inſonare, [Quid ha» bes, quod non accepiſti?] Quinetiam de vnigenito Filio inquit Ioannes,

Ioan. 1. » [Ex plenitudine eius nos omnes acce-

Ioan. 3. » pimus;] &, [Non ad menſuram dat » Spiritum:] ſed potius, cum ſit ipſe fons ſanctificationis, iis, qui digni, & idonei ſunt, Spiritum admetitur, & » rationalem creaturam ſanctificat. [Su» per carnem vero hominis, inquit, non » linietur ex eo.] Atqui iuſſerat, vt ex ipſo tum Aaron, tum eius in ſacerdotali munere ſocii vngerentur. Eſt igitur ſacrum illud genus ſupra hominem, vtpote quod Chriſti particeps eſt, qui creaturis omnibus excellit, ob eamque cauſſam, cum ad ſuperiorem ipſa quoque natura dignitatem nos eueheret,

A υἱοῖς Ἰσραὴλ λαλήσεις, λέγων. ἔλαιον ἄλειμμα χρίσεως ἅγιον ἔσται τοῦτο ὑμῖν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ἐπὶ σάρκα ἀνθρώπου οὐ χρισθήσεται. καὶ κατὰ τὴν σύνθεσιν ταύτην οὐ ποιήσετε ὑμῖν ἑαυτοῖς ὡσαύτως. ἅγιόν ἐστι, καὶ ἁγίασμα ἔσται ὑμῖν. ὃς ἂν ποιήσῃ ὡσαύτως, καὶ ὃς ἂν δῷ ἀπ' αὐτοῦ ἀλλογενεῖ, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. ποιότητος μὲν οὖν πέρι, καὶ μὴν καὶ συνθήκης, ἀνισότητός τε αὖ τῆς εἰς ὁλκὴν δὴ λέγω τῶν ὠνομασμένων εἰ-

B δῶν, οὐδὲν ἂν ἔχοιμι φράσαι. φίλη γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῖς εὖ φρονεῖν εἰωθόσιν. ἔλαιον δὲ μύροις ἀνακραθὲν, κατασημαίνει ἄν, ὥσπερ οὖν ἐγῷμαι, τὸν ἐν Χριστῷ διὰ πνεύματος ἁγιασμὸν τοῖς ἠλεημένοις χορηγούμενον. κατά γε τὸ, ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου. καταχρίεται δὲ ἡ σκηνὴ, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, μετάσχοι γὰρ ἂν ἁγιασμοῦ καὶ τόπος, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν αὐτῷ. ἁγιάζεται δὲ καὶ τὰ σκεύη, κατά γε

C τὸν αὐτοῖς πρέποντα τρόπον, ὅτι ταῖς Θεοῦ λειτουργίαις χρήσιμα, καὶ ὁ ἁπτόμενος αὐτῶν, ἁγιασθήσεται. ἀνέπαφα δὲ οὖν τοῖς ἔτι βεβήλοις, τὰ ἅγιά τε καὶ ἱερά. τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀποφάσκει δὲ παντελῶς τὸ δεῖν ἑαυτοῖς τὴν ὁμοίαν ἐλαίου ποιεῖσθαι κατασκευήν. ἴδιον γὰρ μόνου τὸ ἁγιάζειν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς ἐξαίρετον ἀληθῶς ἀνακείσεται τὸ χρῆμα αὐτῷ, γενητῇ δὲ καὶ πεποιημένῃ φύσει τὸ ἁγιά-

D ζειν ἑτέρους δύνασθαι, πῶς ἂν ἔχοι ποτέ. πλουτεῖ γὰρ μόλις ἐκ μετοχῆς τῆς ἄνωθεν τὸν ἁγιασμόν. πρέποι δ' ἂν αὐτῇ διὰ τῆς τῶν ἁγίων ἐπιβοᾶσθαι φωνῆς. τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; καὶ γὰρ Ἰωάννης φησὶ περὶ τοῦ μονογενοῦς, ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. καὶ, οὐκ ἐκ μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦμα, πηγὴ δὲ μᾶλλον ὑπάρχων αὐτὸς ἁγιασμοῦ, ἐπιμετρεῖ τοῖς ἀξίοις τὸ πνεῦμα, καὶ τὴν λο-

E γικὴν ἁγιάζει κτίσιν. ἐπὶ σάρκα δὲ ἀνθρώπου, φησὶν, οὐ χρισθήσεται, καίτοι προστεταχὼς καταχρίεσθαι δεῖν ἀπ' αὐτοῦ, τόν τε Ἀαρὼν καὶ τοὺς συνιερατεύοντας. οὐκοῦν ὑπὲρ ἄνθρωπον τὸ γένος ἤδη τὸ ἱερόν, ἅτε δὴ καὶ Χριστοῦ μέτοχον τοῦ ὑπὲρ τὴν κτίσιν. τοιγάρτοι καὶ πρὸς τὸ ὑπὲρ φύσιν ἡμᾶς διακομίζων ἀξίωμα, καὶ οἱονεὶ τῶν

ἐπιγαίων ἀποτεμὼν, τοῖς ἄνω προσνέμει. πατέρα γὰρ, φησὶ, μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. ὄλεθρος δὲ ἡ δίκη τοῖς ἀπ' αὐτοῦ παρέχουσιν ἀλλογενέσι. μὴ δῶτε γὰρ, φησὶ, τὰ ἅγια τοῖς κυσί· μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. τὸ γάρ τοι προσάγειν ἀτημελῶς τοῖς ἀπίστοις ἔτι τὰ κεκρυμμένα, καὶ τὰ μόνοις ἁγίοις πρέποντα, κινδύνου μεστόν· ἁγιάζεται γὰρ οὐ τὸ βέβηλον ἔτι, καὶ νοσοῦν ἐκτόπως τὴν ἀκαθαρσίαν, ἀλλὰ τὸ ἤδη κεκαθαρμένον διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κατὰ τὸν ἴσον τουτονὶ τρόπον καὶ λόγον, τὴν τοῦ θυμιάματος ποιεῖσθαι κατασκευὴν διετύπου, λέγων. καὶ σὺ λάβε σεαυτῷ ἡδύσματα, στακτὴν καὶ ὄνυχα, καὶ χαλβάνην ἡδυσμοῦ, καὶ λίβανον διαφανῆ, ἴσον ἴσῳ ἔσται, καὶ ποιήσουσιν αὐτὸ θυμίαμα μυρεψικόν. ἔργον μυρεψοῦ μεμιγμένον, καθαρόν, ἔργον ἅγιον. καὶ συγκόψεις ἐκ τούτων λεπτῶς, καὶ θήσεις ἀπέναντι τοῦ μαρτυρίου ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ὅθεν γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖθεν· ἅγιον τῶν ἁγίων ἔσται ὑμῖν θυμίαμα. κατὰ τὴν σύνθεσιν ταύτην οὐ ποιηθήσεται ὑμῖν ἑαυτοῖς. ἁγίασμα ἔσται ὑμῖν κυρίῳ. ὃς ἂν ποιήσῃ ὡσαύτως, ὥστε ὀσφραίνεσθαι ἐν αὐτῷ, ἀπολεῖται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. ὑποφαίνει δὲ πάλιν ἡμῖν ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος, ὅτι τὰ ἰδικῶς ἐξαίρετα τῆς ἁπασῶν ἐπέκεινα φύσεως, μέτεστι μὲν τῶν πεποιημένων οὐδενὶ οὐσιωδῶς, κοινὸν δὲ τῇ κτίσει παντελῶς οὐδὲν, πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ δεσπότην, τοῦτ' ἤγουν εἰς ἀξίας λόγον καὶ γεραίρων ὑπεροχήν. μεμνήσμεθα δὲ καὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σύνθετον καὶ λεπτὸν θυμίαμα Χριστὸν εἰρηκότες, καὶ αὐτὸν εἶναι τὸν Ἐμμανουὴλ δι' ἀμφοῖν σημαίνεσθαι. οὐκοῦν εἰς Χριστὸν ἀναφερομένου τοῦ θυμιάματος, εὐώδους γὰρ ἀσυγκρίτως, οὐ ποιήσομεν ἑαυτοῖς κατ' αὐτὸ δὴ τὸ θυμίαμα. ἕτερον γὰρ ἐπ' αὐτῷ παντελῶς οὐδένα παραδεξόμεθα, καθάπερ ἀμέλει καὶ οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι, τὸν τῆς ἀνομίας υἱόν. ἑαυτοῖς γὰρ οἱ τοιοίδε συνθέντες ἁλώσονται, καὶ κατ' ἐκεῖνο δὴ τὸ εὐῶδες καὶ ἐξαίρετον ἀληθῶς θυμίαμα, τοῦ Θεοῦ καὶ

A atque à terrenis rebus quodammodo præcideret, ſuperiſque coniungeret, [Patrem, inquit, ne vocetis vobis » Matth. 23.
ſuper terram; vnus eſt enim pater ve- » ſter, qui eſt in cœlis; omnes autem » vos fratres eſtis.] » Exterminationis autem pœna iis conſtituta eſt, qui ex eo alienigenæ dederint. [Ne detis » Matth. 7.
enim, ait, ſancta canibus, neque pro- » iiciatis margaritas veſtras ante porcos.] » Nam; quæ recondita ſunt, & ſanctis duntaxat conueniunt, ea nulla ratione habita, iis qui ſunt adhuc infideles, prodere, periculi plenum eſt: neque enim, qui profani ſunt adhuc, & immodica impuritate laborant; ſed, ſancto baptiſmate purgati ſanctificantur. PALLADIVS. Vera dicis. CYRILLVS. Eademque ratione ac modo thymiamatis compoſitionem fieri iuſſit, dicens, [Et » Exod. 30.
tu cape tibi ipſi aromata, ſtacten, & » onychem, & galbanum ſuaue olens, » & thus lucidum; paria inter ſe erunt; » C & facient ex ipſis thymiama vnguentarium, » opus compoſitionis vnguentarii » miſtum, purum, opus ſanctum: » & comminues de illis minutim, & pones » è regione teſtimonii in taberna- » culo teſtimonii, vnde innoteſcam ti- » bi inde: Sanctum ſanctorum erit vo- » bis thymiama. Secundum hanc com- » poſitionem non facietis vobis ipſis; in » ſanctificationem erit vobis Domino. » Quiſquis fecerit ſimiliter, vt eius » odore fruatur, peribit de populo ſuo.] » D Rurſus hic locus latenter nobis indicat, quæ propria ſunt, ac præcipua illius præſtantiſſimæ omnium naturæ, ea ad nullam rem creatam eſſentiæ ratione pertinere poſſe, omninoque quod ad dignitatis rationem, & honorum excellentiam pertinet, commune creaturæ cum factore atque Domino nihil eſt. Meminerimus autem dixiſſe nos, altare aureum & ipſum thymiama tenue, atque compoſitum Chriſtum eſſe, atque ipſum Emmanuel nobis vtroque ſignificari. E Igitur, ſi ad Chriſtum refertur thymiama, cùm mirum in modum ſuaui odore ſit, non faciemus nobis thymiama illi ſimile, nam alterum præter ipſum recipiemus neminem, ſicut nimirum infelices Iudæi filium iniquitatis; ii namque ſibi compoſuiſſe deprehenduntur ad ſimilitudinem illius odorati atque eximii thymiamatis, quod Deo & Patri

Patri dicatum eſt, qui odorem notitiæ ſuæ nobis manifeſtauit in Filio, per quem nos quoque bene olemus; non quaſi nobis thymiama illud tenue compoſuerimus, ſed tanquam illius participes, cum & gratia ſancti Spiritus vncti ſimus, & per Chriſtianam conuerſationem commendari ſtudeamus. PALLADIVS. Per omnia igitur ea, quæ in tabernaculo erant, Chriſti nobis, vt videtur, myſterium adumbratur. CYRILLVS. Præterea admirabere, ſi didiceris, etiam ipſos opifices tabernaculi in ſe ipſis Chriſti imaginem referre. PALLADIVS. Quomodo tandem? nam iſtud quidem excogitare nequeo. CYRILLVS. Scriptum eſt enim iterum,

Exod. 31.

[Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Ecce vocaui ex nomine Beſeleel filium Vriæ, filii Or ex tribu Iuda, & repleui eum ſpiritu diuino, ſapientiæ, & intelligentiæ, & ſcientiæ, ad excogitandum in omni opere, & fabrefaciendum, & operandum aurum, & argentum, & æs, & hyacinthum, & purpuram, & coccinum netum, & byſſum tortam, & ad lapides elaborandos, & ad lignorum opera fabrilia, ad operandum iuxta omnia opera; & ego dedi ipſum, & Eliab filium Achiſama, ex tribu Dan; & omni qui ſapiens eſt corde, dedi ſapientiam; & facient omnia quæcunque præcepi.] Animaduerte igitur præeſſe quidem opificiis Beſeleel, Eliab verò opera efficere. PALLADIVS. Quid verò iſtud eſt? CYRILLVS. Audies iam; Iudas & Dan ambo quidem ex genere Iacob fuere; ſed ille quidem ex Lia libera ſuſceptus, hic ex ancilla Bala. Beſeleel igitur figura eſt euidens Chriſti, qui ſecundum carnem ex tribu Iuda extitit, atque ex natura verè libera, nimirum diuina illa atque ſuprema. Eliab quoque illorum figuram optime præ ſe fert, qui ex Hieruſalem ancilla nati, Chriſto cooperati ſunt, Apoſtolos dico & Euangeliſtas; Dei enim cooperatores fuerunt, in conſtituendis Eccleſiis propemodum laborantis, atque operam dantis. Conferebant etiam ex ſtudio ac probitate operas ad tabernaculum conficiendum

A πατρὸς, τοῦ τὴν μὲν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ πεφανερωκότος ἡμῖν ἐν τῷ υἱῷ, δι' οὗ καὶ ἡμεῖς εὐωδιάζομεν, οὐχ ἑαυτοῖς συνθέντες τὸ θυμίαμα τὸ λεπτὸν, ἀλλ' ὡς μέτοχοι τοῦ θυμιάματος, καὶ τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι καταχεχρισμένοι, καὶ διὰ τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας εὐδοκιμεῖν σπουδάζοντες. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Διὰ πάντων οὖν ὡς ἔοικεν τῶν γεγονότων ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ, τὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν διαμορφοῦται μυστήριον. ΚΥ-

B ΡΙΛΛΟΣ. Καὶ πρός γε δὴ τούτῳ καταθαυμάσειας ἂν, εἰ μάθοις ὅτι καὶ αὐτοὶ τῆς ἁγίας σκηνῆς οἱ τεχνουργοὶ Χριστὸν διαπλάττουσιν, ὡς ἔν γε σφίσιν αὐτοῖς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίνα φὴς τρόπον; ἐννοεῖν γὰρ οὐκ ἔχω. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Γέγραπται γὰρ αὖ· καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων, ἰδοὺ ἀνακέκλημαι ἐξ ὀνόματος τὸν Βεσελεὴλ τὸν τοῦ Οὐρίου υἱὸν, υἱοῦ Ὢρ τῆς φυ-

C λῆς Ἰούδα, καὶ ἐνέπλησα αὐτὸν πνεῦμα θεῖον σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστήμης. καὶ ἐν παντὶ ἔργῳ διανοεῖσθαι τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ τὸν χαλκὸν, καὶ τὴν ὑάκινθον, καὶ τὴν πορφύραν, καὶ τὸ κόκκινον τὸ νηστὸν, καὶ τὴν βύσσον τὴν κεκλωσμένην, καὶ τὰ λιθουργικὰ, καὶ εἰς τὰ ἔργα τὰ τεκτονικὰ τῶν ξύλων ἐργάζεσθαι κατὰ πάντα τὰ ἔργα. καὶ ἐγὼ δέδωκα αὐτὸν, καὶ τὸν Ἐλιὰβ τοῦ Ἀχισαμὰ, ἐκ φυλῆς Δὰν, καὶ παντὶ συνετῷ καρδίᾳ,

D δέδωκα σύνεσιν, καὶ ποιήσουσι πάντα ὅσα συνέταξα. ἄθρει δὴ οὖν ὅπως καθηγεῖται μὲν τῶν τεχνουργημάτων ὁ Βεσελεὴλ, Ἐλιὰβ δὲ ἐργάζεται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τί οὖν τοῦτό γε; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πεύσῃ δὴ οὖν· Ἰούδας τε καὶ Δὰν, ἄμφω μὲν ἦσαν ἐξ Ἰακὼβ, ἀλλ' ὁ μὲν, ἐξ ἐλευθέρας τῆς Λείας, ὁ δὲ, ἐκ θεραπαίνης τῆς Βάλας. τύπος οὖν ἄρα καὶ ἐναργὴς ὁ Βεσελεὴλ, τοῦ πεφηνότος ἡμῖν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, τὸ κατὰ σάρκα Χριστοῦ,

E καὶ ἐκ φύσεως ἀληθῶς τῆς ἐλευθέρας, δῆλον δὲ ὅτι τῆς θείας καὶ ὑπερτάτης. ἐμφαίνοι δ' ἂν εὖ μάλα καὶ Ἐλιὰβ, τοὺς ὡς ἐκ δούλης τῆς Ἱερουσαλὴμ, Χριστῷ, συνεργασαμένους Ἀποστόλους καὶ Εὐαγγελιστάς; Θεοῦ γὰρ γεγόνασι συνεργοὶ τὰ εἰς σύστασιν τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν μονονουχὶ πονοῦντί τε καὶ τεχνωμένῳ. συνεκόμιζον δὲ τὰ ἐξ οἰκείας σπουδῆς καὶ ἐπιεικείας εἰς τὰ τῆς σκηνῆς ἔργα πάντες

οἱ σοφοὶ τῇ καρδίᾳ, τὴν κατὰ καιροὺς διδασκάλων ἀποπληροῦντες εἰκόνας, οἳ ἐν σπουδῇ καὶ φροντίδι τὸ ἐργάζεσθαι τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅσα πρὸς ὠφέλειαν προσήκοντα τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ.

A omnes, qui erant ſapientes corde doctorum imaginem tenentes, qui ſuo quiſque tempore futuri erant, quique ad Dei opera, & quæcunque ad vtilitatem Chriſti Eccleſiæ pertinent, efficienda omni ſtudio, curaque incumbunt.

FINIS LIBRI NONI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER DECIMVS.

De iis iterum, quæ erant in Tabernaculo.

NVm igitur perſpicua tibi, Palladi, ac ſatis plena videtur oratio, quam de tabernaculo, & iis, quæ in illo erãt habuimus? Pal. Perſpicua illa ſane quidẽ; ſed certè haud ſatis plena. Cyr. Placetne igitur, vt ad id rurſus redeamus, quod tibi in iis, quæ de tabernaculo narrata ſunt, deeſſe videtur? nã fortaſſe, niſi fallor, exiſtimas eam orationis partem eſſe adiungendam, qua planũ fiat, quomodo illud erectum ſit; quo etiam tẽpore, quáve ratione, quæ in illo erant, compoſita ſint: de iuſtificationib⁹ etiam ac legibus & encæniis & ſanctificatione, ac denique de iudiciis eſſe nonnihil dicendum. Pal. Igitur denuo de ſingulis diſſere.

A

Περὶ τῶν αὐτῶν ἔτι, καὶ περὶ τῶν ἐν ἁγίᾳ σκηνῇ.

Ἆρα σοι σαφὴς, ὦ Παλλάδιε, καὶ ἀπόχρεων ὁ λόγος, ὃν ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πεποιήμεθα; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σαφὴς μὲν οὖν μάλα, πλὴν ἀπόχρεων ἥκιστά γε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Βούλει δὴ οὖν ἐπ' ἐκεῖνο πάλιν προθυμότατα διαστείχωμεν, ὃ τοῖς ἐπ' αὐτῇ διηγήμασιν ἐλλελοιπέναι δοκεῖ; οἴει γάρ που, κατὰ τὸ εἰκὸς, προσεπάγεσθαι δεῖν τὸν σαφηνιοῦντα λόγον, τίνα μὲν ἡμῖν ἐγήγερται τρόπον, ποῖα δὲ καὶ ὅπως τὰ ἐν αὐτῇ συντέθειται, δικαιώματά τε καὶ νόμοι, καὶ ἐγκαινισμὸς καὶ ἁγιασμὸς, καὶ κρίσις. ΠΑΛ. Φράζε δὴ οὖν τὰ ἐφ' ἑκάστῳ πάλιν.

διανοῇ γὰρ ὀρθῶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἐρῶ μὲν ἐγώ. σὺ δὲ αὖ συγγνώμων ἔσο, τὴν εἰσάπαν δυσχέρειαν τῶν θεωρημάτων ἐννενοηκώς, κἂν εἴ πού τι λέγοιμι τυχὸν τῆς ἀκριβείας ἡμαρτηκότων, καὶ λόγου τοῦ δέοντος ἐκπεφοιτηκότων, μετάπλαττε καὶ μεθάρμοζε. συλλήπτορα γάρ σε καὶ ἀρωγὸν τῶν ἐμαυτοῦ ποιήσομαι λόγων. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἴθι Θεῷ πίσυνος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συμπεπερασμένων δὴ οὖν ἤδη μάλα τῶν ἔργων τῆς ἁγίας σκηνῆς, καὶ μὴν καὶ ἑκάστου τῶν ἐν αὐτῇ σοφῶς καὶ εὐτέχνως ἐκπεποιημένων, πρός γε τὸ παραδειχθὲν ἐν τῷ ὄρει κάλλος, ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μηνὸς τοῦ πρώτου, νεομηνίᾳ, στήσεις τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου. καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν. καὶ ἐγένετο, φησίν, ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ, τῷ δευτέρῳ ἔτει ἐκπορευομένων αὐτῶν ἐξ Αἰγύπτου νεομηνίας, ἐστάθη ἡ σκηνή, καὶ ἔστησε Μωσῆς τὴν σκηνήν. ἐγήγερται μὲν οὖν, κατὰ τὸ Θεῷ δοκοῦν, ἡ ἀρχαία σκηνὴ τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης ἐκκλησίας, ἐφ' ἑαυτῇ τοὺς τύπους εὖ μάλα προαναφαίνουσα. πολυπραγμονητέον δέ, εἰ δοκεῖ, τὰς αἰτίας τοῦ διὰ Μωσέως ἐγηγέρθαι μᾶλλον αὐτήν, σεσιγημένου πρός γε τὸ παρὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καίτοι παρεστηκότος ἀεὶ τῷ πανα-ρίστῳ Μωσῇ, καὶ συναναβεβηκότος μὲν ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, πολεμοῦντος δὲ καὶ ἀντιτάξαντος τῷ Ἀμαλὴκ διὰ φωνῆς Μωσέως. ἔφη γάρ που πρὸς αὐτόν, ἐπίλεξαι σεαυτῷ ἄνδρας δυνατούς, καὶ ἐξελθὼν παράταξαι τῷ Ἀμαλὴκ αὔριον, καὶ παρετάξατο, καὶ νενίκηκε. τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ τοῦδε λόγος, οὐ δοκιμάζειν ἄξιον; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛ. Οὐκοῦν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν δρωμένων τὸν τοῦ μυστηρίου λόγον εἴπερ ἕλοιτό τις ἐξακριβοῦν ὡς ἔνι, καταπεθηπὼς ἐρεῖ τό, ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ. ἄθρει γὰρ ὅπως λεπτός τε καὶ διαυγὴς ὁ ἐφ' ἑκάστῳ νοῦς. ἀναβαίνοντι μὲν γὰρ εἰς τὸ ὄρος τῷ θεσπεσίῳ Μωσῇ, συναναβαίνει Ἰησοῦς. οὐ γὰρ προσιτὸς ἑτέρως ὁ πατὴρ εἰ μὴ δι' υἱοῦ. καὶ γάρ ἐστιν ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. ἐν Χριστῷ τοιγαροῦν καὶ αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις, ἡ πρόσοδος, καὶ οὐκ ἄν τις δύναιτο καθάπερ εἰς ὄρος, ἀναπηδᾶν εἰς ὑψηλήν τινα καὶ ὑπερτέραν θεωρίαν, ἀλλ' οὐδ' ἄν, ἄρα, τις ἀγχοῦ φθαίη Θεοῦ,

A rectè enim cogitas. CYRILLVS. Ego verò dicam. Sed tu te ad ignoſcendum facilem eſſe velim, illud cogitantem, ſummam eſſe rerum ad contemplandum propoſitarum difficultatem: ac, ſi quid fortaſſe dixero, quod à certa ratione aberret, & à recta veraque expoſitione diſcedat, emenda & corrige: te enim ſocium adiutoremque meæ orationis adhibebo. PALLADIVS. Perge, Dei auxilio fretus. CYRILLVS.

B Completis igitur operibus tabernaculi, & ſingulis, quæ in eo continebantur, ad illius pulchritudinis in monte demonſtratæ ſimilitudinem ſapienter & artificioſè factis, locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, [In die vna menſis primi nouilunio eriges tabernaculum teſtimonii :] Et poſt alia rurſus, [Et factum eſt, inquit, in menſe primo, ſecundo anno, poſteaquam egreſſi ſunt ex Ægypto, nouilunio erectum eſt tabernaculum: & erexit Moyſes tabernaculum.] Erectum eſt igitur vetus illud tabernaculum Dei voluntate, quod Eccleſiæ quæ in Chriſto intelligitur, in ſe ipſo figuras optimè præferret. Sed perueſtigemus, ſi videtur, quibus de cauſſis per Moyſen potius erectum ſit. Ac de Ieſu filio Naue ad præſens ſileatur, quamuis ille ſemper beato Moyſi præſto fuerit, & vnà in montem Sina conſcenderit, & ad Moyſi iuſſum bellum geſſerit, & cum Amalec ſigna contulerit; ſic enim illi dixit, [Elige tibi viros fortes, & egreſſus pugna cum Amalec cras: & congreſſus eſt, ac vicit:] Quænam ſit igitur huius rei ratio, nonne exquirendum putas? PALLAD. Maximè verò. CYRILL. Si igitur in vnaquaque re geſta myſterii rationem quis velit, quoad fieri poterit, accurate tractare, obſtupefactus dicet, [O altitudo diuitiarum & ſapientiæ & ſcientiæ Dei!] Vide enim quam ſubtilis, & quam vtilis ſit in vnaquaque re ſenſus: nam, aſcendente in montem beato Moyſe, ſimul aſcendit Ieſus: neque enim aliter adiri ad Patrem poteſt niſi per Filium: vere enim dicit, [Nemo venit ad Patrem niſi per me.] In Chriſto igitur ipſis quoque ſanctis viris patet aditus; neque cuiquam fas eſt ad excelſam ſublimemque contemplationem quaſi in montem aſcendere, neque verò propius ad Deum accedere,

Exod. 40. — Exod. 17. — Rom. 11. — Ioan. 14.

eo nimirum coniunctionis modo, qui A in ſpiritu & ſanctitate conuerſationis efficitur, niſi illi adſit Emmanuel, &, quæ hominibus ardua ſunt & inacceſſa, peruia reddat ac plana: idque eſſe arbitror, quod eſt Eſaiæ
Eſai. 40. » voce dictum, [Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & omnia praua erunt in directa, & aſperæ in vias planas:] in Chriſto enim nobis ardua omnia plana ſunt, & aſpera peruia: facilia item ac prona, quæ ſunt inacceſſa: B vt enim propheta ille idem alibi di-
Pſal. 26. „ cit, [Via piorum recta facta eſt: parata eſt via piorum.] Neceſſario igitur vnà cum beato Moyſe conſcendit Ieſus; nam, vt modò dixi, per Filium adiri poteſt ad Patrem, & ipſe Filius mediator eſt, qui nos per ſe coniungit, & ad illam ſublimitatem, quæ eſt natura excellentior, attollit: aciem quoque cum illis ſelectis egregiiſque viris inſtruxit, & vicit Amalec. Chriſtus enim, cùm ſanctos viros elegiſ- C ſet, quorum primitiæ beati illi diſcipuli fuerunt, vicit ille quidem Principem huius ſæculi; ſed Moyſe iubente; factus eſt enim ſub Lege Filius, quamuis idem Legiſlator eſſet, qua Deus erat. Pugnæ præterea tempus non ipſo die fuit, quo Moyſes iuſſit, ſed poſtridie; ideſt, dilata eſt in aliud tempus: nam Lex futura prænuntiabat, & Saluatoris noſtri res præclare geſtas ſplendide demonſtrat, ſi ſpiritualiter intelligatur. Hac de cauſſa, D niſi fallor, etiam tabernaculum erexit Moyſes: neque enim illa Legis diſciplina eſt ad Eccleſiæ conſtitutionem inutilis; nam ad Chriſtum homines ducit, qui Eccleſiæ caput eſt, & omnis conſtitutio, & columna & firmamentum veritatis, ſicut ſcriptum
1 Tim. 3. Ioan. 5. eſt. Ideoque Iudæos alloquebatur » Chriſtus, [Si crederetis Moyſi, crederetis vtique & mihi; de me enim » ille ſcripſit.] Ædificat igitur Moyſes, id eſt, illa per Legem inſtitutio, E Chriſti Eccleſiam, cùm eius myſterium tanquam adhuc in vmbris præmonſtret. Moyſi porro perſona nonnunquam Legem per ipſum datam deſignat. Vnde illud eſt recte in euan-
Luc. 16. » gelicis parabolis dictum, [Habent » Moyſen & Prophetas.] PALLAD. Rectè dicis. CYRILLVS. Quid verò ſibi vult, quod vno die & nouilunio menſis primi, & ſecundo anno

A κατὰ τρόπον δὲ δηλονότι συναφείας, τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἁγιασμῷ πολιτείας, μὴ οὐχὶ συνόντος τι αὐτῷ τοῦ Ἐμμανουήλ, καὶ τὰ ἀνθρώποις ἀνέφικτα, βάσιμα τιθέντος καὶ ἱππήλατα. καὶ τοῦτό, οἶμαι, ἐστὶ τὸ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου εἰρημένον, πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται, καὶ πάντα τὰ σκολιὰ ἔσται εἰς εὐθείαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας. ἐν Χριστῷ γὰρ ἡμῖν καὶ τὰ ἀνάντη λεῖα, καὶ βάσιμον τὸ τραχύ. ψιλὰ δὲ καὶ ὕπτια, τὰ δυσπόρευτα. καὶ γὰρ B ὥς αὐτός που πάλιν φησὶν ὁ προφήτης, ὁδὸς εὐσεβῶν εὐθεῖα ἐγένετο, καὶ παρεσκευασμένη ἡ ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν. οὐκοῦν ἀναγκαίως συναναβαίνοι Ἰησοῦς τῷ θεσπεσίῳ Μωσῇ. προσιτὸς γὰρ, ὡς ἔφην, ὁ πατὴρ δι' υἱοῦ, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ μεσίτης, συνάπτων ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν ὑψώμασιν ἀνακομίζων. παρετέτακτο δὲ σὺν ἀπολέκτοις ἀνδράσι, καὶ ἐνίκα τὸν Ἀμαλήκ. ἐπιλεξάμενος γὰρ τοὺς ἁγίους ὁ Χριστὸς, ὧν ἀπαρ- C χὴ γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, νενίκηκε τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου· Μωσῆς δὲ ὁ κελεύων ἦν· γέγονε γὰρ ὑπὸ νόμον ὁ υἱός, καίτοι νομοθέτης ὑπάρχων ὡς Θεός. καὶ τῆς παρατάξεως ὁ καιρὸς, οὐ κατ' αὐτὴν ἐκείνην ἐπράττετο τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ Μωσέως γεγόνασι λόγοι, ἀλλ' εἰς τὸ αὔριον, τοῦτ' ἔστιν, εἰς ὑπέρθεσιν ἑτέρου καιροῦ. προηγόρευσε γὰρ ὁ νόμος τὰ ἐσόμενα, καὶ τὸ τοῦ σωτῆρος κατορθωμάτων λαμπρὰν ἔχει τὴν ἀφήγησιν, εἰ νοοῖτο πνευματικῶς. ταύ- D τητοι, καθάπερ ἐγῷμαι, καὶ τὴν ἁγίαν σκηνὴν ἀνέστησεν ὁ Μωσῆς. ἔστι γὰρ οὐκ ἀσυντελὴς ἡ διὰ νόμου παίδευσις εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας σύστασιν. παιδαγωγεῖ γὰρ εἰς Χριστὸν, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἡ πᾶσα σύστασις, στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, κατὰ τὸ γεγραμμένον. καὶ γοῦν Ἰουδαίοις προσπεφώνηκεν ὁ Χριστός. εἰ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε καὶ ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. οἰκοδομεῖ τοιγαροῦν καὶ ὁ Μωσῆς, τοῦτ' ἔστιν, ἡ διὰ νόμου E παίδευσις, τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ, τὸ ἐπ' αὐτῇ μυστήριον ὡς ἐν σκιαῖς ἔτι προαναφαίνουσα. πρόσωπον δὲ τὸ Μωσέως, ἔσθ' ὅτε τὸν δι' αὐτοῦ παρίστησι νόμον, κατά γε τὸ ἐν εὐαγγελικαῖς παραβολαῖς ὀρθῶς εἰρημένον, ἔχουσι Μωσέα καὶ τοὺς προφήτας. ΠΑΛ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡ. Τί δ' ἂν βούλοιτο κατασημαίνειν πάλιν τὸ, ἐν ἡμέρᾳ χρόνων μιᾷ, καὶ μὴν καὶ τὸ, νουμηνίᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, καὶ τὸ, ἐν δευτέρῳ ἔτει τὴν

μον, ἁγίαν διαπήγνυσθαι σκηνὴν, φέρε δὴ λέγωμεν ἐξηλατοῦντες τὸ ἀληθὲς, καὶ τὸ ὡς ἄριστα ἔχειν τοῖς ἐντευξομένοις δοκοῦν. ἡμέρα μὲν γὰρ ἡ μία, τὸν πολύευκτον ἡμῖν καὶ σωτήριον ὑποφαίνει καιρὸν, καθ' ὃν ἄνθρωπος γεγονὼς ὁ μονογενὴς, τῷ θανάτῳ τῆς ἰδίας σαρκὸς, κατεκτήσατο τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς τῷ Θεῷ καὶ πατρί. εἷς δὲ δὴ πάντως ὁ τοῦδε καιρός· ἅπαξ γὰρ ἀπέθανεν, οὐκέτι ἀποθνήσκει· θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύσει, κατὰ τὰς γραφάς· οὐ γὰρ ἔτι προσδοκήσομεν ὑπέρ τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἐν ᾅδου πνευμάτων τεθνήξεσθαι τὸν υἱὸν, ἀλλ' οὐδὲ ἀπαρχὴν ἔσεσθαι τῶν κεκοιμημένων δευτέραν. οὐ γὰρ ἐσομένου θανάτου, πῶς ἂν γένοιτο καὶ ἀνάστασις; ἔστι τοίνυν οὐ ψευδεπῆσαι λέγοντας, ὡς εἷς ὁ τοῦδε καιρὸς, καθὰ καὶ ἔφην ἀρτίως, καὶ ἡμέρα μία, ἧς καὶ ὁ προφήτης ἐμνήσθη λέγων ὡς ἐκ προσώπου Θεοῦ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. γράφει δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας, καθ' ἣν ἐκ νεκρῶν ἀνεβίω Χριστὸς, τὸ ἀμειδὲς τοῦ θανάτου καταλύσας κράτος. ὅτε καὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας οἰκοδόμους ὥσπερ τινὰς καὶ τεχνίτας πνευματικοὺς, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καθίστη, λέγων, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα, ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ἢ γὰρ, οὐχὶ τοῦτο εἶναι φὴς, τῆς ἐκκλησίας τὴν σύστασιν; ΠΑΛ. Τὸ τί δὴ φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὴν διὰ τῶν ἁγίων μυσταγωγῶν παραδοθεῖσαν πίστιν, καὶ κεκηρυγμένην πολιτείαν, φημὶ δὴ τὴν ἐν Χριστῷ, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος πρὸς Θεὸν ἕνωσιν, διὰ μετοχῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. οὕτω γὰρ ἡμῖν προσπεφώνηκε, λέγων ὁ Παῦλος, καὶ ὑμεῖς ὡς λίθοι ζῶντες ἐποικοδομεῖσθε οἶκος πνευματικὸς, εἰς ναὸν ἅγιον, εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι. πάλαι μὲν γὰρ ὡς ἐν διαφόροις σκεύεσιν ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ προεμορφοῦτο Χριστὸς, ὡς χρυσοῦν θυμιατήριον, ὡς κιβωτὸς, ὡς λυχνία, καὶ μὴν καὶ ὡς τράπεζα, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ· ἕκαστος δὲ, οἶμαι, τῶν πεπιστευκότων, κατά γε τὸν ἐνεστηκότα καιρὸν, οἶκος καὶ ναὸς χρηματίζει Θεοῦ, Χριστὸν ἔχων ἐνοικιζόμενον. κατοικεῖ γὰρ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ

A ſacrum illud tabernaculum figitur, age iam dicamus, inueſtigemuſque, quod verum ſit, & lector probet. Igitur ille vnus dies, tempus illud nobis exoptatum & ſalutare demonſtrat, quo ille Vnigenitus homo factus, carnis ſuæ morte, eos, qui in terris verſabantur, homines Deo ac Patri acquiſiuit. Vnum autem eius rei plane tempus fuit; ſemel namque mortuus, non amplius moritur, *Rom. 6.* mors illi vltra non dominabitur, vt ſcriptum eſt; neque B enim amplius expectamus, vt pro nobis ipſis, & ſpiritibus, qui apud inferos ſunt, ille Dei filius moriatur; neque vt ſecundæ ſint primitiæ mortuorum. Nam, ſi mors futura nulla eſt, quæ fuerit reſurrectio? Licet igitur veriſſime dicere, vnum eſſe huius rei tempus, vt modò dixi, & diem vnum; quem propheta quoque, tanquam ex perſona Dei, commemorat, dicens, [Tempore accepto exaudiui te, & in *Eſai. 49.* die ſalutis adiuui te.] Scribit etiam C beatus Paulus, [Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis:] quo die Chriſtus ex mortuis reuixit, ac *2. Cor. 6.* triſte mortis deſtruxit imperium; cùm eccleſiæ ex Gentibus velut ædificatores quoſdam, & ſpirituales artifices ſanctos Apoſtolos conſtituit, dicens; *Matth. 28.* [Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia, quæ præcepi vobis; & ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque D ad conſummationem ſæculi.] An tu id minime eſſe cenſes Eccleſiæ conſtitutionem? PALLAD. Quodnam iſtud tandem? CYRIL. Fidem, inquam, per ſanctos Doctores traditam, atque illam in Chriſto conuerſationem ab iiſdem prædicatam, illam quoque cum Deo cōiunctionem, qua illi per ſacrum baptiſma ſanctiq; Spiritus participationem iungimur. Ita namque nos alloquebatur Paulus, dicens, [Et vos tan- *1. Pet. 2.* quam lapides viui ſuperædificamini, E domus ſpiritualis in templum ſanctum, in habitaculum Dei in ſpiritu.] Olim namque per diuerſa vaſa tabernaculi Chriſtus præfigurabatur; nempe tanquam aureum turibulum, tāquam arca, tanquam lucerna, tanquam denique menſa, & quæ in ea poſita erant. Sed præſenti tempore, vt opinor, vnuſquiſque fidelium domus eſt ac templum *Ephes. 3.* Dei, cùm Chriſtum habeat inhabitantē; habitat enim in cordibus noſtris per

fidem, ſicut ſcriptum eſt; vnus idemque per naturam, quamuis cum carne intelligatur; 1. Cor. 8. [vnus enim Deus Pater, ex quo omnia, & vnus Dominus, Ieſus Chriſtus, per quem omnia.] ſed tamen diuerſis deitatis proprietatibus veluti multiplicitatem quandam in ſe ipſo habens, varie intelligitur. Eſt enim in nobis vt Dei verbum & ſapientia, & lumen, & vita, & panis viuus, ac de cœlo deſcendens. PALLADIVS. Quod dicis, intelligo. CYRILL. Incarnationis itaque tempus & dies optatiſſimus reſurrectionis ex mortuis nobis rurſus præfigurabatur in eo quod dixit Deus, [Die vno ſtatues tabernaculum.] Illa porro verba, [Et in nouilunio menſis primi;] vtiliter atque neceſſario adiuncta eſſe, facile perſpici poteſt, Palladi: vt enim menſis initium primus eſt eius menſis dies, id eſt, nouilunium; ſic quaſi initium quoddam recentis ſæculi, ac primus aditus ad nouitatem temporum eſt id tempus, quo ille aduenit: 2. Cor. 5. [noua namque in Chriſto creatura; vetera tranſierunt] effulgetque nobis quodammodo, illud ſæculum, quod poſt hoc præſens proxime cõſequitur, quod nunc quidem ſpe conſpicitur, tunc autem re ipſa præſto erit, cum Chriſtus nobis iterum affulſerit cum ſanctis Angelis in gloria Patris; & eos, qui in nouitate vitæ ambulare ſtuduerint, & illam egregiam euangelicæ conuerſationis pulchritudinem per patientiam acquiſierint, ſecum aſſumet, atque ad illam olim expectatam gloriam, ac regnum introducet. Eſſe autem creaturam nouam, ac veluti temporum & rerum in Chriſto nouum germen, ænigma primi menſis optime demonſtrat, quo terra teneris ac recentibus herbis conueſtitur, ſtirpes germinant, & in pratis varia florum ſpecies conſpicitur, ridẽte ſimul verni temporis fragrantia: tali namque quodammodo tẽpore Chriſtus Eccleſiã ex gentibus vocauit, ſic dicens, Cant. 2. [Surge, veni propinqua mea, pulchra mea, columba mea, quia ecce iam hiems tranſiit, imber abiit, abiit ſibi; flores viſi ſunt in terra, tempus putationis aduenit:] germinauit enim denuo tanquam arbor, hominum natura, quæ morte exaruerat tum propter Adæ tranſgreſſionem, tum propter peccatum, quod nobis omnibus tyranni more dominabatur. Audio etiam Chriſtum per quendam è ſanctis ſuis prophetis, dicentem, [Ego, qui loquebar, adſum, ſicut vernum tempus in montibus:]

A τῆς πίστεως, καθὰ γέγραπται, εἷς μὲν καὶ ὁ αὐτὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχων, εἰ καὶ νοοῖτο μετὰ σαρκός. εἷς γὰρ Θεὸς ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, ταῖς δὲ τῆς θεότητος διαφόροις ἰδιώμασιν, τὸ οἱονεὶ πολυειδὲς ἔχων ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ διαφόρως νοούμενος. ἔστι γὰρ ἐν ἡμῖν ὡς λόγος Θεοῦ καὶ σοφία, καὶ φῶς, καὶ ζωὴ, καὶ ἄρτος ὁ ζῶν καὶ ἐξ οὐρανοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνῆκα ὃ φής. ΚΥΡ. Οὐκοῦν ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως καιρὸς ἡμῖν, καὶ B ἡ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἡ περιπόθητος ἡμέρα, προανετυποῦτο πάλαι διὰ τὸ φάναι Θεὸν, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ στήσεις τὴν σκηνήν. τὸ δὲ καὶ ἐν νουμηνίᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, χρησίμως τε καὶ ἀναγκαίως προσηνωμένον κατίδοι τις ἂν, ὦ Παλλάδιε. ὥσπερ γὰρ ἀρχὴ μηνὸς, ἡμερῶν ἡ ἐν αὐτῷ πρώτη, τοῦτ' ἔστιν, ἡ νουμηνία, οὕτως καὶ ἀρχή τις ὥσπερ αἰῶνος νέου, καὶ προσβολὴ καινότητος χρόνων, ὁ τῆς ἐπιδημίας καιρός. καινὴ γὰρ κτίσις ἐν Χριστῷ· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν. C ἀναλάμπει δὲ ὥσπερ ἡμῖν ὁ μετὰ τοῦτον αἰὼν, νῦν μὲν ὡς ἐν ἐλπίσιν ἔτι βλεπόμενος, τότε δὲ καὶ παρεσόμενος ἀληθῶς, ὅταν ἡμῖν ὁ Χριστὸς ἐπιλάμψῃ πάλιν μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς, τοὺς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατεῖν ἑλομένους, καὶ τὸ ἐκπρεπέστατον κάλλος τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἐν ὑπομονῇ πλουτήσαντας, παραληψόμενος μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ εἰς τὴν πάλαι προσδοκωμένην δόξαν καὶ βασιλείαν εἰσκομιῶν. ὅτι δὲ καινὴ κτίσις καὶ οἱονεὶ καιρῶν καὶ πραγμάτων βλάστη νέα τὴν ἐν D Χριστῷ, καταδείξειεν ἂν εὖ μάλα τὸ αἴνιγμα τοῦ πρώτου μηνὸς, καθ' ὃν πόαι μὲν καὶ ἁπαλαὶ καὶ ἀρτιφανεῖς ἐν γῇ, φυτῶν δὲ ἀναθήλησις, καὶ τῶν ἐν λειμῶσιν ἀνθέων τὸ πολυειδὲς ἐμφαίνεται κάλλος, ἐαρινῆς γελώσης εὐωδίας· οἱονεὶ γάρ πως ἐν τοιῷδε καιρῷ, κέκληκεν ὁ Χριστὸς τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν, οὕτω λέγων, ἀνάστα, ἐλθὲ ἡ πλησίον μου, καλή μου, περιστερά μου, ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμὼν ἀπῆλθεν, ὁ ὑε- E τὸς ἀπῆλθεν, ἐπορεύθη ἐν αὐτῷ, τὰ ἄνθη ὤφθη ἐν τῇ γῇ· καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθασεν. ἀνέθαλε γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις αὖ, ὥσπερ τι φυτὸν καταμαρανθεῖσα θανάτῳ, διά τε τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ τὴν κατὰ πάντων ἡμῶν τυραννήσασαν ἁμαρτίαν. ἀκούω δὲ λέγοντος τοῦ Χριστοῦ καὶ δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν, αὐτὸς ὁ λαλῶν πάρειμι, ὡς ὥρα ἐπὶ τῶν ὀρέων.

A ὅπερ γὰρ ἐν ὄρεσι καὶ δρυμοῖς τὸ ἔαρ ἐργάζεται, βλάστη νέα στεφανοῦν τὰ φυτά, τοῦτο καὶ ἐφ' ἡμῶν ἡ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀποτετελήρωκε παρουσία, γενομένη κατὰ καιρούς, ὡς ἐν ἔτει δευτέρῳ, καὶ οὐκ ἐν γε τῷ πρώτῳ καιρῷ, καθ' ὃν ἦν ὁ νόμος, καὶ τῶν προφητῶν ὁ χορός, καὶ καθ' ὃν ἐκράτει θάνατος. βεβασίλευκε γὰρ ἀπὸ Ἀδάμ, καὶ μέχρι Μωσέως. οὐκοῦν ὡς ἐν δευτέρῳ ἔτει, τουτέστιν, ὡς ἐν χρόνῳ τῷ μετὰ τὸν πρῶτον, καθ' ὃν ἦν ὁ νόμος, ἡ ἐξ ἐθνῶν ἀνέ- B λαμψεν ἐκκλησία, Χριστὸν ἔναυλον ἔχουσα, τὸ τῶν προφητῶν καὶ τοῦ νόμου τέλος. ἆρά σοι δοκεῖ πρὸς τὸ εὐθύ τε καὶ ἀληθὲς διαθεῖν ἡμῶν ὁ λόγος; ΠΑΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οἶμαι δ' ἔγωγε τὴν ἀληθεστέραν ἡμῖν προκατηγγέλθαι σκηνὴν διὰ φωνῆς Ἡσαΐου λέγοντος ὡς πρὸς ἕκαστον τῶν ἐν πίστει κεκλημένων εἰς δικαιοσύνην, οἱ ὀφθαλμοί σου ὄψονται Ἱερουσαλήμ, πόλεις πλουσίας, σκηναὶ αἳ οὐ μὴ σεισθῶσιν, οὐδὲ μὴ κινηθῶσιν οἱ πάσ- C σαλοι τῆς σκηνῆς αὐτῆς· οὐδὲ τὰ σχοινία αὐτῆς οὐ μὴ διαρραγῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. Θεοῦ γὰρ πόλις ἡ ἐκκλησία, ἧς καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ἐπεμνήσθη λέγων, δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ. πλουσία γὰρ αὕτη, καὶ τοῖς ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ χαρίσμασι κατηγλαϊσμένη, καὶ ἄρρηκτον ἔχουσα τὴν ἐν βεβαίῳ στάσιν, ἵδρυσίν τε καὶ διαμονήν. πύλαι γὰρ ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν. ΠΑΛ. Ὀρθότατα καὶ εἰκότα διανοῇ. D ΚΥΡ. Ἐγηγερμένης δὲ τῆς σκηνῆς ὅτι προσῆκεν ἐν κόσμῳ κεῖσθαι τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ μὴ χύδην καὶ ἀτημελῶς, διδάσκει λέγων ὁ πάντων δεσπότης Θεός. καὶ θήσεις τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου, καὶ σκεπάσεις τὴν κιβωτὸν τῷ καταπετάσματι. καὶ εἰσοίσεις τὴν τράπεζαν, καὶ προθήσεις τὴν πρόθεσιν αὐτῆς. καὶ εἰσοίσεις τὴν λυχνίαν, καὶ ἐπιθήσεις τοὺς λύχνους αὐτῆς. καὶ θήσεις τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν, εἰς τὸ θυμιᾶν ἐναντίον τῆς κιβωτοῦ. καὶ ἐπιθήσεις κάλυμμα κα- E ταπετάσματος ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν καρπωμάτων θήσεις παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ περιθήσεις τὴν σκηνήν, καὶ πάντα τὰ αὐτῆς περιθήσεις κύκλῳ. ἀλλ' ἔνεστι μὲν ἐν τούτοις εἰσκεκομίσθαι μὲν ἰδεῖν ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ τὰ σκεύη τὰ ἱερά· οὐ μὴν ἔτι καὶ σαφῶς τὸν ἑκάστῳ πρέποντά τε καὶ ἐκνεμηθέντα τόπον.

A quod enim in montibus vernum tempus efficit, vt arbores nouo germine coronentur, hoc idem in nobis Saluatoris noſtri aduentus effecit, qui in ordine temporum quaſi anno ſecundo fuit, non autem primo tempore, quo Lex, & Prophetarum chorus vigebat, & quo mors dominabatur: regnauit enim ab Adam vſque ad Moyſen. (Rom. 5.) igitur tanquam ſecundo anno, id eſt, tempore, quod poſt illud primum, quo fuit Lex, proxime B conſequitur, Eccleſia ex gentibus emicuit, quæ Chriſtum inhabitantem habet, qui eſt Legis ac prophetarum finis. Videturne tibi noſtra oratio recto curſu ad veritatem ferri? PALLADIVS. Maximè verò. CYRILL. Equidem puto verius illud tabernaculum Eſaiæ voce prænunciatum eſſe, cùm vnicuique per fidem ad iuſtitiam vocato diceret, [Oculi tui (Eſai. 33.) videbunt Hieruſalem, ciuitates opulentas, tabernacula, quæ non con- C cutientur, neque mouebuntur paxilli tabernaculi eius; neque funiculi eius dirumpentur in ſempiternum tempus:] Dei namque ciuitas Eccleſia eſt, cuius etiam beatus Dauid meminit, dicens, [Glorioſa dicta ſunt de te, (Pſal. 86.) ciuitas Dei:] diues enim ea eſt, ſupernis cæleſtibuſque muneribus decorata, neque vnquam dimoueri poteſt, cùm firmiſſime conſtituta ſit, & fixa permaneat: [neque enim portæ Inferi præualebunt aduerſus eam,] vt (Matth. 16.) D Saluator ait. PALLADIVS. Rectè atque conuenienter exiſtimas. CYRILL. Iam verò, erecto tabernaculo, eius inſtrumenta eſſe non diſperſe & negligenter, ſed ordine collocanda, docet ille dominus vniuerſorum, cùm dicit, [Et pones arcam teſtamenti, (Exod. 40.) & teges arcam velo: & inferes menſam, & propones propoſitionem eius, & inferes candelabrum, & impones lucernas eius, & pones altare aureum ad adolendum coram tabernaculo E teſtimonii, & impones tegumentum veli ad oſtium tabernaculi teſtimonii: & altare holocauſtorum pones iuxta portam tabernaculi teſtimonii: & circumpones tabernaculum, & omnia, quæ in eo ſunt, circumpones in circuitu.] Sed in his ſacra vaſa fuiſſe illa quidem in ſacrum tabernaculum illata videre licet; non item plane quis cuique vaſi locus pro eius conuenientia ſit attributus.

Viſne igitur eiuſmodi præceptorum quæ ad tabernaculum pertinent, ſubtilem & accuratam cognitionem colligamus? PALLADIVS. Ego verò libentiſſime. CYRILLVS. Ait itaque ad Moyſen Deus, [Et facies velamen ex hyacintho & purpura, & cocco torto, & byſſo neta; opus textile facies illud Cherubim, & ſuperimpones illud ſuper quatuor columnas imputribiles inauratas auro, & capita earum aurea, & baſes earum quatuor argenteæ: & pones velamen ſuper columnas, & induces intra velamen arcam teſtimonii, & diuidet vobis velamen inter Sanctum, & inter Sanctum ſanctorum; & cooperies velamine arcam teſtimonii in Sancto ſanctorum, & pones menſam extra velamen, & candelabrum contra menſam in parte tabernaculi, quæ reſpicit ad Auſtrum; & menſam pones in parte tabernaculi, quæ reſpicit ad Aquilonem. Et facies adductorium ex hyacintho & purpura, & cocco torto, & byſſo torta, opus variatoris: & facies velamini quinque columnas, & inaurabis eas auro, & capita earum aurea; & conflabis eis quinque baſes æneas] Ac de his quidem hactenus. De labro autem hæc dicit, [Facies labrum æneum, & baſim ipſius æneam, vt lauentur, & pones illud inter tabernaculum teſtimonii & altare.] Num tibi perſpicue de ſingulis dictum videtur? PALLAD. Minimè verò: dubito enim ſane, & qua de re, non habeo dicere. CYRILLVS. Singulorum igitur verborum, quæ modò poſui, vbi ea ſumpſero quæ ad eorum contemplationem vtilia ſunt, dilucidam atque perſpicuam in primis expoſitionem afferam. Erectum namque eſt in deſerto ſacrum illud tabernaculum, Palladi, duplici quodammodo ſitu ac figura; atque vna quidem eius pars intima erat, eaque Sancta ſanctorum appellabatur: huius erat veluti primus quidam aditus, & circa eam poſita pars illa prior, quæ Sancta vocabatur; atque in intimo illo tabernaculo erat arca repoſita, de quatuor columnis velamen ſuſpenſum habens artificioſe ex hyacintho, purpura, cocco torto, ac byſſo neta confectum. Sed, quia iam de byſſo & purpura & cocco torto,

Exod. 26. Exod. 30.

A βούλει δὴ οὖν τῶν ἐπὶ τῇ σκηνῇ προστεταγμάτων λεπτήν τε καὶ ἀκριβῆ τὴν τοιάνδε τὴν γνῶσιν ἐρανιζώμεθα; ΠΑΛ. Ὡς ἥδιστά γε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔφη τοίνυν πρὸς τὸν ἱερὸν Μωσέα Θεός· καὶ ποιήσεις καταπέτασμα ἐξ ὑακίνθου καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, καὶ βύσσου νενησμένης, ἔργον ὑφαντὸν ποιήσεις αὐτὸ Χερουβίμ. καὶ ἐπιθήσεις αὐτὸ ἐπὶ τεσσάρων στύλων ἀσήπτων κεχρυσωμένων χρυσίῳ. καὶ αἱ κεφαλίδες αὐτῶν χρυσαῖ, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν τέσσαρες ἀργυραῖ. καὶ θήσεις τὸ καταπέτασμα ἐπὶ B τῶν στύλων, καὶ εἰσοίσεις ἐκεῖ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου. καὶ διορίσει τὸ καταπέτασμα ὑμῖν ἀναμέσον τοῦ ἁγίου, καὶ ἀναμέσον τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων. κατακαλύψεις τῷ καταπετάσματι τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ ἁγίῳ τῶν ἁγίων. καὶ ἐπιθήσεις τὴν τράπεζαν ἔξωθεν τοῦ καταπετάσματος, καὶ τὴν λυχνίαν ἀπέναντι τῆς τραπέζης ἐπὶ μέρους τῆς σκηνῆς τὸ πρὸς νότον. καὶ τὴν τράπεζαν θήσεις C ἐπὶ μέρους τῆς σκηνῆς τὸ πρὸς βορρᾶν. καὶ ποιήσεις ἐπίσπαστρον τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς ἐξ ὑακίνθου καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης, ἔργον ποικιλτοῦ. καὶ ποιήσεις τῷ καταπετάσματι πέντε στύλους, καὶ χρυσώσεις αὐτοὺς χρυσίῳ· καὶ αἱ κεφαλίδες αὐτῶν χρυσαῖ, καὶ χωνεύσεις αὐτοῖς πέντε βάσεις χαλκᾶς. Καὶ ταυτὶ μὲν περὶ τούτων. περὶ δέ γε τοῦ λουτῆρος ὧδέ πη φησί. ποίησον λουτῆρα χαλκοῦν, καὶ βάσιν αὐτῷ χαλκῆν, ὥστε νίπτεσθαι, καὶ θήσεις αὐτὸν D ἀναμέσον τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἀναμέσον τοῦ θυσιαστηρίου. ἆρά σοι σαφὴς ὁ ἐφ᾽ ἑκάστῳ λόγος; ΠΑΛ. Οὐ μὲν οὖν· διηπόρηκα γὰρ ἴσθι, καὶ τί τὸ χρῆμα, εἰπεῖν οὐκ ἔχω. ΚΥΡ. Οὐκοῦν ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν προκειμένων ῥητῶν, εἰς θεωρίαν τὴν ἐπ᾽ αὐτοῖς τὸ τελοῦν ἁρπάσας σαφῆ καὶ εὐκρινεστάτην ὡς ἂν οἷός τε ὦ, ποιήσομαι τὴν ἀφήγησιν. ἐγήγερται μὲν γὰρ, ὦ Παλλάδιε, κατὰ τὴν ἔρημον ἡ ἁγία σκηνή, ὡς ἐν θέσει τε καὶ ἐν εἴδει διπλῷ. καὶ μία μὲν ἦν ἡ ἐσωτάτω· ὄνομα δὲ αὐτῇ, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. προεισβολὴ δὲ E ὥσπερ τις καὶ περὶ αὐτήν, ἡ προτέρα, τὰ ἐπίκλην ἅγια. καὶ εἰς μὲν τὴν ἐσωτάτω σκηνήν, ἡ κιβωτὸς ἀπετέθειτο, ἐπὶ τεσσάρων στύλων χρυσῶν ἔχουσα καταπέτασμα πεποικιλμένον ἐντέχνως ἐξ ὑακίνθου καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, καὶ βύσσου νενησμένης. εἰρηκότες δὲ ἤδη, καὶ καθάπερ ἐγνώκαμεν, διαφρόνως τὰ ἐπί τε τῇ βύσσῳ καὶ τῇ πορφύρᾳ, καὶ τῷ κεκλωσμένῳ κοκκίνῳ,

καὶ μέν τοι καὶ ὑακίνθῳ, παραιτησόμεθα μὲν τὸ ταυτοεπές· ἐκεῖνό γε μὴν ἐροῦμεν εἰς τὸ παρόν, τὸ καταπέτασμα τὸ ἐπὶ τεσσάρων στύλων χρυσῶν, ὧν αἱ βάσεις ἀργυραῖ, τὸ Χριστοῦ μυστήριον ὑπεδήλου τότε. τί γάρ; οὐχὶ καταπέτασμα, τὸ σῶμα Χριστοῦ καὶ σοφὸς ἡμῖν ὀνόμασε Παῦλος οὕτω λέγων, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος, τουτέστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ; ΠΑΛ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄθρει δὴ οὖν ὡς ἐν σκιαῖς καὶ αἰνίγμασιν, ὅτι Θεὸς ὢν καὶ ἐκ Θεοῦ πατρὸς κατὰ φύσιν ὁ λόγος, ὡς ἐν χρυσῇ καὶ ἀσήπτῳ γέγονε κιβωτῷ, τῷ ἐκ παρθένου ναῷ. ἄσηπτον γὰρ καὶ τίμιον τὸ σῶμα Χριστοῦ, μονονουχὶ δὲ καὶ ἐκρύπτετο, καθάπερ ἐν τάξει καταπετάσματος τὴν σάρκα λαβών· κρύπτεσθαι δέ φαμεν τὸν ἐκ Θεοῦ λόγον, οὐχ ὡς ἐν βραχεῖ περιορισθέντα σώματι, πανταχῇ γὰρ καὶ ἐν πᾶσιν ὁ υἱός, ἀλλὰ τῷ λανθάνειν οἰκονομικῶς, καὶ τὸν τῆς ἀναδείξεως ἀναμένειν καιρόν. ἀναδείξεως δὲ τῆς εἰς ἅπαντας ὁ καιρὸς, ἡ ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσις. πρὸ μὲν γὰρ τοῦ τιμίου σταυροῦ, τοῖς ἁγίοις ἐπέταττε μαθηταῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιῶσι. γέγραπται γὰρ ὧδε. μετὰ δέ γε τὸ ἀναβιῶναι, παθόντα τὸν θάνατον, πορευθέντες, φησί, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οὐκοῦν ἐπεκρέματο μὲν τοῖς στύλοις τὸ καταπέτασμα, κατακαλύπτον ἔσω τὴν κιβωτόν. τύπος δ' ἂν εἴη Χριστοῦ, τοῖς τῶν ἁγίων εὐαγγελιστῶν κηρύγμασιν αἰρομένου τε ὑψοῦ, καὶ ἐν δόξῃ θεότητος ὁρωμένου τοῖς ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ, τουτέστι, τῇ ἐκκλησίᾳ. τέσσαρες δὲ οἱ στύλοι χρυσοῖ, καὶ περιάργυροι. ἰσάριθμοι δὲ αὐτοῖς οἱ εὐαγγελισταί, λαμπροί τε καὶ τίμιοι. Οὐκοῦν ἔκειτο μὲν ἡ κιβωτός, ἄνωθεν δὲ, κάτω διῆκον τὸ καταπέτασμα, τὸ ἐκ βύσσου καὶ πορφύρας καὶ τῶν ἄλλων, οὐχ ὁρατὴν ἐτίθει. ἄνωθεν δὲ τοῦ καταπετάσματος καὶ τῶν εἰς δεξιά τε καὶ εὐώνυμα Χερουβίμ, ἐχρημάτιζε Θεὸς, δεικνὺς ὅτι καὶ ὑπὲρ πᾶσαν κτίσιν ἐστί· καὶ αὐτὰ δὲ πάντα τὰ τῶν λογικῶν ἀνώτατα, τουτέστι, τὰ Σεραφίμ, τὴν θείαν τε καὶ ἄρρητον ὑποκάθηται δόξαν, καὶ αὐτὸν δορυφορεῖ τὸν υἱόν, εἰ καὶ γέγονε σάρξ, καὶ ὡς ἐν ὑφέσει τυχὼν τῆς πρὸς τὸν πατέρα ἰσότητος, καθὸ πέφυκεν ἄνθρωπος. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν αὐτός.

A & de hyacintho ſatis, vt arbitror, diximus, vitandum puto, ne eadem repetamus. Illud tamen in præſenti dicemus, velamen illud, quod in quatuor columnis deauratis poſitum erat, quarum erant baſes argenteæ, Chriſti tum ſignificaſſe myſterium. Quid enim? nonne Paulus quoque vir ſapiens Chriſti corpus velamen appellauit, cum dixit, [Quam initiauit nobis viam nouam & " Heb. 10.
" viuentem per velamen, ideſt, carnem "
B ſuam?] PALLAD. Rectè dicis. CYR. " Vide igitur tanquam in vmbris & ænigmate, Verbum illud, quod Deus erat, & ex Deo patre ſecundum naturam, in aurea atque imputribili arca, in eo nimirum templo, quod erat ex Virgine, fuiſſe; imputribile namque ac precioſum eſt Chriſti corpus; atque ſuſcepta carne, tanquam velo quodam propemodum occultari: occultari autem dicimus illud ex Deo Verbum, non quod exigui corporis terminis definiretur; (vbique enim & in omnibus eſt Filius)
C ſed quod diſpenſationis ratione lateret, & declarationis tempus expectaret. declarationis autem tempus, quo erat omnibus oſtendendus, illud fuit, cùm à mortuis reuixit: nam ante precioſam illam crucem ſanctis ſuis diſcipulis præcepit, ne ſe manifeſtum facerent: ſic enim ſcriptum eſt: poſtea vero quam mortem pertulit, ac reuixit, [Euntes, " Matth. 16.
" inquit, docete omnes gentes, baptizan- "
" tes eos in nomine Patris & Filii & Spi- " Matth. 28.
" ritus ſancti.] Igitur ſuſpenſum erat de "
D columnis velamen illud, quod arcam interius occultabat, ac figura Chriſti erat, qui ſanctorum Euangeliſtarum prædicatione in ſublime tollitur, & ab iis, qui ſunt in tabernaculo, in ſancta nimirum Eccleſia, in diuinitatis gloria videtur. Quatuor autem ſint deauratæ deargentatæque columnæ; totidem Euangeliſtæ, clari ſimul ac pretioſi. Poſita erat igitur arca: ſupernè autem velamen deorſum vſque pertinens ex byſſo & purpura ceteraque materia confectum, non ſinebat, vt ea videretur: ſupra ve-
E lum autem & ſupra Cherubim, quæ à dextra læuaque erant, reſponſa dabat Deus, oſtendens ſe & ſupra omnem creaturā eſſe, & ipſa quoque Seraphim, quæ ſunt inter rationales creaturas præſtantiſſima, eſſe diuina illa atque ineffabili gloria inferiora, ſtipatique illis ipſum Filium, quamuis ſit caro factus, & qua ratione homo eſt, Patris æqualitate ſubmiſſior; ideoque ipſe dicebat,

Ioan. 14. „ [Pater meus maior me eſt.] Cum verò A ſit genitori ſecundum naturam par, minorem ſe eſſe dicit propter humanam dumtaxat naturam. ob eam cauſſam in ſacro quoq; tabernaculo in circuitu velaminis erant Cherubim, & ipſa perinde ac ſi Filium tanquam Deum ſuo ſatellitio ſtiparent. Supra ipſum quoque velamen, quod Chriſti figurã gerebat, Deus „ cognoſcitur: [Et innoteſcam, inquit, in- „ de & loquar tecum:] nam præter omnẽ creaturam eſt pater, præter ipſum quoque Emmanuel, non ea ratione, qua & B eſt & cognoſcitur Deus, nam æqualis eſt per omnia Deo; ſed ex ea parte, quæ ad ſerui formam, & humanitatis mẽſuram pertinet. PAL. Subtilis ſane & recondita expoſitio. CYR. Sed tamen non aberrat à propoſito. PAL. Fateor. CYR. Area igi- „ tur ad hunc modum compoſita. [Pones, „ inquit, altare aureum ad adolendum „ contra arcam:] atque Chriſtum quidem ſignificari altari illo aureo, ſatis dictum à nobis puto. Poſitum eſt autem contra arcã, ſupra quam erat velamen, in cuius circuitu erant Seraphim, & in ſummi- C tate Deus, tanquam illius Emmanuel ſingularem odoris ſuauitatem exciperet: neque enim peccatum fecit, neque inuentus eſt dolus in ore eius, vt Eſai. 53. Ioan. 3. „ ſcriptum eſt: ideoque dicebat ipſe, [Pa- „ ter diligit Filium.] Accepti etiam Deo nos ipſi ſumus, cum Chriſti vnguentum redoleamus; cuius rei fidem facit Pau- 2. Cor. 2. „ lus ſcribens, Deo autem gratias, qui „ ſemper triumphat nos in Chriſto; & „ odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos, quia Chriſti bonus odor ſumus Deo.] D PALLADIVS. Rectè ſanè. CYRILL. Quod ſi in ea, quæ ſcripta ſunt, accurate animi aciem intenderimus, illud videbimus, arcam quidem in latere tabernaculi, quod ad Occaſum reſpiciebat, fuiſſe collocatam; & contra eam aureum altare in loco, qui ad Orientem ſpectabat: Ortus enim & Occaſus Aquilo item & Auſter Chriſto repletus eſt. Itaque candelabrum ad Auſtrum tabernaculi locatum erat, menſa autem ad Aquilonem: vtroque verò Chriſtum E ſignificari, longa iam oratione demonſtrauimus: nam lumen quidem eſſe Chriſtum, lucerna declarat; menſa vero, & quæ in ea continebantur, eundem eſſe vitam, ac panem viuum oſtendunt. Illud tamen myſterium conſideres atque contempleris velim, maxime ad Auſtrum eſſe Iudæorum regionem, vt contra Gentilium ad Aquilonem.

A ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστίν. ἴσος δὲ ὢν κατὰ φύσιν τῷ γεγεννηκότι, τὸ ἐν μείοσι γενέσθαι φησί, διὰ μόνον τὸ ἀνθρώπινον. διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ, κύκλῳ μὲν τοῦ καταπετάσματος, τὰ Χερουβίμ, καὶ αὐτὰ ὡς Θεὸν δορυφοροῦντα τὸν υἱόν. καὶ μὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ καταπετάσματος ἄνωθεν ὃ ἦν εἰς τύπον Χριστοῦ, νοεῖται Θεός, καὶ γνωσθήσομαι γάρ, φησίν, ἐκεῖθεν, καὶ λαλήσω σοι. ἐπέκεινα γὰρ πάσης κτίσεως ὁ πατήρ, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐμμανουήλ, οὐ καθ' ὃ νοεῖται καὶ ἔστι Θεός, ἴσος B γάρ ἐστι κατὰ πάντα Θεῷ· ἀλλ' ὅσον ἧκεν εἰς δούλου μορφήν, καὶ εἰς ἀνθρωπότητος μέτρον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς λεπτὸς ὁ λόγος καὶ βαθύς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔρχεται δὲ ὅμως οὐκ ἀπὸ σκοποῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σύμφημι. ΚΥΡ. Ἐχούσης δὲ ὧδε τῆς κιβωτοῦ, Καὶ θήσεις, φησί, τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν, εἰς τὸ θυμιᾶν ἐναντίον τῆς κιβωτοῦ. καὶ Χριστὸς μὲν ὅτι τὸ θυσιαστήριόν ἐστι τὸ χρυσοῦν, διαρκῶς ἡμῖν εἰρῆσθαι δοκῶ. τέθειταί γε μὴν ἀπέναντι τῆς C κιβωτοῦ, ἐφ' ᾗ τὸ καταπέτασμα, καὶ κύκλῳ τὰ Σεραφίμ, καὶ ἀνωτέρω Θεός, ὡσεὶ δεχόμενος τὴν ἀπαράβλητον εὐωδίαν τοῦ Ἐμμανουήλ. οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν αὐτός, ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, δεκτοὶ δὲ τῷ Θεῷ καὶ ἡμεῖς αὐτοί, τὸ Χριστοῦ μύρον εὐωδιάζοντες. πιστοῦται δὲ καὶ ὁ Παῦλος γράφων. τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς D γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμᾶς, ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐννοῶμεν δὲ οὕτως ἀκριβῶς τοῖς γεγραμμένοις ἐνιέντες τὸν ὀφθαλμόν, ἱδρύσθαι μὲν τὴν κιβωτὸν ἐν τῷ πρὸς λίβα, καὶ δυσμαῖς κλίτει τῆς ἁγίας σκηνῆς· ἀπέναντι δὲ αὐτῆς, τὸ χρυσοῦν θυσιαστήριον, ἐν τῷ πρὸς ἀκτῖνα τόπῳ. πᾶς γὰρ καὶ δύσις μεμέστωται τοῦ Χριστοῦ, βορρᾶς τε καὶ νότος. καὶ γοῦν τέθειται μὲν ἡ λυχνία, τὰ E νότια τῆς σκηνῆς. ἡ δὲ τράπεζα, τὰ πρὸς βορρᾶν. καὶ ὅτι δι' ἀμφοῖν ὁ Χριστὸς σημαίνεται, πολὺς ἡμῖν ἤδη προαπέδειξε λόγος· ὅτι μὲν γὰρ φῶς ὁ Χριστός, ἡ λυχνία δηλοῖ. ὅτι δὲ ζωή, καὶ ἄρτος ὁ ζῶν, ἡ τράπεζα μὲν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ. πλὴν ἐκεῖνο διασκοποῦ, καὶ ἄθρει τὸ μυστήριον. νοτιωτάτη μὲν γὰρ τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα, βορειοτέρα δὲ πάλιν ἡ τῶν ἐθνῶν.

Sancta ſanctorum, id eſt, interius illud A tabernaculum velamine tegebatur: adhærebat vero proxime atque coniunctum erat illi ſecundo, primum quoque tabernaculum, quod altare ſacrificiorum continebat, in quo omnis per ſanguinem exhibebatur oblatio, laganaque & thura & ſacrificium omne atque libatio; & præter altare, labrum quoque æneum. Erat autem hoc altare ſitum propter tabernaculi oſtium, exterioris nimirum, labrum verò in ipſo medio tabernaculi loco. PALLAD. B Quid autem latentis intelligentiæ continet hæc obſeruatio? CYRILLVS. Accurate ſunt omnia, Palladi, in ſacris literis perſcripta; nihilque prorſus in illis eſt temere poſitum: vide enim vt hoc ænigma nobis oſtendat Legis inſtitutionem ad Chriſtum perducere: nam illud legalis religionis altare ad ipſos aditus, per quos ad Sancta ſanctorum tendebatur, collocatum erat. Lex enim vix ad ipſa nos initia myſteriorum Dei, atque, vt ita dicam, ad prima accuratæ Chriſti cognitionis per- C ducit; ſed nullo modo inducit in Sancta ſanctorum, id eſt in interius tabernaculum, in quo multipliciter Chriſtus continetur, vt Dei verbum, vt lumen, vt panis viuus, vt redolens odor Deo ac Patri oblatus. Quid enim? nonne cenſes prǽludia illa legalis cultus, elementa eſſe & initia ſermonum Dei? PAL. Ita eſt. CYRILL. Nihil autem ad perfectum adduxiſſe Legem, (impoſſibile Hebr. 10. ſiquidem eſt, ſanguine taurorum & hircorum auferri peccata) continuo diſces, & quidem ſine vllo negotio; ſi modò la- D bri etiam illius vſum cõſideraueris: erat enim in medio primo tabernaculo ſitum ſplendidum atque conſpicuum, cuius aqua ingredientes in Sancta ſanctorum abluebantur: id enim ſacerdotibus Lege præceptum erat. Igitur illa etiam, quæ in Lege perfectio videtur, imperfecta eſt, ac ſancti baptiſmatis purificationem inſinuat, quo ſacrum illud genus abluitur, eorum, inquam, qui fide iuſtificati ſunt, quos etiam beatus ille diſci- E pulus alloquebatur, 1. Pet. 2. „ [Vos autem, inquit, „ genus electum, regale ſacerdotium, gens „ ſancta, populus in acquiſitionem, vt vir„ tutes annuncietis eius, qui de tenebris „ vos vocauit in admirabile lumen ſuum.] Illud etiam ſciendum, oſtium quoque exterius tabernaculi velamine obtentum fuiſſe, ne iis, qui extra eſſent, aperta atque perſpicua fierent Sancta,

A ἅγια τῶν ἁγίων, τοῦτ' ἔστιν, ἡ ἐσωτέρα σκηνὴ κατεκαλύπτετο τῷ καταπετάσματι. περιήρειστο δὲ εὐθὺς καὶ συνήρμοστο τῇ δευτέρᾳ, καὶ ἡ προτέρα σκηνή, τὸ θυσιαστήριον ἔχουσα τῶν καρπωμάτων, ἐν ᾧ πᾶσα ἡ δι' αἱμάτων ἐτελεῖτο προσαγωγή, πόπανά τε καὶ οἱ λιβανωτοί, καὶ πᾶσα θυσία καὶ σπονδή, καὶ πρός γε τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ τὸν λουτῆρα τὸν χαλκοῦν. τόπος δὲ αὖ τῷ μὲν θυσιαστηρίῳ παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς, δῆλον δὲ ὅτι τῆς ἐξωτέρας. B τῷ δέ γε λουτῆρι, τὸ μεσαίτατον τῆς σκηνῆς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς αὖ νοοῖτο πάλιν ἡ ἐπιτήρησις; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀκριβὲς, ὦ Παλλάδιε, τὸ γράμμα τὸ ἱερόν, καὶ εἰκαῖον ἐν αὐτῷ παντελῶς οὐδέν. θέα γὰρ ὅπως ἡμῖν τὸ αἴνιγμα, παιδαγωγοῦντα δείκνυσιν ἐπὶ Χριστὸν τὸν νόμον. τέθειται γὰρ παρ' αὐταῖς ταῖς εἰσόδοις ταῖς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τῆς κατὰ νόμον λατρείας τὸ θυσιαστήριον. ἀποφέρει γὰρ ὁ νόμος μόλις ἡμᾶς εἰς ἀρχὰς τῶν τοῦ C Χριστοῦ μυστηρίων, καὶ οἱονείπως παρὰ τὰς πρώτας εἰσβολὰς τῆς ἐπ' αὐτῷ γνώσεως ἀκριβοῦς. εἰσκομίζει δὲ οὐδαμῶς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τοῦτ' ἔστιν, εἰς τὴν ἐσωτέραν σκηνήν, ἐν ᾗ πολυειδῶς ὁ Χριστός, ὡς Θεοῦ λόγος, ὡς φῶς, ὡς ἄρτος ζῶν, ὡς εὐωδίας ὀσμὴ τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ἢ γὰρ οὐχὶ φαίης ἂν ὅτι στοιχεῖά τε καὶ ἀρχαὶ τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, τῆς κατὰ νόμον λατρείας, ἡ προμελέτησις ἦν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι δὲ τετελείωκεν ὁ νόμος οὐδέν· ἀμήχανον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ D τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας· ἀναμάθοις ἂν εὐθύς, καὶ λίαν ἀμογητί, καὶ τὴν τοῦ λουτῆρος χρείαν ἐννενοηκώς. ἔκειτο γὰρ ἐν μέσῃ τῇ πρώτῃ σκηνῇ λαμπρὸς καὶ περίοπτος, περιρραντίζων ὕδατι τοὺς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰστρέχοντας. τέθειτο γὰρ τοῖς ἱερεῦσιν ὁ ἐπὶ τῷδε νόμος. οὐκοῦν καὶ ἡ ἐν νόμῳ δοκοῦσα πλήρωσις, ἀτελής, τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος κάθαρσιν ὑποδη- E λοῦσα, ᾗ τὸ ἱερὸν ἐκπλύνεται γένος, φημὶ δὲ τὸ τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων, οἷς καὶ ὁ θεσπέσιος μαθητὴς προσπεφώνηκε λέγων, ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ἡμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. ἰστέον δὲ ὅτι καὶ τῇ θύρᾳ τῆς ἔξω σκηνῆς περιεπετάννυτο καταπέτασμα, ὡς ἂν μὴ γυμνά τε καὶ ἐμφανῆ τοῖς ἔξωθεν εἴη τὰ ἅγια.

A τοῦτ' ἔστιν, ἡ πρώτη σκηνή, ἐν ᾗ τὸ ἐν νόμῳ θυσιαστήριον. καταδηλοῦντος οἶμαι τοῦ τύπου πάλιν, ὅτι μηδὲ αὐτὸς τοῖς τυχοῦσιν ἐμφανὴς ὁ νόμος. κατακάλυμμα γὰρ ἔχει τὸ γράμμα, καὶ κατακεκάλυπταί τε καὶ κατημφίασταί πως τῆς ὡς ἐν σκιαῖς ἀσαφείας. ΠΑΛ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡ. Οὐκοῦν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ σκηνῇ, λουτὴρ ἔκειτο καὶ θυσιαστήριον. ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ καὶ ἐσωτάτω, ἡ κιβωτὸς καὶ ἡ λυχνία καὶ μέντοι καὶ τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον, ἐφ' ᾧ τὸ λεπτὸν θυμίαμα, τράπεζά τε καὶ ἄρτοι. B διαμέμνηται δὲ ὁ θεσπέσιος Παῦλος καὶ στάμνου χρυσῆς ἐχούσης τὸ μάννα. καὶ μὴν καὶ ῥάβδον ἡμῖν ὀνομάζει τὴν Ἀαρών, ἣν καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων ἀποτεθεῖσθαί φησιν, ἅτε δὴ καὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἐντριβής, καὶ ἐγνωκὼς ὅτι μάλιστά γε τὰ τεθεσπισμένα κατὰ καιρούς, καὶ τῷ μακαρίῳ Μωσῇ προστεταγμένα θεόθεν. οἶδε δὲ οὖσαν καὶ τράπεζαν καὶ λυχνίαν ἐν τῇ πρώτῃ σκηνῇ· γράφει δὲ οὕτω, περὶ ταῖν δυοῖν διαθήκαιν, ἐν τῷ λέγειν, καινὴν πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. C τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ. εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό τε ἅγιον κοσμικόν· σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἅγια. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα, σκηνή, ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ D αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. ὑπεράνω δὲ αὐτῆς Χερουβὶμ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. ΠΑΛ. Ἆρ' οὖν εἴ τις ἕλοιτο φιλοπευστεῖν, χρῆναί τε λέγοι τὰς αἰτίας εἰπεῖν τῆς ὅλης κατασκευῆς, τίς ἂν γένοιτο πρὸς ἡμῶν ὁ λόγος; ΚΥΡ. Ὅτι, ὦ Παλλάδιε, τὰ μὲν πρὸ τῆς κατασκευῆς τῆς ἁγίας σκηνῆς, τὰ δὲ μετὰ τοῦτο γενέσθαι προστέταχεν. ἐν μὲν γὰρ τῇ Ἐξόδῳ καί τοι πρὶν ὅλως τοὺς περὶ τῆς ἁγίας σκηνῆς ὀφθῆναι τύπους, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς E γενέσθαι προστάγματα, τὸν ἐπὶ τῇ χρυσῇ στάμνῳ κατεχρησμῴδησε λόγον, εἰδὼς τὸ ἐσόμενον. μετὰ δέ γε τὴν πῆξιν τῆς ὅλης σκηνῆς, ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς εὑρήσομεν τὴν ῥάβδον τὴν Ἀαρὼν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσκεκομισμένην· ἐν δὲ τῷ Λευιτικῷ, προσεπενομοθέτει Θεὸς περί τε λυχνίας, καὶ μὴν καὶ τραπέζης τῆς ἐν τῇ πρώτῃ σκηνῇ.

id eſt, primum tabernaculum, in quo legale illud altare collocatum erat: qua rurſus figura declaratur, ne ipſam quoque Legem eſſe cuiuis perſpicuam: velamen enim habet litera, & quadam vmbrarum obſcuritate contecta eſt, atque veſtita quodammodo. Pallad. Sic ſe res habet. Cyrill. Itaque in primo quidem tabernaculo labrum erat poſitum, & altare; in ſecundo atque intimo, arca & candelabrum, aureum quoque thuribulum, in quo tenue illud thymiama adolebatur, menſa denique ac panes: meminit quoque beatus Paulus aureæ vrnæ, in qua erat manna; virgam quoque Aaron nobis commemorat, quam in Sanctis ſanctorum repoſitam fuiſſe dicit; vt qui in ſacris literis verſatus eſſet, & quæ olim ſancita, quæve beato Moyſi diuinitus præcepta eſſent, optimè noſſet: nouit etiam menſam atque candelabrum in primo tabernaculo fuiſſe. Scribit autem ad hunc modum de duobus teſtamentis, [In eo quod dicit, nouum, veterauit illud prius; quod autem veteraſcit & antiquatur, prope interitum eſt. Habuit quidem & prius illud iuſtificationes culturæ, & ſanctum ſæculare. Tabernaculum enim factum eſt primum, in quo candelabrum & menſa, & propoſitio panum, quæ dicitur, Sancta: poſt ſecundum autem velamentum, tabernaculum quod dicitur Sancta ſanctorum, aureum habens thuribulum & arcam teſtamenti, contectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron quæ floruerat, & tabulæ teſtamenti: ſupra autem ipſam Cherubim gloriæ obumbrãtia propitiatorium: de quibus non eſt nũc dicendum per ſingula] Pallad. Sed, ſi cui placuerit diligentius quærere, dixeritque cauſſas reddi oportere totius conſtructionis, quænam à nobis afferri poterit ratio? Cyrill. Quia, Palladi, alia quidem ante tabernaculi conſtructionem, alia poſt, fieri præcepit; nam in Exodo antequam vllum adhuc omnino futuri tabernaculi exemplar oſtenſum, aut aliquid de eo præceptum eſſet, reſponſum de aurea vrna dedit, cum ſciret, quod futurum erat; poſtea verò quam totum tabernaculum fixum eſt, in Numeris virgam Aaron inueniemus fuiſſe in Sancta ſanctorum illatam, ſed in Leuitico inſuper ſancitum eſt tum de candelabro, cum etiam de menſa, quæ in primo tabernaculo poſita erat,

Hebr. 9. Exod. 16. Num. 17. Leuit. 24.

A Paulus autem vir ſapientiſſimus, cum Legis peritus eſſet, nihil prorſus ex iis, quæ facta ſunt, prætermiſit: ſed prima, media & extrema commemorauit. PALLAD. Optimè ſanè eſt à te dictum. Explica igitur ſingula dilucidè ac breuiter: abditus enim eſt ſermo, in quo de iis rebus agitur. CYRILLVS. Rectè dicis: ſic enim reuera ſe res habet. Itaque ab ipſa primum vrna narrandi exordium faciam. Imbris igitur inſtar demiſit Deus filiis Iſraël manna per deſertum; is enim cibus ac panis illis erat B ſuperne atq; de cœlo datus. Eam porro rem geſtam non vſque ad ſenſibilia illa eſſe progreſſam, ibique conſtitiſſe; ſed per illam figuram & vmbram eo perducere, vt intelligeretur fore, vt ſupernum illud, & ex Patre Verbum tanquam panis è cœlo ad nos tandem adueniret; diuinus quoque vir Dauid nobis indicat, (Pſal. 77.) dicens, [Panem cœli dedit eis: panem Angelorum manducauit homo:] neque verò cenſendum eſt, manna illud ſenſibile, panem illum de cœlo, & Angelo- C rum eſſe: nam ſpiritus quidem ſpiritualiter, corpus autem conuenienter ſuæ naturæ, id eſt, corporaliter paſcitur: cibus autem angelorum & panis, qui cœlis ſuperiſque ſpiritibus conueniat, illud Dei Patris eſt Verbum. Manna igitur Chriſtum ſignificabat. Sed figura nihil vtilitatis affert, niſi veritas demonſtrata fuerit; res enim illa vmbra huius eſt, neque propter ſe ipſam propriè geſta eſt; ſed, vt in ſe aliquid præſtantius exprimeret; ob eamque cauſſam Chriſtus D Iudæorum populos ſapienter increpauit, qui non ſe potius, vt qui veritas eſſet; ſed Moyſen, qui figurarum adminiſter fuiſſet, admirarentur: ſic enim dixit, (Ioan. 6.) [Amen amen dico vobis, Non Moyſes vobis dedit manna: nam panis Dei eſt ille, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mũdo. Ego ſum panis viuus.] Cum igitur in manna imaginem propoſuiſſet Verbi quod ſuperne & de cœlo deſcendit, tum deniq; de vrna præcepit Deus. E (Exod. 16.) Sic autem ſcriptum eſt, [Dixit autem Moyſes, Hoc eſt verbum, quod conſtituit Dominus, Implete gomor ex manna ad reponendum in progenies veſtras; vt videant panem, quem comederitis in deſerto, poſteaquam eduxit vos de Ægypto; & dixit Moyſes ad Aarõ, Accipe vas vnum aureum, & mitte in illud plenum gomor mannæ, & repones illud coram domino, vt ſeruetur in progenies veſtras, vt præcepit Dominus Moyſi:

νομομαθὴς δὲ ὑπάρχων ὁ σοφώτατος Παῦλος, παρίησι μὲν ὅλως τῶν γεγονότων οὐδὲν, διαμέμνηται δὲ πρώτων τε καὶ μέσων καὶ τελευταίων. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄριστα ἔφης· φράζε δὴ οὖν ἕκαστα σαφῶς καὶ διεσταλμένως· βαθὺς γάρ που πάντως ὁ ἐπ' αὐτοῖς ἐστι λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ναὶ λέγεις ὀρθῶς. ἔχει γὰρ ὧδε τὸ χρῆμα κατὰ ἀλήθειαν. ποιησόμεθα δὲ τῆς διηγήσεως καὶ τὴν στάμνον ἀρχήν. ὑετοῦ μὲν γοῦν δίκην καθίει Θεὸς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὸ μάννα κατὰ τὴν ἔρημον. τροφὴ γὰρ τοῦτο καὶ ἄρτος αὐτοῖς ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ. ἀλλ' ὅτι μὴ μέχρι τῶν αἰσθητῶν τὸ δρώμενον ἦν, ἀναφέρει γάρ τι ὥσπερ διά τύπου καὶ σκιᾶς ἐπὶ τὸ χρῆναι νοεῖν, ὅτι παρέσται κατὰ καιρὸν ὁ ἄνωθεν ἡμῖν καὶ ἐκ πατρὸς λόγος, ὡς ἄρτος ἐξ οὐρανοῦ, ὡς καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν Δαβὶδ ὑποφαίνει λέγων, ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς, ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος. καὶ οὔτι που φαμὲν τὸ μάννα τὸν αἰσθητὸν ἄρτον εἶναι τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἀγγέλων. τρέφεται μὲν γὰρ τὸ πνεῦμα πνευματικῶς, σῶμα δὲ αὖ, κατ' ἰδίαν φύσιν, τουτέστι, σωματικῶς. τροφὴ δὲ ἀγγέλων καὶ ἄρτος, ὁ πρέπων οὐρανοῖς καὶ τοῖς ἄνω πνεύμασιν, ὁ ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγος. τὸ μάννα δὴ οὖν ἐδήλου Χριστόν. οὐδὲν δὲ ὁ τύπος τὸ ὠφελοῦν ἔχει, μὴ τῆς ἀληθείας εἰσδεδεγμένης. σκιὰ γὰρ τοῦτο ἐκείνης, οὐ δι' ἑαυτὸ κυρίως γεγονὸς, ἀλλ' ἵνα τι τῶν ἀμεινόνων ἐφ' ἑαυτοῦ ζωγραφῇ. διὰ τοῦτο Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίων δήμοις σοφὴν ἐποιεῖτο τὴν ἐπίπληξιν, ὅτι μὴ μᾶλλον αὐτὸν ὡς ἀλήθειαν, ἀλλὰ Μωσέα θαυμάζουσι, τὸν τύπων τὸν ὑπουργόν. ἔφη γὰρ οὕτως, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Μωσῆς ὑμῖν δέδωκε τὸ μάννα· ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν. εἰκόνα δὴ οὖν τὸ μάννα τιθεὶς τοῦ ἄνωθεν, καὶ ἐξ οὐρανοῦ καταφοιτήσαντος λόγου, τὰ ἐπί γε τῇ στάμνῳ κεχρημάτικε Θεός. γέγραπται δὲ οὕτως. εἶπε δὲ Μωσῆς. τοῦτο τὸ ῥῆμα, ὃ συνέταξε κύριος, πλήσατε τὸ γομὸρ τοῦ μάννα, εἰς ἀποθήκην εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἵνα ἴδωσι τὸν ἄρτον, ὃν ἐφάγετε ὑμεῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὡς ἐξήγαγεν ὑμᾶς κύριος ἐκ γῆς Αἰγύπτου. καὶ εἶπε Μωσῆς πρὸς Ἀαρών. λάβε στάμνον χρυσοῦν ἕνα, καὶ ἔμβαλε εἰς αὐτὸν πλῆρες τὸ γομὸρ τοῦ μάννα, καὶ ἀποθήσεις αὐτὸ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, εἰς διατήρησιν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ὃν τρόπον συνέταξε κύριος τῷ Μωσῇ.

καὶ ἀπέθετο Ἀαρὼν ἔναντι τοῦ μαρτυρίου, εἰς διατήρησιν. ὥσπερ γὰρ ἐλέγομεν ὅτι τὸν θεῖον ἔχουσα λόγον ἡ κιβωτὸς, κατεδήλου τὸν Ἐμμανουήλ· Θεοῦ γὰρ ἦν λόγος ὡς ἐν ἁγίῳ ναῷ τῷ ἐκ παρθένου φημί· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἡ στάμνος ἡμῖν ἡ χρυσῆ, τὸ μάννα τὸ αἰσθητὸν ὠδίνουσα, τὸν ἄνωθεν καὶ ζωοποιὸν ἐμφαίνει λόγον, δῆλον δὲ ὅτι τὸν ἐκ πατρὸς, ὡς ἐν ἱερῷ καὶ ἀχράντῳ σώματι. ἐπίμεστος δὲ καὶ ἡ στάμνος τοῦ μάννα. ἐνῴκησε γὰρ ἐν αὐτῷ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, κατά γε τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. καὶ οὐκ ἐκ μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦμα. παντέλειος γὰρ ὁ Χριστός. ἀπέκειτο δὲ ἡ στάμνος, εἰς διατήρησιν εἰς τὰς γενεὰς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἄφθαρτος γὰρ καὶ μένων ἀεὶ, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ τε καὶ χρόνῳ, γνωριμώτατος ὁ Χριστός. καὶ ἔστιν ἔναντι κυρίου, τουτέστιν, ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ πατρός. ὅτε γὰρ γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ μονογενὴς, τότε καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, τουτέστιν, εἰς τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, καθὰ γέγραπται. οὐ γὰρ ἑαυτὸν ἐν ὄψει καθίστησι τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἡμᾶς ὡς ἐν ἑαυτῷ, καί τοι γεγονότας ἐκ προσώπου καὶ οἱονείπως ἐξ ὀφθαλμῶν, διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ τὴν κατὰ πάντων τυραννήσασαν ἁμαρτίαν. ἐν Χριστῷ τοιγαροῦν ἐσχήκαμεν τὴν προσαγωγὴν, καὶ τὴν παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων, καθάπερ ἡμῖν ὁ σοφὸς ἔφη Παῦλος. ὥσπερ γὰρ καὶ συνεγηγέρμεθα καὶ συνεκαθίσαμεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ, οὕτω πάλιν ἐν αὐτῷ καὶ ἐν προσώπῳ γεγόναμεν τοῦ πατρός. καὶ στάμνου μὲν πέρι τῆς ἱερᾶς εἰρήσθω ταδί· σημαίνει δὲ ὅτι καὶ αὐτὴ τὸν Χριστὸν ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν, φέρε δὴ λέγωμεν, εἰ δοκεῖ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κορὲ τοίνυν καὶ μέντοι καὶ Ἀβειρὼν, καὶ πρός γε τούτῳ Δαθὰν, φυλῆς τε καὶ αἵματος ἐξέφυσαν τῆς Λευί· συντεταγμένην δὲ, φησὶ, ταῖς ἄνωθεν ψήφοις ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ λειτουργίαν ἐγκεχειρισμένοι, τὴν Μωσέως τε καὶ Ἀαρὼν δεδιψήκασι δόξαν, ἑαυτοῖς ἁρπάζοντες τὴν τιμὴν, κεκλημένοι δὲ οὐχὶ πρὸς τοῦτο παρὰ Θεοῦ. καὶ μὴν καὶ εἰς ἀπειρὲς ἀπογαυρούμενοι θράσος, ἐξωφρυωμένοι τε ἄγαν, φορτικὴν μὲν οὐκέτι, δύσοιστον δὲ κομιδῆ κατ' ἀμφοῖν ἐποιοῦντο τὴν καταῤῥησιν· ἀτιμαγέλαι δ' ὥσπερ ἀπενοσφίζοντο ταῦροι,

A & repoſuit Aaron ante teſtimonium, vt ſeruaretur:] vt enim dicebamus, arcam, quod Dei ſermonem contineret, ſignificaſſe illum Emmanuel, nam Dei Verbum erat tanquam in ſacro templo, in eo, inquam, quod ex Virgine ſumpſerat; ſic aurea vrna, quæ manna ſenſibile continebat, illud ſupernum ac viuificans Verbum indicat, nimirum illud ex Patre, tanquam in ſacro & impolluto corpore. Plena eſt autem vrna mannæ; inhabitauit enim B in illo omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, vt beatus Paulus ait; neque ad menſuram dat Spiritum; perfectiſſimus enim eſt Chriſtus: Repoſita eſt etiam vrna, vt ſeruaretur in progenies filiorum Iſraël: incorruptus enim ac ſemper manens, & omni tempore notiſſimus eſt Chriſtus, & eſt coram Domino, id eſt, in conſpectu Patris: nam, quando ille Vnigenitus eſt factus noſtri ſimilis, tum etiam introiuit in Sancta ſanctorum, per am- C plius ac perfectius tabernaculum, id eſt in cœlum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, vt ſcriptum eſt; neque enim ſeipſum ſiſtit ad conſpectum Patris, ſed velut in ſe ipſo nos, quamuis ex illius conſpectu receſſiſſemus, ac veluti ex oculis eſſemus auerſi propter illam tranſgreſſionem, qua in Adam obſtricti eramus; & propter imperium peccati, quod omnibus dominabatur. In Chriſto igitur habuimus acceſſum & fiduciam in introitum Sanctorum, vt D nobis ſapientiſſime Paulus dixit. Vt enim & reſurreximus, & ſimul conſedimus in cœleſtibus in Chriſto, ſic itidem in ipſo ad conſpectum Patris venimus. Ac de vrna quidem ſacra hæc dicta ſufficiant. Ceterum ipſam quoque Aaron virgam, Chriſtum ſignificare, deinceps, ſi placet, dicamus. PALLADIVS. Sanè quidem. CYRILLVS. Core igitur atque Abiron, & Dathan præterea, ex Leui tribu ac genere orti erant; cumque Dei voluntate certum E atque conſtitutum ſacro tabernaculo miniſtrandi officium ipſis eſſet concreditum, Moyſi tamen & Aaron gloriam auide nimis expetierunt, eumque honorem ipſi rapuerunt, cum ad id munus à Deo minime vocati eſſent; quinetiam adeo inſolenter audacia ſunt elati, adeoque erexerunt ſupercilium, vt non iam mediocres, ſed minime ferendas aduerſus vtrumque calumnias iactarent; & velut aſpernantes gregem tauri,

Coloſſ. 2.
Ioan. 3.
Hebr. 9.
Hebr. 10.
Ephes. 2.

ſecederent; excuſſaque Dei ſeruitute, alijs quoque ſocijs impietatis, vt vna ſecũ abſcederent, ſuadebant: verum ij ſuæ audaciæ pœnas luerunt; nam terra, cum os aperuiſſet, ſimul cum cognatis, tabernaculis atque ſupellectili ad Inferos audacem populum demerſit. Cum igitur Legiſlator Deus declarare vellet cæleſti arbitrio ac iudicio, non Moyſi voluntate Aaron præſtantiſſimum ſacerdotii gradum eſſe ſortitum, dixit ad beatũ Moy-
Num. 17. ſen, [Loquere filiis Iſraël, & accipe ab eis virgam per domos familiarum ſuarum, duodecim virgas, & inſcribe vniuſcuiuſque nomen in virga eius, & nomen Aaron inſcribe in virga Leui; eſt enim virga vna: per tribum domus familiarum ipſorum dabũt. Et pones eas in tabernaculo teſtimonii coram teſtimonio, in quibus cognoſcar à te ibi; & erit homo, quem ego elegero, virga eius germinabit, & auferam à te murmurationem filiorum Iſraël, qua ipſi murmurant aduerſus vos. Et locutus eſt Moyſes filiis Iſraël; & dederunt illi omnes principes ipſorum, virgam, principi vni virgam per ſingulos principes, ſecundum domos familiarum ipſorum, duodecim virgas, & virga Aaron in medio virgarum ipſorum, & repoſuit Moyſes virgas ante Dominum in tabernaculo teſtimonii. Et factum eſt die poſtera, ingreſſus eſt Moyſes & Aaron in tabernaculum teſtimonii; & ecce germinauerat virga Aarõ in domo Leui, & extulerat germen, & emiſerat flores & germinauerat nuces: & eduxit Moyſes omnes virgas à conſpectu Domini ad omnes filios Iſraël: & viderunt & acceperunt vnuſquiſque virgam ſuam; & locutus eſt Dominus ad Moyſen, Repone virgã Aaron, quæ germinauit, ante teſtimonia, vt ſeruetur, in ſignum filiis inobedientiũ & ceſſet murmuratio eorum à me, & nõ moriantur.] Quod igitur virga germinauit, ſignũ id quidem non ob-
Hebr. 7. ſcurum fuit, quo declararetur ex tribu Leui admirandum illum virum Aaron ſplẽdide atque egregie eſſe ad ſacerdotii munus electum. Sed, ſi hæc rudior figura ad ſpiritualem contemplationem traducatur, Chriſti myſterium rurſus elucebit. PAL. Quo tãdem iſtud modò? CYR. Ille namque Emmanuel à Deo & Patre Legiſlator ſimul & Pontifex noſter electus eſt, qui ſe ipſum victimã pro nobis offerret: vt enim beatus Paulus
Heb. 8. ait, [Lex quidem per Moyſen data homines conſtituit pontifices, habẽtes infirmitatem; ſermo autem iuriſiurandi,

A καὶ τῆς ὑπὸ Θεῷ δουλείας ἀποσειόμενοι, συναποδιδράσκειν αὖθις ἑτέρους δυσσεβοῦντας ἀνέπειθον. ἀλλ' οἱ μὲν, τῶν σφίσι τετολμημένων εἰσεπράττοντο δίκας. διοιγνῦσα γὰρ ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς, αὐτοῖς ὁμογενέσι, σκηναῖς καὶ περιουσίαις, εἰς ᾅδην κατῆξε τὸν ἀλαζόνα λαόν· ὅτι δὲ ψήφῳ τῇ ἄνωθεν καὶ οὐχὶ θελήμασι τοῖς Μωσέως, τὴν ὑπερέχουσαν ἐν ἱερωσύνῃ τάξιν Ἀαρὼν διεκληρώσατο, διαπεραίνειν ἐθέλων ὁ νομοθέτης, εἰς τὸν πανάριστον ἔφη Μωσέα. λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ λάβε παρ' αὐτῶν ῥάβδον, κατ'
B οἴκους πατριῶν παρὰ πάντων τῶν ἀρχόντων αὐτῶν, κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, δώδεκα ῥάβδους, καὶ ἑκάστου τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπίγραψον ἐπὶ τῆς ῥάβδου. καὶ τὸ ὄνομα Ἀαρὼν ἐπίγραψον ἐπὶ τῆς ῥάβδου Λευί. ἔστι γὰρ ῥάβδος μία. κατὰ φυλὴν οἴκου πατριῶν αὐτῶν δώσουσι. καὶ θήσεις αὐτὰς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, κατέναντι τοῦ μαρτυρίου, ἐν οἷς γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖ. καὶ ἔσται ὁ ἄνθρωπος ὃν ἂν ἐκλέξωμαι αὐτὸν, ἡ ῥάβδος αὐτοῦ ἐκβλαστήσει. καὶ περιελῶ ἀπ' ἐμοῦ τὸν γογγυσμὸν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἃ αὐτοὶ
C γογγύζουσιν ἐφ' ὑμῖν. καὶ ἐλάλησε Μωσῆς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. καὶ ἔδωκαν αὐτῷ πάντες οἱ ἄρχοντες αὐτῶν ῥάβδον. τῷ ἄρχοντι τῷ ἑνὶ ῥάβδον κατ' ἄρχοντα, κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, δώδεκα ῥάβδους. καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἀνὰ μέσον τῶν ῥάβδων αὐτῶν. καὶ ἀπέθηκε Μωσῆς τὰς ῥάβδους ἔναντι κυρίου ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἐγένετο τῇ ἐπαύριον, καὶ εἰσῆλθε Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἰδοὺ ἐβλάστησεν ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν εἰς οἶκον Λευί, καὶ ἐξήνεγκε βλαστὸν, καὶ ἐξήνθησεν ἄνθη, καὶ ἐβλάστησε κάρυα. καὶ ἐξήνεγκε Μωσῆς πάσας τὰς ῥάβδους
D ἀπὸ προσώπου κυρίου πρὸς πάντας υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ εἶδον, καὶ ἔλαβεν ἕκαστος τὴν ῥάβδον αὐτοῦ. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν. ἀπόθες τὴν ῥάβδον Ἀαρὼν ἐνώπιον τῶν μαρτυρίων εἰς διατήρησιν, σημεῖον τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνηκόων. καὶ παυσάσθω ὁ γογγυσμὸς αὐτῶν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνωσι. σημεῖον οὖν οὐκ ἀσυμφανὲς τοῦ ἐξῃρῆσθαι λαμπρῶς καὶ ἐκκεκριμένως εἰς ἱερουργίαν, ὡς ἐξ αἵματος Λευὶ τὸν θεσπέσιον
E Ἀαρὼν, τὸ ἐξανθῆσαι τὴν ῥάβδον. περιτρεπομένης δὲ αὖθις εἰς θεωρίαν πνευματικὴν, ὡς ἐν τύποις ἔτι παχυτάτοις, τὸ Χριστοῦ μυστήριον ἀναλάμψει πάλιν. Π. Τίνα τρόπον. Κ. Κεχειροτόνηται μὲν γὰρ νομοθέτης ἅμα καὶ ἀρχιερεὺς ἐφ' ἡμᾶς παρὰ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ὁ Ἐμμανουὴλ, ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσκομιῶν τὸ θῦμα. ὡς γὰρ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος, ὁ μὲν νόμος διὰ Μωσέως, ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν. ὁ λόγος δὲ τῆς

ὁρκωμοσίας τῆς κατὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον. ἐκεῖνος καθίκετο μὲν ἐξ οὐρανοῦ ὁ λόγος, καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. ἀλλ' οὐκ ἐδόκει φρονεῖν ὀρθὰ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ. ἀντιτάξαντες δὲ ὥσπερ αὐτῷ τὸ ἴδιον θέλημα τοῖς ἐκ φθόνου βέλεσι πολυτρόπως ἔβαλλον, οὐ γλώττης, οὐ θράσους, οὐκ ἀνοσίων ἐπιχειρημάτων ἐπιφειδόμενοι, διολλύντες δὲ σφᾶς αὐτοὺς οἱ δείλαιοι, καὶ τελευταῖον ἐσταύρωσαν. πλὴν ἀνέθαλλεν ἡ ῥάβδος ἡ ἐκ ῥίζης Ἰεσσαί. ἀνέφυ γὰρ δὴ καὶ ἀνεβίω Χριστὸς, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθὰ γέγραπται. ζωὴν γὰρ ὄντα κατὰ φύσιν ὡς Θεὸν, πῶς ἦν εἰκὸς κρατεῖσθαι θανάτῳ, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον καταθλῆσαι φθορᾶς; ὥσπερ δὲ τὸ ἀναφῦναι τὴν ῥάβδον καὶ ἀναβλαστεῖν ἀδοκήτως τὸ αὐανθὲν ἤδη ξύλον, διαρκὲς τοῖς ἀρχαιοτέροις σημεῖον ἦν τοῦ διὰ ψήφου τῆς ἄνωθεν εἰς ἀρχιερέα κεχειροτονῆσθαι τὸν Ἀαρὼν, οὕτω φαμὲν, ὅτι λαμπρά τε καὶ ἐναργὴς καὶ ἀποχρῶσα λίαν ἀπόδειξις, τοῦ καὶ Θεὸν εἶναι κατὰ φύσιν τὸν Ἐμμανουὴλ, τὸ πατῆσαι θάνατον, καὶ ἀναβιῶναι θεοπρεπῶς. καὶ γοῦν αὐτὸς ὁ Χριστὸς, καίτοι πᾶν ὁτιοῦν τῶν ὑπὲρ γε τὸ εἰκὸς καὶ λόγον ἀποπεραίνειν ἀμογητὶ καὶ εὐκόλως δυνάμενος, τοῖς τὸ σημεῖον αἰτοῦσιν ἔφασκεν, ἡ γενεὰ αὕτη, πονηρά ἐστι, σημεῖον αἰτεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. οὐκοῦν διαβόητον ἀληθῶς καὶ περιφανὲς σημεῖον, καὶ ἀρκοῦν εἰς πίστιν τοῖς γε ὡς ἀληθῶς εὐγνώμοσι, τοῦ κατὰ φύσιν εἶναι Θεὸν καὶ ἐκ Θεοῦ πατρὸς πεφυκέναι τὸν υἱὸν, τὸ καταργῆσαι τὸν θάνατον καὶ φθορὰν, καὶ ἀναθάλλειν πρὸς ζωήν. γέγονε γὰρ αὐτὸς ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ δίδοται τὸ σημεῖον τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνηκόων, ὡς ἂν εἰδεῖεν ὅτι ψήφῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἀρχιερεὺς γέγονεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀλλ' ἐξήνθησε μὲν ἡμῖν ἡ ῥάβδος ἡ Ἀαρών· τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἀρτίως ὁ ἱερὸς ὑπέδειξε λόγος. ἐξήνθησε δὲ κάρυα καὶ τί δὴ τὸ αἴνιγμα, νοεῖν οὐκ ἔχω.

A qui poſt Legem eſt, Filium in æternum perfectū.] Igitur Verbum illud deſcēdit quidem è cœlis, & factū eſt noſtri ſimile, Sanctorum miniſter, & tabernaculi veri quod fixit Deus, & non homo. Sed ii, qui erant ex genere Iſraël, non rectè ſenſerūt: itaque cùm illi ſuam ipſorum voluntatē opponerent, in illum inuidiæ iacula multifarie coniecerunt, non linguæ, non audaciæ, non nefariis iam conatibus pepercerunt, ſed in ſuam ipſi perniciem miſeri poſtremò crucifixe-B runt. Sed refloruit virga de radice Ieſſe, reſurrexit Chriſtus, ſolutis doloribus Inferni, ſicut ſcriptum eſt: qui enim tanquam Deus ipſa vita ſecundum naturam erat, eum qua ratione æquum fuiſſet, morte detineri, ac non potius ab eo ipſum quoque interitum expugnari? ſed vt aridum iam illud lignum cùm germinaſſet, atque derepente floruiſſet, ſignum fuit efficax, quo veteribus illis declararetur ſuperno ſuffragio Aaron ſummum ſacerdotem eſſe creatum: ſic C dicimus præclarum & euidens atque idoneum eſſe argumentum, quo probetur Deum eſſe ſecundum naturam ipſum Emmanuel, in eo quo mortem calcauit, & , vt Deo dignum erat, reuixit. Itaque idem ipſe Chriſtus, quamuis nullo negotio ac facilè poſſet, quicquid ſupra opinionem ac rationem eſſet, perficere ſignum petentibus Iudæis, dicebat, [Generatio hæc praua eſt, ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ; ſicut enim fuit D Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.] Igitur celebre ſane & illuſtre ſignum eſt. & iis, qui reuera prudentes ſunt, ſatis efficax ad fidem faciendam ipſum Filium ſecundum naturam eſſe Deum, & ex Deo Patre ortum, hoc ipſum, quod mortem deſtruxit, & refloruit ad vitam: factus enim eſt ipſe primitiæ dormientium, & primogenitus ex mortuis; idque ſignum filiis inobedientium eſt datum, quo intel-E ligant Chriſtum Dei ac Patris ſuffragio ſummum ſacerdotum noſtrum eſſe factum, ſanctum, innocentem, impollutum, ſegregatum à peccatoribus & excelſiorem cœlis factum, ſicut ſcriptum eſt. PALLAD. Sed non ſolum germinauit virga Aaron, (id enim ſacræ literæ modò nobis oſtenderunt) ſed protulit nuces. Id vero ænigma quid ſignificet, intelligere nequeo.

Act. 2.

Luc. 11.

Hebr. 7.

CYRILL. Primum quidem, Palladi, nihil abſurdi eſt, de nuce aſſumptam eſſe virgam ſuſpicari; eratque priſcis illis in more poſitum talibus vti ſceptris: deinde verò, ſi rationem accommodare oporteat his contemplationibus congruentem, illud prope peruulgatum dixerim, quod etiam apud quoſdam fide dignum videtur, nuceam virgam vires habere ad vigilantiam tribuendam, ſi illam ad caput quiſpiam poſuerit, quod fortaſſe naturali quadam facultate ex voluntate Dei efficit, eiuſque rei ipſe quoque Deus, qui omnia & nouit & condidit, nobis quodammodo fidem facit,

Hier. 1. » cum Hieremiæ dicit. [Quid tu vides, Hieremia?] cumque is reſpondiſſet, [Virgam nuceam; ad hæc Deus, Recte vidiſti, inquit; vigilo enim ego ſuper verbis meis, vt faciam illa.] Pro vigilantiæ igitur ſymbolo ac nota non immerito virga nucea poterit accipi. Atqui illa Chriſti è mortuis reſurrectio, quaſi quædam è ſomno euigilatio fuit. Itaque per lyram quoque Pſallentis ait,

Pſalm. 3. » [Ego dormiui, & ſomnum cepi: euigilaui; quia Dominus ſuſcepit me.] PALLAD. Vera dicis. CYRILLVS. De lucerna quoque ac menſa, quæ in primo tabernaculo ſita erant, ſic præterea

Leuit. 24. » ſcriptum eſt, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Præcipe filiis Iſraël, & accipiant tibi oleum purum, contuſum ad lumen, vt ardeat lucerna perpetuo extra velamen in tabernaculo teſtimonii; & accendet illud Aaron & filii eius à veſpera vſque mane in conſpectu Domini iugiter, legitimum ſempiternum in progenies veſtras: in candelabro puro accendetis lucernas coram Domino vſque mane: & accipietis ſimilam, & facietis ex ea duodecim panes; ex duabus decimis erit panis vnus: & imponetis eos duas poſitiones; ſex panes erunt vna poſitio ſuper menſam puram coram Domino: & imponetis ſuper poſitionem thus purum & ſal: & erunt panes in memoriam propoſiti Domino: die ſabbati proponetis coram Domino in perpetuum à filiis Iſraël, teſtamentum ſempiternum; & erunt Aaron & filiis eius, & comedent ea in loco ſancto; ſunt enim ſancta ſanctorum: hoc illi ab iis, quæ ſanctificantur Domino, legitimum ſempiternum.] Purum igitur quæritur oleum, atque oleaginum, id eſt, ex oleis,

A ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μάλιστα μὲν, ὦ Παλλάδιε, τὸ ἀπεικὸς οὐδὲν, ἐκ καρύας εἰλῆφθαι τὴν ῥάβδον ὑπονοεῖν. καὶ ἦν ἐν ἔθει τοῖς πάλαι, τὸ, τοιοῖσδέ τισιν ἀποχρῆσθαι σκήπτροις. εἰ δὲ δὴ τὸν λόγον ἡμᾶς ἐφαρμόσαι δεῖ τὸν τοῖς θεωρήμασι πρέποντα, φραίσαιμ' ἂν ἐκεῖνο πάλιν, ὃ ἐκτεθρύλληταί πως, δοκεῖ δὲ εἶναί τισι καὶ ὡς ἐν πίστει δεκτὸν, τὸ μὴ ἀνικήτως ἔχειν τὴν ῥάβδον τὴν καρυΐνην ἀϋπνίας ἐμποιεῖν, εἰ πρός γε τὸ κάρα κέοιτό τινων, τάχα που δυνάμεσι φυσικαῖς ἐνεργοῦσαν τὸ χρῆμα κατὰ θέλησιν Θεοῦ.

B πιστώσεται δέ πως εἰς τοῦτο ἡμᾶς καὶ αὐτὸς λέγων πρὸς Ἱερεμίαν ὁ πάντα εἰδὼς, καὶ τῶν ὅλων δημιουργός. τί σὺ ὁρᾷς, Ἱερεμία; ὁ δὲ, βακτηρίαν λέγων καρυΐνην. καὶ δὴ πρὸς τοῦτο Θεός. ὀρθῶς ἑώρακας, φησὶν, ὅτι ἐγὼ ἐγρήγορα ἐπὶ τοὺς λόγους μου, τοῦ ποιῆσαι αὐτούς. ἀϋπνίας οὖν ἄρα σύμβολον νοοῖτ' ἂν εἰκότως ἡ ῥάβδος ἡ καρυΐνη. γρηγόρησις δὲ ὥσπερ ἐξ ὕπνου γέγονεν ἡ ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσις τοῦ Χριστοῦ. τοιγαροῦν καὶ διὰ

C τοῦ ψάλλοντος λύρας φησίν. ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὕπνωσα ἐξηγέρθην, ὅτι κύριος ἀντελάβετό μου. ΠΑΛ. Ἀληθὴς ὁ λόγος. ΚΥΡ. Λύχνου δὲ καὶ τραπέζης πέρι, τῆς ἔν γε τῇ πρώτῃ σκηνῇ, γέγραπται πάλιν ὡδί. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων. ἔντειλαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ λαβέτωσάν μοι ἔλαιον καθαρὸν, κεκομμένον εἰς φῶς, καῦσαι λύχνον διαπαντὸς, ἔξωθεν τοῦ καταπετάσματος ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. καὶ καύσουσιν αὐτὸ Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀπὸ ἑ-

D σπέρας ἕως πρωῒ ἐνώπιον κυρίου ἐνδελεχῶς, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ἐπὶ τῆς λυχνίας τῆς καθαρᾶς καύσετε τοὺς λύχνους ἐναντίον κυρίου ἕως εἰς τὸ πρωΐ. καὶ λήψεσθε σεμίδαλιν, καὶ ποιήσετε αὐτὴν δώδεκα ἄρτους. δύο δεκάτων ἔσται ὁ ἄρτος ὁ εἷς. καὶ ἐπιθήσετε αὐτοὺς δύο θέματα, ἓξ ἄρτους τὸ ἓν θέμα ἐπὶ τὴν τράπεζαν τὴν καθαρὰν ἔναντι κυρίου. καὶ ἐπιθήσετε ἐπὶ τὸ θέμα λίβανον καθαρὸν καὶ ἅλα, καὶ ἔσονται εἰς ἄρτους εἰς ἀνάμνησιν

E προκείμενα τῷ κυρίῳ. τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων προθήσετε ἔναντι κυρίου διαπαντὸς ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, διαθήκην αἰώνιον καὶ ἔσται Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ. καὶ φάγονται αὐτὰ ἐν τόπῳ ἁγίῳ. ἔστι γὰρ ἅγια τῶν ἁγίων. τοῦτο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν θυσιαζομένων τῷ κυρίῳ. νόμιμον αἰώνιον. καθαρὸν οὖν τὸ ἔλαιον, καὶ μὴν καὶ ἐλάϊνον, τοῦτ' ἔστιν, ἐξ ἐλαιῶν, οὐκ

ἐξ ἑτερογενῶν σπερμάτων καὶ γεωδεστέρων, ἐξ ὧν ἔλαιον μὲν ἐθλίβετο, νόθον δὲ ὥσπερ καὶ οἱονεὶ κεκαπηλευμένον. ἀεὶ γάρ ἐστι καθαρὸν καὶ γνήσιον ἀληθῶς ἐν ἐκκλησίαις τὸ φῶς, δῆλον δὲ ὅτι τὸ διὰ Χριστοῦ, πνεύματι, κἂν εἰ διὰ τῆς τῶν ἁγίων διακονοῖτο φωνῆς, πρὸς οὓς ἔφη Χριστός· ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. οὓς γὰρ ἀδελφοὺς ὠνόμασε, καὶ μετόχους ἑαυτοῦ κατεστήσατο, τούτοις ἂν εἰκότως καὶ τῶν ἰδίων ἀξιωμάτων ἐπιμερίζοι τὴν δόξαν. καίεται δὴ οὖν ὁ λύχνος καὶ ἐν τῇ πρώτῃ σκηνῇ. καὶ διπλοῦν ἂν ἔχοι τὸ χρῆμα τὸν νοῦν. ἐν μὲν γὰρ τῇ ἐσωτέρᾳ σκηνῇ, λύχνοι φαίνουσιν ἑπτὰ ἐξαπτόμενοι τὸ πρωῒ, καὶ πλούσιον τοῖς εἰστρέχουσιν ἐνιέντες τὸ φῶς, καὶ ἦν ἡ λυχνία Χριστός, ὡς ἐν τύπῳ πάλιν τοὺς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰστρέχειν ἐθέλοντας πολλῷ καὶ ἀμφιλαφεῖ καταυγάζων φωτί. προσέλθετε γάρ, φησί, πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε. καὶ μὴν καὶ τὸ διακαίεσθαι τὸ πρωῒ τοὺς λύχνους, κατασημαίνει ἂν τὸν ἐνανθρωπήσεως τὸν καιρόν. διηύγασε γάρ, οἷά τις ἡμέρα καὶ φῶς ἀνέλαμψε νοητὸν, τῆς ἀρχαίας ἡμῶν ἀμαθίας ἐλαύνων τὸν σκότον, καὶ ὡς ἐν τάξει νυκτὸς, τὴν ἐπισκήψασαν ταῖς ἁπάντων καρδίαις κατασκεδαννύων ἀχλύν. οὕτω γὰρ ἡμῖν τῆς τοῦ σωτῆρος ἐπιδημίας τὸν καιρὸν καὶ ὁ προφήτης προανεκάλει λέγων· τὸ πρωῒ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου, τὸ πρωῒ παραστήσομαί σοι, καὶ ἐπόψει με. πότε γὰρ ἂν δεκταὶ γεγόνασιν αἱ ἁπάντων εὐχαὶ, καὶ οἱ πάλαι πλανώμενοι παρέστημεν οἱονεὶ τῷ Θεῷ, δι' οἰκειότητος δηλονότι τῆς πνευματικῆς καὶ ὑπακοῆς καὶ πίστεως, εἰ μὴ τὸ φῶς ἡμῖν ἐπέλαμψε τὸ ἐξ οὐρανοῦ, τουτέστι Χριστός; οὐκοῦν ἐν μὲν τῇ ἐσωτέρᾳ σκηνῇ, πλούσιόν τε καὶ λεπτὸν τῶν ἑπτὰ λύχνων τὸ φῶς, ἐν δὲ τῇ πρώτῃ σκηνῇ, λύχνος ἦν ὁ φαίνων, ἐμφαίνων, οἶμαι, μὴ δίχα τοῦ θείου φωτὸς, μηδὲ αὐτοὺς εἶναι τοὺς ἐν νόμῳ παιδαγωγουμένους καταδηλοῦντος τοῦ πράγματος. ἐκάλει γὰρ ἐκ πολυθεΐας εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ φύσει τε καὶ ἀληθῶς Θεοῦ, καὶ ὁ διὰ Μωσέως νόμος, καὶ ἀφίστα μὲν τοὺς ἀρχαιοτέρους τοῦ λατρεύειν ἔτι τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, προσκεῖσθαι δὲ δεῖν ἀνέπειθε τῷ πάντων δημιουργῷ· φωτὸς δὲ οὐ δίχα τοῦ νοητοῦ ταυτὶ ταῖς τῶν παιδαγωγουμένων κατωρθοῦτο ψυχαῖς. οὐκοῦν, ἐρῶ γὰρ εἰσαῦθις· πλούσιος μὲν καὶ πολὺς τοῖς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων

A non ex alterius generis ſeminibus atque terreſtribus, è quibus exprimebatur quidem oleum, ſed nothum quodammodo, & quaſi adulteratum; ſemper enim eſt in Eccleſiis purum ac ſincerum vere lumen, illud nimirum, quod per Chriſtum in Spiritu ſancto accenditur, quamuis ſanctorum virorum voce miniſtretur, quibus dixit Chriſtus, [Vos eſtis lux mundi:] neque id mirum, nam, quos fratres appellauit, & participes ſui conſtituit, iis conuenienter ſuarum pro- B prietatum gloriam impartit. Ardet itaque lucerna, in primo tabernaculo ardet; eaque res duplicem habere ſenſum poteſt; nam in interiori tabernaculo ſeptem lucernæ lucent, quæ mane accenduntur, atque copioſum ingredientibus lumen immittunt. Ac lucerna quidem vt in figura, rurſus Chriſtus erat, qui multo copioſoque lumine in ſancta ſanctorum ingredi volentes illuſtrat; [Accedite enim, inquit, ad eum, & illuminamini.] Quinetiam quod mane accendebantur lucernæ, deſignare C poterit ipſum incarnationis tempus: tum enim velut dies quidam illuxit, & ſpirituale lumen effulſit, quod noſtræ veteris ignorantiæ tenebras diſpulit, illamque caliginem, quæ noctis inſtar vniuerſorum cordibus erat offuſa, diſſipauit; ſic enim tempus, quo Saluator aduenit, propheta quoque longe ante vocauit, dicens, [Mane exaudies vocem meam, mane aſtabo tibi, & videbo:] quando enim acceptæ fuiſſent vniuerſorum preces, & nos olim erran- D tes per coniunctionem nimirum ſpiritualem & obedientiam ac fidem aſtaremus Deo, niſi nobis illud è cœlo lumen, id eſt, Chriſtus, affulſiſſet? Igitur in interiore quidem tabernaculo copioſum ac purum ſeptem illarum lucernarum lumen erat; ſed in primo tabernaculo lucerna erat lucens; quo declarabatur, vt opinor, ne ipſos quidem, qui in Lege inſtituebantur, eſſe diuini luminis expertes: nam lex quoque Moyſi ex multorum deorum cultu vocabat ad agnitionem eius, qui natura vereque E Deus eſt; ac veteres illos homines abducebat à colenda creatura potiuſquam creatore, ſuadebatque, vt rerum omnium conditori adhærerent; id verò in eorum animis, qui illis imbuebantur inſtitutis, non ſine ſpirituali lumine perficiebatur. Igitur vt id repetam, quod paulo ante dixi, copioſa eſt ac plena illuminatio, quæ in Sancta ſanctorum

Matth. 5.

Pſal. 33.

Pſalm. 5.

ingredientibus à Chriſto tribuitur; minor autem eorum erat, qui in Lege viuebãt: idque veriſſimum eſt; neque enim illa Legis vmbra cum euangelicis inſtitutionibus illuminatione ſpirituali æquari vllo modo poteſt: hæ namque vniuerſum orbem terrarum illuſtrant, illa autem ſoli Iſraëlitarum generi nota erat. PAL. Rectè dicis. CYR. Videtur autem, Palladi, aliud quiddam deſignare menſa atque lucerna in primo tabernaculo collocata. PAL. Quid iſtud eſt tandem? CYR. Lucerna quidem fortaſſe Ioannem Baptiſtam virum admirabilem: panes verò duodecim, Apoſtolorum nobis chorum præfigurant. PAL. Quonammodo? CYR. An ignoras iis, qui in Lege & per Iudæam erant, inſtar lucernæ præeuntis fuiſſe beatum illum Baptiſtam? ac de illo à Deo & Patre prædictum eſſe,
Pſal. 131. » [Paraui lucernã Chriſto meo?] quinetiã ipſe Saluator hoc idem teſtatus eſt, cùm
Ioan. 5. » Iudæorum doctoribus de illo dixit, [Ille » erat lucerna ardẽs, & lucens; vos autem » voluiſtis exultare ad horam in lumine » eius.] Vide enim quemadmodum is, qui in Lege peritus erat, propemodum ad memoriam reuocat lucernã illam, quæ erat in primo tabernaculo. inextinctam enim ſeruari lucernam, Legiſlator præ» cepit his verbis [Et accendent eam Aa» ron, & filii eius à veſpera vſque mane iu» giter in conſpectu Domini.] Sed Iudæi, cum tempore admodum exiguo de illo gauiſi fuiſſent, hactenus certe, dum ad baptiſma illius accurrunt, & illum admiratione maxima proſequuntur; tandem mortis ſomno dederunt, ac propemodum iugiter lucentem illam lucernam extinxerunt: nam, licet Herodi illud facinus tribuatur, at is certè de Iſraël genus ducebat. Itaque Chriſtus, cùm Iudæorum populos de audacia, qua in om-
Luc. 13. » nes ſanctos vſi fuerant, accuſaret, [Non » fieri poteſt, inquit, propheram perire ex» tra Hieruſalem] PALLAD. Lux igitur ac lucerna per ſimilitudinem, Chriſtique participationem beatus quoque Baptiſta fuit iis, qui in Lege ac per Iudæam erant. CYRILL. Ita eſt. Ad eundem quoque modum panes, ſanctos Apoſtolos accipi putamus; vnus enim cum ſit ille per naturam & vere panis, qui de cœlo deſcendit, ac vitam præſtat, ex eius tamen imitatione participationéque, qui per naturam talis eſt, diuini illi myſteriorum doctores ac magiſtri panes ſunt ad pietatem nutrientes, cum verba vitæ nobis præbeant, &

A ὁ παρὰ Χριστοῦ φωτισμὸς, μείων δὲ τοῖς ἐν νόμῳ· καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. ἰσοστατεῖ γὰρ οὐδαμῶς εἰς λαμπρότητα τῆς πνευματικῆς, τοῖς διὰ τῆς κοινῆς διαταγήσμασιν, ἡ ἐν νόμῳ σκιά. τὰ μὲν γὰρ, ὅλην περιαστράπτει τὴν οἰκουμένην, ἡ δὲ, ἦν μόνοις γνώρισμα τοῖς ἐξ Ἰσραήλ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔοικε δὲ, ὦ Παλλάδιε, καὶ ἕτερόν τι παραδηλοῦν ἡ τράπεζα καὶ ὁ λύχνος, ὁ ἔν γε τῇ πρώτῃ σκηνῇ. ΠΑΛ. Τὸ τί δὴ φής; ΚΥΡ. Ἰωάννην τάχα που τὸν θεσπέσιον
B Βαπτιστὴν, ὁ λύχνος· ἄρτοι δὲ οἱ δύο καὶ δέκα, τὸν τῶν ἁγίων ἡμῖν ἀποστόλων προαναλυτυποῦσι χορόν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίνα τρόπον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἢ οὐκ οἶσθα ὅτι τοῖς ἐν νόμῳ καὶ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, λύχνος ἦν οἷά τις, Χριστοῦ προβαδίζων ὁ θεσπέσιος Βαπτιστὴς, καὶ περὶ αὐτοῦ προαναπεφώνηκεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου. μεμαρτύρηκε δὲ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, τοῖς τῶν Ἰουδαίων καθηγηταῖς περὶ αὐτοῦ λέγων, ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ
C καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. θέα γὰρ ὅπως ὡς νομομαθὴς ὢν ὁ μακάριος Παῦλος, μονονουχὶ πρὸς ἀνάμνησιν ἀναφέρει λύχνου, τοῦ κατὰ τὴν πρώτην σκηνὴν ἄσβεστον μὲν γὰρ ὁ νομοθέτης διατηρεῖσθαι δεῖν κεκέλευκεν οὕτω λέγων· καὶ καύσουσιν αὐτὸν Ἀαρὼν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀπὸ ἑσπέρας ἕως πρωῒ ἐνώπιον κυρίου ἐνδελεχῶς. χρόνον γε μὴν ἐπ' αὐτῷ κομιδῇ βραχὺν ἡσθέντες Ἰουδαῖοι, διά γε τὸ προσδραμεῖν τῷ
D δι' αὐτοῦ βαπτίσματι, καὶ θαῦμα ἐλθεῖν ἐπ' αὐτῷ πολὺ, κατεκοίμισαν τῷ θανάτῳ, μονονουχὶ τὸν ἀειφανῆ λύχνον καταςβεννύοντες. Εἰ γὰρ καὶ Ἡρῴδου τὸ τόλμημα λέγοιτο τυχὸν, ἀλλ' οὖν ὄντος ἐξ αἵματος Ἰσραήλ· διὰ τοῦτο Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίων λαοῖς τὸ κατὰ πάντος ἁγίου θράσος ἐγκαλῶν, οὐκ ἐνδέχεται, φησὶ, προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φῶς οὖν ἄρα καὶ λύχνος καθ' ὁμοιότητα καὶ κατὰ μέθεξιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ
E ὁ θεσπέσιος Βαπτιστὴς τοῖς ἐν νόμῳ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὕτω φημί. κατὰ τὸν ἴσον δὲ τρόπον, ἄρτους νοεῖσθαί φαμεν, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους. Εἷς μὲν γὰρ ὁ φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καὶ ζωοποιός· κατὰ μίμησιν δὲ τοῦ φύσει καὶ κατὰ μέθεξιν ἄρτοι τρέφοντες εἰς εὐσέβειαν, οἱ θεῖοι μυσταγωγοὶ, λόγους ἡμῖν ἐνιέντες ζωῆς, καὶ τὸν ἐκ

τῆς ἀμαθίας λιμὸν, τῆς τῶν πιστευόντων ἐξιστάντες ψυχῆς· ἰσάριθμοι δὲ τοῖς μαθηταῖς, οἱ ἄρτοι. δυοκαίδεκα γὰρ, καὶ εἰς δύο κείμενοι θέματα, ἓξ ἔνθεν, φησὶ, καὶ ἓξ ἔνθεν, μονονουχὶ καὶ ἐν κύκλῳ περιεστῶτες, καὶ ἐν μέσῳ τόπῳ κείμενον ἔχοντες ἕνα τε καὶ ἐξ οὐρανοῦ, τοῦτ' ἔστι, Χριστόν. καὶ δυοδεκάτων ἕκαστος, τοῦτ' ἔστιν, ἐκ δύο μέτρων τελείων. τέλειοι γὰρ κατ' ἄμφω γεγόνασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ἀρτίως ἔχοντες ἀγαθὸν, ἔργῳ τε διαπρεπεῖς καὶ λόγῳ. λίβανος δὲ καὶ ἅλες αὐτοῖς τὰ ἐπιπαττόμενα, τοῦ μὲν λιβανίου τὸ εὐῶδες ἐν ἁγιασμῷ, καὶ εὐωδίᾳ Χριστοῦ, τοῦ γε μὴν ἁλὸς, τὴν φρόνησιν ὑπεμφαίνοντος. οὐ γὰρ ἀσύνετος ἢ μωρὸς τῶν ἁγίων ὁ λόγος, ἀλλ' ἐν χάριτί τε καὶ ἅλατι ἠρτυμένος, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ χάριν διδοὺς τοῖς ἀκούουσιν. εἴρηται δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ παρὰ Χριστοῦ. ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς. προτίθενται δὲ καὶ ἐν ἡμέρᾳ σαββάτων. ἡμέρα γὰρ ἀναδείξεως τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὁ τοῦ νοητοῦ σαββάτου καιρὸς, τοῦτ' ἔστιν, ἡ Χριστοῦ παρουσία, ἣν ἐπειδήπερ οὐκ ἔγνωσαν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ὁ Παῦλός φησι περὶ αὐτῶν, ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. οὐ γὰρ εἰσῆλθον εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, τὴν πίστιν οὐ προσηκάμενοι. σαββατισμὸς οὖν νοητὸς καὶ ἀληθὴς, ὁ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας καιρός. ἐν ὀφθαλμοῖς δὲ Θεοῦ τῶν ἄρτων ἡ πρόθεσις, καὶ μὴν καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς Ἰσραήλ. προθήσετε γὰρ, φησὶ, τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἔναντι κυρίου διαπαντὸς, παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ θεωμένου καὶ διηνεκῶς ἀξιοῦντος τοὺς ἁγίους ἐπισκοπῆς. ὀφθαλμοὶ γὰρ κυρίου ἐπὶ δικαίους, φησί. τοῦ δὲ Ἰσραὴλ, ὡς προσέχειν αὐτοῖς ὀφείλοντος, καὶ οἱονείπως ἐφιστῶντος τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν, οὗ καὶ εἰς τύπον ἂν εἴη ὁ σωματικός. ἀλλ' ἔσται, φησὶν, Ἀαρὼν, καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ φάγονται αὐτά. πρόκειται γὰρ ἡμῖν εἰς τροφὴν τὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων συγγράμματα, τοῖς ἐν πίστει δεδικαιωμένοις, ἁγίῳ τε καὶ ἱερῷ γένει, λαοῖς τοῖς εἰς περιποίησιν, καὶ ἐξειλεγμένοις, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι κατακεχρισμένοις. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης· συναινέσαιμι γὰρ ἄν. ἀλλὰ τοῦ δὴ χάριν, οὐκ ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων,

A famem ex ignorantia proficiſcentem de credentium animis depellant. Eodem porro ſunt panes numero, quo diſcipuli, nempè duodecim, iique in duas poſitiones collocati; Sex hinc, inquit, & ſex inde, propemodum in orbem circumſtantes, & in medio loco poſitum habentes vnum illum & de cœlo panem, id eſt, Chriſtum. Singuli etiam ex duabus decimis, id eſt, ex duabus perfectis menſuris; nam ex vtraque parte perfecti illi
B beati diſcipuli fuerunt, ad omne opus bonum omnibus ſuis partibus abſoluti, & opere inſignes & verbo. Thus præterea & ſal illis aſpergitur; ac thus quidem illam ſanctitatis fragrantiam, & Chriſti bonum odorem; ſal verò prudentiam indicat; neque enim ſanctorum virorum ſermo inſipiens aut ſtultus eſt, (Coloſſ. 4. Epheſ. 4.) ſed gratia & ſale conditus, vt ſcriptum eſt, & gratiam dat audientibus: dictum eſt etiam illis à Chri-
C ſto, [Vos eſtis ſal terræ.] (Matth. 5.) Proponuntur etiam die Sabbati; dies enim, quo ſunt ſancti Apoſtoli declarati, Sabbati ſpiritualis tempus eſt, nempè Chriſti aduentus, quem quia non agnouerunt qui ex Iſraël genus ducebant, Paulus de illis dicit, [Igitur (Heb. 4.) relinquitur ſabbatiſmus populo Dei:] non enim ingreſſi ſunt in requiem eius, quia fidem non receperunt: ſabbatiſmus igitur verus ac ſpiritualis tempus illud eſt, quo Salua-
D tor noſter aduenit. In oculis etiam Dei eſt panum propoſitio, atque etiam in oculis Iſraël, [Proponetis (Leuit. 24.) enim, inquit, die Sabbatorum in conſpectu Domini in perpetuum, in conſpectu filiorum Iſraël:] cùm ille contempletur, ac perpetuo ſanctos viros ſua inſpectione dignetur: [Oculi enim, inquit, Domini ſuper (Pſal. 33.) iuſtos.] In oculis etiam Iſraël, quod eos attendere debeat, atque in illis animi oculos quodammodo figat, quorum figuram corporis oculi refe-
E runt. [Sed erunt, inquit, Aaron & filiis eius, & comedent ea:] appoſita ſunt quippe nobis in cibum ſanctorum Apoſtolorum ſcripta, qui fide iuſtificati ſumus; & ſancto illi ac ſacro generi, populis, inquam, illis in acquiſitionem, & electis, & ſancti Spiritus gratia perunctis. PALLADIVS. Rectè ais: tibi enim aſſentior. Sed cuius rei gratia non in Sanctis ſanctorum,

A ſed in primo tabernaculo ſancti illius Baptiſtæ, ac ſanctorũ Apoſtolorum ſitæ erãt figuræ? CYRILL. Primum quidem, plurimum inter eos intereſt; neque eodem quo Chriſtus, loco viri ſancti eſſe poſſunt, ſed extrinſecus quodammodo & ſubmiſſiore gradu: ſeiuncta namque ſunt diuina, ac ſeparatim poſita, & longe diuerſa ratio à diuinis rebus humana diſtinguit, quæ naturarũ proprietatem differentiamque gloriæ tantam eſſe demõſtrat, vt conferri inter ſe nullo modo queant. Deinde, quia ex Iudæis orti, & ex illa legali obſeruatione fuerunt; ob B eam cauſſam locus illis quodãmodo decens tributus eſt, nempè primum tabernaculum, in quo figuratiuum illud ſacrificiorum altare ſitum erat. An nõ ex genere Iſraël, & quaſi è primo tabernaculo ſanctos illos diſcipulos eſſe putas? PAL. Ego verò maximè. CYRILL. Cum igitur his de rebus dictum ſit à nobis ſatis, proferenda ſunt, ſi placet, beati Pauli verba, quæ de primo ac ſecundo tabernaculo teſtimonium eleganter explicãt:

Hebr. 9. C » ſcribit enim is ad hunc modum. [His ita » diſpoſitis, in primum quidem taberna» culum ſemper ingrediuntur ſacerdotes, » ſacrificiorum officia conſummantes; in » ſecundum autem ſemel in anno ſolus » Pontifex, non ſine ſanguine, quem » offert pro ſua & populi ignorantia; hoc » ſignificante Spiritu ſancto, nondum » propalatam eſſe Sanctorum viam, ad» huc primo tabernaculo habente ſtatum: » quæ parabola eſt temporis inſtantis, quo » dona & ſacrificia offeruntur, quæ non D » poſſunt iuxta conſcientiam perfectum » facere ſeruientem, ſolummodo in cibis » & potibus, & variis baptiſmatibus, iuſti» ficationes carnis vſque ad tempus cor» rectionis impoſitæ: Chriſtus autem aſſi» ſtens Pontifex futurorum bonorum, per » amplius & perfectius tabernaculum, » non manufactum, id eſt, non huius crea» tionis, neque per ſanguinem hircorum » aut vitulorum, ſed per proprium ſan» guinem introiuit ſemel in Sancta, æter» na redemptione inuenta.] Intelligis E igitur illum cultum, qui in primo tabernaculo deferebatur, exhibuiſſe ſacerdotes, quibus non erat in Sancta ſanctorum ingrediendi poteſtas; talis eſt enim propemodum cultus legalis, ſtatũ illum in vmbris habens: hæc porro inertia ſunt ad expiandum eluendumq; peccatum: audiſti namque paulo ante clamantem

Ibid. Paulum, ea infirma eſſe ad perficiendum iuxta conſcientiam ſeruientem:

A ἀλλ' ἐν τῇ πρώτῃ σκηνῇ τοῦ ἁγίου Βαπτιστοῦ, καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων οἱ τύποι; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πρῶτον μὲν ὅτι πολὺ τὸ μεσολαβοῦν, καὶ οὐκ ἐν οἷς ὁ Χριστὸς, καὶ τὰ τῶν ἁγίων κεῖσθαι, ἀλλ' οἱονείπως ἔξω καὶ ἐν μείοσιν. ἐξήρηται γὰρ καὶ ἀνὰ μέρος ἐστὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ πολὺς τὰ ἀνθρώπινα διατειχίζει λόγος, ἀσύγκριτον ἐπιδεικνὺς τὴν τῶν φύσεων ἰδιότητα, καὶ τὴν τῆς εὐκλείας διαφοράν. εἶτα ὅτι γεγόνασιν ἐξ Ἰουδαίων καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας. ταύτῃ τοι τόπος ὥσπερ αὐτοῖς ὁ πρέπων ἡ πρώτη σκηνὴ, ἐν B ᾗ τὸ ἐν τύποις ἔκειτο τῶν καρπωμάτων θυσιαστήριον. ἢ οὐκ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ καὶ ἀπὸ σκηνῆς ὥσπερ τῆς πρώτης, ὁ τῶν ἁγίων μαθητῶν γέγονε κλῆρος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔχοντες δὴ οὕτως ἀποχρώντως ἡμῖν εὖ μάλα τοῦ περὶ τούτων λόγου, παρεκτέον εἰ δοκεῖ, τὴν τοῦ θεσπεσίου Παύλου φωνὴν, διαπεραιοῦσαν ἀστείως, τὸ ἐπί γε τῇ πρώτῃ καὶ τῇ δευτέρᾳ σκηνῇ μαρτύριον. C γράφει δὲ ὧδε. τούτων δὲ οὕτω κατεσκευασμένων εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν, διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες. εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, τοῦτο δηλοῦντος τοῦ ἁγίου πνεύματος μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν. ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προ- D σφέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς δικαιώματα σαρκὸς μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς οὐ χειροποιήτου, τοῦτ' ἔστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς ἅγια τῶν ἁγίων αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. συνίης E οὖν ὅτι τὰς μὲν ἐν τῇ πρώτῃ σκηνῇ λατρείας ἐπετέλουν οἱ ἱερεῖς, τὴν εἰς ἅγια τῶν ἁγίων εἰσδρομὴν οὐκ ἔχοντες. τοιάδε γάρ πως ἐστὶν ἡ κατὰ νόμον λατρεία, στάσιν ἔχουσα τὴν ἐν σκιαῖς. Ἀχρεῖα δὲ ταῦτα πρὸς κάθαρσιν καὶ ἀποπλήρωσιν ἁμαρτίας. διεπύθου γὰρ ἀρτίως βοῶντος τοῦ Παύλου, ὡς ἀδυνάτως ἔχοιεν κατὰ συνείδησιν, τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα.

διετηρεῖτο δὲ μᾶλλον μέχρι καιροῦ διορθώσεως, δῆλον δὲ ὅτι τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς, ὅτε τῶν τύπων τὸ ἀτελλὲς μεταχεχώρηκεν εἰς ἀλήθειαν. ἅπαξ δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσῄει. καὶ οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσέφερεν ὑπέρ τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. σαφηνιεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τοῦτο πάλιν ὁ σοφώτατος Παῦλος ὧδε λέγων περὶ Χριστοῦ, ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίας καὶ προσφορὰς καὶ ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὔτε ηὐδόκησας, αἵτινες κατὰ νόμον προσφέρονται. τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου, ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ· ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν, διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ πᾶς μὲν ἀρχιερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας αἵτινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας, οὗτος δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. ἅπαξ γὰρ ἀποθανὼν, οὐκέτι ἀποθνήσκει, κατὰ τὸ γεγραμμένον. πολλῶν δὲ ἀνενεγκὼν ἁμαρτίας, εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τουτέστιν, εἰς τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σαφὴς ὁ λόγος· ἱδρῶτα δὴ οὖν τὸν ἐπὶ τῷδε μέθες, αἷμα δὲ ποῖον ἂν εἴη πάλιν ὃ καὶ προσκομίζειν ἔθος, τὸν τῶν ἱερέων ἡγούμενον ὑπέρ τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, ἐρωμένῳ φράσον. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Νομομαθὴς ὢν ὁ Παῦλος καὶ ἠκριβωκὼς ὅτι μάλιστά γε τὴν διὰ Μωσέως ἐντολὴν, ὡς σοφοῖς τὰ τοιαῦτα τοῖς Ἑβραίων λαοῖς, καὶ ἀνεγνωκόσι τὸν νόμον, περὶ τῶν οὕτω σεπτῶν τε καὶ ἀπορρήτων ἄγαν, οὐκ ἐν πλάτει διηγημάτων, ἐν παραδρομῇ δὲ μᾶλλον καὶ ἀναμνήσει τῶν ἤδη προεγνωσμένων, τὰ τοιάδε προσλαλεῖ. παρείσω δὲ εἰ δοκεῖ καὶ τὸν ἐπὶ τῷδε νόμον χρησμῳδηθῆναι ἠρημένῳ, καὶ τὸ ἀκριβὲς δὴ λίαν καὶ ἀπεξεσμένον εἰς διασάφησιν τῶν θεωρημάτων αὐτῷ μάλα δεδιψηκότι. γέγραπται τοίνυν ἐν τῷ Λευιτικῷ, καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων. λάλησον πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. ψυχὴ, ἐὰν ἁμάρτῃ ἐναντίον κυρίου

ſed ſeruabantur vſque ad tempus correctionis, incarnationis nimirum illius Vnigeniti; quo tempore informes illæ figuræ ad veritatem tranſierunt. [Semel autem in anno, & ſolus Pontifex [Hebr. 10.] in Sancta ſanctorum intrabat, non ſine ſanguine, quem offerret pro ſua & pro populi ignorantia:] planum id quoque nobis faciet ſapientiſſimus idem vir Paulus, cum ad hunc modum de Chriſto dicit, [Superius cum dixiſſet, Hoſtias & oblationes & holocauſtomata & pro peccato noluiſti, neque tibi placuerunt, quæ ex Lege offeruntur, tunc dixi, Ecce venio, vt faciam voluntatem tuam; auſert [Rom. 6.] primum vt ſequens ſtatuat: in qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti. Et omnis quidem ſacerdos præſto eſt quotidie miniſtrans, & eaſdem ſæpe offerens hoſtias, quæ nunquam poſſunt auferre peccata: hic autem, cum vnam pro peccatis hoſtiam obtuliſſet, in ſempiternum ſedit in dextera Dei, de cetero expectans, donec ponantur inimici eius, ſcabellum pedum eius; vna enim oblatione perfecit in ſempiternum ſanctificatos:] nam, cùm ſit ſemel mortuus, non amplius moritur, vt ſcriptum eſt, & peccatis multorum ſublatis, ingreſſus eſt in Sancta ſanctorum, id eſt, in cœlum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. PALLADIVS. Perſpicua eſt oratio. Itaque mitte in hac re laborem ſuſcipere; illud potius mihi explices velim, quis ille ſit ſanguis, quem offerre conſueuerit ille ſacerdotum princeps tum pro ſua, tum pro populi ignorantia. CYRILLVS. Paulus, cum in Lege peritus eſſet, ac Moyſi mandatum in primis calleret, Hebræorum populis tanquam huiuſmodi rerum non ignaris, & qui Legem peruolutaſſent, non longa narratione, ſed potius rerum illis notarum commemoratione obiter de tam venerandis arcaniſque rebus hæc dicit. Afferam igitur, ſi videtur, legem hac de re conſtitutam, ei qui Chriſti myſterium perdiſcere velit, & locorum ad contemplandum propoſitorum accuratam & expolitam explicationem audire cupiat. Eſt igitur in Leuitico ſcriptum, [Et locutus eſt Dominus ad Moy- [Leuit. 4.] ſen, dicens, Loquere ad filios Iſraël, Anima, ſi peccauerit coram Domino

Anima,

non voluntarie, in omnibus præceptis Domini, quæ non oportet facere, & fecerit vnum de ipſis; ſi quidem ſummus ſacerdos qui vnctus eſt peccauerit; ita vt populus peccet, afferet pro peccato ſuo, quod peccauit, vitulum ex bobus immaculatum Domino pro peccato ſuo, & adducet vitulum ad oſtium tabernaculi teſtimonii coram Domino, & mactabit vitulum coram Domino, & accipiens ſacerdos vnctus, cuius conſecratæ ſunt manus, de ſanguine vituli, inferet illum in tabernaculum teſtimonii, & intinget ſacerdos digitum in ſanguinem, & aſperget de ſanguine ſepties digito coram Domino ad velum ſanctum; & ponet ſacerdos de ſanguine vituli ſuper cornua altaris thymiamatis compoſitionis, quod eſt ante Dominum, quod eſt in tabernaculo teſtimonii, & omnem ſanguinem vituli effundet ad baſim altaris holocauſti, quod eſt ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & omnem adipem vituli pro peccato auferet ab illo, adipem, qui operit inteſtina, & omnem adipem, qui eſt ſuper inteſtina, & duos renunculos & adipem, qui ſuper eos eſt, qui eſt ſuper lumbos, & pinnam, qui eſt ſuper iecur, cum renunculis auferet illud, quemadmodum aufertur à vitulo hoſtię ſalutaris, & offeret ſacerdos ſuper altare ſacrificii, & pellem vituli, & omnem illius carnem cum capite & extremitatibus, & ventre & fimo, & efferent totum vitulum extra caſtra, in locum mundum, vbi effundunt cinerem, & comburent illum ſuper lignis igni; in effuſione cineris comburentur.] Atque hæc quidem Lex fieri iuſſit, ſi qua ignorantiæ culpa in ſummo ſacerdote reſederit: quinetiam inquit oportere, vt pro populi quoque ignorantia ſacrificium fiat, allato vitulo, cæſoque ad oſtium tabernaculi teſtimonii coram Domino. imponentibus illi manus Synagogæ ſenioribus, & in Sancta ſanctorum illato ſanguine, & , vt vno verbo dicam, omnibus ſimiliter factis, ac de hoſtia pro Aaron dictum eſt. Eſſe autem Chriſtum & ſacerdotem, & populi expiationem, (in ipſo namque iuſtificati ſumus, peccati maculis ablutis) per hæc quoque cuiuis perſpicuum fieri poteſt. Dicamus autem ſingillatim, quę ad ſingulas huius Scripturæ partes explicandas faciunt; nam hoc modo diſtincte progredietur oratio, & ea, quæ latent, quoad fieri poterit, aperiet.

A ἀκουσίως ἀπὸ πάντων τῶν προσταγμάτων κυρίου, ὧν οὐ δεῖ ποιεῖν, καὶ ποιήσῃ ἕν τι ἀπ' αὐτῶν. ἐὰν μὲν ὁ ἀρχιερεὺς ὁ κεχρισμένος ἁμάρτῃ, τοῦ τὸν λαὸν ἁμαρτεῖν, προσάξει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτε, μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον τῷ κυρίῳ περὶ τῆς ἁμαρτίας. καὶ προσάξει τὸν μόσχον παρὰ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἔναντι κυρίου, καὶ σφάξει τὸν μόσχον ἐνώπιον κυρίου. καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς ὁ χριστὸς ὁ τετελειωμένος τὰς χεῖρας ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, εἰσοίσει αὐτὸ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ βάψει B ὁ ἱερεὺς τὸν δάκτυλον εἰς τὸ αἷμα, καὶ προσρανεῖ ἀπὸ τοῦ αἵματος ἑπτάκις ἔναντι κυρίου, κατὰ τὸ καταπέτασμα τὸ ἅγιον. καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος τῆς συνθέσεως τοῦ ἐναντίον κυρίου, ὅ ἐστιν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. καὶ πᾶν τὸ αἷμα τοῦ μόσχου ἐκχεεῖ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων, ὅς ἐστι παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ πᾶν τὸ στέαρ τοῦ μόσχου τοῦ τῆς ἁμαρτίας περιελεῖ ἀπ' αὐτοῦ, τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὰ C ἐνδόσθια, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῶν ἐνδοσθίων, καὶ τοὺς δύο νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῶν μηρίων, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς περιελεῖ αὐτό, ὃν τρόπον ἀφαιρεῖται αὐτὸ ἀπὸ τοῦ μόσχου τοῦ τῆς θυσίας τοῦ σωτηρίου, καὶ ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς καρπώσεως καὶ τὸ δέρμα τοῦ μόσχου, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν σάρκα σὺν τῇ κεφαλῇ καὶ τοῖς ἀκρωτηρίοις, καὶ τῇ κοιλίᾳ, καὶ τῇ κόπρῳ. καὶ ἐξοίσουσιν ὅλον τὸν μόσχον ἔξω τῆς παρεμ- D βολῆς εἰς τόπον καθαρόν, οὗ ἐκχεοῦσι τὴν σποδιάν. καὶ κατακαύσουσιν αὐτὸν ἐπὶ ξύλων ἐν πυρί. ἐπὶ τῆς ἐκχύσεως τῆς σποδιᾶς καυθήσεται. ταυτὶ μὲν ὁ νόμος γενέσθαι προστέταχεν, εἰ τῆς ἐξ ἀγνοίας πταισμάτων καταγράφοιτό τι τοῦ προὔχοντος ἐν ἱερωσύνῃ. χρῆναι δέ, φησί, καὶ ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων ἐπιτελεῖσθαι θυσίαν μόσχου προσκομιζομένου σφαζομένου τε οὕτως παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἔναντι κυρίου, καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆς συναγωγῆς ἐπιθέντων αὐτῷ τὰς χεῖρας, εἰσφε- E ρομένου τι τοῦ αἵματος εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ἅπαξ ἁπλῶς εἰπεῖν πάντων ἐπιτελουμένων ἐπ' αὐτῷ καθ' ὁμοιότητα τῆς θυσίας τῆς ὑπὲρ Ἀαρών. ἀλλ' ὅτι μὲν δὴ καὶ ἱερεὺς καὶ λαοῦ κάθαρσις ὁ Χριστός, δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἀποτριβόμενοι μολυσμόν, καὶ διὰ τούτων αὖ γένοιτο παντί τῳ σαφές. λέγωμεν δὲ ἀνὰ μέρος τὰ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν γεγραμμένων. προβήσεται γὰρ οὕτως εὐκρινῶς ὁ λόγος καὶ διαπτύξει, ὡς ἔνι, τὰ κεκρυμμέ-

να. ΠΑΛ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡ. Λαμβάνεται τοίνυν ὁ μόσχος ἀμώμητός τε καὶ ἀπλὴξ εἰς τύπον Χριστοῦ τοῦ ἀληθῶς ἀμώμου, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας τραυματισμὸν οὐκ ἀναδεξαμένου παθεῖν. ἔρχεται γάρ, φησίν, ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὑρήσει οὐδέν. οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, κατὰ τὰς γραφάς. προσάγεται δὲ πρὸς αὐταῖς τῆς ἁγίας σκηνῆς ταῖς θύραις ἔναντι κυρίου, τὸ παθεῖν ὥσπερ οὐ παραιτούμενος, ὑπέρ γε τῆς ἁγίας σκηνῆς, τουτέστι, τῆς ἐκκλησίας, ἀνατιθέμενός τε ὑπὲρ αὐτῆς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ πατρί. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν. τὸ ἁγιάζω λέγων, ἀντὶ τοῦ προσάγω, καὶ ἀνατίθημι προσφορὰν ἀμώμητον τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ἁγιάζεσθαι γὰρ λέγεται τὸ ἀνατιθέμενον τῷ Θεῷ, κατ' ἐκεῖνό που τὸ γεγραμμένον. παγὶς ἀνδρί, ταχύ τι τῶν ἰδίων ἁγιάσαι· μετὰ γὰρ τὸ εὔξασθαι, μετανοεῖν γίνεται. ὅτι δὲ ἡ προσφορὰ δεκτὴ καὶ εὐάρεστος, δηλοῖ τό, ἔναντι κυρίου. νοοῦμεν γὰρ ἤδη τὸ γεγραμμένον ἐπὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν ξυνωρίδος, Κάϊν τε φημὶ καὶ Ἀβέλ. ἐπεῖδε μὲν γάρ, φησίν, ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἀβέλ τε καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ. ἐπὶ δὲ Κάϊν καὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχεν. ἐφορᾷ γὰρ ὅτι τὸ ἀνδάνον αὐτῷ, καὶ ἀποστρέφεται μισῶν τὸ μὴ οὕτως ἔχον, οὐκ ἀσυμφανές. ἐπιτιθεμένων δὲ τῷ μόσχῳ τῶν χειρῶν τοῦ ἡμαρτηκότος, ἡ σφαγὴ πράττεται· καὶ ἐνώπιον κυρίου. αὐτὸς γὰρ ἡμῶν αἴρει τὰς ἁμαρτίας, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὀδυνᾶται σφαζόμενος. ἔργων γὰρ δὴ καὶ πράξεων, ἡ χείρ, εἰς τύπον· πλήν, ἐνώπιον κυρίου σφάζεται, μονονουχὶ καὶ συγκαταβαίνοντος τοῦ πατρὸς εἰς τὸ δεῖν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκτεθνάναι τὸν υἱόν. οὐ γὰρ ἀποστρέφεται σφαζόμενον βλέπων, καὶ οὐ δή που πάντως τὸ παθεῖν ἐπαινῶν, οὐκ ἠγνοηκὼς δὲ ὅτι σωτήριόν ἐστι τῷ κόσμῳ τὸ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν τὸν Ἐμμανουήλ. οὐκοῦν αὐτὸς ἡμῶν αἴρει τὰς ἁμαρτίας, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὀδυνᾶται, τὴν ἐπὶ τῷ τιμίῳ σταυρῷ δι' ἡμᾶς ὑπομένων σφαγήν. εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ αἵματος τῷ δακτύλῳ, ῥανεῖ μὲν ἑπτάκις ἐπὶ τὸ καταπέτασμα τὸ ἅγιον, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ. ὄνομα δὲ αὐτῷ, τὸ ἱλαστήριον. καταχρίει δὲ καὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. γέγονε γὰρ ἡμῖν ἱλασμός τε καὶ ἱλαστήριον, ὁ Χριστός. πλήν, ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τελεωτάτην ἡμῖν δωρεῖται τὴν ἀποκάθαρσιν.

A PALLAD. Optimè. CYRILLVS. Sumitur itaque vitulus immaculatus, & in quo nulla ſit plaga, in Christi figuram, illius vere immaculati, & qui peccati vulnus ſuſcipere non ſuſtinuit: [Venit enim, inquit, Princeps mundi huius, & in me nihil inueniet:] neque enim fecit peccatum, vt Scripturæ tradunt. Affertur autem ad ipſas tabernaculi fores coram Domino: quod pati pro ipſo ſancto tabernaculo, id eſt, pro Eccleſia non B recuſarit, ſed pro illa Deo ac Patri in odorem ſuauitatis oblatus ſit: ideoque dicebat, [Pro ipſis ego ſanctifico me ipſum:] nam, cùm dicit, Sanctifico, hoc ſignificat, Offero ac deuoueo me ipſum oblationem immaculatam Deo Patri: ſanctificari enim dicitur, quod Deo dicatur, iuxta id, quod ſcriptum eſt, [Laqueus eſt homini, cito aliquid è ſuis rebus ſanctificare: nam, poſteaquam deuouerit, ſit vt pœniteat.] Fuiſſe autem huiuſmodi oblationem acceptam, ac Deo C placitam, declarant illa verba, [Coram Domino:] intelligimus enim id, quod de illo fratrum germanorum pari ſcriptum eſt, de Cain, inquam, & Abel, [Reſpexit enim, inquit, Deus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem, & ad ſacrificia eius non attendit:] nam reſpicere illum id quod ſibi placeat; & viciſſim auerſari quod ſecus habeat, non eſt obſcurum. Imponente autem manus in vitulum eo, qui peccauit, cæditur hoſtia, & in conſpectu D Dei cæditur: [ipſe enim portat iniquitates noſtras, & pro nobis dolet,] dũ cæditur; operis enim & actionum figuram præ ſe ferunt manus. Ceterum in conſpectu Dei cæditur, quod Pater propemodum conſentiret, vt pro nobis Filius moreretur; neque enim auerſatur, cum immolari Filium aſpicit, non quod eius paſſionem prorſus approbet: ſed quod illum Emmanuel pro nobis pati rem eſſe mundo ſalutarem, non ignoret. Ipſe igitur noſtra peccata por-E tat, ac pro nobis dolet, dum in illa pretioſa cruce pro nobis occidi ſuſtinet. Tum ſacerdos digito ſumens de ſanguine, aſperget ſepties ad velamẽ ſanctum, quod eſt ſuper arcam, cui nomẽ eſt Propitiatorium; vngit etiam cornua altaris incenſi: Chriſtus enim propitiatio atque propitiatorium factus eſt nobis: ceterum in ſanguine teſtamẽti æterni perfectiſſimam nobis purgationem largitur:

Ioan. 14. 1. Petr. 2. Ioan. 17. Prou. 20. Geneſ. 4. Pſal. 53.

hoc enim eſt, niſi fallor, ſepties aſpergi ſanguine propitiatorium; eſt enim ſeptenarius numerus perfectionis ſignum. Porrò eius ipſa quoque mors mundi ſalutem ac vitam & acceſſum per fidem velut odorem ſpirat: (2. Cor. 5.) [vnus quippe pro omnibus mortuus eſt, vt qui viuunt, non iam ſibi viuant; ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit,] vt ſcriptum eſt. Quod itaque altare incenſi aureum ſanguine perungitur, id eius mortis fragrantiam ſignificat. Effunditur verò etiam reliquus ſanguis ad baſim altaris ſacrificiorum in primo tabernaculo; ac ſanguis quidem animæ figura eſt: ille porro Emmanuël non pro ſola ex Gentibus Eccleſia animam poſuit, ſed pro iis etiam, qui ſub Lege erant, id eſt, pro Iſraël: redempti enim ſumus Chriſti ſanguine ſimul omnes, Gentiles atque Iudæi, eiuſque rei teſtis (Rom. 3.) eſt Paulus, dicens, [An Iudæorum Deus eſt tantum? non ne & Gentium? imò & Gentium: ſiquidem vnus eſt Deus, qui iuſtificabit circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.] Detractis autem interaneis vituli, & oblatis ad altare, reliquum corpus extra caſtra crematur; ipſe enim hoſtia ſacra eſt virtutibus fragrans, quarum figuræ ſunt interiores illæ corporis partes: ſunt enim in nobis quodammodo abditæ virtutes, & in animo penitus reconditæ: ipſe idem, qui extra portam patitur, & carnis ſuæ morte purgat (Hebr. 9.) inquinatos: [Vitulæ enim cinis aſperſus, ait, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis.] Vnus igitur idemque cùm ſit Emmanuël, & in ſacris tabernaculis, in Eccleſiis, inquam, ſuauitatis odorem dum incenditur ſpirat, & extra portam paſſus eſt, quo nobis quoque exeundum eſſe, improperium eius portantibus, (Hebr. 13.) beatus Paulus ait. Offertur etiam ſimiliter eodemque modo vitulus pro populi ignorantiis, eadem per omnia ratione ſacrificii ſeruata, nam ſe ipſum ille Emmanuël pro tenuibus æque ac pro magnis: pro populo æque ac pro ſacerdotibus obtulit. An vero non verum eſt quod dixi? PALLAD. Verum ſanè. CYRILL. Viſne igitur, vt quaſi retorqueamus orationem, & ad ea, quæ ad tabernaculum pertinent, narranda deflectamus?

A τοῦτο γάρ οἶμαί ἐστι, τὸ ἑπτάκις ῥαίνεσθαι τῷ αἵματι τὸ ἱλαστήριον. σύμβολον δὲ τελειότητος, ὁ ἑπτὰ ἀριθμός. διαπνέει γὰρ αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν καὶ ζωὴν καὶ τὴν ἐν πίστει προσαγωγήν· εἷς γὰρ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι, κατὰ τὰς γραφάς. οὐκοῦν τοῦ θανάτου τὴν εὐωδίαν δηλοῖ τὸ καταχρίεσθαι τῷ αἵματι τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον. ἐκχεῖ- B ται δὲ καὶ τὸ αἷμα τὸ λοιπὸν παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου τῶν καρπωμάτων ἐν τῇ πρώτῃ σκηνῇ· καὶ ψυχῆς μὲν εἰς τύπον τὸ αἷμα. τέθεικε δὲ τὴν ψυχὴν ὁ Ἐμμανουὴλ, οὐχ ὑπέρ γε μόνης τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν νόμῳ, τουτέστι, τοῦ Ἰσραήλ. ἐκλελυτρώμεθα γὰρ τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ συλλήβδην ἅπαντες Ἕλληνές τε καὶ Ἰουδαῖοι. καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Παῦλος, ἢ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; C ναὶ καὶ ἐθνῶν. εἴπερ εἷς ὁ Θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ πίστεως. ὑφαιρουμένων δὲ ἀπ' αὐτοῦ τῶν ἐντοσθίων τοῦ μόσχου καὶ διαφερομένων εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἔξω τῆς παρεμβολῆς τὸ ἐπίλοιπον κατεμπίμπραται σῶμα. ἔστι γὰρ αὐτὸς τὸ θῦμα τὸ ἱερὸν, διαπνέων ἐν ἀρεταῖς, ὧν εἶεν ἂν τύποι τὰ ἐντόσθια, καὶ κεκρυμμέναι οἱονείπως ἐν ἡμῖν αἱ ἀρεταὶ, καὶ εἰς νοῦν ἔσω κείμεναι. αὐτὸς καὶ ὁ πάσχων ἔξω τῆς πύλης, καὶ τῷ θανάτῳ τῆς ἰδίας σαρκὸς ἐκκα- D θαίρων τοὺς μεμολυσμένους· δαμάλεως γὰρ σποδὸς ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει φησὶ, πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα. οὐκοῦν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὑπάρχων ὁ Ἐμμανουὴλ, καὶ ἐν ταῖς ἁγίαις διαπνέει σκηναῖς, φημὶ δὴ ταῖς ἐκκλησίαις. πέπονθε δὲ καὶ ἔξω τῆς πύλης. ἔνθα καὶ ἡμᾶς ἐξιέναι δεῖν τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντας, ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦ- E λος. προσάγεται δὲ ὁ μόσχος καὶ ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, ἐν ἴσῳ τε καὶ ἀπαραλλάκτως. καὶ λόγος ἦν τῆς θυσίας ἐν ἅπασιν ὁ αὐτός. ἐν ἴσῳ γὰρ τρόπῳ προσκεκόμικεν ἑαυτὸν ὑπέρ τε μικρῶν καὶ μεγάλων, λαοῦ τε καὶ ἱερέων ὁ Ἐμμανουήλ. ἢ οὐκ ἀληθὲς ὅ φημι; ΠΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Βούλει δὴ οὖν ὥσπερ αἰόπιν τὸν λόγον ἀναστρέφοντες, πρὸς τὰ ἐπὶ τῇ σκηνῇ διηγήματα μεταστρεπώμεθα.

A

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συμπεπερασμένων τοιγαροῦν τῶν ἔργων ἁπάντων, καὶ ἐν τόπῳ τοῦ ἑκάστου παρεπιδεισάτω τῶν ἱερῶν σκευῶν δὲ μάλα συντεθειμένων, ἁγιάζεσθαι δεῖν αὐτά τε καὶ τὴν σκηνὴν διετάττου Θεὸς, οὕτω λέγων τῷ θεσπεσίῳ Μωσῇ. καὶ λήψῃ τὸ ἔλαιον τοῦ χρίσματος, καὶ χρίσεις τὴν σκηνὴν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ἁγιάσεις αὐτὴν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ ἔσται ἅγια. καὶ χρίσεις τὸ θυσιαστήριον τῶν καρπωμάτων, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῦ σκεύη, καὶ ἁγιάσεις

B

τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἔσται τὸ θυσιαστήριον, ἅγιον ἁγίων. ἐλαίῳ δὲ οὕτω τῷ ἁγίῳ καταχριομένην ὁρᾷς τήν τε κιβωτὸν, καὶ μήν τοι τὴν τράπεζαν, καὶ τὴν λυχνίαν ἐπ' αὐτῇ, καὶ τὸ χρυσοῦν ἔτι θυμιατήριον. καί τοι διὰ πάντων μακρὸς ἡμῖν διεσάφησεν ἤδη λόγος αἰνιττόμενον τὸν Ἐμμανουήλ. ΠΑΛ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συνίες δὴ οὖν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ, ὡς πρὸς αὐτὸν ὑμνούμενον. ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν. διὰ

C

τοῦτο ἔχρισέ σε Θεὸς, ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. γράφει δὲ καὶ ὁ Παῦλος, ὅ, τε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες. ἰστέον δὲ, ὅτι κατὰ τὸν ἀμωμήτως ἔχοντα λόγον, αὐτὸς ὑπάρχων ὁ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἁγιασμοῦ χορηγὸς καὶ συνδοτὴρ, ὡς Θεὸς, τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, μεθ' ἡμῶν ἁγιάζεται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ λεγομένη κένωσις. ὁ γὰρ ἅγιος κατὰ φύσιν ὡς Θεὸς, δεδεῆ-

D

σθαι λέγεται τοῦ ἁγιάζοντος Θεοῦ. καὶ τοῦτό φησιν ὁ μακάριος Πέτρος, ἵνα τὸν ἀπὸ Ναζαρὲτ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς Πνεύματι ἁγίῳ. ἐνόκου περὶ τὸ ἀνθρώπινον ἡ χρίσις, καὶ τῆς σαρκὸς ὁ ἁγιασμὸς, τῆς οὐ κατὰ φύσιν ἁγίας, ἀλλ' ὡς ἐν μεθέξει τῇ παρὰ Θεοῦ. θύραθεν γὰρ τοῖς κτίσμασιν ὁ ἁγιασμὸς, καὶ εἰσποιητοὺς παρὰ Θεοῦ καταπλουτοῦσι τὴν χάριν. χρίεται δὲ τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ, καὶ τῆς κα-

E

τὰ νόμον λατρείας τὸ θυσιαστήριον. ἅγιος γὰρ καὶ ὁ νόμος, καλῶν εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ κατὰ φύσιν Θεοῦ, καὶ δικαιοσύνης εἴδησιν τοῖς ἀκροωμένοις ἐντιθεὶς, καὶ εἰς ἀρχὰς ἀγαθότητος ἀποφέρων τοὺς παιδευομένους. ἀρχὴ γὰρ, φησὶν, ὁδοῦ ἀγαθῆς τὸ ποιεῖν τὰ δίκαια. γράφει δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία, καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. ἅγιος δὲ ἁγίων ὁ νόμος, οὐ κατά γε τὴν σκιάν,

A

PALLADIVS.. Maximè verò. CYRILLVS. Omnibus operibus expletis, vaſiſque ſacris ſuo cuiuſque loco diſpoſitis, præcepit Deus, vt & illa & tabernaculum ſanctificaretur: itaque beato Moyſi dixit [Et accipies oleum vnctionis, & vnges tabernaculum & omnia, quæ in eo ſunt, & ſanctificabis illud, & omnia vaſa eius, & erunt ſancta: & vnges altare ſacrificiorum, & omnia vaſa, & ſanctificabis altare, & erit altare ſanctum

Exod. 30.

B

ſanctorum.] Vides igitur oleo ſancto arcam perungi ac menſam, candelabrum præterea, & altare quoque incenſi aureum; atqui his omnibus illum Emmanuel figurari, multis iam verbis declaratum eſt. PALLADIVS. Verum eſt. CYRILLVS. Intellige igitur illud, quod Dauid, tanquam ad illum voce conuerſa, decantauit, [Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem; propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ

Psal. 44.

C

conſortibus tuis:] ſcribit etiam Paulus, [Qui enim ſanctificat, & ſanctificantur, ex vno omnes.] Non eſt autem ignorandum, quod ſana veraque doctrina ſuadet, ipſum etiam, qui tanquam Deus omnibus aliis ſanctificationem tribuit, & vnà cum Patre ac Deo largitur, nobiſcum tamen ex natura humana ſanctificari, hæcque eſt illa, quæ dicitur exinanitio: nam qui ſecundum naturam ſanctus eſt, vt pote qui ſit Deus, in-

Hebr. 2.

Philip. 2.

D

digere Deo ſanctificante dicitur; idque ait beatus Petrus. [Ieſum à Nazaret vt vnxerit eum Deus Spiritu ſancto.] Cadit igitur in humanam eius naturam vnctio, & in eius carnem ſanctificatio, quæ non ſuaptè natura ſancta eſt, ſed tanquam ex participatione diuina; nam extrinſecus in creaturas aduenit ſanctificatio, & aduentitiam à Deo gratiam conſequuntur. Vngitur etiam vnà cum ceteris illius legalis cultus altare; ſancta

Act. 10.

E

eſt enim Lex, cùm ad agnitionem eius, qui ſecundum naturam Deus eſt, vocet, & in audientium animis iuſtitiæ cognitionem inſerat, & eos, quos inſtituit, ad probitatis initia perducat; [Initium enim, inquit, viæ bonæ, eſt facere iuſta.] Scribit etiam profectò Paulus, [Itaque Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum & bonum.] Porrò ſancta ſanctorum eſt Lex, non ex eo quod vmbra eſt,

Prou. 16.

Rom. 7.

ſed quod, ſi ad ſpiritualem contem-
plationem transferatur, illæ eius fi-
guræ nobis Chriſtum clamare videan-
tur, qui vere Sanctus ſanctorum eſt,
cùm ſanctificet tanquam Deus, & eos,
qui per fidem facti ſunt eius partici-
pes, ſuo ſpiritu inungat. Iam verò ſa-
cro tabernaculo erecto, atque etiam
ſancto oleo perunɛto, dicamus quod
ſequitur, ſi placet. PALLAD. Sanè
verò. CYRILLVS. Sic itaque ſcri-
Exod. vlt. » ptum eſt, [Et perfecit Moyſes om-
» nia opera, & operuit nubes taberna-
» culum teſtimonii, & gloria Domini
» impletum eſt tabernaculum; & non
» potuit Moyſes ingredi in tabernaculum
» teſtimonii, quia obumbrauerat illud
» nubes, & gloria Domini impletum
» erat tabernaculum: quotieſcunque au-
» tem eleuabatur à tabernaculo, caſtra
» mouebant filii Iſraël cum ſarcina ſua;
Pſal. 77. » quod ſi non fuiſſet eleuata nubes, non
» mouebant caſtra vſque in diem, quo
» eleuaretur nubes: nubes enim erat
» ſuper illo per noctem in conſpectu to-
» tius Iſraël in omnibus profectionibus
» eorum.] Manifeſtato namque in orbe
terrarum ſancto illo ac veriore taber-
naculo, id eſt, illa ex gentibus Eccle-
ſia, Chriſti lumen circumfulſit, &
quaſi nubes quædam ſpiritualis ſuper-
no rore nos abunde lætificans, Dei tem-
plum complet. Non tamen potuit, in-
quit, ingredi Moyſes; neque enim in-
greſſus eſt Iſraël, quia diuini luminis
radios ferre non potuit, neque intelle-
xit Chriſti myſterium; iam verò ne ſpi-
ritualem quidem illuminationem ad-
miſit, neque mentis oculis Domini
gloriam aſpexit, cum quo dum in fi-
gura nubis ex hoc mundo proficiſci-
tur, & ad ſupera tendit, ſimul proficiſci-
mur Dominica veſtigia perſequentes;
initiauit enim nobis viam nouam & vi-
uentem, illam, quæ ſurſum ducit in
cœlum: dumque conquieſcit atque
conſidet, ſimul conquieſcemus atque
conſidebimus: nube enim proficiſcen-
te, ſimul proficiſcebatur populus; &
Heb. 10. conſidente, ſimul conſidebat: Nubes
enim erat, inquit, ſuper tabernacu-
lum per diem, & ignis per noctem:
ſpiritualibus namque chariſmatis eos
Chriſtus irrigat, qui propterea tan-
quam in die ſunt ac luce, quod ſub-
tiliorem ipſius atque accuratiorem co-
gnitionem perceperunt, & mentem
illuſtratam habent: eos enim, qui
ſunt adhuc rudiores, illuminat.

A ἀλλ' ὅτι πρὸς θεωρίαν εἰ μεταπρέποιτο τὴν πνευ-
ματικὴν, αὐτὸν ἡμῖν οἱ τύποι διακεχαράχασι τὸν
Χριστὸν, τὸν ἅγιον ἁγίων ἀληθῶς. ἁγιάζει γὰρ
ὡς Θεὸς τῷ ἰδίῳ καταχρίων πνεύματι τοὺς ἐν
μεθέξει γεγονότας αὐτοῦ διὰ τῆς πίστεως. ἐγηγερ-
μένης δὲ δὴ, καὶ μὴν καὶ ἐλαίῳ τῷ ἁγίῳ κατα-
κεχρισμένης τῆς ἁγίας σκηνῆς, ὃ μετὰ τοῦτο λέ-
γωμεν εἰ δοκεῖ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πά-
νυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Γέγραπται
τοίνυν ὧδε· καὶ συνετέλεσε Μωσῆς πάντα τὰ ἔρ-
B γα. καὶ συνεκάλυψεν ἡ νεφέλη τὴν σκηνὴν τοῦ
μαρτυρίου, καὶ δόξης κυρίου ἐπληρώθη ἡ σκηνή.
καὶ οὐκ ἠδυνήθη Μωσῆς εἰσελθεῖν εἰς τὴν σκη-
νὴν τοῦ μαρτυρίου, ὅτι ἐπεσκίαζεν ἐπ' αὐτὴν
ἡ νεφέλη, καὶ δόξης κυρίου ἐπλήσθη ἡ σκηνή. ἡνί-
κα δὲ ἀνέβη ἀπὸ τῆς σκηνῆς, ἀνεζεύγνυσαν
οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ σὺν τῇ ἀπαρτίᾳ αὐτῶν. εἰ δὲ μὴ
ἀνέβη ἡ νεφέλη, οὐκ ἀνεζεύγνυσαν ἕως τῆς
ἡμέρας, ἧς ἀνέβη ἡ νεφέλη· νεφέλη γὰρ ἦν ἐπὶ
τῆς σκηνῆς ἡμέρας, καὶ πῦρ ἦν ἐπ' αὐτῆς νυκτὸς,
C ἐναντίον παντὸς Ἰσραὴλ, ἐν πάσαις ταῖς ἀνα-
ζυγαῖς αὐτῶν. ἀναδεδειγμένης γὰρ ἐν κόσμῳ
τῆς ἁγίας καὶ ἀληθεστέρας σκηνῆς, τουτέστι, τῆς
ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, φῶς περιελάμπετο Χρι-
στοῦ, καὶ ἡ νεφέλη ὥσπερ τις πνευματικὴ δρό-
σος ἡμᾶς τοῖς ἄνωθεν πλουσίως καταπιαίνουσα,
τὸν θεῖον ναὸν ἀναπίμπλησι. πλὴν, οὐκ ἠδυ-
νήθη, φησὶν, εἰσελθεῖν ὁ Μωσῆς. οὐ γὰρ εἰσβέβη-
κεν ὁ Ἰσραὴλ, τὴν τοῦ θείου φωτὸς προσβο-
λὴν ἐνεγκεῖν οὐ δυνάμενος, ἐπείτοι οὐδὲ συ-
D νῆκε τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ἀλλ' οὐδὲ προσή-
κατο τὸν ἐν πνεύματι φωτισμόν· οὐδὲ τεθέα-
ται τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι τὴν δόξαν κυρίου,
ᾧ καὶ ὡς ἐν τύπῳ νεφέλης, ἀπαίροντι μὲν τοῦ
κόσμου καὶ πρὸς τὰ ἄνω βαδίζοντι, συναπαί-
ρομεν κατ' ἴχνος ἰόντες τὸ δεσποτικόν· ἐνεκαίνισε
γὰρ ἡμῖν τὴν πρόσφατόν τε καὶ ζῶσαν ὁδὸν, τὴν
εἰς τὰ ἄνω φημὶ καὶ ἐν οὐρανῷ, ἀναπαυομέ-
νῳ δὲ ὥσπερ καὶ καταλύοντι, συναναπαυόμεθα
καὶ συγκαταλύσομεν. ἀπαιρούσῃ δὲ τῇ νεφέ-
E λῃ, συναπῄρετο λαός· καὶ καταλυούσης, συγ-
κατηυλίζετο. νεφέλη γὰρ ἦν, φησὶν, ἐπὶ τῆς σκη-
νῆς τὴν ἡμέραν, καὶ πῦρ τὴν νύκτα. καταπιαίνει
μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς χαρίσμασι τοῖς πνευματικοῖς,
τοὺς ὥσπερ ἐν ἡμέρᾳ καὶ φωτὶ γεγονότας, διά
γε τοῦ τὴν ἐπ' αὐτῷ γνῶσιν λεπτῶς τε καὶ
ἐξητασμένως ἑλεῖν, καὶ ἐκλελαμπρύνθαι τὸν
νοῦν. καταφωτίζει δὲ τοὺς ἀμαθεστέρους ἔτι.

σκότος δὲ ὅλως κοσμικῆς ἀπάτης οὐκ ἔστιν ἐν ἐκκλησίαις, περιαστράπτοντος αὐτὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ νοητῷ φωτὶ τὰ σύμπαντα καταυγάζοντος. οὐ γάρ ἐσμεν νυκτὸς, οὐδὲ σκότους, ἀλλ' υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσθέντες δὲ τούτοις, καὶ οὐκ ἐν μακροῖς λόγοις, τοὺς ἐπί γε τῇ σκηνῇ νόμους, τάς τε τῶν λαῶν διαφορείας, καὶ μὴν καὶ ἀπάρσεις καὶ συναυλισμοὺς, ἀφηγησόμεθα. ἴοι γὰρ ἂν οὕτω πρὸς οἶμον ὀρθὴν ὁ λόγος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σύμφημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Δεδικαίωκε τοίνυν ὁ νομοθέτης καὶ κριτὴς ἐν μόνῃ δεῖν χρῆναι τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν, τοὺς εἴπερ ἂν ἕλοιντο τοῦτο δρᾷν, ἀφιστὰς οἶμαί που τῆς ἑώλου ψευδολατρείας, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ φημὶ, ἔνθα πολὺς μὲν ὁ τῶν εἰδώλων ἐμπαιγμὸς, θεῶν τε τῶν ψευδωνύμων ἡ ἀκαλλεστάτη πληθὺς, οὐδὲ αὐτοῖς τάχα που τοῖς προσκυνεῖν ἡρημένοις γνωρίζεσθαι δυναμένη. ἀνεῖται δὲ καὶ τὸ θύειν, ὥσπερ ἂν ἕλοιτό τις, κατά γε τὸ ὑπό του τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν ἀτημελῶς εἰρημένον, ἄλλος δ' ἄλλῳ ἔρεζε θεῶν. ἀφιστὰς οὖν τῆς οὕτω ψυχρᾶς τε καὶ βεβήλου τριβῆς καὶ συνηθείας ἀλογωτάτης, ἔφη πάλιν ἐν τῷ Λευιτικῷ, λάλησον πρὸς Ἀαρὼν καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ ἐνετείλατο κύριος λέγων. ἄνθρωπος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἢ τῶν προσκειμένων ἐν ὑμῖν, ὃς ἂν σφάξῃ μόσχον ἢ πρόβατον, ἢ αἶγα ἐν τῇ παρεμβολῇ, καὶ ὃς ἐὰν σφάξῃ ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου μὴ ἐνέγκῃ, ὥστε ποιῆσαι αὐτὸ εἰς ὁλοκαύτωμα, ἢ σωτήριον τῷ κυρίῳ, δεκτὸν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. καὶ ὃς ἂν σφάξῃ ἔξω ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ μὴ ἐνέγκῃ αὐτὸ, ὥστε μὴ προσενέγκῃ δῶρον κυρίῳ ἀπέναντι τῆς σκηνῆς κυρίου, καὶ λογισθήσεται τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, αἷμα ἐξέχεεν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. αἷμα μὲν οὖν ἐκχεῖν, καὶ τοῖς εἰς μιαιφονίαν ἐγκλήμασιν ἔνοχον ἔσεσθαι τὸν ἔξω θύοντα τῆς σκηνῆς. ἑαυτὸν γὰρ ὥσπερ διεχειρίσατό τις, καὶ τὴν οἰκείαν ὠλόθρευσε ψυχὴν, ὁ Θεοῦ μὲν τοῦ κατὰ φύσιν ἀφιστὰς αὐτὴν, προσνέμων δὲ λίθοις καὶ ξύλοις καὶ ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπάταις ἀνατιθείς. ὅτι δὲ οὐ πᾶν ἁπλῶς θῦμα παρὰ τὰς θύρας ἄγεσθαι

A Omnino autem mundani erroris tenebræ in Eccleſiis nullæ ſunt, cùm circum eas Chriſtus fulgeat, & ſpirituali lumine vniuerſa ſimul illuſtret: non enim ſumus noctis neque tenebrarum, ſed filii lucis & diei, vt ſcriptum eſt. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILLVS. His adiiciemus breuiter leges, quæ ad tabernaculum pertinent, & oblationes populi, profectiones etiam ac ſtationes exponemus; ſic enim recto itinere pro- B gredietur oratio. PALLADIVS. Aſſentior. CYRILLVS. Conſtituit enim ille Legiſlator ac Iudex, vt in ſancto illo tabernaculo duntaxat ſacrificia conſummarent, quicunque id facere vellent: vt eos, opinor, ab illo veteri cultu falſæ religionis auerteret, quem in Ægypto nimirum exhibuerant, vbi multa vigebant idolorum ludibria, falſorumque Deorum turpiſſima turba, quæ ne ab ipſis quidem, qui adorare C vellent, cognoſci poſſet; vbi etiam liberum erat cuique, eo modo ſacrificare, quo voluiſſet, vt eſt à ſapiente quodam gentili temere dictum; alius verò alii Deo ſacrificabat. Ab hoc igitur adeo ſtulto atque impio vſu & abſurda conſuetudine cum eos abducere vellet, dixit rurſus in Leuitico, [Loquere ad Aaron, & ad filios eius, & ad omnes filios Iſraël, & dices ad eos; Hoc eſt verbum, quod præcepit Dominus, dicens: D Homo ex filiis Iſraël, vel ex iis, qui appoſiti ſunt vobis, qui occiderit vitulum aut ouem, aut capram in caſtris, & qui occiderit extra caſtra, & ad oſtium tabernaculi teſtimonii non attulerit, vt faciat illud holocauſtum vel ſacrificium ſalutare, Domino acceptum in odorem ſuauitatis; & qui occiderit extra, & ad oſtium tabernaculi teſtimonii non attulerit illud, vt offerat donum Domino coram tabernaculo Domini; ſanguis imputabitur homini illi; ſanguinem effudit, exter- E minabitur anima illa de populo ſuo.] Sanguinem igitur fundere, & homicidii reum fore, inquit eum, qui extra tabernaculum ſacrificauerit; ſeipſum enim interfecit, ac ſuam animam perdidit, quiſquis illam ab eo, qui ſecundum naturam Deus eſt, auertit, eamque lapidibus ac lignis & dæmoniorum erroribus dicauit. Ceterùm non omnem prorſus victimam ad oſtium

1.Theſ.5.

Leuit.17.

tabernaculi afferri præcepiſſe, ſed eam duntaxat, quam in ſacrificium offerre Deo quiſque voluiſſet, perſpicue oſtendit, cum ilico ſubiunxit, [Et non ſacrificabunt ſacrificia ſua vanitatibus, cum quibus ipſi fornicantur poſt eas.] Igitur interdicit prorſus, ne quis nullo diſcrimine, cuicunque velit, ſacrificet; ſoli autem ei, qui ſecundum naturam Deus eſt, cultum exhibendum eſſe, apertiſſime dicit. PALLADIVS. Præclarè ſanè dictum eſt. CYRILLVS. Nec verò mediocriter iuuat, ſi alio quoque modo intelligamus expedire, atque etiam prope neceſſarium eſſe, in ſancto duntaxat tabernaculo ſacrificia fieri, ac ſacras victimas offerri. PALLAD. Quotandem modo? CYRILL. An non imaginem ac figuram ipſius Emmanuel eſſe dicebamus illum vitulum, qui pro ſacerdote, & populi ignorantia ad tabernaculum mactabatur? PALLADIVS. Dicebamus. CYRILLVS. Ob eam igitur cauſſam dicimus in Eccleſiis, tanquam in ſanctis tabernaculis, Chriſti myſterium perfici oportere; quod ipſum alibi quoque præcepit: cum enim ab initio ſanxiſſet, qua ratione à filiis Iſraël ex Ægyptiorum terra proficiſcentibus agnus in Chriſti figuram eſſet immolandus; In vna domo comedetur, inquit, neque efferetur de carnibus eius foras.] Violant igitur, diuerſa ſentientes hæretici, Dei decretum, qui præter illud, quod eſt reuera ſanctum tabernaculum, alterum ſibi fingunt, & foris agnum immolant, & longiſſime ab illa vna domo efferunt, & illum, qui eſt indiuiduus, diuidunt: vnus eſt enim ac perfectus in omnibus Chriſtus. At vero ſapiens ille, ac ſacrorum interpres Moyſes nobis præcipit dicens in Deuteronomio, [Caue tibi ipſi, ne offeras holocauſtum tuum in omni loco, quem videris, præterquam in loco, quem elegerit dominus Deus tuus in vna ciuitatum tuarum; ibi offeres holocauſta tua, & ibi facies omnia, quæcunque ego præcipio tibi hodie; ſed in omni deſiderio tuo ſacrificabis, & comedes carnes ſecundum deſiderium animæ tuæ, ſecundum benedictionem Domini Dei tui, quam dederit tibi in omni ciuitate: immundus, qui in te eſt, & mundus ſimul comedent ipſum, vt capream vel ceruum, præterquam quod ſanguinem non comedetis; in terram effundetis ipſum vt aquam.] Animi igitur eſt in primis

Leuit. 19.

Exod. 12.

Deut. 12.

προστέταχε τῆς σκηνῆς, ἀλλ' ὅπερ ἕλοιτό τις εἰς θυσίαν ἀναθεῖναι θεῷ, δείκνυσιν ἐναργῶς προσεπάγων εὐθὺς, καὶ οὐ θύσουσιν ἐπὶ τὰς θυσίας αὐτῶν τοῖς ματαίοις, οἷς αὐτοὶ ἐκπορνεύουσιν ὀπίσω αὐτῶν. οὐκοῦν ἀποφάσκει παντελῶς τὸ θύειν ἀδιακρίτως, ὧπερ ἂν βούλοιτό τις, δεῖν δὲ δὴ μόνῳ τῷ κατὰ φύσιν θεῷ τὰς λατρείας ἐπιτελεῖν, ὅτι μάλα φησί. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς ἄριστά γε ἡμῖν ὁ λόγος ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὀνήσει δὴ ἂν καὶ οὐ μετρίως ἡμᾶς καθ' ἕτερον οἶμαι τρόπον τὸ χρῆναι νοεῖν ὡς ἔστι λυσιτελὲς καὶ ἀναγκαῖον ἤδη πως τὸ, ἐν μόνῃ δεῖν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ περιτελεῖσθαι τὰς θυσίας, καὶ τὰ ἱερὰ προσφέρεσθαι θύματα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς ἔφης; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἦ οὐκ εἰκόνα καὶ τύπον ἐλέγομεν εἶναι τοῦ Ἐμμανουὴλ, τὸν ἱερέως τε πέρι καὶ ἀγνοημάτων λαοῦ πρὸς τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ σφαζόμενον μόσχον; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐλέγομεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Χρῆναι δὴ οὖν ταύτῃ τοι φαμὲν, ὡς ἐν σκηναῖς ἁγίαις ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ τελεῖσθαι μυστήριον. τουτὶ γὰρ ἡμῖν καὶ ἑτέρωθί που διετύπου πάλιν. θεσμοθετήσας γὰρ ἐν ἀρχαῖς τίνα δὴ τρόπον προσήκει σφάζεσθαι τὸν ἀμνὸν εἰς τύπον Χριστοῦ τῆς Αἰγυπτίων ἀπαίρουσι γῆς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἐν οἰκίᾳ μιᾷ βρωθήσεται, φησὶ, καὶ οὐκ ἐξοίσετε ἀπὸ τῶν κρεῶν αὐτοῦ ἔξω. οὐκοῦν παραλύουσι τὸ Θεῷ δοκοῦν, οἱ ἑτερόφρονες αἱρετικοὶ παρὰ τὴν οὖσαν ἀληθῶς ἁγίαν σκηνὴν, ἑαυτοῖς ἑτέραν διαπηγνῦντες, καὶ ἔξω θύοντες τὸν ἀμνὸν, καὶ ἀπωτάτω που τῆς μιᾶς ἀποφέροντες οἰκίας, καὶ μερίζοντες τὸν ἀμέριστον. εἷς γὰρ καὶ τέλειος ἐν πᾶσι Χριστός. ἀλλ' ὅγε σοφός τε ἡμῖν καὶ ἱεροφάντης Μωσῆς παρεγγυᾷ λέγων ἐν τῷ Δευτερονομίῳ, πρόσεχε σεαυτῷ μὴ ἀνενέγκῃς τὰ ὁλοκαυτώματά σου ἐν παντὶ τόπῳ οὗ ἐὰν ἴδῃς, ἀλλ' ἢ εἰς τόπον ὃν ἂν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου αὐτὸν, ἐν μιᾷ τῶν πόλεών σου, ἐκεῖ ἀνοίσεις τὰ ὁλοκαυτώματά σου, καὶ ἐκεῖ ποιήσεις πάντα ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον· ἀλλ' ἢ ἐν πάσῃ ἐπιθυμίᾳ σου θύσεις, καὶ φάγῃ κρέα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς σου· κατὰ τὴν εὐλογίαν κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἣν ἔδωκέ σοι ἐν πάσῃ πόλει. ὁ ἀκάθαρτος ἐν σοὶ καὶ ὁ καθαρὸς ἐπὶ τὸ αὐτὸ φάγεται αὐτὸ, ὡς δορκάδα ἢ ἔλαφον. πλὴν τὸ αἷμα οὐ φάγεσθε, ἐπὶ τὴν γῆν ἐκχεεῖτε αὐτὸ, ὡς ὕδωρ. διανοίας οὖν ἄρα τῆς βδελυρωτάτης ἀμπλα-

κημα καὶ γραφὴ, τὸ ἐν παντὶ τόπῳ θύειν ἀποτολμᾶν, καὶ μὴ ἐν οἴκῳ Θεοῦ πληροῦν τὸ Χριστοῦ μυστήριον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις· πλὴν ἐκεῖνο φράσον. τὴν αἵματος βρῶσιν κεκώλυκεν ὁ νόμος, καὶ μάλα εἰκότως. τίς δ' ἂν εἴη πάλιν ὁ ἐν γε τῷ γράμματι νοῦς; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν εἰ δοκεῖ τὰ ἐπὶ τῷδε τεθεσπισμένα, καὶ ἐν τῷ Λευιτικῷ φέρε δὴ λέγωμεν. ἔχει γὰρ ὧδε. καὶ ὁ ἄνθρωπος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἢ τῶν προσηλύτων τῶν προσκειμένων ἐν ὑμῖν, ὃς ἂν φάγῃ πᾶν αἷμα, ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐσθίουσαν τὸ αἷμα, καὶ ἀπολῶ αὐτὴν ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. ἡ γὰρ ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμα αὐτοῦ ἐστι. καὶ ἐγὼ δέδωκα αὐτὸ ὑμῖν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἐξιλάσκεσθαι περὶ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. τὸ γὰρ αἷμα αὐτοῦ ἀντὶ ψυχῆς ἐξιλάσεται. διὰ τοῦτο εἴρηκα τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· πᾶσα ψυχὴ ἐξ ὑμῶν οὐ φάγεται αἷμα. καὶ ὁ προσήλυτος ὁ προσκείμενος ἐν ὑμῖν οὐ φάγεται αἷμα. καὶ ἄνθρωπος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἢ τῶν προσηλύτων τῶν προσκειμένων ἐν ὑμῖν, ὃς ἂν θηρεύσῃ θήρευμα θηρίον ἢ πετεινὸν, ὃ ἔσθεται, καὶ ἐκχεεῖ τὸ αἷμα, καὶ καλύψει αὐτὸ τῇ γῇ. ἡ γὰρ ψυχὴ πάσης σαρκὸς, αἷμα αὐτοῦ ἐστι. καὶ εἶπα τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. αἷμα πάσης σαρκὸς οὐ φάγεσθε, ὅτι ἡ ψυχὴ πάσης σαρκὸς αἷμα αὐτοῦ ἐστι. πᾶς ὁ ἔσθων αὐτὸ, ἐξολοθρευθήσεται. ἄθρει δὴ οὕτω σαφῶς τε καὶ ἀναφανδὸν ὡς εἰς ψυχῆς τύπον τὸ αἷμα λαμβάνεται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀλλοτριοῖ τοιγαροῦν ὁ νόμος, καὶ ὑπεξάγει σωμάτων τῶν σφαζομένων τὸ αἷμα, δόγμα διδάσκων ἀληθὲς, καὶ πρός γε ἡμῶν αὐτῶν ἐν πίστει δεκτὸν, καὶ ἐν ἐκκλησίαις τίμιον, τὸ, ἀθάνατον εἶναί φημι, διαγκεῖσθαι καὶ φρονεῖν τὴν λογικὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν, ἣν τοῖς γηΐνοις σώμασιν, οὐ συγκαταφθείρει θάνατος, ἀπολύει δὲ μᾶλλον καὶ ἀφίησιν ὁ δημιουργὸς, καὶ ὑπεξάγει τοῦ παθεῖν, ζωῆς ἀποφήνας μέτοχον. πεποίηται γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐν ἀρχαῖς εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ἐνιέντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ πνοὴν ζωῆς· γέγραπται γάρ· αὕτη καταγραψόμεθα γὰρ καθάπερ οἶμαι τὸ ἀσθενὲς τῆς τὰ πάντα ζωογονούσης ζωῆς, εἰ τὸ πρὸς αὐτῆς γεγονὸς εἰς ζωὴν, συνδιόλλυσθαι φαμὲν τοῖς προσκαίροις σώμασι. συνέσει δὲ τῷ παγκάλῳ στέψομεν, ἀθάνατον εἶναι πιστεύοντες, ἔδοξεν οὕτως ἔχειν αὐτὴν τῷ πάντων δημιουργῷ·

A impii culpa & crimen, audere in omni loco ſacrificare, non in domo Dei explere Chriſti myſterium. PAL. Rectè ſanè dicis; illud tamen explices velim, cum ſanguine veſci Lex improbauerit, & id iure fecerit, quinam in hac litera ſenſus inſit. CYRILLVS. Si ita videtur, ea, quæ ſunt hac de re in Leuitico quoque ſancita dicamus; quæ ſic habent, [Et homo de filiis Iſraël, aut de Leuit. 17.
B proſelytis, qui appoſiti ſunt vobis, quicunque comederit omnem ſanguinem, ſtatuam faciem meam in animam, quæ veſcitur ſanguine, & perdam eam de populo ſuo; nam anima omnis carnis, ſanguis eius eſt: & ego dedi illud vobis ſuper altari, vt propitietur pro animabus veſtris; ſanguis enim eius pro anima propitiabitur. Ideo dixi filiis Iſraël, Omnis anima ex vobis non comedet ſanguinem; & homo de filiis Iſraël aut de proſelytis, qui ap-
C poſiti ſunt vobis, qui venando ceperit feram, aut auem, qua veſci licet, effundet ſanguinem eius, & operiet illum terra; anima enim omnis carnis, ſanguis eius eſt; Et dixi filiis Iſraël, ſanguinem vniuerſæ carnis non comedetis, quia anima omnis carnis ſanguis eius eſt; qui ederit eum, exterminabitur.] Vide igitur aperte ac manifeſte pro animæ figura ſanguinem accipi. PAL. Intelligo. CYRI. Lex igitur ſanguinem à corporibus occiſis
D ſeiungit ac ſubtrahit; qua in re dogma verum docet & à nobis ipſis fide receptum, & in Eccleſiis in præcipuis habitum, nempè ſic habendum eſſe, vt animam hominis rationis compotem, immortalem putemus; neque enim mors eam vnà cum terrenis corporibus interimit; ſed potius ille conditor, qui illi vitam impertiuit, abſoluit & relaxat ac ſubducit, quominus eam perpetiatur; factus eſt enim homo ab ipſo initio in animam vi- Geneſ. 2.
E uentem, cùm in ipſum Deus immiſiſſet ſpiritum vitæ; ſic enim ſcriptum eſt: impingemus enim, vt opinor, infirmitatis vitium vitæ illi, omnia viuificanti, ſi, quod ab ea productum eſt vt viuat, vnà cum caducis corporibus dixerimus interire; ac viciſſim ornabimus præclara ſapientiæ laude, ſi illam immortalem eſſe crediderimus, eaque conditione vt eſſet, illi omnium rerum artifici placuiſſe,

in quo viuimus, & mouemur & ſumus. A Atque hoc ſibi volunt legis hac de re conſtitutæ verba. Sed pergamus ad alias tabernaculi leges. Ait igitur Dominus in Exodo, [Non mactabis ſuper fermento ſanguinem hoſtiæ meæ:] Sine fermento ſit, inquit, ſanguis, qui funditur, neque ſuper id, quod Deo in ſacrificium offertur, fermentum aut ſimila fermentata adiiciatur: oportet enim vt expurgati & azymi quodammodo, id eſt, nullum vitii atque improbitatis admiſtionem in animo habentes, animas noſtras, quarum B ſanguis figuram gerit, Deo conſecremus; nouam etiam conſperſionem & azymos appellauit beatus Paulus, qui per fidem in Chriſtum, integramque dilectionem ſinceram ac puram, & ab omni improbitatis admiſtione ſeiunctam animam conſeruarent. Quin etiam, [Non pernoctabit, inquit, adeps feſtiuitatis meæ vſque mane:] id eſt, heſternum adipem non offeres in odorem ſuauitatis. In Leuitico autem apertius hanc legem explicat, eamque C rem perſpicuam facit dicens de eo, qui offert victimam, [Siue voto debitum, ſiue voluntarium ſacrificauerit munus ſuum, quo die obtulerit ſacrificium, comedetur, & poſtridie; quod autem reliquum fuerit de carnibus ſacrificii vſque in diem tertium, igni comburetur; quod ſi comedendo comederit de carnibus die tertio, non erit acceptum offerenti illud, non imputabitur ipſi; inquinatio eſt.] Tertio igitur ante die immolatum ſacrificium D reiicit; ſed etiam heſternum ſe auerſari declarauit, dicens, [Quod ſi ſacrificaueris ſacrificium votum pro gratiis agendis Domino, vt acceptabile ſit vobis, ſacrificabitis illud, eodem ipſo die comedetur: non relinquetur de carnibus in mane: ego ſum Dominus; peccatum accipiet.] PALLAD. Sed quiſnam horum verborum ſenſus eſt? CYRILLVS. In ſuperioribus Lex nobis ſæpenumero demonſtrauit hunc E morem eſſe diuinæ ſcripturæ, vt vniuerſum tempus interdum duas in partes diuidat; in illud, quo Lex fuit; & illud, quo Chriſtus illuxit: nonnunquam in tres, eo tempore etiam interiecto, atque in medio collocato, quo ſanctorum prophetarum chorus effulſit; ſed tamen tam eo tempore, quo Moyſes, quam eo quo prophetæ fuerunt, eadem ratio cultus exhibendi fuit;

Exod. 34. Deut. 16. Leuit. 7.

A ἐν ᾧ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν. καὶ τοῦτο οἶμαί που τῆς νομοθεσίας τὸ ἐπὶ τοῖσδε λόγος. ἴωμεν δὲ καὶ ἐφ' ἕτερα διηγήματα τῆς σκηνῆς. ἔφη τοίνυν ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐξόδῳ, οὐ σφάξεις ἐπὶ ζύμῃ αἷμα θυσιάσματός μου. ἄζυμον ἔστω, φησὶ, τὸ προσχεόμενον αἷμα, καὶ ὑπὲρ τοῦ προσκεκομισμένου εἰς θυσίαν τῷ Θεῷ, ζύμης αὐτῷ δηλονότι ἤτοι σεμιδάλεως ἐζυμωμένης, οὐκ ἐπινενεγμένης· χρὴ γὰρ ἡμᾶς ἐκκεκαθαρμένους καὶ ἀζύμους ὥσπερ ὑπάρχοντας, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐκ φαυ- B λότητος καὶ πονηρίας οἱονείπως ἐπιπλοκὴν, εἰς νοῦν οὐκ ἔχοντας, καθιεροῦν τῷ Θεῷ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, ὧν εἰς τύπον τὸ αἷμα· νέον δὲ φύραμα καὶ ἀζύμους ἐκάλει καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τοὺς εἰλικρινῆ καὶ ἄδολον, καὶ ἀσυμμιγῆ φαυλότητος τὴν οἰκείαν τηροῦντας ψυχὴν, διὰ πίστεως δὲ δηλονότι τῆς εἰς Χριστὸν, καὶ ἀγάπης ὁλοτελοῦς· ἀλλ' οὐδὲ μὴ κοιμηθῇ, φησὶ, στέαρ τῆς ἑορτῆς μου, ἕως πρωΐ, τοῦτ' ἔστι, χθιζὸν οὐκ οἴσεις στέαρ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. ἐν δὲ τῷ Λευιτικῷ σαφεστέ- C ραν ποιεῖται τοῦ νόμου τὴν δήλωσιν, καὶ τὸ χρῆμα ἐναργὲς καθίστησι λέγων περὶ τοῦ προσάγοντος θῦμα. κἂν εὐχὴν, ἢ ἑκούσιον θυσιάσῃ τὸ δῶρον αὐτοῦ, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ προσενέγκῃ τὴν θυσίαν, βρωθήσεται, καὶ τῇ αὔριον· τὸ δὲ καταλειφθὲν ἀπὸ τῶν κρεῶν τῆς θυσίας, ἕως ἡμέρας τρίτης, ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται. ἐὰν δὲ φαγὼν φάγῃ ἀπὸ τῶν κρεῶν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, οὐ δεχθήσεται αὐτῷ τῷ προσφέροντι αὐτό, οὐ λογισθήσεται αὐτῷ, μίασμά ἐστιν. ἡ δὲ ψυχὴ ἥτις ἂν φάγῃ D ἀπ' αὐτοῦ, μιανθήσεται, καὶ τὴν ἁμαρτίαν λήψεται. τριταῖον μὲν οὖν ἀποπέμπεται θῦμα, παραιτεῖται δὲ ὅτι καὶ τὸ χθιζὸν, διεσάφει λέγων· ἐὰν δὲ θύσῃς θυσίαν εὐχὴν χαρμοσύνης τῷ κυρίῳ, εἰς δεκτὸν ὑμῖν θύσετε αὐτό. αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ βρωθήσεται, οὐ καταλείψεται ἀπὸ τῶν κρεῶν εἰς τὸ πρωΐ· ἐγώ εἰμι κύριος. τὴν ἁμαρτίαν λήψεται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εἶτα τίς ἂν νοοῖτο καὶ τῶνδε ὁ νοῦς; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προαποδέδειχεν ἡμῖν ὁ νόμος ἐν τοῖς E ἀνωτέρω πλειστάκις, ὅτι τὸν ἅπαντα χρόνον κατατέμνειν ἔθος τῇ θείᾳ γραφῇ, ποτὲ μὲν εἰς δύο, καθ' ὃν ἦν ὁ νόμος, καὶ καθ' ὃν ἐπέλαμψεν ὁ Χριστός. ποτὲ δὲ αὖ, εἰς τρεῖς τοῦ διακειμένου τε καὶ τεταγμένου μεταξὺ, καὶ καθ' ὃν ὁ τῶν ἁγίων προφητῶν ἀνέλαμψε χορὸς, πλὴν ὅτι, καὶ ἐν χρόνῳ τῷ κατὰ Μωσέα, καὶ ἐν τῷ τῶν ἁγίων προφητῶν λατρείας ἦν τρόπος ὁ αὐτὸς,

ὡς ἐν σκιαῖς ἔτι τοῖς κατὰ νόμον. προφίας δὲ γινομένης, ἤτοι τῆς τρίτου λοιπὸν πάλιν ἀναδειχθέντος καιροῦ, καὶ τοῦ νοητοῦ φωτὸς, τοῦτ᾽ ἔστι, Χριστοῦ, τὴν ὑφ᾽ ἥλιον περιαστράπτοντος, λελυμένης δὲ λοιπὸν τῆς παλαιᾶς ἀχλύος, οὐκέτι δεκτὸς τῆς τότε τιμιωτάτης λατρείας ὁ τρόπος. ἀλλ᾽ εἴτε χθιζὸν, εἴτ᾽ οὖν εἴη τὸ τρίτον στέαρ, ἢ θῦμα, δεκτὸν μὲν οὐκέτι, βδελυρὸν δὲ καὶ ἀπόβλητον παρὰ Θεῷ, καὶ ἐν μιάσματος τάξει λελογισμένον τοῖς οὐκ ἐν καιρῷ προσκομίζειν ᾑρημένοις. ἢ οὐκ εἶναί φῂς ἀληθὲς, ὅτι Χριστοῦ καταλάμποντος τοῖς εὐαγγελικοῖς παιδεύμασι τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς καὶ εἰς λατρείαν τὴν πνευματικὴν μυσταγωγοῦντος εὖ μάλα, περιττά πως ἤδη καὶ ἀνωφελῆ τὰ ἐν νόμῳ; ΠΑΛ. Φημί. μεμνήσομαι γὰρ τοῦ θεσπεσίου Παύλου, σκύβαλα καὶ ζημίας ἀποκεκληκότος τὰ κατὰ νόμον αὐχήματα, διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ. ἀκούω δὲ γεγραφότος τισί· λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς οὐδὲν ὑμᾶς ὠφελήσει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. οὐκοῦν ἁμαρτία καὶ μολυσμὸς, ἀναδειχθέντος Χριστοῦ, καὶ παρελθόντος τοῦ καιροῦ, καθ᾽ ὃν ἦν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, τῆς ὡς ἐν σκιαῖς λατρείας ἀντέχεσθαι· καὶ Θεῷ προσάγειν ἐπιχειρεῖν οἶν, ἢ στέαρ ἢ λιβανωτόν. καί τοι λέγοντος ἐναργῶς τοῦ υἱοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι. ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ηὐδόκησας. τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω. ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ Θεὸς τὸ θέλημά σου. ἄμωμον γὰρ ὥσπερ ἱερεῖον ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀναθεὶς ὁ υἱὸς, ἔστησε τὰ ἐν νόμῳ, περιελεῖν ἁμαρτίας οὐ δυνάμενα. τέλος γὰρ νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Διὰ νομικῆς οὖν ἄρα λατρείας ἀπρόσιτος ὁ πατὴρ, μετὰ τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν. προσιτὸς δὲ ἔστι διὰ μόνου τοῦ υἱοῦ. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι᾽ ἐμοῦ. ὅτι δὲ ἄθυτόν τε καὶ ἀτελὲς πᾶν εἴη μὴ ἐν Χριστῷ, δεκτὸν δὲ καὶ ἱερώτατον τὸ δι᾽ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, σαφὲς ἂν γένοιτο καὶ δι᾽ ὧν ὁ νόμος ἐν μὲν τῇ Ἐξόδῳ φησίν. οὐχ ἑψήσεις ἄρνα ἐν γάλακτι μητρὸς αὐτοῦ. ἐν δὲ τῷ Λευιτικῷ, καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων, μόσχον ἢ πρόβατον ἢ αἶγα ᾧ ἂν τεχθῇ, καὶ ἔσται ἑπτὰ ἡμέρας ὑπὸ τὴν μητέρα αὐτοῦ. τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ὀγ-

A nimirum in vmbris adhuc Legis; ſed, cũ iam diluxiſſet, ac tertium illud tempus apparuiſſet, atque orbis, qui ſub ſole eſt, vniuerſus intelligibili lumine, id eſt, Chriſti ſplendore circumfuſus eſſet iam veteri caligine diſcuſſa, illa cultus ratio, quæ eo tempore viguerat, non adhuc grata & accepta eſt, ſed adeps aut ſacrificium ſiue heſternum ſit, ſiue tertianũ, apud Deum execrabile eſt, & auerſatur ac reſpuit, & alieno tempore offerre volentibus pro inquinamento deputatur. B An, cùm Chriſtus euangelicis diſciplinis illuſtret ſanctorum animos, eoſque ſpiritualis cultus rationẽ optime perdoceat, minime putas ſuperuacuas eſſe iam quodammodo, atque inutiles Legis obſeruationes? PAL. Ego verò fateor, neque enim ignoro ſtercora ac detrimẽta beatum Paulum appellaſſe Legis ornamenta, propter eminentem ſcientiam Chriſti; video enim illum ad quoſdam ſcripſiſſe, [Dico autem vobis, quoniam ſi circuncidamini, Chriſtus vobis nihil C proderit.] CYR. Rectè ais. Igitur peccatum eſt, & inquinamenti plenum, manifeſtato iam Chriſto, cum tempus illud præterierit, quo Lex & prophetæ viguerunt, velle vmbratilem illum cultum retinere, audereque Deo ouem aut adipem, aut thus offerre; cum perſpicue dicat Filius Patri ac Deo, [Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi: holocauſta & pro peccato non placuerunt tibi; tunc dixi, Ecce venio: in capite libri ſcriptum eſt de me, vt D facerem, Deus, volũtatem tuam:] nam, poſteaquam Filius immaculatam victimam pro nobis obtulit, legalibus cæremoniis finem impoſuit, cum ea auferre peccata non poſſent; finis enim Legis ac prophetarum, Chriſtus. PALLAD. Rectè ais. CYRILL. Poſt illam igitur in Chriſto conſummationem accedi ad Patrem adhuc legali cultu non poteſt, ſed per Filium duntaxat ad eum accedimus, ideoque dicebat, [Nemo venit ad E Patrem, niſi per me.] Eſſe autem ad ſacrificãdum ineptum atque imperfectũ, quicquid in Chriſto non fuerit; & viciſſim acceptum & conſecrationi aptiſſimũ, quicquid per ipſum & in ipſo offertur, perſpicuum fiet per ea, quę Lex partim in Exodo edicit his verbis, [Non coques agnum in lacte matris ſuæ:] partim in Leuitico, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Si vitulus aut ouis, aut capra cuiquam nata fuerit, erit ſeptem dies ſub matre eius; die autem

Philip. 3.
Galat. 5.
Pſalm. 39.
Ioan. 14.
Exod. 23.
Leuit. 22.

» octauo & deinceps acceptabilis erit in
» oblationes, ſacrificium Domino: & bo-
» uem & ouem; ipſam & filium eius non
» occidetis in vno die.] Agnum igitur re-
cens genitum ac lactentem adhuc, ma-
ctare nō permittit: qua in re illud oſten-
dit, quod imperfectum ſit adhuc, exi-
gua infirmaque prudentia; id nondum
eſſe ſacrū, ob eamque cauſſam ne acce-
ptum quidem & gratū Deo, cuiuſmodi
illi erant inſipientes ac rudes, ad quos
Hebr. 5. » beatus Paulus ſcribit, [Etenim, cum de-
» beretis eſſe magiſtri propter tēpus, ruſ-
» indigetis eo, qui vos doceat, quæ ſint ele-
» mēta initii ſermonum Dei; & facti eſtis,
» quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo;
» perfectorum eſt autem ſolidus cibus.]
Igitur imperfectum eſt, quicquid lacte
adhuc nutritur, & ſub vbere eſt, quod ad
prudentiam ſpiritualemque firmitatem
attinet. Iam igitur ex iis, quæ ſenſui ſunt
expoſita & conſpicua, tāquam ex figura,
ad eā quæ ſenſum fugiunt, & intellectu
capiūtur, perget oratio. Illud certè opti-
mè intelliges, omnia in Chriſto perfecta
& accepta fieri; nam ea animantia, quæ
offerrentur atque conſecrarentur Deo,
ſeptem dies ſub matre eſſe iubet, ſepti-
mo demum die ac deinceps ex eis dona
& ſacrificia Deo offerri licere. PAL. Non
ſatis perſpicua ſunt hęc verba. CYRILL.
An tu diem octauum reſurrectionis no-
ſtri Saluatoris diem eſſe minime fateris,
& initium quodammodo noui ſæculi,
quo iam illud Legis ſæculum tanquam
in diebus ſeptem prioribus pertranſiuit?
PALLAD. Ego verò fateor. CYRILL.
Igitur profanus eſt iam, & ad oblatio-
nem ineptus, quiſquis eſt tanquam in
Legis tempore, nimirū quiſquis in cul-
tu carnali verſatur: & apta viciſſim obla-
tio, eaque Deo acceptabilis: quiſquis
ex octauo iam die ac deinceps in Chri-
ſto eſt: nam illa in Chriſto vocatio, cum
ex eius reſurrectione initium ſumpſerit,
nunquam deſinet: idque ſciens Filius
Ioan. 12. » dicebat interdum quidem, [Cum exal-
» tatus fuero à terra, omnes traham ad me
Ibid. » ipſum:] interdum verò, [Amen dico vo-
» bis, niſi granum frumenti cadens in ter-
» ram, mortuum fuerit, ipſum ſolum ma-
» net: ſi autem mortuum fuerit, multum
» fructum affert.] PALLAD. Rectè ais:
illud verò non occidendam eſſe ma-
trem cum filiis eodem die, quidnam ſi-
gnificat? CYRILL. Cùm ea, quæ ad
Chriſtum pertinebant, optime conſti-
tuiſſet, ac perfectionem, quæ per illum
tribuitur, elegantiſſimè prædixiſſet;

A ὀγδόῃ καὶ ἐπέκεινα, δεχθήσεται εἰς δῶρα κάρπωμα τῷ Κυρίῳ, καὶ μόσχον καὶ πρόβατον, αὐτὴν καὶ τὸ παιδίον αὐτῆς οὐ σφάξετε ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. Ἄρνα μὲν οὖν τὸ ἀρτιγενὲς καὶ ὑπομάστιον ἔτι σφάττεσθαι οὐκ ἐᾷ, δηλοῖς ὅτι, τὸ ἀτελὲς ἔτι καὶ ὡς ἐν συνέσει βραχύ τε καὶ ἀσθενές, οὔπω μὲν ἱερόν. ἔτι δὲ ἀπρόσδεκτον διὰ τοῦτο Θεῷ. Τοιοῦτοί τινες ἦσαν ἄσοφοί τε καὶ ὀλιγογνώμονες, πρὸς οὓς ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος. Καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν
B χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, οὐ στερεᾶς τροφῆς. τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή. Οὐκοῦν ἀτελὲς ἔτι, τὸ ἐν γαλακτί τε καὶ ὑπὸ μαστὸν, κατά γε τὸ ἐν συνέσει φημὶ καὶ εὐρωστίᾳ πνευματικῇ. Ἴτω δὲ αὖ ἡμῖν ὁ περὶ τῶνδε λόγος, ὡς ἐκ τύπου τῶν ἐν αἰσθήσει καὶ ἐναργῶν πραγμάτων, ἐπὶ τὰ ὑπὲρ αἴσθησίν τε καὶ νοητά, πλὴν ὅτι τὰ πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καὶ
C ἐν τελειότητι καὶ προσδοχῇ, συνήσεις εὖ μάλα. τὰ γάρ τοι προσκομιζόμενα ζῶα καὶ ἀνατιθέμενα τῷ Θεῷ, δεῖν μὲν εἶναι φησὶν ἑπτὰ ἡμέρας ὑπὸ τὴν μητέρα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ καὶ ἐπέκεινα, δῶρα γενέσθαι, καὶ εἰς κάρπωμα τῷ Θεῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ, σφόδρα σαφὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἢ γὰρ οὐχὶ τὴν ὀγδόην τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτῆρος ἡμέραν εἶναι φὴς, καὶ ἀρχὴν ὥσπερ αἰῶνος νέου, παρεισπαυσαμένου τοῦ κατὰ νόμον ὡς ἐν ἡμέ-
D ραις ἑπτὰ ταῖς προτέραις; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἀνίερόν τε καὶ ἀπροσκόμιστον ἔτι τὸ ὡς ἐν χρόνῳ τῷ κατὰ τὸν νόμον, δηλονότι τὸ ἐν λατρείᾳ σαρκικῇ. δῶρον δὲ ἤδη καὶ εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ πᾶν εἴη λοιπὸν ἐν Χριστῷ κατὰ τὴν ὀγδόην καὶ ἐπέκεινα. ἀκατάληκτος γὰρ ἡ ἐν Χριστῷ κλῆσις, ἀρχὴν ἔχουσα τὴν ἀνάστασιν. καὶ τοῦτο εἰδὼς αὐτὸς ἔφασκεν ὁ υἱὸς, ὅτε μὲν, ὅταν ὑψωθῶ ἐκ τῆς
E γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν, ὅτε δὲ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, καρπὸν πλείονα φέρει. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης· τὸ δέ γε μὴ συναπόλλυσθαι δεῖν μητέρα τοῖς τέκνοις ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ, τί ἂν εἴη πάλιν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Νομοθετήσας εὖ μάλα τὰ ἐπὶ Χριστῷ, καὶ τὴν δι' αὐτοῦ τελείωσιν προαναφωνήσας ἀστείως,

οὐκ ἠγνόησεν, ὡς Θεός, τῶν Ἰουδαίων τὸ ἀπειθές, καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ δυσήνιον, καὶ ὅτι ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, ὀλοθρευθήσονται μὲν ὡς κυριοκτόνοι, καὶ ἀγρίως πεπαρῳνηκότες εἰς τὸν υἱὸν οἱ ἐξ Ἰσραήλ, πλὴν οὐκ εἰσάπαν ὁλόρριζος Ἱερουσαλὴμ οἰχήσεται, μένει δὲ ὥσπερ ἔρημος τέκνων, τὸν τελευταῖον καὶ ἐν ἐσχάτοις περιμένουσα καιρόν, καθ' ὃν καὶ αὐτὴ σωθήσεται κατόπιν τρέχουσα τῶν ἐθνῶν, τέθειται γὰρ εἰς νῶτον, τοῦτ' ἔστιν, ὀπίσω, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν, ὅτι θήσεις αὐτοὺς νῶτον· πᾶς γὰρ Ἰσραὴλ σωθήσεται, τῆς ἐξ ἐθνῶν ἀγέλης τοῖς θείοις σηκοῖς περιεννυλισμένης. οὐκ ἐᾷ τοιγαροῦν ὁ νόμος τὴν ὡς ἐν ἐσχάτῃ πανωλεθρίᾳ γενέσθαι φθοράν, ἡμερότητι συγκεκραμένην τὴν ἐπὶ τοῖς ἀπειθήσασι προαναφαίνων ὀργήν, ἐν ταυτῷ δὲ εἶναί μοι τύπον ὥσπερ τινὰ τὸ χρῆμα τῆς εἰδήσεως ἀναγκαίας. ἥκιστα μὲν γὰρ οἰχήσεται τὰ ὄντα πρὸς τὸ μηδὲν ἀκεράτῳ φθορᾷ τυραννούμενα, διαμένει δὲ ὥσπερ ταῖς διαδοχαῖς τοῦτο ἐν ἐκείνῳ, κἀκεῖνο τυχὸν ἐν τούτῳ σωζόμενα, κατά γε τὸ συγγενὲς ἢ ὁμοειδές, τὸν εἰσάπαν ὄλεθρον τῶν ἰδίων κτισμάτων ἀποσοβοῦντος τοῦ Θεοῦ. ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἔπρεπε δὲ καὶ τὴν τοιούτων ἡ προαγόρευσις, ἢ μὴν καὶ ἡ δήλωσις, τῶν περὶ Χριστοῦ λόγων, δι' ὃν καὶ ἐν ᾧ τὰ ἐφθαρμένα σώζεται, καὶ τὸ θανάτῳ τυραννούμενον ἀνατέθηλεν εἰς ζωήν. τετελεύτηκε μὲν γὰρ ἡ ῥίζα τοῦ ἀνθρωπείου γένους οἷά τις μήτηρ, ὡς ἐν Ἀδάμ, πλὴν οἱ ἐξ αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν, ἡμεῖς, ἀνεθάλλομεν ἐν Χριστῷ, καί ἐσμεν καὶ σωζόμεθα, ζωὴν ἔχοντες αὐτὸν καὶ ῥίζαν ὥσπερ τοῦ γένους δευτέραν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς εὖ γε δὴ καὶ μάλα ἀπεξεσμένως ὁ λόγος ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄξιον δή, ὦ Παλλάδιε, τοῖς εἰρημένοις ἐπενεγκεῖν, τὸ οὐ φυτεύσεις σεαυτῷ ἄλσος. πᾶν ξύλον παρὰ τὸ θυσιαστήριον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου οὐ ποιήσεις σεαυτῷ, οὐ στήσεις σεαυτῷ στήλην, ἃ ἐμίσησε κύριος ὁ Θεός σου. θέασαι γὰρ ὅπως εἰδωλολατρείας ἀπάτης ἐξοικίζει παντελῶς τὸν τῆς ἀληθείας προσκυνητήν, ἥκιστα μὲν ἐφιεὶς τοῖς Ἑλλήνων ἀποχρῆσθαι νόμοις, ἀποσείεσθαι δὲ δεῖν τὰ παρ' ἐκείνοις ἔθη παρεγγυῶν, κἂν εἰ μηδὲν ἔχοιεν τὸ λυποῦν, καὶ ἐπιτηδεύοιντο τυχόν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οἷον τί φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὰ εὐερνέστατα τῶν

A non ignorauit, vtpote cum Deus eſſet, Iudæorum contumaciam & effrænatam audaciam, ob eamque cauſſam perdendos eſſe Iſraëlitas, vt qui Dominicidæ, & in Dei filium immaniter contumelioſi fuiſſent, non tamen Hieruſalem funditus perituram, ſed filiis orbam fore, vltimum extremumque tempus expectantem, quo etiam ipſa ſalua fiet, ac poſt gentes accurret; poſita enim in dorſum, id eſt, retro, iuxta Pſallentis vocem, [Quoniam pones eos dorſum:] omnis quippe Iſraël ſaluus fiet, poſteaquam grex Gentium in ouilia ſe diuina receperit. Non igitur extremo excidio deleri Lex permittit, prædicitque ſupplicium de contumacibus ſumendum eſſe, clementia temperatum. Simul etiam, vt opinor, in ea re tanquam exemplum quoddam cognitionis neceſſariæ deſcribit; neque enim res omnes intereunt in nihilum, mero exitio tanquam ſæuo domino ſubiectæ, ſed permanent veluti ſucceſſionibus quibuſdam, & hoc in illo, illud rurſus in hoc ſeruatur, propterea quod ſuas creaturas per genera ac ſpecies funditus interire non patitur Deus: [creauit enim, vt eſſent omnia, & ſalutares generationes mundi,] ſicut ſcriptum eſt. Conuenientiſſimum porro erat, vt iidem ſermones, eiuſmodi quoque res prænuntiarent atque declararent, qui Chriſtum prædicabant, per quem & in quo, quæ interiere, ſeruantur; & quæ mortis dominatu ſunt oppreſſa, refloreſcunt ad vitam: nam ſtirps humani generis vt in Adam, veluti mater quædam, extincta eſt; qui tamen ex illa orti ſunt, id eſt, nos refloruimus in Chriſto, in eoque ſumus, & ſaluamur, ipſumque vitam & alteram quodammodo ſtirpem noſtri generis habemus. PAL. Præclara ſanè & expolita admodum oratio. CYR. Operæpretium verò, Palladi, eſt iis, quæ dicta ſunt, etiam illud adiungere, [Non plantabis tibi ipſi nemus, omne lignum prope altare domini Dei tui, non facies tibi atque cõſtitues ſtatuam; quæ odit Dominus Deus tuus.] Vide enim vt veritatis adoratorem ab omni errore idolorum prorſus abducat, cum Gentilium legibus vti minime permittat, & illorum mores abiicere præcipiat, etiamſi nihil offenſionis fortaſſe habeant, ſi ſeruentur. PALLAD. Quale tandem iſtud eſt, quod dicis? CYRILL. Gentiles, ſicubi denſas arbores, lucum-

Pſal. 20. Rom. 11.

Sap. 1.

Deut. 16.

lucumque totum abunde opacum deprehenderant, ibi aras ad Dæmonum ſacrificia extruebant; ſcilicet opus erat Dæmoniorum aris tanquam aberrationem quandam animi, ac ſæculares oblectationes adiunctas eſſe; nam falſitas ipſa per ſe infirma eſt; adhibitis autem extrinſecus perſæpe fucis, ornatur, vt turpes mulierculæ ſolent. Illud porro diuinum altare cum pulcherrima veritatis ſpecie fulgeret, quænam extrinſeca adiumenta, aut vana ornamenta requireret? neque enim per ſæcularia oblectamenta aditur ad Deum, neque ſoluto remiſſoque animo, & ad carnales voluptates proiecto atque reſupino, ſed vigilanti ac ſurſum intentiſſimè reſpicienti, & in cœlis fixo. Ac, ſi fortuitò ex illo diuino altari ſtirpes extitiſſent, ea res firmo ac fideli noſtri Saluatoris adoratori nihil obfuiſſet: ſed, quia Gentilium eſt prorſus id inſtitutum, refugienda eſt imitatio, atque conſuetudinis ſimilitudo, quemadmodum pro-
1. Cor. 8. culdubio fideli homini, & in vera cognitione atque ſcientia confirmato, nihil eſt idolum in mundo, neque aliquid eſt idolothytum, tamen vt alius quidam præcipit, eo veſci non licet propter infirmorum conſcientiam;
1. Cor. 10. „[vt quid enim ego iudicor ab alia „conſcientia? Si ego cum gratia participo, cur blaſphemor, pro quo ego „gratias ago?] Laudabile igitur eſt apud Deum cauere, ne in altarium ſitu, neve in religionis moribus atque ritu Gentiles imitemur. PALLADIVS. Aſſentior. CYRILLVS. Æquum eſſe autem, vt oblationes ad Dei gloriam offeramus, nec vacuis manibus ad ſacrum tabernaculum adeamus, eædem ſacræ literæ declarant, quæ ſic ha-
Numer. 7. „bent in Numeris, [Et factum eſt, „quo die conſummauit Moyſes erigere „tabernaculum, vnxit illud ac ſanctificauit, & omnia vaſa eius, & vnxit ea, „& ſanctificauit ea. & altare, & omnia „eius vaſa; & vnxit ac ſanctificauit ea; „& obtulerunt principes Iſraël, duodecim principes domorum familiarum „ſuarum: hi principes tribuum, hi ſunt, „qui adfuerunt recenſioni, & attulerunt „dona ſua ante Dominum; ſex vehicu„la tecta, & duodecim boues; vehicu„lum à duobus principibus, & bouem „à ſingulis, & adduxerunt ea ante ta„bernaculum. Et locutus eſt Dominus „ad Moyſen, dicens, Accipe ab ipſis,

A φυτῶν πάντα τε ἀμφιλαφῶς κομῶντα δρυμὸν καταλαμβάνοντες Ἕλληνες, βωμοὺς καὶ θυσίας τοῖς δαιμονίοις ἵστασαν. ἔδει γὰρ ἔδει τοῖς τῶν δαιμονίων βωμοῖς ἀποφορὰν ὥσπερ νοῦ, καὶ μὴν καὶ τέρψεις παραπεπῆχθαι κοσμικάς. νοσεῖ γὰρ τὸ ψεῦδος οἴκοθεν μὲν τὸ ἀνάλκι, καταγκαλλύνεται δὲ πολλάκις τοῖς εἰσποιητοῖς ὡραϊσμοῖς, καθάπερ ἀμέλει καὶ τῶν γυναίων τὰ ἄσημα. τῷ δὲ θείῳ θυσιαστηρίῳ τῷ τῆς ἀληθείας ἀπαστράπτοντι κάλλει, ποίων ἔδει τῶν ἔξωθεν ἐπικουρημάτων, ἢ γοῦν
B εἰκαίων ὡραϊσμῶν; οὐ γὰρ διὰ τέρψεως κοσμικῆς προσιτὸν τὸ θεῖον, οὐδὲ ἀνειμένῳ τρόπον τινὰ νῷ καὶ ἀνακλῶντι πρὸς τὰ σαρκικά, ἀλλ' ὡς ἐν νηφούσῃ διανοίᾳ καὶ πολὺ πρὸς τὸ ἄνω βλεπούσῃ καὶ ἐν οὐρανοῖς. εἴπερ ἦν ὅλως καὶ ὑπὸ πρέμνα τυχόν, ὡς ἐκ ταὐτομάτου γεγονὸς θεῖόν που θυσιαστήριον, ἠδίκησεν ἂν τὸ χρῆμα οὐδὲν τὸν ἀσφαλῆ καὶ γνήσιον τοῦ σωτῆρος προσκυνητήν· ἐπειδὴ δέ ἐστιν ὅλως Ἑλληνικὸν τὸ ἐπιτήδευμα, παραιτητέον τὴν μίμησιν, καὶ τῆς συνηθείας τὸ ἐμφερές,
C καθάπερ ἀμέλει, τῷ μὲν πιστῷ καὶ βεβηκότι νῷ πρὸς ἀληθῆ εἴδησιν, εἴδωλον μὲν οὐδὲν ἐν κόσμῳ, ἀλλ' οὐδὲ εἰδωλόθυτόν ἐστιν, ἐσθίειν γε μὴν οὐκ ἐφίεται παρεγγυῶντος ἑτέρου διὰ τὴν τῶν ἀσθενεστέρων συνείδησιν. ἵνα τί γὰρ ἐγὼ κρίνομαι ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι, ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; εὐδόκιμον τοιγαροῦν τὸ χρῆμα παρὰ Θεῷ τὸ παραιτεῖσθαί φημι τὴν πρὸς Ἕλληνας ἰσουργίαν, ὡς ἔν τε τῇ τῶν θυσιαστηρίων θέσει, καὶ ἐν τοῖς περὶ θρησκείας ἔθε-
D σί τε καὶ τρόποις. ΠΑΛ. Σύμφημι. ΚΥΡ. Τὸ δὲ δὴ χρῆναι καρποφορεῖν εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ μὴ κενὰς χεῖρας ἔχοντας εἰς τὴν ἁγίαν ἰέναι σκηνήν, διεσάφει πάλιν ἡμῖν τὸ γράμμα τὸ ἱερόν, ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς οὕτως ἔχον. καὶ ἐγένετο, ᾗ ἡμέρᾳ συνετέλεσε Μωσῆς, ὥστε ἀναστῆσαι τὴν σκηνήν, καὶ ἔχρισεν αὐτήν, καὶ ἡγίασεν αὐτήν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ ἔχρισεν αὐτά, καὶ ἡγίασεν αὐτά. καὶ προσήνεγκαν οἱ ἄρχοντες Ἰσ-
E ραὴλ δώδεκα ἄρχοντες οἴκων πατριῶν αὐτῶν. οὗτοι οἱ ἄρχοντες φυλῶν, οὗτοι οἱ παρεστηκότες ἐπὶ τῆς ἐπισκοπῆς. καὶ ἤνεγκαν τὸ δῶρον αὐτῶν ἔναντι κυρίου, ἓξ ἁμάξας λαμπηνικάς, καὶ δώδεκα βόας. ἅμαξαν παρὰ δύο ἀρχόντων, καὶ μόσχον παρὰ ἑκάστου. καὶ προσήγαγον ἐναντίον τῆς σκηνῆς. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων. λάβε παρ' αὐτῶν,

καὶ ἔσονται πρὸς τὰ ἔργα τὰ λειτουργικὰ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ δώσεις αὐτὰ τοῖς Λευίταις ἑκάστῳ κατὰ τὴν αὐτοῦ λειτουργίαν. καὶ λαβὼν Μωσῆς τὰς ἁμάξας καὶ τοὺς βόας, ἔδωκεν αὐτὰ τοῖς Λευίταις. καὶ οὐ μέχρι τούτων τὰ ἐκ τῶν φυλάρχων ἦν. προσεπινενόηται δὲ καὶ ἕτερα. γέγραπται γάρ, καὶ προσήνεγκαν οἱ ἄρχοντες εἰς τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ θυσιαστηρίου, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἔχρισεν αὐτό, καὶ προσήνεγκαν οἱ ἄρχοντες τὰ δῶρα αὐτῶν ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν ἄρχων εἷς καθ' ἡμέραν, ἄρχων καθ' ἡμέραν προσοίσουσι τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ ἦν ὁ προσφέρων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ τὸ δῶρον αὐτοῦ, Ναασσὼν υἱὸς Ἀμιναδάβ, ἄρχων τῆς φυλῆς Ἰούδα. καὶ προσήνεγκε τὸ δῶρον αὐτοῦ, τρυβλίον ἀργυροῦν ἕν, τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὁλκὴ αὐτοῦ· φιάλην μίαν ἀργυρᾶν, ἑβδομήκοντα σίκλων κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον. ἀμφότερα πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν. θυΐσκην μίαν δέκα χρυσῶν, πλήρη θυμιάματος. μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν ἕνα ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα. καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίας πέντε. τοῦτο δῶρον Ναασσὼν υἱοῦ Ἀμιναδάβ. προσεκόμιζον δὲ καὶ καθεξῆς ἄχρι τοῦ δυοκαιδεκάτου, κατά γε τὸν ἴσον τρόπον καὶ ἐν ἀπαραλλάκτοις φιλοτιμίαις, ἐκνεμηθείσης ἑκάστῳ τῆς αὐτῷ συντεταγμένης ἡμέρας ἰδικῶς. διετύπου γὰρ ὧδε Θεός. ΠΑΛ. Καὶ τίς δὴ ἄρα ἐστὶ τῆς οὕτω πολυειδοῦς προσαγωγῆς ὁ λόγος; ΚΥΡ. Καρποφορία μὲν οὖν τὸ χρῆμα ἐστίν, ὦ Παλλάδιε, πλέκεται δέ, οἶμαι, καὶ λόγος αὐτῇ μυστικὸς εἰς τὸν Ἐμμανουήλ, καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνακομίζων τὸ αἴνιγμα· φράσω δὲ ὡς ἂν οἷός τε ὦ πάλιν. ἀναδεδειγμένης γὰρ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ τῆς ἁγίας καὶ ἀληθοῦς σκηνῆς, τοῦτ' ἔστι, τῆς ἐκκλησίας, πολλαχῶς ἐν αὐτῇ διαπρέπων Χριστὸς ὁ μονογενὴς ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὑπὸ ἡμῶν ὡς ἱερὸν προσάγεται θῦμα τῷ Θεῷ καὶ πατρί, λύτρον καὶ ἀντάλλαγμα τῆς ἁπάντων ζωῆς, εἷς ὁ πάντων ἀντάξιος. ἐπειδὴ γὰρ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, ἑαυτὸν προσκεκόμικε τῷ Θεῷ καὶ πατρί, ὥσπερ τι καὶ ἀπαρχὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διασωζούσης ἐν ἁγιασμῷ, φυσικῶς μὲν καὶ οὐσιωδῶς ἐνυπάρχοντι, καθ' ὃ νοεῖται καὶ ἔστι Θεός, εἰσκεκριμένως δὲ αὖ διὰ τὸ ἀνθρώπινον.

A & erunt ad opera miniſterii tabernaculi teſtimonii, & dabis ea Leuitis, ſingulis pro ſuo miniſterio. Et accipiens Moyſes vehicula, & boues dedit eas Leuitis.] Neque vero hucuſque duntaxat principum tribuum dona progreſſa ſunt, ſed his etiam alia adiuncta: ſcriptum eſt enim, [Et obtulerunt principes ad dedicationem altaris, die quo vnxit illud, & attulerunt principes dona ſua ante altare, & dixit Dominus ad Moyſen, Princeps vnus per ſingulos dies offert dona ſua ad dedicationem altaris: & fuit qui obtulit primo die donum ſuum, Naaſſon filius Aminadab princeps tribus Iudæ: & obtulit donum ſuum catinum argenteum vnum, centum & triginta pondus eius; phialam vnam argenteam ſeptuaginta ſiclorũ iuxta ſiclum ſanctum, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo ad ſacrificium; mortariolum vnum decem aureorum plenum incenſo; vitulum vnum de bobus, arietem vnum, agnum vnum anniculum in holocauſtum; & hœdum de capris vnum pro peccato, & ad hoſtiam ſalutaris vitulas duas, & arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque; hoc fuit donum Naaſſon filii Aminadab.] Obtulerunt præterea ceteri deinceps vſque ad duodecimum eodem modo ſimilique magnificentia, cum ſuus cuique certus dies attributus eſſet: ſic enim præceperat Deus. PAL. Sed quæ tandem eſt huius adeo multiplicis oblationis ratio? CYRILL. Equidem, Palladi, ſi rem geſtam ſpectes, oblatio eſt, ſed illi coniuncta eſt, myſtica, mea quidem ſententia, ratio, per quam ad Emmanuel, & ad nos ipſos hoc ænigma refertur; id autem explicabo, vt potero. Namque manifeſtato iam in orbe terrarum ſancto illo veróque tabernaculo, id eſt, Eccleſia, Chriſtus in ea multis variiſque modis excellens Deo ac Patri à nobis propemodum ac pro nobis vt ſacra victima offertur, quæ pretium ſit ac pro vniuerſorum vita permutatio, quippe cùm ille vnus ſit pro vniuerſis æqua æſtimatio; nam, poſteaquam ille Vnigenitus factus eſt vt vnus è nobis homo, ſe ipſum obtulit Deo & Patri quaſi præcipuum quiddam ac primitias humanæ naturæ, ſanctitatem redolentis, quæ illi ſanctitas, qua parte intelligitur, atque adeo eſt Deus, ſecundum naturam & eſſentiam inerat, ſed eandem aduentitiam habebat, qua parte humana in eo natura ſpectatur:

(Margin: B, C, D, E section letters; "Ibid." beside "Et obtulerunt principes")

cúmque vnus idemque ſit, multis tamen modis in illa principum oblatione figurabatur: vt verò tunc, ſic hoc quoque tempore ſacrificatur Chriſtus per eos principes, qui pro temporum ſerie ſuccedunt, multiplici notione perceptus, variiſque nominibus ornatus: fiebat enim oblatio per ſingulos dies; quo facto ſignificabatur illa per ſingulos dies Chriſti hoſtiæ perennitas ac perpetuitas, atque etiam eorum, qui fide iuſtificati ſunt, in offerendo largitas; neque enim vnquam deerunt adoratores, neque erit oblationis inopia, ſed Chriſtus in ſanctis tabernaculis myſtice ſacrificatus à nobis & pro nobis offeretur. Ipſe eſt autem oblatio noſtra prima atque præcipua; ſeipſum enim obtulit hoſtiam Patri non pro ſe ipſo, vt vera fides docet, ſed pro nobis, qui ſub peccati iugo ac reatu tenebamur. Sumus deinde ad illius ſimilitudinem nos ipſi quoque ſacræ victimæ, cùm mundo morimur, quatenus peccatum in nobis mortuum eſt, Deo autem viuimus, illam in ſanctitate ac pietate vitam; hæc enim nobis præ ſe ferre videtur illa principum oblatio; quam placet-ne per partes, vt nobis optimè habere videbitur, congruentibus rationibus examinemus, atque, quoad fieri poterit, explicemus? PALLAD. Mihi ſanè placet. CYRILLVS. Allatus igitur eſt à ſingulis vitulus, vehiculaque ſex numero, ſacris operibus tabernaculi attributa ſunt; deinde à ſingulis catinus vnus argenteus, & phiala vna, & vtraque, inquit, plena ſimila conſperſa oleo; mortariolum vnum incenſi plenum, aries vnus, agnus vnus anniculus in holocauſtum, hœdus è capris vnus pro peccato; atque hæc quidem holocauſta fuere. Obtulerunt præterea in hoſtiam ſalutaris vitulas duas, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. PALLAD. Expone igitur illud in primis, quid interſit quidve differre dicendum ſit inter hoſtiam ſalutaris & holocauſtum. CYRILLVS. Accipe igitur. Nam illa ex animantibus holocauſta tota ex omni parte igni ſacro atque perpetuo cremabantur, nulla parte omnino excepta, ſed particulis fere omnibus ac membris omnibus in odorem ſuauitatis ad Deum aſcendentibus; quæ vero pro hoſtia ſalutari cædebantur, ea conſecrabantur ex parte,

Rom. 6.

A εἷς δὲ ὑπάρχων καὶ αὐτὸς, κατὰ πολλοὺς ἐγράφετο τρόπους, ὡς ἔν γε τῇ τῶν ἀρχόντων προσκομιδῇ, ἱερουργεῖται δὲ ὥσπερ καὶ νῦν ὁ Χριστὸς, διὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἡγουμένων πολυτρόπως νοούμενος, καὶ διαφόροις ὀνόμασιν ἐκπεπιασμένος· καὶ καθ᾽ ἡμέραν προσφορὰ, τὸ διηνεκὲς οἱονεί πως καὶ ἀκατάληκτον τῆς Χριστοῦ θυσίας ἐν ἡμέρᾳ πάσῃ καὶ τὸ ἐν αὐτῇ καρποφόρον τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων ὑποδηλοῦντος τοῦ πράγματος. οὐ γὰρ ἐπιλείψουσιν οἱ B προσκυνηταὶ, ἀλλ᾽ οὐδὲ ποθὴν ἔσται δυσφορίας· προσκομισθήσεται δὲ πρὸς ἡμῶν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, μυστικῶς ἱερουργούμενος ἐν ταῖς ἁγίαις σκηναῖς. αὐτὸς δὲ ἡμῶν καρποφορία πρώτη καὶ ἐξαίρετος. προσκεκόμικε γὰρ ἑαυτὸν εἰς θυσίαν τῷ πατρὶ, καὶ οὐχ ὑπέρ γε μᾶλλον ἑαυτοῦ, κατὰ τὸν ἀμωμήτως ἔχοντα λόγον, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ὑπὸ ζυγὸν καὶ γραφὴν ἁμαρτίας. καθ᾽ ὁμοιότητα δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν, ἱεραὶ θύματα καὶ ἡμεῖς, κόσμῳ μὲν ἀποθνήσκοντες, ὡς νενεκρωμένης τῆς ἁμαρτίας ἐν ἡμῖν, C ζῶντες δὲ τῷ Θεῷ, τὴν ἐν ἁγιασμῷ καὶ ὁσιότητι ζωήν. ταυτὶ γὰρ ἡμῖν ὑπεμφαίνειν ἔοικεν ἡ τῶν ἀρχόντων προσαγωγὴ, ἣν καὶ ἀνὰ μέρος ἐκβασανίζοντες τοῖς καθήκουσι λογισμοῖς, ὅπως ἂν ἡμῖν εὖ ἔχοι, βούλει λέγωμεν κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἡμῖν; ΠΑΛ. Καὶ μάλα. ΚΥΡ. Προσκεκόμισται μὲν οὖν παρὰ ἑκάστου μόσχος· ἐκνενέμηνται δὲ τοῖς ἱεροῖς ἔργοις τῆς ἁγίας σκηνῆς, ἓξ οὖσαι τὸν ἀριθμὸν αἱ ἅμαξαι. εἶτα παρ᾽ ἑκάστου τρυβλίον ἓν ἀργυροῦν, καὶ φιάλη μία, καὶ D ἀμφότερα, φησὶ, πλήρη σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ. θυΐσκη μία θυμιάματος ἔμπλεως, κριὸς εἷς, ἀμνὸς εἷς ἐνιαύσιος εἰς ὁλοκαύτωμα, χίμαρος ἐξ αἰγῶν περὶ ἁμαρτίας. καὶ ταυτὶ μὲν τὰ ὁλοκαυτώματα. προσεκόμιζον δὲ καὶ εἰς θυσίαν σωτηρίου, φησὶ, δαμάλεις δύο, κριοὺς πέντε, τράγους πέντε, ἀμνάδας ἐνιαυσίους πέντε. ΠΑΛ. Φράζε δὴ οὖν καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, τί τὸ μεταξὺ, καὶ ποίαν ἄν E τις εἴποι τὴν διαφορὰν τῆς τοῦ σωτηρίου θυσίας, καὶ ὁλοκαυτώματος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄκουε δή. τὰ μὲν γὰρ ὁλοκαυτώματα τῶν ζώων ὅλα δι᾽ ὅλων, ἱερῷ καὶ ἀσβέστῳ κατεφλέγετο πυρὶ, οὐδενὸς τὸ σύμπαν ἐξῃρημένου, ἀλλ᾽ οἱονεί πως πάντων μορίων καὶ μελῶν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀναβαινόντων τῷ Θεῷ· τὰ δέ γε ὑπὲρ τῆς σωτηρίου θυσίας σφαζόμενα, μερικὴν ἐδέχετο τὴν καθιέρω-

[A] σιν, ὡς ἐν ὤμῳ δεξιῷ, κεφαλῇ τε καὶ ποσί, νεφροῖς καὶ ἥπατι, καὶ ἑτέροις ἤτοι τοῖς εἰς τὸ εἴσω καὶ ἐνδοθιδίοις. πρέπει δὲ οὖν τὸ ὁλοκαυτοῦσθαι Χριστῷ. καὶ γάρ ἐστιν ἀληθῶς ὅλος ἅγιος, εὐώδης ἅπας καὶ ἱερός. ἡμῖν δὲ οἰκεῖον, τὸ οὐκ εἰσάπαν ἅγιον, καὶ οὐχ ὁλοκλήρως ἱερόν, οἷς ἔνεστί τι καὶ μολυσμοῦ διὰ τὴν ἐν ἡμῖν ἁμαρτίαν. καθαρὸς γὰρ οὐδεὶς ἀπὸ ῥύπου, καὶ παραπτώματα τίς συνήσει; κατὰ τὸ γεγραμμένον. διὰ τοῦτο τὴν ὑπὲρ τοῦ σωτηρίου θυσίαν, οὐχ ὁλόκαυτον ὁ νόμος, [B] μερικῶς δὲ μᾶλλον καθιεροῦσθαι δεῖν εὖ μάλα προσέταττεν. ἆρ᾽ οὖν, ὦ Παλλάδιε, σαφής σοι καὶ ἀποχρῶν εἰς εὐμαθίαν ὁ λόγος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Φέρε δὴ οὖν, ἐπ᾽ ἐκεῖνο ἴωμεν εἴς γε τό, ἑκάστῳ φημὶ τῶν προσενηνεγμένων, φράσαι τι, καὶ μὴν καὶ συνιέναι τὴν ἀναγκαίαν εἰς ὄνησιν. ΠΑΛ. Ἴθι δὴ οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐστὶ τοίνυν τὰ παρὰ ἑκάστου τῶν φυλάρχων, τρυβλίον ἀργυροῦν ἓν καὶ φιάλη μία, καὶ ἀμφότερα πλήρη σεμιδά- [C] λεως ἀναπεποιημένης ἐλαίῳ. τὸ μὲν οὖν τρυβλίον ἐστὶ τοῖς ἐδωδίμοις ὑπηρετοῦν, καὶ εἰς ὀψοφαγίαν χρήσιμον, καθὸ καὶ αὐτὸς ἐδίδαξεν ὁ σωτὴρ φιλοπευστοῦντι Ἰωάννῃ τῷ γνησίῳ μαθητῇ τίς ὁ παραδώσων αὐτόν, ὁ ἐμβάψας, φησί, μετ᾽ ἐμοῦ τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ. φιάλης δὲ τί ἂν λέγοιμι τὴν χρείαν, διακεκραγότος αὐτοῦ τοῦ πράγματος; καὶ σημεῖον ἄρτου σεμίδαλις. ἔστι καὶ ἐξ αὐτῆς ἄρτος. ἄρτος δὲ ζωῆς, ὁ Χριστός. οὐκοῦν ὡς ἐν τῷ τρυβλίῳ καὶ [D] ἐν τῇ φιάλῃ, καὶ ὡς ἐν ἄρτῳ τῷ ἐν ἀμφοῖν, πλήρη γὰρ ἦν σεμιδάλεως, ὡς ἐν βρώσει τε καὶ πόσει, ζωὴ καὶ ζωοποιὸς ὁ Χριστὸς σημαίνεται. ἀμὴν γάρ, φησί, λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ἐλαίῳ δὲ τὴν σεμίδαλιν καταδεδεῦσθαί φησιν, αὐτό που τὸ ἐν ψαλμοῖς ἀναμελῳδοῦντος οἱονεί που τοῦ τύπου. ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου [E] ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. θυΐσκη δὲ αὖ, σχῆμά τε καὶ εἶδος θυμιατηρίου, θυΐας ἐν ἴσῳ πεποιημένου. ἐπίμεστον δὲ καὶ αὐτὸ θυμιάματος, εὐωδία γὰρ καὶ θυμιατήριον ὁ Χριστός, οὐκ ἔξωθεν δὲ τὸ εὐῶδες ἔχων, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ κατὰ μέθεξιν ἀρετῆς, καὶ τοῦ κατ᾽ εὐσέβειαν ἁγιασμοῦ τὸ ἐν τούτοις εἶναι κερδαίνοντες,

[A] vt dexter humerus, caput etiã ac pedes, renes ac iecur, nonnullę pręterea reconditæ partes & inteſtinæ. Chriſto igitur conuenit in holocauſtũ offerri: eſt enim reuera totus ſanctus, totus odore ſuauitatis plenus ac ſacer: nobis autem illa victima proprie conuenit, quæ non eſt ex omni parte ſancta, neque omnino ſacra, quibus nonnihil maculæ ineſt propter peccatum, quod eſt in nobis; [nemo enim mundus à ſorde:] &, [delicta quis intelliget?] vt ſcriptum eſt. ob [B] eam itaque cauſſam, hoſtiam, quæ pro ſalute offerebatur, non vniuerſam incendi, ſed potius ex parte conſecrari debere, Lex rectiſſimè iuſſit. Num igitur, Palladi, perſpicua tibi eſt mea oratio, & ad intelligendum ſatis apta? PALLAD. Sanè verò. CYRILL. Age igitur pergamus de iis, quæ à ſingulis oblata ſunt, aliquid dicere atque intelligere, quod fructoſum ſit futurum. PALLAD. Perge igitur. CYRILLVS. Hæc ſunt ergo à ſingulis tribuum principibus ob- [C] lata, Catinus argẽteus vnus, phiala vna, & vtraque plena ſimilæ confectæ oleo: catinus itaque ad eſculenta continenda eſt aptus, & ad pulmẽta vſum habet: quod etiam ipſe Saluator docuit, qui Ioanni illi fideli diſcipulo roganti, quiſnam ipſum traditurus eſſet, [Qui intinxerit, inquit, mecum manum in catino:] de phialæ autem vſu quid attinet dicere, quem ipſa res voce pæne teſtari videtur? ſimila porro panis eſt ſignum; ex illa namque fit panis: eſt autem panis [D] vitę Chriſtus. Igitur tanquam in catino, & in phiala, & tanquam in pane, qui in vtroque vaſe erat, cùm vtrumque plenum eſſet ſimilæ, nimirum tanquam in cibo ac potu Chriſtus, qui vita eſt, atque viuificator, ſignificatur: inquit enim, [Amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.] Oleo autem ſimilam fuiſſe madefactam, inquit: in quo typus ipſe pene illud è Pſalmis concinere videtur, [Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatẽ, [E] propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.] Mortariolũ verò figura eſt ac ſpecies thuribuli ad mortarii ſimilitudinem facti, ipſum quoque thure plenum: bonus enim odor ac thuribulum eſt Chriſtus, non extrinſecus odorem habens, vt nobis certe contingit, qui participatione virtutis atque ſanctificationis eius, quæ ex pietate eſt, hæc ipſa conſequimur:

Iob. 14.
Pſal. 18.
Matth. 26.
Ioan. 13.
Ioan. 6.
Pſalm. 44.

ſed ex ſe tanquam Deus, in ſuaque natura iis rebus præditum, per quæ illum admiramur, & odore, qui ſupra mundũ eſt, & ſupra creaturam omnẽ, totum replens orbem terrarũ: nam illum ſecũdum naturam ac reuera Deum eſſe, & in ſua ipſius natura paternæ cognitionis odorem accepiſſe, optime dignoſcitur: plenum igitur eſt incenſo mortariolum. Deinde adducitur bos, aries pręterea & hœdus è capris afferuntur; ac per hæc omnia animantia ipſe figuratur, in vitulo quidem propter ſummam firmitatem; & quod manſuetorum mundorumque animantium bos eſt præſtantiſſimus, ac magnitudine corporis excellit: omnia autem, quæ ad Chriſtum pertinẽt, ſpirituali excellentia prædita ſunt, & ipſe præſtantia per omnia minime comparãda eminet, atque ſuperior eſt; in ariete vero propter perfectionem, atque etiam propter innocentiam in agno. [Ego enim, inquit, tanquam agnus innocẽs, qui ducitur vt immoletur, neſciebam:] in hœdo rurſus, propterea quod pro peccatoribus occiſus eſt; hœdus enim ex Legis præſcripto ſacrificium eſt pro peccato: ille autem Emmanuël mortem pro nobis ſubiit, & ea nece, quam pro nobis pertulit, à veteribus delictis liberati ſumus. An verò nõ id eſſe verum putas? PALLAD. Quidni putem? CYRILL Illud autem obſerues velim, oblatos quidem eſſe boues; ceterum ad opera tabernaculi deſtinatos, vt, cùm caſtra moueri opus eſſet, ipſi onera vehiculis ferendo, ſacrorum adminiſtros labore ac moleſtia leuarent: in Chriſto enim conquieſcit Eccleſia, & nos ipſe fert, & laboribus, qui ſupra vires ſunt, ſacrum illud honoratumque genus, ac populum ſacrorum operum peritum ſuccumbere non permittit. Sic igitur ſupradicta ad Chriſtum referenda ſunt. Quæ autẽ pertinebant ad hoſtiam ſalutaris, ea pro ſeipſis quodammodo principes afferebant, ac tanquam tabernaculo conſecrabant, offerebantque Deo in odorem ſuauitatis; vitulæ autem erant duæ, arietes quinque, hirci quinque, agni quinque. Ac vitulus quidem Chriſtus eſt, nos viciſſim vitulæ: ratio etiam vtriuſque non eſt aliena, ſed vera potius atque perſpicua; ſemper enim fere mas principem locum tenet, & apud Deum honore ac gloria pręſtat, eamque rem ſuo teſtimonio natura comprobat; inferior eſt autem fœmina, illique ſubiecta, & viribus, & honore poſterior, & à tergo quodammodo marem ſequens.

Hier. 11.

A ἀλλ' οἴκοθεν ὡς Θεὸς καὶ ἐν ἰδίᾳ φύσει πλουτῶν τὰ δι' ὧν θαυμάζεται, καὶ ὅλην ἐμπίπλησι τὴν οἰκουμένην τῆς ὑπερκοσμίου καὶ ὑπὲρ κτίσιν ὀσμῆς. Θεὸς γὰρ ὢν φύσει καὶ ἀληθῶς, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως τοῦ πατρὸς ἐν ἰδίᾳ φύσει λαχὼν, εὖ μάλα διαγινώσκεται. ἔμπλεως οὖν ἡ θυΐσκη θυμιάματος. Ταύτῃ τοι προσάγεται μόσχος τε καὶ κριὸς, καὶ μὴν καὶ ἀμνὸς, καὶ χίμαρος ἐξ αἰγῶν, τὰ πρὸς τούτοις ἔτι προσκεκομισμένα, καὶ διὰ πάντων αὐτὸς ὁ γραφόμενος. B ἐν μὲν τῷ μόσχῳ, διὰ τὸ ἄγαν εὐσθενὲς, καὶ ὅτι τῶν ἐν ἡμερότητι καὶ καθαρότητι ζώων, τὸ προὔχον, ὁ μόσχος, καὶ ὡς ἐν μεγέθει σώματος, τὸ ὑπερτεροῦν. ἐν ὑπεροχῇ δὲ τῇ νοητῇ, πάντα ἐστὶ τὰ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ προὔχων καὶ ὑπερκείμενος τῇ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ἀσυγκρίτῳ διαφορᾷ. ἐν δὲ τῷ κριῷ, διὰ τὸ τέλειον, καὶ μέν τοι διὰ τὸ ἄκακον, ἐν τῷ ἀμνῷ· ἐγὼ γὰρ, φησὶν, ὡς ἀρνίον ἄκακον ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι, οὐκ ἔγνων. ἐν δὲ τῷ χιμάρῳ, διὰ τὴν C ὑπέρ γε τῶν ἡμαρτηκότων σφαγήν. χίμαρος γὰρ ὑπὲρ ἁμαρτίας τὸ θῦμα, κατὰ τὸν νόμον. εἰσέδυ δὲ δι' ἡμᾶς τὸν θάνατον ὁ Ἐμμανουὴλ, καὶ τῶν ἀρχαίων πλημμελημάτων ἐκλελυτρώμεθα, δι' ἣν ὑπέμεινεν ὑπὲρ ἡμῶν σφαγήν. ἢ οὐκ εἶναι φὴς καὶ τοῦτο ἀληθές; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐπιτήρει δὲ ὅτι προσκεκομίσθησαν μὲν οἱ μόσχοι, δέδονταί γε μὴν εἰς τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς, ἵν' ἐν ταῖς ἀναζεύξεσιν αὐτοὶ φέροντες ἐφ' ἁμαξῶν, πόνου D καὶ αἰτίας ἀπαλλάττοιεν τοὺς ἱερουργούς. ἐπαναπαύεται γὰρ ἡ ἐκκλησία Χριστῷ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς φέρει. τοῖς ὑπὲρ δύναμιν πόνοις περιπίπτειν οὐκ ἐφιεὶς τὸ ἱερὸν καὶ τίμιον γένος, καὶ τὸν τῶν ἁγίων ἔργων ἐπιστήμονα λαόν. οὕτω μὲν οὖν οἰστέον ἐπὶ Χριστὸν τὰ ὠνομασμένα. τὰ δέ γε εἰς θυσίαν σωτηρίου προσεκόμιζον οἱονείπως αὖ ὑπὲρ ἑαυτῶν οἱ ἡγούμενοι, καθιεροῦντες τρόπον τινὰ τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀναφέροντες τῷ Θεῷ. δαμάλεις δὲ ἦσαν δύο, κριοὶ E πέντε, τράγοι πέντε, ἀμνάδες πέντε. καὶ μόσχος μὲν, ὁ Χριστὸς, δαμάλεις δὲ αὖ ἡμεῖς, καὶ λόγος ὁ ἐπ' ἀμφοῖν, οὐκ ἀσύμφυλος, ἀληθὴς δὲ μᾶλλον καὶ ἐναργής. ἡγεμονικώτατον γὰρ ἀείπως τὸ ἄρσεν ἐστὶ, καὶ ἐν τιμῇ καὶ δόξῃ τῇ πάνυ ἀρίστῃ παρὰ Θεῷ. καὶ μάρτυς ἡ φύσις, ὁμολογοῦσα τὸ χρῆμα. μεῖον δὲ καὶ ὑπεστρωμένον τὸ θῆλυ, καὶ οἱονεὶ κατόπιν ἰὸν τῆς ἀρσένων ἀρχῆς τε καὶ δόξης.

ἔστι δὴ οὖν ὡς ἐν ἄρσενι μόσχῳ, καθηγητὴς μὲν ἡμῶν ὁ Χριστὸς, ὑπεζεύγμεθα δὲ ὥσπερ ἡμεῖς καὶ ἐν πολλῷ μείονι παρ' αὐτὸν ἀλκῇ τε καὶ δόξῃ, καὶ ἀσύγκριτον τὸ μεσολαβοῦν. εἰ γὰρ καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς, ὁμοειδὴς γὰρ τῷ μόσχῳ δάμαλις, ἀλλ' ἐν πολλῇ λίαν ὑπεροχῇ τὰ αὐτοῦ. τίς γὰρ ὁμοιωθήσεται τῷ Θεῷ ἐν υἱοῖς Θεοῦ; καθ' ἡμᾶς γὰρ ὁμοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς ὁ Χριστὸς ἐν ὑπεροχῇ θεότητος, εἰ καὶ γέγονε σάρξ. δύο γε μὴν αἱ δαμάλεις, εἰς τύπον οἶμαί που τῶν δύο λαῶν, συνδεδραμηκότων εἰς ἕνα τὸν ἀπ' ἀμφοῖν, συνείροντος εἰς ἑνότητα τὴν πνευματικὴν διὰ πίστεως τοῦ δι' ἡμᾶς τε καὶ μεθ' ἡμῶν. κριοὶ δὲ πάλιν, καὶ ἀμνοὶ ἰσάριθμοι, χίμαροί τε οὐχ ἥττους, τῶν πιστευόντων πληθὺν ὑπεμφαίνοντες, τὴν ὡς ἐν πέμπτῳ φημὶ συνενηνεγμένην καιρῷ, καθ' ὃν ἡ ἐπιδημία τοῦ λέγοντος, ὅταν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. σημαίνεται δὲ τῶν πεπιστευκότων διὰ μὲν τῶν κριῶν τὸ ὡς ἐν φρονήσει τέλειον, καὶ τῆς νοητῆς ἡλικίας, δῆλον δὲ ὅτι τῆς ἐν Χριστῷ, τὸ ἀρτίως ἔχον, διὰ δὲ τῶν ἀμνῶν τὸ ὡς ἐν ἁπλότητί τε καὶ ἀκακίᾳ. μὴ γὰρ δὴ, φησὶν, ἀδελφοὶ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ, τέλειοι γίνεσθε. διὰ δὲ τῶν ὑπὲρ ἁμαρτίας χιμάρων, τὸ ἀεὶ δεῖσθαι καθαρισμοῦ, καὶ πλημμελημάτων ἀφέσεως. τοιγάρτοι καὶ δεδιδάγμεθα λέγειν ἐν προσευχαῖς, ἄφες ἡμῖν τὰ παραπτώματα. οὐ γάρ ἐστι καιρὸς, ὅτε μὴ βοᾶν ἀναγκαῖον τοῖς ὡς ἀληθῶς ἀρτίφροσι, καὶ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως εἰδόσι τὸ ἄναλκι, καὶ, παραπτώματα τίς συνήσει; καὶ, ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με. τοῦτο θυσία πνευματικὴ, σωτηρίας τε πέρι τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ἀνωδίζουσα τῷ Θεῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Χριστὸν οὖν ἔφην, ὡς ἔν γε τῷ μόσχῳ καὶ τοῖς κριοῖς, ἀμνοῖς τε καὶ τράγοις, καὶ τοῖς ἑτέροις κατασημαίνεσθαι, καὶ ἀφαμαρτεῖν τοῦ πρέποντος οἰηθείην ἂν οὔτι που τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον. εἰ δὲ δή τις ἔλοιτο καὶ ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς, τὴν τῶν ἐννοιῶν μετακομίσαι δύναμιν, τὸ λυποῦν οὐδὲν, τοιαύτην τινὰ θεωρίαν τοῖς προκειμένοις ἐπενεγκεῖν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὁποίαν δή φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσεκομίζοντο κατὰ τὸν νόμον παρὰ παντὸς Ἰσραὴλ τὰ ἱερὰ θύ-

A Eſt itaque vt in mare vitulo dux noſter Chriſtus, nos vero quodammodo ſubiecti, & multo quam ille tum robore tum gloria inferiores, longiſſimóque interuallo diſiuncti: nam etſi noſtri ſimilis factus eſt: (eadem quippe ſpecie ſunt vitulus ac vitula) ſed tamen, quæ ad eum pertinent, longe ſunt excellentiora, [quis enim æquabitur Deo in filiis Dei?] ſimul enim & ſecundum nos, & ſupra nos Chriſtus eſt; ac præſtantiam diuinitatis retinet, licet ſit caro factus. Psal. 81

B Ceterum duæ ſunt vitulæ in figuram, vt opinor, duorum populorum, qui ſuo concurſu vnum efficiunt populum ex vtroque conflatum, cùm eos in vnitatem ſpiritus per fidem, ille conſerat, atque connectat qui propter nos, atque inter nos eſt factus. Arietes prætera & agni totidem, hirci quoque haud pauciores, multitudinem credentium indicant, quæ quinto quaſi

C tempore contingit, quo tempore ille aduenit, qui dixit, [Cum exaltatus fuero à terra, omnes traham ad me ipſum.] Per arietes autem ſignificatur credentium prudentiæ perfectio, & ſpiritualis ætatis, illius nimirum, qua in Chriſto creſcimus, abſolutio; per agnos verò ſimplicitas & innocentia: [Nolite enim, inquit, fratres, pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti eſtote.] Per hircos denique pro peccato, ſem- Ioan. 12 1. Cor. 14.

D per nos expiatione ac remiſſione peccatorum opus habere: itaque edocti ſumus in orationibus dicere, [Dimitte nobis debita:] nullum enim tempus eſt, quo non iis certè, qui perfecta ſunt prudentia, humanæque imbecillitatis haud ignari, clamare neceſſe ſit, [Delicta quis intelligit? & ab occultis meis mũda me.] Hæc eſt ſpiritualis hoſtia, & quæ pro ſalute noſtrarum animarum Deo in odorem ſuauitatis offertur. PAL. Ita eſt. CYRILLVS. Chriſtum Matth. 6. Pſalm. 18.

E igitur dixi in vitulo & arietibus, agnis quoque & hircis ceteriſque animantibus ſignificari: neque vero meam hac de re expoſitionem arbitror ab eo quod rectum ſit, abhorrere. Sed, ſi quis velit ad nos ipſos quoque ſententiarum vim transferre, nihil prohibet eiuſmodi quampiam reconditam intelligentiam propoſitis rebus adiungere. PALLAD. Cuiuſmodi tandem? CYRILLVS. Offerebantur, vt Lex conſtituerat, ſacræ victimæ ab vniuerſo Iſraëlis populo;

ſed ad altare fundebatur cæſorum animantium ſanguis: in quo res ipſa geſta nobis tanquam in vmbra prope deſcripſit & obliquè ſignificauit, Deo, qui ſanctus eſt, noſtras animas nos conſecrare debere. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILLVS. Noſtro igitur loco ac pro nobis victimæ offeruntur, noſque in illis typice ſacrificamur. PALLADIVS. Ita eſt. CYRILLVS. Age ergo diligenter examinemus, quæ tanquam ab omni multitudine per manus principum oblata ſunt, ac ſpiritualis contemplationis pulchritudinem circumſpiciamus. Argenteis igitur vaſis, catino, inquam, ac phiala, ſimila oblata eſt oleo madefacta: eſt autem argentum ſplendoris nota, vt ſimila vitæ; quippe cum ex illa panis exiſtat, qui vitam conſeruat; oleum denique ſignum eſt hilaritatis. Offeratur itaque à nobis ipſis quoque Deo, qui eſt ſuper omnia, in ſplendore vitæ hilaritas per ſpem, quæ in Christo eſt: [Spe enim

Rom. 12. " gaudentes,] inquit: qui enim fieri poteſt, vt non ſumma lætitia pleni ſint, qui genus vitæ atque conuerſationis ſplendidum diligenter excoluerint, & Saluatoris noſtri mandata cuſtodierint? quibus omnino apud Deum repoſita eſt eius ipſius

Coloſſ. 3. " gloriæ participatio? [Mortui enim " eſtis, inquit, & vita veſtra abſcon" dita eſt cum Chriſto in Deo: cum " Chriſtus apparuerit, vita veſtra, " tunc & vos apparebitis cum ipſo in " gloria.] Igitur ſimila oleo conſperſa eſt: ineſt enim in ſanctorum virorum vita illa vt in ſpe gloriæ hilaritas cum ſplendore nimirum ſanctitatis & iuſtitiæ. Aureum porro mortariolum incenſi plenum ſanctorum pulchritudinem ſignificat, & illam tanquam in ſacris vaſis ſuauecolentiam ſanctitatis, quæ deinde offertur Deo velut donum quoddam ſane fragrantiſſimum. An vero, Palladi, ſanctos viros vaſa eſſe ſplendida & electa non putabimus? PALLADIVS. Ego verò maxime puto. CYRILLVS. Vitulus igitur à ſingulis vnus offertur: ſuntque ſimul vniuerſi duodecim, ſed tabernaculum tamen vehunt bini, ad vehiculum ac iugum vnum iuncti, Leuitarumque ſunt miniſteriis attributi; quæ res figura eſt

A ματα. προσεχεῖτο δὲ τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ τῶν σφαζομένων τὸ αἷμα, μονονουχὶ καταγράφοντος ὡς ἐν σκιᾷ τοῦ δρωμένου, καὶ πλαγίως ἡμῖν ὑπεμφαίνοντος, ὅτι Θεῷ τῷ ἁγίῳ τὰς ἑαυτῶν ἡμῶν καθιεροῦν προσήκει ψυχάς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἀνθ' ἡμῶν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὰ θύματα, καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν αὐτοῖς οἱ κατὰ τύπον ἱερουργούμενοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Φέρε δὴ οὖν

B πολυπραγμονοῦντες ὀρθῶς τὰ ὡς παρὰ πάντων προσκεκομισμένα διὰ τῆς τῶν ἡγουμένων χειρὸς, τῆς ἐν πνεύματι θεωρίας τὸ κάλλος περιαθρήσωμεν. οὐκοῦν ἄρα τὰ προσκομισθέντα ἐν ἀργυροῖς σκεύεσι, τρυβλίῳ, φημὶ, καὶ φιάλῃ, σεμίδαλις ἐλαιοβρεχής. σύμβολον δὲ λαμπρότητος μὲν ὁ ἄργυρος, ζωῆς δὲ ἡ σεμίδαλις, ὡς ἄρτου γένεσις, τοῦ συνέχοντος εἰς ζωὴν, ἱλαρότητος δὲ τὸ ἔλαιον. προσαγέσθω δὴ οὖν καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν, τῷ ἐπὶ πάν-

C των Θεῷ, τὸ ὡς ἐν λαμπρότητι ζωῆς ἱλαρὸν, ἐλπίδι τῇ ἐν Χριστῷ. τῇ γὰρ ἐλπίδι χαίροντες, φησί, πῶς δ' ἂν εἶεν, οὐχὶ τῆς ἀνωτάτω θυμηδίας ἔμπλεῳ, τὸ ἐν ζωῇ τε καὶ πολιτείᾳ περιφανὲς ἐξησκηκότες εὖ μάλα τῶν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐνταλμάτων οἱ φύλακες; οἷς πάντη τε καὶ πάντως, τὸ ἐν μεθέξει γενέσθαι τῆς δόξης αὐτοῦ τεθησαύρισται παρὰ Θεῷ. ἀπεθάνετε γὰρ, φησί, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ, ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν

D αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. οὐκοῦν ἡ σεμίδαλις, ἐλαιόδευτος. ἔνεστι γὰρ τῇ τῶν ἁγίων ζωῇ, καὶ τὸ ὡς ἐν ἐλπίδι δόξης ἱλαρὸν, μετὰ λαμπρότητος δηλονότι τῆς ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. χρυσῆ δὲ θυΐσκη θυμιάματος πλήρης, τὸ τῶν ἁγίων γράφουσα κάλλος, καὶ ὡς ἐν σκεύεσιν ἐκλεκτοῖς τὸ εὐῶδες ἐν ἁγιασμῷ. εἶτα δῶρον ὥσπερ τι Θεῷ, τὸ εὐοσμότατον ἀ-

E ληθῶς. ἢ οὐχὶ σκεύη λαμπρὰ καὶ ἀπόλεκτα, τοὺς ἁγίους ὑπάρχειν οἰησόμεθα αὖ, ὦ Παλλάδιε; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Μάλιστά γε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μόσχος δὲ ἦν παρ' ἑκάστου, καὶ δυοκαίδεκα μὲν οἱ πάντες. ἀναφέρουσί γε μὴν τὴν ἁγίαν σκηνὴν. κατὰ δύο προσεζευγμένοι πρὸς ἅμαξαν μίαν, καὶ ὑπὸ ζυγὸν ἕνα, ἐκνενέμηνται δὲ ταῖς τῶν λευιτῶν ὑπουργίαις· καὶ τύπος ἂν εἴη τὸ χρῆ-

μα τῶν δύο λαῶν, οὐκέτι μεμερισμένων εἰς ἀνομοιότητα δογμάτων καὶ ζωῆς, συνεζευγμένοιν δὲ ὥσπερ καὶ συνδεδραμηκότοιν ὑπό γε τὸν ἕνα τοῦ Σωτῆρος ζυγὸν, ταλαιπαθῶς καὶ ἀνδρείως. ἀνδρίζου γὰρ, φησὶ, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου καὶ ὑπόμεινον τὸν κύριον. ταλαιπαθὲς δὲ ζῶον ὁ μόσχος καὶ κραταιότατον. τοιοῦτοι πάντως οἱ θεοσεβείας ἠρημένοι, ζυγὸν ὥσπερ ἐφ' ἑαυτοῖς ἐπέχοντες τὸν Χριστὸν, ὡς ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ προανατυπούμενον. σῶμα δὲ αὐτοῦ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν ὠνόμαζε Παῦλος. ἐλέγετο δὲ καὶ πρὸς Ἀνανίαν περὶ αὐτοῦ, φημὶ δὴ τοῦ Παύλου. πορεύου ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς ἐστί μοι οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου, ἐνώπιον τῶν ἐθνῶν. κριὸς δὲ πρὸς τούτοις, καὶ μὴν καὶ ἀμνὸς τὰ προσενηνεγμένα, τοῦ τε πρεσβυτέρου προσενηνεγμένου, καὶ τοῦ νέου λαοῦ, τὴν πρὸς Θεὸν ἄφιξιν καὶ τὴν οἱονείπως ἀνάθεσιν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν πνευματικὴν ὑπεμφαίνοντες. ὥσπερ γὰρ τὸ ταλαιπαθὲς καὶ ἀνδρεῖον ὡς ἐν γε τοῖς μόσχοις κατεσημαίνετο, κατὰ τὸν ἴσον οἶμαι τρόπον καὶ ἐν τοῖς προβάτοις, ἢ ὡς ἐν πραότητι καρποφορίας τῶν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένων, διαδείκνυται σαφῶς. πρᾶον γὰρ δὴ τὸ ζῶον, καὶ μὴν καὶ ἔγκαρπον. τοιοῦτοι δὲ πάντες οἱ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἀκριβεῖς ἐργάται, οἷς καὶ αὐτὸς ἐπεφώνησεν ὁ Χριστός. παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. καὶ τῷ παίοντί σε εἰς τὴν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. γράφει δὲ καὶ ὁ Παῦλος· δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, ἐν πραότητι διδάσκοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους. τὸ δὲ δεῖν ἕπεσθαι τοῖς ἤδη προειρημένοις καὶ τὴν αἰγὸς προσφορὰν, ἐνδείξειεν ἂν οὐχὶ ἕτερον οἶμαί τι, πλὴν ὅπερ ἔναγχος ἔφην, τὸ δεῖσθαι δὴ πάντας, κἂν εἴ τινες εἶεν ἀγαθοὶ τὴν ἕξιν, τοῦ διὰ μεταγνώσεως καθαρισμοῦ, καὶ ἀμνησίας παραπτωμάτων. καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ θεῖος ἔφη Δαβίδ. ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς, κύριε, κύριε τίς ὑποστήσεται; χίμαρος δὲ οὖν τὸ ὑπὲρ ἀφέσεως θῦμα, κατὰ τὸν πάλαι νόμον. μετάγνωσις δὲ νυνὶ καὶ ἀμνησίας αἴτησις τὸ καθ' ἡμᾶς ἱερεῖον, τοὺς ἐν πνεύματί τε καὶ ἀληθείᾳ προσιόντας Θεῷ. λέγε γὰρ, φησὶ, σὺ τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς. ψάλλει δέ που καὶ ὁ Δαβίδ. εἶπα, ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἁμαρτίαν μου τῷ

A duorum populorum, qui non adhuc dogmatum & vitæ diſſimilitudine diſiuncti, ſed ſub vnum Saluatoris noſtri iugum toleranter ac fortiter coniuncti ſunt atque conuenerunt, [Viriliter enim age, inquit, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum.] (Pſalm. 26.) Eſt autem bos laboris tolerantiſſimum animal atque robuſtiſſimum, quales omnino ſunt, qui pietatem in Deum amplectuntur, qui Chriſtum quaſi iugum ſibi impoſitum ſuſtinent, in illo ſacro tabernaculo figuratum; B corpus porro illius Eccleſiam eſſe, ipſe quoque Paulus diuinus vir appellat: dictum eſt etiam ad Ananiam de eodem Paulo, [Vade, inquit, quia vas electionis eſt hic mihi, vt portet nomen meum coram Gentibus.] (Act. 9.) Aries præterea & agnus afferuntur, qui tum antiquioris tum recentioris populi ad Deum acceſſum ac veluti dedicationem ſpiritualem præ ſe ferunt: C vt enim in bobus tolerantia & fortitudo deſignabatur, ſic, vt opinor, in ouibus quoque illa cum manſuetudine vbertas eorum qui per fidem in Chriſtum iuſtificati ſunt, plane indicatur. eſt namque id animal manſuetum atque fructuoſum; quales ſunt omnes, qui euangelicam viuendi rationem diligenter colunt, quos ipſe Chriſtus alloquebatur, [Omni petenti te tribue; & ab eo, qui tollit res tuas, ne repetas, (Luc. 6.) D & percutienti te in dextera maxilla, verte illi & alteram.] Scribit etiam Paulus, [Seruum autem Domini non oportet pugnare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, in manſuetudine docentem diuerſa ſentientes.] (2. Tim. 2.) Prædictis autem hœdis etiam oblationem adiungi oportere, id nihil aliud, vt opinor, oſtendit niſi quod paulo antè dixi, omnes, etiamſi probis moribus fuerint, purgatione pœnitentiæ & offenſarum obliuione indigere, idque ſciens beatus David aiebat. E [Si iniquitates obſeruaueris, Domine, Domine, quis ſuſtinebit?] (Pſal. 129.) Hœdus igitur pro remiſſione peccatorum offertur iuxta veterem legem, & nunc pœnitentia & obliuionis petitio noſtrum eſt ſacrificium in ſpiritu & veritate ad Deum accedentium: [Dic enim, inquit, tu prior iniquitates tuas, vt iuſtificeris;] (Eſai. 43.) pſallit etiam profecto Dauid. [Dixi, Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam (Pſalm. 31.)

» Domino: & tu remiſiſti impietatem A
» cordis mei.] Eſtne iam tibi tandem
illius oblationis principum ratio per-
ſpicua? PALLADIVS. Maximè.
CYRILLVS. Illud etiam dicen-
dum eſſe arbitror, allato iam à ſingu-
lis ſacrificio, quod tanquam pro om-
nibus offerebatur, Deum initium fe-
ciſſe in tabernaculo cum Moyſe illo
ſacrorum interprete colloquendi: ſcri-
ptum eſt autem rurſus ad hunc mo-
Num. 7. » dum in Numeris, [Hæc eſt dedica-
» tio altaris, poſteaquam impleuit ma- B
» nus eius, & poſtquam vnxit illum,
» cum ingrederetur Moyſes in taberna-
» culum teſtimonii, vt loqueretur cum
» ipſo, & audiuit vocem Domini Dei
» loquentis cum ipſo ſupra propitiato-
» rium, quod eſt ſupra arcam teſtimonii
» inter duos Cherubim, & loquebatur
» cum ipſo.] Nam, conſummato iam
quodammodo tabernaculo, & vera illa
ſanctificatione, id eſt, Eccleſia mun-
do manifeſtata, cum denique vox Dei
Hebr. 1. ac Patris nobis inſonauit: locutus eſt C
enim nobis in Filio, quem propitia-
tionem eſſe dicimus pro peccatis no-
1. Ioan. 2. ſtris ſecundum Scripturas. Deſuper au-
tem Cherubim vox audiebatur; nam
ſuperior creatura omni atque vlterior
eſt Deus, & eſſentiali atque inſita excel-
lentia omnibus rebus conditis præſtat.
Cum itaque verum propitiatorium, Fi-
lius nempe ad nos tranſmitteret ſuperas
illas & editas à Patre voces, dicebat,
Ioan. 6. » [Verba, quæ ego loquor, non ſunt
» mea, ſed eius, qui miſit me. Igitur de D
propitiatorio vox extitit. Nec medio-
criter admiraberis, ſi principes tribuum,
quo ordine acceſſerint, inſpexeris. cum
enim ſuus cuique dies proprie attribu-
tus eſſet, quo die iuſſa perficeret, ac
donum afferret, ordinatè illi quidem
acceſſerunt, vt legiſlatori viſum eſt,
non tamen eo ordine, quo quiſque
natus erat, id eſt, ætatis ratione mi-
nime habita, neque rurſus omnino
confuſe atque permiſte, ſed potius
veluti myſtica moderatione diſpoſiti. E
PALLADIVS. Equidem, quod
à te dictum eſt, quale ſit, non poſſum
intelligere; quamobrem expone illud
apertius. CYRILL. Viſne vt ordine
& conſequenter eos, qui ex Iacob nati
ſunt, recenſeamus? ſic enim facillime
perſpicuum fiet, quomodo ſit acceſſio-
nis ordo immutatus. PALLADIVS.
Velim equidem. CYRILL. Eſt igitur
primogenitus Ruben; poſt hunc Si-

A κυρίῳ. καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου. ἆρά σοι λοιπὸν σαφὴς ὁ λόγος ὁ περὶ τῆς τῶν ἀρχόντων δωροφορίας; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Χρῆναι δὲ οἶμαι κἀκεῖνο εἰπεῖν. προσκεκομισμένης γὰρ ἤδη τῆς παρ' ἑκάστου καὶ ὡς ὑπὲρ πάντων θυσίας, ἀρχὴ τῶν θείων ἐγένετο λόγων ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα. γέγραπται δὲ οὕτω πάλιν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς, αὕτη ἡ ἐγκαίνισις τοῦ θυσιαστηρίου. μετὰ τὸ B πληρῶσαι τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὸ χρῖσαι αὐτὸν ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι Μωσῆν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, τοῦ λαλῆσαι αὐτῷ· καὶ ἤκουσε τὴν φωνὴν κυρίου τοῦ Θεοῦ λαλοῦντος πρὸς αὐτὸν ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου, ἀνὰ μέσον τῶν δύο Χερουβίμ, καὶ ἐλάλει πρὸς αὐτόν. τετελειωμένης γὰρ ὥσπερ τῆς ἁγίας σκηνῆς, καὶ ἀναδειχθέντος κόσμῳ τοῦ ἀληθοῦς ἁγιάσματος, ὅ ἐστιν ἡ ἐκ- C κλησία, τότε δὴ τότε φωνὴ γέγονε πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. λελάληκε γὰρ ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν καὶ ἱλαστήριον εἶναί φαμεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς. ἄνωθεν δὲ τῶν Χερουβὶμ ἡ φωνή· κτίσεως γὰρ ἁπάσης ἀνωτάτω καὶ ἐπέκεινα Θεός, οὐσιώδη τε καὶ ἐνυπάρχουσαν τὴν κατὰ πάντος τοῦ γεγονότος ἔχων ὑπεροχήν. διαπορθμεύων δὲ εἰς ἡμᾶς τὰς ἄνωθεν καὶ παρὰ πατρὸς φωνάς, ἔφασκεν ὁ υἱὸς τὸ ἀληθὲς ἱλαστήριον, τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ οὐκ ἔστιν D ἐμά, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. οὐκοῦν ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου γέγονεν ἡ φωνή. θαυμάσαις δ' ἂν οὐ μετρίως τὴν τῶν φυλάρχων ἀνασκοπούμενος πρόσοδον. ἀπονεμηθείσης γὰρ ἡμέρας ἑκάστῳ καὶ ἰδικῶς, καθ' ἣν ἔδει πληροῦν τὰ συντεταγμένα καὶ προσκομίσαι τὸ δῶρον, προσίεσαν μὲν ἐν κόσμῳ κατά γε τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν. πλὴν οὐ κατὰ τὴν τῆς γενέσεως τάξιν, ἤτοι καθ' ἡλικίαν, ἀλλ' οὐδὲ ἀναμὶξ καὶ χύδην ἁπλῶς, συντεθειμένοι δὲ μᾶλλον E ὥσπερ εἰς οἰκονομίαν μυστικήν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μὴν ὅ, τι ποτέ ἐστιν ὃ φής, ἐννοεῖν οὐκ ἔχω. φράζε δὴ οὖν μοι σαφῶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Βούλει λέγωμεν ἐν τάξει καὶ καθεξῆς τοὺς ἐξ Ἰακὼβ γεγονότας; σαφὲς γὰρ ἂν γένοιτο καὶ λίαν ὡδί, τὸ ἐν τῇ προσόδῳ παρηλλαγμένον; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔστι τοίνυν πρωτότοκος μέν, ὁ Ῥουβήμ, ἐπ' αὐτῷ δὲ Συ-

A μεών, Λευΐ, καὶ Ἰούδας ἀπό γε μητρὸς τῆς Λείας. Βάλλα δὲ αὖ τὸ θεραπαινίδιον, τὸν Δάν τε καὶ Νεφθαλείμ. καὶ μὴν καὶ ἡ Ζελφὰ παιδίσκη Λείας, τὸν Γὰδ καὶ Ἀσήρ. Λεία γε μὴν πρὸς τοῖς ἄλλοις τέσσαρσι, τὸν Ἰσάχαρ καὶ Ζαβουλὼν τίκτει· γεγένηται δὲ καὶ ἀπὸ Ῥαχὴλ, Ἰωσὴφ καὶ Βενιαμίν. Οὐκοῦν πρῶτοι μὲν ἐκ Λείας, οἱ ἐξ ἐλευθέρας τέσσαρες, Ῥουβὴμ καὶ Συμεὼν, Λευῒ καὶ Ἰούδας. ἐκ δυοῖν δὲ θεραπαινῖν, Βάλλας τε καὶ Ζελφᾶς, τέσσαρες, B Δὰν καὶ Νεφθαλείμ, Γὰδ καὶ Ἀσήρ. ἕτεροι δὲ αὖ ἐπὶ τούτοις, τέσσαρες. δύο μὲν, ἐκ Λείας, Ἰσάχαρ τε καὶ Ζαβουλὼν, ἀπὸ δέ γε τῆς Ῥαχὴλ, Ἰωσὴφ καὶ Βενιαμίν. μεμνῆσθαι δὲ ἀναγκαῖον, ὡς εἰς δύο μεμέρισται φυλὰς ὁ Ἰωσὴφ κλῆρος, εἴς τε τὸν Ἐφραΐμ, καὶ μέντοι τὸν Μανασσῆν, τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεγονότας. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι μὲν εὖ μάλα τὴν ὀνομάτων τὴν τάξιν· τί δ' ἂν εἴη λοιπὸν τὸ ζητούμενον ὡς ἔν γε δὴ τούτοις, σὸν ἤδη διατρανοῦν. C ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσιόντες, ὦ Παλλάδιε, τοῖς δώροις ἅμα, τοῦτο ἔδρων, οὐ καθ' ἡλικίαν, ἀλλὰ πρῶτος μὲν Ἰούδας, καίτοι τέταρτος ὢν κατὰ χρόνον. ἔνατος δὲ μετ' αὐτὸν Ἰσάχαρ, καὶ σὺν αὐτοῖς δέκατος Ζαβουλών. συμμορία δὲ ὥσπερ μετὰ τούτους δευτέρα, Ῥουβὴμ ὁ πρωτότοκος, καὶ ὁ καθεξῆς καὶ δεύτερος, Συμεών. συνῆπται δὲ καὶ ὁ Δὰν ἐκ δούλης. καὶ πρός γε δὴ τούτοις. τάγμα τὸ τρίτον διὰ τελῶν ἐλευθέρων, Ἐφραΐμ τε καὶ D Μανασσῆ καὶ Βενιαμίν. συμμορία δὲ τετάρτη ἐν ἐσχάτοις, τῶν ἐκ θεραπαινῶν γεγονότων. τρεῖς δὲ δὴ οὗτοι πάλιν, Δὰν καὶ Ἀσὴρ, καὶ Νεφθαλείμ, καίτοι προύχοντες τῷ τῆς γενέσεως χρόνῳ, τῶν ὡς τάξει προτεταγμένων, Ἐφραΐμ τε, φημὶ, καὶ Μανασσῆ, καὶ Βενιαμίν. ἆρ' οὐκ ἀναγκαίαν φὴς τὴν ἐπὶ τούτοις βάσανον; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Μάλιστά γε. τίς οὖν ὁ λόγος, πειρῶ μοι λέγειν. E ΚΥΡΙΛΛΟΣ Αἴνιγμά που τὸ χρῆμά ἐστι, καθάπερ ἐγῷμαι πάλιν. ὅτι τάξιν ἔχει τὴν πρώτην παρὰ Θεῷ τὰ διὰ Χριστοῦ, τῶν ἐν νόμῳ· καὶ ὅτι τέθεινται μὲν οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, οἱ δὲ ἔσχατοι, πρῶτοι. οἱ γὰρ ὡς ἐν χρόνῳ πρεσβύτεροι διά τε τοῦτο πρωτότοκοι, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Ἰσραὴλ, κατόπιν ἔρχεται τῶν ἐθνῶν. καὶ οἱ τὸ δοῦλον ἔχοντες πνεῦμα, καὶ τῆς δουλευούσης Ἱερουσαλὴμ υἱοὶ, τὸ προύχειν ἐν

meon, Leui, & Iudas ex matre Lia: Bala deinde ancilla, Dan & Nephthalim parit: Zelpha item ancilla Liæ, Gad & Aſer: Lia rurſus poſt alios quatuor, Iſſachar & Zabulon gignit: de Rachel autem Ioſeph & Beniamin nati ſunt. Igitur primi ex Lia libera quatuor ſunt, Ruben & Simeon, Leui & Iudas: ex duabus porro ancillis Bala & Zelpha quatuor, Dan & Nephthalim, Gad & Aſer: his alii quatuor additi, duo ex Lia, Iſſachar & Zabulon; duo item ex Rachel, Ioſeph & Beniamin: meminiſſe autem neceſſe eſt, Ioſeph ſortem in duas diuiſam eſſe tribus, in Ephraïm & Manaſſe, ambos ex illo genitos. PALLADIVS. Equidem ordinem nominum optime teneo: ſed tui iam officii eſt, declarare quod in iis quæritur. CYRILLVS. Qui cum donis accedebant, Palladi, id faciebant, non ætatis habitâ ratione, ſed primus quidem Iudas, etiamſi temporis ordine quartus erat; nonus etiam poſt eum Iſſachar & vnà decimus Zabulon: poſt hos ſecunda veluti claſſis conſequitur, primogenitus Ruben, & qui deinceps ordine ſecundus eſt Simeon; hiſque coniunctus Dan ex ancilla natus: tertius his accedit ordo ex tribus liberis, Ephraim, Manaſſe & Beniamin: quarta claſſis in extremis collocata eſt eorum, qui ex ancillis editi ſunt, treſque itidem ſunt, Dan, Aſer, Nephthalim, quamuis tempore natiuitatis anteirent eos, qui priore loco collocati ſunt, Ephraim, inquam, & Manaſſe & Beniamin. Num igitur parum neceſſariam eſſe cenſes harum rerum inquiſitionem? PALLADIVS. Ego verò maximè neceſſariam puto; ſed quænam ſit eius rei ratio, enitere vt mihi explices. CYRILLVS. Videtur ea res, vt ego arbitror, per ænigma inſinuare, quæ per Chriſtum inſtituta ſunt, ea apud Deum priorem locum tenere, quam ea, quæ ſunt Lege ſancita; & qui erant primi, eos eſſe vltimos factos; ac viciſſim vltimos, primos: nam, qui tempore antiquiores erant, & ob eam cauſſam primogeniti, id eſt, Iſraël Gentes à tergo ſequitur: quippe ſpiritum ſeruilem habent, & ſeruientis Hieruſalem filii de præſtantiore

Genes. 29. & 30.

gloria concedunt filiis liberæ, quæ eſt mater noſtra omnium, qui in Chriſto iuſtificati ſumus, & per ſpiritus libertatem ad liberam conditionem vocati. Vide enim, ſi placet, diligentem huius contemplationis rationem: prima enim inter ceteras, donum affert tribus Iuda; ex qua ortus eſt ſecundum carnem Chriſtus: & poſt eam continuò tribus Iſſachar & Zabulon, qui ambo liberi erant & ex liberis; deinde Ruben primogenitus, Simeon, & Gad, qui eſt ex ancilla natus; per hos autem Iſraël ſignificatur. Age ergo de vnoquoque dicamus, atque ex iis, quæ à Iacob de illis prædicta ſunt, nonnihil ſumamus. Dixit igitur beatus Iacob, [Genes. 49.] [Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium filiorum meorum, durus ad ferendum, durus, & procax.] Et iterum, [Simeon & Leui fratres perfecerunt iniquitatem ex inſtituto ſuo; in conſilium eorum non intret anima mea, & in conſpiratione eorum non innitatur iecur meum; quia in furore ſuo occiderunt viros, & in cupiditate ſua ſubneruauerunt taurum: maledictus furor eorum, quia pertinax; & ira eorum, quia obdurata eſt.] De Gad verò hæc rurſus dixit, [Tentatio tentabit eum, & ipſe tentabit eum ſecus pedes.] Igitur per Ruben non abſurdè Iſraël accipitur; primogenitus ille quidem temporis ordine, ſed durus & procax & contumelioſus: per Simeon autem, cui coniunctus eſt Leui, idem populus vt ad cædem promptus, & ſanctorum occiſor ſignificatur: [Act. 7.] [Quem enim prophetarum, inquit, non occiderunt patres veſtri?] & taurum præterea, qui Chriſtus eſt, ſubneruauit: neque enim Iudæorum populus duntaxat moliri auſus eſt illa aduerſus ſanctos viros, atque ipſum Chriſtum facinora; ſed Leui quoque ſe iis ſocium adiunxit, ſacra nimirum tribus, qui altari iugiter præſto erant; Scribæ quoque ac Phariſæi. Iccirco in prædictionibus Iacob primi parentis cum Simeon coniungitur Leui. Per Gad autem, qui eſt è ſerua, & tentamentum, idem intelligitur, vt qui ſenſu & animo ſit ignobili, & Ieſum tentet, atque malitiæ ſuæ laqueos tendat: acceſſerunt enim, dicentes, [Matth. 22.] [Licet cenſum dare Cæſari, an non?] Igitur, vt ad id, quod initio dicebam, reuocem orationem meam, ille

A δόξῃ παραχωρήσουσι, τοῖς τῆς ἐλευθέρας, ἥτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν τῶν ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένων, καὶ εἰς ἐλεύθερον ἀξίωμα κεκλημένων δι' ἐλευθέρου πνεύματος. ὅρα γὰρ εἰ δοκεῖ τῶν θεωρημάτων τὸ ἀκριβές. πρώτη μὲν γὰρ προσάγει τὸ δῶρον, ἡ Ἰούδα φυλή· ἐξ ἧς ἀνέφυ κατὰ σάρκα Χριστός. καὶ μετὰ ταύτην εὐθὺς ἡ Ἰσσάχαρ τε καὶ Ζαβουλών· ἄμφω δὲ ἤστην ἐλεύθεροι, καὶ ἐξ ἐλευθέρων. εἶτα Ῥουβὴμ ὁ πρωτότοκος, Συμεών τε καὶ Γάδ, ὅς ἐστιν B ἐκ δούλης. σημαίνεται δὲ διὰ τούτων, ὁ Ἰσραήλ. καὶ φέρε τὰ ἐφ' ἑκάστῳ λέγωμεν, ἐκ τῆς ἐπ' αὐτοῖς γενομένης προφητείας ἐξ Ἰακὼβ συλλέγοντες. ἔφη τοίνυν ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ. Ῥουβὴμ πρωτότοκός μου, σὺ ἰσχύς μου, καὶ ἀρχὴ τέκνων μου, σκληρὸς φέρεσθαι καὶ σκληρὸς αὐθάδης· καὶ πάλιν. Συμεὼν καὶ Λευὶ ἀδελφοί, συνετέλεσαν ἀδικίαν ἐξ αἱρέσεως αὐτῶν. εἰς βουλὴν αὐτῶν μὴ εἰσέλθοι ἡ ψυχή μου. καὶ ἐπὶ τῇ συστάσει αὐτῶν, μὴ ἐρείσαι τὰ C ἥπατά μου ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτῶν ἀπέκτειναν ἀνθρώπους, καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν, ἐνευροκόπησαν ταῦρον. ἐπικατάρατος ὁ θυμὸς αὐτῶν, ὅτι αὐθάδης. καὶ ἡ μῆνις αὐτῶν, ὅτι ἐσκληρύνθη. περὶ δὲ τοῦ Γὰδ ἔφη πάλιν τάδε· πειρατήριον πειρατεύσει, καὶ αὐτὸς πειρατεύσει αὐτὸν κατὰ πόδας. οὐκοῦν ἐν μὲν τῷ Ῥουβὴμ, σημαίνοιτο ἂν εἰκότως ὁ Ἰσραήλ, ὁ πρωτότοκος μὲν κατὰ χρόνον, σκληρὸς δὲ δὴ καὶ αὐθάδης καὶ ὑβριστής. ἐν δέ γε τῷ Συμεών, ᾧ καὶ συνῆπται Λευί, ὡς ἕτοιμος εἰς μιαιφονίας, D καὶ ἀπεκτονὼς μὲν ἁγίους· τίνα γάρ, φησί, τῶν προφητῶν οὐκ ἀπέκτειναν οἱ πατέρες ὑμῶν; νευροκοπήσας δὲ ὥσπερ καὶ ταῦρον, ὅς ἐστι Χριστός. οὐ γάρ τοι μόνος ὁ τῶν Ἰουδαίων καταφωρᾶται τετολμηκὼς τὰ κατὰ τῶν ἁγίων, καὶ κατὰ Χριστοῦ τολμήματα, συνέδραμε δὲ τούτοις καὶ ὁ Λευί, τοῦτ' ἔστι, τὸ ἱερὸν γένος, οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι. διὰ τοῦτο, ἐν ταῖς τοῦ προπάτορος Ἰακὼβ προφητείαις, συνέζευκται τῷ E Συμεὼν καὶ ὁ Λευί. ἐν δέ γε τῷ Γάδ, ὅς ἐστιν ἐκ δούλης καὶ πειρατήριον, ὡς δυσγενὴς κατὰ γνώμην, καὶ πειράζων τὸν Ἰησοῦν, καὶ παγίδας ἱστὰς, εἰς κακουργίας αὐτοῦ· προσῄεσαν γὰρ λέγοντες, ἔξεστι δοῦναι φόρους Καίσαρι, ἢ οὔ; οὐκοῦν, ἀνοίσω γὰρ αὖθις εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς τὸν λόγον, ὁ ἐν χρόνῳ πρωτότοκος

Ἰσραήλ, ὁ σκληρὸς καὶ αὐθάδης καὶ ὑβριστής, A ὁ πρόχειρος εἰς μιαιφονίας, καὶ ἐπάρατον μὲν τὴν μῆνιν ἔχων, ἀποκτονῶν δὲ ἀνθρώπους, καὶ νευροκοπήσας ταῦρον, ὁ δυσγενὴς καὶ πικρὸς εἰς δόλους, καὶ παγίδας ἱστὰς καὶ πειραστήριον, κατόπιν τέτακται τῶν ἐν Χριστῷ τε καὶ ἐλευθέρων, καὶ ἔτι ἐλεύθερος μεθ' ἡμᾶς, ὡς ἐν ὀψὲ μόλις ἔσεσθαι Θεοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀναμάθοις δ' ἂν ὅ φημι, καὶ τοῖς ἐφεξῆς τὸν νοῦν ἐφιστάς. B πρὸς γὰρ ἀλλήλων ἐχόμενοι προσεκόμιζον ἐφεξῆς, ἐξ ἐλευθέρας τῆς Ῥαχήλ, Ἐφραΐμ τε καὶ Μανασσῆς. εἶτα πρὸς ἀλλήλων ἐχόμενοί τε, καὶ μετ' ἐκείνους οἱ ἐκ θεραπαινίδων, φημὶ δὲ δὴ πάλιν, Δὰν, Ἀσήρ τε καὶ Νεφθαλείμ. συνίης οὖν ὅτι προεισβαλοῦσι μὲν καὶ ἐκτετίμηνται λίαν οἱ ἐξ ἐλευθέρας. ἕπονται γε μὴν οἱ ἐκ θεραπαινῶν, ἢ οὐχὶ τοῦτό ἐστιν ἐναργές, ὃ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος; ὅταν γὰρ, φησί, τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς C Ἰσραὴλ σωθήσεται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης· ἰσχνὴ γὰρ ἄγαν ἡ ἐπιτήρησις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μὴν ὅτι τὸ χρῆμα οὐκ ἐψευσμένον, εἴσῃ τοι καὶ λίαν εὐπετῶς. ἐμπεδοῖ γὰρ ἡμᾶς καὶ ἐξ ἑτέρων διδοὺς ἐννοιῶν ὁ λόγος· ἐν κόσμῳ γὰρ τῷ καθήκοντι περιΐστασθαι δεῖν ἐτύπου Θεὸς τάς τε ἀναζεύξεις, καὶ μὴν καὶ ἱδρύσεις, ἤτοι συγκαταυλισμοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, κύκλῳ τε ἱέναι τῆς σκηνῆς εὖ μάλα προστέταχε, κατά D γε τὸ εἰρημένον πρὸς τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ἀστείως ὑμνούμενον· καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, κύριε, τοῦ ἀκοῦσαί με φωνῆς αἰνέσεώς σου, ἤγουν τὸ, ἐκύκλωσα καὶ ἔθυσα ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ θυσίαν ἀλαλαγμοῦ. ὑποσημαίνεται δέ τι καὶ ἕτερον, τὸ ὡς ἐν τύπῳ δρᾶσαι κεκελευσμένον. Χρὴ γὰρ ἡμᾶς οὐκ ἀπονοσφίζεσθαι Θεοῦ, ἀλλ' οἱονείπως ἀγχοῦ, καὶ ἐν κύκλῳ φαίνεσθαι περιεστηκότας, οὐ μεσολαβούσης ἁμαρτίας, οὐ διιστώσης ἡμᾶς κοσμικῆς ἡδονῆς, E ἀλλ' εἰς ἑνότητα τὴν πνευματικὴν συλλέγοντος ὀρθοῦ διανοίας φρονήματος ἑτοιμότητός τε τῆς πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν τεθαυμασμένων. πρέπει γὰρ αὖ ὅτι μάλιστά γε τοῖς οὕτως εὐδοκιμεῖν ᾑρημένοις, τὸ χρῆναι καρποφορεῖν. γεγράφαται γὰρ ὅτι πάντες οἱ κύκλῳ αὐτοῦ οἴσουσι δῶρα. οὐκοῦν συναπαίρειν αὐτοῖς ἐκε-

Iſraël, qui temporis ordine primogenitus erat, ille durus & procax & contumelioſus, ille promptus ad cædem, & qui maledictam iram retinet, & homines occidit, & ſubneruauit taurum, ille ignobilis & acerbus ad ſtruendos dolos, & qui laqueos tendit, & tentator, denique poſt eos, qui in Chriſto & liberi ſunt, collocatus eſt, etſi liber poſt nos erit, vt vix tandem ad Dei conſpectum veniat. PALLADIVS. Rectiſſimè dicis. CYRILLVS. Quod autem dixi, plane intelliges, ſi ad ea, quæ deinceps ſequuntur, animum intenderis: tres enim inter ſe coniuncti deinceps obtulerunt ex Rachele libera, Ephraim, & Manaſſes, & Beniamin, quorum priores ex Ioſeph parente nati ſunt, Ephraim & Manaſſes, deinde poſt illos alii tres inuicem iuncti, ancillarumque filii, Dan, inquam, Aſer, & Nephthalim. Animaduertis igitur è liberis quidem natos antecedere, & in magno honore haberi, ſequi autem filios ancillarum: an non hoc illud eſt, quod ipſe nobis beatus Paulus ſcribit, [Cum enim, inquit, plenitudo Gentium intrauerit, tunc omnis Iſraël ſaluus erit.] PALLADIVS. Rectè ais: eſt enim ſubtilis admodum obſeruatio. CYRILLVS. Atqui id non eſſe falſo dictum, ſcies, & quidem facillimè: iam enim Scriptura nos ex aliis ſententiis confirmat: ordine congruenti iuſſit Deus, vt caſtra mouerent atque locarent, ac ſiſterent filii Iſraël, & vt tabernaculum circumirent, conſtituit, iuxta illud, opinor, quod eſt à beato Dauid eleganter decantatum, [Et circundabo altare tuum, Domine, vt audiam vocem laudis tuæ,] vel illud, [Circuiui & immolaui in tabernaculo ipſius hoſtiam vociferationis.] Inſinuatur etiam aliud quidpiam eſſe tanquam in figura fieri iuſſum. Oportet enim, vt nos à Deo minime diiungamur, ſed proxime quodammodo, & circa illum ſtare videamur, ne peccatum interpoſitum ſit, neve vlla ſæcularis voluptas nos diuidat, ſed rectæ mentis præſentia & ad omnes laudandas actiones ſuſcipiendas alacritas ad ſpiritualem vnitatem colligat; nam qui ſic laudabiliter ſe gerere curauerint, eos certe in primis dona offerre decet: ſcriptum eſt enim [Omnes in circuitu eius afferent munera.] Itaque ſimul cum

Num. 7.
Rom. 11.
Pſalm. 25.
Pſalm. 26.
Pſal. 75.

cum tabernaculo eos proficiſci, & illi circumfuſos promouere iuſſit, ordine quoque non qui ætati conueniret, neque qui à primis ad extremos confuſe perueniret, ſed eadem ratione coniunctos atque diſcretos, qua in donorum oblatione diſpoſiti fuerant: ſcriptum eſt enim in Numeris ad hunc modum,

Num. 7. " [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen & Aaron,
" dicens, Homo iunctus ſecundum agmen ſuum, & ſecundum ſigna, ſecundum domos familiarum ſuarum
" caſtrametentur filii Iſraël coram Domino, circum tabernaculum teſtimonii caſtrametabuntur filii Iſraël.]

Deinde attributum cuique locum oſtendit vbinam, & quomodo, quiue caſtrametari debeant: ſubiungit enim ad hunc modum,
" [Et qui caſtrametantur primi ad Orientem,
" agmen caſtrorum Iuda cum exercitu ſuo, & caſtrametantes iuxta ex tribu Iſſachar, & caſtrametantes iuxta eos ex tribu Zabulon.]

Deinde ſecundam claſſem recenſet, & ait,
" [Agmen caſtrorum Ruben ad Auſtrum cum exercitu eorum, & princeps filiorum Ruben Eliſur filius Sediur, exercitus eius recenſiti ſex & quadraginta millia & quingenti; & caſtrametantes iuxta eum ex tribu Simeon; & caſtrametantes iuxta eum ex tribu Gad.]

Tertiam his ilico claſſem adiungit, dicens,
" [Agmen caſtrorum Ephraim prope mare cum exercitu eorum, & caſtrametantes iuxta eum qui ex tribu Beniamin.]

Quartæ quoque claſſis continuo meminit, dicens,
" [Agmen caſtrorum Dan ad Aquilonem cum exercitu ſuo; & caſtrametantes prope eum ex tribu Aſer, & caſtrametantes prope eum ex tribu Nephthalim omnes recenſiti, inquit, è caſtris Dan centum quinquaginta & ſeptem millia & ſexcenti: extremi mouebunt agmina ſua.]

Vides primo loco poſitum eſſe Iudam, & eius ſocios, & præcipuum habitare locum ad Orientem & Auſtrum; nam qui in Chriſto ſunt, in lumine verſantur, & ſpiritu feruent: ſecundo loco Ruben, & eius comites: tertio rurſus, qui è libera ſunt, poſt hos ceteri tres ex ancillis, de quibus dictum eſt, [Extremi proficiſcentur.] An non perſpicuum eſt, ac minime dubium, antelatum eſſe cum primogenito, ac prius vocatum, qui ſecundus eſt,

A ἕπεσθαι τῇ σκηνῇ, καὶ κύκλῳ βαδίζειν, καὶ ὡς ἐν τάξει πάλιν, οὐ ταῖς ἡλικίαις πρεπούσῃ καὶ ἀσυγχύτως ἰούσῃ, πρὸς τοὺς ἐσχάτους ἀπὸ τῶν πρώτων, συνημμένους δὲ οὕτω, καὶ ἀνὰ μέρος, καθάπερ ἐν τῇ τῶν δώρων προσαγωγῇ. γέγραπται δὲ οὕτως ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς, καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν λέγων. ἄνθρωπος ἐχόμενος κατὰ τάγμα αὐτοῦ καὶ κατὰ σημασίας κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, παρεμβαλέτωσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐναντι κυρίου

B κύκλῳ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου παρεμβαλοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. Εἶτα τὸν ἑκάστῳ τόπον ἀπονεμηθέντα δείκνυσιν ὅποι τε καὶ ὅπως καὶ τίνες οἱ παρεμβάλλοντες. ἐπιφέρει γὰρ ὧδε. καὶ οἱ παρεμβάλλοντες πρῶτοι, κατὰ ἀνατολάς, τάγμα παρεμβολῆς Ἰούδα σὺν δυνάμει αὐτῶν, καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι φυλῆς Ἰσάχαρ. καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι φυλῆς Ζαβουλών. εἶτα διαμέμνηται συμμορίας δευτέρας, καὶ φησί. Τάγμα παρεμβολῆς Ῥουβὴμ πρὸς νότον σὺν

C δυνάμει αὐτῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν υἱῶν Ῥουβήμ, Ἐλισούρ, υἱὸς Σεδιούρ, δύναμις αὐτοῦ οἱ ἐπεσκεμμένοι ἓξ καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι. καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι αὐτοῦ, φυλῆς Συμεών, καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι αὐτοῦ, φυλῆς Γάδ. καὶ τρίτην εὐθὺς ἐπισυνάπτει λέγων. Τάγμα παρεμβολῆς Ἐφραὶμ παρὰ θάλασσαν σὺν δυνάμει αὐτῶν. καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι φυλῆς Βενιαμίν. καὶ μὴν καὶ τετάρτης συμμορίας εὐθὺς διαμέμνηται λέγων, Τάγμα παρεμβολῆς Δὰν πρὸς

D βοῤῥᾶν σὺν δυνάμει αὐτῶν· καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι αὐτοῦ φυλῆς Ἀσὴρ, καὶ οἱ παρεμβάλλοντες ἐχόμενοι αὐτοῦ φυλῆς Νεφθαλείμ. πάντες οἱ ἐπεσκεμμένοι, φησὶ, τῆς παρεμβολῆς Δὰν, ἑκατὸν πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ χιλιάδες καὶ ἑξακόσιοι. ἔσχατοι ἐξαροῦσι κατὰ τάγματα αὐτῶν. ὁρᾷς ὅτι προτέτακται μὲν Ἰούδας καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ τὸν ἀπό-

E λεκτον ἔχει τόπον τὸν πρὸς ἠῶ καὶ νότον; ἐν φωτὶ γὰρ οἱ ἐν Χριστῷ, καὶ τῷ πνεύματι ζέοντες. δεύτερος ὁ Ῥουβὴμ, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. καὶ τρίτοι μὲν πάλιν οἱ ἐξ ἐλευθέρας. Εἶτα μετὰ τούτους ἕτεροι τρεῖς, οἱ ἐκ θεραπαινῶν, περὶ ὧν εἴρηται, τὸ, ἔσχατοι ἐξαροῦσιν. ἆρ' οὐκ ἐναργὲς καὶ οὐδαμόθεν ἐνδοιαστὸν, ὅτι προτετίμηται καὶ προσκέκληται τοῦ πρωτοτόκου, ὁ δεύτερος, τοῦτ' ἔστι,

τοῦ ἐν Χριστῷ, καὶ τὴν ἐκ δουλείας τοῦ ἐλεύθερον ἐν πίστει; οἱ μὲν γὰρ ἡγοῦνται διὰ τὸν ἐξ Ἰούδα Χριστόν. οἱ δὲ κατόπιν ἔρχονται μόλις, καὶ ὡς ἐν δευτέρᾳ τέθεινται τάξει. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθότατα ἔφης· καί σε τῆς οὕτω λεπτῆς ἀγχινοίας ἐπαινέσαιμι.

A populus nimirum, qui eſt in Chriſto, & liberum per fidem propoſitum iis, qui è ſerua ſunt nati? illi enim præcedunt propter Chriſtum, qui ex genere Iuda natus eſt; hi verò vix à tergo ſequuntur, & ſecundo loco poſiti ſunt. PALLAD. Rectiſſimè ſanè dictum eſt, ac tuam adeo ſubtilem prudentiam admiror.

FINIS LIBRI DECIMI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑι προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER VNDECIMVS.

De Sacerdotio. Sacerdotium legale, figuram fuiſſe illius, quod in Chriſto eſt.

DE Tabernaculo quidem & ſis, quæ de eo præcepta ſunt, ſermo à nobis ſatis plenus eſt habitus, & ad ſpiritualem ſubtilitatem eleganter expolitus. Eſt autem conſequens, vt mihi quidem videtur, teque aſſenſurum certo ſcio, ad ſacerdotii munera explicanda tranſire; quove modo per figurationum legale, verum ſignificetur, nimirum illud, quod in Chriſto eſt, & per Chriſtum genus illud ſacrum ſanctificat, eos inquam, qui fidei claritate ſunt illuſtres, ac Dei coniunctionem per Spiritus ſancti participationem conſecuti. PALLAD. Conſequens verò, ac iure optimo quidem.

A *Περὶ ἱερωσύνης, καὶ ὅτι τύπος ἦν ἡ κατὰ νόμον, τῆς ἐν Χριστῷ.*

ΣΚΗΝΗΣ μὲν δὴ πέρι καὶ τῶν ἐπ' αὐτῇ κεχρησμῳδημένων, ἀποχρῶν ἡμῖν εὖ μάλα καὶ ἀστείως ἀπεξεσμένος εἰς ἰσχνότητα τὴν πνευματικὴν ἐκπεπόνηται λόγος. πρέποι δ' ἂν ὥς γέ μοι φαίνεται, συνερεῖς δέ που καὶ αὐτός, οἶδ' ὅτι, τῆς ἱερωσύνης ἅψασθαι ἤδη, τίνα τε αὖ τὸν τρόπον διὰ τῆς ἐν τύπῳ καὶ κατὰ νόμον ἡ ἀληθὴς σημαίνεσθαι, τουτέστιν, ἡ ἐν Χριστῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ τὸ ἱερὸν ἁγιάζουσα γένος, φημὶ δὲ δὴ πάλιν τοὺς ἐν πίστει λελαμπρυσμένους, καὶ τὴν εἰς Θεὸν οἰκειότητα πεπλουτηκότας, διά γε τοῦ μεταλαχεῖν ἁγίου Πνεύματος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πρέποι γὰρ ἂν καὶ μάλα εἰκότως.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀποτελεσθείσης δὴ οὕτω ἐν κόσμῳ τῷ πρέποντι τῆς ἁγίας σκηνῆς, καὶ εἰς εἶδος ἐξενηνεγμένης τὸ ἐν τῷ ὄρει παραδειχθὲν τῷ θεσπεσίῳ Μωσῇ, τὴν τῶν ἱερέων ἀνάδειξιν ἐποιεῖτο Θεός, καὶ δὴ καὶ ἔφασκε, καὶ σὺ προσαγάγου πρὸς ἑαυτὸν, τόν τε Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ἐκ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἱερατεύειν μοι, Ἀαρὼν καὶ Ναδὰβ, καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ Ἐλεάζαρ, καὶ Ἰθάμαρ υἱοὺς Ἀαρών. ὀνομαστὶ μὲν οὖν οἱ ἀπόλεκτοι κέκληνται πρὸς ἱερουργίαν. οὐ γὰρ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἴτω δὴ οὖν αὐτόμολος μὲν μηδεὶς εἰς τὸ ἱερατεύειν τῷ Θεῷ, περιμενέτω δὲ κλῆσιν, ἤγουν, ἁρπάζειν ἐπιχειρῶν, ὃ μὴ ταῖς ἄνωθεν ἔχει ψήφοις, τὴν Δαθάν τε καὶ Ἀβειρὼν ὑφέξει δίκην. καὶ μήτοι θαυμάσῃς εἰ τὸ αὐτόμολον ἐφ' ἡμῶν, ἔκτοπόν τε καὶ ἀγεννές, ὅτε καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ γράφει Παῦλος, οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτὸν, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. κλήσεως οὖν ἄρα τῆς ἐπὶ Χριστῷ λεγομένης, εἰκὼν ἂν εἴη πάλιν, τὸ πρὸς Μωσέα σοφῶς εἰρημένον, καὶ σὺ προσαγάγου πρὸς ἑαυτὸν τόν τε Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. τὸ γὰρ προσαγάγου, τί ἕτερον, ἢ τὸ οἰκείωσαί τε καὶ προσκάλει, δηλοῖ; κέκληται δὲ ὥσπερ εἰς ἀρχιερέα Χριστὸς, διὰ βουλῆς τοῦ πατρός. συγκέκληνται δὲ τρόπον τινὰ αὐτῷ καὶ συνεργοὶ τεθεῖνται πρὸς ἱερουργίαν, καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. τοιγάρτοι καὶ διαῤῥήδην ἔφασκον, Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί· περιεφοίτων δὲ αὖ καὶ τὴν ὑφ' ἥλιον πᾶσαν ἱερουργοῦντες εἰς τὰ ἔθνη, τὸ Εὐαγγέλιον Χριστοῦ. κέκληνται μὲν γὰρ εἰς ἀποστολὴν διὰ Χριστοῦ, καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. ἀλλ' ἦν που πάντως τὸ χρῆμα καὶ αὐτὸ τελητὸν τῷ πατρί. μία γὰρ ἐφ' ἅπασι τοῖς δρωμένοις ἡ ψῆφος, ὅτι καὶ βουλὴ καὶ σοφία καὶ θέλησις τοῦ πατρὸς, ὁ υἱός. οὐκοῦν ὁ Ἀαρὼν, τύπος ἂν εἴη Χριστοῦ, καὶ τῆς ἐν πνεύματί τε καὶ ἀληθείᾳ νοουμένης ἱερωσύνης, οἱονεὶ προανάδειξις, ὡς ἐν σκιαῖς ἔτι ταῖς ἀμυδροτέραις. σύνες δὲ ὅτι, προστάττεται Μωσῆς προσαγαγέσθαι πρὸς ἑαυτὸν, τόν τε Ἀαρών· ἀσθενὴς γάρ πως καὶ ἀτελὴς ὁ νόμος, εἰ καὶ ἀπονοσφίζοιτο τοῦ Χριστοῦ. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας.

A

CYRILLVS. Igitur, ſacro illo tabernaculo cum decenti ornatu iam abſoluto, perductóque ad eam formam, quæ in monte fuerat beato Moyſi oſtenſa, ſacerdotes deſignat Deus: itaque ait, [Et tu applica ad te Aaron, fratrem tuum, & filios eius de filiis Iſraël, vt ſacerdotio fungantur mihi, Aaron & Nadab & Abiud & Eleazar, & Ithamar filios Aaron.] (Exod. 28.) Nominatim igitur electi illi viri ſunt, ad ſacerdotii munus vocati: [neque enim ſibi quiſquam ſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo,] (Hebr. 5.) ſicut

B

ſcriptum eſt. Igitur ad ſacerdotii munus, quod à Deo defertur, ſua ſponte accedat nemo, ſed vt vocetur, expectet: alioqui, ſi diuino ſuffragio minime tributum rapere tentauerit, in eaſdem, quas Dathan & Abiron, pœnas incidet. Neque vero tibi mirum videri debet, ſi hoc ipſum, ſponte ſe ingerere, in nobis abſurdum ac turpe ſit, quando etiam de ipſo Chriſto ſcribit Paulus, [Non ſemetipſum clarificauit, vt Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum, Tu es (Ibid.) ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.] Ergo vocationis,

C

qua Chriſtus vocatus eſſe dicitur, imago eſt, quod ad Moyſen ſapienter eſt dictum, [Et tu applica ad te ipſum, Aaron fratrem tuum, & filios eius:] nam illud, Applica, quid aliud, quam, Adiunge atque aduoca, ſignificat? Vocatus eſt autem Chriſtus tanquam ad pontificis munus per voluntatem Patris; ſimul autem cum eo quodammodo vocati, cooperatoreſque officii ſa-

D

cerdotalis effecti ſunt etiam ſancti illi diſcipuli. Itaque etiam aperte dicebant, [Dei cooperatores ſumus.] (1. Cor. 3. Rom. 15.) Omnem præterea orbem terrarum circuibant, ſacrificantes in Gentibus Euangelium Chriſti. Quamuis enim vocati ſint illi quidem per Chriſtum ad apoſtolatum, idque veriſſime dicatur; erat tamen id prorſus ex voluntate Patris: vna eſt enim in omnibus, quæ geruntur, vtriuſque ſententia; quippe cum Patris & conſilium & ſapientia & voluntas ſit Filius. Eſt

E

igitur Aaron Chriſti figura, & illius ſacerdotii, quod in ſpiritu & veritate intelligitur, quædam vt in vmbris adhuc obſcurioribus præſignatio. Animaduerte autem iuberi Moyſi, vt applicet ad ſe Aaron: infirma enim eſt Lex & imperfecta, ſi à Chriſto diſiungitur: [Impoſſibile eſt enim ſanguine taurorum & hircorum auferri peccata:] (Hebr. 10.)

A Chriſtus autem, vnam pro peccatoribus cùm obtuliſſet hoſtiam, conſummauit in ſempiternum ſanctificatos. Sciant igitur qui vmbram adhuc & literam diligunt, & Moſaïcis mandatis mordicus adhæreſcunt, niſi ſibi ipſis adiunxerint atque applicauerint ſacerdotem illum & Apoſtolum confeſſionis noſtræ, Ieſum Chriſtum, illud ſtudium cultus in figura exhibiti vanum & irritum fore. Quo enim numero ſint apud virtutis amantem Deum illa vitæ ſecundum Legem actæ ornamenta? B Itaque Paulus ille vir ſapientiſſimus propter eminentem Chriſti ſcientiam, vt ſtercora ſe arbitrari teſtatur, quæ in mundo ſunt omnia, eiſque ſpiritualia præferre; idque eſt ſecundum ſublimiorem ſenſum, applicare ad ſe Aaron. PALLADIVS. Teneo quid velis: perſpicua eſt enim oratio. CYRILLVS. Applica igitur ad te, inquit, Aaron fratrem tuum; alia quoque ratione, vt opinor; hoc ipſum C ad ſpiritualis intelligentiæ fructum nonnihil valere ſciens; ſed, quod dicturus ſum, aduertas velim. Mittebatur namque Moyſes, vt ex Ægypti afflictione Iſraëlem educeret; qui, cum humanis viribus multo antecellere, ſuæque facultatis atque eloquentiæ modum ſuperare illud opus intelligeret, rogabat dicens, [Ecce non ſum eloquens ante heſternum, neque ante nudius tertianum diem, neque ex quo cœpiſti loqui ad ſeruum tuum; gracili namque voce, ac D lingua tardiore ſum ego.] Ad hæc Deus cum diceret, [Quis dedit os homini? & quis fecit ſurdum ac mutum, videntem ac cæcum? nonne ego Dominus Deus? Et nunc vade, & ego aperiam os tuum.] Ille officii magnitudine victus, pertimuit iterum, ac dixit, [Obſecro Domine, elige alium, qui poſſit, quem mittas.] Tunc igitur ſtatim Deus elegit Aaron in Chriſti figuram, qui E omnia facilè perficere nouit: neque aliter liberatus fuiſſet Iſraël, niſi illi Moyſi vocis gracilitati atque infirmitati Chriſtus itidem tanquam in imagine Aaron datus eſſet adiutor. Ad eundem quoque modum hoc loco velim intelligas; vt enim Legis infirmitatem in Chriſto perficeret, adeo ipſum Aaron ad ſacerdotale munus prouexit, atque beato Moyſi vtiliter adiunxit.

Philip. 3.

Exod. 4.

Χριστὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν προσενέγκας θυσίαν, τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. ἴστωσαν δὲ οὕτω οἱ σκιᾶς ἔτι καὶ γράμματος φίλοι, καὶ Μωσαϊκῶν ἐνταλμάτων κατηξιωμένοι, ὡς εἰ μὴ προσαγάγοιντο πρὸς ἑαυτοὺς τὸν ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν, εἰς οὐδὲν αὐτοῖς τῆς ἐν τύπῳ λατρείας καταλήξει τὸ σπούδασμα. ποῖα γὰρ ἂν εἴη παρά γε τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ, τῆς ἐν νόμῳ ζωῆς τὰ αὐχήματα; τοιγάρτοι καὶ Παῦλος ἡμῖν ὁ σοφώτατος, διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως τῆς Χριστοῦ, σκύβαλα μὲν ἡγεῖσθαι τὰ ἐν κόσμῳ φησὶν, ἀνθελέσθαι δὲ τὰ πνευματικά· καὶ τοῦτό ἐστι νοητῶς, τὸ προσάγεσθαι πρὸς ἑαυτὸν αὐτὸν τὸν Ἀαρών. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι ὅ φής· σαφὴς γὰρ ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσαγάγου τοίνυν, φησὶ, πρὸς ἑαυτὸν, Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου, καὶ καθ᾽ ἕτερον οἶμαι τρόπον, τὸ χρῆμα εἰδὼς οὐκ ἀσυντελὲς εἰς ὄνησιν τὴν ὡς ἐν νοήσει πνευματικῇ· σκόπει δὲ ὅ φημι· ἀπεστέλλετο μὲν γὰρ Μωσῆς, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ταλαιπωρίας ἐκκομίζων τὸν Ἰσραήλ. εἶτα τὴν ἀνθρώπου δύναμιν ὑπεραναβεβηκὸς ἄγαν, καὶ πέρα δὲ μέτρων τῆς ἐνούσης ἰσχύος τε καὶ εὐγλωττίας αὐτῷ τὸ ἐγχείρημα βλέπων, ἐλιπάρει λέγων· ἰδοὺ οὐκ εὔλαλός εἰμι πρὸ τῆς χθὲς, οὐδὲ πρὸ τῆς τρίτης, οὐδὲ ἀφ᾽ οὗ ἤρξω λαλεῖν τῷ θεράποντί σου. ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσός εἰμι ἐγώ. Θεοῦ δὲ πρὸς ταῦτα, τίς ἔδωκε στόμα ἀνθρώπῳ, λέγοντος, τίς ἐποίησε δύσκωφον καὶ κωφὸν, βλέποντα καὶ τυφλόν; οὐκ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός; καὶ νῦν πορεύου, καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου. τῆς τοῦ κατορθώματος ὑπεροχῆς ἡττώμενος, ἐδεδίει πάλιν, καὶ δὴ ἔφασκε. δέομαι Κύριε, προχείρισαι ἄλλον, τὸν δυνάμενον, ὃν ἀποστελεῖς. προχειρίζεται δὲ τὸ τηνικάδε Θεὸς παραχρῆμα τὸν Ἀαρὼν, εἰς τύπον τοῦ πάντα εὐκόλως κατορθοῦν εἰδότος Χριστοῦ. λελύτρωται δὲ οὐχ ἑτέρως ὁ Ἰσραήλ, εἰ μὴ δίδοται συνεργὸς τῇ Μωσέως ἰσχνοφωνίᾳ καὶ ἀσθενείᾳ πάλιν, ὡς ἐν εἰκόνι τῷ Ἀαρὼν ὁ Χριστός· οὕτω κἀνθάδε νοήσεις. τὸ γὰρ ἀσθενὲς τοῦ νόμου τελειῶν ἐν Χριστῷ, παρακόμισεν εἰς ἱερωσύνην τὸν Ἀαρὼν, καὶ συνάπτει χρησίμως τῷ μακαρίῳ Μωσῇ.

A οὔτε γὰρ εἰς λύτρωσιν ἀρκέσειεν ἂν ὁ νόμος, οὔτε μὴν εἰς τὸ δύνασθαι τελειοῦν εἰς ἁγιασμὸν τοὺς ἐκλελυτρωμένους. λύτρωσις δὲ καὶ ἁγιασμὸς ὁ Χριστός, συνεργαζομένων ἁγίων· καθάπερ ἀμέλει Μωσῆς μὲν τῷ Ἀαρὼν ἐν Αἰγύπτῳ τότε· αὐτῷ γε μὴν τῷ Ἀαρὼν οἱ υἱοί. τῷ δὲ δὴ πάντων ἀρχιερεῖ καὶ ἡγουμένῳ Χριστῷ συνεργάζοντο νοητῶς καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. πάντα μὲν ἰσχύοντι κατορθοῦν, καὶ οὐχ ὡς ἀσθενοῦντι συντρέχοντες, ἀλλ' ὡς κεκλημένοι
B πρὸς ὑπουργίαν καὶ ἀριστίνδην ἐπιλελεγμένοι, καὶ τὸ ἐφ' ἅπασιν εὐσθενὲς παρ' αὐτοῦ κερδαίνοντες. καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ θεσπέσιος Παῦλος· πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐκοῦν ἀπόλεκτοι καὶ ὀνομαστὶ κέκληνται πρὸς ἱερουργίαν, Ἀαρών τε καὶ οἱ λοιποί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ πρός γε δὴ τούτοις λαμπρά τε καὶ ἱεροπρεπῆ τὰ ἐσθήματα κατασκευάζεσθαι αὐτοῖς ἐνομοθέτει λέγων. καὶ ποιήσεις στο-
C λὴν ἁγίαν Ἀαρὼν τῷ ἀδελφῷ σου εἰς τιμὴν καὶ δόξαν, καὶ σὺ λάλησον πᾶσι τοῖς σοφοῖς τῇ διανοίᾳ, οὓς ἐνέπλησα πνεῦμα αἰσθήσεως, καὶ ποιήσουσι τὴν στολὴν τὴν ἁγίαν Ἀαρὼν εἰς τὸ ἅγιον ἐν ᾗ ἱερατεύσει μοι. Παῦλος μὲν οὖν ὁ σοφώτατος τοῖς ἐν πίστει δεδικαιωμένοις τὴν ἁγίαν ὄντως καὶ ἐξ οὐρανοῦ στολὴν ἀμπέχεσθαι δεῖν συμβουλεύει γράφων. ἐνδύσασθε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. τοῦτο γάρ τοι ὁ προφήτης Ἡσαΐας προανακέκρα-
D γε λέγων ὡς ἐκ προσώπου τῆς ἐκκλησίας, ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ. ἐνέδυσε γάρ με ἱμάτιον σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης. ἔσθημα δὴ οὖν τὸ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν ἀληθῶς τῷ ἱερῷ καὶ ἁγίῳ γένει, Χριστός, κόσμημά τε λαμπρὸν καὶ ὑπερκόσμιον ταῖς τῶν ἁγίων ψυχαῖς· ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, φησί, καὶ ἀληθὴς ὁ λό-
E γος. ὡς ἐν σκιαῖς δὲ ὁ νόμος κατακαλλωπίζει τὸν Ἀαρών, εἰς Χριστὸν διαφέρων τὴν ἐκ τῆς ποικίλως ἐστάλθαι δόξαν. μονονουχὶ γὰρ καὶ συνυφασμένος τῇ τῶν τεχνημάτων κατασκευῇ, μυστικός τε καὶ ἀκριβὴς εὑρίσκεται λόγος, αἰνιγματωδῶς ὑποφαίνων τοῦ σωτῆρος τὴν δόξαν. θέα γὰρ ὅπως τῆς συνέσεως τῆς παρὰ Θεοῦ, τῶν ἐσθημάτων τοὺς τεχνουργοὺς ἀναπεπλῆσθαί φησιν, εἰς εὐανθῆ ποικιλουργίαν ἀποκομίζοντος, καὶ τὴν Χριστοῦ τοῖς ἀμφίοις ἐγγράφοντος δόξαν.

Neque enim ad liberandum, neque ad perficiendum in ſanctificatione ſatis virium eſt in Lege, ſed vtrumque, & liberatio & ſanctificatio Chriſtus eſt, tametſi cooperentur ſancti viri, vt certe Moyſes ipſi Aaroni tunc in Ægypto ſocium ſe operis præſtitit, & eidem poſtea ipſius Aaron filii. At vero illius ſummi ſacerdotis omnium atque principis Chriſti, ſpiritualiter cooperatores fuerunt etiam beati diſcipuli, quamuis ille omnia poſſet efficere, eique non vt imbecillo ſe comites adiunxiſſent, ſed vt ad ſubminiſtrandum vocati, ac præ ceteris electi, viribus ab eo ad omnia perficienda ſumptis. Cuius rei teſtis eſt beatus Paulus, cùm dicit, [Omnia poſſum in eo, qui me confortat Chriſto.] PALLADIVS. Igitur delecti ac nominatim appellati ad ſacerdotii munus vocati ſunt Aaron ac reliqui. CYRILLVS. Adhæc veſtes illis quoque præclaras, & ſacerdotali munere dignas confici præcepit, dicens, [Et facies ſtolam ſanctam Aaron fratri tuo ad honorem & gloriam: & tu loquere ad omnes ſapientes mente, quos impleui ſpiritu intelligentiæ; & facient ſtolam ſanctam Aaron in ſanctificationem, cum qua ſacerdotio fungatur mihi.] Paulus igitur vir ſapientiſſimus eos, qui fide iuſtificati erant, ſancta illa ac vere de cœlo ſtola vt induantur hortatur, ſcribens: [Induite Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.] Eſaias quoque Propheta multo ante tanquam ex Eccleſiæ perſona clamabat, dicens, [Exultet anima mea in Domino; induit enim me veſtimento ſalutis, & tunica lætitiæ.] Veſtis igitur ad honorem & gloriam plane ſacrati ſanctique generis Chriſtus eſt, atque præclarum ac ſupernum ſanctarum animarum ornamẽtum. [Quotquot enim baptizati eſtis in Chriſtum, inquit, Chriſtum induiſtis.] quod veriſſime dictum eſt. Lex porro tanquam in vmbris & imagine exornat ipſum Aaron, eamque illius variæ veſtis gloriam ad Chriſtum refert; propemodum enim vnà cum illo artificioſo apparatu, contexta ratio myſtica, atque ſubtilis inuenitur, quæ figurate Saluatoris noſtri gloriam indicat. Vide enim quemadmodum veſtium opifices ſpiritu ſapientiæ, qui datur à Deo, repletos eſſe dicat, qui ſpiritus illos ad floridi ac variegati operis effectionem perduceret, & Chriſti gloriam in veſtimentis deſcriberet.

Exod. 28. Rom. 13. Eſai. 61. Galat. 3.

Sunt autem ea opificia, pectorale & ſuperhumerale & talaris tunica, & tunica fimbriis ornata, cidaris etiam & zona, & nonnulla alia præterea, de quibus ſingillatim erit nobis, vt res patitur, diſſerendum. De iis igitur, qui ad ea opera efficienda aſſumebantur, ait, [Et ipſi accipient aurum & hyacinthum, & purpuram, & coccum & byſſum.] Ac mihi rurſus ad ea, quæ propoſita ſunt, mentis aciem intendas velim, atque hoc ante alia conſideres. PALLAD. Quid iſtud eſt? CYRILL. An non ex auro & byſſo & purpura & coccino torto, ac hyacintho etiam ea omnia facta erant, quæ ad tabernaculum pertinebant, eademque Chriſti figuram gerebant? PALLAD. Ita eſt. CYRILLVS. Vide igitur ex materia eadem etiam præcipui ſacerdotis ſtolam eſſe confectam, quæ Chriſti gloriam vt in imagine itidem ac figuris contineret; nam eadem verba, & intellectus non diuerſus, Chriſti gloriam ſignificant. Nam is vt in auro quidem Deus; vt in purpura regiam dignitatem habens; vt in byſſo tenui, Verbum ſubtile, & corporis expers intelligitur: idem quoque vt in cocco figuratur propter carnis naturam; vt in hyacintho denique aëris ſpeciem referente, (is eſt enim hyacinthi color,) propterea quod è ſupernis eſt & è cœlo. Quid enim? nonne & Deus ſimul & Rex eſt illud ex Deo parente Verbum? PALLAD. Quis neget? CYRILL. Nonne præterea, cum Verbum eſſet Patris ſubtile, & corporis expers; idem in carne factum, & de ſupernis eſt? PALLAD. Verum. CYRILLVS. Igitur eadem eſt omnino etiam quod ad ſubtiliorem contemplationem pertinet, materia veſtimentorum, & eorum quæ in tabernaculi opere confecta ſunt. Sed de his ſatis. Iam vero de iis, quæ ad honorem & gloriam Aaron varie contexta ſunt, dicendi tempus eſt. Igitur:

Exod. 28. [Et facient, inquit, ſuperhumerale ex byſſo torta, opus textile variatoris, duo ſuperhumeralia continentia erunt ipſi, alterum alteri in duabus partibus iuncta, & textura ſuperhumeralium, quæ eſt in ipſo iuxta effectionem, ex ipſo erit, ex auro & hyacintho & purpura & cocco torto, & byſſo neta.] Cum itaque materiam, quæ nunc dicta eſt, textilibus veſtibus tribuiſſet, continuò ſubiungit, [Et accipies duos lapides,

A περιστήθιον δὲ καὶ ἐπωμὶς, καὶ ποδήρης, καὶ χιτὼν ὁ κοσυμβωτὸς, κίδαρίς τε καὶ ζώνη, τὰ τεχνουργούμενα, αὐτά τε, καὶ πρὸς τούτοις ἕτερα, ἃ καὶ ἀνὰ μέρος ἰδεῖν ὡς ἔνι λελέξεται· ἔφη τοίνυν περὶ τῶν εἰς ἔργα προειλημμένων, καὶ αὐτοὶ λήψονται τὸ χρυσίον, καὶ τὴν ὑάκινθον, καὶ τὴν πορφύραν, καὶ τὸ κόκκινον, καὶ βύσσον. καί μοι πάλιν λεπτὸν ἐνιεὶς τοῖς προκειμένοις τὸν νοῦν, καὶ πρό γε δὴ τῶν ἄλλων, ἄθρει δὴ τόδε. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ.
B Τὸ ποῖον τί φῄς; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ χρυσίου καὶ βύσσου, καὶ μὴν καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, ὑακίνθου τε αὖ πάντα πεποίηνται τὰ ἐν τῇ σκηνῇ, καὶ ἦν εἰς τύπον Χριστοῦ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὧδ᾽ ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ Θεᾶ δὴ δὴ ὅτι διὰ τῶν αὐτῶν καὶ ἡ τοῦ προύχοντος ἐν ἱερωσύνῃ διεσκευάσθη στολὴ, τὴν Χριστοῦ δόξαν ὡς ἐν εἰκόνι δὴ πάλιν καὶ τύποις ὠδίνουσα. λόγοι γάρ οἱ αὐτοὶ, γνῶσις δὲ οὐχ ἑτέρα, τὸ Χριστοῦ κάλ-
C λος κατασημαίνουσι. γινώσκεται γὰρ ὡς ἐν χρυσῷ μὲν Θεὸς, ὡς ἐν πορφύρᾳ, τὸ βασιλικὸν ἔχων ἀξίωμα· καὶ ὡς ἐν βύσσῳ λεπτῇ, λόγος ἰσχνὸς καὶ ἀσώματος. ὡς ἐν κοκκίνῳ, διὰ τὴν σάρκα· ἐν ὑακίνθῳ γε μὴν ἀεροφανεῖ, τοιουτόχροος γὰρ ὑάκινθος διὰ τὸ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ. ἢ γὰρ οὐχὶ Θεός τε ἅμα καὶ βασιλεὺς ὁ ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐχὶ
D δὲ λόγος ὢν τοῦ πατρὸς λεπτὸς καὶ ἀσώματος, γέγονεν ἐν σαρκὶ καὶ ἔστιν ἄνωθεν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Αἱ αὐταὶ τοιγαροῦν ἀπαραλλάκτως καὶ ὡς ἐν θεωρίᾳ λεπτῇ τῶν ἐσθημάτων αἱ ὗλαι, καὶ μέντοι καὶ τῶν κατεσκευασμένων ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ. καὶ ταυτὶ μὲν ὧδε, τὰ δὲ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ Ἀαρὼν ποικίλως ἐξυφασμένα καιρὸς ἤδη λέγειν. οὐκοῦν καὶ ποιήσουσι, φησὶ, τὴν ἐπωμίδα ἐκ βύσσου κεκλωσμένης, ἔρ-
E γον ὑφαντὸν ποικιλτοῦ. δύο ἐπωμίδες συνέχουσαι ἔσονται αὐτοῦ. ἑτέρα τὴν ἑτέραν ἐπὶ τοῖς δύο μέρεσιν ἐξηρτημένα. καὶ τὸ ὕφασμα τῶν ἐπωμίδων ὅ ἐστιν ἐπ᾽ αὐτοῦ κατὰ τὴν ποίησιν, ἐξ αὐτοῦ ἔσται ἐκ χρυσοῦ καὶ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου διανενησμένου καὶ βύσσου κεκλωσμένης. ὕλην δὲ τοῖς ὑφάσμασι δοὺς τὴν ἤδη προειρημένην, εὐθὺς ἐπιφέρει. καὶ λήψῃ τοὺς δύο λίθους,

λίθους σμαράγδους, καὶ γλύψεις ἐν αὐτοῖς τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἓξ ὀνόματα ἐπὶ τὸν λίθον τὸν ἕνα, καὶ τὰ ἓξ ὀνόματα τὰ λοιπὰ ἐπὶ τὸν λίθον τὸν δεύτερον, κατὰ τὰς γενέσεις αὐτῶν, ἔργον λιθουργικῆς τέχνης· γλύμμα σφραγῖδος διαγλύψεις τοὺς λίθους ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ θήσεις τοὺς δύο λίθους ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς ἐπωμίδος, λίθοι μνημοσύνου εἰσὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Βαθὺς μὲν ὡς ἔοικεν, ὁ ἐν τοῖς θεωρήμασι λόγος, πειρῶ δὲ πρότερον ἐκεῖνο εἰπεῖν. τί τὸ χρῆμα τῆς ἐπικληθείσης ἐπωμίδος, ἢ ποῖον αὖ ἔχοι τῆς κατασκευῆς τὸν τρόπον. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὕφασμά τι χιτῶνος ὡς ἐν εἴδει καὶ μέχρι στέρνου διήκον γενέσθαι προστέταχεν, ὡς αὐτοῖς ἔσω τι καὶ ὡς ἐν χρῷ καὶ μέχρι ποδῶν ἐσθήμασιν ἐπενδεδυμένου, καὶ τὸ ἐκ χρυσοῦ καὶ πορφύρας ἀπαστράπτον αὐγήν, τοῖς τῶν θεωμένων ὀφθαλμοῖς σεπτόν τι καὶ ἱεροπρεπὲς ἐντίκοι τὸ θαῦμα. τοῦτο κέκληκεν ἐπωμίδα, διὰ τὸ οἶμαι βραχὺ τοῦ τεχνήματος, καὶ τὸ ἀμφοῖν δὴ μόλις ἐπιτείνεσθαι τοῖν ὤμοιν. ἐν ταύτῃ δὴ οὖν τῇ ἐπωμίδι, δύο λίθους, σμαράγδου δὲ αὗται, κλώσμασιν ἰσχνοῖς εὖ μάλα διεσφιγμένας ἐνερείδεσθαι δεῖν, διετύπου σαφῶς, ἐνορωρυγμένων ἐν τέχνῃ τοῖς ὀνόμασι τῶν φυλῶν, ὡς ἓξ ἐν μιᾷ γράφεσθαι λίθῳ. καὶ ὡς ὁ τοῦδε λόγος, αὐτὸς ἡμῖν διεσάφει λέγων. Καὶ λήψεται Ἀαρὼν τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἔναντι κυρίου ἐπὶ τῶν δύο ὤμων αὐτοῦ, μνημόσυνον περὶ αὐτῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Νομιοῦμεν δὲ τί, διά τε τῶν λίθων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ὑποδηλοῦσθαι πάλιν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄκουε δή· ὠχρὸς μὲν λίθος ἡ σμάραγδος. ἐνήνεκται δὲ αὐτῇ τὸ αὐγοειδὲς ἐν βάθει, καὶ οἱονεὶ σκότῳ συγκέκραται φῶς. ἑκατέρου πρὸς ἑαυτὸ τὸ νικᾶν ἀνθέλκοντος. ἆρ' οὖν, ὦ Παλλάδιε, πρὸς τὸ ὕψος τι καὶ ἄνω βλέπων ὁ τοῦ σώματος ὀφθαλμός, καὶ κατατείνας εἰς τὸ βαθὺ πρὸς αἰθέρα καὶ οὐρανόν, οὐχὶ τοιᾷδε τινὶ προσβαλεῖ θεωρίᾳ; ὠχρὸς γάρ που καὶ ὡς ἐν βάθει μέλας, καὶ φωτὶ μετρίῳ συμμιγής, ὁ ἀνωτάτω λίαν αἰθήρ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὧδ' ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἰκόνα δὴ οὖν οὐρανοῦ τὸν λίθον ποιεῖται τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. καὶ μή τοι θαυμάσῃς ὅτι καὶ σαπφείρῳ προσεικάζει πάλιν αὐτόν. ὠχρὸς γὰρ ἡ σάπφειρος, καὶ τῆς ἐν σμαράγδῳ θέας οὐ μακράν. γέγραπται δὲ οὕτως ἐν τῇ Ἐξόδῳ,

A lapides ſmaragdos & ſculpes in eis nomina filiorum Iſraël, ſex nomina in lapide vno, & ſex nomina reliqua in lapide altero, iuxta natiuitates eorum, opus gemmariæ artis: ſculptura ſigilli ſculpes lapides nominibus filiorum Iſraël: & pones duos lapides in humeris ſuperhumeralis: lapides memoriale ſunt filiis Iſraël.] PALLADIVS. Profunda equidem videtur propoſitarum quæſtionum ratio, ſed enitere hoc mihi prius exponere, quidnam illud B ſit, quod appellatur, ſuperhumerale, quove modo confectum. CYRILLVS. Textilem quandam veſtem tunicæ inſtar vſque ad pectus pertinentem fieri iuſſit, vt, iis veſtibus, quæ interiores eſſent, & corpus contingerent, & vſque ad pedes demitterentur, ſuperinducta, & auri, ac purpuræ ſplendore fulgens, intuentium oculis venerandam, & ſacerdotali maieſtate dignam admirationem ingeneret. Hanc C vocauit, Superhumerale, ſeu, vt Græce eſt, ἐπωμίδα, propter breuitatem, vt arbitror, operis, & quod vix ſuper vtrumque humerum extenderetur. In hoc itaque ſuperhumerali duos lapides, (ſmaragdi hi erant) tenuibus texturis probe conſtrictos inſeri iuſſit, inſculptis artificioſe per nomina tribubus, ita vt ſex in vno lapide deſcriberentur. Eiuſque rei rationem ipſe nobis declarauit, dicens, Et portabit Aaron nomina filiorum Iſraël, coram Domino, in duo-D bus humeris ſuis, in monimentum pro ipſis. PALLAD. Quid verò exiſtimandum eſt lapidibus & eorum ſculpturis ſignificari? CYRILL. Accipe iam. Liuidus lapis eſt ſmaragdus: habet tamen ſplendorem in profundo velut innatantem, ac lumen quodammodo admixtum tenebris, quorum vtrumque alterum vincere contendit. Num igitur, Palladi, hic corporis oculus ſurſum verſus & in ſublime ſpectans, & quamlongiſſime in ſummum aërem, & E cœlum intentus, non eiuſmodi quandam ſpeciem incurrit? liuidus eſt enim ſane, ac velut in profundo niger, & lumine mediocri temperatus ille longe ſupremus aër. PALLADIVS. Ita eſt. CYRILL. Vtuntur ergo hoc lapide ſacræ literæ tanquam imagine quadam cœli: neque tibi id mirum videatur, cùm etiam ſapphiro illud perſimile faciat: pallida eſt enim gemma ſapphirus, & ſmaragdi ſpecie non longe remota. Eſt autem ita ſcriptum in Exodo,

„ [Et aſcendit Moyſes & Aaron, & Nadab & Abiud, & ſeptuaginta è ſenioribus Iſraël, & viderunt locum, vbi ſtabat Deus Iſraël, & ſub pedibus eius quaſi opus lapidis ſapphiri, & quaſi ſpecies firmamenti cœli, cùm purum eſt.] Nam, quia in Ægypto filii Iſraël coluerant creaturam, & cœlum Deum appellabant, Ideo opportune rerum omnium ille Dominus ſuper ipſum quoque firmamentum ſedens apparuit; vt intelligerent illum omnia ſub pedibus habere, & ipſius cœli eſſe dominum, vt illius effectorem. Intelligis igitur ſacras literas quaſi figuram quandam & imaginem ad cœli ſpeciem ſignificandam adhibere lapidem mediocri quodam lumine palleſcentem, cum ſit ferrugineo quodam ſplendore præditum? PALLADIVS. Optime dicis CYRILLVS. Cœli igitur eſt nota ſmaragdus, & inſcriptum habet per genera atque tribus ipſum Iſraël, locumque in ſuperhumerali nacta: ex quo facilè intelligi poteſt, quicunque deſcriptionem in cœlo conſecuti fuerint, eos prorſus in Chriſto requieturos, qui probos viros propemodum in humeris tenet, & loco filiorum habet. Eiuſmodi quiddam beatus quoque Moyſes dixit, cum à Dei protectione

Deut. 32. „ laudare vellet Iſraëlem, [Sicut aquila „ fouens nidum ſuum, & ſuper pullis „ ſuis deſiderauit, expandens alas ſuas, „ accepit eos, & aſſumpſit eos in humeris „ ſuis.] Quinetiam Dauid ſancto cuique & in adiutorio Altiſſimi habitanti præ-

Pſalm. 90. „ cinit, [Scapulis ſuis, inquiens, obum„ brabit tibi:] ſcapulas, vt opinor, partes corporis, quæ ſub ceruice ſunt, & humeros indicans, non omnino terga.

Oſeæ 10. In humeris igitur portabuntur, vt Propheta dixit, in brachio aſſumentur; perinde atque ille antiquus Ephraim, quicumque ſuperam illam deſcriptionem conſecuti fuerint, quam glorioſam eſſe & admirandam, & diuinis muneribus ceteris pulchritudine longe præſtantem, ipſe Saluator ſanctis ſuis diſcipulis declarauit, dicens ad hunc

Luc. 10. „ modum, [Nolite gaudere, quod „ Dæmonia ſubiiciuntur vobis; ſed po„ tius gaudete, quod nomina veſtra „ ſcripta ſunt in cœlis.] Illam porro in lapidibus deſcriptionem fore, inquit, filiis Iſraël monimentum coram Domino, quos ille tanquam in Aaron perſona propemodum intueatur;

A καὶ ἀνέβη Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ναδὰβ, καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ ἑβδομήκοντα τῆς γερουσίας Ἰσραήλ. καὶ εἶδον τὸν τόπον οὗ εἱστήκει ὁ Θεὸς Ἰσραήλ· καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὡσεὶ ἔργον λίθου σαπφείρου, καὶ ὥσπερ εἶδος στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ, τῇ καθαρότητι. ἐπειδὴ γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ γεγονότες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ λελατρεύκασι τῇ κτίσει, καὶ Θεὸν ἐκάλουν τὸν οὐρανὸν, χρησίμως αὐτοῖς ὁ τῶν ὅλων Κύριος, καὶ ἐπ' αὐτοῦ βεβηκὼς ἐφαίνετο τοῦ στερεώματος, ἵν' εἰδεῖεν ὅτι πάντα

B ὑπὸ πόδας ἔχει, καὶ αὐτοῦ ἐστι τοῦ οὐρανοῦ δεσπότης, ὡς δημιουργός. συνίης οὖν ὅτι τύπον ὥσπερ τινὰ καὶ εἰκονισμὸν οὐρανοῦ τὸ γράμμα ποιεῖται τὸ ἱερὸν, τὴν ὡς ἐν μετρίῳ φωτὶ κατωχριῶσαν λίθον; κυαναυγὴς γὰρ φύσει. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐρανοῦ δὴ οὖν σημεῖον, ἡ σμάραγδος, γεγραμμένον ἔχουσα κατὰ γένος τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τόπον λαχοῦσα τὴν ἐπωμίδα, δι' οὗ παρέσται νοεῖν, ὡς εἴπερ αὖ εἶεν τὴν ἀπο-

C γραφὴν λαχόντες ἐν οὐρανῷ, οὗτοι πάντη τε καὶ πάντως ἐπαναπαύσονται τῷ Χριστῷ, μονονουχὶ καὶ ἐπ' ὤμων ἔχοντι, καὶ ὡς ἐν τάξει τέκνων ποιουμένῳ τοὺς ἀγαθούς. τοιοῦτον δὲ καὶ ὁ θεῖος ἔφη Μωσῆς, φειδοῖ τῇ παρὰ Θεοῦ καλλύνων τὸν Ἰσραήλ. ὡς ἀετὸς σκεπάσαι νοσσιὰν ἑαυτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς νεοσσοῖς αὐτοῦ ἐπεπόθησε, διεὶς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ, ἐδέξατο αὐτούς, καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ. ἀλλὰ δή που καὶ ὁ Δαβὶδ ἀναμέλπει ἁγίῳ παντὶ,

D καὶ ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου κατῳκηκότι, ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι φησί. μετάφρενά που καθάπερ ἐγὼ μαι τὰ ὑπαυχένια μέρη, καὶ τὰ ὡς ἐν ὤμοις ὑποδηλῶν, καὶ οὐχὶ δὴ πάντως τὰ νῶτα. ἐπ' ὤμων δὴ οὖν ἀρθήσονται κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν, καὶ ἐπὶ βραχίονος ἀναληφθήσονται κατὰ τὸν ἀρχαῖον Ἐφραΐμ, οἱ τὴν ἄνω λαχόντες ἀπογραφὴν, ἣν εὐκλεᾶ τι καὶ ἀξιάγαστον καὶ τῶν θείων χαρισμάτων τὸ κάλλος ὑπερκειμένην

E αὐτὴν ἀπέφηνεν ὁ σωτὴρ τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς ὡδί πῃ λέγων. μὴ χαίρετε ὅτι τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ὑμῖν, χαίρετε δὲ μᾶλλον, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς· μνημόσυνον δὲ, τὴν ἔν γε τοῖς λίθοις ἀπογραφὴν ἔσεσθαι, φησὶ, τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἔναντι κυρίου, μονονουχὶ καὶ ἐνατενίζοντος, ὡς ἐν Ἀαρών; Εἰσδέχεται

γεγενήμεθα ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ εἰς ἀνάμνησιν ἐν A
Χριστῷ, καὶ γεγόναμεν ἐν αὐτῷ γνώριμοί τε καὶ ἐποπτείας ἄξιοι, καὶ ὡς ἐν βίβλῳ Θεοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κόσμημα δὲ τούτῳ καὶ ἕτερον προσεπάγεσθαι δεῖν ἐπιτάττει λέγων, καὶ ποιήσεις ἀσπιδίσκας ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ καταμεμιγμένας, καὶ ποιήσεις δύο κροσσωτὰ ἐκ χρυσίου καθαροῦ καταμεμιγμένα ἐν ἄνθεσιν ἔργον πλοκῆς, καὶ ἐπιθήσεις τὰ κροσσωτὰ τὰ B
πεπλεγμένα, ἐπὶ τὰς ἀσπιδίσκας κατὰ τὰς παρωμίδας αὐτῶν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν. καὶ ποιήσεις λόγιον τῶν κρίσεων, ἔργον ὑφάντου κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς ἐπωμίδος. ποιήσεις αὐτὸ ἐκ χρυσίου καὶ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης, ποιήσεις αὐτὸ τετράγωνον, ἔσται διπλοῦν σπιθαμῆς τὸ μῆκος καὶ σπιθαμῆς τὸ εὖρος. καὶ καθυφανεῖς ἐν αὐτῷ ὕφασμα κατὰ τὸν λίθον τετράστιχον. εἶτα τῶν λίθων συνθεὶς τὰ ὀνόματα αὐτῶν, προσεπάγει C
πάλιν. καὶ οἱ λίθοι ἔστωσαν ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ δώδεκα, κατὰ τὰ ὀνόματα αὐτῶν. γλυφαὶ σφραγίδων ἑκάστου κατὰ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἔστωσαν εἰς τὰς δώδεκα φυλάς. καὶ ἑξῆς μετ᾽ ὀλίγα. καὶ λήψεται, φησὶν, Ἀαρὼν τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ λογίου τῆς κρίσεως, ἐπὶ τοῦ στήθους εἰσιόντι εἰς τὸ ἅγιον μνημόσυνον ἔναντι κυρίου τοῦ Θεοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς βαθὺ τοῦ λογίου τὸ χρῆμα, δυσέφικτός τε κομιδῇ καὶ αὐτὸς εἶναί μοι δο- D
κεῖ τῆς κατασκευῆς ὁ τρόπος. ΚΥΡΙΛ. Ἰτέον δὲ οὕτως ἐπ᾽ αὐτά, καὶ ὡς ἄγχου δὴ μάλα τῆς ἀληθείας, εἰ καὶ μὴ εἰσάπαν αὐτῆς ἐφικέσθαι τυχὸν ἐπιτρέπει τὸ ἀσαφές. τὰ γάρ τοι λίαν ἀσυμφανῆ κἂν γοῦν ἐν ἐσόπτρῳ βλέπειν, φαίην ἂν ἔγωγε θατέρου διενεγκεῖν, τοῦ μηδ᾽ ὅλως ἐννοῆσθαι λέγω. ἐρῶ δὴ οὕτως ὡς οἷόν τε καὶ ὡς ἂν ἔχοιμι κατὰ νοῦν. ἀσπιδίσκας δύο προστέταχε γενέσθαι ἐκ χρυσίου δὲ καθαροῦ, εὐρυτέρας μὲν ἢ κατὰ νομίσματος κύ- E
κλον, ἐν εἴδει γε μὴν τῷ αὐτῷ. κυκλοτερὲς γὰρ τὸ νόμισμα. Εἶτα δύο κροσσωτὰ μεμιγμένα ἐν ἄνθεσιν ἐκ χρυσίου καθαροῦ. σειρὰς δὲ εἶναι φαμὲν τὰ κροσσωτὰ, ἐκπεποικιλμένην ἐχούσας τὴν ὡς ἐν χρώμασιν ὄψιν. ἄνθη γὰρ ἔφη τὰ χρώματα. βύσσος δὲ ἦν ἄρα καὶ πορφύρα αὐτή, καὶ νῆμα χρυσοῦν, καὶ μὴν καὶ ὑάκινθος, καὶ κλῶσμα τὸ κόκκινον.

admittit enim nos Deus ac Pater in memoriam in Chriſto, in eoque & domeſtici facti ſumus & eius inſpectione dignati, & tanquam in Dei libro conſcripti. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILLVS. Huic alterum quoque ornamentum adiungi iubet, dicens, [Et facies ſcutula ex auro puro permixta; & facies duas fimbrias ex auro puro permiſtas floribus, opus tortile, & impones fimbrias tortas ſcutulis ad humeralia eorum ex anteriori parte. Et facies rationale iudiciorum opus textoris; ad modum ſuperhumeralis facies illud; ex auro & hyacintho & purpura & coccino torto, & byſſo torta facies illud; quadrangulum erit duplex extentæ palmæ menſuram in longitudine, & tantumdem in latitudine; & adtexes illi texturam quatuor ordinibus lapidum intextam] Deinde, cum lapidum nomina ordinatè poſuiſſet, adiungit iterum, [Et lapides ſint ex nominibus filiorum Iſraël duodecim iuxta nomina eorum, ſculpturæ ſigillorum ſingulis iuxta nomina eorum ſint in duodecim tribubus.] Et poſt pauca. [Et portabit, inquit, Aaron nomina filiorum Iſraël in rationali iudicii in pectore, cum ingreditur in Sanctum, memoriale coram Domino Deo.] PALLADIVS. Obſcurum ſanè eſt ipſum rationale: & ratio quoque, ex qua conſtructum eſt, mihi quidem difficilis admodum eſſe ad intelligendum videtur. CYRILLVS. Ad hæc igitur explicanda pergendum eſt, & proxime ad veritatem accedi poterit; etſi omni ex parte illam conſequi fortaſſe ipſa rei difficultas minime permittit. Nam res valde obſcuras, vel in ſpeculo videre præſtat, quam nullam prorſus earum intelligentiam capere. Dicam igitur, vt vires ferent, & vt mente complecti potero. Scutula duo fieri præcepit ex auro puro, latiora illa quidem, quam ſit numiſmatis ambitus, ſed forma tamen eadem; rotunda nempè eſt numiſmatis figura: deinde duas fimbrias floribus permiſtas ex auro puro. Catenulas autem eſſe putamus fimbrias, ſpeciem tanquam coloribus variatam habentes: nam flores cum dixit, colores intelligit: ii autem erant byſſus & purpura, & aurea fila, necnon hyacinthus, & tortum coccinum.

Ad hæc fieri oportere inquit, quadratam texturam cubi ſpecie ad palmæ extentæ menſuram, æquis vndique lateribus, cui intexendas eſſe duodecim gemmas ait, ternis in ſingulos ordines diſpoſitis, ita vt in quatuor vniuerſis ordinibus inſculptæ eſſent tribus vniuerſæ per nomina. Aureis igitur ac variis catenulis ex ſuperhumerali pendentibus ſcutula ſenſim ſubiecta erant, vt ſuperius & in ipſis eſſe humeris viderentur; ſed contingerent pectus, & ad mammas ſuſpenſa eſſent: ex ſcutulis autem iudiciorum rationale catenulis aliis probè alligatum inhærebat pectori, fimbriis pendentibus, adeo vt illud ornamentum intuentibus maximæ admirationi eſſet, gemmis & auro conſpicuum, & egregiis aliarum quoque materiarum coloribus admirabiliter elaboratum; id quoque ornamenti genus ait fore filiis Iſraël in monimentum coram Domino, Aaron in Sanctuarium ingrediente. Eſt ne tibi iam tandem perſpicua, quoad fieri poteſt, horum opificiorum forma? PALLADIVS. Maximè verò: ceterum quam ob cauſſam id opificium, Rationale iudiciorum, eſt appellatum? CYRILLVS. Nonne ſuperhumerale item appellatum eſſe ex eo quod ſuper vtrumque humerum induceretur, verbi originem ſpectantes ſuperius dicebamus? PALLADIVS. Ita. Quid tum? CYRILL. Quia itidem rectè ex vocis origine ac proportione id quod in corde & viſceribus repoſitum eſt, rationale iudiciorum appellatum eſſe dicimus, cum ſedes quodammodo facultatis noſtræ rationalis cor ac viſcera ſint: inhæret autem propemodum & infixa eſt ſecundum naturam huic rationali facultati etiam illa in quibuſcunque rebus agendis recta & integra iudicandi facultas, id eſt, iuſtum iudicium, & quod rem quamque decet. An verò facultas rationis, quæ eſt in nobis, non expendit rerum agendarum naturas, & à rebus præferendis parum iucundas inutileſque ſecernit? PAL. Sanè verò. CYR. At qui conſueuit ſcriptura diuina iudicium appellare vim illam, qua rectè ac iuſte iudicamus. Itaque beatus Dauid in Pſalmis ait,

Pſal. 105. „ [Beati, qui cuſtodiunt iudicium, & „ faciunt iuſtitiam in omni tempore;] dixit etiam rurſus,

Pſalm. 98. „ [Et honor regis iudi„cium diligere;] præclara namque regis eſt gloria & honos, ſi iuſtitiam diligat.

A καὶ πρός γε δὴ τούτῳ χρῆναι γενέσθαι φησὶ τετράγωνον ὕφασμα, καὶ ὡς ἐν εἴδει κύβου, σπιθαμιαῖον, ἰσόπλευρον πανταχῆ. ἐνυφαίνεσθαι δὲ δεῖν αὐτῷ τοὺς δυοκαίδεκα λίθους ἦν μάλα φησί. καὶ ἀνὰ τρεῖς κοιμύδας, ὡς ἐν τέσσαρσιν ὅλοις στίχοις ἐντετορνευμένων αὐταῖς ὀνόμασι τῶν φυλῶν. ἐκκρεμῶν ἀπὸ μὲν τῆς ἐπωμίδος, χρυσαῖς καὶ πολυειδέσιν αἱ ἀσπιδίσκαι σειραῖς ἐκκεκρεμασμέναι, ὑπενήνεκτο μέν τοι ἠρέμα τὸ ὕψος τε δοκεῖν καὶ ἐπ᾽ αὐτοῖς εἶναι τοῖς ὤμοις. ἥπτοντο δὲ τῶν στέρνων καὶ αὐτοῖς ἤδη ἐπῃώρηντο τοῖς μαστοῖς, ἀπὸ δέ γε τῶν ἀσπιδίσκων σειραῖς ἑτέραις τὸ τῶν κρίσεων λόγιον εὖ μάλα προσηρτημένον ἐπετήκετο τῷ στέρνῳ, κροσσωτῶν ἐκκεκρεμασμένων. καὶ ἦν οὐκ ἀθαύμαστον τοῖς ὁρῶσι τὸ χρῆμα, λίθοις καὶ χρυσῷ διαφανὲς καὶ ταῖς τῶν ἑτέρων ὑλῶν εὐχροίαις πολυδόξως ἐξειργασμένον. ἔσεσθαι δὲ καὶ τοῦτο πάλιν εἰς ἀνάμνησιν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ἔναντι κυρίου εἰσιόντος Ἀαρὼν εἰς τὸ ἅγιον. ἆρ᾽ οὖν σοι σαφὲς ὡς ἔνι λοιπὸν τῶν τεχνημάτων τὸ σχῆμα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. αἰτίᾳ δὲ ὅτου δὴ τὸ λόγιον τῶν κρίσεων ὄνομα τῷ τεχνήματι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ δὴ καὶ ἐπωμίδα κεκλῆσθαι τὸ ἀνωτέρω, διὰ τὸ ἀμφοῖν ἐπιτετάσθαι τοῖν ὤμοιν, ἐτυμολογοῦντες εἰρήκαμεν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ναί. τί οὖν τοῦτό γε; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ πάλιν ἐτύμως τε καὶ ἀναλόγως τὸ ὡς ἐν καρδίᾳ τε καὶ σπλάγχνοις ἀποτεθειμένον λόγιον τῶν κρίσεων ὠνομάσθαι φαμέν. ἐνδιαίτημα γὰρ ὥσπερ τοῦ ἐν ἡμῖν λογικοῦ, καρδία καὶ σπλάγχνα. ἐρήρεισται δὲ ὥσπερ καὶ ἐγκαταπέπηκται φυσικῶς τῷ ἐν ἡμῖν λογικῷ, καὶ ἡ ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν πρακτέων ὀρθή τε καὶ ἀδιάβλητος κρίσις, τουτέστιν, ἡ δικαιοκρισία, καὶ τὸ ἑκάστῳ πρέπον. ἢ γάρ, οὐχὶ λογική τις ἐν ἡμῖν τὰς τῶν πρακτέων ταλαντεύει φύσεις, καὶ ἀποκρίνει τῶν ἀμεινόνων τὸ ἀχρεῖόν τε καὶ ἀλυσιτελές; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ πάνυ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κρίσιν δὲ ὀνομάζειν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, τὴν ὀρθότητα καὶ δικαιοκρισίαν. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος ψάλλει Δαβίδ. μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, καὶ ποιοῦντες δικαιοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ. ἔφη δέ που πάλιν. καὶ τιμὴ βασιλέως, κρίσιν ἀγαπᾷ. λαμπρὰ γὰρ ἡ βασιλέως τιμή τε καὶ δόξα, φιλοῦσα δικαιοσύνην. λόγου οὖν

ὀπὸ παρὰ κρίσεως τὸ, καρδίᾳ τε καὶ στέρνοις ἐπερριμμένον, διὰ τὸ ὥσπερ ἐν τόπῳ κεῖσθαι τοῦ λογικοῦ, ἐν ᾧ ἡ ὀρθότης ἐν δικαιοσύνῃ. ἐν αὐτῷ δὲ τούτῳ λίθοι δυοκαίδεκα χρυσίῳ περιεχετοὶ, γραφὴν ἔχοντες τὰς φυλάς. εἶεν δ᾽ ἂν τύποι ἀνδρῶν ἁγίων, οἳ λαμπροί τέ εἰσι καὶ τίμιοι, καὶ οἷά τινες ἀπόλεκτοι λίθοι, μονονουχὶ καὶ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν κείμενοι τοῦ Χριστοῦ· καὶ γάρ εἰσιν ἀληθῶς μνήμης ἄξιοι, διά γε τὸ ἐν ἀρετῇ διαφανὲς, καὶ τὸ ὡς ἐν ἁγιασμῷ τίμιον. ἀποκρέμανται δὲ τοῦ λογίου τῶν κρίσεων καὶ κρωσσοὶ χρυσοῖ, παραδηλοῦντος οἶμαι τοῦ πράγματος, ὅτι τῆς τῶν ἁγίων πληθύος ὁ πολύς τε καὶ ἀναρίθμητος τῶν ἀνδραγαθημάτων ἑσμὸς μονονουχὶ καὶ ἀπηρτημένος ὁρᾶται. καὶ γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ καὶ τῆς ἐκκλησίας τὸν κόσμον ἐν κρασπέδοις εἶναι φησίν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πιθανὸς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀπὸ δέ γε τοῦ λογίου τῶν κρίσεων χρυσοῖς δακτυλίοις ἐνηλημμένη ποικίλη τε καὶ εὔχρως ἀνέρπει σειρὰ, καθάπερ ἐλέγομεν, καὶ δι᾽ ἀμφοῖν ἰοῦσα ταῖν ἀσπιδίσκαιν, ἐπ᾽ αὐτὸ ἥκει τῆς ἐπωμίδος τὸ ἄκρον, ἐφ᾽ ᾗ τῆς ἀπογραφῆς αἱ λίθοι. τί δὴ ἂν εἴη καὶ τόδε πῶς οὐκ ἄξιον ἰδεῖν; δοκεῖ δὲ οὕτω μοι παραδηλοῦν τὸ αἴνιγμα τοιουτονί τι πάλιν. ὡς γάρ οἱ λίθοι οἱ τίμιοι καὶ ἐν γνώσει τε καὶ ἐν μνήμῃ Χριστοῦ, πρὸς τὴν ἄνω τρέχοντες ἀπογραφὴν, τὸ χρῆμα κερδαίνουσι διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, γράφει γάρ ὧδε σαφῶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος. καὶ μὴν καὶ ἑτέρωθι φησίν. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ. χρυσᾶ δὲ τὰ βασιλέως ὅπλα, χρυσαῖ δὲ ὁμοίως αἱ ἀσπιδίσκαι, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ πανοπλίαν αἰνιγματωδῶς ὑποφαίνουσαι. ἐσόμεθα δὴ οὕτω οὐχ ἑτέρως ἐν μνήμῃ τε καὶ ἀπογραφῇ Θεοῦ, μὴ οὐχὶ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης ἁψάμενοι, καὶ δι᾽ αὐτῶν ἰόντες πρακτικῶς. τὸ δὲ δὴ τῆς ἐπωμίδος ἀνῆφθαι τὸ λόγιον κατασημαίνειν δὴ οἶμαι, τὸ τοῖς ἄνω συνῆφθαι τὰ κάτω, μεσιτεύοντος τοῦ Χριστοῦ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἀγγέλων πληθύος τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης ἀπαρτήσας τὰ ἀνθρώπινα. ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ὁ μακάριος Ἰεζεκιὴλ, τὸν ἄρχοντα Τύρου, πάντα μὲν τίμιον λίθον ἐνδεδύσθαι φησίν. ἀπα-

A Id igitur ornamentum, quod cordi ac pectori ſuperiectum eſt, rationale vocatur iudicii ob eam cauſſam, quod ibi ſitum eſt, vbi rationalis facultatis eſt locus, in facultate rectè ac iuſtè iudicandi ratio continetur. In hoc eodem verò rationali lapides duodecim ſunt auro incluſi, in iiſque vniuerſæ tribus deſcriptæ: neque vero abſurde ſanctorum virorum figuram gerunt, qui tum ſplendorem habent, tum pretioſi ſunt & veluti lapides qui-
B dam electi, ac propemodum in Chriſti corde atque animo poſiti. Sunt enim plane digni, qui commemorentur propter virtutis claritatem dignitatemque ſanctificationis. Pendent etiam de rationali iudiciorum aureæ quoque fimbriæ: qua re ſignificatur, vt opinor, de ſanctorum hominum cœtu maximum & infinitum rerum præclare geſtarum examen prope ſuſpenſum videri, ideoque beatus Dauid Eccleſiæ itidem ornatum in fim-
C briis eſſe dicit. PALLADIVS. Credibilis ſanè expoſitio. CYRILL. A rationali autem iudiciorum aureis annulis conſerta varia & pulchris coloribus ornata catenula ſerpit, vt dicebamus, & per ambo ſcutula tranſiens, ad ipſum peruenit verticem ſuperhumeralis, in quo gemmæ deſcriptionis erant: Quid autem id quoque ſit, perſpicere operæpretium eſt. Videtur itaque mihi hoc ænigma eiuſmodi quidpiam ſignificare: nam, qui ſunt vt lapides pretioſi, Psal. 44.
D & quos Chriſtus & cognitione & memoria complectitur, ii ad illam ſupernam deſcriptionem per arma iuſtitię dextra & ſiniſtra perueniunt; ſic enim plane ſcribit beatus Paulus: atque etiam alibi dicit, [Induite vos armaturam Dei.] Aurea ſunt porro regis arma, aurea item ſcutula, Deique armaturam figurate indicantia. Non igitur alia ratione fieri poteſt, vt in Dei memoria & deſcriptione ſimus, niſi arma iuſtitiæ arripuerimus, ac per illa recte faciendo
E tranſierimus. Iam vero, quod ſuperhumerali aptatum eſt rationale, ea re ſignificari opinor, Chriſto interpoſito mediatore, ſuperis infera eſſe connexa. [Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum,] vt Scripturæ tradunt, & Angelorum cœtui humanam naturam charitatis vinculo deuinxit. Nec ignorandum eſt, quod etiam beatus Propheta Ezechiel principem Tyri omni lapide pretioſo indutum eſſe ait. eoſdem-

2. Cor. 6. Ephes. 6.

Ephes. 2.

eoſdemque numerat, quos beatus A Moyſes in rationali iudiciorum poſitos eſſe dicit. Hi autem erant, Sardium, Topazium, Smaragdus, Carbunculus, Sapphirus, Iaſpis, Ligyrium, Achates, Amethyſtus, Chryſolithus, Beryllium, Onychium. Terni autem diſpoſiti erant, itavt in vniuerſum quatuor ordines efficerent; quæ diſpoſitio, eorum, qui in Chriſti corde ac memoria habentur, fidei firmitatem nobis adumbrat. Nam fidei ſignũ eſt, quod terni, & tanquam in Trinitate B diſpoſiti ſunt; firmitatis autem, quod ea figura conformati, quæ quadrata eſſet, & paribus vndique lateribus. Sic enim rationale effectum erat, in quo erant gemmæ illæ duodecim collocatæ. PALLAD. Aſſentior. CYRILL. Præterea aliud quoddam ornamentum his duodecim gemmis adnecti præcipit, dicens, [Et impones ſuper rationale iudicii manifeſtationem & veritatem, & erit ſupra pectus Aaron cum ingredietur in Sanctum C coram Domino, & inferet Aaron iudicia filiorum Iſraël in pectore coram Domino in perpetuum.] Manifeſtationem igitur ac veritatem appellat, non tamen aperte indicauit vtrum lapides fuerint. an velut in parua tabella eam inſcriptionem fieri iuſſerit: memini etiam prophetæ dicentis, (Osee 3.) [Quia dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine rege, ſine principe, ſine ſacrificio, & ſine altari, & ſine ſacerdotio, & ſine manifeſtationibus.] Sed, ſiue lapides illi fuerint, ſiue tanquam in aurea tabella D ea nomina deſcripta fuerint, id verò non nimium curioſe perueſtigabimus: tantum ſcire ſatis erit, ea in figuram Chriſti eſſe poſita, qui vnà cum ſãctis hominibus verſatur; (Matth. 28.) [Ecce enim, inquit, vobiſcum ſum omnibus diebus, & vſque ad conſummationem ſæculi.] Veritas autem ac manifeſtatio Chriſtus eſt; in eo enim Patrem cognouimus, & manifeſtauit nobis bonam ipſius voluntatem, & perfectam & beneplacentem, iuxta Scripturas: ait enim Chriſtus, (Rom. 12. Ioan. 15.) [Iam non dicam vos ſeruos, vos E amici mei eſtis; quia omnia, quæ audiui à Patre meo, annunciaui vobis.] Veritas eſt etiam alia ratione ille Emmanuel; quia ſolus ipſe eſt ſecundùm naturam filius & vt Deus ex Deo ſolus Sanctus, ſolus Dominus; at vero creatura per participationem atque imitationem id eſt, quodcumque ille eſſe intelligitur.

ἀριθμεῖται δὲ τούτους, οὓς καὶ ἐν τῷ λογίῳ τῆς κρίσεως τεθεῖσθαί φησιν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς. ἦσαν δὲ οὗτοι, σάρδιον, τοπάζιον, σμάραγδος, ἄνθραξ, σάπφειρος, καὶ ἴασπις, λιγύριον, ἀχάτης, ἀμέθυστος, χρυσόλιθος, βηρύλλιον, ὀνύχιον. τετάχατο δὲ ἀνὰ τρεῖς, καὶ ἐν ὅλοις τέσσαρσι στίχοις, ὃ ἑδραῖον ἐν πίστει τὴν ἐν καρδίᾳ καὶ μνήμῃ Χριστοῦ σκιαγραφούσης ἡμῖν τῆς τοιᾶσδε θέσεως. πίστεως μὲν γάρ, ὃ ἀνὰ τρεῖς, καὶ ὡς ἐν τριάδι σύμβολον. ἑδραιότητος δέ, ὃ ὡς ἐν τετραγώνῳ τε καὶ ἰσοπλεύρῳ σχήματι. πεποίητο γὰρ οὕτω τὸ λόγιον, ἐφ' ᾧ καὶ αἱ λίθοι δυοκαίδεκα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πειθόμεθα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ πρός γε δὴ τούτοις, συναναπλέκεσθαί τι καὶ ἕτερον ταῖς δυοκαίδεκα λίθοις προσεπιτάττει, λέγων. καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸ λόγιον τῆς κρίσεως, τὴν δήλωσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν. καὶ ἔσται ἐπὶ τοῦ στήθους Ἀαρών, ὅταν εἰσπορεύηται εἰς τὸ ἅγιον ἔναντι κυρίου. καὶ εἰσοίσει Ἀαρὼν τὰς κρίσεις τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἐπὶ τοῦ στήθους ἔναντι κυρίου διὰ παντός. δήλωσιν μὲν οὖν ὀνομάζει καὶ ἀλήθειαν, οὐ μήν ἐστι καὶ διαμεμήνυκεν ἐναργῶς πότερα δὲ λίθοι, ἢ ὡς ἐν μικρῷ πινακίῳ γραφὴν γενέσθαι προστέταχεν. μεμνήσομαι δὲ προφήτου λέγοντος, διότι ἡμέρας πολλὰς καθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, οὐκ ὄντος βασιλέως, οὐδὲ ἄρχοντος, οὐκ οὔσης θυσίας, οὐδὲ ὄντος θυσιαστηρίου, οὔτε ἱερατείας, οὔτε δήλων. ἀλλ' εἴτ' οὖν εἶεν καὶ ταῦτα λίθοι, εἴτ' οὖν ὡς ἐν πίνακι χρυσῷ τῶν ὀνομάτων γραφή, πολυπραγμονήσει μὲν οὐ λίαν ὁ λόγος, γνωσόμεθα δὲ εἰς τύπον αὐτὰ τεθεῖσθαι Χριστοῦ, συνόντος ἁγίοις. ἰδοὺ γάρ, φησί, μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, καὶ ἕως συντελείας τοῦ αἰῶνος. ἀλήθεια δὲ καὶ δήλωσις, ὁ Χριστός. ἔγνωμεν γὰρ ἐν αὐτῷ τὸν πατέρα, καὶ δεδήλωκεν ἡμῖν τὸ ἀγαθὸν αὐτοῦ θέλημα τὸ τέλειον καὶ εὐάρεστον, κατὰ τὰς γραφάς. ἔφη γάρ που Χριστός. οὐκέτι λέγω ὑμᾶς δούλους, ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου ἀπήγγειλα ὑμῖν. ἀλήθεια δὲ καὶ ἑτέρως Ἐμμανουήλ, ὅτι μόνος αὐτὸς κατὰ φύσιν υἱός, καὶ ὡς ἐκ Θεοῦ Θεὸς μόνος ἅγιος, μόνος Κύριος. μεθεκτῶς δὲ ἡ κτίσις, καὶ κατὰ μίμησιν, ὅσα καὶ αὐτὸς εἶναι νοεῖται.

συνέςι δὴ οὕτω τοῖς ἁγίοις ὡς ἐν δήλῳ τε καὶ ἀληθείᾳ νοούμενος ὁ Χριστὸς, ὃς καὶ ἐν προσώπῳ τοῦ πατρὸς εἰσφέρει τὰ καθ' ἡμᾶς, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἡμῶν. τοῦτο γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ, τὸ καὶ εἰσοίσει Ἀαρὼν τὰς κρίσεις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἔναντι κυρίου ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ διὰ παντός. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἱεροπρεπὲς δέ τι καὶ ἀξιάγαστον ἀμφίον κατασκευάζεσθαι δεῖν ἐπιτάττει λέγων. καὶ ποιήσεις ὑποδύτην ποδήρη, ὅλον ὑακίνθινον, καὶ ἔσται τὸ περιστόμιον ἐξ αὐτοῦ μέσον, ᾤαν ἔχων κύκλῳ τοῦ περιστομίου, ἔργον ὑφάντου, τὴν συμβολὴν συνυφασμένην ἐξ αὐτοῦ, ἵνα μὴ ῥαγῇ. καὶ ποιήσεις ὑπὸ τὸ λῶμα τοῦ ὑποδύτου κάτωθεν, ὡσεὶ ἐξανθούσης ῥόας ῥοΐσκους ἐξ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου διανενησμένου, καὶ βύσσου κεκλωσμένης, ὑπὸ τοῦ λώματος τοῦ ὑποδύτου κύκλῳ. τὸ αὐτὸ εἶδος τοῖς ῥοΐσκοις, καὶ κώδωνας χρυσοῦς ἀναμέσον τούτων περικύκλῳ, παρὰ ῥοΐσκον χρυσοῦν κώδωνα, καὶ ἄνθινον ἐπὶ τοῦ λώματος τοῦ ὑποδύτου κύκλῳ. καὶ ἔσται Ἀαρὼν ἐν τῷ λειτουργεῖν ἀκουστὴ ἡ φωνὴ αὐτοῦ, εἰσιόντι εἰς τὸ ἅγιον ἔναντι κυρίου, καὶ ἐξιόντι, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ. ὑποδύτην μὲν οὖν καὶ ποδήρη, χιτῶνα μακρὸν, εὐφυᾶ τε πρὸς περιστολὴν, καὶ τὸν ἐκ δειρῆς αὐτῆς, εἰς ἄκρους ἰόντα πόδας, ὀνομάζει σαφῶς. ἐξ ὑακίνθου δὲ, ὅτι τῆς ἄνωθεν ἀφθαρσίας σύμβολον, τουτέστι Χριστοῦ. τοιουτονὶ γάρ τι καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ προανεφώνηκε λέγων ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἱερουργούντων. τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν. ἐνδύσασθε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ὁ σοφὸς ἡμῖν ἐπιστέλλει Παῦλος. καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ὃ ἐπιποθοῦμεν ἐνδύσασθαι, ὁ τῆς εὐφροσύνης χιτὼν, τὸ ἱμάτιον τοῦ σωτηρίου, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. οὐρανοῦ δὲ τύπος τὸ χρῶμα τὸ ὑακίνθινον εἴρηται σαφῶς. καὶ ἀληθὴς μὲν ὁ λόγος, ὡς ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν. περιβεβλήμεθα γὰρ ἀφθαρσίαν τὴν ἄνωθεν. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς νοοῖτο Χριστὸς, ὡς ἐν Ἀαρὼν τὸν ποδήρη τὸν ὑποδύτην ἔχων, οὐδὲν ἧττον ἡμῖν ἀληθὴς ὁ λόγος. Θεὸς γὰρ ὢν κατὰ φύσιν ὁ μονογενὴς, ἄφθαρτον ἀποτελεῖ τὸ ἴδιον σῶμα, καὶ ζωῇ τῇ ἄνωθεν περιβαλὼν αὐτὸ, τῆς τοῦ θανάτου πλεονεξίας ἐλάθει που πάντως ἐν ἀμείνοσιν·

A Adeſt itaque Chriſtus cum ſanctis viris præſens, cum tanquam in manifeſtatione ac veritate intelligitur, idemque cauſſam noſtram in conſpectum Patris refert, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis: id enim eſt, vt opinor, illud, Et inferet Aaron iudicia filiorum Iſraël coram Domino in pectore ſuo in perpetuum. PALLADIVS. Ita eſt. CYRILLVS. Veſtem adhuc quandam ſacram, & admirabilem fieri iubet, dicens. [Et facies tunicam talarem, totam hyacinthinam; & B erit capitium ex ipſa medium, oram habens in circuitu capitii, opus textoris, commiſſuram contextam ex ipſa, ne rumpatur; & facies ad extremum tunicæ deorſum, quaſi florentis mali punici malogranata ex hyacintho, purpura, & coccino neto, & byſſo torta in extremitate tunicæ in circuitu: eadem ſpecies erit malogranatis: & tintinnabula aurea iis interpoſita in circuitu; poſt ſingula malogranata tintinnabulum & floridum, ſub extremitate tunicæ in circuitu. Et erit Aaron dũ fungitur ſacerdotio, audietur vox eius, C dum ingreditur in Sanctum coram Domino, & dum egreditur, ne moriatur.] Subuculam igitur ac talarem veſtem, tunicam longam, & ad amiciendum aptam, & à collo ipſo ad extremos vſque pedes pertinentem perſpicue appellat; ex hyacintho autem, quia ſupernæ illius incorruptionis eſt ſignum, nẽpe Chriſti. eiuſmodi quidpiam beatus quoque Dauid præcinit, cum ex perſona Dei de iis, qui in Eccleſiis ſacerdotali munere funguntur dixit, [Sacer- D dotes eius induam ſalutari.] induere etiam Dominum Ieſum Chriſtum, ſapiens vir beatus Paulus nobis in epiſtola præcepit: hocque illud eſt de cœlo habitaculum, quo indui exoptamus, illa exultationis tunica, & indumentum ſalutaris iuxta prophetæ vocem. Cœli autem figura eſt ipſe hyacinthinus color, vt eſt manifeſte dictum. Ac vere hæc quidem dicta ſunt, ſi de nobis ipſis intelligantur; amicti namque incorru- E ptione ſuperna ſumus. Sin ipſe quoque Chriſtus intelligatur tanquam in Aaron perſona talarem ſubuculam habens, nihilominus veriſſime dicitur. Ille namque Vnigenitus cum ſit ſecundùm naturam Deus, incorruptibile ſuum corpus effecit, & cum illud ſupernæ vitæ amictu induiſſet, prorſus mortis dominatu valentius reddidit.

Heb. 7.
Exod. 28.
Pſalm. 131.
Rom. 13.
1. Cor. 5.
Eſai. 61.

A In Chriſto enim ſecundum naturam
ſimul & ex participatione incorruptio-
nem ac vitam ineſſe, hinc quoque
intelliges; nam vt qui ſecundum na-
Ioan. 11. » turam Deus eſſet, dixit, [Ego ſum
» reſurrectio & vita.] Idem tamen ſe-
cundum naturam viuificatus humanam,
Ioan. 5. » [Sicut enim Pater, inquit, habet vi-
» tam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vi-
» tam habere in ſemetipſo.] Igitur, etiam-
ſi ipſe Chriſtus intelligatur is, qui ſu-
perna incorruptione amictus eſſe dici-
tur, nihil ab eo, quod deceat, aberra-
B bit oratio. Ad extremas autem partes
malogranata atque tintinnabula alter-
na poſita erant, malogranata quidem
contexta, tintinnabula verò aurea, vt &
ſonum verè haberent, &, dum ingre-
deretur Aaron in Sancta ſanctorum,
eius ingreſſum notiſſimum facerent. Id
quoque ſymbolum eſt illius ſalutaris at-
que ſapientis diſpenſationis, diuinæ, in-
quam, atque euangelicæ prædicationis,
qua propemodum vniuerſæ vrbes cir-
cumſonant, cùm propter nos introiuit
C in Sancta ſanctorum, æterna redemptio
ne inuenta, ſummus ille Sacerdos, im-
Hebr. 10. » maculata victima: [vna enim oblatione
» conſummauit in perpetuum ſanctifica-
» tos.] Sunt autem minimè obſcurum
ænigma prædicationis quidem ſalutaris
illa ex auro facta tintinnabula, vrbium
autem malogranata. PALLADIVS.
Quo tandem modò? CYRILLVS.
Vt enim vrbs vno illa quidem extrinſe-
cus muro circundatur, longe autem plu-
rima intra ſe domicilia continet, eodem
D quoque modo malum granatum vno
extrinſecus putamine cingitur, ſed in-
terius grana ſubtilibus tunicis tanquam
muris inter ſe diſtinguuntur, ac, prope
dixerim, per domicilium colliguntur.
Num ita ſe res habet? PALLADIVS.
Ita prorſus. CYRILL. Tintinnabu-
lum igitur ſingulis malogranatis adiun-
ctum eſt, nam & vnicuique vrbi ſuus
magiſter, qui diuinarum diſciplinarum
ſonitu atque concentu Saluatoris no-
ſtri in Sancta ſanctorum ingreſſum om-
E nibus declaret. Impendebat autem
mortis metus iis, quibus ſacerdotis mu-
nere in tabernaculo fungi demandatum
erat, nempè Aaron, niſi tintinnabula
maxime circumſtreperent. Eſt enim
ſilentium doctoribus in primis pericu-
loſum: idque perſpicue illud eſt, quod
1. Cor. 9. » Paulus ait, [Væ enim mihi eſt, niſi
» euangelizauero.] PALLADIVS.
Ita videtur. Nam haud male conicis.

A ὅτι γὰρ φυσικῶς τε ἅμα καὶ ἀμεθέκτως ἐν Χριστῷ ἡ ἀφθαρσία καὶ ζωή, συνήσεις κἀντεῦθεν. ἔφη μὲν γὰρ ἅτε δὴ ὑπάρχων κατὰ φύσιν Θεός, ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. ζωοποιούμενος δὲ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὥσπερ γάρ ὁ πατήρ, φησίν, ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ υἱῷ δέδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. οὐκοῦν κἂν εἰ αὐτὸς νοοῖτο Χριστός, ὁ ἀφθαρσίαν τὴν ἄνωθεν περιβεβλῆσθαι λεγόμενος, οὐχὶ τοῦ πρέποντος ἐξοίχοιτο ἂν ὁ λόγος. πρὸς δέ γε δὴ τοῖς κάτω τυχὸν μέρεσι, ῥοΐσκοι καὶ κώδωνες B παραλλάσσοντες τὰ ἐγκείμενα. καὶ ῥοΐσκοι μὲν ὡς συνυφασμένοι, χρυσοῖ δὲ οἱ κώδωνες. ὡς ἂν εὔηχοί τε εἶεν κατὰ τὸ ἀληθές· καὶ μὴν καὶ εἰσθέοντος Ἀαρὼν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἐπισημοτάτην αὐτοῦ ποιῶνται τὴν εἰσδρομήν. σύμβολον δὲ καὶ τοῦτό ἐστι, τῆς σωτηρίου καὶ σοφῆς οἰκονομίας, φημὶ δὴ τοῦ θείου τε καὶ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, οἱονεί πως ἅπασαν περιβομβοῦντος πόλιν, ὅτε δι' ἡμᾶς εἰσβέβηκεν εἰς τὰ ἅγια C τῶν ἁγίων, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος, ὁ μέγας ἡμῶν ἀρχιερεύς, τὸ ἄμωμον θῦμα. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. αἴνιγμα δὲ ὥσπερ οὐκ ἀσυμφανές, τοῦ μὲν σωτηρίου κηρύγματος, οἱ ἐκ χρυσοῦ γεγονότες κώδωνες· πόλεων δὲ οἱ ῥοΐσκοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίνα τρόπον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὡς γὰρ πόλις εἰ μὲν ἔξωθεν περιδέδεται πύργῳ, μυρίας δὲ ἔσω ἐν ἑαυτῇ συνέχει τὰς συνοικίας· τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον D καὶ τὸ χρῆμα τῆς ῥόας, ἑνὶ μὲν ἔξωθεν ἐλύτρῳ διέζωσται, ἔσωθεν δὲ οἱ κόκκοι χιτῶσιν ἰσχνοῖς ἀλλήλων ἀποτειχίζονται, μόνον δὲ οὐχὶ συλλέγονται κατὰ συνοικίας. ἢ οὐχ ὧδε ἔχει; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σύμφημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κώδων δὲ οὖν παρ' ἑκάστῃ ῥόᾳ· διδάσκαλος γὰρ παρ' ἑκάστῃ πόλει, τῇ τῶν θείων δογμάτων ἀποκτυπήσει καὶ εὐηχίᾳ, φανερὰν ἅπασι καθιστὰς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσδρομήν. ἐπήρτηται δὲ E καὶ δεῖμα θανάτου, τοῖς ἱερουργεῖν ἐπιτεταγμένοις, ἤτοι τῷ Ἀαρὼν, εἰς τὴν ἁγίαν σκηνήν, εἰ μὴ περιβομβοῖεν εὖ μάλα τῶν κωδώνων οἱ κτύποι. χρῆμα γάρ ἐπισφαλὲς διδασκάλοις, ἡ σιωπή. καὶ τοῦτό ἐστιν ἐναργῶς, ὅπερ ἔφη Παῦλος, οὐαὶ γάρ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικεν, διεσκεμμένη γάρ δὴ καὶ λίαν ὀρθῶς.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ πρός γε δὴ τούτοις, καὶ ποιήσεις, φησὶ, πέταλον χρυσοῦν, καθαρὸν, καὶ ἐκτυπώσεις ἐν αὐτῷ ἐκτύπωμα σφραγῖδος, ἁγίασμα κυρίῳ· καὶ ἐπιθήσεις αὐτὸ ἐπὶ ὑακίνθου κεκλωσμένης. καὶ ἔσται ἐπὶ τῆς μίτρας, κατὰ πρόσωπον τῆς μίτρας ἔσται. καὶ ἔσται ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρών. καὶ ἐξαρεῖ Ἀαρὼν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἁγίων, ὅσα ἂν ἁγιάσωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, παντὸς δόματος τῶν ἁγίων αὐτῶν. καὶ ἔσται ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρὼν διαπαντὸς δεκτὸν αὐτοῖς ἔναντι κυρίου. ἐξ ὑακίνθου μὲν οὖν ἡ μίτρα. χρυσοῦν δὲ τὸ πέταλον. ἐκτύπωμα δὲ ἐν αὐτῷ καὶ γραφὴ, τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ τῆς εἰς τόνδε τὸν κόσμον ἀποστολῆς προαναφώνησις ἐναργής. ἁγίασμα γὰρ, φησὶ, κυρίῳ. ἢ οὐχὶ ἐνηγιάσθαι παρά τε τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἑαυτὸν ἔφη σαφῶς ὁ Ἐμμανουήλ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ναί. μεμνήσομαι γὰρ Ἰουδαίοις λέγοντος, εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφὴ, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον υἱὸς Θεοῦ εἰμι; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐνηγιάσθαι δ' ὅταν λέγῃ παρά τε τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἑαυτὸν ὁ υἱὸς, τὸ οἱονεὶ προκεχρίσθαί τε καὶ ἀπεστάλθαι δηλοῖ. ἁγίασμα δὴ οὖν κυρίου, φησὶ, τουτέστιν, εἰς τόνδε τὸν κόσμον ἀνάδειξις καὶ ἀποστολὴ, πλὴν εἰς βασιλείαν καὶ δόξαν. πλάττει γὰρ οὕτως τὸν Ἀαρὼν, χρυσοῦν ἐπὶ τοῦ μετώπου τὸ ψάλιον τιθείς. κύριος δὲ τῶν ὅλων καὶ βασιλεὺς, ὁ Χριστὸς, φυσικῶς τε ἅμα καὶ μεθεκτῶς. Θεὸς γὰρ ὢν φύσει, κεκένωκεν ἑαυτὸν, καθεὶς ἐν δούλου μορφῇ. καὶ δέχεται βασιλείαν, κατά γε τὸ πρέπον τῷ ἀνθρωπίνῳ σχήματι, καίτοι σύνεδρος ὢν αἰωνόθεν τε καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, καὶ συγκατάρχων τῶν ὅλων καὶ συνδεσπότης. σύνες δὲ ὅπως ἐξ ὑακίνθου γέγονεν ἡ μίτρα αὐτοῦ, τὸ λαμπρὸν τῆς βασιλείας ἔχουσα σύνθημα, φημὶ δὴ τὸ πέταλον τὸ χρυσοῦν. ὑάκινθος δὲ οὐρανοῦ σημεῖον· καὶ διαμέμνησο λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. οὐ γὰρ ἐπίγειος βασιλεὺς, ἀλλ' οὐράνιος ὁ Χριστὸς, ὅλην ὑπὸ πόδας ἔχων τὴν κτίσιν. προσαπεδείκνυ δὲ, ὅτι καὶ ἐξαρεῖ Ἀαρὼν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἁγίων ὅσα ἂν ἁγιάσωσι, παντὸς δόματος τῶν ἁγίων αὐτῶν, ὅτι πᾶσά τε προσαγωγὴ καὶ τελείωσις ἐν Χριστῷ, διαμεμήνυκεν ἐναργῶς, καὶ μὴν ὅτι πᾶσα δικαίωσις ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ ἡ τῶν πάλαι πλημμελημάτων ἀπόθεσις.

A CYRILLVS. Præterea, [Facies, inquit, laminam auream puram, & cælabis in ea cælaturã ſigilli, Sanctificatio Domino: & impones illud in hyacintho torta, & erit ſuper mitram ante faciem mitræ, & erit in fronte Aaron: & portabit Aaron peccata ſanctorum, quæcunque ſanctificauerint filii Iſraël, omnis doni ſanctorum ipſorum. Et erit in fronte Aaron perpetuo, acceptabile ipſis coram Domino.] Ex hyacintho igitur mitra, lamina verò aurea eſt; illa autem cæ- B latura atque deſcriptio in ea exarata ipſum Chriſti myſterium erat, & eius in mundum hunc miſſionis euidens prædictio, Sanctificatio enim, ait, Domino. An non ſanctificatum ſe eſſe à Deo & Patre perſpicue dixit Emmanuel? PALLAD. Certè: neque enim me fugit cum Iudæis dixiſſe, [Si illos dixit Deos (Ioan. 10.) ad quos ſermo Dei factus eſt; & non poteſt ſolui Scriptura; quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum, vos dici- C tis, quia blaſphemas, quia dixi, Filius Dei ſum?] CYRILLVS. Igitur, cùm ſe à Patre & Deo ſanctificatum eſſe, Filius dicit, ſe tanquam electum eſſe miſſumque ſignificat. Sanctificatio igitur Domini, inquit, id eſt, in hunc mundum legatio ac miſſio, ſed ad regnum tamen & gloriam. Sic enim conſecrat ipſum Aaron, dum in eius fronte aureum circulum ponit: vniuerſorum autem Dominus eſt atque Rex Chriſtus, & ſecundum naturam, & ſecundum partici- D pationem; cùm enim Deus per naturam eſſet, exinaniuit ſemetipſum, ac demiſit ad ſerui formam, regnumque accipit, quod ad humanum habitum pertinet, licet iam inde ab initio eiuſdem cum Deo & Patre conſeſſus particeps, & ſimul cum eo Dominus omnium, ac moderator eſſet. Iam verò intellige quonam modo mitram ex hyacintho habuerit; cui inſigne regni præclarum ineſſet, lamina inquam aurea. Eſt autem hyacinthus cœli ſignum: recordare igi- E tur Chriſti dicentis, [Regnum meum (Ioan. 18.) non eſt de hoc mundo.] Neque enim Chriſtus rex terrenus, ſed cœleſtis eſt, vniuerſamque creaturam ſub pedibus habet: cùm verò addidiſſet, [Et portabit Aaron peccata ſanctorum, quæcunque ſanctificauerint; omnis doni ſanctorum eorum,] omnem acceſſum atque perfectionem eſſe in Chriſto aperte demonſtrauit: quinetiam iuſtificationem omnem in ipſo & per ipſum eſſe, veterum quoque peccatorum depoſitionem;

ipſe enim tollit peccata noſtra, & per A ipſum acceptabiles efficimur, dum ſpiritualia munera Deo ac Patri offerimus. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILL. Immotum porro atque perpetuum fore Saluatoris noſtri regnum, & ad infinita ſæcula duraturum, præclare oſtendit, de mitræ lamina dicens, „[Et erit ſupra frontem Aaron perpetuò.] Quo tandem igitur abibit audax & inſanus impiorum hæreticorum ſermo, nugantium fore, vt aliquando deſinat Chriſti regnum, & tradat imperium Deo & Patri, & à diuinitatis B conſeſſu recedat Emmanuel? De his enim adeo tetris ac vanis docendi rationibus glorianturr, quibus dici non abſurde poſſit: [Erratis neſcientes Scripturas.] En, cum aperte atque perſpicue ille Deus & Pater perpetua & gloria & honore, ac regni inſignibus coronet Aaron, ipſi ab eo coronam auferunt, ac propemodum accommodatam fronti ſacram mitram abripiunt. PALLAD. Ita eſt. CYRILL. [Cidarim quoque & zonam ex byſſo facies,] inquit. Mi- C litaris vero habitus Aaron cingulum & galea: eiuſmodi namque ſpeciem cidaris refert: bellum enim pro nobis Chriſtus geſſit [in manu occulta,] ſicut ſcriptum eſt: & [arcum ſuum intendit, & parauit illum, ſagittas ſuas ardentibus effecit,] & deiecit principatus, triumphauit potentias, deturbauit dominationes, & eos, qui in terra erant, cum captiui tenerentur, liberauit. Fuiſſe autem hoc eius bellum non ſpectabile atque corporeum, ne- D que eiuſmodi vt cum carne & ſanguine gereretur, indicari videtur per ænigma, in eo quod ex byſſo tantum, quæ ſubtilis eſt admodum, confectum eſt bellicum inſtrumentum, cidaris, inquam, & zona. Sacro igitur ornatu clarum atque admirandum oſtendit Aaron. Præcepit autem inſuper, dicens, [Et filiis Aaron facies tunicas & zonas: & cidares facies ipſis, in honorem & gloriam: & indues eis Aaron fratrem tuum, & filios eius poſt eum, & vnges E eos, & implebis manus eorum, & ſanctificabis eos, vt ſacerdotio fungantur mihi: & facies illis femoralia linea, vt operiant turpitudinem corporis ſui, à lumbis vſque ad femora erunt: & portabit ea Aaron, & filii eius, cum ingredientur in tabernaculum teſtimonii, aut cum proficiſcentur ad miniſtrandum ad altare ſanctificationis;

Matth. 22. Exod. 17. Pſalm. 7. Exod. 28.

A αὐτὸς γὰρ ἡμῶν αἴρει τὰς ἁμαρτίας, καὶ δι' αὐτοῦ γεγόναμεν δεκτοί, τὰς ἐν πνεύματι δωροφορίας προσκομίζοντες τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀναπόθετον δὲ καὶ διηνεκῆ καὶ εἰς ἀπεράντους αἰῶνας ἐκτεινομένην τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν βασιλείαν εὖ μάλα καταδείκνυσι, περί τε τῆς μίτρας τοῦ πετάλου φησί. καὶ ἔσται ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρὼν διαπαντός. εἶτα ποῖ ποτ' ἂν ἡμῖν ὁ θρασὺς καὶ ἀπόπληκτος τῶν ἀνοσίων αἱρετικῶν οἰχή- B σεται λόγος, πεφλυαρηκότων ὅτι καταλήξει ποτὲ τὸ Χριστοῦ κράτος, καὶ παραδώσει τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ πατρί, τὴν τῆς θεότητος ἀποφοιτήσας θώκων ὁ Ἐμμανουήλ. ἐπισεμνύνονται γὰρ τοῖς ὧδε ψυχροῖς καὶ ἐξιτήλοις δόγμασιν, οἷς ἀκόλουθον εἰπεῖν, πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφάς. ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς δόξῃ καὶ τιμῇ διηνεκεῖ, καὶ τοῖς τῆς βασιλείας στέμμασι ταινιοῦντος τὸν Ἀαρών, ἀποστεφανοῦσιν αὐτόν, καὶ μονονουχὶ τοῖς μετώποις ἐμ- C πρέπουσαν τὴν ἱερὰν ἁρπάζουσι μίτραν. ΠΑΛ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κίδαρίν τε καὶ ζώνην ἐκ βύσσου ποιήσεις, φησί. στρατιωτικὸν δὲ τοῦ Ἀαρὼν τὸ σχῆμα, ζωστήρ τε καὶ κράνος· ἐν εἴδει γάρ πως ἡ κίδαρις τοῦ τοιοῦδε ἐστί. πεπολέμηκε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς ἐν χειρὶ κρυφαίᾳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε, καὶ ἡτοίμασεν αὐτό. τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξειργάσατο, καὶ καθεῖλεν ἀρχάς. τεθριάμβευκε δυνάμεις, κατέσεισε κυριότητας, D καὶ αἰχμαλώτους ὄντας ἐρρύσατο τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. ὅτι δὲ οὐχ ὁρατὸς ἢ παχὺς ὁ πόλεμος, οὐδὲ οἷος πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, γέγονεν αὐτῷ, ὑποφαίνειν ἔοικεν αἰνιγματωδῶς τὸ ἐκ βύσσου μόνης τῆς ἄγαν ἰσχνῆς τὴν πολεμικὴν ἠρτύσθαι σκευήν, κίδαρίν τε καὶ ζώνην. κόσμῳ μὲν οὖν ἱεροπρεπεῖ λαμπρόν τι καὶ ἀξιάγαστον ὑποφαίνει τὸν Ἀαρών. προσεπιτάττει δὲ λέγων, καὶ τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν ποιήσεις χιτῶνας καὶ ζώνας, καὶ κιδάρεις ποιήσεις αὐτοῖς εἰς τιμὴν καὶ δόξαν. καὶ ἐνδύσεις αὐ- E τὰ Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. καὶ χρίσεις αὐτούς, καὶ ἐμπλήσεις αὐτῶν τὰς χεῖρας. καὶ ἁγιάσεις αὐτούς, ἵνα ἱερατεύωσί μοι. καὶ ποιήσεις αὐτοῖς περισκελῆ λινᾶ καλύψαι ἀσχημοσύνην χρωτὸς αὐτῶν, ἀπὸ ὀσφύος ἕως μηρῶν ἔσται. καὶ ἕξει Ἀαρὼν αὐτὰ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ὅταν εἰσπορεύωνται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἢ ὅταν προσπορεύωνται λειτουργεῖν πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ

A ἁγίου. καὶ οὐκ ἐπάξονται πρὸς ἑαυτοὺς ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. νόμιμον αἰώνιον αὐτῷ, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν. ὁρᾷς ὅτι καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐξ Ἀαρὼν ἐμπρέπει τὸ, ὡσεὶ γε τῷ πολεμικῷ καθορᾶσθαι σχήματι. μάχιμον γὰρ τὸ ἱερὸν ἅπαν ἐστὶ γένος, καὶ οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα στρατεύεσθαί τε καὶ ἀντεξάγειν εἰδὸς, ἀλλὰ τῆς βεβήλου κατακωλύειν ἁμαρτίας, ἐμφανέστατά τε καὶ λογικῶς τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων ὑπερμαχόμενον, καὶ αἰχμαλωτίζον πᾶν B νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, καθὰ γέγραπται. περισκελές τε λινοῦν αὐτοῖς, τὸ ἀκαλλές τε καὶ ἄσχημον τῶν περὶ μηροὺς κατασκιάζον εὖ μάλα. σεμνὰ γὰρ εὖ μάλα πάντα τὰ τῶν ἁγίων, καὶ ἄσχημον ἐν αὐτοῖς οὐδέν. ὑποσημαίνει δέ πως τὸ λινοῦν τοῖς περὶ μηροὺς τοῦ σώματος μέρεσιν ἐπενηνεγμένον, ὅτι τοῖς ἁγίοις πρεπωδεστάτη τῶν τῆς σαρκὸς ἡδονῶν ἡ ἀπόψυξις. ψυχρὸν γὰρ τὸ λινοῦν. τὸ δὲ θερμὸν εἰς ὀρέξεις τὰς μυσαρωτάτας, ὁσίου παντὸς ἀλλό- C τριον. ἐκ λίνου δὲ καὶ ἑτέρως τοῖς ἱερᾶσθαι λαχοῦσιν, ἀμφιά τε καὶ περισκελῆ. νεκρῶν γὰρ ἔργων ἀποφοιτᾶν ἀναγκαῖον αὐτοῖς. σύμβολον δὲ νεκρότητος ὡς ἐκ θνησειδίου ληφθὲν, φημὶ δὲ προβάτου νεκρῶν οὖν ἔργων ἀπόθεσις, ὡς ἐν τύπῳ πάλιν, τὸ τοῖς ἐκ λίνου ἐστάλθαι, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τοῖς ἐξ ἐρίων ἐσθήμασι. καὶ τοῦτο νόμος ἅγιος ὁ διηνεκής. ἕψεται δὲ ὅτι πλείστη τε καὶ πάντως τὸ ἐκτεθνάναι δεῖν, ἠμεληκόσι τοῦ πρέποντος, καὶ τῆς ὅτι μάλιστα πρεπούσης αὐτοῖς D εὐκοσμίας, διαμεμήνυκεν εἰπὼν ὅ, τι χρὴ φοροῦντας ἱερουργεῖν· καὶ οὐκ ἐπάξονται, φησὶ, πρὸς ἑαυτοὺς ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀσφαλὴς ὁ νόμος, τὸ ἑκάστῳ λυσιτελὲς εὖ μάλα καταδεικνὺς, καὶ τὰ δι' ὧν ἄριστα ἔχοι σαφῆ καθιστάς. ΚΥΡ. Ὧδε ἔχει· καὶ στολῇ μὲν τῇ τοιᾶδε, τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον κατακαλλύνει γένος. ἁγιάζει δὲ καὶ ἑτέρως, ὡς ἐν σκιᾷ μὲν ἔτι, πλὴν ἐν Χριστῷ. γέγραπται γὰρ δὲ ὧδε· καὶ ταῦτά ἐστιν ἃ ποιήσεις E αὐτοῖς. ἁγιάσαι αὐτοὺς ὥστε ἱερατεύειν μοι αὐτοὺς, λήψῃ μοσχάριον ἐκ βοῶν ἓν, καὶ κριοὺς δύο ἀμώμους, καὶ ἄρτους ἀζύμους πεφυραμένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ, σεμίδαλιν ἐκ πυρῶν ποιήσεις αὐτά. καὶ ἐπιθήσεις αὐτὰ ἐπὶ κανοῦν ἕν. καὶ προσοίσεις αὐτὰ ἐπὶ τῷ κανῷ, καὶ τὸ μοσχάριον, καὶ τοὺς δύο κριούς. καὶ Ἀαρὼν, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ

& non inducent ſibi ipſis peccatum, ne moriantur; legitimum ſempiternum ipſi & ſemini eius poſt ipſum.] Vides ipſis quoque filiis Aaron decorum eſſe, quod bellico habitu induti videntur: ſacrum enim illud genus vniuerſum eſt ad pugnam aptum, nō quod aduerſus carnem & ſanguinē bellum gerere, & pugnare, ſed quod impurum peccatum reprimere, norit; tum apertiſſime & orationis viribus pro veritatis dogmatis decertando, tum vero omnem intelligentiam ad obedientiam Chriſti captiuam ducēdo, ſicut ſcriptum eſt. (2. Cor. 10.) Linea porro illis ſunt femoralia, vt deformitatem atque turpitudinem, quæ in femoribus eſt, optime contegant. Nam omnia, quæ ad ſanctos pertinent, honeſtiſſima ſunt, nihilque in illis turpe eſt: lineum autem indumentum partibus corporis circa femora inductum prope inſinuat refrigerationem carnis voluptatum maxime decere ſanctos: linea namque veſtis frigida eſt: feruor autem ille, quo turpiſſimæ appetitiones excitantur, ab vnoquoque viro ſancto eſt alienus. Alia quoque ratione, qui ſacerdotale munus ſortiti ſunt, eorum & veſtes & femoralia ex lino fiunt: etenim illos à mortuis operibus recedere neceſſe eſt, ſignum autem mortalitatis eſt, quod ex corpore morituro ſumitur, ex oue, inquam. Eſſe igitur lineis non laneis veſtibus indutum, figurate ſignificat, opera mortua deponere: eaque lex ſancta eſt atque perpetua. Fore autem omnino vt, ſi eius, quod deceat, atque honeſtatis, quæ illis maximè conuenit, negligentes ſint, eos mortis pœna conſequatur, indicauit, cum dixit, indutos ea veſte ſacrificare oportere; Et non inducent, inquit, ſibi ipſis peccatum, ne moriantur. PALLAD. Cauta ac prouida Lex eſt, cum, quid cuique expediat, optime demonſtret, & per quæ ſe optime quiſque habere poſſit, perſpicua faciat. CYRILLVS. Ita eſt. Eiuſmodi igitur veſte ſacrum & electum genus exornat; ſed alia ratione ſanctificat, vt in vmbra quidem adhuc, ſed in Chriſto tamen: ita igitur ſcriptum eſt, [Et hæc ſunt, (Exod. 29.) quæ facies eis, Sanctificabis eos, vt ſacerdotio fungantur mihi: accipies vitulum ex bobus vnum, & arietes duos immaculatos, & panes azymos, oleo litos, & lagana azyma, vncta oleo, ſimilam ex frumento facies ea, & impones ea in caniſtrum vnum, & offeres in caniſtro, & vitulum & duos arietes; & Aaron & filios eius adduces ad

oſtium tabernaculi teſtimonii, & lauabis eos aqua, & acceptis ſtolis, indues Aaron fratrem tuum tunicam talarem & ſuperhumerale, & rationale ad ſuperhumerale: & aptabis ei rationale ad ſuperhumerale, & impones mitram ſuper caput eius, & impones laminam ſanctificationem ſuper mitram; & accipies de oleo vnctionis, & effundes illud ſuper caput eius, & vnges illum: & filios eius adduces, & indues eos tunicas, & cinges eos zonis, & circumpones illis cidares, & erit illis ſacerdotium mihi in ſæculum, & conſecrabis Aaron manus, & manus filiorum eius.] Igitur afferri pro ſacrificio iuſſit vitulum, ac duos arietes, lagana quoque & panes in caniſto: prius autem alia ratione illos expiat, figuram, vt opinor, in ea re veræ ſanctificationis oſtendens: nam, cum Aaron ipſum aqua prius abluiſſet, ſacra illum ſtola induit. Nos quoque ſancto baptiſmate abluti, omnique genere impuritatis abſterſo, tum denique ſuperna illa cœleſtique gratia ditamur, & lætitiæ tunicam accipimus, iuxta illud, [Induite Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.] Superiori namque oratione demonſtratum eſt in ornatu Aaron fuiſſe Chriſtum varie figuratum. Oleo quoque ſancto caput inungit: pſallit autem Dauid, [Impinguaſti in oleo caput meum.] Vbi olei nomine hilaritas ſpei, quam ſancti voce teſtantur, id eſt, ſuperna inſpectio hilaritatis effectrix deſignatur: miſericordiam enim conſecuti ſumus, qui credidimus, & benedicti Domino, mente per ſubminiſtrationem Spiritus impinguata: mentis autem figuram gerit caput. Ad eundem quoque modum ſanctificabantur ſacerdotes; nam & aqua abluebantur, & inungebantur oleo, ita denique ſacro amictu induebantur, & eorum conſecrabantur manus, vt iam apti quodammodo ad hoſtias pure & rite immolandas viderentur. Nos item ſanctificati prius, & ſuperna gratia exornati atque ad perfectionem ſpiritualem inuncti, tum denique confidenter puris quodammodo & ſanctis manibus munera Deo, ſpiritualia nimirum offerimus: eiuſmodi quidpiam opinor ſignificare, quod beatus Dauid

Rom. 13.

Pſal. 72.

A προσάξεις ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ λούσεις αὐτοὺς ἐν ὕδατι. καὶ λαβὼν τὰς στολάς, ἐνδύσεις Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ποδήρη, καὶ τὴν ἐπωμίδα, καὶ τὸ λογεῖον· καὶ συνάψεις αὐτῷ τὸ λογεῖον πρὸς τὴν ἐπωμίδα. καὶ ἐπιθήσεις τὴν μίτραν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσεις τὸ πέταλον τὸ ἁγίασμα ἐπὶ τὴν μίτραν. καὶ λήψῃ τοῦ ἐλαίου τοῦ χρίσματος. καὶ ἐπιχεεῖς αὐτὸ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ χρίσεις αὐτόν. καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ προσάξεις, καὶ ἐν-
B δύσεις αὐτοὺς χιτῶνας. καὶ ζώσεις αὐτοὺς ταῖς ζώναις, καὶ περιθήσεις αὐτοῖς τὰς κιδάρεις. καὶ ἔσται αὐτοῖς ἱερατεία μοι εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ τελειώσεις Ἀαρὼν τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν αὐτοῦ. προσκομίζεσθαι μὲν δὴ εἰς θυσίαν προστέταχε μοσχάριον καὶ δύο κριούς, λάγανά τε καὶ ἄρτους ἐπὶ κανῷ. προαφαγνίζει δὲ καὶ ἑτέρως, τύπον οἶμαι οὕτω που τὸ χρῆμα τιθεὶς τοῦ κατ' ἀλήθειαν ἁγιασμοῦ. ὕδατι γὰρ ἀπολούσας τὸν
C Ἀαρών, τὴν ἁγίαν αὐτὸν ἀμφιέννυσι στολήν. ἀπολουσάμενοι δὲ καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας ἀποτειβόμενοι, τότε δὴ τότε τὴν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καταπλουτοῦμεν χάριν, τὸν τῆς εὐφροσύνης χιτῶνα δεχόμενοι, κατά γε τό, ἐνδύσασθε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. προαπέδειξε γὰρ ὁ λόγος ὅτι πολυτρόπως ἦν ὁ Χριστὸς ὡς ἐν κόσμῳ τῷ περὶ τὸν Ἀαρὼν πλαττόμενος. ἐλαίῳ δὲ καταχρίει τὴν κεφαλὴν ἁγίῳ. ψάλλει
D δέ που καὶ ὁ Δαβίδ, ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου, τὸ ἱλαρὸν ἐν ἐλπίδι τὸ τῶν ἁγίων φωνῆς, ἤτοι τὴν ἄνωθεν ἱλαροποιὸν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐλαίου κατασημαίνοντος. ἠλεήμεθα γὰρ οἱ πιστεύσαντες, καί ἐσμεν εὐλογημένοι τῷ Κυρίῳ, τῇ τοῦ πνεύματος ἐπιχορηγίᾳ τὸν νοῦν καταπιαινόμενοι. νοῦ δὲ εἰς τύπον ἡ κεφαλή. κατὰ τὸ ἴσον δὲ τούτοις τρόπον οἱ ἱερεῖς ἡγιάζοντο, ὕδατί τε ἀπονιζόμενοι καὶ ἐλαίῳ χριόμενοι, οὕτω τε χριόμενοι τὴν ἱερὰν ἀμφίασιν περικείμενοι. τελειούμενοί τε τὰς χεῖρας, ὡς ἤδη πως
E δοκεῖν καὶ ἐπιτηδείως ἔχειν εἴς γε τὸ χρῆναι λοιπὸν καθαρῶς τε καὶ ἀμωμήτως τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν. προηγιασμένοι δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτοί, καὶ τῇ ἄνωθεν χάριτι κατηγλαϊσμένοι, καὶ κεχρισμένοι πρὸς τελειότητα τὴν πνευματικήν, ὡς ἐκ παρρησίας λοιπὸν καθαραῖς οἱονεί πως καὶ πανάγνοις χερσί, προσκομίζομεν Θεῷ τὰς δωροφορίας, δῆλον δὲ ὅτι τὰς πνευματικάς. καί τοι τοιοῦτον οἶμαι δηλοῦν τὸ τῷ μακαρίῳ Δαβίδ

ὑμνούμενον περὶ παντὸς ἀναβαίνοντος εἰς τὸ ὄρος κυρίου, ἀθῷος χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τίνα δὲ τρόπον αὖ ἐκπεραίνεσθαι χρὴ τὰς ὑπὲρ τῶν ἱερέων θυσίας ἐνομοθέτει λέγων· καὶ προσάξεις τὸν μόσχον ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐπιθήσουσιν Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μόσχου ἔναντι κυρίου, παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ σφάξεις τὸν μόσχον ἔναντι κυρίου, παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ λήψῃ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ θήσεις ἐπὶ τῶν δύο κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τῷ δακτύλῳ σου. τὸ δὲ λοιπὸν πᾶν αἷμα ἐκχεεῖς παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ λήψῃ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος, καὶ τοὺς δύο νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. τὰ δὲ κρέατα τοῦ μόσχου, καὶ τὸ δέρμα, καὶ τὴν κόπρον κατακαύσεις πυρὶ ἔξω τῆς παρεμβολῆς· ἁμαρτίας γάρ ἐστι. καὶ τὸν κριὸν λήψῃ τὸν ἕνα, καὶ ἐπιθήσουσιν Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κριοῦ. καὶ σφάξεις αὐτόν, καὶ λαβὼν τὸ αἷμα προσχεεῖς πρὸς τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ. καὶ τὸν κριὸν διχοτομήσεις κατὰ μέλη· καὶ πλυνεῖς τὰ ἐνδόσθια καὶ τοὺς πόδας ὕδατι, καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὰ διχοτομήματα σὺν τῇ κεφαλῇ. καὶ ἀνοίσεις ὅλον τὸν κριὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ὁλοκαύτωμα τῷ κυρίῳ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. θυμίαμα κυρίῳ ἐστί. καὶ λήψῃ τὸν κριὸν τὸν δεύτερον, καὶ ἐπιθήσει Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κριοῦ. καὶ σφάξεις αὐτόν, καὶ λήψῃ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτὸς Ἀαρὼν τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς δεξιᾶς χειρός, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς λοβοὺς τῶν ὤτων τῶν υἱῶν αὐτοῦ τῶν δεξιῶν, καὶ ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν αὐτῶν τῶν δεξιῶν, καὶ ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν αὐτῶν τῶν δεξιῶν. καὶ λήψῃ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τῆς χρίσεως, καὶ ῥανεῖς ἐπὶ Ἀαρὼν καὶ ἐπὶ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὰς στολὰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἁγιασθήσεται αὐτὸς καὶ ἡ στολὴ αὐτοῦ, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ στολαὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. τὸ δὲ αἷμα τοῦ κριοῦ προσχεεῖς πρὸς τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ. καὶ λήψῃ ἀπὸ τοῦ κριοῦ τὸ στέαρ αὐτοῦ, καὶ τὸ στέαρ τὸ κατακαλύ-

A de quouis homine aſcendente in montem Domini cecinit, [Innocens manibus, & mundo corde.] Pſalm. 23.
PALLADIVS. Ita videtur. CYRILLVS. Quonam vero modo eſſent item pro ſacerdotibus peragenda ſacrificia, ſanxit, dicens, [Et adduces vitulum ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & imponent Aaron, & filii eius manus ſuas ſuper caput vituli iuxta portam tabernaculi teſtimonii coram Domino, & immolabis vitulum coram Domino ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & accipies de ſanguine vituli, & pones ſuper duo cornua altaris digito tuo; reliquum vero ſanguinem effundes ad baſim altaris: & accipies adipem, qui eſt ſuper ventre, & pinnam, quæ eſt ſuper iecore, & duos renes & adipem, qui eſt ſuper ipſis, & impones ſuper alare: carnes autem vituli & pellem & fimum combures igni extra caſtra; pro peccato enim eſt: & accipies arietem vnum, & imponent Aaron & filii eius manus ſuas ſuper caput arietis, & immolabis eum, & acceptum ſanguinem profundes ad altare per circuitum, & arietem concides per membra, & lauabis interiora & pedes aqua, & impones ſuper conciſiones cum capite: & offeres totum arietem ſuper altare, holocauſtum Domino in odorem ſuauitatis; incenſio eſt Domino: & accipies arietem alterum, & imponent Aaron & filii eius manus ſuas ſuper caput arietis, & immolabis eum, & ſumes de ſanguine illius, & pones ſuper extremum auris Aaron dextræ, & ſuper ſummitatem manus eis dextræ, & ſuper ſummitatem pedis eius dextri, & ſuper extrema aurium filiorum eius dextrarum, & ſuper ſummitates manuum ipſorum dextrarum, & ſuper ſummitates pedum ipſorum dextrorum; & ſumes de ſanguine, qui eſt ſuper altare, & de oleo vnctionis, & aſperges ſuper Aaron, & ſuper ſtolam eius, & ſuper filios eius, & ſuper ſtolas filiorum eius cum ipſo, & ſanctificabitur ipſe & ſtola ipſius, & filii eius, & ſtolæ filiorum eius cum eo. Sanguinem vero arietis profundes ad altare per circuitum; & ſumes ab

Exod. 29.

" ariete adipem eius, & adipem, qui operit ventrem ꝗ, & pinnam iecoris, & duos renes, & adipem, qui ſuper eſt, & armum dextrum, (eſt enim conſummatio hæc (& panem vnum ex oleo, & laganum vnum de caniſtro azymorum propoſitorum ante Dominum, & impones omnia in manus Aaron, & in manus filiorum eius, & ſeparabis ea ſeparationem coram Domino, & ſumes ea de manibus eorum, & offeres ſuper altare holocauſti in odorem ſuauitatis coram Domino: oblatio eſt Domino: & ſumes pectuſculum ab ariete conſummationis, quod eſt Aaron, & ſeparabis illud ſeparationem coram Domino, & erit tibi in partem, & ſanctificabis pectuſculum ſegregationem, & armum ſeparationis, qui ablatus eſt de ariete conſummationis ab Aaron & à filiis eius, & erit Aaron & filiis eius legitimum ſempiternum à filiis Iſraël, eſt enim ſeparatio hæc & demptio à ſacrificiis ſalutaribus filiorum Iſraël, demptio Domino,] Et poſt pauca. [Et arietem conſummationis ſumes, & coques carnes in loco ſancto; & edent Aaron & filii eius carnes arietis & panes, qui ſunt in caniſtro; & ad oſtium tabernaculi teſtimonii edent ea, in quibus ſanctificati ſunt in ipſis, vt conſecrarentur manus eorum ad ſanctificandum eos; & alienigena non edet ex eis; ſunt enim ſancta: quod ſi relictum fuerit de carnibus hoſtiæ conſummationis, & de panibus vſque mane, reliqua combures igni: non comedentur: ſancta enim ſunt.] PALLADIVS. Quam recondita ſunt hæc Legis mandata! CYRILLVS. Recondita vero admodum, recte enim dixiſti, non tamen prorſus obſcura, ſi nobis diuinum Spiritus ſancti lumen affulſerit. Age ergo ſingula, vt fieri poterit, explicemus. Dominus noſter Ieſus Chriſtus nos innumeris modis ſanctificat, & ſacros acceptoſque reddit; per ipſum namque & in ipſo acceſſum habuimus, & grati Deo ac Patri ſumus. Sed nobis qui ſub interitu & peccato tenebamur, vtiliſſima, & ad ſalutem in primis neceſſaria mors eius eſt, atque etiam vita; præterea illa perfectio, qua per corpus eius & ſanguinem perficimur: in Chriſto namque non in lege perfectio ſita eſt. PALLAD. Recte dicis. CYRILLVS.

A τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας, καὶ τὸν λοβὸν τοῦ ἥπατος, καὶ τοὺς δύο νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ᾽ αὐτῶν, καὶ τὸν βραχίονα τὸν δεξιόν. ἔστι γὰρ τελείωσις αὕτη. καὶ ἄρτον ἕνα ἐξ ἐλαίου, καὶ λάγανον ἓν ἀπὸ τοῦ κανοῦ τῶν ἀζύμων τῶν προτεθειμένων ἔναντι κυρίου. καὶ ἐπιθήσεις τὰ πάντα ἐπὶ τὰς χεῖρας Ἀαρὼν, καὶ ἐπὶ τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν αὐτοῦ. καὶ ἀφοριεῖς αὐτὰ ἀφόρισμα ἔναντι κυρίου. καὶ λήψῃ αὐτὰ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἀνοίσεις ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς ὁλοκαυτώσεως εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἔναντι κυρίου.
B κάρπωμά ἐστι κυρίῳ. καὶ λήψῃ τὸ στηθύνιον ἀπὸ τοῦ κριοῦ τῆς τελειώσεως, ὅ ἐστιν Ἀαρών. καὶ ἀφοριεῖς αὐτὸ ἀφόρισμα ἔναντι κυρίου, καὶ ἔσται σοι ἐν μερίδι. καὶ ἁγιάσεις τὸ στηθύνιον ἀφόρισμα, καὶ τὸν βραχίονα τοῦ ἀφαιρέματος, ὃς ἀφώρισται, καὶ ὃς ἀφῄρηται ἀπὸ τοῦ κριοῦ τῆς τελειώσεως ἀπὸ τοῦ Ἀαρὼν, καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. καὶ ἔσται Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ νόμιμον αἰώνιον παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἔστι γὰρ ἀφόρισμα τοῦτο. καὶ ἀφαίρεμα ἔσται παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν θυμάτων τῶν
C σωτηρίων τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀφαίρεμα κυρίῳ. Καὶ μετ᾽ ὀλίγα. Καὶ τὸν κριὸν τῆς τελειώσεως λήψῃ, καὶ ἑψήσεις τὰ κρέα ἐν τόπῳ ἁγίῳ. καὶ ἔδονται Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰ κρέα τοῦ κριοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τοὺς ἐν τῷ κανῷ παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἔδονται αὐτά. ἐν οἷς ἡγιάσθησαν ἐν αὐτοῖς τελειῶσαι τὰς χεῖρας αὐτῶν ἁγιάσαι αὐτούς. καὶ ἀλλογενὴς οὐκ ἔδεται ἀπ᾽ αὐτῶν. ἔστι γὰρ ἅγια. ἐὰν δὲ καταλειφθῇ ἀπὸ τῶν κρεῶν τῆς θυσίας τῆς τελειώσεως καὶ τῶν ἄρτων ἕως πρωῒ, κατακαύσεις τὰ λοιπὰ πυρί. οὐ βρωθήσεται, ἁγία-
D σμα γάρ ἐστι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς βαθὺ τὸ χρῆμα τῶν νομικῶν ἐνταλμάτων. ΚΥΡ. Βαθὺ μὲν οὖν λίαν· ἔφης γὰρ ὀρθῶς. πλὴν οὐκ εἰσάπαν ἀσυμφανές, τὸ θεῖον ἐν ἡμῖν ἐναστράπτοντος φωτὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. καὶ φέρε δὴ πάλιν ὡς ἔνι τὰ ἐφ᾽ ἑκάστῳ λέγωμεν. κατὰ μυρίους ὅσους ἡμᾶς ἁγιάζει τε καὶ ποιεῖ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἱερούς τε καὶ εὐπροσδέκτους ἀποτε-
E λεῖ. δι᾽ αὐτοῦ γάρ τε καὶ ἐν αὐτῷ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, καί ἐσμεν οὐκ ἀπόβλητοι τῷ Θεῷ καὶ πατρί. χρειωδέστατά τε καὶ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν τοῖς ὑπὸ φθοράν τε καὶ ἁμαρτίαν, ὅ, τε θάνατος αὐτοῦ καὶ μέντοι καὶ ἡ ζωὴ, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι, ἡ διὰ τοῦ σώματός τε καὶ αἵματος αὐτοῦ τελείωσις. ἐν Χριστῷ γὰρ δὴ καὶ οὐκ ἐν νόμῳ τὸ τέλειον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

A Ἄθρει δὴ οὖν ὡς ἐν τύποις ἔτι τὰ δι᾽ ὧν δὴ μάλα σεσώσμεθά τε καὶ ἡγιάσμεθα, ἱεροί τε καὶ ἅγιοι γεγόναμεν ἐν Χριστῷ. μοσχάριον μὲν ἐκ βοῶν τὸ εἰς θυσίαν ἠγμένον, καὶ σφάζεται μὲν πρὸς αὐταῖς ταῖς θύραις τῆς ἁγίας σκηνῆς ἐπιτεθειμένων αὐτῷ τῶν χειρῶν. προσχεῖται δὲ τὸ αἷμα τῷ θυσιαστηρίῳ, καταχριομένων αὐτοῦ τῶν κεράτων· καὶ καπνίζονται μὲν ἐν τάξει τῶν εὐοσμοτάτων θυμιαμάτων τὰ ἐντόσθια. τὸ δὲ λοιπὸν ἐμπίπραται σῶμα, διακομισθὲν ἐπέκεινα τῆς παρεμβολῆς. B καὶ μοσχάριον μὲν ὁ Χριστός, ὡς ἔξω ζυγοῦ καὶ ὑπὸ ζυγόν. Θεὸς γὰρ ὢν φύσει γέγονεν ὑπὸ νόμον διὰ τὸ ἀνθρώπινον. ἢ γὰρ οὐχὶ τὸ βραχὺ μοσχάριον, ζυγοῦ μὲν ἀηθές ἐστι, φύσεώς γε μὴν τῆς ὑπὸ ζυγόν; ΠΑΛ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡ. Μοσχάριον δὴ οὖν ὠνόμασται πάλιν οἰκονομικῶς ὁ Χριστός, ἵν᾽ ἐν ταὐτῷ νοῆται πρὸς ἡμῶν καὶ τὸ ἀηθὲς τῆς τοῦ λόγου θεότητος εἰς δουλείαν, καὶ τὸ ὡς ἐν φύσει κείμενον τῇ ὑπὸ ζυγὸν κατά γε τὸ ἀνθρώπινον. σφάζεται δὲ ὡς ὑπέρ γε τῆς ἁγίας σκηνῆς καὶ τῶν ἐπιθέντων αὐτῷ τὰς χεῖρας· C λευῖται δὲ οὗτοι καὶ ἱερεῖς, ἀπέθανε γὰρ ὑπέρ τε τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν αὐτῷ καθιερωμένων διὰ τῆς πίστεως. ἱερὸς δὲ ὅτι, καὶ ὡς ἐν τάξει που θυσίας εὐπρόσδεκτος τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ ὁ θάνατος, πάρεστι νοεῖν, προσχεομένου τοῦ αἵματος τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, καὶ καταχρίοντος αὐτό· θυμιωμένων δὲ καὶ τῶν ἐντοσθίων, ἃ καὶ εἰς τύπον εἶεν ἂν τῆς ἔσω καὶ εἰς νοῦν ἀρετῆς, αἷς ἔνεστι μὲν τὸ εὐῶδες πνευματικῶς, οὐ καθ᾽ ἕνα δὲ τρόπον, ἐπείτοι πολλὰ τὰ D ἐντόσθια, στέαρ καὶ νεφροί. καὶ ὁ λοβὸς τοῦ ἥπατος. ἐμπίπραται δὲ τοῦ σώματος τὸ λειπόμενον, ἔξω τῆς παρεμβολῆς. ἔξω γὰρ τῆς πύλης ἔπαθεν ὁ Χριστός. γράφει δὲ οὕτως ὁ Παῦλος. τὸ δέ γε πυρὶ δαπανᾶσθαι τὸ σῶμα κατασημαίνειν ἂν ἰσχύοι ὅτι τὸ πάθος αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος οὐ πρὸς ἀδοξίαν ἔσται ποθέν, ἀλλ᾽ εἰς λαμπρὰν καὶ ἐμφανεστάτην ἐκτελευτήσει δόξαν. ἐν εἴδει γὰρ δὴ τοῦ πυρὸς νοεῖται τὸ θεῖον· καταβέβηκε δὲ οὕτως καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ. E καταλύσων δὲ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ὑπέδυ τὸν θάνατον οἰκονομικῶς ὁ Χριστός, ἵν᾽ ὡς Θεὸς δοξάζηται πρὸς ἡμῶν. ἕρπει δὴ οὖν εἰς θεοπρεπῆ δόξαν ὁ θάνατος, τὸ τέλος ἔχων τὸ ἀναβιῶναι λαμπρόν, καὶ τὸ ἔν γε τῷ παθεῖν μικροπρεπὲς, εὐκλείαις ταῖς ἀνωτάτω νικώμενον, οἴχεται πρὸς τὸ μηδέν. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστιν αἰνιγματωδῶς,

A Vide igitur ea tanquam in figuris adhuc, per quæ ſaluati & ſanctificati, & ſacri, ac ſancti facti ſimus in Chriſto. Vitulus ex bobus ad ſacrificium adducitur, & immolatur ad ipſum oſtium tabernaculi, manibus ſuper illum impoſitis; effunditurque eius ſanguis ad altare, & illius cornua eo perunguntur; interanea etiam tanquam odoratiſſimum incenſum adolentur; reliquum vero corpus exportatum extra caſtra comburitur. Ac vitulus quidem Chri- B ſtus eſt, vt qui ſimul extra iugum & ſub iugo eſſet: nam, cum ſecundum naturam Deus eſſet, factus eſt ſub Lege per humanitatem. Quid enim? nonne vitulus paruus iugo quidem adhuc inſuetus eſt, ſed eius naturæ tamen, quæ iugo ferendo ſit apta? PALLAD. Ita eſt. CYRILLVS. Vitulus igitur appellatus eſt Chriſtus ſapienti conſilio, vt in eadem re intelligatur à nobis tum eius Verbi diuinitatem minime aſſuetam eſſe ſeruituti, tum eam naturam, quæ ſub iugo eſſet, quod ad eius C humanitatem attinet, ſubiiſſe. Immolatur autem tanquam pro ſacro tabernaculo, ac pro iis, qui ſibi manus impoſuiſſent: (Leuitæ ii erant & ſacerdotes) nam ille mortuus eſt pro Eccleſia & iis, qui ſunt illi per fidem conſecrati. Sacram porro fuiſſe, & in ſacrificii morem acceptam Deo ac patri Emmanuelis mortem, ex eo videre licet, quod ſanguis ad altare funditur, & ex eo perungitur, quod item adolentur inteſtina, quæ virtutum intimarum & in D animo reconditarum figuram gerunt, in quibus ſpiritualis odor ineſt, neque ille ſimplex, cum inteſtina mul iplicia ſint, adeps, renes, pinna iecoris. Comburitur autē reliquum corpus extra caſtra; nam extra portam paſſus eſt Chriſtus; ſic enim ſcribit Paulus. Quod autem igni corpus abſumitur, ſubtili ratione deſignare poteſt, nullo modo eius paſſionem & mortem illi ignominiæ futuram, ſed præclarum gloriæ atque illuſtrem exitum habituram; ignis enim ſpecie diuinitas intelligitur, cùm etiam in montē E Sina ea forma deſcenderit: deſtructurus vero mortis imperium Chriſtus, diſpenſatorie mortem ſubiit, vt à nobis tanquam Deus glorificaretur. Mors itaque ad diuinam gloriam tendit, cum finem ſit præclarum conſecuta, ipſam nempe reſurrectionem, & humilitas illa patiendi ſummis victa honoribus abſumitur; idque, vt opinor, eſt figurate,

Hebr. 11.

A quod occiſus vitulus igni concrematur. In eo autem, quod adiunxit, Peccatum eſt, ad peccatum expiandum Chriſti paſſionem fuiſſe ſuſceptam indicauit; cæteraque res minimè obſcura eſt. PALLADIVS. Minimè verò. CYRILLVS. Deinde aries prior ſumitur & immolatur æque ac vitulus: effunditur item ſanguis ad altare, & membratim cæſus offertur inteſtinis lotis aqua, cum capite ſimul ac pedibus; quia incenſum eſt: per quæ rurſus nobis Chriſtus deſcribitur, ille in B ariete perfecto perfectus, ſanctamque vitam habens: id enim ſignificat, vt opinor, quod ſanguis ad altare funditur: ſanguis quippe vitæ figura eſt: & in odorem ſuauitatis oblatus Deo & Patri pro omnibus ſimul ac ſingulis; huius item rei figura eſt quod aries altari, & tanquam totus & per membra cæſus imponebatur. Nos item & ſinguli membra CHRISTI ſumus, &

Rom. 12.

vniuerſi vnum corpus intelligimur; totum porrò illum eſſe ſacrum ac ſan- C ctum, & labem impuritatis habere nullam, ablutio illa inteſtinorum optime declarat. Simul autem offeruntur caput & pedes, vt illam ſuaueolentiam ſanctitatis, quæ in Saluatoris noſtri vita à principio vſque in finem fuit, oſtendant. Nam cuiuſque animantis caput principium eſt; extremum vero ac finis totius corporis pedes. Aut fortaſſe melius eſt, in mentis figuram caput accipere; inceſſus vero eius, quo in actionibus efficiendis progre- D dimur, pedes. In CHRISTO autem odorem ſpirant, & ſumma puritate præſtant omnia tum cogitata, tum facta; neque enim peccatum fecit, ob eamque cauſſam hanc oblationem arietis, & holocauſtum & incenſum appellat; neque enim ex parte ſanctus aut ſacer eſt: non enim infirmitas vlla aut lapſus aliquis in illum cadit, vt in nobis contingit; nemo quippe mundus à peccatis; & in multis offendimus omnes, vt ſcriptum eſt. PALLADIVS. E

Iob. 14. Iacob. 3.

Sed ipſam quoque Saluatoris noſtri vitam pro nobis fuiſſe, qua ratione quiſpiam exiſtimare poteſt? CYRILLVS. Percipies id vero, & quidem facilè, ſi intellexeris illius in Adam tranſgreſſionis nos eſſe participes factos, & eorum, quæ ille deliquit, perſoluiſſe pœnas, cum in vniuerſos pertranſierit illa maledictio, & quod ex eo ſatum eſt genus, illa ira quodammodo depaſta ſit.

A τὸ δαπανᾶσθαι πυρὶ τὸ νεκρὸν μοσχάριον. ἐπειπὼν δὲ, ὅτι ἁμαρτία γάρ ἐστιν, εἰς ἀποκάθαρσιν ἁμαρτίας τὸ Χριστοῦ γενέσθαι διαμεμήνυκε πάθος, καὶ τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἀσυμφανές. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ γὰρ οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἶτα κριὸς ὁ πρῶτος λαμβάνεται, καὶ σφάζεται μὲν, ἐν ἴσῳ τῷ μόσχῳ· προσεχεῖτο δὲ αὖ τῷ θυσιαστηρίῳ τὸ αἷμα καὶ μελεϊστὶ τεμνόμενος ἀνεφέρετο, τῶν ἐνδοσθίων ἐκπεπλυσμένων ὕδατι, κεφαλῇ τε ἅμα B καὶ ποσὶν, ὅτι θυμίαμά ἐστι· γράφεται δὲ πάλιν ἡμῖν καὶ διὰ τούτων ὁ Χριστὸς, ὁ ἐν κριῷ τῷ τελείῳ τέλειος, ἁγίαν ἔχων ζωήν. δηλοῖ γὰρ οἶμαί που ὅτι, τὸ προσχεῖσθαι τὸ αἷμα τῷ θυσιαστηρίῳ. ζωῆς γὰρ τύπος, τὸ αἷμα, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνακείμενος τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, ὡς ὑπὲρ πάντων τε ἅμα καὶ ὑπὲρ ἑκάστου. τύπος δὲ τοῦτο πάλιν, τὸ ἀναφέρεσθαι τὸν κριὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ὡς ἐν παντί τε καὶ κατὰ μέλος. μέλη δὲ ἡμεῖς ἀνὰ μέρος Χρι- C στοῦ, καὶ ἓν πάντες νοούμεθα σῶμα. ἅγιος δὲ ὅτι καὶ ἱερὸς ὅλος καὶ σπίλον ἀκαθαρσίας οὐκ ἔχων, ἡ τῶν ἐνδοσθίων ἔκπλυσις εὖ μάλα παραδηλοῖ, συναναφέρεται δὲ κεφαλὴ καὶ πόδες, τὸ ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι παντὸς εὐῶδες ἐν ἁγιασμῷ τῆς τοῦ σωτῆρος ζωῆς ὑποφαίνοντες. παντὸς γὰρ ζώου κεφαλὴ μὲν, ἀρχὴ, καταληκτικὸν δὲ ὥσπερ καὶ τοῦ παντὸς σώματος οἱ πόδες τὸ τέλος. ἢ καὶ τάχα που νοεῖν ἄμεινον εἰς τύπον μὲν νοῦ, κεφα- D λήν. πορείας γε μὴν τῆς κατ' ἐνέργειαν πραγματικῆς, τοὺς πόδας. εὐώδη δὲ πάντα ἐν Χριστῷ, καὶ εἰς ἄκρον ἥκοντα καθαρότητος καὶ νοήματα καὶ πράξεις. οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν. ταῦτά τοι καὶ ὁλοκαυτώματα καὶ θυμίασμά φησι τὴν καθιέρωσιν τοῦ κριοῦ. οὐ γὰρ ἐκ μέρους ἅγιος ἢ ἱερός. πρέποι γὰρ ἂν οὐκ ἐκείνῳ τοῦτο, ἡμῖν δὲ μᾶλλον, τὸ καὶ ἀσθενεῖν ἔσθ' ὅτε καὶ ἐναλῶναι πταίσμασι. καθαρὸς γὰρ οὐδεὶς ἐξ ἁμαρτιῶν, καὶ πολλὰ πταίομεν ἅπαντες, κατὰ E τὸ γεγραμμένον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ πῶς ἄν τις οἴοιτο τυχὸν, καὶ αὐτὴν γενέσθαι τὴν Χριστοῦ ζωὴν ὑπὲρ ἡμῶν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μὴν εἴσῃ τοι καὶ μάλα ῥᾳδίως, ἐννοήσας ὅτι τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως γεγόναμεν κοινωνοί. μόνον δὲ οὐχὶ καὶ τῶν ἐκείνῳ πεπλημμελημένων ἐκτετίκαμεν δίκας, διαδραμούσης εἰς ἅπαντας τῆς ἀρᾶς, καὶ τὸ ἐξ ἐκείνου γένος κατανεμηθείσης τρόπον τινὰ τῆς ὀργῆς.

καθίκετο τοίνυν εἰς ἐνανθρωπότητα, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν ὁ μονογενής, καὶ ὑπέθηκεν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ πατρί. γέγονε γὰρ ὑπήκοος μέχρι θανάτου, τῆς δὲ Ἀδὰμ ἀποταξίας ἀφανίζων τὰ ἐγκλήματα, καὶ τῆς εὐπειθείας τὴν εὐωδίαν ὡς ὑπὲρ πάντων τε ἅμα καὶ ὑπὲρ ἑκάστου προσαγήοχε τῷ Θεῷ καὶ πατρί, καὶ δι' αὐτοῦ σεσώσμεθα· καὶ μάρτυς ὁ Παῦλος ὧδε γεγραφώς. ἄρα οὖν, ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος, εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος, εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς· ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. συνίης οὖν ὅτι, σεσώσμεθα μὲν, ὡς ἔν γε τῷ μόσχῳ τεθνεῶτος ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ; εὐωδιαζόμεθα δὲ τῷ Θεῷ καὶ πατρί, διὰ τῆς ὑποταγῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἐν ἁγιασμῷ ζωῆς. προσεχεῖτο γὰρ τὸ αἷμα τοῦ κριοῦ τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ. ΠΑΛΛΑΔ. Συνίημι ὃ φής. ΚΥΡΙΛ. Πολυτρόπως δὲ τὸν αὐτὸν ἡμῖν διαπλάττων ὡς ἐν σκιαῖς, καὶ λήψῃ φησὶ κριὸν τὸν δεύτερον. καὶ προσάττεται μὲν ἐπ' αὐτῷ κατὰ τὴν προτέραν σφαγήν. καταχρίεται δὲ Ἀαρών, καὶ τὸ ὑπ' αὐτῷ τῶν ἱερέων ἁγιάζεται στῖφος, ἐπιτίθεται δὲ τοῦ αἵματος ἐπ' ἄκροις χειρὸς καὶ ὠτίου, καὶ μὴν καὶ ποδὸς τῆς δεξιᾶς. ἁγιάζεται δὲ καὶ τῶν ἱερέων ἡ στολὴ καταρραντισθεῖσα τῷ αἵματι, εἶτα τοῦ λείποντος ἐπιπροσχεομένου τῇ βάσει τοῦ θυσιαστηρίου, κατὰ τὸ Θεῷ δοκοῦν, ἀπολαμβάνεται τά τε ἐντόσθια καὶ ἄζυμος ἄρτος καὶ λάγανον ἕν, ἄμφω δὲ ἦν ἐλαιοδεύτα, καὶ προσκομίζουσι μὲν ἐν χερσὶν ἐνθέντες ἰδίαις οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀαρών, ἀποδέχεται δὲ τὴν θυσίαν καὶ ἀναφέρει Μωσῆς. δεῖν δὲ πρὸς τούτοις ἔφη βραχίονα καὶ στηθύνιον ἀποτάττεσθαι τῷ ἱερεῖ, καὶ ἐν μοίρᾳ κεῖσθαι τῶν ἀφαιρουμένων. ὄνομα δὲ τῷ θύματι, κριὸς τελειώσεως. τεθυμιαμένων δὲ τῶν ἐντοσθίων, τὸ λοιπὸν σὺν ἄρτοις ἐσθίεται σῶμα, πυρὶ καταναλισκομένων τῶν εἰς τὸ περισσὸν καταλελειμμένων. ἔχει γὰρ ὧδε τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. ΠΑΛΛΑΔ. Ὡς βαθὺς ὁ λόγος; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔφης ὀρθῶς· βαθὺς γὰρ δὴ λίαν. ὠδίνει δὲ μὴν τὸ Χριστοῦ μυστήριον. γέγονε γὰρ ἡμῖν κριὸς τελειώσεως εἰς παντὸς ὁτουοῦν τῶν ἀρίστων ἀρτίους ἔχοντας ἀποφαίνων, καὶ ἐκπρεπεστάτους ἐν ἀρεταῖς δι' ἁγιασμοῦ ἐν πνεύματι. καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, ἀκοὴν μὲν ἐσθλὴν,

Ille igitur Vnigenitus ad hominis naturam deſcendit, & habitauit in nobis, & ſeſe Deo ac Patri ſubiecit: [Factus eſt enim obediens vſque ad mortem] & illius ex Adam deſertionis crimen eluit, & obedientiæ ſuæ odorem tanquam pro omnibus ſimul & ſingulis Deo & Patri obtulit, ac per ipſum ſalui facti ſumus: Cuius rei Paulus teſtis eſt, qui ſic ſcripſit, [Igitur, ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic etiam per vnius iuſtitiam in omnes in iuſtificationem vitæ: ſicut enim per vnius hominis inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi; ſic per obedientiam vnius hominis iuſti conſtituentur multi.] Intelligis igitur ſaluos nos eſſe factos, Chriſto vt in vituli figura pro nobis mortuo; ſed per eius obedientiam & vitam in ſanctificatione actam ſuauem Deo ac Patri odorem redolere? Nam ad ſanctum altare arietis cruor effundebatur. Palladivs. Teneo quod dicis. Cyrillvs. Eundem verò vt nobis varie tanquam in vmbris effingeret, Et ſumes, inquit, arietem alterum, qui etiam ad eundem modum, quo prior, immolatur, vngiturque Aaron, cœtuſque ſubiectorum illi ſacerdotum ſanctificatur, ſanguine ad extremas dextras manus & aures & pedes illito: ſanctificatur etiam ſacerdotum ſtola ſanguine reſperſa: tum reliquus ſanguis Dei iuſſu ad baſim altaris funditur. Sumuntur deinde inteſtina & azymus panis & laganum vnum, ambo lita oleo, eaque ſuis manibus impoſita Aaron eiuſque filii afferunt: excipit autem ſacrificium, & offert Moyſes: armum præterea atque pectuſculum inquit attribui oportere ſacerdoti, & inter ſeparata numerari. Nomen autem eſt ei ſacrificio, Aries conſummationis. Incenſis denique inteſtinis, reliquum corpus cum panibus editur, & reliquiæ, quæ in poſterum diem ſuperfuiſſent, igni comburuntur; ſic enim ſacræ literæ continent. Palladivs. Quam abditus eſt hic ſcripturæ locus? Cyrillvs. Rectè indicas: abditus eſt enim ſane, ſed continet tamen Chriſti myſteriū: factus eſt namque nobis aries cōſummationis, cum in omni rerum optimarum genere nos abſolutos atque perfectos reddat, & per sāctificationem in ſpiritu, virtutibus inſignes efficiat; & ante alia aures adiiciat bene-

A benedictione plenas, illas nempè obtemperantes & faciles, & ad eius quidem dogmata excipienda paratas, inſuſurratas vero nugas & execrandam nonnullorum loquacitatem, qui veritatem oppugnant, & cum rectis dogmatis bellum gerunt, minimè ſuſtinentes: is enim eſt aurium ſanctarum fructus. Atque vir admirandus Ioannes

1.Ioan.4. ita nobis ferme ait, [Fratres, probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt: omnis ſpiritus, qui non confitetur Ieſum Chriſtum, ex Deo non eſt; & omnis ſpi- B ritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum, ex Deo eſt.] Nihil autem eſt, quo melius verba probentur & examinentur, quam aures. Sanctæ ſint igitur aures, certæ veritatis & rectorum dogmatum ſtudioſis: id porro Chriſti donum eſt, & cœleſte munus, & ſancti illius ſanguinis opus: nam omnes res præclaras in ipſo & per ipſum conſequimur. Ideóque & manus ſanctificabatur, quæ eſt ad operandum & efficiendum apta, & pes, qui rectorum C greſſuum euidens eſt ſignum ac nota: de ſanctis enim factis nobis gloriam parare oportet, & per eam ſemitam incedendum, quæ nos ad ea omnia, quæ Deo placent, compendiaria via perducat, iuxta id, quod in Pſalmis ca-

Pſal.118. Prou.4. Heb.12. nitur, [Et conuerti pedes meos in teſtimonia tua:] & illud, quod in libro Prouerbiorum habetur, [Rectos greſſus fac pedibus tuis, & vias tuas dirige.] Genus igitur ſacrum & electum ſanctas aures habeat, manum ſimiliter ac pedem iis D quos iam diximus modis, dextráque omnia peruncta, & tanquam ſummo loco, id eſt, in extremis: Extremum enim, inquit, auris, & pedis, & manus: omnis enim actio proba, mea quidem ſententia, ſtrenua ac dextra eſt, nihilque de vitio ſiniſtrum habet, & vſque ad extrema, id eſt, perpetuo ſeu ad finem vſque porrigitur. Qui enim Deo conſecrati ſunt, eos in ſanctificatione dextros eſſe, & perpetuo perſeuerantes

Philip.1. conuenit: [Qui incepit, inquit, opus E bonum in vobis, perficiat] Valde autem abſurdum eſt, retrorſum cedere quodammodo boni operis perficiendi pertæſos. Sed quoniam Dei figuram gerit Moyſes, afferunt quidem ſacrificium Aaron & eius filii: ſed ille ſuſcipit; qua in re Deus quodámodo deſignat, ſe eorum, qui ita ſanctificati ſunt, oblata in Chriſto ſacrificia propemodum de manibus in manus accepturū,

τὴν εὐλογίας πλήρη, τουτέστι, τὴν εὐπειθῆ καὶ εὐήνιον, καὶ ἐπιτηδείως μὲν ἔχουσαν εἰς παραδοχὴν τῶν περὶ αὐτοῦ δογμάτων, οὐκ ἀνεχομένην δὲ ψιθύρων τερετισμάτων, καὶ μυσαρᾶς ἀθυρογλωσσίας, ἣν ἂν ποιοῖντό τινες τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενοι, καὶ τοῖς τῆς ὀρθότητος ἀντεξάγοντες δόγμασιν. ἀκοῆς γὰρ δὴ τοῦτο τῆς ἁγίας καρπός. καὶ μὴν Ἰωάννης ἡμῖν ὁ θαυμάσιος ὧδέ πη φησίν· ἀδελφοί, δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι. πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι. καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι. βάσανος δὲ ῥημάτων γένοιτο ἂν εἰκότως, οὐχ ἑτέρως τί ποι μᾶλλον ἢ εἰς οὖς. ἅγιον δὴ οὖν ἔσται τὸ οὖς, τοῖς τῆς ἀκριβείας καὶ δογματικῆς ὀρθότητος ἐπιμεληταῖς. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι Χριστοῦ τὸ δῶρον καὶ ξένιον οὐρανοῦ, καὶ κατόρθωσις αἵματος τοῦ ἁγίου. ἁπάντων γὰρ ἡμῖν τῶν ἐξαιρέτων ἡ κτῆσις ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ. τοιγάρτοι καὶ χεὶρ ἡγιάζετο, πρακτικῆς ἐνεργείας παραδεικτική. καὶ μήν τοι καὶ πούς, τῆς ἐν ἴχνεσιν ὀρθότητος σύμβολον ἐναργές. ἁγίοις γὰρ ἡμᾶς ἔργοις ἐπισημαίνεσθαι χρὴ, καὶ διαστείχειν ἂν μάλα τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀρεσκόντων Θεῷ διαφέρουσαν τρίβον, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ᾀδόμενον, καὶ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, ἤγουν τὸ ἐν βίβλῳ παροιμιῶν. ὀρθὰς τροχιὰς ποίει σοῖς ποσί, καὶ τὰς ὁδούς σου κατεύθυνε. κεκτήσθω δὴ οὖν τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον γένος, ἁγίαν μὲν ἀκοήν, χεῖρά τε ὁμοίως καὶ πόδα, κατά γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένους τρόπους· δεξιά τε πάντα χριόμενα καὶ ὡς ἐν μέρει τῷ λοισθίῳ, τουτέστιν, ἐν ἄκροις. τὸ γὰρ ἄκρον, φησὶ, τοῦ ὠτὸς, καὶ μὴν καὶ ποδὸς καὶ χειρὸς, ἅπασα γὰρ οἶμαι πρᾶξις ἀγαθὴ γενναία τέ ἐστι καὶ δεξιά, τὸ ὡς ἐν φαυλότητι σκαιὸν οὐκ ἔχουσα, καὶ μέχρι τῶν ἄκρων, ὅ ἐστι μέχρι παντὸς, ἤτοι τέλους. προσήκει γὰρ τοι δεξιοὺς ἐν ἁγιασμῷ τοὺς Θεῷ καθιερωμένους μέχρι παντὸς ἐν ὑπομονῇ. ὁ γὰρ ἀρξάμενος, φησίν, ἔργον ἀγαθὸν ἐν ὑμῖν, ἐπιτελεσάτω. ἔκτοπον δὲ λίαν καὶ τὸ ἀνόπιν ἰέναι τρόπον τινὰ, διαπερανεῖν ὀκνοῦντας τὸ ἀγαθόν. ἐπεὶ δὲ εἰς τύπον Θεοῦ Μωσῆς, προσκομίζουσι μὲν τὴν θυσίαν οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀαρών, ὑποδέχεται δὲ αὐτὸς, οἱονείπως Θεοῦ καὶ διὰ τοῦδε κατασημαίνοντος, ὅτι τῶν οὕτως ἡγιασμένων τὰς ἐπὶ Χριστῷ θυσίας, μονονουχὶ καὶ ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα δέξεται

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ πρὸς γε δὴ τούτοις, καὶ ποιήσεις, φησὶ, πέταλον χρυσοῦν, καθαρὸν, καὶ ἐκτυπώσεις ἐν αὐτῷ ἐκτύπωμα σφραγῖδος, ἁγίασμα κυρίῳ· καὶ ἐπιθήσεις αὐτὸ ἐπὶ ὑακίνθου κεκλωσμένης. καὶ ἔσται ἐπὶ τῆς μίτρας, κατὰ πρόσωπον τῆς μίτρας ἔσται. καὶ ἔσται ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρών. καὶ ἐξαρεῖ Ἀαρὼν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἁγίων, ὅσα ἂν ἁγιάσωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, παντὸς δόματος τῶν ἁγίων αὐτῶν. καὶ ἔσται ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρὼν διαπαντὸς δεκτὸν αὐτοῖς ἐναντὶ κυρίου. ἐξ ὑακίνθου μὲν οὖν ἡ μίτρα. χρυσοῦν δὲ τὸ πέταλον. ἐκτύπωμα δὲ ἐν αὐτῷ καὶ γραφὴ, τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ τῆς εἰς τόνδε τὸν κόσμον ἀποστολῆς προαναφώνησις ἐναργής. ἁγίασμα γὰρ, φησὶ, κυρίῳ. ἢ οὐχὶ ἡγιάσθαι παρά τε τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἑαυτὸν ἔφη σαφῶς ὁ Ἐμμανουήλ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ναί. μεμνήσομαι γὰρ Ἰουδαίοις λέγοντος, εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον υἱὸς Θεοῦ εἰμι; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐννοητέον δὲ ὅταν λέγῃ παρά τε τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἑαυτὸν ὁ υἱὸς, τὸ οἱονεὶ προκεχειρίσθαι τε καὶ ἀπεστάλθαι δηλοῖ. ἁγίασμα δὴ οὖν κυρίου, φησὶ, τουτέστιν, εἰς τόνδε τὸν κόσμον ἀνάδειξις καὶ ἀποστολὴ, πλὴν εἰς βασιλείαν καὶ δόξαν. τελεῖται γὰρ οὕτως τὸν Ἀαρὼν, χρυσοῦν ἐπὶ τοῦ μετώπου τὸ ψάλιον τεθείς. κύριος δὲ τῶν ὅλων καὶ βασιλεὺς, ὁ Χριστὸς, φυσικῶς τε ἅμα καὶ μεθεκτῶς. Θεὸς γὰρ ὢν φύσει, κεκένωκεν ἑαυτὸν, καθεὶς ἐν δούλου μορφῇ. καὶ δέχεται βασιλείαν, κατά γε τὸ πρέπον τῷ ἀνθρωπίνῳ σχήματι, καίτοι σύνεδρος ὢν αἰωθέν τε καὶ ἀπ᾽ ἀρχῆς τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, καὶ συγκατάρχων τῶν ὅλων καὶ συνδεσπότης. σύνες δὲ ὅπως ἐξ ὑακίνθου γέγονεν ἡ μίτρα αὐτοῦ, τὸ λαμπρὸν τῆς βασιλείας ἔχουσα σύνθημα, φημὶ δὴ τὸ πέταλον τὸ χρυσοῦν. ὑάκινθος δὲ οὐρανοῦ σημεῖον· καὶ διαμέμνησο λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. οὐ γὰρ ἐπίγειος βασιλεὺς, ἀλλ᾽ οὐράνιος ὁ Χριστὸς, ὅλην ὑπὸ πόδας ἔχων τὴν κτίσιν. προσαπεδείκνυ δὲ, ὅτι καὶ ἐξαρεῖ Ἀαρὼν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἁγίων ὅσα ἂν ἁγιάσωσι, παντὸς δόματος τῶν ἁγίων αὐτῶν, ὅτι πᾶσά τε προσαγωγὴ καὶ τελείωσις ἐν Χριστῷ, διαμεμήνυκεν ἐναργῶς, καὶ μὴν ὅτι πᾶσα δικαίωσις ἐν αὐτῷ τε καὶ δι᾽ αὐτοῦ, καὶ ἡ τῶν πάλαι πλημμελημάτων ἀπόθεσις.

CYRILLVS. Præterea, [Facies, inquit, laminam auream puram, & cælabis in ea cælaturã ſigilli, Sanctificatio Domino: & impones illud in hyacintho torta, & erit ſuper mitram ante faciem mitræ, & erit in fronte Aaron: & portabit Aaron peccata ſanctorum, quæcunque ſanctificauerint filii Iſraël, omnis doni ſanctorum ipſorum. Et erit in fronte Aaron perpetuo, acceptabile ipſis coram Domino.] Ex hyacintho igitur mitra, lamina verò aurea eſt; illa autem cælatura atque deſcriptio in ea exarata ipſum Chriſti myſterium erat, & eius in mundum hunc miſſionis euidens prædictio, Sanctificatio enim, ait, Domino. An non ſanctificatum ſe eſſe à Deo & Patre perſpicue dixit Emmanuel? PALLAD. Certè: neque enim me fugit cum Iudæis dixiſſe, [Si illos dixit Deos ad quos ſermo Dei factus eſt; & non poteſt ſolui Scriptura; quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas, quia dixi, Filius Dei ſum? CYRILLVS. Igitur, cùm ſe à Patre & Deo ſanctificatum eſſe, Filius dicit, ſe tanquam electum eſſe miſſumque ſignificat. Sanctificatio igitur Domini, inquit, id eſt, in hunc mundum legatio ac miſſio, ſed ad regnum tamen & gloriam. Sic enim conſecrat ipſum Aaron, dum in eius fronte aureum circulum ponit: vniuerſorum autem Dominus eſt atque Rex Chriſtus, & ſecundum naturam, & ſecundum participationem; cùm enim Deus per naturam eſſet, exinaniuit ſemetipſum, ac demiſit ad ſerui formam, regnumque accipit, quod ad humanum habitum pertinet, licet iam inde ab initio eiuſdem cum Deo & Patre conſeſſus particeps, & ſimul cum eo Dominus omnium, ac moderator eſſet. Iam verò intellige quonam modo mitram ex hyacintho habuerit; cui inſigne regni præclarum ineſſet, lamina inquam aurea. Eſt autem hyacinthus cœli ſignum: recordaro igitur Chriſti dicentis, [Regnum meum non eſt de hoc mundo.] Neque enim Chriſtus rex terrenus, ſed cœleſtis eſt, vniuerſamque creaturam ſub pedibus habet: cùm verò addidiſſet, [Et portabit Aaron peccata ſanctorum, quæcunque ſanctificauerint; omnis doni ſanctorum eorum,] omnem acceſſum atque perfectionem eſſe in Chriſto aperte demonſtrauit: quinetiam iuſtificationem omnem in ipſo & per ipſum eſſe, veterum quoque peccatorum depoſitionem;

Ioan. 10.

Ioan. 18.

ipſe enim tollit peccata noſtra, & per ipſum acceptabiles efficimur, dum ſpiritualia munera Deo ac Patri offerimus. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILL. Immotum porro atque perpetuum fore Saluatoris noſtri regnum, & ad infinita ſæcula duraturum, præclare oſtendit, de mitræ lamina dicens, [Et erit ſupra frontem Aaron perpetuò.] Quo tandem igitur abibit audax & inſanus impiorum hæreticorum ſermo, nugantium fore, vt aliquando deſinat Chriſti regnum, & tradat imperium Deo & Patri, & à diuinitatis conſeſſu recedat Emmanuel? De his enim adeo tetris ac vanis docendi rationibus glorientur, quibus dici non abſurde poſſit: [Erratis neſcientes Scripturas.] En, cum aperte atque perſpicue ille Deus & Pater perpetua & gloria & honore, ac regni inſignibus coronet Aaron, ipſi ab eo coronam auferunt, ac propemodum accommodatam fronti ſacram mitram abripiunt. PALLAD. Ita eſt. CYRILL. [Cidarim quoque & zonam ex byſſo facies,] inquit. Militaris vero habitus Aaron cingulum & galea: eiuſmodi namque ſpeciem cidaris refert: bellum enim pro nobis Chriſtus geſſit [in manu occulta,] ſicut ſcriptum eſt: & [arcum ſuum intendit, & parauit illum, ſagittas ſuas ardentibus effecit,] & deiecit principatus, triumphauit potentias, deturbauit dominationes, & eos, qui in terra erant, cum captiui tenerentur, liberauit. Fuiſſe autem hoc eius bellum non ſpectabile atque corporeum, neque eiuſmodi vt cum carne & ſanguine gereretur, indicari videtur per ænigma, in eo quod ex byſſo tantum, quæ ſubtilis eſt admodum, confectum eſt bellicum inſtrumentum, cidaris, inquam, & zona. Sacro igitur ornatu clarum atque admirandum oſtendit Aaron. Præcepit autem inſuper, dicens, [Et filiis Aaron facies tunicas & zonas: & cidares facies ipſis, in honorem & gloriam: & indues eis Aaron fratrem tuum, & filios eius poſt eum, & vnges eos, & implebis manus eorum, & ſanctificabis eos, vt ſacerdotio fungantur mihi: & facies illis femoralia linea, vt operiant turpitudinem corporis ſui; à lumbis vſque ad femora erunt; & portabit ea Aaron, & filii eius, cum ingredientur in tabernaculum teſtimonii, aut cum proficiſcentur ad miniſtrandum ad altare ſanctificationis;

Matth. 22.

Exod 17.

Pſalm. 7.

Exod. 28.

A αὐτὸς γὰρ ἡμῶν αἴρει τὰς ἁμαρτίας, καὶ δι' αὐτοῦ γεγόναμεν δεκτοὶ, τὰς ἐν πνεύματι δωροφορίας προσκομίζοντες τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀναπόβλητον δὲ καὶ διηνεκῆ καὶ εἰς ἀπεράντους αἰῶνας ἐκτεινομένην τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν βασιλείαν εὖ μάλα καταδείκνυσι, περί τε τῆς μίτρας τοῦ πετάλου φησί. καὶ ἔσται ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρὼν διὰ παντός. εἶτα ποῖ ποτ' ἂν ἡμῖν ὁ θρασὺς καὶ ἀπόπληκτος τῶν ἀνοσίων αἱρετικῶν οἰχήσεται λόγος, πεφλυαρηκότων ὅτι καταλήξει

B ποτὲ τὸ Χριστοῦ κράτος, καὶ παραδώσει τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, τῆς τῆς θεότητος ἀποφοιτήσας θώκου ὁ Ἐμμανουήλ. ἐπισεμνύνονται γὰρ τοῖς ὧδε δυσώδεσι καὶ ἐξιτήλοις δόγμασιν, οἷς ἀκόλουθον εἰπεῖν, πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφάς. ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς δόξῃ καὶ τιμῇ διηνεκεῖ, καὶ τοῖς τῆς βασιλείας στέμμασι ταινιοῦντος τὸν Ἀαρὼν, ἀποστεφανοῦσιν αὐτοὶ, καὶ μονονουχὶ τοῖς μετώποις ἐμπρέπουσαν τὴν ἱερὰν ἁρπάζουσι μίτραν. ΠΑΛ.

C ΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κίδαριν τε καὶ ζώνην ἐκ βύσσου ποιήσεις, φησί. στρατιωτικὸν δὲ τοῦ Ἀαρὼν τὸ σχῆμα, ζωστήρ τε καὶ κράνος· ἐν εἴδει γάρ πως ἡ κίδαρις τοῦ τοιοῦδε ἐστί. πεπολέμηκε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς ἐν χειρὶ κρυφαίᾳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε, καὶ ἡτοίμασεν αὐτό. τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξειργάσατο, καὶ καθεῖλεν ἀρχάς. τεθριάμβευκε δυνάμεις, κατέσεισε κυριότητας,

D καὶ αἰχμαλώτους ὄντας ἐρρύσατο τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. ὅτι δὲ οὐχ ὁρατὸς ἢ παχὺς ὁ πόλεμος, οὐδὲ οἷς πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, γέγονεν αὐτῷ, ὑποφαίνειν ἔοικεν αἰνιγματωδῶς τὸ ἐκ βύσσου μόνης τῆς ἄγαν ἰσχνῆς τὴν πολεμικὴν ἠρτῆσθαι σκευὴν, κίδαριν τε καὶ ζώνην. κόσμῳ μὲν οὖν ἱεροπρεπεῖ λαμπρόν τε καὶ ἀξιάγαστον ὑποφαίνει τὸν Ἀαρών. προσεπιτάττει δὲ λέγων, καὶ τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν ποιήσεις χιτῶνας καὶ ζώνας, καὶ κιδάρεις ποιήσεις αὐτοῖς εἰς τιμὴν καὶ δόξαν. καὶ ἐνδύσεις αὐ-

E τὰ Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. καὶ χρίσεις αὐτοὺς, καὶ ἐμπλήσεις αὐτῶν τὰς χεῖρας. καὶ ἁγιάσεις αὐτοὺς, ἵνα ἱερατεύωσί μοι. καὶ ποιήσεις αὐτοῖς περισκελῆ λινᾶ καλύψαι ἀσχημοσύνην χρωτὸς αὐτῶν, ἀπὸ ὀσφύος ἕως μηρῶν ἔσται. καὶ ἕξει Ἀαρὼν αὐτὰ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ὅταν εἰσπορεύωνται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἢ ὅταν προσπορεύωνται λειτουργεῖν πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ

ἁγίου. καὶ οὐκ ἐπάξονται πρὸς ἑαυτοὺς ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. νόμιμον αἰώνιον αὐτῷ, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν. ὁρᾷς ὅτι καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐξ Ἀαρὼν ἐμπρέπει τὸ, ὥς γε τῷ πολεμικῷ καθορᾶσθαι σχήματι. μάχιμον γὰρ τὸ ἱερὸν ἅπαν ἐστὶ γένος, καὶ οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα στρατεύεσθαί τε καὶ ἀντεξάγειν εἰδὸς, ἀλλὰ τῆς βεβήλου καταπαλαίειν ἁμαρτίας, ἐμφανέστατά τε καὶ λογικῶς τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων ὑπερμαχόμενον, καὶ αἰχμαλωτίζον πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, καθὰ γέγραπται. περισκελὲς τὲ λινοῦν αὐτοῖς, τὸ ἀκαλλές τε καὶ ἄσχημον τὸ περὶ μηροὺς κατασκιάζον εὖ μάλα. σεμνὰ γὰρ εὖ μάλα πάντα τὰ τῶν ἁγίων, καὶ ἄσχημον ἐν αὐτοῖς οὐδέν. ὑποσημαίνει δέ πως τὸ λινοῦν τοῖς περιμηρίοις τοῦ σώματος μέρεσιν ἐπενδεδυμένον, ὅτι τοῖς ἁγίοις πρεπωδεστάτη τῶν τῆς σαρκὸς ἡδονῶν ἡ ἀπόψυξις. ψυχρὸν γὰρ τὸ λινοῦν. τὸ δὲ θερμὸν εἰς ὀρέξεις τὰς μυσαρωτάτας, ὁσίου παντὸς ἀλλότριον. ἐκ λίνου δὲ καὶ ἑτέρως τοῖς ἱερᾶσθαι λαχοῦσιν, ἀμφιά τε καὶ περισκελῆ. νεκρῶν γὰρ ἔργων ἀποφοιτᾶν ἀναγκαῖον αὐτούς. σύμβολον δὲ νεκρότητος ὡς ἐκ θνησιδίου ληφθὲν, φημὶ δὲ προβάτου· νεκρῶν οὖν ἔργων ἀπόθεσις, ὡς ἐν τύπῳ πάλιν, τὸ τοῖς ἐκ λίνου ἐστάλθαι, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τοῖς ἐξ ἐρίων ἐσθήμασι. καὶ τοῦτο νόμος ἅγιος ὁ διηνεκής. ἔσεσθαι δὲ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως τὸ ἐκτεθνάναι δεῖν, ἠμεληκόσι τοῦ πρέποντος, καὶ τῆς ὅτι μάλιστα πρεπούσης αὐτοῖς εὐσχημοσύνης, διαμεμήνυκεν εἰπὼν ὅ, τι χρὴ φορεῖν τοὺς ἱερουργεῖν· καὶ οὐκ ἐπάξονται, φησὶ, πρὸς ἑαυτοὺς ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀσφαλὴς ὁ νόμος, τὸ ἑκάστῳ λυσιτελὲς εὖ μάλα καταδεικνύς, καὶ τὰ δι' ὧν ἄριστα ἔχοι σαφῆ καθιστάς. ΚΥΡ. Ὧδε ἔχει. καὶ στολῇ μὲν τῇ τοιᾷδε, τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον κατακαλλύνει γένος. ἁγιάζει δὲ καὶ ἑτέρως, ὡς ἐν σκιᾷ μὲν ἔτι, πλὴν ἐν Χριστῷ. γέγραπται γὰρ δὴ ὧδε· καὶ ταῦτά ἐστιν ἃ ποιήσεις αὐτοῖς. ἁγιάσαι αὐτοὺς ὥστε ἱερατεύειν μοι αὐτούς, λήψῃ μοσχάριον ἐκ βοῶν ἕν, καὶ κριοὺς δύο ἀμώμους, καὶ ἄρτους ἀζύμους πεφυραμένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ, σεμίδαλιν ἐκ πυρῶν ποιήσεις αὐτά. καὶ ἐπιθήσεις αὐτὰ ἐπὶ κανοῦν ἕν. καὶ προσοίσεις αὐτὰ ἐπὶ τῷ κανῷ, καὶ τὸ μοσχάριον, καὶ τοὺς δύο κριούς. καὶ Ἀαρὼν, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ

A & non inducent ſibi ipſis peccatum, ne moriantur; legitimum ſempiternum ipſi & ſemini eius poſt ipſum.] Vides ipſis quoque filiis Aaron decorum eſſe, quod bellico habitu induti videntur: ſacrum enim illud genus vniuerſum eſt ad pugnam aptum, nō quod aduerſus carnem & ſanguinē bellum gerere, & pugnare, ſed quod impurum peccatum reprimere, norit; tum apertiſſime & orationis viribus pro veritatis dogmatis decertando, tum vero omnem intelligentiam ad
B obedientiam Christi captiuam ducēdo, ſicut ſcriptum eſt. Linea porro illis ſunt femoralia, vt deformitatem atque turpitudinem, quæ in femoribus eſt, optime contegant. Nam omnia, quæ ad ſanctos pertinent, honeſtiſſima ſunt, nihilque in illis turpe eſt: lineum autem indumentum partibus corporis circa femora inductum prope inſinuat refrigerationem carnis voluptatum maxime decere ſanctos: linea namque veſtis frigida eſt: feruor autem ille, quo turpiſſimæ appe-
C titiones excitantur, ab vnoquoque viro ſancto eſt alienus. Alia quoque ratione, qui ſacerdotale munus ſortiti ſunt, eorum & veſtes & femoralia ex lino fiunt: etenim illos à mortuis operibus recedere neceſſe eſt, ſignum autem mortalitatis eſt, quod ex corpore morituro ſumitur, ex oue, inquam. Eſſe igitur lineis non laneis veſtibus indutum, figurate ſignificat, opera mortua deponere: eaque lex ſancta eſt atque perpetua. Fore autem omnino vt, ſi eius, quod deceat,
D atque honeſtatis, quæ illis maximè conuenit, negligentes ſint, eos mortis pœna conſequatur, indicauit, cum dixit, indutos ea veſte ſacrificare oportere; Et non inducent, inquit, ſibi ipſis peccatum, ne moriantur. PALLAD. Cauta ac prouida Lex eſt, cum, quid cuique expediat, optime demonſtret, & per quæ ſe optime quiſque habere poſſit, perſpicua faciat. CYRILLVS. Ita eſt. Eiuſmodi igitur veſte ſacrum & electum genus exornat; ſed alia ratione ſanctificat, vt in vmbra
E quidem adhuc, ſed in Chriſto tamen: ita igitur ſcriptum eſt, [Et hæc ſunt, quæ facies eis, Sanctificabis eos, vt ſacerdotio fungantur mihi: accipies vitulum ex bobus vnum, & arietes duos immaculatos, & panes azymos, oleo litos, & lagana azyma, vncta oleo, ſimilam ex frumento facies ea, & impones ea in caniſtrum vnum, & offeres in caniſtro, & vitulum & duos arietes; & Aaron & filios eius adduces ad

2. Cor. 10.

Exod. 29.

» oſtium tabernaculi teſtimonii, & lauabis eos aqua, & acceptis ſtolis, indues Aaron fratrem tuum tunicam talarem & ſuperhumerale, & rationale ad ſuperhumerale: & aptabis ei rationale ad ſuperhumerale, & impones mitram ſuper caput eius, & impones laminam ſanctificationem ſuper mitram; & accipies de oleo vnctionis, & effundes illud ſuper caput eius, & vnges illum: & filios eius adduces, & indues eos tunicas, & cinges eos zonis, & circumpones illis cidares, & erit illis ſacerdotium mihi in ſæculum, & conſecrabis Aaron manus, & manus filiorum eius.] Igitur afferri pro ſacrificio iuſſit vitulum, ac duos arietes, lagana quoque & panes in caniſto: prius autem alia ratione illos expiat, figuram, vt opinor, in ea re veræ ſanctificationis oſtendens: nam, cum Aaron ipſum aqua prius abluiſſet, ſacra illum ſtola induit. Nos quoque ſancto baptiſmate abluti, omnique genere impuritatis abſterſo, tum denique ſuperna illa cœleſtique gratia ditamur, & lætitiæ tunicam accipimus, iuxta il-

Rom. 13. » lud, [Induite Dominum noſtrum » Ieſum Chriſtum.] Superiori namque oratione demonſtratum eſt in ornatu Aaron fuiſſe Chriſtum varie figuratum. Oleo quoque ſancto caput inungit: pſallit autem

Psal. 22. » Dauid, [Impinguaſti in oleo ca- » put meum.] Vbi olei nomine hilaritas ſpei, quam ſancti voce teſtantur, id eſt, ſuperna inſpectio hilaritatis effectrix deſignatur: miſericordiam enim conſecuti ſumus, qui credidimus, & benedicti Domino, mente per ſubminiſtrationem Spiritus impinguata: mentis autem figuram gerit caput. Ad eundem quoque modum ſanctificabantur ſacerdotes; nam & aqua abluebantur, & inungebantur oleo, ita denique ſacro amictu induebantur, & eorum conſecrabantur manus, vt iam apti quodammodo ad hoſtias pure & rite immolandas viderentur. Nos item ſanctificati prius, & ſuperna gratia exornati atque ad perfectionem ſpiritualem inuncti, tum denique confidenter puris quodammodo & ſanctis manibus munera Deo, ſpiritualia nimirum offerimus: eiuſmodi quidpiam opinor ſignificare, quod beatus Dauid

A προσάξεις ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ λούσεις αὐτοὺς ἐν ὕδατι. καὶ λαβὼν τὰς στολάς, ἐνδύσεις Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου καὶ τὸν χιτῶνα τὸν ποδήρη, καὶ τὴν ἐπωμίδα, καὶ τὸ λογεῖον καὶ συνάψεις αὐτῷ τὸ λογεῖον πρὸς τὴν ἐπωμίδα. καὶ ἐπιθήσεις τὴν μίτραν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσεις τὸ πέταλον τὸ ἁγίασμα ἐπὶ τὴν μίτραν. καὶ λήψῃ τοῦ ἐλαίου τοῦ χρίσματος. καὶ ἐπιχεεῖς αὐτὸ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ χρίσεις αὐτόν. καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ προσάξεις, καὶ ἐν- B δύσεις αὐτοὺς χιτῶνας. καὶ ζώσεις αὐτοὺς ταῖς ζώναις, καὶ περιθήσεις αὐτοῖς τὰς κιδάρεις. καὶ ἔσται αὐτοῖς ἱερατεία μοι εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ τελειώσεις Ἀαρὼν τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν αὐτοῦ. προσκομίζεσθαι μὲν οὖν εἰς θυσίαν προστέταχε μοσχάριον καὶ δύο κριούς, λάγανά τε καὶ ἄρτους ἐπὶ κανῷ. προαφαγνίζει δὲ καὶ ἑτέρως, τύπον οἶμαι οὕτω που τὸ χρῆμα τιθεὶς τοῦ κατ' ἀλήθειαν ἁγιασμοῦ. ὕδατι γὰρ ἀπολούσας τὸν C Ἀαρών, τὴν ἁγίαν αὐτὸν ἀμφιέννυσι στολήν. ἀπολουσάμενοι δὲ καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας ἀποτριβόμενοι, τότε δὴ τότε τὴν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καταπλουτούμεθα χάριν, τὸν τῆς εὐφροσύνης χιτῶνα δεχόμενοι, κατά γε τό, ἐνδύσασθε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. παραπέδειξε γὰρ ὁ λόγος ὅτι πολυτρόπως ἦν ὁ Χριστὸς ὡς ἐν κόσμῳ τῷ περὶ τὸν Ἀαρὼν πλαττόμενος. ἐλαίῳ δὲ καταχρίει τὴν κεφαλὴν ἁγίῳ. ψάλλει D δέ που καὶ ὁ Δαβίδ, ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου, τὸ ἱλαρὸν ἐν ἐλπίδι τῆς τῶν ἁγίων φωνῆς, ἤτοι τὴν ἄνωθεν ἱλαροποιὸν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐλαίου κατασημαίνοντος. ἠλεήμεθα γὰρ οἱ πιστεύσαντες, καί ἐσμεν εὐλογημένοι τῷ Κυρίῳ, τῇ τοῦ πνεύματος ἐπιχορηγίᾳ τὸν νοῦν καταπιαινόμενοι. νοῦ δὲ εἰς τύπον ἡ κεφαλή. κατὰ τὸν ἴσον δὲ τουτονὶ τρόπον οἱ ἱερεῖς ἡγιάζοντο, ὕδατί τε ἀπονιζόμενοι καὶ ἐλαίῳ χριόμενοι, οὕτω τε χριόμενοι τὴν ἱερὰν ἀμφίασιν περικείμενοι. τελειούμενοί τε τὰς χεῖρας, ὡς ἤδη πως E δοκεῖν καὶ ἐπιτηδείως ἔχειν εἴς γε τὸ χρῆναι λοιπὸν καθαρῶς τε καὶ ἀμωμήτως τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν. προηγιασμένοι δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτοί, καὶ τῇ ἄνωθεν χάριτι κατηγλαϊσμένοι, καὶ κεχρισμένοι πρὸς τελειότητα τὴν πνευματικήν, ὡς ἐκ παρρησίας λοιπὸν καθαραῖς οἱονεί πως καὶ πανάγνοις χερσί, προσκομίζομεν Θεῷ τὰς δωροφορίας, δῆλον δὲ ὅτι τὰς πνευματικάς. καί τι τοιοῦτον οἶμαι δηλοῦν τὸ τῷ μακαρίῳ Δαβίδ

ὑμνούμενον περὶ παντὸς ἀναβαίνοντος εἰς τὸ ὄρος κυρίου, ἀθῶος χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τίνα δὲ τρόπον αὖ ἐκπεράτεσθαι χρὴ τὰς ὑπὲρ τῶν ἱερέων θυσίας ἐθεσμοθέτει λέγων· καὶ προσάξεις τὸν μόσχον ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐπιθήσουσιν Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μόσχου ἔναντι κυρίου, παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ σφάξεις τὸν μόσχον ἔναντι κυρίου, παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ λήψῃ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ θήσεις ἐπὶ τῶν δύο κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τῷ δακτύλῳ σου. τὸ δὲ λοιπὸν πᾶν αἷμα ἐκχεεῖς παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ λήψῃ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος, καὶ τοὺς δύο νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ᾽ αὐτῶν, καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. τὰ δὲ κρέατα τοῦ μόσχου, καὶ τὸ δέρμα, καὶ τὴν κόπρον κατακαύσεις πυρὶ ἔξω τῆς παρεμβολῆς· ἁμαρτίας γάρ ἐστι. καὶ τὸν κριὸν λήψῃ τὸν ἕνα, καὶ ἐπιθήσουσιν Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κριοῦ. καὶ σφάξεις αὐτόν, καὶ λαβὼν τὸ αἷμα προσχεεῖς πρὸς τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ. καὶ τὸν κριὸν διχοτομήσεις κατὰ μέλη· καὶ πλυνεῖς τὰ ἐνδόσθια καὶ τοὺς πόδας ὕδατι, καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὰ διχοτομήματα σὺν τῇ κεφαλῇ. καὶ ἀνοίσεις ὅλον τὸν κριὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ὁλοκαύτωμα τῷ κυρίῳ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. θυμίαμα κυρίῳ ἐστί. καὶ λήψῃ τὸν κριὸν τὸν δεύτερον, καὶ ἐπιθήσει Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κριοῦ. καὶ σφάξεις αὐτόν, καὶ λήψῃ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτὸς Ἀαρὼν τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς δεξιᾶς χειρός, καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς τοῦ δεξιοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς λοβοὺς τῶν ὤτων τῶν υἱῶν αὐτοῦ τῶν δεξιῶν, καὶ ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν αὐτῶν τῶν δεξιῶν, καὶ ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν αὐτῶν τῶν δεξιῶν. καὶ λήψῃ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τῆς χρίσεως, καὶ ῥανεῖς ἐπὶ Ἀαρὼν καὶ ἐπὶ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὰς στολὰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ. καὶ ἁγιασθήσεται αὐτὸς καὶ ἡ στολὴ αὐτοῦ, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ στολαὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ. τὸ δὲ αἷμα τοῦ κριοῦ προσχεεῖς πρὸς τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ. καὶ λήψῃ ἀπὸ τοῦ κριοῦ τὸ στέαρ αὐτοῦ, καὶ τὸ στέαρ τὸ κατακαλύ-

Psalm. 23.

de quouis homine aſcendente in montem Domini cecinit, [Innocens manibus, & mundo corde.] PALLADIVS. Ita videtur. CYRILLVS. Quonam vero modo eſſent item pro ſacerdotibus peragenda ſacrificia, ſanxit, dicens,

Exod. 29.

[Et adduces vitulum ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & imponent Aaron, & filii eius manus ſuas ſuper caput vituli iuxta portam tabernaculi teſtimonii coram Domino, & immolabis vitulum coram Domino ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & accipies de ſanguine vituli, & pones ſuper duo cornua altaris digito tuo; reliquum vero ſanguinem effundes ad baſim altaris: & accipies adipem, qui eſt ſuper ventre, & pinnam, quæ eſt ſuper iecore, & duos renes & adipem, qui eſt ſuper ipſis, & impones ſuper alare: carnes autem vituli & pellem & fimum combures igni extra caſtra; pro peccato enim eſt: & accipies arietem vnum, & imponent Aaron & filii eius manus ſuas ſuper caput arietis, & immolabis eum, & acceptum ſanguinem profundes ad altare per circuitum, & arietem concides per membra, & lauabis interiora & pedes aqua, & impones ſuper conciſiones cum capite: & offeres totum arietem ſuper altare, holocauſtum Domino in odorem ſuauitatis; incenſio eſt Domino: & accipies arietem alterum, & imponent Aaron & filii eius manus ſuas ſuper caput arietis, & immolabis eum, & ſumes de ſanguine illius, & pones ſuper extremum auris Aaron dextræ, & ſuper ſummitatem manus eis dextræ, & ſuper ſummitatem pedis eius dextri, & ſuper extrema aurium filiorum eius dextrarum, & ſuper ſummitates manuum ipſorum dextrarum, & ſuper ſummitates pedum ipſorum dextrorum; & ſumes de ſanguine, qui eſt ſuper altare, & de oleo vnctionis, & aſperges ſuper Aaron, & ſuper ſtolam eius, & ſuper filios eius, & ſuper ſtolas filiorum eius cum ipſo, & ſanctificabitur ipſe & ſtola ipſius, & filii eius, & ſtolæ filiorum eius cum eo. Sanguinem vero arietis profundes ad altare per circuitum; & ſumes ab

A » ariete adipem eius, & adipem, qui operit ventrem, & pinnam iecoris, & duos renes, & adipem, qui ſuper eſt, & armum dextrum, (eſt enim conſummatio hæc (& panem vnum ex oleo, & laganum vnum de caniſtro azymorum propoſitorum ante Dominum, & impones omnia in manus Aaron, & in manus filiorum eius, & ſeparabis ea ſeparationem coram Domino, & ſumes ea de manibus eorum, & offeres ſuper altare holocauſti in odorem ſuauitatis coram Domino: oblatio eſt Domino:

B & ſumes pectuſculum ab ariete conſummationis, quod eſt Aaron, & ſeparabis illud ſeparationem coram Domino, & erit tibi in partem, & ſanctificabis pectuſculum ſegregationem, & armum ſeparationis, qui ablatus eſt de ariete conſummationis ab Aaron & à filiis eius, & erit Aaron & filiis eius legitimum ſempiternum à filiis Iſraël, eſt enim ſeparatio hæc & demptio à ſacrificiis

C ſalutaribus filiorum Iſraël, demptio Domino,] Et poſt pauca. [Et arietem conſummationis ſumes, & coques carnes in loco ſancto; & edent Aaron & filii eius carnes arietis & panes, qui ſunt in caniſtro; & ad oſtium tabernaculi teſtimonii edent ea, in quibus ſanctificati ſunt in ipſis, vt conſecrarentur manus eorum ad ſanctificandum eos; & alienigena non edet ex eis; ſunt enim ſancta: quod ſi relictum fuerit de carnibus hoſtiæ conſummationis, & de panibus vſque mane, reliqua combures igni:

D non comedentur: ſancta enim ſunt.] PALLADIVS. Quam recondita ſunt hæc Legis mandata! CYRILLVS. Recondita vero admodum, rectè enim dixiſti, non tamen prorſus obſcura, ſi nobis diuinum Spiritus ſancti lumen affulſerit. Age ergo ſingula, vt fieri poterit, explicemus. Dominus noſter Ieſus Chriſtus nos innumeris modis ſanctificat, & ſacros acceptoſque

E reddit; per ipſum namque & in ipſo acceſſum habuimus, & grati Deo ac Patri ſumus. Sed nobis qui ſub interitu & peccato tenebamur, vtiliſſima, & ad ſalutem in primis neceſſaria mors eius eſt, atque etiam vita; præterea illa perfectio, qua per corpus eius & ſanguinem perficimur: in Chriſto namque non in lege perfectio ſita eſt. PALLAD. Rectè dicis. CYRILLVS.

A τέλον τὴν κοιλίαν, καὶ τὸν λοβὸν τοῦ ἥπατος, καὶ τοὺς δύο νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν, καὶ τὸν βραχίονα τὸν δεξιόν. ἔστι γὰρ τελείωσις αὕτη. καὶ ἄρτον ἕνα ἐξ ἐλαίου, καὶ λάγανον ἓν ἀπὸ τοῦ κανοῦ τῶν ἀζύμων τῶν προτεθειμένων ἔναντι κυρίου. καὶ ἐπιθήσεις τὰ πάντα ἐπὶ τὰς χεῖρας Ἀαρών, καὶ ἐπὶ τὰς χεῖρας τῶν υἱῶν αὐτοῦ. καὶ ἀφοριεῖς αὐτὰ ἀφόρισμα ἔναντι κυρίου. καὶ λήψῃ αὐτὰ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἀνοίσεις ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς ὁλοκαυτώσεως εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἔναντι κυρίου.

B κάρπωμά ἐστι κυρίῳ. καὶ λήψῃ τὸ στηθύνιον ἀπὸ τοῦ κριοῦ τῆς τελειώσεως, ὅ ἐστιν Ἀαρών. καὶ ἀφοριεῖς αὐτὸ ἀφόρισμα ἔναντι κυρίου, καὶ ἔσται σοι ἐν μερίδι. καὶ ἁγιάσεις τὸ στηθύνιον ἀφόρισμα, καὶ τὸν βραχίονα τοῦ ἀφαιρέματος, ὃς ἀφώρισται, καὶ ὃς ἀφῄρηται ἀπὸ τοῦ κριοῦ τῆς τελειώσεως ἀπὸ τοῦ Ἀαρών, καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. καὶ ἔσται Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ νόμιμον αἰώνιον παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἔστι γὰρ ἀφόρισμα τοῦτο. καὶ ἀφαίρεμα ἔσται παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν θυμάτων τῶν

C σωτηρίων τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀφαίρεμα κυρίῳ. Καὶ μετ' ὀλίγα. Καὶ τὸν κριὸν τῆς τελειώσεως λήψῃ, καὶ ἑψήσεις τὰ κρέα ἐν τόπῳ ἁγίῳ. καὶ ἔδονται Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰ κρέα τοῦ κριοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τοὺς ἐν τῷ κανῷ παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἔδονται αὐτά. ἐν οἷς ἡγιάσθησαν ἐν αὐτοῖς τελειῶσαι τὰς χεῖρας αὐτῶν ἁγιάσαι αὐτούς. καὶ ἀλλογενὴς οὐκ ἔδεται ἀπ' αὐτῶν. ἔστι γὰρ ἅγια. ἐὰν δὲ καταλειφθῇ ἀπὸ τῶν κρεῶν τῆς θυσίας τῆς τελειώσεως καὶ τῶν ἄρτων ἕως πρωΐ, κατακαύσεις τὰ λοιπὰ πυρί. οὐ βρωθήσεται, ἁγία-

D σμα γάρ ἐστι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς βαθὺ τὸ χρῆμα τῶν νομικῶν ἐνταλμάτων. ΚΥΡ. Βαθὺ μὲν οὖν λίαν· ἔφης γὰρ ὀρθῶς. πλὴν οὐκ εἰσάπαν ἀσυμφανές, τὸ γοῦν ἐν ἡμῖν ἐναστράπτοντος φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ φέρε δὴ πάλιν ὡς ἔνι τὰ ἐφ' ἑκάστῳ λέγωμεν. κατὰ μυρίους ὅσους ἡμᾶς ἁγιάζει τρόπους ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἱερούς τε καὶ εὐπροσδέκτους ἀποτε-

E λεῖ· δι' αὐτοῦ γάρ τε καὶ ἐν αὐτῷ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, καὶ ἐσμὲν οὐκ ἀπόβλητοι τῷ Θεῷ καὶ πατρί. χρειωδέστατός τε καὶ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν τοῖς ὑπὸ φθοράν τε καὶ ἁμαρτίαν, ὅ, τε θάνατος αὐτοῦ καὶ μήν τοι καὶ ἡ ζωή, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι, ἡ διά τοῦ σώματός τε καὶ αἵματος αὐτοῦ τελείωσις. ἐν Χριστῷ γὰρ δὴ καὶ οὐκ ἐν νόμῳ τὸ τέλειον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

Ἄθρει δὴ οὖν ὡς ἐν τύποις ἔτι τὰ δι' ὧν δὴ μάλα σεσώσμεθά τε καὶ ἡγιάσμεθα, ἱεροί τε καὶ ἅγιοι γεγόναμεν ἐν Χριστῷ. μοσχάριον μὲν ἐκ βοῶν τὸ εἰς θυσίαν ἠγμένον, καὶ σφάζεται μὲν πρὸς αὐταῖς ταῖς θύραις τῆς ἁγίας σκηνῆς ἐπιτεθειμένων αὐτῷ τῶν χειρῶν. προσχεῖται δὲ τὸ αἷμα τῷ θυσιαστηρίῳ, καταχριομένων αὐτοῦ τῶν κεράτων· καὶ καπνίζονται μὲν ἐν τάξει τῶν εὐοσμοτάτων θυμιαμάτων τὰ ἐντόσθια. τὸ δὲ λοιπὸν ἐμπίπραται σῶμα, διακομισθὲν ἐπέκεινα τῆς παρεμβολῆς. καὶ μοσχάριον μὲν ὁ Χριστὸς, ὡς ἔξω ζυγοῦ καὶ ὑπὸ ζυγόν. Θεὸς γὰρ ὢν φύσει γέγονεν ὑπὸ νόμον διὰ τὸ ἀνθρώπινον. ἢ γὰρ οὐχὶ τὸ βραχὺ μοσχάριον, ζυγοῦ μὲν ἀήθης ἐστί, φύσεώς γε μὴν τῆς ὑπὸ ζυγόν; ΠΑΛ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡ. Μοσχάριον δὴ οὖν ὠνόμασται πάλιν οἰκονομικῶς ὁ Χριστὸς, ἵν' ἐν ταὐτῷ νοῆται πρὸς ἡμῶν καὶ τὸ ἀήθες τῆς τοῦ λόγου θεότητος εἰς δουλείαν, καὶ τὸ ὡς ἐν φύσει γενέσθαι τῇ ὑπὸ ζυγὸν κατά γε τὸ ἀνθρώπινον. σφάζεται δὲ ὡς ὑπέρ γε τῆς ἁγίας σκηνῆς καὶ τῶν ἐπιθέντων αὐτῷ τὰς χεῖρας· λευῖται δὲ οὗτοι καὶ ἱερεῖς, ἀπέθανε γὰρ ὑπέρ τε τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν αὐτῷ καθιερωμένων διὰ τῆς πίστεως. ἱερὸς δὲ ὅτι, καὶ ὡς ἐν τάξει θυσίας εὐπρόσδεκτος τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ ὁ θάνατος, πάρεστι νοεῖν, προσχεομένου τοῦ αἵματος τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, καὶ καταχρίοντος αὐτό· θυμιωμένων δὲ καὶ τῶν ἐντοσθίων, ἃ καὶ εἰς τύπον εἶεν ἂν τῆς ἔσω καὶ εἰς νοῦν ἀρετῆς, αἷς ἔνεστι μὲν τὸ εὐῶδες πνευματικῶς, οὐ καθ' ἕνα δὲ τρόπον, ἐπείτοι πολλὰ τὰ ἐντόσθια, πιμελὴ καὶ νεφροί. καὶ ὁ λοβὸς τοῦ ἥπατος. ἐμπίπραται δὲ τοῦ σώματος τὸ λειπόμενον, ἔξω τῆς παρεμβολῆς. ἔξω γὰρ τῆς πύλης ἔπαθεν ὁ Χριστός. γράφει δὲ οὕτως ὁ Παῦλος. τὸ δέ γε πυρὶ δαπανᾶσθαι τὸ σῶμα κατασημαίνοι ἂν ἰσχνῶς ὅτι τὸ πάθος αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος οὐ πρὸς ἀδοξίαν ἔσται ποθὲν, ἀλλ' εἰς λαμπρὰν καὶ ἐμφανεστάτην ἐκτελευτήσει δόξαν. ἐν εἴδει γὰρ δὴ τοῦ πυρὸς νοεῖται τὸ θεῖον· καταβέβηκε δὲ οὕτως καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ. καταλύσων δὲ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ὑπέδυ τὸν θάνατον οἰκονομικῶς ὁ Χριστὸς, ἵν' ὡς Θεὸς δοξάζηται πρὸς ἡμῶν. ἕρπει δὴ οὖν εἰς θεοπρεπῆ δόξαν ὁ θάνατος, τὸ τέλος ἔχων τὸ ἀναβιῶναι λαμπρὸν, καὶ τὸ ἔν γε τῷ παθεῖν μικροπρεπὲς, εὐκλεείαις ταῖς ἀνωτάτω νικώμενον, οἴχεται πρὸς τὸ μηδέν. καὶ τοῦτ' οἶμαί ἐστιν αἰνιγματωδῶς,

A Vide igitur ea tanquam in figuris adhuc, per quæ ſaluati & ſanctificati, & ſacri, ac ſancti facti ſimus in Chriſto. Vitulus ex bobus ad ſacrificium adducitur, & immolatur ad ipſum oſtium tabernaculi, manibus ſuper illum impoſitis; effunditurque eius ſanguis ad altare, & illius cornua eo perunguntur; interanea etiam tanquam odoratiſſimum incenſum adolentur; reliquum vero corpus exportatum extra caſtra comburitur. Ac vitulus quidem Chri- B ſtus eſt, vt qui ſimul extra iugum & ſub iugo eſſet: nam, cum ſecundum naturam Deus eſſet, factus eſt ſub Lege per humanitatem. Quid enim? nonne vitulus paruus iugo quidem adhuc inſuetus eſt, ſed eius naturæ tamen, quæ iugo ferendo ſit apta? PALLAD. Ita eſt. CYRILLVS. Vitulus igitur appellatus eſt Chriſtus ſapienti conſilio, vt in eadem re intelligatur à nobis tum eius Verbi diuinitatem minime aſſuetam eſſe ſeruituti, tum eam naturam, quæ ſub iugo eſſet, quod ad eius C humanitatem attinet, ſubiiſſe. Immolatur autem tanquam pro ſacro tabernaculo, ac pro iis, qui ſibi manus impoſuiſſent: (Leuitæ ii erant & ſacerdotes) nam ille mortuus eſt pro Eccleſia & iis, qui ſunt illi per fidem conſecrati. Sacram porro fuiſſe, & in ſacrificii morem acceptam Deo ac patri Emmanuelis mortem, ex eo videre licet, quod ſanguis ad altare funditur, & ex eo perungitur, quod item adolentur inteſtina, quæ virtutum intimarum & in D animo reconditarum figuram gerunt, in quibus ſpiritualis odor ineſt, neque ille ſimplex, cum inteſtina multiplicia ſint, adeps, renes, pinna iecoris. Comburitur autē reliquum corpus extra caſtra; nam extra portam paſſus eſt Chriſtus; ſic enim ſcribit Paulus. Quod autem igni corpus abſumitur, ſubtili ratione deſignare poteſt, nullo modo eius paſſionem & mortem illi ignominiæ futuram, ſed præclarum gloriæ atque illuſtrem exitum habituram; ignis enim ſpecie diuinitas intelligitur, cùm etiam in montē E Sina ea forma deſcenderit: deſtructurus vero mortis imperium Chriſtus, diſpenſatorie mortem ſubiit, vt à nobis tanquam Deus glorificaretur. Mors itaque ad diuinam gloriam tendit, cum finem ſit præclarum conſecuta, ipſam nempe reſurrectionem, & humilitas illa patiendi ſummis victa honoribus abſumitur; idque, vt opinor, eſt figurate,

Hebr 13.

quod occiſus vitulus igni concrematur. In eo autem, quod adiunxit, Peccatum eſt, ad peccatum expiandum Chriſti paſſionem fuiſſe ſuſceptam indicauit; éaque res minimè obſcura eſt. PALLADIVS. Minimè verò. CYRILLVS. Deinde aries prior ſumitur & immolatur æque ac vitulus: effunditur item ſanguis ad altare, & membratim cæſus offertur inteſtinis lotis aqua, cum capite ſimul ac pedibus; quia incenſum eſt: per quæ rurſus nobis Chriſtus deſcribitur, ille in ariete perfecto perfectus, ſanctamque vitam habens: id enim ſignificat, vt opinor, quod ſanguis ad altare funditur: ſanguis quippe vitæ figura eſt: & in odorem ſuauitatis oblatus Deo & Patri pro omnibus ſimul ac ſingulis; huius item rei figura eſt quod aries altari, & tanquam totus & per membra cæſus imponebatur. Nos item & ſinguli membra CHRISTI ſumus, & vniuerſi vnum corpus intelligimur; totum porrò illum eſſe ſacrum ac ſanctum, & labem impuritatis habere nullam, ablutio illa inteſtinorum optimè declarat. Simul autem offeruntur caput & pedes, vt illam ſuaueolentiam ſanctitatis, quæ in Saluatoris noſtri vita à principio vſque in finem fuit, oſtendant. Nam cuiuſque animantis caput principium eſt; extremum vero ac finis totius corporis pedes. Aut fortaſſe melius eſt, in mentis figuram caput accipere; inceſſus vero eius, quo in actionibus efficiendis progredimur, pedes. In CHRISTO autem odorem ſpirant, & ſumma puritate præſtant omnia tum cogitata, tum facta; neque enim peccatum fecit, ob eamque cauſſam hanc oblationem arietis, & holocauſtum & incenſum appellat; neque enim ex parte ſanctus aut ſacer eſt: non enim infirmitas vlla aut lapſus aliquis in illum cadit, vt in nobis contingit; nemo quippe mundus à peccatis; & in multis offendimus omnes, vt ſcriptum eſt. PALLADIVS. Sed ipſam quoque Saluatoris noſtri vitam pro nobis fuiſſe, qua ratione quiſpiam exiſtimare poteſt? CYRILLVS. Percipies id verò, & quidem facilè, ſi intellexeris illius in Adam tranſgreſſionis nos eſſe participes factos, & eorum, quæ ille deliquit, perſoluiſſe pœnas, cum in vniuerſos pertranſierit illa maledictio, & quod ex eo ſatum eſt genus, illa ira quodammodo depaſta ſit.

Rom. 12.

Iob. 14.
Iacob. 3.

A τὸ δαπανᾶσθαι πυρὶ τὸ νεκρὸν μοσχάριον. ἐπειπὼν δὲ, ὅτι ἁμαρτία γάρ ἐστιν, εἰς ἀποκάθαρσιν ἁμαρτίας τὸ Χριστοῦ γενέσθαι διαμεμήνυκε πάθος, καὶ τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἀσυμφανές. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ γὰρ οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἶτα κριὸς ὁ πρῶτος λαμβάνεται, καὶ σφάζεται μὲν, ἐν ἴσῳ τῷ μόσχῳ· προσεχεῖτο δὲ αὖ τῷ θυσιαστηρίῳ τὸ αἷμα καὶ μελεϊστὶ τεμνόμενος ἀνεφέρετο, τῶν ἐντοσθίων ἐκπεπλυσμένων ὕδατι, κεφαλῇ τε ἅμα B καὶ ποσὶν, ὅτι θυμίαμά ἐστι· γράφεται δὲ πάλιν ἡμῖν καὶ διὰ τούτων ὁ Χριστὸς, ὁ ἐν κριῷ τῷ τελείῳ τέλειος, ἁγίαν ἔχων ζωήν. δηλοῖ γὰρ οἶμαί που ὅτι, τὸ προσχεῖσθαι τὸ αἷμα τῷ θυσιαστηρίῳ. ζωῆς γὰρ τύπος, τὸ αἷμα, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνακείμενος τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, ὡς ὑπὲρ πάντων τε ἅμα καὶ ὑπὲρ ἑκάστου. τύπος δὲ τοῦτο πάλιν, τὸ ἀναφέρεσθαι τὸν κριὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ὡς ἐν παντί τε καὶ κατὰ μέλος. μέλη δὲ ἡμεῖς ἀνὰ μέρος Χρι- C στοῦ, καὶ ἓν πάντες νοούμεθα σῶμα. ἅγιος δὲ ὅτι καὶ ἱερὸς ὅλος καὶ σπίλον ἀκαθαρσίας οὐκ ἔχων, ἡ τῶν ἐντοσθίων ἔκπλυσις εὖ μάλα παραδηλοῖ, συναναφέρεται δὲ κεφαλὴ καὶ πόδες, τὰ ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι παντὸς εὐώδες ἐν ἁγιασμῷ τῆς τοῦ σωτῆρος ζωῆς ὑποφαίνοντες. παντὸς γὰρ ζώου κεφαλὴ μὲν, ἀρχὴ, καταλήξεις δὲ ὥσπερ καὶ τοῦ παντὸς σώματος οἱ πόδες τὸ τέλος. ἢ καὶ τάχα που νοεῖν ἄμεινον εἰς τύπον μὲν νοῦ, κεφα- D λήν. πορείας γε μὴν τῆς κατ' ἐνέργειαν πρακτικῆς, τοὺς πόδας. εὐώδη δὲ πάντα ἐν Χριστῷ, καὶ εἰς ἄκρον ἥκοντα καθαρότητος καὶ νοήματα καὶ πράξεις. οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν. ταύτῃ τοι καὶ ὁλοκαυτώματα καὶ θυμίασμά φησι τὴν καθιέρωσιν τοῦ κριοῦ. οὐ γὰρ ἐκ μέρους ἅγιος ἦν ἱερός. πρέποι γὰρ ἂν οὐκ ἐκείνῳ ποθὲν, ἡμῖν δὲ μᾶλλον, τὸ καὶ ἀσθενεῖν ἔσθ' ὅτε καὶ ἐναλῶναι πταίσμασι. καθαρὸς γὰρ οὐδεὶς ἐξ ἁμαρτιῶν, καὶ πολλὰ πταίομεν ἅπαντες, κατὰ E τὸ γεγραμμένον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ πῶς ἄν τις οἴοιτο τυχὸν, καὶ αὐτὴν γενέσθαι τὴν Χριστοῦ ζωὴν ὑπὲρ ἡμῶν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μὴν εἴσῃ καὶ μάλα ῥᾳδίως, ἐννοήσας ὅτι τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως γεγόναμεν κοινωνοί. μόνον δὲ οὐχὶ καὶ τῶν ἐκείνῳ πεπλημμελημένων ἐκτετίκαμεν δίκας, διαδραμούσης εἰς ἅπαντας τῆς ἀρᾶς, καὶ τοῦ ἐξ ἐκείνου γένους κατανεμηθείσης τρόπον τινὰ τῆς ὀργῆς.

benedictione plenas, illas nempè obtemperantes & faciles, & ad eius quidem dogmata excipienda paratas, inſuſurratas vero nugas & execrandam nonnullorum loquacitatem, qui veritatem oppugnant, & cum rectis dogmatis bellum gerunt, minimè ſuſtinentes: is enim eſt aurium ſanctarum fructus. Atque vir admirandus Ioannes ita nobis ferme ait, [Fratres, probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt: omnis ſpiritus, qui non confitetur Ieſum Chriſtum, ex Deo non eſt; & omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum, ex Deo eſt.] Nihil autem eſt, quo melius verba probentur & examinentur, quam aures. Sanctæ ſint igitur aures, certæ veritatis & rectorum dogmatum ſtudioſis: id porro Chriſti donum eſt, & cœleſte munus, & ſancti illius ſanguinis opus: nam omnes res præclaras in ipſo & per ipſum conſequimur. Ideóque & manus ſanctificabatur, quæ eſt ad operandum & efficiendum apta, & pes, qui rectorum greſſuum euidens eſt ſignum ac nota: de ſanctis enim factis nobis gloriam parare oportet, & per eam ſemitam incedendum, quæ nos ad ea omnia, quæ Deo placent, compendiaria via perducat, iuxta id, quod in Pſalmis canitur, [Et conuerti pedes meos in teſtimonia tua:] & illud, quod in libro Prouerbiorum habetur, [Rectos greſſus fac pedibus tuis, & vias tuas dirige.] Genus igitur ſacrum & electum ſanctas aures habeat, manum ſimiliter ac pedem iis quos iam diximus modis, dextráque omnia peruncta, & tanquam ſummo loco, id eſt, in extremis: Extremum enim, inquit, auris, & pedis, & manus: omnis enim actio proba, mea quidem ſententia, ſtrenua ac dextra eſt, nihilque de vitio ſiniſtrum habet, & vſque ad extrema, id eſt, perpetuo ſeu ad finem vſque porrigitur. Qui enim Deo conſecrati ſunt, eos in ſanctificatione dextros eſſe, & perpetuo perſeuerantes conuenit: [Qui incepit, inquit, opus bonum in vobis, perficiat] Valde autem abſurdum eſt, retrorſum cedere quodammodo boni operis perficiendi pertæſos. Sed, quoniam Dei figuram gerit Moyſes, afferunt quidem ſacrificium Aaron & eius filii: ſed ille ſuſcipit; qua in re Deus quodãmodo deſignat, ſe eorum, qui ita ſanctificati ſunt, oblata in Chriſto ſacrificia propemodum de manibus in manus accepturũ,

1.Ioan.4.

Pſal.118. Prou.4. Heb.12.

Philip.1.

A τὴν εὐλογίας πλήρη, τουτέστι, τὴν εὐπειθῆ καὶ εὐήνιον, καὶ ἐπιτηδείως μὲν ἔχουσαν εἰς παραδοχὴν τῶν περὶ αὐτοῦ δογμάτων, οὐκ ἀνεχομένην δὲ ψιθύρων τερετισμάτων, καὶ μυσαρᾶς ἀθυρογλωσσίας, ἣν ἂν ποιοῖντό τινες τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενοι, καὶ τοῖς τῆς ὀρθότητος ἀντεξάγοντες δόγμασιν. ἀκοῆς γὰρ δὴ τοῦτο τῆς ἁγίας καρπός. καὶ μὴν Ἰωάννης ἡμῖν ὁ θεσπέσιος ὧδέ πῃ φησίν· ἀδελφοί, δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι. πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν B Χριστὸν, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι. καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι. βάσανος δὲ ῥημάτων πρέποι τοῦτο ἂν εἰκότως, οὐχ ἑτέρως τί ποι μᾶλλον ἢ εἰς οὖς. ἅγιον δὴ εἶναι ἔσται τὸ οὖς, τοῖς τῆς ἀκριβείας καὶ δογματικῆς ὀρθότητος ἐπιμεληταῖς. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι Χριστοῦ τὸ δῶρον καὶ ξένιον οὐρανοῦ, καὶ κατόρθωσις αἵματος τοῦ ἁγίου. ἁπάντων γὰρ ἡμῖν τῶν ἐξαιρέτων ἡ κτῆσις ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ. τοιγάρτοι καὶ χεὶρ ἡγιάζετο, πρακτικῆς ἐνεργείας παραδεικτική. καὶ μήν τοι C καὶ πούς, τῆς ἐν ἴχνεσι ὀρθότητος σύμβολον ἐναργές. ἁγίοις γὰρ ἡμᾶς ἔργοις ἐπισεμνύνεσθαι χρή, καὶ διαστείχειν δὴ μάλα τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀρεσκόντων Θεῷ διαφέρουσαν τρίβον, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ᾀδόμενον, καὶ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, ἤγουν τὸ ἐν βιβλίῳ παροιμιῶν. ὀρθὰς τροχιὰς ποίει σοῖς ποσί, καὶ τὰς ὁδούς σου κατεύθυνε. κεκτήσθω δὴ οὖν τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον γένος, ἁγίαν μὲν ἀκοὴν, D χεῖρα τε ὁμοίως καὶ πόδα, κατά γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένους τρόπους· δεξιά τε πάντα χειρόμενα καὶ ὡς ἐν μοίρᾳ τῇ λοισθίᾳ, τουτέστιν, ἐν ἄκροις. τὸ γὰρ ἄκρον, φησί, τοῦ ὠτός, καὶ μὴν καὶ ποδὸς καὶ χειρός, ἅπασα γὰρ οἶμαι πρᾶξις ἀγαθὴ γενναία τέ ἐστι καὶ δεξιὰ, τὸ ὡς ἐν φαυλότητι σκαιὸν οὐκ ἔχουσα, καὶ μέχρι τῶν ἄκρων, ὅ ἐστι μέχρι παντός, ἤτοι τέλους. προσήκει γὰρ τοὺς δεξιοὺς ἐν ἁγιασμῷ τοὺς Θεῷ καθιερωμένους μέχρι παντὸς ἐν E ὑπομονῇ. ὁ γὰρ ἐναρξάμενος, φησίν, ἔργον ἀγαθὸν ἐν ὑμῖν, ἐπιτελεσάτω. ἔκτοπον δὲ λίαν καὶ τὸ ἀνόπιν ἰέναι τρόπον τινὰ, διαπεραίνειν ὀκνοῦντας τὸ ἀγαθόν. ἐπειδὴ δὲ εἰς τύπον Θεοῦ Μωσῆς, προσκομίζουσι μὲν τὴν θυσίαν οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀαρὼν, ὑποδέχεται δὲ αὐτὸς, οἱονείπως Θεοῦ καὶ διὰ τοῦδε κατασημαίνοντος, ὅτι τῶν οὕτως ἡγιασμένων τὰς ἐπὶ Χριστῷ θυσίας, μονονουχὶ καὶ ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα δέξεται

καὶ οὐκ ἀπαξιώσει τὸ χρῆμα· Χριστοῦ γὰρ ἔχει τὴν εὐωδίαν. καὶ τοῦτο οἶμαι ἐστὶν, ἡ τῶν ἐντοσθίων ἀναφορὰ θυμιωμένων αὐτῷ. ἀφαίρεμα δὲ τῷ ἱερεῖ στηθύνιον, καὶ βραχίων ἀπὸ τοῦ κριοῦ τῆς τελειώσεως. καὶ βραχίων μὲν ἰσχύος ἂν εἴη σύμβολον, στηθύνιον δὲ, καρδίας καὶ νεφρῶν. δέδοται δὲ τῷ ἁγίῳ τε καὶ ἱερῷ γένει, Χριστὸς, δύναμις καὶ σοφία παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ἢ οὐκ ἐν αὐτῷ σοφοί τε ἐσμὲν, καὶ ἄγαν εὐσθενεῖς; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς γὰρ οὔ; γέγραπται γὰρ ὅτι Χριστὸς, Θεοῦ δύναμις, καὶ Θεοῦ σοφία, γέγονεν ἡμῖν ταῦτα παρὰ τοῦ Θεοῦ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἱερὰ δὲ βρῶσις τοῖς εἰς λειτουργίαν ἐξειλεγμένοις, τὰ κρέα. δέδοται δὲ τοῖς ἀζύμοις ἄρτοις ὁμοῦ, συμμετέχοντος οὐδενὸς τῶν ἀλλογενῶν, ἢ, εἴ που δρώη τις, καὶ τεθνηξομένου. ψυχαῖς γὰρ ἂν πρέποι ταῖς ἱεραῖς, τὸ ἐν μεθέξει γίνεσθαι τροφῆς ἁγίας, τουτέστι, τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπόρρητος τοῖς ἀλλογενέσιν ἡ εὐλογία. νοοῖτο δ' ἂν ἑτερογενὲς, καὶ τὸ ἄπιστον ἔτι καὶ ἀβάπτιστον γένος, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι, τὸ ἐξεστραμμένον εἰς ἑτερόφρονα νοῦν, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων ἀσύμβατον γνώμαις, καὶ ὡς ἐν φαυλότητι δογμάτων διεσχοινισμένον. δαπανάσθω δὲ καὶ πυρὶ πᾶν ὅσον ἐστὶ τῆς θυσίας λείψανον, οὐκ ἐφιέντος ἐσθίειν τοῦ νόμου καὶ εἰς τὴν αὔριον. ἁγιασμοῦ γὰρ οἶμαί τις ἕτερος ἡμῖν ἔσται τρόπος κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα πνευματικῶς ἐνεργούμενος, οὐκέτι σωματικῶς, καὶ καθ' ὃν οἶδε λόγον ὁ πάντα μετασκευάζων Θεὸς, καὶ εἰς ὅπερ ἂν βούλοιτο μετατιθείς. ἕψεται δέ τις τοῖς λόγοις οὐκ ἀσύνετος νοῦς, λελυμένης γὰρ ἐν ἡμῖν τῆς φθορᾶς μετά γε τὸ ἀναβιῶναι τυχὸν ἐκ νεκρῶν, οὐκ ἀναγκαῖα πως ἐστὶ τὰ δι' ὧν ἂν ἴσως δύναιτο διαδιδράσκειν αὐτήν. ἕτερος δὲ οὕτω ἁγιασμοῦ τρόπος τῇ τοῦ καιροῦ καταστάσει πρέπων ἐπινοηθήσεται, συνόντος ἡμῖν τοῦ Χριστοῦ. τὸ δὲ εἰς νοῦν ἧκον εἰπόντες, τοῖς τὰ ἀμείνω νοοῦσι παραχωρήσομεν. καὶ τάχα τι τοιοῦτον ὑποσημαίνει λέγων ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ἀντὶ τοῦ, πέρας ἕξει καὶ στήσεται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ταυτὶ μὲν οὖν ἔφη

A neque fore; vt id munus dedignetur, quod Chriſti ſuaui odore ſit prædicatum, idque, vt opinor, eſt interaneorum oblatio, quæ illi incenduntur. Separantur autem ſacerdoti pectuſculum, & armus ab ariete conſummationis. Et armus virium eſſe nota poteſt, pectuſculum vero cordis ac renum. Datus eſt autem ſancto ſacroque generi Chriſtus à Deo ac Patre, virtus & ſapientia. An vero non in eo ſapientes ac fortes ſumus? B PALLADIVS. Quidni ſimus? ſcriptum eſt enim, Chriſtum Dei virtutem eſſe, Deique ſapientiam, eumque hæc nobis à Deo factum eſſe. CYRILLVS. Eſca porro ſacra hominibus ad DEI miniſterium electis carnes ſunt, eáque ſimul cum infermentatis panibus data, nullo alienigena ad eius participationem admiſſo; aut, ſi quis id feciſſet, etiam morituro. Sacros enim animos decet eſſe ſanctæ illius eſcæ, id eſt, corporis Chriſti partici- C pes; neque alienigenis licet ad benedictionem accedere; alienum porro genus cenſeri poteſt, tum illud infidele, & baptiſmatis expers, tum præterea illud diuerſa opinione peruerſum, & à ſanctorum hominum ſententia diſſidens, ac dogmatum improbitate diſiunctum. Abſumuntur autem igni omnes ſacrificii reliquiæ, iis no poſtero quidem die veſci permittente Lege: alterum enim ſanctificationis modum in futuro ſæculo, vt opinor, habebimus, D qui non iam corporaliter, ſed ſpiritualiter efficietur, & ea ratione quam nouit ille, qui omnia immutat Deus, & quocumque voluerit, transfert. His autem verbis adiuncta eſt non inepta intelligentia; nam, deſtructa iam in nobis morte poſt reſurrectionem ex mortuis, non erunt illa neceſſaria per quæ mortem effugere licebat. Alter igitur ſanctificationis modus illius temporis ſtatui conueniens cogitandus eſt, cùm CHRISTVS no- E biſcum erit. Cum igitur, quod nobis in mentem venit, dixerimus; iis, qui meliora intelligere poterunt, concedemus. Et fortaſſe eiuſmodi quidpiam ſignificat beatus Paulus, dicens. [Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt:] id eſt, finem habebit, & conſiſtet. PALLADIVS. Conſentaneum videtur. CYRILLVS. Atque hæc perficienda

1. Cor. 1.

1. Cor. 13.

eſſe dixit in conſecratione ſacerdotum. Congregatis autem ſacerdotibus Iſraël, & in Eccleſiam collectis, publicam eorum declarationem fieri præcepit, dicens, [Sume Aaron & filios
» eius, & oleum vnctionis, & vitulum
» pro peccato, & duos arietes, & caniſtrum azymorum, & omnem congregationem conuoca ad oſtium tabernaculi teſtimonii. Et dixit Moyſes congregationi: & fecit ſicut præceperat
» ei Dominus; & conuentum habuit ad
» oſtium tabernaculi teſtimonii. Et dixit
» Moyſes, Hoc eſt verbum, quod mandauit Dominus facere; & induit decenter Aaron, atque etiam ſacerdotes,
» aſperſitque oleo vnctionis altare ſepties, & omnia eius vaſa, & labrum,
» inquit, tabernaculum & omnia, quæ
» in eo erant, & ſanctificauit ea.] Sanctum eſt enim tabernaculum quidem, altare tamen ſanctificatione Spiritus perfectè præditum eſt, non tanquam ex rationalium naturarum numero eius particeps factum, (neque enim ita ſanctum eſt, vt verbi gratia, Angeli natura, vt hominis anima) ſed ex contactu quodammodo ſacrificii, quod ſuper illud imponebatur. Sanctus eſt enim etiam locus, vbicumque fuerit Chriſtus. Perungendo igitur altari ſepties, hoc eſt, abunde, ſanctificat ipſum Aaron: infudit enim ſuper illum vnctionis oleum, ac præterea obtulit hoſtias tum pro illo, tum pro eius filiis eo modo, quo ſuperius expoſuimus. His vero perfectis, præcepit adhuc dicens,
» [Et ab oſtio tabernaculi teſtimonii
» non egrediemini ſeptem diebus, quo-
» uſque dies impleatur, dies conſumma-
» tionis veſtræ. Septem enim dies conſe-
» crabit manus veſtras, ſicut fecit die
» hoc, quo mandauit Dominus facere,
» vt propitietur pro vobis, & ad oſtium
» tabernaculi teſtimonii ſedebitis ſeptem
» dies: nocte & die ſeruabitis cuſtodias
» Domini, vt non moriamini: ſic enim
» mandauit mihi Dominus Deus.] Quinam vniuſcuiuſcunque ſacrificii fuerit ritus, ſatis eſt à nobis ſuperiori ſermone demonſtratum; quapropter, omiſſa de his rebus ſubtilitate diſſerendi, ad illud pergamus. Non permittit Lex eos, qui ſacram egregiamque ſortem adepti ſunt, & ad ſacerdotii munus obeundum iam conſecrati, è ſacro tabernaculo excedere, ſed ad ſeptimum vſque diem eos intus conſidere iubet, ac prope dixerim, oſtio affigit,

A διαπεραίνεσθαι δεῖν εἰς τὴν τῶν ἱερῶν τελείωσιν. συνηγηγερμένων δὲ τῶν ἱερέων Ἰσραὴλ, καὶ συνειλεγμένων εἰς ἐκκλησίαν, τὴν εἰς ἐμφανὲς ἀνάδειξιν διετύπου λέγων, λάβε Ἀαρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ τὸν μόσχον τὸν περὶ ἁμαρτίας, καὶ τοὺς δύο κριοὺς, καὶ τὸ κανοῦν τῶν ἀζύμων καὶ πᾶσαν τὴν συναγωγὴν ἐκκλησίασον ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ εἶπε Μωσῆς τῇ συναγωγῇ, τοῦτό ἐστι τὸ ῥῆμα ὃ ἐνετείλατο κύριος ποιῆσαι. καὶ
B ἀμφιέννυσι μὲν ἐν κόσμῳ τὸν Ἀαρὼν, καὶ μέντοι τοὺς ἱερέας. περιρραίνει δὲ τῷ ἐλαίῳ τῆς χρίσεως τὸ θυσιαστήριον ἑπτάκις, καὶ ἐπὶ πάντα αὐτοῦ τὰ σκεύη. καὶ ἐπὶ τὸν λουτῆρα, φησὶ, καὶ τὴν σκηνὴν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ἡγίασεν αὐτά. ἁγία γὰρ ἡ σκηνή. καταπλουτεῖ δὲ τελείως τὸ θυσιαστήριον τὸν διὰ πνεύματος ἁγιασμὸν, οὐχ ὡς ἐν τάξει μετέχον τῶν λογικῶν. οὐ γὰρ οὕτως ἅγιον, ὡς ἔστιν εἰπεῖν, ἀγγέλου φύσις, ἤ-
C γουν ἀνθρώπου ψυχή, ἀλλ' οἱονείπως ἐξ ἐπαφῆς τῆς ἐπιτιθεμένης θυσίας αὐτῷ. ἅγιος γὰρ καὶ τόπος ἐν ᾧπερ ἂν γένοιτο Χριστός. καταχρίσας δὲ οὖν τὸ θυσιαστήριον ἑπτάκις, ὅ ἐστι πλουσίως, ἁγιάζει τὸν Ἀαρὼν, περιεπιπίπλησι γὰρ αὐτῷ τὸ τῆς χρίσεως ἔλαιον. καὶ πρός γε δὴ τούτῳ προσεκόμισε τὰς θυσίας τὰς ὑπέρ τε αὐτοῦ καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ κατά γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν προαποδοθέντας τρόπους. ἐπειδὴ δὲ εἰς πέρας ἧκτο ταυτὶ, προσεπιτάττει λέγων, καὶ ἀπὸ τῆς
D θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου οὐκ ἐξελεύσεσθε ἑπτὰ ἡμέρας ἕως ἡμέρα πληρωθῇ, ἡμέρα τελειώσεως ὑμῶν. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας τελειώσει τὰς χεῖρας ὑμῶν, καθάπερ ἐποίησεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἐνετείλατο κύριος τοῦ ποιῆσαι, ὥστε ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καθήσεσθε ἑπτὰ ἡμέρας. ἡμέραν δὲ καὶ νύκτα φυλάξασθε τὰ φυλάγματα κυρίου, ἵνα μὴ ἀποθάνητε, οὕτως γὰρ ἐνετείλατό μοι Κύριος ὁ Θεός. ὁποῖος μὲν οὖν
E ἐφ' ἑκάστῃ τῶν θυσιῶν γέγονε τρόπος, ἀποχρῶν ἡμῖν ὁ μακρὰ διέδειξε λόγος. τοιγάρτοι μεθέντες τὸ ἔτι γε τούτοις ἰσχομυθεῖν, ἐπὶ τοῦτο ἴωμεν. οὐκ ἐφίησιν ὁ νόμος τοὺς ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον καταπλουτήσαντας κλῆρον, τετελειωμένους τε ἤδη πρὸς τὸ ἱερᾶσθαι δεῖν, ἔξω που φέρεσθαι τῆς ἁγίας σκηνῆς, ἀλλ' εἰς ἑβδόμην ἡμέραν, εἴσω τε καθίζειν, καὶ μονονουχὶ προσηλοῖ ταῖς θύραις,

καὶ ἐξῆλθε πῦρ παρὰ κυρίου, καὶ κατέφαγε τὰ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, τά τε ὁλοκαυτώματα, καὶ τὰ στέατα, καὶ εἶδε πᾶς ὁ λαός, καὶ ἐξέστη, καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τί δὴ οὖν ἄρα καὶ ἐπὶ τοῖσδε φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὤφθη μὲν οὖν κατά γε τὸ ἀληθὲς ἡ δόξα κυρίου κατὰ τὴν ὀγδόην, ἤτοι γέγονεν ἐμφανὴς ὁ υἱός, ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ὠνόμαζε γὰρ αὐτὸν οὕτω λέγων πρὸς Μωσέα τὸν ἱερώτατον. Ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ἢ μὴν ἐμπλησθήσεται τῆς δόξης κυρίου πᾶσα ἡ γῆ. ἱερεῖς δὲ ἡμᾶς ἀποφαίνει, αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν ὡσεί γε τῷ μόσχῳ σφαζόμενος, καὶ ἁμαρτίας ἐλευθερῶν, καὶ παντὸς ἀνιεὶς ἐγκλήματος, καὶ τὸν ἐκ τοῦ κατηγορεῖσθαι διασμήχων ῥύπον, καὶ αὐτὸς ὁμοίως εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῆς νοητῆς ὡς κριὸς τελειούμενος. αὐτὸς καὶ θυσία σωτηρίου γενόμενος, καὶ ἁγιάζων ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ αἵματι, αὐτὸς καὶ σεμίδαλις ἐλαιόδευτος, ἐν ἱλαρότητι ζωῆς ἁγίας, παραδεικνὺς ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι ὃ φής. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οἶμαι δὲ ἔγωγε, τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀαρὼν θυσίαν, καὶ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ παραδηλοῦν ἀστείως τὴν τῶν ἁγίων εἰς Θεὸν καθιέρωσιν. ἀναδεδειγμένου δὲ λοιπὸν καὶ ἐμφανῆ τὸν καθ' ἑαυτὸν καταστήσαντος τοῦ Ἐμμανουὴλ, δι' οὗ κεκλήμεθα πρὸς ἁγιασμὸν, δεκτοί τε καὶ ἱεροὶ, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνατεθείμεθα τῷ πατρί. ἐπιτήρει γάρ ὅτι διὰ τῶν ἔναγχος εἰρημένων, ἐπεραίνετο μὲν ἐννόμως ἡ τῶν ἱερέων τελείωσις, δι' αὐτοῦ δὲ δὴ πάλιν, πολυτρόπως ἡγιασμένων. κατεκαίετο μὲν γὰρ ὡς μόσχος ἔξω τῆς παρεμβολῆς ὑπὲρ ἁμαρτίας, ἐθυμιᾶτο δὲ ὡς κριὸς καθηκόντως ὁλοκαυτούμενος. μεριστὸς δὲ ὅλος ὡς ὑπὲρ ἑκάστου, καὶ ὑπὲρ πάντων. ἡγίαζε τῷ αἵματι καταχρίων αὐτοὺς, ὡς κριὸς σωτηρίου. ὀγδόης δὲ ἤδη λοιπὸν ἀναδεδειγμένης ἡμέρας, τουτέστι, καθ' ἣν ἐκφανεστέρα γέγονεν ἡ δόξα Χριστοῦ, κατηργημένου θανάτου, καὶ πεπατημένης φθορᾶς. λοιπὸν ἱερεῖς τε καὶ λαοὶ καρποφοροῦσι Θεῷ, οὐκ ὀθνείοις τιμῶντες τισὶν, οὐδὲ τοῖς ἔξωθεν εὐφραίνοντες τὸν τῶν ὅλων δεσπότην, καθάπερ καὶ ὁ κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, ἀλλὰ ἑαυτοὺς ἀποφαίνοντες εὐώδη θυσίαν. οἱονεὶ γάρ πως ἐν εἰκόνι τοῖς θύμασι τὰς ἑαυτῶν ἱερουργοῦμεν ψυχὰς, καὶ Θεῷ προσάγομεν, ἀποθνήσκοντες μὲν τῷ κόσμῳ, καὶ τῷ φρονεῖν

A & egreſſus eſt ignis à Domino, & deuorauit quæ erant ſuper altari holocauſta & adipes: & vidit omnis populus, & expauit, & ceciderunt in faciem,] Pallad. Quid igitur tandem de his rebus dicendum puras? Cyrill. Viſa eſt ergo reuera gloria Domini octauo die, id eſt, Filius manifeſtus eſt factus, qui eſt gloria Dei ac Patris: ſic enim illum appellauit, dicens ad beatum Moyſen, [Viuo ego, dicit Dominus; certe im- Num. 17.
B plebitur gloria Domini omnis terra.] Sacros porro nos efficit ipſe, dum in bouis figura pro nobis immolatur, & à peccato nos liberat, & vniuerſa crimina remittit, & maculas ex condemnatione contractas abſtergit; itidemque dum in odorem ſuauitatis ſpiritualis vt aries conſummatur, & ipſe idem fit hoſtia ſalutaris, & ſuo nos ſanguine ſanctificat. Ipſe etiam ſimila eſt oleo lita, in hilaritate vitæ ſan-
C ctæ ſe ipſum Deo ac Patri pro nobis oſtendens. Palladivs. Intelligo quod dicis. Cyrill. Equidem puto ſacrificium illud pro Aaron & pro populo factum, eleganter ſignificare conſecrationem illam, qua ſancti homines Deo dicantur. Iam verò, poſteaquam declaratus eſt, ac ſeipſum cōſpicuum fecit ille Emmanuel, per quem ſumus ad ſanctificationem vocati, tum denique acceptabiles & ſacri, & in odorem ſuauitatis Patri dicati ſumus. Velim namque obſerues, ſacerdotum con-
D ſecrationem per ea quæ dicta ſunt, eo tempore perfici conſueuiſſe, ſed eoſdem fuiſſe per illum varie ſanctificatos. Comburebatur enim vt bos extra caſtra pro peccato, incendebatur idem vt aries congruenter in holocauſtum oblatus, per membra conciſus ſimul & totus, tanquam pro ſingulis, itemque pro vniuerſis: ſanctificabat illos denique ſanguine vngens tanquam aries ſalutaris. Ceterum, cùm iam octauus dies illu-
E xiſſet; is nempè, quo Chriſti gloria clarior facta eſt, morte deſtructa, & interitu conculcato, tum vero ſacerdotes ac populi Deo munera offerunt. Neque vero illum omnium dominum alienis quibuſdam donis honorant, aut externis muneribus oblectant, ſicut Iſraël ſecundum carnem, ſed ſe ipſos exhibent hoſtiam ſuauiter redolentem. In illis enim hoſtiis tanquam in imagine quodammodo noſtras animas immolamus, Deoque offerimus, dum mundo

atque carnis ſapientiæ morimur, & vitiorum mortificationem ſubimus, ac propemodum vnà cum Chriſto cruci ſuffigimur, vt ad ſanctum purumque viuendi genus nos transferentes, ad eius voluntatem vitam ducamus. Eiuſmodi quidpiam beatus etiam Paulus ſcribit, [Semper mortificationem

2. Cor. 4. 2. Tim. 2. Rom. 6.

» Ieſu in corpore circumferentes, vt &
» vita Ieſu in corpore noſtro manifeſte-
» tur: [& iterum, & [Si ſuſtinemus,
» & conregnabimus.] Si conformamur ad eius mortem atque paſſionem, vt ſcriptum eſt, ſocii quoque reſurrectionis & gloriæ ipſius erimus. Igitur extra portam quidem pro nobis paſſus eſt Chriſtus, vt beatus Paulus ait;

Hebr. 13.

eximus ipſi quoque improperium eius portantes, extra portam; & eodem ritu ac vitulus immolamur, & vt aries, in holocauſtum oblati, odorem Deo Chriſtianæ conuerſationis adolemus. Atque hæ hoſtiæ pro Aaron eiuſque ſociis ac liberis offeruntur. Sed pro populo victima pro peccato hircus eſt. Et quæ tandem eſt eius rei ratio? cùm præſertim ad ſacerdotum expiationem fuiſſet vitulus oblatus. Sed in ſacerdotibus ſuperiora ſunt omnia, tum ſacrificii oblationes, tum quæ ad expiationem ſanctificationemque pertinent: maior eſt autem corporis mole vitulus hirco, ſpiritualis rerum præſtantiæ ſpecimen præ ſe ferens. vitulus autem & agnus in holocauſtum, hominum fide conſecratorum in Chriſto infantiam inſinuat: bos verò & aries patientiam & fortitudinem, & in manſuetudine fructuum vbertatem præclare ſignificant; ac prioris illius figura eſt bos, aries poſterioris. Porrò ſimila oleo perfuſa, vitæ, quæ in Chriſto ducitur, ſpem præclaram optime declarat: non enim triſtes & lugentes, ſed lætos & hilares inhærere Chriſtianæ conuerſationi decet: id

Psal. 94.

» enim eſt, opinor, illud, [Venite exul-
» temus Domino:] ita enim aperte atque perſpicue affulgebit Chriſti gloria, & libentiſſime ſanctorum hominum oblationes admittet; ſicut nimirum eo quoque tempore in ignis ſpecie Deus aperte deſcendit, & victimas illas abſumpſit. Eorum enim, qui fide ſanctificati ſunt, partam ex virtute laudem, tanquam paſtum ac voluptatem putat. Myſticum verò quiddam præ ſe ferunt hæc verba: tunc enim

A τῆς σαρκὸς, καὶ παθῶν νέκρωσιν ὑπομένοντες, μόνον δὲ οὐχὶ συσταυρούμενοι τῷ Χριστῷ, ἵνα πρὸς ἁγίαν καὶ ἀμώμητον μεταχωροῦντες ζωὴν, κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν πολιτευώμεθα. τοιοῦτόν τι καὶ ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. καὶ πάλιν. Εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· Εἰ συμμορφούμεθα τῷ θανάτῳ καὶ τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, κοινωνοὶ καὶ B τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς δόξης ἐσόμεθα. Οὐκοῦν ἔξω μὲν τῆς πύλης ὑπὲρ ἡμῶν πέπονθεν ὁ Χριστὸς, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. ἐξίωμεν δὲ καὶ αὐτοὶ, τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες, ἔξω τῆς πύλης, ὡς μοσχάριον ἐν ἴσῳ τρόπῳ σφαζόμενοι, καὶ ὡς κριοὺς ὁλοκαυτούμενοι, τὴν ἐν Χριστῷ πολιτείαν εὐωδιάζομεν τῷ Θεῷ· καὶ ταυτὶ μὲν ὑπὲρ Ἀαρὼν καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ τι καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ θύματα. C τὰ δὲ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, χίμαρος τὸ ὑπὲρ ἁμαρτίας. καὶ τίς ὁ λόγος; καί τοι μοσχαρίου προσενηνεγμένου πρὸς ἀποκάθαρσιν ἱερέων. ἐν ὑπεροχῇ δὲ πάντα τὰ ἱερέων, καὶ θυσίας προσαγωγαὶ, καὶ τὰ εἰς ἀποκάθαρσίν τε καὶ ἁγιασμόν. μεῖζον δὲ ὡς ἐν μεγέθει σώματος χιμάρου, μοσχάριον, τῆς ἐν πράγμασι νοητῆς ὑπεροχῆς μήνυμα ἐμφαῖνον ἐναργές. μοσχάριον δὲ καὶ ἀμνὸς εἰς ὁλοκάρπωσιν, τὴν ἐν Χριστῷ νηπιότητα τῶν ἐν πίστει καθιερωμένων D ὑπαινίττεται· μόσχος δὲ καὶ κριὸς, τὸ τληπαθὲς καὶ ἀνδρεῖον, καὶ τὴν ἐν πρᾳότητι καρποφορίαν κατασημαίνουσιν εὖ μάλα. καὶ τοῦ μὲν προτέρου, τύπος ὁ μόσχος· ὁ δέ γε κριὸς, τοῦ δευτέρου. διάβροχος δὲ τῷ ἐλαίῳ σεμίδαλις, τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τὴν ἐλπίδα λαμπρὰν εὖ μάλα καταδηλοῖ. οὐ γάρ τοι στυγνάζοντας καὶ δεδακρυμένους, ἀλλ' εὐθύμους καὶ ἱλαροὺς τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας ἐξῆφθαι πρέπει. τοῦτο γάρ οἶμαί ἐστι, τὸ, δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ E κυρίῳ. ἐπιλάμψει γὰρ οὕτω καθαρῶς τε καὶ ἐναργῶς ἡ δόξα Χριστοῦ, ἀσμενέστατα προσιεμένη τὰς τῶν ἁγίων καρποφορίας, καθάπερ ἀμέλει καὶ τότε Θεὸς ἐν εἴδει πυρὸς καταπεφοίτηκεν ἐναργῶς, καὶ κατέφαγε τὰ θύματα. μόνον δὲ οὐχὶ τροφὴν ἡγεῖται καὶ τρυφὴν, τῶν ἡγιασμένων ἐν πίστει τὴν εὐδοκίμησιν. ὑπεμφαίνει δέ τι καὶ μυστικὸν ὁ λόγος. τότε μὲν γάρ

ἐπὶ τὰ διχοτομήματα τὴν πυρὸς ἀκμὴν καθίει Θεός, οἱονείπως τῶν προκειμένων ἁπτόμενος. ὑποπλάττεται γὰρ τὴν πυρὸς φύσιν ἀεὶ τὸ θεῖον. νυνὶ δὲ τῆς νοητῆς προτιθεμένης αὐτῷ θυσίας, οὐκ ἐν εἴδει πυρός, ἀλλ' ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, τῶν προκειμένων νοητῶς ἐφαπτόμενος, ζωοποιὸν ἀποφαίνει τοῖς ἐφιεμένοις μεταλαχεῖν, καὶ ἀληθὲς ἐν πίστει τὸ χρῆμα δεδέγμεθα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡ. Ἐξάρας δὲ Ἀαρὼν τὰς χεῖρας, εὐλόγησε τὸν λαόν. καὶ θέα δὴ πάλιν ὡς ἐν πρώτῃ χειρῶν ἐπίθεσις ἐπὶ λαοῖς διὰ τοῦ Ἀαρών. εὐλογεῖ γὰρ ἅπαντας ὁ ἀληθὴς Ἀαρὼν ἱερέας τε καὶ λαούς, τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων, κατὰ τὸ γεγραμμένον, μονονουχὶ καὶ χεῖρας ἐπιθείς. καὶ σημεῖον ἂν γένοιτο σαφές, ἡ χειρὸς ἐπίθεσις, τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος εἰς ἡμᾶς καταβολῆς. πρὸ δὲ τῆς ἱερουργίας τῆς Ἀαρών, ἡ χειρῶν ἐπίθεσις οὐκ ἦν. οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πιθανὸς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ τὸν δὲ τῆς ἱερατικῆς εὐχῆς καταρρυθμίζει τρόπον, προαναφωνούσας τινὰς τῶν διὰ Χριστοῦ παθημάτων εὖ μάλα τιθεὶς τοὺς ἐν αὐτῇ λόγους. ἔφη γάρ, ὅτι, λάλησον Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ λέγων. οὕτως εὐλογήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγοντες αὐτοῖς· καὶ ἐπιθήσουσι τὸ ὄνομά μου ἐπὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, καὶ ἐγὼ Κύριος εὐλογήσω αὐτούς, εὐλογήσαι σε Κύριος καὶ φυλάξαι σε. ἐπιφάναι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σέ. καὶ δῴη σοι εἰρήνην, καὶ ἐλεησάτω σε. προστέταχε μὲν οὖν εὐλογεῖν τὸν λαὸν τοὺς ἐν ἱερωσύνῃ κατεστεμμένους, ἀφίστησι δὲ χρησίμως εἰκαιότητος λογισμῶν, οὐκ ἀνθρώπου χεῖρα τὴν εὐλογοῦσαν δεικνύς, ἀλλ' ἑαυτὸν ὡς Κύριον. πᾶσα γὰρ δόσις ἀγαθή, καὶ πᾶν δώρημα ἀγαθόν, καὶ πᾶσα εὐλογία ἄνωθέν ἐστι καταβαίνουσα ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Χριστὸς δὲ τῆς εὐλογίας ἡ ὁδός, καὶ αὐτός ἐστιν ἡμῖν τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ὁ διανομεύς, ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ, τὰ πάντα παρὰ τοῦ πατρός. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη, φησίν, ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. εὐλογούμεθα δὲ οὕτω ἐν ὀνόματι Θεοῦ, πῶς δ' ἂν γένοιτο τυχὸν καὶ ὁ τοῦδε τρόπος κατασημαίνων ἀστείως, ἐπιφθέγγεσθαι δεῖν ἔφη τὸν ἐπευχόμενον ἱερέα, εὐλογήσαι σε κύριος καὶ φυλάξαι σε, ἐπιφάναι κύ-

A ad conciſas illas carnes ignis impetum
demiſit Deus; perinde ac ſi propoſi-
tas oblationes attingeret: ſemper enim
diuinitas ignis naturam figurate ſubit:
nunc vero ſpirituali hoſtia ſibi propo-
ſita, non ignis ſpecie, ſed ſancto Spi-
ritu oblata munera ſpiritualiter attin-
gens, eam participare cupientibus vi-
uificatricem efficit; quam rem verani
fide ſuſcepimus. PALLAD. Rectè
ais. CYRILL. Eleuatis autem Aa-
ron manibus, benedixit populum.
B Obſerua item hanc primam impoſi-
tionem manuum in populos per Aa-
ron factam: benedicit enim omnibus
ille verus Aaron ſacerdotibus ac po-
pulis, puſillis cum maioribus, ſicut Pſalm. 113.
ſcriptum eſt, manibus propemodum
impoſitis: ac manus impoſitio illius in
nos ſanctiſſimi Spiritus miſſionis ſi-
gnum euidens eſſe poterit. Ante vero
quàm ſacrificium peregiſſet Aaron,
manuum impoſitio nulla erat: [non- Ioan. 7.
dum enim erat Spiritus (iuxta Ioan-
nis vocem) quia Ieſus nondum erat
C glorificatus.] PALLADIVS. Con-
gruens certè expoſitio. CYRILLVS.
Quinetiam ritum, quo ſacerdotes im-
precarentur, apte diſponit: atque eius
imprecationis verba prædictiones quaſ-
dam Chriſti paſſionum eſſe voluit: ait
enim, [Loquere ad Aaron, & ad filios Num. 6.
eius, dicens, Sic benedicetis filiis Iſraël,
dicentes eis, Et imponent nomina mea
ſuper filios Iſraël, & ego Dominus be-
nedicam eis, Benedicat tibi Dominus,
& cuſtodiat te, illuminet Dominus fa-
ciem ſuam ſuper te, & det tibi pacem,
D & miſereatur tui.] Iubet igitur vt, qui
ſacerdotio præditi ſunt, populo bene-
dicant: ſed abducit opportune ab inep-
tis cogitationibus, oſtenditque non ho-
minis manum eſſe, quæ benedicat, ſed
ſeipſum, vt qui ſit Dominus. [Omne Iac. 1.
enim datum optimum, & omne donum
bonum, & omnis benedictio deſurſum
eſt, deſcendens à Patre luminum,] vt
ſcriptum eſt. Chriſtus autem eſt benedi-
ctionis via, & ipſe nobis eſt cæleſtium
bonorum diſtributor, in ipſoque & per
E ipſum omnia à Patre datur. Itaque bea-
tus Paulus, [Gratia vobis & pax, inquit, Rom. 1.
à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu
Chriſto.] Benedicimur itaq; in Dei no-
mine; ſed eius benedictionis forma quę-
nam eſſe debeat, eleganter ſignificans,
imprecanti ſacerdoti hæc verba pro-
nuncianda eſſe dixit, [Benedicat tibi
Dominus, & cuſtodiat te, illuminet Do-

» minus faciem ſuam ſuper te, & miſe- A
» reatur tui, eleuet Dominus vultum
» ſuper te, & det tibi pacem.] Conſeruat igitur nos benedictio, maledictionemque diſſoluit, & eum, qui peccauerat, reformat, vt iam in Chriſto dignus ſit, qui laudetur: eiuſque rei teſtis eſt Apoſtolus, qui in hunc

Ephes. 1.
» modum ſcripſit, [Benedictus Deus,
» & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti,
» qui benedixit nos in omni benedi-
» ctione ſpirituali in cœleſtibus in Chri-
» ſto, ſicut elegit nos in ipſo ante B
» mundi conſtitutionem, vt eſſemus
» ſancti & immaculati in conſpectu
» eius in charitate: qui prædeſtinauit
» nos in adoptionem filiorum per Chri-
» ſtum in ipſum.] Vides hominem execrabilem ex peccato, dignum eſſe adoptione factum, dum in Chriſto per participationem Spiritus benedicitur, quem etiam effudit in nos abunde, is, qui non ex parte illum ſanctis hominibus donat, ſed tanquam ex ſua plenitudine infundit. Illuminatio autem faciei Dei C

Tit. 3.
mox nobis tribuit, vt miſericordiam conſequamur, ſiquidem illud verum eſt, fore vt in Deo cognoſcendo, æternæ vitæ participes ſimus: ita enim ait Saluator ad Patrem ac Deum qui in cœlis eſt,

Ioan. 17.
» [Hæc eſt autem vita æterna, vt
» cognoſcant te ſolum verum Deum,
» & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum.] Faciem porro Dei, ac Patris eſſe Filium, qui apparuit nobis, nemo, vt arbitror, ambiget: character eſt enim D & ſimilitudo & imago illius, ac per ipſum & cum ipſo patrem cognoſcimus, quam cognitionem ſimul comitatur miſericordiæ conſecutio: iuſtificati namque ſumus ex fide non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos; ſed ſe-

Tit. 3.
cundum magnam eius miſericordiam: & ſarcina corruptionis leuati, & ad vitæ nouitatem, Deo miſerante, reformati. Alia quoque ratione, ſi ad Iudæos vim verborum deflexerimus, miſericordiam vere conſecuti ſunt, cum E illis affulſit ille Vnigenitus: erat enim illis velut grauiſſima quædam & non ferenda ſarcina Lex condemnans, quæ ſine vlla commiſeratione peccantes puniebat. Sed miſericordiam conſecuti ſunt, ſero tandem iuſtificantem gratiam per Chriſtum adepti. Cuius aduentum videre cupientes, ad vniuerſorum Deum clamabant,

A ριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, καὶ ἐλεήσαι σε. ἐπάραι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, καὶ δώη σοι εἰρήνην. φυλάττει μὲν οὖν ἡ εὐλογία, παραλύουσα τὴν ἀρὰν, καὶ ἀναπλάττουσα τὸν ἡμαρτηκὸς, εἰς τὸ ἐπαινεῖσθαι δεῖν ἐν Χριστῷ. καὶ τούτου μάρτυς ὁ Παῦλος ὡδί γεγραφώς. εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν B αὐτῷ, πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν, διὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν. ὁρᾷς ὅτι τὸ ἀπόβλητον διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἔφυ, καὶ ὁ ἄνθρωπος δεκτὸς εἰς υἱοθεσίαν εὐλογούμενος ἐν Χριστῷ διὰ μετοχῆς τοῦ πνεύματος, ὃ καὶ ἐξέχεεν εἰς ἡμᾶς πλουσίως, ὁ μὴ ἐκ μέρους αὐτὸ τοῖς ἁγίοις δωρούμενος, ἀλλ' ὡς ἐξ ἰδίου πληρώματος ἐνιείς. ἐπιφαῦσαι δὲ προσώπου Θεοῦ προξενήσειεν ἂν αὐτίκα, τὸ ἐλεεῖσθαι δεῖν, εἴπερ C ἐστὶν ἀληθὲς, ὡς ἔν γε τῷ γνῶναι Θεὸν, τὸ χρῆναι μεταλαχεῖν τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰσβήσεται. οὕτω γὰρ ἔφασκεν ὁ σωτὴρ πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεὸν, αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. ὅτι δὲ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός ἐστιν ὁ υἱός, ὃς καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, ἐνδοιάσαι τις ἂν ἥκιστά γε καθάπερ ἐγῷμαι. χαρακτὴρ γάρ ἐστι D καὶ ὁμοίωσις καὶ εἰκὼν αὐτοῦ. γινώσκομεν δὲ δι' αὐτοῦ τε καὶ σὺν αὐτῷ τὸν πατέρα. συνυφαθέντος δὲ ἀναγκαίως τῇ τοιᾷδε γνώσει, καὶ τοῦ ἐλεεῖσθαι δεῖν. δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν πίστει, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος, ἀποφορτισάμεθά τε τὴν φθορὰν, καὶ εἰς καινότητα ζωῆς ἐν Χριστῷ μετεστοιχειώμεθα, κατοικτείροντος Θεοῦ. καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, εἰ πρὸς Ἰουδαίους τοῦ λόγου τὴν δύναμιν παρα- E τρέποιμεν, ἠλέηνται κατὰ τὸ ἀληθὲς, ἐπιλάμψαντος αὐτοῖς τοῦ μονογενοῦς. ἐπέκειτο μὲν γὰρ αὐτοῖς δύσοιστον ὥσπερ τι καὶ ἀπόβλητον ἄχθος, ὁ καταχρίνων νόμος, καὶ οἰκτιρμοῦ δίχα κολάζων τοὺς ἁμαρτάνοντας. ἠλέηνται δὲ, τὴν δικαιοῦσαν χάριν ὀψὲ καὶ μόλις διὰ Χριστοῦ κερδαίνοντες, οὗ καὶ τὴν ἄφιξιν ἰδεῖν γλιχόμενοι, πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἐκεκράγεσαν,

A ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων ἐπίστρεψον ἡμᾶς, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα. ἠλεήμεθα δὴ οὖν οἱ πάντες ἐν ἐπιφανείᾳ Χριστοῦ. καὶ μὴν τοι καὶ ἔπαρσις τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ, πρόξενος εἰρήνης, ἧς ἐστι δοτὴρ καὶ βραβευτὴς ὁ Χριστὸς, ὡς ἴδιον ἀγαθὸν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν καὶ προθεὶς καὶ δωρούμενος. εἰρήνην γὰρ, φησὶν, τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν. ὅτε γὰρ οἱονεί πως ὑψοῦ τέθεικε τὸν υἱὸν ὁ πατὴρ, χαρισάμενος B αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, κάθου τε ἐκ δεξιῶν μου λέγων, τότε δὴ τότε, τὴν διϊστᾶσαν ἡμᾶς καταλύσαντες ἔχθραν, συνήφθημεν εἰς εἰρήνην, διὰ τοῦ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ αὐτοῦ, καὶ ἐν πνεύματι περιπατεῖν, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ θείας φύσεως ἀναδεδείγμεθα κοινωνοὶ, συνείροντος ἡμᾶς εἰς ἑνότητα τοῦ Χριστοῦ. ἔφη γάρ που πρὸς τὸν πατέρα, θέλω ἵνα ὥσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν. ἓν γὰρ δὴ σῶμα οἱ πάντες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ, καὶ ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμα C ἐστι κατὰ τὴν γραφήν. ὅτι δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ ἴδιον ὥσπερ ἐπαίροντος πρόσωπον, τουτέστι, δοξάζοντος τὸν υἱὸν, τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην πεπλουτήκαμεν, σαφηνιεῖ λέγων αὐτός. ὅταν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ορθῶς διανοῇ· αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν ἐν πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ιερέων μὲν οὖν πέρι, καὶ τῆς ἐπ' αὐ- D τοῖς ἀναδείξεως, ταυτὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ νόμος. ἁγιάζεσθαι δὲ δεῖν ἀκριβῶς μάλα, φησὶ, τὸ Λευιτικὸν, καὶ τοῖς καθήκουσι τρόποις προηγνισμένον, τῆς ἐκνεμηθείσης αὐτοῖς λειτουργίας μεταποιεῖσθαι τότε. λέγει δὲ οὕτως ἐν τοῖς ἀριθμοῖς, λάβε τοὺς λευίτας ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ισραὴλ, καὶ ἀφαγνιεῖς αὐτοὺς, καὶ οὕτως ποιήσεις τὸν ἀφαγνισμὸν αὐτῶν. περιρρανεῖς αὐτοὺς ὕδωρ ἁγνισμοῦ, καὶ ἐπελεύσεται ξυρὸν ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα αὐτῶν καὶ πλυνοῦσι τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ E καθαροὶ ἔσονται. καὶ λήψονται μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, καὶ τούτου θυσίαν σεμίδαλιν ἀναπεποιημένην ἐν ἐλαίῳ. καὶ μόσχον ἕνα ἐνιαύσιον ἐκ βοῶν λήψῃ περὶ ἁμαρτίας, καὶ προσάξεις τοὺς Λευίτας ἔναντι τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ συνάξεις πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ισραὴλ, καὶ προσάξεις τοὺς Λευίτας, καὶ ἀφοριεῖ Ααρὼν

A [Deus virtutum, conuerte nos, & oſtende faciem tuam, & ſalui erimus.] [Pſalm. 79.] Omnes igitur ſumus in oſtenſione Chriſti miſericordiam conſecuti. Quinetiam eleuatio vultus Dei conciliatrix eſt pacis, cuius donator eſt, & arbiter Chriſtus, qui hoc tanquam proprium ac peculiare bonum in ſe credentibus & proponit, & donat: [Pacem enim, inquit, meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.] [Ioan. 14. Philip. 2. Pſal. 109.] Cum enim tanquam in ſublime poſuit Filium Pa- B ter, dans illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ac dicens illi, Sede à dextris meis; tum vero ſublatis inimicitiis, quæ nos diſiunctos tenebant, in pacem connexi ſumus, [Galat. 5.] eo quod quæ ipſius ſunt, ſapere ſtudemus, & in Spiritu ambulare, in quo & per quem diuinæ naturæ conſortes effecti ſumus, Chriſto nos in vnitatem connectente: is enim profecto ait ad Patrem, [Volo vt ſicut ego & tu vnum ſumus, ſic C etiam ipſi in nobis vnum ſint:] [Ioan. 17.] [vnum enim corpus omnes ſumus in Chriſto:] [1. Cor. 12.] & [qui adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt:] [1. Cor. 6.] vt habet Scriptura. Deo autem & Patre ſuam quodammodo faciem eleuante, id eſt, glorificante Filium, pacem cum eo compoſitam nos adeptos eſſe declarat ipſe, dicens, [Cum exaltatus fuero à terra, omnes traham ad me ipſum.] [Ioan. 12.] PALLAD. Rectè exiſtimas: ipſe eſt enim pax noſtra, & per ipſum acceſſum D habuimus in ſpiritu ad Patrem. [Epheſ. 2.] CYRILLVS. De ſacerdotibus igitur, deque eorum creatione hactenus nobis Lex prodidit. Ceterum ſanctificari oportere plane Leuiticum genus, inquit, & ritu conuenienti prius expiatum, tributum ſibi ſacri miniſterii munus capeſſere. Inquit igitur in Numeris ad hunc modum, [Sume Leuitas de medio filiorum Iſraël, & purificabis eos; & ſic facies purificationem ipſorum, Aſperges eos aqua purificationis, & pertranſibit nouacula ſuper omne corpus E eorum, & lauabunt veſtimenta ſua, & mundi erunt: & ſument vnum bouem de armentis, & eius libamen, ſimilam oleo conſperſam, & vitulum annicu lum de armentis accipies pro peccato: & ſtatues Leuitas coram tabernaculo teſtimonii, & congregabis omnem congregationem filiorum Iſraël, & adduces Leuitas, & ſeparabit Aaron [Num. 8.]

" Leuitas munus coram Domino à filiis Iſraël, & erunt: vt operentur opera Domini. Leuitæ autem imponent manus ſuper capita boum; & facies vnum pro peccato, & vnum in holocauſtum, vt propitieris pro eis. Et ſtatues Leuitas coram Domino, & coram Aaron, & coram filiis eius, & donabis eos donum coram Domino, & diſtingues Leuitas de medio filiorum Iſraël; & erunt mihi: & poſthæc ingredientur Leuitæ ad operandum opera tabernaculi teſtimonii.]

PALLADIVS. Velim igitur explices, quiſnam hic purificationis ritus Leuitis iniunctus, ſit à nobis intelligendus. CYRILLVS. Myſticus ſanè is eſt, Palladi, & item in CHRISTO; ipſe eſt enim noſtra expiatio, & ab omni ſorde ablutio, & ſanctificationis dator: " [Aſperges enim eos aqua ſanctificationis,] inquit. Hoc idem Paulus quoque vir ſapiens declarauit ita

Heb. 9. " ſcribens, [Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis; quanto magis ſanguis CHRISTI] idque veriſſime dictum eſt; nam, ſi ineſt in figuris vtilitas, & vmbra ipſa eſt ſalutaris, quanto magis veritas, id eſt, ſanguis CHRISTI? Aqua igitur ſanctificationis cineri vitulæ permiſta

2. Cor. 4. illius mortificationis CHRISTI (ſic enim dicta eſt) ſymbolum euidens erat, quam vt in ſancto Baptiſmate nos ipſi quoque per fidem perficere gloriamur. Vt enim idem ipſe

Rom. 9. " beatus Paulus dixit, [Conſepulti ſumus cum ipſo per Baptiſmum in mortem; vt, ſicut reſurrexit CHRISTVS per gloriam Patris, ſic nos quoque in nouitate vitæ ambule-

2. Cor 4. " mus:] dixit etiam [ſemper mortificationem IESV in corpore circumferentes, vt & vita IESV in mortali noſtra carne manifeſtetur.] PALLADIVS. Sed quænam hæc eſt, quæ hoc loco dicitur CHRISTI mortificatio? CYRILLVS. Mortuum eſſe plane mundo atque peccatis, ſacramque ac ſanctam, Deóque chariſſimam vitam viuere, de qua re Paulus mirifice gloriabatur, dicens, [E-

Galat. 2. " go enim per Legem Legi mortuus ſum vt Deo viuam; cum CHRISTO ſimul confixus ſum cruci: viuo autem

A τοὺς Λευΐτας, ἀπόδομα ἔναντι κυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἔσονται ὥστε ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα κυρίου. οἱ δὲ Λευῖται ἐπιθήσουσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν μόσχων. καὶ ποιήσεις τὸν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, καὶ τὸν ἕνα εἰς ὁλοκαύτωμα. καὶ ἐξιλάσασθαι περὶ αὐτῶν. καὶ στήσεις τοὺς Λευΐτας ἔναντι κυρίου, καὶ ἐναντίον Ἀαρών, καὶ ἐναντίον τῶν υἱῶν αὐτοῦ. καὶ ἀποδώσεις αὐτοὺς, ἀπόδομα ἔναντι κυρίου. καὶ διαστελεῖς

B τοὺς Λευΐτας ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἔσονται ἐμοί, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσονται οἱ Λευῖται ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Διασάφει δή μοι εὖ μάλα, τίς ἂν νοοῖτο πρὸς ἡμῶν ὁ τοῦ ἁγνισμοῦ τρόπος, τοῦ τοῖς Λευΐταις ἐπιτετηγμένου. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μυστικὸς μὲν οὗτος, ὦ Παλλάδιε, καὶ ἐν Χριστῷ δὴ πάλιν· αὐτὸς γὰρ ἡμῶν ἡ ἀποκάθαρσις, καὶ ῥύπου παντὸς ἡ ἀπόνιψις, καὶ ἁγιασμοῦ δοτήρ. περιρρα-

C νεῖς γὰρ αὐτοὺς ὕδωρ ἁγνισμοῦ, φησί. τοῦτό τοι καὶ ὁ σοφὸς κατεδήλου Παῦλος, ὧδε γεγραφώς. εἰ γὰρ τὸ αἷμα τράγων καὶ ταύρων, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα Χριστοῦ καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. εἰ γὰρ ἔνεστι τοῖς τύποις τὸ ὠφελεῖν, καὶ ἡ σκιὰ σωτήριος, πῶς ἂν οὐχὶ μᾶλλον τὸ ἀληθές, τουτέστι, τὸ αἷμα Χριστοῦ; ὕδωρ δὴ οὖν ἁγνισμοῦ τὸ ἀναμιχθὲν τῇ σποδῷ τῆς δαμάλεως τῆς λεγομένης νεκρώσεως τοῦ Χριστοῦ σύμβολον

D ἐναργὲς ἦν, ὡς ἔν γε τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ πληροῦν εὐχόμεθα διὰ πίστεως. ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος, συνετάφημεν γὰρ αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. ἔφη δὲ πάλιν. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ θνητῇ ἡμῶν σαρκὶ φανερωθῇ. ΠΑΛ-

E ΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς δὴ ἄρα ἐστὶν ἡ ἐνθάδε λεγομένη νέκρωσις τοῦ Χριστοῦ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὸ ἐκτεθνάναι μὲν κόσμῳ καὶ ἁμαρτίαις, ἱεράν τε καὶ ἁγίαν καὶ τὴν ὅτι μάλιστα φιλαιτάτην Θεῷ διαβιῶναι ζωήν. ἐφ' ᾧ δὴ πάλιν ἀποσεμνύνετο λίαν ὁ Παῦλος λέγων. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα Θεῷ ζήσω. Χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δὲ

A Ἄθρει δὴ οὖν ὡς ἐν τύποις ἔτι τὰ δι' ὧν δὴ μάλα σεσώσμεθά τε καὶ ἡγιάσμεθα, ἱεροί τε καὶ ἅγιοι γεγόναμεν ἐν Χριστῷ. μοσχάριον μὲν ἐκ βοῶν τὸ εἰς θυσίαν ἠγμένον, καὶ σφάζεται μὲν πρὸς αὐταῖς ταῖς θύραις τῆς ἁγίας σκηνῆς ἐπιτεθειμένων αὐτῷ τῶν χειρῶν. προσχεῖται δὲ τὸ αἷμα τῷ θυσιαστηρίῳ, καταχριομένων αὐτοῦ τῶν κεράτων· καὶ καπνίζονται μὲν ἐν τάξει τῶν εὐοσμοτάτων θυμιαμάτων τὰ ἐντόσθια. τὸ δὲ λοιπὸν ἐμπίπραται σῶμα, διακομισθὲν ἐπέκεινα τῆς παρεμβολῆς. B καὶ μοσχάριον μὲν ὁ Χριστός, ὡς ἔξω ζυγοῦ καὶ ὑπὸ ζυγόν. Θεὸς γὰρ ὢν φύσει γέγονεν ὑπὸ νόμον διὰ τὸ ἀνθρώπινον. ἢ γὰρ οὐχὶ τὸ βραχὺ μοσχάριον, ζυγοῦ μὲν ἀήθης ἐστί, φύσεώς γε μὴν τῆς ὑπὸ ζυγόν; ΠΑΛ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡ. Μοσχάριον δὴ οὖν ὠνόμασται πάλιν οἰκονομικῶς ὁ Χριστός, ἵν' ἐν ταὐτῷ νοῆται πρὸς ἡμῶν καὶ τὸ ἀηθὲς τῆς τοῦ λόγου θεότητος εἰς δουλείαν, καὶ τὸ ὡς ἐν φύσει πρέπον τῇ ὑπὸ ζυγόν, κατά γε τὸ ἀνθρώπινον. σφάζεται δὲ ὡς ὑπέρ γε τῆς ἁγίας σκηνῆς καὶ τῶν ἐπιθέντων αὐτῷ τὰς χεῖρας· C λευῖται δὲ οὗτοι καὶ ἱερεῖς, ἀπέθανε γὰρ ὑπέρ τε τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν αὐτῷ καθιερωμένων διὰ τῆς πίστεως. ἱερὸς δὲ ὅτι, καὶ ὡς ἐν τρόπῳ θυσίας εὐπρόσδεκτος τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ ὁ θάνατος, πάρα σοι νοεῖν, προσχεομένου τοῦ αἵματος τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, καὶ καταχριόντος αὐτό· θυμιωμένων δὲ καὶ τῶν ἐντοσθίων, ἃ καὶ εἰς τύπον εἶεν ἂν τῆς ἔσω καὶ εἰς νοῦν ἀρετῆς, αἷς ἔνεστι μὲν τὸ εὐῶδες πνευματικῶς, οὐ καθ' ἕνα δὲ τρόπον, ἐπείτοι πολλὰ τὰ D ἐντόσθια, πιμελὴ καὶ νεφροί, καὶ ὁ λοβὸς τοῦ ἥπατος. ἐμπίπραται δὲ τοῦ σώματος τὸ λειπόμενον, ἔξω τῆς παρεμβολῆς. ἔξω γὰρ τῆς πύλης ἔπαθεν ὁ Χριστός. γράφει δὲ οὕτως ὁ Παῦλος. τὸ δέ γε πυρὶ δαπανᾶσθαι τὸ σῶμα κατασημήνειεν ἂν ἰσχνῶς ὅτι τὸ πάθος αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος οὐ πρὸς ἀδοξίαν ἔσται ποθέν, ἀλλ' εἰς λαμπρὰν καὶ ἐμφανεστάτην ἐκτελευτήσει δόξαν. ἐν εἴδει γὰρ δὴ τοῦ πυρὸς νοεῖται τὸ θεῖον· καταβέβηκε δὲ οὕτως καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ. καταλύσων δὲ E τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ὑπέδυ τὸν θάνατον οἰκονομικῶς ὁ Χριστός, ἵν' ὡς Θεὸς δοξάζηται πρὸς ἡμῶν. ἕρπει δὴ οὖν εἰς θεοπρεπῆ δόξαν ὁ θάνατος, τὸ τέλος ἔχων τὸ ἀναβιῶναι λαμπρόν, καὶ τὸ ἔν γε τῷ παθεῖν μικροπρεπὲς, εὐκλείαις ταῖς ἀνωτάτω νικώμενον, οἴχεται πρὸς τὸ μηδέν. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστιν αἰνιγματωδῶς,

A Vide igitur ea tanquam in figuris adhuc, per quæ ſaluati & ſanctificati, & ſacri, ac ſancti facti ſimus in Chriſto. Vitulus ex bobus ad ſacrificium adducitur, & immolatur ad ipſum oſtium tabernaculi, manibus ſuper illum impoſitis; effunditurque eius ſanguis ad altare, & illius cornua eo perunguntur; interanea etiam tanquam odoratiſſimum incenſum adolentur; reliquum vero corpus exportatum extra caſtra comburitur. Ac vitulus quidem Chri- B ſtus eſt, vt qui ſimul extra iugum & ſub iugo eſſet: nam, cum ſecundum naturam Deus eſſet, factus eſt ſub Lege per humanitatem. Quid enim? nonne vitulus paruus iugo quidem adhuc inſuetus eſt, ſed eius naturæ tamen, quæ iugo ferendo ſit apta? PALLAD. Ita eſt. CYRILLVS. Vitulus igitur appellatus eſt Chriſtus ſapienti conſilio, vt in eadem re intelligatur à nobis tum eius Verbi diuinitatem minime aſſuetam eſſe ſeruituti, tum eam naturam, quæ ſub iugo eſſet, quod ad eius C humanitatem attinet, ſubiiſſe. Immolatur autem tanquam pro ſacro tabernaculo, ac pro iis, qui ſibi manus impoſuiſſent: (Leuitæ ii erant & ſacerdotes) nam ille mortuus eſt pro Eccleſia & iis, qui ſunt illi per fidem conſecrati. Sacram porro fuiſſe, & in ſacrificii morem acceptam Deo ac patri Emmanuelis mortem, ex eo videre licet, quod ſanguis ad altare funditur, & ex eo perungitur, quod item adolentur inteſtina, quæ virtutum intimarum & in D animo reconditarum figuram gerunt, in quibus ſpiritualis odor ineſt, neque ille ſimplex, cum inteſtina multiplicia ſint, adeps, renes, pinna iecoris. Comburitur autẽ reliquum corpus extra caſtra; nam extra portam paſſus eſt Chriſtus; ſic enim ſcribit Paulus. Quod autem igni corpus abſumitur, ſubtili ratione deſignare poteſt, nullo modo eius paſſionem & mortem illi ignominiæ futuram, ſed præclarum gloriæ atque illuſtrem exitum habituram; ignis enim ſpecie diuinitas intelligitur, cùm etiam in montẽ E Sina ea forma deſcenderit: deſtructurus vero mortis imperium Chriſtus, diſpenſatorie mortem ſubiit, vt à nobis tanquam Deus glorificaretur. Mors itaque ad diuinam gloriam tendit, cum finem ſit præclarum conſecuta, ipſam nempe reſurrectionem, & humilitas illa patiendi ſummis victa honoribus abſumitur; idque, vt opinor, eſt figurate,

Hebr. 13.

quod occiſus vitulus igni concrematur. A In eo autem, quod adiunxit, Peccatum eſt, ad peccatum expiandum Chriſti paſſionem fuiſſe ſuſceptam indicauit; eáque res minimè obſcura eſt. PALLADIVS. Minimè verò. CYRILLVS. Deinde aries prior ſumitur & immolatur æque ac vitulus: effunditur item ſanguis ad altare, & membratim cæſus offertur inteſtinis lotis aqua, cum capite ſimul ac pedibus; quia incenſum eſt: per quæ rurſus nobis Chriſtus deſcribitur, ille in B ariete perfecto perfectus, ſanctamque vitam habens: id enim ſignificat, vt opinor, quod ſanguis ad altare funditur: ſanguis quippe vitæ figura eſt: & in odorem ſuauitatis oblatus Deo & Patri pro omnibus ſimul ac ſingulis; huius item rei figura eſt quod aries altari, & tanquam totus & per membra cæſus imponebatur. Nos item & ſinguli membra CHRISTI ſumus, & vniuerſi vnum corpus intelligimur; totum porrò illum eſſe ſacrum ac ſan- C ctum, & labem impuritatis habere nullam, ablutio illa inteſtinorum optimè declarat. Simul autem offeruntur caput & pedes, vt illam ſuaueolentiam ſanctitatis, quæ in Saluatoris noſtri vita à principio vſque in finem fuit, oſtendant. Nam cuiuſque animantis caput principium eſt; extremum vero ac finis totius corporis pedes. Aut fortaſſe melius eſt, in mentis figuram caput accipere; inceſſus vero eius, quo in actionibus efficiendis progre- D dimur, pedes. In CHRISTO autem odorem ſpirant, & ſumma puritate præſtant omnia tum cogitata, tum facta; neque enim peccatum fecit, ob eamque cauſſam hanc oblationem arietis, & holocauſtum & incenſum appellat; neque enim ex parte ſanctus aut ſacer eſt: non enim infirmitas vlla aut lapſus aliquis in illum cadit, vt in nobis contingit; nemo quippe mundus à peccatis; & in multis offendimus om- E nes, vt ſcriptum eſt. PALLADIVS. Sed ipſam quoque Saluatoris noſtri vitam pro nobis fuiſſe, qua ratione quiſpiam exiſtimare poteſt? CYRILLVS. Percipies id vero, & quidem facilè, ſi intellexeris illius in Adam tranſgreſſionis nos eſſe participes factos, & eorum, quæ ille deliquit, perſoluiſſe pœnas, cum in vniuerſos pertranſierit illa maledictio, & quod ex eo ſatum eſt genus, illa ira quodammodo depaſta ſit.

Rom. 12.

Iob. 14.
Iacob. 3.

τὸ δαπανᾶσθαι πυρὶ τὸν νεκρὸν μοσχάριον. ἐπειπὼν δὲ, ὅτι ἁμαρτία γάρ ἐστιν, εἰς ἀποκάθαρσιν ἁμαρτίας τὸ Χριστοῦ γενέσθαι διαμεμήνυκε πάθος, καὶ τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἀσυμφανές. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ γὰρ οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἶτα κριὸς ὁ πρῶτος λαμβάνεται, καὶ σφάζεται μὲν, ἐν ἴσῳ τῷ μόσχῳ· προσχεῖτο δὲ αὖ τῷ θυσιαστηρίῳ τὸ αἷμα καὶ μελεϊστὶ τεμνόμενος ἀνεφέρετο, τῶν ἐντοσθίων ἐκπεπλυσμένων ὕδατι, κεφαλῇ τε ἅμα καὶ ποσὶν, ὅτι θυμίαμά ἐστι· γράφεται δὲ πάλιν ἡμῖν καὶ διὰ τούτων ὁ Χριστὸς, ὁ ἐν κριῷ τῷ τελείῳ τέλειος, ἁγίαν ἔχων ζωήν. δηλοῖ γὰρ οἶμαί που ὅτι, τὸ προσχεῖσθαι τὸ αἷμα τῷ θυσιαστηρίῳ. ζωῆς γὰρ τύπος, τὸ αἷμα, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνακείμενος τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, ὡς ὑπὲρ πάντων τε ἅμα καὶ ὑπὲρ ἑκάστου. τύπος δὲ τούτου πάλιν, τὸ ἀναφέρεσθαι τὸν κριὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ὡς ἐν παντί τε καὶ κατὰ μέλος. μέλη δὲ ἡμεῖς ἀνὰ μέρος Χριστοῦ, καὶ ἓν πάντες νοούμεθα σῶμα. ἅγιος δὲ ὅτι καὶ ἱερὸς ὅλος καὶ σπίλον ἀκαθαρσίας οὐκ ἔχων, ἡ τῶν ἐντοσθίων ἔκπλυσις εὖ μάλα παραδηλοῖ, συναναφέρεται δὲ κεφαλὴ καὶ πόδες, τὸ ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι παντὸς εὐῶδες ἐν ἁγιασμῷ τῆς τοῦ σωτῆρος ζωῆς ὑποφαίνοντες. παντὸς γὰρ ζώου κεφαλὴ μὲν, ἀρχὴ, κατάληξις δὲ ὥσπερ καὶ τοῦ παντὸς σώματος οἱ πόδες τὸ τέλος. ἢ καὶ τάχα που νοεῖν ἄμεινον εἰς τύπον μὲν νοῦ, κεφαλήν. πορείας γε μὴν τῆς κατ' ἐνέργειαν πρακτικῆς, τοὺς πόδας. εὐώδη δὲ πάντα ἐν Χριστῷ, καὶ εἰς ἄκρον ἥκοντα καθαρότητος καὶ νοήματα καὶ πράξεις. οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν. ταύτῃ τοι καὶ ὁλοκαύτωμα καὶ θυμίασμά φησι τὴν καθιέρωσιν τοῦ κριοῦ. οὐ γὰρ ἐκ μέρους ἅγιος ἢ ἱερός. πρέποι γὰρ ἂν οὐκ ἐκείνῳ πάθος, ἡμῖν δὲ μᾶλλον, τὸ καὶ ἀσθενεῖν ἔσθ' ὅτε καὶ ἐναλῶναι πταίσμασι. καθαρὸς γὰρ οὐδεὶς ἐξ ἁμαρτιῶν, καὶ πολλὰ πταίομεν ἅπαντες, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ πῶς ἄν τις οἴοιτο τυχὸν, καὶ αὐτὴν γενέσθαι τὴν Χριστοῦ ζωὴν ὑπὲρ ἡμῶν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μὴν εἴσῃ γε καὶ μάλα ῥᾳδίως· εἰ νοήσαις ὅτι τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως γεγόναμεν κοινωνοί. μόνον δὲ οὐχὶ καὶ τῶν ἐκείνῳ πεπλημμελημένων ἐκτετίκαμεν δίκας, διαδραμούσης εἰς ἅπαντας τῆς ἀρᾶς, καὶ τοῦ ἐξ ἐκείνου γένους κατανεμηθείσης τρόπον τινὰ τῆς ὀργῆς.

benedictione plenas, illas nempè obtemperantes & faciles, & ad eius quidem dogmata excipienda paratas, inſuſurratas vero nugas & execrandam nonnullorum loquacitatem, qui veritatem oppugnant, & cum rectis dogmatis bellum gerunt, minimè ſuſtinentes: is enim eſt aurium ſanctarum fructus. Atque vir admirandus Ioannes ita nobis ferme ait, [Fratres, probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt: omnis ſpiritus, qui non confitetur Ieſum Chriſtum, ex Deo non eſt; & omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum, ex Deo eſt.] Nihil autem eſt, quo melius verba probentur & examinentur, quam aures. Sanctæ ſint igitur aures, certæ veritatis & rectorum dogmatum ſtudioſis: id porro Chriſti donum eſt, & cœleſte munus, & ſancti illius ſanguinis opus: nam omnes res præclaras in ipſo & per ipſum conſequimur. Ideóque & manus ſanctificabatur, quæ eſt ad operandum & efficiendum apta, & pes, qui rectorum greſſuum euidens eſt ſignum ac nota: de ſanctis enim factis nobis gloriam parare oportet, & per eam ſemitam incedendum, quæ nos ad ea omnia, quæ Deo placent, compendiaria via perducat, iuxta id, quod in Pſalmis canitur, [Et conuerti pedes meos in teſtimonia tua:] & illud, quod in libro Prouerbiorum habetur, [Rectos greſſus fac pedibus tuis, & vias tuas dirige.] Genus igitur ſacrum & electum ſanctas aures habeat, manum ſimiliter ac pedem iis quos iam diximus modis, dextráque omnia peruncta, & tanquam ſummo loco, id eſt, in extremis: Extremum enim, inquit, auris, & pedis, & manus: omnis enim actio proba, mea quidem ſententia, ſtrenua ac dextra eſt, nihilque de vitio ſiniſtrum habet, & vſque ad extrema, id eſt, perpetuo ſeu ad finem vſque porrigitur. Qui enim Deo conſecrati ſunt, eos in ſanctificatione dextros eſſe, & perpetuo perſeuerantes conuenit: [Qui incepit, inquit, opus bonum in vobis, perficiat] Valde autem abſurdum eſt, retrorſum cedere quodammodo boni operis perficiendi pertæſos. Sed, quoniam Dei figuram gerit Moyſes, afferunt quidem ſacrificium Aaron & eius filii: ſed ille ſuſcipit; qua in re Deus quodãmodo deſignat, ſe eorum, qui ita ſanctificati ſunt, oblata in Chriſto ſacrificia propemodum de manibus in manus acceptumũ,

1. Ioan. 4.

Pſal. 118.
Prou. 4.
Heb. 12.

Philip. 1.

τὴν εὐλογίας πλήρη, τουτέστι, τὴν εὐπειθῆ καὶ εὐήνιον, καὶ ἐπιτηδείως μὲν ἔχουσαν εἰς παραδοχὴν τῶν περὶ αὐτοῦ δογμάτων, οὐκ ἀνεχομένην δὲ ψιθύρων τερετισμάτων, καὶ μυσαρᾶς ἀθυρογλωσσίας, ἣν ἂν ποιοῖντό τινες τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενοι, καὶ τοῖς τῆς ὀρθότητος ἀντεξάγοντες δόγμασιν. ἀκοῆς γὰρ δὴ τοῦτο τῆς ἁγίας καρπός. καὶ μὴν Ἰωάννης ἡμῖν ὁ θαυμάσιος ὧδέ πη φησίν· ἀδελφοί, δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι. πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι. καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι. βάσανος δὲ ῥημάτων γένοιτο ἂν εἰκότως, οὐχ ἑτέρως τί που μᾶλλον ἢ εἰς οὖς. ἅγιον δὴ οὖν ἔστω τὸ οὖς, τοῖς τῆς ἀκριβείας καὶ δογματικῆς ὀρθότητος ἐπιμεληταῖς. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι Χριστοῦ τὸ δῶρον καὶ ξένιον οὐρανοῦ, καὶ κατόρθωσις αἵματος τοῦ ἁγίου. ἁπάντων γὰρ ἡμῖν τῶν ἐξαιρέτων ἡ κτῆσις ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ. τοιγάρτοι καὶ χεὶρ ἡγιάζετο, πρακτικῆς ἐνεργείας παραδεικτική. καὶ μήν τοι καὶ πούς, τῆς ἐν τροχιαῖς ὀρθότητος σύμβολον ἐναργές. ἁγίοις γὰρ ἡμᾶς ἔργοις ἐπισεμνύνεσθαι χρή, καὶ διαστείχειν εὖ μάλα τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀρεσκόντων Θεῷ διαπέμπουσαν τρίβον, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ᾀδόμενον, καὶ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, ἤγουν τὸ ἐν βίβλῳ παροιμιῶν. ὀρθὰς τροχιὰς ποίει σοῖς ποσί, καὶ τὰς ὁδούς σου κατεύθυνε. κεκτήσθω δὴ οὖν τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον γένος, ἁγίαν μὲν ἀκοὴν, χεῖρά τε ὁμοίως καὶ πόδα, κατά γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένους τρόπους· δεξιά τε πάντα κεχρισμένα καὶ ὡς ἐν μοίρᾳ τῇ λοισθίᾳ, τουτέστιν, ἐν ἄκροις. τὸ γὰρ ἄκρον, φησί, τοῦ ὠτός, καὶ μὴν καὶ ποδὸς καὶ χειρός. ἅπασα γὰρ οἶμαι πρᾶξις ἀγαθὴ γενναία τέ ἐστι καὶ δεξιά, τὸ ὡς ἐν φαυλότητι σκαιὸν οὐκ ἔχουσα, καὶ μέχρι τῶν ἄκρων, ὅ ἐστι μέχρι παντὸς, ἤτοι τέλους. προσήκει γὰρ τοὺς δεξιοὺς ἐν ἁγιασμῷ τοὺς Θεῷ καθιερωμένους μέχρι παντὸς ἐν ὑπομονῇ. ὁ γὰρ ἐναρξάμενος, φησίν, ἔργον ἀγαθὸν ἐν ὑμῖν, ἐπιτελεσάτω. ἔκτοπον δὲ λίαν καὶ τὸ εἰσόπιν ἰέναι τρόπον τινὰ, διαπεραίνειν ὀκνοῦντας τὸ ἀγαθόν. ἐπεὶ δὲ εἰς τύπον Θεοῦ Μωσῆς, προσκομίζουσι μὲν τὴν θυσίαν οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀαρών, ὑποδέχεται δὲ αὐτὸς, οἱονείπως Θεοῦ καὶ διὰ τοῦδε κατασημαίνοντος, ὅτι τὰς τῶν οὕτως ἡγιασμένων τὰς ἐπὶ Χριστῷ θυσίας, μονονουχὶ καὶ ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα δέξεται

eſſe dixit in conſecratione ſacerdo-
tum. Congregatis autem ſacerdotibus
Iſraël, & in Eccleſiam collectis, pu-
blicam eorum declarationem fieri præ-
» cepit, dicens, [Sume Aaron & filios
» eius, & oleum vnctionis, & vitulum
» pro peccato, & duos arietes, & cani-
» ſtrum azymorum, & omnem congre-
» gationem conuoca ad oſtium taberna-
» culi teſtimonii. Et dixit Moyſes con-
» gregationi: & fecit ſicut præceperat
» ei Dominus; & conuentum habuit ad
» oſtium tabernaculi teſtimonii. Et dixit
» Moyſes, Hoc eſt verbum, quod man-
» dauit Dominus facere; & induit decen-
» ter Aaron, atque etiam ſacerdotes,
» aſperſitque oleo vnctionis altare ſe-
» pties, & omnia eius vaſa, & labrum,
» inquit, tabernaculum & omnia, quæ
» in eo erant, & ſanctificauit ea.] San-
ctum eſt enim tabernaculum quidem,
altare tamen ſanctificatione Spiritus
perfectè præditum eſt, non tanquam
ex rationalium naturarum numero eius
particeps factum, (neque enim ita
ſanctum eſt, vt verbi gratia, Angeli na-
tura, vt hominis anima) ſed ex conta-
ctu quodammodo ſacrificii, quod ſu-
per illud imponebatur. Sanctus eſt
enim etiam locus, vbicumque fuerit
Chriſtus. Perunćto igitur altari ſepties,
hoc eſt, abunde, ſanctificat ipſum Aa-
ron: infudit enim ſuper illum vnctio-
nis oleum, ac præterea obtulit hoſtias
tum pro illo, tum pro eius filiis eo
modo, quo ſuperius expoſuimus. His
vero perfectis, præcepit adhuc dicens,
» [Et ab oſtio tabernaculi teſtimonii
» non egrediemini ſeptem diebus, quo-
» uſque dies impleatur, dies conſumma-
» tionis veſtræ. Septem enim dies conſe-
» crabit manus veſtras, ſicut fecit die
» hoc, quo mandauit Dominus facere,
» vt propitietur pro vobis, & ad oſtium
» tabernaculi teſtimonii ſedebitis ſeptem
» dies: nocte & die ſeruabitis cuſtodias
» Domini, vt non moriamini: ſic enim
» mandauit mihi Dominus Deus.]
Quinam vniuſcuiuſcunque ſacrificii
fuerit ritus, ſatis eſt à nobis ſupe-
riori ſermone demonſtratum; quapro-
pter, omiſſa de his rebus ſubtilitate diſ-
ſerendi, ad illud pergamus. Non per-
mittit Lex eos, qui ſacram egregiamque
ſortem adepti ſunt, & ad ſacerdotii mu-
nus obeundum iam conſecrati, è ſacro
tabernaculo excedere, ſed ad ſepti-
mum vſque diem eos intus conſidere
iubet, ac prope dixerim, oſtio affigit,

A διαπεραίνεσθαι δεῖν εἰς τὴν τῶν ἱερῶν τελείωσιν. συνηγηγερμένων δὲ τῶν ἱερέων Ἰσραήλ, καὶ συνειλεγμένων εἰς ἐκκλησίαν, τὴν εἰς ἐμφανὲς ἀνάδειξιν διετύπου λέγων, λάβε Ἀαρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ τὸν μόσχον τὸν περὶ ἁμαρτίας, καὶ τοὺς δύο κριούς, καὶ τὸ κανοῦν τῶν ἀζύμων καὶ πᾶσαν τὴν συναγωγὴν ἐκκλησίασον ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ εἶπε Μωσῆς τῇ συναγωγῇ, τοῦτό ἐστι τὸ ῥῆμα ὃ ἐνετείλατο κύριος ποιῆσαι. καὶ
B ἀμφιέννυσι μὲν ἐν κόσμῳ τὸν Ἀαρών, καὶ μέντοι τοὺς ἱερέας. περιρραίνει δὲ τῷ ἐλαίῳ τῆς χρίσεως τὸ θυσιαστήριον ἑπτάκις, καὶ ἐπὶ πάντα αὐτοῦ τὰ σκεύη. καὶ ἐπὶ τὸν λουτῆρα, φησί, καὶ τὴν σκηνήν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ἡγίασεν αὐτά. ἁγία γὰρ ἡ σκηνή. καταπλουτεῖ δὲ τελείως τὸ θυσιαστήριον τὸν διὰ πνεύματος ἁγιασμόν, οὐχ ὡς ἐν τάξει μέτοχον τῶν λογικῶν. οὐ γὰρ οὕτως ἅγιον, ὡς ἔστιν εἰπεῖν, ἀγγέλου φύσις, ἢ
C γοῦν ἀνθρώπου ψυχή, ἀλλ' οἱονείπως ἐξ ἐπαφῆς τῆς ἐπιτιθεμένης θυσίας αὐτῷ. ἅγιος γὰρ καὶ τόπος ἐν ᾧπερ ἂν γένοιτο Χριστός. καταχρίσας δὲ οὕτω τὸ θυσιαστήριον ἑπτάκις, ὅ ἐστι πλουσίως, ἁγιάζει τὸν Ἀαρών, περιεπίπλησι γὰρ αὐτῷ τὸ τῆς χρίσεως ἔλαιον. καὶ πρός γε δὴ τούτῳ προσκεκόμικε τὰς θυσίας τὰς ὑπέρ τε αὐτοῦ καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ κατά γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν προαποδεδειγμένους τρόπους. ἐπειδὴ δὲ εἰς πέρας ἥκει ταυτί, προσεπιτάττει λέγων, καὶ ἀπὸ τῆς
D θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου οὐκ ἐξελεύσεσθε ἑπτὰ ἡμέρας ἕως ἡμέρα πληρωθῇ, ἡμέρα τελειώσεως ὑμῶν. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας τελειώσει τὰς χεῖρας ὑμῶν, καθάπερ ἐποίησεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἐνετείλατο κύριος τοῦ ποιῆσαι, ὥστε ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καθίσεσθε ἑπτὰ ἡμέρας. ἡμέραν δὲ καὶ νύκτα φυλάξασθε τὰ φυλάγματα κυρίου, ἵνα μὴ ἀποθάνητε, οὕτως γὰρ ἐνετείλατό μοι Κύριος ὁ Θεός. ὁποῖος μὲν οὖν
E ἐφ' ἑκάστῃ τῶν θυσιῶν γέγονε τρόπος, ἀποχρῶν ἡμῖν ἤδη μάλα διέδειξε λόγος. τοιγάρτοι μεθέντες τὸ ἔτι γε τούτοις ἰσχνομυθεῖν, ἐπὶ τοῦτο ἴωμεν. οὐκ ἐφίησιν ὁ νόμος τοὺς ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον καταπλουτήσαντας κλῆρον, τετελειωμένους τε ἤδη πρὸς τὸ ἱερᾶσθαι δεῖν, ἔξω που φέρεσθαι τῆς ἁγίας σκηνῆς, ἀλλ' εἰς ἑβδόμην ἡμέραν, εἴσω τε καθίζειν, καὶ μονονουχὶ προσηλοῖ ταῖς θύραις,

» populi, & exora pro ipſis, ſicut man-
» dauit Dominus.] Si ſubtilem, Palladi, mentis aciem in ſacras literas intenderis, in hac quoque re optimè perſpicies elucere Chriſti myſterium. PALLADIVS. Quo tandem modò? CYRILLVS. Octauo certe die deſinit quodammodo Moyſes officio ſacerdotis fungi; ſed incipit Aaron, non tamen conticuit Moyſes, licet iam Aaron ad ſacerdotis munera pergeret. Tempus enim ſacerdotii Chriſti illud congruenter intelligitur, quod poſt Legem fuit, id eſt, octauus dies, in quem incidit reſurrectio, & initium quoddam factum eſt ſæculi noui; noua enim in Chriſto creatura, ſicut ſcriptum (2. Cor. 5.) eſt. Sed Chriſto iam octauo die declarato, Moyſi obſeruatio finem illa quidem accipit; neque enim adhuc id figuris & vmbris Deum colimus; ſed tamen illa Legis inſtitutio non conticuit; Lex enim ſpiritualis eſt ſpiritualibus, & ſemper Chriſti myſterium prædicat. Profeſſus eſt vero Moyſes octauo die viſum iri Domini gloriam: nam Lex tempus aduentus Saluatoris noſtri prædixit. Ad hæc iterum præcipit prius quidem pro ſe ipſo Aaron ſacrificia facere, poſtea verò pro vniuerſo populo: qua in re nobis iam figuram quodammodo præbuit, præclareque ac perſpicue oſtendit, qui electi eſſent ad ſacerdotium, & qui ſanctificationem in fide perciperent, iis vt ſancti ſint ac ſacri, aptiſſime conuenire. Sed quinam fuerit oblationis modus, vt poterimus, explicabimus. Vitulus igitur pro peccato & expiatione ſacerdotum immolabatur, fuſoque ad altare ſanguine, & inteſtinis incenſis, reliquum corpus igni comburebatur. Aries deinde totus incendebatur conſueta holocauſti lege. Iam vero hircus victima erat ad populi peccatum expiandum, vitulus autem & agnus in holocauſtum; aries & bos ad ſacrificium ſalutaris, altari etiam ſimila impoſita, ſi non tota, at pugillo & ex parte;
Leuit. 9. » deinde inquit, [Et eleuatis Aaron
» manibus in populum, benedixit eis:
» & deſcendit, poſtea quam fecit pro
» peccato & holocauſta & ſalutaria, &
» ingreſſus eſt Moyſes & Aaron in ta-
» bernaculum teſtimonii, & egreſſi be-
» nedixerunt vniuerſum populum: &
» apparuit gloria Domini omni populo.

A ρα τοῦ λαοῦ, καὶ ἐξίλασαι περὶ αὐτῶν, καθάπερ ἐνετείλατο Κύριος. λεπτὸν, ὦ Παλλάδιε, τοῖς ἱεροῖς γράμμασι τὸν νοῦν ἐνιεὶς περιαθρήσεις εὖ μάλα κἀν τῷδε διαφανὲς τὸ Χριστοῦ μυστήριον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίνα τρόπον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐν ἡμέρᾳ γὰρ ὀγδόῃ καταλήγει μὲν ὥσπερ τοῦ ἱερᾶσθαι Μωσῆς. ἄρχεται γε μὴν ὁ Ἀαρὼν, πλὴν οὐ σεσίγηκεν ὁ Μωσῆς, καίτοι διαθέοντος ἤδη πρὸς τὰ τῆς ἱερωσύνης ἔργα τοῦ Ἀαρών. χρόνος γὰρ δὴ τῆς B ἱερωσύνης Χριστοῦ νοοῖτ' ἂν εἰκότως, ὁ μετὰ τὸν νόμον, τουτέστιν, ἡ ὀγδόη, καθ' ἣν ἡ ἀνάστασις, καὶ ἀρχή τις ὥσπερ αἰῶνος νέου. καινὴ γὰρ κτίσις ἐν Χριστῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀναδεδειγμένου δὲ ἤδη Χριστοῦ κατὰ τὴν ὀγδόην, καταλήγει μὲν τὰ Μωσέως. οὐ γὰρ ἐν τύποις ἔτι καὶ σκιαῖς λατρεύομεν. ἡ γε μὴν ἐν νόμῳ παίδευσις οὐ σεσίγηκε. πνευματικὸς γὰρ ὁ νόμος τοῖς πνευματικοῖς, καὶ ἀεὶ τὸ Χριστοῦ λαλεῖ μυστήριον. ἐπηγγέλλετο μὲν οὖν ὁ Μωσῆς κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέ- C ραν ὀφθήσεσθαι τὴν δόξαν κυρίου. προανεπεφώνηκε γὰρ ὁ νόμος τὸν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὸν χρόνον. προσεπιτάττει δὲ πάλιν, πρότερον μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν Ἀαρὼν θυσίας ἐπιτελεῖν· μετὰ δὲ τοῦτο, τὰς ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ, τύπον οἶμαι τὸ χρῆμα τιθεὶς τοῖς καθ' ἡμᾶς ἤδη πως, καὶ ὑποφαίνων εὖ μάλα καὶ σαφῶς, ὅτι τοῖς ἐξειλεγμένοις εἰς ἱερωσύνην, καὶ τοῖς τὸν ἐν πίστει δεξαμένοις ἁγιασμὸν, πρέποι ἂν εἰκότως τὸ, ἁγίοις τε εἶναι καὶ ἱεροῖς. τίς δ' ἂν γένοιτο τῆς προσαγω- D γῆς ὁ τρόπος, ὡς ἔνι δηλώσομεν. μοσχάριον οὖν ὑπὲρ ἁμαρτίας καὶ καθαρισμοῦ τῶν ἱερουργούντων ἐσφάζετο. προσχεομένου δὲ τοῦ αἵματος τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, τεθυμιαμένων δὲ καὶ τῶν ἐντοσθίων, πυρὶ τὸ ἐπίλοιπον κατεφλέγετο σῶμα. κριὸς δὲ δὴ πάλιν τὸ ὁλοκαυτούμενον ἦν, κατά γε τὸν συνήθη νόμον τῆς ὁλοκαυτώσεως. χίμαρος δὲ τὸ θῦμα πρὸς ἀποκάθαρσιν ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. μοσχάριον δὲ καὶ ἀμνὸς, τὰ εἰς ὁλοκαύτωσιν, κριός τε καὶ μόσχος εἰς θυσίαν σωτηρίου, ἐπιτεθειμένης E τῷ θυσιαστηρίῳ καὶ τῆς σεμιδάλεως, εἰ καὶ μὴ πάσης τυχὸν, ἀλλὰ δρακὸς καὶ ἐκ μέρους. εἶτά φησιν. ὅτι καὶ ἐξάρας Ἀαρὼν τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν λαὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ κατέβη ποιήσας τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὰ τοῦ σωτηρίου, καὶ εἰσῆλθε Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐξελθόντες εὐλόγησαν ἅπαντα τὸν λαὸν, καὶ ὤφθη ἡ δόξα κυρίου παντὶ τῷ λαῷ.

A καὶ ἐξῆλθε πῦρ παρὰ κυρίου, καὶ κατέφαγε τὰ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, τά τε ὁλοκαυτώματα, καὶ τὰ στέατα, καὶ εἶδε πᾶς ὁ λαός, καὶ ἐξέστη, καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τί δὴ οὖν ἄρα καὶ ἐπὶ τοῖσδε φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὤφθη μὲν οὖν κατά γε τὸ ἀληθὲς ἡ δόξα κυρίου κατὰ τὴν ὀγδόην, ἤτοι γέγονεν ἐμφανὴς ὁ υἱός, ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ὠνόμαζε γὰρ αὐτὸν οὕτω λέγων πρὸς Μωσέα τὸν ἱερώτατον. Ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ἦ μὴν ἐμπλησθήσεται τῆς δόξης κυρίου πᾶσα ἡ γῆ. B ἱερεῖς δὲ ἡμᾶς ἀποφαίνει, αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν ὡσεὶ ἔν γε τῷ μόσχῳ σφαζόμενος, καὶ ἁμαρτίας ἐλευθερῶν, καὶ παντὸς ἀνιεὶς ἐγκλήματος, καὶ τὸν ἐκ τοῦ κατηγορεῖσθαι διασμήχων ῥύπον, καὶ αὐτὸς ὁμοίως εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῆς νοητῆς ὡς κριὸς τελειούμενος. αὐτὸς καὶ θυσία σωτηρίου γινόμενος, καὶ ἁγιάζων ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ αἵματι, αὐτὸς καὶ σεμίδαλις ἐλαιόδευτος, C ἐν ἱλαρότητι ζωῆς ἁγίας, παραδεικνὺς ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι ὅ φής. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οἶμαι δὲ ἔγωγε, τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀαρὼν θυσίαν, καὶ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ παραδηλοῦν ἀστείως τὴν τῶν ἁγίων εἰς Θεὸν καθιέρωσιν. ἀναδεδειγμένου δὲ λοιπὸν καὶ ἐμφανῆ τὰ καθ' ἑαυτὸν καταστήσαντος τοῦ Ἐμμανουήλ, δι' οὗ κεκλήμεθα πρὸς ἁγιασμόν, δεκτοί τε καὶ ἱεροί, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνατεθείμεθα τῷ πατρί. D ἐπιτήρει γάρ ὅτι διὰ τῶν ἔναγχος εἰρημένων, ἐπεραίνετο μὲν ἐννόμως ἡ τῶν ἱερέων τελείωσις, δι' αὐτοῦ δὲ δὴ πάλιν, πολυτρόπως ἡγιασμένων. κατεκαίετο μὲν γὰρ ὡς μόσχος ἔξω τῆς παρεμβολῆς ὑπὲρ ἁμαρτίας, ἐθυμιᾶτο δὲ ὡς κριὸς καθηκόντως ὁλοκαυτούμενος. μεμέρισται δὲ ὅλος ὡς ὑπὲρ ἑκάστου, καὶ ὑπὲρ πάντων. ἡγίαζε τῷ αἵματι καταχρίων αὐτούς, ὡς κριὸς σωτηρίου. ὀγδόης δὲ ἤδη λοιπὸν ἀναδεδειγμένης ἡμέρας, E τουτέστι, καθ' ἣν ἐκφανεστέρα γέγονεν ἡ δόξα Χριστοῦ, κατηργημένου θανάτου, καὶ πεπατημένης φθορᾶς. λοιπὸν ἱερεῖς τε καὶ λαοὶ καρποφοροῦσι Θεῷ, οὐκ ὀθνείοις τιμῶντές τισιν, οὐδὲ τοῖς ἔξωθεν εὐφραίνοντες τὸν τῶν ὅλων δεσπότην, καθάπερ καὶ ὁ κατὰ σάρκα Ἰσραήλ, ἀλλὰ ἑαυτοὺς ἀποφαίνοντες εὐώδη θυσίαν. οἱονεὶ γάρ πως ἐν εἰκόνι τοῖς θύμασι τὰς ἑαυτῶν ἱερουργοῦμεν ψυχάς, καὶ Θεῷ προσάγομεν, ἀποθνήσκοντες μὲν τῷ κόσμῳ, καὶ τῷ φρονεῖν

& egreſſus eſt ignis à Domino, & deuorauit quæ erant ſuper altari holocauſta & adipes: & vidit omnis populus, & expauit, & ceciderunt in faciem.] PALLAD. Quid igitur tandem de his rebus dicendum putas? CYRILL. Viſa eſt ergo reuera gloria Domini octauo die, id eſt, Filius manifeſtus eſt factus, qui eſt gloria Dei ac Patris: ſic enim illum appellauit, dicens ad beatum Moyſen, [Viuo ego, dicit Dominus; certe implebitur gloria Domini omnis terra.] Num. 17. Sacros porro nos efficit ipſe, dum in bouis figura pro nobis immolatur, & à peccato nos liberat, & vniuerſa crimina remittit, & maculas ex condemnatione contractas abſtergit; itidemque dum in odorem ſuauitatis ſpiritualis vt aries conſummatur, & ipſe idem fit hoſtia ſalutaris, & ſuo nos ſanguine ſanctificat. Ipſe etiam ſimila eſt oleo lita, in hilaritate vitæ ſanctæ ſe ipſum Deo ac Patri pro nobis oſtendens. PALLADIVS. Intelligo quod dicis. CYRILL. Equidem puto ſacrificium illud pro Aaron & pro populo factum, eleganter ſignificare conſecrationem illam, qua ſancti homines Deo dicantur. Iam verò, poſteaquam declaratus eſt, ac ſeipſum cõſpicuum fecit ille Emmanuel, per quem ſumus ad ſanctificationem vocati, tum denique acceptabiles & ſacri, & in odorem ſuauitatis Patri dicati ſumus. Velim namque obſerues, ſacerdotum conſecrationem per ea quæ dicta ſunt, eo tempore perfici conſueuiſſe, ſed eoſdem fuiſſe per illum varie ſanctificatos. Comburebatur enim vt bos extra caſtra pro peccato, incendebatur idem vt aries congruenter in holocauſtum oblatus, per membra conciſus ſimul & totus, tanquam pro ſingulis, itemque pro vniuerſis: ſanctificabat illos denique ſanguine vngens tanquam aries ſalutaris. Ceterum, cùm iam octauus dies illuxiſſet; is nempè, quo Chriſti gloria clarior facta eſt, morte deſtructa, & interitu conculcato, tum vero ſacerdotes ac populi Deo munera offerunt. Neque vero illum omnium dominum alienis quibuſdam donis honorant, aut externis muneribus oblectant, ſicut Iſraël ſecundum carnem, ſed ſe ipſos exhibent hoſtiam ſuauiter redolentem. In illis enim hoſtiis tanquam in imagine quodammodo noſtras animas immolamus, Deoque offerimus, dum mundo

atque carnis ſapientiæ morimur, & vitiorum mortificationem ſubimus, ac propemodum vnà cum Chriſto cruci ſuffigimur, vt ad ſanctum purumque viuendi genus nos transferentes, ad eius voluntatem vitam ducamus. Eiuſmodi quidpiam beatus etiam Paulus ſcribit, [Semper mortificationem

2. Cor. 4. 2. Tim. 2. Rom. 6. „ Ieſu in corpore circumferentes, vt & „ vita Ieſu in corpore noſtro manifeſte„ tur: [& iterum, & [Si ſuſtinemus, „ & conregnabimus.] Si conformamur ad eius mortem atque paſſionem, vt ſcriptum eſt, ſocii quoque reſurrectionis & gloriæ ipſius erimus. Igitur extra portam quidem pro nobis paſſus eſt Chriſtus, vt beatus Paulus ait;

Hebr. 13. eximus ipſi quoque improperium eius portantes, extra portam; & eodem ritu ac vitulus immolamur, & vt aries, in holocauſtum oblati, odorem Deo Chriſtianæ conuerſationis adolemus. Atque hæ hoſtiæ pro Aaron eiuſque ſociis ac liberis offeruntur. Sed pro populo victima pro peccato hircus eſt. Et quæ tandem eſt eius rei ratio? cùm præſertim ad ſacerdotum expiationem fuiſſet vitulus oblatus. Sed in ſacerdotibus ſuperiora ſunt omnia, tum ſacrificii oblationes, tum quæ ad expiationem ſanctificationemque pertinent: maior eſt autem corporis mole vitulus hirco, ſpiritualis rerum præſtantiæ ſpecimen præ ſe ferens. vitulus autem & agnus in holocauſtum, hominum fide conſecratorum in Chriſto infantiam inſinuat: bos verò & aries patientiam & fortitudinem, & in manſuetudine fructuum vbertatem præclare ſignificant; ac prioris illius figura eſt bos, aries poſterioris. Porro ſimila oleo perfuſa, vitæ, quæ in Chriſto ducitur, ſpem præclaram optime declarat: non enim triſtes & lugentes, ſed lætos & hilares inhærere Chriſtianæ conuerſationi decet: id

Psal. 94. „ enim eſt, opinor, illud, [Venite exul„ temus Domino:] ita enim aperte atque perſpicue affulgebit Chriſti gloria, & libentiſſime ſanctorum hominum oblationes admittet; ſicut nimirum eo quoque tempore in ignis ſpecie Deus aperte deſcendit, & victimas illas abſumpſit. Eorum enim, qui fide ſanctificati ſunt, partam ex virtute laudem, tanquam paſtum ac voluptatem putat. Myſticum verò quiddam præ ſe ferunt hæc verba: tunc enim

A τῆς σαρκὸς, καὶ παθῶν νέκρωσιν ὑπομένοντες, μόνον δὲ οὐχὶ συσταυρούμενοι τῷ Χριστῷ, ἵνα πρὸς ἁγίαν καὶ ἀμώμητον μεταχωροῦντες ζωὴν, κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν πολιτευώμεθα. τοιοῦτόν τι καὶ ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. καὶ πάλιν. εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ συμμορφούμεθα τῷ θανάτῳ καὶ τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, κοινωνοὶ καὶ B τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς δόξης ἐσόμεθα. Οὐκοῦν ἔξω μὲν τῆς πόλεως ὑπὲρ ἡμῶν πέπονθεν ὁ Χριστὸς, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. ἐξίωμεν δὲ καὶ αὐτοὶ, τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες, ἔξω τῆς πύλης, ὡς μοσχάριον ἐν ἴσῳ τρόπῳ σφαζόμενοι, καὶ ὡς κριοὶ ὁλοκαυτούμενοι, τὴν ἐν Χριστῷ πολιτείαν εὐωδιάζομεν τῷ Θεῷ. καὶ ταυτὶ μὲν ὑπὲρ Ἀαρὼν καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τε καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ θύματα. C τὰ δὲ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, χίμαρος τὸ ὑπὲρ ἁμαρτίας. καὶ τίς ὁ λόγος; καίτοι μοσχαρίου προσενηνεγμένου πρὸς ἀποκάθαρσιν ἱερέων. ἐν ὑπεροχῇ δὲ πάντα τὰ ἱερέων, καὶ θυσίας προσαγωγαὶ, καὶ τὰ εἰς ἀποκάθαρσίν τε καὶ ἁγιασμόν. μείζων δὲ ὡς ἐν μεγέθει σώματος χιμάρου, μοσχάριον, τῆς ἐν πράγμασι νοητῆς ὑπεροχῆς μήνυσιν ἐμφαῖνον ἐναργές. μοσχάριον δὲ καὶ ἀμνὸς εἰς ὁλοκάρπωσιν, τὴν ἐν Χριστῷ νηπιότητα τῶν ἐν πίστει καθιερωμένων D ὑπαινίττεται· μόσχος δὲ καὶ κριὸς, τὸ τληπαθὲς καὶ ἀνδρεῖον, καὶ τὴν ἐν πρᾳότητι καρποφορίαν κατασημαίνουσιν εὖ μάλα. καὶ τοῦ μὲν προτέρου, τύπος ὁ μόσχος· ὁ δέ γε κριὸς, τοῦ δευτέρου. ἀναβεβρεγμένη δὲ τῷ ἐλαίῳ σεμίδαλις, τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τὴν ἐλπίδα λαμπρὰν εὖ μάλα καταδηλοῖ. οὐ γάρ τοι στυγνάζοντας καὶ δεδακρυμένους, ἀλλ' εὐθύμους καὶ ἱλαροὺς τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας ἐξῆφθαι πρέπει. τοῦτο γάρ οἶμαι ἐστι, τὸ, δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ κυ- E ρίῳ. ἐπιλάμψει γὰρ οὕτω καθαρῶς τε καὶ ἐναργῶς ἡ δόξα Χριστοῦ, ἀσμενέστατα προσιεμένη τὰς τῶν ἁγίων καρποφορίας, καθάπερ ἀμέλει καὶ τότε Θεὸς ἐν εἴδει πυρὸς καταπεφοίτηκεν ἐναργῶς, καὶ κατέφαγε τὰ θύματα. μόνον δὲ οὐχὶ τροφὴν ἡγεῖται καὶ τρυφὴν, τῶν ἡγιασμένων ἐν πίστει τὴν εὐδοκίμησιν. ὑπεμφαίνει δέ τι καὶ μυστικὸν ὁ λόγος. τότε μὲν γὰρ

A ἐπὶ τὰ διχοτομήματα τὴν πυρὸς ἀκμὴν καθίει Θεὸς, οἱονεί πως τῶν προκειμένων ἀπτόμενος. ἀποπλάττεται γὰρ τὴν πυρὸς φύσιν ἀεὶ τὸ θεῖον. νυνὶ δὲ τῆς νοητῆς προτιθεμένης αὐτῷ θυσίας, οὐκ ἐν εἴδει πυρὸς, ἀλλ' ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, τῶν προκειμένων νοητῶς ἐφαπτόμενος, ζωοποιὸν ἀποφαίνει τοῖς ἐφιεμένοις μεταλαχεῖν, καὶ ἀληθὲς ἐν πίστει τὸ χρῆμα δεδέγμεθα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡ. Ἐξάρας δὲ Ἀαρὼν τὰς χεῖρας, εὐλόγησε τὸν λαόν. καὶ θέα δὴ πάλιν ὡς ἐν πρώτῃ χειρῶν ἐπίθεσις ἐπὶ B λαοῖς διὰ τοῦ Ἀαρών. εὐλογεῖ γὰρ ἅπαντας ὁ ἀληθὴς Ἀαρὼν ἱερέας τε καὶ λαοὺς, τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων, κατὰ τὸ γεγραμμένον, μονονουχὶ τὰς χεῖρας ἐπιθείς. καὶ σημεῖον ἂν γένοιτο σαφὲς, ἡ χειρὸς ἐπίθεσις, τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος εἰς ἡμᾶς καταβολῆς. πρὸ δὲ τῆς ἱερουργίας τῆς Ἀαρὼν, ἡ χειρῶν ἐπίθεσις οὐκ ἦν. οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνὴν, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πιθανὸς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ C τὸν δὲ τῆς ἱερέων εὐχῆς καταρρυθμίζει τρόπον, προαναγορεύσας τινὰς τῶν διὰ Χριστοῦ παθημάτων εὖ μάλα τιθεὶς τοὺς ἐν αὐτῇ λόγους. ἔφη γὰρ, ὅτι, λάλησον Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ λέγων. οὕτως εὐλογήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγοντες αὐτοῖς· καὶ ἐπιθήσουσι τὸ ὄνομά μου ἐπὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐγὼ Κύριος εὐλογήσω αὐτοὺς, εὐλογήσαι σε Κύριος καὶ φυλάξαι σε. ἐπιφάναι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σέ. καὶ δῴη σοι εἰρήνην, καὶ ἐλεησάτω σε. προστάττει D μὲν οὖν εὐλογεῖν τὸν λαὸν τοὺς ἐν ἱερωσύνῃ κατεστημένους, ἀφίστησι δὲ χρησίμως εἰκαιότητος λογισμῶν, οὐκ ἀνθρώπου χεῖρα τὴν εὐλογοῦσαν δεικνὺς, ἀλλ' ἑαυτὸν ὡς Κύριον. πᾶσα γὰρ δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα ἀγαθὸν, καὶ πᾶσα εὐλογία ἄνωθέν ἐστι καταβαίνουσα ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Χριστὸς δὲ τῆς εὐλογίας ἡ ὁδὸς, καὶ αὐτός ἐστιν ἡμῖν τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ὁ διανομεὺς, ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ, τὰ πάντα παρὰ τοῦ πα- E τρός. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη, φησὶν, ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. εὐλογούμεθα δὴ οὖν ἐν ὀνόματι Θεοῦ, πῶς δ' ἂν γένοιτο τυχὸν καὶ ὁ τοῦδε τρόπος καταςημαίνων ἀστείως, ἐπιφθέγγεσθαι δεῖν ἔφη τὸν ἐπευχόμενον ἱερέα, εὐλογήσαι σε κύριος καὶ φυλάξαι σε, ἐπιφάναι κύ-

ad conciſas illas carnes ignis impetum demiſit Deus; perinde ac ſi propoſitas oblationes attingeret: ſemper enim diuinitas ignis naturam figurate ſubit: nunc vero ſpirituali hoſtia ſibi propoſita, non ignis ſpecie, ſed ſancto Spiritu oblata munera ſpiritualiter attingens, eam participare cupientibus viuificatricem efficit; quam rem verani fide ſuſcepimus. PALLAD. Recte ais. CYRILL. Eleuatis autem Aaron manibus, benedixit populum. Obſerua item hanc primam impoſitionem manuum in populos per Aaron factam: benedicit enim omnibus ille verus Aaron ſacerdotibus ac populis, puſillis cum maioribus, ſicut ſcriptum eſt, manibus propemodum impoſitis: ac manus impoſitio illius in nos ſanctiſſimi Spiritus miſſionis ſignum euidens eſſe poterit. Ante vero quàm ſacrificium peregiſſet Aaron, manuum impoſitio nulla erat: [nondum enim erat Spiritus (iuxta Ioannis vocem) quia Ieſus nondum erat glorificatus.] PALLADIVS. Congruens certè expoſitio. CYRILLVS. Quinetiam ritum, quo ſacerdotes imprecarentur, apte diſponit: atque eius imprecationis verba prædictiones quaſdam Chriſti paſſionum eſſe voluit: ait enim, [Loquere ad Aaron, & ad filios eius, dicens, Sic benedicetis filiis Iſraël, dicentes eis, Et imponent nomina mea ſuper filios Iſraël, & ego Dominus benedicam eis, Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te, illuminet Dominus faciem ſuam ſuper te, & det tibi pacem, & miſereatur tui.] Iubet igitur vt, qui ſacerdotio præditi ſunt, populo benedicant: ſed abducit opportune ab ineptis cogitationibus, oſtenditque non hominis manum eſſe, quæ benedicat, ſed ſeipſum, vt qui ſit Dominus. [Omne enim datum optimum, & omne donum bonum, & omnis benedictio deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum,] vt ſcriptum eſt. Chriſtus autem eſt benedictionis via, & ipſe nobis eſt cæleſtium bonorum diſtributor, in ipſoque & per ipſum omnia à Patre dätur. Itaque beatus Paulus, [Gratia vobis & pax, inquit, à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.] Benedicimur itaq; in Dei nomine; ſed eius benedictionis forma quęnam eſſe debeat, eleganter ſignificans, imprecanti ſacerdoti hæc verba pronuncianda eſſe dixit, [Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te, illuminet Do-

Pſalm. 113.

Ioan. 7.

Num. 6.

Iac. 1.

Rom. 1.

» minus faciem ſuam ſuper te, & miſe- A
» reatur tui, eleuet Dominus vultum
» ſuper te, & det tibi pacem.] Conſer-
uat igitur nos benedictio, maledictio-
nemque diſſoluit, & eum, qui pecca-
uerat, reformat, vt iam in Chriſto
dignus ſit, qui laudetur: eiuſque rei
Ephes. 1. teſtis eſt Apoſtolus, qui in hunc
» modum ſcripſit, [Benedictus Deus,
» & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti,
» qui benedixit nos in omni benedi-
» ctione ſpirituali in cœleſtibus in Chri-
» ſto, ſicut elegit nos in ipſo ante B
» mundi conſtitutionem, vt eſſemus
» ſancti & immaculati in conſpectu
» eius in charitate: qui prædeſtinauit
» nos in adoptionem filiorum per Chri-
» ſtum in ipſum.] Vides hominem
execrabilem ex peccato, dignum
eſſe adoptione factum, dum in Chri-
ſto per participationem Spiritus be-
nedicitur, quem etiam effudit in
nos abunde, is, qui non ex parte
illum ſanctis hominibus donat, ſed
tanquam ex ſua plenitudine infun-
Tit. 3. dit. Illuminatio autem faciei Dei C
mox nobis tribuit, vt miſericordiam
conſequamur, ſiquidem illud ve-
rum eſt, fore vt in Deo cogno-
ſcendo, æternæ vitæ participes ſi-
mus: ita enim ait Saluator ad
Patrem ac Deum qui in cœlis eſt,
Ioan. 17. » [Hæc eſt autem vita æterna, vt
» cognoſcant te ſolum verum Deum,
» & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum.]
Faciem porro Dei, ac Patris eſſe Fi-
lium, qui apparuit nobis, nemo, vt
arbitror, ambiget: character eſt enim D
& ſimilitudo & imago illius, ac per
ipſum & cum ipſo patrem cognoſcimus,
quam cognitionem ſimul comitatur
miſericordiæ conſecutio: iuſtificati
namque ſumus ex fide non ex operi-
Tit. 3. bus iuſtitiæ, quæ fecimus nos; ſed ſe-
cundum magnam eius miſericordiam:
& ſarcina corruptionis leuati, & ad vi-
tæ nouitatem, Deo miſerante, refor-
mati. Alia quoque ratione, ſi ad Iu-
dæos vim verborum deflexerimus, mi-
ſericordiam vere conſecuti ſunt, cum E
illis affulſit ille Vnigenitus: erat enim
illis velut grauiſſima quædam & non
ferenda ſarcina Lex condemnans, quæ
ſine vlla commiſeratione peccantes
puniebat. Sed miſericordiam con-
ſecuti ſunt, ſero tandem iuſtifican-
tem gratiam per Chriſtum adepti.
Cuius aduentum videre cupientes,
ad vniuerſorum Deum clamabant,

ριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, καὶ ἐλεήσαι σε. ἐπάραι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, καὶ δῴη σοι εἰρήνην. Φυλάττει μὲν οὖν ἡ εὐλογία, διαλύουσα τὴν ἀρὰν, καὶ ἀναπλάττουσα τὸν ἡμαρτηκὸς, εἰς τὸ ἐπαινεῖσθαι δεῖν ἐν Χριστῷ. καὶ τούτου μάρτυς ὁ Παῦλος ὧδε γεγραφώς. εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ, πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ· ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν, διὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν. ὁρᾷς ὅτι τὸ ἀπόβλητον διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἔφυ, καὶ ὁ ἄνθρωπος δεκτὸς εἰς υἱοθεσίαν εὐλογούμενος ἐν Χριστῷ διὰ μετοχῆς τοῦ πνεύματος, ὃ καὶ ἐξέχεεν εἰς ἡμᾶς πλουσίως, ὁ μὴ ἐκ μέρους αὐτὸ τοῖς ἁγίοις δωρούμενος, ἀλλ' ὡς ἐξ ἰδίου πληρώματος ἐνιείς. ἐπιφαίνειν δὲ προσώπου Θεοῦ προξενήσειεν ἂν αὐτίκα, τὸ ἐλεεῖσθαι δεῖν, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς, ὡς ἔν γε τῷ γνῶναι Θεὸν, τὸ χρῆναι μεταλαχεῖν τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰσβήσεσθαι. οὕτω γὰρ ἔφασκεν ὁ σωτὴρ πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεὸν, αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. ὅτι δὲ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός ἐστιν ὁ υἱός, ὃς καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, ἐνδοιάσαι τις ἂν ἥκιστά γε καθάπερ ἐγῷμαι. χαρακτὴρ γάρ ἐστι καὶ ὁμοίωσις καὶ εἰκὼν αὐτοῦ. γινώσκομεν δὲ δι' αὐτοῦ τε καὶ σὺν αὐτῷ τὸν πατέρα. συνυφαίνοντος δὲ ἀναγκαίως τῇ τοιᾷδε γνώσει, καὶ τοῦ ἐλεεῖσθαι δεῖν. δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν πίστει, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος, ἀποφορτισάμεθά τε τὴν φθορὰν, καὶ εἰς καινότητα ζωῆς ἐν Χριστῷ μετεστοιχειώμεθα, κατοικτείροντος Θεοῦ. καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, εἰ πρὸς Ἰουδαίους τοῦ λόγου τὴν δύναμιν περιτρέποιμεν, ἠλέηνται κατὰ τὸ ἀληθὲς, ἐπιλάμψαντος αὐτοῖς τοῦ μονογενοῦς. ἐπέκειτο μὲν γὰρ αὐτοῖς δυσοιστόν ὥσπερ τι καὶ ἀπόβλητον ἄχθος, ὁ κατακρίνων νόμος, καὶ οἰκτιρμοῦ δίχα κολάζων τοὺς ἁμαρτάνοντας. ἠλέηνται δὲ, τὴν δικαιοῦσαν χάριν ὀψὲ καὶ μόλις διὰ Χριστοῦ κερδαίνοντες, οὗ καὶ τὴν ἄφιξιν ἰδεῖν γλιχόμενοι, πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἐκεκράγεσαν,

ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων ἐπίστρεψον ἡμᾶς, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα. ἠλεήμεθα δὴ οὖν οἱ πάντες ἐν ἐπιφανείᾳ Χριστοῦ. καὶ μήν τοι καὶ ἔπαρσις τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ, πρόξενος εἰρήνης, ἧς ἐστι δοτὴρ καὶ βραβευτὴς ὁ Χριστὸς, ὡς ἴδιον ἀγαθὸν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν καὶ προθεὶς καὶ δωρούμενος. εἰρήνην γὰρ, φησὶν, τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν. ὅτε γὰρ οἱονεί πως ὑψοῦ τέθεικε τὸν υἱὸν ὁ πατὴρ, χαρισάμενος αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, κάθου τε ἐκ δεξιῶν μου λέγων, τότε δὴ τότε, τὴν διϊστᾶσαν ἡμᾶς καταλύσαντες ἔχθραν, συνήφθημεν εἰς εἰρήνην, διὰ τοῦ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ αὐτοῦ, καὶ ἐν πνεύματι περιπατεῖν, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ θείας φύσεως ἀναδεδείγμεθα κοινωνοὶ, συνείργοντος ἡμᾶς εἰς ἑνότητα τοῦ Χριστοῦ. ἔφη γάρ που πρὸς τὸν πατέρα, θέλω ἵνα ὥσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν. ἓν γὰρ δὴ σῶμα οἱ πάντες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ, καὶ ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμα ἐστι κατὰ τὴν γραφήν. ὅτι δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ ἴδιον ὥσπερ ἐπαίροντος πρόσωπον, τουτέστι, δοξάζοντος τὸν υἱὸν, τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην πεπλουτήκαμεν, σαφηνιεῖ λέγων αὐτός. ὅταν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς διανοῇ· αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν ἐν πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἱερέων μὲν οὖν πέρι, καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἀναδείξεως, ταυτὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ νόμος. ἁγιάζεσθαι δὲ δεῖν ἄγαν μάλα, φησὶ, τὸ Λευιτικὸν, καὶ τοῖς καθήκουσι τρόποις προηγνισμένον, τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτοῖς λειτουργίας μεταποιεῖσθαι τότε. λέγει δὲ οὕτως ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς, λάβε τοὺς λευίτας ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀφαγνιεῖς αὐτοὺς, καὶ οὕτως ποιήσεις τὸν ἀφαγνισμὸν αὐτῶν. περιρρανεῖς αὐτοὺς ὕδωρ ἁγνισμοῦ, καὶ ἐπελεύσεται ξυρὸν ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα αὐτῶν καὶ πλυνοῦσι τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ καθαροὶ ἔσονται. καὶ λήψονται μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, καὶ τούτου θυσίαν σεμίδαλιν ἀναπεποιημένην ἐν ἐλαίῳ. καὶ μόσχον ἕνα ἐνιαύσιον ἐκ βοῶν λήψῃ περὶ ἁμαρτίας, καὶ προσάξεις τοὺς Λευίτας ἔνδοθεν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ συνάξεις πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ προσάξεις τοὺς Λευίτας, καὶ ἀφοριεῖ Ἀαρὼν

A [Deus virtutum, conuerte nos, & Pſalm.79.
oſtende faciem tuam, & ſalui eri-
mus.] Omnes igitur ſumus in oſten-
ſione Chriſti miſericordiam conſe-
cuti. Quinetiam eleuatio vultus Dei
conciliatrix eſt pacis, cuius dona-
tor eſt, & arbiter Chriſtus, qui
hoc tanquam proprium ac peculia-
re bonum in ſe credentibus & pro-
ponit, & donat: [Pacem enim, Ioan 14.
inquit, meam do vobis, pacem meam Philip 1. Pſal 109.
relinquo vobis.] Cum enim tan-
B quam in ſublime poſuit Filium Pa-
ter, dans illi nomen, quod eſt ſu-
per omne nomen, ac dicens illi,
Sede à dextris meis; tum vero ſu- Galat.5.
blatis inimicitiis, quæ nos diſiunctos
tenebant, in pacem connexi ſumus,
eo quod quæ ipſius ſunt, ſapere ſtu-
demus, & in Spiritu ambulare, in
quo & per quem diuinæ naturæ con-
ſortes effecti ſumus, Chriſto nos in
vnitatem connectente: is enim pro-
fecto ait ad Patrem, [Volo vt ſi- Ioan.17.
cut ego & tu vnum ſumus, ſic
C etiam ipſi in nobis vnum ſint:]
[vnum enim corpus omnes ſumus 1.Cor 12.
in Chriſto:] & [qui adhæret Do- 1 Cor 6.
mino, vnus ſpiritus eſt:] vt habet
Scriptura. Deo autem & Patre ſuam
quodammodo faciem eleuante, id eſt,
glorificante Filium, pacem cum eo
compoſitam nos adeptos eſſe declarat
ipſe, dicens, [Cum exaltatus fuero Ioan.12.
à terra, omnes traham ad me ipſum.]
PALLAD. Rectè exiſtimas: ipſe eſt
enim pax noſtra, & per ipſum acceſſum
D habuimus in ſpiritu ad Patrem. CY-
RILLVS. De ſacerdotibus igitur, Ephes.2.
deque eorum creatione hactenus nobis
Lex prodidit. Ceterum ſanctificari o-
portere plane Leuiticum genus, inquit,
& ritu conuenienti prius expiatum, tri-
butum ſibi ſacri miniſterii munus ca-
peſſere. Inquit igitur in Numeris ad
hunc modum, [Sume Leuitas de me- Num.8.
dio filiorum Iſraël, & purificabis eos; &
ſic facies purificationem ipſorum, Aſ-
perges eos aqua purificationis, & per-
tranſibit nouacula ſuper omne corpus
E eorum, & lauabunt veſtimenta ſua, &
mundi erunt: & ſument vnum bouem
de armentis, & eius libamen, ſimilam
oleo conſperſam, & vitulum annicu-
lum de armentis accipies pro pec-
cato: & ſtatues Leuitas coram taber-
naculo teſtimonii, & congregabis om-
nem congregationem filiorum Iſraël, &
adduces Leuitas, & ſeparabit Aaron

" Leuitas munus coram Domino à fi-
" liis Iſraël, & erunt: vt operentur
" opera Domini. Leuitæ autem im-
" ponent manus ſuper capita boum;
" & facies vnum pro peccato, & v-
" num in holocauſtum, vt propitie-
" ris pro eis. Et ſtatues Leuitas co-
" ram Domino, & coram Aaron,
" & coram filiis eius, & donabis
" eos donum coram Domino, &
" diſtingues Leuitas de medio filiorum
" Iſraël; & erunt mihi: & poſthæc
" ingredientur Leuitæ ad operandum
" opera tabernaculi teſtimonii.]

PALLADIVS. Velim igitur explices quiſnam hic purificationis ritus Leuitis iniunctus, ſit à nobis intelligendus. CYRILLVS. Myſticus ſanè is eſt, Palladi, & item in CHRISTO; ipſe eſt enim noſtra expiatio, & ab omni ſorde ablutio, & ſanctificationis dator:
" [Aſperges enim eos aqua ſanctifica-
" tionis,] inquit. Hoc idem Paulus quoque vir ſapiens declarauit ita
Heb. 9. " ſcribens, [Si enim ſanguis hirco-
" rum & taurorum, & cinis vitulæ aſ-
" perſus, inquinatos ſanctificat ad e-
" mundationem carnis; quanto magis
" ſanguis CHRISTI] idque veriſ-
" ſime dictum eſt; nam, ſi ineſt in figuris vtilitas, & vmbra ipſa eſt ſalutaris, quanto magis veritas, id eſt, ſanguis CHRISTI? Aqua igitur ſanctificationis cineri vitulæ permiſta
2.Cor.4. illius mortificationis CHRISTI (ſic enim dicta eſt) ſymbolum euidens erat, quam vt in ſancto Baptiſmate nos ipſi quoque per fidem perficere gloriamur. Vt enim idem ip-
Rom. 6. " ſe beatus Paulus dixit, [Conſepulti
" ſumus cum ipſo per Baptiſmum in
" mortem; vt, ſicut reſurrexit CHRI-
" STVS per gloriam Patris, ſic nos
" quoque in nouitate vitæ ambule-
2.Cor 4. " mus:] dixit etiam [ſemper morti-
" ficationem IESV in corpore circum-
" ferentes, vt & vita IESV in morta-
" li noſtra carne manifeſtetur.] PALLADIVS. Sed quænam hæc eſt, quæ hoc loco dicitur CHRISTI mortificatio? CYRILLVS. Mortuum eſſe plane mundo atque peccatis, ſacramque ac ſanctam, Deóque chariſſimam vitam viuere, de qua re Pau-
" lus mirifice gloriabatur, dicens, [E-
Galat. 2. " go enim per Legem Legi mortuus
" ſum vt Deo viuam; cum CHRISTO ſi-
" mul confixus ſum cruci: viuo autem

A τοὺς Λευΐτας, ἀπόδομα ἔναντι κυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἔσονται ὥστε ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα κυρίου. οἱ δὲ Λευῖται, ἐπιθήσουσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν μόσχων. καὶ ποιήσεις τὸν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, καὶ τὸν ἕνα εἰς ὁλοκαύτωμα. καὶ ἐξιλάσασθαι περὶ αὐτῶν. καὶ στήσεις τοὺς Λευΐτας ἔναντι κυρίου, καὶ ἐναντίον Ἀαρὼν, καὶ ἐναντίον τῶν υἱῶν αὐτοῦ. καὶ ἀποδώσεις αὐτοὺς, ἀπόδομα ἔναντι κυρίου. καὶ διαστελεῖς
B τοὺς Λευΐτας ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἔσονται ἐμοὶ, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσονται οἱ Λευῖται ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Διασάφει δὴ οὖν εὖ μάλα, τίς ἂν νοοῖτο πρὸς ἡμῶν ὁ τοῦ ἁγιασμοῦ τρόπος, τοῦ τοῖς Λευΐταις ἐπιτεταγμένου. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μυστικὸς μὲν οὖν, ὦ Παλλάδιε, καὶ ἐν Χριστῷ δὴ πάλιν· αὐτὸς γὰρ ἡμῶν ἡ ἀποκάθαρσις, καὶ ῥύπου παντὸς ἡ ἀπόνιψις, καὶ ἁγιασμοῦ δοτήρ. περιρρα-
C νεῖς γὰρ αὐτοὺς ὕδωρ ἁγιασμοῦ, φησί. τοῦτό τοι καὶ ὁ σοφὸς κατεδήλου Παῦλος, ὡδὶ γεγραφώς. Εἰ γὰρ τὸ αἷμα τράγων καὶ ταύρων, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα Χριστοῦ· καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. Εἰ γὰρ ἔνεστι τοῖς τύποις τὸ ὠφελοῦν, καὶ ἡ σκιὰ σωτήριος, πῶς οὐχὶ μᾶλλον τὸ ἀληθὲς, τουτέστι, τὸ αἷμα Χριστοῦ; ὕδωρ δὴ οὖν ἁγιασμοῦ τὸ ἀναμιξ τῇ σποδῷ τῆς δαμάλεως τῆς λεγομένης νεκρώσεως τοῦ Χριστοῦ σύμβολον
D ἐναργὲς ἦν, ὡς ἔν γε τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ πληροῦν εὐχόμεθα διὰ πίστεως. ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος, συνετάφημεν γὰρ αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. ἔφη δὲ πάλιν. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ θνητῇ ἡμῶν σαρκὶ φανερωθῇ. ΠΑΛ-
E ΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς δὴ ἄρα ἐστὶν ἡ ἐνθάδε λεγομένη νέκρωσις τοῦ Χριστοῦ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὸ ἐκτεθνάναι μὲν κόσμῳ καὶ ἁμαρτίαις, ἱερὰν τε καὶ ἁγίαν καὶ τὴν ὅτι μάλιστα φιλαρετωτάτην Θεῷ διαβιῶναι ζωήν. ἐφ' ᾧ δὴ πάλιν ἐπισεμνύνετο λίαν ὁ Παῦλος λέγων. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα Θεῷ ζήσω. Χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δὲ

οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ, τὸ ἐκτεθνάναι μὲν ἐν κόσμῳ, καὶ τὴν Χριστοῦ νέκρωσιν ὑπενεγκεῖν, διαβιῶναι δὲ αὖ τὴν ἐν αὐτῷ ζωήν. σποδὸς τῆς δαμάλεως ἀναμιχθ' ὕδατι τὴν Ἰησοῦ νέκρωσιν ὡς ἐν ἁγίῳ βαπτίσματι πληρουμένην ὑπεμφαίνοι ἄν. ἧς ἐν μεθέξει γενέσθαι καὶ αὐτοὺς ἔφη δεῖν τοὺς ἐν τάξει τελοῦντας τῇ Λευιτικῇ, πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας σαρκικῆς ὡς ἐν σκιᾷ πάλιν ἐκπεφορτισμένους. δηλοῖ γὰρ οἶμαι τοῦτο καὶ μάλα σαφῶς τὸ ἀποψιλοῦσθαι ξυρῷ τὴν τοῦ σώματος τρίχα. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος, καθάπερ τινὰ τριχῶν καὶ ὀνύχων ἀποκείρων ἐκ νοῦ, τῶν ἐμφύτων καὶ ἐν ἡμῖν σαρκικῶν κινημάτων τὴν ἀκαθαρσίαν, ὃν καὶ νόμον ἁμαρτίας ἐνῳκηκότα τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς, ἀντιστρατευόμενόν τε τῷ νόμῳ τοῦ νοὸς, καὶ εἰς ἃ μὴ θέμις ἐξέλκοντα, γράμμα που φησὶν ἱερόν. ἀλλὰ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ καθάπερ ξυρῷ τεμνόμενος ἀσθενεῖ, κἂν εἰ ἀναφύοιτό πως ἐν ἡμῖν, γοργότερον ἀποκείρεται. πνεύματι γὰρ περιπατεῖτε, φησὶ, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ὥσπερ δὲ ὁ ξυρὸς οὐκ ἐξ αὐτῆς τῆς εἰσάπαν ἀναβοθρεύει ῥίζης τὴν ἐν ἡμῖν τρίχα, τέμνει δὲ ἀναφυομένην εὐθέως, οὕτω καὶ ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, πρόρριζον ὥσπερ, τὴν ὡς ἔμφυτον ἐπιθυμίας οὐκ ἀναβοθρεύει κίνησιν· τετήρηται γὰρ τὸ τέλειον ἅγιον, εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα· κατανεκροῖ δὲ μᾶλλον ἀναφυομένην καὶ ἀνίσχουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ τὸν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἀγριαίνοντα τιθασεύει νόμον. οὐκοῦν ἡ τριχῶν ἀφαίρεσις τὴν νοῦ κάθαρσιν ὑπαινίττεται, ἣν αὖ ἐν ἡμῖν ὁ θεῖός τε καὶ τομώτερος ἐργάζεται τοῦ Θεοῦ λόγος. ἀπόπλυσις δὲ ἱματίων, λαμπρὰν καὶ ἀκίβδηλον ἡμῖν πολιτείαν ὑποφαίνει, τὴν ἐξωφανῆ. προνοούμενοι γὰρ καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων· καὶ αὐτὸς δέ που φησί. λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. εἶναι δὴ οὖν ἀναγκαῖον τοὺς ἀληθῶς ἁγίους καὶ ἱερεῖς, ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν καθαροὺς τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ περιφέροντας ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι καὶ

A iam non ego, viuit verò in me CHRISTVS: quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filii DEI, qui dilexit me, & tradidit ſeipſum pro me.] Hoc eſt, vt puto, mortuum eſſe mundo, & Chriſti mortificationem perferre, ac viciſſim illius vitam viuere. Cinis igitur vitulæ cum aqua permiſtus, Ieſu mortificationem, vt in ſancto baptiſmate perficitur, indicare poteſt, cuius participes eſſe oportere dixit eos quoque, qui in ordine Leuitico cenſerentur, omni carnalis impuritatis genere ſic vt in vmbra rurſus abiecto: id enim ſatis B apertè ſignificat illa per nouaculam facta pilorum corporis abraſio, [viuus eſt enim ſermo DEI, & efficax, & penetrans,] ex animo abradens inſitorum in nobis carnalium motuum, tanquam pilorum & vnguium impuritatem, quam etiam legem peccati habitantem in membris carnis, repugnantemque legi mentis, & in ea, quæ nefas eſt admittere, pertrahentem, ſacræ literæ quodam loco vocant: attamen ſancti ſpiritus virtute & efficacia, tanquam nouacula quadam, præciſa C eneruatur, atque, etiamſi rurſus in nobis pullulet, vehementiùs todetur, [Spiritu enim, inquit, ambulate, & deſideria carnis non perficietis.] Vt autem nouacula innaſcentem nobis pilum non in totum ex imis ipſis radicibus extirpat, ſed mox pullulantem amputat; ſic quoque Dei verbum in nobis motus illos, qui nos ad inſitas cupiditates impellunt, non veluti radicitus euellit, (nam illa perfecta ſanctitas in futurum ſæculum reſer- D uata eſt) ſed mortificat & extinguit potius, cum in nobis oriuntur ac pullulant; ac legem illam, quæ eſt in mẽbris carnis noſtræ, cum efferatur, perdomat. Igitur pilorum ademptio mentis purgationem innuit, quam in nobis diuinum illud & penetrans Dei verbũ efficit. Sed veſtium ablutio præclaram & probatam conuerſationem illam, quæ exterius patet, indicat: [prouidentes enim bona non ſolum coram E Domino, vt ſcriptum eſt, ſed etiam coram hominibus:] ipſe etiam dicit, [Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.] Homines igitur vere ſanctos ac ſacros tum interiùs, tum vero etiam exterius puros eſſe oportet, mortificationem Ieſu circumferentes in ſuo corpore, & eum

Hebr. 4.
Rom. 7.
Gal. 5.
Prou. 3. Rom. 12.
2 Cor. 8. Matth. 5.

cum eo per ſanctum baptiſma quodammodo conſepultos. PALLAD. Optime dixiſti. CYRILL. Offerri autem pro ipſis oportere ait ſacrificium, boues duos, perfectum ſimul, atque anniculum, id eſt, tenerum ac iuuenem: ac perfectus quidem in holocauſtum offertur, ſimila conſperſa oleo cum eo ſimul incenſa: at vero ille alter pro peccato extra caſtra comburitur: ſic namque peraguntur hoſtiæ pro peccato. Ac rurſus in vtroque Chriſtus eſt, in boue quidem, qui in holocauſtum offertur, totus ſanctus & in odorem ſuauitatis Deo ac Patri pro nobis oblatus, vitæ, quæ in ſpe ducitur, lætitiam & hilaritatem ſanctis hominibus afferens: nam cum boue ſimul oleo lita ſimila offerebatur: hæc autem lætitia & hilaritas illis omnino continget, qui vitam in Chriſto ducere decreuerunt. Quinetiam vt vitulus pro peccato ignibus abſumitur; nam eius liuore ſanati ſumus, vt ſcriptum eſt. Illud porro animaduertas velim, bouem quidem perfectum in holocauſtum offerri, anniculum autem pro peccato immolari, vt ſimul in duobus eundem intelligas, quod ad virtutum perfectionem attinet, ſuauiſſimo odore fragrãtem; quod ad ſimplicitatem autem & innocentiam, immolatum.

Eſai. 53.

Hier. 11.

„ [Ego enim, inquit, vt agnus
„ innocens, qui ducitur ad immolandum,
„ non cognoui.] Iam vero tanquam pro omnibus ſimul & ab omnibus veluti donum Deo, genus illud ſacrum offerri, oſtendit illa ab Iſraëlitis facta manuum impoſitio.
„ [Imponent enim, in-
„ quit, filii Iſraël manus ſuper capita Le-
„ uitarum.] Vt enim Leuitæ ſuper victimarum capita & animantium pro ipſis in Chriſti figuram immolandorum manus imponebant; idque non eo faciebant, quod eis benedicerent, minime prorſus id quidem; ſed vt illa manuum impoſitione quodammodo indicarent illum noſtra peccata ferentem Deum, ac pro nobis immolatum, vt ſuæ cruci affigeret chirographum, quod aduerſum nos erat: ſic factam eſſe intelliges illam populi ſuper Leuitas manus impoſitionem: nam vt qui electos homines pro ſe ad ſacrificandi miniſteria Deo addixiſſent, ita manus illis imponebant. Ac tum quidem manuum impoſitio fiebat; nunc vero, rebus in ſtatum longe meliorem commutatis, qui ad ſacrificandi munus per Chriſtum vocantur, eos populi ſuffragio ſuo com-

A συντεθαμμένους αὐτῷ τρόπον τινὰ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσκομίζεσθαι δὲ δεῖν τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἔφη θυσίαν ἐν μόσχοις δυσί, τελείῳ τε καὶ ἐνιαυσίῳ, τοῦτ' ἔστιν, ἁπαλῷ τε καὶ νέῳ. καὶ τέλειος μὲν, ὁ εἰς ὁλοκαύτωμα, συναθυμιωμένης αὐτῷ σεμιδάλεως ἐλαίῳ δεδευμένης. ὅγε μὴν ἕτερος ὑπὲρ ἁμαρτίας ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἐμπιπρᾶσθαι· τελοῦνται γὰρ οὕτω τὰ ὑπὲρ ἁμαρτίας θύματα. καὶ ἔστι δὴ πάλιν
B ἐν ἀμφοῖν ὁ Χριστὸς, ἐν μόσχῳ μὲν τῷ εἰς ὁλοκαύτωσιν, ὅλος ἅγιος, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τῆς ἐν ἐλπίδι ζωῆς τὸ εὔχαρί τε καὶ ἱλαρὸν τοῖς ἁγίοις φέρων. σεμίδαλις γὰρ ἐλαιόδευτος συναπεκομίζετο τῷ μόσχῳ. ἐφάψει δέ που πάντως τοῖς τὴν ἐν Χριστῷ τετιμηκόσι ζωήν, καὶ μὴν καὶ ὡς μοσχάριον ὑπὲρ ἁμαρτίας πυρὶ δαπανώμενον. τῷ γὰρ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθημεν, κατὰ τὰς γραφάς. ἐπιτήρει δὲ ὅτι τέλειος μὲν ὁλοκαυτοῦται μόσχος.
C ἐνιαύσιος δὲ ὑπὲρ ἁμαρτίας σφάζεται· ἵνα ἐν ταυτῷ νοῇς διὰ δυοῖν τὸν ἕνα ὡς ἐν τελειότητι μὲν ἀρετῶν, τὸν εὐοσμότατον νοητῶς, ὡς ἐν ἁπλότητι δὲ καὶ ἀκακίᾳ σφαζόμενον. ἐγὼ γὰρ, φησὶν, ὡς ἀρνίον ἄκακον ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι οὐκ ἔγνων. ὅτι δὲ ὡς ὑπὲρ πάντων τε ἅμα καὶ παρὰ πάντων ἀνάθημα τῷ Θεῷ, τὸ ἱερουργὸν προσάγεται γένος, ἐνδείξειεν ἂν ἡ χειρῶν ἐπίθεσις τῶν ἐξ Ἰσραήλ. ἐπιθήσουσι γὰρ, φησὶν, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν Λευιτῶν. ὥσπερ γὰρ οἱ Λευ-
D ῖται ταῖς τῶν θυμάτων κεφαλαῖς τὰς χεῖρας ἐπῆγον, καὶ τοῖς σφαζομένοις ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τύπον Χριστοῦ. ἔδρων δὲ τοῦτο, οὐκ εὐλογοῦντές ποθεν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' οἱονείπως τῇ τῶν χειρῶν ἐπιθέσει καταδεικνῦντες τὸν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέροντα Θεὸν, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἱερουργούμενον, ἵνα προσηλώσῃ τῷ ἰδίῳ σταυρῷ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον. οὕτω
E πεπρᾶχθαι νοήσεις τὴν τοῖς Λευίταις χειροτονίαν τῶν λαῶν. οἱονεὶ γάρ πως αὐτοὶ ἑαυτῶν τῷ Θεῷ πρὸς ἱερουργίαν προσκαθιστάντες αὐτοὺς, ὡς ἐξειλεγμένους, τὰς χεῖρας ἐπῆγον. ἀλλ' ἐπεράτετο μὲν ἡ χειρῶν ἐπίθεσις τότε. μετερρυηκότων δὲ τῶν πραγμάτων νυνὶ εἰς τὸ ἄμεινον, ἀσυγκρίτως τοῖς ἐπὶ ἱερουργίαν διὰ Χριστοῦ καλουμένοις ἐπιψηφίζονται λαοὶ τὸ ὡς εἶεν ἄξιοι παραφωνοῦντες εὖ μάλα.

καὶ τοῦτο ἐν ἐκκλησίαις, καθάπερ ἀμέλει καὶ οἱ πάλαι, παρά τῇ ἱερᾷ τε καὶ θείᾳ σκηνῇ, τὰς ἐπὶ τοῖς Λευίταις χειροθεσίας ἐποιοῦν. πρόδηλον οὖν ὅτι εἰ μήτε ἐν ἐκκλησίᾳ, μήτε μὴν ἐπὶ λαοῦ χειροτονία γένοιτο, παρὰ τὴν θείαν ἔσται βούλησιν, καὶ ἔξω νόμων τῶν ἱερῶν. τετελειωμένοι δὲ οἱ Λευῖται, τῶν εἰς ἱερουργίαν ἅπτονται πάντων. οὐκοῦν ὅς μὴ ἅγιος ἐν Χριστῷ, καὶ εἰ μὴ προηγνίζετο, καθ' ὃν ἂν πρέποι τρόπον, ἀποχωρείτω μακράν. νηποινὶ γὰρ οὐχὶ τῶν θείων ἅψεται θυσιαστηρίων.

A probant, dignos eſſe acclamantes; idque in Eccleſiis faciunt, vt certe olim ad ſacrum diuinumque tabernaculum impoſitione manuum in Leuitas vtebantur. Perſpicuum eſt igitur, ſi neque in Eccleſia, neque in populi conſpectu electio fiat, præter Dei voluntatem fore, & à ſacris legibus alienam. Denique poſteaquam conſecrati ſunt Leuitæ, ea omnia, quæ ad ſacrificandi miniſteria pertinent, attingunt. Itaque, quiſquis aut in Chriſto ſanctus non eſt, aut nõ eo prius, quo conuenit, ritu purificatus, is longe abſcedat; nam diuina altaria non impune continget.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER DVODECIMVS.

De Sacerdotio.

A

DE ſtola igitur ſacra, atque etiam de ſacrificiis, quæ in ſacerdotum cõſecrationibus fieri præcepit Deus, plane iam dictum eſt. Ceterum cum alia multa diuinis reſponſis conſtituta ſint, & ad cultum exhibendum, & ad purificationes pertinentia, & ad accuratam diligentiam, in ea vitæ ratione tenenda, quæ cum Lege conſentiat maxime, ad ſpiritualemque elegantiam ſit expolita, illud mihi in primis dicendum eſſe arbitror. PALLADIVS. Qui iſtud? CYRILLVS. Nam illa Leui familia donum erat Deo dicatum, & ex omnibus tribubus electum,

Περὶ ἱερωσύνης.

ΣΤΟΛΗΣ μὲν οὖν πέρι τῆς ἱερᾶς καὶ μὲν τοι καὶ θυσιῶν, ἃς δὴ καὶ ἀποπεραίνεσθαι δεῖν ἐπὶ ταῖς τῶν ἱερέων τελειώσεσιν ἐθεσμοθέτει Θεός, εἴρηται σαφῶς. μυρίων δὲ ὅσων ἐπ' αὐτοῖς κεχρησμῳδημένων, λειτουργίας τε πέρι καὶ καθαρισμῶν, καὶ ἀκριβοῦς ἐμμελείας τῆς ἔν γε τῷ χρῆναι βιοῦν συνομολογοῦντά τε καὶ ἀπηξεσμένως εἰς νοητὴν ἀστειότητα, οἶμαι δεῖν ἔγωγε καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐκεῖνο εἰπεῖν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ ποῖον τί φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀνάθημα γάρ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπόλεκτον ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν,

ἢ ἐξ αἵματος ἦν τοῦ Λευί. καὶ νόμος ἐδίδου τῷ γένει τὸ ἱερατεύεσθαι δεῖν, ἐξαίρετον αὐτῷ τὸ ἐπὶ τῷδε γέρας ἀπονέμοντος Θεοῦ. πλὴν οὐκ ἀβασάνιστον ὅλως ἀδεήτως τὴν ἱερουργὸν ἠφίει πληθύν, οὐδὲ ἀνῆκεν ἁπλῶς τοῖς τυχοῦσι τὸ χρῆμα, διά γε τὸ ἐξ αἵματος εἶναι Λευί. πολυπραγμονεῖν δὲ δεῖν ἐκέλευε καὶ σφόδρα λεπτῶς, μὴ ἄρα τι τῶν κατεψεγμένων ἀρρωστῆσαι συμβαίη, ἀνεθέλητον εἴη Θεῷ, καὶ μεμωμημένην ποιοῖτο τὴν πρόσοδον, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἀνίπτοις εἰσθέων ποσὶν εἰς τὴν τοῦ μαρτυρίου σκηνὴν προσκρούοι καὶ οὐχ ἑκών. γέγραπται δὲ οὕτω πάλιν ἐν τῷ Λευιτικῷ· καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων· εἰπὸν Ἀαρών, ἄνθρωπος ἐκ τοῦ γένους σου, εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, τίνι ἂν ᾖ ἐν αὐτῷ μῶμος, οὐ προσελεύσεται προσφέρειν τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. πᾶς ἄνθρωπος ᾧ ἂν ᾖ ἐν αὐτῷ μῶμος, οὐ προσελεύσεται, ἄνθρωπος τυφλός, ἢ χωλός, ἢ κολοβόρινος, ἢ ὠτότμητος, ἢ ἄνθρωπος ᾧ ἐστιν ἐν αὐτῷ σύντριμμα χειρὸς ἢ σύντριμμα ποδός, ἢ κυρτός, ἢ ἔφηλος, ἢ πτιλλὸς τοὺς ὀφθαλμούς, ἢ ἄνθρωπος ᾧ ἐὰν ᾖ ἐν αὐτῷ ψώρα ἀγρία, ἢ λιχήν, ἢ μονόρχις· πᾶς ὅτῳ ἐστὶν ἐν αὐτῷ μῶμος ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, οὐκ ἐγγιεῖ τοῦ προσενεγκεῖν τὰς θυσίας τῷ κυρίῳ, ὅτι μῶμος ἐν αὐτῷ. τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, οὐ προσελεύσεται προσενεγκεῖν, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων φάγεται. πλὴν πρὸς τὸ καταπέτασμα οὐ προσελεύσεται, καὶ πρὸς τὸ θυσιαστήριον οὐκ ἐγγιεῖ, ὅτι μῶμον ἔχει, καὶ οὐ βεβηλώσει τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. ὅτι ἐγὼ κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτούς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἆρ' οὖν εἰπέ μοι πρὸς ἐγκλήματός ἐστί τισιν, ἀρρωστία σωματική; γράφεται δὲ τὴν φύσιν ὁ δημιουργὸς καὶ ἀνεθελήτως διεφθαρμένην; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εὖγε, ὦ Παλλάδιε, φρονεῖς γὰρ ὀρθῶς. αἰτία μὲν γὰρ καὶ γραφὴ γένοιτ' ἂν ἔσθ' ὅτε τισίν, ἐθελούσιον ἔχουσι τῆς σφῶν αὐτῶν διανοίας τὴν εἰς τὰ φαῦλα παρατροπήν, καὶ τὴν εἰς τὸ ὁτιοῦν τῶν ἐκτόπων ἀπόνευσιν ἐκτετιμηκόσιν. ἀρρωστήμασι δὲ τοῖς περὶ τὴν σάρκα φυσικῶς τε καὶ ἀνεθελήτως συμβαίνουσι, τὸ ἐπιτιμᾶν οἶμαί που σκληρὸν καὶ ἀσυμπαθές, καὶ τῆς εἰς σκαιότητα κατηγορημάτων οὐκ ἀμοιροῦν. πάρεστι δὲ οὖν ἐντεῦθεν ἐκφρονεῖν, ὡς οὐκ ἂν ὁ τῶν ὅλων δημιουργός, ἐπ' ἀνεθελήτοις αἰτίαις τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἐγράψατο

A eique generi Lex tribuebat ſacra munera, Deo hunc illi honorem præcipuè deferente; non tamen ſine vllo diſcrimine cœtum illum ſacris faciendis deſtinatum reliquit; neque, modò ex genere Leui eſſent, id officium temere quibuſuis permiſit, ſed exquiri diligentiſſime præcepit; ne, ſi aliquo forte corporis vitio laboraret, Deo ingratum eſſet, & acceſſum vitioſum redderet, ne illotis, vt ita dicam, pedi- B bus in tabernaculum teſtimonii irrumpens, etiam nolens offenderet: ſcriptum eſt autem ad hunc modum iterum in Leuitico, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Dic Aaron, Homo ex genere tuo per generationes veſtras, in quo fuerit macula, non accedet, ad offerendum dona Dei ſui. Omnis homo, in quo fuerit macula, non accedet: homo cæcus, vel claudus, vel curto C naſo, vel auribus amputatis; aut homo, in quo eſt contritio manus, vel contritio pedis, vel gibboſus, vel maculoſa facie, vel lippis oculis; aut homo, in quo fuerit agreſtis ſcabies, vel impetigo, aut altero teſticulo carens: omnis, in quo eſt macula ex ſemine Aaron ſacerdotis, non accedet ad offerendum hoſtias Domino, quia macula eſt in ipſo: ad dona Dei ſui offerenda non accedet; dona Dei ſunt, Sancta ſanctorum; & de ſanctis come- D det: niſi quod ad velum non ingredietur, & ad altare non accedet, quia maculam habet, & non profanabit ſanctuarium Dei ſui; quia ego Dominus, qui ſanctifico ipſos.] PALLADIVS. Dic mihi igitur, eſt ne cuiquam fraudi, quod debili ſit corpore? aut conditor naturam in crimen vocat, quod etiam inuita corrupta ſit? CYRILLVS. Præclare ais, Palladi; Sapis enim. Nam id vitio nonnullis atque cri- E mini dari poteſt modo, quod ſponte, & ex animi ſui ſententia ad res vitioſas deflectunt, & ad quæuis turpia declinare malunt; debilitates autem corporis, quæ ex natura præter voluntatem eueniunt, accuſare, durum, opinor, eſt, atque inhumanum, & à ſtultitiæ nota minime alienum. Ex quo illud intelligere licet, fieri non poſſe, vt ille vniuerſorum conditor hominum naturam de culpis minime voluntariis ream fecerit,

Leuit. 21.

aut infirmitate corporis aliqua laborantem tanquam execrabilem, à ſacro miniſterio ei demandato repulerit; ſed illum credendum eſt tanquam ex figura rerum corporalium nos ad ſubtiliorem elegantioremque intelligentiam expolire, & varia vitiorum animi genera oſtendere, vtque hæc Deo eſſe odioſa cognoſcamus, indicare. Quid enim? non etiam beatus Paulus oportere dixit, vt, qui in ſacerdotium electi eſſent, ii præclaro hominum iudicio in omni virtutum genere admirabiles habeantur? [Vt perfectus ſit, inquit, homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.] Quinetiam Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe oportere, apertiſſime aſſeuerauit, ſummamque in iis rebus diligentiam adhibuit. PALLADIVS. Aſſentior equidem. Sed quænam ſit ſingulorum corporis vitiorum, quæ modò enumerata ſunt, ratio, aueo diſcere. CYRILLVS. Agedum igitur ſingulis per genera diſtributis dicamus ea, quæ in mentem veniunt. Homo, inquit, per generationes veſtras, ex genere tuo, in quo fuerit macula, non accedet ad offerendum dona Dei ſui: cauta verba, aſperum præceptum: lex enim eſt nõ in eos modo conſtituta, qui tunc ex Aaron geniti erant, ſed ad totum genus pertinet, & ad vniuerſam familiam ſacerdotalem, & in omne tempus extenditur: id enim, vt arbitror, ſignificant ea verba, Ex genere tuo per generationes veſtras. Semper enim ea, quæ minus integra ſunt, aſpernatur Deus; neque vllum tempus reperire licet, quo illi aliquid vitioſum, ſpiritalibus nempe morbis affectum, placere poſſit; quin eos tantum amplectitur, qui integri ſunt, nulliſque affecti corruptelis, ſed perfecti in virtute & in ſanctificatione firmi, qui laudem ex recte factis parare perſeueranter ſtudent, & acri ſunt ac perpetua prudentia præditi. Ob eam igitur cauſſam hac de re legem ſtatuit eiuſmodi, quæ ad vniuerſam pertineat familiam, vt ſacrum electumque genus incorruptum atque integrum ſibi pararet, tum quidem in tribu Leui, & familia Aaron; nunc autem in iis, qui ſunt in Chriſto ſanctificati, magno nimirum illo vereque ſummo ſacerdote, cui per ſpiritum adhæſimus, conſortes atque participes propriæ illius naturæ facti. Itaque, cum eos, qui fide iuſtificati ſunt, ad fraternam quoque coniunctionem vocarit,

2. Tim. 3.

Leuit. 21.

A οὐδὲ γὰρ ὡς ἀτίετον τὸν ἠρρωστηκότα σωματικῶς τῆς αὐτῷ συντεταγμένης ἐξέπεμψε λειτουργίας, ἀλλ' ὡς ἐκ τύπου πάλιν τῶν σωματικῶν, εἰς ἀστειοτέρας ἡμᾶς καταλεπτύνει βουλάς, καὶ τῶν ἐν ψυχῇ παθῶν τὸ πολυειδὲς ἀποφαίνει· νομιστέον δὲ ὅτι τὸ χρῆμα δίδωσι νοεῖν. ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἐπιλέγεσθαι δεῖν ἔφη τοὺς ἀπολέκτους εἰς ἱερωσύνην, τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς τεθαυμασμένοις εὐκλεᾶ ψῆφον; ἵνα γάρ, φησίν, ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ Θεοῦ
B ἄνθρωπος, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος, δεῖν γε μὴν καὶ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι διϊσχυρίσατο, καὶ μάλα σαφῶς· καὶ πολλὴν ἐν τούτοις ἐποιεῖτο τὴν ἀκρίβειαν.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημί· τίς δ' ἂν εἴη λοιπὸν καὶ ὁ ἐφ' ἑκάστῳ λόγος, τῶν ἀρτίως ἡμῖν ἀπηριθμημένων ἀρρωστημάτων, ἐθέλοιμ' ἂν, ὡς εὖ ἴσθι που, μαθεῖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Φέρε δὴ οὖν ἀνὰ μέρος, ὡς ἐν εἴδει ἀναλαμβάνοντες, τὰ εἰς νοῦν ἰόντα λέγωμεν.
C ἄνθρωπος, φησίν, εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἐκ τοῦ γένους σου, ᾧ ἐὰν ᾖ ἐν αὐτῷ μῶμος, οὐ προσελεύσεται προσφέρειν τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. ἀσφαλὴς ὁ λόγος. πικρὸν τὸ χρησμῴδημα. τέθειται γὰρ ὁ νόμος, οὐχὶ κατὰ μόνων τῶν τηνικάδε γεγονότων ἐξ Ἀαρών, ἀλλ' εἰς ἅπαν διήκει τὸ γένος, καὶ κατὰ παντὸς αἵματος ἱερατικοῦ, καὶ εἰς πάντα διέρπει χρόνον. δηλοῖ γὰρ οἶμαι τουτὶ, τό, ἐκ τοῦ γένους σου εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ἀποδιαδέδεικται γὰρ ἀείπως Θεῷ, τὸ μὴ ἀμωμήτως ἔχον. σχεδὸν δὲ εἰπεῖν, οὐκ ἂν δύ-
D ναιτό τις, καθ' ὃν αὐτῷ προσφιλὲς ἂν γένοιτο τὸ κατηγορούμενον, ὡς ἐπ' ἀρρωστίαις δὴ δὴ μᾶλλον ὅτι ταῖς πνευματικαῖς. ἐκτετίμηται δὲ μᾶλλον τὸ ἀμωμήτως ἔχον, καὶ νοσοῦν οὐδαμόθεν τὴν διαφθοράν, ἄρτιον δέ, ὥσπερ εἰς ἀρετήν, καὶ εὐσθενὲς εἰς ἁγιασμόν, τὸ εὐδοκιμεῖν εὖ μάλα μελετητικὸς ἐν ὑπομονῇ, καὶ γοργὸν εἰς σύνεσιν διηνεκῆ. τοιγαροῦν καὶ κατὰ
E παντὸς ἰόντα τοῦ γένους τὸν ἐπὶ τῷδε ποιεῖται νόμον, ἀκίβδηλον ἑαυτῷ τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον ἀποφαίνων γένος· τότε μὲν ὡς ἐν φυλῇ τῇ Λευί, καὶ ὡς ἐξ αἵματος Ἀαρών, νυνί γε μὴν ὡς ἔν γε τοῖς ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ τῷ μεγάλῳ καὶ κατ' ἀλήθειαν ἀρχιερεῖ, ᾧ προσπεφύκαμεν διὰ πνεύματος, κοινωνοὶ, καὶ μέτοχοι τῆς οἰκείας αὐτοῦ φύσεως ἀναδεδειγμένοι. τοιγάρτοι καὶ εἰς ἀδελφότητα κεκληκὼς τοὺς ἐν πίστει δεδικαιωμένους,

ἐπὶ τὰ διχοτομήματα τὴν πυρὸς ἀκμὴν καθῆκε Θεὸς, οἱονεί πως τῶν προκειμένων ἀπτόμενος. ἐκπροσπλάττεται γὰρ τὴν πυρὸς φύσιν ἀεὶ τὸ θεῖον. νυνὶ δὲ τῆς νοητῆς προτιθεμένης αὐτῷ θυσίας, οὐκ ἐν εἴδει πυρὸς, ἀλλ' ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, τῶν προκειμένων νοητῶς ἐφαπτόμενος, ζωοποιὸν ἀποφαίνει τοῖς ἐφιεμένοις μεταλαχεῖν, καὶ ἀληθὲς ἐν πίστει τὸ χρῆμα δεδέγμεθα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡ. Ἐξάρας δὲ Ἀαρὼν τὰς χεῖρας, εὐλόγησε τὸν λαόν. καὶ θέα δὴ πάλιν ὡς ἐν πρώτῃ χειρῶν ἐπίθεσιν ἐπὶ λαοῖς διὰ τοῦ Ἀαρών. εὐλογεῖ γὰρ ἅπαντας ὁ ἀληθὴς Ἀαρὼν ἱερέας τε καὶ λαοὺς, τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων, κατὰ τὸ γεγραμμένον, μονονουχὶ τὰς χεῖρας ἐπιθείς. καὶ σημεῖον ἂν γένοιτο σαφὲς, ἡ χειρὸς ἐπίθεσις, τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος εἰς ἡμᾶς καταβολῆς. πρὸ δὲ τῆς ἱερουργίας τῆς Ἀαρὼν, ἡ χειρῶν ἐπίθεσις οὐκ ἦν. οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνὴν, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πιθανὸς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ τόνδε τῆς ἱερέων εὐχῆς καταρρυθμίζει τρόπον, προαναγραφείσης τινὰς τῶν διὰ Χριστοῦ παθημάτων εὖ μάλα τιθεὶς τοὺς ἐν αὐτῇ λόγους. ἔφη γὰρ, ὅτι, λάλησον Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ λέγων. οὕτως εὐλογήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγοντες αὐτοῖς· καὶ ἐπιθήσουσι τὸ ὄνομά μου ἐπὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐγὼ Κύριος εὐλογήσω αὐτοὺς, εὐλογήσαι σε Κύριος καὶ φυλάξαι σε. ἐπιφάναι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σέ. καὶ δῴη σοι εἰρήνην, καὶ ἐλεησάτω σε. προστάττει μὲν οὖν εὐλογεῖν τὸν λαὸν τοὺς ἐν ἱερωσύνῃ κατεστεμμένους, ἀφίστησι δὲ χρησίμως εἰκαιότητος λογισμῶν, οὐκ ἀνθρώπου χεῖρα τὴν εὐλογοῦσαν δεικνὺς, ἀλλ' ἑαυτὸν ὡς Κύριον. πᾶσα γὰρ δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα ἀγαθὸν, καὶ πᾶσα εὐλογία ἄνωθέν ἐστι καταβαίνουσα ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Χριστὸς δὲ τῆς εὐλογίας ἡ ὁδὸς, καὶ αὐτός ἐστιν ἡμῖν τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ὁ διανομεὺς, ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ, τὰ πάντα παρὰ τοῦ πατρός. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη, φησὶν, ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. εὐλογούμεθα δὲ οὖν ἐν ὀνόματι Θεοῦ, πῶς δ' ἂν γένοιτο τυχὸν καὶ ὁ τοῦδε τρόπος κατασημαίνων ἀστείως, ἐπιφθέγγεσθαι δεῖν ἔφη τὸν ἐπευχόμενον ἱερέα, εὐλογήσαι σε κύριος καὶ φυλάξαι σε, ἐπιφάναι κύ-

A ad conciſas illas carnes ignis impetum demiſit Deus; perinde ac ſi propoſitas oblationes attingeret: ſemper enim diuinitas ignis naturam figurare ſubit: nunc vero ſpirituali hoſtia ſibi propoſita, non ignis ſpecie, ſed ſancto Spiritu oblata munera ſpiritualiter attingens, eam participare cupientibus viuificatricem efficit; quam rem veram fide ſuſcepimus. PALLAD. Rectè ais. CYRILL. Eleuatis autem Aaron manibus, benedixit populum. B Obſerua item hanc primam impoſitionem manuum in populos per Aaron factam: benedicit enim omnibus ille verus Aaron ſacerdotibus ac populis, puſillis cum maioribus, ſicut ſcriptum eſt, manibus propemodum impoſitis: ac manus impoſitio illius in nos ſanctiſſimi Spiritus miſſionis ſignum euidens eſſe poterit. Ante vero quàm ſacrificium peregiſſet Aaron, manuum impoſitio nulla erat: [nondum enim erat Spiritus (iuxta Ioannis vocem) quia Ieſus nondum erat C glorificatus.] PALLADIVS. Congruens certè expoſitio. CYRILLVS. Quinetiam ritum, quo ſacerdotes imprecarentur, apte diſponit: atque eius imprecationis verba prædictiones quaſdam Chriſti paſſionum eſſe voluit: ait enim, [Loquere ad Aaron, & ad filios eius, dicens, Sic benedicetis filiis Iſraël, dicentes eis, Et imponent nomina mea ſuper filios Iſraël, & ego Dominus benedicam eis, Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te, illuminet Dominus faciem ſuam ſuper te, & det tibi pacem, D & miſereatur tui.] Iubet igitur vt, qui ſacerdotio præditi ſunt, populo benedicant: ſed abducit opportune ab ineptis cogitationibus, oſtenditque non hominis manum eſſe, quæ benedicat, ſed ſeipſum, vt qui ſit Dominus. [Omne enim datum optimum, & omne donum bonum, & omnis benedictio deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum,] vt ſcriptum eſt. Chriſtus autem eſt benedictionis via, & ipſe nobis eſt cæleſtium E bonorum diſtributor, in ipſoque & per ipſum omnia à Patre datur. Itaque beatus Paulus, [Gratia vobis & pax, inquit, à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.] Benedicimur itaq; in Dei nomine; ſed eius benedictionis forma quænam eſſe debeat, eleganter ſignificans, imprecanti ſacerdoti hæc verba pronuncianda eſſe dixit, [Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te, illuminet Do-

Pſalm. 113.
Ioan. 7.
Num. 6.
Iac. 1.
Rom. 1.

» minus faciem ſuam ſuper te, & miſe-
» reatur tui, eleuet Dominus vultum
» ſuper te, & det tibi pacem.] Conſeruat igitur nos benedictio, maledictionemque diſſoluit, & eum, qui peccauerat, reformat, vt iam in Chriſto dignus ſit, qui laudetur: eiuſque rei teſtis eſt Apoſtolus, qui in hunc

Ephes. 1.
» modum ſcripſit, [Benedictus Deus,
» & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti,
» qui benedixit nos in omni benedi-
» ctione ſpirituali in cœleſtibus in Chri-
» ſto, ſicut elegit nos in ipſo ante
» mundi conſtitutionem, vt eſſemus
» ſancti & immaculati in conſpectu
» eius in charitate: qui prædeſtinauit
» nos in adoptionem filiorum per Chri-
» ſtum in ipſum.] Vides hominem execrabilem ex peccato, dignum eſſe adoptione factum, dum in Chriſto per participationem Spiritus benedicitur, quem etiam effudit in nos abunde, is, qui non ex parte illum ſanctis hominibus donat, ſed tanquam ex ſua plenitudine infundit. Illuminatio autem faciei Dei

Tit. 3.
mox nobis tribuit, vt miſericordiam conſequamur, ſiquidem illud verum eſt, fore vt in Deo cognoſcendo, æternæ vitæ participes ſimus: ita enim ait Saluator ad Patrem ac Deum qui in cœlis eſt,

Ioan. 17.
» [Hæc eſt autem vita æterna, vt
» cognoſcant te ſolum verum Deum,
» & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum.] Faciem porro Dei, ac Patris eſſe Filium, qui apparuit nobis, nemo, vt arbitror, ambiget: character eſt enim & ſimilitudo & imago illius, ac per ipſum & cum ipſo patrem cognoſcimus, quam cognitionem ſimul comitatur miſericordiæ conſecutio: iuſtificati namque ſumus ex fide non ex operi-

Tit. 3.
bus iuſtitiæ, quæ fecimus nos; ſed ſecundum magnam eius miſericordiam: & ſarcina corruptionis leuati, & ad vitæ nouitatem, Deo miſerante, reformati. Alia quoque ratione, ſi ad Iudæos vim verborum deflexerimus, miſericordiam vere conſecuti ſunt, cum illis affulſit ille Vnigenitus: erat enim illis velut grauiſſima quædam & non ferenda ſarcina Lex condemnans, quæ ſine vlla commiſeratione peccantes puniebat. Sed miſericordiam conſecuti ſunt, ſero tandem iuſtificantem gratiam per Chriſtum adepti. Cuius aduentum videre cupientes, ad vniuerſorum Deum clamabant,

A ριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, καὶ ἐλεήσαι σε. ἐπάραι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, καὶ δώη σοι εἰρήνην. Φυλάττει μὲν οὖν ἡ εὐλογία παραλύουσα τὴν ἀρὰν, καὶ ἀναπλάττουσα τὸ ἡμαρτηκὸς, εἰς τὸ ἐπαινεῖσθαι δεῖν ἐν Χριστῷ. καὶ τούτου μάρτυς ὁ Παῦλος ὧδὶ γεγραφώς. εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν
B αὐτῷ, πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν, διὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν. ὁρᾷς ὅτι τὸ ἀπόβλητον διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἔφυ, καὶ ὁ ἄνθρωπος δεκτὸς εἰς υἱοθεσίαν εὐλογούμενος ἐν Χριστῷ διὰ μετοχῆς τοῦ πνεύματος, ὃ καὶ ἐξέχεεν εἰς ἡμᾶς πλουσίως, ὁ μὴ ἐκ μέρους αὐτὸ τοῖς ἁγίοις διαμεριζόμενος, ἀλλ' ὡς ἐξ ἰδίου πληρώματος ἐνιείς. ἐπιφαῦσαι δὲ προσώπου Θεοῦ προ-
C ξενήσειεν αὖ αὐτίκα, τὸ ἐλεεῖσθαι δεῖν, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς, ὡς ἔν γε τῷ γνῶναι Θεὸν, τὸ χρῆναι μεταλαχεῖν τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰσβήσεται. οὕτω γὰρ ἔφασκεν ὁ σωτὴρ πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν, αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. ὅτι δὲ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός ἐστιν ὁ υἱός, ὃς καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, ἐνδοιάσαι τις ἂν ἥκιστά γε καθάπερ ἐγῷμαι. χαρακτὴρ γάρ ἐστι
D καὶ ὁμοίωσις καὶ εἰκὼν αὐτοῦ. γινώσκομεν δὲ δι' αὐτοῦ τε καὶ σὺν αὐτῷ τὸν πατέρα. συνυφαθέντος δὲ ἀναγκαίως τῇ τοιᾷδε γνώσει, καὶ τοῦ ἐλεεῖσθαι δεῖν. δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν πίστει, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος, ἀποφορτισάμεθά τε τὴν φθορὰν, καὶ εἰς καινότητα ζωῆς ἐν Χριστῷ μετεστοιχιόμεθα, κατοικτείραντος Θεοῦ. καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, εἰ πρὸς Ἰουδαίους τοῦ λόγου τὴν δύναμιν παρα-
E τρέποιμεν, ἠλέηνται κατὰ τὸ ἀληθὲς, ἐπιλάμψαντος αὐτοῖς τοῦ μονογενοῦς. ἐπέκειτο μὲν γὰρ αὐτοῖς δύσοιστον ὥσπερ τι καὶ ἀπόβλητον ἄχθος, ὁ κατακρίνων νόμος, καὶ οἰκτιρμοῦ δίχα κολάζων τοὺς ἁμαρτάνοντας. ἠλέηνται δὲ, τὴν δικαιοῦσαν χάριν ὀψὲ καὶ μόλις διὰ Χριστοῦ κερδαίνοντες, οὗ καὶ τὴν ἄφιξιν ἰδεῖν γλιχόμενοι, πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἐκεκράγεσαν,

" Leuitas munus coram Domino à fi-
" liis Iſraël, & erunt vt operentur
" opera Domini. Leuitæ autem im-
" ponent manus ſuper capita boum;
" & facies vnum pro peccato, & v-
" num in holocauſtum, vt propitie-
" ris pro eis. Et ſtatues Leuitas co-
" ram Domino, & coram Aaron,
" & coram filiis eius, & donabis
" eos donum coram Domino, &
" diſtingues Leuitas de medio filiorum
" Iſraël; & erunt mihi: & poſthæc
" ingredientur Leuitæ ad operandum
" opera tabernaculi teſtimonii.]

PALLADIVS. Velim igitur explices quiſnam hic purificationis ritus Leuitis iniunctus, ſit à nobis intelligendus. CYRILLVS. Myſticus ſanè is eſt, Palladi, & item in CHRISTO; ipſe eſt enim noſtra expiatio, & ab omni ſorde ablutio, & ſanctificationis dator:
" [Aſperges enim eos aqua ſanctifica-
" tionis,] inquit. Hoc idem Paulus quoque vir ſapiens declarauit ita
Heb. 9. " ſcribens, [Si enim ſanguis hireo-
" rum & taurorum, & cinis vitulæ aſ-
" perſus, inquinatos ſanctificat ad e-
" mundationem carnis; quanto magis
" ſanguis CHRISTI] idque veriſſime dictum eſt; nam, ſi ineſt in figuris vtilitas, & vmbra ipſa eſt ſalutaris, quanto magis veritas, id eſt, ſanguis CHRISTI? Aqua igitur ſanctificationis cineri vitulæ permiſta
2.Cor.4. illius mortificationis CHRISTI (ſic enim dicta eſt) ſymbolum euidens erat, quam vt in ſancto Baptiſmate nos ipſi quoque per fidem perficere gloriamur. Vt enim idem ip-
Rom. 9. " ſe beatus Paulus dixit, [Conſepulti
" ſumus cum ipſo per Baptiſmum in
" mortem; vt, ſicut reſurrexit CHRI-
" STVS per gloriam Patris, ſic nos
" quoque in nouitate vitæ ambule-
2.Cor 4. " mus:] dixit etiam [ſemper morti-
" ficationem IESV in corpore circum-
" ferentes, vt & vita IESV in morta-
" li noſtra carne manifeſtetur.] PALLADIVS. Sed quænam hæc eſt, quæ hoc loco dicitur CHRISTI mortificatio? CYRILLVS. Mortuum eſſe plane mundo atque peccatis, ſacramque ac ſanctam, Deóque chariſſimam vitam viuere, de qua re Pau-
" lus mirifice gloriabatur, dicens, [E-
Galat. 2. " go enim per Legem Legi mortuus
" ſum vt Deo viuam; cum CHRISTO ſi-
" mul confixus ſum cruci: viuo autem

A τοὺς Λευίτας, ἀπόδομα ἔναντι κυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἔσονται ὥστε ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα κυρίου. οἱ δὲ Λευῖται, ἐπιθήσουσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν μόσχων. καὶ ποιήσεις τὸν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, καὶ τὸν ἕνα εἰς ὁλοκαύτωμα. καὶ ἐξιλάσασθαι περὶ αὐτῶν. καὶ στήσεις τοὺς Λευίτας ἔναντι κυρίου, καὶ ἐναντίον Ἀαρών, καὶ ἐναντίον τῶν υἱῶν αὐτοῦ. καὶ ἀποδώσεις αὐτοὺς, ἀπόδομα ἔναντι κυρίου. καὶ διαστελεῖς
B τοὺς Λευίτας ἐκ μέσου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἔσονται ἐμοί, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσονται οἱ Λευῖται ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Διασάφει δὴ οὖν εὖ μάλα, τίς ἂν νοοῖτο πρὸς ἡμῶν ὁ τοῦ ἁγνισμοῦ τρόπος, τοῦ τοῖς Λευίταις ἐπιτεταγμένου. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μυστικὸς μὲν οὖν, ὦ Παλλάδιε, καὶ ἐν Χριστῷ δὴ πάλιν· αὐτὸς γὰρ ἡμῶν ἡ ἀποκάθαρσις, καὶ ῥύπου παντὸς ἡ ἀπόνιψις, καὶ ἁγιασμοῦ δοτήρ. περιρρα-
C νεῖς γὰρ αὐτοὺς ὕδωρ ἁγνισμοῦ, φησί. τοῦτό τοι καὶ ὁ σοφὸς κατεδήλου Παῦλος, ὡδί γεγραφώς. Εἰ γὰρ τὸ αἷμα τράγων καὶ ταύρων, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα Χριστοῦ· καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. Εἰ γὰρ ἔνεστι τοῖς τύποις τὸ ὠφελεῖν, καὶ ἡ σκιὰ σωτήριος, πῶς ἂν οὐχὶ μᾶλλον τὸ ἀληθὲς, τουτέστι, τὸ αἷμα Χριστοῦ; ὕδωρ δὴ οὖν ἁγνισμοῦ τὸ ἀναμὶξ τῇ σποδῷ τῆς δαμάλεως τῆς λεγομένης νεκρώσεως τοῦ Χριστοῦ σύμβολον
D ἐναργές ἦν, ὡς ἔν γε τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ πληροῦν εὐχόμεθα διὰ πίστεως. ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος, συνετάφημεν γὰρ αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. ἔφη δὲ πάλιν. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ θνητῇ ἡμῶν σαρκὶ φανερωθῇ. ΠΑΛ-
E ΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς δὴ ἄρα ἐστὶν ἡ ἐνθάδε λεγομένη νέκρωσις τοῦ Χριστοῦ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὸ ἐκτεθνάναι μὲν κόσμῳ καὶ ἁμαρτίαις, ἱεράν τε καὶ ἁγίαν καὶ τὴν ὅτι μάλιστα φιλαιτάτην Θεῷ διαβιῶναι ζωήν. ἐφ' ᾧ δὴ πάλιν ἐπισεμνύνετο λίαν ὁ Παῦλος λέγων. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα Θεῷ ζήσω. Χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δὲ

οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ, τὸ ἐκτεθνάναι μὲν ἐν κόσμῳ, καὶ τὴν Χριστοῦ νέκρωσιν ὑπενεγκεῖν, διαβιῶναι δὲ αὖ τὴν ἐν αὐτῷ ζωήν. σποδὸς τῆς δαμάλεως ἀναμιχθεῖσα ὕδατι τὴν Ἰησοῦ νέκρωσιν ὡς ἐν ἁγίῳ βαπτίσματι τελουμένην ὑπεμφαίνοι ἄν. ἧς ἐν μεθέξει γενέσθαι καὶ αὐτοὺς ἔφη δεῖν τοὺς ἐν τάξει τελοῦντας τῇ Λευιτικῇ, πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας σαρκικῆς ὡς ἐν σκιᾷ πάλιν ἐκπεφορτισμένους. B δηλοῖ γὰρ οἶμαι τουτὶ καὶ μάλα σαφῶς τὸ ἀποψιλοῦσθαι ξυρῷ τὴν τοῦ σώματος τρίχα. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος, καθάπερ τινὰ τριχῶν καὶ ὀνύχων ἀποκείρων ἐκ νοῦ, τὴν ἐμφύτων καὶ ἐν ἡμῖν σαρκικῶν κινημάτων τὴν ἀκαθαρσίαν, ὃν καὶ νόμον ἁμαρτίας ἐνῳκηκότα τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς, ἀντιστρατευόμενόν τε τῷ νόμῳ τοῦ νοὸς, καὶ εἰς ἃ μὴ θέμις ἐξέλκοντα, γράμμα πού φησιν ἱερόν. ἀλλὰ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ καθάπερ ξυρῷ τεμνόμενος ἀσθενεῖ, κἂν εἰ ἀναφύοιτό πως ἐν ἡμῖν, C γοργότερον ἀποκείρεται. πνεύματι γὰρ περιπατεῖτε, φησὶ, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ὥσπερ δὲ τὸ ξυρὸν οὐκ ἐξ αὐτῆς τῆς εἰσάπαν ἀναβοθρεύει ῥίζης τὴν ἐν ἡμῖν τρίχα, τέμνει δὲ ἀναφυομένην εὐθέως, οὕτω καὶ ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, πρόρριζον ὥσπερ, τὴν ὡς ἔμφυτον ἐπιθυμίας οὐκ ἀναβοθρεύει κίνησιν· τετήρηται γὰρ τὸ τέλειον ἅγιον, εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα· κατανεκροῖ δὲ μᾶλλον ἀναφυομένην D καὶ ἀνίσχουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ τὸν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἀγριαίνοντα τιθασσεύει νόμον. οὐκοῦν ἡ τριχῶν ἀφαίρεσις τὴν νοῦ κάθαρσιν ὑπαινίττεται, ἣν αὖ ἐν ἡμῖν ὁ θεῖός τε καὶ τομώτερος ἐργάζεται τοῦ Θεοῦ λόγος. ἀπόπλυσις δὲ ἱματίων, λαμπρὰν καὶ ἀκίβδηλον ἡμῖν πολιτείαν ὑποφαίνει, τὴν ἐξωφανῆ. προνοούμενοι γὰρ καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον E ἀνθρώπων· καὶ αὐτὸς δέ πού φησι. λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. εἶναι δὴ οὖν ἀναγκαῖον τοὺς ἀληθῶς ἁγίους καὶ ἱεροὺς, ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν καθαροὺς τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ περιφέροντας ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι καὶ

A iam non ego, viuit verò in me CHRISTVS: quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filii DEI, qui dilexit me, & tradidit ſeipſum pro me.] Hoc eſt, vt puto, mortuum eſſe mundo, & Chriſti mortificationem perferre, ac viciſſim illius vitam viuere. Cinis igitur vitulæ cum aqua permiſtus, Ieſu mortificationem, vt in ſancto baptiſmate perficitur, indicare poteſt, cuius participes eſſe oportere dixit eos quoque, qui in ordine Leuitico cenſerentur, omni carnalis impuritatis genere ſic vt B in vmbra rurſus abiecto: id enim ſatis aperte ſignificat illa per nouaculam facta pilorum corporis abraſio, [viuus eſt enim ſermo DEI, & efficax, & penetrans,] ex animo abradens inſitorum in nobis carnalium mortuum, tanquam pilorum & vnguium impuritatem, quam etiam legem peccati habitantem in membris carnis, repugnantemque legi mentis, & in ea, quæ nefas eſt admittere, pertrahentem, ſacræ literæ quodam loco vocant: attamen ſancti ſpiritus virtute & efficacia, tanquam nouacula quadam, præciſa C eneruatur, atque, etiamſi rurſus in nobis pullulet, vehementiùs todetur, [Spiritu enim, inquit, ambulate, & deſideria carnis non perficietis.] Vt autem nouacula innaſcentem nobis pilum non in totum ex imis ipſis radicibus extirpat, ſed mox pullulantem amputat; ſic quoque Dei verbum in nobis motus illos, qui nos ad inſitas cupiditates impellunt, non veluti radicitus euellit, (nam illa perfecta ſanctitas in futurum ſæculum reſer- D uata eſt) ſed mortificat & extinguit potius, cum in nobis oriuntur ac pullulant; ac legem illam, quæ eſt in mẽbris carnis noſtræ, cum efferatur, perdomat. Igitur pilorum ademptio mentis purgationem innuit, quam in nobis diuinum illud & penetrans Dei verbũ efficit. Sed veſtium ablutio præclaram & probatam conuerſationem illam, quæ exterius patet, indicat: [prouidentes enim bona non ſolum coram E Domino, vt ſcriptum eſt, ſed etiam coram hominibus:] ipſe etiam dicit, [Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.] Homines igitur vere ſanctos ac ſacros tum interius, tum vero etiam exterius puros eſſe oportet, mortificationem Ieſu circumferentes in ſuo corpore, & cum

Heb. 4.
Rom. 7.
Gal. 5.
Prou. 3.
Rom. 12.
2 Cor. 4.
Matth. 5.

cum eo per ſanctum baptiſma quodammodo conſepultos. PALLAD. Optime dixiſti. CYRILL. Offerri autem pro ipſis oportere ait ſacrificium, boues duos, perfectum ſimul, atque anniculum, id eſt, tenerum ac iuuenem: ac perfectus quidem in holocauſtum offertur, ſimila conſperſa oleo cum eo ſimul incenſa: at vero ille alter pro peccato extra caſtra comburitur: ſic namque peraguntur hoſtiæ pro peccato. Ac rurſus in vtroque Chriſtus eſt, in boue quidem, qui in holocauſtum offertur, totus ſanctus & in odorem ſuauitatis Deo ac Patri pro nobis oblatus, vitæ, quæ in ſpe ducitur, lætitiam & hilaritatem ſanctis hominibus afferens: nam cum boue ſimul oleo lita ſimila offerebatur: hæc autem lætitia & hilaritas illis omnino continget, qui vitam in Chriſto ducere decreuerunt. Quinetiam vt vitulus pro peccato ignibus abſumitur; nam eius liuore ſanati ſumus, vt ſcriptum eſt. Illud porro animaduertas velim, bouem quidem perfectum in holocauſtum offerri, anniculum autem pro peccato immolari, vt ſimul in duobus eundem intelligas, quod ad virtutum perfectionem attinet, ſuauiſſimo odore fragrãtem; quod ad ſimplicitatem autem & innocentiam, immolatum. [Ego enim, inquit, vt agnus innocens, qui ducitur ad immolandum, non cognoui.] Iam vero tanquam pro omnibus ſimul & ab omnibus veluti donum Deo, genus illud ſacrum offerri, oſtendit illa ab Iſraëlitis facta manuum impoſitio. [Imponent enim, inquit, filii Iſraël manus ſuper capita Leuitarum.] Vt enim Leuitæ ſuper victimarum capita & animantium pro ipſis in Chriſti figuram immolandorum manus imponebant; idque non eo faciebant, quod eis benedicerent, minime prorſus id quidem; ſed vt illa manuum impoſitione quodammodo indicarent illum noſtra peccata ferentem Deum, ac pro nobis immolatum, vt ſuæ cruci affigeret chirographum, quod aduerſum nos erat: ſic factam eſſe intelliges illam populi ſuper Leuitas manus impoſitionem: nam vt qui electos homines pro ſe ad ſacrificandi miniſteria Deo addixiſſent, ita manus illis imponebant. Ac tum quidem manuum impoſitio fiebat; nunc vero, rebus in ſtatum longe meliorem commutatis, qui ad ſacrificandi munus per Chriſtum vocantur, eos populi ſuffragio ſuo com-

Eſai. 53.

Ierem. 11.

A συντεθαμμένους αὐτῷ διά που τινα διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσκομίζεσθαι δὲ δεῖν τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἔφη θυσίαν ἐν μόσχοις δυσὶ, τελείῳ τε καὶ ἐνιαυσίῳ, τουτέστιν, ἁπαλῷ τε καὶ νέῳ. καὶ τέλειος μὲν, ὁ εἰς ὁλοκαύτωμα, συντεθυμιαμένης αὐτῷ σεμιδάλεως ἐλαίῳ δεδευμένης. ὅ γε μὴν ἕτερος ὑπὲρ ἁμαρτίας ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἐμπιπρᾶσθαι· τελεῖσθαι γὰρ οὕτω τὰ ὑπὲρ ἁμαρτίας θύματα. καὶ ἔστι δὴ πάλιν B ἐν ἀμφοῖν ὁ Χριστὸς, ἐν μόσχῳ μὲν τῷ εἰς ὁλοκαύτωσιν, ὅλος ἅγιος, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τῆς ἐν ἐλπίδι ζωῆς τὸ εὔχαρί τε καὶ ἱλαρὸν τοῖς ἁγίοις φέρων. σεμίδαλις γὰρ ἐλαιόδευτος συναπεκομίζετο τῷ μόσχῳ. ἔψαυσε δέ που πάντως τοῖς τὴν ἐν Χριστῷ τετιμηκόσι ζωὴν, καὶ μὴν καὶ ὡς μοσχάριον ὑπὲρ ἁμαρτίας πυρὶ δαπανώμενος. τῷ γὰρ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθημεν, κατὰ τὰς γραφάς. ἐπιτήρει δὲ ὅτι τέλειος μὲν ὁλοκαυτοῦται μόσχος, C ἐνιαύσιος δὲ ὑπὲρ ἁμαρτίας σφάζεται· ἵνα ἐν ταυτῷ νοῇς διὰ δυοῖν τὸν ἕνα ὡς ἐν τελειότητι μὲν ἀρετῶν, τὸν εὐοσμότατον νοητῶς, ὡς ἐν ἁπλότητι δὲ καὶ ἀκακίᾳ σφαζόμενον. ἐγὼ γὰρ, φησὶν, ὡς ἀρνίον ἄκακον ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι οὐκ ἔγνων. ἐπεὶ δὲ ὡς ὑπὲρ πάντων τε ἅμα καὶ παρὰ πάντων ἀνάθημα τῷ Θεῷ, τὸ ἱερουργὸν προσάγεται γένος, ἐνδείξειεν αὖ ἡ χειρῶν ἐπίθεσις τῶν ἐξ Ἰσραήλ. ἐπιθήσουσι γὰρ, φησὶν, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν Λευιτῶν. ὥσπερ γὰρ οἱ Λε- D υῖται ταῖς τῶν θυμάτων κεφαλαῖς τὰς χεῖρας ἐπῆγον, καὶ τοῖς σφαζομένοις ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τύπον Χριστοῦ. ἔδρων δὲ τοῦτο, οὐκ εὐλογοῦντές ποθεν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' οἱονείπως τῇ τῶν χειρῶν ἐπιθέσει καταδηλοῦντες τὸν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέροντα Θεὸν, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἱερουργούμενον, ἵνα προσηλώσῃ τῷ ἰδίῳ σταυρῷ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον. οὕτω πεπρᾶχθαι νοήσεις τὴν τοῖς Λευίταις χειρο- E τονίαν τῶν λαῶν. οἱονεὶ γάρ πως αὐτοὶ ἑαυτῶν τῷ Θεῷ πρὸς ἱερουργίαν προκαθιστάντες αὐτοὺς, ὡς ἐξειλεγμένους, τὰς χεῖρας ἐπῆγον. ἀλλ' ἐπετελεῖτο μὲν ἡ χειρῶν ἐπίθεσις τότε. μετερρυηκότων δὲ τῶν πραγμάτων νυνὶ εἰς τὸ ἄμεινον, ἀσυγκρίτως τοῖς ἐπὶ ἱερουργίαν διὰ Χριστοῦ καλουμένοις ἐπιψηφίζονται λαοὶ τὸ ὡς εἶεν ἄξιοι προσφωνοῦντες εὖ μάλα.

καὶ τοῦτο ἐν ἐκκλησίαις, καθάπερ ἀμέλει καὶ οἱ πάλαι, παρά γε τῇ ἱερᾷ τε καὶ θείᾳ σκηνῇ, τὰς ἐπὶ τοῖς Λευίταις χειροθεσίας ἔδρων. πρόδηλον οὖν ὅτι εἰ μήτε ἐν ἐκκλησίᾳ, μήτε μὴν ἐπὶ λαοῦ χειροτονία γίνοιτο, παρά γε τὴν θείαν ἔσται βούλησιν, καὶ ἔξω νόμων τῶν ἱερῶν. τετελειωμένοι δὲ οἱ Λευῖται, τῶν εἰς ἱερουργίαν ἅπτονται πάντων. οὐκοῦν ὃς μὴ ἅγιος ἐν Χριστῷ, καὶ εἰ μὴ προηγνίζοιτο, καθ' ὃν αὖ πρέπει τρόπον, ἀποχωρείτω μακράν. ἀτιμωρὶ γὰρ οὐχὶ τῶν θείων ἅψεται θυσιαστηρίων.

A probant, dignos eſſe acclamantes; idque in Eccleſiis faciunt, vt certe olim ad ſacrum diuinumque tabernaculum impoſitione manuum in Leuitas vtebantur. Perſpicuum eſt igitur, ſi neque in Eccleſia, neque in populi conſpectu electio fiat, præter Dei voluntatem fore, & à ſacris legibus alienam. Denique poſteaquam conſecrati ſunt Leuitæ, ea omnia, quæ ad ſacrificandi miniſteria pertinent, attingunt. Itaque, quiſquis aut in Chriſto ſanctus non eſt, aut nõ eo prius, quo conuenit, ritu purificatus, is longe abſcedat; nam diuina altaria non impune continget.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

M

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑι προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER DVODECIMVS.

De Sacerdotio. A

DE ſtola igitur ſacra, atque etiam de ſacrificiis, quæ in ſacerdotum cõſecrationibus fieri præcepit Deus, plane iam dictum eſt. Ceterum cum alia multa diuinis reſponſis conſtituta ſint, & ad cultum exhibendum, & ad purificationes pertinentia, & ad accuratam diligentiam, in ea vitæ ratione tenenda, quæ cum Lege conſentiat maxime, ad ſpiritualemque elegantiam ſit expolita, illud mihi in primis dicendum eſſe arbitror. PALLADIVS. Qui iſtud? CYRILLVS. Nam illa Leui familia donum erat Deo dicatum, & ex omnibus tribubus electum,

Περὶ ἱερωσύνης.

ΣΤΟΛΗΣ μὲν οὖν πέρι τῆς ἱερᾶς καὶ μὴν τοι καὶ θυσιῶν, ἃς δὴ καὶ ἀποπεραίνεσθαι δεῖν ἐπὶ ταῖς τῶν ἱερέων τελειώσεσιν ἐθεσμοθέτει Θεός, εἴρηται σαφῶς. μυρίων δὲ ὅσων ἐπ᾽ αὐτοῖς κεχρησμῳδημένων, λειτουργίας τε πέρι καὶ καθαρισμῶν, καὶ ἀκριβοῦς ἐμμελείας τῆς ἔν γε τῷ χρῆναι βιοῦν ἐννομώτατά τε καὶ ἀπεξεσμένως εἰς νοητὴν ἀστειότητα, οἶμαι δεῖν ἔγωγε καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐκεῖνο εἰπεῖν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ ποῖον τί φῄς; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀνάθημα γὰρ τῷ Θεῷ καὶ ἀπόλεκτον ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν,

ἦ ἐξ αἵματος ἦν τοῦ Λευΐ. καὶ νόμος ἐδίδου τῷ γένει τὸ ἱερᾶσθαι δεῖν, ἔκκειτον αὐτῷ τὸ ἐπὶ τῷδε γέρας ἀπονέμοντος Θεοῦ. πλὴν οὐκ ἀβασάνιστον ὁλοτρόπως τὴν ἱερουργὸν ἀφῆκε πληθὺν, οὐδὲ ἀνῆκεν ἁπλῶς τοῖς τυχοῦσι τὸ χρῆμα, διά γε τὸ ἐξ αἵματος εἶναι Λευΐ. πολυπραγμονεῖν δὲ δεῖν ἐκέλευε καὶ σφόδρα λεπτῶς, μὴ ἄρα τι τῶν κατεψεγμένων ἀρρωστῆσαι συμβαίη, ἀνεθέλητον εἴη Θεῷ, καὶ μεμωμημένην ποιοῖτο τὴν πρόσοδον, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἀνίπτοις εἰσθέων ποσὶν εἰς τὴν τοῦ μαρτυρίου σκηνὴν προσκορεύοι καὶ οὐχ ἑκών. γέγραπται δὲ οὕτω πάλιν ἐν τῷ Λευϊτικῷ· καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων· εἶπον Ἀαρὼν, ἄνθρωπος ἐκ τοῦ γένους σου, εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ᾧ ἂν ᾖ ἐν αὐτῷ μῶμος, οὐ προσελεύσεται προσφέρειν τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. πᾶς ἄνθρωπος ᾧ ἂν ᾖ ἐν αὐτῷ μῶμος, οὐ προσελεύσεται. ἄνθρωπος τυφλὸς, ἢ χωλὸς, ἢ κολοβόρινος, ἢ ὠτότμητος, ἢ ἄνθρωπος ᾧ ἐστιν ἐν αὐτῷ σύντριμμα χειρὸς ἢ σύντριμμα ποδὸς, ἢ κυρτὸς, ἢ ἔφηλος, ἢ πτίλος τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἢ ἄνθρωπος ᾧ ἐὰν ᾖ ἐν αὐτῷ ψώρα ἀγρία, ἢ λιχὴν, ἢ μονόρχις· πᾶς ὅστις ἐστὶν ἐν αὐτῷ μῶμος ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, οὐκ ἐγγιεῖ τοῦ προσενεγκεῖν τὰς θυσίας τῷ κυρίῳ, ὅτι μῶμος ἐν αὐτῷ. τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, οὐ προσελεύσεται προσενεγκεῖν, τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων φάγεται. πλὴν πρὸς τὸ καταπέτασμα οὐ προσελεύσεται, καὶ πρὸς τὸ θυσιαστήριον οὐκ ἐγγιεῖ, ὅτι μῶμον ἔχει, καὶ οὐ βεβηλώσει τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. ὅτι ἐγὼ κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτούς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἆρ' οὖν εἰπέ μοι πρὸς ἐγκλήματός ἐστί τισιν, ἀρρωστία σωματική; γράφεται δὲ τὴν φύσιν ὁ δημιουργὸς καὶ ἀνεθελήτως διεφθαρμένην; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εὖγε, ὦ Παλλάδιε, φρονεῖς γὰρ ὀρθῶς. αἰτία μὲν γὰρ καὶ γραφὴ γένοιτ' ἂν ἔσθ' ὅτε τισὶν, ἐθελούσιον ἔχουσι τὴν σφῶν αὐτῶν διάνοιαν τὴν εἰς τὰ φαῦλα παρατροπὴν, καὶ τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἐκτόπων ἀπόνευσιν ἐκτετιμηκόσιν. ἀρρωστήμασι δὲ τοῖς περὶ τὴν σάρκα φυσικῶς τε καὶ ἀνεθελήτως συμβαίνουσι, τὸ ἐπιτιμᾶν οἶμαί που σκληρὸν καὶ ἀσυμπαθὲς, καὶ τῆς εἰς σκαιότητα κατηγορημένης οὐκ ἀμοιροῦν. πάρεστι δὲ οὖν ἐντεῦθεν ἐκφανῶς περινοεῖν, ὡς οὐκ ἂν ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς, ἐπ' ἀνεθελήτοις αἰτίαις τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἐγράψατο

A eique generi Lex tribuebat ſacra munera, Deo hunc illi honorem præcipuè deferente; non tamen ſine vllo diſcrimine cœtum illum ſacris faciendis deſtinatum reliquit; neque, modò ex genere Leui eſſent, id officium temere quibuſuis permiſit, ſed exquiri diligentiſſime præcepit; ne, ſi aliquo forte corporis vitio laboraret, Deo ingratum eſſet, & acceſſum vitioſum redderet, ne illotis, vt ita dicam, pedi-
B bus in tabernaculum teſtimonii irrumpens, etiam nolens offenderet: ſcriptum eſt autem ad hunc modum iterum in Leuitico, [Et lo- » Leuit. 21.
cutus eſt Dominus ad Moyſen, di- »
cens, Dic Aaron, Homo ex genere »
tuo per generationes veſtras, in quo »
fuerit macula, non accedet, ad offe- »
rendum dona Dei ſui. Omnis homo, »
in quo fuerit macula, non accedet: »
homo cæcus, vel claudus, vel curto »
C naſo, vel auribus amputatis; aut ho- »
mo, in quo eſt contritio manus, vel »
contritio pedis, vel gibboſus, vel »
maculoſa facie, vel lippis oculis; aut »
homo, in quo fuerit agreſtis ſcabies, »
vel impetigo, aut altero teſticulo ca- »
rens: omnis, in quo eſt macula ex ſe- »
mine Aaron ſacerdotis, non accedet »
ad offerendum hoſtias Domino, quia »
macula eſt in ipſo: ad dona Dei ſui »
offerenda non accedet; dona Dei ſunt, »
Sancta ſanctorum; & de ſanctis come- »
D det: niſi quod ad velum non ingre- »
dietur, & ad altare non accedet, quia »
maculam habet, & non profanabit »
ſanctuarium Dei ſui; quia ego Do- »
minus, qui ſanctifico ipſos.] PALLADIVS. Dic mihi igitur, eſt ne cuiquam fraudi, quod debili ſit corpore? aut conditor naturam in crimen vocat, quod etiam inuita corrupta ſit? CYRILLVS. Præclare ais, Palladi; Sapis enim. Nam id vitio nonnullis atque cri-
E mini dari poteſt modo, quod ſponte, & ex animi ſui ſententia ad res vitioſas deflectunt, & ad quæuis turpia declinare malunt; debilitates autem corporis, quæ ex natura præter voluntatem eueniunt, accuſare, durum, opinor, eſt, atque inhumanum, & à ſtultitiæ nota minime alienum. Ex quo illud intelligere licet, fieri non poſſe, vt ille vniuerſorum conditor hominum naturam de culpis minime voluntariis ream fecerit,

aut infirmitate corporis aliqua laborantem tanquam execrabilem, à ſacro miniſterio ei demandato repulerit; ſed illum credendum eſt tanquam ex figura rerum corporalium nos ad ſubtiliorem elegantioremque intelligentiam expolire, & varia vitiorum animi genera oſtendere, vtque hæc Deo eſſe odioſa cognoſcamus, indicare. Quid enim? non etiam beatus Paulus oportere dixit, vt, qui in ſacerdotium electi eſſent, ii præclaro hominum iudicio in omni virtutum genere admirabiles habeantur? [Vt perfectus ſit, inquit, homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.] Quinetiam Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe oportere, apertiſſime aſſeuerauit, ſummamque in iis rebus diligentiam adhibuit. PALLADIVS. Aſſentior equidem. Sed quænam ſit ſingulorum corporis vitiorum, quæ modò enumerata ſunt, ratio, aueo diſcere. CYRILLVS. Agedum igitur ſingulis per genera diſtributis dicamus ea, quæ in mentem veniunt. Homo, inquit, per generationes veſtras, ex genere tuo, in quo fuerit macula, non accedet ad offerendum dona Dei ſui: cauta verba, aſperum præceptum: lex enim eſt nō in eos modo conſtituta, qui tunc ex Aaron geniti erant, ſed ad totum genus pertinet, & ad vniuerſam familiam ſacerdotalem, & in omne tempus extenditur: id enim, vt arbitror, ſignificant ea verba, Ex genere tuo per generationes veſtras. Semper enim ea, quæ minus integra ſunt, aſpernatur Deus; neque vllum tempus reperire licet, quo illi aliquid vitioſum, ſpiritalibus nempe morbis affectum, placere poſſit; quin eos tantum amplectitur, qui integri ſunt, nulliſque affecti corruptelis, ſed perfecti in virtute & in ſanctificatione firmi, qui laudem ex recte factis parare perſeueranter ſtudent, & acri ſunt ac perpetua prudentia prædit. Ob eam igitur cauſſam hac de re legem ſtatuit eiuſmodi, quæ ad vniuerſam pertineat familiam, vt ſacrum electumque genus incorruptum atque integrum ſibi pararet, tum quidem in tribu Leui, & familia Aaron; nunc autem in iis, qui ſunt in Chriſto ſanctificati, magno nimirum illo vereque ſummo ſacerdote, cui per ſpiritum adhæſimus, conſortes atque participes propriæ illius naturæ facti. Itaque, cum eos, qui fide iuſtificati ſunt, ad fraternam quoque coniunctionem vocarit,

1. Tim. 3.

Leuit. 21.

A οὐδ' αὖ ὡς ἀμείνω τὸν ἠῤῥωστηκότα σωματικῶς τῆς αὐτῷ συντεταγμένης ἐξέπεμψε λειτουργίας, ἀλλ' ὡς ἐκ τύπου πάλιν τῶν σωματικῶν, εἰς ἀστειοτέρας ἡμᾶς καταλεπτυνεῖ βουλάς, καὶ τῶν ἐν ψυχῇ παθῶν τὸ πολυειδὲς ἀποφαίνει· θεομισεῖς δὲ ὅτι τὸ χρῆμα δίδωσι νοεῖν. ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἕπεσθαι δεῖν ἔφη τοῖς ἀπολέκτοις εἰς ἱερωσύνην, τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς τεθαυμασμένοις εὐκλεᾶ ψῆφον; ἵνα γάρ, φησίν, ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ Θεοῦ B ἄνθρωπος, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος, δεῖν γε μὴν καὶ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι διισχυρίσατο, καὶ μάλα σαφῶς· καὶ πολλὴν ἐν τούτοις ἐποιεῖτο τὴν ἀκρίβειαν.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημί· τίς δ' αὖ εἴη λοιπὸν καὶ ὁ ἐφ' ἑκάστῳ λόγος, τῶν ἀρτίως ἡμῖν ἀπηριθμημένων ἀῤῥωστημάτων, ἐθέλοιμ' ἄν, ὡς εὖ ἴσθι τοι, μαθεῖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Φέρε δὴ οὖν ἀνὰ μέρος, ὡς ἐν εἴδει ἀναλαμβάνοντες, τὰ εἰς νοῦν ἰόντα λέγωμεν. C ἄνθρωπος, φησίν, εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἐκ τοῦ γένους σου, ᾧ ἐὰν ᾖ ἐν αὐτῷ μῶμος, οὐ προσελεύσεται προσφέρειν τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. ἀσφαλὴς ὁ λόγος. πικρὸν τὸ χρησμῴδημα. τέθειται γὰρ ὁ νόμος, οὐχὶ κατὰ μόνων τῶν τηνικάδε γεγονότων ἐξ Ἀαρών, ἀλλ' εἰς ἅπαν διήκει τὸ γένος, καὶ κατὰ παντὸς αἵματος ἱερατικοῦ, καὶ εἰς πάντα διέρπει χρόνον. δηλοῖ γὰρ οἶμαι τουτὶ, τὸ, ἐκ τοῦ γένους σου εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ἀπαράδεκτον γὰρ ἀείπως Θεῷ, τὸ μὴ ἀμωμήτως ἔχον. καιρὸν δὲ εἰπεῖν, οὐκ ἂν δύ- D ναιτό τις, καθ' ὃν αὐτῷ προσφιλὲς ἂν γένοιτο τὸ κατεγνωσμένον, ὡς ἐπ' ἀῤῥωστίαις δὴ δὲ μᾶλλον ὅτι ταῖς πνευματικαῖς. ἐκτετίμηται δὲ μᾶλλον τὸ ἀμωμήτως ἔχον, καὶ νοσοῦν οὐδαμόθεν τὴν παραφθορὰν, ἄρτιον δὲ, ὥσπερ εἰς ἀρετὴν, καὶ εὐσθενὲς εἰς ἁγιασμόν, τὸ εὐδοκιμεῖν εὖ μάλα μεμελετηκὸς ἐν ὑπομονῇ, καὶ γοργὸν εἰς φρόνησιν διηνεκεῖ. τοιγαροῦν καὶ κατὰ E παντὸς ἰόντα τοῦ γένους τὸν ἐπὶ τῷδε ποιεῖται νόμον, ἀκίβδηλον ἑαυτῷ τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον ἀποφαίνων γένος· τότε μὲν ὡς ἐν φυλῇ τῇ Λευὶ, καὶ ὡς ἐξ αἵματος Ἀαρών, νυνὶ γε μὴν ὡς ἔν γε τοῖς ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ τῷ μεγάλῳ καὶ κατ' ἀλήθειαν ἀρχιερεῖ, ᾧ προσπεφύκαμεν διὰ πνεύματος, κοινωνοὶ, καὶ μέτοχοι τῆς οἰκείας αὐτοῦ φύσεως ἀναδεδειγμένοι. τοιγάρτοι καὶ εἰς ἀδελφότητα κεκληκὼς τοὺς ἐν πίστει δεδικαιωμένους,

ὥσπερ κοινωνοῖς αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται λέγων· ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἅ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός. ἢ γὰρ οὐχὶ τῷ προσώπῳ Χριστοῦ καὶ τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον ἀναπλέκειν ἔδοξε τῷ θεσπεσίῳ Παύλῳ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀπείργει δὴ οὖν τοῦ ἱερᾶσθαι δεῖν, τὸν ἐφ' ὅτῳ οὖν τῶν ὠνομασμένων, ὡς ἄῤῥωστον καὶ κατεσκωμμένον. οὐ γὰρ προσελεύσεται, φησὶ, προσφέρειν τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, ἄνθρωπος τυφλὸς ἢ χωλός. ἔχει μὲν οὖν αὐτόθεν κἂν εἰ νοοῖτο σωματικῶς, πολὺ τὸ χρῆμα τὸ ἀκαλλές. ἐξερρυηκότοιν γὰρ ὀφθαλμοῖν, καὶ μὴν καὶ ποδὸς οὐκ ἐρηρεισμένου, ὀρθὰ βαίνειν οὐκ ἔχοντες, πῶς οὐκ ἄμεινον ἠρεμεῖν, οὐδὲ ὅποι ποτὲ ἰέναι χρὴ τὸν ἱερέα διεγνωκότα, ἢ γοῦν ἰέναι σὺν γέλωτι, ποδί τε καὶ ὀφθαλμοῖς ἀλλοτρίοις χρώμενον; ἀλλ' εἴη μὲν ἂν οὐ πολὺς ὁ τοῦδε λόγος. τὰ δ' ἀναγκαῖα πρὸς γνῶσιν καὶ θεωρίαν ἡμῖν τὴν πνευματικὴν, φέρε λέγωμεν, τὸ τῆς ἱστορίας ὑποτρέχοντες παχύ. τυφλὸν μὲν οὖν ἔοικε τὸν εὐήθη λίαν καὶ ἀσύνετον ἀποκαλεῖν. ὁ γάρ ἐστιν ὀφθαλμὸς τῷ γηΐνῳ σώματι, τοῦτο καὶ ἐν ψυχῇ λέγοιτ' ἂν ὁ νοῦς, φωτὶ μὲν τῷ θείῳ καταλαμπόμενος, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἀκήρατον ἀναθρῶν κάλλος, καὶ ταῖς τῶν ἐννοιῶν ἰσχναῖς οἱονεί πως καὶ εὐστρόφοις κινήσεσιν ἀναθρώσκων εὖ μάλα πρὸς τὸ ἀκριβὲς ἐν δόξῃ, καὶ δογματικῆς ὀρθότητος οὐχ ἁμαρτάνειν εἰδώς. τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ παροιμιωδῶς εἰρημένον, οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλεπέτωσαν, τὰ δὲ βλέφαρά σου νευέτω δίκαια. εἴρηται δέ που καὶ πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα βλέπουσαν οὐκ ὀρθῶς, ἰδοὺ οὐκ εἰσὶν οἱ ὀφθαλμοί σου, οὐδὲ ἡ καρδία σου καλὴ, ἀλλ' ἢ εἰς τὴν πλεονεξίαν σου, καὶ εἰς τὸ αἷμα τὸ ἀθῷον ἐκχέειν αὐτὸ, καὶ εἰς τὰ ἀδικήματά σου, καὶ εἰς φόνον τοῦ ποιεῖν αὐτά. ἀνεπιτήδειος οὖν εἰς ἱερουργίαν ὁ τυφλὸς νοητῶς, τοῦτ' ἔστιν, ὁ παντελῶς ἀσύνετος, καὶ νοῦν καὶ φρένα λελωβημένος. ἀνεπιτήδειος δὲ πρὸς τούτῳ καὶ ὁ χωλὸς, τοῦτ' ἔστιν, ἀνὴρ ὀρθοποδεῖν οὐκ εἰδὼς, καὶ πρὸς τὸ ἀρτίως βαίνειν οὐκ εὐσθενής. ἡ μὲν γὰρ τυφλότης, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, τῆς εἰς ἄκρον ἀσυνεσίας σύμβολον· χωλότης δὲ αὖ, τῆς οἱονεὶ κεκλασμένης καὶ ἀδρανοῦς κινήσεώς τε καὶ προθυμίας, ἣν δὴ ἐφ' ἑκάστῳ ποιοῖτό τις τυχὸν τῶν πρακτέων. εἰ μὴ τοῖς οὕτω λελωβημένοις ἐπιφωνεῖν ἄξιον, ἰσχύσατε χεῖρες ἀνειμέναι, καὶ γόνατα παραλελυμένα; ἐπιτιμᾷ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς τοῖς τῶν Ἰουδαίων δήμοις,

A in illis tanquam conſortio iunctis exultat, dicens, [Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus.] Quid enim? non hæc verba Chriſti perſonæ tribuere, beato Paulo viſum eſt? (Hebr. 2. Eſai. 8.) PALLADIVS. Sanè verò. CYRILL. Eum igitur arcet à ſacerdotio, cui quoduis ex his vitiis, quæ dicta ſunt, adſit, vt debilem atque contemptum. Non enim accedet, inquit, ad offerendum dona Dei homo cæcus, vel claudus. Habet autem ea
B res per ſe, etiamſi corporaliter accipiatur, magnam turpitudinem; cui enim exciderint oculi, aut qui pede eſt parum firmo, neque rectis veſtigiis ingredi poteſt, hunc nonne ſatius eſt quieſcere, qui ne internoſcat quidem, quo ire oporteat ſacerdotem, quam ire, ſed non ſine aliorum riſu, oculis alienis vtentem? ſed hoc certe leuius eſſe videatur: quæ autem ad cognitionem & contemplationem ſpiritualem nobis vtilia ſunt, dicamus, hiſtoriæque rudiorem ſenſum prætermit-
C tamus. Cæcum itaque appellare videtur tardum ſanè hominem & in primis hebetem: quod enim eſt oculus in terreno corpore, hoc idem in animo mens dici poteſt, cum diuino lumine illuſtratur, & illam incorruptam pulchritudinem ſuſpicit, ac leui celerique motu cogitationum ad ſummam illam gloriam optime penetrat, atque à recto dogmatum ſenſu minime aberrare nouit: idque, vt opinor, eſt illud, quod prouerbii figura dictum eſt,
D [Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ recta conſiderent.] (Prou. 4.) Dictum etiam ad illam Iudæorum parentem non recte aſpicientem, [Ecce oculi non ſunt tibi, neque cor tuum bonum niſi ad auaritiam tuam, & ad iniquitates tuas, & ad cædem faciendam.] (Hier. 22.) Ineptus igitur eſt ad ſacerdotium, ſpiritualiter cæcus, id eſt, plane imprudens, & animo ac mente vitiatus. Ineptus præterea claudus, id eſt, qui recte ingredi neſcit, atque ad perfecte
E incedendum parum firmus eſt: nam cæcitas quidem, vt modo dixi, ſummæ eſt inſipientiæ ſignum; at claudicatio fractæ debiliſque motionis, atque alacritatis, qua in ſingulis rebus gerendis quiſque mouetur. An verò hominibus ita mutilatis non iure illud inſonari poſſit, [Confortamini manus remiſſæ, & genua diſſoluta?] (Eſai. 35.) Accuſauit etiam ipſe Chriſtus Iudæorum populos,

ut qui nollent rectos greſſus in eo figere, ſed ad claudicandum peruerſi eſſent, atque à rectis cogitationibus declinarent, [Filii enim, inquit, alieni mentiti ſunt mihi, filii alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis.] Paria igitur ſunt inter ſe & vicina admodum, ſi vitiorum ſimilitudinem ſpectes, mentis claudicatio atque cæcitas, quarum altera intelligentiæ præſtantiam, altera bonorum operum firmitatem inutilem reddit. Reiicitur præterea, κολοβόρινος, (ſic enim nomen fingere oportuit,) id eſt, qui curto naſo eſt, & qui auribus amputatis; quibus hæc expoſitio accommodari poteſt; nam olfaciendi ſenſu rerum omnium ſuapte natura olentium malus, aut bonus odor examinatur; habet autem is ſenſus vim diſcernendi maximam inter ea, quæ vel oblectare nos, vel contra offendere poſſunt, & in deteriori ordine numerantur. At vero humanus animus ſi ſuas vires perfectas atque abſolutas habuerit, perget ille quidem fortiter ad actionum qualitates diſcernendas, & ſingula diligenter examinabit, & tanquam optimus aliquis argentarius omnia probans, quodque bonum eſt tenens, & ab omni ſpecie mala abſtinens, vt ſcriptum eſt, laudem maximam conſequetur. Improbat enim turpes quodammodo & adulterinas actiones, vtiles atque præclaras libenter admittit. Igitur naſi depreſſio parum ſanum parumque perfectum ſenſum ſignificat, quo ſenſu ſingulas actiones rectiſſime diſcernentes de rebus optimis præclare, de turpibus ſecus exiſtimamus: ob eamque cauſſam ſapientiæ ac prudentiæ & reliquarum huius generis virtutum & rem tenemus, & nominibus appellamur: nam odor veluti quidam ad animum fertur ab iis rebus, quæ ab eo intelliguntur, quaſi qualitas quædam actionum: mutilatæ porro aures, auditus tardioris, vt mihi quidem videtur, ſignificationem præ ſe ferunt. Amputatæ namque auris eſſe vitium puto, cum quis vel ex parte aſſentitur, neque omnino ad obediendum promptus eſt & facilis, vel non ſincere ſacras potiſſimum literas exaudire poteſt: quod nonnulli faciunt, qui animi vim ad audiendum aptam temeritate ſumma ad ea peruertunt, quæ minime oportet.

Pſalm. 17.

1. Theſ. 5.

A ὡς ὀρθὰς μὲν οὐκ ἀνεχομένους ποιεῖσθαι τὰς ἐπ' αὐτοῦ τροχιάς, ἐκτετραμμένας δὲ μᾶλλον εἰς τὸ χωλὸν, καὶ τῆς ὀρθότητος ἀπολισθήσαντας λογισμῶν. υἱοὶ γὰρ, φησὶν, ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν, καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν. ἐν ἴσῳ δὲ οὖν ἀλλήλαιν καὶ ἀγχοῦ λίαν ὡς ἐν ὁμοιότητι παθῶν, χωλότης νοῦ καὶ τυφλότης. ἡ μὲν, τὸ ὡς ἐν συνέσει τίμιον, ἡ δὲ, τὸ ὡς ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς εὐσθενὲς, εἰς ἀχρειότητα καταφέρουσαι.

B ἀπόβλητον δὲ πρὸς τούτοις ὁ νόμος ποιεῖσθαι δεῖν ἔφη, τὸν κολοβόρινον, καὶ σὺν αὐτῷ τὸν ὠτότμητον. ἐφαρμόσειε δ' ἄν τις ἐπ' αὐτοῖς τὸν τοιόνδε λόγον. αἰσθήσει μὲν γὰρ ταῖς ὀσφρητικαῖς τὰ κατάκομψά τε καὶ εὐοσμότατα δοκιμάζεται, τῶν ὅσα ἐστὶν ἐν φύσει τοιάδε, τῇ τὸ ὀδωδέναι λαχούσῃ φημί. διακριτικὴ δὲ λίαν ἡ αἴσθησις, καὶ τοῦ κατευφραίνειν εἰδότος, καὶ τοῦ μὴ τοιοῦδε τυχὸν ἀλλ' ἑτέρως ἔχοντος, καὶ ὡς ἐν χείρονι

C μοίρᾳ· νοῦς γε μὴν ἔφη ὁ ἀνθρώπινος, εἰ ἀρτίως ἔχοι τυχὸν ἔν γε τοῖς καθ' ἑαυτὸν, ἔσται μὲν εὐσθενὴς εἰς τὸ διακρίνειν δύνασθαι τὴν τῶν πραγμάτων ποιότητα, ἀκριβῆ δὲ τὴν βάσανον ἐφ' ἑκάστῳ ποιήσεται, καὶ οἷά τις ἄριστος τραπεζίτης δοκιμάζων ἅπαντα, καὶ τὸ μὲν καλὸν κατέχων, καὶ ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπεχόμενος κατὰ τὸ γεγραμμένον, εὐδοκιμήσει λίαν. καταχιβδηλεύει γὰρ τὰ οἱονείπως αἰσχρὸν καὶ παράσημον τῶν δρωμένων, προσοῖτο δ' ἂν

D εὐκόλως τὰ ἐπωφελές τε καὶ ἄμεινον. σημαίνει ἡ σιμότης, τὸ μὴ ἄγαν ὑγιὲς, καὶ ἀρτίως ἔχον ὡς ἐν αἰσθήσει δηλοῖ, καθ' ἣν ἕκαστα τῶν πραγμάτων ἄριστα διακρίνοντες, τὴν ἀμείνω μὲν τοῖς ἀρίστοις, τὴν χείρω δὲ τοῖς αἰσχίοσιν ἀπονέμοντες ψῆφον, σοφοί τε καὶ ἀγχίνοοι, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιούτων ἐσμέν τε καὶ ὀνομαζόμεθα. ὀσμὴ γὰρ ὥσπερ εἰς νοῦν ἀναθρώσκουσα, τῶν ὑπ' αὐτοῦ νοουμένων, οἱονεὶ ποιότης πραγματική. τὸ

E δὲ δὴ παρακεκόφθαι τὸ οὖς, ὑπεμφήνειεν ἂν, ὡς γε μοι δοκεῖ, τὸ δυσήκοον. παρακεκομμένης γὰρ ἀκοῆς, οἶμαι ἂν ἔγωγε πάθος εἶναι τὸ ἐκ μέρους εὐπειθὲς, καὶ οὐχ ὁλοκλήρως εὐήνιον εἰς ὑπακοὴν, ἤγουν τὸ μὴ ἀμωμήτως ἐπαΐειν δύνασθαι τῶν ἱερῶν, μάλιστα δὲ γραμμάτων, ὃ δὴ καὶ δρῶσί τινες, ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν ἀβουλότατα παρατρέποντες τῆς ψυχῆς τὸ εὐήκοον. εἶεν

Εἶεν δ' ἂν οὗτοι κατὰ τὴν τοῦ σοφωτάτου Παύλου φωνὴν, οἱ κνηθόμενοι τὴν ἀκοὴν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας αὐτὴν ἀποστρέφοντες, προσκείμενοι δὲ πνεύμασι πλάνης, καὶ εἰς βεβήλους κενοφωνίας ἐκνενευκότες. Οὐκοῦν ὁ ὠτότμητος τῆς εἰς τὸ εἴσω καὶ νοητῆς ἀκοῆς ὑπεμφήνειεν ἂν τὴν πήρωσιν, καὶ τὴν ἐξ ὀρθότητος ἐπὶ τὸ χεῖρον παραφθοράν. ἀλλὰ καὶ εἴ τῳ τυχὸν σύντριμμα ποδὸς, ἢ σύντριμμα χειρὸς ὁρῷτο προσόν, ἀποχωρείτω, φησὶν, καὶ ἐν ἴσῳ τελείσθω τοῖς ἄλλοις, νοεῖ διαπεσόντος τοῦδε τοῦ τὸν πόδα τυχὸν, ἢ τὴν χεῖρα συντεθραυσμένου μὲν, πλὴν οὐκ εἰσάπαν ἠρρωστηκότος, τὸν οὐχ ὁλοκλήρως εἰς ἔργα χωρεῖν δυνάμενον, οὔτε μὴν ἀδιάβλητον ἔχοντα παντελῶς τὴν βάδισιν, ἤτοι τὴν ἐνέργειαν τὴν ὡς ἐν πολιτείᾳ φημὶ καὶ ζωῇ τῇ ἐννομωτάτῃ. Εἶεν δ' ἂν καὶ οὗτοι πάλιν, ἢ οἱ ποιοῦντες τὸ ἔργον Κυρίου ἀμελῶς, οἷς ἐπικεκλήρωται τὸ οὐαὶ διὰ προφήτου φωνῆς, ἤγουν, οἱ τὸ δίκαιον οὐ δικαίως διώκοντες, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἐπιτήρει δὲ ὅτι τῇ νοητῇ καὶ ὁλοτελεῖ χωλότητι, καὶ ἡ μετρία τοῦ σκέλους πήρωσις ἐν ἴσῳ τέ ἐστι, καὶ ὡς ταυτὸν λελόγισται. τὸ γὰρ μηδ' ὅλως τι δρᾷν ἰσχύσαι τῶν ἀγαθῶν, τὸ μὴ δρᾷν ὀρθῶς ἐν ἴσῳ κείσεται λόγῳ. Φαίνοιτο δ' ἂν εἰκότως ἐν μὲν τῇ χωλότητι, τὸ μηδ' ὅλως, ἐν δὲ τῷ συντρίμματι, τὸ μὴ ὑγιῶς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κυρτὸν δὲ καὶ ἔφηλον καὶ πτίλον τοὺς ὀφθαλμοὺς, καταγράφει πάλιν ὡς ἐν τοῖς ἀδοκιμωτάτοις. καὶ κυρτὸν μὲν εἶναί φαμεν, τὸν οἱονεὶ κεκυφότα, καὶ κάτω βλέποντα νῷ, καὶ πρὸς τὰ σαρκὸς νενευκότα πάθη, καὶ τοῖς ἐπιγείοις τὸν ὀφθαλμὸν ἐπερείδοντα, δῆλον δὲ ὅτι τὸν νοητὸν, καὶ εἰς τοῦτο γνώμης ἰόντα λοιπὸν, ὡς τὸ ἀνορθοῦσθαι μισεῖν, πρός γέ φημι τὸ χρῆναι τὰ ἄνω φρονεῖν. Εἶεν δ' ἂν ἐν τούτοις, τὰ τῶν Ἰουδαίων ἐγκλήματα, περὶ ὧν γέγραπται, σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον. ἔφηλον δὲ, τὸν τὴν ἐφηλίδα τὴν καλουμένην ἐπ' αὐτοῖς ἔχοντα μετώποις. ἀρρώστημα δὲ τοῦτο καταμελαίνειν εἰδὸς τὴν ἐπ' ἄκρου δέρματος ὄψιν. παραιρεῖται δὲ τοῖς οἷς ἂν

A Eiuſmodi ſunt, quibus iuxta beati Pauli vocem, pruriunt aures, & à veritate quidem auditum auertunt, attendunt autem ſpiritibus erroris, & profanis vocum nouitatibus adhærent. Igitur detruncatæ aures interioris ac ſpiritualis auditus mutilationem, & intelligentiæ à recto ad deteriorem ſenſum deprauationem ſignificare videntur. Quinetiam, ſi in quopiam contritio pedis aut contritio manus ineſſe animaduertatur, abſcedat is, inquit, & in aliorum ordinem ſe recipiat. B Qua in re is, qui colliſo ſit pede aut manu, non tamen prorſus debilitato, intelligere nos ad probas actiones progredi poteſt, neque inceſſum omnino laudabilem, id eſt, actionem in conuerſatione ac vita cum lege maxime congruentem habet. Eiuſmodi ſunt iterum, qui faciunt opus Domini negligenter, quibus Prophetæ voce illud, Væ, irrogatum eſt; aut qui quod iuſtum eſt, C non iuſte ſectantur, vt ſcriptum eſt. Illud autem animaduertas velim, ſpirituali ac plenæ claudicationi, illam quoque modicam tibiæ debilitatem parem eſſe, & pro eodem haberi: tantidem enim vtrumque æſtimandum eſt, & nihil omnino, quod præclarum ſit, facere poſſe, & id minus recte facere; ſignificatur autem non abſurde in claudicatione quidem, nihil prorſus poſſe, in contritione autem, non recte poſſe facere. D PALLADIVS. Conſentaneum videtur. CYRILLVS. Gibboſum præterea, & qui maculoſa ſit facie, & qui lippis oculis, recenſet item inter eos, qui maxime repudiantur. Ac gibboſum quidem eſſe dicimus, qui quodammodo incuruatus eſt, & cuius animus deorſum aſpicit, & ad carnis affectus eſt procliuis, & oculos nimirum ſpirituales ad res terrenas defigit, iamque in eam ſententiam venerit, vt erigere animum ad res ſupernas ſapiendas fugiendum putet. E Inter hæc numerari poſſunt Iudæorum crimina, de quibus ſcriptum eſt, [Obſcurentur oculi eorum, ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua.] Maculoſum autem, ſeu, vt Græce habetur, ἔφηλον, appellamus, qui maculam, id eſt, ἐφηλίδα, in ipſa fronte habet; eſt autem is morbus vim habens denigrandi ſummæ cutis aſpectum.

2.Tim.4. 1.Tim.4. Hier. 48. Deut. 16. Pſal. 68.

A lis autem, in quibus hic morbus fuerit, accidit, vt latere non poſſint; cum in ipſis ſuperciliis innaſcatur, & in tota facie graſſetur. Maculoſus eſt igitur eiuſmodi homo corporaliter, ſed ſpiritualiter indicat apertum, miniméque occultum impudentem, ac veluti impuro vultu hominem, qui vitæ turpitudinem omnibus aperte prodat, adeo vt ne id quidem ſciat, quod

Prou. 12. » eſt à ſapiente quodam dictum; [Sa-
» pientes abſcondent ſuam ipſorum
» turpitudinem.] PALLADIVS.

B Quonam modo? CYRILLVS. Quid enim, Palladi, nonne innumera nobis inſunt vitia? PALLADIVS. Certè. Sed quorſum iſtud? CYRILLVS. Quia, inquam, Palladi, vnuſquiſque noſtrum quocunque alio laboret vitio, pudore tamen fratrum ſæpenumero victus, maximam curam ac ſtudium adhibet, vt integer eſſe videatur, & in malis lateat. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILLVS.

C Si quis igitur ad eam impudentiam progrediatur, vt palam delinquere, pro nihilo ducat, & honeſtatis ornamenta prorſus negligat, eiuſmodi homo nonne iam cuiuis videatur à ſacro ſanctoque genere longe remotus? PALLAD. Sanè verò. CYRILLVS. Maculoſum igitur Lex vocat eiuſmodi hominem, vt qui vitium ac morbum ſuum ne occultare quidem norit ac velit.

D Lippis vero oculis eum appellat, qui videndi facultate minime ille quidem priuatus ſit, ſed id rectè facere nequeat; quales ii ſunt, quibus adeſt quidem prudentia, non tamen id etiam habent, vt recte ſentire velint: nonnulli enim, cum id, quod rectum eſt, videant, tamen ad ea, quæ minime conuenit, voluntatis ſuæ propenſionem detorquent: alii verò, cum poſſint rectam de dogmatis ſententiam aſſequi, ſuæ ipſi menti officiunt,

E ac turpiſſimarum opinionum aucupium ſectantur, nullamque de Deo ſanam ſententiam amplectuntur: quales ſunt hæretici, ac præter hos Iudæi, qui, cum Deum credant eſſe Patrem, Filium tamen, qui ex ipſo ſecundum naturam extitit, ſtultiſſime repellunt. Itaque veriſſime de illis dici poteſt, quod eſt prophetæ voce decantatum,

Marc. 8. [Oculi ſunt eis, & non vident:]

A γίνοιτο παθεῖν, ὃ κἂν γοῦν ἰσχύσαι λαθεῖν, αὐταῖς ἐπανθοῦν ὀφρύσιν, ὅλοις τε προσώποις ἐπορτημένον. ἔφηλος δὴ οὖν ὁ τοιόσδε σωματικῶς, νοητῶς γε μὴν ἀποφαίνει τὸν ἀσχήμονα, γυμνῶς τε καὶ ἀκρύπτως, καὶ οἱονεὶ πρόσωπον οὐκ ἔχοντα κατάκρυφον, ἀλλ' ἐκφανὲς ἅπασι τὸ ἀκαλλὲς τῆς ζωῆς, ὡς μὴ εἰδέναι που τάχα, μηδὲ τὸ ὑπό του τῶν σοφῶν ὀρθῶς εἰρημένον. σοφοὶ κρύψουσι τὴν ἑαυτῶν αἰσχύνην. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς ἔφης; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ,

B ὦ Παλλάδιε, μυρία ὅσα γε τὰ ἐν ἡμῖν ἐστι πάθη; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ναί· τί οὖν τοῦτό γε; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι ὦ γενναῖε, φημὶ, νοσεῖ μὲν ἕκαστος, ᾧ νοσεῖ. αἰδοῖ δὲ πολλάκις τῇ πρὸς ἀδελφοὺς ἡττώμενος, ἐν σπουδῇ καὶ λόγῳ ποιεῖται πολλῷ καὶ τὸ ἐρρῶσθαι δοκεῖν, καὶ τὸ λανθάνειν ἐν κακοῖς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἰ δὲ δή τις εἴη

C πρὸς τοῦτο ἥκων ἀναισχυντίας, ὡς ἡγεῖσθαι παρ' οὐδὲν, τὸ καὶ ἐκφανδὸν ἑλέσθαι πλημμελεῖν, καὶ τὴν εἰς κοσμιότητα χάριν ἀφειδῆσαι παντελῶς, οὐκ ἂν που δόξειεν ὁ τοιόσδε λοιπὸν, τοῦ ἱεροῦ καὶ ἁγίου γένους οἴχεσθαι μακράν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔφηλον τοίνυν ὁ νόμος ἀποκαλεῖ τὸν τοιοῦτον, ὡς οὐδὲ κρύπτειν εἰδότα καὶ ἀνεχόμενον τὸ συμβὰν ἀρρώστημα καὶ πάθος αὐτῷ. πτιλὸν δὲ

D τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὸν ἥκιστα μὲν τοῦ βλέπειν ἐστερημένον, ὑγιῶς δὲ τοῦτο ποιεῖν οὐκ ἔχοντα. ὁποῖοί τινες εἶεν, οἷς ἔνεστι μὲν ἡ φρόνησις, τὸ γε μὴν ἑλέσθαι φρονεῖν ὀρθῶς οὐχ ὁρᾶται προσόν. οἱ μὲν γὰρ ὁρῶντες, φησὶ, τὸ ἀγαθὸν, ἐφ' ἃ μὴ προσῆκε, τὴν ἰδίων θελημάτων παρατρέπουσι τὴν ῥοπήν. οἱ δὲ, καὶ δογματικῆς ὀρθότητος οὐκ ἀμοιρεῖν ἰσχύοντες, μονονουχὶ τὸν οἰκεῖον αὐτοὶ κατασίνονται νοῦν, εἰς ἀκαλλεστάτην ἐννοιῶν ἰόντες θή-

E ραν, καὶ ὑγιὲς οὐδὲν τῆς ἐπὶ Θεῷ δόξης εἰσδεχόμενοι, ὁποῖοί τινές εἰσιν, αἱρετικῶν μὲν μάλιστα παῖδες, Ἰουδαῖοί τε πρὸς τούτοις, οἱ Θεὸν μὲν πιστεύοντες εἶναι τὸν πατέρα, τὸν γε μὴν ἐξ αὐτοῦ πεφηνότα κατὰ φύσιν υἱὸν ἀνοητότατα διωθούμενοι. τοιγάρτοι καὶ ἀληθὲς ἐπ' αὐτοῖς τὸ διὰ τοῦ προφήτου φωνῆς ὑμνούμενον, ὀφθαλμοὶ αὐτοῖς, καὶ οὐ βλέπουσιν.

ὀνίνησι γὰρ τὸ βλέπειν οὐδὲν, εἰ μὴ προσορῷτό πως τὸ ὑγιῶς βλέπειν, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὴν χωλότητα, καὶ τὸ σύντριμμα τοῦ ποδὸς ἐν ἴσῳ τετάχθαι λόγῳ δικαίως ἐλέγομεν. διοίσει γὰρ ὅλως οὐδὲν, τοῦ μηδ᾽ ὅλως ἰέναι δύνασθαι, τὸ μὴ ὑγιῶς ἰέναι τυχὸν, τὴν ὡς ἐν πράγμασι δὴ δηλονότι τρίβον, καὶ τὴν ὡς ἐν ἔργοις ὁδόν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ προσπελάσεται δὲ ἱερουργήσων ἄνθρωπος, ᾧ ἐὰν ᾖ ἐπ᾽ αὐτοῦ ψώρα ἀγρία, ἢ λειχὴν, ἢ μόνορχις, ἢ πᾶς ᾧ ἐστιν ἐν αὐτῷ μῶμος. ψώρᾳ μὲν οὖν ἀγρίᾳ παρεικαστέον τὰ ἐκτοπώτατα τῶν παθῶν, δριμυτέροις ῥεύμασι καταχεόμενα νοῦ, καὶ πέρα παντὸς ἰόντα μέτρου, καὶ ἐξ ἡδονῆς μὲν ἔχοντα τὴν ἀρχὴν, εἰς πικρὸν γε μὴν ἐξήκοντα τέλος. ἢ οὐχὶ δὴ φὴς ἑκάστῳ τῶν πλημμελημάτων καὶ συμμετρίαν τινὰ καὶ ἀμετρίαν ὁρᾶσθαι τοῦ κακοῦ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς ἔφης; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὁ σωματικῆς ἡδονῆς ἡττώμενος, οὐκ αὖ τοῦτο πάθοι καὶ μετρίως καὶ ὑπὲρ μέτρον; οἱ μὲν γὰρ, ἡττῶνται μόνον, καὶ νοσοῦσι παρεσταλμένως, οἱ δὲ καὶ εἰς ἀκρότητα ἥκουσι τοῦ κακοῦ, καὶ ἀσχέτως ἀγριαινούσῃ νοσοῦσι τὴν ἡδονὴν, ὡς καὶ αὐτὴν ἐπέκεινα τῶν κατὰ φύσιν ἐξολισθῆσαι παθῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι ὃ φής. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν κακῶν τὸ ἐκτόπως ἐκνενευκὸς εἰς τὸ πέρα λόγου, καὶ μέτρων ἐπέκεινα τῶν ἐν ἔθει καὶ παρὰ πολλοῖς, λέγοιτ᾽ ἂν ἡ ἀγρία ψώρα λοιπόν. λειχὴν δὲ πρὸς τούτοις, πᾶν ὁποιουοῦν πάθος, ἀεὶ διέρπον εἰς τὸ εὐρὺ, καὶ ἀκατάληκτον ἔχον τὴν εἰς τὸ χεῖρον ἐπίδοσιν· συστέλλεσθαι δὲ δεῖν, καὶ εἰς τὸ μεῖον ἄγεσθαι πρὸς ἡμῶν τὰ προσανίσχοντα τῶν παθῶν, ὁ θεῖος βούλεται νόμος. τοιοῦτόν τι νοήσεις ἀκούων, ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῇ ἐπὶ σὲ, τόπον σου μὴ ἀφῇς, ὅτι ἴαμα καταπαύσει ἁμαρτίας μεγάλας. τὰ γὰρ ἀνεπίπληκτα τῶν παθῶν, ἕρπει μὲν ἀεὶ πρὸς τὸ αἴσχιον ἔχον, καταδράττεται δὲ καρδίας καὶ νοῦ, καὶ εἰς ὄλεθρον ἄγει παντελῆ. δεῖ δὴ οὖν ἄρα πρὸς ἡμῶν ἐπιτιμᾶσθαι τὸ φαῦλον, ταῖς εἰς τὸ ἄμεινον ἀναδρομαῖς, περιστελλούσης αὐτὸ τῆς ἐν ἡμῖν νήψεως, καὶ ἀναιρούσης κατὰ βραχύ. μόνορχιν δὲ πρὸς τούτοις, φησὶ, καθάπερ οἶμαι, τὸν ἡμίανδρον, καὶ οἱονεὶ παρακεκομμένον τὸ τελείως ἀνδροπρεπές. οὔτε γὰρ πόρνοι, φησὶν, οὔτε μαλακοὶ τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν κληρονομήσουσι.

A nihil enim facultas videndi proficit, niſi adiunctum ſit illud, vt recte videatur, nimirum vt claudicationem, & contritionem pedis pro eodem haberi iure dicebamus: nihil enim prorſus intereſt nullone modo quis incedere per ſemitam rerum gerendarum, & actionum viam, an vero non recte incedere poſſit. PALLAD. Rectè dicis. CYRILL. Non accedet etiam ad ſacrificandum homo, in quo fuerit ſcabies indomita, vel impetigo, aut qui

B altero teſticulo careat, omnis in quo eſt macula. Indomitæ igitur ſcabiei perſimilia eſſe cenſenda ſunt turpiſſima vitiá, quæ acriori fluxu in animum influunt, & modum omnem egrediuntur; quæ cum ex voluptate initium ſumant, aſperum exitum habent. Quid? nonne cenſes in vnoquoque peccato tum mediocritatem quandam vitii, tum vero redundantiam ſpectari? PALLAD. Quonam iſtud modo? CYRILLVS. Qui corporis voluptate capitur, nonne

C eo vitio & modice, & vltra modum laborate poteſt? alii enim ſuccumbunt morbo, & eo modo mediocriter afficiuntur, alii ad ſummum in eo malo progrediuntur, & indomita impotentique libidine laborant, vt etiam vltra ea vitia, quæ ſecundum naturam ſunt, præcipites ruant. PALLADIVS. Quod dicis teneo. CYRILLVS. Igitur in vnoquoque vitio vltra rationis terminos modumque conſuetum, & qui in pleriſque reperitur, inſolenter

D intemperantia prodire, id vero iam ſcabies indomita dici poteſt. Adhæc impetigo quiuis animi morbus appellari, qui ſemper latius ſerpat, nullumque finem faciat in peius creſcendi. Comprimere igitur atque minuere irruentia vitia, nobis diuina lex præcipit; id in hũc ſenſum accipies cum audis, [Si ſpiritus poteſta- » 1. Cor. 6. tem habentis aſcenderit ſuper te, locum » tuum ne dimiſeris; quia curatio faciet » ceſſare peccata maxima.] Vitia enim ſi » minime caſtigentur, ſerpunt in dies ad

E turpiora, & cor atque mentem corripiunt, atque ad ſummam perniciem perducunt. Caſtiganda eſt igitur à nobis vitioſitas, ita vt eam noſtra vigilantia ad meliorem frugem reuocando comprimat, & paulatim extinguat. Alterum vero teſticulum non habentem, vt ego arbitror, ſemiuirum appellat, & à quo perfecti viri dignitas ſit abſciſſa. [Ne- » Eccleſ. 10. que enim fornicatores, inquit, neque » molles, regnum Dei conſequentur.] »

Exoletos autem hoc nomine appellat,
qui, cùm viri naturam ſortiti ſint, viri
dignitatem ementiuntur, & animo &
corpore effœminati, & ſponte ad ener-
uatum muliebremque modum fracti.
Eſt autem præterea veriſimile, eum qui
altero teſticulo careat, aliud quiddam
ſignificare: habet enim id conſuetudo,
vt firmus, atque in ſe collectus, & ea
omnia perficere valens, quæ decreue-
rit, vir appelletur: intelligi igitur non
abſurde poteſt is eſſe ex media parte
vir, qui minime integra eſt firmitate, ne-
que ad omnia exequenda, quæ ſibi con-
Mala. 1. ueniunt, ſatis virium habens: non enim
decet eum, qui Deo dicatus eſt, mutilam
illi fortitudinem ac debilitatam firmi-
tatem offerre, & tanquam ex parte lan-
guere; ſed viriliter agere, & confortari,
ſicut ſcriptum eſt, & eiuſmodi alacrita-
tem habere, quæ reprehenſionem om-
nem & irriſionem effugiat. Igitur ſine
vlla controuerſia arcetur à ſacris, qui
fuerit alicuius maculæ reus; arcetur au-
tem non quominus ſancto cibo veſca-
» tur; [Comedet enim, inquit, de ſanctis.]
ſed ne ad velum ingrediatur, neque ac-
cedat ad altare: nam, qui languoribus
adhuc in animo latentibus obnoxii ſunt,
ii participes eſſe benedictionis Chriſti
poſſunt, non tamen eo modo, quo ſancti
viri percipiunt ad ſanctificationis incre-
mentum & animi firmitatem, & ad fi-
xam in rebus præclaris perſeuerantiam;
ſed eo modo, qui infirmis conuenit,
ad vitii abiectionem, ceſſationemque à
peccato, & mortificationem volupta-
tum valetudiniſque ſpiritualis recrea-
2. Cor. 5. tionem. Nam, quia Chriſtus noua crea-
tura eſt, ſecundum Scripturas, eam ob
cauſſam nos quoque illum in nobis
ipſis accipimus, vt per ſanctam eius car-
nem & ſanguinem in vitæ nouitatem
per ipſum & in ipſo reformati, depo-
namus veterem hominem, qui cor-
rumpitur ſecundum deſideria erroris,
ſicut ſcriptum eſt. PALLADIVS.
Rectè ais. CYRILL. Interdicit igitur
munerum ſacrorum procuratione iis,
qui infixa quodammodo, & quæ abiici
Ephes. 4. non poſſit, ſpirituali debilitate labora-
rent; nam qui aſſidue inſitis vitiis labo-
rant, ſancti nullo modo ſunt: quin etiam
qui in ſe ipſis integri ſunt, & minime ad
ſacra miniſteria vitioſi, tamen ſi ex iis
aliquem his communibus vitiis, &
quæ abiici haud facilè poſſunt, laborare
contingat, eum non ſine caſtigatione
relinquendum eſſe præcipit, dicens,

A θηλυδρίας δὲ τοὺς τοιούτους ὀνομάζει, ὅτι τὴν
ἀνδρὸς λαχόντες φύσιν ψεύδονται τὸ ἀνδροπρε-
πὲς, καὶ νοῦν καὶ σῶμα μαλακιζόμενοι, καὶ
ἑκόντι κατακλώμενοι πρὸς τὸ ἄναλκι καὶ θη-
λυπρεπές. εἰκὸς δὲ δὴ πάλιν, τὸν μόνορχιν καὶ
ἕτερόν τι παραδηλοῦν. ἄνδρα μὲν γὰρ ὀνομά-
ζειν ἔθος τὸν εὐσθενῆ καὶ συνεστραμμένον, καὶ οὐκ
ἀνισχύως ἔχοντα πρὸς τὸ δύνασθαι κατορθοῦν
ἃ ἂν ἕλοιτο τυχόν. νοοῖτ' ἂν δὴ οὖν εἰκότως ἐξ ἡ-
μισείας ἀνὴρ, ὁ μὴ ὁλοκλήρως εὐσθενὴς, μήτε
B εἰσάπαν εἰς τὰ αὐτῷ πρέποντα γοργός. οὐ γάρ
τοι προσήκει τὸν Θεῷ προσκείμενον, διακε-
κομμένην αὐτοῦ τὴν ἀνδρείαν καὶ λελωβημένην
προσάγειν τὸ εὐσθενὲς, καὶ ὡς ἀσθενεῖν ἐκ μέ-
ρους, ἀνδρίζεσθαι δὲ καὶ κραταιοῦσθαι, κατὰ τὸ γε-
γραμμένον, ἀδιάβλητόν τε ἔχοντα καὶ ἀκατάγνω-
στον προθυμίαν. ἐκκρουῶν ἀνίερος μὲν ὁμολο-
γουμένως, ὁ ὑπὸ μώμου γραφήν. εἴργεται δὲ
οὐχὶ τοῦ χρῆναι μεταλαχεῖν τῆς ἁγίας τροφῆς.
φάγεται γὰρ ἀπὸ τῶν ἁγίων, φησὶ, πλὴν πρὸς
C τὸ καταπέτασμα οὐ προσελεύσεται, καὶ πρὸς
τὸ θυσιαστήριον οὐκ ἐγγιεῖ. οἱ γὰρ ἔτι ταῖς εἰς νοῦν
ἔσω κεκρυμμέναις ἀσθενείαις ἔνοχοι, μεταλά-
χοιεν ἂν τῆς εὐλογίας Χριστοῦ, καὶ οὐχ ὡς ἐν τά-
ξει τῶν ἁγίων εἰς ἐπίδοσιν ἁγιασμοῦ, καὶ εἰς
ἑδραιότητα νοῦ, καὶ τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀρίστοις
ἐρηρεισμένην διαμονὴν, ἀλλ' ὡς ἐν τρόπῳ
τῷ πρέποντι τοῖς ἠρρωστηκόσιν εἰς ἀπόθεσιν τοῦ
κακοῦ, καὶ εἰς κατάληξιν ἁμαρτίας, καὶ εἰς νέ-
κρωσιν ἡδονῶν, καὶ εἰς ἀνάληψιν εὐεξίας τῆς
D πνευματικῆς. ἐπειδὴ γάρ ἐστιν ὁ Χριστὸς καινὴ
κτίσις, κατὰ τὰς γραφὰς, ταύτῃ τοι δεχόμεθα καὶ
ἡμεῖς αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς διὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρ-
κός τε καὶ αἵματος, ἵνα πρὸς καινότητα ζωῆς
ἀναστοιχειούμενοι δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ, τὸν πα-
λαιὸν ἄνθρωπον ἀποσκευαζώμεθα, τὸν φθειρό-
μενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, κατὰ τὸ γε-
γραμμένον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς
ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀποφάσκει μὲν
οὖν τῶν ἱερῶν ἔργων τὴν ἐπιτήδευσιν, τοῖς οἱονεί-
E πως ἐντετηγμένην καὶ ἀναπόβλητον ἠρρωστηκόσι
τὴν νοητὴν ἐπήρειαν. ἅγιοι γὰρ ἥκιστά γε τὸ νο-
σεῖν ἀεὶ τὰ προσπεφυκότα τῶν παθῶν, ἀλλ'
εἴ καί τινι ἀμωμήτως ἐχόντων ἔν γε δὴ σφί-
σιν αὐτοῖς καὶ ἀδιαβλήτως εἰς λειτουργίαν,
τὸ ἀρρωστῆσαι συμβαίνει τὰ κοινὰ δὴ ταυ-
τὶ καὶ οὐκ ἐξίτηλα τῶν παθῶν, οὐκ ἀνεπι-
τίμητον ἐᾶσθαι δεῖν αὐτὸν ἐπιτάττει, λέγων·

εἶπον πρὸς Ἀαρὼν καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, A
καὶ προσεχέτωσαν ἀπὸ τῶν ἁγίων τῶν υἱῶν Ἰσ-
ραὴλ, καὶ οὐ βεβηλώσουσι τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν
μου, ὅσα αὐτοὶ ἁγιάζουσί μοι. ἐγὼ Κύριος.
εἶπον αὐτοῖς· εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν πᾶς ἄνθρωπος,
ὃς ἂν προσέλθῃ ἀπὸ παντὸς τοῦ σπέρματος ὑ-
μῶν πρὸς τὰ ἅγια, ὅσα ἂν ἁγιάζωσιν οἱ υἱοὶ
Ἰσραὴλ τῷ κυρίῳ, καὶ ἡ ἀκαθαρσία αὐτοῦ ἐπ'
αὐτῷ ᾖ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη
ἀπ' ἐμοῦ. ἐγὼ κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν. καὶ ἄνθρω- B
πος ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, καὶ
οὗτος λεπρὸς ἢ γονορρυὴς, τῶν ἁγίων οὐκ ἔδε-
ται, ἕως ἂν καθαρισθῇ. καὶ ὁ ἁπτόμενος πάσης
ἀκαθαρσίας ψυχῆς, ἢ ἄνθρωπος ᾧ ἂν ἐξέλθῃ
ἐξ αὐτοῦ κοίτη σπέρματος, ἢ ὅστις ἂν ἅψηται
παντὸς ἑρπετοῦ ἀκαθάρτου, ὃ μιανεῖ αὐτὸν, ἢ
ἐπ' ἀνθρώπῳ, ἐν ᾧ μιανεῖ αὐτὸν κατὰ πᾶσαν
ἀκαθαρσίαν αὐτοῦ· ψυχὴ ἥτις ἐὰν ἅψηται αὐ-
τῶν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. οὐκ ἔδεται
ἀπὸ τῶν ἁγίων, ἐὰν μὴ λούσηται τὸ σῶμα αὐ- C
τοῦ ὕδατι, καὶ δύῃ ὁ ἥλιος, καὶ καθαρὸς ἔσται.
καὶ τότε φάγεται τῶν ἁγίων, ὅτι ἄρτος αὐτοῦ
ἐστι. θνησιμαῖον καὶ θηριάλωτον οὐ φάγεται, μὴ
μιανθῆναι αὐτὸν ἐν αὐτοῖς. ἐγὼ κύριος. καὶ φυ-
λάξονται τὰ φυλάγματά μου, ἵνα μὴ λάβωσι
δι' αὐτὰ ἁμαρτίαν, καὶ ἀποθάνωσι δι' αὐτὰ, ἐὰν
βεβηλώσωσιν αὐτά. ἐγὼ κύριος ὁ ἁγιάζων αὐ-
τούς. οἱ γὰρ δὴ προσάγοντες τὰ ἱερὰ, φησὶν, ἤ-
τοι τὰ ἁγιαζόμενα παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὅσα
ἂν ἀναθεῖεν εἰς θυσίαν τῷ Θεῷ, μὴ βεβηλού- D
των αὐτοῦ τὸ ὄνομα, προσάγοντες οὐ προη-
γνισμένοι, καὶ ἀναπόνιπτον ἔχοντες ἔτι τὴν ἀκα-
θαρσίαν ἣν ἂν συμβαίνῃ παθεῖν, ἢ ἴστωσαν ὅτι
φησὶ τὴν ἐσχάτην εὐθὺς ἀποτίσουσι δίκην.
ἐγὼ γάρ εἰμι κύριος, τουτέστιν, οὐ Θεὸς ψευ-
δώνυμος, εἰς ὃν εἰ καί τις ἁμάρτοι τυχὸν, οὐδὲν
ἔσται πλημμελές. τί γὰρ ἂν καὶ γένοιτο πρὸς ἡ-
μῶν εἰς ξύλον ἢ λίθον, ὧνπερ ἂν ἕποιτο καὶ τὸ εὐ-
θύνεσθαι δεῖν; οὐκοῦν τοῖς ἄγαν δείμασι προ-
σεπανορθῶν εἰς ἀσφάλειαν τῆς ἀκαθαρσίας, E
τοὺς τρόπους καθ' οὓς ἂν γένοιτο πρὸς ἡμῶν ἀ-
παριθμεῖται χρησίμως, ὡς ἂν εἰδεῖεν οἱ λει-
τουργοὶ τῆς αὐτοῖς ὅτι μάλιστα πρεπούσης ἐπιει-
κείας τὴν ὁδὸν, καὶ δι' ὧν ἂν εἶεν δεκτοί τε καὶ
καθαροὶ, τὴν τῷ νομοθέτῃ θυμηρεστάτην διατ-
ρέχοντες ζωήν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρ-
θῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὸν μὲν οὖν
λεπρῶντα καὶ γονορρυῆ καὶ τῆς ἱερᾶς ἐξίστησι

Dic Aaron & filiis eius, & abſtineant à ſanctis filiorum Iſraël, & non profanabunt nomen ſanctum meum, quæcunque ipſi ſanctificant mihi: ego Dominus; dic eis, in progenies veſtras, Omnis homo, quicunque acceſſerit de omni ſemine veſtro ad ſancta, quæcunque ſanctificant filii Iſraël Domino, & fuerit immunditia eius in ipſo, exterminabitur anima illa à me. Ego dominus Deus veſter: & homo ex ſemine Aaron ſacerdotis, & hic leproſus, vel ſeminis fluxum patiens, & de ſanctis non comedet, quoad mundatus fuerit; & qui tetigerit omnem immunditiam animæ, aut homo de quo exierit ſemen concubitus, vel quicunque contigerit omne reptile immundum, quod inquinat; vel homo, quem inquinat aliquid ſecundum omnem immunditiam eius, anima quæcunque contigerit ea, immunda erit vſque ad veſperam; non comedet de ſanctis, niſi abluerit corpus ſuum aqua, & occiderit ſol, & mundus erit, & tunc comedet de ſanctis, quia panis ipſius eſt; morticinum & captum à beſtia non comedet, ne inquinetur in ipſis. Ego Dominus, & cuſtodient cuſtodias meas, ne ſumant propter eas peccatum. & moriantur propter eas, ſi profanauerint eas. Ego Dominus Deus, qui ſanctifico ipſos.] Qui offerunt, inquit, ſacrificia, id eſt, ea, quæ ſanctificantur à filiis Iſraël, quæcunque conſecrarint, vt ſacrificent Deo, ne profanent eius nomen, vt nondum ſanctificati; neque dum ab impuritate, quæ illis acciderit, abluti, offerant: alioqui ſciant ſe hanc culpam extremo ſupplicio perſoluturos. Ego enim ſum Dominus, id eſt, non Deus falſo nomine appellatus, in quem etiamſi quis peccet, damni nihil factum erit: quid enim in lignum lapidemve committi poteſt, vnde à nobis rationes repetendæ ſint? Cum igitur graui timore nos corrigere atque ad cautionem excitare vellet, impuritatis genera, quæ ſuſcipi à nobis poſſunt, vtiliter enumerat, vt ſuis cultoribus via probitatis, quam eos ingredi in primis deceat, non ſit ignota, ac ſciant, quibus rebus illi accepti purique fieri poſſint, eamque teneant vitæ rationem, quæ ſit Legiſlatori gratiſſima. PALLAD. Recte eſt à te dictum. CYRILL. Leproſum igitur, & eum, qui ſeminis fluxum patitur, à ſacro

à ſacro miniſterio reiicit, ac ſanctorum eſſe expertem iubet quoad vitium, quod ſibi accidit, à ſe depulerit, atque ab eius contagione longiſſimè diſceſſerit. His tanquam impuritate laborantem adiungit eum, qui attigerit omnem immunditiam animæ, vel de quo exierit ſemen concubitus: præterea qui reptile tetigerit; hominem denique, qui quouis modo immunditiæ obnoxius fuerit; non quod corporeas affectiones Lex accuſet, ſi verum atque ſincerum eius propoſitum ſpectemus; ſed vt in figuris adhuc ſenſibilibus atque corporeis animi affectus oſtendat. Signum igitur mortalitatis eſt lepra; carnem enim abſumit atque depaſcitur, hominemque transfert in eum habitum, qui præter naturam eſt, & corporis aſpectum immutat. Semin's autem fluxus eſt fecunditatis abiectio, natura incaſſum fluente: qualis eſſe etiam hominis animus cernitur ad corruptionem prolapſus; ac prope dixerim, in ſterilitatem abſumptus, quod nihil eorum, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, poſſit intelligere; quales Hymenæus & Alexander fuerunt, exiſtimantes ac dicentes reſurrectionem iam eſſe factam. His etiam adiungi poſſunt, qui ad omne genus rerum turpiſſimarum præcipites ruunt, ac mentis ſuæ fructum in inutiles atque intemperantes voluptates temere profundunt. Igitur leproſus, & ſeminis fluxum patiens, id eſt, qui in operibus mortalitatis detinetur (ſunt autem opera mortalitatis vitia carnis,) qui interiorem fœcunditatem in animo nimirum poſitam atque latentem, non incorruptam ſeruat; procul ſit, inquit, à Sanctis, quoad purificetur: vt enim beatus Paulus ait,

2. Tim. 2.

1. Cor. 11.

» [Qui manducat corpus Domini, & bi-
» bit calicem eius indigne, iudicium ſibi
» manducat & bibit, non diiudicans cor-
» pus eius: probet autem, inquit, ſeip-
» ſum homo, & tunc de pane edat, & de
» calice bibat.]

PALLADIVS. Optime à te dictum eſt. CYRILLVS. Sed vide iam, Palladi, accuratam Legis cenſuram: non enim leproſum modo, & ſeminis fluxu laborantem complectitur, ſed ſimul cum illis quodammodo damnat etiam ſi quis iis morbis affectos, leproſum, inquam, & ſemine fluentem, tetigerit. Et qui tetigerit, inquit, omnem immunditiam animæ, vel de quo exierit ſemen concubitus, impurus erit. PALLADIVS. Et quid in ea re damni faciunt, qui contingunt?

A λειτουργίας, καὶ δεῖν γίνεσθαι φησὶ τῶν ἁγίων ἀμέτοχον, μέχρις ἂν αὐτοῦ τὸ συμβὰν ἀποκρούσαιτο καὶ ἀπωτάτω γένοιτο τῆς νόσου. παρατίθησι δὲ τούτοις ὡς ὁμοφυᾶ νοσοῦντα ἀκαθαρσίαν, τὸν ἁπτόμενον πάσης ἀκαθαρσίας ψυχῆς, ἢ ᾧ ἐὰν ἐξέλθῃ κοίτη σπέρματος, καὶ μήν τοι τὸν ἑρπετοῦ θιγγάνοντα, καὶ ἀνδρὸς τοιουτονοῦν ἔχοντος ἐπὶ μολυσμῷ τὴν κατάρρησιν, οὐ πάθεσιν οἶμαι σωματικοῖς ἐπιτιμῶντος τοῦ νόμου, κατά γε τὸν ἀληθῆ καὶ ἀκραιφνῶς ἔχοντα σκοπὸν, ἀλλ' ὡς ἐν τύποις ἔτι, τοῖς ἐν αἰσθητοῖς καὶ σωματικοῖς τὰ ἐν ψυχαῖς ἀποφαίνοντος. B σύμβολον δὲ οὖν νεκρώσεως μὲν, ἡ λέπρα. δαπανᾷ γὰρ καὶ καταβόσκεται τὴν σάρκα, μεθίστησι δὲ εἰς τὸ παρὰ φύσιν, καὶ ἀλλοιοῖ τοῦ σώματος τὴν ὄψιν. γονόρροια δὲ, καρπογονίας ἐστὶν ἀπόθεσις, ῥεούσης εἰς τὸ μηδὲν τῆς φύσεως, ὁποῖος ἂν τις ὁρῷτο καὶ ἀνθρώπου νοῦς παρενεχθεὶς εἰς παραφθορὰν καὶ μονονουχὶ δαπανώμενος εἰς ἀκαρπίαν. παρά γε τοῦ δύνασθαι συνιέναι μηδὲν τῶν C ἀναγκαίων εἰς σωτηρίαν. ὁποῖοί τινες γεγόνασιν Ὑμέναιός τε καὶ Ἀλέξανδρος, οἰόμενοί τε καὶ λέγοντες ἀνάστασιν ἤδη γεγενῆσθαι. καὶ προστεθεῖεν ἂν τούτοις, οἱ ἀπονεύοντες ἀχαλίνως πρὸς πᾶσαν ὁποιανοῦν τῶν ἐκτόπων, καὶ τῆς ἑαυτῶν διανοίας τὸν καρπὸν παραρριπτοῦντες ἁπλῶς εἰς ἐώλους καὶ ἀσελγεῖς ἡδονάς. οὐκοῦν ὁ λεπρὸς μὲν καὶ γονορρυὴς, τοῦτ' ἔστιν, ὁ τοῖς νεκρότητος ἔργοις ἐνεσχημένος, εἶεν δ' ἂν ἔργα νεκρότητος, τὰ τῆς σαρκὸς πάθη, καὶ ὁ τὴν ἔσω καρποφορίαν τὴν εἰς D νοῦν δηλονότι καὶ κεκρυμμένην οὐκ ἀπαράφθορον ἔχων, ἀποχωρείτω, φησὶ, τῶν ἁγίων, ἕως ἂν καθαρισθῇ. ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος, ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου καὶ πίνῃ τὸ ποτήριον αὐτοῦ ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα αὐτοῦ. δοκιμαζέτω δὲ, φησὶν, ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ τότε ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. E Ἄθρει δὲ οὖν, ὦ Παλλάδιε, τὸ ἀκριβὲς τοῦ νόμου. κεχώρηκε γὰρ ἥκιστά γε κατὰ μόνου τοῦ λεπροῦ καὶ γονορρυοῦς, συγκαταδικάζει δὲ ὥσπερ αὖθις, καὶ εἴ τις ἅψαιτο τυχὸν τῶν ἠῤῥωστηκότων, λεπροῦ δὲ λέγω καὶ γονορρυοῦς. καὶ ὁ ἁπτόμενος, φησὶ, πάσης ἀκαθαρσίας ψυχῆς, ἢ ᾧ ἂν ἐξέλθῃ κοίτη σπέρματος αὐτοῦ, ἀκάθαρτος ἔσται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς ἂν γένοιτο τοῖς ἐπαφωμένοις ἡ ἀπό γε τούτου ζημία;

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐδεμία μὲν, κατά γε τὸν ἐν προχείρῳ λόγον. καταμιαίνει γὰρ οὐχὶ τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν, σώματος ἐπαφή. πνευματικὸς δὲ ὁ νόμος, καὶ διδάσκει πάλιν ἡμᾶς αἰνιγματωδῶς, ὡς ἀκάθαρτοι μὲν ἐν ἐγκλήμασι μολυσμῶν, οἱ ψυχικοῖς ἔνοχοι πάθεσιν. συγκαταμιαίνονται δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ θιγγάνοντες ἤτοι κολλώμενοι. κατὰ σχέσιν δὲ δηλονότι τῆς ταυτοβουλίας, ἤγουν ταυτοεργίας· φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, καὶ μερὶς μὲν οὐδεμία πιστῷ μετὰ ἀπίστου, πολέμιον δὲ καὶ ἀσύμβατον τῷ σκότῳ τὸ φῶς. καὶ ἀληθὲς ὅτι μετὰ ὁσίου ὁσιωθήσῃ, καὶ μετὰ ἀνδρὸς ἀθῴου ἀθῷος ἔσῃ, καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ, καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις. ὅτι δὲ οὐχὶ τὸ ἀρρωστῆσαι μόνον τὰ ἐκτοπώτατα τῶν παθῶν, μόνοις ἐστὶ τοῖς ἠρρωστηκόσι παγχάλεπον, ἀλλὰ καὶ οἵπερ ἂν γένοιντο σύμφρονές τε καὶ ὁμογνώμονες, οὐ μείοσιν ἢ ἐκεῖνοι καταμιανθήσονται μολυσμοῖς, παρέδειξεν εὐθὺς ἐπειπών· ὅτι ὅστις ἐὰν ἅψηται παντὸς ἑρπετοῦ ἀκαθάρτου, μιανεῖ αὐτὸν, ἢ ἐπ' ἀνθρώπῳ ἐν ᾧ μιανεῖ κατὰ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν αὐτοῦ. ψυχὴ ἥτις ἂν ἅψηται αὐτῶν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. ἑρπετὰ δὲ πικρὰ καὶ ἰοβόλα λέγεσθαί τε καὶ εἶναί φαμεν, τοὺς οἷσπερ ἂν εἴη πρέπων ὁ λόγος, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν· ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει. εἶεν δ' ἂν οὗτοι καὶ παρά γε τῶν ἄλλων, οἱ τὰ ὀρθὰ διαστρέφοντες, καὶ τοῖς ἁπλουστέροις τὸν ὀλέθρου πρόξενον ἐνηχοῦντες λόγον, ἀποφέροντές γε πρὸς ἐννοίας οὐκ ἀγαθὰς, καὶ εἰς δόξαν ἐπὶ Θεῷ τὴν διεστραμμένην, ἤγουν κἀκεῖνοι τυχὸν, οἱ λέγοντες, Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν, καὶ οἱ πρός γε τὰς ἐν κόσμῳ φιληδονίας τὰς τῶν ἀμαθεστέρων διανοίας ἐξέλκοντες. ἀκάθαρτοι δὲ πάλιν καὶ καταμιαίνειν εἰδότες τοὺς ἐπαφωμένους, ἤτοι πλησίον ἰόντας, κατά γε φημὶ τὸν διαθέσεως νόμον, οἱ περὶ ὧν ἔφη που καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ πόρνος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. ἢ γὰρ οὐχὶ τῷ ἱερῷ τε καὶ ἀπολέκτῳ γένει, πρεπωδέστατον εἶναι φῂς, τὸ, μὴ γενέσθαι τι τοιόνδε τῶν κακῶν, μή τι μὴν τοῖς ἠρρωστηκόσι συναναφύρεσθαι δεῖν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν.

A CYRILL. Nihil certè, ſi horum verborum rationem in promptu poſitam ſpectes. neque enim hominis animum inquinare poteſt corporis tactus: ſed, quia Lex ſpiritualis eſt, nos iterum per ænigma docet, immundos eſſe & impuritatis reos, qui animi vitiis tenentur obnoxii, ſimul autem cum illis inquinantur, qui contingunt, id eſt, qui ſocietate quadam eiuſdem voluntatis eorumdemve factorum illis adhærent: B [corrumpunt enim mores bonos colloquia mala:] ac [pars nulla eſt fideli cum infideli;] pugnat lumen cum tenebris, neque aliquid inter ea conuenire poteſt; verumque eſt illud, [Cum ſancto ſanctus eris, & cum innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris.] Ceterum grauiſſimorum vitiorum morbis laborare, non iis modò perniciosiſſimum eſſe, qui illis morbis tenentur, ſed eos quoque, qui eiuſdem ſententiæ ac voluntatis fuerint ſocii, non minori, quam illos, C labe inquinari, indicauit continuo ſubiungens, Quiſquis tetigerit omne reptile immundum, quod inquinabit ipſum, vel hominem, quem inquinabit iuxta omnem immunditiam ſuam, anima quæcunque tetigerit ea, immunda erit vſque ad veſperam. Reptilia vero fera atque venenata & eſſe & appellari dicimus eos, in quos illud dictum cadit, [Venenum aſpidum ſub labiis eorum; quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt.] Huiuſmodi autem præ- D ter ceteros illi ſunt, qui ea, quæ recta ſunt, peruertunt, atque in ſimpliciorum hominum aures pernicioſum ſermonem infundunt, eoſque ad ſententias minime rectas, opinionemque de Deo peruerſam detorquent; vel etiam illi fortaſſe, qui dicunt, [Manducemus, & bibamus, cras enim moriemur:] & ad expetendas mundi voluptates ſtultorum hominum animos pertrahunt. Impuri ſunt item, & eos, qui ſe contingunt, id eſt, qui propius ad ipſos, ſi affectionis E modum conſideres, accedunt, inquinare ſolent, ii etiam, de quibus dixit profecto vir ille ſapientiſſimus Paulus, [Si quis frater nominatur aut fornicator aut ebrioſus, aut raptor, aut auarus, aut idololatra; cum huiuſmodi ne cibum quidem ſumere.] Nonne enim ſacro illo atque electo genere digniſſimum eſſe ducis, neque in eiuſmodi vitiis eſſe, neque cum iis verſari, qui illis laborant? PALLAD. Maximè verò.

1. Cor. 15.
2. Cor. 6.
Pſal. 17.
Eſai. 59. Rom. 3. Pſalm. 13.
Eſai. 22. 1. Cor. 15.
1. Cor. 5.

CYRILLVS. Erit igitur immundus, inquit, quiſquis hæc contigerit, vſque ad veſperam: non comedet de ſanctis, niſi prius lauerit corpus ſuum aqua, & occiderit ſol, & mundus erit, & tunc comedet de ſanctis; quia panis ipſius eſt. Præter hæc prohibet morticino & à beſtia capto animante veſci, tanquam is cibus inquinare poſſit. Sed vide, Palladi, non aliter nobis poſſe contingere, vt maculas omnes deponamus, & à criminibus liberemur, niſi per Chriſtum ſolum, & in tempore aduentus eius. PALLAD. Quonam iſtud modo? CYRILL. Nam omnia impura & adhuc polluta, & vitæ expertia fuiſſe, quæ aduentum illius Vnigeniti præceſſerunt, oſtendit, dicens, Impurus erit vſque ad veſperam, & non comedet de ſanctis. An vero ille Emmanuël non in extremis ſæculi temporibus aduenit? PALLADIVS. Certè: perſpicuum eſt enim. CYRILLVS. Quid? ſumuſne tum viuificati, cum comedimus illum panem vere ſanctum, & è cœlo, id eſt, Chriſtum, cùm iam tempus ad extremum vergeret, & Sol quodammodo occideret, & menſuram temporis veſpera clauderet? PALLADIVS. Maximè. CYRILLVS. Ergo etiam vſque ad veſperam ille inquinatus, immundus permanet; ſanctique cibi ac vitalis expers, purgationis tempus expectat. Sed, poſteaquam fuerit ablutus aqua, ſole iam occidente mundatur, & ſuum panem habet eum, qui eſt è cœlo: nam iis, qui ſanctificati ſunt per aquam, ſancto inquam baptiſmate, conceſſa eſt illa per Chriſtum benedictio: ipſeque eſt ille panis viuens, ipſe iſdem, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. Ceterum tempus illud, quo Saluator noſter aduenit, deſignari per ſolis occaſum, perſpicue cognoſces ex illis verbis, quæ Deus de agno loquens, Moyſi dixit illi ſacrarum rerum interpreti, [Loquere „ad filios Iſraël, & accipiant ſibi agnum „per domos, & ſeruabitur à decimo „menſis vſque ad quartumdecimum „diem, & immolabunt eum omnis „multitudo filiorum Iſraël ad veſpe„ram:] hora enim vndecima vocatur ea, qua nobis ille Emmanuël apparuit,

Leuit. 22. — Ioan. 6. — Exod. 12.

A ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔσται δὴ οὖν ἐν ἀκαθαρσίᾳ, φησὶν, ὃς ἂν ἅψηται τούτων, ἕως ἑσπέρας. οὐκ ἔδεται ἀπὸ τῶν ἁγίων, ἐὰν μὴ λούσηται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ δύῃ ὁ ἥλιος, καὶ καθαρὸς ἔσται. καὶ τότε φάγεται ἀπὸ τῶν ἁγίων. ὅτι ἄρτος αὐτοῦ ἐστίν. ἀποφάσκει γε μὴν καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὴν θνησιμαίου τε καὶ θηριαλώτου βρῶσιν, ὡς καταμιαίνειν ἱκανοὺς δυναμένην. ἴθι δὴ οὖν, ὦ Παλλάδιε, τὴν ῥύπου παντὸς ἀπόθεσιν, καὶ ἐγκλημάτων B ἀπαλλαγὴν, οὐχ ἑτέρως ἂν ἐν ἡμῖν ἐσομένην, πλὴν ὅτι διὰ μόνου Χριστοῦ, καὶ ὡς ἐν καιρῷ τῆς ἐπιδημίας. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς ἔφης; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι γὰρ ἀπερικάθαρτοι ἅπαν καὶ ἐν μολυσμοῖς ἔτι, καὶ ὅτι ζωῆς ἀμέτοχοι τὸ πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ μονογενοῦς, προέδειξεν εἰπὼν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας, καὶ οὐκ ἔδεται ἀπὸ τῶν ἁγίων· ἢ οὐκ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς ἐπιδεδήμηκεν ὁ Ἐμμανουήλ; ΠΑΛΛΑ- C ΔΙΟΣ. Ναί· σαφὴς γὰρ ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐζωοποιήμεθα δὲ κατεδηδοκότες τὸν ἄρτον, τὸν ὡς ἀληθῶς ἅγιον, καὶ ἐξ οὐρανοῦ, τουτέστι, Χριστὸν, εἰς πέρας ἥκοντος τοῦ καιροῦ, καὶ ὥσπερ ἡλίου δύνοντος καὶ κατακλείοντος εἰς ἑσπέραν τοῦ χρόνου τὸ μέτρον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ταύτῃτοι καὶ μέχρις ἑσπέρας ἀκάθαρτος ὁ μεμολυσμένος, ἀμέτοχος δὲ καὶ τροφῆς ἁγίας καὶ ζωοποιοῦ, τὸν τῆς καθάρσεως περιμένων καιρόν. ὕδατι δὲ λουσάμενος D καὶ δύντος ἡλίου, καθαρὸς, καὶ ἴδιον ἄρτον ἔχει τὸν ἐξ οὐρανοῦ. ἐκνενέμηται γὰρ ὥσπερ τοῖς δι' ὕδατος ἡγιασμένοις, ὡς ἐν ἁγίῳ φημὶ βαπτίσματι, τὸ εὐλογεῖσθαι διὰ Χριστοῦ. καὶ δὴ αὐτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, αὐτὸς δὲ δὴ πάλιν ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβὰς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. ὅτι δὲ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας κατασημαίνοιεν ἂν τὸν καιρὸν ἡ ἡ- E λίου δύσις, εἴσῃ τοι σαφῶς, Θεοῦ λέγοντος ἐπὶ τοῦ ἀμνοῦ πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα, λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ λαβέτωσαν ἑαυτοῖς πρόβατον κατ' οἴκους. καὶ ἔσται φησὶ διατετηρημένον ἀπὸ τῆς δεκάτης τοῦ μηνὸς, ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, καὶ σφάξουσιν αὐτὸν πᾶν τὸ πλῆθος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ πρὸς ἑσπέραν. ὥρα γὰρ ἡ δεκάτη λέγεται καθ' ἣν ἐπεφάνη ἡμῖν ὁ Ἐμμανουήλ,

πρὸς αὐτῇ λοιπὸν τῇ ἑσπέρᾳ, τοῦτ' ἔστι, περὶ τέλει τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος. θνησιμαῖον δὲ καὶ θηριάλωτον, οὐ μεῖον ἢ λέπρα τοῖς ἐφαπτομένοις τὸν μολυσμὸν ἐνίησι νοητῶς, τοῦ μὲν θνησιμαίου τὸ τελείως νεκρὸν καὶ ἀπεψυγμένον, ὡς ἐν ἔργοις τοῖς κατὰ τὴν σάρκα, τοῦ δὲ θηριαλώτου, τὴν ὑπὸ τῷ διαβόλῳ πεσοῦσαν ψυχὴν διαφανδὸν σημαίνοντες. χρῆμα δὲ ὅτι σωτήριον ἀποφοιτᾷν ἀνδρὸς, νεκρὰ φρονεῖν ἐγνωκότος καὶ ἀπεψυγμένου τὸν νοῦν, καὶ τρέφοντος ὥσπερ ἐφ' ἑαυτῷ τὸν σατανᾶν· κατεσθίει γὰρ ἃς ἂν ἕλοιτο ψυχάς· πῶς οὐκ ἂν εἴη σαφὲς, τοῖς γε ἀληθῶς ἀρτίφροσι καὶ ἀποτάτω χωρεῖν παντὸς τοῦ καταμολύνειν εἰωθότος ἄριστα διεσπουδακόσιν. ΠΑΛ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡ. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἀκριβείας ἡμῖν ἐξέρπει τὰ διηγήματα, καὶ ὁ τοῦ νόμου σκοπὸς ἥκιστα μὲν τοῖς μεμολυσμένοις ἂν εἴη γε μὴν τοῖς ἀμωμήτως ἔχουσι τὸ χρῆναι μεταλαχεῖν τῶν ἁγίων καὶ ζωοποιῶν ἐδεσμάτων, διΐστησιν εὐθὺς ἂν μάλα τὰ γένη, καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ τῆς εὐλογίας ἄξιοι, καὶ πρός γε τοῦτο διαθεῖν οἷοί τε, ὥρισται. τίσι δὲ αὖ τὸ ἀποσοβεῖσθαι πρέπει τῶν ἱερῶν ἐδωδίμων, διεσάφει λέγων. καὶ πᾶς ἀλλογενὴς οὐ φάγεται ἅγια. πάροικος ἱερέως ἢ μισθωτὸς, οὐ φάγεται ἅγια. ἐὰν δὲ ἱερεὺς κτήσηται ψυχὴν ἔγκτητον ἀργυρίου, οὗτος φάγεται τὸν ἄρτον αὐτοῦ. καὶ οἱ οἰκογενεῖς αὐτοῦ, καὶ οὗτοι φάγονται τῶν ἄρτων αὐτοῦ. ἐξείργει μὲν ὡς μεμολυσμένον καὶ ἀναπόνιπτον ἔτι τὸν ἀλλογενῆ τε καὶ ἔκφυλον, τοῦτ' ἔστι, τὸν οὔπω πεπιστευκότα καὶ Θεὸν οὐκ εἰδότα τὸν ἀληθινόν. οἷς γὰρ οὐκ ἔνεστι τὸ διὰ τῆς ἐν πνεύματι καὶ νοητῆς οἰκειότητος συνδεῖσθαι Χριστῷ τῷ μεγάλῳ καὶ ἀληθῶς ἱερεῖ, πῶς ἂν οἱ τοιοίδε γένοιντο μέτοχοι τῶν ἄρτων αὐτοῦ; δώσομεν γὰρ οὐχὶ τὰ ἅγια τοῖς κυσί. παραρρίψει δ' ἂν οὐδεὶς τοὺς νοητοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος φωνήν. οὐκοῦν ἀμέτοχος μὲν ὅλως ἔσται πως ὁ ἀλλογενής. συνάπτει δὲ τούτῳ τὸν πάροικόν τε καὶ μισθωτόν. εἶεν δ' ἂν οὗτοι πάλιν κατά γε τὸ αὐτῷ μοι δοκοῦν, οἱ κόσμῳ μὲν ζῶντες, καὶ αὐτῷ πολιτευόμενοι, καὶ οἱονεὶ πατρίδα πεποιημένοι τὴν γῆν, διά γε τοῦ μόνα φρονεῖν τὰ σαρκὸς, ἐν ψιλῇ δὲ ὥσπερ καὶ μόνῃ παροικοῦντες τῇ πίστει, τὴν εἰς Χριστὸν ἀγάπησιν. καὶ ὅσον μὲν ἧκον εἰς λόγους, χρηστοὶ καὶ ἐπιεικεῖς, τὸ δ' ὅσον εἰς ἔργα καὶ τρόπους τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας, πολὺ δὴ λίαν ἐξεστηκότες,

A ſub ipſam iam veſperam, id eſt, præſentis ſæculi finem. Morticinum porro & à beſtia captum, non minus quam lepra, contingentes ſpiritualiter inficit. Ex quibus morticinum quidem hominem plane mortuum & in operibus ſecundum carnem extinctum; captum vero à beſtia animam, quæ in Diaboli poteſtatem venerit, apertè ſignificat: rem porro ſalutarem eſſe refugere ab homine, qui mortalia ſapere ſit aſſuetus, & cuius animus ſit ex-
B tinctus, & tanquam de ſe ipſo Satanam paſcat, (deuorat enim ille, quas ceperit animas) quomodo dubium eſſe poterit iis, qui ſenſu reuera ſunt integro, atque omni ſtudio incumbunt, vt ab omnibus iis rebus, quæ inquinare ſolent, longiſſime recedant? PALLADIVS. Sic ſe res habet. CYRILL. Sed, quoniam ad eam diligentiam narratio peruenit, & Lex eo tendit, vt inquinatis quidem hominibus minime permittat, culpa verò vacantibus con-
C cedat ſanctos vitaleſque cibos percipere; eam ob cauſſam hæc genera accuratè diſtinguit, & qui ſacra benedictione digni ſint, & idonei, qui ad eam accedant, definit, quive item à ſacris cibis repellendi, declarat, dicens, [Et omnis alienigena, non edet ſancta. Inquilinus ſacerdotis vel mercenarius non edet ſancta. Quod ſi ſacerdos poſſederit animam emptam argento, hic edet panem ipſius, & vernaculi eius etiam ipſi edent de panibus eius.] excludit igitur
D alienigenam & externum vt impurum, neque adhuc ablutum, id eſt, nondum credentem & veri Dei adhuc ignarum; qui enim nulla ſpiritus mentiſque coniunctione Chriſto magno illi & vero ſacerdoti deuincti ſunt, qua ratione ii panum eius participes erunt? neque enim ſancta canibus dabimus, aut proiiciet quiſquam ſpirituales margaritas ante porcos, iuxtà ipſius vocem Saluatoris. Expors igitur eſt prorſus alienigena.
E Huic adiungit inquilinum & mercenarium: inquilini autem ſunt, vt mihi quidem videtur, qui mundo quidem viuunt, & in eo tanquam eius ciues verſantur, ac terram veluti patriam putant, propterea quod ea ſola quæ carnis ſunt, ſapiunt; ſed nuda quodammodo, ſolaque fide in Chriſti dilectione tanquam incolæ habitant: ac, ſi verba eorum ſpectes, commodi homines ac probi videntur; ſin facta moreſque, longiſſime à vera ſunt religione remoti,

Leuit. 22.

Matth. 7.

A Mercenarii item ſunt, qui hoc ipſum, quod tantummodo credunt, non veritatis veneratione ducti, amplexi ſunt; ſed quia pro eo quod videntur eſſe Chriſtiani, nonnullorum gratiam veluti mercedem quandam aucupantur, & eorum præſidia, à quibus iuuari poſſunt, adulatorie captant, & pietatem ad quæſtum conuertunt, & ad cupiditatis ſuæ velamen illam in ſermone comitatem tanquam perſonam ſibi circumponunt. Quod igitur ad vim Legis ſpectat, cum alienigenis inquilini quoque & mercenarii numerabuntur, & à ſanctis longiſſime remoti, vnà cum illis erunt; cumque cognatis quodammodo criminibus laborent, ſimili quoque pœna mulctabuntur. Permittēdam vero eſſe domeſticis, inquit, ſanctorū participationem; Edent enim, inquit, vernaculi ſacerdotum, & quemcunque illi emerint; emptum argentoque comparatum & vernaculum appellans eum, qui veraci germanaque ſit fide, & domeſticus in ſpiritu: Chriſtus enim nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum, ſicut ſcriptum eſt. PALLADIVS. Vera dicis. CYRILLVS. Adhæc iubet, ne filia ſacerdotis, ſi cum viro alienigena nupta fuerit, de primitiis ſanctorum comedat. Vernaculum plane honore affecit, cui tanquam germano, conceſſit vt eſſet ſanctorum particeps; illis tamen, qui ſacerdoti cognatione coniuncti ſunt, diligentiſſime eſſe cauendum, ne cum iis coniungi velint, qui ſunt vel fide, vel moribus alieni, & virtutis cognatione minime præditi, non obſcurum erit, ſi qui diligenter ſacrarum literarum fidem peruestigare voluerint: vt enim in iis, quæ iam ſuperius lecta ſunt, impurum quidem eſſe cenſuit, lepróſum, & ſeminis fluxu laborantem, ſed eorum immunditiæ & impuritatis conſortem eſſe ſtatuit eum quoque, qui ad illos propius acceſſiſſet, & veluti ex contactu coniunctus cum eo eſſet: ſic etiam hoc loco ſacerdotis filiam, inquit, quamuis genus habeat ſanctum, nihil ex ea re commodi habituram, ſi cum altero coniuncta ſit, id eſt, cum alienigena, qui nulla ex parte eam attingat, neque ſit ex genere Iſraël. Ac de hiſtoriæ ratione hactenus. Sed, ſi Legem ad ſpiritualem intelligentiam reuocauerimus, dicendum videtur, filiam ſacerdotis appellari animam, Chriſti virtute ex aqua & Spiritu regeneratam, & per fidem ad ſanctificationem vocatam:

A μισθωτοὶ δὲ αὖ, καὶ αὐτὸ που τάχα τὸ πιστεῦσαι μόνον, οὐκ αἰδοῖ τῇ πρὸς ἀλήθειαν ἠρημένοι, μισθὸν δὲ ὥσπερ τινὰ τοῦ δοκεῖν εἶναι Χριστιανοὶ, τὸ ἀρέσκειν τισὶ θηρώμενοι καὶ τὰς ἐκ τῶν ὠφελεῖν δυναμένων αὐτοὺς φροντίδας, θωπευτικῶς ὑποτρέχοντες, καὶ πορισμὸν ποιούμενοι τὴν εὐσέβειαν καὶ φιλοκερδείας περικάλυμμα, τὸ χρηστοεπὲς καθάπερ προσωπεῖον ἑαυτοῖς περιπλάττοντες. ὅσον μὲν οὖν ἧκεν εἰς νόμου δύναμιν εἰ συντετάξονται τοῖς ἀλλογενέσιν, οἱ πάροικοί B τε καὶ μισθωτοὶ, καὶ τῶν ἁγίων ὡς ἀπωτάτω, σὺν ἐκείνοις ἔσονται, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἀδελφὰ νοσοῦντες ἐγκλήματα, τὴν ὁμοφυᾶ δικαίως ὑποστήσονται δίκην. αἰνίσσεσθαι δὲ δεῖν τοῖς οἰκείοις ἔφη, τῶν ἁγίων τὴν μέθεξιν. φάγονται γὰρ, φησὶν, οἱ τῶν ἱερέων οἰκογενεῖς, καὶ ὃν ἂν ἐκπρίαιντο τυχὸν, ἔκκτητόν τε καὶ ἀργυρώνητον καὶ οἰκογενῆ που λέγων, τὸν ἐν πίστει γνήσιον καὶ οἰκεῖον ἐν πνεύματι, καὶ τιμῆς ἠγορασμένον, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον. C Χριστὸς γὰρ ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσεπιτάττει δὲ ὅτι καὶ θυγάτηρ ἂν θεῖσά που ἱερέως ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἀλλογενεῖ, αὕτη τῶν ἀπαρχῶν τῶν ἁγίων οὐ φάγεται. τὸν μὲν οἰκεῖον ἐκτετίμηκεν ἐναργῶς, μεταλαχεῖν ἐφιεὶς τῶν ἁγίων ὡς γνήσιον, πλὴν ὅτι τοῖς ἔχουσι τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα, παραιτητέον ἂν μάλα τὸ προσκολλᾶσθαι φιλεῖν τοῖς μὴ D κατὰ πίστιν, ἢ τρόπον οἰκείοις, μήτε μὴν τὸ οἱονεὶ συγγενὲς πεπλουτηκόσιν ἐξ ἀρετῆς, οὐκ ἀσυμφανὲς ἂν γένοιτο τοῖς ἐθέλουσι πολυπραγμονεῖν τῶν ἱερῶν γραμμάτων τὴν πίστιν. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς ἤδη προδιεγνωσμένοις ἀκάθαρτον μὲν ἐποίει τὸν λεπρὸν, καὶ αὖ ἐπὶ τούτῳ τὸν γονοῤῥυῆ, μολυσμοῦ δὲ καὶ ἀκαθαρσίας τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἐτίθει μέτοχον τὸν ἄγχου γεγονότα, καὶ οἱονεὶ συνημμένον ἐξ ἐπαφῆς, οὕτω κἀνθάδε τὴν ἱερέως θυγατέρα φησὶ, κἂν εἰ ἔχοι τυχὸν E τὸ συγγενὲς ἅγιον, οὐδὲν ἐντεῦθεν ὠφεληθήσεσθαι, συνημμένην ἑτέρῳ, τουτέστιν, ἀλλογενεῖ, τῷ μηδαμόθεν οἰκείῳ, μήτε μὴν ἐξ αἵματος Ἰσραήλ. ὁ μὲν οὖν τῆς ἱστορίας ἐν τούτοις ὁ λόγος. μεταποιηθέντος δὲ ἡμῖν εἰς θεωρίαν πνευματικὴν τοῦ νόμου, φαμὲν, ὅτι θυγατέρα φησὶν ἱερέως, τὴν ἐξ ὕδατός τε καὶ πνεύματος ἀναγεννηθεῖσαν ψυχὴν δυνάμει Χριστοῦ, καὶ διὰ πίστεως κεκλημένην εἰς ἁγιασμόν·

ἀλλ' ἔσται, φησὶ, καὶ ἡ τοιάδε τυχὸν τῶν ἁγίων ἀμέτοχος, εἰ γένοιτο ἀνθρώπῳ ἀλλογενεῖ, τουτέστιν, εἰ συνάπτοιτό τισι τοῖς οὐκ ἀληθῶς ἁγίοις, καὶ σχέσιν οὐκ ἔχουσι πρὸς Θεὸν πνευματικήν. σώμασι μὲν οὖν σωματικὸς ἂν γένοιτο τῆς συναφείας ὁ τρόπος, πνεύμασι δὲ αὖ πνευματικός. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίνας εἰς τοῦτο παρενεχθῆναί φαμεν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὓς ὁ σεμνὸς τῆς σοφίας διησφαλίζετο λόγος, οὕτως ἔχων. υἱὲ μή σε πλανήσωσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς, μηδὲ βουληθῇς ἐὰν παρακαλέσωσί σε λέγοντες, ἐλθὲ μεθ' ἡμῶν, κοινώνησον αἵματος. προσθήσομεν δὲ κἀκείνοις οἳ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀμαθῶς ἀπονενευκότες, ὀπίσω τρέχουσι σαρκὸς, τοὺς μὲν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐ προσιέμενοι λόγους, προσεσχηκότες δὲ πνεύμασι πλάνης, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυστηριασμένων τὸν νοῦν. οὗτοι τὴν πρὸς Χριστὸν οἰκειότητα παρωθούμενοι, γεγόνασι κατὰ τὸ ἀληθὲς ἀνθρώποις ἀλλογενέσι, καὶ σπέρματος ὑπεδέξαντο διαβολικοῦ, καρποφοροῦντες ἐν πλάνῃ τὰ πλάνης ἔργα καὶ ἀπωλείας. ἀπόβλητος οὖν κἂν ἱερά τις εἴη ποτὲ καὶ ὁσία ψυχὴ, τοῖς οὕτως αἰσχροῖς ἐναλοῦσα μιάσμασιν. ἀνίερον γὰρ κομιδῇ πᾶν ὃ ἐὰν γένηται μυσαρὸν καὶ μεμολυσμένον, διὰ τοῦ προσκεῖσθαι φαύλοις τε καὶ ἀνοσίοις ἀνδράσι. γείτονα δὲ τούτῳ καὶ ἕτερον εὐθὺς κατεχρησμῴδησε νόμον. ἔχει δὲ οὕτως. καὶ θυγάτηρ ἱερέως ἐὰν γένηται χήρα ἐκβεβλημένη, σπέρμα δὲ μὴ ᾖ αὐτῇ, ἐπαναστρέψει ἐπὶ τὸν οἶκον τὸν πατρικὸν αὐτῆς κατὰ τὴν νεότητα αὐτῆς. ἀπὸ τῶν ἄρτων τοῦ πατρὸς αὐτῆς φάγεται. ὁ μὲν οὖν τῆς ἱστορίας ἐναργὴς εἶναι οἶμαι λόγος. ἰτέον δὲ δὴ πρὸς ἐννοίας τὰς ἔσω καὶ κεκρυμμένας. εἰ γὰρ γένοιτο, φησὶν, ἀπόβλητος ὡς κατεγνωσμένη ψυχὴ, καὶ ἀνδρὸς ἐρήμη φαίνοιτο λοιπὸν, τουτέστι, τοῦ νοητοῦ νυμφίου, καρπὸν ἔχουσα τὸν ἐξ ἀρετῆς οὐδένα, δρομαῖον ποιείσθω πρὸς τὸν ἐν ἀρχαῖς τὸ βάδισμα, καὶ ἐπανηκέτω γοργῶς ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ ἰδίου πατρὸς, διὰ μεταγνώσεως δὲ δηλονότι ζητοῦσα τὴν πρὸς Θεὸν οἰκείωσιν, καὶ τότε φάγεται τῶν ἄρτων αὐτοῦ. λυπεῖ δὲ οὐδὲν καὶ οἷς ἔφαμεν ἀρτίως τὴν τῶν εἰρημένων ἐφαρμόσαι δύναμιν. εἰ γὰρ γένοιτο, φησὶν, ἱεράν τε καὶ ἁγίαν ψυχὴν ἀνδράσι βεβήλοις ὑπεζευγμένην καταλισθεῖν εἰς πλάνησιν καὶ δογμάτων ἀλλοτρίων εἰσδέξασθαι μολυσμὸν, γένοιτό τε διὰ τοῦτο ὥσπερ τις χήρα καὶ ἀπόπεμπτος ἐκ Θεοῦ,

A Sed eiuſmodi quoque anima erit, inquit, ſãctorum expers, ſi fuerit viro alienigenæ, id eſt, ſi cum iis ſe coniunxerit, qui ſancti vere non ſunt, neque vlla ſpirituali affectione Deum attingunt: corpora namque corporeum habent coniunctionis modum, ſpiritus contra ſpiritualem. PALLAD. Ecquos putamus in eam culpam eſſe prolapſos? CYR. Quos ſapientia graui ſermone præmuniebat, ſic dicens, [Fili, ne te ſeducant homines impii, neque acquieſcas, ſi te hortati fuerint, dicẽtes, Veni nobiſcum; participes eſto ſanguinis.] Iis illi quoque adiungendi videntur, qui cùm ſtulte à recta fide receſſerint, carnem ſequuntur, neque verba ſancti Spiritus amplectuntur, ſed attendunt ſpiritibus erroris, in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatum animum habentium. Eiuſmodi homines, Chriſti coniunctione reiecta, hominibus tenera alienigenis copulati ſunt, ac ſemen diabolicum exceperunt; &, cùm in errore ſunt, erroris atque perditionis opera tanquam fructus ac partus afferunt. Reiicienda eſt igitur anima, quamuis ea ſacra ſit & religioſa, quæcunque in adeo turpes impuritates incidit: profanus eſt enim plane quiſquis ex eo quod improbis & impiis hominibus adhæret, impurus factus erit & immundus. Alteram quoque huic finitimam legem continuo ſanxit: ea ſic habet, [Et filia ſacerdotis ſi fuerit vidua eiecta, neque ſemen fuerit illi, reuertetur ad domum patris ſui iuxta adoleſcentiam ſuam: de panibus patris ſui veſcetur.] Ac ratio quidem hiſtoriæ perſpicua eſt, vt opinor; ideoque ad interiorem occultamque intelligentiam veniendum eſt. Si, inquit, anima tanquam damnabilis, repudiata fuerit, & viro deſtituta, id eſt, illo ſpirituali ſponſo, fructumque ex virtute nullum habeat, eiuſmodi anima concito gradu ad ſtatum priorem redeat, celeriterque ad domum patris ſui reuertatur, per pœnitentiam nimirum, repetatque priorem illam cum Deo cognationem; tum denique veſcetur panibus illius. Nihil vero impedit, quominus ad ea, quæ paulo ante diximus, horum quoque verborum vim accommodemus. Si enim acciderit, inquit, ſacram & ſanctam animam profanis hominibus ſubditam, in errorem cadere, labemque dogmatum alienorum admittere, ob eamq; cauſſam quaſi vidua facta ſit, & à Deo repudiata;

Prou. 1.

1. Tim. 4.

Leuit. 22.

poſteaque reſipuerit, reſciueritque quo præceps ruerit, redeat ad patrem; ille enim errantes recipit, ſi ab infuſorum in ipſis impiorum ſeminum labe puri comperti fuerint, nullaſque in ſcipſis hominum ſeductorum impuritatis reliquias ferant; ita illos in ſanctorum adoratorum ſuorum gregem recipiet, ac ſe ipſum illis panem de cœlo, qui cibus eſt vitalis, apponet. Puto autem Legiſlatorem aliud quiddam nobis ſignificare his legibus velle: prædicit enim quodammodo Iudæorum Synagogæ defectionem, & eius criminis pœnam; clementiam præterea illi tandem impendendam, quæ illam Dei miſeratione ad conuerſionem reuocet, ad „ priſtinumque ſtatum reducat. [Filia, „ inquit, viri ſacerdotis ſi fuerit viro „ alienigenæ, primitiis ſanctorum non „ veſcetur:] nam, quod ad doctrinam attinet atque diſciplinam, pater veluti quidam Iudæorum Synagogæ beatus Moyſes fuit. Erat igitur filia ſacerdotis: nam Moyſes etiam ſacerdos fuit, vtpote cum ex genere eſſet ac tribu Leui. Sed huius filia cum alienigena viro coniuncta eſt: nam, cùm ea, quæ diuinitus decreta fuerant, prorſus nihili penderet, & ſuperna quodammodo ſemina negligeret: ſtudium impendit in doctrinas & mandata hominum, vt aliorum decretis atque traditionibus fructificaret: itaque ob eam cauſſam Deus illam accuſauit per Hie„ remiæ vocem dicens, [Leua in dire„ ctum oculos tuos, & vide vbi non ſub„ acta ſis: in viis ſedebas ipſis quaſi cor„ nix deſerta, & contaminaſti terram in „ fornicatione tua, & in malitiis tuis: „ & habuiſti paſtores multos in offen„ ſionem tibi.] ſed hæc vetera ſunt Iudæorum Synagogæ crimina: illa vero noua, & iis affinia, quæ in Chriſtum admiſit: nam, cum illum ſupernum & ex Deo Patre ſponſum nullo modo reciperet, Scribarum & Phariſæorum verbis acquieuit. Iuncta eſt igitur viro alienigenæ; ob eamque cauſſam ſanctorum expers fuit: non enim manducauit panem de cœlo, id eſt, Chriſtum. Vides eius crimina, & pœnas iis, qui ſe tali impietate conſtrinxerunt à Chriſto ilico irrogatas. Vide rurſus qua ratione ſint miſericordiam conſecuti, „ & ad priſtinum ſtatum reuocati. [Fi„ lia, inquit, ſacerdotis ſi fuerit vidua „ vel eiecta, & ſemen non fuerit ei, re„ uertetur ad domum patris ſui, iuxta

Hiere 3.

Leuit. 22.

A ἐκνήψασα δέ πως εἰς κατώλισθεν μάθοι, ἐπανηκέτω πρὸς τὸν πατέρα. δέχεται γὰρ τοὺς πεπλανημένους, εἰ φαίνοιντο καθαροὶ τῶν εἰσκεκριμένων αὖθις ἀνοσίων σπερμάτων, εἰ μηδὲν ἐπιφέροιντο τῆς τῶν πλανησάντων βδελυρίας λείψανον. συναγελάζει δὲ οὕτω τοῖς ἁγίοις προσκυνηταῖς, παρατιθεὶς ἑαυτὸν ὡς ἄρτον ἐξ οὐρανοῦ, βρῶσιν αὖθις τὴν ζωοποιόν. οἶμαι δὲ ἔγωγε καὶ ἕτερόν τι παραδηλοῦν τὸν νομοθέτην ἡμῖν διὰ τουτωνὶ τῶν νόμων. προαναφωνεῖ γὰρ ὥσπερ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς τὴν ἀπόστασιν, B καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ δίκην, καὶ τὴν ἐσομένην ἐπ' αὐτῇ κατὰ καιροὺς χρηστότητα, πρὸς ὑποστροφὴν ἀναφέρουσαν ἐλέῳ Θεοῦ, καὶ ἀνακομίζουσαν εἰς τὸ ἐν ἀρχῇ· θυγάτηρ γάρ, φησίν, ἀνθρώπου ἱερέως, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἀλλογενεῖ, τῶν ἀπαρχῶν τῶν ἁγίων οὐκ ἔδεται. ὅσον μὲν γὰρ ἧκεν εἰς διδασκαλίαν καὶ μάθησιν, πατὴρ ὥσπερ τις τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, ὁ θεσπέσιος γέγονε Μωσῆς. ἦν οὖν ἄρα θυγάτηρ C ἱερέως. ἱερουργὸς γὰρ καὶ ὁ Μωσῆς, ἅτε δὴ καὶ ἐξ αἵματος καὶ φυλῆς ὑπάρχων Λευί. ἀλλὰ γέγονεν ἡ τούτου θυγάτηρ ἀνθρώπῳ ἀλλογενεῖ. ὀλίγου γὰρ παντελῶς ἀξιοῦσα λόγου τὰ θεόθεν διωρισμένα, καὶ σπερμάτων τρόπον τινὰ τῶν ἄνωθεν ἀλογήσασα, μεμελέτηκε διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων, καὶ ταῖς ἑτέρων καρποφορεῖ γνωμοδοσίαις. ταύτῃ τοι Θεὸς ἐπετιμᾶτο λέγων αὐτῇ διὰ φωνῆς Ἱερεμίου· ἆρον εἰς εὐθεῖαν τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε, ποῦ οὐχὶ ἐξεφύρθης. D ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς ἐκάθισας αὐταῖς ὡσεὶ κορώνη ἐρημουμένη, καὶ ἐμίανας τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ σου καὶ ἐν ταῖς κακίαις σου. καὶ ἔσχες ποιμένας πολλοὺς, εἰς πρόσκομμα σαυτῇ. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἀρχαῖα τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς τὰ ἐγκλήματα. ἀδελφὰ δὲ τούτοις καὶ νέα, τὰ ἐπ' αὐτῷ τῷ Χριστῷ. προσιεμένη γὰρ οὐδαμῶς τὸν ἄνωθεν καὶ ἐκ Θεοῦ πατρὸς νυμφίον, τοῖς τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων προσέθετο λόγοις. γέγονε τοίνυν ἀνθρώπῳ ἀλλογενεῖ, καὶ τῶν ἁγίων ἀμέτοχος ταύτῃ E τοι μεμένηκεν. οὐ γὰρ ἔφαγε τὸν ἄρτον τὸν ἐξ οὐρανοῦ, τοῦτ' ἔστι Χριστόν. ὁρᾷς τὰ ἐγκλήματα, καὶ τὴν τοῖς τὰ τοιάδε δεδυσσεβηκόσιν ἐπενηνεγμένην εὐθὺς παρὰ Χριστοῦ δίκην. ἄθρει δὲ οὖν καὶ τίνα τρόπον ἠλέηνται, καὶ ἀνεκομίσθησαν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς. θυγάτηρ, φησίν, ἱερέως ἐὰν γένηται χήρα ἐκβεβλημένη, σπέρμα δὲ μὴ ᾖ ἐν αὐτῇ, ἐπαναστρέψει ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτῆς, κατὰ τὴν

νεότητα αὐτῆς, καὶ ἀπὸ τῶν ἄρτων τοῦ πατρὸς αὐτῆς φάγεται. χήρα μὲν γὰρ καὶ ἐκβεβλημένη διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀσέβειαν, ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀνεδείχθη συναγωγή, καὶ μεμένηκεν ἐν ἁμαρτίαις, καὶ ἐν τῷ κεκτῆσθαι μηδὲν τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, καὶ μακροῖς ἐν τούτῳ διατετέλεκε χρόνοις. ἀλλ' ἐπαναστρέψει ἐπὶ τὸν οἶκον τὸν πατρικὸν αὐτῆς. κεκλήσεται γὰρ καὶ αὐτὴ διὰ πίστεως πρὸς Θεόν· ἐπιγράψεται δὲ σὺν ἡμῖν πατέρα, τὸν τῶν ὅλων δημιουργόν, καὶ τῆς Χριστοῦ γένοιτ' ἂν εὐλογίας μέτοχος. τουτί σοι σαφὲς τὸ μυστήριον καὶ ὁ τοῦ προφήτου καταστήσει λόγος. ἔφη γὰρ ὧδε. διότι ἡμέρας πολλὰς καθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, οὐκ ὄντος βασιλέως, οὐδὲ ἄρχοντος, οὐκ οὔσης θυσίας, οὐδὲ ὄντος θυσιαστηρίου, οὐδὲ ἱερατείας, οὐδὲ δήλων. καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ ἐπιζητήσουσι κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν καὶ βασιλέα αὐτῶν, καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ κυρίῳ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἐδώδιμα μὲν καὶ πρὸς μετάληψιν εὐπρεπῆ τοῖς ἀλωβήτως ἔχουσι τό γε ἐπὶ σφίσιν αὐτοῖς, τὰ ἱερά, τουτέστι, τὰ ἅγια. προσκείσεται δὲ οὐκέτι τοῖς οὐκ ἔχουσιν ὑγιῶς, ἢ σχέσει τῇ πρὸς ἑτέρους ἐκμεμολυσμένοις. γέγραπται γὰρ ὅτι μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις. ὅτι δὲ καὶ τοῖς ἀληθῶς ἱεροῖς οὐκ ἀζήμιον τὸ εἰς ἐν χρήσει κοινῇ ποιεῖσθαι τὰ ἅγια, καὶ μηδὲν οἴεσθαι διενεγκεῖν τῶν ἄλλων αὐτά, διεπεράνου λέγων εὐθύς. καὶ ἄνθρωπος ὃς ἐὰν φάγῃ τὰ ἅγια κατ' ἄγνοιαν, καὶ προσθήσει τὸ ἐπίπεμπτον αὐτοῦ ἐπ' αὐτό, καὶ δώσει τῷ ἱερεῖ τὸ ἅγιον, καὶ οὐ βεβηλώσει τὰ ἅγια τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἃ αὐτοὶ ἀφαιροῦσι τῷ κυρίῳ, καὶ ἐπάξουσιν ἐφ' ἑαυτοῖς ἀνομίαν πλημμελείας ἐν τῷ ἐσθίειν αὐτοὺς τὰ ἅγια αὐτῶν· ὅτι ἐγὼ κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτούς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ σφόδρα συνίημι ὅ, τί ποτ' ἐστὶν ὃ φῄς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πείσῃ τοι καὶ μάλα σαφῶς. δυσχερὲς γὰρ οὐδέν. τὰ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνατεθειμένα, μόσχοι τυχόν, ἢ οἶς, ἀνεκομίζοντο μὲν ἐκ μέρους ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἐξαιρουμένων τῶν ἐνδοσθίων, ποδῶν τε καὶ κεφαλῆς, καὶ πιμελῆς, ἔσθ' ὅτε καὶ νεφρῶν, ἔτρεφον δὲ τοῖς λειψάνοις τοὺς ἱερεῖς. οἱ γὰρ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί, καθὰ καὶ ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος. ἦν οὖν ἄρα ἀναγκαῖον καθιεροῦσθαι Θεῷ, τὸ παρὰ τοῦ προσκομισθέντος, κατὰ τὸν ἑκάστῳ πρέποντα νόμον, προσαμυνι-

A adoleſcentiam ſuam; & de panibus "
patris ſui comedet.] Vidua enim e- "
iecta propter impium ſcelus in Chriſtum admiſſum, facta eſt Iudæorum Synagoga, & in peccatis, & ſumma ſpiritualium bonorum inopia manſit, in eoque ſtatu multo tempore perſeuerauit. Sed reuertetur ad domum patris ſui; nam & ipſa quoque per fidem ad Deum vocabitur, patremque ſibi nobiſcum illum omnium rerum conditorem adſciſcet, & Christi benedictionis particeps fiet. Hoc myſterium Prophetæ quoque verba perſpicuum facient; ſic enim ait, [Quia multis die- " Oſee 3.
bus ſedebunt filii Iſraël ſine rege, ſine "
principe, ſine ſacrificio, ſine altari, ſi- "
ne ſacerdotio, ſine manifeſtationibus: "
& poſt hæc reuertentur filii Iſraël, & "
requirent dominum Deum ipſorum, "
& Dauid regem ipſorum, & pauebunt "
propter Dominum, & propter bona "
eius in nouiſſimis diebus.] Palla- "
dius. Vera oratio. Cyrillus. Igitur qui in ſe ipſis integri ſunt, eos & edere ſacra, id eſt, ſancta licet, & participare decet, non tamen iis quoque propoſita ſunt, qui vel integri non ſunt vel habitudine affectioneque ad aliquos inquinati; ſcriptum eſt enim, [Cum peruerſo peruerteris.] Eſſe au- " Pſal. 17.
tem iis etiam, qui vere ſacri ſunt, haud impunitum, ſi tanquam ad communem vſum ſancta conuerterint, nihilque ab aliis cibis differre putauerint, declarauit, cum continuo ſubiecit, [Et "
homo quiſquis comederit ſancta per "
ignorantiam, adiiciet quintam par- "
tem eius ad ipſum, & dabit ſacerdo- "
ti ſanctum; & non profanabit ſancta "
filiorum Iſraël, quæ ipſi ſeparant Do- "
mino, vt inducant in ſeipſos iniquita- "
tem delicti, dum comedunt ſancta ip- "
ſorum; quia ego Dominus, qui ſan- "
ctifico ipſos.] Palladius. Hoc, "
quod dicis, quale ſit, non ſatis intelligo. Cyrillus. Intelliges igitur, & quidem perſpicue: nihil enim negotii eſt. Quæ in odorem ſuauitatis offerebantur, boues, verbi gratia, aut oues, ex parte altari imponebantur, extractis inteſtinis, pedibus etiam, & capite & adipe, ac renibus interdum; eiuſque ſacrificii reliquiis ſacerdotes alebantur: qui enim edunt hoſtias, participes ſunt altaris, vt beatus Paulus ait. Erat igitur neceſſe, vt Deo conſe- " 1. Cor. 10.
craretur, quod quiſpiam obtuliſſet, "
vt lex cuiuſque oblationis poſtulabat, "

reliquo ſacrificii corpore miniſtri ſuſtentarentur. Si vero aliquis totam prorſus oblationem ſubtraxiſſet; & in ſuos conuertiſſet vſus, nihilque adoleuiſſet, Lege reus erat, perinde ac ſi ſancta comediſſet; id quod Heli ſacerdotis filii fecerunt antequam ſacrificia adolerentur, rapientes, eaque profanantes, & iis, qui ſacrificandi cauſſa venerant, ſumma cum impietate, dicentes, Da carnem aſſandam ſacerdoti. Sed illa quidem crimina, vt quæ voluntate ſuſcepta eſſent, & apertam haberent iniuriam, pro merito punita ſunt: ceterum, Si acciderit, inquit, quempiam vel obliuione correptum, vel quid legibus conſtitutum eſſet, parum accurate tenentem, tale quidpiam admittere, mulctam ſubeat; &, nulla mora interpoſita, tantumdem perſoluat, & ei quintam partem adiiciat, id eſt, quintam æſtimationis partem; ita enim crimina diluet, & ignorantiæ noxam propulſabit. Si igitur, quod imprudenter admiſſum eſt, crimine non vacat; quid putamus, ſi per ſuperbiam atque audaciam admittatur? Caueant igitur ii, ad quorum curam pertinent ſacra, ne quidquam ex hoſtia, antequam adoleatur, ſuum faciant; alioqui ſciant, ſe grauiſſimi criminis pœnas daturos, & diuinæ vltioni ſubiiciendos. An id minime verum eſſe putas, Palladi? PALLADIVS. Ego vero maxime. CYRILLVS. Ceterum, qui ſacerdotio præditi ſunt, eos ſanctos ac mundos eſſe oportere, ac mortuum quodammodo extinctumque animi ſenſum, & virtutibus minime ſpirantem, fortiter depellendum eſſe, planum fecit his verbis, [Loquere ad Sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos, In animabus non polluentur in gente ipſorum, niſi in propinquo, qui proximus eſt eis, ſuper patre & ſuper matre, & ſuper filiis & filiabus, ſuper fratre & ſuper ſorore virgine, quæ proxime illum attingit, neque collocata eſt viro: in his polluetur. Non polluetur ſtatim in populo ſuo in profanationem ſuam. Ad caluitium non raderis caput ſuper mortuo; & aſpectum barbæ non radent, & ſuper carnes ſuas non ſecabunt ſectiones. Sanctierunt Deo ſuo, & non profanabunt nomen Dei ſui: hoſtias enim Domino, oblationes Deo ſuo ipſi offerunt, & erunt ſancti.] Maculam quidem homini nullam prorſus mors alterius hominis affert, ſi veram rationem exqui-

1. Reg. 2.

Leuit. 21.

A σθαι δὲ τῷ λοιπῷ σώματι τῆς θυσίας τοὺς ὑπουργούς. Εἰ δὲ δή τις ὅλον ὥσπερ ὑφέλοι τὸ δῶρον ἀπονοσφίσαιτο, καὶ ταῖς ἰδίαις ἀπονενέμηκε χρείαις, τεθυμιακὼς οὐδὲν, ὡς ἅγια κατεδηδοκὼς, ἐγράφετο νόμῳ. τοῦτό τοι δεδράκασιν οἱ Ηλὶ τοῦ ἱερέως υἱοὶ, πρὸ θυσιῶν ἁρπάζοντες καὶ βεβηλοῦντες τὰ ἱερὰ, καὶ τοῖς εἰς τὸ θύειν ἥκουσιν, ἀνοσιώτατα λέγοντες, δὸς κρέας ὀπτῆσαι τῷ ἱερεῖ. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ὡς ἑκούσια καὶ γυμνὴν ἔχοντα τὴν ὕβριν, ἀναλό-

B γως ἐκολάζετο. Εἰ δὲ δὴ γένοιτο, φησὶν, ἢ λήθῃ συνηρπασμένον, ἢ τὸ τοῖς νόμοις δοκοῦν οὐκ ἀκριβῶς ἐγνωκότα δρᾶσαί τι τοιοῦτον, ζημίαν ὑπομενέτω, καὶ ἀποτινύτω μὲν τὸ ἴσον ἀμελητί. προσεπαγέτω δὲ τούτῳ καὶ τὸ ἐπίπεμπτον, τοῦτ' ἔστι, τὴν τοῦ τιμήματος πέμπτην μοῖραν. καὶ ἀπολύσεται γὰρ οὕτω τὰ ἐγκλήματα, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀγνοίας διακρούσεται βλάβη. ὅτε τοίνυν τὸ ἀγνοηθὲν γραφῆς οὐκ ἐλεύθερον, τί ἂν οἴοιτό τις τὸ ἐξ ἀπονοίας καὶ θρα-

C σους. παραιτητέον δὴ οὖν οἷς ἐν φροντίδι τὰ ἱερὰ, μηδὲν πρὸ θυσίας οἰκειοῦσθαι ζητεῖν, ἢ ἴστων, ὅτι δεινὰ πεπλημμεληκότες, ὀφλήσουσι δίκην, καὶ ὑπὸ θείαν ἔσονται κίνησιν. ἢ οὐκ εἶναι φὴς ἀληθὲς τὸ χρῆμα, ὦ τᾶν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Παντάπασι μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἁγίους δὲ ὅτι καὶ ἐκνενιμμένους εἶναι χρὴ τοὺς ἱερατεύοντας, ἀποσείεσθαι δὲ καὶ μάλα νεανικῶς τὸ οἱονείπως νεκρὸν καὶ ἀπεψυγμένον φρόνημα, καὶ τὸ μὴ ἔμ-

D πνουν εἰς ἀρετὴν, διεσάφει λέγων. εἰπὸν τοῖς ἱερεῦσι τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς. ἐν ταῖς ψυχαῖς οὐ μιανθήσονται ἐν τῷ ἔθνει αὐτῶν, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ οἰκείῳ τῷ ἔγγιστα αὐτῶν, ἐπὶ πατρὶ καὶ μητρὶ, καὶ υἱοῖς καὶ θυγατράσιν, ἐπ' ἀδελφῷ, καὶ ἐπ' ἀδελφῇ παρθένῳ τῇ ἐγγιζούσῃ αὐτῷ, τῇ μὴ ἐκδεδομένῃ ἀνδρὶ, ἐπὶ τούτοις μιανθήσονται. οὐ μιανθήσονται ἐξάπινα ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ εἰς βεβήλωσιν αὐτοῦ. καὶ φαλάκρωμα οὐ ξυρηθήσεσθε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ νεκρῷ.

E καὶ τὴν ὄψιν τοῦ πώγωνος οὐ ξυρήσονται. καὶ ἐπὶ τὰς σάρκας αὐτῶν, οὐ κατατεμοῦσιν ἐντομίδας. ἅγιοι ἔσονται τῷ Θεῷ αὐτῶν, καὶ οὐ βεβηλώσουσι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ αὐτῶν. τὰς γὰρ θυσίας κυρίου δῶρα τοῦ Θεοῦ αὐτῶν αὐτοὶ προσφέρουσι, καὶ ἔσονται ἅγιοι. μίασμα μὲν γὰρ ἀνδρὶ γένοιτ' ἂν παντελῶς οὐδὲν, ὁ ἑτέρου θάνατος; εἴ τοι γε τῆς ἀληθείας πολυπραγμονοίη τις λόγον. νε-

κρότης γε μὴν ἡ σωματικὴ, τύπος ἂν εἴη τῆς ἔσω καὶ ἐν ψυχαῖς, ὑφ' ἧς ἀνάγκη καταμιαίνεσθαι τὸν αἰσχροῦ γεγονότα, ἢ κατὰ θέλησιν, ἢ κατὰ συνεργίαν. νεκρῶν γὰρ ἔργων ἀποφοιτᾶν καὶ ὡς ἀπωτάτω φέρεσθαι, πρέποι ἂν ἁγίοις, καὶ τοῖς τὰ τοιάδε κατηῤῥωστηκόσι, μὴ εἰς ταυτὸν ἰέναι καλόν. γέγραπται γὰρ ὅτι ὁ ἁπτόμενος πίσσης, μολυνθήσεται. μεταλάχοι γὰρ ἂν καὶ μάλα ῥᾳδίως τῆς ἑτέρου φαυλότητος, ὁ κολλᾶσθαι μὴ παραιτούμενος. ἐφίησι δὲ ὁ νόμος τοῖς ἡγιασμένοις, ἐπὶ πατρὶ καὶ μητρὶ, παισί τε καὶ ἀδελφοῖς, καὶ μέν τοι καὶ ἀγχιστεῦσιν ἀνεγκλήτως καταμιαίνεσθαι, διὰ τοῦ, καὶ ἀψύχοις σώμασιν ἐπιφοιτᾶν τῇ πρὸς τὴν φύσιν αἰδοῖ, καὶ τὴν εἰς τύπον ἀλογήσας ἀδικημάτων, ὡς ἂν μὴ δοκοῖεν ἄτεγκτοί τινες εἶναι καὶ ἄγριοί τε καὶ ἀσυμπαθεῖς, οἱ Θεῷ γνώριμοι. καί τοι λέγοντος ἐναργῶς τοῦ νόμου, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται. καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον τε καὶ λόγον ἀπείρηται φαμὲν τοῦ χρῆναι πενθεῖν τοὺς ἡγιασμένους. ζωῆς γὰρ ὄντας ἱερουργοὺς καὶ εἰς τὴν τοῦ θανάτου λύσιν προσκομίζοντας τὰ ἱερὰ τῷ Θεῷ· θανάτου γὰρ λύσις ὁ Χριστοῦ θάνατος, διά τε προβάτων καὶ μόσχων ἀνατυπούμενος· πῶς ἦν ἀκόλουθον τούτους ἐπὶ θανάτῳ καταβαρύνεσθαι λύπαις; οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τοῖς εἰς ἐλπίδα ζωῆς καὶ ἀναστάσεως βεβαπτισμένοις εἰς Χριστὸν, ἐπιστέλλει σαφῶς, τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μὴ λυπεῖσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ, καὶ ἐγερεῖ σὺν ἡμῖν. ἐφῆκε μὲν οὕτω ὁ νόμος τοῖς ἄγαν αἰσχροῦ τεθνεῶσιν ἐπιφοιτᾶν τοὺς ἡγιασμένους. ἐπιμετρεῖ δὲ τὸ χρῆμα καὶ τὸ αὐτοῖς ὅτι μάλιστα πρέπον παραλύειν οὐκ ἐᾷ, τῷ πέρα τοῦ καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν, ὡς ἂν μὴ τὸ σεμνὸν τῆς ἱερωσύνης ἀδικοῖτο γέρας. ἐξίστησι γὰρ τοῦ καθ' ὁμοιότητα τῶν ἑτέρων, ψιλοῦσθαι τὰς κεφαλὰς, καὶ ἐφ' ὕβρει προσώπου, καταξύρεσθαι γενειάδα, καὶ τὰ μανίας Ἑλληνικῆς ἀνοσιουργήματα, τὰς εἰς σάρκα φημὶ κατατομὰς, οὐδ' ὅσον εἰς νοῦν ἐλθεῖν ἐπιτάττει. συνδιατίθεσθαι μὲν γὰρ τοῖς οἰκείοις εἰς λύπας, τὸ ἀπεικὸς οὐδὲν, τό γε μὴν εἰς ἄπαν ἀσχημονεῖν, ἀκαλλὲς ἂν εἴη καὶ ἀπόπληκτον κομιδῇ. πάντα γὰρ, φησὶν, εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. προστιμῶντας δὲ τὰ Θεοῦ, καὶ τὴν εἰς

A ras; ſed mors tamen corporis figura eſt illius mortis intimæ, cùm animæ intereunt; qua inquinari eum neceſſe eſt, qui vel voluntatis coniunctione, vel factorũ ſimilitudine propinquus fuerit: à mortuis enim operibus abſcedere, & quam longiſſime diſiunctos eſſe ſanctorũ hominum dignitas poſtulat, expeditque cum illis minime congredi, qui eiuſmodi morbis affecti sũt: ſcriptum eſt enim, [Qui tangit picem, inquinabitur.] Perfacile enim aliquid de alterius vitio trahet, qui illius coniunctionem vitare noluerit. Dat tamẽ ſanctificatis hominibus licentiam Lex, vt in patre ac matre, liberis quoque ac fratribus & iis, qui ſe proxime cõtingunt, ſine culpa contaminentur, ad inanima cadauera propius accedentes; in quo naturæ veneratione criminum eorum, quę in figura erant, minimam ratione͂ habuit, ne, qui Dei intimi familiares eſsẽt, duri & ſuperbi & inhumãni viderentur; cum pręſertim Lex diſerte præcipiat, [Honora patrẽ tuum, & matrẽ tuã, vt bene ſit tibi.] Alio quoque modo ac ratione ſanctificatis hominibus interdictum eſſe luctum dicimus: nam, quia vitæ ſacri adminiſtri erant, & ad mortem diſſoluendã Deo ſacrificia offerebant, (mortis namque diſſolutio eſt Chriſti mors, ouibus ac bobus figurata) qui conſequẽs fuiſſet, vt luctu ex morte ſuſcepto premerentur? Sic beatus Paulus ad eos, qui in ſpem vitæ ac reſurrectionis baptizati erant in Chriſtũ, ſcribit aperte, [Hoc autem dico, vt non contriſtemini, ſicut ceteri, qui ſpem non habẽt: ſi enim credimus, quod Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit; ita & Deus eos, qui dormierũt per Ieſum, adducet cum eo,] & nobiſcũ exhibebit. Permiſit itaque Lex, vt ſanctificati homines ad eos, qui ſumma cognationis neceſſitudine cum ipſis iuncti eſſent, mortuos accederent. Sed huic rei modum imponit, neque redundantia officii id violari ſinit, quod illos maxime decet, ne auguſtus ille ſacerdotii honos minuatur: prohibet enim ad aliorum hominum ſimilitudinẽ tondere caput, & ad oris dedecus barbã radere, & nefaria illa gentilis inſaniæ facinora, illas, inquam, corporis inciſiones, vt ne in mentem quidem veniant præcipit: nam propinquis quidem iungi communione doloris, nihil abſurdi eſt; ſed ſe prorſus inhoneſte gerere, deforme & non mediocris inſaniæ. [Omnia enim, inquit, honeſte, & ſecundum ordinem fiant.] Quinetiam Dei honorẽ ipſorum

Eccleſ. 13.

Exod. 20.

1.Theſ. 4.

1.Cor. 14.

quoque parentum obſequio præferendum putare, ipſe Saluator iuſſit his verbis, Matth. 10. [Qui amat patrem aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus,] PALLADIVS. Recte eſt à te dictum. CYRILLVS. Sacerdotes igitur in mortuis minimè inquinari præcipit: Sanctos autem cum profanis conuenire cohærereque minime poſſe, aliis quoque modis oſtendere volens, leges nobis nuptiales conſtituit, ilico ſubiungens, ac de quouis ſacerdote, dicens, Leuit. 21. [Vxorem fornicariam & profanatam non accipient, & mulierem eiectam à viro ſuo non ducent; quia ſanctus eſt Domino Deo ſuo, & ſanctificabis eum: dona Domini Dei veſtri ipſe offert, ſanctus erit, quia ſanctus ſum ego, qui ſanctifico eos.] Fornicaria igitur & inquinata mulier apertè turpi crimine laborat, & haud dubiè damnabilis eſt, nec vero eiecta ac repudiata culpæ eſt prorſus expers: neque enim temere eſſet è domo coniugis expulſa. Opus eſt igitur, qui ad munus adeo auguſtum prouecti ſunt, non ab iis modò vitiis, quæ manifeſte aperteque damnantur, ſed etiam ab omni actione, cum qua vitii alicuius opinio & exiſtimatio parum honeſta, & multarum ſuſpicionum dedecus coniunctum eſt, abſtinere. Mich. 1. Videntur etiam hæc verba Iudæorum Synagogæ calamitatem inſinuare, quam, quia fornicata erat cum paſtoribus multis, vt ſcriptum eſt, Chriſtus ad ſpirituale conſortium non recepiſſet, ille caſtiſſimus ſanctiſſimuſque ſacerdos, qui ſeipſum tanquam eximium quoddam donum pro nobis obtulit Patri, ille nobiſcum ſanctus ex humana natura, quamuis vniuerſas creaturas ipſe ſanctificet, vt pote qui ſit ex Deo, & ipſe Deus. Planiorem porro huius myſterii ſignificationem reddidit, dicens, Leuit. 21. [Et filia ſacerdotis, ſi profanata fuerit, vt fornicaretur, nomen patris ſui ipſa profanat, igni comburetur,] ignibus quippe data eſt, vt nefaria atque profana Iudæorum Synagoga cum Scribarum atque Phariſæorum decreta ſectaretur, & mandatis hominum totum animum addixiſſet. Itaque iure optimo in eam Propheta dixit, Quomodo

A γονέας αὐτοὺς, κατὰ τὸν πάλαι νόμον, καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ Σωτὴρ ἠγνιᾶσθαι προστέταχεν, οὕτω λέγων. ὁ ἀγαπῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἥκιστα μὲν οὖν ἐπὶ νεκροῖς καταμιαίνεσθαι δεῖν ἐπιτάττει τοὺς ἱερέας. ἀσύμβατον δὲ καὶ ἀσυμφανὲς τῷ βεβήλῳ, τὸ ἅγιον. καὶ καθ' ἑτέρους ἡμῖν ἀποφαίνων τρόπους, νόμους ἡμῖν ἐντίθησι τοὺς ἐπὶ γάμοις, εὐθὺς ἐπιλέγων. ἐπὶ παντὸς ἱερέως, γυναῖκα **B** πόρνην καὶ βεβηλωμένην οὐ λήψονται. καὶ γυναῖκα ἐκβεβλημένην ὑπὸ ἀνδρὸς αὐτῆς, οὐ λήψονται· ὅτι ἅγιός ἐστι κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτοῦ. καὶ ἁγιάσεις αὐτόν. τὰ δῶρα κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, οὗτος προσφέρει. ἅγιος ἔσται, ὅτι ἅγιος ἐγὼ κύριος ὁ ἁγιάζων αὐτούς. ἡ μὲν οὖν πεπορνευμένη κατὰ τὸ ἀληθὲς καὶ μεμολυσμένη γυνὴ, τὸ ἐπ' αἰσχροῖς ἀπημφιεσμένον ἔγκλημα νοσεῖ, καὶ ἀναμφίλογον ἔχει τὴν κατάρρησιν. ἀκατηγόρητος **C** δὲ οὐδαμῶς ἡ ἐκβεβλημένη. πάθοι γὰρ ἂν, οὐκ εἰκῇ, τὸ ἀποσείεσθαι δεῖν τῆς τοῦ συνόντος ἑστίας. χρὴ τοιγαροῦν τοὺς εἰς τὴν οὕτω σεπτὴν λειτουργίαν ἠγμένους, οὐχὶ δή που μόνων τῶν ἐμφανεστάτην καὶ ἀπαρακάλυπτον ἐφ' ἑαυτοῖς ἐχόντων τὴν κατάγνωσιν, ἀπέχεσθαι κακῶν, ἀλλὰ καὶ παντὸς οἶμαι πράγματος, ὅπερ ἂν ἕποιτο φαυλότητος δόξα, καὶ ὑπόληψις οὐκ ἀγαθὴ, καὶ ἐν πολλαῖς ἄγαν ὑποψίαις τὸ ἄσημον. ἔοικε δὲ ὁ λόγος καὶ τῆς Ἰου**D**δαίων συναγωγῆς τὴν συμφορὰν ὑπαινίττεσθαι, ἣν ὅτι πεπόρνευκεν εἰς ποιμένας πολλοὺς κατὰ τὸ γεγραμμένον, οὐ προσήκατο Χριστὸς εἰς πνευματικὴν κοινωνίαν, ὁ πανάγνος ἱερεὺς, ὁ δῶρον ὥσπερ τι ἐξαίρετον ἑαυτὸν ἀναθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν τῷ πατρὶ, ὁ μεθ' ἡμῶν ἅγιος κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καίτοι πᾶσαν αὐτὸς ἁγιάζων τὴν κτίσιν, ὡς ἐκ Θεοῦ καὶ Θεός. σαφεστέραν δὲ τοῦ μυστηρίου τὴν δήλωσιν ἀποτελεῖ λέγων, καὶ θυγάτηρ ἀνθρώπου ἱερέως, ἐὰν **E** βεβηλωθῇ τοῦ ἐκπορνεῦσαι, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτῆς αὐτὴ βεβηλοῖ. ἐπὶ πυρὸς κατακαυθήσεται. δίδοται γὰρ εἰς φλόγα, ὡς ἀνοσία καὶ βέβηλος, ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ ταῖς τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων ἀκολουθοῦσα γνώμαις, καὶ τοῖς ἀνθρώπων ἐντάλμασιν ὅλον ἑαυτῆς ἀναθεῖσα τὸν νοῦν. τοιγάρτοι καὶ σφόδρα δικαίως ἤκουσε τοῦ προφήτου λέγοντος, πῶς ἐγένου πόρνη πόλις,

πιστὴ Σιὼν, πλήρης κρίσεως. ἐκπεπορνευμένη τοίνυν καὶ ἀλογήσασα παντελῶς, τοῦ ἄνωθέν τε καὶ πνευματικοῦ νυμφίου, πυρὸς γέγονε τροφή. τοιγάρτοι πικρὸν ἐπ' αὐτῇ καταστάζων δάκρυον καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας φησίν. ἐλαίαν ὡραίαν, εὔσκιον τῷ εἴδει, ἐκάλεσε κύριος τὸ ὄνομά σου εἰς φωνὴν περιτομῆς αὐτῆς. ἀνήφθη πῦρ ἐπ' αὐτὴν, μεγάλη ἡ θλίψις ἐπὶ σέ. ἠχρειώθησαν οἱ κλάδοι αὐτῆς, καὶ κύριος τῶν δυνάμεων ὁ καταφυτεύσας σε, ἐλάλησεν ἐπὶ σὲ κακά. τρόπος οὖν ἄρα πορνείας τῆς νοητῆς, τὸ ἀπονεύειν ὀρθότητος, καὶ διδασκάλοις προσνεύεσθαι ζητεῖν αἰσχροῖς τε καὶ ἀνοσίοις. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὕτω φημί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ ἀμυδρότεροι μὲν τῶν εἰρημένων οἱ τύποι, καὶ οὐκ ἄγαν ἐμφανεῖς ἐπί γε τῶν ἄλλων ἱερέων, ἀναλάμπουσι δὲ ὥσπερ ἐν Ἀαρὼν εἰκόνα φοροῦντι Χριστοῦ. ἔφη γὰρ πάλιν. καὶ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τοῦ ἐπικεχυμένου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐλαίου τοῦ χριστοῦ καὶ τετελειωμένου, ἐνδύσασθαι τὰ ἱμάτια, τὴν κεφαλὴν οὐκ ἀποκιδαρώσει, ἤτοι οὐκ ἀπομιτρώσει, καὶ τὰ ἱμάτια οὐ διαῤῥήξει, καὶ ἐπὶ πάσῃ ψυχῇ τετελευτηκυίᾳ οὐκ εἰσελεύσεται, ἐπὶ πατρὶ αὐτοῦ οὐδὲ ἐπὶ μητρὶ αὐτοῦ οὐ μιανθήσεται. καὶ ἐκ τῶν ἁγίων οὐκ ἐξελεύσεται. καὶ οὐ βεβηλώσει τὸ ἡγιασμένον τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, ὅτι τὸ ἅγιον ἔλαιον τὸ χριστὸν τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτῷ. ἐγὼ κύριος. οὗτος γυναῖκα παρθένον ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ λήψεται. χήραν δὲ καὶ ἐκβεβλημένην καὶ βεβηλωμένην καὶ πόρνην, ταύτας οὐ λήψεται, ἀλλ' ἢ παρθένον ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ λήψεται γυναῖκα. καὶ οὐ βεβηλώσει τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ. ἐγὼ κύριος ὁ Θεὸς, ὁ ἁγιάζων αὐτούς. ὁρᾷς ἐναργῶς ὡς ἐν τύποις ἔτι τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ Χριστὸν ὠνομασμένον ὡς ἐν Ἀαρών. ἐχρίσθη γὰρ πνεύματι, κατὰ τὰς γραφὰς, αὐτὸς ὑπάρχων ὁ παντέλειος ἱερεύς. τοιγάρτοι καὶ ἀναπόβλητον ἔχει τῆς ἱερωσύνης τὴν δόξαν. οὐ γὰρ ἀποκιδαρώσει, φησὶ, τὴν κεφαλὴν, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἀποβαλεῖ τὸ σχῆμα τὸ ἱεροπρεπές. εἴρηται γὰρ πρὸς τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. καὶ οἱ μὲν πλείονες, εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν, οὗτος δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην. ὅθεν καὶ

A facta es meretrix, ciuitas fidelis Sion, plena iudicii?] Cum igitur fornicata eſſet, & ſupernum illum ſpiritualemque ſponſum omnino contempſiſſet, facta eſt cibus ignis. Ideoque acerbas illius cauſſa lachrymas profundens propheta Hieremias, inquit, [Oliuam pulchram, frondoſam ſpecie vocauit Dominus nomen tuum: ad vocem circumciſionis eius, accenſus eſt in ea ignis: magna tribulatio in te; inutiles facti ſunt rami eius, & Dominus virtutum, qui plantauit te, locutus eſt in te mala.] Eſt igitur fornicationis ſpiritualis genus, à recta ſententia deſciſcere, & doctoribus turpibus atque impiis adhæreſcere. PALLAD. Ita cenſeo. CYRILLVS. Ac ſuperiorum quidem verborum figuræ obſcuriores illæ ſunt, neque valde in aliis certè ſacerdotibus perſpicuæ; ſed in Aaron, qui Chriſti gerebat imaginem, quodammodo refulgent: aie enim iterum, [Et ſacerdos magnus ex fratribus ſuis, cui fuſum eſt ſuper caput ex oleo vnctionis, & conſummatus vt induatur veſtibus, de capite ſuo cidarim ſeu mitram non deponet, & veſtes ſuas non ſcindet, & ſuper omnem animã mortuam non ingredietur, ſuper patrem ſuum, & ſuper matrem ſuam non inquinabitur, & de Sanctis ſuis non egredietur, & non profanabit nomen ſanctificatum Dei ſui: quia ſanctum oleum vnctionis Dei ſui eſt ſuper ipſum. Ego Dominus. Hic vxorem virginem ex genere ſuo ducet; viduam vero & eiectam & profanatam & fornicariam has non ducet, niſi virginem ex populo ſuo ducet vxorem, & non profanabit ſemen ſuum in populo ſuo. Ego Dominus, qui ſanctifico eum.] Vides euidenter vt in figuris adhuc ipſum Emmanuëlem etiam Chriſtum, in Aaron appellatum: vnctus eſt enim Spiritu, vt Scripturæ tradunt; cùm ipſe perfectiſſimus eſſet ſacerdos; ob eamque cauſſam ſacerdotii gloriam eiuſmodi haberet, vt amittere non poſſet: Neque enim, inquit, ponet de capite ſuo cidarim, id eſt, habitum ſacerdotalem non amittet: dictum eſt namque illi omnium Saluatori ac Liberatori, [Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.] [Et illi quidem plures facti ſunt ſacerdotes, eo quod morte prohiberentur permanere; hic autem, eo quod maneat in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium: vnde

Hier. 11.
Leuit. 21.
Pſal. 109.
Hebr. 7.

vnde & ſaluare in perpetuum poteſt A accedentes per ipſum ad Deum :] ita enim ſcripſit beatus Paulus. Igitur hoc ipſum, quod cidaris non ponebatur de capite, ſacerdotii dignitatem nunquam ab eo remouendam ſignificat. Quod ſi dicatur, mitram non deponet, ſempiternum ac firmum eius regnum optime intelligere poteris : mitra enim, quæ ad ſummam frontem aureum circulum habet, principatus eſt ac regni ſignum. Sed ne veſtes quidem ſcindet, inquit : hoc quibuſdam B in mortuis facere moris eſt : id vero à Chriſto prorſus alienum ; neque enim vllum ex morte dolorem pati vita poteſt ; nihil enim prorſus illi mortuum eſt, ſed ipſa eſt mortis diſſolutio, & interitus euerſio. Itaque ipſe quondam Saluator obiurgauit eos, qui archiſynagogi puellam deflebant, [Recedite, inquit, ne flete ; non eſt enim mortua puella, ſed dormit.] erat enim abſurdum profecto lachrymas pro mortua puella profundere, cùm adeſſet omnium vita, Chriſtus nempe. Quod ſi ſu- C per Lazaro defleuit, ex beneuolentia id factum dicimus, & diuinæ fuiſſe benignitatis in noſtris malis commiſerationem ; ipſius enim naturæ mortis tyrannide violatæ miſericordia permouebatur, illiſque lachrymis eadem ab illa ærumna liberabatur. PALLADIVS. Ita videtur. CYRILLVS. Nullo vero modo eſſe in Chriſto profani aliquid, obliquè ſignificatur in eo quod dicitur, recedendum eſſe ſummo ſacerdoti à funere, neque eum ad vllum omnino D mortuum accedere debere, poſthabendamque in hac parte illam in patrem & matrem ac fratres obſeruantiam. Vide autem quàm prudens fuerit ipſa Lex, quámque aptum his ſententiis decorum minime paruipenderit: in aliis enim ſacerdotibus, naturæ verecundia commouebatur, permittebatque ſanctificatis ſacerdotibus, in mortuis, qui ſumma ipſis propinquitate atque cognatione iuncti eſſent, ſine vlla criminis nota conſuetudinem ſequi ; & ne quid in vmbram peccati admitte- E retur, non valde laborabat : ex namque culpæ deſcribebantur, quæ ad nos ſpectarent, figuraque illa ad homines pertinebat, quibus nihil mirum, ſi quid maculæ ſit adiunctum, [In multis enim delinquimus omnes :] naturaque ipſa in nobis delinquendi morbo laborat. At verò in ſummo ſacerdote, id eſt, Chriſto,

Ibid. 18. — Matth. 9. Luc. 8. — Ioan. 11. — Iacob. 3.

εἰς τὸ παντελὲς δυνάμενος σώζειν τοὺς προσιόντας τῷ Θεῷ δι' αὐτοῦ. γέγραφε γὰρ ὧδε καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος. οὐκοῦν τὸ μὴ ἀφαιρεῖσθαι τῆς κεφαλῆς τὴν κίδαριν, τῆς ἱερωσύνης τὸ ἀξίωμα ἀνεπόβλητον ὑπεμφαίνει ἄν. εἰ δὲ δὴ λέγοιτο, τὴν κεφαλὴν οὐκ ἀπομιτρώσει, συνήσεις ἂν μάλα τὸ τῆς βασιλείας αὐτοῦ διηνεκές τε καὶ ἀκατάσειστον. μίτρα γὰρ ἡ ἐπὶ μετώποις ἄκροις, τὸ χρυσοῦν ἔχουσα πέταλον, ἀρχῆς ἂν εἴη καὶ βασιλείας σύμβολον. ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἱμάτια διαρρήξει, φησί. τοῦτό τοι τισὶ δρᾶν ἔθος ἐπὶ νεκροῖς. Χριστοῦ δὲ τὸ χρῆμα παντελῶς ἀλλότριον. πάθοι γὰρ ἂν ἥκιστά γε τὸν ἐπὶ θανάτῳ πόνον, ἡ ζωή. οὐδὲν γὰρ ὅλως αὐτῇ τὸ νεκρὸν, ἀλλ' ἔστιν αὐτὴ καὶ θανάτου λύσις, καὶ φθορᾶς ἀνατροπή. καὶ γοῦν καὶ ὁ Σωτὴρ ἐπετίμα ποτὲ τοῖς κατοιμώζειν ἐθέλουσι τὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου κόριον. ἀναχωρεῖτε, λέγων, καὶ μὴ κλαίετε· οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. ἔκτοπον γὰρ ἀληθῶς τὸ δακρυρροεῖν ἀξιοῦν ὡς ἐπὶ τεθνεώσῃ τῇ κόρῃ, τῆς τῶν ὅλων παρούσης ζωῆς, τουτέστι, Χριστοῦ. εἰ δὲ δεδάκρυκεν ἐπὶ Λαζάρῳ, φιλοστοργίας εἶναί φαμεν τὸ χρῆμα καρπὸν, καὶ τῆς θείας ἡμερότητος τὸ ἐφ' ἡμῖν συμπαθές· ἠλέειτο γὰρ ἡ φύσις, θανάτῳ τυραννουμένη, καὶ λύσις αὐτῇ τοῦ πάθους τὸ δάκρυον ἦν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον τὸ βέβηλον ἐν Χριστῷ, πλαγίως ὑποσημαίνεται, διά γε τοῦ νεκρότητος ἀπῳκίσθαι δεῖν τὸν ἀρχιερέα λέγειν, οὐδενὶ τὸ σύμπαν ἐπιφοιτῶντα νεκρῷ, ἠμελημένης ἐν τούτῳ καὶ τῆς εἰς πατέρα τιμῆς καὶ εἰς μητέρα καὶ ἀδελφούς. θέα γὰρ ὅπως νουνεχὴς ὁ νόμος, καὶ τὴν τοῖς νοήμασι πρέπουσαν εὐκοσμίαν οὐκ ἐν μικρῷ τιθεὶς λόγῳ. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἱερέων ἐδυσωπεῖτο τὴν φύσιν, καὶ τοῖς ἄγαν ἀγχοῦ καὶ ἐξ αἵματος νεκροῖς τοῖς ἡγιασμένοις, ἐδίδου τὸ ἀνεγκλήτως ἐξεῖναι δρᾶν τὰ νενομισμένα. πεφρόντικε δὲ οὐ σφόδρα τῆς εἰς τὴν σκιὰν ἁμαρτίας. γεγράφατο γὰρ ἐφ' ἡμῶν τὰ ἐγκλήματα, καὶ εἰς ἀνθρώπους ὁ τύπος, οἷς εἰ καί τι προστρέποιτο μολυσμοῦ, τὸ ἀπεικὸς οὐδέν. πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες· καὶ ἠρρώστηκεν ἐν ἡμῖν τὸ πλημμελεῖν ἡ φύσις. ἐπὶ δέ γε τοῦ ἀρχιερέως τοῦ μεγάλου, τουτέστι, Χριστοῦ,

τετήρηται καθαρὸς καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς τύποις τὸ σέβας, καὶ τὸ ἀκίβδηλον ἐν σκιαῖς, ἵνα μὴ τὸ τῆς ἀληθείας παρασυμφθείρηται κάλλος, ὡς ἐν ἐκείνοις ἠδικημένον. ἀβέβηλος γὰρ ὁ Χριστὸς, καὶ οὐκ εἰδὼς ἁμαρτίαν, καὶ πάντως ἐπέκεινα μολυσμοῦ. μᾶλλον δὲ λαμπρότητός τε καὶ καθαρότητος νοητῆς, εἴπερ τι πάντως ἁγιασμοῦ, κἂν εἰ ἐξίτηλον ἔχων τὸ ἔν γε τούτῳ διαφανὲς, διά τοι τὸ φυσικοῖς ἐρηρεῖσθαι νόμοις, καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν. δηλοῖ δὲ οἶμαι τουτὶ, τὸ, ἀπὸ τῶν ἁγίων οὐκ ἐξελεύσεται, καὶ οὐ βεβηλώσει τὸ ἡγιασμένον τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. γυναῖκα δὲ δεῖν παρθένον πρὸς γάμου φέρεσθαι κοινωνίαν, μάλα φησὶ, καὶ ἀνάρμοστον ποιεῖσθαι τὴν ἐξωσμένην. ἢ καὶ εἰς τύπον ἂν εἴη τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς. ἐκβέβληται γὰρ τῆς πρὸς αὐτὸν ἑνότητος, καὶ περὶ αὐτῆς φησι διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, ὅτι αὐτὴ οὐκ ἔστι γυνή μου, καὶ ἐγὼ οὐκ ἀνὴρ αὐτῆς. ἡρμόσατο δὲ ὁ Παῦλος τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν, παρθένον ἁγνὴν τῷ Χριστῷ, ἄσπιλον δὲ καὶ ἀρρυτίδωτον, μᾶλλον δὲ ἁγίαν καὶ ἄμωμον. οὕτω μὲν οὖν ἐπί τε τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἰουδαίων μητρὸς, ἀληθὲς ἂν εἴη τὸ αἴνιγμα, καὶ ὁ τύπος οὐκ ἀκαλλής. εἰ δὲ βούλοιτό τις πρὸς τὸν ἐφ' ἑκάστῳ λόγον περιτρέπειν ἀξίως τῶν ἐννοιῶν τὴν δύναμιν, φαμὲν, ὅτι ψυχαῖς βεβήλοις καὶ ἀνοσίαις ἀσυναφὴς ὁ Χριστὸς, ταῖς δὲ πανάγνοις καὶ καθαραῖς, οἷάπερ παρθένοις, σύνεισι πνευματικῶς, καὶ ἐγκάρπους ἀποτελεῖ, καὶ γένος αὐτοῦ οἰκεῖον ἀποκαλεῖ. ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου, φησὶ, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὗτος καὶ ἀδελφός μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ μου ἐστίν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὁποίους μὲν οὖν εἶναι χρὴ τοὺς ἐξειλεγμένους εἰς ἱερουργίαν, ἅττα τε ὀρθῶς ἐπιτηδεύεσθαι δρᾷν, καὶ ὧν ἂν αὐτοὺς ἀπηλλάχθαι πρέποι, διακεχρησμῴδηκεν ἐναργῶς· ἀλλ' ἦν δή που πρὸς τῷδε σοφὸν, τὸ τίνα χρὴ τρόπον ἱερουργεῖν αὐτοὺς, ἐκφάναι εἰπεῖν, καὶ κατερρυθμίσαι νόμοις, τά τε τῶν θυσιῶν εἴδη καὶ πᾶν τὸ ἱερουργούμενον, ὡς ἂν ἀμωμήτως ἔχοι τὸ πρᾶγμα αὐτοῖς, θυμηρεστάτην τε οὕτω ποιοῖντο τὴν λειτουργίαν. οὐκοῦν καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, οὐκ ἀναβήσῃ, φησὶν, ἐν ἀναβαθμοῖς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν μου, ἵνα μὴ ἀποκαλύψῃς τὴν ἀσχημοσύνην σου ἐπ' αὐτῷ. ἀλλὰ πῶς ἂν τυχὸν γένοιτο τοῦτο,

A ſeruata eſt etiam in ipſa figura pura, integraque maieſtas, & illa in vmbris ipſis quoque ſinceritas, vt ne pulchritudo veritatis tanquam violata corrumperetur: alienus eſt enim ab impuritate Chriſtus, & peccati prorſus ignarus, & ab omni contaminatione remotus, imo vero ſplendoris atque puritatis cognitor, & in ſumma ſanctificatione poſitus, eiuſque rei præſtantia nunquam in eo euaneſcit, quod naturalium legum firmitate fixus ſit, & ſemper in eodem ſta- B tu eodemque modo permaneat. Id vero illa verba indicant, [De Sanctis non » egredietur, & non profanabit ſanctifi- » cationem Dei ſui.] Fœminam quoque » ſibi virginem ad connubii ſocietatem iungere debere, aperte teſtatur: eiectam verò ad coniugium ineptam eſſe decernit. Eaque figura eſt Iudæorum Synagogæ; nam ab eius coniunctione illa repulſa eſt, de qua per Prophetæ vocem dicit, [Quia ipſa non vxor mea, & » ego non vir eius:] deſpondit autem » Paulus Chriſto Eccleſiam ex gentibus C virginem caſtam, maculæ ac rugarum expertem, imo verò ſanctam & immaculatam. Atque hac quidem ratione tum de Eccleſia ex gentibus collecta, tum vero de matre Iudæorum verum eſſe hoc ænigma comprobatur: neque ea figura parum elegans eſt. Sed, ſi cui placeat proprie ad vnumquemque hominem harum ſententiarum vim accommodare, dicimus Chriſtum cum profanis atque impiis animis non poſſe coniungi, ſed cum caſtiſſimis atque D puriſſimis tanquam cum virginibus verſari ſpiritualiter, eaſque fœcundas reddere, ac ſibi genere iunctas appellare. [Quicunque enim, inquit, fecerit vo- » luntatem patris mei, qui in cœlis eſt, » ille meus frater & ſoror & mater eſt.] » PALLAD. Rectè dicis. CYRILLVS. Quales igitur electos ad ſacerdotium eſſe oporteat, quæve illis rite facienda ſint, & à quibus rebus remotos eſſe cōueniat, perſpicue ſanxit. Sed erat præterea ſapientis, modum quoque, quo ſacrificandum eſſet, aperte pronun- E ciare, tum ſacrificiorum genera & quicquid ad ſacra facienda pertineret, legibus moderari atque præſcribere, vt id muneris ſine culpa exequi poſſent, atque ita gratiſſimum Deo cultum exhiberent. Igitur ante alia: [Non aſcen- » des, inquit, per gradus ad altare meum, » ne reueles turpitudinem tuam in ipſo.] » Sed qua ratione id fieri potuerit,

Oſee 2.

2. Cor. 11.

Matth. 7.

Exod. 20.

dicet aliquis continuo, cum ex lino confecta femoralia ſacerdotibus tribuerit, vt operiant, inquit, turpitudinem carnis ſuæ: vt igitur maxime illis in ſublime conſcendendum fuiſſet, nihil tamen eis illa res offeciſſet, cum turpitudinem circumtectam haberent: quorſum ergo Legem ſpectare dicimus? Idolorum cultoribus præclarum ac neceſſarium videbatur in editioribus delubrorum partibus altaria figere, neque illis valde curę erat ſatisne honeſte circumtecti eſſent. Apte itaque Lex ab eo, quod illis accidere conſueuit, Dei ſacerdotes corrigit, atque ad meliorem ritum transfert, & à figura ad intelligentiam ſpiritualem ducit; Non enim, inquit, per gradus aſcendes ad altare meũ, ne detegas turpitudinem tuam in ipſo; id eſt, Dei ſacerdos, qui ad meum cultum exhibendum ſanctificatus eſt, humilia ſectetur, non in ſublime conſcendat; caueat arrogantiam, ne turpis videatur ac deformis: deformis namque ſane ac turpis eſt, morbuſque periculoſiſſimus, animi ſenſus ſupra modum elatus.

Eccleſ. 3. » [Quanto enim maiores, inquit, tanto
» humilia te ipſum, & ante Dominum in-
» uenies gratiam:] ſcribit etiam ille Sal-
Iac. 1. » uatoris diſcipulus, [Glorietur frater hu-
» milis in ſublimitate ſua, diues autem in
» humilitate ſua.] Tranſibit enim ęque ac fœnum, neque vllo modo à floribus, qui ſunt in agris, differt. PALLAD. Aſſentior. CYRILL. Ab elatione igitur ac ſuperbia remotum eſſe oportere ſacerdotem dixit. Quo etiam ritu ſacrificium Legi maximo conſentaneum, & omni reprehenſione vacans facere deberet, perſpicue cognoſces; ſcriptum

Leuit. 6. » eſt enim in Leuitico, [Et locutus eſt
» Dominus ad Möyſen, dicens, Præcipe
» Aaron & filiis eius, dicens, Hæc eſt lex
» holocauſti; hæc eſt holocautoſis ſuper
» incenſionem eius ſuper altari totam
» noctem vſque mane, & ignis altaris ar-
» debit ſuper illud, non extinguetur; &
» induetur ſacerdos tunica linea, & fe-
» moralibus lineis induetur circa corpus
» ſuum, & auferet exuſtionem, quam con-
» ſumpſerit ignis, illam incenſionem ab
» altari, & apponet eam prope altare, &
» exuet ſe ſtola ſua, & induet ſtolam
» aliam, & educet exuſtionẽ extra caſtra
» in locum mundum: & ignis in altari ar-
» debit in ipſo, & non extinguetur: &
» exuret ſacerdos ligna mane mane, &
» ſtipabit ſuper illud holocauſtum, &
» imponet ſuper illo adipem ſalutaris,

A ἐρεῖ τις εὐθύς. καί τοι ἐκ λίνου κατεσκευασμένον τοῖς ἱερεῦσιν ἐδίδου τὸ περισκελὲς, ἵνα καλύπτῃ, φησὶν, ἀσχημοσύνην χρωτὸς αὐτοῦ. εἴπερ οὖν ἄρα, καὶ ὕψος διαβαίνειν ἐχρῆν, οὐδὲν ἂν ἠδίκησε τὸ χρῆμα αὐτοὺς περιεσταλμένους τὸ ἄσχημον. ποῖ δὴ οὖν ἄρα τὸν τοῦ νόμου φαμὲν εἶναι σκοπόν; τοῖς τῶν εἰδώλων προσκυνηταῖς, εὐκλεὲς εἶναί τε καὶ ἀναγκαῖον ἐδόκει, τὸ ὕψος τοῖς τεμένεσιν ἱδρύσασθαι βωμούς· καὶ οὐ πολὺς ἦν αὐτοῖς ὁ ἐπί γε τῷ χρῆναι σεμνῶς περιεστάλθαι λόγος. εὐφυῶς οὖν ὁ νόμος
B ἀπὸ τοῦ συμβαίνειν αὐτοῖς εἰωθότος, τοὺς θείους ἱερουργοὺς ἀνορθοῖ πρὸς τὸ ἄμεινον, καὶ ὡς ἐκ τύπου σωματικοῦ, πρὸς θεωρίαν ἄγει πνευματικήν. οὐ γὰρ ἀναβήσῃ, φησιν, ἐν ἀναβαθμοῖς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν μου, ἵνα μὴ ἀποκαλύψῃς τὴν ἀσχημοσύνην σου ἐπ' αὐτοῦ. τοῦτ' ἔστιν, ὁ θεῖος ἱερουργὸς ὁ πρὸς λειτουργίαν ἡγιασμένος τὴν ἐμὴν, ζητείτω τὰ ταπεινά. μὴ ἀναθρωσκέτω πρὸς τὸ ὕψος. παραιτείσθω τὴν ἀλαζονείαν, ἵνα μὴ ἄσχημον ὁρῷτο καὶ ἀ-
C καλλές. ἀκαλλὲς γὰρ καὶ ἄσχημον κομιδῇ καὶ παγχάλεπον ἀρρώστημα νοῦ, φρόνημα τὸ ὑπέρογκον. ὅσῳ γὰρ μέγας εἶ, φησὶ, τοσούτῳ ταπείνου σεαυτὸν, καὶ ἔναντι κυρίου εὑρήσεις χάριν. γράφει δὲ καὶ ὁ τοῦ σωτῆρος μαθητής, καυχάσθω ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, ὁ δὲ πλούσιος, ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ. παρελεύσεται γὰρ καὶ ἐν ἴσῳ πόᾳ, καὶ ἀνθέων διοίσει τῶν ἐν ἀγροῖς κατ' οὐδένα τρόπον. ΠΑΛ. Σύμφημι. ΚΥΡ. Οὐκοῦν δὴ οὖν καὶ ὑπεροψίας ἀπηλλάχθαι δεῖν ἔφη τὸν ἱερουργόν. τί-
D να τε οὖν τρόπον ἀνεπιμώμητον ποιήσαιτο ἂν τὴν ἱερουργίαν καὶ ἀνεπίπληκτον παντελῶς εἴσῃ τοι σαφῶς. γέγραπται γὰρ ἐν τῷ Λευιτικῷ. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· ἔντειλαι Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, λέγων· οὗτος ὁ νόμος τῆς ὁλοκαυτώσεως. αὕτη ἡ ὁλοκαύτωσις ἐπὶ τῆς καύσεως αὐτῆς ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ὅλην τὴν νύκτα ἕως τὸ πρωΐ, καὶ τὸ πῦρ τοῦ θυσιαστηρίου καυθήσεται ἐπ' αὐτοῦ, οὐ σβεσθήσεται. καὶ ἐνδύσεται ὁ ἱερεὺς χιτῶνα λινοῦν, καὶ περισκελὲς λινοῦν ἐνδύσεται περὶ τὸ
E σῶμα αὐτοῦ, καὶ ἀφελεῖ τὴν κατακάρπωσιν, ἣν ἂν καταναλώσῃ τὸ πῦρ, τὴν ὁλοκαύτωσιν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ παραθήσει αὐτὸ ἐχόμενον τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ ἐκδύσεται τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐνδύσεται στολὴν ἄλλην, καὶ ἐξοίσει τὴν κατακάρπωσιν ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθαρόν. καὶ πῦρ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καυθήσεται ἐπ' αὐτοῦ, καὶ οὐ σβεσθήσεται, καὶ καύσει ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ξύλα τὸ πρωῒ πρωΐ, καὶ στοιβάσει ἐπ' αὐτοῦ τὴν ὁλοκαύτωσιν, καὶ ἐπιθήσει ἐπ' αὐτὸ τὸ

στέαρ τοῦ σωτηρίου· καὶ πῦρ διὰ παντὸς καυθήσεται A ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, οὐ σβεσθήσεται. ἐνδελεχὲς μὲν οὕτω καὶ ἀκατάπαυστον κομιδῇ τοῦ θυσιαστηρίου τὸ πῦρ, καὶ οὐκ ὀθνεῖον ἢ ἔξωθεν, ἀλλὰ τὸ αὐτοῦ, τουτέστι, τὸ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ. καὶ τί δὲ τοῦτό ἐστιν; ἐπίμεστον γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης τὸ ἅγιον ἡμῶν θυσιαστήριον. ἐν εἴδει δὲ τοῦ πυρὸς ἡ θεία τε καὶ ἀπόρρητος εἰκάζεται φύσις. ἔοικε δὲ καὶ μυστικόν τι ὁ λόγος ἡμῖν μάλα παραδηλοῦν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ ποῖον τί φής; B ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἦ οὐκ αὐτὸν εἶναι τὸν Ἐμμανουὴλ τὸ θεῖον ἐλέγομεν, ὡς ἐν τύπῳ, θυσιαστήριον, δι' οὗ προσίεμεν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, λατρεύοντες λογικῶς, καὶ μονονουχὶ καταθύοντες τὸ εὐῶδες ἐν ἀρεταῖς, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὸν ἁγιασμόν. παραστήσατε γὰρ τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐλέγομεν, μεμνήσομαι γάρ. ΚΥΡ. Θέα δὴ οὖν ὅτι καταφοιτῆ- C σαν ἐξ οὐρανοῦ πῦρ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καταλήγειν οὐκ ἐᾷ, οὐδὲ εἶναι ἀπονίσασθαι μαρανθὲν, ἀλλ' εἶναί τι διὰ παντὸς αὐτῷ καὶ ἀπαύστως ἐμφιλοχωρεῖν. μεμαρτύρηκε δὲ καὶ ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης περὶ Χριστοῦ, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ἐξ οὐρανοῦ ἐν εἴδει περιστερᾶς, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐγὼ, φησὶν, οὐκ ᾔδειν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν, αὐτός μοι εἶπεν. ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύ- D ματι τῷ ἁγίῳ. αἰνίττεται δὲ οὕτως ὡς ἐν σκιαῖς ἔτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν εἴδει πυρὸς καταβαῖνον ἐπὶ Χριστὸν, καὶ ἀεὶ μένον ἐπ' αὐτόν. ἀκατευνάστον γὰρ καὶ ἀκατάληκτον παντελῶς τοῦ θυσιαστηρίου τὸ πῦρ. ὅτι δὲ τῇ τοῦ πυρὸς φύσει τὸ πνεῦμα παρεικάζεται, πληροφορήσει λέγων τοῖς Ἰουδαίων δήμοις καὶ ὁ μακάριος Βαπτιστὴς, ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν E ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. ἔφη δὲ ὅτι αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. βεβαπτίσμεθα γὰρ οὐκ εἰς πῦρ αἰσθητὸν, ἀλλ' ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, πυρὸς δίκην ἐκτήκοντι τὸν ἐν ψυχαῖς μολυσμόν. τοιγάρτοι καὶ γέγραπται περὶ Χριστοῦ, ὅτι ἰδοὺ αὐτὸς εἰσπορεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα πλυνόντων, καὶ καθιεῖται χωνεύων καὶ καθαρίζων, ὡς τὸ ἀργύριον καὶ ὡς τὸ χρυσίον.

A & ignis perpetuo ardebit ſuper altari, non extinguetur.] Iugis erat igitur atque perpetuus ignis in altari, neque alienus aut extrinſecus acceptus, ſed eiuſdem altaris, id eſt, ſuperne & cœlitus datus. Id vero quid eſt? plenum eſt quippe Dei gloria ſanctum altare noſtrum: ignis vero ſpecies diuinam illam & ineffabilem naturam refert. Videntur autem hæc verba myſticum quiddam inſinuare PALLADIVS. Quale tandem iſtud eſt, quod ais? B CYRILLVS. Quid? nonne illud diuinum altare in figura ipſum Emmanuël eſſe dicebamus, per quem ad Deum & Patrem accedimus, cultum illi rationalem exhibentes, ac propemodum odores virtutum ſanctificationemque euangelicæ conuerſationis adolentes? [Exhibete enim, inquit, corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, placentem Deo, rationabile obſequium veſtrum.] Rom. 12. PALLAD. Dicebamus vero; namque memoria C teneo. CYRILLVS. Vide igitur quemadmodum demiſſum in altare cœlitus ignem extingui, aut langueſcentem velut abſcedere non permittit, ſed prouidet, vt in eo perpetuo maneat, & indeſinenter habitet. Teſtatus eſt autem beatus quoque Baptiſta Ioannes de Chriſto, [Quia vidi Spiritum deſcendentem de cœlo in columbæ ſpecie, & Ioan. 1. manſit ſuper eum: Et ego, inquit, neſciebam eum: ſed, qui miſit me baptizare, ille mihi dixit, Super quem vide- D ris Spiritum deſcendentem de cœlo, & manentem ſuper eum, ille eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto:] figurabatur itaque vt in vmbris adhuc in ignis ſpecie Spiritus ſanctus deſcendens in Chriſtum, & perpetuo ſuper eum permanens: nullo enim pacto aut ſopitum eſſe aut deficere altaris ignem fas eſt. Spiritum porro ignis naturæ perſimilem eſſe, fidem facit idem beatus Baptiſta, Iudæorum populis, dicens, [Ego baptizo in aqua, medius autem veſtrûm ſtetit, E quem vos neſcitis; ille eſt, qui poſt me venit, cuius non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiã calciamenti:] ac ſubiungit, [Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni.] neq; enim igni ſenſibili baptizati ſumus, ſed Spiritu ſancto, qui maculas animarum ignis inſtar abſumit: ideoque de Chriſto ſcriptum eſt. [Ecce ipſe ingreditur quaſi ignis conflatorii, & quaſi Malach. 3. herba lauantium; & ſedebit conflans & purgans ſicut argẽtum, & ſicut aurum.]

Non igitur extinguitur altaris ignis; manet enim in Chriſto Spiritus ſanctus, etſi ſecundum naturam in eo ineſt, qua parte intelligitur & eſt Deus: dixit etiam Lex proprium eſſe altaris ignem; quamuis enim ille Vnigenitus homo ſit factus, & ex eo habitu, qui naturæ humanæ conuenit, Spiritus fuiſſe particeps dicatur; at certe ipſius & in ipſo & eius proprius eſt reuera Spiritus. Quod ſi quis velit huius loci expoſitionem ad vnumquemque deriuare, qui per fidem in Chriſto ſanctificatus ſit, vt is etiam diuinum altare intelligatur, perutilis erit expoſitio: decet enim ſacros viros, qui Chriſto vitam ſuam dicarint, calere ac feruere Spiritu, idque perpetuo, non per terrenas voluptates ad extinctionem atque interitum delabi, ſed potius per ſanctificationem animum ad Dei amorem appetitionemque virtutis exſuſcitare. Hic eſt enim cultus rationalis ritus. Atque hæc quidem eſt altaris explicatio. Ceterum præceptum quoddam adiungit, quod ex ipſa hiſtoria nonnihil vtilitatis habet. nam cinerem non ab alio quopiam alienigena, ſeu ex alia tribu, ſed eorum, qui ſanctificati erant miniſterio offerendum eſſe inquit. Animaduerte autem quemadmodum Lex nihil, quod ad diuinum cultum pertineat, exiguum exiſtimare permittat, aut eiuſmodi, quod ſacerdotali opera ſit indignum, ita vt ad alium profanum hominem id munus deferatur: neque enim profanis hominibus in Sancta ingredi licet, ipſum quoque Dei altare contingere nefas eſt. Quinetiam vt intelligerent qui ad ſacerdotium electi erant, quanta eſſet diuini illius altaris ſanctitatis excellentia, ipſis quoque ſacerdotalibus veſtibus venerationem adiungit. Sacris namque veſtibus indutos extra tabernaculum videri, ſapienti moderatione minime permittit; Ne ſanctificatæ res, inquit, ſi ad impuros homines acceſſerint, contracta ex alienis labe ſancti tabernaculi venerationem imminuant. Eam ob cauſſam ſacerdotali ritu veſtitos cinerem comportare ſinit quidem, ſed, dum foras efferunt, & de ſanctis locis exeunt, mutare veſtem iubet. Simile quiddam huic per Ezechielis vocem præcepit; ſic autem is ſcribit,

Ezech 42. „ [Et dixit ad me, Exedræ, quæ ſunt ad
„ Aquilonem, & Exedræ, quæ ſunt ad
„ Auſtrum, quæ ſunt contra faciem di-
„ ſtantiarum, hæ ſunt Exedræ ſanctuarii,

A ἄσβεστον οὖν ἄρα τοῦ θυσιαστηρίου τὸ πῦρ. μεμένηκε γὰρ ἐν Χριστῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καίτοι κατὰ φύσιν ἐνυπάρχον αὐτῷ, καθὸ νοεῖται καὶ ἔστι Θεός. ἔφη δὲ καὶ νόμος, ἴδιον τοῦ θυσιαστηρίου τὸ πῦρ. εἰ γὰρ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς, καὶ κατά γε τὸ πρέπον τῇ ἀνθρωπότητι σχῆμα, καὶ ἐν μεθέξει πνεύματος γεγενῆσθαι λέγεται, ἀλλ' οὖν αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, καὶ ἴδιον ἀληθῶς τὸ πνεῦμά ἐστιν. εἰ δὲ δή τις ἕλοιτο τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον
B καὶ ἐφ' ἕκαστον ἄγειν τῶν ἡγιασμένων διὰ πίστεως ἐν Χριστῷ, ὡς ἤδη πως αὐτὸν καὶ θεῖον νοεῖσθαι θυσιαστήριον, ἐπωφελὴς ὁ λόγος. πρέπει γὰρ ἄνδρας τοὺς ἱεροὺς, καὶ Χριστῷ τὴν οἰκείαν ἀναθέντας ζωὴν, θερμοὺς καὶ ζέοντας ὁρᾶσθαι τῷ πνεύματι, καὶ τοῦτο διὰ παντὸς, οὐκ εἰς ἀπόψυξιν καταφερομένους διὰ κοσμικῶν ἡδονῶν, ἀναζωπυροῦντας δὲ μᾶλλον ἐν ἁγιασμῷ τὸν νοῦν, εἰς φιλοθεΐαν καὶ ἔφεσιν ἀρετῆς. λατρείας γὰρ οὗτος τῆς λογι-
C κῆς ὁ τρόπος. οὗτος μὲν οὖν ὁ τοῦ θυσιαστηρίου λόγος. προσεπιτάττει δέ τι καὶ τῇ ἱστορίᾳ χρήσιμον. τὴν γάρ τοι σποδιὰν ἐκκομίζεσθαι δεῖν, οὐ παρ' ἑτέρου, φησὶ, τῶν ἀλλογενῶν, ἤγουν ἐξ ἑτέρας ὄντος φυλῆς, δι' ὑπουργίας δὲ μᾶλλον τῶν ἡγιασμένων. ἐπιτηρεῖ δὲ ὅπως οὐδὲν ἡγεῖσθαι βραχὺ τῶν εἰς θείαν ἡκόντων λειτουργίαν ἀφίησιν ὁ νόμος, οὐδὲ οἷον ἱερατικῆς λειτουργίας ἀνάξιον, ὡς παραχωρεῖν ἑτέρῳ μὴ ἱερῷ. οὐ γάρ τοι βάσιμα τοῖς ἀνάγνοις
D τὰ ἅγια. ἀνέπαφον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ θεῖόν ἐστι θυσιαστήριον. καὶ ἵν' εἰδεῖεν οἱ ἀπόλεκτοι πρὸς ἱερουργίαν τοῦ θείου θυσιαστηρίου τὸ ὑπερφυὲς ὡς ἐν ἁγιασμῷ, καὶ αὐτοῖς ἀνάπτει τὸ σέβας τοῖς ἱεροπρεπέσιν ἐσθήμασιν. ἐσταλμένους γὰρ ἱεροὺς ἔξω φαίνεσθαι τῆς σκηνῆς, οὐκ ἐφίησιν οἰκονομικῶς. τὰ γάρ τοι, φησὶν, ἡγιασμένα, μὴ τοῖς ἀνάγνοις ὡμιληκότα, καὶ τὸν ἐξ ὀθνείων ἔχοιτο μολυσμὸν, τὸ τῆς ἁγίας σκηνῆς ἀδικεῖ τὸ σέβας. διὰ τοῦτο τὴν σποδιὰν, συγκομί-
E ζειν μὲν ἐφίησιν ἐσταλμένους ἱεροπρεπῶς, μεταμφιέννυσθαι δὲ πρὸς τὸ ἔξω φέροντας, καὶ τῶν ἁγίων ἀποφοιτῶντας τόπων. κεχρημάτικε δὲ τῷ τοιούτῳ συγγενὲς καὶ διὰ φωνῆς Ἰεζεκιήλ. γράφει δὲ οὕτως. καὶ εἶπε πρός με, αἱ ἐξέδραι αἱ πρὸς βορρᾶν, καὶ αἱ ἐξέδραι πρὸς νότον, αἱ οὖσαι κατὰ πρόσωπον τῶν διαστημάτων, αὗταί εἰσιν αἱ ἐξέδραι τοῦ ἁγίου.

A ἐν αἷς φάγονται ἐκεῖ οἱ ἱερεῖς, οἱ υἱοὶ Σαδδούκ, οἱ ἐγγίζοντες πρὸς κύριον εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ἐκεῖ θήσουσι τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ τὰς θυσίας, καὶ τὰ ὑπὲρ ἁμαρτίας, καὶ τὰ ὑπὲρ ἀγνοίας, διότι τόπος ἅγιός ἐστιν. οὐκ εἰσελεύσονταί τις πάρεξ τῶν ἱερέων, οὐκ ἐξελεύσονται ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ ἁγίου εἰς τὴν αὐλὴν τὴν ἐξωτέραν, ὅπως διὰ παντὸς ἅγιοι ὦσιν οἱ προσάγοντες καὶ μὴ ἅπτωνται τοῦ στολισμοῦ αὐτῶν, ἐν οἷς λειτουργοῦσιν ἐν αὐτοῖς, διότι ἅγιά ἐστιν, καὶ ἐνδύσονται ἱμάτια ἕτερα ὅταν ἅπτωνται τοῦ λαοῦ. B ἅγια μὲν οὖν καὶ αὐτὰ τὰ ἐσθήματα τῶν ἱερέων, καὶ ἄμικτα τοῖς πολλοῖς. ἐν νυκτὶ δὲ καὶ ἡμέρᾳ τὸ ὁλοκαυτούμενον. ἀκατάληκτος γὰρ ἡ εὐωδία Χριστοῦ, καὶ αὐτὸς δὲ τῶν ἁγίων ὁ βίος, εἰ ὡς ἐν τύπῳ νοοῖτο τῇ καθ' ὁλοκαύτωσιν, ἄπαυστον ἔχει τὴν εὐοσμίαν· Χριστὸν γὰρ εὐωδιάζουσι, τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἱερουργοῦντες Θεῷ τὰ ὡς ἐξ ἔργων αὐχήματα. ΠΑΛ. Ἀληθὴς ὁ λόγος. ΚΥΡ. Τίνα μὲν οὖν τρόπον τὸ τῆς ὁλοκαυτώσεως ἔσται χρῆμα, δι' ὧν ἔφαμεν, οὐκ ἀσυμφανές. C πῶς δ' ἂν γένοιτο καὶ λίαν ὀρθῶς καὶ ὁ τῆς θυσίας τρόπος ἐπιτάττει, λέγων. Οὗτος ὁ νόμος τῆς θυσίας, ἣν προσάξουσιν αὐτὴν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν ἔναντι κυρίου, ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ ἀφελεῖ ἀπ' αὐτοῦ τῇ δρακὶ ἀπὸ τῆς σεμιδάλεως τῆς θυσίας σὺν τῷ ἐλαίῳ αὐτῆς, καὶ σὺν παντὶ τῷ λιβάνῳ αὐτῆς τὰ ὄντα ἐπὶ τῆς θυσίας. καὶ ἀνοίσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κάρπωμα ὀσμὴν εὐωδίας, τὸ μνημόσυνον αὐτῆς τῷ κυρίῳ. τὸ δὲ καταλειφθὲν ἀπ' αὐτῆς ἔδεται Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ. D ἄζυμα βρωθήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ἐν αὐλῇ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἔδονται αὐτήν. οὐ πεφθήσεται ἐζυμωμένη. μερίδα αὐτὴν ἔδωκα αὐτοῖς ἀπὸ τῶν καρπωμάτων κυρίου. ἅγια ἁγίων ἐστίν, ὥσπερ τὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὥσπερ τὸ τῆς πλημμελείας. πᾶν ἀρσενικὸν τῶν ἱερέων ἔδονται αὐτήν. νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν ἀπὸ τῶν καρπωμάτων κυρίου. πᾶς ὃς ἐὰν ἅψηται αὐτῶν, ἁγιασθήσεται. τὰ μὲν οὖν ὁλοκαυτούμενα, τὴν οἱονείπως ὁλοτελῆ καὶ εἰσάπαν ἀφιέρωσιν τῶν ἐξαιρέτως ἁγίων ὑποδηλοῖ, E θυσία δὲ, αὐτὴν ὡς ἐκ μέρους ἁγίαν καὶ ὑπὸ Θεῷ ζωήν, ἧς ὑποτύπωσις ἀκριβής, ἡ σεμίδαλις διὰ δρακὸς ἱερέως ἀναφερομένη, σὺν τῷ ἐλαίῳ καὶ τῷ λιβάνῳ. τὴν γάρ τοι Θεῷ καθιερωμένην ζωήν, κἂν εἰ γένοιτο τυχὸν ἐκ μέρους, εὐώδη πάντως εἶναι χρή, καὶ λιπαρωτάτην ἐλπίσι πιαινομένην. ἢ οὐκ εὐοσμότατον εἶναι φὴς πᾶν ἔργον ἡμῶν ἀγαθόν;

in quibus edent ſacerdotes filii Sadduc, qui appropinquant ad Dominum in Sancta ſanctorum, & ibi ponent Sancta ſanctorum, & hoſtiam, & quæ offeruntur pro peccato, & quæ pro ignorantia; quia locus ſanctus eſt, non ingredientur eò niſi ſacerdotes, non egredientur ex atrio ſanctuarii in atrium exterius, vt perpetuò ſancti ſint, qui offerunt, & non contingant veſtes eorum, in quibus miniſtrant, quia ſanctæ ſunt; & induent veſtes alias, cùm contingent populum.] Sanctæ ſunt igitur ſacerdotum etiam ipſæ veſtes, neque vulgo miſcendæ. Nocte autem ac die crematur holocauſtum; neque enim vnquam ceſſat ille Chriſti bonus odor; & ipſa vita ſanctorum, ſi in ritu holocauſti intelligatur, bonum odorem habere nunquam deſinit; Chriſtum enim redolent, dum factorum gloriam, quæ ex euangelica conuerſatione proficiſcitur, Deo ſacrificant. PAL. Vera dicis. CYR. Quinam ergo ſit holocauſti ritus, ex iis, quæ diximus minime eſt obſcurum. De ritu vero ſacrificii, quonam is modo recte peragatur, præcipit dicens, [Hæc eſt lex ſacrificii, quod offerent filii Aaron coram Domino ante altare: & auferet ex eo pugillum à ſimila ſacrificii cum oleo eius, & cum vniuerſo illius thure, quæ ſunt ſuper ſacrificium; & imponet ſuper altare, cremationem in odorem ſuauitatis, memoriale eius Domino: quod vero reliquum ex eo fuerit, comedet Aaron & filii eius: azyma comedentur in loco ſancto; in atrio tabernaculi teſtimonii edent illud; non coquetur fermentatum; in partem illud dedi eis ab hoſtiis Domini. Sancta ſanctorum ſunt, ſicut quod peccati, & ſicut quod delicti. Omne maſculinum ſacerdotũ comedent eam. Legitimum æternum in progenies veſtras ab hoſtiis Domini: quiſquis tetigerit ea, ſanctificabitur.] Holocauſta quidem vitam egregiorum ſanctorum integre quodammodo, & ex omni parte Deo dicatam inſinuant. Sacrificium vero illam alteram ex parte ſanctam, & Deo ſubiectam vitam, cuius elegans figura eſt illa ſimila pugillo ſacerdotis oblata cum oleo ac thure: vitam enim Deo dicatam, licet ex parte fortaſſis, odoratam tamen certè, & ſpei nitore opimam eſſe oportet. Quid enim? non omne noſtrum recte factum odoratiſſimum eſſe fateris?

Leuit. 6.

PALLADIVS. Maximè verò. CYRILLVS. Quid præterea, nonne id à nobis fit ſpe optima? PALLAD. Certè: prorſus enim à Deo promiſſa præmia conſequentur. CYRILLVS. Thus igitur ac ſimila oleo madens odoratam illam nitidamque vitam innuunt. PALLADIVS. Rectè ais. Sed quænam agi à nobis vita ex parte ſancta poteſt? CYRILLVS. Illa certe, quæ neque ad ſummum faſtigium ſanctæ conuerſationis peruenit, aut ſemitam longe ſublimem ingreditur, qualis illa Ioannis vita vel ſanctorum Apoſtolorum fuit; neque tamen, quia à præſtantiore vitæ genere vincitur, ideo veneratione caret. An vero eorum vita, qui in ſæculo verſantur, ac liberos procreant, ſi laudabiliter viuere ſtudent, non eſt quodammodo Deo mundoque diuiſa, vt beati Pauli voce vtar? PALLAD. Diuiſa certe: cur enim negem? CYRILLVS. Igitur eius vitæ, quæ non ex omni parte ſit Deo dicata, ſed media quodammodo, & in vtramque partem ſpectãs, figura erat illa ſimilæ ex quadam parte conſecratio, quę odorem haberet, & hilaritatem; quam etiam in memoriam eius fore Lex ait, qui illam per ſacerdotale miniſterium obtuliſſet: conſequemur enim profecto, vt Deo in memoria ſimus per ea, quæ offerentes adolemus, cum Chriſtus mediator ſit, Deoque offerat tum eum, qui omni ex parte ſanctus eſt, tanquam holocauſtum; tum vero eum etiam, qui non ex toto eiuſmodi eſt, vtpote qui ſit mundo diuiſus, tanquam ſacrificium quoddam ex parte dicatum. Eſt autem ſacrificium ſine fermento: decet enim, quicquid à nobis fit, id ſincere ad Dei gloriam fieri. Itaque Saluator cauere iuſſit, ne in mediis plateis ſtantes oremus, neve in ieiunio triſtitiam præferamus; aut dum in fratres miſericordiam impendimus, turpiter tuba canamus: id enim fermentum eſt, quo ſacrificia profanantur; quod autem ad gloriam Dei fit, id à crimine hominibus placendi remotum eſſe conuenit: ita enim infermentatum plane ſacrificium ac ſacrum erit. Reliquiæ porro ſacrificii in partem atque in cibum ſacerdotibus tribuuntur; eiſque omne maſculinum veſcitur in loco ſancto. Atque in eo quidem, quod ſacrificia in ſancto loco à ſacerdotibus abſumuntur, myſticis noſtris atque ſecretioribus prædicationibus veneratio ſeruatur.

1. Cor. 7.

Matth. 6.

A ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δέ, οὐκ ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσι πεπράξεται πρὸς ἡμῶν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ναί· ἕψεται γὰρ πάντως τὰ παρὰ Θεοῦ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Λίβανος δὴ οὖν καὶ σεμίδαλις ἐλαιόδευτος, τὴν εὐώδη τε καὶ λιπαρωτάτην ἡμῖν ὑπαινίττεται ζωήν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης· ἀλλὰ τίς ἂν γένοιτο πρὸς ἡμῶν ἡ ὡς ἐκ μέρους ἁγία ζωή; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἡ μήτε εἰς λῆ- B ξιν πολιτείας ἥκουσα τῆς ἁγιοπρεποῦς, μήτε κατὰ τὴν ἄγαν διωγκωμένην ἰοῦσα τρίβον, ὁποία τίς ἐστιν ἡ Ἰωάννου φαμὲν τυχὸν, ἤγουν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, μήτε μὴν ἐκπίπτουσα τοῦ εἶναι σεπτή, διά γε τὸ ἡττῆσθαι τυχὸν τῆς ἄγαν ὑπερκειμένης που. ἤ, οὐ τῶν ἐν κόσμῳ καὶ παιδοποιουμένων ὁ βίος, εἰ διαζῆν ἕλοιντο χρηστῶς, μεμέρισταί πως Θεῷ τε καὶ κόσμῳ, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Μεμέρισται· πῶς γὰρ οὔ; ΚΥ- C ΡΙΛΛΟΣ. Τύπος οὖν ἄρα ζωῆς τῆς οὐκ εἰσάπαν ἀνακειμένης Θεῷ, μέσης δὲ ὥσπερ καὶ ἐπ' ἄμφω βλεπούσης, ἡ μερικὴ καθιέρωσις τῆς σεμιδάλεως ἦν, τὸ εὐῶδες ἐχούσης καὶ ἱλαρόν, ἣν καὶ εἰς μνημόσυνον ἔσεσθαί φησιν ὁ νόμος, τοῦ δι' ὑπουργίας ἱερατικῆς προσκεκομικότος. ἀποκερδανοῦμεν δὲ ἀληθῶς τὸ ἐν μνήμῃ κεῖσθαι τῇ παρὰ Θεῷ, δι' ὧν καρποφοροῦντες εὐωδιάζομεν, μεσιτεύοντος τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεῷ προσάγοντος, τὸν μὲν ὁλοκλήρως ἅγιον, ὡς ἐν τάξει τῶν ὁλοκαυτωμάτων, D καὶ μέν τοι τὸν μὴ τοιοῦτον εἰσάπαν διὰ τὸ μεμερίσθαι τῷ κόσμῳ, θυσίαν ὥσπερ τινὰ μερικήν. ἄζυμος δὲ ἡ θυσία. πρέπει γὰρ αὖ πράττεσθαι καθαρῶς πᾶν ὅπερ ἂν γένοιτο πρὸς ἡμῶν εἰς δόξαν Θεοῦ. καὶ γοῦν ὁ σωτήρ, παραιτεῖσθαι προστέταχε, τὸ ἐν μέσαις ἑστῶτας ταῖς ἀγοραῖς ποιεῖσθαι τὰς προσευχάς, καὶ τὸ ἀμειδεῖς ἐν νηστείαις, καὶ τὸ σαλπίζειν ἀκόσμως, κατοικτείροντας ἀδελφούς. ζύμη γὰρ αὕτη, βεβη- E λοῦσα τὰ ἱερά. τὸ δὲ εἰς δόξαν Θεοῦ πραττόμενον, ἐγκλημάτων ἀνθρωπαρεσκείας ἀπηλλάχθαι πρέπει. εἴη γὰρ ἂν οὕτως ἄζυμον ἀληθῶς καὶ ἱερὸν τὸ θῦμα. μερὶς δὲ καὶ βρῶσις τοῖς ἱερεῦσι, τὸ καταλοιπὸν τῆς θυσίας. ἐσθίεται πᾶν ἀρσενικόν, ἐν τόπῳ ἁγίῳ. τῷ μὲν ἐν ἁγίῳ τόπῳ πρὸς τῶν ἱερέων δαπανᾶσθαι τὰ ἱερά, τοῖς μυστικωτέροις ἡμῶν λόγοις τηροῦντες τὸ σέβας,

A τοῦ δὲ παντὸς ἄρσεν ἐσθίειν, ὑποδηλοῦντος ἀστείως ὡς ἀπρεπές τι χρῆμα καὶ ἀνόσιον ἀληθῶς, ὁ μαλακισμὸς τοῖς ἐξειλεγμένοις παρὰ Θεοῦ. ἀνίερον γὰρ ἀποτελεῖ καὶ εὐλογίας ἐξίστησι τῆς πνευματικῆς, καὶ ἀμέτοχον ἀποφαίνει τῶν παρὰ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις ἐκνενεμημένων ἀγαθῶν. ἐμαλακίσθη δὲ καὶ Ἰούδας, ἀπονεύσας εἰς αἰσχροκέρδειαν. ἐξ ἀνάνδρου δὲ τοῦτο καὶ ἀγεννοῦς λογισμοῦ. ταύτητοι καὶ ἄγευστος τῶν παρὰ Θεοῦ μεμένηκεν ἀγαθῶν, καὶ ἀμέτοχος παντελῶς τῶν τοῖς ἁγίοις B δεδωρημένων. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ θυσίας μὲν τῆς ἐξ ἀγέλης οὗτος ὁ νόμος. ἑτέραν γε μὴν ἑτέρῳ, τὴν ἐξ ἱεροῦ προσάγεσθαι γένους προστέταχε λέγων· τοῦτο τὸ δῶρον Ἀαρὼν καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ὃ προσοίσουσι Κυρίῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἂν χρίσῃς αὐτόν, τὸ δέκατον τοῦ οἰφὶ σεμιδάλεως εἰς θυσίαν διαπαντός, τὸ ἥμισυ αὐτῆς τὸ πρωΐ, καὶ τὸ ἥμισυ αὐτῆς τὸ δειλινόν. ἐπὶ τηγάνου ἐν ἐλαίῳ ποιηθήσεται, πεφυραμένην οἴσει αὐτήν. C ἑλικτά, θυσίαν ἐκ κλασμάτων, θυσίαν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ. ὁ ἱερεὺς ὁ χριστὸς ὁ ἀντ' αὐτοῦ ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ποιήσει αὐτήν. νόμος αἰώνιος, ἅπαν ἐπιτελεσθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἱερέως ὁλόκαυτος ἔσται, καὶ οὐ βρωθήσεται. ἄθρει δὴ οὖν, ὦ Παλλάδιε, τοῦ νόμου τὸ ἀκριβές, καὶ τὸ ἄγαν ἰσχνὸν εἰς ἀσφάλειαν ἱεροπρεπῆ. ἐπειδὴ γὰρ τὰς τῶν ἀγελαίων θυσίας οὐχ ὁλοκαυτοῦσθαι δεῖν προστέταχεν, ἅτε δὴ μὴ εἰσάπαν ἁγίαν ἐχόντων ζωήν, μεμερισμένην δὲ ὥσπερ D Θεῷ καὶ κόσμῳ, διιστὰς εἰκότως, καὶ ἐν μοίρᾳ τιθεὶς τῇ ὑπερκειμένῃ τοὺς ἐξειλεγμένους εἰς ἱερουργίαν, ὁλόκαυτον τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖσθαι διέφη θυσίαν, τὴν προσαγομένην σεμίδαλιν, καταθυμιᾶν τῷ Θεῷ, πρωῒ καὶ τὸ δειλινόν, τοῦτ' ἔστι, διὰ πάσης ἡμέρας καὶ ἐν παντὶ καιρῷ. ἅγιος γὰρ ἀεί πως ἐστὶ καὶ ἀκατάληκτον ἔχων τὴν εὐωδίαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν πνευματικήν, ὁ ἐξειλεγμένος, οὐ μεμερισμένος Θεῷ τε καὶ κόσμῳ E καθά τινες, ἀπερισπάστως δὲ καὶ ἀδιασπάστως, καὶ ὅλος ἐξ ὅλου προσκείμενος τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ, καὶ οἱονεί πως ἀναβοῶν, Χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δέ, οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. τὸ τοίνυν δέκατον τῆς σεμιδάλεως, ζωῆς ἂν εἴη σημεῖον, εὐωδιαζούσης Θεῷ κατὰ πάντα καιρόν. ἀλλ' ἐπὶ τηγάνου, φησί, καὶ μήν, καὶ ἐλαίῳ πεφυραμένην, καὶ ἐκ κλασμάτων οἴσει αὐτήν, τὸ μὲν τηγάνου, καθάπερ

Quod autem omnis maſculus veſcitur, id vero eleganter ſignificat, in iis, qui à Deo electi ſint, turpem eſſe ac nefariam plane mollitiem: ea namque profanum reddit hominem, & excludit à ſpirituali benedictione, eorumque bonorum, quæ à Deo ſanctis viris tributa ſunt expertē reddit. Ad mollitiem vero etiam Iudas eſt lapſus, cùm ad turpis lucri cupiditatem declinauit: id autem ex cogitatione parum virili ac forti extitit: ob eamque cauſſam à bonis illis deguſtandis, quæ à Deo conceſſa ſunt excluſus, munerum, quæ ſanctis propriè ſunt attributa expers omnino fuit. PALLADIVS. Ita ſe res habet. CYRILL. Ac de ſacrificio quidem, quod à multitudine offertur, hæc eſt conſtituta lex. Ceterum alium ritum offerendi generi ſacro conſtituit, dicens, [Hoc eſt donum Aaron & filiorum eius, quod offerent Domino in die, qua vnxeris eum; decimam partem œphi ſimilæ in ſacrificium perpetuo; dimidium eius mane, & dimidium eius veſperi, in ſartagine in oleo fiet: conſperſam afferet eam, freſa ſacrificium de fragmētis, ſacrificium in odorem ſuauitatis Domino; ſacerdos vnctus, qui pro illo eſt ex filiis eius, faciet illud; lex ſempiterna, totum conſummabitur: & omne ſacrificium ſacerdotis holocauſtum erit, & non edetur.] Vide igitur, Palladi, Legis diligentiam, ſubtilemque animaduerſionem, qua ſacerdotibus cauet: nam, quia ſacrificia, quæ homines è multitudine præberent, non tota incendi iuſſit, vtpote quorum vita non omni ex parte ſancta eſſet; ſed quodammodo Deo ac mundo diuiſa; vt eos, qui ad ſacerdotium electi eſſent, vt æquum erat diſtingueret, & in ſuperiori ordine collocaret, ſacrificium quod pro illis fieret, totum cremare, oblatāque ſimilam mane ac veſperi, id eſt, quotidie & omni tēpore Deo incendere iuſſit: nam, qui electus ad ſacerdotium eſt, ſemper fere ſanctus, neque vnquam bonum illum odorem ſpiritualem nimirum redolere deſinit: neque eſt vt quidam Deo ac mundo diuiſus, ſed aſſidue, atque indiuidue totus ex omni parte Domino ſuo adhęret, ac propemodum clamat, [Cum Christo ſimul cruci confixus ſum; viuo autē non iam ego, viuit verò in me Chriſtus.] Decima igitur ſimilæ vitæ ſignum eſt, per omne tempus bonum odorem Deo redolentis. Porro, In ſartagine, inquit, frixam; & oleo conſperſam, & ex fragmentis offeret eam: quibus in verbis

Leuit. 6.

Galat. 2.

per ænigma nobis indicatur, in ſartagine quidem laborum perpeſſio; in eo verò quod conſperſa eſt oleo ſimila, hilaritatis redundantia; in eo denique, quod ex fragmentis offertur, ſanctorum virorum cordis quodammodo teneritudo, atque eiuſmodi mollitudo, vt frangi facile poſſit: illi enim vitæ, quæ eſt ex omni parte atque plane ſancta, laborum perpeſſio, & ſpes apud Deum ampliſſima, & tenera quædam ac mollis affectio coniuncta eſt: nam durities certe illi minime conuenit:

Pſalm. 50. Iob. 41. " ſcriptum eſt enim, [Cor contritum &
" humiliatum Deus non deſpiciet:] obduruit contra vt lapis, & vt incus minime ductilis Diaboli cor; ſic enim ſacræ literæ tradunt. Porrigitur autem hæc lex in ſempiternum, & per ſacerdotum ſucceſſiones perficitur; nam ſectari maiorum laudes oportet, & imitatores eſſe parentum gloriæ illorum in Deo colendo veſtigia perſequentes, odorémque Deo gratiſſimum non ex parte, ſed plene offerentes: id enim, vt opinor, eſt, Omne ſacrificium ſacerdotis holocauſtum erit. PALLADIVS. Nos ipſos igitur offeremus, & in odorem ſuauitatis conſecrabimus Deo, & ſanctorum hominum vitæ veſtigia perſequemur, illorumque ſacrificia nimirum ſpiritualia imitabimur. CYRILLVS. Prorſus ita eſt, Palladi. Sed eluere maculas, peccatúmque vitare, non aliter quemquam poſſe, niſi per Chriſtum ſolum, in quo & per quem omnis fit purgatio, cum ſalutarem illam pro nobis mortem pertulerit, intelligere cuiuis licet, ne longius abeam, ex proximo atque coniuncto

Leuit. 6. " Legis decreto, quod ſic ſe habet, [Et
" locutus eſt Dominus ad Moyſen, di-
" cens, Loquere Aaron & filiis eius, di-
" cens, Hæc eſt lex peccati: in loco vbi
" immolabunt holocauſtum, immola-
" bunt etiam pro peccato coram Domi-
" no: Sancta ſanctorum ſunt. Sacerdos
" qui offert illud, veſcetur eo: in ſancto
" loco edetur, in atrio tabernaculi teſti-
" monii: quiſquis tetigerit de carnibus
" eius, ſanctificabitur; & cuicunque aſper-
" ſum fuerit de ſanguine eius ſuper ve-
" ſtem, in qua aſperſus fuerit ſuper eam,
" lauabitur in loco ſancto; & vas fictile,
" in quo coctum fuerit, conteretur;
" quod ſi in vaſe æneo coctum fuerit, de-
" fricabit illud, & lauabit aqua: & om-
" nis maſculus in ſacerdotibus comedet
" ea: Sancta ſanctorum ſunt Domino.]

A ἐγνῶμεν, τὸ ἐπίπονον, τῷ δὲ πεφυρᾶσθαι τῷ ἐλαίῳ, τὸ δαψιλὲς ἐν ἱλαρότητι· τῷ δὲ ἐν κλασμοῖς, τὸ οἱονεὶ τρυφερόν τι καὶ εὐδιάθρυπτον τῆς τῶν ἁγίων καρδίας ὑποσημαινόντων ἡμῖν αἰνιγματωδῶς. ἕψεται γὰρ πάντως τῇ εἰσάπαν καὶ ὁλοκλήρως ἁγίᾳ ζωῇ, τὸ ἐν πόνοις εἶναι, καὶ τὸ ἀμφιλαφὲς ἐν ἐλπίδι τῇ παρὰ Θεῷ, καὶ τὸ εὐδιάθρυπτον κομιδῇ. πρέπει γὰρ αὖ ἥκιστά γε τὸ ἀτεγκτές, γέγραπται γὰρ ὅτι καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς

B οὐκ ἐξουδενώσει. πέπηγε δὲ ὡς λίθος, καὶ ὥσπερ ἄκμων ἀνήλατος, ἡ τοῦ διαβόλου καρδία, λέγει γὰρ οὕτω τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. ἐκτείνεται δὲ καὶ μέχρι παντὸς ὁ νόμος, ταῖς τῶν ἱερατευόντων διαδοχαῖς πληρούμενος. ἕπεσθαι γὰρ δεῖ ταῖς τῶν προλαβόντων εὐδοκιμήσεσι, καὶ μιμητὰς ἀναφαίνεσθαι τῆς τῶν πατέρων εὐκλείας, κατ' ἴχνος ἰόντας τῆς ἐκείνων λατρείας, καὶ τὴν φιλαιτάτην τῷ Θεῷ προσκομίζοντας εὐωδίαν, οὐ μεμερισμένως, ἀλλ' ὁλοτελῶς. τοῦτο γὰρ οἶμαι ἐστι, τὸ,

C πᾶσα θυσία ἱερέως ὁλόκαυτος ἔσται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἑαυτοὺς οὖν ἄρα προσοίσομεν, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνακεισόμεθα τῷ Θεῷ, τὴν τῶν ἁγίων ἰχνηλατοῦντες ζωὴν, καὶ ταῖς ἐκείνων ἱερουργίαις ἑπόμενοι, δῆλον δὲ ὅτι ταῖς πνευματικαῖς. ΚΥΡ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Παλλάδιε. πλὴν ὅτι τὸ ἀποτρίψασθαι μολυσμὸν, καὶ διαδρᾶναι τὴν ἁμαρτίαν, οὐχ ἑτέρως ἂν γένοιτο καὶ ἐνυπάρξαι τισὶν, ἢ ὅτι διὰ μόνου Χριστοῦ, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ πᾶσα κάθαρσις, τὴν σωτήριον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείναντος σφαγὴν, ἀ-

D ναμάθοι τις ἄν, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν, διά τε τοῦ γείτονος καὶ συνεζευγμένου θεσπίσματος. ἔχει γὰρ ὧδε. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων. λάλησον τῷ Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, λέγων. οὗτος ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας. ἐν τόπῳ οὗ σφάζουσι τὸ ὁλοκαύτωμα, σφάξουσι τὰ περὶ τῆς ἁμαρτίας ἔναντι Κυρίου. ἅγια ἁγίων ἐστίν. ὁ ἱερεὺς ὁ ἀναφέρων αὐτὴν, ἔδεται αὐτήν. ἐν τόπῳ ἁγίῳ βρωθήσεται, ἐν αὐλῇ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. πᾶς

E ὁ ἁπτόμενος τῶν κρεῶν αὐτῆς, ἁγιασθήσεται. καὶ ᾧ ἐὰν ἐπιρραντισθῇ ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῆς ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, ὃ ἐὰν ῥαντισθῇ ἐπ' αὐτὸ, πλυθήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ. καὶ σκεῦος ὀστράκινον οὗ ἐὰν ἑψηθῇ ἐν αὐτῷ, συντριβήσεται. ἐὰν δὲ ἐν σκεύει χαλκῷ ἑψηθῇ, ἐκτρίψει αὐτὸ, καὶ ἐκπλύσει ὕδατι. πᾶς ἄρσην ἐν τοῖς ἱερεῦσι φάγεται αὐτά. ἅγια ἁγίων ἐστὶ Κυρίῳ.

ἱερεῖον μὲν οὖν τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας εἴη ἂν ἕτερον οὐδὲν παρὰ τὸν Ἐμμανουὴλ, ὅς ἐστιν ἀμνὸς ὁ ἀληθινὸς ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. σφάζεται δὲ ἐν τόπῳ τοῦ ὁλοκαυτώματος. οὐ γάρ τοι μερικῶς τε καὶ καθ' ἡμᾶς ἅγιος ὁ Χριστός, οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, εὐώδης δὲ ὅλος καὶ ἱερός, καὶ ἁγιασμοῦ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χορηγός. εἰ γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη καὶ τοῖς κατακεκριμένοις ἐναρίθμιος γέγονεν οἰκονομικῶς, ἀλλ' οἶδεν ἅγιον ὄντα καὶ ἱερὸν τὸν τοῦ υἱοῦ θάνατον ὁ πατήρ. ταύτῃ τοι, φησίν, ἐν τόπῳ οὗ σφάζουσι τὸ ὁλοκαύτωμα, σφάξουσι καὶ τὸ περὶ ἁμαρτίας. ἅγια ἁγίων ἐστίν. ὥσπερ γὰρ Θεὸς Θεοῦ ἐστιν ὁ υἱός, οὕτω καὶ ἁγίων ἅγιος, ὅλην αὐτὸς ἁγιάζων τὴν κτίσιν τῷ ἰδίῳ πνεύματι, καθὸ πέφυκεν ἐκ πατρός, καὶ ἔστι Θεὸς ἀληθῶς. ἔδεται δὲ τὴν θυσίαν, φησίν, ὁ προσκομίζων αὐτὴν ἱερεύς. ἕκαστος γὰρ οἶμαι τῶν εἰς λειτουργίαν τὴν ἱερὰν ἠγμένων, τοὺς καρποὺς τῶν ἰδίων ἀποτρυγήσει πόνων, καὶ τῆς ἑαυτοῦ λειτουργίας ἐκθερίσει τὴν ἀντίδοσιν. ἐσθίεται δὲ τῆς θυσίας τὸ λείψανον, ἐν ἁγίοις τόποις, καὶ ἐν αὐλῇ τῆς ἁγίας σκηνῆς. προσάγεται γὰρ ἐν ἐκκλησίαις τὰ μυστικά, καὶ τῆς ἁγίας τραπέζης Χριστοῦ τὸ ἀπόλεκτον ἐν αὐταῖς ἀξιοῦται γένος. ἔνθα δ' ἂν ἱερατεύῃ νόμιμος ἱερεύς, ἅγιος ἔσται τόπος. ἁγιάζει δὲ τὸν ἁπτόμενον ἡ θυσία. καὶ ὁ τοῦ αἵματος ῥαντισμός. προσιέμεθα γὰρ τοῖς ἁγίοις, οὐχ ἑτέρου του χάριν, ἢ ὥστε μεταλαχεῖν τοῦ ἁγίου Χριστοῦ, διά τε τῆς ἀπορρήτου καὶ πνευματικῆς θυσίας. διαγνίζεται δὲ καὶ τὰ ταῖς θυσίαις ὑπηρετοῦντα σκεύη, ὡς ἂν μὴ ἑτέρῳ γένοιτό τινι, μηδὲ ταῖς τῶν ἀνθρώπων ὑποφέροιτο χρείαις, τὰ τοῖς ἱεροῖς λελειτουργηκότα. τετήρηται δὲ ὁ νόμος, καὶ ἐν ἐκκλησίαις σώζεται. ἀνδριζομένοις δὲ ὅτι τὸ εὐλογεῖσθαι πρέπει, σαφηνιεῖ πάλιν ὁ νόμος εἰπών. πᾶν ἄρσεν ἐν τοῖς ἱερεῦσι φάγεται αὐτά.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σαφὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Θεσμοθετεῖ δὲ πρὸς τούτοις, καὶ ὅπως ἂν γένοιτο καλῶς τῆς θυσίας ὁ τρόπος, τῆς ὑπὲρ ἁμαρτίας φημί, καὶ τίνα μὲν ἐξ αὐτῆς, τὰ τοῖς λειτουργοῦσιν ἐδώδιμα, τίνα δὲ αὖ, τὰ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἐξῃρημένα. γέγραπται γὰρ οὕτω. καὶ πάντα, φησί, τὰ περὶ τῆς ἁμαρτίας, ὧν ἂν εἰσενεχθῇ ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῶν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου ἐξιλάσασθαι ἐν τόπῳ ἁγίῳ, οὐ βρωθήσεται, ἐν πυρὶ

A Victima igitur pro peccato nulla eſt alia præter illum Emmanuël, qui eſt agnus verus, qui tollit peccatum mundi. Immolatur autem in loco holocauſti: neque enim ex parte & noſtro modo Chriſtus eſt ſanctus; non enim peccatum fecit, ſed totus odorem ſuauitatis redolet, ac ſacer eſt, ceteriſque omnibus ſanctitatis ſuppeditator. Licet enim inter ſceleratos reputatus fuerit, & inter damnatos ex diſpen- *Eſai 53.* B ſatione numeratus; at nouit tamen ſanctam eſſe ac ſacram Filii mortem Pater; ideoque ait, [In loco vbi im- *Leuit 6.* molauerint holocauſtum, immolabunt etiam pro peccato: Sancta ſanctorum ſunt.] Vt enim Filius Deus Deorum eſt, ita ſanctus ſanctorum, vniuerſamque creaturam ſuo ipſe ſpiritu ſanctificat, qua parte ex Patre extitit, & eſt vere Deus. Edet præterea hoſtiam, inquit, ſacerdos, qui offert eam: vnuſquiſque enim, qui ad ſacrum cultum exhibendum prouectus C fuerit, laborum ſuorum fructus decerpet, retributionemque ſui miniſterii metet. Reliquiæ quoque victimæ in ſacris locis, & in atrio tabernaculi eduntur; offeruntur enim in Eccleſiis myſteria, ibidemque genus illud electum ſancta Chriſti menſa dignatur: locus vero, in quo legitimus ſacerdos munere ſacro fungitur, ſanctus eſt. Sanctificat autem hoſtia eum, qui ſe contigerit, & ſanguinis itidem aſperſio: accedimus enim ad ſancta non D alia de cauſſa, quam vt per ineffabilem ac ſpiritualem hoſtiam Chriſtum ſanctum participemus. Abluuntur præterea vaſa, quorum in ſacrificiis vſus fuerit, ne ad quemuis alium perueniant; neve ea, quibus in ſacris miniſteriis opus fuerit, hominum vſibus ſubiiciantur; retenta eſt autem ea lex, & ſeruatur in Eccleſiis. Denique, qui ſe viriliter gerunt, eos decere benedici, planum itidem facit cum ait, Omnis maſculus in ſacerdotibus veſcetur illis. PALLADIVS. E Perſpicuum dictum eſt. CYRILLVS. Conſtituit præterea quomodo rite ſacrificium pro peccato fiat quibuſve eius partibus veſci miniſtris liceat, quæ ſint rurſus præcipue in odorem ſuauitatis exemptæ: ſic enim ſcriptum eſt, [Et *Ibid.* omnia, inquit, pro peccato ex quibus illatum fuerit de ſanguine eorum in tabernaculum teſtimonii ad propitiandum in loco ſancto, non edentur, igni

» cremabuntur: & hæc lex arietis pro
» delicto: ſancta ſanctorum ſunt: in lo-
» co in quo immolabunt holocauſta, im-
» molabunt arietem pro delicto coram
» Domino, & ſanguinem profundet ad
» baſim altaris in circuitu, & omnem
» adipem eius offeret ab ipſo, & lum-
» bos, & omnem adipem, qui operit
» inteſtina, & omnem adipem, qui eſt
» ſuper inteſtina, & duos renes, &
» adipem, qui ſuper eos eſt, qui eſt
» ſuper lumbos, & pinnam, quæ eſt
» ſuper iecur cum renibus, auferet ea, &
» offeret ea ſacerdos ſuper altare, in-
» cenſionem in odorem ſuauitatis Domi-
» no: pro delicto eſt: omnis maſculus
» ex ſacerdotibus edet ea: in loco ſan-
» cto edent ea: Sancta ſanctorum ſunt:
» ſicut pro peccato, ſic etiam pro deli-
» cto: lex vna ipſis erit: ſacerdos, qui
» propitiabitur in eo, ipſius erit.] Pro-
hibet quidem, ne veſcantur ſacrificio-
rum interaneis; Soli namque Deo,
inquit, conſecranda ſunt, ipſique
offerenda: hoc enim, vt opinor, ſi-
gnificant ea verba, Igni comburen-
tur, hoc eſt, ſoli diuinæ & omnium
excellentiſſimæ naturæ, cuius figu-
ram gerit ignis, dicata attributaque
ſint. Immolato autem ariete pro de-
licto, effunditur ſanguis ad baſim al-
taris: mors enim Chriſti ſancta ſacra-
que eſt, atque etiam ſuauem odorem
redolet: interanea quippe offeruntur.
adeps & renes & pinna iecoris: hæc
autem, vt alibi dixi, figuram virtutis
habent minime ſimplicis, ſed multi-
formis: plurima namque ſane ſunt
genera virtutis. In Chriſto igitur iu-
ſtificati ſumus, qui pro nobis mor-
tem pertulit, & ſe ipſum Deo & Pa-
tri obtulit in odorem ſuauitatis. Ce-
terum non ſine mercede nos Deo
miniſtraturos, deinceps & continuo
Leuit. 6. » declarat, dicens, [Et ſacerdos, qui
» offert holocauſta hominis, pellis ho-
» locauſti, quod offert, ipſius erit, &
» omne ſacrificium quod fiet in cliba-
» no, & omne quod fiet in craticula
» vel in ſartagine, ſacerdotis eam offe-
» rentis erit, & omne ſacrificium oleo
» conſperſum, & non conſperſum, omni-
» bus filiis Aaron erit; vnicuique pars æ-
qua.] ſeruatur & hæc lex in Eccleſiis;
præſcribitque ſacerdotibus æqualita-
tem, dum incruenti ſacrificii par-
tem cuique ſine vlla differentia di-
ſtribuit: quod cum intelligeret Pau-
lus, ſcribit, Sic & Dominus præ-

A κατακαυθήσεται. καὶ οὗτος ὁ νόμος τοῦ κριοῦ τοῦ
περὶ τῆς πλημμελείας. ἅγια ἁγίων ἐστίν. ἐν τό-
πῳ οὗ σφάζουσι τὸ ὁλοκαύτωμα, σφάξουσι τὸν
κριὸν περὶ τῆς πλημμελείας ἔναντι κυρίου. καὶ τὸ
αἷμα προσχεεῖ ἐπὶ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου κύ-
κλῳ. καὶ πᾶν τὸ στέαρ αὐτοῦ προσοίσει ἀπ' αὐτοῦ, καὶ
τὴν ὀσφὺν, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὰ
ἐνδόσθια, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῶν ἐνδοσθίων.
καὶ τοὺς δύο νεφροὺς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν,
τὸ ἐπὶ τῶν μηρίων, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπα-
B τος σὺν τοῖς νεφροῖς, περιελεῖ αὐτά. καὶ ἀνοίσει
αὐτὰ ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κάρπωμα τῷ
κυρίῳ. περὶ πλημμελείας ἐστί. πᾶς ἄρσην ἐκ
τῶν ἱερέων ἔδεται αὐτά, ἐν τόπῳ ἁγίῳ ἔδονται αὐ-
τά. ἅγια ἁγίων ἐστίν. ὥσπερ τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας,
οὕτω καὶ τὸ περὶ τῆς πλημμελείας. νόμος εἷς αὐ-
τῶν. ὁ ἱερεὺς ὅστις ἐξιλάσεται ἐν αὐτῷ, αὐτῷ
ἔσται. ἀποφάσκει μὲν γὰρ δεῖν ποιεῖσθαι τροφὰς,
τὰ τῶν ἱερείων ἐνδόσθια. χρὴ γὰρ μόνῳ, φησὶν,
ἀνακεῖσθαι Θεῷ, καὶ αὐτῷ προσάγεσθαι·
C τοῦτο γὰρ οἶμαι καταδηλοῦν τὸ, ἐν πυρὶ κα-
τακαυθήσεται. τοῦτ' ἔστιν, ἀνακεῖσθαι τὸ ἐν μό-
νῃ ἐκνενεμῆσθαι τροφὰς τῇ θείᾳ τε καὶ ὑπὲρ
πάντα φύσει, ἧς εἰς τύπον τὸ πῦρ. καταθυομένου
δὲ τοῦ κριοῦ τῆς πλημμελείας, προσχεῖται τὸ αἷ-
μα τῇ βάσει τοῦ θυσιαστηρίου. ἅγιος γὰρ καὶ ἱερὸς ὁ
Χριστοῦ θάνατος, καὶ μὴν καὶ εὐώδης. ἀναφέρε-
ται γὰρ τὰ ἐνδόσθια, πιμελὴ, καὶ νεφροὶ, καὶ λοβὸς
τοῦ ἥπατος. εἶεν δ' ἂν, οἶμαι, ταυτὶ, καθὰ καὶ ἐν
ἑτέροις ἔφην εἰς ἀρετῆς τύπον τῆς οὐ μιᾶς, ἀλλ'
D ὡς ἐν εἴδει πολλῶν. πλεῖστοι γὰρ ὅσοι τῆς ἀρετῆς οἱ
τρόποι· δεδικαιώμεθα δὴ οὖν ἐν Χριστῷ, τῷ ὑπὲρ
ἡμῶν ἀνατλάντι θάνατον, καὶ ἀναθέντι ἑαυτὸν εἰς
ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ πατρί· ὅτι δὲ οὐκ
ἀμισθὶ λειτουργήσομεν τῷ Θεῷ, σαφηνίζει, λέ-
γων, εὐθύς τε καὶ ἐφεξῆς. καὶ ὁ ἱερεὺς ὁ προσάγων
ὁλοκαυτώματα ἀνθρώπου, τὸ δέρμα τῆς ὁλοκαυ-
τώσεως ἧς αὐτὸς προσφέρει, αὐτῷ ἔσται, καὶ πᾶ-
σα θυσία ἥτις ποιηθήσεται ἐν τῷ κλιβάνῳ,
E καὶ πᾶσα ἥτις ποιηθήσεται ἐπ' ἐσχάρας, ἢ ἐπὶ
τηγάνου, τοῦ ἱερέως τοῦ προσφέροντος αὐτὴν,
αὐτῷ ἔσται, καὶ πᾶσα θυσία ἀναπεποιημένη ἐν
ἐλαίῳ, καὶ μὴ ἀναπεποιημένη, πᾶσι τοῖς υἱοῖς
Ἀαρὼν ἔσται, ἑκάστῳ τὸ ἴσον. σώζεται καὶ οὗτος ἐν
ἐκκλησίαις ὁ νόμος, καὶ βραβεύει τοῖς ἱερουρ-
γοῖς τὴν ἰσότητα, διανέμων ἑκάστῳ τῆς ἀναι-
μάκτου θυσίας ἀπαραλλάκτως τὰ γέρα. καὶ τοῦ-
το εἰδὼς ὁ Παῦλος γράφει. οὕτω καὶ ὁ Κύριος

προσέταξε τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας, ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου ζῆν. καὶ οἱ προσφέροντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσὶ, καθὰ πάλιν αὐτός που φησίν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καταρρυθμίζει δὲ αὖ καὶ τῆς αἰνέσεως τὴν θυσίαν, καὶ ὅπως ἂν γένοιτο ὑπεργυᾷ, λέγων. οὗτος ὁ νόμος θυσίας σωτηρίου, ἣν προσοίσουσι, κυρίῳ ἐὰν μὲν περὶ αἰνέσεως προσφέρῃ αὐτήν. καὶ προσοίσει ἐπὶ τῆς θυσίας τῆς αἰνέσεως, ἄρτους ἐξ σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα διακεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ, καὶ σεμίδαλιν πεφυραμένην ἐν ἐλαίῳ. ἐπ' ἄρτοις ζυμίταις προσοίσει τὰ δῶρα αὐτοῦ ἐπὶ θυσίᾳ αἰνέσεως σωτηρίου. καὶ προσάξει ἓν ἀπὸ πάντων τῶν δώρων αὐτοῦ, ἀφαίρεμα κυρίῳ. τῷ ἱερεῖ τῷ προσχέοντι τὸ αἷμα τοῦ σωτηρίου, αὐτῷ ἔσται, καὶ τὰ κρέα θυσίας αἰνέσεως σωτηρίου, αὐτῷ ἔσται. καὶ ἐν ᾗ ἡμέρᾳ δωρεῖται, βρωθήσεται. οὐ καταλείψουσιν ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωΐ. ἐπ' ἄρτοις ζυμίταις τῆς αἰνέσεως τὴν θυσίαν ποιεῖσθαι προστέταχε. καί τοι σαφῶς καὶ ἐναργῶς ἐν ἑτέροις εἰπὼν, ὅτι πᾶσαν ζύμην καὶ πᾶν μέλι οὐ προσοίσετε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν. δῶρον ἀπαρχῆς προσοίσετε αὐτὰ τῷ κυρίῳ· ἐπὶ δὲ τὸ θυσιαστήριον, οὐκ ἀναβιβασθήσεται εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ. ἆρ' οὖν, ὦ Παλλάδιε, τὸ περίεργον ἐν τούτοις, οὐκ ὀνησιφόρον εἶναι φῄς; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τίς οὖν ἄρα ἔσται τῆς οἰκονομίας ὁ τρόπος, φέρε δὴ λέγωμεν, πολυπραγμονοῦντες ὡς ἔνι, καὶ τρίβον ἰόντες τὴν κεκρυμμένην. νομικώτατα τοίνυν καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ τὴν πνευματικὴν ἀνακρούων λύραν, ποτήριον, φησὶ, σωτηρίου λήψομαι, καὶ τὸ ὄνομα κυρίου ἐπικαλέσομαι. τῆς αἰνέσεως τὴν θυσίαν, ποτήριον σωτηρίου, διαρρήδην ἀποκαλῶν. προσκομίζομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν αἴνεσιν, κατὰ πληθὺν μὲν ἐν ἐκκλησίαις, εἰς ἑνότητα πνεύματος, καὶ ὡς εἰς ἓν σῶμα καὶ ψυχὴν μίαν συνενηνεγμένοι διὰ τῆς πίστεως. γέγραπται γὰρ ὅτι τοῦ δὲ πλήθους τῶν πεπιστευκότων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. ποιούμεθα δὲ τὰς δοξολογίας καὶ καθ' ἕνα πολλάκις ἠρεμοῦντες οἴκοι, καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ, καὶ τὸ χρῆμα ἐπὶ τοῖς ἐπιεικέσιν ἐν τριβῇ. ἢ οὐκ ἀληθὲς ὅ φημι; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς γὰρ οὔ;

A cepit eos, qui altari præſto ſunt, ex altari viuere; qui etiam offerunt hoſtias, participes ſunt altaris, vt ipſe idem profectò dicit. 1. Cor. 10. PALLADIVS. Sic ſe res habet. CYRILLVS. Moderatur deinde laudis quoque ſacrificium, & quomodo fieri debeat tradit, dicens, [Hæc eſt lex ſacrificii ſalutaris, quod offerent Domino; ſi quidem pro laude offerat illud, offeret ſuper ſacrificium lau- B dis panes ſex ſimilæ conſperſæ oleo, & lagana azyma peruncta oleo, & ſimilam ſubactam oleo: in panibus fermentatis offeret dona ſua ſuper ſacrificium laudis ſalutaris: & offeret vnum ex omnibus donis ſuis ſeparationem Domino: ſacerdotis, qui effundit ſanguinem ſalutaris, ipſius erunt, & carnes hoſtiæ ſalutaris ipſius erunt; & die quo offeruntur, comedentur; non relinquent de ipſo in mane.] Leuit. 7. C Panibus fermentatis laudis ſacrificium fieri præcepit, quamuis plane atque euidenter alibi præcepiſſet, [Omne fermentum, & omne mel non offeretis domino Deo veſtro: donum primitiarum offeretis ipſa Domino; ſuper altare autem non imponentur in odorem ſuauitatis Domino.] Leuit. 2. An vero, Palladi, in his rebus inquirendis curioſitatem minime eſſe vtilem putas? PALLADIVS. Vtilem certè. D CYRILLVS. Quinam ſit igitur huius diſpoſitionis modus, age iam dicamus, & quoad fieri poteſt, diligentiſſime perquiramus, ac ſemitam occultam ingrediamur. Beatus itaque Dauid, cùm ſpirituali perſonaret lyra, verbis cum Lege congruentiſſimis, [Calicem, inquit, ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo:] Pſal. 115. laudis videlicet hoſtiam, calicem ſalutaris, perſpicuis verbis appellans. E Offerimus nos ipſi quoque laudem frequenti multitudine quidem in Eccleſiis, in vnitatem ſpiritus, & in vnum veluti corpus & animam vnam collecti per fidem; ſcriptum eſt enim, [Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna.] Act. 4. Sæpe vero Deum glorificandi munus, domi quieſcentes, explemus, tum interdiu, tum de nocte: idque probis viris in more poſitum eſt. An verum non eſt quod dico? PALLAD. Quis negete?

CYRILL.

CYRILLVS. Sed ſiue in Eccleſiis frequenti cœtu id ſacrificium à nobis offeratur, ſiue aliis in locis fiat à ſingulis fortaſſe, vel duobus, vel tribus aut etiam pluribus, nullo diſcrimine omnes adſtant, quicumque hymnum dicere conſueuerunt, & eius rei gratia conuenerunt: ſimul enim cum iis, qui ſancto baptiſmate purificati ſunt, offert hoc ſacrificium is quoque, qui adhuc eſt catechúmenus. At, vbi cum perfectis iunctus, laudem obtulerit, à myſteriis ſacratioribus abſcedit, & à Chriſti ſacrificio arcetur. Itaque recte Lex hanc diſpoſitionem ante prædicauit, & ſacrificium laudis fermentatis panibus & laganis azymis fieri præcepit. Singula autem, quæ dicta ſunt, vt ego exiſtimo, vitæ genus quoddam ſignificant: panis enim fermentatus vitæ figuram tenet, quæ nondum ſancto baptiſmate ſit purgata, neque prorſus à ſæculari impuritate remota. Laganum vero azymum illius, quæ abluta in Chriſto eſt per fidem, hominum dico, qui iam perfecti initiatique ſunt, quos beatus Paulus alloquebatur, dicens,

1. Cor. 5. [Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.] Et iterum, [Expurgate igitur vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi.] PALLADIVS. Optime dixiſti. CYRILLVS. Ad hæc ſimila nondum in vnitatem coacta, vt in pane ac lagano, verbi gratia, ſed adhuc quodammodo in minuto puluere manens, eos qui ſingillatim ac priuatim laudem offerunt, inſinuat: accepti namque ſumus Deo, cùm illi glorificationem exhibemus, & priuatim ſinguli, & in vnum omnes collecti ac frequentes. Infunditur etiam oleum in hoſtiam laudis, eius facti lætitiam hilaritatemque declarans, & ſignificans (quod omnino ſequi neceſſe eſt) fore vt, qui illam offerre conſueuerint, à Deo miſericordiam conſequantur.

Pſal. 49. [Sacrifica enim, ait, ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua: & inuoca me in die tribulationis tuæ, & eruam te, & glorificabis me.] Scribit etiam ille Chriſti diſcipulus,

Iacob 5. [Triſtatur quis ex vobis? oret: æquo animo eſt? pſallat.] Igitur panibus fermentatis, & azymis laganis,

A ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀλλ' εἴτ' οὖν ἐν ἐκκλησίαις κατὰ πληθὺν προσάγοιτο πρὸς ἡμῶν τὸ θῦμα, εἴτ' οὖν ἐν ἑτέροις πρακτέοιτο τόποις, καὶ καθ' ἕνα τυχὸν, ἢ καὶ κατὰ δύο που, καὶ τρεῖς καὶ πλείους ἔτι, ἀδιάκριτος ἡ παράστασις τῶν ὑμνολογεῖν εἰωθότων, καὶ εἰς τοῦτο συνδεδραμηκότων. ὁμοῦ γὰρ τοῖς ἤδη κεκαθαρμένοις διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, συναναφέρει τὸ θῦμα· καὶ ὁ κατηχούμενος ἔτι, καὶ τοῖς τελείοις συνανατεθεὶς τὴν αἴνεσιν, τῶν

B ἔτι μυστικωτέρων ἀποφοιτᾷ, καὶ θυσίας εἴργεται τῆς ἐπὶ Χριστῷ. Ταύτῃ τοι καλῶς ὁ νόμος προανεφώνει τὴν οἰκονομίαν, καὶ τῆς αἰνέσεως τὴν θυσίαν, ἐπ' ἄρτοις ζυμίταις, καὶ ἐν ἀζύμοις λαγάνοις ποιεῖσθαι προσέταττεν; ἑκάστου, καθάπερ ἐγῷμαι, τῶν ὠνομασμένων, ζωῆς εἶδος ὑποσημαίνοντος. ἄρτος μὲν γὰρ ὁ ἐζυμωμένος, βίου καὶ ζωῆς ἐστι τύπος, τῆς οὔπω κεκαθαρμένης διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, οὔτε μὴν εἰσάπαν ἀπηλλα-

C γμένης κοσμικῆς ἀκαθαρσίας· λάγανον δὲ ἄζυμον, τῆς ἤδη διεσμηγμένης ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως, τῆς τῶν τελείων φημὶ, οἷς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος προσεφώνει, λέγων, ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας. καὶ πάλιν· ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

D Σεμίδαλις δὲ πρὸς τούτοις οὔπω πρὸς ἑνότητα συνειλεγμένη, καθὰ καὶ ἐν ἄρτῳ καὶ ἐν λαγάνῳ τυχὸν, μένουσα δὲ ὥσπερ ἐν ψήκκοις ἔτι, τὸ, ὡς ἐν, καθ' ἕκαστον καὶ καθ' ἕνα τῶν προσκομιζόντων τὴν αἴνεσιν ὑπαινίττεται· δεκτοὶ γὰρ ἐσμὲν τῷ Θεῷ, ποιούμενοι τὰς δοξολογίας, καὶ ἀνὰ μέρος ἕκαστος, καὶ ὡς ἐν οἱ πάντες κατὰ πληθύν. ἐπιχεῖται δὲ τὸ ἔλαιον τῇ τῆς αἰνέσεως θυσίᾳ, τὸ ἱλαρὸν τοῦ πράγματος ὑποσημαῖνον, καὶ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἕψε-

E ται παρὰ Θεοῦ τὸ ἐλεεῖσθαι δεῖν τοῖς προσάγειν εἰωθόσιν αὐτήν. θῦσον γὰρ, φησὶ, τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου· καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαί σε, καὶ δοξάσεις με. γράφει δέ που καὶ ὁ Χριστοῦ μαθητής. ἀθυμεῖ τις ἐν ὑμῖν, προσευχέσθω. εὐθυμεῖ, ψαλλέτω. οὐκοῦν ἐν ἄρτοις ἐζυμωμένοις καὶ ἐν ἀζύμοις λαγάνοις,

καὶ ἐν χειρὶ γέμισιν ἔτι σεμιδάλεως ἐκπροσφέρεσθαι δεῖν τῆς αἰνέσεως τὴν θυσίαν, διετύπου σαφῶς. εἶτα δὲ ἀφ' ἑκάστου προσαγομένου καὶ ὡς ἐν δρακὶ μιᾷ τῆς σεμιδάλεως, σφαζομένου τε προβάτου καὶ τῶν ἐνδοσθίων θυομένων κατὰ τὸν νόμον, ἐδώδιμα τὰ λοιπὰ τοῖς ἱερουργεῖν ἐπιτεταγμένοις, οὐκ ἀκερδῆ τὴν ἱερωσύνην καταδεικνύντος τοῦ νόμου, προστάττει λέγων· ἐν ᾗ ἡμέρᾳ δωρεῖται, βρωθήσεται· οὐ καταλείψετε ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωΐ. δι' οὗ δὴ πάλιν ἔπεισι νοεῖν ἐκεῖνό που τάχα· παρελθόντος γὰρ τοῦ καιροῦ, καὶ παρῳχηκότος τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνεστηκότος, καθάπερ ἡμέρας, δοξολογίας ἡμῖν ἐπινοηθήσεται παρ' οὓς ἴσμεν, τρόπος ἕτερος. ὥσπερ γὰρ τῆς ἐπὶ τοῦ Φαραὼ δυναστείας ἐλευθερωθέντες οἱ ἐν νόμῳ ἔλεγον, ᾄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται, ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔῤῥιψεν εἰς θάλασσαν. λαμπρότερα δὲ ἀσυγκρίτως καὶ ὑπερκείμενα προαναθεωροῦντες ἐν πνεύματι τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὰ κατορθώματα, ἀνακεκράγασι τῶν ἁγίων τινές, ᾄσατε τῷ κυρίῳ ᾆσμα καινόν, τοῦτο δὲ ἦν, ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, σκυλεύσας τὸν ᾅδην, καὶ εἰπὼν τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύφθητε· τὸν αὐτὸν, οἶμαι, τρόπον, κατηργημένου θανάτου, καὶ τῆς ἁμαρτίας λελυμένης εἰσάπαν, αἰνέσεως ἔσται τρόπος ὁ τῷ καιρῷ πρέπων. ἐπὶ μείζοσι γὰρ ὑμνήσομεν καὶ τὰ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον πλουτήσαντες ἀγαθὰ, λαμπροτέραις εὐφημίαις τὸν ἁπάντων ἡμῖν δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν Χριστὸν συστεφανώσομεν τῷ Θεῷ καὶ πατρί. εἴτε γὰρ προφητεῖαι καταργηθήσονται, φησὶν, εἴτε γνώσεις παύσονται, καὶ ἄρτι μὲν ἐκ μέρους γινώσκομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. καὶ μὴν καὶ αὐτός ἔφη που Χριστός. ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παῤῥησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ὡς οὖν ἐσομένης ἐν ἡμῖν κατὰ καιροὺς τελειοτέρας γνώσεως, ὑψηλότερον ἢ νῦν καὶ ὑμνήσομεν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πιθανὸς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἑκάστῃ δὴ οὖν θυσίᾳ τὸν αὐτῇ πρέποντα νομοθετήσας ὅρον, καὶ ὅπως ἂν γένοιτο, διειπὼν εὖ μάλα, κοινωνὸν εὐθὺς τοῦ θυσιαστηρίου καθίστησι τὸν ἱερουργόν. γέγραπται γὰρ ὧδε· καὶ εἶπε κύριος πρὸς Ἀαρὼν, λέγων·

A & ſimilæ puluiſculis fieri ſacrificium laudis apertè præcepit: quibus ſingulis oblatis, ac ſimilæ quoque, quantum vno pugillo comprehendi poteſt, immolataque oue, & inteſtinis ex Legis præſcripto incenſis, reliqua ad ſacerdotum cibum pertinere, vt non infructuoſum eſſe ſacerdotium Lex oſtendat, his verbis decernit, In quo die offertur, comedetur: non relinquat de eo in mane. Ex quo mihi illud intelligere in mentem venit: vbi hoc tempus effluxerit,
B præterieritque præſens ſæculum tanquam dies, modum alium glorificandi Deum præter eos, quos nouimus, à nobis excogitandum. Vt enim ii, qui in Lege erant, Pharaonis dominatu liberati ſumma cum lætitia dicebant, [Cantemus Domino, glorioſe enim glorificatus eſt, equum & aſcenſorem proiecit in mare.] Sed, cùm clariora fore, & infinitis partibus præſtantiora, quæ Saluator noſter in ſuo aduentu præclare geſturus eſſet, quidam ſancti homines
C in ſpiritu præuiderent, clamauerunt, [Cantate Domino canticum nouum:] id autem erat, [Aſcendit Deus in iubilatione,] inferis iam expoliatis, cùm iam dixiſſet iis, qui in vinculis erant, Exite; & iis, qui in tenebris, Reuelamini; ita, vt opinor, cùm deſtructa erit mors diſſolutumque penitus peccatum, laudis genus erit tempori illi conueniens; de maioribus enim beneficiis illum laudabimus: cúmque bona illa, quæ omnem ſenſum ac ſermonem ſu-
D perant, conſecuti erimus, Chriſtum omnium bonorum largitorem vnà cum Deo ac Patre laudibus exornabimus; [Siue enim prophetiæ euacuabuntur, inquit, ſiue ſcientia ceſſabit, & nunc quidem ex parte cognoſcimus: cùm vero venerit id quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt.] Quin ipſe quoque Chriſtus profecto dixit, [Hæc in prouerbiis locutus ſum vobis; ſed venit hora, cùm iam non in prouerbiis lo-
E quar vobis, ſed palam de Patre annunciabo vobis.] Quia igitur futura eſt in nobis tandem perfectior cognitio, multo etiam ſublimius quàm hoc tempore laudaturi ſumus. PALLADIVS. Credibilis ſane oratio. CYRILLVS. Cum itaque ſuam cuique ſacrificio regulam præſcriptumque conſtituiſſet, & quâ ratione fieret, plane edixiſſet, participem altaris efficit continuo ſacerdotem: ſic enim ſcriptum eſt, [Et dixit Dominus ad Aaron, dicens,

Exod. 15. Pſal. 97. Pſal. 46. Eſai. 49. 1. Cor. 13. Ioan. 16. Num. 18.

Tu & filii tui, & domus cognationis tuæ accipietis primitias ſanctorum: & tu & filii tui accipietis peccata ſacerdotii veſtri:] cumque adiunxiſſet; oportere illos excitato vigilantique animo ſacris ſtudiis inſiſtere, [Et ecce,

Num. 18.

inquit, ego dedi vobis cuſtodiam primitiarum, quæ mihi ſanctificata ſunt à filiis Iſraël: tibi dedi ea in munus, & filiis tuis poſt te; legitimum ſempiternum: & hoc ſit vobis ab ſanctis, quæ ſanctificata ſunt, de cremationibus ab omnibus donis eorum, & ab omnibus ſacrificiis eorum, & ab omnibus delictis, & ab omnibus peccatis, quæcunque do tibi ab omnibus ſanctis, tibi erunt & filiis tuis: in ſancto ſanctorum comedetis ea: omne maſculinum comedetis, & tu & filii tui: ſancta erunt tibi; & erunt vobis primitiæ donorum eorum de omnibus impoſitionibus filiorum Iſraël: tibi dedi ea & filiis tuis, & filiabus tuis; legitimum ſempiternum: omnis mundus in domo tua edet ea. Omnes primitiæ olei, & omnes primitiæ vini & frumenti, primitiæ eorum quæcunque dederint Domino, tibi dedi ea: primitiæ omnes quæcunque fuerint in terra eorum, quæcunque obtulerint Domino tibi erunt. Omnis mundus in domo tua, veſcetur eis. Omne quod conſecratur in filiis Iſraël, tibi erit; & omne quod aperit vuluam ab omni carne, quæ offerunt Domino, ab homine vſque ad pecus, tibi erunt: niſi quod pretio redimentur primogenita hominum; & primogenita iumentorum immundorum redimes, & redemptio eius ab vno menſe, æſtimatio quinque ſiclorum erit iuxta ſiclum ſanctum: (viginti oboli ſunt:) excepto quod primogenita boum, & primogenita ouium & primogenita caprarum non redimes: ſancta ſunt: & ſanguinem ipſorum effundes ad altare: & adipem impones cremationem in odorem ſuauitatis Domino: & carnes erunt tibi ſicut & pectuſculum impoſitionis, & ſicut armus dexter, tibi erit omnis ſeparatio ſanctorum; quæcunque obtulerint filii Iſraël Domino, tibi dedi, & filiis tuis & filiabus tuis tecum, legitimum ſempiternum; pactum ſalis ſempiterni eſt coram Domino tibi & ſemini tuo poſt te.] Igitur ex hoc quoque loco intelligis & quidem perſpicue, omne ſacrificii & oblationis genus illi ſacro & electo generi apertiſſime tribuiſſe,

A σὺ καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ ὁ οἶκος πατριᾶς σου, λήψεσθε τὰς ἀπαρχὰς τῶν ἁγίων, καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοί σου λήψεσθε τὰς ἁμαρτίας τῆς ἱερατείας ὑμῶν. προσπαραγαγὼν δὲ τούτοις ὅτι χρὴ τῶν ἱερῶν ἔχεσθαι σπουδασμάτων αὐτοὺς, διεγηγερμένῳ καὶ νήφοντι νῷ, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ, φησὶ, δέδωκα ὑμῖν τὴν διατήρησιν τῶν ἀπαρχῶν ἀπὸ πάντων τῶν ἡγιασμένων μοι παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. σοὶ δέδωκα αὐτὰ εἰς γέρας, καὶ τοῖς υἱοῖς σου μετὰ σὲ νόμιμον αἰώνιον, καὶ τοῦτο ἔστω ὑμῖν ἀπὸ τῶν ἡγιασ- B μένων ἁγίων τῶν καρπωμάτων ἀπὸ πάντων τῶν δώρων αὐτῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θυσιασμάτων αὐτῶν, καὶ ἀπὸ πάσης πλημμελείας αὐτῶν καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν ὅσα ἀποδιδόασί μοι ἀπὸ πάντων τῶν ἁγίων, σοὶ ἔσται καὶ τοῖς υἱοῖς σου. ἐν τῷ ἁγίῳ τῶν ἁγίων φάγεσθε αὐτά. πᾶν ἀρσενικὸν φάγεσθε αὐτὸ σὺ καὶ οἱ υἱοί σου. ἅγια ἔσται σοί. καὶ τοῦτο ἔσται ὑμῖν ἀπαρχῶν δομάτων αὐτῶν, ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιθεμάτων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. σοὶ δέδωκα αὐτὰ καὶ τοῖς υἱοῖς σου καὶ ταῖς θυγατράσι σου μετὰ σοῦ C νόμιμον αἰώνιον. πᾶς καθαρὸς ἐν τῷ οἴκῳ σου ἔδεται αὐτά. πᾶσα ἀπαρχὴ ἐλαίου, καὶ πᾶσα ἀπαρχὴ οἴνου, καὶ σίτου, ἀπαρχὴ αὐτῶν ὅσα ἂν δῶσι τῷ κυρίῳ, σοὶ δέδωκα αὐτά. τὰ πρωτογενήματα πάντα ὅσα ἐν τῇ γῇ αὐτῶν, ὅσα ἂν ἐνέγκωσι κυρίῳ, σοὶ ἔσται. πᾶς καθαρὸς ἐν τῷ οἴκῳ σου ἔδεται αὐτά. πᾶν ἀνατεθεματισμένον ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ, σοὶ ἔσται. καὶ πᾶν διανοῖγον μήτραν ἀπὸ πάσης σαρκὸς, ὅσα προσφέρουσι κυρίῳ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, σοὶ ἔσται. ἀλλ' ἢ λύτροις λυτρωθήσεται τὰ πρωτότοκα τῶν ἀνθρώπων, καὶ D τὰ πρωτότοκα τῶν κτηνῶν τῶν ἀκαθάρτων λυτρώσῃ. καὶ ἡ λύτρωσις αὐτοῦ, ἀπὸ μηνιαίου. ἡ συντίμησις πέντε σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον, εἴκοσι ὀβολοί εἰσι. πλὴν πρωτότοκα μόσχων καὶ πρωτότοκα προβάτων, καὶ πρωτότοκα αἰγῶν οὐ λυτρώσῃ· ἅγιά ἐστι. καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν προσχεεῖς πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ τὸ στέαρ ἀνοίσεις κάρπωμα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ. καὶ τὰ κρέα ἔσται σοι, κα- E θὰ καὶ τὸ στηθύνιον τοῦ ἐπιθέματος, καὶ κατὰ τὸν βραχίονα τὸν δεξιὸν, σοὶ ἔσται πᾶν ἀφαίρεμα τῶν ἁγίων. ὅσα ἐὰν ἀφέλωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ κυρίῳ, δέδωκά σοι καὶ τοῖς υἱοῖς σου καὶ ταῖς θυγατράσι σου μετὰ σοῦ, νόμιμον αἰώνιον. διαθήκη ἁλὸς αἰωνίου ἐστὶν ἔναντι κυρίου, σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σέ. συνίης οὖν ἄρα κἀντεῦθεν, οἶμαί που, καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι πᾶν εἶδος θυσίας καὶ προσαγωγῆς ἐκνενέμηκεν ἐναργῶς τῷ ἱερῷ τε καὶ ἀπολέκτῳ γένει,

καὶ τὰ ἀπὸ πάσης πλημμελείας, καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν, τοῦτ᾽ ἔστι, τὰ ὑπὲρ πάσης πλημμελείας καὶ ἁμαρτίας θύματα. ὄνομα γὰρ τοῖς ὑπὲρ ἁμαρτίας θύμασιν, ἁμαρτία. ταύτῃ τοι καὶ Παῦλος ἡμῖν ὁ σοφὸς, νομικὴν ἐπὶ Χριστῷ τὴν λέξιν ἐπετήδευσε λέγων, δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησε. τέθυται γὰρ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφὰς, ὡς ἀρνίον ἄκακον ὁ υἱός. ὅτι δὲ ἁμαρτία τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίας θύμασιν ὄνομα τέθειται παρὰ τοῦ νόμου σαφηνιεῖ, λέγων διὰ τοῦ προφήτου Θεὸς περὶ τῶν ἱερουργῶν, ἁμαρτίας λαοῦ μου φάγονται, τοῦτ᾽ ἔστι, τὰ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ μου, βρῶσις ἔσται τοῖς ἱερεῦσιν. ἀπονέμει τοίνυν αὐτοῖς ἁπάσης θυσίας λείψανον, ἐδώδιμά τε ποιεῖσθαι προστάττει, πλὴν ἐν ἁγίῳ τόπῳ, φησὶ, καὶ ὑπὸ παντὸς ἀρσενικοῦ. καὶ τίς ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος, εἴρηται πρὸς ἡμῶν. ἐν δὲ τοῖς ἤδη προηγηκόσιν, ἐλαίου δὲ ἀπαρχὴ, σίτου τε καὶ οἴνου, καὶ τῶν πρωτοτόκων αἱ ἀπολυτρώσεις, καὶ μέν τοι τὰ ἀναθήματα, μόνοις οὐκέτι τοῖς ἀρσενικοῖς, οὐδὲ ἐν αὐλῇ τῇ ἁγίᾳ βρώσιμα, ἀλλ᾽ ἐν οἴκῳ λοιπὸν ἱερέως, καὶ αὐταῖς θυγατράσιν ἐξαίρεμα πρὸς ἀπόλαυσιν, καὶ παντὶ γνωρίμῳ καὶ οἰκειοτάτῳ. καὶ ἀναγκαία πρὸς ἐπιτήρησιν ἡ διαστολή. τὰ μὲν γὰρ τῶν θυσιῶν λείψανα, μόνοις ἂν πρέποι τοῖς ἡγιασμένοις εἰς χρῆσιν, καὶ οὐχ ὡς βρῶσις ἔσται κοινὴ, καὶ τόπος ἅγιος, ὁ πρέπων αὐτοῖς. τὰ δὲ ὅσα περίεστιν, ἐν δωροφορίας τάξει προσκεκομισμένα, παραλαβεῖν, δευτέραν πως, φησὶν, ἐν ἑαυτοῖς ἔχει λόγον· καὶ παντὶ προσκεῖσθαι τῷ οἴκῳ τοῖς ἱερουργοῖς, εἰ μόνον εἴη καθαρὸς, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἀβέβηλος, κατὰ μὲν τὸν νόμον, εἰ μὴ ἀπερίτμητος, εἰ μὴ ἀλλογενὴς, εἰ μὴ λεπρὸς, εἰ μὴ γονορρυὴς, κατὰ δέ γε τὸν τοῦ νέου γράμματος σκοπὸν καὶ ἀσφάλειαν ἐκκλησιαστικὴν, εἰ μὴ ἀνίερός τε καὶ ἄπιστος, εἰ εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος. πρέποι γὰρ ἂν ὅτι μάλιστά γε τοῖς εἰς θείαν ἱερουργίαν ἠγμένοις, κολλᾶσθαι φιλεῖν, τοὺς οἵπερ ἂν εἶεν ἀγαθοί τε τὴν ἕξιν, καὶ φιλοθείας ἔμπλεω τὴν διάνοιαν ἔχοντες. προσθεὶς δὲ τούτοις, ὅτι διαθήκη ἁλὸς αἰωνίου ἐστὶν ἔναντι Κυρίου, σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σοῦ, τηρεῖσθαί που πάντως ἐκεῖνο προστέταχεν, ὃ καὶ ἐν ἑτέροις ἔφη, οὐ διαλείψει ἅλας διαθήκης Κυρίου, ἀπὸ θυσιασμάτων ὑμῶν.

A & ab omni delicto, & ab omnibus peccatis, ideſt, ſacrificia pro omni delicto & pro omni peccato: nam ſacrificia pro peccato, peccata appellantur. Itaque Paulus quoque vir doctiſſimus, Legis voce in Chriſto eſt vſus, dicẽs, [Oramus pro Chriſto, reconciliamini Deo: eum enim, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit.] *2. Cor. 5.* Immolatus eſt enim pro peccatis noſtris Filius vt agnus innocens, vt Scripturæ tradunt. *Eſai. 53.* B Fuiſſe autem ſacrificiis, quæ pro peccatis noſtris offerebantur, à Lege peccati nomen impoſitum, planum facit Deus, cùm per Prophetam de ſacerdotibus dicit, [Peccata populi mei comedent,] *Oſee 4.* id eſt, quæ pro peccatis populi mei offeruntur, ea cibus ſacerdotum erunt. Igitur omnium ſacrificiorum reliquias illis attribuit, & vt eis veſcantur, iubet: Sed tamen in loco ſancto, inquit, comedentur, & ab omnibus maſculis. Ac quæ ſit eius rei ratio, dictum eſt à nobis. *Num. 18.* C In iis vero, quæ proxime dicta ſunt. frumenti & vini primitiæ, & primogenitorum redemptiones, & quæ conſecrata fuiſſent, non ſolis maſculis, neque in atrio ſancto edere licet, ſed in domo ſacerdotis, & ipſis quoque filiabus, & cuiuis noto atque domeſtico ad fruendum proponuntur: eſtque ea diſtinctio obſeruanda diligenter; nam reliquiæ ſacrificiorum propriè ad vſum ſanctificatorum hominum pertinent: neque vt communis cibus proponuntur; ſanctuſque locus illis conuenit. D Cum vero de iis agere cœpiſſet: quæcunque tanquam dona oblata eſſent, Ea, inquit, ſecundum quodammodo locum obtinent. & vniuerſæ ſacerdotum familiæ propoſita ſunt, ſi modo mundus ſit, id eſt, minime profanus, hoc eſt, iuxta Legis præſcriptum quidem, ſi non incircunciſus, ſi non alienigena, non leproſus, non ſeminis fluxu laborans; ſed iuxta nouæ ſcripturæ propoſitum, eccleſiaſticamque cenſuram, ſi non à ſacris alienus & infidelis, ſed religioſus ac Dei amans: E decet enim in primis eos, qui ad diuinum ſacerdotium euecti ſunt, vt illos ſibi adiungere ſtudeant, qui morum probitate ſint ornati, & animum habeant diuini amoris plenum. Cum vero iis adiunxit, [Quia pactum ſalis ſempiterni eſt ante Dominum tibi ac ſemini tuo tecum:] *Ibid.* illud omnino ſeruari præcepit, quod alibi dixit, [Non deficiet ſal pacti Domini de ſacrificiis veſtris; *Leuit. 2.*

„ in omni dono veſtro offeretis Domino „ Deo veſtro ſal.] Porrò ſale ſacrificium aſpergebatur: quæ figura ſignificabat prudenter nos Deo dicare debere, curandumque eſſe nobis, vt noſter ad eũ acceſſus illi ſit quam ſuauiſſimus: neque enim ſine ſale panis edetur, vt ſcriptum eſt. (Iob 6.) Dixit etiam ſuis diſcipulis „ Chriſtus, [Vos eſtis ſal terræ.] (Math. 5.) PALLADIVS. Rectè ais. CYRILLVS. Leges igitur hæ ſunt ſanctificatis hominibus in ipſa functione ſacerdotii ſeruandæ. Electis autem viris, & qui optimi iudicati ſunt, fugiendam eſſe profanam conſuetudinem, & curam ſæcularem, quæ animum quoque bene firmum ebrium reddere poteſt, & ad abſurdas voluptates propemodum deturbare, perſpicuum facit in Leuitico, „ dicens, [Vinum & ſiceram non bibetis (Leuit. 10.) „ tu, & filii tui tecum, quando ingredie„ mini in tabernaculum teſtimonii, aut „ cum accedetis ad altare; & non morie„ mini: legitimum ſempiternum in pro„ genies veſtras, vt diſtinguatis inter ſan„ cta & profana, & inter munda & im„ munda; & inſtruatis filios Iſraël omnia „ legitima, quæ locutus eſt Dominus ad „ eos per manum Moyſi.] Vide igitur vigilandum illis eſſe; nam tenebris offuſa mente & corde curis oppreſſo atque ex ebrietate ſæculari laborante (ſunt enim qui ſine vino ſint ebrii) miniſterium ſacrum attingere, mortis cauſſam affert: mens enim cùm minus rectè ſuo munere fungitur, ad deformitatem ac vitium tendit, ex quo ſacra munera intercidunt, neque adhuc rite atque ordine res geruntur, ſed à recto itinere deflectunt. Id autem quibus accidit, eos Deum offendere neceſſe eſt, & acerbas luere ſocordiæ pœnas. Vigilare igitur neceſſe eſt, ebrietatemque diſcutere ex ſæculari ſollicitudine profectam: hoc ipſum facere ipſe quoque Saluator hor„ tatur, dicens, [Attendite ne grauen„ tur corda veſtra cura & ſollicitudinibus (Luc. 21.) „ ſæcularibus.] Qualis autem à nobis præſtandus ſit ſobrietatis modus, vel quomodo ſacri ac puri & immunes à culpa manere poſſimus, ilico ſignifica„ uit, [Vt diſtinguas, inquit, inter ſanctum „ & profanum, & mundum & immun„ dum; & inſtruas filios Iſraël omnia legi„ tima, quæ locutus eſt Dominus in ma„ nu Moyſi.] Hoc autem eſt apertè dicere, conuenire ſacerdotibus, vt, ebrietate reiecta, ab hominibus non ſanctis, ſed profanis atque impuris recedant.

A ἐπὶ παντὶ δώρῳ ὑμῶν προσοίσετε κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν ἅλα. κατεπάττετο δὲ ἁλσὶν ἡ θυσία, τοῦ τύπου σημαίνοντος τὸ ἐμφρόνως χρῆναι καθιεροῦσθαι Θεῷ, καὶ οἱονεὶ ποιεῖσθαι νοστιμωτάτην αὐτῷ τὴν πρόσοδον. οὐ γὰρ βρωθήσεται ἄρτος ἄνευ ἅλατος, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς, τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις προσαπεφώνηκεν ὁ Χριστός. ΠΑΛ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡ. Νόμοι μὲν οὖν οἵδε εἰσὶ, καθ' οὓς ἱερᾶσθαι πρέπει τοὺς ἡγιασμένους. ὅτι δὲ τοὺς ἐξειλεγμένους ἀρίστην ἐφ' ἑαυτοῖς λαχόντας τὴν ψῆφον, ἀποφοιτᾶν ἀναγκαῖον καὶ βεβήλου συνουσίας, καὶ μερίμνης κοσμικῆς, ἐφ' ἧς ἂν γένοιτο καὶ τὸν εὖ βεβηκότα καταμεθύσκεσθαι νοῦν, καὶ μονονουχὶ καταστρέφεσθαι πρὸς ἐκτόπους ἡδονάς, διασαφηνιεῖ λέγων ἐν τῷ Λευιτικῷ. οἶνον καὶ σίκερα οὐ πίεσθε, σὺ καὶ οἱ υἱοί σου μετὰ σοῦ, ἡνίκα ἂν εἰσπορεύησθε εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἢ προσπορευομένων ὑμῶν εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνητε, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν διαστεῖλαι ἀναμέσον τῶν ἁγίων καὶ τῶν βεβήλων, καὶ ἀναμέσον τῶν ἀκαθάρτων καὶ τῶν καθαρῶν. καὶ συμβιβάσεις τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἅπαντα τὰ νόμιμα ἃ ἐλάλησε κύριος πρὸς αὐτοὺς διὰ χειρὸς Μωσῆ. ἄθρει δὴ οὖν τὸ ἐγρηγορέναι δεῖν ἀναγκαῖον αὐτοῖς, καὶ θανάτου πρόξενον, τῷ νῷ κατεσκοτισμένῳ καὶ πεφροντισμένῃ καρδίᾳ, καὶ μέθην ἐχούσῃ κοσμικήν· μεθύουσι γὰρ ἄνευ οἴνου τινὲς, τὸ λειτουργίας ἅπτεσθαι τῆς ἱερᾶς. οἴχεται γάρ ἐσθ' ὅτε πρὸς τὸ ἀκαλλὲς ὁ νοῦς ὀρθοποδεῖν οὐκ ἔχων, καὶ διαπίπτει τὰ ἱερὰ, καὶ ἐν κόσμῳ μὲν οὐκέτι τὰ δρώμενα, διέρριπται δὲ ὥσπερ τῆς εὐθείας ὁδοῦ, οἷς δὴ πεπονθότας, ἀνάγκη προσκρούειν Θεῷ, καὶ πικρὰς τῆς ῥαθυμίας ἀναπλῆσαι δίκας. ἐγρηγορέναι δὴ οὖν ἀναγκαῖον, μέθην ἀποσειομένους, τὴν ἐκ μερίμνης κοσμικῆς. τοῦτό τοι δρᾷν καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἀναπείθει, λέγων. προσέχετε μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν φροντίσι καὶ μερίμναις βιωτικαῖς. τίς δ' ἂν γένοιτο πρὸς E ἡμῶν ὁ τῆς νήψεως τρόπος, ἢ πῶς ἀβέβηλοί τε καὶ καθαροὶ καὶ δίκης ἔξω μενοῦμεν, ὑποσημαίνει εὐθύς. διαστεῖλαι γὰρ, φησὶν, ἀναμέσον ἁγίου καὶ βεβήλου, καὶ καθαροῦ καὶ ἀκαθάρτου, καὶ συμβιβάσεις τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἅπαντα τὰ νόμιμα, ἃ ἐλάλησε κύριος ἐν χειρὶ Μωσῆ. τοῦτο δέ ἐστιν ἐναργῶς ἐκεῖνο εἰπεῖν, ὅτι προσήκει τοὺς ἱερέας τὸ μεθύειν ἀποσειομένους ἀποφοιτᾶν ἀνδρῶν οὐχ ἁγίων, βεβήλων δὲ καὶ ἀκαθάρτων.

δρᾷεν δ᾽ ἂν οἶμαί τις αὐτὸ καὶ μάλα ῥᾳδίως, ἀβέβηλός τε ὑπάρχων καὶ καθαρός. πᾶν γὰρ ζῶον, φησὶν, ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον αὐτῷ, καὶ τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ προσκολληθήσεται ἀνήρ. καὶ πρός γε δὴ τούτῳ, σοφοὺς εἶναι προσήκει καὶ διδακτικούς· ὁ γάρ τοι τῆς λογικῆς ἀγέλης προεστηκείμενος, νηφάλιος ἔστω καὶ διδακτικός. εὖ γε δὴ σφόδρα τὸ, συμβιβάσεις, φησὶ, τοῦτ᾽ ἔστι, σαφηνιεῖς, ὡς ἰσχύσαι συνιδεῖν τοὺς ἀκροωμένους, ὡς ἔστι παιδαγωγὸς ὁ νόμος, καὶ λαλεῖ τὸ Χριστοῦ μυστήριον. δυσέφικτον γὰρ οὐδὲν, ἢ συμβιβασμοῦ δεόμενον, εἰ μὴ νοοῖτο πνευματικῶς. κομιδῆ γὰρ ἁπλοῦς καὶ τῆς ἀσαφείας κατασκιασμάτων ὁ τῆς ἱστορίας ἀπήλλακται λόγος.

A Id autem perfacile, vt opinor, quiuis efficiet, ſi ſacer ac mundus fuerit. [Omne enim animal, inquit, diligit ſimile ſibi, & ſimili ſibi ſociabitur homo.] Eccli. 13. Adhæc ſapientes eos eſſe oportet, & ad docendum idoneos: qui enim rationali gregi præeſt, is ſobrius ſit, & ad docendum inſtructus. Præclare autem, [Inſtrues,] inquit, id eſt, explanabis, vt audientes perſpicere poſſint Legem eſſe pædagogum, & eloqui Chriſti myſteriũ: nihil enim difficile continet, aut in quo declaratione ſit opus, niſi ſpiritualiter intelligatur; ſunt enim hiſtoriæ verba ſane ſimplicia, & ab obſcuritatis vmbris longe remota.

FINIS LIBRI DVODECIMI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER DECIMVS TERTIVS.

Item de Sacerdotio.

De ſacerdotibus quidẽ, & de Aaron hęc à nobis interim dicta ſufficiant: ad ea vero, quæ dixi, illa adiici oportere puto, quę de Leuitis cõſtituta ſũt, huicque operi deeſſe vidẽtur: ſic enim preſẽti diſputationi ſatisfactũ erit. PALLAD. Perge igitur, & ea plane, ſi placet, explica; quandoquidẽ recte exiſtimas. CYRILL. Cum ſacris muneribus optimum ordinem imponere vellet, ſummo ſacerdoti ſubiicit ordinem Leuiticum, aitq;
Num. 18. „ in Numeris ad hũc modum, [Et ad Le-
„ uitas loqueris, & dices ad eos, Si accepe-
„ ritis à filiis Iſraël decimam, quam dedi
„ vobis in poſſeſſionẽ ab illis, demetis vos

A

Ἔτι περὶ ἱερωσύνης.

ΙΕΡΕΩΝ μὲν δὴ πέρι καὶ Ἀαρὼν, ταυτὶ πρὸς ἡμῶν εἰρήσθω τέως. χρῆναι δὲ οἶμαι προσθεῖναι τοῖς ἔφην τὰ ἐκλελοιπέναι δοκοῦντα ἐπί γε τοῖς Λευίταις τεταγμένα. ὧδε γὰρ ἔχοιτο ἀπηρτισμένος ὁ λόγος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σὺ νυνὶ ἤδη τι φράζε τε σαφῶς, διανοῇ γὰρ ὀρθῶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τάξιν μὲν δὴ ταῖς ἱερουργίαις τὴν ἀρίστην ἐπιτιθεὶς, ὑποκαθίστησι τῷ ἀρχιερεῖ τὸ τάγμα τὸ Λευιτικὸν, ἐν τοῖς ἀριθμοῖς οὕτω λέγων. καὶ τοῖς Λευίταις λαλήσεις, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς. ἐὰν λάβητε παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ τὸ ἐπιδέκατον, ὃ δέδωκα ὑμῖν παρ' αὐτῶν ἐν κλήρῳ, καὶ ἀφελεῖτε ὑμεῖς

A ἀπ' αὐτοῦ ἀφαίρεμα κυρίῳ, ἐπιδέκατον ἀπὸ τοῦ ἐπιδεκάτου, καὶ λογισθήσεται ὑμῖν τὰ ἀφαιρέματα ὑμῶν ὡς σῖτος ἀπὸ ἅλω, καὶ ἀφαίρεμα ἀπὸ ληνοῦ. οὕτως ἀφελεῖτε αὐτὰ καὶ ὑμεῖς ἀπὸ πάντων τῶν ἀφαιρεμάτων κυρίου ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιδεκάτων ὑμῶν, ὅσα ἐὰν λάβητε παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ δώσετε ἀπ' αὐτῶν ἀφαίρεμα κυρίῳ, Ἀαρὼν τῷ ἱερεῖ. ἀπὸ πάντων τῶν δομάτων ὑμῶν ἀφελεῖτε ἀφαίρεμα κυρίῳ, ἢ ἀπὸ πάντων τῶν ἀπαρχῶν τὸ ἡγιασμένον ἀπ' αὐτοῦ. B καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ὅταν ἀφαιρῆτε τὴν ἀπαρχὴν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ λογισθήσεται τοῖς Λευίταις ὡς γένημα ἀπὸ ἅλω, καὶ ὡς γένημα ἀπὸ ληνοῦ, καὶ ἔδεσθε αὐτὸ ἐν παντὶ τόπῳ ὑμεῖς καὶ οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ οἱ οἶκοι ὑμῶν, ὅτι μισθὸς οὗτος ὑμῖν ἐστιν ἀντὶ τῶν λειτουργιῶν ὑμῶν τῶν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. καὶ οὐ λήψεσθε δι' αὐτὸ ἁμαρτίαν, ὅτι ἂν ἀφαιρῆτε τὴν ἀπαρχὴν ἀπ' αὐτοῦ. καὶ τὰ ἅγια τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ οὐ βεβηλώσετε, ἵνα μὴ ἀποθάνητε. ὁρᾷς τὸ Χριστοῦ μυστήριον ὡς ἐν σκιαῖς ἔτι, καὶ προδιαλάμπον ἐν τύποις; C ὁ γάρ τοι δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. ἀλλὰ τότε μὲν ὁ τύπος ἐν Μελχισεδὲκ, ἐν δέ γε καιροῖς κατὰ Μωσέα, τετήρηται πάλιν ὡς ἐν Ἀαρὼν, τὸν τῶν ἱερέων ἱερέα Χριστὸν ἐφ' ἑαυτῷ σημαίνοντι τὸν ἡγούμενον, καὶ προεστηκότα τῆς ἁγίας σκηνῆς, τουτέστι, τῆς ἐκκλησίας, τὸν ἅγιον τῶν ἁγίων, καὶ Θεὸν τῶν Θεῶν, ᾧ πᾶσα καρποφορία πρὸς ἡμῶν ὀφείλεται. D γέγραπται γὰρ, ὅτι πάντες οἱ κύκλῳ αὐτοῦ, οἴσουσι δῶρα. ἀλλ' ἐν τύποις μὲν ἔτι τὰ Μωσαϊκὰ, πνευματικαῖς δὲ νυνὶ καρποφορίαις τὸν ἑαυτῶν κατευφραίνουσι λυτρωτὴν, οἱ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων γνήσιοι φύλακες. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀπόλεκτον δὲ ὅτι τὸ Λευιτικόν ἐστι γένος, καὶ τῶν ἄλλων ἐξῃρημένον, φανερὸν ποιεῖ κατὰ τοιόνδε τινὰ τρόπον. ἀπαριθμεῖσθαι προστέταχε τὸ δημοτικὸν, E καὶ τῆς ἀγελαίου πληθύος ἀκριβῆ ποιεῖσθαι τὸν ἐκλογισμὸν, οὐχ ἠγνοηκὼς ὁ δημιουργός. ἠρίθμηνται γὰρ αὐτῷ σταγόνες ὑετοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ οὐκ ἄν τι διαλάθοι νοῦν τὸν ἀκήρατον, ἀλλ' ἵν' εἰδεῖεν καὶ μάλα σαφῶς οἱ τοῖς ἱεροῖς ἐντυχόντες γράμμασιν, ὅτι τῷ Θεῷ προσκείμενοι καὶ λαὸς αὐτοῦ κεχρηματικότες, ἐν ἀπογραφαῖς ἵενται ταῖς παρὰ Θεῷ, καὶ ἐν βίβλῳ ζωῆς, καὶ ἐναρίθμιοι τοῖς γνησί-

ab ea demptionem Domino, decimam à decima, & reputabuntur vobis demptiones veſtræ vt frumentum ab area, & demptio à torculari. Sic demetis & vos à demptionibus Domini ab omnibus decimis veſtris, quæcunque acceperitis à filiis Iſraël, & dabitis ab eis demptionem Domino, Aaron ſacerdoti: ab omnibus donis veſtris demetis demptionem Domino, aut ab omnibus primitiis ſanctificatum ab ipſo. Et dices ad eos, Cum dempſeritis primitias ab eo, reputabitur Leuitis tanquam prouentus ab area, & tanquam prouentus à torculari; & edetis illud in omni loco vos, & filii veſtri, & domus veſtræ, quia merces hæc vobis eſt pro miniſteriis veſtris in tabernaculo teſtimonii, nec ſumetis propter illud peccatum, cùm dempſeritis primitias veſtras: & ſancta filiorum Iſraël non profanabitis, ne moriamini.] Vides Chriſti myſterium tanquam in vmbris adhuc, & in figuris præfulgere: nam, qui decimas capiebat, decimatus eſt, vt beatus Paulus ait. (Heb. 7.) Sed tum quidem figura in Melchiſedech ſeruata eſt; at vero Moyſi temporibus viciſſim in Aaron, qui in ſe ipſo ſignificabat illum Sacerdotum ſacerdotem Chriſtum, Principem, & Præſidem ſancti tabernaculi, hoc eſt, Eccleſiæ, illum Sanctum ſanctorum, & Deum deorum, cui omnis oblatio à nobis debetur: ſcriptum eſt enim, [Omnes in circuitu eius afferent munera.] (Pſalm 75.) Sed adhuc in figuris erant illæ Moyſi obſeruationes, nunc autem ſinceri euangelicorum præceptorum obſeruatores ſpiritualibus oblationibus ſuum ipſorum Redemptorem exhilarant. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILLVS. Eſſe autem ſelectum illud Leuiticum genus, & ab aliis exemptum, huiuſmodi quadam ratione perſpicuum facit: enumerari iuſſit populum, & gregariæ multitudinis accuratam fieri ſupputationem, non quod eam ignoraret ille Conditor, (numeratas namque ille habet ſtillas pluuiæ, ſicut ſcriptum eſt) (Eccl. 1.) nec mentem illam immortalem aliquid latere poteſt: ſed, vt qui legerent diuinas literas, apertiſſimè intelligerent, eos, qui Deo dicati ſunt, & populus eius appellantur, in deſcriptionibus diuinis recenſeri, & in libro vitæ haberi, numerarique inter ipſius familiares,

& iam in memoria illius omnium domini conſeruari. Igitur, cum populus deſcriberetur, ſeorſum quodammodo poſuit Deus illud ſacrum ſelectumque genus, neque in eodem cum aliis ordine haberi permiſit; ſed locum illi quodammodo præſtantiorem reſeruauit; cum Moyſi viro ſa-
Num. 1. " pientiſſimo dixit, [Vide tribum Le-
" ui, non ſimul recenſebis numerum
" ipſorum, & non ſumes in medio
" filiorum Iſraël.] Egregia namque ſors eſt ſanctorum, eorumque dotes eximiæ; ac fortaſſe etiam in libris aliis deſcripti ſunt: neque enim vnum modo librum vidit beatus Da-
Dan. 7. " niel; ſed, vt ipſe ſcripſit, [Iudi-
" cium ſedit, & libri aperti ſunt.] Igitur pro vniuſcuiuſque menſuræ ratione fit deſcriptio. Eximitur autem quodammodo è cetera multitudine genus illud diuinis, ſacriſque miniſteriis dedicatum: ritum etiam ſacri muneris Leuitarum explicauit, di-
Num. 3. " cens ilico, [Accipe tribum Leui,
" & ſtatues eos coram Aaron ſacerdo-
" te, & miniſtrabunt ei, & cuſtodient
" cuſtodias eius, & cuſtodias filiorum
" Iſraël coram tabernaculo teſtimonii,
" ad facienda opera tabernaculi teſti-
" monii; & cuſtodient omnia vaſa ta-
" bernaculi teſtimonii, & cuſtodias
" filiorum Iſraël ſecundum omnia ope-
" ra tabernaculi: & dabis Leuitas Aa-
" ron fratri tuo, & filiis eius ſacerdo-
" tibus donum: dati hi mihi ſunt à fi-
" lus Iſraël: & Aaron, & filios eius
" conſtitues in tabernaculo teſtimonii,
" & cuſtodient ſacerdotium ſuum, &
" omnia, quæ ſunt altaris, & quæ ſunt
" intra velum: & alienigena, qui te-
" tigerit, morietur.] Leuitæ igitur cooperatores quodammodo atque adiutores ſacerdotibus dati ſunt; cuſtodient enim cuſtodias eorum, nimirum Aaron, & omnia vaſa tabernaculi teſtimonii, & cuſtodias filiorum Iſraël. Atque eorum cooperationis modus hucuſque peruenit. Sed tabernaculo præficit Aaron, & filios eius cum eo:
Hebr. 3. " [Cuſtodient, inquit, ſacerdotium
" ſuum, & omnia, quæ pertinent ad al-
" tare, & quæ ſunt intra velum,] id eſt, illa ſecretiora, ac myſtica magis, & quæcunque facere conſueuerant, qui diuino altari præſto erant: ac perſpicue quidem ea figura ad Chriſtum pertinet, quem conſtituit Pater ſuper domum ſuam, cuius domus nos ſumus.

A μοις, καὶ ἐν μνήμαις ἤδη τοῦ πάντων δεσπότου. ἐν τούτῳ ἀπεγράφετο μὲν τὸ δημοτικὸν, ἀλλὰ μέρος ἦν ὥσπερ ἐπίσης Θεὸς, τὸ ἀπόλεκτόν τε καὶ ἱερὸν γένος, καὶ οὐκ ἐν ἴσῃ τάξει τοῖς ἄλλοις ἠφίει ποθὲν, μοῖραν δὲ ὥσπερ αὐτῷ τὴν προὔχουσαν ἀπεταμιεύετο, λέγων πρὸς Μωσέα τὸν σοφώτατον· ὅρα τὴν φυλὴν Λευΐ. οὐ συνεπισκέψῃ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, καὶ οὐ λήψῃ ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἐξαίρετος γὰρ τῶν ἁγίων ὁ κλῆρος, καὶ ἐν ὑπεροχαῖς τὰ γέρα. καὶ τάχα που καὶ ἐν βίβλοις ἑτέραις ἡ ἀπογραφή. τεθέαται
B γὰρ οὐ μίαν ὁ θεσπέσιος Δανιὴλ, ἀλλ' ἤ φησιν αὐτὸς, κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεῴχθησαν. ἐν τούτῳ ἀναλόγως τοῖς ἑκάστου μέτροις, ἡ ἀπογραφή. ἐξῄρηται δὲ ὥσπερ τῆς ἄλλης πληθύος, τὸ ταῖς θείαις ἱερουργίαις ἐκνεμηθὲν καὶ ἀνακείμενον γένος. καὶ τόν γε τῆς τῶν Λευιτῶν ἱερουργίας τρόπον, διεσάφει λέγων εὐθύς. λάβε τὴν φυλὴν Λευὶ, καὶ στήσεις αὐτοὺς ἐναντίον Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, καὶ λειτουργήσουσιν αὐτῷ, καὶ
C φυλάξουσι τὰς φυλακὰς αὐτοῦ, καὶ τὰς φυλακὰς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἔναντι τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς, καὶ φυλάξουσι πάντα τὰ σκεύη τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὰς φυλακὰς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ κατὰ πάντα τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς. καὶ δώσεις τοὺς Λευΐτας Ἀαρὼν τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τοῖς ἱερεῦσι· δεδομένοι δόμα οὗτοί μοι εἰσὶν ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ Ἀαρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καταστήσεις ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ φυλάξουσι
D τὴν ἱερατείαν αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ κατὰ τὸν βωμὸν, καὶ ἔσω τοῦ καταπετάσματος. καὶ ὁ ἀλλογενὴς ὁ ἁπτόμενος, ἀποθανεῖται. Οἱ μὲν οὖν Λευῖται, συνεργάται τρόπον τινὰ καὶ οἱονεὶ συλλήπτορες τοῖς ἱερουργοῖς ἐκνενέμηνται. φυλάξουσι γὰρ τὰς φυλακὰς αὐτοῦ, δηλονότι τοῦ Ἀαρὼν, καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὰ φυλάγματα τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ μέχρι τούτων αὐτοῖς τῆς συνεργίας ὁ τρόπος· ἐφίστησι δὲ τῇ σκηνῇ τόν τε Ἀαρὼν, καὶ
E τοὺς υἱοὺς σὺν αὐτῷ. καὶ φυλάξουσι γὰρ, φησί, τὴν ἱερατείαν ἑαυτῶν καὶ πάντα κατὰ τὸν βωμὸν, καὶ τὰ ἐσώτερα τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἀπόρρητά τε καὶ μυστικώτερα, καὶ ὅσα δρᾷν ἔθος τοὺς τῷ θείῳ προσεδρεύοντας θυσιαστηρίῳ· καὶ ἔστι μὲν ἀκριβῶς, ὡς εἰς Χριστὸν ὁ τύπος, ὃν κατέστησεν ὁ πατὴρ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς. καταση-

μηνύσαι δ' οὐκ ἀσυμφανῶς οἱ τῷ Ἀαρὼν A συνιερατεύοντες, τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὸν ἐναγῆ τε καὶ ἀξιάγαστον χορὸν, συνεργαζομένων ὥσπερ καὶ συλλειτουργούντων τῷ Χριστῷ. Θεοῦ γὰρ γεγόνασι συνεργοὶ, ταμίαι τε καὶ οἰκονόμοι μυστηρίων Θεοῦ, καὶ μὴν καὶ διάκονοι, δι' ὧν πεπιστεύκαμεν. εἰ δὲ τις ἕλοιτο καὶ τῆς ἐκκλησίας τὴν τάξιν πολυπραγμονεῖν, τὴν ἐν νόμῳ προανατύπωσιν, καταθαυμάσειεν ἂν εἰκότως. ἐπισκόποις μὲν γὰρ, ἅτε δὴ τότε καθηγεῖσθαι λαχοῦσιν, B καὶ μὴν τοῖς ἐπὶ τὴν μείω διέπουσι τάξιν, πρεσβυτέροις δέ φημι, πεπίστευται τὸ θυσιαστήριον, καὶ τὰ ἔσω τοῦ καταπετάσματος, οἷς δὴ πρέποι καὶ λέγεσθαι, καὶ φυλάξουσι τὴν ἱερατείαν αὐτῶν· διακόνοις γε μὴν, τὸ, φυλάξουσι τὰς φυλακὰς τῆς σκηνῆς, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὰ φυλάγματα τοῦ λαοῦ. ἤ, οὐκ αὐτοὶ προστάττουσι διακεχραγότες ἐν ἐκκλησίαις, ποτὲ μὲν ὑμνολογεῖν ὅτι προσήκει λαοῖς, καὶ ἐν κόσμῳ μὲν ἑστάναι, κατηρεμεῖν δὲ C πολλάκις καὶ διανιστᾶσιν εἰς προσευχὰς, καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ἐπιτελουμένης, αὐτοὶ προσκομίζουσι τὰ τῶν σκευῶν ἱερώτερα, καὶ λεπτὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀναγκαίοις ποιοῦνται τὴν ἐπιτήρησιν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἱερατεύουσι μὲν οἱ προὔχοντες, συλλαμβάνονται δὲ οἱ Λευῖται τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱερατείας τὴν τάξιν, τοῦ νομικοῦ προαναφωνοῦντος γράμματος. ἐξείργεται δὲ τὸ δημοτικὸν παντὸς ἱεροῦ πράγματος, D καὶ ὁ περὶ τῶν ἐσχάτων ἐπήρτηται λόγος τοῖς ἁρπάζουσι τὴν τιμήν. τεθνήξεται γὰρ, φησὶν, ἂν αὐτόμολός τις ἐπ' αὐτὴν ἔλθῃ, τὴν θείαν ἐφ' ἑαυτῷ ψῆφον οὐκ ἔχων. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἀσύντακτον μὲν ταῖς τῶν ἄλλων ἀπογραφαῖς, τὸ Λευιτικόν. πλὴν, ἀναγράφεται ἰδικῶς, καὶ ἐν βίβλῳ Θεοῦ. καὶ ἐλάλησεν γὰρ, φησὶ, Κύριος πρὸς Μωσῆν ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ λέγων. ἐπίσκεψαι τοὺς υἱοὺς Λευὶ κατ' οἴκους E πατριῶν αὐτῶν, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατὰ συγγενείας αὐτῶν. πᾶν ἀρσενικὸν ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω, ἐπισκέψαι αὐτούς. καὶ ἐπεσκέψαντο αὐτοὺς Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν διὰ φωνῆς κυρίου, ὃν τρόπον συνέταξεν αὐτοῖς κύριος, καὶ ἦσαν οὗτοι οἱ υἱοὶ Λευὶ ἐξ ὀνομάτων αὐτῶν. Γεδσὼν, Καὰθ, καὶ Μεραρί. ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Γεδσὼν, κατὰ δήμους αὐτῶν Λοβενὶ καὶ Σεμεί.

Ceterum non incongrue illi Aaron in ſacris operibus adminiſtri, ſanctum illum & admirabilem Apoſtolorum chorum quodammodo cooperantium atque miniſtrantium Chriſto ſignificare poterunt. Dei namque cooperatores fuerunt, & aſſeruatores, diſpenſatoreſque myſteriorum Dei, atque miniſtri etiam, per quos credidimus. (1. Cor. 3. 1. Cor. 4.) Quod ſi quis velit etiam Eccleſiæ ordinem perquirere, illam Legis præfigurationem iure admirabitur: Epiſcopis enim, vtpote qui duces creati ſunt, necnon etiam iis, qui inferioris dignitatis gradum gerunt, presbyteris inquam, concreditum eſt altare, & quæ intra velum continentur: quibus etiam dici conuenit, & cuſtodient ſacerdotium ſuum:] diaconis vero illud, [Cuſtodient cuſtodias tabernaculi, & omnia vaſa eius, & cuſtodias populi.] Quid? nonne ipſi præcipiunt clamantes in Eccleſiis, nunc quidem tempus eſſe vt populi hymnum dicant, & modeſtè, ac decenter ſtent, interdum vero vt quieſcant, præterea ad orandum excitat? &, dum illa incruenta hoſtia conſecratur, nonne ipſi ſacratiora vaſa ferunt, & accuratam omnibus in rebus neceſſariis obſeruantiam exhibent? PALLADIVS. Sane quidem. CYRILLVS. Igitur præſtantiores quidem ſacerdotale munus explent, ſed Leuitæ adiuuant, ita vt ordinem Eccleſiaſtici ſacerdotii Legis litera prædicare videatur. Arcetur autem populus ab omni ſacra functione, ſummumque diſcrimen ac periculum iis intentum eſt, qui ſibi eum honorem arripuiſſent: Morietur enim, inquit, ſi ſponte quiſpiam in illud ingreſſus erit, diuino ſuffragio minime ad id munus obeundum electus. PALLAD. Verum eſt. CYRILLVS. Non igitur cum ceterorum deſcriptionibus genus Leuiticum recenſetur, ſed tamen ſeorſum & in libro Dei deſcribitur. [Et locutus eſt, inquit, Dominus ad Moyſen in deſerto Sina, dicens, Recenſe filios Leui per domos familiarum ſuarum, per populos ſuos, per cognationes ſuas: omne maſculinum ab vno menſe & ſupra recenſebitis eos: & recenſuit eos Moyſes, & Aaron per vocem Domini, ſicut conſtituerat illis Dominus: & erant hi filii Leui per nomina ſua, Gedſon. Caath, & Merari: & hæc nomina filiorum Gedſon per populos ſuos Lobeni, & Semei: (Num 3.)

„ & filii Caath per populos ſuos, Amram, & Iſſaar, Chebron, & Oziel: & filii Merari per populos ſuos, Mooli, & Muſi. Hi ſunt populi filiorum Leui per domos familiarum ſuarum.] Vide itaque, Palladi, in primis illud; (ſubtilis enim eſt obſeruatio) deſcribebatur populus à viginti annis & ſupra, quod dedignaretur, vt opinor, legalis cenſura infirmos adhuc, & imbecilles in libro Dei ſcribere: nam vegetos, & in ipſo ſpiritualis ætatis flore conſtitutos in ſanctorum recenſionibus inſeri, nihil mirum. Vtitur itaque Lex corporea ætate tanquam apta quadam figura ad ſpiritualem ætatem demonſtrandam, & florentem ætatem in ſelectum genus adoptauit, impuberem, & infirmam, & adhuc puerilem præteriit, neque in ſacros libros retulit. At vero in Leuitis ab vno menſe facta eſt: amplectitur enim ille omnium Dominus, & quidem libentiſſime illam ſelectorum virorum in Chriſto pueritiam, ſicut eos quoque, qui ſapiunt; nam vtraque in re excellere, egregium eſt, tum ſapientia, inquam, tum vero ſimplicitate, quæ ſecundum Chriſtum eſt. Itaque

1. Cor. 14. beatus Paulus ait, [Fratres, nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote; ſenſibus autem perfecti.] Ipſe

Matth. 10. quoque Chriſtus ait, [Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.] Accepta eſt igitur ſanctorum virorum ſimplicitas. Per nomina prætera, & per populos, & familias fit illa recenſio, ſeu inſpectio. Nam Deus, quos honorare voluerit, propria inſpectione dignatur, & ſingillatim, & per multitudinem, & per genus. Quam vero ſubtiliter, & accurate id fiat, declarat ipſe Saluator, cùm ſanctis Apo-

Idem. ſtolis dicit, [Nonne duo paſſeres aſſe veneunt, & vnus ex eis non cadet ſuper terram ſine Patre veſtro, qui eſt in cœlis? veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt.] PALLAD. Rectè dicis. CYRILL. Præter hanc vero alteram quoque fieri Leuiticæ gentis deſcriptionem, & ſuum cuique mu-

Num. 4. nus aſſignari præcepit, dicens, [Accipe ſummam filiorum Caath de medio filiorum Leui per populos eorum, per domos familiarum ſuarum, à viginti quinque annis, & ſupra, vſque ad quinquaginta annos, omnis, qui ingreditur ad miniſtrandum, ad facienda omnia opera in tabernaculo teſtimonii.

A καὶ υἱοὶ Καὰθ κατὰ δήμους αὐτῶν, Ἀμρὰμ καὶ Ἰσσαάρ, Χεβρὼν καὶ Ὀζιήλ· καὶ υἱοὶ Μεραρὶ κατὰ δήμους αὐτῶν, Μοολὶ καὶ Μουσί. οὗτοί εἰσι δῆμοι τῶν Λευιτῶν κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν. ἄθρει δὴ οὖν, ὦ Παλλάδιε, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐκεῖνο. λεπτὴ γὰρ ἡ ἐπιτήρησις. ἀπεγράφετο μὲν οὖν τὸ δημοτικὸν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπέκεινα, οὐκ ἀξιούσης, οἶμαί που, τῆς νομικῆς ἀκριβείας τὸ ἄναλκί τι καὶ ἀδρανὲς ἔτι, τὸ καὶ ἐν βίβλῳ γράφεσθαι Θεοῦ. τὸ γάρ

B τοι σφριγῶν καὶ ἐν ἀκμαῖς ἤδη ταῖς πνευματικαῖς, τοῖς τῶν ἁγίων καταλόγοις εἰσκρίνοιτο ἂν εἰκότως. ποιεῖται τοίνυν ὁ νόμος ὑποτύπωσιν διὰ φυᾶς τῆς πνευματικῆς ἡλικίας, τὴν σωματικήν, καὶ τὸ ἐν ἀκμαῖς, ἀπόλεκτον ἐτίθει γένος, τὸ ἀνήβόν τι καὶ ἀσθενές, καὶ μειρακιῶδες ἔτι παρατρέχων, καὶ οὐκ ἐν βίβλῳ τιθεὶς ἱερᾷ. ἐπὶ δέ γε τῶν Λευιτῶν, ἀπὸ μηνιαίου γέγονεν ἡ ἀπογραφή. προσίεται γὰρ ὁ πάντων

C δεσπότης καὶ λίαν ἀσμένως τὴν ἐν Χριστῷ νηπιότητα τῶν ἐξειλεγμένων, καθάπερ ἀμέλει τὸ ἔμφρον. τὸ γὰρ ἐν ἀμφοῖν διαπρέπειν, ἐξαίρετον, ἐν συνέσει τε, φημί, καὶ ἁπλότητι τῇ κατὰ Χριστόν. καὶ γράφει ὁ θεσπέσιος Παῦλος· ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. καὶ αὐτὸς δέ που φησὶν ὁ Χριστός· γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. δεκτὴ τοιγαροῦν ἡ τῶν ἁγίων ἁπλότης. κατ'

D ὄνομα δὲ καὶ μέντοι καὶ κατὰ δήμους καὶ πατριὰς ἡ ἐπίσκεψις. ἐπισκοπῆς γὰρ ἰδίας ἀξιοῖ Θεὸς οὓς ἂν ἕλοιτο τιμᾶν, καὶ καθ' ἕνα, καὶ κατὰ πληθύν, καὶ κατὰ γένος. καὶ τὸ ἔν γε τούτοις ἀκριβές, σαφηνιεῖ λέγων αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις. οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς; ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛ-

E ΛΟΣ. Ἀπογραφὴν δὲ πρὸς τῇδε ποιεῖσθαι δευτέραν τοῦ Λευιτικοῦ τε δήμου, καὶ ἑκάστῳ ἐντετάχθαι δεῖν τὴν αὐτῷ πρέπουσαν λειτουργίαν προσεπινομοθέτει, λέγων· λάβε τὸ κεφάλαιον τῶν υἱῶν Καὰθ ἐκ μέσου υἱῶν Λευί, κατὰ δήμους αὐτῶν, κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, ἀπὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν, καὶ ἐπέκεινα, ἕως πεντήκοντα ἐτῶν, πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος λειτουργεῖν ποιῆσαι πάντα τὰ ἔργα ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου.

καὶ ταῦτα τὰ ἔργα τῶν υἱῶν Καὰθ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἅγιον τῶν ἁγίων, καὶ εἰσελεύσεται Ἀαρὼν καὶ υἱοὶ αὐτοῦ, ὅταν ἐξαίρῃ ἡ παρεμβολή, καὶ καθελοῦσι τὸ καταπέτασμα τὸ συσκιάζον, καὶ κατακαλύψουσιν ἐν αὐτῷ τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπ' αὐτὸ κατακάλυμμα δέρμα ὑακίνθινον, καὶ ἐπιβαλοῦσιν ἐπ' αὐτὴν ἱμάτιον ὅλον ὑακίνθινον ἄνωθεν, καὶ διεμβαλοῦσι τοὺς ἀναφορεῖς, καὶ ἐπὶ τὴν τράπεζαν τὴν προκειμένην ἐπιβαλοῦσιν ἐπ' αὐτὴν ἱμάτιον ὁλοπόρφυρον, καὶ τὰ τρυβλία, καὶ τὰς θυΐσκας, καὶ τοὺς κυάθους, καὶ τὰ σπονδεῖα ἐν οἷς σπένδουσι, καὶ οἱ ἄρτοι οἱ διαπαντὸς ἐπ' αὐτῆς ἔσονται. καὶ ἐπιβαλοῦσιν ἐπ' αὐτὴν ἱμάτιον κόκκινον, καὶ καλύψουσιν αὐτὴν καλύμματι δερματίνῳ ὑακινθίνῳ. καὶ διεμβαλοῦσι δι' αὐτῆς τοὺς ἀναφορεῖς, καὶ λήψονται ἱμάτιον ὑακίνθινον, καὶ καλύψουσι τὴν λυχνίαν τὴν φωτίζουσαν, καὶ τοὺς λύχνους αὐτῆς, καὶ τὰς λαβίδας αὐτῆς, καὶ τὰς ἐπαρυστρίδας αὐτῆς, καὶ πάντα τὰ ἀγγεῖα τοῦ ἐλαίου, οἷς λειτουργοῦσιν ἐν αὐτοῖς. καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτήν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, εἰς κάλυμμα δερμάτινον ὑακίνθινον, καὶ ἐπιθήσουσιν αὐτὴν ἐπ' ἀναφορέων, καὶ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν ἐπικαλύψουσιν ἱμάτιον ὑακίνθινον, καὶ καλύψουσιν αὐτὸ καλύμματι δερματίνῳ ὑακινθίνῳ, καὶ διεμβαλοῦσι τοὺς ἀναφορεῖς αὐτοῦ, καὶ λήψονται πάντα τὰ σκεύη τὰ λειτουργικὰ ὅσα λειτουργοῦσιν ἐν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἁγίοις. καὶ ἐμβαλοῦσιν εἰς ἱμάτιον ὑακίνθινον, καὶ καλύψουσιν αὐτὰ καλύμματι δερματίνῳ ὑακινθίνῳ, καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπὶ ἀναφορεῖς, καὶ τὸν καλυπτῆρα ἐπιθήσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἐπικαλύψουσιν ἐπ' αὐτὸ ἱμάτιον ὁλοπόρφυρον. καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπ' αὐτὸ πάντα τὰ σκεύη ὅσοις λειτουργοῦσιν ἐπ' αὐτῷ ἐν αὐτοῖς, καὶ τὰ πυρεῖα, καὶ τὰς κρεάγρας, καὶ τὰς φιάλας, καὶ τὸν καλυπτῆρα, καὶ πάντα τὰ σκεύη τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἐπιβαλοῦσιν ἐπ' αὐτὸ κάλυμμα δερμάτινον ὑακίνθινον, καὶ διεμβαλοῦσι τοὺς ἀναφορεῖς αὐτοῦ. καὶ λήψονται ἱμάτιον πορφυροῦν, καὶ συγκαλύψουσι τὸν λουτῆρα καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ, καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτὸ εἰς κάλυμμα δερμάτινον ὑακίνθινον, καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπὶ ἀναφορεῖς, καὶ συντελέσουσιν Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καλύπτοντες τὰ ἅγια, καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ ἅγια, ἐν τῷ ἐξαίρειν τὴν παρεμβολήν· καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσονται υἱοὶ Καὰθ αἴρειν, καὶ οὐχ ἅψονται τῶν ἁγίων, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι.

A Et hæc opera filiorum Caath in tabernaculo teſtimonii, Sanctum ſanctorum: & ingredietur Aaron, & filii eius, cùm caſtra mouentur, & demittent velum, quod operit, & contegent eo tabernaculum teſtimonii, & imponent ſuper ipſo tegumentum pellem hyacinthinam, & iniicient ſuper illud veſtem totam hyacinthinam ſuperius, & traiicient vectes, & in menſam propoſitam iniicient veſti- B mentum holoporphyrum, & catinos, & mortariola, & cyathos, & libatoria in quibus libant, & panes, qui perpetuo ſuper ipſam erunt, & iniicient in eam pallium coccinum, & operient eam operimento pelliceo hyacinthino, & traiicient per eam vectes; & accipient veſtimentum hyacinthinum, & operient candelabrum illuminans, & lucernas eius, & emunctoria eius, & infuſoria eius, & omnia vaſa olei, in quibus miniſtrant: & iniicient C illud, & omnia vaſa eius in operimentum pelliceum hyacinthinum, & imponent ſuper vectes; & ſuper altare aureum ad operiendum iniicient veſtimentum hyacinthinum, & operient illud operimento pelliceo hyacinthino, & traiicient vectes eius; & accipient omnia vaſa miniſterii, in quibus miniſtrant in ſanctis, & iniicient in veſtimentum hyacinthinum, & operient ea operimento pelliceo D hyacinthino, & imponent in vectes, & operimentum imponent ſuper altare, & ad operiendum iniicient ſuper illud veſtimentum holoporphyrum, & imponent ſuper illud omnia vaſa eius, in quibus miniſtrant, & ignium receptacula, & fuſcinulas, & phialas, & operimentum, & omnia vaſa altaris, & iniicient ſuper illud operimentum pelliceum hyacinthinum, & traiicient vectes eius, & accipient veſtimentum purpu- E reum, & contegent labrum, & baſim eius, & iniicient ea in operimentum pelliceum hyacinthinum, & imponent ſuper vectes: & conſummabunt Aaron, & filii eius operire Sancta, & omnia vaſa Sancta, dum caſtra mouentur: & poſthæc ingredientur filii Caath vt ferant, & non tangent Sancta, ne moriantur.]

Igitur

Igitur Leuitarum ab vno, & ſupra menſe deſcriptio, ipſam ſanctorum innocentiam placere, acceptamque Deo eſſe docet. Quod autem ſacris operibus ætas deſtinata eſt definita, nimirum à vigeſimoquinto vſque ad quinquageſimum annum, illud ſignificare arbitror, eos Deo miniſterium egregium, & culpæ omnis expers exhibere, quicunque iam ſapiunt, & fortes ſunt, cuiuſmodi eſt quinque & viginti annos natus, & qui eo amplius vſque ad quinquageſimum annum progreſſus fuerit; inclinat enim iam ad virium defectionem, qui vltra quinquageſimum progreſſus eſt, neque adhuc viribus eſt integris, ſed ſenſim labitur ad ſenectutis incommoda. Inſipiens autem nullus, aut imbecillis recte Deo miniſtrare poteſt; ſiquidem vere dicere licet fortitudinis egregiæque prudentiæ eſſe opera, quæcunque ad virtutem ſpectant. quibuſque laus eſt à Legiſlatore conſtituta. PALLAD. Ita ſentio. CYRILLVS. Eorum porro adminiſtrationi, qui ex populo Caath erant, Sancta ſanctorum attributa ſunt, præcurrentibus ſacerdotibus, eaque tegentibus. Vbique enim id maiori in honore eſt, quod excellit ordine, & omnia quæcunque ſunt apud Deum, ordinata ſunt, nihilque eſt omnino perturbatum, atque confuſum: adminiſtra eſt porro gens Leuitica, & præſtantiori ſacerdotio ſubiecta. Conteguntur præterea pellibus, veſtimẽtiſque hyacinthinis tum arca, tum altare incenſi aureum, candelabrum quoque, & vaſa miniſterii: ac hyacinthinum veſtimentum, rem quæ ſuperne atque cælitus extiterit, ſignificat; talis enim eſt color illius ſupremi atque altiſſimi ætheris: fuiſſe autem figuras Chriſti, qui ſuperne, ac de cœlo venit, ſacra illa vaſa, pluribus iam verbis à nobis oſtenſum eſt. At vero menſa propoſitionis præter hyacinthina operimenta, veſtimentum holoporphyrum habet; ſed holocauſtorum altare veſtimentum coccinum; labrum item veſtimentum holoporphytum ad tegumenta hyacinthina. Ac menſa quidem propoſitionem panum habens, incruentam hoſtiam ſignificat, qua benedicimur, dum panem manducamus illum, qui de cœlo eſt, Chriſtum ſcilicet, qui etiam noſtri ſimilis factus eſt; ſed idem tamen erat, & eſt ſimiliter Deus, ſuperne atque ex Patre veniens, & ſuper omnia, vt rerum omnium rex, & dominus.

A ἡ μὲν οὖν ἐκ μηνιαίων ἀπογραφὴ, καὶ αὐτὴν τῶν ἁγίων τὴν ἀκακίαν αἰδουμένουσάν τε καὶ εὐπρόσδεκτον εἶναι διδάσκει Θεῷ. τό γε μὴν ἔργοις τοῖς ἱεροῖς ἐκνενεμῆσθαι, μόνην τὴν παρὰ νόμου διωρισμένην ἡλικίαν, τὴν ἀπὸ πέντε καὶ εἴκοσι, καὶ μέχρι πεντήκοντα ἐτῶν, ἐκεῖνο οἶμαι δηλοῦν, ὅτι Θεῷ λειτουργίαν ἀποπερανεῖ τὴν ἐξαίρετον καὶ ἀπαραβλήτως ἔχουσαν, πᾶς ὅσος ἐστὶν ἔμφρων τε καὶ εὐσθενὴς ἤδη τε καὶ ἔτι. ἤδη μὲν γὰρ ἐν τούτοις, ὁ ἐν εἴκοσι καὶ πέντε γεγονὼς ἐνιαυτοῖς, B ἔτι δὲ, καὶ ὁ μέχρι πεντήκοντα προελθών. ἀπονένευκεν γὰρ ἤδη πως πρὸς κατάληξιν ἰσχύος, ἀνὴρ ὑπερελάσας ἐπέκεινα τοῦ πεντηκοστοῦ, καὶ οὐδὲ ἐν ἀκμαῖς ἔτι ταῖς ἀμωμήτοις ἐστὶν, διέρπει δὲ ὥσπερ ἐπὶ τὰ ἐκ γήρως πάθη. ἄσοφος δὲ οὐδεὶς, ἀλλ' οὐδὲ ἄναλκις, λειτουργήσειεν ἂν ἀμωμήτως Θεῷ, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς εἰπεῖν, ὡς ἰσχύος ἔργα καὶ φρενὸς ἂν γένοιτο παγκάλως τὰ ὅσαπερ ἂν βλέποι πρὸς ἀρετήν· καὶ τὸ ἐπαινεῖσθαι δεῖν πρὸς τοῦ νομοθέτου διεκληρώσατο. ΠΑΛΛΑ- C ΔΙΟΣ. Οὕτω φημί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Λειτουργία δὲ τοῖς ἐκ δήμου Καάθ, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, προεισπρεχόντων τῶν ἱερέων καὶ πυκαζόντων αὐτά. πανταχοῦ γὰρ τιμιώτερον τὸ προοῦχον ἐν τάξει, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν κόσμῳ παρὰ Θεῷ, ἄτακτον δὲ παντελῶς οὐδὲν. ἐν ὑπουργίαις δὲ τὸ Λευιτικὸν, καὶ ταῖς τῶν ὑπερκειμένων ἱερουργίαις ὑπεστρωμένοι. καταπυκάζονται δὲ δέρμασί τε καὶ ἱματίοις ὑακινθίνοις, ἥτε ἁγία κιβωτὸς, καὶ τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον, λυχνία τε αὖ καὶ τὰ D σκεύη τὰ λειτουργικὰ, τὸ ἄνωθεν ἡμῖν καὶ ἐξ οὐρανοῦ σημαίνοντος τοῦ ὑακινθίνου. τοιουτόχρους γὰρ ὁ ἄνωθεν καὶ εἰς βάθος αἰθήρ. ὅτι δὲ τύποι Χριστοῦ τοῦ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ τὰ σκεύη τὰ ἱερὰ, διὰ μακρῶν ἡμῖν ἤδη προαποδέδεικται λόγων. ἡ δὲ τράπεζα καὶ ἱμάτιον ὁλοπόρφυρον πρὸς τοῖς ὑακινθίνοις περιβλήμασιν ἔχει. τὸ δέ γε τῶν καρπωμάτων θυσιαστήριον, ἱμάτιον κόκκινον, καὶ μήν τοι καὶ ὁ λουτὴρ, ἱμάτιον E ὁλοπόρφυρον ἐπὶ πυκάσμασι τοῖς ὑακινθίνοις. καὶ σημαίνει μὲν ἡ τράπεζα, τὴν πρόθεσιν ἔχουσα τῶν ἄρτων, τὴν ἀναίμακτον θυσίαν, δι' ἧς εὐλογούμεθα τὸν ἄρτον ἐσθίοντες τὸν ἐξ οὐρανοῦ, τοῦτ' ἐστι, Χριστὸν, ὃς καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἦν τε καὶ ἔστι καὶ οὕτως Θεὸς ἄνωθέν τε καὶ ἐκ πατρὸς ἐρχόμενος, καὶ ἐπάνω πάντων, ὡς τῶν ὅλων βασιλεὺς καὶ Κύριος.

A αἴνιγμα δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας εἴη ἂν, ὥς ἔμοιγε φαίνεται, τὸ ἐπιπετάννυσθαι τῇ τραπέζῃ τὸ ἁλουργὲς ἱμάτιον, ἤτοι τὸ περίβλημα τὸ πορφυροῦν. κατημφίεστο δὲ τόδε τῶν καρπωμάτων θυσιαστήριον ἱματίῳ κοκκίνῳ. ἱμάτιον δὲ τὸ κοκκινοβαφὲς, αἵματος τύπον παραδεξόμεθα. τέθυται γὰρ δι' ἡμᾶς, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, καὶ ἀμνὸς οἷά τις ἐπὶ τὸ θεῖον ἀνέβη θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ πατρί. πρὸς δὲ τοῖς ὑακινθίνοις, ἱμάτιον ὁλοπόρφυρον τῷ λουτῆρι τὸ πέτασμα. B γράφει δὲ ὁ λουτὴρ ἐφ' ἑαυτοῦ τὸν τύπον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ὕδασιν ἡμᾶς ἁγίοις ἀπολούοντος εἰς ἀπόθεσιν ἁμαρτίας, καὶ εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἀποκομίζοντος. ἄνωθεν δὲ καὶ ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἅγιον βάπτισμα, αἴνιγμα δὲ τούτου, τὸ χρῶμα τὸ ὑακίνθινον. ἢ οὐκ ἀρίστα σοι ταυτὶ δὴ φάναι δοκῶ, ὥς ἔν γε τοιαύτῃ δυσπαραληψίᾳ θεωρημάτων; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡ. Λειτουργία μὲν οὖν ἡ τοιάδε τοῖς ἀπὸ Καάθ· Γεδσωνῖται δὲ αὖ καὶ μέν τοι καὶ C Μεραρῖται, κατὰ τὸν ἴσον τρόπον, ἀπεγράφοντο μὲν, ἀπὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν, καὶ μέχρι πεντήκοντα. ὀνομαστὶ δὲ κατ' οἴκους καὶ πατριάς, καὶ λειτουργία μὲν τῷ δήμῳ Γεδσὼν, αἱ δέρρεις τῆς σκηνῆς, τὰ καλύμματα, τὰ περιπετάσματα τῶν θυρῶν, καὶ τὰ ἱστία τῆς αὐλῆς καὶ τὰ περισσά. γέγραπται δὲ ὧδε. τό γε μὴν ἐκ Μεραρὶ, δῆμος δὲ καὶ οὗτος Λευϊτικὸς, οἱ στῦλοι τῆς σκηνῆς, αἱ βάσεις, αἱ κεφαλίδες, πάσσαλοί τε καὶ μοχλοὶ, καὶ τὸ καταπέτασμα τῆς σκηνῆς τὸ ἔξω, καὶ ἄττα D ἄττα πρὸς τούτοις ἕτερα. καὶ οἱ μὲν ἀπὸ Γεδσών τε καὶ Μεραρὶ, ταῖς δι' ἁμαξῶν ὑπουργίαις, τὰ σφίσιν αὐτοῖς ἐγκεχειρισμένα διεκόμιζον πανταχῆ. Καθῖται γε μὴν, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰς ὤμους ἔχοντες ᾔεσαν. γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. καὶ προσήνεγκαν οἱ ἄρχοντες Ἰσραὴλ δώδεκα ἄρχοντες οἴκων πατριῶν αὐτῶν. οὗτοι οἱ ἄρχοντες φυλῶν, οὗτοι οἱ παρεστηκότες ἐπὶ τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ ἤνεγκαν τὰ δῶρα αὐτῶν ἔναντι κυρίου, ἓξ ἁμάξας λαμπηνικὰς, E καὶ δώδεκα βόας. ἅμαξαν παρὰ δύο ἀρχόντων, καὶ μόσχον παρὰ ἑκάστου. καὶ προσήγαγον ἐναντίον τῆς σκηνῆς. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων. λάβε παρ' αὐτῶν, καὶ ἔσονται πρὸς τὰ ἔργα τὰ λειτουργικὰ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ δώσεις αὐτὰ τοῖς Λευΐταις, ἑκάστῳ κατὰ τὴν αὐτοῦ λειτουργίαν. καὶ λαβὼν Μωσῆς τὰς ἁμάξας καὶ τοὺς βόας, ἔδωκεν αὐτὰ τοῖς Λευΐταις,

A Ænigma vero regni Chriſti eſt, vt mihi quidem videtur, quod ſuper menſam conchyliatum pallium, id eſt, tegumentum purpureum extenſum eſt. Sed holocauſtorum altare veſtimento coccino contegebatur: veſtimentum porro coccino tinctum ſanguinis figuram accipiemus: immolatus eſt enim propter nos, & pro nobis Chriſtus, & inſtar agni ſuper diuinum altare conſcendit in odorem ſuauitatis Deo, ac Patri. Præter hyacinthina etiam operimenta holoporphyro veſtimento labrum operitur: B præ ſe fert autem labrum figuram ſancti baptiſmatis, quod ad deponenda peccata ſanctis nos aquis abluit, & in regnum cœlorum perducit: ſuperne etiam, & de cœlo eſt ſanctum baptiſma: eiuſque rei ænigma eſt color hyacinthinus. An tibi minus rectè dicere videor, in hac certe difficili ſpiritualis intelligentię comprehenſione? PALLAD. Mihi vero plane recte. CYRILL. Atque hoc C eſt filiis Caath miniſterium attributum: Gedſonitæ vero atque etiam Meraritæ eodem modo deſcripti ſunt à viceſimoquinto vſque ad quinquageſimum annum per nomina, & per domos, & familias; gentiſque Gedſon miniſterio pelles erant tabernaculi concreditæ, operimenta, tentoria portarum, & vela atrii, & ſuperuacua; ſic enim ſcriptum eſt. Meraritis autem (gens eſt ea Leuitica) columnæ tabernaculi, baſes, capitella, & vectes, D & velamen tabernaculi exterioris, & ad hæc alia nonnulla. Ac Gedſonitæ quidem, & Meraritæ vehiculorum adminiculis vbique in iis, quæ ſibi credita erant, aduehendis vtebantur: at vero Caathitæ Sancta ſanctorum humeris geſtabant; ſic enim ſcriptum eſt in Numeris, [Et obtulerunt principes Iſraël, duodecim principes domorum familiarum ſuarum; hi ſunt principes tribuum; hi ſunt, qui præſto fuerunt in recenſione, & tulerunt E dona ſua ante Dominum, ſex vehicula tecta, & duodecim boues, vehiculum à duobus principibus, & bouem à ſingulis; & attulerunt coram tabernaculo. Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Accipe ab ipſis, & erunt ad opera miniſterii tabernaculi teſtimonii, & dabis ea Leuitis, cuique iuxta miniſterium ſuum. Et accipiens Moyſes vehicula, & boues, dedit ea Leuitis;

Num. 7.

» duo vehicula, & quatuor boues dedit
» filiis Gedſon iuxta miniſteria ſua; &
» quatuor vehicula, & octo boues dedit
» filiis Merari iuxta miniſteria ſua, per
» Ithamar filium Aaron ſacerdotis: &
» filiis Caath non dedit, quia miniſteria
» Sanctorum habent; ſuper humeros ge-
» ſtabunt.] Audiſne vt his quidem vehiculis agere, ac ferre moris fuerit; ſoli vero Caathitæ Sacra humeris ferant? PALLAD. Qua de cauſſa? CYRILL. Quia ſemper qui excellunt, ſacratioreſque ſunt, magis deſudant, & qui ſanctiores ſunt, & ad Deum quodammodo propius accedunt, iis neceſſitas laborandi, & ærumnas tolerandi; idque non ex æquo cum aliis, adiuncta eſt. An minime, quod dico, verum eſt? PALLADIVS. Imò verò maxime. CYRILL. Huiuſmodi igitur ordine Leuiticum genus miniſtrabat. Sed puto eam rem myſterii figuram habere. PALLADIVS. Quo tandem modo? CYRILL. Quia videntur hæ duæ gentes Gedſon, & Merari, populos qui in Lege erant, inſinuare, Iſraël inquam; Caathitæ vero eos, qui ſanctificati ſunt in Chriſto per fidem: illis enim curæ erant vela atrii, pelles tabernaculi, operimenta, & columnæ, capitella quoque, & baſes, paxilli etiam, & tentoria, &, vt verbo Scripturæ vtar, Omnia ſuperuacua, quo verbo ſignificatur miniſterium minime neceſſarium: hi vero etiam ferre audent Sancta ſanctorum, & ea, per quæ Chriſtus non vno modo, ſed varie multiformique ratione ſignificatur, vt eſt arca, vt menſa, & aureum candelabrum, & aureum thuribulum: nam, cum ſimplex ſit ex natura tanquam Deus, efficientiæ tamen diuerſitate, ac varietate multis modis cognoſcitur; eſt enim haud dubie viuens, & efficax Patris ſermo, atque inſuper vita, & lumen, & ſpiritualis ſuaueolentiæ odor. Igitur quicunque præceptis per Moyſen datis inhærent, horum miniſterium in ſuperuacuis tabernaculi rebus verſatur: inutilis eſt enim Lex, niſi ſpiritualiter intelligatur. Atqui audẽt Sancta ſanctorum ferre, ii ſancti prorſus in Chriſto ſunt, nullamque rem ſuperuacuam, ſed ipſum Emmanuël tanquam ſibi inſidentem geſtant. PALLADIVS. Rectè eſt à te dictum. CYRILLVS. Sed illud, ſi placet, animaduerte. PALLAD. Quid tandem iſtud eſt? CYRILL. Illi quidem, quibus tabernaculi ſuperuacua concredita fuerant, ea vehiculis ferunt;

A καὶ τὰς δύο ἁμάξας, καὶ τοὺς τέσσαρας βόας ἔδωκε τοῖς υἱοῖς Γεδσὼν κατὰ τὰς λειτουργίας αὐτῶν. καὶ τὰς τέσσαρας ἁμάξας καὶ τοὺς ὀκτὼ βόας ἔδωκε τοῖς υἱοῖς Μεραρὶ κατὰ τὰς λειτουργίας αὐτῶν, διὰ Ἰθάμαρ υἱοῦ Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως, καὶ τοῖς υἱοῖς Καὰθ οὐ δέδωκεν, ὅτι τὰ λειτουργήματα τοῦ ἁγίου ἔχουσιν. ἐπ' ὤμων ἀροῦσιν. ἀκούεις ὅπως τοῖς μὲν τὸ ἐφ' ἁμαξῶν ἄγειν τε καὶ φέρειν ἔθος, Κααθίταις δὲ μόνοις, εἰς ὤμους τὰ ἱερά; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τοῦ δὴ χάριν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Αεὶ γάρ πως
B ἔστιν ἐν ἱδρῶτι μείζονι τὸ προὔχόν τε καὶ ἱερώτερον. προσέπεται δὲ αὐτῷ πάντη τε καὶ πάντως, τὸ χρῆναι πονεῖν, καὶ πρός γε δὴ τούτῳ, τὸ ταλαιπωρεῖν, καὶ οὐκ ἐν ἴσῳ τοῖς ἄλλοις, οἵπερ ἂν εἶεν καὶ ἁγιώτεροι, καὶ ἄγχου δὴ μᾶλλον οἱονείπως Θεοῦ. ἢ οὐκ ἀληθὲς ὅ φημι; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡ. Ἐν κόσμῳ μὲν οὖν τοιῷδε τὸ Λευιτικὸν ἐλειτούργει γένος. οἶμαι δ' ἔγωγε, μυστηρίου τύπον τὸ χρῆμα πληροῦν. ΠΑΛ. Πῶς δὴ φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐοίκασι γὰρ,
C οἱ μὲν δύο δῆμοι, Γεδσών τε Μεραρὶ, τοὺς ἐν νόμῳ λαοὺς ὑπαινίττεσθαι, φημὶ δὴ τὸν Ἰσραήλ. Καθῖται δέ γε, τοὺς ἡγιασμένους ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως. οἷς μὲν γὰρ ἦν ἐν φροντίδι τὰ ἱστία τῆς αὐλῆς, αἱ δέρρεις τῆς σκηνῆς, τὰ καλύμματα καὶ οἱ στῦλοι, κεφαλίδες τε καὶ βάσεις, πάσσαλοί τε καὶ περιτενύσματα, καὶ ἵν' ἢ φησι τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, πάντα τὰ περισσὰ, δι' οὗ σημαίνεται τὸ τῆς λειτουργίας οὐκ ἀναγκαῖον. οἱ δὲ, φέρειν ἐθαρσήσουσι
D σουσι τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ τὰ δι' ὧν Χριστὸς, οὐ καθ' ἕνα τρόπον, πολλαχῶς δὲ μᾶλλον καὶ πολυειδῶς σημαίνεται, ὡς κιβωτὸς, ὡς τράπεζα, καὶ ὡς χρυσῆ λυχνία, καὶ χρυσοῦν θυμιατήριον. ἁπλοῦς γὰρ ὑπάρχων κατὰ φύσιν ὡς Θεὸς, τῇ τῆς ἐργασίας διαφορᾷ πολυτρόπως γνωρίζεται. ἔστι μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ζῶν τε καὶ ἐνεργὴς ὁ τοῦ πατρὸς λόγος, καὶ πρός γε τούτῳ ζωὴ, καὶ φῶς, καὶ νοητῆς εὐωδίας ὀσμή. οὐκοῦν ὅσοι ταῖς διὰ Μωσέως προσεδρεύουσιν ἐντολαῖς, λειτουργίαν ἔ-
E χουσι, τὰ περισσὰ τῆς σκηνῆς. ἀνωφελὴς γὰρ ὁ νόμος, εἰ μὴ νοοῖτο πνευματικῶς. ὅσοι δὲ τεθάρσηνται τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἅγιοί που πάντως εἰσὶν ἐν Χριστῷ, περισσὸν οὐδὲν, ἀλλ' οἱονείπως αὐτὸν ἐποχον ἔχοντες τὸν Ἐμμανουήλ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡ. Ἄθρει δὲ εἰ δοκεῖ καὶ τόδε. ΠΑΛ. Τὸ τί δὴ φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οἱ μὲν γὰρ τὰ περισσὰ τῆς ἁγίας σκηνῆς ἐγκεχειρισμένοι φέρουσιν ἐφ' ἁμαξῶν,

Καα θῖται δὲ, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων οὐκ ἐφ᾽ ἁμαξῶν, οὐκ ἐφ᾽ ἑτέρου του παντελῶς, ἀλλ᾽ ὤμοις αὐτοῖς ἐπιθέντες ἤεσαν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τί δῆτα τοῦτό γε; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι, ὦ ἑταῖρε, φαίην ἂν, φορτικὸς ὁ νόμος, καὶ δύσοιστον ἄχθος. γένοιτο δ᾽ ἂν τοῦ τοιοῦδε μήνυσις ἐναργὴς, τὸ μὴ εἰς ὤμους φέρεσθαι τὰ περιττὰ, διά τοι τὸ ἀσθενεῖν τοὺς ὑπεζευγμένους. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκον οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, τοῖς μετὰ τὴν πίστιν ἐπὶ νομικὴν ἰοῦσι λατρείαν, καὶ νῦν τί πειράζετε τὸν Θεὸν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε ὑμεῖς, οὔτε οἱ πατέρες ὑμῶν ἰσχύσαμεν βαστάσαι; Καα θῖται δὲ, τὰ δι᾽ ὧν ὁ Χριστὸς σημαίνεται, τοῖς σφῶν αὐτῶν ἐπιθέντες ὤμοις, ἐλαφρὸν καὶ εὐπαρακόμιστον ποιοῦνται φορτίον. ἆρ᾽ οὖν οὐχὶ τοῦτό ἐστιν ἐναργῶς, ὅπερ αὐτὸς ἔφη Χριστὸς, ὁ ζυγός μου χρηστός ἐστι, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσθείην δ᾽ ἂν ἔτι τοῖς εἰρημένοις καὶ τόδε. εἴη γὰρ ἂν οὐκ ἀσυντελὲς εἰς πληροφορίαν. ἐν μὲν γὰρ τῇ πρώτῃ τῶν Λευιτῶν ἀπογραφῇ, τετάχατο μὲν, οἱ ἀπὸ Γεδσὼν ἐν ἀρχαῖς. εἶτα μέσος, ὁ Καάθ, καὶ τελευταῖος, ὁ Μεραρί. δῆμοι δὲ οὗτοι Λευιτικοί· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τῇ ἀπὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν προεστάχθαι τῶν ἄλλων ὁ Καάθ, καὶ πρῶτος ὠνόμασται. τελευταῖος δὲ μετ᾽ αὐτὸν, Γεδσών τε καὶ Μεραρὶ, λειτουργίαν ἔχοντες τὰ περιττὰ τῆς σκηνῆς. καὶ ἑκάτερος μὲν τοῖν δυοῖν τουτωνὶ δήμοιν, ἀνὰ δύο μόνας ἔχουσι πατριάς. ὁ δὲ πρῶτος ἤκει μὲν καὶ μέχρι τεσσάρων. συνίης δῆτα ποῖα τὸ αἴνιγμα; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἥκιστά γε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κέκληται μὲν γὰρ ἐν πρώτοις ὁ Ἰσραὴλ, παρεισδραμούσης δὲ μεταξὺ τῆς τῶν ἐθνῶν ἀγέλης, τέτακται μετὰ ταύτην, καὶ οἱ μὲν ἔσχατοι γεγόνασι πρῶτοι, κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνὴν, οἱ δὲ πρῶτοι ἔσχατοι. ΠΑΛ. Ἀληθές. ΚΥΡ. Ὅτι δὲ βραχὺς ἐν ἀριθμῷ τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος, ὑπερκειμένης παρὰ πολὺ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἀναριθμήτου πληθύος, δῆλον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τοιγάρτοι Θεὸς πρὸς ἱεροφάντην Μωσέα φησί. καὶ νῦν ἔασόν με, καὶ θυμωθεὶς ἐξαναλώσω τὴν συναγωγὴν ταύτην, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τοῦτο. λειτουργίαις μὲν οὖν ταῖς τοιαῖσδε τὸ Λευιτικὸν ἅπαν ἐκτετίμηται φῦλον· καὶ ὅρος αὐτοῖς τῆς ἱερουργίας ὑποζεῦχθαι τῷ προεστῶτι, καὶ ὑπὸ χεῖρα προσειλήφει τὴν Ἀαρών.

Caathitæ vero Sancta ſanctorum non vehiculis ; non alio quopiam inſtrumento, ſed humeris impoſita geſtabant. PALLADIVS. Quid iſtud vero eſt? CYRILLVS. Quia, vt quod ſentio, dicam, grauis eſt Lex, & onere vix ferendo premit: cuius rei clarum eſt indicium, quod illa ſuperuacua minime humeris portantur, propterea quod homines ei legi ſubiecti imbecilles erant. Itaque etiam diſcipuli illi beati dicebant iis, qui, poſteaquam fidem amplexati erant, ad legalem cultum conuertebantur, [Et nunc quid tentatis Deum, vt imponatis iugum ſuper ceruicem diſcipulorum, quod neque vos, neque patres veſtri ferre potuerunt ? At vero Caathitæ iis, per quæ Chriſtus indicatur, in humeros impoſitis, leue illud, & quod ferri facile poſſet, onus tulerunt.] (Act. 15.) Num igitur non hoc illud eſt, quod ipſe Chriſtus ait, [Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue?] (Matth. 11.) PALLADIVS. Ita videtur. CYRILLVS. Illud quoque ad ea, quæ dicta ſunt, adiecerim, quod non nihil afferet ad fidem faciendam: nam in priore quidem Leuitarum deſcriptione primus Gedſon collocatus eſt, medius Caath, Merari poſtremus; (Num. 3.) (ſunt autem eæ gentes Leuiticæ:) in poſteriore vero, quæ à vigeſimoquinto anno facta eſt, præpoſitus eſt alis Caath, & primus recenſitus, poſteriores autem Gedſon, & Merari, quorum miniſterio tabernaculi ſuperuacua aſſignata erant. Præterea vtraque eæ gentes binas ſingulæ familias habent, hęc verò ad quatuor vſque progreditur. Intelligiſne quid hoc ænigma ſignificet? PALLAD. Minimè verò. CYRILL. Vocatus quidem eſt primum Iſraël; ſed, cum grex Gentium medius ſubintraſſet, poſt eum collocatus eſt, atque facti ſunt nouiſſimi primi, vt ait Saluator, & primi nouiſſimi. PALLADIVS. Ita eſt. CYRILLVS. Eſſe autem exiguum gentis Iudeæ numerum, multiſque partibus maiorem eſſe multitudinem Gentium liquet. PALLADIVS. Quis neget? CYRILL. Itaque Deus ad Moyſen illum ſacrorum interpretem, inquit, [Et nunc ſine me, vt iratus perdam congregationem hanc, & faciam te in gentem magnam, multoque maiorem, quam hæc eſt.] (Exod. 32.) His itaque miniſteriis vniuerſum Leuiticum genus honeſtatum eſt, ſacroq; illorum officio hæc eſt præſcripta regula, vt principi ſubiecti ſint, & Aaron imperio pareant:

nam ad maiora adſpirare, & præſtantiora quærere, quam à Deo datum, tributumque ſit, pœnam, ac perniciem affert; id quod re ipſa comprobatum eſt; ſcriptum eſt enim in Numeris item, [Et locutus eſt Core filius Iſſaar, filii Caath, filii Leui, & Dathan, & Abiron filii Eliab, & Ayn filius Phaleg filii Ruben; & inſurrexerunt aduerſum Moyſen, & viri de filiis Iſraël quinquaginta, & ducenti principes Synagogæ conuocati concilii conſpirauerunt aduerſum Moyſen, & Aaron, & dixerunt ad eos, Satis ſit vobis, quia omnis congregatio, omnes ſancti, & in ipſis eſt Dominus; & cur inſurgitis in congregationem Domini? & audiens Moyſes cecidit in faciem, & locutus eſt ad Core, & ad omnem eius congregationem, dicens, Reſpexit, & nouit Dominus, qui ſunt eius, & ſanctos vocauit ad ſe; & quos elegit ſibi, applicauit ad ſe: hoc facite, accipite vobis ipſis thuribula, Core, & omnis congregatio eius, & imponite ſuper ea thymiama coram Domino cras; & erit vir, quem elegerit Dominus, is ſanctus: ſat ſit vobis, fil i Leui: & dixit Moyſes ad Core, Audite me filii Leui. Num parum vobis hoc eſt, quod diſtinxit vos Dominus Deus Iſraël ex congregatione Iſraël, & applicauit vos ad ſe, vt miniſtraretis miniſteria tabernaculi Domini, & adſtaretis coram tabernaculo ad miniſtrandum ei, & applicauit te, & omnes fratres tuos, filios Leui tecum; & quæritis fieri ſacerdotes.] Filii namque Leui, cum id muneris haberent, vt humeris ferrent Sancta ſanctorum, ſtulte in ſuperiorem ordinem inuadebant, & ad ſacerdotum gradum contendebant, honorem ſibi ipſis arripientes, vt ſcriptum eſt, negligebantque Dei præceptum, ac leges de ſacris officiis obeundis nefarie tranſiliebant, eorum, qui prælati erant, honores nullo numero habentes; dicebant enim ad Moyſen, & Aaron, Sat ſit vobis, quia omnis Synagoga, omnes ſancti, & in ipſis eſt Dominus. Vides, vt menſuram ſibi attributam contemnant, ac propemodum eſſe communem honorem ſummi ſacerdotis dicant non ſuæ gentis hominibus modo, verum etiam ceteris omnibus, nullamque in illis eſſe ampliorem, illuſtrioremve dignitatem,

Num. 16.

Hebr. 5.

A τό γε μὴν ὑπὲρ τῶν φρονεῖν καὶ τὰ μείζω ζητεῖν, τῶν ἐκνεμηθέντων αὐτοῖς καὶ διωρισμένων παρὰ Θεοῦ, ποινῆς καὶ ὀλέθρου πρόξενον, καὶ διὰ πείρας αὐτῆς ἀποδείκνυται. γέγραπται δὲ πάλιν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. καὶ ἐλάλησε Κορὲ υἱὸς Ισσαὰρ, υἱοῦ Κααθ, υἱοῦ Λευὶ, καὶ Δαθὰν, καὶ Ἀβειρὼν, υἱοὶ Ἐλιὰβ, καὶ Αυν, υἱὸς Φαλὲθ, υἱοῦ Ρουβὴν. καὶ ἀνέστησαν ἔναντι Μωσῆ, καὶ ἄνδρες τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ πεντήκοντα καὶ διακόσιοι, ἀρχηγοὶ συναγωγῆς σύγκλητοι βουλῆς, καὶ ἄνδρες ὀνομαστοί. συνέστησαν ἐπὶ Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν, καὶ εἶπαν πρὸς αὐτοὺς, ἐχέτω ὑμῖν ὅτι πᾶσα ἡ συναγωγὴ, πάντες
B ἅγιοι, καὶ ἐν αὐτοῖς κύριος. καὶ διὰ τί κατανίστασθε ἐπὶ τὴν συναγωγὴν κυρίου; καὶ ἀκούσας Μωσῆς, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον, καὶ ἐλάλησε πρὸς Κορὲ καὶ πρὸς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν συναγωγὴν, λέγων. ἐπέσκεπται καὶ ἔγνω ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ καὶ τοὺς ἁγίους, καὶ προσηγάγετο πρὸς ἑαυτόν. καὶ οὓς ἐξελέξατο ἑαυτῷ, προσηγάγετο πρὸς ἑαυτόν. τοῦτο ποιήσατε. λάβετε ὑμῖν
C αὐτοῖς πυρεῖα Κορὲ, καὶ πᾶσα ἡ συναγωγὴ αὐτοῦ, καὶ ἐπίθετε ἐπ᾽ αὐτὰ πῦρ, καὶ ἐπίθετε ἐπ᾽ αὐτὰ θυμίαμα ἔναντι κυρίου αὔριον. καὶ ἔσται ὁ ἀνὴρ ὃν ἐκλέλεκται κύριος, οὗτος ἅγιος. ἱκανούσθω ὑμῖν υἱοὶ Λευί. καὶ εἶπε Μωσῆς πρὸς Κορέ· εἰσακούσατέ μου υἱοὶ Λευί. μὴ μικρόν ἐστι τοῦτο ὑμῖν, ὅτι διέστειλεν ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ὑμᾶς ἐκ συναγωγῆς Ἰσραὴλ, καὶ προσηγάγετο ὑμᾶς πρὸς ἑαυτὸν λειτουργεῖν τὰς λειτουργίας τῆς σκηνῆς κυρίου, καὶ παρίστασθαι ἔναντι
D τῆς σκηνῆς λατρεύειν αὐτῷ, καὶ προσηγάγετό σε καὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς σου υἱοὺς Λευὶ μετὰ σοῦ, καὶ ζητεῖτε ἱερατεύειν; λειτουργίαν γὰρ ἔχοντες οἱ ἀπὸ Κααθ, τὸ ἐπὶ ὤμους αἴρειν τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἐπιθρώσκουσιν ἀμαθῶς τοῖς ὑπερκειμένοις καὶ τοῖς τῶν ἱερέων φιλονεικοῦσι μέτροις. ἑαυτοῖς γὰρ ἁρπάζοντες τὰς τιμὰς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τῆς μὲν θείας ἀλογήσαντες ἐντολῆς, νόμους δὲ τῆς ἱερουργίας ὑπερθέοντες ἀνοσίως, τὰς τῶν προεστη-
E κότων τιμὰς ὀλίγου παντελῶς ἀξιοῦντες λόγου. ἔφασκον γὰρ πρὸς Μωσέα καὶ Ἀαρὼν, ἱκανούσθω ὑμῖν ὅτι πᾶσα ἡ συναγωγὴ, πάντες ἅγιοι. καὶ ἐν αὐτοῖς Κύριος. ἀκούεις ὅπως τὸ σφίσιν αὐτοῖς ἐκνεμηθὲν μέτρον ἀτιμάζουσι; μόνον δὲ οὐχὶ κοινὴν εἶναί φασι, καὶ οὐχὶ δήμοις τοῖς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τὴν τοῦ ἀρχιερέως τιμὴν,

A καὶ οὐδὲν ὅλως τὸ περιττὸν, ἢ περιφανέστερον, κἂν εἰ ὑπερκεῖσθαι λέγοιντο ψήφῳ τὸ χρῆμα λαχόντες τῇ παρὰ Θεοῦ· ὅπερ ἐστὶν ἐναργῶς, ταῖς ἄνωθεν ψήφοις ἐπιτιμᾷν, καὶ οὐδὲν ἔστι λογίζεσθαι τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν. ἀλλ' ὁ μὲν θεσπέσιος Μωσῆς ἠπιότητι τῇ συνήθει χρώμενος ὡς ἐρρωστηκότας παρεκάλει, καὶ τὴν ὅσην οὔπω κατ' αὐτῶν ἐσομένην ὀργὴν ἐννενοηκὼς, ἐπιπλήττει λέγων. ἱκανούσθω ὑμῖν οἱ υἱοὶ Λευΐ. οὐ γὰρ μικρὸν, φησὶν, ὑμῖν, ὅτι B ὑμᾶς ἐκ πάντων ἀπολέκτους ἐποιήσατο πρὸς τὴν οὕτω σεπτὴν καὶ ἀξιάγαστον λειτουργίαν, ὁ τῶν ὅλων Θεός. οἱ δὲ, ἦσαν ἔτι πικροὶ καὶ ἀτεράμονες, καὶ ἀχάλινοι πρὸς ὑπεροψίαν, ἄχρις ἂν αὐτοὺς εἰς τοῦτο κακοῦ τὰ τῆς ἀπονοίας εἰσβεβήκει, ὡς διανοίξασαν τὴν γῆν τὸ στόμα, αὐτοὺς γένει καὶ σκηναῖς ἑλεῖν, καὶ ὀλέθρῳ ξένῳ περιβαλεῖν. κατέβησαν γὰρ εἰς ᾅδου ζῶντες, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀνόσιον οὖν ἄρα καὶ θανάτου γραφὴν ἔχει παρὰ C Θεῷ, τὸ, κατεξανίστασθαι κεφαλῆς, καὶ τὸ μὴ ὑπείκειν τοῖς προτεταγμένοις, καὶ τὴν προὔχουσαν παρὰ Θεοῦ λαχοῦσι τιμήν. συνέσεως δὲ τῆς ἀνωτάτω καρπὸς, τὸ, ἐφ' ᾧ ἄν τις ἔχοι, σεμνύνεσθαι καὶ εὐχαριστεῖν, καὶ μὴ τοῖς ἐπέκεινα μέτρου, ῥιψοκινδύνως ἐπιπηδᾷν, μήτε μὴν ἐφίεσθαι τῶν οὔπω δεδωρημένων αὐτοῖς, οἰομένους εἶναι κοινὰ καὶ βάσιμα τοῖς πολλοῖς, ἃ μόνοις τοῖς ἄνωθεν διοικεῖται νεύμασιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥ- D ΡΙΛΛΟΣ. Ἐν τάξει δὴ οὖν τῇ ἀσυγχύτῳ τὰ ἱερά· πρέποι γὰρ ἂν ὧδε, καὶ οὐχ ἑτέρως ἔχειν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κοινὸν δὲ ὥσπερ ἀμφοῖν ἀπονέμει κλῆρον, τὰς τῶν ὑπὸ χεῖρα δωροφορίας, καὶ ἅπερ ἂν οἴσει τις εἰς ἀνάθημα καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ, ταῦτα δεῖν εἶναι φησὶν, ἱερέων τε ἅμα καὶ Λευιτῶν. ἔφη γὰρ οὕτω πρὸς Ἀαρὼν ὁ τῶν ὅλων Θεός. ἐν τῇ γῇ αὐτῶν οὐ κληρονομήσεις, καὶ μερὶς οὐκ E ἔσται σοι ἐν αὐτοῖς, ὅτι ἐγὼ μερίς σου καὶ κληρονομία σου ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ τοῖς υἱοῖς Λευὶ ἰδοὺ δέδωκα πᾶν ἐπιδέκατον ἐν Ἰσραὴλ ἐν κλήρῳ ἀντὶ τῶν λειτουργιῶν αὐτῶν, ὅσα αὐτοὶ λειτουργοῦσι λειτουργίαν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. καὶ οὐ προσελεύσονται ἔτι οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου λαβεῖν ἁμαρτίαν θανατηφόρον, καὶ λειτουργήσει ὁ

quamuis ſuperiores eſſe ceteris, eumque gradum diuino ſuffragio conſecuti dicantur; quod eſt apertiſſime, diuinum iudicium atque ſententiam reprehendere, Legiſlatoriſque voluntatẽ pro nihilo ducere. At vero Moyſes ille beatus, benignitate conſueta vſus, perinde atque morbo laborantes admonebat, animaduertens etiam quantum illis iam iam ſupplicium immineret, eos increpat, dicens, Sat ſit vobis filii Leui; Non parum eſſe vobis debet, inquit, quod vos potiſſimum ex omnibus ille vniuerſorum Deus ad miniſterium adeo auguſtum, adeoque admirandum elegerit. Illi vero adhuc in acerbitate animi, & duritia perſiſtebant, & effrenato impetu ad contemptum, atque deſpicientiam ferebantur; quoad eorum ſuperbia ad id mali perueniꝛ, vt ipſos aperto ore terra vnà cum genere toto, tabernaculiſque corriperet, & nouo, atque inaudito interitu perderet: deſcenderunt enim in infernum viuentes, vt ſcriptum eſt. Nefarium ergo ſcelus eſt, & apud Deum iudicem capitale crimen, inſurgere aduerſus caput, ac præpoſitis, & iis, qui Dei voluntate, atque arbitrio principem honoris locum tenent, nolle ſubiacere; vt contra ſummæ ſapientiæ fructus, ea, quæ habuerit quiſpiam, magna putare, eorumque nomine gratias agere; neque ad ea, quæ noſtrę menſuræ magnitudinem egrediuntur, cum periculo irrumpere, aut expetere, quæ nondum nobis conceſſa ſunt, communia ea eſſe putantes, & vulgo expoſita, quæ ſolo diuino nutu adminiſtrantur. PALLAD. Rectè dicis. CYRILL. Ergo munerum ſacrorum ordo confundi non poteſt: quippe ſic decet, non alio modo ſe rem habere. PAL. Optime dicis. CYR. Vtriſque tamen ſubditorum hominum dona tanquam communem poſſeſſionem tribuit, & quæ obtulerit quiſque vt Deo dicata ſint, eique ſacrificentur, & ſacerdotibus, & Leuitis, inquit, communia eſſe oportere. Sic enim ille omnium rerum Deus dixit Aaron, [In terra eorum non accipies poſſeſſionem, nec pars erit tibi inter eos; quia ego pars tua, & poſſeſſio tua in medio filiorum Iſraël; & filiis Leui ecce dedi omnem decimam Iſraël in poſſeſſionem pro miniſteriis eorum, quodcunque ipſi miniſtrant miniſteriũ in tabernaculum teſtimonii, & non ingredientur etiam filii Iſraël in tabernaculum teſtimonii, vt accipiant peccatum mortiferum; & fun-

Pſalm. 54.

Num. 18.

gatur ipſe Leuita miniſterio taberna- A culi teſtimonii, & ipſi capient peccata eorum: legitimum ſempiternum in progenies ſuas: in medio filiorum Iſraël non poſſidebunt poſſeſſionem, quia decimas filiorum Iſraël ex omnibus, quæ ſeparauerint Domino, ſeparationem dedi Leuitis in poſſeſſionem; propterea dixi eis, In medio filiorum Iſraël non poſſidebunt poſſeſſionem.] In Deuteronomio autem cum eundem pene ſermonem repe-

Deut. 18. teret, ita fere ait, [Non erit ſacer- B dotibus Leuitis toti tribui Leui pars, neque poſſeſſio cum Iſraël. Oblatio Domini poſſeſſio eorum: comedent ea: poſſeſſio autem non erit eis in fratribus ſuis: Dominus ipſe poſſeſſio eius, ſicut dixit ei; & hoc iudicium ſacerdotum, quæ à populo, à ſacrificantibus ſacrificia, ſiue bouem, ſiue ouem; & dabis ſacerdoti armum, & maxillam, & ventriculum, & primitias frumenti, & vini tui, & olei tui, & primitias tonſionum ouium tuarum dabis ei, quia C ipſum elegit dominus Deus tuus ab omnibus tribubus tuis, vt præſto eſſet coram domino Deo tuo ad miniſtrãdum, & benedicendum in nomine eius ipſe, & filii eius omnibus diebus.] Vide igitur, vt ſacrum genus cum populo cenſeri nefas ſit, & non modò miniſtrandi officio, ſed etiam ſpei diſſimilitudine à ceteris diſiunctum: nam, qui vitam infimam, atque abiectam degunt, & rebus terrenis affixi ſunt, & res caducas ſitiunt, quæ tanquam vmbræ præte-

Hier. 13. reunt, his iure dici poteſt, [Hæc eſt pars tua, hęc poſſeſſio tua, pars inobedientiæ D veſtræ, qua mihi non obediſtis, dicit Dominus.] Qui vero ſanctum atque incorruptum vitæ genus prætulerunt, & virtutis nomine ſelecti ſunt; iis aperciſſime dicetur, In terra eorum non accipies poſſeſſionem, & pars non erit tibi in eis, quia ego pars tua, & poſſeſſio tua, dicit Dominus. Itaque Saluator accedenti cuidam, & roganti quomodo poſſet vitam æternam conſequi,

Marc. 10. Præcepta noſti, inquit, videlicet, Non E occides, non adulterabis, non furaberis, & horum ſimilia: cumque ille ſe eiuſmodi præcepta ſeruaſſe, palam dixiſſet, & ad hoc rogaret, illudque adieciſſet,

Matth. 19. Quid mihi adhuc deeſt? [Si vis, inquit, perfectus eſſe, abi, vende quæ poſſides, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo; & veni, ſequere me.] Oportet igitur, qui Deo miniſtrare velint

A Λευΐτης αὐτὸς τὴν λειτουργίαν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ αὐτοὶ λήψονται τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. καὶ ἐν μέσῳ υἱῶν Ἰσραὴλ οὐ κληρονομήσουσι κληρονομίαν. ὅτι τὰ ἐπιδέκατα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὅσα ἐὰν ἀφορίσωσι κυρίῳ, ἀφαίρεμα δέδωκα τοῖς Λευΐταις ἐν κλήρῳ· διὰ τοῦτο εἴρηκα αὐτοῖς, ἐν μέσῳ υἱῶν Ἰσραὴλ οὐ κληρονομήσουσι κλῆρον. ἐν δέ γε τῷ Δευτερονομίῳ τὸν αὐτὸν ὥσπερ ἀνακυκλώσας λόγον, ὧδέ πη φη-

B σίν. Οὐκ ἔσται τοῖς ἱερεῦσι τοῖς Λευΐταις ὅλῃ φυλῇ Λευὶ μερὶς, οὐδὲ κλῆρος μετὰ Ἰσραήλ, καρπώματα κυρίου ὁ κλῆρος αὐτῶν, φάγονται αὐτά. κλῆρος δὲ οὐκ ἔσται αὐτοῖς ἐν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν. κύριος αὐτὸς κλῆρος αὐτοῦ, καθότι εἶπεν αὐτῷ. καὶ αὕτη ἡ κρίσις τῶν ἱερέων τὰ παρὰ τοῦ λαοῦ παρὰ τῶν θυόντων τὰ θύματα, ἐάν τε μόσχον, ἐάν τε πρόβατον· καὶ δώσεις τὸν βραχίονα τῷ ἱερεῖ, καὶ τὰ σιαγόνια, καὶ τὸ ἔνυστρον, καὶ τὰς ἀπαρχὰς τοῦ σίτου σου, καὶ τοῦ οἴνου σου, καὶ

C τοῦ ἐλαίου σου. καὶ τὴν ἀπαρχὴν τῶν κουρῶν τῶν προβάτων σου δώσεις αὐτῷ. ὅτι αὐτὸν ἐξελέξατο κύριος ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν σου, παρεστάναι ἔναντι κυρίου τοῦ Θεοῦ, λειτουργεῖν καὶ εὐλογεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας. ἄθρει δὲ οὖν ὅπως ἀσυνόζυκτον τῷ λαῷ τὸ ἱερὸν ἐστὶ γένος, καὶ διακεκρίνεταί πως τῶν ἄλλων, καὶ οὐχὶ δὴ μόνοις τοῖς κατὰ τὴν λειτουργίαν ἐπιτηδεύμασιν, ἀλλὰ γὰρ ἤδη καὶ τῇ τῆς ἐλπίδος διαφορᾷ. τοῖς μὲν γὰρ τὸν χαμαιπετῆ διαζῶσι βίον, καὶ τοῖς ἐπιγείοις προστετηκόσι

D καὶ διεψηφικόσι τὰ πρόσκαιρα, καὶ ἐν ἴσῳ σκιαῖς παρελαύνοντα λέγοιτ' ἂν εἰκότως, αὕτη ἡ μερίς σου. αὕτη ὁ κλῆρός σου. μερὶς τοῦ ἀπειθεῖν ὑμᾶς ἐμοὶ λέγει Κύριος. τοῖς δὲ τὴν ἁγίαν καὶ ἀμώμητον ἐκτετιμηκόσι ζωὴν, καὶ ἀπολέκτοις ἤδη δι' ἀρετὴν, ἐκεῖνο μάλα ῥητέον, ἐν τῇ γῇ αὐτῶν οὐ κληρονομήσεις, καὶ μερὶς οὐκ ἔσται σοι ἐν αὐτοῖς, ὅτι ἐγὼ μερίς σου καὶ ἡ κληρονομία σου, φησὶ κύριος. καὶ γοῦν

E ὁ σωτὴρ, προσελθόντι ποτὲ καὶ ἐρομένῳ τινὶ, ὅπως ἂν ἔχοι ζωὴν τὴν αἰώνιον, τὰς ἐντολὰς οἶδας, φησὶ, τὸ, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, καὶ τὰ συγγενῆ. τοῦ δὲ, ὅτι τῶν μὲν τοιούτων γένοιτο φύλαξ διαφανδὸν εἰρηκότος, προσερομένου δὲ καὶ προστεθεικότος τὸ, τί ἔτι ὑστερῶ, εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι. ἀνάγκη δὲ οὖν τοὺς ἀπερισπάστως τῷ Θεῷ λειτουργεῖν

ἐθέλοντας, ἕπεσθαί τε δεῖν οἰομένους αὐτῷ, A ἀποφοιτᾶν μὲν τῶν ἐπιγείων, κλῆρον δὲ καὶ αὐτὸν ποιεῖσθαι μόνον, καὶ τῇ εἰς αὐτὸν ἐλπίδι καταπιαίνεσθαι, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ᾀδόμενον, κατατρύφησον τοῦ κυρίου, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει. ἀφορίζει τοίνυν τὰ ἐπιδέκατα τοῖς Λευΐταις, εἰς ἀντίδοσιν τοῦ πόνου τῆς λειτουργίας αὐτῶν. οὐ γὰρ ἀμισθὶ τοῖς ἁγίοις ὁ πόνος, ἀλλ' ἐξαίρετοι μὲν αἱ τιμαὶ, περιφανῆ δὲ τὰ γέρα. μὴ γὰρ δὴ μεριμνᾶτε, φησὶν ὁ σωτὴρ, τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ τῷ σώματι τί ἐν- B δύσησθε, ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. ἁμαρτήματα δὲ ὀνομάζει πάλιν, τὰ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν σφαζόμενα. τύποι δ' ἂν εἶεν καὶ ταῦτα Χριστοῦ, τοῦ δι' ἡμᾶς τεθυμένου, καὶ ὑπομείναντος τὴν σφαγὴν, ἵνα καταργήσῃ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἐδεστὰ δὲ μόνοις τοῖς ἱερουργοῖς τὰ ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας. πρέποι γὰρ οὐ ταῖς ἀνιέροις ψυχαῖς τὸ χρῆναι μεταλαχεῖν τοῦ ἁγίου σώματος τοῦ C Χριστοῦ, ἀλλὰ ταῖς ἀπολέκτοις καὶ καθαραῖς, αἷς ἄν τις ἐπιφωνήσειε τὸ, ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν. ἐξῄρηνται δὲ τοῖς εἰς τὸ λειτουργεῖν ἐπιτεταγμένοις, ὅ τε βραχίων καὶ τὰ σιαγόνια, καὶ μὴν καὶ τὸ ἔνυστρον. ἐνεῖναι γὰρ δεῖ τῷ ἀπολέκτῳ γένει, τὸ πρακτικὸν καὶ δραστήριον· καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ βραχίων· καὶ μέν τοι καὶ λόγον, δῆλον δὲ ὅτι τὸν διδακτικὸν, οὗ τύ- D πος τὰ σιαγόνια, προσέτι δὲ καὶ τὸ ἔνυστρον, δι' οὗ τὸ καρπογόνον ἂν μάλα σημαίνεται. ἢ γὰρ οὐχὶ πρακτικὸν καὶ ἐλλογιμώτατον, καὶ μέν τοι καὶ γονιμώτατον εἶναι χρὴ, τὸν ἀληθῶς καὶ Θεῷ γνώριμον; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μέν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἀπόκληρον μὲν τὸ Λευϊτικὸν ἐποιεῖτο γένος, καὶ κλῆρον αὐτῷ τὸν ἐξαίρετον, ἑαυτὸν ἐπιδιδούς. τό γε μὴν εἰσάπαν ἔξω τεθεῖσθαι τῶν ἄλλων δοκεῖν, διά γε τὸ μηδὲν ὅλως ἑλεῖν οὐκ ἠφίει χρησίμως, συνεμέτρει δὲ ὥσπερ τὸ χρῆμα, E βραχύ τι διδοὺς εἰς ἀναγκαίαν ἀπόλαυσιν. γέγραπται γὰρ ὧδε. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν ἐπὶ δυσμῶν Μωαβ παρὰ τὸν Ἰορδάνην, κατὰ Ἱεριχὼ, λέγων. σύνταξον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ δώσουσι τοῖς Λευΐταις ἀπὸ τῶν κλήρων κατασχέσεως αὐτῶν πόλεις κατοικεῖν, καὶ τὰ προάστεια τῶν πόλεων κύκλῳ αὐτῶν δώσουσι τοῖς Λευ-

A ita, vt ab eo nunquam diuellantur, quibuſque conſtitutum eſt illum ſequi, eos à terrenis rebus abſcedere, Deumque ſolum poſſeſſionem putare, & eius ſpe pingueſcere, iuxta id quod in Pſalmis canitur, [Delectare in Domino, & ſpera in eo, & ipſe faciet.] (Pſal. 36.) Definit ergo decimas Leuitis pro mercede laboris in miniſterio ſuſcepti: neque enim ſanctorum hominum labor mercede caret, imò verò præcipuis honoribus afficientur, illuſtriaque ſunt eorum præmia. [Ne ſolliciti ſitis, (Matth. 6.) B inquit Saluator, animæ veſtræ, quid manducetis, & corpori veſtro, quid induamini: quærite autem primum regnum Dei, & iuſtitiam eius; & hæc omnia adiicientur vobis.] Peccata vero iterum appellat, quæ pro peccatis immolabantur: & hæc quoque figuræ Chriſti erant, qui pro nobis immolatus eſt, necemque perpeſſus, vt deſtrueret mundi peccatum. Solis autem iis, qui rebus ſacris operam præſtant, C victimis pro peccato veſci licet; neque enim decet profanos animos illa ſancti corporis Chriſti participatio, ſed potius ſelectos, ac puros, quos illis verbis alloqui licet, [Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus in acquiſitionem.] (1. Pet. 2.) Eximuntur porro iis, quibus miniſtrandi officium demandatum erat, armus, & maxillæ, atque etiam ventriculus: nam ineſſe debet ſacro generi vis ad agendum, & efficiendum; iſque eſt armus: ſermo D etiam nimirum ad docendum aptus, cuius figura ſunt maxillæ; præterea ventriculus, quo fœcunditas præclare ſignificatur: quid enim? non & ad agendum inſtructum, & ad eloquẽdum paratum, & ad gignendum fœcundum eſſe oportet eum, qui vere ſit ſacerdos, Deique familiaris? PALLAD. Maxime verò. CYRILLVS. Igitur poſſeſſionum expers Leuiticum genus eſſe voluit, ſeque illi poſſeſſionis præcipue loco tribuit: opportune tamen non eſt paſſus, vt nihil prorſus accipiendo, extra alios poſitus E eſſe omnino videretur; ſed modum quẽdam in ea re adhibuit, nonnihilque ad vſum neceſſarium conceſſit; ſic enim ſcriptum eſt, [Et locutus eſt Dominus (Num 35.) ad Moyſen in occidentali parte Moab prope Iordanem contra Hiericho, dicẽs, Conſtitue filiis Iſraël, & dabunt Leuitis de ſortibus poſſeſſionum ſuarum vrbes ad inhabitandum, & ſuburbia vrbium in circuitu earum, dabunt Le-

„ uitis: & erunt illis vrbes ad inhabitandum, & ſeparationes earum erunt pecoribus eorum, & omnibus quadrupedibus eorum; & agri vrbibus contigui, quas dabitis Leuitis, à muro vrbis forinſecus bis mille cubitos per circuitum: & metieris extra vrbem latus verſus Meridiem bis mille cubitos, & latus verſus mare bis mille cubitos, & latus ad Aquilonem bis mille cubitos, & vrbs media inter hoc ſpatium erit vobis, & confinia vrbium, & ipſas vrbes dabitis Leuitis. Sex vrbes refugii, quas dabitis, vt eo confugiant, qui cædem fecerunt.] Permittitur namque ſanctis hominibus etiam in hoc mundo ea poſſidere, quæ ſint ſatis ad vitam ducendam, & quæcunque ad neceſſarium corpo-

1. Tim. 6. ris vſum ſufficere poſſint: [Habentes enim, inquit, alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſumus.] Quidquid autem vltra hæc eſt, damno minime vacat. Oppida igitur, & domunculæ, & agri vrbibus circumpoſiti, & ii quidem certa menſura definiti, ſanctis miniſtratoribus tributa ſunt: ſic enim æquiſſimum eſſe cenſuit Deus, vt, neque plura concedendo, quam opus eſſet, ad voluptatem eos relaxaret; neque rurſus, nimium reſtringendo, immodice premeret; ſed commode tum egeſtatem nimiam pelleret, tum vero moleſtiam auferret: nam pro neceſſitatis ratione metitus eſt, quantum cunque ſatis eſſet. Concedi etiam Leuitis iubet refugii vrbes, in quo genus maxime calamitoſum, maximeque opis indigens ſacrorum miniſtrorum curæ, fideique commiſit: hinc, vt opinor, exemplum Eccleſiis relictum eſt, vt vincto-

Heb. 13. rum curam ſuſciperent: [Memores eſtote, inquit, vinctorum, tanquam ſimul vincti: & laborantium, tanquam & ipſi in corpore conſtituti.] PALLADIVS. Vera dicis. CYRILLVS. Eſſe porro firmo loco poſitam ſanctorum miniſtrorum ſpem, ac perpetuam eſſe illorum poſſeſſionem indicauit iterum per ænigma, huiuſmodi quadam ratione: ſcriptum eſt enim ad extremum

Leuit. 25. Leuitici librum, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere ad filios Iſraël, & dices ad eos, Cum ingreſſi fueritis in terram, quam ego do vobis, requieſcet terra, quam ego do vobis, ſabbata Domino: ſex annis ſeres agrum tuum, ſex annis putabis vitem tuam, & congregabis fructum eius, anno autem

A λίταις· καὶ ἔσονται αὐτοῖς αἱ πόλεις κατοικεῖν, καὶ τὰ ἀφορίσματα αὐτῶν ἔσται τοῖς κτήνεσιν αὐτῶν, καὶ πᾶσι τοῖς τετράποσιν αὐτῶν. καὶ τὰ συγκυροῦντα τῶν πόλεων, ἃς δώσετε τοῖς Λευίταις, ἀπὸ τείχους τῆς πόλεως καὶ ἔξω δισχιλίους πήχεις κύκλῳ, καὶ μετρήσεις ἔξω τῆς πόλεως τὸ κλίτος τὸ πρὸς ἀνατολὰς δισχιλίους πήχεις, καὶ τὸ κλίτος τὸ πρὸς λίβα δισχιλίους πήχεις, καὶ τὸ κλίτος τὸ πρὸς θάλασσαν δισχιλίους πήχεις, καὶ τὸ κλίτος τὸ πρὸς βορρᾶν δισχιλίους πήχεις, καὶ

B ἡ πόλις μέσον τούτου ἔσται ὑμῖν, καὶ τὰ ὅμορα τῶν πόλεων, καὶ τὰς πόλεις δώσετε τοῖς Λευίταις, τὰς ἓξ πόλεις τῶν φυγαδευτηρίων, ἃς δώσετε φυγεῖν ἐκεῖ τῷ φονεύσαντι. ἐφεῖται γὰρ τοῖς ἁγίοις καὶ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, κεκτῆσθαι τὰ ζωαρκῆ, καὶ ὅσαπερ ἂν αὐτοῖς, ὡς πρός γε τὴν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος χρείαν, ἀρκέσειεν ἄν. ἔχοντες γὰρ, φησὶ, διατροφὰς, καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. καὶ τὸ ἔτι περιττὸν, οὐκ ἀζήμιον. πολίχναι δὴ οὖν καὶ δωμάτια, περι-

C χώρειά τε, καὶ τοῦτο μεμετρημένα τοῖς ἁγίοις ἀπονενέμηνται λειτουργοῖς. ἐδικαίου γὰρ ὧδε Θεὸς, οὔτε τοῖς ὑπὲρ τὴν χρείαν ἢ εἰς τρυφὴν ἀνιεὶς, οὔτε μὴν ταῖς λίαν κατεσφιγμένοις καταθλίβων ἀμέτρως, ἀφιστὰς δὲ χρησίμως, καὶ τὸ πολλὰ λίαν ἐνδεὲς, καὶ τὸ λυποῦν ἀφανίζων. συνεμέτρει γὰρ τῇ χρείᾳ τὴν αὐτάρκειαν. ἐπιτρέπεσθαί γε μὴν τοῖς Λευίταις τὰς τῶν φυγαδευτηρίων ἐντέλλεται πόλεις, γένος τὸ μάλιστα πεπονθὸς, πλείστης δὲ ὅσης ἐπικουρίας

D δεόμενον, τῇ τῶν ἱερουργῶν φροντίδι παρατιθέμενος. τύπος δὲ οἶμαι ταῖς ἐκκλησίαις ἐντεῦθεν, τὸ ἐπιμελεῖσθαι δεσμίων. μιμνήσκεσθε γὰρ, φησὶ, τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐν βεβαίῳ δὲ ὅτι τὰ τῆς ἐλπίδος τοῖς ἁγίοις ἱερουργοῖς, καὶ μὴν ὅτι διηνεκὴς ὁ κλῆρος αὐτοῖς, ὑπεδήλου πάλιν αἰνιγματωδῶς, κατὰ τοιόνδε τινὰ

E τρόπον. γέγραπται γὰρ ἐπὶ τέλει τοῦ Λευιτικοῦ. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων. λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς. ἐὰν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, καὶ ἀναπαύσεται ἡ γῆ, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, σάββατα κυρίῳ. ἓξ ἔτη σπερεῖς τὸν ἀγρόν σου. ἓξ ἔτη τεμεῖς τὴν ἄμπελόν σου, καὶ συνάξεις τὸν καρπὸν αὐτῆς. τῷ δὲ ἔτει

τῷ ἑβδόμῳ σάββατα, ἀνάπαυσις ἔσται τῇ γῇ. A σάββατα τῷ κυρίῳ. διορισάμενος δὲ τὸν σαββατισμὸν, ἄσπορόν τε καὶ ἀνήροτον ἀφεῖσθαι τὴν γῆν ἐν ἔτει προστετάχως τῷ ἑβδόμῳ, προστίθησι πάλιν. Καὶ ἐξαριθμήσεις σεαυτῷ ἑπτὰ ἀναπαύσεις ἐτῶν, ἑπτὰ ἔτη ἑπτάκις. καὶ ἔσονταί σοι ἑπτὰ ἑβδομάδες ἐτῶν ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα ἔτη. διαγγελεῖτε σάλπιγγος φωνῇ ἐν πάσῃ τῇ γῇ ὑμῶν, ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ, τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνός. τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἱλασμοῦ διαγγελεῖτε B σάλπιγγι ἐν πάσῃ τῇ γῇ ὑμῶν. καὶ ἁγιάσετε τὸ ἔτος τὸν πεντηκοστὸν ἐνιαυτὸν, καὶ διαβοήσετε ἄφεσιν ἐπὶ τῆς γῆς πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν. ἐνιαυτὸς ἀφέσεως, σημασία αὕτη ἔσται ὑμῖν, καὶ ἀπελεύσεται εἷς ἕκαστος εἰς τὴν κτῆσιν αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος εἰς τὴν πατριὰν αὐτοῦ ἀπελεύσεσθε. ἀφέσεως σημασία αὕτη τὸ ἔτος τὸ πεντηκοστὸν, ἐνιαυτὸς ἔσται ὑμῖν. τίς μὲν οὖν ὁ λόγος τοῦ καὶ αὐτὴν ἀνίεσθαι τὴν γῆν, τί δὲ δὴ οὖν καὶ τὸ τῆς ἀφέσεως ἔτος ὑποδηλοῖ, βασανιούμενα εὐ- C καίρως. ὅτι δὲ ἐξαίρετος τοῖς Λευίταις ὁ κλῆρος λελέξεται, τέως δὲ γράφει ὧδε πάλιν. ἐὰν δέ τις ἀποδῶται τὴν οἰκίαν οἰκητὴν τὴν ἐν πόλει τετειχισμένῃ, καὶ ἔσται ἡ λύτρωσις αὐτῆς, ἕως πληρωθῇ. ἐνιαυτὸς ἡμερῶν ἔσται ἡ λύτρωσις αὐτῆς. ἐὰν δὲ μὴ λυτρωθῇ ἕως ἂν πληρωθῇ αὐτῆς ἐνιαυτὸς ὅλος, κυρωθήσεται ἡ οἰκία ἡ οὖσα ἐν πόλει τῇ ἐχούσῃ τεῖχος βεβαίως τῷ κτησαμένῳ αὐτὴν εἰς τὰς γενεὰς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξελεύσεται ἐν τῇ ἀφέσει. αἱ δὲ οἰκίαι αἱ ἐν ἐπαύ- D λεσιν, αἷς οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς τεῖχος κύκλῳ, πρὸς τὸν ἀγρὸν τῆς γῆς λογισθήσονται. λυτρωταὶ διαπαντὸς ἔσονται, καὶ ἐν τῇ ἀφέσει ἐξελεύσονται, καὶ αἱ πόλεις τῶν Λευιτῶν οἰκίαι τῶν πόλεων κατασχέσεως αὐτῶν, λυτρωταὶ διαπαντὸς ἔσονται τοῖς Λευίταις, καὶ ὃς ἂν λυτρώσηται παρὰ τῶν Λευιτῶν, καὶ ἐξελεύσεται ἡ διάπρασις αὐτῶν οἰκιῶν πόλεως κατασχέσεως αὐτῶν ἐν τῇ ἀφέσει, ὅτι οἰκίαι τῶν πόλεων τῶν Λευιτῶν κατάσχεσις αὐτῶν ἐν μέσῳ υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ οἱ E ἀγροὶ ἀφωρισμένοι ταῖς πόλεσιν αὐτῶν οὐ πραθήσονται, ὅτι κατάσχεσις αἰωνία τοῦτο αὐτῶν ἐστίν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τί δὴ ἄρα φησὶν ὁ νόμος; συνίημι γὰρ οὐ σφόδρα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄκουε δή· τὰ μὲν γὰρ ἐν ἄστει τῶν οἰκοδομημάτων ἃ ἂν ἐκπρίαιντό τινες παρὰ τῶν κυρίων, ἐξέστω, φησὶ, τοῖς ἀποδομένοις, ἀναμισθώσασθαι τὸ δοθὲν καὶ μέχρις ἔτους

A ſeptimo ſabbata, requies erit terræ, ſabbata Domino.] Cumque definiſſet ſabbatiſmum, ac terram à ſatione atque aratione immunem dimitti anno ſeptimo iuſſiſſet, adiunxit iterum, [Et enumerabis tibi ſeptem requiectiones annorum, ſeptem annos ſepties, & erunt tibi ſeptem hebdomades annorum quadraginta nouem anni, & annunciabitis tubæ voce in tota terra veſtra, ſeptimo menſe, decimo die menſis, die propitiationis B annunciabitis tuba in tota terra veſtra, & ſanctificabitis annum, quinquageſimum annum; & prædicabitis remiſſionem in terra omnibus inhabitantibus in ea: annus remiſſionis: ſignificatio hoc erit vobis, & reuertetur quiſque ad poſſeſſionem ſuam, & vnuſquiſque ad cognationem ſuam reuertemini, remiſſionis ſignificatio hoc erit vobis, annus quinquageſimus annus erit vobis.] Quænam igitur ſit ratio, cur C ipſius terræ quoque remiſſio fieret, quidve ſignificet remiſſionis annus, erit exquirendi locus. Eſſe autem poſſeſſionem præcipuam Leuitis datam, mox dicetur: interim vero ſcribit iterum in hunc modum. [Quod ſi quis vendiderit domum habitabilem in vrbe murata, erit redemptio eius, donec impleatur annus dierum, erit redemptio eius: quod ſi redempta non fuerit, donec impletus fuerit annus totus, confirmabitur domus, quæ D eſt in vrbe habente muros, firmiter ei qui emit eam, in progenies ſuas; & non exibit in remiſſione: domus vero, quæ ſunt in villis, quæ non habent murum in circuitu, pro agro terræ reputabuntur; redimi ſemper poterunt hæ; in remiſſione exibunt. Et vrbes Leuitarum, domus vrbium poſſeſſionis eorum, ſemper à Leuitis redimi poterunt, & quicunque redemerit à Leuitis, & exibit venditio earum domorum vrbis poſſeſſionis eorum in remiſſione; quia domus vrbium E Leuitarum hæ ſunt poſſeſſiones eorum in medio filiorum Iſraël; & agri definiti vrbibus eorum non vendentur, quia poſſeſſio perpetua hæc eorum eſt.] PALLAD. Ecquid ſibi Lex tandem in his verbis vult? neque enim ſatis intelligo. CYRILLVS. Accipe igitur; ſi qui vrbanas ædes de dominis emerint, liceat, inquit, venditoribus rem venditam redimere, idque ad vnum

annum; ſin id non fiet, elapſo anno, emptori rata emptio eſto, neque liceat amplius illi negotium exhiberi: ſin ager ſit, & villa, perpetuo, inquit, redimendi ius eſto, vbi venditor datum argentum emptori perſoluerit: ſin ille numerare non poſſit, ac propterea minime recuperare, remitti præcepit anno quinquageſimo, nullo pretio ab antiquo domino perſoluto; Lex enim ei, qui poſſeſſionem coemiſſet, longi temporis lucrum pro debiti perſolutione computabat. Sed hæc in plebeiis hominibus conſtituit Deus: bona vero Leuitica rurſus excepit, & tanquam proprio quodam honoris iure diſcreuit, cum ea ſemper redimere ius eſſe voluit, & diſtrahi prohibuit: Pars enim, inquit, & ſors illorum eſt. PALLADIVS. Ergone iſta tantummodo Lex ſpectauit, nihilque prorſus parere poteſt inquiſitio, quod nobis vtile ſit? CYRILLVS. Quonam modo igitur Lex adhuc ſpiritualis erit? aut quomodo non operæpretium ſit videre quidnam eſſe ſacræ literæ dicant, cuius gratia, quæ in vrbe ſunt, redimi non poſſint poſt annum elapſum, contraque redimi ſemper liceat, quæ extra vrbem, & in agris? Verum perſpici facile poteſt non magni apud Deum eſſe ponderis hiſtoriæ rationem, dum ſpiritualis ſenſus curſu ſecundo feratur, & veritatis notæ expreſſæ admodum appareant. PALLADIVS. Explica igitur quidnam illud eſt, quod Lex ait. CYRILL. Obſcura quidem, Palladi, eſt huius venditionis ratio, & ſane arduum habet acceſſum, ſi vel maxime ſimplici intelligentia illam aliquis percipere velit: dicam tamen, vt potero, & vt mihi in mentem venerit. Sed mihi roganti velim, Palladi, reſpondeas. Qui populari vrbes ac regiones conſueuerunt, ab iis quoſnam capi facile, nec multo ſudore poſſe putas, eoſne, qui intra muros, vrbeſque turribus probe munitas verſantur, an potius, qui in agris? PALLAD. Et quem eſſe putas, cui hoc ſit obſcurum? facillime ſcilicet capiuntur qui in agris ſunt apertis, nulloque murorum ambitu munitis. CYRILL. Recte ſane reſpondes: quos præterea putas melius, atque humanius degere, vrbanos ne homines, & in legum cognitione verſatos, an in villis agreſtius educatos? nonne infirmius, qui in agris degunt, ſuam ſalutem tuebuntur;

A ἑνός. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο γένηται, πληρωθέντος ἐνιαυτοῦ, κύριος ἔστω φησὶ καὶ γραμμάτων ἔξω λοιπὸν ὁ πριάμενος. εἰ δὲ ἀγρὸς εἴη, καὶ ἔπαυλις, ἐξέστω, φησὶ, τὸ ἀνακομίζεσθαι διὰ παντὸς, ἐκτετικότος τῷ πριαμένῳ τὸ δοθὲν ἀργύριον τοῦ ἀπεμπποληκότος. οὐκ ἔχοντος δὲ καταθεῖναι καὶ ἀναλαβεῖν, ἀφεῖσθαι προστέταχεν ἐν ἔτει πεντηκοστῷ, ἐκτετικότος οὐδὲν τοῦ παλαιοῦ κυρίου. κατελογίζετο γὰρ ὁ νόμος τῷ πριαμένῳ τὴν κτῆσιν, τοῦ μακροῦ χρόνου τὰ κέρδη πρὸς τὴν τοῦ ὀφλήματος ἀντέκτισιν. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν
B ἐπὶ τοῖς ἀγελαίοις ἐθεσμοθέτει Θεός. ἀνὰ μέρος δὲ ὥσπερ πάλιν καὶ ὡς ἐν ἰδίᾳ ἐτίθει τιμῇ τὰ Λευιτικὰ, λυτρωτὰ διὰ παντὸς εἶναι λέγων αὐτὰ, καὶ ἐπιπεράσκεσθαι διακωλύων· μερὶς γὰρ αὕτη φησὶ καὶ κλῆρος αὐτοῖς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἆρ' οὖν, ὦ γενναῖε, μέχρι τούτων ἡμῖν ὁ τοῦ νόμου σκοπὸς, ἐκτείνοιτ' ἂν ὅλως οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων ἡ βάσανος; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἶτα πῶς πνευματικὸς ἔτι ὁ νόμος; ἢ πῶς οὐκ ἄξιον ἐννοεῖν, ὅτι
C ποτὲ ἄρα, φησὶ, τὸ γράμμα τὸ ἱερόν; τοῦ δὲ χάριν, ἀλύτρωτα μὲν τὰ ἐν ἄστει πληρωθέντος ἐνιαυτοῦ ἑνὸς, ἐλλυτρώσιμα δὲ καὶ διὰ παντὸς τὰ ἔξω καὶ ἐν ἀγροῖς. ἀλλ' ἔστιν ἰδεῖν ὡς οὐ σφόδρα πολὺς τῷ πανσόφῳ Θεῷ τῆς ἱστορίας ὁ λόγος, ἕως ἂν ἴοι καταρροῦν τὰ πνευματικὰ, καὶ τῆς ἀληθείας οἱ χαρακτῆρες ἀκριβεῖς λίαν ἐκφαίνοιντο. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Διασάφει δὴ οὖν ὅ, τί ποτ' ἐστὶν ὅ
D φησιν ὁ νόμος; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀμυδρὸν, ὦ Παλλάδιε, τῆς ἐμπολῆς τὸ χρῆμα, καὶ λίαν δυσάντη τὴν προσβολὴν ἔχον, κἂν εἰ ἐν ψιλαῖς ἐννοίαις αὐτὴν ἀθρεῖν ἕλοιτό τις. Φράσω γε μὴν, ὡς ἔνι, καὶ ὡς ἂν εἰς νοῦν ἴοι τὸν ἐμόν. ἐρήσομαι δὲ, καί μοι λέγε, τοῖς καταδῃοῦν εἰωθόσι πόλεις τε καὶ χώρας, τίνες ἂν εἶεν ἁλώσιμοι, καὶ οὐ σὺν ἱδρῶτι μακρῷ; πότερα δὲ φὴς, οἱ τειχῶν ἔσω καὶ πόλεων τῶν εὐπυργωτάτων, ἢ μᾶλλον οἱ ἐν ἀγροῖς;
E ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίνι τοῦτ' ἀσυμφανές; εὐαλωτότατοι γὰρ οἱ ἐν ἀτειχίστοις ἀγροῖς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης· οἴει δὲ δή τινας ἄμεινόν τι καὶ ἐπιεικέστατα διαζῆν, ἀστικοὺς ἄρα καὶ τοὺς ἐν εἰδήσει νόμων; ἤγουν τοὺς ἐν κώμαις ἀγροικότερον ἀνατεθραμμένους. οὐκοῦν ἀσθενέστερον μὲν οἱ ἐν ἀγροῖς προστήσονται τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, οἱ

δὲ πόλεων ἐντὸς πεπυργωμένων, βουλεύσονται δὲ τὰ ἀμείνω, καὶ λογιοῦνται ἐννόμως τὰ σφίσιν αὐτοῖς ἀναγκαῖα πρὸς ὄνησιν, καὶ ἡ βουλῆς καὶ σκεμμάτων καιρός. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές· εἰ καὶ πεπόνθασι μὲν τὸ ἡττᾶσθαι τυχόν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μὴν καὶ ἁλοῦσι τοῖς ἐν ἀγρῷ, καὶ βουλῆς ἡμαρτηκόσι τῆς ἀρίστης ἔσθ' ὅτε συγγνοίη τις ἄν· ἀτείχεσι γὰρ καὶ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἀβουλότεροι. τοὺς γε μὴν ἑτέρους, ἐπαιτιῷτό τις ἄν, καὶ μάλα εἰκότως οἶμαι, εἰ μετὸν ἀμύνασθαι τοὺς ἐχθροὺς καὶ διασώσασθαι τὰ οἰκεῖα, ταῖς τῶν ἀνθεστηκότων προσβολαῖς, προὔδοσαν μὲν ἑκόντες αὐτούς, κακανδρίᾳ δὲ τῇ σφῶν προηττημένοι, γεγόνασιν ὑπὸ χεῖρα τῶν ἀνθεστηκότων. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Θεῶ δὴ οὖν, Ἰουδαίους μὲν, τὴν ἁγίαν οἰκοῦντας πόλιν, περὶ ἧς φησιν ὁ τῶν ὅλων Θεός, καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτῇ, λέγει κύριος, τεῖχος πυρὸς κυκλόθεν, καὶ εἰς δόξαν ἔσομαι ἐν μέσῳ αὐτῆς. καὶ μήν τοι πρός γε τοῦδε καὶ νόμῳ σεσοφισμένους. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, μακάριοί ἐσμεν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, ὅτι τὰ ἀρεστὰ κυρίῳ γνωστὰ ἡμῖν ἐστιν. ἆρ' οὖν, οὐχὶ δυσεμβάτους ἄγαν κομιδῇ τοὺς τοιούτους εἶναι φῂς ταῖς τῶν δαιμονίων ἐπαγωγαῖς, εἴπερ ἐθέλοιεν βιοῦν ὀρθῶς, καὶ τοῖς θείοις ὑποφέρεσθαι νόμοις; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Αἱ δὲ τῶν ἐθνῶν ἀγέλαι, φρένα μὲν ἔχουσαι τὴν ἀγροικοτέραν καὶ ἀμαθεστέραν, πανάλωτοι εἶεν ἂν εἰκότως καὶ οἷον ἀνιδρωτὶ λῃστῇ, τῷ διαρπάζοντι Σατανᾷ, γυμναὶ μὲν ἐπικουρίας τῆς ἄνωθεν, ἥκιστα δὲ τὸν παιδαγωγὸν καταπλουτοῦσαι νόμον. ΠΑΛ. Ἔοικεν. ΚΥΡ. Οὐκοῦν Ἰουδαῖοι μὲν, οἱ πόλιν οἰκοῦντες τετειχισμένην, καὶ ταῖς ἄνωθεν ἐπικουρίαις διεζωσμένην, καὶ φρένας ἔχοντες ἀστικάς, καὶ τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν οὐκ ἠγνοηκότες, εἶτα τοῦ πρέποντος ἀλογήσαντες, τὸν σφίσιν αὐτοῖς ἀπονεμηθέντα κλῆρον ἀποβεβληκότες ἐκ ῥᾳθυμίας, καὶ τὰς ἄγαν ἐλπίδας ἐκπεπτωκότες, εἰ μὴ ἐκνήψαιεν ἂν ἐκ μέθης αὐτῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ἀνακομίσαιντο τὰ οἰκεῖα, τοῦ τῆς λυτρώσεως ἐνεστηκότος ἐνιαυτοῦ, τοῦτ' ἔστι, τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, ἀπομενοῦσι λοιπόν, καὶ διηνεκῶς ὑποκείσονται τῷ πριαμένῳ, τοῦτ' ἔστι, τῷ Σατανᾷ. ἰδοὺ γάρ, φησί, ταῖς ἀνομίαις ὑμῶν ἐπράθητε, καὶ ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν

ii vero, qui intra ſeptas muris vrbes, & melius delibe[r]abunt, & ex legum præſcripto conſiderabunt, quæ ſuæ ipſorum vtilitati conducere videbuntur, ſi quando conſilio, ac deliberatione opus erit? PALLADIVS. Verum eſt; quamuis accidit fortaſſe nonnunquam vt vincantur. CYRILLVS Atqui agreſtibus illis, ſi aut capti fuerint, aut ſi quando ab optimo conſilio aberrauerint, ignoſci poteſt: neque enim murorum præſidio ſe tueri poſſunt; & iis, qui in vrbibus verſantur, ad conſilia capienda ſunt peius inſtructi: alteros autem non nemo accuſauerit, neque iniuria, vt arbitror, ſi, cum propulſaſſent hoſtem, reſque ſuas recepiſſent, aduerſariis inuadentibus ſe ipſos dediderint, & ſua prius ignauia victi in ditionem hoſtium venerint. PALLAD. Rectè dicis. CYRILL. Conſidera igitur Iudæos quidem ſanctam illam ciuitatem incolentes, de qua Deus ille omnium præpotens ait, [Et ego ero ei, „ dicit Dominus, murus ignis in circuitu, „ & in gloriam ero in medio eius:] „ præterea Legis ſcientia eruditos: ideoque dicebat, [Beati ſumus filii Iſraël, quia „ quæ Deo placēt nota ſunt nobis:] an nō „ eiuſmodi homines adeo in tuto eſſe cenſes, vt ad eos Dæmonum incurſus difficillimos aditus haberet, ſi illi rectè viuere, diuiniſque legibus obtemperare voluiſſent? PALLADIVS. Maximè verò. CYRILLVS. At vero Gentium greges cum agreſtiorem haberent animum, atque rudiorem, & prædæ expoſiti eſſent, nihil mirum, ſi nullo negotio ab illo deprædatore Satana capi poterant; quippe cum eſſent præſidio ſuperno nudati, nec moderatricem Legem haberent. PALLAD. Ita videtur. CYRILLVS. Igitur Iudæi, qui munitam vrbem incolebant, ſupernoque præſidio cinctam, & mente haud agreſti præditi erant, ac, quid Deo placeret, minime ignorabant, cum ratione nulla, quid ipſos deceret, habita, poſſeſſionem ſibi attributam præ negligentia abiecerint, atque ab illa ſumma ſpe exciderint, niſi ex hac ſua ebrietate reſipuerint, vt ſcriptū eſt, ſuaſque res recuperauerint, cum præſens eſt annus redemptionis, ideſt, aduentus noſtri Saluatoris, permanebunt in poſterum, eruntque perpetuo ſub emptoris, ideſt, ſub Satanæ poteſtate. [Ecce enim, inquit, iniquitatibus veſtris „ venditi eſtis, & propter peccata veſtra „ dimiſſi

Zachar. 2.

Baruch. 4.

Eſai. 50.

» dimiſi matrem veſtram.] At vero Gentium populus cum omnibus præſidiis nudatus eſſet, & animo eſſet agreſti, & rudi, ob eamque cauſſam pulſus, & aliis in ſeruitutem datus, Deo miſerante perpetuo redimi poteſt: reſumet enim ſuam poſſeſſionem, iam ad libertatem anno remiſſionis vocatus, cùm omnem terrarum orbem ex Dæmonum tyrannide Chriſtus relaxauit, atque ex peccati laqueis exoluit, & fide iuſtificauit, & Spiritu ſanctificauit, chirographo, quod erat aduerſum nos, per ſuam crucem deſtructo. Leuiticas vero poſſeſſiones alienandi ius non eſt: ſeruatur enim ſtabiliter ſanctorum poſſeſſio, firmaque ſpe nituntur. Itaque de Maria illa muliere diſcendi cupidiſſima dixit certe Chriſtus, eam optimam partem elegiſſe, quæ nunquam ab ea eſſet auferenda. Veruntamen, & exigui, & magni ſacerdotis, & populi, denique, vt vno verbo dicam, omnium redemptio, & ſpei firmitas in Chriſto eſt. PALLADIVS. Alienabit igitur ſuam poſſeſſionem Iſraël, cum redemptionis annum non cognouerit: Gentes viciſſim ſuæ ſpei compotes erunt, & per Chriſtum naturæ bonorum recuperatio fiet. CYRILLVS. Ita prorſus cenſeo, ac veritati huius meæ orationis ſubſcribet ille omnium Deus, qui hoc idem alia quoque ratione ſignificat per Ezechielis vocem in illa dimenſione domus: [Hæc dicit Dominus, Si dederit princeps donum vni ex filiis ſuis ex hæreditate ſua, illud filiorum eius erit: quod ſi dederit donum ex hæreditate ſua vni ex pueris ſuis, erit eius vſque ad annum remiſſionis, & reſtituet principi, præterquam hæreditas filiorum eius illius erit: & non accipiet princeps ex hæreditate populi ſui, vt vi extrudat illos ex poſſeſſione ſua; & ab hæreditate ſua hæreditatem dabit filiis ſuis, ne diſpergatur populus meus vnuſquiſque à poſſeſſione ſua.] Num tibi perſpicuum hoc decretum, & ſimplex videtur hiſtoriæ ſenſus? PALLADIVS. Minimè verò, eumque libentiſſime de te cognoſcerem. CYRILLVS. Principem, Palladi, ſummum ſacerdotem vocat, qui vt ſubiectis populis dux eſſet, electus eſt. Ergo, quoniam ſanctis rerum

Coloſſ. 2. Luc. 10. Ezech. 46.

A ἐξαπέστειλα τὴν μητέρα ὑμῶν. ἀνεπικούρητος δὲ παντελῶς ἡ τῶν ἐθνῶν οὖσα πληθύς, καὶ τὴν ἀγροικόν τε καὶ ἀμαθῆ νοσοῦσα φρένα, ταύτητοι καὶ ἐξωσμένη πρὸς τὴν ὑφ' ἑτέροις δουλείαν, λυτρωτὴ διὰ παντός ἐστιν, ἐποικτείροντος τοῦ Θεοῦ. ἀναλήψεται γὰρ τὸν ἴδιον κλῆρον κεκλημένη πρὸς ἐλευθερίαν, ἐν τῷ ἔτει τῆς ἀφέσεως, ὅτε πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίῳ τῆς τῶν δαιμονίων πλεονεξίας ἀνῆκε Χριστός, καὶ τῶν τῆς ἁμαρτίας ἐξείλετο βρόχων, καὶ δεδικαίωκεν ἐν πί-
B στει, καὶ ἥγιακεν ἐν πνεύματι, καταργήσας τῷ ἰδίῳ σταυρῷ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον. ἀνεκποίητα δὲ τὰ Λευιτικά. τετήρηται γὰρ ἀσφαλῶς τοῖς ἁγίοις ὁ κλῆρος, καὶ ἐρηρεισμένην ἔχουσι τὴν ἐλπίδα. καὶ γοῦν ἐπὶ τῇ φιλομαθεστάτῃ Μαριὰμ ἔφη που Χριστός, ὅτι τὴν καλὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. πλὴν μικροῦ καὶ μεγάλου ἱερέως καὶ λαοῦ, καὶ πάντων τῶν ἁπαξαπλῶς ἡ λύτρωσις ἐν Χριστῷ καὶ τὸ τῆς ἐλπίδος ἀσφαλές. ΠΑΛ-
C ΛΑΔΙΟΣ. Ἀπεμπωλήσει δὴ οὕτω τὸν ἴδιον κλῆρον ὁ Ἰσραήλ, τῆς λυτρώσεως τὸν ἐνιαυτὸν οὐκ ἐπεγνωκώς. ἔσται γε μὴν ἐν καθέξει τῆς ἐλπίδος τὰ ἔθνη, καὶ τῶν τῆς φύσεως ἀγαθῶν ἐπανάληψις ἔσται διὰ Χριστοῦ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὕτω φημί· κατασφραγιεῖ δὲ τὸν λόγον ἡμῶν εἰς τὸ ἀληθές, ὁ τῶν ὅλων Θεός, καὶ καθ' ἕτερον τοῦτο σημαίνων τρόπον, διὰ φωνῆς Ἰεζεκιήλ, ἐν τῇ τοῦ οἴκου διαμετρήσει. τάδε λέγει κύ-
D ριος. ἐὰν δῷ ὁ ἀφηγούμενος δόμα ἑνὶ ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐκ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ, τοῦτο τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἔσται· ἢ ἑνὶ τῶν παίδων αὐτοῦ, καὶ ἔσται αὐτῷ ἕως τοῦ ἔτους τῆς ἀφέσεως. καὶ ἀποδώσει τῷ ἀφηγουμένῳ, πλὴν τῆς κληρονομίας τῶν υἱῶν αὐτοῦ αὐτοῖς ἔσται, καὶ οὐ μὴ λάβῃ ὁ ἀφηγούμενος ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καταδυναστεῦσαι αὐτοὺς ἐκ τῆς κατασχέσεως αὐτοῦ, ἀπὸ κληρονομίας αὐτοῦ κατακληρονομήσει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ὅπως μὴ διασκορπίζηται ὁ
E λαός μου, ἕκαστος ἀπὸ κατασχέσεως αὐτοῦ. ἆρά σοι σαφὲς τὸ χρημάτισμα, καὶ ψιλὸς ὁρᾶται τῆς ἱστορίας ὁ νοῦς; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐδαμῶς· ἀναμάθοιμι δ' ἂν ὡς ἥδιστά γε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἡγούμενον, ὦ Παλλάδιε, τὸν ἀρχιερέα καλεῖ, τὸν καθηγεῖσθαι λαχόντα τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν. οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἐπιτήδειοι καὶ ἐξαίρετοι τοῖς ἁγίοις

ἱερουργοῖς ἐκνενέμηνται κλῆροι, καὶ τούτους αὐτοῖς ἐσαεὶ διασώζεσθαι καὶ ἀναποβλήτους εἶναι προστέταχεν, ἀναγκαίως ἐκεῖνο δηλοῖ. Εἰ γὰρ γένοιτο, φησὶν, ἕνα τῶν ἡγουμένων ἤτοι τῶν ἱερουργῶν, τοῖς ἰδίοις διανεῖμαι τέκνοις ἐξ ἰδίου κλήρου τινὰ, πεπήχθω, φησὶ, τὸ δοθὲν, καὶ ἀνεκποίητον ἔστω τῷ λαβόντι τὸ δῶρον. οἰχήσεται γὰρ οὐκ ἐπί τινα τῶν ἀλλογενῶν ὁ κλῆρος, ἀλλ' ἐξ ἱερέων εἰς ἱερεῖς. Εἰ δὲ δὴ καὶ ἑνὶ τῶν οἰκετῶν χαρίσαιτο, κεκτήσεται, φησὶν, οὐ βεβαίως ὁ λαβὼν, ἀναδραμεῖται δὲ πάντως ἐπὶ τὸν ἡγούμενον, ἐν τῷ ἔτει τῆς ἀφέσεως, ὁ κλῆρος αὐτοῦ. προσεπιτάττει γε μὴν ἀποσείεσθαι τὸν ἱερουργὸν τὸ τῶν ἀλλοτρίων ἐφίεσθαι κλήρου. τοῦτο γάρ οἶμαι ἐστι τὸ, οὐ μὴ λάβῃ ὁ ἀφηγούμενος ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. ἆρά σοι γέγονεν ἀποχρῶν ὁ λόγος εἰς τὴν τοῦ πράγματος διασάφησιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἴτω δὴ οὖν εἰς βάσανον τὴν πνευματικήν· τύποι γὰρ δὴ τὰ ἐν νόμῳ, καὶ τῆς ἀληθείας ἡ μόρφωσις ἐγκεχάρακται ταῖς σκιαῖς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν κλῆροι μὲν ἀσφαλεῖς καὶ μένοντες, οἱ ἐκ πατέρων εἰς τέκνα. ἀπόβλητοι δὲ καὶ ἀνόπιν ἰόντες, οἱ ἐκ δεσποτῶν, εἰς τοὺς οἰκέτας. τοῦτο γάρ ἔφη τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἷς δὲ ἡμῶν τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων καθηγητὴς, ὁ Χριστὸς, κλῆρον ἔχων ἴδιον, τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, ὅτε μὲν πρὸς αὐτὸν ἐποιεῖτο τοὺς λόγους ὡς ἐν σχήματι προσευχῆς, ὅτι πάντα τὰ ἐμὰ, σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. ψάλλει δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος μελῳδὸς, ὅτι ἀναβὰς εἰς ὕψος, ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. οὓς μὲν γὰρ ἔθετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, καὶ ᾧ μὲν δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, καὶ τὰ τούτοις ἀδελφά. καὶ ἁπαξαπλῶς τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς τὰς τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν καταπιαίνει ψυχάς. βεβαία δὲ οὕτω καὶ ἐρηρεισμένη τοῖς ἱερουργοῖς τε καὶ ἐλευθέροις τῶν δεδωρημένων ἡ κτῆσις. τοῖς δὲ τὸ δοῦλον ἔχουσι πνεῦμα, τουτέστι, τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, τὴν ἐλευθέραν πίστιν οὐ προσιεμένοις, ἀλλ'

A ſacrarum adminiſtris neceſſariæ, atque eximiæ poſſeſſiones attributæ ſunt, eaſque illis perpetuo ſeruari, & alienari non poſſe conſtituit, neceſſario illud ſignificat. Nam ſi contigerit, inquit, aliquem ex principibus, id eſt, è ſacerdotibus nonnulla ſuis liberis quæ ad ſuam poſſeſſionem pertineant, diſtribuere, ratum eſto, inquit, quod datum eſt, neque alienari ab accipiente poſſit; neque enim illa hæreditas ad alienigenam aliquem tranſit, ſed à ſacerdotibus ad ſacerdotes. B Sin alicui ſeruo domeſtico largitus fuerit, poſſidebit, inquit, qui accepit, non perpetuo: ad principem enim omnino remiſſionis anno eius poſſeſſio reuertetur. Sed præcipit inſuper, vt ſacerdos alienarum poſſeſſionum cupiditatem abiiciat, id enim eſt, vt opinor, Non accipiet princeps ex hæreditate populi ſui. Satiſne hæc expoſitio tibi videtur ad eius rei explanationem? PALLADIVS. C ſane ſatis. CYRILLVS. Iam ergo ad ſpiritualem inquiſitionem pergit oratio; nam figuræ ſunt, quæ in Lege traduntur, & veritatis quædam informatio in illis vmbris impreſſa eſt. PALLADIVS. Vera dicis. CYRILLVS. Igitur hæreditates eæ firmæ ſunt, & ſtabiles, quæ à parentibus ad liberos veniunt; eæ rurſus amittuntur, & retrorſum redeunt, quæ à dominis ad ſeruos; id enim ſacræ literæ dicunt. PALLAD. Intelligo. D CYRILLVS. Nobis autem, qui fide iuſtificati ſumus, vnus eſt princeps Chriſtus, qui poſſeſſionem illam Dei, ac Patris propriam habet. Ideoque dicebat, cùm ad eum orandi figura verba conuertiſſet, [Omnia mea tua ſunt, & „ Ioan. 17.
tua mea, & glorificatus ſum in eis.] „
Pſallit etiam quodam loco ille diuinus cantor, eum, cùm aſcendiſſet in altum, Pſal. 67.
captiuam duxiſſe captiuitatem, dediſſeque dona hominibus; alios enim poſuit in Eccleſia, primum quidem Apoſtolos, ſecundo prophetas, tertio docto- 1. Cor. 12.
E res: & alii quidem datus eſt ſermo ſapientiæ, alii autem ſermo ſcientiæ, & quæ his affinia ſunt, &, vt ſemel dicam, ſuis bonis animas ſe diligentium explet. Firma igitur, ac ſtabilis manet ſacrorum miniſtris, ac liberis donatarum rerum poſſeſſio: qui vero ſeruilem ſpiritum habent, id eſt, Iſraëlitæ, cum fidem liberam non recipiant,

ſed ſub iugo adhuc nefarii, execrabiliſque peccati iaceant, ab iis alienatur, adimiturque gratia illa per Moyſen data, id eſt, illa in Lege cognitio, quæ velut pædagogus ad veritatem duceret, & ſors, atque hæreditas iis prorſus erit cum ſanctis nulla, neque pars aliqua cum Chriſto. [Etenim, qui habet, dabitur, inquit, & abundabit; ab eo autem, qui non habet, etiam quod videtur habere, auferetur ab eo.] Eſſe autem exhæredatum Iſraël, quod fidem minime receperit, neque libertatis dignitate ſit ornatus, indicauit Saluator, cum huius legis, vt ego interpretor, vim ac ſenſum in medium proferret: ſic enim dixit iis, qui non obtemperare ſtatuerāt, [Amen amen dico vobis, quia omnis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: ſeruus autem non manet in domo in æternum: filius manet in æternum. Si ergo vos Filius liberauerit, tunc vere liberi eritis.] Vide itaque liberorum eſſe, hæreditatem conſequi; non eorum, qui iugo ſeruitutis oppreſſi ſunt: Filii enim ſunt, qui manent in domo, non ſerui, inquit. PALLADIVS. Elegantiſſime dictum eſt. CYRILLVS. In eo vero, quod Lex adiunxit, Non accipiet princeps ex hæreditate populi ſui, vt relinquat filiis ſuis; eiuſmodi quidpiam inſinuat, nunquam Chriſtum (is enim noſter eſt Princeps) cuiquam ſanctificatorum ſortem, quæ minime illis conueniat, diſtributurum. Quid enim? non alia quaſi pars, & hæreditas alia iis conuenit, qui vitam ſuam Deo minime totam addixerunt; alia rurſus, & ea quidem eximia, ſelectis illis hominibus, qui ad ſummum in Chriſto ſplendorem peruenerunt? PALLAD. Quis neget? CYRILL. Turpe igitur eſt ſanctis viris, ea petere à Chriſto velle, quæ iis conueniunt, qui in ſæculo verſantur, & vitæ genus colunt non omni ex parte ſanctificatum: petendumque potius eſt carnale nihil, ſed diuina omnia, atque ſpiritualia. Sic ipſe quoque Saluator ſanctis Apoſtolis precari imperauit, atque orationem ad formam ſanctis decentiſſimam effinxit, [Ita, inquiens, vos orate, Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. & dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris,

Matth. 13. — Ioan. 8. — Matth. 6.

A ὑπὸ ζυγὰ κειμένοις ἔτι τῆς βεβήλου καὶ βδελυρᾶς ἁμαρτίας, ἀπόβλητος καὶ ἀφαιρετὴ ἡ δοθεῖσα χάρις διὰ Μωσέως, τοῦτ' ἔστιν, ἡ ἐν νόμῳ γνῶσις, παιδαγωγοῦσα πρὸς ἀλήθειαν. καὶ κλῆρος μὲν ὅλως μετὰ τῶν ἁγίων οὐδεὶς, μερὶς δὲ οὐδεμία μετὰ Χριστοῦ. τῷ γὰρ ἔχοντι, φησὶ, δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. ὅτι δὲ ἀπόκληρος ὁ Ἰσραὴλ τὴν πίστιν οὐ παρωσάμενος, οὐδὲ τοῖς εἰς ἐλευθερίαν ἀξιώ-
B μασιν ἐκλελαμπρυσμένος, διαμεμήνυκεν ὁ Σωτὴρ, τὴν τοῦδε τοῦ νόμου, καθάπερ ἔγωγε, δύναμιν παρακομίζων εἰς μέσον. ἔφη γὰρ ὧδε τοῖς ἀπειθεῖν ἑλομένοις. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ἐλεύθεροι ὄντως ἔσεσθε. ἄθρει δὴ οὖν ὅτι τὸ χρῆναι κληρονομεῖν, ἐλευθέροις ἂν πρέποι, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τοῖς ὑπὸ ζυγὰ δουλείας.
C υἱοὶ γὰρ οἱ μένοντες ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ οὐχὶ δοῦλοι, φησίν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀστειότατα ἔχει. ΚΥΡ. Προσεπάγων δὲ ὁ νόμος τὸ, οὐ μὴ λάβῃ ὁ ἀφηγούμενος ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, τοῦ κατακληρονομῆσαι τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, παραδηλοῖ τι τοιοῦτον, ὡς οὐκ ἄν ποτε Χριστὸς, αὐτὸς γὰρ ἡμῶν ἡγούμενος, διανείμειε τισὶ τῶν ἡγιασμένων, τὸν οὐκ αὐτοῖς πρέποντα κλῆρον. ἢ γὰρ, οὐχὶ μερὶς ὥσπερ τις ἑτέρα, καὶ κλῆρος ἕτερος, τοῖς οὐχ ὁλοκλήρως ἀνατεθεικόσι Θεῷ τὴν ἑαυτῶν ζωήν· ἕτερος δὲ καὶ ἐξαίρετος τοῖς ἐξειλεγμένοις καὶ εἰς
D λῆξιν διεληλακόσι τῆς ἐν Χριστῷ λαμπρότητος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἀκαλλὲς ἁγίοις, τὸ παρὰ Χριστοῦ δέχεσθαι ζητεῖν ἃ τοῖς ἐν κόσμῳ πρέπει, καὶ πολιτείαν ἐπιτηδεύουσι τὴν οὐκ εἰσάπαν ἡγιασμένην. ζητητέον δὲ μᾶλλον, σαρκικὸν μὲν οὐδὲν, θεῖα δὲ πάντα καὶ πνευματικά· οὕτω καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους ποιεῖσθαι προσέταττε τῆς ἱκετείας τοὺς
E λόγους, διαπλάττων εὖ μάλα πρὸς τὸ ἁγιοπρεπὲς τὴν αἴτησιν. οὕτως γὰρ, φησὶν, ὑμεῖς προσεύχεσθε. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.

καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. τοῖς οὖν αἰτοῦσιν οὐ καθηκόντως, ἃ μὴ δίδωσιν ὁ ἡγούμενος, λελέξεται πρὸς ἡμῶν, αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖτε· ὅτι δὲ ἐστὶν ἀληθὴς ὁ λέγων πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, πάλιν ἡμῖν ὑπεμφαίνεται λέγων ὁ νόμος, ὅτι ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, οὐ μὴ λάβῃ ὁ ἀφηγούμενος, ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, τοῦ κατακληρονομῆσαι τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ὅπως, φησί, μὴ διασκορπίζηται ὁ λαός μου ἕκαστος ἀπὸ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ. ἡτοίμασται γὰρ ὥσπερ ἑκάστῳ κλῆρος ἴδιος, καὶ ἀναλόγως τοῖς κατορθουμένοις ἡ μερὶς παρὰ Θεοῦ. ἢ καὶ τάχα που, φησίν, ὡς ἔστι τῶν ἄγαν ἐκτόπων μεθίστασθαι καὶ ἐπιθυμεῖν τοὺς ἡγιασμένους, ὧν ἂν ἔχοιεν οἱ φρονοῦντες τὰ ἐν κόσμῳ. πρόσκαιρα δὲ ταῦτα καὶ σαρκικά, καὶ ἐν ἴσῳ σκιαῖς παρελαύνοντα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κλῆροι μὲν οὖν ἰδικοί, καὶ μέντοι καὶ πόλεις τῶν ἄλλων ἐξῃρημέναι τοῖς ἁγίοις ἱερουργοῖς, παρὰ Θεοῦ τὰ γέρα. κοινὴν δὲ ὥσπερ ἁπάντων ὁρίζει τὴν μίαν, καὶ διαβόητον Ἱερουσαλήμ. ἔφη γὰρ οὕτως ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· ἐὰν παραγένηται ὁ Λευίτης ἐκ μιᾶς τῶν πόλεων ὑμῶν, ἐκ πάντων τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ οὗ αὐτὸς παροικεῖ, καθὸ ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς τόπον ὃν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου, καὶ λειτουργήσει τῷ ὀνόματι κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ὥσπερ πάντες ἀδελφοὶ αὐτοῦ οἱ Λευῖται οἱ παρεστηκότες ἐκεῖ ἐνώπιον κυρίου, μερίδα μεμερισμένην φάγεται, πλὴν τῆς πράσεως αὐτοῦ τῆς κατὰ τὴν πατριάν. ἑνὸς γὰρ ὄντος Θεοῦ πανταχῆ τῶν ἱερέων ἅπτεσθαι χρὴ τοὺς εἰς γε τοῦτο προειλεγμένους, καὶ ψήφῳ τῇ ἄνωθεν ἀπολελεγμένους. τοῦτό τοι καὶ νῦν ἐν ἐκκλησίαις τετήρηται, καὶ τετίμηται πρὸς ἡμῶν ὁ νόμος. πόλις μὲν γὰρ ἑκάστῳ καὶ κλῆρος ἴδιος τῶν ἐξειλεγμένων εἰς ἱερωσύνην, συμπαραλαμβάνεται δὲ πρὸς ἱερουργίαν, κἂν εἰ ἐξ ἑτέρας εἰς ἑτέραν ἴοι τυχόν, ἢ πόλιν ἢ χώραν, καὶ συνεσθίει μετὰ τῶν ἱερέων, καὶ τοῖς τῆς ἀγάπης τιμᾶται νόμοις· ἔοικε δέ τι καὶ μυστικόν, καθάπερ ἐγῷμαι, πάλιν ὁ νόμος ὑποδηλοῦν. μυρίαι μὲν γὰρ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην χῶραί τε καὶ πόλεις ἐν αἷς ἅγιαί τε καὶ θεοφιλεῖς ἀνθρώπων ψυχαὶ λειτουργοῦσι Θεῷ, διάγοντες τὸ ζῆν ἐννόμως.

A & ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo.] Igitur indecore petentibus ea, quæ Princeps minime tribuit, dicetur à nobis, [Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis.] Iacob. 4. Vere autem ab eo dictum eſſe, qui Deum his verbis alloquebatur, [Quia tu reddes vnicuique iuxta opera ſua:] Hier. 49. Lex iterum indicat, dicens, [Hac de cauſa non accipiet Princeps ex hæreditate populi ſui, vt hæredes inſtituat filios ſuos, ne B (inquit) diſpergatur populus meus vnuſquiſque ab hæreditate ſua.] eſt enim cuique à Deo ſua quaſi poſſeſſio parata, parique pro rerum geſtarum ratione reſpondens: aut fortaſſe, dicit, alienum valde eſſe, à ſuo ſtatu dimoueri ſanctos viros, & ea expetere, quæ ii habeant, qui mundana ſapiunt, temporalia autem hæc ſunt, & carnalia, & vmbrarum inſtar prætereuntia. PALLADIVS. Ita ſe res habet. CYRILLVS. Proprie igitur poſC ſeſſiones, atque etiam vrbes ab aliis exemptæ ſacris miniſtris à Deo tanquam præmia tributæ ſunt, omnibus tamen quaſi communem definit vnam illam, & omnium ſermone celebratam Hieruſalem; ſic enim ait in Deuteronomio, [Si aduenerit Leuites ex vna vrbium veſtrarum ex omnibus filiis Iſraël, vbi ipſe incolit, vt deſiderat anima eius, in locum quem elegerit dominus Deus tuus, & miniſtrauerit nomini domini Dei ſui, ſicut D omnes fratres eius Leuitæ, qui adſtant ibi coram Domino, partem partitam edet, præter venditionem eius, quæ eſt ſecundum familiam:] Deut. 18. nam, quia vnius Dei ſunt vbique ſacerdotes, coniungi eos oportet, qui ad hoc munus prouecti, & diuino ſuffragio electi ſunt. Idipſum hoc quoque tempore in Eccleſiis ſeruatur, & huic legi honos à nobis impenditur: quamuis enim cuique ad ſacerdotium electo ſua ſit E ciuitas atque poſſeſſio, ſimul tamen ad ſacrificium celebrandum aſſumitur, licet ex vna ad alteram pergat vrbem regionemve fortaſſe, & vnà cum ſacerdotibus veſcitur, & charitatis legibus honoratur. Sed mihi rurſus ea lex myſticum quiddam, vt ego interpretor, ſignificare videtur: innumerabiles quippe ſunt per vniuerſum orbem terrarum regiones, atque vrbes, in quibus ſanctæ, Deoque caræ animæ cultum eidem exhibent, dum legitime viuunt,

& ex Euangelii præſcripto conuerſantur, eique quodammodo ſacrificia in odorem ſuauitatis, nimirum ſpiritualis offerunt, fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinem, benigni-
Hebr. 13. » tatem in pauperes: [talibus enim » hoſtiis promeretur Deus,] vt Scripturæ tradunt. Sed hi prorſus omnes tanquam ad vnam, communemque matrem conueniunt, ad
Heb 12. illam cœleſtem Hieruſalem, illam primogenitorum Eccleſiam, illam ſuperam & præclaram vrbem, verumque tabernaculum, quod fixit Deus, & non homo; ibi purius ſacrificabimus, cum peccatum à nobis omni ex parte ademptum erit, ſublatuſque leo,
Eſai. 35. » & draco, baſiliſcus, & aſpis: [Erit » enim ibi, inquit, via munda, & via » ſancta vocabitur; neque inuenietur » ibi leo, neque vlla mala beſtia eo
Pſalm. 127. » aſcendet:] partitam ibi partem comedemus; cum ſcriptum ſit: [Fructus » laborum tuorum comedes.] An vero minus pro cuiuſque laborum ratione illa bonorum præmiorumque perſolutio fiet, etiamſi copioſiore menſura
Luc. 6. » fiet Domini noſtri munificentia? [Menſuram enim bonam, confertam, ſupereffluentem, coagitatam dabo in ſinum » veſtrum.] PAL. Eſt quidem à te recte dictum. Illud vero mihi explices velim; nonne licebat Leuitis in ſuis vrbibus, villiſque manentibus ſacrificare? CYR. Minimè verò: vnum quippe tabernaculum erat, vnumque altare, in quo victimæ omnes immolabantur, vnum quoque Hieroſolymis templum à Salomone conſtructum, quod veteris illius tabernaculi imaginem referebat: Lex quoque prorſus interdicit, ne cui liceat extra tabernaculum ſacrificare, quique hoc feciſſent, exterminationis mulcta erat conſtituta, & extremum ſupplicium imminebat; ſic enim pla-
Leuit. 17. » ne dixit, [Si vero quiſpiam immolauerit ouem, aut bouem in caſtris, » & ad oſtium tabernaculi non adduxerit, exterminabitur anima illa de » populo ſuo.] Porro neceſſarium omnino fuiſſe eo tempore, vt, quicunque ſacrificare vellent, templum, ipſamque ſanctam ciuitatem adirent, & ibi legitime ſacra perficerent, eaque, qui genus ex Leui ducebant, offerrent, licet plane de ipſo Deo audire, qui aperte ait in Deutero-
Deut. 12. » nomio, [Non poteris edere in vrbibus » tuis decimam frumenti tui, & vini tui,

A καὶ πολιτεύσασθαι μετὰ εὐαγγελικῶς, καταθύειν δὲ ὥσπερ αὐτῷ τὰς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, δῆλον δὲ ὅτι τῆς πνευματικῆς, πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, ὑπομονήν, πρᾳότητα, φιλοπτωχίαν. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται Θεός, κατὰ τὰς γραφάς. ἀλλ᾽ οὗτοι δὴ πάντες καθάπερ εἰς μίαν καὶ κοινὴν μητέρα συνθέουσι τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, τὴν τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίαν, τὴν ἄνω καλλίπολιν, τὴν σκηνὴν τὴν ἀληθινήν, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος
B καὶ οὐκ ἄνθρωπος. ἐκεῖ καθαρώτερον λειτουργήσομεν, ἐξῃρημένης μὲν ἡμῶν τῆς ἁμαρτίας εἰσάπαν, πεπαυμένου δὲ λέοντος καὶ δράκοντος, βασιλίσκου καὶ ἀσπίδος. ἔσται γάρ, φησίν, ἐκεῖ ὁδὸς καθαρά, καὶ ὁδὸς ἁγία κληθήσεται, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐκεῖ λέων, οὐδὲ τῶν θηρίων τῶν πονηρῶν οὐδὲν οὐ μὴ ἀναβῇ ἐκεῖ. μεμερισμένην ἐκεῖ μερίδα φαγόμεθα. γέγραπται γάρ, τοὺς καρποὺς τῶν πόνων σου φά-
C γεσαι. ἢ οὐκ ἀνάλογος τοῖς ἑκάστου πόνοις ἡ τῶν ἀγαθῶν ἀντέκτισις, εἰ καὶ ἐν μέτρῳ πλείονι διὰ τὴν τοῦ δεσπότου φιλοτιμίαν; μέτρον γάρ, φησίν, καλόν, πεπιεσμένον, ὑπερεκχυνόμενον, σεσαλευμένον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔφης μὲν ὀρθῶς. πλὴν ἐκεῖνο φράσον. οὐ γὰρ ἐξῆν τοῖς Λευΐταις ἐν ἰδίαις οὖσι πόλεσί τε καὶ κώμαις, ἱερουργεῖν; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἥκιστά γε. μία γὰρ ἦν σκηνή, καὶ ἓν τὸ θυσιαστήριον ἐφ᾽
D ᾧ πάντα τὰ ἱερά. εἷς δὲ καὶ νεὼς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ὃν Σολομὼν ἐδείματο, τῆς ἀρχαίας ἐκείνης σκηνῆς ἀποπληρῶν τὸ σχῆμα. ἀποφάσκει δὲ παντελῶς ὁ νόμος, τὸ ἐξεῖναί τισι, τῆς ἁγίας ἔξωθεν θύειν σκηνῆς· καὶ τοῖς τοῦτο δρᾶν ἐθέλουσιν, ὄλεθρος ἦν ἡ ζημία, καὶ ὁ περὶ τῶν ἐσχάτων ἐπήρτητο λόγος. ἔφη γὰρ ὧδε σαφῶς. ἐὰν δέ τις θύσῃ πρόβατον ἢ μόσχον ἐν τῇ παρεμβολῇ, καὶ ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς μὴ ἐνέγκῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ
E ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. ὅτι δὲ ἦν πᾶσί πως ἀνάγκη κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ τοὺς θύειν ἐθέλοντας, εἴς γε τὸν νεὼν καὶ εἰς τὴν ἁγίαν αὐτὴν ἀφικνεῖσθαι πόλιν, καὶ ἀποπεραίνειν ἐννόμως τὰ ἱερά, προσκομιζόντων αὐτὰ τῶν ἐξ αἵματος τοῦ Λευΐ, πάρεστι σαφῶς ἐπαΐειν Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ, οὐ δυνήσῃ φαγεῖν ἐν ταῖς πόλεσί σου τὸ ἐπιδέκατον τοῦ σίτου σου, καὶ τοῦ οἴνου σου,

καὶ τοῦ ἐλαίου σου, τὰ πρωτότοκα τῶν βοῶν σου, καὶ τῶν προβάτων σου, καὶ πάσας τὰς εὐχάς, ὅσας ἂν εὔξῃ, καὶ τὰς ὁμολογίας ὑμῶν, καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν χειρῶν ὑμῶν. ἀλλ' ἢ ἐναντίον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου φάγῃ αὐτὰ ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου αὐτῷ, σὺ καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ ἡ θυγάτηρ σου, καὶ ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδίσκη σου, καὶ ὁ Λευΐτης· καὶ ὁ προσήλυτος ὁ ἐν ταῖς πόλεσί σου. καὶ εὐφρανθήσῃ ἐναντίον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ πάντα, οὗ ἐὰν ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου· πρόσεχε σεαυτῷ μὴ ἐγκαταλίπῃς τὸν Λευΐτην πάντα τὸν χρόνον ὅσον ἂν ζῇ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπρόσιτον γὰρ τὸ θεῖον, καὶ ἀπαράδεκτος ἡ θυσία Λευΐτου δίχα. μεσιτεύουσι γάρ, τὸν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μεσίτην ἀπομιμούμενοι, τουτέστι Χριστόν. ὅτι δὲ μία τίς ἐστιν ἡ ἐκκλησία, καὶ ἓν τὸ Χριστοῦ μυστήριον, οὐκ ἔννομος δὲ θυσία, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπόβλητος, καὶ τὸ εὐοδμίαν οὐκ ἔχουσα τῷ Θεῷ, μὴ ἐν ἐκκλησίᾳ τελουμένη, παρέδειξεν ἐναργῶς ὁ νόμος, μὴ δεῖν ἔξω λέγων τῆς ἁγίας σκηνῆς τελεῖσθαι τὰ ἱερά. ὅση δὲ τῶν τοιούτων ἡ ἐπιτήρησις, εἴσῃ τι κἀντεῦθεν. ἦν μὲν γὰρ ἀπεικὸς οὐδέν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀληθές, μακροῖς διαστήμασι τοῖς διὰ μέσου κειμένοις ἀπονοσφίζεσθαι τῶν Ἱεροσολύμων τὰς ἀνὰ τὴν Ἰουδαίαν πᾶσαν οὐκ εὐαριθμήτους πόλεις. καί τι τὸ ἐντεῦθεν σκληρὸν καὶ δυσήνυτον, τοὺς θύειν ἐθέλοντας ἀπαρχὴν σίτου, καὶ μὴν ἐλαίου καὶ οἴνου, τοσαύτην δύνασθαι διακομίσαι τὴν τρίβον; ὄκνον δ' ἂν ἴσως ἐνεποίησέ τισιν, ὁ ἐπὶ χερσὶ πόνος. ἀλλ' ἦν ἀκαλλές, μᾶλλον δὲ τῶν ἄγαν ἐκτοπωτάτων, ἐπεί τοι τὸ χρῆμα δυσχερές, καὶ οὐκ εὐκατόρθωτον τοῖς ἀπωτέρω κειμένοις ἦν, παραλύεσθαι τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος, οὐκ ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ προσκομιζόντων τὰ ἱερὰ τῶν ἐξ Ἰσραήλ. ἵνα τοίνυν ἁπάντων εἴη μὲν τῶν ἐν μέσῳ παραποδισμάτων χρησίμως ἐξῃρημένων, καὶ εἰς τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν διεξάγοιτο λοιπὸν ὁ ἐπὶ τῷδε νόμος, πεπαιδαγώγηκεν ὁ Μωσῆς, καὶ τὴν θείαν διερμηνεύει βούλησιν ἐν τῷ Δευτερονομίῳ, λέγων· δεκάτην ἀποδεκατώσεις παντὸς γεννήματος τοῦ σπέρματός σου, τὸ γέννημα τοῦ ἀγροῦ σου ἐνιαυτὸν κατ' ἐνιαυτόν, καὶ φάγῃ αὐτὸ ἐναντίον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἐὰν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐκεῖ οἴσεις τὰ ἐπιδέκατα τοῦ σίτου σου, καὶ τοῦ οἴνου σου, καὶ τοῦ

& olei tui, primogenita boum tuorum, & ouium tuarum, & omnia vota, quæ voueritis, & ſpontanea veſtra, & primitias manuum veſtrarum, ſed tantum in conſpectu domini Dei tui comedes in loco, quem elegerit ſibi dominus Deus tuus, tu, & filii tui, & filia, & ſeruus tuus, & ancilla tua, & Leuites, & proſelytus, qui eſt in vrbibus tuis, & lætaberis coram domino Deo tuo in omnibus, ad quæ extenderis manum tuam. Caue tibi ne derelinquas Leuitam omni tempore, quo vixerit ſuper terram.] Neque enim adiri ad Deum poteſt, neque accepta eſſe victima ſine Leuita; ſunt enim mediatores interiecti, ac mediatorem illum Dei & hominum, id eſt, Chriſtum imitantur. Eſſe etiam vnam Eccleſiam, vnumque Chriſti miniſterium, neque legitimum eſſe ſacrificium, imò verò reiici, & minime placere Deo, niſi in Eccleſia fiat, perſpicue Lex oſtendit, edicens ne extra ſanctum tabernaculum ſacra fiant. Quanta fuerit autem in eiuſmodi rerum obſeruatione diligentia, hinc quoque diſces; neque enim parum credibile erat, quinimo etiam verum, innumeras per totam Iudæam vrbes magnis interuallis ab vrbe Hieroſolyma diſtare. Atqui moleſtum & graue erat, qui ſacrificare vellent, eos primitias frumenti, olei, vini tanto itineris ſpatio perferre, ac fortaſſe nonnullos etiam retardabat manibus toleratus labor: at contra turpe erat, atque adeo abſurdiſſimum, quod iis, qui longius aberant, graue id negotium eſſet, nec facile confici poſſet, ob eam cauſſam violari pulchritudinem veritatis, Iſraëlitis ſacrificia in ſancto tabernaculo non offerentibus. Vt igitur omnibus, quæ intercedebant impedimentis opportune ſublatis, Lex etiam, quæ hac de re conſtituta erat, ad Legiſlatoris voluntatem perfici poſſet, ſua inſtitutione docuit Moyſes, & diuinam voluntatem interpretatur in Deuteronomio, dicens, [Decimam decimabis ex omni prouentu ſeminis tui, prouentum agri tui per ſingulos annos, & comedes illum coram domino Deo tuo, in loco quem elegerit dominus Deus tuus, vt inuocetur nomen eius, eo feres decimas frumenti tui, &

Deut. 14

olei tui, & primogenita boum tuorum, & ouium tuarum, vt diſcas timere dominum Deum tuum omnibus diebus. Quod ſi longe fuerit à te via, & non poſſis offerre ea, quia longe abeſt à te locus ille, quem elegerit dominus Deus tuus, vt inuocetur nomen eius ibi; quia benedicet tibi dominus Deus tuus; vendes ea argento, & ſumes argentum manibus tuis, & perges ad locum, quem elegerit dominus Deus tuus, vt inuocetur ibi nomen eius. & dabis argentum in quacunque re, quam deſiderat anima tua, in bobus, vel ouibus, in vino, vel ſicera; vel quacunque re, quam deſiderat anima tua, & veſceris ibi coram domino Deo tuo, & lætaberis tu, & domus tua, & Leuita, qui eſt in vrbibus tuis, quia non eſt ei pars, neque ſors tecum.] Vides qua ſolertia Lex ardua complanet, & aſpera peruia faciat, ac difficillima facilia reddat? idque, vt opinor, illud eſt, quod propheta dixit, [Via piorum recta facta eſt, & paratus callis piorum.] Illud autem obſerues velim, vbique, ac neceſſario Leuitam aſſumi; qua in re Lex aperte nobis indicat nunquam futurum, vt ille omnium Deus hoſtiam accipiat profanis manibus, ac diſſentiente Lege oblatam. PALLADIVS. Perpetuo igitur Leuitico generi honos habetur. CYRILLVS. Ita eſt omnino, Palladi; eſt enim ſacerdos Chriſti figura, expreſſaque forma: ille enim Emmanuël appellatus eſt mediator Dei & hominum, Apoſtolus etiam, & Pontifex confeſſionis noſtræ ſecundum ſcripturas, qui non per ſanguinem hircorum, & vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit in Sancta ſanctorum ſemel, æterna redemptione inuenta; & vna oblatione conſummauit in æternum ſanctificatos, vt Scripturæ tradunt. Vide etiam, ſi placet, altera quoque ratione Chriſti gloria ornari ſacerdotem: nam, cum ille diſertis verbis clamet, & dicat, [Neque enim Pater iudicat quenquam; ſed iudicium omne dedit Filio, vt omnes honorent Filium, ſicut honorant Patrem:] atque ſancti cuiuſdam voce dicat, [Vnus eſt Legiſlator, & Iudex,] quod in ſacris literis habetur: cumque ſanctus quoque Dauid concinat, [Quia Deus Iudex eſt;] huius muneris am-

Eſai. 26. — 1 Tim. 2. Heb. 3. Heb. 9. — Ioan. 5. — Iacob. 4. — Pſalm. 49.

A ἐλαίου σου, καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν βοῶν σου, καὶ τῶν προβάτων σου, ἵνα μάθῃς φοβεῖσθαι κύριον τὸν Θεόν σου πάσας τὰς ἡμέρας. ἐὰν δὲ μακρὰν γένηται ἡ ὁδὸς ἀπὸ σοῦ, καὶ μὴ δύνῃ ἀναφέρειν αὐτά, ὅτι μακρὰν ἀπὸ σοῦ ὁ τόπος ὃν ἂν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ, ὅτι εὐλογήσει σε κύριος ὁ Θεός σου, καὶ ἀποδώσῃ αὐτὰ ἀργυρίου, καὶ λήψῃ τὸ ἀργύριον ἐν ταῖς χερσί σου, καὶ πορεύσῃ εἰς τὸν τόπον ὃν ἂν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου, αὐτὸν ἐπικληθῆναι τὸ

B ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ. καὶ δώσεις ἀργύριον ἐπὶ παντὸς οὗ ἂν ἐπιθυμῇ ἡ ψυχή σου, ἐπὶ βουσὶν ἢ ἐπὶ προβάτοις, ἢ ἐπ' οἴνῳ ἢ ἐπὶ σίκερα, ἢ ἐπὶ παντός, οὗ ἂν ἐπιθυμῇ ἡ ψυχή σου, καὶ φάγῃ ἐκεῖ ἐναντίον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ εὐφρανθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου, καὶ ὁ Λευίτης ὁ ἐν ταῖς πόλεσί σου, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ μερὶς οὐδὲ κλῆρος μετὰ σοῦ. ὁρᾷς τοῦ νόμου τὸ εὐτεχνές, καταψιλοῦντος τὸ ἀνάντες, καὶ βάσιμα τὰ δυσπόρευτα τιθέντος εὖ μάλα, κατευμαρίζοντος δὲ καὶ τὰ λίαν δυσχερῆ; καὶ

C τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ, τὸ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, ὁδὸς εὐσεβῶν εὐθεῖα ἐγένετο, καὶ παρεσκευασμένη ἡ ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν. ἐπιτήρει δὲ ὅτι πανταχῇ τε καὶ ἀναγκαίως ὁ Λευίτης παραλαμβάνεται, καταδηλοῦντος ἡμῖν ἐναργῶς τοῦ νόμου, ὡς οὐκ ἂν προσοῖτο θυσίαν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἐξ ἀνιέρου χειρὸς, καὶ ἀπᾴδοντος τοῦ νόμου προσκεκομισμένην. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐκτετίμηται δὴ οὕτω εἰσάπαν τὸ Λευϊτικόν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πανταπάσι μὲν οὕτω, ὦ Παλλάδιε·

D Χριστοῦ γάρ τύπος, καὶ ἐκμαγεῖον ὁ ἱερεύς· ὠνόμασται γὰρ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὁ Ἐμμανουήλ, ἀπόστολός τε καὶ ἀρχιερεὺς τῆς ὁμολογίας ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς, ὃς οὐ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἐφάπαξ, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. καὶ μιᾷ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους, κατὰ τὰς γραφάς. ἄθρει δὲ εἴ σοι δοκεῖ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, τῇ δόξῃ Χριστοῦ στεφανούμενον τὸν

E ἱερουργόν. διαρρήδην γὰρ ἡμῖν ἀνακεκραγότος αὐτοῦ καὶ λέγοντος, οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα· καὶ μὴν δι' ἁγίου φωνῆς, εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης καὶ κριτής, παρά γε τοῖς ἱεροῖς κειμένου γράμμασιν. ἀναμέλποντος δὲ καὶ τοῦ θεσπεσίου Δαβίδ, ὅτι Θεὸς κριτής ἐστι. τὸ ἐπὶ τῷδε [illegible]

ἀξίωμα, τοῖς ἐξ αἵματος ἱεροῦ προσνέμων ὁ νομοθέτης, ὧδέ πη φησὶν ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· ἐὰν δὲ ἀδυνατήσῃ ἀπὸ σοῦ ῥῆμα ἐν κρίσει ἀναμέσον αἷμα αἵματος, καὶ ἀναμέσον κρίσις κρίσεως, καὶ ἀναμέσον ἁφὴ ἁφῆς, καὶ ἀναμέσον ἀντιλογία ἀντιλογίας, ῥήματα κρίσεως ἐν ταῖς πόλεσιν ὑμῶν, καὶ ἀναστὰς ἀναβήσῃ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου ἐκεῖ, καὶ ἐλεύσῃ πρὸς τοὺς ἱερεῖς τοὺς Λευίτας καὶ πρὸς τὸν κριτὴν ὃς ἂν γένηται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἐκζητήσαντες ἀναγγελοῦσί σοι τὴν κρίσιν, καὶ ποιήσεις κατὰ τὸ πρᾶγμα ὃ ἂν ἀναγγείλωσί σοι ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἐὰν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου, καὶ φυλάξῃ ποιῆσαι πάντα ὅσα ἂν νομοθετηθῇ σοι. κατὰ τὸν νόμον καὶ κατὰ τὴν κρίσιν ἣν ἂν εἴπωσί σοι, ποιήσεις. οὐκ ἐκκλινεῖς ἀπὸ τοῦ ῥήματος οὗ ἐὰν ἀναγγείλωσί σοι δεξιὰ οὐδὲ ἀριστερά. καὶ ὁ ἄνθρωπος ὃς ἐὰν ποιήσῃ ἐν ὑπερηφανίᾳ ὥστε μὴ ὑπακοῦσαι τοῦ ἱερέως τοῦ παρεστηκότος λειτουργεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἢ τοῦ κριτοῦ ὃς ἂν ᾖ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀποθανεῖται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, καὶ ἐξαρεῖς τὸν πονηρὸν ἐξ Ἰσραήλ. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας φοβηθήσεται, καὶ οὐκ ἀσεβήσει ἔτι. ὁρᾷς ἐπισκήπτοντα σαφῶς τὸν νόμον τοῖς καθ᾽ ἥντινουν αἰτίαν ἐγκαλεῖν ᾑρημένοις, κριτήν τε καὶ διαγνώμονα ποιεῖσθαι τὸν ἱερουργόν. ἀλλὰ φυλάξῃ σφόδρα ποιῆσαι κατὰ πάντα ὅσα ἂν νομοθετηθῇ σοι. χείλη γὰρ ἱερέως φυλάξεται κρίσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. νομοθετεῖ μὲν γὰρ ἥκιστα μὲν αὐτός, ἀποκομίζει δὲ μᾶλλον εἰς τὸ εὐθὺ τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν ἀδεκάστως ἀφηγούμενος, καὶ δικαιοσύνης ὑπάρχων ἄριστος βραβευτής, τὴν ἐφ᾽ ἑκάστῳ κρίσιν ταλαντεύει λεπτῶς. ἀγριώτατος δὲ καὶ ὑπεροψίας ταύτῃ τοι γραφὴ τοῖς ἀπειθεῖν ἑλομένοις ἀκολουθεῖ, καὶ τὸ πάντων ἐπέκεινα διεληλακὸς τῶν κακῶν, τοῦτ᾽ ἔστιν, ὁ θάνατος καθορίζεται. τεθνήξεται γὰρ ὃς ἂν ἀλογήσῃ, φησί, τοῦ ἱερέως τοῦ παρεστηκότος λειτουργεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι κυρίου τοῦ Θεοῦ. μέγα δὴ οὖν καὶ οὐκ ἀθαύμαστον ἀληθῶς, ἡ ὑπὸ Θεῷ παράστασίς τε καὶ λειτουργία. ὁ δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ λειτουργὸν ἀτιμάσας, ὑπὸ δίκην ἔσται καὶ κόλασιν. καὶ ὁ τὸ θεῖον ἀξίωμα παρευτελίζων, πικρὰς τῆς ὑπεροψίας ἀποτίσει λόγους. πεφροντικότα δὲ καὶ αὐτὸν εὑρήσομεν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τῆς εἰς τόνδε τὸν νόμον αἰ-

A pliſſimam dignitatem iis, qui è ſacro genere orti eſſent, attribuens Legiſlator, ad hunc modum loquitur in Deuteronomio, [Quod ſi impoſſibile fue- » Deut. 17.
» rit tibi verbum in iudicio inter ſangui-
» nem & ſanguinem, & inter iudicium &
» iudicium, & inter tactum & tactum, &
» inter controuerſiam & controuerſiam,
» verba iudicii in vrbibus veſtris, & ſurgẽs
» aſcendes ad locum, quem elegerit do-
» minus Deus tuus, vt inuocetur nomen
» eius ibi, & venies ad ſacerdotes Leuitas,
B » & ad iudicem, qui fuerit in diebus illis,
» & exquirentes annuntiabunt tibi iudi-
» cium, & facies iuxta verbum, quod an-
» nuntiauerint tibi, ex loco, quem elegerit
» dominus Deus tuus. Et obſeruabis,
» vt facias omnia, quæ conſtituta fuerint
» tibi; iuxta Legem, & ſecundum iudi-
» cium, quod annuntiauerint tibi, facies;
» non declinabis à verbo ipſorum quod-
» cunque dixerint tibi, neque ad dexte-
» ram, neque ad ſiniſtram: & homo qui-
» cunque fecerit in ſuperbia, vt non ob-
C » temperet ſacerdoti, qui aſſiſtit vt mini-
» ſtret in nomine Dei tui, vel iudici qui
» fuerit in diebus illis, & morietur homo
» ille: & auferes malum ex Iſraël: & om-
» nis populus audiens timebit, & non im-
» pie aget amplius.] Vides Legem aperte imperare iis, qui quocunque nomine aliquem accuſare velint, vt iudicem, atque cognitorẽ faciant ſacerdotem. Sed obſeruabis valde, vt facias iuxta omnia, quę cõſtituta fuerint tibi: [Labia nã- » Malach. 2.
» que ſacerdotis cuſtodient iudicium, &
D » Legem requirent de ore eius,] vt Propheta loquitur; neque enim ille leges cõſtituit, ſed potius quod Legiſlator decreuit incorrupte interpretando, ad rectam viam perducit; cumque iuſtitiæ ſit optimus arbiter, de vnaquaque re iudicium ſubtiliſſime ponderat, ob eamque cauſſam immanitatis, & ſuperbiæ crimẽ illis adiunctum eſt, qui ei obtemperare contempſerint, & in eos extremum ſupplicium, mors nempe, conſtituitur; Morietur enim, inquit, quiſquis contempſerit ſacerdotem, qui aſſiſtit, vt
E miniſtret in nomine Dei. Magnum igitur eſt, & admirabile reuera munus, Deo aſſiſtere, ac miniſtrare: quiſquis vero Dei miniſtrum contempſerit, vindictæ atque ſupplicio ſubiicietur; & qui diuinam hanc dignitatem deſpexerit, acerbiſſimas ſuæ deſpicientiæ pœnas luet. Inueniemus autem ipſi quoque domino noſtro Ieſu Chriſto legis huius obſeruantiam curæ fuiſſe:

ſic enim eſt Iudæorum populos allo-
„ cutus, [Super cathedram Moyſi ſe-
„ derunt Scribæ & Phariſæi: omnia er-
„ go, quæ dixerint vobis, facite, ſecun-
„ dum vero opera eorum nolite face-
„ re.] Nemo igitur iudicet ſacerdo-
tem, etiamſi remiſſus videatur, ac
ſegnis ſit ad vitam ex Legis præſcri-
pto ducendam, ſed potius, illo Le-
gem interpretante, obedientiam affe-
rat; nam vitioſus eſt in iis, quæ ex
proprio ipſius arbitrio proficiſcuntur;
ſed quæ Dei ſunt, interpretatur. Non
ſunt ergo diuina contemnenda pro-
pter ea, quæ ſunt hominis propria.
PALLADIVS. Minimè verò.
CYRILLVS. Præclaram verò,
atque inſignem eſſe ſacerdotii digni-
tatem, ex eo quoque diſces, quod
nobile atque conſpicuum in primis
habet initium, atque etiam finem:
neque enim obſcurus eſſe poteſt, cum
quiſpiam ad ſacerdotium prouehitur,
aut cum à Deo vocatur ad ſuperas
illas, cœleſteſque manſiones, & alte-
ri ſacerdotium relinquit. Itaque Chri-
Rom. 15. ſtus iis, qui in Gentibus, atque etiam
Iſraëlitis euangelicam prædicationem
litarent, dixit prorſus illuſtres eos
eſſe futuros, conſpicuamque gloriam
Luc. 11. „ aſſecuturos: [Nemo quippe lucer-
„ nam accendit, & in abſcondito po-
„ nit, at neque ſub ſcabello, inquit,
„ ſeu ſub modio, ſed ſuper candela-
„ brum; vt omnes, qui ingrediuntur,
„ lumen videant.] Id vero ita eſſe, nem-
pe Dei miniſtrum conſpicuam, admi-
rabilemque gloriam habiturum, per-
ſuadeat etiam beatus Eſaias clamans,
Esai 40. „ [Super montem excelſum aſcende
„ tu, qui euangelizas Sion.] PALLA-
DIVS. Hæc quidem ita eſſe, cuique
perſpicuum eſt. Sed expone, quæſo,
quonam modo huius quoque rei figura
ſacris literis adumbrata ſit. CYRILL.
Atqui eſt in promptu, Palladi, &
quidem ſine vllo negotio id tanquam
rudioribus adhuc figuris depictum in-
tueri: ſic enim dixit Deus in Nu-
Num. 20. „ meris Moyſi beatiſſimo, [Accipe Aa-
„ ron, & Eleazar filium eius, & perduc
„ eos in montem Or coram vniuerſa
„ congregatione, & exue Aaron ſtola
„ ſua, & ea indue Eleazar filium eius,
„ & Aaron additus moriatur ibi. Et
„ fecit Moyſes ſicut præceperat ei Do-
„ minus, & perduxit eos in montem Or
„ coram vniuerſa congregatione, &
„ exuit Aaron veſtibus ſuis, & induit

A δεῖ. προσεφώνει γάρ ὧδε τοῖς Ἰουδαίων λαοῖς· ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν, ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. μηδεὶς οὖν κρινέτω τὸν ἱερουργόν, κἂν εἰ παρειμένος ὁρῷτό πως, καὶ εἰ τὸ ῥάθυμον ἔχοι πρός γε τὸ βιοῦν ἐλέσθαι συντόμως. διερμηνεύοντι δὲ τὸν νόμον, προσκομιζέτω τὴν εὐπείθειαν. παρεῖ μὲν γὰρ τὰ ἀπὸ γνώμης οἰκείας, ἐξηγεῖται δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ. οὐκ
B ἀτιμαστέον οὖν τὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ ἀνθρώπινα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Λαμπρὸν δὲ ὅτι καὶ ἀποβλεπτὸν ἀληθῶς τῆς ἱερωσύνης τὸ χρῆμα, κἀντεῦθεν εἴσῃ τοι. ἐπισημοτάτην μὲν γὰρ ἔχει τὴν εἰσβολήν· καὶ μέν τοι καὶ τὴν κατάληξιν. οὐδὲ γὰρ ἂν τις λάθοι πρὸς ἱερουργίαν ἠγμένος, ἤγουν κεκλημένος παρὰ Θεοῦ, πρὸς τὰς ἄνω τε καὶ ἐν οὐρανῷ μονάς, καὶ
C μεθεὶς ἑτέρῳ τὴν ἱερωσύνην. τοιγάρτοι καὶ ὁ Χριστός, τοὺς τὸ εὐαγγελικὸν τοῖς ἔθνεσιν ἱερουργοῦντας κήρυγμα, καὶ προσέτι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ πάντη τε καὶ πάντως, ἔσεσθαι περιφανεῖς, καὶ ἀποβλέπτον ἔφη λαχεῖν τὴν δόξαν. οὐδεὶς γὰρ λύχνον ἅψας, εἰς τὸ κρυπτὸν τίθησιν, ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ κλίνην, φησίν, ἤγουν ὑπὸ μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα πάντες οἱ εἰσπορευόμενοι, τὸ φῶς βλέπωσιν. ἀληθὲς γὰρ ὅτι εἰρημένον, τὸ ἐν δόξῃ φημὶ τῇ περιφα-
D νεῖ καὶ τεθαυμασμένῃ, τὸν θεῖον ἔσεσθαι λειτουργόν, ἀναπειθέτω βοῶν καὶ ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας· ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀλλ' ὧδε μὲν ὅτι ταῦτα ἔχει, παντί τῳ σαφές. φράζε δή ὅπως ὁ ἐπὶ τῷδε τύπος, καὶ διὰ τῶν ἱερῶν ἡμῖν ἐσκιαγραφεῖτο λόγων. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ μήν, ὦ ἑταῖρε, πάρα σοι καὶ λίαν ἀμογητὶ καθορᾶν ὡς ἐν παχυτέροις ἔτι τύποις, τὸ χρῆμα γραφόμενον. ἔφη γὰρ ὧδε
E Θεὸς ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς, πρὸς Μωσέα τὸν ἱερώτατον· λάβε τὸν Ἀαρὼν καὶ Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναβίβασον αὐτοὺς εἰς Ὢρ τὸ ὄρος ἔναντι πάσης τῆς συναγωγῆς· καὶ ἔκδυσον Ἀαρὼν τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἔνδυσον Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καὶ Ἀαρὼν προστεθεὶς, ἀποθανέτω ἐκεῖ. καὶ ἐποίησε Μωσῆς, καθὰ συνέταξε κύριος αὐτῷ. καὶ ἀνεβίβασεν αὐτοὺς εἰς Ὢρ τὸ ὄρος ἐναντίον πάσης τῆς συναγωγῆς, καὶ ἐξέδυσε τὸν Ἀαρὼν τὰ ἱμά-

πια αὐτοῦ, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὰ Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καὶ ἀπέθανεν Ἀαρὼν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους. συνίης οὖν ὅπως ἀναβιβάζεται τεθνηξόμενος μὲν καὶ καταλήξων Ἀαρών, αὐξηθησόμενος δὲ τῇ ἱερωσύνῃ ὁ ἐξ αὐτοῦ, τουτέστιν, ὁ Ἐλεάζαρ; κατασημαίνοι δ' ἂν τὸ ὄρος τὸ περιόπτον τε καὶ τὸ ὑψηλὸν, καὶ τὸ ἐν δόξῃ περιφανές. λελέχθω δὴ οὖν πρέποντι τῷ λοιπὸν πρὸς ἱερουργίαν ἠγμένῳ, οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη.

A eis Eleazar filium eius: & mortuus eſt Aaron in vertice montis.] Aduertis igitur quemadmodum in montem perducitur Aaron mox obiturus, atque defuncturus, & item eius filius Eleazar ſacerdotio ſucceſſurus? Significat autem mons conſpicuum, ſublimemque gradum, & gloriæ claritatem. Iure igitur de quocunque ad ſacerdotium aſſumpto dictum illud ſit, [Non poteſt ciuitas abſcondi, ſupra montem poſita. Matth. 5.

FINIS LIBRI TERTIIDECIMI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑι προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER QVARTVSDECIMVS.

Eos qui adire Eccleſias volunt, puros atque à peccati labe ablutos eſſe oportere, atque ita corã Deo ſe ſiſtere poſſe.

DE tabernaculo igitur ac ſacerdotibus Leuiticoque miniſterio ſatis mihi ſane dixiſſe ac ſubtiliter conſideraſſe videor. Decet autem eos quammaxime, qui recte viuere ſtudent, & Chriſtianæ conuerſationis ſummum decorem veluti coronam quandam ſuis capitibus imponere, alacriter ſeſe mutuo cohortari, dicentes, [Venite & aſcendamus ad montem Dei, & ad domum Dei Iacob, & annunciabit nobis viam ſuam, & ambulabimus in ipſa :]

Eſai. 2.

A Ὅτι χρὴ τοὺς φοιτᾶν ἐθέλοντας ἐν ἐκκλησίαις, καθαροὺς καὶ ἐκνενιμμένους εἶναι τὴν ἐξ ἁμαρτίας κηλίδα, καὶ οὕτω παρίστασθαι τῷ Θεῷ.

ΣΚΗΝΗΣ μὲν οὖν πέρι καὶ μήν τοι καὶ περὶ ἱερέων καὶ Λευιτικῆς λειτουργίας διαρκέστατά μοι ταῦτα λελέχθαι φαίνεται, καὶ λεπτῶς διεσκέφθαι δοκῶ. πρέποι δ' ἂν ὅτι μάλιστά γε τοὺς ὅσοιπερ ἂν ἕλοιντο βιοῦν ὀρθῶς, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας τὸ εἰσάπαν εὐπρεπὲς, οἷά τινα στέφανον ταῖς σφῶν αὐτῶν ἀναδεῖν κεφαλαῖς, περισπούδαστον ὥσπερ ἀλλήλοις διακελεύεσθαι λέγοντας, δεῦτε καὶ ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος κυρίου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ· ὅτι καὶ

τινες τὴν οὕτως εὐκλεᾶ τε καὶ ὀπισφόρον εἰσδεδεγμένοι φωνὴν, μονονουχὶ καὶ ἀνασκιρτῶσι λέγοντες, Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι, εἰς οἶκον κυρίου πορευσόμεθα. ἆρ' οὖν, ὦ Παλλάδιε, τοῖς εἰς οἶκον ἰέναι Θεοῦ διασπουδάζουσι, ποταπὸς ἂν εἴη σκοπὸς, καὶ ὁ νοῦς αὐτοῖς ὅποι ποτὲ ἄρα βλέποι, καὶ τί κατορθοῦν γλιχόμενοι, πρὸς τὴν ἱερὰν τε καὶ θείαν ἵενται σκηνήν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μὴν, ὦ ἑταῖρε, τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἀσυμφανές· γέγραπται γὰρ, ὅτι προσκυνήσατε τῷ κυρίῳ, ἐν αὐλῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἄρατε θυσίας καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσκομίζοντες οὖν ἄρα τὰς ὑπέρ γε σφῶν αὐτῶν θυσίας, δῆλον δὲ ὅτι τὰς πνευματικὰς, καὶ μὴν καὶ προσπελάσοντες κατὰ τὴν νοητὴν προσκύνησιν, εἰσίασί τινες εἰς τὸν οἶκον κυρίου καὶ εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὕτω φημί. ΚΥΡ. Οἰησόμεθα δὴ οὖν τοὺς εἰσφοιτᾶν ἐθέλοντας, χρῆναι διαθεῖν ἁπλῶς, οὐκ ἐκνενιμμένους τὴν ἁμαρτίαν, οὐ βδελυρίας ἀπηλλαγμένους, οὐκ ἀπεξεσμένους ὥσπερ τῆς φιλοσαρκίας τὸν ῥύπον, ἀλλ' ἐντετηγμένον ἔχοντας τὸν νοῦν, καὶ καρδίαν ἰώδη ἔχοντας; ἥκιστά γε. λαμπρότητι δὲ μᾶλλον τῇ ἐν Χριστῷ κατηγλαϊσμένους, καὶ τὸ παμποίκιλον τῆς θεοφιλεστάτης ἀρετῆς διαστίλβοντας κάλλος. ΠΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν· δεῖν γὰρ ἔγωγέ φημι κατ' ὀφθαλμοὺς ἰέναι κυρίου, κηλῖδος ἁπάσης τῶν ἡμετέρων διανοιῶν προεκτετριμμένης. ΚΥΡ. Ὀρθῶς ἔφης. ἐπεί τοι καὶ στυγητὸν, καὶ μὴν καὶ ἀπόβλητον ποιεῖται τὸν ἄῤῥωστον, καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἐκπέμπει πληθύος. ὃ δὴ καὶ εὖ μάλα συνιεὶς ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος. Ἐξάρατε οὖν τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. καὶ οὐκ ἠθῶν ἀγριότητα φαίην ἂν ἔγωγε τὸ χρῆμα καρπὸν, ἀλλὰ σοφὸν ἀσφαλείας εὕρημα. μικρὰ γὰρ ζύμη, φησὶν, ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. τοῦτό τοι πάλιν καὶ νόμος ἡμῖν ἱερὸς αἰνιγματωδῶς ὑπετύπου. γέγραπται γὰρ ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων, λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐξαποστειλάτωσαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς, πάντα λεπρὸν καὶ πάντα γονοῤῥυῆ, καὶ πάντα ἀκάθαρτον ἐπὶ ψυχῇ. ἀπὸ ἀρσενικοῦ ἕως θηλυκοῦ, ἐξαποστείλατε ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ οὐ μιανοῦσι τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν ἐν οἷς ἐγὼ καταγίνομαι ἐν αὐτοῖς· καὶ ἐποίησαν οὕτως οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. ἆρ' οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὡς δυσαχθὲς ἄγαν καὶ δυσδιακόμιστον ἀληθῶς τὸ τοῦ νόμου φορτίον; συνίης

cum aliqui, adeo præclara atque vtili voce percepta, propemodum exultent, dicentes, [Lætatus ſum in iis, qui dixerunt mihi, in domum Domini ibimus.] Properantibus igitur ad domum Dei, Palladi, quidnam eſt propoſitum, quove eorum animus ſpectat? & quid efficere cupientes, ad ſacrum diuinumque tabernaculum pergunt? PALLADIVS. Iſtud vero, Cyrille, minime obſcurum: ſcriptum eſt enim: [Adorate Dominum in aula ſancta eius.] &, [Tollite hoſtias & introite in atria eius.] CYRILLVS. Vt igitur offerant pro ſe ipſis hoſtias, nimirum ſpirituales, & per ſpiritualem adorationem ad Deum accedant, ideo nonnulli ingrediuntur in domum Dei, & in atria eius? PALLAD. Ita cenſeo. CYRILLVS. Quid ergo? putandumne eſt, qui adire velint, eos temere irruere debere, nondum peccati maculis ablutis, nondum deteſtabilibus vitiis abiectis, nondum abraſis quodammodo ſordibus carnalis cupiditatis, ſed animum vitiorum notis inuſtum, & ærugine cor infectum habentes? Minimè verò: ſed potius Chriſtiano ſplendore decoratos, & virtutis Deo gratiſſimæ multiformi pulchritudine fulgentes. PALLAD. Sane quidem: cenſeo namque in conſpectum Domini eſſe veniendum, omnibus maculis noſtrarum cogitationum prius abſterſis. CYRILLVS. Rectè putas: id enim & odioſum hominem, qui iis vitiis laborat, efficit, & dignum qui reiiciatur, & cœtu ſanctorum excludit. Quod cum optime animaduerteret beatus Paulus ſcribit, [Auferte malum à vobis ipſis:] neque vero id ex inhumanis feriſque moribus profectum puto, ſed ſapientis fuiſſe cautionis inuentum: [Modicum enim fermentum, inquit, totam maſſam corrumpit.] Hoc idem rurſus lex ſacra per ænigma nobis adumbrauit: ſcriptum eſt quippe in Numeris, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere ad filios Iſraël, & emittant è caſtris omnem leproſum, & omnem, qui fluxum ſeminis patitur, & omnem immundum in anima; à maſculo vſque ad fœminam, emittite extra caſtra, & non polluent caſtra ſua, in quibus ego verſor in illis: & fecerunt ſic filii Iſraël.] Nonne igitur veriſſime dici poteſt grauem eſſe nimium, ac difficile perferri poſſe ſarcinam Legis? intelligis

Pſal. 121.
Pſal. 95.
1. Cor. 5.
Ibid.
Num. 5.

intelligis enim vt inuoluntariis morbis pœnam conſtituerit: quamvis miſerandi potius eſſent, qui eiuſmodi calamitatibus tenerentur: quid enim cauſſæ fuit, dubitauerit fortaſſe, nec abs re, quiſpiã, cur domo excluderet atque reiiceret leproſum, eumque præterea, qui ſeminis fluxu laboraret, & immundum in anima? PALLAD. Equidem nequeo intelligere. Sed id tu fortaſſe explicabis. CYRILLVS. Arbitror igitur concretas corporeaſque res haud maximæ curæ Deo fuiſſe, cum diuinum nobis ſpiritualemque cultum præſcriberet: nam quæ præter Legem fiunt, & quæcunque ab eo, quod deceat, egredi videntur, ea cenſuerim ſupplicio eſſe pœnæque obnoxia: corporeus vero morbus nulla ratione legibus aduerſatur: ideoque etiam à crimine longiſſime aberit, neque à quoquam vlla ex parte accuſari poterit: quid enim? non cuiuis liquet, ægrotare quidem ſponte neminem, ſed omnes bonam valetudinem rem exoptatiſſimam putare? PALLAD. Verum eſt. CYRILL. Ergo, etiamſi nonnihil indecorum continere videantur hiſtoriæ verba, nihil tamen erit, quod offendat, ſi ſpiritualia recte ad Legiſlatoris voluntatem atque ſententiam dirigantur. Lepra igitur eſt morbus, quo caro emoritur, iſque morbus maxime membra depaſcitur. Itaq; beatus Moyſes cum ipſius ſoror Maria lepra eſſet infecta, timore perterritus, & perculſus animo, rogabat, dicens, [Deus, obſecro

Num. 9. te, ſana illam:] ait enim, [Ne fiat ſicut abortiuum, quod egreditur ex vulua matris, & deuoret dimidium carnium eius.] Seminis vero fluxus quale malum ſit, quid attinet dicere? nemo enim ignorat. Sed quod nonnulli immundi ſint in anima, id eiuſmodi quiddã ſignificat: mortuum contingere, & ad cadauer propius accedere, immunditiæ loco apud veteres ex Lege habebatur; in quo mortalitatem rem eſſe Deo deteſtabilem, qui omnia viuificare poteſt, Lex indicabat: quinetiam alia quoque ratione eam rem ad mentis animique interitum tanquam in rudiore figura ſignificandum accipiebat: mortuus autem & extinctus eſt animus, cui peccata placent, & qui omnibus præclaris vitæ actionibus caret: ſed, ſi acciderat, vt aliqui morerentur, prorſus neceſſe erat, vt propinqui & cognati conuenirent, & ei iuſta ex more facerent: verum hi quoque immundi erant iuxta Legem,

A συνίης γὰρ ὅπως καὶ ἐπὶ ταῖς ἀθελήτοις ἀῤῥωστίαις κατεγράφη δίκην, καίτοι κατοικτείρεσθαι δέον τοὺς ταῖς τοιαύταις ἐναλόντας συμφοραῖς; αἰτία δ' ὅτου γὰρ δὴ, διαπορήσειεν ἄν τις καὶ μάλα εἰκότως, ἐξοικίζοντί τε καὶ ἀπόπεμπτον ἐποιεῖτο τὸν λεπρόν. καὶ μέντοι πρὸς τούτοις τὸν γονοῤῥοίας πάθει κατισχημένον, καὶ αὖ τὸν ἀκάθαρτον ἐπὶ ψυχῇ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐκ ἂν ἔχοιμι νοεῖν. φράσαις δ' ἂν ἴσως αὐτός. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οἶμαι δὴ οὖν ὅτι τῆς ἐν πάχει καὶ σωματικῆς περὶ μὲν οὐ σφόδρα B πολὺς παρὰ Θεῷ λόγος ἦν, τὴν θείαν ἡμῖν καὶ πνευματικὴν προσαναπονοῦντι λατρείαν. κολάζεσθαι μὲν γὰρ τὰ ἔξω νόμου, καὶ ὅσα τοῦ πρέποντος ἐκβεβηκότα φαίνεται, ταυτὶ φαίην ἂν ὑποκεῖσθαι καὶ δίκην, ἀῤῥώστημα δὲ τὸ σωματικὸν, κατ' οὐδένα τρόπον προσκρούσειεν ἂν τοῖς νόμοις. κείσεται δὴ που εἰκότως καὶ ἀπωτάτω γραφῆς, καὶ τὸ ἐγκαλεῖσθαι πρός τινος, οὐκ ἂν ἔχοι ποθὲν, ἢ γὰρ, οὐχὶ πᾶσι τοῦτο σαφὲς, ὅτι νοσεῖ μὲν ἑκὼν οὐδεὶς, εὐκταιότατον δὲ πᾶς τις οὖν οἴεται C ποιεῖσθαι τὸ ὑγιαίνειν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν κἂν εἰ ἔχοι τι τὸ ἀκαλλὲς τῆς ἱστορίας ὁ λόγος, τὸ λυποῦν οὐδὲν ἐστιν, ἂν διεξάγοιτο καλῶς τὰ πνευματικὰ πρός γε τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν. λέπρα τοίνυν ἐστὶ, σαρκὸς νέκρωσις, καὶ βορὸν ὅτι μάλιστα τὸ πάθος. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Μωσῆς λελεπρωμένης αὐτοῦ τῆς Μαρίας, περιδεὴς γεγονὼς, ἀθυμῶν τε λίαν, ἐλιπάρει, λέγων. ὁ Θεὸς δέομαί σου ἴασαι αὐτήν, ἔφη γὰρ, μὴ γένηται ὡσεὶ ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρός. καὶ D κατεσθίεται τὸ ἥμισυ τῶν σαρκῶν αὐτῆς. γονοῤῥυᾶ δὲ τί ἂν λέγοιμι, ποταπὸν τὸ πάθος; ἠγνόηκε γὰρ οὐδείς. τό γε μὴν ἀκαθάρτους εἶναί τινας ἐπὶ ψυχῇ, τοιόνδε τι δηλοῖ. τὸ κατοιχομένου θιγεῖν καὶ ἀγχοῦ γενέσθαι νεκροῦ σώματος, εἰς μολυσμοῦ τρόπον τοῖς ἀρχαιοτέροις ὁ νόμος κατελογίζετο, ἀπηχθημένην Θεῷ τῷ πάντα ζωογονεῖν ἰσχύοντι, τὴν νεκρότητα E δεικνύς. καὶ μὴν καὶ ἑτέρως, εἰς νοῦ καὶ ψυχῆς νέκρωσιν καθάπερ ἐν τύπῳ παχεῖ, τὸ χρῆμα δεχόμενος. νεκρὸς δὲ νοῦς καὶ ἀπεψυγμένος, ὁ φιλαμαρτήμων, καὶ τῶν εἰς ζωὴν ἀνδραγαθημάτων ἀμοιρεῖν ἐθισμένος. ἀλλ' εἰ τεθνάναι συνέβη τινὰς, πάντα πως ἀνάγκη, τοὺς ἐξ αἵματός τε καὶ κατὰ γένος οἰκείους συνιέναι τε καὶ δρᾶν ἐπ' αὐτῷ τὰ νενομισμένα. πλὴν ἀκάθαρτοι καὶ οὗτοι κατὰ τὸν νόμον,

οὐκ εἰσάπαν δὲ καὶ μέχρι παντός, ἀλλ' ἦν τις αὐτοῖς ἀποκαθάρσεως τρόπος. ἔχεις ἀποχρῶσαν τῆς ἱστορίας δήλωσιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Φέρε δὴ οὖν εἰς πνευματικὴν θεωρίαν μεταστοιχειοῦντες αὐτήν, ἐκεῖνο λέγωμεν. ὅτι σημαίνει μὲν ἡμῖν ὁ λεπρὸς, τὸν τοῖς εἰς νεότητα πάθεσι ποικίλοις κατεστιγμένον. ταῦτα δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἃ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ σοφώτατος Παῦλος κατηριθμήσατο λέγων. πορνεία, ἀκαθαρσία, εἰδωλολατρεία, ἔχθραι, ἔρεις, θυμοί, ζῆλοι. ἕτερος γε μὴν, τοῦτ' ἔστιν, ὁ γονορρυής, τὸν ἀεὶ καὶ ἀσχέτως ἐν μολυσμοῖς, καὶ τὴν τῆς φύσεως ἐπιτηδειότητα πρὸς καρποφορίαν ἐνάρετόν τε καὶ ἀξιάγαστον διαπορθοῦντα πρὸς τὸ μηδέν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οἷον δέ τι φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πλατὺς μὲν λίαν ὁ ἐφ' ἅπασι λόγος· ἑνὶ δὲ δή τινι σαφεῖ καὶ ἐναργεστάτῳ χρήσασθαι παραδείγματι, πρὸς ἀπόδειξιν ὧν ἔφην. οἱ τὸν νοῦν ἔχοντες εὐφυᾶ καὶ οἱονείπως ἀπεξεσμένοι τοῖς περὶ τῆς ἀληθείας αὐτὸν ἐνιέντες λόγοις, ἆρ' οὐχὶ τὸν ἐν ὀρθότητί τε καὶ ἀκριβείᾳ δογμάτων εὐπρεπῆ καρπὸν ἕξουσιν οὐκ ἀθαύμαστον; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οἱ δέ γε τουτὶ μὲν, οὐχὶ φροντίδα τε καὶ δρᾶν ἠρημένοι, παρατρέποντες δὲ μᾶλλον τῆς διαλογίας ὁδοῦ, καὶ δογμάτων ἀνοσίων ἱστῶντες συνηγόρους, ἢ γοῦν τῆς ἐν κόσμῳ πονηρίας ἀποφαίνοντες ὑπουργόν, δόλου καὶ ἀπάτης ποιοῦνται γεννήτορα, τὴν τῆς φύσεως ἐπιτηδειότητα πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἐπ' οὐδενὶ τῶν χρησίμων ζημιούμενοι, καταγράφουσιν ἡμῖν εὖ μάλα τὸν γονορρυῆ, καὶ πάθους σωματικοῦ, ψυχικὴν ἀρρωστίαν ὁμοφυᾶ δεικνύουσιν ἐν ἰδίοις τρόποις. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὁ γε ἀκάθαρτος ἐπὶ ψυχῇ, σημαίνει που πάντως, τὸν ἑτέρων νεκρότητος τῆς μετεσχηκότα, καὶ πλημμελήμασι τῶν ἀλλοτρίων ῥαθύμως ἀναπιμπλάμενον, πρὸς ὃν καὶ ὁ θεσπέσιος ἔφη που Δαβίδ. εἰ ἐθεώρεις κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθεις. καταισίνεται γὰρ ὥσπερ καὶ κατανεκροῖ ψυχήν τε καὶ νοῦν, τὸ δρᾶν ἃ μὴ θέμις, οὕτω τὸ τοῖς αὐτὰ δρῶσι συνευδοκεῖν, καὶ τοῖς αὐθορμοῦσιν εἰς ἁμαρτίαν κοινωνὸς ἂν εἴη καὶ ὁ συνεθελοντής. ἀκαταιτίατος γὰρ οὔτι που. τοιγάρτοι καὶ Παῦλος· σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει, φησὶ, καὶ μὴ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις.

A non ſummo tamen atque perpetuo immunditiæ genere: erat enim, illis quidam purgationis modus. Habes hiſtoriæ explicationem eiuſmodi, vt ſit ſatis. PAL. Sanè quidem. CYR. Agedum igitur, illam ad ſpiritualem intelligentiam conuertendo, dicamus, leproſo ſignificari nobis illum, qui variis adoleſcentiæ vitiis veluti notis eſt compunctus; ea porro ſunt opera carnis, quæ nobis ille idem ſapientiſſimus vir Paulus enumerauit dicens, [Fornicatio, immunditia, (Galat. 5.)
B idololatria, inimicitiæ, contentiones, iræ, inuidiæ] Alter vero ille ſeminis fluxu laborans, eum ſignificat, qui ſemper atque intemperanter in inquinamentis verſatur, illamque naturæ habilitatem ad virtutis laudandarumque actionum fecunditatem incaſſum conſumit. PAL. Quale iſtud eſt, quod ais? CYRILLVS. Longum ſane eſſet, de vniuerſis dicere: ſed vno interim perſpicuo & euidenti, ad ea, quæ dixi, demonſtranda vtar exemplo. Qui animo ſunt ingenuo,
C &, vt ita dicam, expolito, ſi illum adiecerint ad dicendum diſſerendumque de veritate, nonne illam rectorum ac verorum dogmatum venuſtatem tanquam fructum non mediocriter admirabilem aſſequentur? PALLADIVS. Sane quidem. CYRIL. Atqui neque in eo ſtudio ſunt, neque id agere curant, ſed animum potius ab vtili rectaque via detorquent, atque impiorum dogmatum patronum conſtituunt, aut mundanæ malitiæ adminiſtrum reddunt, ii doli
D atque fallaciæ illum parentem efficiunt, ipſamque naturæ habilitatem ad virtutem in rebus inutilibus perdunt, imaginemque nobis illius ſeminiflui depingunt, atque in ſuis moribus oſtendunt animi languorem corporali morbo eſſe perſimilem. PALLADIVS. Rectè dicis. CYRILLVS. Poſtremo, qui impurus eſt in anima, eum omnino deſignat, qui alienæ mortalitatis particeps factus eſt, & aliorum criminibus præ ignauia inficitur, quem beatus quoque Dauid alloquitur, [Si videbas furem, (Psal. 49.)
E currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas:] vt enim, ea facere, quæ nefas eſt, animam ac mentem lædit & interimit; ſic iis, qui ea faciunt, conſentire: eorum vero, qui ipſi faciunt, peccati ſocius eſt, qui in eadem eſt voluntate; neque enim is expers eſt vllo modo culpæ. Itaque Paulus, [Teipſum, inquit, caſtum cuſtodi neque communices peccatis alienis:] (1. Tim. 5.)

hoc vt opinor, eſt in mortuo ſpiritualiter inquinari. PALLADIVS. Ita videtur. CYRILLVS. Recte igitur de congregatione diſcedere iuſſit leproſum, & ſeminifluum, & impurum in anima, neque ſanctorum choris inſeri permiſit eos, quorum impuritas ægre poterat ablui: [Quæ enim ſocietas luci ad tenebras? vel quæ pars, inquit, fideli cum infideli?] PALLADIVS. Periculoſum eſt igitur illotis quodammodo pedibus ire in domum Dei. CYRILL. Periculoſiſſimum ſane; ſi quidem illud verum eſt, non impune licere Deum offendere. Alios quoque ab atrio ſancto excludit in Deuteronomio, dicens, [Non ingredietur colliſus & exectus in Eccleſiam Domini; non ingredietur de ſcorto natus in Eccleſiam Domini; non ingredietur Ammonites & Moabites in Eccleſiam Domini, & vſque ad decimam generationem non ingredietur in Eccleſiam Domini, & vſque in ſæculum, eo quod non occurrerint vobis cum panibus & aqua in via, cum egrederemini de Ægypto, & quia mercede conduxerunt aduerſum te Balaam filium Beor de Meſopotamia, vt malediceret tibi, & noluit dominus Deus tuus exaudire Balaam: & conuertit dominus Deus tuus maledicta in benedictionem, quia dilexit te dominus Deus tuus: non loqueris ad illos pacifica, neque illis vtilia omnibus diebus tuis in ſæculum.] PALLAD. Quis vero intelligi poſſit colliſus & exectus, Ammonites etiam ac Moabites, libenter audierim. CYR. Accipe igitur. Non vnus eſt modus, quo eunuchi fiunt, Palladi, non vnus, inquã, ſed duobus modis fieri dicuntur, atque compertum eſt; alii namque execti ſunt, quibus adempta ſunt virilia; alii eadem contuſa prorſuſque inutilia adhuc ferunt: teterrime autem atque nefarie abſcinditur nonnunquam pars illa corporis, ad liberos procreandos à natura conſtituta, ex quo inertes euadunt ad viri officia, quamuis inter viros natura atque habitu corporis cenſeantur: ſunt autem ex viri partes virtutis atque fortitudinis ſignum. Igitur colliſum eum eſſe exiſtimandum eſt, cui mens atque animus non ſit prorſus ademptus, ſed contuſam potius virtutem ad recte faciendum in ſe ipſo retineat: exectum vero, qui hæc penitus amiſerit, iiſque careat, quæ ſunt virorum maxime propria.

2. Cor. 6.

Deut. 23.

A τοῦτο οἶμαί ἐστι, τὸ ἐπὶ νεκρῷ μολύνεσθαι νοητῶς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀποστείχειν δὲ οὖν τῆς συναγωγῆς εὖ μάλα προσέταξε λεπρὸν καὶ γονοῤῥυῆ, καὶ ἀκάθαρτον ἐπὶ τῇ ψυχῇ. τοῖς τῶν ἁγίων χοροῖς οὐκ ἐῶν ἀναπλέκεσθαι, τοὺς δυσαπόνιπτον ἔχοντας τὴν ἀκαθαρσίαν. τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου, φησί; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σφαλερὸν οὖν ἄρα, τὸ ἀνίπτοις ὥσπερ ἰέναι ποσὶν εἰς οἶκον Θεοῦ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Σφαλερώτατον μὲν οὖν, εἴπερ ἐστὶν B ἀληθὲς, ὅτι τῷ Θεῷ προσκρούειν οὐκ ἀζήμιον. ἐξείργει δὲ καὶ ἑτέρους τῆς ἁγίας αὐλῆς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ, λέγων· Οὐκ εἰσελεύσεται θλαδίας καὶ ἀποκεκομμένος εἰς ἐκκλησίαν κυρίου. οὐκ εἰσελεύσεται ὁ ἐκ πόρνης εἰς ἐκκλησίαν κυρίου· οὐκ εἰσελεύσεται Ἀμμανίτης καὶ Μωαβίτης εἰς ἐκκλησίαν κυρίου, καὶ ἕως δεκάτης γενεᾶς οὐκ εἰσελεύσεται εἰς ἐκκλησίαν κυρίου, καὶ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα, παρὰ τὸ μὴ συναντῆσαι αὐτοὺς ὑμῖν μετὰ C ἄρτων καὶ ὕδατος ἐν τῇ ὁδῷ, ἐκπορευομένων ὑμῶν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ὅτι ἐμισθώσαντο ἐπὶ σὲ τὸν Βαλαὰμ υἱὸν Βεὼρ ἐκ τῆς Μεσοποταμίας καταράσασθαί σε καὶ οὐκ ἠθέλησε κύριος ὁ Θεός σου εἰσακοῦσαι τοῦ Βαλαάμ. καὶ μετέστρεψε κύριος ὁ Θεός σου τὰς κατάρας εἰς εὐλογίαν, ὅτι ἠγάπησέ σε κύριος ὁ Θεός σου. οὐ προσαγορεύσεις εἰρηνικὰ αὐτοῖς καὶ συμφέροντα αὐτοῖς πάσας τὰς ἡμέρας σου εἰς τὸν αἰῶνα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς ἂν νοοῖτο θλαδίας καὶ ἀποκεκομμένος, D Ἀμμανίτης καὶ Μωαβίτης, ἐθέλοιμ' ἂν ἐκμαθεῖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄκουε δή· ὁ τῆς τῶν εὐνούχων ποιήσεως οὐχ εἷς τρόπος, οὐχ εἷς, ὦ Παλλάδιε, διπλοῦς δὲ ὡς εἶναι λέγεται, καὶ πεφώραται. οἱ μὲν γάρ εἰσι τομίαι, καὶ διεσπασμένοι τὰ ἀῤῥενικά· οἱ δὲ τεθλασμένα καὶ ἀχρεῖα παντελῶς φέρουσιν ἔτι, ὠμῶς δὲ καὶ ἀνοσίως ἀποτέμνονταί τινες ἔσθ' ὅτε τὸ παιδοποιὸν τοῦ σώματος μέρος, καὶ εἰσὶν ἄπρακτοι πρὸς τὰ ἀνδρὸς, καί τοι τελοῦν- E τες ἐν ἀνδράσι φύσει τε καὶ ἡλικίᾳ· ἀνδρείας δὲ σύμβολον, τὰ ἀῤῥενικά. τὸν τοίνυν θλαδίαν ὑποτοπητέον, τὸν οἱονεί πως οὐκ ἐξεσπασμένον εἰσάπαν ψυχήν τε καὶ νοῦν, συντεθρυμμένην δὲ μᾶλλον σώζοντά πως ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐπ' ἀγαθοῖς ἀνδρίαν. ἀποκεκομμένον γε μὴν, τὸν ὁλοκλήρως αὐτὰ ἀποβεβληκότα, καὶ τῶν ἀνδράσι πρεπωδεστάτων ἐστερημένον.

ἐν ἴσῳ δὲ ὥσπερ ἐγκλήματι, τὸ μηδ᾽ ὅλως ἀνδρίζεσθαι θέλειν, τὸ μὴ ὑγιῶς ἀνδρίζεσθαι φιλεῖν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οἷον δή τι φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀναπεπτώκασί τινες εἰς ἐπιθυμίας σαρκικὰς, ὅλας ὥσπερ ἡνίας ἀνέντες τοῖς πάθεσι, τεθρυμμένον τε καὶ ἄνανδρον ταῖς εἰς ἀσελγείας ἡδοναῖς παραρριπτοῦντες τὸν νοῦν. ἕτεροι δὲ αὖ θαυμάζουσι τὴν ἐγκράτειαν, καὶ ἅπτονται μὲν ἔσθ᾽ ὅτε τῶν εἰς τοῦτο λαμπρῶν ἐπιχειρημάτων, ἐκδεδίασι δὲ τὴν ἀντίστασιν, καὶ τὴν τῆς ἡδονῆς προσβολὴν οὐ φέροντες, καταμβλίσκουσι πρὸς τὸ ἄναλκι. ἆρ᾽ οὖν, οὐχὶ τὸν μὲν εἰσάπαν ἀπειρηκότα τοῖς εἰς ἀνδρίαν ἐπιχειρήμασι παντελῶς εἰκότως ἀποκεκομμένον; τὸν δὲ εἰς νοῦν μὲν ἔχοντα τὸ θέλειν ἀνδρίζεσθαι, μὴ μὴν ἔτι καὶ κατορθοῦν ἰσχύοντα τὴν ἀρετὴν, εἴποις θλαδίαν, εἰς τρόπων ποιότητα μεταχαράττων ἀστείως καὶ τὰ τοῦ σώματος πάθη, καὶ εἰκόνα τῶν νοητῶν καὶ ἀφανεστέρων, τὰ ἐν αἰσθήσει δεχόμενος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συνεξείργετο δὲ τούτοις Ἀμμανίτης τε καὶ Μωαβίτης, ὡς ἀνόσιοί τε καὶ βδελυρώτατοι, καὶ λεόντων δίκην τοῖς ἁγίοις ἐπιφυόμενοι, καὶ τοῖς εὐδοκιμεῖν εἰωθόσι, τὰ ἐκ φθόνου καὶ βασκανίας ἐπιχέοντες βέλη. τύπος δ᾽ ἂν εἶεν, Ἀμμανῖται μὲν δὴ, τῶν ἀφιλοικτιρμόνων αἱρετικῶν· Μωαβῖται δὲ αὖ, τῶν ἐν πλάναις ἔτι, ταῖς εἰδωλικαῖς, καὶ ταῖς τῶν δαιμονίων μοχθηρίαις ὑπεστρωμένων, θεοστυγεῖς γὰρ ἄμφω, καὶ ἀδελφοὶ ὥσπερ κατὰ τῶν ἁγίων νοσοῦντες τὸ θράσος.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐ σφόδρα συνίημι ὃ φής. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συνήσεις δὲ μάλα, καὶ οὐκ εἰς μακράν. Ἀμμανῖται μὲν γὰρ Ἠσαῦ γεγονότες, ἀγχίσποροι καὶ ὅμαιμονες τοῖς ἐξ Ἰακὼβ ἦσαν υἱοῖς, φημὶ δὴ τοῦ Ἰσραήλ· ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς οὐκ οἶδ᾽ ὅπως τῆς φύσεως ἀλογήσαντες, τὸν τῆς συγγενείας ἐψεύδοντο τρόπον οἱ ἐξ Ἠσαῦ, ἄγριοί τε καὶ ἀκαμπεῖς κατεφέροντο λοιπὸν, πρὸς τοὺς ἀγχοῦ καὶ ἐξ αἵματος, τουτέστι, τὸν Ἰσραήλ. ἐπειδὴ γὰρ τῆς Αἰγυπτίων ἀπαίρων τὴν Ἀμμανιτῶν παρελθεῖν χώραν, ὡς ἀδελφὸν ἐλιπάρει τὸν οἰκήτορα παριέναι, ἢ διελθεῖν αὐτοὺς καὶ κατοικτείρειν ἠδικημένους· ὁ δὲ οὐκ ἀνίει. καὶ τί τοῦτο λέγω; μᾶλλον δὲ καὶ ἐν ὅπλοις, ἢ καὶ πόλεμον αἴρεται. κἂν ἠδίκησε δεινῶς, εἰ μὴ κατὰ θείαν ὀμφὴν, ἀπονένευκεν ὁ Ἰσραήλ.

A Par eſt autem crimen quodammodo, & nulla in re prorſus viriliter ſe gerere velle, & non plenè atque integrè ſe virum præſtare. PALLADIVS. Quale tandem iſtud eſt quod ais? CYRILL. Reſupini quidam in carnalibus deſideriis iacent, atque illis totas habenas laxant, animumque languentem & effœminatum ad intemperantes voluptates abiiciunt: alii contra temperantiam admirantur & præclaros ad eam rem conatus nonnunquam pa-
B rant, ſed tamen repugnantiam pertimeſcunt; ac voluptatis impetum non ferentes, ad ignauiam vergunt. Nonne igitur, qui prorſus viriles conatus abiecerit, eum iure appellabis abſciſſum? qui verò habet quidē in animo viriliter ſe gerendi voluntatem, non tamen etiam perficere virtutem poteſt, hunc colliſum exiſtimabis, corporiſque vitia aptè ad morum qualitatem transferes, & rerum ſpiritualium atque occultarum imaginem in iis, quæ ſenſu perſpiciuntur, accipies? PALLAD. Maximè verò.
C CYRILLVS. Cum his vnà Ammonites & Moabites excluſi ſunt, tanquam impii & execrandi, & qui leonum inſtar ſanctos viros inuadant, & in eos, qui ſe laudabiliter gerere ſoliti ſint, inuidiæ & obtrectationis tela coniiciant. Sunt autem Ammonitæ hæreticorum, humanitatis expertium figura; Moabitæ vero eorum, qui adhuc in idololatriæ errore verſantur, & nequitiæ Dæmoniorum ſubiecti ſunt: vtrique enim Deo ſunt odio, & aduerſus ſanctos cognata ſimi-
D lique audacia feruntur. PALLAD. Quod dicis, non ſatis intelligo. CYRILL. Intelligēs probe, & quidem breui. Ammonitæ namque ex Eſaü nati, propinqui & conſanguinei filiorum Iacob, id eſt, Iſraëlitarum erant; ſed qui ex Eſaü genus ducebant, neſcio quonam modo omni cogitatione generis abiecta, cognationis mores ementiti ſunt, & aſperi ac duri aduerſus propinquos & conſanguineos, id eſt, aduerſus
E Iſraëlitas deprehenſi: cum enim illi ex Ægypto profecti, Ammonitarum regionem præterirent, eius terræ habitatorem, vtpote qui frater eſſet, rogabant, vt ſibi pertranſire permitteret, & ſui, qui iniuria violati eſſent, miſericordiam caperet: ille vero minime permiſit; non permiſit, dico? imò verò in armis fuit, & bellum ſuſcepit, grauiſſimaque illos affeciſſet iniuria, niſi Iſraël diuino oraculo admonitus declinaſſet:

Scripturæ porro verba ſic habent, [Et
Num. 20. » miſit Moyſes nuncios de Cades, ad
» Regem Edom, dicens, Hæc dicit fra-
» ter tuus Iſraël, Tu ſcis omnem labo-
» rem, qui inuenit nos: & deſcenderunt
» patres noſtri in Ægyptum, & habita-
» uimus in Ægypto diebus pluribus, &
» afflixerunt nos Ægyptii & patres no-
» ſtros; & clamauimus ad Dominum, &
» exaudiuit Dominus vocem noſtram, &
» miſit angelos, & eduxit nos ex Ægypto;
» & nunc ſumus in vrbe Cades, ex parte
» confinium tuorum; pertranſibimus per
» terram tuam; non pertranſibimus per
» agros tuos, neque per vineas tuas, ne-
» que bibemus aquam de lacubus tuis;
» via regia gradiemur, non declinabi-
» mus ad dextram aut ad ſiniſtram, quo-
» ad prætereamus terminos tuos. Et di-
» xit ad eum Edom, Non tranſibis per
» me; alioqui ad pugnam exibo in oc-
» curſum tuum:] & poſt alia, [Et exiit
» Edom in occurſum eius cum turba
» multa, & in manu valida; & noluit
» Edom concedere Iſraël, vt pertranſi-
» ret per terminos ſuos; & declinauit Iſ-
» raël ab eo.] An non hæc verba perſpi-
cua ſunt & clara? PALLADIVS. Non ſatis quidem. CYRILLVS. Quid enim? non intelligis, quemadmodum eos, quamuis propinquitatis habitu coniuncti eſſent Iſraëlitis, tamen inhumanos ac duros nihilque à feris belluis fuiſſe diuerſos, ipſæ res geſtæ coarguerint? etenim, cum illos in labore ac ſudore poſitos tanquam fratres miſerari debuiſſent, exierunt vt illos oppugnarent. Ideo Lex inquit, Non ingredien-
Deut. 23. tur in Eccleſiam Domini, eo quod non occurrerint ipſi vobis cum pane & aqua, cum egrederemini de terra Ægypti; id eſt, propter eorum nimiam immanitatem ac feritatem, quæ vſque ad nefarios mores progreſſa eſt. Tales autem in nos, qui recto fidei itinere incedere inſtituimus, hæreticorum populos ac principes eſſe videre licet: nam quod ad vnius ac ſolius Dei Patris agnitionem ac fidem in Filium ac Spiritum ſanctum attinet, quamuis non prorſus integram, videntur illi quidem etſi falſo, quaſi fratres noſtri eſſe, & ſenſu degeneri coniunctionem generis retinent; at, vbi in perſecutionibus verſamur, nullam opem ferunt, imò verò ſua inſuper ma-
1. Ioan. 2. » lignitate nos onerant: [Nam ex nobis
» exierunt, ſed non erant ex nobis,] vt
» ſcriptum eſt: [Si enim fuiſſent ex no-
» bis, permanſiſſent vtique nobiſcum.]

ἔχει δὲ οὕτω τὸ γεγραμμένον. καὶ ἀπέστειλε Μωϋσῆς ἀγγέλους ἐκ Κάδης πρὸς βασιλέα Ἐδώμ, λέγων· τάδε λέγει ὁ ἀδελφός σου Ἰσραήλ, σὺ ἐπίστῃ πάντα τὸν μόχθον τὸν εὑρόντα ἡμᾶς. καὶ κατέβησαν οἱ πατέρες ἡμῶν εἰς Αἴγυπτον, καὶ παρῳκήσαμεν ἐν Αἰγύπτῳ ἡμέρας πλείους, καὶ ἐκάκωσαν ἡμᾶς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν. καὶ ἀνεβοήσαμεν πρὸς κύριον, καὶ εἰσήκουσε κύριος τῆς φωνῆς ἡμῶν, καὶ ἀποστείλας ἀγγέλους, ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου. καὶ νῦν ἐσμεν ἐν Κάδης πόλει, ἐκ μέρους τῶν ὁρίων σου. παρελευσόμεθα διὰ τῆς γῆς σου. οὐ διελευσόμεθα δι' ἀγρῶν, οὐδὲ δι' ἀμπελώνων, οὐδὲ πιόμεθα ὕδωρ ἐκ λάκκου σου. ὁδῷ βασιλικῇ πορευσόμεθα· οὐκ ἐκκλινοῦμεν δεξιὰ οὐδὲ εὐώνυμα, ἕως ἂν παρέλθωμεν τὰ ὅριά σου. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Ἐδώμ. οὐ διελεύσῃ δι' ἐμοῦ. εἰ δὲ μή, ἐν πολέμῳ ἐξελεύσομαι εἰς συνάντησίν σοι. καὶ μεθ' ἕτερα. καὶ ἐξῆλθεν Ἐδὼμ εἰς συνάντησιν αὐτοῦ ἐν ὄχλῳ βαρεῖ, καὶ ἐν χειρὶ ἰσχυρᾷ. καὶ οὐκ ἠθέλησεν Ἐδὼμ δοῦναι τῷ Ἰσραὴλ παρελθεῖν διὰ τῶν ὁρίων αὐτοῦ. καὶ ἐξέκλινεν Ἰσραὴλ ἀπ' αὐτοῦ. Ἆρ' οὐχὶ σαφὴς τὸ λοιπὸν καὶ ἐναργὴς ὁ λόγος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὔτι που μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ δὴ συνίης ὅτι σχέσει τῇ κατ' ἀρχαίαν συνημμένοι τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, ἀφιλόστοργοί τε καὶ ἀτεράμονες, καὶ θηρίων ἀγρίων διενεγκόντες οὐδέν, ἐξ αὐτῶν ἠλέγχοντο τῶν πραγμάτων; ἐποικτείρειν γὰρ δέον ὡς ἀδελφούς, ἐν ἱδρῶσιν ὄντας καὶ πόνοις, ἐξίασι καταδηώσοντες. τοιγάρτοι φησὶν ὁ νόμος· οὐκ εἰσελεύσονται εἰς ἐκκλησίαν κυρίου, παρὰ τὸ μὴ συναντῆσαι ὑμῖν αὐτοὺς μετὰ ἄρτου καὶ ὕδατος, ἐκπορευομένων ὑμῶν ἐξ Αἰγύπτου, τοῦτ' ἔστι, διὰ τὸ ἄγαν ἀσυμπαθὲς, καὶ ἀγρίων ἐκπεφοιτηκὸς εἰς ἀνοσιότητα τρόπων. ἴδοις δ' ἂν ὅτι τοιοῦτοι πρὸς ἡμᾶς τοὺς ὀρθοποδεῖν ᾑρημένους οἱ τῶν αἱρετικῶν λαοὶ καὶ ἡγούμενοι. ὅσον γὰρ ἧκεν εἴς γε τὸ ἕνα καὶ μόνον εἰδέναι Θεὸν τὸν πατέρα, καὶ τὴν εἰς υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα παραδέχεσθαι πίστιν, εἰ καὶ μὴ εἰσάπαν ὑγιῶς δόξαι ἔχουσιν οὐκ ἀληθῆ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀδελφότητα, καὶ νοθοφοροῦσι γνώμῃ τὸ συγγενές, ἀλλ' ἐν διωγμοῖς οὖσιν, οὐκ ἐπαμύνουσι, μᾶλλον δὲ καὶ ταῖς παρὰ σφῶν ἐπιφορτίζουσι μοχθηρίαις. ἐξ ἡμῶν γὰρ ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν.

οἷς καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ, κατὰ πλαστὸν ἔχουσι τὸ A ἐπιεικὲς, οὐ μὴν ἔτι καὶ δρᾷν εἰώθασι τὰ εἰς δόξαν αὐτοῦ, προσφωνήσειεν ἂν καὶ μάλα εἰκότως, ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. ἆρ' οὐ δοκοῦσιν Ἀμμανίταις ἐοικέναι τὰ θεομισῆ τῶν αἱρετικῶν ἐργαστήρια, τὸ ἀσυμπαθές τε καὶ ἀφιλόθεον ἐκτόπως ἠρρωστηκότες. ΠΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡ. Ἄθρει δὲ καὶ Μωαβίτας, εἰ δοκεῖ, πολεμιωτάτους ὄντας ἀναφανδὸν, τοῖς ἐθέλουσι B λατρεύειν Θεῷ τῷ μόνῳ τε φύσει καὶ ἀληθῶς. ἦσαν μὲν γὰρ εἰδώλων προσκυνηταὶ, μαντείαις τε καὶ γοητείαις ἐξαιρέτως ἐπιθαρσήσαντες, καὶ περὶ πτήσεις τῶν οἰωνῶν οὐ μετρίως ἐσπουδασμένοι, ἐπιτρίζοντες δὲ τοὺς ὀδόντας ταῖς τοῦ Ἰσραὴλ εὐπραγίαις, κατεμισθώσαντο τὸν Βαλαὰμ, καὶ ἐπαρᾶσθαι παρεσκεύαζον. δυνάμει δὲ τῇ ἀφράστῳ Θεοῦ, τὸ τοῦ μάντεως στόμα, πρὸς ἀθελήτους αὐτοῖς εὐλογίας μετεσκευάζετο. τοιοῦτος ἂν εἴη καθ' ἡμῶν ὁ Ἑλλήνων πόλεμος, τῇ τοῦ C σωτῆρος ἡμῶν διαφθονουμένων δόξῃ, καὶ πᾶσαν τοῦ διαβόλου καθ' ἡμῶν κατεξανιστάντων ἰσχύν. ἀλλ' ἡ θεία καὶ ἄνωθεν καταστρέφει χάρις, τῆς τῶν δαιμόνων ἀγέλης τὸ ἄναλκι καταχέουσα, καὶ τὸν τῆς ἐπιβουλῆς ἀναθεῖσα τρόπον πρὸς τὸ εὐφραίνειν εἰδός. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀμμανίταις δὲ καὶ μέντοι καὶ Μωαβίταις, ἄστιβη τὰ ἅγια καὶ μάλα γε εἰκότως. οἷς γὰρ ἀδελφὰ τὰ τολμήματα καὶ ὁμοειδὲς τὸ θράσος, τούτοις ἂν εἴη πρέπον καὶ ταῖς D ἰσορρόποις ἐναλῶναι δίκαις. ἄθρει δὲ δὴ τοῦ νόμου τὸ ἀσφαλές· ἐξίστησι γὰρ παντελῶς τοὺς ἁγίους αὐτῶν, καὶ οὐδ' ὅσον εἰπεῖν εἰς κοινολογίαν ἰέναι θέλει, παρεγγυᾷ λέγων· οὐ προσαγορεύσεις εἰρηνικὰ αὐτοῖς, καὶ συμφέροντα αὐτοῖς οὐ λαλήσεις, πάσας τὰς ἡμέρας σου εἰς τὸν αἰῶνα. ἆρ' οὐχὶ τοῦτό ἐστιν ἐναργῶς, ὃ καὶ ἁγίων ἡμᾶς ἐξεπαίδευσε δυὰς, Παῦλός τε καὶ Ἰωάννης; ὁ μὲν γὰρ ἔφασκεν· εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, τούτῳ μὴ E χαίρειν λέγετε. καὶ τοῦτο εἶναί φημι ἐστι, τὸ οὐ προσαγορεύσεις εἰρηνικὰ αὐτοῖς, καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. ὁ δὲ πάλιν, αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν, παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος. τοῦτό ἐστι τὸ, οὐ λαλήσεις συμφέροντα αὐτοῖς. δεῖ γάρ φησιν ὁ νόμος, τοῖς ἄγαν ἐξεστραμμένοις, ὡς μεμηνόσι παραχωρεῖν, λέγοντας· πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν, καὶ τῇ

Quos ipſe Saluator, vtpote qui fucatam habeant probitatem, non tamen ea facere ſoleant, quæ ad eius gloriam pertinent, alloquetur, & merito quidem illis verbis, [Qui non eſt mecum, contra me eſt; & qui non congregat mecũ, diſpergit.] An non videntur Ammonitis eſſe perſimiles illæ Deo inuiſæ hæreticorum officinæ, cùm contra fas inhumanitatis & impietatis vitio laborent? PALLAD. Maxime quidem. CYRILL. Vide etiam Moabitas, ſi placet, qui ſolum & natura & vere Deum colentibus acerbiſſimos hoſtes apertè ſe præbent: erãt enim idolorum cultores; cumque diuinationibus atque incantationibus præcipue confiderent, & circa volatus auium non mediocriter intenti eſſent, cumque Iſraëlitarum ſecundis rebus offenſi dentibus frenderent, conduxerunt Balaam, & vt eis malediceret, compararunt: ſed ineffabili Dei virtute, os illius diuini ad benedicendum, quod illi minime volebant, immutatum eſt. Tale eſt Gentilium aduerſum nos bellum, Saluatoris noſtri gloriæ inuidentium, omneſque Diaboli vires in nos commouentium, quas diuina illa ſupernaque gratia proſternit, dum in Dæmonum gregem ignauiam immittit, & inſidioſos mores in id transfert, quod nobis lætitiam afferre poſſit. PALLAD. Sane quidem. CYRILL. Ammonitis igitur atque Moabitis non licet adire Sancta: & merito quidem; quorum enim ſimiles conatus fuerunt, & audacia par, eos æquali pœna mulctari conuenit. Vide autem Legis cautionem: diſiungit prorſus ab illis ſanctos, imperatque ne vel in eorum congreſſum, vt ita dicam, atque colloquium veniant, dicens, [Non loqueris cum eis pacifica, & illis vtilia non loqueris omnibus diebus tuis in ſæculum.] An non hoc illud plane eſt, quod nos docuit illud ſanctorum hominum par, Paulus & Ioannes? hic enim dixit, [Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, neque, Salue, ei dicatis:] idque, vt ego arbitror, eſt: Non loqueris cum illis pacifica, &, neque loqueris eis vtilia. Ille vero, [Hæreticum hominem poſt vnam & alteram correptionem deuita, ſciens quia peruerſus eſt huiuſmodi,] hoc eſt, Non loqueris eis vtilia: Oportet enim, Lex inquit, hominibus nimium peruerſis tanquam furioſis de via concedere, dicentes, [Ite in lumine ignis veſtri, & flamma, quam vos accendiſtis]

Num. 21.
Ioan. 2.
Tit. 3.
Ibi 50.

Sed Ammonites quidem vſque ad A tertiam generationem excluditur, Moabites vero vſque ad decimam: qua in re à tempore, vt ego ſentio, magnitudinem indignationis, qua vtroſque proſequeretur, Deus inſinuauit: minor eſt enim, vt conſentaneum eſt, hæreticorum pœna: licet enim de illis dicere, quod eſt proculdubio de Iudæis dictum, Teſtimonium enim illis perhibeo, quod zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam: nam, cum ſe recte dicere, ac ſapientes eſſe putent, non aduertunt miſeri ſe veritatis dogmatis repugnare; cumque ficto zelo teneantur, ſe Dei gloriæ patrocinium ſuſcepiſſe putant, in eo quod cum recte ſentientibus bellum gerunt. At vero Moabitæ, id eſt, Gentilium turmæ ex aperto ac palam nihilque prorſus reformidantes, cum Dei gloria pugnant: ideoque Lex grauiorem eis pœnam impoſuit. Vtrique tamen à ſacris ædibus, vt profani, Deique inuiſi reiiciuntur. PALLAD. Igitur non ſine damno eſt, quod ad inquinationis contagionem pertinet, cum exteris, & diuiſa ſentientibus vel in congreſſum venire. CYRILLVS. Rectiſſimè ſentis. Itaque Lex etiam eos qui abluti ſunt ac puri, ob eamque cauſſam Dei familiares effecti, ab illorum execrandis ſordibus diſiungit, dicens, [Et erit, cum inducet te dominus Deus tuus in terram, in quam ingrederis, vt poſſideas eam, & ſuſtuleris gentes magnas & multas & fortes, à facie tua, Cethæorum, Pherezæorum, & Euæorum, & Iebuſæorum, & Gergeſæorum, & Amorrhæorum, & Chananæorum, ſeptem gentes magnas & multas, & fortiores vobis, & tradet eos dominus Deus tuus in manus tuas, & percuties eos, deſtructione deſtrues eos: non iunges cum eis fœdus, neque miſereberis illorum, neque affinitate iungeris cum eis: filiam tuam non dabis filio eius, & filiam eius non accipies filio tuo: abducet enim filium tuum à me, & colet Deos alios.] Cauta eſt ergo Lex ac prouida, Non iunges, inquit, fœdus cum eis; neque enim conuenire atque connecti poſſunt cum ſanctificatis, qui adhuc profani ſunt: cum illuminatis, qui in caligine tenebriſque verſantur; cum iis qui recipiuntur, ii qui reiiciuntur; cum iis qui ſacrum diuinumque tabernaculum ingrediuntur, ii qui ab eo repelluntur.

Rom. 10.

Deut. 7.

A φλογὶ ἢ ἐξεκαύσατε. ἀλλ' ὁ μὲν Ἀμμανίτης ἕως τρίτης εἴργεται γενεᾶς, Μωαβίτης δὲ καὶ μέχρι δεκάτης, ἀπό γε τοῦ χρόνου καθάπερ ἐγῷμαι τῆς ἐπ' ἀμφοῖν ἀγανακτήσεως τὸ μέγεθος ἡμῖν ὑπεμφαίνοντος Θεοῦ. μείων γὰρ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἡ αἱρετικῶν δίκη· φαίη γὰρ ἄν τις καὶ ἐπ' αὐτοῖς καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπὶ τοῖς Ἰουδαίοις. μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. οἰόμενοι γὰρ ὀρθοεπεῖς εἶναι καὶ σοφοὶ, λελήθασι σφᾶς αὐτοὺς B οἱ δείλαιοι, καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας μαχόμενοι δόγμασι, καὶ ζήλῳ πεπλασμένῳ κατακεκρατημένοι, τῇ τοῦ Θεοῦ δόξῃ συναγορεύειν οἴονται, τοῖς ὀρθοποδοῦσιν ἀντιταττόμενοι. Μωαβῖται δέ γε, τουτέστι, τὰ Ἑλλήνων ἔθνη, γυμνῶς καὶ ἀναφανδὸν, καὶ ὑποστολῆς ἁπάσης δίχα, τῇ θείᾳ μάχονται δόξῃ· τοιγάρτοι φορτικωτέραν ἐπήρτησέ πως τὴν δίκην αὐτοῖς ὁ νόμος. πλὴν ἄμφω τῶν ἱερῶν ἀποπεμπτέοι περιβόλων, C ὡς βέβηλοί τε καὶ θεομισεῖς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Χρῆμα δὴ οὖν οὐκ ἀζήμιον, ὅσον ἧκεν εἰς μολυσμοὺς, τὸ ὀθνείοις τισὶ καὶ ἑτερογνώμοσι, κἂν γοῦν εἰς λόγους ἰέναι φιλεῖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συνίης εὖ μάλα. τοιγάρτοι καὶ ὁ νόμος τοὺς ἐκνενιμμένους καὶ καθαροὺς, καὶ οἰκείους ἤδη Θεῷ, διὰ τοῦτο τῆς ἐκείνων βδελυρίας ἀποτειχίζει λέγων. καὶ ἔσται ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν σε κύριον τὸν Θεόν σου εἰς τὴν γῆν εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐ- D τὴν, καὶ ἐξάρῃς ἔθνη μεγάλα καὶ πολλὰ καὶ ἰσχυρὰ ἀπὸ προσώπου σου, τὸν Χετταῖον καὶ τὸν Γεργεσαῖον, καὶ τὸν Ἀμορραῖον, καὶ τὸν Χαναναῖον καὶ τὸν Φερεζαῖον, καὶ τὸν Ἰεβουσαῖον ἑπτὰ ἔθνη πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ ἰσχυρότερα ὑμῶν, καὶ παραδώσει αὐτοὺς κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν εἰς χεῖράς σου. καὶ πατάξεις αὐτοὺς, ἀφανισμῷ ἀφανιεῖς αὐτοὺς, οὐ διαθήσῃ πρὸς αὐτοὺς διαθήκην, οὐδ' οὐ μὴ ἐλεήσῃς αὐτοὺς, οὐδὲ μὴ γαμβρεύσῃς πρὸς αὐτοὺς, τὴν θυγατέρα σου E οὐ δώσεις τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ οὐ λήψῃ τῷ υἱῷ σου. ἀποστήσει γὰρ τὸν υἱόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ λατρεύσει θεοῖς ἑτέροις. ἀσφαλὴς οὖν ὁ νόμος. οὐ γὰρ συνθήσῃ, φησὶ, διαθήκην πρὸς αὐτούς· ἀσύμβατον γὰρ καὶ ἀσυναφὲς τῷ ἡγιασμένῳ, τὸ βέβηλον ἔτι, τῷ πεφωτισμένῳ, τὸ ἐν ὁμίχλῃ καὶ σκότῳ, τῷ εἰσδεδεγμένῳ τὸ ἀπαράδεκτον· τῷ πρὸς ἱεράν τε καὶ θείαν εἰσφοιτῶντι σκηνὴν, τὸ ταύτης ἐξω-

θούμενον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εἶτα τί τὸ προμηθὲς τοῦ νόμου; διΐστησι δὲ αὐτὸ ὅτου καὶ τοῦτο εἰσάπαν τοῦ βεβήλου τὸ καθαρόν, κἂν εἰ ἐν καλῷ τις γένοιτο τῆς ἀρετῆς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πολὺ γὰρ δὴ λίαν τὸ δέος, ὦ τᾶν, μὴ ἄρα πως καὶ τὸ γοῦν ὀρθῶς ἑστάναι δοκοῦν, τὴν ἐφ᾽ ἃ μὴ προσῆκεν εἰσδέξαιτο κλόνον καὶ παρενεχθείη τοῦ πρέποντος, ἡττώμενόν που τυχὸν ἐκβεβιασμένον, ἢ ἐρεθιζούσης ἡδονῆς, ἢ κατωθούσης εἰς τὸ πλημμελὲς, τῆς ἐνούσης τῇ φύσει πρὸς τοῦτο ῥοπῆς. ἀπονένευκε γὰρ ἀεί πως ἐπὶ τὸ φαῦλον, καὶ θεῖον ἡμῖν ἐπιμαρτυρεῖ λόγος. ἐπιμελῶς γὰρ ἔγκειται, φησὶν, ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος. παραθείην δή ἂν ἐθέλοντί σοι πρὸς ἀπόδειξιν ἐναργῆ, τὰ ὅσαπερ αὐτὴν ὑπομεῖναι λόγος τὴν ἐξ Ἰακώβ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Δίναν δέ που φής· οἶμαι γὰρ ὧδε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Παλλάδιε, γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τῷ τῆς Γενέσεως βιβλίῳ· καὶ ἦλθεν Ἰακὼβ εἰς Σαλὴμ πόλιν Σηκίμων, ἥ ἐστιν ἐν γῇ Χαναάν, ὅτε ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Μεσοποταμίας Συρίας, καὶ παρενέβαλε κατὰ πρόσωπον τῆς πόλεως, καὶ ἐκτήσατο τὴν μερίδα τοῦ ἀγροῦ, οὗ ἔστησεν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, παρὰ Ἐμμὼρ πατρὸς Συχὲμ, ἑκατὸν ἀμνῶν, καὶ ἔστησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον, καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν Θεὸν Ἰσραήλ. ἐξῆλθε δὲ Δεῖνα, ἡ θυγάτηρ Λείας, ἣν ἔτεκε τῷ Ἰακὼβ, καταμαθεῖν τὰς θυγατέρας τῶν ἐγχωρίων, καὶ εἶδεν αὐτὴν Συχὲμ ὁ υἱὸς Ἐμμὼρ ὁ Εὐαῖος, ὁ ἄρχων τῆς γῆς. καὶ λαβὼν αὐτὴν, ἐκοιμήθη μετ᾽ αὐτῆς. καὶ ἐταπείνωσεν αὐτήν. καὶ προσέσχε τῇ ψυχῇ Δείνας τῆς θυγατρὸς Ἰακώβ. καὶ ἠγάπησε τὴν παρθένον. καὶ ἐλάλησε κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς παρθένου αὐτῇ. ἄθρει δὴ οὖν ὅτι σκηνῇ μὲν ἔτι τῇ τοῦ πατρὸς ἐμφιλοχωροῦσά τε καὶ ἐνηυλισμένη, ἐν ᾗ καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ, καὶ σεπτὸν ἐγήγερτο θυσιαστήριον, ἀβέβηλός τε ἦν ἔτι καὶ ἐν τοῖς τῆς παρθενίας σχήμασιν. ἐπειδὴ δὲ τῆς πατρῴας ἐξέβη σκηνῆς, καὶ χῶρον ἀφεῖσα τὸν ἱερὸν, γυναιξὶν ὀθνείαις ἐπεμίσγετο, πρὸς ἀσυνήθη βεβήλωσιν παραχρῆμα κατεβιάζετο, καὶ ἦν οὐκέτι παρθένος, ταῖς ἑτέρων ἡδοναῖς, ἀεθελήτως μὲν ἐν ἀρχαῖς ὑπενηνεγμένη, παθοῦσα δὲ μετὰ τοῦτο καὶ τὸ τῷ πλεονεκτήσαντι συνεῖναι θέλειν. ἐλάλησε γάρ, φησὶ, κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς παρθένου αὐτῇ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ.

A PALLADIVS. Sed quænam eſt iſthæc Legis cautio atque prouidentia? quæ porro cauſſa eſt, quamobrem ſeiungat, idque in vniuerſum, à puro profanum; quamuis ille præcipua virtute ſit? CYRILLVS. Quia formidandum ſane eſt, Palladi, ne, qui rectus ſtare videtur, ad ea impellatur, quæ minime conueniunt, & ab eo quod decet, detorqueatur, aliqua te victus, aut titillante voluptate, aut momentis naturæ inſitis ad peccandum depreſſus: B ſemper enim illa fere in vitium vergit. Cuius rei diuinus quoque ſermo teſtis eſt locuples, [Diligenter enim, inquit, incumbit cogitatio hominis ad mala ab adoleſcentia.] *Geneſ. 8.* Ad eamque rem plane demonſtrandam afferam, ſi placet, quæcumque illam ex Iacob parente natam perpeſſam fuiſſe, ſermo eſt. PALLADIVS. Dinam videlicet intelligis; ſic enim puto. CYRILLVS. Maxime, inquam, Palladi, C ſic enim ſcriptum eſt in libro Geneſeos, [Et venit Iacob in Salem ciuitatem Sicimorum, quæ eſt in terra Chanaan, cum aduenit de Meſopotamia Syriæ, & applicuit ad faciem ciuitatis, & emit partem agri, in quo ſtatuit illic tabernaculum ſuum, ab Emmor patre Sichem centum agnis, & ſtatuit ibi aram, & inuocauit Deum Iſraël. Et egreſſa eſt Dina filia Liæ, quam peperit ipſi Iacob, vt cognoſceret filias indigenarum; D & vidit eam Sichem filius Emmor Euæus princeps terræ, & accipiens illam, dormiuit cum ea, & humiliauit eam, & adhæſit animo Dinæ filiæ Iacob, & amauit virginem, & locutus eſt illi ſecundum ſenſum virginis.] *Geneſ. 34.* Vide igitur eam vſque eo caſtam fuiſſe, & virginitatis ornamenta retinuiſſe, dum in tabernaculo patris verſata eſt & habitauit, in quo ille inuocauerat Deum Iſraël, & altare auguſtum erexerat: vbi vero de paterno tabernaculo exiuit, ſacroque loco E relicto, cum exteris eſt mulieribus congreſſa, ilico ad inceſtum, eius contumeliæ inſueta, vi perducta eſt; neque amplius virgo fuit, aliorumque libidines inuita quidem à principio ſubiit; deinde vero ſic animo affecta eſt, vt cum ſuo violatore verſari vellet: Locutus eſt enim, inquit, illi ſecundum ſenſum virginis. PALLADIVS.

Ita eſt. CYRILLVS. Igitur, poſteaquam hoc factum ſenſibus expoſitum ad imaginem rerum ſpiritualium repræſentandam propoſuimus, age iam dicamus, animam, dum egregiam viuendi rationem tanquam diuinum quoddam tabernaculum incolit, caſtam eſſe & puram, & ab omni turpitudine alienam: quod ſi quopiam exierit, & ad filias alienigenarum perrexerit, id eſt, ſi exquiſierit inſpexeritque mundanorum hominum vitam, mens illa eius ingenua & nobilis corrumpetur: neque enim fieri poteſt, vt, qui præclarum vitæ genus tenere propoſuerint, ii ſine damno ac iactura cum improbis verſentur. At verò diuinum illum Dauid nunquam deprehendimus extra ſacrum tabernaculum prodire velle; quin, vt ſibi liceret illud aſſiduè incolere, neque ab eo longius habitare, precatum eſſe,

Pſalm. 26. „ cum diceret, [Vnam petii à Domino,
„ hanc requiram, vt inhabitem in domo
„ Domini omnibus diebus vitæ meæ, vt
„ videam voluptatem Domini, & viſi-
„ tem templum ſanctum eius: quoniam
„ abſcondit me in tabernaculo ſuo in
„ die malorum meorum, protexit me
„ in occulto tabernaculi ſui.] In quibus

certe verbis diuinum ſacrumque tabernaculum, vt ego interpretor, firmitatem ac ſtabilitatem ſanctæ conuerſationis intellexit, in quam vbi ſe quodammodo abdidiſſet, à vitiis, quæ deprædari cuperent, capi non poſſet. PALLADIVS. Ita videtur. CYRILLVS. Quid porro? nonne clarius ac verius cuiuis diſcere licet, maculas omnium turpiſſimas inuri iis quoque, qui firmi eſſe creduntur, ex illa cum alienigenis conſuetudine, ſi Salomonis vitæ exitum ad fidem huic rei faciendam attulerit, quique illi caſus euenerint in ipſo termino ſenectutis? PALLADIVS. Quo tandem modo? CYRILLVS. Erat enim adeo clarus ac nobilis, vt cum eius gloria nemo æquari poſſet; tranſiuit porro ad turpitudinem, imò verò præ ignauia in ſummam in Deum impietatem proſiluit: ſic autem ſe res eius geſtæ habent: ſcriptum eſt enim in tertio

3. Reg. 10. „ Regnorum libro, [Et magnifica-
„ tus eſt Salomon ſuper omnes reges
„ terræ diuitiis & prudentia, & om-
„ nes reges terræ quærebant faciem
„ Salomonis, vt audirent prudentiam
„ eius, quam dederat Dominus in

A Ὧδε ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν εἰς εἰκόνα τῶν νοητῶν παραθέντες τὸ αἰσθητὸν, φέρε δὴ λέγωμεν, ὅτι σκηνὴν ὥσπερ τινὰ τὴν ἐξαίρετον πολιτείαν οἰκοῦσα ψυχὴ, πάναγνος ἔσται καὶ καθαρὰ, καὶ βδελυρίας ἁπάσης ἀπηλλαγμένη. εἰ δὲ ἐξοίχοιτό ποι καὶ πρὸς τὰς τῶν ἀλλοφύλων ἐπείγοιτο θυγατέρας, τοῦτ' ἔστιν, εἰ ἐρευνοίη καὶ κατασκέπτοιτο τὴν τῶν ἐν κόσμῳ ζωὴν, τὸν εὐφυᾶ τε καὶ εὐγενῆ φθαρήσεται νοῦν. εἴη γὰρ ἂν οὐκ ἀζήμιον τὸ συν-

B διαιτᾶσθαι τοῖς φαύλοις τοὺς οἷσπερ ἂν γένοιτο σκοπὸς, τὸ διαβιῶναι λαμπρῶς. ἀλλ' ὅγε θεῖος Δαβὶδ, οὐκ ἔξω τῆς ἱερᾶς σκηνῆς ἰέναι κατεφωρᾶτο θέλων, ἐμφιλοχωρεῖν δὲ μᾶλλον καὶ ἐνδιαιτᾶσθαι οὐ μακρὰν, τὴν ὅτι μάλιστα δι' εὐχῆς ἐποιεῖτο λέγων. μίαν ᾐτησάμην παρὰ κυρίου, ταύτην ζητήσω, τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, τοῦ θεωρεῖν τὴν τερπνότητα κυρίου, καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν

C τὸν ἅγιον αὐτοῦ. ὅτι ἔκρυψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου, ἐσκέπασέ με ἐν ἀποκρύφῳ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ. σκηνὴν οἶμαι λέγων τὴν θείαν καὶ ἱερὰν, ὡς ἔν γε δὴ τούτοις, τῆς εὐαγοῦς πολιτείας τὸ βεβηκός τε καὶ ἀκατάσειστον, ἐφ' ἣν ὥσπερ τινὰ καὶ εἰσδεδυκὼς, τοῖς καταδῃοῦν ἐθέλουσι τῶν παθῶν, ἀνάλωτος ἦν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δαὶ οὐχὶ σαφέστερόν τε καὶ ἀληθέστερον ἀναμάθοι τις

D ἂν, ὅτι τὰ πάντων ἐπέκεινα μολυσμοῦ περιποιήσειεν ἂν ἔσθ' ὅτε καὶ τοῖς ἐρηρεῖσθαι πεπιστευμένοις, αἱ πρὸς ἀλλογενεῖς ὁμιλίαι, παρενεγκὼν εἰς ἀπόδειξιν τῆς Σολομῶντος ζωῆς τὴν κατάληξιν; καὶ ἅπερ αὐτῷ συνέβη παθεῖν, ἐπ' αὐτῷ γήρως οὐδῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς ἔφης; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἦν μὲν γὰρ οὕτω λαμπρὸς καὶ ἀοίδιμος, ὡς ἀσύγκριτον ἤδη πως τὴν δόξαν ἑλεῖν, μετέβη γε μὴν εἰς τὸ ἀκαλλὲς, μᾶλ-

E λον δὲ καὶ κατέθορεν ἀγεννῶς, ἐς αὐτό που τὸ λίαθον τῆς εἰς Θεὸν ἀσεβείας. ἔχει δὲ ὧδε τὰ ἐπ' αὐτῷ. γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Βασιλειῶν. καὶ ἐμεγαλύνθη Σολομὼν ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς πλούτῳ καὶ φρονήσει. καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἐζήτουν τὸ πρόσωπον Σολομῶντος, τοῦ ἀκοῦσαι τῆς φρονήσεως αὐτοῦ, ἧς ἔδωκε κύριος ἐν

τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. ἀλλὰ τὸν οὕτως εὐκλεᾶ καὶ ἀοίδιμον, καὶ σοφίας εἰς τοῦτο διεληλακότα λοιπόν, ὡς ἐν ἀμετρήτῳ γενέσθαι θαύματι, καὶ παρ᾽ αὐτοῖς γε τοῖς ἄγαν διῳκισμένοις, ἡδονὴ γυναικῶν ἐξεμόχλευσε πονηρῶν, καὶ οἱονείπως αὐτῆς ἐξελάσασα τῆς θείας σκηνῆς τοῖς τῆς εἰδωλολατρείας ἐνῆκε βοθύνοις. γέγραπται γὰρ οὕτω περὶ αὐτοῦ· καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομὼν ἦν φιλογύναιος, καὶ ἔλαβε γυναῖκας ἀλλοτρίας, καὶ τὴν θυγατέρα Φαραώ· Μωαβίτιδας, καὶ Ἀμμανίτιδας, καὶ Ἰδουμαίας, Σύρας, Χετταίας, Ἀμορραίας, ἐκ τῶν ἐθνῶν, ὧν ἀπεῖπε κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· οὐκ εἰσελεύσεσθε πρὸς αὐτούς, καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσελεύσονται πρὸς ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἐκκλίνωσι τὰς καρδίας ὑμῶν ὀπίσω τῶν εἰδώλων αὐτῶν. εἰς αὐτοὺς ἐκολλήθη Σολομὼν, τοῦ ἀγαπῆσαι. καὶ ἦσαν αὐτῷ γυναῖκες ἄρχουσαι ἑπτακόσιαι, καὶ παλλακαὶ τριακόσιαι· καὶ ἐγενήθη ἐν τῷ καιρῷ γήρως Σολομὼν, καὶ ἐξέκλιναν αἱ γυναῖκες αἱ ἀλλότριαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὀπίσω θεῶν ἑτέρων. καὶ οὐκ ἦν ἡ καρδία αὐτοῦ τελεία μετὰ κυρίου Θεοῦ αὐτοῦ, καθὼς ἡ καρδία τοῦ Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. καὶ ἐπορεύθη Σολομὼν ὀπίσω τῆς Ἀστάρτης βδελύγματος Σιδωνίων, καὶ ὀπίσω τοῦ βασιλέως αὐτῶν εἰδώλου υἱῶν Ἀμμών· καὶ ἐποίησε Σολομὼν πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου, καὶ οὐκ ἐπορεύθη ὀπίσω κυρίου, ὡς Δαβὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. ἆρ᾽ οὐκ ἐποιμώζειν ἄξιον, τῷ τὰ ἄδε παθεῖν λεγομένῳ; ὁ τὸν διαβόητον ἐκεῖνον ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀναστήσας ναὸν, ὁ τὴν τῶν θείων θρόνων πάρεδρον αἰτήσας σοφίαν; ὁ ἐπὶ συνέσει τῇ ἀσυγκρίτῳ τεθαυμασμένος, καὶ μέχρις αὐτῶν τερμάτων τῆς ὑπ᾽ οὐρανόν; ὁ καθάπερ ἑωσφόρος, πόλεσί τε καὶ χώραις ἐκφανὴς, αἰσχρῶν γυναικῶν ἡττώμενος, καὶ μυσαρωτάτης ἡδονῆς κατόπιν ἰὼν, εἰς τοῦτο μωρίας φωρᾶται πεσὼν, ὡς καὶ αὐτῆς ἀλογῆσαι παντελῶς τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας. σφαλερὸν οὕτω ἄρα καὶ ἀναμφιλόγως ἐστὶ τὸ τοῖς ἀλλοφύλοις εἶναι κατὰ ταὐτόν. πανώλεθρον δὲ κομιδῇ καὶ τὸ ἡδονῆς ἡττᾶσθαι τῆς σαρκικῆς, καὶ ἀκάθαρτος ὁ τοιόσδε, καὶ τῷ παναγνῷ Θεῷ κατεστυγημένος, καὶ οὐκ ἀρετῆς δίχα, πρὸς τὴν ἱεράν τε καὶ θείαν εἰσελάσαι σκηνήν. ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἂν προσοίσει θυσίαν δεκτήν. γέγραπται γὰρ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ. οὐκ ἔσται πόρνη ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραήλ, καὶ οὐκ ἔσται πορνεύων ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ οὐκ ἔσται τελεσφόρος ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραήλ.

A corde eius.] Sed hunc virum adeo clarum ac nobilem, & vſque eo in ſapiencia progreſſum, vt apud gentes quoque longiſſime remotas, in ſumma admiratione eſſet, mulierum improbarum amor euertit, & ab ipſo Dei tabernaculo propemodum expulſum, in idololatriæ foueas deiecit: ſic namque de eo ſcriptum eſt, [Et Rex Salomon erat mulierum amator: & accepit vxores alienigenas, & filiam Pharaonis; Moabitidas & Ammonitidas, B Idumæas, & Syras, Cethæas, Amorrhæas, ex gentibus, de quibus ſingulis interdixit Dominus filiis Iſraël, Non ingrediemini ad eos, & ipſi non ingredientur ad vos, ne declinare faciant corda veſtra poſt idola ſua: cum illis iunctus eſt Salomon amore: & erant ei vxores principes ſeptingentæ, & concubinæ trecentæ: & factum eſt in tempore ſenectutis Salomonis, declinare fecerunt vxores alienigenæ cor eius poſt deos alios; & non erat cor C eius perfectum cum domino Deo ſuo, ſicut cor Dauid patris eius: & ambulauit Salomon poſt Aſtarten abominationem Sidoniorum, & poſt regem eorum idolum filiorum Ammon: & fecit Salomon malum in conſpectu Domini, & non ambulauit poſt Dominum, ſicut Dauid pater eius.] Nonne ingemiſcere dignum eſt in eo, cui talia mala accidiſſe dicuntur? ille, qui celeberrimum illud templum Hieroſolymis extruxerat; il- D le, qui diuinarum ſedium aſſiſtricem ſapientiam petierat; ille, de cuius ſapientia ſumma erat omnium vſque ad ipſos orbis terrarum terminos admiratio; ille, qui velut Lucifer per vrbes ac regiones illuſtris erat, turpium mulierum amore victus, & impuriſſimæ voluptatis aſſecla, in eam ſtultitiam lapſus eſſe deprehenditur, vt ipſam quoque in Deum pietatem pro nihilo duceret. Periculoſum eſt igitur proculdubio cum alienigenis in congreſſum veni- E re; grauiſſimum vero in primis carnis voluptate ſuperari; impuruſque eſt eiuſmodi homo, & Deo, qui puriſſimus eſt, inuiſus: cúmque ſit à virtute vacuus, ſacrum diuinumque tabernaculum non ingredietur vnquam, neque hoſtiam afferre acceptabilem poterit: ſcriptum eſt enim in Deuteronomio, [Non erit meretrix de filiabus Iſraël, & non erit fornicans de filiis Iſraël, & non erit teleſphoros de filiabus Iſraël,

3. Reg. 11.

Sapien. 9.

Deut. 23.

„ neque initiatus de filiis Iſraël: non offe- A
„ res mercedem meretricis, neque com-
„ mutationem canis in domum Domini
„ Dei tui ad omne votum: quia abomi-
„ natio eſt Domino Deo tuo vtrum-
„ que.] PALLADIVS. Seuera ſane lex, & in primis vtiliſſima. CYRILL. Præclare ſane, Palladi, recte enim ſentis. Sed magis adhuc, niſi fallor, mirabere, ſi animaduerteris illam, vt lubricum iter ac præceps in voluptates prorſus coerceret, impudicum & intemperantem repellere: vide enim vt iis, qui vo- B luntariam ſponteque ſuſceptam turpiſſimam impuritatem exercent, atque etiam iis, qui ad eam rem alios tanquam vi coactos perducere conſueuerunt, aperte proteſtetur, & per ea, quæ fieri prohibet, cautiores reddat, efficiatque vt ægre reſponſionem vllam comminiſci poſſint, quæ ſit ad defenſionem ſatis. Non enim poſthac ignorantia in culpa erit, ſed ignauiæ iam contumacíſque animi crimen. PALLAD. Quomodo tandem? CYRILL. Quid? nonne C ſua ſponte nonnulli ad ſcortandum veniunt? mulierculæque & pueri, dum ſponte quæſtum faciunt, quorundam intemperantiæ formam ſuam venalem habent? PALLAD. Certè. CYRILLVS. Quid præterea? nonne turpis lucri cupiditate vincuntur alii, cum ſuas ancillas aut coemptos pueros alienæ libidini proſtituunt, ex iiſque argentum exigunt miſeri? de quibus ait Prophe-
Ioel. 3. „ ta, [Et puellas vendebant pro vino, &
„ bibebant:] compertum eſt enim ad eum D vſque impuritatis & nequitiæ gradum progredi quoſdam, vt audeant interdum ab eiuſmodi quoque turpibus flagitiis nefarie quaſi vectigal exigere. PALLADIVS. Intelligo. CYRILLVS. Igitur ſcortantur nonnulli quidem ſponte, quod ipſi ab honeſtate refugiunt, ac deinde ad flagitium ex animi ſui ſententia pergunt. Teleſphori autem ſunt, qui tributum aliis tanquam coacti pendunt, & illam ex intemperantia mercedem dominis emptoribuſque E ſuis colligunt. PALLADIVS. Rectè dicis. CYRILLVS. Prohibet itaque Lex hanc turpitudinem vbique, & qui hoc crimine teneatur, impium iudicat, & excludit à ſacro tabernaculo, faſque illi non eſſe, vt ad altare diuinum accedat, illico pronunciat, eius victimam repudiandam dicens, ac votum minime acceptum fore: verum eſt enim illud, non eſſe pura vota è ſcorti mercede.

A καὶ οὐκ ἔσται τελισκόμενος ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ· οὐ προσοίσεις μίσθωμα πόρνης, οὐδὲ ἄλλαγμα κυνὸς εἰς τὸν οἶκον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου πρὸς πᾶσαν εὐχὴν, ὅτι βδέλυγμα κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ἐστὶ καὶ ἀμφότερα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς δριμὺς ὁ νόμος, καὶ τῶν ὅτι μάλιστα λυσιτελεστάτων. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εὖγε, ὦ Παλλάδιε, νοεῖς γὰρ ὀρθῶς. καταπεθήποις γὰρ οἶμαι, καὶ ἔτι μειζόνως ἐννενοηκὼς ὅτι κατακωλύων εὖ μάλα τὸ λάθον εἰς ἡδονὰς, τὸν ἀσελγῆ καὶ ἀκόλαστον ἀπο- B πέμπεται. θέα γὰρ ὅπως καὶ τοῖς ἑκούσιον καὶ αὐθαίρετον ἐπιτηδεύειν ἐθέλουσι τὸν ἐπ' αἰσχρότητι μολυσμὸν, καὶ μήν τοι καὶ τοῖς εἰς τοῦτο καταχομίζειν εἰωθόσιν ὡς ἐξ ἀνάγκης ἑτέρους, ἐπισκήπτων ὁρᾶται, καὶ δι' ὧν ἀποφάσκει τὸ χρῆναι δρᾶν, ἀσφαλεστέρους ἀποτελεῖ, καὶ δυσεύρετον αὖθις τὸν ταῖς ἀπολογίαις ἐξαρκεῖν ἰσχύοντα λόγον κατασκευάζει. οὐ γὰρ ἀγνοίας ἔτι τὰ ἐγκλήματα, ῥᾳθυμίας δὲ λοιπὸν καὶ ἀνυποτάκτου φρενὸς ἡ γρα- C φή. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ αὐτόκλητοί τινες ἐπὶ τὸ πορνεύειν ἴασι, καὶ μισθαρνεῖν ἐθέλοντα γύναιά τε καὶ μειράκια, ταῖς τινῶν ἀκρασίαις καταπιπράσκει τὴν ὥραν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ναί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δ', οὐκ αἰσχρῶν λημμάτων ἡττῶνταί τινες, καὶ προσθέντες ταῖς ἐθέλουσι τὰς σφῶν θεραπαίνας, ἤγουν τὴν ἀρρένων, οὓς ἂν ἐκπρίαιντο τυχὸν, ἀργυρολογοῦσιν οἱ δείλαιοι, περὶ ὧν καὶ ὁ προφήτης φησὶν, καὶ τὰ κοράσια ἐ- D πώλουν ἀντὶ οἴνου καὶ ἔπινον. ἀληθὲς γὰρ ὅτι πρὸς τοῦτο φαυλότητος καὶ ἀκαθαρσίας μέτρον καθικνοῦνταί τινες, ὡς ἀνοσίως ἀποτολμᾶν δασμολογεῖν ἔσθ' ὅτε, καὶ τὰ τοιάδε τῶν αἰσχρῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν πορνεύουσι μὲν ἑκουσίως, οἱ μὲν, τὸ αὐτοὶ ἔξω φέρεσθαι τοῦ καλοῦ, εἶτα πρὸς τοῦτο ἰόντες ἰδιογνωμόνως· τελεσφόροι γε μὴν εἶεν ἂν, οἱ φόρους τελοῦντες, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἑτέροις, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀσελγείας μισθώματα τοῖς ἐωνημέ- E νοις συλλέγοντες. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀποφάσκει δὴ οὕτως ὁ νόμος τὸ χρῆμα πανταχῆ, καὶ ἀνόσιον ποιεῖται τὸν ἐναλόντα γραφῇ, ἔξω τε εἴργει σκηνῆς ἱερᾶς, καὶ ἀπρόσιτον αὐτῷ τὸ θεῖον εὐθὺς ἀποφαίνει θυσιαστήριον, ἀπρόσδεκτον ἔσεσθαι τὸ θῦμα λέγων, καὶ ἀπρόσδεκτον τὴν εὐχήν. ἀληθὲς γὰρ ὅτι οὐχ ἁγναὶ εὐχαὶ, ἀπὸ μισθώματος πόρνης. ἐκ

ἴσον δὲ τρόπῳ στυγητὸν ποιεῖται καὶ βδελυρώτατον, τὸ ἄλλαγμα τοῦ κυνός. κύνα δὲ, οἶμαι, φησὶ, τὸν εἰς ἀκαθαρσίαν εὔκολον, καὶ τοῖς προσιοῦσιν ἁπλῶς ἐγκείμενον. ἄλλαγμα δὲ κυνὸς τὸ αὐτῷ τυχὸν, ὑπὲρ αὐτοῦ προσταττόμενον. ἐπιφωνείτω δὴ οὖν ὁ νόμος, Οὐκ ἔσται πόρνη ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραήλ, καὶ οὐκ ἔσται πορνεύων ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ. ὁ δέ γε σοφώτατος Παῦλος συνηχείτω βοῶν. Φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. καλείτω δὲ οὖν καὶ πρός γε τὸ δεῖν τῶν ἀμεινόνων ἐφίεσθαι τοὺς τοῖς ἐγκρατείας αὐχήμασι γεννικῶς ἐπιθρώσκοντας. ἔφη γὰρ πάλιν. Παρακαλῶ γὰρ ὑμᾶς ἀδελφοὶ διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν, καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον. ἢ οὐκ εἶναι φὴς θυσίαν ὄντως ἁγίαν καὶ πανάγνον ἀληθῶς, τὴν τῶν αἰσχίστων ἀπόθεσιν;

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φαίην ἂν ἔγωγε· πῶς γὰρ οὔ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ ἀποφοιτῶσι μὲν ἡμῖν σαρκικῆς ἡδονῆς, ἐπιγάννυται Θεός, ἐπιστυγνάζει δὲ λίαν ἀποκλίνουσι πρὸς τὸ ἄναλκι, καὶ σαρκὸς ὀπίσω πεσεῖν ᾑρημένοις, ἐπάγει τὰς δίκας. καταβιάζεται γὰρ ἔσθ' ὅτε καὶ εἰς ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ, θερμὴ καὶ ἀκόλαστος ἡδονή. καὶ ἀληθὲς ὅτι τὸ χρῆμά ἐστιν, ἐνδείξειεν ἂν εὐθὺς, ὁ ἐπί γε τῷ Σολομῶντι λόγος. καταφωρᾶται δὲ πρὸ αὐτοῦ περιενηνεγμένος εἰς τοῦτο κατὰ τὴν ἔρημον ὁ Ἰσραήλ. γέγραπται γὰρ ὅτι κατέλυσεν Ἰσραὴλ ἐν Σαττείν, καὶ ἐβεβηλώθη ὁ λαὸς ἐκπορνεῦσαι εἰς τὰς θυγατέρας Μωάβ, καὶ ἐκάλεσαν αὐτοὺς εἰς τὰς θυσίας τῶν εἰδώλων αὐτῶν, καὶ ἔφαγεν ὁ λαὸς τῶν θυσιῶν αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, καὶ ἐτελέσθη Ἰσραὴλ τῷ Βεελφεγώρ, καὶ ὠργίσθη θυμῷ κύριος τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἶπε κύριος τῷ Μωσῇ. λάβε πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ λαοῦ, καὶ παραδειγμάτισον αὐτοὺς κυρίῳ κατέναντι τοῦ ἡλίου, καὶ ἀποστραφήσεται ὀργὴ θυμοῦ κυρίου ἀπὸ Ἰσραήλ. ὁρᾷς ὅτι παραθήγεταί πως, μονονουχὶ δὲ καὶ εἰς ἀθελήτους ὀργὰς ἐκφέρεται

A Æque autem inuiſam & quam maxime execrandam ducit commutationem canis: canem porro, vt opinor, appellat hominem ad impuritatem procliuem, & adeuntibus nullo diſcrimine expoſitum: commutatio vero canis eſt, quod illi pro ſe offertur ac datur. Lex igitur clamet, [Non erit meretrix „ Prou. 19.
de filiabus Iſraël, & non erit for- „ Deut. 23.
nicans de filiis Iſraël.] Paulus quo- „
que vir ſapientiſſimus ſimul inſonet
B atque clamet, [Fugite fornicatio- „ 1. Cor. 6.
nem: omne peccatum, quodcun- „
que fecerit homo, extra corpus eſt; „
qui autem fornicatur, in corpus „
ſuum peccat.] Eos item, qui ad „
temperantiæ laudes fortiter currunt,
ad res quoque præſtantiores expetendas vocet; ait enim iterum,
[Obſecro itaque vos, fratres, per „ Rom. 12.
miſericordiam Dei, vt exhibeatis „
corpora veſtra hoſtiam viuentem, „
ſanctam, placentem Deo, rationa- „
C bile obſequium veſtrum, & nolite „
conformari huic ſæculo, ſed refor- „
mamini nouitate ſenſus veſtri, vt „
probetis, quæ ſit voluntas Dei bo- „
na & beneplacens & perfecta.] An „
vero non eſſe cenſes hoſtiam plane ſanctam, ac reuera puriſſimam, illam turpium vitiorum abiectionem? Palladivs. Ego vero cenſeo: cur enim negem? Cyrillvs. Ac de nobis & cum à carnali voluptate recedimus, lætatur Deus; & cum ad ignauiam declinamus,
D moleſte fert; & carni ſuccumbere volentibus, pœnas irrogat: nam impellit nonnunquam etiam vt Deum deſeramus feruens illa & effuſa voluptas; idque verum eſſe, mox oſtendet, quod de Salomone ſcriptum eſt. Sed ante hunc in idem vitium prolapſus eſſe Iſraël in eremo deprehenditur: ſcriptum
eſt enim, [Diuertit populus in Setim, & „ Num. 25.
profanatus eſt populus, vt ſcortaretur „
cum filiabus Moab; & vocauerunt „
E eos ad ſacrificia deorum ipſarum; & „
comedit populus de ſacrificiis earum; „
& adorauerunt idola earum, & initiatus „
eſt Iſraël Beelphegor: & iratus eſt ira „
Dominus in Iſraël: & dixit Dominus „
Moyſi, Accipe principes populi, & „
oſtenta illos Domino contra ſolem, & „
auertetur ira furoris Domini ab Iſraël.] „
Vides ad indignationem quodammodo incitari, ac propemodum in iracundiam non voluntate ſuſceptam impelli à

nobis

nobis diuinam illam benigniſſimamque naturam? pecudis quippe proprium eſt inſanire libidine ad mulierum formas, ac nefarium ſane facinus, pietatem in Deum audere cum intemperanti voluptate commutare. Ob eamque cauſſam oſtentantur Deo contra ſolem, id eſt, à rectis ſtipitibus ſuſpenduntur ad Orientem verſis: erat id apud eos ſupplicii genus, tantum non ea figura proclamante, vocemque mittente, oculum illum Iudicis omnia intuentem, & qui falli non poteſt, neminem, qui huiuſmodi culpis irretitus ſit, effugere poſſe, aut impune ferre; ſed propoſitum fore, vt
Iſai.66. inquit Propheta, ad viſionem omni carni, grauiſſimaſque eorum, quæ peccauerit, pœnas daturum. PALLAD. Igitur palam & tanquam ſub Dei oculis puniri, id appellat, oſtentari contra ſolem? CYRILLVS. Sanè quidem. Neque vero hæc verba à noſtro propoſito ſunt aliena: ſcortantibus porro vel iis, quorum pudicitia ſtuprata eſt, tam turpis tamque impuræ vitæ rationes Deo eſſe reddendas, ac perſpicua illi eſſe, quæ latent, ac fore vt aperte cognoſcantur, quæ in quocunque homine ſunt, alia quoque lege nobis adumbrauit:
Num.5. » ſcriptum eſt enim in Numeris, [Et
» locutus eſt Dominus ad Moyſen, di-
» cens, Loquere filiis Iſraël, & dices ad
» eos, Si vxor cuiuſpiam viri præuari-
» cata fuerit, & contempſerit eum ſper-
» nens, & dormierit quiſpiam cum ea
» concubitu ſeminis, & latuerit ab ocu-
» lis viri eius, & celauerit, ipſa vero
» inquinata fuerit, & teſtis non fue-
» rit eum ea, nec ipſa deprehenſa fue-
» rit; aut venerit ſuper eum ſpiritus
» zelandi, & zelatus fuerit vxorem
» ſuam; ipſa vero inquinata eſt, vel ſu-
» peruenerit ei ſpiritus zelandi, & zelet
» vxorem ſuam, ipſa autem inquinata non
» fuerit; ducet homo vxorem ſuam ad ſa-
» cerdotem, & afferet donum pro ip-
» ſa, decimam partem œphi, farinæ
» ordeaceæ; non infundet ſuper eam
» oleum, neque imponet ſuper eam
» thus; eſt enim ſacrificium zelotypiæ;
» ſacrificium memorialis commemorans
» peccatum: & adducet eam ſacer-
» dos, & ſtatuet eam ante Dominum, &
» ſumet ſacerdos aquam puram viuam
» in vaſe teſtaceo, & ex terra, quæ eſt in
» pauimento tabernaculi teſtimonii; &
» ſumens ſacerdos infundet aquam,

A πρὸς ἡμᾶς, ἡ θεία τε καὶ ἡμερωτάτη φύσις; κτηνοπρεπὲς γὰρ τὸ χρῆμα, τὸ ἐπιμαίνεσθαι, φημὶ, ταῖς γυναικῶν ὥραις, καὶ ἀνόσιον κομιδῇ, καὶ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἄλλαγμα ποιεῖσθαι τολμᾶν τὴν ἀκόλαστον ἡδονήν. Τοιγάρτοι καὶ παραδειγματίζονται τῷ κυρίῳ ἀπέναντι τοῦ ἡλίου, τουτέστιν, ὀρθῶν ἀπαρτῶνται ξύλων τετραμμένων πρὸς ἀνατολάς. καὶ ἦν τοῦτο αὐτοῖς ὁ τῆς κολάσεως τρόπος, μονονουχὶ διαρρήδην κεκραγότος ἐναργῶς τοῦ τύπου, καὶ φωνὴν ἀφιέντος, ὅτι τὸν πανδερκῆ
B καὶ ἀπαραλόγιστον ὀφθαλμὸν τοῦ κρίνοντος, οὐκ ἂν διαδράσαιέ τις, τοιοῖσδε πταίσμασιν ἐναλούς, οὐδ' ἂν οἰχήσοιτο νηποινὶ, προσεκκείσεται δὲ κατὰ τὴν προφήτου φωνὴν, εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκὶ, πικρὰς τῆς αὐτοῦ πεπλημμεληκυίας ὑπέχων τὰς δίκας. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ ἐμφανὲς οὕτω ἄρα κολάζεσθαι, καὶ τὸ οἱονείπως ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ παραδειγματισθῆναί φησιν, ἀπέναντι τοῦ ἡλίου. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν· ἔστι δὲ ἡμῖν ὁ λόγος οὐκ ἀπὸ σκοποῦ.
C ὅτι δὲ τοῖς πορνεύουσιν, ἤτοι τοῖς πεπορνευμένοις, τῆς οὕτω ψυχρᾶς καὶ βεβήλου ζωῆς πρὸς Θεὸν οἱ λόγοι, καὶ ἐμφανῆ μὲν ἔστι τὰ κεκρυμμένα, γνωσθήσεται δὲ τὰ ἐν ἑκάστῳ σαφῶς, καὶ δι' ἑτέρου πάλιν ἡμῖν διετύπου νόμου. γέγραπται γὰρ ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς. ἀνδρὸς ἐὰν παραβῇ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ ὑπεριδοῦσα παρίδῃ αὐτὸν, καὶ κοιμηθῇ τις μετ' αὐτῆς κοίτην σπέρματος,
D καὶ λάθῃ ἐξ ὀφθαλμῶν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ κρύψῃ, αὐτὴ δὲ ᾖ μεμιασμένη, καὶ μάρτυς μὴ ἦν μετ' αὐτῆς, καὶ αὐτὴ μὴ ᾖ συνειλημμένη, καὶ ἐπέλθῃ αὐτῷ πνεῦμα ζηλώσεως, καὶ ζηλώσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, αὐτὴ δὲ μεμίανται, ἢ ἐπέλθῃ αὐτῷ πνεῦμα ζηλώσεως, καὶ ζηλώσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, αὐτὴ δὲ μὴ ᾖ μεμιασμένη, καὶ ἄξει ὁ ἄνθρωπος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ προσοίσει τὸ δῶρον
E περὶ αὐτῆς, τὸ δέκατον τοῦ οἰφὶ ἄλευρον κρίθινον, οὐκ ἐπιχεεῖ ἐπ' αὐτὸ ἔλαιον, οὐδὲ ἐπιθήσει ἐπ' αὐτὸ λίβανον. ἔστι γὰρ θυσία ζηλοτυπίας, θυσία μνημοσύνου, ἀναμιμνήσκουσα ἁμαρτίαν. καὶ προσάξει αὐτὴν ὁ ἱερεὺς, καὶ στήσει αὐτὴν ἔναντι κυρίου. καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς ὕδωρ καθαρὸν ζῶν ἐν ἀγγείῳ ὀστρακίνῳ, καὶ τῆς γῆς τῆς οὔσης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἐμβαλεῖ εἰς τὸ ὕδωρ.

A καὶ στήσει ὁ ἱερεὺς τὴν γυναῖκα ἔναντι κυρίου, καὶ ἀποκαλύψει τὴν κεφαλὴν τῆς γυναικὸς, καὶ δώσει ἐπὶ τὰς χεῖρας αὐτῆς τὴν θυσίαν τοῦ μνημοσύνου, τὴν θυσίαν τῆς ζηλοτυπίας, ἐν δὲ τῇ χειρὶ τοῦ ἱερέως ἔσται τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ τοῦ ἐπικαταρωμένου τούτου. καὶ ὁρκιεῖ αὐτὴν ὁ ἱερεὺς, καὶ ἐρεῖ τῇ γυναικί. εἰ μὴ κεκοίμηταί τις μετὰ σοῦ, εἰ μὴ παραβέβηκας μιανθῆναι ὑπὸ τὸν ἄνδρα τὸν σεαυτῆς, ἀθῶα ἴσθι ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐλεγμοῦ τοῦ ἐπικαταρωμένου τούτου. εἰ δὲ σὺ παραβέβηκας ὕπανδρος οὖσα, B εἰ μεμίανσαι, καὶ ἔδωκέ τις τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐν σοὶ, πλὴν τοῦ ἀνδρός σου, καὶ ὁρκιεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν γυναῖκα ἐν τοῖς ὅρκοις τῆς ἀρᾶς ταύτης· καὶ ἐρεῖ ὁ ἱερεὺς τῇ γυναικί· δῴη σε κύριος ἐν ἀρᾷ καὶ ἐνόρκιον ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου. ἐν τῷ δοῦναι κύριον τὸν μηρόν σου διαπεπτωκότα, καὶ τὴν κοιλίαν σου πεπρησμένην. καὶ εἰσελεύσεται τὸ ὕδωρ τὸ ἐπικαταρώμενον τοῦτο εἰς τὴν κοιλίαν σου πρῆσαι γαστέρα, καὶ διαπεσεῖν μηρόν σου. καὶ ἐρεῖ ἡ γυνή. γένοιτο, γένοιτο. καὶ C γράψει ὁ ἱερεὺς τὰς ἀρὰς ταύτας εἰς βιβλίον, καὶ ἐξαλείψει εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ τοῦ ἐπικαταρωμένου, καὶ ποτιεῖ τὴν γυναῖκα τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ τοῦ ἐπικαταρωμένου. καὶ εἰσελεύσεται εἰς αὐτὴν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπικαταρώμενον τοῦ ἐλεγμοῦ. καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς ἐκ χειρὸς τῆς γυναικὸς τὴν θυσίαν τῆς ζηλοτυπίας, καὶ ἐπιθήσει τὴν θυσίαν ἔναντι κυρίου, καὶ προσοίσει αὐτὴν πρὸς τὸ θυσιαστήριον. καὶ δράξεται ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς θυσίας τὸ μνημόσυνον αὐτῆς, καὶ ἀνοίσει αὐτὸ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ μετὰ ταῦτα ποτιεῖ τὴν γυναῖκα τὸ ὕδωρ. καὶ ἔσται ἐὰν ᾖ D μεμιασμένη καὶ λήθῃ λάθῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ εἰσελεύσεται εἰς αὐτὴν τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ τὸ ἐπικαταρώμενον, καὶ πρησθήσεται τὴν κοιλίαν, καὶ διαπεσεῖται ὁ μηρὸς αὐτῆς, καὶ ἔσται ἡ γυνὴ εἰς ἀρὰν τῷ λαῷ αὐτῆς. ἐὰν δὲ μὴ μιανθῇ ἡ γυνὴ, καὶ καθαρὰ ᾖ, καὶ ἀθῶα ἔσται, καὶ ἐκσπερματιεῖ σπέρμα. Ταυτὶ μὲν ὁ νόμος. Φαίην δ' ἂν ὅτι τὸ τῶν γεγραμμένων πέρι χρησίμως ἐν ὀλίγαις ἐννοίαις εὖ μάλα συνενεγκὼν, ὁ θεῖος ἡμῖν γράφει Παῦλος. Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν E τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε φαῦλα. ΠΑΛ. Οἴομαι μὲν ὀρθῶς εἰρῆσθαι ταυτί· πλὴν τὰ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τεθεσπισμένων διασάφει λεπτῶς. ΚΥΡ. Τὴν ἐν ὑποψίαις τοῦ μεμοιχεῦσθαι γυναῖκα, ὅταν μὲν ἔλεγχον ἐρήμην ὑπομένῃ γραφήν, ἄγεσθαι προστέταχε πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ δὴ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς ἑστάναι Θεοῦ.

A & ſtatuet ſacerdos mulierem coram Domino, & deteget caput mulieris, & dabit in manus eius hoſtiam memorialis, hoſtiam zelotypiæ: in manu vero ſacerdotis erit aqua argutionis quæ maledicitur huius. Et adiurabit illam ſacerdos, & dicet mulieri, Si non dormiuit quiſpiam tecum, ſi non præuaricata es, vt inquinareris ſub viro tuo, immunis eſto ab aqua argutionis quæ maledicitur huius: ſi vero præuaricata es, cùm B ſub viro eſſes, aut inquinata es, & dedit quiſpiam concubitum ſuum in te præter virum tuum: & adiurabit eam ſacerdos adiurationibus execrationis huius, & dicet ſacerdos mulieri, Det te Dominus in maledictum & in execrationem in medio populi tui, vt det Dominus femur tuum decidere, & ventrem tuum inflari; & ingredietur aqua quæ maledicitur hæc in ventrem tuum, vt inflet ventrem tuum, & excidat femur tuum. Et dicet mulier, Fiat, C Fiat. Et ſcribet ſacerdos has execrationes in libellum, & delebit in aquam redargutionis maledictam, & potabit mulierem de aqua redargutionis quæ maledicitur. Et ingredietur in eam aqua maledicta redargutionis: & ſumet ſacerdos ex manu mulieris hoſtiam zelotypiæ, & imponet hoſtiam coram Domino, & afferet eam ad altare & pugillum capiet ſacerdos de hoſtia memoriale eius, & offeret ſuper altare, & poſthæc potabit mulierem D illa aqua: & erit, ſi illa fuerit inquinata, & latēdo latuerit virum ſuum, ingredietur in eam aqua redargutionis maledicta, & inflabitur ventrem, & intercidet femur eius, & erit mulier in execrationem in populo ſuo. Quod ſi non inquinata fuerit mulier, & munda fuerit, & immunis erit, & ſeminabit ſemen.] Atque hæc quidem eſt lex. Ceterum puto beatum Paulum, cum horum verborum ambitum diligenter in paucas ſententias optime contuliſſet, illa ſcripſiſſe, [Omnes enim nos mani- E feſtari oportet ante tribunal Chriſti, (2. Cor. 5.) vt ibi recipiat vnuſquiſque propria corporis, iuxta ea quæ fecit, ſiue bona ſiue mala.] PALLAD. Recte quidem puto hæc dicta eſſe: tamen de ſingulis iis, quæ præcepta ſunt, enucleatius diſſeras velim. CYRIL. Mulierem de adulterio ſuſpectam, ſi crimine laborat, quod coargui non poteſt, duci ad ſacerdotem iubet, atque ante Dei conſpectum ſiſti:

idque, vt opinor, eſt, fore vt omnes adſtemus Chriſto: deinde donum offerri pro illa, hordeaceam farinam, non thure reſperſam, non oleo litam; hoſtia enim zelotypiæ eſt, commemorans peccatum. Perſpicuum itaque eſt ex vniuſcuiuſque vita velut odorem quendam ad Deum aſcendere, qui remiſſos & eneruatos præ inertia homines de abſurdiſſimis factis accuſet, contraque de eorum integritate teſtimonium ferat, qui vt recte viuerent, ſummopere elaborarunt. Quamobrem dicimus, & merito quidem, eorum dona, qui in ſuſpicionem non venerunt, ſimilam ex tritico habere, adiecto thure, oleo quoque infuſo; illam enim homine dignam vitam, cuius imaginem ſimila illa ex tritico gerit, omnino ſequitur, vt pro ſuaui odore & hilaritate apud Deum virtutis amantem habeatur: degeneris autem vitæ, ac pecude dignæ ſignum eſt, & quidem apertiſſimum, hordeacea farina: pecudi namque congruentior eſt, non homini conueniens illa cupiditatis intemperantia, & ad turpiſſimas voluptates effrænata libido; eam ob cauſſam hordeaceam farinam Deo illa, quæ de vita degeneri accuſabatur, mulier offerebat, ſine thure & oleo, id eſt, ſine ſuaui odore & hilaritate: hoſtia namque eſt commemorans peccatum. Vbi autem commemoratio eſt peccati, ibi quomodo aut vndenam hilaritas? neque enim reus in iudicium vocatus in ſpe coronarum eſt, ſed in ſupplicii ignisque metu. Adhæc detecto capite mulier ad iudicem ducitur, id eſt, non conſueto decentique ornatu: & quænam eſt huius rei ratio? dedecoris namque crimen eſt, & turpitudinis accuſatio: recordare vero mulierem aperto capite orare Deum à Paulo Legis peritiſſimo non permitti, cum velari eam debere, ex ipſa naturæ lege ducto argumento probet; [Nam comæ, inquit, ei pro velamine datæ ſunt.] Non ergo decenti ornatu mulier erat, quæ de indecenti crimine accuſabatur. Alia quoque ratione detecta erat; nam in oculis Iudicis omnia nuda ſunt, neque latere eum quiſquam poteſt, qui ſcrutatur corda & renes, quique Prophetæ voce ſic loquitur, [Deus propinquans ego ſum, dicit Dominus, & non Deus de longe: num à me abſcondetur aliquid?] Ceterum Chriſtum eſſe, qui iudicat, iterum per ænigma demonſtrat:

1. Cor. 11.

Hier. 23.

A καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστι, τὸ μέλλειν ἅπαντας παρίστασθαι τῷ Χριστῷ. εἶτα τὸ ὑπὲρ αὐτῆς προσάγεσθαι δῶρον κρίθινον ἄλευρον, οὐ λιβανῷ διαπεπασμένον, οὐκ ἐλαίῳ δεδευμένον. θυσία γὰρ ζηλοτυπίας ἐστὶν, ἀναμιμνήσκουσα ἁμαρτίαν. πρόδηλον οὖν ὅτι τῆς ἑκάστου ζωῆς ὀσμή τις ὥσπερ αἴρεται πρὸς Θεὸν, τοῖς μὲν παρειμένοις ἐπὶ τὸ ῥᾴθυμον τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἐκτοπωτάτοις ἐπιφέρουσα γραφὴν, τοῖς δέ γε βιοῦν ὀρθῶς ἄριστα διεσπουδακόσιν, ἐπιμαρ-
B τυροῦσα τὸ γνήσιον. ταύτῃ τοί φαμεν καὶ σφόδρα εἰκότως, τὴν μὲν οὐκ ὄντων ἐν ὑποψίαις, τὰ δῶρα τὴν ἐκ πυροῦ σεμίδαλιν ἔχειν, προσόντος λιβάνου· καὶ μὴν καὶ ἐλαίου καταχεομένου. ἕψεται γὰρ πάντως τῇ τίνος ἀνθρωπίνῃ ζωῇ, ἧς ἂν εἴη καὶ τύπος ἡ ἐκ πυροῦ σεμίδαλις, τὸ ἐν εὐωδίᾳ τε καὶ ἱλαρότητι καταλογίζεσθαι δεῖν παρά γε τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ. νόθου δὲ καὶ ζωῆς κτηνοπρεποῦς σημεῖον ἂν γένοιτο καὶ μάλα σαφὲς, τὸ κρίθινον ἄλευρον. κτηνοπρεπέστερον
C γάρ πως, καὶ οὐκ ἐοικὸς ἀνθρώπῳ λίαν, τὸ ἀκρατὲς εἰς ὄρεξιν, καὶ τὸ ἀχαλίνως ἵεσθαι θέλειν εἰς ἐκτόπους ἡδονάς. ταύτητοι κρίθινον ἄλευρον, ἡ ἐπὶ νόθῳ ζωῇ κατηγορουμένη γυνὴ προσεκόμιζε τῷ Θεῷ, λιβάνου τε καὶ ἐλαίου δίχα, τουτέστιν, εὐωδίας τε καὶ ἱλαρότητος. θυσία γάρ ἐστιν ἀναμιμνήσκουσα ἁμαρτίαν. ὅπου δὲ ἀνάμνησις ἁμαρτίας, πῶς ἂν ἢ πόθεν εἴη τὸ ἱλαρόν; οὐ γὰρ ἐν ἐλπίδι στεφάνων ὁ κρινόμενος, ἀλλ' ἐν φόβῳ δίκης καὶ πυρός. ἐπὶ πρός γε δὴ
D τούτοις, ἀκατακάλυπτος ἡ γυνὴ προσάγεται τῷ κριτῇ, τουτέστιν, οὐκ ἐν τῷ συνήθει καὶ πρέποντι κόσμῳ. καὶ τίς ἂν γένοιτο τοῦδε λόγος; ἀκοσμίας γὰρ τὰ ἐγκλήματα, καὶ βδελυρίας ἡ γραφή. μέμνησο δὲ ὅτι γυναῖκα ἀκατακάλυπτον οὐκ ἐᾷ προσεύχεσθαι τῷ Θεῷ, νομομαθὴς ὢν ὁ Παῦλος, τοῦ κατακαλύπτεσθαι δεῖν αὐτὴν τὸν τῆς φύσεως νόμον εἰς ἀπόδειξιν ἑλών. ἡ γάρ κόμη, φησὶν, ἀντὶ περιβολαίου δέδοται αὐτῇ. οὐκέτι οὖν ἐν κόσμῳ τὸ γύναιον
E ἦν, διαβεβλημένον ἐπ' ἀκοσμίᾳ. ἀκατακάλυπτον δὲ, καὶ ἑτέρως. γυμνὰ γὰρ ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ κρίνοντος τὰ πάντα ἐστὶ, λάθοι δ' ἂν ὅλως οὐδεὶς τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρούς, καὶ διὰ προφήτου φωνῆς ὧδὶ λέγοντα. Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, λέγει κύριος, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν. μὴ ἀπ' ἐμοῦ κρυβήσεταί τι; πλὴν ὅτι Χριστὸς ὁ κρίνων ἐστὶν, αἰνιγματωδῶς ὑποφαίνει πάλιν.

ὕδωρ γάρ, ἔφη, ζῶν τε καὶ καθαρόν, εἰς ἀγγεῖον ὀστράκινον ἐνίεσθαι δεῖν, καὶ μὴν καὶ ἀπὸ τῆς γῆς τῆς οὔσης ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Εἶτα τῶν τῆς ἀρᾶς λόγων ἐναποπλυνθέντων ὕδατι, πίνειν ἐκέλευσε τὴν ἐν ὑποψίαις τοῦ πεπορνεῦσθαι γυναῖκα. καὶ εἰ μὲν ἔνοχος εἴη τῷ ἐγκλήματι, πρησθήσεται, φησί, κοιλίαν, καὶ πεσεῖται μηρόν. Εἰ δὲ τῆς αἰτίας ἀπήλλακται, καὶ οὐκ ἀληθὲς ἐπ' αὐτῇ τὸ ὑπειλημμένον, ἐκσπερματιεῖ σπέρμα. A ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. B Τίς οὖν ὁ λόγος; ἢ πῶς ἂν ἡμῖν καὶ διὰ τῶν ἀρτίως ὠνομασμένων, ὁ Χριστὸς σημαίνοιτο; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ ὕδατος τοῦ ζῶντος καὶ καθαροῦ, τὸν ζωοποιὸν συνήσεις τὸν Θεοῦ λόγον, τὸν ἀληθῶς καθαρόν, καὶ ἁμαρτίας ἀμέτοχον παντελῶς, ὃς ἐν σαρκὶ γέγονε, καθάπερ ἐν ὀστρακίνῳ σκεύει. χοῦς γὰρ ὅτι καὶ ἀπὸ γῆς ἡ σάρξ, πῶς ἂν ἢ πόθεν ἀμφίβολον; διὰ δέ γε τῆς ἀπὸ τῆς σκηνῆς γῆς, τὸν ἐν θανάτῳ νοήσεις δι' ἡμᾶς. εἴρηται γὰρ τῇ ἀνθρώπου C φύσει, γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. διὰ δέ γε τῶν λόγων τῆς ἀρᾶς, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν γεγονότα κατάραν, διὰ τὸ ἐπὶ ξύλου κρεμασθῆναι, συνήσεις ἂν μάλα. γέγραπται γὰρ ὅτι καὶ ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου. ὅταν τοίνυν εἰς τὸ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καθίκηται βάθος, Θεὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ Ἐμμανουήλ, ἐνόχους μὲν ὄντας πταίσμασιν, ἐλέγξει κολάζων, κατειλημμένους δὲ οὐκ ἐν τούτοις, καρποφόρους ἀποφανεῖ. τοῦτο γὰρ οἶμαί ἐστι, τὸ, ἐκσπερματιεῖ σπέρμα, D τῆς ψυχῆς τὸ καρπογόνον, τοῦ σωματικοῦ σημαίνοντος πάθους. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πορνεία μὲν οὖν καὶ τὰ σαρκὸς πάθη κατακιβδηλεύει τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἐξίστησιν οἰκειότητος. οἱ γὰρ ἐν σαρκὶ ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. σάρκα δέ, καθάπερ ἐγῷμαι, τὸ σαρκικὸν ὀνομάζει φρόνημα. νοοῖτο γὰρ ἂν ὧδε τὸ γεγραμμένον ὀρθῶς. Τρόπος δὲ αὖ πρὸς τόδε φαυλότητος, καὶ μὴν καὶ ἠθῶν ῥυθμὸς ἀγριότητος, καὶ εἰς πᾶν E ὁτιοῦν τῶν ἐκτοπωτάτων εὐτελία, βδελυροὺς ἡμᾶς καὶ ἀνιέρους ἀποτελεῖ. οὐ γὰρ ὅτι προσήκει σαρκικῶν ἡμᾶς μόνων κατανδρίζεσθαι παθῶν, ἀλλὰ καὶ ἠθῶν ἡμερότητι διαπρέπειν, καὶ ἀγάπης ὅτι μάλιστα τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἐπιμελητὰς ἀναφαίνεσθαι, καὶ τοῖς τῆς δικαιοσύνης αὐχήμασιν ὁρᾶσθαι κατεστεμμένους, καὶ πρός γε δὴ τούτοις, λεπτὸν καὶ ἐξησκημένον ἔν γε δὴ σφίσιν αὐτοῖς ἔχειν

aquam enim viuentem ac puram, inquit, oportere in vas teſtaceum iniici, atque etiam de terra, quæ eſſet in tabernaculo. Deinde, execrationis verbis aqua dilutis, bibere iuſſit mulierem, quæ in adulterii ſuſpicionem veniſſet: ac, Si quidem eo crimine tenetur, inflabitur, inquit, ventrem, & decidet eius femur; ſin à crimine aliena ſit, falſaque de illa ſuſpicio, ſeminabit ſemen. PALLADIVS. Quænam eſt horum verborum ſignificatio? aut quomodo nobis per ea nomina, quæ iam dicta ſunt, Chriſtus ſignificatur? CYRILLVS. Per aquam quidem viuam atque puram Verbum Dei viuificans intellige, illud planè purum, & peccati prorſus expers, quod in carne fuit tanquam in vaſe teſtaceo; carnem enim puluerem ac de terra eſſe, quomodo aut vndenam eſſe poteſt ambiguum? per terram vero de tabernacu'o ſumptam, eum accipe, qui propter nos mortem obiit; hominis namque naturæ dictum eſt, [Terra es, & in terram ibis.] Per „ Geneſ. 3. execrationis autem verba, eum qui pro nobis factus eſt maledictum, ex eo quod ſuſpenſus in ligno eſt, aptiſſime intelliges: ſcriptum eſt enim, [Maledictus omnis, qui pendet in ligno.] Ille igitur Emmanuël, cùm „ Deut. 21. Galat. 3. Deus ſit per naturam, vbi ad humanæ mentis profundum penetrarit, eos quidem, qui criminibus tenentur, arguet ac ſupplicio afficiet; iis vero minime obſtrictos, fœcundos reddet: id enim eſt, vt arbitror, Seminabit ſemen; cum illa corporis affectio fœcunditatem animæ ſignificet. PALLADIVS. Optimè ſanè dictum. CYRILLVS. Fornicatio igitur carniſque vitia deprauant hominem, & à Dei coniunctione repellunt: nam qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt; Carnem vero, vt ego interpretor, carnalem ſenſum appellat: ſic enim Scripturæ verba recte intelliguntur. ad hæc morum etiam improbitas, conſuetudiniſque immitis habitus, & ad omnia abſurdiſſima leuitas nos impuros & profanos reddit: neque enim aduerſus carnalia modò vitia viriliter nos pugnare conuenit, verùm etiam benignitate morum excellere, & charitatis in fratres quam ſtudioſiſſimos conſpici, & iuſtitiæ laudibus ornatos ſpectari, ac prætereа ſubtilem & expolitam intra nos ipſos mentem habere, Rom. 8.

quæ de Deo credenda ſunt, haud peruerſe intuentem, & integritatem in dogmatum inquiſitione vbique ſeruantem: eiuſmodi namque homines perfecti plane ſunt, nihilque iis deeſt earum rerum, quæ optimæ iudicantur; perfectum enim eſſe oportere virum Dei, beatus Paulus ait; perfectum porro vocat, qui ſit ad omne opus bonum inſtructus, & ad virtutis munera optime exequenda paratus. [2. Tim 3.] An non hoc modo ſe res habet? PALLAD. Cur negem? CYRILLVS. Vide autem quemadmodum Lex figurate ad humanos mores deſcribendos atque demonſtrandos animantia multa rationis expertia, volatilia atque aquatilia protulerit, vt nobis per mille vias vtilitatem afferret: neque id tibi mirum videatur, cùm ipſis quoque ſtirpibus interdum comparauerit, & à cuiuſque naturali qualitate affectiones, quæ nobis ſingulis inſunt, aptè deſignauerit: dixit enim profectò Deus per Eſaiæ vocem, eorum qui per Chriſti fidem ad vitam refloruiſſent, fragrantiam nimirum ſpiritualem ac virtutum excellentiam inſinuans, [Et faciam in deſerto aquam viuam, & in terra ſine aqua fluuios; & ponam in terra arenti cedrum & buxum & myrtum, & cupreſſum, & populum:] & iterum, [Et erit, inquit, pro ſtœbe aſcendet cupreſſus, pro conyza vero aſcendet myrtus:] ſtœben, vt opinor, & conyzam immites adhuc animos eleganter appellans, & ſpinæ ſilueſtris ſpecie Dei oculis apparentes. [Eſai 41.] [Eſai 55.] Quin lapidibus nonnunquam auguſtus ille ſanctorum cœtus comparatur; [Lapides enim ſancti voluuntur ſuper terram.] [Zach 9.] [Luc 13.] Fermento quoque ſimile eſſe & grano ſinapis regnum cœlorum dicebat Saluator. Res igitur humanas diuinitus inſpirata ſcriptura multis & euidentiſſimis ſimilitudinibus declarare conſueuit. PALLADIVS. Aſſentior. CYRILL. Illud igitur animaduerte, cum innumera beſtiarum genera & volatilium & aquatilium opportune protuliſſet, alia vt immunda prorſus reiicit, alia rurſus admittit, & ab omni accuſatione liberat, vt optime intelligant, qui Deo ſeruiunt, quænam ea ſint, quæ ſi fecerint, reiicientur, quæve ea, à quibus ſi abſtinuerint, procul à maculis erunt, ſplendidi etiam & accepti, & ſuperni iudicis decreto comprobati.

A πίνοιαν, τὰς περὶ Θεοῦ δόξας, ἀδιαστρόφως προσβάλλοντα, καὶ ἐν δογμάτων ἐρευναῖς πανταχῆ σώζοντα τὸ ἀμωμήτως ἔχον. τέλειοι γὰρ οἱ τοιοίδε, κατὰ τὸ ἀληθὲς, οὐδενὸς ὄντες τῶν ἀρίστων ἐπιδεεῖς. ἄρτιον γὰρ εἶναι δεῖν τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν ἔφη Παῦλος. ἄρτιον δέ φησι τὸν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένον, καὶ ἐπιτηδείως ἔχοντα πρὸς τὸ κατορθοῦν ἃ μάλα δύνασθαι τὴν ἀρετήν. ἢ οὐχ ὧδε ἔχει; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς γὰρ οὔ; B ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Θέα δὴ οὖν ὅπως αἰνιγματωδῶς ὁ νόμος εἰς ἀνθρωπίνων ἠθῶν ὑποτύπωσιν, ζῶά τε πολλὰ τῶν ἀλόγων, καὶ μὴν καὶ πτηνῶν καὶ ἐνύδρων γένη παρενεγκὼν, κατὰ μυρίους ἡμᾶς ὀνίνησι τρόπους. καὶ μή τι θαυμάσῃς, ὅπου καὶ αὐτοῖς ἔσθ' ὅτε παρεικάζει φυτοῖς, ἀπὸ τῆς ἑκάστου ποιότητος φυσικῆς κατασημαίνων ἀστείως τὰ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν καθ' ἡμᾶς. ἔφη γάρ που Θεὸς διὰ φωνῆς Ἡσαΐου, τῶν εἰς Χριστὸν διὰ πίστεως ἀνατεθαλκότων εἰς ζωὴν, C τὰς εὐοσμίας ὑποδηλῶν, δηλοῖ δὲ ὅτι τὰς πνευματικὰς, καὶ μὴν καὶ ὑψώματα τὰ εἰς ἀρετήν· καὶ ποιήσω ἐν τῇ ἐρήμῳ ὕδωρ ζῶν, καὶ ἐν γῇ ἀνύδρῳ ποταμοὺς, καὶ θήσω εἰς τὴν ἄνυδρον γῆν, κέδρον καὶ πύξον, καὶ μυρσίνην, καὶ κυπάρισσον, καὶ λεύκην. καὶ πάλιν. καὶ ἔσται, φησὶν, ἀντὶ τῆς στοιβῆς, ἀναβήσεται κυπάρισσος· ἀντὶ δὲ κονύζης, ἀναβήσεται μυρσίνη. στοιβὴν οἶμαί που καὶ κόνυζαν, τὰς ἀνημέρους ἔτι ψυχὰς, καὶ ἐν εἴδει τῆς ἀγρίας ἀκάνθης ἐκφαινομένας παρά D γε τοῖς τῆς θεότητος ὀφθαλμοῖς, ὀνομάζων εὐφυῶς. ἀλλὰ καὶ λίθοις ἔσθ' ὅτε τὸ σύλλογον τῶν ἁγίων παρεικάζεται στῖφος. λίθοι γὰρ ἅγιοι κυλίονται ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μὴν καὶ ζύμῃ προσεοικέναι καὶ κόκκῳ σινάπεως τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἔφασκεν ὁ Σωτήρ. ἐκ πολλῶν οὖν ἄρα καὶ ἐναργεστάτων παραδειγμάτων καταδηλοῦν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, τὰ ἀνθρώπινα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σύμφημι. ΚΥΡ. E Ἄθρει δὴ οὖν ὅτι μυρία μὲν ὅσα κτηνῶν εἴδη, καὶ μὴν τὰ πτηνῶν, καὶ τὰ νηκτῶν παρενεγκοῦσα χρησίμως, τὰ μὲν, ὡς ἀκάθαρτα καταμιαίνει παντελῶς, τὰ δὲ αὖ προσίεταί τε καὶ ἀπαλλάττει διαβολῆς, ἵν' εἰδεῖεν ὀρθῶς οἱ Θεῷ λατρεύοντες, τίνα μὲν δρῶντες, οὐκ εἰσδεχθεῖεν ἄν· τίνων δὲ συνεχῶς ἀπεσχημένοι, μώμου μὲν ἔσονται μακρὰν, λαμπροὶ δὲ ἂν εἶεν καὶ ἀξιόλεκτοι, καὶ ψήφῳ τῇ ἄνωθεν τετιμημένοι.

ἔχει δὲ οὕτως ἡμῖν ὁ ἐπὶ τούτοις νόμος. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν, λέγων. λαλήσατε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγοντες· ταῦτα τὰ κτήνη, ἃ φάγεσθε ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, πᾶν κτῆνος διχηλοῦν ὁπλὴν καὶ ὀνυχιστῆρας ὀνυχίζον δύο χηλῶν, καὶ ἀνάγον μηρυκισμὸν ἐν τοῖς κτήνεσι, ταῦτα φάγεσθε. πλὴν ἀπὸ τούτων οὐ φάγεσθε, ἀπὸ τῶν ἀναγόντων μηρυκισμὸν, καὶ ἀπὸ τῶν διχηλούντων τὰς ὁπλὰς, καὶ ὀνυχιζόντων ὀνυχιστῆρας. τὸν κάμηλον, ὅτι ἀνάγει μηρυκισμὸν ὁπλὴν δὲ οὐ διχηλεῖ, ἀκάθαρτον τοῦτο ὑμῖν. καὶ τὸν δασύποδα, ὅτι οὐκ ἀνάγει μηρυκισμὸν καὶ ὁπλὴν οὐ διχηλεῖ, ἀκάθαρτον τοῦτο ὑμῖν. καὶ τὸν χοιρογρύλλιον, ὅτι ἀνάγει μηρυκισμὸν καὶ ὁπλὴν οὐ διχηλεῖ, ἀκάθαρτον τοῦτο ὑμῖν. καὶ τὸν ὗν, ὅτι διχηλεῖ ὁπλὴν, τοῦτο καὶ ὀνυχίζει ὄνυχας ὁπλῆς, καὶ τοῦτο οὐκ ἀνάγει μηρυκισμὸν, ἀκάθαρτον τοῦτο ὑμῖν. ἀπὸ τῶν κρεῶν αὐτῶν οὐ φάγεσθε, καὶ τῶν θνησιμαίων αὐτῶν οὐ φάγεσθε. ἀκάθαρτα ταῦτα ὑμῖν. ἐναργέστατα μὲν οὖν ὁ Χριστὸς, οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα φησὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· εἴρηται δέ που καὶ πρὸς τὸν θεσπέσιον Πέτρον, τῆς σινδόνος ἄνωθεν καθιεμένης τέσσαρσιν ἀρχαῖς, ἐν ᾗ πάντα γέγραπται τὰ τετράποδα καὶ πτηνὰ, ἀναστὰς Πέτρε θῦσον καὶ φάγε. ἀνακεκραγότος δὲ τοῦ μαθητοῦ καὶ τὴν νομικὴν ἐπιτήρησιν δεδιότος ἔτι, καὶ μηδαμῶς κύριε λέγοντος, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον, οὐδὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου πᾶν κρέας βέβηλον, πάλιν ἐφώνει Θεός· ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοίνου. γράφει δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὅτι βρῶμα ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ. ἔστι δὴ οὖν οὐκ ἀσυμφανὲς, ὅτι βέβηλον μὲν τι τῶν ὄντων ἥκιστα μὲν ὁ νόμος, πάντα δὲ οἶδε καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· ἀλλ' εἰς ἠθῶν ποιότητας ἀνθρωπίνων τὸ ἑκάστου ζώου φυσικὸν εὖ μάλα παραλαβὼν, ὀνίνησιν οὐ μετρίως. μάθοις δ' ἂν ὃ φημὶ δὴ, κἀκ τῶνδε πάλιν, ἀληθὲς ὅτι καὶ ἀναμφίβολον. τὰ γάρ τοι πᾶσι κατεγνωσμένα, καταμυσάττεσθαι δεῖν ὁρᾶται προστεταχὼς, κάμηλον δὲ λέγω καὶ τὸν χοιρογρύλλιον, νυκτικόρακα καὶ τὸν καταρράκτην, καὶ ἀσκαλαβώτην, καὶ μυγαλῆν. καὶ τὰ ἔτι τούτων αἰσχίονα. ἆρ' οὖν οὐκ ἐναργὴς ὡς ἔν γε τούτοις ὁ τοῦ νομοθέτου σκοπὸς εἴη ἂν ὠγαθέ.

A Sic autem habet Lex, quæ hac de re lata eſt, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, Loquimini ad filios Iſraël, dicentes; Has pecudes comedetis ab omnibus pecudibus, quæ ſunt ſuper terram; omne pecus diuidens vngulam, & vngues diſtinguens duarum vngularum, & reducens ruminationem in pecoribus, his veſcemini: tamen hæc non comedetis, ab iis quæ reducunt ruminationem, & ab iis quæ B diuidunt vngulas, & diſtinguunt vngulas; camelum, quia reducit ruminationem, vngulam autem non diuidit, immundus eſt vobis; & chœrogryllium, quia reuocat ruminationem, vngulam autem non diuidit; & leporem, quia reducit ruminationem, ſed vnguem non diuidit, hic immundus eſt vobis; & ſuem, quia diuidit vngulam, & diſtinguit vngues vngulæ, non autem reducit ruminationem, immundus hic eſt vobis; C de carnibus eius non comedetis, & morticina eorum non tangetis: immunda ſunt hæc vobis.] Igitur apertiſſime quidem Chriſtus ait, [Non quod intrat in os, communicat hominem:] dictum quoque eſt beato Petro cum illud linteum quatuor initiis ſuperne dimitteretur, in quo omnia quadrupedia & volatilia depicta erant, [Surge, Petre, macta & manduca:] reclamante vero diſcipulo, & legalem obſeruationem adhuc formidante ac dicente, D [Abſit, Domine, quia nunquam manducaui omne commune aut immundum, neque intrauit in os meum omnis caro profana:] rurſum locutus eſt Deus, [Quæ Deus mundauit, tu ne communia dixeris.] Scribit etiam beatus Paulus, [Eſca nos non commendat Deo.] Non igitur obſcurum eſt, quin Lex nihil profanum ducat, omnia vero munda mundis eſſe intelligat. Sed naturalem cuiuſque animantis proprietatem cum morum humanorum qualitatibus conferendo, E non mediocrem vtilitatem affert: eſſe autem id quod dixi, verum & exploratum, ex his rurſus intelliges. nam quæ apud omnes improbantur, ea reſpuere & execrari perſpicue iuſſit, camelum dico & chœrogryllium, nycticoracem & catarrhactem & ſtellionem, & muſtelam, & alia his fœdiora. Num igitur parum perſpicuum eſt in iis certe Legiſlatoris propoſitum, Palladi?

Leuit. xi.
Matth. 15.
Act. 10.
1. Cor. 8.
Tit. 1.

PAL. Prorſus perſpicuum. CYR. Igitur A ad morum qualitatem aptè transferenda ſunt, quæ nonnullis animantibus rationis expertibus ſecundum naturam inſunt, cum ea ſingula in ſeipſis quodammodo depingant certorum hominum mores, & in quibus vitiis verſentur, deſignent. Quid enim? nonne ipſi quoque conſueuimus homines nimium vehementes atque robuſtos, & qui ceteros audacia vincunt, apros aut leones, aut alio huius generis nomine appellare? mites contra & quietos & animo remiſſiore præditos, oues aut columbas, & tranquillitatis interdum nomine honeſtare, & cuiuſque moribus conuenientem ſignificationem à rebus clarioribus afferre? PAL. Verum eſt. CYR. Pergamus igitur ad Legis propoſitum, & quid iubeat, diligẽter exquiramus. PALLAD. Pergamus vero. CYRILLVS. Iuſtitiæ, & in vniuerſum omnis probitatis laudes exiſtunt illæ quidem ex cuiuſque voluntate & arbitrio; ſed duplici ratione perficiuntur, ac geminam ſpeciem in ſeipſis habent. PALLADIVS. Quo tandem modo? CYRILL. Aut enim in nos ipſos aliquid boni facimus; verbi gratia, cum voluptates præcidimus turpes illas ac vitioſas, cum mortificamus membra, quæ ſunt ſuper terram, cum animum ad manſuetudinem componimus, cum paupertatem in ſpiritu ſectamur, cum puram liquidamque mentem, quoad fieri poteſt, habemus; aut præclara virtutis ſtudia in fratres conferimus; cum iis, qui ſponte nos offenderint, & animo ab omni beneuolentia alieno læſerint, clementiam vltro exhibemus; cum laborantibus opem ferimus; cum mœrentes conſolamur; cum errantes ex imperitia ad rectum iter transferimus, atque ad meliorem frugem traducimus, cum indigentibus neceſſaria ſuppeditamus; eaque omnia, quæ Deo grata ſunt, efficere ſummo ſtudio contendimus. An non igitur duplex eſt iuſtitiæ ratio, cum vel in nos ipſos, vel etiam in alios exercetur? PALLAD. Ita videtur. CYRILLVS. Eiuſmodi ergo iuſtitiæ diſtributionem vngulæ diſſectæ, id eſt, pedi in duos vngues diuiſo ſemper fere Lex comparat; pes enim ſemper inceſſus illius, quo ad efficiendum ciemur atque mouemur, ſignum ac nota eſt: itaque rectis pedibus eos currere dicimus, qui laudabiliter ad ea, quæ ſunt vtilia, tendere parati ſunt. Canit etiam Dauid,

ΠΑΛ. Γαῦν μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛ. Οὐκοῦν εἰς ἠθῶν ποιότητα μετακομιστέον ἂν εἴη μάλα τὰ φυσικῶς ἐνόντα τισὶ τῶν ἀλόγων ζώων, ἑκάστου, φέρε εἰπεῖν, καταγράφοντες ὥσπερ ἐν ἑαυτῷ τὸν τῶν τινος τρόπον, καὶ ἐν οἷς ἂν εἴη κατασημαίνοντες. ἢ γὰρ, οὐχὶ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ κατειθίσμεθά πως τοὺς μὲν ἄγαν θερμοὺς καὶ βιαιοτάτους, καὶ θράσει τῶν ἄλλων ὑπερφέροντας, σῦς ἢ λέοντας, ἤ τι τῶν τοιούτων ἕτερον ἀποκαλεῖν; τοὺς δὲ πράους καὶ ἠρεμαίους, καὶ ὑφειμένην ἔχοντας τὴν διάνοιαν, πρόβατα, καὶ περιστεράς, καὶ τῷ τῆς γαλήνης ὀνόματι στεφανοῦν ἔσθ' ὅτε, τοῖς ἑκάστου τρόποις τὴν πρέπουσαν δήλωσιν ἀπὸ τῶν ἐμφανεστέρων ἐπάγοντες. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἴωμεν δὴ οὖν ἐπὶ τὸν τοῦ νόμου σκοπόν, καὶ ὅτι ποτέ ἐστιν ὃ παρεγγυᾷ, πολυπραγμονοῦμεν εὖ μάλα. ΠΑΛ. Ἴωμεν. ΚΥΡ. Τὰ τῆς δικαιοσύνης αὐχήματα, καὶ ἁπαξαπλῶς ἁπάσης ἐπιεικείας, πρόεισι μὲν ἀπὸ γνώμης τῆς ἑκάστου τυχόν, κατορθοῦταί γε μὴν κατὰ διπλοῦν οἶμαι τρόπον, καὶ διφυᾶ μέν πως ἐφ' ἑαυτοῖς τὴν ἔκφασιν ἔχει. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς δὴ φής. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἢ γὰρ εἰς ἑαυτοὺς δρῶμέν τι τῶν ἀγαθῶν, ἡδονὰς ἀποκείροντες τὰς ἐκτόπους καὶ μεμωμημένας, νεκροῦντες τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καθιστάντες τὸν νοῦν εἰς πραότητα, τὴν ἐν πνεύματι πτωχείαν ἐπιτηδεύοντες, καθαρὰν καὶ ἀθόλωτον, καθόσον οἷόν τε, τὴν διάνοιαν ἔχοντες, ἢ γοῦν τὰ εἰς ἀδελφοὺς ἀγαθὰ πληροῦντες σπουδάσματα, τοῖς ἑλομένοις λυπεῖν καὶ ἀφιλοστόργως προσκεκρουκόσιν, ἀκακίαν δωρούμενοι, τοῖς κάμνουσιν ἐπαμύνοντες, παρακαλοῦντες λελυπημένους, πεπλανημένους ἐξ ἀμαθίας, εἰς τὸ εὐθὲς μεταπέμποντες, χειραγωγοῦντες ἐπὶ τὸ ἄμεινον, ἐπαρκοῦντες δεομένοις, καὶ τὰ ἐφ' οἷς ἂν ἥδοιτο Θεός, ἀποπεραίνειν εὖ μάλα διεσπουδακότες. ἆρ' οὐ διφυής ἐστί πως τῆς δικαιοσύνης ὁ τρόπος, εἴς τε ἡμᾶς αὐτούς, καὶ μέντοι καὶ εἰς ἑτέρους κατορθούμενος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὁπλὴ δὲ οὖν ἐσχισμένη, ἤτοι ποδὸς διχηλία, παρεικάζει πως ἀεὶ τὸν τοιοῦτον ὁ νόμος. ποὺς γὰρ ἀεί, πορείας μὲν ἡμῶν τῆς κατ' ἐνέργειαν πρακτικῆς σύμβολον ἂν εἴη καὶ τύπος· καὶ δὴ φαμέν, ὀρθῷ διατρέχειν ποδί, τοὺς ἀμωμήτως ἰέναι πρὸς τὸ τέλειον εἰς ὅτιπερ ἂν μάλα προθυμουμένους. ἀναμέλπει δέ που καὶ ὁ

Δαβίδ. ὁ γὰρ πούς μου ἔστη ἐν εὐθύτητι, τοῦτ' ἔστιν, ἐν δικαιοσύνῃ κατωρθωμένῃ καὶ εὐθύτητι· μεμίσηκα δὲ τὸ διεστραμμένον. περὶ δέ γε τῶν φιλαμαρτημόνων· ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα· σύντριμμα δὲ καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. σύμβολον οὖν τις, μὲν ἐν ἔργοις πορείας ἀποδέδεικται ὁ πούς. διχηλία δέ γε τύπος ἂν εἴη σαφὴς τοῦ ὑπὲρ ἄμφω βαίνειν ἡμᾶς ὀρθῶς καὶ ἀνεπιπλήκτως δύνασθαι, εἴς τε τὸ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ μήν τοι καὶ εἰς ἑτέρους. ΠΑΛ. Πιθανὸς ὁ λόγος. ΚΥΡ. Εἴ τις οὖν εἴη τυχὸν, ὀρθῶς τε καὶ ἐπιστημόνως ἐπ' ἄμφω βαίνειν εἰδὼς, ἑαυτόν τε καὶ ἑτέρους ὠφελεῖν οἷός τε, τῇ τῶν ἠθῶν ποιότητι λέγω· καὶ πρός γε δὴ τούτῳ, νουνεχὴς καὶ ἐμφρονέστατος, καὶ τοὺς περὶ Θεοῦ λόγους ἐναύλιον ὥσπερ τι καὶ ἐνδιαίτημα διδοὺς τὴν καρδίαν, ἄνω τε καὶ κάτω στρέφων ἀεὶ πως ἐν ἑαυτῷ τὰς τῶν θείων δογμάτων ἐννοίας, καὶ διὰ τοῦτο πυκνῶς καὶ ἐμφρόνως ἐξερευνᾶν, καταλεπτύνων ὥσπερ τινὰ, τὰ οὕτω τῶν νοημάτων ἀκριβῶς ἐγνωσμένα, ζώῳ που πάντως ἔσται προσεοικὼς ἀναφέροντι τὸν μηρυκισμὸν, καὶ τὴν ἐν κοιλίᾳ τροφὴν ἀνερευγομένῳ ἀεὶ, καὶ τοῖς ὀδοῦσιν ὑπανάγοντι, ὡς ἂν καὶ ἔτι καταλεαίνοιτο, καὶ τῇ τῆς πέψεως ἰσχύϊ, χωροίη πρὸς ὄνησιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καθαρὸν δὲ εἶναί φησι τὸ ζῶον, ὅπερ ἂν ἔχῃ πρὸς διχηλοῦσαν ὁπλὴν ἐκπεπληρωμένα τὸν πόδα, ἀνακομίζει τε αὖ τὸν ἐν κοιλίᾳ μηρυκισμόν. ὁ γὰρ εἶναι πεφυκὼς ἄριστός τε καὶ ἀγαθὸς εἰς ἑαυτὸν καὶ ἑτέρους, προσειληφὼς δὲ καὶ τὸ φιλόλογον, καὶ τὸ εἰς γνῶσιν ἐντελὲς, δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἐπὶ Θεῷ, ἄρτιος ἔσται πρὸς ἀρετὴν, καὶ ἀμωμήτως ἔχων ἔν γε τοῖς καθ' ἑαυτὸν, πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν τεθαυμασμένων. κἂν εἰ μέτοχός τις τοῦ τοιοῦδε γένοιτο τυχὸν, κατὰ μάθησιν λέγω, καὶ οἱονείπως καταθοινήσαιτο τὸν παρ' αὐτοῦ λόγον, κἂν εἰ γένοιτο μιμητὴς, ἕλοιτό τε ζηλοῦν τὸν ὧδε διαπρεπῆ καὶ ἐξαίρετον, ἀ[illegible]λος ἔσται καὶ καθαρός. συνδιαιτήσεται γὰρ καθαρῷ, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ συνέσεως καὶ χρηστομαθίας ἐκμαγεῖον ὥσπερ τι τὸν οἰκεῖον ἀναδείξει τρόπον. τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ δεῖν ἐσθίειν ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς ζώου καταδιχάζοντος φυσικῶς εἰς ὁπλὴν τὸν πόδα, καὶ ἀνάγοντος μηρυκισμόν. καθαρὰ γὰρ τὰ τοιάδε φησὶν ὁ νόμος, κατά γε τὸν ἀρτίως γεγονότα λόγον.

[Pes enim meus ſtetit in via recta,] id eſt, in iuſtitia rectoque itinere ambulaui: odi autem omnia peruerſa: de iis etiam, qui ſunt ad peccandum proni, [Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem, contritio & infelicitas in viis eorum.] Pes igitur inceſſus illius, qui in factis ſpectatur, ſymbolum eſt: Bifidus autem vnguis perſpicua figura eſt, qua ſignificatur, poſſe nos in vtramque partem recte & laudabiliter incedere, vel in eam virtutis partem, quæ ad nos ipſos, vel quæ ad ceteros pertinet. PALLADIVS. Credibilis ſane oratio. CYR. Si quis ergo rectè atque ſapienter in vtramque partem incedere norit, ita vt ſe & alios morum ſuorum qualitate iuuare poſſit; ad hæc ſapiens & prudentia ſit ſumma præditus, & verba quæ de Deo dicuntur, in cor tanquam in habitaculum quoddam atque domicilium recipiat, ac ſurſum deorſum ſemper quodammodo voluet in ſe ipſo diuinorum dogmatum cogitationes; & notiones eas, quas tam accurate perceperit, crebra prudentique inquiſitione tanquam cibum comminuat, is nimirum animanti ruminanti perſimilis erit, & cibum in ventre conditum ſurſum ſemper eructando reuocanti, dentibuſque ſubiicienti, vt iterum confectus ac tenuiſſime contritus iuuare poſſit. PAL. Rectè dicis. CYR. Mundum porro dicit eſſe animal, quod ad extremum pedem diſſectam vngulam habeat, & ruminatum conditumque in ventre cibum reuocet; nam qui in ſe ipſum atque alios bonus atque vtilis eſt, ſi eloquentiam adiunxerit, & cognitionis peritiam nimirum earum rerum, quæ ad Deum pertinent; perfectus erit in virtute, & cumulatus, quod in ſe eſt, omnibus iis rebus, quæ in admiratione habentur: ac ſi quis eiuſmodi hominis per diſciplinæ communicationem forte particeps fuerit, &, vt ita dicam, eius oratione veſcatur, aut eius imitator fuerit, hominemque adeo præſtantem & egregium æmulari ſtuduerit; is purus erit ac mundus, vtpote qui cum mundo viro verſetur, & illius ſapientiæ ac probitatis tanquam expreſſam quandam imaginem illico in ſuis moribus referat. Hoc eſt, mea quidem ſententia, quod præcipitur vt veſcamur ex omni animante, quod ſuapte natura diſciſſam habet vngulam in pede, & ruminat. Munda namque ſunt huiuſmodi animantia, inquit Lex, ea ratione qua diximus.

Pſal. 25.
Pſal. 13.

A Pallad. Teneo quod dicis. Cyrillvs. Optimum itaque virum, & in virtute perfectum per animal, quod ſuapte natura diſſectam habet vngulam, & ruminat, figuratè indicauit. Porro optimum eſſe, atque expedire eum reiicere, qui non hoc animo ſit, & in probitate quodammodo claudicet, & perfectam virtutem longo interuallo ſequatur, tradit item, cum neque ea, quę reuocant ruminatum cibum, non tamen bifidam vngulam habent, neque ea, quæ natura findunt vngulam, ſi minime ruminent, probat, ſed potius de impuritate condemnat, & inter immunda recenſet. Pedis igitur in duas vngulas diuiſionem efficaciæ ad agendum morumque probitatis figuram eſſe, rectè ac ſapienter aſſerimus, & quæ figurate dicta ſunt, ad veritatis formam traducimus. Ruminationem vero, ſermonis qui ſecundum pietatem ſit, & dogmaticæ ſciētiæ rectæ atque tritæ ſignum eſſe affirmamus. An vero non ita eſſe putas? Pal. Ita prorſus. Cyrillvs. Igitur minùs perfecta virtute eſſe meritò cenſendus eſt, nec dignus, qui in admiratione habeatur is, qui, cum de rectè factis glorietur, rectorum tamen dogmatum peritia caret, & verba veritatis animo minimè retinet: idque verum eſſe, ſi in contrariam quoque partem vertatur, minime eſt obſcurum: nam recta de dogmatis peritia, diuinorumque verborum dulcis meditatio, nihil iuuerit ad abſolutam virtutis opinionem, niſi rectè factorum ſplendor adiiciatur: nam, qui eſt in vtraque re dexter, is perfectam laudem conſequetur; cui vero alterum deeſt, obſcuram habebit de virtute gloriam. Tale aliquid

Matth. 5. etiam Saluator indicat dicens, minimum in regno cœlorum eſſe vocandum, qui cum doceat, non fecit tamen; contra vero magnum & illuſtrem, qui ea fecerit quæ docuerit. Immundus igitur ex Lege eſt, quiſquis alterutro caret. Ab iis vero eſſe recedendum, nullaque cum eis communione iungi oportere, declarauit dicens, De carnibus non veſcemini, & morticina eorum non contingetis: neque enim dum viuunt, inquit, ſimul verſabimini; &, ſi quiſpiam eorum fortaſſe mortuus fuerit, mentem veſtram puram ſeruabitis, ac ne contingetis quidem, vt ita dicam, eorum opera, diſerta, inquam, & impia ſcriptorum monimenta: hæ namque ſunt hominis vitæ reliquiæ;

ΠΑΛ. Συνῆκα ὃ φής. ΚΥΡ. Τὸν μὲν οὖν ἄριστόν τε καὶ ἀρτίως ἔχοντα πρὸς ἀρετὴν, ὑπέδειξεν αἰνιγματωδῶς, ὡς ἔν γε δὴ ζώῳ, τῷ διχηλεῖν πεφυκότι, καὶ ἀνάγοντι μηρυκισμόν. ὅτι δὲ καλὸν καὶ ὀνησιφόρον ἀποπέμπεσθαι φιλεῖν τὸν οὐχ ὧδε ἔχοντα γνώμης, καὶ οἱονεὶ χωλεύοντα πρὸς τὸ ἀγαθὸν, καὶ τελειότητος τῆς εἰς ἀρετὴν ἰόντα κατόπιν, παραδείγνυσι πάλιν, οὔτε τοῖς ἀνάγουσι μηρυκισμὸν, δίχα τοῦ κεκτῆσθαι τὸ διχηλεῖν, οὔτε μὴν τοῖς διχηλεῖν πεφυκόσιν, εἰ μηρυκισμὸν B οὐκ ἔχοιεν, τὴν ἀρίστην ψῆφον ἐπενεγκών, καταγράφων δὲ μᾶλλον αὐτῶν τὸ ἀκάθαρτον, καὶ τοῖς κατεμιασμένοις εἴδεσι τιθεὶς ἐναρίθμια. πρακτικῆς μὲν οὖν ἐνεργείας καὶ ποιότητος τρόπων, τὴν τοῦ ποδὸς διχηλίαν, τύπον εἶναι διαβεβαιούμεθα, φρονοῦντες ὀρθῶς, καὶ τὰ αἰνιγματωδῶς εἰρημένα μεταχαράττοντες εἰς ἀλήθειαν. τὸν δέ γε μηρυκισμὸν, λόγου τε κατ' εὐσέβειαν, καὶ δογματικῆς ἐπιστήμης, ὀρθῆς τε καὶ ἐντελοῦς σημεῖον εἶναι C διοριζόμεθα. ἢ οὐχ ὧδε ἔχει; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀτελὴς οὖν ἄρα πρὸς ἀρετὴν νοοῖτ' ἂν εἰκότως, καὶ τοῦ χρῆναι θαυμάζεσθαι καθεστήκοι μακρὰν, ὁ ἔργοις μὲν ἐπαυχῶν ἀγαθοῖς, ὀρθότητος δὲ τῆς δογματικῆς ἡττώμενος, καὶ λόγους οὐκ ἔχων τῆς ἀληθείας εἰς νοῦν. ἀληθὲς δὲ ὅτι καὶ τὸ ἔμπαλιν, οὐκ ἀσυμφανές. δογματικὴ γὰρ ὀρθότης, καὶ λόγων ἡμᾶς τῶν θείων ἡ γλυκεῖα φροντὶς, ὀνήσειεν ἂν οὐδὲν, εἴς γε τὸ τελείως ἔχειν εἰς ἀρετῆς D ὑπόληψιν, τῆς ἐν ἔργοις φαιδρότητος οὐ παρεζευγμένης. ὁ γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν δεξιὸς, τὴν τοῦ τελείως εὐδοκιμεῖν ἀποίσεται ψῆφον. καὶ ὁ θατέρου λειπόμενος, ἀδρανὲς ἕξει τὸ ἐν τῷ καλῷ θαυμάζεσθαι. τοιουτονί τι καὶ ὁ σωτὴρ ὑποφαίνει, λέγων, ἐλάχιστον μὲν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἀποκεκλῆσθαι τὸν διδάσκοντα μὲν, οὐ μὴν ἔτι καὶ πεποιηκότα· μέγαν δὲ αὖ καὶ διαπρεπῆ, τὸν πράξαντα καὶ δεδιδαχότα. ἀκάθαρτος οὖν κατὰ νόμον, ὁ ἑνὸς ἡττώμενος. τούτων δὲ E ὅτι προσήκει ἀποφοιτᾶν, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ὁρᾶσθαι μετισχηκότας, διεσάφει λέγων. ἀπὸ τῶν κρεῶν οὐ φάγεσθε, καὶ τῶν θνησιμαίων αὐτῶν οὐχ ἅψεσθε. οὔτε γὰρ ζῶσι, φησὶ, μὴ συναναστραφήσεσθε. κἂν εἰ τεθναίη τις τῶν τοιῶνδε τυχὸν, ἀβέβηλον τὸν οἰκεῖον τηρήσετε νοῦν. οὐδ' ὅσον εἰπεῖν ἀποθιγγάνοντες, τῶν ἐκείνοις πεποιημένων, λογίων δὲ δηλονότι, καὶ μιαρῶν συγγραμμάτων. λείψανα γὰρ τὰ τοιάδε τῆς αὐτῶν ζωῆς.

τοῦτό τοι δρᾷν ἔθος τοῖς ἀπαιδεύτοις αἱρετικοῖς. πεπλανήκασι μὲν γὰρ ὁμολογουμένως, οἱ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀμαθίας γεγονότες καθηγηταί· λείψανα δὲ ὥσπερ τῆς ἑαυτῶν δυσσεβείας, τοῖς ἰδίοις παρακατέθεντο μαθηταῖς. οἱ δὲ, καὶ λίαν ἀσμένως προσίενταί τε καὶ εἰσοικίζονται κατὰ νοῦν, καὶ δυσαπόνιπτον ἔχουσι μολυσμὸν, θνησιμαίων ὥσπερ κρεῶν ἐπαφώμενοι, ἃ δυσωδίας ἐστὶ τῆς ἐσχάτης καὶ ἀκαθαρσίας ἔμπλεα. ΠΑΛ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Δέχεται τοίνυν εἰς παράδειγμα τοῦ μὴ διχηλεύοντος μὲν τὴν ὁπλὴν, ἀνακομίζοντος δὲ τὸν μηρυκισμὸν, τὴν κάμηλον, ζῶον εὐσθενές τε καὶ ὑπὲρ μέγεθος, δασύποδά τε καὶ χοιρογρύλλιον, τὰ πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν ἄλλων μικροφυέστατα, διὰ τῶν ἄκρων καθάπερ ἐγῷμαι συλλήβδην ἅπαντα περιλαβὼν, καὶ οὐδὲν ἔξω τῶν διὰ μέσου μεθείς. ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ καὶ λέγοιτο τυχὸν ἀπὸ τοῦ λίαν ὑψηλοῦ τε καὶ ἐξαιρέτου καὶ μέχρι μικρῶν, καὶ τῶν ὅτι μάλιστα κατωτάτω, πᾶς ὅς γε τοιοῦτος βδελυρὸς καὶ ἀκάθαρτος. οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἀλλ' εἴτε τις εἴη μέγας καὶ σοβαρὸς, πλούτῳ τε καὶ δόξῃ τῇ κατὰ κόσμον εἰς ὕψος ἠρμένος, τὴν ἀκλεᾶ καὶ ἄφραστον ἀποίσεται ψῆφον, τοῖς τῆς φαυλότητος αἰτιάμασιν ἐνεχόμενος. εἴτε τις εἴη μικρὸς, πτωχείᾳ τε καὶ ἀδοξίᾳ συζῶν, καταδικασθήσεται πρὸς ἀκαθαρσίαν, εἰ μὴ τοῖς εἰς ἀρετὴν ἐπαυχοίη τρόποις, οὐδ' αὖ εὕρεμά τις ποιήσαιτο τῆς ταπεινότητος, τὸ ἐλεεῖσθαι δεῖν παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ, τὸ εὐπρεπὲς ἐν ἔργοις οὐκ ἔχων, τοῖς κατ' εὐσέβειαν δηλονότι καὶ ἀρετήν. οὐκοῦν κάμηλος μὲν λαγώς τε καὶ χοιρογρύλλιος, μικροῦ τε καὶ μεγάλου, τύπος ἂν εἶεν οὐκ ἀσύμφωνος. παραφέρει δὲ καὶ τὸν σῦν, ὡς ἀκάθαρτον, διά τοι τὸ διχηλεῖν μὲν ὁπλήν· οὐ μὴν ἔτι πεφυκότα καὶ ἀναμασᾶσθαι τροφὴν, τοῦτ' ἔστιν, ἀνάγειν μηρυκισμὸν, ἀδρανές τε καὶ ἄχρηστον τὸ ἐν ἔργοις καύχημα, δίχα τοῦ λόγου τοῦ κατ' εὐσέβειαν ἀποφαίνων. ὥσπερ γὰρ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν, οὕτω καὶ τὸ ἔμπαλιν, νεκρά που πάντως ἡ εὐκοσμία, καὶ τὸ ἐν ἔργοις ἐπιεικὲς, ἀπούσης θεογνωσίας, καὶ λόγου τοῦ κατ' εὐσέβειαν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς οὐκ ἐνῳκηκότος, κάτω δὲ οὖσα, εἰσνένευκεν εἰς γῆν, καὶ δεδιέναι πως δοκεῖ τὸ αἴρειν ἄνω τὸν ὀφθαλμόν. τοιουτονί γε παθόντας οὐκ ὀλίγους εὑρήσομεν, οἳ σεμνὸν μὲν ἔχουσιν ἔσθ' ὅτε τὸν βίον καὶ

A quod ſtulti hæretici facere conſueue-
rũt. Nam, cùm ii, qui duces eorũ ſtul-
titiæ fuerunt, proculdubio errauerint,
ſuæque impietatis reliquias ſuis diſci-
pulis reliquerint, ii libentiſſime illas
admittunt, & animo complectuntur,
difficillimeque eorum maculæ ablui
poſſunt, cum morticinas carnes con-
tingant, ſummo putore & impuritate
refertas. PALLADIVS. Verum
dicis. CYRILLVS. In exemplum
igitur vngulam quidem non diuiden-
tis, ruminatum vero cibum reuocan-
B tis, camelum proponit, belluam fir-
mam ac vaſtam; leporem quoque &
chœrogryllium, beſtias, vt ita dicam,
omnibus aliis minores ac breuiores;
vt per extremas, vt ego arbitror, ce-
teras omnes in ſumma complectere-
tur, nullaſque intermedias præteriret:
tantumdem quippe eſt, ac ſi diceretur,
A ſummo atque ſupremo vſque
ad minores & infimos, quicunque
eiuſmodi eſt, is execrandus & impu-
rus eſt: neque enim eſt perſonarum
C acceptio apud Deum, vt ſcriptum eſt, Rom. 2.
ſed ſiue magnus ſit aliquis & faſtuo-
ſus, opibus & ſæculari gloria elatus,
obſcurus & ignobilis iudicabitur, ſi
improbitatis criminibus adſtrictus te-
neatur; ſiue exiguus, in paupertate
& ignobilitate vitam ducens, dam-
nabitur impuritatis, niſi ſit moribus
honeſtis ornatus; neque tantum exi-
guitatis nomine præſidiove iuuabitur,
vt ea de cauſſa à iuſto Iudice miſeri-
cordiam conſequatur, ſi factorum cla-
D ritatem, cum pietate inquam, ac vir-
tute congruentium non habuerit. Igi-
tur camelus & lepus & chœrogryllius
magni ſimul & exigui hominis figura
ſunt non abſurda. Profert etiam ſuem
vt immundum, quod diuiſam quidem
habeat vngulam, non tamen aptus
natura ſit ad remandendum cibum, id
eſt, ad reducendam ruminationem: in
quo declarat, infirma eſſe & inutilia
recte factorum ornamenta, ſi ſermo
ſecundum pietatem abſit: vt enim fi-
E des ſine operibus mortua eſt, ſic vi- Iacob. 2.
ciſſim mortua proculdubio eſt morum
honeſtas, & factorum probitas, ſi Dei
cognitio non adſit, neque ſermo pie-
tatis in noſtris animis inhabitet; ſed
deorſum abiecta, in terram vergit, &
oculos ſurſum attollere quodammodo
reformidat. Hoc modo affectos non
paucos inueniemus, qui cum grauem
plerumque ac puram vitam agant,

A Deum tamen, qui natura & verus eſt, non agnoſcunt, & in ea modo, quæ in terra ſunt, mentis oculos figunt: impurus vero itidem habetur, qui eiuſmodi eſt: nemo enim coronabitur, niſi legitime certauerit, vt ſcriptum eſt. (1.Tim.2.) PALLADIVS. Nos igitur impuros dicit, tanquam in ſuis, ceterarumque beſtiarum figura, cum criminibus, quæ à Lege damnantur, obnoxii ſumus. CYRILLVS. Rectè ſanè dicis. Neque vero ſatis habuit Lex per B hæc ſola animantia immundorum hominum imagines proferre, ſed, cum per omne creaturarum genus nos iuuare inſtituiſſet, & vtilis honeſtique cognitionem copioſe proponeret, etiam aquatilium genera percurrit, & volatilium greges, vt quid cuique illorum generi inſitum natura eſſet, diligenter inquirendo, quid Deo gratum ſit, quidve exoſum & inuiſum, intelligeremus, itaque vitam Legi maxime conſentaneam excolendo, ab iis omnibus, quæ nos C inquinare poſſunt, ſummo conatu refugeremus. Ait itaque Lex ad hunc

(Leuit. 11) „ modum rurſus, [Et his veſcemini
„ ex omnibus, quæ ſunt in aquis:
„ omnia, quæ habent pinnulas & ſqua-
„ mas in aquis & in mari & in torren-
„ tibus, hæc edetis; & omnia, qui-
„ bus non ſunt pinnulæ neque ſqua-
„ mæ in aquis & in mari & in torren-
„ tibus, ab omnibus quæ eructant
„ aquæ, & ab omni anima viuente,
„ quæ eſt in aqua, abominatio eſt, &
„ abominationes erunt vobis: ab omni- D
„ bus carnibus eorum non edetis, &
„ morticina eorum execrabimini; &
„ omnia, in quibus non ſunt pinnulæ
„ neque ſquamæ, eorum quæ ſunt in
„ aquis, abominatio hoc eſt vobis.]

PALLADIVS. Sed quænam in iis differentia ſit, iuxta intelligentiam, inquam, ſpiritualem, tu dices; nam ego quidem non ſatis intelligo. CYRILLVS. Faciam vero ac diſſeram, vt potero, & quæ à Lege E exemplorum loco ſunt allata, perſpicua reddam: nam aquatilium quæcunque ab illo omnium conditore lege piſcium formata ſunt, ea pinnularum actu, tanquam remigio ſemper quocunque voluerint, firmiſſime ac velociſſime mouentur, ac, ſole calefaciente ſupernas aquas, enatant, ac prope dixerim, ex ipſis aquis emergere audent;

A καθαρὸν, Θεὸν δὲ τὸν φύσει καὶ ἀληθινὸν οὐκ ἐπεγνωκότες, μόνοις οἱονεί πως τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμὸν ἐνερείδουσιν. ἀκάθαρτος δὲ καὶ ὁ τοιόσδε πάλιν. στεφανοῦται γὰρ οὐδεὶς, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ΠΑΛ. Καταμιαίνει τοιγαροῦν ἡμᾶς ὡς ἐν εἴδει συὸς, καὶ μέντοι καὶ τῶν ἄλλων, τοῖς ἐκ νόμου διαβολαῖς ὑπενηνεγμένους. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν ἔφης ὀρθῶς· καὶ οὐκ ἀπόχρη τῷ νόμῳ τὰς τῶν ἀκαθάρτων παρακομίζειν εἰκόνας, διά B γε δὴ μόνων καὶ τῶν τοιῶνδε τυχὸν, διὰ πάσης δὲ ὥσπερ τῆς κτίσεως ἡμᾶς ὠφελεῖν ἠρκημένος καὶ τὴν τοῦ χρησίμου καὶ πρέποντος εἴδησιν πλουσίως παραθεὶς, καὶ τὰ ἐνύδρων διέξεισι γένη, καὶ πετεινῶν ἀγέλας, ἵνα τὸ ἑκάστῳ προσὸν φυσικὸς πολυπραγμονοῦντες εὖ μάλα, τί μὲν ἂν εἴη λοιπὸν τὸ ἁνδάνον Θεῷ, τί δὲ ἀπόβλητον καὶ ἀπηχθημένον αὐτῷ προσεννοεῖν ἔχοιμεν. ἐννομωτάτην δὲ οὕτως ἐπιτηδεύοντες ζωὴν, πάντως τοῦ καταμιαίνειν εἰωθότος εὖ ἀσθενεστάτην ποιοίμεθα τὴν ἀποδρομήν· C ἔφη τοίνυν ὁ νόμος ὡδί πη πάλιν· Καὶ ταῦτα φάγεσθε ἀπὸ πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασι. πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτοῖς πτερύγια καὶ λεπίδες ἐν τοῖς ὕδασι καὶ ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν τοῖς χειμάρροις, ταῦτα φάγεσθε, καὶ πάντα ὅσα οὐκ ἔστιν αὐτοῖς πτερύγια, οὔτε λεπίδες ἐν τοῖς ὕδασι, καὶ ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν τοῖς χειμάρροις ἀπὸ πάντων ὧν ἐρεύγεται τὰ ὕδατα καὶ ἀπὸ πάσης ψυχῆς ζώσης ἐν τῷ ὕδατι βδέλυγμά ἐστι, καὶ βδελύγματα ἔσονται ὑμῖν. ἀπὸ τῶν κρεῶν αὐτῶν οὐκ ἔδεσθε, καὶ τὰ θνησιμαῖα αὐτῶν βδελύξεσθε, καὶ πάντα ὅσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐ- D τοῖς πτερύγια, οὔτε λεπίδες τῶν ἐν τοῖς ὕδασι, καὶ πάντα ὅσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς πτερύγια, οὐδὲ λεπίδες τῶν ἐν τοῖς ὕδασι, βδέλυγμα τοῦτό ἐστιν ὑμῖν. ΠΑΛ. Ἀλλ' ἡ τίς ποτέ ἐστιν ἔν γε δὴ τούτοις ἡ διαφορὰ, κατὰ θεωρίαν δὴ λέγω τὴν πνευματικὴν, φράσαις ἂν αὐτός. συνίημι γὰρ οὐχί που μάλα ἐγώ. ΚΥΡ. Πάνυ μὲν οὖν· ἐρῶ γὰρ, ὡς ἔνι, μεταπλάττων ἐπὶ τὸ ἐμφανὲς τὰ ὡς ἐν τύπῳ παραδειγμάτων τῷ νόμῳ παρειλημμένα. ὅσα E μὲν γὰρ τῶν ἐν τοῖς ὕδασι παρὰ τοῦ πάντων δημιουργοῦ τῷ τῶν ἰχθύων εὖ μάλα πεπλαστούργηται νόμῳ, ταῖς τῶν πτερυγίων ἐκβολαῖς οἱονεί πως ἀεὶ διερέττοντα, τὴν οἴαπερ ἂν ἕλοιντο τυχὸν ὡς εὐσθενῆ καὶ εὐδρομωτάτην ποιοῦνται κίνησιν. καὶ ἡλίου μὲν θερμὴν ἄνωθεν ἀνιέντος τοῖς ὕδασι τῆς ἀκτῖνος τὴν προσβολὴν, ἀνανήχεται, καὶ μονονουχὶ καὶ αὐτῶν τῶν ὑδάτων ἀναθρώσκειν ἀποτολμᾷ,

τὸ κάτω μόνον ἀεὶ περινοούμενα. διεξολισθαίνουσι δὲ ῥᾳδίως καὶ τῶν θηρώντων τὰ λίνα. τά γε μὴν οὐκ ἐν λεπίσι καὶ πτερυγίοις, ἤγουν ἐν ἐλύτροις ὄντα σκληροῖς, καὶ ὀστράκῳ τινὶ συμφυεῖ κατημφιεσμένα, ἥκιστα μὲν οἶδε τὸ ἄνω, εἰσδύεται δὲ τῇ εἰς τὸ κάτω πόᾳ ἀεί, καὶ τοῖς ἰλυώδεσι τῶν τόπων ἐμφιλοχωρεῖ. ἀδρανῆ τέ ἐστι καὶ εὐάλωτα, καὶ τοῖς ἅπαξ τεθεαμένοις, ἱδρῶτος δίχα ληπτά. καὶ λόγος μὲν ἐπ' ἐκείνοις, οὑτοσί, σαφής τε καὶ ἀληθής· ἴωμεν δὴ αὖ, ὡς ἐξ εἰκόνων καὶ τύπων ἐπὶ τὰ ἐμφανέστερα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φράσειας ἂν ἄριστα, καὶ πρός γε δὴ τοῦτο προθύμως ἰών. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὸν τουδὶ τοῦ βίου περισπασμόν, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τῶν πραγμάτων πικρὰν διάχυσιν καὶ ἀναφυρμὸν κατασημαίνων ἡμῖν ἀστείως ὁ μελῳδὸς ψάλλει· αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος. ἐκεῖ ἑρπετὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ζῷα μικρὰ μετὰ μεγάλων. ἰχθύσι γὰρ παρεικαστέον εὖ μάλα τοὺς ἐπ' οὐδενὶ μὲν ἔσθ' ὅτε τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν, τῇ δέ τι κἀκεῖσε διάττοντας, καὶ μόνα συλλέγοντας τὰ ὅσα περ ἂν ἀποφῆναι σαρκικοὺς καὶ εἰκαίους ἀνατλῆναι παρασκευάζει πόνους. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐπιπλήττει δέ που τοῖς τοιοῖσδε καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητής, ὡδὶ λέγων. ἄγε δὴ νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον καὶ αὔριον πορευσόμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσομεν ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσόμεθα καὶ κερδήσομεν. καὶ μετ' ὀλίγα. ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσομεν, ποιήσομεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. οὐκοῦν ἰχθύων διανηχόμεθα δίκην, τὴν πλατεῖαν ταύτην καὶ εὐρύχωρον θάλασσαν, τοῦτ' ἔστι, τὸν κόσμον. διάφορος γάρ πως ὁ ἑκάστου βίος. οἱ μὲν γὰρ οὐκ εἰσάπαν ἀπονενεύκασιν ἐπὶ τὸ χρῆναι πλημμελεῖν, ἀλλ' ἴσασι μὲν ἀρρωστοῦντές ἐσθ' ὅτε, καὶ ταῖς τῆς σαρκὸς ἐνεχόμενοι πλεονεξίαις, καὶ οὐκ ἀφεστάναι τῶν ἄλλων αἰτιαμάτων βούλονται. πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀποσείονται δ' οὖν ὅμως ὡς ἀκαλλές, τὸ γυμνοῖς ἐθέλειν ἀσχημονεῖν. ἀναπείσει δ' ἂν οὐδεὶς ἐμφανῆ τε καὶ ἀκατάσκιον ἐπιτηδεύειν τὴν πλημμέλειαν. ἐπιμελοῦνται δὲ σφόδρα τοῦ χρῆναι λαθεῖν. σοφοὶ γὰρ κρύψουσι τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, κατὰ τὸ γεγραμμένον. τοῦτο οἶμαί ἐστι, τὸ ὡς ἐν τάξει κατακαλύμματος τὰς λεπίδας ἔχειν. ἀνανήχονται δὲ πλειστάκις καὶ εἰς τὸ ὕψος. βλέπουσι γάρ, οὐκ εἰς τὸ κάτω διαπαντός, φρονοῦσι δὲ καὶ τὰ ἄνω, καὶ διαδιδράσκουσιν

A quaſi in infimis reſidere locis recuſent; facile etiam effugiunt piſcantium retia. Quæ vero ſquamis ac pinnulis prædita nō ſunt, ſed cruſtis durioribus obducta, & natiuis teſtis contecta, ea ſupera loca minime norunt, ſed ſemper in herbas irrepunt in infimis affixas, atque in limoſis locis libēter verſantur, infirmaque ſunt, & captu facilia, & ab iis, qui ſemel aſpexerint, ſine vllo labore comprehenduntur. Ac ratio, quæ de illis affertur, hæc eſt, tum perſpicua, tum vera. Sed pergamus iam tanquam ab imaginibus rudioribuſque formis ad res clariores atque apertiores. B PAL. Optime feceris, ſi hæc expoſueris, & alacri animo diſputationē aggreſſus fueris. CYR. Diſtractionem huius vitæ effuſamque in ea permiſtamque negotiorū ſalſedinem, vt eleganter deſignaret nobis ille Pſalmorum auctor, in hunc modum pſallit, [Hoc mare magnum & ſpatioſum, ibi reptilia, quorum non eſt numerus; animalia puſilla cum magnis:] piſcibus enim aptiſſime comparantur ii, qui nullius vnquam rei vtilis cauſſa hac illacque diſcurrunt, eaque ſola conquirunt, quibus ipſi carnales efficiantur, vanoſque labores perferre cogantur. C PAL. Rectè dicis. CYR. Increpat autem eiuſmodi homines ille Chriſti diſcipulus, ita dicens, [Age nunc, qui dicitis, hodie & cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus annum vnum, & mercabimur & lucrabimur:] & poſt pauca, [Pro eo vt dicatis, Si Dominus voluerit, & ſi vixerimus, faciemus hoc aut illud: nunc autem exultatis in ſuperbiis veſtris.] D Piſcium igitur inſtar per latum hoc ſpatioſumque mare, per mundum nempe, natamus: varia namque ſunt ſingulorum viuendi genera: nonnulli enim non in totum ad peccandum procliues ſunt, ſed agnoſcunt illi quidem ſe infirmos eſſe, & carnis dominatu nexos teneri, & quamuis ab aliis culpis abſiſtere nolint: (in multis enim delinquimus omnes, vt ſcriptum eſt) refugiunt tamen vt rem deformem, turpiter aliquid aperte committere, E nec quiſquam illis perſuaſerit, vt manifeſte & in aperto peccare velint, ſed magnopere curant vt lateant; [Sapientes enim occultabunt turpitudinem ſuam:] ſicut ſcriptum eſt; hoc, vt ego interpretor, eſt loco tegumenti ſquamas habere. Enatant etiam ſæpe in ſuperiorem locum; neque enim ſemper infima ſpectant, ſed ſapiunt ſuperna quoque, effugiuntque celerrime, ſi qui

Pſal. 103.
Iac. 4.
Iac. 3.
Sapien.

ſi qui eos ad interitum expiſcari velint: hoc eſſe dixerit aliquis tanquam pinnulis ſpiritualibus vti, & velociſſima mentis agilitate moueri. PALLADIVS. Congruentia ſane dicis: nam figura eò nos perducit, vt veram eſſe, itáque ſe habere expoſitionem putemus. CYRILLVS. Alii vero nil reformidant, dum peccant, ſed apertæ manifeſtæque nequitiæ dant operam; de quibus apte dici poteſt, Quorum gloria in confuſione eorum: ſemper enim ad impuritates propenſi ſunt, cumque in infimo cœno volutentur, κνώδαλα reuera, vel aliud quiddam præter hoc ſunt. Iidem omnino infirmi ſunt, & captu faciles, cum omnium turpiſſimarum rerum voluptatibus miſere ſeruiant. An non eiuſmodi eſt deſperatorum hominum vita? nam libidinoſæ mulieres & meretrices, & turpiſſimum illud & corruptiſſimum effœminatorum genus, quinetiam omnes, qui in ſcenis verſantur, & quibus inſatiabilis eſt carnis amor, & quibus impurus idololatriæ error gratus, execrandam plane vitam ducunt ac turpiſſimis maculis inquinatam. Lex igitur mundos ducit eos, qui quamuis humanis vitiis laborent, non tamen prorſus auerſi ſunt, ſed enatant in ſublime quodammodo, neque in terrenis tãtum rebus inſident, ſed etiam quæ ſurſum ſunt, ſapiunt, tanquam Deo ſimul ac mundo diuiſi. Immundoſque viciſſim iudicat, qui ſemper, quæ carnis ac mundi ſunt, omnibus modis & facere & ſapere contẽdunt, in iiſque pudorem omnem exuerunt, & aperte ac palam ſunt inuerecundi: vtiliterque ab horum ſocietate prohibet, cum illorum ſuperiorum ſocietatem non improbet: nõ enim cum improbis congredi, ſed cum probis verſari tutum eſt: ſcriptum eſt enim, [Qui graditur cum ſapientibus, ſapiens erit; & qui graditur cum ſtultis, cognoſcetur.] Scribit etiam Paulus, Si quis frater nominatus auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere. PALLADIVS. Rectè eſt à te dictum; id enim non paruam vtilitatem affert. CYRIL. De natantibus igitur belluis & aquatilibus hactenus nobis Lex figurate tradit. Sed, cum copioſius nobis exempla proponere vellet, ad volatilium greges tranſit, dicens, [Et hæc abominabimini de volucribus, & non comedentur; abominatio eſt; aquilam,

Philip. 3. — Prou. 13. — 1. Cor. 5. — Leu. 11.

A εὐπετῶς τοὺς οὕτως ἂν ἕλοιντο σαγηνεύειν εἰς ὄλεθρον. τοῦτό τις ἐρεῖ τὸ οἱονεὶ πτερυγίοις κεχρῆσθαι νοητοῖς, καὶ θερμὴν ἄγαν τὴν τῆς διανοίας ποιεῖσθαι κίνησιν. ΠΑΛ. Εἰκότα ἔφης· ἀποφέρει γάρ πως τὸ αἴνιγμα πρὸς τὸ τῇδε ἔχειν οἴεσθαι τὸν λόγον. ΚΥΡ. Πλημμελοῦσι δέ τινες, οὐχ ὑπεσταλμένως, γυμνὴν δὲ ὥσπερ καὶ ἀκατακάλυπτον παντελῶς ἐπιτηδεύοντες τὴν φαυλότητα, καὶ περὶ αὐτῶν ἂν λέγοιτο καλῶς, ὧν ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν. νενεύκασι γὰρ ἀεὶ πρὸς ἀκαθαρ-
B σίαν, καὶ τοῖς κατωτάτω βορβόροις ἐγκαλινδούμενοι, κνώδαλα κατὰ τὸ ἀληθές, ἤγουν, ἕτερόν τι παρὰ τοῦτ' εἰσίν. εἶεν δ' ἂν οἱ τοιοίδε πάντη τε καὶ πάντως ἀδρανεῖς τε καὶ εὐάλωτοι, ταῖς εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἐκτόπων ἡδοναῖς τυραννούμενοι. ἢ γὰρ οὐχὶ τοιουτοσί πως ἐστὶ τῶν ἀπεγνωσμένων ὁ βίος; γύναιά τε γὰρ τὰ μαχλῶντα καὶ ἑταιριζόμενα, καὶ τὸ πανάισχρόν τε καὶ κιβδηλότατον τῶν θηλυδριῶν γένος, καὶ μὴν καὶ ὅσοι διαπρέπουσιν ἐν σκηναῖς, καὶ οἷς ἀκόρεστος ἡ φιλοσαρκία, καὶ τὸ πλανᾶσθαι
C φίλον εἰς βέβηλον εἰδωλολατρείαν, ἐπάρατον ἀληθῶς διαζῶσι βίον, καὶ τὸν εἰς αἰσχίστους ἥκοντα μολυσμούς. ἐκκαθαίρει μὲν ὁ νόμος τοὺς ἠρρωστηκότας μὲν τὰ ἀνθρώπινα, μὴ μὴν ἔτι καὶ εἰσάπαν ἐκτετραμμένους, ἀνανηχομένους δὲ ὥσπερ εἰς τὸ ὕψος, καὶ οὐχὶ τοῖς ἐπιγαίοις ἐνιζήσαντας μόνοις, πεφρονηκότας δὲ καὶ τὰ ἄνω, καὶ μεμερισμένους ὥσπερ Θεῷ τε καὶ κόσμῳ. καταμιαίνει δὲ αὖ τοὺς ὅλῳ χωροῦντας τρόπῳ πρὸς τὸ ἀκαταλήκτως ἑλέσθαι καὶ δρᾶν καὶ φρονεῖν τὰ σαρ-
D κός τε καὶ κόσμου, καὶ ἐπὶ τούτοις μὲν ἅπασαν ἀποδυσαμένους αἰδῶ, γυμνῶς δὲ καὶ ἀπημφιεσμένως ἀσχημονεῖν εἰωθότας. ἐξίστησι δὲ χρησίμως τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας, τὴν πρὸς ἐκείνους οὐκ ἀτιμάζων. οὐ γάρ τοι τοῖς φαύλοις ἰέναι κατὰ ταυτόν, ἀλλὰ τοῖς ἐπιεικεστέροις ἀσφαλές. γέγραπται γάρ· ὁ συμπορευόμενος σοφοῖς, σοφὸς ἔσται· ὁ δὲ συμπορευόμενος ἄφροσι, γνωσθήσεται. γράφει δὲ καὶ ὁ Παῦλος. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ
E μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. ΠΑΛ. Εὖ ἔφης· τὸ γάρ τοι χρῆμά ἐστιν οὐκ ἀσυντελὲς εἰς ὄνησιν. ΚΥΡ. Νηκτῶν μὲν δὴ πέρι καὶ τῶν ἐν τοῖς ὕδασι ταυτὶ πρὸς ἡμᾶς αἰνιγματωδῶς ὁ νόμος. κατευρύνων δὲ ὥσπερ τὴν παραδειγμάτων ἡμῖν τὴν παράθεσιν, ἐπὶ τὰς πτηνῶν ἀγέλας ἐπιφέρει λέγων. καὶ ταῦτα βδελύξεσθε ἀπὸ τῶν πετεινῶν, καὶ οὐ βρωθήσεται· βδέλυγμά ἐστι· τὸν ἀετὸν

A καὶ τὸν γρύπα, καὶ τὸν ἁλιαίετον, καὶ τὸν γύπα, καὶ τὸν ἰκτῖνον, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ, καὶ στρουθὸν, καὶ γλαῦκα, καὶ λάρον, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. καὶ πάντα κόρακα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. καὶ ἱέρακα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. καὶ νυκτικόρακα, καὶ καταῤῥάκτην, καὶ ἶβιν, καὶ πορφυρίωνα, καὶ πελεκᾶνα, καὶ κύκνον, καὶ ἐρωδιὸν, καὶ χαραδριὸν, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. καὶ ἔποπα, καὶ νυκτερίδα. καὶ πάντα τὰ ἑρπετὰ τῶν πετεινῶν, ἃ πορεύεται ἐπὶ τέσσαρα, βδελύγματά ἐστιν ὑμῖν. ἀλλὰ ταῦτα φάγεσθε ἀπὸ τῶν ἑρπετῶν τῶν πετεινῶν, ἃ πορεύεται ἐπὶ τέσσαρα, B ἃ ἔχει σκέλη ἀνώτερον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, πηδᾷν ἐν αὐτοῖς ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ταῦτα φάγεσθε ἀπ᾽ αὐτῶν. τὸν βροῦχον, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. καὶ τὸν ἀττάκην, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. καὶ ὀφιομάχην, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ. καὶ τὴν ἀκρίδα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῇ. πᾶν ἑρπετὸν ἀπὸ τῶν πετεινῶν, οἷς εἰσι τέσσαρες πόδες, βδελύγματά ἐστιν ὑμῖν, καὶ ἐν τούτοις μιανθήσεσθε. πᾶς ὁ ἁπτόμενος τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. ἆρά σοι σαφὴς τῶν εἰρημένων ὁ νοῦς; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἥκιστά γε. C ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἦ οὐκ αἰσθάνῃ λοιπὸν, ὡς ἐν ἴσῳ τοῖς ἄλλοις ἠθῶν εἶεν αἱ εἰκόνες καὶ τρόπων διαφορᾶς, τὰ ἑκάστου τῶν ὠνομασμένων ἴδια φυσικῶς; ΠΑΛ. Πῶς ἔφης; ΚΥΡ. Βούλει λέγωμεν ἀνὰ μέρος ἕκαστα λεπτῶς διακρίναντες; ΠΑΛ. Ναὶ μὲν οὖν. ΚΥΡ. Ἀποφάσκει τοίνυν ὁ νόμος τὸν ἀετὸν καὶ τὸν γρύπα, καὶ τὸν ἁλιαίετον, καὶ μήν τοι τὸν γύπα. διίπταται γὰρ τὰ τοιάδε ὑψοῦ, καὶ τοῖς ἀνωτάτω λίαν ἐναβρύνεσθαι φιλεῖ. D καὶ μισεῖ τὰ κάτω. νεοσσοὶ γὰρ, φησὶ, γυπὸς τὰ ὑψηλὰ πέτονται. τοιοῦτος πως δ᾽ ὁ ἀλαζὼν καὶ ἐξωφρυωμένος ἄγαν, καὶ ἐπηρμένον ἐν ἑαυτῷ τὸν νοῦν ἔχων, καὶ τοὺς μὲν ἐπιεικεῖς καὶ μετρίου φρονήματος ὑπερορᾷν εἰθισμένος, ἥκιστά γε ἀγαπῶν τοῖς ταπεινοῖς συναπάγεσθαι. συγκατατάττει δὲ τούτοις τὸν ἰκτῖνα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ, καὶ κόρακα καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ, δι᾽ ὧν εὖ μάλα σημαίνεται, τό τε ἁρπάζειν εἰδὸς, καὶ δεινὸν εἰς κακουργίας ἀνθρώπων γένος. καὶ τοῦ μὲν προτέρου τύπος ὁ ἰκτῖνος, θατέρου γε μὴν, ὁ μελάντατος καὶ βαθύς. E σκοτεινοὶ δέ πως καὶ οὐχ ἅπασιν ἐναργεῖς, οἱ δριμεῖς εἰς πονηρίαν, καὶ ἀσυμφανῆ τοῖς πολλοῖς ἤγουν σφίσιν αὐτοῖς τὴν τῶν ἠθῶν ἔχοντες μοχθηρίαν. προσπέφυκε δ᾽ ἀεὶ τοῖς τῆς ἐπαράτου ἀλαζονείας ἠῤῥωστηκόσι, τὸ πλεονεκτεῖν ἐθέλειν οἷς ἂν δυνάμενοι τύχοιεν, καὶ πολυτρόποις κακουργίας ἐκπολιορκεῖν εὑρήμασιν, καθαρπάζειν δὲ οὕτω, καὶ τοῦτο ἀπλήστως.

A & gryphem, & haliæetum, & vulturem, & miluum, & eius ſimilia, & ſtruthionem, & noctuam, & larum, & ei ſimilia, & omnem coruum, & ſimilia ei; & accipitrem & illius ſimilia, & nycticoracem, & mergulum, & ibin, & porphyrionem, & pelecanum, & cygnũ, & erodionem, & charadrium, & ei ſimilia: & vpupam, & veſpertilionem, & omnia reptilia volatilium, quæ quatuor pedibus incedunt, abominationes vobis ſunt: ſed hæc comedetis de volatilibus repentibus, quæ incedunt quatuor pedibus, B quæ habent crura ſupra pedes ſuos, vt ſaltant in eis ſuper terram; & hæc comedetis ex eis, bruchum & eius ſimilia, & attacen & eius ſimilia, & ophiomachum, & eius ſimilia: & locuſtam & ſimilia ei, & omne reptans de volatilibus, quibus ſunt quatuor pedes, abominationes vobis ſunt, & in his inquinabimini: qui tetigerit morticina eorũ, immundus erit vſque ad veſperam.] Num tibi perſpicuus eſt horũ verborum ſenſus? PAL. C Minimè. CYR. An vero non ſentis, proprietates, quæ dictorum animantium cuique natura inſunt, æque atque illa alia, quæ diximus, morum imagines eſſe, & affectionum differentias? PALLAD. Quo tandem modo? CYRILL. Viſne, vt de ſingulis ſeorſum dicamus, ac ſubtiliter hæc diſcernamus? PALLAD. Maximè. CYRILLVS. Prohibet igitur Lex aquilam & gryphem, & haliæetum, & vulturem; hæ enim volucres in ſublime volant, & excelſis locis gaudere ſolent, & infima aſpernan- D tur: [Pulli enim, inquit, vulturis in ſublime volant:] eiuſmodi eſt quo- Iob. 5. dammodo arrogans & inflatus homo, elatoque animo, qui moderatum modeſtumque hominem contemnere conſueuit, minimeque contentus eſt humilibus conſentire: inter hos improbat miluum & eius ſimilia, & coruum & eius ſimilia: quibus aptiſſime ſignificatur rapax hominum genus, & ad malitiam Rom. 11. callidum: & prioris quidem generis figura eſt miluus, alterius verò coruus niger & obſcurus: tenebroſi autem fere E ſunt, neque omnibus manifeſti homines ad malitiam acres, ac morum nequitiam in ſe ipſis haud vulgo conſpicuam occultantes: iis autem, qui execrando arrogantiæ vitio laborant, adiunctum natura eſt, circumuenire velle quos poſſunt, ac multiplicibus malitiæ commentis obſiſtere, rapere poſtremo adeo vt nunquam expleantur.

Itaque ſubiungit illico, Et ſtruthionem & larum; hæc enim animantia, vt opinor, inſatiabilia ſunt, ac ſemper obuium quidque corripiunt. Deinde inquit, Accipitrem & eius ſimilia, & nycticoracem & catarrhacten & ibin & porphyrionem & pelicanum, & cygnum: hæc quoque volatilia in ſe ipſis illos etiam deſcribunt, qui crudeliter atque immaniter aliis inſidiantur, & violenter quoſcunque potuerint, adoriuntur, adeo vt nonnullis ipſum quoque vitæ diſcrimen ac formidinem inferre non dubitent: nam accipiter inuadit vehementer quodcunque infirmioris volucris genus, & in auiculas fertur, easque correptas interficit: catarrhactes vero & ibis & porphyrio, quinetiam pelicanus furioſe piſces inſectantur, illorumque interitu paſcuntur: eiuſmodi ſunt omnes, quod ad mores conſuetudiniſque feritatem attinet, qui perire quoſdam pro nihilo ducunt, dum ſuæ voluptati ac libidini ſatisfaciant; qui cum amoris mutui legem repulerint, & charitatis decretis penitus aduerſentur, iure optimo à nobis audient, Ne quæ veſtra ſunt quæratis, ſed etiam quæ aliorum; nam dilectio, inquit, proximi malum non operatur. Repudiandam eſſe præterea inquit noctuam & erodium, & charadrium & eorum ſimilia, vpupam & veſpertilionem; hæc autem volucria noctis amica ſunt, & tenebris gaudent, & libentiſſime de nocte volare conſueuerunt, inuiſumque eis eſt lumen ſolis, neque in eo quicquam facere audent: perſpicue autem eiuſmodi ſunt improbarum actionum auctores: verum eſt enim id, quod Chriſtus ait, [Qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ne coarguantur opera eius; qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta.] Immunda ſunt etiam inter volatilia reptantia, Quæ quatuor, inquit, pedibus incedunt, vt ſunt, verbi gratia, muſcæ, & his affinia: infinita ſunt autem hæc exigua, & auerſanda, neque in ſublime volare queunt: quæ ſit autem ratio, cur etiam ad hæc Lex deſcendat, conſiderare neceſſe eſt; vt enim, cum pecudes commemoraret, poſteaquam camelum dixit, adiunxit leporem, vt æquè impuros oſtenderet, qui improbitatis nomine infames eſſent, ſeu magni ſint, ſeu parui,

1. Cor. 10. (margin, beside "repulerint")
Rom. 13. (margin, beside "audient")
Ioan. 3. (margin, beside "enim id")

A Ταύτῃ τοι συνάπτει λέγων εὐθύς· καὶ στρουθὸν καὶ λάρον. ἀπληστότατα γὰρ, οἶμαι, ταυτὶ, καὶ τὸ παραπῖπτον ἀεὶ συλλέγοντα. εἶτά φησιν, ὅτι καὶ ἱέρακα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτοῦ. καὶ νυκτικόρακα, καὶ καταῤῥάκτην, καὶ ἶβιν, καὶ πορφυρίωνα, καὶ πελεκᾶνα καὶ κύκνον. καταγράψαιτο δ' ἂν ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ τάδε τοὺς ὠμῶς καὶ ἀγρίως ἐπιβουλεύοντας ἑτέροις, καὶ ἀσχέτως ἐπιφυομένους, οἷς ἂν δυνῶνται τυχὸν, ὡς καὶ αὐτὸν ἐπιφέρειν οὐ παραιτεῖσθαί τισι, τὸν ἐπὶ ζωῇ κίνδυνόν τε καὶ φόβον. ὁ μὲν γὰρ ἱέραξ καταθέει σφοδρῶς παν- B τὸς ἀσθενεστέρου πτηνοῦ, καὶ κατὰ στρουθίων ἵεται, καὶ διόλλυσι λαβών. καταῤῥάκτης γε μὴν, καὶ ἶβις καὶ πορφυρίων, προσθείην δ' ἂν ὅτι καὶ πελεκᾶνος, ἐπιμαίνονται τοῖς ἰχθύσι, καὶ τροφὴν ποιοῦνται τὸν ἐκείνων ὄλεθρον. τοιοῦτοι δὲ πάντες, ὅσον ἧκεν εἰς τρόπους καὶ ἠθῶν ἀγριότητα, οἱ παρ' οὐδὲν ἡγούμενοι τὸ διόλλυσθαί τινας, διά γε τὸ σφίσιν αὐτοῖς ἡδὺ, οἱ τὸν τῆς φιλαλληλίας παρωσάμενοι νόμον, καὶ τοῖς τῆς ἀγάπης προσκε- C κρουκότες θεσμοῖς, καὶ τοῦτ' εἰσάπαν ἀκούσονται εἰκότως καὶ πρός γε ἡμῶν αὐτῶν· μὴ τὰ ἑαυτῶν ζητεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων· ἡ γὰρ ἀγάπη, φησὶ, τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. παραιτεῖσθαι δὲ δεῖν ἔφη πάλιν γλαῦκα καὶ ἐρωδιὸν, καὶ χαραδριὸν, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ, ἔποπα καὶ νυκτερίδα. νυκτὸς δὲ οἶμαι φίλα ταυτὶ, καὶ χαίροντα μὲν τῷ σκότει, καὶ πτῆσιν ὡς ἥδιστα τὴν ἐν αὐτῷ ποιεῖσθαι μεμελετηκότα, κατεπτηχότα δὲ τὸ ἡλίου φῶς, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ τι δρᾷν D μὴ ἀνεχόμενα. εἶεν δ' ἂν οἱ τοιοίδε σαφῶς, οἱ τῶν φαύλων ἐργάται. καὶ γάρ ἐστιν ἀληθὲς ὅπερ ἔφη Χριστὸς, ὅτι πᾶς ὁ φαῦλα πράττων μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται εἰς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. ἀκάθαρτα δὲ καὶ τὰ ἑρπετὰ τῶν πετεινῶν, ἃ πορεύεται, φησὶν, ἐπὶ τέσσαρα, οἷον φέρε εἰπεῖν τὰ μυιῶν, καὶ εἴ τι τούτοις ἀγχοῦ. μυρία δὲ E ὅσα ταυτὶ μικρά τε καὶ ἀπόπτυστα, καὶ τὴν εἰς τὸ ὕψος πτῆσιν οὐκ ἔχοντα. τίς οὖν ἄρα ἐστὶ λόγος, τοῦ καὶ ἐπ' αὐτὰ τὸν νόμον ἐλθεῖν, περιαθρεῖν ἀναγκαῖον. ὥσπερ γὰρ ὅτε τῶν κτηνῶν ἐποιεῖτο μνήμην, τὴν κάμηλον ὀνομάσας, προσεπῆγε τὸν λαγωὸν, ἐν ἴσῳ που πάντως ἀκαθάρτους ἀποφαίνων, τοὺς ἐπὶ φαυλότητι διαβεβλημένους, κἂν εἰ μέγας τις εἴη καὶ μικρὸς,

προσωποληψία γὰρ οὐκ ἔστι παρὰ τῷ Θεῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, οὕτω κἀνθάδε διαμεμνημένη) μὲν ἀετοῦ, καὶ τὸν πτηνῶν ὀνομάσας τὸν βασιλικώτατον, κάτεισι δὲ πάλιν καὶ ἐπ' αὐτὸ τὸ βραχὺ τῶν πτεροφορεῖν εἰωθότων, ἐν ἴσῳ τιθεὶς μικρόν τε καὶ μέγαν, εἰ τῶν ἐκτόπων εἴη δημιουργός, καὶ τὸ διαβεβλῆσθαι δεῖ, ἀνεξίτητον ἔχοι. ἀνεξαίρει γε μὴν τοῦ τοιούτου γένους, ἀκρίδα καὶ βροῦχον, καὶ τὰ τούτοις ἐμφερῆ, διά τοι τὸ εὐσθενές, ὡς ἀναθρώσκειν δύνασθαι, καὶ ἥκιστα μὲν ἐμφιλοχωρεῖν τοῖς κάτω, αἴρεσθαι δὲ πολλάκις εἰς τὸ ὕψος, καὶ διαπηδᾶν εὐκόλως. τοιουτοσί δέ πως, ὁ βίον μὲν ἔχων τὸν κοσμικόν, ἐπιεικείας γε μὴν τῆς ἄλλης καὶ ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν οὐκ εἰσάπαν ἠμοιρηκώς· ὁ γὰρ τοιοῦτος, οὐ τοῖς ἐπιγείοις παντελῶς ἐνδέδεται, καὶ ἐνιζάνει τοῖς κάτω, μεμελέτηκε δέ πως καὶ τὰ ἄνω φρονεῖν, καὶ εὐδοκιμεῖν ἔσθ' ὅτε, πρὸς τὰ ἄνω διαπηδῶν καὶ τῶν ἐπιγείων ὑπεριπτάμενος. τὸν δὲ τῶν ἀκαθάρτων ἀποθιγόντα καὶ μεμολυσμένον, ἀποπλύνεσθαι μὲν δεῖ τὸ ἱμάτιον. πρὸς ἑσπέραν δέ, καθαρὸν ἔσεσθαι, φησί, τὸ Χριστοῦ μυστήριον εὖ μάλα παραδηλῶν, δι' οὗ κεκαθάρμεθα, τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος πλουτοῦντες ἄφεσιν, κατὰ τὸν καιρὸν δηλονότι τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ, πρὸς ἑσπέραν οἱονεὶ γεγονότα, τοῦτ' ἔστιν, εἰς τέλος ἤδη διέρποντος τοῦ παρόντος αἰῶνος. ἢ οὐκ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἐνανθρωπῆσαι φαμὲν τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Βέβηλον δὲ καὶ ὁ νόμος ἑτέρως ἔσεσθαί φησι, τὸν ἐπιθιγγάνοντά πως ἢ θηρὸς ἀγρίου τυχόν, ἤγουν ἑτέρου τοῦ τῶν ἀκαθάρτων ζώων. ἔφη δὲ οὕτως. καὶ πᾶς ὃς πορεύεται ἐπὶ χειρῶν ἐν πᾶσι τοῖς θηρίοις, ἃ πορεύεται ἐπὶ τέσσαρα, ἀκάθαρτά ἐστιν ὑμῖν. πᾶς ὁ ἁπτόμενος τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ ὁ αἴρων τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. ἀκάθαρτα ταῦτά ἐστιν ὑμῖν. καὶ ταῦτα ὑμῖν ἀκάθαρτα ἀπὸ τῶν ἑρπετῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. ἡ γαλῆ, καὶ ὁ μῦς, καὶ ὁ κροκόδειλος ὁ χερσαῖος, μυγαλῆ, καὶ χαμαιλέων, καὶ καλαβώτης, καὶ σαῦρα, καὶ ἀσπάλαξ. ταῦτα ἀκάθαρτα ὑμῖν ἀπὸ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῶν τεθνηκότων, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ πᾶν ἐφ' ὃ ἂν ἐπιπέσῃ ἀπ' αὐτῶν ἐπ' αὐτὸ τεθνηκότων αὐτῶν, ἀκάθαρτον ἔσται ἀπὸ παντὸς σκεύους ξυλίνου ἢ ἱματίου

A (neque enim eſt acceptio perſonarum apud Deum, vt ſcriptum eſt) itidem hoc quoque loco, cum aquilæ mentionem feciſſet, & eam, quæ inter volatilia maxime regia eſt, commemoraſſet, rurſus ad volucres exiguas deſcendit, & magnum ac paruum æqua lance perpendit, ſi turpium factorum auctor fuerit, & vitiorum labem nunquam deponat. Eximit autem ab hoc genere locuſtam & bruchum, & horum ſimilia, quod B firma ſint adeo, vt euadere poſſint in altum, & minime in infimis aſſidue verſentur, ſed ſæpe in ſublime ſeſe tollant, & celeriter exiliant: talis eſt fere qui, quamuis mundanam vitam agat, tamen virtutibus ceteris, & charitate in Deum non caret: nam eiuſmodi vir non omnino terrenis rebus affixus eſt, neque in infimis inſidet, ſed quadantenus etiam ſuperna ſapere, ac ſe laudabiliter nonnunquam gerere ſtudet, dum ſe ad ſuperna tollit, & de terrenis rebus euolat. C Eum porro, qui immunda contingens inquinatur, abluere veſtem oportet, ad veſperam autem, inquit, mundum fore; Chriſti videlicet myſterium apertiſſime ſignificans, per quem purgati ſumus, ſancti baptiſmatis remiſſione percepta, tempore nimirum aduentus eius, qui veluti ad veſperam fuit, id eſt, cum iam ſæculum præſens ad finem vergeret. An non illud Dei Verbum extremis temporibus hominem factum eſſe dicimus? Pal. Ita prorſus.

D Cyr. Alia quoque ratione Lex inquit immundum fore, qui vel feram belluam fortaſſe, vel aliud quodpiam impurum animal tangeret: ſic autem dixit, [Et omne, quod ambulat manibus in omnibus beſtiis, quæ quatuor pedibus ingrediuntur, immunda erunt vobis: omnis, qui tetigerit morticina eorum, immundus erit vſque ad veſperam: & qui tollit morticina eorum lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad veſperam. immunda hæc ſunt vobis. Et hæc vobis immunda ab omnibus E reptilibus, quæ reptant ſuper terram, muſtela & mus, & crocodilus terreſtris, mygale & chamelæon & ſtellio, & lacerta, & talpa: hæc immunda ſunt vobis ab omnibus reptilibus, quæ reptant ſuper terram; omnis qui tangit morticina eorum, immundus erit vſque ad veſperam; & omne, ſuper quod ceciderit morticinum eorum, immundum erit, ab omni vaſe ligneo vel veſte,

Leuit. 11.

» vel pelle, vel ſacco; omne vas, in quo fit opus, in aquam mergetur, & immundum erit vſque ad veſperam, & mundum erit.] His adiecit immundum fore omne vas, in quod ceciderit de morticinis eorum, & vas teſtaceum, & pelliceum & veſtem & cibum & potum; præter fontem aquæ & lacum, inquit, & congregationem aquarum & ſemina: videtur autem Lex per feras belluas teterrimos latrones atque ſicarios indicare, qui homicidium, omnium ſcelerum grauiſſimum, pro nihilo ducunt, atque obuium quemque interficientes, immaniter propemodum deuorant, omni miſericordiæ affectu ſublato: per murem autem atque muſtelam, & iis affinia ſimiliaque, crocodilum, inquam, terrenum, lacertam, & ſtellionem, timidum & ignauum & noctu obambulans furum genus, qui dormientes clam lædere ſolent, ſed pertimeſcunt valde, ne deprehendantur, & eorum, quos violant, vigilantiam reformidant. An non furaciſſima ſunt animalia muſtela & mus, & ad formidinem procliuia, ſubeuntque terræ cauernas, ſi quis inſonuerit; libentiſſime autem de nocte & minime interdiu paſcuntur, crocodilus etiam terrenus, & quæ huic cognata ſunt, ferarum genera? PALLAD. Ita eſt. CYRILL. Immundum eſt igitur omne latronum genus, ſiue quis moribus ſit efferatis, & cruentas habeat manus, ſiue exigua quædam furetur, vt mus & muſtela, ac talpæ ſtellioniſque ritu muros ac tecta conſcendat, etiamſi quis immundos contingat, erit criminum particeps: nam cum eiuſmodi hominibus inita ſocietas omnino immundos efficit. Vaſa præterea inquinata figuram hominum gerunt; eſt enim homo vaſis ſpecie. Excipit tamen à contaminatione fontem aquæ, lacum etiam, & congregationem aquæ, quamuis in hæc quidpiam ex iis, quæ Lege immunda ſunt, ceciderit, cauens, vt opinor, ne ii, qui ſub Lege erant, eam rem moleſtiſſimam & prorſus minime ferendam ducerent, Legiſque obſeruationem nulla induſtria impleri poſſe putarent, cum ex earum rerum damno in rebus maxime neceſſariis læderentur, adeo vt ex vrbibus eſſet interdum ac domibus recedendum earum aquis contaminatis, cum earum vſus neceſſarius, & quo hominum vita carere non poteſt, ademptus eſſet. Prætermiſit itaque Lex accuratam hiſtoriæ obſeruationem,

A ἢ δέρματος ἢ σάκκου. πᾶν σκεῦος ὃ ἂν ποιηθῇ ἔργον ἐν αὐτῷ, εἰς ὕδωρ βαφήσεται, καὶ ἀκάθαρτον ἔσται ἕως ἑσπέρας, καὶ καθαρὸν ἔσται. προστίθησι δὲ τούτοις, ὡς ἔσται μεμολυσμένον πᾶν σκεῦος, ἐφ' ᾧ ἂν πέσῃ τῶν θνησιμαίων αὐτῶν. καὶ ἄγγος ὀστράκινον, καὶ δερμάτινον, καὶ ἱμάτιον, ἔδεσμά τε καὶ ποτὸν, πλὴν πηγῆς ὑδάτων, καὶ λάκκου φησὶ καὶ συναγωγῆς ὑδάτων καὶ σπέρματος. ἔοικε δὲ ὁ νόμος διὰ μὲν τῶν ἀγρίων θηρίων, τοὺς τῶν λῃστῶν ὠμοτάτους παραδηλοῦν, οἷς λελόγισται παρ' οὐδὲν, καὶ αὐτὸ τῶν πάντων ἐπέκεινα τῶν κακῶν, ἡ ἀνδροκτονία. μόνον δὲ οὐχὶ προστυγχάνοντα καταδαρδάπτουσι διολλύντες ἀνηλεῶς, καὶ φειδοῦς ἁπάσης ἐξῃρημένης. διὰ δέ γε μυὸς καὶ γαλῆς, καὶ τῶν ἄγχου τε καὶ ἐοικότων, κροκοδείλου τέ φημι τοῦ χερσαίου, σαύρας τε καὶ ἀσκαλαβώτου, τὰ ψοφοδεῆ καὶ ἄνανδρα, καὶ ἐν νυκτὶ περιθέοντα τῶν κλεπτῶν γένη, ἃ λεληθότως μὲν τοὺς νυστάζοντας κατασίνεσθαι φιλεῖ, ἐκδέδιε δὲ τὸ ἁλῶναι δεινῶς, καὶ τὴν τῶν ἀδικουμένων παραιτεῖται γρήγορσιν. ἢ γὰρ, οὐχὶ κλεπτίστατόν τι χρῆμα, γαλῆ τε καὶ μῦς, καὶ πρὸς δειλίαν εὔκολα, καταδύεται δὲ τοὺς ἐν γῇ μυχοὺς, εἰ διακτυπήσειέ τις, ἥδιστα δ' αὖ ἐν νυκτὶ καὶ οὐκ ἐν ἡμέρᾳ νέμοιντο, κροκόδειλός τε χερσαῖος καὶ τὰ συγγενῆ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀκάθαρτον μὲν οὖν πᾶν, ὅπερ ἐστὶ λῃστρικὸν, κἂν εἰ διὰ τρόπου τις εἴη θηριοστρεπτοῦς, καὶ φιλαιμάτους ἔχοι τὰς χεῖρας· κἂν εἰ μικρὰ παρακλέπτοι, καθὰ μῦς καὶ γαλῆ, καὶ ἀσπάλακός τε καὶ ἀσκαλαβώτου δίκην, τοίχους ἀναθρώσκοι καὶ στέγας. κἂν εἴ τις ἐπιθιγγάνει τῶν ὧδε μεμολυσμένων, μεθέξει τῶν ἐγκλημάτων. κοινωνία γὰρ ἡ πρὸς τοιούσδε τινὰς, πάντη τε καὶ πάντως ἀκαθάρτους ἀποφαίνει. ἀνθρώπων δ' ἂν εἶεν εἰς τύπον, τὰ μεμολυσμένα τῶν σκευῶν. ἐν εἴδει γὰρ σκεύους ὁ ἄνθρωπος. ἀπαλλάττει γε μὴν τοῦ καταμολύνεσθαι δεῖν, πηγὴν ὕδατος, λάκκον τε καὶ συναγωγὴν ὕδατος, κἂν εἰ πέσοι τυχὸν ἐν αὐτοῖς τι τῶν κατὰ νόμον μεμολυσμένων, οὐκ ἐφιεὶς οἶμαί που τοὺς ὑπὸ νόμον, δυσαχθὲς καὶ ἔτι δυσκόμιστον παντελῶς ἡγεῖσθαι τὸ χρῆμα. καὶ τὴν τοῦ νόμου τήρησιν ἀνεπιτήδευτον ἔχειν, ὅ γε τοῖσι βλάβος, εἰς αὐτὰ πταίοντας τὰ χρειωδέστατα. ὡς καὶ πόλεων ἔσθ' ὅτε, καὶ οἴκων ἀποφοιτᾶν, μεμολυσμένων αὐτοῖς τῶν ὑδάτων, καὶ τῆς ἀναγκαίας τε καὶ ἀπαραιτήτου παρῃρημένους χρείας. παρῆκε δὲ οὖν ὁ νόμος τῆς ἱστορίας τὸ ἀκριβὲς

A διά γε τοι τοὺς ὑπὸ νόμον ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πιθανὸς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐν ἴσῳ γε μὴν τοῖς ἄλλοις ἀκάθαρτον εἶναι φησὶ καὶ τῶν καθαρῶν ζώων τὸ θνησιμαῖον. προσεπήγαγε δὲ, ὅτι καταμιαίνει καὶ αὐτὸ τὸν ἁπτόμενον. γράφει δὲ οὕτως. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ τῶν κτηνῶν, ὅ ἐστιν ὑμῖν τοῦ φαγεῖν, ὁ ἁπτόμενος τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ ὁ ἐσθίων ἀπὸ τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ καθαρὸς ἔσται. B καὶ ὁ αἴρων ἀπὸ τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. ὅπερ ἐστὶν ἐναργῶς, καθάπερ ἐγῷμαι, τὸ, εἴ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ πόρνος ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ μέθυσος, ἢ λοίδορος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. εἰ γὰρ δή τις ἔλθοι τῆς ἐν ὑπολήψει σεμνότητος, καὶ τῶν ἤδη κεκαθαρμένων, καὶ εἰς κοινωνίαν τὴν πνευματικὴν διὰ πίστεως εἰσδεδεγμένων, C τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ὑπομένει νέκρωσιν, βδελυρὸς ἔστω, φησὶ, καὶ ἀπόβλητος. νεκροῖς γὰρ ἔργοις μεμολυσμένος, καταμιαίνει που πάντως τὸν αὐτῷ κολλώμενον. ἀλλ' εἰ καὶ πάθοι τις τὸν μολυσμὸν, καθαρὸς ἔστω δι' ὕδατος πρὸς ἑσπέραν. καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστι, προκαταμεμήνυκεν ἡμῖν ἐναργῶς ὁ λόγος. ἄθρει δὲ ὅτι καὶ τὸν ἐσθίοντα τῶν θνησιμαίων αὐτῶν, καὶ εἰ ἐπαφῷτό τις μόνον, ἀκάθαρτον ἔσεσθαί φησιν, οὔτε τὸν μεταλαχόντα D τῆς ἐκείνων νεκρότητος, μώμου καὶ γραφῆς ἀπαλλάττων, οὔτε μὴν ἀναίτιον εἶναι λέγων, καὶ εἰ ἄγχου τις ἴοι καὶ πλησιαζόμενος. χρῆναι γὰρ οἶμαι νηφαλέως ἀποφοιτᾶν, οὐχὶ δή που μόνης τῆς πρὸς φαύλους ταυτουργίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ συνιέναι μόνον. ὁ γὰρ ἁπτόμενος πίσσης, μολυνθήσεται, φησί. καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. ὅτι δὲ εἰς ἠθῶν ποιότητα τὰ ἐκ τῶν παραδειγμάτων χρήσιμα τῷ νόμῳ παρείληπται, ἀναμάθοι τις ἂν ἐκ τῶν ἐπενηνεγμένων. ἔφη γὰρ πάλιν. καὶ E οὐ μὴ βδελύξεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἐν πᾶσι τοῖς ἑρπετοῖς τοῖς ἕρπουσιν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ οὐ μιανθήσεσθε ἐν τούτοις, καὶ οὐκ ἀκάθαρτοι ἔσεσθε ἐν αὐτοῖς. ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν. ὁποῖον γὰρ ἂν ἐποίησε μολυσμὸν τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ, τὸ ἐκτεθνάναι ζῶον, καὶ τοῦ τεθνεῶτος ἀποθιγεῖν; τί γὰρ ἂν ἠδίκησε βρῶσις, ἡ εἰς κοιλίαν χωροῦσα καὶ ἐκπεμπομένη

propter eorum commodum ac neceſſitatem, qui ſub Lege erant. PAL. Credibilis ſane ratio. CYR. Æque porro atque cetera immundum eſſe ait ipſorum quoque mundorum animantium cadauer: adiunxit autem ipſum quoque cadauer contingentem inquinare; ſic autem ſcriptum eſt, [Si autem mortuum fuerit pecus aliquod, quo veſci » (Leuit. 11.) vobis licet, qui tangit morticina eorum, » immundus erit vſque ad veſperam; » & qui veſcitur de morticinis eorum, » lauabit veſtimenta ſua, & immundus » erit vſque ad veſperam, & lauabitur » aqua, & mundus erit; & qui tollit de » morticinis eorum, lauabit veſtimenta » ſua, & lauabitur aqua, & immundus » erit vſque ad veſperam:] quod perſpicue eſt, vt ego arbitror, illud, [Si quis » (1. Cor. 5.) frater, nominatus vel fornicator aut » auarus, aut idolorum cultor, aut ebrioſus, » aut maledicus, aut rapax, cum » eiuſmodi nec cibum ſumere.] Si quis » enim omnino, cùm grauis & honeſtus exiſtimetur, & ex eorum ſit numero, qui iam purgati ſunt, & in ſocietatem ſpiritualem per fidem recepti, peccati mortem incurrit, Impurus eſto, inquit, & execrabilis: nam, quia mortuis operibus eſt inquinatus, inficit eum proculdubio, qui ſibi iungitur. Sed, etiamſi quiſpiam fuerit inquinatus, purus eſto per aquam ad veſperam: quid vero id ſit, ſuperior oratio nobis aperte declarauit. Animaduerte autem & veſcentem morticinis eorum, & ea duntaxat contingentem, impurum cenſeri; ita vt neque illum, qui mortalitatem illorum participet, macula aut crimine liberet, neque rurſus culpa vacare dicat, ſi quis congreſſus fuerit aut propius acceſſerit: puto enim eſſe vigilanter cauendum, non modò vt ne idem atque improbi homines faciamus, ſed ne ſimul quidem cum illis congrediamur: [Qui enim pi- » (Eccleſ. 13.) cem tangit, inquinabitur,] inquit; & ve- » re ſane dictum eſt. Porro ad morũ qualitatem demonſtrandam, exemplorum vſum acceptum eſſe à Lege, ex iis, quæ inferuntur, diſcere licet; ait enim iterum, [Et nõ profanabitis animas veſtras » in omnibus reptilibus, quæ reptant ſu- » per terram, & non inquinabimini in iis, » & non immundi eritis in illis; quia ego » ſum Dominus Deus veſter.] Quam » enim maculam animo hominis attuliſſet mors animantis, eiuſque cadaueris contactus? quidve incommodi afferre potuiſſet eſca in ventrem vadens, & in

ſeceſſum emiſſa, iuxta Saluatoris dictum? PALLADIVS. Nihil, mea quidem ſententia: recte enim ſentis. CYRILLVS. Oportere igitur arbitror nautarum peritiſſimorum exemplo, rudentes omnes mouendo, elabi ex impuritatibus, & ad vitam illam Deo gratiſſimam tanquam ad quietum placidumque litus appellere: neque enim aliter quàm vna hac via à nobis adiri poteſt; idque verum eſſe, facile eſt videre: ſcriptum eſt enim rurſus in Exodo, [Et Moyſes paſcebat oues Iethro ſoceri ſui ſacerdotis Madian, & duxerat oues ſuas in deſertum; & venit ad montem Dei Horeb: apparuit autem ei angelus Domini in flamma ignis ex rubo, & videt quod rubus arderet igni, cum rubus non combureretur: dixit autem Moyſes, Vadam vt videam viſionem hanc magnam, cur non comburatur rubus: vt autem vidit Dominus, quod accederet ad videndum, vocauit eum Dominus de rubo, dicens, Moyſes Moyſes: ille autem dixit, Quid eſt? & dixit, Ne accedas huc: ſolue calciamentum de pedibus tuis; locus enim, in quo tu ſtas, terra ſancta eſt.] Intelligis igitur fieri non poſſe, vt quiſpiam prope Deum, qui puriſſimus eſt, accedat, niſi prius omnes ſordes ex ſuo animo abluerit, ac mortalitate omni, quæ in actionibus ſpectatur, pedem, id eſt, illum ad res gerendas ſpiritualem inceſſum abſoluerit. Quid? nonne calciamentum animantis mortui reliquiæ ſunt? PALLADIVS. Quis neget? CYRILL. Ergo figura mortalitatis eſt; quam ſi quis abiecerit, & nexus abruperit, quibus abruptis, à nobis exolui poſſit, is denique propius accedet, & Dei familiaris erit, & ad alios ſaluandos inſtructus. Tum certe Moyſes electus eſt vt mitteretur, & liberaret filios Iſraël. Sacræ etiam literæ placide nos alloquuntur, [Fili, ſi ſapiens fueris, tibi ipſi ſapiens eris, & proximo tuo.] PALLAD. Rectè dicis. CYRILL. Quid porro? non illud quoque iis, quæ diximus, adiungendum videtur? PALLAD. Quid iſtud eſt? CYRILLVS. Nam, cum ille omnium præpotens Deus, in montem Sina ignis ſpecie deſcenſurus eſſet, præceptum eſt Moyſi, vt ad Deum conſpiciendum pararet populum: ipſum vero præparationis modum ille idem omnium dominus conſtituit; dixit enim Dominus ad Moyſen,

Matth. 15.

Exod. 4.

Prou. 9.

A πρὸς ἀφεδρῶνα, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐδὲν, ὡς ἔγωγε οἶμαι. νοεῖς γὰρ ὀρθῶς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Χρῆναι δὲ οὖν ἔγωγέ φημι, κατὰ τοὺς τῶν πλωτήρων εὐτεχνεστάτους, πάντα σείοντας κάλων, ἔξω φέρεσθαι μολυσμῶν, ἠρεμῆσαι δὲ ὥσπερ ἀκτὴν καὶ ἀκύμονα πρὸς τὴν Θεῷ φιλαιτάτην εἰσπλεῦσαι ζωήν. πρόσιτος γὰρ ἡμῖν οὐχ ἑτέρως ἢ οὕτως ἂν γένοιτο καὶ μόνως. ἀληθὲς δὲ ὅτι τὸ χρῆμά ἐστιν, ἀταλαιπώρως ἰδεῖν. B γέγραπται γὰρ πάλιν ἐν τῇ Ἐξόδῳ. καὶ Μωσῆς ἦν ποιμαίνων τὰ πρόβατα Ἰοθὸρ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ ἱερέως Μαδιάμ. καὶ ἤγαγε τὰ πρόβατα ὑπὸ τὴν ἔρημον· καὶ ἦλθεν εἰς τὸ ὄρος Χωρήβ. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου ἐν πυρὶ φλογὸς ἐκ τοῦ βάτου. καὶ ὁρᾷ ὅτι ὁ βάτος καίεται πυρὶ, ὁ δὲ βάτος οὐ κατεκαίετο. εἶπε δὲ Μωσῆς. παρελθὼν ὄψομαι τὸ ὅραμα τὸ μέγα τοῦτο, ὅτι οὐ κατακαίεται ὁ βάτος. ὡς δὲ εἶδε κύριος ὅτι προσάγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ κύριος C ἐκ τοῦ βάτου, λέγων. Μωσῆ Μωσῆ· ὁ δὲ εἶπε. τί ἐστιν; ὁ δὲ εἶπε. μὴ ἐγγίσῃς ὧδε. λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστί. συνίης οὖν ὅπως οὐκ ἂν ἀγχοῦ γένοιτό τις τοῦ πανάγνου Θεοῦ, μὴ οὐχὶ πάντα ῥύπον τῆς ἑαυτοῦ προαπονίζων ψυχῆς· νεκρότητος δὲ ἁπάσης τῆς ὡς ἐν πράγμασι νοουμένης, ἀπολύων τὸν πόδα, τοῦτ' ἔστι, τὴν εἰς τὰ πρακτέα βάδισιν νοητήν; ἢ γὰρ D οὐχὶ τὸ ὑπόδημα, νεκροῦ ζώου λείψανον; ΓΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τύπος οὖν ἄρα νεκρότητος τὸ χρῆμά ἐστιν. ἣν εἴπερ τις ἀποφορτίσαιτο, τὰ δι' ὧν ἂν ἐξοίχοιτο διαρρήξας δεσμὰ, ἥξει τε ἀγχοῦ καὶ οἰκεῖος ἔσται Θεῷ, καὶ πρός γε τὸ σώζειν ἑτέρους δύνασθαι λοιπὸν, ἐπιτηδείως ἔχων. προεστοιχειοῦτο γοῦν ὁ Μωσῆς εἰς ἀποστολὴν, καὶ πρὸς ἐκλύτρωσιν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἱερὸς δὲ ἡμῖν ὑποπεφώνηκε λόγος· υἱὲ ἐὰν σοφὸς γένῃ, E σεαυτῷ σοφὸς ἔσῃ καὶ τῷ πλησίον σου. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δὲ, οὐχὶ κἀκεῖνο δὲ τούτοισιν ἐποισόμεθα αὖ; ΠΑΛ. Τὸ ποῖον; ΚΥΡ. Καταφοιτήσειν μέλλοντος ἐν εἴδει πυρὸς ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σινᾶ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ, προσετάττετο Μωσῆς εὐτρεπῆ πρὸς θεοπτίαν ἀποφῆναι τὸν Ἰσραήλ. τόν γε μὴν τῆς ἑτοιμασίας τρόπον, αὐτὸς ὁ πάντων ἐθεσμοθέτει δεσπότης. εἶπε γὰρ κύριος πρὸς

Μωσῆν· καταβὰς, διαμάρτυραι τῷ λαῷ, καὶ ἅγνισον αὐτοὺς σήμερον καὶ αὔριον, καὶ πλυνάτωσαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἕτοιμοι ἔστωσαν εἰς τὴν ἡμέραν τὴν τρίτην· τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καταβήσεται Κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ. προαγνίζεσθαι δὴ οὖν ἀναγκαῖον τοὺς οἵπερ ἂν εἶεν τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος ἐρασταὶ, καὶ οἷς ἂν γένοιτο σκοπὸς τὸ οἱονεὶ παρεστάναι καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ διὰ τῆς εἰς πᾶν ἀγαθὸν ἀλκῆς τε καὶ προθυμίας. εἴη δ' ἂν ὁ τοιόσδε λοιπὸν, οὐκ ἀνικάνως ἔχων, καὶ πρός γε τὸ δεῖν καὶ αὐτὸν ἤδη πως καταθρῆσαι Θεὸν, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν. μακάριοι γὰρ οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. προήκοντα δὲ καὶ εἰς τοῦτο λαμπρότητος κατίδοις δὲ πάλιν καὶ αὐτὸν, εἴπερ ἔλοιο, τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ. καὶ φέρε δὴ λέγωμεν ἀνὰ μέρος τὰ ἐπ' αὐτῷ. γέγραπται γὰρ ὧδε. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἀβραάμ· σὺ δὲ τὴν διαθήκην μου διατηρήσεις, σὺ καὶ τὸ σπέρμα σου μετὰ σὲ, εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. καὶ αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διατηρήσεις ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου μετὰ σὲ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. περιτμηθήσεται ὑμῶν πᾶν ἀρσενικόν. καὶ περιτμηθήσεσθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν, καὶ ἔσται εἰς σημεῖον διαθήκης ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν. καὶ παιδίον ὀκτὼ ἡμερῶν περιτμηθήσεται ὑμῖν, πᾶν ἀρσενικὸν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. καὶ οἰκογενὴς καὶ ὁ ἀργυρώνητος ἀπὸ παντὸς υἱοῦ ἀλλοτρίου, ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σπέρματός σου, περιτομῇ περιτμηθήσεται ὁ οἰκογενὴς τῆς οἰκίας σου, καὶ ὁ ἀργυρώνητος. καὶ ἔσται ἡ διαθήκη μου ἐπὶ τῆς σαρκὸς ὑμῶν εἰς διαθήκην αἰώνιον. καὶ ἀπερίτμητος ἄρσην, ὃς οὐ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς. ὅτι τὴν διαθήκην μου διεσκέδασεν. εἶτά φησιν, ὅτι καὶ ἔλαβεν Ἀβραὰμ Ἰσμαὴλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς οἰκογενεῖς αὐτοῦ καὶ πάντας τοὺς ἀργυρωνήτους αὐτοῦ καὶ πᾶν ἄρσεν τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ περιέτεμε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθὰ ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ Θεός. ποῖον οὖν ἄρα τῆς ὑπακοῆς τὸ γέρας, ὤνησε δὲ κατά τινα τρόπον ἡ περιτομὴ, διὰ τῶν ἐφεξῆς εἰσόμεθα. ὤφθη γὰρ αὐτῷ, φησὶν, ὁ Θεὸς πρὸς τῇ δρυῒ τῇ Μαμβρῇ, καθημένου αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ μεσημβρίας. ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε. καὶ ἰδοὺ τρεῖς ἄνδρες εἱστήκεισαν

A [Deſcende & teſtificare populo, & purifica eos hodie & cras, & lauent veſtimenta ſua, & parati ſint in diem tertium: tertia enim die deſcendet Dominus in montem Sina, coram omni populo.] Ante itaque purificari eos neceſſe eſt, qui fuerint diuinæ familiaritatis amatores; quibuſque propoſitum eſt animo ad omne virtutis genus prompto atque alacri illi velut aſſiſtere atque miniſtrare: eiuſmodi vero qui fuerit, (Exod. 19.)

B is non ineptus erit iam ad ipſum quoque Deum aliquatenus contemplandum, vt Saluator ait, [Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.] Ad hunc gloriæ ſplendoriſque gradum ipſum quoque beatum Abraham perueniſſe videre licet. Atque age quæ de eo ſunt tradita, per ſingula dicamus; ſic enim ſcriptum eſt, [Et dixit Dominus ad Abraham, Tu autem teſtamentum meum ſeruabis, tu & ſemen tuum poſt te in progenies ſuas: & hoc eſt (Matth. 5.) (Genes. 17.)

C teſtamentum, quod ſeruabis inter me & vos, & inter ſemen tuum poſt te in progenies ſuas; circuncidetur de vobis omne maſculinum, & circuncidetis carnem præputii veſtri, & erit ſignum teſtamenti inter me & vos, & infans octo dierum circuncidetur vobis, omne maſculinum in progenies veſtras, & vernaculus, & emptus ſeruus ab omni filio alienigena, qui non eſt de ſemine tuo, & circunciſione circuncidetur ver-

D naculus domus tuæ, & ſeruus emptus: & erit teſtamentum meum in carnibus veſtris in teſtamentum æternum: & incircunciſus maſculus, cuius caro præputii circunciſa non fuerit die octauo, exterminabitur anima illa ex genere ſuo, quia teſtamentum meum irritum fecit:] deinde inquit, [Accepit Abraham Iſmaël filium ſuum, & omnes vernaculos ſuos, & omnes ſeruos emptos ſuos, & omne maſculum virorum, qui erant in domo ſua, & circuncidit carnem præ-

E putii eorum, in tempore diei illius, ſicut locutus ei fuerat Deus] Quale autem fuerit obedientiæ præmium, quidve profecerit circunciſio, ex conſequentibus intelligimus. [Apparuit enim, inquit, Deus illi ad quercum Mambre, ſedenti ad oſtium tabernaculi meridie; & ſubleuatis oculis ſuis vidit, & ecce tres viri ſtabant

ſupra ipſum, & videns illos accurrit in occurſum eorum ab oſtio tabernaculi ſui, & adorauit in terram, & dixit, Domine, ſi inueni gratiam coram te, ne prætereas ſeruum tuum; ſumatur iam aqua, & lauent pedes veſtros, & refrigeramini ſub arbore, & accipiam panem & comedetis, & poſt hoc abibitis in viam veſtrā, cuius gratia declinaſtis ad ſeruum veſtrum. Et dixerunt, Sic faciemus, vt dixiſti.] Nam circunciſio illa in carne figura eſt, & quidem perſpicua illius intellectualis & in ſpiritu, per quam à noſtris animis maculam omnem Chriſtus excludit; circunciſi namque ſumus, vt verbis beati Pauli vtar, *Coloſſ. 2.* circunciſione non manu facta, in expoliatione corporis carnis: nam exuendo nos quodammodo veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris, & carnis voluptates à nobis ſpiritus acie atque efficacia propemodum præcidendo, dignos nos quadantenus efficiemus, vt etiam ad Deum videndum idonei iudicemur, ſanctęque illius conſubſtantialiſque Trinitatis ſacrum diuerſorium efficiamur: *Marc. 8. Ioan. 14.* Qui enim non erubuerit de me, & de meis verbis in hac generatione, veniemus ego & Pater, & manſionem apud eum faciemus, & in ipſo diuerſabimur, dicebat Saluator.] Neque vero huc uſque duntaxat progredietur probitatis retributio, ſed iam tanquam ad Dei familiaritatem admiſſi, quæ in illo ſunt, cognoſcemus, per illius nimirum reuelationem, vt profecto beatus quoque Abraham de Sodomorum ſubuerſione didicit; nam cum eo Deus tanquam cum amico communicauit. Vide autem ille ab inquinamentis exceſſus quam multa nobis viciſſim bona conciliabit. Itaque Paulus, *Rom. 12.* [Obſecro vos, inquit, fratres, per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, placentem Deo, rationabile obſequium veſtrum.] Quinetiam propheta Hieremias aperte clamauit, *Hier. 4.* [Laua à malitia cor tuum, Hieruſalem, vt ſalueris.] PAL. Non igitur cum animi impuritate ad Deum ſanctiſſimum puriſſimumque, ſed cum ſacra immaculataque vita eſt accedendum: ita enim ad id quod decet, recta perueniemus. CYRILLVS. Ita eſt prorſus, Palladi; neque multo labore opus erit, vt videre poſſis veriſſime à te eſſe hac de re dictum, ſi ſanctorum hominum vitam ſtudioſe ac prudenter peruestigare velis:

ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ἰδὼν αὐτοὺς, προσέδραμεν εἰς συνάντησιν αὐτοῖς ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ. καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εἶπε, Κύριε, εἰ ἄρα εὗρον χάριν ἐναντίον σου, μὴ παρέλθῃς τὸν παῖδά σου. ληφθήτω δὴ ὕδωρ, καὶ νιψάτωσαν τοὺς πόδας ὑμῶν. καὶ καταψύξατε ὑπὸ τὸ δένδρον. καὶ λήψομαι ἄρτον, καὶ φάγεσθε. καὶ μετὰ τοῦτο παρελεύσεσθε εἰς τὴν ὁδὸν ὑμῶν, οὗ ἕνεκεν ἐξεκλίνατε πρὸς τὸν παῖδα ὑμῶν. καὶ εἶπον, οὕτω ποιήσομεν, καθὼς εἴρηκας. ἡ μὲν γὰρ ἐν σαρκὶ περιτομὴ, τύπος ἂν εἴη καὶ μάλα σαφὴς, τῆς νοητῆς καὶ ἐν πνεύματι, καθ' ἣν ἅπαντα μολυσμὸν τῶν ἡμετέρων διανοιῶν ἐξίστησιν ὁ Χριστός. περιτετμήμεθα γὰρ, κατά γε τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνὴν, περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τῆς σαρκός. ἀπαμφιεννύμενοι γὰρ ὥσπερ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καὶ τὰς τῆς σαρκὸς ἡδονὰς τῇ τοῦ πνεύματος ὀξύτητί τε καὶ ἐνεργείᾳ μονονουχὶ περικεκομμένοι, ἀξίους ἑαυτοὺς ἀποφαινόμεθα ἤδη πως τοῦ καὶ θεοπτίας ἀξιοῦσθαι δεῖν, καὶ ἱερὸν γενέσθαι κατάλυμα τῆς ἁγίας τε καὶ ὁμοουσίου τριάδος. ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ, ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα, καὶ ἐν αὐτῷ καταλύσομεν, ἔφασκεν ὁ σωτήρ. καὶ οὐ μέχρι τούτων, τῆς ἐπιεικείας ἡ ἀντέκτισις, ἀλλ' ὡς ἤδη παραδεχθέντες πρὸς οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς Θεὸν, τὰ ἐν αὐτῷ γνωσόμεθα, δι' ἀποκαλύψεως δηλονότι τῆς παρ' αὐτοῦ· καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ θεσπέσιος Ἀβραὰμ τὰ περὶ τῆς τῶν Σοδόμων καταστροφῆς ἐδιδάσκετο. φίλῳ γὰρ ὥσπερ ἀνεκοινοῦτο Θεός. ἄθρει δὴ οὖν ὅτι μυρίων ὅσων ἡμῖν ἀγαθῶν ἐμποιήσειεν ἀντέκτισιν, τὸ ἐξοίχεσθαι μολυσμῶν. τοιγάρτοι καὶ Παῦλος, παρακαλῶ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, φησὶ, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. καὶ μὴν καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας ἀνακέκραγε σαφῶς. ἀπόπλυνε ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν, Ἱερουσαλὴμ, ἵνα σωθῇς. ΠΑΛ. Προσιτέον δὴ οὖν οὐκ ἐν βεβηλώσει ψυχῆς τῷ πανάγῳ Θεῷ, ἀλλ' ὡς ἐν ἱερᾷ τε καὶ ἀμωμήτῳ ζωῇ. κατ' εὐθὺ γὰρ ὧδε τοῦ πρέποντος ἥξομεν. ΚΥΡ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Παλλάδιε, καὶ οὐ πολλοῦ τι οἶμαι δεήσει πόνου πρὸς τὸ δυνᾶσθαι καταθρεῖν ἀληθῶς ἔχοντά σοι τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον, εἰ τὰς τῶν ἁγίων πολιτείας πολυπραγμονεῖν ἕλοιο φιλομαθῶς καὶ ἐμφρόνως,

τὰ γὰρ τοῖς ἀρχαίοις συμβεβηκότα τυπικῶς, A εἰς νουθεσίας ἡμῶν ἔφασκεν ἀναγεγράφθαι τὰ τοιαῦτα ὁ θεσπέσιος Παῦλος. Οὐκοῦν ὅτι καθαροὺς καὶ ἐκνενιμμένους προσιέναι δεῖ τῷ Θεῷ, διαμάθοι τις ἂν κἀκ τῶνδε δὴ πάλιν. Δῖνα μὲν γὰρ ἡ ἐξ Ἰακὼβ, ἅτε παρθένος καὶ ἐν ὥρᾳ γάμου, τὰς τῶν ἐν Σικίμοις θυγατέρας καταθρήσουσα, τῆς πατρῴας ἐξῆλθε σκηνῆς. ἀλλ' οὐκ ἠρέμει Συχὲμ ὁ Ἐμμὼρ υἱός. ἐρᾷ γὰρ εὐθὺς τῆς νεάνιδος, καὶ ἀκρατέσιν ἐπιθυμίαις ἐπὶ τὸ δοκοῦν ἡρπάζετο. B ἀγριώτερον δὲ πρὸς τοῦτο ἰὼν, κατεβιάζετο τὴν παρθένον τὴν Ἑβραίαν ὁ ἀλλόφυλός τε καὶ ἀπερίτμητος ἔτι. δύσοιστον δὲ τὸ χρῆμα ἐδόκει τοῖς ἐξ Ἰακὼβ, καὶ τοῖς ἀνοσίως πεπαρῳνηκόσιν εἰς Ἑβραίαν καὶ ἀδελφὴν, τὸν πολέμου νόμον ἐπήεσαν. ἀσχάλλοντα δὲ καὶ περιδεῆ γεγονότα τὸν θεσπέσιον Ἰακὼβ, καὶ ἐν ὑποψίαις ὄντα τοῦ διόλλυσθαι πανσυδὶ, προσίετο Θεὸς, καὶ διεσώζετο πάλιν. καὶ τίνα δὴ τρόπον, ἄξιον ἰδεῖν. γέγραπται τοίνυν ὧδε. Εἶπε δὲ Ἰακὼβ πρὸς Συμεὼν καὶ C Λευί· μισητόν με πεποιήκατε, ὥστε πονηρόν με εἶναι πᾶσι τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν, ἔν τε τοῖς Χαναναίοις, καὶ ἐν τοῖς Φερεζαίοις. ἐγὼ δὲ ὀλιγοστός εἰμι ἐν ἀριθμῷ· καὶ συναχθέντες ἐπ' ἐμὲ, συγκόψουσί με, καὶ ἐκτριβήσομαι ἐγὼ, καὶ ὁ οἶκός μου. οἱ δὲ εἶπον. ἀλλ' ὡσεὶ πόρνῃ καταχρήσονται τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν· εἶπε δὲ ὁ Θεὸς πρὸς Ἰακώβ· ἀναστὰς, ἀνάβηθι εἰς τὸν τόπον Βαιθὴλ, καὶ οἴκει ἐκεῖ. καὶ ποίησον ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Θεῷ τῷ ὀφθέντι σοι, ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν σε D ἀπὸ προσώπου Ἠσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. εἶπε δὲ Ἰακὼβ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς μετ' αὐτοῦ. ἄρατε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους τοὺς μεθ' ὑμῶν ἐκ μέσου ὑμῶν, καὶ καθαρίσθητε, καὶ ἀλλάξατε τὰς στολὰς ὑμῶν. καὶ ἀναστάντες ἀναβῶμεν εἰς Βαιθὴλ, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Θεῷ τῷ ἐπακούσαντί μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, ὃς ἦν μετ' ἐμοῦ, καὶ διέσωσέ με ἐν τῇ ὁδῷ, ᾗ ἐπορευόμην. καὶ ἔδωκαν τῷ Ἰακὼβ τοὺς θεοὺς E τοὺς ἀλλοτρίους, οἳ ἦσαν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ τὰ ἐνώτια τὰ ἐν τοῖς ὠσὶν αὐτῶν. καὶ κατέκρυψεν αὐτὰ Ἰακὼβ ὑπὸ τὴν τερέβινθον τὴν ἐν Σικίμοις, καὶ ἀπώλεσεν αὐτὰ, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. ὁρᾷς ὅτι προσίετο μὲν ὁ πάντων δεσπότης κατορρωδοῦντα τὸν δίκαιον, καὶ ἀναδείμασθαι κελεύει θυσιαστήριον εἰς ὀσμὴν εὐωδίας καὶ τῆς ἐσομένης αὐτῷ σωτηρίας καὶ ἀρωγῆς ἀνάθημα λαμπρόν· ὁ δὲ, ὅτι τοῦτο δρᾶν ἀναγκαῖον ἦν

nam quæ veteribus illis figuratè contigerunt, ea de cauſſa ſcripta eſſe dixit beatus Paulus, vt formæ eſſent admonitionis correctioniſque noſtræ. 1.Cor.10. Puros autem & ablutos ad Deum accedere oportere, ex his quoque rurſus diſcere licet: Dina enim filia Iacob, vt quæ virgo eſſet, & ætate nubilis ex patris tabernaculo egreſſa eſt, vt Sicimitarum filias contemplaretur; ſed non quieuit Sichem filius Emmor; illico namque amore adoleſcentulæ captus, intemperanti cupiditate ad libidinem rapiebatur; cumque ad eam rem efferatius iret, Hebrææ virgini homo alienigena, & incircunciſus adhuc vim intulit: id vero facinus filiis Iacob non ferendum videbatur. Itaque in eos, qui in Hebræam & ſororem nefarie iniurioſi fuiſſent, bellum intulerunt. Beato autem Iacob, cùm ſollicitus eſſet & pertimeſceret, & vereretur ne cum toto genere penitus interiret, ſuccurrit Deus, eumque denuo ſeruauit: quanam autem ratione, operæ pretium eſt videre; ſcriptum eſt igitur ad hunc modum, [Dixit autem Iacob Geneſ.34. Simeon & Leui, Odioſum me feciſtis ita, vt malus ſim omnibus habitantibus terram, & in Chananæis & Pherezæis: ego autem exiguus numero ſum, & congregati ſuper me, concident me, & conterar ego & domus mea: illi vero dixerunt, Atqui tanquam ſcorto abuſi ſunt ſorore noſtra: dixit autem Deus Iacob, Surge & aſcende in locum Bethel, & habita ibi, & fac ibi altare Domino, qui apparuit tibi, cum fugeres à facie Eſaü fratris tui: dixit autem Iacob domui ſuæ, & omnibus qui cum eo erant, Tollite deos alienos de medio veſtri, & purificamini, & mutate veſtimenta veſtra, & ſurgentes aſendamus in Bethel, & faciamus ibi altare Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis, qui fuit mecum, & ſeruauit me in via, qua ambulabam. Et dederunt Iacob deos alienos, qui erant in manibus eorum, & inaures, quæ erant in auribus eorum, & defodit ea Iacob ſub terebintho, quæ erat in Sicimis, & perdidit ea vſque ad hanc diem.] Vides Dominum illum omnium formidanti iuſto viro ſuccurriſſe, iuſſiſſeque vt extrueret altare in odorem ſuauitatis, quod accipiendæ ſalutis, affuturæque opis diuinæ ſplendidum eſſet, dicatumque Deo monumentum: ille vero, cum id fieri neceſſarium eſſe optime

cognouiſſet, prius vt mundentur iubet, & falſos deos de medio tollant, aliaſque ſtolas induant: id autem, vt opinor, ſinceritatem fidei, & vitæ puritatem apertè ſignificat: namque integre Deo adhærere mente haud diuiſa, minime propenſos ad Dæmoniorum erroris reliquias, hoc ipſum congruenter intelligitur, in eo quod alienos deos ſuſtulerunt: in eo verò, quod mutarunt veſtem, accipitur illa conuerſationis puræ tanquam veſtis mutatio: ſic enim beato Paulo quoque ſcribere viſum eſt. An non exaudis eum aperte dicentem,

Ephes. 4. » [Exuite veterem hominem, qui cor-
» rumpitur ſecundum deſideria erroris,
» & induite nouum, qui renouatur ſe-
» cundum imaginem eius, qui creauit
» illum:] in quibus verbis expoliationem carnis appellat, carnalium voluptatum abiectionem. Scribit etiam Salomon,

Eccles. 9. » [Omni tempore ſint veſtimenta tua
» ſplendida.] Puto autem, & quidem recte, nunquam virum ſapientiſſimum Salomonem ad has nugas peruenturum fuiſſe, vt ſuaderet nobis veſtium ſplendore pueriliter oblectari; ſed veſti ſplendidæ vitam velut ablutam, & ab omnibus ſordibus liberam comparat; alioqui qua ratione quiſpiam induat dominum noſtrum Ieſum Chriſtum? Nonne dices, qui Euangelicæ conuerſationis ornamentis induitur, eam hanc rem, Palladi, profecto perficere? PALLADIVS. Maximè verò. CYRILLVS. Quod ſi quis etiam ad ipſum nobilem virum Ioſeph veniat, cum nullam partem probitatis prætermiſiſſe reperiet; quin potius illud cogitaſſe, omnibus in rebus Deum ſibi adiumento auxilioque futurum, ſi ſtrenue turpiſſimam labem auerſaretur: nam, cùm liceret proſperitate frui, deliciiſque diffluere, & ardenti exultantique adoleſcentiæ permittere, vt in id, quod ſibi iucundum gratumque eſſet, laxatis habenis curreret, atque effrænato impetu ferretur; id quidem haud fecit, minime omnium: feliciorem vero ſortem putauit, quæ apud Deum repoſita eſt, & temperantię labores cuique temporariæ breuique oblectationi prætulit; ſciebat enim dulcem quidem eſſe à principio illam carnis titillationem, & harum rerum voluptatem veluti melle quodam animum incantare; ſed exitu minime dulci terminari: ſupplicia quippe e veſtigio & accuſationes, & quid non eiuſmodi malorum

A μάλα διεγνωκὼς, προαποκαθήρασθαι δεῖν ἐπέταττε, τοὺς ψευδωνύμους ἐκ μέσου ποιοῦντας θεοὺς, καὶ στολὰς ἑτέρας μετημφιεσμένους. ἀλλ' οἶμαι δὴ τοῦτο κατασημαίνειν ἂν εὐθὺς, τὸ εἰλικρινὲς ἐν πίστει, καὶ τὸ ἀβέβηλον εἰς ζωήν. τὸ μὲν γὰρ μονοτρόπως Θεῷ προσκεῖσθαι φιλεῖν, οὐ μεμερισμένους τὴν διάνοιαν, οὔτε μὴν ἀπονενευκότας ἐπὶ τὸ χρῆναι νοσεῖν τῆς τῶν δαιμονίων ἀπάτης λείψανα, νοοῖτ' ἂν εἰκότως ἔν γε τῷ τοὺς ἀλλοτρίους ἐξῃρῆσθαι Θεούς· ἐν δέ

B γε τῷ μεταμείβειν τὰς στολὰς, τὸ οἱονεὶ πολιτείας μεταμφιέσασθαι καθαράν. ἐδόκει γὰρ ὧδε γράφειν καὶ τῷ σοφωτάτῳ Παύλῳ. ἢ οὐκ ἐπαΐεις ἐναργῶς λέγοντος· ἐκδύσασθε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καὶ ἐνδύσασθε τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ἀπέκδυσιν δὲ τῆς σαρκὸς, τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν τὴν ἀπόθεσιν ἀποκαλῶν. γράφει δέ που καὶ Σολομών. ἐν παντὶ καιρῷ ἔστωσάν σου ἱμάτιά σου λαμπρά. Φαίην δ'

C ἂν ὅτι καὶ μάλα ὀρθῶς ἐννενοηκώς, οὐκ ἂν εἰς τοῦτο προήκοι τερθρείας ὁ σοφὸς ἡμῖν Σολομών, ὡς ἱματίων ἡμᾶς ἀναπείθειν μειρακιωδῶς ἐντρυφᾶν λαμπρότησιν, ἀμφίῳ δὲ ὥσπερ τινὶ ἀπεικάζει λαμπρῷ τὴν οἱονεί πως ἐκνενιμμένην καὶ ῥύπου παντὸς ἐλευθέραν ζωήν. ἐπεὶ πῶς ἄν τις ἐνδύσαιτο τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν; ἆρ' οὐχὶ φαίης ἂν, ὅτι τοῖς τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας ἀγλαΐσμασι κατημφιεσμένος, ἀποπεραίνει που

D πάντως τὸ χρῆμα, ὦ τάν; ΠΑΛ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐπ' αὐτόν τις τὸν ἀοίδιμον Ἰωσὴφ ἴοι, εὑρήσει παρέντα τῆς ἐπιεικείας οὐδὲν, ἐννενοηκότα δὲ ὅτι συνεργάσεται πρὸς πᾶν ὁτιοῦν αὐτῷ, καὶ ἐπαμυνεῖ Θεὸς, εἰ παραιτοῖτο γενναίως τὸ καταμολύνεσθαι δεῖν. ἐξὸν γὰρ εὐημερεῖν καὶ κατευρύνεσθαι ταῖς τρυφαῖς, τοῖς τῆς νεότητος διαπύροις σκιρτήμασιν εἰς τὸ ἡδύ τε καὶ φίλον ἀνέντα τρέχειν, καὶ ἀνεπιπλήκτοις φέρεσθαι ταῖς ὁρμαῖς, τοῦ-

E το μὲν οὐκ ἔδρα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, μοῖραν δὲ ὥσπερ ἐπείσθη κρείττονα τὴν παρὰ Θεῷ, καὶ τῆς ἐγκρατείας τοὺς πόνους προετίθει παντὸς τοῦ παραυτίκα καταπιαίνοντος. ᾔδει γὰρ ὅτι γλυκὺ μέν πως ἐστὶν ἐν ἀρχαῖς, τὸ σαρκὸς ἐρέθισμα, καὶ οἱονεὶ μέλιτι καταγοητεύει τὸν νοῦν, ὡς ἔν γε τούτοις ἡδονή, καταστρέφει γε μὴν εἰς τέλος οὐκέτι τὸ γλυκύ· ποιναὶ γὰρ εὐθὺς καὶ δίκαι, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιῶνδε κακῶν,

τῆς τοῦ πεπλημμεληκότος καταρτηθήσονται κεφαλῆς, βούλει λέγωμεν ὀλίγα ἄττα τῶν ἐπ' αὐτοῦ γεγραμμένων; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ ἦν, φησὶν, Ἰωσὴφ καλὸς τῷ εἴδει, καὶ ὡραῖος τῇ ὄψει σφόδρα. καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἐπέβαλεν ἡ γυνὴ τοῦ κυρίου αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς ἐπὶ Ἰωσὴφ, καὶ εἶπεν· κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν. εἶπε δὲ τῇ γυναικὶ τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ὁ κύριός μου οὐ γινώσκει δι' ἐμὲ οὐδὲν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῷ, ἔδωκεν εἰς τὰς χεῖράς μου, καὶ οὐχ ὑπερέχει ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ οὐδὲν ἐμοῦ, οὐδὲ ὑπεξῄρηται ἀπ' ἐμοῦ οὐδὲν, πλὴν σοῦ, διὰ τὸ σὲ γυναῖκα αὐτοῦ εἶναι, καὶ πῶς ποιήσω τὸ ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο, καὶ ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. ἡνίκα δὲ ἐλάλει τῷ Ἰωσὴφ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ οὐχ ὑπήκουεν αὐτῇ καθεύδειν μετ' αὐτῆς, τοῦ συγγενέσθαι αὐτῇ. ἐγένετο δὲ τοιαύτη τις ἡμέρα, καὶ εἰσῆλθεν Ἰωσὴφ εἰς τὴν οἰκίαν ποιεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ἦν τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἔσω. καὶ ἐπεσπάσατο αὐτὸν τῶν ἱματίων, λέγουσα. κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ. καὶ καταλιπὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς, ἔφυγε, καὶ ἐξῆλθεν ἔξω. καὶ ἐγένετο ὡς εἶδεν ὅτι καταλιπὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς ἔφυγε καὶ ἐξῆλθεν ἔξω, ἐκάλεσε τοὺς ὄντας ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, λέγουσα ἴδετε, εἰσήγαγεν ἡμῖν παῖδα Ἑβραῖον, ἐμπαίζειν ἡμῖν. εἰσῆλθε πρός με, λέγων. κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ, καὶ ἐβόησα φωνῇ μεγάλῃ. ἐν δὲ τῷ ἀκοῦσαι αὐτὸν, ὅτι ὕψωσα τὴν φωνήν μου καὶ ἐβόησα, καταλιπὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ παρ' ἐμοὶ ἔφυγε, καὶ ἐξῆλθεν ἔξω. ὁρᾷς ὅπως τὸ μὲν γύναιον εἰς εὐνὴν, καὶ οὐχ ἑκόντα κατεβιάζετο, τῷ γε μὴν ἐρήρειστο πρὸς ἐγκράτειαν ὁ νοῦς, ὑπ' οὐδενὸς τὸ σύμπαν ἡττώμενος; βούπαις ἦν ἔτι, ἑπτακαίδεκά που μόλις ἐτῶν, ἐν πρώταις ὑπήνης ἐκβολαῖς, ἐν ἀκμαῖς ἡδονῶν, καὶ ἐν τοῖς ὅτι μάλιστα διαπύροις κινήμασι, καὶ ἵν' οὕτως εἴποιμεν, σκληραῖς καὶ ἀνουθετήτοις ἐπιθυμίαις. φιλεῖ γὰρ ἀεί πως ἐν ἀνθρώποις ἐπὶ τῶν ὀρεκτικῶν ὁρμῶν, τὸ ἐφήβων εἶναι γένος, καὶ χαλινοὺς τῶν εἰς ἐγκράτειαν οὐ λίαν ἀνέχεσθαι. ἀλλ' ἦν ἀκλόνητος ὁ θεσπέσιος Ἰωσὴφ, οὐ τὸ τῆς νεότητος ἀνειμένον ἀπαιδαγώγητον ἔχων, οὐ δεδιὼς ὅτι ξένος ἦν καὶ οἰκέτης. ἐκβέβλητο γὰρ εἰς ἄμφω παρὰ τῶν ἀδελφῶν τοῖς Ἰσμαηλίταις καταπωλούμενος.

A eius qui deliquerit, capiti imminere. Viſne aliquid ex iis, quæ de eo ſcripta ſunt, dicamus? PALLADIVS. Velim equidem. CYRILLVS. [Et erat, inquit, Ioſeph decorus aſpectu, & ſpecioſa facie: & factum eſt » *Gene. 39* poſt verba hæc, & iniecit vxor domini » ſui oculos ſuos in Ioſeph, & dixit, » Dormi mecum: ille vero non acquie- » uit: dixit autem vxori domini ſui, Si » dominus meus nihil cognoſcit pro- » pter me eorum, quæ ſunt in domo »
B ſua, & omnia quæ ſua ſunt, dedit in » manus meas, nec quicquam ſupra me » eminet in domo hac, neque exem- » ptum eſt à me aliquid præter te, eo » quod vxor eius ſis; quomodo faciam » verbum hoc malum, & peccabo in » conſpectu Dei? cumque illa loquere- » tur Ioſeph de die in diem, ille non » obſequebatur illi, vt dormiret ſecum, & » concumberet cum ea. Factus eſt autem » talis quidam dies, ingreſſus eſt Ioſeph in » domum, vt faceret opera ſua, & nemo »
C erat in domo intus; attraxit illum per » veſtes, dicens, Dormi mecum: ille au- » tem, relictis veſtibus ſuis in manibus » eius, fugit, & exiuit foras. Et factum eſt » vt vidit illa, quod reliquit veſtes in mani- » bus ſuis, & fugit, & exiuit foras, vocauit » eos, qui erant in domo ſua, & locuta eſt » eis dicens, Videte quod induxerit nobis » ſeruum Hebræum, vt illuderet nobis: » ingreſſus eſt ad me dicens, Dormi me- » cum: & clamaui voce magna; cumque » ille audiſſet, quod eleuaſſem vocem »
D meam & clamaſſem, relictis veſtibus ſuis » ſuper me, fugit & exiuit foras.] Vides vt » mulier illum ad concubitum vel inuitum cogere ſtuduit, huic vero mens ad temperantiam fixa fuerit, nullique rei omnino ſuccubuerit? adoleſcentulus adhuc erat, qui vix ſeptimumdecimum annum ageret, cum prima lanugine malæ veſtiuntur, cum maxime voluptates vigent, cum ardentiſſimis motibus feruet ætas, &, vt ita dicam, vegetæ ſunt impotenteſque libidines, adeo vt monitorem nullum admittant: ſolet enim
E fere epheborum ætas tam vehementi cupiditatum impetu ferri, vt frangi aut temperantiæ fræna pati difficile poſſint. At vero beatus Ioſeph intrepidus permanebat, non remiſſiores adoleſcentiæ mores ſine moderatione atque correctione eſſe ſinebat; non pertimeſcebat quod exterus eſſet ac ſeruus; (vtraque enim iniuria per vim à fratribus affectus erat, cum eſt Iſmaëlitis venditus) ſed,

A ſed, cùm ille ſimul voluptatem ſpurciſſimam, ſimul impudicitiæ motus deuiciſſet, tum vero mulier calumniam ſtruit, crimenque in adoleſcentem detorquet; &, qui ſuis flagitationibus non ceſſerat, eum ſtupratorem appellabat. Ex hoc in carcerem truditur adoleſcēs, ſed diuino munere ſeruatus eſt, mercedemque eam temperantiæ illico eſt conſecutus, vt vniuerſæ Ægyptiorum regioni dominaretur. Itaque, quamuis ea virtus labores habeat, & ornamen-B tis temperantiæ graues ſint propoſiti ſudores, contemnit tamen ea omnia, qui reuera Dei amator eſſe velit: habebit enim profectò parem pro laboribus laudem, & æqua præmia conſequetur. Itaque beatus Dauid de ærumnis hac de cauſſa toleratis adoleſcentem omni laude digniſſimum admiratur, dicens,
Pſalm. 104. „ [In ſeruum venundatus eſt Ioſeph, hu-
„ miliauerunt in compedibus pedes eius,
„ ferrum pertranſiit anima eius:] ferrum, C vt opinor, duram illam ac vehementem laborum vim appellans, quibus fit vt peccata reprimantur, & ab omni labe recedatur, atque ad ſanctam illam puriſſimamque vitam perueniatur, euangelicam inquam, & quæ in Chriſto ducitur, per quem & cum quo eſt Patri gloria cum ſancto Spiritu, in ſæcula ſæculorum, Amen.

A ἐπειδὴ δὲ κρείττων ὤφθη ἡδονῆς τε ἅμα τῆς μυσαρωτάτης, καὶ τῆς εἰς ἀσέλγειαν κινήσεως, συκοφαντεῖ τὸ γύναιον, καὶ ἀντίστροφον τῷ νέῳ ποιεῖται τὴν γραφήν. τὸν γάρ, οὐκ εἴκοντα τοῖς αὐτῆς αἰτήμασιν, ὑβριστὴν ἀπεκάλει. καὶ δεσμώτης μὲν ἐντεῦθεν ὁ νεανίας ἦν· θείᾳ γε μὴν χάριτι διεσώζετο. καὶ μισθὸν ἐγκρατείας ἀποκεκέρδηκεν εὐθύς, τό, ἁπάσης κατάρξαι τῆς Αἰγυπτίων χώρας. οὐκοῦν κἂν εἰ ἔχοι τὸ χρῆμα πόνους, B κἂν ἱδρῶτες προσχέοιντο βαρεῖς τῷ εἰς ἐγκράτειαν αὐχήματι, οὐ πολὺς ὁ λόγος, τῷ γε ὅλως φιλόθεον ᾑρημένῳ. ἕξει γὰρ ἐξ ἴσου καὶ ἰσοπαλῆ τὸν ἔπαινον, καὶ ἰσορρόπους τὰς ἀμοιβάς. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ, τοῖς ἐπὶ τούτῳ ταλαιπωρίαις ἀποθαυμάζει λέγων, τὸν ἀξιεπαινετώτατον νεανίαν, εἰς δοῦλον ἐπράθη Ἰωσήφ, ἐταπείνωσαν ἐν πέδαις τοὺς πόδας αὐτοῦ. σίδηρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. σίδηρον οἶμαι λέγων, C τὴν σκληρὰν καὶ ἄθραυστον τῶν ἱδρώτων προσβολήν, δι' ὧν ἂν γένοιτο καταστέλλειν ἁμαρτίας καὶ ῥύπου παντὸς ἀποφοιτᾶν, τῆς γε μὴν ἁγίας καὶ καθαρωτάτης ἐφικέσθαι ζωῆς, φημὶ δὴ τῆς εὐαγγελικῆς τε καὶ ἐν Χριστῷ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα, σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

FINIS LIBRI QVARTIDECIMI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙᾼ προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER QVINTVSDECIMVS.

Ὅτι χρὴ καθαροὺς καὶ ἐκνενιμμένους παρίστασθαι τῷ Θεῷ. καὶ ὅτι ἐν Χριστῷ πάλιν ἡμῖν ἡ κάθαρσις.

A *Oportere puros & ablutis peccati maculis, Deo ſiſti: itemque omnem purgationem noſtram in Chriſto eſſe.*

Ἐκ πάντων ἡμῖν, ὦ Παλλάδιε, συναγήγερται λόγων, σαφής τε καὶ ἐναργὴς ἀπόδειξις, τοῦ δεῖν ἰέναι παγκάλως εἰς οἶκον Θεοῦ, λαμπρούς τε καὶ ἐκνενιμμένους, οἰκειότητά τε τὴν πρὸς αὐτὸν δι᾽ ἁγιασμοῦ κερδαίνοντας. ἵλεῳ γὰρ τότε προσεντευξόμεθα τῷ Θεῷ, καὶ ἵν᾽ οὕτως εἴπωμεν, ὅλῳ βλέποντι τὰ καθ᾽ ἡμᾶς ὀφθαλμῷ, καὶ τὴν τοῖς ἁγίοις πρεπωδεστάτην φειδὼ διανέμοντι. ἐπὶ τίνα δὲ ἐπιβλέψω, φησίν, ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους.

Ex omni diſputatione, Palladi, collecta eſt à nobis perſpicua euidenſq; probatio, nos ad domum Dei honeſtiſſime adire oportere ornatos & ablutos, & eius familiaritatem per ſanctificationem adeptos: ita enim propitio vtemur Deo, &, vt ita dicamus, totis oculis res noſtras intuente, atque tutelam ſanctis viris congruentiſſimam exhibente. [Super quem aſpiciam, in- „ Esa. 66.
quit, niſi ſuper humilem & quie- „
tum, & trementem ſermones meos?] „

puras enim plane manus extendet, & ad ipſas proclamabit diuinitatis aures, quiſquis ita ſe habuerit, adeo vt votorum ſuorum compos factus, præ maxima lætitia dicat,
Psal. 17. » [Exaudiuit de templo ſancto ſuo vocem meam, & clamor meus in conſpectu eius introibit in aures eius.] An minime exaudiſti beatum Dauid, aperte nobis concinentem,
Psal. 33. » [Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum?] PALLADIVS. Audiui. CYRILL. Quin igitur vere dictum ſit, ambigere fas non eſt: tamen ad abluendas maculas, quæ tandem à nobis ratio inueniri poterit? intelligit enim delicta nemo, & in multis delinquimus omnes, propenſaque eſt ad peccandum noſtra natura, nimiumque facile ad res noxias detorquetur, cùm viam illam, per quam ad vitia tenditur, nobis planam faciat, turpis illa & impura voluptas. PALLADIVS. Rectè dicis; tibi namque recta dicenti aſſentiri minime cunctabor. CYRILL. Iam enim etiam terrena ipſa caro in ſe ipſa legis peccati languore premitur, & humanus animus nimium propenſus eſt ad malum à iuuentute, vt ſcriptum eſt. Itaque etiam ſacræ literæ, iure deplorant,

Psal. 18. Iac. 3.

Genes. 8. Psal. 13. » [Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt; non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.] Quoniam igitur nulla erat via, qua ex hoc malo emergeremus, Saluatorem nobis atque Redemptorem Deus & Pater de cœlo miſit Filium ſuum, qui fide iuſtificaret, & à pœna liberaret, &, quod infirmum erat, firmiſſimum redderet; quod tenebris oppletum, illuſtraret: alligaretque quod contritum erat; quod errabat, conuerteret; & à dominatu diabolico ſubiectos eriperet. PALLAD. In Chriſto igitur peccati turpitudinem abſtergemus: itaque abluti, & ab omni macula quam longiſſime remoti, per ipſum ad Deum & Patrem accedemus. CYRILLVS. Rectiſſime intelligis. Atque etiam cuique audire licet ſanctos prophetas nobis clariſſima voce hanc adeo admirandam exoptatamque gratiam prædicantes; nam ſapientiſſimus ille Michæas ad hunc
Mich. 7. » modum dicit, [Quis Deus ſicut tu, auferens iniquitates, & non attendens iniuſtitias iis, qui reliqui ſunt de hæreditate tua? & non continuit in teſtimonium iram ſuam: quia volens miſericordiam eſt.] Alter item,
Esai. 44. » [Memento horum, Iacob, & Iſraël, ne obliuiſcaris mei:

ὁσίας γὰρ ὄντως ἀνατενεῖ χεῖρας, καὶ εἰς αὐτά που διακεκράξεται τὰ τῆς θειότητος ὦτα, ὁ δὴ οὕτως ἔχων, ὡς καὶ εἰς πέρας ἥκων τῶν ὧν ἂν εὔξαιτο τυχὼν, ἐκ περιχαρείας εἰπεῖν· ἤκουσεν ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ φωνῆς μου, καὶ ἡ κραυγή μου ἐνώπιον αὐτοῦ εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ. ἢ οὐ διεπύθου σαφῶς ἀναμελῳδοῦντος ἡμῖν τοῦ θεσπεσίου Δαβὶδ, ὅτι ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐπυθόμην. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι μὲν ἐστιν ἀληθὴς ὁ λόγος, οὐκ ἐνδοιάσαι θέμις. πλὴν, ἐπί γε τὸ δεῖν ἀποτρίβεσθαι μολυσμοὺς, τίς ἂν γένοιτο πρὸς ἡμῶν ὁ τρόπος; συνίησι γὰρ δὴ παραπτώματα μὲν οὐδεὶς, πολλὰ δὲ πταίομεν ἅπαντες. νοσεῖ δὲ ἡ φύσις τὸ εἰς ἁμαρτίαν εὔκολον, καὶ λίαν ἐστὶν εὐπάρεισος ἐπὶ τὸ πεφυκέναι ἀδικεῖν, καταλεαινούσης ἡμῖν τρόπον τινὰ τὴν ἐπὶ τὰ φαῦλα ῥοπῆς, τὴν ὁδὸν τῆς ἐκτόπου καὶ βδελυρᾶς ἡδονῆς. ΠΑΛ. Εὖ λέγεις· συναινέσαιμι γὰρ ἂν μελλήσας οὐδὲν, ὀρθοεπεῖν ᾑρημένῳ. ΚΥΡ. Ἤδη μὲν γὰρ καὶ ἡ ἀπὸ γῆς σὰρξ τὸν τῆς ἁμαρτίας ἐν ἑαυτῇ κατηῤῥώστησε νόμον. εὐπαράφορος δὲ λίαν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἐπὶ τὸ ἐκνεῦσαι δεῖν ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Τοιγάρτοι καὶ λόγος ἡμῖν ἱερὸς ἐπιστυγνάζει δικαίως. πάντες γὰρ, φησὶν, ἐξέκλινον, ἅμα ἠχρειώθησαν. οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἦν ἀπόδυσις τοῦ κακοῦ, σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν πέπομφεν ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ τὸν ἴδιον υἱὸν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, δικαιοῦντα τῇ πίστει, καὶ ποινῆς ἀπαλλάττοντα, καὶ εὐσθενὲς μὲν λίαν ἀποτελοῦντα τὸ ἄναλκι, καταφωτίζοντα δὲ τὸ ἐσκοτισμένον, ἐπιστρέφοντα δὲ τὸ πλανώμενον, καὶ πλεονεξίας ἐξέλκοντα διαβολικῆς, τὸ ὑπεστρωμένον αὐτῇ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐν Χριστῷ δὴ οὖν τὸ ἐκ τῆς ἁμαρτίας αἶσχος ἀποτριψόμεθα. διεσμηγμένοι δὲ οὕτω, καὶ μώμου παντὸς ἰόντες ὡς ἀπωτάτω, προσελευσόμεθα δι᾽ αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συνίης εὖ μάλα· διακεκραγότων καὶ αὐτῶν ἐπαΐοις ἂν τῶν ἁγίων προφητῶν, τὴν οὕτως ἡμῖν ἀξιάγαστον καὶ πολύευκτον χάριν. Μιχαίας μὲν γὰρ ὁ σοφώτατος, ὧδέ πῃ φησί· τίς Θεὸς ὥσπερ σὺ, ἐξαίρων ἀνομίας, καὶ ὑπερβαίνων ἀδικίας τοῖς καταλοίποις τῆς κληρονομίας αὐτοῦ. καὶ οὐ συνέσχεν εἰς μαρτύριον ὀργὴν αὐτοῦ, ὅτι θελητὴς ἐλέους ἐστίν. ἕτερος δὴ αὖ, μνήσθητι ταῦτα Ἰακὼβ, καὶ Ἰσραὴλ, μὴ ἐπιλανθάνου μου. ἰδοὺ γὰρ ἀπή-

A λείψα ὡς ἐν νεφέλῃ τὰς ἀνομίας σου, καὶ ὡς γνόφος τὰς ἁμαρτίας σου. καὶ πλεῖστα μὲν αὖ τις συλλέξαιτο τὰ ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, παραδεικνὺς εὖ μάλα τὸ ἔν γε δὴ τούτοις ἡμῖν ἀληθές. τὸ δὲ, οἷς ἂν ἕποιτο σαφής τε καὶ ἐναργὴς ἡ πίστις, ἐπισωρεύειν ἕτερα, περιττὸν οἶμαί που. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀλλ' ἐναργὲς μὲν ὅτι τὸ χρῆμα, πάντῃ τῳ σαφές. ἑλοίμην δ' ἂν ἔγωγε, καὶ ἐκ νομικῶν εἰκόνων τὴν ἐν Χριστῷ διαθρῆσαι κάθαρσιν. B ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄθρει δὴ οὖν εἴ σοι φίλον, τῇ δέ τε ἡμᾶς ἰέναι δοκεῖ. τοὺς γάρ τοι μεμολυσμένους, καὶ τοὺς τῆς παρανομίας ἐγκλήμασιν ὑπενηνεγμένους, θύειν ὁ νόμος ἐκέλευε, διχῇ διαστέλλων τῶν θυσιῶν τοὺς τρόπους. αἱ μὲν γὰρ, ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν σφαζόμενον καταγράφουσι τὸν Ἐμμανουήλ, αἱ δὲ, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀποθνήσκοντας τῷ κόσμῳ, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνακομίζοντας τῷ Θεῷ τὴν οἰκείαν ζωήν τε καὶ σωτηρίαν. C ἢ γὰρ οὐχὶ νεκροῦντες τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ περιφορᾶς κοσμικῆς, καὶ γεωδεστέρων ἡδονῶν τὸν νοῦν ἀπαλλάττοντες, τὴν θείαν τε καὶ εὐαγγελικὴν διαζησόμεθα ζωήν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν θυσία μέν ἐστιν, ἡ ὡς ἐν θανάτῳ Χριστοῦ πνευματικὴ διακάθαρσις, εὐχὴ δὲ καὶ δῶρον, ὡς παρ' ἡμῶν, τὸ ἀναθεῖναι Θεῷ τὴν εὐκοσμίαν τε καὶ ἐν ἁγιότητι ζωήν. προδιαστέλλεταί γε μὴν D ὁ νόμος καὶ διαμαρτύρεται σαφῶς, τὸ δεῖν ἀμωμήτους τὰς ἔν γε δὴ τούτοις ποιεῖσθαι προσαγωγὰς, χρησίμως τε καὶ ἀναγκαίως. ἐπειδὴ δὲ τῶν προσφερομένων θυμάτων, ἃ μὲν ἐδήλου Χριστὸν, ὡς ὑπὲρ ἡμῶν σφαζόμενον, ἃ δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνετύπου, μονονουχὶ καθαγιάζοντας τῷ Θεῷ τὴν οἰκείαν ζωήν. ταύτῃ τοί φησιν, ἀμώμητά τε εἶναι δεῖν αὐτὰ, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον νοσοῦντα τὴν ἐμπηρίαν. ἄμωμος γὰρ ὁ Χριστός. οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν. ἀλλ' E οὐδ' αὖ ἡμᾶς αὐτοὺς παραδέξαιτο Θεὸς, ἐν μολυσμοῖς ὄντας ἔτι, καὶ τῆς ἁμαρτίας νοσοῦντας τὸ ἀπρεπές. γέγραπται τοίνυν ἐν τῷ Λευιτικῷ. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάλησον Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ πάσῃ συναγωγῇ υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς. ἄνθρωπος ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἢ τῶν προσηλύτων τῶν προσ-

A ecce deleui ſicut in nube iniquitates tuas, & ſicut caliginem peccata tua.] pluraque ex diuina ſcriptura colligere facile eſt, ad oſtendendam huius rei veritatem: ad ea vero, quæ fidem perſpicuam & euidentem habeant, alia velle congerere, ſuperuacaneum opinor.

PALLADIVS. Id quidem manifeſtum eſſe, nemini dubium eſt: ſed tamen velim ex legalibus etiam imaginibus purgationem, quæ in B Chriſto fit, perſpicere. CYRILLVS. Attende igitur, ſi placet, quando hoc itinere nobis eſſe pergendum ſtatuis: nam inquinatos, & Legis violatæ criminibus obnoxios ſacrificare Lex iuſſit, eaque ſacrificiorum genera duas in partes diuiſit, alia namque illum Emmanuël pro nobis immolatum, alia etiam nos ipſos mundo morientes, noſtramque vitam ac ſalutem Deo in odorem ſuauitatis offerentes deſignant. An vero, cùm mortificamus mem- C bra, quæ ſunt ſuper terram, & mentem à vertigine mundanarum actionum, ac terrenarum voluptatum alienamus, non diuinam euangelicamque vitam ducimus? PALLADIVS. Sanè verò. CYRILLVS. Igitur ſacrificium quidem eſt illa in Chriſti morte ſpiritualis purgatio; votum verò & donum à nobis tum offertur, cum & morum honeſtatem, & actam in ſanctitate vitam Deo dicamus. Oportune vero D ac neceſſario præmonet Lex, & aperte teſtatur in his certe ſacrificiorum generibus immaculatas eſſe oblationes oportere: nam, quia è ſacrificiis, quæ offerebantur, alia Chriſtum, vt pro nobis immolatum, ſignificabant, alia etiam nos præfigurabant, noſtram vitam Deo propemodum adolentes, hanc ob cauſſam inquit, ea immaculata eſſe debere, nullaque corporis parte manca atque debilia: immaculatus enim eſt Chriſtus; non enim fecit peccatum; ſed ne nos qui- E dem accipiet Deus, dum adhuc in maculis verſamur, & peccatorum deformitate laboramus. Scriptum eſt igitur in Leuitico, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere Aaron & filiis eius, & vniuerſæ Synagogæ filiorum Iſraël, & dices ad eos; Quiſquis obtulerit dona ſua de filiis Iſraël, vel de filiis proſelytorum ſuorum,

Leuit.

„ qui applicati ſunt ad illos in Iſraël, „ qui obtulerit dona ſua, ſecundum „ omnem promiſſionem ſuam, vel ſe„ cundum omnem voluntatem ſuam, „ quæcunque obtulerint Domino in „ holocauſtum, acceptabilia veſtra, „ immaculata, maſcula ex armentis, „ & ex ouibus, & ex capris quæ„ cunque habuerint maculam in ſe, „ non afferent Domino, quia non ac„ ceptabile erit vobis: & homo, qui „ obtulerit hoſtiam ſalutaris Domino, „ diſtinguens votum, vel ex volunta„ te vel in feſtiuitatibus veſtris, ex „ armentis vel ex ouibus; immacula„ tum erit acceptum, omnis macula „ non erit in eo; cæcum vel contri„ tum, vel abſciſſa lingua, vel verru„ coſum, vel ſcabioſum, vel impetigi„ nes habens; non offerent Deo hæc, „ & incenſum non dabitis ex eis ſuper „ altare Domino; & bouem vel ouem „ abſciſſis auribus, vel cauda amputata, „ occides illa tibi ipſi; in votum autem „ tuum non accipientur; contuſum & „ colliſum, & exectum & abſciſſum; „ non offeres ea Domino, & in terra „ veſtra non facietis: & ex manu alie„ nigenæ non offeretis dona Dei veſtri „ ab omnibus his, quia corruptelæ ſunt „ in eis, & macula in eis: non acci„ pientur hæc vobis.] Aduerte igitur Legem, perſpicue atque palam edicere tum iis, qui de genere eſſent Iſraël, tum qui extrinſecus in illos populos inſiti, proſelytis inquam; vt maculas victimarum diligentiſſime conſiderent; offerendum enim à nobis eſſe inquit maſculum, & immaculatum, id eſt, robuſtum, & à vitiis liberum: mollities enim, & muliebres animi; atque etiam interior mentis atque intellectus debilitas, reiicitur à Deo prorſus, atque reſpuitur. An non ſacris ineptum eſſe dices eum, cui hæc vitia manifeſte inſunt? PALLADIVS. Cur verò negem? CYRILLVS. Igitur quod imbelle eſt quidem & veluti languens, reiicitur; acceptum eſt contra quod robuſtum, vt maſculo ſexu deſignatum, ſi præterea immaculatum fuerit. Eiuſmodi autem apertam Chriſti figuram gerunt; maſculus enim ſimul & immaculatus eſt Emmanuël; ſiquidem plane Dei virtus eſt, & neſcit peccatum: maſculus ad hæc alia ratione; excellit enim ſemper, ac præſtantior eſt altero ſexu maſculus:

A προσκειμένων πρὸς αὐτοὺς ἐν Ἰσραήλ, ὃς ἂν προσενέγκῃ τὰ δῶρα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν ὁμολογίαν αὐτῶν, ἢ κατὰ πᾶσαν αἵρεσιν αὐτῶν, ὅσα ἂν προσενέγκωσι τῷ Θεῷ εἰς ὁλοκαύτωμα· δεκτὰ ὑμῖν, ἄμωμα ἄρσενα ἐκ τῶν βουκολίων, καὶ ἐκ τῶν προβάτων, καὶ ἐκ τῶν αἰγῶν. πάντα ὅσα ἂν ἔχῃ μῶμον ἐν αὐτῷ, οὐ προσάξουσι κυρίῳ, διότι οὐ δεκτὸν ἔσται ὑμῖν. καὶ ἄνθρωπος ὃς ἂν προσενέγκῃ θυσίαν σωτηρίου τῷ κυρίῳ,
B διαστείλας εὐχὴν, ἢ κατὰ αἵρεσιν ἢ ἐν ταῖς ἑορταῖς ὑμῶν, ἐκ τῶν βουκολίων ἢ ἐκ τῶν προβάτων, ἄμωμον ἔσται εἰς δεκτὸν, πᾶς μῶμος οὐκ ἔσται ἐν αὐτῷ. τυφλὸν ἢ συντετριμμένον, ἢ γλωσσότμητον, ἢ μυρμηκιῶντα, ἢ ψωραγριῶντα, ἢ λειχῆνας ἔχοντα, οὐ προσάξουσι ταῦτα τῷ Θεῷ, καὶ εἰς κάρπωσιν οὐ δώσετε ἀπ' αὐτῶν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῷ κυρίῳ. καὶ μόσχον ἢ πρόβατον ὠτότμητον, ἢ κολοβόκερκον σφάγια ποιήσεις αὐτὰ σεαυτῷ· εἰς δὲ εὐχήν σου οὐ
C δεχθήσεται. θλαδίαν καὶ ἐκτεθλιμμένον, καὶ ἐκτομίαν, καὶ ἀπεσπασμένον, οὐ προσάξετε αὐτὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ὑμῶν οὐ ποιήσετε. καὶ ἐκ χειρὸς ἀλλογενοῦς οὐ προσοίσετε τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἀπὸ πάντων τούτων. ὅτι φθάρματά ἐστιν ἐν αὐτοῖς, καὶ μῶμος ἐν αὐτοῖς. οὐ δεχθήσεται ταῦτα ὑμῖν. ἄθρει δὴ οὖν ὅτι παρεγγυᾷ σαφῶς καὶ ἀναφανδὸν ὁ νόμος, καὶ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, καὶ τοῖς ἔξωθέν τε καὶ εἰσκεκλημένοις εἰς λαοὺς, φημὶ δὲ τοῖς προσηλύτοις,
D τὸ χρῆναι μωμοσκοπεῖν εὖ μάλα τὰ ἱερά. δεῖν γὰρ ἔφη προσκομίζεσθαι πρὸς ἡμῶν τὸ ἄρσεν τε καὶ ἄμωμον, τοῦτ' ἔστι, τὸ εὐσθενὲς, καὶ ἀνώτερον παθῶν. ὁ γάρ τοι μαλακισμὸς καὶ φρόνημα τὸ θηλυπρεπὲς, καὶ μήν τοι καὶ τὸ νοσεῖν τὴν εἴς γε νοῦν ἔσω καὶ νοητὴν ἐμπειρίαν, ἀπαράδεκτον παντελῶς τῷ Θεῷ, καὶ ἀπόβλητον. ἢ οὐκ ἀνίερον εἶναι φὴς τὸν ὅτῳ περ ἂν φαίνοιτο προσόντα ταυτί; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν
E ἀπόβλητον μὲν τὸ ἄναλκι, καὶ τὸ οἱονεὶ παρειμένον, δεκτὸν δὲ τὸ εὐσθενὲς, ὡς ἐν ἀρσένων φύσει ζωγραφούμενον, εἴπερ ἐξευγμένον ἔχοι τὸ ἄμωμον. εἶεν δὴ ἂν εἰς τύπον ἡμῖν σαφῆ τὰ τοιάδε Χριστοῦ. ἄρσην γὰρ ὁμοῦ καὶ ἄμωμος ὁ Ἐμμανουήλ, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς Θεοῦ δύναμις, καὶ οὐκ εἰδὼς ἁμαρτίαν. ἄρσην δὲ καὶ ἑτέρως. προὖχον γὰρ ἀεὶ, καὶ ἐν ἀμείνοσι θατέρου τὸ ἄρσεν·

καὶ πρό γε δὴ τούτῳ καὶ ἡγεμονικώτατον. προσέστηκε δὲ καὶ ἀσυγκρίτως ἔστιν ἐν ἀμείνοσι, καὶ καθηγεῖται τῶν ὅλων, εἰ καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ υἱὸς, καὶ ὁ ποιμὴν ἐν προβάτοις κατελογίσθη χρησίμως. ἀνίερα δὲ καὶ ἀπόπεμπτα τῶν θυμάτων, τυφλὸν, καὶ συντετριμμένον, καὶ μὴν καὶ γλωσσότμητον, καὶ μυρμηκιῶν, καὶ ψωραγριῶν, καὶ λειχῆνας ἔχον, ὠτότμητόν τε καὶ κολοβόκερκον. ἀλλὰ καὶ εἴ τῳ, φησὶ, κατατεθλασμένα τυχὸν τὰ ἀρρενικὰ, καὶ τὸ εἰς εὐνούχους ἤδη τελοῦν, ἀνάγκῃ ἔχοι πάθος. τουτὶ γὰρ οἶμαι δηλοῦν, θλαδίαν καὶ ἐκτεθλιμμένον, ἐκτομίαν καὶ ἀπεσπασμένον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἆρ' οὖν εἰς ἤθη καὶ τρόπους τοὺς καθ' ἡμᾶς μεταληπτέον ταυτί; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν· εἴη γὰρ ἂν οὐχ ἑτέρως ἢ οὕτως ἡμῖν πνευματικὸς ὁ νόμος. γένοιτο δ' ἂν οὐδεὶς παρὰ Θεῷ λόγος τῆς ὡς ἐν σκιαῖς λατρείας. ἀλλ' οὐδ' ἂν ὡρίσατό ποτε τοὺς ἐν αὐτῇ νόμους, μὴ οὐχὶ τῆς ἀληθείας προαναζωγραφοῦν ἐν αὐτῇ τὸ ἐκπρεπέστατον κάλλος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. πέραινε δὴ οὖν τὸν ἐφ' ἑκάστῳ λόγον, καὶ τίς ἂν γένοιτο διασάφει πάλιν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν εἰμί τοι καὶ μάλα πρόθυμος. τυφλὸν μὲν οὖν ἔοικε, τὸν ἄσοφόν τε καὶ ἀσύνετον λέγειν, καὶ φῶς οὐκ ἔχοντα θεῖον ἐν ἑαυτῷ, τοῦτ' ἔστι, τὸν διὰ Χριστοῦ φωτισμὸν ἐν πνεύματι. ἀνίερος δὲ παντελῶς, ὁ ἄνους τε καὶ ἄπιστος ἔτι. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε φησίν. συντετριμμένον δὲ αὖ, τὸν ὁλοτρόπως ἠρρωστηκότα, καὶ ὑγιὲς ἔχοντα παντελῶς οὐδὲν, οὔτε μὴν ὀρθοποδεῖν δυνάμενον, ἤγουν δρᾶσαί τι τῶν ἀγαθῶν ἰσχύοντα, εὐρωστίας δὲ τῆς ἐν Χριστῷ καὶ ἐν πνεύματι παντελῶς ἡττώμενον. πεπόνθασι δέ τι τοιοῦτον, οἱ περὶ ὧν γέγραπται, δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν. τάδε λέγει κύριος. ἰδοὺ ἐγὼ δίδωμι ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον ἀσθένειαν, καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν αὐτῇ πατέρες καὶ υἱοὶ ἅμα· γείτων καὶ ὁ πλησίον αὐτοῦ ἀπολοῦνται. ἀλλ' ὅγε θεῖος ἡμῖν μελῳδὸς, τοὺς ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένους, εἰσκεκόμικεν ἱλαρούς, ψάλλοντάς τε καὶ λέγοντας. εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον, τὸν ἰώμενον πάσας τὰς νόσους σου, τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν ζωήν σου. γλωσσότμητόν τε, καθά γε οἶμαι, τὸν ὀρθοεπεῖν οὐκ εἰδότα, οὔτε μὴν ἀναφωνεῖν ἰσχύοντα τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὸ ἐξ ἀγαθῆς συνειδήσεως ἐπερώτημα εἰς Θεόν. πλὴν ὅτι καὶ τὴν τοιάνδε πάλιν ἀποκρούσονται νόσον, ἐν παρουσίᾳ Χριστοῦ, σαφηνιεῖ

A adhæc etiam longe principem locum tenet; itidem ille Filius præſtat omnibus, & innumeris partibus potior eſt, & omnium princeps; etſi noſtri ſimilis factus eſt, &, cum paſtor eſſet, benigne inter oues numeratus. Victimæ porro ſacris ineptæ ſunt & reiiciendæ, cæcum animal & contritum, atque etiam cui abſciſſa lingua eſt, quod verrucoſum, quod ſcabioſum, quod impetigines habet, cui ſectæ aures caudaque detruncata: Quinetiam, inquit, ſi cui contuſi ſunt teſtes, & quod vi iam exectum; id B enim ſignificat, opinor, contuſum & colliſum, exectum nempe & abſciſſum. PAL. Num igitur, ad affectus moreſque noſtros hęc transferenda ſunt? CYR. Ita prorſus: neque enim alia ratione Lex eſſe ſpiritualis poteſt, neque illum vt in vmbris cultum Deus aliquo numero habet: neque verò vnquam eius cultus legem ſanxiſſet, niſi vt in illo præſtantiſſimam veritatis formam præfiguraret. PAL. Rectè ais. Exequere igitur cuiuſ- C que vitii rationem, & quænam ea ſit, explica. CYR. Aggrediar ergo, & quidem alacri animo atque prompto. Cæcum igitur videtur inſipientem atque imperitum dicere, & qui diuinum lumen in ſe, illam inquam per Chriſtum in Spiritu illuminationem non habet: ſacris autem ineptus eſt ille ſtultus & infidelis adhuc: [Niſi enim credideritis, Eſai. 7.
» non intelligetis,] inquit. Contritum præterea appellat eum, qui omni ex parte infirmus eſt, & integri prorſus nihil habet, neque aut recte incedere, aut D boni aliquid facere poteſt, ſed omni firmitate, illa inquam in Chriſto & in ſpiritu, omnino vacuus eſt; quales erant ii, de quibus quidam ſanctus Propheta ſcripſit, [Hæc dicit Dominus, Ecce ego » Hier. 6.
do in populum iſtum infirmitatem & in- »
firmabuntur in ea patres & filii ſimul, »
vicinus & proximus eius morientur.] At »
vero diuinus ille cantor eos, qui in fide, quæ eſt in Chriſto, iuſtificati ſunt, induxit hilares pſallentes atque dicentes, [Benedic, anima mea Domino, qui ſanat » Pſalm. 102.
E omnes infirmitates tuas, qui redimit de »
interitu vitam tuam.] Abſciſſam porro »
linguam habentem, vt ego arbitror, eum vocat, qui recte eloqui neſciat, neque enuntiare poſſit verbum fidei, quod prædicamus, ſicut ſcriptum eſt, illam nempe bonæ conſcientiæ interrogationem in Deum: fore tamen vt hanc quoque debilitatem abiicerent in aduentu Chriſti, declarat Propheta dicens, Rom. 10. 1. Pet. 3.

Isai. 32. » [Et linguæ balbutientes diſcent velociter eloqui pacem.] Abſciſſam igitur linguam habet ille adhuc balbutiens, & qui ſupernam illam, & à Patre nobis datam pacem, id eſt, Chriſtum, aut quæ de eo ſunt, nondum eloqui didicit. Verrucoſos autem & ſcabioſos, & impetiginem habentes eſſe eos dicimus, qui affectibus morboſis infectum animum in ſe ipſis habent, magnaque peccatorum corruptione laborant, neque cogitant mala hæc eſſe minuenda, ſed ea potius ad turpiora ſerpere, & in peius dilatari ſinunt: verrucæ enim & indomita ſcabies, atque etiam impetigo ſemper augeſcere videntur, & in peius vergunt, totamque paulatim carnem depaſcuntur: eiuſmodi autem ſunt noſtrorum animorum vitioſi affectus, niſi præcidantur, ſed effuſo impetu in peius ſemper excurrere permittantur. abſciſſis vero auribus animal, & detruncata cauda proteruum hominem ac dicto minus audientem, & non vſquequaque honeſtum ſignificat. Quid? non eorum auditus oblæditur, quibus eſt auris abſciſſa? PALLADIVS. Sane quidem. CYRILLVS. Animantia porro caudam non habentia, cenſeas ne pulcherrima eſſe forma? minime profecto: habent quippe in ſe ipſis deformitatem longe maximam. Ergo inhoneſtus & turpis eſt, qui animante caudam non habente oblique ſignificatur. Repudiat maſculum etiam, quod ad naturam pertinet, ſed qui tamen maſculorum exequi munera nequeat, colliſum inquam & exectum: ii vero ſunt rurſus, qui, cum viriles ad virtutem putentur, non tamen efficaces item ſunt ad virtutis laudem comparandam, ſed aridi quodammodo & infecundi, & facultate fructum ferendi multifariam priuati: maxima namque nos nefariarum affectionum turba ad ignauiam & infirmitatem adigit, & præterea eo perducit, vt fructum proferre nullum queamus: ob eamque cauſſam, vt opinor, multis quoque nominibus id animal, quod caſtratum eſſet, Lex appellat, contuſum, inquit, & colliſum, & exectum & abſciſſum; nam variæ admodum in nobis affectiones vigent, quæ nos multis itineribus ad ignauiam imbecillitatemque quodammodo pertrahunt. PAL. Credibilis ſane expoſitio. CYRILL. Adhæc eſſe illud quoque deteſtandum, alienigenæ hominis manu Deo victimas immolare, declarauit dicens,

A λέγων ὁ προφήτης. καὶ γλῶσσαι αἱ ψελλίζουσαι ταχὺ μαθήσονται λαλεῖν εἰρήνην. γλωσσότμητος οὖν ὁ ψελλίζων ἔτι, καὶ λαλεῖν οὔπω δεδιδαγμένος τὴν ἄνωθεν ἡμῖν καὶ παρὰ πατρὸς εἰρήνην, τουτέστι, Χριστὸν, ἤτοι τὰ ἐπ' αὐτῷ. μυρμηκιῶντας γε μὴν καὶ ψωραγριῶντας, καὶ λειχῆνας ἔχοντας εἶναί φαμεν τοὺς, οἵπερ ἂν ἔχοιεν ἔν γε δὴ σφίσιν αὐτοῖς ἐμπαθῆ τὸν νοῦν, καὶ πολλὴν ἐγκατηρρυηκότας τὴν ἐν ἁμαρτίαις φθοράν, οὐ μὴν ὅτι χρὴ καὶ πρὸς τὸ μεῖον ἄγειν αὐτοὺς
B διενθυμουμένους, ἐφιέντας δὲ μᾶλλον διέρπειν ἐπὶ τὸ αἴσχιον, καὶ κατευρύνεσθαι πρὸς τὸ χεῖρον. μυρμηκία τε γὰρ, καὶ ἀγρία ψώρα, καὶ μὴν καὶ λειχὴν, ἀεὶ πρὸς ἐπίδοσιν ἰόντα φαίνεται, καὶ πρὸς τὸ χειρόνως ἔχειν διανενευκέ πως, καὶ ὅλην κατὰ βραχὺ διανέμεται τὴν σάρκα. τοιαῦτα δὲ καὶ τὰ ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς οὐκ ἀνακοπτόμενα τῶν παθῶν, ἀσχέτῳ δὲ ὥσπερ ὁρμῇ πρὸς τὸ χεῖρον ἀεὶ διεκτρέχοντα. ὠτότμητον δὲ, πρός γε δὴ τούτῳ τὸν κολοβόκερκον, τὸν δυσπειθῆ καὶ ἀνήκοον,
C καὶ τὸ μὴ μέχρι παντὸς εὐσχήμονα κατασημαίνοιεν ἄν. ἢ οὐχὶ τὸ βλάβος εἰς ἀκοὴν, οἷς γε τὸ οὖς ἀποκεκομμένοις; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὰ δὲ τῶν ζώων τὴν κέρκον οὐκ ἔχοντα, δοίης ἂν αὐτὸς ἔν γε τῷ καλλίστῳ σχήματι; οὐδαμῶς. νοσεῖ γὰρ ἐφ' ἑαυτοῖς πολὺ δὴ λίαν τὸ ἀπρεπές. οὐκοῦν ἀσχήμων καὶ ἀκαλλὴς ὁ ὡς ἐν ζώῳ τυχὸν τῷ τὴν κέρκον οὐκ ἔχοντι πλαγίως ὑποδηλούμενος. ἀπόβλητον δὲ ποιεῖται τὸ ἄρσεν μὲν, ὅσον ἧκεν εἰς φύσιν, ἐνεργεῖν δὲ τὰ ἀρσένων οὐ δυνάμενον, θλαδίας δὲ
D λέγω καὶ ἐκτομίας. εἶεν δ' ἂν οἱ τοιοίδε πάλιν, οἱ ἐν ὑπολήψει μὲν ἀνδρείας τῆς εἰς ἀρετὴν, οὐ μὴν ἔτι καὶ ἐνεργοὶ πρὸς ἀρετῆς αὐχήματα, ξηροὶ δὲ ὥσπερ καὶ ἄκαρποι, καὶ τὸ δύνασθαι καρποφορεῖν πολυτρόπως ἀφῃρημένοι. πλεῖστος γὰρ ὅσος ἡμᾶς ἀνοσίων παθῶν καταβιάζεται δῆμος εἰς τὸ ἄναλκί τε καὶ ἀδρανές. καὶ προσέτι τούτῳ τὸ μὴ ἰσχύσαι καρποφορεῖν. ταύτῃ τοι, καθάπερ
E ἐγῷμαι, καὶ πολλοῖς ὀνόμασι τὸ εὐνουχισθὲν ὁ νόμος ἀποκαλεῖ. θλαδίαν γὰρ, φησὶ, καὶ ἐκτεθλιμμένον, καὶ ἐκτομίαν καὶ ἀπεσπασμένον. παμποίκιλα γὰρ τὰ ἐν ἡμῖν πάθη, διὰ πολλῆς ὥσπερ ἄγοντα τρίβου πρὸς τὸ ἄναλκί τε καὶ ἀδρανές. ΓΑΛΛΑΔΙΟΣ. Γιθανὸς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Μυσαρὸν δὲ ὅτι πρὸς τούτοις ἐστὶ, καὶ διὰ χειρὸς ἀλλοτρίας, τὰς ἱερουργίας καταθύειν Θεῷ, προσεπιφέρει λέγων.

καὶ ἐκ χειρὸς ἀλλογενοῦς οὐ προσοίσετε τὰ δῶρα κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν. δι' οὗ σημαίνεται τυπικῶς, ὡς διὰ μόνου Χριστοῦ προσιτὸς ὁ πατήρ. αὐτὸς γὰρ ἡμῶν ὁ ἄμωμος ἀληθῶς καὶ μέγας ἀρχιερεὺς, ὁ μεσίτης οἰκονομικῶς· ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, ἐν αὐτῷ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν ἐν πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. μώμου δὴ οὖν ἀπηλλάχθαι πρέπει τοὺς οἵπερ ἂν ἕλοιντο τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καθιερῶν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, μεσιτεύοντος τοῦ Χριστοῦ. ἅγιοι γὰρ ἔσεσθε, φησὶ, καθὼς ἐγὼ ἅγιός εἰμι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καταριθμήσας δὲ τῆς θυσίας τοὺς τρόπους, ὡς ἐν βουσὶ καὶ προβάτοις, καὶ δι' ἑτέρων ἡμῖν ἐπιτονώτερον ἔρχεται, ὅτι δεῖν ἀμωμήτως προσιέναι Θεῷ τοῖς τοῦτο δρᾷν εἰωθόσιν, εὖ μάλα παρεγγυῶν. ἔφη γὰρ πάλιν ἐν τῷ Λευιτικῷ· πᾶσαν θυσίαν ἣν ἂν προσφέρητε κυρίῳ, οὐ προσοίσετε ζυμωτήν, πᾶσαν γὰρ ζύμην καὶ πᾶν μέλι οὐ προσοίσετε ἀπ' αὐτοῦ, καρπῶσαι κυρίῳ, δῶρον ἀπαρχῆς προσοίσετε αὐτὰ κυρίῳ, ἐπὶ δὲ θυσιαστήριον οὐκ ἀναβιβασθήσεται εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ, καὶ πᾶν δῶρον θυσίας ὑμῶν ἁλὶ ἁλισθήσεται. οὐ διαπαύσετε ἅλας διαθήκης κυρίου ἀπὸ θυσιασμάτων ὑμῶν, ἐπὶ παντὸς δώρου ὑμῶν προσοίσετε κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν ἅλας. ζύμη μὲν οὖν πανουργίας ἂν εἴη τύπος, οὐχὶ πάντως γε καὶ μόνης τῆς κατεψεγμένης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἑτέρας· φημὶ δὴ τῆς ἀγαθῆς καὶ ἐπαινουμένης, ἣν καὶ τῆς σοφίας ὁ λόγος, τοῖς ἀκάκοις ἔτι διδόναι κατεπαγγέλλεται. μέσον γάρ πως ἐστὶ τὸ τῆς πανουργίας ὄνομα. μέλι δὲ αὖ, ἡδονὴν μὲν ἔσθ' ὅτε τὴν σωματικὴν ἡμῖν πλαγίως ὑπαινίττεται, ὡς ἔν γε τῷ φάναι· μὴ πρόσεχε φαύλῃ γυναικί· μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης. ποτὲ δὲ καὶ ἀγαθῶν γλυκασμῶν εἰσφέρει τὴν ὑποτύπωσιν. γέγραπται γὰρ ὅτι, φάγε μέλι υἱὲ, ἀγαθὸν γὰρ κηρίον, ἵνα γλυκανθῇ σου ὁ φάρυγξ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀποφάσκει δὴ οὖν ὁ νόμος, ὅ προσκομίζεσθαι δεῖν εἰς κάρπωμα καὶ θυσίαν, ζύμην τε καὶ μέλι. δέχεται μὲν γὰρ παρὰ τοῦ προσάγοντος εἰς δῶρον καὶ ἀπαρχήν, ἀνακομίζει δὲ οὐδαμῶς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ. εἰπὲ τί τὸ αἴνιγμα διασαφεῖ πάλιν. ΚΥΡ. Δυσέφικτον, ὦ Παλλάδιε, τὸ χρῆμά ἐστι. τί γὰρ ἂν βούλοιτο δηλοῦν, τὸ, ἀποβλητὰ μὲν οὐδαμῶς ποιεῖσθαι ταυτὶ, μὴ μὴν ἔτι καὶ εἰς κάρπωμα καὶ θυσίαν ἀνακομίζειν αὐτά,

A [Et ex manu alienigenæ non offeretis dona domino Deo veſtro:] quo figurate ſignificatur, per ſolum Chriſtum accedi ad Patrem poſſe: ipſe enim plane immaculatus eſt & magnus Pontifex noſter, ac diſpenſatoria ratione Mediator; vt enim beatus Paulus ait, [In ipſo acceſſum habemus in ſpiritu ad Patrem.] A maculis igitur eſſe remotos decet, quicunque, Chriſto mediatore interpoſito, ſuas animas Deo ac Patri conſecrare voluerint: [Sancti B enim eritis, inquit, ſicut ego ſanctus ſum.] PALLAD. Optimè ſanè eſt à te dictum. CYR. Cùm igitur hoſtiarum genera in bobus & ouibus moderatus eſſet, aliis quoque viis pergit, diligentiſſimeque præcipit, vt, qui id munus exequi conſueuerunt, ii ſine macula ad Deum accedant: ait enim in Leuitico rurſus, [Omnem oblationem, quam offeretis Deo, non offeretis fermentatam: omne enim fermentum, & omne mel non offeretis ex eo, vt adoleatur C Domino: donum primitiarum offeretis ea Domino: ſuper altare autem non imponentur in odorem ſuauitatis Domino: & omne donum oblationis veſtræ ſale condietur: non auferetur ſal fœderis Domini ab oblationibus veſtris: in omni dono veſtro offeretis domino Deo veſtro ſal.] Fermentum igitur aſtutiæ figura eſt, non illius omnino duntaxat, quæ improbatur, ſed alterius quoque, illius inquam probatæ atque laudabilis, quam ipſa etiam Sapientia ſimplicibus adhuc D hominibus daturam ſe pollicetur: medium eſt enim quodammodo nomen aſtutiæ. Mel autem voluptatem interdum corporis oblique nobis indicat, vt cùm dicitur, [Ne attendas improbam mulierem; mel enim ſtillat de labiis mulieris meretricis:] nonnunquam etiam laudandæ dulcedinis ſignificationem infert; ſcriptum eſt enim, [Comede mel, fili: bonus eſt enim fauus, vt dulcedine perfundatur guttur tuum.] Prohibet itaque Lex, ne in ſacrificium & oblatio-E nem fermentum aut mel offeratur, nam ea quidem doni primitiarumque loco ab offerente ſuſcipit, non tamen permittit vllo modo, vt Deo in odorem ſuauitatis dicentur. PALLAD. Sed mihi rurſus, quid ſibi hoc ænigma velit, explica quęſo. CYRILL. Difficilis, Palladi, ea quæſtio eſt; nam perſpicere quid ſignificare velit, quod hæc quidem reiicienda minime putat, non tamen vt adoleantur incendanturque, offerre ſinit;

Leuit. 22. Rom. 5. Leuit. 19. Leuit. 2. Prou. 2. Prou. 5. Prou. 24.

quomodo non ſit arduum atque difficile? Puto igitur piæ probæque animæ aſtutiam, ſi tempeſtiue interim adhibeatur, cauſſamque habeat illam in Deum pietatem, ab eo minime repudiari, non tamen eodem numero, quo bonus virtutis odor haberi, neque pro ſpirituali ſacrificio cenſeri: ſimplicitas quippe pluris eſt apud Deum; admirantur enim ac laudant ſacræ literæ beatum Iacob, his verbis, [Et erat Iacob ſimplex vir, habitãs in domo:] aliena eſt autem prorſus à ſimplicibus aſtutia. Ceterum ſanctis Apoſtolis Saluator ipſe dicebat, [Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbę] Verumtamen ſimplicitas quidem apud Deum eſt in pretio, &, ſi cum altera conferatur, omnino præſtantior: illa tamen aſtutia atque calliditas eſt apoſtolatus diſpenſationi conueniens, qua opportune beatus Paulus etiam vtebatur, cum vbique immaturam mortem ſibi ab inimicis intentatam effugeret. Aſtutiam igitur in ſtudiis Dei cauſſa ſuſceptis acceptam eſſe, nihil prohibet, reputari autem in odorem ſuauitatis nullo modo poteſt, ſi ex ipſius natura pendatur. Eadem quoque ratione mel, ſi pro figura carnalis voluptatis accipiatur, mundanam hanc, vt opinor, & à carnalibus delectationibus haud alienam vitam ſignificat: nuptiæ enim honorabiles ſunt illæ quidem, ſi liberorum procreationi ſubſeruiant, neque culpandus Chriſtianus, qui illis legitime vtitur, non tamen id in quoquam homine vim virtutis habebit, neque cum continentiæ laudibus æquari poterit: ſcribit autem ad coniugatos beatus Paulus, [Nolite ſeparari ab inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis deprecationi & orationi, & iterum in idipſum reuertimini, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram:] his porro verbis adiunxit, [Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium.] Vides igitur eum veniam dare coniugio iunctis? quî igitur fieri poteſt, vt id virtus ſit, cui venia medetur? De virgine autem, inquit, [Beatior eſt, ſi ſic manſerit,] innupta nimirum. Non ergo reiiciendum eſt mel, nuptiæ namque recipiuntur, non tamen in odorem ſuauitatis, quemadmodum virtutes. At vero ſal oblationibus inſpergitur: oportet enim nos, mea quidem ſententia, ſapienter prudenterque ſacrificare,

Gen. 25. — Matth. 10. — 1. Cor. 7.

A πῶς οὐκ ἀνάντης ἰδεῖν; οἶμαι δὴ οὖν ὅτι καὶ πανοῦργον ἔσθ' ὅτε ψυχῆς ὁσίας καὶ ἀγαθῆς, εἰ δρῷτο κατὰ καιρὸν, καὶ πρόφασιν ἔχοι τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν, οὐκ ἀπόβλητον μὲν παρ' αὐτῷ, πλὴν οὐκ ἐν ἴσῳ λόγῳ καταταχθήσεται τῆς εὐωδίας ἀρετῆς. οὐδ' ἂν εἰς θυσίαν καταλογισθείη τὴν νοητήν. ἁπλότης γὰρ μᾶλλον τιμιωτέρα παρὰ Θεῷ. καταθαυμάζει μὲν γάρ τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν τὸν θεσπέσιον Ἰακὼβ, οὕτω λέγον· καὶ ἦν Ἰακὼβ ἄπλαστος ἀνὴρ, οἰκῶν ἐν B οἰκίᾳ. ἐξήρηται μὲν γὰρ πάντων τῶν ἀκεραίων ἡ πανουργία. πρὸς δέ γε τοὺς ἁγίους ἀποστόλους αὐτὸς ἔφασκεν ὁ σωτὴρ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι, ὡς αἱ περιστεραί. ἀλλ' ἔστι τὸ μὲν ἀκέραιον τίμιον παρὰ Θεῷ, καὶ καθ' ἕτερόν που πάντων ἐν ἀμείνοσιν. τὸ δέ γε πανοῦργον καὶ πονηρὸν, τῇ οἰκονομίᾳ πρέπον τῆς ἀποστολῆς, ᾧ προσεχρῆτο κατὰ καιρὸν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, πανταχῆ διαδιδράσκων τὸ C προσῆκον παρ' ἐχθρῶν ὑπομεῖναι θάνατον. Οὐκοῦν τὸ πανοῦργον ἔν γε τοῖς κατὰ Θεὸν σπουδάσμασι, δεκτὸν μὲν ἂν γένοιτο, καταλογισθείη δ' ἂν οὐδαμῶς εἰς ἀρετῆς εὐωδίαν, εἰ δοκιμάζοιτο κατ' ἰδίαν φύσιν. κατὰ τὸν ἴσον δὴ τρόπον καὶ τὸ μέλι, τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς εἰς τύπον παραληφθὲν, ὑποφαίνοι ἂν οἶμαί που, τὴν ἐγκόσμιον ταυτηνὶ, καὶ σαρκικῶν ἡδονῶν οὐκ ἀπηλλαγμένην ζωήν. τίμιος μὲν γὰρ ὁ γάμος, ταῖς τεκνογονίαις ὑπηρετῶν, καὶ ἀνυπαίτιος κατὰ νόμον, D ὁ ἐν Χριστῷ κεχρημένος. πλὴν οὐκ ἔσται τῷ τοῦτο ποιοῦντι εἰς ἀρετῆς δύναμιν, οὔτε μὴν ἐν ἴσῳ τετάξεται τοῖς τῆς ἐγκρατείας αὐχήμασιν, ἐπιστέλλει δὲ τοῖς ἐν γάμῳ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος. μὴ χωρίζεσθε ἀπ' ἀλλήλων, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει. καὶ πάλιν, ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, φησὶν, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς, διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. προσεπήνεγκε δὲ τούτοις, ταῦτα δὲ λέγω, κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' E ἐπιταγήν. ὁρᾷς οὖν ὅτι συγγνώμην δίδωσι τοῖς ἐν γάμῳ; πῶς οὖν ἀρετὴ, τὸ συγγνώμῃ θεραπευόμενον; περὶ δὲ τῆς παρθένου, φησὶν, ὅτι μακαριωτέρα ἐστὶν ἐὰν οὕτως μείνῃ, τουτέστιν, ἄγαμος. οὐκοῦν οὐκ ἀπόβλητον μὲν τὸ μέλι, δεκτὸς γὰρ ὁ γάμος. πλὴν οὐκ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, καθά γε καὶ τῆς ἀρετῆς οἱ τρόποι. ἀλλά γε ἔτι τὸ μὲν τοῖς θύμασιν ἐπιπάττονται ἅλες. χρῆναι γὰρ οἶμαι καταθύειν ἡμᾶς σοφῶς τε καὶ ἐμφρόνως,

καὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀγαθῶν εὖ μάλα διηρτημένοις. τὸ γὰρ ἄχαρί τε καὶ ἄνοστον, πρέποι ἂν ἥκιστά γε τοῖς εὐσεβεῖν ἑλομένοις. ταύτῃ τοι καὶ ὁ Σωτήρ, ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς, τοῖς ἁγίοις ἔφασκε μαθηταῖς. ἐπιστέλλει δὲ καὶ ὁ Παῦλος· ὁ λόγος ὑμῶν ἐν χάριτί τε καὶ ἅλατι ἠρτυμένος, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. ΠΑΛ. Ἄραρεν οὖν ὅτι τὸ ἔμφρον τι καὶ ἐπίχαρι, διὰ τῶν ἁλῶν σημαίνεται. ΚΥΡ. Ὧδε ἔχει. χρῆναι δὲ οἶμαι λοιπὸν εὖ μάλα διῃρηκότας τοὺς ἐπί γε τὸ δεῖν καταθύειν τρόπους, ἐξ αὐτῶν ἤδη τῶν ἱερῶν καταθρεῖν γραμμάτων, ὅπως ἂν γένοιτο τοῖς τὴν ἁμαρτίαν διηῤῥωστηκόσι, διεκδῦναι τὴν νόσον, καὶ τὰ ἐκ τοῦ πλημμελεῖν διακρούσασθαι βλάβη. γέγραπται τοίνυν ἐν τῷ Λευιτικῷ. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάλησον πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, λέγων· ψυχὴ ἐὰν ἁμάρτῃ ἐναντὶ κυρίου ἀκουσίως, ἀπὸ πάντων τῶν προσταγμάτων κυρίου, ὧν οὐ δεῖ ποιεῖν, καὶ ποιήσῃ ἕν τι ἀπ' αὐτῶν· ἐὰν μὲν ὁ ἀρχιερεὺς ὁ κεχρισμένος ἁμάρτῃ τοῦ τὸν λαὸν ἁμαρτεῖν, καὶ προσάξει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτε, μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον τῷ κυρίῳ περὶ τῆς ἁμαρτίας. καὶ προσάξει τὸν μόσχον παρὰ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐναντὶ κυρίου, καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μόσχου ἐναντὶ κυρίου, καὶ σφάξει τὸν μόσχον ἐνώπιον κυρίου. καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς ὁ χριστὸς ὁ τετελειωμένος τὰς χεῖρας ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ εἰσοίσει αὐτὸ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου· καὶ βάψει ὁ ἱερεὺς τὸν δάκτυλον εἰς τὸ αἷμα, καὶ προσρανεῖ ἀπὸ τοῦ αἵματος ἑπτάκις ἐναντὶ κυρίου, κατὰ τὸ καταπέτασμα τὸ ἅγιον. καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος τῆς συνθέσεως τοῦ ἐναντίον κυρίου, ὅ ἐστιν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. καὶ πᾶν τὸ αἷμα τοῦ μόσχου ἐκχεεῖ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων, ὅ ἐστι παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ πᾶν τὸ στέαρ τοῦ μόσχου τοῦ τῆς ἁμαρτίας, περιελεῖ ἀπ' αὐτοῦ τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὰ ἐνδόσθια, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῶν ἐνδοσθίων, καὶ τοὺς δύο νεφρούς, καὶ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῶν μηρίων, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς περιελεῖ αὐτό, ὃν τρόπον ἀφαιρεῖται αὐτὸ ἀπὸ τοῦ μόσχου τοῦ τῆς θυσίας τοῦ σωτηρίου, καὶ ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς καρπώσεως. καὶ τὸ δέρμα τοῦ μόσχου, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν σάρκα σὺν τῇ κεφαλῇ καὶ τοῖς ἀκρωτηρίοις καὶ τῇ κοιλίᾳ καὶ τῇ κόπρῳ. καὶ ἐξοίσουσιν ὅλον τὸν μόσχον ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθα-

A ita, vt ad omne opus bonum optime parati ſimus: nam illi mores ingrati & inſulſi, minime iis conueniunt, qui pietatem ſectantur. Ideoque Saluator ſanctis Apoſtolis dicebat, [Vos eſtis ſal terræ: ſcribit etiam Paulus, [Sermo veſter in gratia & ſale conditus, vt det gratiam audientibus.] PALLADIVS. Liquet ergo prudentiam & ſuauitatem illam gratiæ ſale ſignificari. CYRILLVS. Ita ſe res habet. Ceterum iam oportere arbitror, poſteaquam ſacrificandi modos diſtinximus, B ex ipſis ſacris literis conſiderare, qua ratione fieri poſſit, vt, qui peccati morbo laborant, emergere ex eo morbo poſſint, & delictorum incommoda vitare: ſcriptum eſt igitur in Leuitico, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere ad filios Iſraël, dicens, Anima, ſi peccauerit coram Domino non ſponte, ab omnibus præceptis Domini, quæ non oportet facere, & fecerit vnum ex ipſis, ſi quidem ſummus ſacerdos, qui vnctus eſt, C peccauerit, ita vt populum peccare faciat, afferet pro peccato ſuo quod peccauit, vitulum de bobus immaculatum Domino pro peccato ſuo, & adducet vitulum ad oſtium tabernaculi teſtimonii coram Domino, & imponet manum ſuam in caput vituli coram Domino, & immolabit vitulum coram Domino; & accipiens ſacerdos vnctus, qui conſummatas habet manus, de ſanguine vituli, inferet illum in tabernaculum teſtimonii, & intinget ſacerdos di- D gitum ſuum in ſanguinem, & aſperget de ſanguine vituli ſepties digito contra Dominum ad velum ſanctum: & imponet ſacerdos de ſanguine vituli ſuper cornua altaris thymiamatis compoſitionis, quod eſt ante Dominum, quod eſt in tabernaculo teſtimonii: & omnem ſanguinem vituli fundet ad baſim altaris holocauſtorum, quod eſt ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & omnem adipem vituli pro peccato auferet ab ipſo, adipem qui operit inteſtina, & omnem E adipem, qui eſt ſuper inteſtina, & duos renes, & adipem, qui ſuper ipſis eſt, qui eſt ſuper lumbo, & pinnam, quæ eſt ſuper iecur, cum renibus auferet ipſa, ſicut aufertur à vitulo ſacrificii ſalutaris, & imponet ſacerdos ad altare holocauſti, & pellem vituli, & omnem eius carnem cum capite & extremitatibus & ventre & fimo; & efferent totum vitulum extra caſtra in locum mundum,

Matth. 5.
Coloſſ. 4.
Leuit. 4.

» vbi effundunt cinerem, & comburent eum ſuper lignis igni, in effuſione cineris comburetur.] Hæc igitur dicit de principe, qui ſecum vnà ſubditum populum ab eo quod deceret, aberrare feciſſet. His autem præceptis alia ſtatim attexuit, [Quod ſi vniuerſa congregatio filiorum Iſraël ignorauerit, & latuerit verbum ex oculis congregationis, & fecerint vnum ex omnibus mandatis Domini, quod ne fiat præceptum eſt, & deliquerint, & notum factum fuerit eis peccatum, quod peccauerunt in ipſo, afferet congregatio vitulum immaculatum de bobus pro peccato.] Deinde ſacrificari eum oportere ait eodem modo, quo prior. PALLADIVS. Quæ igitur tandem eſt horum verborum ratio? CYRILLVS. Perſpicua, Palladi, neque ad percipiendum difficilis iis certo, qui perfecto ſunt ſenſu: in Chriſto namque purgatio omnis fit, ſacerdotum ac populi, magni & exigui, & ſimul omnium, & ſicubi ſinguli delinquimus, aut quod Dei legem ignoremus, aut quod voluntarie fortaſſis ad ea impellamur, quæ illi omnium præpotenti Deo minime placent. Hanc ob cauſſam beatus quoque Dauid clamabat, dicens, [Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris:] & eum, vt qui benignus eſſet, & clemens & miſericors, & noſtræ naturæ infirmitatem haud ignoraret, prope dixerim, accuſat aperte beatus Iob, differentem, atque refugientem quorundam peccata remittere: itaque ait, [Et cur non oblitus es iniquitatis meæ? & peccati mei purgationem feciſti?] Lex igitur longe ante prædicauit, in Chriſto, & quidem ſolo iuſtificandos eſſe per fidem, qui peccatis obſtricti tenerentur: ipſe enim eſt, qui inſtar vituli pro nobis ad oſtium ſacri diuinique tabernaculi eſt immolatus, vt nobis introeundi aditum patefaceret; ipſe, qui tollit peccatum noſtrum, vt Propheta dicit; (id enim ſignificari arbitror in eo quod manus vitulo imponebantur) ipſe, qui per proprium ſanguinem ingreſſus eſt in Sancta ſanctorum, & redemptionem nobis inuenit, & vnica oblatione perfecit in æternum ſanctificatos, vt beati Pauli verbis vtar; ipſe eſt, qui aſperſione ſui ſanguinis Eccleſiam & quidem abunde ſanctificat; Intinget, inquit, ſacerdos digitum in ſanguinem & aſperget de ſanguine ſepties digito ante Dominum:

Pſal. 24.

Eſai. 53.

Heb. 9.

A ῥὸν οὗ ἐκχέουσι τὴν σποδιάν. καὶ κατακαύσουσιν αὐτὸν ἐπὶ ξύλων ἐν πυρί, ἐπὶ τῆς ἐκχύσεως τῆς σποδιᾶς καυθήσεται. ἄρχοντος μὲν οὖν πέρι, συναφαμαρτεῖν αὐτῷ τοῦ πρέποντος, καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαοὺς παρασκευάζοντος, τὰ τοιάδε φησίν· ἐπιχρησμῳδεῖ δὲ τούτοις εὐθύς. ἐὰν δὲ πᾶσα συναγωγὴ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀγνοήσῃ καὶ λάθῃ ῥῆμα ἐξ ὀφθαλμῶν τῆς συναγωγῆς, καὶ ποιήσωσι μίαν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντολῶν κυρίου, ἣ οὐ ποιηθήσεται, καὶ πλημμελήσωσι, καὶ γνωσθῇ αὐτοῖς ἡ ἁ- B μαρτία ἣν ἥμαρτον ἐν αὐτῇ, καὶ προσάξει ἡ συναγωγὴ μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον περὶ τῆς ἁμαρτίας. ἱερουργεῖσθαι δὲ δεῖν αὐτὸν κατὰ τὸν ἴσον τῷ προτέρῳ τρόπον, εὖ μάλα φησί. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίς οὖν αὖ εἴη πάλιν ὁ ἔν γε τουτοισὶ λόγος; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Σαφής, ὦ Παλλάδιε, καὶ οὐ χαλεπὸς ἑλεῖν, τοῖς γε ὅλως ἀρτίφροσιν. ἐν Χριστῷ γὰρ ἡ κάθαρσις ἱερέων, καὶ λαοῦ, σμικροῦ καὶ μεγάλου, καὶ συλλήβδην ἁπάντων, καὶ εἰ καθ' ἕνα τυχὸν πλημμελοῦντες ἁλισκοίμεθα, διά C τοι τὸ τὸν θεῖον οὐκ εἰδέναι νόμον, ἤγουν αὐθεθελήτως ἐκβεβιάσθαι τυχόν, εἴς γε τὸ ἥκιστα δοκοῦν τῷ πάντων δεσπότῃ Θεῷ. ταύτῃ τοι καὶ ὁ θεσπέσιος ἡμῖν ἐπεφώνει Δαβίδ· ἁμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῇς. ὡς δὲ ἀγαθὸν ὄντα φύσει, χρηστόν τε καὶ φιλοικτίρμονα καὶ τῆς ἡμετέρας φύσεως οὐκ ἠγνοηκότα τὸ ἄναλκι, μονονουχὶ καὶ καταιτιᾶται σαφῶς ὁ μακάριος Ἰώβ, μέλλοντά τε καὶ ἀναδυόμενον πρὸς τὸ ἀφεῖναί τισι τὰς ἁμαρτίας. οὕτω δὲ φησί· καὶ ἵνα τί οὐκ ἐποιήσω τῆς ἀνομίας μου λήθην, καὶ κα- D θαρισμὸν τῆς ἁμαρτίας μου; προανακέκραγε δὲ οὖν ὁ νόμος, ὡς ἐν Χριστῷ τε καὶ μόνῳ δικαιωθήσονται διὰ πίστεως οἱ ταῖς ἁμαρτίαις ἐνεσχημένοι. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ μόσχου δίκην ὑπὲρ ἡμῶν σφαγιαζόμενος παρὰ ταῖς θύραις τῆς ἱερᾶς τε καὶ θείας σκηνῆς, ἵν' ἡμῖν ἀνευρύνῃ τὴν εἰς τὸ εἴσω πρόοδον, αὐτὸς ὁ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αἴρων κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῦν, E τὸ ἐπιτίθεσθαι τὰς χεῖρας τῷ μόσχῳ, αὐτὸς ὁ διὰ τοῦ αἵματος εἰσπεφοιτηκὼς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ λύτρωσιν ἡμῖν ἁγίαν εὑράμενος, καὶ μιᾷ προσφορᾷ τελειώσας εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. αὐτός ἐστιν ὁ ἐν τῷ ῥαντισμῷ τοῦ ἰδίου αἵματος ἁγιάζων τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τοῦτο πλουσίως. βάψει γάρ, φησίν, ὁ ἱερεὺς τὸν δάκτυλον εἰς τὸ αἷμα, καὶ προσρανεῖ ἀπὸ τοῦ αἵματος ἑπτάκις τῷ δακτύλῳ ἔναντι

κυρίου. προσεληλύθατε μὲν γάρ, φησίν, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ κρεῖττον λαλοῦντι, παρὰ τὸν Ἄβελ. τοῦ μὲν γὰρ Ἄβελ τὸ αἷμα κατεκέκραγε πρὸς Θεόν, καταδικάζον τοῦ φονευτοῦ. τὸ δὲ τίμιον αἷμα τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ, λαλεῖ περὶ ἡμῶν τὰ ἀμείνω πρὸς Θεόν. ἐκκέχυται γὰρ τῆς ἁπάντων ζωῆς ἀντάλλαγμα. προσεχεῖτο δὲ τοῦ μόσχου τὸ αἷμα τῇ βάσει τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ γάρ ἐστιν ἅγιός τε καὶ ἱερὸς ἀληθῶς, ὁ Χριστοῦ θάνατος. καὶ ἀναφέρεται μὲν τὰ ἐντόσθια, πιμελῇ καὶ νεφροὶ καὶ λοβὸς ὁ τοῦ ἥπατος. εὐώδη γὰρ πάντα τὰ ἐν Χριστῷ, τά τε ἐξωφανῆ, καὶ τὰ κεκρυμμένα. ὁ λόγος γὰρ ἦν ἅγιος, καὶ οὐδὲν ἐν αὐτῷ τὸ μὴ καθαρόν. κατακαίεταί γε μὴν ἔξω τῆς πύλης τὸ δέρμα καὶ τὰ λοιπά· οὐδὲ αὐτὸν ἡμῖν ἀπαράδεκτον τοῦ πάθους τὸν τόπον ἐῶντος τοῦ νόμου. τοιγάρτοι καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος. ἐξερχώμεθα οὖν ἔξω τῆς πύλης τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες, τοῦτ' ἔστι, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν τε καὶ δι' ἡμᾶς σταυρόν. καὶ αὐτὸς δέ που φησὶν ὁ σωτήρ, ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ἔοικε δὲ τὸ ἔξω τῆς πύλης ὁ ἱερώτατος Παῦλος, τὸ ἔξω τοῦ κόσμου νοεῖν. ζωῆς γὰρ ἡμᾶς ἐξίστησι κοσμικῆς τὸ θέλειν ἕπεσθαι τῷ Χριστῷ. καὶ μαρτυρήσει πάλιν ὁ Παῦλος. ἔφη γὰρ ὧδε περὶ Χριστοῦ. δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. περιπατοῦντες δὲ ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἅγιοι, διαβιῶναι σπουδάζουσιν οὐκ ἐπιγείως, ἔχειν δὲ μᾶλλον ἐν οὐρανῷ τὸ πολίτευμα. κάθαρσις δὲ τοῖς μεμολυσμένοις, ἡ σποδὸς μετὰ ὕδατος. λυτήριον γὰρ ἁμαρτίας, τοῦ σωτῆρος τὸ πάθος, ἁγιάζον ἡμᾶς δι' ὕδατος, δι' οὗ κερδαίνομεν οὐ σαρκὸς ἀπόθεσιν ῥύπου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀλλὰ τῶν ἐν ψυχαῖς μολυσμῶν τὴν ἀπόνιψιν. λούσασθε γάρ, φησί, καὶ καθαροὶ γίνεσθε, ὁ προφητικὸς ἡμῖν ἄνωθεν διεκελεύετο λόγος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐν μόσχῳ δὴ οὖν ὡς ἐν εἰκόνι καὶ τύποις, ὁ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ σκιαγραφεῖται θάνατος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συνίης εὖ μάλα, καὶ πρός γε δὴ τούτῳ καταθαυμάσαις ἄν οἶμαι, καὶ εἰς ἐκεῖνο βλέπων. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ ποῖον; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἰ μὲν γὰρ ἁμάρτοι φησὶν ὁ ἡγούμενος ὁμοῦ τῶν ὑπεζευγμένων, εἴτ' οὖν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ ὑπὸ

A [Acceſſimus enim, inquit, id Hieruſalem cœleſtem, & Eccleſiam primogenitorum deſcriptorum in cœlis, & ſanguinem aſperſionis melius clamantem quam Abel:] Abel enim ſanguis clamauit ad Dominum, damnans homicidam fratrem; & ille pretioſus Chriſti ſanguis omnium Saluatoris ad Deum pro nobis meliora loquitur: effuſus enim eſt, vt pro omnium vita pretium eſſet. Effundebatur autem vituli ſanguis ad altaris baſim; eſt enim B ſancta atque ſacra planè illa Chriſti mors. Et offeruntur quidem inteſtina cum adipe, & renes, & pinna iecoris: bonum quippe odorem ſpirant omnia, quæ in Chriſto ſunt, tum quæ extrinſecus apparent, tum quæ ſunt abdita: illud enim Verbum ſanctum erat, nihilque in eo non purum habebatur. Pellis autem ac reliqua extra portam cremantur; vt ne ipſum quidem paſſionis locum Lex non indicatum nobis eſſe ſineret: itaque beatus quoque Paulus C nobis dicebat, [Exeamus igitur extra portam, improperium eius portantes,] ideſt, crucem pro nobis ac propter nos toleratam: & ipſe Saluator ait,] Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur poſt me, non eſt me dignus.] Videtur autem extra portam ſic accipere beatus Paulus, quaſi extra mundum intelligat: voluntas enim ſequendi Chriſtum, à mundana vita nos excludit; eiuſque rei teſtis eſt Paulus, qui ſic de Chriſto dixit, [Per quem mihi mun- D dus crucifixus eſt, & ego mundo:] ſancti autem viri, dum in terris verſantur, non terreno more vitam traducere, ſed conuerſationem in cœlis habere ſtudent. Purgat porrò inquinatos cinis in aquam inditus; quia Saluatoris paſſio peccatum delet, cùm nos per aquam ſanctificat, per quam conſequimur non carnis depoſitionem ſordium, vt ſcriptum eſt, ſed macularum, quæ in animis inhærent, ablutionem: [Lauamini enim, inquit, & mundi eſtote:] ſic E enim longè antè propheticus ſermo nos hortabatur. PALLAD. In vitulo igitur tanquam in imagine ac rudiore figura, mors, quam propter nos atque pro nobis Chriſtus perpeſſus eſt, adumbratur. CYRILLVS. Optimè rem tenes. Adhæc, vt puto, mirabere, ſi etiam illud ſpectaueris. PALLAD. Quid illud eſt? CYRILLVS. Nam ſiue peccauerit inquit, princeps vnà cum ſubditis, ſiue ipſa per ſe ſubiecta multitudo,

Heb. 12.
Heb. 13.
Matth. 10.
Galat. 6.
1. Pet. 3.
Eſai. 1.

multitudo, vitulus erit ſacrificium: at, ſi in priuatas culpas lapſus erit princeps, offerat, inquit, hœdum de capris: ſi verò quiſpiam de populo fuerit, iam verò non mas, ſed fœmina ſit victima. Recitabo autem, ſi placet, hac de re leges. ſic enim ait, [Si princeps peccauerit, & fecerit vnum ab omnibus mandatis Domini Dei ſui, quod non oportet fieri, non ſponte, & deliquerit, & innotuerit ei peccatum, quod peccauit in ipſo, offeret donum ſuum hœdum ex capris, maſculum immaculatum pro peccato, & imponet manum ſuam ſuper caput hœdi, & immolabunt in loco vbi immolant holocautomata coram Domino. pro peccato eſt. & imponet ſacerdos de ſanguine peccati digito ad cornua altaris holocauſtorum, & omnem ſanguinem eius fundet ad baſim altaris holocauſtorum, & omnem adipem eius imponet ſuper altare, ſicut adipem hoſtiæ ſalutaris, & propitiabitur pro eo ſacerdos pro peccato eius, & remittetur ei.] His quoque adiicit, [Si vero anima vna peccauerit non ſponte de populo terræ, vt faciat vnum de omnibus mandatis Domini, quod ne fiat, præceptum eſt, & deliquerit, & innotuerit ei peccatum, quod peccauit in ipſo, feret capram de gregibus, fœminam immaculatam feret pro peccato ſuo.] Et cum ſacrificii ritum, quo fieri deberet, expoſuiſſet, [Quod ſi ouem, inquit, obtulerit donum ſuum pro peccato, fœminam immaculatam offeret illud.] Intelligis, Palladi, myſterii altitudinem veteribus illis tanquam in ſpeculo & vmbris figuratam? namque magnitudini peccatorum, ſacrificiorum oblatio exæquatur. Ac vitulus quidem erat pro principe & populo, quod communi fortaſſe eodemque peccati morbo laborarent; pro vno autem, id eſt, pro anima vna, hœdus vnus offerebatur: ſeipſum enim obtulit Chriſtus, ſimul quidem pro omnibus tanquam in imagine, in vitulo excellenti inquam & magna victima: vbi enim abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia: hœdi autem & ouis inſtar pro vnoquoque priuatim; propterea quod iis, qui ſub peccato erant, ſimilis factus eſt, & inter iniquos reputatus, vt Scripturæ verbis vtar: iniqui autem hominis hœdus figuram gerit, vt infecundus, & aridus: ipſe certe Chriſtus ſanctos viros vt oues à dextris ſtatuit,

Leuit. 4.

Rom. 5.

A γαῖρα πληθύς, μόσχος ἔσται τὸ θῦμα. ἐν δὲ τοῖς πλαίσμασιν ἰδικοῖς ὁ ἡγούμενος, προσκομιζέτω, φησὶ, χίμαρον ἐξ αἰγῶν. εἰ δὲ δή τις εἴη τῶν ἐν λαοῖς, ἄρσεν μὲν οὐκέτι, θῆλυ δὲ ἔσται τὸ σφάγιον. ἀναγνωσόμεθα δὲ, εἰ δοκεῖ, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖσδε νόμους. ἔφη γὰρ ὧδε. ἐὰν δὲ ὁ ἄρχων ἁμάρτῃ, καὶ ποιήσῃ μίαν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντολῶν κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, ἣ οὐ ποιηθήσεται ἀκουσίως, καὶ πλημμελήσῃ, καὶ γνωσθῇ αὐτῷ ἡ ἁμαρτία, ἣν ἥμαρτεν ἐν αὐτῇ, καὶ προσοίσει τὸ
B δῶρον αὐτοῦ χίμαρον ἐξ αἰγῶν, ἄρσεν ἄμωμον, περὶ ἁμαρτίας· καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χιμάρου, καὶ σφάξουσιν αὐτὸν ἐν τόπῳ, οὗ σφάζουσι τὰ ὁλοκαυτώματα ἐνώπιον κυρίου. ἁμαρτίας ἐστί. καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ τῆς ἁμαρτίας τῷ δακτύλῳ ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τὸ πᾶν αἷμα αὐτοῦ ἐκχεεῖ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τὸ
C πᾶν στέαρ αὐτοῦ ἀνοίσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ὥσπερ τὸ στέαρ θυσίας σωτηρίου. καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. καὶ πρός γε δὴ τούτοις, ἐὰν δὲ ψυχὴ μία ἁμάρτῃ ἀκουσίως ἐκ τοῦ λαοῦ τῆς γῆς, ἐν τῷ ποιῆσαι μίαν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντολῶν κυρίου, ἣ οὐ ποιηθήσεται, καὶ πλημμελήσῃ, καὶ γνωσθῇ αὐτῷ ἡ ἁμαρτία, ἣν ἥμαρτεν ἐν αὐτῇ, καὶ οἴσει χίμαιραν ἐξ αἰγῶν, θήλειαν ἄμωμον οἴσει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ. καὶ τῆς θυσίας τὸν τρόπον, ὅπως ἂν
D γένοιτο, διειπών· ἐὰν δὲ πρόβατον προσενέγκῃ, φησὶ, τὸ δῶρον αὐτοῦ περὶ τῆς ἁμαρτίας, θῆλυ ἄμωμον προσοίσει αὐτό. συνίης οὖν, ὦ Παλλάδιε, τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος, ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καὶ σκιαῖς ταῖς ἀρχαιοτέραις διατυπούμενον; ἰσόμοιρος γὰρ ὥσπερ τοῖς μεγέθει τῶν πλημμελημάτων, ἡ τῶν θυμάτων προσαγωγή· καὶ μόσχος μὲν ἦν ὑπὲρ ἄρχοντός τε καὶ λαοῦ, κοινὴν τάχα που καὶ μίαν ἠρρωστηκότοιν τὴν ἁμαρτίαν. ἔριφος δὲ εἷς, ὑπὲρ ἑνὸς, ἤτοι μιᾶς ψυχῆς· ἑαυτὸν γὰρ
E προσκεκόμικεν ὁ Χριστὸς, ἅμα μὲν ὑπὲρ πάντων, ὡς ἐν εἰκόνι τῷ μόσχῳ, βαρεῖ τε καὶ μεγάλῳ θύματι· ὅπου γὰρ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, φησὶν, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. ἐρίφου δὲ καὶ προβάτου δίκην, ὑπὲρ ἑκάστου καὶ ἰδικῶς· διὰ τὸ ὡμοιῶσθαι, φημὶ, τοῖς ὑφ' ἁμαρτίαν, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις λελογίσθαι, κατὰ τὰς γραφάς· ἀνόμου δὲ τύπος, ὁ ἔριφος, ὡς ἄκαρπος καὶ ξηρός. παρίστησι γοῦν ὁ Χριστὸς, ὡς πρόβατα μὲν ἐκ δεξιῶν, τοὺς ἁγίους,

ὡς ἐρίφοις δὲ καὶ ἐξ εὐωνύμων τοὺς τῆς ἀνομίας ἐργάτας. ἐνοπτοῦ τὸ ἐπίδοξον αὐτοῦ καὶ ὑπερφυὲς κατιδεῖν ἔστιν αὖ ὡς ἔν γε τῷ μόσχῳ. τὸ δὲ ὁμοιοῦσθαι τοῖς καθ' ἡμᾶς, λελογίσθαι τε ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις, διὰ τοῦ χιμάρου νοήσεις. ἐσφάζετο δὲ καὶ ὡς πρόβατον, διὰ τὴν ἔμφυτον ἡμερότητα, καὶ τὴν εἰς πρᾳότητα θυσίας ὑπεροχήν. ὡς πρόβατον γὰρ ἤχθη, φησὶ, καὶ ὡς ἀμνὸς, ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν, ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἀλλ' εἰ μὲν εἴη τυχὸν ἡγούμενος ὁ ταῖς πλημμελείαις ἔνοχος, ἄρσην ὁ χίμαρος ἦν. εἰ δὲ δή τις ἐν λαοῖς καὶ καθ' ἕνα, θῆλυ τὸ σφάγιον. κἂν εἴτε πρόβατον εἴη τυχὸν, εἴτ' οὖν ἐξ αἰγῶν, καὶ ἐν τῇ τῶν θυμάτων διαφορᾷ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίας τὸ σοφὸν, τοῦ νόμου κατασημαίνοντος. ἡγεμονικὸν μὲν γὰρ ἀείπως ἐστὶ, καὶ ἐν τιμῇ τῇ πρώτῃ τὸ ἄρσεν, ἑπόμενον δὲ καὶ ἐν δευτέροις τὸ θῆλυ. ἀναλόγως δὴ οὖν τοῖς ἑκάστου πταίσμασι, καὶ ἡ διὰ Χριστοῦ κάθαρσις ἔν γε τοῖς προεστηκόσι καὶ ἡγουμένοις, καὶ τοῖς ὑπὸ χεῖρα, καὶ καθ' ἕνα τε καὶ ὑπεζευγμένοις. εἶεν γὰρ οὐκ ἐν ἴσοις αἰτιάμασι πεσόντες εἰς ἁμαρτίαν, ἡγούμενος καὶ λαὸς, ἀλλ' ἐν μείζοσί που πάντως, ἡγούμενοι. τοιγάρτοι πλουσιωτέρᾳ διασμήχονται χάριτι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι ὃ φῄς· ἄμεινον γὰρ θατέρου, τὸ ἄρσεν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἴδοις δ' ἂν ἐν Χριστῷ, τὸ ὡς ἐν δόξῃ διάφορον. ἄρχων μὲν γάρ ἐστι καὶ τῶν ὅλων καθηγητὴς ὁμολογουμένως, ὡς Θεὸς καὶ Κύριος. γέγονε δὲ καὶ ὡς ἐν τάξει δεύτερος, διὰ τὸ ἀνθρώπινον. τέθειται δὲ καὶ ὑπὸ νόμον, ὡς ὑφηγούμενος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πιθανὸς ὁ νοῦς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ ἑτέρους δὲ μολυσμῶν ἐπισυνάπτει τρόπους, καὶ τὸν ἐφ' ἑκάστῳ δὴ πάλιν, προκεχρησμῴδηκεν ἁγνισμὸν, ὡς ἐν Χριστῷ πληρούμενον. ἔφη δὲ οὕτως. ἐὰν δὲ ψυχὴ ἁμάρτῃ, καὶ ἀκούσῃ φωνὴν ὁρκισμοῦ, καὶ οὗτος μάρτυς ἢ ἑώρακεν ἢ σύνοιδεν, ἐὰν μὴ ἀπαγγείλῃ, λήψεται τὴν ἁμαρτίαν. ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἥτις ἐὰν ἅψηται παντὸς πράγματος ἀκαθάρτου, ἢ θνησιμαίου, ἢ θηριαλώτου ἀκαθάρτου, ἢ τῶν θνησιμαίων βδελυγμάτων τῶν ἀκαθάρτων, ἢ τῶν θνησιμαίων κτηνῶν τῶν ἀκαθάρτων, ἢ ἅψηται ἀπὸ ἀκαθαρσίας ἀνθρώπου, ἀπὸ πάσης ἀκαθαρσίας αὐτοῦ, ἧς ἂν ἁψάμενος μιανθῇ, καὶ ἔλαθεν αὐτὸν,

A operarios viciſſim iniquitatis vt hœdos à ſiniſtris. Gloriam igitur eius & amplitudinem perſpicere in vitulo potes; quod vero rurſus nobis eſt factus ſimilis, quodque cum iniquis reputatus eſt, per hœdum intelliges. Idem quoque vt ouis immolabatur ob inſitam in eo animante manſuetudinem, & præſtantem eius victimæ lenitatem: [Vt ouis enim ductus eſt, inquit, & vt agnus coram tondente ſine voce, ſic non aperuit os ſuum.] (Eſai. 53.) Ceterum, ſi qui B delicto tenebatur obnoxius, princeps fuiſſet, maſculus erat hœdus; ſin vnus è populo, victima femina erat, ſiue ex ouibus illa fortaſſe fuiſſet, ſiue de capris, vt in ipſa quoque ſacrificiorum differentia, ſapientem Saluatoris noſtri diſpenſationem Lex deſignaret: vbique enim princeps eſt, & præſtantiori honoris gradu maſculum animal, proximum ac ſecundum locum obtinet fœmina. Igitur ſingulorum hominum erratis illa quoque per Chriſtum purgatio C proportione reſpondet, & in iis, qui præſunt, atque principibus, & in ſubditis, & in ſingulis atque ſubiectis; neque enim princeps ac populus, ſi in peccatum lapſi fuerint, æqualibus criminibus ſunt obnoxii, ſed maioribus proculdubio culpis tenentur principes; ideo copioſiore quoque gratia abluuntur. PAL. Intelligo quid dicas: præſtantius eſt quippe maſculum animal altero ſexu. CYRILLVS. Facile eſt autem videre in Chriſto quandam gloriæ diffe- D rentiam: princeps enim eſt atque dux omnium ſine dubio tanquam Deus ac Dominus; factus eſt autem tanquam ordine poſterior ac ſecundus propter humanitatem; ſub Lege quoque poſitus eſt tanquam ſubditus. PALLAD. Credibilis ſane intelligentia. CYRILL. Alia quoque adiungit inquinamentorum genera, & ſuam cuique rurſus purificationem, vt quæ in Chriſto impleretur, inſtituit: ſic autem dixit, [Si vero (Leuit. 5.) E anima peccauerit, & audierit vocem adiurationis, & ipſe teſtis, aut viderit, aut conſcius fuerit, niſi nunciauerit, accipiet peccatum. Anima quæcunque tetigerit omnem rem immundam aut morticinum, aut captum à fera immundum, vel morticina abominationum immundarum, aut morticina iumentorum immundorum, aut tetigerit de immunditia hominis ab omni immunditia eius, quam ſi tetigerit, inquinabitur, & latuerit ipſum,

A » poſtea vero cognouerit, & deliquerit. » Anima quæcunque iurauerit diſtinguens labiis, vt malefaceret vel benefaceret, iuxta omnia, quæ diſtinxerit homo iureiurando, & latuerit eum, & ita cognouerit, & peccauerit vnum ex his, confitebitur peccatum, pro quo peccauerit, & offeret pro iis, quæ deliquit Domino, pro peccato, quod peccauit, fœminam ab ouibus agnam, aut capellam de capris pro peccato ſuo, quod peccauit; & exorabit pro eo Sacerdos pro peccato ſuo, quod peccauit, & remittetur ei peccatum.] Animaduerte igitur eum, qui adiurationis vocem audierit, eamque rem prorſus nihili penderit, & eum qui aliis inquinamentis infectus fuerit, illum præterea, qui de periurio damnatus ſit, æquali atque perſimili delicti genere comprehendi: macula eſt enim nefaria ſane, & omnium plane ſcelerum ſummum, ille Dei contemptus, ac delictum carnalibus impuritatibus vicinum atque cognatum. Quid? nonne æqua ratione pendenda ſunt, execrandum periurii ſcelus, & contemptus adiurationis? PALLADIVS. Maxime vero: paria enim ſunt vtriuſque rei crimina. CYRILLVS. Tamen hæc quoque crimina per confeſſionem, atque agnæ aut ouis immolationem delebuntur: [Dic enim, inquit, iniquitates tuas prior, vt iuſtificeris.] Quinetiam beatus Dauid clamat, [Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei:] Non tamen ad perfectam ablutionem, ſatis eſt confiteri duntaxat, ſed liberat ex toto Christi mors, qui paſſus eſt pro nobis, & ſeſe omnium noſtrum peccatis quaſi in omni genere manſuetorum animantium ſubiecit, in vitulo inquam, & oue, & capra. Vt vero occaſionem omnem Lex adimeret, quam ii qui immundi impuriue eſſent, ſuæ negligentiæ in ſacrificiis faciendis poſſent obtendere, ſi cui vitulus deeſſet aut ouis, ea quæ manus eius poſſet, & facultas pateretur, offerre ſuadet dicens, [Si non potuerit manus eius quod ſatis eſt ad ouem, offeret pro peccato ſuo, quod peccauit, duos turtures, aut duos pullos columbarum Domino, vnum pro peccato, alterum in holocauſtum: & feret ad ſacerdotem, & offeret ſacerdos, quod eſt pro peccato,

Eſai. 43.

Pſal. 31.

Leuit. 5.

A μετὰ τοῦτο δὲ γνῷ, καὶ πλημμελήσῃ, ἡ ψυχὴ ἡ ἄνομος, ἡ διαστέλλουσα τοῖς χείλεσι κακοποιῆσαι ἢ καλῶς ποιῆσαι κατὰ πάντα ὅσα ἐὰν διαστείλῃ ὁ ἄνθρωπος μεθ' ὅρκου, καὶ λάθῃ αὐτὸν παρ' ὀφθαλμῶν, καὶ οὗτος γνῷ, καὶ ἁμάρτῃ ἕν τι τούτων. καὶ ἐξαγορεύσει τὴν ἁμαρτίαν περὶ ὧν ἡμάρτηκε κατ' αὐτῆς. καὶ οἴσει περὶ ὧν ἐπλημμέλησε κυρίῳ, περὶ τῆς ἁμαρτίας ἧς ἥμαρτε, θῆλυ ἀπὸ τῶν προβάτων. ἀμνάδα ἢ χίμαιραν ἐξ αἰγῶν περὶ ἁμαρτίας. καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς
B περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτε, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ ἡ ἁμαρτία. ἄθρει δὴ οὖν ὅτι τὸν ὁρκισμοῦ φωνῆς ἐπαΐοντα, καὶ παρ' οὐδὲν ὅλως τὸ πρᾶγμα πεποιημένον, καὶ τὸν ἑτέροις ἔνοχον μολυσμοῖς, καὶ μὴν ἐπὶ τούτῳ, τὸν ἐπὶ τῇ ψευδορκίᾳ κατεγνωσμένον, ἐν ἴσῳ τε καὶ ἀπαραλλάκτῳ τίθησι πλημμελείας τρόπῳ. μολυσμὸς γὰρ ἀληθῶς ἐξαίσιος, καὶ εἰς ἄκρον που τὸ λίαν ἀναθέουσα τῶν κακῶν, ἡ εἰς Θεὸν καταφρόνησις, καὶ ταῖς σαρκικαῖς ἀκαθαρσίαις ἐγγύς τε
C καὶ ἀδελφὸν τὸ πλημμέλημα, ἢ οὐκ ἐν ἴσῳ θετέον λόγῳ τὴν ἐπάρατον ψευδορκίαν καὶ ὁρκισμοῦ καταφρόνησιν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν· ἰσοπαλῆ γάρ πως ἐπ' ἀμφοῖν ἀεὶ τὰ ἐγκλήματα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εὑρίσκεται δὲ οὖν καὶ τούτοις ἡ λύσις δι' ἐξαγορεύσεώς τε, καὶ μὴν καὶ ἀμνάδος, ἤτοι προβάτου σφαγῆς. λέγε γὰρ σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, φησὶν, ἵνα δικαιωθῇς. καὶ μὴν καὶ ὁ θεῖος ἀναφωνεῖ Δαβίδ. εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ κυ-
D ρίῳ, καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου. πλὴν, οὐκ ἀπόχρη εἰς τὴν τελείαν ἀπόνιψιν τὸ ἐξαγορεῦσαι μόνον, ἀπαλλάττει δὲ παντελῶς ὁ Χριστοῦ θάνατος, παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ταῖς ἁπάντων ἡμῶν ἁμαρτίαις ἑαυτὸν ὑποφέροντος ὡς ἐν εἴδει παντὶ τῶν ἡμέρων ζώων· ἐν μόσχῳ δὴ λέγω, καὶ μὴν καὶ προβάτῳ καὶ αἰγί. ἀπροφάσιστον δὲ ὥσπερ καθιστὰς
E ὁ νόμος τὸ ῥᾴθυμον εἰς θυσίαν, τοῖς ἐν μολυσμοῖς καὶ ἀκαθαρσίαις, εἰ μὴ μόσχον τις ἔχοι καὶ πρόβατον, τοῖς κατὰ χεῖρα καὶ ἐν ἰσχύϊ τιμᾶν διατίθησι, λέγων· ἐὰν δὲ μὴ ἰσχύῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ τὸ ἱκανὸν εἰς τὸ πρόβατον, οἴσει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτε, δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν κυρίῳ, ἕνα περὶ ἁμαρτίας, καὶ ἕνα εἰς ὁλοκαύτωμα, καὶ οἴσει αὐτὰ πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ προσάξει ὁ ἱερεὺς τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας

πρότερον, καὶ ἀποκνίσει ὁ ἱερεὺς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σφονδύλου, καὶ οὐ διελεῖ. καὶ ῥανεῖ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ περὶ τῆς ἁμαρτίας, ἐπὶ τὸν τοῖχον τοῦ θυσιαστηρίου. τὸ δὲ κατάλοιπον τοῦ αἵματος καταστραγγιεῖ ἐπὶ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου. ἁμαρτίας γάρ ἐστι, καὶ τὸ δεύτερον ποιήσει ὁλοκαύτωμα ὡς καθήκει· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας, ἧς ἥμαρτε, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. τρυγόνι μὲν δὴ καὶ περιστερᾷ παρεικαστέον εὖ μάλα τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν, ὅτι τὸ μὲν ἐστιν εὐφωνότατόν τε καὶ λαλίστατον ἐν στρουθίοις, τὸ δὲ ὅτι μάλιστα πρὸς ἄκρον ἥκει πρᾳότητος. ἄμφω δὲ ἦν ἐν Χριστῷ. πᾶσαν μὲν γὰρ κατεκήλησε τὴν οἰκουμένην τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι, τρυγὼν ἡ ἄνωθέν τε καὶ ἐξ οὐρανοῦ, λιγυρόν ὥσπερ ἐνιεῖσα μέλος, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς κατατρανοῦσα θέλησιν. ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης φησὶν, ὃν ἀπέστειλεν ὁ Θεός, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ. ἐκάλει δὲ καὶ ἡμᾶς πρὸς μίμησιν τῆς ἐνούσης αὐτῷ πρᾳότητός τε καὶ ἡμερότητος, οὑτωσὶ λέγων· ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. λήψεται τοίνυν τὴν τρυγόνα, φησὶν, ὁ ἱερεὺς, καὶ ἀποκνίσει τῷ ὄνυχι. σφάζεται γὰρ οὕτω τὰ ἐλαφρὰ τῶν στρουθίων. πλὴν, οὐκ εἰσάπαν ἀποτεμεῖ, δηλονότι τὴν κεφαλήν. πέπρακται γὰρ οὕτως ὁ Χριστοῦ θάνατος, οὐκ εἰς μερισμὸν, ἀλλ' εἰς ἕνωσιν. τοιγάρτοι καὶ ἐν ἀρχαῖς ἐπὶ τὸ Πάσχα τιθεὶς νόμον, καταθύεσθαι μὲν προστέταχε τὸν ἀμνὸν, πλὴν ἐν οἰκίᾳ βρωθήσεται, φησὶ, μιᾷ, καὶ οὐκ ἐξοίσετε τῶν κρεῶν αὐτοῦ ἔξω. μεμέρισται γὰρ οὐδαμῶς ὁ Χριστὸς, ἀλλ' εἷς ὁλοκλήρως καὶ ἐν ἑκάστῳ καὶ ἐν πᾶσίν ἐστι, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, συλλέγων ἡμᾶς εἰς ἕνωσιν τήν τε πρὸς ἀλλήλους ἐν ὁμοψυχίᾳ, καὶ τὴν δι' ἑαυτοῦ πρὸς Θεὸν ἐν πνεύματι. ὅτι τοίνυν οὐ μερισμοῦ πρόξενος, ἀλλ' ἑνώσεως πρὸς ἡμᾶς ὁ Χριστοῦ γέγονε θάνατος, ἐδήλου πλαγίως τὸ θύεσθαι μὲν τὸ στρουθίον, οὐ μὴν καὶ εἰσάπαν ἀποκείρεσθαι τοῦ σπονδύλου τὴν κεφαλήν· ὅτι δὲ ἁγιάζει τὴν ἐκκλησίαν τῷ ἰδίῳ αἵματι, κατασημαίνει αὖ, τὸ τῷ αἵματι τοῦ στρουθίου καταρραίνεσθαι τὴν σκηνὴν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ. μία δὲ τρυγὼν ὑπὲρ ἁμαρτίας, καὶ μία πάλιν, εἰς ὁλοκαύτωμα, νοεῖται δὲ δι' ἀμφοῖν ὁ Χριστὸς, καὶ ἀποθνήσκων ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ὁλοκαυτούμενος τῷ πατρὶ, καὶ μὴν καὶ ἀντάλλαγμα τῆς ἁπάντων ζωῆς ἑαυτὸν ἀναθείς.

A primum, & confringet ſacerdos caput eius à vertebra, & non ſeparabit, & aſperget de ſanguine eius, quod eſt pro peccato, ad parietem altaris, reliquum vero ſanguinem exprimet ad baſim altaris; pro peccato namque eſt; & ſecundum faciet holocauſtum iuxta ritum; & orabit pro eo ſacerdos pro peccato, quod peccauit, & remittetur ei.] Turturi igitur & columbæ aptiſſime conferri poteſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quod ille quidem inter aues canora ſane voce eſt, ac maxime B reſonanti; hæc vero manſuetudine ſumma prædita; vtrumque autem in Chriſto fuit; oblectauit enim orbem terrarum euangelica prædicatione turtur ille ſupernus atque cœleſtis, cum ſuaue quodammodo carmen modularetur, & Dei ac Patris voluntatem declararet: vt enim beatus Ioannes ait, Quem miſit Deus, verba Dei loquitur: vocauit nos itidem ad imitationem ſuæ lenitatis atque manſuetudinis, ita dicens, [Tollite iugum meum C ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.] Accipiet igitur turturem ſacerdos, inquit, & diſcindet vngue; ſic enim exiguæ aues occiduntur, non tamen prorſus ſeparabit, caput nimirum: ſic enim eſt Chriſti mors, non ad diuiſionem ſed vnionem perpetrata. Itaque à principio quoque, cum legem de Paſcha ſanciret, immolari quidem iuſſit agnum, tamen, [In vna, inquit, domo comedetur, & non efferetis de carnibus eius foras:] Chri- D ſtus enim minime diuiſus, ſed vnus integer & in ſingulis eſt & in omnibus eſt: & ipſe eſt pax noſtra, qui nos ad vnitatem colligit, tum eam, qua inter nos per vnanimitatem iungimur, tum qua per ipſum cum Patre in Spiritu connectimur. Igitur Chriſti mortem non diuiſionem inuexiſſe, ſed mutuam inter nos vnitatem, id oblique declarabatur in eo quod auis illa immolabatur quidem, non tamen in totum à vertebra caput abſcindebatur; eundemque ſanctificare Eccleſiam ſuo ſanguine, ex eo E ſignificatur, quod tabernaculum & ea, quæ in ipſo erant, auis ſanguine reſpergebantur. Vnus autem turtur pro peccato, vnus item in holocauſtum offertur; verùm per vtrumque Chriſtus intelligitur, qui tum pro nobis mortuus eſt, tum in odorem ſuauitatis Patri vt holocauſtum oblatus, & ſeipſum pro vniuerſorum vita pretium impendit.

Matth. 11.

Exod. 12.

A PALLADIVS. Recte dicis. CYRILLVS. Sacrificandi porro munus Lex vſque eo extenuauit, vt parari ſacrificium facillime poſſet, & pro cuiuſque facultatis modo fieri iubet, vt illam in recte factis cunctationem vbique præcidat excuſationemque omnem negligentiæ adimat. Leuit. 5. Scribit autem ſic rurſum; [Si autem non inuenerit manus eius par turturum, aut duos pullos columbarum, feret donum ſuum pro eo, quod peccauit, decimam œphi ſimilæ pro pecca- B to; non infundet oleum ſuper ipſum, neque imponet ſuper eo thus; quia pro peccato eſt; & feret eam ad ſacerdotem; & capiens ſacerdos ab ea plenum pugillum ſuum, memoriale eius ponet ſuper altare holocauſtorum Domini: pro peccato eſt, & orabit pro eo ſacerdos, pro peccato eius, quod peccauit de vno horum, & remittentur ei; reliquum vero erit ſacerdoti, vt hoſtia ſimilæ.] Sed in his quidem donis nihil eſt, quod de Chriſto accipi adhuc poſſit; C ſed offerentis vitam, & illum in Chriſto acceſſum, & conſecrationem, qua Deo dicamur, huius oblationis ritus nobis indicat: offertur enim ſimila, ea qua fit panis; eſt autem panis figura vitæ: ſed neque thure conſpergi, neque oleo rigari oportere dicit, eiuſque rei ſapientem ac neceſſariam cauſſam affert, quia pro peccato eſt, à quo prorſus longe remota eſt & hilaritas, quæ in oleo intelligitur, & bonus odor, qui in thure: non eſt autem ambiguum, quin peccatum, D quod in nobis eſt, triſte quiddam ſit, & expers odoris; cùm contra virtus ſemper & hilaritate per ſpem in Deum prædita ſit, & non exiguum odorem habeat, qualis in ſpirituali qualitate ſcilicet eſſe poteſt. Vitæ igitur hilaritatem non habentis, & bono odore vacuæ figura eſt illa ſine oleo ac thure ſimila: ſed ipſa quoque in Chriſto ad hilaritatem transfertur, aſſumitque bonum odorem in fide, & offertur Deo per E eum, qui abſtergit inquinatos, & eos, qui in impuritates prolapſi ſunt abluit: Capiet enim, inquit, pugillum ſacerdos de ſimila, & imponet ſuper altare holocauſtorum Domino: in Chriſto enim acceſſum habemus, ac per ipſum appropinquamus, qui inquinati ſumus: iuſtificamur autem per fidem, & in odorem ſuauitatis offerimur Patri; cum ſpiritualis ille bonus odor non ipſi quidem ſimus, ſed ipſe Chriſtus, qui in nobis eſt.

A ΠΑΛ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡ. Ὑποβιβάζει γε μὴν ὁ νόμος καὶ εἰς τὸ λίαν εὐπόριστον τῆς θυσίας τὸν τρόπον· καὶ ἀναλόγως ταῖς ἑκάστου μέτροις ποιεῖσθαι προστέταχε, τὸν ἐπὶ τοῖς ἀρίστοις ὄκνον ἀποτεμνόμενος πανταχῇ, καὶ ἀπροφάσιστον καθιστὰς τοῖς ἐλοῦσι τὸ ῥᾳθυμεῖν. γράφει δὲ οὕτω πάλιν· ἐὰν δὲ μὴ εὑρίσκῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, καὶ οἴσει τὸ δῶρον αὐτοῦ, περὶ οὗ ἥμαρτε, τὸ δέκατον τοῦ οἰφὶ σεμιδάλεως περὶ ἁμαρτίας. οὐκ ἐπιχεεῖ ἐπ' B αὐτὸ ἔλαιον, οὐδὲ ἐπιθήσει ἐπ' αὐτὸ λίβανον, ὅτι περὶ ἁμαρτίας ἐστί· καὶ οἴσει αὐτὴν πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ δραξάμενος ὁ ἱερεὺς ἀπ' αὐτῆς πλήρη τὴν δράκα αὐτοῦ, τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ἐπιθήσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων Κυρίου. ἁμαρτία ἐστί. καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς, περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτεν ἀφ' ἑνὸς τούτων, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. τὸ δὲ καταλειφθὲν ἔσται τῷ ἱερεῖ, ὡς θυσία τῆς σεμιδάλεως. ἀλλ' ἐν γε δὴ C τούτοις, περὶ Χριστοῦ μὲν οὐκέτι, τὴν δὲ τοῦ προσάγοντος ζωὴν, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ πρόσοδον, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ἀφιέρωσιν, ὁ τῆς θυσίας ἡμῖν ἀποφαίνει τρόπος. προσφέρεται μὲν γὰρ σεμίδαλις ἄρτου γένεσις. ζωῆς δὲ τύπος, ὁ ἄρτος· ἀλλ' οὔτε λιβάνῳ καταπάττεσθαι δεῖν αὐτήν, οὔτε μὴν ἐλαίῳ δεδεῦσθαι λέγει, σοφήν τε καὶ ἀναγκαίαν τοῦ τοιοῦδε τὴν ἀφορμὴν εὖ μάλα προσαναφωνεῖ, ὅτι περὶ ἁμαρτίας ἐστίν, ἧς ἂν εἴη πόῤῥω τε καὶ πάντως ἀπωτάτω τὸ ἱλαρὸν, ὡς D ἐν ἐλαίῳ νοούμενον, καὶ μέν τοι τὸ εὐῶδες, ὡς ἐν λιβάνῳ τυχόν· εἴη δ' ἂν οὐκ ἀμφίλογον, ὅτι χρῆμα στυγνὸν καὶ ἄοσμον ἀληθῶς, ἡ ἐν ἡμῖν ἁμαρτία. καταπλουτήσει δὲ ἐφ' ἑαυτῇ, τῆς ἀρετῆς ἀεί πως τὸ ἱλαρὸν, δι' ἐλπίδος τῆς εἰς Θεὸν πολὺ τὸ εὐῶδες ἐχούσης, ὡς ἐν ποιότητι δηλονότι τῇ νοητῇ. τύπος οὖν ἄρα ζωῆς, τῆς μὴ ἐχούσης τὸ ἱλαρὸν καὶ εὐωδίας ἐρήμης, ἡ λιβάνου δίχα καὶ ἐλαίου σεμίδαλις, ἀλλ' ἐν Χριστῷ καὶ αὐτὴ μεταστήσεται πρὸς τὸ ἱλαρόν. δέξεται δὲ καὶ τὸ εὐῶδες ἐν πίστει, καὶ προσφέρεται E τῷ Θεῷ δι' αὐτοῦ, τοῦ διασμήχοντος τοὺς μεμολυσμένους, καὶ ἀποπλύνοντος νοητῶς τοὺς ἐναλόντας ἀκαθαρσίᾳ. δράξεται γάρ, φησὶν, ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς σεμιδάλεως, καὶ ἀνοίσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων Κυρίῳ. ἐν Χριστῷ γὰρ ἡμῖν ἡ προσαγωγή, καὶ δι' αὐτοῦ προσίεμεν οἱ μεμολυσμένοι. δικαιούμεθα δὲ διὰ πίστεως, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνατιθέμεθα τῷ πατρί, ἑαυτοὺς μὲν οὐκέτι, Χριστὸν δὲ τὸν ἐν ἡμῖν, εὐωδίαν ἔχοντας τὴν πνευματικήν.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀτρεκὴς ὁ λόγος.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ πρός γε δὴ τούτοις, καὶ εἰ γένοιτό τινας προσκεκροῦσαι Θεῷ, καὶ ὑφελέσθαι τι τῶν ἡγιασμένων, εἴτ' οὖν ἀρνήσασθαι τὸ ἐπηγγελμένον, καὶ μηδὲ παραχρῆμα προσενεγκεῖν, καὶ τὸ ῥᾳθυμεῖν ἐν τούτοις, λήθης ἔγκλημα παθεῖν, διακαθαίρει πάλιν. γέγραπται γάρ ὧδε. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· ψυχὴ ἣ ἂν λάθῃ αὐτὴν λήθη, καὶ ἁμάρτῃ ἀκουσίως ἀπὸ τῶν ἁγίων κυρίου, καὶ οἴσει τῆς πλημμελείας αὐτοῦ τῷ κυρίῳ κριὸν ἄμωμον ἐκ τῶν προβάτων, τιμῆς ἀργυρίου σίκλων, τῷ σίκλῳ τῶν ἁγίων, περὶ οὗ ἐπλημμέλησεν· καὶ ὃ ἥμαρτεν ἀπὸ τῶν ἁγίων, ἀποτίσει αὐτό, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προσθήσει ἐπ' αὐτό, καὶ δώσει αὐτὸ τῷ ἱερεῖ. καὶ ὁ ἱερεὺς ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ κριῷ τῆς πλημμελείας, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. πάνδεινον γὰρ ἀληθῶς, τὸ ὑφελέσθαι τι τῶν ἡγιασμένων καὶ ἀνατεθειμένων εἰς δόξαν Θεοῦ. ἐν ἴσῳ δὲ τοῦτό που διαβεβλήσεται, καὶ οὐκ ἐν μικραῖς αἰτίαις, τὸ μὴ ἀποτίσαι τὰ ἐπηγγελμένα. τέκνον γάρ, φησίν, ἐὰν εὔξῃ εὐχὴν τῷ κυρίῳ, μὴ χρονίσῃς τοῦ ἀποδοῦναι αὐτήν. ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαί σε, ἢ τὸ εὔξασθαι, καὶ μὴ ἀποδοῦναι. ψάλλει δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· εὔξασθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν. ἐκολάζοντο δὲ καὶ οἱ Ἠλεὶ παῖδες, ὑποκλέπτοντές τινα τῶν ἁγίων, καὶ σφετεριζόμενοι τὰ τοῦ Θεοῦ. τίς οὖν ἂν γένοιτο καὶ τοῦδε τυχὸν ἡ ἄφεσις; ἢ πῶς ἂν ἐκλύσειεν αἰτίας τὸν πόδα, καὶ ἀπαλλάττοιτό τις; πρῶτον μὲν εἰ πλειστότερα τῶν ὑφαιρεθέντων ποιοῖτο τὴν ἀντέκτισιν. προσθήσει γὰρ τὸ ἐπίπεμπτον, φησίν, εἶτα κριὸν εἰς θυσίαν εἰ προσοίσειεν ὠνητόν. τύπος ἂν εἴη τὸ χρῆμα, Χριστοῦ, ὃν οἱ τῶν Ἰουδαίων προεστηκότες ἐξεπρίαντο τρόπον τινά, τριάκοντα δηναρίων, ἃ τῷ προδότῃ κατέθεντο μαθητῇ. οὐκοῦν ἐν Χριστῷ, καὶ τῶν εἰς Θεὸν αἰτιαμάτων, ἡ ἄφεσις. ὅτι δὲ καὶ τῶν εἰς ἀνθρώπους ἀδικημάτων ἀπαλλάξειεν ἂν αὐτούς, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν, τὸν γείτονά τε καὶ ἐφεξῆς ἀναγνοῦσι νόμον. ἔχει δὲ οὕτω. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· ψυχὴ ἣ ἂν ἁμάρτῃ, καὶ παριδοῦσα παρίδῃ τὰς ἐντολὰς κυρίου, καὶ ψεύσηται τὰ πρὸς τὸν πλησίον ἐν παραθήκῃ, ἢ περὶ κοινωνίας, ἢ περὶ ἁρπαγῆς, ἢ ἠδίκησέ τι τὸν πλησίον, ἢ εὗρεν ἀπώλειαν, καὶ ψεύσηται περὶ αὐτῆς, καὶ ὀμόσῃ ἀδίκως περὶ ἑνὸς ἀπὸ πάντων, ὧν ἐὰν ποιήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ὥστε ἁμαρτεῖν ἐν τούτοις.

PALLADIVS. Veriſſime dictum.

CYRILLVS. Adhæc, ſi qui Deum offenderint, & aliquid ex iis abſtulerint, quæ Deo ſanctificata ſunt, ſiue recuſarint, quod Deo polliciti ſunt exoluere, neque continuo obtulerint, eiuſque rei negligentia ad culpam obliuionis peruenerit, rurſus id crimen expiare docet: ſic namque ſcriptum eſt, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Anima, quæ obliuione oblita fuerit, & peccauerit non ſponte ab iis, quæ ſancta ſunt Domino, feret pro delicto ſuo Domino arietem immaculatum ex ouibus pretio argenti ſiclorum ſiclo ſancto, pro eo quod peccauit, & quod peccauit à ſanctis, reſtituet illud, & quintam adiiciet ſuper illud, & dabit illud ſacerdoti, & ſacerdos exorabit pro eo in ariete delicti, & remittetur ei:] grauiſſimum enim crimē ſane, auferre aliquid de ſanctificatis, & in Dei gloriam dedicatis: æque culpandum eſt, nec leue crimen ducendum, quæ Deo promiſſa ſint, non perſoluere; [Fili enim, inquit, ſi votum voueris Deo, ne differas reddere illud: melius eſt non vouiſſe, quam vouiſſe & non reddere:] pſallit etiam beatus Dauid, [Vouete, & reddite domino Deo veſtro:] filii quoque Heli puniti ſunt, quod è ſanctis nonnihil ſurriperent, & quæ Dei erant, interuerterent. Qua ratione igitur hoc quoque crimen remittetur? aut quomodo ex huius culpæ laqueo quiſpiam exoluere pedem, & liberari poterit? Primum quidem ſi plus perſoluat quàm ſurripuit. Addet enim quintam, inquit; deinde ſi emptum arietem in ſacrificium obtulerit: id autem Chriſti figura eſt, quem Iudæorum principes emerunt quodammodo triginta denariis, quos proditori diſcipulo numerauerunt. Igitur in Chriſto, criminum in Deum quoque commiſſorum fit remiſſio: ab iis quoque criminibus quæ in homines commiſſa ſunt, eundem ipſum eripere, haud difficile eſt videre, ſi proximam, & quæ deinceps ſequitur, legem recitauerimus: ea ſic habet, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Anima, quæ peccauerit, & contemnens contempſerit mandata Domini, & abnegauerit rem proximi in depoſito vel de ſocietate, vel de furto, aut fraudauit in aliquo proximum, vel inuenit rem perditam, & mentitus de ea fuerit, & iurauerit fraudulenter, de qualibet re, quamcunque fecerit homo, ita vt peccet in ipſa, & erit cum peccauerit,

Leuit. 5.
Eccleſ. 5.
Pſal. 75.
Leuit. 6.

» & deliquerit, & reddiderit furtum, A
» quod rapuit, vel fraudem, quam
» fraudauit, vel depoſitum, quod cre-
» ditum eſt ei, vel rem. perditam,
» quam inuenit, ex omni re, de qua
» iurauit fraudulenter; reddet ipſam
» ſortem, & quintam adiiciet ei cu-
» ius eſt, ipſi reddet, quo die re-
» dargutus fuerit, & pro delicto ſuo
» feret Domino arietem ex ouibus im-
» maculatum pretio, in quod pecca-
» uit, & expiabit pro eo ſacerdos co-
» ram Domino, & remittetur ei ex B
» omnibus, quæ fecit & peccauit in
» ipſo.] Vides expiationis morem ac ritum æque in vtroque crimine ſeruari? Reſtituet enim, inquit, cum adiectione, & arietis oblatione. Neque ſolum crimina in Deum commiſſa, verum etiam in fratres, & generis communione coniunctos expiare oportere, Lex optime præcipit. In Chriſto autem non fit ex parte iuſtificatio, ſed perfecta potius macularum ablutio. Ideoque di-

Ioan. 6. » cebat, [Amen amen dico vobis, C
» quia qui credit in me, habet vi-
» tam æternam, & in iudicium non
» venit, ſed tranſit de morte ad vitam.] Quod ſi iudicium effugit, quiſquis in fide iuſtificationem adeptus eſt per Chriſtum, omnino dicere neceſſe eſt, eum à criminibus abſolutum, nullumque genus accuſationis aduerſus eum hominem valere cenſendum.

Rom. 8. » [Deus eſt enim, qui iuſtificat, quis
» eſt, qui condemnet?] Igitur, ſi offenſis fratribus facto ſatisfecerimus, D illam in Chriſto iuſtificationem paratiſſimam inueniemus. Sic Zacchæus ille publicanus ad apoſtolatum vocatus, non modo ſe vocantem ſecuturum pollicitus eſt, ſed etiam quæcunque fraudaſſet, quadruplo redditurum: ſic enim ſtatuo, qui Chriſtum in ſe ipſis per Spiritum inhabitantem ſuſcepturi ſint, eos prius oportere maculas abſtergere, & eluere crimina, & ita ſplendidam, & à maculis puram illi ſuam animam exhibere; vt ſine dubio diuinus ille pſalmorum E Cantor cum ad præclaram hanc virtutem perueniſſet, clamabat dicens,

Psal. 56. » [Paratum cor meum, Deus, paratum
» cor meum, cãtabo & pſalmum dicam:] vt enim lanis, ſi puræ ſint, tincturæ inſident; ſin vllæ ſordium reliquiæ illis inſint, illico facile inductus color amittitur, nec ſedem in eis firmam habet;

A καὶ ἔσται ἡνίκα ἐὰν ἁμάρτῃ, καὶ πλημμελήσῃ, καὶ ἀποδῷ τὸ ἅρπαγμα, ὃ ἥρπασεν, ἢ τὸ ἀδίκημα, ὃ ἠδίκησεν, ἢ τὴν παραθήκην, ἥτις παρετέθη αὐτῷ, ἢ τὴν ἀπώλειαν, ἣν εὗρεν ἀπὸ παντὸς πράγματος, οὗ ὤμοσε περὶ αὐτοῦ ἀδίκως, καὶ ἀποτίσῃ αὐτὸ τὸ κεφάλαιον, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προσθήσει ἐπ᾽ αὐτό, τίνος ἐστίν, αὐτῷ ἀποδώσει ᾗ ἡμέρᾳ ἐλεγχθῇ, καὶ τῆς πλημμελείας αὐτοῦ οἴσει τῷ Κυρίῳ κριὸν ἀπὸ τῶν προβάτων ἄμωμον, τιμῆς, εἰς

B ὃ ἐπλημμέλησε. καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἔναντι Κυρίου, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ περὶ ἑνὸς ἀπὸ πάντων ὧν ἐποίησε καὶ ἐπλημμέλησεν ἐν αὐτῷ. ὁρᾷς τῆς ἀποκαθάρσεως ἐν ἴσῳ τρέχοντα, καὶ πληρούμενον δι᾽ ἀμφοῖν τὸν τρόπον; ἐκτίσει γὰρ δὴ σὺν πλεονασμῷ, καὶ κριοῦ προσαγωγῇ· τά τε εἰς Θεὸν ἐγκλήματα, τά τε εἰς ἀδελφοὺς καὶ ὁμογενεῖς ἀποκρούεσθαι δεῖν ὁ νόμος εὖ μάλα διεκελεύετο. μερικὴ δὲ οὔτι που δικαίωσις ἐν Χριστῷ, τελεία δὲ μᾶλλον τῶν κατα-

C σπίλων εἰωθότος ἀπόνιψις. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. εἰ δὲ τὸ κρίνεσθαι διαπέφευγεν, ὁ τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν εἰσποιητὴν ἔχων διὰ Χριστοῦ, πᾶσά πως ἀνάγκη λέγειν ὡς διέδρα τὰ ἐγκλήματα· καὶ τρόπος αἰτιαμάτων ἰσχύσειεν ἂν οὐδείς, κατά γε τοιοῦδε φημί. Θεὸς γὰρ ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρίνων; οὐκοῦν τοῖς λελυπημένοις τῶν

D ἀδελφῶν, διὰ πραγμάτων ἀπολογούμενοι, τὴν ἐν Χριστῷ δικαίωσιν ἑτοιμοτάτην εὑρήσομεν. οὕτω καὶ Ζακχαῖος ὁ τελώνης κεκλημένος εἰς ἀποστολήν, οὐχ ὡς ἕψεται μόνον τῷ κεκληκότι κατεπηγγέλλετο, ἀλλὰ καὶ πάντα ὅσα ἂν ἠδίκησεν ἀποδώσειν ἐν τετραπλῷ. χρῆναι γὰρ οἶμαι τοὺς μέλλοντας ἔν γε δὴ σφίσιν αὐτοῖς ἔνοικον διὰ τοῦ πνεύματος δέξασθαι Χριστόν, προαποπλύνεσθαι ῥύπους, καὶ προαποσμήχειν ἐγκλήματα, λαμπρὰν δὲ οὕτω καὶ ἀκηλίδωτον ἀποφαίνειν αὐτῷ τὴν ἰ-

E δίαν ψυχήν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ θεσπέσιος μελῳδὸς ἐν καλῷ τῆς τοιαύτης ἀρετῆς γεγονώς, ἀνεφώνει λέγων, ἑτοίμη ἡ καρδία μου, ὦ Θεός. ἑτοίμη ἡ καρδία μου, ᾄσομαι καὶ ψαλῶ. ὥσπερ γὰρ καθαροῖς μὲν οὖσι τοῖς ἐρίοις ἐνιζάνουσιν αἱ βαφαί, εἰ δὲ ῥύπου τι μέτεστι λείψανον, εὐαπόβλητον εὐθὺς τὸ εἰσκεχεμένον, καὶ ἀσφαλῆ τὴν ἕδραν οὐκ ἔχει ἐν αὐτοῖς;

A οὕτω καὶ ἡ Χριστοῦ μέθεξις, ταῖς μὲν ἁγίαις καὶ καθαραῖς εἰσδύεται ψυχαῖς, ταῖς δὲ μὴ οὕτως ἐχούσαις, οὐδ' ἂν ὅλως ἐνιζήσειεν. ἅγιον γὰρ πνεῦμα σοφίας φεύξεται δόλον, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ οὐ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεῳ ἁμαρτίας. οὐκοῦν περιπτύσσοντες τοὺς ἠδικημένους, καὶ τοῖς εἰς φιλίαν κατορθώμασι τὰς τῶν ἀδελφῶν ἀποκείροντες λύπας, αἰτίας ἑαυτοὺς ἁπάσης ἀπαλλάξομεν, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ κερδανοῦμεν ἄφεσιν. ΠΑΛ. Ὀρθότατα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Βούλει δὴ τούτοις καὶ ἑτέρας ἐννοιῶν ἐπισυλλέγοντες τρόπους, B τά τε ἐκ μολυσμῶν ἐγκλήματα, καὶ τὰ ἐφ' ἑκάστῳ τεθεσπισμένα πρὸς ἀποκάθαρσιν ἐξηγώμεθα; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ἀμφιλαφέστερον γὰρ οὕτω τὴν ὄνησιν ἐξεργάσαιτ' ἂν ἡμῖν ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος. ΚΥΡ. Γέγραπται τοίνυν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ ἐξαποστειλάτωσαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς πάντα λεπρὸν, καὶ πάντα γονοῤῥυῆ, καὶ πάντα ἀκάθαρτον C ἐπὶ ψυχῇ. ἀπὸ ἀρσενικοῦ ἕως θηλυκοῦ, ἐξαποστείλατε ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ οὐ μὴ μιανοῦσι τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν, ἐν οἷς ἐγὼ καταγίνομαι ἐν αὐτοῖς. ὅτι μὲν οὖν τοῖς ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀβουλήτως συμβαίνουσιν, οὐκ ἂν οἶμαι δόξειεν εἰκότως ἐπιτιμᾶν ὁ νόμος ἡμῖν, ἐν τούτοις, πάντη τοι σαφές· κολάζεται γὰρ ἀνθ' ὅτου, τὸ σώματος πάθος, καὶ τὴν ἐκ νόμου κατάῤῥησιν ὅπως ἂν ἔχοι δικαίαν, ὁ σαρκικῆς ἀῤῥωστίαις περιπεσών; σοφὸν οὖν D ἄρα καὶ ἀναγκαῖον εἰς εἰκόνα καὶ τύπον τῶν ἐν ψυχαῖς νοσημάτων, δέχεσθαι τὰ σωματικά. εἴη γὰρ ἂν οὕτω πνευματικὸς ὁ νόμος, καὶ ψῆφος ὁσία τὰ ἐφ' ἑκάστῳ παρὰ Θεοῦ κατὰ καιροὺς κεχρησμῳδημένα, οὐχὶ τοὺς ἀνεθελήτοις ἐναλόντας νόσοις, ταῖς δίκαις ὑπάγοντα, ἀλλ' οἷς ὁ τοῦ πλημμελῆσαι λόγος, ὁσίαν ἂν ἔχοι τὴν ἐπίπληξιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς εὖγε δὴ φής. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀποπέμπεσθαι μὲν οὖν τῆς παρεμβολῆς προστέταχε λεπρὸν, ἰσχνοτάτην δὲ E λίαν ἐπ' αὐτῷ ποιεῖται τὴν βάσανον, καὶ δοκιμάζεσθαι δεῖν ἐπιτάττει τὴν νόσον, οὕτω λέγων. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν, λέγων· ἀνθρώπῳ ἐάν τινι γένηται ἐν δέρματι χρωτὸς αὐτοῦ οὐλὴ σημασίας τηλαυγὴς, καὶ γένηται ἐν δέρματι χρωτὸς αὐτοῦ ἁφὴ λέπρας, ἀχθήσεται πρὸς Ἀαρὼν τὸν ἱερέα, ἢ ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ τῶν ἱερέων, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν ἐν δέρματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ ἰδὲ

A ita Chriſti participatio in ſanctas quidem & puras animas influit, in iis autem, quæ ſecus habent, ne inſidere quidem hærereve vllo modo poteſt: [Sanctus enim ſpiritus ſapientiæ fugiet dolum, vt ſcriptum eſt, & non inhabitabit in corpore ſubdito peccatis.] *Sapien. 1.* Igitur eos, quos læſimus, reconciliando, & fratrum offenſiones beneuolentiæ officiis minuendo, omnem à nobis culpam remouebimus, Chriſtique remiſſionem conſequemur.

B PALLADIVS. Rectiſſime dicis. CYRILLVS. Viſne igitur, vt ad ea, quæ dicta ſunt, alias quoque intelligentiæ formas colligamus, & vitia ex variis inquinamentis exiſtentia, & quæ pro cuiuſque expiatione Lege ſancita ſint, exponamus? PALLADIVS. Maxime quidem velim: ita enim hac de re diſputatio copioſiorem nobis vtilitatem afferet. CYRILLVS. Scri- C ptum eſt igitur in Numeris, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſraël, & emittant de caſtris omnem leproſum, & omnem ſeminifluum, & omnem immundum in anima, à maſculo vſque ad feminam emittite extra caſtra, & non inquinabunt caſtra ſua, in quibus ego verſor in eis.] *Num. 5.* Non videri igitur conſentaneum, ea, quæ inuitis neceſſitate cogente accidunt, Legem in his verbis vitio nobis dare, id cuiuis perſpicuum eſt: quæ enim cauſſa eſt, vt cor- D poris morbus puniatur? quæve æquitas poſtulat, vt qui in carnis infirmitatem inciderit, Lege damnetur? ſapienter igitur ac neceſſario eiuſmodi corporis vitia vt animi morborum figuræ atque imagines accipiuntur: ita enim Lex erit ſpiritualis, ac iuſte decreta erunt quæ de vnoquoque horum à Deo pro temporum ratione ſancita ſunt, ſi non eos, qui inuiti in morbos inciderunt, pœnis ſubiiciant, ſed eos puniant, quibus pro E delictorum ratione iuſta caſtigatio infertur. PAL. Præclarè ſanè. CYRIL. Emitti igitur leproſum è caſtris mandat, ſubtiliſſimamque de eo inquiſitionem haberi, eumque morbum exquiri iubet his verbis, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens, Homini ſi cui fuerit in cute corporis ſui cicatrix ſigni lucida, & fuerit in cute corporis eius tactus lepræ, veniet ad Aarō ſacerdotē, vel vnum ex filiis eius ſacerdotibus, & videbit ſacerdos tactũ in cute corporis eius, *Leuit. 13.*

„ & pilus in tactu mutatus fuerit in al-
„ bum , & aſpectus tactus humilis à
„ cute corporis eius, tactus lepræ eſt: &
„ videbit ſacerdos , & inquinabit eum :
„ ſi autem lucidus albus erit in cute
„ corporis eius, & humilis non ſit aſpe-
„ ctus eius à cute, & pilus eius non mu-
„ tatus eſt in pilum album, ipſe autem eſt
„ obſcurus , ſegregabit ſacerdos tactum
„ ſeptem diebus : & videbit ſacerdos
„ tactum die ſeptimo , & ecce tactus
„ manet coram ipſo ; non mutatus eſt
„ tactus in cute , & ſegregabit eum ſa-
„ cerdos ſeptem diebus ſecundo, & vi-
„ debit eum ſacerdos ſeptimo die ſecun-
„ do, & ecce obſcurus eſt tactus, non
„ eſt conuerſus tactus in cute ; & mun-
„ dabit eum ſacerdos : (ſignum enim
„ eſt) & ablutis veſtibus ſuis , mundus
„ erit. Si autem conuerſa mutata fue-
„ rit ſignificatio in cute, poſteaquam vi-
„ dit eum ſacerdos, vt mundaret ipſum,
„ & viſus fuerit denuo à ſacerdote , &
„ viderit eum ſacerdos , & ecce mutata
„ eſt ſignificatio in cute, & coinquina-
„ bit eum ſacerdos : lepra eſt.] Sub-
tilitas quædam in his verbis ineſt, Palladi , nec facile horum verborum ſignificatio percipi poteſt ; neceſſarium vero arbitror , ſenſum in pauca conferendo , exponere quid Lex velit ſignificare : prius autem explicabo eius morbi differentiam. Lepra igitur in hominum corporibus grauiſſimus eſt morbus , & qui difficillime curetur , & edax : fit autem ex eo quod caro emoritur , excauatur enim vlcus illico abſumpta cute, & in profundum deſidente , quod malum illud ſemper ad inferiores partes ſerpat : ex quo , vt opinor, fit, vt pilus , qui in illis partibus exoritur, langueſcens exalbeſcat, ac veluti ſtirps vna cum ſubiecta terra corrumpatur. Lepra igitur eiuſmodi morbus eſt. Albor rurſus infirmitas eſt carnis, lepræ perſimilis, niſi quod malum illud non in profundum agit , neque morbi ſenſum in intimas partes mittit, ſed innatat quodammodo , & vix pullulat in ſummo corpore , neque mutat pilum in album colorem, neque tam late funditur, vt reprimi nequeat, ſed leuibus admodum remediis adhibitis, facile coercetur, & ad integram valetudinem caro illa pullulans reuertitur. Lepra igitur mors carnis manifeſta eſt : at albor ſuſpicionem habet lepræ , non tamen etiam idem plane quod lepra atque mortificatio.

A θρὶξ ἐν τῇ ἁφῇ μεταβάλῃ λευκή, καὶ ἡ ὄψις τῆς ἁφῆς ταπεινὴ ἀπὸ τοῦ δέρματος τοῦ χρωτός, ἁφὴ λέπρας ἐστί. καὶ ὄψεται ὁ ἱερεύς, καὶ μιανεῖ αὐτόν. ἐὰν δὲ καὶ τηλαυγὴς λευκὴ ᾖ ἐν τῷ δέρματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ ταπεινὴ μὴ ᾖ ἡ ὄψις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ δέρματος, καὶ ἡ θρὶξ αὐτοῦ οὐ μετέβαλε τρίχα λευκήν, αὐτὴ δὲ ἐστὶν ἀμαυρά, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν ἑπτὰ ἡμέρας· καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ ἰδοὺ ἡ ἁφὴ μένει ἐναντίον
B αὐτοῦ, οὐ μετέπεσεν ἡ ἁφὴ ἐν τῷ δέρματι, καὶ ἀφοριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ἑπτὰ ἡμέρας τὸ δεύτερον. καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ τὸ δεύτερον. καὶ ἰδοὺ ἀμαυρὰ ἡ ἁφή, οὐ μετέπεσεν ἡ ἁφὴ ἐν τῷ δέρματι. καὶ καθαριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς, σημασία γάρ ἐστι. καὶ πλυνάμενος τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καθαρὸς ἔσται. ἐὰν δὲ μεταβάλλουσα μεταπέσῃ ἡ σημασία ἐν τῷ δέρματι, μετὰ τὸ ἰδεῖν αὐτὸν τὸν ἱερέα τοῦ καθαρίσαι αὐτόν, καὶ ὀφθήσεται τὸ δεύτερον τῷ ἱερεῖ.
C καὶ ὄψεται αὐτὸν ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ μετέπεσεν ἡ σημασία ἐν τῷ δέρματι, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς. λέπρα ἐστίν. ἰσχνομυθία μὲν οὖν τὸ χρῆμά ἐστιν, ὦ Παλλάδιε, καὶ οὐχ ἕτοιμος ἐλθεῖν ὁ ἐπὶ τοῖσδε λόγος. ἀναγκαῖον δὲ οἶμαι συνενεγκόντα τὸν νοῦν, ὡς ἐν ὀλίγοις εἰπεῖν, ὅ τι ἂν βούλοιτο δηλοῦν ὁ νόμος. προεξηγήσομαι δέ πως τοῦ πάθους τὴν διαφοράν. λέπρα μὲν οὖν τοῖς ἀνθρωπίνοις σώμασι παγχάλεπόν ἐστι πάθος, καὶ δυσδιάφυκτον καὶ βορόν· συμβαίνει δὲ κατὰ νέκρωσιν.
D κοιλαίνεται μὲν γὰρ τὸ τραῦμα εὐθύς, δαπανωμένου τοῦ δέρματος, καὶ εἰς βάθος ἀεὶ συνιζάνοντος· ἅτε δή, καὶ διερπούσης ἀεὶ πρὸς τὸ κάτω τῆς φθορᾶς. ὅθεν τοι καθάπερ ἐγῷμαι, καὶ ἡ θρὶξ ἐπανθοῦσα τοῖς τόποις μαραινομένη, καταλευκαίνεται, καὶ οἱονεί τι φυτὸν τῇ ὑποκειμένῃ συγκαταφθείρεται γῇ. λέπρα μὲν οὖν τὸ τοιόνδε πάθος. λεύκη δὲ πάλιν, ἀρρώστημα σαρκικὸν τῇ λέπρᾳ προσεοικός, πλὴν οὐκ ἐνίησι τὸ λυποῦν εἰς βάθος, οὔτε μὴν εἰσπέμπει τοῖς ἔσω τῆς
E νόσου τὴν αἴσθησιν, ἐπινήχεται δὲ ὥσπερ ἄκρῳ τε, καὶ μόλις ἐπανθοῦσα τῷ σώματι, καὶ οὐδὲ τρίχα μεθίστησιν εἰς τὸ λευκόν, οὔτε μὴν ἀκαθέκτους διαρρεύεται, ἀλλ' ὀλίγοις κομιδῇ τοῖς ἐπικουρήμασιν εὐκόλως ἀναστέλλεται, καὶ ὑποστρέφει πρὸς ὑγιὲς ἡ ἐπανθοῦσα σάρξ. οὐκοῦν ἡ μὲν λέπρα, νέκρωσις ὁμολογουμένη. ἐν ὑποψίαις δέ πως τῆς λέπρας ἡ λεύκη· οὐ μὴν ἔτι καὶ τὸ αὐτὸ κατ' ἀλήθειαν, λέπρα

καὶ νέκρωσις. καταψηφίζεται τοίνυν ὁ νόμος τοῦ λεπροῦ τὸ ἀκάθαρτον, ὡς ἤδη παθόντος τὴν νέκρωσιν. ἀφίησι δὲ τοῦ ἐγκλήματος, τὸν λεύκην ἠρρωστηκότα, ὡς ἐν ὑποψίαις μὲν γεγονότα τοῦ λεπρᾶν, οὐ μὴν ἔτι καὶ λελεπρωμένον. τοιγάρτοι, φησίν, εἰ γένοιτο οὐλὴ σημασίας, καὶ ἁφὴ λέπρας, καὶ κοιλοτέρα ἡ ὄψις τοῦ δέρματος, καὶ μὴν καὶ τριχὸς εἰς λευκότητα μεταβολή, συναποθνησκούσης τάχα που τῇ ὑποκειμένῃ σαρκί, λέπρα δὴ πάντως ἐστί. ἕρπει γὰρ εἰς βάθος ἡ νέκρωσις. εἰ δὲ δὴ γένοιτό τις λεύκη σημασίας, δίχα κοιλότητος τῆς ἐν δέρματι, καὶ τριχὸς εἰς λευκότητα μεταβολῆς, δοκιμαζέσθω, φησί, παρὰ τοῦ ἱερέως, καὶ ἀφοριζέσθω δεύτερον. τὸ ἀπεικὸς γὰρ οὐδέν, ὡς καὶ αὐτὴ τῶν ἡμερῶν ἡ παράτασις, τὸ ἀρρώστημα βασανίζουσα, παραδείξειεν ἂν ἔσθ' ὅτε τοῖς ἐρευνῶσι τὸ ἀκριβές. ἡ μὲν γὰρ θρὶξ ὑπομένει τὸ ἑτερόχροιον, κοιλαινομένου τοῦ δέρματος, μετακεχώρηκε δὲ πρὸς λέπραν ἡ λεύκη. οὐδενὸς δὲ τούτων γεγονότος, ἀνείσθω φησὶ τῆς αἰτίας. οὐ γάρ τοι λέπρα τὸ πάθος, ἀλλὰ τὸ λέπρᾳ προσεοικός, καὶ ἀγχοῦ δὴ μάλα, τοῦτ' ἔστιν, ἡ λεύκη. ὁ μὲν οὖν ἐν προχείρῳ λόγος, καὶ ἡ τοῦ πράγματος διασάφησις ἀποχρώντως ἔχει τὴν παράθεσιν. ἀλλὰ φέρε λέγωμεν τὰ πνευματικά, καὶ τὰς εἰς νοῦν τε καὶ κεκρυμμένας ἐννοίας ἀπλώμεθα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς καλὸν τὸ χρῆμα καὶ ὀνησιφόρον. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Χρὴ τοίνυν ἡμᾶς τοὺς ἐν Χριστῷ ζωοποιουμένους, ζωοποίησιν δέ φημι τὴν πνευματικήν, νεκρῶν ἔργων ἀποφοιτᾶν, καὶ ὡς ἀπωτάτω χωρεῖν. εἶεν δ' ἂν οἶμαι ταυτί, τὰ δι' ὧν ἂν γένοιτο καταλυμαίνεσθαι ψυχήν, καὶ ἀποψύχεσθαι νοῦν, ἀχαλίνως ἐκνενευκότα πρὸς τὰ σαρκός τε καὶ κόσμου. εἰ γάρ ἐστιν ἀληθές, ὡς ὁ εἰς τὴν σάρκα σπείρων, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· καὶ οἱ κατὰ σάρκα ζῶντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται, ὅτι δὲ καὶ τεθνήξονται πῶς ἂν εἴη λοιπὸν ἢ πόθεν ἀμφίλογον; νεκρὸς οὖν ἄρα, καὶ τοῖς τῆς νεκρότητος ἔργοις ἐνισχημένος, ὁ ψυχήν τε καὶ νοῦν ἐκμεμολυσμένος, καὶ μὴν καὶ φαυλότητος ἀνάπλεως κοσμικῆς· καὶ νοητὴν ἀληθῶς, εἴπερ ἀνέλοιτό τις τὴν τοιάνδε λέπραν εἰπεῖν, οὐκ ἂν ἁμάρτοι τοῦ πρέποντος. ἀκάθαρτος οὖν ὁ τοιοῦτος ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Χριστοῦ. καταμιανεῖ γὰρ αὐτόν, φησίν, ὁ ἱερεύς. ἀκούσεται γὰρ ἐπὶ τοῦ θείου βήματος, τοῖς ἄγαν φιλαμαρτήμοσιν ἐναρίθμιος ὤν. πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ ἐργάται αἰο-

A Lex itaque leproſum immundum eſſe decernit; vtpote cuius caro iam ſit emortua; immunem vero ab eo vitio iudicat eum, qui ex albugine laborat, quod in ſuſpicionem quidem venerit lepræ, non etiam leproſus ſit. Itaque ait, Si fuerit cicatrix ſigni, & tactus lepræ, & depreſſior aſpectus cutis, atque etiam pili in album colorem demutatio, quod videlicet cum ſubiecta carne ſimul intereat, lepra iam prorſus eſt; mortificatio namque illa in
B profundum ſerpit. Quod ſi fuerit albor ſignificationis, ſine vlla depreſſione cutis, aut pili in album colorem conuerſione, id à ſacerdote probetur, inquit, & ſegregetur ſecundo: nihil enim mirum, ſi illa dierum dilatio cum probaret morbum, tandem exquirentibus rei veritatem indicatura eſſet: pilus enim alterum colorem ſuſcipit, cute depreſſa, & albor in lepram tranſiuit. Vbi vero horum nihil acciderit, Abſoluatur, inquit, à culpa:
C non enim lepra ille morbus eſt, ſed lepræ ſimilis, & admodum vicinus, id eſt, albor. Ratio igitur, quæ ad manum erat, reique ipſius declaratio ſatis expoſita eſt. Age igitur iam ſpiritualia dicamus, & ad animum ac mentem pertinentes ac latentes intelligentias aggrediamur. PALLADIVS. Præclarum id erit ſane atque vtiliſſimum. CYRILLVS. Nobis igitur, qui in Chriſto viuificamur, viuificatione, inquam, ſpirituali, à mortuis operi-
D bus eſt recedendum, & quam longiſſime abeundum: ea ſunt autem, vt opinor, per quæ efficitur, vt moriatur anima, & mens extinguatur, dum ad ea, quæ carnis ac mundi ſunt, effrænate feruntur. Nam, ſi verum eſt, qui in carne ſeminat, eum ex carne metere corruptionem; & qui ſecundum carnem viuunt, Deo placere non poſſe; quomodo aut vndenam poterit ambigi, quin mox morituri ſint? Mortuus eſt igitur, & operibus mortuis obſtri-
E ctus teneturis, cuius & anima & mens inquinata eſt; & mundanæ nequitiæ plena. Hanc ſpiritualem lepram ſiquis appellare velit, minime à vero aberrabit; immundus eſt eiuſmodi homo in oculis Chriſti: Contaminabit enim, inquit, eum ſacerdos; in eorum namque numero poſitus, quibus peccata admodum placuerunt, ad diuinum illud tribunal conſtitutus audiet, [Diſcedite à me operarii iniqui- „

Galat. 6. Rom. 8. Luc. 13.

tatis; neſcio vos.] Cum albore autem & cicatrice ſignificationis illi ſunt conferendi, qui in ſolis adhuc concupiſcentiis manent, needum ad cogitationis opus peruenerunt; An verum eſſe non putas, prius quam ad ipſa opera perueniatur, in nobis exiſtere & tanquam exoriri libidines atque cogitationes, quæ nos ad ea, quæ Lege damnata ſunt, impellunt? PALLAD. Fateor equidem; memini enim beati Dauid dicentis, [Prius quam humiliarer, ego deliqui.] (Pſalm. 118.) CYRILLVS. Rectiſſime ais: nam ante opera animus omnino in delictis verſatur, concepta voluptate; tamen, dum adhuc in ſola concupiſcentia peccatum ſitum eſt, in medio ſtat mens in vtramque partem ſpectans, liberamque facultatem habens eo inclinandi, quo libitum fuerit; neque dum emortua eſt, ſed proxime ad interitum accedit, & malum illud parturit. Eiuſmodi quidpiam ille quoque Saluatoris noſtri diſcipulus perſpicue monuit: (Iac. 1.) [Nemo, inquiens, cum tentatur dicat, quod à Deo tentor; Deus enim intentator malorum eſt. ipſe vero neminem tentat: vnuſquiſque autem tentatur à propria concupiſcentia attractus & illectus: deinde concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum; peccatum autem cum conſummatum fuerit, generat mortem.] PALLAD. Ita eſt. CYR. Mors igitur illa nempe ſpiritualis lepræ ac mortificationis, ex peccato prouenientis, non in ſolis concupiſcentiis exiſtit, ſed in fine atque exitu operum, & quoad mens hoc malum adhuc parturit, nondum mortificatio, nondum mors: non enim omne peccatum ad mortem eſt, vt Chriſti diſcipulus dixit; (1. Ioan. 5.) ſed adhuc ſuſpicione laborat eius morbi qui mortem afferre ſolet. Alborem vero videri lepram aut lepræ proximum dicebamus; Conſiderabit, inquit, ſacerdos eum, qui hoc morbo laborat, albore inquam; &, ſi quidem videatur non mutari in lepram, non contaminabit eum, ſed ſegregabit potius: neque enim apud Deum reprehenſione vacat, vel concupiſcentia certe ad malum propius accedere. Sin morbus ille non fuerit mutatus, neque in peius declinauerit, mundus eſto, inquit. Optimum igitur eſt & plane ſalutare mortificationem vitare, eam nempe, quæ in factis eſt, & ipſis iam operibus mentem extinguit.

A μίας, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. λευκῇ γε μὴν καὶ οὐλῇ σημασίας παρεικαστέον τοὺς ἐν ψιλαῖς ταῖς ἐπιθυμίαις κειμένους ἔτι, καὶ οὔπω πρὸς ἔργον ἥκοντας λογισμοῦ. ἢ οὐχὶ δὴ φὴς ὑπάρχειν ἀληθὲς, ὡς προδυναστεύουσιν ἐν ἡμῖν καὶ οἱονεὶ προανίσχουσι τῆς ἀποτελέσεως αἱ ἡδοναὶ καὶ λογισμοὶ, καλοῦντες ἐπί τι τῶν διαβεβλημένων ἐκ νόμου; ΠΑΛ. Φημί· μεμνήσομαι γὰρ τοῦ μακαρίου Δαβὶδ λέγοντος, πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι, ἐγὼ ἐπλημμέλησα. ΚΥΡ. B Ὀρθότατα ἔφης· πρὸ γάρ τοι τῆς ἀποτελέσεως, γίνεται δὴ πάντως ἐν πλημμελείαις ὁ νοῦς, προωδινήσας τὴν ἡδονὴν, πλὴν ἐν μόναις ἔτι ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ἁμαρτίας κειμένης, ἕστηκεν ἐν μεταιχμίῳ, πρὸς ἄμφω βλέπων ὁ νοῦς· καὶ ἐλευθέραν ἔχων ἐφ' ὅπερ ἂν ἕλοιτο τὴν ῥοπὴν, καὶ πεπονθὼς οὔπω τὴν νέκρωσιν, ἀγχοῦ δὲ δὴ σφόδρα γεγονὼς τοῦ κακοῦ, καὶ ἐν ὠδῖσιν ἔχων τὸ πάθος. τοιουτονί τι σαφῶς καὶ ὁ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀπεφώνησε μαθητής. μηδεὶς γὰρ, φησὶ, πει- C ραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ Θεοῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ Θεὸς, ἀπείραστός ἐστι κακῶν. πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα, τίκτει ἁμαρτίαν. ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα, ἀποκύει θάνατον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν τὸ ἐκτεθνάναι τυχὸν, ὡς ἐν λέπρᾳ, φημὶ τῇ νοητῇ, καὶ ὡς ἐν πάθει τῷ κατὰ νέκρωσιν τὴν ἐξ ἁμαρτίας, οὐκ ἐν μόναις ἂν γένοιτο ταῖς ἐπιθυμίαις, ἀλλ' ἐν ταῖς D ἐκβάσεσι τῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ ἕως μὲν ἐστὶν ἐν ὠδῖσιν ἔτι τοῦ νοῦ τὸ κακὸν, οὔπω νέκρωσις, οὔπω θάνατος. οὐ γὰρ πᾶσα ἁμαρτία πρὸς θάνατον, ὡς ὁ τοῦ σωτῆρος εἴρηκε μαθητὴς, ἀλλ' ἐν ὑποψίαις ἔτι τοῦ πάθους τὰ νεκροῦν εἰδότα. ἐν δοκήσει δέ πως ἢ ἀγχοῦ τῆς λέπρας, τὴν λευκὴν ἐλέγομεν. ὄψεται, φησὶν, ὁ ἱερεὺς, τὸν τῷ πάθει κάτοχον, φημὶ δὴ, τῇ λευκῇ· καὶ εἰ μὲν ὁρῷτο μὴ E μεταβάλλουσα πρὸς λέπραν, οὐ καταμιανεῖ αὐτὸν, ἀφοριεῖ δὲ μᾶλλον. οὐ γὰρ ἀνεπίπληκτον παρὰ Θεῷ, κἂν γοῦν ἐν ἐπιθυμίαις καὶ ἀγχοῦ γενέσθαι τοῦ κακοῦ. Εἰ δὲ παραιτοῖτο, φησὶ, τὸ πάθος τὴν μεταβολὴν, οὐκ εἰς τὸ χεῖρον ἐκνενευκὸς, καθαρὸς ἔσω, φησίν. ἄριστον δὲ οὕτω καὶ σωτήριον ἀληθῶς τὸ παραιτεῖσθαι τὴν νέκρωσιν, τὴν ὡς ἐν ἔργοις φημὶ, καὶ αὐτοῖς ἤδη πως τοῖς ἀποτελέσμασι τὸν νοῦν

ἀποψύχουσιν. Σοφὸν δὲ πρὸς τούτῳ, τὸ ἀποσείεσθαι μάλα πειρᾶσθαι τὰ πάθη, καὶ εἰ ἐν ψιλαῖς ἔτι ταῖς ἐπιθυμίαις ὁρῷτο συμβαίνοντα. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ λέπρας αὐτῆς καὶ λευκῆς ἀποφοιτᾶν. διεπίσθου γὰρ ὅτι πλείστης ὅσης τὰ καθ' ἡμᾶς ἐποπτείας ἀξιοῖ Θεὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ Ἐμμανουὴλ, ὁ μέγας ἡμῶν ἀρχιερεὺς, καὶ προσίεται μὲν τὸ φαῦλον ἐκνενιμμένους, ἐκπέμπει δὲ δὴ τῆς τῶν ἁγίων παρεμβολῆς, εἰ καταθεῷτο μεμολυσμένους. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἅγιοι γὰρ ἔσεσθε, φησὶν, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. ἐπιτήρει δὲ, ὅτι πλυνάμενον τὰ ἱμάτια τὸν τῆς αἰτίας ἀπηλλαγμένον, καθαρὸν ἔσεσθαί φησι, τὴν δι' ὕδατος κάθαρσιν προσαναφωνῶν ὁ νόμος, καὶ ὡς ἐν τύποις ἡμῖν τοῖς ἐν αἰσθήσει σωματικῇ, τὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καταγράφων μυστήριον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Θέα δὴ σὺ, ὦ Παλλάδιε, τὸ πολὺ λίαν ἐντενὲς τοῦ νόμου. μεταπάττει γὰρ ὥσπερ τὰς ἐννοίας ἡμῶν ἐπὶ τὸ ἐναντίως ἔχον, καὶ τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν διὰ παντὸς ὥσπερ ἀποφαίνει τρόπου. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πῶς δὴ φής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔφη γὰρ πάλιν· καὶ ἁφὴ λέπρας, ἐὰν γένηται ἐν ἀνθρώπῳ, καὶ ἥξει πρὸς τὸν ἱερέα. καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ οὐλὴ λευκὴ ἐν τῷ δέρματι, καὶ αὕτη μετέβαλε τρίχα λευκὴν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑγιοῦς τῆς σαρκὸς τῆς ζώσης ἐν τῇ οὐλῇ, λέπρα παλαιουμένη ἐστὶν ἐν τῷ δέρματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, καὶ ἀφοριεῖ αὐτὸν, ὅτι ἀκάθαρτός ἐστιν. ἐὰν δὲ ἐξανθοῦσα ἐξανθήσῃ λέπρα ἐν τῷ δέρματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ καλύψῃ ἡ λέπρα πᾶν τὸ δέρμα τῆς ἁφῆς ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν αὐτοῦ, καθ' ὅλην τὴν ὅρασιν τοῦ ἱερέως, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ ἐκάλυψεν ἡ λέπρα πᾶν τὸ δέρμα τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ καθαριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν, ὅτι πᾶν μετέβαλε λευκὸν, καὶ καθαρός ἐστι. καὶ ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ὀφθῇ ἐν αὐτῷ χρὼς ζῶν, μιανθήσεται· καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὸν χρῶτα τὸν ὑγιῆ, καὶ μιανεῖ αὐτόν. ὁ χρὼς ὁ ὑγιὴς, ἀκάθαρτός ἐστι. λέπρα ἐστίν. ἐὰν δὲ ἀποκαταστῇ ὁ χρὼς ὁ ὑγιὴς, καὶ μεταβάλῃ λευκὴ, καὶ ἐλεύσεται πρὸς τὸν ἱερέα· καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ μετέβαλεν ἡ ἁφὴ εἰς τὸ λευκὸν, καὶ καθαριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν, καὶ καθαρός ἐστι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τίς ἂν νοοῖτο πρὸς ἡμῶν ἔν γε τούτῳ τῆς ἀντιστροφῆς ὁ τρόπος; ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

A Deinde illud quoque ſapientis eſt, omni ſtudio eniti, vt peruerſas etiam affectiones declinemus, etiam ſi ex ſola adhuc concupiſcentia accidere videantur: id enim, vt opinor, eſt à lepra & albore alienum eſſe: ſcis enim noſtra omnia diligentiſſime inſpicere illum Emmanuël, magnum illum Pontificem noſtrum, vtpote, qui ſit ſecundum naturam Deus, & eos quidem, qui ab improbitate abluti ſunt, admittere; reiicere contra de caſtris ſan- B ctorum, ſi quos inquinatos aſpexerit. PALLADIVS. Veriſſima expoſitio. CYRILLVS. [Sancti „ enim eritis, inquit, quia ego ſanctus „ ſum.] Animaduerte porro dicere Scri- „ Leuit. 19. pturam, qui ab eo morbo liberatus eſſet, eum, poſteaquam abluiſſet veſtimenta ſua, mundum fore, qua in re Lex purgationem illam per aquam prædicat, nobiſquè tanquam in figuris corporeo ſenſu percepti ſancti baptiſmatis myſterium deſcribit. PALLAD. C Intelligo. CYRILLVS. Iam vero vide, Palladi, ſummam attentiſſimamque Legis diligentiam; transfert enim in partem contrariam cogitationes noſtras, & omnibus viis demonſtrat, quod vtilitatem afferre poſſit. PALLADIVS. Quo tandem modo? CYRILLVS. Ait enim denuo, [Et tactus lepræ ſi fuerit in ho- „ Leuit. 13. mine, veniet ad ſacerdotem, & videbit „ ſacerdos, & ecce cicatrix alba in cute, & „ illa mutauit pilum album, & à ſano car- „ D nis viuæ in cicatrice: lepra veteraſcens „ eſt in cute corporis eius; & contamina- „ bit eum ſacerdos, & ſegregabit eum, „ quia immundus eſt: ſi vero effloreſcens „ effloruit lepra in cute corporis ſui, & te- „ xerit lepra omnem cutem tactus à capite „ vſque ad pedes eius, iuxta omnem aſpe- „ ctum ſacerdotis; & videbit ſacerdos, & „ ecce texit lepra omnem cutem corpo- „ ris eius, & mundabit ſacerdos eius ta- „ ctum, quia totum conuerſum eſt in al- „ E bum, & mundus eſt; & quacunque die „ viſa fuerit in eo caro viua, contamina- „ bitur; & videbit ſacerdos colorem vi- „ uum, & contaminabit eum: color viuus, „ quia immundus eſt: lepra eſt. Si vero re- „ ſtitutus fuerit color ſanus, & conuerſus „ fuerit albus, & veniet ad ſacerdotem, & „ videbit ſacerdos, & ecce conuerſus eſt „ tactus in album, & mundabit ſacerdos „ tactum, & mũdus eſt.] PAL. Ecquænam „ ratio contrariæ reciprocationis in hac re „ certe à nobis poteſt intelligi? CYRILL. „ Quid?

Quid? non intelligis nos lepram eſſe aſſeruiſſe illam ex parte in viua carne mortificationem, & qui eo morbo teneretur, eum tanquam immundum reiici? PALLADIVS. Intelligo. CYRILLVS. Vide igitur id nobis viciſſim in contrarium verti. Si enim, inquit, fuerit totus per totum leproſus, & illa mortificatione ita teneatur, vt nihil ſani habeat, is tum contaminationis crimine abſolutus cenſeatur, mundus eſt: ſed, ſi nonnullæ carnis viuæ reliquiæ in eo fuerint, Damnet, inquit, eum ſacerdos immunditiæ; contaminabit enim eum caro viua, & lepra eſt: id enim tantundem eſt, ac ſi lepræ vitio laboraret. PALLADIVS. Equidem quale iſtud ſit, quod ais, intelligere non poſſum: nam, ſi nonnullos inquinat illa ex parte lepra, quomodo mundos efficiet illa per totum fuſa atque perfecta? CYRILLVS. Eſt quidem, Palladi, in his verbis gracilitas quædam vocis, ſed tamen putare minime debemus illam Legis diligentiam compugnantem & contrariam nobis intelligentiam inferre; ſed cuiquerei ſapientem quandam & neceſſariam, minimeque reprehendendam rationem eſſe adiunctam. Atque age dicamus, ſi placet. PALLAD. Mihi vero placet, & quidem maxime: iucundiſſimum namque mihi erit, ſi id ardenter ſitienti explicaueris. CYRILL. Duplici, vt puto, ratione laudabilem Deo iudice virtutis amantiſſimo vitam, & Legi maxime conſentaneam tenebimus: aut enim illi viuentes, mortificationem ex morbis animi atque peccatis exiſtentem vitamus; idque eſt non laborare lepra: viuo namque corpori mortificatio adueniens, ac partem occupans, efficit lepram: aut altero modo ex laudabili mortificatione adhuc mundo viuere fugientes, præſtantiſſimo illo quod rebus optimis defertur iudicio, tanquam corona quadam ornabimur; ſic enim ſcribit beatus Paulus, Rom. 6. „ [Ita & vos exiſtimate vos mortuos „ quidem eſſe peccato, viuentes autem „ Deo in Chriſto Ieſu.] Igitur viuentes quidem in Chriſto, quia efficere conamur quod ei placet, mortificationem refugiemus, ex vitiis nimirum atque peccatis exiſtentem: mortui autem peccato, ſicut ſcriptum eſt, viuere in eo, ſapienti conſilio recuſabimus. PALLADIVS. Diſſere dum iſta mihi clarius; neque enim ſatis intelligo.

A Οὐ γὰρ δὴ συνίης ὅτι λέπραν μὲν εἶναι διεβεβαιούμεθα, τὴν ἐκ μέρους νέκρωσιν ἐν ζώσῃ σαρκί, καὶ ἀπόβλητος ἦν ὁ τῇ νόσῳ κάτοχος, ὡς μεμολυσμένος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄθρει δὴ οὖν, ὅτι περιτρέπεταί πως ἡμῖν τὸ χρῆμα δὴ πάλιν εἰς τὸ ἐναντίως ἔχον. εἰ γὰρ δὴ γένοιτο, φησίν, ὅλος διόλου λεπρὸς, καὶ νεκρώσει κάτοχος, οὐδὲν ἔχων ὑγιὲς, ἀφείσθω δὴ τότε τῶν εἰς μολυσμὸν ἐγκλημάτων, καθαρός ἐστι. χρωτὸς δὲ B δὴ ζῶντος ἔτι μὲν εἴη τι λείψανον ἐν αὐτῷ, καταγραφέτω, φησὶν, ὁ ἱερεὺς αὐτοῦ τὴν ἀκαθαρσίαν· μιαίνει γὰρ αὐτὸν ὁ χρὼς ὁ ζῶν, καὶ λεπρός ἐστιν· ἰσομοιρήσει καὶ τοῖς ὅλως εἰς λέπραν αἰτιάμασιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐκ ἂν ἔχοιμι νοεῖν ὅ, τι ποτέ ἐστιν, ὅ φῄς. εἰ γὰρ ἡ ἐκ μέρους λέπρα καταμιαίνει τινὰς, πῶς ἀποφανεῖ καθαροὺς ἡ εἰς ἅπαν καὶ ὁλοτελής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἰσχνομυθία μὲν οὖν, ὦ Παλλάδιε, τὸ χρῆμά ἐστιν. οἰησόμεθα δὲ οὔτι που μαχομένην ὡς ἔοικε καὶ ἀντιξάγουσαν ἡμῖν C τὴν θεωρίαν, εἰσφέρειν τοῦ νόμου τὸ ἀκριβές. ἐφήρμοσται δέ τις ἑκάστῳ λόγος σοφός τε καὶ ἀναγκαῖος, καὶ ἀδιαβλήτως ἔχων. καὶ φέρε λέγωμεν, εἰ δοκεῖ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν· ἐρεῖς γὰρ ὡς ἥδιστα διψηκότι μοι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κατὰ διπλοῦν, οἶμαι, τρόπον τὸν εὐνομώτατον παρά γε τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ κατορθώσομεν βίον. ἢ γὰρ, ζῶντες αὐτοὶ τὴν ἐκ παθῶν τε καὶ ἁμαρτίας παραιτούμεθα νέκρωσιν, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ μὴ παθεῖν τὴν λέπραν, ζῶντι D γὰρ σώματι νεκρότης ἐπισυμβαίνουσα μερικὴ, τὴν λέπραν ἀποτελεῖ· ἤγουν καθ' ἕτερον τρόπον διὰ νεκρώσεως ἀγαθῆς, καὶ τοῦ μηκέτι ζῆν ἀνέχεσθαι κοσμικῶς, καθάπερ τινὰ στέφανον, τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀρίστοις ἀναδησόμεθα ψῆφον. γράφει γὰρ ὧδέ ποι ὁ θεσπέσιος Παῦλος· οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς εἶναι νεκροὺς μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. οὐκοῦν ζῶντες μὲν ἐν Χριστῷ, διά γε τοῦ κατορ- E θοῦν ἐπείγεσθαι τὸ αὐτῷ δοκοῦν, τὸ κατανεκροῦσθαι μισήσομεν, δῆλον δὲ, ὅτι πρὸς πάθη καὶ ἁμαρτίας· ἀποθανόντες δὲ τῇ ἁμαρτίᾳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὸ ζῆν ἐν αὐτῇ διωσόμεθα, φρονοῦντες ὀρθῶς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φράζε δή μοι ταυτὶ καὶ ἔτι σαφές. συνίημι γὰρ οὐ λίαν. ΚΥΡΙΛ-

περιστερῶν, καὶ ἀποκνίσει ὁ ἱερεὺς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σφονδύλου, καὶ οὐ διελεῖ, καὶ ῥανεῖ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ περὶ τῆς ἁμαρτίας, ἐπὶ τὸν τοῖχον τοῦ θυσιαστηρίου. τὸ δὲ κατάλοιπον τοῦ αἵματος καταστραγγιεῖ ἐπὶ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου. ἁμαρτίας γάρ ἐστι, καὶ τὸ δεύτερον ποιήσει ὁλοκαύτωμα ὡς καθήκει· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας, ἧς ἥμαρτε, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. τρυγόνι μὲν δὴ καὶ περιστερᾷ παρεικαστέον ἂν μάλα τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, ὅτι τὸ μέν ἐστιν εὐφωνότατόν τε καὶ λαλίστατον ἐν στρουθίοις, τὸ δὲ ὅτι μάλιστα πρὸς ἄκρον ἥκει πρᾳότητος. ἄμφω δὲ ἦν ἐν Χριστῷ. πᾶσαν μὲν γὰρ κατεκήλησε τὴν οἰκουμένην τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι, τρυγὼν ἡ ἄνωθέν τε καὶ ἐξ οὐρανοῦ, λιγυρὸν ὥσπερ ἐνῇσα μέλος, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καταγγέλλουσα θέλησιν. ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης φησίν, ὃν ἀπέστειλεν ὁ Θεός, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ. ἐκάλει δὲ καὶ ἡμᾶς πρὸς μίμησιν τῆς ἐνούσης αὐτῷ πρᾳότητός τε καὶ ἡμερότητος, οὕτω λέγων· ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. λήψεται τοίνυν τὴν τρυγόνα, φησίν, ὁ ἱερεύς, καὶ ἀποκνίσει τῷ ὄνυχι. σφάζεται γάρ οὕτω τὰ ἐλαφρὰ τῶν στρουθίων. πλήν, οὐκ εἰσάπαν ἀποτεμεῖ, δῆλον δὲ ὅτι τὴν κεφαλήν. πεπέρακται γὰρ οὕτως ὁ Χριστοῦ θάνατος, οὐκ εἰς μερισμόν, ἀλλ' εἰς ἕνωσιν. τοιγάρτοι καὶ ἐν ἀρχαῖς ἐπὶ τὸ Πάσχα τιθεὶς νόμον, καταθύεσθαι μὲν προστέταχε τὸν ἀμνόν, πλὴν ἐν οἰκίᾳ βρωθήσεται, φησί, μιᾷ, καὶ οὐκ ἐξοίσετε τῶν κρεῶν αὐτοῦ ἔξω. μεμέρισται γὰρ οὐδαμῶς ὁ Χριστός, ἀλλ' εἷς ὁλοκλήρως καὶ ἐν ἑκάστῳ καὶ ἐν πᾶσίν ἐστι, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, συλλέγων ἡμᾶς εἰς ἕνωσιν τήν τε πρὸς ἀλλήλους ἐν ὁμοψυχίᾳ, καὶ τὴν δι' ἑαυτοῦ πρὸς Θεὸν ἐν πνεύματι. ὅτι τοίνυν οὐ μερισμοῦ πρόξενος, ἀλλ' ἑνώσεως πρὸς ἡμᾶς ὁ Χριστοῦ γέγονε θάνατος, ἐδήλου πλαγίως τὸ θύεσθαι μὲν τὸ στρουθίον, οὐ μὴν καὶ εἰσάπαν ἀποκείρεσθαι τοῦ σφονδύλου τὴν κεφαλήν· ὅτι δὲ ἁγιάζει τὴν ἐκκλησίαν τῷ ἰδίῳ αἵματι, κατασημαίνεται αὖ, τὸ τῷ αἵματι τοῦ στρουθίου καταρραίνεσθαι τὴν σκηνὴν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ. μία δὲ τρυγὼν ὑπὲρ ἁμαρτίας, καὶ μία πάλιν εἰς ὁλοκαύτωμα, νοεῖται δὲ δι' ἀμφοῖν ὁ Χριστός, καὶ ἀποθνήσκων ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ὁλοκαυτούμενος τῷ πατρί, καὶ μὴν καὶ ἀντάλλαγμα τῆς ἁπάντων ζωῆς ἑαυτὸν ἀναθείς.

primum, & confringet ſacerdos caput eius à vertebra, & non ſeparabit, & aſperget de ſanguine eius, quod eſt pro peccato, ad parietem altaris, reliquum vero ſanguinem exprimet ad baſim altaris; pro peccato namque eſt; & ſecundum faciet holocauſtum iuxta ritum; & orabit pro eo ſacerdos pro peccato, quod peccauit, & remittetur ei.] Turturi igitur & columbæ aptiſſime conferri poteſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quod ille quidem inter aues canora ſane voce eſt, ac maxime reſonanti; hæc vero manſuetudine ſumma prædita; vtrumque autem in Chriſto fuit; oblectauit enim orbem terrarum euangelica prædicatione turtur ille ſupernus atque cœleſtis, cum ſuaue quodammodo carmen modularetur, & Dei ac Patris voluntatem declararet: vt enim beatus Ioannes ait, Quem miſit Deus, verba Dei loquitur: vocauit nos itidem ad imitationem ſuæ lenitatis atque manſuetudinis, ita dicens, [Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.] *Matth. 11.* Accipiet igitur turturem ſacerdos, inquit, & diſcindet vngue; ſic enim exiguæ aues occiduntur, non tamen prorſus ſeparabit, caput nimirum: ſic enim eſt Chriſti mors, non ad diuiſionem ſed vnionem perpetrata. Itaque à principio quoque, cum legem de Paſcha ſanciret, immolari quidem iuſſit agnum, tamen, [In vna, inquit, domo comedetur, & non efferetis de carnibus eius foras:] *Exod. 12.* Chriſtus enim minime diuiſus, ſed vnus integer & in ſingulis eſt & in omnibus eſt: & ipſe eſt pax noſtra, qui nos ad vnitatem colligit, tum eam, qua inter nos per vnanimitatem iungimur, tum qua per ipſum cum Patre in Spiritu connectimur. Igitur Chriſti mortem non diuiſionem inuexiſſe, ſed mutuam inter nos vnitatem, id oblique declarabatur in eo quod auis illa immolabatur quidem, non tamen in totum à vertebra caput abſcindebatur; eundemque ſanctificare Eccleſiam ſuo ſanguine, ex eo ſignificatur, quod tabernaculum & ea, quæ in ipſo erant, auis ſanguine reſpergebantur. Vnus autem turtur pro peccato, vnus item in holocauſtum offertur; verùm per vtrumque Chriſtus intelligitur, qui tum pro nobis mortuus eſt, tum in odorem ſuauitatis Patri vt holocauſtum oblatus, & ſeipſum pro vniuerſorum vita pretium impendit.

PALLADIVS. Rectè dicis. A CYRILLVS. Sacrificandi porro munus Lex vſque eo extenuauit, vt parari ſacrificium facillime poſſet, & pro cuiuſque facultatis modo fieri iubet, vt illam in recte factis cunctationem vbique præcidat excuſationemque omnem negligentiæ adimat.

Leuit. 5. „ Scribit autem ſic rurſum; [Si autem „ non inuenerit manus eius par turturum, aut duos pullos columbarum, feret donum ſuum pro eo, quod peccauit, decimam œphi ſimilæ pro peccato; non infundet oleum ſuper ipſum, „ neque imponet ſuper eo thus; quia pro „ peccato eſt; & feret eam ad ſacerdotem; & capiens ſacerdos ab ea plenum „ pugillum ſuum, memoriale eius ponet „ ſuper altare holocauſtorum Domini: „ pro peccato eſt, & orabit pro eo ſacerdos, pro peccato eius, quod peccauit „ de vno horum, & remittentur ei; reliquum vero erit ſacerdoti, vt hoſtia ſimilæ.] Sed in his quidem donis nihil eſt, quod de Chriſto accipi adhuc poſſit; ſed offerentis vitam, & illum in Chriſto acceſſum, & conſecrationem, qua Deo dicamur, huius oblationis ritus nobis indicat: offertur enim ſimila, ea qua fit panis; eſt autem panis figura vitæ: ſed neque thure conſpergi, neque oleo rigari oportere dicit, eiuſque rei ſapientem ac neceſſariam cauſſam affert, quia pro peccato eſt, à quo prorſus longe remota eſt & hilaritas, quæ in oleo intelligitur, & bonus odor, qui in thure: non eſt autem ambiguum, quin peccatum, quod in nobis eſt, triſte quiddam ſit, & expers odoris; cùm contra virtus ſemper & hilaritate per ſpem in Deum prædita ſit, & non exiguum odorem habeat, qualis in ſpirituali qualitate ſcilicet eſſe poteſt. Vitæ igitur hilaritatem non habentis, & bono odore vacuæ figura eſt illa ſine oleo ac thure ſimila: ſed ipſa quoque in Chriſto ad hilaritatem transfertur, aſſumitque bonum odorem in fide, & offertur Deo per eum, qui abſtergit inquinatos, & eos, qui in impuritates prolapſi ſunt abluit: Capiet enim, inquit, pugillum ſacerdos de ſimila, & imponet ſuper altare holocauſtorum Domino: in Chriſto enim acceſſum habemus, ac per ipſum appropinquamus, qui inquinati ſumus: iuſtificamur autem per fidem, & in odorem ſuauitatis offerimur Patri; cum ſpiritualis ille bonus odor non ipſi quidem ſimus, ſed ipſe Chriſtus, qui in nobis eſt.

ΠΑΛ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡ. Ὑποβιβάζει γε μὴν ὁ νόμος καὶ εἰς τὸ λίαν εὐπόριστον τῆς θυσίας τὸν τρόπον· καὶ ἀναλόγως ταῖς ἑκάστου μέτροις ποιεῖσθαι προστάττει, τὸν ἐπὶ τοῖς ἀρίστοις ὄκνον ἀποτεμνόμενος πανταχῆ, καὶ ἀπροφάσιστον καθιστὰς τοῖς ἐλοῦσι τὸ ῥᾴθυμον. γράφει δὲ ὧδε πάλιν· ἐὰν δὲ μὴ εὑρίσκῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, καὶ οἴσει τὸ δῶρον αὐτοῦ, περὶ οὗ ἥμαρτε, τὸ δέκατον τοῦ οἰφὶ σεμιδάλεως περὶ ἁμαρτίας. οὐκ ἐπιχεεῖ ἐπ' B αὐτὸ ἔλαιον, οὐδὲ ἐπιθήσει ἐπ' αὐτοῦ λίβανον, ὅτι περὶ ἁμαρτίας ἐστί. καὶ οἴσει αὐτὴν πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ δραξάμενος ὁ ἱερεὺς ἀπ' αὐτῆς πλήρη τὴν δράκα αὐτοῦ, τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ἐπιθήσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων Κυρίου. ἁμαρτία ἐστί. καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς, περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτεν ἀφ' ἑνὸς τούτων, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. τὸ δὲ καταλειφθὲν ἔσται τῷ ἱερεῖ, ὡς θυσία τῆς σεμιδάλεως. ἀλλ' ἔν γε δὴ C τούτοις, περὶ Χριστοῦ μὲν οὐκέτι, τὴν δὲ τοῦ προσάγοντος ζωὴν, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ πρόσοδον, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ἀφιέρωσιν, ὁ τῆς θυσίας ἡμῖν ἀποφαίνει τρόπος. προσφέρεται μὲν γὰρ σεμίδαλις ἄρτου γένεσις. ζωῆς δὲ τύπος, ὁ ἄρτος· ἀλλ' οὔτε λιβάνῳ καταπάττεσθαι δεῖν αὐτὴν, οὔτε μὴν ἐλαίῳ δεδεῦσθαι λέγει, σοφήν τε καὶ ἀναγκαίαν τοῦ τοιοῦδε τὴν ἀφορμὴν εὖ μάλα προσαναφωνεῖ, ὅτι περὶ ἁμαρτίας ἐστὶν, ἧς ἂν εἴη πόρρω τε καὶ πάντως ἀπωτάτω τὸ ἱλαρὸν, τὸ D ἐν ἐλαίῳ νοούμενον, καὶ μήν τοι τὸ εὐῶδες, ὡς ἐν λιβάνῳ τυχὸν εἴη. δὴ ἂν οὐκ ἀμφίλογον, ὅτι χρῆμα στυγνὸν καὶ ἄοσμον ἀληθῶς, ἡ ἐν ἡμῖν ἁμαρτία. κατεπλούτησε δὲ ἐφ' ἑαυτῇ, τῆς ἀρετῆς ἀεί πως τὸ ἱλαρὸν, δι' ἐλπίδος τῆς εἰς Θεὸν πολὺ τὸ εὐῶδες ἐχούσης, ὡς ἐν ποιότητι δηλονότι τῇ νοητῇ. τύπος οὖν ἄρα ζωῆς, τῆς μὴ ἐχούσης τὸ ἱλαρὸν καὶ εὐωδίας ἐρήμης, ἡ λιβάνου δίχα καὶ ἐλαίου σεμίδαλις, ἀλλ' ἐν Χριστῷ καὶ αὐτὴ μεθίσταται πρὸς τὸ ἱλαρόν. δέχεται δὲ καὶ τὸ εὐῶδες ἐν πίστει, καὶ προσφέρεται E τῷ Θεῷ δι' αὐτοῦ, τοῦ διασμήχοντος τοὺς μεμολυσμένους, καὶ ἀπονίζοντος νοητῶς τοὺς ἐνόντας ἀκαθαρσίᾳ. δράξεται γὰρ, φησὶν, ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς σεμιδάλεως, καὶ ἀνοίσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων Κυρίῳ. ἐν Χριστῷ γὰρ ἡμῖν ἡ προσαγωγὴ, καὶ δι' αὐτοῦ προσίεμεν οἱ μεμολυσμένοι. δικαιούμεθα δὲ διὰ πίστεως, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνατιθέμεθα τῷ πατρὶ, ἑαυτοὺς μὲν οὐκέτι, Χριστὸν δὲ τὸν ἐν ἡμῖν, εὐωδίας ἔχοντας τὴν πνευματικήν.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀτρεκὴς ὁ λόγος.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ πρός γε δὴ τούτοις, καὶ εἰ γένοιτό τινας προσκεκρουκέναι Θεῷ, καὶ ὑφελέσθαι τι τῶν ἡγιασμένων, εἴτ' οὖν ἀρνήσασθαι τὸ ἐπηγγελμένον, καὶ μὴ δὴ παραχρῆμα προσεισενεγκεῖν, καὶ τὸ ῥᾴθυμον ἐν τούτοις, λήθης ἔγκλημα παθεῖν, διακαθαίρει πάλιν. γέγραπται γάρ ὧδε. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· ψυχὴ ἣ ἂν λάθῃ αὐτὴν λήθη, καὶ ἁμάρτῃ ἀκουσίως ἀπὸ τῶν ἁγίων κυρίου, καὶ οἴσει τῆς πλημμελείας αὐτοῦ τῷ κυρίῳ κριὸν ἄμωμον ἐκ τῶν προβάτων, τιμῆς ἀργυρίου σίκλων, τῷ σίκλῳ τῶν ἁγίων, περὶ οὗ ἐπλημμέλησε· καὶ ὃ ἥμαρτεν ἀπὸ τῶν ἁγίων, ἀποτίσει αὐτό, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προσθήσει ἐπ' αὐτό, καὶ δώσει αὐτὸ τῷ ἱερεῖ. καὶ ὁ ἱερεὺς ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ κριῷ τῆς πλημμελείας, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. πάνδεινον γὰρ ἀληθῶς, τὸ ὑφελέσθαι τι τῶν ἡγιασμένων καὶ ἀνατεθειμένων εἰς δόξαν Θεοῦ. ἐν ἴσῳ δὲ τούτῳ που διαβεβλήσεται, καὶ οὐκ ἐν μικραῖς αἰτίαις, τὸ μὴ ἀποτίσαι τὰ ἐπηγγελμένα. τέκνον γάρ, φησίν, ἐὰν εὔξῃ εὐχὴν τῷ κυρίῳ, μὴ χρονίσῃς τοῦ ἀποδοῦναι αὐτήν. ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαί σε, ἢ τὸ εὔξασθαι, καὶ μὴ ἀποδοῦναι. ψάλλει δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· εὔξασθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν. ἐκολάζοντο δὲ καὶ οἱ Ἡλεὶ παῖδες, ὑποκλέπτοντές τινα τῶν ἁγίων, καὶ σφετεριζόμενοι τὰ τοῦ Θεοῦ. τίς οὖν ἂν γένοιτο καὶ τῷδε τυχὸν ἡ ἄφεσις; ἢ πῶς ἂν ἐκλύσειεν αἰτίας τὸν πόδα, καὶ ἀπαλλάττοιτό τις; πρῶτον μὲν εἰ πλουσιωτέραν τῶν ὑφαιρεθέντων ποιοῖτο τὴν ἀντέκτισιν, προσθήσει γὰρ τὸ ἐπίπεμπτον, φησίν, εἶτα κριὸν εἰς θυσίας ἐπιπροσοίσειεν ὠνητόν. τύπος δ' ἂν εἴη τὸ χρῆμα, Χριστοῦ, ὃν οἱ τῶν Ἰουδαίων προεστηκότες ἐξεπρίαντο τρόπον τινά, τριάκοντα δηναρίων, ἃ τῷ προδότῃ κατέθεντο μαθητῇ. οὐκοῦν ἐν Χριστῷ, καὶ τῶν εἰς Θεὸν αἰτιαμάτων, ἡ ἄφεσις. ὅτι δὲ καὶ τῶν εἰς ἀνθρώπους ἀδικημάτων ἀπαλλάξειεν ἂν αὐτούς, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν, τὸν γείτονά τε καὶ ἐφεξῆς ἀναγνοῦσι νόμον. ἔχει δὲ οὕτω. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· ψυχὴ ἣ ἂν ἁμάρτῃ, καὶ παριδοῦσα παρίδῃ τὰς ἐντολὰς κυρίου, καὶ ψεύσηται τὰ πρὸς τὸν πλησίον ἐν παραθήκῃ, ἢ περὶ κοινωνίας, ἢ περὶ ἁρπαγῆς, ἢ ἠδίκησέ τι τὸν πλησίον, ἢ εὗρεν ἀπώλειαν, καὶ ψεύσηται περὶ αὐτῆς, καὶ ὀμόσῃ ἀδίκως περὶ ἑνὸς ἀπὸ πάντων, ὧν ἐὰν ποιήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ὥστε ἁμαρτεῖν ἐν τούτοις.

PALLADIVS. Veriſſime dictum.

CYRILLVS. Adhæc, ſi qui Deum offenderint, & aliquid ex iis abſtulerint, quæ Deo ſanctificata ſunt, ſiue recuſarint, quod Deo polliciti ſunt exſoluere, neque continuo obtulerint, eiuſque rei negligentia ad culpam obliuionis peruenerit, rurſus id crimen expiare docet: ſic namque ſcriptum eſt, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Anima, quæ obliuione oblita fuerit, & peccauerit non ſponte ab iis, quæ ſancta ſunt Domino, feret pro delicto ſuo Domino arietem immaculatum ex ouibus pretio argenti ſiclorum ſiclo ſancto, pro eo quod peccauit, & quod peccauit à ſanctis, reſtituet illud, & quintam adiiciet ſuper illud, & dabit illud ſacerdoti, & ſacerdos exorabit pro eo in ariete delicti, & remittetur ei:] grauiſſimum enim crimē ſane, auferre aliquid de ſanctificatis, & in Dei gloriam dedicatis: æque culpandum eſt, nec leue crimen ducendum, quæ Deo promiſſa ſint, non perſoluere; [Fili enim, inquit, ſi votum voueris Deo, ne differas reddere illud: melius eſt non vouiſſe, quam vouiſſe & non reddere:] pſallit etiam beatus Dauid, [Vouete, & reddite domino Deo veſtro:] filii quoque Heli puniti ſunt, quod è ſanctis nonnihil ſurriperent, & quæ Dei erant, interuerterent. Qua ratione igitur hoc quoque crimen remittetur? aut quomodo ex huius culpæ laqueo quiſpiam exoluere pedem, & liberari poterit? Primum quidem ſi plus perſoluat quàm ſurripuit. Addet enim quintam, inquit; deinde ſi emptum arietem in ſacrificium obtulerit: id autem Chriſti figura eſt, quem Iudæorum principes emerunt quodammodo triginta denariis, quos proditori diſcipulo numerauerunt. Igitur in Chriſto, criminum in Deum quoque commiſſorum fit remiſſio: ab iis quoque criminibus quæ in homines commiſſa ſunt, eundem ipſum eripere, haud difficile eſt videre, ſi proximam, & quæ deinceps ſequitur, legem recitauerimus: ea ſic habet, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Anima, quæ peccauerit, & contemnens contempſerit mandata Domini, & abnegauerit rem proximi in depoſito vel de ſocietate, vel de furto, aut fraudauit in aliquo proximum, vel inuenit rem perditam, & mentitus de ea fuerit, & iurauerit fraudulenter, de qualibet re, quamcunque fecerit homo, ita vt peccet in ipſa, & erit cum peccauerit,

Leuit. 5.

Eccleſ. 5.

Pſal. 75.

Leuit. 6.

& deliquerit, & reddiderit furtum, A quod rapuit, vel fraudem, quam fraudauit, vel depoſitum, quod creditum eſt ei, vel rem perditam, quam inuenit, ex omni re, de qua iurauit fraudulenter; reddet ipſam ſortem, & quintam adiiciet ei cuius eſt, ipſi reddet, quo die redargutus fuerit, & pro delicto ſuo feret Domino arietem ex ouibus immaculatum pretio, in quod peccauit, & expiabit pro eo ſacerdos coram Domino, & remittetur ei ex B omnibus, quæ fecit & peccauit in ipſo.] Vides expiationis morem ac ritum æque in vtroque crimine ſeruari? Reſtituet enim, inquit, cum adiectione, & arietis oblatione. Neque ſolum crimina in Deum commiſſa, verum etiam in fratres, & generis communione coniunctos expiare oportere, Lex optime præcipit. In Chriſto autem non fit ex parte iuſtificatio, ſed perfecta potius macularum ablutio. Ideoque dicebat, Ioan. 5. [Amen amen dico vobis, C quia qui credit in me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſit de morte ad vitam.] Quod ſi iudicium effugit, quiſquis in fide iuſtificationem adeptus eſt per Chriſtum, omnino dicere neceſſe eſt, eum à criminibus abſolutum, nullumque genus accuſationis aduerſus eum hominem valere cenſendum. Rom. 8. [Deus eſt enim, qui iuſtificat, quis eſt, qui condemnet?] Igitur, ſi offenſis fratribus facto ſatisfecerimus, D illam in Chriſto iuſtificationem paratiſſimam inueniemus. Sic Zacchæus ille publicanus ad apoſtolatum vocatus, non modo ſe vocantem ſecuturum pollicitus eſt, ſed etiam quæcunque fraudaſſet, quadruplo redditurum: ſic enim ſtatuo, qui Chriſtum in ſe ipſis per Spiritum inhabitantem ſuſcepturi ſint, eos prius oportere maculas abſtergere, & eluere crimina, & ita ſplendidam, & à maculis puram illi ſuam animam exhibere; E vt ſine dubio diuinus ille pſalmorum Cantor cum ad præclaram hanc virtutem perueniſſet, clamabat dicens, Pſal. 56. [Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum, cãtabo & pſalmum dicam:] vt enim lanis, ſi puræ ſint, tincturæ inſident; ſin vllæ ſordium reliquiæ illis inſint, illico facile inductus color amittitur, nec ſedem in eis firmam habet;

καὶ ἔσται ἡνίκα ἐὰν ἁμάρτῃ, καὶ πλημμελήσῃ, καὶ ἀποδῷ τὸ ἅρπαγμα, ὃ ἥρπασεν, ἢ τὸ ἀδίκημα, ὃ ἠδίκησεν, ἢ τὴν παραθήκην, ἥτις παρετέθη αὐτῷ, ἢ τὴν ἀπώλειαν, ἣν εὗρεν ἀπὸ παντὸς πράγματος, οὗ ὤμοσε περὶ αὐτοῦ ἀδίκως, καὶ ἀποτίσει αὐτὸ τὸ κεφάλαιον, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προσθήσει ἐπ' αὐτό, τίνος ἐστίν, αὐτῷ ἀποδώσει ᾗ ἡμέρᾳ ἐλεγχθῇ, καὶ τῆς πλημμελείας αὐτοῦ οἴσει τῷ Κυρίῳ κριὸν ἀπὸ τῶν προβάτων ἄμωμον, τιμῆς, εἰς ὃ ἐπλημμέλησε. καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἔναντι Κυρίου, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ περὶ ἑνὸς ἀπὸ πάντων ὧν ἐποίησε καὶ ἐπλημμέλησεν ἐν αὐτῷ. ὁρᾷς τῆς ἀποκαθάρσεως ἐν ἴσῳ τρέχοντα, καὶ πληρούμενον δι' ἀμφοῖν τὸν τρόπον; ἐκτίσει γὰρ διὰ τοῦ πλεονασμοῦ, καὶ κριοῦ προσαγωγῇ· τά τε εἰς Θεὸν ἐγκλήματα, τά τε εἰς ἀδελφοὺς καὶ ὁμοφύλους ἀποκρούεσθαι δεῖν ὁ νόμος εὖ μάλα διεκελεύετο. μερικὴ δὲ οὔτι που δικαίωσις ἐν Χριστῷ, τελεία δὲ μᾶλλον τοῦ κατασπιλοῦν εἰωθότος ἀπόνιψις· τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. εἰ δὲ τὸ κρίνεσθαι διαπέφευγεν, ὁ τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν εἰσποιητὴν ἔχων διὰ Χριστοῦ, πᾶσα πως ἀνάγκη λέγειν ὡς ἀνέδρα τὰ ἐγκλήματα· καὶ τρόπος αἰτιαμάτων ἰσχύσειεν ἂν οὐδείς, κατά γε τοιοῦδε φημί. Θεὸς γὰρ ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρίνων; οὐκοῦν τοῖς λελυπημένοις τῶν ἀδελφῶν, διὰ πραγμάτων ἀπολογούμενοι, τὴν ἐν Χριστῷ δικαίωσιν ἑτοιμοτάτην εὑρήσομεν. οὕτω καὶ Ζακχαῖος ὁ τελώνης κεκλημένος εἰς ἀποστολήν, οὐχ ὡς ἕψεται μόνον τῷ κεκληκότι κατεπηγγέλλετο, ἀλλὰ καὶ πάντα ὅσα ἂν ἠδίκησεν ἀποδώσειν ἐν τετραπλῷ. χρῆναι γὰρ οἶμαι τοὺς μέλλοντας ἔν γε δὴ σφίσιν αὐτοῖς ἔνοικον διὰ τοῦ πνεύματος τιθέναι Χριστόν, προαποτίζεσθαι ῥύπους, καὶ προαποσμήχειν ἐγκλήματα, λαμπρὰν δὲ οὕτω καὶ ἀκηλίδωτον ἀποφαίνειν αὐτῷ τὴν ἰδίαν ψυχήν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ θεσπέσιος μελῳδὸς ἐν καλῷ τῆς τοιαύτης ἀρετῆς γεγονώς, ἀνεφώνει λέγων, ἑτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός. ἑτοίμη ἡ καρδία μου, ᾄσομαι καὶ ψαλῶ. ὥσπερ γὰρ καθαροῖς μὲν οὖσι τοῖς ἐρίοις ἐνιζάνουσιν αἱ βαφαί, εἰ δὲ ῥύπου τι μέτεστι λείψανον, ἀποβάλλουσιν εὐθὺς τὸ εἰσκεκριμένον, καὶ ἀσφαλῆ τὴν ἕδραν οὐκ ἔχει ἐν αὐτοῖς;

A οὕτω καὶ ἡ Χριστοῦ μέθεξις, ταῖς μὲν ἁγίαις καὶ καθαραῖς εἰσδύεται ψυχαῖς, ταῖς δὲ μὴ οὕτως ἐχούσαις, οὐδ' ἂν ὅλως ἐνιζήσειεν. ἅγιον γὰρ πνεῦμα σοφίας φεύξεται δόλον, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ οὐ κατοικήσει ἐν σώματι καταχρέῳ ἁμαρτίαις. Οὐκοῦν περιπείθοντες τοὺς ἠδικημένους, καὶ τοῖς εἰς φιλίαν κατορθώμασι τὰς τῶν ἀδελφῶν ἀποκείροντες λύπας, αἰτίας ἑαυτοὺς ἁπάσης ἀπαλλάξομεν, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ κερδανοῦμεν ἄφεσιν. ΠΑΛ. Ὀρθότατα ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Βούλει δὴ τούτοις καὶ ἑτέρας ἐννοιῶν ἐπισυλλέγοντες τύπους,

B τά τε ἐκ μολυσμῶν ἐγκλήματα, καὶ τὰ ἐφ' ἑκάστῳ τεθεσπισμένα πρὸς ἀποκάθαρσιν ἐξηγώμεθα; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ἀμφιλαφεστέραν γὰρ οὕτω τὴν ὄνησιν ἐξεργάσαιτ' ἂν ἡμῖν ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος. ΚΥΡ. Γέγραπται τοίνυν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐξαποστειλάτωσαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς πάντα λεπρὸν, καὶ πάντα γονοῤῥυῆ, καὶ πάντα ἀκάθαρ-

C τον ἐπὶ ψυχῇ, ἀπὸ ἀρσενικοῦ ἕως θηλυκοῦ, ἐξαποστείλατε ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ οὐ μὴ μιανοῦσι τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν, ἐν οἷς ἐγὼ καταγίνομαι ἐν αὐτοῖς. ὅτι μὲν οὖν τοῖς ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀβουλήτως συμβαίνουσιν, οὐκ ἂν οἶμαι δόξειεν εἰκότως ἐπιτιμᾷν ὁ νόμος ἡμῖν, ἐν τούτοις, παντί τῳ σαφές· κολάζεται γὰρ ἀνθ' ὅτου, τὸ σώματος πάθος, καὶ τὴν ἐκ νόμου κατάῤῥησιν ὅπως ἂν ἔχοι δικαίαν, ὁ σαρκικαῖς ἀῤῥωστίαις περιπεσών; σοφὸν οὖν

D ἄρα καὶ ἀναγκαῖον εἰς εἰκόνα καὶ τύπον τῶν ἐν ψυχαῖς νοσημάτων, δέχεσθαι τὰ σωματικά. εἴη γὰρ ἂν οὕτω πνευματικὸς ὁ νόμος, καὶ ψῆφος ὁσία τὰ ἐφ' ἑκάστῳ παρὰ Θεοῦ κατὰ καιροὺς κεχρησμῳδημένα, οὐχὶ τοὺς ἀνεπιλήπτως ἐναλόντας νόσοις, ταῖς δίκαις ὑπάγοντα, ἀλλ' οἷς ὁ τοῦ πλημμελῆσαι λόγος, ὁσίαν ἂν ἔχοι τὴν ἐπίπληξιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς εὖγε δὴ φής. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀποπέμπεσθαι μὲν οὖν τῆς παρεμ-

E βολῆς προστέταχε λεπρὸν, ἰσχνοτάτην δὲ λίαν ἐπ' αὐτῷ ποιεῖται τὴν βάσανον, καὶ δοκιμάζεσθαι δεῖν ἐπιτάττει τὴν νόσον, οὕτω λέγων. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν, λέγων· ἀνθρώπῳ ἐάν τινι γένηται ἐν δέρματι χρωτὸς αὐτοῦ οὐλὴ σημασίας τηλαυγὴς, καὶ γένηται ἐν δέρματι χρωτὸς αὐτοῦ ἁφὴ λέπρας, ἀχθήσεται πρὸς Ἀαρὼν τὸν ἱερέα, ἢ ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ τῶν ἱερέων, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν ἐν δέρματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ

A ita Chriſti participatio in ſanctas quidem & puras animas influit, in iis autem, quæ ſecus habent, ne inſidere quidem hærereve vllo modo poteſt: [Sanctus enim ſpiritus ſapientiæ fugiet dolum, vt ſcriptum eſt, & non inhabitabit in corpore ſubdito peccatis.] *Sapien. 1.* Igitur eos, quos læſimus, reconciliando, & fratrum offenſiones beneuolentiæ officiis minuendo, omnem à nobis culpam remouebimus, Chriſtique remiſſionem conſequemur.

B PALLADIVS. Rectiſſime dicis. CYRILLVS. Viſne igitur, vt ad ea, quæ dicta ſunt, alias quoque intelligentiæ formas colligamus, & vitia ex variis inquinamentis exiſtentia, & quæ pro cuiuſque expiatione Lege ſancita ſint, exponamus? PALLADIVS. Maxime quidem velim: ita enim hac de re diſputatio copioſiorem nobis vtilitatem afferet. CYRILLVS. Scri-

C ptum eſt igitur in Numeris, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſraël, & emittant de caſtris omnem leproſum, & omnem ſeminifluum, & omnem immundum in anima, à maſculo vſque ad feminam emittite extra caſtra, & non inquinabunt caſtra ſua, in quibus ego verſor in eis.] *Num. 5.* Non videri igitur conſentaneum, ea, quæ inuitis neceſſitate cogente accidunt, Legem in his verbis vitio nobis dare, id cuiuis perſpi-

D cuum eſt: quæ enim cauſſa eſt, vt corporis morbus puniatur? quæve æquitas poſtulat, vt qui in carnis infirmitatem inciderit, Lege damnetur? ſapienter igitur ac neceſſario eiuſmodi corporis vitia vt animi morborum figuræ atque imagines accipiuntur: ita enim Lex erit ſpiritualis, ac iuſte decreta erunt quæ de vnoquoque horum à Deo pro temporum ratione ſancita ſunt, ſi non eos, qui inuiti in morbos inciderunt, pœnis ſubiiciant, ſed eos puniant, quibus pro

E delictorum ratione iuſta caſtigatio infertur. PAL. Præclarè ſanè. CYRIL. Emitti igitur leproſum è caſtris mandat, ſubtiliſſimamque de eo inquiſitionem haberi, eumque morbum exquiri iubet his verbis, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens, Homini ſi cui fuerit in cute corporis ſui cicatrix ſigni lucida, & fuerit in cute corporis eius tactus lepræ, veniet ad Aarõ ſacerdotẽ, vel vnum ex filiis eius ſacerdotibus, & videbit ſacerdos tactũ in cute corporis eius, *Leuit. 13.*

„ & pilus in tactu mutatus fuerit in al-
„ bum, & aſpectus tactus humilis à
„ cute corporis eius, tactus lepræ eſt: &
„ videbit ſacerdos, & inquinabit eum:
„ ſi autem lucidus albus erit in cute
„ corporis eius, & humilis non ſit aſpe-
„ ctus eius à cute, & pilus eius non mu-
„ tatus eſt in pilum album, ipſe autem eſt
„ obſcurus, ſegregabit ſacerdos tactum
„ ſeptem diebus: & videbit ſacerdos
„ tactum die ſeptimo, & ecce tactus
„ manet coram ipſo; non mutatus eſt
„ tactus in cute, & ſegregabit eum ſa-
„ cerdos ſeptem diebus ſecundo, & vi-
„ debit eum ſacerdos ſeptimo die ſecun-
„ do, & ecce obſcurus eſt tactus, non
„ eſt conuerſus tactus in cute; & mun-
„ dabit eum ſacerdos: (ſignum enim
„ eſt) & ablutis veſtibus ſuis, mundus
„ erit. Si autem conuerſa mutata fue-
„ rit ſignificatio in cute, poſteaquam vi-
„ dit eum ſacerdos, vt mundaret ipſum,
„ & viſus fuerit denuo à ſacerdote, &
„ viderit eum ſacerdos, & ecce mutata
„ eſt ſignificatio in cute, & coinquina-
„ bit eum ſacerdos: lepra eſt.] Sub-
tilitas quædam in his verbis ineſt, Palladi, nec facile horum verborum ſignificatio percipi poteſt; neceſſarium vero arbitror, ſenſum in pauca conferendo, exponere quid Lex velit ſignificare: prius autem explicabo eius morbi differentiam. Lepra igitur in hominum corporibus grauiſſimus eſt morbus, & qui difficillime curetur, & edax: fit autem ex eo quod caro emoritur, excauatur enim vlcus illico abſumpta cute, & in profundum deſidente, quod malum illud ſemper ad inferiores partes ſerpat: ex quo, vt opinor, fit, vt pilus, qui in illis partibus exoritur, langueſcens exalbeſcat, ac veluti ſtirps vna cum ſubiecta terra corrumpatur. Lepra igitur eiuſmodi morbus eſt. Albor ruſus infirmitas eſt carnis, lepræ perſimilis, niſi quod malum illud non in profundum agit, neque morbi ſenſum in intimas partes mittit, ſed innatat quodammodo, & vix pullulat in ſummo corpore, neque mutat pilum in album colorem, neque tam late funditur, vt reprimi nequeat, ſed leuibus admodum remediis adhibitis, facile coercetur, & ad integram valetudinem caro illa pullulans reuertitur. Lepra igitur mors carnis manifeſta eſt: at albor ſuſpicionem habet lepræ, non tamen etiam idem plane quod lepra atque mortificatio.

A θρὶξ ἐν τῇ ἁφῇ μεταβάλῃ λευκὴ, καὶ ἡ ὄψις
τῆς ἁφῆς ταπεινὴ ἀπὸ τοῦ δέρματος τοῦ χρωτὸς,
ἁφὴ λέπρας ἐστί. καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ μια-
νεῖ αὐτόν. ἐὰν δὲ καὶ τηλαυγὴς λευκὴ ᾖ ἐν τῷ
δέρματι τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ ταπεινὴ μὴ ᾖ ἡ
ὄψις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ δέρματος, καὶ ἡ θρὶξ αὐ-
τοῦ οὐ μετέβαλε τρίχα λευκὴν, αὐτὴ δὲ ἐστὶν
ἀμαυρὰ, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν ἑπτὰ
ἡμέρας· καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφὴν τῇ ἡμέ-
ρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ ἰδοὺ ἡ ἁφὴ μένει ἐναντίον
B αὐτοῦ, οὐ μετέπεσεν ἡ ἁφὴ ἐν τῷ δέρματι, καὶ
ἀφοριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ἑπτὰ ἡμέρας τὸ δεύτερον.
καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ
τὸ δεύτερον. καὶ ἰδοὺ ἀμαυρὰ ἡ ἁφὴ, οὐ μετέ-
πεσεν ἡ ἁφὴ ἐν τῷ δέρματι. καὶ καθαριεῖ αὐ-
τὸν ὁ ἱερεὺς, σημασία γάρ ἐστι. καὶ πλυνάμε-
νος τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καθαρὸς ἔσται. ἐὰν δὲ με-
ταβαλοῦσα μεταπέσῃ ἡ σημασία ἐν τῷ δέρ-
ματι, μετὰ τὸ ἰδεῖν αὐτὸν τὸν ἱερέα τοῦ καθαρί-
σαι αὐτὸν, καὶ ὀφθήσεται τὸ δεύτερον τῷ ἱερεῖ.
C καὶ ὄψεται αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ μετέπεσεν
ἡ σημασία ἐν τῷ δέρματι, καὶ μιανεῖ αὐτὸν ὁ
ἱερεύς. λέπρα ἐστίν. ἰσχνομυθία μὲν οὖν τὸ χρῆ-
μά ἐστιν, ὦ Παλλάδιε, καὶ οὐχ ἕτοιμος ἐλθεῖν ὁ
ἐπὶ τοῖσδε λόγος. ἀναγκαῖον δὲ οἶμαι συνενεγκόν-
τα τὸν νοῦν, ὡς ἐν ὀλίγοις εἰπεῖν, τό τι ἂν βού-
λοιτο δηλοῦν ὁ νόμος. προεξηγήσομαι δὲ πως
τοῦ πάθους τὴν διαφοράν. λέπρα μὲν οὖν τοῖς
ἀνθρωπίνοις σώμασι παγχάλεπόν ἐστι πάθος, καὶ
δυσδιάφυκτον καὶ βορόν· συμβαίνει δὲ κατὰ νέκρω-
D σιν. κοιλαίνεται μὲν γὰρ τὸ τραῦμα εὐθὺς, δα-
πανωμένου τοῦ δέρματος, καὶ εἰς βάθος ἀεὶ συνι-
ζάνοντος· ἅτε δὴ, καὶ διερπούσης ἀεὶ πρὸς τὸ κά-
τω τῆς φθορᾶς. ὅθεν τοι καθάπερ ἐγῷμαι, καὶ
ἡ θρὶξ ἐπανθοῦσα τοῖς τόποις μαραινομένη, κα-
ταλευκαίνεται, καὶ οἱονεί τι φυτὸν τῇ ὑποκειμένῃ
συγκαταφθείρεται γῇ. λέπρα μὲν οὖν τὸ τοιόν-
δε πάθος. λεύκη δὲ πάλιν, ἀρρώστημα σαρκικὸν
τῇ λέπρᾳ προσοικὸς, πλὴν οὐκ ἐνίησι τὸ λυ-
πηρὸν εἰς βάθος, οὔτε μὴν εἰσπέμπει τοῖς ἔσω τῆς
E νόσου τὴν αἴσθησιν, ἐπινήχεται δὲ ὥσπερ ἄκρῳ τινὶ, καὶ
μόλις ἐπανθοῦσα τῷ σώματι, καὶ οὐδὲ τρίχα
μεθίστησιν εἰς τὸ λευκὸν, οὔτε μὴν ἀκαθέκτως εὐ-
ρύνεσθαι, ἀλλ' ὀλίγοις κομιδῇ τοῖς ἐπικουρήμασιν
εὐκόλως ἀνασειράζεσθαι, καὶ ὑπονοστεῖ πρὸς ὑγιὲς
ἡ ἐπανθοῦσα σάρξ. οὐκοῦν ἡ μὲν λέπρα, νέκρω-
σις ὁμολογουμένη. ἐν ὑποψίαις δέ πως τῆς λέπρας
ἡ λεύκη. οὐ μὴν ἔτι καὶ τὸ αὐτὸ κατ' ἀλήθειαν, λέπρα

καὶ νέκρωσις. καταψηφίζεται τοίνυν ὁ νόμος τῆς λέπρας τὸ ἀκάθαρτον, ὡς ἤδη παθόντος τὴν νέκρωσιν. ἀφίησι δὲ τοῦ ἐγκλήματος, τὸν λεύκην ἠῤῥωστηκότα, ὡς ἐν ὑποψίαις μὲν γεγονότα τῆς λέπρας, οὐ μὴν ἔτι καὶ λελεπρωμένον. τοιγάρτοι, φησὶν, εἰ γένοιτο οὐλὴ σημασίας, καὶ ἁφὴ λέπρας, καὶ κοιλοτέρα ἡ ὄψις τοῦ δέρματος, καὶ μὴν καὶ τριχὸς εἰς λευκότητα μεταβολὴ, συναποθνησκούσης τάχα που τῇ ὑποκειμένῃ σαρκὶ, λέπρα δὴ πάντως ἐστί. ἕρπει γὰρ εἰς βάθος, ἡ νέκρωσις. εἰ δὲ δὴ γένοιτό τις λεύκη σημασίας, δίχα κοιλότητος τῆς ἐν δέρματι, καὶ τριχὸς εἰς λευκότητα μεταβολῆς, δοκιμαζέσθω, φησὶ, παρὰ τοῦ ἱερέως, καὶ ἀφοριζέσθω δεύτερον. τὸ ἀπεικὸς γὰρ οὐδὲν, ὡς καὶ αὐτὴ τῶν ἡμερῶν ἡ παράτασις, τὸ ἀῤῥώστημα βασανίζουσα, παραδείξειεν ἂν ἔσθ᾽ ὅτε τοῖς ἐρευνῶσι τὸ ἀκριβές. ἡ μὲν γὰρ θρὶξ ὑπομένει τὸ ἑτερόχροιον, κοιλαινομένου τοῦ δέρματος, μεταχεχώρηκε δὲ πρὸς λέπραν ἡ λεύκη. οὐδενὸς δὲ τούτων γεγονότος, ἀνείσθω φησὶ τῆς αἰτίας. οὐ γάρτοι λέπρα τὸ πάθος, ἀλλὰ τὸ λέπρα προσεοικὸς, καὶ ἄγχου δὴ μάλα, τουτέστιν, ἡ λεύκη. ὁ μὲν οὖν ἐν προχείρῳ λόγος, καὶ ἡ τοῦ πράγματος διασάφησις ἀποχρώντως ἔχει τὴν παράθεσιν. ἀλλὰ φέρε λέγωμεν τὰ πνευματικὰ, καὶ τῶν εἰς νοῦν τε καὶ κεκρυμμένων ἐννοιῶν ἁπτώμεθα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς καλὸν τὸ χρῆμα καὶ ὀνησιφόρον. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Χρὴ τοίνυν ἡμᾶς τοὺς ἐν Χριστῷ ζωοποιουμένους, ζωοποίησιν δέ φημι τὴν πνευματικὴν, νεκρῶν ἔργων ἀποφοιτᾷν, καὶ ὡς ἀπωτάτω χωρεῖν. εἶεν δ᾽ ἂν οἶμαι ταυτὶ, τὰ δι᾽ ὧν ἂν γένοιτο κατανεκροῦσθαι ψυχὴν, καὶ ἀποψύχεσθαι νοῦν, ἀχαλίνως ἐκνενευκότα πρὸς τὰ σαρκός τε καὶ κόσμου. εἰ γάρ ἐστιν ἀληθὲς, ὡς ὁ εἰς τὴν σάρκα σπείρων, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· καὶ οἱ κατὰ σάρκα ζῶντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται, ὅτι δὲ καὶ τεθνήξονται πῶς ἂν εἴη λοιπὸν ἢ πόθεν ἀμφίλογον; νεκρὸς οὖν ἄρα, καὶ τοῖς τῆς νεκρότητος ἔργοις ἐνισχημένος, ὁ ψυχήν τε καὶ νοῦν ἐκμεμολυσμένος, καὶ μὴν καὶ φαυλότητος ἀνάπλεως κοσμικῆς· καὶ νοητὴν ἀληθῶς, εἴπερ ἂν ἕλοιτό τις τὴν τοιάνδε λέπραν εἰπεῖν, οὐκ ἂν ἁμάρτοι τοῦ πρέποντος. ἀκάθαρτος οὖν ὁ τοιοῦτος ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Χριστοῦ. καταμιανεῖ γὰρ αὐτὸν, φησὶν, ὁ ἱερεύς. ἀκούσεται γὰρ ἐπὶ τοῦ θείου βήματος, τοῖς ἄγαν φιλαμαρτήμοσιν ἐναρίθμιος ὤν. πορεύεσθε ἀπ᾽ ἐμοῦ ἐργάται ἀνο-

A Lex itaque leproſum immundum eſſe decernit; vtpote cuius caro iam ſit emortua; immunem vero ab eo vitio iudicat eum, qui ex albugine laborat, quod in ſuſpicionem quidem venerit lepræ, non etiam leproſus ſit. Itaque ait, Si fuerit cicatrix ſigni, & tactus lepræ, & depreſſior aſpectus cutis, atque etiam pili in album colorem demutatio, quod videlicet cum ſubiecta carne ſimul intereat, lepra iam prorſus eſt; mortificatio namque illa in B profundum ſerpit. Quod ſi fuerit albor ſignificationis, ſine vlla depreſſione cutis, aut pili in album colorem conuerſione, id à ſacerdote probetur, inquit, & ſegregetur ſecundo: nihil enim mirum, ſi illa dierum dilatio cum probaret morbum, tandem exquirentibus rei veritatem indicatura eſſet: pilus enim alterum colorem ſuſcipit, cute depreſſa, & albor in lepram tranſiuit. Vbi vero horum nihil acciderit, Abſoluatur, inquit, à culpa: C non enim lepra ille morbus eſt, ſed lepræ ſimilis, & admodum vicinus, id eſt, albor. Ratio igitur, quæ ad manum erat, reique ipſius declaratio ſatis expoſita eſt. Age igitur iam ſpiritualia dicamus, & ad animum ac mentem pertinentes ac latentes intelligentias aggrediamur. PALLADIVS. Præclarum id erit ſane atque vtiliſſimum. CYRILLVS. Nobis igitur, qui in Chriſto viuificamur, viuificatione, inquam, ſpirituali, à mortuis operi- D bus eſt recedendum, & quam longiſſime abeundum: ea ſunt autem, vt opinor, per quæ efficitur, vt moriatur anima, & mens extinguatur, dum ad ea, quæ carnis ac mundi ſunt, effrænate feruntur. Nam, ſi verum eſt, qui in carne ſeminat, eum ex carne metere corruptionem; & qui ſecundum carnem viuunt, Deo placere non poſſe; quomodo aut vndenam poterit ambigi, quin mox morituri ſint? Mortuus eſt igitur, & operibus mortuis obſtri- E ctus teneturis, cuius & anima & mens inquinata eſt; & mundanæ nequitiæ plena. Hanc ſpiritualem lepram ſi quis appellare velit, minime à vero aberrabit; immundus eſt eiuſmodi homo in oculis Chriſti: Contaminabit enim, inquit, eum ſacerdos; in eorum namque numero poſitus, quibus peccata admodum placuerunt, ad diuinum illud tribunal conſtitutus audiet, [Diſcedite à me operarii iniqui- „

Galat. 5. Rom. 8.

Luc. 13.

tatis; neſcio vos.] Cum albore autem & cicatrice ſignificationis illi ſunt conferendi, qui in ſolis adhuc concupiſcentiis manent, necdum ad cogitationis opus peruenerunt; An verum eſſe non putas, prius quam ad ipſa opera perueniatur, in nobis exiſtere & tanquam exoriri libidines atque cogitationes, quæ nos ad ea, quæ Lege damnata ſunt, impellunt? PALLAD. Fateor equidem; memini enim beati

Pſalm.118. Dauid dicentis, [Prius quam humiliarer, ego deliqui.] CYRILLVS. Rectiſſime ais: nam ante opera animus omnino in delictis verſatur, concepta voluptate; tamen, dum adhuc in ſola concupiſcentia peccatum ſitum eſt, in medio ſtat mens in vtramque partem ſpectans, liberamque facultatem habens eo inclinandi, quo libitum fuerit; neque dum emortua eſt, ſed proxime ad interitum accedit, & malum illud parturit. Eiuſmodi quidpiam ille quoque Saluatoris noſtri di-

Iac. 1. ſcipulus perſpicue monuit: [Nemo, inquiens, cum tentatur dicat, quod à Deo tentor; Deus enim intentator malorum eſt. ipſe vero neminem tentat: vnuſquiſque autem tentatur à propria concupiſcentia attractus & illectus: deinde concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum; peccatum autem cum conſummatum fuerit, generat mortem.] PALLAD. Ita eſt. CYR. Mors igitur illa nempe ſpiritualis lepræ ac mortificationis, ex peccato prouenientis, non in ſolis concupiſcentiis exiſtit, ſed in fine atque exitu operum, & quoad mens hoc malum adhuc parturit, nondum mortificatio, nondum mors: non enim omne peccatum ad mortem eſt, vt Chriſti diſcipulus dixit; ſed adhuc ſuſpicione laborat eius morbi qui mortem afferre ſolet. Al-

1.Ioan.5. borem vero videri lepram aut lepræ proximum dicebamus; Conſiderabit, inquit, ſacerdos eum, qui hoc morbo laborat, albore inquam; &, ſi quidem videatur non mutari in lepram, non contaminabit eum, ſed ſegregabit potius: neque enim apud Deum reprehenſione vacat, vel concupiſcentia certe ad malum propius accedere. Sin morbus ille non fuerit mutatus, neque in peius declinauerit, mundus eſto, inquit. Optimum igitur eſt & plane ſalutare mortificationem vitare, eam nempe, quæ in factis eſt, & ipſis iam operibus mentem extinguit.

μένας, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. λευκῇ γὰρ μὲν καὶ οὐλῇ σημασίας παράκεισθαι τοὺς ἐν ψιλαῖς ταῖς ἐπιθυμίαις κειμένους ἔτι, καὶ οὔπω πρὸς ἔργον ἥκοντας λογισμοῦ. ἢ οὐχὶ δὴ φὴς ὑπάρχειν ἀληθὲς, ὡς προανατέλλουσιν ἐν ἡμῖν καὶ οἱονεὶ προανίσχουσι τῶν ἀποτελεσμάτων αἱ ἡδοναὶ καὶ λογισμοὶ, καλοῦντες ἐπί τι τῶν διαβεβλημένων ἐκ νόμου; ΠΑΛ. Φημί· μεμνήσομαι γὰρ τοῦ μακαρίου Δαβὶδ λέγοντος, πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι, ἐγὼ ἐπλημμέλησα. ΚΥΡ. Ὀρθότατα ἔφης· πρὸ γάρ τοι τῶν ἀποτελεσμάτων, γίνεται δὴ πάντως ἐν πλημμελείαις ὁ νοῦς, προωδινήσας τὴν ἡδονήν, πλὴν ἐν μόναις ἔτι ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ἁμαρτίας κειμένης, ἕστηκεν ἐν μεταιχμίῳ, πρὸς ἄμφω βλέπων ὁ νοῦς· καὶ ἐλευθέραν ἔχων ἐφ' ὅπερ ἂν ἕλοιτο τὴν ῥοπήν, καὶ πέπονθε οὔπω τὴν νέκρωσιν, ἄγχου δὲ δὴ σφόδρα γεγονὼς τοῦ κακοῦ, καὶ ἐν ὠδῖσιν ἔχων τὸ πάθος. τοιουτονί τι σαφῶς καὶ ὁ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ὑπεφώνησε μαθητής. μηδεὶς γὰρ, φησὶ, πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ Θεοῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ Θεὸς, ἀπείραστός ἐστι κακῶν. πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα, τίκτει ἁμαρτίαν. ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα, ἀποκύει θάνατον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν τὸ ἐκτεθνάναι τυχὸν, ὡς ἐν λέπρᾳ, φημὶ τῇ νοητῇ, καὶ ὡς ἐν πάθει τῷ κατὰ νέκρωσιν τὴν ἐξ ἁμαρτίας, οὐκ ἐν μόναις ἂν γένοιτο ταῖς ἐπιθυμίαις, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐκβάσεσι τῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ ἕως μέν ἐστιν ἐν ὠδῖσιν ἔτι τοῦ νοῦ τὸ κακόν, οὔπω νέκρωσις, οὔπω θάνατος. οὐ γὰρ πᾶσα ἁμαρτία πρὸς θάνατον, ὡς ὁ τοῦ σωτῆρος εἴρηκε μαθητής, ἀλλ' ἐν ὑποψίαις ἔτι τοῦ παθεῖν τὰ νεκρῶν εἰδότα. ἐν δοκήσει δέ πως ἢ ἄγχου τῆς λέπρας, τὴν λευκὴν ἐλέγομεν. ὄψεται, φησὶν, ὁ ἱερεὺς, τὸν τῷ πάθει κάτοχον, φημὶ δὴ, τῇ λευκῇ· καὶ εἰ μὲν ὁρῷτο μὴ μεταβάλλουσα πρὸς λέπραν, οὐ καταμιανεῖ αὐτὸν, ἀφοριεῖ δὲ μᾶλλον. οὐ γὰρ ἀνεπίπληκτον παρὰ Θεῷ, κἂν γοῦν ἐν ἐπιθυμίαις καὶ ἀγχοῦ γενέσθαι τοῦ κακοῦ. Εἰ δὲ παραιτοῖτο, φησὶ, τὸ πάθος τὴν μεταβολὴν, οὐκ εἰς τὸ χεῖρον ἐκνενευκὸς, καθαρὸς ἔστω, φησίν. ἄριστον δὲ οὖν καὶ σωτήριον ἀληθῶς τὸ παραιτεῖσθαι τὴν νέκρωσιν, τὴν ὡς ἐν ἔργοις φημὶ, καὶ αὐτοῖς ἤδη πως τοῖς ἀποτελέσμασι τὸν νοῦν

Quid? non intelligis nos lepram eſſe A aſſeruiſſe illam ex parte in viua carne mortificationem, & qui eo morbo teneretur, eum tanquam immundum reiici? PALLADIVS. Intelligo. CYRILLVS. Vide igitur id nobis viciſſim in contrarium verti. Si enim, inquit, fuerit totus per totum leproſus, & illa mortificatione ita teneatur, vt nihil ſani habeat, is tum contaminationis crimine abſolutus cenſeatur, mundus eſt: ſed, ſi nonnullæ carnis viuæ reliquiæ in eo fuerint, Damnet, inquit, cum ſacerdos immunditiæ; con- B taminabit enim eum caro viua, & lepra eſt: id enim tantundem eſt, ac ſi lepræ vitio laboraret. PALLADIVS. Equidem quale iſtud ſit, quod ais, intelligere non poſſum: nam, ſi nonnullos inquinat illa ex parte lepra, quomodo mundos efficiet illa per totum fuſa atque perfecta? CYRILLVS. Eſt quidem, Palladi, in his verbis gracilitas quædam vocis, ſed tamen putare minime debemus illam Legis diligentiam compugnantem & contrariam nobis intelligentiam inferre; ſed cuiquerei ſapientem quandam & neceſſariam, minimeque reprehendendam rationem eſſe adiunctam. Atque age dicamus, ſi placet. PALLAD. Mihi vero placet, & quidem maxime: iucundiſſimum namque mihi erit, ſi id ardenter ſitienti explicaueris. CYRILL. Duplici, vt puto, ratione laudabilem Deo iudice virtutis amantiſſimo vitam, & Legi maxime conſentaneam tenebimus: aut enim illi viuentes, mortificationem ex morbis animi atque peccatis exiſtentem vitamus; idque eſt non laborare lepra: viuo namque corpori mortificatio adueniens, ac partem occupans, efficit lepram: aut altero modo ex laudabili mortificatione adhuc mundo viuere fugientes, præſtantiſſimo illo quod rebus optimis defertur iudicio, tanquam corona quadam ornabimur; ſic enim ſcribit beatus Paulus,

Rom. 6. „ [Ita & vos exiſtimate vos mortuos „ quidem eſſe peccato, viuentes autem „ Deo in Chriſto Ieſu.] Igitur viuentes quidem in Chriſto, quia efficere conamur quod ei placet, mortificationem refugiemus, ex vitiis nimirum atque peccatis exiſtentem: mortui autem peccato, ſicut ſcriptum eſt, viuere in eo, ſapienti conſilio recuſabimus. PALLADIVS. Differe dum iſta mihi clarius; neque enim ſatis intelligo.

A Οὐ γὰρ δὴ συνίης ὅτι λέπραν μὲν εἶναι διεβεβαιούμεθα, τὴν ἐκ μέρους νέκρωσιν ἐν ζώσῃ σαρκί, καὶ ἀπόβλητος ἦν ὁ τῇ νόσῳ κάτοχος, ὡς μεμολυσμένος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄθρει δὴ οὖν, ὅτι περιτέτραπταί πως ἡμῖν τὸ χρῆμα δὴ πάλιν εἰς τὸ ἐναντίως ἔχον. εἰ γὰρ δὴ γένοιτο, φησίν, ὅλος δι᾽ ὅλου λεπρός, καὶ νεκρώσει κάτοχος, οὐδὲν ἔχων ὑγιές, ἀνείσθω δὴ τότε τῶν εἰς μολυσμὸν ἐγκλημάτων, καθαρός ἐστι. χρωτὸς δὲ δὴ ζῶντος εἰ μὲν εἴη τι λείψανον ἐν αὐτῷ, B καταγραφέτω, φησίν, ὁ ἱερεὺς αὐτοῦ τὴν ἀκαθαρσίαν· μιαίνει γὰρ αὐτὸν ὁ χρὼς ὁ ζῶν, καὶ λεπρός ἐστιν· ἰσομοιρήσει καὶ τόδε τοῖς εἰς λέπραν αἰτιάμασιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὐκ ἂν ἔχοιμι νοεῖν ὅ,τι ποτέ ἐστιν, ὃ φής. εἰ γὰρ ἡ ἐκ μέρους λέπρα καταμιαίνει τινάς, πῶς ἀποφαίνει καθαροὺς ἡ εἰσάπαν καὶ ὁλοτελής; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἰσχνομυθία μὲν οὖν, ὦ Παλλάδιε, τὸ χρῆμά ἐστιν. οἰησόμεθα δὲ οὔτι που μαχομένην ὥσπερ καὶ ἀντεξάγουσαν ἡμῖν C τὴν θεωρίαν, εἰσφέρειν τοῦ νόμου τὸ ἀκριβές. ἐφήρμοσται δέ τις ἑκάστῳ λόγος σοφός τε καὶ ἀναγκαῖος, καὶ ἀδιαβλήτως ἔχων. καὶ φέρε λέγωμεν, εἰ δοκεῖ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν· ἐρῶ γὰρ ὡς ἥδιστα διψῶντί μοι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Κατὰ διπλοῦν, οἶμαι, τρόπον τὸν εὐδοκιμώτατον παρά γε τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ κατορθώσομεν βίον. ἢ γάρ, ζῶντες αὐτῷ τὴν ἐκ παθῶν τε καὶ ἁμαρτίας παραιτούμεθα νέκρωσιν, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ μὴ παθεῖν τὴν λέπραν, ζῶντι D γὰρ σώματι νεκρότης ἐπισυμβαίνουσα μερική, τὴν λέπραν ἀποτελεῖ· ἤγουν καθ᾽ ἕτερον τρόπον διὰ νεκρώσεως ἀγαθῆς, καὶ τὸ μηκέτι ζῆν ἀνέχεσθαι κοσμικῶς, καθάπερ τινὰ στέφανον, τὴν ἐφ᾽ ἅπασι τοῖς ἀρίστοις ἀναδησόμεθα ψῆφον. γράφει γὰρ ὧδέ πῃ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς εἶναι νεκροὺς μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. οὐκοῦν ζῶντες μὲν ἐν Χριστῷ, διά γε τὸ κατορ- E θοῦν ἐπείγεσθαι τὸ αὐτῷ δοκοῦν, τὸ κατανεκροῦσθαι μισήσομεν, δῆλον δέ, ὅτι πρὸς πάθη καὶ ἁμαρτίας· ἀποθανόντες δὲ τῇ ἁμαρτίᾳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὸ ζῆν ἐν αὐτῇ διωσόμεθα, φρονοῦντες ὀρθῶς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φράζε δή μοι ταυτὶ καὶ ἔτι σαφῶς. συνίημι γὰρ οὐ λίαν. ΚΥΡΙΛ-

ΛΟΣ. Οὐ γὰρ, ὦ Παλλάδιε, ταύτῃ τοί φαμεν, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον ἀνατλῆναι Χριστὸν, ἵνα οἱ ζῶντες, μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι, τουτέστι Χριστῷ; ΠΑΛ. Φαμὲν ὁμολογουμένως. ΚΥΡ. Ζῶμεν οὖν ἄρα Χριστῷ, πολιτευόμενοι μὲν εὐαγγελικῶς, καταμυσαττόμενοι δὲ τὴν ἐξ ἁμαρτίας νέκρωσιν, ἤτοι τὸν ἐκ παθῶν θάνατον. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Πέτρος ἐπιστέλλει περὶ Χριστοῦ· ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ξύλου, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν. οἶμαι γὰρ δεῖν, τοὺς οἷς ἂν εἴη λόγος τοῦ διαβιῶναι λαμπρῶς, παντὸς τοῦ κατανεκροῦν εἰδότας ἰέναι μακρὰν, καὶ κατορθοῦν εὖ μάλα τὸ ἀπαλλάττεσθαι μολυσμῶν. ΠΑΛΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν, πάθοι ἂν ἥκιστά γε τὸ ὡς ἐν λέπρᾳ πάθος, ὁ Χριστῷ μὲν ζῆν ἠρημένος, καὶ τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασι κατακολουθῶν. διωθούμενος δὲ τὴν ἐξ ἁμαρτίας νέκρωσιν. ΠΑΛΛ. Πείθομαι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Καὶ εἷς μὲν οὑτοσὶ τρόπος, εὐαρεστεῖν ἡμᾶς δύνασθαι τῷ Θεῷ· ἕτερός γε μὴν ἐπιτελοῖτ' ἂν ὀρθῶς ὡδί πη πάλιν. χρὴ γὰρ ἡμᾶς νεκροῦντας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, δοκεῖν πως ἤδη καὶ ἐκτεθνάναι τῇ ἁμαρτίᾳ· καὶ τοῦτο εἰσάπαν, οὐκέτι ζῶντας ἐν αὐτῇ. καὶ πληροφορήσει λέγων ὁ θεσπέσιος Παῦλος. τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμένωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ; ὥσπερ οὖν ἔν γε τῷ ζῆν ἑλέσθαι Χριστῷ, τὸ νεκροῦσθαι μερικῶς ὑπετίθει τῇ δίκῃ ὁ νόμος, οὕτω καὶ ἐν τῷ τεθνάναι τῇ ἁμαρτίᾳ, τὸ ζῆν ἐν αὐτῇ, μολυσμὸς ἂν εἴη πάλιν, καὶ τῆς ἐκ νόμου γραφῆς οὐκ ἀπηλλαγμένος. ταύτῃ τοι φησίν· ὡς εἰ γένοιτο λέπρα καθόλου τοῦ σώματος, καὶ οἱονεὶ νέκρωσις κατὰ παντὸς ἰοῦσα μέρους, κατασημαίνει ἂν, τὸν ἀποθανόντα τῇ ἁμαρτίᾳ· καὶ μολυσμὸς οὐκέτι ἐν σώματι. καθαρὸς γάρ ἐστι, φησὶν, ὅλος διόλου τεθνεὼς τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ τόπον οὐδένα παραχωρήσας αὐτῇ, καὶ οἱονεί πως ἐν ἑαυτῷ τὸ ἐναυλίζεσθαι δούς· εἰ δὲ δή φησι χρὼς ἐν αὐτῷ ζῶν ὁρῷτο πάλιν, μιανεῖ αὐτὸν ὁ χρὼς ὁ ζῶν. τὸ γάρ τοι ζῆν ὅλως τῇ ἁμαρτίᾳ κἂν γοῦν ἐκ μέρους, βδελυρὸν ἀποφαίνει τὸν ἠρρωστηκότα· μικρὰ γὰρ, φησὶ, ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ·

CYR. An non, Palladi, ideo dicimus mortem pro nobis Chriſtum ſuſtinuiſſe, vt qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit, id eſt, Chriſto? PAL. Dicimus proculdubio. CYR. Viuimus igitur Chriſto, cum ſecundum Euangelium viuimus mortificationemque ex peccato veniẽtem deteſtamur, id eſt, mortem illam, quæ de morbis animi proficiſcitur. Itaque beatus Petrus de Chriſto ſcribit, [Qui peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus.] Sic enim ſtatuo, qui præclare viuendi ſtudium aliquo numero habent, eos ab omni re, quæ interimere poſſit, abſiſtere debere, idque efficiendum illis eſſe maxime, vt maculis liberẽtur. PAL. Rectè dicis. CYR. Minime igitur is tanquam lepræ morbo laborabit, qui Chriſto viuere ſtatuit, & euangelica præcepta ſequitur, mortificationemque repellit eam, quæ ex peccato deſcendit. PALLAD. Aſſentior. CYRILL. Atque hic quidem vnus eſt modus, quo Deo placere poſſimus: alter vero hac ratione rurſus perficietur: oportet enim, vt mortificando membra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, propemodum mortui iam eſſe peccato videamur, idque prorſus ex omni parte, non adhuc viuentes in ipſo: quod confirmat beatus Paulus, dicens, [Quid igitur dicemus? manebimus in peccato, vt gratia abundet? abſit: qui mortui ſumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?] Vt igitur in ea vita, qua Chriſto viuitur, illa ex parte mortificatio crimen erat Lege damnatum; ſic in ea morte, qua peccato morimur, ſi in illo viuamus, inquinatio ea res cenſetur, & à Legis accuſatione minime aliena: ideoque inquit, Si fuerit lepra per totum corpus, ac veluti mortificatio per omnia membra peruaſerit, ſignificari ea re, hominem qui mortuus eſt peccato, neque eſſe corpus illud immundum: eſt enim, inquit, mundus, cum totus omni ex parte peccato ſit mortuus, neque vllum locum peccato reliquerit, aut ſedem in ſe ipſo quodammodo atque domicilium dederit. Quod ſi in eo caro viua rurſus apparuerit, inquit, contaminabit eum caro viua: nam quoquo modo vel ex parte peccato viuere, impurum reddit hominem eo morbo laborantem: [Modicum enim fermentum totam, inquit, maſſam corrumpit:]

2.Cor.5. 1.Petr.2. Rom.6. 1.Cor.5.

quod veriſſime dictum eſt. Quòd ſi reſtituta fuerit, inquit, caro viua, & in lepram tranſeat, abſoluatur à crimine; purus eſt: ſicque à peccato receſſit, vt ei non adhuc ex parte viuat, cùm eius animus ad mortificationem laudabilem tranſierit, & in præclaram ſane mutationem abierit. igitur (repetam enim per capita, quæ dixi) ſi viuimus Deo, nihil ſit in nobis mortui, ſi mortui ſumus peccato, nulla eius pars viuat in nobis. Hæc enim eſt præclara ſanctæ conuerſationis via, & nihil habentis, quod reprehendi poſſit. PALLADIVS. Recte eſt à te dictum. CYRILL. Subtilius autem hæc vitia corporis Lex diſtinguit, atque ait, Quod ſi fuerit ſuſpicio aut opinio lepram forte eſſe in vulnere ad cicatricem perducto, vel in parte corporis olim adusta, eadem rurſus diligentia & inſpectione vtatur ſacerdos: ac ſi albor ille, qui effloruiſſe videtur, non mutatus fuerit in lepram, mundus ſit, inquit: quod ſi perſpicua alboris illius mutatio in lepram facta ſit, immundus erit & impurus: per hæc autem indicat nobis quodammodo Lex morbos animarum, ſunt autem ij quamplurimi; ſi, poſteaquam probis moribus curati fuerint, atque paulatim tanquam ad cicatricem perducti, noſtra negligentia quodammodo refricentur, fore vt Chriſtus ille pontifex noſter inſpiciat, & iuſtiſſimè condemnet: nam, ſi morbus, inquit, ad ſolas cogitationes progrediatur, qui eo affectus eſt, minime immunis erit: ſeparabitur enim, non tamen omnino reiectus, neque in totum emortuus. Sin is morbus extra cogitationes atque concupiſcentiam egrediatur, cum iam prorſus in peius commutatus ſit, qui denuo in eum morbum incidit, eum ille contaminationis pœna mulctabit. Eſt igitur in primis cauendum, ne morbos iam ſopitos excitemus neve mentis vlcera renouemus, & ad ſuperiora vitia recurramus: alioquin etiam ipſi illum ſanctum virum clamantem audiemus,

1. Pet. 2. „ [Contigit illis, quod vero prouerbio „ celebratur, Canis reuerſus ad vomitum ſuum, & lota ſus ad volutabrum luti.] PALLAD. Rectè mihi videris, & valde congruentia dicere. CYRILL. De lepra igitur, quæ in cicatricibus & vlceribus eſt, hactenus nobis Lex prodidit:

Leuit. 13. „ iis adiũgit etiam & ait, [Et viro ſiue mu- „ lieri ſi fuerit in ipſis tactus lepræ in capite, vel in barba, videbit ſacerdos caput,

καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. εἰ δὲ ἀποκαταστασαίη, φησὶν, ὁ χρὼς ὁ ζῶν, καὶ μεταχωρήσῃ πρὸς λέπραν, λελύσθω τὰ ἐγκλήματα, καθαρός ἐστιν. ἀπήλλακται γὰρ καὶ οὐ μερικῶς ἔτι ζῇ τῇ ἁμαρτίᾳ, πρὸς νέκρωσιν τὴν ἐπαινουμένην μετῳχημένου τοῦ νοῦ, καὶ παγκάλην ἀληθῶς ἔχοντος τὴν μετάστασιν. οὐκοῦν· ἀνακεφαλαιώσομεν γὰρ ἅπερ ἔφην· εἰ ζῶμεν Θεῷ, μηδὲν ἔστω νεκρὸν ἐν ἡμῖν. εἰ ἀποθνήσκομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, μηδὲν αὐτῆς ἔστω ζῶν ἐν ἡμῖν. οἶμος γὰρ ἤδη λαμπρᾶς πολιτείας ἡμῖν ἀξιοπρεποῦς, καὶ οὐδὲν ἐχούσης ὃ διαβεβλήσεται. ΠΑΛ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡ. Ἰσχνότερον δὲ διαιρεῖ ὁ νόμος τὰ τοιάδε τῶν παθῶν, κἂν εἰ γένοιτο, φησὶν, ὑποψία καὶ δόκησις, τοῦ λελεπρῶσθαι τυχὸν, ἢ ἐν ἀπουλωθέντι τραύματι, ἤγουν ἐν μορίῳ σώματος καταπεκαυμένῳ ποτὲ, ταῖς αὐταῖς ἀκριβείαις τε καὶ ἐπισκέψεσι κεχρήσθω πάλιν ὁ ἱερεύς. κἂν εἰ τὸ δοκοῦν ἐξανθῆσαι λευκὸν, μὴ μετατεθείη πρὸς λέπραν, καθαρὸς ἔστω, φησίν. εἰ δὲ δὴ γένοιτο σαφὴς μετάστασις τῆς λευκῆς εἰς λέπραν, ἀκάθαρτος ἔσται καὶ βδελυρός. ὑπαινίττεται δέ πως καὶ διὰ τούτων ἡμῖν ὁ νόμος, ὅτι τὰ ἐν ψυχαῖς ἀρρωστήματα, μυρία δὲ ἐστὶ ταυτὶ, τεθεραπευμένα ταῖς ἐπιεικείαις, καὶ κατὰ καιρὸν οἱονεὶ πρὸς ἀπούλωσιν ἀνειλημμένα, ταῖς πρὸς ἡμῶν ῥαθυμίαις εἰ ἀνασκαλεύοιτό πως, ἐποπτεύσει μὲν ὁ Χριστὸς, ὁ μέγας ἡμῶν ἀρχιερεὺς, ὀρθὸν δὲ δὴ λίαν ἐξοίσει τὸ κρίμα. εἰ γὰρ δὴ μέχρι μόνων προήκει, φησὶ, λογισμῶν ἡ νόσος, ἀνεπιτίμητος μὲν ὁ παθὼν οὐδαμῶς, ἀφοριασθήσεται γὰρ, πλὴν οὐκ ἀπόβλητος παντελῶς, οὔτε μὴν εἰσάπαν νενεκρωμένος. εἰ δὲ δὴ λογισμῶν καὶ ἐπιθυμίας αὐτῆς διαπέτοι τὸ πάθος, πεπονθὸς ἤδη πως τὴν εἰσάπαν εἴς γε τὰ χείρω μεταβολὴν, τὸν ἐκ μολυσμῶν ὑποθήσει δίκαις τὸν αὖθις ἠρρωστηκότα. παραφυλακτέον δὴ οὖν ὅτι μάλιστά γε τὰ ἤδη κατηυνασμένα μὴ ἀφυπνίζειν τῶν παθῶν, μήτε μὴν ἀνανεοῦν τὰ εἰς νοῦν τραύματα, καὶ παλινδρομεῖν εἰς τὰ ἐν ἀρχαῖς. εἰ δὲ μὴ, καὶ ἡμεῖς ἀκουσόμεθα διακεκραγότος ἁγίου· γέγονεν αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας. κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα. καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. Π. Ὀρθῶς μοι δοκεῖς, καὶ σφόδρα εἰκότα λέγειν. Κ. Λέπρας μὲν οὖν πέρι καὶ τῆς ἐν οὐλαῖς τε καὶ ἐγκαύμασι, ταυτὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ νόμος. προσεπάγει δὲ δὴ καὶ φησί. καὶ ἀνδρὶ ἢ γυναικὶ ἐὰν γένηται ἐν αὐτοῖς ἁφὴ λέπρας ἐν τῇ κεφαλῇ, ἢ ἐν τῷ πώγωνι, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν κεφαλήν.

A καὶ εἰ μὲν τις εἴη κοιλότης, φησὶν, ἐν αὐτῇ, τοῦ δέρματος τηκομένου καὶ ὑφιζάνοντος, καὶ μὴν καὶ τριχὸς εἰς λευκότητα μεταβολὴ, λεπρὸς ὁ τοιόσδε καὶ ἀκάθαρτος ἔσται, φησὶν, ὁμολογουμένως. εἰ δὲ δὴ τῶν τοιούτων γένοιτο μηδὲν, ξυράσθω τὴν κεφαλὴν ἤτοι τὸν πώγωνα, φησὶν, ὁ τὴν λευκὴν ἀπομεμηνυκώς. ἐψιλωμένος δὲ οὕτω τὴν τρίχα, προσίτω τῷ ἱερεῖ, καὶ δοκιμαζέσθω τότε. τῆς μὲν γὰρ σημασίας ἤτοι τῆς λευκῆς οὐ διακεχυμένης εἰς τὸ εὐρὺ, μενούσης δὲ ὥσπερ κατὰ χώραν, ἤγουν εἰς τὸ μεῖον ὑπενηνεγμένης, B καθαρὸς ἔστω πάλιν. οὐ γάρ τοι λέπρα τὸ πάθος, ὑποψία δὲ μᾶλλον καὶ δόκησις. ΠΑΛ. Τίς οὖν ἂν εἴη καὶ τούτων ὁ νοῦς; ΚΥΡ. Διττὸς ἐν ἡμῖν ὁ μολυσμὸς, ὦ Παλλάδιε, σαρκός τε καὶ πνεύματος. καὶ κατασπιλοῖ μὲν τὴν σάρκα τὰ ταύτης ἔκτοπά τε καὶ ἀνόσια πάθη, ψυχήν τε καὶ νοῦν· μάλιστα μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἡ ἐξ ὀρθότητος τῆς δογματικῆς ἐπὶ τὰ χείρω παραφορὰ, καὶ τῆς ὑγιοῦς πίστεως ἡ παραφθορά· καὶ προσέτι δὲ δόλοι καὶ ἀπάται, ψευδορκίαι, C ψιθυρισμοὶ, φυσιώσεις, ἔρειδες, ζῆλοι, καὶ ὅσα τούτοις ἀγχοῦ τε καὶ ἀδελφὰ, καὶ ἰσομοιροῦσαν ἔχει τὴν ἐπὶ φαυλότητα καταβολήν. ἔοικε τοίνυν ὁ νόμος ἡμῖν ἐν τούτοις ψυχικῶν τάχα που διαμεμνῆσθαι παθῶν, καὶ ὅσα συμβαίνειν ἔθος κατὰ νοῦν ἀρρωστήματα, ταῦτα βούλεσθαι δηλοῦν· ἡ κεφαλὴ μὲν γὰρ, νοῦ τύπος· καὶ μὴν καὶ πώγων, διανοίας ἔμφρονος. τελειότητος γὰρ καὶ αὐτὸ σημεῖον. ἐποπτεύει τοίνυν τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ περιεργάζεται λεπτῶς ὁ πάντων ἀρ- D χιερεὺς, τουτέστι Χριστὸς, καὶ εἰς αὐτὸν ἐμβλέψεται τὸν νοῦν, καὶ τὰ ἔσω τε, καὶ κεκρυμμένας δοκιμάσει φρένας· κἂν εἰ μὲν τις γένοιτο καταφθορά τε καὶ μεταποίησις, ἢ ἀπό γε τοῦ πιστεύειν ὀρθῶς ἐπὶ τὸ μὴ οὕτως ἔχον, ἤγουν εἰς ἠθῶν φαυλότητα καὶ κακοβουλίαν τὴν αὐτῷ μάλιστα κατεστυγημένην, ἀποσοβήσει δὴ πάλιν, ὡς μεμολυσμένους, καὶ τὴν εἰσάπαν καταμιαίνουσαν ἐποίσει ψῆφον. τοῦτο εἶναί φημι, τὸ παθεῖν τὴν λέπραν εἰς κεφαλὴν, ἢ πώγωνα. εἰ δὲ δὴ γένοιτο μὲν ὡς ἐν ἀρχαῖς τοῦ παθεῖν ὁ νοῦς, οὐ E μὴν ἀπονενευκὼς ὁρῷτο παντελῶς, εἰς τὸ νοσεῖν ἅπερ ἔφην, ἀφορίζεται μὲν συμμετρίοις ἐπιτιμήσεσιν ὑπενηνεγμένος, ἔσται δὲ οὐχὶ παντελῶς ἀκάθαρτος, οὔτε μὴν ἀλλότριος Θεοῦ. πλυνάμενος δὲ τὰ ἱμάτια, καθαρὸς ἔσται, τουτέστι, δέξεται πρὸς ἐπικουρίαν, τὴν ἐν Χριστῷ δικαίωσιν.

Et ſi quidem fuerit depreſſio, inquit, in ipſo, cutis tabeſcentis atque ſubſidentis, atque etiam capilli in albedinem conuerſi fuerint, eiuſmodi leproſus, & immundus erit, inquit, ſine dubio; ſin horum nil fuerit, tondeat caput aut barbam, inquit, qui albore laborat: itaque raſo capillo, adeat ſacerdotem, & tunc probetur: nam, ſi ſignificatio, id eſt, albor, non fuerit latius diffuſa, ſed in ſua quodammodo ſede manſerit, aut imminuta etiam fuerit, mundus eſto rurſus: non enim ille morbus lepra eſt, ſed lepræ potius opinio atque ſuſpicio. PALLAD. Quis igitur horum verborum ſenſus eſt? CYRILLVS. Duplex in nobis eſt inquinamentum, Palladi, carnis inquam & ſpiritus: ac maculant carnem quidem illa eius turpia nefariaque vitia, animum vero atque mentem præ ceteris illa ex recta dogmatum ratione ad peruerſa declinatio, & ſanæ fidei corruptio, doli præterea & deceptiones, periuria, ſuſurrationes, inflationes, contentiones, zeli, & quæcunque iis vicina ſunt & affinia, & pariter improbitatis nomine damnantur. Videtur itaque Lex in iis verbis vitia nobis commemorare ad animum pertinentia, & eos morbos ſignificare velle, quicunque menti ſolent accidere: caput enim mentis typum gerit, barba item prudentis rationis; eſt enim ea quoque perfectionis ſignum. Inſpiciet igitur ea, quæ ad nos pertinent, atque ſubtiliter exquiret ille omnium Pontifex, id eſt Chriſtus, & mentem ipſam intuebitur, & intima latentiaque præcordia probabit; ac, ſi aut à recta fide ad peruerſam, aut ad morum improbitatem ac malitiam illi maxime inuiſam aliqua facta fuerit immutatio atque corruptio, repellet vt inquinatos, ſententiamque feret, qua prorſus immundos eſſe pronunciet: hoc eſſe arbitror, lepram habere in capite vel in barba. Sin animus in ipſis mali eius initiis adhuc ſit, necdum tamen ad eos, quos dixi, morbos declinaſſe prorſus videatur, ſegregatur ille quidem, mediocrique caſtigationi ac pœnæ ſubiicitur; erit autem non omnino immundus, neque à Deo alienus; ſed ablutis veſtimentis, mundus erit, id eſt, Chriſti iuſtificationem in auxilium accipiet,

Illa porro capilli detonſio, quæ ſacerdoti vlcus nudum proponit, ſignificare poteſt omnia velut de medio recedere, ac nudum minimeque impeditum diuinitatis oculis omnium rerum, quas videre velit, propoſitum eſſe conſpectum: [neque eſt enim creatura inuiſibilis in conſpectu eius, omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius,] vt ſcriptum eſt. PALLADIVS. Ita eſt: dixit enim ſancti cuiuſdam voce, [Deus propinquans ego ſum, & non Deus à longe; num à me occultabitur aliquid?] CYRILLVS. Vide iam, Palladi, Legem multo ſubtilius loqui, nihilque prætermittere, quod ad cognitionem ſit neceſſarium, quin illud ſuis regul s ſubiiciendo, audientibus conſulat: [delicta enim nemo intelliget,] vt ſcriptum eſt, [in multis autem offendimus omnes:] natura namque noſtra imbecillitate laborat, & facile in peccata prolabitur, & [nemo mundus à ſorde, vt ſacræ literæ dicunt, ne ſi vnius quidem diei ſit eius vita ſuper terram:] hac de cauſſa beatus Dauid concinit, dicens, [Si iniquitates obſeruaueris, Domine Domine, quis ſuſtinebit? quia apud te propitiatio eſt.] Vide igitur Legem clementer nobis eiuſmodi delictorum crimina remittentem, & eos ex benignitate purgantem, qui humano lapſu in acerbos fere & minime voluntarios delictorum caſus inciderunt: ſic enim dixit, [Et viro aut mulieri ſi fuerint in cute carnis eius candores candentes albeſcentes, videbit ſacerdos, & ecce in cute carnis eius cādores candentes albeſcentes; alba vitiligo eſt, effloreſcet in cute carnis eius: mundus eſt.] Atqui, ſi rem accurate perueſtigemus, carnis morbus eſt, & affinis lepræ alba vitiligo; non tamen mortificationem habet adiunctam, neque eſt prorſus deſperata. eiuſmodi ſunt autem, quæ inſunt nobis delicta, quæ, cum proculdubio vitia ſint, non tamen ſunt ad mortem, & animæ interitum: non enim ſummo iure agit ille Iudex; quia [ipſe cognouit figmentum noſtrum,] & noſtræ naturæ imbecillitatem non ignorat: itaque remiſſionem culpæ ex inſita benignitate largitur, idque, vt opinor, eſt, Vitiligine alba qui laborat, mundus eſt. Quinetiam ipſis quoque ſanctis viris exiguæ culpæ in animum incidunt, quales ſunt verbi gratia breues offenſiones, mediocres commotiones ad iram, ſimultates cū fratribus,

Heb.4. Hier.23. Prou.18. Iac.3. Iob 14. Pſal.129. Leuit.13. Pſalm.102.

ἡ δέ γε τῶν τριχῶν ξύρησις, παραπήξασα τῷ ἱερεῖ τὸ τραῦμα γυμνόν, ὑποσημαίνειν ἂν τὸ οἱονεὶ πάντα ἐκ μέσου χωρεῖν, καὶ γυμνὴν καὶ ἀπαραπόδιστον τοῖς τῆς θεότητος ὀφθαλμοῖς, τῶν ὧν ἂν βούλοιτο καθορᾶν, παρακεῖσθαι θέαν. οὐ γάρ ἐστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ΠΑΛ. Ἀληθές. ἔφη γάρ που διὰ φωνῆς ἁγίου, Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν. μὴ ἀπ' ἐμοῦ κρυβήσεταί τι; ΚΥΡ. Ἄθρει δή, ὦ Παλλάδιε, πολὺ δὴ μᾶλλον ἰσχνολογοῦντα τὸν νόμον· καὶ τῶν ἀναγκαίων εἰς εἴδησιν ἀφέντα μηδέν, ὃ μὴ τοῖς ἰδίοις θεσμοῖς ὑποθείς, ὀνίνησι τοὺς ἀκροωμένους. παραπτώματα μὲν γὰρ οὐδεὶς συνήσει κατὰ τὸ γεγραμμένον. πολλὰ δὲ πταίομεν ἅπαντες. νοσεῖ γὰρ ἡ φύσις τὸ ἄναλκι, καὶ τὸ εὐόλισθον εἰς τὸ πλημμελές· καὶ καθαρὸς οὐδεὶς ἀπὸ ῥύπου, καὶ κατὰ γράμμα φησὶν ἱερόν, οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. ταύτῃ τοι καὶ ὁ θεσπέσιος ἡμῖν ἀναμέλπει Δαβίδ. ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστιν. ὅρα τοίνυν τὸν νόμον ἀνέντα χρηστῶς τῶν τοιούτων παραπτωμάτων ἡμῖν τὴν γραφήν, καὶ ἐξ ἡμερότητος καθαρίζοντα τοὺς ἐξ ὀλισθήματος ἀνθρωπίνου πικροῖς μονονουχὶ καὶ ἀνεθελήτοις ὑπενηνεγμένους πταίσμασιν. ἔφη γὰρ ὧδε· καὶ ἀνδρὶ ἢ γυναικὶ ἐὰν γένηται ἐν δέρματι σαρκὸς αὐτοῦ αὐγάσματα αὐγάζοντα λευκαθίζοντα, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ ἐν δέρματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ αὐγάσματα αὐγάζοντα λευκαθίζοντα, ἀλφός ἐστιν. ἐξανθήσει ἐν τῷ δέρματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καθαρός ἐστι. καίτοι τῆς ἀκριβείας ἐρευνωμένης, πάθος ἂν εἴη σαρκός, καὶ λέπρας ἀγχοῦ, τὸ παθεῖν ἀλφόν. ἀλλ' οὐ νοσεῖ τὴν νέκρωσιν, οὔτε μὴν τὸ ἄγαν ἀπεγνωσμένον. τοιαῦτα δέ πως ἐστὶ καὶ τὰ ἐν ἡμῖν παραπτώματα, πάθη μὲν ὄντα ὁμολογουμένως, πλὴν οὐκ εἰς θάνατον καὶ ψυχῆς καταφθοράν. ἀκριβολογεῖται δὲ οὐ λίαν ὁ κριτής, ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν, καὶ τὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως οὐκ ἠγνόησεν ἀσθενές. κατανέμει δὴ οὖν τὴν ἄφεσιν ἐξ ἐμφύτου φιλανθρωπίας. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστι, τό, ἀλφὸς καθαρός ἐστιν. ἀλλὰ καὶ εἰς νοῦν ἴτω ὅτι συμβαίνει καὶ τοῖς ἀγαθοῖς τὰ σμικρὰ τῶν αἰτιαμάτων, οἷον φέρε εἰπεῖν, προσκρουσμοὶ βραχεῖς, σύμμετροι κινήσεις αἱ πρὸς ὀργάς, ὀλιγοψυχίαι πρὸς ἀδελφούς,

καὶ κενῶν ἔσθ' ὅτε δοξαρίων ἔφεσις, καὶ τὰ τοιάδε τῶν παθῶν, καὶ αὖθις ἔσθ' ὅτε τοῖς ἀδιάβλητον ἔχουσι τὴν ζωὴν, καὶ καθαροῖς ἀληθῶς, συμβαίνειν ἔθος. ἀνθρώπινα γὰρ, καὶ οἱονείπως πᾶσι κοινὰ, τοῖς τὸν ἐν σαρκὶ καὶ αἵματι διαζῶσι βίον. ὑπογράφει δὴ οὖν ὁ νόμος καὶ ταυτὶ πάλιν αἰνιγματωδῶς, οὕτω πη φησίν. ἐὰν δέ τινι μαδήσῃ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ, φαλακρός ἐστι, καθαρός ἐστιν. ἐὰν δὲ κατὰ πρόσωπον μαδήσῃ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ, ἀναφαλαντός ἐστι, καθαρός ἐστιν. ἡ τριχῶν ἀνεθέλητος ἀποβολὴ, κεφαλῆς ἂν εἴη πάθος. νοῦ δὲ εἰς τύπον ὀνομάζεσθαι τὴν κεφαλὴν, ἀρτίως ἐλέγομεν. νοῦ γὰρ ἐνδιαίτημα, κεφαλὴ, κατά γε τὸ τισὶ δοκοῦν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Μεμνήσομαι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν τὰ κεφαλῆς πάθη σωματικῆς, ἐμφαίνοιεν ἂν εἰκότως τὰ εἰς νοῦν ἀρρωστήματα, σμικρὰ δὲ δὴ πάλιν, καὶ τὰ οἷς ἂν ἕποιτο ἀφίεσθαι πρέπειν. ἀπαλλάττει δὴ οὖν ὁ νόμος παντὸς ἡμᾶς ἀνθρωπίνου πάθους, καὶ μολυσμῶν ἀνεθελήτων, οἵπερ ἂν ἡμῖν ἐπισυμβαίνοιεν, ἐπεί τοι τὸ ἄναλκι νοσεῖν ἀνάγκη τῇ φύσει, καὶ ἀπηλλάχθαι παθῶν εἰσάπαν οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ, πρέποι δ' ἂν αἰῶνι τῷ μέλλοντι, καθ' ὃν ἐκ βάθρων ἡ ἁμαρτία καταστραφήσεται, καὶ εἰς ἀλώβητον παντελῶς μεταχωρήσομεν βίον. πλὴν εἰ γένοιτο, φησὶν, οὐλὴ σημασίας πυῤῥίζουσα ἐν τῷ φαλακρώματι, ἢ ἐν τῷ ἀναφαλαντώματι, λεπρός ἐστι, καὶ μιαρὸς ἔσται. μετατρέχει γὰρ ἔσθ' ὅτε καὶ τὰ σμικρὰ τῶν παθῶν εἰς ἐγκλημάτων δύναμιν, καὶ καταμιαίνει δεινῶς μὴ ἀνακοπτόμενα πρὸς ἡμῶν, ἀνειμένην δὲ ὥσπερ καὶ ἀνεπίπληκτον παντελῶς τὴν εἴς γε τὰ χείρω λαχόντα πρόοδον, οἷόν τι φημί· ὀργίζεταί τις ἔσθ' ὅτε μικρὰ, καὶ ἠῤῥώστηκεν ἐν ἀνθρώπῳ τὸ πάθος, ἀνακοπτέσθω ταῖς ἐπιεικείαις, ἵνα μὴ τοῦ μικροῦ παραπτώματος εἰς αὔξην ἰόντος, κατὰ βραχὺ γραφὴ πρὸς θάνατον τοῖς παθοῦσιν εὑρίσκηται. τοῦτό ἐστι τὸ ἐν φαλακρώματι τυχὸν ἐξανθῆσαι λέπραν, τὴν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐπὶ τὰ χείρω ῥοπὴν, ὡς ἐν τύπῳ συμβαίνουσαν. ὀρθῶς δὴ οὖν εἰρῆσθαί φημι τῷ μακαρίῳ Δαβὶδ τὸ, ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ΠΑΛ. Ὡς βαθὺς ὁ λόγος. ΚΥΡ. Πάνυ μὲν οὖν. ὑπαισθάνῃ γάρ με, καθάπερ ἐγῷμαι, λεπτοεποιοῦντα λίαν, καὶ ἀνιδρωτὶ τὰ τοιαῦτα τῶν θεωρημάτων ἢ νοεῖν ἢ φράζειν οὐκ ἔχοντα.

A inanis quandoque glorioſæ appetitus, & eius generis perturbationes, quæ iis quoque, in quorum vitam nullum crimen cadit, & mundi plane ſunt, accidere ſolent: humana quippe ſunt, & iis omnibus prope communia, qui vitam in carne & ſanguine ducunt. Hæc itaque rurſus deſcribit Lex per ænigma, his verbis, [Si cui de capite capilli fluxerint, caluus eſt, mundus eſt; &, ſi ante faciem capilli de eius capite fluxerint, recaluus eſt, mundus eſt.] Capillorum illa non voluntaria amiſſio, B capitis morbus eſt: ad mentis autem figuram acceptum eſſe capitis nomen, paulo ante dicebamus, mentis enim domicilium caput eſt, vt quibuſdam placet. PALLADIVS. Meminero. CYRILL. Igitur corporei capitis vitia, mentis morbos congruenter indicant, ſed exiguos item, & quibus æquum ſit veniam dare: Lex itaque nos ab omni humana perturbatione remouet, & ab inquinamentis haud voluntarie ſuſceptis, quæcunque nobis accidere poſſunt; quandoquidem imbecillitate laborare naturam neceſſe eſt; & C prorſus à perturbationibus alienum eſſe, non eſt huius temporis, ſed venturi ſæculi proprium, quo ex imis ſedibus peccatum deturbabitur, & ad vitam omni prorſus vitio carentem tranſibimus. Si tamen, inquit, extiterit cicatrix ſignificationis rubeſcēs in caluitio, vel in recaluatione, leproſus eſt, & impurus erit: nam exiguæ nonnunquam perturbationes ad vim criminum tranſeunt; &, niſi coërcitæ à nobis fuerint, ſed patentem ac liberum, nulliſque caſtigationibus obſtructum aditum nanci- D ſcantur, grauiſſime contaminant: verbi gratia, iraſcitur aliquis leuiter, & eo morbo tentatur, coerceatur ergo ea perturbatio manſuetudine, ne, ſi exiguum delictum incrementum capiat, paulatim ad mortale crimen iis, in quibus ineſt, euaſiſſe deprehendatur; idque eſt in caluitio effloruiſſe lepram, illam, inquam, ab exiguis initiis ad peſſimos exitus propenſionem, quam in eo morbo tanquam in figura videmus accidere. E Recte igitur beato Dauid dictum eſſe cenſeo, [Iraſcimini, & nolite peccare.] PALLAD. Maximam ſane profunditatem habent hæc verba. CYRILL. Sane quidem; ſentis enim, vt opinor, nimium ſubtiliter hæc dici, nec ſine ſudore eiuſmodi intelligentias aut mente percipi aut verbis explicari poſſe.

1.Cor.5.

Pſal. 4.

Fieri autem non poſſe, vt, qui manifeſtis delictis nefarie laborant, lateant, cùm illa exigua nonnunquam ignorentur, & occulta ſint, ex eo diſces: nam, qui caluitio laborarint, mundos eſſe, inquit, admonebit; quibus verbis rectè nobis exiguos errores condonat, vt paulo ante dicebamus: ſed, ſi quibus in caluitio gignatur lepra, id eſt, ſi ab exiguis initiis ad maiora vitia feratur morbus, tum denique manifeſtè fœdum euaſiſſe pronunciat, neque vllam eſſe illi reliquam defenſionem, qua crimina defendere poſſit. Itaque ait, „ [Et lepro- „ ſus, in quo eſt tactus, veſtimenta eius „ ſint diſſoluta, & caput eius detectum, „ & circa os ſuum operiatur, & immun- „ dus vocabitur: omnibus diebus, qui- „ bus fuerit ſuper eo tactus immundi- „ tiæ, immundus erit, & ſegregatus ſe- „ debit, extra caſtra erit eius diuerſo- „ rium:] nam diſſolutio illa veſtimentorum, & detectio capitis manifeſtiſſime præ ſe ferunt apertam impudentiam: quòd autem operto eſt ore, id ſignificat, nullam quodammodo eum excuſationem habere, nec poſſe aliquid dicere, Deo impuritatem accuſante: quòd vero illum è caſtris exire iubet, figura itidem eſt, illum non amplius vnà cum ſanctorum choris habitare, ſed tanquam pulſum de ſacro illo cœtu omnis boni expertem fore. PALLADIVS. Grauiſſimum ſane malum & execrandum. CYRILLVS. Omnino ita eſt, Palladi, ob eamque cauſſam dicebat beatus Dauid, » [Delicta iu- » uentutis meæ, & ignorantias meas ne » memineris: ſecundum miſericordiam » tuam memento mei, propter bonita- » tem tuam, Domine.] Per omnia por- » ro Lex pergit, ac ſeueritatis ſuæ ſignificationem edit vſque ad ſupellectilia, lanam dico, & ſubtegmen & ſtamen, & vas pelliceum: Si lepra fuerit, inquit, & vni ex his hoc malum acciderit, rurſus diligenter ſacerdos inſpiciat, & ſeparet tactum; &, ſi nulla ſignificationis in melius conuerſio facta fuerit, abſumatur igni: Lepra enim permanens eſt, inquit: tamen ablui iubet id, in quo vitium fuerit; ac, ſi poſtea compertum fuerit in eo vitium illud inſitum eſſe, ignibus iam tradi præcipit, vt quod omnino nulli ſit vſui: in quibus verbis iterum fortaſſe lanæ & ſubtegmini & ſtamini & pellibus nos comparat:

Leuit 13.

Pſal 24.

A ὅτι δὲ οὐκ ἔνεστι τοὺς τὰ ἐκφανῆ τῶν πλημμελημάτων ἀνοσίως ἠρρωστηκότας δύνασθαι λαθεῖν, ἀγνοουμένων ἔσθ᾽ ὅτε τῶν ἐλαχίστων, καὶ κεκρυμμένων, κἀντεῦθεν εἴσῃ τοι. τοὺς μὲν τι φαλάκρωμα πεπονθότας, καθαροὺς εἶναι, φησὶ, διαμηνύσει καλῶς ἡμῖν ἀνιεὶς τὰ τῶν πλημμελημάτων μικρὰ, καθάπερ ἐλέγομεν ἀρτίως. ἀλλ᾽ εἰ γένοιτό τισιν ἐν φαλακρώματι λέπρα, τουτέστιν, ὅταν ἐκ μικρῶν ἐπὶ τὰ χείρω φέρηται τὸ πάθος, τότε δὴ τότε, καταφανῆ καὶ ἀσχήμονα γενέσθαι λέγει, καὶ λόγον οὐκ ἔχοντα τὸν τοῖς ἐγ- B κλήμασι συνειπεῖν δυνάμενον. διὰ τοῦτό φησι, καὶ ὁ λεπρὸς, ἐν ᾧ ἐστιν ἡ ἁφὴ, τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔστω παραλελυμένα, καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀκατακάλυπτος, καὶ περὶ τὸ στόμα αὐτοῦ περιβαλέσθω, καὶ ἀκάθαρτος κεκλήσεται· πάσας τὰς ἡμέρας, ὅσας ἐὰν ᾖ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἡ ἁφὴ, ἀκάθαρτος ὢν ἀκάθαρτος ἔσται, κεχωρισμένος καθήσεται, ἔξω τῆς παρεμβολῆς αὐτοῦ ἔσται ἡ διατριβή. τὸ μὲν γὰρ παραλελύσθαι τὰ ἱμάτια, καὶ ἀκατακάλυ- C πτον εἶναι τὴν κεφαλὴν, ἀπεμφαίνειν αὖ καὶ μάλα σαφῶς, τὸ ἀκρύπτως ἀσχημονεῖν. τὸ δέ γε περιβεβλῆσθαι περὶ τὸ στόμα, τὸ, οἱονείπως ἀπολογίαν οὐκ ἔχειν, καὶ εἰπεῖν δύνασθαι μηδὲν, ἐγκαλοῦντος Θεοῦ τὴν ἀκαθαρσίαν. τὸ δέ γε τῆς παρεμβολῆς ἐξοίχεσθαι δεῖν, τύπος ἂν εἴη πάλιν, τοῦ μηκέτι τοῖς τῶν ἁγίων αὐτὸν συναυλίζεσθαι χοροῖς, πλήθους δὲ ὥσπερ τοῦ ἱεροῦ ἐξωστρακισμένον, ἀμέτοχον ἔσεσθαι παντὸς ἀγαθοῦ. ΠΑΛ. D Ὡς δεινὸν τὸ χρῆμα καὶ ἀπευκτόν. ΚΥΡΙΛ. Παντάπασι μὲν οὕτω, ὦ Παλλάδιε, τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν ὁ θεῖος ἡμῖν Δαβίδ. ἁμαρτίας νεότητός μου, καὶ ἀγνοίας μου, μὴ μνησθῇς, κατὰ τὸ ἔλεός σου μνήσθητί μου, ἕνεκεν τῆς χρηστότητός σου, κύριε. διὰ πάντων δὲ ὥσπερ ἰεὶς ὁ νόμος, τῆς ἐνούσης ἀκριβείας αὐτῷ τὴν ἔνδειξιν, καὶ μέχρι σκευῶν, ἐρίου δὴ λέγω, καὶ κρόκης καὶ στήμονος, καὶ δερματίνου σκεύους, εἰ λέπρα γένοιτο, φησὶν, καὶ τούτων ἑνὶ συμβαίνοι τὸ πάθος. καταθρείτω πάλιν ὁ ἱερεὺς, καὶ ἀφοριζέτω E τὴν ἁφήν· καὶ εἰ μή τις γένοιτο μεταδρομὴ τῆς σημασίας ἐπὶ τὸ ἄμεινον, δαπανάσθω πυρί. λέπρα γὰρ ἔμμονός ἐστι, φησί. πλὴν, ἀποπλύνεσθαι δεῖν ἐπιτάττει τὸ πεπονθός. καὶ εἰ μετὰ τοῦτο φαίνοιτο τὸ πάθος ἐμπεφυκὸς, πυρὶ δίδωσι λοιπὸν, ὡς ἀχρεῖον παντελῶς, ἐρίῳ που πάλιν τάχα καὶ κρόκῃ, στήμονί τε καὶ δέρμασι παρεικάζων τὰ καθ᾽ ἡμᾶς. ὅτι γὰρ

ρίων ἢ κρόκης, ἤγουν τῶν ἑτέρων, οὐδεὶς ἂν γένοιτο παρὰ Θεοῦ λόγος, πῶς ἂν ἢ πόθεν ἐνδοιάσειέ τις; παγχάλεπον οὖν ἔγκλημα εἶναι δώσομεν, τὸ μετὰ κάθαρσιν καὶ ἀπόνιψιν, ἣν ἂν ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν ἐργάσαιτο, μὴ ἀποφέρεσθαι μολυσμῶν, ἀλλὰ ἔμμονον εἰς αὐτοὺς ποιεῖσθαι τὴν στάσιν. εἰ γὰρ μηδὲν ὄνησιν ἀπονίζων ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, πυρὶ παραδίδωσι κολασθησομένους, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ κατὰ νόμον ἱερεὺς, οὐδὲν ὠφελήσας τὴν κρόκην, ἤτοι τὸν στήμονα, διὰ τῆς ἐκπλύσεως, κατεπίμπρα λοιπόν. ΠΑΛ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡ. Λέπραν δὴ οὖν ὁ νόμος, τὴν ὡς ἐν ἔργοις νέκρωσιν ἀποφαίνει καλῶς, ἀφ' ὧν ἄν τις ἴδοι σαφῶς τε καὶ αἰσθητῶς τὰς τῶν ἀφανεστέρων ἐννοίας ἀνακομίζων ἀστείως, καὶ σαρκικοῖς παραδείγμασι καταλευκαίνων τὰ νοητά. πλουσίαν δὲ ὥσπερ ἡμῖν τῶν ἐν ψυχαῖς μολυσμῶν παρατιθεὶς τὴν γνῶσιν, καὶ καθιστὰς ἐναργῆ, καθάπερ ἐν ἀῤῥωστήμασι σώματος τὰ νοητῶς συμβαίνοντα, προσεφώνει πάλιν ἐν τῷ Λευιτικῷ. Ἀνδρὶ ἀνδρὶ, ᾧ ἂν γένηται ῥύσις ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἡ ῥύσις αὐτοῦ, ἀκάθαρτός ἐστι. καὶ οὗτος ὁ νόμος τῆς ἀκαθαρσίας αὐτοῦ. ῥέων γόνον ἐκ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς ῥύσεως ἧς συνέστηκε τὸ σῶμα αὐτοῦ, διὰ τῆς ῥύσεως, αὕτη ἡ ἀκαθαρσία αὐτοῦ ἐν αὐτῷ. πᾶσαι αἱ ἡμέραι ῥύσεως σώματος αὐτοῦ ᾗ συνέστηκε τὸ σῶμα αὐτοῦ διὰ τῆς ῥύσεως, ἀκαθαρσία αὐτοῦ ἐστι. πᾶσα κοίτη ἐφ' ἧς ἂν κοιμηθῇ ἐπ' αὐτῆς ὁ γονοῤῥυὴς, ἀκάθαρτός ἐστι, καὶ πᾶν σκεῦος ἐφ' ὃ ἂν καθίσῃ ἐπ' αὐτὸ ὁ γονοῤῥυὴς, ἀκάθαρτον ἔσται. καὶ ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν ἅψηται τῆς κοίτης αὐτοῦ, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ σκεύους, ἐφ' ὃ ἂν καθίσῃ ὁ γονοῤῥυὴς, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ ὁ ἁπτόμενος τοῦ χρωτὸς τοῦ γονοῤῥυοῦς, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. ἐὰν δὲ προσσιελίσῃ ὁ γονοῤῥυὴς ἐπὶ τὸν καθαρὸν, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια καὶ λούσεται ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ πρός γε δὴ τούτοις, φησὶ, βδελυρὸν ἔσεσθαι καὶ ἀπηχθημένον πᾶν σκεῦος ὅπερ ἂν ἐνιζήσειεν ὁ γονοῤῥυὴς, κἂν εἰ ἀπονίψαιτο τὰς χεῖρας ὕδατι, καὶ τοῦτο ἔσται μεμολυσμένον. κἂν εἰ ἅψαιτό τις τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, συμμεθέξει πάντως τῆς ἀκαθαρσίας τὴν γραφήν. κἂν εἰ προσσιελίσειέ τις τῶν οὔπω μεμολυσμένων, ἀπο-

A nam lanam & ſubtegmen, & cetera apud Deum nullo haberi loco, quomodo cuiquam eſſe ambiguum poteſt? Igitur grauiſſimum eſſe crimen cenſendum eſt, poſt eam purgationem & ablutionem, qua nos Chriſtus abluit, ab inquinamentis non recedere, ſed in illis permanere atque conſiſtere: nam, ſi Chriſtus abluens, nihil nobis profeciſſe viderit, ignibus torquendos tradet, vt ille profectò ſecundum Legem ſacerdos, poſtquam nihil profecerat ſubtegmen
B aut ſtamen abluendo, denique comburebat. PALLAD. Ita eſt. CYRILL. Per lepram ergo Lex mortificationem illam, quæ in factis peruerſis eſt, congruenter oſtendit, ab iis, quæ perſpicuò cernuntur, & ſenſibus obiecta ſunt, rerum occultiorum intelligentias eleganter aſſumens, & ſpiritualia carnalibus exemplis illuſtrans; cumque cumulatam nobis in languoribus corporis, ſpiritualium inquinamentorum, quæ in animis exiſtunt, cognitionem proponere, & tanquam in corporis
C morbis, ea, quæ ſpiritualiter accidunt, vellet oſtendere, dixit in Leuitico, [Viro, viro, cuicunque fuerit fluxus ex corpore eius, fluxus eius immundus eſt; hæc eſt Lex immunditiæ eius, emittens ſemen ex corpore ſuo, ex fluxu quo conſtitit corpus eius per fluxum, hæc immunditia eius in ipſo eſt, omnes dies fluxus corporis ſui, quo conſtitit corpus eius per fluxum, immunditia ipſius eſt: omnis lectus, in quo cuba-
D uerit ſuper ipſum is, qui ſeminis fluxum patitur, immundus eſt; & omne vas, ſuper quo ſederit, qui ſeminis fluxum patitur, immundum eſt; & homo, qui tetigerit lectum eius, lauabit veſtimenta ſua, & lauabit corpus ſuum aqua, & immundus erit vſque ad veſperam; & qui ſederit ſuper vas, in quo ſederit is, qui ſeminis fluxum patitur, lauabitur aqua, & immundus erit vſque ad veſperam; & qui tetigerit cor-
E pus ſeminiflui, lauabit veſtimenta ſua, & lauabitur aqua, & immundus erit vſque ad veſperam.] Ad hæc autem ait impurum fore & abominandum omne vas, in quo ſederit ſeminifluus; etiamſi aqua manus abluerit, & id eſto inquinatum; &, ſi tetigerit quiſpiam corpus eius, participabit omnino culpam immunditiæ; &, ſi acceſſerit ad aliquos nondum inquinatos ſubi-

Leuit. 15.

bunt prorſus crimen immunditiæ; ob eamque cauſſam ſimul cum leproſis exibat, efferebaturque extra caſtra, quod nefas eſſet ad eum accedere, aut cum ceteris miſceri, & ipſo manus contactu contaminaret eos, qui ei temere occurrerent. PALLADIVS. Sed quænam in anima eſt affectio, quæ ſit corporalis ſeminis fluxui perſimilis? ſpiritualis eſt namque Lex. An non ita eſt? CYRILLVS. Ita prorſus: rectè enim dixiſti. Illud vero aduertas velim: corporis fluor naturæ facultatem aptam fecunditati quodammodo lædit, cum ſuppeditationem ſeminis ad nihilum perducat, & partium illarum firmitatem eneruando, corruptionem minime voluntariam efficiat, ita vt, qui eo languore tenentur, iugi perpetuaque contaminatione laborent. Perge igitur ex hac corporis infirmitate, euidentique imagine ad ea, quæ menti accidunt: ipſa namque mens corrumpitur, cùm in iis, quæ minime conuenit, prodigo labore defatigatur, & nulla in re, quæ fructuoſa ſit, efficaciæ ſuæ ſtudium collocat, ita vt fructum quidem iuſtum ac proprium habeat nullum; aſſidue vero ad id, quod officit delabatur, & præcipiti lapſu ad
Ephes. 2. res turpes feratur. PALLAD. Qualenam iſtud eſt, quod dicis? CYRIL. Nonne, Palladi, creatum eſſe hominem ad opera bona, beatus Paulus ait? PALLAD. Sane quidem. CYRILLVS. Ingenium ergo ſortitus eſt ad omnia rerum laudandarum genera aptum & accommodatum. Quid enim? nonne hoc animal ſapientiæ omniſque ſcientiæ capax eſſe fateris, temperantiæque & fortitudinis, iuſtitiæ quoque munera facile exequi, ſi ſuas partes agere velit, & diuinis legibus obſequi? PALLAD. Fateor. CYRILLVS. Sed, ſi his prætermiſſis, non ſapiens iam, ſed ſtultus & excors fuerit, neque iis, qui ad veritatem inſtituendo perducere poſſunt, momenta ſuæ voluntatis adiunxerit, ſed potius extra id, quod ſibi conſentaneum eſt, præceps ferri maluerit, & cum iis, qui recta peruertere ſtudent, ad interitum deſcendere, neque rectam atque integram de Deo opinionem habeat, neque ſine reprehenſione rerum agendarum viam pertranſeat; nonne iam vere poſſis eiuſmodi hominem ſpiritualiter ſeminifluum dicere, vtpote qui eas vires, per quas fructificare Deo poterat, in nihilum abſumat?

A μεμνοῦσι δὴ πάντως τῆς ἀκαθαρσίας τὴν γραφήν. τοιγάρτοι καὶ ἀναμὶξ τοῖς λεπροῖς ἐξῄει τε καὶ ἐξωκίζετο τῆς παρεμβολῆς, ἀπρόσιτος ὢν καὶ ἄμικτος καὶ αὐτῇ καταμιαίνων τῇ χειρὸς ἀφῇ τοὺς προσυγχάνοντας ἁπλῶς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ ποῖον ἂν εἴη τὸ ἐν ψυχῇ πάθος, τῇ σωματικῇ γονορροίᾳ προσεοικός; πνευματικὸς γὰρ ὁ νόμος· ἢ οὐχ ὧδε ἔχει; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν· ἔφης γὰρ ὀρθῶς. πλὴν ἐκεῖνο διανοοῦ. ἡ τοῦ σώματος ῥύσις, τὴν τῆς φύσεως ἐπιτηδειότητα πρὸς
B καρπογονίαν ἀδικεῖ τρόπον τινά, καθιεῖσα πρὸς τὸ μηδὲν τὴν σπερμάτων χορηγίαν, καὶ τοὺς ἐν τοῖς μορίοις χαλῶσα τόνους, ἀνεθέλητον ἤδη πως ἐργάζεται τὴν καταφθοράν, ὡς ἐν μολυσμοῖς εἶναι μακροῖς καὶ διηνεκέσι τοὺς τῷ πάθει κατειλημμένους. ἴθι δὴ οὖν ὡς ἐξ ἀρρωστίας σωματικῆς καὶ ἐναργοῦς εἰκόνος, ἐπὶ τὰ εἰς νοῦν συμβαίνοντα· καταφθείρεται γὰρ καὶ αὐτὸς ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν ὁ νοῦς ἀσωτότατα διαπονούμενος, καὶ ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἀναγκαίων τῆς ἰδίας ἐνεργείας ἐνιεὶς τὸ σπούδασμα, ὡς καρπὸν μὲν
C οὐδένα γνήσιον ἔχειν, ὑποφέρεσθαι δὲ ἀεί πως πρὸς τὸ ἀδικοῦν, καὶ ἀκατασχέτως νοσεῖν τὴν εἰς τὰ αἴσχιω κάθοδον. ΠΑΛΛ. Οἷον δὴ τί φής; ΚΥΡ. Οὐ γὰρ, ὦ φιλότης, ἐκτίσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς ὁ θεῖος ἡμῖν ἔφη Παῦλος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Φύσιν οὖν ἄρα διεκληρώσατο πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἐπαινουμένων ὀρθῶς ἔχουσαν καὶ ἐπιτηδείως· ἢ γὰρ, οὐχὶ σοφίας μὲν δεκτικόν, καὶ ἁπάσης ἐπιστήμης τὸ ζῶον εἶναι φής; σωφροσύνην δὲ καὶ ἀνδρίαν, καὶ μὴν καὶ δι-
D καιοσύνην κατορθώσειεν ἂν εὐκόλως, εἰ διαπράττειν ἕλοιτο τὰ εἰκότα, καὶ τοῖς θείοις ἕπεσθαι νόμοις; ΠΑΛ. Σύμφημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἰ δὲ τὰ τοιάδε μεθεὶς, σοφὸς μὲν οὐκ ἔτι, μωρὸς δ' ἂν γένοιτο καὶ ἀκάρδιος, οὐ τοῖς εἰς ἀλήθειαν παιδαγωγεῖν εἰωθόσι τὴν οἰκείων θελημάτων ἐπιδοὺς τὴν ῥοπήν, ἐκτετιμηκὼς δὲ μᾶλλον τὸ ἔξω φέρεσθαι τοῦ εἰκότος, καὶ τοῖς τὰ ὀρθὰ διαστρέφειν μεμελετηκόσι συγκαταθέσθαι πρὸς ὄλεθρον, οὔτε
E τὴν ἀρίστην καὶ ἀμωμήτους ἔχουσαν περὶ Θεοῦ δόξαν ἔχων, οὔτε μὴν ἀδιαβλήτως τὴν τῶν πρακτέων διάττων ὁδόν· ἆρ' οὐκ ἀπεικὸς ἤδη πως γονορρυῆ νοητῶς τὸν τοιόνδε λέγειν, ὡς τὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς καρποφορεῖν δύνασθαι τῷ Θεῷ, δαπανῶντα πρὸς τὸ μηδέν; ΠΑΛ-

ΛΑΔΙΟΣ. Φαίην ἄν, ἴσθι τοι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δὲ, εἰ τὸ ἐργάζεσθαι τὴν δικαιοσύνην ἀφεὶς, καὶ τοῖς τῆς ἀνδρείας ἐναβρύνεσθαι καλοῖς, ἄδικός τε καὶ προειμένος εἰς ἡδονὰς ὁρῷτο δὴ πάλιν, ἆρ' οὐκ ἂν οἰήσῃ τῷ γονοῤῥυεῖ τὰ ἴσα νοσεῖν, τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς φύσεως, ἣν ἂν ἔχοι πρὸς τὸ ἀγαθὸν, δαπανῶντα πρὸς τὰ αἴσχιω, καὶ πνευματικῆς εὐκαρπίας τὴν ἐπ' οὐδενὶ τῶν χρησίμων ζημίαν ἀνθῃρημένον; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οἰηθείην ἄν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἰέναι δὴ οὖν ὁ νόμος ἀπωτάτω προστέταχε τοῦ γονοῤῥυοῦς, ὡς ἀποφοιτᾶν ὅτι μάλιστα διδάσκων ἡμᾶς τῶν εἰς φαυλότητα νενευκότων, καὶ ἀποσείεσθαι γεννικῶς οὓς ἂν καὶ αὐτὸς καταμυσάττοιτο Θεὸς, ὡς διηνεκῆ νοσοῦντας τὸν μολυσμόν. χρῆμα γὰρ ἀληθῶς οὐκ ἀζήμιον τὸ κολλᾶσθαι πονηροῖς. ἀτεχνὲς γὰρ ὅτι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὁ ἁπτόμενος πίσσης, μολυνθήσεται. καταμιαίνει γε μὴν πᾶν σκεῦος, οὗπερ ἂν ἅπτοιτο τυχὸν ὁ γονοῤῥυὴς, καὶ κοίτην αὐτοῦ, καὶ χρῶτα καὶ ἀγγεῖα, καὶ ὕδωρ καὶ σκεύη ξύλινα· δι' αἰνιγμάτων ὑποδηλῶν, ὅτι τῆς ἐνούσης ἀκαθαρσίας αὐτῷ μεθέξοι τις ἄν, κἂν εἰ μόνον ἀγχοῦ κατὰ διάθεσιν γένοιτο τὴν πνευματικήν. γέγραπται γὰρ, ὅτι σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει, καὶ μὴ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. πλὴν, καὶ τὰ τῶν παθῶν ἀπεγνωσμένα, καὶ τὰ ἐν τῷ βάθει κεκρυμμένα τῶν ἡμετέρων διανοιῶν ἀῤῥωστήματα, καὶ πᾶσαν ἁπλῶς τὴν ἐν ἡμῖν μαλακίαν, ἐξίστησιν ὁ Χριστὸς, καὶ ἡ δι' αὐτοῦ κάθαρσις, οὐχ οἵου τε ὄντος τοῦ νόμου τοῦτο δρᾷν. δικαιοῦται γὰρ οὐδεὶς ἐν νόμῳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἴδοις δ' ἂν ὅτι καὶ τοῦτό ἐστιν οὐ διεψευσμένον τοῖς ἐφεξῆς γεγραμμένοις προσβάλλων· ἔφη γὰρ πάλιν. ἐὰν δὲ καθαρισθῇ ὁ γονοῤῥυὴς ἐκ τῆς ῥύσεως αὐτοῦ, καὶ ἐξαριθμήσεται αὐτῷ ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τὸν καθαρισμὸν αὐτοῦ, καὶ πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται τὸ σῶμα ὕδατι, καὶ καθαρὸς ἔσται. καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ λήψεται ἑαυτῷ δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, καὶ οἴσει αὐτὰ ἔναντι κυρίου ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ δώσει αὐτὰ τῷ ἱερεῖ. καὶ ποιήσει αὐτὰ ὁ ἱερεὺς, μίαν περὶ ἁμαρτίας, καὶ μίαν εἰς ὁλοκαύτωμα. καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἔναντι κυρίου ἀπὸ τῆς ῥύσεως αὐτοῦ. καθαίρει μὲν οὖν τὸν γονοῤῥυῆ, καὶ ἀπαλλάττει τοῦ πάθους, πλὴν ἐν Χριστῷ, δι' ὕδατός τε καὶ αἵματος. ἐξαριθμήσεται γὰρ ἑαυτῷ, φησὶν, ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τὸν καθαρισμὸν αὐτοῦ, καὶ

A PALLADIVS. Equidem ita ſentio. CYRILLVS. Quid vero, ſi iuſtitiam facere prætermiſerit, & fortitudinis ornamenta contempſerit, contráque aperte iniuſtus, & voluptatibus diſſolutus eſſe cernatur, an non æque ac ſeminifluum eum affectum putes, qui eam naturæ facultatem, quam ad probas actiones obeundas habet, in res turpes inſumat, & ſpirituali fecunditati præferat iacturam in rebus inutilibus factam? PALB LADIVS. Puto ſane. CYRILLVS. Lex itaque nobis longiſſime à ſeminifluo abſiſtere præcepit, vt ab iis maxime diſcedere doceret, qui ad vitium propenſi eſſent, atque eos ſtrenue repellere, quos ipſe quoque Deus execraretur, vt qui perpetua contaminatione laborent: neque enim profecto impunè ferimus, cùm improbis adhæreſcimus: verum eſt enim, quod ſcriptum eſt, [Qui tangit picem, inquinabitur.] Contaminat autem omnem C ſupellectilem ſeminifluus, quamcunque contigerit, & lectum ſuum, & corpus, & vaſa, & aquã, & vaſa lignea; per ænigmata videlicet oſtendens, illius immunditiæ participem fore, quiſquis vel prope illum modò per ſpiritualem affectionem acceſſerit: ſcriptum eſt enim, [Teipſum caſtum cuſtodi, & ne communicaueris peccatis alienis.] Verumtamen & aperta vitia, & morbos in noſtris mentibus altiſſime conditos, & D omnes, vno verbo, languores, qui nobis inſunt, expellit Chriſtus, & quæ per ipſum fit purgatio; cum id efficere Lex non poſſit: nemo quippe iuſtificatur in Lege, ſicut ſcriptum eſt, idque minime falſum eſſe perſpicies, ſi conſequentia Scripturæ verba intuearis: ait enim rurſum, [Si vero mundatus fuerit ſeminifluus ex fluxu ſuo, enumerabit ſibi ſeptem dies ad purgationem ſuam; & lauabit veſtimenta ſua, & lauabit corpus ſuum E aqua; & mundus erit: & die octauo ſumet ſibi duos turtures, vel duos pullos columbarum, & feret eos ante Dominum, ad oſtium tabernaculi teſtimonii; & dabit eos ſacerdoti, & faciet eos ſacerdos, vnum pro peccato, & vnum in holocauſtum & propitiabitur pro eo ſacerdos corã Domino à fluxu ſuo.] Mundat igitur ſeminifluum, & à morbo liberat, in Chriſto tamen, per aquam & ſanguinem: Numerabit enim ſibi, inquit, ſeptem dies ad purgationem ſuam; &

Eccl. 13.

1. Tim. 5.

Leuit. 15.

lauabit veſtimenta ſua, & lauabit corpus ſuum aqua; & mundus erit. Quod autem in diem ſeptimum mundatio producitur, ſignificat omnino per totam vitam, & in omni vitæ tempore abluendos eſſe probis actionibus eos, qui ex mundanis vitiis tranſire ad honeſtiores actiones conſtituerint: nam hebdomadis ſpatium temporis plenitudinem habet, ac reuolutionem ad id, quod à principio fuerat, cum tempus iam ad finem appellitur: Apertiſſime autem dicit, oportere, vt ad noſtras probas actiones accedat atque adiiciatur illa per Chriſtum purgatio, & per aquam purificatio, vt in ablutione corporis atque veſtium, ſanctum baptiſma intelligatur, illa etiam purgatione per ſanguinem proculdubio ſimul adiuncta: Octauo namque die, inquit, ſumet ſibi duos turtures, vel duos pullos columbarum: rurſum octauus dies tempus deſignat illius cum carne diſpenſationis, cum pro nobis mortem ſuſtinuit Emmanuel, ille nempe argutus canoruſque turtur, qui ſanguine ſuo conſummauit in æternum ſanctificatos: quicquid autem habeat Chriſti mors, id totum eſſe in ſuauitatem odoris, nam pro mundi vita deſtructioneque peccati ſuſcepta eſt; id ſignificatur ex eo, quod duo cum ſint turtures, vnus pro peccato immolatur, alter in holocauſtum: propitiationem quoque pro peccatis noſtris fuiſſe Chriſtum, vt Scripturæ tradunt, oſtendit dicens, Et propitiabitur pro eo ſacerdos coram Domino à fluore ſuo. PALLADIVS. Præclare ſane dixiſti. CYRILLVS. Hoc itaque ritu purgari oportere ſeminifluum, diuina nobis Lege præceptum eſt. Contaminat item cuicunque vel præter voluntatem, vel ſponte fluor acciderit; qui ex inſito in natura motu tanquam ex fonte manat. Ac ſponte quidem accidit, vt qui in coniunctione vxoris, & ex nuptiarum lege contingit; præter voluntatem vero, vt in imaginibus fere nocturnis: ſic enim iterum dixit, [Et homo, ex quo exierit ſemen concubitus, lauabit totum corpus ſuum aqua, & immundus erit vſque ad veſperam: & mulier cum qua dormierit vir concubitu ſeminis, lauabunt corpus aqua, & immundi erunt vſque ad veſperam:]

1. Ioan. 2.

Leuit. 15.

A πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ καθαρὸς ἔσται. καὶ τὸ μὲν εἰς ἑβδόμην ἡμέραν παρατείνεσθαι τὸν καθαρισμόν, σημαίνει που πάντως, τὸ διὰ παντὸς τοῦ βίου, καὶ ἐν παντὶ τῷ τῆς ζωῆς χρόνῳ διασμήχεσθαι δεῖν ταῖς ἐπιεικείαις τοὺς ἐκ φαυλότητος κοσμικῆς μεταφοιτᾶν ἑλομένους ἐπὶ τὸ δρᾶν ἑλέσθαι τὰ πρεπωδέστερα. τοιγάρτοι τῆς ἑβδομάδος μέτρον χρόνου πλήρωσιν ἔχει, καὶ ἀνακύκλησιν εἰς τὸ ἀπ᾽ ἀρχῆς, ὡς εἰς πέρας ἤδη καταίροντος τοῦ καιροῦ. προσοίσεσθαι δὲ δεῖν B καὶ ἀναγκαίως ἐπάγεσθαι ταῖς παρ᾽ ἡμῶν ἐπιεικείαις εὖ μάλα φησί, τὴν διὰ Χριστοῦ κάθαρσιν, καὶ τὸν δι᾽ ὕδατος ἁγιασμόν, ὡς ἐν ἀπονίψει σώματός τε καὶ ἱματίων, νοουμένου λοιπὸν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, συνθέοντος δηλονότι καὶ τοῦ δι᾽ αἵματος ἁγιασμοῦ. τῇ γὰρ ἡμέρᾳ, φησί, τῇ ὀγδόῃ, λήψεται ἑαυτῷ δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. κατασημαίνει δ᾽ αὖ ἡ ἡμέρα πάλιν ὀγδόη τῆς μετὰ σαρκὸς οἰ- C κονομίας ἡμῖν τὸν καιρόν, ὅτε τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέμεινε σφαγὴν ὁ Ἐμμανουήλ, ἡ εὔγλωττος ἀληθῶς καὶ εὐηχεστάτη τρυγών, ἣ ἐν τῷ αἵματι τῷ ἰδίῳ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. ὅτι δὲ τὸ εὐῶδες ἅπαν ὁ Χριστοῦ θάνατος ἔχει· πέπρακται γὰρ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, καὶ εἰς ἀναίρεσιν ἁμαρτίας, ἐμφανίζει αὖ τὸ δύο μὲν εἶναι τὰς τρυγόνας, καταθύεσθαι δὲ μίαν μὲν ὑπὲρ ἁμαρτίας, εἰς ὁλο- D καύτωμα δέ, τὴν ἑτέραν. ὅτι δὲ καὶ ἱλασμὸς ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν γέγονεν ὁ Χριστὸς κατὰ τὰς γραφάς, προέδειξεν εἰπών. καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἔναντι κυρίου, ἀπὸ τῆς ῥύσεως αὐτοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὧδε μὲν οὖν τὸν γονορρυῆ διακαθαίρεσθαι δεῖν, ὁ θεῖος ἡμῖν κατεχρησμῴδησε νόμος. καταμιαίνει δὲ αὐτόν, ὥσπερ ἂν γένοιτο καὶ ἀθέλητος ῥύσις, ἤγουν θελητή, καὶ πηγὴν ἔχουσα τὴν ἔμφυτον κίνησιν. καὶ θελητὴ μέν, ὡς ἐν ὁμιλίαις ταῖς πρὸς γυναῖκά φημι, καὶ κατὰ νόμον τοῦ E γάμου· ἀθέλητος δὲ αὖ, ὡς ἐν φαντασίαις τάχα που νυκτεριναῖς. ἔφη γὰρ πάλιν ὧδε. καὶ ἄνθρωπος, ᾧ ἂν ἐξέλθῃ ἐξ αὐτοῦ κοίτη σπέρματος, καὶ λούσεται πᾶν τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ γυνὴ ἣ ἐὰν κοιμηθῇ ἀνὴρ μετ᾽ αὐτῆς κοίτην σπέρματος, καὶ λούσονται τὰ σώματα ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτοι ἔσονται ἕως ἑσπέρας. ἴσα γὰρ ἐπ᾽

ἀμφοῖν τὰ ἐγκλήματα, καὶ τὸ παραλλάττον οὐδέν. ἐν μὲν οὖν τῇ γονορροίᾳ, ὃ οἱονεὶ μακρόν πως ἡμῖν καὶ διηνεκὲς ἐγράφετο πάθος. ἐν δὲ τῷ προκειμένῳ καταδηλοῦν ἔοικεν ὁ τοῦ νόμου σκοπὸς, ὡς ἔσται μεμολυσμένος καὶ εἰ μή τις τυχὸν τὴν εἰσάπαν καὶ ὁλόκληρον ἀρρωστοίη καταφθορὰν, ὁρῷτο δὲ πεπονθὼς, κἂν γοῦν ἐκ μέρους καὶ σπανιάκις. τοιοῦτόν τι καὶ ὁ τοῦ σωτῆρος ὑπέφηνε μαθητής. ὅταν γὰρ, φησὶν, ὅλον τὸν νόμον τελέσῃ τις, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπὼν, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καὶ, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ, οὐ μοιχεύσεις, φονεύσεις δὲ, γέγονας παραβάτης νόμου. B πεπλημμεληκότι γὰρ ἅπαξ, ἤγουν ὅτι παρανενόμηκεν ὅλως, κἂν γοῦν ἐφ᾽ ἑνὶ καὶ ἐκ μέρους, ἕψεταί που πάντως αὐτῷ τὸ ἐγκαλεῖσθαι δεῖν. μιαρὸς οὖν ἄρα κατὰ τὸν νόμον, κἂν εἰ μή τις ἴοι πρὸς ἔσχατον μολυσμοῦ, καταφωρῷτο δὲ πεπονθὼς κἂν γοῦν ἐκ μέρους αὐτόν. πλὴν, οὐκ ἀπόβλητος παντελῶς. καθαίρεται δὲ καὶ αὐτὸς δι᾽ ὕδατος ἐν Χριστῷ. τὸν γάρ τοι τῆς ἐπιδημίας καιρὸν, ὑπεμφαίνει C αὖ μάλα, τὸ, μέχρις ἑσπέρας ἀκάθαρτον εἶναι λέγειν τὸν μεμολυσμένον. ἐπὶ συντελείᾳ γὰρ, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἐπ᾽ αὐταῖς ἥκοντος ἤδη δυσμαῖς τοῦ αἰῶνος τούτου, παραγέγονεν ὁ Χριστὸς δι᾽ οὗ, καὶ ἐν ᾧ πάντα μὲν ῥύπον ἐκνενίμμεθα τὸν ἐξ ἁμαρτίας, ἀπηλλάγμεθα δὲ μικρῶν τε καὶ μεγάλων αἰτιαμάτων οἱ ταῖς πλημμελείαις ἐνεσχημένοι. ὅτι δὲ πρὸ τῶν τῆς ἐπιδημίας καιρῶν οὐκ ἦν ἀπονίψασθαι μολυσμὸν, D ἐδικαιοῦτο γὰρ οὐδεὶς ἐν νόμῳ, κατὰ τὰς γραφὰς, ἀναμάθοις ἂν, διὰ τοῦ φάναι σαφῶς ὅτι ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι ὃ φὴς, καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσεπάγει δὲ τούτοις ὁ νόμος τὰ περὶ γυναικὸς, τῆς ῥεούσης αἵματι, καὶ ἀσχέτῳ καταφορᾷ τὸ καταμιαίνεσθαι δεῖν νοσούσης ἐφ᾽ ἑαυτῇ· καὶ ὥσπερ ἐπὶ τοῦ γονορρόους, πᾶν σκεῦος κατεμολύνετο, καὶ κοίτη πᾶσα, καὶ E πᾶν ἱμάτιον, καὶ πᾶς ὁ ἁπτόμενος, ἄχρι τοῦ τι ἰὼν, οὕτω τε ἐπ᾽ αὐτῆς. ἀπαλλάττει δὲ καὶ αὐτὴν κατὰ τὸν ἴσον ἐκείνῳ τρόπον, ὕδατι διανίζων, καὶ τρυγόνων καταθυομένων, τε μὴν καὶ ἱλασμοῦ τοῦ μεσιτεύοντος ἱερέως. ἀνακομίζων δὲ ὥσπερ εἰς ἐννοίας ἡμᾶς τὰς πνευματικὰς ὁ νόμος, καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς ἀρρωστήμασιν ἐμφιλοχωρεῖν οὐκ ἐῶν, παρελήφθη γὰρ εἰς τύπον τὸν εἰς νοῦν ἔσω

A paria ſunt enim in vtriſque crimina; nihilque eſt, quod differat. In ſeminis igitur fluxu longus atque continuus nobis deſcribebatur morbus; in hoc vero loco, qui propoſitus eſt, id ſpectare Lex videtur, vt declaret, eum etiam immundum eſſe, qui, quamvis non perpetua ac plena corruptione laboret, tamen ex parte certe & minus ſæpe laborare videatur. Simile quiddã inſinuare videtur ille Chriſti diſcipulus, [Si enim, inquit, totã Legem perfecerit quiſpiam, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus: qui [Iacob 2.] B enim dixit, Non mœchaberis; dixit etiam, Non occides: quod ſi non mœcheris, occidas autem, factus es tranſgreſſor Legis:] Nam qui ſemel deliquerit, ſiue is in totum Legem violarit, ſiue in vno & ex parte; eum omnino neceſſe eſt criminis reum fieri. Impurus igitur ex Lege eſt, etiam qui non ad ſummum contaminationis gradum peruenit, ſed vel aliqua ex parte incidiſſe in eam deprehenditur: non tamen omnino reiicitur; nam is quoque purgatur per aquam in Chriſto: aduentus enim Domini tem- C pus inſinuare videtur, quod ait, eiuſmodi hominem immundum eſſe vſque ad veſperam; in conſummatione namque, cùm ſæculum præſens ad ipſum prope occaſum vergeret, Chriſtus aduenit, per quem & in quo omnes ſordes abluimus ex peccato venientes, & à leuibus grauibuſque criminibus abſoluti ſumus, quicunque delictis conſtricti tenebamur. Ceterum ante aduentus tempora [Galat. 3.] maculas elui non potuiſſe, nemo enim in Lege iuſtificabatur, vt eſt in Scriptu- D ris, id verò diſcere ex eo potes, quod aperte ait, Immundus erit vſque ad veſperam. PAL. Intelligo quod dicis; & vera oratio eſt. CYRILL. His Lex adiungit ad mulierem pertinentia, ſanguinis fluxu laborantem, ſicque affectam, vt defluuio, quem ſiſtere non poſſit, eam inquinari ſit neceſſe; vtque in ſeminifluo omne vas cõtaminabatur, & lectus omnis, & omne veſtimentum, & omnis qui eum tangeret, aut propius E accederet; item in hac quoque, eodemque modo hanc liberat, quo illum liberauit, aqua nimirum abluens, & turturibus immolatis, atque etiam propitiatione ſacerdotis, qui mediatoris officio fungebatur. Cumque Lex vellet nos ad intelligentiam ſpiritualem extollere, neque in carnis languoribus immorari ſineret, qui ad res in animo ſitas, & quæ intellectu percipiuntur, figurandas aſſumpti

Leuit. 12.

» aſſumpti ſunt, aperte ſubiungit, [Et » cauentes facietis filios Iſrael ab impu- » ritatibus ſuis, & non morientur propter » immunditiam ſuam, dum inquinant ipſi » tabernaculum meum, quod eſt inter » ipſos:] nam, cùm purgati & ſanctificati per Chriſtum erimus, tum denique plane ſplendidi accedemus, neque amplius ſanctum tabernaculum inquinabimus; ſed ad Eccleſias adeuntes, puri pure puriſſimum Deum adorabimus. PALLADIVS. Optimè dixiſti. CYRILLVS. Ceterum fuiſſe maculatam hominis naturam, neque aliter mundari poſſe niſi per Chriſtum veram & ſacram ſanctamque victimam, manifeſtiſſime intelliges, ſi alterum præterea Legis decretum exquiſieris: ſcriptum eſt enim iterum in Leuitico, » [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, » dicens, Loquere filiis Iſrael, & dices » ad eos, Mulier, quæ ſemen conceperit, » ac pepererit maſculum, immunda erit » ſeptem dies, iuxta dies ſeceſſus purga- » tionis ſuæ, immundus erit; & die octauo » circuncidet carnem præputii eius, & tri- » ginta tres dies ſedebit in ſanguine impu- » ro ſuo: omne ſanctum non continget, & » ad Sanctuarium non ingredietur, quoad » impleti fuerint dies purgationis ipſius. » Quod ſi fœminam pepererit, immun- » da erit bis ſeptem dies, iuxta ſeceſ- » ſionem purgationis ſuæ, & ſex & ſexa- » ginta dies ſedebit in ſanguine impuro » ſuo: & cum impleti fuerint dies purifi- » cationis ſuper filio, vel ſuper filia, affe- » ret agnum anniculum immaculatum » in holocauſtum, & pullum colum- » bæ vel turturem pro peccato, ad » oſtium tabernaculi teſtimonii, ad ſa- » cerdotem; & offeret ante Dominum, » & exorabit pro ea ſacerdos, & pur- » gabit eam à fonte ſanguinis ſui.] PAL. Quæ tandem eſt mulier, quæ peperit? quidve Lex in iis quæ de ea præcipit, ſpectat? CYRILLVS. Subtilitate nos orationis vti, niſi fallor, neceſſe eſt: difficilis eſt enim huius præcepti ſenſus, nec facile percipi poteſt; perſcrutabimur tamen, quoad licuerit. Illud vero, Palladi, præ ceteris vehementer admiratus ſum. PAL. Quid tandem iſtud eſt? CYRILL. Nam, cùm ea lex in omnes mulieres caderet, quæ vel maſculum vel fœminam parerent, atque generalem aduerſus nos omnes ſententiam ferret, illa ſancta Virgo à probro exempta eſt, ex qua Chriſtum ſecundum carnem editum eſſe prædicamus.

A καὶ νοητῶν, ἐπάγει σαφῶς. καὶ εὐλαβεῖς ποιήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀποθανοῦνται διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν αὐτῶν, ἐν τῷ μιαίνειν αὐτοὺς τὴν σκηνήν μου, τὴν ἐν αὐτοῖς· κεκαθαρμένοι γὰρ δὴ καὶ ἡγιασμένοι διὰ Χριστοῦ, τότε δὴ τότε λαμπροὶ προσίεμεν ἀληθῶς, καὶ οὐ μιανοῦμεν ἔτι τὴν ἁγίαν σκηνήν· προσκυνήσομεν δὲ καθαροὶ καθαρῶς τῷ πανάγνῳ Θεῷ, φοιτῶντες ἐν ἐκκλησίαις. ΠΑΛ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡΙΛ. Ὅτι τοι προσκατηῤῥώστησε μὲν ἡ ἀνθρώπου φύσις τὸν μολυσμὸν, διασμήχοιτο δ' ἂν οὐχ ἑτέρως, B πλὴν ὅτι διὰ Χριστοῦ τοῦ κατ' ἀλήθειαν ἱεροῦ καὶ ἁγίου θύματος, εἴσῃ τοι καὶ μάλα σαφῶς καὶ ἕτερον ἐπὶ τῷδε τῷ νόμῳ χρησμῴδημα πολυπραγμονῶν. γέγραπται γὰρ πάλιν ἐν τῷ Λευιτικῷ. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· γυνὴ ἐάν τις σπερματισθῇ, καὶ τέκῃ ἄρσεν, ἀκάθαρτος ἔσται ἑπτὰ ἡμέρας κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἀφέδρου αὐτῆς, C ἀκάθαρτος ἔσται. καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ περιτεμεῖ τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ. καὶ τριάκοντα καὶ τρεῖς ἡμέρας καθήσεται ἐν αἵματι ἀκαθάρτῳ αὐτῆς. παντὸς ἁγίου οὐχ ἅψεται, καὶ εἰς τὸ ἁγιαστήριον οὐκ εἰσελεύσεται, ἕως ἂν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι καθάρσεως αὐτῆς. ἐὰν δὲ θῆλυ τέκῃ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται δὶς ἑπτὰ ἡμέρας, κατὰ τὴν ἄφεδρον αὐτῆς. καὶ ἑξήκοντα ἡμέρας καὶ ἓξ καθεσθήσεται ἐν αἵματι ἀκαθάρτῳ αὐτῆς. καὶ ὅταν D ἀναπληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι καθάρσεως αὐτῆς ἐφ' υἱῷ ἢ ἐπὶ θυγατρὶ, προσοίσει ἀμνὸν ἐνιαύσιον ἄμωμον εἰς ὁλοκαύτωμα, καὶ νεοσσὸν περιστερᾶς ἢ τρυγόνα περὶ ἁμαρτίας ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, πρὸς τὸν ἱερέα. καὶ προσοίσει αὐτὸν ἔναντι κυρίου. καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτῆς ὁ ἱερεὺς, καὶ καθαριεῖ αὐτὴν ἀπὸ τῆς πηγῆς τοῦ αἵματος αὐτῆς. ΠΑΛ. Τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ἡ τίκτουσα γυνή; καὶ τίς ἂν εἴη πάλιν ὅ γε ἐπ' αὐτῇ τοῦ νόμου σκοπός; ΚΥΡ. Ἰσχνομυθεῖν, ὡς ἔοικεν, ἀναγκαῖον ἡμᾶς. δριμὺ γὰρ λίαν τῆς ἐντολῆς τὸ E χρῆμα, καὶ οὐχ ἕτοιμον ἑλεῖν. πλὴν ὡς ἔνι διερευνήσομεν. ἐκεῖνό γε μὴν, ὦ Παλλάδιε, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων κατατέθηπά τοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ τί δὴ φής; ΚΥΡ. Ἰόντος γὰρ δὴ τοῦ νόμου κατὰ γυναικὸς ἁπάσης τικτούσης ἄρσεν ἢ θῆλυ, καὶ καθολικωτάτην ἡμῶν ποιουμένου τὴν κατάῤῥησιν, ὑπεξῄρηται τῆς δυσφημίας ἡ ἁγία παρθένος, ἧς ἐκφῦναί φαμεν τὸν κατὰ σάρκα Χριστόν.

θέα γὰρ, εἴ τοι δοκεῖ, τοῦ νόμου τὸ ἀκριβές. γυνὴ γάρ φησιν, καὶ οὐ πᾶσαι τυχὸν ἀδιακρίτως, ἀλλ᾽ εἴ τις ἐὰν σπερματισθῇ καὶ τέκῃ ἄρσεν, ἀκάθαρτος ἔστω. ἀλλ᾽ ἐκ πνεύματος ἁγίου τὸ θεῖον συνέστη σῶμα, πλαστουργούμενον ἀρρήτως ἐν τῇ ἁγίᾳ παρθένῳ, καὶ τῶν τῆς φύσεως νόμων ὀλίγα πεφροντικός. ἥκιστα γὰρ δὴ σπερματικῆς ἐδεῖτο καταβολῆς ὁ τῶν ἁγίων πρωτότοκος, ἡ ἀπαρχὴ τῶν λαχόντων τὴν ἐκ Θεοῦ διὰ πνεύματος ἀναγέννησιν. περὶ ὧν εἴρηται σαφῶς, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, ἀλλ᾽ ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. διέδρα δὴ οὖν τὴν ἐκ νόμου καταβολὴν ἡ ἁγία παρθένος, σπερματισθεῖσα μὲν οὐδαμῶς, ἐνεργείᾳ δὲ τῇ διὰ ἁγίου Πνεύματος, τὸ θεῖον ἀποκυήσασα βρέφος. ἡ δὲ τίκτουσα, καὶ ἀκάθαρτος διὰ τοῦτο γυνὴ, εἴη ἂν κατά γε τὸ εἰκὸς καὶ τὸν ἀμωμήτως ἔχοντα νοῦν, ἡ ἀνθρώπου φύσις. τὸ γάρ τοι τῆς γυναικὸς πρόσωπον αὐτῇ περιθήσομεν εἴς γε τὸ παρὸν, τῇ φύσει. κατηγορεῖται δὲ νόμῳ, καὶ μολυσμοῖς ἔνοχος ὀνομάζεται, διά τοι τὸ τίκτειν εἰς φθορὰν, καὶ οὐκ εἶναι μὲν ἐν οἷς ἦν εὐθὺς, τὸ εἶναι λαχοῦσα παρὰ Θεοῦ· γέγονε γὰρ ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ· παρενηνέχθαι δὲ μᾶλλον εἰς τὸ καταφθείρεσθαι δεῖν, κατεγνωσμένη διὰ τὴν παράβασιν, καὶ τὴν ἐκ θείας ἀρᾶς ἀνατλᾶσα δίκην, παρὰ φύσιν ἡ φύσις. ὁ γὰρ Θεὸς, θάνατον οὐκ ἐποίησε, κατὰ τὸ γεγραμμένον. οὐδὲ τέρπεται ἐπ᾽ ἀπωλείᾳ ζώντων, καὶ οὐκ ἔστιν ᾅδου βασίλειον ἐπὶ γῆς. ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου. φθόνῳ δὲ διαβόλου, θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον. καταμολύνει δὴ οὖν τὴν φύσιν ἡ ἐπείσακτος φθορὰ, καὶ ὁ φθόνῳ διαβολικῷ κατακρατήσας θάνατος, ῥίζαν ἔχων τὴν ἁμαρτίαν. καταμιαίνει δὲ καὶ ἑτέρως, τὸ ὡς ἐν φιληδονίᾳ σαρκικῇ σπείρεσθαι τὰ γεννώμενα. καὶ δή τι τοιοῦτον ὑποδηλοῦν ἔοικεν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ψάλλων τε καὶ λέγων. ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου. ἀκάθαρτος οὖν ἡ φύσις, ὡς ἐκ παραβάσεώς τε καὶ ἐξ ἀρᾶς ὑπομένουσα τὴν φθορὰν, παρά γε τὸ Θεῷ δοκοῦν. ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, τὸ ἀληθὴς ὁ λόγος. ΠΑΛΛ. Τίνα δὴ οὖν τρόπον ἀπαλλάττοιτο ἂν τῆς ἀκαθαρσίας, προσθεὶς λοιπόν. ΚΥΡ. Αὐτὸς ἡμῖν, ὦ Παλλάδιε, κατέδειξε τὴν ὁδὸν καταδικάζων ὁ νόμος. ἀφοριζέσθω γὰρ, φησὶν, ὡς ἀκάθαρτος, ἑπτὰ ἡμέρας.

A Vide enim, ſi placet, accuratam Legis diligentiam; Mulier, inquit, non quæuis citra diſtinctionem, ſed ſi qua conceperit ſemen, & pepererit maſculum, immunda eſto; atqui ex Spiritu ſancto diuinum illud corpus compactum eſt, arcana quadam ratione in ſancta Virgine, neglectis naturæ legibus formatum: neque enim indito ſemine indigebat ille ſanctorum primogenitus, ac primitiæ eorum, qui regenerationem illam ex Deo per Spiritum aſſecuti ſunt; de quibus eſt diſertè dictum, B [Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, ſed ex Deo nati ſunt.] Ioan. 1. Effugit igitur Legis condemnationem ſancta Virgo, quæ minime ſemen concepit, ſed Sancti ſpiritus opera diuinum puerum peperit. At vero, quæ parit, & ob eam cauſſam impura mulier, congruenter, atque integro ſenſu hominis natura intelligitur; ipſi namque naturæ ad præſens mulieris perſonam imponemus. Culpatur autem à Lege, & contaminationibus obnoxia dicitur, eo C quod pariat ad corruptionem, & non ea conditione ſit, qua fuit ſtatim atque à Deo accepit vt eſſet, (facta eſt enim ad incorruptionem) ſed potius eo perducta, vt illi corrumpi & interire neceſſe ſit, damnata propter præuaricationem natura, & preter naturam ex diuina maledictione pœnas luens: [Deus enim mortem non fecit, vt ſcriptum eſt, neque oblectatur perditione viuentium, neque eſt regnum Inferorum in terris; creauit enim vt eſſent omnia, & ſalutares generationes mundi: inuidia vero D Diaboli mors intrauit in mundum.] Sap. 1. Sap. 2. Contaminat itaque naturam aduentitia corruptio, & mors, quæ inuidia Diaboli imperium tenuit, ex radice peccati profecta. Alia quoque ratione illud eam contaminat, quod in carnali voluptate ferantur, qui gignũtur. Eiuſmodi quiddam ſignificare videtur etiam beatus Dauid, cùm pſallit ac dicit, (Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.] Pſal. 50. Impura eſt igitur natura, vt quæ in tranſgreſſione & maledictione, præter id, E quod Deo placebat, corruptioni ſit obnoxia: creauit enim vt eſſent omnia, vt vere dictum eſt. PAL. Quomodo igitur ab impuritate quiſquam liberari poſſit, adiunge viam, ſi placet. CYRILL. Ipſa eadem, quæ condemnabit, Lex nobis, Palladi, iam oſtendit; Segregetur enim, inquit, vt impura ſeptem dies:

A enumeret deinde alios tres atque triginta, & ſedebit in ſanguine impuro ſuo; nimirum ſi maſculum genuit; Sin fœminam pepererit, inquit, duplo longior ſegregatio eſto, etiam aliorum dierum ſupputatio duplo maior. Igitur ſi mas quidem editus fuerit, immunda eſt quæ peperit, & in impuritate eſt ſeptem & triginta tres dies, id eſt, in ſumma quadraginta; ſin fœmina, bis ſeptem & ſexaginta ſex, id eſt, octoginta. PALLADIVS. Quæ tandem eſt poſtremo eius rei ratio?

B CYRILLVS. Ab exemplis carnalibus Lex nos reuocat ad rerum abditarum perceptionem, & tanquam in tabula quadam ſpiritualis intelligentiæ, res depingit, quæ ſenſu percipiuntur. Ij igitur, qui harum rerum habent intelligentiam, aiunt, ſi mas ſit fœtus in vtero conceptus, vix poſt quadraginta tranſactos dies formam accipere; ſin fœmina, tardius eam ad hoc peruenire, vt quæ infirmiori ſit imbecilliorique natura: ſed indigere & ipſam aiunt ad expreſſam formæ effictionem, bis quadraginta,

C id eſt, octoginta diebus. Impura eſt igitur quæ marem peperit, diebus quadraginta: & femellam enixa, totos octoginta numero dies in immunditia & impuritate verſabatur, id eſt, vſque ad expreſſam formationem fœtus, & humanę formæ ſuſceptionem. Purificationis autem nomine, vt Legi placet, agnus & turtur immolabantur ad oſtium tabernaculi, interueniente ſacerdote, & ſacra perficiente: circuncidendum item

D eſſe maſculum ait ritu, quem Lex decreuit, id eſt, octauo die. Hic eſt quidem literæ ſenſus. Sed nos ad intelligentiam ſpiritualem recurramus, dicamuſque, qua ratione natura, quæ nos ad corruptionẽ & impuritatem genuerat, inquinamenta repulerit, & impuritatem ac Legis condemnationem vitauerit: multis namque temporibus in ſegregatione, id eſt, longe à Dei conſpectu verſata fuerat: ea porro tempora anteaduentum fuerunt, quibus regnauit

E mors ab Adam vſque ad Moyſen, ac multiforme peccatum terrenis hominibus imperauit: ſed, poſteaquam octauo die, id eſt, poſt Legis tempus, & antiquum illum ſabbatiſmum, circunciſione non manufacta per Spiritum circunciſi ſumus, & formati in Chriſtum, diuinę eius naturę facti participes,

A ἀπαριθμείτω δὲ καὶ ἑτέρας τρεῖς καὶ τριάκοντα καὶ καθίσεται ἐν αἵματι ἀκαθάρτῳ αὐτῆς, ἐπ' ἄρσενι δὲ δηλονότι τῷ γεννήματι εἰ δὲ δὴ θῆλυ τέκοι, φησὶ, διπλοῦς ὁ ἀφορισμὸς, διπλῆ καὶ ἡ τῶν ἑτέρων ἡμερῶν ἀπαρίθμησις. Οὐκοῦν εἰ μὲν ἄρσεν εἴη τὸ ἀποτεχθὲν ἀκάθαρτος ἡ τεκοῦσα, καὶ ἐν μολυσμοῖς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα καὶ τρεῖς ἡμέρας, τουτέστι, τεσσαράκοντα. εἰ δὲ θῆλυ, δὶς ἑπτὰ, καὶ ἑξήκοντα καὶ ἕξ, τουτέστιν, ὀγδοήκοντα. ΠΑΛ. Καὶ τίς ἂν εἴη λοιπὸν καὶ ὁ τοῦδε λόγος;

B ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐκ παραδειγμάτων ἡμᾶς σαρκικῶν ἀνακομίζει πάλιν ὁ νόμος εἰς κατάληψιν τῶν ἀφανεστέρων, καὶ ὥσπερ τινὰ πίνακα πνευματικῆς θεωρίας, ἀναγράφει τὰ αἰσθητά. Φασὶ τοιγαροῦν οἱ ταῦτα σοφοί, ὡς εἰ μὲν ἄρσεν εἴη τὸ ἐν μήτρᾳ καταβληθὲν, εἰδοποιεῖσθαι μόλις ἡμερῶν αὐτὸ τεσσαράκοντα διαπεπληρωμένων. εἰ δέ γε θῆλυ, βραδεῖαν ἔχειν τὴν εἰς τοῦτο πρόοδον, ὡς ἀσθενές τε καὶ ἄναλκι. δεῖσθαι δὴ καὶ αὐτό φασιν εἰς εἰδοποίησιν ἐναργῆ, τῶν δὶς τεσσαράκοντα ἡμερῶν, τουτέστιν, ὀγδοήκοντα.

C ἀκάθαρτος οὖν ἡ ἀρρενοτόκος ἐν ἡμέραις τεσσαράκοντα. ἡ δέ γε θήλεως μήτηρ, ἐν ὅλαις ταῖς ὀγδοήκοντα τὸν ἀριθμὸν ἡμέραις, ἐν μολυσμοῖς καὶ ἀκαθαρσίαις, τουτέστιν, ἄχρι μορφώσεως ἀκριβοῦς τοῦ ἐν μήτρᾳ, καὶ μὴν καὶ ἀφίξεως τῆς εἰς εἶδος τὸ ἀνθρώπινον. ἐπεὶ δέ γε τῷ καθαρισμῷ κατά γε τὸ τῷ νόμῳ δοκοῦν, ἀμνὸς καὶ τρυγὼν ἐσφάζετο παρὰ τὴν θύραν τῆς ἁγίας σκηνῆς, μεσιτεύοντος ἱερέως καὶ τελοῦντος τὰ ἱερά. περιτέμνεσθαι δὲ δεῖν καὶ τὸ ἄρσεν ἔφη κατὰ

D τὸ τῷ νόμῳ δοκοῦν, τουτέστι, κατὰ τὴν ὀγδόην. τοιόσδε μὲν οὖν, ὁ τοῦ γράμματος νοῦς. ἡμεῖς δὲ πρὸς θεωρίαν ἀναθέοντες τὴν πνευματικὴν, φέρε δὴ λέγωμεν τίνα δὴ τρόπον ἡ εἰς φθορὰν ἡμᾶς καὶ ἀκαθαρσίαν τεκοῦσα φύσις διεκρούσατο μολυσμοὺς, καὶ διέδρα τὴν ἀκαθαρσίαν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ νόμου κατάρρησιν· μακροῖς μὲν γὰρ ἤδη διατετέλεκε χρόνοις ἐν ἀφορισμῷ, τουτέστιν, ἐκ προσώπου Θεοῦ. χρόνοι δὲ ἦσαν οἱ πρὸ τῆς ἐπιδημίας, καθ' οὓς βεβασίλευκεν

E ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ μέχρι Μωσέως, κατεκράτησε δὲ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ πολύμορφος ἁμαρτία. ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ὀγδόην, τουτέστι, μετὰ τὸν τοῦ νόμου καιρὸν, καὶ τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον σαββατισμὸν, ἀχειροποιήτῳ περιτομῇ περιτετμήμεθα, διὰ πνεύματος, μεμορφώμεθα δὲ καὶ εἰς Χριστὸν, τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως γενόμενοι κοινωνοί,

διεκρουσάμεθα δὴ τὰ ἐγκλήματα, κατηφάνισται δὲ καὶ ὁ ῥύπος, καὶ ἅπας ἡμῶν οἴχεται μολυσμός. τικτόμεθα γὰρ οὐκ εἰς φθορὰν ἔτι, διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, ἀλλ᾽ εἰς ζωήν τε καὶ ἀφθαρσίαν, διὰ τὴν ἐν Χριστῷ δικαίωσιν, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείναντος σφαγὴν, ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀληθινοῦ, ὡς τρυγόνος θείας καὶ νοητῆς. σεσώσμεθα γὰρ οὐχ ἑτέρως. ἢ γὰρ οὐχ ὧδε ἔχει; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Παντάπασι μὲν οὖν· σαφὲς γὰρ λίαν τὸ αἴνιγμα.

A tum verò crimina repulimus, ſordes etiam abolitæ ſunt, & omnes immunditiæ noſtræ abierunt: neque enim adhuc gignimur ad corruptionem, per illam in Adam tranſgreſſionem, ſed ad vitam & incorruptionem, per illam in Chriſto iuſtificationem, qui ſe pro nobis immolari paſſus eſt, vt agnus immaculatus ac verus, vt turtur diuinus ac ſpiritualis; neque enim alia ratione ſalutem accepimus. An non ita eſſe cenſes? PAL. Imo vero maxime: figura enim admodum perſpicua eſt.

FINIS LIBRI QVINTIDECIMI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙ-ΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER SEXTVSDECIMVS.

Spirituales hoſtias, & oblationes à nobis offerri Deo oportere.

A Ὅτι χρὴ προσάγειν ἡμᾶς θυσίας πνευματικὰς καὶ δωροφορίας Θεῷ.

SATIS multa quidem ſunt in eam ſententiam dicta, vt aggrediendam eam peccati ablutionem, atque purgationem, quæ per Chriſtum fit, doceremus, qui ſordes omnes nobis inhærentes abſtergere poteſt, & Spiritus efficacia conſumit, mundoſque ac ſanctos efficere nouit. Itaque ſacræ quoque literæ hanc ſancti Spiritus operationem nobis eſſe tribuendam antè prædicarunt, his verbis,

Malach. 3. " [Quia ſtatim veniet ad templum ſanctum ſuũ Dominus, quem vos quæritis; & angelus teſtamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus omnipotens, quis ſuſtinebit diem ingreſſus eius ?

ἈΠΟΧΡΗ μὲν οὖν, καθάπερ ἐγῷμαι, τὰ εἰρημένα πρὸς τὸ δεῖν ἐναγωνίως εἰς ἀπόῤῥιψιν ἁμαρτίας, καὶ εἰς ἀποκάθαρσιν τὴν διὰ Χριστοῦ, πάντα μὲν ῥύπον τὸν ἐν ἡμῖν διασμήχειν οἷόν τε, καὶ τῇ τοῦ πνεύματος ἐνεργείᾳ συντήκοντος, ἐκνενιμμένους δὲ καὶ ἁγίους ἀποφαίνειν εἰδότος. τιγάρτοι καὶ ἱερὸς ἡμῖν B ὁ λόγος τοιοῦτος, τὴν τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν εἰς ἡμᾶς ἐσομένην προανακεκήρυχε λέγων, ὅτι ἐξαίφνης ἥξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ κύριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης, ὃν ὑμεῖς θέλετε. ἰδοὺ ἔρχεται, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ;

ἢ τίς ὑποστήσεται ἐν τῇ ὀπτασίᾳ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς εἰσπορεύεται, ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα πλυνόντων, καὶ καθιεῖται χωνεύων καὶ καθαρίζων, ὡς τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον. συνᾴδει δὲ τούτοις καὶ ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας λέγων, ὅτι ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων Σιών, καὶ τὸ αἷμα ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν ἐν πνεύματι κρίσεως, καὶ ἐν πνεύματι καύσεως. ἆρ' οὖν, ὦ Παλλάδιε, τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης δικαιοσύνης ὁ τρόπος διαπεραίνοιτο ἂν πρὸς ἡμῶν, ὡς ἔν γε δὴ μόνῳ τῷ διανίψασθαι δεῖν, καὶ τοὺς ἀρχαίους ἡμᾶς ἀποτρίψασθαι μολυσμούς, ἀρκέσειεν ἂν εἰπέ μοι πρὸς δόξαν ἡμῖν ἁγιοπρεπῆ, καὶ τῆς ἀνωτάτω στεφανώσει τιμῆς; ἢ τότε μᾶλλον, ἔσται πως τὰ καθ' ἡμᾶς ἐν ἀμείνοσι, καὶ τοῖς εἰς ἄκρον ἐπαίνοις κατασεμνυνοίμεθα εἰκότως τὰς ἑαυτῶν κεφαλάς, οἷά περ τινα δωροφορίαν πνευματικήν, καὶ ἱερὸν ἀληθῶς ἀνάθημα προσκομίζοντες τῷ Θεῷ, τὴν ἐν ἁγιασμῷ καὶ ὁσιότητι ζωήν, καὶ πνευματικὴν λατρείαν εὖ μάλα διαπεραίνοντες. ΠΑΛ. Οὕτω φημί. ΚΥΡ. Καὶ γάρ τοι τὸ χρῆμά ἐστι τοῖς ἱεροῖς συμβαῖνον νόμοις, καὶ Θεῷ κεχαρισμένον, καὶ τῶν ὅτι μάλιστα δεδοκιμασμένων. καταλήγειν μὲν ἔργου παντὸς προστέταχεν ἐν σαββάτῳ, δρᾶν δὲ δὴ ὅλως ἠφίει τινὰς οὐδ' ὅπως τι οὖν, οὕτω λέγων ἐν τῇ Ἐξόδῳ. μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν. ἓξ ἡμέρας ἐργᾷ, καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου. τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, σάββατα, ἀνάπαυσις κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον. τὸν ἐν πνεύματι δηλονότι σαββατισμὸν τοῦ τύπου κατασημαίνοντος, ὅτι καὶ εἰς κατάληξιν καὶ ἀνακωχὴν παντὸς ἔργου σαρκικοῦ, καὶ μοχθηρῶν σπουδασμάτων, δι' αὐτοῦ κεκλήμεθα τοῦ Χριστοῦ, τὸ τῆς ἁμαρτίας ἄχθος ἀποσεισάμενοι, καὶ τὴν ἐκ τῆς φαυλότητος ἀγαπῶντες ἀπόστασιν, καὶ τὴν ἔξω νόμου, τὴν ἀργίαν. ἀπελείπετο μὲν γὰρ ὁ τοιόσδε σαββατισμὸς τοῖς ἐξ Ἰσραήλ. εἰσβεβήκασι γὰρ οὐδαμῶς εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. ἡμᾶς δὲ κατέπαυσεν ὁ Χριστός, καὶ σαββατίζειν ἀνέπεισε νοητῶς, ἀνειμένους εἰς ἀρετήν, καὶ καλὴν πλημμελημάτων ἀργίαν ἐπιτηδεύοντας. ΠΑΛ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡ. Ἀλλ' ἐθεσμοθέτει μὲν καὶ πάλαι Θεός, τὸ δεῖν ἅπαντας ἀργεῖν ἐν σαββάτῳ. πλὴν οἱ τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ κατεστεμμένοι, καὶ τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ προσεδρεύειν ἐπιτεταγμένοι, πάλιν ἐτέλουν τὰ ἱερά, καὶ βεβηλοῦντες τὸ σάββατον

A aut quis ſubſiſtet in viſione eius? quia ipſe ingreditur, quaſi ignis conflatorii, & quaſi herba lauantium, & ſedebit conflans, & emundans ſicut argentum & aurum.] His conſonat etiam beatus Eſaias, dicens, Eluet Dominus ſordes filiorum, & filiarum Sion, & ſanguinem purgabit de medio eorum in ſpiritu iudicii, & ſpiritu combuſtionis.] Num igitur, Palladi, iuſtitiæ, quæ in Chriſto intelligitur, modus perficietur à nobis hac vha B re, ſi nos ablucrimus? ac veteres abſterſiſſe maculas ſatis erit ad illam, quæ ſanctis viris debetur, gloriam, & ſummos illos honores conciliabit? an vero tum clariores erimus, & digni, qui ſummis laudibus ornemur, cum illam in ſanctitate vitam, tanquam ſpirituale donum, & Deo ſacrum reuera munus offeremus, & ſpiritualem cultum perficiemus? PALLADIVS. Ita eſſe fateor. CYRILLVS. Etenim ea res cum diuinis legibus conuenit, & Deo grata eſt, & in primis proba- C ta: nam ceſſare Sabbato ab omni opere præcepit, ac facere quicquam omnino vetuit, his verbis in Exodo poſitis, [Memento diem Sabbati, vt ſanctifices eum. Sex dies operare, & facies omnia opera tua; die autem ſeptimo, Sabbata, requies Deo tuo: non facies in eo omne opus:] illum in ſpiritu ſabbatiſmum nimirum hæc figura deſignat, cum ad ceſſationem ac vacationem ab omnibus carnalibus ope- D ribus & vitioſis ſtudiis per ipſum Chriſtum vocati ſumus, & peccati onus à nobis excuſſimus, & à vitiis libenter abſceſſimus, & ab iis, quæ per Legem fiunt, ceſſauimus. deeſt enim talis ſabbatiſmus filiis Iſrael; neque enim introierunt in requiem Chriſti, vt beati Pauli verbis vtar. Nobis autem requiem præſtitit Chriſtus: & Sabbatum ſpiritualiter celebrare ſuaſit, virtuti vacantes, & præclaram à delictis ceſſationem ſe- E ctantes. PALLADIVS. Optime eſt à te dictum. CYRILLVS. Quamuis autem inſtituiſſet olim Deus, vt omnes ceſſarent Sabbato; ij tamen, qui diuino cultui præerant, & qui vt tabernaculo aſſiſterent, conſtituti erant, ſacra munia itidem obibant; &, cum Sabbatum

Eſai. 4.

Exod. 20.

Hebr. 4.

Matth. 12.

violarent, iuxta Saluatoris vocem, ſine culpa erant, neque Legis violatæ nomine in crimen vocabantur. Itaque à terrenis quidem ſtudiis nos ipſi quoque in Chriſto ceſſabimus, & hoc modo ſpiritualem ſabbatiſmum implebimus: neque tamen eouſque ab operibus aſtinebimus, vt Deo ſpirituales hoſtias, & intelligibilia dona minime offeramus; ſed Chriſti veſtigia ſequentes, ſicut ſcriptum eſt, nos ipſos ſacrificabimus, (1. Petr. 2.) & illum rerum vniuerſarum Deum non oue cæſa, vitulorumque ſanguine venerabimur; ſed nos potius illi in odorem ſuauitatis conſecrabimus: placebimus enim ſuper vitulum (Psal. 68.) nouellum, cornua producentem & vngulas; vtor enim voce Pſallentis. PALLADIVS. Recte exiſtimas. Sed iam perge iterum, & è ſacris literis, adeo præclari admirabiliſque cultus formam depinge. CYRILLVS. Ait itaque Deus in Leuitico omnibus nimirum, qui erant ex genere Iſrael.] Homo ex vobis quicunque offert dona Domino à pecoribus, & à bobus, & (Leuit. 1.) ab ouibus feretis dona veſtra; ſi holocauſta donum eius ex bobus, maſculum immaculatum offeret, ad oſtium tabernaculi teſtimonii afferet illud, acceptum coram Domino, & imponet manum ſuper caput victimæ, acceptabile ipſi, vt propitietur pro ipſo, & mactabit vitulum coram Domino: & afferent filii Aaron ſacerdotes ſanguinem, & effundent ſanguinem ad altare in circuitu, quod eſt ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & detrahentes pellem holocauſti, concident illud per membra, & imponent filii Aaron ſacerdotes ignem ad altare, & congerent ligna in ignem, & congerent filii Aaron ſacerdotes conciſas partes & caput & adipem ſuper ligna quæ ſuper ignem, qui eſt ſuper altare, ventrem vero & pedes lauabunt aqua, & imponet ſacerdos omnia ſuper altare: incenſio eſt, ſacrificium, odor ſuauitatis Domino.] Nonne perſpicua hæc eſt figura ſanctorum hominum vitæ, & integræ illius atque in ſpiritu, & ſanctitate perfectæ cum Deo coniunctionis? Sumus enim tanquam in manſuetis animantibus vitulo & oui perſimiles, cum mundo certe morimur, eo ipſo quod carnem mortificamus, vt Deo per

A κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν, ἦσαν ἀναίτιοι, τὸ ἐπὶ τῷ λελύσθαι τὸν νόμον, οὐχ ὑπομένοντες γραφήν. Οὐκοῦν ἐπιγείων μὲν σπουδασμάτων καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καταλήξομεν ἐν Χριστῷ, τὸν νοητὸν πληροῦντες σαββατισμὸν, ἀφεξόμεθα δ᾽ οὐχὶ τῶν ἱερῶν ἔργων, τοῦ χρῆναί φημι προσκομίζειν Θεῷ θυσίας πνευματικὰς, καὶ νοητὰς δωροφορίας. ἑπόμενοι δὲ ὥσπερ τοῖς ἴχνεσι τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἑαυτοὺς ἱερουργήσομεν, οὐ μηλοσφαγίαις καὶ μόσχων αἵμασι τὸν τῶν ὅλων τιμῶντες Θεὸν, ἑαυτοὺς δὲ μᾶλλον εἰς ὀσμὴν B εὐωδίας ἀνατιθέντες αὐτῷ. Ἀρέσομεν γὰρ ὑπὲρ μόσχον νέον, κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὁπλὰς, κατά γε τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθῶς ἐξενόησας· πλὴν ἴθι δὴ πάλιν, καὶ ἐξ ἱερῶν γραμμάτων τῆς ὧδε λαμπρᾶς καὶ ἀξιαγάστου λατρείας ἀνατύπου τὰς γραφάς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔφη τοίνυν Θεὸς ἐν τῷ Λευϊτικῷ, δῆλον δὲ ὅτι πρὸς πάντας τοὺς ἐξ Ἰσραήλ. Ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἐὰν προσαγάγῃ δῶρα τῷ Κυρίῳ, ἀπὸ τῶν κτηνῶν καὶ ἀπὸ τῶν βοῶν καὶ ἀπὸ τῶν προβάτων προσοί- C σετε τὰ δῶρα ὑμῶν. ἐὰν ὁλοκαύτωμα τὸ δῶρον αὐτοῦ, ἐκ τῶν βοῶν ἄρσεν ἄμωμον προσάξει, πρὸς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου προσοίσει αὐτὸ δεκτὸν ἐναντίον Κυρίου. καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ καρπώματος δεκτὸν αὐτῷ, ἐξιλάσασθαι περὶ αὐτοῦ. καὶ σφάξει τὸν μόσχον ἔναντι Κυρίου, καὶ προσοίσουσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα, καὶ προσχεοῦσι τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ τὸ ἐπὶ τῶν θυρῶν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἐκ- D δείραντες τὸ ὁλοκαύτωμα, μελιοῦσιν αὐτὸ κατὰ μέλη. καὶ ἐπιθήσουσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς πῦρ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. καὶ ἐπιστοιβάσουσι ξύλα ἐπὶ τὸ πῦρ. καὶ ἐπιστοιβάσουσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς τὰ διχοτομήματα, καὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ στέαρ ἐπὶ τὰ ξύλα τὰ ἐπὶ τοῦ πυρὸς τοῦ ὄντος ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου. τὰ δὲ ἐγκοίλια καὶ τοὺς πόδας πλυνοῦσιν ὕδατι. καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς τὰ πάντα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. κάρπωμά ἐστι θυσία, ὀσμὴ εὐωδίας τῷ Κυρίῳ. Ἆρ᾽ οὐκ ἐναργὴς ὁ E τύπος τῆς τῶν ἁγίων ζωῆς, καὶ οἰκειότατος ὁλοτελοῦς, τῆς πρὸς Θεὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἁγιασμῷ; μορφούμεθα γὰρ, ὡς ἐν τοῖς ἡμέροις τῶν ζώων, μόσχῳ τέ φημι καὶ προβάτῳ, κόσμῳ μὲν ἀποθνήσκοντες, διὰ τοῦ τὴν σάρκα κατανεκροῦν, ἵνα Θεῷ ζήσωμεν διὰ τῆς

εὐαγγελικῆς πολιτείας, ἀναβαίνοντες δὲ ὥσπερ εἰς θυσίαν τὴν πνευματικὴν ἀληθῶς καὶ εὐοσμοτάτην δι' υἱοῦ τῷ πατρί. καὶ φέρε σοι πάλιν τὰ ἐφ' ἑκάστῳ λέγωμεν, ἰσχνοεποιοῦντες ὡς ἔνι. δῶρον μὲν γὰρ ὥσπερ τι τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ, τὴν ἰδίαν ἕκαστος ἀνατίθησι ζωήν, πλὴν ὡς ἑκάστῳ δίδοται, καὶ ὡς ἂν ἔχοι μέτρον. ὁ μὲν γὰρ, οὕτως· ὁ δὲ, οὕτως, ἴδιον ἔχων ἐκ Θεοῦ χάρισμα, κατὰ τὴν τοῦ σοφωτάτου Παύλου φωνήν. ἐν γὰρ τοῖς μεγέθεσι τῶν ζώων, ἤτοι ταῖς κατ' εἶδος διαφοραῖς, τὸ ἀνίσως τε καὶ ἀνομοίως ἔχον, κατ' ἰσχὺν τάχα που τὴν πνευματικὴν, καὶ κατά γε τὸ τῆς διανοίας, πλαγίως ὑποσημαίνεται. εἴτ' οὖν ὡς ἐν μόσχῳ μέγας εἴη τυχὸν, καὶ μὴν καὶ ἄγαν εὐσθενής, ἤγουν ὡς ἔν γε προβάτῳ, τὸ μεῖον ἔχων, καὶ τοῦ τελείου κατόπιν ἰὼν, ἑαυτὸν εἰς δωροφορίαν προσκομιζέτω Θεῷ, καὶ τοῦτο εἰς ὁλοκαύτωμα, τουτέστιν, εἰς ὁλόκληρον ἀφιέρωσιν, οὐ μεμερισμένην ἔχων πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ τὴν ζωὴν, ἀλλ' ὅλην ἐξ ὅλου δεκτήν τε ἱερὰν τῷ Θεῷ. ποιὸς δέ τις ἔστω τῆς θυσίας ὁ τρόπος· ἄρσεν τε καὶ ἄμωμον ἔστω τὸ θῦμα, φησί. σύμμορφοι γὰρ ἀεί πως εἰσὶν οἱ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἄρσην τε καὶ ἄμωμος ἀληθῶς, τοῦ μὲν ἄρσενος, τὸ ἡγεμονικὸν, τοῦ δὲ ἀμώμου, τὴν ὑπερφυᾶ καὶ ἀσύμβλητον ἁγιότητα καταγράφοντος. εἷς γὰρ ἡμῶν καθηγητὴς καὶ πανάγιος ἀσυγκρίτως, ὁ Ἐμμανουήλ. ἄλλως τε, χρῆναι γὰρ δεῖν κἀκεῖνο εἰπεῖν, καὶ οἴησομαι δεῖν, ἄρσενάς τε καὶ ἀμώμους πρέποι ἂν εἶναι, τοὺς Θεῷ καθιερωμένους, οὐδὲν ἔχοντας τὸ θηλυπρεπὲς, οὐ παρειμένους εἰς ῥαθυμίαν, ἀλλὰ πολὺ λίαν διατεινομένους εἰς τὸ ἀνδρίζεσθαι δεῖν, ἄρσενά τε καὶ οἱονεὶ διεγηγερμένον τὸν ἔν γε δὴ σφίσιν αὐτοῖς διασώζοντας νοῦν. καὶ μέντοι πρὸς τόδε φαίην ἂν, ὅτι καθαρούς τε καὶ ἀμώμους εἶναι χρὴ κατά γε τὸ ἐγχωροῦν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. ψάλλει γάρ που καὶ μάλα ἐμφρόνως ὁ θεσπέσιος Δαβίδ. κρῖνόν με κύριε κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν ἀκακίαν μου ἐπ' ἐμοί. συμμεμέτρηται γὰρ παρὰ Θεῷ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιεικείας ὁ τρόπος, ὑπερανισχούσης δηλονότι τῆς τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ πολὺ τὸ καθ' ἡμᾶς ὑπεραιρούσης μέτρον. οὐκοῦν ἄρσεν τε καὶ ἄμωμον τὸ ἱερὸν ἔστω θῦμα. ἀποφέρεται δέ πως πρὸς αὐταῖς ταῖς θύραις τῆς ἁγίας σκηνῆς. τελειούμεθα γὰρ οὐχ ἑτέρωσέ ποι, ἢ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἐν ἐκ-

A euangelicam conuerſationem viuamus; & tanquam ſacrificium ſane ſpirituale, & ſuauiſſimi odoris Patri per Filium offerimur. Sed age, de ſingulis iterum dicamus, & ſubtiliter, quoad fieri poterit, diſſeramus. Nam veluti donum quoddam ſuam quiſque vitam præpotenti omnium Deo conſecrat: ſed quatenus cuique datur, ac pro menſura, quam habet; cùm hic quidem ſic, alius verò ſic, proprium donum à Deo habeat, vt b[illegible] Pauli B verbis vtar: magnitudine namque illa horum animalium ac diuerſitate formæ, inæqualitas atque diſſimilitudo ſpiritualis rationaliſque fortitudinis obliquè ſignificatur. Siue ergo, vt in vitulo magnus ſit atque etiam firmus, ſiue vt in oue minor, & à perfectione abſit, ſeipſum in donum offerat, idque in holocauſtum, id eſt, integram conſecrationem, vt vitam non in res terrenas partitam, ſed totam prorſus acceptam Deo ac ſacram habeat. Hic C porro ſit eius hoſtiæ ritus, Maſcula eſto victima, inquit, & immaculata: ſancti namque viri ſemper fere ſunt Chriſto conformes; qui maſculus eſt reuera & immaculatus, quòd maſculus quidem principis dignitatem, immaculatus autem præſtantiſſimam excellentiſſimamque ſanctitatem deſignet: vnus eſt enim dux ac magiſter noſter ille Emmanuel, idemque ſanctiſſimus, adeo vt cum eo nemo conferri poſſit. Aliter quoque dici illud D poteſt, decere, vt, qui Deo conſecrantur, maſculi ſint, immaculati, nihilque fœmineum habeant, nec [illegible]æ ſocordia langueant, ſed vehementer admodum incumbant, vt ſe viriliter ac ſtrenue gerant, maſculumque quodammodo & erectum in ſe ipſis animum ſeruent: quinetiam cenſuerim puros & immaculatos eſſe oportere, quoad humanæ naturæ liceat; prudentiſſime quippe pſallit quodam lo- E co beatus Dauid, [Iudica me, Domine, ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum innocentiam meam ſuper me.] Eſt enim apud Deum definitus quodammodo humanæ probitatis modus, cùm illa, quæ ſanctorum angelorum eſt, emineat, & multis partibus noſtram menſuram ſuperet. Maſcula igitur & immaculata ſacra victima eſto. Affertur autem quodammodo ad ipſa tabernaculi oſtia; neque enim alibi perficimur, niſi prorſus in Ec-

1.Cor.7.

Psal.7.

cleſiis erimus accepti Deo, & Patri, Chriſtuſque nos vt ſacerdos offerat: per ipſum enim acceſſum habuimus, & ipſe nobis innouauit ad eſſentiam ingreſſum, cùm præcurſor pro nobis ingreſſus ſit in Sancta ſanctorum, & nobis verum iter oſtenderit. Manus præterea vitulo iuſſit imponere, qua in re obliquè ſignificauit eos in figura pro ſeipſis illum offerre, cùm in ipſa pecudis cæde ſimulacrum quoddam exhiberent, quo aptiſſime ſignificaretur, non aliter nos ſancte viuere poſſe, quàm ſi mortui mundo fuerimus. Conſidera enim quemadmodum vmbra nobis formam veritatis exprimat: immolabatur quippe bos corã Domino, effundebatur autem ſanguis ad altare: mors enim illa, qua morimur mundo, illaque carnalium motuum extinctio, res eſt Deo iucundiſſima, ſupernaque inſpectione digna. Ac fortaſſe eiuſmodi quidpiam pſallit beatus Dauid his verbis, [Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius:] donum enim quoddam ſacrum Deo mors ſanctorum erit. Neque vero mortem ſecundum carnem intelligo, ſed potius eam nobis hæc verba ſignificant, quam illi ſubire ſoliti ſunt, qui cùm mundo moriantur, Deo in pietate, & ſanctificatione viuunt: neque enim fas eſt ſanctam vitam agere, niſi prius mundo mortui fuerimus. Scribit enim Petrus de Chriſto, [Qui peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus.] Igitur bouis immolatio declarare videtur illud ipſum, quod peccatis morimur, & mortem ſubimus, quæ apud Deum pretioſa eſt, quamque intueri dignatur: Immolabunt enim, inquit, vitulum coram Domino. Illa porro ad altare ſanguinis effuſio, vitæ noſtræ conſecrationem, & animæ in Dei gloriam dedicationem apte, vt opinor, deſignat. Detrahitur autem pellis hoſtiæ, & membratim conciditur; atque ipſa quidem pellis detractio, nudationem apertionemque omnium, quæ in nobis inſunt, inſinuat. quod vero per membra cæditur, Dei Verbum vſque ad compages, ac medullas penetrare optime ſignificat: [Viuus eſt enim ſermo Dei, inquit, & efficax, & penetrantior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cor-

κλησίαις ἐσόμεθα εὐπρόσδεκτοι τῷ Θεῷ καὶ πατρί, προσκομίζοντος ἡμᾶς ὡς ἱερέως Χριστοῦ. δι' αὐτοῦ γὰρ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, καὶ αὐτὸς ἡμῖν ἐνεκαίνισε τὴν εἰς τὸ εἴσω πρόσοδον, πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσελάσας εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ καταδείξας ἡμῖν τὴν ἀληθῆ τρίβον. ἐπιθεῖναί γε μὴν τῷ μόσχῳ τὰς χεῖρας προστέταχε, διά γε δὴ τούτου πλαγίως ὑποσημαίνων, ὡς ἀνθ' ἑαυτῶν ἐν τύπῳ προσάγουσιν εἰκόνα τινὰ τοῦ χρῆναι βιοῦν ἁγίως, διὰ τοῦ τεθνάναι τῷ κόσμῳ, τὴν τοῦ κτήνους σφαγὴν εὖ μάλα ποιούμενοι. ἄθρει δὴ οὖν ὅπως ἡμῖν ἡ σκιὰ διαμορφοῖ τὴν ἀλήθειαν. ἐσφάζετο μὲν γὰρ ὁ μόσχος ἐναντὶ κυρίου, προσεχεῖτο δὲ τὸ αἷμα τῷ θυσιαστηρίῳ. τὸ γάρ τοι τεθνάναι τῷ κόσμῳ, καὶ τῶν σαρκικῶν ἡ νέκρωσις κινημάτων, ἥδιστον τῷ Θεῷ, καὶ τῆς ἄνωθεν ἐποπτείας ἄξιον· καὶ τάχα που ψάλλει τι τοιοῦτον ὁ θεῖος ἡμῖν Δαβίδ, ᾠδῇ πη λέγων. τίμιος ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ. ἀνάθημα γὰρ ὥσπερ ἱερὸν ἔσται τῷ Θεῷ, τῶν ὁσίων ὁ θάνατος· καὶ οὔτι που πάντων τὴν κατὰ σάρκα φημί· κατασημαίνει δὲ μᾶλλον ὁ λόγος ἡμῖν, ὃν ὑπομένειν ἔθος αὐτοῖς, κόσμῳ μὲν ἀποθνήσκοντας, Θεῷ δὲ ζῶντας, ἐν ὁσιότητι καὶ ἁγιασμῷ. ἀμήχανον γὰρ τὴν ἁγίαν ἡμᾶς κατορθῶσαι ζωήν, μὴ οὐχὶ προεκτεθνεῶτας τῷ κόσμῳ. γράφει γὰρ ὁ Πέτρος περὶ Χριστοῦ, ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ξύλου, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν. οὐκοῦν ἡ τοῦ μόσχου σφαγή, καταδηλοῦν ἔοικε τὸ ἀπογενέσθαι ταῖς ἁμαρτίαις, καὶ τὸ ὑπομεῖναι θάνατον, τὸν παρὰ Θεῷ τίμιον, ὃν καὶ ἐφορᾶν ἀξιοῖ. σφάξουσι γάρ, φησί, τὸν μόσχον ἔναντι κυρίου. ἡ δέ γε τοῦ αἵματος χύσις ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, τὴν τῆς ζωῆς ἀφιέρωσιν, καὶ ψυχῆς ἀνάθεσιν εἰς δόξαν Θεοῦ κατασημαίνει ἄν, οἶμαί που. ἐκδέρεται δὲ τὸ θῦμα, καὶ τέμνεται κατὰ μέλος· τὸ μὲν ἐκδέρεσθαι, τὴν οἱονεὶ γύμνωσίν τε καὶ ἀποκάλυψιν τῶν ἐν ἡμῖν ὑποφαίνοντος· τὸ δὲ μελίζεσθαι, τὸ μέχρις ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν τὸν τοῦ Θεοῦ καθικνεῖσθαι λόγον, εὖ μάλα παραδεικνύντος. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, φησί, καὶ ἐνεργής, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρ-

δίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ἀνακαίοντος δὲ τοῦ ἱερέως τὸ πῦρ, ἐπιτίθεται τῷ θυσιαστηρίῳ τὰ διχοτομήματα, σὺν τῇ κεφαλῇ καὶ τοῖς ποσὶ, καὶ μήν τοι καὶ ἐνδοσθίοις, ἐκνενιμμένοις ὕδασιν. εὐώδη γὰρ ἅπαντα τὰ τῶν ἁγίων. οὐδὲν ἀπόβλητον παρὰ Θεῷ τῶν ἐκείνοις ἐνεῖναι πεπιστευμένων. εἶεν δὴ ἂν εἰς τύπον τὰ μὲν κρέα, τῆς οἱονεὶ παχυτέρας αὐτῶν καὶ ἐνσωματοῦ ζωῆς. σεμνὴ γὰρ αὕτη καὶ πάναγνος. κεφαλὴ δὲ, νοῦ σημεῖον. λογισμῶν δὲ καὶ ἐπιθυμιῶν, τὰ ἐντόσθια· πόδες δὲ αὖ, πρακτικῆς, καὶ τῆς ὡς ἐν ἔργοις πορείας αἴνιγμα λεπτόν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς δριμὺς ὁ λόγος; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔχει δὴ οὖν ὅμως τὸ ἀληθές· καὶ τι διαλάμπον ἡμῖν, ὡς ἐν ὁμίχλῃ καὶ σκότῳ. βαθὺς γὰρ ὁ νόμος. ἐὰν δὲ ἀπὸ τῶν προβάτων, φησὶ, τὸ δῶρον αὐτοῦ τῷ κυρίῳ, ἀπό τε τῶν ἀρνῶν καὶ τῶν ἐρίφων εἰς ὁλοκαύτωμα, ἄρσεν ἄμωμον προσοίσει αὐτὸ, καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ σφάξουσιν αὐτὸ, ἐκ πλαγίων τοῦ θυσιαστηρίου πρὸς βορρᾶν, ἔναντι κυρίου. μελίζεται δὲ καὶ αὐτὸ, ἐκνενιμμένων τῶν ἐντοσθίων κατὰ τὸν ἴσον τῷ μόσχῳ τρόπον. ἀνακομίζεσθαι δὲ δεῖν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐθεσμοθέτει πάλιν· ὁ αὐτὸς δὴ ἂν εἴη τῆς θεωρίας καὶ ἐπὶ τῷδε λόγος. πλὴν, ἔχει τι παρηλλαγμένον. ἐσφάζετο γὰρ ὁ ἀμνὸς ἐκ πλαγίων τοῦ θυσιαστηρίου, πρὸς Βορρᾶν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τίς οὖν ἄρα ἐστὶ καὶ ὁ τοῦδε λόγος; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἢ οὐκ οἶσθα, ὅτι νοτιωτέρα πως ἐστὶ τῶν Ἰουδαίων ἡ γῆ; τὰ δέ γε πρὸς θάλασσαν τὴν βορειοτέραν αἱ ἀναρίθμητοι τῶν ἐθνῶν ἀγέλαι διεμοιρήσαντο, κατὰ χώρας καὶ πόλεις συνῳκισμέναι; ΠΑΛΛ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Αἴνιγμα δὴ οὖν τοῦ καὶ αὐτὰς τὰς εἰς Βορρᾶν ἀγέλας, ἱερὰς ἔσεσθαι τῷ Θεῷ, τὸ, ὡς ἐν μέρει τῷ βορειοτέρῳ καταθύεσθαι τὸν ἀμνόν. τοῦτό τοι καὶ ὁ σωτὴρ περὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἀγέλης προσανεφώνει λέγων, καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. ΠΑΛΛ. Συνῆκα ὃ φής. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ῥαθυμίας δὲ ἀμείνους καὶ ὄκνου παντὸς ἐπέκεινα ἐθέλων ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, τισὶ γὰρ ἂν ἕλοιντο πληροῦν τὰ νενομισμένα, καταλεαίνει τρόπον τινὰ τῆς καρποφορίας τὴν ὁδὸν,

A & non eſt creatura inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius, ad quem nobis ſermo.] Accendente autem ignem ſacerdote, conciſa illa fruſta imponuntur altari cum capite ſimul ac pedibus, & aqua ablutis inteſtinis: ſuauitatem enim odoris habent omnia, quæ ad ſanctos pertinent, neque quicquam illis ineſſe creditur, quod à Deo reiiciatur. Carnes porro figura ſunt vitæ illorum veluti craſſioris atque corporeæ: illa B namque veneranda eſt atque mundiſſima. Caput vero mentis eſt ſignum, vt cogitationum ac deſideriorum inteſtina. Pedes denique inceſſum, qui in factis actionibuſque verſatur, ſubtiliter inſinuant. PALLADIVS. Sanequam acuta expoſitio. CYRILLVS. Habet tamen veritatem quamuis per caliginem ac tenebras micantem: abdita enim eſt Lex in profundo. [Si autem ab ouibus, inquit, fuerit donum eius Domino, ab agnis atque ab hædis in holocauſtum, maſculum immaculatum offeret ipſum, & imponet manum in caput eius, & immolabunt eum ex latere altaris ad Aquilonem, coram Domino.] Conciditur etiam ablutis inteſtinis æque ac bos. Sancitque prætcrea, vt ſuper altare imponatur: eadem in hoc quoque erit ſubtilioris intelligentiæ ratio; nonnihil tamen diuerſitatis habet; immolabatur enim agnus è latere altaris, ad Aquilonem. PALLADIVS. Quæ tandem iſtius quoque rei eſt ratio? CYRILLVS. An ignoras magis ad Auſtrum vergere Iudæorum terram, ſpatium vero ad mare, magis ad Aquilonem ſpectans, infinitos Gentium greges inter ſe partitos eſſe, per vrbes regioneſque collocatos? PALLAD. Verum eſt. CYRILLVS. Quod ergo in parte, quæ magis ad Aquilonem ſpectabat, agnus immolabatur, ænigma erat, ipſos quoque greges fore Deo ſacros, qui Aquilonem verſus incolebant, hoc idem Saluator etiam de Gentium grege pronuntiauit, dicens, [Et alias oues habeo, quæ non E ſunt ex hoc ouili; & illas oportet me adducere; & fiet vnum ouile, vnus paſtor.] PALLAD. Teneo quod dicis. CYRILLVS. Ne vero qui ea, quæ Lege ſancita eſſent, implere vellent, deſperatione atque cunctatione aliqua detinerentur, planiorem quodammodo facit offerendi viam ille vniuerſorum Deus,

Leuit. 1.

Ioan. 10.

& animantibus oue minoribus perfici ſacrificium iubet, dicens, [Leuit.] [Si autem de volucribus oblationem obtulerit donum Domino, offeret à turturibus, vel à columbis donum ſuum: & offeret illud ſacerdos ſuper altare, & confringet caput eius, & imponet ſuper altare, & exprimet ſanguinem ad baſim altaris, & auferet ingluuiem cum pennis, & proiiciet eas prope ad altare ad Orientem ad locum cineris: & franget ab axillis, & non diuidet, & imponet illud ſacerdos ſuper altare ſuper ligna, quæ ſunt in igne; oblatio eſt ſacrificii, odor ſuauitatis Domino.] Velim igitur animaduertas rurſum, quàm recte atque ſolerter illa ſanctorum hominum cum Chriſto ſimilitudo atque conformatio ſeruata ſit: eſt enim ille plane ſupernus, & reſonans turtur, itemque manſuetiſſima columba. Itaque in Cantico canticorum de eo ſcriptum eſt, [Cant. 2.] [Vox turturis audita eſt in deſerto.] Summæ porro manſuetudinis ſe ipſum figuram & exemplar nobis propoſuit, cum dixit, [Matth. 11.] [Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.] Ecce autem ipſis etiam ſanctis viris ob eam cauſſam, quod Chriſto conformes ſunt, eorundem prope bonorum honor ac dignitas ſeruata eſt: nam ipſi quoque congruenter accipi turtures poſſunt, cùm diuinam ſacramque vocem auditoribus mittant, & cantus atque carmina in Dei gloriam edere ſtudeant, ideo dicunt, [Pſal. 70.] [Lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam, tota die laudem tuam.] Quinetiam illam in Chriſto vitam degunt, & manſuetiſſimam euangelicæ conuerſationis viam tenent, cum iis, qui in dexteram maxillam percutere volunt, offerunt etiam ſiniſtram; & angariantibus milium vnum, ſponte, ſi velint, & alia duo pergere, gratis pollicentur. Seſe igitur ipſi in odorem ſuauitatis, & in holocauſtum Deo conſecrant inſtar turturum atque columbarum. Deinde capite confracto ſacerdos imponit altari: ſancta namque plane mens ſanctorum hominum eſt, & in primis ſacra, & digniſſima, quæ puriſſimo Deo dicetur: eſt enim ea optimarum cogitationum plena, & veræ Dei cognitionis vnguentum ſpirat:

A καὶ ἐν τοῖς ἔτι προβάτου μείοσι, τὰ τῆς θυσίας
ἀποπερατοῦσθαι δεῖν ἐπιτάττει, λέγων· ἐὰν δὲ ἀπὸ
τῶν πετεινῶν κάρπωμα προσφέρῃ δῶρον τῷ
κυρίῳ, καὶ προσοίσει ἀπὸ τῶν τρυγόνων, ἢ ἀπὸ
τῶν περιστερῶν τὸ δῶρον αὐτοῦ. καὶ προσοίσει αὐ-
τὸ ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀποκνίσει
τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ
τὸ θυσιαστήριον, καὶ στραγγιεῖ τὸ αἷμα πρὸς τὴν
βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου. καὶ ἀφελεῖ τὸν πρόλο-
B βον σὺν τοῖς πτεροῖς, καὶ ἐκβαλεῖ αὐτὰ παρὰ
τὸ θυσιαστήριον κατ' ἀνατολὰς εἰς τὸν τόπον τῆς
σποδοῦ, καὶ ἐκκλάσει αὐτὸ ἐκ τῶν πτερύγων,
καὶ οὐ διελεῖ, καὶ ἐπιθήσει αὐτὸ ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ
θυσιαστήριον ἐπὶ τὰ ξύλα τὰ ἐπὶ τοῦ πυρός.
κάρπωμά ἐστι θυσίας, ὀσμὴ εὐωδίας τῷ κυρίῳ.
ἄθρει δὴ πάλιν, ὡς ἄριστά τε καὶ εὐτέχνως τὸ
ἐν συμμορφίᾳ φαίνεσθαι τοῦ Χριστοῦ, τοῖς
ἁγίοις τετήρηται. ἔστι μὲν γὰρ ἀληθῶς ὁ ἄνωθέν
C τε καὶ λαλιστάτη τρυγὼν αὐτὸς, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ
πραοτάτη περιστερά. καὶ γοῦν ἐν μὲν τῷ ᾄσ-
ματι τῶν ᾀσμάτων γέγραπται περὶ αὐτοῦ, φω-
νὴ τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ ἐρήμῳ. πραότητος
δὲ τῆς ἄγαν καὶ αἰωτάτω τύπον ὥσπερ τινὰ καὶ
ὑπόγραμμον ἑαυτὸν ἡμῖν προτέθεικε, λέγων·
μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς
τῇ καρδίᾳ. ἀλλ' ἰδὲ καὶ αὖθις τοῖς ἁγίοις, διὰ τοῦ
τὸ ἐν μορφῇ γενέσθαι Χριστοῦ, τὸ, ἐν ἴσοις ὥσ-
περ ἀγαθοῖς εὐπρεπές τι καὶ ἀξιάγαστον, εὖ
μάλα τετήρηται. τρυγόνες γὰρ καὶ αὐτοὶ νοοῖντ' ἂν
εἰκότως, τὸν θεῖόν τε καὶ ἱερὸν τοῖς ἀκροωμένοις
D ἱέντες λόγον, ᾠδάς τε καὶ μέλη τὰ εἰς δόξαν
Θεοῦ ποιεῖσθαι σπουδάζουσι. τοιγάρτοι καὶ λέ-
γουσιν· ἡ γλῶσσά μου μελετήσει τὴν δικαιοσύ-
νην σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαινόν σου. καὶ
μὴν τοι καὶ τὸν ἐν Χριστῷ διαζῶσι βίον, καὶ τὴν
πραοτάτην τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἴενται
τρίβον, τοῖς παίειν ἐθέλουσιν εἰς τὴν δεξιὰν σια-
γόνα, παραφέροντες καὶ τὴν ἀριστεράν, καὶ τοῖς
ἀγγαρεύουσι μίλιον ἓν ἐθελοντὶ συνοδεύοντες, τὸ
E εἴπερ ἕλοιντο διατείνειν καὶ δύο. ἱεροῦσι σφᾶς
αὐτοὺς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ εἰς ὁλοκαυτώ-
ματα καθιεροῦσι Θεῷ, καὶ ὡς ἐν εἴδει τρυγόνων
καὶ περιστερῶν. εἶτα τὴν κεφαλὴν ἀποκνίσας ὁ
ἱερεὺς ἐπιτίθησι τῷ θυσιαστηρίῳ, προσχεύσας
τὸ αἷμα. ἅγιος γὰρ ἀληθῶς, καὶ ὅτι μάλιστα τῶν
ἱερωτάτων ἁγίων ὁ νοῦς, ἀνακεῖσθαι πρέπει τῷ
παναγεῖ Θεῷ. ἐννοιῶν γάρ ἐστιν ἐπίμεστος ἀγα-
θῶν, καὶ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας εὐωδιάζει τὸ μύρον

λογισμοὶ γὰρ δικαίων, κρίματα, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἁγία δὲ ὅτι καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἐν φόβῳ Θεοῦ, σαφὲς ἂν γένοιτο, διά γε τὸ δεῖν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ προσχεῖσθαι τὸ αἷμα. ζωῆς γὰρ τύπος τὸ αἷμα· καὶ ἀφαιρεῖται μὲν τῶν στρουθίων ὁ πρόλοβος, τουτέστιν, ἡ φῦσα, σὺν τοῖς πτεροῖς. ἐκβάλλεται δὲ ὡς ἀχρεῖον παντελῶς. σημεῖον δ' ἂν γένοιτο καὶ τοῦτο σαφὲς τοῦ καὶ τρυφῆς ἀνωτέρω τῆς σωματικῆς, τὸν τῶν ἁγίων ἀναπεφάνθαι βίον, ὡς δοκεῖν ἤδη πως, μηδὲ τῆς τὰ σιτία χωρούσης ἐπιδεῖσθαι γαστρός. τοιουτοσὶ γάρ πώς ἐστι τῶν ὅτι μάλιστα φιλοπονωτάτων ὁ βίος, οἳ σιτίων ὁμοῦ, καὶ αὐτῆς τάχα που τῆς γαστρὸς ἀλογήσαντες, κατατήκουσι τὴν σάρκα, καὶ κατημβλύνουσιν ἡδονάς, ἐλεύθεροι δὲ καὶ ἀπηλλαγμένοι παντὸς γεγόνασι κοσμικοῦ τε καὶ περιττοῦ. τοῦτο γάρ, οἶμαι, ἐστὶν ἡ τῶν πτερῶν ἀποβολή. ἀναγκαία μὲν γὰρ τοῖς ὀρνέοις, ἡ πτέρωσις· ἀλλὰ καὶ ἡμῖν αὖθις, τὰ δι' ὧνπερ ἂν εἰς ἰδίαν χρείαν, τουτὶ τὸ ἀπὸ τῆς γῆς ὑπηρετοῖτο σῶμα, ἀμφια δὲ δή λέγω, καὶ τροφῆς ὄργανα, καὶ πρός γε δὴ τούτοις ἔτι μάλα, καὶ τὰ δι' ὧν ἂν γένοιτο ταυτί, πορισμοὶ χρημάτων, τῇ τῆς ἐνδείας ἐφόδῳ μαχόμενοι, εὐναί τε μαλακαί, καὶ τὰ τούτοις ἀγχοῦ· ἀλλ' εἰ καὶ χρειώδη ταῦτα καὶ ἀναγκαῖα τοῖς ἐπὶ γῆς καὶ ἐν σώμασιν, ἀλλ' οὖν τοῖς ἁγίοις λελόγισται παρ' οὐδέν, ὄχλον δὲ ὥσπερ εἰκαῖον ἁπλῶς, τὴν τῶν τοιούτων κτῆσιν ἀποπεμψάμενοι μονονουχὶ γυμνοῖς καὶ ἀναμφιάστοις σώμασι διατελοῦσιν ἐν κόσμῳ, τὸ προστυχὸν καὶ εὔπορον τῇ τῆς σαρκὸς ἀνάγκῃ σὺν ὄκνῳ διαρυόμενοι. ἀποτετιλμένων δὲ τῶν πτερῶν, καὶ ἐξῃρημένης τῆς φύσης, ἤτοι τοῦ προλόβου, καὶ ἐκκλάσει, φησίν, ἀπὸ τῶν πτερυγίων, καὶ οὐ διελεῖ, καὶ ἀνοίσει λοιπὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· καὶ ἡ μὲν τῶν πτερυγίων ἔκκλασις, τύπος ἂν εἴη καὶ ὑπόδειγμα σαφές, τοῦ μὴ φρονεῖν τὰ ὑπέρογκα, μήτε μὴν ὑψοῦ πέτεσθαι τῶν ἁγίων τὸν νοῦν, συναπάγεσθαι δὲ μᾶλλον τοῖς ταπεινοῖς, καὶ οἱονεὶ τὰ κάτω ζητεῖν. μετέωρος γὰρ αἰεί πως ἐστὶ τῶν ἀλαζόνων ὁ νοῦς, καὶ πρὸς τὰ ἄνω φέρεται, συνιζῆσαι τοῖς χθαμαλωτέροις οὐκ ἀνεχόμενος, καὶ τὸ μέτριόν τε καὶ ταπεινὸν ἀτιμάζων φρόνημα. οὐκοῦν ἡ τῶν πτερυγίων ἔκκλασις, ἀλαζονείας ἀπόθεσιν αἰνιγματωδῶς ὑποφαίνει· ὅτι δέ, καὶ εἰσάπαν, καὶ ἵν' οὕτως εἴπωμεν, ὁλοτρόπως ἀνέθεσαν τῷ Θεῷ τὴν οἰκείαν ζωήν, οὐ μεμερισμένοι πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ, τὸ μὴ

A [cogitationes enim iuſtorum iudicia,] ſicut ſcriptum eſt. Sanctam quoque timentium Deum eſſe vitam, perſpicuum ſit ex eo, quod ad ſanctum altare ſanguis effunditur: vitæ namque figuram habet ſanguis. Et auſertur quidem ex iis auibus ingluuies, id eſt, veſica, cum pennis: proiicitur autem vt prorſus inutilis: id vero ſignum eſt clarum, ſanctorum vitam ipſis etiam corporeis voluptatibus eſſe ſuperiorem, ita vt iam ne B ventris quidem fere, quo cibi omnes deferuntur, vſum deſideret: eiuſmodi namque eſt hominum tolerantiſſimorum vita, qui eſcas ſimul & ipſum quoque ventrem contemnentes, conficiunt carnem, & voluptates extinguunt, & ab omnibus mundanis atque ſuperuacuis rebus liberi ſunt ac remoti: id enim eſt pennarum abiectio, vt opinor. Ac neceſſaria ſunt quidem auibus pennarum inſtrumenta, nobis quoque ipſis ea, quæ ad vſum huic terreno corC pori ſuppeditentur, veſtes inquam, & eſcarum inſtrumenta, adhæc quibus ea comparentur, pecuniarum copiæ, quæ irruentem indigentiam propulſent, ſtrataque mollia, & his ſimilia. Sed tamen, etiamſi hæc opportuna neceſſariaque ſunt iis, qui in terra atque in corporibus verſantur, à ſanctis viris certe contemnuntur; qui eiuſmodi rerum copiam, non ſecus atque inutilia impedimenta reiiciunt, ac nudis prope dixerim inte-ctiſque corporibus in hoc mundo deD gunt, obuium quidque & parabile neceſſitati corporis, & quidem grauatè largientes. Euulſis autem pennis, & veſica exempta ſeu ingluuie, Franget, inquit, ab axillis, & non diuidet, & altari denique imponet. Atque alarum quidem confractio figura eſt & ſpecimen, quo indicatur ſanctorum mentem non alta ſapere; neque in ſublime volare, ſed humilibus conſentire, & tanquam inferiora E quærere: elatus eſt enim fere hominum arrogantium animus, & ſurſum fertur, & in humilioribus conſidere non ſuſtinet, modeſtumque ſenſum atque humilem contemnit. Igitur axillarum confractio abiectionem arrogantiæ figuratè deſignat. Porro vitam ſuam illos vniuerſam & integram Deo dicaſſe, non eius partem iis, quæ ſunt mundi, tribuiſſe, in eo ſignificatur, quod non diuiduntur:

Prou. 12.

Rom. 12.

A diuiduntur: diuiſos autẽ eſſe eos, qui matrimonio iuncti ſunt, etiam beatus Paulus dixit. Sacra eſt igitur mens ſanctorum, & vita item ſancta, & voluptate corporea ſuperior, & à ſolicitudine ſæculari libera; ſenſu quoque humili ac modeſto decens, denique indiuiſa, quod nullam ſui partem rebus mundanis impertiat: idcoque in odorem ſuauitatis Deo dicatur. PALLADIVS. Ita eſt. CYRILLVS. Extenuat autem ſacrificii genera etiam ad exigua, & quæ quiuis ſuppeditare, & haud multo labore parare poſſit, vt latiorem viam & exiguis & magnis hominibus, vt opinor, ad laudabilia facta patefaciat: ſcriptum eſt

Psal. 118. „ enim, [Latum mandatum tuum nimis.] Neque ex magnitudine oblationis omnino, apud Deum certe, qui virtutis amator eſt, de amoris ſinceritate iudicatur; ſed æquatur amplioribus tenuis ille, ſi pro viribus dederit. Ait igitur

Leuit. 2. „ hoc modo rurſum, [Si vero anima obtulerit donum, ſacrificium Domino, ſimila erit donum eius; & infundet ſuper illud oleum, & imponet ſuper illud thus, ſacrificium eſt: & feret illud ad filios Aaron ſacerdotes: & accipiens ex illa plenum pugillum de ſimila cum oleo, & omne thus eius, imponet ſacerdos memoriale eius ad altare, ſacrificium, odor ſuauitatis Domino.] Intelligis igitur offerentem ſuæ humilitatis admonuiſſe: animam enim abſolute, ſi vel maximam habeat in ſæculo ignobilitatem, diuina Lex appellat: in quo illam ſupremæ illius naturæ erga omnes æquabilitatem, & neutram in partem inclinatum iudicium oſtendit. vt profecto ſignificat etiam cum dicit, [Quia om-

Ezech. 18. Rom. 2. nes animę meæ ſunt: neque enim eſt perſonarum acceptio apud Deum, vt modo dixi.] Ergo, ſi quis ex iis, qui in ſæculo ignobiles ſunt, donum offerre Deo voluerit, ſimila erit ſacrificij genus, oleo tamen perfuſa, & permiſto thure. Porro vitæ quidem figuram ſimilam tenere; hilaritatis vero, quæ ſpe nititur, oleum; thus præterea boni illius odoris, qui recte factis, & præclaris actionibus, & vitę, quæ cum Lege maxime conſentiat, eſt adiunctus, longa eſt à nobis diſputatione declaratum. Oportere igitur, Lex inquit, quicunque in ſeipſis exhilarare illum rerum omnium Deum velint, eos dedicare illi ſuam vitam atque conſecrare, non triſtem de labori-

1. Cor. 10. „ bus pro virtute ſuſceptis: [Ne murmu- „ raueritis enim, iniquit beatus Paulus,]

A διῃρεῖσθαι δηλοῖ. μεμερίσθαι δὲ τοὺς ἐν γάμῳ, καὶ ὁ σοφὸς ἔφη Παῦλος. ἱερὸς οὖν ἄρα τῶν ἁγίων ὁ νοῦς, ζωή τε ἁγία, καὶ τρυφῆς ἀμείνων σωματικῆς, καὶ μερίμνης κοσμικῆς ἐλευθέρα, καὶ φρονήματι τῷ μετρίῳ περικαλλής· ἀμέριστος δὲ καὶ πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ. τοιγάρτοι, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνατίθεται τῷ Θεῷ. ΠΑΛ. Ὧδ' ἔχει. ΚΥΡ. Καταβιβάζει δὲ τῆς θυσίας τοὺς τρόπους, καὶ πρὸς τὰ ἔτι μεῖόν τε καὶ πάντῃ τοι ἔτι λοιπὸν ἐγχείρημα, καὶ οὐ σὺν ἱδρῶτι ληπτά, κατευρυνῶν

B οἶμαί που μικρῷ καὶ μεγάλῳ τῆς εὐδοκιμήσεως τὴν ὁδόν· γέγραπται γάρ, ὅτι πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα. καὶ οὐ τῷ μεγέθει τῆς καρποφορίας πάντῃ τε καὶ πάντως τὸ γνήσιον κρίνεται, παρά γε τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ, ἀλλ' ἐν ἴσῳ τοῖς περιοῦσιν ὁ βραχύς, τὰ ἐνόντα διδούς, καὶ οἷς ἂν ἔχοι καὶ δύναιτο τιμᾶν ἠρημένος. ἔφη τοίνυν ὧδε πάλιν. ἐὰν δὲ ψυχὴ προσφέρῃ δῶρον θυσίαν τῷ κυρίῳ, σεμίδαλις ἔσται τὸ δῶ-

C ρον αὐτοῦ, καὶ ἐπιχεεῖ ἐπ' αὐτὸ ἔλαιον. καὶ ἐπιθήσει ἐπ' αὐτὸ λίβανον· θυσία ἐστί. καὶ οἴσει πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἀαρὼν τοὺς ἱερεῖς, καὶ δραξάμενος ἀπ' αὐτῆς πλήρη τὴν δράκα ἀπὸ τῆς σεμιδάλεως σὺν τῷ ἐλαίῳ, καὶ πάντα τὸν λίβανον αὐτῆς. καὶ ἐπιθήσει ὁ ἱερεὺς τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. θυσία ἐστίν, ὀσμὴ εὐωδίας τῷ κυρίῳ. Συνίης οὖν ὅπως τὸ τῆς προσκομίζοντος ὑπέμνησε ταπεινόν; ψυχὴν

D γὰρ ἁπλῶς, κἂν εἰ πολὺ τὸ ἄσημον ἔχοι κατὰ τόνδε τὸν βίον, ὁ θεῖος ἡμῖν ὀνομάζει νόμος, τὸ τῆς ἀνωτάτω φύσεως περὶ πάντας ἴσον, καὶ ἀπρόσκλινές κἀν τούτῳ δεικνύς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν τῷ φάναι πάλιν, ὅτι πᾶσαι αἱ ψυχαί, ἐμαί εἰσιν. ἀπροσωπόληπτον γὰρ τὸ θεῖον, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. οὐκοῦν εἴπερ ἕλοιτό τις τῶν οὐκ ἐχόντων, φησί, τὸ ἐπιφανὲς ἐν κόσμῳ δωροφορεῖν τῷ Θεῷ, σεμίδαλις ἔσται τῆς θυσίας ὁ τρόπος. πλήν, ἐλαιόδευτος, καὶ

E ἀναμὶξ λιβάνῳ· ὅτι δὲ ζωῆς μὲν εἰς τύπον ἡ σεμίδαλις, ἱλαρότητος δὲ τῆς ὡς ἐν ἐλπίσι, τὸ ἔλαιον, λιβανωτός γε μήν, εὐωδίας τῆς ὡς ἐν ἔργοις καὶ κατορθώμασι, καὶ βίῳ συννομωτάτῳ, πολὺς ἡμῖν διεσάφησε λόγος. χρῆναι δὴ οὖν αὖ μάλα φησὶν ὁ νόμος, τοὺς εἴπερ ἂν ἕλοιντο κατευφραίνειν ἐν ἑαυτοῖς τὸν τῶν ὅλων Θεόν, ἀνατιθέναι τε καὶ ἀφιεροῦν αὐτῷ τὴν οἰκείαν ζωήν, οὐκ ἐπὶ τοῖς ἱδρῶσι τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς συνάγοντας· μὴ γὰρ δὴ γογγύζετε, φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος,

εὐωδίας δὲ τῆς νοητῆς ἐκμεμεστωμένην. ἀνοίσει γὰρ τότε τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ὁ ἱερεὺς τῷ Θεῷ· προσπελευσόμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ διὰ τῆς πνευματικῆς θυσίας, ὃ καὶ ἐν μνήμῃ κεῖσθαι τῇ παρ' αὐτῷ κερδαίνοντες. δι' ὧν γὰρ εὐδοκιμεῖν εἰθίσμεθα, διὰ τούτων αὐτῶν ἀποφανούμεθα, ὅτι καὶ μνήμης ἄξιοι, καὶ ἐν γνώσει Θεοῦ γεγόναμεν ἐν Χριστῷ. ΠΑΛΛ. Ἀστειότατα ἔφης. ΚΥΡ. Ἐπισυνάπτει δὲ τούτοις. ἐὰν δὲ προσφέρῃς δῶρον, θυσίαν πεπεμμένην ἐν κλιβάνῳ, δῶρον κυρίῳ, ἐκ σεμιδάλεως, ἄρτους ἀζύμους πεφυραμένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα διακεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ. ἐὰν δὲ θυσία ἀπὸ τηγάνου τὸ δῶρον αὐτοῦ, σεμίδαλις πεφυραμένη ἐν ἐλαίῳ, ἄζυμα ἔσται καὶ διαθρύψεις αὐτὰ κλάσματα, καὶ ἐπιχεεῖς ἐπ' αὐτὰ ἔλαιον, θυσία ἐστὶ κυρίῳ. ἐὰν δὲ θυσία ἀπὸ ἐσχάρας τὸ δῶρόν σου, σεμίδαλις ἐλαίῳ ποιηθήσεται. ἐὰν δὲ προσφέρῃς θυσίαν τῶν πρωτογεννημάτων τῷ κυρίῳ, νέα πεφρυγμένα χίδρα ἐρικτὰ τῷ κυρίῳ, καὶ προσοίσεις τὴν θυσίαν τῶν πρωτογεννημάτων, καὶ ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτὰ λίβανον· θυσία ἐστί. καὶ ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ἀπὸ τῶν χίδρων σὺν τῷ ἐλαίῳ, καὶ πάντα τὸν λίβανον αὐτῆς. κάρπωμά ἐστι τῷ κυρίῳ. ΠΑΛΛ. Ὡς βαθὺ τὸ χρῆμα τοῦ νόμου. φράζε δὲ σὺ, ὅπως καὶ τοῖς ὧδε λεπτοῖς τὸν νοῦν ἐνιέντες, οὐκ ἀπὸ σκοποῦ βαδιούμεθα. ΚΥΡΙΛ. Ἐκεῖνο οἶμαί που ἄξιον, τὸ τοῦ νόμου προμηθὲς καὶ λίαν εὐτεχνές. εἶσι γὰρ δὴ διὰ παντός που πάντως, καὶ προσίεται μὲν καὶ τὸ βραχὺ κομιδῆ, χαρίζεται δὲ καὶ αὐτῷ πανταχῇ τὸ εὐῶδες καὶ ἱλαρόν. διεπύθου γάρ που καὶ αὐτοῦ λέγοντος τοῦ Χριστοῦ. καὶ ὃς ἂν ποτίσῃ ἕνα τῶν ἀδελφῶν τούτων τῶν μικρῶν ποτήριον ψυχροῦ, μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. τοιοῦτόν τι κἀνθάδε διαλογίζεσθαι χρὴ, καὶ τὴν τοῦ νομοθέτου χρηστότητα, ταῖς αὐτῷ πρεπούσαις καταχροτεῖν εὐφημίαις. προσίεται γὰρ, ὡς ἔφην, κἂν εἰ ἕλοιτό τις καὶ τοῖς ἄγαν εὐτελεστάτοις πληροῦν τὰ νενομισμένα. Εἴτε γὰρ ἄρτος εἴη, φησὶν, εἴτε καὶ λάγανον ἓν, εἴτ' οὖν ἐκ κλιβάνου καὶ ἀπὸ τηγάνου, καὶ μὴν καὶ ἐσχάρας, καὶ ἥκιστα μὲν ἐκ πυρῶν, χίδρα δὲ εἴη καὶ ἐρικτὰ, τουτέστιν, ἐξ ὀσπρίων ἄλευρον, ἐλαίῳ διδόσθω τὸ προσκομισθὲν, καὶ καταπλουτείτω πάλιν ἐφ' ἑαυτῷ τὸν λίβανον. ἔοικε δὲ πως ἔν γε δὴ τούτοις ὁ λόγος, τὰς διὰ πυρώσεώς τε καὶ πόνων, καὶ μήν τοι καὶ συντριβῆς εὐδοκιμήσεις ἡμῖν τῶν ἁγίων ὑποδηλοῦν.

A ſed ſpiritualis odoris plenam ; ita enim ſacerdos eius memoriale Deo offeret. In Chriſto enim per ſpiritualem hoſtiam ad Deum & Patrem accedemus, atque conſequemur, vt ille in memoria nos habeat : nam quæ laudabiliter facere conſueuimus, per ea ipſa teſtabimur & memoria nos dignos eſſe, & Deum in Chriſto nos cognitione ſua complecti. PALLADIVS. Elegantiſſime dixiſti. CYRILLVS. His autem adiungit, [Si vero offeres donum, ſacrificium coctum in clibano, donum Domino ex ſimila, panes azymos oleo conſperſos, & lagana azyma vncta oleo. Si autem ſacrificium de ſartagine, donum eius ſimila conſperſa oleo, azyma erunt ; & comminues ea in fruſta, & infundes in ea oleum: ſacrificium eſt Domino. Si autem ſacrificium à craticula, donum tuum, ſimila in oleo fiet. Si autem obtuleris ſacrificium primarum frugum Domino, nouas torrefactas fruges freſas Domino C offeres ſacrificium primarum frugum, & impones in eas thus : ſacrificium eſt. & offeret ſacerdos memoriale eius ex frugibus cum oleo, & omne thus eius: oblatio eſt Domino.] PALLADIVS. Abditus ſane eſt Legis ſenſus. Explica nobis illum igitur, ne, cùm in res adeo ſubtiles animum adiecerimus, à propoſito aberremus. CYRILLVS. Conſiderandum eſt, vt opinor, illud Legis conſilium atque ſolertia : ad omnẽ namque modum deſcendit, ac ſuſcipit qui- D dem vel exiguum donum, vbique tamen ei ſuauitatem odoris & hilaritatem adiungit : audiſti namque ipſum etiam Chriſtum dicere, [Et quicunque dederit potum vni de fratribus iſtis minimis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.] Eiuſmodi quidpiam hoc quoque loco cogitandum eſt, & Legiſlatoris benignitas dignis laudibus celebranda : neque enim ille auerſatur, ſicut dixi, quamuis viliſſimis rebus implere quis velit, quæ Lege E conſtituta ſunt : Siue enim panis ſit, inquit, ſiue laganum vnum, ſiue ex clibano, ſiue ſartagine, ſiue craticula, etiamſi non ex tritico, ſed fruges ſint & freſæ, id eſt, è leguminibus farina, oleo perfundatur quod offertur, & thus habeat. Videtur autem in his verbis Scriptura ſanctorum virorum laudes quas aduſtione, ac laboribus, atque etiam cõtritione ſua pepererunt, nobis indicare.

Leuit. 2.

Matthæi.

A Clibanus enim & craticula, atque etiam illa per molam facta comminutio, ſigna proculdubio ſunt contritionis ac laboris eorum, qui tanquam per ignem probantur: ideoque clamabant, cùm per hanc viam adeo glorioſam pertranſirent, Psal. 65. „[Quoniam probaſti nos Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum:] pſallit etiam profectò beatus Dauid, Psal. 50. Cor contritum & humiliatum Deus non deſpiciet. Sequi autem omnino, & merito quidem, vt, qui B ſic laborauerunt, ii odorem ſuauitatis Chriſti adipiſcantur, atque etiam miſericordiam conſequantur, & copioſe gratia ſancti Spiritus perfundantur, perſpicuum erit ei, qui thuris & olei vſum conſiderauerit. Quid enim? nonne, quæ in Lege traduntur, ſubtilium ænigmatum coniecturæ & vmbræ ſunt? PALLADIVS. Maxime verò. CYRILLVS. Tum ergo nos ipſos Deo offerimus, cum peccato morimur, & mortem hanc ſacram ſpi- C ritualiter obimus, viuimuſque iuſtitiæ, 1. Petr. 2. ſicus ſcriptum eſt, ac veluti munus quoddam gratiarum noſtram illi vitam dicamus, præclaram ac reprehenſionis expertem, & gloria diuini amoris inſignem. Hoc idem aperte ex aliis quoque legibus intelligemus: ſcriptum Leuit. 3. „eſt quippe in Leuitico: [Si autem hoſtia ſalutaris donum ipſius Domino, ſi quidem ex bobus illud obtulerit, ſiue maſculus fuerit, ſiue fœmina, immaculatum afferet illud coram Domino: D & imponet ſacerdos manus ſuas ſuper caput doni, & immolabit illud ad oſtium tabernaculi teſtimonii: & effundent filii Aaron ſacerdotes ſanguinem ad altare holocauſtorum per circuitum, & offerent de ſacrificio ſalutaris oblationem Domino, adipem qui operit ventrem, & omnem adipem, qui eſt ſupra ventrem, & duos renes, & adipem, qui ſuper ipſis eſt, qui eſt ſuper lumbis, & pinnam iecoris cum renibus eximet, & imponent ea filii Aaron ſacer- E dotes ſuper altare ſuper holocauſta, ſuper ligna, quæ ſunt ſuper ignem, qui eſt ſuper altare: oblatio odor ſuauitatis Domino.] Immaculatus igitur bos offertur, puros enim eſſe oportet, & à macula omni remotiſſimos, qui Deo in odorem ſuauitatis offeruntur. Immolabatur præterea ad ipſa oſtia tabernaculi, manibus offerentis ſuper illum impoſitis; cuius rei quæ ſit ratio,

A κλίβανος γὰρ καὶ ἐσχάρα, καὶ μὴν καὶ τὸ μύλῳ καταλεπτύνεσθαι, σημεῖά που πάντως εἶεν ἂν συντριβῆς τε καὶ πόνου δοκιμαζομένων, ὡς διὰ πυρός. τοιγάρτοι καὶ κεκράγασι, τὴν οὕτως εὐκλεᾶ διαστείχοντες τρίβον, ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεός. ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον. ψάλλει δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος ἡμῖν Δαβὶδ, καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει. ἀλλ᾽ ὅτι τοῖς ὧδε πεπονηκόσι, τὸ ἐν εὐωδίᾳ γενέσθαι Χριστοῦ, πάντῃ τε B καὶ πάντως ἕποιτ᾽ ἂν εἰκότως, καὶ μὴν ὅτι καὶ τὸ ἐλεεῖσθαι δεῖν, καὶ τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι πλουσίως καταπιαίνεσθαι, σαφὲς ἂν γένοιτο, τὴν τοῦ λιβάνου τε καὶ ἐλαίου προεννοοῦντι χρείαν. ἦ γὰρ, οὐχὶ λεπτῶν αἰνιγμάτων ὑποψίαι τινὲς ἡμῖν, καὶ σκιαὶ τὰ ἐν νόμῳ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εαυτοὺς μὲν ἄρα προσοίσομεν τῷ Θεῷ, κατανεκρούμενοι τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ τὸν ἱερὸν τουτονὶ νοητῶς ὑπομένοντες θάνατον, ζῶντές γε μὴν C τῇ δικαιοσύνῃ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ὡς ἐν τάξει χαριστηρίων τὴν ἰδίαν αὐτῷ ζωὴν ἀπονέμοντες, εὐκλεᾶ τε καὶ ἀνεπίπληκτον, καὶ τοῖς εἰς φιλοθεΐαν αὐχήμασιν εὐπρεπῆ. τοῦτό τοι σαφῶς καὶ δι᾽ ἑτέρων εἰσόμεθα νόμων. γέγραπται γὰρ ἐν τῷ Λευιτικῷ. ἐὰν δὲ θυσία σωτηρίου τὸ δῶρον αὐτοῦ τῷ κυρίῳ, ἐὰν μὲν ἐκ τῶν βοῶν αὐτὸ προσαγάγῃ, ἐάν τε θῆλυ, ἄμωμον προσάξει αὐτὸ ἔναντι κυρίου. καὶ ἐπιθήσει τὰς χεῖ- D ρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δώρου, καὶ σφάξει αὐτὸ ἐναντίον κυρίου παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ προσχεοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων κύκλῳ. καὶ προσάξουσιν ἀπὸ τῆς θυσίας τοῦ σωτηρίου κάρπωμα κυρίῳ, τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὴν κοιλίαν, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας. καὶ τοὺς δύο νεφροὺς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ᾽ αὐτῶν, τὸ ἐπὶ τῶν μηρίων, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς περιελεῖ. καὶ ἀνοίσουσιν αὐτὰ οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς ἐπὶ τὸ E θυσιαστήριον ἐπὶ τὰ ὁλοκαυτώματα ἐπὶ τὰ ξύλα τὰ ἐπὶ τοῦ πυρὸς ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου. κάρπωμα ὀσμὴ εὐωδίας κυρίῳ. ἄμωμος μὲν οὖν ὁ μόσχος. καθαροὺς γὰρ εἶναι πρέπει, καὶ μώμου παντὸς ἰόντας ὡς ἀπωτάτω, τοὺς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀναβαίνοντας τῷ Θεῷ. ἐσφάζετο δὲ πρὸς αὐταῖς ταῖς θύραις τῆς ἁγίας σκηνῆς, ἐπιτεθειμένων αὐτῷ τῶν χειρῶν τοῦ προσάγοντος. καὶ τίς ὁ τοῦδε λόγος,

εἴρηται σαφῶς. ἀνεκομίζετο δὲ εἰς θυσίαν, τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας, καὶ οἱ δύο νεφροὶ, συνεξαιρούμενοι αὐτοῖς τῆς ἐνούσης πιμελῆς, καὶ ὁ λοβὸς τοῦ ἥπατος. καὶ ὑποφαίνοιεν ἂν καθάπερ ἐγῷμαι τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας στέαρ, τὴν οἱονεὶ φρενὸς εὐεξίαν, καὶ τὴν πιότητα τῶν σπλάγχνων ἐκτεθραμμένων ἄριστα ταῖς διὰ τοῦ πνεύματος νοηταῖς χορηγίαις. εὐτροφία μὲν γὰρ τοῖς ἀλόγοις ζώοις, καὶ μὴν καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις σώμασι τὸ καταπιαίνεσθαι προξενεῖ. θείων δὲ χαρισμάτων πλουσιωτάτη μέθεξις, παντὸς ἀγαθοῦ τὴν τῶν ἁγίων ἐμπίπλησι φρένα. τοιγάρτοι καὶ ἱεροὶ καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας γένοιντο ἂν ἐξαιρέτως τῷ Θεῷ. νεφροὶ δὲ δὴ πάλιν, εἰς τύπον ἂν εἶεν τῆς εἰς νοῦν ἔσω διακριτικῆς ἐνεργείας· καθ' ἣν ἀποβλητὸν μὲν, τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν, αἱρετὸν δὲ καὶ ἀξιόληπτον ποιεῖται τὸ ὠφελοῦν. γράφει δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος. πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. οὐκοῦν ἐπειδήπερ διακριτικὸν ἐν σώματι μόριον ὁ νεφρὸς, ἀποκρίνει γὰρ εὖ μάλα τὰ περιττὰ, τὸ χρήσιμόν τε καὶ ὠφελοῦν ἐνιεὶς τῇ φύσει, καὶ διανέμων εὐτέχνως, οἷς ἂν καὶ ὅσον διανέμεσθαι πρέποι, μεταληπτέον εἰκότως εἰς τὴν διάκρισιν, τοὺς νεφρούς. ἱεροὶ τοιγαροῦν, καὶ ἀνάθημα Θεῷ, τῶν ἁγίων οἱ νεφροὶ, τουτέστιν, ἥνπερ ἂν ἔχοιεν ἐν νῷ διάκρισιν. δόκιμοι γὰρ τραπεζῖται καὶ ἀκριβεῖς, οἱ Θεῷ προσοικειούμενοι, κατακιβδηλεύοντες μὲν τὸ φαῦλον ἀεὶ, ψήφῳ γε μὴν τῇ καλλίστῃ τιμᾶν εἰωθότες τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν. ὧδε γὰρ οἶμαι καὶ τὸν θεσπέσιον μελῳδὸν εὐδοκιμεῖν εἰωθότα διακεκραγέναι πρὸς τὸν Θεὸν, ὅτι σὺ ἐκτήσω τοὺς νεφρούς μου, κύριε. ὁ δέ γε λοβὸς τοῦ ἥπατος, οὐδὲν ἕτερον ἡμῖν ὑποφαίνει, ἢ ψυχῆς ἐνέργειαν, ἤτοι φρενὸς κίνησιν, καθ' ἣν ἵεται πρὸς ἐπιθυμίας. διηκριβωκότες δὲ τὰ τοιάδε τινὲς, οὐδὲν ὀκνοῦντές φασιν, ὡς ἐν ἥπατι τὰς ἐπιθυμίας ἅπαν ἔχει ζῶον. ἀναθετέον δὴ οὖν καὶ τὸν λοβὸν τοῦ ἥπατος τῷ Θεῷ, τουτέστιν, αὐτὴν οἱονείπως ἁπάσης ἐπιθυμίας ἡμῶν τὴν πηγὴν, κατά γε τὸν ψάλλοντα μελῳδόν. κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου. σεμνύνεται δέ τις ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ τὴν ᾠδὴν σεπτὴν καὶ ἀξιάγαστον ἀναμέλπει φωνὴν, εἰ πρός γε δὴ μόνον τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν τὰς ὀρέξεις ἔχοι, καὶ καταφωρῷτο διψῶν, ἃ ἂν βούλοιτο δρᾶν αὐτός. ΠΑΛΛΑΔ. Σύμφημι. νοεῖς γὰρ ὀρθῶς.

A iam perſpicue dictum eſt. Imponebatur autem, vt adoleretur, adeps qui ſupra vẽtrem erat, & duo renes ſimul cum illis exempta pinguedine, & pinna iecoris: atque adeps quidem, qui ſupra ventrem eſt, vt ego arbitror, mentis, vt ita dicam, pinguedinem & obeſitatem viſcerũ, quę per ſubminiſtrationem ſancti Spiritus optime paſta ſunt, indicat: nam vt alimẽtorum copia in rationis expertibus animantibus atque in humanis corporibus pinguedinem efficit, ſic diuinorum mu- B nerum largiſſima participatio ſanctorum hominum mentes omnibus bonis complet: ideoque & ſacri ſunt, & in odorem ſuauitatis Deo præcipue dicantur. Renes item figura ſunt illius, quæ in mente ſita eſt, in diſcernendo efficaciæ, quâ reiicitur quod obeſſe poteſt, & econtra quod iuuat eligitur, & aſſumendum iudicatur. Scribit etiam beatus Paulus, [Omnia probantes, quod bonum eſt, tenete; ab omni ſpecie mali abſtinete.] 1. Theſſ. 5.

Ergo, quoniam renes pars eſt humani C corporis, vim habens diſcernendi; nam ſuperuacua excernit probe, quodque vtile eſt & commodum, in naturam corporis admittit; ac quibus quantum vt tribui oportet, ſolerter diſtribuit, ob eam cauſſam renes iure ad vim diſcernendi in mente ſitam, transferendi ſunt. Sacri ſunt igitur, & tanquam donum Deo dicatum ſanctorum hominum renes, ea videlicet diſcretio, quæ in mente eorum ineſt. Sunt enim argentarii periti ac dili- D gentes, Deo dicati homines, qui ſemper quod vitioſum eſt, improbant, quodque vtile eſt, optimum iudicant. Sic enim arbitror illum quoque beatum Pſaltem, cum in hoc genere laudis excellere ſoleret, clamaſſe ad Deum, [Quoniam tu poſſediſti renes meos, Domine.] Pſal. 138. At verò pinna iecoris nihilominus nobis oſtendit aut animi actionem, aut motum præcordiorum, quo ad concupiſcentiam tendunt. Nonnulli vero in iis rebus diligenter verſati, confidenter aſſeuerant, E omne animans in iecore habere concupiſcentiam. Dedicanda eſt igitur etiam pinna iecoris Deo, id eſt, ille ipſe tanquã fons omnis noſtræ concupiſcentiæ, vt tradit ille Pſalmorum cantor, [Domine, ante te omne deſiderium meum.] Pſal. 37. Is autem de ſe prædicare, & vocem adeo glorioſam atque admirabilẽ canerę poteſt, cuius in iis ſolum, quæ Deo placent, omnia deſideria fixa ſunt, & quæ ille fieri à ſe velit, ea ſentire comprobatur. PALLAD. Aſſentior; nam recte intelligis.

CYRILLVS. De oue autem & capra eandem ſtatuit legem, idemque in illis ſacrificii ritus ſeruabatur: in quo ex horum animantium magnitudinis differentia, eorum, qui fructus ferunt, & pietatis, atque probitatis menſura eleganter declaratur: nam ille quidem abunde & excellenter, vt in vitulo intelligere par eſt, hic vero mediocriter, vt in oue, alius denique adhuc ſubmiſſius virtutem colit, minor eſt enim capra quam ouis, idque eſt, vt opinor, quod illa fertilis terra iuxta euangelicam parabolam centeſimum, & ſexageſimum & trigeſimum fructum edidit. PALLADIVS. Aſſentior. CYRILLVS. Ceterum pro cuiuſque recte factorum ratione præmium perſolui, & inæqualem laboribus mercedem iis, qui ſe ſtrenue geſſerunt, à Deo rependi, fidem certiſſimam faciet idem ipſe Saluator, qui talentorum diſtributionem non æqualiter eſſe factam dicit; ſed eos, qui ſe laudabiliter geſſiſſent, vnum quidem vrbibus decem, alterum quinque præficit: appenditur enim quodammodo cuiuſquè vita, & æquabitur omnino probitati noſtræ illa retributio: idem quoque nihilominus, vt dixi, Moyſi lex oſtendit: ait enim rurſum in Numeris, (Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, Cum ingreſſi fueritis in terram habitationis veſtræ, quam ego do vobis, & feceritis oblationem Domino holocauſta vel ſacrificium ad magnificandum votum vel ſponte, vel in feſtiuitatibus veſtris, vt faciatis odorem ſuauitatis Domino, ſi quidem à bobus, vel ab ouibus, afferet qui offert donum ſuum Domino, ſacrificium ſimilæ, decimam partem œphi conſperſam oleo quarta parte hin, & vinilibamen, quartam partem hin facietis ſuper holocauſto vel ſuper ſacrificio: agno vni facies tantum: oblationem odorem ſuauitatis Domino: & arieti cum facietis illum in holocauſtum vel in ſacrificium, facies ſacrificium ſimilæ duas decimas conſperſas oleo tertia parte hin, & vinum ad libamentum tertiam partem hin offeretis in odorem ſuauitatis Domino. Si autem feceritis de bobus in holocauſtum, vel in ſacrificium ad magnificandum votum, vel ad ſalutare Domino, offeret ſuper vitulo ſacrificium ſimilæ tres decimas conſperſas oleo dimidium hin,

Matth. 13. Matth. 25. Num. 15.

A ΚΥΡΙΛ. Ἐπὶ προβάτῳ δὲ αὖ καὶ μὴν καὶ αἰγὶ, τὸν αὐτὸν ὁρίζει νόμον, καὶ ἐν ἴσῳ τρόπῳ καὶ ἐπ' αὐτοῖς τὰ τῆς θυσίας ἐπεράττετο, τῆς τῶν ζώων ὡς ἐν μεγέθει διαφορᾶς, τῶν καρποφορεῖν εἰωθότων, τὸ ἐν εὐσεβείᾳ τε καὶ εὐδοκιμήσει μέτρον ὑποφαινούσης ἀστείως· ὁ μὲν γὰρ, πλουσίως καὶ ὑπερφερῶς, ὡς ἔν γε τῷ μόσχῳ προσνοεῖν ἄξιον· ὁ δὲ, μέσως, ὡς ἐν προβάτῳ· ὁ δὲ καὶ ὑφειμένως ἔτι. μείων γὰρ αἲξ προβάτου. καὶ τοῦτο οἶμαι ἐστι, τὸ τὴν εὔκαρπον ἀναφῦναι γῆν, ἑκατὸν, καὶ ἑξήκοντα, καὶ τριάκοντα, κατά γε τὴν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις παραβολήν. B ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πείθομαι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ὅτι δὲ καὶ ἀναλόγως τοῖς ἑκάστου κατορθώμασιν, ἡ τῆς ἀμοιβῆς ἀντίκτισις, καὶ ἰσοπαλεῖς τοῖς ἱδρῶσιν αἱ ἀμοιβαὶ, τοῖς ἀνδραγαθεῖν ᾑρημένοις, ἐκνεμηθήσονται παρὰ Θεοῦ, πληροφορήσει μὲν καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ, τὴν τῶν ταλάντων διανομὴν οὐκ ἐν ἴσῳ τρόπῳ γενέσθαι λέγων, καθιστὰς δὲ τῶν εὐδοκιμούντων, τὸν μὲν ἐπὶ δέκα C πόλεων, τὸν δ' ἐπὶ πέντε. ταλαντεύεται γὰρ ὥσπερ ὁ ἑκάστου βίος, καὶ ἰσοστατήσει που πάντως ταῖς ἡμῶν ἐπιεικείαις ἡ ἀντίκτισις· οὐδὲν δὲ ἧττον ὡς ἔφην, καὶ αὐτὸς ὁ διὰ Μωσέως ὑποδείξει νόμος. ἔφη γὰρ πάλιν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς, καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν τῆς κατοικήσεως ὑμῶν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, καὶ ποιήσητε ὁλοκαυτώματα κυρίῳ, ὁλοκάρπωμα ἢ θυσίαν, μεγαλῦναι εὐ- D χὴν ἢ καθ' ἑκούσιον, ἢ ἐν ταῖς ἑορταῖς ὑμῶν ποιῆσαι ὀσμὴν εὐωδίας τῷ κυρίῳ, εἰ μὲν ἀπὸ τῶν βοῶν ἢ ἀπὸ τῶν προβάτων, καὶ προσοίσει ὁ προσφέρων τὸ δῶρον αὐτοῦ κυρίῳ, θυσίαν σεμιδάλεως δέκατον τοῦ οἰφὶ ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ ἐν τετάρτῳ τοῦ εἲν. καὶ οἶνον εἰς σπονδὴν τὸ τέταρτον τοῦ εἲν ποιήσετε ἐπὶ τῆς ὁλοκαυτώσεως, ἢ ἐπὶ τῆς θυσίας. τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνὶ ποιήσεις τοσοῦ- E τον, κάρπωμα ὀσμὴν εὐωδίας τῷ κυρίῳ. καὶ τῷ κριῷ, ὅταν ποιῆτε αὐτὸν εἰς ὁλοκαύτωμα ἢ εἰς θυσίαν, ποιήσεις θυσίαν σεμιδάλεως δύο δέκατα ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ τὸ τρίτον τοῦ εἲν. καὶ οἶνον εἰς σπονδὴν τὸ τρίτον τοῦ εἲν προσοίσετε εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ. ἐὰν δὲ ποιῆτε ἀπὸ τῶν βοῶν εἰς ὁλοκαύτωσιν ἢ εἰς θυσίαν μεγαλῦναι εὐχὴν ἢ εἰς σωτήριον κυρίῳ, καὶ προσοίσει ἐπὶ τοῦ μόσχου θυσίαν σεμιδάλεως τρία δέκατα ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ ἥμισυ τοῦ εἲν,

καὶ οἶνον εἰς σπονδὴν τὸ ἥμισυ τοῦ εἶν, κάρπωμα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ. οὕτω ποιήσεις τῷ μόσχῳ τῷ ἑνὶ, ἢ τῷ κριῷ τῷ ἑνὶ, ἢ τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνὶ ἐκ τῶν προβάτων ἢ ἐκ τῶν αἰγῶν, κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἐὰν ποιήσητε, οὕτως ποιήσετε τῷ ἑνὶ, κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. πᾶς ὁ αὐτόχθων ποιήσει οὕτως τοιαῦτα προσενέγκαι καρπώματα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ. ἐὰν δὲ προσήλυτος ἐν ὑμῖν προσγένηται ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, ἢ ὃς ἂν γένηται ἐν ὑμῖν, ἐν ταῖς γενεαῖς ὑμῶν, καὶ ποιήσει κάρπωμα ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ, ὃν τρόπον ποιεῖτε ὑμεῖς, οὕτω ποιήσει ἡ συναγωγὴ κυρίῳ. νόμος εἷς ἔσται ὑμῖν καὶ τοῖς προσηλύτοις τοῖς προσκειμένοις ἐν ὑμῖν, νόμος αἰώνιος εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ὡς ὑμεῖς, καὶ ὁ προσήλυτος ἔσται ἔναντι κυρίου. νόμος εἷς ἔσται, καὶ δικαίωμα ἓν ἔσται ὑμῖν καὶ τῷ προσηλύτῳ τῷ προσκειμένῳ ἐν ὑμῖν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εἶτα ὅποι ποτὲ ἰσομοιρίαν καὶ ἀνάλογον, ὡς φῂς, ὃ ἂν ἐργάσαιτό τις, κατοψόμεθα; ΚΥΡΙΛΛ. Οὐ γὰρ ἐπαΐεις, ὦ τᾶν, τοῦ νόμου λέγοντος ἐναργῶς, ὡς εἴ τις ἕλοιτο πληροῦν εὐχὰς καὶ ὁλοκαυτώματα, εἰ μὲν ἀμνὸν καταθύοι, δέκατον μὲν τοῦ οἰφὶ σεμιδάλεως, οἴνου δὲ καὶ ἐλαίου τὸ τέταρτον τοῦ εἶν, μέτρα δὲ εἶναι ταυτὶ κατὰ γλῶτταν Ἑβραίων, προσεπαγέτω τῷ θυμιάματι; εἰ δὲ κριὸς εἴη, φησὶν, ἐν πλεονασμῷ τὰ ἑπόμενα, τουτέστι, τὸ τρίτον. τρίτου γὰρ ἐν μείοσι, τὸ ὡς ἐν τετάρτῳ μέτρον. μόσχου δὲ ἀναφερομένου, σεμίδαλίς τε καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ τρίτου πάλιν ἐπέκεινα, καὶ ἐν ἡμίσει λοιπόν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐπυθόμην· τί οὖν τοῦτό γε; ΚΥΡΙΛΛ. Οἶσθα δέ που πάντως, ὅτι ζωῆς μὲν τύπος, ἡ ἐκ πυρῶν σεμίδαλις, ἱλαρότητος δὲ τὸ ἔλαιον. γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ. εὐφροσύνης δὲ τῆς νοητῆς, τῆς ἄνωθεν καὶ διὰ τοῦ πνεύματος σημεῖον, ὁ οἶνος· οἶνος γὰρ, φησὶν, εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου. ΠΑΛΛΑΔ. Συνίημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἀναλόγως, οἷς ἄν τις καρποφορήσειε, καὶ ἡ τῆς ζωῆς ἐπιχορηγία παρὰ Θεοῦ σὺν ἱλαρότητι καὶ εὐφροσύνῃ. καὶ οὐ δή που φαμὲν, ὡς ἔν γε τῷ ζῆν, ἤτοι τῷ ζωοποιεῖσθαι παρὰ Θεοῦ τὸ μεῖζον, ἢ μεῖον. λῆρος γὰρ τοῦτο. ζωὴν δὲ λέγοντες, τὴν ἔν γε τῷ ζῆν λαμπρότητα φαμὲν, καθ' ἣν ὁ μέν τις τυχὸν ὑπερέξει τῶν ἑτέρων, ὁ δὲ αὖ, ἐν μείοσι μὲν, ἢ ἐν οἷς ἂν εἶεν ἕτεροι. πλὴν οὐκ ἔξω τιμῆς τε καὶ δόξης. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος

& vinum ad libamentum dimidium In: oblatio in odorem ſuauitatis Domino, Sic facies vitulo vni, vel arieti vni, vel agno vni ex ouibus vel ex capris iuxta numerum eorũ: quæ feceritis ſic facietis vni iuxta numerum eorum: omnis indigena ſic faciēt, dum offert oblationes in odorem ſuauitatis Domino. Si autem proſelytus ad vos acceſſerit in terra veſtra, vel qui fuerit in vobis, in generationibus veſtris, faciet oblationem odorem ſuauitatis Domino, iuxta ritum, quo facitis vos, ſic faciet congregatio Domino: lex vna vobis, & proſelytis, qui apponuntur vobis, Lex æterna in progenies veſtras: vt vos, ſic proſelytus erit coram Domino; Lex vna erit, & iuſtificatio vna erit vobis, & proſelyto, qui apponitur vobis.] PALLADIVS. Sed vbinam mercedem æqualem, vt ais, & proportione factis noſtris reſpondentem videre poſſumus? CYRILLVS. Quid: non audis, Palladi, Legem aperte dicentem, Si quis voluerit vota ſoluere, & holocauſta facere, ſi quidem agnum immolauerit, decimam partem œphi ſimilæ, vini vero & olei quartam partem hin (menſuræ ſunt autem hæ iuxta Hebræorum linguam) adiiciat ſacrificio; ſin aries fuerit, reliqua largiore quoque menſura conferantur, id eſt, tertia parte, quarta enim menſuræ pars minor eſt quam tertia: at, ſi vitulus offeratur, ſimila quoque & cetera tertiam partem ſuperent, & ad dimidium perueniant. PALLAD. Audio equidem; ſed quid iſtud tandem eſt? CYRILLVS. Noſti ſcilicet, vitæ quidem eſſe figuram illam ex tritico ſimilam, hilaritatis autem oleum, ſcriptum eſt enim, [Vt exhilaret faciem in oleo,] lætitiæ vero ſpiritualis, quæ & ſuperna eſt, & per Spiritum datur, nota eſt vinum: [Vinum enim, inquit, lætificat cor hominis. PAL. Teneo. CYR. Igitur pro eorum, quæ quiſque obtulerit, ratione, ſequitur etiam vitæ à Deo tributæ ſubminiſtratio hilaritati lætitiæque coniuncta: neque verò in viuendo, id eſt, in ea viuificatione, quam Deus tribuit, magis aut minus eſſe dicimus; (nam id ſtultum eſſet) ſed vitam cùm dicimus, illum viuendi ſplendorem intelligimus, per quem vnus alterum ſupercrebit, ille alter viciſſim minus, quam ceteri, habebit; non tamen erit expers honoris & gloriæ:

ſtella enim à ſtella differt in gloria. A
Eſt igitur hoc quoque loco illius ſan-
ctorum hominum vitæ, qua parte
gloriam habent, imago quædam illa
ſacrificiorum differentia, quæ ex ad-
iunctarum oblationum quantitate men-
ſuram gloriæ nobis deſcribit. Fore au-
tem vt gentiles vnà cum Iſraelitis Sal-
uatoris noſtri iugo ceruicem ſubmitte-
rent, & eadem ſacrificia exhiberent,
& per eaſdem ſpirituales recte factorum
laudes tranſirent, oſtendit cum adie-
cit, non aliis proſelytum oportere vti B
legibus: vna eſt enim, quæ ad Dei ac
Patris coniunctionem ducit omnium
via, eaque Chriſtus eſt: vt enim bea-
Act. 4. „ tus Petrus ait, [non eſt nomen aliud
„ ſub cœlo datum hominibus, in quo nos
„ oporteat ſaluos fieri.] PALLADIVS.
Rectiſſime ſane & artificioſiſſime hæc
expoſita ſunt. CYRILLVS. Minime
vero nos mentiri, cum aſſerimus varia
eſſe ex recte factis commendationis ge-
nera, & pro cuiuſque modo æqua
eſſe à Deo tribuenda præmia, decla- C
rat etiam vir ille ſapientiſſimus Paulus,
2. Cor. 9. „ cum dicit, [Qui parce ſeminat, parce
„ & metet; & qui ſeminat in benedi-
„ ctionibus, in benedictionibus & me-
„ tet:] ante hunc vero clamauerat Dauid,
Pſal. 17. „ [Et retribuet mihi Dominus ſecundum
„ iuſtitiam meam, & ſecundum purita-
„ tem manuum mearum retribuet mi-
„ hi:] nam Pauli iuſtitiam, verbi gratia,
nonne præſtantiorem eſſe dices quam
cuiuſlibet hominis, qui nondum tan-
tus ſit, quantuſcunque ille à nobis eſſe D
intelligatur; (de fortitudine ſpiritua-
li loquor) ita vt aperte clamare poſſit,
Galat. 6. „ [Mihi vero abſit gloriari niſi in cruce
„ Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem
„ mihi mundus crucifixus eſt, & ego mun-
„ do?] PALLADIVS. Maximè verò.
CYRILLVS. Præterea nonne excel-
lentiorem eſſe dabimus manuum Ioan-
nis puritatem, quam alterius, cum ille
ad ipſum verticem euangelicæ conuer-
ſationis aſcenderit? PALLADIVS.
Quidni dabimus? CYRILLVS.
Iam vero dic mihi, ille vniuerſorum E
Iudex paremne præclaris ſanctorum fa-
ctis & per omnia ſimilem à nobis iuſti-
tiam requiret; an vero, examinata in-
firmitatis noſtræ menſura, nihil amplius
quam quis habeat ac præſtare poſſit,
exiget? PALLADIVS. Idem ego
quoque ſentio; ſic enim dicebat Chri-
Luc. 12. „ ſtus, [Apud quem multum depoſue-
„ runt, multum etiam petent ab ipſo,]

A διαφέρει ἐν δόξῃ· εἰκὼν οὖν ἄρα καὶ ταῦτα τῆς ὡς ἐν εὐκλείᾳ ζωῆς τῶν ἁγίων, ἡ τῶν θυμάτων διαφορά, τῇ τῶν ἐπιμέτρων ποσότητι, τὸ τῆς εὐκλείας ἡμῖν καταγράφουσα μέτρον. ὅτι δὲ ἔμελλον οἱ ἐξ ἐθνῶν, ὁμοῦ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, τοῖς τοῦ Σωτῆρος ζυγοῖς ὑπενεγκεῖν τὸν αὐχένα, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἰέναι θυσιῶν καὶ πνευματικῶν εὐδοκιμήσεων, προέδειξε προσθείς, οὐχ ἑτέροις δεῖν τὸν προσήλυτον χρῆσθαι νόμοις. μία γάρ ἐστι πάντων ὁδός, εἰς οἰκειότητα τὴν ὡς B πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα. καὶ ἔστιν αὕτη Χριστός. ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος ἔφη Πέτρος, οὐκ ἔστιν ὄνομα ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανόν, τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς ἄριστά τε ἡμῖν καὶ εὐτέχνως ἄγαν ὁ λόγος ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐ γὰρ ψευδεπιστήσομεν ἥκιστά γε, διαφόρους εἶναι διαβεβαιούμενοι τοὺς τῆς εὐδοκιμήσεως τρόπους, ἀπονεμηθήσεσθαι δὲ παρὰ Θεοῦ τοῖς ἑκάστου μέτροις ἰσοστάθμους τὰς ἀ- C μοιβάς, σαφηνιεῖ λέγων καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος· ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. προαναπεφώνηκε δέ που καὶ ὁ Δαβίδ· καὶ ἀνταποδώσει μοι κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ἀνταποδώσει μοι. ἢ γὰρ οὐχ ἑτέραν εἶναι φὴς τὴν Παύλου φέρε εἰπεῖν δικαιοσύνην, παρὰ τὴν ὁτουοῦν τῶν οὔπω τοσούτων, ὁποῖός περ D ἂν ἡμῖν ὑπάρχων νοοῖτο; πρὸς ἀλκὴν δέ φημι τὴν πνευματικήν· ὡς ἀνακραγεῖν δύνασθαι σαφῶς· ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δέ; οὐχ ἑτέραν εἶναι δώσομεν τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν Ἰωάννου, παρὰ τὴν ἑτέρου, τοῦ πρὸς ἄκρον ἀναθέοντος πολιτείας εὐαγγελικῆς; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Δώσομεν, πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἶτα, εἰπέ μοι, δίκαιος ὢν ὁ τῶν E ὅλων κριτής, ταῖς τῶν ἁγίων εὐδοκιμήσεσιν ἰσόδρομόν τι καὶ εἰσάπαν ἐμφερῆ παρ' ἡμῶν ἐξαιτήσει τὴν δικαιοσύνην, ἢ γοῦν δοκιμάσας τῆς ἐνούσης ἡμῖν ἀσθενείας τὸ μέτρον, οὐδὲν ὧν αὐτὸς ἔχοι καὶ δύναιτο κατορθοῦν, ἐξαιτήσει πλεῖον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οὕτω φημὶ καὶ αὐτός. οὕτω γὰρ ἔφασκεν ὁ Χριστός, ὅτι ᾧ πολὺ παρέθεντο, πολὺ ζητήσουσι παρ' αὐτοῦ. δῆλον δὲ ὅτι

καὶ τὸ ἔμπαλιν ἀληθὲς, βραχὺ γάρ που πάντως παρὰ τὸν ἔλαττον εἰληφότος. ΚΥΡΙΛΛ. Ἄθρει δὴ οὖν τὸ χρῆμα ἐν νόμῳ γραφόμενον, καὶ ἀναλόγως ταῖς ἑκάστου μέτροις, τὰ παρ' αὐτοῦ ζητοῦντα Θεόν. ἡμερότητος δὲ τῆς ἐπέκεινα λόγου καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχων πηγὴ καὶ γένεσις, ἀποπέμπεται μὲν οὐδένα τῶν διὰ πίστεως προσδεδραμηκότων αὐτῷ, προσίεται δὲ μεθ' ὧν ἂν ἕκαστος ἔχοι, καὶ δωροφορείας δέχεται πνευματικὰς, τὸ ἰσχύος ἐπέκεινα παραιτούμενος πανταχῇ. ἔχει δὲ οὕτως ἡμῖν ὁ ἐπὶ τῷδε νόμος, ἐν τῷ Λευϊτικῷ. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων. λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς. ἄνθρωπος ὃς ἂν εὔξηται εὐχὴν ὥστε τιμὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τῷ κυρίῳ ἔσται ἡ τιμὴ τοῦ ἄρσενος ἀπὸ εἰκοσαετοῦς, ἕως ἑξηκονταετοῦς. ἔσται αὐτοῦ ἡ τιμὴ πεντήκοντα δίδραχμα ἀργυρίου τῷ σταθμῷ τῷ ἁγίῳ. τῆς δὲ θηλείας ἔσται ἡ συντίμησις τριάκοντα δίδραχμα. ἐὰν δὲ ἀπὸ πενταετοῦς ἕως εἴκοσι ἐτῶν, ἔσται ἡ τιμὴ τοῦ ἄρσενος εἴκοσι δίδραχμα. τῆς δὲ θηλείας, δέκα δίδραχμα. ἀπὸ δὲ μηνιαίου ἕως πενταετοῦς. ἔσται ἡ τιμὴ τοῦ ἄρσενος πέντε δίδραχμα ἀργυρίου, τῆς δὲ θηλείας, τρία δίδραχμα ἀργυρίου ἐὰν δὲ ἀπὸ ἑξηκονταετῶν καὶ ἐπάνω, ἐὰν μὲν ἄρσεν ᾖ, ἔσται ἡ τιμὴ αὐτοῦ πεντεκαίδεκα δίδραχμα ἀργυρίου· ἐὰν δὲ θήλεια, δέκα δίδραχμα ἀργυρίου, ἐὰν δὲ ταπεινὸς ᾖ τῇ τιμῇ, στήσεται ἐναντίον τοῦ ἱερέως, καὶ τιμήσεται αὐτὸν ὁ ἱερεὺς καθάπερ ἰσχύει ἡ χεὶρ τοῦ εὐξαμένου, οὕτως τιμήσεται αὐτὸν ὁ ἱερεύς. προσῄεσαν μὲν γάρ τινες, ἑαυτοὺς εἰς ἁγιασμὸν καὶ ἀνάθημα καταγράφοντες τῷ Θεῷ, καὶ ἀνατιθέντες ἀσμένως τὴν τῷ νόμῳ διωρισμένην τῶν διδράχμων ποσότητα. εἰ δὲ δή τις εἴη τῶν οὐ λίαν εὐσθενῶν, ἤγουν τῶν ἀσημοτέρων, οὐκέτι μὲν κατὰ νόμους ἡ ἔκτισις ἦν. δοκιμάζοντος δὲ τοῦ κατὰ καιροὺς ἱερατεύοντος, ὄφλημά τι τοῖς αὐτοῦ μέτροις τὸ ἰσοπαλὲς ὡρίζετο. αὕτη μὲν οὖν ἡ ἐμφανεστέρα τοῦ γράμματος ἀφήγησις καὶ ἔννοια· ἀναμνῆσαι δὲ δεῖν ἀναγκαῖον ὑπολαμβάνω τοὺς τοῖς ἱεροῖς προσεδρεύοντας λόγοις ὅτι μάλιστα φιλομαθῶς, ὡς τοῖς Φαρισαίοις ποτὲ προσλαλεῖ Χριστὸς, καὶ ταυτησὶ σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς διεμέμνητο τῆς ἐντολῆς. οἱ μὲν γὰρ, εἰς ἐξίτηλόν τινα, καὶ οὐχὶ τῷ νόμῳ διεγνωσμένον μεθορμισάμενοι βίον, καὶ διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων, κατὰ τὸ γεγραμμένον, προσῄεσαν λέγοντες, διατί οἱ μαθηταί

quod ipſum viciſſim quoque ſcilicet verum eſt, parum nempe ab eo, qui minus accepit. CYRILLVS. Vide itaque idipſum Lege ſanciri, Deumque pro cuiuſque hominis menſura ab eo rationem expoſcere; qui, cùm infinitæ benignitatis atque clementiæ fons ſit & origo, neminem ad ſe cum fide accedentem reiicit, ſed vnumquemque ea ferentem, quæ habuerit, admittit, & oblationes ſpirituales ſuſcipit, quodque ſupra vires eſt, vbique recuſat. Sic autem habet Lex hac de re conſtituta in Leuitico, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, Homo quicunque vouerit votum, vt pretium animæ ſuæ Domino, erit pretium maſculi à viginti vſque ad ſexaginta annos, erit pretium eius quinquaginta ſicli argenti pondere ſancto; fœminæ autem erit pretium triginta ſicli: ſi vero à quinque annis vſque ad viginti, erit pretium maſculi viginti ſicli, fœminæ autem decem ſicli: à menſe vſque ad quinque annos erit pretium maſculi quinque ſicli argenti, fœminæ autem tres ſicli argenti. Si autem à ſexaginta annis & ſupra, ſiquidem maſculus fuerit, erit pretium eius quindecim ſicli argenti; ſi autem fœmina, decem ſicli argenti: quod ſi pauper fuerit ad pretium, ſtabit ante ſacerdotem, & æſtimabit eum ſacerdos, vt poterit manus vouentis, ſic æſtimabit eum Sacerdos:] adibant enim nonnulli, & ſeipſos in ſanctificationem, & donum Deo adſcribebant, & definitum Lege numerum ſiclorum libenter dicabant. Quod ſiquis non admodum potens fuiſſet, ſeu ex ignobiliorum numero, non amplius ex Legis præſcripto pecunia ſoluebatur, ſed eius arbitratu, qui eo tempore ſacerdotis officio fungeretur, certum quiddam debitum, quod ſoluentis viribus æquale eſſet, definiebatur. Atque hæc eſt aperta literæ expoſitio ac ſententia. Opportunum autem arbitror commemorare iis, qui ſtudioſiſſime ſacris literis incumbunt, olim cum Phariſæos alloqueretur, Chriſtum huius præcepti perſpicue atque euidenter mentionem feciſſe; qui, cum ad vanam quandam, & minime Lege ſancitam viuendi rationem ſeſe tranſtuliſſent, & docerent doctrinas mandata hominum, ſicut ſcriptum eſt, acceſſerunt dicentes, [Cur diſcipuli

„ tui tranſgrediuntur mandatum ſenio-
„ rum; non enim lauant manus, cum pa-
„ nem manducant:] ſtatim vero ad illos
„ Saluator [Quare & vos tranſgredimini
„ mandatum Dei? Deus enim dixit, Ho-
„ nora patrem tuum, & matrem tuam, vt
„ bene ſit tibi; vos autem dicitis, Quicun-
„ que dixerit patri ſuo & matri ſuæ, Do-
„ num quodcunque ex me tibi proderit;
„ non honorabit patrem ſuum & matrem:
„ & irritum feciſtis mandatum Dei pro-
„ pter traditionem veſtram.] Nam, cum pecuniæ lucrique admodum cupidi eſſent Phariſæi, quamplurimos videre cupiebant ad cenſum Lege conſtitutum venire, vtque eorum ſacculi implerentur, quæ quiſque accedens ferret, auidiſſimis manibus colligebant. Veriſimile autem eſt, nonnullos cenſum abnuere, qui cunctationis ſuæ excuſationem haberent haud illiberalem, paupertatem nimirum; & quod iis rebus patris matriſque ſenectutem ſibi alere neceſſe eſſet, quæ ipſi ſummo cum labore vix pararent: hæc cum audirent ſceleſti illi Phariſæi, hortabantur vt alacriter ad munera Deo dicanda pergerent: qua in re neque æquitati conſentanea ſentiebant, & Legis præſcripta contemnebant, quæ decreuerat, vt quam diligentiſſime reuerentiam erga parentes exhiberent, & eis curam impenderent: ſed monebant vt vale illis dicentes, ea exequerentur, quæ Lex ipſa præſcriberet. Nam, quia ex Legis decreto crimen erat aliquid ex iis, quæ ad Dei gloriam oblata eſſent, interuertere; ea vero, quæ dedicabantur, dona vocabant, illi docebant vt parentibus vitæ ſubſidia repetentibus dicerent, Donum quodcunque ex me tibi proderit, id eſt, quod tibi daturus eſſem, id Deo conſecratum eſt: ſcitoque te Legem violaturum, ſi, quæ ad Dei gloriã dicata ſunt furtim ſuſtuleris, & impie acceperis; illam vero in parentes inhumanitatem culpa omni vacare aſſerebant, ac turpiſſimorum commentorum iis auctores erant, qui ſuas facultates Deo potius ex Lege conſecrare ſtatuebant. Hoc eſt, vt opinor, [Quicun-
„ que dixerit patri ſuo, aut matri ſuæ, Do-
„ num quodcunque ex me tibi proderit,
„ non honorificabit patrem ſuum, aut ma-
„ trem ſuam:] liceat enim hac in re non honorare patrem, neque matri reuerentiam exhibere iis, qui dicunt, donum quodcunque ex me tibi proderit, id eſt, quod ſi darem, tibi prodeſſet, id Dei donum eſt; itaque Dei donorum fur eris.

A σου παραβαίνουσι τὴν ἐντολὴν τῶν πρεσβυτέρων. οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσι. παραχρῆμα δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁ σωτήρ. Διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. ὁ γὰρ Θεὸς εἶπε, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ὃς ἐὰν εἴπῃ τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ἐρασιχρήματοι μὲν γὰρ καὶ φιλοκερδεῖς ἄγαν ὄντες οἱ Φαρισαῖοι, πλείστους μὲν ὅσους ὁρᾶν ἐπεθύμουν πρὸς τὴν κατὰ νόμον ἰόντας ἀπογραφὴν, ἵνα δὴ σφίσιν ἀθροίζοιτο τὰ βαλάντια, τὰ παρ' ἑκάστου τῶν προσιόντων ἀπληστοτάτῃ χειρὶ συλλέγουσιν. ἀλλ' ἦν εἰκὸς ἀναδύεσθαί τινας τὴν ἀπογραφὴν, ὄκνου πρόφασιν ἔχοντας οὐκ ἀγεννῆ τὴν πενίαν· καὶ τὸ χρῆναι δεῖν γηροκομεῖν πατέρας ἤγουν καὶ μητέρας, ἐξ ὧν αὐτοὶ καὶ οὐ σὺν ἱδρῶτι βραχεῖ πορίσαιντο·
C μόλις ταυτὶ μαθόντες οἱ ἀλιτήριοι Φαρισαῖοι, προὔτρεπον ἑτοίμους ἰέναι πρὸς τὴν ἀνάθεσιν, οὐ τὰ εἰκότα φρονοῦντες ἔτι, καὶ τὸν νόμον ὀλιγωρεῖν ἐκτεθυμηκότες, ὃ ἀπαιτεῖν εὖ μάλα φημὶ τὴν εἰς γονέας αἰδῶ, καὶ φειδοῦς μεταποιεῖσθαι τῆς εἰς αὐτούς, ἐρρῶσθαι δὲ μᾶλλον ἐπιφωνοῦντας ἤδη πως, τὰ νενομισμένα πληροῦν. ἐπειδὴ γὰρ ἔγκλημα καὶ γραφὴ κατὰ νόμους ἦν τὸ ὑφαιρεῖσθαί τι τῶν εἰς δό-
D ξαν Θεοῦ προσενηνεγμένων, δῶρον δὲ ἦν ὄνομα τοῖς ἀναθήμασιν, ἐδίδασκον λέγειν ἐξαιτοῦσι τὰς ἐπικουρίας τοῖς γεγηρακόσι, δῶρον ὃ ἂν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, τουτέστιν, ὅπερ ἄν σοι δῴην ἐγὼ, τοῦτό ἐστιν ἀνάθημα, καὶ λελυπηκὼς ἴσθι τὸν νόμον, τὰ εἰς δόξαν Θεοῦ παρακλέπτων, καὶ ἀνοσίως λαμβάνων. ἀκαταιτιάτους δὲ τὴν εἰς γονέας ἀπανθρωπίαν διεβεβαιοῦντο ὑπάρχειν, οἱ τῶν αἰσχίστων αὐτοῖς εὑρημάτων εἰσηγηταί, Θεῷ μᾶλλον ἀνατιθέναι τὰ ὄντα κατὰ τὸν
E νόμον ἠρημένοις. τοῦτο οἶμαι ἐστὶ τό· ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, Δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ἐξέσται γὰρ δὴ τὸ μὴ τιμᾶν πατέρα, μήτε μὴν αἰδῶ πεισθαι μητρὸς, τοῖς λέγουσι Δῶρον ὃ ἂν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, τουτέστιν, ὅπερ ἄν σοι δοίην, ὠφελήσαιμι τυχὸν, τοῦτο θεῖόν ἐστι δῶρον, καὶ τῶν ἱερῶν ἀναθημάτων ἔσῃ κλοπεύς.

ΠΑΛ. Ὀρθῶς τε καὶ ἀληθῶς εἰρῆσθαι φημί. Κ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τῆς ἱστορίας ἡμῖν οὐκ ἀσυμφανῶς ἔχει λόγος, ἴωμεν ἐπὶ τὰ πνευματικά, καὶ τῆς τῶν αἰσθητῶν ἐπέκεινα θεωρίας ἀψώμεθα. ΠΑΛΛ. Ἴωμεν. ΚΥΡΙΛ. Ἕκαστος ἡμῶν, ὦ Παλλάδιε, τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων καὶ ἡγιασμένων ἐν πνεύματι, ἱερὸν ἀνάθημα γέγονε τῷ Θεῷ. ὀφείλομεν δὲ τῷ Χριστῷ, τὴν οἰκείαν ζωὴν ἕκαστος. ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος, τιμῆς ἠγοράσθημεν. καὶ οὐκ ἐσμὲν ἑαυτῶν. καὶ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες, μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. κατεκτήσατο γὰρ ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρί, τιμὴν ὥσπερ τινὰ καταθεὶς τὴν ὑπὲρ ἡμῶν, τὸ ἴδιον αἷμα. προσίεμεν οὖν ἄρα τῷ πάντων σωτῆρι Χριστῷ διὰ πίστεως καὶ ἁγιασμοῦ, τῶν εἰς ἡμᾶς παρ' αὐτοῦ γεγονότων, προσάγοντες τὴν ἀντέκτισιν, τῆς ἐν εὐσεβείᾳ ζωῆς τὴν ἀνάθεσιν. ἀλλὰ διάφορος καὶ οὐχ εἷς νοοῖτ' ἂν ὑπάρχειν, καὶ μάλα εἰκότως, τῆς προσαγωγῆς ὁ τρόπος. οἱ μὲν γάρ, οὐκ ἄγαν εὐσθενῶς, οἱ δέ, θερμοτέραις ὥσπερ προθυμίαις εἰς τοῦτο διάττουσιν, καὶ σφριγώσῃ διανοίᾳ, καὶ νῷ διεγηγερμένῳ, καὶ ἀκμαιοτάταις ὁρμαῖς ἵενται πρὸς κατόρθωσιν, ὧν ἂν δέοι σφισὶ πληροῦν, καὶ ἀποπεραίνειν δύνασθαι τὸ αὐτοῖς δοκοῦν. εἶεν δή· ἂν οὗτοι κατά γε τὸ ἐκ τῆς ἱστορίας ὑποδηλούμενον, οἱ ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἕως ἑξήκοντα ἔτους· ἀνέρχεται μὲν γὰρ ἕως ἑξηκοστοῦ λοιπὸν ἔτους, εὐσθενὲς εἶναι τὸ σῶμα, καὶ ἐν τοῖς ἀκμαιοτάτοις κινήμασι. βέβηκε δὲ ἤδη καὶ ἐρρῶσθαί πως ὁ νοῦς, καὶ μάλα ἐπιτηδείως ἔχει πρὸς παραδοχὴν, ὧν ἂν ἕλοιτο μαθεῖν. ὁ δὲ εἰδὼς τὸ πλάσμα ἡμῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἔγνω που πάντως τοιάσδε τινὰς καὶ ἐν ψυχαῖς ἡλικίας. ἐξ ὁμοιώσεων γὰρ ὁ λόγος τῶν σωματικῶν, διέρπει που πάντως ἐπὶ τὰ νοητά. εἴτ' οὖν ἄρσεν εἴη τυχόν, εἴτ' οὖν θήλεια, τῆς νοητῆς ἡλικίας ἐν ἀκμαῖς ἔτι κείμενοι, προσκομιζόντων τὰ ὡρισμένα, τουτέστιν, ἄρσεν, ὡς ἐν διδράχμοις πεντήκοντα τὸν ἀρτίως ἔχοντα, καὶ ὅτι μάλιστα τελεώτατον, τῆς πνευματικῆς λατρείας καρπόν, ὃς διὰ τῶν ἑπτάκις ἑπτά, πρὸς λῆξιν ἤδη τὴν ἀνωτάτω, καὶ εἰς τελειότητα μεμαρτυρημένος ὁρᾶται σαφῶς. ἡ δέ γε θήλεια πάλιν, ὡς ἐν διδράχμοις τριάκοντα. μεῖον μὲν γὰρ ἴσως τοῦ ἄρσενος εὐδοκιμεῖ. προσκομίζει δὲ οὖν ὅμως ἐν κατ' ἰδίαν φύσιν, τὸν ἐν τελειότητι καὶ πόνῳ καρπόν, ὡς διὰ τριάδος δεκάδων ὑποδηλούμενον. ὁ

A PALLADIVS. Recte ac vere dictum eſſe cenſeo. CYRILLVS. Iam vero, cùm hiſtoriæ ratio perſpicua facta ſit, veniamus ad ſpiritualia, & intelligentiam ſenſibilibus figuris altiorem pertractemus. PALLADIVS. Veniamus ſane. CYRILLVS. Vnuſquiſque noſtrum, Palladi, qui fide iuſtificati, & in Spiritu ſanctificati ſumus, donum Deo ſacrum factus eſt. Singuli porro vitam noſtram Chriſto debemus: vt enim beatus Paulus ait,
B [Pretio empti ſumus, & non ſumus noſtri:] &, [Vnus pro omnibus mortuus eſt, vt qui viuunt, non adhuc ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit:] acquiſiuit enim nos per ſe Deo ac Patri, ſuo ſanguine tanquam pretio pro nobis perſoluto. Accedimus igitur ad omnium Saluatorem Chriſtum per fidem & ſanctificationem, eorum quæ ab eo accepimus, hanc vicem referentes, vt vitam, quæ in pietate ducitur, illi dedicemus. Huius
C autem oblationis genus non ſimplex eſſe intelligitur, ſed multiplex; & quidem ſatis conuenienter: nonnulli enim non ſatis fortiter, alii autem feruentioribus ſtudiis ad eam rem proſiliunt, & vegeta mente, vigilantique animo, ac valentiſſimo conatu ad ea exequenda pergunt, quæ præſtare opus eſt, quæque illi placent. Hi autem ſunt, vt ex hiſtoria ſignificatur, qui ætatem agunt à vigeſimo anno vſque ad ſexageſimum interiectam: tum enim incipit firmum eſſe cor-
D pus, & valentiſſimos habere motus vſque ad ſexageſimum annum: eoque tempore erecta conſiſtit, & corroborata eſt quodammodo mens, & aptiſſima ad ea, quæ diſcere velit, accipienda: qui vero nouit figmentum noſtrum, ſicut ſcriptum eſt, is omnino intelligit eiuſmodi quandam etiam in animis ætatem: nam è ſimilitudinibus corporeis ad ſpiritualia progreditur oratio. Siue itaque maſculus ſit, ſiue fœmina, cum ſpirituali ætate adhuc firma ſunt ac vegeta, offerant,
E quæ Lege præſcripta ſunt, id eſt, maſculus tanquam in quinquaginta ſiclis, integrum atque in primis perfectum ſpiritualis cultus fructum, quem per ſepties ſeptem abſolutiſſimum, perfectiſſimumque eſſe, aperte teſtatum eſt. Fœmina rurſus tanquam in ſiclis triginta; minus enim laudis meretur illa quidem, quam maſculus, offert tamen fructum vt in ſua natura perfectum, & labore partum, triſenario numero ſignificatum.

1. Cor. 7.
2. Cor. 5.
Pſalm. 32.

Quiſquis vero ſupra quintum annum vſque ad vigeſimum fuerit, maſculus quidem ſiclos viginti ſoluit, at fœmina decem: à quinto namque, vt opinor, anno vix tandem animus tanquam reſpiceret ad intelligentiam incipit; puerilem quidem adhuc illam, & infirmam, ſed proficientem tamen, corpus etiam continenter ad robur ac firmitatem progreſſionem facit. Intelligis ne quod dico? PALLADIVS. Sane quidem. CYRILLVS. Igitur ſpirituali robori fructus quoque, quem ſinguli homines ferunt, æqualis eſt: ac fœmina vbique eſt maſculo inferior, ſæpe dimidio minor; nam, quod infirmum ſit vas, teſtatus eſt aperte beatus Paulus. poſterior eſt etiam viris felicitate naturæ: ac tacet ea quidem in Eccleſiis: neque enim ſermonis officium ei creditum eſt, neque ſatis fortis ad virtutis munera exequenda, vt eſſe maſculus cernitur. A menſe autem, inquit, vſque ad quintum annum quinque ſiclos ſoluit maſculus, fœmina viciſſim tres. Atqui ab infantibus quinam fructus exiſtat? ergo modò genitum in Chriſto puerum Scriptura nobis inſinuat, quibus accommodatum eſſe alimentum lac, beatus Paulus ait: nam ab iis, qui modò vocati ſunt per fidem, & infantes adhuc ſunt, exiguus eſt fructus: idque cùm ſcirent beati illi diſcipuli, iis qui erant ex gentibus, quamuis à Chriſto quamplurima euangelica præcepta tradita eſſent, ſcribunt vt caueant à fornicatione, & ſuffocato & ſanguine; quæ ſeruantes, bene acturos dixerunt: neque enim grauioribus præceptis onerandus eſt tener adhuc & puerilis animus. Addidit etiam Lex, exigendum eſſe ab eo, qui ſexageſimum annum ac ſupra natus eſſet, à maſculo quidē quindecim ſiclos, à fœmina decem: ea enim ætas, quæ iam ad imbecillitatem infirmitatemque vergit, non admodum fructuoſa eſt, vt ſeneſcentes arbores certe videmus effœta radice ægre fructus edere. Ergo Deus ille iuſtus plane & miſericors, pro cuiuſque alacritate, & animi facultate fructus accipit; neque imbecillē, & in vergente iam ætate poſitum repudiat, & tanquam infirmum reiicit, neque rurſus firmum inhonoratum abire ſinit; ſed latiorem campum quodammodo aperit, in quo quiſquis voluerit, pro modo virium ſibi laudem pariat. Qui autem infirmiores ſunt fortaſſe & rudiores, ipſos habebit loco cenſus, & cuique præſcribet quod vires ferent: id enim eſt,

1. Pet. 3. — 1. Tim. 2. — Heb. 5. 1. Cor. 3. — Act. 15.

A ὁ δὲ ἀπὸ πενταετοῦς, καὶ ἕως εἰκοσαετοῦς, εἰ μὲν ἄρσεν εἴη, διδράχμων εἴκοσι ποιεῖται κατάθεσιν. εἰ δέ γε θήλεια, δέκα. ἐκ πέντε γὰρ, οἶμαι, καὶ μόλις ἐτῶν, ἄρχεταί πως ὁ νοῦς ἀναμύειν ὥσπερ εἰς σύνεσιν, νηπιοπρεπῆ μὲν ἔτι καὶ ἀσθενῆ, πλὴν ἰοῦσαν ὡς ἐπὶ τὸ ἄμεινον, ἐπίδοσιν δὲ τὴν εἰς τὸ ἀεὶ πως εὐσθενὲς τὸ σῶμα ποιεῖται. ἢ οὐ συνίεις ὃ λέγω; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛ. Συμμεμέτρηται μὲν οὖν ταῖς πνευματικαῖς εὐρωστίαις, καὶ ὁ παρ' ἑκάστου καρπός. καὶ ἔστι δὲ πανταχοῦ τὸ θῆλυ, τοῦ ἄρσενος, καὶ ἐν B ἡμίσει πολλάκις. ὅτι γὰρ τὸ σκεῦος ἀσθενὲς μεμαρτύρηκε σαφῶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος. λείπεται δὲ τῆς ἀνδρῶν εὐφυΐας, καὶ σιωπᾷ μὲν ἐν ἐκκλησίαις. οὐ γὰρ πεπίστευται λόγον, εὐσθενὲς δὲ οὔτι που πρὸς κατορθώσεις ἀρετῆς, ὡς ἂν ὁρῷτο ἄρσεν. ἀπὸ δέ γε μηνιαίου, φησὶ, καὶ ἕως πενταετοῦς, πέντε μὲν δίδραχμα τὸ ἄρσεν· τρία δὲ αὖ, τὸ θῆλυ. καί τοι τίς ἂν γένοιτο παρὰ βρεφῶν ὁ καρπός. οὐκοῦν τὸ ἀρτιγενὲς ἐν Χριστῷ C παιδίον, ὁ λόγος ἡμῖν παραφαίνεται, οἷς καὶ τὸ γάλα πρέπειν εἰς τροφὴν ὁ ἱερὸς ἔφη Παῦλος. τῶν γὰρ ἄρτι κεκλημένων διὰ τῆς πίστεως, καὶ νηπιαζόντων ἔτι, βραχὺς ὁ καρπός· καὶ τοῦτο εἰδότες οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἐπιστέλλουσι, καὶ τῆς πλείστης ὅσης εὐαγγελικῆς ἐντολῆς δοθείσης παρὰ Χριστοῦ, φυλάττεσθαι δεῖν ἀπό τε πορνείας καὶ πνικτοῦ, καὶ αἵματος. ταῦτα δὲ δρῶντας, εὖ πράξειν ἔφασκον. οὐ γὰρ τοῖς ἄγαν φορτικοῖς καταβαρύνεσθαι χρὴ τὸν τρυφερὸν ἔτι καὶ νηπιά- D ζοντα νοῦν. προσεπενόησε δὲ ὁ νόμος, ἐξαιτεῖσθαι δεῖν, τοὺς ἀπὸ ἑξηκονταετοῦς καὶ ἐπέκεινα. ἄρσενα μὲν, δέκα καὶ πέντε δίδραχμα· θήλειαν δὲ, δέκα. τὸ γὰρ ἤδη νενευκὸς εἰς τὸ ἄναλκί τε καὶ ἀδρανὲς, οὐκ ἂν γένοιτό πως ἐν εὐκαρπίᾳ πολλῇ, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὰ γηράσκοντα τῶν φυτῶν, παλαιουμένης αὐτῶν τῆς ῥίζης, κατηφιῶντα φαίνεται πρὸς τὴν ἀνειμένην ἐκβολήν. οὐκοῦν ὁ δίκαιος ἀληθῶς καὶ φιλοικτίρμων Θεὸς, ἀναλό- E γως ταῖς ἑκάστου προθυμίαις, καὶ τῇ κατὰ νοῦν ἐπιτηδειότητι, δέχεται τοὺς καρποὺς, οὔτε τὸ ἄναλκι καὶ ἀφηβηκὸς, ἔξω τοῦ λόγου τιθεὶς, καὶ ἀποπέμπων ὡς ἀδρανὲς, οὔτε μὴν ἀγέραστον τὸ εὐσθενὲς ἀφιείς. ἀνευρύνει δὲ ὥσπερ τοῖς ἐθέλουσι τὸ εὐδοκιμεῖν, καθ' ὃν ἂν ἕκαστος ἔχοι τρόπον. τοὺς δέ γε τὴν ἕξιν ἀσθενεστέρους, τάχα δέ που καὶ ὀλιγογνώμονας, αὐτὸς ἐξετάζει, τὴν καρποφορίαν ἐπιμετρῶν ἑκάστῳ τὴν κατ' ἰσχύν. τοῦτο γὰρ οἶμαι ἐστὶ, τὸ,

στήσεται ἐναντίον τοῦ ἱερέως, καὶ τιμήσεται αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, καθ' ὅσον ἰσχύει ἡ χεὶρ τοῦ εὐξαμένου. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς ἰσχνὸς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛ. Ἀνακομιστέον δὴ οὖν, ὦ Παλλάδιε, τῷ Θεῷ, καθάπερ ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ ὀφλημάτων ἐν τάξει, πολιτείαν ἁγιοπρεπῆ, καὶ τῆς ἐξαιρέτου ζωῆς τὰ αὐχήματα. γεγραφότος δὲ δὴ τῶν ἁγίων ἀπεπύθου τινὸς, τίμα τὸν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων, καὶ ἀπάρχου αὐτῷ ἀπὸ σῶν καρπῶν δικαιοσύνης· βουθυσίαις μὲν γὰρ οἱ πάλαι καὶ λιβανωτοῖς ᾤοντο τιμᾶν. πολιτείας γὰρ ἦν αὕτη τῆς κατὰ νόμον ὁδός· ἡμεῖς δὲ λοιπὸν οἱ ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως, τὴν ἀμείνω καὶ προφερεστέραν ἰόντες τρίβον, τὴν ἐν πνεύματί τε καὶ ἀληθείᾳ προσκύνησιν ἀναθήσομεν τῷ Θεῷ, πάντα μὲν ὥσπερ σείοντες κάλων, εἴς γε τὸ δύνασθαι γνησίως διαπεραίνειν ἃ χρεὼν, ἀναθήμασι δὲ τοῖς πνευματικοῖς τε καὶ ἱεροῖς καταγεραίρειν Θεόν. φημὶ γὰρ ἔγωγε διαμεμνῆσθαι δεῖν λέγοντος ἐναργῶς διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως, τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων σου φυλάξῃ, τουτέστιν, ὅπερ ἂν εὔξῃ, διαπεραίνειν ἐπείγου καὶ μάλα γοργῶς· χρῆμα γὰρ ἐν τούτοις ὁ μελλησμὸς οὐκ ἀζήμιον. ἐὰν γὰρ εὔξῃ, φησὶν, εὐχὴν τῷ κυρίῳ, μὴ χρονίσῃς τοῦ ἀποδοῦναι αὐτήν. ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαί σε, ἢ εὔξασθαι, καὶ μὴ ἀποδοῦναι. ΠΑΛΛ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛ. Καὶ μήν τοι τῆς εὐτεχνίας τὸν εὐφυᾶ σκοπὸν, τῆς ἐπί γε τῷ δεῖν ἀποπεραίνειν εὐχὰς καὶ ὁμολογίας, οὐκ ἂν μάθοι τις ἂν οὐχ ἑτέρωθεν ἀσφαλῶς, πλὴν ὅτι διὰ τοῦ νόμου. γέγραπται γὰρ, ὅτι λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου. ἆρα γὰρ οὐχὶ νόμῳ τῷ θείῳ φωταγωγούμεθα, καὶ εἶμεν ὀρθήν τε καὶ ἀπλανῆ διά τινος ἂν, λύχνον ὥσπερ τινὰ τὰς ἐκεῖθεν ἔχων αὐγάς. ΠΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; ψάλλει γάρ που καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, ἡ ἐντολὴ κυρίου τηλαυγὴς, φωτίζουσα ὀφθαλμούς. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τίνα δὴ οὖν τρόπον εὐδοκιμήσομεν, τὸν εὐκλεᾶ τε καὶ πάναγνον διαζῶντες βίον, καὶ λαμπρὸν ἀνάθημα τῷ Θεῷ, τοὺς τῆς ἄγαν ἐπιεικείας ἀπονέμοντες τρόπους, εἴσῃ τοι καὶ μάλα σαφῶς, καὶ δι' ἑτέρων ἡμῖν θεσπισμάτων ἐπισκήπτοντος τοῦ Θεοῦ. ἔχει δὲ οὕτως ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς. ἀνὴρ ἢ γυνὴ ὃς ἂν μεγάλως εὔξηται εὐχὴν ἀφαγνίσασθαι ἁγνείαν κυρίῳ, ἀπὸ οἴνου καὶ σίκερα ἁγνισθήσεται. καὶ ὄξος ἐξ οἴνου

A vt opinor, ſtabit coram ſacerdote, & æſtimabit eum ſacerdos, quantum poteſt manus vouentis. PALLADIVS. Quam ſubtilis expoſitio? CYRILLVS. Offerenda eſt igitur Deo, Palladi, tanquam odor ſuauitatis, ac tanquam debitum quoddam digna ſanctis hominibus conuerſatio, & excellentis vitæ gloria: ſcis enim quendam ſanctum virum ſcripſiſſe, [Honora Dominum de tuis iuſtis laboribus, & primitias illi offer de tuis iuſtitiæ fructibus:] (Prou. 3.) B nam priſci illi homines boum victimis & thure ſe Deum honorare putabant; ea enim erat legalis conuerſationis via: ſed nos, qui iam in Christo per fidem, præſtantiorem atque meliorem viam ingredimur, adorationem, quæ in ſpiritu ac veritate ſit, Deo dicabimus, omnem rudentem, vt dicitur, mouentes, vt ſtrenue, quæ oportet, perficiamus, & donis ſpiritualibus ac ſacris Deum veneremur. Nam ego quidem cenſeo meminiſſe oportere verborum, quæ per ſapientiſſimum virum Moyſen aperte C dicit, [Quæ egrediuntur de ore tuo, ſeruabis,] (Deut. 23.) id eſt, quodcunque voueris, omnibus viribus contende, vt perficias: nam in his rebus cunctatio non eſt impunita. [Si enim voueris, inquit, votum Domino, ne moreris reddere illud: bonum eſt, non vouere te, quam vouere & non reddere.] (Eccle. 5.) PALLAD. Verum eſt. CYRILL. Atqui induſtriæ in ſoluendis votis atque nuncupationibus aptum propoſitum non aliunde certò diſcere D licet, quam ex Lege: ſcriptum eſt enim, [Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.] (Pſal. 118.) Quid enim? nonne Lege diuina tanquam lumine præeunte, ducimur? nonne per viam rectam certamque facile curret, cui ſplendor inde exiſtens tanquam fax quædam affulſerit? PALL. Quis id neget? pſallit enim profecto beatus Dauid, [Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.] (Pſal. 18.) CYRILLVS. Sed quomodo præclaram ac puriſſimam vitam viuendo, & E ſummæ probitatis mores, Deo tanquam præclarum donum offerendo, mereri laudem poſſimus, apertiſſime intelliges ex aliis reſponſis, quæ pro nobis præcipit Deus. Sic autem habetur in Numeris, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, Vir aut mulier, quicunque vouerit magnum votum, vt conſecret ſanctificationem Domino, à vino & ſicera purificabit ſe, & acetum ex vino, & acetum

„ & acetum ex ſicera non bibet, &
„ quæcunque fiunt ex vua, non bibet,
„ vuam recentem & vuas paſſas non co-
„ medet omnibus diebus voti ſanctifica-
„ tionis ſuæ, ab omnibus, quæ fiunt
„ ex vite, vinum ex vinaceis vſque ad
„ ſemen acini non comedet omnibus
„ diebus voti ſanctificationis ſuæ; no-
„ uacula non aſcendet ſuper caput eius,
„ quoad impleti fuerint dies, quotquot
„ vouit Domino: ſanctus erit, nutriens
„ comam, crinem capitis omnibus die-
„ bus voti Domino; ad omnem ani-
„ mam mortuam non ingredietur; in
„ patre & matre, & in fratre & ſorore,
„ non inquinabitur in ipſis, cum mo-
„ riuntur; quia votum Dei ſui ſuper ip-
„ ſo, in capite ſuo: omnibus diebus vo-
„ ti ſui ſanctus erit Domino: quod ſi
„ quis morte moriatur repente ſuper
„ eum, ſtatim inquinabitur caput voti
„ eius, & tondebit caput ſuum, quo die
„ purgatus fuerit, die ſeptimo tondebi-
„ tur, & die octauo feret duos turtu-
„ res, vel duos pullos columbarum ad
„ ſacerdotem, ad oſtium tabernaculi
„ teſtimonii, & faciet ſacerdos vnum pro
„ peccato, & vnum in holocauſtum, &
„ exorabit pro eo ſacerdos, pro eo quod
„ peccauit in anima, & ſanctificabit ca-
„ put eius: eo die, quo ſanctificauit Do-
„ mino omnes dies voti, offeret agnum
„ anniculum in holocauſtum delicti, &
„ dies priores non computabuntur, quia
„ contaminatum eſt caput voti ſui.]

PALLADIVS. Non facile eſt hoc Dei reſponſum inſpicere, niſi Lex hæc ſubtiliter examinet: namque non tondere capillum, longoſque crines iactari ſinere, à vino quoque & aceto, & vua paſſa & acinorum ſemine abſtinere, quam habet in ſe partem diuini cultus? CYRILLVS. Nullam ſane, Palladi, reuera, ſi quis rem ipſam per ſe ex natura ſua ſpectet: non tamen admiratione vacat Legis propoſitum, quæ mores Gentium artificio quodam ad decentiora traducit, & id ipſum, quod vanum eſſe videtur, ad imaginem euangelicæ vitæ eleganter immutat. Igitur, ſi cui propoſitum ſit, ſeipſum Deo, magno voto, id eſt, excellentiſſimæ conuerſationis modo & perfectæ iuſtitiæ recta integraque via conſecrare, à vino & ſicera longe abſcedat, id eſt, ab omni re, quæ inebriare ac perturbare poteſt, abducat animum: hæc autem ſunt, ſenſus mundanus, terrenæ cupiditates, ſolicitudines carnis,

A καὶ ὄξος ἐκ σίκερος οὐ πίεται, καὶ ὅσα κατεργάζεται ἐκ σταφυλῆς οὐ πίεται. σταφυλὴν πρόσφατον καὶ σταφίδα οὐ φάγεται πάσας τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς τοῦ ἁγιασμοῦ αὐτοῦ. ἀπὸ πάντων ὅσα γίνεται ἐξ ἀμπέλου, οἶνον ἀπὸ στεμφύλων ἕως γιγάρτου οὐ φάγεται πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ ἁγιασμοῦ. ξυρὸν οὐκ ἐπελεύσεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἕως ἂν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι, ὅσας ηὔξατο κυρίῳ. ἅγιος ἔσται τρέφων κόμην, τρίχα κεφαλῆς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς κυρίῳ. ἐπὶ πάσῃ ψυχῇ τετελευτηκυίᾳ οὐκ εἰσελεύ-

B σεται ἐπὶ πατρὶ καὶ μητρί, καὶ ἐπ' ἀδελφῷ καὶ ἐπ' ἀδελφῇ, οὐ μιανθήσεται ἐπ' αὐτοῖς, ἀποθανόντων αὐτῶν, ὅτι εὐχὴ Θεοῦ αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς αὐτοῦ ἅγιος ἔσται κυρίῳ. ἐὰν δέ τις θανάτῳ ἀποθάνῃ ἐπ' αὐτῷ ἐξάπινα, παραχρῆμα μιανθήσεται ἡ κεφαλὴ εὐχῆς αὐτοῦ· καὶ ξυρήσεται τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ᾗ ἂν ἡμέρᾳ καθαρισθῇ. τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ξυρηθήσεται· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ οἴσει δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν πρὸς τὸν ἱε-

C ρέα, ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ ποιήσει ὁ ἱερεὺς μίαν περὶ ἁμαρτίας, καὶ μίαν εἰς ὁλοκαύτωμα· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ ὧν ἥμαρτε περὶ τῆς ψυχῆς, καὶ ἁγιάσει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἡγίασε κυρίῳ, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς, καὶ προσάξει ἀμνὸν ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα πλημμελείας. καὶ αἱ ἡμέραι αἱ πρότεραι ἄλογοι ἔσονται, ὅτι ἐμιάνθη ἡ κεφαλὴ εὐχῆς αὐτοῦ. ΠΑΛ. Οὐκ ἄπραγον μὲν τὸ

D χρησμῴδημα συνιδεῖν, ἥκιστά γε μήν, οὐχὶ τοῦ νόμου λεπτὴν παθόντος τὴν βάσανον. τὸ γὰρ μὴ ψιλοῦσθαι τὴν τρίχα, μακρὰν δὲ ἀφιέναι καὶ κατασείεσθαι κόμην, οἴνου τε καὶ ὄξους καὶ σταφίδος, καὶ μὴν καὶ γιγάρτων ἀποφοιτᾶν, ποῖον ἂν ἔχοι λατρείας τρόπον; Κ. Οὐδένα μέν, ὦ Παλλάδιε, κατά γε τὸ ἀληθές, εἴπερ τις ὅλως αὐτὸ κατὰ φύσιν ὅτι ποτέ ἐστι καταθεωροῖ τὸ χρῆμα. οὐκ ἀθαύμαστός γε μὴν ὁ τοῦ νόμου σκοπός, τὰ Ἑλλήνων ἔθη μεταχαράττοντος εὐτέχνως ἐπὶ τὰ πρεπωδέστερα, καὶ μεταπλάττοντος ἀστείως εἰς εἰκόνα ζωῆς εὐαγγελικῆς, καὶ τὸ εἰκαῖον

E εἶναι δοκοῦν. οὐκοῦν εἴτῳ περ εἴη σκοπὸς ἀφαγνίσασθαι τῷ Θεῷ κατὰ τὴν μεγάλην εὐχήν, τουτέστι κατά γε τὸν τῆς ἀρίστης πολιτείας τρόπον, καὶ δικαιοσύνης ἐντελοῦς ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον τρίβον, οἴνου καὶ σίκερος οἰχέσθω μακράν, τουτέστι, παντὸς τοῦ καταμεθύσκειν ἰσχύοντος, καὶ καταθολοῦν εἰωθότος, ἀπαλλαττέτω τὸν νοῦν. εἶεν δ' ἂν οἶμαι ταυτί, φρόνημα κοσμικόν, γεώδεις ἐπιθυμίαι, μέριμναι σαρκὸς

A εἰκαῖοι περισπασμοί· ταῦτά τοι πεπονθότας τῶν ἱερέων τινὰς λόγος ἐνθρηνεῖ προφητικὸς, ὡδί πως ἔχων. ὅτι ἱερεὺς καὶ προφήτης ἐξέστησαν διὰ τὸν οἶνον, ἀπὸ τῆς μέθης τοῦ σίκερα. καὶ μὴν καὶ περὶ ἑτέρων ὁ προφήτης φησίν. ἐκ γὰρ ἀμπέλου Σοδόμων, ἡ ἄμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόῤῥας. ἡ σταφυλὴ αὐτῶν, σταφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας αὐτῶν θυμὸς δρακόντων, ὁ οἶνος αὐτῶν. ποτίζειν δὲ λέγονται καὶ ἕτεροί τινες τὸν πλησίον, ἀνατροπὴν θολεράν. ἐξείργει δὴ οὖν παντὸς τοῦ καταμεθύσκειν εἰδότος, τὸν ἡγιασμένον τὸν νοῦν. B καὶ μέντοι καὶ ὄξους ἀμέτοχον εἶναι δεῖν αὖ μάλα φησίν. ὄξος οἶμαί που, τὰς παρὰ φύσιν τε καὶ ἐκτετραμμένας ὀνομάζων ἡδονάς. σταφίδος δὲ καὶ γιγάρτων ἀπαγορεύει χρῆσιν, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν εἰς ἀρχαῖα λείψανα τῶν ἐν ἡμῖν ἡδονῶν, καθικνεῖσθαί που τὸν νοῦν ἐφιείς. οἶνος μὲν δὴ καὶ πάντα τὰ ἐξ αὐτοῦ, διαβέβληνται νόμῳ, ταυτησὶ καθάπερ ἐγῷμαι καὶ οὐχ ἑτέρας ἕνεκα τῆς αἰτίας. τί δ' ἂν εἴη λοιπὸν καὶ C τό γε δὴ χρῆναι μακρὰν τῷ Θεῷ καθεῖναι τὴν κόμην, φέρε δὴ λέγωμεν, ἐκεῖνο τῶν ἄλλων προηγορευκότες. Ἑλλήνων μὲν γὰρ ἀνοήτατοι παῖδες, ταῖς παρὰ φύσιν αὐτοῖς ἑπόμενοι συνηθείαις, καὶ κτηνῶν ἀλόγων διαβιοῦντες δίκην, ἀνίεσαν κόμην, δαιμονίοις αὐτὴν σκηπτόμενοι τρέφειν· καὶ ὁ μέν τις αὐτὴν νύμφαις ὀρειάσιν, ὁ δεῖνα δὲ αὖ ποταμῷ κατὰ καιροὺς ἀπεκείρετο· καὶ λατρείας ἦν τρόπος τὸ χρῆμα αὐτοῖς. Μωσῆς γε μὴν ὁ σοφώτατος, μᾶλλον δὲ διὰ Μωσέως D ὁ πάνσοφός τε καὶ ἀριστοτέχνης Θεὸς, δυσαποσπάστοις ἔχουσι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ πλάνησιν, τὰ ἴσα νομοθετεῖ, διὰ τῶν ἀρχαίων ἠθῶν τε καὶ τρόπων κατὰ βραχὺ μεθιστὰς, εἴς γε τὸ δαίμοσι μὲν οὐκέτι, Θεῷ δὲ τῷ πάντων, ὡς διὰ τύπου καὶ σκιᾶς, ἀνάπτειν τὸ σέβας. τιγάρτοι καὶ τοὺς περὶ τῶν θυσιῶν ἐτίθει νόμους, καὶ τὰς δι' αἱμάτων θυσίας ἀνεθελήτως ἐδέχετο. καὶ γοῦν ἔφασκεν ἐναργῶς διὰ φωνῆς Ἡσαΐου, τίς E γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; οὐκοῦν συνήθεια μὲν ἀλογωτάτη παρ' Ἕλλησιν ἦν, διδάσκει δὲ τὰ ἀμείνω καὶ καταρυθμίζει λόγῳ πρὸς τὸ εὖ ἔχον ὁ νόμος, καὶ τὸ εἰκαῖον εἶναι δοκοῦν. βούλει δὲ ὡς ἔνι καὶ τὰ ἐφ' ἑκάστῳ λέγωμεν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Μάλιστά γε. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἢ οὐκ οἶσθα, μεμνήσομαι γὰρ, εἰς νοῦ τύπον ὁ λόγος ἔθηκε τὴν κεφαλὴν, ὡς ἐν διαιτήματι νοῦ. δέχεται γὰρ οὕτως ἡ θεόπνευστος γραφή,

A vanæ diſtractiones, quibus ſacerdotes quoſdam affectos eſſe, ſermo propheticus queritur his verbis, [Quia ſacerdos & propheta inſanierunt præ vino, præ ebrietate ſiceræ :] necnon de aliis propheta dicit, [Ex vinea Sodomorum vitis eorum, & palmes eorum ex Gomorrha ; vua eorum vua fellis, botrus amaritudinis eorum, furor draconum vinum eorum.] Potare etiam alii dicuntur proximum ſuum peruerſione turbida. Itaque ab omni re, quæ inebriare B poteſt, remouet animum ſanctificatorum: atque etiam aceto abſtinere oportere ait; acetum, vt opinor, voluptates præter naturam atque peruerſas appellans; vuæ etiam paſſæ & ſeminum acinorum vſum prohibet, ne ad veteres quidem reliquias inſitarum in nobis libidinum deſcendere animum permittens: vinum enim & omnia, quæ ex eo fiunt, hac, vt opinor, non alia de cauſſa Lege culpantur. Iam vero quidnam ſit longam oportere comam Deo nutrire, age C dicamus, illud ante alia præfati; ſtultiſſimi namque Gentiles, cùm conſuetudinem, quæ præter naturam eſſet, ſequerentur, & pecudum more viuerent, promittebant comam, illam eius rei cauſſam afferentes, dæmoniis ſe illam nutrire, & hic quidem illam oreadibus nymphis, ille viciſſim fluuio alicui certo tempore tondebat, eaque res religioſa putabatur. Moyſes verò ſapientiſſimus, imò verò per Moyſen ille longe omnium ſapientiſſimus atque optimus artifex Deus, fi- D liis Iſrael, quibus adeo Ægypti error inſederat, vt ægre ablui poſſet, eadem præcipit, ac per veteres illos mores atque ritus paulatim eò transfert, vt non amplius Dæmoniis, ſed omnium Deo tanquam per figuram & vmbram eum cultum deferrent: ob eamque cauſſam leges de ſacrificiis tulit, illaſque cruentas victimas haud admodum libenter accipiebat. ideoque dicebat aperte per Eſaiæ vocem, [Quis quæſiuit hæc de manibus veſtris?] Ergo conſuetudo ſtultiſ- E ſima apud Gentiles erat; Lex vero præſtantiora docet, ac ratione ad meliorem ſtatum id quoque reformat, quod vanum eſſe videbatur. Placetne vero, vt, quoad fieri poteſt, etiam quæ ad ſingula pertinent, perſequamur? PALLAD. Maxime vero. CYRILL. An ignoras, vt iam dicta commemorem, pro figura mentis caput poſuiſſe Scripturam, tanquam mentis domicilium? ſic enim accipit diuinitus inſpirata Scriptura.

Eſai. 28.
Deut. 32.
Abac. 2.
Eſai. 1.

PALLADIVS. Fateor. Sed quid tandem iſtud eſt? CYRILLVS. Quia capilli fructus quodammodo ſunt capitis, & more inſitorum germinum exoriuntur: cogitationes viciſſim, & quæ ex mente exiſtunt omnia, fructus ſunt mẽtis, quæ in nobis legẽ germinant, & in ipſa velut pulchra ac florida coma decent. Oportet itaque, vt mentem in nobis habeamus non nudam & ſpoliatam rectis cogitationibus, ſed veluti germinantem, & ad Dei honorem certiſſima omnium rerum pulcherrimarum ſcientia comptam, qua ipſam quoque diuinam pulchritudinem cuiuſmodi ſit perueſtiget, & clare circumſpiciat, quę tanquam in profundo latent, & rectiſſimę fidei rationes aſſequatur, ita vt de Deo cognitionem omni reprehenſione vacantem percipere, & viam certiſſimam atque in primis laudandam ingredi valeat. An vero non iam ad ſummum laudis verticem ſcandere eiuſmodi hominem dixeris? PALLADIVS. Maxime vero. CYRILLVS. Tonderi autem & radi caput capillo ad cutem inciſo, nonne ignominiæ opinionem affert iis, quibuſcunque id forte contigerit? PALLADIVS. Intelligo. CYRILL. Scis enim matri Iudæorum Hieruſalem,
Mich. 1. » inquam, dixiſſe Deum, [Tondere &
» decaluare ſuper filiis tuis delicatis, dila-
» ta viduitatem tuam vt aquila, quia ca-
» ptiui ducti ſunt à te:] ignominioſa enim & turpis eſt detonſio, & lugentibus conuenientiſſima. PALLAD. Recte ais. CYRILL. Nudus igitur & ignominioſus eſt animus, & turpitudinis plenus, cum iis caret, quę ipſi laudem conciliant. In horum numero iure cenſentur imperiti, & qui peruerſam opinionem de Deo habent, ita vt lapides adorent, & ſtultiſſime audeant venerationem creaturæ deferre potiuſquam creatori atque conditori, & quæ prorſus peruerſa ſunt, & ſentiant & dicant, ac veram immaculatamque fidem reiiciant, & ad ea potius accurrant, quæ nemo niſi præ ſtultitia dixerit, quia mentem non habent rectis cogitationibus comptam. PAL. Recte dicis. CYRILL. Sit ergo mens ratiocinationum rectarum plena, & cogitationum inuentis in quouis genere laudabilium rerum, tanquam comis ornata. Sapiens enim eſt eiuſmodi animus in primis, & ad illam lucem admittendam, quæ in Chriſto per fidem tribuitur, accommodatus.

A ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σύμφημι· τί οὖν τοῦτό γε; ΚΥΡΙΛΛ. Οὐ τρίχες μὲν, καρποὶ κεφαλῆς, καὶ ἐμφύτων βλαστημάτων ἀνίσχουσι δίκην· ἔννοιαί γε μὴν, καὶ τὰ ἐκ νοῦ πάντα, καρπὸς ἂν εἶεν αὖ νοῦ, νόμον ἡμῖν ἀναβρύουσαι, καὶ οἱονείπως αὐτῷ καλή τε καὶ εὐανθὴς ἐμπρέπουσα κόμη· χρὴ τοιγαροῦν ἡμᾶς, οὐ γυμνὸν καὶ ἐψιλωμένον ἐννοιῶν ἀγαθῶν ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν τὸν νοῦν, ἀλλ' οἱονεὶ βρύοντα καὶ κομῶντα Θεῷ τὴν ὁποιουοῦν τῶν ἀρίστων εἴδησιν ἀκριβῆ, δι' ἧς καὶ αὐτὸ
B τὸ θεῖον, ὅ τί ποτέ ἐστι, περιεργάσεται κάλλος, καὶ περιαθρήσει λαμπρῶς τὰ ὡς ἐν βάθει κεχρυμμένα, καὶ τοὺς τῆς ἄγαν ὀρθότητος καταπλουτήσει λόγους, ὡς ἀνύπαιτον παντελῶς τὴν ἐπὶ Θεῷ δύνασθαι γνῶσιν ἑλεῖν, καὶ ἀπλανεστάτην ἰέναι τρίβον, τὴν ἐφ' ἅπασι λέγω τοῖς τεθαυμασμένοις. ἢ οὐκ εἰς λῆξιν ἐπαίνου παντὸς διαφέρειν ἤδη πως τόν γε τοιοῦτον ἐρεῖς; ΠΑΛ. Καὶ μάλα. ΚΥΡ. Τί δὲ, οὐχὶ τὸ ξυρᾶσθαι καὶ κα-
C ταψιλοῦσθαι τὴν κεφαλὴν τεμνομένης ἐν χρῷ τῆς τριχὸς, ἀτιμίας ὑπόληψιν ἐργάσαιτ' ἂν, οἷσπερ ἂν ὅλως συμβαίνοι τυχὸν, ἰέναι; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι. ΚΥΡΙΛ. Εἰ γὰρ Θεοῦ λέγοντος πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα, φημὶ δὲ τὴν Ἱερουσαλὴμ, ξύρησαι καὶ κεῖραι ἐπὶ τὰ τέκνα τὰ τρυφερά σου. ἐμπλάτυνον τὴν χηρείαν σου ὡς ἀετὸς, ὅτι ᾐχμαλωτεύθησαν ἀπὸ σοῦ. ὑβρίστρια γὰρ καὶ ἀτιμοποιὸς
D ἡ ξύρησις, καὶ τοῖς πενθοῦσι πρεπωδεστάτη.

ΠΑΛΛΑΔ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛ. Γυμνὸς οὖν ἄρα καὶ ἀτιμότατος νοῦς, καὶ αἰσχύνης ἔμπλεως οὐκ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὰ δι' ὧν θαυμάζεται. εἶεν δ' ἂν ἐν τούτοις καὶ μάλα εἰκότως οἵ τε ὀλιγογνώμονες, καὶ παρεφθαρμένην ἔχοντες ἐπὶ Θεῷ τὴν δόξαν, ὡς λίθοις προσκυνεῖν, ἤγουν ἀσυνέτως ἀποτολμᾶν ἀπονέμειν τῇ κτίσει τὸ σέβας, παρὰ τὸν κτίστην καὶ ποιητὴν, καὶ τὰ εἰσάπαν διεστραμμένα φρονεῖν τε καὶ λέγειν.
E καὶ τὴν μὲν ἀληθῆ καὶ ἀμώμητον ἀποσείεσθαι πίστιν, ἐπιθρώσκειν δὲ μᾶλλον, οἷς ἂν ἐξ ἠλιθιότητος παραφθέγξαιντό τινες, ἅτε τοι τὸν νοῦν ἀγαθοῖς οὐκ ἔχειν κατακομῶντα λογισμοῖς. ΠΑ. Ἄριστα ἔφης. Κ. Ἔστω δὴ οὖν τοῖς εἰς ὀρθότητα λογισμοῖς μεμεστωμένος ὁ νοῦς, καὶ ἐννοιῶν εὑρήμασι τοῖς εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν τεθαυμασμένων, οἷά τινι κόμῃ κατεστεμμένος. ἔμφρων γὰρ ὁ τοιοῦτος ἐστὶν οὗτος μάλιστά γε, καὶ ἐπιτηδείως ἔχων εἴς γε τὸ χωρῆσαι λοιπὸν τὸ ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως εἰσκεκομισμένον φωτο-

id enim eſt, vt opinor, Dies priores non computabuntur. Eiuſmodi quiddam per Ezechielis quoque vocem ait, (Ezech 18.) [Iuſtitia iuſti non eximet eum, quo die peccauerit; & iniquitas iniqui non nocebit ei, quocunque die conuertetur ab iniquitate ſua.] Ergo, ſi interim eueniat, vt, qui ſanctificati ſunt, contaminentur, eorum, quæ antea geſſerint, iacturam facient; non tamen eiuſmodi damnum eſt, vt nullo modo ei ſubueniri poſſit: abluuntur enim in Chriſto, qui turturis atque columbæ loco ſeipſum pro nobis Deo & Patri offert, & vt agnus immolatur, & nos carnis ſuæ morte iuſtificat. Hac de cauſſa iuſſit, vt ille detonſus ſacrificia offerret, quæ figuram haberent Chriſti, qui iuſtificat impium, & confirmat infirmum, & erigit lapſum, & conuertit errantem, & abluit inquinatum. PALLADIVS. Rectiſſime dictum eſt. CYRILLVS. Equidem exiſtimo, ſi paululum ea, quæ propoſita ſunt, verba animaduerterimus, aliam quoque nos poſſe ſubtilium abditorumque ſenſuum altitudinem intueri: neque enim ea Lex ad hanc rem inconſiderate nos hortatur, de eo, qui comam Deo nutrit ſcripta, (Num. 6.) [Si vero mortuus repente fuerit, ſtatim inquinabitur caput voti eius, & tondebit caput ſuum, quo die purgatus fuerit, die ſeptimo tondebitur, & die octauo feret duo turtures, vel duos pullos columbarum ad ſacerdotem; & ſanctificabit, inquit, capút eius illo die:] afferre etiam agnum anniculum iubebatur. PALLADIVS. Sed iure hoc loco ambiget Chriſti diſciplinæ ſtudioſus, quid tandem hoc ænigma ſit, quove ſpectet: idque mihi diſcere cupienti explices velim. CYR. Dicam equidem, vt potero: tu vero viciſſim, ſi qua in re à via deflexero, veniam dabis: difficilis enim eſt hic locus, & obſcurum ænigma. PALLADIVS. Aſſentior. CYRILLVS. Cum corporis caput, Palladi, in ſe ipſo mentis figuram gerat: (ſic enim diuinis ſacriſque literis decretum eſt.) cogitationes atque notiones, quæ ex illa in illa, natura vi oriuntur, per quas ad cognitionem cuiuſcunque rei ducimur, cum crinibus & comis comparamus: hæc enim ſunt, quæ ex capite germinant. PALLAD. Memini. CYRILL. Eſt ergo in nobis mẽs intonſa quodammodo, & comis Deo ſacratis ornata,

A τοῦτο γάρ, οἶμαι, ἐστί, τό, αἱ ἡμέραι αἱ πρῶται ἄλογοι ἔσονται. τοιοῦτόν τί φησι καὶ διὰ φωνῆς Ἐζεχιήλ. δικαιοσύνη δικαίου οὐ μὴ ἐξέληται αὐτόν, ἐν ᾗ ἡμέρᾳ ἁμάρτῃ, καὶ ἀνομία ἀνόμου οὐ μὴ κακώσῃ αὐτόν, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀποστρέψῃ ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ. οὐκοῦν εἰ γένοιτο μεταξὺ καταμιαίνεσθαί πως τοὺς ἡγιασμένους, ζημίαν μὲν ὑποστήσονται τῶν ἤδη προειργασμένων, οὐ μὴν δυσδιάφυκτον τὴν ἐντεῦθεν νοσοῦσι ζημίαν· διασμήχονται γὰρ ἐν Χριστῷ, καθάπερ ἐν τάξει τρυγόνος καὶ περιστερᾶς, ἑαυτὸν ὑπὲρ
B ἡμῶν προσάγοντος τῷ Θεῷ καὶ πατρί, καὶ ὡς ἀμνοῦ καταθυομένου, καὶ δικαιοῦντος ἡμᾶς τῷ θανάτῳ τῆς ἰδίας σαρκός. ταύτητοι προστέταχε, τὸν τὴν ξύρησιν ὑπομείναντα, θυσίας προσάγειν ἐν τύπῳ Χριστοῦ, τοῦ δικαιοῦντος τὸν ἀσεβῆ, καὶ ῥωννύντος τὸ ἀσθενές, καὶ ἀνιστάντος τὸ πεπτωκός, καὶ ἐπιστρέφοντος τὸ πλανώμενον, καὶ ἀπονίζοντος τὸ μεμολυσμένον. ΠΑΛ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡ. Οἶμαι δ᾽ ἔγωγε, μικρὸν ἐνιέντας τοῖς προκειμένοις τὸν νοῦν, καὶ ἕτερον ἡμᾶς δύνασθαι καταθρῆσαι βάθος λεπτῶν τε καὶ κεκρυμμένων ἐν-
C νοιῶν. παραθήγει γὰρ εἴς γε δὴ τοῦτο ἡμᾶς, οὐκ ἀπεριεσκέπτως ὁ νόμος, περὶ τοῦ τὴν τρίχα τρέφοντος Θεῷ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ἐξάπινα, παραχρῆμα μιανθήσεται ἡ κεφαλὴ εὐχῆς αὐτοῦ, καὶ ξυρήσεται τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ καθαρισθῇ, τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ξυρηθήσεται, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, οἴσει δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, πρὸς τὸν ἱερέα. καὶ ἁγιάσει, φησί, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐν ἐκείνῃ ἡμέρᾳ. προσάγειν δὲ καὶ ἐνιαύσιον ἀμνὸν ἐπετάττετο. ΠΑΛ.
D Ἐπαπορήσειε δ᾽ ἂν εἰκότως ὁ χριστομαθής, τί δ᾽ ἂν εἴη λοιπὸν τὸ αἴνιγμα, καὶ πρὸς τί βλέπει μαθητιῶντι φράσον. ΚΥΡ. Οὐκοῦν ἐρῶ μέν, ὡς ἔνι· σὺ δὲ δὴ αὖ, εἴ τι παρεκθέοιμι τῆς ὁδοῦ, συγγνώμων ἔσο· δριμὺς γὰρ ὁ λόγος, καὶ ἀμυδρὸν τὸ αἴνιγμα. ΠΑΛ. Σύμφημι. ΚΥΡ. Ἀνατυπούσης ἡμῖν, ὦ Παλλάδιε, τῆς τοῦ σώματος κεφαλῆς, ὡς ἐφ᾽ ἑαυτῇ, τὸν νοῦν, ὧδε γὰρ ἔδοξε τῷ θείῳ τε καὶ ἱερῷ γράμματι, τὰς ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ φυσικῶς ἀνισχούσας ἐννοίας,
E δι᾽ ὧν εἰς εἴδησιν τὴν ἐφ᾽ ὅτῳ οὖν τῶν ὄντων χειραγωγούμεθα, θριξί τε καὶ κόμαις παρεικάζομεν. ταυτὶ γὰρ ἡμῖν τὰ ἐκ κεφαλῆς ἀναβρύοντα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Μεμνήσομαι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀκειρεκόμης οὖν ἄρα, καὶ ἐν ἡμῖν οἱονείπως ὁ νοῦς, καὶ Θεῷ κατάκομος.

ἐννοιῶν ὑπάρχων ἐπίμεστος ἀγαθῶν. γυμνὴ δὲ δὴ αὖ καὶ ἐψιλωμένη, καὶ ἀτιμότατον φαλάκρωμα νοσοῦν; εἰ μήτε ὀρθὰς ἐπὶ Θεῷ τὰς διαλήψεις ἔχοι, μήτε μὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς πρακτέοις ἀρίστην τε καὶ ἀκατάμεμπτον καταπλουτήσει τὴν εἴδησιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ταυτὶ γὰρ ἡμῖν καὶ ἀρτίως διεγυμνάζετο. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν πρὸ μὲν τῆς τοῦ σωτῆρος ἐπιδημίας, κέκληται πρὸς θεογνωσίαν διὰ Μωσέως ὁ Ἰσραήλ. ταύτῃ τοι καὶ ἡγιάζετο. ηὔξατο δὲ τρόπον τινὰ τῷ Θεῷ τὴν εἰς ἁγνείαν εὐχήν. ὅτι γὰρ ἔσται νομοφύλαξ, ἐπηγγέλλετο σαφῶς ἐν τῷ ὄρει Χωρὴβ, οὕτω λέγων. καὶ πάντα ὅσα εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα. ἦν οὖν ἄρα νομικῆς παιδεύσεως τὸν νοῦν ἔχων ἀνάπλεω, καὶ οἱονεὶ κομῶντα Θεῷ, τῆς διὰ Μωσέως ἐντολῆς τὰ αὐχήματα· ἀλλ' ἐμιάνθησαν ἐπὶ νεκρῷ. ἀπεκτόνασι γὰρ τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ ἅγιος μὲν ἀληθῶς ὁ Χριστοῦ θάνατος. μολυσμὸς δὲ τοῖς ἀπεκτονόσιν ἦν, τὰ τῆς κυριοκτονίας ἐγκλήματα. ξυρᾶσθαι δὴ οὖν ὁ νόμος αὐτοῖς ἐπιτάττει λοιπὸν, οἷά τινα κόμην, τὴν ἐν νόμῳ παίδευσιν, μονονουχὶ δὲ καὶ ἀποκείρεσθαι τὰ ἐν τύποις κατὰ τὴν ἑβδόμην, τουτέστι, τὰ πρὸ τῆς ὀγδόης, καθ' ἣν ἀνεβίω Χριστὸς, ἀνακαινίζων ἡμᾶς εἰς ἀφθαρσίαν, καὶ εἰς νέαν τε καὶ εὐαγγελικὴν ἀναπλάττων ζωήν. ἀποκειράμενος γοῦν τὰ πρὸ τῆς ὀγδόης, ἀνακομᾷ πάλιν, καὶ ἁγιάζει τὴν κεφαλὴν μετὰ τὴν ὀγδόην. ἀνακομᾷ δὲ, οὐκ ἔτι τύποις καὶ σκιαῖς, καθὰ καὶ πρὶν, ὁ νοῦς, ἀλλ' αὐτοῖς τοῖς ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ δόγμασιν. ἢ γὰρ, οὐκ οἴεσθαι δεῖν, τοὺς ἐν πίστει δεδικαιωμένους, ἀποψιλοῦσθαι μὲν ὥσπερ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας τὴν εὐδοκίμησιν· ἀναφύεσθαι δὲ αὖ, καὶ εἰς νοῦν ἔσω καὶ καρδίαν ἐλθεῖν, τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὴν εἴδησιν, ὡς ἀμείνω παρὰ πολὺ καὶ προφερεστέραν τῆς ὡς ἐν ἀρχαῖς; ΠΑΛ. Πῶς ἔφης; ΚΥΡ. Οὐ γὰρ δὴ σαφῶς καὶ ἀναφανδὸν ἀνακέκραγε λέγων νομομαθὴς ὢν ὁ Παῦλος, περὶ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων καὶ νομικῶν αὐχημάτων. ἅτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μενοῦνγε καὶ ἡγοῦμαι τὰ πάντα ζημίαν εἶναι, διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως

A ſi rectarum cogitationum plena ſit: eadem rurſus nuda, & turpiſſimo caluitio dehoneſtata, ſi neque rectas de Deo notiones habeat, neque de rebus omnibus, quæ agendæ ſunt, optima ac probatiſſima cognitione ſit prędita. PALLADIVS Fateor: hoc enim à nobis paulo antè tractatum eſt. CYR. Itaque ante Saluatoris aduentum vocatus eſt Iſrael per Moyſen ad Deum cognoſcendum: ideoque ſanctificatus B eſt, & quodammodo vouit Deo ſeruandæ puritatis votum; nam ſe legem ſeruaturum, profeſſus apertè eſt in monte Horeb, his verbis, [Et omnia, quæ dixit Dominus, faciemus & audiemus.] Exod. 19. Habebat ergo mẽtem legalis eruditionis plenam, & gloriatione Legis per Moyſen datæ veluti comis ornatam. Sed inquinati ſunt in mortuo: occiderunt enim Emmanuel. Ac, licèt ſancta Chriſti mors fuerit, tamen Dominicę necis crimina parricidas in- C quinauerunt. Itaq; præcipit illis Lex, vt illam Legis eruditionem veluti comam quandam detondeant, ac propemodum ea radant, quæ ſeptimo die in figura erãt, id eſt, quę ante octauum diem vigebant, quo die reuixit Chriſtus, noſque ad incorruptionem renouauit, aque ad nouam euãgelicamque vitam reformauit. Poſtea vero quã ea, quæ ante octauum diem erãt, totõdit, rurſus coma veſtitur, & ſanctificat caput poſt diem octauum: coma vero mens, non iam vt antea figuris vmbriſque dẽſa veſtitur, ſed illis in fide & ve- D ritate diſciplinis. An vero, qui in fide iuſtificati ſunt, eos nõ putas illa legalis cultus gloria tãquam ſpoliari oportere, rurſumq; germinare, & conuerſationis euangelicæ cognitionem, vt vetere illa multo meliorẽ atque pręſtantiorem in mẽtem atque in cor intrinſecus admittere? PALL. Quomodo tandem iſtud probas? CYR. Nonne aperte atq; perſpicue Paulus in Lege peritus clamauit, cum de veteribus illis atque legalibus ornamẽtis diceret. E [Quæ mihi erant lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta: Philip. 3. veruntamen etiam exiſtimo omnia detrimentum eſſe propter ſupereminentem ſciẽtiam Ieſu Chriſti domini noſtri, propter quem omnium detrimentum feci, & arbitror ſtercora eſſe, vt Chriſtũ lucrifaciam, & inueniar in ipſo non habens meam iuſtitiam, quæ eſt in Lege, ſed quæ eſt per fidem Ieſu

Christi?] PALLAD. Audiui equidem. A CYRILLVS. Obiurgauit etiam alios, quod circumciſionem Legis poſt Christi myſterium plurimi facerent, [Euacuati eſtis, inquit, à Chriſto, qui in Lege iuſtificamini; à gratia excidiſtis: nos autem per fidem ſpem iuſtitiæ expectamus.] Antiquatum etiam illud vetus mandatum dixit, quod nō vacaret reprehenſione, alterumque loco illius ſubrogatum eſſe nimirum illud euangelicum. PALLAD. Verum eſt. CYRILLVS. Ergo vacare illam Legis diſciplinam hoc ænigma de- B clarat, cùm Iſrael, qui votum nuncupauerat, tonderi iubet, vt pote qui in mortuo ſit inquinatus, id eſt, crimine dominicæ necis obſtrictus, comamque alteram quodammodo poſt octauum diem, id eſt, poſt reſurrectionem, accuratā, inquam, illam euangelicorum præceptorum & expolitam elegantiam & eruditionem Deo dicare præcipit. Ceterum ei, qui crinem promitteret, poſt octauum diem, turtures atque columbas offerre Lex præcepit: quod ipſum tanquam iudicium C eſſe voluit eius, qui purgat inquinatos, id eſt, Chriſti: nam vtroque idem ſignificatur, vt maxime canorus per turturem, vt manſuetiſſimus per columbam, cùm Lex & tardiore lingua ſit, & clementiam non habeat; quippe quæ delinquentibus illico pœnas irroget. Vnà vero cum his auibus agnus offertur, vt per omnia Chriſtus intelligatur, per aues quidem, vt qui ſuperne ſit, atque è cælitus extiterit: per agnum vero, vt inferne, & ex terra editus. Verbum D enim, cùm ſecundum naturam Deus eſſet, factum eſt caro. Sed erat & eſt ſic quoque Deus, & nos à Legis vmbra remouet, & omnium hominum cordibus præceptorum ſuorum cognitionem inſerit. & ſanctos plane efficit, cùm ſuo illos purget ſanguine, vt Scripturæ tradunt. PALLAD. Ita res eſt. CYRILL. Quod ſi rite à comam nutriente, voti ſolemnitas abſoluta poſt diem octauum fuerit, tum vero conſecretur: atque id qua ratione fiat, præſcribit E dicens, [Et hæc Lex vouentis; quo die expleuerit dies voti ſui, afferet ipſe ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & offeret donum ſuum Domino, agnum anniculum immaculatum vnum in holocauſtum, & agnam anniculam immaculatam vnam in peccatum, & arietem vnum immaculatum in ſalutare,

A Ἰησοῦ Χριστοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἐπυθόμην. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἐπιτιμᾷ δὲ καὶ ἑτέροις, ὡς τὴν ἐν νόμῳ τετιμηκόσι περιτομὴν, μετὰ τὸ Χριστοῦ μυστήριον. κατηργήθητε γὰρ ἀπὸ Χριστοῦ, φησὶν, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε. ἡμεῖς δὲ διὰ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἠχρειῶσθαι δὲ καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἔφασκεν ἐντολὴν, οὐκ ἀμωμήτως ἔχουσαν, ἀντεισῆχθαι δὲ τὴν ἑτέραν, τουτέστι τὴν εὐαγγελικήν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀργοτέραν B οὖν ἄρα τὴν ἐν νόμῳ παίδευσιν ἀποφαίνει τὸ αἴνιγμα ξυρᾶσθαι κελεῦον τὸν εὐξάμενον Ἰσραὴλ, ὡς μολυσμὸν ὑπομείναντα τὸν ἐπὶ νεκρῷ, τουτέστι, τὸν τοῖς τῆς κυριοκτονίας ἐνισχημένον ἐγκλήμασι, κόμην δὲ ὥσπερ ἑτέραν ἁγιάζειν Θεῷ μετὰ τὴν ὀγδόην, τουτέστι, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τὴν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων τὴν ἀκριβῆ καὶ τετορευμένην ἀστειότητά τε καὶ παίδευσιν. τῷ γε μὴν τρέφοντι τὴν τρίχα, μετὰ τὴν ὀγδόην, τρυγόνας προσάγειν καὶ περιστερὰς ὁ νόμος προστέταχε, μηνύων ὥσπερ καὶ τοῦτο τῆς τοῦ κα- C θαίροντος τοὺς μεμολυσμένους, τουτέστι, Χριστοῦ. σημαίνεται γὰρ δι' ἀμφοῖν, ὡς εὐφωνότατος μὲν διὰ τρυγόνος, πρᾳότατος δὲ, διὰ τῆς περιστερᾶς. καὶ τοιούτου νόμου βραδυγλώσσου τι ὄντος, καὶ τὸ πρᾶον οὐκ ἔχοντος. ἐπιτίθησι γὰρ εὐθὺς τοῖς πλημμελοῦσι τὰς δίκας. ἀναφέρεται δὲ καὶ ἀμνὸς τοῖς στρουθίοις ὁμοῦ, ἵνα διὰ πάντων νοοῖτο Χριστὸς, ὡς διὰ μὲν τῶν στρουθίων, ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ, διὰ δὲ τοῦ ἀμνοῦ, κάτωθεν, καὶ ἀπὸ D γῆς. Θεὸς γὰρ ὑπάρχων κατὰ φύσιν ὁ λόγος, γέγονε σάρξ. ἀλλ' ἦν καὶ ἔστι καὶ οὕτω Θεός· καὶ ἀπαλλάττει μὲν ἡμᾶς τῆς κατὰ νόμον σκιᾶς, ἐνίησι δὲ ταῖς ἁπάντων καρδίαις τὴν ἑαυτοῦ θεσπισμάτων τὴν εἴδησιν· καὶ ἁγίους ἀληθῶς ἀποφαίνει, τῷ ἰδίῳ καθαίρων αἵματι, κατὰ τὰς γραφάς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εἰ δὲ δή φησιν ἀποπεραίνοιτο καλῶς ὁ τῆς εὐχῆς τρόπος, τῷ κομῶντι μετὰ τὴν ὀγδόην, τελειούσθω τότε. καὶ ὅπως ἔσται τὸ χρῆμα, νομο- E θετεῖ λέγων. καὶ οὗτος ὁ νόμος τοῦ εὐξαμένου. ᾗ ἂν ἡμέρᾳ πληρώσῃ ἡμέρας εὐχῆς αὐτοῦ, προσοίσει αὐτὸς παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου· καὶ προσάξει τὸ δῶρον αὐτοῦ κυρίῳ ἀμνὸν ἐνιαύσιον ἄμωμον ἕνα εἰς ὁλοκαύτωσιν, καὶ ἀμνάδα ἐνιαυσίαν μίαν ἄμωμον εἰς ἁμαρτίαν, καὶ κριὸν ἕνα ἄμωμον εἰς σωτήριον,

καὶ κανοῦν ἀζύμων σεμιδάλεως, ἄρτους ἀναπεποιημένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ, καὶ θυσίαν αὐτῶν, καὶ σπονδὴν αὐτῶν, καὶ προσοίσει ὁ ἱερεὺς ἔναντι κυρίου, καὶ ποιήσει τὸ περὶ ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα αὐτοῦ, καὶ τὸν κριὸν ποιήσει θυσίαν σωτηρίου τῷ κυρίῳ ἐπὶ τοῦ κανοῦ τῶν ἀζύμων. καὶ ποιήσει ὁ ἱερεὺς τὴν θυσίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν σπονδὴν αὐτοῦ. καὶ ξυρήσεται ὁ ηὐγμένος παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου τὴν κεφαλὴν τῆς εὐχῆς αὐτοῦ, καὶ ἐπιθήσει τὰς τρίχας ἐπὶ τὸ πῦρ, ὅ ἐστιν ὑπὸ τὴν θυσίαν τοῦ σωτηρίου. καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς τὸν βραχίονα ἑφθὸν ἀπὸ τοῦ κριοῦ, καὶ ἄρτον ἕνα ἄζυμον ἀπὸ τοῦ κανοῦ, καὶ λάγανον ἄζυμον ἕν, καὶ ἐπιθήσει ἐπὶ τὰς χεῖρας τοῦ ηὐγμένου μετὰ τὸ ξυρήσασθαι αὐτὸν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ προσοίσει αὐτὰ ὁ ἱερεὺς ἐπίθεμα ἔναντι κυρίου. ἅγιον ἔσται τῷ ἱερεῖ ἐπὶ τοῦ στηθυνίου τοῦ ἐπιθέματος, καὶ ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ ἀφαιρέματος, καὶ μετὰ ταῦτα πίεται ὁ ηὐγμένος οἶνον. οὗτος ὁ νόμος τοῦ εὐξαμένου, ὃς ἂν εὔξηται δῶρον αὐτοῦ κυρίῳ περὶ τῆς εὐχῆς, χωρὶς ὧν ἂν εὕρῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ κατὰ δύναμιν τῆς εὐχῆς αὐτοῦ, ἣν ἂν εὔξηται κατὰ νόμον ἁγνείας. ἀποφορτισάμενος γὰρ ὥσπερ τῆς Μωσαϊκῆς ἱστορίας τὸ πάχος, καὶ λατρείας τῆς ἐν τύποις καὶ σκιαῖς, οἱονεί τινος κόμης μακρᾶς καὶ ἐμβριθοῦς, ἀπαλλάξας τὸν νοῦν, ὁ ἐκπληρώσας Θεῷ τὴν εἴς γε τὸ δεῖν ἁγιάσασθαι προσευχήν, τρίχα δὲ ὥσπερ ἀναβλαστοῦσαν ἔχων τὴν διὰ Χριστοῦ θεσπισμάτων τὴν ἁγιοποιὸν ἀληθῶς εἴδησίν τε καὶ παίδευσιν, ἅγιος ἔσται καὶ ἱερός, καὶ πρός γε δὴ τούτῳ, καὶ ἀξιόληπτος. ἀνοίσει δ' ἂν ἑαυτὸν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ, καὶ θυσίαν ὥσπερ ἀναθήσει δεκτήν, τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας τὴν εὐκλεᾶ καὶ ἀμώμητον ἀστειότητα. προσοίσει γάρ, φησί, τὸ δῶρον αὐτοῦ, ἀμνὸν ἐνιαύσιον, εἰς ὁλοκαύτωμα καὶ ἀμνάδα πάλιν εἰς ἁμαρτίαν. καὶ μὴν καὶ κριὸν εἰς σωτήριον. καὶ κανοῦν ἀζύμων, ἐλαίῳ δεδευμένων, καὶ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐλαίῳ. καὶ διὰ μὲν τοῦ ἀμνοῦ, νοοῖτ' ἂν εἰκότως, ἡ τοῦ τὴν θυσίαν προσάγοντος ἡ ἐν Χριστῷ νηπιότης. διὰ δέ γε τοῦ κριοῦ, τὸ ἐν φρεσί τε καὶ ὡς ἐν καρποφορίᾳ τέλειον. ἀδελφοὶ γάρ, φησί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε. ταῖς δὲ φρεσί, τέλειοι γίνεσθε. διὰ μέσου δὲ ἀμνάς, ὑπὲρ ἁμαρτίας. δι' οὗ δὴ πάλιν ἡμῖν καταθρῆσαι ῥᾷον, ὅτι καὶ τῶν ἄγαν ἁγιαζομένων ὁ

A & caniſtrum azymorum ſimilæ, panes conſperſos oleo, & lagana azyma lita oleo, & ſacrificium eorum; & libamen eorum; & offeret ſacerdos ante Dominum, & faciet, quod pro peccato eius eſt, & holocauſtum eius, & arietem faciet ſacrificium ſalutaris Domino in caniſtro azymorum; & faciet ſacerdos ſacrificium eius, & libamen eius, & tondebit, qui vouit, ad oſtium tabernaculi teſtimonii, caput voti ſui, & imponet crines ſuper ignem, qui eſt ſub ſacrificio ſalutaris: B & accipiet ſacerdos armum coctum ab ariete, & panem vnum azymũ à caniſtro, & laganum azymum vnum, & imponet in manus eius, qui vouit, poſtquam totonderit caput ſuum: & offeret ea ſacerdos impoſitionem coram Domino: ſanctum erit ſacerdoti ad pectuſculum impoſitionis, & ad ſeparationem armi; & poſt hæc bibet, qui vouerat, vinum. Hæc eſt lex vouentis, qui vouerit donum ſuum Domino, de voto, quod inuenerit manus eius pro viribus voti ſui, quod vouerit iuxta legem C ſanctificationis.] Nam, vbi Moſaicæ hiſtoriæ quaſi craſſam concretamque molem abiecerit, atque à cultu illo, qui in figura, & vmbris eſt, tanquam prolixa grauique cæſarie mentem leuauerit is, qui Deo ad ſanctificationis votum perſoluendum eſt obſtrictus, cumque iam præceptorum, quæ per Chriſtum tradita ſunt, cognitionem ac diſciplinam, quæ hominem vere ſanctum facit, tanquam crinem repullulantem habuerit, tum D denique ſanctus ac ſacer erit, & dignus præterea, qui admittatur, ac ſe ipſum offerat in odorem ſuauitatis Deo, & ſeſe velut acceptum ſacrificium, illam nempe conuerſationis ſuæ glorioſam & immaculatam elegantiam dicabit. Afferet enim, inquit, donum ſuum, agnum anniculum in holocauſtum, & agnam rurſus pro peccato, & arietem in ſalutare, & caniſtrum azymorum oleo E conſperſorum, & lagana azyma oleo lita: ac per agnum quidem conuenienter intelligi poteſt illa in Chriſto infantia, ſacrificium offerentis; per arietem vero animi ſenſuum fœcunditatiſque perfectio: Fratres enim, inquit, nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote. His interiecta eſt agna pro peccato: ex quo facile animaduertere licet, etiam eorum 1.Cor.14.

vitam, qui vel maxime pueri ſunt, & qui ſimplicitate & innocentia, quæ in Chriſto intelligitur, & mentis integritate perfecti, non omnino reprehenſione vacare, ſed purgatione prorſus indigere: etenim nihil habere, quod vituperari poſſit, haud cuiquam contingit; ſed ſoli Emmanuel id ſeruatur, eique tanquam proprium tribuendum eſt; vt vere dicere

Ioan. 14. „ potuerit, [Venit enim princeps mundi
„ huius, & in me nihil inueniet.] Ergo in agno quidem & agna & ariete ea, quæ dixi, conſiderare licet; panibus vero infermentatis ſimplex ac pura vita ſignificatur. Scribit enim profectò beatus Pau-

1. Cor. 5. „ lus ad ſanctificatos, [Expurgate ergo ve-
„ tus fermentum, vt ſitis noua conſperſio,
„ ſicut eſtis azymi.] Lagano autem illa ſanctorum vitæ ſuauitas & veluti dulcedo deſignatur. Ergo noſipſos offeremus, tanquam in agno quidem propter illam in Chriſto infantiam: rurſus vero tanquã in agna propter infirmitatem naturæ, ac delinquendi facilitatem: (fœmina enim infirmitatis eſt figura) demum in ariete vt perfecti, & qui ad menſuram ætatis, quæ in Chriſto eſt, peruenerimus. Iam vero tanquam in panibus azymis, puri, ſuaues vero ac iucundi tanquam in laganis: per Chriſtum tamen miſericordiam conſecuti; iuſtificati namque ſumus non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum magnam illius miſericordiam: ob eamque cauſſam rectè panibus oleum infundebatur. Iterum vero mediatoris munere fungitur ſacerdos, & offert primum quidem ſacrificium pro peccato, deinde holocauſtum, tertio loco arietem ſalutaris: nam Chriſto mediatore, & offerente nos Deo & Patri, accepti erimus, cùm preces pro peccatis noſtris offerimus, & veterum criminum remiſſionem petimus. Deinde tanquam holocauſtum ſpiritualiter incendimur, id eſt, in totum & integre, ſancti & ſacri & in odorem ſuauitatis Deo dicati erimus, non in ea, quæ ſunt in mundo, diuiſi: nam holocauſtum totum igni abſumebatur. Gratiarum quoque actiones pro noſtra ſalute ac vita conſecrabimus, non terrenis rebus Deum venerãdo, ſed muneris gratiſſimi loco, puram & infermentatam, & ſuauem ac ſanctam illi vitam offerendo: eiuſmodi namque eſt ſanctorum hominum vita. Deinde, vbi ex Legis præſcripto ſacerdos obtulerit ſacrificium, Tondeat, inquit, caput, qui votum ſuſcepit, ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & igni crines imponat.

A βίος, καὶ ὡς ἐν ἁπλότητι καὶ ἀκακίᾳ τῇ ἐν Χριστῷ νοουμένῃ, καὶ ἐν ἀρτιότητι νοῦ τετελειωμένων, οὐκ ἀμώμητος παντελῶς, δεῖται δὲ δὴ πάντως καθαρισμοῦ. κεκτήσεται μὲν γὰρ τὸ ἀκατάσκεπτον παντελῶς οὐδείς, τετήρηται δὲ μόνῳ, καὶ ὡς ἴδιον ἀνακείσεται τῷ Ἐμμανουήλ, ὥστε αὐτὸν ἀληθείᾳ φράσαι, ἔρχεται γὰρ ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὑρήσει οὐδέν. οὐκοῦν ἐν μὲν τῷ ἀμνῷ, καὶ τῇ ἀμνάδι, καὶ τῷ κριῷ, κατίδοι τις ἂν ὅπερ ἔφην· ἐν δέ γε τοῖς ἄρτοις τοῖς οὐκ ἐζυμωμένοις, ὁ ἄδολός τε καὶ B καθαρὸς σημαίνεται βίος. ἐπιστέλλει γάρ που καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος τοῖς ἡγιασμένοις· ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι. ἐν δέ γε τῷ λαγάνῳ, τὸ ἥδυσμα καὶ οἱονεὶ τὸ γλυκὺ τῆς τῶν ἁγίων ζωῆς. ἑαυτοὺς οὖν ἄρα προσοίσομεν, ὡς ἐν ἀμνῷ μὲν διὰ τὸ νήπιον ἐν Χριστῷ· ὡς ἐν ἀμνάδι δὲ αὖ, διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενὲς καὶ εὐπερίοιστον εἰς τὸ πλημμελές. ἀσθενείας γὰρ τύ- C πος τὸ θῆλυ. ὡς ἐν κριῷ δὲ δή, τέλειοι, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἐλθόντες, τῆς ἐν Χριστῷ. καὶ ὡς ἐν ἄρτοις μὲν τοῖς ἀζύμοις, καθαροί· ἡδεῖς δὲ ὡς ἐν λαγάνοις. πλήν, ἠλεημένοι διὰ Χριστοῦ. δεδικαιώμεθα γάρ, οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης, ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος. ἐπεχεῖτο δὴ οὖν ταύτῃτοι καλῶς τοῖς ἄρτοις τὸ ἔλαιον. μεσιτεύει δὲ πάλιν ὁ ἱερεύς, καὶ προσκομίζει μὲν πρῶτον τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας εἶτα, τὸ ὁλοκαύτωμα. καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις, τὸν D σωτηρίου τὸν κριόν. μεσιτεύοντος γὰρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ προσάγοντος ἡμᾶς τῷ Θεῷ καὶ πατρί, δεκτοὶ μὲν ἐσόμεθα, ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων, προσκομίζοντες λιτάς, καὶ τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων ἐξαιτοῦντες τὴν ἄφεσιν. ὁλοκαυτούμεθα δὲ νοητῶς, τουτέστιν, εἰσάπαν καὶ ὁλοκλήρως, ἅγιοί τε καὶ ἱεροί, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνακεισόμεθα τῷ Θεῷ, πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ μὴ μεμερισμένοι. ὅλον γὰρ E ἐδαπανᾶτο τῷ πυρὶ τὸ ὁλοκαυτούμενον. ἀναθήσομεν δὲ καὶ τὰ χαριστήρια, τὰ ὑπέρ γε τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας καὶ ζωῆς, οὐ φθαρτοῖς καὶ γηΐνοις τιμῶντες Θεόν· ξένιον καὶ ὥσπερ αὐτῷ προσάγοντες ἀξιόληπτον τὴν καθαράν τε καὶ ἄζυμον, καὶ ἡδεῖαν ζωὴν καὶ ἁγίαν. τοιουτοσὶ γάρ πως ὁ τῶν ἁγίων βίος. προσκεκομικότος δὲ τοῦ ἱερέως τὴν θυσίαν κατὰ τὸν νόμον, ψιλούσθω, φησί, τὴν κεφαλὴν ὁ εὐξάμενος, παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐπιθέτω τὰς τρίχας ἐπὶ τὸ πῦρ.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ τί δὴ τοῦτο εἶναι φῄς; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Εὐχῆς ἀπόδοσιν, καὶ οἱονεὶ τῶν ἐπηγγελμένων τὸ πέρας. οὐ γὰρ ὥσπερ ὁ μιανθεὶς ἐπὶ νεκρῷ, τὴν ἀτιμοτάτην ἤδη καὶ βέβηλον κατεξυρᾶτο τρίχα· οὕτω κἀνθάδε τὸν τῆς ξυρήσεως ἐκδεξόμεθα τρόπον. ἀλλ' ὥσπερ ἤδη τετελειωμένος ἐν Χριστῷ, καὶ κόμην ἑτέραν τρέφων μετὰ τὴν ὀγδόην ἀνατίθησι τῷ Θεῷ καθάπερ ἐν τύπῳ, τὰ ἐπηγγελμένα. σημεῖον δὲ τοῦ δεδέχθαι παρὰ Θεοῦ τὴν δωροφορίαν, τὸ B δαπανᾶσθαι πυρὶ τὴν τρίχα. εἶδος γὰρ τοῦ πυρὸς ἀεὶ τῇ θείᾳ περιτίθησι φύσει τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος ἔφη Μωσῆς· ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστί. τὸ πανταλκὲς οἶμαί που τῆς θείας καὶ ἀκηράτου φύσεως παρεικάζων πυρί. ἄθρει δ' ὅπως παρὰ τὰς τῆς σκηνῆς θύρας, ἡ ἐν τελειώσει ξύρησις, τουτέστιν, ἁπάσης ἡμῶν δικαιοσύνης καὶ ἁγιασμοῦ πέρας. μόναι γὰρ ἡμᾶς, εἴπερ ἂν γένοιτο παρ' ἡμῶν ἁγνεία τε καὶ δικαιοσύνη, πῶς ἂν εἰσοίσαιεν εἰς τὰ ἅγια τῶν C ἁγίων, τὸ ἀκαταιτίατόν τε καὶ ἀπλημμελὲς οὐκ ἔχουσαι παντελῶς· καθαρὸς γὰρ ἀπὸ ῥύπου παντελῶς οὐδείς· εἰσκομίζει δὲ ὁ Χριστὸς, ἀμνησικάκως ἐλευθερῶν, καὶ πάσης ἡμᾶς ἀνιεὶς ἁμαρτίας. πρόδρομος γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν εἰσελήλυθεν, οὐχ ἑαυτῷ που πάντως, ἀλλὰ τοῖς ἔξω θυρῶν, καὶ ἐπ' αὐτῷ πως ἤδη γεγονόσιν οὐδῷ τῆς ἁγίας σκηνῆς, καταλεαίνων τὴν εἴσδρομιν. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Αὐτὸς γὰρ ἡμῖν ἐγκαινίσαι D λέγεται πρόσφατόν τε καὶ ζῶσαν ὁδόν. μετὰ δέ γε τὸ ξυρᾶσθαι πρὸς αὐταῖς ἥκοντα ταῖς θύραις τῆς ἁγίας σκηνῆς, καὶ μὴν καὶ πυρὶ δαπανῆσαι τὴν τρίχα, λήψεται, φησὶν, ὁ ἱερεὺς τὸν βραχίονα ἑφθὸν ἀπὸ τοῦ κριοῦ· ἄρτον τε καὶ λάγανον, καὶ ἐπιθήσει ἐπὶ τὰς χεῖρας τοῦ εὐξαμένου καὶ αὖθις ἀναλαβὼν, προσοίσει, φησὶν, ἐπίθεμα ἔναντι Κυρίου, καὶ ἅγιον ἔσται τῷ ἱερεῖ, καθὰ καὶ τὸ στηθύνιον τοῦ ἀφαιρέματος. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. E Εἶτα, τί ἂν βούλοιτο δηλοῦν ὁ νόμος; ΚΥΡΙΛ. Εἰς τύπον μὲν δὴ τοῦ ἰσχύοντος, ἤτοι τῶν ἐν ἰσχύϊ κατορθωμάτων, ὁ βραχίων ἀεὶ παρά γε τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ νοεῖται, ζωῆς δὲ δὴ πάλιν ἁγίας τε καὶ καθαρᾶς, ὁ ἄζυμος ἄρτος. καὶ μὴν καὶ τὸ εὔχαρί τε, καὶ τὸ ἡδὺ παραδείξειεν ἂν ἐφ' ἑαυτῷ, τὸ λάγανον ἐλαίῳ μαλτόμενον, καὶ εἰς πλακοῦντα τελοῦν. τοῦ δὲ μεσιτεύοντος ἱερέως τὸ πρόσωπον, περιθείη τις ἂν καὶ μάλα εἰκότως

A PALLADIVS. Hoc vero quidnam eſſe cenſes? CYRILL. Voti redditionem, & veluti profeſſionis promiſſioniſque finem: neque enim vt ille inquinatus in mortuo, turpatum, atque profanatum crinem tondebat; ſic hoc quoque loco eundem tonſionis modum accepturi ſumus. Sed tanquam in Christo iam perfectus, & qui comam aliam poſt octauum diem aluerit, Deo quæ pollicitus fuerat, velut in figura dedicat. Eſſe autem eam oblationem B Deo acceptam, eo ſigno declaratur, quod igni crinis abſumitur: nam ignis formam ſacræ literæ diuinæ naturæ ſemper adſcribunt. Itaque beatus Moyſes dixit, [Deus noſter ignis conſu- " Deut. 4. mens eſt;] omnipotentiam videlicet, " vt opinor, diuinæ incorruptæque naturæ ex ignis imagine coniectans. Vide autem vt ad oſtium tabernaculi fiat illa perfectionis detonſio, id eſt, ille omnis noſtræ iuſtitiæ ac ſanctitatis finis: qui enim fieri poterit, vt ſancti- C ficatio illa & iuſtitia, quæ à nobis ſeruata fuerit, ſolæ nos in Sancta ſanctorum inducant, cùm eæ non omnino culpæ atque delicti ſint expertes? [mundus enim à ſorde nemo eſt,] " Iob. 14. Hebr. 6. ſed Chriſtus nos introducit, cùm, abiecta omni ſuæ iniuriæ memoria, nos liberat, & omnia nobis peccata relaxat: præcurſor namque pro nobis ingreſſus eſt, non ſibi plane; ſed iis aditum aperiens, qui ſunt extra oſtium, & ad ipſum quodammodo tabernaculi D ſacri limen peruenerunt. PALLADIVS. Ita eſt. CYRILLVS. Ipſe enim innouaſſe dicitur nobis recentem & viuentem viam. Poſtea vero Hebr. 10. quam tonſus fuerit, ad tabernaculi fores, & igni crinem abſumpſerit, Sumet, inquit, ſacerdos armum coctum ab ariete, panem quoque & laganum, & imponet manibus eius qui vouerat, & rurſum recipiens, offeret, inquit, impoſitionem coram Domino, & ſacrum erit ſacerdoti vt pectuſculum E ſeparationis. PALLADIVS. Quid vult ergo Lex per hæc verba ſignificare? CYRILL. Armus in diuinis literis pro figura potentis, vel rerum fortiter geſtarum fere ſemper accipitur, vt panis azymus item pro figura ſanctæ puræque vitæ, laganum etiam oleo conſperſum, & in placentæ formam redactum, ſuauitatis iucunditatiſque ſpeciem præfert. Porro ſacerdotis perſonam, qui mediator interponitur,

illi Emmanuel iure optimo imponere licet. Quiſquis igitur ſummam ſanctificationem excoluerit, ac ſanctiſſimo Deo præclarum donum, fortitudinis inquam illius ſpiritualis opera, in arietis armo deſignata, & vitam immaculatam in azymo pane figuratam, quinetiam vitæ in ſanctificatione ductæ iucunditatem ac ſuauitatem tanquam in lagano ſignificatam obtulerit; is, inquam, hæc omnia ſuis manibus prope dixerim impoſita, Chriſti mediatoris interuentu Deo conſecrat; qui tanquam de manibus in manus oblationes accipit, in eaque re verum fidelemque cultorem ſuum ſummis honoribus afficit. Ideoque inquit, is qui adeo purum ſanctumque votum ſoluit, manibus ſuis donum imponens, ſacerdoti tradit impoſitionem, & eximiam attributamque illi partem, pectuſculum inquam arietis, vt Legiſlator decreuit. Vt igitur armum indicium eſſe diximus rerum fortiter geſtarum, aut ipſius fortitudinis, ita animi ſenſuum ac mentis, pectuſculum arietis: in corde enim & in pectore ſenſus habemus; diuina enim ſcriptura nullo diſcrimine frequenter his vocibus vtitur, & nonnunquam pro mentis figura caput, nonnunquam ad ſenſus animi ſignificandos pectus aſſumit. Sacra ergo ſunt & eximia, ac propemodum de manibus in manus oblata & acceptiſſima, per Chriſtum Deo, & Patri munera, illa ſanctificatorum hominum fortitudo ſpiritualis & animi ſenſus. Vere ſiquidem dici poteſt, non aliter vnquam niſi per ſpiritualem fortitudinem, rectumque ſenſum contingere vt ſancti viri, quæ Deo grata ſunt, efficere poſſint. PAL. Præclare dicis. CYR. Coctum vero armum aſſumi iuſſit, in quo ſæuitiam illam veluti crudam & extra conuenientem rationem egreſſam, à ſanctorũ fortitudine reiicit: neque enim acerbos ac rigidos decet eſſe eos, qui Deo dicati ſunt, neque auſteriorem animum habere, ſed leui quodam mollique modo, & ſumma ſolertia perficere, quæ ad virtutem pertinent. neque enim aliter præclara ſanctorum facta ſuauia fiunt, & Deo ad veſcendum accommodata, niſi minime cruda & ingrata fuerint. Scis enim videlicet eorum ſalutem, qui in ſanctitate viuunt, à Chriſto ſuum quodammodo cibum appellari, cum dicit ſanctis illis diſcipulis, [Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.] Recordare item illum immolare quidem agnum iuſſiſſe in Chriſti figuram:

A τοῦ Ἐμμανουήλ. ὁ τὴν ἁγιείαν τὴν ἀνωτά-
τω κατωρθωκώς, καὶ αὐτῷ λαμπρὰν προσ-
κεκομικὼς τῷ παναγίῳ Θεῷ, τὰ ἐξ ἰσχύος
ἔργα, δηλονότι τῆς πνευματικῆς, ὡς ἐν βρα-
χίονι τοῦ κριοῦ, καὶ ζωὴν ἄμωμον, ὡς ἐν ἄρ-
τῳ τῷ ἀζύμῳ νοουμένην, καὶ μὴν ἔτι καὶ τὸ ἡ-
δὺ καὶ τὸ ἐπίχαρι τῆς ἐν ἁγιασμῷ ζωῆς, ὡς
ἐν τῷ λαγάνῳ, μονονουχὶ χερσὶν ἰδίαις ἐπιτε-
θεὶς, ἀναφέρει Θεῷ, διὰ μεσίτου Χριστοῦ, ὃς
οἱονείπως ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρας δέχεται τὰς δω-
B ροφορίας, ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς, καὶ τούτῳ δὴ
μάλιστα, τὸν γνήσιον ἀληθῶς καταγεραίρων προσ-
κυνητήν. ταυτὶ γάρ φησιν, ὅτι χερσὶν ἐπιθεὶς
ἰδίαις, ὁ τὴν ἁγίαν οὕτω καὶ πανάγνον ἀποπε-
ραίνων εὐχήν, ἐπιδώσει τῷ ἱερεῖ ἐπίθεμα καὶ
ἐξαίρετον, καὶ ἐκνεμηθὲν αὐτῷ, καθά γε τὸ στη-
θύνιον τοῦ κριοῦ, κατά γε τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν.
ὥσπερ δὲ τὸν βραχίονα μηνυτὴν εἶναι φαμὲν τῶν
ἐξ ἰσχύος κατορθωμάτων, ἤγουν τῆς ἰσχύος αὐτῆς,
C οὕτω καὶ τὸ στηθύνιον τοῦ κριοῦ, φρενός τε καὶ νοῦ.
κεκτήμεθα γὰρ ἐν σπλάγχνοις καὶ ἐν τῷ στήθει τὰς
φρένας. ἀδιαφορεῖ δὲ πολλάκις ἡ θεία γραφή,
καὶ ποτὲ μὲν εἰς νοῦ τύπον τὴν κεφαλήν, ποτὲ
δὲ τὸ στῆθος, εἰς φρενὸς ποιεῖται δήλωσιν. ἱερὰ δὲ
ὄντως καὶ ἐξαίρετα, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἀπὸ χειρὸς
εἰς χεῖρα προσκομιζόμενα, καὶ εὐπρόσδεκτα δι'
αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρί, τῶν ἁγιαζομένων ἰσχὺς
ἡ πνευματική, καὶ μήν τοι καὶ φρένες. εἴπερ ἐστὶν
D ἀληθὲς εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἂν ἑτέρως γένοιτό ποτε κα-
τορθοῦν δύνασθαι τοὺς ἁγίους τὰ ἀρέσκοντα Θεῷ,
μὴ οὐχὶ δι' ἰσχύος τῆς πνευματικῆς, καὶ μήν τοι καὶ
φρενὸς ἀγαθῆς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ
ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἑφθὸν δὲ προσ-
τέταχε λαμβάνεσθαι τὸν βραχίονα, τὸ οἱονεί-
πως ὠμὸν, καὶ τὸ τοῦ καθήκοντος παράλογον τῆς
τῶν ἁγίων ἰσχύος ἀποσοβῶν. οὐ γὰρ ἀποτόμους
εἶναι χρὴ τοὺς ἀνακειμένους Θεῷ, οὔτε μὴν ἀ-
κράτῳ κεχρῆσθαι τῷ νῷ, ἀλλ' ἁπαλῷ τινι καὶ
E ἁπαλῶς καὶ λίαν εὐτέχνως κατορθοῦν ἐπείγεσθαι
τὰ εἰς ἀρετήν. ἔσται δ' ἂν ὧδε καὶ οὐχ ἑτέρως
τῶν ἁγίων τὰ κατορθώματα χρηστὰ καὶ ἐδώ-
διμα τῷ Θεῷ, τὸ ὠμὸν οὐκ ἔχοντα καὶ ἀπη-
χθημένον. διεπύθου δέ που τὴν ἐν ἁγιείαις ἐπὶ
τὴν σωτηρίαν τροφήν, ὥσπερ ἰδίαν ὀνομάζον-
τος τοῦ Χριστοῦ καὶ λέγοντος τοῖς ἁγίοις μαθη-
ταῖς, ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ
οἴδατε. διαμέμνησο δὲ ὅτι καὶ καταθύεσθαι
μὲν ἐκέλευε τὸν ἀμνὸν, εἰς τύπον Χριστοῦ.

A προσεπινομοθετεῖ δὲ λέγων· οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτῶν ὠμὸν, οὐδὲ ἑψημένον ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἢ ὀπτὰ πυρί. τὸ ἀπαράδεκτον οἶμαί που καὶ τὸ οἱονείπως εἰς πέψιν οὐκ εὐχερὲς, ὠμὸν εἶναι λέγων. χρῆναι δὴ οὖν ἄρα, φησὶν, ἑφθὸν λαμβάνεσθαι τὸν βραχίονα· τοῦ ἀνέφθου σημαίνοντος, τὸ μήτε ἡδὺ, μήτε βρώσιμον, ταύτῃ τοι καὶ ἀπαράδεκτον.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὠρισμένος ἄγαν καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀποδοτέον οὖν ἄρα τὰς ὁμολογίας Θεῷ, καὶ ἅπερ B ἂν εὔξαιτό τις, διαπεραινέτω μελλήσας οὐδὲν, ὡς τό γε μὴ δρᾶν τὰ τοιάδε γοργῶς, τὸ ὅτι μάλιστα δεινὸν καὶ σφαλερώτατον φαίην ἂν ἔγωγε, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. εἰ γὰρ εἶναι λογιούμεθα φρονοῦντες ὀρθῶς, τὸ ἄγαν ἐκτοπώτατον, τὸ ψευδεπίας ἁλῶναι γραφῇ, πῶς οὐκ ἂν γένοιτο τὸ λίαν αἰσχρὸν, ὁμολογῆσαι μέν τι καὶ ὑποσχέσθαι Θεῷ, ψεύσασθαι δὲ μετὰ τοῦτο τὴν ὑπόσχεσιν; παντὸς μὲν οὖν εὐξαμένου καὶ μελλήσαντος, καὶ γοῦν καὶ εἰσάπαν ἀναδυομένου τὴν C ἔκτισιν, καταγράφει τὴν ἁμαρτίαν. ἀνίησι δὲ τῶν αἰτιαμάτων τοὺς ἔχοντας μὲν παντελῶς ἴδιον οὐδὲν, δεσμῷ δὲ ὥσπερ ἀναγκαίῳ κατεζευγμένους, καὶ ὑφ' ἑτέρου περιέποντας χεῖρα. γέγραπται δὲ οὕτως ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς, καὶ ἐλάλησε Μωσῆς πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῶν φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, λέγων, τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε κύριος. ἄνθρωπος ὃς ἂν εὔξηται εὐχὴν κυρίῳ, ἢ ὀμόσῃ ὅρκον, ἢ ὁρισμῷ ὁρίσηται περὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, οὐ βεβηλώσει τὸ ῥῆμα αὐτοῦ. πάντα ὅσα ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματος D αὐτοῦ ποιήσει. ἐὰν δὲ εὔξηται γυνὴ εὐχὴν κυρίῳ, ἢ ὁρίσηται ὁρισμὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐν τῇ νεότητι αὐτῆς, καὶ ἀκούσῃ ὁ πατὴρ αὐτῆς τὰς εὐχὰς αὐτῆς, καὶ τοὺς ὁρισμοὺς αὐτῆς οὓς ὡρίσατο κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ παρασιωπήσῃ ὁ πατὴρ αὐτῆς· καὶ στήσονται πᾶσαι αἱ εὐχαὶ αὐτῆς, καὶ πάντες οἱ ὁρισμοὶ αὐτῆς οὓς ὡρίσατο κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, μενοῦσιν αὐτῇ. ἐὰν δὲ ἀνανεύων ἀνανεύσῃ ὁ πατὴρ αὐτῆς, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀκούσῃ πάσας τὰς εὐχὰς αὐτῆς, καὶ τοὺς ὁρισμοὺς αὐ- E τῆς, οὓς ὡρίσατο κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, οὐ στήσονται. καὶ κύριος καθαριεῖ αὐτὴν, ὅτι ἀνένευσεν ὁ πατὴρ αὐτῆς. ἀλλ' εἰ καὶ γένοιτο, φησὶν, γυνὴ συνηρμοσμένη κατὰ νόμους ἀνδρὶ, ὁ αὐτὸς κρατείτω νόμος. χήρας δὲ καὶ ἐκβεβλημένης, ἵστησι τοὺς ὁρισμοὺς, καὶ διαπεραίνεσθαι δεῖν πάντη τε καὶ πάντως τὰς ὑποσχέσεις εὖ μάλα φησὶ, πανταχοῦ τὸ ἐλεύθερον καὶ ἔξω ζυγοῦ τῆς αἰτίαις ὑπο-

A ſed præterea ſanxiſſe dicentem, [Non comedetis ex eo crudum quid nec coctum aqua, ſed aſſa tantum igni:] munus, vt opinor, minus acceptum, & ad concoquendum veluti parum accommodatum, crudum appellans. Coctum igitur eſſe aſſumendum armum, inquit, quod crudum id ſignificet, quod neque ſuaue eſt, neq; ad cibum aptum, ob eamque cauſſam reiiciendum. Pᴀʟ. Subtilis ſane ac vera expoſitio. Cʏʀ. Promiſſa ergo Deo reddenda ſunt, &, B quæ quiſpiam vouerit, nulla mora interpoſita, præſtet: nam in huiuſmodi rebus perficiendis remiſſum, ac ſegnem eſſe, in primis metuendum ac periculoſiſſimum eſſe cenſeo; imò verò ipſæ quoque ſacræ literæ teſtantur. Si enim rectiſſime putamus rem turpiſſimam eſſe, cùm quiſpiam crimine falſitatis arguitur; quomodo non turpiſſimum ſit, polliceri quidem Deo ac promittere, poſtea vero fidem fallere? Cuique igitur vouenti atque differenti, aut etiam prorC ſus perſoluere promiſſa recuſanti, peccati notam inurit. Crimine tamen abſoluit eos, qui ſuum nihil habent, ſed neceſſario quodammodo vinculo obſtricti ſunt, & alterius poteſtati ſubiecti. Sic enim in Numeris ſcriptum eſt, [Et locutus eſt Moyſes ad principes tribuum filiorum Iſrael, Hoc eſt verbum, quod conſtituit dominus, Homo, qui vouerit votum Domino, aut iurauerit iuramentum, aut definierit definitionem de anima ſua, non profanabit verbum ſuum: omnia quæcunque D exierint de ore eius, faciet. Si autem vouerit mulier votum Domino, aut definierit definitionem in domo patris ſui in adoleſcentia ſua, & audierit pater eius vota ipſius, & definitiones eius, quas definiuit aduerſus animam ſuam, & tacuerit pater eius; ſtabunt omnia vota eius, & omnes definitiones eius, quas definiuit aduerſus animam ſuam, manebunt ipſi: ſi autem abnuens abnuerit pater eius, quacunque die audierit omnia vota eius, & de- E finitiones eius, quas definiuit aduerſus animam ſuam, non ſtabunt: & Dominus emundabit eam, quia abnuit pater eius.] At, ſi fuerit, inquit, mulier viro legitimo iure coniuncta, ipſæ leges valeant. In vidua autem & repudiata ratas habet definitiones, promiſſaque prorſus perſoluenda eſſe cenſet: qua in re liberos & alterius iugo minime ſubiectos crimine obſtringit, ſi promiſſa

Exod. 12.

Num. 30.

ſi promiſſa præſtare nolint: qui vero ſecus habent, & ſui iuris non ſunt, ſed alteri ſubditi, eos merito vinculis religionis abſoluit: iis enim, penes quos poteſtas eſt, patri, inquam, & viro, ſi eorum votis, qui ſub illorum imperio ac poteſtate ſunt, conſenſerint atque annuerint, crimen adſcribit, niſi promiſſa præſtare curauerint. Sin abnuerint illi, nullis peccati vinculis teneri concedit: nam quæ Deo dicantur, ea ex conſilio ac voluntate proficiſcuntur, non vi ac neceſſitate exprimuntur.

τιθεὶς, εἰ μὴ δρᾷν ἕλοιντο τὰ ἐπηγγελμένα. τοῖς γε μὴν οὐχ ὧδε ἔχουσι, ἀποπραχθεῖσί τε καὶ ὑφ' ἑτέροις, ἀνιεὶς εἰκότως. τοῖς γάρ τοι κυρίοις, πατρί τε, φημὶ, καὶ ἀνδρὶ, συντεθειμένοις μὲν καὶ αὐτοῖς συνθῶνται τοῖς τῶν ὑπὸ χεῖρα καὶ ἐξουσίαν εὐχαῖς, τὴν τῆς δυσσεβείας ἐπιφέρει γραφὴν, εἰ μὴ πληροῦν ἕλοιντο τὰ ἐπηγγελμένα. ἀποφάσκουσι δὲ καὶ τὸ ἀνιεῖσθαι δεσμῶν ἁμαρτίας ἀπονέμει. προαιρέσεως γὰρ, καὶ οὐκ ἀνάγκης καρποὶ τὰ εἰς Θεὸν ἀναθήματα.

FINIS LIBRI SEXTIDECIMI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙ-ΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ προσκυνήσεως καὶ λατρείας.

ΛΟΓΟΣ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI.

DE ADORATIONE ET CVLTV IN SPIRITV ET VERITATE.

LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

Περὶ ἑορτῶν ἁγίων. A

ΑΓΝΕΙΑΣ μὲν δὴ πέρι, καὶ τῶν ἐν εὐχαῖς, καὶ μὲν τοι καὶ ἱερέων εἰρήσθω τάδε. χρῆναι δὲ οἶμαι λοιπὸν προσενεγκεῖν τὸ μάλα, τίς ἂν γένοιτο παρὰ Θεοῦ τῶν πόνων ἔκτισις, καὶ πρὸς ὅ, τι τετραμμένοι, καθιερωθεῖεν ἂν τῆς εἰς λῆξιν ἡκούσαις τιμαῖς, καὶ ἐλπί- B δος ἔσονται τῆς εἰς αἰῶνας μέτοχοι. ΛΛΑ-ΛΑΔΙΟΣ. Ὡς εὖγε δὴ φής. ΚΥΡΙΛΛ. Πρέποι γὰρ ἄν, ὦ Παλλάδιε, τοῖς τὴν εὐκλεᾶ καὶ ἀπόλεκτον ἐξησκηκόσι ζωὴν, καὶ πολιτείας τῆς ὧδε διαφανοῦς εἰς τοῦτο ἥκουσι μέτρον, ὡς τὴν ἁπασῶν ἀρίστην ψῆφον ἑλεῖν, ἐν εὐημερίαις εἶναι μακραῖς, ἑορτάζουσί τε καὶ εὐθυμουμένοις,

A *De ſanctis Feſtiuitatibus.*

DE puritate igitur & iis, qui vouerunt, quinetiam de ſacerdotibus hæc dixiſſe ſit ſatis. Sed iis arbitror adiici oportere, quænam à Deo noſtris laboribus perſoluenda ſit merces, quidve illud ſit, quo cum illi Deo dicati homines ſe totos B conuerterint, ſummis honoribus cumulabuntur, & æternæ ſpei participes futuri ſunt. PALLADIVS. Recte mones. CYRILL. Æquum eſt enim, Palladi, vt, qui vitam adeo inſignem & egregiam excoluerint, & ad eum gradum conuerſationis adeo illuſtris peruenerint, vt longe optimi iudicentur; ii diuturna felicitate fruantur; feſta celebrantes ac læti,

cum: principem feſtiuitatis habeant A
illum Emmanuel, & ſpe firma nitantur. PALLADIVS. Æquum certe, & vera ſunt, quæ dicis. CYRILLVS. Viſne igitur illas in figura & ſecundum Legem feſtiuitates peruestigemus, & ſacrificiorum, quæ in illis fiebant, ritus exponamus, ſimulque ſenſuum, qui in illis latent, vim, quoad fieri poterit, ad veritatem transferamus? PALLADIVS. Velim equidem: cur enim abnuam? CYRILLVS. Quandoquidem B
igitur tibi planè videor optimè ſenſiſſe quod hæc recta iudicii norma eſſe diſcutienda cogitauerim; age ante alia illud exquiramus, quando, & quibus de rebus nobis eſſe feſta celebranda, ſacræ literæ prodiderint: ita enim recto curſu ad id, quod decet, noſtra diſputatio tendet, ac præterea vitabit, ne ſine vlla ratione confecta eſſe videatur. PALLADIVS. Perge igitur, quò libet: nos enim admodum iuuabis. CYRILLVS. C
Congregatis olim in eremo ſub monte Horeb filiis Iſrael, ille vniuerſorum Deus Legem inſtituit, quę, quid à nobis eſſet faciendum, definiret: cùm vero quamplurima, eaque perutilia præcepta tradidiſſet, adiunxit denique, [Tri-

Exod. 23. " bus temporibus per annum feſta ce-
" lebrate mihi.] Quænam vero ea tempora ſint, rurſum declarauit; continuo namque ait, [Feſtiuitatem azy-
" morum ſeruate, vt faciatis; ſeptem
" dies comedetis azyma, ſicut præcepi D
" tibi tempore menſis nouorum; eo
" enim tempore egreſſus es ex Ægy-
" pto: non apparebis in conſpectu meo
" vacuus: & feſtiuitatem facies meſſis
" primitiarum laborum tuorum, quæ-
" cunque ſeminaueris in agro tuo: &
" feſtiuitatem conſummationis, ad exi-
" tum anni in collectione laborum tuo-
" rum, quæ colliguntur ex agro tuo. Tri-
" bus temporibus in anno apparebit om-
" ne maſculinum in conſpectu domini
" Dei tui.] Igitur æquiſſimum eſſe, feſta E
" Deo celebrari ab iis, qui ſe viriliter gerũt, non ab iis, qui reſupino & ſegni ſunt animo, & ad carnis ac mundi cupiditates diſſoluto, demonſtrauit, cum dixit, Tribus temporibus per annum apparebit omne maſculinum in conſpectu domini Dei tui: nam ſuperna diuinaque inſpectione dignus eſt maſculinus ſexus eo modo, quo ſuperius diximus. Ceterum opportune ſanxit, vt feſta celebrarentur:

A καὶ πανηγύρεως ἀρχὴν ἔχοντας τὸν Ἐμμανουήλ, καὶ ἐν ἐλπίσι κειμένοις ταῖς ἐρηρεισμέναις. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πρέποι γὰρ ἄν, καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Βούλει δὴ οὖν, τὰς ἐν τύπῳ καὶ κατὰ νόμον πολυπραγμονοῦμεν ἑορτάς; καὶ τὰς ἐν αὐταῖς θυσιῶν τοὺς τρόπους ἀφηγησόμεθα, μεταστοιχειοῦντες ὡς ἔνι πρὸς τὸ ἀληθὲς τὴν ἐν αὐταῖς ἐγκειμένην δύναμιν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Βουλοίμην ἄν· πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ.
B Οὐκοῦν ἐπεί σοι σαφῶς ἄριστά τε διεσκέφθαι δοκῶ, φιλοκρινεῖν ὅτι πρέποι καὶ τάδε διενθυμούμενος, φέρε δὴ φέρε καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, ἐκεῖνο διερευνησώμεθα, πηνίκα τε καὶ ἐπὶ τίσιν ἑορτάζειν ἡμᾶς τὸ γράμμα δεῖν ἔφη τὸ ἱερόν. ἴοι γὰρ ἂν οὕτω καὶ κατ' εὐθὺ τοῦ πρέποντος ἡμῖν ὁ λόγος· καὶ μέντοι πρὸς τῷδε, τὸ ἀπίχνως πεποιῆσθαι δοκεῖν οὐκ ἀγυμνῶς διακρούσεται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἴθι δὴ οὖν ὅποι φί-
C λον, ὀνήσεις γὰρ καὶ μάλα πλουσίως. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συναγηγερμένων ποτὲ κατὰ τὴν ἔρημον ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Χωρήβ, τῶν ἐξ Ἰσραήλ, τὸν τῶν πρακτέων ἡμῖν ὁριστὴν διετύπου νόμον ὁ τῶν ὅλων Θεός, μυρία δὲ ὅσα καὶ ἐπωφελῆ θεσπίσματα προστεταχώς, προσεπιτίθει λοιπόν, τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑορτάσατέ μοι. τίνες δ' ἂν εἶεν τοιοίδε καιροί, διεσάφει πάλιν. ἔφη γὰρ εὐθύς· τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων φυλάξασθε ποιεῖν, ἑπτὰ ἡμέρας ἔδεσθε ἄζυμα, καθάπερ
D ἐνετειλάμην σοι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μηνὸς τῶν νέων. ἐν αὐτῷ γὰρ ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου. οὐκ ὀφθήσῃ ἐνώπιόν μου κενός· καὶ ἑορτὴν τοῦ θερισμοῦ πρωτογεννημάτων ποιήσεις ἔργων σου, ὧν ἐὰν σπείρῃς ἐν τῷ ἀγρῷ σου. καὶ ἑορτὴν συντελείας ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἔργων σου, τῶν ἐκ τοῦ ἀγροῦ σου. τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀφθήσεται πᾶν ἀρσενικὸν ἐνώπιον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. ὅτι μὲν οὖν τὸ χρῆναι πληροῦν τὰς ἑορτὰς τῷ Θεῷ, πρέποι ἂν
E ὅτι μάλιστα τοῖς ἀνδριζομένοις, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τοῖς ἀναπεπτωκόσι καὶ ἄναλκιν ὥς γε δὴ σφίσιν ἔχουσι νοῦν, καὶ τεθρυμμένοις ἀεὶ πρὸς τὰ σαρκός τε καὶ κόσμου, προέδειξεν εἰπών. τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὀφθήσεται πᾶν ἀρσενικὸν ἐνώπιον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. ἐποπτείας γὰρ ἄξιον τῆς ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ τὸ ἀρσενικόν, κατά γε τοὺς ἤδη προειρημένους τρόπους. πλὴν ἐνομοθέτει χρησίμως τὸ χρῆναι πληροῦν ἑορτὰς ἁγίας.

ἔδει γὰρ ἔδει τοῖς εἰς ἀρχὴν ἀναβαίνουσι παιδαγωγίας ὀρθῆς, καὶ ὑπὸ ζεύγλην ἤδη πως ἰοῦσι τὴν ὑπὸ Θεῷ, τῆς ἐν νόμῳ πολιτείας τὸ τέλος. ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἐκτελευτήσειεν ἂν αὖθις εἰς τρυφάς τε καὶ εὐθυμίας, δῆλον δὲ ὅτι τὰς πνευματικάς, ἣν μάλα παραδηλοῖ. Ταύτῃ τοι προσηγορευκὼς τὸν νόμον, καὶ ἀποκρίνας ἀξίως τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν, ἐπαινέσας δὲ τὸ τέλος εἰς ὄνησιν, καὶ τῆς εὐδαιμονούσης αὐτοῦ πολιτείας καὶ ζωῆς, παραδεὶς τὴν ὁδόν, ὅτι καὶ καταλήξει ποτὲ πρὸς τρυφὰς ὁ πόνος αὖθις, ἐφῆκε νοεῖν. Οὐκοῦν πρώτη μὲν ἑορτή, κατὰ μῆνα τὸν νέον. δευτέρα δὲ ὥσπερ καὶ γείτων εὐθὺς ἡ τοῦ θερισμοῦ τῶν πρωτογεννημάτων. τρίτη δὲ καὶ ἐπ᾽ ἐσχάτοις, ἡ ἐπ᾽ ἐξόδῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ, συγκεκομισμένων ἡμῖν τῶν καρπῶν, ἐν ἑβδόμῳ τοῦ ἔτους μηνί. ἢ οὐχ ὧδε ἔφη τὸ γράμμα τὸ ἱερόν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Σύμφημι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν ἀναγκαῖον, τὸ ἐφ᾽ ἑκάστῳ καιρῷ παρακομίζειν εἰς μέσον, καὶ ὅπως τε καὶ ἐπὶ τίσι τελεῖσθαι πρέπει, διαθρεῖν ὡς ἔνι. ἀπαίρειν μὲν γὰρ τῆς Αἰγυπτίων ἐκέλευε τότε τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ φιλοικτίρμων Θεός, καὶ τῆς ἀφορήτου δουλείας ἀποφορτίζεσθαι τὸν ζυγόν, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἐπαγγελίας μεθορμίσασθαι γῆν. ἀντανίστατο δὲ τοῖς τεθεσπισμένοις ὁ Φαραώ, καὶ ἀγροικὸν μὲν ἐφίει φωνὴν κατὰ τῆς ἀρρήτου δόξης, οὐκ οἶδα λέγων τὸν κύριον. οὐκ ἀνήσειν δὲ τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ διεβεβαιοῦτο πλειστάκις· καὶ δὴ καὶ πληγαῖς συχναῖς καὶ ἀλλεπαλλήλοις κατῃκίζετο. ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀτεράμων ἔτι, καὶ ἄθραυστος ἐμελέτα κατὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπόνοιαν, τοῖς τῶν Αἰγυπτίων πρωτοτόκοις ἐφίει τὸν ὀλοθρευτήν, καὶ τὸν ἐν μιᾷ νυκτὶ κατεψηφίζετο θάνατον, ὁ πάντων ἔχων τὴν ἐξουσίαν. προενόει δὲ ὅπως αἱ τῶν Ἰουδαίων ἀγέλαι, μὴ ὑπενεχθεῖεν τοῖς κακοῖς, καὶ ὡς ἀπωτάτω γένοιτο τῆς τοῦ διαφθείροντος χειρός, εἴτ᾽ οὖν ὀργῆς. ἀλλ᾽ οὐκ ἦν ἑτέρως τοῦτο πρᾶξαί τισι, πλὴν ὅτι διὰ Χριστοῦ, ὅς ἐστι ζωὴ καὶ ζωοποιός, ἅτε δὴ ζωῆς τῆς κατὰ φύσιν ἐκπεφυκώς, τοῦ Πατρός. προδιετύπου τοίνυν ὁ νόμος τὸ ἐπ᾽ αὐτῷ μυστήριον, ὧδέ τι φησίν. εἶπε δὲ κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ : Ἀαρὼν ἐν γῇ Αἰγύπτου, λέγων. ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν, πρῶτός ἐστιν ὑμῖν ἐν τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ. λάλησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραήλ, λέγων.

A oportebat enim profectò, qui ad rectæ inſtitutionis initia ſuccederent, & iugum iam Dei ſubirent, iis aperte ſignificari, fore omnino, vt illa ſecundum Legem viuendi ratio, quam tenerent, in voluptates atque iucunditates nimirum ſpirituales deſineret. Quapropter, cum Legem pronunciaſſet, pernicioſaſque res apte reprobaſſet, approbaſſetque viciſſim vtiles; cúmque conuerſationis eius ac vitæ, quæ ſibi grata eſſet, viam propoſuiſſet, B fore tandem vt eorum labor finem iucundiſſimum haberet, vt intelligeremus, curauit. Ergo primum quidem feſtum in menſem nouum cadit; ſecundum vero atque continuo vicinum eſt illud menſis primitiarum; tertium & extremum in exitu anni comportatis iam fructibus, menſe anni ſeptimo. An vero non ita traditum eſt in ſacris literis? PALLADIVS Ita prorſus. CYRILLVS. Igitur neceſſe eſt, quæ ſunt cuiuſque temporis propria, C in medium afferre, & quomodo quibuſve de cauſſis celebrari oporteat, quoad licuerit, perſpicere. Iuſſit enim eo tempore benigniſſimus ille Deus filios Iſrael ex Ægyptiorum terris excedere, & illius non ferendæ ſeruitutis iugum abiicere, atque ad promiſſionis terram tranſire: diuinis autem decretis obſiſtebat Pharao, & aduerſus ineffabilem illam gloriam inſanam vocem emiſit; Neſcio, inquiens, Domi- D num, nec ſe dimiſſurum Iſraelitas frequenter aſſeuerauit. Itaque frequentibus plagis, ac ſibi inuicem ſuccedentibus afflictus eſt: ſed, cùm eſſet adhuc contumax, & duriſſimam aduerſus Deum pertinaciam retineret, ille in Ægyptiorum primogenita demiſit Exterminatorem; & is, penes quem omnium poteſtas erat, decreuit, vt vna in nocte morerentur. Prouidit autem, ne Iudæorum tribus hoc malo perſtringerentur, ſed eſſent ab interimentis manu atque E ira quàm longiſſime remotæ. Id vero nō alia ratione licebat aſſequi cuiquam, niſi per Chriſtum, qui eſt vita, & vitæ auctor, vtpote cum ex eo, qui ſuapte natura vita eſt, editus ſit, nimirum ex Patre. Lex igitur hoc eius myſterium præfigurauit: itaque inquit, [Locutus eſt au- „ Exod. 12.
„ tem Dominus ad Moyſen, & Aaron in
„ Ægypto, dicens, Menſis hic vobis initium menſium, primus erit vobis in men-
„ ſibus anni. Loquere ad vniuerſam con-
„ gregationem filiorum Iſrael dicens,

Decima die menſis huius accipiant vnuſquiſque ouem per domos familiarum, vnuſquiſque ouem per domum; quod ſi pauci fuerint, qui in domo ſunt, ita vt non ſatis ſint ad ouem, aſſumet ſecum vicinum proximum ſuum, ſecundum numerum animarum, quem quiſque ſibi ſatis eſſe numerabit in ouem: pecus perfectum, maſculum, anniculum erit vobis: ab agnis & ab hœdis accipietis, & erit vobis ſeruatum vſque ad quartumdecimum diem menſis huius; & immolabunt illud omnis multitudo filiorum Iſrael ad veſperam, & ſument de ſanguine, & ponent ſuper duos poſtes & ſuper limen in domibus, in quibus manducauerint illa: & manducabunt carnes nocte hac aſſas igni, & azyma cum amaris edent: non comedetis ab eis crudum, neque coctum aqua, ſed aſſa tantum igni: caput cum pedibus & inteſtinis, non relinquetur de ipſo in mane, & os non conteretis ab eo: quæ vero reliqua fuerint de ipſo in mane, igni comburetis. Sic autem comedetis illud; renes veſtri accincti, & calcei veſtri in pedibus veſtris, & baculi veſtri in manibus veſtris, & comedetis illud feſtinanter: Paſcha eſt Domino: & tranſibo per terram Ægypti nocte hac, & percutiam omne primogenitum in Ægypto, ab homine vſque ad pecus, & in omnibus Diis Ægyptiorum faciam vindictam: ego Dominus: & erit ſanguis veſter in ſigno in domibus veſtris, in quibus vos eſtis ibi: & videbo ſanguinem, & protegam vos, & non erit in vobis plaga vt conteramini, cum percutiam in terra Ægypti: & erit dies hic vobis memoriale, & feſtum agetis in eo Domino, in omnes progenies veſtras, legitimum æternum celebrabitis illum: ſeptem dies comedetis azyma; à primo verò die auferetis fermentum ex domibus veſtris: omnis quicunque comederit fermentum, exterminabitur anima illa ex Iſrael; à die primo vſque ad diem ſeptimum: & dies primus vocabitur ſanctus, & dies ſeptimus vocatus ſanctus erit vobis: omne opus ſeruile non facietis in eis, niſi quæcunquè fient omni animæ, hæc ſolum fient à vobis.] Viſne igitur, vt ſubtiliter, & ſtrictim ſingula percurrendo, quæ congruere videbuntur dicamus?

A τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ᾽ οἴκους πατριῶν, ἕκαστος πρόβατον κατ᾽ οἰκίαν. ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ὦσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὥστε μὴ εἶναι ἱκανοὺς εἰς πρόβατον, συλλήψεται μεθ᾽ ἑαυτοῦ τὸν γείτονα τὸν πλησίον αὐτοῦ, κατὰ ἀριθμὸν ψυχῶν, ἕκαστος τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ συναριθμήσεται εἰς πρόβατον. πρόβατον τέλειον, ἄρσεν, ἐνιαύσιον ἔσται ὑμῖν. ἀπὸ τῶν ἀρνῶν καὶ τῶν ἐρίφων λήψεσθε, καὶ ἔσται ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ
B μηνὸς τούτου, καὶ σφάξουσιν αὐτὸ πᾶν τὸ πλῆθος συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραὴλ πρὸς ἑσπέραν, καὶ λήψονται ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ θήσουσιν ἐπὶ τῶν δύο σταθμῶν, καὶ ἐπὶ τὴν φλιάν, ἐν τοῖς οἴκοις, ἐν οἷς ἐὰν φάγωσιν αὐτὰ ἐν αὐτοῖς. καὶ φάγονται τὰ κρέα τῇ νυκτὶ ταύτῃ ὀπτὰ πυρί, καὶ ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων ἔδονται. οὐκ ἔδεσθε ἀπ᾽ αὐτῶν ὠμόν, οὐδὲ ἡψημένον ἐν ὕδατι, ἀλλ᾽ ἢ ὀπτὰ πυρί. κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶ καὶ τοῖς ἐνδοσθίοις. οὐκ ἀπολείψεται ἀπ᾽ αὐτοῦ ἕως πρωΐ· καὶ ὀστοῦν
C οὐ συντρίψετε ἀπ᾽ αὐτοῦ. τὰ δὲ καταλειπόμενα ἀπ᾽ αὐτοῦ ἕως πρωΐ, ἐν πυρὶ κατακαύσετε. οὕτω δὲ φάγεσθε αὐτό. αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι, καὶ τὰ ὑποδήματα ὑμῶν ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ αἱ βακτηρίαι ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν. καὶ ἔδεσθε αὐτὸ μετὰ σπουδῆς. πάσχα ἐστὶ κυρίῳ. καὶ διελεύσομαι ἐν γῇ Αἰγύπτῳ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, καὶ πατάξω πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς θεοῖς τῶν
D Αἰγυπτίων ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν. ἐγὼ κύριος. καὶ ἔσται τὸ αἷμα ὑμῖν ἐν σημείῳ ἐπὶ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν, ἐν αἷς ὑμεῖς ἐστε ἐκεῖ. καὶ ὄψομαι τὸ αἷμα, καὶ σκεπάσω ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν πληγὴ τοῦ ἐκτριβῆναι, ὅταν παίω ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἔσται ἡ ἡμέρα ὑμῖν αὕτη μνημόσυνον, καὶ ἑορτάσετε αὐτὴν ἑορτὴν κυρίῳ εἰς πάσας τὰς γενεὰς ὑμῶν. νόμιμον αἰώνιον ἑορτάσετε αὐτήν. ἑπτὰ ἡμέρας ἄζυμα ἔδεσθε. ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης, ἀφανιεῖτε ζύμην ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν. πᾶς ὃς ἂν φάγῃ ζύμην, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ
E ἐκείνη ἐξ Ἰσραήλ, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης, ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἑβδόμης. καὶ ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη, κληθήσεται ἁγία. καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη, κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐταῖς, πλὴν ὅσα ποιηθήσεται πάσῃ ψυχῇ, τοῦτο μόνον ποιηθήσεται ὑμῖν. βούλει δὴ οὖν λεπτῶς καὶ ἐπιδρομάδην ἕκαστα διασχίζοντες, τὰ εἰκότα λέγωμεν;

habebamus igitur apud nos interim præ-notione agnum, nondum quidem immolatum, non ignari tamen illum eſſe ad veſperam immolandum; extremis quippe ſæculi temporibus, & ſub ipſum pene iam præterlabentis temporis occaſum Chriſti mors eſt perpetrata. Immolatur autem ab omni multitudine: mortuus eſt enim pro omnibus; vt ſciant, qui pro ſua ſalute agnum offerunt, ſe emptos eſſe pretio, nec ſuos eſſe, ſed vnum pro omnibus mortuum, vt, qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. (2. Cor. 5.) Nam, quia pro noſtris delictis eſt traditus, propter nos mortuus eſſe dicitur. Hanc quoque ob cauſſam nos ſumus, qui illum immolamus; nam propter quos mortuus eſt, ii conſequenter propemodum paſſionis eius perſpicue ſunt effectores, etſi illa per alios perpetrata ſit. Porro ſalutem vnctis tribuere illam ſanguinis aſperſionem, ſtatim oſtendit, cum dixit ſanguine perungenda eſſe oſtia domorum, poſtes inquam portarum & limina: illud enim Chriſti myſterium obſtruit quodammodo morti aditum, & imperuium efficit. Ergo nos ipſi quoque pretioſo illo ſanguine peruncti, mortis victores erimus, & interitum contemnemus, nulloque Exterminatoris illius metu tangemur: ille quippe vitæ ſanguis, id eſt, Chriſti, nos liberat. Eadem porro nocte eſſe inquit agni carnes abſumendas; vnum enim reuera fuit ſalutaris illius paſſionis tempus; &, cum ſemel mortuus ſit, non amplius moritur, vt ſcriptum eſt, mors illi vltra non dominabitur: quod enim (Rom. 6.) mortuus eſt peccato mortuus eſt ſemel, quod autem viuit, viuit Deo. Aſſæ vero carnes & cum panibus azymis, & amaris herbis eduntur: atque aſſatio quidem imaginem quandam præfert, illum (Heb. 2.) Emmanuel per paſſionem eſſe conſummatum: Oportebat enim profecto, inquit ille, ducem illum ſalutis noſtræ per paſſiones conſummare. Quod autem cum azymis, & amaris herbis comeditur; id vero per ænigma deſignat, nos ipſos etiam, quibuſcunque ad participandum Chriſtus proponitur, à ſpirituali fermento, id eſt, à malitia & dolo alienos eſſe debere, proque eius amore, ærumnas & acerbos labores libentiſſime perpeti; illum ſequentes, qui pro nobis mortis iter aggreſſus eſt: nam ad eam rem nos hortatur, cum ait, (Matt. 10.) „ [Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, „ neque ſeruus ſuper dominum ſuum:

A εἴχομεν παρ' ἑαυτοῖς ὡς ἐν προγνώσει τισὶ, τεθυμένον μὲν οὔπω τὸν ἀμνὸν, σφαγήσεσθαι δὲ ὅτι πρὸς ἑσπέραν, οὐκ ἠγνοηκότες. ἐπ' ἐσχάτοις γὰρ τοῦ αἰῶνος καιροῖς, καὶ πρὸς αὐταῖς ἤδη πως ἀπήκουσαις ταῖς τοῦ χρόνου δυσμαῖς ὁ Χριστοῦ πεπέρακται θάνατος. σφάζεται δὲ ὑπὸ παντὸς τοῦ πλήθους. ἀπέθανε γὰρ ὑπὲρ πάντων, ἵν' εἰδεῖεν οὗτοι ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας προσάγοντες ἀμνὸν, ὅτι τιμῆς ἠγοράσθησαν, οὐκ εἰσὶν ἑαυτῶν, ἀλλ' εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέ-
B θανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι, καὶ ἐγερθέντι. ἐπειδὴ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων πλημμελημάτων παρεδόθη, δι' ἡμᾶς τεθνάναι λέγεται. ταύτῃ τοι καὶ ἡμεῖς οἱ σφάζοντες. οἱ γὰρ δι' οὓς ἀπέθανεν ἀναγκαίως, μονονουχὶ τοῦ πάθους εἶεν ἂν ἐργάται σαφῶς, εἰ καὶ δρᾶται διὰ ἑτέρων. ὅτι δὲ σώζει τοὺς κεχρισμένους ὁ τοῦ αἵματος ῥαντισμὸς, παρέδειξεν εὐθὺς, χρῆναι τῷ αἵματι καταχρίειν
C εἰπὼν τῶν δωματίων τὰς εἰσβολὰς, σταθμοὺς δὴ λέγω καὶ θυρῶν φλιάς· ἀποφράττει γὰρ ὥσπερ καὶ ἀνέμβατον ἐργάζεται τῷ θανάτῳ τὴν εἴσοδον τὸ Χριστοῦ μυστήριον. ἄραρεν οὖν, ὅτι τῷ τιμίῳ κατακεχρισμένοι καὶ ἡμεῖς αἵματι, θανάτου κρείττους ἐσόμεθα, καὶ φθορᾶς ἀλογήσομεν, δι' οὐδενὸς ποιούμενοι λόγου τὸν ὀλοθρευτήν. ἐκρύεται γὰρ ἡμᾶς τὸ αἷμα τῆς ζωῆς, τουτέστι, Χριστοῦ. χρῆναι δέ φησιν, ἐν νυκτὶ μιᾷ τὰ τοῦ ἀμ-
D νοῦ δαπανᾶσθαι κρέα· εἷς γὰρ ἀληθῶς, ὁ τοῦ σωτηρίου πάθους καιρὸς, καὶ ἅπαξ ἀποθανὼν, οὐκέτι ἀποθνήσκει· κατὰ τὸ γεγραμμένον, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύσει. ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ. ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ Θεῷ. ὀπτὰ δὲ τὰ κρέα, καὶ ἐπ' ἄρτοις ἀζύμοις ἐσθίεται καὶ πικρίσι, τὸ μὲν ὀπτὸν, τὴν οἱονεί πως διὰ παθημάτων τοῦ Ἐμμανουὴλ ὑπεμφαίνοντος τελείωσιν. ἔδει γὰρ ἔδει, φησὶ, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. τό
E γε μὴν, ἐπ' ἀζύμων ἐσθίεσθαι καὶ πικρίδων, αἰνιγματωδῶς ὑπογράφοντες, ὅτι δεήσει καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς, οἷς ἂν παρακέοιτο πρὸς μέθεξιν ὁ Χριστὸς, ζύμης ἀπηλλάχθαι τῆς νοητῆς, τουτέστι, κακίας καὶ δόλου. ἀγαπᾶν δὲ ὅτι μάλιστα καὶ τὸ τλημπαθεῖν ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ πικρῶν ἀνέχεσθαι πόνων, κατόπιν ἰόντας τοῦ δι' ἡμᾶς εἰς θάνατον εἰσελθόντος. εἰς τοῦτο γὰρ παραθήγων ἡμᾶς, οὐκ ἔστι, φησὶ, μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.

εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐπεκάλεσαν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς αὐτοῦ. ἀποφάσκει δὴ οὕτω ὁ νόμος, τὸ δεῖν ἐσθίειν ὠμόν, καὶ μὴν τὸ ἑψημένον ὕδατι, καίτοι μηδενὸς ἂν οἶμαι φαγόντος ὠμόν, κἂν εἰ μὴ ἔφη τυχὸν ὁ νόμος. ἀποφαίνει τοίνυν αἰνιγματωδῶς, ὅτι τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, οὔτε τὸ ἀποβλητέον ἔχει διὰ ψευσμάτων ὑπερβολήν, οὔτε μὴν τὸ ὑδαρὲς καὶ ἐκλελυμένον. Ἑλλήνων μὲν γὰρ οἱ λογάδες ποιηταί τε καὶ συγγραφεῖς, καὶ ὅσοι ἧκον εἰς λόγους σοφοί, τὰ τῶν παρὰ σφίσι θεῶν ἀναγράφοντες ὄργια, ψευδεποῦσιν ἀχρείως, καὶ οἱονείπως ὠμά τε καὶ ἀπαράδεκτα ταῖς ἀνθρώπων διανοίαις παραφέρουσι διηγήματα, καὶ πολὺ τὸ ὑδαρὲς, ἔνγε δὴ σφίσιν αὐτοῖς, κατερρωγηκότα. μοιχεῖαί τε γὰρ καὶ γυναίων ἔρωτες, καὶ μειρακίων διαφθοραί, καὶ αἰδοίων ἀποκοπαί, καὶ παρθένων εἰς δένδρα μεταφυτεύσεις, καὶ ἕτερα ἅττα πρὸς τούτοις παναίσχρά τε καὶ ἀκαλλῆ μυθάρια τὰ παρ' αὐτοῖς νοούμενα. ἀλήθεια δέ ἐστι, πάντα τὰ ἐν Χριστῷ, εὐπαράδεκτά τε καὶ ἐδώδιμα νῷ, καὶ τὸ χαῦνον, ἢ ὑδαρὲς οὐκ ἔχοντα. συνάγει γὰρ μᾶλλον εἰς εὐκοσμίαν τοὺς ἐθέλοντας νοεῖν, ἤπερ ἀνίησιν εἰς τρυφὰς καὶ φιλοσαρκίας, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὰ Ἑλλήνων ψυχρὰ καὶ γραώδη διηγήματα. συνίης οὕτω ἄρα σαφῶς ὅ φημι; ΠΑΛΛ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛ. Ὅτι δὴ χρὴ τὸν Χριστοῦ γεγονότα μέτοχον, διά γε τοῦ μεταλαχεῖν τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκός τε καὶ αἵματος, καὶ τὸν αὐτοῦ νοῦν ἔχειν, καὶ διὰ τῶν ἔσω κατορθωμάτων ἰέναι φιλεῖν, συνιέντα εὖ μάλα τὰ ἐπ' αὐτῷ, ὑπέφηνεν αὐθύς, δεῖν ἐσθίεσθαι λέγων κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶ καὶ τοῖς ἐνδοσθίοις. ἢ γὰρ οὐχὶ νοῦ μὲν εἰς τύπον ἐλέγομεν εἶναι τὴν κεφαλήν, πόδας δὲ αὖ πανταχῆ, τῆς ὡς ἐν ἔργοις πορείας σημαντικούς; περιδήλου δὲ πάλιν τὰ εἴσω τε καὶ κεκρυμμένα τῶν θυομένων τὰ ἐνδόσθια; ΠΑΛ. Ἐδόκει μὲν ὧδε νοεῖν ὀρθῶς. πλὴν, ἐκεῖνο φράσον, τίς ἂν εἴη Χριστοῦ μὲν ὁ νοῦς, τίς δὲ ἡ πορεία, καὶ μήν τοι τὰ κεκρυμμένα; ΚΥΡΙΛΛ. Νοῦς μὲν ἂν εἴη Χριστοῦ, τὸ μόνα φρονεῖν τὰ ὅσαπερ ἂν εἰς δόξαν βλέποι τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, καὶ τὸ βούλεσθαι κατορθοῦν τὸ τῷ γεννήσαντι δοκοῦν. καταβέβηκα γάρ, φησίν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτό τοι

A ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur; ſi patrem familias Beelzebub vocauerunt, multo magis domeſticos eius.] Prohibet præterea Lex, ne crudum edant, aut elixum aqua; quamuis, etiamſi id minime dixiſſet Lex, nemo ſit, opinor, qui cruda carne veſcatur: ergo figurate indicat, Chriſti myſterium neque reiiciendum eſſe, quaſi propter mendaciorum magnitudinem; neque aqua diluendum, ac diſſoluendum: nam egregii Gentilium poëtæ atque ſcriptores, &, quod ad ſermonis attinet vim, ſapientes, cùm Deorum ſuorum orgia atque myſteria deſcribunt, B impudentiſſime mentiuntur, & quaſi crudas, & reſpuendas mentibus hominum fabulas & multum aquæ in ſe continentes apponunt; nam & adulteria, & mulierculárum amores, & adoleſcẽtum corruptelæ, obſcenarumque partium amputatio, quinetiam virginum in ſtirpes transformatio, & eiuſmodi aliæ præterea turpes deformeſque fabellæ ab C illis excogitatæ ſunt: at vero, quæ ſunt in Chriſto, omnia vera ſunt. & eiuſmodi vt libenter admittantur, & animo ad veſcendum ſint accõmodata, neque fungoſi aliquid aquoſive habent, ſed earum rerum intelligendi ſtudioſos potius ad honeſtatem ducunt, quam ad voluptates & carnis cupiditates relaxant: quod profectò gentilium frigidæ & aniles fabulæ faciunt. Intelligiſne igitur plane, quod dico? Pal. Maxime verò. Cyr. Quod autem, qui Chriſti particeps per D ſanctę eius carnis atque ſanguinis communionem ſit factus, eum oporteat illius quoque mentem ac ſenſum habere, & per intimas eius res geſtas ire, diligenter, quæ in illo ſunt, inueſtigantem, ſtatim oſtendit, cùm dixit, caput cum pedibus & inteſtinis eſſe manducanda. Quid enim? nonne dicebamus caput quidem habere mentis figuram, pedes item vbique operum ac factorum iter ſignificare, intima denique & abdita, victimarum inteſtinis indicari? Palladivs. Videbatur quidem E hæc ita intelligenda eſſe; & recte ſane. Sed tamen illud explices velim, quænam ſit Chriſti mens, quodve iter, quæ etiam eius abdita & occulta? Cyrill. Mens quidem Chriſti eſt, ea ſola ſapere, quæ ad Dei Patriſve gloriam ſpectant, idque velle perficere, quod patri placuerit; [Deſcendi enim, inquit, de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatẽ eius, qui miſit me.]

Hoc cum & ſentire & perficere beati illi diſcipuli conarentur, diſertis verbis dicebant, [Nos autem mentem Chriſti habemus:] (1.Cor.2.) atque etiam docebant, vt in orationibus diceremus, [Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra.] Vides eos, quod Chriſto conformes atque conſentientes eſſent, eandem ſe mentem habere, perſpicue aſſeuerare? Hoc, mea quidem ſententia, eſt caput agni manducare. Iter vero Chriſti eſt, quod ille mortem fortiter perferre non refugit, vt, ſicut Paulus ait, peccatores ſaluos faceret: ad eam rem nos etiam paratiſſimos eſſe conuenit, & ipſam quoque in corpore vitam pro fratribus alacriter impendere. Itaque ait è ſanctis diſcipulis quidam, (2.Tim.2. 1.Pet.4.) [Chriſto igitur paſſo pro nobis carne, & vos pro ipſo eadem cogitatione armamini.] Paulus autem increpat quoſdam his verbis, (Act. 21.) [Quid fletis, confringentes cor meum? Ego enim non ſolum ligari, ſed etiam mori paratus ſum pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.] Ipſe idem Chriſtus, cùm ſua veſtigia ſequi cæteros iuberet, (Matth.10.) [Qui non accipit, inquit, crucem ſuam quotidie, & ſequitur poſt me, non eſt me dignus.] Alia quoque ratione ſancta eſt Chriſti ambulatio & via, qua nempe quaquauerſum, & per omnes virtutes tenditur. Inteſtina denique intelliges illud in eo abditum occultumque Verbum: nam, cùm ſecundùm naturam Deus eſſet, & ex Deo editus ille Vnigenitus, factus eſt caro, & habitauit in nobis: cumque imago eſſet ac ſimilitudo parentis, ſe ipſum ad exinanitionem vſque & ad formam ſerui deiecit. Non ea igitur ſola, quæ in Emmanuele ſunt humana, & extrinſecus aſpectabilia, in noſtros animos admittemus; ſed ipſis etiam inteſtinis, id eſt, myſteriis eius occultis noſtrum animum implendo, alimentum ſpirituale optimum habebimus. Eadem vero nocte abſumendum eſſe agnum, inquit, nullis omnino reliquiis in diluculum reſeruatis; ſed os conteri non permittit: è quibus prius illud deſignat, in futuro ſæculo homines ſibi per fidem ſanctificationemque dicatos altera quadam ratione fore vt ſanctificet Chriſtus atque benedicat: neque rurſus ſua carne paſcat, & ſanguine viuificet:

A φρονεῖν τε καὶ κατορθοῦν ἠρημένοι καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ διαρρήδην ἔφασκον. ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν. καὶ γοῦν ἐδίδασκον λέγειν ἐν προσευχαῖς. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ θέλημά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. ὁρᾷς ὅτι σύμφοροί τε καὶ ὁμογνώμονες Χριστοῦ γεγονότες, καὶ τὸν αὐτοῦ νοῦν ἔχειν διαβεβαιοῦνται σαφῶς; τοῦτο οἶμαί ἐστι, τὸ τὴν κεφαλὴν ἐσθίεσθαι τοῦ ἀμνοῦ. πορεία γε B μὴν ἡ Χριστοῦ, τὸ κατ' αὐτὸν ἀνατλῆναι γεννικῶς, καὶ μὴ καταπτῆσαι τὸν θάνατον, ἵν' ὡς Παῦλός φησιν, ἁμαρτωλοὺς σώσῃ. ἑτοιμοτάτους δὲ εἶναι καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς τοῦτο προσήκει, καὶ αὐτὴν ὑπὲρ ἀδελφῶν δαπανῶντας ἑτοίμως τὴν ἐν σώματι ζωήν. καὶ γοῦν ἔφη τις τῶν ἁγίων μαθητῶν, Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε. Παῦλός γε μὴν ἐπιτιμᾷ τισιν ὧδέ πη λέγων. τί κλαίετε συνθρύπτοντές μου C τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ αὐτὸς δὲ Χριστὸς τοῖς ἰδίοις ἴχνεσι κατακολουθεῖν ἐπιτάττων, ὃς οὐ λαμβάνει, φησὶ, τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ἁγία δὲ καὶ ἑτέρως πανταχῆ καὶ διὰ πάσης ἀρετῆς, ἡ Χριστοῦ πορεία, καὶ ὁδός. ἐντόσθια δὲ νοήσεις τὸν ἐν αὐτῷ κεκρυμμένον τε καὶ ἐν πα- D ραβύστῳ λόγον. Θεὸς γὰρ ὢν κατὰ φύσιν, καὶ ἐκ Θεοῦ πεφηνὼς ὁ μονογενὴς, γέγονε σὰρξ, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ εἰκὼν καὶ ὁμοίωσις ὑπάρχων τοῦ γεγεννηκότος, καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, καὶ εἰς δούλου μορφήν. εἰσδεξόμεθα δὴ οὖν ἐν ἰδίαις ψυχαῖς, οὐχὶ μόνα τὰ ἀνθρώπινα, καὶ ἐξωφανῆ τὸν Ἐμμανουὴλ, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἐντοσθίων, τουτέστι, τῶν κεκρυμμένων αὐτοῦ μυστηρίων τὸν οἰκεῖον ἀναπιμπλάντες νοῦν, ἀρίστην ἕξομεν τὴν πνευματικήν. δαπανᾶ- E σθαί γε μὴν αὐτῇ δεῖν ἔφη τῇ μιᾷ νυκτὶ τὸν ἀμνὸν, οὐδενὸς τὸ σύμπαν ὑπολελειμμένου, καὶ εἰς τὸ περὶ ὄρθρον. συντρίβεσθαι δὲ καὶ ὀστοῦν οὐκ ἐᾷ, τοῦ μὲν προτέρου κατασημαίνοντος, ὡς εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα, καθ' ἕτερόν τινα τρόπον ἁγιάσει τε καὶ εὐλογήσει Χριστὸς τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ διὰ πίστεως καὶ ἁγιασμοῦ, καὶ οὐχὶ δὴ πάντως ἀποθρέψει πάλιν τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ, καὶ ζωοποιήσει τῷ αἵματι;

A καθάπερ ἀμέλλει νῦν, ἀλλ' ὡς ἤδη κατηργημένου θανάτου, καὶ λυθείσης εἰσάπαν τῆς φθορᾶς, νοητός ἐσται τις ὁ τοῦ ἁγιάζοντος τρόπος. ἐν κοινῷ τὸ πρωῒ κατασημαίνειεν ἂν οὐχ ἕτερον οἶμαί τι, παρὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα. τοῦ δὲ δευτέρου, τοῦ μὴ χρῆναι λέγω συντρίβεσθαι τὸ ὀστοῦν, εἰς ἐννοίας ἡμᾶς ἀναφέροντος τὰς ἐπὶ Χριστῷ, καὶ ἀκολουθεῖν ἀναπείθοντος ταῖς τῶν θεηγόρων φωναῖς. ὁ γάρτοι θεσπέσιος εὐαγγελιστὴς, B σωματικώτερον ἐκλαβὼν ἐπὶ Χριστοῦ τὸ χρησμῴδημα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ, φησὶν, οἱ στρατιῶται τὰ σκέλη, ὅπως πληρωθῇ τὸ γεγραμμένον, καὶ ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται ἀπ' αὐτοῦ. ἐσθίουσι δὲ τὸν ἀμνὸν, διεζωσμένοι τὰς ὀσφύας, ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας, καὶ βακτηρίας ἔχοντες ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ ἁπαξαπλῶς εἰπεῖν, ἐν σχήματι γεγονότες τῶν ὁδοιπορεῖν εἰωθότων, καὶ μάλα ὀρθῶς. εὐπρεπεῖς γὰρ ὥσπερ γεγονότες τοῦ μεθίστασθαι νοητῶς, καὶ οἱονείπως ἐξοδοιπορεῖν ἐπειγόμενοι τῶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ C περισπασμῶν, καὶ εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀρίστων μεταφοιτᾶν προθυμούμενοι, μεταληψόμεθα τοῦ Χριστοῦ πανάγνως καὶ καθαρῶς. οὐ γὰρ τοῖς προσκαίροις ἐμφιλοχωρεῖν εἰθίσμεθα, μετατρέχομεν δὲ γενικῶς εἰς τὰ πεπηγότα καὶ μένοντα· καὶ τὴν σαρκικὴν ἀκαθαρσίαν ἀπαίροντες, εἰς ἀστειότητα τὴν πνευματικὴν μεταθεόμεθα μεμνημένοι λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν. ταύτητοι περίκειται σχῆμα τοῖς ὁδοιπορεῖν εἰωθόσι τὸ πρέπον, οἱ τὸν ἀμνὸν ἐσθίοντες εἰς τύπον D Χριστοῦ· πλὴν, ἐν σπουδῇ φαγεῖσθαι χρή. πάσχα γάρ ἐστι κυρίου, τουτέστι, διάβασις, ἤτοι διαβατήρια· καιροῦ γὰρ ἐνεστηκότος καθ' ὃν ἀναγκαῖον διαβαίνειν ἡμᾶς ἐκ φαυλότητος κοσμικῆς, ἐπὶ τὸ δρᾷν ἐπείγεσθαι τὰ ἁνδάνοντα τῷ Θεῷ, τὸ μὴ ἐν ὅλῃ ταυτὶ ποιεῖσθαι σπουδῇ, διαμέλλειν δὲ ὥσπερ καὶ ἀναδύεσθαι τοῖς ἀρχαίοις ἡμᾶς προσπεπτωκότας ἔτι κακοῖς, πῶς οὐκ ἂν εἴη τῶν σφαλερωτάτων; καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τρέχετε, φησὶν, ἵνα καταλάβητε. ἰτέον δὴ οὖν εἰς μετάληψιν τοῦ Χριστοῦ E διὰ πίστεως, παντὸς μὲν ὄκνου πεπατημένου, μελλησμοῦ δὲ οὐδενὸς παρεισδεδυκότος, ἀλλ' ὡς ἐν ὅλῃ σπουδῇ. διαβησόμεθα γὰρ οὕτως ἐξ ἁμαρτιῶν εἰς δικαίωσιν, ἐκ θανάτου πρὸς ζωήν. καὶ τὸ τῆς δουλείας αἶσχος ἀποτριψάμενοι, τὴν εὐκλεᾶ τῆς υἱοθεσίας καταπλουτήσομεν χάριν. ΠΑΛ. Ἀρίστα ἔφης. ΚΥΡΙΛ. Τούτων δὲ οὕτως

quod hoc tempore facit; ſed, tanquam morte iam deſtructa, diſſolutoque in totum interitu atque corruptione, ſpirituali quodam ſanctificandi modo ille, qui ſanctificat, vtatur: ergo diluculum, ſeu mane non aliud quippiam ſignificat, vt opinor, niſi futurum ſæculum. Quod vero ſequitur, nimirum os non conterendum eſſe, ad Chriſti nos intelligentiam reuocat, & ſequi ſuadet diuinorum prædicatorum voces: nam ille diuinus Euangeliſta vaticinium hoc de Chriſto corporaliter accepit: [Non » confregerunt, inquit, milites eius cru- » ra, vt impleretur quod ſcriptum eſt, » Et os non comminuetur ex eo.] Ve- » ſcuntur autem agno præcinctis lumbis, calceatiſque pedibus, & baculos habentes in manibus, &, vt ſemel dicam, iter facientium habitu: idque admodum recte; accincti namque quodammodo ad ſpiritualem tranſitum, & velut excedere ex huius mundi diſtractionibus properantes, & ad optima quæque tranſire parati, ſancte pureque Chriſti participes erimus: non enim in rebus temporalibus immorari conſueſcimus, ſed ſtrenue ad res illas fixas immotaſque currimus, & à carnalibus impuritatibus diſcedentes, ad ſpiritualem elegantiam demigramus, memoria repetentes dixiſſe » Chriſtum, [Surgite, eamus hinc:] hac de cauſſa, qui agnum in Chriſti figuram manducant, habitum præ ſe ferunt, iter facientibus accommodatum. Ceterum feſtinanter comedere oportet; eſt enim Paſcha Domini, id eſt, tranſitus, ſiue vt Græce dicitur, διαβατήρια: nam, cùm tempus adſit, quo nos à mundanis vitiis oportet ad ea facienda tranſire, quæ Deo placent, in eam rem non omni ſtudio, ac celeritate incumbere, ſed cunctari quodammodo & refugere, veteribus adhuc vitiis inhæreſcentes; qui fieri poteſt, vt non ſit periculoſiſſimum? Itaque beatus Paulus, [Currite, inquit, vt » comprehendatis.] Pergendum eſt no- » bis igitur, vt Chriſti per fidem participes ſimus, omni cunctatione calcata, nullaque mora interpoſita, ſed omni ſtudio adhibito: ita enim à peccatis ad iuſtificationem, à morte ad vitam tranſibimus; ac, turpitudine ſeruitutis abſterſa, glorioſam adoptionis gratiam conſequemur. PALLAD. Rectiſſime dixiſti. CYRILLVS. His omnibus

Ioan. 19.
Ioan. 14.
1. Cor. 9.

diligentiſſime obſeruatis, & ad exitum, vt Legiſlator decreuerat, perductis, tranſiturum ſe profitetur, Ægyptumque totam fere circuiturum, perditurumque primogenita, & in Diis Ægyptiorum vindictam facturum, id eſt, ab omni ſublimi homine & elato, & qui propter gloriæ amplitudinem inter adoranda numina apud eos propemodum cenſeretur, ſe illius adeo peruicacis ſuperbæque voluntatis, incredibiliſque contumaciæ ſupplicia ſumpturum; protecturum tamen filios Iſrael pollicetur, ſi limina ſanguine tinxiſſent: quod etiam ſignum appellauit, quo nempe dignoſceretur illos ad ſe pertinere, ſibique coniunctos eſſe; Exo. 12. [videbo enim, inquit, ſignũ, » & protegam vos:] nam, cum Deus infert iram, & indignationem in omnem ſublimem, & excelſum, vt prophetæ verbis vtar, & morte mulctat intemperantem & ſcelestum, & qui pietatem, quæ ipſi debetur, numquam non contempſit, ii ſoli effugiunt, & pœnæ ſunt expertes, qui præclaro ſigillo conſignati, Chriſtique ſanguine ſunt aſperſi: audiſti enim Ioan. 6. » dicentem, [Amen amen dico vobis, qui » manducat meam carnem, & bibit meũ » ſanguinem, habet vitam æternam, & in » iudicium non venit; ſed tranſit de morte ad vitam: qui autem non credit, non » videbit vitam, ſed ira Dei manebit ſuper eum.] Quicunque ſanctificati ſumus, iidem vitæ æternæ participes, & Dei, ac Patris amici, atque familiares, & mortis victores ſumus, ex eo, quod Chriſti participes, myſtico nimirum participandi modo facti ſumus, & ſancto illius ſanguine peruncti. Enitendum vero ipſis eſſe, inquit, vt perpetuo legem hac de re ſancitam ſeruent: nunquam enim ceſſabimus à feſtis in Chriſto celebrandis, fermentumque è noſtris finibus, id eſt, ab omnibus terris, in quibus nos morari continget, abiiciemus: oportebit enim, qui per fidem ad iuſtificationem, quæ per Chriſtum fit, vocati ſunt, eos feſtum ſpiritualiter celebrantes, non in fermento malitiæ & nequitiæ id facere, ſed potius expurgando vetus fermentum, in melius transformari, & in nouam conſperſionem cõmutatos videri, ſimul cum vniuerſo genere, totaque domo, iiſque omnibus, qui per vniuerſam illam regionem degunt: quibus verbis ſignificatur ſanctam illam eorum, qui fidem receperint, multitudinẽ copioſam eſſe & innumerabilem. Primum etiam eius hebdomadis diem ſanctum vocãdum eſſe dixit,

A ὧν μάλα τετηρημένων, καὶ μὴν καὶ εἰς πέρας ἐξηνυσμένων κατά γε τὸν νομοθέτην δοκοῦν, διελεύσεσθαί φησι καὶ οἱονεὶ πᾶσαν περινοστήσειν τὴν Αἰγυπτίων, καὶ ἐξολοθρεύσειν τὰ πρωτότοκα, ποιήσειν δὲ τὴν ἐκδίκησιν ἐν τοῖς θεοῖς τῶν Αἰγυπτίων, τουτέστι, πάντα τὸν παρ' αὐτοῖς ὑψηλόν τε καὶ ἐπηρμένον, καὶ ἐν τοῖς προσκυνουμένοις μονονουχὶ τεταγμένον διά γε τὴν δόξαν, ἐξαιτήσειν δίκας τῆς οὕτω σκληρᾶς καὶ ἀπήκτου γνώμης, καὶ τῆς ἄγαν ἀλαζονείας. σκεπάσειν γε μὴν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐπηγγέλλετο, κατακεχρισμένων τῷ αἵματι τῶν φλιῶν, B ὃ δὴ καὶ σημεῖον ὠνόμαζε τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως. ὄψομαι γάρ, φησί, σημεῖον, καὶ σκεπάσω ὑμᾶς. Θεοῦ γὰρ ἐπάγοντος ὀργὴν καὶ θυμὸν ἐπὶ πάντα ὑψηλὸν καὶ μετέωρον, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, καὶ θανάτῳ καταδικάζοντος τὸν ἀσελγῆ τε καὶ ἀλιτήριον, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας ἀνακαταπλήκτως ὀλιγωρήσαντα, διαδιδράσκουσι μόνοι καὶ ἀμοιροῦσι ποινῆς, οἱ καλῷ σημάντρῳ κατεσφραγισμένοι, C καὶ ἐρραντισμένοι τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. διεπύθου γὰρ λέγοντος, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν· ὁ δὲ μὴ πιστεύων, οὐκ ὄψεται τὴν ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μενεῖ ἐπ' αὐτόν. οὐκοῦν καὶ ζωῆς τῆς αἰωνίου μέτοχοι, καὶ Θεῷ τε καὶ πατρὶ φίλοι τε καὶ γνώριμοι, καὶ θανάτου κρείττους, οἱ ἡγιασμένοι, διά γε τοῦ D μετασχεῖν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τρόπον δὲ δηλονότι τὸν μυστικόν, καὶ αἵματι τῷ ἁγίῳ κατακεχρισμένοι. χρῆναί γε μὴν ἀκαταλήκτως αὐτοὺς ἀποπεραίνειν ἐπείγεσθαι τὸν ἐπὶ τῷδε νόμον. οὐ μάλα φησί, καταλήξομεν γάρ, οὔποτε τοῦ ἑορτάζειν ἐπὶ Χριστῷ, ζύμην ἀφανίζοντες ἐκ τῶν ἰδίων ὁρίων, τουτέστιν, ἀπὸ πάσης τῆς γῆς ἐν ᾗ περ ἂν ἔχοιμεν τὰς διατριβάς. δεήσει γὰρ δὴ E τοὺς διὰ πίστεως κεκλημένους εἰς δικαίωσιν τὴν διὰ Χριστοῦ, πνευματικῶς ἑορτάζοντας, μὴ ἐν ζύμῃ τοῦτο δρᾶν, κακίας τε καὶ πονηρίας, ἐκκαθαίροντας δὲ μᾶλλον τὴν παλαιὰν ζύμην, μεταπλάττεσθαι πρὸς τὸ ἄμεινον, καὶ νέον ἤδη πως ὁρᾶσθαι φύραμα, παγγενῆ τε καὶ πανοικί, καὶ τοῖς ἐν πάσῃ τῇ χώρᾳ, δι' οὗ σημαίνεται τῶν τὴν πίστιν παραδεδεγμένων πολλή τις οὖσα καὶ ἀνάριθμος ἡ ὁσία πληθύς. τὴν δέ γε πρώτην τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν, ἁγίαν ἔφη διακεκλῆσθαι δεῖν,

quæ ſit autem eius rei ratio, breuiter dicam. Hyſſopum, Palladi, herbam eſſe dicunt, eamque medici admirantur, vt quæ propter naturalis caloris inſitam vim ad ſordes, quæ ſunt in viſceribus, conſumendas, & concretos humores probe extenuandos, facultatem haud mediocrem habeat. Coniunctus eſt igitur, quod modò dixi, cum hyſſopo ſanguis: quæ figura oblique ſignificat, pretioſum Chriſti ſanguinem non ab interitu modò nos, verùm etiam ab omni intus recondita impuritate vindicare, neque ſinere vt languore & negligentia frigeamus, ſed potius ſpiritu feruentes efficere. Quam vero commodum & vtile ſit iis, qui ſemel Chriſti participatione dignati ſunt, vitam, quæ in ſanctitate ducitur, firmam, & ſtabilem retinere, Lex iterum ſignificat, cùm eos, qui agnum comediſſent, intra oſtia collocat; ne, ſi domibus prodierint, vnà cum Ægyptiis exterminentur: neque enim ambigere fas eſt, quiſquis de numero ſanctificatorum fuerit, cui velut domicilium quoddam ſit ipſa virtus, eum, ſi à ſanctificatione excedat: vnà cum aliis periturum, iiſdemque ſubiiciendum pœnis, quæ ex intemperanti inſanabilique viuendi genere laborantibus æquum eſt irrogari: ideoque diuinus cantor, [Ne perdas, inquit, cum impiis animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam, in quorum manibus iniquitates.] Vide igitur quemadmodum dicat, Non egrediemini oſtium domus veſtræ vſque mane: ſacræ enim literæ præſens tempus nocti comparant, futurumque ſæculum ſignificant diem eſſe, qui expectetur. Itaque beatus Paulus, cum præſens ſæculum videret iam ad finem appellere, futurumque ſæculum vicinum iam, ac, prope dixerim, in ianuis eſſe, clamabat dicens, [Nox præceſſit, dies autem appropinquauit: abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, vt in die honeſtè ambulemus.] Ergo illa verba, Vſque mane, ſignificant vſque dum vniuerſa hæc vita traducitur, id eſt, donec futurum tempus appareat. Quomodo autem etiam hoc à nobis fieri poſſit? nimirum in vniuſcuiuſque hominis vitæ exitu propemodum ſuccedit ſæculum illud futurum: ſiquidem verum eſt qui mortem ſubiit, cum iuſtificatum eſſe à peccato; concluſit enim ſuper ipſum Dominus, vt ſcriptum eſt, & ad Chriſti tribunal reſeruatur;

Pſa. 25.

Rom 13.

A καὶ πῶς ἂν γένοιτο καὶ τοῦτο τυχὸν ὁ λόγος, ὡς ἐν βραχέσιν ἐρῶ. τὸ ὕσσωπον, ὦ Παλλάδιε, πόαν εἶναί φασι, καὶ δὴ καὶ ἰατρῶν θαυμάζουσι παῖδες, ὡς οὐκ ἀδοκήτως ἔχουσαν εἴς γε τὸ δύνασθαι καὶ μάλα γνησίως τὴν ἐν σπλάγχνοις ἐκτήκειν ἀκαθαρσίαν, καὶ καταλεπτύνειν εὖ μάλα τὰ τῶν φλεγμάτων συμπεπηγότα, διά τοι τὸ τῆς ἐνούσης αὐτῇ φυσικῆς θερμασίας εὐσθενές. συνῆπται δὴ οὖν, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, τῷ ὑσσώπῳ τὸ αἷμα, B πλαγίως ἡμῖν τοῦ τύπου σημαίνοντος, ὡς οὐ μόνον ἡμᾶς ἀπαλλάττει φθορᾶς, τὸ τίμιον αἷμα Χριστοῦ, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἁπάσης ἀκαθαρσίας, τῆς εἰς τὸ εἴσω κεχρυμμένης. καὶ ἀποψύχεσθαι μὲν οὐκ ἐᾷ πρὸς τὸ ῥᾴθυμον, ζέοντας δὲ μᾶλλον ἀποτελεῖ τῷ πνεύματι. ὅτι δὲ ἀναγκαῖον καὶ λυσιτελές, τοῖς γε ἅπαξ ἠξιωμένοις μεταλαχεῖν τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἀσφαλῆ τε καὶ ἀνεξίτητον ποιεῖσθαι φιλεῖν τὴν ἐν ἁγιασμῷ ζωήν, ὑποσημαίνει πάλιν ὁ νόμος, εἴσω καθίζων θυρῶν τοὺς τὸν ἀμνὸν κατεδηδοκό- C τας, ἵνα μὴ τοῖς Αἰγυπτίοις συνολοθρευθεῖεν, τὴν οἰκίαν ἐκβεβηκότες. ἐνδοιάσαι γὰρ οὐ θέμις, ὡς ἅπας ὅστις ἂν τῶν τελειουμένων ἐν ἡγιασμένοις, οἶκον ὥσπερ τινὰ τὴν ἀρετὴν ἔχων, εἰ ἐξοίχοιτό πως ἁγιασμοῦ, συναπολεῖται τοῖς ἄλλοις, καὶ συνυποκείσεται ταῖς ποιναῖς, αἳ τάχα ἂν ἐπιφέροιντο τοῖς τὴν ἀσελγῆ καὶ ἀνίατον κατηρρασκόσι ζωήν. ταύτῃ τοι καὶ ὁ θεσπέσιος ἡμῖν μελῳδός, μὴ συναπολέσῃς, φησί, μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχήν μου, καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωήν μου, ὧν ἐν χερσὶν D αἱ ἀνομίαι. ἄθρει δὴ οὖν ὅπως, οὐκ ἐξελεύσεσθε, φησί, τὴν θύραν τοῦ οἴκου ὑμῶν, ἕως πρωΐ. νυκτὶ μὲν γὰρ παρεικάζει τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, τὸν αἰῶνα τὸν ἐνεστηκότα. ἡμέραν δὲ αὖ ἔσεσθαι προσδοκωμένην αἰῶνα τὸν μέλλοντα. καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος, εἰς τέλος ἤδη καταίροντα τὸν αἰῶνα βλέπων τὸν ἐνεστηκότα, λοιπὸν δὲ ἀγχοῦ, μονονουχὶ δὲ καὶ ἐπὶ θύραις ἤδη τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, προσεφώνει λέγων. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περι- E πατήσωμεν. οὐκοῦν τὸ μέχρι παντὸς τοῦ βίου κατασημαίνειεν ἄν, τὸ ἕως πρωΐ, τουτέστιν, ἕως ἂν ὁ μέλλων ἀναδειχθείη καιρός. πῶς δὴ ἂν καὶ τοῦτο γένοιτο πρὸς ἡμῶν; ἐν γὰρ τῷ τέλει τῆς ἑκάστου ζωῆς, μονονουχὶ καὶ εἰσβέβηκεν ὁ μέλλων αἰών. εἴπερ ἐστὶν ἀληθές, ὅτι δεδικαίωται μὲν ἀπὸ ἁμαρτίας ὁ θανάτῳ ὑποδύς· συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς κατ' αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τετήρηται δὲ τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ,

καὶ ὡς ἂν ἔχοι τῷ ἰδίῳ τέλει καταληφθεὶς, οὕτω καὶ παραστήσεται. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Συνίημι ὃ φής· καὶ εὖ γε δὴ λίαν ὁ λόγος ἔχει. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀλλ' ὧδε μὲν ἡμῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον ἐσκιαγραφεῖτο τοῖς πάλαι καταθυομένου κατὰ καιρὸν τοῦ ἀμνοῦ, καθ' ὃν ἀληθῶς καὶ αὐτὸς ὁ Ἐμμανουὴλ τῆς ὑπὲρ τῆς ἁπάντων ζωῆς ὑπομεμένηκε σφαγῆς· καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, ὅτι τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός. χρῆναί γε μὴν ἔφη τὸ θεῖον ἡμῖν χρησμῴδημα καὶ ἐν μηνὶ τῷ δευτέρῳ τελεῖσθαι τὰ ἱερὰ, καὶ τῆς ἑορτῆς τὸ σχῆμα διαπεραίνεσθαι δεῖν, εἴπερ τι τῶν ἀναγκαίων ἡμᾶς παραποδισμάτων διείργοι τυχὸν καὶ ἀποκομίζοι τοῦ δύνασθαι πληροῦν ἐν μηνὶ τῷ πρώτῳ τὰ τεθεσπισμένα. βούλει τὸ θεῖον αὐτὸ παραθέντες λόγιον, τὰ εἰκότα λέγωμεν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛ. Γέγραπται τοίνυν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ ἐν τῷ ἔτει τῷ δευτέρῳ, ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ, λέγων. εἰπὸν, καὶ ποιείτωσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πάσχα καθ' ὥραν αὐτοῦ, τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου πρὸς ἑσπέραν, ποιήσεις αὐτὸ κατὰ καιροὺς· κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ποιήσεις αὐτό. καὶ ἐλάλησε Μωσῆς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ποιῆσαι τὸ πάσχα ἐναρχομένου τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Σινᾶ· καθὰ συνέταξε κύριος τῷ Μωσῇ, οὕτως ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. καὶ παρεγένοντο οἱ ἄνδρες οἳ ἦσαν ἀκάθαρτοι ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, καὶ οὐκ ἠδύναντο ποιῆσαι τὸ πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. καὶ προσῆλθον ἐναντίον Μωσῆ καὶ Ἀαρὼν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ εἶπαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι πρὸς αὐτόν. ἡμεῖς ἀκάθαρτοι ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, μὴ οὖν ὑστερήσωμεν προσενέγκαι τὸ δῶρον κυρίῳ κατὰ καιρὸν αὐτοῦ ἐν μέσῳ υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς Μωσῆς. στῆτε αὐτοῦ, καὶ ἀκούσομαι τί ἐντελεῖται κύριος περὶ ὑμῶν. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων. λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγων. ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν γένηται ἀκάθαρτος ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, ἢ ἐν ὁδῷ μακρὰν ὑμῖν, ἢ ἐν ταῖς γενεαῖς ὑμῶν, καὶ ποιήσει τὸ πάσχα κυρίῳ· ἐν τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ, τὸ πρὸς ἑσπέραν ποιήσουσιν αὐτὸ, ἐπ' ἀζύμων καὶ πικρίδων φάγονται αὐτό. οὐ καταλείψουσιν ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωὶ, καὶ ὀστοῦν οὐ συντρίψουσιν ἀπ' αὐτοῦ,

A & qua conditione fuerit, cum morte oppreſſus eſt, eadem etiam adſtabit. PALLADIVS. Intelligo quod dicis; atque optime admodum ſe habet expoſitio. CYRILLVS. Atque hoc quidem modo priſcis illis hominibus Chriſti myſterium adumbratum erat, cùm eo tempore agnus immolaretur, quo vere ipſe quoque Emmanuel pro vniuerſorum vita necem perpeſſus eſt. Itaque beatus Paulus ſcribit, [Paſcha noſtrum pro nobis » 1. Cor. 5.
B immolatus eſt Chriſtus.] Sed tamen diuino reſponſo declaratum eſt, etiam ſecundo menſe hæc ſacra facienda, & feſti ritum eſſe celebrandum, ſi quo forte neceſſario impedimento excluſi fuerimus, atque detenti, quo minus menſe primo Legis præceptum exequi poſſemus. Viſne igitur, vt ipſum diuinum reſponſum proponamus, & quæ conſentanea eſſe videntur, dicamus? PALLADIVS. Maxime vero. CYRILLVS.
C Scriptum eſt igitur in Numeris, [Et » Num. 9.
locutus eſt Dominus ad Moyſen in » monte Sina anno ſecundo, poſtquam » egreſſi ſunt de terra Ægypti, in menſe » primo dicens, Dic, & faciant filii » Iſrael Paſcha tempore ſuo, quarto » decimo die menſis primi ad veſperam » facies illud ſuo tempore iuxta » legem eius, & iuxta iudicium eius » facies illud. Et locutus eſt Moyſes filiis » Iſrael, vt facerent Paſcha incipiente » anno, quartadecima die menſis in de- »
D ſerto Sina: ſicut conſtituerat Dominus » Moyſi, ſic fecerunt filii Iſrael. » Et venerunt viri, qui erant immundi » ſuper anima hominis, & non poterant » facere Paſcha in die illo, & acceſſerunt » coram Moyſe & Aaron in » die illo, & dixerunt viri illi ad eum, » Nos ſumus immundi ſuper anima hominis; » ne igitur fraudemur, quo minus » offeramus donum Domini in tempore » ſuo in medio filiorum Iſrael. Et dixit » ad eos Moyſes, State hic, & audiam » quid mandet Dominus de vobis. Et »
E locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, » Loquere filiis Iſrael dicens, Homo, quicunque » fuerit immundus ſuper anima » hominis, vel in via longe, à vobis, vel » in generationibus veſtris, & faciet Paſcha » Domino menſe ſecundo, quartodecimo » die ad veſperam faciens illud, » cum azymis & amaris herbis comedent » illud nocte, non relinquent de illo in » mane, & os eius non comminuent; »

" iuxta legem Paſcha, facient illud: & A " homo, quiſquis mundus fuerit, & in " via longinqua non eſt, & diſtulerit " Paſcha facere, exterminabitur anima " illa de populo ſuo, quia donum Domino " nõ obtulit tempore ſuo; peccatum ſuum " accipiet homo ille: ſi autem acceſſe- " rit ad vos proſelytus in terra veſtra, " & fecerit Paſcha Domino; iuxta le- " gem Paſcha, & iuxta conſtitutionẽ eius, " ſic faciet illud: lex vna erit vobis & " proſelyto & indigenæ terræ.] PALLADIVS. Equidem, quinam ſint B immundi in anima hominis, quique hanc cauſſam afferant, cur Paſcha ſeruare non poſſint, aueo plane cognoſcere. CYRILLVS. Magna quidem valde eſt hiſtoriæ huius ratio: commemorabo enim quod Deus ad Moyſen illum ſacrorum interpretem „ aperte dixit, [Loquere filiis Iſrael, & „ emittant à caſtris omnem leproſum, & „ omnem ſeminifluum, & omnem im- „ mundum in anima.] Ac de his rebus ſatis iam ſupra diſſeruimus. Illud ta- C men opportune pro præſenti loco dicam. Immundum in hominis anima ſacræ literæ vocant eum, qui in mortuo inquinatus ſit; prohibitum eſt enim etiam inanime corpus contingere, & qui propinquum aliquem atque cognatum lugerent, eos Lex illa vetus impuritatis accuſat: itaque è caſtris eiiciebantur. Per hæc autem Lex figurabat profanum fore, & ſpiritualis impuritatis plenum, quiſquis alterius mortalitatem in moribus nimirum ac vitæ genere ſitam participauerit: mortui D namque ſunt moribus ii, de quibus à Matth. 8. „ Chriſto dictum eſt, [Sine mortuos „ ſepelire mortuos ſuos.] Ergo extra diuina atria pellitur, & à primogenitorum Eccleſia, & ſanctorum grege reiicitur, quiſquis cum iis, qui mortalia & ſapere, & facere conſueuerunt, ſocietatem iniit, aut ad eos propius acceſſit, vt eadem ſcilicet ſapere, & facere velit. Ac Legis quidem ænigma eiuſmodi eſt. Si autem veriorem in- E telligentiam quæramus, & nobis, qui ſpirituales ſumus, conuenientiſſimam, immundos in anima hominis, & eam ob cauſſam menſe ſecundo feſtum agentes, & ex Paſchæ lege in Chriſti figuram immolantes victimam, non alios eſſe cenſebimus, quàm Iudæos, Chriſti cæde contaminatos, & impuritatis crimine damnatos, quod ipſum Emmanuel contumeliis affecerint:

A κατὰ τὸν νόμον τοῦ πάσχα ποιήσουσιν αὐτό. καὶ ἄνθρωπος ὃς ἐὰν καθαρὸς ᾖ, καὶ ἐν ὁδῷ μακρὰν οὐκ ἔστι, καὶ ὑστερήσῃ ποιῆσαι τὸ πάσχα, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς, ὅτι τὸ δῶρον κυρίῳ οὐ προσήνεγκε κατὰ τὸν καιρὸν αὐτοῦ, ἁμαρτίαν αὐτοῦ λήψεται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. ἐὰν δὲ προσέλθῃ πρὸς ὑμᾶς προσήλυτος ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, καὶ ποιήσῃ τὸ πάσχα κυρίῳ κατὰ τὸν νόμον τοῦ πάσχα, καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ, οὕτω ποιήσει αὐτό. νόμος εἷς ἔσται ὑμῖν, B καὶ τῷ προσηλύτῳ, καὶ τῷ αὐτόχθονι τῆς γῆς. ΠΑΛ. Καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ ἀκάθαρτοι μὲν ὡς ἐπ' ἀνθρώπου ψυχῇ, πρόφασιν δὲ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸ πάσχα πληροῦν τὸ χρῆμα ποιούμενοι, βουλοίμην ἂν εἰδέναι σαφῶς, ὡς εὖ ἴσθι τοι. ΚΥΡΙΛ. Πολὺς μὲν δὴ λίαν τῆς ἱστορίας ὁ λόγος. μεμνήσομαι γὰρ διακεκραγότος Θεοῦ πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα, λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ ἐξαποστειλάτωσαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς πάντα C λεπρὸν καὶ πάντα γονορρυῆ, καὶ πάντα ἀκάθαρτον ἐπὶ ψυχῇ. καὶ ἀπόχρη μὲν ἡμῖν ὁ περὶ τουτωνὶ πεποιῆσθαι λόγος. πλὴν ἐκεῖνό φημι χρησίμως εἰς τὸ παρόν. ἀκάθαρτον μὲν γὰρ ἐπ' ἀνθρώπου ψυχῇ τὸ γράμμα λέγει τὸν ἱερὸν, τὸν ἐπὶ νεκρῷ μεμολυσμένον. ἀπείρηται γὰρ καὶ ἀψύχου σώματος ἀποθιγεῖν, καὶ τοῖς πενθοῦσί τινα τῶν ἀγχοῦ καὶ ἐξ αἵματος τῆς ἀκαθαρσίας τὴν γραφὴν, τὸ ἀρχαῖον ἐπετίθει αἰτίαμα. ἐγράφοντο, καὶ ἐξεπέμποντο τῆς παρεμβολῆς. αἰνίττεταί που δὲ αὖ διὰ τούτων ὁ νό- D μος, ὡς ἀνίερος ἔσται τις καὶ νοητῆς ἀκαθαρσίας ἔμπλεως, τῆς ἑτέρου νεκρότητος μετεσχηκὼς, ὡς ἐν ἤθει τε καὶ τρόποις. νεκροὶ γὰρ τοῖς τρόποις οἱ περὶ ὧν δὴ λέγοιτο παρὰ Χριστοῦ, ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. ἔξω δὴ ἄνω τῆς θείας αὐλῆς, καὶ τῆς τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίας, καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἀγέλης ἀπόπεμπτος, ὁ τοῖς τὰ νεκρὰ φρονεῖν τε καὶ δρᾶν εἰωθόσι κεκοινωνηκὼς, ἢ καὶ ἀγχοῦ γεγονὼς, κατά γε τὸ ἑλέσθαι φημὶ τὰ ἴσα φρονεῖν τε καὶ δρᾶν. ἀλλ' ὧδε μὲν ἔχει τοῦ E νόμου τὸ αἴνιγμα. πρὸς διάνοιαν δὲ τὴν ἀληθῆ, καὶ ὅτι μάλιστα τὴν πρεπωδεστάτην ἡμῖν τοῖς πνευματικοῖς, τοὺς ἀκαθάρτους ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, ταὐτό τοι καὶ ἐν μηνὶ τῷ δευτέρῳ τελοῦντας τὴν ἑορτὴν, σφάζοντάς τε τὸ ἱερεῖον, καὶ εἰς τύπον Χριστοῦ, κατὰ τὸν τοῦ πάσχα νόμον, οὐχ ἑτέρους εἶναι νομιοῦμεν, ἢ ὅτι τοὺς Ἰουδαίους ἐπὶ τῇ κατὰ Χριστοῦ μιαιφονίᾳ μεμολυσμένους, καὶ γραφὴν ἔχοντας εἰς ἀκαθαρσίαν, τὸ ἐμπαροινῆσαι εἰς τὸν Ἐμμανουήλ.

οἱ γάρ τοι τοιοίδε τῆς ἁγίας ἡμῶν ἑορτῆς ἀπόλισθον ἀναγκαίως. ὑστερίζουσι δὲ καὶ δημιουργήματι τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ὁ τῆς ἁπάντων ζωῆς ἀρχηγὸς τετελείωται διὰ παθημάτων. ἐλέου γε μὴν τοῦ πάντας σώζειν ἐθέλοντος, ἐν τοῖς μετὰ τοῦτο καιροῖς, ὡς ἐν μηνὶ δευτέρῳ, μεθέξουσι καὶ αὐτοὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ συνεορτάσουσι τοῖς ἁγίοις, τοῖς ἐν καιρῷ κεκλημένοις, δηλονότι τοῖς ἐξ ἐθνῶν. ἄθρει γὰρ ὅπως οἱ μὲν ἐν Αἰγύπτῳ τὸν τῆς εἰδωλολατρείας εὐθὺς ἀποτριψάμενοι ῥύπον, σφάζουσι τὸν ἀμνὸν ἐν πρώτῳ μηνί, καὶ εἰς τὰς τοῦ πιστεύειν ἀρχὰς ἀναθρώσκουσιν. οἱ δὲ κεχρισμένοι τῷ αἵματι τοῦ κυρίου, παρ' οὐδὲν ἡγήσονται τὸν ὀλοθρευτήν, καὶ ἀμείνους ἔσονται τῆς φθορᾶς. οἱ δέ, ὡς ἐν ἔτει τε καὶ ἐν μηνὶ δευτέρῳ, προσίασι μόλις καὶ ὁμολογοῦσι τὸν μολυσμόν. καὶ ὅτι γεγόνασιν ἀκάθαρτοι ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, διεβεβαιοῦντο σαφῶς, καὶ τῆς εὐλογίας ἀξιοῦσι τυχεῖν, ὕστερον δὲ καὶ μετὰ τοὺς πρώτους, πληροῦσι τὴν ἑορτήν. ὅταν γὰρ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, φησί, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. προαναπεφώνηκε δέ που καὶ ὁ προφήτης περὶ αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ ἐπιζητήσουσι κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν. καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν. ἐπιζητηθήσεται γὰρ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς παρὰ τῶν ὑπολελειμμένων ἐξ Ἰσραήλ, ὁ ἐκ σπέρματος Δαβίδ, κατὰ σάρκα Χριστός. ΠΑΛ. Ἀληθὴς ὁ λόγος. τέθειται γὰρ ἐν ἐλπίσιν ὁ Ἰσραήλ. Κ. Ὅτι δὲ οὐκ ἀπλημμελές, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ἄγαν σφαλερωτάτων, τὸ μὴ πληροῦν ἑορτὰς ἐπὶ Χριστῷ, διεσάφησεν εὐθύ, τὸν μήτε ἀκάθαρτον ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, μήτε μὴν ἐν ὁδῷ μακρᾷ γεγονότα, καὶ ἀναγκαῖον οὐκ ἔχοντα τὸ ἐμπόδισμα, ποιναῖς ταῖς ἐσχάταις ὑπενεχθήσεσθαι λέγων, εἰ μὴ δρᾶν ἕλοιτο τὰ νενομισμένα. νοοῖτο δ' ἂν πρὸς ἡμῶν ἀκάθαρτος μὲν ὡς ἐπ' ἀνθρώπου ψυχῇ, καθάπερ ἐλέγομεν ἀρτίως, ὁ κυριοκτόνος Ἰουδαῖος. ἐν ὁδῷ δὲ ὥσπερ μακρᾷ, καὶ ἔξω που τῆς Ἱερουσαλὴμ ἤγουν τῆς ἁγίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐκκλησίας, ὁ τῷ ξύλῳ λέγων, Θεός μου εἶ σύ, καὶ τῷ λίθῳ λέγων, σὺ ἐγέννησάς με. καὶ μέντοι τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα προσκυνῶν, ἤγουν ὁ ἑτέραν τινὰ νοσήσας πλάνησιν· εἴπερ ἐστὶν ἀληθές, ὡς ἐγγὺς μὲν ὑπάρχων νοοῖτο Θεοῦ πᾶς ἀνὴρ ἀγαθός, καὶ ἀκίβδηλον ἔχων ἐπ' αὐτῷ τὴν δόξαν· ἀφέστηκε δὲ καὶ ἀποφοιτᾷ καὶ ἔστι μακρὰν πᾶς εἴ τις οὐχ ὧδε ἔχει.

A hi namque ab eiuſmodi noſtro feſto penitus exciderunt: defuerunt etiam, & non occurrerunt ad tempus, quo ille omnium vitæ auctor per paſſiones eſt conſummatus: miſericordia tamen illius, qui omnes ſaluare vult, conſequentibus temporibus tanquam ſecundo menſe ipſi quoque participes Chriſti fient, & vnà cum ſanctis, qui in tempore vocati ſunt, ex Gentibus, inquam, feſtum agent. Animaduerte enim vt illi quidem in Ægypto ſtatim atque idololatriæ ſordes B abſterſerunt, agnum immolant menſe primo, ac primum in credendo locum occupant, vnctique ſanguine Domini, contemnent Exterminatorem, & mortis atque interitus victores erunt: hi vero tanquam anno, menſeque ſecundo vix accedunt, & immunditiam ſuam confitentur, & ſe in anima hominis impuros eſſe perſpicue affirmant, & orant vt benedictionem eis conſequi liceat; ſecundo autem loco & poſt primos feſtum diem agunt: [Cum enim plenitudo Gentium intrauerit, inquit, tunc omnis Iſrael ſaluus fiet:] Prædixit etiam de ipſis propheta, [Et poſt hæc reuertentur filii Iſrael, & exquirent dominum Deum ſuum, & Dauid regem ipſorum, & obſtupeſcent in Domino, & in bonis eius in extremis diebus:] exquiretur enim in extremis temporibus à reſiduis ex Iſrael, ille ex ſemine Dauid ſecundum carnem Chriſtus. PAL. Vera dicis: in ſpe namque poſitus eſt Iſrael. CYR. Ceterum D haud eſſe ſine culpa, imò verò periculoſum in primis, feſta in Chriſto non agere, declarauit ſtatim, cum dixit, eum, qui neque immundus eſſet ſuper anima hominis, neque in via longinqua, & nullo neceſſario impedimento diſtineretur, ſummo afficiendum eſſe ſupplicio, ſi, quæ Lege ſancita ſunt, facere noluerit: atque impurus quidem in anima hominis intelligi à nobis poteſt, vt modo dicebamus, ille Domini occiſor Iudæus: in via autem longinqua E quodammodo, & longe à Hieruſalem, id eſt, à ſancta noſtri Saluatoris Eccleſia, ille eſt, [qui dicit ligno Deus meus es tu, & qui dicit lapidi; Tu genuiſti me;] atque etiam qui deſerto creatore, creaturam adorat, aut alio quouis errore tenetur: verum eſt enim virum quemque probum, & qui ſinceram de Deo opinionem habeat, prope Deum eſſe, recte intelligi; ac viciſſim ab eo recedere, & remotum eſſe, longeque diſiunctum, quiſquis non ita ſe habeat.

Rom. 11.
Oſee 3.
Hier. 2.

Ergo, ſi neque impuri ſuper anima hominis, vt Iudæi, neque in via longinqua ſumus, vt Gentiles & hæretici, celeriter ſine vlla cunctatione ſacrificium offeramus, & feſta Domini veneremur: eodemque ritu proſelytus vnà nobiſcum feſtum celebrabit, & gaudentibus congratulabitur; nam qui pro tempore fidei, quæ eſt in Chriſto, ornamenta ſuſceperint, eos incruenti illius ſacrificii ſocios facimus, & ad ſanctæ menſæ participationem vocamus. Illud etiam opportune mihi adiiciendum videtur, in Eccleſiis obtinuiſſe conſuetudinem, ex hac, vt opinor, lege profectam, vt, ſi quartuſdecimus lunæ dies extra primum menſem ceciderit, alter menſis, ac proximus ſufficiatur, dieſque in eo conſtitutus quæratur, ne à vero ritu feſti tempus excedat. Hæc autem obſeruatio ita ſe habet, vt olim lege præceptum erat. PALLADIVS. Rectè ſanè à te dictum eſt: ſed illud mihi exponas velim, verum non cuiuis fortaſſe, etiamſi in via longinqua fuerit quam longiſſime remotus ab Hieruſalem, permiſerit Lex, vt ſine culpa celebrare Paſcha poſſit? CYRILLVS. minime vero cuiuis, in ſancta namque ciuitate modo iuſſit immolare, in qua etiam vetus illud templum Salomon extruxit: ſic autem allocutus eſt filios Iſrael Moyſes in Deuteronomio, dicens,

Deut. 16. [Obſerua menſem nouorum, & facies Paſcha domino Deo tuo in menſe nouorum, quia egreſſus es noctu de Ægypto, & immolabis Paſcha domino Deo tuo, oues & boues, in loco quem elegerit dominus Deus tuus, vt inuocetur nomen eius ibi: non edes cum eo fermentum: ſeptem dies edes cum eo azyma, panem afflictionis; quia cum feſtinatione exiſti ex Ægypto nocte; vt recordemini diei exitus veſtri de terra Ægypti omnibus diebus veſtris: non apparebit in te fermentum in omnibus terminis tuis ſeptem dies: & non pernoctabit de carnibus, quas immolaueritis veſpere die primo, in mane: non poteris immolare Paſcha in vlla ciuitatum tuarum, quas dominus Deus tuus dat tibi, niſi in loco, quem elegerit dominus Deus tuus, vt inuocetur nomen eius ibi: Facies Paſcha veſperi ad occaſum ſolis tempore quo exiſti de Ægypto, & coques, & aſſabis & comedes in loco, quem elegerit dominus Deus tuus:] quamplurimis enim vrbibus atque oppidis

Ἐὰν οὖν ὦμεν μήτε ἀκάθαρτοι ἐπὶ ψυχῆς ἀνθρώπου κατὰ τοὺς Ἰουδαίους, μήτε μὴν ὄντες ἐν ὁδῷ μακρᾷ, καθ' Ἕλληνας ἢ αἱρετικούς, σπουδαίως τε καὶ ἀμελλητὶ προσοίσομεν τὴν θυσίαν, καὶ τὰς ἑορτὰς κυρίου τιμήσομεν. ἑορτάσει δὲ σὺν ὑμῖν κατὰ τὸν ἴσον νόμον, καὶ συνησθήσεται χαίρουσιν, ὁ προσήλυτος. τοὺς γάρ τοι κατὰ καιρὸν τὸν ἐν Χριστῷ πίστεως προσειληφότας τὰ σχήματα, ποιούμεθα κοινωνοὺς τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, καὶ τῆς ἁγίας τραπέζης καλοῦμεν εἰς μέθεξιν. κἀκεῖνο δὲ οἶμαι προσεπενεγκεῖν ἀναγκαῖον, ὅτι κεκράτηκεν ἔθος ἐν ἐκκλησίαις, ἀπό γε οἶμαι τοῦδε τοῦ νόμου, ὡς εἰ ἐκπίπτοι τοῦ πρώτου μηνὸς ἡ κατὰ σελήνην τεσσαρεσκαιδεκάτη, τὸν δεύτερον καὶ ἀρχοῦ περιεργάζεσθαι μῆνα, καὶ ἐν αὐτῷ ζητεῖν τὴν ὡρισμένην ἡμέραν, ἵνα μὴ διοίχοιτο τὸ ἀληθοῦς τῆς ἑορτῆς ὁ καιρός. ἔχει δὲ οὕτω τὸ χρῆμα, καθὰ καὶ ὁ πάλαι προηγόρευε τοι νόμος. ΠΑΛΛ. Ὀρθῶς ἔφης· πλὴν, ἐκεῖνο φράσον. εἰ μὴ πού τι τῳ τυχὸν καὶ εἰ ἐν ὁδῷ εὑρίσκοιτο μακρᾷ, καὶ ὡς ἀπωτάτω τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐφῆκεν ὁ νόμος ἀνεπιλήπτως δύνασθαι τὸ πάσχα πληροῦν. ΚΥΡΙΛΛ. Οὐ μὲν οὖν· ἐν μόνῃ γὰρ δὴ καταθύειν ἐκέλευε τῇ ἁγίᾳ πόλει, ἐν ᾗ καὶ τὸν πάλαι ναὸν ὁ Σολομῶν ἀνεδείματο. προσεφώνει δὲ οὕτως ὁ Μωσῆς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγων. Φύλαξαι τὸν μῆνα τῶν νέων, καὶ ποιήσεις τὸ πάσχα κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, ὅτι ἐν τῷ μηνὶ τῶν νέων ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου νυκτός. καὶ θύσεις τὸ πάσχα κυρίῳ τῷ Θεῷ σου πρόβατα καὶ βόας ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἐὰν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου αὐτὸν, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ. οὐ φάγῃ ἐπ' αὐτοῦ ζύμην. ἑπτὰ ἡμέρας φάγῃ ἐπ' αὐτοῦ ἄζυμα, ἄρτον κακώσεως, ὅτι ἐν σπουδῇ ἐξήλθετε ἐξ Αἰγύπτου, ἵνα μνησθῆτε τὴν ἡμέραν τῆς ἐξοδίας ὑμῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν. οὐκ ὀφθήσεταί σοι ζύμη ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις σου ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ οὐ κοιμηθήσεται ἀπὸ τῶν κρεῶν ὧν ἐὰν θύσῃς τὸ ἑσπέρας τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ εἰς τὸ πρωΐ. οὐ δυνήσῃ θῦσαι τὸ πάσχα ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πόλεών σου ὧν κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι. ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον ὃν ἂν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ. θύσεις τὸ πάσχα ἑσπέρας πρὸς δυσμὰς ἡλίου ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου. καὶ ἑψήσεις καὶ ὀπτήσεις καὶ φάγῃ ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ ἐὰν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτόν. μυρίαις μὲν γὰρ ὅσαις πόλεσί τε καὶ κώμαις ἦν τῶν

A Ἰουδαίων ἐπεπλήρωτο χώρα, τελεῖν δὲ καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὸν ἐπὶ τῷ πάσχα νόμον, ἐν μόνῃ δὲ χρῆναι τῇ ἁγίᾳ πόλει διετύπου Θεός, ἐκεῖνο οἶμαί μου σκιαγραφοῦντος ἡμῖν εὖ μάλα τοῦ νομικοῦ γράμματος, ὡς οὐκ ἂν εἴη θέμις οὔτε μὴν ἐφεῖταί τισι τὸ ἐπὶ Χριστῷ μυστήριον, καθ' ὃν ἂν ἕλοιτο τρόπον, ἤγουν ἐν τόπῳ παντὶ δύνασθαι πληροῦν. χῶρος γὰρ μόνος ὁ πρέπων αὐτῷ, καὶ οἰκειότατος ἀληθῶς, ἡ ἁγία πόλις, τουτέστιν, ἡ ἐκκλησία, ἐν ᾗ καὶ νόμιμος ἱερεύς, καὶ διὰ χειρῶν ἡγιασμένων τελεῖται τὰ ἱερά, καὶ θυμίαμα προσφέρεται τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ, καὶ θυσία B καθαρά, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. δι' οὐδενὸς οὖν ἄρα τὸν ἐπὶ τῷδε ποιοῦνται νόμον, οἱ τὰ ὀρθῶς ἔχοντα διαστρέφοντες αἱρετικοί. καταθύουσι γὰρ τὸν ἀμνόν, οὐκ ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει, οὔτε μὴν διὰ χειρὸς τῶν ἐξειλεγμένων διὰ τοῦ πνεύματος εἰς ἱερουργίαν, ἀλλ' ὡς ὁ θεῖος ἡμῖν γράφει Παῦλος, ἑαυτοῖς ἁρπάζοντες τὴν τιμήν, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ προσάγοντες. ταῦροι γὰρ ὥσπερ ὑβρισταὶ καὶ ἀγέρωχοι, πρὸς μόνον ἀδιακρίτως ἵενται C τὸ σφίσι δοκοῦν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν πολὺ τὸ ἐξαίσιον καὶ τὸ νενευκὸς εἰς ἀπόνοιαν ἐπιτηδεύοντες, πικρὰ τῷ κριτῇ τῶν τοιῶνδε διασκεμμάτων τίσουσι δίκας. ἴωμεν δὲ πάλιν ἡμεῖς εἰς οἶμον τὴν εὐτελῆ τε καὶ ἀδιάστροφον, ἐκ δὲ τοῦ προενηνεγμένου δοκιμάζοντες νόμου. διεπύθου γάρ που λέγοντος σαφῶς ὅτι Φυλάξατε τὸν μῆνα τῶν νέων, καὶ ποιήσεις τὸ πάσχα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, πρόβατα καὶ βόας. καὶ τί δή ποτε, φαίη τις ἄν, τὸν ἐπὶ τῷ πάσχα νόμον τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ τιθείς, D ἕνα μόνον ἐκέλευσε καταθύειν ἀμνόν· προβάτων δὲ καὶ μόσχων μεμνημένον οὐχ εὑρήσομεν; ἆρ' ἔξω τοῦ πρέποντος διημάρτηκεν ὁ Μωσῆς; οὐδαμῶς. ἐν γὰρ τοῖς Ἀριθμοῖς προσεπάπτεσθαι τῷ ἀμνῷ βοῦς τε καὶ ὄϊς ἐπινομοθετεῖ Θεὸς οὕτω λέγων. καὶ ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς πάσχα τῷ Κυρίῳ. καὶ τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τούτου ἑορτή, E ἑπτὰ ἡμέρας ἄζυμα ἔδεσθε. καὶ ἡμέρα ἡ πρώτη ἐπίκλητος ἁγία ἔσται ὑμῖν. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε. καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα κάρπωμα Κυρίῳ. μόσχους ἐκ βοῶν δύο, κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτά. ἄμωμοι ἔσονται ὑμῖν. καὶ θυσία αὐτῶν σεμίδαλις ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ. τρία δέκατα τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί, καὶ δύο δέκατα τῷ κριῷ τῷ ἑνί. δέκατον δέκατον ποιήσεις τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί, τοῖς ἑπτὰ ἀμνοῖς,

Iudæorum regio plena erat, ſed in ſola ſancta ciuitate, & ſacra facere, & legem de Paſcha ſeruare præcepit Deus: in quo illud, opinor, legis litera nobis adumbrat, non eſſe fas, neque permiſſum cuiquam, vt Chriſti myſterium, quomodo libitum fuerit, aut quocunque loco celebret; locus enim ſolus eſt illi congruens & ſane aptiſſimus, ſancta ciuitas, id eſt, Eccleſia, in qua & legitimus eſt ſacerdos, & ſanctificatis manibus ſacra conſummantur, & thymiama omnium præpotenti Deo, & hoſtia munda iuxta Prophetæ illius vocem offertur. Igitur legem hac de re conſtitutam negligunt, recta omnia peruertentes hæretici; nam neque in ſancta ciuitate agnum immolant, neque per eorum manus, qui per Spiritum ad ſacerdotium electi ſunt; ſed, vt beatus Paulus ſcribit, ſibi ipſi rapiunt honorem; & in omni loco offerunt: nam taurorum inſtar ſuperborum & inſolentium in id ſolum, quod ſibi viſum fuerit, nullo habito diſcrimine, pergunt: ſed illi quidem, dum effrenatum impetum, & ad ſuperbiam pronum nimium ſequuntur, acerbas harum cogitationum iudici pœnas dabunt. Nos vero ad viam tritam atque rectam reuertamur, illudque è lege propoſita examinemus: audiſti enim illam perſpicue dicentem, Obſeruate menſem nouorum, & facies Paſcha domino Deo tuo, oues, & boues. Atqui dicet aliquis, quid tandem cauſſæ eſt, quod, cùm legem de Paſcha ferret iis, qui in Ægypto erant, vnum tantummodo immolare iuſſit agnum, nec vnquam de ouibus aut bobus feciſſe mentionem inueniemus? an vero ab eo, quod rectum ſit, aberraſſe Moyſen dicendum eſt? minime: nam in Numeris ad agnum boues quoque & oues adiici præcepit Deus his verbis, [Et in menſe primo quarto „ decimo die menſis Paſcha Domino, „ & quintodecimo menſis huius feſtum: „ ſeptem dies azyma comedetis, & „ dies primus vocatus ſanctus erit vobis: „ omne opus ſeruile non facietis; „ & offeretis holocauſta, oblationem „ Domino, vitulos ex bobus duos, arietem „ vnum, ſeptem agnos anniculos, „ immaculati erunt vobis, & ſacrificium „ eorum ſimila conſperſa oleo, tres decimas „ vitulo vni, & duas decimas arieti „ vni facietis, & ſingulas ſingulis agnis, „

Malach. 1.

Heb. 5.

Num. 28.

» & hircum ex capris vnum pro peccato, » vt propitietur pro vobis, præter holo- » cauſtum perpetuum matutinum, quod » eſt holocauſtum iuge; hæc & iuxta hæc » facietis ſingulis diebus, per ſeptem dies » donum oblationum in odorem ſuauitatis » Domino: ſuper holocauſtum perpetuum » facies libamentū ipſius: & dies ſeptimus » vocatus ſanctus erit vobis, omne opus » ſeruile non facietis in eo.] Ac menſe quidem primo, & eius menſis quartodecimo die Paſcha ex Lege agendum eſſe, iam ſuperius diximus. Quid etiam ſignificare velit, azymorū eſus, & otiū ſabbati, & præterea quod primus ac ſeptimus dies appellati ſint celebres ac ſancti, ſuperiori diſputatione manifeſte demonſtratum eſt. Itaque, ne in his diutius immoremur, ad ſacrificiorum ritus reuertamur. Duo ſunt igitur vituli ad holocauſtum & ſacrificium, vnus aries, agni præterea numero ſeptem, omnes immaculati & anniculi, & ſuper eos ſacrificium ſimila oleo conſperſa, non tamen eadem menſura: tres enim decimæ in ſingulos vitulos, duæ in arietem, ſingulæ in agnos ſingulos; deinde ſimul affertur hircus ex capris pro peccato: Et hæc omnia, inquit, ſunt præter holocauſta perpetua. Vide itaque, Palladi, illius Emmanuel mortē fructus multos afferre, vt ab ipſo

Ioan. 12.

» eſt perſpicue vereque dictum, [Amen » amen dico vobis, niſi granum frumenti » cadens in terram, mortuum fuerit, ip- » ſum ſolum manet; ſi autem mortuum » fuerit, multum fructum affert.] Immolatur enim agnus in Chriſti figuram menſe quidem primo ex Legis præſcripto, die vero quartodecimo: adiiciuntur autem vituli & aries & agni ac ſacrificiū & holocauſta, qui eorum, vt ego arbitror, multitudinem, qui per fidem ad ſanctificationem vocati ſunt, & ſpiritualis magnitudinis menſuram tanquam in figura ſignificarent: niſi enim Chriſtus pro nobis mortuus eſſet, nunquam nos in odorem ſuauitatis à Deo & Patre accepti eſſemus: poſtea vero quam conſummatus eſt per paſſiones, è veſtigio nos illum ſequimur, ac ſacrum Deo & patri donum & hoſtiam vere ſpiritualem nos ipſos offerimus. Duo ſunt igitur vituli, duo quippe populi, Iſrael inquam, & ex gentibus: vnus

Ephes. 2.

» aries; nam in Chriſto iungimur, [qui » fecit vtraque vnum, & medium parie- » tem maceriæ ſoluit, & Legem man- » datorum in decretis euacuauit, vt duos » condat in vnum nouum hominem,

A καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν. πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντὸς τῆς πρωϊνῆς, ὅ ἐστιν ὁλοκαύτωμα ἐνδελεχισμοῦ. ταῦτα κατὰ ταῦτα ποιήσετε τὴν ἡμέραν εἰς τὰς ἑπτὰ ἡμέρας, δῶρον κάρπωμα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ· ἐπὶ τοῦ ὁλοκαυτώματος τοῦ διαπαντὸς, ποιήσεις τὴν σπονδὴν αὐτοῦ. καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν, πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ. ὅτι μὲν οὖν ἐν μηνὶ τῷ πρώτῳ, καὶ μέντοι καὶ ἐν

B ἡμέρᾳ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τὸ πάσχα πληροῦν ἀνάγκη κατὰ τὸν νόμον, φθάσαντες ἤδη προειρήκαμεν. τί δὲ ἂν βούλοιτο δηλοῦν καὶ ἡ τῶν ἀζύμων ἡ βρῶσις, καὶ ἡ κατὰ σάββατον ἀργία, καὶ πρός γε τούτοις ἔτι τὸ ὀνομάζεσθαι κλητὰς ἁγίας τήν τε πρώτην καὶ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, προαπέδειξε σαφῶς ὁ λόγος. γοῦν μὴ εἰς τὸ ἔν γε τούτοισι διαμηκύνεσθαι ἔτι, ἐπὶ τοὺς τῶν θυσιῶν πάλιν ἴωμεν τρόπους. δύο μὲν τοίνυν οἱ μόσχοι, πρὸς ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίαν, εἷς δὲ κριός. καὶ μὴν καὶ ἀμνοὶ τὸν ἀριθμὸν ἑπτά. πάντες ἄμωμοί

C τε καὶ ἐνιαύσιοι. καὶ θυσία μὲν ἐπ' αὐτοῖς, σεμίδαλις ἐλαιόδευτος. πλὴν οὐκ ἐν ἴσῳ μέτρῳ. τρία μὲν γὰρ ἑκάστῳ μόσχῳ δέκατα, δύο δὲ τῷ κριῷ, καὶ ἓν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἀμνῶν. εἶτα συνεισφέρεται καὶ χίμαρος ἐξ αἰγῶν, ὑπὲρ ἁμαρτίας. καὶ ταυτὶ δὴ πάντα, φησὶ, πλὴν τοῦ ὁλοκαυτώματος τοῦ ἐνδελεχισμοῦ. ὅρα δὴ οὖν, ὦ Παλλάδιε, τὸν Ἐμμανουὴλ τὸν θάνατον, καρποφοροῦντα πολλοὺς, κατά γε τὸ παρ' αὐτοῦ σαφῶς τε καὶ ἀληθῶς εἰρημένον, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς

D τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, καρπὸν πολὺν φέρει. σφάζεται γὰρ ὁ ἀμνὸς εἰς τύπον Χριστοῦ, μηνὶ μὲν πρώτῳ κατὰ τὸν νόμον, ἡμέρᾳ δὲ αὖ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ. προσεπάγονται δὲ μόσχοι καὶ κριὸς, καὶ ἀμνοὶ πρὸς θυσίαν καὶ ὁλοκαυτώματα, τῶν διὰ πίστεως κεκλημένων εἰς ἁγιασμὸν, καθάπερ ἐγῷμαι, τήν τε πληθὺν, καὶ τῆς πνευματικῆς εὐεξίας τὸ μέτρον, ὡς ἐν τύπῳ κατασημαίνοντα· εἰ γὰρ μὴ ἀπέθανεν ὑπὲρ ὑμῶν Χριστὸς, οὐκ ἂν ἡμεῖς προσεδέχθημεν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ

E Θεῷ καὶ πατρί. ἐπειδὴ δὲ τετελείωται διὰ παθημάτων, κατόπιν ἴμεν εὐθὺς ἱεροπρεπὲς ἀνάθημα τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, καὶ θυσίαν ὄντως πνευματικὴν καθ' ἑαυτοὺς ἀναφέροντες. δύο μὲν οὖν οἱ μόσχοι· δύο γὰρ οἱ λαοί· φημὶ δὲ τὸν Ἰσραὴλ, καὶ μέντοι τοὺς ἐξ ἐθνῶν. εἷς δὲ κριός· ἑνούμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, τῷ ποιήσαντι ἀμφότερα ἓν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λελυκότι, καὶ τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσαντι ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον,

ποιῶν εἰρήνην, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἑπτὰ δὲ ἦσαν οἱ ἀμνοί. ἓν γὰρ οἱ πάντες ἐν Χριστῷ γεγονότες, πληθυντική τις ἐσμὲν ἀγέλη, καὶ τὴν ἑνὸς τοῦ πάντων ἀρχιποίμενος ὑποτρέχοντες χεῖρα, καὶ ἐκ ποιμναῖν δυοῖν, εἰς μίαν ἤδη πως συναγηγερμένοι, καὶ ἐν καθαρᾷ καὶ ἀμωμήτῳ διαπρέποντες ζωῇ, διατελοῦμεν ἐν κόσμῳ, διὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐν ἀνόμοις, καὶ ὑπὲρ τῆς ἁπάντων ἁμαρτίας ὑπομείναντα σφαγήν, ὃς καὶ ἐν τῷ χιμάρῳ σημαίνεται. μόσχου γε μὴν καὶ κριοῦ, καὶ μὴν καὶ ἀμνοῦ μνημονεύσας ὁ νόμος, τῆς τῶν ἁγίων θεοφιλοῦς πολιτείας τὰς τρεῖς ὑπέφηνε διαφοράς· τήν τε ἀνωτάτω φημὶ καὶ μέσην, καὶ τὴν ἔτι μείω τε καὶ ὑποδεεστέραν. ἐν γὰρ τοῖς σωματικοῖς μεγέθεσι τῶν ζώων, ἡ τῆς πνευματικῆς εὐεξίας ἀπετυποῦτο ποσότης. ἦ γὰρ, οὐχὶ καὶ γῆν ἔφη τὴν γονιμωτάτην ἐνδοῦναι καρποὺς ἐν τρισὶ διαφοραῖς, τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ὁ λόγος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ναί· ἡ μὲν γάρ, φησιν, ἐποίησεν ἑκατόν· ἡ δὲ, ἑξήκοντα· ἡ δὲ τριάκοντα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἀθρεῖν οὖν ὅτι τὸ διάφορον ἐν ἀρετῇ, καὶ τοῦ βίου τὸ παρηλλαγμένον, ὡς ἐν ποσότητι τῶν θυμάτων, καὶ ὡς ἐν ὄγκῳ σωματικῷ σκιαγραφεῖται καλῶς. ἄκρως μὲν γὰρ καὶ ὑπερκειμένως, ὡς ἔν γε δὴ τῷ μόσχῳ. μέσως δὲ αὖ, καὶ τοῦ τελείως ἔχοντος ὑποβεβηκότως ὡς ἐν μείονι τῷ κριῷ. ἐνυφιζάνοντι δὲ καὶ ἔτι μείονι, τῷ ἀμνῷ. κριοῦ γὰρ μείων, ὁ ἀμνός, καθάπερ ἀμέλει καὶ μόσχου, κριός. τοιγάρτοι καὶ ἀναλόγως τοῖς ἑκάστου μεγέθεσι, τὸ τῆς σεμιδάλεως ἐπιφέρεται μέτρον, ζωῆς ἐχούσης τύπον. τρία μὲν γὰρ τῷ μόσχῳ δέκατα, δύο δὲ τῷ κριῷ, καὶ ἓν τῷ ἀμνῷ. πλὴν ἐν ἐλαίῳ τὰ πάντα δεδεῦσθαι δεῖν ἔφη. ἕψεται γὰρ πάντως τοῖς ἑκάστου μέτροις ἀναλόγως, [τὰ] παρὰ Θεοῦ. καὶ τῆς ἐν εὐκλείᾳ καὶ μακαριότητι ζωῆς πολλή τις ἔσται διαφορά. τοῖς μὲν γὰρ πρέποι ἂν εἰκότως, ἡ ἀνωτάτω, ἑτέροις δ᾽ αὖ ἡ ὡς ἐν μείονι μὲν, πλὴν ἐν τιμῇ τε καὶ δόξῃ, εἰσὶ δὲ καὶ ὑποβεβηκότως καὶ ὑφειμένως τι ἔτι. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ· καὶ ἐπ᾽ αὐτοῖς δέ φημι τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις, ἐν διαφοραῖς εἶναι πολλαῖς τῆς εὐκλείας τὸ μέτρον, πλὴν ἐν οἷσπερ ἂν εἴη μέτροις, ἡ τῶν ἁγίων ζωή, τὸ ἱλαρὸν ἔχει· καὶ τὸ δὴ εὐθυμεῖσθαι δεῖν, καὶ καταπιαίνεσθαι τοῖς παρὰ Θεοῦ. ἄθρει γὰρ ὅπως τὸ ἔλαιον οὐχὶ μόνοις τοῖς τρισὶν ἐπεχεῖτο δεκάτοις, ἀλλὰ τοῖς δυσὶ, καὶ ἑνί. ἐνδελεχισμοῦ

A faciens pacem,] vt ſcriptum eſt. Septem vero agni erant; nam omnes in Chriſto vnum facti, grex quidam copioſus efficimur, & ſub vnius paſtorum principis manum ſuccedimus, & ex duobus gregibus in vnum iam collecti ſumus, puraque & immaculata vitæ ratione inſignes in hoc mundo degimus, propter eum, qui pro nobis inter iniquos numeratus fuit, & pro omnium peccatis necem ſuſtinuit: qui etiam in hirco ſignificatur. *Ibid. 53.* Vitulum autem & arietem & agnos commemorando, Lex
B ſanctorum hominum Deo gratiſſimæ conuerſationis tres formas indicauit, ſupremam inquam, & mediam & infimam atque ſubmiſſiorem: corporea namque horum animalium magnitudine illa ſpiritualis habitudinis magnitudo figurabatur. Quid enim? non etiam Scriptura dixit, terram fertiliſſimam *Luc. 8.* illam triplici diſcrimine fructus euangelicæ conuerſationis edere? PALLAD. Certe: alia namque fecit, inquit, centum, alia ſexaginta, alia triginta.
C CYRILL. Apte igitur diximus virtutis diſcrimen diuerſamque viuendi rationem magnitudine ſacrificiorum, & mole corporea recte deſcribi: illud enim vitæ genus ſummum atque præſtantiſſimum per vitulum; quod medio modo ſe habet, atque illo perfecto inferius eſt, per arietem, qui minor; illud poſtremum per infimum & minorem adhuc agnum ſignificatur: eſt enim agnus ariete minor, vt proculdubio aries
D vitulo. Itaque pro cuiuſque pecudis magnitudine, ſimilæ, quæ vitæ figuram gerit, menſura confertur: tres namque vitulo decimæ dătur, duæ arieti, vna agno: oleo tamen omnes perfundendas eſſe dicit; nam cuiuſque menſuræ proportione præmia à Deo collata omnino reſpondebunt, & vitæ illius glorioſæ atque beatæ multiplex erit differentia: nonnullis enim iure congruit illa ſuprema, aliis inferior illa quidem, non tamen gloriæ, & honoris expers; nonnullis denique ſubmiſſior adhuc & humilior;
E [Stella enim à ſtella differt in claritate.] *1. Cor. 15.* Quinetiam in ipſis quoque angelis ſanctis multas eſſe ac varias gloriæ menſuras cenſeo; ſed quacunque menſura fuerit, tamen hilaritatem habet illa ſanctorum vita, Deique donis eam lætari atque cumulari neceſſe eſt: velim namque aduertas, oleum non modò in illas tres decimas, ſed etiam in illas duas, in illam denique vnam infundi.

A Iuge autem ſacrificium & holocauſta agnum illum vocat, qui mane, & ſub veſperam immolabatur in tabernaculo: ex quo ruſus intelligere licet magnam eſſe in ſancto tabernaculo ſuauitatem odoris, perpetuamque reuera ſuaueolentiam Eccleſiarum, & qui intra illas ſunt ſanctorum: ſpirant enim illum Emmanuel, & Chriſti myſterium conſummant, incruentumque Deo cultum exhibent: id enim eſt, vt mihi videtur, quod mane & ſub veſperam incenduntur agni; nam & initio & ad finem & in medio ſumitur. Igitur ab initio vſque ad finem ille ſuauis odor in Chriſto tanquam in agno in Eccleſiis perſeuerat. PALLADIVS. Recte dictum eſt. CYRILLVS. Alterum præterea Lex huic primo feſtum adnectit, atque ipſa propemodum tempora conſerit dicens in Numeris, [Et die nouorum cum obtuleritis ſacrificium Domino nouum hebdomadarum, vocatus ſanctus erit vobis: omne opus ſeruile non facietis: & offeretis holocauſta in odorem ſuauitatis Domino, vitulos ex bobus duos, arietem vnum, ſeptem agnos anniculos immaculatos, ſacrificium eorum, ſimila conſperſa oleo, tres decimæ vni vitulo, & duæ decimæ arieti vni; & ſeptem illis ſeptem agnis, & hircum ex capris vnum pro peccato, vt propitietur pro vobis, præter holocauſtum perpetuum, & ſacrificium eorum facietis mihi: immaculati erunt vobis, & libamina eorum.] Menſe enim primo iuxta Hebræorum leges, agnus immolabatur, conſequenti autem ac proximo nimirum colligere ex agris fruges mos eſt, præcoqua legumina, inquam, & faſciculum manipulorum, tritico iam demeſſo. Tempus ergo nouorum eſt, quo ex agris colligenda ſunt, quæ in illis ſata fuerint. Vocata eſt autem hæc item feſtiuitas ac legitime celebranda labore atque opere intermiſſo; relaxari namque mos eſt in feſtis, & ab operoſis negotiis abſtinere. Ex hoc item loco licet intelligere ſanctos, qui Deo feſtum agunt, minime decere peccatum committere, quod & turpe eſt, & laboris plenum; ſed potius, animum relaxando quodammodo, & explendo, virtutis ſtudiis oblectari. Offeruntur autem in holocauſtum & ſacrificium vituli duo, aries vnus, & agni ſeptem, ſimila oleo perfuſa, &

Num. 28.

A δὲ θυσίαν καὶ ὁλοκαυτώματα, καλεῖ τὸν ἀμνὸν τὸν σφαγιαζόμενον ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ τὸ πρωΐ, καὶ ἀγχοῦ πρὸς ἑσπέραν. δι' οὗ δὴ πάλιν ἔξεστι μαθεῖν, ὅτι πολὺ τὸ εὐῶδες τῆς ἁγίας σκηνῆς, καὶ ἀκατάληκτος ἀληθῶς. ἡ τῶν ἐκκλησιῶν εὐοσμία, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἁγίων. εὐωδιάζουσι γὰρ τὸν Ἐμμανουήλ, καὶ τὸ ἐπὶ Χριστῷ πληροῦσι μυστήριον τὴν ἀναίμακτον λατρείαν προσκομίζοντες τῷ Θεῷ. τοῦτο γὰρ εἶναί φημι, τὸ πρωΐ B τε καὶ πρὸς ἑσπέραν ὁλοκαυτίζεσθαι τοὺς ἀμνούς. ἀρχῇ γὰρ καὶ τέλει, καὶ διὰ μέσου λαμβάνεται. ἐξ ἀρχῆς ἄρα μέχρι τέλους τὸ εὐῶδες ἐν ἐκκλησίαις, ὡς ἐν ἀμνῷ τῷ Χριστῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἑτέραν δὲ αὖ νόμος ἐπισυνάπτει τῇ πρώτῃ τὴν ἑορτήν, μονονουχὶ δὲ καὶ αὐτοὺς ἡμῖν τοὺς καιροὺς συνείρει λέγων ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῶν νέων, ὅταν προσφέρητε θυσίαν νέαν Κυρίῳ τῶν ἑβδομάδων, ἐπίκλητος ἁγία ἔσται ὑμῖν. πᾶν C ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε. καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ, μόσχους ἐκ βοῶν δύο, κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτὰ ἀμώμους. ἡ θυσία αὐτῶν σεμίδαλις ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ. τρία δέκατα τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί, καὶ δύο δέκατα τῷ κριῷ τῷ ἑνί. δέκατον δέκατον τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί, τοῖς ἑπτὰ ἀμνοῖς. καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν, πλὴν τοῦ ὁλοκαυτώματος τοῦ διαπαντός. καὶ τὴν θυσίαν αὐτῶν D ποιήσετέ μοι, ἄμωμοι ἔσονται ὑμῖν, καὶ τὰς σπονδὰς αὐτῶν. ἐν μηνὶ μὲν γὰρ τῷ πρώτῳ, κατὰ τοὺς Ἑβραίων νόμους, ὁ ἀμνὸς ἐσφάζετο. τῷ δὲ ἀγχοῦ τάχα που καὶ γείτονι, συναγείρειν ἔθος τὰ ἐξ ἀγρῶν, ὀσπρίους δὴ λέγω τὰ πρώϊμα. καὶ δέσμην ἀμάλλης, ἀμηθέντος ἤδη καὶ σίτου. καιρὸς οὖν ἄρα τῶν νέων, καθ' ὃν ἐξ ἀγρῶν συναγείρεσθαι χρή, τὰ ἐν αὐτοῖς ἐσπαρμένα. κλητὴ δὲ πάλιν ἡ τοιάδε, φησίν, ἑορτή, καὶ περαινέσθω συννόμως, πόνου καὶ ἱδρῶτος ἐξῃρημένων. ἀνίεσθαι γὰρ ἔθος ἐν ἑορταῖς καὶ ἀποφοιτᾶν ὅτι μά- E λιστα τῶν ἐργωδεστέρων. ἀναμάθοι δ' ἄν τις κἀκ τοῦδε δὴ πάλιν, ὅτι τοὺς ἁγίους τῷ Θεῷ τελοῦντας τὴν ἑορτήν, πρέποι ἂν ἥκιστά γε, τὴν ἀκλεᾶ καὶ παμμόχθηρον πληροῦν ἁμαρτίαν. ἀνιέντας δὲ ὥσπερ καὶ πληροῦντας τὸν νοῦν, τοῖς εἰς ἀρετὴν ἐνευφραίνεσθαι σπουδάσμασι. προσφέρονται δὲ καὶ εἰς ὁλοκαύτωμα καὶ θυσίαν, μόσχοι μὲν δύο, κριὸς δὲ εἷς καὶ ἑπτὰ ἀμνοί, σεμίδαλις ἐλαιοβραχής, καὶ

καθάπερ ἀμέλει καὶ νῦν, ἀλλ᾽ ὡς ἤδη κατηργημένου θανάτου, καὶ λυθείσης εἰσάπαν τῆς φθορᾶς, νοητὸς ἔσται τις ὁ τοῦ ἁγιάζοντος τρόπος. οὐκοῦν τὸ πρωῒ κατασημαίνειεν ἂν οὐχ ἕτερον οἶμαί τι, παρά γε τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα. τοῦ δὲ δευτέρου, τοῦ μὴ χρῆναι λέγω συντρίβεσθαι τὸ ὀστοῦν, εἰς ἐννοίας ἡμᾶς ἀναφέροντος τὰς ἐπὶ Χριστῷ, καὶ ἀκολουθεῖν ἀναπείθοντος ταῖς τῶν θεηγόρων φωναῖς. ὁ γάρτοι θεσπέσιος εὐαγγελιστὴς, σωματικώτερον ἐκλαβὼν ἐπὶ Χριστοῦ τὸ χρησμῴδημα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ, φησὶν, οἱ στρατιῶται τὰ σκέλη, ὅπως πληρωθῇ τὸ γεγραμμένον, καὶ ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ. ἐσθίουσι δὲ τὸν ἀμνὸν, διεζωσμένοι τὰς ὀσφύας, ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας, καὶ βακτηρίας ἔχοντες ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ ἁπαξαπλῶς εἰπεῖν, ἐν σχήματι γεγονότες τῶν ὁδοιπορεῖν εἰωθότων, καὶ μάλα ὀρθῶς. εὐπρεπεῖς γὰρ ὥσπερ γεγονότες τοῦ μεθίστασθαι νοητῶς, καὶ οἱονεί πως ἐξοδοιπορεῖν ἐπειγόμενοι τῶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ περισπασμῶν, καὶ εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀρίστων μεταφοιτᾶν προθυμούμενοι, μεταληψόμεθα τοῦ Χριστοῦ πανάγνως καὶ καθαρῶς. οὐ γὰρ τοῖς προσκαίροις ἐμφιλοχωρεῖν εἰθίσμεθα, μετατρέχομεν δὲ γεννικῶς εἰς τὰ πεπηγότα καὶ μένοντα· καὶ τὴν σαρκικὴν ἀκαθαρσίαν ἀπαιροῦντες, εἰς ἀστειότητα τὴν πνευματικὴν μεταθεῖν σπεύδομεν μεμνημένοι λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν. ταύτητοι περίκειται σχῆμα τοῖς ὁδοιπορεῖν εἰωθόσι τὸ πρέπον, οἱ τὸν ἀμνὸν ἐσθίοντες εἰς τύπον Χριστοῦ. πλὴν, ἐν σπουδῇ φαγεῖσθαι χρή. πάσχα γάρ ἐστι κυρίου, τουτέστι, διάβασις, ἤτοι διαβατήρια. καιροῦ γὰρ ἐνεστηκότος καθ᾽ ὃν ἀναγκαῖον διαβαίνειν ἡμᾶς ἐκ φαυλότητος κοσμικῆς, ἐπὶ τὸ δρᾶν ἐπείγεσθαι τὰ ἀρέσκοντα τῷ Θεῷ, τὸ μὴ ἐν ὅλῃ ταυτὶ ποιεῖσθαι σπουδῇ, διαμέλλειν δὲ ὥσπερ καὶ ἀναδύεσθαι τοῖς ἀρχαίοις ἡμᾶς προσπεπτωκότας ἔτι κακοῖς, πῶς οὐκ ἂν εἴη τῶν σφαλερωτάτων; καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τρέχετε, φησὶν, ἵνα καταλάβητε. ἰτέον δὴ οὖν εἰς μετάληψιν τοῦ Χριστοῦ διὰ πίστεως, πάντως μὲν ὄκνου πεπατημένου, μελλησμοῦ δὲ οὐδενὸς παρεσδεδυκότος, ἀλλ᾽ ὡς ἐν ὅλῃ σπουδῇ. διαβησόμεθα γὰρ οὕτως ἐξ ἁμαρτιῶν εἰς δικαίωσιν, ἐκ θανάτου πρὸς ζωήν. καὶ τὸ τῆς δουλείας αἶσχος ἀποτιναξάμενοι, τὴν εὐκλεᾶ τῆς υἱοθεσίας καταπλουτήσομεν χάριν. ΠΑΛ. Ἄριστ᾽ ἔφης. ΚΥΡΙΛ. Τούτων δ᾽ οὕτως

A quod hoc tempore facit; ſed, tanquam morte iam deſtructa, diſſolutoque in totum interitu atque corruptione, ſpirituali quodam ſanctificandi modo ille, qui ſanctificat, vtatur: ergo diluculum, ſeu mane non aliud quippiam ſignificat, vt opinor, niſi futurum ſæculum. Quod vero ſequitur, nimirum os non conterendum eſſe, ad Chriſti nos intelligentiam reuocat, & ſequi ſuadet diuinorum

B prædicatorum voces: nam ille diuinus Euangeliſta vaticinium hoc de Chriſto corporaliter accepit: [Non » Ioan. 19.
confregerunt, inquit, milites eius crura, vt impleretur quod ſcriptum eſt, Et os non comminuetur ex eo.] Veſcuntur autem agno præcinctis lumbis, calceatiſque pedibus, & baculos habentes in manibus, &, vt ſemel dicam, iter facientium habitu: idque admodum recte; accincti namque quodammodo ad ſpiritualem tranſitum, & velut excedere ex huius mun-

C di diſtractionibus properantes, & ad optima quæque tranſire parati, ſancte pureque Chriſti participes erimus: non enim in rebus temporalibus immorari conſueſcimus, ſed ſtrenue ad res illas fixas immotaſque currimus, & à carnalibus impuritatibus diſcedentes, ad ſpiritualem elegantiam demigramus, memoria repetentes dixiſſe Chriſtum, [Surgite, eamus hinc:] Ioan. 14.
hac de cauſſa, qui agnum in Chriſti figuram manducant, habitum præ ſe ferunt, iter facientibus accommoda-

D tum. Ceterum feſtinanter comedere oportet; eſt enim Paſcha Domini, id eſt, tranſitus, ſiue vt Græce dicitur, διαβατήρια: nam, cùm tempus adſit, quo nos à mundanis vitiis oportet ad ea facienda tranſire, quæ Deo placent, in eam rem non omni ſtudio, ac celeritate incumbere, ſed cunctari quodammodo & refugere, veteribus adhuc vitiis inhæreſcentes; qui fieri poteſt, vt non ſit periculoſiſſimum? Itaque beatus Paulus, [Currite, inquit, vt 1. Cor. 9.

E comprehendatis.] Pergendum eſt nobis igitur, vt Chriſti per fidem participes ſimus, omni cunctatione calcata, nullaque mora interpoſita, ſed omni ſtudio adhibito: ita enim à peccatis ad iuſtificationem, à morte ad vitam tranſibimus; ac, turpitudine ſeruitutis abſterſa, glorioſam adoptionis gratiam conſequemur. PALLAD. Rectiſſime dixiſti. CYRILLVS. His omnibus

A diligentiſſime obſeruatis, & ad exitum, vt Legiſlator decreuerat, perductis, tranſiturum ſe profitetur, Ægyptumque totam fere circuiturum, perditurumque primogenita, & in Diis Ægyptiorum vindictam facturum, id eſt, ab omni ſublimi homine & elato, & qui propter gloriæ amplitudinem inter adoranda numina apud eos propemodum cenſeretur, ſe illius adeo peruicacis ſuperbæque voluntatis, incredibiliſque contumaciæ ſupplicia ſumpturum; protecturum tamen filios Iſrael pollicetur, ſi limina ſanguine tinxiſſent: quod etiam B ſignum appellauit, quo nempe dignoſceretur illos ad ſe pertinere, ſibique con-

Ibid. „ iunctos eſſe; [videbo enim, inquit, ſignũ, „ & protegam vos:] nam, cum Deus infert iram, & indignationem in omnem ſublimem, & excelſum, vt prophetæ verbis vtar, & morte mulctat intemperantem & ſceleſtum, & qui pietatem, quæ ipſi debetur, numquam non contempſit, ii ſoli effugiunt, & pœnæ ſunt expertes, C qui præclaro ſigillo conſignati, Chriſtique ſanguine ſunt aſperſi: audiſti enim

Ioan. 6. „ dicentem, [Amen amen dico vobis, qui „ manducat meam carnem, & bibit meũ „ ſanguinem, habet vitam æternam, & in „ iudicium non venit; ſed tranſit de morte ad vitam: qui autem non credit, non „ videbit vitam, ſed ira Dei manebit ſu„ per eum.] Quicunque ſanctificati ſumus, iidem vitæ æternæ participes, & Dei, ac Patris amici, atque familiares, & mortis victores ſumus, ex eo, quod Chriſti participes, myſtico nimirum partici- D pandi modo facti ſumus, & ſancto illius ſanguine peruncti. Enitendum vero ipſis eſſe, inquit, vt perpetuo legem hac de re ſancitam ſeruent: nunquam enim ceſſabimus à feſtis in Chriſto celebrandis, fermentumque è noſtris finibus, id eſt, ab omnibus terris, in quibus nos morari continget, abiiciemus: oportebit enim, qui per fidem ad iuſtificationem, quæ per Chriſtum fit, vocati ſunt, eos feſtum ſpiritualiter celebrantes, non in fermen- E to malitiæ & nequitiæ id facere, ſed potius expurgando vetus fermentum, in melius transformari, & in nouam conſperſionem cõmutatos videri, ſimul cum vniuerſo genere, totaque domo, iiſque omnibus, qui per vniuerſam illam regionem degunt: quibus verbis ſignificatur ſanctam illam eorum, qui fidem receperint, multitudinẽ copioſam eſſe & innumerabilem. Primum etiam eius hebdomadis diem ſanctum vocãdum eſſe dixit,

A εὖ μάλα τετηρημένων, καὶ μὴν καὶ εἰς πέρας ἐξηνυσμένων κατά γε τὸν νομοθέτην δοκοῦν, διελεύσεσθαί φησι καὶ οἱονεὶ πᾶσαν περινοστήσειν τὴν Αἰγυπτίων, καὶ ἐξολλύναι μὲν τὰ πρωτότοκα, ποιήσειν δὲ τὴν ἐκδίκησιν ἐν τοῖς θεοῖς τῶν Αἰγυπτίων, τουτέστι, πάντα τὸν παρ᾽ αὐτοῖς ὑψηλόν τε καὶ ἐπηρμένον, καὶ ἐν τοῖς προσκυνουμένοις μονονουχὶ τεταγμένον διά γε τὴν δόξαν, ἐξαρτήσειν δίκας τῆς οὕτω σκληρᾶς καὶ ἀτέγκτου γνώμης, καὶ τῆς ἄγαν ἀλαζονείας. σκεπάσειν γε μὴν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐπηγγέλλετο, κατακεχρι- B σμένων τῷ αἵματι τῶν φλιῶν, ὃ δὴ καὶ σημεῖον ὠνόμαζε τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως. ὄψομαι γάρ, φησί, σημεῖον, καὶ σκεπάσω ὑμᾶς. Θεοῦ γὰρ ἐπάγοντος ὀργὴν καὶ θυμὸν ἐπὶ πάντα ὑψηλὸν καὶ μετέωρον, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, καὶ θανάτῳ καταδικάζοντος τὸν ἀσελγῆ τε καὶ ἀλιτήριον, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας ἀνακαταλήκτως ὀλιγωρήσαντα, διαδιδράσκουσι μόνοι καὶ ἀμοιροῦσι ποινῆς, οἱ καλῷ σημάντρῳ κατε- C σφραγισμένοι, καὶ ἐρραντισμένοι τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. διεπύθου γὰρ λέγοντος, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν· ὁ δὲ μὴ πιστεύων, οὐκ ὄψεται τὴν ζωήν, ἀλλ᾽ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ᾽ αὐτόν. οὐκοῦν καὶ ζωῆς τῆς αἰωνίου μέτοχοι, καὶ Θεῷ τε καὶ πατρὶ φίλοι τε καὶ γνώριμοι, καὶ θανάτου κρείττους, οἱ ἡγιασμένοι, διά γε τοῦ D μετασχεῖν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τρόπον δὲ δηλονότι τὸν μυστικόν, καὶ αἵματι τῷ ἁγίῳ κατακεχρισμένοι. χρῆναί γε μὴν ἀκαταλήκτως αὐτοὺς ἀποπεραίνειν ἐπείγεσθαι τὸν ἐπὶ τῷδε νόμον εὖ μάλα φησί, καταλήξομεν γάρ, οὔτιπου τοῦ ἑορτάζειν ἐπὶ Χριστῷ, ζύμην ἀφανίζοντες ἐκ τῶν ἰδίων ὁρίων, τουτέστιν, ἀπὸ πάσης τῆς γῆς ἐν ᾗπερ ἂν ἔχοιμεν τὰς διατριβάς. δεήσει γὰρ δὴ E τοὺς διὰ πίστεως κεκλημένους εἰς δικαίωσιν τὴν διὰ Χριστοῦ, πνευματικῶς ἑορτάζοντας, μὴ ἐν ζύμῃ τοῦτο δρᾶν, κακίας τε καὶ πονηρίας, ἐκκαθαίροντας δὲ μᾶλλον τὴν παλαιὰν ζύμην, μεταπλάττεσθαι πρὸς τὸ ἄμεινον, καὶ νέον ἤδη πως ὁρᾶσθαι φύραμα, παγγενῆ τε καὶ πανοικί, καὶ τοὺς ἐν πάσῃ τῇ χώρᾳ, δι᾽ οὗ σημαίνεται τῶν τὴν πίστιν παραδεδεγμένων πολλή τις οὖσα καὶ ἀναρίθμητος ἡ ὁσία πληθύς. τὴν δέ γε πρώτην τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν, ἁγίαν ἔφη διακεκλῆσθαι δεῖν,

quæ ſit autem eius rei ratio, breuiter dicam. Hyſſopum, Palladi, herbam eſſe dicunt, eamque medici admirantur, vt quæ propter naturalis caloris inſitam vim ad ſordes, quæ ſunt in viſceribus, conſumendas, & concretos humores probe extenuandos, facultatem haud mediocrem habeat. Coniunctus eſt igitur, quod modò dixi, cum hyſſopo ſanguis: quæ figura oblique ſignificat, precioſum Chriſti ſanguinem non ab interitu modò nos, verùm etiam ab omni intus recondita impuritate vindicare, neque ſinere vt languore & negligentia frigeamus, ſed potius ſpiritu feruentes efficere. Quam vero commodum & vtile ſit iis, qui ſemel Chriſti participatione dignati ſunt, vitam, quæ in ſanctitate ducitur, firmam, & ſtabilem retinere, Lex iterum ſignificat, cùm eos, qui agnum comediſſent, intra oſtia collocat; ne, ſi domibus prodierint, vnà cum Ægyptiis exterminentur: neque enim ambigere fas eſt, quiſquis de numero ſanctificatorum fuerit, cui velut domicilium quoddam ſit ipſa virtus, eum, ſi à ſanctificatione excedat: vnà cum aliis periturum, iiſdemque ſubiiciendum pœnis, quæ ex intemperanti inſanabilique viuendi genere laborantibus æquum eſt irrogari: ideoque diuinus cantor, [Ne perdas, inquit, cum impiis animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam, in quorum manibus iniquitates.] Vide igitur quemadmodum dicat, Non egrediemini oſtium domus veſtræ vſque mane: ſacræ enim literæ præſens tempus nocti comparant, futurumque ſæculum ſignificant diem eſſe, qui expectetur. Itaque beatus Paulus, cum præſens ſæculum videret iam ad finem appellere, futurumque ſæculum vicinum iam, ac, prope dixerim, in ianuis eſſe, clamabat dicens, [Nox præceſſit, dies autem appropinquauit: abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, vt in die honeſtè ambulemus.] Ergo illa verba, Vſque mane, ſignificant vſque dum vniuerſa hæc vita traducitur, id eſt, donec futurum tempus appareat. Quomodo autem etiam hoc à nobis fieri poſſit? nimirum in vniuſcuiuſque hominis vitæ exitu propemodum ſuccedit ſæculum illud futurum: ſiquidem verum eſt qui mortem ſubiit, eum iuſtificatum eſſe à peccato; concluſit enim ſuper ipſum Dominus, vt ſcriptum eſt, & ad Chriſti tribunal reſeruatur;

Pſa. 25.

Rom 13.

A καὶ τίς ἂν γένοιτο καὶ τοῦδε τυχὸν ὁ λόγος, ὡς ἐν βραχεῖ ἐρῶ. τὸ ὕσσωπον, ὦ Παλλάδιε, πόαν εἶναί φασι καὶ δὴ καὶ ἰατρῶν θαυμάζουσι παῖδες, ὡς οὐκ ἀνικάνως ἔχουσαν εἴς γε τὸ δύνασθαι καὶ μάλα γενικῶς τὴν ἐν σπλάγχνοις ἐκτήκειν ἀκαθαρσίαν, καὶ καταλεπτύνειν εὖ μάλα τὰ τῶν φλεγμάτων συμπεπηγότα, διά τοι τὸ τῆς ἐνούσης αὐτῇ φυσικῆς θερμασίας εὐσθενές. συνῆπται δὴ οὖν, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, τῇ ὑσσώπῳ τὸ αἷμα, B πλαγίως ἡμῖν τοῦ τύπου σημαίνοντος, ὡς οὐ μόνον ἡμᾶς ἀπαλλάττει φθορᾶς, τὸ τίμιον αἷμα Χριστοῦ, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἁπάσης ἀκαθαρσίας, τῆς εἰς τὸ εἴσω κεκρυμμένης. καὶ ἀποψύχεσθαι μὲν οὐκ ἐᾷ πρὸς τὸ ῥᾴθυμον, ζέοντας δὲ μᾶλλον ἀποτελεῖ τῷ πνεύματι. ὅτι δὲ ἀναγκαῖον καὶ λυσιτελές, τοῖς γε ἅπαξ ἠξιωμένοις μεταλαχεῖν τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἀσφαλῆ τε καὶ ἀνεξίτητον ποιεῖσθαι φιλεῖν τὴν ἐν ἁγιασμῷ ζωήν, ὑποσημαίνει πάλιν ὁ νόμος, εἴσω καθίζων θυρῶν τοὺς τὸν ἀμνὸν καταδηδοκό- C τας, ἵνα μὴ τοῖς Αἰγυπτίοις συνολοθρευθεῖεν, τῶν οἴκων ἐκβεβηκότες. ἐνδοιάσαι γὰρ οὐ θέμις, ὡς ἅπας τίς ὢν τῶν τελουμένων ἐν ἡγιασμένοις, οἶκον ὥσπερ τινὰ τὴν ἀρετὴν ἔχων, εἰ ἐξοίχοιτό πως ἁγιασμοῦ, συνδιαλείψεται τοῖς ἄλλοις, καὶ συνυποκείσεται ταῖς ποιναῖς, αἵπερ ἂν ἐπιφέροιντο τοῖς τὴν ἀσελγῆ καὶ ἀνίατον κατηρρωστηκόσι ζωήν. ταύτῃ τοι καὶ ὁ θεσπέσιος ἡμῖν μελῳδὸς, μὴ συναπολέσῃς, φησί, μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχήν μου, καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωήν μου, ὧν ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι. ἄθρει δὴ οὖν ὅπως, οὐκ ἐξελεύσεσθε, D φησί, τὴν θύραν τοῦ οἴκου ὑμῶν, ἕως πρωΐ. νυκτὶ μὲν γὰρ παρεικάζει τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, τὸν αἰῶνα ἐνεστηκότα. ἡμέραν δὲ αὖ ἔσεσθαι προσδοκωμένην αἰῶνα τὸν μέλλοντα. καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος, εἰς τέλος ἤδη καταίροντα τὸν αἰῶνα βλέπων τὸν ἐνεστηκότα, λοιπὸν δὲ ἄρχου, μονονουχὶ δὲ καὶ ἐπὶ θύραις ἤδη τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, προσεφώνει, λέγων. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περι- E πατήσωμεν. οὐκοῦν τὸ μέχρι παντὸς τοῦ βίου κατασημαίνειεν ἂν, τὸ ἕως πρωΐ, τουτέστιν, ἕως ἂν ὁ μέλλων ἀναδειχθείη καιρός. πῶς δὲ ἂν καὶ τοῦτο γένοιτο πρὸς ἡμῶν; ἐν γὰρ τῷ τέλει τῆς ἑκάστου ζωῆς, μονονουχὶ καὶ εἰσβέβηκεν ὁ μέλλων αἰών. εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς, ὅτι δεδικαίωται μὲν ἀπὸ ἁμαρτίας ὁ θάνατον ὑποδύς· συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς κατ᾽ αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τετήρηται δὲ τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ,

iuxta legem Paſcha, facient illud: & homo, quiſquis mundus fuerit, & in via longinqua non eſt, & diſtulerit Paſcha facere, exterminabitur anima illa de populo ſuo, quia donum Domino nõ obtulit tempore ſuo; peccatum ſuum accipiet homo ille: ſi autem acceſſerit ad vos proſelytus in terra veſtra, & fecerit Paſcha Domino; iuxta legem Paſcha, & iuxta conſtitutionẽ eius, ſic faciet illud: lex vna erit vobis & proſelyto & indigenæ terræ.] PALLADIVS. Equidem, quinam ſint immundi in anima hominis, quique hanc cauſſam afferant, cur Paſcha ſeruare non poſſint, aueo plane cognoſcere. CYRILLVS. Magna quidem valde eſt hiſtoriæ huius ratio: commemorabo enim quod Deus ad Moyſen illum ſacrorum interpretem aperte dixit, [Loquere filiis Iſrael, & emittant à caſtris omnem leproſum, & omnem ſeminifluum, & omnem immundum in anima.] Ac de his rebus ſatis iam ſupra diſſeruimus. Illud tamen opportune pro præſenti loco dicam. Immundum in hominis anima ſacræ literæ vocant eum, qui in mortuo inquinatus ſit; prohibitum eſt enim etiam inanime corpus contingere, & qui propinquum aliquem atque cognatum lugerent, eos Lex illa vetus impuritatis accuſat: itaque è caſtris eiiciebantur. Per hæc autem Lex figurabat profanum fore, & ſpiritualis impuritatis plenum, quiſquis alterius mortalitatem in moribus nimirum ac vitæ genere ſitam participauerit: mortui namque ſunt moribus ii, de quibus à Christo dictum eſt, [Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos.] Ergo extra diuina atria pellitur, & à primogenitorum Eccleſia, & ſanctorum grege reiicitur, quiſquis cum iis, qui mortalia & ſapere, & facere conſueuerunt, ſocietatem iniit, aut ad eos propius acceſſit, vt eadem ſcilicet ſapere, & facere velit. Ac Legis quidem ænigma eiuſmodi eſt. Si autem veriorem intelligentiam quæramus, & nobis, qui ſpirituales ſumus, conuenientiſſimam, immundos in anima hominis, & eam ob cauſſam menſe ſecundo feſtum agentes, & ex Paſchæ lege in Chriſti figuram immolantes victimam, non alios eſſe cenſebimus, quàm Iudæos, Chriſti cæde contaminatos, & impuritatis crimine damnatos, quod ipſum Emmanuel contumeliis affecerint:

Matth. 8.

A κατὰ τὸν νόμον τοῦ πάσχα ποιήσουσιν αὐτό. καὶ ἄνθρωπος ὃς ἐὰν καθαρὸς ᾖ, καὶ ἐν ὁδῷ μακρὰν οὐκ ἔστι, καὶ ὑστερήσῃ ποιῆσαι τὸ πάσχα, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς, ὅτι τὸ δῶρον κυρίῳ οὐ προσήνεγκε κατὰ τὸν καιρὸν αὐτοῦ, ἁμαρτίαν αὐτοῦ λήψεται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. ἐὰν δὲ προσέλθῃ πρὸς ὑμᾶς προσήλυτος ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, καὶ ποιήσῃ τὸ πάσχα κυρίῳ κατὰ τὸν νόμον τοῦ πάσχα, καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ, οὕτω ποιήσει αὐτό. νόμος εἷς ἔσται ὑμῖν, B καὶ τῷ προσηλύτῳ, καὶ τῷ αὐτόχθονι τῆς γῆς. ΠΑΛ. Καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ ἀκάθαρτοι μὲν ὡς ἐπ' ἀνθρώπου ψυχῇ, προφάσει δὲ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸ πάσχα πληροῦν τὸ χρῆμα ποιούμενοι, βουλοίμην ἂν εἰδέναι σαφῶς, ὡς εὖ ἴσθι τοι. ΚΥΡΙΛ. Πολὺς μὲν δὴ λίαν τῆς ἱστορίας ὁ λόγος. μεμνήσομαι γὰρ διακεκραγότος Θεοῦ πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα, Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐξαποστειλάτωσαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς πάντα λεπρὸν καὶ πάντα γονοῤῥυῆ, καὶ πάντα ἀκάθαρτον C ἐπὶ ψυχῇ. καὶ ἀποχρῶν ἡμῖν ὁ περὶ τουτωνὶ πεποίηται λόγος. πλὴν ἐκεῖνό φημι χρησίμως εἰς τὸ παρόν. ἀκάθαρτον μὲν γὰρ ἐπ' ἀνθρώπου ψυχῇ τὸ γράμμα λέγει τὸ ἱερὸν, τὸν ἐπὶ νεκρῷ μεμολυσμένον. ἀπείρηται γὰρ καὶ ἀψύχου σώματος ἀποθιγεῖν, καὶ τοῖς πενθοῦσί τινα τῶν ἀγχοῦ καὶ ἐξ αἵματος τῆς ἀκαθαρσίας τὴν γραφὴν, τὸ ἀρχαῖον ἐπετίθει διάταγμα. τοιγάρτοι, καὶ ἐξεπέμποντο τῆς παρεμβολῆς. ὑπαινίττεταί που δὲ αὖ διὰ τούτων ὁ νόμος, ὡς ἀνίερος ἔσται τις καὶ νοητῆς ἀκαθαρσίας D ἔμπλεως, τῆς ἑτέρου νεκρότητος μετεσχηκὼς, ὡς ἐν ἤθει τε καὶ τρόποις. νεκροὶ γὰρ τοῖς τρόποις οἱ περὶ ὧν ἂν λέγοιτο παρὰ Χριστοῦ, Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. ἔξω δὴ ὠθεῖται τῆς θείας αὐλῆς, καὶ τῆς τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίας, καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἀγέλης ἀπόπεμπτος, ὁ τοῖς τὰ νεκρὰ φρονεῖν τε καὶ δρᾶν εἰωθόσι κεκοινωνηκὼς, ἢ καὶ ἀγχοῦ γεγονὼς, κατά γε τὸ ἑλέσθαι φημὶ τὰ ἴσα φρονεῖν τε καὶ δρᾶν. ἀλλ' ὧδε μὲν ἔχει τοῦ E νόμου τὸ αἴνιγμα. πρὸς διάνοιαν δὲ τὴν ἀληθῆ, καὶ ὅτι μάλιστα τὴν πρεπωδεστάτην ἡμῖν τοῖς πνευματικοῖς, τοὺς ἀκαθάρτους ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, ταύτῃ τοι καὶ ἐν μηνὶ τῷ δευτέρῳ τελοῦντας τὴν ἑορτὴν, σφάζοντάς τε τὸ ἱερεῖον, εἰς τύπον Χριστοῦ, κατὰ τὸν τοῦ πάσχα νόμον, οὐχ ἑτέρους εἶναι νομιοῦμεν, ἢ ὅτι τοὺς Ἰουδαίους ἐπὶ τῇ κατὰ Χριστοῦ μιαιφονίᾳ μεμολυσμένους, καὶ γραφὴν ἔχοντας εἰς ἀκαθαρσίαν, τὸ ἐμπαροινῆσαι εἰς τὸν Ἐμμανουήλ.

A οἱ γάρ τοι τοιοίδε τῆς ἁγίας ἡμῶν ἑορτῆς ἀπώλισθον ἀναγκαίως. ὑστερίζουσι δὲ καὶ διημαρτήκασι τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ὁ τῆς ἁπάντων ζωῆς ἀρχηγὸς τετελείωται διὰ παθημάτων. ἐλέου γε μὴν τοῦ πάντας σώζειν ἐθέλοντος, ἐν τοῖς μετὰ τοῦτο καιροῖς, ὡς ἐν μηνὶ δευτέρῳ, μεθέξουσι καὶ αὐτοὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ συνεορτάσουσι τοῖς ἁγίοις, τοῖς ἐν καιρῷ κεκλημένοις, δηλὸν δ' ὅτι τοῖς ἐξ ἐθνῶν. ἄθρει γὰρ ὅπως οἱ μὲν ἐν Αἰγύπτῳ τὸν τῆς εἰδωλολατρείας εὐθὺς ἀποτριψάμενοι ῥύπον, σφάζουσι τὸν ἀμνὸν ἐν πρώτῳ μηνὶ, καὶ εἰς τὰς τοῦ πιστεύειν ἀρχὰς ἀναθρώσκουσιν. B οἱ δὲ κεχρισμένοι τῷ αἵματι τοῦ κυρίου, παρ' οὐδὲν ἡγήσονται τὸν ὀλοθρευτὴν, καὶ ἀμείνους ἔσονται τῆς φθορᾶς. οἱ δὲ, ὡς ἐν ἔτει τε καὶ ἐν μηνὶ δευτέρῳ, προσίασι μόλις καὶ ὁμολογοῦσι τὸν μολυσμὸν, καὶ ὅτι γεγόνασιν ἀκάθαρτοι ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, διαβεβαιοῦνται σαφῶς, καὶ τῆς εὐλογίας ἀξιοῦσι τυχεῖν, ὕστερον δὲ καὶ μετὰ τοὺς πρώτους, πληροῦσι τὴν ἑορτήν. C ὅταν γὰρ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, φησὶ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. προανεπεφώνηκε δέ που καὶ ὁ προφήτης περὶ αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπιζητήσουσι κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν. καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν. ἐπιζητηθήσεται γὰρ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς παρὰ τῶν ὑπολελειμμένων ἐξ Ἰσραὴλ, ὁ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, κατὰ σάρκα Χριστός. ΠΑΛ. Ἀληθὴς ὁ λόγος. τέθειται γὰρ ἐν ἐλπίσιν ὁ Ἰσραήλ. Κ. D Ὅτι δὲ οὐκ ἀπλημμελὲς, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ἄγαν σφαλερωτάτων, τὸ μὴ πληροῦν ἑορτὰς ἐπὶ Χριστῷ, διεσάφησεν εὐθὺ, τὸν μήτε ἀκάθαρτον ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, μήτε μὴν ἐν ὁδῷ μακρᾷ γεγονότα, καὶ ἀναγκαῖον οὐκ ἔχοντα τὸ ἐμπόδισμα, ποιναῖς ταῖς ἐσχάταις ὑπενεχθήσεσθαι λέγων, εἰ μὴ δρᾷν ἕλοιτο τὰ νενομισμένα. νοηθείη δ' ἂν παρ' ἡμῶν ἀκάθαρτος μὲν ὡς ἐπ' ἀνθρώπου ψυχῇ, καθάπερ ἐλέγομεν ἀρτίως, ὁ κυριοκτόνος Ἰουδαῖος. E ἐν ὁδῷ δὲ ὡς ἐπὶ μακρᾷ, καὶ ἔξω που τῆς Ἱερουσαλὴμ ἤγουν τῆς ἁγίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐκκλησίας, ὁ τῷ ξύλῳ λέγων, Θεός μου εἶ σὺ, καὶ τῷ λίθῳ λέγων, σὺ ἐγέννησάς με. καὶ μέντοι τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα προσκυνῶν, ἤγουν ὁ ἑτέραν τινὰ νοσήσας πλάνησιν: ἔστι γὰρ ἀληθὲς, ὡς ἀγχοῦ μὲν ὑπάρχων νοοῖτο Θεοῦ πᾶς ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ ἀκίβδηλον ἔχων ἐπ' αὐτῷ τὴν δόξαν. ἐξέστηκε δὲ καὶ ἀποφοιτᾷ καὶ ἔστι μακρὰν πᾶς ὅστις οὐχ ὧδε ἔχει.

A hi namque ab eiuſmodi noſtro feſto penitus exciderunt: defuerunt etiam, & non occurrerunt ad tempus, quo ille omnium vitæ auctor per paſſiones eſt conſummatus: miſericordia tamen illius, qui omnes ſaluare vult, conſequentibus temporibus tanquam ſecundo menſe ipſi quoque participes Chriſti fient, & vnà cum ſanctis, qui in tempore vocati ſunt, ex Gentibus, inquam, feſtum agent. Animaduerte enim vt illi quidem in Ægypto ſtatim atque idololatriæ ſordes B abſterſerunt, agnum immolant menſe primo, ac primum in credendo locum occupant, vnctique ſanguine Domini, contemnent Exterminatorem, & mortis atque interitus victores erunt: hi vero tanquam anno, menſeque ſecundo vix accedunt, & immunditiam ſuam confitentur, & ſe in anima hominis impuros eſſe perſpicue affirmant, & orant vt benedictionem eis conſequi liceat; ſecundo autem loco & poſt primos feſtum diem agunt: [Cum enim plenitu- *Rom. 11.* C do Gentium intrauerit, inquit, tunc omnis Iſrael ſaluus fiet:] Prædixit etiam de ipſis propheta, [Et poſt hæc reuertentur *Oseæ 3.* filii Iſrael, & exquirent dominum Deum ſuum, & Dauid regem ipſorum, & obſtupeſcent in Domino, & in bonis eius in extremis diebus:] exquiretur enim in extremis temporibus à reſiduis ex Iſrael, ille ex ſemine Dauid ſecundum carnem Chriſtus. PAL. Vera dicis: in ſpe namque poſitus eſt Iſrael. CYR. Ceterum D haud eſſe ſine culpa, imò verò periculoſum in primis, feſta in Chriſto non agere, declarauit ſtatim, cum dixit, eum, qui neque immundus eſſet ſuper anima hominis, neque in via longinqua, & nullo neceſſario impedimento diſtineretur, ſummo afficiendum eſſe ſupplicio, ſi, quæ Lege ſancita ſunt, facere noluerit: atque impurus quidem in anima hominis intelligi à nobis poteſt, vt modo dicebamus, ille Domini occiſor Iudæus: in via autem longinqua E quodammodo, & longe à Hieruſalem, id eſt, à ſancta noſtri Saluatoris Eccleſia, ille eſt, [qui dicit ligno Deus meus *Hier. 2.* es tu, & qui dicit lapidi; Tu genuiſti me;] atque etiam qui deſerto creatore, creaturam adorat, aut alio quouis errore tenetur: verum eſt enim vitum quemque probum, & qui ſinceram de Deo opinionem habeat, prope Deum eſſe, recte intelligi; ac viciſſim ab eo recedere, & remotum eſſe, longeque diſiunctum, quiſquis non ita ſe habeat.

Ergo, ſi neque impuri ſuper anima hominis, vt Iudæi, neque in via longinqua ſumus, vt Gentiles & hæretici, celeriter ſine vlla cunctatione ſacrificium offeramus, & feſta Domini veneremur: eodemque ritu proſelytus vnà nobiſcum feſtum celebrabit, & gaudentibus congratulabitur; nam qui pro tempore fidei, quæ eſt in Chriſto, ornamenta ſuſceperint, eos incruenti illius ſacrificii ſocios facimus, & ad ſanctæ menſæ participationem vocamus. Illud etiam opportune mihi adiiciendum videtur, in Eccleſiis obtinuiſſe conſuetudinem, ex hac, vt opinor, lege profectam, vt, ſi quartuſdecimus lunæ dies extra primum menſem ceciderit, alter menſis, ac proximus ſufficiatur, dieſque in eo conſtitutus quæratur, ne à vero ritu feſti tempus excedat. Hæc autem obſeruatio ita ſe habet, vt olim lege præceptum erat. PALLADIVS. Rectè ſanè à te dictum eſt: ſed illud mihi exponas velim, vtrum non cuiuis fortaſſe, etiamſi in via longinqua fuerit quam longiſſime remotus ab Hieruſalem, permiſerit Lex, vt ſine culpa celebrare Paſcha poſſit? CYRILLVS. minime vero cuiuis, in ſancta namque ciuitate modo iuſſit immolare, in qua etiam vetus illud templum Salomon extruxit: ſic autem allocutus eſt filios Iſrael Moyſes in Deuteronomio, dicens,

Deut. 16. [Obſerua menſem nouorum, & facies Paſcha domino Deo tuo in menſe nouorum, quia egreſſus es noctu de Ægypto, & immolabis Paſcha domino Deo tuo, oues & boues, in loco quem elegerit dominus Deus tuus, vt inuocetur nomen eius ibi: non edes cum eo fermentum: ſeptem dies edes cum eo azyma, panem afflictionis; quia cum feſtinatione exiſti ex Ægypto nocte; vt recordemini diei exitus veſtri de terra Ægypti omnibus diebus veſtris: non apparebit in te fermentum in omnibus terminis tuis ſeptem dies: & non pernoctabit de carnibus, quas immolaueris veſpere die primo, in mane: non poteris immolare Paſcha in vlla ciuitatum tuarum, quas dominus Deus tuus dat tibi, niſi in loco, quem elegerit dominus Deus tuus, vt inuocetur nomen eius ibi: facies Paſcha veſperi ad occaſum ſolis tempore quo exiſti de Ægypto, & coques, & aſſabis & comedes in loco, quem elegerit dominus Deus tuus:] quamplurimis enim vrbibus atque oppidis

Οὐκοῦν εἰ μήτε ἀκάθαρτοι ἐπὶ ψυχῆς ἀνθρώπου κατὰ τοὺς Ἰουδαίους, μήτε μὴν ὄντες ἐν ὁδῷ μακρᾷ, καθ' Ἕλληνας ἢ αἱρετικούς, σπουδαίως τε καὶ ἀμελλητὶ προσοίσομεν τὴν θυσίαν, καὶ τὰς ἑορτὰς κυρίου τιμήσομεν. ἑορτάσει δὲ σὺν ὑμῖν κατὰ τὸν ἴσον νόμον, καὶ συμπαθήσεται χαίρουσιν, ὁ προσήλυτος. τοὺς γάρ τοι κατὰ καιροὺς τοὺς ἐν Χριστῷ πίστεως προσιεμένους τὰ αὐχήματα, ποιούμεθα κοινωνοὺς τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, καὶ τῆς ἁγίας τραπέζης καλοῦμεν εἰς μέθεξιν. κἀκεῖνο δὲ εἶναι μοι προσεπενεγκεῖν ἀναγκαῖον, ὅτι κεκράτηκεν ἔθος ἐν ἐκκλησίαις, ἀπό γε οἶμαι τοῦδε τοῦ νόμου, ὡς εἰ ἐκπίπτοι τοῦ πρώτου μηνὸς ἡ κατὰ σελήνην τεσσαρεσκαιδεκάτη, τὸν δεύτερον καὶ αὐτὸν περιεργάζεσθαι μῆνα, καὶ ἐν αὐτῷ ζητεῖν τὴν ὡρισμένην ἡμέραν, ἵνα μὴ ἐξοίχοιτο τὸν ἀληθοῦς τῆς ἑορτῆς ὁ καιρός. ἔχει δὲ οὕτω τὸ χρῆμα, καθὰ καὶ τῷ πάλαι προσηγόρευται νόμῳ. ΠΑΛΛ. Ὀρθῶς ἔφης· πλὴν ἐκεῖνο φράσον. εἰ μὴ πάνυ τί τῳ τυχὸν καὶ εἰ ἐν ὁδῷ γένοιτο μακρᾷ, καὶ ὡς ἀπωτάτω τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐφῆκεν ὁ νόμος ἀνεπιλήπτως δύνασθαι τὸ πάσχα πληροῦν. ΚΥΡΙΛΛ. Οὐ μὲν οὖν· ἐν μόνῃ γὰρ δὴ κατὰ θύειν ἐκέλευε τῇ ἁγίᾳ πόλει, ἐν ᾗ καὶ τὸν πάλαι ναὸν ὁ Σολομὼν ἀνεδείματο. προσεφώνει δὲ οὕτως ὁ Μωσῆς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, λέγων. Φύλαξαι τὸν μῆνα τῶν νέων, καὶ ποιήσεις τὸ πάσχα κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, ὅτι ἐν τῷ μηνὶ τῶν νέων ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου νυκτός. καὶ θύσεις τὸ πάσχα κυρίῳ τῷ Θεῷ σου πρόβατα καὶ βόας ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἐὰν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου αὐτόν, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ. οὐ φάγῃ ἐπ' αὐτοῦ ζύμην. ἑπτὰ ἡμέρας φάγῃ ἐπ' αὐτοῦ ἄζυμα, ἄρτον κακώσεως, ὅτι ἐν σπουδῇ ἐξήλθετε ἐξ Αἰγύπτου, ἵνα μνησθῆτε τὴν ἡμέραν τῆς ἐξοδίας ὑμῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν· οὐκ ὀφθήσεταί σοι ζύμη ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις σου ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ οὐ κοιμηθήσεται ἀπὸ τῶν κρεῶν ὧν ἐὰν θύσῃς τὸ ἑσπέρας τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ εἰς τὸ πρωΐ. οὐ δυνήσῃ θῦσαι τὸ πάσχα ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πόλεών σου ὧν κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι. ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον ὃν ἂν ἐκλέξηται κύριος ὁ Θεός σου, ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ. θύσεις τὸ πάσχα ἑσπέρας πρὸς δυσμὰς ἡλίου ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου. καὶ ἑψήσεις καὶ ὀπτήσεις καὶ φάγῃ ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ ἐὰν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτόν. μυρίαις μὲν γὰρ ὅσαις πόλεσί τε καὶ κώμαις ἦν τῶν

Ἰουδαίων ἐπεπλήρωτο χώρα, τελεῖν δὲ τὰ ἱερὰ καὶ τὸν ἐπὶ τῷ πάσχα νόμον, ἐν μόνῃ δὲ χρῆναι τῇ ἁγίᾳ πόλει διετύπου Θεός, ἐκεῖνο, οἶμαι, μου σκιαγραφοῦντος ἡμῖν εὖ μάλα τοῦ νομικοῦ γράμματος, ὡς οὐκ ἂν εἴη θέμις οὔτε μὴν ἐφεῖταί τισι τὸ ἐπὶ Χριστῷ μυστήριον, καθ' ὃν ἂν ἕλοιτο τρόπον, ἤγουν ἐν τόπῳ παντὶ δύνασθαι πληροῦν. χῶρος γὰρ μόνος ὁ πρέπων αὐτῷ, καὶ οἰκειότατος ἀληθῶς, ἡ ἁγία πόλις, τουτέστιν, ἡ ἐκκλησία, ἐν ᾗ καὶ νόμιμος ἱερεύς, καὶ διὰ χειρῶν ἡγιασμένων τελεῖται τὰ ἱερά, καὶ θυμίαμα προσφέρεται τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ, καὶ θυσία καθαρά, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. οὐκοῦν ἄρα τὸν ἐπὶ τῷδε ποιοῦνται νόμον, οἱ τὰ ὀρθῶς ἔχοντα διαστρέφοντες αἱρετικοί. κατατεθύουσι γὰρ τὸν ἀμνόν, οὐκ ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει, οὔτε μὴν διὰ χειρὸς τῶν ἐξειλεγμένων διὰ τοῦ πνεύματος εἰς ἱερουργίας, ἀλλ' ὡς ὁ θεῖος ἡμῖν γράφει Παῦλος, ἑαυτοῖς ἁρπάζοντες τὴν τιμήν, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ προσάγοντες. ταῦροι γὰρ ὥσπερ ὑβρισταὶ καὶ ἀγέρωχοι, πρὸς μόνον ἀδιακρίτως ἵενται ὃ σφίσι δοκοῦν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν πολὺ τὸ ἀχάλινον καὶ τὸ νενευκὸς εἰς ἀπόνοιαν ἐπιτηδεύοντες, πικρὰς τῷ κριτῇ τῶν τοιῶνδε διασκεμμάτων τίσουσι δίκας. ἴωμεν δὲ πάλιν ἡμεῖς εἰς οἶμον τὴν ἐντριβῆ τε καὶ ἀδιάστροφον, ἐκ δὲ τοῦ προειρημένου δοκιμάζοντες νόμου. ἀκήκοας γάρ που λέγοντος σαφῶς ὅτι Φυλάξατε τὸν μῆνα τῶν νέων, καὶ ποιήσεις τὸ πάσχα κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, πρόβατα καὶ βόας. καίτοι τί δή ποτε, φαίη τις ἄν, τὸν ἐπὶ τῷ πάσχα νόμον τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ τιθείς, ἕνα μόνον ἐκέλευσε καταθύειν ἀμνόν· προβάτων δὲ καὶ μόσχων μεμνημένον οὐχ εὑρήσομεν; ἆρ' οὖν τοῦ πρέποντος διημάρτηκεν ὁ Μωσῆς; οὐδαμῶς. ἐν γὰρ τοῖς Ἀριθμοῖς προσεπιτάττει τῷ ἀμνῷ βοῦς τε καὶ ὄϊς ἐπινομοθετεῖ Θεὸς οὕτω λέγων. καὶ ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς πάσχα τῷ κυρίῳ. καὶ τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τούτου ἑορτή, ἑπτὰ ἡμέρας ἄζυμα ἔδεσθε. καὶ ἡμέρα ἡ πρώτη ἐπίκλητος ἁγία ἔσται ὑμῖν. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε. καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα κάρπωμα κυρίῳ, μόσχους ἐκ βοῶν δύο, κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτά. ἄμωμοι ἔσονται ὑμῖν. καὶ θυσία αὐτῶν σεμίδαλις ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ. τρία δέκατα τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί, καὶ δύο δέκατα τῷ κριῷ τῷ ἑνί. δέκατον δέκατον ποιήσεις τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί, τοῖς ἑπτὰ ἀμνοῖς,

A Iudæorum regio plena erat, ſed in ſola ſancta ciuitate, & ſacra facere, & legem de Paſcha ſeruare præcepit Deus: in quo illud, opinor, legis litera nobis adumbrat, non eſſe fas, neque permiſſum cuiquam, vt Chriſti myſterium, quomodo libitum fuerit, aut quocunque loco celebret; locus enim ſolus eſt illi congruens & ſane aptiſſimus, ſancta ciuitas, id eſt, Eccleſia, in qua & legitimus eſt ſacerdos, & ſanctificatis manibus ſacra conſummantur, & thymiama omnium præpotenti Deo, & hoſtia Malach. 1.
B munda iuxta Prophetæ illius vocem offertur. Igitur legem hac de re conſtitutam negligunt, recta omnia peruertentes hæretici; nam neque in ſancta ciuitate agnum immolant, neque per eorum manus, qui per Spiritum ad ſacerdotium electi ſunt; ſed, vt beatus Paulus ſcribit, ſibi ipſi rapiunt honorem; & in omni loco offerunt: nam taurorum inſtar ſuperborum & Heb. 5.
C inſolentium in id ſolum, quod ſibi viſum fuerit, nullo habito diſcrimine, pergunt: ſed illi quidem, dum effrenatum impetum, & ad ſuperbiam pronum nimium ſequuntur, acerbas harum cogitationum iudici pœnas dabunt. Nos vero ad viam tritam atque rectam reuertamur, illudque è lege propoſita examinemus: audiſti enim illam perſpicue dicentem, Obſeruate menſem nouorum, & facies Paſcha domino Deo tuo, oues, & boues. Atqui dicet aliquis, quid tandem cauſ-
D ſæ eſt, quod, cùm legem de Paſcha ferret iis, qui in Ægypto erant, vnum tantummodo immolare iuſſit agnum, nec vnquam de ouibus aut bobus feciſſe mentionem inueniemus? an vero ab eo, quod rectum ſit, aberraſſe Moyſen dicendum eſt? minime: nam in Numeris ad agnum boues quoque & oues adiici præcepit Deus his verbis, [Et in menſe primo quarto „ Num. 28.
E decimo die menſis Paſcha Domino, „
& quintodecimo menſis huius feſtum: „
ſeptem dies azyma comedetis, & „
dies primus vocatus ſanctus erit vobis: „
omne opus ſeruile non facietis; „
& offeretis holocauſta, oblationem „
Domino, vitulos ex bobus duos, arietem „
vnum, ſeptem agnos anniculos, „
immaculati erunt vobis, & ſacrificium „
eorum ſimila conſperſa oleo, tres decimas „
vitulo vni, & duas decimas arieti „
vni facietis, & ſingulas ſingulis agnis, „

& hircum ex capris vnum pro peccato, vt propitietur pro vobis, præter holocauſtum perpetuum matutinum, quod eſt holocauſtum iuge; hæc & iuxta hæc facietis ſingulis diebus, per ſeptem dies donum oblationum in odorem ſuauitatis Domino: ſuper holocauſtum perpetuum facies libamentũ ipſius: & dies ſeptimus vocatus ſanctus erit vobis, omne opus ſeruile non facietis in eo.] Ac menſe quidem primo, & eius menſis quartodecimo die Paſcha ex Lege agendum eſſe, iam ſuperius diximus. Quid etiam ſignificare velit, azymorũ eſus, & otiũ ſabbati, & præterea quod primus ac ſeptimus dies appellati ſint celebres ac ſancti, ſuperiori diſputatione manifeſte demonſtratum eſt. Itaque, ne in his diutius immoremur, ad ſacrificiorum ritus reuertamur. Duo ſunt igitur vituli ad holocauſtum & ſacrificium, vnus aries, agni præterea numero ſeptem, omnes immaculati & anniculi, & ſuper eos ſacrificium ſimila oleo conſperſa, non tamen eadem menſura: tres enim decimæ in ſingulos vitulos, duæ in arietem, ſingulæ in agnos ſingulos; deinde ſimul affertur hircus ex capris pro peccato: Et hæc omnia, inquit, ſunt præter holocauſta perpetua. Vide itaque, Palladi, illius Emmanuel mortẽ fructus multos afferre, vt ab ipſo eſt perſpicue vereque dictum, [Amen amen dico vobis, niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet; ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.] *Ioan. 12.* Immolatur enim agnus in Chriſti figuram menſe quidem primo ex Legis præſcripto, die vero quartodecimo: adiiciuntur autem vituli & aries & agni ac ſacrificiũ & holocauſta, qui eorum, vt ego arbitror, multitudinem, qui per fidem ad ſanctificationem vocati ſunt, & ſpiritualis magnitudinis menſuram tanquam in figura ſignificarent: niſi enim Chriſtus pro nobis mortuus eſſet, nunquam nos in odorem ſuauitatis à Deo & Patre accepti eſſemus: poſtea vero quam conſummatus eſt per paſſiones, è veſtigio nos illum ſequimur, ac ſacrum Deo & patri donum & hoſtiam vere ſpiritualem nos ipſos offerimus. Duo ſunt igitur vituli, duo quippe populi, Iſrael inquam, & ex gentibus: vnus aries; nam in Chriſto iungimur, [qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ ſoluit, & Legem mandatorum in decretis euacuauit, vt duos condat in vnum nouum hominem, *Ephes. 2.*

A καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν. πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντὸς τῆς πρωϊνῆς, ὅ ἐστιν ὁλοκαύτωμα ἐνδελεχισμοῦ. ταῦτα κατὰ ταῦτα ποιήσετε τὴν ἡμέραν εἰς τὰς ἑπτὰ ἡμέρας, δῶρον κάρπωμα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ· ἐπὶ τοῦ ὁλοκαυτώματος τοῦ διαπαντός, ποιήσεις τὴν σπονδὴν αὐτοῦ. καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν, πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ. ὅτι μὲν οὖν ἐν μηνὶ τῷ πρώτῳ, καὶ μέντοι καὶ ἐν B ἡμέρᾳ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τὸ πάσχα πληροῦν ἀνάγκη κατὰ τὸν νόμον, φθάσαντες ἤδη προειρήκαμεν. τί δὲ ἂν βούλοιτο δηλοῦν καὶ τῶν ἀζύμων ἡ βρῶσις, καὶ ἡ κατὰ σάββατον ἀργία, καὶ πρός γε τούτοις ἔτι τὸ ὠνομάσθαι κλητὰς ἁγίας τήν τε πρώτην καὶ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, προαπέδειξε σαφῶς ὁ λόγος. ἵνα γοῦν μηδεὶς τὸ ἐν τούτοις διαμηκύνειν ἔχῃ, ἐπὶ τοὺς τῶν θυσιῶν πάλιν ἴωμεν τρόπους. δύο μὲν τοίνυν οἱ μόσχοι, πρὸς ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίαν, εἷς δὲ κριός. καὶ μὴν καὶ ἀμνοὶ τὸν ἀριθμὸν ἑπτά. πάντες ἄμωμοί C τε καὶ ἐνιαύσιοι. καὶ θυσία μὲν ἐπ᾽ αὐτοῖς, σεμίδαλις ἐλαιόδευτος, πλὴν οὐκ ἐν ἴσῳ μέτρῳ. τρία μὲν γὰρ ἑκάστῳ μόσχῳ δέκατα, δύο δὲ τῷ κριῷ, καὶ ἓν ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν ἀμνῶν. εἶτα συνεισφέρεται καὶ χίμαρος ἐξ αἰγῶν, ὑπὲρ ἁμαρτίας. καὶ ταυτὶ δὴ πάντα, φησί, πλὴν τῶν ὁλοκαυτωμάτων τοῦ ἐνδελεχισμοῦ. θέα δὴ οὖν, ὦ Παλλάδιε, τὸν Ἐμμανουὴλ τὸν θάνατον, καρποφοροῦντα πολλούς, καθά γε τὸ παρ᾽ αὐτοῦ σαφῶς τε καὶ ἀληθῶς εἰρημένον, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς D τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, καρπὸν πολὺν φέρει. σφάζεται γὰρ ὁ ἀμνὸς εἰς τύπον Χριστοῦ, μηνὶ μὲν πρώτῳ κατὰ τὸν νόμον, ἡμέρᾳ δὲ αὖ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ. προσεπάγονται δὲ μόσχοι καὶ κριός, καὶ ἀμνοὶ πρὸς θυσίαν καὶ ὁλοκαυτώματα, τῶν διὰ πίστεως κεκλημένων εἰς ἁγιασμόν, καθάπερ ἔγωγε, τήν τε πληθύν, καὶ τῆς πνευματικῆς εὐεξίας τὸ μέτρον, ὡς ἐν τύπῳ κατασημαίνοντα· εἰ γὰρ μὴ ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν Χριστός, οὐκ ἂν ἡμεῖς προσεδέχθημεν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ἐπειδὴ δὲ τετελείωται διὰ παθημάτων, E κατόπιν ἴμεν εὐθὺς ἱεροπρεπὲς ἀνάθημα τῷ Θεῷ καὶ πατρί, καὶ θυσίαν ὄντως πνευματικὴν καθ᾽ ἑαυτοὺς ἀναφέροντες. δύο μὲν οὖν οἱ μόσχοι· δύο γὰρ οἱ λαοί· φημὶ δὲ τὸν Ἰσραήλ, καὶ μέντοι τοὺς ἐξ ἐθνῶν. εἷς δὲ κριός· ἑνούμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, τῷ ποιήσαντι τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λελυκότι, καὶ τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσαντι ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον,

ποιῶν εἰρήνην, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἑπτὰ δ' ἦσαν οἱ ἀμνοί. ἓν γὰρ οἱ πάντες ἐν Χριστῷ γεγονότες, πληθυντική τίς ἐσμεν ἀγέλη, καὶ τὴν ἑνὸς τῶν πάντων ἀρχιποίμενος ὑποτρέχοντες χεῖρα, καὶ ἐκ ποιμνῶν δυοῖν, εἰς μίαν ἤδη πως συναγηγερμένοι, καὶ ἐν καθαρᾷ καὶ ἀμωμήτῳ διαπρέποντες ζωῇ, διαπολιτευόμεθα ἐν κόσμῳ, διὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐν ἀνόμοις, καὶ ὑπὲρ τῆς ἁπάντων ἁμαρτίας ὑπομείναντα σφαγήν, ὃς καὶ ἐν τῷ χιμάρῳ σημαίνεται. μόσχου γε μὴν καὶ κριοῦ, καὶ μὴν καὶ ἀμνοῦ μνημονεύσας ὁ νόμος, τῆς τῶν ἁγίων θεοφιλοῦς πολιτείας τὰς τρεῖς ὑπέφηνε διαφοράς· τήν τε ἀνωτάτω φημὶ καὶ μέσην, καὶ τὴν ἔτι μείω τε καὶ ὑποδεεστέραν. ἐν γὰρ τοῖς σωματικοῖς μεγέθεσι τῶν ζώων, ἡ τῆς πνευματικῆς εὐεξίας ἀνετυποῦτο ποσότης. ἦ γάρ, οὐχὶ καὶ γῆν ἔφη τὴν γονιμωτάτην ἐκδοῦναι καρποὺς ἐν τρισὶ διαφοραῖς, τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ὁ λόγος; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ναί· ἡ μὲν γάρ, φησιν, ἐποίησεν ἑκατόν· ἡ δέ, ἑξήκοντα· ἡ δὲ τριάκοντα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄραρεν οὖν ὅτι τὸ διάφορον ἐν ἀρετῇ, καὶ τοῦ βίου τὸ παρηλλαγμένον, ὡς ἐν ποσότητι τῶν θυμάτων, καὶ ὡς ἐν ὄγκῳ σωματικῷ σκιαγραφεῖται καλῶς. ἄκρως μὲν γὰρ καὶ ὑπερκειμένως, ὡς ἔν γε δὴ τῷ μόσχῳ. μέτρως δὲ αὖ, καὶ τοῦ τελείως ἔχοντος ὑποβεβηκότως ὡς ἐν μείονι τῷ κριῷ. ἐμφαίνονται δὲ καὶ ἔτι μείονι, τῷ ἀμνῷ. κριοῦ γὰρ μείων, ὁ ἀμνός, καθάπερ ἀμέλει καὶ μόσχου, κριός. τοιγάρτοι καὶ ἀναλόγως τοῖς ἑκάστου μεγέθεσι, τὸ τῆς σεμιδάλεως ἐπιφέρεται μέτρον, ζωῆς ἐχούσης τύπον. τρία μὲν γὰρ τῷ μόσχῳ δέκατα, δύο δὲ τῷ κριῷ, καὶ ἓν τῷ ἀμνῷ. πλὴν ἐν ἐλαίῳ τὰ πάντα διδόσθαι δεῖν ἔφη. ἕψεται γὰρ πάντως τοῖς ἑκάστου μέτροις ἀναλόγως, [τὰ] παρὰ Θεοῦ. καὶ τῆς ἐν εὐκλείᾳ καὶ μακαριότητι ζωῆς πολλή τις ἔσται διαφορά. τοῖς μὲν γὰρ πρέποι ἂν εἰκότως, ἡ ἀνωτάτω, ἑτέροις δ' αὖ ἡ ὡς ἐν μείονι μέν, πλὴν ἐν τιμῇ τε καὶ δόξῃ, τισὶ δὲ καὶ ὑποβεβηκότως καὶ ὑφειμένως τι ἔτι. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ· καὶ περὶ αὐτοὺς δέ φημι τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, ἐν διαφοραῖς εἶναι πολλαῖς τῆς εὐκλείας τὸ μέτρον, πλὴν ἐν οἷσπερ ἂν εἴη μέτροις, ἡ τῶν ἁγίων ζωή, τὸ ἱλαρὸν ἔχει· καὶ τὸ δὴ εὐθυμεῖσθαι δεῖν, καὶ καταπιαίνεσθαι τοῖς παρὰ Θεοῦ. ἄθρει γὰρ ὅπως τὸ ἔλαιον οὐχὶ μόνοις τοῖς τρισὶν ἐπεχεῖτο δεκάτοις, ἀλλὰ καὶ δυσί, καὶ ἑνί. ἐνδελεχισμοῦ

A faciens pacem,] vt ſcriptum eſt. Septem vero agni erant; nam omnes in Chriſto vnum facti, grex quidam copioſus efficimur, & ſub vnius paſtorum principis manum ſuccedimus, & ex duobus gregibus in vnum iam collecti ſumus, puraque & immaculata vitæ ratione inſignes in hoc mundo degimus, propter eum, qui pro nobis inter iniquos numeratus fuit, & pro omnium peccatis necem ſuſtinuit: qui etiam in hirco ſignificatur. *Eſai. 53.* Vitulum autem & arietem & agnos commemorando, Lex
B ſanctorum hominum Deo gratiſſimæ conuerſationis tres formas indicauit, ſupremam inquam, & mediam & infimam atque ſubmiſſiorem: corporea namque horum animalium magnitudine illa ſpiritualis habitudinis magnitudo figurabatur. Quid enim? non etiam Scriptura dixit, terram fertiliſſimam *Luc. 8.* illam triplici diſcrimine fructus euangelicæ conuerſationis edere? PALLAD. Certe: alia namque fecit, inquit, centum, alia ſexaginta, alia triginta.
C CYRILL. Apte igitur diximus virtutis diſcrimen diuerſamque viuendi rationem magnitudine ſacrificiorum, & mole corporea recte deſcribi: illud enim vitæ genus ſummum atque præſtantiſſimum per vitulum; quod medio modo ſe habet, atque illo perfecto inferius eſt, per arietem, qui minor; illud poſtremum per infimum & minorem adhuc agnum ſignificatur: eſt enim agnus ariete minor, vt proculdubio aries
D vitulo. Itaque pro cuiuſque pecudis magnitudine, ſimilæ, quæ vitæ figuram gerit, menſura confertur: tres namque vitulo decimæ dãtur, duæ arieti, vna agno: oleo tamen omnes perfundendas eſſe dicit; nam cuiuſque menſuræ proportione præmia à Deo collata omnino reſpondebunt, & vitæ illius glorioſæ atque beatæ multiplex erit differentia: nonnullis enim iure congruit illa ſuprema, aliis inferior illa quidem, non tamen gloriæ, & honoris expers; nonnullis denique ſubmiſſior adhuc & humilior;
E [Stella enim à ſtella differt in claritate.] *1. Cor. 15.* Quinetiam in ipſis quoque angelis ſanctis multas eſſe ac varias gloriæ menſuras cenſeo; ſed quacunque menſura fuerit, tamen hilaritatem habet illa ſanctorum vita, Deique donis eam lætari atque cumulari neceſſe eſt: velim namque aduertas, oleum non modò in illas tres decimas, ſed etiam in illas duas, in illam denique vnam infundi.

Iuge autem ſacrificium & holocauſta agnum illum vocat, qui mane, & ſub veſperam immolabatur in tabernaculo: ex quo rurſus intelligere licet magnam eſſe in ſancto tabernaculo ſuauitatem odoris, perpetuamque reuera ſuaueolentiam Eccleſiarum, & qui intra illas ſunt ſanctorum: ſpirant enim illum Emmanuel, & Chriſti myſterium conſummant, incruentumque Deo cultum exhibent: id enim eſt, vt mihi videtur, quod mane & ſub veſperam incenduntur agni; nam & initio & ad finem & in medio ſumitur. Igitur ab initio vſque ad finem ille ſuauis odor in Chriſto tanquam in agno in Eccleſiis perſeuerat. PALLADIVS. Rectè dictum eſt. CYRILLVS. Alterum præterea Lex huic primo feſtum adnectit, atque ipſa propemodum tempora conſerit dicens in Numeris,

Num. 28. [Et die nouorum cum obtuleritis ſacrificium Domino nouum hebdomadarum, vocatus ſanctus erit vobis: omne opus ſeruile non facietis: & offeretis holocauſta in odorem ſuauitatis Domino, vitulos ex bobus duos, arietem vnum, ſeptem agnos anniculos immaculatos, ſacrificium eorum, ſimila conſperſa oleo, tres decimæ vni vitulo, & duæ decimæ arieti vni; & ſeptem illis ſeptem agnis, & hircum ex capris vnum pro peccato, vt propitietur pro vobis, præter holocauſtum perpetuum, & ſacrificium eorum facietis mihi: immaculati erunt vobis, & libamina eorum.] Menſe enim primo iuxta Hebræorum leges, agnus immolabatur, conſequenti autem ac proximo nimirum colligere ex agris fruges mos eſt, præcoqua legumina, inquam, & faſciculum manipulorum, tritico iam demeſſo. Tempus ergo nouorum eſt, quo ex agris colligenda ſunt, quæ in illis ſata fuerint. Vocata eſt autem hæc item feſtiuitas ac legitime celebranda labore atque opere intermiſſo; relaxari namque mos eſt in feſtis, & ab operoſis negotiis abſtinere. Ex hoc item loco licet intelligere ſanctos, qui Deo feſtum agunt, minime decere peccatum committere, quod & turpe eſt, & laboris plenum; ſed potius, animum relaxando quodammodo, & explendo, virtutis ſtudiis oblectari. Offeruntur autem in holocauſtum & ſacrificium vituli duo, aries vnus, & agni ſeptem, ſimila oleo perfuſa, &

A δὲ θυσίαν καὶ ὁλοκαυτώματα, καλεῖ τὸν ἀμνὸν τὸν σφαγιαζόμενον ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ τὸ πρωῒ, καὶ ἄγχου πρὸς ἑσπέραν. δι' οὗ δὴ πάλιν ἔξεσται μαθεῖν, ὅτι πολὺ τὸ εὐῶδες τῆς ἁγίας σκηνῆς, καὶ ἀκατάληκτος ἀληθῶς ἡ τῶν ἐκκλησιῶν εὐοσμία, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἁγίων. εὐωδιάζουσι γὰρ τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ τὸ ἐπὶ Χριστῷ τελοῦσι μυστήριον τὴν ἀναίμακτον λατρείαν προσκομίζοντες τῷ Θεῷ. τοῦτο γάρ εἶναί φημι, τὸ πρωΐ B τε καὶ πρὸς ἑσπέραν ὁλοκαυτίζεσθαι τοὺς ἀμνούς. ἀρχῇ γὰρ καὶ τέλει, καὶ διὰ μέσου λαμβάνεται. οὐκοῦν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὸ εὐῶδες ἐν ἐκκλησίαις, ὡς ἐν ἀμνῷ τῷ Χριστῷ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὐεπής. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἑτέραν δὲ αὖ νόμος ἐπισυνάπτει τῇ πρώτῃ τὴν ἑορτὴν, μονονουχὶ δὲ καὶ αὐτοὺς ἡμῖν τοὺς καιροὺς συνείρει λέγων ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῶν νέων, ὅταν προσφέρητε θυσίαν νέαν κυρίῳ τῶν ἑβδομάδων, ἐπίκλητος ἁγία ἔσται ὑμῖν. πᾶν C ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε. καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ, μόσχους ἐκ βοῶν δύο, κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτὰ ἀμώμους. ἡ θυσία αὐτῶν σεμίδαλις ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ. τρία δέκατα τῷ μόσχῳ τῷ ἑνὶ, καὶ δύο δέκατα τῷ κριῷ τῷ ἑνί. δέκατον δέκατον τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνὶ, τοῖς ἑπτὰ ἀμνοῖς. καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν, πλὴν τοῦ ὁλοκαυτώματος τοῦ διαπαντός. καὶ τὴν θυσίαν αὐτῶν ποιήσετέ μοι, ἄμωμοι ἔσονται ὑμῖν, καὶ τὰς σπον- D δὰς αὐτῶν. ἐν μηνὶ μὲν γὰρ τῷ πρώτῳ, κατὰ τοὺς Ἑβραίων νόμους, ὁ ἀμνὸς ἐσφάζετο. τῷ δὲ ἄγχου τάχα που καὶ γείτονι, συναγείρειν ἔθος τὰ ἐξ ἀγρῶν, ὀσπρίων δὴ λέγω τὰ πρώϊμα, καὶ δέσμην ἀμάλλης, ἀμηθέντος ἤδη καὶ σίτου. καιρὸς οὖν ἄρα τῶν νέων, καθ' ὃν ἐξ ἀγρῶν συναγείρεσθαι χρὴ, τὰ ἐν αὐτοῖς ἐσπαρμένα. κλητὴ δὲ πάλιν ἡ τοιάδε, φησὶν, ἑορτὴ, καὶ περαινέσθω συννόμως, πόνου καὶ ἱδρῶτος ἐξῃρημένη. ἀνίεσθαι γὰρ ἔθος ἐν ἑορταῖς καὶ ἀποφοιτᾷν ὅτι μά- E λιστα τῶν ἐργωδεστέρων. ἀναμάθοι δ' ἄν τις κἀκ τοῦδε δὴ πάλιν, ὅτι τοὺς ἁγίαν τῷ Θεῷ τελοῦντας τὴν ἑορτὴν, πρέποι ἂν ἥκιστά γε, τὴν ἀκλεᾶ καὶ παμμόχθηρον πληροῦν ἁμαρτίαν. ἀνιέντας δὲ ὥσπερ καὶ πληροῦντας τὸν νοῦν, τοῖς εἰς ἀρετὴν ἐντρυφᾶν σπουδάσμασι. προσφέρεται δὲ καὶ εἰς ὁλοκαύτωμα καὶ θυσίαν, μόσχοι μὲν δύο, κριὸς δὲ εἷς καὶ ἑπτὰ ἀμνοὶ, σεμίδαλις ἐλαιοβραχὴς, καὶ

χίμαρος ἐξ αἰγῶν. καὶ ὅποι ποτὲ βλέποι τοῦ νόμου τὸ αἴνιγμα διερμηνεύοντες ἀρτίως, οὐ ταυτολογήσομεν. πλὴν, ἐκεῖνο ἐροῦμεν ἀναγκαίως, ὅτι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀναστάσεως ἀνατυποῖ τὸ μυστήριον, ὁ τῶν νέων καιρός. ἀνέθαλε γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐν πρώτῳ Χριστῷ, ἀποτετιναγμένη τὴν φθορὰν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας παλαίωσιν ἀποβαλοῦσα λοιπόν. τοιγάρτοι καὶ ἐπὶ τούτῳ λίαν ἀπεσεμνύνετο λέγουσα· ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ. ἐνέδυσε γάρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης. ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ μὴν καὶ εὐφροσύνης ἀμφίον, τὴν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἐν Χριστῷ που πάντως ὠνόμασεν ἀφθαρσίαν, σαφέστερον δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τῇδε τῇ πανηγύρει νόμον, καὶ διὰ πλείστων ὅσων ἐμφανὲς τὸ αἴνιγμα καθίστη λέγων ἐν τῷ Λευιτικῷ. εἶπον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς. ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμί ὑμῖν, καὶ θερίζητε τὸν θερισμὸν αὐτῆς, καὶ οἴσετε τὸ δράγμα ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ ὑμῶν πρὸς τὸν ἱερέα. καὶ ἀνοίσει τὸ δράγμα ἔναντι κυρίου δεκτὸν ὑμῖν, τῇ ἐπαύριον τῆς πρώτης ἀνοίσει αὐτὸ ὁ ἱερεύς. καὶ ποιήσετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἂν φέρητε τὸ δράγμα, πρόβατον ἄμωμον ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκαύτωμα τῷ κυρίῳ, καὶ τὴν θυσίαν αὐτοῦ δύο δέκατα σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ, θυσία τῷ κυρίῳ, ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ, καὶ σπονδὴν αὐτοῦ τὸ τέταρτον τοῦ ἲν οἴνου. καὶ ἄρτον, καὶ πεφρυγμένα χίδρα νέα οὐ φάγεσθε ἕως εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν ταύτην, ἕως ἂν προσενέγκητε ὑμεῖς τὰ δῶρα τῷ Θεῷ ὑμῶν. νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν ἐν πάσῃ κατοικίᾳ ὑμῶν. καὶ ἀριθμήσετε ὑμῖν ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῶν σαββάτων, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἂν προσενέγκητε τὸ δράγμα τοῦ ἐπιθέματος, ἑπτὰ ἑβδομάδας ὁλοκλήρους, ἕως τῆς ἐπαύριον τῆς ἐσχάτης ἑβδομάδος ἀριθμήσετε πεντήκοντα ἡμέρας. ἑορτὴ μὲν γὰρ σωτήριος ἀληθῶς, ὁ ὑπὲρ ἡμῶν θάνατος τοῦ Ἐμμανουήλ. ἐκτέτικε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν τὰ ὀφλήματα, καὶ ἔστιν ἀληθὲς, ὅτι αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αἴρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, καὶ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. προσήλωσε γὰρ τῷ ἰδίῳ σταυρῷ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, καὶ τεθριάμβευκεν ἐν αὐτῷ τοὺς πάλαι κρατοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, ἀρχὰς δὲ λέγω καὶ ἐξουσίας, καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας· καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, τὸν σατανᾶν. ἑορτὴ δὲ γείτων

A hircus è capris. Ac quorſum ſpectet Legis ænigma, quia modo diximus, non videtur eſſe repetendum: illud tamen opportune dicemus, Saluatoris noſtri reſurrectionis myſterium nouorum tempore deſignari: refloruit enim in Chriſto primum hominis natura, excuſſa iam corruptione & vetuſtate, quæ ex peccato veniebat, abiecta. Itaque in ea re valde gloriabatur dicens, [Exultet anima mea in Domino, induit enim me veſtimento ſalutis, (Eſai. 61.)

B & tunica lætitiæ:] veſtimentum quippe ſalutis, & tunicam lætitiæ incorruptionem illam ſupernam & è cœlo, & quæ prorſus in Chriſto eſt appellauit. Clariorem vero hanc de hac celebritate legem fecit, & quamplurimis verbis ænigma declarauit dicens in Leuitico, [Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, Cum ingreſſi fueritis terram, quam ego do vobis, & metetis meſſem eius, & (Leuit. 23.)

C feretis manipulum primitias meſſis veſtræ ad ſacerdotem, & offeret manipulum coram Domino, acceptum vobis: perendino offeret eum ſacerdos: & facietis in die, in quo obtuleritis manipulum, ouem immaculatam anniculam in holocauſtum Domino, & ſacrificium eius duas decimas ſimilæ conſperſæ oleo, ſacrificium Domino, odorem ſuauitatis Domino, & libamen eius quartam partem hin vini, & panem: & toſtas fruges nouas non comedetis vſque ad

D diem hanc, quouſque obtuleritis vos dona Deo veſtro: legitimum ſempiternum in progenies veſtras in omni habitatione veſtra: & numerabitis vobis à poſtero die ſabbatorum, à die, quo obtuleritis manipulum impoſitionis, ſeptem hebdomadas plenas numerabis, vſque ad alterum diem vltimæ hebdomadæ numerabitis quinquaginta dies.] Feſtum eſt enim plane ſalutare illa mors Emmanuel pro

E nobis tolerata: debita namque pro nobis perſoluit. Verumque illud eſt, ipſum peccata noſtra portare, & pro nobis dolere, & liuore eius nos ſanatos eſſe; affixit enim ſuæ cruci, quod aduerſum nos erat chirographum, & triumphauit in ipſo de iis, qui olim in terra imperium tenuerant, de principatibus & poteſtatibus, inquam, & de ſpiritualibus nequitiæ, & præ cæteris de Satana. Feſtum (Eſai. 53. Coloſſ. 2.)

A porro continuo proximum priore non inferius, illa eſt è mortuis reſurrectio, quæ deiicit interitum, præciditque peccatum, & deſtructa morte, ad vitam nos in ſanctificatione & incorruptione ducendam transfert: exuimus namque veterem hominem, & induimus nouum, id eſt Chriſtum, illam nempe in Chriſto conuerſationem, ac vitam. Vide igitur, obſecro, illas humanæ naturæ renouatæ primitias, id eſt, Chriſtum tanquam in figura faſciculi, & tanquam primas ex agro **B** fruges, & tanquam fructus primitiuos oblationem Deo ac Patri ſacram offerri. Quid enim? nonne ſpicarum inſtar refloruimus in hoc mundo? PALLADIVS. Certè; ideoque de nobis ipſe ille Chriſtus ſanctis ſuis diſcipulis dicebat, [Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? ecce dico vobis, leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt iam ad meſſem: **C** & qui metit, mercedem accipit, & qui colligit:] ſpicis enim, ac tritico nos comparat. CYRILLVS. Ergo velut primitiæ quædam ſpicarum, ac tanquam nouæ fruges in manipuli ſpecie Chriſtus intelligitur, ille primogenitus ex mortuis, illa nobis ad reſurrectionem via, ille qui omnia ad nouitatem commutat & transfert, & vetuſtatem pellit: [Vetera enim tranſierunt, inquit, ecce facta ſunt omnia noua: &, Si quis in **D** Chriſto, noua creatura,] vt Scripturæ dicunt. Offerebatur autem manipulus ille coram Domino, excitatus enim è mortuis ille Emmanuel, ille nouus humanæ naturæ, & tanquam in incorruptione fructus, aſcendit in cœlum, vt appareat nunc pro nobis Dei Patriſque vultui, non vt ſeipſum in illius conſpectum afferat, (nam perpetuo ſimul cum illo eſt, neque vnquam à Patre abeſſe poteſt, vtpote cum Deus ſit) ſed vt nos potius in ſeipſo ad illius conſpectum per**E**ducat, qui propter illam in Adam tranſgreſſionem ac peccatum, quod in nobis dominabatur, longe ab eius facie, & in ira verſabamur. In Chriſto itaque id aſſequimur, vt in faciem conſpectumque Dei veniamus: iam quippe tandem ſua nos inſpectione tanquam ſanctificatos dignatur. Vide autem vt Lex tempus quoque reſurrectioni congruens, id eſt, diem tertium præfigurauit; Perendino namque poſt primum, inquit, offeret manipulum ſacerdos coram Domino:

Ioan. 4.

2. Cor. 5.

Heb. 9.

A εὐθὺς, τῆς πρώτης οὐ μείων, ἡ ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσις, καταστείουσα τὴν φθορὰν, ἀποκείρουσα τὴν ἁμαρτίαν, καὶ εἰς νέαν ἡμᾶς μεθιστᾶσα ζωὴν, τὴν ὡς ἐν ἁγιασμῷ τε καὶ ἀφθαρσίᾳ, κατηργημένου θανάτου. ἀπεδυσάμεθα γὰρ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ μετημφιέσμεθα τὸν νέον, τουτέστι, Χριστὸν, ἤτοι τὴν ἐν Χριστῷ πολιτείαν καὶ ζωήν. ἄθρει δὴ οὖν ἄθρει τὴν τῆς ἀνανεουμένης ἀνθρωπότητος ἀπαρχὴν, τουτέστι Χριστὸν, ὡς ἐν τύπῳ δρά**B**γματος, καὶ ὡς πρωτόλειον ἐξ ἀγροῦ, καὶ ὡς ἐκ καρπῶν ἀπαρχὴν προσκομιζόμενον ἱερὸν ἀνάθημα τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ἢ οὐκ ἀσταχύων δίκην ἀναθάλλομεν ἐν κόσμῳ;

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ναί· τοιγάρτοι περὶ ἡμῶν καὶ αὐτὸς ἔφασκεν ὁ Χριστὸς τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς, οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται. ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς **C** χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει καὶ ὁ συνάγων. ἀστάχυσι γὰρ καὶ πυροῖς ἀπεικάζει τὰ καθ' ἡμᾶς.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Οὐκοῦν, ἀσταχύων οἷά τις ἀπαρχὴ καὶ νέος ὥσπερ καρπὸς ἐν εἴδει δράγματος νοεῖται Χριστὸς, ὁ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, ἡ τῆς ἀναστάσεως ἡμῖν ὁδὸς, ὁ πάντα πρὸς καινότητα μεταστοιχειῶν, καὶ παλαιότητα ἀπαλλάττων. τὰ γὰρ ἀρχαῖα παρῆλθε, φησίν· ἰδοὺ **D** γέγονε τὰ πάντα καινά, καὶ εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις κατὰ τὰς γραφάς. ἀνεκομίζετο δὲ τὸ δράγμα, ἔναντι κυρίου. ἐγηγερμένος γὰρ ἐκ νεκρῶν ὁ Ἐμμανουὴλ ὁ νέος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὡς ἐν ἀφθαρσίᾳ καρπὸς, ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἵν' ἐμφανισθῇ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ οὐχὶ δὴ πάντως ἑαυτὸν εἰς ὄψιν ἄγων αὐτοῦ, σύνεστι γὰρ ἀϊδίως, καὶ οὐκ ἂν ἀπολιμπάνοιτο τοῦ πατρὸς, ὡς Θεὸς, ὡς ἐν ἑαυτῷ δὲ μᾶλλον, εἰς ὄψιν ἄγων **E** ἡμᾶς τοὺς ἔξω προσώπου, καὶ ἐν ὀργῇ διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ τὴν καθ' ἡμῶν τυραννήσασαν ἁμαρτίαν. οὐκοῦν ἐν Χριστῷ κερδαίνομεν τὸ καὶ ἐν προσώπῳ τυχεῖν γενέσθαι Θεοῦ. ἀξιοῖ γὰρ ἡμᾶς ἐποπτείας ἤδη λοιπὸν, ὡς ἡγιασμένους. ὅρα δὲ ὅπως ἡμῖν ὁ νόμος, καὶ τὸν τῇ ἀναστάσει πρέποντα προανετύπου καιρὸν, τουτέστι, τὴν τρίτην ἡμέραν. τῇ γὰρ ἐπαύριον τῆς πρώτης, φησὶν, ἀνοίσει τὸ δράγμα ὁ ἱερεὺς, ἔναντι Κυρίου. τρίτη δὲ πάν-

πως δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης, οὐκ αὔριον, ἀλλ' ἐπαύριον. ἀνεβίω δὲ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν τρίτην. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἀληθές. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Συναπακομίζεται δὲ τῷ δράγματι, καὶ πρόβατον ἄμωμον, δύο δεκάτων αὐτῷ σεμιδάλεως ἐπιζευγμένων ἀναμὶξ ἐλαίῳ πάλιν. ὁ γὰρ ὡς ἐν δράγματί τε καὶ ἀπαρχῇ καρπῶν οἱονεὶ ζωγραφούμενος, καὶ ὡς ἐξ ἀγέλης ἀπαρχὴ λαμβάνεται, ἀγέλης δὲ ζώσης ὡς ἐν πιότητι χάριτος, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ πνεύματος. ταύτῃ τοι συναναφέρεσθαι δεῖν τῷ προβάτῳ φησὶ τὴν σεμίδαλιν, ἔλαιόν τε καὶ οἶνον· καὶ σεμίδαλις μὲν, σημεῖον ἂν γένοιτο ζωῆς, καθὰ πλειστάκις εἰρήκαμεν. πιότητος δὲ τὸ ἔλαιον, εὐφροσύνης δὲ, οἶνος. προσάγεται δὲ καὶ ὡς ἐν ἄρτῳ πάλιν, καὶ ἐν χίδροις πεφρυγμένοις· χίδρα δὲ τὰ ὄσπρια, φησί, διὰ τὸ οἶμαι τριβόμενα τοῖς ἀλέθουσιν αὐτὰ προσχεῖσθαι μύλοις. νοοῖτο δ' ἂν ἡμῖν καὶ διὰ τούτου Χριστὸς, νέον φύραμα, πρὸς ὃν ἡμεῖς μεμορφώμεθα, προστετάγμεθά τε τελεῖν ἑορτὰς, ἐκκαθάραντες τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα καὶ ἡμεῖς νέον φύραμα χρηματίζωμεν, καθ' ὁμοιότητα τοῦ πᾶσαν ἡμῖν τὴν εἰς καινότητα πολιτείας ἐγκαινίσαντος ὁδὸν, τουτέστι, Χριστοῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προσεπιτάττει δὲ δεῖν καρπῶν ἀπέχεσθαι νέων, καὶ ἐδώδιμον ἀπ' αὐτῶν ποιεῖσθαι μηδὲν, τὴν τοῦ δράγματος ἀνάθεσιν περιμένοντας. νέα γὰρ οὐ φάγεσθε, φησὶν, ἕως εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν ταύτην. ἕως ἂν προσενέγκητε ὑμεῖς τὰ δῶρα τῷ Θεῷ ὑμῶν. καιρὸς γὰρ ὁ πρέπων τοῦ χρῆναι μεταλαχεῖν τῆς νέας τε καὶ ἀκηράτου ζωῆς, μόνος ἂν γένοιτο, καὶ σφόδρα εἰκότως, καθ' ὃν ἐπέλαμψεν ὁ Ἐμμανουήλ. ἱκανὸς δὲ πρὸ αὐτοῦ παντελῶς οὐδεὶς, εἰς νέαν ἡμᾶς ἀναστοιχειῶσαι ζωὴν, ἀπαρχὴ δὲ ὥσπερ καὶ πρῶτος αὐτὸς τῶν εἰς ἀφθαρσίαν ἐκτισμένων, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος, καὶ ἐν σαρκὶ μεθ' ἡμῶν, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν. εἰσκεκόμικε δὲ παραχρῆμα τῆς ἁγίας ἡμῖν πεντηκοστῆς τὴν διατύπωσιν ἐναργῆ, ἑπτὰ χρῆναι λέγων ἐπαριθμεῖν ἑβδομάδας, τῇ τοῦ δράγματος εἰσκομιδῇ. μετὰ γάρ τοι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος ἡμέραν, ἑπτὰ συνείροντες ἑβδομάδας, ἑορτάζομεν οἱ πεπιστευκότες. ΠΑΛΛ. Ὡς σαφὴς ὁ λόγος. ΚΥΡΙΛ. Ὁ δέ γε τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀναστάσεως ὁ καιρὸς μεθίστησι τοὺς εἰρημένους,

A tertius autem dies à primo non poſterus eſt, ſed perendinus: tertio autem reuixit Chriſtus. PALLAD. Verum eſt. CYRILLVS. Simul autem cum manipulo etiam ouis affertur immaculata, duæque decimæ ſimilæ illi adiiciuntur, permiſto item oleo: nam, idem tanquam manipulus quidam & primitiæ fructuum quodammodo figuratus, ac tanquam de grege primitiæ accipitur: de grege autem viuente, velut in pinguedine gratiæ & hilaritate ſpiritus. Hac de cauſſa ſimul cum oue ſimilam quoque & oleum ac vinum B afferendum eſſe dixit: ac ſimila quidem vitæ ſignum eſt, vt ſæpe iam diximus, pinguedinis, oleum; lætitiæ verò vinum. Offertur etiam rurſus tanquam in pane & nouis frugibus toſtis, quæ chidra apud Græcos vocantur; chidra autem legumina vocat, vt opinor, quod, dum teruntur, circa molas fundantur, quibus conteruntur: per hoc quoque Christus ſignificatur vt noua conſper- C ſio, ad cuius ſimilitudinem nos quoque formati ſumus, iuſſumque nobis eſt, vt feſtos dies agamus, expurgato veteri fermento, vt nos quoque noua ſimus conſperſio, ad illius exemplum, qui omnem viam nouæ conuerſationis innouauit, id eſt, Chriſti. PALLAD. Rectè ais. CYRILLVS. Ad hæc præcipit à nouis fructibus abſtinere, neque ex illis aliquid in eſcam aſſumere, ſed manipuli dedicationem expectare. Noua, inquit, non comedetis vſque ad hanc ipſam diem, vſque dum offeratis D dona Deo veſtro. Nam tempus aptum ad vitæ huius nouæ & incorruptæ conſortium aſſequendum illud eſt ſolum, & merito quidem, quo ille Emmanuel effulſit, nec ante eum quiſquam omnino ad nos in nouam vitam reformandos virium ſatis habuit; ipſe autem primitiæ quodammodo, ac primus eorum omnium fuit, qui ſunt ad incorruptionem creari; quatenus homo ap- E paruit, & in carne nobiſcum propter ſimilitudinem, qua nobis eſt iunctus. Intulit vero nobis continuo euidentem ſanctæ Pentecoſtes figuram, poſt oblationem manipuli ſeptem enumerandas eſſe hebdomadas, dicens: nam poſt reſurrectionis noſtri Saluatoris diem ſeptem conſequenter elapſis hebdomadibus, nos fideles feſtum diem agimus. PALLADIVS. Perſpicua ſatis ſunt, quæ dicis. CYR. Porro Saluatoris noſtri reſurrectionis tempus, illos

1.Cor.5.

illos qui Spiritu ſanctificati ſunt, ac fide iuſtificati, eo perducere, vt iam nouæ illius ac ſinceræ vitæ fructum offerre poſſint, clare oſtendit, illico
Leuit. 23. „ ſubiungens, [Et offeretis hoſtiam no-
„ uam Domino, ab habitatione veſtra of-
„ feretis panes impoſitionem, duos pa-
„ nes; ex duabus decimis ſimilæ erit pa-
„ nis vnus, fermentati coquentur ex pri-
„ mis frugibus Domino; & offeretis cum
„ panibus ſeptem agnos immaculatos
„ anniculos, & vitulum vnum ex armen-
„ tis, & arietes duos immaculatos; &
„ erunt in holocauſtum Domino, &
„ ſacrificia eorum & libamina eorum;
„ ſacrificium odor ſuauitatis Domino;
„ & facient hircum vnum ex capris pro
„ peccato, & duos agnos anniculos in
„ ſacrificium ſalutaris cum panibus pri-
„ marum frugum, impoſitio coram Do-
„ mino: & imponet ea ſacerdos cum
„ duobus agnis: ſancta erunt Domino:
„ ſacerdoti, qui offert ea, ipſi erunt:
„ & vocabitis hunc diem vocatum: vo-
„ catus ſanctus erit vobis: omne opus
„ ſeruile non facietis in eo; legitimum
„ ſempiternum in progenies veſtras in
„ omni habitatione veſtra.] Eius namque creaturæ, quæ ad nouitatem reformatur, primitiæ, & velut præcipuæ quædam fruges eſt ille Emmanuel, iſque inter nos velut primus panis eſt, ac noua conſperſio, nos deinde ex eius ſimilitudine via quadam ad eam rem aſſequendam arrepta, noua quodammodo ipſi quoque conſperſio vocati ſumus. Huius rei figura eſt euidens ille panis ex nouis frugibus oblatus; ſed non vnus ille eſt, nam duos offerendos eſſe dicit: duo namque ſunt populi, etſi Chriſti mediatoris opera in vnitatem coniuncti videantur: Sed fermentati coquentur, inquit: quid autem id ænigma velit, age dicamus, Legiſque profunditatem quoad fieri poteſt, circumſpiciamus. Num ergo fermentum in his verbis intelligere conuenit illud improbum, atque vitioſum? Sed quî fieri poteſt, vt non id ſtultiſſime dicatur? nam quomodo eos à vitii contagione immunes putabimus, qui ad euangelicæ conuerſationis nouitatem tranſlati ſunt? aut quomodo id ad nouitatem pertinere poteſt? quomodo etiam noua conſperſio dicentur aliqui, ſi in illis permanent fermenti reliquiæ? neque ex omni parte ſine impiæ ſordidæque vitioſitatis expertes?

A ἐν πνεύματι, καὶ ἐν πίστει δεδικαιωμένους εἰς τὸ δύνασθαι καρποφορεῖν τὴν νέαν τε καὶ ἀκίβδηλον ζωήν, κατεδείκνυ σαφῶς οὕτω λέγων εὐθύς. καὶ προσοίσετε θυσίαν νέαν τῷ κυρίῳ, ἀπὸ τῆς κατοικίας ὑμῶν προσοίσετε ἄρτους ἐπίθεμα, δύο ἄρτους. ἐκ δύο δεκάτων σεμιδάλεως ἔσται ὁ ἄρτος ὁ εἷς, ἐζυμωμένοι πεφθήσονται πρωτογεννημάτων τῷ κυρίῳ. καὶ προσάξετε μετὰ τῶν ἄρτων ἑπτὰ ἀμνοὺς ἀμώμους ἐνιαυσίους, καὶ μόσχον ἕνα ἐκ βουκολίου, καὶ κριοὺς δύο ἀμώμους, καὶ ἔσον-
B ται εἰς ὁλοκαύτωμα τῷ κυρίῳ. καὶ αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν θυσία ὀσμὴ εὐωδίας τῷ κυρίῳ. καὶ ποιήσουσι χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, καὶ δύο ἀμνοὺς ἐνιαυσίους εἰς θυσίαν σωτηρίου μετὰ τῶν ἄρτων τοῦ πρωτογεννήματος. καὶ ἐπιθήσει αὐτὰ ὁ ἱερεὺς μετὰ τῶν ἄρτων τοῦ πρωτογεννήματος ἐπίθεμα ἐναντίον κυρίου μετὰ τῶν δύο ἀμνῶν, ἅγια ἔσονται τῷ κυρίῳ. τῷ ἱερεῖ τῷ προσφέροντι αὐτὰ αὐτῷ ἔσται. καὶ κα-
C λέσετε ταύτην τὴν ἡμέραν κλητήν. ἁγία ἔσται ὑμῖν. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ. νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν ἐν πάσῃ τῇ κατοικίᾳ ὑμῶν. ἀπαρχὴ μὲν γὰρ καὶ οἱονεὶ προβόλειον τῆς εἰς καινότητα μεταπλαττομένης κτίσεως ὁ Ἐμμανουήλ, νοεῖται δὲ πρῶτος ἐν ἡμῖν, ὡς ἄρτος καὶ νέον φύραμα, πεῖραν δὲ ὥσπερ τὴν εἰς τὸ χρῆμα λοιπὸν ἑλόντες ἡμεῖς, καθ' ὁμοιότητα τὴν πρὸς αὐτόν, νέον ὥσπερ τι καὶ ἡμεῖς κεκλήμεθα φύραμα.
D τύπος δ' ἂν εἴη καὶ τοῦδε σαφής, ὁ ἐκ νέων καρπῶν προσκομιζόμενος ἄρτος. ἀλλ' οὐχ εἷς ὁ ἄρτος, δύο δὲ χρῆναι προσάγεσθαι λέγει. δύο γὰρ οἱ λαοί, κἂν εἰς πρὸς ἑνότητα φαίνοιντο συνενηνεγμένοι διὰ μεσίτου Χριστοῦ. πλὴν ἐζυμωμένοι πεφθήσονται, φησί. καὶ τί τὸ αἴνιγμα, φέρε λέγωμεν, τὸ τοῦ νόμου βάθος, ὡς ἔνι, καλῶς, περιαθρήσαντες. ἆρα γὰρ ζύμην ἐν τούτοις ἐν-
E νοεῖν ἀκόλουθον, τὴν ὡς ἐν φαυλότητι καὶ κατεψευσμένην. εἶτα πῶς οὐ μωρία τοῦτό γε; πῶς γὰρ ἂν ἔτι κακίας ἀπηλλάξαμεν, τοὺς εἰς καινότητα πολιτείας εὐαγγελικῆς μετασκευασμένους; ἢ πῶς ἂν τοῦτο νοοῖτο καινότητος, πῶς δὴ ἂν ἔτι καὶ νέον φύραμα λέγοιντό τινες, εἰ ζύμης ἐν αὐτοῖς ἐναπομένει λείψανον; εἰ τι τῆς ἀνοσίου καὶ βδελυρᾶς φαυλότητος οὐκ εἰσάπαν ἠμοιρηκότες

A ἐπινοητέον δὴ ἕτερον κατά γε τὸ πρέπον τοῖς θεωρήμασι λόγον· ζύμης εἶδος ἕτερον, ὃ καὶ τὸ ψέγεσθαι δεῖν οὐκ ἐχούσης ἐφ' ἑαυτῇ, μᾶλλον δὲ καὶ τεθαυμασμένης παρά γε τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ. ζύμῃ δὴ τὴν ὁ σωτὴρ τῆς θείας τε καὶ εὐαγγελικῆς παιδεύσεως τὴν εὐκλεᾶ τε καὶ ὀνησιφόρον δύναμιν ἀπεικάζει, λέγων, ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ζύμῃ ἣν λαβοῦσα γυνὴ, ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη τὸ ὅλον. εἰσδύουσα γὰρ εἰς νοῦν B καὶ καρδίαν τῆς εὐαγγελικῆς παιδεύσεως ἡ ζωοποιὸς ἐνέργεια, ψυχήν τε καὶ σῶμα καὶ πνεῦμα πρὸς ἰδίαν ὥσπερ ποιότητα μεταστοιχειοῖ. οὐκοῦν τῇ τοιᾶδε ζύμῃ πρέποι ἂν ὑπονοεῖν ἐζυμῶσθαι τοὺς λαοὺς, ὡς ἐν εἴδει τῶν ἄρτων προσκεκομισμένους, καὶ ἐκ δύο δεκάτων ἕκαστος, ὃ οἱονεὶ διπλοῦν τῆς παιδεύσεως, καταγράφοντος ἡμῖν αἰνιγματωδῶς τοῦ τύπου. ΠΑΛ. Οἷον δὴ τί φῄς; ΚΥΡΙΛ. Οὐ γὰρ, ὦ Παλλάδιε, φαίης ἂν, ὅτι διὰ διπλῆς παιδεύσεως, C νομικῆς τε καὶ εὐαγγελικῆς, ἱεροί τε ἐσόμεθα, καὶ εὐπρόσδεκτοι τῷ Θεῷ, ἴωμέν τε οὕτως εἰς νέαν καὶ ἀπόλεκτον ζωήν; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημί. ΚΥΡ. Τοῦτό τοι καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ σωτὴρ διεσάφει, λέγων, διὰ τοῦτο εἶπον ὑμῖν, ὅτι πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ πλουσίῳ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά. οἱ γὰρ τὸν νοῦν ἔχοντες ἐπιστήμονα τῶν διὰ Μωσέως τεθεσπισμένων, καὶ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης D καὶ ὡς ἐν τύποις ἐντολῆς ἐκμεμεστωμένον, εἶτα πρὸς ἐκείνῃ τὴν νέαν καὶ εὐαγγελικὴν καταπλουτήσαντες γνῶσιν, διπλῆν οἶμαί που λοιπὸν αὐχοῦσι καὶ τὴν παίδευσιν. ΠΑΛΛΑΔ. Ὀρθῶς ἔφης. ΚΥΡΙΛΛ. Ἀλλ' οὐκ ἐν μόνοις ἄρτοις ἡμῖν ἡ τῶν εἰς καινότητα ζωῆς ἐσκευασμένων πληθὺς κατεγράφετο, προσεπιτάττει δὲ ὁ νόμος ἑπτὰ προσάγειν ἀμνοὺς σὺν μόσχῳ ἑνὶ, καὶ κριοῖς δυσίν· ἐπιχεομένης δὲ δηλονότι σπονδῆς τοῖς θύμασι, τουτέστιν, οἴνου καταχεομέ- E νου, καὶ ὡς ἐν τετάρτῳ τοῦ ἵν, ὅπερ ἐστὶ ξεστῶν ἕξ, γλώσσῃ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκφωνούμενον. οὐκοῦν τύποι ἂν εἶεν οἱ ἑπτὰ πάλιν ἀμνοὶ, τῆς τῶν πιστευόντων ἀγέλης, νηπιαζούσης μὲν ἐν Χριστῷ. νηπιότητος γὰρ σύμβολον, ὁ ἀμνός· πλὴν, ὡς ἐν ἰσχύϊ καὶ ἀνδρίᾳ πνευματικῇ, προϊούσης εἰς τελειότητα καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος Χριστοῦ. Π. Πῶς ἔφης; Κ. Τοὺς ἀμνοὺς ὀνομάσας,

Excogitandum eſt igitur alterum fermenti genus, ad propoſitæ contemplationis rationem aptum, quod in ſe nihil habet vituperatione dignum, ſed potius apud diuinitus inſpiratam ſcripturam mirum in modum commendatur. Fermento igitur Saluator vim illam eruditionis euangelicæ præclaram atque vtilem comparat, dicens, Matth. 13.
"[Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum:] nam irrepens in animum atque in cor illa eruditionis euangelicæ viuificatrix efficacia, animam, & corpus, & ſpiritum quodammodo in ſuam qualitatem transfert. Tali igitur fermento non abſurde ſuſpicari poſſumus fermentatos eſſe populos, qui tanquam ſpecie panum oblati ſunt. Vterque autem ex duabus decimis; quæ figura duplicem nobis eruditionem per ænigma deſcribit. PAL. Id verò quale eſt tandem? CYR. An verò non fateris, Palladi, duplici nos eruditione, legali, inquam, & euangelica & ſacros, & Deo acceptos fore? & hoc modo ad nouam illam egregiamque vitæ rationem pergere? PAL. Ego vero fateor. CYRILL. Hoc idem ipſe quoque Saluator declarauit, cum dixit, Ibid.
"[Propterea dixi vobis, quia omnis ſcriba doctus in regno cœlorum ſimilis eſt homini diuiti, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera:] nam qui animum habent eorum, quæ per Moyſen ſancita ſunt, ſcientia præditum, & mandato illo veteri & tanquam in figuris dato refertum, deinde præter illud nouæ atque euangelicæ cognitionis opibus ditati ſunt, duplici mea quidem ſententia eruditione ſunt exornati. PALLADIVS. Rectè dicis. CYRILLVS. Sed non in ſolis panibus illorum, qui ad nouitatem vitæ formati ſunt, cœtus deſignabatur, nam iubet præterea Lex, ſeptem agnos offerre, cum vitulo vno, & arietibus duobus, adiecta ſacrificiis proculdubio libatione, id eſt, infuſo vino ex quarta parte hin, quod eſt ſextariorum ſex, ſi noſtra lingua dicatur. Ergo illi ſeptem agni figura erunt credentium gregis, qui ætate quidem in Chriſto eſt infantili (infantiæ namque nota eſt agnus) ſed tamen robore ac fortitudine ſpirituali ad perfectionem, & ad menſuram ætatis plenitudinis Chriſti progreditur. PALLADIVS. Quo tandem modo? CYRILLVS. Cum agnos dixiſſet,

ac deinde in medio vitulum interpoſuiſſet, ſubiungit arietes: atque agni quidem figura ſunt gregis; roboris ac fortitudinis vitulus; (eſt enim hoc animal robuſtum) ætatis porro perfectæ arietes. Fideles igitur, dum ſe aduerſus terrena omnia fortiter gerunt, ad perfectionem aſcendunt, quæ in Chriſto intelligitur: perfecta enim ætate ſunt arietes, ſpiritualiſque perfectionis menſuram optime præ ſe ferunt. Sunt autem arietes duo: duplex enim eſt in nobis Chriſtiana perfectio, tum quæ in opere, tum quæ in verbo ſpectatur; [Quicunque enim fecerit & docuerit, inquit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.] *Matth. 5.* Vinum vero victimis rurſum infunditur; omnino enim ſequi neceſſe eſt, vt, qui ad perfectionem, quæ in Chriſto intelligitur, aſcendere ſtudent, ii hilaritate, & lætitia perfundantur: [Vinum enim, inquit, lætificat cor hominis.] *Pſal. 103.* Deinde hircus immolatur pro peccato: adducuntur inſuper duo agni cum panibus ad ſacrificium ſalutaris. Quid verò id indicat? nempe mortuus eſt Emmanuel pro peccatis noſtris, qui in hirco deſignatur, ſacramque & acceptam reddit noſtram in nouitate vitam, eamque mutationem, qua noua conſperſio facti ſumus, & illam vſque ad animam & corpus dedicationem atque conſecrationem, quam ſuſtinere conſueuimus, cum propemodum ſimul cum eo morimur, qui propter nos inter mortuos fuit, vt ſimul etiam cum illo viuamus. Eiuſmodi quiddam etiam Paulus ſapientiſſimus in epiſtola ſua ſcribit, dicens, [An ignoratis quoniam quicunque baptizati ſumus in Chriſtum Ieſum, in mortem ipſius baptizati ſumus: conſepulti enim ſumus cum ipſo per baptiſmum in mortem ipſius; vt, quemadmodum ſurrexit Chriſtus per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.] *Rom. 6.* Ergo occiſus ipſe quidem eſt pro peccatis noſtris, ſed nos etiam cum ipſo conſepulti ſumus, non corporis mortem obeundo, ſed mortificando membra, quæ ſunt ſuper terram, ac mundo non iam adhuc viuendo, ſed Chriſto potius, & per Chriſtum Patri. Conſidera igitur, dum hircus immolatur, ſimul etiam agnos mori, & panes adoleri: accepta eſt enim noſtra conſecratio, & in odorem ſuauitatis aſſumitur noua illa & euangelica viuendi ratio, Chriſti paſſionibus quodammodo conformata, & ad illius imitationem accedens: *Rom. 8.* [ſi enim compatimur,

A εἶτα διὰ μέσου παρενθεὶς τὸν μόσχον, ἐπιφέρει τοὺς κριούς. τύπος δ᾽ ἂν εἶεν οἱ μὲν ἀμνοὶ, τῆς ἀγέλης. ἰσχύος δὲ καὶ ἀνδρείας, ὁ μόσχος. τὸ γάρ τοι ζῶον εὐσθενές. ἡλικίας δὲ λοιπὸν τῆς ἐντελοῦς, οἱ κριοί. οὐκοῦν οἱ πιστεύοντες διὰ τοῦ κατανδρίζεσθαι φιλεῖν τῶν γεωδεστέρων, ἀναθρώσκουσιν εἰς τελειότητα, τὴν ὡς ἐν Χριστῷ νοουμένην. τέλειοι γὰρ εἰς ἡλικίαν οἱ κριοὶ, τῆς νοητῆς τελειότητος τὸ μέτρον, ὡς ἔν γε σφίσιν αὐτοῖς εὖ μάλα κατασημαίνοντες. δύο δὲ οἱ κριοὶ, διττὴ B γάρ πως ἐν ἡμῖν ἡ ἐν Χριστῷ τελειότης, ἡ ὡς ἐν ἔργῳ τε καὶ γνώσει νοουμένη. ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, φησὶν, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. οἶνος δὲ τοῖς ἱερείοις ἐπιχεῖται πάλιν. ἕψεται γὰρ πάντως τοῖς εἰς τελειότητα τὴν ἐν Χριστῷ νοουμένην διάττειν ἐσπουδακόσι, τὸ κατευφραίνεσθαι δεῖν. οἶνος γὰρ, φησὶν, εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου. καὶ χίμαρος μὲν ὑπὲρ ἁμαρτίας ἐσφάζετο. προσεπάγονται δὲ καὶ ἀμνοὶ δύο μετὰ τῶν ἄρτων, εἰς θυσίαν σωτηρίου. καὶ τί τὸ χρῆμα πάλιν; ἀπέθα- C νε γὰρ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ὁ Ἐμμανουὴλ, ὡς ἐν τῷ χιμάρῳ γραφόμενος. ἱερὰν δὲ ἡμῶν καὶ εὐπρόσδεκτον ἀποτελεῖ τήν τε εἰς καινότητα ζωὴν καὶ τὴν εἰς νέον φύραμα μεταβολὴν, καὶ τὴν μέχρι ψυχῆς καὶ σώματος ἀνάθεσίν τε καὶ καθιέρωσιν, ἣν ὑπομένειν εἰθίσμεθα, μονονουχὶ καὶ συναποθνήσκοντες τῷ δι᾽ ἡμᾶς ἐν νεκροῖς, ἵνα συζήσωμεν αὐτῷ. τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Παῦλος ἡμῖν ὁ σοφὸς ἐπιστέλλει λέ- D γων· ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ· ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. οὐκοῦν ἐσφάγη μὲν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν αὐτὸς, συντεθάμμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτῷ, θάνατον ὑπομένοντες, οὐ σωματικὸν, ἀλλὰ νεκροῦντες τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κόσμῳ μὲν E ζῶντες οὐκέτι, Χριστῷ δὲ μᾶλλον, καὶ δι᾽ αὐτοῦ τῷ πατρί. ὅρα τοίνυν σφαζομένῳ τῷ χιμάρῳ συναποθνήσκοντας τοὺς ἀμνοὺς, καὶ συνθυμιωμένους τοὺς ἄρτους. δεκτὴ γὰρ ἡμῶν ἡ καθιέρωσις, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἡ νέα τε καὶ εὐαγγελικὴ ζωὴ, συμπλαττομένη τρόπον τινὰ τοῖς παθήμασι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν αὐτοῦ μίμησιν ὑποτρέχουσα. εἰ γὰρ συμπάσχομεν,

καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ συναποθνήσκομεν, καὶ συζησόμεθα· καὶ εἰ κοινωνοὶ παθημάτων ἐσμὲν, μέτοχοι καὶ τῆς εὐκλείας ἐσόμεθα καὶ αὐτοί. σωτηρίου δὲ θυσία διακεκλήσθω, φησὶν, ἡ τοιάδε καλῶς. σώζει γὰρ τοὺς ὑπὲρ ὧν τὴν σφαγὴν ὑπομεμένηκεν ὁ Χριστὸς, εἴπερ ἐξίστησιν ἁμαρτίας, καὶ θανάτου, καὶ φθορᾶς ἀμείνους ἀποτελεῖ τοὺς συντεθαμμένους αὐτῷ καὶ συναποθνήσκοντας, κατά γε τὸν ἤδη προειρημένον τρόπον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὡς βαθὺς ὁ λόγος, καὶ ἀμυδρὸν τοῦ νόμου τὸ χρῆμα; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Αἴνιγμα γὰρ, ὦ Παλλάδιε, καὶ οἱονεὶ λεπτῶν τε καὶ διεσμιλευμένων ἐννοιῶν, ἀσυμφανὲς ἀποσκίασμα. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τρεῖς μὲν οὖν καιροὺς ὁ νόμος ἔφη, καθ' οὓς ἂν ἡμᾶς ἑορτάζειν πρέποι. τρεῖς γὰρ, φησὶ, καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑορτάσατέ μοι. βούλει δὴ οὖν, ἐπεὶ δυοῖν ἤδη γεγονότες ἡμῖν ἀποχρώντως τοῦ λόγου, τίς ὁ τρίτος, καὶ ἐφ' ὅτῳ περ ἂν τελοῖτο λέγωμεν; διεπύθου γάρ που τὴν ἐφ' ἑκάστῳ πρόφασιν. ὁ μὲν γὰρ, ὅτι σέσωκε τὸν ὑπέρ γε τῆς ἁπάντων ἡμῶν σωτηρίας ἀνατλὰς θάνατον ὁ Χριστός· ὁ δὲ, ὅτι καταλύσας τὴν φθορὰν, ἀνεβίω πάλιν, καὶ εἰς νέαν ἡμᾶς ἀνεκαίνισε ζωὴν, ἐπετελεῖτο χρησίμως. καὶ τῆς μὲν πρῶτος ὁ καιρὸς ἐν τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ, πρῶτός τε καὶ ἐν ἀρχαῖς. τῆς δὲ δευτέρας ὁ γείτων εὐθὺς καὶ προεζευγμένος, καθ' ὃν ἦν εἰκὸς, ἐπείγεσθαι μὲν τοῖς ἀστάχυσι τὸν ἀμητῆρα σίδηρον, συγκομίζεσθαι δὲ δεῖν τὰ ἕτερα τῶν σπερμάτων. μυρία γὰρ ὅσα τῶν ἐν ἀγροῖς. Φέρε δὴ οὖν καὶ ἐπὶ τῷ τρίτῳ τῆς ἑορτῆς καιρῷ τὰ εἰκότα λέγωμεν, πολυπραγμονοῦντες εὖ μάλα τὸ ὅπως τε καὶ ἐπὶ τίσιν ἀποπεραίνεσθαι χρὴ καὶ τὴν ἐπὶ τῷδε γνῶσιν, τὸν νόμον ἐξαιτήσωμεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ληψόμεθα τῶν ἱερῶν γραμμάτων. ἴοι γὰρ ἂν οὕτω πρὸς τὸ ἀληθὲς ὁ λόγος. εἰ οὐκ ὀρθῶς σοι τοῦτο φάναι τε δοκῶ καὶ διεσκέφθαι πάλιν; ΠΑΛΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛ. Γέγραπται τοίνυν ἐν τῷ Λευιτικῷ, καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ λέγων, τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου, μιᾷ τοῦ μηνὸς, ἔσται ἡμῖν ἀνάπαυσις, μνημόσυνον σαλπίγγων, κλητὴ ἁγία τῷ κυρίῳ. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε, καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα τῷ κυρίῳ. ἔοικε τοίνυν ἡμῖν ὁ ἕβδομος μὴν τὸν ἐπὶ συντελείᾳ τε καὶ ἐπ' ἐσχάτοις ὑπαινίττεσθαι καιρόν. μὴν γὰρ ἑβδόμος

A & contregnabimus, ſi commorimur, etiam ſimul viuemus; ſi ſocii paſſionum ſumus, gloriæ item participes erimus & ipſi.] Eiuſmodi autem ſacrificium ſalutaris appelletur, inquit; & recte, ſalutem quippe tribuit iis Chriſtus, pro quibus mortem ſuſtinuit; nam qui illo, quo iam diximus modo, conſepulti cum ipſo ſunt, & commortui, eos à peccato liberat, & mortis atque interitus victores efficit. PALLAD. Quàm recondita ſunt Scripturæ verba,
B & obſcura Legis ſententia: CYRILLVS. Ænigma nempe eſt, Palladi, ac veluti obſcura ſubtilium tenuiſſimarumque ſententiarum adumbratio. PALLADIVS. Recte ais. CYRILL. Igitur tempora Lex commemorat, quibus nos feſtum agere conuenit, Tribus, inquiens, temporibus per annum feſta celebrate mihi. Viſne igitur, quoniam de duobus ſatis eſt à nobis dictum, quodnam tertium ſit, & qua de cauſſa ageretur dicamus? audiſti enim
C cuiuſque cauſſam; alterum enim, quia ſalutem tribuit Chriſtus, pro noſtra omnium ſalute mortem perferendo; alterum verò quia, interitu deuicto iterum reuixit, & ad nouum nos vitæ genus innouauit, opportune celebrabatur. Ac prioris quidem tempus erat ille in anni menſibus primus, & initio occurrens; alterius vero is, qui proxime primum conſequitur, & illi eſt adiunctus, quo par erat ſegetibus falcem admoueri, & alia ſemina comportari: quam plurima nam-
D que in agris frugum genera naſcuntur. Age ergo de hoc tertio quoque feſti tempore, quæ congruere videbuntur, dicamus, diligenterque inueſtigemus, quomodo, quibuſve de cauſſis celebrandum ſit, eiuſque rei ſcientiam ex Lege quæramus, & ex ipſis ſacris literis aſſumamus: ita enim ad veritatis indagationem progredietur oratio. An tibi minus recte dicere atque conſiderare videor? PALL. Mihi vero rectiſſime. CYRILL. Scriptum eſt igitur in Leuitico, [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, (Leuit. 23.)
E Loquere ad filios Iſrael, dicens, Menſe ſeptimo, vna menſis, erit vobis requies, memoriale ſempiternum tubarum, vocatus ſanctus Domino: omne opus ſeruile non facietis; & offeretis holocauſtum Domino.] Videtur itaque mihi ſeptimus ille menſis tempus illud extremum, quod erit in conſummatione, ſignificare: nam ſeptimo menſe, quæ ex agro colliguntur,

omnia non ad aream, Palladi, comportandi tempus eſt, ſed in ipſis iam vniuſcuiuſque horreis recondi conuenit: atque abit iam fructuum ferendorum tempus, exoritur autem hiemis initium, attenuantur ſtirpes, & flores tabeſcunt. Agedum igitur ea, quæ ad tempus pertinent, ad nos ipſos transferamus, illudque dicamus, iam ad extremum labente hoc ſæculo, imminenteque alio ac ſubeunte, quo peccatores puniendi ſunt, quod ſuis quiſque laboribus peperit, coaceruabit, ſi ſapit, & in horrea cæleſtia comportabit, recordabiturque Chriſti dicentis, [Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur: theſaurizate autem potius in cœlis.] Ergo, quoniam reſuſcitato Chriſto, ſanctorum doctorum verba nos extremi temporis admonent; vndique enim clamant,] Vltima hora eſt,] ad ſupernos illos theſauros iam, inquit, ſua quiſque comportet: Sed primo die menſis, ait, quo menſe fructus reconduntur, erit vobis requies, memoriale tubarum: bona enim è ſuis quiſque ſudoribus parta recondit, & æternæ illius iucunditati atque requieti proſpiciet atque conſulet, memor eius, quod beatus Paulus ait, [Ipſe Dominus in iuſſu, in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo:] [canet enim tuba, inquit, & mortui reſurgent incorrupti:] [omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt ferat vnuſquiſque, quæ per corpus geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.] Meminerimus itaque ſacræ huius & terribilis tubæ, cùm feſtum ſanctorum eſt in primis inſigne, vocatum ſanctum, cùm ſperatorum bonorum poſſeſſionem, & fortiter præclaréque geſtorum cumulatam retributionem accipiunt. Oportet ergo nos huiuſmodi cogitationibus ad ſummam probitatem aſcendendo, ab omni opere ceſſare, quod nullam prorſus vtilitatem afferre poſſit, ſed maculas potius aſpergere: hoc enim eſt, quod ſapiens ille vir Paulus nobis dixit, Tempus breue reliquum eſt, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes ſint, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non abutantur.]

Matth. 6.

1. Ioan. 2.

1. Cor. 15.

2 Cor. 5.

1. Cor. 7.

A πάντα τὰ ἐξ ἀγρῶν οὐκ εἰς τὴν ἅλω ποθὲν συγκομιστέον, ὦ τᾶν, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ἤδη τοῖς ἑκάστου θησαυροῖς εἰσκλείεσθαι πρέπον. καὶ παροίχεται μὲν ὁ τῆς εὐκαρπίας καιρός, ἀνίσχει δὲ ἤδη χειμῶνος ἀρχή, φθίνει τε φυτά, καὶ ἄνθη μαραίνεται. φέρε δὴ οὖν ὡς ἐπί γε σφίσιν αὐτοῖς τὰ ἐκ τοῦ καιροῦ μεθιστάντες, λέγωμεν, ὅτι πρὸς τὸ τέλος ἤδη διέρποντος τοῦ αἰῶνος τουτουΐ, καὶ ἑτέρου τινὸς ἐπηρτημένου, καὶ εἰσελαύνειν μέλλοντος, καθ' ὃν ἀνάγκη κολάζεσθαι τοὺς φιλαμαρτήμονας, θησαυρίσει μὲν ἕκαστος τὰ ἐξ ἰδίων πόνων, εἴ
B γε σωφρονοῖ, καὶ ἐν τοῖς ἄνω θησαυροῖς εἰσκομιεῖ. μεμνήσεται δὲ λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι. θησαυρίζετε δὲ μᾶλλον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὐκοῦν ἐπείπερ ἐγηγερμένου Χριστοῦ, τῆς συντελείας ἡμᾶς εἰς ἀνάμνησιν οἱ τῶν ἁγίων μυσταγωγῶν ἀποφέρουσι λόγοι, ἄνω γὰρ καὶ κάτω διακεκράγασιν, ἐσχάτη ὥρα ἐστίν,
C συγκομιζέσθω, φησίν, ἐν θησαυροῖς ἤδη τοῖς ἄνω τὰ παρ' ἑκάστου, φησί, λοιπόν. ἀλλ' ἐν τῇ νεομηνίᾳ φησὶ τοῦ μηνός, καθ' ὃν ἂν εἰσκλείετε τοὺς καρπούς, ἔσται ὑμῖν ἀνάπαυσις, μνημόσυνον σαλπίγγων. θησαυρίζει γὰρ ἕκαστος τὰ ἐξ ἰδίων ἱδρώτων ἀγαθά, καὶ τῆς εἰς αἰῶνα τρυφῆς τε καὶ ἀναπαύσεως προνοήσεται καὶ ἐπιμελήσεται, μεμνημένος ὅτι, καθά φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ'
D οὐρανοῦ. σαλπίσει γάρ, φησί, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν εἴτε ἀγαθόν, εἴτε φαῦλον. μεμνήμεθα τοιγαροῦν τῆς ἱερᾶς ταυτησί, καὶ φοβερωτάτης σάλπιγγος, ὅτε καὶ εὐσημοτάτη τῶν ἁγίων ἐστὶν ἑορτὴ κλητὴ ἁγία, κλῆρον ἤδη δε-
E χομένων τὸν ἐν ἐλπίσι καὶ λαμπρῶν ἀνδραγαθημάτων πλουσίαν ἀντέκτισιν. ἀναγκαῖον οὖν ἡμᾶς ταῖς περὶ τούτων ἐννοίαις, ἐπὶ τὸ λίαν ἐπιεικὲς ἀναθρώσκοντας, παντὸς καταλήγειν ἔργου, παντελῶς οὐδὲν ὠφελεῖν εἰδότος, μᾶλλον δὲ καὶ κατασπιλοῦν εἰωθότος. τοῦτο γὰρ οἶμαί ἐστιν· ὃ καὶ σοφῶς ἡμῖν ἔφη Παῦλος, ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστὶ τὸ λοιπόν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι, καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἔοικεν. ΚΥΡΙΛΛ. Εἶτα, φησὶν, ὅτι τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου τούτου ἡμέρα ἐξιλασμοῦ, κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν. καὶ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα τῷ κυρίῳ. πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. ἔστι γὰρ ἡμέρα ἐξιλασμοῦ αὕτη ὑμῖν, ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν ἔναντι κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν. πᾶσα ψυχὴ, ἥτις μὴ ταπεινωθήσεται ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. καὶ πᾶσα ψυχὴ, ἥτις ποιήσῃ ἔργον ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἀπολεῖται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε. νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν ἐν πάσαις κατοικίαις ὑμῶν. σάββατα σαββάτων ἔσται ὑμῖν. καὶ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. ἀπὸ ἐνάτης τοῦ μηνὸς, ἀπὸ ἑσπέρας ἕως ἑσπέρας σαββατιεῖτε τὰ σάββατα ὑμῶν. ταπείνωσιν καὶ νηστείαν, καὶ ὁλοκαυτωμάτων προσαγωγὴν, καὶ μὴν καὶ ἔργου παντὸς κατάληξιν ποιεῖσθαι δεῖν ἔφη, τὴν μὲν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν τὴν νέκρωσιν διὰ νηστείας ὑποτυπῶν, διὰ δὲ τῶν ὁλοκαυτωμάτων τὴν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνάθεσιν, οὐ μεμερισμένως, ἀλλ᾽ εἰσάπαν καὶ ὁλοτελῶς. διά τε τῆς ἀργίας, καὶ τοῦ χρῆναι παντελῶς τῶν ἔργων ἀποφοιτᾶν, ὅτι προσήκει τῶν ἐπιγείων οὐδὲν ἀποπεραίνειν ἔτι, κατασημαίνων ἀστείως. ἦ γὰρ οὐκ οἴησῃ δεῖν τοὺς εἰς κατάληξιν ἤδη καιρῶν διεληλακότας, καὶ τῆς ἱερᾶς τε καὶ ἐν ἐσχάτοις μεμνημένους σάλπιγγος, καὶ εἰς νοῦν ἔχοντας τὸν κριτὴν, ταύτῃ τοι καὶ εἰς τοὺς ἄνω λοιπὸν ἐκκομίζοντας θησαυροὺς τῆς πνευματικῆς εὐκαρπίας τὸν πλοῦτον, καὶ τὰς μὲν νεκροῦν ἡδονὰς, καὶ σωματικῶν ἀμείνους ὁρᾶσθαι παθῶν, εὐωδιάζειν δὲ ἤδη Θεῷ τῆς ἐπιεικείας τοὺς τρόπους, ἰέναι τε ἤδη μακρὰν, καὶ ἀπονοσφίζεσθαι φιλεῖν τῶν εἰς ματαιότητα σπουδασμάτων; εἴη δ᾽ ἂν οἶμαι ταυτὶ, τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, καὶ ὁ πονηρὸς τοῦ βίου περισπασμός. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Οἴησομαι· πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τί δὲ, οἱ παθῶν ἀμείνους, καὶ νεκροῦντες τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, οὐκ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνακείσονται τῷ Θεῷ, καὶ ἐν τάξει τῶν ὁλοκαυτωμάτων εἶεν ἂν, λύτρον ὥσπερ τι, καὶ ἐξιλασμὸν ὑπέρ γε τῶν ἰδίων ψυχῶν τὸ χρῆμα ποιούμενοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Καὶ μάλα. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἡμέραν τοίνυν

PALLADIVS. Ita videtur. CYRILLVS. Deinde, inquit,] decimo die menſis huius ſeptimi, dies propitiationis, vocatus ſanctus erit vobis: humiliabitis animas veſtras, & offeretis holocauſta Domino: omne opus non facietis in die hoc; eſt enim dies propitiationis hic vobis, ad propitiandum vobis ante dominum Deum veſtrum: omnis enim anima, quæ non humiliabitur in hoc ipſo die, exterminabitur de populo ſuo; & omnis anima, quæ fecerit opus in hoc ipſo die, peribit anima illa de populo ſuo: omne opus ſeruile non facietis: legitimum ſempiternum in progenies veſtras in omnibus habitationibus veſtris: Sabbata ſabbatorum erunt vobis: & humiliabitis animas veſtras: à nono die mēſis, à veſpera vſque ad veſperam ſabbatizabitis ſabbata veſtra.] Humiliatiōnē, ieiunium, & holocauſtorum oblationem, atque etiam ab omni opere ceſſationem fieri debere dixit: in quibus mortificationem quidem carnalium cupiditatum per ieiunium figurauit; per holocauſta vero illam oblationem, qua in odorem ſuauitatis non ex parte, ſed in totum ac perfectè, Deo dicamur; per otium vero, & omnium prorſus operum ceſſationem nihil nobis è terrenis rebus perficiendum eleganter deſignauit: nam, qui iam ad exitum finemque temporum decurrerunt, & ſacri illius extremique temporis tubæ ſunt memores, & illum iudicem cogitant, an non ſummopere hac de cauſſa curandum eis eſſe putabis, vt ſpiritualis fertilitatis opes in ſupernos theſauros exportent, & voluptates quidem extinguant, affectioneſque corporis vincant, virtutis autem atque probitatis genera velut odorem ſuauitatis Deo adoleant, atque ab inanibus ſtudiis longiſſime remoti ſint atque ſeiuncti? Hæc autem ſunt, vt opinor, ea ſtudia, quæ in hoc mundo collocantur, & huius vitæ laborioſa diſtractio. PALLAD. Ego vero puto: cur enim aliter exiſtimem? CYRILL. Quid præterea? qui vitia expugnant, & mortificant membra ſua, quæ ſunt ſuper terram, libidinem, inquam, & concupiſcentiam malam, nonne in odorem ſuauitatis Deo offerentur, & holocauſtorum inſtar erunt, eamque oblationem in redemptionem propitiationemque ſuarum animarum adhibebunt? PALLADIVS. Sane quidem. CYRILLVS. Diem igitur

ieiunii qui erat, cum propitiationis Legiſlator appellauit; & recte ſane & legitime, cum is carnem, & carnis vitia mortificet, & virtutis officia tanquam in odorem ſuauitatis offerat. Quiſquis porro non ab omni mundano opere ceſſauerit, fore vt is in ſummis malis verſetur, euidenter oſtendit, cum dixit, exterminandum eſſe de populo ſuo, qui neque ieiunaret, neque holocauſtum offerret, & legem de ceſſatione conſtitutam violaret. Sabbata autem ſabbatorum eſſe diem, qui hoc ritu ageretur dicens, illud nobis oſtendit, eſſe etiam ceſſationum ceſſationem, id eſt, integram atque perfectam abiectionem operum, nimirum eorum, quæ ad vitium atque peccatum pertinent: nam hoc ſæculo ceſſante, ac tempore propemodum ſeneſcente, quemnam in nobis iam locum habebit vanitatis ſtudium? quomodo ve non potius meliora ſapiemus otium agentes Deo gratiſſimum, & à noſtris diſtractionibus omnino diſcedentes? PALL. Recte dicis. CYRILL. Præcipit
Leuit. 23. » deinde rurſum. [Et die, inquiens, quin-
» todecimo ſeptimi menſis huius, cum
» conſummaueritis fruges terræ, feſtum
» agite Deo ſeptem dies: die primo re-
» quies, & die octauo requies, & accipietis
» vobis die primo fructum ligni pulchrum,
» & ſpatulas palmarum, & ramos ligni
» denſos, & ſalices, & viticis ramos, ex
» torrente, & lætabimini in conſpectu do-
» mini Dei veſtri ſeptem dies per annum:
» legitimum ſempiternum in generatio-
» nes veſtras: in menſe ſeptimo feſtum
» hoc agetis.] Ergo intelligis tandem coactis iam in horrea agrorum prouentibus, & vniuſcuiuſque fructibus collectis, proximum eſſe celeberrimum illum Scenopegiæ feſtum, habitationem illam paradiſi repræſentans, & hominem ad bonorum illorum, quibus initio fruebatur, participationem reuocans. Arbitramur enim Scenopegiam eſſe ſpiritualem ac veriorem illam humanorum corporum cōpactionem, cum ab interitu, qui interuenerat, ad incorruptionem reuiuiſcunt. Requies porro primus dies eſt, atque etiam octauus; nam ante primam illam tranſgreſſionem, cum peccatum ærumnis omnibus plenum nondum in nos irruiſſet, neque dum grauiſſimum atque moleſtiſſimum nobis iugum impoſuiſſet, laxam ac liberam & omni labore vacuam in Paradiſo viuendi rationem in Adam quaſi in initio ac ſtirpe noſtri generis tenebamus.

A ἐξιλασμοῦ τὴν τῆς ἀσιτίας ὁ νομοθέτης ὠνόμαζε καὶ σφόδρα ὀρθῶς καὶ ἐννόμως, καταμεμφομένην μὲν τὴν σάρκα καὶ τὰ αὐτῆς, διαπράζουσαν δὲ δὴ τὰ ἀρετῆς τοῖς τρόποις. ἔργου δὲ παντὸς μὴ καταλήγοντα κοσμικοῦ, πάντη τε καὶ πάντως ἐν ἐσχάτοις ἔσεσθαι κακοῖς, ὃ προέδειξεν ἐναργῶς, ἐξολεθρευθήσεσθαι λέγων ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ τὸν μήτε νηστεύοντα, μήτε μὴν προσάγοντα τὴν ὁλοκαύτωσιν, καὶ τὸν ἐπὶ ταῖς ἀργίαις παρεκβιάζοντα νόμον. σάββατα δὲ σαββάτων τὸν ἐπὶ τοῖσδε καιρὸν εἶναι
B λέγων, ἐφῆκε νοεῖν, ὡς ἔστι λοιπὸν ἀργιῶν ἀργία, τουτέστιν, ὁλοτελῶς καὶ ὡς ἐν ὁλοκλήρῳ μέτρῳ τῶν ἔργων ἀπόθεσις. δῆλον δὲ ὅτι τῶν εἰς φαυλότητά τε καὶ ἁμαρτίαν. καταλήγοντος δὲ τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ μονονουχὶ καταγηράσκοντος τοῦ καιροῦ, μοῖ ἐχν ὅλως ἐν ἡμῖν ποίαν ἂν ἔχοι λοιπὸν, ἡ εἰς ματαιότητα σπουδή, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τὰ ἀμείνω φρονήσομεν, τὴν τῷ Θεῷ θυμηρεστάτην ἐπιτελοῦντες ἀργίαν, καὶ τῶν οἰκείων περισπα-
C σμῶν ἀποφοιτῶντες εἰσάπαν; ΠΑΛΛ. Εὖ λέγεις. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Θεσμοθετεῖ δὲ δὴ πάλιν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, φησί, τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου τούτου, ὅταν συντελέσητε τὰ γεννήματα τῆς γῆς, ἑορτάσατε τῷ κυρίῳ ἑπτὰ ἡμέρας. τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ ἀνάπαυσις, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἀνάπαυσις, καὶ λήψεσθε τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ καρπὸν ξύλου ὡραῖον, καὶ κάλλυντρα φοινίκων, καὶ κλάδους ξύλου δασεῖς, καὶ ἰτέας, καὶ ἄγνου κλάδους ἐκ χειμάρρου, καὶ εὐ-
D φρανθήσεσθε ἐναντίον κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἑπτὰ ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ ἑορτάσετε αὐτήν. ἆρ' αἰσθάνῃ τε λοιπόν, ὅτι συναγηγερμένων εἰς ἀποθήκην τῶν ἐν ἀγροῖς, καὶ συνειλεγμένων εὖ μάλα τῶν ἑκάστου καρπῶν, ἀγχοῦ δὴ λίαν ἡ πολυαοίδιμος ἑορτὴ τῆς σκηνοπηγίας, τὴν ἐν παραδείσῳ δίαιταν ὑποφαίνουσα· καὶ τῶν ἐν ἀρχαῖς εἰς μέθεξιν ἀνατιθεῖσα τὸν ἄνθρωπον. φαμὲν γὰρ εἶναι σκηνοπηγίαν, τὴν νοητὴν καὶ ἀληθε-
E στέραν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων τὴν σύμπηξιν, καὶ τὸ ἐκ τῆς διὰ μέσου φθορᾶς ἀναβιῶναι εἰς ἀφθαρσίαν. ἀνάπαυσις δὲ ἡ πρώτη καὶ μήν τοι καὶ ἡ ὀγδόη· πρὸ γάρ τοι τῆς ἐν ἀρχαῖς παραβάσεως, οὔπω τῆς μοχθηροτάτης ἡμῖν ἐμβολησάσης ἁμαρτίας, καὶ τὸν δυσαχθῆ καὶ δυσεκκόμιστον ἀληθῶς ἐπιθείσης ζυγόν, ἀνειμένην τινὰ καὶ ἄφετον, καὶ δίχα πόνου παντὸς τὴν ἐν παραδείσῳ δίαιταν ἐποιούμεθα. καθάπερ ἐν ἀρχῇ καὶ ῥίζῃ τοῦ γένους ἐν Ἀδάμ

Ἐπιδημήσαντος δὲ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ διὰ μέσου εἰς πόνους, ἀνέδραμεν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς κατὰ τὴν ὀγδόην, τουτέστι, μετὰ τὸν ἐν νόμῳ σαββατισμὸν, ἤτοι τοῦ νομικοῦ χρόνου τὸ πλήρωμα, καὶ τὸν δυσαχθῆ καὶ βέβηλον τῆς ἁμαρτίας ζυγὸν τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἀπελάσαντες, μοχθηρίας ἁπάσης ἀποπεπαύμεθα, καλοῦντος ἡμᾶς διὰ πίστεως εἰς τοῦτο τοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγοντος, δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Οὐκοῦν ἀνάπαυσις μὲν ἡ πρώτη τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα, τὸν ἐν ἀρχαῖς τοῦ ἀνθρώπου καιρὸν ὑποφαίνουσα. ἀνάπαυσις δὲ ὁμοίως καὶ ἡ ὀγδόη, καθ᾽ ἣν ἀνεβίω Χριστὸς, προσηλώσας τῷ ἰδίῳ σταυρῷ τὸ καθ᾽ ἡμῶν χειρόγραφον, καὶ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα ἡμᾶς θανάτου καὶ ἁμαρτιῶν ἐξελὼν, ποινῆς ἀπαλλάξῃ καὶ πόνων, καὶ τὴν ἐν ἀρχαῖς ἀνάπαυσιν δι᾽ αὐτοῦ κερδήσωμεν. τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ, φησὶ, λήψεσθε καρπὸν ξύλου ὡραῖον, καὶ κάλλυντρα φοινίκων, καὶ τοὺς ἑτέρους τῶν κλάδων, δι᾽ οὗ πάρεστι νοεῖν διακεκραγότος οἱονεὶ τοῦ πράγματος, ὅτι πάλιν ἡμῖν ἐν Χριστῷ τὰς ἐν παραδείσῳ τρυφὰς ἀπονέμει Θεὸς, καίτοι μεταξὺ διωλισθήκασι διὰ τὴν ἐν ἀρχαῖς παράβασιν. ἐξεώσμεθα μὲν γὰρ ἐν Ἀδάμ, ἀλλ᾽ εἰσκεκομίσμεθα διὰ Χριστοῦ. διεπύθου γάρ που λέγοντος τῷ συγκρεμαμένῳ λῃστῇ, ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. διεδυσώπησε γὰρ ὁ Χριστὸς τὴν στρεφομένην ῥομφαίαν, καὶ ἀνεῖται λοιπὸν τοῖς πεπιστευκόσιν ἡ εἰσδρομὴ, πάντα εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς ἀναμορφοῦντος αὐτοῦ, καὶ ἀνασκευάζοντος εἰς ὅπερ ἦν πάλαι. ἐκ φυτῶν δὲ τῶν ἀειθαλῶν οἱ κλάδοι, τὸ διηνεκὲς τῆς χάριτος, καὶ τὸ οἱονείπως ἀμάραντον τῆς ἐλπίδος ἐφ᾽ ἑαυτοῖς σημαίνοντες. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλῆσις τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. καὶ ἀκατάληκτος ἀληθῶς τῶν ἁγίων ἡ τέρψις. ἐπιβοᾶται δὲ καὶ ὁ σοφὸς Ἠσαΐας, λέγων, εὐφροσύνη αἰώνιος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν, αἴνεσις καὶ εὐφροσύνη αἰώνιος καταλήψεται αὐτούς· ἀπέδρα λύπη, ὀδύνη, καὶ στεναγμός. προσπεφώνηται δέ πως τοῖς περὶ τῆς ἑορτῆς θεσπίσμασι, τὸ ἐκ χειμάρρου εὐφρανθῆναι δεῖν. ἔφη γὰρ κατὰ τὴν ἐσχάτην τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν, ἤγουν κατὰ τὴν ὀγδόην, ἀρύσασθαι μὲν ἐκ χειμάρρου τὸ ὕδωρ, εὐφρανθῆναι δὲ οὕτως τοὺς πεπιστευκότας. καὶ χείμαρρος δὲ νοητὸς καὶ οὐράνιος ὁ Χριστὸς,

A Christus verò cùm aduenisset, etiam illa intermedia nostra conditio, qua laboribus premebamur, ad pristinam illam, quæ initio fuerat, reuersa est octauo die, id est, post sabbatismum Legis, seu post legalis temporis plenitudinem; &, illo molesto & immundo peccati iugo à nostris animis excusso, ab omni labore conquieuimus; Christo nos per fidem ad hoc vocante, ac dicente, [Venite ad me „ omnes, qui laboratis, & onerati estis; „ & ego requiem vobis tribuam.] Ergo „ requies est ille primus hebdomadæ dies, primum illud quod initio fuit, tempus hominis repræsentans: requies item octauus, quo Christus reuixit, affixitque suæ cruci, quod aduersum nos erat chirographum, & vnus pro omnibus est mortuus, vt nos à morte & à peccatis eximeret, & à pœna atque laboribus liberaret, vt pristinam illam requiem per ipsum recuperaremus. Primo die, inquit, sument fructum ligni pulchrum, & spathulas palmarum, & alios ramos: ex quo in promptu est intelligere, cùm ipsa res gesta quodammodo clamet, Deum in Christo nobis illas Paradisi delicias reddere, quamuis interim primæ illius transgressionis culpa inde delapsi simus: expulsi quippe in Adam sumus, sed per Christum restituti: audisti enim illum latroni simul pendenti dicentem, [Amen dico tibi, „ hodie mecum eris in Paradiso:] auer- „ tit enim Christus versatilem illam rhomphæam: itaque patefactus est deinceps credentibus aditus, cùm ille omnia ad pristinum statum reformauerit, & in eum statum, quæ olim fuerant, reuocauerit. Rami porro ex arboribus semper virentibus, perpetuam illam gra- „ tiam, & spem incorruptam præ se fe- „ runt; [sine pœnitentia enim est Dei gratia atque vocatio,] sicut scriptum est: & perpetua plane est illa sanctorum oblectatio. Cui rei testimonium suum adiungit sapiens ille Esaias, cùm inquit, [Lætitia sempiterna super caput eorum; „ laus & lætitia suscipiet eos: fugit dolor „ & mœror & gemitus.] His autem legi- „ bus de huiusmodi festo sancitis, illud adiunctum est, ex torrente lætandum esse: inquit enim, extremo hebdomadæ die, id est, octauo hauriendam esse aquam ex torrente, atque ita credentes lætari oportere: ac torrens quidem spiritualis atque cœlestis Christus est,

Matth. 11.

Coloſ. 2.

Lucæ 23.

Rom. 11.

Esai 35.

A qui ſuperis illis fluentis ſe colentium animos irrigat. Itaque dicebat per
Eſai. 66. » prophetarum vocem, [Ecce ego declino » ſuper eos, vt fluuius pacis, & vt tor» rens inundans, gloriam gentium.] Clamauit etiam beatus Dauid ad illum omnium Deum ac patrem,
Pſal. 35. „ [Quemadmodum multiplicaſti miſe„ ricordiam tuam, Deus; filii autem „ hominum ſub vmbra alarum tuarum „ ſperabunt: inebriabuntur ab vberta„ te domus tuæ, & torrente voluptatis „ tuæ potabis eos:] conuenit enim, & B quidem iure optimo, conuerſationi illi, quæ in paradiſo erit, abunde Chriſtum participare, & larga ſubminiſtratione ſpiritus oblectari. PALLADIVS. Conuenit ſane; nam optimè ſentis. CYRILLVS. Vide autem Hieroſolymis tantum feſtum hoc agi, quo neceſſe erat omnes ab omni Iudæa confluere. Hoc autem ſigno declarabatur, omnes quicunque præclaram laudabilemque vitam duxerint, in ſupernam illam C ciuitatem, illam, inquam, cæleſtem Hieruſalem, colligendos eſſe, vt ibi cum Chriſto ſimul ſint, & ſimul feſtum agant: qui autem adhuc increduli ſunt, ac reſurrectionis gratiam non admittunt, ſed potius adeo venerandum excelſumque myſterium repudiarunt, ii ſuo interitu pœnas luent, iiſque omnino ſumma miſeria imminet: ibunt enim in ſupplicium. Eiuſque rei teſtis erit locuples Zacharias
Zach. 14. » propheta, dicens, [Et erit, quicunque D » non aſcenderint ex omnibus tribu» bus terræ in Hieruſalem, vt ado» rent Regem dominum omnipoten» tem, & hi illis addentur: quod ſi tri» bus Ægypti non aſcenderit, neque » exierit illuc, & in his erit ruina, qua » percutiet Dominus omnes Gentes, » quiſquis non aſcenderit ad celebran» dum feſtum Scenopegiæ.] Ergo Scenopegiæ exoptatiſſimum feſtum eſſe exiſtimandum eſt, illam omnium corporum reſurrectionem, quorum primitiæ Chriſtus fuit: primogenitus enim ex E mortuis appellatur, & reuera eſt. PAL. Rectiſſime exiſtimas. CYRILLVS. Illud tamen ſcias velim. PALLADIVS. Quid tandem iſtud eſt? CYRILLVS. Nam in his Legis eloquiis, quæ modò à nobis allata ſunt, commemoratum eſt quidem iuge ſacrificium, & neomenia, & ſacra, quæ ſabbatis fiebant, ieiunium quoque,

A τοῖς αἰσθητοῖς νάμασι τὰς τῶν σεβομένων αὐτὸν καταρδῶν ψυχάς· πηγάζοντι καὶ ἔφασκε διὰ φωνῆς προφητῶν, ἰδοὺ ἐγὼ ἐκκλίνω ἐπ᾽ αὐτοὺς, ὡς ποταμὸς εἰρήνης, καὶ ὡς χειμάῤῥους ἐπικλύζων, δόξαν ἐθνῶν. ἀνακέκραγε δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος ἡμῖν Δαβὶδ, πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν καὶ πατέρα. ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου ὁ Θεὸς, οἱ δὲ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ἐλπιοῦσιν. μεθυσθήσονται ἀπὸ πιότητος οἴκου σου, καὶ τὸν χειμάῤῥουν τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐB τούς. πρέποι γὰρ ἂν καὶ μάλα εἰκότως τοὺς τοῦ παραδείσου πολίτας, τὸ χρῆναι πλουσίως μεταλαχεῖν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀμφιλαφέσι τοῦ πνεύματος κατευφραίνεσθαι χορηγίαις. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πρέποι γὰρ ἂν, καὶ ὀρθῶς γε φής. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἄθρει δὲ ὅπως ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπετελεῖτο μόνοις ἡ ἑορτὴ, καὶ ἣν πᾶσα πως ἀνάγκη τοὺς ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας ἐν αὐτῇ συναγείρεσθαι. γένοιτο δ᾽ ἂν καὶ τοῦτο σημεῖον, τοῦ δεῖν ἅπαντας τοὺς οἵπερ ἂν εἶεν C τὸν εὐκλεᾶ καὶ εὐδόκιμον διαζήσαντες βίον, εἰς τὴν ἄνω συλλέγεσθαι πόλιν, τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ, ἐκεῖ καὶ συνεσομένους καὶ συνεορτάσοντας τῷ Χριστῷ· τοῖς δὲ ἀπίστοις ἔτι, καὶ τὴν τῆς ἀναστάσεως χάριν οὐ προσιεμένοις, ἠθετηκόσι δὲ μᾶλλον τὸ οὕτω σεπτὸν καὶ βαθὺ μυστήριον, ὄλεθρος μὲν ἡ δίκη, τό τε ἐν πᾶσι γενέσθαι κακῷ πάντη τε καὶ πάντως, ἀποκείσεται. κατοιχήσονται γὰρ εἰς κόλασιν. καὶ μάρτυς ἂν γένοιτο τοῦ τοιοῦδε πιστὸς ὁ προφήτης Ζαχαρίας, λέD γων· καὶ ἔσται ὅσοι ἐὰν μὴ ἀναβῶσιν ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν τῆς γῆς εἰς Ἱερουσαλὴμ τοῦ προσκυνῆσαι τῷ βασιλεῖ κυρίῳ παντοκράτορι, καὶ οὗτοι ἐκείνοις προστεθήσονται. ἐὰν δὲ φυλὴ Αἰγύπτου μὴ ἀναβῇ, μηδὲ ἐξέλθῃ ἐκεῖ, καὶ ἐπὶ τούτοις ἔσται ἡ πτῶσις, ἣν ἂν πατάξῃ κύριος πάντα τὰ ἔθνη, ὃς ἐὰν μὴ ἀναβῇ τοῦ ἑορτάσαι τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας. σκηνοπηγίας οὖν ἄρα περιπόθητον ἑορτὴν καταλογιούμεθά που, τὴν τῶν σωμάτων ἁπάντων ἀνάστασιν, ἀπαρχὴν ἐχόντων E Χριστόν. πρωτότοκος γὰρ ἐκ νεκρῶν κεχρημάτικε, καὶ ἔστιν ἀληθῶς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ὀρθότατα διανοῇ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Πλὴν ἐκεῖνο ἴσθι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Τὸ ποῖον ὃ φής; ΚΥΡΙΛ. Εἰ μὲν γὰρ τοῖς ἀρτίως ἡμῖν παρενηνεγμένοις τοῦ νόμου λογίοις, ὠνόμασται μὲν ἐνδελεχισμοῦ θυσία, καὶ μὴν καὶ νουμηνία, καὶ τὰ ἐν σαββάτοις ἱερὰ, ἢ μὴν καὶ ἡ νηστεία,

καὶ προσέτι τῆς σκηνοπηγίας τὴν πολύευκτον ἑορτήν. προσεπῆξε δὲ πανταχῇ καὶ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων ὁ νόμος, τὸ προσοίσετε ὁλοκαυτώματα τῷ κυρίῳ. καὶ τίνες δὴ ἂν γένοιντο πρὸς ἡμῶν τῶν θυσιῶν οἱ τρόποι, οἵ τε τῇ νεομηνίᾳ πρέποντες, καὶ μὴν καὶ σαββάτοις, νηστείᾳ δὲ αὖ καὶ οἱ κατ' αὐτὴν ἐσόμενοι τὴν σκηνοπηγίαν ἢ ὅ,τι ποτέ ἐστι τὸ εἰς θυσίαν ἐνδελεχὲς, σεσίγηκε μὲν ὁ νομοθέτης ἐν τῷ Λευιτικῷ, κατευρύνει δὲ ὥσπερ τὸν ἐπὶ τοῖσδε λόγον, καὶ σὺν πολλῇ λίαν ἰσχνομυθίᾳ συντέθεικεν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς. B βούλει λέγωμεν ἀνὰ μέρος ἕκαστα διαλαβόντες, ὡς ἔνι; ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Πάνυ μὲν οὖν. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Γέγραπται τοίνυν ὧδε· Καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων. ἔντειλαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς, λέγων. τὰ δῶρά μου, δόματά μου, καρπώματά μου εἰς ὀσμὴν εὐωδίας διατηρήσετε προσφέρειν ἐμοὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς μου. καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ταῦτα τὰ καρπώματα ὅσα προσάξετε κυρίῳ, C ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἀμώμους δύο τὴν ἡμέραν εἰς ὁλοκαύτωσιν ἐνδελεχῶς. τὸν ἀμνὸν τὸν ἕνα ποιήσεις τὸ πρωῒ, καὶ τὸν ἀμνὸν τὸν δεύτερον ποιήσεις τὸ πρὸς ἑσπέραν, καὶ ποιήσεις τὸ δέκατον τοῦ οἰφὶ σεμίδαλιν εἰς θυσίαν ἀναπεποιημένην ἐν ἐλαίῳ ἐν τετάρτῳ τοῦ ἴν. ὁλοκαύτωμα ἐνδελεχισμοῦ, ἡ γενομένη θυσία ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ. καὶ σπονδὴν αὐτοῦ τὸ τέταρτον τοῦ ἲν τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί. D ἐν τῷ ἁγίῳ σπείσεις σπονδὴν σίκερα κυρίῳ. καὶ τὸν ἀμνὸν τὸν δεύτερον ποιήσεις πρὸς ἑσπέραν, κατὰ τὴν θυσίαν αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν σπονδὴν αὐτοῦ ποιήσεις εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ κυρίῳ. συνίης οὖν ὅπως τῶν θυσιῶν τὴν ἀναφορὰν ταῖς ἑορταῖς ὅτι μάλιστα πρέπειν ὁ θεῖος ἡμῖν ἐν τούτοις διϊσχυρίζεται νόμος· χρῆναι γὰρ οἶμαι πάντη τε καὶ πάντως εὐωδιάζειν ἡμᾶς ἐν αὐταῖς τῷ Θεῷ τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας τοὺς τρόπους, οἱονείπως E ἐν τάξει ποιουμένους θυμιαμάτων, καὶ εὔοσμον ὁλοκαύτωμα προσκομίζοντας αὐτοὺς τῷ Θεῷ κατ' ἐκεῖνο οἶμαί που τὸ μάλα ὀρθῶς εἰρημένον. παραστήσατε οὖν τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. τὴν δέ γε τοῦ ἐνδελεχισμοῦ θυσίαν ἀποπεραίνεσθαι δεῖν εὖ μάλα φησὶν, ἑνὸς μὲν ἀμνοῦ σφαζομένου τὸ πρωῒ, ἑτέρου δὲ αὖ πρὸς ἑσπέραν, συνθυμιωμένης αὐτοῖς σεμιδάλεως, ἐλαίου τε καὶ οἴνου προσ-

A præterea exoptatum Scenopegiæ feſtum: adiunxit autem Lex vbique, & in iis ſingulis, quæ dicta ſunt, illud, Offeretis holocauſta Domino: ac quænam à nobis offerenda ſunt ſacrificiorum genera, neomeniæ conuenientia, ac ſabbatis, ieiunio quoque ac Scenopegiæ, vel quodnam ſit iuge ſacrificium, tacuit quidem in Leuitico Legiſlator; ſed hæc latius explicauit, & maxima ſubtilitate verborum poſuit in Numeris. B Viſne igitur, vt ſingula per partes diſtinguendo, de iis quoad fieri poterit, diſſeramus? PALLADIVS. Equidem maxime velim. CYRILLVS. Sic itaque ſcriptum eſt: [Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Præcipe filiis Iſrael, & loqueris ad eos dicens, Dona mea, munera mea, hoſtias meas in odorem ſuauitatis obſeruabitis, vt offeratis mihi in feſtiuitatibus meis: Et dices ad eos, Hæ C ſunt hoſtiæ, quas offeretis Domino, agnos anniculos immaculatos duos per ſingulos dies in holocauſtum iugiter: agnum vnum facies mane, & agnum alterum facies ad veſperam: & facies decimam partem œphi ſimilam in ſacrificium conſperſam oleo in tertia parte hin: holocauſtum continuationis, ſacrificium quod factum eſt in monte Sina in odorem ſuauitatis Domino: & libamen ei quartam partem hin agno vni: D in ſancto libabis libamen ſicera Domino; & agnum alterum facies ad veſperam: iuxta ſacrificium eius, & iuxta libamen eius facies in odorem ſuauitatis Domino.] Intelligis ergo diuinam legem in his verbis aſſeuerare ſacrificiorum oblationem feſtis diebus maxime conuenire: æquiſſimum enim eſſe prorſus cenſeo, vt in illis Deo ſuauitatem odoris adoleamus, & Chriſtianæ conuerſationis mores E tanquam thymiamatis loco adhibeamus, ac nos ipſos Deo velut odoratiſſimum holocauſtum, offeramus, iuxta illud, vt opinor, quod rectiſſime dictum eſt, [Exhibete corpora veſtra, hoſtiam viuentem, ſanctam, placentem Deo, rationabile obſequium veſtrum.] Continuationis autem ſacrificium fieri debere inquit, vno agno mane immolato, altero veſperi, incenſa ſimul cum illis etiam ſimila, oleo etiam & vino inſuper

Rom. 14.

Rom. 12.

adiectis: omni enim tempore & iugiter, & ab initio vſque in finem in ſancto tabernaculo, id eſt, in Eccleſia, per omne virtutis genus odorem ſuauitatis in Chriſto fragramus: nam quod mane & veſpere incenduntur agni, figura eſt rurſum eius, qui propter nos ac pro nobis Patri in odorem ſuauitatis aſcendit, ſecumque quodammodo vitam in ſe credentium ſimul attollit; cui & hilaritas ineſt, tanquam de ſpe firma gloriæ ac regni, & lætitia, quæ de æternis illis oblectationibus percipitur: eiuſmodi autem vitæ ſignum eſt ſimila oleo conſperſa, vinoque perfuſa. Hoc vero ſacrificium eſt hoſtia ſalutaris, quemadmodum illa, quæ à Moyſe in monte Sina perfecta eſt. Scriptum eſt autem in Exodo, cum rerum omnium faciendarum leges ab illo omnium præpotente

Exod. 24. Deo conſtitutas expoſuiſſet, [Cum euigilaſſet, inquit, mane Moyſes, ædificauit altare ſub monte, & duodecim lapides iuxta duodecim tribus Iſrael; & miſit adoleſcentes filiorum Iſrael, & obtulerunt holocauſta, & immolauerunt hoſtiam ſalutaris Deo vitulos.] Nihil autem refert ad rationem ſacrificii, ſiue agni immolentur, ſiue vituli ſacrificentur: in vtriſque enim ſeruatur innocentiæ forma: quam rem maxime Chriſti perſonæ tribuere licet, qui per

Hier. 11. Hieremiæ vocem inquit, [Ego vero vt agnus innocens, qui ducitur vt immoletur, non cognoui.] Quod ſi quis velit alia quoque ratione matutinum veſpertinumque ſacrificium in tabernaculo factum intelligi, nimirum propter humanæ naturæ tempus, ac dicat in eo tempore, quod Adæ tranſgreſſionem præceſſit, odorem ſuauitatis fuiſſe, & huic tempori ſimile factum eſſe illud alterum extremum tempus, quod in Chriſto agitur, & in ea vita, quæ ſecundum Chriſtum intelligitur, is non aberrabit à propoſito, & ſapienter exiſtimabit: ita enim vere ea res ſe habet. PALLADIVS. Aſſentior. CYRILLVS. Sabbati porro ſacrificia definit, dicens continuo, [Et die

Num. 28. ſabbatorum offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas ſimilæ conſperſæ oleo in ſacrificium & libationem: holocauſtum ſabbatorum in ſabbatis ſupra holocauſtum iuge, & eius libamentum:] cuius ſacrificii ritus non diuerſus eſt ab eo, quem paulo ante diximus, ſed iiſdẽ veſtigiis incedit, adeo vt nihil inter ea differat. Sed illud,

A πεφυρασμένων. ἐν παντὶ γὰρ καιρῷ καὶ ἀκαταλήκτως καὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ, τουτέστιν, ἐν ἐκκλησίᾳ, διὰ πάσης ἀρετῆς εὐωδιάζομεν ἐν Χριστῷ. τὸ γὰρ περί τε καὶ πρὸς ἑσπέραν καπνίζεσθαι τοὺς ἀμνούς, ἀνατύπωσις αὖ ἐστι πάλιν, τοῦ δι' ἡμᾶς τε καὶ ὑπὲρ ἡμῶν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀναθορόντος τῷ πατρί, συναναχομίζοντος δὲ ὥσπερ αὐτῷ καὶ τὴν τῶν εἰς αὐτὸν πιστευσάντων ζωήν, ᾗ ἱλαρὸν ἐνέχουσι μὲν ὡς ἐν ἐλπίδι βεβαίᾳ δόξης τε καὶ βασι-

B λείας· καὶ πρός γε δὴ τούτῳ, τὸ κατευφραίνεσθαι δεῖν, ταῖς εἰς αἰῶνα τρυφαῖς. σημεῖον δ' ἂν γένοιτο τῆς τοιᾶσδε ζωῆς, σεμίδαλις ἐλαιόδευτος, καὶ οἰνοβραχής. θυσία δὴ οὖν σωτηρίου τὸ χρῆμα, καθὰ καὶ ἡ τετελεσμένη διὰ Μωσέως ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ. γέγραπται δὲ ἐν τῇ ἐξόδῳ, ὅτι τοὺς ἐφ' ἅπασι τοῖς πρακτέοις διαείσατο νόμους τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ, ὀρθρίσας, φησίν, ὁ Μωσῆς τὸ πρωῒ ᾠκοδόμησε θυσιαστήριον ὑπὸ τὸ ὄρος, καὶ δώδεκα λίθους εἰς τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ

C Ἰσραήλ. καὶ ἐξαπέστειλε τοὺς νεανίσκους τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ ἀνήνεγκαν ὁλοκαυτώματα καὶ ἔθυσαν θυσίαν σωτηρίου τῷ Θεῷ, μοσχάρια. ἀδιαφορήσει δὲ οἶμαι τῆς θυσίας ὁ λόγος, εἴτ' οὖν ἀμνοὶ τὰ ἱερουργούμενα, κἂν εἴτε μοσχάρια λέγοιντο τυχόν. σώζεται γὰρ ἐν ἀμφοῖν τῆς ἀκακίας ὁ τύπος, ὃ δὴ μάλιστα πρέποι ἂν τῷ προσώπῳ Χριστοῦ, διὰ φωνῆς Ἱερεμίου λέγοντος, ἐγὼ δὲ ὡς ἀρνίον ἄκακον, ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι οὐκ ἔγνων. εἰ

D δὲ δή τις ἕλοιτο καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, τὴν πρωϊνήν τε καὶ ἑσπερινὴν θυσίαν ἐπιτελεῖσθαι λέγειν ἐν τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ διά γε τὸν τῆς ἀνθρωπότητος χρόνον, τῇ μὲν εὐώδη, πρὸ τῆς παραβάσεως τῆς ἐν Ἀδάμ, τοιουτονὶ δὲ γενέσθαι πάλιν τὸν ἐν ἐσχάτοις καὶ ἐν Χριστῷ, καὶ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν νοουμένῃ ζωῇ, φέροιτο οὐκ ἂν ἀπὸ σκοποῦ, καὶ λογιεῖται σοφῶς. ἔχει γὰρ ὧδε τὸ χρῆμα τῇ φύσει. ΓΑΛΛΑΔΙΟΣ. Γείθομαι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Τὰς δὲ ἐν τῷ σαββάτῳ θυσίας ὁρίζεται λέγων εὐθύς· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων προσά-

E ξετε δύο ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἀμώμους, καὶ δύο δέκατα σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν καὶ σπονδήν. ὁλοκαυτώματα σαββάτων ἐν τοῖς σαββάτοις, ἐπὶ τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διὰ παντός, καὶ τὴν σπονδὴν αὐτῆς. οὐχ ἕτερος δὲ τῆς θυσίας ὁ τρόπος, παρὰ τὸν ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένον. ἔστι δὲ οὕτω κατ' ἴχνος ὡς παραλλάττειν οὐδέν. ἄθρει γε μὴν ἐκεῖνο,

ὦ Παλλάδιε. ἡ μὲν γὰρ τοῦ ἐνδελεχισμοῦ θυσία διηνεκῆ τὴν ἱερουργίαν ἔχει καὶ ἐν ἡμέρᾳ πάσῃ τελεῖται κατὰ τὸν νόμον. ἡ δέ γε τῶν σαββάτων, οὐ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς σαββάτοις. ἵνα τοίνυν μὴ ἀποχρώντως ἔχειν οἰόμενοι τὴν διὰ πᾶσαν ἡμέραν τοῦ ἐνδελεχισμοῦ θυσίαν, ῥᾴθυμοί πως εἶεν περὶ τὸ προσάγειν τὰ ἐν σαββάτοις, προστέθεικεν ἀναγκαίως, τοῦτ' ἐστὶν ὁλοκαύτωμα σαββάτων ἐν τοῖς σαββάτοις ἐπὶ τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διὰ παντὸς, καὶ τὴν σπονδὴν αὐτῆς. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Ἆρ' οὖν ὅτι πρὸς τῇ θυσίᾳ τοῦ ἐνδελεχισμοῦ, καὶ ἡ τῶν σαββάτων ἱερουργεῖται κατὰ νόμον. ΚΥΡΙΛ. Ἄραρεν· οὐ γὰρ ἐνδοιάσαι θέμις. σαββατίζοντες γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐν Χριστῷ, καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ κατάπαυσιν εἰσελθόντες, οἱονείπως ἐν διπλῷ τὰ τῆς πνευματικῆς εὐωδίας ἀνοίσομεν τῷ Θεῷ, εἴπερ ἐστὶν ἀτρεκὲς, ὡς εὐῶδες μὲν ἦν τοῖς ἀρχαιοτέροις, τῆς ἐν νόμῳ δικαιοσύνης τὸ καύχημα. πνευματικὸς γὰρ ὁ νόμος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία, καὶ δικαία καὶ ἀγαθὴ, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνὴν, ἐν ὑπεροχῇ γε μὴν ἡ ἐν Χριστῷ πολιτεία, καὶ ὁ ἐν πνεύματι σαββατισμὸς, τῆς ἐν νόμῳ δικαιοσύνης ἀμείνων εἰς εὐοσμίαν.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Προστάττει δὲ τούτοις, καὶ ἐν ταῖς Νεομηνίαις προσάξετε ὁλοκαύτωμα τῷ κυρίῳ, μόσχους ἐκ βοῶν δύο, καὶ κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτὰ ἀμώμους. τρία δέκατα σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ τῷ μόσχῳ τῷ ἑνὶ, καὶ δύο δέκατα σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ τῷ κριῷ τῷ ἑνί. δέκατον δέκατον σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνὶ, θυσίαν ὀσμὴν εὐωδίας κάρπωμα κυρίῳ. ἡ σπονδὴ αὐτῶν τὸ ἥμισυ τοῦ ἲν ἔσται τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί. καὶ τρίτον τοῦ ἲν ἔσται τῷ κριῷ τῷ ἑνί. καὶ τὸ τέταρτον τοῦ ἲν ἔσται τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνὶ οἴνου. τοῦτο τὸ ὁλοκαύτωμα μῆνα ἐκ μηνὸς εἰς τοὺς μῆνας τοῦ ἐνιαυτοῦ. καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας κυρίῳ, ἐπὶ τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διὰ παντὸς ποιηθήσεται, καὶ ἡ σπονδὴ αὐτοῦ. διηνεκὴς θυσία καὶ ἀκατάληκτος, ὡς ἂν ἑκάστῳ μηνὶ, πρὸς τῇ καθ' ἡμέραν, ἥτις ἐστὶν ἐνδελεχισμοῦ, καὶ ἡ ἐν ταῖς νουμηνίαις, λόγος δὲ οὐχ ἁπλοῦς ὁ ἐπ' αὐταῖς ἔσται πάλιν. καθαρὸν γὰρ λίαν τὸ αἴνιγμα. νουμηνία τοίνυν ἡ νοητὴ καὶ ἀληθεστέρα νοοῖτ' ἂν εἰκότως, αἰὼν ὁ νέος ἐν Χριστῷ,

Palladi, animaduertas velim; nam iuge quidem ſacrificium perpetuo ſacrificatur, & quotidie ex Legis decreto perficitur: at vero illud alterum ſabbatorum non quotidie, ſed in ipſis fit ſabbatis. Ne igitur negligentiores eſſent ad ſacrificia ſabbatorum offerenda, quod illud quotidianum ac iuge ſacrificium ſatis eſſe putarent, neceſſario adiunxit, [Hoc eſt holocauſtum ſabbatorum in ſabbatis, ſupra holocauſtum perpetuum & libamen eius.] PALLADIVS. Ergo præter illam iugem victimam, etiam illa altera ſabbatorum ex lege ſacrificatur? CYRILLVS. Ita eſt: ac de ea re nefas eſt dubitare. Nam ipſi quoque ſabbatizantes in Chriſto, & in eius requiem ingreſſi, ſpiritualem odorem ſuauitatis Deo velut duplo maiorem offerimus. Siquidem verum eſt fuiſſe quidem ſuaui odore illam priſcorum hominum de Legis iuſtitia gloriam, ſpiritualis enim eſt lex, & [mandatum ſanctum & iuſtum & bonum,] vt beatus Paulus ait: ſed excellentior eſt tamen illa in Chriſto conuerſatio: & ſabbatiſmus in ſpiritu longe ſuauiorem odorem redolet, quam iuſtitia Legis. PALLADIVS. Recte ais. CYRILLVS. His adiicit, [Et in Neomeniis offeretis holocauſta Domino, vitulos ex bobus duos, & arietem vnum: agnos anniculos ſeptem immaculatos: tres decimas ſimilæ conſperſæ oleo vitulo vni, & duas decimas ſimilæ conſperſæ oleo arieti vni, decimam, decimam ſimilaginis conſperſæ in oleo agno vni, ſacrificium odorem ſuauitatis hoſtiam Domino. Libamen eorum dimidium hin vini erit vitulo vni, & tertia erit arieti vni, & quarta pars hin erit agno vni vini. Holocauſtum de menſe in menſem, in menſes anni. Et hircum de capris vnum pro peccato, Domino, ſupra holocauſtum perpetuum fiet, & libamen eius.] Perpetuum ſacrificium, & ſempiternum eſt illud quoque, quod fit in Neomeniis, cum vnoquoque menſe fieret vltra illud quotidianum, quod eſt iuge. Sed in illis tamen non item ſimplex eſt ratio. Euidens enim eſt ænigma. Neomenia igitur ſpiritualis ac verior iure intelligitur nouum hoc in Chriſto ſæculum, illo

Rom. 7.

Num. 28.

illo quod ſecundum legem erat, iam A exacto. Aliter quoque figuram habere Neomenia poteſt illius ſæculi poſt hoc præſens futuri, iam iamque aduentantis, quod tamen à Chriſti reſurrectione cepit initium, per quam ad nouitatem tranſiuimus, cum tanquam pignoris loco Spiritum gratiæ, firmamque ſpem vitæ immortalis conſecuti ſumus, in beatitudine ac ſanctificatione reformati, priſtinum illum ſtatum tanquam reuocato curſu repetentes, & futuro ſæculo conformati. Quænam igitur apta eſt hoſtia Neomeniis, illis inquam, B quæ in Chriſto ſunt ac ſpiritualibus, & vitæ illi quæ futuro ſæculo ſimilis eſt? Deo ſcilicet mori, neque adhuc viuere peccatis implicatos, ſed à terrena conuerſatione prorſus diſcedere, vt ſimul cum Chriſto viuamus. Ita etiam beatus Paulus ad eos qui ſanctificati erant in ſpiritu, & in Chriſto iuſtificati, & futuri ſæculi virtutes didicerant, ſcribit, dicens, [Si mortui eſtis in Chriſto, quid tanquam viuentes in mundo decernitis?] & iterum, C [mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Cum Chriſtus apparuerit vita noſtra, tunc & vos cum ipſo apparebitis in gloria] Vide igitur qui ſe laudabiliter gerunt, eos diuerſa ſpiritualis habitudinis magnitudine mori Deo conſecratos, virtutiſque præmia ſtatim conſequi. Vituli namque duo immolantur, & vnus inſuper aries & ſeptem agni vitium non habentes. Et nobis per hæc omnia Sanctorum cœtus deſcribitur, qui virtute D quidem inſignis eſt tanquam in vitulis, & inferiorem ſecundumque locum tenet tanquam in ariete, poſtremum denique & humiliorem in agnis. Duo ſunt autem vituli, nam populi duo. Vnus vero eſt interiectus aries; propterea quod illi duo in Chriſto ad vnitatem iuncti ſunt. Septem poſtremo agni: nam Sanctorum populus plenitudine perfecta eſt. Duo autem eſſe & item vnum vnione ſpirituali, multitudinem illam pefectiſſimam conuenienter in- E telligimus: Copioſus enim valde eſt grex credentium, & ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto, & infantia, quæ ſecundum eundem eſt, præditus. Vide autem tres quidem ſimilæ decimas vni vitulo tribui, & olei ac vini dimidium hin, id eſt, ſextarios ſex: Arieti autem duas decimas ſimilæ, liquidorum vero quę infundebātur, tertiam partem hin.

Coloſſ. 2.

παρῳχηκότος τοῦ φερομένου τοῦ κατὰ νόμον. εἴη δ᾽ ἂν καὶ ἑτέρως εἰς τύπον ἡμῖν ἡ νουμηνία, καὶ τοῦ μετὰ τοῦτο μέλλοντος αἰῶνος, καὶ ὅσον οὐδέπω παρεσομένου, πλὴν ἀρχὴν ἔχοντος τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, δι᾽ ἧς εἰς καινότητα μεταχεχωρήκαμεν, ὡς ἐν ἀρραβῶνι τῆς χάριτος τὸ πνεῦμα πλουτήσαντες, καὶ ἀσφαλῆ τὴν ἐλπίδα τῆς εἰς ἀφθαρσίας ζωῆς, ἐν μακαριότητι καὶ ἁγιασμῷ μεταστοιχειούμενοι πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς, καὶ διόπιν ὥσπερ ἰόντες, αἰῶνι τῷ μέλλοντι συμμορφούμενοι. τίς οὖν ἡ πρέπουσα ταῖς νουμηνίαις θυσία, τοῦτ᾽ ἔστι, τῇ ἐν Χριστῷ τε καὶ νοητῇ, καὶ μὴν καὶ ζωῇ τῇ κατ᾽ αἰῶνα τὸν μέλλοντα; τὸ ἀποθνήσκειν Θεῷ, καὶ ζῆν μὲν οὐκέτι ταῖς ἁμαρτίαις ἐνεχομένους, πολιτείας δὲ τῆς γεωδεστέρας ἀποφοιτῶντες εἰσάπαν, ἵνα Χριστῷ συζήσωμεν. οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πνεύματι, καὶ ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένοις, καὶ τὰς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος δυνάμεις ἐκπεπαιδευμένοις ἐπιστέλλει λέγων, εἰ ἀπεθάνετε ἐν Χριστῷ, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζετε; καὶ πάλιν, ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. ὁρᾷς τοίνυν ὡς ἐν διαφόρῳ ποσότητι πνευματικῆς δεξίας ἀποθνήσκοντας ἱερῶς τῷ Θεῷ τοὺς εὐδοκιμεῖν εἰωθότας, καὶ τὰ τῆς ἐπιεικείας εὐθὺς ἀποκερδαίνοντας γέρα. μόσχοι γὰρ δὴ κατασφάζονται δύο, καὶ εἷς ἐπ᾽ αὐτοῖς κριὸς, καὶ ἑπτὰ ἀμνοὶ, μῶμον οὐκ ἔχοντες. καὶ διὰ τούτων ἡμῖν ἁπάντων ἡ τῶν ἁγίων πληθὺς καταγράφεται, ὡς ἐν ἀρετῇ μὲν τῇ ἀνωτάτῃ διαπρέπουσα, διά γε τῶν μόσχων, ἐνυφιζάνουσα δ᾽ ὥσπερ καὶ ἐν δευτέροις, ὡς ἐν τῷ κριῷ, ἐν δέ γε τῇ μείονι καὶ χθαμαλωτέρᾳ πάλιν ἐν τοῖς ἀμνοῖς. δύο γε μὴν οἱ μόσχοι· δύο γὰρ οἱ λαοί· καὶ εἷς διὰ μέσου κριὸς, διὰ τὸ εἰς ἑνότητα τὴν δυοῖν ἕνωσιν ἐν Χριστῷ. ἑπτὰ δὲ πάλιν ἀμνοί. ἐν πληρώματι γὰρ τῷ τελειοτάτῳ τῶν ἁγίων ὁ δῆμος. δύο δ᾽ ὄντες, καὶ εἰς καθ᾽ ἕνωσιν τὴν πνευματικὴν, πληθὺς ἡ τελειοτάτη νοοῖτ᾽ ἂν εἰκότως. πλατεῖα γὰρ σφόδρα, καὶ ἐν ἁπλότητι τῇ ἐν Χριστῷ, καὶ ἐν νηπιότητι τῇ κατ᾽ αὐτὸν ἡ τῶν πιστευόντων ἀγέλη. ἄθρει δὲ ὅπως τρία μὲν δέκατα σεμιδάλεως τῷ μόσχῳ τῷ ἑνὶ, τὸ ἀφόρισμα. καὶ ἐν ἡμίσει τοῦ ἴν, τοῦτ᾽ ἔστι, ξέσται ἕξ, ἔλαιόν τε καὶ οἶνος. τῷ δέ γε κριῷ, δύο μὲν δέκατα σεμιδάλεως, ἐν δὲ τρίτῳ τῶν ἴν, τὰ ἐπιχεόμενα.

A ἑκάστῳ γε μὴν τῶν ἀμνῶν, ἓν μὲν δέκατον σεμιδάλεως ἡ θυσία, καὶ ἐν τετάρτῳ τοῦ εἶν ἡ σπονδὴ, τοῦτ' ἔστιν, ἔλαιόν τε καὶ οἶνος. ἰσοσταθμῶς γὰρ τοῖς ἑκάστου πόνοις, καὶ μὴν καὶ δυνάμεσι ταῖς κατ' ἀρετὴν, τὸ τῆς ζωῆς μέτρον τῆς ὡς ἐν εὐκλείᾳ καὶ μακαριότητι φημὶ, καὶ μὴν καὶ ἐνότητι παρὰ Θεοῦ, καὶ πνευματικῆς εὐφροσύνης, ἀπονεμηθήσεται παρὰ τοῦ τὰ δίκαια κρίνοντος· ἢ γὰρ οὐχὶ ζωῆς μὲν τύπον, ἀποπληροῦν τὴν σεμίδαλιν πλειστάκις εἰρήκαμεν, πιότητος δὲ τὸ B ἔλαιον, εὐφροσύνης δὲ τῆς νοητῆς, τὸν οἶνον; ΠΑΛ. Καὶ μάλα. ΚΥΡ. Χίμαρος δὲ πάλιν προσπαράκειται ταῖς θυσίαις, ὑπὲρ ἁμαρτιῶν σφαζόμενος, εἰς τύπον Χριστοῦ. δεκτὴ γὰρ ἡμῶν ἡ θυσία καὶ εὐδοκιμοῦσα τῷ Θεῷ, διὰ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ τὸ σωτήριον. καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶν ὅπερ αὐτὸς εἴρηκεν ὁ σωτὴρ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἐξ ἀνάγκης ἀναγκαίως ταῖς ἡμῶν εὐωδίαις, ἡ Χριστοῦ προσπάγεται, ἑαυτὴν τρόπον τινὰ συνανακιρνῶσα ταῖς παρ' C ἡμῶν, καὶ συναναφέρουσα τῷ πατρί. δεκτοὶ γὰρ οὐχ ἑτέρως ἐσμὲν, πλὴν ὅτι διὰ μόνου Χριστοῦ. ΠΑΛ. Ἄριστα ἔφης. ΚΥΡ. Καὶ ταυτὶ μὲν ἡμῖν ὡς ἔν γε τοῖς σάββασι καὶ νεομηνίαις τὰ ἱερουργούμενα· ἐν δέ γε μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ φησὶ, μιᾷ τοῦ μηνὸς, ἐπίκλητος ἁγία ἔσται ὑμῖν. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε. ἡμέρα σημασίας ἔσται ὑμῖν. καὶ ποιήσετε ὁλοκαυτώματα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ, μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν, καὶ κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτὰ ἀμώμους. καὶ τρία D μὲν δέκατα σεμιδάλεως ἐπὶ τῷ μόσχῳ, δύο δὲ αὖ ἐπὶ τῷ κριῷ. καὶ ἓν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἀμνῶν, ἀναλόγως ἑπομένων, καὶ τῶν ἐπιχεομένων, ἐλαίου τε φημὶ καὶ οἴνου. ἐν ἡμίσει γὰρ δὴ τοῦ παρ' Ἑβραίοις εἶν, καὶ ἐν τρίτῳ τε καὶ ἐν τετάρτῳ ταυτί. τίς δ' ἂν νοοῖτο τῆς ἑορτῆς ἡ δύναμις, ὑπέφηνεν εἰπών. ἡμέρα σημασίας ἔσται ὑμῖν. σημαίνει γὰρ ἡμῖν τὴν ἐσχάτην σάλπιγγα, τὴν διὰ τῆς ἀγγέλου φωνῆς, ὑφ' ἧς δὴ πάντες ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, E καθάπερ ἤδη προείπομεν. προστέταχε δὲ καὶ ἐν τῇ δεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, καθ' ἣν ἡ νηστεία, τὴν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν τὴν νέκρωσιν, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἐπιγείων παθῶν ἀποφοίτησιν ἐφ' ἑαυτῇ καταγράφουσα, τὴν αὐτὴν θυσίαν ἀποπεραίνεσθαι δεῖν κατὰ τὸν ἴσον τῇ πρώτῃ τρόπον, καὶ ὅπως ἂν ἔχοι τῶν δρωμένων ἡ δύναμις κατά γε τὸν πρέποντα ταῖς θεωρίαις λόγον, διαρκῶς εἰρήκαμεν.

In ſingulos denique agnos ſingulæ decimæ ſimilæ adolebantur: quarta vero pars hin libamen erat, id eſt, vinum & oleum. Æqua namque ratione pro cuiuſque laboribus & virtute illa vitæ eius quæ in gloria atque beatitudine ducitur, ac pinguedinis quæ à Deo datur, & lætitiæ ſpiritualis menſura ab iudice tribuetur. Nonne enim vitæ figuram tenere ſimilam, ſæpe iam diximus, pinguedinis vero oleum, lætitiæ denique ſpiritualis vinum? PALLAD. Maxime. CYR. Hircus præterea his ſacrificiis adiicitur pro peccato immolandus in Chriſti figuram. Nam per ſalutarem Chriſti paſſionem acceptum eſt noſtrum ſacrificium, Deoque placens per paſſionẽ Chriſti ſalutarẽ. Idque, vt opinor, eſt quod ipſe Saluator ſanctis Apoſtolis ait, [Sine me nihil poteſtis facere.] Ergo neceſſario noſtris ſacrificiis in odorem ſuauitatis oblatis, illa Chriſti oblatio adiungitur, quæ ſe noſtris oblationibus quodammodo miſceat, eaſque Patri ſimul offerat. Neque enim aliter niſi per Chriſtum ſolum eſſe accepti poſſumus. PALLADIVS. Optime dicis. CYRILLVS. Atque hæc quidem ſabbatis & Neomeniis erant ſacrificia. Num. 29. [In menſe autem ſeptimo, inquit, vna menſis, vocata ſancta erit vobis. Omne opus ſeruile non facietis. Dies ſignificationis erit vobis: & facietis holocauſta in odorem ſuauitatis Domino. Vitulum vnum ex bobus, & hircum vnum: agnos anniculos immaculatos ſeptem.] Et tres quidem decimæ ſimilæ in vitulum: duæ rurſum in arietem, & ſingulæ in agnos ſingulos, iis quę infundebantur proportione conſequentibus, oleo, inquam, & vino. Nam ex dimidio hin Hebraici, & ex tertia eiuſdem parte, & ex quarta hi liquores adhibebantur. Quomodo autem eius feſti vis intelligenda ſit, declarauit dicens, [dies ſignificationis erit vobis.] Nam extremam illam tubam angeli voce perſonantem ſignificat, ad quam omnes mortui reſurgent, & excitabuntur qui in monumentis ſunt, vt iam ſuperius diximus. Iuſſit etiam vt decimo eiuſdem menſis die, in quem ieiunium cadit, quo carnalium concupiſcentiarum extinctio & à terrenis vitiis alienatio deſcribitur, idem ſacrificium eodem quo primo die ritu perficeretur: ac quæ ſit eorum quæ fiebant vis ac ſignificatio, ad ſubtilioris intelligentiæ rationem accommodata, ſatis iam explicauimus.

PALLADIVS. Memini. CYRILLVS. Decernit item quænam à nobis facienda ſint propria Scenopegiæ ſacrificia, & ait, [Et quintodecimo die menſis ſeptimi vocatus, ſanctus erit vobis: Omne opus ſeruile non facietis: Et celebrabitis illum feſtum Domino ſeptem dies: & offeretis holocauſta Domino hoſtiam in odorem ſuauitatis: die primo vitulos ex bobus tredecim: arietes duos, agnos anniculos quatuordecim: immaculata erunt. Sacrificia eorum ſimila conſperſa oleo: tres decimæ vitulo vni in illis tredecim vitulis: & duæ decimæ arieti vni in illos duos arietes: & decimas ſingulas agno vni in quatuordecim agnos: & hircum ex capris vnum pro peccato præter holocauſtum perpetuum ſacrificia eorum & libamina eorum.] Deinde per ſingulos dies vno dempto vitulo, ſacrificia eodem ritu, eademque menſura fiebant. Duo namque arietes, & quatuordecim agni, & hircus vnus immolabantur: itaque ſecundo die vituli offerebantur duodecim: vndecim tertio: quarto decem: quinto nouem: ſexto octo; ſeptimo ſeptem. Intelligis igitur per ſingulos dies numerum modo vitulorum imminui. Sed eundem numerum tum arietum, tum etiam agnorum ſimilæ quoque ac libamentorum ſeruari. PALLADIVS. Quid tandem ea res ſignificat? & quam ob cauſam vituli quidem erant initio tredecim, pauciores deinde vno per dies ſingulos dempto: ſed arietes contra ſemper duo, & agni quatuordecim, hirco ſacrificiis adiuncto? CYRILLVS. Haud facile, Palladi, horum præceptorum ſenſus perſpici poteſt: obſcuruſque re vera hic locus eſt: Enitar tamen quoad potero, quod in mentem venit, exponere. Sed tu corrigas velim, ſi minus recto curſu ad locum contendero. PALLADIVS. Equidem hoc animo ero. CYRILLVS. Videtur itaque diuinum hoc reſponſum tum Iſraëlitarum inſtitutionem ſub Legis magiſterio, tum eorum vocationem, qui ſunt per fidem ad ſanctificationem perducti, deſcribere. Significat autem, vt opinor, ſacrificii figura, duo fuiſſe tempora, quibus Iudæorum greges fuiſſe ad Dei cognitionem atque ad legalem conuerſationem inſtitutos intelligi poſſit.

Num. 19.

A ΠΑΛ. Μεμνήσομαι. ΚΥΡ. Θεσμοθετεῖ δὲ αὖ καὶ τίνες ἂν γένοιντο παρ' ἡμῶν θυσίαι τῇ σκηνοπηγίᾳ πρέπουσαι, καί φησι. καὶ τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου τοῦ ἐπικληθέντος ἁγία ἔσται ὑμῖν. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε. καὶ ἑορτάσετε αὐτὴν ἑορτὴν κυρίῳ ἑπτὰ ἡμέρας. καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα κάρπωμα τῷ κυρίῳ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ μόσχους ἐκ βοῶν τρεῖς καὶ δέκα, κριοὺς δύο, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους δεκατέσσαρας ἄμωμοι B ἔσονται. αἱ θυσίαι αὐτῶν σεμίδαλις ἀναπεποιημένη ἐν ἐλαίῳ. τρία δέκατα τῷ μόσχῳ τῷ ἑνί, ἐπὶ τοῖς τρισκαίδεκα μόσχοις. καὶ δύο δέκατα τῷ κριῷ τῷ ἑνί, ἐπὶ τοὺς δύο κριούς. δέκατον δέκατον τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί, ἐπὶ τοὺς τέσσαρας, καὶ δέκα ἀμνούς. καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντός, αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν. Εἶτα καθ' ἡμέραν ἑνὸς ὑπεξαιρουμένου μόσχου, τὰ C τῆς θυσίας ἐν ἴσῳ τρόπῳ τε καὶ μέτρῳ. δύο γὰρ οἱ κριοί, καὶ ἀμνοὶ δεκατέσσαρες, καὶ χίμαρος εἷς. καὶ γοῦν τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ μόσχοι προσεκομίζοντο δύο καὶ δέκα· ἕνδεκα δὲ τῇ τρίτῃ. τῇ δὲ τετάρτῃ, δέκα· καὶ ἐννέα τῇ πέμπτῃ, ὀκτὼ τῇ ἕκτῃ, καὶ ἑπτὰ κατὰ τὴν ἑβδόμην. συνίης οὖν ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁ τῶν μόσχων ἀριθμὸς ἐν ὑφέσει μόνος, ἐν ἴσῳ γε μήν, ὅ, τε τῶν κριῶν, καὶ μὴν καὶ ὁ τῶν ἀμνῶν τά τε τῆς σεμιδάλεως, καὶ τῶν ἐκχεομένων; ΠΑΛ. Καὶ τί τὸ D χρῆμα, ὦ τᾶν; ἀνθ' ὅτου δὲ δὴ μόσχοι μὲν ἐν ἀρχαῖς τρισκαίδεκα, ἐν ὑφέσει δὲ καθ' ἡμέραν ἑνὸς ἀποκλεπτομένου· κριοὶ δὲ δὴ πάλιν δύο καὶ ἀμνοὶ δεκατέσσαρες, χιμάρου ταῖς θύμασιν ἐπισυνεζευγμένου. ΚΥΡ. Δυσκατάληπτος μὲν, ὦ Παλλάδιε, τῶν τεθεσπισμένων ὁ νοῦς, καὶ ἀμυδρὸν τῇ φύσει τὸ χρῆμά ἐστι. πειράσομαι δὲ ὡς ἔνι, τό γε εἰς νοῦν ἧκον, εἰπεῖν. μεθαρμόσεις δὲ ὅτι πρὸς τὸ ἄμεινον αὐτός, εἰ μὴ κατ' E ὀρθὸν διαθέοιμι τοῦ σκοποῦ. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Διακείσομαι. ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἔοικε τοίνυν τὸ θεῖον ἡμῖν χρησμῴδημα τήν τε τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ἐν νόμῳ παιδαγωγίαν, καὶ τῶν διὰ πίστεως εἰσκεκομισμένων εἰς ἁγιασμὸν ἀνατυποῦν τὴν κλῆσιν. δηλοῖ δὲ, οἶμαί που, τῆς θυσίας τὸ αἴνιγμα, ὅτι δύο μὲν ἦσαν καιροὶ καθ' οὓς ἂν νοοῖντο πεπαιδαγωγῆσθαι πρὸς θεογνωσίαν καὶ εἰς νομικὴν πολιτείαν, αἱ τῶν Ἰουδαίων ἀγέλαι.

A τίνες δ᾽ αὖ εἶεν οἱ τοιοίδε χρόνοι, ἢ ἐκεῖνοί που πάντως καθ᾽ ὃν ἦν ἔτι που Μωσῆς, Ἰησοῦς τε καὶ κριταὶ, καὶ καθ᾽ ὃν οἱ προφῆται μέχρις Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, τοῦ καὶ περισσότερον ἔχοντος κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνὴν, ἀποστολῆς δηλονότι καὶ λειτουργίας προφητικῆς. ἀλλ᾽ ἐν χρόνοις τοῖς δυσὶν ὑπεμφαίνει τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν γεγενῆσθαί τινας βίου μὲν τρίβον ἰόντας τὴν ἐπαινουμένην ἐν νόμῳ, πλὴν οὐκ ἐν ἴσῳ μέτρῳ, καὶ ἰσοστάθμην ἐμφερεστάτην, δυνάμει τε B καὶ εὐεξίᾳ πνευματικῇ. οἱ μὲν γὰρ ἦσαν τῆς ἀνωτάτω τυχὸν, ἧς αὖ τύπος ὁ μόσχος. ἕτεροι δὲ αὖ, τῆς ὡς ἐν μεσότητι νοουμένης. σημεῖον δ᾽ ἂν γένοιτό που καὶ τῆσδε, κριός. καὶ τρίτοι πρὸς τούτοις, τῆς ἐπὶ βραχὺ μειονεκτουμένης καὶ ἐν ὑφιζάνοντι μέτρῳ, καθάπερ ἀμέλει πάρεστι νοεῖν ὡς ἐν μεγέθει σωματικῷ τοῖς ἀμνοῖς. ἢ γὰρ, οὐχὶ μείων μὲν μόσχου κριὸς, ὑποκάθηται δὲ τοῦ κριοῦ μέγεθος, ὁ ἀμνός; ΠΑΛ. Φημὶ, πῶς γὰρ οὔ; ΚΥΡ. Οὐκοῦν τῆς ἑκάστου ποσότητος, C δῆλον δὲ ὅτι τῆς ἐν ἐπιεικείᾳ, τύπος ἂν εἴη καὶ μάλα σαφὴς, τὰ ὠνομασμένα τῶν ζώων. ἐπειδὴ δὲ τὸ προὖχον ἀεὶ καὶ ἀπόλεκτον, μεῖον πως ἐν ἀριθμῷ, τοῦ δευτέρου δὲ καὶ τρίτου, σπάνιον γὰρ, ταύτῃ τοι τρισκαίδεκα μόσχοι, δύο δὲ οἱ κριοὶ, καὶ δεκατέσσαρες οἱ ἀμνοί. ἐπειδὴ δὲ δύο τοὺς κριοὺς εἶναί φαμεν, ἐν διπλῷ τῶν θυμάτων ὁ ἀριθμός. ἀντὶ γὰρ ἀμνῶν ἑπτὰ, δεκατέσσαρες οἱ μόσχοι, δύο γε μὴν, οἱ κριοί· ἢ οὐκ εἰκὸς σεπτούς τε καὶ ἱεροὺς γενέσθαι πολλοὺς, καὶ D κατά γε τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην αὐχοῦντας τὸ ἄμεμπτον; καθάπερ ἀμέλει περί τε Ζαχαρίου καὶ τῆς Ἐλιζάβετ ὁ θεῖος ἡμῖν γέγραφεν εὐαγγελιστὴς, ὅτι ἦσαν δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου, ἄμεμπτοι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ. Φημί· καὶ γάρ που Θεὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα κατῃτιᾶτο λέγων. E πῶς ἐγένου πόρνη πόλις πιστὴ Σιὼν, πλήρης κρίσεως, ἐν ᾗ δικαιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ; ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἦν οὖν ἄρα δικαιοσύνη κατὰ νόμον, καθ᾽ ἣν καὶ εἰκὸς γενέσθαι δοκιμωτάτους ἐν ὑπακοῇ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ δὲ πάντως τελειοῦντος εἰς ἁγιασμὸν τοῦ νόμου. ΠΑΛ. Εὖ ἔφης. ΚΥΡ. Οὐκοῦν τὴν τοῦ Ἰσραὴλ κλῆσιν ὑποσημαίνοντες, ὡς ἐν ὑπερτάτοις τε καὶ μέσοις, καὶ τοῖς ἔτι μείοσι, μόσχοι τε καὶ κριοὶ, καὶ μὴν καὶ ἀμνοὶ κατεθύοντο τῷ Θεῷ.

A Quænam porro ſunt ea tempora, niſi illa prorſus, primum quo adhuc Moyſes erat & Ioſue & Iudices; deinde quo prophetæ vſque ad Ioannem Baptiſtam, qui iuxta Saluatoris vocem abundantiorem habuit legationem ac miniſteriũ propheticũ? Sed in his duobus temporibus indicat ſacra ſcriptura fuiſſe nonnullos, qui vitæ ſemitam tenerent lege laudatam, non eadem menſura tamen nec robore magnitudineque ſpirituali per totum ſimili: B alii namque magnitudine ſumma erant, cuius figuram vitulus habet: alii viciſſim media quadam præditi, cuius ſignum eſſe aries poteſt: tertii præter hos paulo adhuc minore & inferiore menſura, vt profectò in agnis videre licet, ſi corporis magnitudinem conſideremus. Quid enim? nonne aries vitulo minor eſt, & agnus ariete magnitudine corporis inferior? PALLAD. Fateor. Cur enim negem? CYRILL. Ergo animalia, C quæ commemorata ſunt, vniuſcuiuſque magnitudinis, quæ nempe in virtute ſpectatur, figura; & quidem perſpicua ſunt. Sed quoniam quicquid præſtat & excellit, id minore numero eſt, quàm ſecundum & tertium, quippe cum rarum ſit, hac de cauſa tredecim vituli, duo vero arietes, ac denique quatuordecim agni ſunt. Ac quoniam duos eſſe arietes dicimus, numerus victimarum duplo maior eſt: nam pro ſeptem agnis quatuordecim D ſunt vituli, duo tamen arietes. Quid enim? Nonne par eſt multos fuiſſe admirandos ſanctoſque viros, qui ſecundum iuſtitiam, quæ in lege eſt, ſine querela ſe eſſe gloriari poſſent, vt profectò de Zacharia & Elizabeth diuinus Euãgeliſta ſcripſit, [Erant iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela.] PALLADIVS. Fateor: Namque Iudæorum matrem Deus acE cuſauit dicens, [Quomodo facta es meretrix ciuitas fidelis Sion, plena iudicii, in qua iuſtitia pernoctauit in ea?] CYRILL. Erat ergo iuſtitia ſecundum legem, ex qua par eſt probatiſſimos in Dei obſequio fuiſſe, quamuis lex non omnino ad ſanctificationem conſummaret. PALLADIVS. Rectè ais. CYRILL. Ergo vt Iſraëlis vocationem tanquam in ſummis, mediis & infimis ſignificarent, vituli & arietes & agni denique Deo immolabantur:

Luc. 1.

ac vitulorum numerus erat in dies paucior, vtpote cum electi illi deficerent in dies, & conſequentia ſemper tempora pręſtantium probatiſſimorumque virorum inopia laborarent, ad ipſum vſque ſeptimum tempus, id eſt, aduentum Saluatoris noſtri, quo tandem ſabbatiſmus ille in ſpiritu, & operum ceſſatio ad peccatũ pertinentium extitit. Nam in Chriſto iuſtificati ſumus, cum præſens ſęculũ iam ad extremum properaret. Eiuſque rei figura rurſum eſt, quod in extremo totius hebdomadæ loco ſabbatum eſt collocatum. Ea propter ſapienti ratione veterum quidem ſacrificiorum oblationem vſque ad ſabbatum perducit, in eoque ſiſtit: Nimirum vocationem illam legis, illique conſentaneum ſacrificandi ritum, & è contrario ritum alium, qui in Chriſto perficitur, infert dicens, [Et die octauo exodium erit vobis : omne opus ſeruile non facietis in eo: & offeretis holocauſtum hoſtiam in odorem ſuauitatis Domino, vitulum vnum, arietem vnum, agnos anniculos ſeptem immaculatos ſacrificia eorum & libamina eorum vitulo & arieti & agnis, iuxta numerum eorum, & iuxta iudicium eorum, & hircum de capris vnum pro peccato, præter holocauſtum ſempiternũ. Sacrificia eorum & libamenta eorum. Hæc facietis Domino in feſtis veſtris præter vota veſtra, & ſpontanea veſtra, & holocauſta veſtra, & ſacrificia veſtra, & libamina veſtra, & ſalutaria veſtra.] Audis legem aperte dicentem, [Exodium eſt.] Nam ille in vmbris cultus & illa in figura inſtitutio octauo die exceſſit, quo die reuixit Chriſtus, & circũciſionis in ſpiritu tempus aduenit. Excluſa eſt enim vetus illa vocatorum turba, quod infidelitatis crimine laboraret: & è regione quodammodo exortus eſt nouus populus, qui ſpirituali robore inſignis eſſet: id enim eſt vitulus, & perfecte probatus, vt qui iam plena ſit ætate, id enim ſignificat aries, & illius in Chriſto infantiæ atque innocentiæ eximia pulchritudine prędirus, id quod agno deſignatur, ſi etiam numero perfectiſſimo ſpectetur. Nam quod ait ſeptem agnos eſſe, id prorſus ſignificat. Sequitur etiam hircus quoque: nam in Chriſto per fidem commendatur & probatur vnà cum eo in odorem ſuauitatis ad Deum aſcendens, vt ſæpe iam diximus. PAL. Ita ſe res habet. CYR. Ceterum in Chriſto nos ſabbatum acturos eſſe ad requiem peruenientes,

Num. 29.

A καὶ ἐν ἐλάττοσιν ἀεὶ τῶν μόσχων ὁ ἀριθμός, ὡς ἐκλειπόντων ἀεὶ τῶν ἐξειλεγμένων καὶ τῶν ἐν ὑπεροχαῖς, καὶ δοκιμωτάτων, τὴν ἔνδειαν νοσοῦντος ἀεὶ τοῦ καιροῦ, καὶ μέχρι τῆς ἑβδόμης, τοῦτ' ἔστι, τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, καθ' ὃν, ὁ σαββατισμὸς ἐν πνεύματι, καὶ κατάληξις ἔργων τῶν εἰς ἁμαρτίαν ἀνέφυ λοιπόν. δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, κατέρροντος ἤδη πρὸς τέλος τοῦ παρόντος αἰῶνος. σημεῖον δ' ἂν γένοιτο καὶ τοῦδε πάλιν, τῆς ὅλης ἡμῖν ἑβδομά-B δος ὡς ἐν ἐσχάτοις τὸ σάββατον κείμενον. ταύτῃ τοι σοφῶς ἵστησι μὲν ὁ νόμος φησὶ μέχρι τοῦ σαββάτου τῶν ἀρχαίων θυμάτων τὴν προσκομιδὴν, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐν νόμῳ κλῆσιν, καὶ τὴν κατ' αὐτὸν ἱερουργίαν, ἀντεισφέρει δὲ ὥσπερ τὴν ἐν Χριστῷ λέγων. καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐξόδιον ἔσται ὑμῖν. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ. καὶ προσάξετε ὁλοκαύτωμα κάρπωμα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ κυρίῳ μόσχον ἕνα, κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτὰ ἀμώ-C μους. αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν τῷ μόσχῳ καὶ τῷ κριῷ καὶ τοῖς ἀμνοῖς κατὰ ἀριθμὸν αὐτῶν, κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν. καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας· πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διὰ παντός. αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν· ταῦτα ποιήσετε κυρίῳ ἐν ταῖς ἑορταῖς ὑμῶν, πλὴν τῶν εὐχῶν ὑμῶν, καὶ τὰ ἑκούσια ὑμῶν, καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν, καὶ τὰς θυσίας ὑμῶν, καὶ τὰς σπονδὰς ὑμῶν, καὶ τὰ σωτήρια ὑμῶν. ἀκούεις τοῦ νόμου λέγοντος ἐναργῶς, ἐξόδιόν ἐστιν; ἐκβέβηκε γὰρ ἡ ὡς ἐν σκιαῖς D λατρεία, καὶ ἡ ἐν τύπῳ παίδευσις, κατὰ τὴν ὀγδόην, καθ' ἣν ἀνεβίω Χριστὸς, καὶ τῆς ἐν πνεύματι περιτομῆς εἰσπέπαικεν ὁ καιρός. ἐξεκλείσθη μὲν γὰρ ἡ ἀρχαία τῶν κεκλημένων πληθὺς, ἔγκλημα νοσοῦσα τὴν ἀπιστίαν, ἀντανέφυ δὲ ὥσπερ λαὸς ὁ νέος, καὶ διαπρέπων μὲν ἰσχύϊ πνευματικῇ, τοῦτο γὰρ ὁ μόσχος, εὐδοκιμῶν δὲ τελείως, ὡς ἐν ἡλικίας πληρώματι, E τοῦτο γὰρ ὁ κριὸς, τῆς δὲ ἐν Χριστῷ νηπιότητος καὶ ἀκακίας τὸ ἐξαίρετον κάλλος τοῦτο γὰρ ὁ ἀμνὸς, εἰ καὶ ἐν πληθύϊ νοοῖτο τῇ τελειοτάτῃ. τὸ γὰρ εἶναι λέγειν ἑπτὰ τοὺς ἀμνοὺς, τοῦτό που πάντως ὑποδηλοῖ. ἕπεται γὰρ, καὶ ὁ χίμαρος. ἐν Χριστῷ γὰρ εὐδοκιμεῖ διὰ πίστεως, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀναβαίνων τῷ Θεῷ, καθὰ πολλάκις εἰρήκαμεν. ΠΑΛ. Ὧδε ἔχει. ΚΥΡ. Ὅτι δὲ σαββατιοῦμεν ἐν Χριστῷ, καταλύοντες

εἰς ἀνάπαυσιν, διά γε τοῦ δεῖν σπουδασμάτων ἡμᾶς καταλῆξαι κοσμικῶν καὶ γεωδεστέρας φροντίδος οὐκ ἀνεχομένους ἔτι, κατατρυφᾶν δὲ μᾶλλον τοῦ κυρίου, καθὰ γέγραπται, καὶ κλῆρον ἔχοντας παρ' αὐτῷ τὸν ἐξαίρετον, ἐμφανίζει λέγων ἐν τῷ Λευιτικῷ πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἐὰν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, καὶ ἀναπαύσητε τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, σάββατα τῷ κυρίῳ· ἓξ ἔτη σπερεῖς τὸν ἀγρόν σου, καὶ ἓξ ἔτη τεμεῖς τὴν ἄμπελόν σου, καὶ συνάξεις τὸν καρπὸν αὐτῆς. τῷ δὲ ἔτει τῷ ἑβδόμῳ σάββατα. ἀνάπαυσις ἔσται τῇ γῇ ὑμῶν, σάββατα τῷ κυρίῳ. τὸν ἀγρόν σου οὐ σπερεῖς, καὶ τὴν ἄμπελόν σου οὐ τεμεῖς, καὶ τὰ αὐτόματα ἀναβαίνοντα τοῦ ἀγροῦ σου οὐκ ἐκθερίσεις, καὶ τὴν σταφυλὴν τοῦ ἁγιάσματός σου οὐκ ἐκτρυγήσεις. ἐνιαυτὸς ἀναπαύσεως ἔσται τῇ γῇ. καὶ ἔσται τὰ σάββατα τῆς γῆς βρώματά σοι, καὶ τῷ παιδί σου, καὶ τῇ παιδίσκῃ σου, καὶ τῷ μισθωτῷ σου, καὶ τῷ παροίκῳ τῷ προσκειμένῳ πρὸς σέ· καὶ τοῖς κτήνεσί σου, καὶ τοῖς θηρίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ σου ἔσται πᾶν τὸ γένημα αὐτοῦ εἰς βρῶσιν. καὶ ἐξαριθμήσεις σεαυτῷ ἑπτὰ ἀναπαύσεις ἐτῶν, ἑπτὰ ἔτη ἑπτάκις. καὶ ἔσονταί σοι ἑπτὰ ἑβδομάδες ἐτῶν ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα ἔτη. καὶ διαγγελεῖτε σάλπιγγος φωνῇ ἐν πάσῃ τῇ γῇ ὑμῶν, ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνός. τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἱλασμοῦ διαγγελεῖτε σάλπιγγι ἐν πάσῃ τῇ γῇ ὑμῶν. καὶ ἁγιάσετε τὸ ἔτος, τὸν πεντηκοστὸν ἐνιαυτόν, καὶ διαβοήσετε ἄφεσιν ἐπὶ τῆς γῆς πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν. ἐνιαυτὸς ἀφέσεως σημασία αὕτη ἔσται ὑμῖν. καὶ ἀπελεύσεται εἷς ἕκαστος εἰς τὴν κτῆσιν αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος εἰς τὴν πατριὰν αὐτοῦ ἀπελεύσεται. συνίης οὖν ὅπως θερίζειν τε καὶ σπείρειν, καὶ ἀμπελώνων εἶναι μελεδωνοὺς ἐφίησι μὲν ὁ νόμος, περὶ τῆς ἑβδόμης; ἀνεῖσθαί γε μὴν τῆς ἐπὶ τούτοις φροντίδος προστέταχε κατὰ τὴν ἑβδόμην. ἀνιέμεθα γὰρ σαββατίζοντες ἐν Χριστῷ καὶ τῶν ἐπιγείων ἀποστήσαντες τὴν φροντίδα, καὶ ἀποφοιτῶντες εἰσάπαν τῶν εἰκαίων περισπασμῶν. ἑπτὰ ἑβδομάδας ἐτῶν, τουτέστιν, αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἐφ' ἑτοίμοις τε καὶ προκειμένοις διατελέσομεν ἀγαθοῖς, δῆλον δὲ ὅτι τοῖς παρὰ Θεοῦ καὶ πνευματικοῖς ἐντρυφῶντές τε καὶ ἑορτάζοντες. καιρὸς γὰρ ἀφέσεως ἔσται πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὁ ἐν ἐσχάτοις, ὅτε καὶ ἕκαστος εἰς

A cùm à mundanis ſtudiis ceſſauerimus, neque terrenas curas adhuc patiemur, ſed potius in Domino, ſicut ſcriptum eſt, delectabimur, poſſeſſionemque apud eum egregiam habebimus, declarat cùm in Leuitico Moyſi rerum ſacrarum doctori, dicit. [Loquere filiis Iſraël, & dices ad eos, Si ingreſſi fueritis in terram, quam ego do vobis, requieſcete facietis terram, quam ego do vobis, ſabbata Domino: ſex annis ſeres B agrum tuum, & ſex annis putabis vitem tuam, & colliges fructum eius: anno autem ſeptimo ſabbata, requies erit terræ veſtræ, ſabbata Domino: agrum tuum non ſeres, & vitem tuam non putabis; & quæ ſponte naſcuntur in agro tuo, non demetes: & vuam ſanctificationis tuæ non vindemiabis; annus requietionis erit terræ, & erunt ſabbata terræ, cibus tibi & ſeruo tuo, & mercenario tuo & inquilino, qui applicatus eſt ad te: & iumentis tuis, & beſtiis quæ ſunt in C terra tua, erit omne quod naſcetur ex eo in eſcam: & numerabis tibi ſeptem requietiones annorum, ſeptem annos ſepties; & erunt tibi ſeptem hebdomades annorum, quadraginta nouem anni: & annunciabitis voce tubæ in omni terra veſtra; & menſe ſeptimo, decimo die menſis, die propitiationis, annunciabitis tuba in omni terra veſtra: & ſanctificabitis annum, quinquageſimum annum: & clamabitis remiſſionem in terra omD nibus habitantibus in ea. Annus remiſſionis ſignificatio hæc erit vobis, & reuertetur vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuam, & vnuſquiſque in familiam ſuam reuertetur.] Intelligis igitur permittere quidem legem, vt aretur ac ſeratur, & vineæ excolantur ante annum ſeptimum. Septimo autem, vt earum rerum cura leuemur, præcipere: relaxamur enim, cum in Chriſto ſabbatum agimus, & à terrenis rebus curam abducimus, & à vanis diſtractionibus prorſus recediE mus. [Septem hebdomadas annorum,] id eſt, per ſæcula ſæculorum: boniſque perfruemur paratis & in promptu poſitis, nimirum iis quæ à Deo dabuntur, boniſque ſpiritualibus oblectabimur, ac feſtum agemus. Nam extremum illud tempus remiſſionis erit omnibus nobis, qui vbique terrarum ſumus, cum vnuſquiſque ad ſuam

Leuit. 25.

A poſſeſſionem, id eſt, ad conuenientem ſibi ſortem à Deoque ſibi tributam reuertetur. Vt enim varia ſunt Sanctorum vitæ genera, ſic item præmiorum erunt, cum pro vniuſcuiſque geſtorum ratione Deus retributionem admetietur. Meminit etiam tubæ, quæ hæc commoda nunciabit. Nam noſtri ſabbatiſmi, eius nimirum qui in Chriſto celebratur, remiſſionis quoque & poſſeſſionum redditionis tempus, illa eſt è mortuis reſurrectio per tubæ ſignificationem & vocem angeli ſuo tempore futura, in qua præclarus ille Sanctorum cœtus audiet Chriſtum dicentem, Matth. 25. [Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.] Quod vtinam aſſequi nobis contingat gratia & benignitate domini Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, per quem, & cum quo, Deo & Patri gloria cum ſancto Spiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſæculorum. Amen.

τὴν ἑαυτοῦ δραμεῖται κτῆσιν, τοῦτ᾽ ἔστιν, εἰς τὸν αὐτῷ πρέποντα κλῆρον, καὶ ἐκνεμηθέντα παρὰ Θεοῦ. διαφορὰ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῆς τῶν ἁγίων ζωῆς, οὕτω καὶ γερῶν, ἀναλόγως τοῖς ἑκάστου κατορθώμασιν ἐπιμετροῦντος Θεοῦ τὴν ἀντέκτισιν. διαμέμνηται δὲ καὶ τῆς τὰ τοιάδε διαγγελούσης σάλπιγγος. καιρὸς γὰρ ἡμῖν σαββατισμοῦ, ὡς ἐν Χριστῷ δηλονότι, καὶ μὴν καὶ ἀφέσεώς τε καὶ κληροδοσίας, ἡ διὰ σάλπιγγός τε καὶ ἀγγέλου φωνῆς ἐσομένη κατὰ καιροὺς ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσις, ἐν ᾗ καὶ ἡ λαμπρὰ τῶν ἁγίων πλη- B θύς, ἀκούσεται λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἧς καὶ ἡμᾶς γένοιτο τυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι᾽ οὗ καὶ μεθ᾽ οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

FINIS LIBRI DECIMISEPTIMI.

INDEX
RERVM QVÆ IN HIS
D. CYRILLI GLAPHYRORVM,
ET DE ADORATIONE IN SPIRITV
ET VERITATE, LIBRIS CONTINENTVR.

In hoc volumine, quoniam duo varij tractatus, vt ſuperius patet, ſua quiſque paginali nota & folio, vt appellant, diſpeſcuntur : notabis interim lector, quæcunque memorabilia in indicis curſu hac litera A, in fine ταſτι diſtincta reperientur, prioris eſſe partis in volumine ; quæ vero litera B, poſterioris.

A.

AARON ſemper non poterat ingredi ſancta ſanctorum, 369.a Quid hoc ſignificet, 370.a De ritu quo Aaron vngebatur, & quo præcipitur ſacrificare. 371.a Pro proprio peccatis ſacrificans, cur non Pontificio habitu induatur. 372.a,

Aaron cur adiunctus Moyſi. 74.b
Significat Chriſtum. 452.452.b.
Figura Sacerdotis. 478.b
Abel fuit paſtor ouium. 15. eſt typus Chriſti. 19.a
Ablutio manuum, ac pedum, quid ſignificaret. 312.b
Abominatio idolum appellabatur in ſacra ſcriptura. 41.b
Abraham quinque reges vincens quid ſignificet. 137.b
Abrahæ promiſſio non ſpectat ad ipſum ſolum. 67.a
Abraham multarum gentium pater. 67.a
Abraham quomodo cum Deo feriat pactum. 74.a
Abraham filio ſuo quærendam vxorem mandat. 89 Non vult eam eſſe ex Chananæis. ibidem. Quid hoc ſignificet 90. Eius ſeruus quodnam ſignum bonæ indolis Rebeccæ acceperit. ibid.a
Abraham quomodo paratus fuerit immolare filium ſuum Iſaac. 82.& ſeqq. Hæc immolatio ſignificabat Chriſtum pro nobis offerendum. 84. Quid præterea hæc immolatio ſignificet. 85. Cur à Deo tentatus ſit. 87. Abraham in hoc facto laus. ibid.a
Acceſſus ad Deum qualis debeat eſſe. 512. 314. 315.b
Adoleſcentiæ vitiis notati qui ſint. 482.b
Aduentus Chriſti & gratiæ tempus, vt ſignificetur. 274.b
Quinto tempore ſignificatus. 277.b
Verno tempori ſimilis. 331.b
Matutino tempori ſimilis. 344.b
Per veſperam ſignificatur. 425.b
Fit redemptio Iudæorum. 469.b
In conſummatione ſæculorum per veſperam ſignificatur. 552.b
Aduentus Chriſti figura. 594.b
Aduenæ in mundo qui ſint. 259.a
Ægyptii quodnam idolum colebant. 33.a
Ætates mundi quinque. 267.a
Ægyptiorum mos vitantium cadaueris occurſum. 36.b
Ægyptii vitulum coluere. 40.b
Ægyptiorum mos in ingreſſu templorum. 64.b
Ægyptiorum aurea vaſa transferre, quid ſit. 45.b
Ægyptiarum mulierum conſuetudo in ingreſſu templi. 311.b
Æqualitas à Deo præſcribitur, & ab ipſa natura demonſtratur. 203.b
Ætas adhuc tenera in Chriſto non eſt grauioribus præceptis oneranda. 575.b
Affectus vitioſi in dies ſerpunt, niſi præcidantur. 123.b
Afflictiones adducũt hominem ad Deum 282.a
Agar & Sara typus duorum teſtamentorum. 75.a
Agar quid ſignificet. 68.a
Agar ſuperba 72. Eiicitur domo Abrahæ, ac poſtea redit. ibidem. Dimittitur iterum ex domo per Abraham. 71.a
Agnus paſchalis cur debuerit comedi non confractis oſſibus. 273. Cur lumbis præcinctis. 174. Cur calceatis. ibid. Cur feſtinanter. ibidem. Qui eum comederant ab angelo per-

cutiente liberati. 275. Quid hoc ſignificet. ibidem 2
de manducatione Agni paſchalis 265. & ſeq. Cur decimo die inducatur ſeruandus vſque ad 14. 266. a
Agnus quare ſaltem octo dierum debeat eſſe qui offeratur, quid ſignificet. 279. a
Agni Paſchalis ad eſum proximus accerſendus quid ſignificet. 269. Agnus paſchalis eſt figura Chriſti. 270. Agni carnes aſſæ quid ſignificent. 271. De aliis agni ceremoniis, vt lactuca, azymis, &c. 272. & ſeq. a
Agnus paſchalis quare debuerit comedi aſſus, non elixus. 272. Quare cum capite, pedibus & inteſtinis. ibid. Cur nihil ex eo reſeruatum in mane. 273. a
Agnus cur ad Aquilonem immolaretur. 562. b
Cur lactans non mactaretur. 559. b
Agnus immolandus Chriſtus erat. 594. 595. b
Quomodo comederetur, & quid ſignificaret. 598. b
In Chriſti figuram quo tempore immolaretur. 607. b
Alarum confractio quid ſignificet. 564. b
Altare in quo ſacrificia offeruntur eſt ipſe Emmanuel. 290. & 324. b
Æneum quid ſignificet. 302. b
Thymiamatis quid ſignificet exponitur. 305. b
Aureum ſignificat Chriſtum. 335. b
Aureum ſanguine perunctum Chriſti mortem ſignificat. 351. b
Altare aſcendere cur negatum in lege. 434. 435. b
Album ſignificat ſplendorem operum. 147. a
Altare conſtructum ex lapidibus quid myſticè ſignificet. 427. 428. a
Altare Moyſis ſignificat Eccleſiam Chriſti. 329. a
Amplexus typus vnitatis. 209. a
Ambulare cum Deo quid ſit. 168. b
Amor rerum mundanarum formidoloſum reddit. 150. b
Alter erga Deum, alter erga proximum. 243. b
Angeli iuſtorum auxilio deſtinati. 113. b
Ad opem ferendam fidelibus conſtituti. 121. b
Angelus ignis ſpecie in rubo apparens Moyſi, quid ſignificet. 61. b
Angelorum deſiderium videndi Deum. 295. b
Angeli ſunt adminiſtratores. 296. b
Angelorum bonitas multis partibus noſtram menſuram ſuperat. 560. b
Angelus colluctans cum Iacob figura eſt Chriſti. 168. a
Angeli à Deo creati. 7. a
Angelorum cura de hominibus. 116. a
Anima ſine legibus, aut rectore facilè prolabitur. 334. a
Animus voluptate captus debilis ad opera Dei. 113. b
Animæ ſanctorum corporibus ſolutæ in cælo ſunt. 188. b
Animæ nondum baptizatorum, ſed iam fidelium ſunt virgines deſponſatæ Chriſto per fidem. 258. b
Animis impuris non iungitur Chriſtus. 434. b
Animo immundo & impuro, qui nam ſint. 483. b
Anima vt decorata eſſe caſta & pura. 487. b
Animæ in ſcriptura ſignificatio varia. 565. b
Animantium & rerum inanimatarum qualitates homini comparat ſcriptura. 497. 498. b
Mundorum & immundorum diſtinctio quid ſignificet. 498. b
Animal mundum dicitur quod ruminat. 500. b
Animantium plurimorum ſignificatio. 505. vſque ad 509. b
Animalia caudam non habentia cur reiicerentur. 524. b
Annus ſeptimus & quinquageſimus quid ſignificarent. 466. b
Annus remiſſionis, tempus gratiæ, & aduentum Chriſti ſignificat. 274. b
Annulus quid ſignificet. 200. a
de perſecutione Antichriſti, quæ iudicium præcedet. 138. a
Antichriſtus in fine mundi quid faciet. 138. a
Antichriſtus eſt alienigena. 279. b
Apocalypſis à Ioanne deſcribitur, & ab Eccleſia recipitur. 188. b
Apoſtatæ à fide ſenſim fiunt, qui mores gentilium admirantur. 229. a
Apoſtatæ qui dicantur. 184. b
Apoſtoli columnæ dicuntur. 84. b
Apoſtolorum chorus ſignificatur per adminiſtratores Aaron. 454. b
Apoſtolorum prædicatio. 330. a
Apoſtolorum fructus. 126. a
de Apoſtolorum perſecutione. 230. a
Apoſtoli etiam iudicabunt. 228. a
Apoſtoli à Chriſto vocati fuerunt, non ſe ipſos intruſerunt ad officium Apoſtolatus. 349. a
Aqua vino mixta quid ſignificet. 212. a
Aquæ amaræ per Moyſem dulces redditæ quid ſignificent. 282. a
Aqua per Moyſem mutata in ſanguinem quid ſignificet. 303. a
Aqua ex petra per Moyſem educta quid ſignificet. 312. 313. 314. a
Aqua viua ac pura verbum Dei viuificans ſignificat. 496. b
Arca legem, hoc eſt Dei verbum tegebat. 158. b
Arca teſtamenti Chriſti corpus ſignificat. 292. 293. b
Arcæ teſtamenti myſtica expoſitio. 292. 293. b
de Arca Noë 31. a
Arcæ Noë longitudo & latitudo quid ſignificet. 36. Significat Eccleſiam. 38. Eam ingreſſi quid ſignificent. ibidem. De animalibus quæ in ea fuerunt. 39. a
Area in ſcripturis quid ſignificet. 98. b
Ariani perſtringuntur. 273. a
Arietis ſacrificium quid ſignificet. 372. a
Armus, maxillæ, & ventriculus. 464. b
Armus coctus fortitudinem miti animo vinctam ſignificat. 587. b
de benedictione Aſer, quidque Aſer ſignificet. 232. a
Aſinus permutandus oue quid ſignificet. 278. a
Aſtrologiæ prædictionibus fidem accommodantes, & auguriis, apoſtatæ ſunt. 184. a
Aſtrologorum pæna in lege veteri. 185. 186. b
Aues immundæ quæ carniuoræ. 71. a
Aues in curatione lepræ quid ſignificet. 356. 366. a
Auguria Chaldæorum. 70. a
Auguriorum & incantationum vanitas. 209. b
Aulæorum opificium, ſeu cortinarum quid ſignificet. 315. b
Aures amputatæ ſignificant eum qui non obedit fidei. 307. b
Aurum ſymbolum diuinitatis. 293. & 300. b
Gratiam & gloriam ſignificat. 299. b

Et immortalem naturam. 303.b
Azymum ſignificat homines baptiſmate purgatos. 445.b
Azymi panes quare ad agnum adhiberentur. 80.b

B.

BAlaam hiſtoria exponitur. 191.192.b
Baptiſmus non iteratur. 186.b
Non fit igne ſenſibili, ſed ſpiritu ſancto. 436.b
Baptiſmatis figura. 312.b
Babylonica confuſio Iudæorum typus. 45.a
Baptiſmum non eſſe differendnm. 273.a
Baptiſmi effectus. 358.a
Barba prudentis rationem ſignificat. 346.b
Beneuolentia mutua modice ac temperate vtendum. 266 b
de Bello ſpirituali. Quomodo peragendum. 421. 422.a
Beniamin quid ſignificet. 132.a
Beniamin eſt filius doloris. 138.a
Beniamin benedictio quid ſignificet. 241.a
Bethel eſt domus Dei. 176.a
Benedictio Iacob eſt nominis mutatio. 171. Benedictio Iacob in lucta cum angelo quid ſignificet. ibidem.a
de Benedictionibus duodecim patriarcharum. 211. de Benedictione Ruben. ibid. Cubile patris aſcendens eſt typus Synagogæ. ibidem. Quid hæc benedictio ſignificet 211 & ſeqq. de Benedictione Simeon & Leui, quidque hæc benedictio ſignificet. 215. & ſeq. a
de Benedictione Iuda. 220. Eius benedictio accommodatur Chriſto. 220. 221. a
de Benedictione Zabulon. 224. 225. Accommodatur eadem Chriſto. 225.a
de Benedictione Iſſachar. 227. Accommodatur ea Chriſto. ibid.a
de Benedictione Dan. 228. 229. Quid ea ſignificet. 229.230.a
de Benedictione Gad. 231. Accommodatur ea Chriſto. ibidem.a
de Benedictione Aſer, eaque Chriſto accommodatur. 232.a
de Benedictione Nephthalim Chriſto accommodata. 233. & ſeq.a
de Benedictione Ioſeph. 237. De eadem accommodata Chriſto. ibidem.a
de Benedictione Beniamin, quid ea ſignificet. 241.a
Benedictionis Iacob, & Eſau differentia. 104 a
Beſeleel, & Eliab opifices tabernaculi quid ſignificarent. 325.b
Blaſphemia morte in lege mulctabatur. 314 b
Bona cum poſſidemus non magni facimus. 16.b
Bos quid ſignificet. 368.b
Sacrum ac purum hominum genus ſignificat. 250.b
Bouis immolatio quid ſignificet. 561.b
Buxus quid myſticè ſignificet. 236.a

C.

CÆremoniarum variarum ratio. 454 b
Calamitates aliorum leuandæ. 271 b
Candelabrum vt Chriſti lumen ſignificaret. 335b
Candelabri tabernaculi expoſitio. 298.b
numerus annorum vitæ in poſteris Cain cur à Scriptura taceatur. 21.a
Cain fuit agricola. 14. Fuit author inuidiæ. 16. commiſit ſeptem peccata. 17. fuit typus Iſraëlis. 18.a
Cain ſacrificium quare Deo non fuerit acceptum. 20.a
Calceamentum eſt typus mortis & corruptionis. 263.a
Calceus quid ſignificet. 274.a
Caleb quid ſignificet. 392 a
Caligo ſignificat obſcuritatem diuinorum dogmatum. 321.a
Caper ex lege pro peccato mactabatur. 347.a
Caput & capilli quid myſticè ſignificent. 417a.
Caput quid in Scripturis ſignificet. 86.a
Capilli ex capite, cogitationes ex mente exiſtentes ſignificant. 579.b
capite detecto mulier ad iudicem ducta quid ſibi vellet. 495.b
caput typum mentis gerit. 546. & 562.b
capitis apertio ſignificat apertam impudentiam. 547.b
Cedrus arbor quid myſticè ſignificet. 235.a
Cedrinum lignum in ſacrificiis qnid ſignificet 366 & 404.a
Chaldæi addicti munditiei. 194 a
Cham quid ſignificet. 27.a
Cham quorum typus fuit.. 39.& 43.a
Chananæi quid ſint. 345 & 399 b
Caro carnalem ſenſum quandoque ſignificat in ſcriptura. 496.b
carnis operibus ac inanibus diſtractionibus peccatores detinentur. 34.b
Caritas in pauperes. 271.b
Caſtitatis quaſi primitiæ ſanctæ conuerſationis. 240.b
Caſtitatis laudes. 515.516.517.b
Caſtitas liberorum proditores quanto ſupplicio digni ſint. 240.b
Catharrhactes, ibis, porphyrio, pelicanus, piſces inſectantur. 506.b
Cathechumeni dicuntur virgines deſponſatæ Chriſto. 258.b
Cathecumeni quo tempore arcerentur à ſacris. 445.b
Chriſtus eſt turris fortitudinis. 45.a
Chriſtus eſt alia radix humani generis quàm Adam. 11. Quare incarnatus. ibid.a
Chriſti incarnatio in Adamo adumbrata. 12.a Chriſti cum Adamo comparatio. ibidem. Eſt ſacerdos primogenitorum. 19.a
Chriſti mors eſt radix generalis credentibus. 21.a
Chriſtus nobis eſt quies. 33. Liberauit nos à maledictione terræ. 34.a
eſt nobis factus ſummus Pontifex. 41.a
eſt rex & ſacerdos. 51.a
Chriſtus eſt ſacerdos qua homo. 57.a
Chriſtus quare nos vocet fratres. 58.a
Chriſtus eſt viris. 223.a
Chriſtus dictus fructus ventris, & dominus. 227.a
de Chriſti regno. 228.229.a
Chriſtus quomodo dicatur auctus 238. Quomodo, cum ſit author ſæculorum vocetur minimus natu. ibidem. Quo pacto eſt æmulandus. ibidem.a
Chriſtus in incarnatione ſua non aſſumpſit ima-

ginariam carnem,ſed veram. 240.a
Chriſti incarnationem quomodo probet Iſaias. ibid. Chriſtus vt homo omnibus ſanctis,& patribus eſt ſuperior. ibid a
Chriſtus quomodo dicatur infans. 249.a
Chriſtus verus eſt maſculus. 251.a
Chriſtus quomodo exiuerit ad fratres. 254.a
Chriſtus eſt lux mundi. 168.a
Chriſti vitam debemus imitari. 277.a
Chriſtus quomodo ſit finis legis. 150.a
Chriſtus nos omnes diuites ſpiritualiter facit. 151.a. Ex omni gente ſui cultores collegit. ibid.a
Chriſtus eſt lapis angularis. 156.a
Chriſti exinanitionis ſcopus quis. 166.a
Chriſtus ouis dictus. 185.a
Chriſtus quomodo in incarnatione ſimilis fuit Ioſeph paſcenti oues. 187.a
Chriſtus quo pacto ſit filius ſenectutis patris. 188.a
Chriſtus multis modis eſt admirabilis. 189.a
Chriſtus ex tribu Iuda ortus. 197.a
per Chriſtum ſimus noti Deo,qui antè ei eramus ignoti. 208.a
Chriſtus eſt Angelus magni conſilij. 210.a
Chriſtus aſſimilatur tauro,& quare. 219.a
Chriſtus eſt catulus leonis, & eſt virga. 222.a
Chriſtus eſt ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech. 65.a
Chriſtus in Scripturis comparatur capræ, arieti, turturi, & columbæ,& quare. 76.& ſeq. Homo factus ſe legi ſubiecit. 76.a
Chriſtus eſt indiuiſus. 77.a
Chriſtus quomodo eſt fons vitæ. 82.a
Chriſtus vocatur exultatio. 96.a
Chriſtus eſt lilium, & flos campi 105. Eſt ros cœli,& pinguedo terræ. 105.106.a
Chriſtus etiam veteribus eſt locutus. 107 a
Chriſtus eſt nobis cauſa ſalutis & iuſtificationis. 109. Eſt lux mundi. 110.a
Chriſtus adducet nobis cordis dilatationem, & rectum iudicium. 133 a
Chriſti reſurrectionis figura. 135.a
Chriſtus eſt paſtor bonus. 18.141.185.a
Chriſtus quomodo ſit ſupplantator. 143.a
Chriſtus ante incarnationem in proprijs fuit vt Deus.143. Eſt verum lumen.144. Eſt natura ſua beneficus,non ob mercedem. 145.a
Chriſtus quæ minùs pretioſa ſunt elegit in mundo. 146.a
Chriſti gloria eſt longè maior quàm ſit gloria Moyſis. 342.a
Chriſtus ſanctus eſt,non participatione, ſed natura. 349. Per eum omnis creatura ſanctificatur etiam Angeli & Seraphim.350. Eſt holocauſtum,& Sanctus ſanctorum. 350.a
Chriſti mors quàm ſit pretioſa. 347.a
per Chriſtum ſolum potuimus redimi. 367.368. 369.a
Chriſtus ſpiritualiter eſt panis primitiarum offerri ſolitus.396. Eſt etiam ſpiritualiter ſpica,& manipulus. 397.a
Chriſti ſumma in nos beneficia. 400.a
Chriſtus cur interdum vitulo, interdum vitulæ aſſimiletur. 401.a
Chriſtus eſt pretium redemptionis noſtræ. 298.a
Chriſtus eſt verum manna. 290. Quomodo nos paſcat doctrinis cæleſtibus. ibidem.a
Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam non amplius ſubiectus corporis neceſſitatibus. 302.a
Chriſti mortis fructus. 303.307.348.a
Chriſtus etiam ſeruauit legem veterem. 318.a
Chriſtus cur vocetur petra. 314. Cur flumen, torrens & fons. 315 a
Chriſti myſteria diuina reuelatione egent, ad ea intelligenda. 321.a
Chriſtus quomodo eſt tuba. 321.a
Chriſtus quare aſſimiletur vitulo. 330.a
Chriſti diuinitas & humanitas. 313.a
character baptiſmi ad ſimilitudinem characteris militaris non iteratur, 186.b
Chidra legumina Chriſtum ſignificant. 612.b
Chriſti reformatio qualis ſtatus humanæ naturæ reformauit. 69 b
Chriſti mors fuit vltimum ſignum mundo. 72.b
Chriſtus vere eloquens,de quo Moyſes. 73.b
neceſſarius ad legem perficiendam. 74 b
legem tardiloquentem interpretatur. 74.b
vt æqualis,vtque maior Moyſe. 79.b
quomodo ſit columna. 84.b
cur mediator dicatur. 86 b
dicitur Angelus & columna. 86.b
Chriſtus legi ſubiectus figura Ioſue Moyſi obtemperantis. 88.b
Chriſto vt gentiles ſapientiores euadant figura Iethro. 93.94.b
quomodo dicatur vitulus. 99.b
quomodo figura plumbi,lapidis margaritæ ſtamni ſignificetur. 102.103.b
naturæ noſtræ admixtus corporaliter & ſpiritualiter ſordes purgauit. 103.b
vt probet ſe legem dediſſe. 157.b
nos præit vt arca populum. 158.b
illuminationem præbet, & protectionem figura nubis & ignis. 159.b
Chriſto adhærere quid ſit. 163.b
tres profectiones concedit. 164.b
panis Angelorum & hominum. 233.b
Chriſti aduentus ſignificatur anno remiſſionis. 274.b
Chriſtus pro nobis flagellatus vt nos à flagellis eximeret. 277.b
Chriſtum deſcenſu ad inferos etiam eorum animas liberaſſe vult Cyrillus, qui criminibus obnoxij fuerant, impulſu tamen concupiſcentiæ ſuæ. 283.b
idem & vnus Deus eſt & homo. 290.b
Chriſti corpus in arca figuratum. 292.293.b
Chriſtus ſignificatus per propitiatorium. 295.b
vt ſit lux. 300.b
vt per primitias ſignificatur. 305.b
in Chriſto in conſpectum Dei Patris adducti ſumus. 307.b
Chriſti figura per thymiama. 308.& 324.b
in ſanguine purgationis figuratus. 310.311.b
vnus & variè figuratus. 316.b
Chriſtus lumen. 322.b
eſt vnus & multiplex quoad diuinas proprietates. 331.b
ſacerdos & expiatio populi. 349.b
cur paſſus extra portam. 351.b
vt ſanctificet omnia. 353.b

Chriſti oblatio fuit vere holocauſtum. 362.363.b
Chriſti variæ figuræ. 365.b
Chriſti gloria per ſtolam ſignificatur. 379.b
à Chriſto deſcribimur in Dei libro. 382.b
Chriſti extra ciuitatem paſſi figura. 394.b
Chriſti fletus ob Lazarum. 433.b
Chriſtus non vno modo ſed variæ multiformique ratione ſignificatur. 459.b
Chriſtus indiuiſus & vnus. 532.b
Chriſti figura. 532.b
per Chriſtum fit perfecta iuſtificatio. 535.b
Chriſti participatio puris animis hæret. 536.b
Chriſtiani nihil debent mundanum expetere. 145.b
laudes & hymnos canebant ſinguli publice, & priuatim. 441.b
Chriſtiana conuerſatio virtutum veritate ornata eſt. 4.b
Cherubin cur circunſtent propitiatorium. 295.b
Cidaris & Zona quid ſignificarent. 389.b
Nunquam depoſita cidaris, quid ſignificet. 432. 433.b
Circumciſione in ſpiritu mors cohibetur. 78.b
circunciſionis ſpiritualis quod eſſet tempus. ibidem b
Cineres Sacerdotem efferre cur Deus voluerit. 437.b
Ciuitas ſignificat Eccleſiam Dei. 229.b
Circunciſio carnis eſt figura circunciſionis ſpiritualis. 80.a
Circunciſio facta per Ioſue petrino lapide quid ſignificet. 307.a
Claudicatio ſpiritualis eſt carentia fidei, quomodo hæc claudicatio curanda. 170.a
Clibanus & craticula quid ſignificent. 567.b
Claudus ſignificat eum qui languide ad res gerendas mouetur. 414.415.416.b
Concupiſcentia carnis in nobis inſita. 19.b
Concordiæ in fide figura. 600.b
Contemplatio patriæ cæleſtis remedium maximum ad peccatum abijciendum. 20 b
contemplatio ſumma Dei non poteſt attingi, niſi ſe Deus demiſerit. 224.b
Columna Chriſtus & Apoſtoli. 84.b
columnæ tabernaculi quid ſignificent. 317.b
columnæ deauratæ, & deargentatæ quid ſignificent. 334.b
Conſtantia qualis debeat eſſe ſanctorum. 147.b
Continuationis ſacrificium vt perageretur. 622.b
Cortinæ quid ſignarent. 315.b
Corporis ex virgine ſumpti figura. 334.b
corpus Chriſti incorruptibile fuit ſecundum naturam ex participatione diuina, 387.b
corpora vitiata vitia animi ſignificant in lege. 546.b
Cœli nota ſmaragdus. 381.b
cæcus tardum hominem & hebetem ſignificat. 414.b
colliſus quem ſignificet. 240.b
conſuetudo cum vitioſis hominibus periculoſa. 484.485.b
coruus ſignificat malitioſum. 506.b
comæ nutritio quid ſignificet. 578.b
Coccinum filiorum Thamar quid ſignificet. 201.a
Coccinum inuolutum, & retortum eſt typus incarnationis Chriſti. 357.a
Cœlum eſt locus Deo conueniens. 332.a
Cognitio de Deo comparatur aquæ in ſacris litteris. 122.a
Cognitio Dei nobis inſita comparatur in Scripturis puteo. 257.a
Columba ex arca emiſſa eſt typus ſanctorum 40. Oliuæ ramus quem habuit in ore quid ſignificet. ibid.a
Conſortium malum fugiendum. 354.a
Coruus arca egreſſus, nec rediens, quorum fuerit typus 40. & quid ſignificet. ibidem.a
Coturnix quare Iſraëlitis veſperi data. 287.a
Craſtinum, tempus poſt legem ſignificat. 291.a
Creare ex nihilo eſt ſolius Dei. 13.a
Creatio mundi deſcribitur. 4.& ſeq.a
Creationis myſterium non eſt curioſè indagandum. 4.a
Crucifigere carnem quid ſit. 289.a
crucem accipientes Satanam vincunt, vt Moſes tollens manus. 89 b
crucis figura. 310.b
culpa noſtra ad peccata labimur. 14.b
cupiditas accenditur cum lex diuina à vitiis nos reuocat. 37.a
cura ſæcularis vt figuretur. 170.a
curæ ſæculares vitandæ ſunt Sacerdotibus. 449. b
Cyrus rex Medorum typus Chriſti. 52. 53. Fuit filius Cambyſis. 53. Quare vocetur mulus. ibid.a

D.

de DAn benedictione. 228. & ſeq. Eſt typus Apoſtolorum. 228.a
damnum inferre ſui emolumenti cauſa nemo debet. 249.b
Dæmones gloriæ cupidiſſimi. 211.b
decalogi expoſitio. 188 b
Deorum aureorum cultus prohibitus. 289.b
Deus eſt vita ſecundum naturam. 9.b
Dei perfecta cognitio lege ſola haberi non potuit. 64.b
Dei nomen quale. 73.b
Deus à peccatoribus oculos auertit. 143.b
Dei cultus violatores impium eſt pietate perſequi 181.b
Deus ſolus futura ſcit, & certo prædicit. 193.b
Dei iuſtitia admirabilis. 203.b
Deus rebus, quæ eſſentiam habent occaſui ſubiectam, tempus etiam accommodauit. 205. b
Dei contemplationis ſummitas qualis. 224.b
Deus in montem deſcendens quid ſignificet. 223.b
Dei cognitio ſublimis eſt, & animum ſublimem poſtulat. 221.b
Deum videri à quoquam fas non eſt. 295.b
Deus ad eos venit, qui terrenis rebus ſuperiores facti ſunt, & quæ eſſet figura huius. 222.b
Dei ſimplex eſſentia plurima continens attributa, vt figuretur. 299 b
Dei locus eſt ſupra omne quod ortum ſit. 307.b
Deus adiri non poteſt niſi per Chriſtum. 328. 329.b
Dei miniſter culpa vacare debet. 457.b

Deo iudici omnia aperta ſunt. 546 b
Dei vera cognitio Iethro figura indicatur. 93 b
Decimæ definitæ Leuitis pro mercede laboris. 464 b
deſcriptio populi à viginti annis & ſupra. 457.b
Dentes candidi quid ſignificent. 224.a
Deſertum eſt typus Eccleſiæ. 263.a
Dei notitia homini ingenita. 15 a
Deus vbique eſt 115. a. veterum de Deo exigua cognitio. ibid.a
cognitio de Deo omnia ſuperat. 172.a Deus nullum propriè habet nomen. 173.a De nominibus quæ Deo attribuuntur. ibid.a
Deus aliter locutus eſt in prophetis, aliter in Chriſto 383.a
Deus in Scripturis aliquando comparatur feris. 241.a
Deus omnia ſine labore, & fatigatione præſtat. 127. & ſeq. a quomodo in Scripturis dicatur laborare. 127.a
Diaboli in genus humanum tyrannis. 164.a
de Diluuio. 30.& ſeq.a
de hiſtoria Dinæ ſtupratæ. 174 a
per Diſcipulos euntes in Emaus quinam ſignificentur. p.2.c.76.n.17 a
Diſcipulorum Chriſti figura. 294.a
in Domo Dei habitare quid ſit. 99 a
Diabolus humanis voluptatibus, & commodis homines ſibi deuincit. 13 & 18.b
quos ſibi ſubiecit carnis operibus detinet. 34 b
diſſuadet, cum amplius non poteſt, perfectam omni ex parte vitam. 39.b
diaboli aſtutia. 37.b
Dicati Deo per holocauſtum ſignificati. 438.b
diem quintum & octauum cur obſeruatores ſtultè pertimeſcant. 207.208.b
dies primus & octauus vt requiem ſignificet. 620.b
dies ſignificat tempus aduentus Chriſti. 84.b
Digitus Dei quid ſignificet. 8.b
diſcipuli Chriſti cooperatores vt figurantur. 378.b
Diſputandi contentiones in inutilibus quæſtiobus damnandæ ſunt. 259.b
Diuinitatis ſymbolum. 293.& 300.b
diuinitatis præcipuum inſigne eſt futura noſſe. 184.b
Domini non in ſeruorum naturam, ſed in eorum conditionem ius habent. 261 b
Dominus ſi ſeruum ad impietatem cogat, ſeruilis nexus tollitur. 264.b
Dona etiam exigua ſuſcipit Eccleſia, ne pauperes reijciantur. 566.b

E.

Eccleſia ex gentibus vt ſignificetur. 78.b
Eccleſia area in ſcripturis dicitur. 98.b
Eccleſiæ opes & ornamenta quæ ſint. 131.b
ex gentibus collecta tabernaculo figuratur. 131.b
vt prædicatione opus habeat. 166 b
Dei ciuitas dicitur. 229.b
Eccleſiæ ædificationis lapides quinam ſint. 290. 291.b
per tabernaculum figurata. 288.291.b
Eccleſiæ cæleſtis figura. 292.b
Eccleſiæ figura. 319.b
Eccleſia quos nam à ſe reijciat. 483.& 485.b
de Eccleſia ſua Deus mandauit Filio ſuo. 207.a
Eccleſia eſt mortua mundo. 207.a Eſt conſepulta Chriſto. ibid.a
Eccleſia quomodo facta eſt mater. 137.a
Eccleſia non moritur, ſed per Chriſtum fuit renouata 139.a
Eccleſia eſt vna, ſicut olim tabernaculum erat vnum. 351.a
Eccleſiæ gloria eſt maior gloria templi veteris teſtamenti. 56.a
Eccleſia eſt domus firmiſſima quæ à tentantibus ſuperari non poteſt. 99.a
per fidem Eccleſiæ filij ſimus, & generamur ſpiritualiter. 113.a
Eccleſia eſt ouile Chriſti. 185 a Semper creſcit & augetur. ibid.a
Electio eorum quæ fiunt eſt in noſtra poteſtate. 201.b
Eloquentiam ſæcularem quinam ad religionem transferant. 45.b
Emmanuel eſt primogenitus, & Dominus. 106.a
Enos quare vocetur Deus. 24.& 27.a Tranſlatus quid ſpiritualiter ſignificet. 24.a
Ephraim quid ſignificet. 203.a
Ephraim filius Ioſeph in benedictione prælatus Manaſſe quid ſignificet. 209.a
Epiſcopi Aaron vicem gerunt. 454.b
Eſau quid ſignificet. 97.a
Eſau mores 98.a eſt typus profanorum & fornicatorum. ibid.a
Euangelij prædicatio eſt tuba. 323.a
Euangelicæ legis præ veteri excellentia, & præeminentia. 287.a
Euchariſtiæ effectus 270.a Eſt memoria paſſionis Chriſti. 271.a
Euchariſtia quomodo nos Chriſto vniat. 11.a
Euangelica conuerſatio, non longe à legali diſiuncta, modo eius præcepta ſpiritualiter intelligantur. 2.b
lege ſpiritualiter intellecta informatur. 3.b
euangelium legem ad veritatem demonſtrandam conuertit. 5 b
euangelij imago eſt & vmbra legis littera. 5,b
euangelium rude Iudæorum ingenium vt non pateretur. 5.6.7 b
euangelium per calamum id eſt per filium Dei deſcriptum. 8.b
euangelica inſtituta per azymos panes ſignificata. 80.b
euangelicæ conuerſationis ſignificatio. 80.b
euangeliorum libri quatuor ſignorum differentiis figurantur. 167.b
euangelij iuſtitia legis iuſtitiam ſuperat. 244.b
euangelicæ vitæ figura. 314.b
Euæ munere vt in nobis fungatur voluptas. 10.b
Euchariſtiæ participes vincunt mortem. 80.b
Euchariſtia vt nos perficiat. 94.b
Euchariſtiæ figura. 97.b
Euchariſtiam ſignificant, adeps, ſanguis, & menſa. 60.b
Euchariſtia ſignificata per panem propoſitionis. 297.b
Euchariſtiæ figura. 364.b

Euchariſtiam ſumentes ſacris animis eſſe decet. 358.b
ab Euchariſtia arceantur infideles & hæretici. 398.b
Euchariſtiæ participatio quibus conceſſa ſit. 419.b
Euchariſtia per incruentam hoſtiam ſignificata. 457.b
Eunuchi quot modis fiant. 483.b
Exoleti ſunt qui viri dignitatem mentiuntur. 429.b
Exinanitio quid ſit. 58.& 76.a
Exploratores terræ promiſſionis quænam explorabant. 387. & ſeq. a eorum diuerſa opinio. 388.a

F.

FÆmineus ſexus non arcetur à benedictione. 352.a
Femur eſt typus generationis. 169.a
Fabulæ poetarum aquæ ſimiles. 596.b
Fallacia illiberalis animi germen. 216.b
Fatum, fortuna, & geneſis res vaniſſimæ. 197. 198.b
Fermentum aſtutiam ſignificat. 524.& 614.b
feſtiuitatum veterum tempora quæ. 591.b
feſtum diem agentes minime decet peccatum committere. 609.b
Fides credentium vnde orta ſit. 72.b
fides in Chriſto via ad ſanctificationem. 81.b
breui compendio ad Chriſtum ducit. 85.b
fidei iuſtitia cur non à principio data ſit. 53.b
fides recta in Deum initium eſt omnis vitæ laudabilis. 183.b
præcedit vitæ præcepta. 183.b
Fidei inconſtantia maxima impietas. 181.b
Fides in Chriſtum vocatur fœtus ſpiritualis. 260.b
Fides ſine operibus mortua eſt. 485. 486.b
Filiorum qualis debeat eſſe educatio. 240.b
per filium Dei fit ad patrem acceſſus. 290.b
Filij Iſrael in Ægypto cælum Deum appellarunt. 381.b
Filius eſt facies patris. 405.b
Filio exaltato pax inter nos & Deum compoſita eſt. 406.b
Fideles ſunt domus Dei. 144.a
Fideles Chriſti ſponſi ſunt. 89.a
Fidelium quales debeant eſſe mores. 99.a
Fideles ſunt gens Chriſti ſancta. 209.a
Fidem in Chriſto eſſe meritoriam. 136.& ſeq.a
Fidem ſequitur benedictio. 137.a
Fidei res ratione non debent menſurari. 271.a
Fides eſt inſtar cibi. 103.a
ſine Fide non eſt ſalus. 282.a Sine ea ſumus in tenebris. 289.a
Filius Dei vocatur Patris manus, dextera, brachium, &c. 301.a
Filius eſt dextera Dei. 76.a
Filij Dei diuinitas. 296.297.301.a
Flammes typus iræ & ferociæ. 97.a
Flagella Chriſti. 277.b
Fontes duodecim apud quos Iſraelitæ caſtra metati ſunt, quid ſignificent. 284.a
Fortitudinis ſpiritualis typus eſt panis. 106.a
Fœtus ſpiritualis eſt fides in Chriſtum. 260.b
Fornicatio ſpiritualis eſt à recta fide defectio. 432.b
Fortitudo ſpiritualis quibus in rebus ſit exercenda. 183.b
Fructibus nouis cur abſtinendum præceperit lex. 612.b
Fratri ſuo ſemen ſuſcitare quid ſit. 199.a
Fruges cur mola confractæ conterantur. 345.a
Fulgura typus ſunt diuinæ lucis & ſplendoris. 320.a
Futurorum ſcientia Dei propria. 184.b

G.

GAd quid ſignificet. 231. a Gad benedictio Chriſto accommodatur. ibid.a
de benedictione Gad. ibid.a
Generationum confuſio in Geneſi ſpiritualiter explicatur de Iſraelitis & gentibus. 35. & ſeq.a
de Gentium vocatione. 200.a
Gentium vocationis figura. 295.a
Gentilium de Deo cognitio valde obſcura. 122. 123.a
Gentiles, Iudæis incredulis manentibus ad fidem vocati. 100. 101. a Alacriùs crediderunt quàm Iudæi. 101. a Præripuerunt Iſraelitis benedictionem. ibid.a
Gentilium populus quare comparatur lupo rapaci. 241.a
Gentes camelo comparantur. 91.a
Gentes ſuffectæ in locum incredulorum Iudæorum. 381.a
Gentes Iudæos in fide præuenerunt. 136.a
Gentium ac Iudæorum conuerſionis figura in ramis olearum. 302.b
gentilium regio ad Aquilonem ſita maxime. 335.b
gentium conuerſionis figura. 360.b
gentilium mores in religione noſtrâ vitandi. 360.b
Gentilium figura. 369.b
gentilium mos comam diis tonſam dicantium. 578.b
Gerſonitæ, & Meraritæ Iſraelitarum figura. 458.b.
Gigantes quomodo prognati. 29.a
Gigantes quos vocet Scriptura. ibidem a
Gibboſus ſignificat hominem ad terrena inclinatum. 416.b
Gloria beatorum inæqualis. 140.& 608.b
Gratia Dei deſtitutus, vt ad quæuis vitia prolabatur. 11.b
Gratia Dei ex peccato diabolique dominatu emergimus. 13.b
Gratia Dei alia interna eſt, alia externa. 26.b
Gratia Chriſti vt pertineat ad veteres patres. 79.b
ad virtutem aſſequendam neceſſaria. 106.b
Gratiam Chriſti contemnens partem cum gentilibus habet. 104.b
Gratia vt non daretur per legem. 131.b

H.

HAbitus virtutis eſt quaſi mater & origo recte factorum, quæ ex ipſa perficiſcuntur. 268.b
Herbæ amaræ preſſuras Euangelicæ conuerſa-

tionis ſignificant. 80.b
Hebræi idololatriam vnde didicerint. 178.b
Herodiani quales ſint 99 a
Hieruſalem vrbis excidium à Prophetis prædictum. 134.a
Hieruſalem quid ſignificet, 49.a
Hircus pro peccato offerri ſolitus quid ſignificet. 374. a Apud Gentiles ſolitus immolari Baccho. ibid. a ſortes in Hircis quid ſignificent. ibid.a
Hin menſura in liquidis. 626.b
Hircus victima erat ad expiandum populi peccata. 401 b
Hædi ſignificant operarios iniquitatis. 530 b
Hæreticorum, qui cæteros fallere moliuntur pœna. 255 b
eorundem crimen maximum. 259.b
hæreſis adulterium ſpirituale. 258.b
hæreticorum fraude abductus, copiam doctoris Eccleſiæ negligens, eodem crimine tenetur. 259.b
hæretici alterum tabernaculum ſibi fingunt. 355.b
Homo qua ratione in peccatum ſit lapſus. 8.9.b
homini cur à Deo permiſſum in vtramque partem flecti. 9.b
homo Spiritus ſancti munere decoratus cum in eum Deus inſufflauit. 9.b
cur legi primum ſubiectus. 10 b
vt ad vitia prolabatur gratia deſtitutus. 11.b
hominis ingenium cum ſubiecerit Diabolus voluptatibus detinet. 1:.b
Hoſtiæ ſpirituales, fides, manſuetudo, continentia. 41.b
hoſtia laudis quo ritu fieret, & quid ſignificaret. 444.b
hoſtiæ ſalutaris ſacrificium. 623.b
Hominis miſeria & vanitas. 409 a
Homo inuidia diaboli lapſus per Chriſtum eſt reparatus. 343.a
Homo per Chriſtum renouatus. 3.a In eo nouum nomen eſt ſortitus. ibid.a
Hominis prolapſio in carnalia deſideria. 27.28.a
Hominis typus ligna & herbæ. 262.a
Homo cur poſtremo loco creatus ſit. 5. a Eius creatio diuerſa ab aliis creaturis. ibid. a Eius dignitas. ibid.a Cur ei ſtatim lex eſt data. 5. 6.a
Hominem creari decuit, etiamſi eius lapſus à Deo præſciretur. 6.7. a Eſt creatus cum libero arbitrio. 8 a
Humilia Deus extollit. alta verò deprimit. 236.a
Humana natura quæ morte exaruerat per Chriſtum denuo germinat. 351.b
humani generis ſtirps altera Adam, altera Chriſtus. 360.b
Humiliatio deflorationem virginis ſignificat in ſcriptura. 259.b
humilitas vt quærenda ſit. 435.b
Hyacinthus quid ſignificaret. 316.b
Hymnos canendi conſuetudo in Eccleſia. 445.b
hymnus quando cantandus quando ſtandum, aut quieſcendum qui monerent. 454.b
Hypocriſis ſignificatur per veſtem ex lana & lino contextam. 245.b
Hyſſopus in ſacrificiis quid ſignificet. 355. & 357.a

I.

IAcob quid ſignificet. 97 a
Iacob & Eſau quomodo duos populos ſignificauerint. 93. a Item ſunt typus veteris legis. 95 a
Iacob quomodo Eſau benedictionem præripuerit. 102.a Quid hoc ſignificet. ibid. & ſeq. a
de ſcala Iacob. 114.a Quid ſignificet. 114.115.a
Iacob habens manus Eſau, non autem vocem, quid ſignificet. 104.a
Iacob ad Laban veniens confertur cum Moyſe veniente ad domum Iethro. 120. a Quid vterque ſignificet. 120. & ſeq a
de filiis Iacob ex libera & ancilla: quid ſignificent. 132.a
Iacob aſtutia circa ouium conceptum quid ſignificet. 147 & ſeq. a
Iacob querela de Laban quid ſignificet. 151 a
Iacob quomodo cum vxoribus & omnibus ſuis ex domo Laban fugiat. 153. & ſeq. a Quid hæc fuga ſignificet. 155.a
Iacob ex domo Laban diſceſſum meditans eſt figura Chriſti. 141. & ſeq. a
de itinere Iacob ex domo Laban in patriam. 158.a
de occurſu fratris Eſau. 159. & ſeq. a Quomodo fratris gratiam ſibi conciliarit. 159.a
Iacob fugiens Laban, cum eo pacem componens, ab eodem inſecutus, in via obuium habens Eſau & cum eo etiam pacem componens ex figura Chriſti. 160.161 & ſeq. a
de Iacob tranſeunte cum ſuis omnibus torrentem, & luctante cum Angelo. 167.a Quid hoc iter & lucta ſignificent. 168.169.a
Iacob femur emarcidum, quid ſignificet. 169.a
Iacob in tabernaculis habitans quid ſignificet. 173.a
Iacob deplorans Ioſeph filium, quem putabat defunctum quid ſignificet. 192.a
Iacob patriarchæ obedientia. 111.a
Iacob benedicens filiis ignotis, quid ſignificet. 208.a
Iaphet quorum fuit typus. 43.a
Iaphet quid ſignificet. 27.a
Idola Laban à Rachel ablata, quid ſignificent. 156.a
Idololatriam Paulus inter vitia carnis connumerat 336.a
Idololatriam ſimilem Iudæorum in deſerto quinam commiſerint. 338 a
de Idololatria Iudæorum in adorando vitulo. 335.& ſeq. a Quomodo eam Moyſes puniuit 337.a
Idolorum nomina, ne ore quidem promenda. 186.b
Idola ac ſimulacra deorum demolienda. 186.b
Idololatriam à gentilibus didicerunt Hebræi quæ nymphas ſunt commenti. 178.b
idololatriæ crimen vltimo ſupplicio in lege ſancitum. 180.b
Iephone quid ſignificet. 392.a
de Ieremia multum orante, pro populo, & ſancta ciuitate. 193.a
Ieſus quid ſignificet. 392.a
Iethro ſocer Moyſis eſt typus mundi. 257 a Quid ſignificet. ibid. a Eius filiæ haurientes aquam quid ſignificent. 258.a

mutatio nominis Iethro quid ſignificet. 259.a
Ieiunantes ſed non ex animo vt figurantur. 170.b
Ieiunium Moſis, item Chriſti cur quadraginta dierus durauit. 260.b
Ieiunium mulierum ad oſtium tabernaculi quid ſignificaret. 314.b
Ignaui vt figurantur in Pharaone. 109.b
Ignis deducens populum Iſrael quid ſignificet 159.b
per Ignem tranſire quid ſit. 109. a
Ignis typus eſt diuinitatis. 261.a
Ignis tranſiens in ſacrificio Abrahæ quid ſignificet. 78.a
Ignis ſignificat myſterium incarnationis. 322.a
ſub ſpecie Ignis quare Deus olim ſolitus apparere. 323.a
Impoſitio manuum populi in Leuitas quid ſignificaret. 409.b
Et cur ante ſacrificium nulla fieret manuum impoſitio. 404.b
Impudens & qui ſua ſcelera tegere non curat, vt figuraretur. 417.b
Impetigo ſignificat vitium peius in dies creſcens. 418.b
Incarnatione ſua Chriſtus vt noſtras ſordes purgauerit. 103.b
Iniquitatis ſymbolum quale eſſet. 146.b
Iniquitatem qui poteſt compeſcere, nec facit, eius eſt particeps. 147.b
Inferna loco procul à mundo eſſe putat Cyrillus. 182.b
Infideles & ſtulti per quid ſignificarentur. 512.b
Inimici diligendi ſunt legis & Chriſti exemplo 169 b
Inimico ignoſcendum eſſe. 275.b
Iniuria maior eſt in ſanctos quam in peccatores. 248 b
Inquilini ſignificant eos qui ſola fide Chriſto ſunt iuncti. 414.415 b
Inaures typus obedientiæ. 92.a
de Incarnationis myſterio. 301.& ſeq a
Incarnatio conuenit ſoli Filio. 58 a
Incarnationis myſterium totum eſt exinanitio & humiliatio. 210.a
Incarnatio Chriſti ſignificata in monte Sinai. 320. Quàm hoc myſterium ſit obſcurum. 321. 322.a
Incarnatio quantum boni nobis adferat. 78. 79.a
Infantes per Caleb in terram promiſſionis introduci quid ſignificent. 392.a
Inferni typus, eſt foſſa carens aqua. 191 a
Infideles hoſtes cenſendi. 168.169.a
Iniurias non eſſe vindicandas. 173 a
Inuidiæ deteſtatio. 181.a Sæpe in cædem deſinit. ibid.a Sequitur virtutem. ibib.a
hiſtoria Ioſeph. 178.& ſeq a
Ioſeph diligentia in adoleſcentia ſua. 179.a
Ioſeph benedictio quid ſignificet 237.& ſeq a
Ioſeph quomodo à patre Iacob præ ceteris fratribus dilectus. 180.a De ſomniis Ioſeph. 181. 182.a
de filiis Ioſeph. 205.a Cur iſtis benedixerit Iacob. 206. a Cur dicantur filij Iacob. 206 a à Iacob fuerunt adoptati. 206.a Quid hoc ſignificet. 207.a
Ioſeph quomodo fratres miſerint in ciſternam, & patri veſtem eius ſanguineam remiſerint. 183.184.a
Ioſephi hiſtoria myſticè explicatur de Chriſto. 185. & ſeq.a
Ioſeph ſeptemdecim annorum quid ſignificet. 185.186.a
Ioſeph à patre prædilectus quid ſignificet. 188. 189.a fratrum in ipſum odium quid ſignificet. 189 a
Ioſephi veſtis polymita quid ſignificet. 189.a
Ioſeph miſſus vt exploraret fratres paſcentes oues, ab eiſque in ciſternam miſſus quid ſignificet 190.191.a
Ioſeph eductus è ciſterna, venditus Iſmaelitis, profectúſque in Ægyptum, quid ſignificet. 192.& 201.a
ab hera ſollicitatus ad adulterium quid ſignificet. 202.a de eodem interpretante ſomnia Pharaonis. 202.203.a
de filiis natis Ioſeph in Ægypto: quid ſignificent. 203.a
de fratribus Ioſeph venientibus pro frumento. 203.204 a
Ioſue dux conſtitutus in locum Moyſis quid ſignificet. 428.a Fuit figura Chriſti. 428. & ſeq a
Iſaac quid ſignificet. 90.& ſeq.a
Iſaac geſtans ligna eſt typus Chriſti baiulantis crucem. 86.a
Iſaac diligens Eſau quòd cibum ex venatione adferret, quid ſignificet. 100.a
Iſachar quid ſignificet. 131.a
Iſachar quid ſonet Hebræis. 136.a
de benedictione Iſachar, & quid ea ſignificet. 227.a
Iſmaelitæ, typus Apoſtolorum. 192.a
Iſrael quid ſignificet. 49.& 171.a
Iſrael populus Moyſis à Deo vocatur. 107.a
Iſraelitarum principium ex Gentilibus. 124.a
de Iſraelitarum exitu ex Ægypto per mare rubrum. 282 a
Iſraelitæ Ægypto feſtinanter egrediuntur, de multis ſolliciti, & timidi. 286. a Non peccauerunt petendo alimenta, ſed murmurando. 286 a
Iſraelitarum murmur, diffidentia & puſillanimitas. 292. & ſeq.
Iſraelitæ circa ingreſſum terræ promiſſionis de ea nauſeabant, & ad Ægyptum ſuſpirabant, & quid hoc ſignificet. 389.& ſeq.
de Iſraelitarum afflictione in Ægypto. 245.& ſeq. Quid hæc afflictio ſignificet. 246.a
Iſraelitæ ex Chanaan in Ægyptum migrantes quid ſignificent. 245.a
Iſraelitæ non valentes videre Moyſis claritatem, quid ſignificent. 341 a
Iſraelitis quare Deus in monte Sinai apparuerit. 317.a de præparatione quæ eis præcipitur. 319.a
de Iſraelitis murmurantibus ad habendas carnes. 292.a de eorum ibidem punitione. 293 a Nauſeantes ſuper manna, & petentés carnes, erant figuræ Iudæorum Chriſtum reijcientium. 294.a
Iudæ tribus eſt cedrus. 235.a
Iudas quid ſignificet. 49.196.220.a Eius tres filii quod ſignificent. 198. a de eius bene-

dictione. 220.221.a
Iudas prohibens fratres à cæde Ioſeph quid ſignificet. 192.a
Iudæ & Thamar hiſtoria. 193. & ſeq.a Eſt typus Chriſti. 193.& 197.a
Iudæorum æmulatio contra Gentiles. 380. a Chriſti manſuetudine fuerunt abuſi. 382.a
Iudæi duabus præcipuè plagis & iniuriis Chriſtum affecerunt. 314.315.a
Iudæi Chriſti prædicationem præcipuè calumniabantur quoad abrogationem legis veteris. 63.& ſeq a
Iudæorum iam viuentium punitio. 20.a
Iudæorum aduerſus Chriſtum conuitia. 188.a
Iudæi typus poſterorum Cain. 23. 24.a Eorum perfidia. 24.a
Iudæi expertes ſunt ſpiritualis benedictionis. 107.a
Iudæorum mores ſimiles moribus Eſau. 99.a
Iudæorum peruicacia. 214.& 358.a
Iudæorum incredulitas. 303 a
de Iudæorum cæcitate. 339.a
de Iudæorum conuerſione. 200.a
de Iudæorum reliquiis ſaluandis. 162.163.a
Iudæorum reiectio.81.199 210. Tandem iterum ad Chriſtum reuertentur. 200.a
Iudæorum natio clara propter Patres. 417.a
Iudæorum tædium in Ægypto quid ſignificet. 419. 420.a
Iudæorum in Ægypto oppreſſio.417.a Erant ibi deditii idololatriæ. ibid.a
Iudæi quàm ingrati Deo fuerint pro liberatione ab Ægyptiaca ſeruitute. 407. & 416 a
Iudæorum miſeria quantopere deploranda. 192.a
Iudæi quomodo dicantur ignorantes Chriſtum occidiſſe. 413.a
Iuramenti ritus apud Chaldæos. 70 a
Iuramento quare Deus promiſſiones ſuas confirmet. 71.a
Iurare per ſemetipſum Deum quid ſignificet. 75.a
Iuramentum ſuper femur quid ſignificet. 170.a
Iuſtificatio per fidem circunciſione eſt antiquior. 66.a
Iuſtificatio tantùm per legem Chriſti poteſt acquiri. 284.a
Iudæorum quam eſſet rude ingenium ad perfectionem euangelicam. 5.6.7.b
Iudæorum perfidia vt figurata. 75.b
Iudæi Antichriſtum ſibi principem conſtituent alienigenam Chriſto reiecto. 279. b
Iudæorum aduerſus Chriſtum conſpiratio vt figurata. 304.b
Iudæorum regio ad auſtrum maxime poſita erat. 562.b
Iudæi vltimi venient etiam ad Chriſtum, licet primo fuerint vocati. 371.b
Iudæi contaminati qui morte Chriſtum affecerunt. 603.b
Iudices neque gratia cuiuſquam, neque proprio emolumento à iuſto cedant. 278.b
Iudicium in vtramuis partem de prædicatoribus, ac doctoribus reprehenditur. 259.b
Iudicium quid appellet ſcriptura ſacra. 383.b
Iudicio imperfecto homines in rebus diſcernendis, vt figurentur. 415. 416.b
Iuramento quando vti liceat. 214.b
ad Iuramentum nulla creatura adhibenda, licet ſuperior. 213.b
Iuſtitiæ genera duo. 244.b
Iuſtitiæ ratio menſuris, ponderibus, & ſtateris comparatur. 244.b
Iuſtitia debet carere omni dolo & ſimulatione. 245 b
Iuſtum à bono exceditur. 244.b
Iuſtificatio perfecta per Chriſtum. 555.b
Iuuentus quid ſignificet. 112.b

L.

Laban eſt typus mundi. 143.a
Laban amplectens Iacob quid ſignificet. 124.a
Lætitiæ ſpiritualis typus eſt vinum. 105.a
Lætitiæ tunica quę ſit. 76.a
Lapis vino & oleo vnctus typus Chriſti. 177.a
Labrum quid ſignificaret. 311.312.b
Lacum fodienti operculum deſuper ponere quid ſignificaret. 249 b
Lapidei cultri in ſpiritu circunciſionem ſignificant. 278.b
Latrones & ſicarii per feras ſignificati. 509.b
Lepra morbus inſanabilis & odioſiſſimus. 70.b
Leproſus quid ſignificet, quidue ſeminifluus. 420.421 b
Leproſus quinam ſit, quidue ſignificet. 481.b
Lepra mortificationem ex mortuis operibus ſignificat. 539.540.542.b
Leuitarum conſecrationis ritus quid ſignificet. 406.b
Leui familia donum erat Deo dicatum. 411.b
Leuiticum genus cur fuerit expers poſſeſſionum. 464.b
Leuita cur neceſſario, & vbique aſſumatur. 475.b
Leuitis cur refugii vrbes conceſſę. 465.b
Lex quomodo abolita, vtque eam non ſoluere venerit ſaluator, ſed adimplere. 2.b
Antiqua quomodo conueniat cum Euangelica. 3.b
Spiritualiter intellecta Euangelicam conuerſationem informat. 3.b
Legis vtero vt Euangelica conuerſatio contineatur. 3.b
Lex non euerſa per Euangelium, ſed ad expreſſiorem veritatis formam recuſa, & ad veritatem demonſtrandam conuerſa. 4.b
Legis litteram Iudæi facile ferebant, non item Euangelii claritatem. 5.b
Lex prius data quia infirmitas Iudæorum perfectionem Euangelicam minime pati poterat. 5.6.7.b
Euangelica digito Dei, ideſt ſpiritu Dei deſcripta. 7.b
Primo homini data, vt eius ſuperbiam coerceret. 10.b
Lex peccati cur vocetur concupiſcentia. 19.b
Legis obſeruatio ad initia vitæ perfectæ perduxit. 29 b
Lege ad perfectam Dei cognitionem perueniri non poteſt. 64.b
Lex non potuit nos eximere à diaboli dominatu. 66.b
Non ſatis præſidii habet ad ſalutem. 73.b
Legis prædicatio vltra Iudæam audita non

eſt. 73.b
Lex per ſe infirma & imperfecta. 75.b
Legis interpretatio. 74.b
Legis conuerſatio imperfecta vtque figuraretur. 75.b
Lex vt deducat ad Chriſti myſteria per elementa. 78 b
multis anfractibus ducebat ad Chriſtum. 82.b
Legi ſubijcitur Chriſtus. 88.b
Lex ad prima initia veræ cognitionis gentiles adducens, vt figuraretur. 93 b
vt peccatum demonſtrauerit. 52.b
proponit vnius veri Dei cognitionem. 173.b
Legem compulit obſeruari Deus formidine. 174.b
Lex acerba morte blaſphemiam mulctabat. 214.b
Lex Dei ſemper memoria retinenda figura victæ hyacinthinæ. 219 b
Legis perpetua meditatio ad ſtabilem virtutem perducit. 220.b
Lex non ad ſe, ſed ad Chriſtum perducere moliebatur & quæ eſſet figura rei huius. 222 b
Legis littera obſcura eſt, & tenebris offuſa. 223 b
tenui voce Euangelium reſonante exprimitur. 223 b
à filio Dei data Angelorum miniſterio. 224.b
in Chriſto honorata eſt. 225.b
Chriſto per ſpiritualem contemplationem adiuncta vt figuraretur. 225.b
Legis myſteria noſſe non poſſunt, niſi qui ad Chriſti fidem accedunt. 255.b
Lex elementaria fuit. 272 b
Lex ſeruilis erat, at Euangelium quaſi cum filiis pollicitationibus vtitur. 280.b
varia pœnarum genera, variis criminibus decreuit. 281.282.b
Moyſi, hortis fertiliſſimis ſimilis 285 b
à Prophetis abrogari cœpta. & veritas prædicari vmbris detectis. 286.b
per Chriſtum ad finem peruenit. 309 b
ad initia tantum myſteriorum Dei perduxit. 317 b
Legis cultum poſt Euangelium retinere, impium eſt 358.b
Lex ſi à Chriſto diſiungatur infirma eſt. 376. 377 b
quo ad vmbras tacuit, quo ad ſenſum ſpiritualem ſemper clamat. 401.b
Lepra manus Moyſis infecta quid ſignificet. 300.a
de mundatione lepræ. 353.a
Lepra qualis morbus. ibidem a
Lepra ſignificat peccatum. 354 a De ritu & ſacrificio pro mundatione Lepræ, quidque ea ſignificet. 355.359.367.& ſeq a
Leproſus radebatur, & quid hoc ſignificet 357. 358 a
Leproſi domus quid ſignificet 361.a Eius domus quomodo mundabatur. ibidem & ſeq. a quid ſignificent illi ritus. 361.a
Leproſi ab aliis ſeparantur, quidque ex ſeparatio ſignificet. 354.a
Leui qualem à patre Iacob morituro habuerit benedictionem. 215. & ſeq a
Leui quid ſignificet. 217.a
Lex noua ſola poteſt nos ſaluos facere. 315 a
Legis & Euangelii differentia. 428.a
de libro Legis per Moyſen in arca poſito. 433.a
Legis veteris infirmitas. 316.323. 328.a
Legis veteris abrogatio. 46.64.& ſeq. 429.a
Legis veteris vmbras deſtruxit Chriſtus. 314.a
Lex Moyſis eſt benedictio Iſraelitarum. 107.a Quomodo ſint verba Chriſti. ibidem. a
Lex vetus in monte data quid ſignificet 326.a
Lex vetus accuſat nos imbecillitatis noſtræ. 95.a Ducit nos ad Chriſtum. ibid.a
Lex Moyſis ſeruari iam non poteſt, nec debet. 295.a
Lex vetus eſt nox, noua verò dies. 271 a
Lia lippis oculis ſignificat Synagogam. 129. 131. 184.a
Lia quid ſignificet. 117.a
Libanus qualis locus eſt. 234.a
Libertatis gratia Dei cognitionem ſequitur. 261.a
Lignum quo Moyſes aquas amaras fecit, quid ſignificet. 285 a
Linguarum diuerſitas in Euangelio bona. 45.a
de Linguarum confuſione. 44.a
Liberatio ſerui, qui ſex annos ſeruiſſet, quid ſignificet. 230.231.b
Liberum arbitrium cur datum hominibus. 9 b
Libro Dei qui nam ſint inſcripti. 113 b
increduli non inſcribuntur. 136 b
Lineæ veſtes opera mortua ſignificant. 390.b
Lippi ſunt, qui ad impia dogmata ſuam prudentiam detorquent. 417.b
Linguam abſciſſam habens animal cur reiiceretur à ſacrificiis. 522.b
Locus ſacer ad comedendum ſacerdotibus cur datus. 448 b
Lucernæ ſeptem quid ſibi vellent. 299.b
accenſæ ab Aaron quid ſignificent. 321.b 343.344.345 b
Luna decreſcente nullum opus aggredi, aut iter ſtultum eſt. 208.b
Lucta Iacob ceſſans orta luce, quid ſignificet. 170.a
Ludere interdum accipitur pro libidini indulgere. 316.a
Ludus Iſmael & Iſaac, quid ſignificet. 81 a
Luxuriæ vitium, quàm ſit deteſtabile figura ex lege Moyſis docetur. 423.a

M.

MAlorum conſortium vitandum. 112.a
Manaſſes quid ſignificet. 203.a
Mandragoræ eſus 135.a Quid ſignificet. ibidem. Prouocat ſomnum. ibid. a Eſt typus Chriſti. ibid. a Data Racheli quid ſignificet. 137.a
Mane ſignificat illuminationem futuri ſæculi. 274.a
de Manna Iſraëlitis à Domino dato. 287.a Ex eo nihil debebat reſeruari in mane. 288.a quid hoc ſignificet 291 a Colligebatur duplum die præcedente ſabbathum. ibid.a Quare dabatur mane. 290 a
Manipulus ſignum temporis. 182.a
Manus in Scripturis eſt ſignum operationis. 104.a
Mariæ ſororis Moyſis mors quid ſignificet. 313.a

Quid eius canticum ſignificet. ibid.a
Maria ſoror Moyſis contra eum murmurans eſt Synagogæ typus. 378.a Leproſa tacta quid ſignificet. 285.a
Maſculi iuſſi mergi à Pharaone, quid ſignificent. 251.a
Maculæ ſanctis etiam viris hærent aliquæ. 112.b
Maculoſus ideſt ἰςμος impudentem ſignificat. 416.b
Maledictum cauendum ne in quemuis iactetur. 271.b
Mala granata vrbium figuram tenent. 287.b
Manifeſtatio & veritas quid nam ſignificent in rationali. 381.b
Manſuetudo per oues figurata. 555 b
Manſuetudo Euangelica vt ſignificetur. 552.b
Maſculorum nomine qui cenſeantur. 114.b
Maſcula victima Chriſtum ſignificat. 560. 594.b
Mediatore Chriſto ſuperis infera ſunt connexa. 384.b
Mel voluptatem ſignificat, & cur non in odorem ſuauitatis incenderetur. 524.b
Membratim conciſio in ſacrificio quemadmodum Dei verbum ſignificet. 561.b
Menſæ propoſitionis expoſitio allegorica. 297.b
Merces æqualis proportione factis noſtris reſpondens à Deo rependetur. 570.571.b
Mercenarii ſunt qui ad fidem Chriſti ob ſua emolumenta venerunt. 424.425.b
Merita ſanctorum vt dupliciter participentur. 117.b
Melchiſedech typus perfectionis. 47.a Qualis fuerit. 48.a
Melchiſedech cur à Paulo ſtatuatur typus Chriſti. 61.a Quid ſignificet ibid.a Eius genealogia cur taceatur. 62.& ſeq.a
Melchiſedech non fuit S. Spiritus, vt hæretici quidam delirant. 57.59.a
Mentis bonæ officium. 348.a
Merrha id eſt amara. 283.a Significat duritiam legis Moyſis. ibidem.a
de tempore aduentus Meſſiæ, ex prophetia Iacob, *non auferetur ſceptrum de Iuda.* 223.a
Meſſiam veniſſe probatur ex prophetiis antiqui teſtamenti contra Iudæos. 164.165.a
Meſſiæ ſigna. 164 a
Miluus rapacem ſignificat. 576.b
Miſericordia in pauperes. 271.272.b
Mitra & lamina aurea quid ſignificarent. 388.b
Moabitæ ideſt gentilium turmæ. 486.b
Mors ex peccato. 76.b
Mortis victoria quæ ſit. 87.b
Mors vt cohibeatur. 78 b
in Mortuo inquinantur qui illi factorum ſimilitudine iunguntur. 4[illegible].b
Mors & corruptio propter præuaricationem in naturam irrupit. 554.b
Mors qua mundo mortificamur grata eſt Deo. 567 b
in Mortuo inquinatus qui diceretur. 603 b
Moyſi cur adiunctus Aaron. 79.b
Moyſes mediator, ſed Chriſtus excellentior. 50. 51 b
Moyſes conuocans populum non vt ſe audiat, ſed Deum loquentem, quid ſignificet. 222 b
cum Aaron aſcendens ad Deum quid ſignificet. 225.b
Miſſus ad liberationem Iſrael ex Ægypto. 377.b
Dei figuram geſſit. 397.b
Mos gentilium in purgationibus reprehenditur. 194.b
Mores gentilium admirari periculoſum. 225.b
Mos mulierum Ægyptiarum in templi ingreſſu. 213.214.b
Mortificatio Chriſti perfecta quid ſit. 407. 408.b
Mortificatio laudabilis quænam ſit. 541. 542.b
Mortificatio in factis peruerſis ſignificatur per lepram. 541.b
Monile quid ſignificet. 200.a
Montem quomodo ſpiritualiter cum Chriſto aſcendimus. 328.a
Mors carnis quomodo vtilis. 8 a
Mors eſt ianua vitæ. 155.a
Mortificare quomodo nos debeamus. 329 a
Moyſis natiuitas, & eius ex aqua aſſumptio quid ſignificet. 248. & ſeq.a
Moyſis parens cur in Scripturis non referatur. 250.a
Moyſes occultatus typus Chriſti ſepulti. 251.a
Moyſes ad fratres ſuos abiens eſt typus Chriſti. 254.a Vindicans iniuriam ab Ægyptio illatam, quid ſignificet. 2[illegible].& ſeq.
viſio Moyſis in rubo quid ſignificet. 2[illegible]. & ſeq.a
Moyſis virga & baculus quid ſignificent. 274.a
Moyſis ſpiritum quomodo Deus dicatur ſuſtuliſſe, & ſenioribus diuiſiſſe. 294.295.a
Moyſes filias Iethro, ab iniuria vindicauit. 119.a
Moyſes eſt typus Chriſti. 379.a Duxit vxorem Æthiopiſſam, quid hoc ſignificet. ibid.a
de Moyſe agente cum Deo in monte 296 a Quomodo miſſus ad liberandum populum miraculorum gratia donetur. 298.299 a
Eius virga quid ſignificet. 296 a
de manu Moyſis lepra infecta, & quid ea ſignificet. 30[illegible].a
de Moyſe detrectante legationem ad Pharaonem. 304.a
Moyſes impeditioris linguæ quid ſignificet. 305 a
Moyſi eunti in Madian occurrit Angelus, eique minatur, quid hoc ſignificet. 306.307.a
de Moyſe aquam è petra educente. 312.a
Quid hoc ſignificet. ibidem.a
Moyſis de Chriſto prophetia. 429.a
de Moyſe aſcendente montem Sinai. 316.a
Moyſes ad Chriſtum nos ducit. 322.a
de aſcenſu Moyſis in montem. 325.a
Moyſes obtulit ſacrificium, poſuit lapides, quibus ceremoniis, quidque ea ſignificent, &c. 329. & ſeq.a Quomodo idololatriam Iſraelitarum Moyſes punierit. 337 a & pro ea apud Deum pro populo interceſſerit. ibid.a
de Moyſe deſcendente ex monte. 34[illegible].a De velamine eius. 341. & 425.a Deum allocuturus quod velamen deponat, quid hoc ſignificet. 34[illegible].a
Mulier capta radenda, & vnguibus præcidenda quid ſignificet. 415 & ſeq.a

Mulieris formatio. 6.a
Mundus quomodo fugiendus. 153.a
Mundus quomodo Christo proprius. & quomodo non proprius. 143.a

N.

Nephtalim quid ſignificet. 133 a
de benedictione Nephthalim. 231.& ſeq.a
Nephthalim ſignificat Christum. 234.a
Necromantiæ præſtigiæ in euocandis manibus. 191.b
Noemenia ſignificat nouum in Christo ſæculum. 624.b
Nouilunium quid ſignificet. 311 b
Nox ſignificat tempus ante aduentum Christi. 84 b
Noë fuit typus Christi. 32.a
Noë laus 20.a Quid ſignificet, ibidem.a
quis Numerus ſit myſticus. 57 a *vide* Septenarius.
Numeri in ſacris Scripturis ſæpe ſunt pleni myſteriis. 186.a
Numerus denarius & ſeptenarius ſunt perfectionis. ibid a
Nuptiæ ſpirituales. 129.a
Nubes quæ populum duxit quid ſignificaret. 159.b
Nubes & ignis quæ erant ſuper tabernaculum quid ſignificent. 355.b
Nuptiæ ſacerdotum quales eſſent in veteri lege. 430 431.b
Nuptiæ honorabiles, ſed tamen non cum virginitate conferendæ. 525.b

O.

Obedientia debita ſacerdotibus. 476.b
Oblatio à quibus deberet fieri Deo. 118.b
Oblatio alacris etiam in exiguis laudatur. 291 b
Oblatio in principum dedicatione tabernaculi quid ſignificaret. 362.& 364.b
Oblatio principum cur diuerſa eſſet. 369.370.b
Obſeruatio dierum & temporum & annorum reprehenditur. 204.b
Obedientia Christum probauit. 401.a
Oculi pulchri ex vino quid ſignificent. 234.a
Offenſio aliorum vitanda, etſi commoda noſtra quæramus. 266.b
Offenſis fratribus facto eſt ſatisfaciendum. 336.b
Oleum & vnguentum quid ſignificent. 321.b
Hilaritatem ſpei ſignificat. 591.b
Lætitiam ſignificat. 445.570.b
Pinguedinis ſimilitudo. 626.b
Oleum in ſacrificiis adhiberi ſolitum quid ſignificet. 345.a
Operum bonorum fœcunditas magis in nouo teſtamento curanda quam veteri. 126.a
Opera mortua quæ ſint. 354.a
Opera bona non probantur niſi ad finem vſque perducantur. 285.b
Operibus bonis mundari debent qui à vitiis receſſerunt. 551.b
Opera bona hilaritatem ſignificant, & odorem redolent. 533.b
Ordo diſpoſitionis caſtrorum per tribus quid ſignificaret. 373.b
Oſculum typus amicitiæ. 209.a
Oſeas propheta fornicariam vxorem ducens quid ſignificet. 195.b
Oſſa ſignificant ſoliditatem doctrinæ cæleſtis. 273.a
Oues diuerſicolores datæ Iacob in mercedem quid ſignificent. 145. & ſeq.a

P.

Panis myſticus quis. 132.a
Parentes deflendi ritus in lege Moyſis, quid ſignificet. 420.a
Parentibus ſumma debetur reuerentia. 41.42.a
Paſſionis Christi quàm ſit vtilis meditatio. *vide* CHRISTVS.
Paſtores ſunt ſpirituales patres ouium ſuarum. 121.a.
Patientia eſt ſalutis via. 96.a
Patientiæ laus. 308.a
Pacis & concordiæ commendatio. 160.a
Patientia à peccati ſeruitute liberamur. 254.b
Panis comeſtio quid ſignificet. 94.b
Panis Angelorum & hominum Christus. 233.b
Panum duodenarius numerus ſignificat Apoſtolos. 346.b
Panis fermentatus vitam ſignificat nondum baptiſmo purgatam. 445.b
Panes propoſitionis Euchariſtiam ſignificant. 457 b
Panis figura vitæ. 533 b
Panes infermentati puram ac ſimplicem vitam ſignificant. 524.b
Panes duo cur offerantur. 613.614.b
Parentes ſecundum à Deo locum tenent in decalogo. 235.b
Parentibus qualis reuerentia adhibenda. 235. 236.b
Illorum cura de liberorum religione. 242.b
Paſcha Domini ideſt tranſitus. 598.b
Paſchæ celebratio. 605.606.607.b
Paſſio Saluatoris adumbrata in lege veteri. 277.b
Paſſionis Christi figura in aſſatione. 595.b
Paſſione Christi acceptum eſſe Deo patri ſacrificium noſtrum. 626.b
Patris cognitio infert filii cognitionem. 235.b
Patres veteris legis Christi gratia ſaluabat. 79.b
Pauperum merces non fraudanda. 271.b
Pauperibus mutuandum ſine ſpe vſuræ. 273.b
Pauperis ad Deum vociferatio metuenda maxime. 271.b
Peccati lapſus qualis fuerit. 9.b
Deformitas. 10.b
Quomodo in nobis efficiatur. 10.b
Peccati dominatu gratia Dei liberamur. 11.b
Peccati lapſus culpa noſtra eſt. 14.b
Peccatum languor animi quidam præcedit. 17 b
Ad illud voluptas & cupiditas & commoda pertrahunt. 19.b
Peccati euincendi remedium. 20.b
Illo vt liberemur ſpiritualis probitas neceſſaria eſt. 20.b
Illo vt liberemur præter diuina monita efficaci etiam auxilio iuuamur. 21.b
Illo liberamur gratia Dei interna & externa. 26.b

à Peccato grauate, & languide diſcedere periculoſum. 27 b
Peccatum originale mortem innexit. 76.b
Sublatum per Chriſti mortem. 100.b
Peccatis offenſus Deus vt pœnas repetat. 100.b
Illud voluptate, & infirmitate perficitur. 103.b
Peccantibus pœna qualis. 143.b
Peccantibus voluntarie terribilis erit expectatio iudicij. 159.b
Peccati ſeruitute liberamur in Chriſto. 51.b
Peccandi ceſſatio vt ſignificetur per ſabbatum. 227.228.b
Illi ſubiecti inter ſeruos numerantur. 254.b
Peccatorum in feminas admiſſorum grauiſſimum eſt adulterium. 317.b
Peccantes occulte præ pudore non adeo improbi, vt aperte peccantes. 504.b
Peccatum & triſtitiam affert peccanti, & nullum habet odorem. 533.b
Peccatorum remiſſio per Chriſtum. 534.b
Peccatum originale videtur per concupiſcentiam transfundi. 554 b
Pedes finem ſignificant & progreſſum in rebus agendis. 397.b
Pes figura eſt inceſſus quo ad agendum ciemur. 499.500.b
Pentecoſtes figura. 612.b
Periurium quam graue ſit peccatum. 212.b
Perfectus homo quinam ſit. 497.b
Perfectiores exigua admonitione indigent. 167.b
Perfectæ vitæ figura. 559.560.b
Perfectionis ſignificatio. 614.615.b
Peſtis in populo Iſrael peruagata vſque ad prandij tempus quid ſignificet. 97.b
Peccatorum vitam Deus non agnoſcit. 21.a
Peccatum ex Adamo propagatum. 8.a
Peregrini hic ſumus. 155.174.176.a
Perſecutiones iuſti ſemper patiuntur. 108.a
Pes ingreſſum ſignificat. 141.a
Pharaonis filia eſt typus Eccleſiæ Gentium. 252.a
Phariſæorum auaritiam coarguit Chriſtus. 134.a
Pharao muliebrem ſexum ſeruans quid ſignificet. 110 b
Phœbus purus & impollutus, inde phœbare, id eſt luſtrare. 196.b
Pilorum abraſio quid ſignificet. 408.409.b
Pinna iecoris concupiſcentiam ſignificat, quæ in iecore iuxta quoſdam ſita eſt. 568. b
Platanus arbor quid ſignificet. 149.a
Polygamia olim licita. 125.a
Populus arbor quid myſticè ſignificet. 226.a
Porta anguſta quæ ſit. 308.a
Primitiarum ſacrificium quid myſticè ſignificet. 344.a
Primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi. 210.a
de Primogenitorum conſecratione Domino facienda. 276 & ſeq.a
lex de Primogenitis Chriſto & Chriſtianis accommodatur. 277.278.a
Principes apud Homerum & alios Græcos vocantur Paſtores. 15.a
Prophetarum veteris teſtamenti ſcopus. 260. a
Diaboli tyrannidem à nobis auertere non potuerunt. ibidem.a
Prælatis non obedire quando ſupplicio ſit vindicatum. 470.b
Præmium cuique ſuis recte factis reſpondens rependetur a Deo. 370.b
Principes populi vt Deum perfectioribus donis honorent. 150.b
Probatiſſimi etiam viri pœnitentia indigent. 368.b
Profectiones tres à Chriſto tribuuntur. 164.b
Propheta vt diſtinguatur a diuinatore. 186.b
Propitiatorium exponitur. 294.295.b
Propitiatorium cur eſſet ex auro. 296.b
Propitiatorium Chriſtus factus eſt. 350.b
Prudentiam ad prauos mores detorquentes vt figurarentur. 417.b
Prudentia & fortitudo neceſſaria in diuinorum adminiſtratione. 455 b
Populi aures non debent patere magiſtris diuerſa docentibus. 254. b
Prædicatione vocati Chriſtum ſequimur vt Iſrael ſigno tubarum caſtra mouebat. 165.166.b
Prædicationis genus alterum ad dogmata, alterum ad mores pertinens. 166 b
Prædicationum differentiæ quatuor hominum generibus accommodantur. 167.b
Prædicatio ſacerdotibus conuenit. 168.b
Prædicatorum præceptum. 259.b
Prædicatorum voces ex tempore fuſas qui excipiunt & deſcribunt in vas vuas conijciunt. 267.b
Prædicationis ſonus tintinnabulis aureis figuratur. 387.b
Pſile militaris veſtis genus & iniquitatis ſymbolum. 146.b
Purgatio ignis & aquæ more gentilium quam ridicula ſit. 194.b
Purgatio omnis ſit per Chriſtum. 527.b
Puerperæ purgatio quid ſignificet. 555.b
Purgatorii ſignificatio quædam vt videtur. 548.b
Purificari oportet antequam ad Deum adeamus. 513.514.515 b
Purgatio omnis ſit per Chriſtum. 527.b
Pueri, ac molli animo inepti ad dona offerenda Deo. 152.b
Puteus lapide clauſus, quid ſignificet. 122.a
Puteus iuramenti quid ſignificet. 114.a
Preſbyteri vicem gerunt eorum quibus creditum erat altare, & quæ intra velum aſſeruabantur. 454.b
Pythoniſſa cuius opera Samuelem excitauerit. 187.b
Pythoniſſa non Samuelem euocauit, ſed vmbram quandam ad eius ſimilitudinem confictam. 191.b

Q.

QVadraginta plagæ infligebantur reis. 176 b
Quadraginta annis per deſertum errauit Iſrael propter Dei offenſam. 278.b
Quinque columnæ ante oſtium tabernaculi prædicatores ſignificant. 336.b

R.

RAmi ex arboribus ſemper virentibus gratiam ſignificant. 620.b

Rationale cuius formæ fuerit & quid ſignificaret. 382.383.384.b
Rachel typus Eccleſiæ Gentium, & futuræ vitæ 207. Sepulta in Bethleem, quid ſignificet. ibidem.a
Rachel formoſa typus Eccleſiæ ex Gentibus collectæ. 123.124 130.184.a
Rachel quid interpretetur. 129.a
Defendit eam ab iniuria Iacob ei adhuc incognitus. 119.a.
Rachel in partu Beniamin eſt mortua. 138.a
Raguel quid ſignificet.. 259.a
Rebecca figura eſt Eccleſiæ. 91.92.96.111.a
de Reſurrectione ſpirituali. 279.a
octaua dies eſt typus Reſurrectionis. ibidem.a
Redemptio agrorum & domorum quando fieret. 466.b
Redire ad poſſeſſiones per figuram quid ſit. 170.b
Regni Chriſti ænigma. 458.b
Regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſem. 76.b
Remiſſio peccatorum lanæ mundæ comparatur. 535.b
Remiſſio peccatorum etiam in Deum commiſſorum per Chriſtum. 534.b
Quæ ſeptimo quoque anno apud Hebræos fiebat, quid ſignificaret. 232. 274.277.b
Renes figura ſunt facultatis diſcernendi. 568.b
Reſurrectio Chriſti figurata per virgam reflorеſcentem. 142.b
Reſurrectio Saluatoris fuit initium noui ſæculi. 559.b
Reſurrectionis figura. 610. 611.b
Rubus Moyſis quid ſignificet. 61.b
Ruben prohibens fratres à cæde Ioſeph, quid ſignificet. 192.a
Ruben qualem à patre Iacob morituro benedictionem habuerit. 212.a
Rubus Moyſis non combuſtus, quid ſignificet. 262.a

S.

de SPirituali Sabbatho Chriſtianorum. 292 a
Sacerdotii quanta ſit dignitas. 385.a
Sacerdotii legalis infirmitas. 324.a
Sacrificia Aaronis figuræ ſunt. 60.a
Sacrificium primitiarum, quid myſticè ſignificet. 344. & 396.a
de Sacrificiis animalium, eorumque ritu, quid ſignificent. 346.& ſeq a
Sacrificium pro peccato ſignificat Chriſtum. 350 a
Sacrificium pro emundatione lepræ, quid ſignificet. 355.356 a
Sacrificium vituli & arietis, quid ſignificet. 372.a
Sacrificium hirci, quid ſignificet. 374.397.a
de Sacrificio vaccæ ruſæ, quæ extra caſtra comburebatur. 400.401 a
Sacrificii huius ritus, quid ſignificet. 403.a
Sacrificium Chriſti præfigurat Moyſes. 329.a
de Sacrificiis ſpiritualibus Deo offerendis. 330.a
Sacrificium manè oblatum, quid ſignificet. 332.a
Salem, quid ſignificet. 49.a
Snctorum precas ad Deum pro Iſraele. 385.a
Sancti vocantur montes firmi, & colles æterni. 240.a
Sanctorum vitam Deus cognoſcit. 23.a
Sancti ſunt luminaria mundi. 268.a
Sanctorum vita imitanda. 157.a
Cur Deus Sanctos non coronet abſque labore. 158.a
Sanguis vuæ, quid ſignificet. 224.a
Sanguinis Abel & Chriſti differentia. 21.a
Sara eſt quaſi dominatrix. 75 a
Satanas quis à Chriſto vocetur. 18.a
Sabbatum ſignificat requiem per quam à peccando ceſſamus. 227.228.b
Sabbatum futuri ſæculi figura eſt. 234.b
Sabbati ſacrificia qualia eſſent. 346.b
Sabbata ſabbatorum quid ſignificent. 919.b
Sabbatiſmus eſt vacatio ab omnibus carnalibus operibus. 558.b
Sacerdotii ac ſacrificiorum quædam reformatio in noua lege. 59.b
Sacerdotes tubis canentes prædicationem ſignificant. 168.b
Veteres cur manus ac pedes abluerent. 313.b
Sacerdotii Chriſti figura. 401. 402.b
Sacerdoti cur ſepararetur pectuſculum & armus arietis. 398 .b
Sacerdotibus quemadmodum aſſiduè in loco ſacro manendum. 399. 400.b
Ob vitia naturalia per legem veterem à ſacris arcentur. 412.b
Sacerdotes in mortuis inquinari cur lex non permiſerit niſi in maxime coniunctis. 430.b
Sacerdotii Chriſti æternitas figurata. 432. 433.b
Sacerdotali munere indignum nihil iudicat lex, modo ad cultum diuinum pertineat, 437.b
Sacerdos vt bonum odorem ſemper redolere debeat figuratur. 440.b
Sacerdotum participatio in primitiis quæ fuerit & quid ſignificet. 447.b
Sacerdos illos ſibi adiungat qui morum probitate ſint ornati, & pleni diuino amore. 448.b
Cur ipſis vinum bibere lex prohibuerit. 449. 450.b
Sacerdotii honorem ſibi attribuentium pœna, 454.b.
Sacrorum adminiſtratoribus quæ tribuit Deus. 465.b
Sacerdos Chriſti figura expreſſa. 475.b
Illis non obtemperare quantum crimen. 476 b
Sacerdotii dignitas inſignis. 477.b
Sacerdoti quænam debeant ineſſe. 464.b
Illorum puritas quanta. 480.b
Sacerdos fungitur mediatoris munere. 585.b
Sacrificare non licebat extra terram ſanctam. 47 b
Sacrificium Deo offertur ab iis, qui carnis vitia mortificant. 40.b
In Ægypto & in deſerto vt differrent. 41.b
Sacrificia vetera non perducebant ad perfectam virtutem. 58 b
Eſt in ſola Eccleſia non extra eam. 354. 355.b
Sacrificium cur ſine fermento fieret. 419.b
Sacrificiorum genera bipartita. 520.b
Sacrificia maſcula immaculata eſſe debent, &

quid ſignificent. 521.b
Cur pro peccato ſine oleo, & ſine thure offerrentur. 553.b
Sacrificii cocti oblatio quid ſignificet. 566.b
Sacrificiorum plurimorum ſignificatio. 405 b
Matutina & veſpertina. 622.b
In Neomeniis quale eſſet. 624.b
Sacramenta ægre accipientes vt figurentur. 170.b
Sacræ ſcripturæ multiplex comparatio. 497.b
Sæculi futuri ſanctificatio. 598 b
Sal in ſacrificiis quid ſignificaret. 447.448.445.b
Samuel an diuina opera fuerit excitatus. 187 b
Sanctorum meritorum participatio qualis. 117.b
Sancti viri non nihil maculæ contrahunt. 122.b
Sanctorum facta ſunt Eccleſiæ opes & ornamenta. 130 b
Sancti viri debent eſſe firmi, ac ſtabiles. 147.b
Sanctorum virorum vita per ſimilam ſignificatur. 367.b
Sanctiores maiora ſubeunt, & grauiora tolerant 457.b
Sanctorum cœtus lapidibus comparatur. 497.b
Sanctorum vita in alio ſæculo. 561 b
Sanctorum cœtus vt ſignificetur. 625.b
Sanguis purgationis peccatorum quid ſignificaret. 310.b
Sanguine cur non liceret veſci in veteri lege. 356. 357.b
Sanguis vitæ figura eſt. 395 b
Sanguinis fluxu laborans mulier, immunda. 552.b
Sanguis coniunctus hyſſopo quid ſignificet. 601.b
Sapientiæ aditus fides eſt. 309.b
Satisfaciendum fratribus etiam facto. 536.b
Scandalum quantopere ſit vitandum. 149.b
Scabies indomita ſignificat exceſſum in aliquo vitio. 418.b
Scenopegia habitationem paradiſi repræſentat. 619.b
& reſurrectionem. 621 b
Scriptores rerum diuinarum cauere debent ſcandali occaſionem. 149.b
Scriptura continet varias figuras noui teſtamenti. 140.a
Scriptura eſt ager floridiſſimus. 121.a
Scripturæ ſtudium vtile. 1.a
Scripturæ myſteria non ſunt facilia intellectu ſed requiritur Dei reuelatio. 178.a
Scripturæ Moyſis & Prophetarum ſunt canales. 149.a
Scripturæ veteris teſtamenti Chriſti myſteria figurant. 193.a
Seba quid ſignificet. 197.a
Selon quid ſignificet. 196.& 199.a
Sem quid ſignificet, quorum typus fuit. 27. & 43.a
Senſus exteriores ſunt portæ. 270.271.a
Sephore, quid ſignificet. 259.a
Septenarius numerus eſt myſticus. 357.405.451 a
Seraphin cur alis facies ſuas ac pedes contegebant. 296.b
Cur ex auro. ibid. b
Seminifluus quid ſignificet. 550.b
Semiuir qui appelletur. 419.b
Senſus hiſtoricus vtilis eſt. 256.b
Sephora Eccleſiam ex gentibus ſignificat. 78.b
Septenarius numerus perfectionis ſymbolum. 299.b
Septem dies totum vitæ tempus ſignificant. 551.b
Septimus dies ſanctus. 600.b
Serui manumiſſio quid ſignificaret. 230 231.b
Seruitus vt tollatur. 264.b
Seruus Dei qualis debeat eſſe. 287.b
Simila panem, hoc eſt Chriſtum ſignificat. 364.b
Oleo perfuſa cæleſtis ſpem vitæ declarat. 405.b
Vitam ſanctam ſignificat, & Deo ſubiectam. 438.b
Simulatio grauiſſimum crimen. 245.b
Signorum differentia quid figuraretur. 167.b
Sichem quid ſignificet. 191.a
Simeon obedientiam ſignificat. 175.a
Simeon qualem à patre Iacob morituro benedictionem habuerit. 215.a
Simeon quid ſignificet. 217.a
Simeon & Leui quomodo ſtuprum Dinæ vindicauerint. 216.a
Sinai mons quid ſignificet. 322 a
Smaragdus deſcribitur & imaginem cæli refert. 380.381.b
Societas malorum vitanda. 421 b
Speculum ac ſiſtrum geſtant mulieres Ægyptiæ. 313.314.b
Spicarum ſignificatio. 611.b
Spirituales hoſtiæ quales. 41.b
Spiritus ſanctus vt fuerit inſufflatus in hominem. 9.b
Semper in Chriſto permanens vt figuraretur. 436. 437.b
Spiritualis cultus cur non ab initio ſancitus. 56.b
Spiritus in Prophetis, & in nobis vnus eſt. 295.a
Spiritus ſanctus nos cum Chriſto vnit. 12.a
Spiritus ſeruitutis fuit in veteri teſtamento, in nouo verò eſt ſpiritus filiationis. 145.a
Stola vinolenta quid ſignificet. 214.a
Struthio & larus aues inſatiabiles. 507 b
Stola quid ſignificaret. 379.b
Superbia & in ſuperiora niti quantum peccatum ſit. 461.b
Superhumeralis veſtis forma & ſignificatio. 380. b.
Superſtitioſi temporum obſeruatores in Ægypto ſacrificant. 42 b
de Synagogæ Iudæorum lapſu per contumaciam. 358 & ſeq a
Synagoga eſt ſerua. 79.a Perſequitur Eccleſiam inſtar Agar. ibid. a
Synagogam Chriſtus repudiauit. 110 a
Synagogæ tres ſignificatæ per tres filios Iudæ. 197.a

T.

Tabernaculum in eremo fabrefactum, quid ſignificet. 131.b
Tabernaculum per eremum fixum ſignificat Eccleſiam Dei. 288.b
Quid myſterii habeat exponitur. 315.b
Tabernaculi opifices quid figurarent. 325.326.b
Tabernaculum firmitatem ſanctæ conuerſationis ſignificat. 489.b
Templa adeuntes cadaueris occurſum vitant Ægyptii. 36.b
Templa adire calceatos nefas apud Ægyptios. 64.b

Templum

Templum Dei fideles ſunt. 330.b
Tempus eſt in rebus quæ oriuntur & intereunt. 305.b
Tempus quo tabernaculum eſt erectum quid habeat myſterii. 319.b
Tempus vniuerſum in duas partes ſolet ſcriptura diuidere. 357 b
Temperantiæ quanta ſint præmia. 515.b
Tenebræ quid ſignificent. 321.b
Tentationum ſatanæ triplex genus. 111.b
Ternarius numerus vt ad diuinitatem pertineat. 79.b
Templum quanta cum reuerentia eſt ingrediendum. 177 a
Tempus faciei patris quid ſignificet. 76.a
Tenebræ ſignificant obſcuritatem dogmatum de Deo. 146.a
Terra promiſſionis quid myſticè ſignificet. 187.a
Teſtamenta duo ſignificata per Saram & Agar. 8 a
Teſtamentum nouum quomodo latum. 149.b
nouum Teſtamentum figuratum multis figuris. 149 a
Teſtamentum nouum eſt manſuetum. 97.a
Thamar habitum mutans 194 a Quomodo illa ex Iuda conceperit. ibidem.a
Thamar quid ſignificet. 197.a
Thamar condemnata ad mortem, & non moriens, quid ſignificet. 200.a Pariens quid ſignificet. 201.a
Thus in ſacrificiis, quid ſignificet. 345 346.a
Thymiama Aaronis, quid ſignificet. 372.a
Thymiama vt ſignificet humanam & diuinam naturam. 352.b
Quid ſignificet. 320.321. & 324.b
Tolerantia per bouem ſignificata. 305.b
Tondere ignominioſum erat & lugubre. 579 & 581 b
Tonſio cur fieret ad oſtium tabernaculi. 586.b
Tonitrua & fulgura in monte Sinai, quid ſignificent. 320 a
Tribulationes probant & purgant iuſtos. 109.a
Tribuum ordo circa arcam quid ſignificaret. 371.b
Trinitatis figura in rationali. 384 385 b
Tubæ duæ ductiles duplex prædicationis genus ſignificant. 166 b
Tubæ ſonus cum lex daretur quid ſignificaret. 166 b
Tunica talaris qualis fuerit, quidue ſignificaret. 386 b
Turturi & columbæ Chriſtus comparatur. 522.b
Tubæ ſonitus quid ſignificet. 321.322.a
Tumulus teſtimonii & teſtis quid ſignificet. 156.a

V.

VAcca rufa quæ extra caſtra comburebatur, quid ſignificet. 400.& ſeq.a
Vaſa Domini, quid ſignificent 354 a
Verbum Dei bene quærere eſt res Deo gratiſſima. 117.a
Verbum Dei in Scripturis comparatur aquæ. 283.a
Veſtimenta captiuitatis quid myſticè ſignificent. 418.a
Veſtes lauare cur Deus iubeat Iſraelitas ante acceſſum ad montem Sinai. 319.a
Vectigal quinam exigant de rebus turpibus. 491 b
Velamen Sanctiſanctorum Chriſti corpus ſignificat. 333 334.b
Velamen ante oſtium tabernaculi exterius litteram ſignificat. 336.337.b
Venialia peccata etiam in ſanctis viris eſſe. 545.b
Niſi coerceantur ad mortalia perducunt. 546 b
Venditores vt rem venditam redimerent. 466. 467 b
Ventriculus ſignificat fœcunditatem. 464 b
Verbi ex Deo geniti figura. 306.b
Verbi Dei figura. 316.317.b
Vernaculi qui ſint. 415.b
Veſpera aduentum Domini ſignificat. 552 b
Victoria de diabolo vt figuretur. 13.b
Victima pro peccato quid ſignificaret. 442.b
Victimis pro peccato quibus licitum veſci. 464.b
Victima cæca cur repudiaretur. 551.b
Variæ reiectæ. 521. 522.b
Vinum miniſtrantibus ſacerdotibus bibere cur prohibitum. 449.450.b
Vinum eſt ſignum lætitiæ. 626 b
Virga inſigne Regni. 68 b
Virga Aaron refloreſcens Chriſtum ſignificat. 341.b
Cur nucea eſſet. 342 341.b
Virtus non ſtatim à conuerſis percipi poteſt. 28 b
Virtutem etiam imperfectam colere non ſine diuino beneficio contingit. 30 b
Ad eius perfectionem prudentiæ comitatu ac fortitudinis peruenitur. 31.b
Virtus indiget fortitudine & magnitudine animi. 107.b
Illam colere incipiens, tentatione vexatur. 111.b
Virtutis in via rudes mitius regantur à Deo ſeuerius aſſueti. 155.q
Illius labores amari, ſuaues in Chriſto redduntur. 155 b
Illam quærentes multas animæ reliquias dimittant. 41.b
Virtus alicuius non ſupra modum ab aliis eſt exploranda ac tentanda. 266.267.b
Vinctorum curam gerebant Eccleſiæ. 465.b
Viſiones ante Chriſti aduentum vmbræ fuere Chriſti aduentus. 291.b
Vita ſecundum naturam Deus ipſe eſt. 9.b
Vitæ perfecta ſanitas ſequenti ſæculo reſeruatur. 123.b
Vitæ bono odore vacuæ figuræ. 533.b
Viuere in Chriſto quid nam ſit. 541 b
Vitæ figura ſimila ex tritico. 570 b
à Vitiis integre reſurgendum eſt. 32.b
Vitiorum mortificatio qualis. 40.b
Vitia relinquere, aut in virtute proficere ſine Chriſto non poſſumus. 165.b
Vitia corporis per quæ ſacerdotes repellebantur à ſacrorum miniſterio. 412 b
Vituli cultus apud Ægyptios. 40 b
Immaculatus Chriſti figura. 350.b
Vitulus Chriſtum, vitulæ autem nos ſignificant. 365.366.394.528.b
pro Vniuerſitate offerebatur. 529.b

Vituli cur eſſent initio tredecim, tum pauciores. 627.b
Virginis defloratio cur humiliatio appelletur à ſacra Scriptura. 219.b
Virginis vteri ſymbolum. 317.318.b
Virgo ſanctiſſima non fuit ſubiecta legi purifica-tionis. 351.b
Vitta hyacinthina fimbriis, ac manui alligata quid ſignificet. 219.b
Via ſalutis quæ. 355.a
Virga eſt ſymbolum regni. 298.a
Virga eſt typus Chriſti. 148.a Populea & nucea, quid ſignificet. ibidem.a Nucea eſt vigilantiæ ſignum. ibidem.a
Virga ex platano aſcenſum in cælum ſignificat. ibid.a
Virtutis viam recenter ingreſſi difficultates inue-niunt quas debent ſuperare 419.a
de Viſione Dei in monte Sinai. 316. 317.a Quid ſignificet. 318. 319.a
Vitula cuius nerui conciſi ſunt in valle, quid ſi-gnificet. 414.a
Vituli ſacrificium, quid ſignificet. 372.a
Vnguium amputatio quid ſignificet. 417.a
Vnctio quid ſignificet. 352.353.b
Vngula diſſecta in animantibus quid ſignificet. 499.vſque ad 503.b
Vſuræ prohibentur. 266. 271.vſque ad 274.b
Voluptates Euæ munere in nobis funguntur. 10.b
Voluptas & cupiditas & commodum ad pecca-tum pertrahunt. 18.b
Voluptatibus allicit homines diabolus. 10.b
Voluptates aliæ in nobis inſitæ, aliæ aduentitiæ. 19.b
Externæ quæ per oculos excipiuntur. 19.b
Illas aſpernari iuuat ad emergendum à peccato. 20.b
Voluptas indomitum malum. 67.b
Voluptatibus capti infirmi redduntur ad Dei opera. 113.b
in Voluptatibus qui quaſi in cœno volutantur reprehenſi. 503.b
Volatus auium obſeruare ſtultum eſt. 209.b
Vocationis ad fidem ſignificatio. 627.b
Vena mannæ plena quid ſignificet. 358.359.b
Vultur arrogantem ſignificat. 506.b
Vox gracilis Moyſi quid ſignificaret. 73.b
Vox ex propitiatorio miſſa quid ſignificaret. 364.b
Votum magnum quo pacto redderetur, & quid ſignificaret. 576.577.b
Vota cito reddenda. 576.& 188.b
Vota reddere non tenentur qui ſub aliorum ſunt poteſtate. 588.b
Vxoribus abſtinere ante acceſſum ad montem Sinai, quare Deus iuſſerit. 319.a

Z.

ZAbulon quid Hebræis ſignificet. 132. & 136.a
de benedictione Zabulon. 224. & ſeq. a Mariti-mam regionem inhabitaturus, quid ſignificet. 225.a
Zona bellicam Chriſti fortitudinem ſignificat, qua hoſtes inuiſibiles debellauit. 389.b

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ.

QVÆ IN GLAPHYRORVM & de Adoratione in ſpiritu & veritate libris exponuntur.

EX GENESI.

Cap. 4. SI hodie eiicis me à facie terræ. 16.a
6 Iſti fuerunt gigantes. 27.a
Delebo hominem quẽ feci à facie terræ. 30.a
11 Erat omnis terra labium vnum. 51.a
14 Melchiſedech rex Salem protulit panem & vinum. 47.& ſeq.a
Erat enim ſacerdos Dei altiſſimi. 57.a
15 Domine quid mihi dabis. 68.a
Hic Damaſcus Eliezer. 69 a
24 Pone manum tuam ſuper femur meum. 170.a
25 Duæ gentes, & duo populi ex ventre tuo orientur. 161.a
37 Audite ſomnium meum quod ſomniaui. 181.a
2. Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. pag.9.b
12 Exi de terra tua,& de cognitione tua. 21.b
Vniuerſa hæc hiſtoria de Abraham, paſſim exponitur myſtice vſque ad fol. 32.b
12 Facta eſt fames in terra,& deſcendit Abraham in Ægyptum,&c. 11.12.b
12 De vxore Abraham adamata à Pharaone. &c. 12 b
12 Benedicentur in te omnes gentes. 54.b
14 De captiuitate & liberatione Lot, &c. 137.138.b
15 Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. 53.b
15 Nondum completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum. 101.b
17 Circumcidatur omne maſculinum. 512.b
19 De habitatione Lot inter Sodomitas. Et Angelis hoſpitio acceptis, &c. 24. b vſque ad 31.b
19 Cur duo tantum Angeli mittuntur ad punitionem Sodomorum,&c. 26.b
19 Ne ſtes in omni circa regione. 27.b
19 Obſecro Domine, non potero in monte ſaluari, eſt ciuitas parua hic iuxta. 28.& 29.b
19 De vxore Lot conuerſa in ſtatuam ſalis. 30.31.b
9 Sol egreſſus eſt ſuper terram, & Loth ingreſſus eſt Segor. 30.b
19 Manſit Lot in ſpelunca, non in monte. 31.b
29 De Lia lippiente, & pulchra Rachele. 65.b
34 Et egreſſa eſt Dina, quam cum vidiſſet Sichem dormiuit cum ea. 488.b
34 Tollite Deos alienos de medio veſtri,& purificamini,&c. 514.515.b
39 Erat Ioſeph decorus aſpectu,& ſpecioſa facie. 516.b
45 De Pharaone iubente adduci in Ægyptum patrem Ioſeph,&c. 18.b

EX EXODO.

4 Filius meus primogenitus Iſrael. 18. & 132.a
14 Vtinam eſſemus mortui in Aegypto. 420.a
20 Honora patrem tuum, & matrem tuam. 41.a
32 Deliquit populus tuus. 107.a
1. De afflictione & ærumnis filiorum Iſrael ſub Pharaone. 33 b
Et tota hiſtoria paſſim explicatur myſtice vſque ad pag. 49.b
1 Quanto opprimebant eos,tanto magis multiplicabantur. 109.b
1 De maſculis Hebræorum proiectis in flumen, &c. 110.b
3 De rubo ardente. 61.b
Et totum hoc caput exponitur vſque ad pag. 65.b

3 Non audebat Moyſes aſpicere contra Deum. 64.b
3 Ne appropies huc, ſolue calceamenta de pedibus tuis, &c. 64.b
3 Solue calceamenta de pedibus tuis. 511.b
4 De virga verſa in ſerpentem à pag. 66.c. vſque ad 70.b
4 De manu Moyſis leproſa, &c. 70.71 b
4 De aqua Ægypti verſa in ſanguinem. 72.b
4 Quod ſi neque his duobus ſignis crediderint, ſume aquam fluminis, &c. 72.& ſeq. b
4 Ecce non ſum eloquens ante heſternum, neque ante nudius tertianum diem, &c. pag. 177.b
4 Non ſum eloquens ab heri, & nudius tertius. 73.b
4 Obſecro Domine elige potentem, quem mittes. 72.b
4 Ecce Aaron frater tuus Leuites, ſcio quod eloquens ſit, &c. 74.b
4 Abijt Moyſes & reuerſus eſt ad Iethro ſocerum ſuum &c. 76.b
4 De Sephora circumcidente filium ſuum, &c. 75.b
5 Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi in deſerto 35.& ſeq. b
7 Moyſes octoginta annorum, loquitur ad Pharaonem. 79.b
8 Abominationes Ægyptiorum ſacrificabimus, &c 39.40.41 b
10 Pergemus ad ſacrificandum cum paruulis & ſenioribus, cum ouibus & armentis, &c. 43. & ſeq. b
10 Ite, ſacrificate Deo, ſed tantum viri eant reliƈtis paruulis &c. 42.& ſeq. b
11 De vaſis aureis & argenteis ab Ægyptiis mutuo acceptis. 45.b
12 Menſis iſte vobis principium menſium, &c. & de lege comedendi agni. 592. b vſque ad 601.b
12 Decima die menſis primi, accipiant ſibi ouem per domos, &c. 208.b
12 De ſanguine agni in ſuperliminaribus domorum. 600 b
12 Non comedetis ex eo crudum quid, &c. 587. b
12 In vna domo comedatur Agnus, & non efferetis de carnibus eius foras. 112.b
12 Fecerunt ſubcinericios panes azymos, &c. 46 b
13 Non duxit Dominus populum per viam terræ Philiſthiim, ſed circunduxit per deſertum, &c. 82 b
13 De columna nubis & ignis. 84 b
13 Quinta generatione eduxit Dominus filios Iſrael de terra Ægypti. 83.b
14 De fuga Iſraelitarum, & inſequutione Pharaonis. 85 & ſeq. b
14 De columna interpoſita inter Iſraelitas & Ægyptios. 86 b
15 De ligno immiſſo in aquas amaras, &c. 154.b
16 Manna colligebatur ſex diebus, ſabbato vero nequaquam. 214. b
17 De pugna Amalech contra Iſraelitas, &c. 88. 89.90.b
17 De Moyſe manus extendente contra Amalech, quæ & graues eſſe dicuntur, &c. 90.b
18 De occurſu & conſilio Iethro ſoceri Moyſis, &c. 91.vſque ad 96.b
19 Purifica populum hodie & cras, & lauent veſtimenta, &c. 512.b
19 Deſcendit Dominus in montem Sina, &c. mons autem fumabat, &c. 222.b
19 Aſcende tu, & Aaron tecum. 225.b
20 Septimo die, ſabbatum Domini eſt, non facies, &c. 226 b
20 De ſabbato ſanƈtificando. 538 b
20 Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt bene ſit tibi. 430.b
20 Altare de terra facies mihi, &c. 290.b
20 Ne aſcendas per gradus ad altare meum, ne reueles turpitudinem tuam in illo. 334. 435.b
21 Si emeris virum Hebræum, ſex annos ſeruiet tibi, &c. 230.b
21 Si quis furatus fuerit aliquem de filiis Iſrael & vendiderit eum, &c. 255 b
21 Si quis percuſſerit oculum ſerui ſui, liberum dimittet eum, &c. 262 b
21 Si cornu percuſſerit taurus taurum proximi ſui, &c. 260 b
21 Si cornu percuſſerit taurus virum aut mulierem, &c. 246.b
21 Quod ſi ſeruum vel ancillam cornibus petierit, dabit triginta argenteos, &c. 248.b
21 Si quis aperuerit lacum, & non operuerit illum, & ceciderit illuc aſinus, &c. 248.b
22 Si quis furatus fuerit ouem aut bouem, reddet quinque boues, &c. 252.b
22 De fure inuento de noƈte, vel orto iam ſole, &c. 252.& ſeq. b
22 Si depaſtus quis fuerit agrum, & dimiſerit iumentum ſuum &c. 266.b
22 Si egreſſus ignis inuenerit ſpinas & ſuccenderit areas aut ſpicas, &c. 260.b
22 Carnem captam à beſtia, non comedetis. 261.b
23 Si occureris boui inimici tui &c. 260.b
23 Tribus vicibus per ſingulos annos, feſta mihi celebrabitis. 591.b
24 Mane conſurgens Moyſes, ædificauit altare, &c. 623.b
24 Et aſcendit Moyſes & Aaron, & Nadab & Abiud & ſeptuaginta è ſenioribus Iſrael, &c. 381.b
25 Hæc ſunt quæ accipere debetis, aurum, argentum, æs, hyacinthum, &c. 292.b
25 De fabrica arcæ, & lignis imputribilibus, &c. 292 b
25 De propitiatorio, & Cherubim. 294. b & 306.307.b
25 Supra propitiatorium loquar tecum, &c. 296. b
25 De menſa aurea, & panibus propoſitionis. 297.b
25 De candelabro aureo, &c. 298.b
26 Facies tabernaculum, decem aulæa ex byſſo torta, &c 315. & ſeq. b
27 Et facies altare de lignis imputribilibus, &c. 302 b
27 Præcipe filiis Iſrael, vt afferant tibi oleum, &c. 312.b
28 Et tu applica ad te Aaron fratrem tuum, &

filios eius de filiis Iſrael, &c. [illegible].b
28 Et facies ſtolam ſanctam Aaron fratri tuo ad honorem & gloriam &c. [illegible].b
28 Et facient ſuperhumerale ex byſſo torta, opus textile varatoris, &c. [illegible].b
28 Et facies tunicam talarem, totam hyacinthinam, &c. 380.b
28 Et filiis Aaron facies tunicas, & zonas, & cidares facies ipſis, &c. 3[illegible]9.b
29 Et adduces vitulum ad oſtium Tabernaculi teſtimonii, &c. 391.& ſeq.b
29 Sanctificabis eos vt Sacerdotio fungantur mihi, &c. 391.b
30 Et facies altare thymiamatis, &c. 305 & [illegible]7.b
30 Non imponens ſuper altare incenſum aliud, &c. 309.b
30 Fac labrum æneum, & baſim æneam, &c. 311.b
30 De ſpeculis in circuitu labri ænei 313.b
30 De compoſitione vnguenti, & thymiamatis. 322. vſque ad 325.b
31 Vocaui ex nomine Beſeleel, &c. 325.b
32 Hi ſunt dii tui Iſrael, &c. 7.b
34 De velamine ſuper faciem Moyſis. 6.b
35 De oblationibus principum pro tabernaculo &c. 132 b
36 Facies ſaga vndecim de pilis caprarum, &c. 318.b

EX LEVITICO

Leuit.c. 1. De agno ſacrificando ad latus altaris, &c. 50[illegible].b
1 De ſacrificio ex volucribus. 502 b
2 Anima quæ obtulerit oblationem ſacrificii, ſimila erit eius oblatio, &c. 50[illegible].b
2 Cum obtuleris ſacrificium coctum clibano, &c. 53[illegible].b
2 Omne fermentum, & mel, non offeretis Domino, &c. 444 445 446.b
2 Non deficiet ſal pacti Domini, de ſacrificiis veſtris. 448.449 b
2 De oblationibus quod non fermentatæ, non cum melle, ſed cum ſale, &c. 514.b
3 Si hoſtia pacificorum fuerit oblatio, & de bobus voluerit offerre, &c. 507 b
4 De vitulo offerendo pro peccato ſummi Sacerdotis, & pro populi. 510.b
4 De hædo, qui offerebatur pro peccato Principis, & de capra pro populo. 529. 530. 531 b
5 De Agno, aut capella, pro peccato periurii, & contemptu adiurationis 5[illegible].b
5 De turturibus duobus, & pullis duobus columbarum. 531.b
5 De ſimila pro peccato offerenda. 533.b
5 De ariete pro peccato obliuionis. 534.b
6 De Ariete pro furto, & de adiectione ad reſtitutionem. 534.b
6 De lege holocauſti. 43[illegible].b
6 De lege ſacrificii. 438 b
6 De loco vbi immolandum erat ſacrificium & vbi comedendum, &c. 441 & ſeq.b
6 Hoc eſt donum Aaron & filiorum eius, decimam partem ephi ſimilæ, &c. 440.b
6 De dono Aaron & filiorum eius, quod offeret Domino die quo vnctus fuerit. 440.b
7 De panibus fermentatis offerendis pro Sacrificio laudis. 444.b
9 Sume tibi vitulum ex bobus pro peccato, & arietem in holocauſtum immaculatum, &c. 400 b
9 Et eleuatis Aaron manibus in populum, benedixit eis, &c. 401 b
11 De pecudibus mundis & immundis. 408 b
11 Quæ habent pinnulas & ſquamas comedetis. 503 b
11 De volatilibus quibus veſci fas erat, &c. 50[illegible] b
11 Quod ambulat manibus in omnibus beſtiis, immundum erit. &c. 508.b
11 Qui tetigerit morticinum, immundus erit vſque ad veſperam. 508 b
12 Mulier quæ concepto ſemine peperit, &c. 553 b
13 De homine, in cuius cute erat cicatrix ſigni lucida, & tactus lepræ. 537.& ſeq b
13 De lepra, quæ ex parte inquinabat, per totum vero fuſa mundabat. 540 & ſeq. b
13 Vir ſiue mulier in cuius cute candor apparuerit. &c. 545.b
13 Vir de cuius capite capilli fluunt, &c. 54[illegible].b
13 Leproſus habeat veſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte contectum, &c. 547.b
13 Veſtis lanea ſiue linea, quæ lepram habuerit, &c. 547.b
15 De homine patiente fluxum ſeminis, &c. 548.& ſeq b
15 De ſacrificiis ex pecoribus, bobus, & ouibus, &c. 559. vſque ad 563.b
19 Non maledices ſurdo, neque cæco pones offendiculum, &c. 270.b
19 Quando ingreſſi fueritis terram, &c. auferetis præputia lignorum, &c. 285 b
19 Vineam tuam non ſeres diuerſo ſemine. 261 b
19 Statera iuſta, & pondera ſint iuſta, &c. 244.b
21 In animabus non polluentur in gente ipſorum, &c. 429 b
21 Vxorem fornicariam & profanatam non accipient, &c. 431.b
21 Et filia ſacerdotis ſi profanata fuerit vt fornicaretur igni comburetur. 431.b
21 Sacerdos ducat vxorem virginem ex genere ſuo, non profanatam. 432.b
21 Homo in quo fuerit macula non accedat ad offerendum dona Dei ſui, &c. 412.b
22 Dic Aaron & filiis eius & abſtineant à ſanctis filiorum Iſrael, &c. 420.b
22 Et omnis alienigena non edet ſancta, &c. 424 b
22 Filiæ Sacerdotis ſi fuerit vidua, &c. reuertetur ad domum patris ſui, &c. 426. & 427.b
22 De qualitatibus oblationum; quod immaculata, maſcula, non cæca, &c. 521.& ſeq b
22 Ex manu alienigenæ non offeretis dona Domino Deo veſtro. 523.b
23 De manipulis ſpicarum offerendis Domino, &c 610.b
23 Menſe ſeptimo erit vobis ſabbatum, clangentibus tubis, &c. 616.b

23 De ſpatulis palmarum & ramis arborum,&c. 615 b
24 Accipies ſimilam & facies duodecim panes, &c. 297.b
27 Homo qui vouerit Domino animam ſuam, dabit pretium,&c. 572.b

EX NVMERIS.

1 QViſquis cadauer contigerit, inquinatur. 405. a
1. Omne maſculinum à viginti annis & ſupra numerate eos, &c. 111.b
3 De enumeratione filiorum Iſrael, &c.115.& ſeq.b
3 Accipe tribum leui, & ſtatues eos coram Aaron. 454 b
3 Recenſe filios leui, ab vno menſe & ſupra, &c. 454.b
3 Et erant filii leui per nomina ſua, Gerſon Caath,& Merari. 460.b
Accipe ſummam filiorum Caath. à vigintiquinque annis,& ſupra, &c. 455.b
5 Emittant è caſtris omnem leproſum, & omnem,qui fluxum ſanguinis patitur, & omnem immundum in anima. 480.b
5 De lege Zelotypiæ,&c. 493.b
6 Vir ſiue mulier,cum fecerint votum vt ſanctificentur,&c. 576.& ſeq b
6 De ſacrificio offerendo ab eo qui vouerat, &c. 583.584.b
6 De lege tondendi & non tondendi capitis comam. 578.& 581 b
6 Benedicat tibi Dominus & cuſtodiat te, Illuminet Dominus faciem ſuam ſuper te, &c. 404 b
7 Obtulerunt Principes Iſrael ſex plauſtra, &c. 458.b
8 De lucernis & poſitione ipſarum. 298.b
8 Sume Leuitas, de medio filiorum Iſrael, & purificabis eos,&c. 406 b
9 De Phaſe celebrando quartadecima die menſis,&c. 602.b
9 De nube operiente tabernaculum, & comitante populum in itinere,&c. 163.b
10 Fac tibi duas tubas ductiles, &c. 165. vſque ad 169.b
11 Recordati ſumus piſcium quos comedebamus in Ægypto,&c. 153.& ſeq.b
14 Viuo ego dicit Dominus, certe implebitur gloria Domini omnis terra. 402.b
15 De lege ſacrificiorum. 599. & ſeq.b
15 De homine lapidato, quia ligna Sabbato collegerat. 218 b
15 De præceptis legalibus alligandis in manu fimbriis,&c. 219.b
16 Dixerunt ad Moyſen, & Aaron, ſatis ſit vobis,quia omnis congregatio, &c. 461.b
18 Pactum ſalis ſempiternum eſt ante Dominum, &c. 448.b
18 In terra eorum non accipies poſſeſſionem. 462.& 451.b
18 Si acceperitis à filiis Iſrael decimas. &c.
20 Accipe Aaron,& Eleazar filium eius,& perduc eos in montem or,&c. 477.b
22 de Balaam mercede conducto, vt malediceret populo Iſrael, &c. 191. & ſeq.b
23 Accipe Principes populi, & oſtenta illos Domino contra Solem,&c. 492 b
26 De recenſione filiorum Iſrael. 134.& ſeq.b
28 Oblationem meam, & panes, & incenſum odoris ſuauiſſimi, &c. & totum fere hoc caput exponitur à 622.623.b
28. Dies primitiuorum, quando offeretis nouas fruges,&c. 609.b
29 Menſis ſeptimi prima dies ſancta erit vobis, &c. 626 & ſeq.b
31 De vaſis quæ igne, & quæ aqua purganda ſunt. 124.b
32 De filiis Ruben & Gad nolentibus tranſire Iordanem, &c. 169.b
35 Dabitis Leuitis ſex vrbes refugii, quas dabitis, vt eo confugiant, qui cædem fecerunt. 465.b

EX DEVTERONOMIO.

4 VOcem verborum eius audiſtis, & formam eius non vidiſtis. 196.a
7 Non erit ſterilis, neque vidua in filiis Iſrael. 116.a
12 Deus noſter ignis conſumens eſt. 262.a
21 Si inuentum fuerit cadauer hominis occiſi. 219 a
4. De ciuitatibus confugii, &c. 282.b
7 Deus noſter ignis conſumens eſt,&c. 586.b
9 De ieiunio Moyſis per quadraginta dies. 260.b
15 Septimo quoque anno facies remiſſionem. 232.b
15 Si venditus tibi fuerit frater tuus Hebræus, &c. 230 b
17 Venies ad Sacerdotes Leuitas,&c. obſeruabis vt facias,quæ dixerint. 476.b
17 Ingreſſus terram quam Dominus daturus eſt tibi, &c. conſtitues tibi principem de fratribus tuis. 278.b
18 Si aduenerit Leuites ex vna vrbium veſtrarum,&c. 472.b
18 Prophetam ex fratribus tuis excitabit,&c. 52. & 74. b
20 Quis eſt homo qui ædificauit domum, & non dedicauit eam,&c. 148.b
22 Ne induatur mulier veſte virili,&c. 147.b
22 Si inueneris nidum auium in via, &c. 268.b
22 Si ædificaueris domum nouam, &c. facies murum tecti per circuitum, &c. 284.b
22 Veſte ex duobus contexta non indueris. 245.b
22 Si inuentus fuerit homo dormiens cum femina,&c. 256 & ſeq.b
23 Quis intelligitur colliſus, & exectus, Ammonites, & Moabites,qui non ingrediebantur in Eccleſiam Domini. 483.b
23 Si ingreſſus fueris meſſem proximi tui, colliges manu ſpicas,falcem vero non inicies, &c. 267.b
24 Si quis nuper vxorem duxerit, non egredietur ad bellum. 151.b
24 Si deprehenſus fuerit homo, furari animam ex fratribus ſuis,&c. 250.b
24. Non occidentur patres pro filiis,neque filii pro patribus,&c. 184.b
25 Pro menſura peccati, erit & plagarum numerus, dummodo quadragenarium nu-

merum non excedant. 276.b
25 Non alligabis os boui trituranti. 99.b
25 Non erit in ſacculo tuo pondus magnum aut paruum,&c. 244.b
28 De celebrando Paſcha, quintodecimo menſis,&c. 606.b
32 Sicut Aquila fouens nidum ſuum & ſuper pupillis ſuis deſiderauit,&c. 38..b

EX IOSVE.

Ioſue 5. DE Ioſue circumcidente populum lapideo cultro. 78.b
6 Quicquid auri, vel argenti fuerit,&c. domino conſecretur. 144 145.b
7 Accepit Achar aliquid ex anathemate. 144. & 146.b
9 De Gabaonitis decipientibus Ioſue, &c. 215.b

EX LIB. REGVM.

1.Reg 2. STerilis peperit ſeptem. 321.b
1.Reg.2. Da carnem aſſandam Sacerdoti.429.b
1.Reg 28. De Samuele qui poſt mortem apparuit Sauli,&c. 187.& 19.b
2.Reg.24. De optione data Dauid, quodnam ex tribus malis vellet.&c. 95 & ſeq.b
3.Reg.18. Quouſque claudicatis in duas partes, &c. 93.b
4 Reg.18.) Comedet vnuſquiſque ſub vite ſua,
Eſa.36.) & ſub ficu ſua,&c. 18.b

EX IOB.

26 COlumnæ cæli contremiſcunt pag.2.c.42.n 17.a
38 Accinge tanquam vir lumbos tuos. 274 a
Iob.6. Quod inſulſum eſt & non ſale conditum, comedi poteſt. 449.b

EX PSALMIS.

1 BEatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum. 218.a
2 Quare fremuerunt gentes. 166.a
Dabo tibi gentes hæreditatem. 217.a
Ego conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion. 255.a
5 Mane exaudies vocem meam. 332 a
13 Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. 251.a
17 Poſuit tenebras latibulum ſuum. 311.a
Claudicauerunt a ſemitis ſuis. 170.a
Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi. 102. & 2 6.a
21 Cogitauerunt conſilia quæ non potuerunt ſtabilire. 169 a
Annunciabo nomen tuum fratribus. 276.a
22 Impinguaſti in oleo caput meum. 346. & 3 9.a
Virga tua,& baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. 208 a
23 Quis aſcendet in montem Domini? 127.a
25 Circumibo altare tuum Domine. 310.a
29 Eduxiſti animam meam ex inferno. 191.a
30 In manibus tuis ſortes meæ. 217.a
31 Exultatio mea, erue me à circumdantibus me. 96.a
35 Quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam Deus. 82.a
36 Quæſiui,& non eſt inuentus locus eius p.2. c.42.n.15.a
39 Sacrificium & oblationem noluiſti. 86. & 344.a
44 Audi filia & vide,& inclina aurem tuam, &c. 152.a
Pro patribus nati ſunt tibi filii, conſtitues eos principes ſuper omnem terram. 229.a
45 Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. 315.a
48 Sicut oues in inferno poſiti ſunt. 241.a
Immola Domino ſacrificium laudis. 19.a
62 Deus, Deus meus ad te de luce vigilo. 170 a
64 Viſitaſti terram, & inebriaſti eam. 239.a
65 Probaſti nos Deus, igne nos examinaſti. 109.a
67 Manda Deus virtuti tuæ. 2 8.a
Habitare facit vnanimes in domo. 99.a
Beniamin iunior in exceſſu mentis. 243.a
71 Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis. 209.a
74 Nolite inique agere. 284.a
77 Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto? 198.a
Panem cæli dedit eis. 28 .a
85 Adorabunt coram te Domine. 90.a
87. Inter mortuos liber 590.a
88 Nihil proficiet inimicus in eo. 221.a
96 Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. 321.a
101 Scribantur hæc in generatione altera. 391.a
109 Sede a dextris meis. 239.a
113 Benedictio Domini ſuper vos. 127.a
118 In corde meo abſcondi eloquia tua. 329.a
Viam mandatorum tuorum cucurri cùm dilataſti cor meum. 151 a
121 In domum Domini ibimus. 99.a
135 In manu potenti, & brachio excelſo. 336 a
143 Homo vanitati ſimilis eſt. 407.a
Pſalm.4. Iraſcimini & nolite peccare. 546.b
7 Iudica me Domine ſecundum iuſtitiam meam &c. 560.b
7 Arcum ſuum intendit & parauit illum, ſagittas ſuas ardentibus effecit. 389.b
13 Venenum aſpidum ſub labiis eorum, quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt. 422.b
17 Poſuit tenebras latibulum ſuum. 223.b
17 Cum ſancto ſanctus eris, & cum innocente innocens eris, & cum electo electus eris,&c. 422.b
17 Cum peruerſo peruerteris. 428.b
17 Filij alieni mentiti ſunt mihi, filij alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis. 415.b
18 Præceptum Domini lucidum. 576.b
22 Impinguaſti in oleo caput meum. 325.b
23 Innocens manibus & mundo corde. 392.b
25 Pes meus ſtetit in via recta. 500.b
27 Impinguaſti in oleo caput meum. 391.b

30 In manibus tuis ſortes meæ. 135.b
33 Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, &c. 113.b
36 Lex Dei eius in corde ipſius, & non ſupplantabuntur greſſus eius. 220.b
39 Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi. 408.b
43 In te inimicos noſtros ventilabimus cornu. 121.b
44 Lingua mea calamus ſcribæ, velociter ſcribentis. 8.b
44 Aſtitit Regina, in veſtitu deaurato, &c. 316.b
44 Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, &c. 4.b
44 Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, &c. 65.b
44 Omnis gloria filiæ regis, Eſebon, &c. 65.b
46 Dei fortes terræ vehementer eleuati ſunt. 28.& 84.b
50 Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. 197.b
67 Qui habitare facit vnius moris in domo. 246.b
68 Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua. 410.b
68 Obſcurentur oculi eorum ne videant. 64.b
68 Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur. 113.b
72 Tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me. 25.b
74 Ego confirmaui columnas eius. 84.b
76 Memor fui Dei, & delectatus ſum. 47.b
76 In mari via tua, & ſemitæ tuæ in aquis multis. 19[illegible].b
77 Panem cæli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo. 2[illegible].b
79 Deus virtutum conuerte nos, & oſtende faciem tuam & ſalui erimus. 406.b
85 Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. 97.b
86 Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. 129.b
90 Scapulis ſuis obumbrabit tibi. 381.b
94 Venite exultemus Domino. 403.b
95 Adorate Dominum in aula ſancta eius, tollite hoſtias, & introite. 48[illegible].b
98 Et honor Regis iudicium diligere. 383.b
103 Vt exhilaret faciem in oleo. 570.b
103 Panis cor hominis confirmat. 11.b
103 Hoc mare magnum & ſpatioſum, illic reptilia, &c. [illegible]4.b
104 In ſeruum venundatus eſt Ioſeph, ferrum pertranſiit animam eius. 517.b
105 Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore. 383.b
106 Omnis iniquitas oppilabit os ſuum. 102.b
109 Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. 432.b
115 Calicem ſalutaris accipiam. 444
115 Pretioſa in conſpectu Domini, mors ſanctorum eius. 561.b
117 Dextera Domini fecit virtutem, &c. 69.b
118 Auerte oculos meos ne videant vanitatem. 23.b
118 Et conuerti pedes meos in teſtimonia tua. 397.b
118 Prius quam humiliarer ego deliqui. 539.b
118 Lucerna pedibus meis verbum tuum. 5[illegible]6.b
118 Latum mandatum tuum nimis. 20.218.316.5[illegible]5.
120 Per diem ſol non vret te, neque luna per noctem. 159
123 Niſi quia Dominus erat in nobis, &c. forſitam aqua abſorbuiſſet nos. 11[illegible].b
127 Labores manuum tuarum manducabis. 234.b
127 Vxor tua ſicut vitis abundans, &c. 102.b
131 Sacerdotes eius induam ſalutari. 386.b
131 Hic habitabo quoniam elegi eam. 1[illegible].b
136 In ſalicibus in medio eius, ſuſpendimus organa noſtra. [illegible]47.b
138 Quoniam tu poſſediſti renes meos. 568.b

EX PROVERBIIS.

24 SEptem ſunt in corde eius nequitiæ. 4[illegible]2.a
1 Intelligite paruuli aſtutiam. 524.b
1 Fili ne te ſeducant homines impii, neque acquieſcas ſi dicant tibi, veni nobiſcum particeps eſto ſanguinis. 416.b
3 Honora Deum de tuis iuſtis laboribus, &c. 55.b
4 Oculi tui recta videant & palpebræ tuæ recta conſiderent. 414.b
4 Rectos greſſus fac pedibus tuis, & vias tuas dirige. 197.b
5 Fauus ſtillans labia meretricis. 524.b
12 Sapientes abſcondent ſuam ipſorum turpitudinem. 417.b
16 Initium vitæ bonæ eſt facere iuſta. 29.b
24 Comede fili mi mel, quia bonum eſt. 524.b

EX LIB. ECCLESIASTÆ.

9 OMni tempore ſint veſtimenta tua ſplendida, &c. 315.b
10 Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris, &c. 418.b

EX LIB. CANTICI Canticorum.

1 VNguentum effuſum nomen tuum. 133. 3[illegible].a
2 Ego flos campi, & lilium conuallium. 103.a
Sub vmbra illius deſideraui. 217.a
7 Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius. 285.a
1 Vnguentum exinanitum nomen tuum. 309.b
2 Vox turturis audita eſt in deſerto. 563.b
4 Oculi tui ſicut columbæ. 65.b

EX ECCLESIASTICO.

2 PRæpara animam tuam ad tentationem. 168.a

EX LIB. SAPIENTIÆ.

1 SAnctus enim ſpiritus diſciplinæ fugiet fictum, nec habitabit, &c. 536.b
1 Spiritus ſanctus effugiet effictum, &c. 69.b

EX LIB. ECCLESIASTICI.

2 VÆ duplici corde, & terram ingredienti duabus viis. 40.b
3 Quanto maior es, tanto humilia te ipſum, & ante Dominum inuenies gratiam. 415.b
7 Eſt iuſtus qui perit in iuſtitia ſua. 220.b
13 Qui tangit picem inquinabitur. 430.b
13 Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea. 510.b

EX ISAIA.

1 LAuamini, & mundi eſtote. 423.a
Quomodo facta eſt meretrix ciuitas fidelis. 131.a
Quaſi nix dealbabuntur. 147.a
Holocauſtum arietum tuorum, &c. non volo, &c. 19.a
7 Butyrum, & mel comedet. 140.a
9 Regio Zabulon, terra Nephthalim, iuxta viam maris. 125.a
10 Inuenit quaſi nidum manus mea ſubſtantiam. 164.a
11 Egredietur virga de radice Ieſſe. 148.a
12 Haurietis aquas cum gaudio de fontibus Saluatoris. 149.a
26 In anguſtia requiſierunt te. 282.a
27 In die illa clangetur in tuba magna. 321.a
30 Auferes idola deargentata, & deaurata comminues. 156.a
44 Hæc dicit Dominus formans me ex vtero, &c. 52.a
48 Cognoſco ego quod durus es, & neruus ferreus ceruix tua. 97.a
49 Exite, & iis qui in tenebris verſabantur, Reuelamini. 166.a
53 Inter iniquos reputatus eſt. 77.a
Brachium Domini cui reuelatum eſt. 301.a
Et vidimus eum, & non habebat ſpeciem. 250.a
Generationem eius quis enarrabit. 275.a
54 Lætare ſterilis, quæ non paris. 134. 263. 414.a
55 Non ſunt conſilia mea, ſicut conſilia veſtra. 4.a
61 Induit me veſtimento ſalutis. 339. & 418.a
Spiritus Domini ſuper me, &c. 161.a
62 Quemadmodum lætabitur ſponſus ſuper ſponſa. 91.a
63 Quis eſt iſte, qui venit de Edom. 214.a
65 Obliuiſcentur tribulationis ſuæ primæ. 203.a
1 Niſi Dominus reliquiſſet nobis ſemen, &c. 90.b
1 Quo mihi multitudo victimarum veſtrarum, dicit Dominus, &c. 57.b
1 Quomodo facta es meretrix ciuitas fidelis Sion plena iudicii. 412.b
6 Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum, &c. 295.b
7 Niſi credideritis, non intelligetis. 185.b
8 Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus. 414.b
21 Quærens quære & apud me habita. 400.b
22 Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. 42.b
26 A timore tuo Domine concepimus & parturiuimus ſpiritum ſalutis, &c. 160.b
33 Qui ambulat in iuſtitia, &c. hic habitabit in ſpelunca petræ firmæ. [illegible].b
35 Confortamini manus remiſſæ, & genua diſſoluta. 414.b
41 Et ponam in terra arenti, cedrum & buxum, &c. 497.b
43 Flamma non exuret te, flumina non operient te. 65.b
53 Eius liuore ſanati ſumus. 409.b
54 Dilata locum tentorii tui, &c. 310.b
61 Exultet anima mea in Domino, induit enim me veſtimento ſalutis, & tunica lætitiæ. 378.b
61 Induit me veſtimentis ſalutis, &c. 610.b
63 Ipſe Dominus ſaluabit eos, &c. 66. & 76.b

EX IEREMIA.

3 SI dimiſerit vir vxorem ſuam. 120.a
5 Laqueos poſuerunt ad corrúpendos viros. 99.a
Ecce populus ſtultus, & vecors. 242.a
6 Conſtitui ſuper vos ſpeculatores. 321.a
12 Dereliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam 162.a
Fratres tui, & domus patris tui, & hi te reiecerunt. 222.a
23 Regnabit rex, & ſapiens erit. 165.a.
3 In viis ſedebas quaſi cornix deſerta, & contaminaſti terram, in fornicatione tua, &c. 427.b
5 Audi popule ſtulte, qui habentes oculos non videtis, &c. 64.b
5 Oculi ſunt eius, & non vident. 418.b
6 Defecit ſufflatorium ab igne, defecit plumbum, fruſtra conflauit conflator, &c. 104.b
11 Ego enim vt agnus innocens, qui ducitur ad immolandum, non cognoui. 409.b
11 Oliuam pulchram frondoſam ſpecie vocauit Dominus nomen tuum, &c. 431.b
17 Ne portetis onera in die ſabbati, &c. 223.b
22 Ecce oculi non ſunt tibi, neque cor tuum bonum, niſi ad auaritiam tuam, &c. 414.b
22 Ecce non ſunt oculi tui pulchri, &c. 65.b
23 Putas ne Deus è vicino ego ſum, & non Deus de longe? 182. & 186.b
48 Væ qui facitis opus Dei negligenter. 67.b

EX BARVCH.

3 HIc eſt Deus noſter, & non æſtimabitur ad illum alius. 299.a

EX EZECHIELE.

4 DIem in annum poſui tibi. 163.a
11 Ero ipſis in ſanctificationem paruam in regionibus in quas ingreſſi fuerint. 81.a
16 Afflixiſti me in omnibus his. 127.a
23 Duæ mulieres erant filiæ matris vnius, & fornicatæ ſunt in Ægypto, illic ceciderunt vbera earum,&c. 187.a
36 Effundam ſuper vos aquam mundam. 368 a
42 Exedræ quæ ſunt ad Aquilonem, & exedræ quæ ſunt ad Auſtrum,&c. 437.b
43 Et in die octaua,& vltra, facient Sacerdotes ſuper altare holocauſta,&c. 60.b
44 Ipſi accedent ad me, &c. vt offerant mihi adipem,& ſanguinem,&c. 60 b
46 Si dederit Princeps donum vni ex filiis ſuis, &c. 471.b
46 Non accipiet Princeps ex hæreditate populi ſui. 469.b

EX DANIELE.

6 DE Daniele tribus temporibus in die orante,&c. 48.b
7 Libri aperti ſunt, & iudicium ſedit,&c.113. & 137.b

EX OSEA.

1 COngregabuntur filii Iuda, & filii Iſrael ſimul. 165.a
Magnus eſt dies Iezrael. 165.a
2 Ipſa non eſt vxor mea, neque ego vir eius. 200.a
10 Seminate vobis. 228.a
2 Ipſa non eſt vxor mea, & ego non vir eius. 434.b
3 Diebus multis ſedebunt filii Iſrael ſine Rege,&c. 59.b
3 Multis diebus ſedebunt filii Iſrael, ſine Rege, ſine Principe,&c. 428.b
3 Quia dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine Rege, ſine Principe, ſine ſacrificio,& ſine altari,&c. 385.b
4 Peccata populi mei comedent. 448.b
4 Nocte tacere feci matrem tuam. 209.b
6 Miſericordiam volo, & non ſacrificium. 58.b

EX IOEL.

2 AScendit mors per feneſtras. 271.a

EX AMOS.

3 QVomodo ſi paſtor eruat ex ore leonis duo crura. 199.a
Leo rugiet, quis non timebit? 222.a
8 Emittam famem ſuper terram, non famem panis. 394.a
5 Odi feſtiuitates veſtras,&c. 56.b
8 Inducam famem ſuper terram, non famem panis, neque ſitim aquæ,&c. 12.b

EX MICHÆA.

6 MIſi ante faciem tuam Moyſem & Aaron. 313.a
6 Nunquid placari poteſt Deus in millibus arietum,&c. 56.b

EX ABACVC.

1 CIbus eius electus. 13.& 109.b

EX AGGÆO.

3 MAgna erit gloria domus iſtius nouiſſimæ. 56.a

EX ZACHARIA.

9 LApides ſancti voluuntur ſuper terram. 156.a
12 Erit planctus in Ieruſalem. 234.a
4 Vidi, & ecce candelabrum aureum, &c. 300.b
4 Quid ſunt hæ duæ oliuæ, &c. 301.b
4 Videbunt lapidem ſtamneum in manu Zorobabel. 103.b
5 De viſione Zachariæ, circa talentum plumbi, &c. 101.b
9 Lapides ſancti voluuntur ſuper terram. 133.b

EX MALACHIA.

4 ECce ego mittam vobis Eliam Thesbitem. 163.a
1 Non eſt voluntas mea in vobis, & ſacrificium non ſuſcipiam de manibus veſtris. 57.b
3 Ecce ipſe ingreditur quaſi ignis conflatorii, & quaſi herba lauantium, &c. 436.b
3 Statim veniet ad templum ſanctum ſuum Dominus, &c. 557.b
3 Et purgabit filios Leui, & colabit eos, &c. 59.b

EX NOVO TESTAMENTO.

EX MATTHÆO.

5 Non veni ſoluere legem, ſed adimplere. 76.a
6 Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. 286.a
8 Mare & venti obediunt ei. 237.a
10 Ne abeatis in vias gentium. 380.a
Gratis accepiſtis, gratis date. 290.a
11 Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde. 379 a
Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis. 184.a
12 In Beelſebub eiicit dæmonia. 255.a
13 Theſaurus in agro abſconditus. 232.a
Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cælorum. 321 a
15 Populus hic labiis me honorat. 215.a
Non ſum miſſus, niſi ad oues domus Iſrael. 210. & 254 a
Non quod intrat in os, coinquinat hominem. 222 a
Cæci ſunt & duces cæcorum. 50 & 129.a
Efficitis eum filium gehennæ duplo maiorem quàm vos eſtis. 215.a
16 Caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui eſt in cælis. 321.a
19 Sinite paruulos venire ad me. 278.a
20 Simile eſt regnum cælorum homini patrifamilias, qui mane exiuit ad conducendos operarios in vineam ſuam. 267.a
21 Oſanna filio Dauid. 2.1.a
Homo quidam duos habuit filios 103.a
Hic eſt hæres, venite occidamus eum. 216.a
22 Homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo. 100.a
23 Relinquetur vobis domus veſtra deſerta. 405.a
24 Euangelium prædicabitur in toto orbe. 322.a
Non relinquetur lapis ſuper lapidem. 365 a
Donec tranſeat cælum & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit. 107.a
25 Nunquam cognoui vos. 22.a
Venite benedicti Patris mei. 230.a
26 Mitte gladium tuum in vaginam. 175.a
5 Vos eſtis ſal terræ. 449 & 526.b
5 Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, &c. 409.b
5 Non veni ſoluere legem, ſed adimplere. 2. & 4.b
5 Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum, &c. 52.b
5 Nolite iurare, neque per cælum, quia ſedes Dei eſt &c. 213.b
5 Sit ſermo veſter, eſt eſt, non non, Quod autem his abundantius eſt, à Diabolo eſt. 212.b
6 Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. 40.b
7 Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cælis eſt, ille meus frater, & ſoror, & mater eſt, &c. 414.b
9 Non opus eſt valentibus medicus, &c. 53.b
9 Recedite ne flete, non eſt enim mortua puella, ſed dormit. 433.b
9 Meſſis multa, operarii pauci. 98.b
10 Qui amat patrem, aut matrem ſuper me, non eſt me dignus. 237.b
10 Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus. 431.b
12 Qui dixerit verbum contra Spiritum ſanctum non dimittetur ei, &c. 214 b
13 De terra reddente fructum centeſimum, ſexageſimum, &c. 30 & 167.b
13 Aliud fecit fructum trigeſimum, aliud ſexageſimum, &c. 369.b
13 Simile eſt regnum cælorum fermento, &c. 614.b
13 Simile eſt regnum cælorum homini negociatori, quærenti bonas margaritas. 102.b
13 Qui profert de theſauro ſuo noua & vetera. 286.b
13 Profert de theſauro ſuo, noua & vetera, &c. 614.b
15 Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur mandatum ſeniorum, &c. 573.b
15 Munus quodcunque eſt ex me tibi proderit, &c. 238 b
16 Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, &c. 57.b
20 Exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam, &c. 83.b
20 Nos portauimus pondus diei & æſtum. 159.b
20 Multi ſunt vocati, pauci vero electi. 170.b
20 Multi ſunt vocati pauci vero electi. 41.b
21 Erratis neſcientes ſcripturas. 389.b
22 Vxorem duxi, & ideo non poſſum venire. 21.b
12 Si in ſpiritu Dei eiicio dæmonia. 8.b
23 Implete menſuram patrum veſtrorum. 101.b
25 De diſtributione talentorum. 569.b
25 De diſtributione talentorum, alii quinque, alii duo, alii vnum 10.b
28 Ecce enim vobiſcum ſum omnibus diebus, & vſque ad conſummationem ſæculi. 385.b

EX LVCA.

8 Rogabant dæmones ne preciperet ſibi. 254.a
10 Deſignauit ſeptuaginta diſcipulos. 284.b
11 Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine, &c. Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. 334 b
12 Ignem veni mittere in terram. 323.b
Fidelis ſeruus & prudens, &c. 233.b

18 Sinite paruulos venire ad me. 249.a
20 Iſte eſt heres, venite occidamus eum. 239.a
10 Nolite gaudere quod dæmonia ſubiiciuntur vobis, ſed potius gaudete, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis. 381.b
11 Si in digito Dei eiicio dæmonia. 8.b
12 Sint lumbi veſtri præcincti, &c. 108.b
23 Si in viridi ligno hæc fecerunt, &c. 155.b
23 Hodie mecum eris in Paradiſo. 69.b

EX IOANNE.

1 IN principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum. 187.a
Lex per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. 428.a
In propria venit, & ſui eum non receperunt. 248.a
Verbum caro factum eſt. 319.b
2 Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. 213.a
3 Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. 129.a
Quomodo poteſt homo naſci, cùm iam ſit ſenex? 341.a
Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem. 410.a
Qui credit in Filium non iudicatur. 284.a
4 Ego cibum habeo quem vos neſcitis. 103.a
5 Eſt qui vos accuſet Moyſes. 294.a
Qui credit in me habet vitam æternam. 136.a
Scrutamini Scripturas. 1.a
6 Hic eſt panis, qui de cælo deſcendit. 396.a
Niſi manducaueritis carnem filii hominis. 264.& 267.a
Non Moyſes dedit vobis panem de cælo verum. 232.a
Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt. 290.a
7 Nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. 80.a
Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. 122. 238. 283.a
8 Ego ſum lux mundi. 289.& 340.a
Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. 267.a
Quis ex vobis arguet me de peccato? 347.a
9 Nos ſcimus quòd Deus locutus eſt Moyſi. 381.a
11 Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? 189.a
12 Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit. 21.303.398.a
Multi ex principibus crediderunt in eum. 191.a
14 Ego ſum veritas. 370.a
Qui videt me, videt & Patrem meum. 196.a
15 Si de mundo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret. 202.a
17 Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum. 122.& 172.a
20 Accipite Spiritum ſanctum. 80.a
1 Qui non ex ſanguinibus neque ex voluntate carnis, &c. 554.b
1 Vidi ſpiritum deſcendentem de cælo in columbæ ſpecie, & manſit ſuper eum, &c. 436.b
3 Qui male agit, odit lucem, &c. 507.b
4 Venit hora quando neque in monte hoc, neque Hieroſolymis adorabitis Patrem &c. [illegible]2.b
4 Regiones albæ ſunt ad meſſem. 98.b
4 Regiones albæ ſunt ad meſſem, &c. 611.b
5 Pater non iudicat quemquam. 26.b
5 Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo. 387.b
7 Nondum erat ſpiritus datus quia Ieſus nondum erat glorificatus. 404.b
8 Si manſeritis in ſermone meo, &c. veritas liberabit vos. 51.b
10 Alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili, &c. 91.b
10 Vos dicitis quia blaſphemas, quia dixi filius Dei ſum. 385.b
11 Ego ſum reſurrectio & vita. 187.b
12 Niſi granum frumenti mortuum fuerit, &c. 607.b
12 Qui me diligit, me ſequatur, & vbi ego ſum, illic & miniſter, &c. 57.b
12 Cum exaltatus fuero à terra, omnes traham ad me ipſum. 406.b
12 A me ipſo non loquar, ſed qui miſit me Pater ipſe, &c. 50.b
13 Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, &c. 312.b
14 Domine oſtende nobis Patrem, &c. 65.b
14 Verba quæ ego loquor vobis non ſunt mea. 50.b
14 Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. 406.b
16 Hæc in prouerbiis loquutus ſum vobis. 136.b
16 Iam non dicam vos ſeruos, quia vos amici mei eſtis, quia omnia quæ audiui à Patre meo annunciaui vobis. 385.b
17 Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum. &c. 55.b
17 Hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. 405.b
17 Volo vt ſicut ego & tu vnum ſumus, ſic etiam ipſi in nobis vnum ſint. 406.b
18 Regnum meum non eſt de hoc mundo. 388.b

EX ACTIBVS APOSTOLORVM.

2 FActus eſt repentè de cælo ſonus. 45.a
4 Præcipimus vobis ne doceretis in nomine hoc. 79.b
7 Dura ceruice, & incircuncisi corde. 214.a
8 De quo hic loquitur Propheta, de ſe an de alio aliquo? 270.a
15 Iugum quod neque nos, neque patres noſtri potuerunt portare. 283.a

EX EPIST. AD ROMANOS.

2 NOn enim qui in manifeſto Iudæus eſt. 80.& 217.a
4 Neque enim per legem promiſſio Abrahæ, vt heres eſſet mundi, ſed per iuſtitiam fidei. 74.a
Lex iram operatur. 198.& 199.a
Quid igitur dicemus inueniſſe Abraham patrem noſtrum ſecundum carnem, &c. 66.a
Vbi non eſt lex, neque præuaricatio. 95.a

5 Sicut per inobedientiam vnius,&c. 344.a
Vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia 357.a
6 Conſepulti per baptiſmum in mortem. 279.a
7 Ego autem viuebam ſine lege aliquando. 132.a
8 Clamamus Abba pater. 75.a
Quis nos ſeparabit à Charitate Chriſti? 241.a
In ſimilitudinem carnis peccati. 409.a
Prudentia carnis inimica eſt Deo. 257.a
Qui proprio filio non pepercit. 84.a
De peccato damnauit peccatum. 331.& 349.a
9 Maior ſeruiet minori. 98.a
Nos ſecundùm Abraham promiſſionis filii ſumus. 75.a
11 Quando plenitudo Gentium ingreſſa fuerit. 85.& 366.a
13 Nox præceſſit, dies autem appropinquauit. 320.a
Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. 96.a
14 In hoc Chriſtus mortuus eſt, & reuixit, vt mortuorum & viuorum dominetur. 307.a
1 Gratia vobis & pax, à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. 404.b
1 Iuſtus ex fide viuit. 51.b
2 Non eſt perſonarum acceptio apud Deum, 507.b
3 Per legem cognitio peccati. 52.b
3 Induite Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. 3;8.b
5 Regnauit mors vſque ad Moyſen. 77.b
5 Sicut enim per vnius hominis inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ſic, &c. 396.b
6 Conſepulti ſumus cum ipſo per baptiſmum in mortem, &c. 407.b
6 Exiſtimate vos mortuos eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu. 541.b
7 Video aliam legem in membris meis, &c. 19.b
12 Exhibete corpora veſtra, hoſtiam viuentem, ſanctam, placentem Deo, rationabile obſequium veſtrum. 4:6.b
12 Obſecro, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, &c. 492.b
12 Prouidentes bona non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus. 408.b
12 Membra Chriſti ſumus. 395.b
13 Nox præceſſit, dies autem appropinquauit, &c. 84.b
13 Induite Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum 391.b

EX EPISTOLA PRIMA ad Corinthios.

6 Angelos iudicabimus. 228.a
10 Nolo vos ignorare fratres, quòd patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, &c. 314.a
Non patietur vos tentari vltra id quod poteſtis. 318.a
Petra autem erat Chriſtus. 307.& 314.a
15 Primus homo de terra terrenus, ſecundus de cœlo cœleſtis, &c. 11.a
Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur. 304.a
Reſurrexit tertia die ſecundùm Scripturas. 135.a
3 Dei cooperatores ſumus. pag. 379.b
5 Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. 542.b
5 Si quis frater nominatur aut fornicator, aut ebrioſus, &c. cum huiuſmodi ne cibum quidem ſumere. 421.b
6 Neque fornicatores, neque molles regnum Dei conſequentur. 418.b
6 Qui adhæret Domino vnus ſpiritus eſt. 406.b
9 Væ enim mihi eſt, niſi Euangelizauero. 387.b
9 Sic currite vt comprehendatis. 27.b
10 Omnes in nube & in mari baptizati ſunt. 86. 87.b
10 Vnum enim corpus omnes ſumus in Chriſto. 406.b
11 Qui manducat corpus Domini, & bibit calicem eius indigne, iudicium ſibi manducat, &c. 421.b
13 Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur, quod ex parte eſt. 398.b
14 Omnia honeſte, & ſecundum ordinem fiant. 430.b
15 Corrumpunt bonos mores colloquia mala. 422.b

EX EPISTOLA SECVNDA ad Corinthios.

2 Odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos omni loco. 105.a
3 Reuelata facie gloriam Domini ſpeculamur. 297.a
Vſque hodie velamen in lectione veteris teſtamenti manet non reuelatum. 306. & 340.a
Si miniſtratio damnationis eſt in gloria, multo magis, &c. 342.a
Littera occidit, ſpiritus autem viuificat. 283.a
5 Quod ſi quæ in Chriſto eſt noua creatura. 3.a
Etſi cognouimus ſecundùm carnem Chriſtum, ſed iam non nouimus. 302.a
6 Quæ eſt ſocietas luci cum tenebris? 354.a
4 Semper mortificationem Ieſu in corpore circumferentes, &c. 407.b
4 Semper mortificationem Ieſu in corpore circumferentes, vt vita Ieſu in corpore noſtro manifeſtetur. 403.b
6 Cor noſtrum dilatatum eſt, nō anguſtiamini in nobis. 316.b
6 Pars nulla eſt fideli cum infideli. 422.b
12 Virtus in infirmitate perficitur. 54.b

EX EPIST. AD GALATAS.

2 Ego per legem, legi mortuus ſum. 403.a
Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus. 277.a
3 Benedicentur in te omnes gentes. 94.a
Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones. 94.a
Quid igitur lex? propter tranſgreſſionem poſita. 94.a

4 Miſit Deus filium ſuum. 153.a
Dicite mihi qui ſub lege vultis eſſe, &c. 75.a
Eiice ancillam, & filium eius. 81.a
5 Manifeſta ſunt opera carnis,&c. 336.a
Euacuati eſtis à Chriſto qui per legem iuſtificamini. 191.& 450.a
Qui Chriſti ſunt carnem crucifixerunt cum concupiſcentiis. 289.a
2 Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus,&c. 408.b
3 Præuidens ſcriptura quod ex fide iuſtificat gentes Deus,&c. 54.a
3 Lex non eſt ex fide, ſed qui fecerit ea, viuet in ipſis. 52.b
3 Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. 425.b
3 Quot quot baptizati eſtis in Chriſtum, Chriſtum induiſtis. 378.b
4 Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. 17.b
4 Filioli mei quos iterum parturio. 260.b
5 Spiritu ambulate & deſideria carnis non perficietis. 408.b
6 Qui in carne ſeminat de carne & metet corruptionem. 538.b

EX EPIST. AD EPHESIOS.

1 IN quo habemus redemptionem per ſanguinem eius,&c. 10.a
2 Qui olim longè,iam propè facti eſtis. 109.a
Tanquam lapides viui ſuperædificamini. 331.a
6 Calceati in præparationem Euangelii pacis. 274.a
Induite armaturam Dei. 421.a
1 Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, &c. 405.b
2 Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. 384.b
4 In menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, &c. 165.b
6 Induite vos armaturam Dei. 384.b

EX EPIST. AD PHILIPPENSES.

2 IN nomine eius omne genu, &c. 240.a
1 Qui incipit opus bonum in vobis perficiat. 397.b
2 Factus enim obediens vſque ad mortem. 396.b
3 Omnia arbitratus ſum vt ſtercora,vt Chriſtum lucri faciam,&c. 94.b
3 Quæ retro ſunt oblitus, in anteriora, &c. 165.b
3 Quorum gloria in confuſione eorum. 505.b

EX EPIST. AD COLOSSENSES.

2 IN ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. 304.a
3 Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt. 207.a
3 Quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram. 28.b

EX EPISTOLA SECVNDA AD Theſſalonicenſes.

2 QVi aduerſatur & extollitur ſuper omne quod dicitur Deus. 138.a
5 Hoc autem dico, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent, &c. 430.b

EX EPISTOLA PRIMA AD Timotheum.

5 VT perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus. 413.b

EX EPISTOLA SECVNDA AD Timotheum.

1 QVæ data eſt nobis à Chriſto Ieſu ante tempora ſecularia. 10.a
2 Si ſuſtinemus, & conregnabimus. 403.b

EX EPIT. AD HEBRÆOS.

1 MVltifariam multiſque modis olim Deus loquens patribus in prophetis. 107.a
Adorent ipſum omnes Angeli Dei. 219.a
2 Qui enim ſanctificat, & ij qui ſanctificantur,ex vno omnes. 58.a
4 Timeamus ergo ne fortè relicta promiſſione introeundi in requiem eius. 394.a
6 Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit per quem iuraret,&c. 71.a
7 Abrogatio fit præcedentis mandati. 40.a
Qui ſemper viuit ad intercedendum pro nobis. 369.a
Neque principium dierum, neque finem vitæ habens. 61.& 63.a
Si ergo conſummatio per ſacerdotium Leuiticum erat,&c. 64.a
9 Non in manu facta Ieſus introiuit. 325.a
10 Violans quis legem Moyſis. 108.a
Patientia vobis eſt neceſſaria. 96.a
11 Fide obtulit Abraham Iſaac. 87.a
Non acceperunt repromiſſionem. 204.a
12 Ne quis fornicator, aut profanus vt Eſau. 99.a
Manus remiſſas, & genua diſſoluta erigite. 170.a
13 Extra portam paſſus eſt. 402.a
Non habemus hic manentem ciuitatem. 259.a
4 Viuus eſt ſermo Dei,& efficax, & penetrans. 408.b
5 Neque enim ſibi quiſquam ſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo. 376.b
5 Non ſemetipſum clarificauit vt Pontifex fieret, ſed qui loquutus eſt ad eum, &c. 376.b
5 Facti eſtis quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo. 7.a
7 Et illi quidem plures facti ſunt Sacerdotes, eo quod morte prohiberetur per-

manere, &c. 432.b
8 Prius illud teſtamentum culpa non vacauit. 58.b
9 Si enim ſanguis Hircorum, & Taurorum, & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat,&c. 407.b
10 Impoſſibile eſt enim ſanguine Taurorum & hircorum auferri peccata. 376.b
13 Beneficentiæ, & communionis nolite obliuiſci,&c. 60.b

EX EPIST. IACOBI.

1 BEatus vir qui ſuffert tentationem. 508.a
1 Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum. 404.b
1 Glorietur frater humilis in ſublimitate ſua, diues autem in humilitate ſua. 435.b
3 In multis deliquimus omnes. 435.b

EX EPIST. I PETRI.

2 VOs autem genus electum, regale ſacerdotium. 121.a
5 Seniores qui inter vos ſunt obſecro. 121.a

EX EPIST. I. IOANNIS.

2 HIc eſt propitiatio pro peccatis noſtris. 375.a
Non habetis neceſſe vt quiſquam doceat vos. 241.a
2 Omne quod eſt in mundo, aut concupiſcentia carnis eſt,&c. 19.b
4 Fratres probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt; omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum Chriſtum, ex Deo non eſt. 397.b

EX APOCALYPSI.

1 QVI eſt, qui erat, & qui venturus eſt. 273.a
6 Vidi animas ſub altare Dei, &c. 188.b

F I N I S.

NOTÆ ET VARIÆ LECTIONES

ANTONII AGELLII

ACERNENSIS EPISCOPI

AD LIBROS DE ADOR. IN SPIRITV ET VERITATE.

Variæ Lectiones è diuerſis exemplaribus collectæ.

LIBRO PRIMO.

PAG. 5 D. Sed ſimpliciori prius ac minus venuſto colore illas adumbrant.] Codex quidam ſic habebat, [illegible] πρότερον ἢ ἀκαλλεστέρῳ χρώματι σκιαγραφοῦντες. codex vero Vaticanus probatiſſimus, [illegible] πρότερον ἢ ἀκαλλεστέρῳ χρώματι σκιαγρ.

Pag. 6. A. Atque illas è cera figuras æs abſumpſerit.] Codex Illuſtr. Sirleti, [illegible]. Vat. cod. quem probauimus [illegible].

Ibidem B. Atque vt ita dicam, ipſa ſenſuum veritas.] Sic habebat Codex vnde tranſtulimus, poſtea cum habuiſſem Codicis Vaticani copiam, in eo hanc lectionem reperi, τὸ τῶν νοημάτων πρόσωπον ἀληθές. ipſa ſenſuum vera facies. cum in priore codice deeſſet nomen, πρόσωπον.

Pag. 19 A. Et quonammodo hæc à nobis & in nobis fiant.] Codex Illuſtr. Sirleti, περὶ ἡμῶν ἢ ἐν ἡμῖν nihil hæc inter ſe differre videbantur. Cod. Vat. παρ' ἡμῶν καὶ ἐν ἡμῖν. quem ſecuti ſumus.

Ibid. B. Quorum animus ad libertatem erigitur.] Quidam Codex habebat, πρὸς τὸ λέγειν. Sed male. Vat. C. recte, πρὸς τὸ ἐλεύθερον.

Pag. 11 A. Ab omni penitus bono extorrem fieri.] Codex Illuſtr. Sirleti, παντὸς [illegible] ἀγαθοῦ. Vaticanus, [illegible]. prior commodior viſa eſt lectio.

Pag. 17 A. Et ornamentis quæ habebat ſpoliari contigerit.] Codex Illuſtr. Sirleti, [illegible], Vat. Codex, [illegible], legendum puto πηρᾶσθαι priuari, ſpoliari.

Pag. 18 D. Non mediocrem ſimul cum iis, quæ diximus, vtilitatem continet.] οὐ μετρίαν τοῖς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένοις συνεισφέρει τὴν ἄδησιν. torſerat me hæc lectio Codicis Illuſtr. Sirleti. tandem extremum verbum in V. C. vidi eſſe τὴν ὄνησιν, quod verum eſt.

Pag. 30 E. Ad extremum iam ſtuporem peruenerit.] Codex Illuſtriſſ. Sirleti [illegible]. Cod. Vat. [illegible].

Pag. 34 C. Inanium moleſtorúmque ſtudiorum.] ἀνιαρῶν erat in Cod. Sirl. hoc expreſſum eſt in tranſlatione. at in Cod. Vat. ἀνιέρων, profanorum.

Pag. 36 E. Ex Ægyptiorum moribus probabilitatem habet.] ὡς ἐν ἤθει τῶν Αἰγυπτίων. Hoc habet Vat. Cod. non probaui quod erat in Cod. Sir. ὡς ἐν αἰσθήσει τῶν Αἰγυπτίων. ex Ægyptiorum ſenſu.

Pag. 39 B. Quo facto id propemodum palam dicere videtur.] Cod. S. [illegible], melius habere iudicaui V. Cod. [illegible].

LIBRO SECVNDO.

Pag. 60 B. Hebr. 13. Per ipſum igitur offerimus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt fructum labiorum confitentium nomini eius.] Fructum labiorum perin-

plari a habent, πεσοῦσα. quod non probo.

LIBRO QVARTO.

Pag. 108 B. Nihil cunctati victoriam hoſti concedunt.] V. C. ἀμελλητί. alter Codex, ἀμελητί.

Pag. 110 D. verſ. Focat. Eum in tentationum pericula coniicit.] V. C. πειρασμῶν περιστάσεσι. alter Codex περισπασμῶν περιστάσεων diſtractionum moleſtias.

Pag. 111 A. Cum viris fortibus bellum gerit occultè Satanas.] Occultè V. C. habet ἀοράτως inuiſibiliter. alter Codex, ἐναρέτως, aptè.

Pag. 116 D. Qui haud imbecilla eſſet corporis ætate] V. C. ἀγυιῆ. alter Cod. ἀφανῆ.

Pag. 119 A. Ac quamprimum eſſent perituri.] ἀπολούμενοι. at V. C. habet πολεμούμενοι.

Pag. 120 E. Et ad pugnandum aptiſſimi.] V. C. μαχιμώτατοι alter Codex δοκιμώτατοι probatiſſimi.

Pag. 130 D. Deinde denuo confirmat.] Duo Cod. habent ἐπισφίγγει. Sed V. C. ἐπιστέλλει. verſ. bco. At qui admodum ſtrenui ſunt.] V. C. νεανικοί. alter verò Codex νεανίσκοι. adoleſcentes.

Pag. 132 B. Cùm ætate quæ in Chriſto intelligitur, plena ſint & integra.] V. C. πλήρωμα alter verò Codex, γνώρισμα.

Ibid. C. Et pretioſiora.] vnus Codex MS. ἀξιολογώτερα V. C. τελεώτερα perfectiora.

Pag. 133 C. Atque Chriſtus, cui certè dictum eſt, & quidem à nobis ipſis, vnguentum exinanitum.] Manuſcriptus Codex, quo vſus ſum, habebat καὶ προέχει ἡμῶν. malui ſequi Vaticanum Codicem, in quo legi προέσχεν ἡμῶν.

Pag. 135 B. Quamuis ea fortaſſe tanquam maiore menſura cumulatioréque diſtribui intelligenda ſit. vnus Codex ἢ ἂν νοοῖτο τυχόν. V. Cod. εἰ καὶ νοοῖτο τυχόν. fortaſſe ἢ καί.

Ibid. D. Cùm quid cuique tribuendum ſit.] Codex quo vſus ſum habebat εἰς ἀποκλήρωσιν. V. C. εἰς ἀποπλήρωσιν. priorem lectionem magis probo.

Pag. 139 E. Ex idolorum cultu.] εἰδωλολατρείας. Sed V. C. ἑώλου λατρείας. v. do ſunt (egreſſus eſt enim inquit, rex Sodomorum in occurſum Abraham.) poſt hæc verba in aliis exemplaribus erat, & Melchiſedech rex Salem, ſacerdos Dei altiſſimi, ſed etiam, &c. quæ verba in V. C. non ſunt.

Ibid. E. Pro hominum qui perierant, ſalute.] V. C. habet σωτηρίας. alius Codex, ἀληθείας.

LIBRO QVINTO.

Pag. 142 B. Si mundanis diſtractionibus.] Alii Codd. non habebant, diſtractiones. V. C. verò habebat, περισπασμῶν.

Pag. 144 B. Quòd ex omnibus tribuebatur.] Codex quo vtebar, τὸ ἀπονεμηθὲν ἑκάστῳ. meliùs V. C. ἐκ πάντων.

Ibid. E. Parumper à re geſta, &c.] V. C. habet πράγματος. itaque reddidi rem geſtam. alius Codex, γράμματος, à litera.

Pag. 148 C. Neque conteramini.] μηδὲ θραύεσθε. Sic habebant alii Codd. & impreſſa Biblia. at Cyrilli Codex Vaticanus, μηδὲ ταράττεσθε. neq; conturbemini.

Pag. 150 D. Vtiliſſimam enim rem feceris.] In hoc retinui lectionem V. C. ὀνήσῃς γὰρ λίαν. alii Cod. ἥσῃς γὰρ λίαν.

Pag. 151 D. Illorum timori ac vanis ſermonibus.] Codex Cardinalis Sirleti habebat περιθρείαις. at V. C. duo hæc nomina habebat, ἐκείνων δειλίαις καὶ ματαιολογίαις, quam expoſitionem puto περιθρέων.

P. 152 E. Carnis cupiditatem neceſſariis rebus præuertenti.] V. C. ſic habebat, προεύργιαν περὶ τὴν αἰσθησίων ποιούμενον. quod retinui.

P. 153 B. Sapientiæ contubernio vti recenter inceperit] V. C. ὁ σοφίᾳ συνοικήσας προσφάτως.

P. 154 A. Et facilè in id quod ipſi diſplicet delabantur.] Illuſtriſſ. Sirleti Codex ſic habebat, καὶ ἐπιμώτατα παρερχομένοις εἰς τὸ ἀπᾶδον αὐτῷ. V. C. εἰς τὸ ἀπᾶδον αὐτοῖς. quod melius putaui.

Ibid. B. Pœnis ac terrore.] Pœnis feci quia ſic erat in V. C. quamuis in Cardinalis Sirleti Codice eſſet πόνοις.

P. 158 C. Deus enim verbum erat in incorruptibili templo.] C. Sirleti Codex ſic habebat, Θεὸς γὰρ ὢν ὁ λόγος ἐν ἀφθάρτῳ ναῷ. quæ lectio mihi verior viſa eſt, quàm illa Codicis Vaticani, θεῖος γὰρ ὢν ὁ λόγος ἐν ἀφθαρσίᾳ καὶ ἰδίῳ ναῷ.

Pag. 162 E. Et rationis tibias claudicantes habet.] Vaticanus Codex habet ἰγνυῶ. Non multum diſſimile eſt quod legitur libro tertio Regum cap. 18. ἕως πότε ὑμεῖς χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ἰγνύαις, Sed Illuſtriſſ. Cardinalis Sirleti Codex habebat ἰσχίῳ. certè ἰσχίον coxa dicitur.

Pag. 168 E. Et aſperarum rerum tolerantiam vitent.] Illuſtriſſ. Sirleti Codex habebat παραιτουμένους. In Codice Vaticano erat, προωθουμένους, repellentes.

P. 169 E. Pecorum alendorum & poſſeſſionum cura.] In Illuſtriſſ. Sirleti Cod. erat, ἐπαύλεων. in V. C. κτήσεων. itaque reddidi poſſeſſiones.

Pag. 170 B. Diuinámque iram vt pertimeſcerent ac formidarent admonente.] Vaticanus Codex habebat, καὶ ὀρρωδίαν ἐπιτηδῆντος. at Illuſtriſſ. Sirleti liber, καὶ ὀρρωδεῖν αἰνιττόντος. quam lectionem retinui.

Ibid. D. Vel ſimul zelum aſſumendo.] Vaticani Codicis lectionem expreſſi, συζηλοῦντες. nam Illuſtriſſ. Sirleti Codex habet, συζητοῦντες.

Pag. 17[illegible] E. Oportere ea omnia fortiter aggredi.] Illuſtriſſ. Sirleti Codicem ſecutus ſum, in quo legitur, ὅτι χρὴ πρὸς πάντα ὁπλοῦ ἀνδρίζεσθαι. Vaticanus Codex habet, ἀπαρτίζεσθαι, perfectum ſeu inſtructum eſſe.

LIBRO SEXTO.

Pag. 174 A. Qui mandato aditum præcluſuri erant.] In Cod. Illuſtriſſ. Sirleti erat, ἀνέξοιτητοι ποιῆσθαι μέλλοντες τὴν ἐντολήν. In V. C. ἀνεξίτητοι.

Ibid. C. Compulit igitur eos ad timorem.] V. C. ſecutus ſum, in quo erat, εἰς τὸ φοβεῖσθαι δεῖν. quod tranſtuli, ad timorem. quamuis non malè in Illuſtriſſ. Sirleti Codice legebatur, εἰς τὸ ἐρημῶσθαι δεῖν, ad firmitatem.

Pag 176 A. Non memores eritis, neque audietur ex ore veſtro.] οὐδὲ μὴ ἀκουσθῇ. Sic habet. V. C. in Illuſtriſſ. Sirleti Cod. paulò aliter, μηδὲ ἀναμνησθῇ. neque commemoretur.

Ibid. Fidei ſinceritatem] Sic tranſtuli τὸ γνήσιον, quod habebat Codex Illuſtriſſ. Sirleti. Vaticanus Codex habebat βέβαιον, firmitatem.

Pag. 177 E. Et malorum omnium cumulus eſt illius ſpiritualis benedictionis perceptio.] Illuſtriſſ. Sirleti Codex ſic habebat, τί γὰρ οὐχ ἧττον ἀπὸ τῆς δόσεως τὸ μὴ

μεταλαχεῖν ἔστω τῆς εὐλογίας τῆς πνευματικῆς. Ego V. C. lectionem tranſtuli, in quo erat, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τὴν ἐξουσίαν τὸ μεταλαχεῖν ἐστὶ τῆς εὐλογίας τῆς πνευματικῆς, quam congruentiorem atque meliorem putaui.

Pag. 179 C. Et ea quæ ſunt, intercidere non vult.] καὶ τὸ οὐκ εἶναι τὰ ὀνόματα μισεῖ. in V. C. non τὰ ὀνόματα, ſed τὰ ὄντα legitur, quod melius eſt.

Ibid. D. Et odoratiſſima thymiamata.] εὐοσμότατα habebat Illuſtriſſ. Sirleti Codex. Sed V. C. εὐχυμότατα. priorem lectionem retinui, quòd aptior erat.

Pag. 181 D. Aurea, vt eſt apud Græcos poëtas, pro æreis.] Homerus Iliados lib. ſexto, hoc eſt Z. χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.

Ibid. Pueriliter conuerſi ſunt ad inutilem & vanum idolorum cultum.] Illuſtriſſ. Sirleti Codex, εἰκονολατρείας. V. C. εἰδωλολατρείας. Superius. V. C. habebat εἰδωλολατρείας.

P. 182 C. Nam Græcorum Sapientibus Sol, &c.] Homerum intelligit, qui Iliados tertio Agamemnonem in fœdere Solem inuocantem facit, ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις.

Ibid. D. Idque diuinus Dauid nos docebit, dicens, &c.] I. S. μυσταγωγεῖ τῷ λόγῳ. V. C. μυσταγωγείτω λέγων. hoc melius putaui.

P. 183 A. Fidem habeant.] I. S. πιστευέτωσαν V. C. προσεχέτωσαν.

Ibid. E. Quamuis dextrorſum ferantur, &c.] verba Homeri latenter indicat quæ ſunt Iliad. M. vbi Hector ad Polydamantem inquit,

Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθαι, τῶν οὔτι μεταπρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω
Εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε,
Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.

Pag. 184 A. vt res futuras manifeſtè ſciat.] I. S. τὰ ἡμέτερα V. C. τὰ ἐσόμενα.

Ibid. E. veritatem diſpiciamus.] I. S. τὰ ἀληθῆ θεωροῦντες V. C. τὰ ἀληθῆ θεωροῦντες.

Pag. 185 B. Et inſuetam afferre veritatem.] I. S. Codex, ἀληθεστάτην. V. C. ἀσυνηθεστάτην.

Pag. 185 D. Latenter guſtum eripere.] I. S. Cod. παραιπνουμένους. V. C. παραιρουμένους.

P. 190 D. Saul extabuerit.] I. S. Cod. ἐκτέτηκε. V. C. ἐκτετήμηκεν. paulò inferius, vtitur verbo τήκεσθαι.

Ibid. Ad eius offenſam qui tacere inſtituerat, conuertitur.] Græca verba ſunt, τρέπεται πρὸς τὸ λυπεῖν τὸν σιωπᾶν ἠρημένον.

P. 192 A. Dominum dixit ſecum locuturum. Deum enim ſe inuocare ſimulabat.] Sic ex Illuſtriſſ. Sirleti Codice verti. tamen aduerti poſtea meliorem vt puto, V. C. lectionem, in qua ſic legi, Καὶ Θεοῦ ἀκούειν. θεοκλυτεῖν γὰρ ἐσκήπτετο. itaque transferendum eſſet, Deum enim ſe audire fingebat, ſeu, cauſabatur. In Illuſtriſ. Cardinalis Sirleti Cod. deſunt illa tria priora verba, & θεοκλυτεῖν legitur, & ἐσκήπτετο.

Pag. 195 E. certo euentura ſperantur.] ἀπλανῶς, reddidi certò. Sic namque legi in I. S. Cod. in V. C. erat ἁπλῶς, & duo verba plus habebat, ἤγουν τὴν ἐσομένων ἁπλῶς.

Pag. 195 D. Seſe deiiciunt.] I. S. Cod. καταβιβάζονται. V. C. καταβιάζονται.

Ibid. Ac ſi quis cum ſe velit vnguentis perfundere.] V. C. ὡς εἰ καὶ τὸ τυχόν τις ἐθέλοι καταμυρίζεσθαι μὲν, βορβόρῳ δὲ, &c. in Cod. Illuſtriſ. Sirſ. deerat εἰ, & τις melior mihi viſa eſt lectio V. C.

Pag. 196 B. Quin etiam eſculenta, quæ ipſi per ſe voluerint, inſipienter im-

probant.] V. C. ſic habebat, τῶν ἐδοδίμων ὧν αἳ ἔλοιντο κατ᾽ σφᾶς αὐτοὺς ἀσυνέτους, &c. Cod. I. S. habebat, συνετῶς.

P. 197 B. Et peccati cognitio ad illa ſpectat.] Corruptus erat hic locus in I. S. Cod. καὶ ὅτι καὶ δι᾽ ἁμαρτίας λόγους εἰς ἐκεῖνα βλέπει. emendate legebatur in V. C. καὶ ὁ τῆς ἁμαρτίας λόγος εἰς ἐκεῖνα βλέπει.

P. 198 D. In quo malorum cumulo iaceamus.] I. S. Cod. ἐν ἑσμῷ κακοῦ. V. Cod. καὶ ἑσμὸν κακοῦ.

P. 199 E. Et magiſtri ad ſe ventitantibus.] V. C. διδάσκαλοι δὲ ὁμιληταῖς. ad ſe ventitantibus reddidi, vt ſolet Cicero diſcipulos vocare. cæterùm in Græco non eſt φοιτῶσι, vt ad imaginem adſcripſit impreſſor. Illuſtriſſ. Sirleti Codex, διδασκάλων δὲ τοῖς ὁμιληταῖς.

P. 201 A. Suæque rectæ ac firmæ ſententiæ hunc fructum percipiet vt malis non implicetur.] Emendatior mihi viſus eſt in hac parte Vatic. Cod. qui habebat; γνώμης ἔχων ὀρθῆς καὶ ἀδιαστρόφου καρπὸν τὸ μὴ ἐναλῶναι κακοῖς. quam I. S. Codex in quo erat, γνώμης ἔχων ὀρθῶς καὶ ἀδιαστρόφου σκοποῦ τὸ μὴ ἐναλῶναι κακοῖς.

P. 202. c. illi ſupremæ & incorruptibili menti.] Illuſtriſſ. C. Sirl. Codex, θεῷ. Vat. verò νῷ.

P. 204 A. quænam hæc eſt deliratio?] Sic habebat. V. C. τίς ὁ λῆρος οὗ τος.

Ibid. B. Multò paſſeribus meliores eſtis vos.] Hic B. Matthæi locus ſic legitur apud Cyrillum Græcè; πολλοῦ στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. quamuis communiter in noui Teſtamenti Codicibus legatur πολλῶν.

P. 206 A. non tamen experimento concedunt,] concedunt tranſtuli, quia V. C. habet χαρίζονται. Illuſtriſſ. S. Codex habet ὑχθρίζονται.

Ibid. decrementis quæ lunæ globus ſubit.] V. C. καὶ τοῖς εἰς τὸ μέσον καταδύσεσι σεληνιακοῦ κύκλου.

P. 207. F. & illum ex pleno lumine lunæ recurſum, vel recurſus tempus.] ex V. C. ſic reddidi. Is enim Cod. ſic habet, καὶ τὴν σελήνης ἐκ πανσιφαοῦς αὐτὴν ὁδὸν, ἤγουν τοῦ ὁδοῦ τὸν καιρόν. in extremis verbis variat Illuſtriſſ. Sirleti liber, ἤ τοι τῆς συνόδου τὸν καιρόν.

P. 208 E. Subtiliter.] V. C. ἰσχνῶς. I. S. ἰσχυρῶς.

P. 209 E. Prophetiæ vim.] I. S. Codex, δύναμιν. V. C. δήλωσιν, ſignificationem.

P. 210 c. Atqui Dei vox.] I. S. Cod. ἠθῶν φωνή, morum vox. V. C. ἠ θεοῦ φωνή, Dei vox.

P. 215. B. Laboranti ſimul opem ferre.] V. C. συναλγεῖν. Sed in margine adnotatum erat, συναθλεῖν, quod tranſtuli.

LIBRO SEPTIMO.

Pag. 218. B. per quæ ad præclaram virtutem peruenire quis poſſit.] I. S. Codex habebat. δι᾽ ὧν αὖ γένοιτό τις, τῆς μὲν ἀρετῆς ἐν κύκλῳ καλῷ. κύκλῳ, ſubditiciam vocem puto. Solet enim Cyrillus ſic loqui ἐν καλῷ εἶναι, vel γενέσθαι. Præterea V. C. habet, τῆς μὲν ἀρετῆς ἐν καλῷ, &c. vt ſolet etiam Cyrillus dicere, ἐν βεβαίῳ τῆς ἀρετῆς.

P. 220 c. vt probe ſit confirmatus.] Sic verti ex Codice Vat. ἐν βεβαίῳ τῆς ἀρετῆς. nam corrupte legitur in Illuſtriſſ. C. Sirl. Codice, ἐν βίῳ, pro ἐν βεβαίῳ.

P. 226. c. ad obedientiam adigit.] καταναγκάζει.

P. 227. D. à diſtentionibus.) Sic tranſtuli περισπασμὸν, vocem qua Salomon in Eccleſiaſte ſæpius vtitur, & beatus Hieronymus in eodem libro aſſerit diſtentio-

nem à Latino interprete dictam fuiſſe.

Ibid. itaque Beatus Paulus de iis qui non adhuc crediderant, inquit.) I. S. Cod. habebat, οὕπω. Sed melius V. C. οὕτω. quod ſecuti ſumus.

P. 236 E. Quod à quodam ſapienter eſt dictum.) mendum videtur eſſe in cod. I. S. vbi legitur ὑπὸ θεοῦ, pro eo quod eſt ὑπό τινος, à quodam, vt eſt in V. C.

P. 237. B. Quid verò in iis abſurdi eſt?) Sic habet Cardinalis Sirleti Codex, τί τὸ ἄποπον. quid obſcuritatis ineſt.

P. 242. E. Spiritus ſanctus nondum erat.] Sic omnes Codices Cyrilli habent quos vidi. tamen C. V. inſtrumenti noui adiunctum habet δεδομένον, vt Latini patres legunt, præcipue Auguſt. Sin illa lectio recipienda eſt ſine verbo δεδομένον, de operationibus Spiritus ſancti illis admirabilibus accipiendum eſt, non de perſona & ſubſiſtentia Spiritus ſancti, quæ Patri & Filio coæterna eſt.

P. 251. c. Quid violent.) καταπημαίνοιεν. Sic V. C. Sed Codex I. S. καταμιαίνοιεν, adulterent.

LIBRO OCTAVO.

Pag. 259 A. Non abſurde figurantur.] V. C. ὑποτυπουμένους. I. S. ὑποζωνουμένους.

P. 262 D. & biformes mores vitare. Illuſt. S. Cod. τρόπον, vnde tranſtuli mores. V. C. τόκον, biformem partum.

P. 265 c. Vides igitur vt Lex, &c.) Hæc ſententia ſic eſt in Græco, ὁρᾷς τὸ αἴνιγμα, καὶ οἱονεί πως ἡμῖν ἐκ παραδείγματος ἐναργεστάτου πρὸς τὸ δεῖν διαστείχειν τὸν ἐπὶ τοῖσδε λόγον.

P. 267 D. Vinea enim ac ſegete, &c.) & hanc ſententiam ad hunc modum habet V. C. ἀμπελῶνος γὰρ ἤγουν ληΐου τυχὸν, καὶ ἀναμίξεις ἑκάστου τῶν καθ' ἡμᾶς νοουμένων βελτίστων ἡμιώτερον ἡ ψυχή.

P. 270 B. eò tendat quò expedit.) I. S. Codex νευέτω πρὸς τὸ συμφέρειν. V. C. ἀεὶ ἴτω πρὸς τὸ συμφέρειν.

Ibid. c. & qui diſſidebat, vincat offenſionis memoriam.) I. S. Codex, καὶ ἔστω λύπης ἀμείνων ὁ διαφορεῖς. in V. C. deerat extremum verbum; ὁ διαφορεῖς.

P. 272 B. & ecce omnia proſperè cedent vobis.] καὶ ἰδοὺ ἅπαντα εὔοδα ὑμῖν ἐστίν. Sic legit Cyrill. locum Lucæ 11. vbi Græci Cod. ferè habent, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστίν. & Latini. Et ecce omnia munda ſunt vobis.

Ibid. c. & ſi oleas collegeris.] I. S. C. ἐλαιολογήσῃς. V. C. ἐὰν δὲ ἐλαίας ἀλοήσῃς.

P. 275 A. Ad benignitatis ſemitas inducit.] V. C. τρίβους. I. S. Codex, τόπους.

Ibid. B. adeò etiam iis cedere.] Emendatè legebatur hæc ſententia in V. C. κατακελευθῆναι δὲ οὕτω καὶ φέρειν τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἀθυμίας, ὡς καὶ ὀργῆς ὁρᾶσθαι κρείττονας. in I. S. corruptè.

P. 278 E. quia non eſt frater tuus. Oportet enim nos, &c.] & hæc ſententia non niſi in V. C. emendatè legebatur, ſic. δεῖ γὰρ ἡμᾶς τὸ κτῆνος λατρεύειν παρὰ τὸν κτήσαντα θεὸν ἱέντας ἀπωστέον, τοῖς τῆς ἀληθείας προσκλίνεσθαι λόγοις.

P. 284. A. Quod vitare turpe eſt.] emendatè. V. C. ὁ παραιτεῖσθαι ψόγος.

Ibid. D. Eſt enim probitas, &c.] V. C. τὸ ἀγαθόν. I. S. τὸ ἀληθὲς, veritas.

Ibid. E. Nam qui tædium.) I. S. corruptè legebat ἀδικίας, cùm legendum ſit ἀηδίας, vt legit V. C.

P. 285 D. id eſt, intimum præcepti fructum.] καρπὸν habet V. C. Sed I. S. σκοπὸν, ſcopum.

LIBRO NONO.

Pag. 250 B. Nam cùm per virum ſapientiſſimum, &c.] Hunc locum ſic habet V. C. παραδεδεγμένοις γὰρ ἡμῖν διὰ τοῦ πανσόφου μωϋσέως τῆς ἀληθείας τοὺς τύπους, ἐν αὐτῇ κατὰ καιροὺς ἐπιλαμψάσῃ ἡ ἀλήθεια, τουτέστι χριστός.

P. 301 E. Surculi detracti ſunt.] Non placet quod eſt in I. S. Codice ἐξήρτηνται. vera lectio eſt quam habet V. C. ἐξήρηνται.

P. 304. C. Scriptum eſt de Beſeleel, qui patre quidem erat Vria, ſed de tribu Dan.] mirum quomodo de tribu Dan fuiſſe dicat Beſeleel, quem Scriptura manifeſtè dicit fuiſſe de tribu Iuda. Socium verò eius Eliab de tribu Dan.

Ibid D. Sed illud culturæ legalis altare, &c.] Obſcurior locus, quem ſic reddidi ex I. S. C. in quo legitur, τῆς δὲ κατὰ νόμον λατρείας τὸ θυσιαστήριον παροξυσμοῦ καὶ ἀντιλογίας, καὶ ἦν οὕτως εἰπεῖν λοιπὸν ἀντάρσεως τῆς καθ' ἱερέως τοῦ μεγάλου γεγενημένης οἰονείπως ὑπόμνημα καὶ παραφώνησις ἐν αὐτῇ κείμενον τῇ κατασκευῇ μυστικῶς καὶ οἰκονομικῶς σημαίνεται.

Ibid. E. Cauſáque contradicendi eſt illis hoc altare, &c.] in Græco eſt, καὶ ἀντιλέγεται διὰ τοῦτο τὸ κατὰ νόμον θυσιαστήριον.

P. 306 D. Deinde velum quoddam in quatuor columnis expanſum.] corruptè legebatur in I. S. Cod. τύποις, cùm ſit legendum στύλοις, vt habet V. C.

P. 307. C. Dei enim, qui natura Deus eſt, &c.] Græcè ſic leguntur hæc verba, Θεοῦ γὰρ φύσει λόγος τε καὶ τόπος ὁ περιπωδίσταλος τὸ πίεσμά τε καὶ ἄνω πάντως ζητητοῦ.

P. 308. Ita ad interioris tabernaculi bonorum, &c.] corrupte legebatur in Cod. Græco. I. S. εἰ ἴδμεν τε οὕτω πρὸς αἴσθησιν τῶν ἔσω σκηνῆς ἀγαθῶν ἤτοι τοὺς τῶν θείων χρησμάτων διανομῆς. nam legendum puto ἴμεν, vt à me tranſlatum eſt, pergimus.

LIBRO DECIMO.

P. 344. 345. Putat B. hic Pater aliud fuiſſe lucernam, aliud candelabrum: ac lucernam quidem in priore tabernaculo fuiſſe, candelabrum in interiore ac ſecundo tabernaculo. ídeoq; colligere videtur ex varia dictione Græca. Nam Exodi 25. præcipit Deus fieri λυχνίαν, candelabrum. cap. verò 27. iubet καίεσθαι λύχνον, accendi lucernam.

P. 347. D. Vſque ad tempus correctionis impoſitæ.] legit B. Cyrillus B. Pauli locum ad Hebræos 9. ſic, δικαιώματα σαρκὸς μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. vt etiam V. C. noui Teſtamenti legit.

P. 372. C. Iam enim Scriptura, &c.] mendoſus erat hoc loco lib. Illuſt. S. vt puto. Sic enim habebat, περιπίπτει γὰρ ἡμᾶς καὶ ἐξ ἑτέρων εὐθὺς ἐνεισδύει λόγος. Recte habebat V. C. ἐμποδεῖ γὰρ ἡμᾶς, &c.

LIBRO VNDECIMO.

Pag. 377. A. Et Moſaïcis mandatis mordicus adhæreſcunt.) Sic V. C. ἀπηρτημένοι. at I. S. καθεξισμένοι.

P. 382. C. (Sculpturæ) Illuſtriſſ. Sirleti σφίγμαι. Sed V. C. meliùs, γλυφαί.

P. 383. E. Et honor regis iudicium diligere.] Sic legit Cyrillus, κρίσιν ἀγαπᾶν.

in Pſalm. 98. cùm Codices omnes Pſalmorum quos videre potui habeant, κρίσιν ἀγαπᾷ.

P. 385. A. (Amethyſus.) Communiter vocatur Amethyſtus. Sed Cod. quo vſus ſum habebat ἀμέθυσος. Etiam in hac parte fidelis eſſe volui, neque quicquam mutare: præſertim cùm μέθυσος apud Græcos dicatur ebrius, & fieri potuerit vt ab hoc nomine compoſitum ſit ἀμέθυσος.

P. 386. D. (vt eſt manifeſtè dictum.) Non placuit quod erat in Codice I. S. σοφῶς, ſapienter. & melius putaui σαφῶς, quod erat in V. C.

P. 387 D. eodem quoque modo malum granatum.] in I. S. C. erat, τὸ χρῶμα τῆς ῥοᾶς. rectius cenſui τὸ χρῆμα τῆς ῥοᾶς, vt habebat V. C.

P. 397. D. & tanquam ſummo loco, &c.] V. C. καὶ ὡς ἐν μοίρᾳ τῇ λοιάδι. corruptè habebat. Illuſt. Sirl. Cod. ὡς ἐν μοίρᾳ δηλούσῃ.

P. 405 B. Vides hominem, &c.) Græca verba ſic habebant in C. V. ὁρᾷς ὅτι δὲ ἀπώλλυτο διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἔφυ. καὶ ὁ θάνατος δικτῦς εἰς γοητείαν ἀλλοτριώσει ἐν χερσῶν διὰ μεθοχῆς τοῦ πνεύματος. quæ verba mihi non videntur mendo vacare.

P. 408. E. ex animo abradens, &c.) etiam hic locus parùm integer mihi videtur, Verba Græca V. C. ſic habent, καθάπερ ἵνα τεχνῶν ὀνύχων ἀποκείρων ἐκ νοὸς τῶν ἐμφύτων καὶ ἐν ἡμῖν σφικτῶν κινημάτων τὴν ἀκαθαρσίαν.

P. 409 D. minimè prorſus id quidem) πολλοῦ γε, καὶ δεῖ. Demoſthenica loquendi forma.

LIBRO DVODECIMO.

Pag 413. B. Singula tanquam generatim repetentes.) Codex Illuſtriſſ. Sirleti ἀνὰ μέρος ὡς ἐν εἴδει ἀναλαμβάνοντες. V. C. ἀναλαμβάνοντες.

P. 414. A. (exultat.) vterque Codex & V. & I. S. habebat ἐπαγγέλλεται, profitetur. mihi mendum eſt viſum, & veram lectionem putaui, ἐπαγάλλεται, exultat.

Ibid. B. Hiſtoriæ rudiorem ſenſum prætermittamus.) Codex I. S. δὲ τῆς ἱστορίας ἀποτρέχοντες παχύ, hoc extremum verbum legitur in V. C. παχύ. ideóque verti, rudiorem ſenſum. Sed ne illa quidem I. S. Codicis lectio diſplicet.

P. 419 E. Spiritali debilitate laborarent.) mendum ineſſe Codicibus tam Illuſtriſſ. Sirl. quàm Vaticano putaui: ille enim habet, ἐπορίαι, hic, ἐμπειρίαι. veram lectionem puto, πηρείαι, debilitatem verti.

P. 424 C. & idonei qui ad eam accedant.) V. C. καὶ προσάγειν τοῦτο διαπρέπειν ὅροις τι. in hoc extremo verbo mendum ineſſe puto, ac legendum οἷοί τι. idonei.

P. 426. E. eiuſmodi anima concito gradu ad ſtatum priorem redeat.) V. C. δρομαῖον ποιεῖσθαι πρὸς τὴν ἐν ἀρχαῖς τὸ βάδισμα. legendum puto, πρὸς δὲ ἐν ἀρχαῖς, ad priorem ſtatum.

P. 427. D. Scribarum & Phariſæorum verbis acquieuit. V. C. προσοίσει λόγοις. puto legendum, προσοντίθη.

P. 428. E. Erat igitur neceſſe vt Deo conſecraretur quod quiſpiam obtuliſſet.) & hic locus corruptus eſt in V. C. in quo ſic legitur, ἦν οὖν ἀναγκαῖον καθιερῶσθαι θεῷ δὲ, ἀπὸ τοῦ προσκομισθέντος, τὸν ἑκάστῳ πρέποντα νόμον. Puto autem ita emendare legi poſſe, τί ἀπὸ τοῦ προσκομισθέντος. vt ſit, Erat igitur neceſſe vt Deo conſecraretur aliquid de eo quod quiſpiam obtuliſſet.

P. 440. C. Subtilémque animaduerſionem, &c.) V. C. καὶ δὲ ἄγαν ἰσχυὸν εἰς ἀσφάλειαν ἱεροπρεπῆ.

P. 441 B. porrigitur autem hæc lex in ſempiternum.) corrupte in exemplari I. S. legebatur, ὀνόματος, cùm legendum ſit, ὁ νόμος, vt eſt in V. C.

P. 448. D. Agere cœpiſſet, quæcunque tanquam dona oblata eſſent.) Codex I. S. ὅσα προσείεσιν ἐν δωροφορίας τάξει προσωνομασμένα. V. C. ὅσα πρόσεισιν. ego puto legendum, ὅσα ἀφιεῖν.

LIBRO TERTIODECIMO.

Pag. 473. B. Fructus laborum tuorum comedes) Καρποὺς τῶν πόνων σου φάγεσαι. in Pſalmo. 127. legitur, τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι. non modò ordine inuerſo legit hic Pater, verùm etiam καρποὺς alia ſignificatione accepit, non pro palmis ac manibus, ſed pro fructibus.

P. 474. C. Atqui moleſtum & graue erat, qui ſacrificare vellent, &c.) V. C. ſic habet. Καὶ τί τὸ ἐνταῦθα σκληρὸν καὶ δύσκολον, τοὺς θύειν ἐθέλοντας ἀπαρχὴν σίτου καὶ μὴν καὶ ἐλαίου καὶ οἴνου, τοσαύτην δύνασθαι διαχρημίσασθαι. Illa prima verba καὶ τί, legenda putaui, καὶ τοι ἐνταῦθα, vnde reddidi Atqui.

P. 476 D. Sed potiùs quod legiſlator decreuit, &c.) Locus hic emendatè legebatur in V. C. ad hunc modum. ἀποκομίζει δὲ μᾶλλον εἰς τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν ἀδεκάστως ἀφηγούμενον, καὶ δικαιοσύνης ὑπάρχων ἄριστος βραβευτής. Itaque ſic Latine vertendum putaui, ſed potiùs id quod Legiſlator decreuit, incorrupte interpretando, ad rectam viam perducit.

LIBRO QVARTODECIMO.

Pag. 484. E. (Eſaü nati.) Neque Ammonitæ fuerunt, neque ea gens ex Eſaü genus ducebat.

P. 486. C. & inſidioſos mores in id transfert, &c.] Græca verba ſic habent, καὶ τὸν τῆς ἐπιβουλῆς ἀναθεῖσα τρόπον πρὸς τὸ διαφέρειν εἶδος.

P. 492. B. Qui ad temperantis laudes fortiter currunt.] fortiter dixi quod in Græco legebatur γενικῶς. vt puto, corruptè, pro γενναίως.

P. 494 E. Si crimine laborat quod coargui non poteſt.] ὅταν ἐλέγχων ἐρήμην ὑπομείνῃ γραφήν.

P. 505. B. (Κνώδαλα.) Videtur etymon huius vocis indicare, Κνώδαλα, inquit, ἤγουν ἕτερον τι παρὰ τοῦτο εἶναι. eò quòd aliud quiddam præter hoc ſint. κινεῖσθαι ἐν τῇ ἁλί. vel quòd cubent in mari, vel quod in eo moueantur.

Ibid. C. Lex igitur mundos ducit eos, &c.] Corrupte legebatur in I. S. Codice καθορίζει. recte V. C. καθαρίζει, mundat; ſeu mundos ducit ac iudicat.

P. 509 C. Libentiſſimè autem de nocte.] In Cod. I. S. ἥκιστα legebatur. Sed vt puto malè, & ἥδιστα verum eſſe putaui, ideóque verti, libentiſſimè.

P. 510. B. Si quis frater, nominatus vel fornicator aut auarus.] nominatus idem eſt ac ſi dixiſſet, notus, famoſus, publicus. vt declarat B. Auguſtinus lib. de fide & operibus cap. 2. & ſic pater accipit.

P. 516 B. Quicquam ſupra me eminet in domo hac.) Optimè legit Cyrillus textum Lxx. Geneſ. cap. 39. καὶ οὐχ ὑπερέχει ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ οὐδὲν ἐμοῦ. alij malè, καὶ οὐχ ὑπάρχει.

LIBRO QVINTODECIMO.

Pag. 520. A. Ad ea verò quæ fidem perſpicuam habent, &c.] τὸ δὲ οἷς ἂν ἐπιτυπ σαφὴς καὶ ἐναργὴς ἡ πίστις, &c.

P. 522 B. & quod vi coactum perfectè iam exectum eſt.] Sic legebatur in V.C. καὶ ὃ εἰς εὐνούχους ἢ δὴ τέλειον ἀναγκαῖον ἔχει πάθος. fortè melius legeretur, καὶ ὃ εἰς εὐνούχους ἤδη τελῶν. & qui ex eunuchorum numero neceſſitate cogente vitiati ſunt.

P. 533 D. Triſte quiddam ſit & expers odoris.] tam in V. C. quem in I. S. legebatur ἄκοσμον. Sed vt puto mendosè, cùm ſit legendum ἄοσμον expers odoris.

P. 534 A. Neque continuò obtulerint, eiuſque rei negligentia ad culpam obliuionis peruenerit.] καὶ ὃ μὴ παραχρῆμα προσκομίσαιεν, καὶ ὃ ῥᾴθυμον ἐν τούτοις λήθης ἔγκλημα παθεῖν, διακαθαίρει πάλιν.

P. 535. D. Igitur ſi offenſis fratribus facto ſatisfecerimus, &c.] ἐκ κοινοῦ τοῖς λελυπημένοις τῶν ἀδελφῶν διὰ πραγμάτων ἀπολογούμενοι.

P. 536 A. Eos quos læſimus reconciliando.] θεραπεύοντες τοὺς ἠδικημένους.

Ibid. Gracilitas quædam vocis.] alludit ad ἰσχνομυθίαν Moyſi, vt ſæpe.

P. 537. C. Itaque beatus Petrus de Chriſto ſcribit, Qui peccata noſtra obtulit, &c.] Variant hoc loco exemplaria. V. C. habet B. Petrus. I. S. habet B. Paulus. vt etiam libro ſextodecimo fol. 561. D. & item 575. B. primam B. Petri epiſtolam B. Paulo tribuit. quod miror, neque cauſam ſcio. nam obliuioni tribuere non ſinit conſtans citatio atque adſcriptio.

P. 551. D. Qui ex inſito in natura motu tanquam ex fonte manat.] Καὶ πηγὴν ἔχουσα τὴν ἔμφυτον κίνησιν.

P. 553 C. Sanctuarium non ingredietur] ἁγιαστήριον habet V. C. & ſic citat B. Auguſtinus. cæterùm I. S. Cod. habet θυσιαστήριον, non ſatis recte vt puto.

LIBRO SEXTODECIMO.

Pag. 569 A. Minor eſt capra, quàm ouis.] V. C. μείων γὰρ ἐκ προβάτου. malè. Codex I. S. μείων γὰρ αἲξ προβάτου.

P. 573. Donum quod ex me eſt tibi proderit.] poſui vt in noſtra Latina interpretatione habetur. Cæterùm aliter intellexiſſe videtur quàm noſtra Latina editio habeat. nam is hoc modo intellexit, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, τοῦτο δῶρόν ἐστι, καὶ τῷ θεῷ δεδωρημένον. vt, donum, ſit vice prædicati, quod ex me tibi proderit, vice ſubiecti: quodcunque ex me tibi prodeſſe poteſt, id Dei donum eſt ac Deo conſecraui. quo ſenſu adimendum eſſet verbum, eſt, ſicque legendum, Donum, quod ex me tibi proderit.

P. 575 B. Nam quod infirmum ſit vas.] Et hoc loco primam B. Petri epiſtolam ex qua hoc teſtimonium profert, B. Paulo adſcribit, vt in aliis locis aduertimus: quod idem facit paulò inferiùs fol. 218.

P. 599 C. Cyrillus. Si enim, &c.] In omnibus codd. quos videre potui, locus hic corruptus erat, & αἰαυζαπόδιδως. verum quod citat ex Michea, dilata viduitatem tuam, omnes Cyrilli Codd. habent χηρείας, viduitatem, neque illi ſolùm, ſed etiam Codex Var. bibliorum, ille probatiſſimus, etſi Hieronymus legat ξυρείας decaluationem, aut detonſionem.

P. 584 B. & tondebit qui vouit.] In Cyrilli Cod. erat ἡγιασμένος. Sed vera lectio Lxx. quæ etiam eſt in probatiſſimo V. C. bibliorum, eſt ηὐγμένος, qui vouit.

P. 587 E. Scis enim videlicet eorum ſalutem, &c.] Corrupte habebatur in

V. Cod. διεπύθου δήπου τῶν ἐν ἀγγείαις ἐπὶ τὴν σωτήριον ζηφὴν ὥσπερ ἰδίας ὀνομάζοντας τοῦ χῦ. puto legendum τῶν ἐν ἀγγείαις ἐπὶ τὴν σωτηρίαν, ζηφὴν ὥσπερ ἰδίαν, &c.

Pag. 589 A. Sin abnuerint illi, &c.] ἀποφάσκουσι δὲ, καὶ τὸ αἰτιᾶσθαι δεῖν ἀμφοτέρων ἀποιέμαιν. Sic habent exemplaria. verum puto legendum ἀποιέμαι.

LIBRO DECIMOSEPTIMO.

Pag. 603 B. Magna quidem valde eſt hiſtoriæ huius ratio,] πολὺς μὲν δὴ λίαν τῆς ἱστορίας ὁ λόγος.

Pag. 607 E. E veſtigio nos illum ſequimur.] V. Cod. κατόπιν εἵμεθα εὐθὺς ἱερουργοῦντες διὰ θύματα θεῷ καὶ πατρί.

P. 613. E. Illud improbum atque vitioſum.] Cod. Vat. & I. S. habebant κατεψευσμένον. puto emendari oportere, κατεψογμένον. improbum tranſtuli. qui error etiam paulò inferiùs repetitur. Sed ibi V. Cod. habet κατεψῆχθαι.

P. 621. C. Ij ſuo interitu pœnas luent, &c.] ὄλεθρος μὲν ἡ δίκη, τὸ δὲ ἐν πολυτὶ γενέσθαι κακῷ, πολύ τε τι καὶ πλήρως ἀποκείσεται.

FINIS.

LOCA SCRIPTVRÆ A CYRILLO IN HOC OPERE CITATA,

in quibus erat dignum aliquid quod adnotaretur.

LIBRO PRIMO.

PAG. 23. E. Vanitas enim eſt reuera huius vitæ diſtentio.) diſtentionis vocabulo vſus ſum vt Scripturæ vocem retinerem, quæ ex antiqua LXX. interpretum editione in Eccleſiaſte legitur capite primo, [Hanc diſtentionem peſſimam dedit Deus filiis hominum, &c.] Græce LXX. & Theodotion περισπασμὸν tranſtulerunt, Symmachus ἀσχολίαν, occupationem. eadem voce vſus ſum, fol. 34.

P. 24. C. Et comederunt antequam irent cubitum.] Hæc verba [antequam irent cubitum] ab imperito librario puto adiecta fuiſſe, non à Cyrillo poſita. nam & ineptum ſenſum faciunt, & manifeſte ad ſequentia pertinent, vt & in Hebraicis libris eſt, & in vulgata editione. & dudum in Græcis veteris Teſtamenti libris nos ipſi correximus, atque diſtinximus, ἔπιεν αὐτοῖς καὶ ἔφαγον, deinde ex alio principio: περὶ τοῦ κοιμηθῆναι δὲ, &c. nolui tamen quicquam immutare, vt fidem interpretis ſeruarem.

P. 28. A. Dei fortes à terra vehementer eleuati ſunt.] Hunc locum Pſalmi 46. ſic tranſtuli, quia ſic illum Cyrillus legit, & diſtinguit, & interpretatur, cæterum quod, Dei fortes dixit; id omnes Græci, non modo Cyrilli, ſed etiam veteris Teſtamenti Cod. habent, ſed hi diſtinctione variant: nam aliqui ſic diſtinguunt, οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς, fortes terræ, vt ſit, Dei fortes terræ; aliqui ſic, τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ. deinde, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. Dei fortes, à terra vehementer eleuati ſunt, hanc diſtinctionem ſequitur B. Cyrillus, vt apparet non modo ex hoc loco, ſed etiam ex aliis nonnullis. priorem illam retinuit Pſalterij Latinus interpres, quam non modo non improbo, ſed etiam magis probo. nam & cum Hebræo magis congruit, & eam ceteri interpretes tenuerunt. Sed ſi illam hoc loco poſuiſſem, totam Auctoris ſententiam perturbaſſem, atque obſcuraſſem, quod interpres eiuſdem Auctoris in Euangelium B. Ioannis, lib. xi. cap. 29. fecit, vbi Cyrillus eodem modo verba Pſalmi diſtinguit & interpretatur.

Ibidem. Sed cum attuliſſet ad eos Baruch Ieremiæ verba.] Et nuper Concilium Tridentinum, & fere omnes Patres tum Latini tum Græci Canonicum librum fatentur, quod ſi qui illum pro Ieremia citant, & illi adſcribunt, vt Athanaſius in Synopſi & Auguſtinus libro contra Fauſtum 12. cap. 43. & de Ciuitate Dei libro 18. cap. 33. & B. Ambroſius cum alibi tum libro primo de fide cap. 2. & de Pœnitentia primo, cap. 8. & B. Ioannes Conſtantinopolit. in Pſalm. 147.

hoc ideo dixerunt, quia à Ieremia dictatum, à Baruch exceptum putarunt, vt manifeſte apparet in his Cyrilli verbis, qui verba Ieremiæ à Baruch allata dicit. Latina etiam Eccleſia ſic cenſuit, cum in Sabbati ſancti ſolemni officio lectiones de quatuor maioribus Prophetis legendas publice ſanxit, & pro Ieremiæ libro è prophetia Baruch lectionem poſuit. Audi Iſrael mandata vitæ, &c.

LIBRO SECVNDO.

Pag. 57 B. Et vbi ego ſum, illic & miniſter meus ſit.] ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔστω. ſic legit Cyrillus. non enim prædicentis, ſed iubentis verba eſſe intellexit, vt apparet. Sic in libris Cyrilli Græcis ſcriptum inueni. neque tamen alteram lectionem improbandam puto, quæ & in impreſſis omnibus Græcis noui Teſtamenti libris, & in editione Latina inuenitur, illic & miniſter meus erit. Sed etiam hanc Cyrilli lectionem probauerunt Latini Patres, cum illam publice in Eccleſiis decantandam cenſuerint, vt apparet in Breuiario Romano, in Communi vnius Martyris antiphona ad Laudes quarta eam Cyrillus in aliis quoque libris hoc modo citat, vt in Commentariis in Ioannem lib. 4. cap. 28.

P. 65 D. Omnis gloria filiæ regis Eſebon.] Mirum quomodo Cyrillus ſic legat, quomodo etiam legitur in Vaticano Teſtamenti veteris codice. itaque non temere id factum puto, ſed eum interpretem, qui Heſbon Hebræam vocem reliquit, puto ſic in aliquo Hebræo codice legiſſe, quod alij codd. & fere omnes hoc tempore habent mſbetſoth, neque vero illi codd. qui legunt ἐξ ἐννοιῶν è cogitationibus, vt B. Hieronymus in aliquibus ſe legiſſe teſtatur, aliud in Hebræo legiſſe interpretem demonſtrant, quam Heſebon. ea enim Hebræa vox ἔννοιαι reuera ſignificat. ceterum quod ait Cyrillus ſignificare ἔσωθεν, id non Heſebon ſignificat, ſed vox, quæ præceſſit, penima.

LIBRO TERTIO.

Pag 84 C. Dei fortes, à terra vehementer eleuati ſunt.] Iam de hoc loco Pſal. 74. dictum eſt in iis, quæ in primo libro animaduertenda duximus.

Pag. 85 C. Extende manum tuam ad mare, & ſicca illud] Græci cod. Cyrilli habebant ξήρανον αὐτὴν, ſicca illud, vt tranſtulimus. Sed Biblia Græca omnia ῥῆξον αὐτὴν, ſcinde ſeu perrumpe illud.

Pag 96 C. Et auxit Salomon altare poſtea, quia exiguum erat prius.] Hæc verba neque in Hebræo, neque in editione Latina ſunt. habent ea tamen LXX. ſed quiddam ſimile habetur tertio Regum cap 8. prope finem. vnde puto LXX. ſumpſiſſe, aut ex vetuſta traditione adieciſſe.

Pag. 99 C. Quoniam debet in ſpe arans arare, & triturans in ſpe participandi.) Multa loca ſunt in antiquorum Græcorum Patrum libris de ſcripturis prolata, quæ cum editione Latina Teſtamenti noui conueniant magis quam cum iis Græcis, quæ circumferuntur. velut hic locus eſt. cum enim vulgati codd. Græci habeant, ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν, quoniam in ſpe debet arans arare, & triturans ſpei ſuæ particips eſſe, Cyrillus cum Latina editione congruentius, ὅτι ὀφείλει ἐπ' ἐλπίδι ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μετέχειν, & qui arat in ſpe participandi, ſeu fructus percipiendi. ſic quarto etiam citat, fol. 130 C. ex quo apparet quam temere à nonnullis Latina editio reprehendatur, quæ è Græcis libris præ-

ſtantiſſimis, & emendatiſſimis in Latinam linguam tranſlata eſt. eandem lectionem ſequitur B. Auguſtinus in Ioannem tract. 10.

P. 100 E. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum.] Sic habet Latina vulgata editio Teſtamenti noui. ceterum nonnulli Cyrilli codd. Græci habebant, impleuiſtis, πληρώσατε. nolui autem quicquam de conſueta Latina lectione mutare, cum eſſent etiam qui haberent, ἐπληρώσατε; quamuis altera lectio ad Cyrilli ſententiam commodiſſima ſit.

LIBRO QVARTO.

Pag. 108 C. Ad hæc omnia ſumentes ſcutum fidei.] Locus hic qui eſt in epiſt. ad Epheſios cap. 6. duobus modis à Patribus legitur, vno modo, ἐν πᾶσι in omnibus, quomodo tranſtulit vulgatus interpres, & legitur in Græco Vaticano Teſtamenti noui codice, quomodo etiam legit Methodius martyr apud Epiphanium, & Nazianzenus in oratione præſente Gregorio Nyſſeno. Altera lectio eſt quam ſequitur Cyrillus, & vulgati Græci codd. ἐπὶ πᾶσι, quæ lectio eam ſententiam poteſt habere poſt omnia arma, quæ ſumenda dixi, ſumite tanquam nouiſſimam armaturam ſcutum fidei.

Pag. 108 C. Si quinque modo ibi eſſent pij atque probi homines.] Græce eſt, εἰ πέντε τινὲς εἶεν ἐν αὐτῇ ὅσιοι καὶ ἀγαθοί. Paulo aliter accepit atque in Geneſi cap. 18. poſitum ſit. non enim ſi quinque fuerint viri iuſti in Sodomis, ideo reliquis condonaturum ſe dixit Deus, ſed ſi à quinquaginta quinque defuerint. Sed ad id quod efficere vult Cyrillus id parui refert. Satis enim habuit ex hoc loco illud probare propter iuſtorum merita, quamuis longe pauciorum peccatoribus licet multo pluribus pœnas condonari.

P. 118 C. Iam perfecti eſtis. ſine nobis regnaſtis.] Sic legit hunc B. Pauli locum Cyrillus, ἤδη τετελειωμένοι ἐστέ. χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε. quod in ceteris Græcis eſt, ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ. Iam ſaturati eſtis.

P. 126 D. Benedicti nos à Domino.] ἡμᾶς proculdubio legit. eamque lectionem adhuc multi impreſſi codd. habent, & Vat. cod. ſed vulgata Latina editio verius, Benedicti vos. vt etiam Hebræus codex habet. ac facile fuit in Græco ex ὑμᾶς facere ἡμᾶς, propter vocis ſimilitudinem.

P. 139 D. Omnia poſſum in eo qui me confortat Chriſto.] Et in 5. lib. huius operis ad hunc modum citat, fol. 148 B. vt impreſſi cod. Teſtam. noui Græci habent. Latina editio non habet, Chriſto.

LIBRO QVINTO.

Pag. 158 E. Omnes traham ad me ipſum.] Sic Cyrillus legit, hoc loco, & lib. 10. bis, & 11. & Ignatius in epiſt. ad Smyrnenſes. Latinus interpres, Omnia.

P. 184 E. Vos ex patre veſtro diabolo eſtis.] Vocem, veſtro, editio Vulgata non habet. ne Græcus quidem Vaticanus Teſtamenti noui codex. Sed quia erat in Græco Cyrilli codice, illam poſui, præſertim, quia & alij Græci Patres ſic legunt, vt Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 1.

Pag. 204 c. Multo paſſeribus meliores eſtis vos.] Expreſſi quomodo Græcus Cyrilli codex habebat, πολλοῦ στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. alteram lectionem minime improbo, multis paſſeribus, &c. quæ in pleriſque Græcis inuenitur, πολλῶν στρουθίων, &c.

P 212 C. Quod autem his abundantius eſt, à Diabolo eſt.] Cyrilli liber ſic habet, τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστί. At libri fere omnes Græci habent in B. Matthæi Euangelio, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστί, aut igitur ſic legit vt poſuimus, aut τὸν πονηρὸν Diabolum intellexit,

LIBRO SEPTIMO.

Pag 238 A. Munus quod ex me tibi proderit.] Vt Cyrilli expoſitio cum B. Matthæi loco citato conueniret, neceſſe fuit vt verbum, eſt, eximeremus, & cum in Latino ſit, Munus quodcúque eſt ex me, tibi proderit, fecimus, Munus, quodcunque ex me tibi proderit. Vt autem Cyrilli expoſitio clarior fiat, animaduertendum eſt in Græco ſic legi, δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς. Vbi illud intelligendum eſt, nomen δῶρον munus, cum ſine articulo ἐστί, prædicati locum, quamuis ordine prius collocatum ſit, tenere. deinde quæ ſequuntur, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, quodcunque ex me tibi proderit. vice ſubiecti eſſe. itaque ſi quis velit propoſitionem totam & enunciatum ſimplici ordine proferre, ſic dicet, Quodcunque ex me tibi proderit, id totum eſt munus, hoc eſt, quodcunque ex meis rebus in tuam vtilitatem ſumpſeris, id munus ac Deo conſecratum eſt: itaque de ſacris rebus fraudas, & Sacrilegium committis, ſi quid inde in tuos vſus acceperis. Eodem quoque modo hunc locum exponit B. Ambroſius lib. 8. in Euangelium B. Lucæ, Cum, inquit, petat aliquid ad ſumptum egens pater aut mater à filio, quia legem timens, excuſationem non dandi requirit, dicere ſolet, munus eſt, quod ex me tibi proderit: vt dicatam Deo pecuniam pater religioſus accipere formidet. Eodem quoque modo Cyrillus hunc locum exponit libro huius operis ſextodecimo.

Pag. 242 E. Spiritus ſanctus nondum erat, quia Ieſus nondum erat glorificatus.] Hoc eodem modo citatur hic locus lib. 9. huius operis, Latina editio habet, Spiritus non dum erat datus, &c. quam etiam lectionem libenter amplector ac veneror. Sed volui transferre, quod Cyrillus habebat in Græco. neque vero alium ſenſum debet aut poteſt habere hæc lectio, quam habeat editio Latina. non enim de Spiritus ſancti perſona aut eſſentia intelligi poteſt, alioqui quomodo nondum ante Chriſti glorificationem Spiritus ſanctus erat, qui, teſte Gabriele, in illius incarnatione in Virgine ſuperuenerat? Sed verba pro loci ratione intelligenda ſunt. dixerat Dominus, de ventre credentium in ſe fore vt flumina aquæ viuæ profluerent. declarauit Euangeliſta mox quid illæ aquæ, quidve profluentia flumina eſſent, Hoc autem, inquit, de Spiritu dixit, quem accepturi erant credentes in eum. Si igitur flumina de ventre profluentia, linguarum prædicationiſque donum accipitur, non Spiritus ſancti eſſentia, (neque enim de hominum cordibus Spiritus ſanctus flueret, abſit,) & Spiritus vocatur eiuſmodi fluminum de corde fluentium redundantia, quæ nondum erat, quia nondum Ieſus erat glorificatus· cum igitur Spiritus nondum eſſe dicitur, eiuſmodi linguarum donum nondum eſſe, recte intelligitur. neque vero ſolus eſt in hac lectione Cyrillus, nam ſic ante illum legit Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola contra Paulum Samoſatenum, & B. Ioannes Chryſoſtomus Hom. in Euangelium S. Ioan. 50. vbi tamen ait ſubaudiendum eſſe, datus. quem ſequitur Theophylactus & Euthymius. Latinam editionem citat Ambroſius libro de Dominicæ incarnationis Sacramento, cap 6. eamque confirmat Vaticanus noui Teſtamenti Codex antiquiſſimus, in quo ſic legitur, οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα

ἅγιον

ἅγιον δεδομένον ὅτι Ἰησοῦς οὔπω ἐδοξάσθη. Confirmat etiam Auguſtinus pluribus locis. libro de Trinitate quarto, cap. 20. Tractatu in Euangelium B. Ioannis 52. & 63. libro octoginta trium quæſtionum, q. 62.

Pag. 286 B. Similis eſt homini diuiti.] Editio Latina habet, homini Patrifamilias. Græci omnes, quos videre potui, habent, ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, quod cum Latina editione conuenit. crederem Cyrillum non tam verba tenuiſſe, quam ſenſum, niſi viderem etiam libro huius operis decimo ſeptimo 614. c. eandem lectionem ſecutum eſſe, & in Euang. B. Ioannis lib. 3. cap. 34. & lib. 9. cap. 23. vbi tamen interpres poſuit paterfamilias, cum tamen è conſequentibus verbis agnoſcatur Cyrillum ſcripſiſſe, diuitem. quod idem fecit lib. 10. cap. 19. hoc eo accuratius adnotandum putaui, vt ex eodem charactere formaque teſtimoniorum ſacræ Scripturæ idem auctor horum librorum deprehenderetur.

LIBRO NONO.

Pag. 308 A. Corpus autem aptaſti mihi.] Nunc in editione vulgata Latina legitur, Aures autem perfeciſti mihi. quod ſitne à B. Hieronymo ex recentiori Hebræo emendatum neſcio. præſertim cum in Epiſtola ad Suniam & Fretellam nihil de hoc loco dixerit. non autem puto illas fœminas cum in rebus multo minoris momenti adeo diligentes fuerint, hunc locum neglecturas fuiſſe, ſi illum in Pſalterio à B. Hieronymo emendato aliter legiſſent, quam eſſet in LXX. præſertim cum illum ab Apoſtolo ſic citatum viderent, vt illi verterant. Igitur ad hunc modum & Apoſtolus, vt dixi, citat, & omnes libri Græci habent, & Patres omnes tam Latini, (de vetuſtioribus loquor) quam Græci vtuntur. quod autem nunc habet Vulgata editio, ex aliorum recentiorum interpretum tranſlatione manauit, qui tranſtulerunt, ὠτία δὲ κατηρτίσω μοι. Ceterum ne quis Hebræos libros cum legerit, putet male à LXX. verſum eſſe σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι. hoc eſt, corpus autem aptaſti mihi, cum in Hebræo ſit אזן כרית לי is admonendus eſt LXX non ſic legiſſe, ſed non multum diſſimilibus litteris alia verba in ſuis Hebraicis cod. habuiſſe in hunc modum, עצם כננה לי Latinis litteris ſimilitudinem indicabo vt potero, qui tranſtulerunt, Aures perfeciſti ſeu fodiſti mihi, hi in Hebræo legerunt, ozen charita li. LXX. vero legerunt, ezzem conantha li. Hæc dixi ne temere LXX. reprehendendos quiſpiam putet, vbi ab Hebraico diſſentire viderit.

P. 309 E. Super omnem qui dicitur Deus, aut quod colitur.] Græci codd. nunc habent ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεόν. Sic etiam legit Cyrillus. Latinus vero Teſtamenti noui interpres legiſſe videtur ἐπὶ πᾶν τὸ λεγόμενον θεόν. ceterum locus vnde ſumpſit hanc ſententiam Apoſtolus in Daniele eſt, cap. 11. vbi LXX. καὶ μεγαλυνθήσεται ἐπὶ πάντα θεόν. Sed lectionem Latinæ editionis confirmat Irenæus libro tertio, capite 6.

LIBRO DECIMO.

Pag. 330 A. Ita namque nos alloquebatur Paulus dicens, Et vos tanquam lapides viui ſuperædificamini, &c.] Locus proculdubio eſt ex Epiſtola B. Petri prima cap. 2. Cur igitur Paulo tribuit quod Petrus ſcripſit? neque id ſemel, ſed iterum libro 16. Qui prior hunc librum Lugduni impreſſit meo iniuſſu temere ad marginem verba quædam appoſuit, vt totam fere illam editionem

his maculis aſperſit. *Lapſus eſt*, inquit, *memoria beatus hic Pater.* hac tam turpi adnotatione, & aliis etiam impudenter & inſolenter appoſitis permotus ſum, vt denuo hunc librum imperimendum curarem. Ego vero nunquam adduci potero, vt credam errore lapſum & B. hunc patrem Paulo tribuiſſe Petri voces. Sed niſi melius quippiam occurrerit, illud dici poteſt, cum ille aut eius notarius ταχυγράφος P. notam ſolam ſcripſiſſet, antiquarium, qui notas latius ſcribebat parum intelligentem pro Petro, Paulum poſuiſſe. itaque ſi quis error fuit, non Cyrilli, ſed antiquarij fuit. quomodo namque tam turpiter labi Cyrillus potuit, cum pluribus locis primam Petri Epiſtolam ſub nomine Petri citet? malui autem interpretis fidem religioſe præſtare, quam ex meo ingenio quod in Græcis codicibus repereram, immutare.

Pag 346 A. Iuſtificationes carnis vſque ad tempus correctionis impoſitæ.] Sic habebat Cyrilli codex, δικαιώματα σαρκὸς μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα.

P. 350 A. Venit princeps mundi huius, & in me nihil inueniet.] Varie citatus hic locus apud Patres inuenitur. nam aliqui, in me nihil inueniet, vt Cyrillus hoc loco, & Baſilius in Homilia, Quod Deus non ſit auctor malorum, & Ambroſius libro de bono mortis cap. 5. & Auguſtinus libro de Trinitate 13. cap. 14. & in Pſal. 68. & libro de Natura & gratia cap. 24. & lib. 2. de Nuptiis & Concupiſcentia cap. 5. Alij præſenti tempore, nihil inuenit, vt Athanaſius libro de Incarnatione Chriſti, & Epiphanins libro 2. aduerſus hæreſim Manichæi, Ioannes Chryſoſtomus in Commentariis in Ioannem, & in Matthæum Homilia 16 Hieronymus in Ieremiæ cap. 4 & in Pſalmum 50 & 58. Sed editio Vulgata legit, in me non habet quicquam. Ea confirmatur multis Græcis Teſtamenti noui Cod. & nonnunquam à patribus ita profertur. nam ſic legit Baſilius in Pſal. 7. καὶ ἐν ἐμοὶ ἔχει οὐδέν. & Auguſtinus quæſtione in Deuteronomium 55.

P. 359 B. Rurſus indigetis eo qui vos doceat.] Heb. 5. Græci fere omnes Teſtamenti noui Codd. cum editione Vulgata faciunt, τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς, vt vos doceamini. Cyrillus habet, τοῦ διδάσκοντος ὑμᾶς, docente vos.

LIBRO VNDECIMO.

Pag 383 D. Et honor regis iudicium diligere.] Pſal. 98. Singularis eſt in hac lectione Cyrillus. neque enim adhuc apud alium aliquem ſic legi. Omnes enim & codd. veteris Teſtamenti. quos videre potui, & Auctores legunt, καὶ τιμὴ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ. hic addit litterulam ν, & legit, ἀγαπᾷν.

LIBRO DVODECIMO.

Pag. 426 B. Sed attendunt Spiritibus erroris.] 1. Timoth. 4. Cyrillus conuenit cum editione vulgata, non enim legit πνεύμασι πλάνοις Spiritibus ſeductoribus, ſed πνεύμασι πλάνης. ſpiritibus erroris. Tertullianus tamen lectionem Græcam peruulgatam ſequitur, libro de Ieiunio, & auctor libri de Trinitate. Epiphanius vtramque citat libro contra Hæreſes 2. aduerſus Cataphrygas.

P. 439 B. Deo mundoque diuiſa.] Ad verba reſpicit quæ poſita ſunt in

1. ad Corinth. cap. 7. illud autem animaduertendum eſt ex hoc loco intelligi Cyrillum verba illa ſic diſtinxiſſe, vt in editione vulgata Latina diſtinguuntur. Qui autem cum vxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt. hanc diſtinctionem hic idem auctor ſeruat libro 6. & Euſebius libro de Demonſtratione Euangelica primo, & Ambroſius fere vbique, vt libro de Viduis cap. 1. Sed in libello ad Virginem lapſam, aliter diſtinguitur quam ſoleat Ambroſius, ex quo vereor ne ſit alterius auctoris, cum ipſa quoque elocutio longe diuerſa ſit. ſeruat etiam Epiphanius aduerſus Hæreſes lib. 2. contra Ieracitas. Alteram diſtinctionem probat Auguſtinus libro de bono coniugali cap. 10. Et diuiſa eſt mulier & virgo, ſeu innupta & virgo. hoc eſt, differunt inter ſe. & libro de ſancta Virginitate cap. 22. & ante Auguſtinum Tertullianus libro de Virginibus velandis, & Hieronymus in Epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis.

LIBRO TERTIODECIMO.

Pag. 473 B. Fructus laborum tuorum comedes.] In pſalmo 127. eſt, Labores manuum tuarum quia manducabis. qui ordo & in Græcis exemplaribus, & in Hebræis eſt. Verum in hoc loco Cyrilli inuerſum ordinem legi non modo in exemplari Illuſtriſs. Cardinalis Sirleti, verum etiam in Vaticano. Καρποὺς τῶν πόνων σου φάγεσαι. factum ne id ſit Auctoris conſilio an errore librarij, qui καρποὺς fructus tantummodo ſignificare putaret, non etiam manus, non habeo dicere. illud certe conſtat, veriorem eſſe in hoc loco Latinam editionem.

LIBRO QVARTODECIMO.

Pag. 504 A. Hoc mare magnum, & ſpatioſum.] Quod in Latina editione eſt, & ſpatioſum manibus, χερσὶ non poſuerunt LXX. Sed additum eſt de Theodotionis interpretatione, vt teſtatur B. Hieronymus in Epiſtola ad Suniam & Fretellam. itaque nec Cyrillus legit, neque Augiſtinus. & in antiquo illo Vaticano codice, cum in vetuſtiore ſcriptura non eſſet, recentiore manu ſub aſteriſco poſitum eſt. certe nunquam LXX. εὐρύχωρος χερσὶ interpretati ſunt, ſed vbique vnica dictione contenti fuerunt, εὐρύχωρος.

P. 510 A. Si quis frater nominatus vel fornicator aut auarus.] Videtur hoc loco Cyrillus expoſitionem afferre, quæ cum interpretatione Latina maxime congruat, ea ſic habet, Si quis frater nominatus inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, &c. itaque legit in Græco ſic, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος ἢ πλεονέκτης, &c. non ᾖ πόρνος. ſed quod inueni in Græco codice mutare nolui. Altera expoſitio placuit Auguſtino, vt verbum, nominatus, cohæreat cum ſequentibus, ad hunc modum, Si quis in aliquo horum vitiorum nominatus, hoc eſt notus famoſuſque fuerit. Auguſtinus libro de Fide & operibus, cap 2.

P. 517 B. Ferrum pertranſiit anima eius.] Omnes fere Latini interpretes habent, ferrum pertranſit animam eius. & ſic legit Auguſtinus. Sed Vat. codex & Græci omnes Codd. Teſtamenti veteris habent nominandi caſu. & Ambroſius epiſtola ſeptima, & libro de interpellatione Dauid, cap. 8. & certe hæc lectio magis cum Hebræa conuenit.

LIBRO SEXTODECIMO.

Pag 561 C. Scribit enim Paulus de Chriſto, Qui peccata noſtra pertulit, &c.] Ex Petri Epiſtola prima locus eſt. & antiquarij ſeu καλλιγράφου error fuit, qui notam Π à notario poſitam, Paulum ſignificare putauit. Idem error eſt fol. 575.

Pag. 565 A. Diuiſos autem eſſe eos, qui matrimonio iuncti ſunt, &c.] Vide lib. XII. quæ adnotata ſunt ad fol. 439.

FINIS.

IN LIBRVM DE

ADORATIONE IN SPIRITV ET VERITATE DIVERSÆ LECTIONES.

PAG. 4 E 1. νενόμισται Cod. Illuſtriſs. D. de Harlay Maclonienſ. Epiſcopi. νενομισμένον.

Pag. 5 D 6. ἀμυδροτέρον pro ἀμυδροτέρων.

Pag. 7 διαβλέποντος Cod. Har. διαβλέποντες.

Ibid. E 1. ἐπὶ Cod. Har. ἐπεί.

Pag. 11 D 4. αὐτοῦ Cod. Harl. αὐτῷ.

Pag. 15 A 8. ἀλσῶν Cod. Harl. ὀρῶν.

Pag. 17 A. B. 1. πατέρων Cod. Harl. πατέρας.

Pag 18 C 1. εἰ καὶ σοι Cod. Harl. καὶ εἰ σοὶ παραινῶ. Ibid. deeſt in Cod. Harl. Ibid. παρ' ἡμῖν pro παρ' ἡμῶν C. H.

Pag. 19 A 2. ἐπ' ἀμπέλῳ pro ὑπ' ἀμπέλῳ Cod. Har. Ibid B. ἔμφυτος γὰρ, καὶ Cod. Har. addit ἔμφυτος μὲν γὰρ, καί. Ibid. D. προσκαίρων τε καὶ Cod. Har tollitur τε. Ibid. τρυφὴ μὲν Cod. Har. tollit μέν. Ib. E. προσχωρήσωμεν Har Cod. προσχωρήσομεν.

Pag. 20 A 2. ψυχική τε καὶ σωματικὴ γένοιτ' ἄν. ψυχικὴ γένοιτ' ἄν tantum in Cod. Har.

Pag. 21 D 1. καὶ ἀπαρεπτὴς C. Har. καὶ ἐκπαρεπτής.

Pag. 22 A 1. καὶ ἐξ ἀμαθίας Cod. Har. ἀμαθίας. Ibid. B. καὶ ἐξῆλθον pro καὶ ἦλθον Cod. Har. Ibid. πορευθῆναι vacat in Cod. Har.

Pag. 24 B 1. ἦλθον δὲ δύο ἄγγελοι Cod. Har. οἱ δύο. Ibid. C 1. πρὸ τοῦ κοιμηθῆναι Cod. Har. pro πρὸς τὸ κοιμηθῆναι. Ibid. ὧν δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἔπολις C. Har. ὧν δὲ ἔπολις. Ibid. D. 1. ἐν αὐταῖς προσοίσεται C. Har. ἐν αὐτοῖς προσοίσεται Cod. Har. Ibid. E 1. προαναφαιρεῖ C. Har. προσαναφαιρεῖ.

Pag. 27 C. hæc verba τὸ εἶναι νωθρόν τε καὶ ἀδρανὲς, εἰς τὸ δεῖν ἐπίστασθαι τοῦ κακοῦ σφαλερόν τε καὶ ἐπιζήμιον. ΠΑΛΛΑΔΙΟΣ Φράσον ὅπως. ΚΥΡΙΛΛΟΣ deſunt in Cod. Har.

Pag. 28 A 2. ἀπηλλαγμένη Cod. Har. ἀπηλλαγμένην. Ibid. C 2. ὁ ἐλιπάρει C. Har. ὁ δὲ ἐλιπάρει.

Pag 33 A 4. συνδιαπαίρειν C. Har. συναπαίρειν.

Pag. 37 A 1. καταχομιζόντων τὸν ὀφθαλμὸν C. Har. καταχομιζόντων προσαγμοῦ τὸν ὀφθαλμόν. Ibid. A 2. τὰ σαρκὸς ἄδεια Cod. Har. τῆς σαρκός. Ibid. B. ἀνάπειθ' C. Har. ἀναπείθει. Ibid. B 6. ταῖς ἐπὶ τοιοῖσδε λέγων ἐπιθυμίας C. Har. ταῖς ἐπὶ τοιοῖσδε λέγων ἐπιθυμίαις. Ibid. B 8. συντάξεων C. Har. συντάξεως. C. H. Ibid. C 1. ὕφασεν γὰρ C. Har.

ἔφασκον γάρ. Ib. 6 ἑώρων οὖν C Har. ἑώρων δέ. Ib 6 D. ἐπηγγείλαντο γὰρ C. H. ἐπαγγέλλονται δέ.

Pag. 39 E 2. ἡμῶν προθυμίας C. Har. ἡμῖν. Ibid. D 4. καλῶς ἐν Μωσῇ. C. Har. καλῶς ὡς Μωσῇ Ibid. 8 ἐκβεβηκότες C. Har. ἐκβεβληκότες.

Pag. 43 E 3. ἐπαρθέντων, Cod. Har. ἀπαρθέντων.

Pag. 44 B. τὸ ποιεῖν C. Har. τὸ ποιόν τι.

Pag. 47 B 9. ἀναπέμπειν Cod. Har. αἰαπέμπειν.

Pag. 53 E 6. τὸ γὰρ ἐν σοὶ σημαινόμενοι pro τὸ δὲ σοὶ κατασημαίνεσθαι Cod. Har.

Pag. 54 B 2. τὸ σημεῖον Cod. Har. τὸ μεῖον.

Pag. 55 A 5 κεχάρισται ὁ Θεὸς Cod. Har. κεχρημάτισται ὁ Θεός. Ibid D 2. ἆρ' οὖν οὐχὶ ταῖς Cod. Har. tollit οὐχί Ibid. 3. δυσφορίαις C. Har. δορυφορίαις. Ibid. 9. ὁρᾶσθαι, ὁρᾶται Cod. Har Ibid. C 6. ὑπεσχέθη C. Har. ὑπεσχέθησαν.

Pag. 62 A 8 φωτίζειν. C. Har. φωτίζει Cod. Har Ibid. B 6. τοῖς γράμμασι Cod. Har. τὸ γράμμα. Ibid. D 2. ῥήμασι C. Har. γράμμασι. Ibid. 6. εἰσφέροντα vacat in C. Har.

Pag. 63 B. 2. ἔσονται pro ἔσται Cod. Har. Ibid. E 4. δύνασθαι τοῦ Θεοῦ C. Har. δύνασθαι πρὸς Θεόν.

Pag. 64 D 2. αἴω C. Har. αἰώνια.

Pag. 65 A 3. ἢ ἐχρῆν C. Har. ἢ χρή. Ibid. B 9. πρὸ αὐτῆς C. Har. πρὸς αὐτῇ. Ibid. D 9. περιστερᾶς Cod Har. περιστερά.

Pag. 66 E 4. οἴκαποι C. Har. οἰκοδομοι.

Pag. 67 D 5. περπνὸν C. Har. τέρπνον. Ibid. F. τρυφῆς C. Har. τροφῆς.

Pag. 69 B 5. χορὸς τῆς Μωσέως ſcribe τῆς Μωσέως χορόν. Ita Cod. Har. Ibid. E 6. καλὸς vacat in Cod. Har.

Pag. 70 A 6. εἰ καί. del. καὶ Cod. Har. Ibid. B 5. αἰτεῖν C. Har. ἐξῆν. Ibid. 8. οὖν C Har. δέ. Ibid. E 8 τοῖς δυσὶ σημείοις C. Har. delet. δυσί.

Pag. 72 C 3. καρδία C. Har. κοιλία.

Pag. 79 E 9. ὁρισθέντα νόμον, τὸ γὰρ Χριστοῦ μυστήριον. deſunt hæc in Cod. Har.

Pag. 80 B 1 τοῦ γράμματι Cod. Har. τὸ γράμματι.

P 83 E 2. ὡς ἐν μέρει τῇ πέμπτῃ deſunt hæc in Cod. Har.

P. 89 A 5. ὁ πάντων δεσπότης deſunt hæc in Cod Har. Ibid. D 7. τὸ χρῆμα C. Har. χρῆμα.

P. 91 B 4 Poſt καὶ τὴν ἔχθραν deſunt ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ τὸν νόμον in Cod. Har. Ibid. D 9. κατεφίλησαν C. Har. ἐφίλησαν tantum.

P. 94 C 8 τοῦ γαμβροῦ Cod Har τοῦ λαοῦ Cod. Har.

P. 96 A 3 περὶ τῷ ἄλλῳ C. Har. παρὰ τῷ ἄλλῳ. Ib B 3. κατὰ τὸ ῥῆμα C. Har. κατὰ τὸν λόγον.

P. 97 E. ἐν Χριστῷ καὶ Cod Har. τε καί.

P. 99 D 4 νοήσουσιν vacat in Cod Harl.

P. 100 A 1. ἱεραπεύσαντος. ἱεροδούλου Cod. Har. Ibid 8. προσεπιδεῖσθαι Cod. Har. προσδεῖσθαι.

P. 103 B 6. κατέπηξε Cod. Har. κατέσμηξε.

P. 107 B 9. Τὸ δὲ ἤδη Cod. Har pro τὸ δὲ δή. Ibid. C. τίσι C. Har. τίσιν αὖ.

P. 108 6 ποιεῖν. non legitur in Cod. Har. Ibid 10. ὑπεναντιάζουσι pro ὑπεναντιάζουσαι Cod Har. Ibid E 4 καταβαίνουσι Cod. Har. μεταβαίνουσι.

P 110 C 3 μὲν ἄμεινον C. Har. μὲν οὖν.

P. 111 A 7. ἀπεύχεσθαι Cod Har ἀπεύχεται.

P 112 C 6. καὶ ἄκακος deeſt in Cod. Har.

P 113 ἠγόρευσε C. Har. ἠγόρευσα. Ibid. B 8. καὶ ἔμφρονα C Har. ἔμφρονι.

Pag. 130 D 5 καὶ πάντα τὰ ἔξωθεν αὐτοῦ. non leguntur in Cod. Har. Ibid. B 10. αὐτοῦ delet Cod. Har. Ibid. E 1 ἤγαγεν Cod. Har. προσήγαγεν. Ibid. E 5.

καὶ δοκιμώτατον C. Har. τε καὶ μαχιμώτατον.

Pag. 125 C 10. τοῦ ἡμίσεως αὐτοῦ C. Har. τὸ ἥμισυ.

P. 126 B. νομοθετοῦντα C. Har. θεσμοθετοῦντα.

Pag. 127 E 5. τῆς δ' ἑτέρας & ſequentia vſque ad pag. 131. lit. B. num. 2. non leguntur in Cod. Har. reperuntur autem ſuperiores 2. lin.

P. 132 B ἔχοντες C. Har. ἔχοντας.

Pag. 133 D 4. μὴν non leg. Cod. Har. 6. τὸν πόνον τῶν καρπῶν C. Har. τοὺς καρποὺς τῶν πόνων.

P. 135 C 9. ἐν ἀρετῇ Cod. Har. addit ante has voces particulam ὡς.

P. 136 B 6. ἐν κακίᾳ νηπιάζον pro ὡς ἐν κακίᾳ νήπιον Cod. Har.

Pag. 137 A 5. πλόυτων C. Har. πλούτως. Ibid. C 3 πάντα omittit Cod. Har. Ibid. E 2. ἀδελφιδοῦς C. Har. ἀδελφός. Ibid. 3. τετρακοσίους δέκα καὶ ὀκτὼ C. Har. ὀκτωκαίδεκα καὶ τετρακοσίους. Ibid. 6. τὴν νύκτα. Cod. Har. ὅλην τὴν νύκ. Ibid. E 10. ἀδελφιδοῦν Cod. Har. ἀδελφόν.

Pag. 139 6. λαβεῖν ἑλεῖν Cod. Har Ibid. ἀπώμνυτο C. Har ἀπόμνυται.

P. 140 E 7. ἐν ἑαυτοῦ νόμου Cod. Har. ἐν νόμῳ. v. vlt. ἀλλὰ μὴν οὕτω γε καὶ ἡγούμενοι πάντα ζημίαν εἶ) hæc non leg in Cod. Har.

Pag. 141 B 2 ἱερουργεῖσθαι C. Har. ἱερᾶσθαι.

Pag 143 C 5. προςταττόντος C. Har. προςτάντος. Ibid. E 8. κεκράξατε πρὸς κύριον C. Har. κεκράξετε.

Pag. 144 B 6. ἔλαβε φησὶν pro ἔλαβεν. Cod. Har.

Pag. 145 B 1. ὑπόκειται C. Har. ὑπόκειται. Ibid. D 7. πᾶς ὁ λαός, ἀλλ' ὡσεὶ Cod. Har. πρὸς αὐτὸν ἀλλ' ὡς. Ibid. 10. ὡσεὶ pro ὡς Cod. Har.

P. 146 A 9. πρὸς δ' C. Har. πρὸς δή.

P. 146 D 10 πεντηκοντα δίδραχμα hæc non ſcrib. Cod. Har.

P. 147 B 3: ἑψῆσαι Cod Har. ἕψεται.

P. 148 A 8 ἀμελητήτως Cod Har ἀπαμελήτως. Ibid. 8. καὶ ἔσται ὅταν εἰςίοις, Cod. Har. καὶ ἔσται ἐν τῷ εἰςιέναι

P 149 E 4 μὲν non legitur in Cod. Har.

P. 150 B. ὥστε τὴν αὐτὴν non legitur in Cod. Har. Ib. C 1. καθέλκει καὶ non leg. in Cod. Har.

Pag 151 A 2. ἦλθον C. Har. ἦλθεν. Ibid. C 10. ὀξιςῶντες C. Har. ὀξιςῶσι Ibid. D 7. Poſt partic. ὅτι legitur in Cod. Har. δυνατοί.

Pag. 152. δ' leg. ἄγαν Cod. Har. Ibid. C 6. δι' αὐτὸ ὅτι Cod. Har. delet ὅτι.

Pag. 153 A 5. τὸ ἐν γνώσει Cod. Har. τὸ ὡς ἐν γνώσει. Ibid. B 2. νικήσας Cod. Har. συνοικήσας Ita legiſſe videtur Agell.

P. 155 D 7. αὐτὸν C. Har. αὐτούς.

P. 152 B 2. ἕως ἡ σελήνη τὴν νύκτα hæc non leg. Cod. Har. Ibid. C 6. προςβαδίζοντα Cod. Har. προςβιβάζοντα. Ibid. E 7. ἔχοντες Cod. Har. ἔχοντας.

P. 160 B. φαυλότητι Cod. Har. λαμπρότητι. Ibid. D 8. ὀρθῶς C. Har. ὀρθοῖς. Ibid. 9. δακρύει δάκρυσι Cod. Har.

P. 161 C 6. λαὸν Cod. Har. λοιπόν. Ibid 8. τῷ δὲ pro τούτῳ Cod. Har. Ibid. D 2. φάγεσθε φάγετε Cod. Har. Ibid. 7. ἕως εἴκοσι ἡμέρας non leg. in Cod. Har. Ibid. E 5. τῶν λίαν non hab. Cod. Har.

Pag. 162 A 3. ἐπ' αὐτὸν C. Har. ἐπ' αὐτοῖς.

Pag. 164 C 2 λελαμπρυσμένοις C. Har. λελαμπρυσμένον. Ibid. 6. ἀνιόντος C. Har. addit ἐν Χριστῷ. Ibid. 7. τοῦ θέλειν C. Har. τὸ θέλειν.

Pag. 165 A 2. ἐνδίκοις, ἐνδίκως C. Har.

Pag. 165. αὔξησιν C. Har. αὐτὴν. Ibid. C 3. δυνηθῇ non legitur in Cod. Har. Ib. E. ἄρχοντες non ſcribit Cod. Har.

Pag. 166 A 2. πρὸς βοῤῥᾶν C. Har. non habet πρὸς. Ibid. C 2. πεπλημμελημένον Cod. Har. add. τε.

Pag. 167 E 1. διὰ δὲ pro διὰ τοῦ C. Har. γάμοις, νόμοις C. Har.

Pag 168 D 6. μετὰ μέντοι Cod. Har. Ibid. E 4. ὅλως non legitur in Cod. Har.

Pag. 170 A 4. ἄλλοις Cod. Har. ἀλλήλοις.

Pag. 177 v. 4. καὶ γὰρ οὐχ ὅτι ἐόν τι τῶν Cod. Har. καὶ γὰρ οὐχὶ τῶν. Ibid. v. 43. καὶ πίνων δὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Cod. Har. καὶ πίνων τὸ Χριστοῦ.

Pag. 178 v. 1. εὐλογίαν C. Har. Ibid. v. συζητοῦντες vterque codex.

Pag. 185 v. 29. αὐτὴν Cod. Har. αὐτοῖς.

Pag. 186 v. 13. ἐπεσήρειστο Cod. Har. ἐπήρτηστο.

P. 189 v. 45. γνώσεις Cod. Har. προγνώσεις deſunt in vtroque codice nonnulla: ſic enim legit Agellius, *quamuis ipſe cognitiones ſuſtuliſſet*, quæ ante hæc verba τὰς γνώσεις in Cod. Græco habebantur. Ibid. v. 33. καταβιβάζονται Cod. Har. καταβιάζονται. Ibid. v. vlt. ἐκσμήξασθαι Cod. Har. διασμήξασθαι.

P. 197 v 15. ὁ δὴ ἀμάρτιας Cod. Har. ὁ τῆς διαμαρτυρίας λόγος.

P 198 v. 36. ἵν' ὅπου ἐσμὲν καλοί C. Har. ἵν' ἐσμὲν καλοί.

P. 199 v. 3. αἱρῆται Cod. Har.

P. 202 v. 20 δυσεπίτευκτον C. Har. δυσαπόσπαστον.

P. 207 v. 9. ἀτυχεστάτοις Cod. Har. ἀτελεστάτοις.

Pag. 210 A 28. ἀμείνων ἡ πίστις Cod. Har. ἀμείνων εἰς πίστιν. Ibid. 36. τὸ δ' ὀρνίθων μάντευμα Cod. Har.

P. 224 v 1. περὶ C. Har. παντάπερι pro περί.

P. 225 v. 17. βαδιζέσθωσαν Cod. Har. pro βιαζέσθωσαν.

Pag 228 πικρότης Cod. Har. νεκρότης Cod. Har. Ibid. v. 27. qui per peccatum in typum veritatis pulchritudinem adulterat. ita Vulcan. pro eo quod hîc ſcribitur, qui per peccatum in figuram admiſſum pulchritudinem veritatis adulterant.

P. 229 v. 5. βαίνοντες C. Har. pro βλέποντες. Ibid. v. 26. ἀνεξίτητον C. Har. pro ἀνεξίτηλον.

P. 234 v 39. τοὺς καρποὺς τῶν πόνων Cod. Har. pro τοὺς πόνους τῶν καρπῶν.

P. 238 v. 8 ἄρχηται Cod. Har. ἄξηται.

P. 239 v. penult. ἐκσοβήσονται Cod. Har. ἐκβήσονται.

P. 25 v. 1. πεπλανημένων Cod. Har. πεπλημμεληκότων.

P. 289 v. 5. πόνου γὰρ οἶμαι δεῖσθαι μακροῦ Cod. Har. πάνυ γὰρ οἶμαι δεῖσθαι πόνου.

Pag. 290 v. 19. ἀποδοχεῖς vocat. in Cod. Har.

Pag 290 v. 24. ἐν Χριστῷ δὲ δὴ πάλιν καὶ τοῦτο, al. ἐν χρυσῷ δὲ δὴ πάλιν καὶ ἐκ λίθων.

Pag. 292 v. 6. τῆς αἰῶνος γάρ τοι Cod. Har. τῆς αἰῶνος καὶ ἱερᾶς τῆς τῶν προφητικῶν φημὶ διχάρτοι. Ibid. v. 15. αὐτῇ Cod. Har. αὐτήν. Ibid. v. 28. στρεπτὰ κυμάτια κύκλῳ pro στρεπτὰ κύκλῳ Cod. Har. Ibid. 34. καὶ τὸ ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν ἐπαλλαττόμενον τῷ κιβωτῷ τὸ χρύσιον pro Cod. Har. pro eo quod eſt in Lugdunobatauo καὶ τῇ κιβωτῷ τὸ χρύσιον.

Pag. 294 v. 2 ἔχοντες Cod. Har. αἴροντες.

Pag. 295 v. 27. ἐπιπονόν τι C. H. Ibid. v. 29. ἐν τοῖς ἰδίοις pro ἐν τῷ ἰδίῳ Cod. Har.

Pag. 297 v. 38 εἰς ἄρτους Cod. Har. εἰ ἄρτοι.

Pag. 298 v. 2. προβλέπεσθαι Cod. Har. εἰσπροβλέπεσθαι. Ibid. v. 4. ἀφαιρεῖται Cod. Har. ἀφελεῖται.

Pag. 299 v. 9. καθαρεὸν ἐξ αὐτοῦ γὰρ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ κατὰ φύσιν αὐτοῦ καὶ ἐπακτὸν

ἐσθίειν ἐστι, ὃ ἐξ ἐνὸς χειρίου καθαροῦ, τοῦτ᾽ ἔστιν, Cod. Har. Ibid. v. 13. κατηγλαϊσμένοι γὰρ ἐκείνου χάριτι Cod. Har. κατηγλαϊσμένοι δὲ τῇ ἄνωθεν χάριτι.

Pag 300 v. 10. ἐξεῤῥήθη Cod. Har.

Pag. 302 v. 37 χέοιτ᾽ ἄν τι Cod. Harl. χέεται.

Pag. 303 v. 9. ὕπω γὰρ αἰσθίω μονονουχὶ πλῶτα pro πλῶτων Cod. Har. Ibid. v. 31. ἐπὶ γὰρ αἰσθίω μονονουχί. Ibid. v. 40. ἀπὸ τὸν σοφοῦ Cod. Harl. ἀπὸ τοῦ σοφοῦ.

Pag. 304 v. 45. ἦν τύπος Cod. Har.

Pag. 306 v. 1. καὶ τοῦτο Cod. Har. καὶ τοῦτον.

Pag. 307 v. 4 μέζον C. H. ἔτπων. Ibid. v. 23. αἰσθητὸς C. Har. Ibid. v. 19. πλωτὸς Cod. Har.

Pag. 308 v. 45. τὸ δὲ ἀπὸ λύχνου ἐπὶ θυμίαν C. Har. Ibid. v. 5. συνεζευγμένην Cod. Har. συνημμένος.

P. 309 v. 1. τοῖς ἁγίοις C. Har.

P. 310 v. 44. τὸ θῦμα C. Har. τὸ θυμίαμα.

P. 311 v. 25. ἀπογεγραμμένον ἐπὶ ξύλου γὰρ αἰῶν λόγῳ C. Har. ἀπογεγραμμένον ἐπὶ ξύλου ἐν ᾧ λόγῳ.

P. 318 v. 7. ἐν ταὐτῷ C. Har.

P. 323 v. 30. φυκτὴ δὲ ἡ πεποικιλμένη φύσις C. Har.

P. 325 v. pen. pro παχυσμένῳ συνεκόμιζον Cod. Har. παχυσμένῳ σύνεσιν ἐκόμιζον.

P. 328 v. 5. καὶ λόγου τοῦ δίοντος C. Har. καὶ ὀλίγου τοῦ δίοντος.

P. 331 v. 45. ἐν αὐτῷ C. Har. ἑαυτῷ.

P. 333 v. 45. πεποικιλμένον Cod. Har.

P. 336 v. 30. παρατείνεσθαι Cod. Har. ἀποτείνεσθαι. Ibid. v. 37. καὶ καλυπτήριον Cod. Har.

Pag. 335 v. 6. αἰωρουμένην τὸ Χερουβίμ, ὃ μὲν καὶ αὐτοῦ τοῦ καταπετάσματος ὄ. Cod. Har.

Pag. 340 v. 10 ἀλλ᾽ ἔδοξεν γὰρ ἐν αὐτῷ κατοικῆσαι Cod. Har. Ibid. v. vlt. ἀπημαγμένας Cod. Har. ἀπημαγμένας.

Pag. 346 v. 35. θεωμένου καὶ διηνεκῶς Cod. Har. Θεῷ μὲν ὡς ἥδιστα θεώμενοι, ὃ διηνεκῶς. Ibid. v. 42. εἰς σοφίαν addit Cod. Har. πνευματικήν.

Pag. 349 v. 7. Poſt κυρίου, addit Cod. Har. ὃ ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μόσχου ἔναντι κυρίου.

P. 356 v. 47. συνέσει Cod. Har. συναιρέσει.

P. 366 v. 11. ἀπ᾽ ἀμφοῖν Cod. Har. ἐξ ἀμφοῖν.

P. 368 v. 8. θεοσεβείας Cod. Har. θεοσεβείᾳ.

Pag. 361 v. 15. ἀπὸ τρέμμα Cod. Har. quanquam hoc vocabulum τρέμμα magna ex parte deletum erat.

Pag. 384 v. 15. ἑσμός. Ita Agellius examen vertit, licet in vtroque codice legatur θεσμός.

Pag. 404 v. 2. καθιεὶς Cod. Har. καθυφείς. Ibid. v. 22. παθημάτων Cod. Har. χρηστῶν. Ibid. v. 34. ἀγαθὸν Cod. Har. ἀγαθόν.

P. 435 v. 8. τὸ ὕψος C. Har. τὸ ὑψηλόν. Ibid. v. 15. ἠγιασμένος C. Har. ἡγμένος.

P. 443 v. 27. τῷ ἀδελφῷ σου vacat in l. Ibid. v. 31. τὰ τοῦ θυσιαστηρίου C. Har.

Pag. 445 v. 11 περιάπτοιτο Cod. Har. περισπᾶσθαι.

Pag. 448 v. 30. παρέσιν Cod. Har. πάρεσιν. Ib. διαφαλεῖς In verſione LXX. Interpretum οὐ διαφαλεῖται in Cod. Lugd. οὐ διαφαλεῖσθαι.

P. 455 v. 11. εἰσκέλλοντο pro εἰσκείροντο Cod. Har.

Pag. 462 v. 22. ἐπιδυόμεναι Cod. Har. καταδύεσθαι.

Pag. 468 v. 3 & 4. ὅπου εἰσὶν, καὶ ἡ βουλῆς, καὶ σκεμμάτων παραρχή; Ibid. v. 41. τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος Cod. Har. τῆς ἁγίας ἐλπίδος. Ibid. v. 45. ἐπιδημίας C. Har. παρουσίας.

Pag. 469 v. 30. κατάσχεσις κληρονομία legit Agellius vt & apud 70. In codd. L. & Har. deſider. In H. præterea hæc verba ἢ ἐπὶ τῶν παίδων αὐτοῦ deſunt. Ibid. v. vlt. ἐπιδέοντες ἴδιοι al. ἐπιτήδειοι.

Pag. 470 v. 31. τὸν τοῦ Θεοῦ Cod. Har. τὰ τοῦ Θεοῦ. Ibid. v. vlt. ἐκλελεγμένων C. Har. ἐκλελεγμένων.

Pag. 472 v. 24. καθὸ al. καθότι.

P. 473 v. 13. πεπαυμένου Cod. Har. πεπατημένου.

P. 474 v. 3. δόξη Cod. Har. δόξηθεῖ. Ibid. v. 4. ὑμῶν Cod. Har. σου. Ibid. v. 7. οἱ υἱοὶ pro ὁ υἱός. Ibid. v. 8. καὶ ὁ λευίτης καὶ ὁ προσήλ. Hæc verba καὶ ὁ λευίτης deſunt in C. Ibid. 9. πόλεσί σου pro πόλεσιν ὑμῶν. Ibid. v. 45. ἐναντίον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου Cod. Har. deſunt in 70.

P. 475 v. 10. ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ deſunt apud 70.

P. 494 D 8. περὶ χολάδας Cod. Har. παντελές.

P. 504 A 5. αἴω Cod. Har. αἴω χωρίς. Ibid. D 9. ἀφιστάναι τὴν ἄλλων αἰτίαν βούλονται Cod. Har. ἀφίστανται τὴν ἄλλων αἰτίαν.

Pag. 505 C 3. ὡς ἱματίαι pro ὡς ἱματίων Cod. Har. Ibid. v. 4. delet λαμπροτάτην Cod. Har.

P. 510 v. 46. poſt hæc verba ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν addit Cod. Har. καὶ ἐπιγνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν quæ ſunt in L.

Pag. 521 C 4. φάρμακα Cod. Har. φθορά.

P. 524 A 4 ἡμῶν Cod. Har. ἀμνός.

Pag. 532 A 5. καταστραφῆς Cod. Har. ἀποσταθῆς.

P. 533 A 7. ἀλυγοῦσι Cod. Har. ἐλοῦσι. Ibid. D 3. ἄσσμον Cod. Har. ἄοσμον.

Pag. 536 A 7. φιλίας Cod. Har. φιλαλληλίας. Ibid. C. ἀδουλήτως Cod. Har. ἀδοκήτως.

Pag. 537 D 4. κατὰ νέκρωσιν κοιλάναι. τὸ μὲν γὰρ θραῦμα δυῆς ἐστι. Cod. Har. Ibid. E 2. τοῖς νοσοῦσι τὴν Cod. Har.

P. 539 A 4 λογισμοῖς Cod. Har.

Pag. 540 A 1. ἀπογείρων Cod. Har. Ibid. D 7. αὐτὸ ἱερὰς τῇ ἁφῇ Cod. Har. Ibid. v. 8. μετέβαλε Cod. Har. γέγονε.

Pag. 544 D 6. μεταποίησιν Cod. Har. παραποίησις. Ibid. vlt. v. πρὸς delet Cod. Har.

P. 549 A 1. συνολέμοισι Cod. Har. συμμεθέξει. Ibid. B. 2. ἵνα καθίσαι pro ἵνα καθῆ. Cod. Har.

P. 551 C 6. γὰρ delet Cod. Har.

P. 558 E 7. δεῖν ἀπόλυτας Cod. Har. διὰ πλωτός.

P. 563 C 3. pro ἐν τῇ ἐρήμῳ C. Har. ἐν τῇ γῇ ἡμῶν. Ibid. E 6. προσχεύσας τὸ αἷμα deſunt in C. Har.

Pag. 565. συντρίμματα C. Har. συνιδεῖν. Ibid. B 5. σοῦ in edit. 70. αὐτοῦ. Ibid. C 3. αὐτοῖς.

Pag. 572 A 3. ὑπὸ νόμῳ μαχόμενοι C. Har.

Pag. 584 B 6. κεφαλὴν C. Har. & L. pro δίχηλον apud 70.

Pag. 596 B 8. μεταφυτεύοντες Cod. Har. μεταφύοντες. Ibid. D 1. ἴσα Cod. Har. ἴσων.

P. 597 D 6. aliter hæc legiſſe videtur Agellius. Nam ita Latine reddenda ſunt non ſola humana, atque exteriorem Emanuelem.

P. 609. αἱ σπουδαὶ αὐτοῦ al. ταῖς σπουδαῖς αὐτοῦ.

Pag. 613 A 7. ἔσται ὁ ἄρτος ὁ εἷς deeſt apud LXX.

Pag. 618 B 6. poſt ἕως addit C. Har. δεκάτης τοῦ μηνός.

Pag. 622 D 1 ἁγίῳ al. αἰγαίῳ quæ varietas lectionis notanda num. 28.

Pag. 625 C 2. δογματίζεται C. Har. χρηματίζεται.

Pag. 626 C 1 συνδυαίρουσα C. Har. συνδυαφέρουσα.

Pag. 627 B 9. κατὰ μέρος μέχρι τῆς ἑβδόμης ἐν οἷς ὑπεξαιρούμενα C. Har. Ibid. C 7. ὑφιζήσει vt & paulo poſt C. Har.

Pag. 629 D 5. καὶ τὴν ἐν πνεύματι περιτομὴν ἣν πεποίηκεν ὡς κύριος C. Har.

Pag. 630 B 12 αὐτῷ C. Har. αὐτοῖς.

VARIÆ LECTIONES
IN S. CYRILLI GLAPHYRA.

PAG. 1 A 3. ὁ Χριστός, Cod. Illuſtriſſ. D. de Harlay Maclouienſ. Epiſcopi, ὁ Θεὸς Χριστός.

Pag. 2 A 2. συνήσεις φόβον Cod. Har. νοήσεις νόμον. Ibid. A 4. οὐδὲ f. οὐδέν. Ibid. 8 διά γε τι τοῦ δεῖν pro διά γέ τι τοῦτο δεῖ. Ibid. C 2. ἔσθ' ὅτι τὸ ἀληθέστερον Cod. Har. ἔσονται τῶν ἀληθεστέρων.

Pag. 4 B 5. τὴν ἐν Θεῷ νοουμένην. λείπει διαγίνοιμεν. Ibid. C 2. αἰσιᾶσθαί τι τοῦ περιείσθω.

Pag. 5 D 2. ἄφθαρτον ζωοποιὸν C. Har. ἄφθαρτόν τε εἴη καὶ αἰώλεθρον ζωοποιόν.

P. 6 B 9. καὶ τὸ ἀπόῤῥητον f. τὸ ξύλον.

Pag. 6 D 8 κατοιχήσεσθαι Cod. Har. κατεπειχθήσεσθαι.

Pag. 7 B 6. ἡμερότητος Cod. Har. ὁσιότητος. Ibid. C 2. ἀξιόληπτον al. ἀξιόλεκτον.
Ibid. D 4 ἁγίοις al. ἀγγέλοις.
Ibid. E 5. καὶ τῆς οἰκείας Cod. Har. τῆς ἀρχαίας.

P. 8 D 2. καταχειρίζεσι C. Har. addit τοῦτον. Ibid. 6. καθέντες C. Har. καταθέντες. Ibid. E 7. συντεθλασμένον Cod. Har. συντεθραυσμένον.

Pag. 9 A 1. μετὰ τούτου forte ἐσομένην. Ibid. B 2. ἀποφανῇ f. ἀποφήνῃ.

P. 9 B 4 εἰ βεβούλοιντο Cod. Har. εἴγε βούλοιντο.

P. 11 A 3. ἐπόλμα Cod. Har. ἐσόλμα. Ibid. C 4 οὕτως ἐν τούτῳ Cod. Har. οὕτως ἐκ τούτου. Ib. E 10. ἀποθνήσκομεν Cod. Har. ἀποθνήσκουσιν.

Pag. 13 B 6 ἐξελᾶσθαι Cod. Har. ἐξελάσαι. Ib. C 10. ἐφ' ἃ Cod. Har. ἐφ' ὃ.

Pag. 14 E 7. ἐπιτεχνίας Cod. Har. ἐπιτηδείας.

P. 15 B 1. ἐπιπρέπετο Cod. Har. ἐπετέρπετο. Ibid. E 9. ἐπὶ γῆς Cod. Har. ἐπὶ γῆ. Ibid. 10. προσηκουσῶν Cod. Har. προσήκοντα. Ibid. D 8. Poſt σκοπὸς hæc deſunt τίς ὁ τῶν ὅλων ἐπὶ ποιητὴς quæ in C. Har. leguntur. Ibid. E 3. ἄγει δὴ C. Har. ἄγρει δή.

Pag. 16 A 11. τὴν ἀμείνω f. τί. Ibid. E 2 προστόλιον f. προστόγγυον.

Pag. 17 A 2. δεύτερον, C. Har. δευτέρα. Ibid. B 1. δι' αὐτὸ C. Har. δι' αὖ τό. Ibid. 5. ψευδεπῆσαι τὸν Θεὸν Cod. Har. ψευδεπῆσαι πρὸς τὸν Θεόν. Ibid. 10. ἀποκτεῖναι C. Har. ἀνελεῖν. Ibid. C 4. παντὸς Cod Har. παρόντος.

P. 17 D 3. τίς ἂν παραστατουπούμενον f. τίς ἂν ἴδοι δύναιτο παραστατουπούμενον. Ibid. D 5. διαπιθείσης Cod. Har. διαπιθούσης. Ibid. v. vlt. αὐτὴν pro αὐτῆς.

Pag. 18 B 2. παρὰ τοῦ πατρὸς Cod. Har. παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ibid. D 9. ἀνέφλεξε Cod. Har. ἀνέφυ.

Pag. 19 A 7. φωνῆς ἁγίων Cod. Har. φωνῆς ἁγίου.

Pag. 20 C 8. ante vocabulum ἀπόλωλε deſunt hæc verba πάντα τὸν διεσχισμένον

αὐτὸν quæ leguntur in Cod. Har.

P. 21 A 3. μόνον Cod. Har. μόνου. Ibid. 6. ἐξῆρε δὲ τὸν κόσμον τῆς ἁμαρτίας ἐξαρτεῖ C. Har. τοῦ κόσμου τῆς ἁμαρτίας τὴν ἄφεσιν. Ibid. C 9. ὅτι δὲ τούτοις C. Har. τὸν τοιόνδε.

Pag. 22 A 3. Poſt Σελλὰ addit Cod. Har. εἶπε προσήκον ὅτι. Ibid. 8. τεκνολογίας Cod. Har. τεκνογονίας. Ibid. B 1. ἔτεκε Cod. Har. ἐγέννησε.

Pag. 22 D 6. Poſt ἑβίω Cod. Har. addit χρόνον. Ibid. v. vlt. τοῖς pro τῶν Cod. Har.

Pag. 23 A 6. ποιεῖ C. Har. ποιεῖσθαι. Ibid. C 9. φρονούντων C. Har. φρονεῖν ᾑρημένων.

Pag. 24 B 3. πεπλουτήκαμεν Cod. Har. πεπλουτήκασι.

Pag. 25 A 7. τὰ αἰσθανόμενα C. Har. τὰ ἀρέσκοντα. Ibid. v. penult. ἐν τῷ πατρὶ C. Har. τῷ Θεῷ καὶ πατρί.

P. 26 D 4. οἱ υἱοὶ Cod. Har. οἱ ἄγγελοι. Ibid. αὐτοῦ Cod. Har. αὐτοῦν.

P. 28 C 9. κατὰ τὸ λεχθὲν τοῦ σοφοῦ μαθητῇ Cod. Har. συλλήψεται λέγων ὁ σοφώτατος μαθητής. Ibid. D 5. εἶπεν Cod. Har. addit ὁ Θεός.

P. 31 D 5. ἐσπέραν add. θάλλον Cod. Har.

P. 32 D. πρὸς Ἰουδαίων C. Har. add. παρὰ Χριστοῦ.

P. 33 C 9. μετακεκλήμεθα C. Har. διακεκλήμεθα. Ibid. E. ὁ ἀρχάγγελος adde μακάριος.

Pag. 34 C 8. κατεστάθησαν C. Har. add. οἱ πολλοί.

Pag. 33 B 6. ἀποφθορὰν pro ἀποφορὰν Cod. Har. Ibid. C 2. τῆς ἐκκλησίας Cod. Har. addit καὶ ἀνομωτάτης. Ibid. D 1. ἀπονενευκότα Cod. Har. ἀπηλωνημένα. Ibid. D 5. ἁγίας C. Har. ἁγίου.

P. 36 B 4. ἐθῶν Cod. Har. ἐθνῶν. Ibid. C. ἔφεσιν C. Har. ἄφεσιν.

Pag. 37 E 7 συνεχείροντες C. Har. συνείροντες.

P. 39 A 1 τί C. Har. τίς. Ibid. E 7. πλούτους Cod. Har. πλούτῳ τε καί. Ibid. 8. ἀπωλείας C. Har. θανάτου.

Pag. 40 B 8 ἐχούσης C. Har. ἐλθούσης.

P. 42 C 8. σκηνώμασι C. Har. οἴκοις. Ibid. 9. αὐτοῦ C. Har. αὐτοῦν.

Pag. 43 A 9. ὅτι ἐν προστῷ χειρῷ καθαρός C. Har. addit ἀμήν. Ibid. C 9. τρόπω καὶ μέτρῳ Cod. Har.

Pag. 46 A 3. αὐτοῦ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν. addit C. Har. Ibid. C 5. καθαρίζων C. Har. addit πάλιν. Ibid. D 1. διετήρησεν C. Har. ἐποίησε.

P. 47 C 6 Ἐχόλ. C. Har. Ἐχώλ.

P. 48 A 9. τοῦ πατρὸς C. Har. addit ἐκ. Ibid. E. τοῦ υἱοῦ τοῦ ὑψίστου C. Har. τοῦ Θεοῦ.

P. 50 C 7. λόγος C. Har. τρόπος. Ibid. D 2. καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν C. Har. ὁ ἀρχιερεὺς τῆς ὁμολογίας ἡμῶν.

P. 51 A 4. βασιλέως, al. βασιλείας. Ibid. B 6. πρόσωπον C. Har. Ibid. 6. ἐνεχείρισεν al. αἰσχύνισεν. Ibid. 10 ἄγγελος C. Har. ἄλλος.

P. 52 A 6. ὑπεροχῆς C. Har. ὑπερβολῆς. Ib. 9. πόλιν C. Har. γῆν. Ib. E 7. σοῦ Cod. Har. μου.

Pag. 54 B 8. εἰσαγαγούσομεν al. διαγνωσόμενος Cod. Har. διαγνωσόμεθα. Ibid. C. ᾅδου Cod. Har. θανάτου. Ibid. D 7. πέφηνεν Cod. Har. γέγονεν.

Pag. 55 C 7. πεπόρευνται Cod. Har. πορεύονται.

Pag. 56 E 4. δοχῇ Cod. Har. δοθῇ.

Pag. 57 D. πνεῦμα Cod. Har. addit τὸ ἅγιον.

Pag. 58 E 7. ὁ Μελχισεδὲκ Cod. Har. ὁ ἀρχιερεὺς Μελχισεδέκ.

P. 64 A 7. τὴν ὑπεροχὴν C. Har. τὴν ὑπερβολήν. Ibid. 10. ἱερωσύνης Cod. Har. ἱερατείας. Ibid. 3 ἑκάστῳ Cod. Har. ἑκάστου.

P. 68 B 2. ἀδελφοὶ Cod. Har. ἀδελφά. Ibid. 6. σοφὸς Cod. Har. λεπτός. Ibid. 8.

εἰς εἰδόσιν C. Har. ὡς ἐν εἰδόσιν ἀκριβῶς. Ibid. C. ὁ δὲ ὑιός Μασὶκ τῆς οἰκογενοῦς μου Cod. Har. ὁ δ᾽ ὑιός μου ἐκ τῆς οἰκογενοῦς μου.

P. 69 A 1. Μασὶκ τῆς Cod. Har. ἐκ τῆς.

Pag. 71 B 2. λοιπὸν Cod. Har. λίαν. Ibid. 8. τραφεὶς al. στραφείς.

Pag 72 C 2. ὑπέδυ Cod. Har. ὑπέστη.

Pag. 73 D 4. καὶ κεράτισον τῇ χειρί σου αὐτὸ Bibl. Complutenſia καὶ κεράτισον τῆς χειρὸς αὐτοῦ.

P. 76 B 1 μᾶλλον Cod. Har. πάλιν. Ibid. C 4. πέφυκε Cod. Har. πέφηνε. Ibid. 11. ἀναπληρωσάμενος Cod. Har. ἀναπληρῶν τοῦ. Ib. 2. αἰτίαν C. Har. ἀμαρτίαν. Ibid. 6. κακοῦργος ἦ δόλον C. Har. κακοῦργος ἀληθῶς καὶ δόλον. Ibid. D 6. poſt συνόδου hæc leguntur in Cod. Har. ἀλλ᾽ εἰς τὴν ὑπόστασιν.

Pag 79 E 10. ἀποκλίνεσθαι C. Har. κλῆσιν.

P. 80 A 6 poſt Ιερουσαλὴμ add. Cod. Har. μετὰ τῶν τέκνων. Ibid. 9. τρόπους Cod. Har. τόπου.

P. 81 B 10. ἀπάραχος Cod. Har. ἄπραγος. Ibid. C 6. ἀπελθεῖν al. ἀπαίρειν.

P 82 C 5. κραυγάσθαι Cod. Har. κλαύσαι.

Pag. 86 A 7. φέρων Cod. Har. ἔχων. Ibid. C 9. poſt ὃ ποιῆσαι, add. ὁ Θεὸς C. Har.

P. 87 A 3. χρῆ Cod. Har χρῆσαι. Ibid. 10. ἐσόμενον C. Har. μυστήριον. Ibid. E. ὃ εἰρημένον Cod. Har. τὰ ὠνομασμένα.

P. 88 C 2. ἀφελκυστέον corrig. ex Cod. Har. ἀφηλικιωτέρα. Ibid. D 3. τοῦ ποτὲ ſcrib. τοῦ ποτὲ προσταχθέντα Cod. Har. Ibid. 5. ἐπιθυμίαν C. Har. ἐπιθυμίας.

P. 89 B 7. προσαναφωνεῖν C. Har. προσαναφαίνων. Ibid. C 5. παραστῆσαι Cod. Har. ἁρμόσαι.

Pag. 92 A 1. πλοῦτος C. Har. πλοῦτες. Ibid. 3. σώματι C. Har. ῥήματι. Ibid. C 10. περισσὶ C. Har. περισσόν.

P. 94 E 5 προσβολῆς C. Har. ὡς πρὸς τὴν πίστιν.

P. 95 E εἴρηται C. Har. εἴρηται.

Pag. 96 E 8. ἀγαπήσεως Cod. Har. αἰτήσεως. Ibid. C 6. κατίδοι δ᾽ αὖ Cod. Har. διεῖσκεψιν ποιῶν. Ibid. 8. καὶ θυμῷ μὴ Cod. Har. μᾶλλον.

Pag 100 A 11. ἐναρέτου Cod. Har. φιλαρέτου.

Pag. 101 B 7. πεπηρωμένον C. Har. πεπηρωμένου.

Pag. 103 D 9. τίς ἐκ τῶν δύο leg. φησὶν Cod. Har. Ibid. E. ὁ ἀπελθὼν add. εἰς τὴν ἀμπελῶνα. Ita Cod. Har.

P. 105 A 10. ἀρχῇ C. H. ἀρχηγός.

Pag. 106 D 7. διαλογιοῦντες C. Har. διαλογεῖν σπουδάζοντες.

Pag. 107 C. ἐντρυφᾷ Cod. Har. ἐντρυφῶσα.

Pag. 109 A 9. ἐπὶ Cod. Har. ἐνώπιον. Ibid. B 9. ἀποινητὶ Cod. Har. ἀκοινητὶ. Ibid. C 2. δυσφημίαν C. Har. δυσθυμίας. Ib. 5. διαλανθάνειν C. Har. διαμανθάνειν.

Pag. 112 ἐκ φόνου C. Har. ἐκ φθόνου. Ibid. 6. ὁ τοῦ Ιακὼβ C. Har. habet ὁ τοῦ πατριάρχου Ιακώβ.

Pag. 113 A 9. κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος φωνὴν C. Har. leg. διὰ τῆς τοῦ σωτῆρος φωνῆς. Ibid. E 6. θαλάσσης Cod. Har. γῆς.

Pag. 115 B 4. ἠθῶν Cod. Harl. ἐθνῶν.

P. 116 B 3. βασιλείας Cod. Har. σωτηρίας.

P. 117 A 5. ἡ δόξα Cod. Har. addit καὶ ὃ χρέος.

P 118 C 6. αὐτὰ Cod. Har. ſcribit τὰ πρόβατα. Ibid. D 6. ἀδελφιδοῦ C. Har. ἀδελφός. Ibid. E 8. εἰς τὸν οὐρανὸν Cod. Har. præponit ἐκ γῆς.

P. 119 A. ἀναστήσωσαι C. Har. ἀναστῆσαι.

Pag. 120 D 6. Ἰσραὴλ Cod. Har. Ἱερουσαλήμ.

P. 122 4. ἀνθρώποις Cod Har. ἄπωσις. Ibid. 5. τὸ ζῶον al. τὸ ᾠόν.

Pag. 125 B. Δὸς Cod. Har. ἀπόδος.

Pag. 126 A 4. χεῖρα Cod. Har. σῶμα. Ibid. B. 7. μεταπηδῶμεν C. Har. μεταπηδῶμεν.

Pag. 127 B 3 δυναμοῦσθαι Cod Har. δύνασθαι. Ibid. 5. φύσει δυνάμεις C. Har. φυσι δυνάμεων.

P. 128 C 7. αὐτὸ μέρος Cod. Har. ἀμερῆ. Ibid. E 8. Ἀβραὰμ Cod. Har. ſcrib. Ἰακώβ.

Pag. 130 B 2. οἰκεῖον C. Har. οἶκον.

Pag 131 C 5. αὐτόν. Cod. Har. ſcrib. τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Pag 132 B 10 νόμον al. κόσμον.

Pag 133 E 10. μηδ᾽ οὖν. Cod. Har. μηδ᾽ ὅσον.

P. 134 C 2. ἀντιπλεστέρων Cod. Har ἀντιπλεοντων. Ibid. 9. τὰ βαρύτερα Cod. Har. τὰ βαρέα. Ibid. ἀναριθμήτως Cod. Har. addit εἴ γνοίη.

Pag. 135 A 6. ζητούσῃ Cod. Har. αἰτούσῃ. Ibid. D 2. εἰς κίνδυνον ἑαυτὸν μέχρι θανάτου. C. Har. ἑαυτὸν εἰς θάνατον. cætera non legit. Ibid. E 1. κεκοσμημένοις Cod. Har. κεκοσμημένοις. Ibid. κατὰ τὰς γραφάς, non leg. C. Har.

Pag. 136 A 7. χειμασθέντος Cod Har. κεχειμασμένου. Ibid. B 9. C. Har. ἀλλ᾽ οὖν, C. Har. add. ἅπασι. Ibid. 10 προσοίσεται, Cod. Har. προσοικειοῦσθαι. Ibid. C 7. ὕστερος θάτερος.

P. 137 A 3. ἐὰν Cod. Har. ὅταν. Ibid. C. ἀποδοθήσεται C. Har. ἀποδοθήσονται. Ib. D 8. Ῥαχὴλ ὁμοίως C. Har ſubiungit, περὶ αὐτῆς.

Pag. 138 B 4. κοινωνεῖν ἔχειν Cod. Har. κοινὸν ἔχειν. Ib. C 2. τοῦ Θεοῦ ὡς Θεὸν καθίσαι. C. Har. delet ὡς Θεόν. Ib. 4. ἀντιτάξεται C. Har. habet, ἀντιπαράξεται. Ibid. 7. κόσμου C. Har. leg. κτίσεως.

P. 139 A 9. λέγειν C. Har. λέγων. Ibid. 7. πῶς ἐν κόσμῳ, Ib. 8. ζῶντες C. Har. delet ἐν κόσμῳ.

P. 140 B 8. πολυειδέσι μορφαῖς Cod. Har. πολυειδέσι. Ibid. C 5. τὸ πρᾶγμα Cod. Harl. τὸ χρῆμα. Ibid. E 2. ἀναπείθειν C. Har. ἀναμένειν.

Pag. 141 A 10. ὡς προσέβαλε Cod. Har. præponit ὅτι. Ibid. B 7. ἐξ οὐρανοῦ Cod. Har. ἐξ οὐρανῶν. Ibid. C 9. παρατιθέντες C. Har. παρατιθέντες. Ibid. D 7. poſt δεδούλωκά σοι. Inde quæ leguntur in C. Har. vſque ad καὶ ὅσα deſunt in noſtr. Ibid. E 3. καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰακώβ C. Har. εἶπε δὲ Ἰακώβ. Ibid. 5. σήμερον C. Har. non habet.

Pag. 142 A 3. περὶ ἐμοί. Cod. Har. περὶ ἐμοῦ. Ibid. E 4. ἀναδείξεσθαι Cod. Har. ἀναδειχθήσεται.

Pag. 144 C 2. ὄντι Cod. Har. ὄντος. Ibid. D 2. Ἰουδαίων Cod. Har. Ἰουδαίοις. Ibid. 8. κατώκησεν C. Har. κατώκησεν.

Pag 145 D 8. ἀπόδος Cod. Har. αὐτοῦ. Ib. E 5. συνεχόμενος Cod. Har. διεχόμενος.

P. 146 A 6 ὥσαν εἰς τύπον Cod. Har. ὥσαν εἴτε εἰς τύπον. Ibid. B 2. περιστεφομένων Cod. Har. delet περί. Ib. D. 1 ἀσυμφανῆ. Cod. Harl. præponit καί.

Pag. 146 D 8. καταστέλλεται, corrige ex Cod. Har. καταπαύεται.

Pag. 147 C 2. ἐπὶ ταῖς ῥάβδοις Cod. Har. ἐπὶ τὴν ῥάβδον. Ib. E 3. πάντα Cod. Har. πάντως.

P. 148 B 2. φησί Cod. Har. ἔφη. Ibid. ἐσφραγίσθη Cod. Har. ἀποσκευάζει. Ibid. 7. πραγεῖς Cod. Har. ὥρα τις. Ib. D 7. φύσεως. Cod. Har. φυσικῶς. Ib. E 8. καὶ ὁ Παῦλος Cod. *Har.* καὶ μὴν ὁ Παῦλος. Ibid. 10 τίς C. Har. δέ.

P. 149 A 3. περιέργως Cod. Har. περιεργότερον. Ibid. B 7. πεπλάτυνται Cod. Harl.

πετλάτυνται. Ib. D 2 φύσις Cod. Har. φυσικῶς μαθόντι. Ibid. c 1. ἐπιτηδείας σου cod. Harl. ſubiungit. ἐποιήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς. Ib. E 7. τούτου Cod. Har. Λάβαν.

Pag. 151 A 4. ἡμίονοι delet Cod. Har. Ibid. 10 πρὸς αὐτὸν non legit Cod. Har. Ibid B 10 με, καὶ ἤλλαξε non legit cod. Har. Ibid. c 9 νομῆς non legit cod. Har. Ibid. D 7 τοιοῦτον Cod. Har. αὐτόν. Ibid. E 6 τὸν μισθὸν Cod. Har. τὸν πλοῦτον.

P. 152 A 1. τὴν ὑγρανθεῖσαν ἀσπίλως βληθεῖσαν ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ ἐκ cod. Har. τοῦ Θεοῦ φησὶ ἐπιγλώττην βληθεῖσαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπό. Ibid. D 3 διαπορθμεύοντος Cod. Har. διαπορθμεύοντες.

P 153 ἐποφλεῖν pro ἐποφείλει Cod. Har. Ibid. B 3 δέδωκας Cod. Har. ἔδωκας. Ibid. c 6 οὖν delet Cod. Har. Ibid. αὐτὸν Cod Har. αὐτῶν. Ibid. 9 ἰδεῖν τοῦτο cod. Har. ἰδεῖν καὶ τοῦτο. Ibid 10 εὕρωνται Cod. Har. εὕρωνται. Ibid. D 3 διότι Cod. Har ὅτι, & alibi etiam ὅτι. Ibid. 10 κατοίκησιν Cod. Har κατοικητήριον.

P. 158 A 2. ὁδὸν non leg. Cod. Har. Ibid. E 4 ἡμερότητα Cod. Har. εἰς ἡμερότητα.

P. 160 B 4 πρὸς ἡμᾶς Cod. Har. πρὸς ἡμᾶς. Ibid. c 3. αἱμύλοις, corrige ex cod. Har. αἱμύλοις.

P. 161 B 5 γενναιοτέροις καὶ τέκνοις Cod. Har. γενναίοις καὶ τέκνοις. Ibid. E 4. διαφθόρησιν ἔχοντες Cod. Har. ἔχοντες διαφθόρησιν.

Pag. 165 A 7. καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως, non leguntur hæc in Cod. Har. Ibid. B 10 poſt δεδιδάγμεθα, hæc deſunt τῆς ἐπιτιμίων τὸν νοῦν ἀποτείσασθαι καὶ θανάτου κρείττους ἀποδεδείγμεθα, quæ leguntur in Cod. Har. Ibid. E 4 ἐχθεῖν C. Har. ὀλεθρεῖν.

P 166 A 10 ἐπιφερομένως Cod. Har. ἐπιφέρεσθαι. Ibid. E 2 ὄψει al. ὄψεως.

P. 167 A 10. τοῦ Ιαβὼ cod. Har. Ιακώβ. in Hebræo Ιαβώκ.

Pag. ead. D 3. Ιαβὼκ Cod. Har. Ιακώβ. Ibid. D 5. φέρε οὖν Cod. Har. φέρε δὲ οὖν. Ibid. D 9 ἐκ delet Cod. Har. Ibid. 5 οἰκονομικωτάτως Cod. Har. οἰκονομικώτατα. Ibid. 6. ξενίας ἅμα λαμπρὰς Ibid. 7. εἶπεν C. Har. εἰπών. Ibid. c 7. τύπον cod. Har. εἰς τύπον. Ibid. c. 10 Ιαβὼκ Cod. Har. Ιακώβ.

Ibid. 8 σκοτεινὸν Cod. Har. σκοτίας. ἔχουσι νοῦν Cod. Har ἔχουσιν εἰς νοῦν. Ibid. D 6. λαμπρότατοι C. H. λαμπρότητος Ibid. E 10. ἐθέλοντα cod. Har. ἐθέλοντες.

P. 171 A 10. καταλύειν cod. Har. proponit καί. Ibid. c 2: εἴρηται cod. Har. εἰρήσεται.

P. 172 B 10 καὶ Παῦλος, vacat in cod. Har. Ibid. E 3 οὖν. Cod. Har. νῦν.

Pag. 173 B 9 καὶ ἐσώθη ἡ ψυχή μου. cod. Har. καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή. Ibid. E 5 κατώκησεν. cod. Har. κατῴκησεν.

P. 174 B 8. πράγματα cod. Har. πρᾶγμα Ibid. D 5. καὶ non leg. cod. Har. Ibid. E 9. τεθαρρηκότας Cod Har. τεθαρρηκότας.

P. 175 A 8. ἢ ὡς Cod. Har. ἤγουν. ἐκ τόπου Cod. Har. ἐκ τόπου καί. Ibid. c 2 ὥς τε Cod. Har: ὥσπερ. Ibid. D 3 ἀπέλθῃ Cod. Har. ἀπειλεῖν. Ibid. E 4. ἐμφιλοχωροῦσα Cod. Har ἐμφιλοχωρεῖν ἐλοιδόρουν.

P. 176 B 1 ἐκκαθάρατε καὶ ἀλλάξατε τὰς στολὰς ὑμῶν. hæc non leg. Cod. Harl. Ibid. c 3. προσεκάλει Cod. Har. προσεκαλεῖτο. Ibid. E 8. ὁ Θεὸς non legit C. Har.

P. 177 A 5 ἀπολαύοντας corrige ex Cod. Har. εἰσελαύνοντας. Ibid. B 7. εἰσελθοῦσαι cod. Har. εἰσελθοῦσαι. Ibid. D 8. ἅμα τοῖς. cod. Har. σύν.

P. 178 E 10. νομικῷ τι cod. Har. addit ἅμα. Ibid. E 2. προσυρρηγματίας cod. Har. προσυρρηγματίας. Ibid. 6. μετ' αὐτοὺς cod. Har. μετ' αὐτάς.

P. 180 A 7 hæc deſunt, ἀλλ' ὁμοίως πρὸς τοῦτο ἐρεῖ πῶς ἂν νοοῖτο γήρως υἱὸς ὁ θαυμάσιος Ιωσήφ, καίτοι μετ' αὐτὸν γεγονότος τοῦ Βενιαμίν, quæ leguntur in cod. Har.

Ibid. B 7. ἐκπρεπεστάτοις cod. Har. ἐκπρεπεστέροις Ibid. c 7. εἰκὸς cod. Har. εἰκός. Ibid. E 3. εὐπαλμότατα τολμήματα cod. Har. εὐπαλμότατον φρόνημα.

Pag. 181

Pag. 181 B 4. τῷ ἐμῷ δράγματι Cod. Har. τὸ ἐμὸν δράγμα. Ibid. D 2 ὅπως Θεοῦ προαγγέλλοντος. Cod. Har. ὅτι προαπαγγέλλοντος.

P. 182 A 10. περὶ Cod. Har. τι. Ibid. 4 ἰδοὺ ἐνυπνιασάμην ἐνύπνιον ἕτερον Cod. Har. ἰδοὺ ἐνύπνιον ἐνυπνιασάμην.

P. 184 A 4. καταδουλώσαντες Cod. Har. καταδουλοῦντες. Ibid. D 10. βραδὺ Cod. Har. βαρύ.

P. 185 A 2. παλαιωθείσης Cod. Har. πολιωθείσης. Ibid. E 6. σῶμα δὲ Cod. Har. ſubiungit ἡμεῖς.

Pag 186 A 6. οἰησόμεθα cod. Har. οἰηθησόμεθα. Ibid. 7. καταστημαίνεσθαι non leg. in cod. Har. Ibid. 9. ἐφεξῆς cod. Har. εὐθύς. Ibid. D 3. ἀντὶ τοῦ πολλὰ ὅσα C. Har. ἀντὶ τοῦ πολλά· πολλὰ ὅσα. Ibid. E 2. πεφόρηκεν Cod. Har. πεφόρακεν. Ibid. ἐρᾶς Cod. Har. addit γάρ. Ibid. c 7. ἐκ Θεοῦ Cod. Har. addit Θεός. Ibid. D 1. ἐποίμαινε Cod. Har. συνεποίμαινε & al. Ibid. E. ταῖς δαμάλεσι Cod. Har. præponit ἐκ τ.

Pag 188 A 3. poſt ὁ υἱὸς Cod. Har. ſcribit τοῦ Θεοῦ καὶ λόγος. Ibid. 10. ἐνεστῶτος Cod. Har. ἐνεστηκότος. Ibid. c 8. ποικιλόστροφον ἵνα Cod. Har. ποικιλόστροφόν τινα. Ibid. 5 δόξαν Cod. Har. δόξῃ.

P. 190 A 3. αὐτῶν Cod. Har. αὐτοῦ. Ibid. 8 λελύπηνται Cod. Har. καὶ λελυπήκασιν. Ibid. B 3. καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ Cod. Har. αὐτὸν καὶ σχῶμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Ibid. c 6. αὖθις Cod. Har. non legit.

Pag. 191 c 4. μετὰ σαρκὸς non legit in Cod Har. Ibid. 6. ὅπως Cod. Har. ὅμως.
Ibid. D 6 ἀπὸ τῶν Cod. Har. ἐκ τῶν.
Ibid. 8. δὲ Cod. Har. δή.
Ibid. 9. τὴν ἰσχὺν Cod. Har. τὴν νῆψιν.
Ibid. E 1. κενὸς Cod. Har. ἐκεῖνος.

Pag. 192 B 1. ἀποθέντες Cod. Harl. ὑποθέντες.
Ibid. D 1. εἴπερ Cod. Har præponit καί.
Ibid. E 9. μονονουχὶ Cod. Har. μόνον δὲ οὐχί.

Pag. 193 c 2. αὐτὴν non legitur in Cod. Har.
Ibid. E 2. πρὸς ἄνδρα Cod. Har. ὡς πρὸς ἄνθρωπον.
Ibid. 7. πάλιν Cod. Har. ἔτι. Ibid. 10. οὕτω non legitur in Cod. Har.

Pag. 194 B 7. εἶπε γὰρ φησὶ cod. Har. εἶπε φησὶ τῇ θάμαρ.
Ibid. c 7. ἀπαγγέλλειν cod. Har. addit δέ.
Ibid. 9. εἰς θαμνὰ non leg. cod. Har.
Ibid. D 1. θέριστρον cod. Har. θερίστρῳ.

Pag 195 E 9. περιφανέστατοι cod. Har. περιφανέστεροι.

Pag. 197 A 6. αὐτοῦ non habet cod. Har.
Ib. c 6. διώλεσε Cod. Hàr. διήλλεσε.
Ibid. D 2. τοῦ γάμου C. Har. τὸν γάμον.
Ib 4. σοφοῦντος Θεοῦ non hab. in Cod. Har.
Ib. c 7. οὐ γὰρ Cod. Har. addit τοι.

P. 198 B 9. δυνάται Cod. Har. δυνήσεται.
Ib. ἀλλὰ καὶ ὅτι Cod. Har. ἀλλ' ὅτι.
Ib. D 1 καὶ Cod. Har. ἤ.
Ib 3. ὥσπερ τις υἱὸς Cod. Har. γέγονεν Ἄννα.
Ib. E 10. ἐκυνήσαμεν cod. Har. legit ἐποιήσαμεν al. ἐποίησας ſic in LXX.
Ib. θάμαρ δὲ Cod. Har. θάμαρ δὲ δὴ πάλιν.
Ibid. B 8. τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ σὺν ἁγίῳ πνεύματι cod. Har. σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ πατρί,

τοῦ πνευματικῷ καὶ ζωοποιῷ ματι καὶ ἀεὶ καί.
Ibid. D 2. ἐν τοῦ λάκκῳ Cod. Har. delet ἐν.
Ibid. 9 εἰρήκαμεν Cod. Har. poſt hanc vocem addit εἶπε ὅτι πατὲ ὅτι ὁ υἱὸς ἀπερ- μένοντες ἐκδεδώκαμεν.
Pag. 202 A 1. ἐν ἀρχῇ Cod. Har. add. δι' ἡμᾶς.
Ibid. B 6. ἐν αἰτίαις Cod. Har. præponit καί.
Ibid C 10. λέγοντος Cod. Har. addit Χριστοῦ.
Pag. 205 D 3. αὐξήσω Cod. Har. αὐξάνω.
Pag. 206 A 6. ἐπίσης υἱοῖς Cod. Har. τοῖς αὐτοῦ υἱοῖς.
Pag. 208 A 8. καὶ τῆς Cod. Har. καὶ υἱός.
Ib B 2. σοὶ non leg. Cod. Har. Ibid C 4. ἐν τῇ δεξιᾷ Cod. Har. delet ἐν.
Ibid D 8. εἶεν Cod. Har. præponit αὖ. Ibid. E 9. καλῶς Cod. Har. præponit καί.
Pag. 209 A 6. τοῦ Χριστοῦ Cod. Har. τοῦ υἱοῦ.
Ibid. B 6. ὑμᾶς non leg. Cod. Har. Ibid. 8. τὸν υἱὸν Cod. Har. addit ἔφη.
Ibid. C 5 θανάτῳ περιβεβλῆσθαι Cod. Har. κεκρῖσθαι θανάτῳ.
Ibid. D 6 ἔθηκεν Cod. Har. ἔθηκεν. Ibid. E 3. γὰρ Cod. Har. præponit μόνον.
Pag. 210 A 7. εἰς ἀπόλ C. Har. εἰς ἀπόλυτα.
Ibid. D 3. ὑπέρκειται Cod. Har. ὑπερκείσεται. Ibid. ſeq. 11. λαὸν Cod. Har. ἔθνος.
P. 211 B 10. ἄλλων Cod. Har. addit ἔχει. Ibid. D 4. προσκαιομένοις Cod Har. poſt hanc vocem ſcribit θεωρήμασιν ἐπιστάζουσι τες βάσιμον, ὅτι τῆς Ιουδαίων συναγωγῆς.
Pag. 213 A 3. ἢ ὡς C. Har. delet ὡς. Ibid. 6 τὸν ὀφθαλμὸν Cod. Har. τοὺς ὀφθαλμούς. Ibid. 8 πορνείαις σου poſt has voces Cod. Har. ſcribit καὶ ἐν ταῖς καρδίαις σου.
Ibid. B 2. ἢ αὖθις Cod. Har non habet. Ibid. C 10 οὐ μὴ Cod. Har. ἢ οὐ μή.
Ibid. E 9. πεπλαγιασμένη, ἢ ὁ Ρουβείμ υἱὸς βεβηλώσεως Cod. Har. πεπλαγιασμένη βεβηλώσεως γε μὴν υἱὸς ὁ Ρουβείμ.
Pag. 214 B 3. αὖ Cod. Har. ſcribit πάλιν. Ibid. C 8. κέκληται Cod. Harl. κεκλήρωται. Ibid. D 4. αὐτὸς δὲ ὁ Χριστὸς Cod. Harl. ſcribit αὖθις δέ που Χριστός.
Pag. 215 A 6. ἢ τοῖς αἰσθητοῖς λογίοις Cod. Har. ſcribit ἢ τοῖς λογίοις. Et poſtea, προσμεμένοι προσεσχηκότες ἢ μᾶλλον τοῖς τῶν μοιχευομένων λογοις. non leguntur in noſtr.
Ibid. B 9. ὑμεῖς γὰρ Cod. Har. delet γάρ.
Pag 215 E 2. ἐσκληρυνθη quæ ſequuntur hanc vocem διαμεριῶ αὐτοὺς ἐν Ιακὼβ ἢ διασπερῶ αὐτοὺς ἐν Ισραὴλ in C. Har. non habentur.
Pag. 216 B 4. ἐν ἑαυτοῖς C. Har. addit φησί. Ibid. D 5. αὐτὴν vocat in C. Har.
Ibid. 8. τὴν πατρικὴν C. Har. πάτριον. Ibid. E 5. ἃ δὲ C. Har. ἢ δὲ καί.
Ibid. 10. διηγήμεθα C. H. διηγώμεθα.
Pag. 217 A 3. πρεσβυτάτην C. Har. πρεσβυτέραν. Ibid. B 4. θυγάτηρ γέγονεν C. Har. γέγονε θυγάτηρ. Ib. C 1. προσοῖδησεν ἤγουν C. Har. προσοίδαλε, τοῦτ' ἐστιν.
Ibid. 2. δὴ non leg. C. Har.
P. 220 D. τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ C. Har. ſcrib. ᾧ ἀπόκειται. Ib. E 8. πέφηνε cod. Har. πεφήνασι.
Pag. 221 C 1. καταδιώξω cod. Har. καταδιώξομαι. Ib. 9. ὃ ἐν βίβλῳ cod. Har. ὅτι κατὰ ὃ ἐν βίβλῳ.
Pag. 222 B 1. προσοῖσε τὴν αὐτοῦ cod. Har. non leg. αὐτοῦ. Ibid. C 6. εἰς αὐτοὺς cod. Har. ἐν αὐτοῖς. Ibid 8 Ιάκωβος γοῦν ὁ μακάριος τοῖς δώδεκα φυλαῖς ἐπιστέλλει λέγων cod. Har. hæc non leg.
Pag. 223. Παλαιστινὸς ὢν cod. Har. Παλαιστινὸς ὁ γένος ὤν. Ibid. 5. τὴν θείαν Cod.

Har. præponit εἰς. Ibid. C. πλήθους Cod. Har. ἐκκλησία.

Pag. 224 A 1. ἐξ ἐθνῶν λαόν Cod. Har. ἐξ ἐθνῶν ἤχειν τέ τε καὶ σεσωσμένον λαόν.

Ibid. D 4. ἐξ ὀδόντων Cod. Har. delet ἐξ. Ibid. E 10. καθαρθῆν corrige ex Cod. Har. καθαρθῆν.

Pag. 225 E 9. σύνεσις Cod. Har. συνετός. Ibid. C 6. ἐμπλῆσαι Cod. Har. ἐκπλῆσαι.

Pag. 227 B 9. φησί Cod. Har. ὡς ἔφην.

P. 228 D 3. ὁ λόγος vacat in Cod. Har. Ibid. E 3. οἱ ἀπόστολοι Cod. Har. non habet. Ibid. 9. αὐτοῖς Cod. Har. αὐτήν.

Pag. 229 A 6. ἱερέως Cod. Har. addit φησί.

Ibid. E 10 ἰδού Cod. Har. καὶ ἰδού.

Ibid. D 8. παρ' αὐτοῦ Cod. Har. πρὸς αὐτοῦ.

Ibid E. αὐτοῖς Cod. Har. αὐτόν.

Pag. 230 A 1. δόγματα Cod. Har. δόγματα. Ibid. 4. φησί delet Cod. Har.

Ibid. 7. ἡ Cod. Har. delet,

Ibid. B 4. καὶ non leg. Cod. Har.

Ibid. 9. τοσαῦτα non legitur in Cod. Har.

Ibid. D 5. ὁ Θεός Cod. Har. ὡς Θεός.

Ibid. E 6 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ deſunt poſtea quæ ſequuntur ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ quæ leg. Cod. Har.

P. 233 B 7. τοῦ δοῦναι Cod. Har. addit αὐτοῖς.

Ibid. C 4. μακάριος non habet Cod. Har.

Ibid. E 4. τοῦ εἶναι non legit Cod. Har.

Pag 134 D 10. καὶ πεδίῳ Cod. Har. ἐν πεδίῳ Ibid. E 3. ὀλολυξέτω Cod. Har. ὀλολυξάτω.

Pag. 236 A 6. ἢ Cod. Har. ὡς.

P 337 A 4. οὕτω Cod. Har. οὔπω οὔπω. Ibid. 7. κάμψῃ Cod. Har. κλίνῃ. Ibid. D ἐξελύθη Cod. Har. ἐξελύθησαν. Ibid. E 5. ἐπιδρομὴν Cod. Har. διαδρομήν. Ibid. 7. τὸ ὀρθῶς C. Har. τὸ ἀληθῶς καὶ ὀρθῶς. Ibid. 7. τὸ κατ' αὐτὸ ὄνομα non leg. C. Har. Ibid. E 2. ἐν ἑαυτοῖς C. Har. tollit ἐν.

Pag. 239 A 5. κατεψεύδοντο C. Har. ἐπεψεύδοντο.

P. 240 A 7. αὐτό C. Har. αὐτοί. Ibid. C 8. καὶ μονιμώτατα non leg. C. Har. Ibid. D 5. λοιπόν C. Har. τυχόν.

Pag. 241 A 10. νεώτεροι C. Har. νεώτατοι. Ibid. D 3. τῆς αὐτῆς C. Har. τῆς αὐτοῦ. Ibid. 7 γεγραμμένοι C. Har. addit παθεῖν. Idid. 8. ἐμοί C. Har. addit γάρ.

P. 242 A 3. ποιήσαι C. Har. ποιήσω. Ibid. B 2. μεταστῆσαι C. Har. μεταστῆναι. Ibid. 8. προσγινόμενος ἔδειται C. Har. προσεῖναι ἔδειται Ibid. C. τὰ μαθήματα C. Har. τὸ μάθημα. Ibid. D 10. ἐπιστέλλει δὲ τοῖς ἐν πίστει ἐν Χριστῷ λέγων C. Har. ἐπιστέλλει δὲ λέγων καὶ ἐν Χριστῷ τοῖς ἐν πίστει καί.

P. 243 C. σὺν ἁγίῳ πνεύματι C. Har. addit πάντοτε νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀτελευτήτους.

P 244 B 9. ἐν αὐτῷ C. Har. ἐν αὐτοῖς.

P. 245 B 9 εἰσπεποιήμεθα C. Har. εἰσπεποιημένα. Ibid. C 3. ἐπεὶ δὲ Cod. Har. ἐπειδὴ δέ. Ibid. E 7 σφόδρα non leg Cod. Har. Ibid. E 9. ἐπιβουλεύσειν Cod. Har. poſt hanc vocem ſcribit ἤθελεν. Ibid. ἐπίστευσεν αὐτοῖς Cod. Har. ἐπίστευσε φησὶν αὐτοῖς.

Pag. 246 A 4. ἢ οὕτως Cod. Har. ἢ γοῦν οὕτως. Ibid. 5. ὡς poſt hanc partic. Cod. Har ſcrib. ὀχυρωτάτας.

Ibid. 7. καὶ ἄλλαι πόλεις Cod. Har. καὶ ὧν, αἱ πόλεις.

Ibid. B 2. ὠφελοῦμεν Cod. Har. ὠφελεῖν.

Ibid. D. 9. κεραμίων Cod. Har. addit ὠνηθεῖσιν.

Pag. 247 A 8. ἐν ἑαυτοῖς Cod. Har. ἐφ' ἑαυτοῖς. Ibid 10. ἐκκεχρυσωμένους Cod. Har. ἐκκεχρυσωμένοι. Ibid. C 8. δαίμοσι Cod. Har. πνεύμασι. Ibid. D 10. ἐνδείξει C. Har. addit αὐ.

Pag. 248 B 4. περὶ Cod. Har. παρ.

Ibid. 10. ἀνείλετο Cod Harl. αἴρει.

Pag. 249 D 3. ἐν φθορᾷ Cod. Har. præponit ὡς.

Ibid. 9. περιστερὰ Cod. Har. περιστερᾷ.

Ib. E. ὄχλων δὲ Cod. Har. addit τὸ χρῆμα.

Pag. 250 B 1. πατὴρ C. Har. πατρός. Ibid. E 10. ἀπορούμενοι Cod. Har. ἀπειργούμενοι.

P. 151 B 6. ἀφιέντες cod. Har. ἐφιέντες.

Pag. 252 B 2. ἐκ τῆς θυγατρὸς cod. Har. præponit τό. Ibid. C 6 νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους hæc non leg. Cod. Har. Ibid D 6. πέφηνε al. πέφυκε. Ibid. D 10. ὁ Χριστὸς poſt has voces in Cod. Har. legitur καὶ ἅπας ἡμῖν αὐτὸν τῆς θεοπνεύστου γραφῆς καταστημαίνει λόγος. Ibid. F 4. poſt ἑαυτῷ cod. Har. legit τὸν υἱὸν Ισραήλ· περιελειψάμενος δὲ ὧδε καὶ ὧδε οὐχ ὁρᾷ οὐδένα.

Pag. 254 B 8. πλεονεξίας C. Har. addit ἀρετῶν Ibid. C 8. συνηλαυνόμενο cod. Har. addit αὐ. Ibid. D 4. παρεγχέλυων Cod. Har. ἐλιπάρουν. Ibid. 9. ἀκούων Cod. Har. ἐπαΐων

P. 255 A 10. ἐφ' ἡμᾶς Cod. Har. ἐφ' ἡμῶν.

Ibid. B 2 εἰς ᾅδην Cod. Har εἰς ᾅδου.

Pag. 260 C 5. καταμιαίνεσθαι Cod. Har. καταποιμαίνεσθαι. fort. καταπημαίνεσθαι.

Ibid. F 1. ἡ φωνὴ Cod. Har. ἡ βοή.

P. 261 A 1 ταῖς ἄγαν πλεονεξίαις Cod. Har. τῆς ἄγαν πλεονεξίας. Ibid. κλαίοντες καὶ καπυρίζοντες Cod. Har καπυρίζοντές τε καὶ κλαίοντες. Ibid. D 6. πάνδημον Cod. Har. leg. Γαμβρόν. Ibid. 8. Χορὲβ Cod. Har. Χωρήβ

Pag. 262 B 3. αὐτὸν Cod. Har. αὐτῇ. Ib. 6. βάτον, οὐδὲν ἀνόσιον ἀληθῶς Cod. Har. οὐδὲν δ' ἀσιόντι ἀληθῶς. Ibid. C 5 ἀνέγλως Cod. Har. poſt hanc vocem legit ἐν τούτῳ. Ibid. D 4. ἀνῶθεν poſt hanc vocem Cod. Har. ſcrib. ἡμᾶς. Ibid. 9. συνοικισμένων Cod. Har. κατοικισμένων

Pag. 264. de tribus à Moyſe patratis admirandis hîc habetur in Cod. Har. in noſtr. pag. 296.

Ibid. D 6 ὅτι οὗτος ἐν Χριστῷ Cod. Har. ὅτι τοῦτον ἐν Χριστῷ.

P 265 A 10. ἡ μερὶς τελεία Cod. Har. poſt has voces ſcrib. εἰς τὴν ἔρημον.

Ibid B 6. ὢν ἔμπλεως ἀπονοίας cod. Har. ἀπονοίας ἔμπλεως ὤν.

Ibid C 2. κυρουμένων Cod Har. τὰ κυρομένας.

Ibid. D 1. συναπολέσθαι cod Har. poſt hanc vocem legit τὸν Ισραήλ, καὶ ἐν τῷ τῶν θεωρουμένων μέρει καταγράφεσθαι.

Ibid 10. λήψεται cod. Har. συλλήψεται.

Pag. 266 B 6. ἀπ' αὐτοῦ cod. Har. ἀπ' αὐτῶν.

Ibid. 6. ἀπὸ δὲ τῆς ἑορτῆς cod. Har. ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς.

Ibid E. κεκλήσεται cod. Har. κληθήσεται.

Ibid. 5. πειράσωμεν cod Har. πειρασόμεθα.

Ibid. 8. ἀρχὴ γὰρ πάντων ἐστὶν ὁ Χριστὸς cod. Har. ἀρχὴ γὰρ πάντων καὶ ἐν ἀρχῇ πάντων ἐστὶν ὁ Χριστός.

Pag. 267 A 2. πρὸ αἰώνων cod. Har. προαιώνιον.

Ibid 4. ἀλλ' ὥσπερ cod. Har. ἄλλως τε καί. Ibid. B 2. ἀπαιτησάμενοι cod.

Har. præfigit ἡμῖν. Ibid. D 1 deeſt vox ἡμέρας, quæ leg. in Cod. Har. Ibid. 2 σφάττηται Cod. Har. σφάζηται.

Ibid. D 8 poſt hanc vocem Cod. Har. leg. καὶ ἐφεξῆς διιόντες ἄχρι τῆς παρασκευαστικῆς, quæ omnia non leg. in noſtr.

Pag. 261 A 7. ἀμπελῶνά μου Cod. Har. delet μου. Ibid. 10 ἐνδεκάτην C. Har. addit ὥραν. Ibid. B 4 ἀμπελῶνά μου Cod. Har. delet μου. Ibid. 10 σὺν αὐτοῖς Cod. Har. μετ' αὐτῶν. Ibid. c 3 ὡς ἐν ὥρᾳ πάλιν ἐνάτῃ Cod. Har. πάλιν καὶ ὡς ἐν ὥρᾳ ἕκτῃ. Ibid. D 4 ἐπέχουσα Cod. Har. ἐπέχουσαν. Ibid. E 3 καταμολυνόντων cod. Har. μονονουχὶ καταμιαινόντων.

P. 269 A 10. τοῦ προστεθέντος Cod. Har. προσοισθέντος. Ibid. c 5 πρὸς αὐτὴν ἀποστροφῆς Cod. Har. πρὸς αὐτὸν ἀποστροφῆς.

P. 171 B 4. καὶ αἵματος καὶ Cod. Har. καὶ τοῦ τιμίου αἵματος. Ibid. c 1. καὶ τοῦ οἰκονομικῶς Cod. Har. καὶ τοῦ δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς. Ibid. 4 τῆς ἁγίας σαρκὸς Cod. Har. τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκός. Ibid. 6 ὅτι C. Har. ὅτι. Ibid. 7 ἐπὶ τοῦ μυστηρίῳ, Cod. Har. ἐπὶ τῷ μυστηρίῳ. Ibid. E 6 γὰρ Cod. Har. δέ. Ibid. 9 πρὸ αὐτοῦ σωτηρίας Cod. Har. præponit hæc πλουσιωτάτην ἐνθεῖσα κατάληψιν, leg. noſt.

P. 272 B 3. Θεῷ Cod. Har. τοῦ κυρίῳ. Ibid. B 4 πειρασμὸν Cod. Har. πειρασμοῦ. Ibid. 6 ἐπ' αὐτοῦ Cod. Har. ἀπ' αὐτοῦ. Ibid. 10 ἐρῶντες Cod. H. addit ἀκριβοῦς. Ibid. c 2 ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ μελῳδούμενον Cod. H. ὑπὸ τοῦ μελῳδοῦ ὑμνούμενον.

P. 273 A 7 οἰκητήριον αὖ Cod. Har. οἶμαι. Ibid. 10 ἐπιτά τὸ Cod. Har. ἐπὶ διὰ τὸ. Ibid. c 3 φησὶ Cod. Har. φημί. Ibid. D 7 ὀρθῶς Cod. Har. καθώς. Ibid. E. γενέσεως, Cod. Har. addit αὐτοῦ. Ibid. 7 καὶ ἀρρήτου Cod. Har. τε καὶ ἀπορρήτου. Ibid. 10 οὖν. Cod. Har. αὖ.

P. 274 A 4. περὶ C. Har. ἐπί. Ibid. D 1 τοιοῦτον νοεῖ C. Har. οὕτω νοήσας. Ibid. 8. τὸν C. Har. τὴν.

P. 275 A 10. γεωργοῖς C. Har. γεωργαῖς. Ibid. C 1 ἐν γῇ Αἰγύπτῳ κατέξειν Cod. Har. κατάξειν ἐν γῇ.

Pag. 276 A 3. ἔλεγε C. Har. non leg. Ibid. B 4 ἀπὸ C. Har. ὅτι. Ibid. 6 καὶ ἐπεὶ ὀνόμασται καὶ πρωτότοκος ὁ μονογενὴς ἐπὶ γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη C. Har. leg. καὶ ἐπὶ γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, ὠνόμασται δὲ καὶ πρωτότοκος ὁ μονογενής. Ibid. C 5 ἰσότητα C. Har. ἰσότητα. Ibid. 8. ἡμῶν C. Har. non legit. Ibid. E. 6. αὐτὰ non leg. Cod. Har. Ibid. 7 ἀπαλλάξεις Cod. Har. διαλλάξεις.

Pag. 277 A 2. λέγων Cod. Har. non leg. Ibid. 7 ὅλων Cod. H. πρωτοτόκων. Ibid. A 10 ἀρρενικὰ C. Har. ἀρσενικά. Ibid. B 4 τοῦ δι' ἡμᾶς C. Har. addit γενομένου. Ibid. 9 ὑποχειρίους βαρβαρικοῖς. C. Har. ὑπὸ χεῖρα βαρβαρικήν. Ibid. καταδύσας. C. Har. καταδιώξας.

Pag. 278. διαπρέπον C. Har. διαπρέποντα. Ibid. B 8 τὴν εἰκόνα ἄρα τὸν. Ibid. C. κατισχυμένον C. Har. κατισχυμένον. Ibid. 2 αἰτούμενον, καὶ ἄναλκι καὶ σφειγῶδες αὐτὸ ἔχειν Cod. Har. ἀναλκὲς καὶ σφειγῶδες μὲν ἔχειν. Ibid. 8 ἡμῖν Cod. Har. non leg. Ibid. 10 ἀεὶ ἐρῶν C. Har. repetit ἱερόν. Ibid. D 4. ὑφ' τὸν ἀκαθάρτων. C. Har. non ſcrib. Ibid. E 7 ἐφήδεται. Cod. Har. addit poſt hanc not. τοῖς εἰς ζωὴν γεγονόσι.

Pag. 279 A 2. ἐποίει. Cod. Har. ἐποίει καί. Ib. 10 περιανδριαθεὶν Cod. Har. περιαρρωθέν. Ibid. B 5 θρέμματα Cod. Har. πρωτότοκα.

Pag. 280 D ἀνακομισθήσεσθαι Cod. Har. ἀνακομίσεσθαι. Ibid. E. διαφέρει δὲ Cod. Har. addit ἡμᾶς. Ibid. E 4 δόξα εἰς Cod. Har. ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς.

P. 281 B 2. τοῖς ὕδασιν Cod Har. ἐν ὕδασι. Ibid. C 2 αὐτοῖς Cod. Har. ἐν αὐτοῖς. Ibid. D 10 ἤγαγεν Cod. Har. ἦγεν.

Pag. 282 A 1. καὶ χρήματα Cod. Har. non habet. Ibid 2 ἀκούσας C. Har. add. τῆς φωνῆς. Ib. 4 ταῖς ἐντολαῖς C. Har. ταῖς ἐντολαῖς. Ibid. B 2 ἐπὶ Cod. Har. περί. Ibid. 7 φησὶν Cod. Har. φημί.

Pag. 283 B 5. τὸ πληροφορεῖν. τὸ ἐλέσθαι φέρειν. Ib. 7 πεπαιδαγώγηνται Cod. Har. πεπαιδαγώγηνται. Ibid. D 5 ἰσχύσασαν Cod. Har. ἰσχυσάν. Ib. 8 ἀπαγγελεῖ, quod non leg. noſt. Ib. F 4 δὲ Cod. Har. addit δή.

Pag 284 A 1. ἀλλά, non leg. in noſt.

Pag 285 A 7. αἰεὶ C. Har. ἐστι. Ibid. B. 10 πόρον Cod. Harl. πόρον.

P. 286 A 6. φυράματα αὐτοῦ Cod. Har addit ἐν δὲ δείγματα ἐν τοῖς ἱματίοις αὐτοῦ. Ibid. B 5. τοῖς Cod. Har. εἰς τόν. Ib. D 4 προσεκεκρούκασιν Cod. Har. προσεκεκρούκασι. Ibid. 8 καὶ γὰρ οὖν cod. Har. καὶ γοῦν.

Pag. 287 E 8. περὶ ἑαυτοῦ cod. Har. addit συνέλεξεν. Ib. 10 Μωϋσῆ Cod. *Har.* non legit.

P. 288 B 3. ὅσα Cod. Har. διὰ τί. Ib. D 1 ἴδετε, ὁ κύριος ἔδωκε τὴν ἡμέραν ταύτην. Cod Har ἴδετε, ὁ γὰρ κύριος ἔδωκεν ὑμῖν τὴν ἡμέραν ταύτην. Ib. 9 δὲ γομὸν cod. Har.

P. 289 B 4. δὲ C. Har. δή. Ibid. C 2 πρόσωπα C. Har. χριστοῦ Ib 7 ὥσπερ C. Har. ὅπως. Ibid. τὸ ὀρτυγομήτρας γίνεται πρὸς τὴν Ἰουδαίων συναγωγὴν πλῆσις. Cod. Har. προσῆλθεν τῆς ὀρτυγομήτρας ἡ πλῆσις ἐπὶ τὴν Ἰουδαίων συναγωγήν Ibid. D 3 διεψευσμένως Cod. Har. διεψευσμένοι.

P. 290 A 4. πεπιστεύμεθα Cod. Harl. πεπαιδεύμεθα. Ibid. C 10 καταλείπεται al. καταλέλειπται. Ib. F 5 εἶναι οἶμαι Cod. Har. οἶμαι ἐστι.

Pag 291 C. εἴρηται γὰρ μὴ. Cod. Har. ἔρχεται δή. Ibid. 2 πάλιν. C. Har. add. νῦν. Ibid D 10 πλήρης Cod. Har. γέγονε. Ibid. E φῶς non leg. C. Har. Ibid. 3 προσυνεργεῖν C. Har. προσυνεργῶν. Ibid. 9. μάθητε τῆς νόμου παιδείας Cod. Har. προσανέχειν μὲν τῆς νόμου παιδεύσει.

Pag 292 A 3. ἐπαινεῖν Cod. Har. καὶ ἐπαινέσασθαι. Ibid. C 3 ἐν βιβλίῳ C. Har. add. ᾧ. Ib. 5 προσθήκας ἔχοντες Cod. Harl. προσθήκας ἔχει.

Ibid 9 ὅπως C. Har. ὅπως. Ibid. E 3 ὅσα C. Har. ὅπως. Ita 5 ὅσα ἐπίγειος C. Har. tantum ὅπως.

P. 293 A 5 διαπονεῖσθαι Cod. Har. add. ἐν ἐρήμῳ. Ibid. 8 καθημένοις ὡς C. Har. ἤδη καθήμενοι. Ibid. 9. ἤδη C. Har. ἤδη. Ibid. B 3 συμμαθεῖ ταῖς C. Har. συμμαθεῖ ζοταῖς. Ibid. C 4 πρέπει C. Har. πρέπει. Ibid. 8 ὄντες Cod. Har. ὁρῶντες. Ibid. E 5 μετὰ τῶν αὐτοῖς Cod. Har. μετὰ τό.

P. 294 A 1. πληροφορεῖν Cod. Harl. πληροῦν. Ibid. 4 τί C. Har. add. τοιοῦτον.

Ibid. D 5 ἠχεῖται Cod. Har. ἠχεῖτο. Ibi. 7 ἠχιάζετο Cod. Har. ἠχιάζει. Ibid. 8 τόπον. Ibid. 9 ἐζωδιασμένη. Cod. Har. non leg. Ibid. E ἐλλιπὲς Cod. Har. ἐλλειπτικός. Ibid. E 5 καθηγεῖσθαι Cod. Har. add. λαοῦ.

Pag. 295 A 9. πλήρης Cod. Har. πλήρης ὁ. Ibi 5 τοῦ λαοῦ Cod. Har. τὸν λαόν. Ibi. E ηχιακεν Cod. Har ἠχίακεν. Ibi. 3 Θεοῦ Cod. Har. κυρίου Ibi. 4 αὐτοῦ Cod. Har. αὐτόν. Ibi. D 5 δῆμος Cod. Har. ὁ βίος. ἕτερος C. Har ἐπίγειος. ἀκροατὴς C. Har. non leg Ibi. E ὅτι ἐὰν τοὺς νόμου σκιὰς καὶ μετὰ χρόνου αὐτοῖς ἐπιμένοι φυλάττωμεν Cod. H. etiam loco leg. ὅτι περιιόντες τὰ ἐν σκιαῖς καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιτελοῦντα χρόνον.

Pag. 296 C 7 καὶ μὴν Cod. Har. καὶ γοῦν. Ibid. E 10 ὁ Θεὸς Cod. Har. ὁ χριστός. add. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν οὕτω.

P. 297 A 6. ἡμᾶς C. Har. non leg. Ibid. 6. ἐμφανῶς Cod. Har. ἐμφανῆ. Ibid 8 αὐτὸν τοὺς υἱοὺς τὴν Cod. Har. δίδωσιν αὐτοῖς υἱοὺς Ἰσραὴλ τήν. Ib. 9. ἐμφανίζοντας Cod. Har. præponit αὐτόν. Ibid. C 9 ἐστρέψαντο cod. Har. ἐστρέψαμ. Ibid. 10 προσοντα.

Cod. Har. οὐ πρόσωπα. Ibid. E 10. θύσωσιν Cod. Har. θύσας.

Pag. 298 A 2. χειρὶ Cod. Har. χειρί. Ibid. 10 αὐτὸν Cod. Har. Μωϋσῆν. Ibid. E 2 ποιεῖν. Cod. Har. add. λοιπόν. Ibid. ἡ τοῦ λόγου. Cod. Har. add. γέγονεν. Ibid. E 7 ἕως μὲν Cod. Harl. addit γὰρ.

P. 299. πονηρὸς μὲν ὁ αὐθέντης cod. Har. πονηρὸς μὲν γὰρ ὡς ὁ ὄφις ὁ αὐθέντης. Ibid. ἡ μεγέθει. Cod. Har. addit τοῦ Θεοῦ. Ibid. E 2 οἱ τῶν Ἰουδαίων Cod. Har. οὐδαμῶς τῶν Ἰουδαίων. Ibid. 7 πεπλημμέληκασιν cod. Har. πλημμέλησαν. ἀποκτείνασι Cod. Har. ἀποκτείνασι. Ibid. 8 ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ cod. Har. ὁ Ἰσραὴλ τοῦ Χριστοῦ. γινώσκεται cod. Har. γράφεται. Ibid. D 7. διείρηκε. C. H. διήρηκε. Ibid. E 6. κέκληνται. C. Har. κεκλήσονται.

Pag. 300 A 1. εἰς τὸν κόλπον cod. Har. ἐκ τοῦ κόλπου. Ibid. 5. τὴν χεῖρα αὐτοῦ cod. Har. αὐτήν. Ibi. B 4 διϊκνοῦνται, αἴτιον C. Har. διϊκνοῦνται καὶ οἰονείπως ἐψιλωμένα αἰτιῶν. Ibid. C 6 παθῶν cod. Har. κακῶν, & alib. Ibid. E. σημεῖον cod. Har. non leg. Ibid. 5 ἐκ τῆς νεκρότητος cod. Har. ἐκ τῆς νοητῆς νεκρότητος.

Pag. 301 C 4. ἐννοοῦντες δὲ τὸ μυστήριον cod. Har. ἐννοοῦντες γὰρ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον. Ibid. 7 ὁ υἱὸς ἐν τῷ κόλπῳ Cod. Har. γὰρ ὁ υἱὸς οἰονείπως.

Pag. 302 A 3. διαφέρον Cod. Har. διαφερόντως. Ibid. 7. δεδοξολόγηται cod. Har. διφημίσται. Ibid. 9. τῶν αὐθέντων Cod. Har. ἄνω.

Pag. 303 A C. τὸ πλεονεκτοῦν cod. Har. τὸ λοιπόν. Ibid. 10 ἀναστάσεως cod. Har. addit μυστήριον.

Pag. 304 C 1. λέγουσι cod. Har. λέγονται. Ibid. D 6 τῶν τοιούτων corrig. ex Cod. Har. τῶν οὕτω.

P. 305 A 8. χεῖρας Cod. Har. non leg. Ibid. E 7 ἀποκαλύπτοντες cod. Har. ἀνακαλύπτοντος.

P. 306 E 1. αὐτοῦ. non legit Cod. Har. Ibid. 2. ἀποπεραίνει Cod. Har. ἀποπεραίνειν.

P. 307 A 5. ἐν τῇ ὁδῷ Cod. Har. non legit. Ibid. E. ὁ τύπος, ὡς καὶ Cod. Har. ὅπως.

P. 308 A 1. κακίας Cod. Har. καρδίας. Ibid. 5 τῷ Χριστῷ Cod. Har. τῷ Θεῷ, τουτέστι Χριστῷ. Ibid. c. φίλοις Cod. Har. γνωρίμοις. Ibid. 10 ὁπλιτεύοντος Cod. Har. præponit τοῦ καλοῦ. Ibid. D 5 πειράζεσθαι cod. Har. πειρᾶσθαι. Ibid. E 8 ἐδοκίμασας ἡμᾶς εἰς ἀνάψυξιν cod. Har. καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν.

Pag. 309 B 9. τὸ μυστήριον cod. Har. τὸ Χριστοῦ μυστήριον. Ibid. c. διαπεράσαντες Ibid. E 8 πειρασμὸν Cod. Har. πειρασμός. Ibid. 9 λοιδόρησιν cod. Har. λοιδορίαν. Ibid. 10. λέγοντες. Cod. Har. λέγοντας.

Pag. 110 B 3. σιωπηθησόμεθα Cod. Har. ἐθησόμεθα.

Pag. 311 A 1. καὶ Cod. Har. κἂν. Ibid. καὶ ἀαρὼν cod. Har. præponit καὶ μόνοι. Ibid. 6 ἐδεδίεσαν Cod. Har. ἐνδεδίασιν. Ibid. 2 καὶ C. Har. κἂν. Ibid. c 3 ἀπηγάγετο C. Har. ſubdit, τὴν συναγωγὴν κυρίου. Ibid. 6 δεδιψηκόσι Cod. Har. δεδιψηκὼς γάρ. Ibid. D 10 ἄρθρε ὥσπερ ὁρᾷς ὅπως. Ibid. E 6 τὰ ἐξαίρετα Cod. Har. τοῖς ἐξαιρέτοις. Ibid. 9. οὐκ οἶδεν οὕτω ὁ Ἰσραὴλ ἀριστεύειν οὐδέ Cod. Har. οὐκοῦν οὐκ οἶδε μὲν διδοκιμεῖν. οὐδέ.

Pag. 312 B 7. πινέτω cod. Harl. πίεται. Ibi. c 6 ὡς λέγων ἡ ῥάβδος μέγαν μεταβάλλουσα ποταμὸν εἰς αἷμα cod. Har. τὸν ζῆλον. μονονουχὶ γάρ φησιν ἡ πρὸς αἷμα τὸν ὕπνος ἀμέτρητον ποταμὸν μεταστήσασα ἡ ῥάβδος.

Pag. 313 B 8. ἐπ' cod. Har. εἰς. Ibi. c 2 τὸ δὲ Μαριὰμ πρόσωπον, τῇ ἐν νόμῳ λατρείᾳ παρεθήσομεν cod. Har. τὸ δὲ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας πρόσωπον τῇ Μαριὰμ παρεθήσομεν. Ibi c 8 τοῦ Ἰσραὴλ τὸν ἐξ Ἰσραήλ. cod. Har. Ibi. D 2 λατρείας cod. Har. οἰκείωσιν. Ib. 5. ἀπονητὶ cod. Har. ἀκονιτί. Ibi. 8 πολυσπερῆ cod. Har. πολυσπαρῆ. ἤδειν cod. Har. ἤδει μέν.

Pag. 314 A 4. τοῦ ἁγίου πάσχα, cod. Har. τὸ ἐπὶ τοῦ ἁγίῳ πάσχα.

Ibid. C 2 συνεσταλμένης Cod. Har. præponit λατρείας. Ibid. D 10 συνεγηγερμένων Cod. Har. συναγηγερμένοι. Ibid. E 8 σταύρωσιν Cod Har. σταυρὸν αὐτοῦ. Ibid 9 ἀνακεχώρηκασιν.

Pag. 315 A 1. ἀποκτείνασι corrig. ex C. Har. ἀποκτείνασι. Ibid 5 τὸ πάσχα ὄντα corrig. ex C. Har. τὸ πάσχα τό. Ibid. C 5 ἀπιστίας. Cod. Har. ὀλιγοπιστίας.

P. 316 D 8. ἁγίασον Cod. Har. ἅγιασον.

P. 317 C 6. δουλείας ἕνεκεν ὑμῶν ἀποκαθίστασθαι Cod. Har. ὑμᾶς ἀποκαθίστασθαι.

Ibid. 10 παραπείθειν C. Har. πείθειν.

Pag. 318 B 3. κάτωθεν. Cod Har. ἐπὶ τὸ ὄρος. Ibid. E 6 νόμοις Cod. Har. χόρτοις. Ibid. 8 χορεῖον C. Har. χώριον.

Pag. 319 C. προσκηρύττοντας δὲ Cod. Har. addit, διὰ νόμου. ὑπ' αὐτοῦ. Cod. Har. ὑπ' αὐτοῦ. Ibid D 5 ἄμφια Cod. H. ἱμάτια.

Pag. 320 A 2. τὸ δοκοῦν Cod. Har. τὸ περὶ χριστοῦ δοκοῦν. Ibid. 6 καθαρώτατα Cod. Har. καθαρώτατον. Ibid. B τῆς ἀρχῆς Cod. Har. præponit ἐκ. Ibid 9 ἐπ' ὄρους C. Har. ἐπὶ τὸ ὄρος. Ibid. E 6 δηλονότι C. Har. δῆλον γὰρ ὅτι.

Pag. 321 A 6 νοητοῦ C. Har. addit καὶ θείου. Ibid. 5 δηλοῖ C. Har. ὑποδηλοῖ. Ibid. 9 καθίστηκα C. Har. καθίστανται. Ibid. D 1 ἤκουσι. Ibid. E 6 εἰς C. Har. ἐπί.

P. 322 C. διαγγέλλων Cod. H. addit τῆς βασιλείας. Ibid. B 4 παρέστηκεν C. Har. παρέστησεν. Ibid 6 παιδαγωγοῦ Cod. Har. addit ὁ νόμος. Ibid. καὶ παρίστησι μὲν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τέως C. Har. καὶ παρίστησιν αὐτοὺς τοὺς εἰς πίστιν ἑτοιμοτέρους. καὶ συνόντας τὰ ἐν τύποις, καὶ ἵστησι μὲν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τέως. Ibid. ὑπὸ C. Har. ἐπί. Ibid. E 5 δι' ἡμᾶς C. Har. non habet.

Pag. 323 E 1. ὡς ἐν ἀρχαῖς μὲν ὀλίγους ἀκροᾶσθαι μόλις Cod. Har. ὡς ἀκροᾶσθαι μὲν ἐν ἀρχαῖς ὀλίγου μόλις. Ibid. 5 διαφορουμένας Cod. Har. διαφορούμενον.

Ibid D 5 ἰσχυροτέρας Cod. Har. præponit ὑποβαινούσας.

P. 324 E 8 ἔχουσα Cod. Har. ἐχούσης.

P. 325 B. τοῦ λαοῦ Cod. Har. non leg. Ibid. 7. οὐδένα τελειότης. C. Har. tantum οὐδὲν τέλος. Ibid. D 7 πιστώσεως C. Har. addit πάλιν.

Ibid. E 7 ἡμᾶς Cod. Har. ἡμῶν. Ibid. 9 καὶ εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς τῶν μεταξὺ πρεσβεβηκότων C. Har. καὶ ἐν αὐτῷ, δι' οὗ πᾶσα γέγονεν ἀνακεφαλαίωσις καὶ ἀναφοίτησις εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς τῶν μεταξὺ πρεσβεβληκότων.

P. 326 C 10. ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα Cod. Har. tantum ſcrib. ποιήσομεν. Ibid. E 2 ἔργον Cod. H. εἶδος.

P. 327 A 2. ἐν cod. Har. ἔθος. Ibid. 8 οὐδὲ cod. Har. ἵνα. Ibid. B 2 οἱ θεοὶ Cod Har. τοῦ θεοῦ. Ibid. C 5 θυσία post hanc vocem Cod. Har. ad. τῶν ζητημάτων τὸ κύριον.

Ibid. D 4 μετ' αὐτοῦ Cod Har. non habet. Ibid. E 1 ἐκλεκτὸν Cod. Har. ζηλωτὴν γε. Ibid. 8 ὄντα Cod. Har. ἔχοντες.

P. 328 C 9 ὁ νόμος Cod. Har. οὐ γὰρ ἱκανὸς præponit. Ibid. D 4 λυθέντα Cod. Har. παραληφθέντα. Ibid. E 7 Cod. Har. addit θυσόμεθα.

P. 329 B 3. ἀναβῆναι Cod. Har. ἀνελθεῖν. Ibid. E 4 καὶ ἀπέστειλε τοὺς νεανίσκους τῶν υἱῶν Ισραήλ, hæc non leg. Cod. Har. Ibid. 8 ταφῆς C. Har. ταφῆς. Ibid. 10 ὄρος. Cod. Har ad. ἔτι.

P. 330 A. μητρόπολιν Cod. Har. μητέρα. τὴν ἄνω καλλίπολιν. Ibid. 10 φωνὴν Cod. Har φωνῆς.

P. 331 B. 6. ἀλλ' ἐν Cod. Har. repetit ἀμαρτίας.

Ibid. C 4 δράττοντες Cod. Har. τοὺς ἄνω διαττόντας.

Ibid. D 4 προεῖπον Cod. Har. προείπομεν.

Pag. 332 B 2. αἵματι Cod. Har. τῆς θυσίας. Ibid. 10. ἔπιον Cod. Har. addit ἐκεῖ. Ibid. D 8. πάντων Cod Har. ὅλων. Ibid. E 2. παραχαράζεται Cod. Har. παραχαράσσεται. Ibid. 3. μεταχεῖν Cod. Har. μεταλαχεῖν. Ibid. E 4. Χριστοῦ C. Har. Θεοῦ. Ibid. 5. διαδείξῃ Cod. Har. addit σαφῶς.

Pag. 333 A 6. μεθερμηνευόμενος cod. Har. μεθερμηνευόμενον. Ibid. B 5. πλάκας, cod. Har. ἐν πλαξί. Ibid. C 7. πνεύματι cod. Har. πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ibid. 7. τοσοῦτης Cod. Har. τοσοῦτον. Ibid. E 1. ἀξίοις Cod. Har. ἀξιοῦσι. Ibid. 3. ὑπόπτοι cod. Har. ἀποπεμπτοι.

Pag. 334 B 4. ἀποστρέψω cod. Har. ἀποστρέφει. Ibid. 6. τότε προβαίνεται, καὶ λαμβάνει Cod. Har. καὶ παραλαμβάνει. Ibid. C 9. εἰς τὰ ὀπίσω ἀνακάμψαι ἀπὸ τῆς ὁδηγίας C. Har. ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραοδηγίας. Ibid. D 9. συνέστη ὁ λαὸς ἐπ' Ἀαρών, καὶ Cod. Har. al. συνηθροίσθη.

Pag 335 B 10. λῆξιν poſt hanc vocem Cod. Har. legit ἠκούσης. Ibid. D 10. ἐκέλευσε Co . Har ἐκέλευε. Ibid. E. ἀλίσθησαν cod. Har. ὤλισθον. Ibid. 10. λοίσθια Cod. Har ἔσχατα.

Pag. 336 B 7. λελύπηνται cod. Har. λελύπηνται. Ibid. C 2. προσοίσειν Cod. Har. προσοίσειν θυσίας Cod. Har. θυσίαν. Ibid. 3. ἔψεσθαι γὰρ cod. Har. addit πάντως. Ibid 9. μενεάλεως cod. Har. θανάσιμος. Ibid. D 4. γὰρ Cod. Har. οὖν. Ibid. 6. ἀνιέντες C. Har. ἀδόντες. Ibid. E 4. καὶ τεθύκασιν αὐτῷ non leg. Cod. Har.

Pag. 337 B 9. ἐσθὴν Cod. Har. ἰουδαίαν. Ibid. 2. ἀπόστασιν Cod. Har. αἰτίας.

Pag. 338 B 2. πεπλημμεληκότας Cod Har. poſt hanc vocem ſcribit καὶ ἀδελφὰ πεπλημμεληκότας. Ibid. C 1. πληρωσῶντες Cod. Har. πληρωσῶντες. Ib. 4 Μωσέως cod. Har. præponit πανσόφου. Ibid. D 3. ποιοῦνται Cod. Har. ἀξιοῦντας. Ibid. 7. καταλιμπάνουσιν Cod. Har. καταλιπάνουσιν. Ibid. 10. καταλελειμμένην Cod. Har. καταλελειμμένους.

Pag. 339 A 1. ἤτοι τὰς παρεμβολὰς Cod. Har. hæc non legit. Ibid. 10. τὸν τῆς δόξης κύριον non leg. Cod. Har. Ibid. D 3. ὀφθαλμὸς Cod. Har. ὀφθαλμοί. Ibid. 4. ἀκούονται Cod. Har. ἀκούουσι. Ibid. 8. αἰώνιον non leg. Cod. Har. Ib. E 10. ἀποσημαίνει cod. Har. ἀποσήμαινε.

Pag. 340 B 4. οὐ συνίασι γὰρ παντελῶς Cod. Har. συνίασι γὰρ οὐδαμῶς. Ibid. C 3. παραιρεῖται Cod. Har. περιαιρεῖται. Ibid. E 2. ἐφοβοῦντο Cod. Har. ἐφοβήθησαν.

Pag. 341 A 5. Μωσέως Cod. Har. Μωσῆ. Ibid. B 3. αὐτοῖς ἀγνοοῦσι C. Har. ἀγνοοῦσι. Ibid. C 8. συνιέναι Cod. Har. συνιέναι. Ibid. 10. ἠκρωτηρίαστο cod. Har. ἀπηκρωτηρίαστο. Ibid. 10. τὸ μυστήριον cod. Har. τὸ Χριστοῦ μυστήριον. Ibid. E 3. πεφόβηνται C. Har. πεφόβηνται.

Pag. 342 C γνωρίζοντες Cod. Har. ἐπιγινώσκοντες. Ibid. 8. ἀπαλλάττουσα Cod. Har. Ibid. 10 ψυχὴ Cod Harl. ψυχικῶς. Ibid. D 9. ἁγιαστηρίου Cod. Har. ἱλαστηρίου. Ibid. E 3. Θεῷ δὲ ἡμῶν δόξα εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν. hæc non leg. Cod. Har.

Pag 343 B 5 ἀλγήσας Cod. Har. ἀλογήσας. Ibid. C 2. καὶ τοῦτο ante has voces Cod. Har. ſcribit καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου. Ibid. E 3. ἀστάχυος Cod. Har. στάχυος. Ibid 10. ἀλλ' ἡμῖν Cod. Har. ſubjicit καὶ τὸν δωρούμενος μονονουχὶ καὶ ὡς παρ' ἡμῶν καλὴ καὶ ἀμώμητος καὶ εὐοσμοτάτη θυσία προσκεκόμισται τῷ Θεῷ καὶ πατρί, καὶ τὸν ἡμῖν.

Pag. 345 A 3 διὰ οὖν Cod. Har. γάρ. Ibid. 5. νομικὴν C. Har. ἱερὰν. Ibid. 6. καινότητα corrig. ex C. Har κενότητα Ibid. B 6. συντετεφρωμένον C. Har. συντετεφρωμένοι.

Pag. 346. 6. ὁ Χριστοῦ θάνατος Cod. Har. ὁ Χριστοῦ γέγονε θάνατος. Ibid. B 4. δικαίως poſt hanc vocem C. Har. ſcribit θανάτῳ. Ibid. 6. ἁμαρτίας Cod. Har. ἁμαρτίαν. Ibid. D 6 σοφοὶ C. Har. διαμορφοῖ.

Pag. 347 B 1. τρόπος C. Har. λόγος. Ibid. D 7. ἐσφάζετο Cod. Har. καὶ σφάζεται.

Pag 338 B 3. σοφὸν Cod. Har. σοφόν. Ibid. D 5. τύπῳ Cod. Har. τύποις.

Pag. 349 B 7. κοινωνοὺς κοινωνοῦντας Cod. Har. Ibid. C 5. ὁμοιότητι C. Har. ὁμοιώμα-

τι. Ibid. E 4. θεοσέβειος Cod. Har. θεῖος. Ibid. 9. τὰ ὁλοκαυτώματα C. Har. τὸ ὁλοκαύτωμα.

Pag. 350 C. δι' αὐτοῦ γὰρ Cod. Har. addit πεφανερωμένη. Ibid. D 4. τὰ ὁλοκαυτώματα C. Har. ὁλοκαυτωμα.

Pag. 351 A 10. καὶ θάνατος ἦν Cod. Har. addit ἡ δίκη. Ibid. C 8. προσαναφαίνουσα C. Har. προφαίνουσα.

Pag. 353 A 8. προσπαίξει προσπαίξει in LXX. Ibid. 2. τὸν ὀρνίθιον Cod. Har. τὸ ὀρνίθιον & alib. Ibid. 5. ἀλαστὸν Cod. Har. κεκλωσμένον. Ibid. C. ξυρηθήσεται ἀπ' αὐτοῦ Cod. Har. ξυρηθήσεται αὐτοῦ al. ξυρήσεται αὐτοῦ. Ibid. 2. καθαρισθήσεται Cod. Har. καθαρὸς ἔσται. Ibid. E 2. μάρος Cod. Har. μερῶν.

Pag. 354 A 8. προσπεπῆχθαι C. Har. προσπεπαιγνιῆσθαι. Ibid. C 3. τοῖς λελεπρωμένοις Cod. Har. τὸν λελεπρωμένον. Ibid. D 7. ἡμᾶς Cod. Har. non legit. Ibid. 9. ἐξέλθετε hic repetitur ea vox in Cod. verò Har. nequaquam. Ibid. E 4. τὸν λεπρὸν Cod. Har. τοῦ λεπροῦ. Ibid. 6 τινὰς C. Hat. τινάς.

P. 356 C. σώματος αὐτοῦ C. Har. σώματός τε καὶ αἵματος αὐτοῦ. Ibid. D. θεοῦ διὰ θεόπτου Cod. Har.

Pag. 357. εἶεν δὴ εἰς τύπον τοῦ ἁγίου πνεύματος ζέων τὴν ἐνέργειαν Cod. Har. ἀποσημαίνων αὖ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν ἐνέργειαν. Ibid. E 5. ἡμᾶς ἁγιάζων Cod. Har. πλουσίως ἡμᾶς ἁγιάζοντος.

Pag. 358 A 9. εἰσέλθῃ Cod. Har. εἰσίῃ. Ibid. B 5. εἰσελεύσεται C. Har. εἰσελεύσεται. Ibid. 8. εἰσέλθῃ Cod. Har. εἰσίῃ. Ibid. C 4. ὑπὲρ καθαλύσει non habet Cod. Har. Ibid. D 3. in titulo αὐτὴν ἐξ ἀπειθείας Cod. Har. ἐξ ἀπειθείας αὐτῆς. Ibid. E 8. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος Cod. Har. ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.

Pag. 359 C 4. διὰ τὸν Μωσέως C. Har. διὰ τὸν διὰ Μωσέως. Ibid. 5. φωνούμενον C. Har. προαναφωνούμενον. Ibid. D 5. γνώσεσθαι C. Har. γνῶναι. Ib. A. πάλιν ἥξει C. Har. ἐπανήξει.

Pag. 360 B 7. ὁ ἱερεὺς non leg. in C. Har. Ib. E 19. φύσιν C. Har. φυσικήν.

Pag. 361 B 6. ποιεῖ Cod. Har. ποιεῖται. Ib. C 8. δύνασθαι Cod. Har. βούλεσθαι. Ib. E 2. ἐξήλεγξεν Cod. Har. ἐξήλεγχον.

Pag. 362 C 2. τὴν οἰκίαν poſt has voces Cod. Har. ſcribit πρὸ τοῦ εἰσελθόντα ἰδεῖν τὴν οἰκίαν quæ deſ. in noſt. Ibid. 4. τοῦ Θεοῦ C. Har. παρὰ Θεοῦ. Ib. 6. παραδείγματα C. Har. προπαραδείγματα. Ibid. D 1. πόνων δὲ διαλογισμοὶ Cod. Har. πόνοι γὰρ διαλογισμῶν. Ibid. E 1. πάλιν Cod. Har. non legit.

Pag. 363 A. τῶν Βαβυλωνίων cod. Har. τοῖς Βαβυλωνίοις. Ibid. 7. ἑαυτὴν cod. Har. ἑαυτῶν. Ibid. C 3. Ισραὴλ cod. Har. poſt hanc vocem ſcribit τί σοι διὰ θεοῦ. Ibid. D 10. ἐτάζων Cod. Har. ἐξετάζων.

Pag. 364 C 7. ἄνδρα Cod. Har. non haber.

Pag 365 A 3. ζήσεσθε cod. Har. ζήσετε. Ib. 6. λέπρας poſt hanc vocem C. Har. ſcrib. καὶ μετὰ τοῦτο φησι quæ non leg. in noſtr.

Pag. 366 B 3. πάντων τῆς cod. Har. addit ἐν νόμῳ. Ibid. D 4. καὶ πάλιν Cod. Har loco illorum ſcrib. καὶ λήψεται τὸ ξύλον τὸ κέδρινον, καὶ τὸ κεκλωσμένον κόκκινον καὶ τὸν ὕσσωπον. Ibid. 5. αὐτὸ Cod. Har. αὐτά.

Pag. 367 C 9. αἰωνίου Cod. Har. non legit.

Pag. 368 A 3. τοῦ ἁγίου Cod. Har. non legit. Ibid 8. διὰ γὰρ τοῦ ἐσφαγμένου C. Har. διὰ δὲ τοῦ αἵματος ἐσφαγμένου. Ib. B 8. τοῦ λαοῦ Cod. Har. ἡμῶν. Ibid. 10. καθίσησι cod. Har. καθίση. Ibid. D 4. ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι non leg. Cod. Har. Ibid. E 10. τὸν ἅγιον Cod. Har. εἰς τὸ ἅγιον.

Pag. 370 B 8. ἐμπεριοικοῦντα Cod. Har. ἐμπεριοικοῦντι. Ibid. 9. τίς Cod Har. ποία τίς. Ibid. D 7. ὁλοκάρπωμα C. Har. ὁλοκαύτωμα. Ibid. E 7. τῆς ἑαυτοῦ Cod. Har. τὴν ἑαυτοῦ.

Et poſt καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ Cod. Har. non legit.

Pag. 371 B 8. ἐπὶ τὸ πῦρ Cod. Har. τοῦ πυρί. Ibid. c 2. τὸ θυσιαστήριον Cod. Har. ſcrib. ἐπὶ τὸ ἱλαστήριον & addit κατ' ἀνατολὰς κατὰ πρόσωπον τοῦ ἱλαστηρίου. Ibid. 4. τὸν χίμαρον περὶ τῆς Cod. Harl. τὸν κελὸν τὸν περί. Ibid. 8. ταῦτα C. Har. πάντα. Ibid. D 3. ἐσωτέρω C. Har. ἐσωτάτω. Ibid. D 4. θύμασιν Cod. Har. θυμιάμασιν. Ibid. 8. τοιούτων Cod. Har. τῶν θυσιῶν. Ibid. E 4. κάκοσμον Cod. Harl. ἄκοσμον.

Pag. 373 A 3. χρωτὸς Cod. Har. χρώματος. Ibid. 5. τοῖς ἄλλοις in Cod. Har. ἅπασι. Ib. c 3. ἀπολούσασθαι Cod. Har. ἀπολούεσθαι. Ibid. 7. ἐπιτάττει Cod. Har. ἐπιτάττειν. Ibid 9. ποιεῖν non leg. C. Har. Ibid. D 10. δραμούμενον Cod. Har. δραμούμενον Ibid. E. ἐν ἀρχαῖς Cod. Har. εἰς δὲ ἐν ἀρχαῖς. Ibid. 9. ἀποπομπαίῳ τινὶ Cod. Har. addit πονηρῷ.

Pag. 374 A 4. ἀπαλλαξομένην Cod. Har. ἀπαλλάξομεν. Ibid. D 10. ἐσωτάτην C. Har. ἐσωτάτω.

Pag. 375 A 2. Idem pro ἐσωτάτην ſcribit Cod. Har. Ibid. B 6. ἔχοιμεν C. Har. ἔχοιεν. Ibid. D 3. ἀφεσιν Cod Har. ἀφαρεν οὖσα. Ibid. 6. ἀναπεφοίτηκε Cod. Har. ἀποπέφευγε. Ibid. 9. κόσμον. Ibid. 9. κόσμον C. Har. οὐρανὸν ſicut & al. Ibid. E 6. ἐπειδὴ γὰρ C. Har. ἐπειδή.

Pag. 376 A 7. αἴρεται C. Har. αἴρει. Ib. 9. παραδείγματι vacat in Cod. Har.

Pag. 377 B 2. διὰ Σιωνὶ Cod. Har. διὰ φωνῆς Σιωνί. Ib. 5. αὐτῶν ἐστιν C. Har. οὕτω.

Pag. 378 A 6. ἐγκλήμασι Cod. Har. ἐγκλήματι. Ib. 9. συνθήσομεν Cod. Harl. συντιθοῦμεν. Ib. B 2. ἐλάλησε Cod. Har. λελάληκε. Ib. C 4. ἐν ἐσύπτρῳ Cod. Har. ἐν ὕπνῳ. Ib. D 4. ἡμᾶς cod. Har. ἡμῖν.

Pag. 379 D 4. γυναῖκα Cod. Har. non legit Ibid. E 8. παρειπούσαντος Cod. Har. ἤδη παρειπούσαντος.

Pag. 380 A 2. υἱὸν Ἰσραὴλ, οὕτως γὰρ γέγραπται, τὴν θυγατέρα σου, &c. Cod. Har. ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, τὴν θυγατέρα γάρ σου φησί. Ibid. C 6. μέλαιναι Cod. Har. addit καὶ καλῶν. Ib. E οἰκονομίας Cod. Har. ad τετελεσμένον Ib. 3. ἐκκλησίας Cod. Har. κλήσεως.

Pag. 381 B 9. Ἰουδαῖοι Cod. Har. Φαρισαῖοι. Ibid. D 1. νόμου non leg. Cod. Har. Ib. E 5. χρείαν Cod. Har. χρή.

Pag. 382 B 4. αἰτούμενον Cod. Har. ἁγίου. Ibid. c 4. ἐν δὲ τῷ φασὶ τῷ Σινᾶ cod. Har. ἐν δὲ τῷ ὄρει δηλονότι φασὶ τῷ Σινᾶ. Ibid. c 10. δυσωπούμενος cod. Har. σιωπῶντος. Ibid. E 5. πρὸς Μωσῆν Cod. Har. Μωϋσῆ.

Pag 383 A 3. ἐὰν γένηται, φησὶ, προφήτης ὑμῖν τῷ κυρίῳ C. Har. ἐὰν γένηται προφήτης ὑμῶν κυρίῳ. Ibid. D 7. τύποι εἰσὶ Cod. Har. τύποι μᾶλλον εἰσί.

Pag 384 A 10. ἐπί τινα cod. Har. ἐπί τινι. Ibid. ὅλως Cod. Har. ὅλας. Ibid. B 6. οἷς καὶ λίαν cod. Har. addit εἰκότως. Ibid. 9. ἐπαίρεσθε Cod. Har. ἐπαίρετε. Ibid. c. χρὴ C. Har. ἐχρῆν. Ibid. 8 Θεὸς Cod. Har. poſt hanc vocem leg. τοῦτον δὲ οὐκ οἴδασιν. Ibid. 10. ἐφαίνετο Cod Har. καταφαίνεται. Ibid. D 5. ἐγκαταλέλοιπα Cod. Har. διαλέλοιπα. Ibid. E 8 διαλεχθῆν Cod Har. διαλεχθείς.

Pag. 385 B 7. ἀπέλιπεν Cod. Har. ἀπέσχεν. Ibid. 10. ἠγνοηκόσιν Cod. Har. addit καθόπερ ἢ μὴ προτεθύμεν. Ibid. c 10. ὑπὲρ αὐτοῦ Cod. Har. ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ ἐστιν. Ibid. D 4. ἰάσασθαι Cod. Har. ἰᾶσθαι.

Pag. 386 c 8 πταίοντες cod. Har. πταύσαντες.

Pag 387 A 10. διαψεύσαιτο cod. Har. διαψεύσοιτο. Ibid. B 3. κληρονομίας μου cod. Har. addit καὶ τοῦ ποιμνίου μου. Ibid. c 1. προσήκουσι Cod. Har. προθυμούμενοι.

Ibid. D 2. προθύμους poſt hanc vocem Cod. Har. ſcrib. καὶ τῇ καταφορίᾳ συνεπιτιθέντας τὸ ἐξαίσιον καὶ πολὺ προεξωτεγμένους. Ibid 5. καταφορῆσι corrige ex cod. Har. κατὰ φορὰν.

Ibid. 8 μείζων Cod. Har. add. poſt hanc vocem οὕτως ὁ κλῆρός σου. καὶ. Ibid. 9 ante voc. Ἰουδαίοις ſcrib. Cod. Har. λέγει κύριος. Ibid. E 10. διεφώνησεν cod. Har. διεφώνει.

Pag. 388 A 1. Αστρώθ Cod. Har. ἀστρώθ. Ibid. B 8 λῆιον Cod. H. λήιοις. Ibid. C 3. μεμελετηκόσιν. Ib. 8 δὴ οὕτω C. Har. ὡς ἔφην. Ibi. D 4 ἔτι αἰτεῖν. C. Har. ἐπαινεῖν. Ibid. E τῶν πλούτων Cod. Har. αὐτῶν.

P. 389 A 4. ἀπέφηνε Cod. Har. ἀπέφηνε. Ibid. B 4 καὶ χάλαζα, non leg. C. Har. Ibid. 7 ἐπὶ τὴν σκηνὴν C. Har. ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ibi. c μόλις cod. Har. πάλιν. καὶ. Ibid. D 6 εἰσῆλθον Cod. Harl. εἰσῆλθεν. Ibi. 9 ὅτι Cod. Har. ὅπως. Ibid. E 6 περιτρέπει C. Har. περιτρέπει.

P. 390 A. ὅστις Cod. Har. ἦσαν. Ibid. 9 οἱ δὲ εὐγενεία ψήφῳ κληρονόμοι τῆς αἰωνίου τιθενται Cod. Har. οἱ δὲ ψήφῳ τῇ αἰωνίου κληρονόμοι τίθενταί τε. Ibid. B 3 τοῖς ἁγίοις ante has voces ſcrib. C. Har. μονονουχὶ πρὸς κατάσκεψιν τῆς ἐπηγγελμένης.

Ibid. 5 ἐπηγγελμένης C. Har. add. καὶ ἡτοιμασμένης. Ibid. 10 ἐπηγγελμένην C. Har. ἀποκειμένην. Ibid. C 6 προσεπήγγειλεν Cod. Har. προαπήγγελκεν. Ibi. E 3 ἑβδόμης Cod. Harl. ἑβδομάδος.

Pag. 391 εἰς αἰῶνα Cod. Har. αἰώνιον. Ibid. 5 Εἰς τοσοῦτο δειλίας τε καὶ ἀθλιότητος Cod. Har. εἰς τοῦτο δειλίας καὶ λογισμῶν ἀθλιότητος. Ibi. B 10 ἐχαρίζετο Cod. Har. ἐχαρίσατο. Ib. D 4 ἕνεκεν ἵνα Cod. Har. ad. τῆς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ. Ibid. 8 εἰσέλθετε Cod. Harl. εἰσέλθετε. Ib. E 3 ἠφανίσθησαν Cod. Har. ἠφανίσθησαν.

Pag. 392 c 3. νόμῳ Cod. Har κόσμῳ. Ibid. D 3. σῴζοντος C. Har. add. ἰησοῦ. Ibid. E 3 κληρονομίας Cod. Har. κληροδοσίας.

P. 393 B 3. ποθήσατε Cod. Har. ἐποθήσατε.

Ibid. D 2 πάλιν C. Har. λέγων.

P. 394 B 5 εἰς τοὺς αἰῶνας non hab. Cod. Har. Ibid. 9 φιλομαθίας Cod. Har. ἀφιλομαθείας. Ib. c 1 καὶ μάλα, non leg. C. Har. Ib. E 2. προφητῶν. Cod. Har. προφήτου. Ibid. 8 αἰσθητῶς Cod. Har. αἰσθητῶν.

Ibid. 6 ἀφορισθῇ Cod. Har. ἀφελῶσι. Ibid. E 5 καὶ αὐτοὶ λυθέντα τὸ δῶρον αὐτοῦ κάρπωμα κυρίῳ περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἔναντι κυρίου περὶ τὴν ἀκουσίων αὐτοῦ. κἂν ἀφεθήσεται πάσῃ συναγωγῇ υἱῶν Ισραήλ, καὶ τῷ προσηλύτῳ προσκειμένῳ πρὸς ὑμᾶς, ὅτι παντὶ τῷ λαῷ ἀκούσιον Cod. Har. omiſſis iſtis leg. tantum, καὶ αὖ ἐπὶ τούτοις.

Ibid. A 8 διεστήκει Cod. Har. διεστήξει. Ibid. 10 ἐπ' ἀμφοῖν Cod. Har. non leg. Ibid. B 3 αὐτοῖς C. Har. πρὸς αὐτόν. Ibid. 5 δραγμάτων Cod. Har. δράγματα. Ib. C ὁλοκάρπωμα cod. Har. ὁλοκαύτωμα. Ib. 2 ἀναπεποιημένης Cod. Harl. ἀναπεποιημένως. Ibid. 3 εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ κυρίῳ non leg. hæc C. Har. Ibid. E 1. ἀστάχυς. ἀστάχυσι. Ita Cod. Har.

Pag. 398 D 3. ὡς αὐτό Cod. Har. εἶναι, καὶ ὁ.

Ibid. E 2. αὐτῷ C. Har. οὕτω. Ib. 4 ἄρτος Cod. Har. non leg.

Ibid. 6 πρεσβυτέροι Cod. Har. ἀποκαθαίροντι τοὺς ἡμαρτηκότας.

Pag. 399 c 3. συναναφέρεται Cod. Har. συναναφέρεται.

P. 400 ἀλλὰ μήν που καί φησιν Cod. Har. ψάλλει μήν που καὶ φησί. Ibid. B ἀμοιβὴν. ante vocem ἰσοστάσιον, ſcribit C. Har. Ibid. D 3 ὁρῶμεν C. Har. ἑώρωμεν.

Pag. 401 D. ἵνα Cod. Har. τίνα. Ibid. 8 τεθέρσευς C. Har. τεθάρσηκε.

Pag. 402 B 3. τὴν σάρκα Cod. Har. τὸ μέτρον. Ibid. c 3. καθίσταται Cod. Har. καθίσταται.

Pag. 403 A 5. οἰκεῖον Cod. Har. ἀναγκαῖον. Ibid. 9 νομοτεθήσεται Cod. Har. νομοτεθήσεται. Ibid. B 9 ἡμῶν Cod. Har. ἐμοῦ. Ibid. c 4 προσοίκεται C. Har. προσοικειοῦται. Ibid. 9 τὰ λοιπὰ C. Har. τῶν λοιπῶν.

Pag. 404 D. ὁδὸς cod. Har. ſubdit ἡμῖν. Ibid. 7 κατεμπεπτωκὼς C. Har. κατεμπεπτωκώς. Ibid. E 4 αὐθεντίας C. Har. αὐθεντίας. Ibid. 5 ἐρδυνῶντα Cod. Har. ἐρευνῶνται. Ibid. 6 αἰσιπτήματος παντελῶς Cod. Har. αἰσπίλματος ἔςαι παντελῶς.

Pag. 405 A 9. ὅθεν δέ σοι ὁ ἱλασμὸς ὅτι. non leg. hæc cod. Har. Ibi. B 3 καὶ τὸ ἐν ἡμῖν Cod. Har. καὶ πέρα τῆς ἐν ἡμῖν. Ibi. c. 3 δικαιοσύνην cod. Har. δικαίωσιν. Ibi. 10 ἁγιασμοῦ cod. Harl. ἁγιασμοῦ. Ibi. E 3 ἐδόμην C. Har. addit ἡμέραν. ἀπονίψοι cod. Har. ἀπονίψαιτο.

Pag. 406 C 10. τὴν ἐπιβολὴν cod. Har. τοῦ πάθους τὴν περιβολήν. Ibi. E 7. δικαίωσις Cod. Har. δικαιοσύνη.

Pag. 407 A. εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, non leg. cod. Har.

Ibid. C αὐθέντης Cod. Har. præponit αὐθέντης ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε καὶ πάλιν, quæ non hab. in noſt. Ibid. D 7 ὀλιγοψυχεῖν cod. Har. ὀλιγοψυχήσει.

Ibid. E 5 τοὺς θανατωθέντας, καὶ ἐδάκρυον τὸν λαὸν καὶ ἀπέθανεν ὁ. Cod. Har. leg. tantum καὶ ἀπέθανον.

Pag. 408 B 3. κινούμενοι Cod Har. κινούμενα. Ibid. 6 κατεςράτευον cod. Har. κατεςρατεύοντο. Ibid. c 5 ἀδιχήτως cod. Har. ἀδικήτως. Ibid. 8 ἐλεγχθῶσι cod. Har. ἠλέγχοντο. Ibi. D θρασεῖς cod. Har. σὺ θεοὶ. Et poſtea ſcribit, καὶ πολυλογίας, quæ non leg. noſtr. Ibid. 2 μικροψυχίαι Cod. Har. μικροψυχίας. Ibid. 4 ἐπηγγέλλοντο Cod. Har. ἐπαγγέλλονται. Ibid. χάριν Cod. Har. add. περὶ.

Pag. 409 A 3. κινητήρια Cod Har. μυστικά. Ibid. B 8 ἔρπει δὲ Cod. Har. addit λοιπόν. Ibid. C 1 πιθανῶς γὰρ Cod. Har. addit, καὶ ἡμεῖς. Ibid. 8 καθ' ἡμῶν Cod. Har. καθ' ἡμᾶς. Ibid. 9 διαφοραῖς Cod. Har. σκεψέσι. Ibid. D 6 θάνατον Cod. Har θανάτῳ. Ibid. E ἀπερχομένως.

Pag 410 A 1. ὑψώσαντι Cod. Har. ὑψώσαντι. Ibid. 9 ἐπ' αὐτοῦ Cod. Har. ἐπ' αὐτῷ. Ibid. 12 ἐξομολογήσηται cod. Har. addit τοῦ Θεοῦ.

P. 411 A 5. τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις Cod. Har. τοῖς προφήταις tantum.

Pag 412. σώζεται Cod. Har. ἐσώζετο. Ibid. B 2 δυςπραγίας Cod. Har. δυσπραγίας. Ibid. c 5 τάχα Cod. Har. ad. που. Ibid. 7 τοῦ χριστοῦ Cod. Har. non leg.

Pag. 414 A 3. καὶ αἵρεσιν Cod. Har. non legit. Ibid. c 6. μεταπεφοίτηκε cod. Har. μετακεχώρηκε.

P. 415 A 2. ῥίψονται cod. Har. ῥίψασθαι. Ibid. 6 ταῖς ἑαυτῶν κεφαλαῖς cod. Har. τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς. Ibid. c 2 τῶν αἰώνων. Ibid. D 5 μέσον Cod. Har μέσης. Ibid. E 5. ἐπιχειρημάτων Cod. Har. ἐγχειρημάτων. Ibid. 6 ἐπίλυσιν cod. Har. αἰτιάσαι. Ibid. 7 ἀπειθοῦντες Cod. Har. non legit.

P. 416 D 3. τίχεῖν cod. Har. ἰσχύν.

P. 417 A 4. πλεονεκτοῦσι Cod. Har. non leg. Ibid. δεσμοῖς cod. Har. δήμοις. Ibid. D 6 κτίσιν cod. Har. κτίσαντα. Ibid. 9 ἀληθοῦς cod. Har. καὶ ἀληθῶς.

P. 418 A 2. ἀποφοιτᾷν cod Har. præponit, ὅτι δὲ τῆς ἀρχαίας ἀκαθαρσίας ἀποφοιτᾷν. Ibid. 6 οὐ μοιχεύσεις Cod. Har. οὐ βλέψεις. Ibid. B 4 λελυτρωτο cod. Har. λελυτρωται. Ibid. c 8 διὰ τὸ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὶ τῶ, deſunt in cod. Har. Ibid. 9 λέγοντος cod. Har. λέγοντα. Ibid. D 2 νομοθέτης ὢν C. Har. νομοθετήσας. Ibid. E 8. κεκλημένοις Cod. Harl. ſubiungit, δῆλον δ' ὅτι, quæ non hic leg. Ibid. 9 πλημμελῆσθαι C. Har. πεπλανῆσθαι.

Pag. 419 A 2. τὸν παλαιὸν αὐθέντην Cod. Har. præponit, ἀποδυσαμένου. Ibid. 3. τῆς ἀπάτης Cod. Har. τῆς ἀρχῆς. Ibi. 4 τετηρηκότι cod. Har. τετιμηκότι, Ib. 5 πατρικὴν Cod Har. πεπυρωμένην. Ibi. c 5. δυσχόλως C. Har præponit οὐκ. Ibi. 8. ἀσπάζεται cod. Har. ἀσμένως ἀσπαζόμενος. Ibid. D 5 ἰδὼν C. Har. ἰδών.

P. 420 B 10. τοῦ πάθους cod. Har. τοῦ πεπονθότα. Ibid. c 7 καὶ θεῖος ἡμῖν μελῳδός.

Cod. Har. καὶ ὁ θεσπέσιος μελῳδὸς ἡμῶν.

Pag 421 E 3. ἦλθε Cod. Har. ἤλπισε. Ibid. 9 παρέβαλεν Cod. Har. παρεμβαλεν.

P. 422 A 3. εἰσπλεύσει Cod. Har. εἰσπλεύσεται. Ibid. 8 ἔσται Cod. Har. ἔστω. Ibid. B poſt vocem σάρκα C. Har. ſcribit κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ibid. 9 τοῦ σκότους Cod. Har addit τοῦ αἰωνίου πυρός. Ibid. B 7 ἀγωνιζόμενοι Cod. Har. καθαριζόμενοι. Ibid 10 ἁγίων C. Har. ἐθνῶν. Ibid. C 4 πεπλουτηκότες κάθαρσιν Cod. H. πεπλουτήκασι χάριν. Ibid. 6 τῶν ἁγίων ἀποδεδειγμένοι καὶ συμπολῖται C. Har. tantum συμπολῖται. Ibid. D 2 ἐμπεριβαλλομένοις C. Har. ἠρημωμένοις. Ibid. 5 ἔσται Cod. Har. ἔστω. Ibid. E. ἐχθρὸν Cod Har αὐτὸν ἐχθρόν. Ibid. E 7 τὸ διολισθεῖν C. Har. τὸ ὀλισθεῖν.

P. 424 A 2. αἰωρείτω Cod. Har ἀπωσάτω. Ibid. C. διαζωννύτω C. Har. διαζωσάτω. Ibid. 4 ὑποτύπωσιν Cod. Har. ὑποτυπώσει. Ibid. E. διεσμηγμένοις Cod. Har. ἀποσμηγμένοις.

Pag. 425 B 8. ἀνέγκλητον Cod. Har. ἀνόνητον. Ibid. E 8 σίδηρον Cod. Har. σιδήρεον.

Pag. 426 A 5. τὸν νόμον τοῦτον Cod. Har. addit σοφοὺς σφόδρα. Ibid. C 1. ἐν τούτοις cod. Har. ἐκείνοις. Ibid. 2 διεισόμεθα Cod. Har. διηγησόμεθα. Ibid. 6 ἰδίοις Cod. Har. omittit.

P. 427. παρεστήσατε Cod. Har. παρέστησε.

Pag 428 A 1. ποιήσῃς μοι Cod. Har. ποιῇς μοι. Ibid. 9 σφόδρα C. Har. μέγα. Ibid. C 6 ἐπιτήδει Cod. Har. ἐπίτηδ. Ibid. D 7 ὧδε γεγραφὼς C. Har. addit καὶ λέγων. Ibid. E 9 ἐφ' ἡμῶν αἰσθητικὴ χειρός C. Har. ἐφ' ἡμᾶς.

Pag. 429. μεθαρμόζεσθαι Cod. Har. μεθορίζεσθαι. Ibid. C 7. καλεῖσθαι C. Har. κεκλῆσθαι.

Pag. 430 A 9. ὁ τούτου δεσπότης Cod. Har. ὁ τῶν ὅλων δεσπότης.

Ibid. C 3. ἁπάσης κτίσεως Cod. Har. ἁπάσης ἔχθρας κτίσεως.

Ibid. E 2 τὰς ἄνω μονῆς Cod. Har. εἰς τὰς ἄνω μονάς. Ibid. 5. συναθλήσεται cod. Har. συναθλήσετε.

Pag. 439 D 1. νεανίσκους. Ibid. E 3. παρεμπορεύεσθαι cod. Har. παρεμπορεύειν.

Pag. 432 A 7. τὸ μηδὲν Cod. H. τὸ μηδένα. Ibid. B 9 ἀφῆκε καὶ ὀφειλήματα, καὶ αἰτῆκεν ἡμαρτηκότας, καὶ χρεωφειλέτας εἶναι Cod. Har. leg. ἀφῆκεν ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ἡμαρτηκόσι, καὶ χρεωφειλέταις οὖσι. Ibid. D 3 ἀνακαλλιώων Cod. Har. κατακαλλιώων. Ibid. 6. αἰσώρθησαν C. Har. ἐωσώρθησαν. Ibid. E 2. νόμον C. Har. οἱ μόνοι. Ibid. 5. μεταστοιχειῶν C. Har. addit σοφοὺς.

Pag. 433 A 4. ὑμῶν C. Har. ὑφ' ἡμῶν. Ibid. 5. ὑπὸ νόμου Cod Har. ὑπὸ νόμον. Ibid D 4. τὸ τυχὸν C. Har. τὸ ἄμεινον. Ibid. 7. συνεστάλη Cod. Har. συνέσταλται. Ibid. 8. πλαγίου Cod. Har. πλαγίων.

FINIS.

ARGVMENTA GLAPHYRORVM

S. CYRILLI ALEXANDRINI ARCHIEPISCOPI.

IN GENESIM LIBRORVM VII.

LIB. I. IN GENESIM.

ΟΤΙ διὰ πάσης τῆς Μωσέως γραφῆς, τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον αἰνιγματωδῶς σημαίνεται.

Περὶ τοῦ Κάϊν, καὶ τοῦ Ἄβελ.

Quòd per omnia Moyſis ſcripta myſterium Chriſti ſignificetur.

De Cain & Abel. *ad Geneſ. c.* 4.

LIB. II.

Περὶ τοῦ Νῶε, καὶ τῆς κιβωτοῦ.

Περὶ τῆς γυμνώσεως τοῦ Νῶε, καὶ Χάμ.

Περὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τοῦ Μελχισεδέκ.

De Noë & arca. *ad Geneſ. c.* 6. *&* 8.

De nudatione Noë, & de Cham. *ad Gen. c.* 9.

De Abraham & Melchiſedech. *ad Geneſ.* 14.

LIB. III.

Περὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τῆς ἐπαγγελίας τῆς κατὰ τὸν Ἰσαάκ, καὶ ὅτι δι' αὐτῶν προετυποῦτο τῆς πίστεως τὸ μυστήριον.

Περὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τοῦ Ἰσαάκ.

Περὶ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τῆς Ῥεβέκκας.

Περὶ τοῦ Ἡσαῦ, καὶ τοῦ Ἰακώβ, ὅτι εἰς τύπον τέθεινται τῶν δύο λαῶν, τοῦτε Ἰσραὴλ καὶ τοῦ διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ.

De Abraham, & de promiſſione per Iſaac, & quòd per ipſos præfiguratum ſit fidei myſterium. *ad Gen. c.* 15. 16 17. & 21.

De Abraham Iſaac *immolare parante. ad Geneſ. c.* 22.

De Iſaac & Rebecca, *vxore illi quæſita. Geneſ.* 24.

De Eſaü & Iacob, quòd ſint typus duorum populorum, Iſraelitici nimirum, & eius qui per fidem in Chriſtum. *ex Geneſ. c.* 25.

LIB. IV.

Περὶ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ. Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ.

De Iacob Patriarcha. *ad Geneſ. c.* 2 *&* 7 28.

Amplius de eodem. *ad c.* 29. 30.

†

LIB. V.

Περὶ τοῦ Ἰακώβ.

Ἔτι περὶ τοῦ Ἰακώβ.

Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ.

De Iacob *à ſocero Laban diſcedente.* Geneſ. 30. & 31. *De virga populea & nuclea, &c.*

Ampliùs de Iacob, *cum Eſau reconciliato.* Geneſ. 33.

Adhuc de eodem, *cum angelo luctante & claudicante.* Gen. 33. 34. 35.

LIB. VI.

Περὶ τοῦ Ἰωσήφ.

Περὶ τοῦ Ἰούδα, καὶ τῆς Θάμαρ.

Ἔτι περὶ τοῦ Ἰωσήφ.

Περὶ τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆ.

De Ioſeph *à fratribus vendito.* ad c. 37. Gen.

De Iuda & Thamar. *ad Geneſ. c.* 38.

Ampliùs de Ioſepho. *ad Geneſ. c.* 40. *&* 41.

De Ioſepho, & filiis eius Ephraim & Manaſſe. *ex Geneſ.* 48.

LIB. VII.

Περὶ τῆς εὐλογίας τῶν ιβʹ. πατριαρχῶν.

Περὶ τοῦ Ῥουβείμ.	Περὶ τῶν Συμεὼν καὶ Λευί.
Περὶ τοῦ Ἰούδα.	Περὶ τοῦ Ζαβουλών.
Περὶ τοῦ Ἰσαχάρ.	Περὶ τοῦ Δάν.
Περὶ τοῦ Γάδ.	Περὶ τοῦ Ἀσήρ.
Περὶ τοῦ Νεφθαλείμ.	Περὶ τοῦ Ἰωσήφ.
Περὶ τοῦ Βενιαμίν.	

De benedictione XII. Patriarcharum. *Geneſ.* 49.

De Ruben.	De Simeone & Leui.
De Iuda.	De Zabulon.
De Iſachar.	De Dan.
De Gad.	De Aſer.
De Nephthalim.	De Ioſeph.
De Beniamin.	

IN EXODVM.

LIBRI I.

Ἔτι περὶ Μωσέως.

Περὶ τῆς Μωσέως ὀπτασίας τῆς ἐν τῇ βάτῳ.

De natiuitate Moyſis Chriſto applicata.

Ampliùs de Moyſe. *Exodi* 1.

De viſione Moyſis in rubo. *Exodi* 2. *&* 3.

LIBRI II.

Περὶ τῆς θυσίας τοῦ ἀμνοῦ.
Περὶ τῆς ἀναθέσεως τῶν πρωτοτόκων.
Περὶ Μέῤῥας, καὶ τοῦ ξύλου παραδειχθέντος τῷ μακαρίῳ Μωσῇ.
Περὶ τοῦ μάννα καὶ τῆς ὀρτυγομήτρας.
Περὶ τῶν διὰ Μωσέως γεγονότων τριῶν σημείων.
De hoſtia agni. *Exod.* 12.
De conſecratione primogenitorum. *Exodi* 13.
De Merrha, & ligno quod oſtenſum eſt beato Moyſi. *Exodi* 15.
De manna, & coturnice. *Exodi* 16.
De tribus à Moyſe patratis admirandis. *Exodi* 3. *&* 4.

LIBRI III.

Περὶ τῆς παταχθείσης πέτρας.
Περὶ τῆς ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ καθόδου, καὶ τῆς παραστάσεως τοῦ Ἰσραήλ.
Περὶ τῆς εἰς τὸ ὄρος ἀνόδου Μωσέως καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ τῶν ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.
Περὶ μοσχοποιΐας Ἰσραήλ.
Περὶ τοῦ καλύμματος τοῦ ἐν τῷ προσώπῳ Μωσέως.

De petra percuſſa. *Exodi* 17. *& Num.* 20.
De Dei in montem Sina deſcenſu, & aſſiſtentia Iſraëlis. *Exodi* 19.
De aſcenſu Moyſis & Aaron in montem, item Nadab, Abiud, & ſeptuaginta de ſenioribus populi Iſraël. *Exodi* 24.
De vitulo quem conflauit Iſrael. *Exodi* 32.
De velamine in facie Moyſis. *Exodi* 34.

IN LEVITICVM.

Ὅτι Χριστοῦ τὸ πάθος σωτήριον.
Ὅτι τῆς μυστικῆς εὐλογίας ἐν μεθέξει γεγονότες, ἅγιοι καὶ ἱεροὶ πάντη καὶ πάντως ἐσόμεθα.
Περὶ τοῦ καθαρισμοῦ τῆς λέπρας.
Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς, ὅτι συνέβη πεσεῖν αὐτὴν ἐξ ἀπειθείας.
Περὶ τοῦ μὴ εἰσέρχεσθαι τὸν Ἀαρὼν διὰ παντὸς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων.

Quòd Chriſti paſſio ſit ſalutaris. *Leuit.* 2.
Quòd nos myſticæ benedictionis facti participes, omnino ac penitus ſancti diuiníque ſimus futuri. *Leuit.* 6. *&* 17.
De mundatione lepræ. *Leuit.* 14. *& Num.* 5.
De Iudæorum Synagoga, vt contumaciâ ſit lapſa. *ex Leuit.* 14. *Ieremia, Iſaia, Ezechiele,* &c.
De eo quòd Aaron non ſemper ingrediatur ſancta ſanctorum. *Leuit.* 16.

IN NVMEROS.

Περὶ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς.
Περὶ τῶν κατασκεψαμένων τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.
Ὅτι γέγονεν ἡμῖν ἄρτος ζωῆς ὁ Χριστός.
Περὶ τῆς δαμάλεως τῆς πυῤῥᾶς, τῆς κατακαείσης ἔξω τῆς παρεμβολῆς.
Περὶ τοῦ ὄφεως τοῦ χαλκοῦ.
De Chriſto, & Iudæorum Synagoga. *ex Num. 12. Oſeæ 7. Jerem. 13.* &c.
De iis qui explorarunt terram promiſſionis. *Num. 14. Deut. 1. Ioſue 14.*
Chriſtum nobis factum eſſe panem vitæ. *Num. 15.*
De vacca rufa extra caſtra combuſta. *Num. 19. c.*
De ſerpente æneo. *ad Num. c. 21. & Ioan. 3.*

JN DEVTERONOMIVM.

Περὶ τῆς νευρεγκοπουμένης δαμάλεως ἐν τῇ φάραγγι.
Περὶ τῆς αἰχμαλώτου γυναικὸς ξυρουμένης, καὶ ὀνυχιζομένης.
Περὶ τοῦ πολεμοῦντος πρὸς τοὺς ἐναντίους.
Περὶ τῶν λίθων κεκονιαμένων.
Περὶ ἐκλογῆς τοῦ Ἰησοῦ.
De vitula cuius nerui conciſi ſunt in valle. *Deut. 21.*
De muliere capta, raſa, & vnguibus præciſa. *Deuter. 21. v. 10.*
De eo qui contra hoſtes militat. *Deut. 23.*
De duodecim lapidibus albario illitis trans Iordanem. *ex Deuter. 27.*
De electione Ioſue. *Deuter. 31.*

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΓΕΝΕΣΙΝ ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

S. CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

GLAPHYRORVM IN GENESIM LIBER PRIMVS.

Quòd per omnia Moſis ſcripta myſterium CHRISTI *figuratè ſignificetur.* A

Ioan. 5. 39 SCRVTAMINI *Scripturas*, Iudaico populo Chriſtus inclamauit: non alia ratione ad vitam pertingere poſſe quoſdam manifeſtè dicens, niſi veluti theſaurum quendam effodientes legalem literam, abditam in ea margaritam, hoc eſt, Chriſtum peruestigent, in B

Coloſ. 2. 3. quo ſunt, [omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi,] iuxta beati Pauli vocem. De hac porro adeò veneranda admirandáque ſapientia ac ſcientia Salomon etiam alibi ait:

Ὅτι διὰ πάσης τῆς Μωσέως γραφῆς, τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον αἰνιγματωδῶς σημαίνεται.

ΕΡΕΥΝΑΤΕ τὰς γραφὰς, τοῖς Ἰουδαίων δήμοις προσαναπεφώνηκεν ὁ Χριστός· οὐχ ἑτέρως ἂν ἰσχύσαι τῆς αἰωνίας ζωῆς ἐφικέσθαι τινὰς, ἐναργέστατα λέγων, εἰ μὴ καθάπερ τινὰ θησαυρὸν ἀνορύττοντες τὸ γράμμα τὸ νομικὸν, τὸν ἐν αὐτῷ κεκρυμμένον περιεργάζοιντο μαργαρίτην, τουτέστι, Χριστὸν, ἐν ᾧ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως οἱ ἀπόκρυφοι, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. περὶ τῆς οὕτω σεπτῆς καὶ ἀξιαγάστου σοφίας ἤτοι γνώσεως, ἔφη που καὶ Σολομών·

ἐὰν ζητήσῃς αὐτὴν, ὥσπερ ἀργύριον, καὶ ὡς θησαυροὺς ἀνερευνήσῃς αὐτὴν, τότε συνήσεις φόβον κυρίου, καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ εὑρήσεις. γένοιτο δ' ἂν οὐδὲ τοῦ τοιοῦδε τὸ ἰσοστάσιον, παρά γε τοῖς τὴν ἀμώμητον ἐπαινοῦσι ζωὴν, καὶ κατορθοῦν ἡρημένοις τὰ πάντων ἄριστα καὶ ἐξαίρετα, καὶ φωτὸς τοῦ θείου τὸν οἰκεῖον ἀναπιμπλᾶσι νοῦν· δέχεται γὰρ δὴ τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις ἀκαταλήπτως ἐντρυφᾷν, καὶ λύχνον ὥσπερ τινὰ ποιεῖσθαι τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, κατὰ τὸν ἅγιον ψαλμῳδὸν διακεκραγότα τε καὶ λέγοντα· λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου. ἐκ σκοποῦ ἐπειδήπερ σαφῶς καὶ ἀναφανδὸν ζωῆς ἐστι τῆς αἰωνίου πρόξενον, καὶ ἁπάσης ἡμῖν εὐθυμίας ὁδὸς τὸ περιεργάζεσθαι φιλεῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον· φέρε δὴ πάλιν ἱδρῶτα προσθέντες τὸν ὀνησιφόρον, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, τὰ δι' ὧν ἂν ἡμῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον εὖ μάλα κατασημαίνοιτο, συναγείροιμί τε ἅμα, καὶ ὅπως ἂν ἕκαστον ἔννοιαν ἔχοι, διειπεῖν σπουδάσωμεν· ὡς ἂν γένοιτο τὰ πρὸς ἡμῶν εἰρημένα λεπτὰς ἔχοντα φαντασίας, ἔσθ' ὅτε τοῦ ἀληθεστέρου θεωρήματος, πρόφασις ἀγαθὴ τοῖς εὐμαθεστέροις, καὶ ἀναβασμοὶ τρόπον τινὰ, πρὸς τὴν ἀμείνονά τε καὶ ὑπερτάτω κειμένην ἀνακομίζοντες γνῶσιν. ἐκθησόμεθα δὲ χρησίμως, πρότερον μὲν, τὰ ἱστορικῶς πεπραγμένα· διασαφήσαντες δὲ τὰ τοιάδε συμμέτρως, καὶ οἱάπερ ἐκ τύπου καὶ σκιᾶς μεταπλάττοντες τὸ διήγημα, σαφῆ ποιησόμεθα τὴν ἀφήγησιν, ἀπονενευκότος ἡμῖν τοῦ λόγου πρὸς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ αὐτὸν ἔχοντος πέρας, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς, ὅτι τέλος νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός. Εἰ δέ πη γένοιτο καὶ ἀφαμαρτεῖν τῶν πρεπωδεστέρων ὡς ἐν ἰσχνότητι νοημάτων καὶ ἀσαφείᾳ πολλῇ, συγγνώμονας εἶναι προσήκει τοὺς ἐντευξομένους. ἰστέον δὲ δὴ, ὅτι περὶ τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας ἑπτακαίδεκα συνθέντες βιβλία, καὶ πολλὴν ἐν ἐκείνοις ἀθροίσαντες νοημάτων πληθύν· παρήκαμεν οἰκονομικῶς τῇ προκειμένῃ συγγραφῇ τὰ ἐντεταμένα κεφάλαια, καὶ ἀβασάνιστα τετηρήκαμεν· κἂν εἴ που συνέβη μνημονεῦσαί τινος ὡς ἐξ ἀναγκαίου λόγου. ἀρξόμεθα τοίνυν τῶν ἐπὶ τῇ γενέσει γλαφυρωτέρων· οὕτω τε λοιπὸν ἐφεξῆς τὰ πέντε Μωσέως δραμόντες βιβλία, περιεργασόμεθα

A [Si quæſieris eam, ſicut agentum, & ſicut theſauros ſcrutatus fueris eam, tunc intelliges timorem Domini, & ſcientiam Dei inuenies.] Prou. 2. Cui quidem rei nihil æquiparandum fuerit inculpatam vitam laudantibus, optimis præſtantiſſimiſque actionibus vacare volentibus, & mentem diuino lumine repletam habentibus: propterea quòd oporteat in iis, quæ de Deo ſcripta ſunt, indeſinenter ſeſe oblectare, ac veluti lucernam quandam ſacram Scripturam ſibi ſtatuere; iuxta Pſalmiſtam B clamantem, ac dicentem: [Lucerna pedibus meis lex tua, & lumen ſemitis meis.] Pſal. 118. 105. Cùm itaque manifeſtè apertéque accurata myſterii Chriſti inueſtigatio æternam vitam conciliet, & ad omnem rectam animi tranquillitatem nobis ſit via; age rurſus vtiliſſimum laborem adiicientes, ac præ aliis, etiam nobis ipſis, ea per quæ Chriſti myſterium quàm optimè nobis ſignificari poſſit, colligere pariter, C & quo pacto cuiuſque rei ſenſus ſeſe habeat, oratione perſequi contendamus; vt quæ à nobis inuenta dictáque ſunt, ſubtiles cogitationes habentia, nonnunquam veriorum contemplationum doctioribus bona ſint occaſio, & gradus quodammodo ad præſtantiorem, maximéque ſublimem illam ſcientiam euehentes. Exponemus itaque vtiliter, ea quæ hiſtoricè geſta ſunt, conuenientique eorum declaratione adhibita, & veluti ex typo atque vmbra narrationem transfor- D mantes, claram manifeſtámque eam efficiemus, tendente nobis oratione ad Chriſti myſterium, & ipſum habente finem: ſiquidem verum eſt, quòd [finis legis & prophetarum eſt Chriſtus. Si verò alicubi contingat, etiam aberrare ab iis quæ magis ſunt conſentanea, vtpote in tanta contemplationum ſubtilitate atque obſcuritate, æquum eſt, vt veniã apud lectorẽ inueniamus. Sciendum verò etiam hoc, quòd cùm *de Adoratione, & cultu in ſpiritu & veritate* XVII. E libros ſcripſerimus, multámque in illis contemplationum copiam complexi ſimus; capita huic operi inſerta certo conſilio prætermiſimus, & inexaminata reliquimus; tametſi interdum accidit, vt alicuius eorum neceſſaria de cauſa meminerimus. Ordiemur itaque ab iis quæ in *Geneſi* ſunt politiora & ſelectiora; atque ita deinceps ordine reliquos *Moſis* libros percurrentes, accuratè

inueſtigabimus, vnà cum his etiam ea A quæ ex alio Commentario ad ſcopum nobis propoſitum conducunt.

De Adam.

LEgis verè peritus & ſacratiſſimus Paulus, ſalutis per Chriſtum myſterium exploratiſſimum habens, ait,
Ephes.1.10. „ [Inſtaurationem in ipſo futuram omnium, quæ in cælo & quæ in terra ſunt,] in beneplacito ac voluntate B Dei Patris: vniuerſorum nimirum redintegrationem, corúmque quæ corrupta erant, ad priſtinum ſuum ſtatum reſtitutionem; [Anacephalæoſis ſiue inſtaurationis] nomine appellans. Meminerat enim, vti par eſt, Dei alibi per vocem Prophetarum di-
Esa.43.18 „ centis: [Ne memineritis priorum, & antiqua ne colligatis. Ecce, ego facio noua, quæ nunc orientur, & cognoſcetis ea.] Idcircò etiam ipſe, vtpote in diuinis ſermonibus enutritus, quæ nobis in his prædicta ſunt, finem iam C ſortita eſſe in Chriſto oſtendit, di-
2 Cor.5.17. Apoc.21.5. „ cens: [Quòd ſi quæ in Chriſto eſt noua creatura, vetera præterierunt; ecce facta ſunt omnia noua.] Reformati enim ſumus in Chriſto, & facti noua creatura: atque in ipſo, & quidem ſolo, nouum nomen adepti ſumus. Vocati enim ſumus Chriſti. Quamobrem idem diuinus Paulus
Gal.5.24. „ alibi rurſum de nobis ait: [Qui autem ſunt Chriſti Ieſu, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.] D Sancta enim eſt vita eorum qui in Chriſto viuunt, & carnalibus affectibus ſuperior, terrenáque immunditia vacua. Quòd autem aduenturum eſſet nobis nomen nouum, inditum nobis in Chriſto, manifeſtum fuerit, claman-
Apo.2.17 & 3.12. „ te Deo per vocem Sanctorum: [Seruientibus mihi vocabitur nomen nouum, quod benedicetur ſuper terram.] Benedicent enim Deum verum. Cùm itaque nemo, qui rectè ſentire velit, E dubitauerit, quòd noua facta ſint in Chriſto, quænam hæc antiquatio ſiue veterum abolitio ſit, age conſideremus; & cuiuſnam rei facta eſſe dicatur in melius inſtauratio; nimirum ex eo quod non omnino integrum erat, neque prorſus illæſum: aut ex eo, quod corruptum erat, atque à priore ſtatu incautè deſciuerat. Ita enim & quidem rectè admodum quónam nobis propoſiti ſermonis ſcopus tendat,

Tomus primus.

πρὸς αὐτοῖς, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἑτέρας γραφῆς τῷ προκειμένῳ χρήσιμα σκοπῷ.

Περὶ τοῦ Ἀδάμ.

Ὁ Νομομαθὴς ἀληθῶς καὶ ἱερώτατος Παῦλος, τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας ἐντετυχηκὼς τὸ μυστήριον, ἀνακεφαλαίωσιν ἐν αὐτῷ γενέσθαι φησὶ τῶν τε ἐν οὐρανῷ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν εὐδοκίᾳ τε καὶ θελήσει τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, τὴν τῶν ὅλων ἐπανόρθωσιν, καὶ τὴν εἰς ὅπερ ἦν ἐν ἀρχῇ ἀναφοίτησιν τῶν κατεφθαρμένων, τῷ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως σημαίνων ὀνόματι. διεμέμνητο γάρ που, κατά γε τὸ εἰκὸς, Θεοῦ λέγοντος διὰ φωνῆς προφητῶν· μὴ μνημονεύετε τὰ πρῶτα, καὶ τὰ ἀρχαῖα μὴ συλλογίζεσθε. ἰδοὺ ἐγὼ ποιῶ καινὰ, ἃ νῦν ἀνατελεῖ, καὶ γνώσεσθε αὐτά. τοιγάρτοι καὶ αὐτὸς ἅτε καὶ θείοις ἐντεθραμμένος λόγοις, τὴν ἐν τούτοις ἡμῖν προαγόρευσιν ἐκπεπερασμένην ἤδη πως ἐν Χριστῷ παρέδειξε λέγων, ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις, τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά. ἀνεστοιχειώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, καὶ γεγόναμεν καινὴ κτίσις. καὶ ἐν αὐτῷ δὴ καὶ μόνῳ τὸ καινὸν ὄνομα πεπλουτήκαμεν. κεκλήμεθα γὰρ Χριστοῦ. καὶ γοῦν πάλιν αὐτός που φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ ἡμῶν. οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. ἁγιοπρεπὴς γὰρ ὁ βίος τοῖς ἐν Χριστῷ, καὶ σαρκικῶν ἐπέκεινα παθῶν, καὶ γεώδους ἀκαθαρσίας. ὅτι δὲ ἔμελλεν ἥξειν ἐφ' ἡμᾶς τὸ καινὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἡμῖν ἐν Χριστῷ, σαφὲς ἂν γένοιτο, Θεοῦ διακεκραγότος διὰ φωνῆς ἁγίων· τοῖς δουλεύουσί μοι κληθήσεται ὄνομα καινὸν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. εὐλογήσουσι γὰρ τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινόν. οὐκοῦν ἐπειδήπερ οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις, ὀρθὰ καὶ εἰκότα φρονεῖν ᾑρημένος, ὅτι καινὰ γέγονεν ἐν Χριστῷ, φέρε, καταθρήσωμεν τὴν παλαίωσιν ἥτις ποτέ ἐστι, καὶ τίνος ἂν λέγοιτο γενέσθαι τυχὸν ἡ πρὸς ἄμεινον ἐπανόρθωσις, ὡς ἀπό γε τοῦ μὴ εἰς ἅπαν ἐρρῶσθαί τε καὶ ἀλωβήτως ἔχειν· ἤγουν ἀπὸ τοῦ κατεφθαρμένου, καὶ εἰς ὅπερ οὐκ ἦν ἐν ἀρχαῖς ἀδοκήτως ὑπενηνεγμένου. εἰδείη γὰρ ἂν ὧδέ τις καὶ μάλα ὀρθῶς, τὸ ὅποι περ ἂν ἡμῖν ὁ τοῦ προτεθέντος λόγου διατείνει σκοπὸς,

καὶ τὸ ἀμωμήτως ἔχον, ἐξοίχοιτο ἂν οὐδαμῶς. Ἐποίησεν ὁ τῶν ὅλων ἀριστοτέχνης Θεός, δυνάμει τῇ ἰδίᾳ τῇ πανтουργικῇ, τουτέστι, τῷ υἱῷ, πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν πρακτέων χρώμενος· γέγονε γὰρ δι' αὐτοῦ τὰ πάντα, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν. οὐρανόν τε καὶ γῆν καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐν ἀρχῇ διετεκτήνατο, καὶ πρὸς γένεσιν ἐκάλει, καίτοι μὴ ὄντα ποτέ. πῶς δὲ ἄρα, τυχὸν εἴ τις ἔροιτο, καὶ πόθεν, ἀκούσεται πρὸς ἡμῶν τὸ σοφὸν δὴ τοῦτο καὶ ἄριστον ἀληθῶς. (B) τίς ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; εἰ γὰρ δή τις ἕλοιτο τὰ τοιάδε διαμαθεῖν, ὅτι δεήσει πάντως αὐτῷ τοῦ νοῦ καὶ φρενός, κατά γε τὴν ἐν θεῷ νοουμένην, οὐκ ἀμφίλογον. ἀλλ' ὅτι μικρὰ τὰ ἐν ἡμῖν ἢ καὶ οὐδὲν ὅλως ὡς πρὸς Θεόν, σαφηνιεῖ δὲ λέγων αὐτός. οὐ γάρ εἰσιν αἱ βουλαί μου, ὡς αἱ βουλαὶ ὑμῶν. οὐδὲ ὥσπερ αἱ ὁδοὶ ὑμῶν, αἱ ὁδοί μου. ἀλλ' ὡς ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτως ἀπέχει ἡ ὁδός μου ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑμῶν, καὶ τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς διανοίας μου. (C) αἰρέσθω δὴ οὖν ὡς περιττὴ καὶ οὐδαμόθεν ἁλώσιμος, ἡ περὶ τούτων βάσανος. δημιουργεῖ γὰρ ὡς οἶδε, καὶ ὅπως ἂν δύναιτο Θεός. ἐκπεποιημένων δὲ οὖν οὐρανοῦ καὶ γῆς ἐν ἀρχαῖς, εἶτα τοῦ τῶν ὑδάτων πλήθους εἰς ἕνα χῶρον συνεσταλμένης, εἶχεν γὰρ ἦν ἀνάγκη τῷ λέγοντι, συναχθήτω τὸ ὕδωρ εἰς συναγωγὴν μίαν· ἐξεκαλύπτετο μὲν ἡ γῆ, πόαις δὲ (D) ταῖς οὕτω πολυειδέσι πανταχοῦ ἐνηνθίζετο, καὶ ἦν ἀσυνήθως εὐπρεμνοτάτη ξύλων ἐγκάρπων λαχοῦσα γένεσιν. ἡλίου δὲ καὶ σελήνης ἐφαίνοντο κύκλοι, καὶ νόμος ἦν ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ βραβεύων ἑκάστῳ τὸ τῆς ἀρχῆς μέτρον. τετάχατο γάρ, ὁ μὲν εἰς ἡμέραν καὶ αὐγάς· ἡ δὲ εἰς νύκτα καὶ σκότος· καὶ αὐτὸς δὲ τοῖς ἄστροις ὁ σύμπας ἡμῖν οὐρανὸς κατερραίνετο. καὶ μὴν καὶ ἐφ' ὅτῳ γεγόνασιν, ἐθεσμοθέτει λέγων. καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιρούς, καὶ εἰς ἡμέ- (E) ρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς, καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. ἐπειδὴ δὲ ζωὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ τῶν ὅλων δημιουργός, καὶ αὐτὴν τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν μητέρα νηκτῶν καὶ τῶν εἰς ἀέρα πτηνῶν εἰργάζετο. γῆν δὲ δὴ πάλιν ἐκέλευε τὴν κτηνῶν πολύμορφον ἐκδοῦναι φύσιν, καὶ θηρῶν ἀγρίων ἀτίθασσα γένη. καὶ ἀμελλητὶ τὸ δοκοῦν καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐξεπεραίνετο. ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πεποιημένων Λόγος ἦν ὁ δημιουργός, καὶ

A intelligitur, nulláque ratione verus ſenſus nos fugerit. Optimus itaque omnium opifex Deus propria ſua potentia omnium effectrice, hoc eſt, Filio, ad quamcunque rem agendam vſus [omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil,] cælum ac terram, & quidem ante alia initio creauit, & ad ortum vocauit, cùm alioqui nunquam extitiſſent. Si autem forſan quis dicat, Quo pacto, & vnde; audiet à nobis ſapiens hoc optimúmque B reuera: [Quis cognouit mentem Domini? aut quis conſiliarius eius fuit?] Si enim quis huiuſmodi res inquirere velit, dubium non eſt, quin ei intellectus & mens, ſi cum Deo conferas, ſint defutura. Quòd autem puſilla, aut nihil prorſus ſint noſtra ad Deum collata, ipſemet declarat, dicens: [Non enim ſunt conſilia mea, ſicut conſilia veſtra: neque ſicut ſemitæ veſtræ, viæ meæ: ſed quemadmodum diſtat cælum à terra, ita diſtat via mea à viis veſtris, & C cogitationes veſtræ à cogitatione mea.] Valeat itaque tanquam ſuperflua, quæque concipi non poteſt, harum rerum indagatio. Creat enim ſicut nouit, & vt potens eſt Deus. Creatis itaque initio cælo & terra, ac deinde aquatum multitudine in vnum locum contracta; neceſſe enim erat parêre dicenti: [Congregetur aqua in congregationem vnam,] detecta quidem D eſt terra; tantáque herbarum varietate effloruit, atque inuſitato tunc more fructiferarum arborum fœtus ex ſe dedit. Solis autem & Lunæ orbes apparuerunt, diuináque lex vnicuique initii ſui modum diſpertiebatur. Conſtitutus enim eſt ille quidem in diem ac ſplendorem; hæc autem in noctem & tenebras; ipſum verò etiam cælum totum ſtellis inſignitum eſt. In quem porro vſum factæ ſint, docuit, dicens: [Et ſint in ſigna, & in tempora, & in E dies, & in annos: & ſint in illuminationem in firmamento cæli, vt luceant ſuper terram,] Cùm verò vita naturaliter ſit omnium Opifex, ipſam etiam aquarum naturam, matrem natatilium, & volucrum aërem permeantium, operatus eſt. Terram verò rurſum iuſſit multiformem iumentorum naturam edere, & ferorum animalium indomita genera, promptiſſiméque quidquid ipſi placuit, ſupráque omnem intellectum effecit. Vniuſcuiuſque enim rei quam fecit, Verbum opifex fuit,

Ioan. 1.
Rom. 11. 34.
Eſai. 55.
Geneſ. 1. 9.
Geneſ. 1. 14.

ſolúſque nutus iis ortum præbuit. A Cùm verò rerum creatarum ornatus ac pulchritudo, etiam vniuerſorum Opifici placeret, poſtremò ad eius, cuius cauſa hæc facta erant, creationem ſe contulit, hominis, inquam. Oportebat enim, oportebat, omnium creatorem, bonum ſua natura exiſtentem, ac potiùs ipſum Bonum, id quod eſt, etiam à nobis cognoſci. Oportebat terram refertam eſſe iis, qui ipſum glorificare noſſent, & ex concinnitate creaturarum, B Creatoris gloriam intueri. Nam, vt Iſaias propheta ait: [Non in vanum fecisti eam, terram nimirum; ſed vt habitaretur.] Neceſſe igitur erat animal in ipſa formari, ratione præditum, oſtenſis priùs ipſi omnibus, quæ ad delectationem facerent, quæque, vt rectè facta viderentur, perſuaderent. Idcircò præmonſtrato in decenti ornatu cælo ac terra, & quæ in iis ſunt, hominis creationem eſt aggreſſus, cuius ortum antiquiùs men- C te conceperat; tametſi omnem aliam creaturam ex tempore verbo ac proprio ſermone formarat, vt Deus. Cùm autem homo animal ſit reuera pulchrum Deóque ſimillimum, ne videretur ſupremæ gloriæ ſimulachrum, eodem formationis modo, quo aliæ creaturæ quæ tales non ſunt, conſtare; deliberatione, manualique, vt ita dicam, operatione eius ſtructuram eſt dignatus. Formato enim ex terra ſimulacro, animal ratione D præditum illud effecit: atque vt propriæ naturæ rationem ſuperaret, corruptionis experte ac viuificante ſpiritu ſtatim inſigniuit. Scriptum eſt enim: [Et inſufflauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem.] Deinde paradiſo ac deliciis donauit, & in omnia, quæ in terra ſunt, imperium ei tribuit; natatilibúſque ſimul & volucribus præfecit: quin & ferorum animalium armenta, nec non ea, quæ E venenoſa ſunt, ſimul cum aliis ipſi ſubiecit. Quòd autem conueniat timeri hominem, naturalibus legibus perſuaſit. Erat itaque ſupremæ gloriæ ſimulacrum, & diuinæ poteſtatis imago ſuper terram, homo. Cùm verò oporteret eum qui in tanta gloria atque deliciis erat conſtitutus, intelligere, ſe habere Deum præfectum, Regémque, ac Dominum; ne nimia proſperitate elatus, fa-

Genes. 2. 7.

Tomus primus.

A νεῦμα μόνον ἡ γένεσις. αὐξανούσης δὲ καὶ αὐτῷ τῷ τῶν ὅλων τεχνίτῃ τῆς ἐν τοῖς γεγονόσιν εὐκοσμίας, σκέψις εἰσῄει λοιπὸν ἑτέρα τὸν, δι' ὃν ἐκεῖνα παρήχθη πρὸς ὕπαρξιν, τελευταῖον εἰσφέρουσα, φημὶ δὲ τὸν ἄνθρωπον. ἔδει γὰρ ἔδει τὸν τῶν ὅλων δημιουργὸν ἀγαθὸν ὄντα κατὰ φύσιν, μᾶλλον δὲ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν τοῦθ' ὅπερ ἐστί, καὶ πρὸς ἡμῶν γινώσκεσθαι. ἔδει πλήρη γενέσθαι τὴν γῆν τῶν εἰδότων δοξολο- B γεῖν, καὶ ἀπὸ καλλονῆς κτισμάτων, καθὰ γέγραπται, τὴν τοῦ δεδημιουργηκότος κατασκέπτεσθαι δόξαν. ὡς γὰρ ὁ προφήτης φησὶν Ἡσαΐας, οὐκ εἰς κενὸν ἐποίησας αὐτήν, δηλονότι τὴν γῆν· ἀλλ' εἰς τὸ κατοικεῖσθαι. ἦν οὖν ἀναγκαῖον, ζῶον ἐν αὐτῇ πλάττεσθαι λογικόν, προαναδειχθέντων αὐτῷ τῶν ὅσα ἐστὶ τελοῦντα πρὸς τέρψιν, καὶ πρός γε εὖ πεποιῆσθαι δοκεῖν. ταύτῃ τοι προαναφήνας ἐν κόσμῳ τῷ δέοντι γῆν τε καὶ οὐρανόν, καὶ τὰ ἐν αὐ- C τοῖς, ἐπὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου κεχώρηκε κατασκευήν· οὗ τῆς γενέσεως πρεσβυτέραν ἐποιεῖτο τὴν σκέψιν· καί τοι τὴν ἄλλην ἅπασαν κτίσιν ἀποσχεδιάζων ῥήματι, καὶ τῷ ἰδίῳ λόγῳ συνιστὰς ὡς Θεός. ἐπειδὴ δέ ἐστιν ἄνθρωπος ζῶον ἀληθῶς εὐφυὲς καὶ θεοειδέστατον· ὡς ἂν μὴ δοκῇ τῆς ἀνωτάτω δόξης τὸ μίμημα, τὴν ἴσην εἰς ποίησιν τοῖς οὐχ ὧδε ἔχουσι λαχεῖν, καὶ προβουλίοις ἐτίμα καὶ αὐτουργίᾳ τὸ τέχνημα. ἄγαλμα δὲ διαπλάσας ἐκ γῆς, ζῶον αὐτὸ λογι- D κὸν ἀποτελεῖ· καὶ ἵνα τοὺς τῆς ἰδίας φύσεως ἀνατρέχοι λόγους, ἄφθαρτον, ζωοποιὸν εὐθὺς ἐνεχάραττε πνεῦμα· γέγραπται γάρ, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. εἶτα παραδείσου καὶ τρυφῆς ἠξίου, καὶ τὸ κατὰ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς αὐτῷ προσνενέμηκε κράτος. νηκτοῖς ἐπέστησε καὶ πτηνοῖς ἡγούμενον· καὶ ἀγέλας μὲν ἀγρίων αὐτῷ κατεζεύγνυ θηρῶν. E ὑπέστρωννυ δὲ καὶ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ τῶν ἰοβόλων τὰ γένη. ἐκδεδιέναι δὲ ὅτι προσήκει τὸν ἄνθρωπον, φυσικοῖς ἐκέλευσεν ἀναπείθειν νόμοις. ἦν οὖν ἄρα τῆς ἀνωτάτω δόξης τὸ ἐκμαγεῖον, καὶ θεοπρεποῦς ἐξουσίας εἰκὼν ἐπὶ γῆς, ὁ ἄνθρωπος. ἐπειδὴ δὲ τὸν εἰς τοῦτο ἥκοντα λοιπὸν εὐκλείας καὶ τρυφῆς, δεδιέναι δή που πάντως ἐχρῆν, ὅτι Θεὸν ἔχει τὸν ἐφεστηκότα, βασιλέα τε καὶ κύριον· ἵνα μὴ ταῖς ἄγαν εὐημερίαις ἐποι-

μήποτε διολισθήσῃ εἰς τὸ οἴεσθαι τυχὸν ἀπηλλάχθαι, καὶ ἐξουσίας καὶ τῆς τοῦ κρατοῦντος ὑπεροχῆς, νόμον εὐθὺς ἐδίδου, καὶ ταῖς παραβάσεσιν ἐποιεῖτο γείτονα τὴν κολάζουσαν ἀπειλήν. ἁμαρτίας μὲν γάρ, οὔπω τις ἦν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ τρόπος, ἑνὸς ὄντος καὶ μόνου. ἵνα δὲ γένοιτο καὶ ὑπὸ νόμον, ἐπενοεῖτο τις αὐτῷ καὶ φυλακῆς τρόπος· ἀπὸ γὰρ παντὸς ξύλου, φησί, τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φάγῃ. ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ. ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. Εἶτα μιᾶς τῶν Ἀδὰμ παραιρεθείσης πλευρᾶς, τὸ γύναιον δὲ πλάττεται, καὶ πρὸς παίδων γονὴν ὑπηρετῆσον αὐτῷ, καὶ συμβιωτεῦσον ὡς ὁμογενές, καὶ δὴ καὶ συνδιαιτώμενον ἐν ἁπλότητι διετέλει. ἐπειδὴ δὲ ταῖς τοῦ διαβόλου περιελήφθη συκοφαντίαις πρὸς παράβασιν, καὶ τὸ ἀπόρρητον τῶν ξύλων ἐδώδιμον ἐποιήσατο· συγκατώλισθε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ προπάτωρ Ἀδάμ, ἡ φύσις εὐθὺς θανάτῳ κατεδικάζετο. καὶ τῷ μὲν γυναίῳ τό, ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα. τῷ δὲ Ἀδάμ, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου, προσεφώνει Θεός. καὶ πρός γε δὴ τούτοις, τῶν πολυευκτῶν καὶ ἐν ἀρχαῖς ἐνδιαιτημάτων καὶ τῆς τοῦ παραδείσου τρυφῆς ἐξεπέμποντο. γυμνοὶ δὲ ὅτι καὶ ἀνείμονες, καὶ ἐν χρείᾳ λοιπὸν ἐσθημάτων ὄντες, τότε δὴ μόλις ἐμάνθανον, καὶ χιτῶνες ἦσαν αὐτοῖς πρὸς τοῦτο δερμάτινοι, Θεοῦ κατοικτείραντος· καὶ γῆν ἐπεγράφοντο μητέρα, καὶ τοῖς τῆς φθορᾶς ὑπεφέροντο λίνοις, ἐλελοίπει δὲ οἶμαι παντελῶς οὐδὲν τῶν εἰς ἐσχάτην ταλαιπωρίαν αὐτοῖς. ἀλλὰ τί δῆτα φήσειεν ἂν οἶμαί τις, εἰ πρὸς τοσαύτην ἔμελλεν ἀθλιότητα κατοιχήσεσθαι γεγονὼς ὁ ἄνθρωπος, πῶς οὐκ ἄμεινον αὐτῷ παρὰ πολὺ νοοῖτ' ἂν εἰκότως τὸ μὴ ὑπάρχειν αὐτόν; λαμπρὸν δὲ οὕτως καὶ ἀξιάγαστον ἀποτελεῖ τὸν οὐκ εἰς μακρὰν ἐσόμενον οἰκτρὸν καὶ ἐλεεινόν, καὶ ἐν ἀρᾷ καὶ δίκῃ. ἠγνόει μὲν οὖν ἥκιστά γε τὸ μέλλον Θεὸς ὢν κατὰ φύσιν ὁ δημιουργός. ἐπειδὴ δὲ εἰδὼς εἰργάζετο, πῶς οὐκ ἀδικήσας μᾶλλον ἢ γενναίως ὀνήσας ἁλώσεται; εἴπερ ἐστὶν ἄμεινον ἀληθῶς τοῖς ἐσομένοις ἀθλίως τὸ μηδόλως ἐλθεῖν εἰς γένεσιν, κατά γε τὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνήν, ἣν ἐπὶ τῷ προδότῃ λελάληκε μαθητῇ· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. πρὸς

A cillimè in eam cogitationem laberetur, vt ſe ab eius, qui imperium tenet, poteſtate liberum eſſe exiſtimaret, legem ſtatim dedit, & tranſgreſſionibus minas vindices adiecit. Peccandi enim nulla adhuc erat in terris, vno exiſtente ac ſolo, ratio. Vt autem fieret etiam ſub lege, excogitata eſt ipſi mandati obſeruandi ratio: [Ex omni enim, inquit, ligno quod in paradiſo eſt (Gen. 2. 17.)
B comedes. Ex ligno verò cognoſcendi bonum & malum, non comederis ex eo. Qua autem die comederitis ex eo, morte moriemini. Deinde acceptâ vnâ coſtarum Adami mulier formatur, quæ ipſi ad ſobolem gignendam inſeruiret, ipſique conuiueret, veluti eiuſdem generis, & in eadem cum eo ſimplicitate degeret. Poſtquam verò diaboli circumuentione ad trangreſſionem pellectus eſt, & decerptum è vetita arbore fructum comedit; lapſus au-
C tem vnà eſt primus parens Adam, natura ſtatim morte damnata eſt. Et mulieri quidem: [Paries in doloribus filios;] (Gen. 3. 16.) Adæ verò: [Maledicta terra in operibus tuis,] Deus acclamauit. Præterea iucundiſſimis illis, quibus initio fruebantur, voluptuoſiſſimiſque locis, & paradiſi deliciis, ſunt eiecti. Cùm verò nudi ac ſine amictu eſſent, veſtibúſque deinceps in-
D digerent, tunc demum cognouerunt. Tunicæ porrò erant ipſis pelliceæ, commiſerante Deo: & terram matris titulo inſigniuerunt, interituſque retia incurrerunt, ac nihil planè ipſis ad extremam calamitatem defuit. Cæterùm dicat quis, vt arbitror, Si futurum erat, vt ad tantam miſeriam homo factus prolaberetur, quo pacto non multo ſatius meritò iudicandum ſit, ipſum non exiſtere? Splendidum verò adeò atque ad-
E mirabilem conſtituit eum, qui haud multò pòſt eſſet futurus miſerabilis, execrationique & pœnæ obnoxius. Atqui nequaquam ignarus erat futurorum Deus, natura exiſtens creator: Cùm vero prudens ac ſciens operatus fuerit, quo pacto non nocuiſſe potiùs quàm iuuiſſe deprehendetur? ſi modò ſatius reuera eſt iis, qui miſeri futuri ſint, non naſci potiùs? iuxta ipſius Saluatoris vocem, quam de proditore diſcipulo dixit: [Bonum erat ei, ſi non natus eſſet homo ille.] (Matth. 26.) Ad

hoc verò reſponderim, damnoſum imprimis, ſummæque veſaniæ proximum, aut potiùs quauis veſania maius eſſe, Dei conſilia, tanquam non recta, inſimulare: & ſupremam illam naturam; aut recti curam fortaſſe non habere, exiſtimare: aut alioqui putare ipſam, in iis quæ rebus noſtris maximè conueniunt atque expediunt, falli & decipi: at potius par eſt, ſummam conſiliorum actionúmque perfectionem ipſi tribuentes, longè ab eo abeſſe, vt vltra quàm ſapere non oportet, ſapiamus; anxiamque horum inueſtigationem, quæ culpa non vacat, prætermittere. Ad hæc autem etiam illud, vt arbitror, animaduertere oportet: verùm iis, qui & eſſe, & bene eſſe adepti ſunt, ſatius ſit ortos non eſſe; an verò exiſtere, & creatoris benignitatem conſequi; ſiquidem nemo, mea quidem ſententia, dubitauerit. Quemadmodum enim iis, quorum miſera conditio eſt futura, ſi ad ortum ducantur, ſatius meritò expetibilíſque fuerit, ſi id non conſequantur: eadem planè ratione, iis qui nequaquam ita affecti fuerint, pulchra laudabiliſque res ſit, exiſtere ac viuere. Quid igitur? obſecro. Oportere enim cenſeo ſermonem hac de re, etiam ad ea, quæ longè ſuperiora nobis ſunt, traduci: ad beatos, inquam, rurſus Angelos. Facti enim ſunt à Deo, & à non eſſe ad eſſe ſunt vocati Angeli & Archangeli, Throni ac Poteſtates, Virtutes & Principatus, aliáque his adhuc ſuperiora, Seraphim. Acceſus autem eſt etiam in iis, quæ exiſtunt, draco apoſtata, aliæque cum eo prauæ poteſtates: & erant vnà cum aliis ſanctis atque rationalibus creaturis, ſupernas manſiones implentes, excellentes in gloria, longè præſtantiore & incomparabiliter ſublimiore, quàm noſtra eſt, conditione præditi: vnde dictum eſt alibi à Deo: [Poſt Cherubim poſui te.] Cæterùm firmam quidem ac ſtabilem ſuam gloriam habent ſancta Cherubim, propriámque dignitatem inconcuſſam tuentur: & mille millia ſeruiunt Deo, ac totidem myriades aſtiterunt ei. Lapſus autem eſt cum aliis Satanas, ſuáque gloria priuatus. Cùm itaque à propria ſua dignitate defecturus eſſet, ſua ſponte ad offendendum Deum conuerſus, effecit, vt à creatione, ſanctorum, inquam, angelorum, vniuerſorum Opifex deſiſteret:

3.Reg.6. v.25.&27

Dan.7.10

A δὴ τὰ τοιαῦτα φαίην ἄν, ὅτι σφαλερὸν ἄγαν καὶ τῆς εἰς λῆξιν ἡκούσης ἐμβροντησίας ἐγγύς, μᾶλλον δὲ εἴσω τε καὶ ἐπέκεινα πολὺ, τὸ τοῖς θείοις σκέμμασιν ὡς οὐκ ὀρθῶς γεγονόσιν ἐπιτιμᾶν· καὶ τὴν ἀνωτάτω φύσιν, ἢ τοῦ πρέποντος ἀλογῆσαι τυχὸν, ἢ γοῦν οἴεσθαι διαμαρτεῖν τοῦ χρησίμου τε καὶ ἐν ἀμείνοσιν ὡς ἔν γε τοῖς καθ' ἡμᾶς· πρέποι δ' ἂν μᾶλλον ἐν ταῖς βουλαῖς καὶ πράγμασι τὸ ἀμωμήτως ἔχον, ἀπονέμοντας αὐτῇ, παραιτεῖσθαι τὸ φρονεῖν ὑπὲρ ὃ δεῖ φρονεῖν, καὶ τὸ περίεργον ἐν τούτοις οὐκ ἀνεπίπληκτον ἐᾶν. B καὶ πρός γε δὴ τούτῳ κἀκεῖνο οἶμαί που καταλογίζεσθαι χρή· πότερον τοῖς τὸ εἶναι μετὰ τοῦ εὖ εἶναι λαχοῦσιν, ἄμεινον δή που τὸ μὴ ἐλθεῖν εἰς γένεσιν, ἤγουν τὸ ὑπάρξαι, καὶ τῆς τοῦ δημιουργοῦ μεταλαχεῖν ἡμερότητος· ἀλλ' οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις, καθάπερ ἐγῷμαι. ὥσπερ γὰρ τοῖς ἐσομένοις ἀθλίως εἰ παρενεχθεῖεν εἰς γένεσιν, τὸ μὴ τούτου τυχεῖν νοοῖτ' ἂν εἰκότως ἄμεινόν τε καὶ αἱρετώτερον· C κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον καὶ τοῖς ὡς ἥκιστα διακεισομένοις χρῆμα καλόν τε καὶ ἀξιόληπτον τὸ ἐν ὑπάρξει γενέσθαι καὶ ζῆν. τί οὖν, εἰπέ μοι; χρείαν γὰρ ἔγωγέ φημι τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον ἀναβιβάζεσθαι πρὸς ἡμῶν, καὶ εἰς τὰ πολὺ λίαν τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπέκεινα· φημὶ δὲ δὴ πάλιν τοὺς μακαρίους ἀγγέλους. πεποίηνται δὲ δὴ παρὰ Θεοῦ. καὶ τὴν ἐξ οὐκ ὄντων ἔχουσιν εἰς τὸ εἶναι πρόοδον ἄγγελοί τε καὶ ἀρχάγγελοι, θρόνοι τε καὶ ἐξουσίαι, D δυνάμεις καὶ ἀρχαί, καὶ αὐτὰ δὲ πρὸς τούτοις τὰ ἀνώτατα Σεραφίμ. ἐτέλει δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς γεγονόσιν ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης, καὶ αἱ σὺν αὐτῷ δυνάμεις αἱ πονηραὶ, καὶ ἦσαν ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις καὶ λογικοῖς κτίσμασι, τὰς ἄνω πληροῦντες μονὰς, διαπρέποντες ἐν δόξῃ, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς πολὺ δὴ λίαν ἐν ἀμείνοσι, καὶ ἀσύγκριτον ἔχοντες τὴν ὑπεροχήν. καὶ γοῦν εἴρηταί που παρὰ Θεοῦ, μετὰ τῶν Χερουβὶμ τέθεικά σε. ἀλλ' ἐρηρεισμένην μὲν E ἔχουσι τὴν δόξαν τὰ ἅγια Χερουβὶμ, καὶ σώζει βεβαίως τὴν οἰκείαν ἀρχήν. καὶ χίλιαί τε χιλιάδες λειτουργοῦσι Θεῷ, καὶ μύριαι μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ. κατώλισθε δὲ μεθ' ἑτέρων ὁ Σατανᾶς, καὶ τῆς οἰκείας δόξης ἐστέρηται. ἀφ' οὗ ἐπειδήπερ ἀπολιπεῖν ἔμελλε τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ἐθελοντὴς διανεύσας ἐπὶ τὸ προσκρούειν Θεῷ· ὄκνον εἰσδέχεσθαι τὸν ἐπὶ τῇ ποιήσει φημὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τὸν τῶν ὅλων ἐδέησε δημιουργόν.

καὶ τὴν οὕτω λαμπρὰν καὶ ἀξιάγαστον ἀποσείσασθαι κτίσιν. εἶτα πῶς οὐκ ἂν ἠδικῆσθαι δόξειεν, εἰ μὴ παρήχθη πρὸς γένεσιν ἡ παρεστῶσά τε εἰς δεῦρο καὶ λειτουργοῦσα πληθύς· καὶ Θεῷ τῷ πεκτημένῳ τηροῦσα τὸ γνήσιον, καὶ τὸ εἰς λήθην ἐλθεῖν τῆς ἰδίας ἀρχῆς οὐκ ἀνεχομένη παθεῖν; τί γὰρ, εἰπέ μοι, τὸ σφόδρα λυποῦν, εἰ διημαρτήκασί τινες ἐξ ὑπερφανίας τοῦ εὖ εἶναι τυχεῖν; ἀλλ' οἵγε τούτων ἀμείνους, ἑστᾶσι μετὰ Θεοῦ, καὶ τῆς ἡμερότητος αὐτοῦ πλουσίως ἀναπιμπλάμενοι μακραῖς τε καὶ ἀκαταλήκτοις δοξολογίαις καταγεραίρουσι. καὶ περὶ αὐτῶν, οἶμαί που, φησὶν ὁ μακάριος Δαβίδ· μακάριοι πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σου, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰνέσουσί σε. ἔχοντος δὲ ὧδε τοῦ περὶ τούτων λόγου, φέρε καθέντες τὸν βάσανον καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς αὖθις, ἐκεῖνο διασκεψώμεθα. πεποίητο μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐν ἀρχαῖς τῶν ἰδίων θελημάτων τὰς ἡνίας πεπιστευμένος, καὶ τὴν ἐφ' ὅπερ ἂν ἕλοιτο ῥοπὴν ἀνειμένην ἔχων. ἐλεύθερον γὰρ τὸ θεῖον πρὸς ὃ καὶ μεμόρφωτο. ὧδε δὲ ἦν, οἶμαι, καὶ οὐχ ἑτέρως κεκτῆσθαι τὸ ἀξιάγαστον, εἰ ἐθελοντὴς ὁρῷτο τῆς ἀρετῆς ἐργάτης, καὶ γνώμης ἔχων καρπὸν, τὸ ἐν ἔργοις εἰλικρινὲς, οὐκ ἀνάγκης ὥσπερ ἀποτέλεσμα φυσικῆς, οὐκ ἐφιείσης ὅλως ἔξω φέρεσθαι τοῦ καλοῦ, κἂν εἰ δρᾶν ἕλοιτο τὸ μὴ οὕτως ἔχον. οὐκοῦν ἀνεῖτο μὲν ἐν ἀρχαῖς ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς πρακτέοις ἀνειμένην τε καὶ ἄφετον τῆς διανοίας ῥοπήν· ἀλλὰ τοῖς τοῦ δράκοντος φενακισμοῖς, ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν, ἀσυνέτως παρεκομίζετο, καὶ δι' οὐδενὸς ἐποιεῖτο λόγου τὴν παράβασιν. ταύτῃ τοι κατεδικάζετο θανάτῳ καὶ φθορᾷ, προορῶντος, οἶμαι, Θεοῦ τὸ ὡς ἔν γε τῷ συμβεβηκότι λυσιτελέστερον. διανενευκὼς γὰρ ἅπαξ εἰς ἁμαρτίαν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀρρωστούσης αὐτῷ τῆς φύσεως τὴν εἰς τὰ φαῦλα ῥοπὴν, ἐν ἴσῳ που τάχα τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, διηνεκὲς ἐπὶ γῆς κατεφωρᾶτο κακόν. ἐπενοεῖτο τοίνυν χρησίμως ὁ τῆς σαρκὸς θάνατος, οὐκ εἰς ὄλεθρον ὁλοτελῆ παραπέμπων τὸ ζῶον· εἰς καινουργίαν δὲ μᾶλλον, καὶ ἵν' οὕτως εἴπωμεν, εἰς ἀνασκευὴν οἷά τι σκεῦος συντεθλασμένον κατὰ καιροὺς ἐφυλάττετο. ὅτι μὲν γὰρ συμβήσεται μεταξὺ τῷ ζώῳ τὸ παθεῖν τὴν φθορὰν, οὐκ ἠγνόηκεν ὁ δημιουργὸς, ἀλλ' ἠπίστατο, μετὰ τού-

A adeóque eximiam atque admirabilem creaturam deturbaret. At verò quo pacto non iniuria affecta videretur, niſi ad ortum adducta fuiſſet, circumſtans eum eouſque & inſeruiens multitudo, ac Deo creatori integram ſe ſeruans, & propriæ ſuæ dignitatis obliuionem nequaquam pati ſuſtinens? Quid enim, dic mihi, valdè obeſt, ſi nonnulli præ ſua arrogantia ac faſtu, à bono ſtatu, ſiue eſſe, exciderunt? Hi verò illis præſtantiores,
B eum Deo exiſtunt, ipſiúſque benignitate affatim referti, aſſiduis atque indeſinentibus laudibus eum proſequuntur. Ac de ipſis, arbitror, alibi B. Dauid loquitur: [Beati omnes habitantes in domo tua, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.] [Pſal. 83.] Cùm ergo de his ſermo ita ſe habeat; age, etiam in iis, quæ ad nos ipſos pertinent, eandem conſiderationem adhibeamus. Factus enim eſt in principio homo, ſuæ ipſius voluntatis dominus liberque, ad
C quod velit, motus ei eſt concreditus. Liber enim eſt Deus, ad cuius imaginem formatus eſt. Ita ſiquidem, neque aliter, laudem conſequi poterat, quàm ſi voluntarius cerneretur virtutis operator: operúmque puritatem, tanquam mentis fructum ederet, non veluti naturalis neceſſitatis effectum, quæ extra id, quod bonum eſt, eum ferri non ſineret, etiamſi id quod tale non eſt, facere vellet. Adeptus igitur eſt initio homo libe-
D rum atque expeditum ad quamuis rem agendam, mentis motum: cæterùm draconis impoſturis, ad ea, quæ minimè conueniebat, imprudenter eſt abreptus, nullámque planè tranſgreſſionis rationem habuit. Idcircò morte atque interitu multatus eſt; præuidente, vt arbitror, Deo vtilitatem, quæ id, quod acciderat, ſequutura eſſet. Conuerſo enim ſemel ad peccatum
E homine, ipſiúſque naturâ deflexione in vitium laborante, inſtar ferè impurorum ſpirituum, perpetuum in terra malum deprehenſum eſt. Vtiliter itaque inuenta eſt carnis mors, non in abſolutum interitum animal traducens, ſed potiùs in renouationem, atque, vt ita dicamus, tanquam vas quoddam confractum ſuo tempore reficiendum ſeruauit. Quòd enim hoc homini euenturum eſſet, vt interitum ſubiret, nequaquam ignorabat creator; ſed ſciebat ſubſequutu-

ram poſtea mali ſolutionem, & interitus ablationem, reſtitutionémque in melius, ac priſtinorum bonorum receptionem. Sciebat enim quòd mitteret ſuo tempore Filium ſuum in humana forma, qui pro nobis moriturus eſſet, mortiſque imperium aboliturus, vt viuorum ſimul & mortuorum dominetur. Quid enim? Si non omnes crediderunt, certè Saluatorum innumerabilis multitudo, illorum interitum quodammodo eleuabit: eorúmque hac de cauſa dolorem vanum declarabit, tantum non dicens: Prou. 1, 31 „ [Comedunt ſuæ ipſorum viæ fru- „ ctus.] Cùm ipſis ſaluari liceret, ſi voluiſſent, & ea, quibus poſtmodum inuoluti ſunt, damna euitare, Redemptorem non admittunt, hoc eſt, Chriſtum. Si quis enim, amabo, colendæ terræ artifex præſtantiſſimis quibuſque arboribus hortum ſuum impleuerit: deinde verò non omnes damna, quæ diuerſis de cauſis obuenire ſolent, effugiant, nemo, vt arbitror, exiſtimauerit terræ cultorem rectè plantare noluiſſe, neque verò quiſquam, vti opinor, illum reprehenderit; longè enim abeſt: ſiquidem eam quam oportuit ad plantandum curam adhibuit, illæ verò infirmitate laborarunt. An itaque dicemus, præſtitiſſe vt omnino à plantatione ceſſaret, neque generoſiſſimis plantis hortum ſuum connſereret? omnémque in vniuerſum colendæ terræ rationem tollendam, ne aliquibus plantis iam conſertis damnum accidat? Quo pacto verò non abſurdum admodum fuerit, ſi hoc rectè ſe habere cenſeamus? Nequaquam igitur Deum incuſabimus creatorem, qui ortus noſtri auctor fuerit, ſed in nos ipſos potiùs culpam conferemus, qui voluntario damno afficimur, ſi modò rectè iudicare velimus. Quòd enim ſtatim hominem ad exiſtendum traducens, ſciret eum lapſurum in interitum, quódque curationis modos non ignorabat, manifeſtè perſuadet diuinus Paulus ſalutem per Chriſtum, eam quæ eſt velut in præcognitione ſpiritus, teſtificans. Ita enim Timotheo proprio 2. Tim. 1, 8 „ ſuo diſcipulo ſcribit: [Noli itaque „ erubeſcere teſtimonium Domini no- „ ſtri, neque me vinctum illius: ſed „ collabora Euangelio iuxta potentiam „ Dei, qui nos liberauit, & vocauit „ vocatione ſua ſancta, non ſecundùm „ opera noſtra, ſed ſecundùm propoſitum

A του καὶ τῶν ἀτόπων τὴν λύσιν, καὶ τῆς φθορᾶς τὴν ἀναίρεσιν, καὶ εἰς τὸ ἄμεινον ἀνακομιδὴν, καὶ τῶν ἐν ἀρχαῖς ἀγαθῶν τὴν ἀνάληψιν. ᾔδει γὰρ ὅτι πέμψει κατὰ καιροὺς τὸν ἴδιον υἱὸν ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ τεθνηξόμενον ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τοῦ θανάτου καταλύσοντα κράτος, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. τί γάρ; εἰ μὴ πάντες πεπιστεύκασιν, ἀλλ᾽ ἥγε τῶν σεσωσμένων πληθὺς ἀριθμῶν κρείττων ὑπάρχουσα, τῆς ἐκείνων ἀπωλείας οἱονεὶ B κατορχήσεται· καὶ τὸ λυποῦν ἐπ᾽ ἐκείνοις, ἕωλον ἀποφανεῖ, μονονουχὶ λέγουσα [τοιγαροῦν] ἔδονται τῆς ἑαυτῶν ὁδοῦ τοὺς καρπούς. διασώζεσθαι γὰρ ἐξὸν, εἰ βεβούλοιντο, καὶ διαδρᾶναι μὲν τῶν μεταξὺ περιεσδεδυκότων τὰ βλάβη, τὸν λυτρωτὴν οὐ προσοίενται, τουτέστι, Χριστόν. ἆρα γὰρ εἴ τις, εἰπέ μοι, τὰ εἰς γεωπονίαν τεχνίτης, τοῖς τῶν δένδρων εὐφυεστέροις τὸν ἴδιον ἐνεπίμπλη κῆπον· εἶτα μὴ πάντα C διαφυγεῖν τὰ ἐκ διαφόρων αἰτιῶν συμβέβηκε βλάβη· οὐκ ἂν οἴοιτό τις μὴ ὀρθῶς ἑλέσθαι πονεῖν τὸν γεωπονεῖν ᾑρημένον. ἀλλ᾽ οὐκ ἂν, οἶμαι, τις καταμωμήσαιτο. πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ὁ μὲν γὰρ τὴν δέουσαν τῶν πεφυτευμένων ἐποιεῖτο φροντίδα, τὰ δὲ ἠῤῥώστησε τὸ παθεῖν. ἆρ᾽ οὖν ἐροῦμεν ὡς ἦν ἄμεινον τὸ μηδόλως χρῆναί τινας ἰέναι ἐπὶ τὸ γεωπονεῖν· μήτε μὴν τοῖς εὐγενεστάτοις ἐντεθηλέναι φυτοῖς τὸν παράδεισον, ἐᾶν δὲ μᾶλλον ἀνελεῖν D εἰς ἅπαν τῆς φυτουργίας τοὺς τρόπους, ἵνα μὴ ἀδικοῖντο τῶν πεφυτευμένων τινά; καὶ πῶς οὖν οὐκ ἀπόπληκτον κομιδῇ τὸ ὀρθῶς ἔχειν οἴεσθαι ταυτί; οὐκ οὖν οὐκ ἐν δίκῃ γραψόμεθα τὸν δημιουργὸν παρενεγκόντα πρὸς ὕπαρξιν, ἑαυτοὺς δὲ μᾶλλον αἰτιασόμεθα τὴν ἐθελούσιον παθόντες βλάβην, εἴ τι νοῦ καὶ φρενός ἐσμεν ἐν καλῷ. ὅτι γὰρ παρακομί- E ζων εὐθὺς εἰς τὸ εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ἐνενόει μὲν ὅτι πεσεῖται εἰς τὴν φθοράν· οὐκ ἠγνόει δὲ καὶ τοὺς τῆς θεραπείας τρόπους, ἀναπείθει σαφῶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας τὴν ὡς ἐν προεγνώσει πνεύματος ἀρχαιότητα μαρτυρῶν. ἐπιστέλλει γὰρ οὕτως Τιμοθέῳ τῷ οἰκείῳ μαθητῇ. μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ· ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν Θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ ἰδίαν

πρόθεσιν καὶ χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων· φανερωθεῖσαν δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἑτέροις δὲ αὖ, οἴδαμεν, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε· καὶ οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν. οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους B καὶ ἐδόξασεν. ἀκούεις ὅπως δεδόσθαι φησὶ τὴν ἐν Χριστῷ χάριν πρὸ χρόνων αἰωνίων; προεγνῶσθαι δὲ καὶ προωρίσθαι σαφῶς παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς τοὺς συμμόρφους ἐσομένους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ; προέγνωστο γὰρ, ὡς ἔφην, ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπος· ἐπαμύνετο δὲ καιρῷ τῷ προσήκοντι τῶν ἀρρωστημάτων ἡ λύσις. καὶ μαρτυρήσει πάλιν ὁ Παῦλος, ὧδε γεγραφώς. τῷ δὲ δυναμένῳ ἡμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγ- C μα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου. φανερωθέντος νῦν διά τε γραφῶν προφητικῶν κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου Θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τὸν αἰῶνα, Ἀμήν. σεσίγητο μὲν γὰρ τὸ μυστήριον, πεφανέρωτο δὲ νῦν, διά τε νόμου καὶ προφητῶν, κατὰ θέλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ἀνεστοιχειώμεθα καὶ γὰρ ἐν Χριστῷ πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς, ἀνατετραμ- D μένων τῶν μεταξὺ παρεισβεβληκότων ἐξ ἀπάτης διαβολικῆς. ἔφη γὰρ ὧδε πάλιν ὁ Παῦλος περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ E πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ. εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον δόξης αὐτοῦ τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ. ἰδοὺ δὴ πάλιν προωρίσμεθα μὲν, κατὰ πρόθεσιν τοῦ πα-

ſuum, & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante tempora ſæcularia. Manifeſtata eſt autem nunc in vltimis temporibus per illuminationem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.] Aliis autem rurſus: [Scimus quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, (Rom. 8.) his qui iuxta propoſitum vocati ſunt ſancti. Nam quos præſciuit, eoſdem & prædeſtinauit, conformes fieri imaginis filii ſui, vt ipſe ſit primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædeſtinauit, eoſdem & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, hos, & glorificauit.] Audis quo pacto datam eſſe ait gratiam in Chriſto ante æterna tempora? Præſcitos autem ac præfinitos manifeſtè à Deo & Patre eos, qui conformes futuri erant imagini filii ipſius? Præſcitus enim eſt, vt dixi, Incarnationis modus. Opportuno verò tempore morborum ſolutio adminiſtrata eſt, quod ipſum Paulus rurſum teſtatur, ita ſcribens: [Ei autem (Rom. 16.) qui potens eſt vos confirmare iuxta Euangelium meum, & prædicationem Ieſu Chriſti, ſecundùm reuelationem myſterii, temporibus æternis taciti. Quod nunc patefactum eſt per ſcripturas Prophetarum, ſecundùm præceptum æterni Dei ad obeditionem fidei, in cunctis Gentibus cogniti. Soli ſapienti Deo per Ieſum Chriſtum, cui gloria in ſæcula, Amen.] Tacitum enim erat myſterium; manifeſtatum autem nunc per legem & Prophetas, iuxta voluntatem Dei ac Patris. Siquidem inſtaurati ſumus in Chriſto ad priſtinum ſtatum, abolitis iis quæ poſtmodum diabolica fraude nobis acciderant. Ita enim rurſum Paulus de omnium noſtrûm Saluatore Chriſto ait: [In quo habemus (Ephes. 1.) redemptionem per ſanguinem eius, remiſſionem peccatorum ſecundùm diuitias gratiæ eius, quæ ſuperabundauit in nobis, in omni ſapientia & prudentia, vt notum faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuę, ſecundùm beneplacitum eius, quod propoſuit in eo, in diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cælis ſunt, & quæ in terra ſunt, in ipſo: in quo etiam & nos ſorte vocati ſumus, prædeſtinati ſecundùm propoſitum eius, qui operatur omnia iuxta conſilium voluntatis ſuæ, vt ſimus in laudem gloriæ illius nos qui antè ſperauimus in Chriſto.] Ecce rurſus præfiniti quidem ſumus, iuxta propoſitum Pa-

tris, antiquiorem quodammodo etiam ſpem quàm ipſum eſſe, nacti: Deo hoc præſciente, ac propria voluntate, quæ nobis euentura erant, ordinante. Poſtquam enim decepit Adamum initio, & vecordiæ reum ſtatuit peccati inuentor, ad mortem ita traduci contigit, pœnáque in omnes homines peruaſit, veluti ex radice in ramos vitio ſeſe propagante. Regnauit enim ab Adam & vſque ad Moſem. Peccantibus verò in ſimilitudine tranſgreſſionis [illegible] Adam, neceſſariò deinceps prouidit ſuis creaturis rerum opifex, & ſecundam quodammodo nobis generis radicem machinatus eſt, quæ nos ad priſtinam incorruptionem reduceret. Vt quemadmodum nos prima ac terrena imago moriendi neceſſitate inſigniuit, & interitus laqueis inuoluit: ita nobis rurſus ſecundum & poſt illum principium, hoc eſt, Chriſtus, ſimilitudóque cum ipſo per ſpiritum, mortis expertes declaret: & ſicut nos illic inobedientia ad ſupplicium duxit, ita hîc obedientia benedictionis cæleſtis atque paternæ participes efficiat. 1 Cor. 15. 45. [Factus eſt enim, inquit, primus homo Adam in animam viuentem: nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem.] Rurſus autem aliter hoc ipſum nobis declarat, inquiens: Gal 3. 13. [Primus homo de terra terrenus; ſecundus homo, de cælo cæleſtis. Qualis terrenus, tales & terreni ſunt: qualis cæleſtis, tales & cæleſtes. Igitur quemadmodum geſtauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cæleſtis.] Et rurſus: Philip. 2. [Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Humiliauit enim ſemetipſum,] ſicut ſcriptum eſt, ſuáque ſponte in noſtra deſcendit vnigenitum Dei Verbum, non vt vnà nobiſcum mortis imperium ſubiret, tranſmittente etiam in ipſum Adamo mortificationem, (ſiquidem ipſe eſt omnia viuificans;) ſed vt ſpeciem morti obnoxiam oſtendens, ad vitam transferret. Idcircò factus eſt caro: atque ita ſapiens Paulus ſcribit: 1. Cor. 15. [Quandoquidem enim per hominem mors, & per hominem etiam reſurrectio à mortuis: & ſicut in Adam omnes moriuntur, ita etiam in Christo omnes viuificabuntur.] Abſurdum enim

ρας· πρεσβυτέραν δὲ ὥσπερ καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ εἶναι πεπλουτήκαμεν· Θεοῦ τὸ χρῆμα προεγνωκότος, καὶ ἐν ἰδίαις βουλαῖς τὰ ἐφ᾽ ἡμῖν ἑπόμενα καταγράφοντος. ἐπειδὴ γὰρ πεφενάκικε τὸν Ἀδὰμ, καὶ τοῖς τῆς ῥᾳστώνης ἐγκλήμασιν ἐνοχον ἀπέφηνεν ἐν ἀρχαῖς ὁ τῆς ἁμαρτίας εὑρετὴς, καταχομισθῆναί τε οὕτω συνέβη πρὸς θάνατον, διαβέβηκε δὲ εἰς πάντας ἀνθρώπους ἡ δίκη, καθάπερ ἐκ ῥίζης ἐπὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἰόντος τοῦ πάθους. βεβασίλευκε γὰρ ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ, λοιπὸν ἀναγκαίως προενόησε τῶν ἰδίων κτισμάτων ὁ δημιουργὸς, καὶ ῥίζαν ἡμῖν ὥσπερ τοῦ γένους ἐμηχανᾶτο δευτέραν, εἰς ἀφθαρσίαν ἡμᾶς τὴν προτέραν ἀναβιβάζουσαν. ἵν᾽ ὥσπερ ἡμᾶς ἡ τοῦ πρώτου τε καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἐχάραξεν εἰκὼν, τὸ ἐκτεθνάναι δεῖν, καὶ τοῖς τῆς φθορᾶς ἐνέδησε βρόχοις· οὕτω πάλιν ἡμῖν ἡ δευτέρα καὶ μετ᾽ ἐκεῖνον ἀρχὴ, τουτέστι, Χριστὸς, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ὁμοίωσις, διὰ πνεύματος τὸ ἀνώλεθρον ἐνσημαίνηται· καὶ ὥσπερ ἡμᾶς ἐν ἐκείνῳ, τὸ δυστηχὸν τῆς τιμωρίας ὑπενήνοχεν, οὕτως ἐν τούτῳ τὸ εἰκτικὸν καὶ τὸ εἰς ἅπαν εὐπειθὲς, εὐλογίας τῆς ἄνωθεν καὶ παρὰ πατρὸς ἀποφαίνῃ μετεσχηκότας. ἐγένετο γὰρ, φησὶν, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. καὶ πάλιν ἑτέρως ἡμῖν αὐτὸ διεσάφει, λέγων. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός· ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊκὸς, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί. καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. καὶ αὖθις· Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. τεταπείνωκε γὰρ ἑαυτὸν, καθὰ γέγραπται· καθίκετο δὲ καὶ ἐθελοντὴς ἐν τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος, οὐχ ἵνα μεθ᾽ ἡμῶν βασιλεύηται τῷ θανάτῳ, παραπέμποντος τοῦ Ἀδὰμ, καὶ εἰς αὐτὸν τὴν νέκρωσιν· ἐπειδὴ ἐστὶν αὐτὸς ὁ τὰ πάντα ζωογονῶν· ἀλλ᾽ ἵνα τὸ τῇ φθορᾷ κάτοχον εἶδος ἀποφήνας, μεταστοιχειώσῃ πρὸς ζωήν. ταύτῃ τοι γέγονε σάρξ. οὕτω καὶ ὁ σοφὸς γράφει Παῦλος· ἐπειδὴ γὰρ δι᾽ ἀνθρώπου θάνατος, καὶ δι᾽ ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. καὶ ὥσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκομεν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. ἀμαθὲς γὰρ

οἶδεν, γηΐνον μὲν ὄντα καὶ ἄνθρωπον τὸν Ἀδὰμ τὸν ἐπ' αὐτῷ γενομένης ἀρᾶς τὴν δύναμιν, καθάπερ τινὰ κλῆρον, διαβάλλοντα φυσικῶς, εἰς ὅλον πέμψαι τὸ γένος. ἄνωθεν δὲ ὄντα καὶ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ Θεὸν κατὰ φύσιν τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ἐσχηκότα, καὶ δεύτερον ἡμῖν Ἀδὰμ γεγονότα, μὴ οὐχὶ τῆς οἰκείας ζωῆς πλουσίως μετεσχηκότας ἀποφῆναι πάλιν τοὺς οἵπερ ἂν ἕλοιντο τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ἐν πίστει μεταλαχεῖν. σύσσωμοι μὲν γὰρ γεγόναμεν αὐτῷ δι' εὐλογίας τῆς μυστικῆς. ἡνώμεθα δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, ὅτι τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως γεγόναμεν κοινωνοὶ διὰ τοῦ πνεύματος. ἐναυλίζεται γὰρ ταῖς τῶν ἁγίων ψυχαῖς, καὶ ὡς ὁ μακάριος Ἰωάννης φησίν· ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστιν, ἐκ τοῦ πνεύματος οὗ ἔδωκεν ἡμῖν. οὐκοῦν αὐτός ἐστιν ἡμῶν ἡ ζωὴ, αὐτὸς ἡ δικαίωσις. γέγραπται δὲ πάλιν· ἄρ' οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. Καὶ πάλιν· ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοὶ, οὕτω διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. ἔστι τοίνυν οὐκ ἀσυμφανὲς, ὡς καὶ ἐν Ἀδὰμ τῷ πρώτῳ τὸ ἐπὶ Χριστὸν μυστήριον διεμορφοῦτο τότε, οὐ διά τι τὸ ἴσον ἀπαραλλάκτως ἀνατυπούμενον, ἀλλ' ἑτέρως τε ἔχον καὶ ἐν ἀντιστρόφῳ σχήματι. ὁ μὲν γὰρ ἦν ἀρχὴ τῷ γένει, πρὸς θάνατον, πρὸς ἀρὰν, πρὸς κατάκρισιν. ὁ δὲ πρὸς πᾶν τοὐναντίον, εἰς ζωὴν, εἰς εὐλογίαν, εἰς δικαίωσιν. καὶ ὁ μὲν εἰς σάρκα μίαν ἐδέχετο τὴν γυναῖκα, καὶ διώλωλε δι' αὐτῆς· Χριστὸς δὲ τὴν ἐκκλησίαν ἑαυτῷ συναπτῶν διὰ τοῦ πνεύματος, ἐκρύεταί τε καὶ ἀνασώζει. καὶ ἀπάτης διαβολικῆς ἀποτελεῖ κρείττονα. τοιγάρτοι καὶ ἀναπείθει βοᾶν· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν. καὶ ὁ μὲν προπάτωρ Ἀδὰμ, ἁμαρτίας ἐπώνιον καὶ παραβάσεως δίκην ἐδέχετο τὴν φθοράν· ἔγκλημα δὲ ἦν ἡ δικαιοσύνη Χριστῷ, κατά γε τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐμβροντησίαν. τοιγάρτοι διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, τιμῇ στεφανοῦται καὶ δόξῃ, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. καὶ τῷ μὲν Ἀδὰμ, μόνα τε καὶ μόλις τὰ ἐπὶ γῆς ὑπετάττετο· Χριστῷ δὲ τὰ πάντα. κάμψει γὰρ αὐτῷ πᾶν γόνυ, ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα

A fuerit exiſtimare, è terra quidem factum, atque hominem exiſtentem Adam execrationis, quæ ipſi accidit, vim tanquam hereditatem quandam naturaliter in vniuerſum genus humanum tranſmittere: ſupernum verò ac cœleſtem, & Deum ſecundùm naturã Emmanuelem, noſtrámque ſimilitudinem nactum, ac ſecundum nobis Adam effectum, non etiam perinde vitæ ſuæ participes abunde efficere eos
B qui familiaritatem cum ipſo in fide inire voluerint. Concorporei enim ei facti ſumus per myſticam benedictionem. Vniti autem ſumus etiam alio modo, quia diuinæ ipſius naturæ facti ſumus participes per Spiritum. Inhabitat enim Sanctorum animas, & quemadmodum B. Ioannes ait; [In hoc cognoſcimus quòd in nobis eſt, ex Spiritu quem dedit nobis.] Ipſe igitur eſt noſtra vita, ipſe iuſtificatio. Scriptum autem eſt rurſum: [Igitur ſicut per vnius delictum, in omnes homines in con- 1.Ioan.3. 24
C demnationem: ſic & per vnius iuſtitiam, in omnes homines in iuſtificationem vitæ.] Et rurſum: [Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores cõſtituti ſunt multi: ita per obedientiam vnius, iuſti conſtituentur multi. Minimè igitur obſcurũ eſt, quod etiam in primo Adam Chriſti myſterium tunc adumbratum fuit, non per æquale omnino indifferenter figuratum, ſed diuerſimodè ſe habens, & è conuerſo. Ille enim
D fuit principium generi humano ad mortem, maledictionem, & condemnationem: hic verò ad omnia planè contraria, ad vitam, benedictionem, ac iuſtificationem. Atque ille quidem in vnam carnem ſuſcepit mulierem, & per illam interiit: Chriſtus verò Eccleſiam ſibi ipſi conglutinans per ſpiritum, ſaluat ac liberat, & diabolicis fraudibus ſuperiorem efficit. Idcirco etiam clamare ſuadet: [Neque enim ipſius 1.Cor.2. 11.
E cogitationes ignoramus.] Et primus quidem parens Adam peccati mercedem, ac tranſgreſſionis ſuæ pœnam tulit interitum; CHRISTO autem ad peccatum iuſtitia imputabatur, ſecundùm Iudæorum ſtuporem. Idcircò per paſſionẽ mortis honore coronatur & gloria, iuxta beati Pauli vocem. Prætereà primo illi Adam ſola tantummodo ea quæ in terra erant, ſubiecta erant; Chriſto verò omnia. Flectunt enim ipſi genu omnia, cœleſtia, terreſtria atque inferna, & omnis Philip.2. 9.
lingua

omnis lingua confitetur, quòd Dominus Ieſus Chriſtus in gloria Dei Patris, Amen. A

De Cain & Abel.

SVBIECTA quidem fuit hominis natura, veluti in principio generis in Adamo, vt modò dixi, *Morti & Peccato*: redempta autem eſt non aliter quàm per ſolum Chriſtum. Nam ſicut ipſius diſcipulus Act. 4.12. ſcribit: [Non eſt aliud nomen ſub B cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluari.] Oportuit enim eum per quem omnia ortum nacta ſunt, inſtauratorem fieri eorum quæ corrupta erant, vitiúmque ex peccato contractum profligare; quódque malè habebat abolere, atque iis qui per ipſum facti erant, bonum habitum largiter impertiri. Diuinæ enim potentiæ ac virtuti præclarum hoc opus tribuerim, cùm ea quæ non ſunt ad eſſe traducere, tum C ea quæ à recto inculpatóque ſtatu deflexerunt, ad bonum habitum reuocare. Oſtenſus itaque eſt in Adam huius rei typus. Videas autem ipſum nihilo ſecius id in aliis ab ipſo factis deſcribentem. Summatim enim in Chriſto colligit omnia quæ in cælis, & quæ in terra Deus & Pater. & quod ad ea quæ minimè conuenit, lapſum erat, ad primum ſtatum reducit, iis quæ interea acciderant, ipſius ac quidem ſolius in- D teruentu de medio ſublatis, iiſque qui in terra ſunt ad nouitatem creaturæ inſtauratis. Noua enim fit creatura in ipſo, & verus eſt ſermo. Vide itaque etiam in Abel & Cain Chriſti myſterium, per quod etiam ſaluati ſumus. Scriptum igi- Gen. 4.1. tur eſt in Geneſi: [Adam autem cognouit Euam vxorem ſuam, & concipiens peperit Cain, & dixit: Poſſedi hominem per Deum, & addidit parere fratrem eius Abel. E Et fuit Abel paſtor ouium; Cain autem fuit agricola. Et factum eſt, poſt dies obtulit Cain de fructibus terræ ſacrificium Domino, & Abel obtulit & ipſe de primogenitis ouium ſuarum, & de adipibus earum. Et reſpexit Deus ad Abel & ad munera eius: ad Cain autem & ad ſacrificia eius non attendit. Et triſtificauit Cain valdè, & concidit vultus eius.

πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ Κάϊν, καὶ τοῦ Ἄβελ.

ΥΠΕΝΗΝΕΚΤΑΙ μὲν ἡ ἀνθρώπου φύσις, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ γένους ἐν Ἀδὰμ, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, θανάτῳ καὶ ἁμαρτίᾳ· λελύτρωται δὲ οὐχ ἑτέρως, πλὴν ὅτι διὰ μόνου Χριστοῦ. ὡς γὰρ ὁ αὐτοῦ γέγραφε μαθητὴς, οὐκ ἔστιν ὄνομα ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. ἔδει γὰρ ἔδει τὸν δι' οὗ τὰ πάντα παρήχθη πρὸς ὕπαρξιν, ἀνακαινιστὴν γενέσθαι τῶν κατεφθαρμένων, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἐξελάσασθαι πήρωσιν· καταργῆσαι δὲ τὸ λυποῦν, καὶ τὸ εὖ εἶναι πάλιν δωρήσασθαι πλουσίως τοῖς δι' αὐτοῦ γεγονόσι. δυνάμεως γὰρ τῆς θεοπρεποῦς, καὶ μέντοι καὶ ἐξουσίας, ἴδιον ἂν ἔγωγε λαμπρὰν γενέσθαι κατόρθωσιν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι δυνάσθαι παρενεγκεῖν, καὶ τὰ τοῦ καλῶς τε καὶ ἀλωβήτως ἔχειν ἡμαρτηκότα μονονουχὶ παλινάγρετα πρὸς τὸ εὖ εἶναι καλεῖν. δέδεικται μὲν οὖν ἐν Ἀδὰμ ὁ ἐπὶ τῷδε τύπος. ἴδοι δ' ἄν τις οὐδὲν ἧττον αὐτὸν καὶ ἐν τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγονόσι γραφόμενον. ἀνακεφαλαιοῦται γὰρ ἐν Χριστῷ τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Θεὸς καὶ πατήρ. καὶ τὸ ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν ὀλισθῆσαν, ἀναβιβάζεται πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς, δι' αὐτοῦ δὴ καὶ μόνου τῶν μεταξὺ παραβεβληκότων, οἰχομένων ἤδη πρὸς τὸ μηδὲν, καὶ εἰς καινότητα κτίσεως ἀναστοιχουμένων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. καινὴ γὰρ κτίσις ἐν αὐτῷ, καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. ἄθρει δὴ οὖν ἄθρει, καὶ ἐν Ἄβελ τε καὶ Κάϊν, τὸ Χριστοῦ μυστήριον, δι' οὗ καὶ σεσώσμεθα. γέγραπται τοίνυν ἐν τῇ Γενέσει· Ἀδὰμ δὲ ἔγνω Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Κάϊν, καὶ εἶπεν· ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ προσέθετο τεκεῖν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Ἄβελ. καὶ ἐγένετο Ἄβελ ποιμὴν προβάτων. Κάϊν δὲ ἦν ἐργαζόμενος τὴν γῆν. καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας, ἤνεγκε Κάϊν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ κυρίῳ, καὶ Ἄβελ ἤνεγκε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν. καὶ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἄβελ, καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ· ἐπὶ δὲ Κάϊν καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχε. καὶ ἐλύπησε τὸν Κάϊν λίαν, καὶ συνέπεσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

A καὶ εἶπε κύριος ὁ Θεὸς τῷ Κάϊν, ἵνα τί περίλυπος ἐγένου, καὶ ἵνα τί συνέπεσε τὸ πρόσωπόν σου; οὐκ ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; ἡσύχασον, πρὸς σὲ ἡ ἐπιστροφὴ αὐτοῦ, καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ. καὶ μετ' ὀλίγα. καὶ εἶπε Κάϊν πρὸς Ἄβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διέλθωμεν δὴ εἰς τὸ πεδίον. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ἀνέστη Κάϊν ἐπὶ Ἄβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. καὶ εἶπε κύριος ὁ Θεὸς πρὸς Κάϊν· ποῦ ἐστιν Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου; ὁ δὲ εἶπεν, οὐ γινώσκω· μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελ- B φοῦ μου εἰμὶ ἐγώ; καὶ εἶπεν ὁ Θεός, τί ἐποίησας; φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρός με ἐκ τῆς γῆς. καὶ νῦν ἐπικατάρατος σὺ ἐπὶ τῆς γῆς, ἣ ἔχανε τὸ στόμα αὐτῆς δέξασθαι τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκ τῆς χειρός σου. ὅτι ἐργᾷ τὴν γῆν, καὶ οὐ προσθήσει τὴν ἰσχὺν αὐτῆς δοῦναί σοι· στένων καὶ τρέμων ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶπε Κάϊν πρὸς κύριον· μείζων ἡ αἰτία μου τοῦ ἀφεθῆναί με. καὶ εἰ ἐκβάλλεις με σήμερον ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, καὶ C ἀπὸ τοῦ προσώπου σου κρυβήσομαι, καὶ ἔσομαι στένων καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἔσται, πᾶς ὁ εὑρίσκων με ἀποκτενεῖ με. καὶ εἶπεν αὐτῷ κύριος ὁ Θεός. οὐχ οὕτως· πᾶς ὁ ἀποκτείνας Κάϊν, ἑπτὰ ἐκδικούμενα παραλύσει. καὶ ἔθετο κύριος ὁ Θεὸς σημεῖον τῷ Κάϊν, τοῦ μὴ ἀνελεῖν αὐτὸν πάντα τὸν εὑρίσκοντα αὐτόν. ἐξῆλθε δὲ Κάϊν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ. Κάϊν μὲν τοίνυν καὶ μέντοι καὶ Ἄβελ, ἄμφω μὲν ἐγενέσθην ἐξ Ἀδάμ, κλῶνες δὲ ἤστην ὥσπερ τρυφεροί τε καὶ εὐανθεῖς. ῥίζης ἀ- D νίσχοντες ἐν ἀρχαῖς τε καὶ πρώτης. καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐμελέτα τὸ καρπογόνον. καὶ τὸ αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι μόλις ἦν ἐν ἀρχῇ τοῦ φαίνεσθαι, καὶ ἐν ἰσχύϊ λοιπόν. ἀλλ' ὁ μὲν Κάϊν προεπήδα χρόνῳ τῷ κατὰ γένεσιν. εἵπετο δὲ καὶ ἦν μετ' αὐτὸν ὁ Ἄβελ. καὶ ἕως μὲν ἤστην ἁπαλοί τε καὶ νέοι, καθάπερ τινὲς νεοττοὶ περιετρέφοντο τοῖς γεγεννηκόσιν. ἐπειδὴ δὲ εἰς ἥβην οἱ νεανίαι ἦλθον, E καὶ λοιπὸν τελειοῦντες ἐν ἀνδράσιν ἐφαίνοντο, πρὸς διαφόρους ἐτράποντο φιλεργίας. καὶ ὁ μὲν Κάϊν ἡσθεὶς, οἶμαί που, χλοηφορούσῃ τῇ γῇ, καὶ πολὺ δὴ λίαν εὔξυλόν τε καὶ εὐερνεστάτην ὁρῶν, καὶ καρποῖς ὡραίοις πεποικιλμένην, δεῖν ᾠήθη ταῖς ἐπιχειρίαις ἀποφαίνειν ἡμερωτέραν, τῶν ὁρωμένων τὴν ὄψιν· καὶ τὰ οἴκοθέν τε καὶ φυσικῶς ἀξιέραστα καὶ αὐτομάτως εἰς τοῦτο ἥκοντα κάλλους διενοεῖτό που, κατά γε τὸ εἰκὸς ὡς εἰ τύχοιεν ἱδρῶτος γεωπονικοῦ,

Et dixit Dominus Deus Cain: Quare triſtis factus es, & quare concidit facies tua? Nonne ſi rectè obtuleris, rectè autem non diuiſeris, peccaſti? quieſce, & ad te conuerſio eius, & tu ipſius dominaberis.] Et paulo poſt: [Et dixit Cain ad Abel fratrem ſuum, Egrediamur in agrum. Et factum eſt, cùm eſſent in agro, ſurrexit Cain in Abel fratrem ſuum, & interfecit eum. Et ait Dominus ad Cain, Vbi eſt Abel frater tuus? Et dixit, Non ſcio. numquid cuſtos fratris mei ſum ego? Et dixit Deus, Quid feciſti hoc? Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Et nunc maledictus tu à terra, quæ aperuit os ſuum ad ſuſcipiendum ſanguinem fratris tui à manu tua. Quoniam operaberis terram, & non addet virtutem ſuam dare tibi; ſuſpirans & tremens eris ſuper terram. Et dixit Cain ad Dominum, Maius delictum meum quàm vt remittatur mihi. Et ſi eiicias me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar, & ero gemens & tremens ſuper terram. & erit, omnis inueniens me occidet me. Et dixit ei Dominus Deus, Non ſic, omnis qui occiderit Cain, ſeptem vindictas exoluet. Et poſuit Dominus Deus ſignum Cain; vt non interficeret eum omnis qui inueniſſet eum. Et egreſſus eſt Cain à facie Dei.] Cain itaque & Abel ambo nati ſunt ex Adam, fuerúntque tanquam duo teneri ac florentes ſurculi, ex vna ac prima radice orti: & in his hominis natura fœcunditatem exercebat, creſcereque ac multiplicari vixdum initio videbatur, & robore augeri. Cæterùm Cain quidem ortus tempore præceſſit. Subſecutus autem eum eſt Abel. ac quamdiu tenelli ac iuuenculi eſſent, inſtar pullorum apud parentes educabantur. Poſtquam verò pubertatis tempus exceſſerunt, & ad virilem ætatem peruenerunt, diuerſis ſtudiis atque operibus ſeſe tradiderunt. Ac Cain quidem, opinor, terræ viriditate delectatus, eámque floridiſſimis arboribus & tempeſtiuis fructibus ornatam videns, ad cultiorem eam cernentium oculis exibendam, ſtudium ſuum conferendum putauit: quæque ex ſe ac ſuapte natura ad amorem ſui prouocabant, ac ſpontaneam illam pulchritudinem præ ſe ferebant, excogitauit; vt, quoad eius fieri poſſet,

agriculturæ beneficio longè præſtantiorem aſpectum ob oculos ponerent. Ruſticam itaque vitam agebat, ſummiſque viribus ad hoc ſtudium enitebatur. Dedit autem ei natura parens hoc in genere ſcientiam, diuináque & ineffabilis lex impreſſit eorum quæ cupiebat cognitionem. Atque hac quidem in re Cain ſtudium ſuum ac laborem impendit. Sapiens verò Abel ligonibus ac falcibus poſthabitis, rei pecuariæ ſtudebat. Adduxerunt verò fortaſſis eum in hanc ſententiam agniculi quidem matribus ſuis argutè ſuccinentes, ac vixdum balantes, mollibúſque ac tenellis pedibus per vernas herbas laſciuientes: nec non capræ balatrices, altiſſima quæque rupium præcipitia nullo negotio perſultantes. Optimo verò iure paſtoralem vitam ſapiens admodum Abel probauit, præexercitamentum quoddam præfecturæ apud homines; id ſibi ſtatuens, atque ita ſe rem habere cenſens. Porrò ſacræ etiam ac diuinitus inſpiratæ Scripturæ, & Græciæ ſapientum conſuetudo eſt, Paſtores populorum vocare eos, qui gentibus aut vrbibus, aut populis ſunt præfecti. Cùm itaque duorum iſtorum iuuenum alter ſe agriculturæ tradidiſſet; alter verò præſtantiori ſtudio, paſtoritio nimirum; temporis progreſſus Caino quidem hortos arboribus denſos, & tempeſtiuis fructibus onuſtos dedit: Abeli autem in innumeram multitudinem, quæ collegerat, produxit. Deinde lex quæ in nobis eſt innatæ Dei notitiæ, eos viros incitauit, ad offerenda omnium creatori atque omnis boni datori Deo, pro acceptis beneficiis, ſacrificia. Tametſi enim corrupta eſt, neque vera eſſe cernitur eorum qui idolis ſeruiunt pernoſcendi ratio, tamen innata quædam ac neceſſaria lex hoc agit, & ſpontanea cognitio excitat, ad ſuperius quid longéque præſtantius quàm res mortalium, hoc eſt, Deum mente concipiendum. Offert itaque ſacer ac ſapientiſſimus Abel optima ac ſeleetiſſima quæque è ſuo grege.

Geneſ. 4. 4.
„ [Obtulit enim, inquit, de primogenitis ouium ſuarum, & de adipibus earum,] hoc eſt preſtantiſſima atque eximia. Et ſacrificii rationis non ignarus, appoſuit adipes.

A ῥᾳδίως ἂν εἰς ὄψιν ἐλθεῖν, τὴν ἀσυγκρίτως προφερεστέραν. ἐσχολάζετο δὴ οὕτω γεωργικοπρεπῶς, καὶ πάντῃ δὴ σθένει χρώμενος, ἀποπεραίνειν ἤθελε τὸν σκοπόν. ἐδίδου δὲ αὐτῷ ἴσως ἡ φύσις τὸ εἰδέναι καὶ ταῦτα, καὶ θεῖος εἰς νοῦν καὶ ἀπόρρητος νόμος ἐνεχάραττέ που τὴν ὧν ἂν ἕλοιτο γνῶσιν. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ὁ Κάϊν σπουδῆς ἠξιοῦτο, καὶ πόνων· Ἄβελ δὲ ὁ σοφὸς τὸν ἐπὶ ξύλοις ἱδρῶτα, καὶ σκαπάνην μὲν εἰς, καὶ μὴν καὶ ἅρπης οὐκ ἀνεχόμενος,
B ἀγέλαις οἰῶν ἐπετρέπετο. παρεκόμιζον δὲ ἴσως εἰς τοῦτο γνώμης αὐτὸν, ἀρνειοὶ μὲν μητράσιν λεπτὸν ὑπηχοῦντες ἔτι, καὶ μόλις ἀναβληχώμενοι, ἁπαλοῖς δὲ καὶ νεοπαγέσι ποσὶν ἀνθηρᾷ πόᾳ βραχὺ διασκαίροντες· καὶ μὴν ἐπὶ τούτῳ καὶ αἱ μηκάδες αἶγες τὰ ὑψηλότατα τῶν πετρῶν ἀμογητὶ διαθρώσκουσαι. ψήφῳ δὲ οἶμαι παγκάλῃ τὴν ποιμενικὴν στεφάνωσιν ἠξίου σοφὸς ὢν ἄγαν, τῆς ἐπ᾽ ἀνθρώποις ἡγεμονίας προμελέτησιν ὥσπερ τινὰ τὸ χρῆ-
C μα τιθεὶς, ὧδέ τε ἔχειν ἡγούμενος. λαῶν ποιμένας τοὺς ἐθνῶν ἢ πόλεων, ἢ δήμων προεστηκότας ὀνομάζειν ἔθος καὶ αὐτῇ τῇ γραφῇ τῇ θεοπνεύστῳ, καὶ τοῖς Ἑλλήνων λογάσιν. ἀπονενευκότοιν δὲ οὕτω τοῖν νεανίαιν· τοῦ μὲν ἐπὶ γεωπονίαν, θατέρου γε μὴν ὡς ἐπί τι τῶν ἀμεινόνων, τὴν ποιμενικὴν, προϊὼν ὁ χρόνος τῷ Κάϊν μὲν δασὺ κομῶντας τοὺς κήπους καὶ καρποῖς ὡραίοις ἐπιδεῖ διαβεβριθεῖς· τῷ δὲ Ἄβελ προήκουσαν εἰς πληθὺν ὡς πλείστην
D ὅσην ἀπετέλει τὰ συναγηγερμένα. εἶτα νόμος ὁ ἐν ἡμῖν τῆς ἐμφύτου θεογνωσίας, ἐκάλει τοὺς ἄνδρας πρὸς τὸ δεῖν ἀνάπτειν τὰ χαριστήρια τῷ πάντων δημιουργῷ, καὶ παντὸς ἡμῖν ἀγαθοῦ δοτῆρι Θεῷ. εἰ γὰρ ἔστι κατεφθαρμένος καὶ οὐκ ἀληθὴς ὁρᾶται τυχὸν ἐν τοῖς εἰδώλων προσκυνηταῖς ὁ τοῦ διειδέναι σκοπὸς, ἀλλ᾽ οὕτω ἔμφυτός τε καὶ ἀναγκαῖος διανύττει νόμος, καὶ αὐτοκέ-
E λευστος ἐγείρει γνῶσις, εἴς γε τὸ χρῆναι νοεῖν τὸ ὑπερτεροῦν, καὶ ἄμεινον ἀσυγκρίτως ἢ καθ᾽ ἡμᾶς, τουτέστι Θεόν. ἄγει δὴ οὕτω ὁ μὲν ἱερός τε καὶ πάνσοφος Ἄβελ τὰ τῆς ἀγέλης ἀπόλεκτα, καὶ ἀριστίνδην ἐκκεκριμένα. ἤνεγκε γὰρ, φησὶν, ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀμνῶν, καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν, τουτέστι τὰ προύχοντα καὶ ἐξαίρετα. καὶ τὸν τῆς ἱερουργίας οὐκ ἀγνοήσας τρόπον, προστίθει τὰ στέατα.

Κάϊν δὲ οὐχ οὕτως, πολὺ δὲ λίαν ἀτημελῶς· τὰ μὲν γὰρ ὅτι μάλιστα τῶν ὡραίων ἐκπρεπῆ, ταῖς ἰδίαις ἐχαρίζετο τρυφαῖς, ἐλύπει δὲ τοῖς δευτέροις τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν. Ἐκ τούτου ἐπὶ μὲν τοῖς τοῦ Ἄβελ δώροις πῦρ καθιὲν οὐρανόθεν, δαπανᾷ δὲ παρεσκευασμένα τὰ ἱερώματα, ἐπὶ δὲ Κάϊν καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ, οὐ προσέσχε, φησίν. οὐ γὰρ τὸ συνήθες ἐπηφίει πῦρ τοῖς προσενηνεγμένοις. ἐντεῦθεν ὁ Κάϊν ἀσιᾶται σφόδρα, καὶ ἀλύει δεινῶς. διδασκόμενος δὲ τῆς ἀποστροφῆς τὴν αἰτίαν, καὶ ψῆφον ἑλόντος τοῦ ἀμείνω τοῦ Ἄβελ, οὐκ ἐτράπετο μᾶλλον πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν διεπταισμένων· εἰς ὀργὰς δὲ ἀκαθέκτους ἀποσαυρούμενος, πρῶτος ἐν ἀνθρώποις τὸν ἀτίθασον ὠδίνει φθόνον· μονονουχὶ δὲ τῆς ἀποστροφῆς ἀμυνόμενος τὸν τῶν ὅλων Θεόν, δόλῳ μέτεισι τὸν τεθαυμασμένον. καὶ νόμον ἐπάτει φιλοστοργίας, διαβολικῆς μὲν φαυλότητος καὶ ἀνοσίων σκεμμάτων ἐκμεμεστωμένον ἔχων τὸν νοῦν· πλαττόμενος δὲ τὸ χρηστὸν εἰς λόγους. διέλθωμεν γάρ, φησίν, εἰς τὸ πεδίον. ἀκούεις ὅπως ἐκάλει μὲν ἐπ᾽ ἀγροὺς ὡς ἐπόπτης ἔσοιτο τῆς ἐπιεικείας αὐτοῦ, καὶ τῆς τῶν ἀνθέων πολυειδοῦς ἀπολαύσοι θέας; ἀνοσιουργεῖται δέ, καὶ πρωτόλειον ὥσπερ τι καὶ ἀπαρχὴν τῷ θανάτῳ δίδωσι τὸν ὅμαιμον, καὶ τῆς εἰς μιαιφονίαν ὁδοῦ τῇ ἀνθρώπου φύσει διδάσκαλος ἦν. διαπυνθανομένου δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ λέγοντος, ποῦ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου; ψευδοεπεῖ μὲν ὁ δείλαιος, καὶ ἀπαναιπάζει σκληρῶς, τὸ οὐκ οἶδα λέγων. ἐπειδὴ δὲ φονευτὴς ἠλέγχετο, καὶ ὑπενήνεκται ταῖς ἀραῖς, ᾤετο δὲ πάλιν ὅτι τεθνήξεται καὶ αὐτός, καὶ εἰ μὴ βούλοιτο Θεός, καὶ λύσις ἔσται τὸ χρῆμα αὐτῷ τῆς ἐκ Θεοῦ ὀργῆς. ἔφασκε γάρ, εἰ ἐκβάλλεις με σήμερον ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου κρυβήσομαι. καὶ ἔσομαι στένων, καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἔσται, πᾶς ὁ εὑρίσκων με ἀποκτενεῖ με. ἀλλ᾽ ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως ὑποκείσεται ταῖς ἀραῖς καὶ τῶν οἰκείων ἀνοσιουργημάτων ὑφέξει τὰς δίκας τελεσάθλιον ἐν γῇ διατρίβων βίον, ἐπληροφορεῖτο σαφῶς Θεοῦ λέγοντος· οὐχ οὕτως, ὅτι πᾶς ὁ ἀποκτείνας Κάϊν, ἑπτὰ ἐκδικούμενα παραλύσει. τὸ δὲ ἑπτὰ τίθησιν ἀντὶ τοῦ πολλά. ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγοι πολλῶν καὶ ἀνοσίων πλημμελημάτων χαρίζεται δίκην ὁ ἀδελφοκτόνος Κάϊν, ὁ τῆς ἐνσωμάτου ζωῆς ἀνιεὶς αὐτόν. εἰ δὲ δή τις ἕλοιτο καὶ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν εἶναι λέγειν τὰ ἐκδικούμενα, χαλεπὸν οὐδὲν ἀναμαρτήτως εἰπεῖν, ὅτι πρώτη μὲν ἁμαρτία τῷ Κάϊν,

A Cain verò non item, ſed multo negligentiùs; optimos enim quoſque fructus ſuis vſibus ſeruabat, ſecundis autem ac vilioribus ſupremum Deum honorabat. Ignis itaque cælitus deſcendens Abelis munera abſumpſit. [Ad Cain autem, & ſacrificia eius non attendit,] inquit. Neque enim ſolitus ignis eius ſacrificia inuaſit. Qua de cauſa doluit grauiter, animóque concidit Cain. Cognita verò odii cauſa, & cur Abel prælatus eſſet, non ad culpæ ſuæ corre-
B ctionem potiùs ſe contulit, ſed in impotentem iram proreptus, primus ab hominibus natis indomitæ inuidiæ author fuit, ac tantùm non de diuino odio vindictam ſumens Abelem laude cumulatum dolo circumuenit, mutuique amoris legem infringit, diabolica quidem prauitate impiiſque conſiliis mentem refertam habens; fingens autem bonum verbis. [Egrediamur enim, inquit, in campum.] Audis quo pacto vocarit in agrum, vt ſpectator ſuæ diligentiæ culturæque eſſet, &
C pulcherrimâ florum varietate oculos paſceret? At verò nefandum flagitium committit, ac veluti primitias quaſdam morti fratrem ſuum dicat, humanæque naturæ viam ad homicidium aperit. Interrogante autem Deo ac dicente, [vbi eſt Abel frater tuus?] mentitur miſer, aſperéque obuiam it, [Non ſcio,] inquiens. Poſtquam verò homicidii conuictus eſt, & maledictionibus ſubiectus; exiſtimauit autem rurſum quòd moriturus eſſet etiam ipſe, etiamſi non vellet Deus, quód-
D que hæc futura eſſet diuinæ iræ ſolutio. Dixit enim: [Si eiicies me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar, & ero gemens & tremens ſuper terram, & erit, omnis inueniens me occidet me.] Cæterùm quòd omnino atque vndequaque maledictionibus ſubiaceret, flagitiorúmque ſuorum pœnas lueret, miſerrimam in terris vitam agens, certiſſimò ſciuit, dicente manifeſtè Deo: [Non ſic, Quia omnis
E qui occiderit Cain, ſeptem vindictas exoluet.] Septem verò ponit pro multis, quaſi dicat: Multorum atque impiorum delictorum fratricidæ Cain pœnam exoluet, qui eius corporalem vitam læſerit. Si quis autem velit ſeptenarium numerum, ea ipſa quorum vindicta ſumitur, dicere, nequaquam errauerit. Primũ enim peccatũ Cain fuit,

Gene. 4. 14.

quòd non rectè partitus fuerit, neque omnium optima Deo conſecrarit. Secundum verò, quòd cognito peccato, pœnitentia ductus non ſit, neque reditu ad melius, peccatum ſuum emendarit, quodque inflammatus fuerit ad iram, proximique ſui gloria irritatus, quem imitari potius par erat, non inimicum cenſere, atque iniquis oculis intueri. Tertium autem, ac veluti aditus quidam ad cædem committendam, crudelis inuidia. Quartum verò, illud, [Egrediamur in campum,] doli ac fraudis argumentum. Quintum, impiæ cædis crimen. Annumerari verò pro ſexto peccato poteſt, mentiri Deo. Pro ſeptimo, quòd inuito Deo exiſtimaret ſe poſſe effugere ſupplicium, vita corporali præter ipſius voluntatem ereptum. [Cæterùm dedit, inquit, Deus ſignum Cain, vt non interficeret eum omnis qui inueniſſet eum. Et egreſſus eſt Cain à facie Dei.] Statim autem maledictionibus ſubiectus fuit, odiique modus ſubſecutus eſt. Eum enim qui iam ad ſummum omnium malorum peruenerit, quo pacto puriſſima ſanctiſſimáque natura non aſpernetur? Atque hæc quidem rudi modo atque hiſtoricè hactenus dicta ſint. At verò imaginis lineamentis ſuos colores ſuperducentes, & vmbram literæ ad rei veritatem transformantes, ac ſingula ſubtiliter inueſtigantes illud dicamus, quòd Chriſti myſterium in iis quæ olim acciderunt, præfiguratum facilè quis agnoſcat. Oportebat enim prolapſa in peccatum humana natura, mortiſque laqueis inopinatò inuoluta, myſterium reſtitutionis in melius prædici, & eum qui propter nos, ac pro nobis ſuo tempore moriturus erat, Chriſtum non ignorari. Factus igitur eſt primus pater Adam, prout ſacræ literæ teſtantur, iuxta imaginem ac ſimilitudinem Dei. Nati autem ſunt & proceſſerunt ab eo, primus quidem Cain; ſecundus verò poſt illum, Abel. Cæterùm Caino quidem Iſraelis perſonam accommodabimus. Siquidem ipſe etiam Chriſtus, populos Iudæorum eiſdem cum Caino moribus præditos ipſum ſignificare prædicabat. Ita enim ait: [Si vos

Ioan. 8.

A τὸ μὴ διελεῖν ὀρθῶς, μήτε μὴν ἀναθεῖναι Θεῷ τὰ πάντων ἐξαίρετα. δεύτερον δὲ, τὸ μαθόντα τὴν ἁμαρτίαν μὴ τραπῆναι πρὸς μετάγνωσιν, καὶ ταῖς εἰς τὸ ἄμεινον ἀναδρομαῖς ἐπανορθοῦν τὰ διεσφαλμένα, καταθήγεσθαι δὲ πρὸς ὀργὰς, καὶ ταῖς τοῦ πέλας εὐδοκιμήσεσιν ἐπονειδίζεσθαι· ὃν ἔδει που πάντως ἑλέσθαι ζηλοῦν, οὐκ ἐχθρὸν ἡγεῖσθαι, καὶ ἀδίκοις ὄμμασιν ὑποβλέπεσθαι. τρίτη δὲ καὶ προσβολή τις ὥσπερ τοῦ εἰς τὸ χρῆναι φονᾶν ἀγριότητος, ὁ ἀνήμερος φθόνος.
B τετάρτη δ' αὖ τὸ, διέλθωμεν εἰς τὸ πεδίον, δόλου καὶ ἀπάτης ἀπόδειξιν ἔχον. πέμπτη δὲ τῆς ἀνοσίου μιαιφονίας τὰ ἐγκλήματα. καταλογισθείη δ' ἂν εἰς ἕκτον αὐτῷ πλημμέλημα, τὸ ψευδεπῆσαι τὸν Θεόν. εἰς ἕβδομον δὲ, τὸ ἄκοντος τοῦ Θεοῦ, νομίζειν δύνασθαι διαδρᾶναι τὰς δίκας τῆς ἐν σώματι ζωῆς οὐκ ἀνεθελήτως ἀπηλλαγμένον. ἀλλὰ δέδωκε, φησὶν, ὁ Θεὸς σημεῖον τῷ Κάϊν τοῦ μὴ ἀποκτεῖναι αὐτὸν πάν-
C τα τὸν εὑρίσκοντα αὐτόν. ἐξῆλθε δὲ Κάϊν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ. ὑπέκειτο δὲ παραχρῆμα ταῖς ἀραῖς, καὶ ὁ τῆς ἀποστροφῆς ἠκολούθει τρόπος. τὸν γάρ τοι πρὸς λῆξιν τοῦ παντὸς ἤδη διελάσαντα κακοῦ ἐποπτεύσοιτ' ἂν πῶς ἡ πανάγνος καὶ ἁγιωτάτη φύσις. καὶ ταυτὶ μὲν ἡμῖν ὡς ἐν παχεῖ πραγμάτων καὶ ἱστορικῶς εἰρήσθω τέως. μεταχρωννύντες δὲ ὥσπερ τῆς εἰκόνος τὴν γραφὴν, καὶ τὴν ἐν τῷ γράμματι σκιὰν μεταχαράττοντες εἰς ἀλήθειαν,
D φέρε δὴ φέρε, καὶ λίαν ἰσχνῶς ἕκαστα βασανίζοντες, ἐκεῖνο λέγωμεν, ὅτι τὸ Χριστοῦ μυστήριον καταθρήσαι τις ἂν προδιατυπούμενον ἐν ἀρχαῖς ὡς ἐν σκιᾷ τοῖς συμβεβηκόσι. ἔδει γὰρ ἔδει τῆς ἀνθρώπου φύσεως διατεθείσης εἰς ἁμαρτίαν, καὶ τοῖς τοῦ θανάτου βρόχοις ἀδοκήτως ἐνειλημμένης, τὸ τῆς εἰς τὸ ἄμεινον ἀνακομιδῆς προαναφωνεῖσθαι μυστήριον, καὶ τὸν δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τε-
E θνηξόμενον κατὰ καιροὺς μὴ ἀγνοηθῆναι Χριστόν. πεποίηται τοίνυν ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ κατά γε τὴν πίστιν τῶν ἱερῶν γραμμάτων, κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ. γεγέννηνται δὲ καὶ προῆλθον ἀπ' αὐτοῦ, πρῶτος μὲν ὁ Κάϊν, δεύτερος δὲ μετ' ἐκεῖνον ὁ Ἄβελ. ἀλλὰ τῷ μὲν Κάϊν τὸ τοῦ Ἰσραὴλ πρόσωπον περιθήσομεν. ἐπεί τοι καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἰσοτρόπους ὄντας τῷ Κάϊν τοὺς τῶν Ἰουδαίων δήμους, αὐτὸν προσημαίνειν ἠξίου. αὐτὸς γὰρ ἔφασκεν· ἐὰν ὑμεῖς

μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἔσεσθε, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. οἱ δὲ τῆς πατρικῆς ἐλευθερίας οὐ συνιέντες τὸ κάλλος, σαρκικοῖς αὐχήμασιν ἐναγλαΐζεσθαι δεῖν ἐπεχείρουν, λέγοντες· σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε. πῶς σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι ἔσεσθε. τί οὖν πρὸς ταῦτα Χριστός; εἰ τέκνα, φησί, τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε ἄν. νυνὶ δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησε. πατέρα δὲ αὐτοῖς ἀπονέμει τὸν Σατανᾶν, λέγων· ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι ψεύστης ἐστί, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. καὶ οὐδέπου νομιοῦμεν νοοῦντες ὀρθῶς τοῦ πονηροῦ τε καὶ ἀρχικάκου δαίμονος διαμεμνῆσθαι Χριστόν· ἐκλελυττηκόσι δὲ τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ τὴν ἀνοσίαν κατ' αὐτοῦ μιαιφονίαν ὠδίνουσι, τὸν πρῶτον ἀνθρωποκτόνον καὶ τοῦ ψεύδους ἐπιτηδευτήν, φημὶ δὴ τὸν Κάϊν, δίδωσι πατέρα, κἀκείνου, τὸν Σατανᾶν, τὸν τῆς ἁμαρτίας εὑρετήν. ἐπιδιδασκόντων τινὲς τίνα πατέρα τῷ διαβόλῳ δώσομεν, ἢ ποῖον εἶναι φαμὲν τῆς ἐκείνου δυστροπίας τὸ ἀρχέτυπον. ἀρχετύπῳ δὴ ὥσπερ τῷ Κάϊν καθάπερ εἰκόνα προσνέμει τοὺς τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυσσεβείας τὴν εἰς τὸ ὁμοιοῦν ἐμφέρειαν νοσεῖν εἰρημένους. ὅτι γὰρ ἔθος τῷ σωτῆρι Χριστῷ, σατανᾶν ἀποκαλεῖν τὸν τοῖς ἐκείνου προσεοικότα τρόποις, καταθρήσωμεν αὖ καὶ λίαν ἀμογητὶ τοῖς ἁγίοις λέγοντα μαθηταῖς, οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἰδοὺ εἷς ἐξ ὑμῶν διάβολός ἐστι; παρεικαστέον τοίνυν τῷ Κάϊν τὸν Ἰσραήλ, περὶ οὗ γέγραπται· υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ. μετὰ δέ γε τὸν πρωτότοκον Ἰσραήλ, δεύτερος ὥσπερ ἐν χρόνῳ, καὶ νεώτατος ἀνεφάνη Χριστός, υἱὸς καὶ αὐτὸς τοῦ Ἀδάμ. τοιγάρτοι καὶ υἱὸν ἀνθρώπου σοφῶς τε καὶ οἰκονομικῶς ἑαυτὸν ὠνόμαζε πανταχῆ. ἀλλ' ὁ μὲν Ἰσραήλ, τιμᾶν ἐδόκει Θεὸν προσφέρων τὰ πρόσκαιρα καὶ εὐμάραντα, καὶ ὧν οὐ σφόδρα πολὺς ὁ λόγος, καὶ τοῖς περὶ γῆν σπουδάσμασιν, ὅλον ὥσπερ ἐπιθεὶς τὸν νοῦν. ἐτράπετο γὰρ εἰς γεωπονίαν ὁ Κάϊν, Ἄβελ δὲ ἦν ποιμὴν προβάτων. καθηγεῖτο γὰρ τῆς λογικῆς ἀγέλης ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς ὁ ἐν τόπῳ πίονι, καὶ ἐν νομῇ ἀγαθῇ, καθὰ

A manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.] Illi verò paternæ libertatis pulchritudinem nequaquam intelligentes, carnali gloria florere ſtudebant, dicentes: [Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam. Quomodo tu dicis, Liberi eritis?] (Ioan.8.) Quid igitur ad hæc Chriſtus? [Si filii, inquit, Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis. (Ioan.8. 39.) Nunc autem quæritis me interficere B hominem, qui veritatem vobis locutus ſum, quam audiui à Patre. hoc Abraham non fecit,] Patrem autem ipſis tribuit Satanam, dicens: [Vos facitis opera patris veſtri. (Ioan.8. 44.) Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia mendax eſt, quemadmodum & pater eius.] Nequaquam verò exiſtimabimus, rectè ſentientes, Chriſtum praui ac totius mali authoris dæmonis meminiſſe; ſed rabidis Iudæis, impiámque ipſi cædem ma- C chinantibus, primum illum homicidam mendaciique concinnatorem, Cain, inquam, patrem ſtatuiſſe, atque illius Satanam, peccati auctorem. Quærentibus nonnullis, quem patrem dæmoni daturi ſimus, aut quale dicturi ſimus eſſe ipſius prauitatis archetypum; Caino itaque veluti archetypo tanquam effigiem tribuit, eos qui impietatis qua ille præditus eſt, ſimilitudinem præ ſe ferunt. Quòd enim Saluatori Chri- D ſto familiare ſit Satanam vocare eum qui illius mores refert, facillimè quis viderit, cùm ipſe ſanctis diſcipulis dicat; [Nonne ego vos duodecim elegi, & ecce vnus ex vobis diabolus eſt?] (Ioan 6. 70.) Comparandus itaque eſt Caino Iſrael, de quo ſcriptum eſt: [Filius meus primogenitus Iſrael.] (Exod.4. 22.) Poſt primogenitum verò Iſrael ſecundus tempore, & nouiſſimus exortus eſt Chriſtus, filius etiam ipſe Adam. Idcirco etiam *Filium hominis* ſapienter cer- E táque ratione ſeipſum vbique appellat. Cæterum Iſrael colere Deum putabat, offerens temporarias faciléque marceſcentes res, & quarum parua ratio habetur, terreniſque ſtudiis tota quodammodo mente affixus erat (agriculturæ enim vacabat Cain, Abel autem erat paſtor ouium.) Præfectus enim eſt rationali gregi Emmanuel, atque ipſe eſt Paſtor ille bonus, qui [in loco pingui & paſcuis vbertimis,] ſicut

„ ſcriptum eſt, ſupernos ac qui ſuper A
terram ſunt greges paſcit; ad quem
etiam Propheticus ſermo clamauit:
„ [Paſce populum tuum in virga cu-
„ ſtodiæ tuæ, oues hæreditatis tuæ.]
Iſrael itaque terrenis rebus Deum co-
lebat, offerens legalia, & ingrata ipſi ſa-
crificia conſecrans. Idcircò etiam audi-
Iſai. 1. 11. „ uit per vocem ſancti Prophetæ: [Holo-
„ cauſtum arietum tuorum, & adipem
„ ouium, & ſanguinem hircorum ac tau-
„ rorum non volo, neque veneritis ap-
„ parere mihi. Quis enim quæſiuit hæc B
„ de manibus veſtris? calcare atrium
„ meum non apponetis. Si obtuleritis ſili-
„ ginem, vanum; incenſum, abominatio
Hier. 6. 20. „ eſt mihi.] Et iterum: [Quorſum mihi
„ thus ex Saba adfertis, & cinamomum
„ de terra longinqua? Holocauſta veſtra
„ non ſunt mihi grata, neque ſacrificia
„ veſtra me delectant.] Hoc apertè eſt
Deum ad ſacrificia Cain non atten-
diſſe. Abel autem iuſtus, hoc eſt
Chriſtus, obtulit Deo rationalium
ouilium primogenita, hoc eſt, faci- C
les ac tractabiles corde, & infantes
malitia, ſelectoſque in virtutibus, ac
ſimilitudine cum ipſo primogeniti
gloriam præ ſe ferentes. Eccleſia enim
primogenitorum deſcriptorum in cæ-
lis, illorum qui per fidem vocati
ſunt ad ſanctificationem cœtus à di-
uo Paulo vocatur. Huius itaque ſan-
ctæ multitudinis & gregis primoge-
nitorum ſacerdos factus eſt Chriſtus.
Rom. 5. 2. „ Per ipſum enim, [habuimus acceſ-
Ephes. 2. 18. „ ſum in ſpiritu ad Deum ac Patrem,] D
ſacrificiúmque bonum & acceptum
facti ſumus, ſuper vitulum recens
Pſal. 68. 32. cornua & vngulas emittentem. Cru-
enta enim oblatio humilis eſt ac
terrena, neque ſuauitate odoris a-
pud Deum prædita: cultus verò
in ſpiritu, & per Chriſtum longè
acceptior eſt Patri. Idcircò Deus
Iſraelitis terrena offerentibus incla-
Pſal. 49. 9. „ mauit: [Non accipiam è domo tua
„ vitulos, neque ex ouilibus tuis hir-
„ cos. Quia meæ ſunt omnes beſtiæ E
„ agri, iumenta in montibus & boues.
„ Cognoui omnia volatilia cæli, & pul-
„ chritudo agri mecum eſt. Si eſuriam,
„ non tibi dicam. Meus enim eſt orbis
„ terrarum, & plenitudo eius.] Nobis
autem per Chriſtum iuſtificatis &
ſanctificatis in ſpiritu, inclamauit,
Pſal. 49. 14. „ dicens: [Immola Domino ſacrificium
„ laudis, & redde Altiſſimo vota tua,
„ & inuoca me in die tribulationis tuæ,

Tomus primus.

A γέγραπται, τὰς ἄνω τε καὶ ἐπὶ γῆς διαποιμαίνων
ἀγέλας. πρὸς ὃν καὶ ὁ προφητικὸς ἀναπεφώνηκε
λόγος· ποίμαινε τὸν λαόν σου ἐν ῥάβδῳ φυλακῆς σου,
πρόβατα κληρονομίας σου. οὐκοῦν ὁ μὲν Ἰσραὴλ
τοῖς γεωδεστέροις ἠξίου τιμᾶν τὸν Θεὸν, καρποφο-
ρῶν τὰ ἐν νόμῳ, καὶ τὰς ἀθελήτους αὐτῷ θυσίας
ἀνατιθείς. τοιγαροῦν καὶ ἤκουσε διὰ φωνῆς ἁγίων·
ὁλοκαύτωμα τῶν κριῶν σου, καὶ στέαρ ἀρνῶν, καὶ
αἷμα τράγων καὶ ταύρων, οὐ βούλομαι, οὐδ᾽ ἂν ἔρ-
χησθε ὀφθῆναί μοι. τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ
B τῶν χειρῶν ὑμῶν; πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθή-
σεσθε. ἐὰν φέρητε σεμίδαλιν, μάταιον· θυμίαμα,
βδέλυγμά μοί ἐστι. καὶ πάλιν, ἵνα τί μοι λίβανον
ἐκ Σαββᾶ φέρετε, καὶ κινάμωμον ἐκ γῆς μα-
κρόθεν; τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν οὐκ εἰσὶ δεκτὰ
καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἥδυνάν με. τοῦτό ἐστιν ἐναρ-
γῶς τὸ ἐπὶ ταῖς θυσίαις τοῦ Καῒν μὴ προσεσχη-
κέναι Θεόν. Ἄβελ δὲ ὁ δίκαιος, τουτέστι Χριστὸς,
ἐδωροφόρει Θεῷ τὰ τῶν λογικῶν ποιμνίων πρω-
C τότοκα, τουτέστι, τοὺς τρυφεροὺς τὴν καρδίαν, καὶ
νηπιάζοντας τῇ κακίᾳ, καὶ ἀπολέκτους ἐν ἀρε-
ταῖς, καὶ εἰκόνι τῇ πρὸς αὐτὸν τὴν τοῦ πρωτοτό-
κου φοροῦντας δόξαν. ἐκκλησία γὰρ πρωτοτό-
κων ἀπογεγραμμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἡ τῶν διὰ
πίστεως κεκλημένων εἰς ἁγιασμὸν πληθὺς ὀνο-
μάζεται παρά γε τῷ θεσπεσίῳ Παύλῳ. ταύ-
της οὖν ἄρα τῆς ἁγίας πληθύος καὶ τῆς τῶν πρω-
τοτόκων ἀγέλης ἱερουργὸς γέγονεν ὁ Χριστός. δι᾽
αὐτοῦ γὰρ ἐσχήκαμεν τὴν προσαγωγὴν ἐν
D πνεύματι πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα. καὶ θυσία
καλὴ γεγόναμεν καὶ εὐπρόσδεκτος, ὑπὲρ μό-
σχον νέον κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὁπλάς. ἡ μὲν
γὰρ δι᾽ αἱμάτων προσαγωγὴ χθαμαλή τέ ἐστι καὶ
γεωδεστέρα, καὶ τὸ εὐῶδες οὐκ ἔχουσα παρὰ
Θεῷ. ἡ δέ γε ἐν πνεύματι καὶ διὰ Χριστοῦ
λατρεία πολὺ δὴ λίαν ἐστὶν εὐδοκιμοῦσα τῷ πα-
τρί. καὶ γοῦν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ προσκομίζουσι
τὰ ἀπὸ γῆς, ἐφώνει Θεός· οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴ-
E κου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάῤ-
ῥους· ὅτι ἐμά ἐστι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, κτή-
νη ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βόες. ἔγνωκα πάντα τὰ πε-
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡραιότης ἀγροῦ μετ᾽ ἐμοῦ
ἐστι. ἐὰν πεινάσω, οὐ μή σοι εἴπω. ἐμὴ γάρ ἐστιν
ἡ οἰκουμένη, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. ἡμῖν δὲ τοῖς ἐν
Χριστῷ δεδικαιωμένοις καὶ ἡγιασμένοις ἐν πνεύ-
ματι, προσεφώνει λέγων· θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν
αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου,
καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου,

A καὶ ἐξελοῦμαί σε, καὶ δοξάσεις με. οὐκοῦν ἐν ἀμείνοσι τῶν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ πνευματικὰ, καὶ πολὺ προφερεστέρα τῆς κατὰ νόμον θυσίας, ἡ διὰ Χριστοῦ. προσεκλίνετο δὴ οὕτω οὐχὶ ταῖς τοῦ Κάϊν θυσίαις, ἀλλὰ ταῖς τοῦ Ἄβελ, ὁ Θεός. καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; ὁ μὲν γὰρ Ἰσραὴλ προσεκόμιζε μὲν ὀρθῶς. θύειν γὰρ ἔδει θεῷ. διεῖλε δὲ οὐκ ὀρθῶς, προσεδρεύων ἀεὶ τοῖς τύποις, καὶ ταῖς ἐν σκιαῖς ἐφήδεσθαι νομίσας Θεόν. τοιγάρτοι καὶ ἥμαρτε καὶ ἡσυχάζειν ἐκελεύετο, τουτέστι, τῶν ἀρχαίων καὶ κατὰ νόμον καταλήγειν ἐθῶν, καὶ ἡγούμενον ποιεῖσθαι Χριστόν. εἴρηται γὰρ τῷ Κάϊν, ἥμαρτες, ἡσύχασον· καὶ B πρός γε τὸν Ἄβελ, πρὸς σὲ ἡ ἐπιστροφὴ αὐτοῦ, καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ. ἀλλ' εἴπερ ἠθέλησεν ὁ Ἰσραὴλ τὴν ἐκ τῶν γεωδεστέρων προσαγωγὴν, καὶ τὴν κατὰ νόμον λατρείας τὸ ἀνωφελὲς παρωθούμενος, ἄρχοντα καὶ καθηγητὴν τῆς εἰς τὸ ἄμεινον ὁδοῦ ποιεῖσθαι Χριστὸν, ἦν ἂν ἐλεύθερος μεθ' ἡμῶν, καὶ ἐν βιβλίῳ τῶν ζώντων, κατὰ τὰς γραφάς. ἐπειδὴ δὲ ἴσως τοῦ Κάϊν φθόνου πρόφασιν καὶ μιαιφονίας ἀρχὴν τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εὐδοκίμησιν ἐποιήσατο, πέπτωκεν εἰς C ἀρὰν, καὶ ἑπτὰ γέγονεν ἐκδικουμένων ἔνοχος. πολλαῖς γὰρ ἔνοχοι γεγόνασι δίκαις καὶ ποιναῖς ἀγρίαις ὑπενηνεγμένοι, στένοντές τε καὶ τρέμοντες διατελοῦσιν οἱ δείλαιοι· πανταχῆ γὰρ ξένοι, καὶ ἐπήλυτοι καὶ περιδεεῖς, καὶ τὴν ὅτι μάλιστα τοῖς ἐλευθέροις πρεπωδεστάτην οὐκ ἔχοντες παρρησίαν. πλὴν ἐδέξατο σημεῖον ὁ Κάϊν τοῦ μὴ ἀνελεῖν αὐτόν· ἀπώλωλε γὰρ οὐκ εἰς ἅπαν ὁ Ἰσραὴλ, σέσωσται δὲ τὸ κατάλειμμα, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν, καὶ τοῦτο εἰδὼς προανεφώνει, λέγων· καὶ εἰ μὴ κύριος D Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. καὶ μήν τοι καὶ πρὸς τῷδε καὶ ὁ θεσπέσιος μελῳδὸς, μὴ εἰς ἅπαν ἀφανίζεσθαι τὸν Ἰσραὴλ ἐλιπάρει πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεόν. μὴ ἀποκτείνῃς αὐτοὺς, μήποτε ἐπιλάθωνται τοῦ νόμου σου. πλὴν ἐκβέβηκεν ὁ Κάϊν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ. γέγραπται γὰρ οὕτως, ἐξῆλθε δὲ E Κάϊν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· πεπόνθασι δὲ τὸ τοιοῦτον οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, πρὸς οὓς εἴρηται διὰ φωνῆς τοῦ προφήτου· ὅταν τὰς χεῖρας ὑμῶν ἐκτείνητε πρός με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν. αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις. ἀπέκτειναν γὰρ τὸν τῶν ὅλων κύριον,

& eripiam te, & glorificabis me.] Præſtantiora igitur ſunt terrenis ſpiritualia, & longè conducibilius ſacrificio legali, id quod per Chriſtum fit. Idcircò non attendit ſacrificiis Cain, ſed Abel, Deus. At qua de cauſa? Iſrael enim obtulit quidem rectè. (ſacrificare enim oportebat Deo,) non autem rectè diuiſit, acquieſcens ſemper typis, & vmbris Deum oblectari exiſtimans. Quocirca peccauit, & ceſſare iuſſus eſt, hoc eſt, à veteribus & legalibus ritibus abſiſtere, ac ducem ſibi ſtatuere Chriſtum. Dictum enim eſt Caino, [Peccaſti, quieſce;] Abeli verò, [Ad te conuerſio eius, & tu ipſius dominaberis.] *Geneſ. 4. 7.* Ac quidem ſi voluiſſet Iſrael, relicto terreno ac legali cultu, principem ſibi ac ducem melioris viæ Chriſtum proponere; vnà nobiſcum liber eſſet, & [in libro viuentium,] *Apoc. 14.* iuxta Scripturas. Quando verò inſtar Cain ex Saluatoris noſtri laude ac gloria inuidiæ occaſionem, & cædis principium captauit, in maledictionem incidit, & ſeptuplicis vindictæ reus eſt effectus. Multorum enim grauiſſimorúmque ſuppliciorum rei facti, multiſque pœnis ſunt impliciti, & gementes ac trementes in terris miſerè degunt. Vbique enim hoſpites atque aduenæ, & trepidi, & ea quæ ingenuos maximè decet, libertate carentes viuunt. Cæterùm accepit Cain ſignum vt non interficerent eum. Periit enim non totus in vniuerſum Iſrael. Reliquiæ autem ſaluæ factæ ſunt, iuxta Prophetæ vocem, qui cùm hoc intelligeret, præclamauit, dicens: [Et niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomorrha ſimiles eſſemus.] *Eſai. 1. 9.* Quocirca, diuinus etiam Pſalmiſta, ne in vniuerſum abſumeretur Iſrael, Deũ totius vniuerſi rogauit, dicens: [Ne interficias eos, ne quando obliuiſcantur legis tuæ.] Præterea egreſſus eſt Cain à facie Domini. Ita enim ſcriptum eſt: [Et egreſſus eſt Cain à facie Domini.] Tale quid accidit Iſraelitis, ad quos dictum eſt per vocem Prophetæ: [Quando extenderitis manus veſtras ad me, auertam oculos meos à vobis; & ſi multiplicaueritis orationem veſtram, non exaudiam vos. Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.] *Eſai. 1. 15.* Occiderunt enim vniuerſorũ Do-

minum, & præ nimia impietate auſi ſunt
Matth.27 „ dicere: [Sanguis eius ſuper nos & ſuper
„ filios noſtros.] Atqui ſanguis Abel ad-
uerſus ſolum interfectorem clamauit:
pretioſus verò Christi ſanguis ferè tantũ
clamauit aduerſus Iudæorũ crudelitatẽ
atque ingratitudinem: liberauit autem
mundum à peccato, vtpote fuſus pro
Hebr.12. „ ipſo. Idcircò etiam diuinus Paulus ait,
24 „ [Accedere nos, qui per fidem iuſtificati
„ ſumus, fuſione ſanguinis meliùs loquen-
„ te quàm ſanguis Abelis.] Illud verò
etiam iis quæ dicta ſunt adiiciendum
Genes.4. „ puto: [Poſtquam enim, inquit, mortuus
25 „ eſt Abel, cognouit Adam Euam vxo-
„ rem ſuam, & concipiens peperit filium,
„ & vocauit nomen eius Seth, dicens:
„ Suſcitauit enim mihi Deus ſemen aliud
„ pro Abel, quem occidit Cain.] Dein-
Genes.5 „ de paulo poſt: [Vixit autem, inquit,
„ Adam ducentos & triginta annos, &
„ genuit iuxta ſpeciem ipſius, & iuxta
„ imaginem ipſius, & vocauit nomen eius
„ Seth.] Vide itaque quòd poſt obitum
Abelis ſimillimus ei, qui ad imaginem
ac ſimilitudinem Dei factus erat, hoc
eſt Adamo, naſcitur rurſum filius Seth.
Poſtquam enim ſecundùm carnem
mortuus eſt Emmanuel, aliud ſtatim
ortum eſt ſemen Adamo, ſupremam
in ſeipſo diuinæ imaginis pulchritu-
„ dinem lucrifaciens. [Transformati
„ enim ſumus in Chriſtum per ſpiri-
„ tum credentes.] Quòd autem his velu-
ti radix quædam generis & occaſio
Chriſti mors fuerit, ipſemet teſtatur,
Ioan.12. „ dicens: [Amen, amen dico vobis: Niſi
24 „ granum frumenti cadens in terram
„ mortuum fuerit, ipſum ſolum manet.
„ Si verò mortuum fuerit, multum fru-
„ ctum adfert.] Quando igitur cecidit
in terram veluti granum quoddam,
inſtar ſpicæ, multiplex exortum eſt,
reformata in ipſo humana natura
ad primam illam imaginem, ad cu-
ius ſimilitudinem primus homo crea-
tus fuit. Operæpretium verò fue-
rit progeniem etiam vtriuſque in-
quirere, Caini, inquam, & Seth.
Nam etiam inde aliquid vtilitatis
nobis acceſſerit. Ita verò ſcriptum
Gen.4.17 „ eſt: [Et cognouit Cain vxorem
„ ſuam, & concipiens peperit Enos, &
„ erat ædificans vrbem, & cognomi-
„ nauit vrbem nomine filii ſui E-
„ noch. Genuit autem Enos Gaidad,
„ & Gaidad genuit Mauiael; & Mauiael
„ genuit Mathuſalem, & Mathuſa-
„ lem genuit Lamech, & accepit ſibi La-

A καὶ τετολμήκασιν εἰπεῖν ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀνο-
σιότητος, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ
τέκνα ἡμῶν. ἀλλὰ τὸ μὲν αἷμα τοῦ Ἄβελ, μό-
νου τάχα που κατακέκραγε τοῦ φονευτοῦ· τὸ δέ
γε τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ κατακέκραγε μὲν
καὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ὠμότητος καὶ ἀχαριστίας· ἐξή-
ρε δὲ τὸν κόσμον τῆς ἁμαρτίας, ὡς κεχυμένον
ὑπὲρ αὐτοῦ. τοιγάρτοι φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος,
προσεληλυθέναι ἡμᾶς τοὺς ἐν πίστει δεδικαιωμένους,
B αἵματος ῥαντισμῷ κρεῖττον λαλοῦντι παρὰ τὸν
Ἄβελ. πρέποι δ' ἂν κἀκεῖνο οἶμαι τοῖς εἰρη-
μένοις ἐπενεγκεῖν. μετὰ γάρ τοι τὸ ἐκτεθνάναι
φησὶ, τὸν Ἄβελ, ἔγνω Ἀδὰμ Εὔαν τὴν γυ-
ναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκεν υἱὸν, καὶ ἐ-
πωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σὴθ, λέγουσα· ἐξα-
νέστησε γάρ μοι ὁ Θεὸς σπέρμα ἕτερον ἀντὶ
Ἄβελ, ὃν ἀπέκτεινε Κάϊν. εἶτα μεθ' ἕτερα·
ἔζησε δὲ, φησὶν, Ἀδὰμ τριάκοντα καὶ διακό-
σια ἔτη· καὶ ἐγέννησε κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ, καὶ κατὰ
C τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Σὴθ. ἄθρει δὴ οὖν ὅτι μετὰ τὸν Ἄβελ θάνατον,
ἐμφερέστατος τῷ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ,
τουτέστι τῷ Ἀδὰμ, τίκτεται πάλιν υἱὸς Σήθ.
μετὰ γάρ τοι τὸ ἀποθανεῖν κατὰ σάρκα τὸν Ἐμμα-
νουὴλ, ἕτερον εὐθὺς ἀνέφυ σπέρμα τῷ Ἀδὰμ,
καταπλουτοῦν ἐν ἑαυτῷ τῆς θείας εἰκόνος τὸ
ὑπέρτατον κάλλος· ἀναμορφούμεθα γὰρ εἰς
Χριστὸν διὰ πνεύματος οἱ πιστεύοντες. ὅτι δὲ
D τούτοις γένους ῥίζα τις ὥσπερ καὶ πρόφασις ὁ
Χριστοῦ γέγονεν θάνατος, αὐτὸς τοῦτο πιστώσεται
λέγων. Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἐὰν μὴ ὁ
κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ,
αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρ-
πὸν φέρει. ὅτε τοίνυν πέπτωκεν οἷά τις κόκκος
εἰς γῆν, ἀστάχυος δίκην, πολλοστὸς ἀνέφυ, τῆς
ἀνθρώπου φύσεως ἀναπλαττομένης ἐν αὐτῷ,
πρὸς τὴν ἐν ἀρχαῖς εἰκόνα, καθ' ἣν ὁ πρῶ-
E τος γέγονεν ἄνθρωπος. ἄξιον δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀμ-
φοῖν ἡμᾶς πολυπραγμονεῖν γένος, τό, τε τοῦ Κάϊν
φημὶ καὶ τοῦ Σήθ· προέσται γὰρ δή τι κἀντεῦ-
θεν ἡμῖν τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν· γέγραπται δὲ
οὕτως, καὶ ἔγνω Κάϊν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ
συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Ἐνὼς, καὶ ἦν οἰκοδομῶν
πόλιν, καὶ ἐπωνόμασε τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνώς. ἐγεννήθη δὲ τῷ Ἐνὼς, Γαϊ-
δὰδ, καὶ Γαϊδὰδ ἐγέννησε τὸν Μαουίαν. καὶ
Μαουίας ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα, καὶ Μαθου-
σάλα ἐγέννησε τὸν Λάμεχ, καὶ ἔλαβεν ἑαυτῷ Λά-

μεχ δύο γυναῖκας· ὄνομα δὲ μιᾷ Ἀδά, καὶ ὄνομα τῇ δευτέρᾳ Σελλά. εἶπε δὲ γυναιξὶν Ἀδᾷ καὶ Σελλᾷ· ἀκούσατε τῆς φωνῆς μου, γυναῖκες Λάμεχ· ἐνωτίσασθέ μου τοὺς λόγους· ὅτι ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἐμοί, καὶ νεανίσκον εἰς μώλωπα ἐμοί· ὅτι ἑπτάκις ἐκδεδίκηται ἐκ Κάϊν, ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. ἔχεις ἐν τούτοις τῆς ἐκ Κάϊν τεκνολογίας σαφῆ τὴν ἀφήγησιν· ἴδωμεν καὶ τίς ἡ ἀπὸ Σήθ. γέγραπται δὲ πάλιν οὕτως· ἔζησε δὲ Σὴθ πέντε, καὶ διακόσια ἔτη, καὶ ἔτεκε τὸν Ἐνώς· περὶ οὗ τὸ ἱερὸν γράμμα φησί· οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ. καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Σήθ, δώδεκα καὶ ἐννακόσια ἔτη, καὶ ἀπέθανε. καὶ ἔζησεν Ἐνὼς ἔτη ἑκατὸν ἐνενήκοντα, καὶ ἐγέννησε τὸν Καϊνάν· καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Ἐνὼς πέντε καὶ ἐννακόσια ἔτη, καὶ ἀπέθανε. καὶ ἔζησε Καϊνὰν ἑβδομήκοντα ἔτη καὶ ἑκατόν, καὶ ἐγέννησε τὸν Μαλελεήλ· καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Καϊνὰν δέκα ἔτη καὶ ἐννακόσια, καὶ ἀπέθανε. καὶ ἔζησε Μαλελεὴλ πέντε καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτη, καὶ ἐγέννησε τὸν Ἰαρέδ. καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Μαλελεὴλ ἔτη πέντε καὶ ἐνενήκοντα καὶ ὀκτακόσια, καὶ ἀπέθανε. καὶ ἔζησεν Ἰαρὲδ δύο καὶ ἑξήκοντα ἔτη καὶ ἑκατόν, καὶ ἐγέννησε τὸν Ἐνώχ, εἶτά φησιν· εὐηρέστησε δὲ Ἐνὼχ τῷ Θεῷ, καὶ οὐχ εὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός. ἄθρει δὴ οὖν, καὶ παρέργως δὴ τῶν ἄλλων, ὡς ὀνομάζονται μὲν οἱ ἐκ Κάϊν, καὶ ὁ τῆς τῶν γενεῶν διαδοχῆς ἕρπει λόγος. οὐ μὴν ὅτι καὶ εἰς πόσον ἐτῶν ἀριθμὸν ὁ τῆς ἑκάστης ζωῆς ἐκπέπαται χρόνος παρενήνεκται σαφῶς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπὶ τῶν γεγονότων ἀπὸ Σήθ. ἀναγέγραπται γὰρ ἀκριβῶς ὁ ἑκάστου χρόνος, πίνα τε καὶ πόσον ἐβίω, καὶ πρὸ τέκνων γονῆς, καὶ μετὰ τοῦτο, ἔτι λεπτῶς καὶ ἀκριβῶς ἀναμάθοι τις ἂν ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων. μηνύεται οὖν ἄρα καὶ τοῦτό ἐστιν οὐκ ἀσύμφανες τοῖς γε ὅλως τὰ τοιάδε φιλοκρινεῖν ἠρημένοις, ὡς οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο Θεὸς τὴν τῶν φιλαμαρτημόνων εἰδέναι ζωήν. ἀκούσονται γοῦν ἐπὶ τοῦ θείου βήματος λέγοντος τοῦ Χριστοῦ· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. διαπέπτωκε μὲν γὰρ οὐδὲν τό γε ἧκον εἰς εἴδησιν, λέγω τὸν τῶν ὅλων Θεόν. εἰδὼς δὲ οὐκ οἶδε τοὺς φιλαμαρτήμονας, διά γε τῆς εἰς αὐτοὺς ἀποστροφῆς τὸ ἄγαν ἐντενές. οὐκοῦν σεσιώπηται μὲν τοῖς ἐκ Κάϊν, ὁ τῆς

A mech duas vxores, nomen vni Ada, & nomen ſecundæ Sella. Dixit autem Lamech vxoribus ſuis Ada & Sella: Audite vocem meam, vxores Lamech, auribus percipite ſermones meos: quia virum occidi in vulnus mihi, & adoleſcentem in liuorem mihi, quia ſepties vindicatum eſt ex Cain, ex Lamech autem ſeptuagies ſepties.] Habes in his manifeſtam filiorum ac progeniei Cain narrationem. Videamus autem etiam Seth progeB niem. Scriptum autem eſt rurſus: [Vixit autem Seth ducentos & quinque annos, & genuit Enos,] de quo ſacra Scriptura inquit, [Hic ſperauit inuocari nomen Domini Dei. Et facti ſunt omnes dies Seth duodecim & nongenti anni, & mortuus eſt. Et vixit Enos annos centum nonaginta, & genuit Cainan, & facti ſunt omnes dies Enos quinque & nongenti anni, & mortuus eſt. Et vixit Cainan centum & ſeptuaginta annos, & C genuit Malalehel. Et facti ſunt omnes dies Cainan decem & nongenti anni, & mortuus eſt. Et vixit Malalehel centum & ſexaginta quinque annos, & genuit Iared. Et facti ſunt omnes dies Malalehel octingenti & nonaginta quinque anni, & mortuus eſt. Et vixit Iared annos centum ſexaginta duos, & genuit Enoch.] Deinde ait: [Et placuit Enoch Deo, & non inueniebatur; quia tranſtulit eum Deus.] Vides itaque, præ D aliis quo pacto nominantur quidem poſteri Cain, generiſque ipſius ſeries atque ſucceſſio narratur: numerus verò annorum vitæ vniuſcuiuſque nequaquam computatur, quemadmodum poſterorum Seth. Deſcribitur enim vniuſcuiuſque vitæ ſpatium, etiam antequam filios gignerent, & poſtea, vt ex ſacris Literis facilè cuiuis conſtiterit. Argumento igitur hoc minimè obſcuro fuerit, iis qui rectè omniE no de his iudicare velint, quòd Deus non ſuſtineat peccatorum vitam cognoſcere. Audient itaque in diuino tribunali dicentem Chriſtum: [Amen dico vobis, nunquam cognoui vos.] Atqui nihil planè quod in cognitionem cadit, Deum totius vniuerſi præterit. Sciens autem, [non nouit peccatores,] ob nimiam ipſorum auerſionem. Idcircò ſilentio prætermiſſum eſt

Gen. 5. 8.

Matth. 25. 12. Luc. 13. 46.

tempus vitæ poſterorum Cain. Nihil enim egerunt memoria dignum, ſed quæ potiùs veriſimile erat damno futura iis, qui in eorum lectionem incidiſſent. Meritò igitur in memoria apud Deum non fuerunt. Magnam verò rationem habet cognoſcendi accuratè vitam Sanctorum, nihilque, vt arbitror, quod ad eos pertinet, diuinam atque immortalem mentem præterit. Quod & ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus teſtatur, dicens:
Matt. 10. 29. [Nonne duo paſſerculi aſſe væneunt? & vnus ex iis non cadet in terram abſque Patre meo qui in cælis eſt: veſtri autem etiã capilli capitis omnes numerati ſunt.] Si autem capillorum etiam noſtrorum numerus Deo curæ ſit, ideóque omnia quæ ad nos pertinent, ipſi explorata ſint, eorúmque rationem habeat, quonam pacto vitæ tempus ignorat?
Pſal. 33. 16. [Oculi enim, inquit, Domini ſuper iuſtum.] Atqui ſecundus ſtatim à Cain Enoch, ſui nominis vrbem in terra habuit; cùm alioqui ſancti id ſibi cogitandum ac dicendum, atque in hoc gloriandum cenſeant:
Heb. 13. 14. [Non habemus hîc manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus;] cuius architectus atque opifex eſt Deus. Vitam verò huius ſæculi, peregrinationem eſſe exiſtiment & vocent. Ita verò alicubi diuinus Dauid pſallit:
Pſal. 38. 13 & 14. [Remitte mihi, quia aduena ſum in terra & peregrinus, ſicut omnes patres mei.] De iis verò qui terrena cogitant, in Pſalmo quadrageſimo octauo ita ait:
Pſal. 48. 12. [Cognominarunt nomina ſua in generationibus ſuis.] Ortus autem eſt ex Seth diuinus Enos, de quo ſcriptum eſt:
Gen. 4. 26. [Hic ſperauit inuocari nomine Domini Dei ſui.] Genus enim in Chriſto ſacrum ac ſanctum, & in ſpe gloriæ ſupra hominem verſatur. Siquidem cùm terreni ſimus, adoptati ſumus in filios omnium Domini, & in fratres Chriſti, qui propter nos factus eſt ſimilis nobis, vt etiam nos per ipſum præſtantiorem atque humana maiorem gloriam, Dii nimirum gratia atque benignitate, conſequeremur.
Pſal. 81. 6. Ioan. 10. 34. [Ego enim dixi, inquit, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes] Sperauit itaque Enos vocari ab aliis nomine Domini Dei ſui, hoc eſt, Deus. Cùm enim eſſet non abſque admiratione ſanctitatis gloria excellens, Deum ipſum vocarunt humaniores quidam, ſupremo illum honore ornare cupientes. Procedat itaque nobis ad propoſitum ſermo. Iudæi etenim (qui & figura ſunt

A ζωῆς χρέιος. πεπαρέχασι γὰρ ἀξιάκουστον μὲν οὐδέν· ἃ δὲ ἦν εἰκὸς, καὶ πρὸς ζημίαν ἕπεσθαι τοῖς ἐντευξομένοις τῇ περὶ αὐτῶν συγγραφῇ. ἠμοιρήκασι δὴ οὕτω, καὶ μάλα δικαίως, καὶ τῆς παρὰ θεῷ μνήμης, ποιεῖται γε μὴν ἐν λόγῳ, τὸ εἰδέναι λεπτῶς τὸν τῶν ἁγίων ζωὴν, καὶ οὐδὲν οἶμαι τῶν κατ᾽ αὐτοὺς ἐξοίχοιτο ἂν τὸν θεῖόν τε καὶ ἀκήρατον νοῦν. καὶ πιστώσεται λέγων ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τῆς
B γῆς ἄνευ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν. εἰ δὲ ἐν λόγῳ τέθειται παρὰ θεῷ καὶ ὁ τῶν τριχῶν ἀριθμὸς, δήπου τὸ πάντα σαφῶς εἰδέναι τὰ κατ᾽ αὐτοὺς, καὶ ἐν φροντίδι ποιεῖσθαι, τίνα δὴ τρόπον ὁ αὐτῆς τῆς ζωῆς ἀγνοήσειε χρόνος. ὀφθαλμοὶ γὰρ, φησὶ, κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὁ μὲν δεύτερος εὐθὺς ἀπὸ Καῒν Ἐνὼς, ἐπώνυμον ἔσχεν ἐν τῇ γῇ πόλιν· καίτοι τῶν
C ἁγίων ὡς ἐν αὐχήματος τάξει πεποιημένων τὸ χρῆναι φρονεῖν καὶ λέγειν· οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν· ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός. ἡγουμένων τε καὶ ὀνομαζόντων παροικίαν τὴν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ζωήν. ψάλλει δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· ἄνες μοι, ὅτι ἐγὼ πάροικος εἰμὶ ἐν τῇ γῇ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου. περὶ δὲ τῶν τὰ ἐπίγεια φρονούντων, ἐν τῷ μηʹ. ψαλμῷ λέγει, ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνόματα αὐ-
D τῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν αὐτῶν. ἀνέφυ δὲ ἀπὸ Σὴθ ὁ θεσπέσιος Ἐνὼς, περὶ οὗ γέγραπται· οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τῷ ὀνόματι κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. τὸ γὰρ ἐν Χριστῷ γένος ἅγιον καὶ ἱερὸν, καὶ ἐν ἐλπίδι δόξης τῆς ὑπὲρ ἄνθρωπον. εἴπερ ὄντες ἐκ γῆς, κεκλήμεθα πρὸς υἱοθεσίαν τοῦ πάντων δεσπότου, καὶ εἰς ἀδελφότητα τοῦ Χριστοῦ, ὃς δι᾽ ἡμᾶς γέγονε καθ᾽ ἡμᾶς, ἵνα καὶ ἡμεῖς δι᾽ αὐτὸν ἐν ἀμείνοσί τε καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον θεοὶ,
E δηλονότι χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, τὴν δόξαν ἀποκερδαίνοντες· ἐγὼ γὰρ εἶπα, φησὶ, θεοί ἐστε, καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες. ἤλπισε τοίνυν Ἐνὼς κληθήσεσθαι παρ᾽ ἑτέρων ἐπ᾽ ὀνόματι κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ· τουτέστι, Θεός. ἐπειδὴ γὰρ ἦν οὐκ ἀθαύμαστος τοῖς τῆς ὁσιότητος ἐμπρέπων αὐχήμασι, Θεὸν ὠνόμαζον αὐτὸν τῶν ἐπιεικεστέρων τάχα που τινὲς τῇ ὑπερτάτῃ τιμῇ στεφανοῦν ἠρημένοι. ἡκέτω δὴ οὕτω ὁ λόγος ἡμῖν ἐπὶ τὸν οἰκεῖον σκοπόν. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ, οἳ καί εἰσιν εἰκόνες τῶν

ἀπὸ Κάϊν· ὅτι μὲν εἰσι, γινώσκονται παρά γε A τῷ πάντων Θεῷ· ὅτι δὲ τὴν ἀπογραφὴν ἐν βίβλῳ ζωῆς οὐκ ἔχουσι, σαφὲς ἂν γένοιτο διά γε τοῦ σιωπῆσαι τὴν ἀπὸ Κάϊν τὴν ζωήν. ὅτι γὰρ ἀναγραπτὸν τὸ ἐν Χριστῷ γένος, καὶ ἐν μνήμῃ τῇ παρὰ Θεῷ, παραδείξειεν ἂν οἶμαί που τὸ ἀναγεγράφθαι σαφῶς, τὴν τῶν δικαίων ζωήν, φημὶ δὴ τῶν ἀπὸ Σήθ. καὶ ὁ μὲν Ἐνὼς δεύτερος εὐθὺς ἐκ Κάϊν, πόλιν ἔχει ἐπώνυμον. φρονοῦσι γὰρ μόνα τὰ ἐπὶ γῆς οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι, τὴν τῶν πρωτοτόκων οὐκ εἰδότες ἐκκλησίαν, οὔτε μὴν εἰς τὴν ἄνω σπεύδοντες πόλιν. B εὐδοκιμεῖ δὲ λίαν ὁ ἀπὸ Σήθ, τουτέστι, Ἐνώς. ὀνομάζεται γὰρ ἤδη καὶ Θεός. πεπλουτήκαμεν δὲ διὰ πίστεως τὴν ἐπὶ τῷδε δόξαν, οἱ Χριστῷ προσδεδραμηκότες, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος, ἀπρὶξ ἡμμένοι. προσθείην δ' ἂν ἔτι καὶ ἑτέραν, οἷς ἔφην, ἐπιτήρησιν ἀναγκαίαν. γενεαλογῶν γὰρ εἴπερ ἕλοιτό τις τούς τε ἀπὸ Κάϊν καὶ Σήθ, προσδιαθεὶς ἑκατέρου ῥίζαν ὥσπερ τινὰ τὸν Ἀδάμ, ἕβδομον μὲν εὑρήσει Λάμεχ διὰ τοῦ Κάϊν ἐρχόμενον· ἕβδομον δὲ αὐτὸν Ἐνὼχ διὰ C τοῦ Σὴθ γεγονότα. ἔχει δὲ οὕτως ἡ ἐπ' ἀμφοῖν τῶν γενῶν ἀπαρίθμησις· Ἀδάμ, Κάϊν, Ἐνώς, Γαϊδάδ, Μαουΐας, Μαθουσάλα, Λάμεχ. καὶ πάλιν· Ἀδάμ, Σήθ, Ἐνώς, Καϊνάν, Μαλελεήλ, Ἰαρέδ, Ἐνώχ. ἴδωμεν τοίνυν ἐν τίσιν ἑκάτερος. ὁ μὲν γὰρ Λάμεχ ταῖς ἑαυτοῦ γυναιξὶν συνεκοινοῦτο, λέγων· ἀκούσατέ μου τῆς φωνῆς, γυναῖκες Λάμεχ, ἐνωτίσασθέ μου τοὺς λόγους· ὅτι ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἐμοί, καὶ νεανίσκον εἰς μώλωπά μοι, ὅτι ἑπτάκις ἐκδεδίκηται ἐκ Κάϊν· ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις D ἑπτά. ὁ δὲ δίκαιος Ἐνὼχ πίστει μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός. ἐν ἐσχάτοις γὰρ καιροῖς, καθ' οὓς ὁ ἐν Χριστῷ πέφηνε σαββατισμός, περιδεὴς μὲν ὁ Ἰσραήλ, καὶ εἰς τὸν τοῦ κολάζεσθαι φόβον ὁρᾶται πεσών, ὡς ἄνδρα ἀπεκτονώς, καὶ ἐφ' αἵματι λοιπὸν τῷ ἁγίῳ κρινόμενος· πολὺ δὲ μειζόνως E ἢ Κάϊν αὐτός. ὁ μὲν γὰρ εἰς ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς πεπλημμεληκώς, ἑπτὰ γέγονεν ἐκδικουμένοις ἔνοχος· ὁ δὲ εἰς αὐτὸν δὲ δεδυσσεβηκὼς τὸν Ἐμμανουήλ, πολὺ δὴ μειζόνως εὐθύνεται. ἐκδεδίκηται μὲν γὰρ ἐκ Κάϊν ἑπτάκις· ἐκ δὲ τοῦ Ἰσραὴλ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. ἕψεται γὰρ ἀναλόγως τῆς δυσσεβείας ἡ δίκη. οἱ δὲ ἐν Χριστῷ

poſterorum Cain) quod quidem ſint, cognoſcuntur ab omnium Deo: quòd verò non ſint deſcripti in libro vitæ, manifeſtum eſt ex eo, quòd vita poſterorũ Cain ſilentio prætermiſſa ſit. Quòd enim deſcriptum ſit genus in Chriſto, & in memoria apud Deum, demonſtrat apertè, literis proditam eſſe ac deſcriptam iuſtorum vitam, eorum, inquam, qui ex Seth orti ſunt. Atque Enoch quidem ſecundus ſtatim ex Cain, vrbem habuit ex ſuo nomine. Sola etenim terrena cogitant miſeri Iudæi, primogenitorum Eccleſiam non cognoſcentes, neque ad cæleſtem ciuitatem contendentes. Præclarus autem euadit filius Seth, hoc eſt, Enos. Vocatur enim iam etiam Deus. Huius verò rei gloria donati ſumus, qui per fidem Chriſto nos copulauimus, ſpeique in ipſum firmiter adhæſimus. Addam verò his aliam etiam non inutilem conſiderationem. Si quis enim Caini & Seth poſterorum genus recenſeat, præfixo vtriuſque veluti radice quadam Adamo, ſeptimum quidem ab eo inueniet Lamech ex Cain natum; ſeptimum verò rurſum Enoch ex Seth: ita enim vtriuſque ſeries ſeſe habet: [Adam, Cain, Enoch, Gaidad, Mauiael, Mathuſalem, Lamech.] Et rurſus, [Adam, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Iared, Enoch.] Videamus itaque in quibus vterque. Lamech enim cum vxoribus ſuis conſuetudinem habuit, dicens: [Audite vocem meam, vxores Lamech, auribus percipite ſermones meos; quia virum occidi in vulnus mihi, & adoleſcentulum in liuorem mihi, quia ſepties vindicatum eſt ex Cain: ex Lamech verò ſeptuagies ſepties.] Iuſtus autem [Enoch fide tranſlatus eſt ne videret mortem,] iuxta D. Pauli vocem, [& non inuentus eſt, quia tranſtulit eum Deus.] Siquidem in vltimis temporibus, in quibus ſabbatiſmus in Chriſto apparuit, pauidus quidem Iſrael & ſupplicii metu correptus videtur. quippe qui virum occiderit, & de ſanguine ſancto accuſatus, multo verò magis quàm Cain ipſe. Nam ille cùm in vnum tantum ex nobis peccaſſet, ſeptem factus eſt vindictis obnoxius: hic verò in ipſum Emmanuelem commiſſo flagitio multò grauiore ſupplicio afficitur. Vindicatum enim eſt ex Cain ſepties; ex Iſrael verò ſeptuagies ſepties. Par enim pro impietatis grauitate ſupplicium eſt irrogandum. Qui verò per

Gen. 4. 23

Heb. 11. 5.

per fidem in Chriſtum aduentus A ipſius tempore illuſtres fuerint, nequaquam inuenientur, quærente Satana. Transferentur enim à Deo ad incomparabiliter meliorem ac præclaram vitam ex morte & corruptione ad ſempiternam vitam: à cogitando carnalia, ad ea quæ Deo placent præſtanda, ex ignominia ad gloriam, ex infirmitate B ad potentiam, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, per quem & cum quo Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum. Amen.

διὰ πίστεως εὐδοκιμήσαντες κατὰ τὸν τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ καιρὸν, οὐκ ἂν εὑρεθεῖεν ἔτι ζητοῦντος τοῦ Σατανᾶ. μετατεθήσονται γὰρ παρὰ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀσυγκρίτως ἀμείνονα καὶ εὐκλεεστέραν ζωὴν παρὰ Θεοῦ ἐκ θανάτου καὶ φθορᾶς εἰς μακραίωνα βίον, ἀπὸ τοῦ φρονεῖν τὰ σαρκὸς, εἰς τὸ δρᾷν ἐθέλειν τὰ ἁνδάνοντα Θεῷ, ἐξ ἀτιμίας εἰς δόξαν, ἐξ ἀσθενείας εἰς δύναμιν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

FINIS LIBRI PRIMI.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

S. CYRILLI ALEXANDRIÆ

ARCHIEPISCOPI,

GLAPHYRORVM IN GENESIM

LIBER SECVNDVS.

Περὶ τοῦ Νῶε καὶ τῆς κιβωτοῦ.

A

ΝΩΕ γέγονεν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ φιλοθεΐας μὲν τῆς ἀνωτάτω γνήσιος ἐραστὴς, εὐδοκιμήσεως δὲ τῆς εἰς τοῦτο προτιθεὶς οὐδέν. Ἐπειδὴ δὲ ἦν λαμπρὸς, καὶ περίοπτος, καὶ εὐκλεὴς ἄγαν, καὶ διαβόητος, τοῖς αὐχήμασιν εὖ μάλα κατεστεμμένος, B εἰκότως ἐθαυμάζετο. ἕρπει δὴ οὖν ἐπ' αὐτὸν ὁ λόγος, καὶ τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας εἰκόνα καὶ τύπον ἀναθεὶς ὥσπερ τινὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην οἰκονομίαν, ὀνήσειεν ἂν ὥς γε οἶμαι, καὶ οὐ μετρίως τοὺς ἐντευξομένους. Φέρε δὴ οὖν ἕκαστα τῶν κατ' αὐτὸν ὡς ἔνι διηγησόμεθα, τὸ τῆς ἱστορίας ἀπολεπτύνοντες πάχος, καὶ εἰς θεωρίαν τὴν πνευματικὴν μεταχρωννύντες ἀστείως τὰ ἐμφανῶς γεγονότα.

De Noe & Arca.

NOE fuit vir bonus ac pietatis quidem ſupremæ ſyncerus amator, huiúſque rei gloriam omnibus rebus præferens. Gen. 9. Cùm autem ſplendidus ac conſpicuus, celebérque admodum fuerit, meritò ille ſupremis B laudibus ornatus admirationem ſui concitauerit. Ad illum itaque ſermo tendit, & ſalutis per Chriſtum imaginem quandam ac typum, ea quæ ipſi acciderunt, ſtatuens, non mediocriter lectores iuuerit. Age itaque ſingula quæ ad eum pertinent, quoad eius fieri poteſt, explicemus, hiſtoriæ ruditatem expolientes, quæque planè acta ſunt, ad ſpiritualem contemplationem ſcitè transferentes.

A Natus igitur eſt ex Adam Seth poſt Abelis cædem. Ex Seth autem Enos, qui ſperauit vocari nomine Domini Dei ſui. Vocatus enim eſt ab eius temporis hominibus Deus Enos: ſiquidem cùm iuſtitiæ, qua præditus erat, magnitudinem mirarentur, Deum ſtatim nominarunt, conuenientem maximè hominis virtuti eam appellationem exiſtimantes. Ex Enos verò, ſiue eo cui cognomen erat Deus, nati ſunt alii, poſt quos

B etiam Lamech pater Noë: qui in filii natiuitate propheta ſtatim eſt declaratus, quemadmodum ferè etiam Zacharias in beato Baptiſta. Lamech enim filium ſuum vocauit Noë, quod ſignificat requiem, ſi in noſtram linguam ea vox transferatur. Reddens verò quodammodo huiuſcemodi appellationis cauſam Lamech: " [Hic, inquit, quieſcere faciet nos ab " operibus noſtris, & à terra, cui ma" ledixit Dominus Deus.] De ſplendida igitur adeò atque optima ſpe Noë

C natiuitas prædicta eſt veteribus. Et quidem decimus fuit ab Adam per Seth in generis ſerie, perueniteque ad ipſum vſque vocari ab omnibus Deos Enos poſteros cognomento " Dei. [Cæterùm erat, inquit, Noë " quingentorum annorum, & genuit " tres filios, Sem, Cham, & Iapheth,] & Sem quidem, ſi Hebræam ſignificationem Græcè transferas, *perfectionem*, ſiue *plantam* ſignificat: Cham verò *caliditatem*: Iapheth autem *dilatationem*.

D Gen. 6. " Deinde inquit ſacra Scriptura: [Et " factum eſt, quando cœperunt homi" nes multiplicari ſuper terram, & fi" liæ natæ ſunt eis. Videntes autem " filii Dei filias hominum, quòd pul" chræ ſunt, acceperunt ſibi vxores " ex omnibus quas elegerant. Et dixit " Dominus Deus: Non permanebit " ſpiritus meus in hominibus iſtis, in " æternum, eò quòd ſint ipſi carnes.

E " Erunt autem dies illorum centum " viginti anni. At gigantes erant ſuper " terram in diebus illis.] Et poſt illud: Gen. 6. " [Poſtquam ingreſſi ſunt filii Dei ad " filias hominum, & genuerunt illis: " iſti fuerunt gigantes à ſeculo homi" nes nominati.] Poſtquam enim humanum genus in magnam multitudinem eſt propagatum, in abſurda mulierum deſideria prolapſi, inquit, filii Dei, acceperunt ſibi ipſis mulieres ex omnibus quas elegerant.

A γεγέννηται τοίνυν ἐξ Ἀδὰμ ὁ Σὴθ μετὰ τὴν Ἄβελ σφαγήν. ἀπὸ δέ γε τοῦ Σὴθ ὁ Ἐνὼς, ὃς ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. κέκληται γὰρ παρὰ τοῖς τηνικάδε Θεὸς ὁ Ἐνώς. ἐπειδὴ γὰρ ἐτεθήπεσαν τῆς ἐνούσης αὐτῷ δικαιοσύνης τὸ μέγεθος, Θεὸν ὠνόμαζον εὐθὺς, πρέπειν ὅτι μάλιστά γε τῇ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῇ τὴν ἐπωνυμίαν ἡγούμενοι. ἀπὸ δὲ τοῦ Ἐνὼς, ἤτοι τοῦ ἐπίκλην Θεοῦ, γεγόνασιν ἕτεροι, μεθ' οὓς καὶ

B Λάμεχ ὁ Νῶε πατὴρ, ὃς ἐπὶ τῇ τοῦ παιδὸς γεννήσει, προφήτης εὐθὺς ἀναδείκνυται· καθάπερ ἀμέλει καὶ Ζαχαρίας ἐπὶ τῷ μακαρίῳ Βαπτιστῇ. Νῶε μὲν γὰρ ὁ Λάμεχ ὠνόμαζε τὸν υἱόν· ὅ ἐστιν ἀνάπαυσις, εἰ γλώσσῃ τῇ καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις διερμηνεύοιτο. ἀποδιδοὺς δὲ ὥσπερ τὴν αἰτίαν τῆς τοιᾶσδε κλήσεως ὁ Λάμεχ, οὗτος, φησὶ, διαναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς κατηράσατο Κύριος ὁ Θεός. ἐπὶ λαμπραῖς οὖν οὕτω καὶ λιπαρωτάταις

C ἐλπίσιν, ἡ Νῶε γέννησις προανεφωνεῖτο τοῖς πάλαι. καὶ ἦν δέκατος ἐξ Ἀδὰμ διὰ Σὴθ γενεαλογούμενος. μέχρις αὐτοῦ διήκοντος, τοῦ διακεκλῆσθαι δεῖν, πρὸς ἁπάντων Θεοὺς, τοὺς ἐξ Ἐνὼς γεγονότας τοῦ ἐπίκλην Θεοῦ. ἀλλ' ἦν ὁ Νῶε, φησὶ, πεντακοσίων ἐτῶν, καὶ ἐγέννησε τρεῖς υἱοὺς, τὸν Σὴμ, τὸν Χὰμ, τὸν Ἰάφεθ. καὶ ὁ μὲν Σὴμ τελειότης, ἤτοι φύτευμα μετονομάζοιτο ἂν ἐξ Ἑβραίων εἰς Ἑλλάδα φωνήν· θερμασία δὲ ὁ Χάμ· πλατυσμὸς δὲ

D ὁ Ἰάφεθ. εἶτα φησὶ τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἤρξαντο οἱ ἄνθρωποι πολλοὶ γίνεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θυγατέρες ἐγεννήθησαν αὐτοῖς. ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καλαί εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν ὧν ἐξελέξαντο. καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός· οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας. ἔσονται

E δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ρκ΄. ἔτη. οἱ δὲ γίγαντες ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ μετ' ἐκεῖνο. ὡς ἂν εἰσεπορεύοντο οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐγεννῶσαν ἑαυτοῖς· ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ γίγαντες οἱ ἀπ' αἰῶνος οἱ ἄνθρωποι οἱ ὀνομαστοί. ἐπειδὴ γὰρ εἰς πολλὴν ἤδη πληθὺν τὸ τῶν ἀνθρώπων ἐξετείνετο γένος, εἰς ἐπιθυμίαν ἐκτοπωτάτην γυναίων ἐκπεπτωκότες οἱ υἱοὶ, φησὶ, τοῦ Θεοῦ, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν ὧν ἐξελέξαντο.

εἴδαμεν οὕτω ὅτι τῶν ἀντιγράφων τινὰ περιέχει σαφῶς· ἰδόντες δὲ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων. εἶτα περιτρέπουσί τινες τῆς φιλοσαρκίας τὰ ἐγκλήματα, καὶ τῆς οὕτω μυσαρωτάτης ἐπιθυμίας ἀνάπτουσι τὰς αἰτίας ὠλισθηκόσιν ἀγγέλοις, οἳ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν οὐ τετηρήκασι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἐγὼ δὲ ὅτι πᾶν μὲν ἀρρώστημα νοῦ πρέπει ἂν ἐκείνοις, φαίην ἂν καὶ συνθήσομαι· τὸ δέ γε τοῦ εἰκότος λογισμοῦ τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι πίστιν ὡς ἀπωτάτω φέρεσθαι συγχωρεῖν, εἴη ἂν ὥς γέ μοι φαίνεται τῶν ἀτοπωτάτων. σκοπὸς γὰρ ἡμῖν τὴν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν γεγραμμένων ἀλήθειαν κατασκέπτεσθαι φιλεῖν, καὶ οὐχὶ δὴ πάντως τὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἀγέλης ἐννοεῖν ἀρρωστήματα. μάλιστα μὲν γὰρ ἀεὶ τὰς ἐπιθυμίας ἑπομένας ὁρῶμεν τοῖς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς καὶ ἐμφύτοις κινήμασιν. ἢ γὰρ τὰ σαρκὸς ἀγαπῶμεν πάθη, ἢ δι' ὧν ἂν γένοιτο τὰ σαρκὸς, ταῦτα περὶ πλείστου ποιεῖν εἰθίσμεθα. ἔξω δὲ νόμων τῶν φυσικῶν, οὐκ ἀποκομίζουσιν ἡμᾶς ἡδοναὶ, κατά γε τὸ αὐτῷ μοι καλῶς τε καὶ ἀληθῶς ἔχειν δοκοῦν. οἷον φέρε εἰπεῖν, βρῶσίς τε καὶ πόσις, καὶ ἡ γυναικῶν τυχὸν ὁμιλία φυσικὴ, σαρκὸς ἂν εἶεν ἔργα τε καὶ πάθη. πλούτου δὲ αὖ καὶ δόξης ἐπιθυμίαι, ταῖς τῆς σαρκὸς ὑπηρετοῦσιν ἡδοναῖς, καὶ σχεδὸν ἅπαντα διὰ τούτων ἔρχεται τὰ ἐν κόσμῳ πάθη, κατὰ τὸ λεχθὲν τῷ σοφῷ μαθητῇ, ὅτι πᾶν τὸ ἐν κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου. τῶν τοιούτων ἡμᾶς αἱ πικραὶ ἐπιθυμίαι καὶ δειναὶ, σαγηνεύουσιν εὐκόλως ἐπὶ τὸ φρονεῖν ἑλέσθαι καὶ δρᾶν τὰ τῆς σαρκός· τὸ γε μὴν ἔξω σώματος καὶ παρὰ φύσιν ἐρᾷν, οὐδεὶς ἀναπείσει λόγος. εἶτα πῶς οὐκ ἂν γένοιτο μωρίας ἐγγὺς τὸ σαρκικῶν ἐρᾶσθαι λέγειν τὰ σαρκὸς ἀνωτέρω καὶ ἐξεστηκότα πνεύματα· ποίαν εἰς τοῦτο κίνησιν ἔχοντα φυσικὴν, ἢ ποίου νόμου κατερεθίζοντος, καθάπερ ἀμέλει, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς εἴς γε τὸ χρῆναι διψᾶν τὰ τοιάδε τῶν παθῶν, ἄλλως τε; μὴ γὰρ δὴ τυχὸν τῆς ἐπὶ τούτοις αἰτίας ἀπαλλάττομεν τῶν δαιμονίων τὸ στῖφος. ἀνόσιον γὰρ καὶ βέβηλον, καὶ εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἐκτόπων εὐπετές. καὶ νοσείτω μετὰ τῶν ἄλλων, εἰ δοκεῖ, καὶ τὰς παρὰ φύσιν ἡδονάς. ἀλλ' ὅταν ἡ θεία λέγῃ γραφὴ, ὡς συνῴκησαν μὲν τοῖς γυναίοις,

A Neque verò ignoramus, in quibuſdam exemplaribus ita apertè legi: [Videntes autem angeli Dei filias hominum.] Gen. 6. 4. Præterea detorquent quidam voluptuariæ huius vitæ incuſationem, adeóque turpium cupiditatum culpam in perditos angelos coniiciunt, quia à principio ſuo deſciuerunt, ſicut ſcriptum eſt. Ego verò quemuis animi morbum illis conuenire dixerim, atque aſſeruerim: rei verò probationem quàm longiſſimè ab eo B quod rationi conſentaneum eſt, ferri ſinere abſurdum imprimis, meo quidem iudicio, fuerit. Hoc enim noſtrum inſtitutum eſt, ſingulorum, quæ ſcripta ſunt, veritatem inquirere; non autem in vniuerſum dæmoniaci gregis morbos intelligere. Semper enim cupiditates innatos in nobis motus ſequi videmus. Aut enim carnis vitia amamus, aut per quæ ea, quæ ad carnem pertinent fiunt, maximi facere ſolemus. Voluptates autem nequaquam C nos extra naturales leges ferunt, iuxta id quod mihi benè ac verè habere videtur; vt pote, exempli gratia, eſus ac potus, & naturalis cum mulieribus congreſſus, carnis ſunt opera & vitia. Diuitiarum autem ac gloriæ deſideria, carnis voluptatibus inſeruiunt, omniáque ferè per hæc in mundo procedunt vitia, iuxta illud à ſapiente diſcipulo dictum. Quoniam [omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis 1. Ioan. 2. 16. eſt, & concupiſcentia oculorum, & D ſuperbia vitæ.] Eiuſcemodi rerum nos acerba grauiáque deſideria, facilè ineſcant, ad ea cogitanda ac facienda quæ carnis ſunt. Vt verò ea quæ extra corpus ac præter naturam ſunt amemus, nulla ratio nobis perſuaſerit. Deinde quo pacto non ſtultitiæ proximum ſit dicere, ſpiritus carne ſuperiores, ab eáque ſemotos carnalium amore tangi: qualem ad hoc naturalem motum habentes, aut qua lege eos incitante, quemadmodum E ferè nos ipſos ad eiuſcemodi affectibus laborandum, aut aliis? Neque verò harum rerum culpa dæmonum turbam liberamus. Impuri enim ac profani, atque in quoduis turpitudinis genus procliues ſunt. Atqui laboret etiam, ſi placet, cum aliis, voluptatibus quoque naturæ ſuæ repugnantibus. Cæterùm quando diuina Scriptura, inquit, quòd congreſſi ſunt cum mulieribus;

illæ verò pepererunt vocatos gigantes, hoc eſt, ingentia monſtra, cæterùm homines rationis participes; quid de hoc ampliùs ambigere oportet? Neque enim à ſpiritibus longiſſimè à carne ſemotis fiat in muliere hominis conſtitutio. Nugantur autem nonnulli, & vanis commentis rem inuoluunt, veriſimilibus, vt arbitrantur, rationibus id quod impoſſibile eſt, pallliantes. Illapſos enim dæmones in malos aiunt, ac per ipſos ſemina immiſſa. Abſurdam verò atque ignorantiæ plenam eſſe eorum ſententiam facilè comperiemus. Nam quod ſacra Scriptura non teſtatur, quanam ratione admittemus, atque pro veris habebimus? Hanc igitur potiùs lectionem ſequemur: [Videntes autem filii Dei filias hominum, quòd pulchræ eſſent, acceperunt ſibi vxores ex omnibus quas elegerant.] Facit autem ad huius lectionis confirmationem aliorum etiam Interpretum tranſlatio. Aquila enim inquit: Videntes autem filii deorum filias hominum. Symmachus verò, pro filii deorum, tranſtulit filii potentum: filios vtique deorum ac potentum filios Seth atque Enos vocauerunt; ob eam qua præditi erant ſanctimoniam ac pietatem, quodque omnes aduerſarios facilè ſuperarent, opitulante ipſis, vt veriſimile eſt, Deo, ſanctúmque genus illuſtrante, quod nequaquam alteri immiſtum erat; hoc eſt, iis qui ex Cain orti erant, & Lamech, qui nimirum paternis veſtigiis inſiſtens, fuit homicida. Confeſſus enim eſt, Quoniam virum occidi in vulnus mihi, & adoleſcentulum in vibicem mihi. Quamdiu itaque ſacrum genus abſque vllo mali commercio vixit, pietatis erga Deum pulchritudo pura adhuc & ſyncera in ipſis fulgebat, admirabiléſque eos faciebat. Poſtquam verò ad carnis deſideria prolapſi, & mulierum forma capti turpiter defecerunt. [Acceperunt enim, inquit, vxores ex omnibus quas elegerant è filiabus hominum, hoc eſt, ex progenie Cain:] etiamſi dii & deorum filii & potentum vocarentur, ad eorum mores deinceps ſeſe contulerunt, turpique ac profanæ vitæ ſeſe tradiderunt. Et pepererunt quidem mulieres monſtra, deprauante nimirum deinceps Deo humanorum corporum pulchritudinem, ob eorum in meretricios appetitus intemperantiam.

A τὰ δὲ ἔτικτε τοὺς καλουμένους γίγαντας· τουτέστιν, ἐξαίσια τέρατα, πλὴν ἀνθρώπους λογικούς. τί δὲ ἄρα πρὸς τοῦτο διαλογίζεσθαι χρή; οὐ γὰρ ἀπό γε πνευμάτων τῶν ἀπωτάτω σαρκὸς γένοιτ' ἂν εἰς γύναιον ἀνθρώπου καταβολή. εἰκαιομυθοῦσι δέ τινες, καὶ κατασοφίζονται τὸ χρῆμα, πιθανοῖς ὡς οἴονται λογισμοῖς τὸ ἀδύνατον ὑποκλέπτοντες· γεγονότα γὰρ ἐν ἀνδράσι τὰ πονηρά φασι δαιμόνια, δι' αὐτῶν εἰργάζετο τὰς τῶν σπερμάτων B καταβολάς. ἀνελλῆ δὲ σφόδρα καὶ ἀμαθίας ἔμπλεων τὸν λόγον αὐτοῖς εὑρήσομεν. ὃ γὰρ οὐκ εἴρηκεν ἡ θεία γραφή, τίνα δὴ τρόπον παραδεξόμεθα, καὶ ἐν τοῖς ἀληθῶς ἔχουσι καταλογιούμεθα; ἐκείνῳ ἀναγνωσόμεθα μᾶλλον. ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καλαί εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν ὧν ἐξελέξαντο. ἐμπεδοῖ δὲ μᾶλλον ἡμῖν ὀρθῶς ἔχουσαν τὴν τοιάνδε γραφὴν, καὶ ἡ παρὰ τῶν ἑτέρων ἑρμηνευτῶν ἀπόδοσις. Ἀκύλας μὲν γὰρ C φησὶν, ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τῶν θεῶν τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων. Σύμμαχος δὲ αὖ ἀντὶ τοῦ, υἱοὶ τῶν θεῶν, ἐκδέδωκεν οἱ υἱοὶ τῶν δυναστευόντων. υἱοὺς δὲ θεῶν καὶ μὴν καὶ δυναστευόντων τοὺς ἀπό γε τοῦ Σὴθ καὶ τοῦ Ἐνὼς ὠνόμαζον. διά τε τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ὁσιότητα καὶ φιλοθεΐαν, καὶ τὸ πάντων δύνασθαι καταθλεῖν τῶν ἀνθεστηκότων· ἐπαμύνοντός που κατὰ τὸ εἰκὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ περιφανὲς ἀποφαίνοντος τὸ ἱερώτατόν τε καὶ ἅγιον D γένος· ὅπερ ἦν ἄμικτον τῷ ἑτέρῳ, τουτέστι, τοῖς ἀπὸ Κάϊν καὶ μὴν καὶ Λάμεχ· ὃς δὴ καὶ κατ' ἴχνος ἰὼν τοῦ πατρὸς, γέγονε φονευτής· ὡμολόγει γὰρ, ὅτι ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἐμοὶ, καὶ νεανίσκον εἰς μώλωπα ἐμοί. ἕως μὲν οὖν τὸ ἱερὸν γένος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ ἀμιγὲς τοῦ χείρονος διετέλει, τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας τὸ κάλλος ἀκεραιφνὲς ἔτι καὶ ἀπαραποίητον ἐναστράπτον ἐν αὐτοῖς ἦν καὶ ἀξιαγάστους ἐτίθει. ἐπειδὴ δὲ E παρώλισθον εἰς φιλοσαρκίας, καὶ γυναίων ὥραις ἐκσεσοβημένοι πρὸς ἀπόστασιν ἦσαν. ἔλαβον γὰρ, φησὶν, ἀπὸ πασῶν ὧν ἐξελέξαντο ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων· τουτέστι, τῶν ἀπὸ Κάϊν· καίτοι θεοὶ καὶ θεῶν υἱοὶ, καὶ δυναστευόντων ὀνομαζόμενοι, παρεκομίζοντο λοιπὸν πρὸς τὰ ἐκείνων ἔθη, καὶ εἰς αἰσχράν τε καὶ βέβηλον πολιτείαν καὶ ζωήν. καὶ ἔτικτον μὲν αἱ γυναῖκες τέρατα, παραχαράττοντος Θεοῦ καὶ αὐτὰ λοιπὸν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων τὰ κάλλη, διὰ τὸ ἀκρατὲς εἰς ὀρέξεις πορνικὰς τῶν πλωικάδε.

ἦσαν δὲ οἱ τικτόμενοι, γίγαντες· τουτέστιν, ἄγριοί τε καὶ εὐσθενεῖς, καὶ πολὺ παθόντες τὸ εἰδεχθὲς, καὶ τοῖς τῶν σωμάτων μεγέθεσι πλεονεκτοῦντες τῶν ἄλλων. ἰστέον δὲ ὅτι τοὺς ἄγαν εὐρωστάτους, γίγαντας ἀποκαλεῖν κατείθισταί πως τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ὁ λόγος. καὶ γοῦν ἔφη περί τε Περσῶν καὶ Μήδων διὰ φωνῆς προφητῶν· γίγαντες ἔρχονται πληρῶσαι τὸν θυμόν μου· χαίροντες ἅμα καὶ ὑβρίζοντες. προσχησόμεθα δὲ οὐδαμῶς ταῖς Ἑλλήνων ψευδεπίαις. εἰώθασι γὰρ οἱ παρ' αὐτοῖς λογάδες, ποιηταὶ δὲ μάλιστα, κατὰ τὸ αὐτοῖς εὖ ἔχειν δοκοῦν, τὰς τῶν πραγμάτων ἀφηγεῖσθαί τε καὶ διαπλάττειν φύσεις· αἴρειν τε ὑψοῦ τὰ μικρὰ καὶ κατερριμμένα, καὶ ταῖς ἄγαν ψευδομυθίαις κατασεμνύνειν οἴεσθαι δεῖν, κἂν εἰ πολὺ τοῦ πρέποντος ἐξοίχοιτο τὸ διήγημα. ὧν ὁ μὲν τὴν Σικελίαν ὅλην ὑφ' ἑνὸς τῶν γιγάντων ἀνερρίφθαι φησὶ εἰς τὸν οὐρανὸν, ὁ δὲ καὶ ἔτι μεῖζόν τε καὶ ἀπηχέστερον ἐφ' ἑτέρῳ ψεύδεται. γεγόνασι μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, δεινοὶ μὲν ἰδεῖν, ἄπλετοι δὲ εἰς ἀλκὴν σκληροὶ καὶ δυσάντητοι, καὶ ταῖς τῶν σωμάτων ὑπεροχαῖς, βραχὺ κατὰ τὸ εἰκὸς τῶν ἄλλων ὑπεραιρόμενοι. πλὴν οὐχ, καθάπερ οἱ τὰ ἐπ' αὐτοῖς μυθοπλαστεῖν εἰωθότες, καὶ αὐτῶν ἥπτοντο νεφῶν. μεμιγμένων τοιγαροῦν ἀλλήλοις τῶν γενῶν, καὶ πάντων ἀπονενευκότων εἰς ἀχάλινον ἁμαρτίαν. εἶδε, φησὶ, κύριος ὁ Θεὸς, ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς πονηρὰ, πάσας τὰς ἡμέρας. καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς, ἤτοι μετεμελήθη· καὶ καθ' ἑτέραν δὲ ἔκδοσιν, τὴν Ἀκύλου φημὶ, ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ διενοήθη, καὶ εἶπεν. ἀπαλείψω τὸν ἄνθρωπον ὃν ἐποίησα ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς· ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ ἀπὸ τῶν ἑρπετῶν ἕως τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ· ὅτι ἐνεθυμήθην ὅτι ἐποίησα αὐτούς. Νῶε δὲ εὗρε χάριν ἐνώπιον κυρίου τοῦ Θεοῦ. συνίης ὅτι κατὰ παντὸς ἀνθρώπου βούλεται τὴν ἀπάλειψιν. ἐπεὶ δὲ τοῖς τῆς εὐσεβείας τρόποις ὁ Νῶε κατεκαλλωπίζετο, δυσωπεῖται μόνον· καὶ οὐ συνδιαβάλλει τοῖς ἑτέροις αὐτὸν, ἀνασώζει δὲ πανοικί. καὶ δή φησιν πρὸς αὐτόν· καιρὸς παντὸς ἀνθρώπου ἥκει ἐναντίον ἐμοῦ, ὅτι ἐπλήσθη ἡ γῆ ἀδικίας ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ καταφθείρω αὐτοὺς, καὶ τὴν γῆν. ποίησον οὖν σεαυτῷ κιβωτὸν ἐκ ξύλων τετραγώνων, νοσσιὰς ποιήσεις κατὰ τὴν κιβωτὸν, καὶ ἀσφαλτώσεις αὐτὴν ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, τῇ ἀσφάλτῳ. καὶ

A Pariebant autem gigantes, hoc eſt, robuſtos atque agreſtes, multáque deformitate laborantes, & corporum magnitudine alios ſuperantes. Sciendum autem eſt, familiare eſſe ſacræ Scripturæ, eos qui ingenti robore præditi ſunt, gigantes appellare. Atque ideo de Perſis ac Medis per vocem Prophetæ ita ait: [Gigantes veniunt ad implendum iram meam, gaudentes ſimul & contumelia afficientes.] (Eſai 13.) B Nulla verò ratione Græcorum mendaciis fidem adhibeamus. Conſueuerunt enim eorum Sapientes, ac præcipuè Poëtæ, pro ſua libidine rerum naturas comminiſci, & quæ parua atque abiecta ſunt extollere, & ſplendidis mendaciis, ac verborum fuco ornare, etiamſi longè à veritate aberret oratio. Quorum quidem nonnulli totam Siciliam ab vno gigante in cælum proiectam fabulantur. Alii verò de C alio quodam multo craſſiùs mentiuntur. Fuerunt enim quidam, vt dixi, horrido aſpectu & immani robore præditi, rigidique atque horribiles, corporum etiam magnitudine alios excellentes, cæterùm nequaquam, vt illi fabulantur, vertice nubes ferientes. Cùm itaque generationes inter ſe commiſtæ eſſent, omnéſque effreni impetu ad peccatum lapſi eſſent; [Vidit, ait, Dominus Deus, quòd multiplicatæ ſunt malitiæ hominum (Geneſ. 6. 5.) D ſuper terram: & omnis cogitat in corde ſuo diligenter mala omnibus diebus, & cogitauit Deus (ſiue pœnituit eum, iuxta aliam interpretationem, Aquilæ nimirum) quòd fecit hominem in terra, & cogitauit, ac dixit: Delebo hominem quem feci à facie terræ, ab homine vſque ad iumentum, & à reptilibus vſque ad volatilia cæli. Pœnituit enim me quòd fecerim eos. Noë autem inuenit gratiam coram Domino Deo.] Intelligis quo pacto omnem hominem delere E ſtatuit. Cùm verò Noë pietatis ſtudiis eſſet ornatus, ſoli ipſi placatus eſt, neque cum aliis eum perdit, ſed cum vniuerſa familia ſaluat, dicitque ei: [Tempus omnis hominis venit coram me, quia repleta eſt terra (Geneſ. 6. 13.) iniquitate ab eis, & ecce ego diſperdam eos, & terram. Fac igitur tibi arcam de lignis quadratis, manſiunculas facies in ea, & bituminabis eam intrinſecus & extrinſecus bitumine. Et

ſic facies arcam : trecentorum cubitorum longitudo arcæ , & quinquaginta cubitorum latitudo , & triginta cubitorum altitudo. colligens facies arcam , & in cubitum conſummabis eam deſuper.] Et paulo
Gen. 6. 18. pòſt rurſum : [Ingredieris autem in arcam tu , & filii tui , & vxor tua , & vxores filiorum tuorum tecum , & ab omnibus iumentis , & ab omnibus beſtiis , & ab omni carne bina : ab omnibus induces in arcam , vt nutrias tecum , maſculus & femina erunt ab omnibus auibus , volatilibus cæli ſecundùm genus , & ab omnibus pecoribus & reptilibus reptantibus ſuper terram ſecundum genus eorum , bina bina , de omnibus ingredientur ad te , vt nutriantur tecum maſculus & femina. Et ex puris quidem , ſeptena ſeptena colliges , inquit , ab impuris autem bina.] His itaque omnibus vt Deus præceperat , peractis , omnis quidem caro ſuffocata eſt , pluuiis atque imbribus vniuerſum terrarum orbem inundantibus , validiſſimáque aquarum vi è cælo demiſſa. Innatabat autem arca iuſtorum animis onuſta. Cæterùm cùm iam nonnihil aquæ
Gen. 8. 4. ſubſediſſent : [Sedit , inquit , arca ſuper montes Ararat , & aperiens Noë feneſtram arcæ , emiſit coruum ad videndum ſi ceſſaſſet aqua , & exiens non eſt reuerſus. Deinde poſt illum emiſit columbam: & non inueniens , inquit , columba requiem pedibus ſuis ; reuerſa eſt ad eum ad arcam , quia aqua erat ſuper omnem faciem terræ. Et extendens Noë manum ſuam, accepit eam, & induxit eam ad ſe in arcam. Et poſt ſeptem alios dies emiſſa eſt ſecunda columba , & reuerſa eſt ad veſperum , ramum oliuæ habens in ore ſuo. Et tertiam rurſum emiſit poſt alios ſeptem dies , quæ non eſt reuerſa ad eum ampliùs.] Abſorpta eſt itaque deinceps omnis aqua à terra , apparuitque rurſus ſicca , & quæ in ea erant. Poſtquam verò vnà cum filiis ſuis omnibúſque qui ibidem congregati erant, egreſſus eſt , ac terram aquis liberam vidit, altare ſtatim exſtruxit, & holocauſtum obtulit ex mundis atque immundis animalibus & volucribus , gratias nimirum Deo qui ſaluarat red-
Gen. 8. 21. dens. Quo facto, [odoratus eſt, inquit,

Tomus primus.

A οὕτω ποιήσεις τὴν κιβωτὸν, τριακοσίων πήχεων τὸ μῆκος τῆς κιβωτοῦ , καὶ πεντήκοντα πήχεων τὸ πλάτος , καὶ τριάκοντα πήχεων τὸ ὕψος αὐτῆς. ἐπισυνάγων ποιήσεις τὴν κιβωτὸν , καὶ εἰς πῆχυν συντελέσεις αὐτὴν ἄνωθεν. καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν· εἰσελεύσῃ δὲ εἰς τὴν κιβωτὸν , σὺ καὶ οἱ υἱοί σου , καὶ ἡ γυνή σου, φησὶν, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου μετὰ σοῦ. καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν , καὶ ἀπὸ πάσης σαρκὸς δύο δύο· ἀπὸ πάντων εἰσάξεις εἰς τὴν κιβωτὸν , ἵνα τρέφῃς μετὰ
B σεαυτοῦ· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἔσονται ἀπὸ τῶν πετεινῶν πάντων κατὰ γένος· καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν κατὰ γένος, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς , κατὰ γένος αὐτῶν δύο δύο. ἀπὸ πάντων εἰσελεύσονται πρὸς σὲ τρέφεσθαι μετὰ σοῦ, ἄρσεν καὶ θῆλυ. καὶ ἀπὸ μὲν τῶν καθαρῶν , ἑπτὰ ἑπτὰ συλλέξεις, φησί· δύο δὲ αὖ ἐκ τῶν ἀκαθάρτων. τούτων τοιγαροῦν ἁπάντων ἐκπεπερασμένων, καθάπερ προσέταξεν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς , κατε-
C πνίγετο μὲν πᾶσα σάρξ· ὅλην ἐπικλυζόντων τὴν οἰκουμένην ὑετῶν καὶ χαλάζης· καὶ ῥαγδαιοτάτης ὑδάτων καταφορᾶς τῆς ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ· ἐπενήχετο δὲ ἡ κιβωτὸς φόρτον ἔχουσα δικαίων ψυχάς. ἀλλὰ βραχὺ τῶν ὑδάτων ὑφιζηκότων, ἐκάθισε , φησὶν , ἡ κιβωτὸς ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Ἀραράτ· καὶ ἀνοίξας ὁ Νῶε τὴν θύραν τῆς κιβωτοῦ, πέμπει τὸν κόρακα ἰδεῖν εἰ κεκόπακε τὸ ὕδωρ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς· ὁ δὲ οὐχ ὑπέστρεψεν. εἶτα μετ' ἐκεῖνον ἀφίησι περιστεράν , καὶ οὐχ
D εὑροῦσα , φησὶν , ἡ περιστερὰ ἀνάπαυσιν τοῖς ποσὶν αὐτῆς, ὑπέστρεψε πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν κιβωτόν· ὅτι ὕδωρ ἦν ἐπὶ παντὶ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. καὶ ἐκτείνας Νῶε τὴν χεῖρα αὐτοῦ , ἔλαβεν αὐτὴν , καὶ εἰσήγαγεν αὐτὴν πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὴν κιβωτόν. ἐξεπέμπετο δὲ καὶ δευτέρα μεθ' ἡμέρας ἑπτὰ , καὶ ὑπενόστησε πρὸς ἑσπέραν , κάρφος ἐλαίας ἔχουσα ἐν τῷ στόματι αὐτῆς· καὶ τρίτην ἀφίησι πάλιν μεθ' ἡμέρας ἑπτά. ἡ δὲ οὐ προσέθετο, φησὶ , τοῦ ἐπιστρέψαι πρὸς αὐτὸν ἔτι. συνῆκε δὲ
E οὕτω λοιπὸν ὡς κατεπόθη μὲν ἄπαν ἐκ τῆς γῆς τὸ ὕδωρ. ὤφθη δὲ πάλιν ἡ ξηρὰ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ τοῖς ἰδίοις τέκνοις , καὶ ἅπασι τοῖς συνειλεγμένοις ἐξέτρεχέ τε λοιπὸν καὶ τῶν ὑδάτων ἀπηλλαγμένην τὴν γῆν ἐθεάσατο , θυσιαστήριον εὐθὺς ἀνεδείματο· καὶ ὁλοκαυτοῦν ἐσπούδαζε τὰ καθαρὰ καὶ ἀβέβηλα τῶν κτηνῶν καὶ τῶν πετεινῶν· ἀνατιθεὶς , οἶμαί που, τὰ χαριστήρια τῷ διασώσαντι Θεῷ. οὗ γεγονότος, ὠσφράνθη, φησὶ,

A Κύριος ὁ Θεὸς ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς διανοηθεὶς, οὐ μὴ προσθήσω ἔτι τοῦ καταράσασθαι τὴν γῆν διὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων· ὅτι ἔγκειται ἡ διάνοια ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ. οὐ προσθήσω οὖν ἔτι πατάξαι πᾶσαν σάρκα ζῶσαν, καθὼς ἐποίησα, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς γῆς. σπέρμα καὶ θερισμὸς, ψύχος καὶ καῦμα, θέρος καὶ ἔαρ, ἡμέραν καὶ νύκτα οὐ καταπαύσουσι. καὶ πρὸς τούτοις, ἔτι καὶ εὐλόγησε, φησὶ, Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, B καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. καὶ ὁ φόβος ὑμῶν καὶ ὁ τρόμος ὑμῶν ἔσται ἐπὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς κτήνεσι, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ κινούμενα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης, ὑπὸ χεῖρας ὑμῖν δέδωκα. ἀφιγμένου δὲ ἤδη πρὸς τοῦτο ἡμῖν τοῦ λόγου, ὡς ἐν ἀφηγήσει λοιπὸν τῇ κατὰ τὸ γράμμα καὶ ἱστορικῶς, ἐνδεῖ ὥστε οἶμαι παντελῶς οὐδέν. φέρε δὴ οὖν κατ' ἴχνος τῶν εἰρημένων τὴν ἔσω κεκρυμμένην διακομίζοντες θεωρίαν, τὸ Χριστοῦ μυ- C στήριον διαπλάττωμεν, καὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας εἰκόνα δεικνύωμεν Νῶέ τε αὐτὸν, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ κιβωτῷ σοφὴν καὶ ἀπόρρητον οἰκονομίαν. γεννᾶται τοίνυν ὁ Νῶε διὰ Λάμεχ, οὐχὶ τοῦ προπεφονευκότος ἄνδρα καὶ νεανίσκον, ἀλλ' ἐξ ὁμωνύμου τοῦ διὰ Σήθ. ἀνέφυ δὲ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξ Ἰσραὴλ, ἁγίου μὲν διὰ τοὺς πατέρας· ἐξ ὁμοτροποῦντος δὲ λαοῦ τῷ Λάμεχ καὶ ὁμογνωμονοῦντος τῷ φονευτῇ· ὁμωνύμου τε ἤδη καθὸ φονευτῇ. εἴρηται δέ που πρὸς Ἰου- D δαίους, τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἀπέκτειναν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ παρὰ Χριστοῦ. καὶ ὑμεῖς ἀναπληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. καὶ μὴν καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου φησίν. ὅταν τὰς χεῖρας ἐκτείνητε πρός με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν· καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν. αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις. καὶ ἑνδέκατος μὲν ἐξ Ἀδὰμ ὁ Νῶε· Χριστὸς δὲ δὴ πάλιν ὡς ἐν ἐσχάτῳ τε καὶ E ἑνδεκάτῳ καιρῷ γεγένηται κατὰ σάρκα, καὶ τῆς ἐφ' ἡμῖν οἰκονομίας ἄρχεται. τοῦτο δ' ἂν μάθοις ὧδέ τε ἔχειν καὶ ἀληθὲς, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἐρεῖς, ἀπό γε τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀναπεπεισμένος. ὁ γάρ τοι τοὺς ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα μισθούμενος ἐν ὥρᾳ τῇ ἑνδεκάτῃ προσαπεφώνηκέ τισιν· οὗτοι δ' ἂν εἶεν οἱ ἐξ ἐθνῶν, τί ἑστή-

A Dominus odorem ſuauitatis, & ait Dominus Deus, cogitans, Non addam vltrà maledicere terræ propter opera hominum, quia incumbit cogitatio hominis diligenter ad mala ex adoleſcentia ſua. Non igitur vltrà percutiã omnem carnẽ viuẽtem, ſicut feci; cunctis diebus terræ: ſementis & meſſis, fridus & calor, æſtas & ver, nox & dies non requieſcenr. Præterea, Et benedixit, inquit, Dominus Deus Noë & filiis eius, & dixit eis: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & dominamini eius; & B tremor veſter & timor veſter erit ſuper omnes beſtias terræ, & ſuper omnia iumenta, & ſuper omnia volatilia cæli, & ſuper omnia quæ mouentur ſuper terrã, & omnes piſces maris ſub manibus vobis dedi.] Cùm itaque ſermo nobis huc vſque ſit perductus, & in nudæ literæ narratione hiſtorico more conſumptus, nihil vltrà, vt ego quidem arbitror, requiritur. Age itaque, ſingula eorum quæ dicta ſunt capita repetentes, occultam intus in iis contemplationem transferentes, Chriſti myſterium con- C cinnemus, & ſalutis per ipſum præſtitæ imaginem quandam ac typum fuiſſe oſtendamus Noë ipſum, ſapiẽſque atque ineffabile de Arca diuinæ prouidentiæ conſilium. Natus itaque eſt Noë ex Lamech, non eo qui virum & adoleſcentem occiderat, ſed ex alio eiuſdem nominis ex Seth. Ortus autem eſt etiam Dominus noſter Ieſus Chriſtus ex Iſrael, ſancto quidem propter patres, cæterùm ex populo mores Lamech referente, atque eiuſdem cum homicida ſententiæ, eiuſ- D dem etiam nominis quatenus homicidæ. Dictum autem eſt alibi ad Iudæos: [Quem prophetarum non occiderunt patres veſtri?] Et à Chriſto: [Et vos implete menſuram patrum veſtrorum.] Quin etiam per vocem Iſaiæ ait: [Quando extenderitis manus veſtras ad me, auertam oculos meos à vobis: & ſi multiplicaueritis orationem, non exaudiam vos: Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſint.] Atqui Noë vndecimus fuit ex E Adam. Chriſtus verò rurſum veluti in vltimo atque vndecimo tempore carnã aſſumpſit, noſtræque ſalutis adminiſtrationem eſt orſus. Quod ita ſe habere, verũmque eſſe, facilẽ ex ſacris Literis didiceris. Ille enim qui operarios mercede conducens in vineam ſuam vocabat hora vndecima, quoſdam ita cõpellauit, Gentes nimirum: [Quid ſta-

Act.7.52.

Matth.23.31.

Eſai.1.15.

» tis hîc tota die otioſi?] Ipſis verò A
aperte dicentibus, quòd nemo eos
conduxiſſet, (nemo ſiquidem ante Sal-
uatoris noſtri aduentum Gentes ad
Dei cognitionem vocauit) benignè
» ac clementer reſpondit: [Ite & vos
» in vineam, & quodcumque fuerit iu-
» ſtum, dabo vobis.] Porrò lex etiam per
Moſem edita, agni mactationem ad
veſperum & ad lucernam peragi iuſſit.
Siquidem labente iam quodammo-
do ad occaſum tempore, ac tantum-
non contrahente ſe præſente ſæculo, B
vnigenitus Dei filius homo eſt fa-
ctus, mortémque pro omnibus eſt
perpeſſus, liberans à pœna & ſuppli-
cio, atque ab omni eiuſcemodi metu
longiſſimè remouens eos qui fidem
ſuſceperint. Ipſe enim verus eſt Noë,
hoc eſt, iuſtitia & requies: hoc enim
Rom. 3. » nomen ipſum interpretatur. [Iuſtifi-
» cati etenim ſumus, ſecundùm Scriptu-
» ras, non ex operibus iuſtitiæ, quæ fe-
» cimus nos, ſed iuxta magnam ipſius
» miſericordiam.] Factus itaque eſt no-
bis credentibus iuſtitia Chriſtus, nec C
non requies, ſi modò verè dicitur,
Eſai 53.5. » [quòd languit ipſe propter iniqui-
» tates noſtras, & propter peccata no-
» ſtra traditus eſt, & vibice eius om-
» nes ſanati ſumus: &, Dominus tradi-
» dit ipſum pro peccatis noſtris,] iuxta
Prophetæ vocem. Cùm itaque Chri-
ſtus pro nobis paſſus ſit carnaliter,
beati atque admirandi ſumus. Quid
enim non eiuſmodi conſecuti ſumus,
cæleſtibus donis affluentes, eorúmque
participationem adepti, & abiecto D
grauiſſimo peccati iugo, nonne ſpiri-
tuali deinceps felicitate fruimur? Ipſe
Matth. 11. 28. » enim nos ad hoc vocauit, dicens: [Ac-
» cedite ad me omnes qui laboratis &
» onerati eſtis, & ego refocillabo vos.
» Tollite iugum meum ſuper vos, &
» diſcite à me quia mitis ſum & hu-
» milis corde, & inuenietis requiem
» animabus veſtris.] Quòd enim quie-
tem nobis daturus eſſet Chriſtus,
Gabriel etiam Archangelus ſanctæ E
Luc. 1. 30. » Virgini ſic prædixit: [Ne timeas,
» Maria: inueniſti enim gratiam apud
» Deum. Et ecce concipies in vtero,
» & paries filium, & vocabis nomen
» eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet po-
» pulum ſuum à peccatis ſuis.] Quinetiam
diuini Prophetæ requiem per ipſum
euenturam accuratè prædixerunt; quo-
» rum vnus: [Confide, inquit, Sion, non
» diſſoluantur manus tuæ, Dominus Deus

A καὶ τί ὧδε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; τῶν δὲ ἀναφανδὸν εἰρηκότων ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο· κέκληκε γὰρ οὐδεὶς πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας εἰς θεογνωσίαν τὰ ἔθνη· χρηστῶς καὶ φιλοικτιρμόνως, ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς, φησίν, εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν. καὶ ὁ διὰ Μωσέως νόμος τὴν τοῦ προβάτου σφαγὴν ἀναμέσον τῶν ἑσπερινῶν, πρὸς ἑσπέραν τε καὶ ὑπὸ λύχνοις ἤδη τελεῖσθαι προστέταχεν. οἱονεὶ γάρ πως ἐπ' αὐταῖς ἤδη δυσμαῖς ἥκοντος τοῦ καιροῦ, B μονονουχὶ δὲ καὶ συστελλομένου λοιπὸν τοῦ παρόντος αἰῶνος, γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος, καὶ τὴν ὑπὲρ πάντων ἀνέτλη σφαγήν, ποινῆς καὶ δίκης ἐλευθερῶν, καὶ παντὸς τοῦ τοιοῦδε δείματος ἀπωτάτω τιθεὶς τοὺς πεπιστευκότας. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ κατὰ ἀλήθειαν Νῶε, τουτέστιν, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνάπαυσις. ἑρμηνεύεται γὰρ ὧδε τὸ ὄνομα. δεδικαιώμεθα γάρ, κατὰ τὰς γραφάς, οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος. C γέγονε τοίνυν ἡμῖν τοῖς πεπιστευκόσι δικαιοσύνη Χριστός, καὶ μὴν καὶ ἀνάπαυσις, εἴπερ ἐστὶν ἀληθές, ὡς μεμαλάκισται μὲν αὐτὸς διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν παρεδόθη, καὶ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. καί, κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, μακάριοι καὶ ἀξιοζήλωτοι. καὶ τί γάρ; οὐχὶ τῶν τοιῶνδε μετακεκλήμεθα, καὶ τῶν οὐρανίων χαρισμάτων κατατετρυφήκαμεν, καὶ καταπλουτοῦμεν τὴν μέθεξιν, D καὶ τὸ δυσαχθὲς τῆς ἁμαρτίας ἀποβαλόντες φορτίον, ἀνιέμεθα λοιπὸν εἰς εὐημερίαν πνευματικήν; ἐκάλει γὰρ ἡμᾶς εἰς τοῦτο λέγων αὐτός· δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὅτι γὰρ ἔμελλεν ἀναπαύσειν ἡμᾶς ὁ Χριστός, καὶ ὁ ἀρχάγγε- E λος Γαβριὴλ προαναφωνεῖ τῇ ἁγίᾳ παρθένῳ λέγων, μὴ φοβοῦ, Μαριάμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ· καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρί, καὶ τέξῃ υἱόν· καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. καὶ μὴν καὶ οἱ θεσπέσιοι προφῆται τὴν δι' αὐτοῦ γενησομένην ἀνάπαυσιν προαναφωνεῖν ἐσπούδαζον. ὁ μὲν γὰρ ἔφασκε, θάρσει Σιών, μὴ παρειάσθωσαν αἱ χεῖρές σου, Κύριος ὁ Θεός

σου ἐν σοὶ δυνατὸς, σώσει σε, καὶ ἀνακαινιεῖ σε ἐν τῇ ἀγαπήσει αὐτοῦ. Ἠσαΐας δὲ αὖ μονονουχὶ καὶ ἐν ὄψει λοιπὸν ἐποιεῖτο λέγων, ἰσχύσατε χεῖρες ἀνειμέναι, καὶ γόνατα παραλελυμένα. παρακαλέσατε οἱ ὀλιγόψυχοι τῇ διανοίᾳ. ἰσχύσατε, μὴ φοβεῖσθε. ἰδοὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν. ἰδοὺ κύριος μετὰ ἰσχύος ἔρχεται, καὶ ὁ βραχίων μετὰ κυρίας. ὡς ὁ ποιμὴν ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρνας, καὶ τὰς ἐν γαστρὶ ἐχούσας παρακαλέσει. γέγονε τοίνυν ἡμῖν δικαιοσύνη τε καὶ ἀνάπαυσις ὁ Χριστός· σέσωκε δὲ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς κατηράσατο Κύριος ὁ Θεός. τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἐπὶ Νῶε προφητεύων ἔφασκεν ὁ Λάμεχ. ἔστι δὲ οὐκ ἀμφίλογον ὅτι τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως τὰ ἐγκλήματα, λέλυται πάλιν ἐν Χριστῷ. γέγονε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς ἀπαλλάττων τὴν γῆν. δι' αὐτοῦ γὰρ ἅπαντα πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς ἀνακεφαλαιοῦσθαί φαμεν τὸν πατέρα καὶ Θεόν· καὶ τὰ μὲν ἀρχαῖα παρῆλθε, γέγονε δὲ τὰ πάντα καινὰ, καὶ εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις. εἴπερ ἐστὶ δεύτερος Ἀδὰμ δι' ὑπακοῆς ἀνατρέπων τὸ τοῦ πρωτοπλάστου κατηγόρημα· φημὶ δὴ τὴν ἐν ἀρχαῖς παραίτησιν γεγενημένην παρακοήν. ὧδε φρονεῖν ἐδόκει καὶ τῷ θεσπεσίῳ Παύλῳ. γράφει γὰρ οὕτως· ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς, δίκαιοι κατασταθήσονται πολλοί. γέγονε δὲ ὁ Χριστὸς ὑπήκοος τῷ πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. ὥσπερ οὖν ἐπάρατος ἦν ἡ γῆ διὰ τὴν ἐν ἀρχαῖς παράβασιν ἐν Ἀδὰμ, οὕτω γέγονεν εὐλογημένη διὰ τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. ἐλυτρώσατο δὲ καὶ ἑτέρως ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαράτου γεγενημένης. καινοὺς γὰρ οὐρανοὺς, καὶ καινὴν γῆν, κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα αὐτοῦ, προσδοκῶμεν, καθὰ καὶ ὁ σοφὸς τοῦ Σωτῆρος εἴρηκε μαθητής. ἐνεκαίνισε δὲ ἡμῖν καὶ τὴν εἰς τὰ ἄνω τε καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναφοίτησιν· καὶ πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὴν ἁγίαν εἰσέφρησε γῆν· ἣν κληρονομήσειν ἔφασκε τοὺς πραεῖς, τουτέστι, τοὺς τοῖς εὐαγγελικοῖς μαθήμασιν εἰς πραότητα παιδαγωγουμένους. εἴπερ ὁ μὲν νόμος, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, τραῦμά τε ἀντὶ τραύματος ἀντεπάγεσθαι δεῖν τοῖς ἀδικοῦσιν ἐκέλευσεν. ἡμῖν δὲ Χριστὸς, τῷ παίοντί σε, φησὶν, εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. Νῶε τοίνυν γέγονεν ἐνδέκατος ἀπὸ Ἀδὰμ

A tuus fortis in te, ſaluabit te, & innouabit te in charitate ſua.] Iſaias autem tantùm non ob oculos ponit, dicens: [Confortamini manus remiſſæ, (Eſai. 35.) & genua diſſoluta, conſolamini puſillanimes mente: confortamini, ne timeatis. Ecce Deus noſter. Ecce Dominus cum virtute venit, & brachium (Eſai. 40. 10.) cum dominatione. Sicut paſtor paſcet gregem ſuum, & brachio ſuo congregabit agnos, & prægnantes conſolabitur.] Factus itaque eſt nobis iu-
B ſtitia & requies Chriſtus: liberauit autem nos etiam à terra cui maledixerat Dominus Deus. Hoc enim nobis de Noë prophetans dixit Lamech. At verò nequaquam dubium eſt, quòd tranſgreſſionis in Adam accuſatio in Chriſto rurſus abolita ſit. [Factus enim eſt pro nobis maledictio,] (Gal. 3. 13.) ſicut ſcriptum eſt, à veteri maledictione terram liberans. Per ipſum ſiquidem dicimus patrem ac Deum cuncta reſtauraſſe: [ac vetera quidem præte-
C rierunt, facta ſunt autem omnia noua: (2 Cor. 5. 17.) ſiqua noua in Chriſto creatura:] ſiquidem ſecundus Adam per obedientiam auertit primi parentis crimen, veterem, inquam, illam ſtatim initio expulſionis cauſam, inobedientiam: quod & Paulus confirmat, dicens: [Quemadmodum enim per inobedientiam (Rom. 5. 19.) vnius hominis peccatores conſtituti ſumus; ita & per vnius obedientiam iuſti conſtituentur multi. Factus eſt (Philipp. 2.) autem Chriſtus obediens patri vſque
D ad mortem, mortem autem crucis.] Quemadmodum igitur maledicta erat terra ob primam illam tranſgreſſionem in Adam; ita facta eſt benedicta propter obedientiam Chriſti. Liberauit autem nos etiam alia ratione à terra maledicta effecta. [Nouos e- (2. Petr. 3. 13.) nim cælos, & nouam terram,] iuxta promiſſiones ipſius, [expectamus,] ſi- (Apoc. 21.) cut & ſapiens Chriſti diſcipulus dixit.
E Inſtaurauit autem nobis etiam ad ſuperna & in cælos reditum: & præcurſor pro nobis ſanctam terram ingreſſus eſt, cuius manſuetos hæredes fore dixit, hoc eſt, qui Euangelica diſciplina ad manſuetudinem ſunt edocti. Siquidem lex oculum pro oculo, & dentem pro dente, & vulnus pro vulnere infligi iniuriam inferentibus iuſſit. Chriſtus autem nobis: [Per- (Matt. 5. 39. Luc. 6.) cutienti te, inquit, in dexteram maxillam, præbe illi & aliam.] Noë igitur vndecimus natus eſt ab Adam

„ per Seth & Enos, [qui ſperauit vo-
„ cari nomine Dei ſui,] ob ſummam
pietatem vitæque ſanctimoniam. De-
ſcribitur autem etiam genealogia Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti à ſanctis
Euangeliſtis ab Adam, ad Ioſeph
vſque, per omnem, vt ita dicam,
Sanctum genealogiæ ſermone ducto.
Cæterùm age, dicamus coinquinatio-
nem quodammodo, confuſionémque
inter ſe generationum, ſancti, in-
quam, cum eo qui talis non eſt,
hoc eſt, profano atque impuro.
Quemadmodum enim qui ex Enos
nati erant, cognomento Dii, in filias
hominum exarſerunt, quo facto di-
uerſi à ſeipſis ſunt effecti, & ad ea-
rum mores ac leges vitam ſuam in-
ſtituentes defectione in abſurdiſſima
quæque laborarunt: ita etiam qui ex
ſanguine Iſrael orti ſunt, quamdiu
vitæ ſanctimoniam exercuerunt, &
auitæ pietatis optimos imitatores ſe-
ſe præbuerunt, omnem quidem pra-
uitatis modum à ſe profligarunt, &
ſinceram omnino atque illibatam in
ſeipſis glorioſæ vitæ laudem conſer-
uarunt. Poſtquam verò finitimis po-
pulis ſunt immiſti, damnante id le-
ge, ſtatim nequitia, quæ in iis re-
gnabat, repleti, & procliues admo-
dum ad vitium, ac quibus non ex-
tremis malis laborantes ſunt depre-
henſi? Atqui hoc magis mirandum
eſt. Gentes enim creaturas contra
creatorem ac factorem colentes, & in
errorem de Deorum pluralitate lapſæ,
honorem dæmonibus exhibuerunt:
Iſrael verò primitiua ac paterna ori-
gine ſanctus, nihili planè defectio-
nem fecit. Idcircò Deus per vocem
[illegible]2.10 „ ſanctam ad eos ait: [Abite in inſu-
„ las Cethim, & videte, & in Cedar
„ mittite, & conſiderate vehementer,
„ & videte ſi facta ſunt talia: ſi muta-
„ bunt Gentes deos ſuos, & certè hi non
„ ſunt dii. At populus meus mutauit
„ gloriam eorum, de qua non prode-
„ rit eis. Obſtupuit cælum ſuper hoc,
„ & inhorruit terra extra modum, di-
„ cit Dominus, quia duo mala fecit po-
„ pulus meus: Me dereliquerunt fon-
„ tem aquæ viuentis, & foderunt ſibi
„ lacus contritos, qui non poterunt a-
„ quam continere.] Et rurſum: [Quia
„ iuxta numerum vrbium tuarum erant
„ dii tui Iuda, & ſecundùm numerum
„ viarum Ieruſalem ſacrificauerunt Baal,
„ cur loquimini ad me? Omnes vos deli-

A διά τε Σὴθ καὶ Ἐνώς, ὃς ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι
τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, διὰ πλείστην
ὁσιότητα καὶ θεοφιλῆ πολιτείαν. γενεαλογεῖται
δὲ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς παρὰ τῶν
ἁγίων Εὐαγγελιστῶν ἐξ Ἀδάμ, καὶ μέχρις αὐ-
τοῦ τοῦ Ἰωσὴφ διὰ παντὸς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἁ-
γίου τοῦ τῆς γενεαλογίας ἥκοντος λόγου. ἀλλὰ φέρε,
λέγωμεν τὸν οἱονεὶ φυρμὸν καὶ τὴν εἰς ἄλληλα γενο-
μένην ἀνάχυσιν τῶν γενεῶν, τοῦ τε ἁγίου φημὶ, καὶ
τοῦ μὴ τοιοῦδε, τουτέστι, τοῦ βεβήλου καὶ μυσαρω-
B τάτου. ὥσπερ γὰρ τρόπον οἱ ἐξ Ἐνὼς γεγονότες τοῦ
ἐπίκλην Θεοῦ, ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἐπεμῄνοντο
θυγατράσιν· οὐ γεγονότες ἑτερότροποί τε ἤσαν
αὐθὺς, καὶ τοῖς ἐκείνων ἤθεσί τε καὶ νόμοις διαβιοῦν
ἡρημένοι, τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἐκτόπων
κατερρώσθησαν ἀποφθοράν· οὕτως καὶ οἱ ἐξ αἵμα-
τος τοῦ Ἰσραήλ, ἕως μὲν ἦσαν ἁγιοπρεπεῖς πο-
λιτείας ἐργάται, καὶ προγονικῆς εὐσεβείας ἄρι-
στοι μιμηταὶ, πάντα μὲν ἀπεσπούδαζον φαυ-
C λότητος τρόπον, ἀπαραποίητά τε παντελῶς
ὡς ἔν γε δὴ σφίσιν αὐτοῖς, τῆς εὐκλεοῦς πολιτείας
τετηρήκασι τὰ αὐχήματα. ἐπειδὴ δὲ τοῖς ὁμόροις
ἔθνεσιν ἐνεπλέκοντο, καίτοι διαβεβληκότος τὸ
χρῆμα τοῦ νόμου ἀναπιμπλάμενοι παραχρῆ-
μα τῆς ἐνούσης αὐτοῖς βδελυρίας, εὐπετεῖς τε
καὶ ἐλαφροὶ λίαν, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν ἀνωτάτω
κακῶν νοσοῦντες ἡλίσκοντο; καὶ τό γε παραδοξό-
τερον. τὰ μὲν γὰρ ἔθνη τῇ κτίσει καίτοι λελα-
τρευκότα παρὰ τὸν κτίσαντα, καὶ ποιητὴν, καὶ εἰς
D πολύθεον πλάνην ἀπονενευκότα τῇ πρὸς τοὺς
γνησιότητι, ταῖς τῶν δαιμόνων ἀγέλαις ἐτίμων.
ὁ δὲ ἄνωθέν τε καὶ ἐκ πατέρων ἅγιος Ἰσραὴλ,
ἐν ὀλίγῳ παντελῶς ἐποιεῖτο λόγῳ τὴν ἀποστασιν.
τοιγάρτοι Θεὸς διὰ φωνῆς ἁγίας φησὶ πρὸς
αὐτούς. ἀπέλθετε εἰς νήσους Χεττιεὶμ, καὶ ἴδετε,
καὶ εἰς Κηδὰρ ἀποστείλατε, καὶ νοήσατε σφό-
δρα, καὶ ἴδετε εἰ γέγονε τοιαῦτα, εἰ ἀλλάξον-
ται ἔθνη θεοὺς αὐτῶν, καὶ οὗτοι οὐκ εἰσὶ θεοί. ὁ δὲ
E λαός μου ἠλλάξατο τὴν δόξαν αὐτῶν, ἐξ ἧς οὐκ
ὠφεληθήσονται. ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ
ἔφριξεν ἡ γῆ ἐπὶ πλεῖον σφόδρα, λέγει κύριος·
ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαός μου· ἐμὲ ἐγ-
κατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὤρυξαν
ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους, οἳ οὐ δυνή-
σονται ὕδωρ συνέχειν. καὶ πάλιν· ὅτι κατὰ ἀριθ-
μὸν πόλεών σου, ἦσαν θεοί σου Ἰούδα, καὶ κατὰ
ἀριθμὸν διόδων τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἔθυον τῇ Βάαλ·
ἵνα τί λαλεῖτε πρός με; πάντες ὑμεῖς ἠνομή-

σατε, καὶ πάντες ὑμεῖς ἠσεβήσατε εἰς ἐμὲ, λέγει κύριος. A κατώχοντο γὰρ εἰς τοσαύτην σκαιότητα λογισμῶν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγχειρημάτων, ὡς γυναίοις μὲν ἐπιμίσγεσθαι πλανωμένοις ἔτι. ἐπειδὴ δὲ ἔτικτον, καίτοι δέον εὐθὺς τῆς Ἰουδαίων λατρείας ἐναποσημαίνεσθαι τοῖς βρέφεσι τὰ γνωρίσματα τήν ἐν ὀγδόῃ περιτομὴν, καὶ τὰς ἐπὶ τούτων θυσίας, ἀνάθημα τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι τὰ ἐκ τῶν ἡγιασμένων ἀπεφέροντο λαῶν. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ διὰ φωνῆς προφήτου περὶ αὐτῶν εἰρημένον· ὅτι τέκνα ἀλλότρια ἐγεννήθησαν αὐτοῖς. συναφείᾳ τοιγαροῦν τῇ πρὸς τὸ χεῖρον κατε- B φθαρμένου λοιπὸν τοῦ ἁγίου γένους, καὶ ὅσον ἧκεν εἰς ποιότητα καὶ διαφορὰν γνώμης τε καὶ τρόπου, καὶ μὴν καὶ ἐθῶν συνενηνεγμένων εἰς ἓν τοῦ τε Ἰσραὴλ, καὶ τῶν ἐθνῶν ὄλεθρον ἁπάντων τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς γῆς ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς εἰκότως κατεψηφίζετο. ἡμερότητι δὲ τῇ ἐμφύτῳ νικώμενος, οὐκ ἰσοπαλῆ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν ἐποιεῖτο τὴν ὀργήν. ἵνα δὲ μὴ εἰς ἅπαν καταφθείρηται τὸ ἐπὶ γῆς γένος, τὴν ὡς ἐν πίστει δικαίωσιν, καὶ τὴν δι' ὕδατος ἄφεσιν προανέδειξε διὰ Νῶε. ταύτῃ τοι C γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη ὁ μονογενὴς, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὁ ἀληθέστερος Νῶε· καὶ δὴ καὶ ὡς ἐν τύπῳ τῆς ἐν ἀρχαῖς ἐκείνης, καὶ διαβοήτου κιβωτοῦ, μονονουχὶ καὶ ἐπήξατο τὴν ἐκκλησίαν· εἰς ἣν οἱ εἰσπεπηδηκότες, τὸν ἐπηρτημένον τῷ κόσμῳ διαδιδράσκουσιν ὄλεθρον. οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος τὸ ἐπὶ τῇ κιβωτῷ μυστήριον διερμηνεύει λέγων. πίστει χρηματισθεὶς Νῶε, κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ. εἰς ἣν, ὥσπερ καὶ Πέ- D τρος φησὶν, ὀλίγαι, τουτέστιν, ὀκτὼ ψυχαὶ, διεσώθησαν δι' ὕδατος. ὃ καὶ ἀντίτυπον ἡμᾶς νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν. τίνα δὴ οὖν ἄρα τρόπον ἡ κιβωτὸς διεπήγνυτο; Τριακοσίων πηχῶν, φησὶ, ποιήσεις τὸ μῆκος τῆς κιβωτοῦ, καὶ εὖρος πεντήκοντα· ὕψος δὲ τριάκοντα. ἐπισυνάγων ποιήσεις τὴν κιβωτὸν, καὶ εἰς πῆχυν συντελέσεις αὐτὴν ἄνωθεν. ὅτι δὲ τὸ E Χριστοῦ μυστήριον ὑποσημαίνει αὖ εἰ καὶ λίαν ἀμυδρῶς ἡ τοιάδε κατασκευὴ, πάντη τοι σαφὲς ἂν γένοιτο καὶ μάλα ῥᾳδίως, τοῦ θεσπεσίου Παύλου γράφοντος τοῖς ἐν πίστει δεδικαιωμένοις, ὡς ἀδιάλειπτον περὶ αὐτῶν ποιοῖτο τὴν προσευχήν· ἵνα ἐξισχύσωσι καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος, καὶ μῆκος, καὶ ὕψος, καὶ βάθος.

quiſtis, & omnes vos impiè egiſtis aduerſus me, dicit Dominus.] In tantam enim prauitatem cogitationum, ac potiùs operum lapſi ſunt, vt cum mulieribus vagis errantibuſque adhuc commiſcerentur. Cùm verò peperiſſent, neceſſe planè erat, fœtus Iudaicorum rituum notitia inſigniri, & circumciſionem octaua die, ſacrificiáque ad hanc rem pertinentia fieri: donarium immundis dæmonibus ex ſanctificatis populis deferebant. Atque, hoc eſt, vt arbitror, per vocem prophetæ de ipſis dictum: [quia filii alieni nati ſunt ipſis.] Pſal 17. 46. Corrupto enim deinceps ſancto genere ob coniunctionem cum malo, cúmque iam qui antea animo ac moribus diſſidebant, in vnum coaluiſſent, meritò totius vniuerſi opifex, Iſraelis ſimul & Gentium, omniúmque, qui in terris erant, internecionem parabat. At verò innata ſibi benignitate victus, non pari ira, quàm peccata eorum merebantur, in eos inuectus eſt. Ne verò vniuerſum mortalium genus interiret, iuſtificationem per fidem, remiſſionémque per aquam præmonſtrauit per Noë. Idcirco factus eſt homo, [& cum hominibus conuerſatus] vnigenitus, ſicut ſcriptum eſt; Bar. 3. 38. verus ille Noë, & quidem veluti in typo veteris illius ac celeberrimæ arcæ Eccleſiam exſtruxit, quam qui ingreſſi eſſent, imminentem orbi interitum euitarent. Ita etiam diuinus Paulus myſterium de Arca explicat, dicens: [Fide Noë reſponſo accepto aptauit arcam in ſalutem domus ſuæ.] Heb. 11. 7 In qua, vt alibi Petrus etiam ait, [paucæ, hoc eſt, octo animæ ſaluatæ ſunt per aquam:] 1. Pet. 3. 20. & 21. cuius effigies baptiſmus etiam nunc nos ſaluat, [non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum.] Quonam igitur modo arca exſtructa eſt? [Trecentorum cubitorum, inquit, facies longitudinem arcæ; & latitudinem quinquaginta; altitudinem verò triginta. Colligens facies arcam, & in cubitum conſummabis eam deſuper.] Geneſ. 6. 15. Quòd verò eiuſmodi arcæ fabricatio Chriſti myſterium ſignificet, facilè cuiuis manifeſtum fuerit, Paulo ita ſcribente ad eos, qui per fidem iuſtificati erant, pro quibus indeſinenter ſe orare dicit, [vt poſſint comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas & profundum; Epheſ. 3. 18. ſcire

„ ſcire etiam præeminentem ſcientiæ „ charitatem Chriſti.] Quænam igitur eſt menſurarum arcæ ratio? Sanctæ & conſubſtantialis Trinitatis recta pulcherrimáque ſignificatio, vniúſque Deitatis, quæ integrè ſe habet, omnibúſque modis perfectiſſima eſt. Hoc enim nobis in his propoſitis numeris ſignificari apertè intelliget, qui conſiderauerit, ſacræ Scripturæ familiare eſſe, eos numeros, qui in ſe reuoluuntur, perfectionis ſymbolum ſtatuere. Exempli gratia: Septenarius numerus à primo incipiens, in Sabbato abſoluitur ad ſeptimum diem. Deinde rurſum reliquos computamus à primo incipientes, ad ſeptimum vſque rurſum. Similiter ad denarium numerum progreſſi, rurſum ſequentem decadem à primo incipimus, atque eadem planè ratione etiam perfectus ex perfectis numerus conſtituetur: hoc eſt, centum ex decem denariis, rurſum ad vnitatem reuolutionem habens. Quod igitur dixi, in ſacris Literis perfectionis ſymbolum eſt, omnis numerus in caput quodammodo rediens, poſtquam ad conuenientem ipſi & præfinitum terminum peruenerit. Vide itaque ſanctæ Trinitatis omnimodam perfectionem, veluti in tribus cubitorum centuriis ſignificatam. Hæc enim eſt arcæ longitudo. Quòd verò ſit, vt ita dicamus, perfectio perfectionum Deitas in vnitate, declarat latitudo, quinquaginta cubitis conſtans, hoc eſt, veluti in ſeptem ſeptenariis adiuncta ipſis etiam vnitate; ideo quòd vna ſit Deitatis natura. Ipſa verò etiam altitudo, non alium nobis, quàm hunc ſenſum, gignit. Terminatur enim in tertiam cubitorum decadem. In vnum verò rurſus ſummum deſinit. [Triginta enim, inquit, cubitorum altitudo ipſius: & in vnum cubitum conſummabis eam.] Siquidem ſancta Trinitas in tres hypoſtaſes, nec non propriarum perſonarum differentias dilatata, in vnam Deitatis naturam contrahitur. Gentes enim deorum pluralitate gaudent. Nos autem Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum in propriis reuera hypoſtaſibus conſtituentes, vnitate naturæ ornare ſolemus: & ſubſtantiæ identitate tantùm non ſimul erecta, in vnum cubitum longam & latam, nec non altam arcam conſummamus. Saluat itaque nos per

Genes. 6.

A γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ. τίς οὖν ἄρα ἐστὶ τῶν τῆς κιβωτοῦ μέτρων ὁ λόγος; τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος, ὀρθὴ καὶ ἀπεξεσμένη δήλωσις, καὶ τῆς μιᾶς θεότητος τὸ ἀρτίως ἔχον, καὶ τὸ εἰς πᾶν ὁτιοῦν παντέλειον. τοῦτο γὰρ ἡμῖν ὡς ἔν γε δὴ τοῖς προκειμένοις ἀριθμοῖς ὑποδηλούμενον κατίδοι τις ἄν, ἐκεῖνο διενθυμούμενος· ὡς ἔστιν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, τοὺς τὴν ἀνόπιν ἔχοντας ἀνακύκλησιν ἀριθμοὺς, τελειότητος ποιεῖσθαι B σύμβολον. οἷον δὲ δή τι φημί· ἀρχομένη γὰρ ἐκ πρώτης ἡ ἑβδομὰς, ἐν σαββάτῳ διαπεραίνεται κατὰ τὴν ἑβδόμην. εἶτα πάλιν ἀριθμοῦμεν τὴν ἐφεξῆς ἀπὸ πρώτης ἀρχόμενοι μέχρι πάλιν ἑβδόμης. ὁμοίως εἰς ἀριθμὸν ἰόντες τὸν δέκα, πάλιν ἐκ πρώτης τῆς ἐφεξῆς δεκάδος ἀρχόμεθα· κατὰ τὸν ἴσον δὲ τούτοις τρόπον τε καὶ λόγον, συγκείσεται καὶ ὁ τέλειος ἐκ τελείων ἀριθμὸς, τουτέστι, ὁ ἑκατὸν ἐκ δεκάδων δέκα· καὶ ἀνακύκλησιν ἔχων καὶ ἀναδρομὴν τὴν C εἰς μονάδα πάλιν. ὅπερ οὖν ἔφην, τελειότητος σύμβολον παρά γε τῇ θείᾳ γραφῇ· πᾶς ἀριθμὸς ἀνόπιν ὥσπερ ἰὼν μετὰ τὸ εἰς πέρας ἥκειν τὸ αὐτῷ πρέπον τε καὶ ὡρισμένον. ὅρα τοίνυν τῆς ἁγίας τριάδος τὸ παντέλειον ὡς ἐν τρισὶ πήχεων ἑκατοντάσι. τοῦτο γὰρ μῆκος τῆς κιβωτοῦ. ὅτι δέ ἐστι, ἵν' οὕτως εἴπωμεν, τελειότης τελειοτήτων ἡ ὡς ἐν μονάδι θεότης, ὑπεμφήνειεν ἂν τὸ εὖρος, ὃ μάλα ἐπὶ πήχεις ἰὸν πεντήκοντα· τουτέστιν, ὡς ἐν ἑβδομάσιν ἑπτὰ προσενηνεγμένης αὐταῖς καὶ μονάδος, D διὰ τὸ μίαν εἶναι θεότητος φύσιν. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὕψος, οὐχ ἑτέραν ἡμῖν ἢ ταύτην ὠδίνει τὴν ἔννοιαν. ἀποπεραίνεται μὲν γὰρ εἰς πήχεων δεκάδα τρίτην· εἰς ἕνα γε δὴ τὸν ὑπερκείμενόν τε καὶ ἀνωτάτω καταλήγει πάλιν. τριάκοντα γὰρ, φησὶ, πήχεων τὸ ὕψος αὐτῆς· καὶ εἰς ἕνα πῆχυν συντελέσεις αὐτήν. εὐρυνομένη γὰρ ὥσπερ εἰς τρεῖς ὑποστάσεων καὶ μὴν καὶ προσώπων ἰδικῶν διαφορὰς ἡ E ἁγία τριὰς, εἰς μίαν θεότητος οἱονεὶ συστέλλεται φύσιν. Ἕλληνες μὲν γὰρ τὴν εἰς πολύθεον πλάνησιν τιμῶσιν ὁδόν. ἡμεῖς δὲ πατέρα, καὶ μὴν καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα καταλογιζόμενοί τε καὶ τιθέντες ἀληθῶς ἐν ὑποστάσεσιν ἰδικαῖς, ἑνότητι φύσεως στεφανοῦν εἰθίσμεθα. καὶ τῇ τῆς οὐσίας ταυτότητι συνεγείροντες μονονουχὶ καὶ εἰς ἕνα πῆχυν τὴν μακρὰν καὶ εὐρεῖαν, καὶ μήν τοι καὶ ὑψηλὴν, συντελοῦμεν κιβωτόν. ἀνασώζει τοιγαροῦν ἡμᾶς

ἐν πίστει Χριστὸς, καὶ οἷά περ εἰς κιβωτὸν εἰσοικίζεται τὴν ἐκκλησίαν. ἐν ᾗ γεγονότες ὑπερνηξόμεθα μὲν τοῦ θανάτου τὸ δῆμα, διεκδιδράσκομεν δὲ τὸ συγκατακρίνεσθαι τῷ κόσμῳ. συνέσται γὰρ ἡμῖν ὁ δίκαιος Νῶε, τουτέστι Χριστός. ἄξιον δὲ οἶμαι πολυπραγμονῆσαι λεπτῶς τίνες ἂν νοοῖντο τυχὸν οἱ τῷ Νῶε συνεμβαίνοντες εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ τὴν διὰ πίστεώς τε καὶ ὕδατος σωτηρίαν ἀποκερδαίνοντες. γέγραπται τοίνυν, ὅτι εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. συνεισκεκόμικε δὲ τούτοις, καὶ ἀπὸ παντὸς ζώου καὶ τῶν B πετεινῶν, ἑπτὰ μὲν τῶν καθαρῶν, ἀνὰ δύο δὲ τῶν ἀκαθάρτων. ἐδόκει γὰρ ὧδε θεσμοθετεῖν τῷ θεῷ. ὀνόματα δὲ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, Σὴμ, Χὰμ, Ἰάφεθ· διερμηνεύεται δὲ ὁ μὲν Σὴμ, φύτευμα καὶ τέλειος· θερμασία δὲ ὁ Χὰμ, καὶ πλατυσμὸς ὁ Ἰάφεθ. σεσώσμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως οἱ ἐξ ἀτελοῦς ὥσπερ πολιτείας τῆς κατὰ νόμον εἰς τὴν τῆς εὐαγγελικῆς παιδεύσεως τελειότητα, καθάπερ τινὰ μόσχια πεφυτευμένοι λεπτά. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Δα- C βὶδ τοῖς μὲν τῶν Ἰουδαίων λαοῖς τὴν ἐν Χριστῷ δικαίωσιν οὐ προσιεμένοις ἐπιτιμᾷ, λέγων· ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθωσύνην· ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δικαιοσύνην· ἠγάπησας πάντα ῥήματα καταποντισμοῦ· γλῶσσαν δολίαν. δεδυσφημήκασι γὰρ ἀκαθέκτως εἰς τὸν υἱόν. διὰ τοῦτο, φησὶν, ὁ Θεὸς καθελεῖ σε εἰς τέλος· ἐκτίλαι σε καὶ μετοικίσαι σε ἀπὸ σκηνώματός σου, καὶ τὸ ῥίζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων. περὶ δὲ τῶν ἠγαπηκότων τὴν ἐν Χριστῷ D δικαίωσιν καὶ ζωὴν, πεφυτευμένοι ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσιν. ὅτι δὲ οὐ δίχα τοῦ θείου πυρὸς καὶ νοητοῦ, καὶ οἱονεὶ τῆς διὰ πνεύματος θερμασίας ἐνήργηκεν εἰς ἡμᾶς τὴν παρ' ἑαυτοῦ χάριν ὁ Ἐμμανουὴλ, πιστώσεται καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· τῷ πνεύματι ζέοντας ὁρᾶσθαι θέλων τοὺς ἐν ἁγιασμῷ κεκλημένους· οὐδὲν δὲ ἧττον ἡμᾶς ἐμπεδοῖ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης λέγων· ἐγὼ μὲν βα- E πτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν· οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι. αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. ἀπέψυκται μὲν γὰρ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀγάπη διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν παρ' αὐτοῖς, καθὰ γέγραπται. θερμοὶ δὲ δὴ λίαν καὶ πρός γε τοῦτο ἡμεῖς.

A fidem Chriſtus, & veluti in arcam in Eccleſiam nos inducit, in qua conſtituti mortis metum euademus, ſecuri ne cum mundo condemnemur. Aderit enim nobis iuſtus Noë, hoc eſt Chriſtus, Operæ pretium verò eſſe arbitror, accuratè inquirere, quinam vnà cum Noë arcam ſint ingreſſi, & ſalutem per fidem & aquam ſint conſecuti. Scriptum igitur eſt, [quòd ingreſ- " ſus Noë in arcam, & filii ipſius & " vxor ipſius, & vxores filiorum ip- " ſius cum ipſo.] Induxit autem cum " B his, ex omni genere animalium & volucrium ſeptem quidem ex mundis, duo verò ex immundis. Ita enim Deo præcipere viſum fuit. Nomina autem filiorum ipſius Sem, Cham, Iapheth. Interpretatur verò Sem planta & perfectus: Cham verò ardor: Iaphet autem latitudo. Saluati enim ſumus in Chriſto per fidem, qui ex imperfectione vitæ legalis in Euangelicæ vitæ perfectionem, veluti tenelli quidam ſtolones ſumus C tranſplantati. Idcircò etiam diuinus Dauid Iudæorum populum, iuſtificationem per Chriſtum non admittentem increpat, dicens: [Dilexiſti " malum magis quàm bonum, iniqui- " tatem magis quàm loqui æquitatem. " Dilexiſti omnia verba præcipitatio- " nis, linguam doloſam.] Blaſphema- " uerunt enim intemperanter in Filium. [Idcircò, inquit, Deus deſtruet te in " finem: euellet te & emigrabit te de " tabernaculo tuo, & radicem de terra " viuentium.] De iis verò qui iuſtifica- " D tionem & vitam in Chriſto amant: [Plãtati in domo Domini, in atriis Dei " noſtri florebunt.] Quòd verò non abſ- " que diuino igne, atque intellectuali & veluti ardore per ſpiritum, gratiam, quæ ab ipſo in nos manauit, operatus ſit Emmanuel, confirmat diuinus Paulus, iubens eos, [qui in " ſanctificatione vocati ſunt, feruentes " ſpiritu videri.] quod nihilo minùs te- " ſtatur Ioannes, dicens: [Ego quidem " E baptizo vos in aqua ad pœnitentiam. " Qui autem poſt me venit, potentior " me eſt, cuius non ſum idoneus " vt calceamenta portem. Ipſe vos ba- " ptizabit Spiritu ſancto & igni.] Refri- " xit enim charitas Iudæorum, eò quòd [multiplicatæ ſint iniquitates eorum,] " ſicut ſcriptum eſt. Feruentes autem admodum etiam ad hoc ſumus nos.

Geneſ. 7. 7. & 17.

Pſal. 51. 5.

Pſal. 91. 14.

1. Theſſ. 4. Rom. 12. 11.

Matth. 3. 11.

Pſal. 15 14

Ideircò dicimus: [Quis nos ſeparabit
Rom. 8. 35. à charitate Chriſti? tribulatio? an an-
guſtia? an fames? an nuditas? an pe-
riculum? an perſecutio? an gladius?]
Typus igitur eorum qui feruent ſpiri-
tu, & quidem manifeſtus admodum,
fuerit Cham, qui interpretatur, fer-
uor. Quòd verò etiam in laxitatem ſi-
ue latitudinem cordis deducti ſimus,
afflictionem vitæ legalis egreſſi, tertius
nobis Iapheth apertè ſignificat, qui la-
titudinis cognomen accepit. Iudæos
etenim allocutus eſt Deus per vocem
Eſai. 28. prophetæ Iſaiæ: [Audite ſermonem
14. Domini viri afflicti, & principes popu-
Eſai. 66. 5. li in Ieruſalem.] Et rurſum: [Diſcite
audire anguſtiati.] Paulus autem cùm
has legis anguſtias euaſiſſet, quibuſdam
eorum, qui iam fidem amplexi erant,
2. Cor. 6. 11. ita ait: [Os noſtrum patet ad vos, ô
Corinthii! cor noſtrum dilatatum eſt.
Non anguſtiamini in nobis: anguſtiami-
ni autem in viſceribus veſtris. Eandem
autem habentes remunerationem (tan-
quam filiis dico) dilatamini & vos. Noli-
te iugum ducere cum infidelibus.] Ac-
quieſcebant enim adhuc Iudæorum
præceptis, & infrugiferis vaniloquiis.
Dauid autem alibi ita ad vniuerſorum
Saluatorem Chriſtum canit, veluti ex
perſona noui ac Chriſtiani populi:
Pſal. 118. 32. [Viam mandatorum tuorum cucurri,
quando dilataſti cor meum.] Amplifi-
cata enim ac dilatata eſt mens noſtra ad
ſapientiam inhabitante in omnium ani-
mis per ſpiritum, Emmanuele. Eiuſce-
modi igitur ſunt ii qui in Chriſto ſunt
per fidem. Quòd autem frequẽs admo-
dum ſit puriſſima eorum, qui per fidem
iuſtificati ſunt, multitudo: minor verò
Iudæorum, facilè quis hinc intelligat.
Septem enim in arcam ex mundis im-
miſſa ſunt, duo autem ex immundis, hoc
eſt, Domini interfectoribus Iudæis.
Rom. 9. 27. [Saluæ enim factæ ſunt reliquiæ,] iuxta
Prophetæ vocem. Præterea quòd tem-
poris progreſſu à fide diſceſſuri defe-
cturique eſſent nonnulli ex ſanguine
Gen. 8. 6. Iſrael, rurſum figuratè ſignificauit. [Emi-
ſit enim, inquit, ex arca coruum, ad
videndum ſi ceſſaſſet aqua, ille verò
non eſt reuerſus.] Submerſus autem eſt,
vt arbitror, aquis, vbi ſubſiſteret non
inueniens. Quocirca à fide Chriſti
deſciſcere atque alienari omnis inte-
ritus eſt cauſa. Ita etiam B. Paulus iis
qui poſt fidem acceptam in lege per-
fecti erant, aut alioqui exiſtimant ſe
Gal. 5. 4. fore perfectos: [Euacuati eſtis, inquit, à

A τοιγαρτοι φασίν· τί ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγά-
πης τοῦ Χριστοῦ; θλῖψις, ἢ στενοχωρία; ἢ λιμὸς,
ἢ διωγμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαι-
ρα; οὐκοῦν τῶν ζεόντων τῷ πνεύματι τύπος
ἂν γένοιτο καὶ μάλα σαφὴς ὁ Χὰμ, ὃς νοεῖται
θερμασία. ὅτι δὲ καὶ εἰς πλατυσμὸν καρδίας
ἀποτετεύγμεθα τῆς ἐν νόμῳ ζωῆς τὴν θλῖψιν ἐκ-
βαίνοντες· ὑπεμφαίνει αὖ ὁ τρίτος ἡμῖν Ἰά-
φεθ, εἰς πλατυσμὸν μετονομαζόμενος. Ἰου-
B δαίοις μὲν γὰρ προσεφώνει Θεὸς διὰ φωνῆς
Ἡσαΐου· ἀκούσατε λόγον κυρίου ἄνδρες τεθλιμ-
μένοι, καὶ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ τοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.
καὶ πάλιν· μάθετε ἀκούειν στενοχωρούμενοι. ἐκβε-
βηκὼς δὲ ὁ Παῦλος τὴν ἐν νόμῳ στένωσιν προσ-
πεφώνηκέ τισι τῶν ἤδη πεπιστευκότων· τὸ στόμα
ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι. ἡ καρδία
ἡμῶν πεπλάτυνται· οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν. στε-
νοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐ-
τὴν ἀντιμισθίαν, ὡς τέκνοις λέγω, πλατύν-
C θητε καὶ ὑμεῖς. μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπί-
στοις. ἠκολούθουν γὰρ ἔτι τοῖς Ἰουδαίων ἐντάλμα-
σι, καὶ ἀνονήτοις εἰκαιοβουλίαις. ψάλλει δέ που καὶ
ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα Χριστὸν, ὡς
ἐκ προσώπου τοῦ νέου λαοῦ καὶ ἐν Χριστῷ· ὁδὸν
ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν ἐπλάτυνας τὴν
καρδίαν μου. πεπλάτυνται γὰρ ἡμῶν ὁ νοῦς εἰς σο-
φίαν, ἐνηυλισμένου τε καὶ ᾠκηκότος ἐν ταῖς ἁ-
πάντων ψυχαῖς διὰ πνεύματος τοῦ Ἐμμανουήλ.
τοιοίδε μὲν οὖν οἱ ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως. ὅτι δὲ
D πλείστη μὲν ἡ τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων καθα-
ρωτάτη πληθύς· μείων γε μὴν ἡ ἐξ Ἰουδαίων,
ἀναμάθοι τις ἂν ἐντεῦθεν ἀμογητί. ἑπτὰ μὲν
γὰρ ἐν τῇ κιβωτῷ τὰ ἐκ τῶν καθαρῶν εἰσκε-
κόμικε ζώων, ἀνὰ δύο δὲ αὖ τὰ ἐκ τῶν ἀκα-
θάρτων· τουτέστι, τῶν κυριοκτόνων Ἰουδαίων. σέ-
σωσται γὰρ τὸ κατάλειμμα, κατὰ τὴν τοῦ προ-
φήτου φωνήν. πλὴν ὅτι κατὰ καιροὺς ἀπονίστα-
σθαί τε καὶ ἀποφοιτᾶν τῆς πίστεως ἔμελλόν τι-
E νες τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ὑποτυποῖ πά-
λιν. ἀπέστειλε γὰρ, φησὶν, ἐκ τῆς κιβωτοῦ τὸν
κόρακα ἰδεῖν εἰ κεκόπακε τὸ ὕδωρ· ὁ δὲ οὐχ
ὑπέστρεψεν. ἐναπεπνίγη δὲ οἶμαι τοῖς ὕδασιν,
ἔρεισμά τε καὶ στάσιν οὐχ εὑρηκώς. οὐκοῦν τὸ
τῆς πίστεως ἀπολισθῆσαι τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπο-
νοσφίζεσθαι, πάντως πρόξενον ἀπωλείας.
οὕτω καὶ ὁ μακάριος Παῦλος τοῖς μετὰ τὴν
πίστιν ἐν νόμῳ τελειουμένοις, ἤγουν οἰηθεῖ-
σιν ἔσεσθαι τελείοις, κατηργήθητε, φησὶν,

ἀπὸ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε· ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἄθρει δὲ ὅπως ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πετεινῶν ὁ κόραξ ἀποστάτης. ἦσαν γάρ ἐξ Ιουδαίων οἱ μετὰ τὴν ἐν Χριστῷ δικαίωσιν αὖθις ἰόντες ἐπὶ τὰς τοῦ νόμου σκιάς. καὶ περὶ αὐτῶν οἶμαί που, καὶ ὁ σοφὸς Ιωάννης γράφει· ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. λέγοντος δὲ καὶ τοῦ πνεύματος ἐναργῶς, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις. ὅρα καὶ τοῦδε σαφῆ τύπον διὰ Νῶε γεγενημένον. ἀπέστελλε μὲν γὰρ πρώτην τε καὶ δευτέραν περιστερὰν κατασκεψομένας, ὥσπερ εἰ ἐν ὑφιζήσει γέγονεν ὁ κατακλυσμός. αἱ δὲ ὑπενόστησαν ὡς εἰς καλιὰν εἰς τὴν κιβωτὸν, καί τι κάρφος ἐχούσης μιᾶς ἐν τῷ στόματι αὐτῆς, καθὰ γέγραπται. θαλὸς δὲ τοῦτο ἐλαίας ἦν. ἀποστέλλονται μὲν γάρ οἱ ἅγιοι παρὰ Χριστοῦ κατασκεψόμενοί τε τὴν κόσμον, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ. ὑπονοστοῦσι δὲ ὥσπερ λαλοῦντες εἰρήνην. τοῦτο γὰρ οἶμαι πλαγίως ὑποδηλοῦν τὸ ἐν στόματι κεῖσθαι τῆς περιστερᾶς τὸν τῆς ἐλαίας θαλόν. σύμβολον γὰρ εἰρήνης ἀεί πως ἐστὶ τὸ φυτόν. φιλόθεοι μὲν οὖν οἱ ἐν πίστει κεκαθαρμένοι. καὶ ὡς ἐν πρᾳότητι πολιτείας εὐαγγελικῆς, ἀπόλεκτοι τῷ θεῷ. πλὴν, ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποστήσονταί τινες ἐν ἐσχάτοις καιροῖς, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ἐμφανίζει ἂν ὁ τύπος. τρίτη γὰρ καὶ τελευταία πέμπεται περιστερὰ, καὶ οὐκ ἐμέλησε τῆς ὑποστροφῆς. ἀπομεμένηκε γάρ. ὑπολωφήσαντος δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ, κεκάθικεν ἡ κιβωτὸς ἐπὶ τὰ ὄρη Αραράτ, ἃ διερμηνεύεται μαρτυρία καταβάσεως. ὑψηλοὶ γὰρ ὥσπερ καὶ οἱονεί πως ἐν ὄρεσι διὰ τὸ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ὑπερανεστηκὸς, οἱ ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως, τὸν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καταβεβηκότα Θεὸν λόγον, τοῖς ἁπανταχῆ κηρύττοντες. οἷς καὶ αὐτὸς ἐπιφωνεῖ Θεὸς διὰ προφήτου φωνῆς· γένεσθέ μοι μάρτυρες, καὶ ἐγὼ μάρτυς, λέγει κύριος ὁ Θεός· καὶ ὁ παῖς ὃν ἐξελεξάμην. ἀνωτέρω δὴ οὖν τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων τῶν ἐν Χριστῷ τὰ αὐχήματα. γέγονε δὲ ὅτι καὶ ἀρχιερεὺς ἐφ' ἡμᾶς ὁ Εμμανουὴλ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν πρὸς τὸν πατέρα καὶ Θεὸν, καὶ ἀνεκαινίσθημεν πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς, λελυμένης τῆς ἀρᾶς, τῆς ἐπὶ τῷ πρωτοπλάστῳ φημὶ, ὅρα δὴ τοῖς ἐφεξῆς γεγραμμένοις ἐμβαλών.

à Chriſto, qui in lege iuſtificamini, à gratia excidiſtis. Nos enim ſpiritu ex fide ſpem iuſtitiæ exſpectamus.] Animaduerte autem quo pacto ex immundis volucribus coruus deſector fuerit. Erant enim nonnulli ex Iudæis, qui poſt iuſtificationem per (briſtum acceptam ad legis vmbras redibant. Ac de iis quidem, vt arbitror, ſapiens Ioannes ſcribit: [A nobis egreſſi ſunt, ſed non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum.] Dicente autem etiam ſpiritu manifeſtè, quòd [in vltimis temporibus deficient quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris:] vide etiam huius rei manifeſtum typum per Noë factum. Emiſit enim primam ac ſecundam columbam ſpeculaturas quodammodo an ſubſediſſet diluuium. Hæ verò reuerſæ ſunt, veluti in caueam in arcam, habente vna ramum in ore ſuo, ſicut ſcriptum eſt, oliuæ nimirum. Emittuntur enim Sancti à Chriſto ſpeculaturi mundum, quique in eo ſunt. Redeunt autem veluti loquentes pacem. Hoc enim arbitror obliquè ſignificare ramum oliuæ in ore columbæ. Oliua enim ſemper eſt ſymbolum pacis. Pii quidem igitur ſunt, qui per fidem purgati, & veluti in manſuetudine vitæ Euangelicæ à Deo delecti ſunt. Cæterum quòd ex ipſis etiam nonnulli in vltimis temporibus, vt modò dixi, ſint defecturi, typus iſte declarat. Tertia enim atque vltima mittitur columba, neque illi curæ fuit reditus. remanſit enim. [Quieſcente autem diluuio, ſubſedit arca ſuper montes Ararad,] quos interpretaberis Teſtimonium deſcenſus. Excelſi enim ac veluti in montibus conſtituti ſunt, ob Euangelicæ vitæ ſublimitatem, qui in Chriſto per fidem, ſupernum, quodque ex cælo deſcendit Dei Verbum, vbiuis terrarum prædicant: quibus ipſe etiam Deus inclamat, per vocem Prophetæ: [Sitis mihi teſtes, & ego teſtis, dicit Dominus Deus, & puer quem elegi. Sublimior itaque eſt terrenis rebus eorum qui in Chriſto ſunt gloria. Quòd autem ſummus etiam pontifex nobis factus ſit Emmanuel, per quem & acceſſum nacti ſummus ad Patrem ac Deum, innouatique & priſtino ſtatui reſtituti, abolita maledictione, quæ à primo parente in nos propagata erat, ex iis quæ deinceps ſcripta ſunt, animaduerte.

1. Ioan. 2. 19.

1. Tim. 4. 1.

Eſai 43. 10. & 12.

Gen. 8. " [Poſtquam enim, inquit, ſiccata eſt terra, egreſſus eſt Noë arcam, & omnes qui cum ipſo erant, & erexit, inquit, altare Deo: & accepit ex omnibus animalibus mundis, obtulitque holocauſta ſuper altare. Et odoratus eſt, inquit, Dominus odorem ſuauitatis, & dixit Dominus Deus, recogitans. Non addam ampliùs maledicere terræ propter opera hominum.] Et paulò poſt: [Et benedixit Dominus Deus Noë, & filiis eius, & dixit eis, Creſcite & multiplicamini, & implete terram, & dominamini eius. Et timor veſter, & tremor veſter erit ſuper omnes beſtias, & ſuper omnia animalia terræ, & ſuper omnes aues cæli, & omnes piſces maris ſub manibus vobis dedi.] Quando itaque factus eſt noſter Pontifex Chriſtus, & oblati ſumus per ipſum ſpiritualiter in odorem ſuauitatis Deo ac Patri, tunc etiam benignitatis eius affatim ſumus participes effecti, firmámque promiſſionem nacti, mortem non ampliùs in nos imperium habituram. Abolita etiam ſunt ea, quæ ipſius iram comitantur, & veteris illius maledictionis effectus ſublati. Benedicti enim ſumus in Chriſto, per quem & in quo Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

(Gen. 9.)

A ἐπεὶ γὰρ ἐξηράνθη, φησὶν, ἡ γῆ, ἐξῆλθεν ὁ Νῶε τῆς κιβωτοῦ, καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ. καὶ ᾠκοδόμησε, φησὶ, θυσιαστήριον τῷ Θεῷ, καὶ ἔλαβεν ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν πετεινῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀνήνεγκεν ὁλοκαρπώσεις ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. καὶ ὠσφράνθη ὁ Θεὸς ὀσμὴν εὐωδίας. καὶ εἶπε κύριος ὁ Θεὸς, διανοηθεὶς, οὐ προσθήσω ἔτι καταράσασθαι τὴν γῆν, διὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. καὶ μεθ᾽ ἕτερα πάλιν. καὶ εὐλόγησε κύριος ὁ Θεὸς τὸν Νῶε, καὶ B τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς καὶ ὁ φόβος ὑμῶν, καὶ ὁ τρόμος ἔσται ἐπὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις, καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς κτήνεσι τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ κινούμενα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης ὑπὸ χεῖρας ὑμῖν δέδωκα. οὐκοῦν ὅτε γέγονεν ἡμῶν ἀρχιερεὺς ὁ Χριστὸς, καὶ προσεκομίσθημεν δι᾽ αὐτοῦ, νοητῶς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, τότε καὶ C εὐμενείας τῆς παρ᾽ αὐτοῦ πλουσίως ἠξιώμεθα, καὶ βεβαίαν ἐσχήκαμεν τὴν ὑπόσχεσιν, οὐ μηκέτι καθ᾽ ἡμῶν ἰσχύσαι τὸν θάνατον. λέλυται καὶ τὰ ἐξ ὀργῆς. οἴχεται δέ που καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς ἐκείνης. ηὐλογήμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, δι᾽ οὗ καὶ μεθ᾽ οὗ τῷ Θεῷ πατρὶ ἡ δόξα, σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

De nudatione Noe & Cham.

Περὶ τῆς γυμνώσεως τοῦ Νῶε καὶ τοῦ Χάμ.

PERACTIS omnibus quæ ad arcam pertinent, cúmque iam ceſſaſſet diluuium, & Noë agriculturam exerceret, quænam ipſi à Cham acciderint iterum inquiramus. Facilè enim ex iis intellexerint, qui legitimè vitam inſtituere velint, nihil omnino antiquius, aut prius habendum quàm parentes reuereri, fugiendúmque tanquam noxium imprimis eos quacumque ratione irridere, etiamſi nonnunquam, ab eo quod par eſt, præ naturæ ſuæ imbecillitate deflectant. Quòd enim veneratio ſumma parentibus debeatur, ipſa etiam diuina lex nos docet. Cùm enim priùs præcepiſſet vnum ac natura Deum ex tota anima & corde amandum eſſe: [Honora, inquit,
Exod. 20. " patrem tuum & matrem tuam, vt bene ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram.] Parentes enim Deum imitantur, eiúſque imaginem præ ſe ferunt.

D Συμπεπερασμένων ἁπάντων τῶν ἐπὶ τῇ κιβωτῷ, καὶ πεπαυκότος μὲν τοῦ κατακλυσμοῦ, γηπονοῦντος δὲ ἤδη τοῦ Νῶε, τίνα δὴ ἄρα τὰ ἐν αὐτῷ πεπραγμένα παρὰ τοῦ Χάμ, πολυπραγμονήσει πάλιν ἡμῖν ὁ λόγος. ἀναπείσει γὰρ δὴ τοὺς οἷόσπερ ἂν ἕλοιντο διαβιοῦν ἐννόμως τῆς εἰς τοὺς πατέρας αἰδοῦς οὐδὲν τὸ παρέπον ἡγεῖσθαι τὸ ἰσοστατοῦν, καὶ παραιτεῖσθαι σαφῶς ὥς τι τῶν σφαλερωτάτων τὸ κατά τι γοῦν ὅλως ἐπι-E μειδιᾶν αὐτοῖς, κἂν εἰ τοῦ πρέποντος ἔξω φέροιντο βραχὺ τῆς τῆς φύσεως ἀσθενείας ὑπενηνεγμένοι. ὅτι γὰρ σεπτὸν ἀεί πως ἐστὶ τῶν γονέων τὸ χρῆμα, καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος ἡμᾶς ἐκπαιδεύει νόμος, προσεπιτάξας γὰρ δεῖν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, τὸν ἕνα τε καὶ φύσει Θεὸν ἀγαπᾷν, τίμα, φησὶ, τὸν πατέρα σου, καὶ μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. ἐν εἰκόνι γὰρ ὥσπερ καὶ ἐν μιμήσει Θεοῦ καταλογισθεῖεν ἂν, οἱ γεγεννηκότες.

μνήσθητι γάρ, φησίν, ὅτι δι' αὐτῶν ἐγεννήθης. ταύτῃ τοι πάλιν φησίν, ὀφθαλμὸν καταγελῶντα πατρὸς, καὶ ἀτιμάζοντα γῆρας μητρὸς, ἐκκόψεισαν αὐτὸν κόρακες ἐκ τῶν φαράγγων. ὅτι τοίνυν καὶ ἐν ἀρᾷ καὶ δίκῃ τὸ μὴ δεῖν οἴεσθαι τιμᾶν πατέρας, καὶ μὴν καὶ αἰδοῦς ἁπάσης ἀξιοῦν, καὶ διά γε τοῦ Χὰμ δυναμάθοι τις ἂν καὶ λίαν εὐκόλως. ἦσαν γάρ, φησίν, οἱ υἱοὶ Νῶε οἱ ἐξελθόντες ἐκ τῆς κιβωτοῦ, Σὴμ, Χὰμ, Ἰάφεθ. Χὰμ δὲ ἦν πατὴρ Χαναάν. τρεῖς οὗτοι εἰσὶν οἱ υἱοὶ Νῶε. ἀπὸ τούτων διεσπάρησαν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἤρξατο Νῶε ἄνθρωπος γεωργὸς γῆς, καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου, καὶ ἐμεθύσθη, καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ εἶδε Χὰμ ὁ πατὴρ Χαναὰν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐξελθὼν ἀπήγγειλε τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ ἔξω. καὶ λαβόντες Σὴμ καὶ Ἰάφεθ τὸ ἱμάτιον, ἐπέθεντο ἐπὶ τὰ δύο νῶτα αὐτῶν, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπισθοφανῶς, καὶ συνεκάλυψαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὀπισθοφανὲς, καὶ τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς οὐκ εἶδον. ἐξένηψε δὲ Νῶε ἀπὸ τοῦ οἴνου, καὶ ἔγνω ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος, καὶ εἶπεν. ἐπικατάρατος Χαναὰν, παῖς οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν. εὐλογητὸς κύριος ὁ Θεὸς Σὴμ, καὶ ἔσται Χαναὰν παῖς αὐτοῦ. πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ, καὶ κατοικησάτω ἐν τοῖς σκηνώμασι Σὴμ, καὶ γενηθήτω Χαναὰν παῖς αὐτοῦ. Νῶε μὲν γὰρ ἀμπελῶνα πεφυτευκὼς, τῶν οἰκείων ἐνεφορεῖτο πόνων, καὶ κάτοινος μὲν ἀσυνήθως ἦν. ἀδόκητον δὲ φιλοινίας ἔγκλημα, τὴν ἀπροθέλητον ὑπομείνας γύμνωσιν, οἴκοι τε καὶ ἄποπτος ἦν τοῖς πολλοῖς. ὁ δὲ τὰς φρένας οὐκ ἀσφαλὴς, φημὶ δὴ τὸν Χὰμ, τῆς θέας τὸ ἀπρεπὲς ἀνοσίου γέλωτος ἐποιεῖτο πρόφασιν. καίτοι καταμφιάσαι δὲ, μονονουχὶ δὲ καὶ ἐπαμῦναι τῷ φύσαντι, μέθῃ πλεονεκτουμένῳ, καὶ τοῖς ἐξ οἴνου πταίσμασιν ὑπενηνεγμένῳ. ἀλλὰ παρεὶς τὰ τοιάδε καὶ τῆς εἰς τὸν φύσαντα τιμῆς οὐ μετρίως ὀλιγωρῶν, προξενεῖν ἐπείγεται τοῖς ἄλλοις τὴν θέαν, καὶ σκηνὴν οἷά τινα προθεὶς τὸν πρεσβύτην, γελᾶν ἀναπείθει τοὺς ἀδελφούς. οἱ δὲ ἦσαν ἀμείνους τῆς ἐν αὐτῷ δυσβουλίας, κατασοφιζόμενοι δὲ τὸ συμβεβηκὸς, καὶ τῆς θέας τὸ ἀκαλλὲς τοῖς περιβλήμασιν ἀφανίζοντες, ἀνόπιν ἐβάδιζον. ἐδόκει γὰρ εὐσεβὲς αὐτοῖς, καὶ μηροὺς αἰδεῖσθαι πατρὸς, δι' ὧν καὶ γεγόνασιν. ἐπεὶ δὲ διεγηγερμένος ἐν αἰσθήσει τοῦ πράγματος γέγονεν ὁ πατήρ, ἐπα-

[Memento, inquit, quòd per ipſos natus ſis.] Idcircò rurſum ait: [Oculum qui deridet patrem, & qui inhonorat ſenectutem matris, eruāt eum corui de conuallibus.] Quòd itaque maledictio & ſupplicium debeatur iis, qui honorem ac reuerentiam parentibus derogant, per Cham etiam facilè quis intelligat. [Erant enim, inquit, filii Noë, qui egreſſi ſunt ex arca, Sem, Cham, Iapheth. Cham autem erat pater Chanaan. Tres hi ſunt filii Noë. Ab his diſſeminati ſunt ſuper vniuerſam terram. Et cœpit Noë homo agricola terræ, & plantauit vineam, & bibit de vino, & inebriatus eſt, & nudatus eſt in domo ſua: & vidit Cham pater Chanaan nuditatem patris ſui, & egreſſus nunciauit duobus fratribus ſuis: & accipientes Sem & Iapheth pallium impoſuerunt ſuper duo dorſa eorum, & inceſſerunt retrorſum, & operuerunt nuditatem patris ſui: faciéſque eorum auerſæ erant, & patris nuditatem non viderunt. Euigilauit autem Noë à vino, & cognouit quæcumque fecit ei filius iunior, & ait: Maledictus Chanaan, ſeruus domeſticus erit fratribus ſuis, & ait: Benedictus Dominus Deus Sem, & erit Chanaan ſeruus eius. Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tentoriis Sem, & fiat Chanaan ſeruus eius.] Noë enim cùm vineam plantaſſet, ſuis laboribus vacabat, atque ebrius præter morem effectus eſt. Atqui inopinata ebrietate correptus eſt, inſcius atque imprudens detectus eſt, domi & à multis non viſus. Hic verò parum ſanæ mentis, Cham inquam, ex ſpectaculi deformitate riſus occaſionem captauit, neque ſolùm non obtexit, atque opem tulit patri ſuo, quem vinum vicerat atque proſtrauerat; ſed omiſſa hac cura, & honore qui parenti debetur neglecto, alios etiam ad ſpectandum inuitat, & ſenem tanquam in ſcena fratribus irridendum exponit. Illi verò nefario illius conſilio non auſcultarunt, ac potiùs euentum rei redarguentes, & ſpectaculi deformitatem veſtibus occultantes, retrorſum incedebant. Viſum enim ipſis eſt piè agere, & femora patris, per quæ orti erant, reuereri. Poſtquam verò expergefactus eſt, conſcius fuit rei pater,

Eccle.7.30. Prou.30.17. Gen.9.18

& maledicit ſtatim ei, qui debitæ ipſi reuerentiæ leges temere violarat: & ſeruitutis iugum ipſi meritò imponit: Chanaan vocans propter eos, qui ex ipſo orituri erant Chananæos, qui ſupplicii ipſius participes futuri erant. In vniuerſam enim progeniem pœna propagata eſt. Benedixit autem eis qui ipſum honorarent. Significauit autem hoc ipſum arcanum quoddam de Iudæis myſterium. Tres enim omnes populi fuerunt. Nimirum qui in primo tempore quemadmodum & Sem, medii verò qui per maledictum Cham intelliguntur, tertii autem ac poſtremi per vltimum Iapheth, qui interpretatur *dilatatio*. Poſtquam verò nobis reuelauit Deus ac Pater proprium filium, qui per femur ſignificatur, & quantum attinet ad ſpiritualem deitatis pulchritudinem, deformem atque inuenuſtum propter humanitatem. (Neque enim [habuit formam, neque pulchritudinem,] iuxta Prophetæ vocem) tunc demum, quemadmodum ipſe rerum exitus teſtabitur, primus quidem ac poſtremus populus, hoc eſt, qui initio ac primi crediderunt; nec non qui vocatus eſt in vltimis, reueriti ſunt Emmanuelem. Benedixit autem eis Deus ac pater. Qui verò inter duos hoſce medius fuit, irridens Chriſtum ob humanitatis deformitatem, & Dei filium multis ignominia afficiens, ſeruitutem ſubiit, & auita libertate excidit. Quòd verò futuri ſint qui in vltimis temporibus ex Iudæis credent primorum illorum participes ac ſocii, veluti in vnam ciuitatem ſiue habitationem ac domum collecti, hoc eſt, Eccleſiam, declarauit dicens: [Dilatet Deus Iapheth, hoc eſt, tertio atque vltimo (tertius enim Iapheth) & habitet in domibus Sem, hoc eſt, in primi, & fiat Chanaan ſeruus illorum.] Hoc arbitror eſt, quod Chriſtus ad populos Iudæorum ait: [Amen, amen dico vobis, quòd omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum.] Si ergo vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Irridentes enim miſeri Iudæi Saluatoris noſtri diſpenſationem, & reuelationem ipſius à Deo ac Patre in nos factam nequaquam venerantes in ſpiritu ſeruitutis permanſerunt.

Eſai. 53. — Geneſ. 9. 27. — Ioan. 8.

A ἀρᾶται μὲν εὐθὺς τοῦ τὸ πρέποντος, καὶ τὸ εἰς αὐτὸν αἰδοῦς ἠφειδηκότα παραλόγως, καὶ ζυγὸν αὐτῷ τὸν οἰκετικὸν ἐπιτίθησι δικαίως. Χαναὰν ὀνομάζων διὰ τοὺς ἐξ αὐτοῦ Χαναναίους, οἳ καὶ τῆς δίκης αὐτῷ συμμετέσχειν ἔμελλον. παγγενῆ γὰρ ἐκολάζετο. εὐλόγηκε δὲ τοὺς τιμήσαντας. ἐμφήνειε δὴ αὖ αἰνιγματωδῶς καὶ τόδε δὴ πάλιν τὸ ἐπὶ τοῖς Ἰουδαίοις μυστήριον. τρεῖς μὲν γὰρ οἱ πάντες γεγόνασι λαοί, ὅτε ἐν πρώτῳ καιρῷ B καθάπερ καὶ ὁ Σήμ, καὶ μὴν καὶ ὁ διὰ μέσου κατὰ τὸν ἐπάρατον Χάμ, καὶ ὁ τρίτος ὁ λοίσθος νοοῖτο δὴ αὖ ὡς ἐν τελευταίοις Ἰάφεθ, ὃς ἑρμηνεύεται πλατυσμός. ἐπειδὴ δὲ ἡμῖν ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τὸν ἴδιον υἱόν, ὃς διὰ μηροῦ σημαίνεται, καὶ ὅσον ἧκεν εἰπεῖν εἰς τὸ νοητὸν τῆς θεότητος κάλλος, ἀσχήμονά τε καὶ ἀτερπῆ διὰ τὸ ἀνθρώπινον. οὐδὲ γὰρ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. τότε δὴ τότε, καθὰ καὶ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἐπιμαρτυρήσειεν ἂν ἡ ἔκβασις, C ὁ μὲν πρῶτός τε καὶ λοίσθος λαός, τουτέστιν, οἱ ἐν ἀρχῇ καὶ πρῶτοι πιστεύσαντες, καὶ μὴν καὶ ὁ κληθησόμενος ἐν ἐσχάτοις, δεδυσώπηνται τὸν Ἐμμανουήλ. εὐλόγηνται δὲ δι' αὐτοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ὁ δέ γε τῶν δυοῖν μεταξὺ γεγονώς, καταμειδιάσας ὥσπερ Χριστοῦ διὰ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἀκαλλές, καὶ τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα υἱὸν κατὰ πολλοὺς ἀτιμάσας τρόπους, ἐν τῷ τῆς δουλείας ἀπομεμένηκε τρόπῳ, καὶ τῆς τῶν πατέρων D ἐλευθερίας ἀπώλισθεν. ὅτι δὲ ἔμελλον οἱ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἐκ τῶν Ἰουδαίων πιστεύσαντες τῶν πρώτων ἔσεσθαι κοινωνοὶ μονονουχὶ καὶ ὁμέστιοι· ἅτε δὴ καὶ εἰς μίαν συνενεχθέντες πόλιν, ἤγουν αὐλὴν ἢ ἑστίαν, τουτέστι, τὴν ἐκκλησίαν, ἀπέφηνεν εἰπών, πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ, τουτέστι, τῷ τρίτῳ καὶ ἐν ἐσχάτοις. τρίτος γὰρ ὁ Ἰάφεθ. καὶ κατοικησάτω ἐν τοῖς σκηνώμασι τοῦ Σήμ, τουτέστι, τοῦ πρώτου· καὶ γενηθήτω Χαναὰν παῖς E αὐτῶν. τοῦτο οἶμαι ἐστὶν ὅπερ ἔφη Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίων δήμοις· ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ἐλεύθεροι ἔσεσθε. καταμειδιάσαντες γὰρ οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίας, καὶ τὴν ἀποκάλυψιν αὐτοῦ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς εἰς ἡμᾶς γενομένην οὐ τετιμηκότες, ἐν τῷ τῆς δουλείας μεμενήκασι πνεύματι.

A

Περὶ τοῦ πύργου καὶ τῆς αὐτοῦ κατασκευῆς.

Ἐλελοίπει μὲν οὐδὲν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει πρὸς τὸ εὖ εἶναι καὶ εὐημερεῖν. πλήρη γὰρ αὐτὴν ἀπετέλει καὶ παντὸς ἐπίμεστον ἀγαθοῦ ὁ τῶν ὅλων ποιητής. ὑπερηλώκεται δὲ πρὸς τὸ μεῖον ἡ πρὶν μεγάλη ζημιουμένη κατὰ βραχὺ, τὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς ὀρθῶς στῆναι, καὶ ἀρτίως ἔχουσαν εἰς τὸ λίαν ἐπιπρεπές. πῶς; φέρε εἰπεῖν, ἀπημπόληκε μὲν τὸ ἄφθαρτον ἐν Ἀδάμ. B εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτὸν, γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. ἐστέρηται δὲ μετὰ τοῦτο τοῦ πνεύματος. ἐπειδὴ γὰρ μόνα φρονεῖν ἐθέλοντας τὰ σαρκὸς ἀνόσιά τε καὶ μυσαρώτατα πάθη τοὺς ἐπὶ γῆς ἑώρα Θεὸς, οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου, φησὶν, ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας. ἀλλ' ἰδοὺ δή τι καὶ ἕτερον ὑπομένει πάλιν. ἐπαμυσίοις γὰρ σκέμμασι καὶ ἀποπλήκτοις εἰκαιοβουλείαις κατεγνωσμένοι τινὲς εἰς ἑτερίαν αὐτὴν καὶ ἀσύμφωνον ἐκκομίζουσι γλῶσσαν. ἦν μὲν γὰρ, φησὶ, πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἓν, C καὶ φωνὴ μία πᾶσι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κινῆσαι αὐτοὺς ἀπὸ ἀνατολῶν, εὗρον πεδίον ἐν γῇ Σενναὰρ, καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ. καὶ εἶπεν ἄνθρωπος τῷ πλησίον· δεῦτε πλινθεύσωμεν πλίνθους, καὶ ὀπτήσωμεν αὐτὰς πυρί. καὶ ἐγένετο αὐτοῖς ἡ πλίνθος εἰς λίθον· καὶ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς ὁ πηλός. καὶ εἶπον, δεῦτε, οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἡ κεφαλὴ ἔσται ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ὄνομα πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. εἶτα κάτεισιν D ὁ Θεός. οὕτω γὰρ ἔφη τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. καὶ συγχεῖ μὲν αὐτῶν τὰς γλώσσας, κατασκεδάννυσι δὲ καὶ εἰς πᾶσαν αὐτοὺς τὴν γῆν. ἐπετίμα μὲν γὰρ τοῖς ἐπιχειρήμασιν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, οὐ δέδιε δὲ τὸ συμπέρασμα· ὡς δὲ ὑπέρτερόν τι βεβουλευμένους, ἡμερότητι τῇ ἐμφύτῳ χρώμενος, ὑποπαύει τοῦ ἐγχειρήματος τῇ πολυγλωσσίᾳ· σημαίνων ὅτι τὰς ὑπὲρ ἄνθρωπον σκέψεις, καὶ εἰ φέροιντό πως διὰ τῶν ἀμηχάνων, οὐκ ἀνεπιπλήκτους ἐᾷ. E αὐτὰς δὲ συγχεῖ τὰς γλώσσας. τὰ γάρ τοι μόνης τῆς τοῦ δημιουργοῦ δεόμενα τέχνης, καὶ μέντοι καὶ ἐξουσίας, ἁρμόσειεν ἂν οὐχ ἑτέρῳ τῷ ποθὲν, ἀλλ' αὐτῷ δὴ καὶ μόνῳ. γλώσσης δὲ μεταπλασμὸν, καὶ τὸ ἐξευρύνεσθαι λόγον εἰς ἠχὼ τὴν διάφορον, ἀναθείη τις ἂν εἰκότως τῷ γε ἀληθῶς μόνῳ τε καὶ κατὰ φύσιν δημιουργῷ. ἀμοι-

De turri atque eius ædificatione.

NIHIL humanæ naturæ deerat ad rectam conſtitutionem felicitatémque. Omnibus enim bonis eam abundè cumularat atque replerat totius vniuerſi Creator. Imminuta autem eſt, quæ priùs magna erat, deperditis paulatim iis per quæ par erat eam admirandam, atque ad omnem laudem optimè comparatam eſſe. At quo pacto? inquies. Incorruptionem enim B ſuam commutauit in Adam. Dictum enim eſt ei: [Terra es & in terram reuerteris.] Priuata etiam præterea eſt ſpiritu. Cùm enim Deus mortales impuris tantùm atque execrandis carnis affectibus addictos eſſe cerneret: [Non permanebit, inquit, ſpiritus meus in hominibus his, ideo quòd ſunt ipſi carnes.] Sed ecce etiam aliud quid ſuſtinet. Quidam enim impiorum conſiliorum & ſtolidæ vanitatis damnati in diſcrepantem atque diſcordem linguam deferunt. [Erat enim, inquit, C omnis terra labium vnum, & vox vna omnibus. Et factum eſt cùm mouerentur ipſi ab oriente, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt ibi, & dixit homo proximo ſuo, Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igne. Et factus eſt illis later in lapidem, & bitumen fuit illis lutum: & dixerunt, Venite, ædificemus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum, & celebremus nomen noſtrum, antequam diſpergamur per vniuerſam terram. Dein- D de deſcendit Deus, (ita enim ait ſacra Scriptura) & confundit quidem eorum linguas, diſperſitque eos per vniuerſam terram.] Non enim veritus eſt eorum ſtultos conatus Deus, neque perfici permiſit; at verò eos, vtpote arrogans facinus aggreſſos, innata ſibi benignitate vſus, linguarum confuſione ab inſtituto reuocat, ſignificans, conſilia, quæ ſupra hominem ſunt, & ad impoſſibilia E contendunt, nequaquam impunita relinqui. Confundit itaque linguas: quæ enim ſolius creatoris artificio atque potentia egent, nomini certè alteri quam ipſi, & quidem ſoli, conueniunt. Linguæ verò tranſmutationem, ſermoniſque in diuerſum ſonum amplificationem, meritò quis ſoli reuera naturaliter exiſtenti creatori tribuerit.

Gen. 3. 19

Gen. 6. 3.

Gen. 11. 1.

Neque verò immeritò illorum inſtitutum ridiculum videri poſſit. Exiſtimarunt enim neſcio quo pacto ſe ex lateribus & luto turrim, quæ ad cælos vſque pertingeret, ædificare omnino poſſe. Fuerint autem hi, ni fallor, typus Iudæorum imprudentiæ, qui ſe amicitiam cum Deo iniſe poſſe putabant, atque tantum non aditum in cælum ſibi ſternere, non ea quæ ipſi placebant grataque erant facientes, neque per fidem in Chriſtum; ſed veluti turrim quandam erigentes, nugam ac ſolam patrum ſuorum gloriam, & ob eam ſumma quæque imprudenter ſibi pollicentes. Paſſim enim Abraham nominantes, & terrenarum rerum gloriam ſibi aſtruentes videntur. Cæterùm iratus eſt eis qui turrim ædificabant Deus, & in multas eos linguas diuiſit. Quod verò illis accidit tunc temporis, prædictio fuit eorum quæ Iudæis euenerunt: ſublimia enim admodum cogitantes, & per quæ minimè oportet aditum ſibi ad cælum parantes, diſſipati ſunt in varias linguas, hoc eſt, in omnes gentes. Diſperſi enim ſunt ſua regione, vrbe ac domibus expulſi, & facti ſunt erronei in gentibus, iuxta Prophetæ vocem. Cæterùm in Chriſto varietas linguarum bonum ſignum erat. Congregatis enim diſcipulis die

Act. 2. " Pentecoſtes in vnam domum [factus eſt, inquit, repentè de cælo ſonus tanquam impetu venientis flatus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes. Et viſæ ſunt illis diſſectæ linguæ velut igneæ, ſeditque ſuper ſingulos eorum, & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, cœperúntque loqui aliis linguis, prout Spiritus dabat eloqui illis.] Quid verò loquebantur? ſuppeditante ipſis Spiritu aditum ad ſuperna, & aſcenſum in cælos in Chriſto per fidem, omniúmque per vniuerſum orbem terrarum linguarum, ſiue populorum, ſiue gentium in vnitatem concurſum in Spiritu. Confitebatur enim omnis lingua hominum Chriſto, ipſiuſque myſteria loquebatur. Quocirca varietas quidem linguarum in turri ſignum erat diſſipationis ac profugationis in omnes gentes: in Chriſto verò ſignum concurſus in vnitatem per ſpiritum & acceſſus ad cælum. Factus enim nobis " eſt Chriſtus [turris fortitudinis,] iuxta

A μικρὸν δή ἂν οὔτι που τὸ γελοῖον, τὸ σφόδρα εἰκότως διαγελᾶσθαι δεῖν. ὑπειλήφασι γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπως πάντῃ τε καὶ πάντως ἰσχύσειν, καὶ ἄχρις ἂν αὐτῶν οὐρανῶν, τὸν ἐκ πλίνθου τε καὶ γῆς ἀναδείμασθαι πύργον. εἶεν δ' ἂν εἰς τύπον οἶμαί που καὶ αὐτοὶ δὴ πάλιν τῆς Ἰουδαίων ἀσυνεσίας εἰρῆσθαι ὑπειληφότων τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειότητα· μονονουχὶ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν εἰς τὰ ἄνω πορείαν, οὐ διά γε τοῦ δρᾶν ἑλέσθαι τυχὸν τὰ αὐτῷ δοκοῦντα καὶ φίλα, οὔτε μὴν διὰ
B πίστεως τῆς εἰς Χριστόν, ἀλλ' ὥσπερ τινὰ πύργον ἐξανιστάντων, ἀμαθοῦς τὸ ἐπὶ γυμνῇ καὶ μόνῃ τῇ τῶν πατέρων εὐκλείᾳ φρονῆσαι τὰ ὑψηλά. ἄνω τε γὰρ καὶ κάτω τὸν Ἀβραὰμ ὀνομάζοντες, καὶ γηΐνοις αὐχήμασι τὴν ἰδίαν ὥσπερ οἰκοδομοῦντες δόξαν, ἀεί πως κατεγινώσκοντο. ἀλλ' ἐπετίμα μὲν τοῖς τὸν πύργον τεκταινομένοις ὁ Θεός, καὶ εἰς πολλὰς αὐτοὺς κατεμέριζε γλώσσας. προαναφώνησιν δ' ὥσπερ τινὰ γενέσθαι φαμὲν, τὸ ἐπ' ἐκείνοις τότε, τῶν τοῖς Ἰουδαίοις συμ-
C βεβηκότων. φρονοῦντας γὰρ λίαν τὰ ὑψηλά, καὶ δι' ὧν ἥκιστα χρὴ τὴν εἰς τὰ ἄνω ζητοῦντας πορείαν, κατεσκέδασεν εἰς πολυγλωσσίαν, τουτέστιν, εἰς πάντα τὰ ἔθνη. διεσπάρησαν γὰρ χώρας τε τῆς σφῶν καὶ πόλεως, καὶ οἴκων ἀπηλαμένοι, καὶ γεγόνασι πλανῆται ἐν τοῖς ἔθνεσι, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. ἀλλ' ἐν Χριστῷ τὸ πολύγλωσσον, σημεῖον ἦν ἀγαθόν. συνηγμένων γὰρ τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς εἰς οἶκον ἕνα·
D ἐγένετο, φησίν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἄφνω ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. τί δὲ δὴ καὶ ἐλάλουν; χορηγοῦντος τοῦ πνεύματος τὴν εἰς τὰ ἄνω πορείαν, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως, τὴν
E ἁπάντων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην γλωσσῶν ἤτοι λαῶν ἢ ἐθνῶν εἰς ἑνότητα συνδρομὴν ἐν πνεύματι. ἐξωμολογεῖτο γὰρ ἅπασα γλῶσσα βροτῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ αὐτοῦ ἐλάλει μυστήρια. οὐκοῦν ἐπὶ μὲν τοῦ πύργου σκεδασμοῦ καὶ ἀποδρομῆς τῆς εἰς πάντα τὰ ἔθνη, σημεῖον ἦν ἡ πολυγλωσσία· ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ τῆς εἰς ἑνότητα διὰ πνεύματος συνδρομῆς, καὶ τῆς εἰς τὰ ἄνω πορείας. γέγονε γὰρ ἡμῖν ὁ Χριστός, πύργος ἰσχύος, κατὰ

τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν, εἰς τὴν ἄνω διακομίζων πόλιν, καὶ τοῖς τῶν ἁγίων ἀγγέλων συναπτῶν χοροῖς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. A

Περὶ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Μελχισεδέκ.

ΝΟΜΟΝ μὲν εἰς βοήθειαν δέδωκεν ὁ τῶν ὅλων Θεός· γέγραπται γὰρ οὕτω. πλὴν ὅτι παιδαγωγεῖ μὲν ὁ νόμος, τελειοῖ δὲ λοιπὸν τὸ Χριστοῦ μυστήριον, χαλεπὸν οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἡμᾶς καταθρεῖν τῶν ἱερῶν γραμμάτων, τὴν ἐπὶ τούτοις πίστιν ἐρανιζομένους εὖ μάλα, καὶ τὰ ἀληθῆ συλλέγοντας. B ἀπόχρη δὲ οἶμαι καὶ ὁ θεσπέσιος λέγων Παῦλος περὶ τοῖν δυοῖν διαθήκαιν· ἀθέτησις μὲν γὰρ τῆς προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος· ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ. οὐκοῦν ἴοι μὲν ἄν τις καὶ μάλα ῥᾳδίως εἰς οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς Θεόν, οὐ διά γε τῆς πρώτης καὶ Μωσαϊκῆς ἐντολῆς· C διὰ τῆς λεγομένης δὲ ἐπεισῆχθαι ἐλπίδος, ἣν ταῖς εἰς τὸ ἄμεινον ψήφοις στεφανοῦν ἔδοξεν τῷ μυσταγωγῷ πρὸς ἀλήθειαν βλέποντι. ἠθετῆσθαι δὲ σαφῶς τὰ ἐν νόμῳ φησί, καὶ τὴν προαγούσης ἐντολῆς τὸ μηδὲν δύνασθαι τελειοῦν, καθορίζων ἐπιστέλλει Ἑβραίοις. εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει. ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραήλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινήν, D οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου· ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος. διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς· E καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ λέγοντες· γνῶθι τὸν κύριον. ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν. ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐπιφέρει δὲ τούτοις εὐθύς. ἐν δὲ τῷ λέγειν καινήν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην· τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ. οὐκοῦν ἀσθενὴς ὁ νόμος, καὶ

Pſalmiſtæ vocem, in ſupernam ciuitatem tranſmittens, & ſanctorum angelorum choris coniungens eos qui in terris degunt.

De Abraham & Melchiſedec.

LEGEM quidem in auxilium dedit vniuerſorum Dominus. Ita enim ſcriptum eſt. Cæterùm quòd lex quaſi pueros inſtruat, Chriſti verò myſterium perficiat, nequaquam difficile fuerit ex ipſis ſacris Literis videre, eiuſque probationem inde petentes, & veriſſima colligentes. Suffecerit autem, vt arbitror, diuinus Paulus dicens de duobus teſtamentis: [Abrogatio quidem fit præcedentis mandati, ob infirmitatem eius, atque inutilitatem. (Heb.7. 18.) Nihil enim perfecit lex: ſuperinductio autem melioris ſpei, per quam appropinquamus ad Deum.] Quocirca facilè admodum quis amicitiam cum Deo inierit, non per primum illud & Moſaicum mandatum, ſed per eam quæ ſuperinducta dicitur ſpem: quam quidem ille ſacrorum myſteriorum interpres plena approbatióne proſequitur ad veritatem reſpiciens. Abolita autem eſſe ea quæ in lege ſunt manifeſtè ait, & præcedens mandatum nihil perficere poſſe definiens ad Hebræos ita ſcribit: [Nam ſi illud prius culpa vacaſſet, non vtique ſecundi locus inquireretur. (Heb 8.) Vituperans enim illud inquit: Ecce dies veniēt, dicit Dominus, & cōſummabo ſuper domū Iſrael, & ſuper domū Iuda teſtamentum nouum, (Hie.31.) non ſecundùm teſtamentum quod ferii patribus eorū in die qua apprehendi manum eorum vt educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipſi non permanſerunt in teſtamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quia hoc eſt teſtamentū quod diſponam domui Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus: dans leges meas in mentem eorum, & in corde eorum ſuperſcribam eas, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum, & non docebit vnuſquiſque proximum ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum: quoniam omnes ſcient me à minore vſque ad maiorem eorum, quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non memorabor.] Subdit autem his ſtatim: [Dicēdo autem nouū, veterauit prius. (Heb.8.13) Quod aut antiquatur ac ſeneſcit, prope interitum eſt.] Imbecilla itaque lex

eſt parúmque valida ad id, vt perficere in ſanctificationem poſſit. Quòd verò præſtantior ſit in Chriſto iuſtificatio & cultus, Deum ipſum per vocem Prophetarum apertè clamantem audies, ad eos, qui legalem cultum amplectebantur, & veteri mandato iam antiquato mordicus adhærebant. Subinde quidem: [Lauamini, mundi eſtote.] Subinde verò, [Miſericordiam volo, & non ſacrificium, & cognitionem Dei magis quã holocauſtomata.] Miſericordiam enim in Chriſto conſecuti ſumus, & in ipſo vidimus ſpiritaliter Patrem, & Deum natura exiſtentem cognouimus. Cùm autem facilè admodum ſit innumerabilia his accumulare, & ſanctorum Prophetarum teſtimonia adferre, per quæ manifeſtum cuiuis eſſe poſſit, legalem cultum Deo acceptum non eſſe, ne à præſenti inſtituto ſermonem auertamus, néue longiùs excreſcat oratio aliorſum diuertendo, ad ipſum iam diuinum Abraham nos conferamus. Qui cùm audiſſet nepotem ſuum Loth in inopinatum periculum incidiſſe (habitabat enim in Sodomis, & iam iure belli in hoſtium poteſtatem venerat) armauit vernaculos ſuos, & alios quoſdam confœderatos Eſchol, Annam & Mambre, atque aduerſus victores fortiter in aciem educit, & ab eorum tyrannide hominem liberat, vnáque cum eo ingentem aliam multitudinem ſaluat communi damno & periculo inuolutam. Reuertenti verò domum & illuſtria rei præclarè aduerſus hoſtes geſtæ inſignia ferenti, obuiam ipſi iuerunt ii, qui ipſius opera ac labore adiuti erant. Ita enim ſcriptum eſt: [Egreſſus autem rex Sodomorum in occurſum eius, poſtquam reuerſus eſt à cæde Chodorlaomor, & regum qui cum eo, in valle Saue.] Hic erat cãpus regis Melchiſedec. [At verò Melchiſedec rex Salem protulit ipſi panes & vinum. Erat autẽ ſacerdos Dei altiſſimi, & benedixit ei Melchiſedec, & dixit: Benedictus Abraham Deo altiſſimo, qui creauit cælum & terram: & benedictus Deus altiſſimus, qui tradidit inimicos tuos captiuos tibi, & dedit ei Abraham decimam ex omnibus.] Vide itaque perfectionis per Chriſtum typos clarè in Melchiſedec emicantes, & legalis cultus menſuram inferiorum. Siquidem indubitatum eſt, quòd omnino id quod minus eſt, à maiore ac præſtantiore be-

Eſai. 1. 16. Matt. 12. 7. Geneſ. 14. 17. Heb. 7. 1. Ibid.

A πολὺ τὸ ἀδρανὲς ἔχον ὁρᾶται λοιπὸν πρός γε τὸ δυνάσθαι φημὶ τελειοῦν εἰς ἁγιασμόν. ἔτι δὲ ἀμείνων ἡ ἐν Χριστῷ δικαίωσις καὶ ἡ λατρεία, Θεοῦ διαρρήδην κεκραγότος ἀκούσῃ σαφῶς διὰ προφητῶν φωνῆς, τοῖς τὴν ἔννομον τετιμηκόσι λατρείαν, καὶ οἱονεί πως ἀπρὶξ ἠρτημένοις τῆς παλαιωθείσης ἐντολῆς. ποτὲ μὲν, λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε. ποτὲ δὲ δὴ αὖ, ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἢ ὁλοκαυτώματα. ἠλεήμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, καὶ ἐν αὐτῷ τεθεάμεθα B νοητῶς τὸν πατέρα, καὶ τὸν φύσει Θεὸν ἐγνώκαμεν. εὔπετες δὲ ἄγαν ὄντος μυρία μὲν ὅσα τοῖς εἰρημένοις ἐπισωρεύειν ἔτι, προσεπενεγκεῖν δὲ φωνὰς προφητῶν ἁγίων· δι' ὧν αὖ τις ἴδοι καὶ μάλα σαφῶς ἀπόδεκτον τῷ Θεῷ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν, ἵνα μὴ τοῦ προκειμένου σκοποῦ τὸν λόγον ἐξελκύσωμεν, καὶ οἴχοιτό που μακρὰν τὸ διήγημα τρίβον, ὥσπερ ἐφ' ἑτέραν ἰόν, ἐπ' αὐτὸν ἤδη βαδιζούμεθα τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ. C ὃς ἐπειδήπερ ἐπύθετο τὸν ἀδελφόπαιδα Λὼτ ἀδοκήτως κεκινδυνευκότα, κατῴκει γὰρ ἐν Σοδόμοις, καὶ ἐν οἰκέταις ἤδη ἦν δορίληπτος ὤν, ἐξοπλίζει μὲν τοὺς οἰκογενεῖς, καὶ ἑτέρους τινὰς τῶν συνωμοτῶν Ἐσχὸλ, Αὐνὰν, καὶ Μαμβρῆ· ἀντεξάγει δὲ τοῖς νενικηκόσιν, οὐκ ἀγεννῶς, καὶ τῆς ἐκείνων πλεονεξίας ἀπαλλάττει τὸν ἄνθρωπον. καὶ σὺν αὐτῷ πλείστην ὅσην ἀνασώζει πληθὺν, συνηδικημένην καὶ κινδυνεύουσαν. ὑποστρέφοντι δὲ οἴκοι, καὶ τῆς κατ' ἐχθρῶν εὐανδρίας λαμπρὰ φέ- D ροντι τὰ γνωρίσματα, προσυπήντων αὐτῷ ἀναγκαίως, οἱ διὰ τῶν αὐτοῦ πόνων ὠφελημένοι. γέγραπται γὰρ οὕτως· ἐξῆλθε δὲ βασιλεὺς Σοδόμων εἰς ἀπάντησιν αὐτῷ· μετὰ τὸ ὑποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοπῆς τοῦ Χοδολλογόμορ, καὶ τῶν βασιλέων τῶν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σαυῆ. τοῦτο δὲ ἦν πεδίον βασιλέως· προσεπάγει δὲ ὅτι καὶ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλὴμ, ἐξήνεγκεν αὐτῷ ἄρτους καὶ οἶνον· ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ E ὑψίστου. καὶ εὐλόγησε τὸν Ἀβραάμ, καὶ εἶπεν· εὐλογημένος Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, ὃς παρέδωκε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σου, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ δεκάτην ἀπὸ πάντων. ἄθρει δὴ οὖν τῆς ἐν Χριστῷ τελειώσεως τοὺς τύπους ἐναστράπτοντας ἐναργῶς τῷ Μελχισεδὲκ, καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας τὸ μέτρον ἐν μείοσιν. εἴπερ ἐστὶν οὐκ ἐνδοιαστὸν ὅτι πάντη τε καὶ πάντως τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐ-

λογεῖται, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ῥίζα δὲ ὥσπερ τῶν ἐξ Ἰσραήλ, ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ περιοῦχόν τε καὶ ἐξαίρετον, ὁ Λευῒ, τοῖς τῆς θείας ἱερωσύνης κατεστεμμένος αὐχήμασιν. ἀλλ' ἦν ἐν ὀσφύϊ κείμενος ἔτι. δυνάμει γὰρ ἦν τῶν ἐξ αὐτοῦ κατὰ καιροὺς ἐσομένων πατὴρ ὁ μακάριος Ἀβραάμ. καὶ τοῦτο οἶμαι ἐστὶ τὸ σοφῶς εἰρημένον περὶ τοῦ Λευΐ. ἔτι γὰρ ἦν ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ. εὐλόγηται τοίνυν ἡ κατὰ νόμον δικαιοσύνη, παρὰ τῆς ἐν Χριστῷ λατρείας, ἧς τύπος ὁ Μελχισεδέκ. προσφερεστέρα δὲ ἔτι καὶ ἀσυγκρίτως ἡ εὐλογία, οἷά τε τῆς οὐχ ὧδε ἐχούσης, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἰσχνῶς καὶ διεσμιλευμένως, οὐκ εἰς μακρὰν θεωρήσομεν. φιλοπευστήσει δὲ ἴσως καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, ὁ ζητομαθεῖν ἡρημένος, τίς δὴ ἄρα γέγονεν ὁ Μελχισεδέκ. διαφόροις γὰρ δόξαις ταῖς ἐπ' αὐτῷ καταμυθεύουσί τινες, ὕθλοις εἰκαίοις ἀσυνέτως ἐνολισθήσαντες, καὶ τοῖς ἔθεσι τῆς θεοπνεύστου γραφῆς οὐ σφόδρα προσεσχηκότες. οἱ μὲν γὰρ ὡς ἐν φάσματι καὶ εἴδει μόνῳ τῷ καθ' ἡμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπαντῆσαι, καὶ μόνον ὀφθῆναί φασι νενικηκότι τῷ Ἀβραάμ. οἱ δὲ τοῦτο μὲν οὐχί· δεδίασι γὰρ οἶμαί που τὸ πολὺ λίαν ἀπονενευκὸς εἰς τὸ ἀκαλλές, δύναμιν δὲ εἶναι διορίζονται τὴν τῶν ἀγγέλων πληθύος περιφανῆ τε καὶ ἔκκριτον. περιεκόμισε δὲ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ δόξαν, ἀδρανής, ὡς ἔοικε, καὶ ἀσύφηλος νοῦς. ἐπειδὴ γὰρ, φασὶν, ἑρμηνεύεται Σαλὴμ εἰρήνη· βασιλεὺς δὲ Σαλὴμ ὁ Μελχισεδὲκ κατωνόμασται, μὴ ἄνθρωπος νοείσθω φασὶν, ἀλλ' ἔστω τὸ πνεῦμα δηλούμενον. ἴδιον γὰρ ἡ εἰρήνη Θεοῦ, καὶ αὐτὸς εἰρήνης κατάρξει μόνος. προσεπάγουσι δὲ τούτοις, εἰ μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχει, τὸ ἄναρχόν τε, καὶ ἀτελεύτητον ἀνθρώπῳ προσνέμειν, πῶς οὐκ ἂν γένοιτο μωρίας γραφή; νοείσθω δὴ οὕτω τὸ πνεῦμα πάλιν. εἰ γὰρ καὶ ἀφωμοίωται, φησὶ, τῷ υἱῷ τοῦ ὑψίστου, μένει δὲ καὶ ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκὲς, πῶς οὐ διὰ πάντων οἰηθείημεν ἂν οὐκ ἄνθρωπον εἶναι τὸν Μελχισεδέκ; εἶτα τούτοις ἑτέρους συνεπιπλέκοντες λογισμοὺς ἐμπεδοῦν οἴονται πρὸς ἀλήθειαν τὸν οὐκ οἶδ' ὅθεν αὐτοῖς πορισθέντα λόγον. ἡμᾶς δὲ ἀνάγκη τὸ εἰς νοῦν ἧκον εἰπεῖν ταῖς ἐκείνων ὑπονοίαις τὸ ὡς ἄριστά τε καὶ ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦν ἀνθυπενεγκεῖν ἡρημένους. πρῶτον μὲν γὰρ εἰ φρονεῖν ἐγνώκασι τὰ εἰκότα, πόλιν εἶναι καὶ αὐτοὶ

A nedicitur, iuxta Scripturam. Radix autem quodammodo Iſraelitarum diuinus Abraham, & excellens in ipſo Leui, diuini ſacerdotii gloria ornatus. [Cæterùm adhuc in illius lumbis deliteſcebat.] Siquidem beatus Abraham eorum qui ex ipſo progreſſu temporis orituri erant, potentia pater erat. At hoc quidem eſſe arbitror ſapienter dictum de Leui. Adhuc enim erat in lumbis patris quando illi obuiam iuit Melchiſedec. B Benedicta itaque eſt iuſtitia legalis per cultum in Chriſto, cuius typus eſt Melchiſedec. Quod verò incomparabiliter vilior fit ea benedictio quæ benedicendi facultate prædita eſt, quàm ea quæ illa virtute caret, nemo quidem dubitauerit. Sed horum quidem accuratæ contemplationi nunc ſuperſedebimus. Interroget autem fortaſſe & præ ceteris diſcendi cupidus, quiſnam fuerit Melchiſedec. Varias enim opiniones de eo C nonnulli comminiſcuntur, vanis nugis imprudenter capti, & diuinæ Scripturæ conſuetudinem non bene callentes. Quidam enim in viſione atque in ſpecie tantùm, quæ noſtram referret, Spiritum ſanctum occurriſſe, ſolique victori Abrahæ viſum eſſe affirmant: alii verò non quidem hoc, deterriti nimirum abſurditate huius ſententiæ, potentiam verò eſſe aſſerunt multitudinis Angelorum illuſtrem atque eximiam. Traxit autem eos in hanc D ſententiam iners eorum, vt videtur, ac ſtolida mens. Cùm enim, inquiunt, interpretetur Salem *pax*; rex verò Salem Melchiſedec cognominatus eſt, ne cenſeatur, inquiunt, homo, ſed ſpiritus ſignificetur. Proprium enim eſt pax Dei, ipſeque ſolus pacis eſt author. Adiiciunt verò his: Si neque principium dierum, neque finem vitæ habet, quo pacto non dementiæ argumentum ſit principii ac finis carentiam homini tribuere? Intelligatur itaque ſpiritus turſum. Si enim aſſimilatus eſt filio Altiſ- E ſimi, manet autem etiam ſacerdos in æternum, quo pacto non per omnia cenſeatur Melchiſedec non eſſe homo? Alias præterea his ratiocinationes attexentes, confirmare ſtudent rationis neſcio vnde petitæ veritatem. At verò nos neceſſe eſt quod in mentem venerit, dicere, falſis eorum opinionibus, id quod verum rectúmque eſt opponentes. Primùm enim ſi rectè ſentire velint, ciuitatem eſſe etiam ipſi fatebuntur

fatebuntur Salem, cui non primus ac ſolus regnauit Melchiſedec, ſed fuerunt certè plures quotquot quidem ipſum anteceſſerunt; ſucceſſerunt autem ipſi etiam alii. Si verò quiſpiam nos mentiri exiſtimet, veniat & oſtendat Melchiſedec in Salem regnaſſe: quamquam vna Iudææ vrbs ſit, quæ cognominata eſt fortaſſe etiam Ieruſalem (*viſio* autem *pacis* etiam hoc interpretatur) cæterùm non demonſtrauerit quiſquam. Abſurdum itaque eſt, nominum interpretationi adhærentes, ea quæ manifeſta & in confeſſo ſunt, tollere velle. Quòd verò inepta res ſit, atque ignorantiæ plenus hac de re ſermo, minimo negotio nobis conſtabit, ſi illud etiam conſideremus. Interpretatur enim Ieruſalem, vt modò dixi, *Viſio pacis*, aut *ſublimior morte*: Iſrael autem, *mens videns Deum*: Iudas verò *laus & celebratio*. Cæterum quòd fuerint ſucceſſu temporis impii ac profani reges Ieruſalem, ac ſuper Iſrael & Iudam, ſacra Scriptura apertè teſtatur. Porrò viſionis pacis, laudis & celebrationis, & mentis videntis Deum nequaquam terrenus fuerit rex. Sed neque homini res ea conueniat, nominum interpretationibus adhærentes dicere eos, qui pro tempore ſunt reges, vmbras eſſe & ſimulacra, neque homines omnino, ſed potiùs ſpiritum, quemadmodum & de Melchiſedec. Quòd verò nominum vis ſiue interpretationum nulla ratione rerum naturam in ſe rapiat, hinc etiam intellexeris. Nonne enim putabit quiſpiam, aut potiùs pro veriſſimo habebit, quòd ſi Ieruſalem eſt viſio pacis, oportuiſſe eam omnino non ignorare Chriſtum?
Ephes. 2. 14 „ [Ipſe enim eſt pax noſtra,] iuxta Scripturas. Atqui non videt intellectus oculis eum, per quem acceſſum habuimus, & in vnitatem ſpiritus
„ conglutinati ſumus Patri, [qui fecit
„ vtraque vnum,] & in vnum nouum hominem duos populos conſtauit. Quo pacto igitur eſt viſio pacis, ſi non vidit Chriſtum? Et ſi ſublimior morte, hoc eſt, præſtantior atque ſuperior, quo pacto miſera periit ob incredulitatem in Chriſtum? Siquidem
Ioan. 8. „ ipſe ad Iudæos ita ait: [Amen dico vo-
„ bis, niſi credideritis quòd ego ſum, mo-

A συνομολογήσουσι τὴν Σαλήμ, ἧς οὐ πρῶτός τε καὶ μόνος βεβασίλευκεν ὁ Μελχισεδέκ, ἀλλ' ἦσαν μέν που πάντως πλεῖστοι, ὅσοι μὲν πρὸ αὐτοῦ, γεγόνασι δὲ καὶ ἕτεροι μετ' αὐτόν. εἰ δέ τις ἡμᾶς οἴοιτο ψευδεπεῖν, ἡκέτω καὶ δεικνύτω καὶ εἰς δεῦρο τῆς Σαλὴμ βασιλεύοντα τὸν Μελχισεδέκ· καίτοι πόλεως οὔσης τῆς κατὰ τὴν Ἰουδαίαν μιᾶς, ἣ μετωνόμασται τάχα που Ἱερουσαλήμ. ὅρασις δὲ εἰρήνης καὶ τοῦτο διερμηνεύεται. ἀλλ' οὐκ ἂν
B ἐπιδείξειέ τις. ἀμαθὲς οὖν ἄρα ταῖς ὀνομάτων ἑρμηνείαις προσεσχηκότας ἀναιρεῖν ἀποτολμᾶν τὰ σαφῆ τε καὶ ὡμολογημένα. ὅτι δὲ ἀμαθὲς τὸ χρῆμα καὶ ἀσυνεσίας ἔμπλεως ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος, ἐκ γειτὶ διεισόμεθα κἀκεῖνο εἰς νοῦν δεχόμενοι. ἑρμηνεύεται γὰρ Ἱερουσαλήμ, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ὅρασις εἰρήνης, ἤ, μετέωρος θανάτου. Ἰσραὴλ δὲ αὖ, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν. αἶνος δὲ καὶ ὕμνησις, Ἰούδας. ἀλλ' ὅσοι γεγόνασι κατὰ καιροὺς ἀνόσιοί τε καὶ βέβηλοι βασιλεῖς τῆς Ἱε-
C ρουσαλὴμ ἐπί τε τὸν Ἰσραὴλ, καὶ Ἰούδαν, διαβεβαιοῖ ἐναργῶς τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. οὐκοῦν ἐπειδήπερ ὁράσεως εἰρήνης, αἴνου τε καὶ ὑμνήσεως, καὶ νοῦ Θεὸν βλέποντος οὐκ ἂν ἐπίγειος γένοιτο βασιλεύς. ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀνθρώπῳ τὸ χρῆμα πρέποι, φέρε λέγωμεν, ταῖς τῶν ὀνομάτων ἑρμηνείαις προσεσχηκότες, τοὺς κατὰ καιροὺς βεβασιλευκότας σκιὰς εἶναι καὶ εἴδωλα, καὶ οὐδὲ ἀνθρώπους ὅλως· τὸ πνεῦμα δὲ μᾶλλον,
D καθὰ καὶ ἐπὶ τοῦ Μελχισεδέκ. ὅτι δὲ ἡ τῶν ὀνομάτων δύναμις, ἤτοι τῶν ἑρμηνειῶν κατ' οὐδένα τρόπον τὴν τῶν πραγμάτων, εἰς ἑαυτὴν καταβιάσεται φύσιν, κἀντεῦθεν ἂν μάθοις. ἆρα γὰρ οὐκ οἰήσεταί τις, μᾶλλον δὲ καὶ ἀληθὲς εἶναι πάντη τε καὶ πάντως ἐρεῖ, ὡς εἴπερ ἐστὶν ὅρασις εἰρήνης ἡ Ἱερουσαλήμ, ἔδει δὴ πάντως αὐτὴν μὴ ἀγνοῆσαι Χριστόν; αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς.
E ἀλλ' οὐ τεθέαται τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι τὸν δι' οὗ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, καὶ εἰς ἑνότητα τὴν ἐν πνεύματι κεκολλήμεθα τῷ πατρί, τὸν ποιήσαντα τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον τοὺς δύο κτίσαντα λαούς. πῶς οὖν ὅρασις εἰρήνης εἰ μὴ τεθέαται τὸν Χριστόν; καὶ εἴπερ ἐστὶν μετέωρος θανάτου, τουτέστι, θανάτου κρείττων καὶ ἀνωτέρα, πῶς ἡ ἀθλία διόλωλε διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀπιστίαν, προσεφώνει γὰρ λέγων τοῖς Ἰουδαίοις αὐτός. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθα-

νεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. καὶ εἰ νοῦς ὁρῶν Θεὸν, Ἰσραὴλ ἑρμηνεύεται, τί μὴ τεθέαται τὴν δόξαν Χριστοῦ, δι' οὗ, καὶ ἐν ᾧ αὐτὸν ἐγνώκαμεν τὸν πατέρα; πῶς δὲ κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς σκοτίας; ἢ πῶς ἐλέγετο περὶ αὐτῶν, καὶ τῶν ἡγεῖσθαι λαχόντων, ἄφετε αὐτοὺς, τυφλοί εἰσιν, ὁδηγοὶ τυφλῶν; ποία γὰρ ἂν νοοῖτο τυφλότης εἰς νοῦν ὁρῶντα Θεόν; οὐκοῦν ἀμαθίας ἔμπλεων τὸ ταῖς ὀνομάτων ποιότησι, πάντη τε καὶ πάντως καὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἀπονέμειν τὸ κράτος. ἀπείρξει δὲ οἶμαι λοιπὸν παντελῶς οὐδὲν ὀρθῶς, καὶ καθηκόντως ὑπονοεῖν ἄνθρωπον ὄντα τὸν Μελχισεδέκ· βεβασιλευκέναι δὲ κατὰ καιροὺς τῆς Σαλὴμ, κἂν ἑρμηνεύοιτο τυχὸν εἰρήνη. προσεπαθρητέον δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τόδε. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου καὶ αἰνίγματος τὰ θεῖα μόλις μυστήρια. ὁλοκλήρως δὲ τῶν γενητῶν οὐδὲν ἐξομοίωσιν ἔχοντες τῇ θείᾳ τε καὶ ἀπορρήτῳ φύσει, ἐκ μυρίων ὅσων παραδειγμάτων μετρίως ἐρανιζόμεθα, τὸ δύνασθαί τι περὶ αὐτῆς ἢ νοεῖν ἢ φράσαι κατά γε τὸ ἐφικτόν. οὐδὲν δὲ ἧττον ἀσυμφανὲς ἄγαν ἐστὶ τὸ ἐπὶ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγος οὐ τοῖς τυχοῦσιν ἁλώσιμος. βαθὺς δὲ δὴ λίαν τῆς οἰκονομίας ὁ λόγος. Θεὸς γὰρ ὢν καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ὁ μονογενὴς, γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. κεχρημάτικε δὲ καὶ Ἀπόστολος καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν, καὶ ἀπήλλαξεν ἡμᾶς τοῦ βραδυγλώσσου νόμου, μετατέθεικε δὲ καὶ εἰς εὐφωνίαν μαθημάτων εὐαγγελικῶν. καὶ οὐχὶ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ αἰχμαλώτους ὄντας ἀφῆκεν ἡμᾶς, καθελὼν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἐξ ᾅδου μυχῶν ἐῤῥύσατο τοὺς κεκοιμημένους, καὶ τεθεμελίωκε μὲν τὴν ἐκκλησίαν, κεχειροτόνηται δὲ καὶ ἄρχων ἐφ' ἡμᾶς, καὶ διεβίβασε μὲν ἐν πίστει τὸν Ἰορδάνην, δέδωκε δὲ τὴν ἐν πνεύματι περιτομὴν, καὶ εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν εἰσκεκόμικε βασιλείαν. ὅτι μὲν οὖν γέγονε καθ' ἡμᾶς, ἀποχρήσειν οἶμαι λέγοντα τὸν θεσπέσιον Εὐαγγελιστὴν, καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. ὅτι δὲ κέχρισται καὶ εἰς ἱερέα καὶ Ἀπόστολον, ἡ τοῦ Ἀαρὼν ἀνάδειξις ὑπεμφήνειεν ἂν καὶ μάλα σαφῶς. κατεχρίετο γὰρ ἐλαίῳ τῷ ἡγιασμένῳ, καὶ εἰς ἄρχοντα τέθειται

A riemini in peccatis veſtris.] Porrò ſi Iſrael interpretatur [Mens videns Deum,] quo pacto non vidit gloriam Chriſti, per quem, & in quo ipſum cognouimus Patrem? aut quo pacto comprehenſi ſunt à tenebris? aut quo pacto dictum eſt de iis, etiam qui præfecti ipſorum erant, [Sinite ipſos, cæci ſunt duces cæcorum?] Qualiſnam enim intelligatur cæcitas in mente videnB te Deum? Summæ igitur ignorantiæ eſt nominum qualitatibus imperium in res tribuere. Nihil itaque obſtiterit, quo minus rectè, atque vt par eſt, cenſeamus hominem quidem fuiſſe Melchiſedec, certóque tempore regnaſſe in Salem, etiamſi interpretetur *Pax*. Conſiderandum eſt & hoc quoque cum iis quæ dicta ſunt: diuina etenim myſteria modò per ſpeculum atque imaginem, vixdum cernimus: cúmC que nihil ſit in rebus creatis, quod integrè diuinæ atque ineffabili naturæ adæquare poſſimus, è quam plurimis exemplis quoquo modo id nobis comparamus, vt de ea cogitare ac dicere poſſimus, quantum facultas noſtra fert. Nihilominus autem obſcurum admodum eſt de Chriſto myſterium, & incarnationis ratio non cuilibet è vulgo, intelligi poteſt. Profunda quippe admodum eſt diuinæ diſpenſationis ratio. Deus D enim exiſtens, & ex Deo ſecundùm naturam Vnigenitus, factus eſt homo, [& habitauit in nobis.] Vocatus etiam eſt *Apoſtolus & Pontifex* noſter, liberauitque nos à balbutiente lege, tranſtulitque ad Euangelicæ diſciplinæ concinnum præconium. Neque id ſolùm: verùm etiam cùm captiui eſſemus, in libertatem aſſeruit, deuicto principe huius ſæculi, & ex faucibus inferni eripuit ſopitos, & fundauit quidem eccleſiam, princépſque in nos deſignatus, tranſmiſit in fide IorE danem, largitúſque eſt circunciſionem in ſpiritu, atque adeò in regnum cælorum induxit. Quòd itaque homo ſecundum nos factus ſit, diuini arbitror Euangeliſtæ teſtimonium ſuffecerit, dicentis: [Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.] Quòd autem vnctus ſit etiam in ſacerdotem & Apoſtolum, Aaronis figura manifeſtè oſtendit: vnctus enim eſt oleo ſanctificato, & conſtitutus in Principem

Matth. 15. 14.

Ioan. 1. 14.

Ibid.

ac perfectum ſacerdotum ac populi, A
nec non ſumma fronte auream bracteam ſeu laminam ſuſcepit, nomen Domini inſcriptum habentem. Hoc autem erat clariſſimum Saluatoris noſtri Regis ſymbolum, ac veluti ſplendidum atque inſigne diadema. Quòd verò præſtantior ſit cultu legali, cultus per Chriſtum, viderit quis in Aaron, quemadmodum ferè etiam in Melchiſedec. Siquidem Leuitæ decimas à filiis Iſrael accipiebant. Ceterùm iuſſit Deus ex Leuitarum decimis tri- B
buere decimam Aaroni, tanquam præfecto, quique ob ſacerdotii functionem ſupremo honore præditus erat. Intelligis itaque quo pacto etiam in perſona Aaron Leui decimas accipiens, decimatus eſt. Aaron enim Chriſti perſonam refert. Atque alii quidem Leuitæ & ſacerdotes legalia ſacrificia peragebant, in priore tabernaculo ſuam ſtationem habentes. Solus autem ex omnibus diuinus [Aaron ſemel quotannis, (vt ſcriptum eſt) in ſancta Sancto- C
rum ingrediebatur:] idque nō ſine ſanguine, iuxta legem. Typus autem fuit etiam hoc Chriſti, [qui ſemel mortuus eſt pro peccatis noſtris,] ſecundùm Scripturas, & ingreſſus in ſupernum illud ſanctiſſimúmque tabernaculum. Hanc enim viam nobis inſtaurauit, ſanctificauitque proprio ſanguine Eccleſiam. Atqui diuinus quidem Moſes electus ad miſſionem, orauit Deum, dicens: [Oro Domine, non

Exod. 4. 10.

eloquens ſum ante heri, neque ante D
tertiam diem, neque ex quo cœpiſti loqui ſeruo tuo: gracili voce & tarda lingua ego ſum.] Adiecit autem his, [Elige potentem alium quem mittes.] Deinde Deus ita reſpondit: [Non:

Exod. 4. 14.

ecce Aaron frater tuus Leuita. Scio quòd loquens loquetur ipſe tibi, & ecce ipſe egredietur in occurſum tibi, & videns te lætabitur in ſeipſo, & dices ad eum, & dabis verba mea in os eius, & ego aperiam os tuum, E
& inſtruam vos quæ facietis, & ipſe loquetur pro te ad populum, & ipſe erit os tuum.] Tardiloqua enim reuera eſt vetus lex, per longos circuitus ægrè nobis Dei voluntatem balbutit. Sonorum autem Moſis os, Chriſtus, typos ad veritatem transferens, facilémque omnibus vbiuis terrarum conſtitutis eorum quæ neceſſaria ſunt, cognitionem proponens. Idcircò ſic ait in quadrageſimo octauo Pſalmo:

καὶ ἡγούμενον ἱερέων καὶ λαοῦ, καὶ μὴν καὶ μετώποις ἄκροις τὸ πέταλον ἐδέχετο τὸ χρυσοῦν, ἤτοι τὸ πέταλον, γραφὴν ἔχον τὸ ὄνομα κυρίου. τοῦτο δὲ ἦν ἐναργὲς τοῦ τε Σωτῆρος ἡμῶν βασιλέως σύμβολον, καὶ οἱονεὶ διάδημα λαμπρὸν καὶ περίοπτον. ὅτι δὲ ἀμείνων τῆς νομικῆς λατρείας ἡ διὰ Χριστοῦ, κατίδοι τις ἂν ὡς ἐν Ἀαρὼν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν τῷ Μελχισεδέκ. δεκάτας μὲν γὰρ οἱ Λευῖται παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ κατὰ νόμους ἐδέχοντο. πλὴν ἐκέλευσε Θεὸς ἐκ τῆς τῶν Λευιτῶν δεκάτης ἀπονέμεσθαι δεκάτην ὡς ἡγουμένῳ τῷ Ἀαρὼν, κατά γε τὸν τοῦ δεῖν ἱερᾶσθαι τρόπον ταῖς ἀνωτάτω κοσμοῦντι τιμαῖς. συνίης οὖν ὅπως καὶ ἐν προσώπῳ τῷ Ἀαρὼν ὁ δεκάτας λαμβάνων, Λευὶ δεδεκάτωται. τέθειται γὰρ Ἀαρὼν εἰς πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες Λευῖται καὶ ἱερεῖς τὰς κατὰ νόμον θυσίας ἐτέλουν, στάσιν ἔχοντες ἐπὶ τῆς προτέρας σκηνῆς. μόνος δὲ ἐκ πάντων ὁ θεσπέσιος Ἀαρὼν, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσῄει, καὶ οὐ χωρὶς αἵματος, κατὰ τὸν νόμον. τύπος δ᾽ ἂν εἴη καὶ τόδε Χριστοῦ τοῦ τεθνεῶτος ἅπαξ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφὰς, εἰσελάσαντος δὲ καὶ εἰς τὴν ἄνω τε καὶ ἱερωτάτην σκηνήν. ταύτην γὰρ ἡμῖν ἐνεκαίνισεν ὁδὸν, ἁγιάζων τε τῷ αἵματι τῷ ἰδίῳ τὴν ἐκκλησίαν. καὶ ὁ μὲν θεσπέσιος Μωσῆς, προκεχειρισμένος εἰς ἀποστολὴν, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ, λέγων· δέομαι, κύριε, οὐχ εὔλαλός εἰμι πρὸ τῆς χθὲς, οὐδὲ πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας, οὐδὲ ἀφ᾽ οὗ ἤρξω λαλεῖν τῷ θεράποντί σου, ἰσχνόφωνος, καὶ βραδύγλωσσος ἐγώ εἰμι. προστίθησι δὲ τούτοις. προχείρισαι ἄλλον δυνάμενον ὃν ἀποστελεῖς. εἶτα πρὸς αὐτὸν ὁ τῶν ὅλων Θεός· οὐκ, ἰδοὺ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ὁ Λευίτης, ἐπίσταμαι ὅτι λαλῶν λαλήσει αὐτός σοι, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐξελεύσεται εἰς συνάντησίν σου. καὶ ἰδών σε χαρήσεται ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτὸν, καὶ δώσεις τὰ ῥήματά μου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ συμβιβάσω ὑμᾶς ἃ ποιήσετε, καὶ λαλήσει αὐτός σοι πρὸς τὸν λαὸν, καὶ αὐτὸς ἔσται σου στόμα. βραδύγλωσσος μὲν γὰρ ὁμολογουμένως καὶ δυσομιλεῖν οὐκ εἰδὼς ὁ πάλαι νόμος, διὰ κύκλου μόλις μακροῦ τοῦ κατὰ τὸ γράμμα φημὶ, μονονουχὶ καὶ ὑποψελλίζων ἡμῖν τὸ θεῷ δοκοῦν· στόμα δὲ Μωσέως τὸ εὐφωνότατον, ὁ Χριστὸς, μεθιστὰς τοὺς τύπους εἰς ἀλήθειαν, καὶ προτιθεὶς ἑτοίμην τοῖς ἁπανταχοῦ τῶν ἀναγκαίων τὴν εἴδησιν. τοιγάρτοι φησὶν ἐν τεσσαρακοστῷ καὶ ὀγδόῳ ψαλμῷ·

μνήσθητι γάρ, φησίν, ὅτι δι' αὐτῶν ἐγεννήθης. Ταύτῃ τοι πάλιν φησίν, ὀφθαλμὸν καταγελῶντα πατρὸς, καὶ ἀτιμάζοντα γῆρας μητρὸς, ἐκκόψειαν αὐτὸν κόρακες ἐκ τῶν φαράγγων. ὅτι τοίνυν καὶ ἐν ἀρᾷ καὶ δίκῃ τὸ μὴ δεῖν οἴεσθαι τιμᾶν πατέρας, καὶ μὴν καὶ αἰδοῦς ἁπάσης ἀξιοῦν, καὶ διά γε τοῦ Χὰμ ἀναμάθοι τις ἂν καὶ λίαν εὐκόλως. ἦσαν γάρ, φησίν, οἱ υἱοὶ Νῶε οἱ ἐξελθόντες ἐκ τῆς κιβωτοῦ, Σὴμ, Χὰμ, Ἰάφεθ. Χὰμ δὲ ἦν πατὴρ Χαναάν. τρεῖς οὗτοι εἰσὶν οἱ υἱοὶ Νῶε. ἀπὸ τούτων διεσπάρησαν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἤρξατο Νῶε ἄνθρωπος γεωργὸς γῆς, καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου, καὶ ἐμεθύσθη, καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ εἶδε Χὰμ ὁ πατὴρ Χαναὰν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐξελθὼν ἀπήγγειλε τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ ἔξω. καὶ λαβόντες Σὴμ καὶ Ἰάφεθ τὸ ἱμάτιον, ἐπέθεντο ἐπὶ τὰ δύο νῶτα αὐτῶν, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπισθοφανῶς, καὶ συνεκάλυψαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὀπισθοφανὲς, καὶ τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς οὐκ εἶδον. ἐξένηψε δὲ Νῶε ἀπὸ τοῦ οἴνου, καὶ ἔγνω ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος, καὶ εἶπεν. ἐπικατάρατος Χαναὰν, παῖς οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν. εὐλογητὸς κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σὴμ, καὶ ἔσται Χαναὰν παῖς αὐτοῦ. πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ, καὶ κατοικησάτω ἐν τοῖς σκηνώμασι Σὴμ, καὶ γενηθήτω Χαναὰν παῖς αὐτοῦ. Νῶε μὲν γὰρ ἀμπελῶνα πεφυτευκὼς, τῶν οἰκείων ἐνεφορεῖτο πόνων, καὶ κάτοινος μὲν ἀσυνήθως ἦν. ἀδόκητον δὲ φιλοινίας ἔγκλημα, τὴν ἀνεθέλητον ὑπομείνας γύμνωσιν, οἴκοι τε καὶ ἄποπτος ἦν τοῖς πολλοῖς. ὁ δὲ τὰς φρένας οὐκ ἀσφαλὴς, φημὶ δὴ τὸν Χὰμ, τῆς θέας τὸ ἀπρεπὲς ἀνοσίου γέλωτος ἐποιεῖτο πρόφασιν. καίτοι καταμφιάσαι δέον, μονονουχὶ δὲ καὶ ἐπαμῦναι τῷ φύσαντι, μέθῃ πλεονεκτουμένῳ, καὶ τοῖς ἐξ οἴνου πταίσμασιν ὑπενηνεγμένῳ. ἀλλὰ παρεὶς τὰ τοιάδε καὶ τὴν εἰς τὸν φύσαντα τιμὴν οὐ μετρίως ὀλιγωρῶν, προξενεῖν ἐπείγεται τοῖς ἄλλοις τὴν θέαν, καὶ σκηνὴν οἷά τινα προθεὶς τὸν πρεσβύτην, γελᾶν ἀναπείθει τοὺς ἀδελφούς. οἱ δὲ ἦσαν ἀμείνους τῆς ἐν αὐτῷ δυσβουλίας, κατασοφιζόμενοι δὲ τὸ συμβεβηκὸς, καὶ τῆς θέας τὸ ἀκαλλὲς τοῖς περιβλήμασιν ἀφανίζοντες, ἀνόπιν ἐβάδιζον. ἐδόκει γὰρ εὐσεβὲς αὐτοῖς, καὶ μηροὺς αἰδεῖσθαι πατρὸς, δι' ὧν καὶ γεγόνασιν. ἐπεὶ δὲ διεγηγερμένος ἐν αἰσθήσει τῶν πραγμάτων γέγονεν ὁ πατὴρ, ἐπα-

A [Memento, inquit, quòd per ipſos natus ſis.] Idcircò rurſum ait: [Oculum qui deridet patrem, & qui inhonorat ſenectutem matris, eruát eum corui de conuallibus.] Quòd itaque maledictio & ſupplicium debeatur iis, qui honorem ac reuerentiam parentibus derogant, per Cham etiam facilè quis intelligat. [Erant enim, inquit, filii Noë, qui egreſſi ſunt ex arca, Sem, Cham, Iapheth. Cham autem erat pater Chanaan. Tres hi B ſunt filii Noë. Ab his diſſeminati ſunt ſuper vniuerſam terram. Et cœpit Noë homo agricola terræ, & plantauit vineam, & bibit de vino, & inebriatus eſt, & nudatus eſt in domo ſua: & vidit Cham pater Chanaan nuditatem patris ſui, & egreſſus nunciauit duobus fratribus ſuis: & accipientes Sem & Iapheth pallium impoſuerunt ſuper duo dorſa eorum, & inceſſerunt retrorſum, & operue- C runt nuditatem patris ſui: faciéſque eorum auerſæ erant, & patris nuditatem non viderunt. Euigilauit autem Noë à vino, & cognouit quæcumque fecit ei filius iunior, & ait: Maledictus Chanaan, ſeruus domeſticus erit fratribus ſuis, & ait: Benedictus Dominus Deus Sem, & erit Chanaan ſeruus eius. Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tentoriis Sem, & fiat Chanaan ſeruus eius.] Noë enim cùm vineam plantaſſet, ſuis D laboribus vacabat, atque ebrius præter morem effectus eſt. Atqui inopinata ebrietate correptus eſt, inſcius atque imprudens detectus eſt, domi & à multis non viſus. Hic verò parum ſanæ mentis, Cham inquam, ex ſpectaculi deformitate riſus occaſionem captauit, neque ſolùm non obtexit, atque opem tulit patri ſuo, quem vinum vicerat atque proſtrauerat; ſed omiſſa hac cura, & honore qui parenti debetur neglecto, alios etiam E ad ſpectandum inuitat, & ſenem tanquam in ſcena fratribus irridendum exponit. Illi verò nefario illius conſilio non auſcultarunt, ac potiùs euentum rei redarguentes, & ſpectaculi deformitatem veſtibus occultantes, retrorſum incedebant. Viſum enim ipſis eſt piè agere, & femora patris, per quæ orti erant, reuereri. Poſtquam verò expergefactus eſt, conſcius fuit rei pater,

Eccle. 7. 30.
Prou. 30. 17.
Gen. 9.

& maledicit ſtatim ei, qui debitæ ipſi reuerentiæ leges temerè violarat: & ſeruitutis iugum ipſi meritò imponit: Chanaan vocans propter eos, qui ex ipſo orituri erant Chananæos, qui ſupplicii ipſius participes futuri erant. In vniuerſam enim progeniem pœna propagata eſt. Benedixit autem eis qui ipſum honorarent. Significauit autem hoc ipſum arcanum quoddam de Iudæis myſterium. Tres enim omnes populi fuerunt. Nimirum qui in primo tempore quemadmodum & Sem, medii verò qui per maledictum Cham intelliguntur, tertii autem ac poſtremi per vltimum Iapheth, qui interpretatur *dilatatio*. Poſtquam verò nobis reuelauit Deus ac Pater proprium filium, qui per femur ſignificatur, & quantum attinet ad ſpiritualem deitatis pulchritudinem, deformem atque inuenuſtum propter

Eſai 53. a. » humanitatem. (Neque enim [habuit » formam, neque pulchritudinem,] iuxta Prophetæ vocem) tunc demum, quemadmodum ipſe rerum exitus teſtabitur, primus quidem ac poſtremus populus, hoc eſt, qui initio ac primi crediderunt; nec non qui vocatus eſt in vltimis, reueriti ſunt Emmanuelem. Benedixit autem eis Deus ac pater. Qui verò inter duos hoſce medius fuit, irridens Chriſtum ob humanitatis deformitatem, & Dei filium multis ignominia afficiens, ſeruitutem ſubiit, & auita libertate excidit. Quòd verò futuri ſint qui in vltimis temporibus ex Iudæis credent primorum illorum participes ac ſocii, veluti in vnam ciuitatem ſiue habitationem ac domum collecti, hoc eſt, Eccleſiam, declarauit dicens:

Gene. 9. 27. » [Dilatet Deus Iapheth, hoc eſt, » tertio atque vltimo (tertius enim Ia- » pheth) & habitet in domibus Sem, » hoc eſt, in primi, & fiat Chanaan ſer- » uus illorum.] Hoc arbitror eſt, quod Chriſtus ad populos Iudæorum ait:

Ioan. 8. d. » [Amen, amen dico vobis, quòd om- » nis qui facit peccatum, ſeruus eſt pec- » cati. Seruus autem non manet in do- » mo in æternum, filius manet in æ- » ternum.] Si ergo vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Irridentes enim miſeri Iudæi Saluatoris noſtri diſpenſationem, & reuelationem ipſius à Deo ac Patre in nos factam nequaquam venerantes in ſpiritu ſeruitutis permanſerunt.

A ἀρᾶται μὲν εὐθὺς τὸν τοῦ πρέποντος, καὶ τοῦ εἰς αὐτὸν αἰδοῦς ἠφειδηκότα παραλόγως, καὶ ζυγὸν αὐτῷ τὸν οἰκετικὸν ἐπιτίθησι δικαίως. Χαναὰν ὀνομάζων διὰ τοὺς ἐξ αὐτοῦ Χαναναίους, οἳ καὶ τῆς δίκης αὐτῷ συμμετέξειν ἔμελλον. παγγενῆ γὰρ ἐκόλαζεν. εὐλόγηκε δὲ τοὺς τιμήσαντας. ἐμφήνας δ' ἂν αἰνιγματωδῶς καὶ τόδε δὴ πάλιν τὸ ἐπὶ τοῖς Ἰουδαίοις μυστήριον. τρεῖς μὲν γὰρ οἱ πάντες γεγόνασι λαοί, ὅτε ἐν πρώτῳ καιρῷ καθάπερ καὶ ὁ Σήμ, καὶ μὴν καὶ ὁ διὰ μέσου κατὰ τὸν ἐπάρατον Χάμ, καὶ ὁ τρίτος ὁ λοίσθος νοοῖτο δ' ἂν ὡς ἐν τελευταίοις Ἰάφεθ· ὃς ἑρμηνεύεται πλατυσμός. ἐπειδὴ δὲ ἡμῖν ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τὸν ἴδιον υἱόν, ὃς διὰ μηρῶν σημαίνεται, καὶ ὅσον ἧκεν εἰπεῖν εἰς τὸ νοητὸν τῆς θεότητος κάλλος, ἀσχήμονά τε καὶ ἀτερπῆ διὰ τὸ ἀνθρώπινον. οὐδὲ γὰρ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. τότε δὴ τότε, καθὰ καὶ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἐπιμαρτυρήσειεν ἂν ἡ ἔκβασις, C ὁ μὲν πρῶτός τε καὶ λοίσθος λαός, τουτέστιν, οἱ ἐν ἀρχῇ καὶ πρῶτοι πιστεύσαντες, καὶ μὴν καὶ ὁ κληθησόμενος ἐν ἐσχάτοις, δεδυσώπηνται τὸν Ἐμμανουήλ. εὐλόγηνται δὲ δι' αὐτοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ὁ δέ γε τοῖν δυοῖν μεταξὺ γεγονώς, καταμειδιάσας ὥσπερ Χριστοῦ διὰ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἀκαλλές, καὶ τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα υἱὸν κατὰ πολλοὺς ἀτιμάσας τρόπους, ἐν τῷ τῆς δουλείας ἀπομεμένηκε τρόπῳ, καὶ τῆς τῶν πατέρων D ἐλευθερίας ἀπώλισθεν. ὅτι δὲ ἔμελλον οἱ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἐκ τῶν Ἰουδαίων πιστεύσαντες τῶν πρώτων ἔσεσθαι κοινωνοὶ μονονουχὶ καὶ ὁμέστιοι· ἅτε δὴ καὶ εἰς μίαν συνενεχθέντες πόλιν, ἤγουν αὐλὴν ἢ ἑστίαν, τουτέστι, τὴν ἐκκλησίαν, ὑπέφηνεν εἰπών, πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ, τουτέστι, τῷ τρίτῳ καὶ ἐν ἐσχάτοις. τρίτος γὰρ ὁ Ἰάφεθ. καὶ κατοικησάτω ἐν τοῖς σκηνώμασι τοῦ Σήμ, τουτέστι, τοῦ πρώτου· καὶ γενηθήτω Χαναὰν παῖς E αὐτῶν. τοῦτο οἶμαί ἐστιν ὅπερ ἔφη Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίων δήμοις· ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ἐλεύθεροι ἔσεσθε. καταμειδιάσαντες γὰρ οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίας, καὶ τὴν ἀποκάλυψιν αὐτοῦ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς εἰς ἡμᾶς γενομένην οὐ τετιμηκότες, ἐν τῷ τῆς δουλείας μεμενήκασι πνεύματι.

A

Περὶ τοῦ πύργου καὶ τῆς αὐτοῦ κατασκευῆς.

Ἐλελοίπει μὲν οὐδὲν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει πρὸς τὸ εὖ εἶναι καὶ εὐημερεῖν. πλήρη γὰρ αὐτὴν ἀπετέλει καὶ παντὸς ἐπίμεστον ἀγαθοῦ ὁ τῶν ὅλων ποιητής. ὑπενήνεκται δὲ πρὸς τὸ μεῖον ἡ πρὶν μεγάλη ζημιουμένη κατὰ βραχὺ, τὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς ὀρθῶς στῆναι, καὶ ἀρτίως ἔχουσαν εἰς τὸ λίαν ἐπιπρεπές. οἷον φέρε εἰπεῖν, ἀπημπόληκε μὲν τὸ ἄφθαρτον ἐν Ἀδάμ. B εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτὸν, γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. ἐστέρηται δὲ μετὰ τοῦτο τοῦ πνεύματος. ἐπειδὴ γὰρ μόνα φρονεῖν ἐθέλοντας τὰ σαρκὸς ἀνόσιά τε καὶ μυσαρώτατα πάθη τοὺς ἐπὶ γῆς ἑώρα Θεὸς, οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου, φησὶν, ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας. ἀλλ' ἰδοὺ δή τι καὶ ἕτερον ὑπομένει πάλιν. ἐπαμνοσίοις γὰρ σκέμμασι καὶ ἀποπλήκτοις εἰκαιοβουλίαις κατεγνωσμένοι τινὲς εἰς ἑτεροίαν αὐτὴν καὶ ἀσύμφωνον ἐκκομίζουσι γλῶσσαν. ἦν μὲν γὰρ, φησὶ, πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἕν, C καὶ φωνὴ μία πᾶσι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κινῆσαι αὐτοὺς ἀπὸ ἀνατολῶν, εὗρον πεδίον ἐν γῇ Σενναὰρ, καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ. καὶ εἶπεν ἄνθρωπος τῷ πλησίον· δεῦτε πλινθεύσωμεν πλίνθους, καὶ ὀπτήσωμεν αὐτὰς πυρί. καὶ ἐγένετο αὐτοῖς ἡ πλίνθος εἰς λίθον· καὶ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς ὁ πηλός. καὶ εἶπον, δεῦτε, οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἡ κεφαλὴ ἔσται ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ὄνομα πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. εἶτα κάτεισιν D ὁ Θεός. οὕτω γὰρ ἔφη τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. καὶ συγχεῖ μὲν αὐτῶν τὰς γλώσσας, κατασκεδάννυσι δὲ καὶ εἰς πᾶσαν αὐτοὺς τὴν γῆν. ἐπετίμα μὲν γὰρ τοῖς ἐπιχειρήμασιν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, οὐ δέδιε δὲ τὸ συμπέρασμα· ὡς δὲ ὑπέρογκόν τι βεβουλευμένους, ἡμερότητι τῇ ἐμφύτῳ χρώμενος, ὑποπαύει τοῦ ἐγχειρήματος τῇ πολυγλωσσίᾳ· σημαίνων ὅτι τὰς ὑπὲρ ἄνθρωπον σκέψεις, καὶ εἰ φέροιντό πως διὰ τῶν ἀμηχάνων, οὐκ ἀνεπιπλήκτους E ἐᾷ. αὐτὰς δὲ συγχεῖ τὰς γλώσσας. τὰ γάρ τοι μόνης τῆς τοῦ δημιουργοῦ δεόμενα τέχνης, καὶ μέντοι καὶ ἐξουσίας, ἁρμόσειεν ἂν οὐχ ἑτέρῳ τῳ πόθεν, ἀλλ' αὐτῷ δὴ καὶ μόνῳ. γλώσσης δὲ μεταπλασμὸν, καὶ τὸ ἐξευρύνεσθαι λόγον εἰς ἦχον τὸν διάφορον, ἀναθείη τις ἂν εἰκότως τῷ γε ἀληθῶς μόνῳ τε καὶ κατὰ φύσιν δημιουργῷ. ἀμοι-

De turri atque eius ædificatione.

Nihil humanæ naturæ decerat ad rectam conſtitutionem felicitatémque. Omnibus enim bonis eam abundè cumularat atque repleverat totius vniuerſi Creator. Imminuta autem eſt, quæ priùs magna erat, deperditis paulatim iis per quæ par erat eam admirandam, atque ad omnem laudem optimè comparatam eſſe. At quo pacto? inquies. Incorruptionem enim B ſuam commutauit in Adam. Dictum enim eſt ei: [Terra es & in terram reuerteris.] Priuata etiam præterea eſt ſpiritu. Cùm enim Deus mortales impuris tantùm atque execrandis carnis affectibus addictos eſſe cerneret: [Non permanebit, inquit, ſpiritus meus in hominibus his, ideo quòd ſunt ipſi carnes.] Sed ecce etiam aliud quid ſuſtinet. Quidam enim impiorum conſiliorum & ſtolidæ vanitatis damnati in diſcrepantem atque diſcordem linguam deferunt. [Erat enim, inquit, C omnis terra labium vnum, & vox vna omnibus. Et factum eſt cùm mouerentur ipſi ab oriene, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt ibi, & dixit homo proximo ſuo, Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igne. Et factus eſt illis later in lapidem, & bitumen fuit illis lutum: & dixerunt, Venite, ædificemus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum, & celebremus nomen noſtrum, antequam diſpergamur per vniuerſam terram. Dein- D de deſcendit Deus, (ita enim ait ſacra Scriptura) & confundit quidem eorum linguas, diſperſitque eos per vniuerſam terram.] Non enim veritus eſt eorum ſtultos conatus Deus, neque perfici permiſit; at verò eos, vtpote arrogans facinus aggreſſos, innata ſibi benignitate vſus, linguarum confuſione ab inſtituto reuocat, ſignificans, conſilia, quæ ſupra hominem ſunt, & ad impoſſibilia E contendunt, nequaquam impunita relinqui. Confundit itaque linguas: quæ enim ſolius creatoris artificio atque potentia egent, nemini certè alteri quam ipſi, & quidem ſoli, conueniunt. Linguæ verò tranſmutationem, ſermoniſque in diuerſum ſonum amplificationem, meritò quis ſoli reuera naturaliter exiſtenti creatori tribuerit.

Gen. 3. 19

Gen. 6. 3

Gen. 11.

Neque verò immeritò illorum inſtitutum ridiculum videri poſſit. Exiſtimarunt enim neſcio quo pacto ſe ex lateribus & luto turrim, quæ ad cælos vſque pertingeret, ædificare omnino poſſe. Fuerint autem hi, ni fallor, typus Iudæorum imprudentiæ, qui ſe amicitiam cum Deo inire poſſe putabant, atque tantum non aditum in cælum ſibi ſternere, non ea quæ ipſi placebant grataque erant facientes, neque per fidem in Chriſtum; ſed veluti turrim quandam erigentes, nugam ac ſolam patrum ſuorum gloriam, & ob eam ſumma quæque imprudenter ſibi pollicentes. Paſſim enim Abraham nominantes, & terrenarum rerum gloriam ſibi aſtruentes videntur. Cæterùm iratus eſt eis qui turrim ædificabant Deus, & in multas eos linguas diuiſit. Quod verò illis accidit tunc temporis, prædictio fuit eorum quæ Iudæis euenerunt: ſublimia enim admodum cogitantes, & per quæ minimè oportet aditum ſibi ad cælum parantes, diſſipati ſunt in varias linguas, hoc eſt, in omnes gentes. Diſperſi enim ſunt ſua regione, vrbe ac domibus expulſi, & facti ſunt erronei in gentibus, iuxta Prophetæ vocem. Cæterùm in Chriſto varietas linguarum bonum ſignum erat. Congregatis enim diſcipulis die

Act. 2. Pentecoſtes in vnam domum [factus eſt, inquit, repentè de cælo ſonus tanquam impetu venientis flatus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes. Et viſæ ſunt illis diſſectæ linguæ velut igneæ, ſeditque ſuper ſingulos eorum, & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, cœperúntque loqui aliis linguis, prout Spiritus dabat eloqui illis.] Quid verò loquebantur? ſuppeditante ipſis Spiritu aditum ad ſuperna, & aſcenſum in cælos in Chriſto per fidem, omniúmque per vniuerſum orbem terrarum linguarum, ſiue populorum, ſiue gentium in vnitatem concurſum in Spiritu. Confitebatur enim omnis lingua hominum Chriſto, ipſiuſque myſteria loquebatur. Quocirca varietas quidem linguarum in turri ſignum erat diſſipationis ac profugationis in omnes gentes: in Chriſto verò ſignum concurſus in vnitatem per ſpiritum & acceſſus ad cælum. Factus enim nobis eſt Chriſtus [turris fortitudinis,] iuxta

A μασὶ δὴ ἂν οὔτι που τὸ γελοῖον, τοῦ σφόδρα εἰκότως διαπεφευγέναι δεῖ. ὑπειλήφασι γὰρ οὐκ οἶδ᾽ ὅπως πάντη τε καὶ πάντως ἰσχύσειν, καὶ ἄχρις ἂν αὐτῶν οὐρανῶν, τὸν ἐκ πλίνθου τε καὶ γῆς ἀναδείμασθαι πύργον. εἶεν δ᾽ ἂν εἰς τύπον οἶμαί που καὶ αὐτοὶ δὴ πάλιν τῆς Ἰουδαίων ἀσυνεσίας εὑρήσειν ὑπειληφότων τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειότητα· μονονουχὶ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν εἰς τὰ ἄνω πορείαν, οὐ διά γε τοῦ δρᾶν ἑλέσθαι τυχὸν τὰ αὐτῷ δοκοῦντα καὶ φίλα, οὔτε μὴν διὰ

B πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν, ἀλλ᾽ ὥσπερ τινὰ πύργον ἐξανιστάντων, ἀμαθῶς δὲ ἐπὶ γυμνῇ καὶ μόνῃ τῇ τῶν πατέρων εὐκλείᾳ φρονῆσαι τὰ ὑψηλά. ἄνω τε γὰρ καὶ κάτω τὸν Ἀβραὰμ ὀνομάζοντες, καὶ γηΐνοις αὐχήμασι τὴν ἰδίαν ὥσπερ οἰκοδομοῦντες δόξαν, ἀεί πως κατεγινώσκοντο. ἀλλ᾽ ἐπιτιμᾷ μὲν τοῖς τὸν πύργον τεκταινομένοις ὁ Θεὸς, καὶ εἰς πολλὰς αὐτοὺς κατεμέριζε γλώσσας. προαναφώνησιν δὲ ὥσπερ τινὰ γενέσθαι φαμὲν, τὸ ἐπ᾽ ἐκείνοις τότε, τῶν τοῖς Ἰουδαίοις συμ-

C βεβηκότων. φρονοῦντας γὰρ λίαν τὰ ὑψηλὰ, καὶ δι᾽ ὧν ἥκιστα χρὴ τὴν εἰς τὰ ἄνω ζητοῦντας πορείαν, κατεσκέδασεν εἰς πολυγλωσσίαν, τουτέστιν, εἰς πάντα τὰ ἔθνη. διεσπάρησαν γὰρ χώρας τε τῆς σφῶν καὶ πόλεως, καὶ οἴκων ἀπηλαμένοι, καὶ γεγόνασι πλανῆται ἐν τοῖς ἔθνεσι, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. ἀλλ᾽ ἐν Χριστῷ τὸ πολύγλωσσον, σημεῖον ἦν ἀγαθόν. συνηγμένων γὰρ τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς εἰς οἶκον ἕνα·

D ἐγένετο, φησὶν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἄφνω ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς, ἐκάθισέ τε ἐφ᾽ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. τί δὲ δὴ καὶ ἐλάλουν; χορηγοῦντος τοῦ πνεύματος τὴν εἰς τὰ ἄνω πορείαν, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως, τὴν

E ἁπάντων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην γλωσσῶν ἤτοι λαῶν ἢ ἐθνῶν εἰς ἑνότητα συνδρομὴν ἐν πνεύματι. ἐξωμολογεῖτο γὰρ ἅπασα γλῶσσα βροτῶν τὸν Χριστὸν, καὶ τὰ αὐτοῦ ἐλάλει μυστήρια. οὐκοῦν ἐπὶ μὲν τοῦ πύργου σκεδασμοῦ καὶ ἀποδρομῆς τῆς εἰς πάντα τὰ ἔθνη, σημεῖον ἦν ἡ πολυγλωσσία· ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ τῆς εἰς ἑνότητα διὰ πνεύματος συνδρομῆς, καὶ τῆς εἰς τὰ ἄνω πορείας. γέγονε γὰρ ἡμῖν ὁ Χριστὸς, πύργος ἰσχύος, κατὰ

τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνὴν, εἰς τὴν ἄνω διακομίζων πόλιν, καὶ τοῖς τῶν ἁγίων ἀγγέλων συντιθεὶς χοροῖς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς.

Περὶ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Μελχισεδέκ.

ΝΟΜΟΝ μὲν εἰς βοήθειαν δέδωκεν ὁ τῶν ὅλων Θεός· γέγραπται γὰρ οὕτω. πλὴν ὅτι παιδαγωγεῖ μὲν ὁ νόμος, τελειοῖ δὲ λοιπὸν τὸ Χριστοῦ μυστήριον, χαλεπὸν οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἡμᾶς καταθρεῖν τῶν ἱερῶν γραμμάτων, τὴν ἐπὶ τούτῳ δὲ πίστιν ἐρανιζομένους εὖ μάλα, καὶ τὰ ἀληθῆ συλλέγοντας. ἀπόχρη δὲ οἶμαι καὶ ὁ θεσπέσιος λέγων Παῦλος περὶ ταῖν δυοῖν διαθήκαιν· ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος· ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ. οὐκοῦν ἴοι μὲν ἄν τις καὶ μάλα ῥᾳδίως εἰς οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς Θεόν, οὐ διά γε τῆς πρώτης καὶ Μωσαϊκῆς ἐντολῆς· διὰ δὲ τῆς λεγομένης δὲ ἐπεισῆχθαι ἐλπίδος, ἣν τοῖς εἰς τὸ ἄμεινον ψήφοις στεφανοῦν ἐδόκει τῷ μυσταγωγῷ πρὸς ἀλήθειαν βλέποντι. ἠθετῆσθαι δὲ σαφῶς τὰ ἐν νόμῳ φησὶ, καὶ τὴν προαγούσης ἐντολῆς τὸ μηδὲν δύνασθαι τελειοῦν, καθορίζων ἐπιστέλλει Ἑβραίοις. εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει. ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου· ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος. διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς· καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεὸν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ λέγοντες· γνῶθι τὸν κύριον. ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν. ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐπιφέρει δὲ τούτοις εὐθύς. ἐν δὲ τῷ λέγειν καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην· τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ. οὐκοῦν ἀσθενὴς ὁ νόμος, καὶ

A Pſalmiſtæ vocem, in ſupernam ciuitatem tranſmittens, & ſanctorum angelorum choris coniungens eos qui in terris degunt.

De Abraham & Melchiſedec.

LEGEM quidem in auxilium dedit vniuerſorum Dominus. Ita enim ſcriptum eſt. Cæterùm quòd lex quaſi pueros inſtruat, Chriſti verò myſterium perficiat, nequaquam difficile B fuerit ex ipſis ſacris Literis videre, eiuſque probationem inde petentes, & veriſſima colligentes. Suffecerit autem, vt arbitror, diuinus Paulus dicens de duobus teſtamentis: [Abrogatio quidem fit præcedentis mandati, ob infirmitatem eius, atque inutilitatem. Nihil enim perfecit lex: ſuperinductio autem melioris ſpei, per quam appropinquamus ad Deum.] Quocirca facilè admodum quis amicitiam cum Deo iniuerit, non per primum illud & Moſai- C cum mandatum, ſed per eam quæ ſuperinducta dicitur ſpem: quam quidem ille ſacrorum myſteriorum interpres plena approbatione proſequitur ad veritatem reſpiciens. Abolita autem eſſe ea quæ in lege ſunt manifeſtè ait, & præcedens mandatum nihil perficere poſſe definiens ad Hebræos ita ſcribit: [Nam ſi illud prius culpa vacaſſet, non vtique ſecundi locus inquireretur. Vituperans enim illud inquit: Ecce dies veniēt, dicit Dominus, & cōſummabo D ſuper domū Iſrael, & ſuper domū Iuda teſtamentum nouum, non ſecundùm teſtamentum quod ferii patribus eorū in die qua apprehendi manum eorum vt educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipſi non permanſerunt in teſtamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quia hoc eſt teſtamentū quod diſponam domui Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus: dans leges meas in E mentem eorum, & in corde eorum ſuperſcribam eas, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum, & non docebit vnuſquiſque proximum ſuūm, & vnuſquiſque fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum: quoniam omnes ſcient me à minore vſque ad maiorem eorum, quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non memorabor.] Subdit autem his ſtatim: [Dicēdo autem nouū, veterauit prius. Quod aut antiquatur ac ſeneſcit, prope interitum eſt.] Imbecilla itaque lex

Heb. 7. 18.
Heb. 8.
Hier. 31.
Heb. 8. 13

A eſt parúmque valida ad id, vt perficere in ſanctificationem poſſit. Quòd verò præſtantior ſit in Chriſto iuſtificatio & cultus, Deum ipſum per vocem Prophetarum apertè clamantem audies, ad eos, qui legalem cultum amplectebantur, & veteri mandato iam antiquato mordicus adhærebant. Subinde quidem: [Lauamini, mundi eſtote.] Subinde verò, [Miſericordiam volo, & non ſacrificium, & cognitionem Dei magis quã holocauſtomata.]

(Eſai. 1. 16.) (Mat. 12. 7.)

B Miſericordiam enim in Chriſto conſecuti ſumus, & in ipſo vidimus ſpiritaliter Patrem, & Deum natura exiſtentem cognouimus. Cùm autem facilè admodum ſit innumerabilia his accumulare, & ſanctorum Prophetarum teſtimonia adferre, per quæ manifeſtum cuiuis eſſe poſſit, legalem cultum Deo acceptum non eſſe, ne à præſenti inſtituto ſermonem auertamus, néue longiùs excreſcat oratio aliorſum diuertendo, ad ipſum iam diuinum Abraham nos conferamus.

C Qui cùm audiſſet nepotem ſuum Loth in inopinatum periculum incidiſſe (habitabat enim in Sodomis, & iam iure belli in hoſtium poteſtatem venerat) armauit vernaculos ſuos, & alios quoſdam confœderatos Eſchol, Annam & Mambre, atque aduerſus victores fortiter in aciem educit, & ab eorum tyrannide hominem liberat, vnáque cum eo ingentem aliam multitudinem ſaluat communi damno & periculo inuolutam.

D Reuertenti verò domum & illuſtria rei præclarè aduerſus hoſtes geſtæ inſignia ferenti, obuiam ipſi iuerunt ii, qui ipſius opera ac labore adiuti erant. Ita enim ſcriptum eſt: [Egreſſus autem rex Sodomorum in occurſum eius, poſtquam reuerſus eſt à cæde Chodorlaomor, & regum qui cum eo, in valle Saue.] Hic erat cãpus regis Melchiſedec. [At verò Melchiſedec rex Salem protulit ipſi panes & vinum. Erat autẽ ſacerdos Dei altiſſimi, & benedixit ei

(Geneſ. 14. 17. Heb. 7. 1.) (Ibid.)

E Melchiſedec, & dixit: Benedictus Abraham Deo altiſſimo, qui creauit cælum & terram: & benedictus Deus altiſſimus, qui tradidit inimicos tuos captiuos tibi, & dedit ei Abraham decimam ex omnibus.] Vide itaque perfectionis per Chriſtum typos clarè in Melchiſedec emicantes, & legalis cultus menſuram inferiorum. Siquidem indubitatum eſt, quòd omnino id quod minus eſt, à maiore ac præſtantiore be-

A πολὺ τὸ ἀδρανὲς ἔχον ὁρᾶται λοιπὸν πρός γε τὸ δυνασθῆναί φημι τελειοῦν εἰς ἁγιασμόν. ὅτι δὲ ἀμείνων ἡ ἐν Χριστῷ δικαίωσις καὶ ἡ λατρεία, Θεοῦ διακεκραγότος ἀκούσῃ σαφῶς διὰ προφητῶν φωνῆς, τοῖς τὴν ἔννομον τετιμηκόσι λατρείαν, καὶ οἱονεί πως ἀπρὶξ ἠμμένοις τῆς παλαιωθείσης ἐντολῆς. ποτὲ μὲν, λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε. ποτὲ δὲ δὴ αὖ, ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἢ ὁλοκαυτώματα. ἠλεήμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, καὶ ἐν αὐτῷ τεθεάμεθα

B νοητῶς τὸν πατέρα, καὶ τὸν φύσει Θεὸν ἐγνώκαμεν. εὔπετες δὲ ἄγαν ὄντος μυρία μὲν ὅσα τοῖς εἰρημένοις ἐπισωρεύειν ἔτι, προσεπενεγκεῖν δὲ φωνὰς προφητῶν ἁγίων· δι' ὧν αὖ τις ἴδοι καὶ μάλα σαφῶς ἀπρόσδεκτον τῷ Θεῷ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν, ἵνα μὴ τοῦ προκειμένου σκοποῦ τὸν λόγον ἐξελκύσωμεν, καὶ οἴχοιτό που μακρὰν τὸ διήγημα τρίβον, ὥσπερ ἐφ' ἑτέραν ἰὸν, ἐπ' αὐτὸν ἤδη βαδιζούμεθα τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ.

C ὃς ἐπειδὴ ἐπύθετο τὸν ἀδελφόπαιδα Λὼτ ἀδοκήτως κεκινδυνευκότα, κατῴκει γὰρ ἐν Σοδόμοις, καὶ ἐν αἰχμαλώτοις ἤδη ἦν δορίληπτος ὢν, ἐξοπλίζει μὲν τοὺς οἰκογενεῖς, καὶ ἑτέρους τινὰς τῶν συνωμοτῶν Ἐσχὼλ, Ἀνὰν, καὶ Μαμβρῆ· ἀντεξάγει δὲ τοῖς νενικηκόσιν, οὐκ ἀγεννῶς, καὶ τῆς ἐκείνων πλεονεξίας ἀπαλλάττει τὸν ἄνθρωπον. καὶ σὺν αὐτῷ πλείστην ὅσην ἀνασώζει πληθὺν, συμπεπτωκυῖαν καὶ κινδυνεύουσαν. ὑποστρέφοντι δὲ οἴκοι, καὶ τῆς κατ' ἐχθρῶν εὐανδρίας λαμπρὰ φέ-

D ροντι τὰ γνωρίσματα, προσυπήντων αὐτῷ ἀναγκαίως, οἱ διὰ τῶν αὐτοῦ πόνων ὠφελημένοι. γέγραπται γὰρ οὕτως· ἐξῆλθε δὲ βασιλεὺς Σοδόμων εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, μετὰ τὸ ὑποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοπῆς τοῦ Χοδολλογόμορ, καὶ τῶν βασιλέων τῶν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σαυῆ. τοῦτο δὲ ἦν πεδίον βασιλέως· προσεπάγει δὲ ὅτι καὶ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλὴμ, ἐξενήνοχεν αὐτῷ ἄρτους καὶ οἶνον· ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου. καὶ εὐλόγησε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἶπεν· εὐ-

E λογημένος Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, ὃς παρέδωκε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σου, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ δεκάτην ἀπὸ πάντων. ἄθρει δὴ οὖν τῆς ἐν Χριστῷ τελειώσεως τοὺς τύπους ἐναστράπτοντας ἐναργῶς τῷ Μελχισεδὲκ, καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας τὸ μέτρον ἐν μείοσιν. εἴπερ ἐστὶν οὐκ ἐνδοιαστὸν ὅτι πάντη τε καὶ πάντως τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐ-

λογεῖται, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ῥίζα δὲ ὥσπερ τῶν A ἐξ Ἰσραὴλ, ὁ θεσπέσιος Ἀβραὰμ, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ προὖχόν τε καὶ ἐξαίρετον, ὁ Λευὶ, τοῖς τῆς θείας ἱερωσύνης κατεστεμμένος αὐχήμασιν. ἀλλ' ἦν ἐν ὀσφύϊ κείμενος ἔτι. δυνάμει γὰρ ἦν τῶν ἐξ αὐτοῦ κατὰ καιροὺς ἐσομένων πατὴρ ὁ μακάριος Ἀβραάμ. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ σοφῶς εἰρημένον περὶ τοῦ Λευί. ἔτι γὰρ ἦν ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ. εὐλόγηται τοίνυν ἡ κατὰ νόμον δικαιοσύνη, παρὰ B τῆς ἐν Χριστῷ λατρείας, ἧς τύπος ὁ Μελχισεδέκ. προσφερεστέρα δὲ ὅτι καὶ ἀσυγκρίτως ἡ εὐλογία, οἵα τε τῆς οὐχ ὧδε ἐχούσης, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἰσχνῶς καὶ διεσμιλευμένως, οὐκ εἰς μακρὰν θεωρήσομεν. φιλοπευστήσει δὲ ἴσως καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, ὁ χριστομαθεῖν ἡρημένος, τίς δὴ ἄρα γέγονεν ὁ Μελχισεδέκ. διαφόροις γὰρ δόξαις ταῖς ἐπ' αὐτῷ καταμυθοῦσί τινες, ὕθλοις εἰκαίοις ἀσυνέτως C ἐνολισθήσαντες, καὶ τοῖς ἔθεσι τῆς θεοπνεύστου γραφῆς οὐ σφόδρα προσεσχηκότες. οἱ μὲν γὰρ ὡς ἐν φάσματι καὶ εἴδει μόνῳ τῷ καθ' ἡμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπαντῆσαι, καὶ μόνον ὀφθῆναί φασι νενικηκότι τῷ Ἀβραάμ. οἱ δὲ τοῦτο μὲν οὐχί· δεδίασι γὰρ οἶμαί που τὸ πολὺ λίαν ἀπονενευκὸς εἰς τὸ ἀκαλλές, δύναμιν δὲ εἶναι διορίζονται τὴν τῶν ἀγγέλων πληθύος περιφανῆ τε καὶ ἔκκριτον. παρενεκόμισε δὲ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ δόξαν, ἀδρανὴς, ὡς ἔοικε, καὶ ἀσύφηλος νοῦς. D ἐπειδὴ γὰρ, φασὶν, ἑρμηνεύεται Σαλὴμ εἰρήνη· βασιλεὺς δὲ Σαλὴμ ὁ Μελχισεδὲκ κατωνόμασται, μὴ ἄνθρωπος νοείσθω φασὶν, ἀλλ' ἔστω τὸ πνεῦμα δηλούμενον. ἴδιον γὰρ ἡ εἰρήνη Θεοῦ, καὶ αὐτὸς εἰρήνης κατάρξει μόνος. προσεπάγουσι δὲ τούτοις, εἰ μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχει, τὸ ἄναρχόν τε, καὶ ἀτελεύτητον ἀνθρώπῳ προσνέμειν, πῶς οὐκ ἂν γένοιτο μωρίας γραφή; νοείσθω δὴ οὖν τὸ πνεῦμα πάλιν. εἰ γὰρ καὶ ἀφωμοίωται, φησὶ, τῷ υἱῷ τοῦ ὑψίστου, E μένει δὲ καὶ ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκὲς, πῶς οὐ διὰ πάντων οἰηθείημεν ἂν οὐκ ἄνθρωπον εἶναι τὸν Μελχισεδέκ; εἶτα τούτοις ἑτέρους συνεπιπλέκοντες λογισμοὺς ἐμπεδοῦν οἴονται πρὸς ἀλήθειαν τὸν οὐκ οἶδ' ὅθεν αὐτοῖς πορισθέντα λόγον. ἡμᾶς δὲ ἀνάγκη τὸ εἰς νοῦν ἧκον εἰπεῖν ταῖς ἐκείνων ὑποψίαις τὸ ὡς ἄριστά τε καὶ ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦν ἀνθυποτιθέναι ἠρημένους. πρῶτον μὲν γὰρ εἰ φρονεῖν ἐγνώκασι τὰ εἰκότα, πόλιν εἶναι καὶ αὐτοὶ

nedicitur, iuxta Scripturam. Radix autem quodammodo Iſraelitarum diuinus Abraham, & excellens in ipſo Leui, diuini ſacerdotii gloria ornatus. [Cæterùm adhuc in illius lumbis delitеſcebat.] Siquidem beatus Abraham eorum qui ex ipſo progreſſu temporis orituri erant, potentia pater erat. At hoc quidem eſſe arbitror ſapienter dictum de Leui. Adhuc enim erat in lumbis patris quando illi obuiam iuit Melchiſedec. Benedicta itaque eſt iuſtitia legalis per cultum in Chriſto, cuius typus eſt Melchiſedec. Quod verò incomparabiliter vtilior ſit ea benedictio quæ benedicendi facultate prædita eſt, quàm ea quæ illa virtute caret, nemo quidem dubitauerit. Sed horum quidem accuratæ contemplationi nunc ſuperſedebimus. Interroget autem fortaſſe & præ ceteris diſcendi cupidus, quiſnam fuerit Melchiſedec. Varias enim opiniones de eo nonnulli comminiſcuntur, vanis nugis imprudenter capti, & diuinæ Scripturæ conſuetudinem non bene callentes. Quidam enim in viſione atque in ſpecie tantùm, quæ noſtram referret, Spiritum ſanctum occurriſſe, ſolique victori Abrahæ viſum eſſe affirmant: alii verò non quidem hoc, deterriti nimirum abſurditate huius ſententiæ, potentiam verò eſſe aſſerunt multitudinis Angelorum illuſtrem atque eximiam. Traxit autem eos in hanc ſententiam iners eorum, vt videtur, ac ſtolida mens. Cùm enim, inquiunt, interpretetur Salem *pax*; rex verò Salem Melchiſedec cognominatus eſt, ne cenſeatur, inquiunt, homo, ſed ſpiritus ſignificetur. Proprium enim eſt pax Dei, ipſéque ſolus pacis eſt author. Adiiciunt verò his: Si neque principium dierum, neque finem vitæ habet, quo pacto non dementiæ argumentum ſit principii ac finis carentiam homini tribuere? Intelligatur itaque ſpiritus rurſum. Si enim aſſimilatus eſt filio Altiſſimi, manet autem etiam ſacerdos in æternum, quo pacto non per omnia cenſeatur Melchiſedec non eſſe homo? Alias præterea his ratiocinationes attexentes, confirmare ſtudent rationis neſcio vnde petitæ veritatem. At verò nos neceſſe eſt quod in mentem venerit, dicere, falſis eorum opinionibus, id quod verum rectúmque eſt opponentes. Primùm enim ſi rectè ſentire velint, ciuitatem eſſe etiam ipſi

fatebuntur Salem, cui non primus ac ſolus regnauit Melchiſedec, ſed fuerunt certè plures quotquot quidem ipſum anteceſſerunt; ſucceſſerunt autem ipſi etiam alii. Si verò quiſpiam nos mentiri exiſtimet, veniat & oſtendat Melchiſedec in Salem regnaſſe: quamquam vna Iudææ vrbs ſit, quæ cognominata eſt fortaſſe etiam Ieruſalem (*viſio* autem *pacis* etiam hoc interpretatur) cæterùm non demonſtrauerit quiſquam. Abſurdum itaque eſt, nominum interpretationi adhærentes, ea quæ manifeſta & in confeſſo ſunt, tollere velle. Quòd verò inepta res ſit, atque ignorantiæ plenus hac de re ſermo, minimo negotio nobis conſtabit, ſi illud etiam conſideremus. Interpretatur enim Ieruſalem, vt modò dixi, *Viſio pacis*, aut *ſublimior morte*: Iſrael autem, *mens videns Deum*: Iudas verò *laus & celebratio*. Cæterum quòd fuerint ſucceſſu temporis impii ac profani reges Ieruſalem, ac ſuper Iſrael & Iudam, ſacra Scriptura apertè teſtatur. Porrò viſionis pacis, laudis & celebrationis, & mentis videntis Deum nequaquam terrenus fuerit rex. Sed neque homini res ea conueniat, nominum interpretationibus adhærentes dicere eos, qui pro tempore ſunt reges, vmbras eſſe & ſimulacra, neque homines omnino, ſed potiùs ſpiritum, quemadmodum & de Melchiſedec. Quòd verò nominum vis ſiue interpretationum nulla ratione rerum naturam in ſe rapiat, hinc etiam intellexeris. Nonne enim putabit quiſpiam, aut potiùs pro veriſſimo habebit, quòd ſi Ieruſalem eſt viſio pacis, oportuiſſe eam omnino non ignorare Chriſtum? Epheſ. 2. 14. „ [Ipſe enim eſt pax noſtra,] iuxta Scripturas. Atqui non videt intellectus oculis eum, per quem acceſſum habuimus, & in vnitatem ſpiritus „ conglutinati ſumus Patri, [qui fecit „ vtraque vnum,] & in vnum nouum hominem duos populos conflauit. Quo pacto igitur eſt viſio pacis, ſi non vidit Chriſtum? Et ſi ſublimior morte, hoc eſt, præſtantior atque ſuperior, quo pacto miſera periit ob incredulitatem in Chriſtum? Siquidem Ioan. 8. „ ipſe ad Iudæos ita ait: [Amen dico vo„ bis, niſi credideritis quòd ego ſum, mo-

A συνομολογήσουσι τὴν Σαλήμ, ἧς οὐ πρῶτός τε καὶ μόνος βεβασίλευκεν ὁ Μελχισεδέκ, ἀλλ' ἦσαν που πάντως πλεῖστοι, ὅσοι μὲν πρὸ αὐτοῦ, γεγόνασι δὲ καὶ ἕτεροι μετ' αὐτόν. εἰ δέ τις ἡμᾶς οἴοιτο ψευδεπεῖν, ἡκέτω καὶ δεικνύτω καὶ εἰς δεῦρο τῆς Σαλὴμ βασιλεύοντα τὸν Μελχισεδέκ· καίτοι πόλεως οὔσης τῶν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν μιᾶς, ἣ μετωνόμασται τάχα που Ἱερουσαλήμ. ὅρασις δὲ εἰρήνης καὶ τοῦτο διερμηνεύεται. ἀλλ' οὐκ ἂν

B ἐπιδείξειέ τις. ἀμαθὲς οὖν ἄρα ταῖς ὀνομάτων ἑρμηνείαις προσεσχηκότας αἱρεῖν ἀποτολμᾶν τὰ σαφῆ τε καὶ ὡμολογημένα. ὅτι δὲ ἀμαθὲς τὸ χρῆμα καὶ ἀσυνεσίας ἔμπλεως ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος, ἀκονιτὶ δειξόμεθα κἀκεῖνο εἰς νοῦν δεχόμενοι. ἑρμηνεύεται γὰρ Ἱερουσαλήμ, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ὅρασις εἰρήνης, ἢ, μετέωρος θανάτου. Ἰσραὴλ δὲ αὖ, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν. αἶνος δὲ καὶ ὕμνησις, Ἰούδας. ἀλλ' ὅσοι γεγόνασι κατὰ καιροὺς ἀνόσιοί τε καὶ βέβηλοι βασιλεῖς τῆς Ἱε-

C ρουσαλὴμ ἐπί τε τὸν Ἰσραήλ, καὶ Ἰούδαν, διαβεβόηκεν ἐναργῶς τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. οὐκοῦν ἐπείπερ ὁράσεως εἰρήνης, αἴνου τε καὶ ὑμνήσεως, καὶ νοῦ Θεὸν βλέποντος οὐκ ἂν ἐπίγειος γένοιτο βασιλεύς. ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀνθρώπῳ τὸ χρῆμα πρέποι, φέρε λέγωμεν, ταῖς τῶν ὀνομάτων ἑρμηνείαις προσεσχηκότες, τοὺς κατὰ καιροὺς βεβασιλευκότας σκιὰς εἶναι καὶ εἴδωλα, καὶ οὐδὲ ἀνθρώπους ὅλως· τὸ πνεῦμα δὲ μᾶλλον;

D καθὰ καὶ ἐπὶ τοῦ Μελχισεδέκ. ὅτι δὲ ἡ τῶν ὀνομάτων δύναμις, ἤτοι τῶν ἑρμηνειῶν κατ' οὐδένα τρόπον τὴν τῶν πραγμάτων εἰς ἑαυτὴν καταβιάσεται φύσιν, κἀντεῦθεν ἂν μάθοις. ἆρα γὰρ οὐκ οἰήσεταί τις, μᾶλλον δὲ καὶ ἀληθὲς εἶναι πάντη τε καὶ πάντως ἐρεῖ, ὡς εἴπερ ἐστὶν ὅρασις εἰρήνης ἡ Ἱερουσαλήμ, ἔδει δὴ πάντως αὐτὴν μὴ ἀγνοῆσαι Χριστόν; αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς.

E ἀλλ' οὐ τεθέαται τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι τὸν δι' οὗ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, καὶ εἰς ἑνότητα τὴν ἐν πνεύματι κεκολλήμεθα τῷ πατρί, τὸν ποιήσαντα τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον τοὺς δύο κτίσαντα λαούς. πῶς οὖν ὅρασις εἰρήνης εἰ μὴ τεθέαται τὸν Χριστόν; καὶ εἴπερ ἐστὶν μετέωρος θανάτου, τουτέστι, θανάτου κρείττων καὶ ἀνωτέρα, πῶς ἡ ἀθλία διόλωλε διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀπιστίαν, προσεφώνει γὰρ λέγων τοῖς Ἰουδαίοις αὐτός. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθα-

E

A ac perfectum ſacerdotum ac populi, nec non ſumma fronte auream bracteam ſeu laminam ſuſcepit, nomen Domini inſcriptum habentem. Hoc autem erat clariſſimum Saluatoris noſtri Regis ſymbolum, ac veluti ſplendidum atque inſigne diadema. Quòd verò præſtantior ſit cultu legali, cultus per Chriſtum, viderit quis in Aaron, quemadmodum ferè etiam in Melchiſedec. Siquidem Leuitæ decimas à filiis Iſrael accipiebant. Ceterùm B iuſſit Deus ex Leuitarum decimis tribuere decimam Aaroni, tanquam præfecto, quique ob ſacerdotii functionem ſupremo honore præditus erat. Intelligis itaque quo pacto etiam in perſona Aaron Leui decimas accipiens, decimatus eſt. Aaron enim Chriſti perſonam refert. Atque alii quidem Leuitæ & ſacerdotes legalia ſacrificia peragebant, in priore tabernaculo ſuam ſtationem habentes. Solus autem ex omnibus diuinus [Aaron ſemel quotannis, (vt ſcriptum eſt) in ſancta Sanctorum ingrediebatur:] idque nõ ſine ſanguine, iuxta legem. Typus autem fuit C etiam hoc Chriſti, [qui ſemel mortuus eſt pro peccatis noſtris,] ſecundùm Scripturas, & ingreſſus in ſupernum illud ſanctiſſimúmque tabernaculum. Hanc enim viam nobis inſtaurauit, ſanctificauitque proprio ſanguine Eccleſiam. Atqui diuinus quidem Moſes electus ad miſſionem, orauit Deum, dicens: [Oro Domine, non

Exod. 4. 10.

D eloquens ſum ante heri, neque ante tertiam diem, neque ex quo cœpiſti loqui ſeruo tuo: gracili voce & tarda lingua ego ſum.] Adiecit autem his, [Elige potentem alium quem mittes.] Deinde Deus ita reſpondit: [Non: ecce Aaron frater tuus Leuita. Scio quòd loquens loquetur ipſe tibi, & ecce ipſe egredietur in occurſum tibi, & videns te lætabitur in ſeipſo, & dices ad eum, & dabis verba mea in os eius, & ego aperiam os tuum,

Exod. 4. 14.

E & inſtruam vos quæ facietis, & ipſe loquetur pro te ad populum, & ipſe erit os tuum.] Tardiloqua enim reuera eſt vetus lex, per longos circuitus ægrè nobis Dei voluntatem balbutit. Sonorum autem Moſis os, Chriſtus, typos ad veritatem transferens, facilémque omnibus vbiuis terrarum conſtitutis eorum quæ neceſſaria ſunt, cognitionem proponens. Idcircò ſic ait in quadrageſimo octauo Pſalmo:

καὶ ἡγούμενον ἱερέων καὶ λαοῦ, καὶ μὴν καὶ μετώποις ἄκροις τὸ ψέλλιον ἐδέχετο τὸ χρυσοῦν, ἤτοι τὸ πέταλον, γραφὴν ἔχον τὸ ὄνομα κυρίου. τοῦτο δὲ ἦν ἐναργὲς τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν βασιλέως σύμβολον, καὶ οἱονεὶ διάδημα λαμπρὸν καὶ περίοπτον. ὅτι δὲ ἀμείνων τῆς νομικῆς λατρείας ἡ διὰ Χριστοῦ, κατίδοι τις ἂν ὡς ἐν Ἀαρὼν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν τῷ Μελχισεδέκ. δεκάτας μὲν γὰρ οἱ Λευῖται παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ κατὰ νόμους ἐδέχοντο. πλὴν ἐκέλευσε Θεὸς ἐκ τῆς τῶν Λευιτῶν δεκάτης ἀπονέμεσθαι δεκάτην ὡς ἡγουμένῳ τῷ Ἀαρὼν, κατά τε τὸν τοῦ δεῖν ἱερᾶσθαι τρόπον ταῖς ἀνωτάτω κοσμοῦντι τιμαῖς. συνίες οὖν ὅπως καὶ ἐν προσώπῳ τῷ Ἀαρὼν ὁ δεκάτας λαμβάνων, Λευὶ δεδεκάτωται. τέθειται γὰρ Ἀαρὼν εἰς πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες Λευῖται καὶ ἱερεῖς τὰς κατὰ νόμον θυσίας ἐτέλουν, στάσιν ἔχοντες ἐπὶ τῆς προτέρας σκηνῆς. μόνος δὲ ἐκ πάντων ὁ θεσπέσιος Ἀαρὼν, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσῄει, καὶ οὐ χωρὶς αἵματος, κατὰ τὸν νόμον. τύπος δ' ἂν εἴη καὶ τόδε Χριστοῦ τοῦ τεθνεῶτος ἅπαξ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφὰς, εἰσελαύνοντος δὲ καὶ εἰς τὴν ἄνω τε καὶ ἱερωτάτην σκηνήν. ταύτην γὰρ ἡμῖν ἐνεκαίνισεν ὁδὸν, ἁγιάζων τε τῷ αἵματι τῷ ἰδίῳ τὴν ἐκκλησίαν. καὶ ὁ μὲν θεσπέσιος Μωσῆς, προκεχειρισμένος εἰς ἀποστολὴν, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ, λέγων. δέομαι, κύριε, οὐκ εὔλαλός εἰμι πρὸ τῆς χθὲς, οὐδὲ πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας, οὐδὲ ἀφ' οὗ ἤρξω λαλεῖν τῷ θεράποντί σου, ἰσχνόφωνος, καὶ βραδύγλωσσος ἐγώ εἰμι. προστίθησι δὲ τούτοις. προχείρισαι ἄλλον δυνάμενον ὃν ἀποστελεῖς. εἶτα πρὸς αὐτὸν ὁ τῶν ὅλων Θεός· οὐκ, ἰδοὺ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ὁ Λευίτης, ἐπίσταμαι ὅτι λαλῶν λαλήσει αὐτός σοι, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐξελεύσεται εἰς συνάντησίν σου. καὶ ἰδών σε χαρήσεται ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτὸν, καὶ δώσεις τὰ ῥήματά μου εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ συμβιβάσω ὑμᾶς ἃ ποιήσετε, καὶ λαλήσει αὐτός σοι πρὸς τὸν λαὸν, καὶ αὐτὸς ἔσται σου στόμα. βραδύγλωσσος μὲν γὰρ ὁμολογουμένως καὶ εὐστομεῖν οὐκ εἰδὼς ὁ πάλαι νόμος, διὰ κύκλου μόλις μακροῦ τοῦ κατὰ τὸ γράμμα φημὶ, μονονουχὶ καὶ ὑποψελλίζων ἡμῖν τὸ θεῷ δοκοῦν. στόμα δὲ Μωσέως τὸ εὐφωνότατον, ὁ Χριστὸς, μεθιστὰς τοὺς τύπους εἰς ἀλήθειαν, καὶ προτιθεὶς ἑτοίμην τοῖς ἁπανταχοῦ τῶν ἀναγκαίων τὴν εἴδησιν. τοιγάρτοι φησὶν ἐν τεσσαρακοστῷ καὶ ὀγδόῳ ψαλμῷ·

ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. διετυποῦτο δὴ οὕτω ὡς ἐν Ἀαρὼν ὁ Χριστός. καὶ τό γε παραδοξότερον. μὴ γάρ τοι θαυμάσῃς, εἰ ἐν τοῖς ἐγνωκόσιν αὐτὸν καὶ ἐν εἰδήσει τῶν νόμων τῆς ἰδίας ὑπεροχῆς ἐσκιαγράφει τὸ μέγεθος· ὅτε καὶ ὡς ἐν ἀνδρὶ πέφηνεν ἀλλογενεῖ, καὶ αἰχμαλωσίας ἀνιέντι τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τὴν ἁγίαν καὶ ἱερὰν θεμελιοῦντι πόλιν, καὶ ἔχοντι ἄμαχον τὴν κατὰ πάντων ἰσχύν. ποιήσομαι δὲ σαφῆ τὴν ἀφήγησιν, βραχυλογήσας ὡς ἔνι. ἦκτο μὲν αἰχμάλωτος ἡ Ἰουδαία ποτὲ, καὶ μακροῖς ἐν Βαβυλῶνι κατετρύχοντο χρόνοις οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, σκληρᾷ καὶ βαρβάρῳ δουλείᾳ κατηχθισμένοι. ἐπεὶ δὲ ὁ Καμβύσου Κῦρος Μήδων τε ἅμα, καὶ μὴν καὶ Περσῶν ἐξηρτημένος τὸ κράτος, πόλεμον αἴρεται πρὸς Ἀσσυρίους ὁμόρους ὄντας καὶ γείτονας, τότε δὴ τότε καὶ αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα κατὰ κράτος ἑλὼν, ἀνῆκε τοὺς Ἰουδαίους τὴν Ἀσσυρίων θρηνοῦντας πλεονεξίαν, καὶ οὐκ ἀδακρυτὶ προσθέοντας· διαβεβαιουμένους τε ὅτι καὶ προείρητο παρὰ Θεοῦ διὰ φωνῆς ἁγίων, ὅτι καὶ ἥξει κατὰ καιροὺς, καὶ περιέσεται τῶν ἀνθεστηκότων, καὶ αὐτὸς ἀνήσει δεσμῶν τοὺς ἠδικημένους· καὶ ὅτι τὸν οἶκον ἐγερεῖ πάλιν αὐτὸς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις, ὃν Ἀσσύριοι καταπιμπρῶντες, ἐδυσσέβουν εἰς Θεόν. καὶ ψευδεποιοῦντας ἐν τούτοις τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ οὐχ εὑρήσομεν, τὰς τῶν ἁγίων προφητῶν πολυπραγμονοῦντες γραφάς. ἔφη δὲ οὕτω Θεὸς διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· οὕτω λέγει Κύριος ὁ λυτρούμενός σε, καὶ ὁ πλάσσων σε ἐκ κοιλίας· ἐγὼ κύριος ὁ συντελῶν ταῦτα, ἐξέτεινα τὸν οὐρανὸν μόνος, καὶ ἐστερέωσα τὴν γῆν. τίς ἕτερος διασκεδάσει σημεῖα ἐγγαστριμύθων καὶ μαντείας ἀπὸ καρδίας; ἀποστρέφων φρονίμους εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τὴν βουλὴν αὐτῶν μωραίνων, καὶ ἱστῶν ῥήματα παιδὸς αὐτοῦ, καὶ τὴν βουλὴν τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ ἀληθεύων. ὁ λέγων Ἱερουσαλὴμ, κατοικηθήσῃ· καὶ ταῖς πόλεσι τῆς Ἰουδαίας, οἰκοδομηθήσεσθε, καὶ τὰ ἔρημα αὐτῆς ἀνατελεῖ. ὁ λέγων τῇ ἀβύσσῳ, ἐρημωθήσῃ, καὶ τοὺς ποταμούς σου ξηρανῶ· ὁ λέγων Κύρῳ φρονεῖν, καὶ πάντα τὰ θελήματά σου ποιήσει. ὁ λέγων Ἱερουσαλὴμ, οἰκοδομηθήσῃ· καὶ τὸν οἶκον τὸν ἅγιόν μου θεμελιώσω. οὕτω λέγει κύριος ὁ Θεὸς τῷ Χριστῷ μου Κύρῳ, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς, ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ ἰσχὺν βασιλέων διαρ-

A [Audite hæc omnes gentes, auribus » Pſal.48.
percipite omnes habitantes orbem.] »
Figuratus itaque in Aarone Chriſtus. Atqui hoc magis mirandum. Neque enim mireris, ſi in iis, qui ipſum cognorunt, & legem callent, propriæ ſuæ excellentiæ magnitudinem adumbrauit, quando etiam in viro alienigena oſtenſus eſt qui Iſraelem à captiuitate liberauit, & ſanctam ciuitatem fundauit, & inexpugnabili aduerſus omnes robore præditus erat.
B Manifeſtam autem & compendioſam, quoad eius fieri poterit, de eo narrationem inſtituam. Iudæa quidem olim captiua ducta fuit, & Iſraelitæ longo admodum tempore dura barbaráque ſeruitute in Babylone oppreſſi fuerunt. Poſtquam verò Cyrus, Cambyſis filius, Medorum ſimul & Perſarum copiis coniunctis, bellum Aſſyriis finitimis ac vicinis intulit, tunc demum Babylone ipſa vi capta, liberauit Iudæos Aſſyriorum tyrannidem lamentantes, neque abſque lachrymis accurrentes, affirmanteſque prædictum eſſe à Deo per vocem
C Sanctorum, quòd venturus eſſet opportunè, & aduerſarios debellaturus, atque ipſe liberaret è vinculis oppreſſos, quódque rurſum ædificaret templum in Hieroſolymis, quod Aſſyrii, impiè in Deum agentes, incenderant. Porrò quòd nequaquam mentiti ſint hac in re Iſraelitæ, facilè nobis conſtiterit, ſi ſanctorum Prophetarum ſcripta inquiramus. Ait
D enim ita Deus per vocem Iſaiæ: [Hæc » Eſai.44. 24.
dicit Dominus redimens te, & for- »
mans te ex vtero, Ego Dominus com- »
plens hæc, extendi cælum ſolus, »
& firmaui terram. Quis alius diſſi- »
pabit ſigna Pythonum, & diuinatio- »
nes de corde? conuertens pruden- »
tes retrorſum, & conſilium eorum »
ſtultum faciens, & ſtatuens verbum »
E pueri eius, & conſilium angelorum »
eius verificans, dicens Ieruſalem, Ha- »
bitaberis: & ciuitatibus Iudææ, Ædi- »
ficabimini: & deſerta eius ſuſcitabo; »
dicens abyſſo, Deſolaberis, & flu- »
mina tua arefaciam; dicens Cyro vt »
ſapiat, & omnes voluntates meas fa- »
ciat; dicens Ieruſalem, Ædificabe- »
ris, & domum ſanctam meam fun- »
dabo. Sic dicit Dominus Deus Chri- »
ſto meo Cyro, cuius apprehendi dex- »
teram, vt ſubiiciam ante eum gentes, »
& fortitudinem regum dirumpam. »

» Aperiam ante eum ianuas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo, & montes complanabo, portas æneas conteram, & vectes ferreos confringam, & dabo tibi theſauros tenebroſos, abſconditos, inuiſibiles aperiam tibi, vt ſcias, quia ego Dominus Deus tuus, vocans nomen tuum Deus Iſrael. Propter ſeruum meum Iacob, & Iſrael electum meum ego vocabo te nomine tuo, & ſuſcipiam te. Tu autem non cognouiſti, quia ego Dominus Deus, & non eſt alius, extra me non eſt Deus, & non cognouiſti me.] Audis quo pacto manifeſtè [non cognouiſti me,] ait, neque inter eos qui Deum norunt collocare dignatur adeò præclarum, quem ipſe & regibus ſuperiorem, & innumerarum gentium dominum conſtituerat. Quæ enim de ipſo dicuntur, typi erant operum per Chriſtum editorum. Prædixit enim, quòd ipſe diſſipaturus eſſet Babyloniorum falſas diuinationes, & ſigna Pythonum. Prophetarum verò ſuorum (quos & angelos vocauit) conſilia ſiue prædictiones nequaquam mendaces eſſe declarat. Prædixit autem quòd & ciuitates Iudææ ædificabit, & abyſſum deſolabit, omniáque eius flumina areſaciet: abyſſum, vt arbitror, Babylonem vocans, ob ingentem habitantium in ea multitudinem: flumina autem eius, gentes vndequaque ad auxilium eius concurrentes. Cæterùm age dicamus de Cyro, res ab eo geſtas eleganter ad Chriſti myſterium transferentes. Natus itaque eſt Cyrus, matre quidem Mandana, filia Aſtyagis principis Medorum, patre autem Cambyſe, natione Perſa, humanis verò admodum moribus. Vnde quidam veterum mulum & diuerſæ naturæ Cyrum vocauerunt, nimirum ex patris ac matris, vt ego quidem arbitror, in natione differentia: diuerſa enim gens ſunt Perſæ à Medis. Videas autem tale quid etiam in Chriſto. Natus enim eſt ex matre ſecundùm carnem ſancta Virgine nobis ſimili; humana nimirum natura prædita. Ex Patre verò nobis ſimili, nemine, ſed, vt ita dicam, diuerſæ planè nec conſentientis naturæ, omne quod creatum eſt longè ſuperante. Idcircò etiam ait ad Iudæos, exiſtimantes eum nobis ſimilem eſſe, eadémque conditione, qua nos, natum: [Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum.] Ioan. 8. 23.

Tomus primus.

A ῥήξω. ἀνοίξω ἔμπροσθεν αὐτοῦ θύρας, καὶ πόλεις οὐ συγκλεισθήσονται· ἐγὼ ἔμπροσθέν σου πορεύσομαι, καὶ ὄρη ὁμαλιῶ, θύρας χαλκᾶς συντρίψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω, καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινούς, ἀποκρύφους, ἀοράτους ἀνοίξω σοι· ἵνα γνῷς, ὅτι ἐγὼ κύριος ὁ Θεὸς ὁ καλῶν τὸ ὄνομά σου ὁ Θεὸς Ἰσραήλ· ἕνεκεν Ἰακὼβ τοῦ παιδός μου, καὶ Ἰσραὴλ τοῦ ἐκλεκτοῦ μου, ἐγὼ καλέσω σε τῷ ὀνόματί μου, καὶ προσδέξομαί σε· σὺ δὲ οὐκ ἔγνως ὅτι ἐγὼ κύριος ὁ Θεός· καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι πλὴν ἐμοῦ Θεός, καὶ οὐκ B ᾔδεις με. ἀκούεις ὅπως ἐναργῶς τὸ οὐκ ᾔδεις με, φησίν· οὐδὲ ἐν τοῖς εἰδόσι Θεὸν τὸν οὕτω περιφανῆ κατατάττειν ἀξιοῖ, ὃν αὐτὸς ἔθηκε, καὶ βασιλέων κρείττονα, καὶ μυρίων ὅσων ἐθνῶν δεσπότην. τύποι γὰρ ἦσαν τὰ ἐπ' αὐτῷ τῶν διὰ Χριστοῦ κατορθωμάτων. προηγόρευσε μὲν γὰρ ὡς αὐτὸς διασκεδάσει τὰς Βαβυλωνίων ψευδομαντείας, καὶ τὰ τῶν ἐγγαστριμύθων σημεῖα. τὰς δὲ τῶν ἰδίων προφητῶν, οὓς καὶ ἀγγέλους ὠνόμασε, βουλὰς C ἤτοι προαγορεύσεις, οὐ διεψευσμένας ἀποφαίνει. προκαταμεμήνυκε δὲ ὅτι καὶ τὰς τῆς Ἰουδαίας οἰκοδομήσει πόλεις, καὶ τὴν ἄβυσσον ἐρημώσει, καὶ πάντας αὐτῆς καταξηρανεῖ τοὺς ποταμούς· ἄβυσσον οἶμαί που τὴν Βαβυλῶνα λέγων, διά τοι τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ· ποταμοὺς δὲ αὐτῆς, τὰ ἔθνη τὰ συῤῥέοντα πανταχόθεν εἰς ἐπικουρίαν. ἀλλὰ φέρε λέγωμεν τὰ ἐπὶ Κύρῳ σαφῶς μεταπλάττοντες ἀστείως εἰς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, τὰ δι' D ἐκείνου κατορθωμένα. γέγονε τοίνυν ὁ Κῦρος, μητρὸς μὲν Μανδάνης τῆς Ἀστυάγου θυγατρὸς τοῦ Μήδων ἐξάρχοντος· πατρὸς δὲ Καμβύσου, Πέρσου μὲν τὸ γένος, ἐπιεικοῦς δὲ λίαν τοὺς τρόπους. ὅθεν τινὲς τῶν ἀρχαιοτέρων, ἡμίονόν τε καὶ ἑτεροφυᾶ τὸν Κῦρον ὠνόμαζον. διά γε οἶμαι τὸ πατρὸς καὶ μητρὸς ὡς ἐν τῷ γένει διάφορον· Πέρσαι γὰρ δὴ παρὰ Μήδοις ἔθνος ἕτερον. ἴδοις δ' ἂν τι τοιοῦτον καὶ ἐπὶ E Χριστοῦ. μητρὸς μὲν γὰρ γέγονε κατὰ σάρκα τῆς ἁγίας παρθένου, καθ' ἡμᾶς τε οὔσης καὶ ἀνθρώπου τὴν φύσιν, πατρὸς δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς οὐδενός· ἀλλ' ἵν' οὕτως εἴπωμεν, ἑτεροφυοῦς εἰς ἄκρον, καὶ ἀνῳκισμένου τὴν φύσιν, καὶ πάμπαν ὑπερανεσχηκότος τὸ τέλειον ἐν γενητοῖς. τοιγάρτοι, καὶ ἔφασκε πρὸς Ἰουδαίους οἰομένους ὅτι καθ' ἡμᾶς ἐστι, καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς. ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί.

καὶ κεκράτηκε μὲν ὁ Κῦρος μυρίων ὅσων ἐθνῶν, καὶ ἅπασα μὲν αὐτὸν ὑπεδέχετο πόλις. ἔλαβε δὲ καὶ θησαυροὺς σκοτεινούς, ἀποκρύφους, ἀοράτους, καὶ μακρᾶς ἀνῆκε δουλείας τὸν Ἰσραήλ. βεβασίλευκε δὲ τῆς ὑπ' οὐρανὸν ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ ὡς τῶν ὅλων σωτῆρα, καὶ λυτρωτὴν πᾶσα μὲν αὐτὸν εἰσδέχεται πόλις· ἀνεῖται δέ, ἤδη δουλείας καὶ πλεονεξίας διαβολικῆς πᾶν ὅσον ἐκβεβίαστο, καὶ ὑπ' αὐτῷ τετάχθαι κατηνάγκαστο γένος. καταφοιτήσας δὲ καὶ εἰς ᾅδου κεκένωκε θησαυροὺς σκοτεινούς, ἀποκρύφους, ἀοράτους. θύρας χαλκᾶς συνέτριψε, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνέθλασεν. ἔφη γὰρ τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε· καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύφθητε. τοιγάρτοι καὶ πάλαι πρὸς Ἰὼβ ἔφη τὸν τληπαθέστατον καὶ ἀκαταγώνιστον ἀθλητήν· ἦλθες ἐπὶ πηγὴν θαλάσσης, ἐν δὲ ἴχνεσιν ἀβύσσου περιεπάτησας. ἀνοίγονται δέ σοι φόβῳ πύλαι θανάτου. πυλωροὶ δὲ ᾅδου ἰδόντες σε ἔπτηξαν. ἀναγνωσόμεθα γὰρ ὡς ἐν ἐρωτήσει ταυτί· καταδεικνύντος τοῦ λόγου τὰ διὰ Χριστοῦ κατορθώματα, καὶ ἐν αὐτοῖς πεπραγμένα τοῖς τοῦ ᾅδου μυχοῖς. εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. καὶ Κῦρος μὲν πάλαι χρήματα δούς, τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις προστέταχεν ἀναδείμασθαι ναόν. τεθεμελίωκε δὲ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἁγίαν ὄντως καὶ διαβόητον πόλιν, ὁ Ἐμμανουήλ, οἷά τινα Βαβυλῶνα κατασείσας εἰσάπαν τὴν ἀλαζόνα καὶ ὑβρίστριαν εἰδωλολατρείαν. καὶ περὶ μὲν Κύρου Θεός, ὅτι πάντα τὰ θελήματά μου ποιήσει, φησί. προσπεφώνηκε δέ που καὶ τοῖς Ἰουδαίων λαοῖς ἐξουθενοῦσιν αὐτὸν ὁ πάντων ἡμῶν σωτήρ· ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε. καὶ ἑτέρωθί που. καὶ ἐὰν κρίνω ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθινή ἐστιν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. καὶ Κύρῳ μὲν ἔφη Θεός· ἐκάλεσά σε τῷ ὀνόματί μου. κύριος δὲ ἀληθῶς ὁ Ἐμμανουήλ, εἰ καὶ πέφηνεν ἄνθρωπος. ὅτι δὲ εἰς τύπον Χριστοῦ τῆς δόξης τὰ ἐπὶ Κύρῳ τέθειται, πληροφορήσει σαφῶς τὰ ἑξῆς εἰρημένα διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς. ἐγὼ ἐποίησα γῆν καὶ ἄνθρωπον ἐπ' αὐτῆς. ἐγὼ τῇ χειρί μου ἐστερέωσα τὸν οὐρανόν, καὶ πᾶσι τοῖς ἄστροις ἐνετειλάμην. ἐγὼ ἤγειρα αὐτὸν μετὰ δικαιοσύνης, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ εὐθεῖαι. οὗτος οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ μου ἐπιστρέψει, οὐ μετὰ λύτρων, οὐδὲ μετὰ δώρων, εἶπε

A At Cyrus quidem dominatus eſt innumeris gentibus, atque omnis quidem eum recepit ciuitas. Accepit autem & theſauros tenebroſos, abſconditos, inuiſibiles, & diuturna ſeruitute Iſraelem exemit. Regnauitque per vniuerſam terram Emmanuel, & tanquam omnium Saluatorem ac Redemptorem tota quidem ciuitas eum ſuſcepit, & totum genus humanum iam à ſeruitute ac tyrannide diabolica liberatum eſt, ipſique ſubditum: deſcendens autem in infernum abſtulit theſauros tenebroſos, abſconditos, inuiſi- B biles, [portas æneas contriuit, & vectes ferreos confregit, iis qui in vinculis erant, dicens: Exite, & iis qui in tenebris verſabantur: Reuelamini.] Idcircò etiam olim ad patientiſſimum atque inuictum athletam Iob ita ait: [Veniſti ad fontem maris; in veſtigiis autem abyſſi ambulaſti: apertæque tibi ſunt timore portæ mortis: ianitores autem inferni videntes te expauerunt.] Legemus enim veluti per interrogationem hæc, demonſtrante nimirum ſer- C mone ea quæ per Chriſtum in ipſis inferni penetralibus præclarè geſta ſunt. Ideò enim Chriſtus mortuus eſt, & vixit, vt & mortuorum & viuentium dominetur. Et Cyrus quidem olim datis pecuniis templum Hieroſolymis reædificari iuſſit. Fundauit autem Eccleſiam, ſanctam reuera & celeberrimam ciuitatem Emmanuel, tanquam Babylona quandam euertens ſuperbam & contumelioſam idololatriam. Ac de Cyro quidē Deus, quòd omnia quæ voluerit faciet, dixit. Omnium ve- D rò noſtrûm Saluator ad Iudæorum populos ipſum nihili pendentes, ita alibi ait: [Vos ſecundū carnem iudicatis.] Et rurſum: [Et ſi iudico ego, iudiciū meum iuſtum eſt; quia non quęro voluntatem meam, ſed voluntatē eius qui miſit me patris.] Ac Cyro quidem dixit Deus: [Vocaui te nomine meo.] Dominus autē reuera eſt Emmanuel, tametſi apparuit homo. Quòd verò in typum gloriæ Chriſti, ea quæ de Cyro dicuntur, E poſita ſint, ex iis quæ deinceps à Propheta narrantur, manifeſtum fiet. [Ego feci terram & hominē ſuper eam. Ego manu mea firmaui cælum, & omnibus ſtellis mandaui. Ego ſuſcitaui eum cum iuſtitia, & omnes viæ eius rectæ. Ipſe ædificabit ciuitatem meam, & captiuitatē populi mei conuertet, non cū pretio, neque cum muneribus, dixit

Eſai 45. Pſal. 106. 16.

Iob 38.

Ioan 8. 15

Ioan. 5. 30

Eſai. 45. 12

„ Dominus Sabaoth. Hæc dicit Domi-
„ nus Deus Sabaoth: Laborauit Ægy-
„ ptus, negotiatio Æthiopum, & Sabaim
„ viri excelſi ad te tranſibunt, & tibi
„ erunt ſerui: & poſt te ſequentur vincti
„ manicis, & adorabunt te, & depreca-
„ buntur, quia in te Deus eſt, & non
„ eſt Deus præter te. Tu enim es Deus,
„ & neſciuimus; Deus Iſrael Saluator.
„ Confundentur & auertentur omnes
„ aduerſantes ei, & ambulabunt in con-
„ fuſione.] Qui enim creauit terram, & hominem ſuper eam, quique cælum ſtellis ornauit, excitauit nobis Iuſtitiam Ieſum, redimentem gra-
Rom.5. „ tis, [Iuſtificati ſumus per fidem,] liberantem à vinculis & captiuitate, ædificantem ſpiritualiter intellectualem Ieruſalem, & fundantem Eccleſiam, quæ ab ipſis inferni portis commoueri non poſſit, nec ab inimicis vinci. Hunc ſecundùm naturam Deum exiſtentem cognoſcentes, ii qui olim errauerant, di-
Eſai.45. „ cunt: [Tu enim es Deus noſter, &
„ neſciuimus, & non eſt Deus præter
„ te.] Hunc adorabunt, huic ſe fle-
Philip.2. 11. „ ctet [omne genu, omniſque lingua
„ confitebitur, quòd Dominus Ie-
„ ſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.] Huic quidam ex Iſraelitis obſiſtere ſunt conati; confuſi verò ſunt, & conciderunt, & retrorſum ierunt, iuxta prophetæ vocem. Cyrus itaque Cambyſis filius, fundauit templum Dei in Hieroſolymis in typum Chriſti. Quòd verò ipſe Emmanuel rem hanc ſpiritualiter eſſet perfecturus, per aliam ſtatim figuram intelliges. Poſtquam enim Cyrus Iſraelem à Babylonica ſeruitute liberauit, duces ſtatim ac veluti principes populi deſignati ſunt, Zorobabel filius Salathiel, ex tribu Iuda, & Ieſus filius Ioſedec ſacerdos magnus: quibus cùm Hieroſolymam perueniſſent, per vocem Aggæi Prophetæ Deus domus ſuæ extruendæ curam iniungit. Ita enim
Agg.1.1. „ ſcriptum eſt: [In anno ſecundo Da-
„ rii regis, in menſe ſexto, in die vna
„ menſis, factum eſt Verbum Domini
„ in manu Aggæi prophetæ ad Zoro-
„ babel, filium Salathiel, ex tribu Iuda,
„ & ad Ieſum, filium Ioſedec, ſacerdo-
„ tem magnum, dicens: Hæc ait Do-
„ minus omnipotens, dicens: Popu-
„ lus iſte dicit: Nondum venit tempus
„ ædificandi domum Domini. Et factum
„ eſt verbum Domini in manu Aggæi

A κύριος Σαβαώθ. οὕτως λέγει κύριος, ἐκοπίασεν Αἴγυπτος, καὶ ἐμπορεία Αἰθιόπων, καὶ οἱ Σαβαεὶμ ἄνδρες ὑψηλοὶ ἐπὶ σὲ διαβήσονται, καὶ σοὶ ἔσονται δοῦλοι. καὶ ὀπίσω σου ἀκολουθήσουσι δεδεμένοι ἐν χειροπέδαις, καὶ προσκυνήσουσί σοι. καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται, ὅτι ἐν σοὶ ὁ Θεός ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν σοῦ. σὺ γὰρ εἶ Θεὸς, καὶ οὐκ ᾔδειμεν. ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ σωτήρ. αἰσχυνθήσονται καὶ ἐντραπήσονται πάντες οἱ
B ἀντικείμενοι αὐτῷ, καὶ πορεύσονται ἐν αἰσχύνῃ. ὁ γὰρ ποιήσας τὴν γῆν, καὶ ἄνθρωπον ἐπ' αὐτῆς, ὁ διακοσμήσας τοῖς ἄστροις τὸν οὐρανὸν, ἤγειρεν ἡμῖν δικαιοσύνην τὸν Ἰησοῦν ἐκλυτρούμενον δωρεάν. δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν πίστει, δεσμῶν ἀνιέντα καὶ αἰχμαλωσίας, οἰκοδομοῦντα πνευματικῶς τὴν νοητὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ θεμελιοῦντα τὴν ἐκκλησίαν, ὡς καὶ αὐταῖς ἀκατάσειστον εἶναι ταῖς ᾅδου πύλαις, καὶ ἀνάλωτον ἐχθροῖς. τοῦτον ὄντα Θεὸν κατὰ φύσιν ἐπιγινώσκοντες οἱ πάλαι πλανώμενοι,
C λέγουσι. σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐκ ᾔδειμεν. καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν σοῦ. τούτῳ προσκυνήσουσι, τούτῳ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός. τούτῳ τετολμήκασιν ἀντιστῆναί τινες τῶν ἐξ Ἰσραήλ. κατῃσχύνθησαν δὲ καὶ πεπτώκασι, καὶ ἐν τροπῇ πεπόρευνται κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Κῦρος μὲν οὖν ὁ Καμβύσου, τεθεμελίωκε τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ τὸν ἐν Ἱεροσολύ-
D μοις, εἰς τύπον Χριστοῦ. ὅτι δὲ αὐτὸς ἔμελλεν ὁ Ἐμμανουὴλ ἀποπερανεῖν τὸ χρῆμα πνευματικῶς τε καὶ νοητῶς, καὶ δι' ἑτέρας εὐθὺς ἀναμάθοι τις ἂν εἰκόνος. ἐπειδὴ γὰρ τῆς ἐν Βαβυλῶνι δουλείας ἀνῆκεν ὁ Κῦρος τὸν Ἰσραήλ· καθηγηταὶ παραχρῆμα καὶ οἱονεί πως ἐξάρχοντες ἀνεδείκνυντο τοῦ λαοῦ, Ζοροβάβελ ὁ τοῦ Σαλαθιὴλ ἐκ φυλῆς Ἰούδα, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας. οἷς καὶ ἀφιγμένοις εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ
E φωνῆς Ἀγγαίου τοῦ προφήτου τῆς εἰς τὸν οἶκον ἔχεσθαι φιλεργίας ἐπισκήπτει Θεός. γέγραπται γὰρ οὕτω. ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει ἐπὶ Δαρείου τοῦ βασιλέως ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ, μιᾷ τοῦ μηνὸς, ἐγένετο λόγος κυρίου ἐν χειρὶ Ἀγγαίου τοῦ προφήτου λέγων, εἶπον πρὸς Ζοροβάβελ τὸν τοῦ Σαλαθιὴλ τὸν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, καὶ πρὸς Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ἰωσεδὲκ τὸν ἱερέα τὸν μέγαν, λέγων· τάδε λέγει κύριος παντοκράτωρ. ὁ λαὸς οὗτος λέγουσιν· οὐχ ἥκει ὁ καιρὸς τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον κυρίου. καὶ ἐγένετο λόγος ἐν χειρὶ Ἀγγαίου τοῦ

προφήτου, λέγων εἰ καιρὸς μὲν ὑμῖν ἐστι τοῦ οἰκεῖν ἐν οἴκοις κοιλοςάθμοις· ὁ δὲ οἶκος κυρίου ἐξηρήμωται. καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν, καὶ ἐξήγειρε κύριος τὸ πνεῦμα Ζοροβάβελ τοῦ Σαλαθιὴλ ἐκ φυλῆς Ἰούδα, καὶ τὸ πνεῦμα Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου, καὶ τὸ πνεῦμα τῶν καταλοίπων πάντος τοῦ λαοῦ. καὶ εἰσῆλθον, καὶ ἐποίουν τὰ ἔργα ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου παντοκράτορος Θεοῦ αὐτῶν. ἄθρει δὲ οὕτω ὡς ἐν τύπῳ καὶ εἰκόνι διπλῇ τὸν Ἐμμανουὴλ, βασιλέα μὲν ὡς ἔν γε τῷ Ζοροβάβελ, ὃς ἦν ἐκ φυλῆς Ἰούδα τῆς τότε κρατεῖν λαχούσης ἐν Ἰσραήλ. ἀρχιερέα δὲ αὖ ὡς ἐν ὁμωνύμῳ τῷ Ἰησοῦ τῷ ἀρχιερεῖ τῷ μεγάλῳ. καὶ μὴν καὶ ἐξάρχοντα τῆς ὁδοῦ, τῆς εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, ἐκ γῆς ἀλλοφύλων· φημὶ δὲ πάλιν τῶν Βαβυλωνίων. ἄθρει καὶ τεχνουργὸν ὄντα, καὶ ἐπιμελητὴν τοῦ ἁγίου ναοῦ. ἑπόμενοι γὰρ διὰ πίστεως καθηγητῇ τῷ Χριστῷ, ὡς βασιλεῖ καὶ ἀρχιερεῖ ἐκ διαβολικῆς πλεονεξίας, καὶ ὥσπερ ἐκ γῆς ἀλλοφύλων, ἐξ ἀπάτης κοσμικῆς, εἰς τὴν ἁγίαν εἰσίμεν πόλιν τὴν τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίαν, ἣν αὐτὸς ἐγείρει Χριστὸς ὡς ἔν γε λίθοις τοῖς νοητοῖς. καὶ μαρτυρήσει γράφων ὁ Παῦλος τοῖς διὰ πίστεως ἐκλελυτρωμένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑλομένοις τοῖς ἴχνεσι τοῦ Χριστοῦ. ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ Χριστοῦ ἐν πνεύματι. ὅτι δὲ καὶ ἀμείνων ἡ δόξα τῆς ἐκκλησίας παρὰ τὴν πρώτην καὶ ἐν ἀρχαῖς τὴν ἐπί γε φημὶ τῷ ἐκ λίθων ναῷ διαμεμαρτύρηκεν εἰπὼν διὰ φωνῆς Ἀγγαίου πάλιν. τίς ἐξ ὑμῶν ὃς εἶδε τὸν οἶκον τοῦτον ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ τῇ ἔμπροσθεν, καὶ πῶς ὑμεῖς βλέπετε αὐτὸν νῦν καθὼς οὐχ ὑπάρχοντα ἐνώπιον ὑμῶν; καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν, ἐμὸν τὸ ἀργύριον, καὶ ἐμὸν τὸ χρυσίον, λέγει κύριος παντοκράτωρ. διότι μεγάλη ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην, λέγει κύριος παντοκράτωρ· καὶ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ δώσω εἰρήνην. καὶ εἰρήνη ψυχῆς εἰς περιποίησιν παντὶ τῷ κτίζοντι τοῦ ἀναστῆσαι τὸν ναὸν τοῦτον. καὶ ἀνδρωτὶ μὲν ἄν τις συλλέξαιτο τὰ δι' ὧν ἡμῖν ὡς ἔν γε τοῖς πάλαι Χριστὸς κατεγράφετο. ἵνα δὲ μὴ τῷ πλήθει τῶν παραδειγμάτων ἀποκομίζεσθαί ποι τοῦ πρέποντος ὁ λόγος ἡμῖν δοκῇ, παρέντες τέως τὸ καὶ δι' ἑτέρων ἰέναι λοιπὸν, ἐκεῖνο φαμέν. δεήσει δὴ πάντως ἡμῖν, δυοῖν ἑλέσθαι θάτερον. ἢ γὰρ τοὺς δι' ὧν ἐκεῖνα γεγόνασιν εἰσάπαν ἀφαιρήσομεν, καθοείζοντες τῶν τύπων τὸ μὴ λίαν ἀπλημμελὲς, εἰ νοοῖντο δι' ἀνθρώπων

A prophetæ, dicens: Num tempus vobis eſt, vt habitetis in domibus concauis: at domus Domini deſerta eſt?] Et poſt pauca rurſum: [Et ſuſcitauit Dominus ſpiritum Zorobabel filii Salathiel, de tribu Iuda, & ſpiritum Ieſu filii Ioſedech, ſacerdotis magni, & ſpiritum reliquorum omnis populi: & ingreſſi ſunt, & faciebant opera in domo Domini omnipotentis Dei ſui.] Vide itaque duplici typo ac figura expreſſum Emmanuelem, Regem quidem, B veluti in Zorobabel, qui erat ex tribu Iuda, quæ tum temporis regnabat in Iſrael. Summum verò Pontificem, vt in magno ſacerdote eiuſdem cum Chriſto nominis, nec non ducem viæ in ſanctam ciuitatem è terra alienigenarum, Babyloniorum inquam. Vide etiam architectum ac procuratorem ſancti templi. Sequentes enim per fidem ducem Chriſtum, tanquam Regem & ſummum Pontificem, ex diabolica tyrannide, ac veluti ex terra C alienigenarum, ex fraude mundana in ſanctam ciuitatem ingredimur Eccleſiam primogenitorum, quam ipſemet Chriſtus eriget, in ſpiritalibus lapidibus; quod & Paulus teſtatur, ſcribens iis qui per fidem redempti ſunt, quique Chriſti veſtigiis inſiſtere volunt: [In quo & vos ſimul ædificati eſtis in habitaculum Chriſti in ſpiritu.] *Ephes. 2.* Quòd verò longè præclarior ſit gloria Eccleſiæ, quàm primi illius templi ex lapidibus facti, ipſemet per vocem D Aggæi declarat, dicens: [Quis ex vobis vidit domum iſtam in gloria ſua qua antè, & quomodo vos videtis ipſam nunc ſicut non exiſtentem in conſpectu veſtro?] *Agg. 2.* Et paulo pòſt rurſum: [Meum argentum, & meum aurum, dicit Dominus omnipotens: quia magna erit gloria domus iſtius nouiſſimæ pluſquam primæ, & in loco iſto dabo pacem, dicit Dominus omnipotens.] *Agg. 2.* Et pax animæ cedit in poſſeſſionem omni exſtruenti E templum hoc. Multa præterea alia facilè quis collegerit, per quæ nobis, vt in veteribus, Chriſtus deſcribebatur. Ne verò multitudine exemplorum ſermo ſupra quàm par eſt euagetur, prætermiſſis aliis, illud dicamus. Oportebit enim omnino duorum alterum ſumere. Aut enim eos per quos illa facta ſunt, in vniuerſum tollemus, ſuam typis authoritatem derogantes, ſi cenſeantur per homines

noſtri ſimiles facti, tametſi diuinas res in ſe contineant; aut dicentes ſemper ſpiritum noſtram formam accipere; neceſſariò fatebimur Spiritum etiam in Cyrum transformatum, qui Deum non nouerat. Dictum enim eſt
Eſai.45.4 ad eum: [Tu verò non cognoſcebas me] Sublatis verò iis quæ in typis, vmbra quidem cenſebitur Aaron: Zorobabel autem Salathielis filius, & Ieſus Ioſedec filius, ſacerdos magnus, nihil præter inane & ſolũ nomen habebunt. At verò, qui rectæ rationis iudicium ſequuntur, potiùs probauerint, hominem fuiſſe Melchiſedec, regem ciuitatis Salem. Hunc verò nobis in typum Chriſti propoſuit Paulus ſubtilis acerrimúſque ſpiritualium contemplationum indagator. Reluctantes verò hi nihilominus dicunt Melchiſedec hominem non fuiſſe; Spiritum verò potiùs ſanctum, aut alioqui aliam quandam poteſtatem ſupernam, atque cæleſtem, ſacerdotali functione præditam. Ita enim quibuſdam ſentire placet, qui quidem duobus modis errare dicendi ſunt, cùm diuinam atque ineffabilem Spiritus ſancti naturam ad ea, quæ ipſi minimè conueniunt, demittant: tum creaturam, quæ facta ac creata eſt, ad gloriam longè ipſa ſuperiorem ſtolide extollant. Quonam autem pacto, dicam. Scriptum eſt de
Pſal.102. 20. Melchiſedec, quòd [erat ſacerdos Dei altiſſimi.] Si autem Spiritus ſanctus eſt Melchiſedec, refertur inter ſacerdotes Spiritus, & ſacerdotali miniſterio fungitur. Laudabit itaque etiam ipſe cum angelis Deum altiſſimum. Scriptum eſt enim: [Benedicite Deo omnes angeli eius, miniſtri eius facientes voluntatem ipſius.] Neque verò dubium eſſe poterit, quin qui alteri alicui ſacrificat, non ſibi ipſi, ſed Deo, vt ſuperiori, ſacrificat. Quocirca ſi dicimus Spiritum ſacerdotio fungi, diuina omnino natura inferior erit, & creatis acceſebitur, adorabitque vnà nobiſcum. Sanctificabit verò non ſeipſum, ſiquidem quod ſanctificatur, præſtantiori alicui, quàm ipſum ex ſua natura eſt, ſanctificatur. Sanctificabitur itaque nobiſcũ. Quo pacto igitur Deus ſecundũ naturam erit, id quod ſanctificatum eſt? An nõ enim omnis ſacerdos ſanctificatur, atque ita ingreditur ad ſacrorum
Heb.5.4. adminiſtrationem? [Neque enim quiſquã ſumit ſibi honorẽ (ſicut ſcriptũ eſt) ſed qui vocatur à Deo, tanquã Aaron.]

A τῶν καθ' ἡμᾶς γεγονότες, καίτοι πολὺ λίαν ἔχοντες τὸ θεοπρεπὲς, ἢ τὸ πνεῦμα λέγοντας ἀεὶ μορφοῦσθαι πρὸς εἶδος τὸ καθ' ἡμᾶς· ἐξ ἀνάγκης ὁμολογήσομεν καὶ εἰς Κῦρον αὐτὸ διαπεπλάσθαί ποτε, τὸν οὐκ εἰδότα Θεόν. εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτὸν, σὺ δὲ οὐκ ᾔδεις με. ἀναιρουμένων δὲ τῶν ἐν τύποις, σκιὰ μὲν ἴσως ὁ Ἀαρὼν, Ζοροβάβελ δὲ ὁ τοῦ Σαλαθιὴλ, καὶ μέν τοι καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, ἐν ὀνόμασιν εἶεν ἂν ψιλοῖς τε καὶ μόνοις. ἀλλ' οἶμαι δὲ
B μᾶλλον ἐκ λογισμοῦ τοῦ εἰκότος ἀναπεπεισμένους συναινέσειν ὀρθῶς, ὡς ἦν μὲν ἄνθρωπος ὁ Μελχισεδὲκ, πόλεως βασιλεύων τῆς Σαλήμ. τύπον δὲ ἡμῖν αὐτὸν ἐποιεῖτο Χριστοῦ, λεπτόνους εἰς θεωρίας πνευματικὰς ὑπάρχων ὁ Παῦλος, ἐνιστάμενοι δὲ μετὰ τοῦτο καὶ οὐδὲν ἧττον λέγουσιν, ὡς ἄνθρωπος μὲν οὐκ ἦν ὁ Μελχισεδέκ· τὸ πνεῦμα δὲ μᾶλλον τὸ ἅγιον· ἢ γοῦν ἑτέρα τις δύναμις τῶν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ, τὴν λει-
C τουργικὴν ἔχουσα τάξιν. δοκεῖ γὰρ ὧδε φρονεῖν ἑτέροις, ἐκεῖνό φαμεν ἀναγκαίως ὅτι πλημμελήσουσι κατὰ δύο τρόπους, καὶ τὴν θείαν καὶ ἄῤῥητον τοῦ πνεύματος φύσιν εἰς τὸν μὴ πρέποντα τρόπον αὐτῇ κατασύροντες. καὶ τὴν γενητὴν καὶ πεποιημένην κτίσιν, εἰς δόξαν ὑπερτενῆ φληνάφως ἀνακομίζοντες. τίνα τρόπον, ἐρῶ. γέγραπται περὶ τοῦ Μελχισεδὲκ, ὡς ἦν ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ ὑψίστου. εἰ δὲ δὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστιν ὁ Μελχισεδὲκ, κατεκομίσθη λοιπὸν ἐν ἱερουργοῖς τὸ
D πνεῦμα, καὶ λειτουργικὴν ἔχει τὴν ὑπουργίαν. ὑμνήσει δὲ οὕτω καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, τὸν ἀνωτάτω Θεόν. γέγραπται γὰρ, ὅτι εὐλογεῖτε τὸν κύριον πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, λειτουργοὶ αὐτοῦ, οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ. εἴη γὰρ ἂν οὐδαμόθεν ἀσυμφανὲς, ὡς ὃς ἑτέρῳ που πάντως ἱερουργεῖ, καὶ οὐχ ἑαυτῷ τὸ ἱερουργοῦν, ἱερουργεῖ δὲ τῷ Θεῷ, τῷ προὔχοντι. οὐκοῦν εἰ φαμὲν ἱερατεύειν τὸ πνεῦμα, τὴν θείαν που πάντως
E ὑποκάθηται φύσιν· τελεῖ δὲ μᾶλλον καὶ ἐν γενητοῖς, καὶ προσκυνήσει μὲν μεθ' ἡμῶν. ἁγιάσει δὲ πάντως οὐχ ἑαυτὸ, ἐπεί τοι τὸ ἁγιαζόμενον, κρείττονί που πάντως ἢ καθ' ἑαυτὸ τὴν φύσιν ἁγιάζεται. ἁγιασθήσεται δὲ μεθ' ἡμῶν. πῶς οὖν ἔτι καὶ Θεὸς κατὰ φύσιν τὸ ἁγιαζόμενον; ἢ γὰρ οὐ πᾶς ἱερεὺς ἁγιάζεται, εἴσεισί τε οὕτως ἐπὶ τὸ χειρῶσαι λοιπὸν, καὶ ἱερουργεῖν. οὐ γὰρ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, καθὰ γέγραπται, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθὰ καὶ Ἀαρών.

A προστέθεικε δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτὸν, υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. εἰδέναι γὰρ ἀναγκαῖον, ὡς οὐδ' ἂν αὐτὸς ὁ υἱὸς ὁ ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγος, ἱερατεύειν λέγοιτο, καὶ ἐν τάξει γενέσθαι τῇ λειτουργικῇ, εἰ μὴ νοοῖτο καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς γεγονὼς, καὶ ὥσπερ κέκληται προφήτης καὶ μὴν καὶ ἀπόστολος διὰ τὸ ἀνθρώπινον, οὕτω καὶ ἱερεύς. πρέποι γὰρ αὐτῷ τῆς δουλείας σχήματι, τὰ δουλοπρεπῆ· καὶ B τοῦτό ἐστιν ἡ κένωσις. ὁ γὰρ ὑπάρχων ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ πατρὸς, ᾧ καὶ αὐτὰ τὰ ἄνω παρεστήκασι Σεραφὶμ, ᾧ λειτουργοῦσι χίλιαι χιλιάδες ἀγγέλων. ἐπειδὴ κεκένωκεν ἑαυτὸν, τότε δὴ τότε τῶν ἁγίων λειτουργὸς καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς ἀναδειχθῆναι λέγεται. τότε καὶ ἡγίασται μεθ' ἡμῶν, ὁ ὑπὲρ πᾶσαν κτίσιν. ὅ,τε γὰρ ἁγιάζων, φησὶ, καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς καλεῖν αὐτοὺς λέγων, ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου. οὐκ- C οῦν ὁ ἁγιάζων ὡς Θεὸς, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ κεχρημάτικεν ἀδελφὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, τότε καὶ σὺν ἡμῖν ἁγιάζεσθαι λέγεται. ἔστι τοίνυν καὶ τὸ δεῖν ἱερατεύειν καὶ τὸ ἁγιάζεσθαι μεθ' ἡμῶν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας. καὶ τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις, ὀρθῶς τε καὶ ἀμωμήτως φρονεῖν ᾑρημένοι, τὰ τοιάδε προσγράφομεν. εἰ δὲ δὴ τὸ πνεῦμα μηδαμοῦ τὴν κένωσιν ὑπομεμενηκὸς ἱερατεύειν λέγομεν, δόξης αὐτὸ τῆς θεοπρεποῦς ἐξοίσομεν, καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ Θεὸν λογιούμεθά που, μέτρον αὐτῷ διδόντες τὸ γενητόν. D ἢ δὴ δεικνύτωσαν ἡμῖν ἐνανθρωπῆσαι τὸ πνεῦμα, καὶ ὑπόβασιν οἰκονομικὴν ὑπομεῖναι, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸν υἱόν. οὐ γὰρ ἐπειδήπερ ἐστὶν ὁμοούσιος ἡ ἁγία καὶ προσκυνουμένη τριὰς, ταύτῃ τοι καθ' ὅπερ ἂν ἕλοιτό τις προσώπου τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως καθοίσει λόγον. γέγονε γὰρ ἄνθρωπος, οὐκ αὐτὸς ὁ πατὴρ, οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μόνος δὲ ὁ υἱός. οὕτως ἡμᾶς αἱ θεῖαι με- E μυσταγωγήκασι γραφαί. τί τοίνυν παραβιάζονται τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸ πρόφασιν οὐκ ἔχον τοῦ κεκενῶσθαι δεῖν, φημὶ δὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τοῖς τῆς κενώσεως κατακομίζουσι μέτροις; εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς τοῖς ἱερουργεῖν τεταγμένοις ἐναρίθμιον; ἱερεὺς μὲν γὰρ ἦν ὁ Μελχισεδέκ. ἀλλ' εἰς τιμήν φασι τοῦ υἱοῦ πρὸς τύπον τοῦ κατ' αὐτὸν

Adiecit autem Paulus: [Sic & Chriſtus non ſemetipſum glorificauit, vt pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & alio in loco dixit: Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec.] Sciendum enim eſt, quòd neque ipſe Filius Verbum ex Patre ſacerdotio fungi dicatur, & in ſacrificantium ordine eſſe, niſi in quantum homo propter nos eſt factus, & ſicut vocatur *Propheta & Apoſtolus*, propter humanitatem quam aſſumpſit, ita etiam *ſacerdos*. Conueniunt enim formæ ſeruitutis, ſeruilia. Atque hoc eſt exinanitio. Qui etenim æqualis erat Patri, cui etiam ſuperna Seraphim aſſiſtunt; cui ſeruiunt mille millia angelorum, poſtquam ſemetipſum exinaniuit, tunc demum ſanctorum & veri tabernaculi ſacerdos declaratus dicitur. Tunc etiam ſanctificatus eſt nobiſcum is, qui omnem creaturam ſuperat: [Qui enim ſanctificat, inquit, & ii qui ſanctificantur, ex vno omnes. Qua de cauſa non pudet ipſum fratres ſuos vocare, dicens: Nunciabo nomen tuum fratribus meis.] Sanctificans ergo Deus, quando factus eſt homo, & habitauit in nobis, vocatúſque eſt frater, ſecũdùm humanitatem, tunc etiam nobiſcum ſanctificari dicitur. Sacerdotio igitur fungi, & nobiſcum ſanctificari, per carnem aſſumptam ipſi accidit: exinanitionique ipſius, modò rectè ſentire velimus, hæc adſcribemus. Si verò Spiritum ſanctum, cùm nequaquam ſe exinaniuerit, ſacerdotio functum dicamus, diuina ipſum gloria priuamus, atque in iis quæ Deo inferiora ſunt conſtituemus, inter creata collocantes; aut oſtendant nobis Spiritum humanitatem aſſumpſiſſe, imminutionémque diuino conſilio inſtitutam ſuſtinuiſſe, quemadmodum Filium. Neque enim cùm conſubſtantialis ſit ſancta ac veneranda Trinitas, idcirco cui quiſque voluerit perſonæ Incarnationis ratio tribuenda eſt. Factus etenim eſt homo, non ipſe Pater, non Spiritus ſanctus: ſolus verò Filius. Ita nos ſacræ literæ docent. Quid igitur torquent veritatem, eique vim inferunt, & id, quod exinanitionis occaſionem non habuit, Spiritum inquam ſanctum exinanitum contendunt, in ſacerdotum numerum eum referẽtes? (ſacerdos enim fuit Melchiſedec.) Ceterùm in honorem, aiunt, Filii, in typum futuri eius

Pſal. 2. 7.
Pſal. 109. 4.
Heb. 2. 11.

ſacerdotii ipſe per ſe transfiguratus eſt Spiritus. Ergo, dixerim enim, neglexit Spiritus ſanctus honorem amorémque in Filium, paruámque huius rei curam geſſit. Atqui quo pacto non hoc vanum cogitatu & dictu fuerit? Glorificat enim Filium Paracletus, hoc eſt, Spiritus. Et de ipſo inquit, [Ille me clarificabit.] (Ioan.16. 14.) Qui igitur honorare vult, atque hoc quidem perpetuò, cur non potiùs Aaron eſt factus? aut Cyrus Perſarum ac Medorum rex? vel Ieſus filius Ioſedec, nec non Zorobabel Salathielis filius ex tribu Iuda, aut Moſes, ad quem Chriſti mediationem ſiue interceſſionem præ ſe ferentem dictum eſt? (Deut.18. 18. Act.3.22.) [Prophetam ſuſcitabo eis ex fratribus eorum, ſicut te, & dabo ſermones meos in ore ipſius, & loquetur eis quemadmodum præcepero ei.] Aut cur non factus eſt Ioſue, filius Naue, qui poſt Moſen dux exercitus fuit? qui traduxit Iſraelitas per Iordanem? & circumcidit cultris lapideis, induxitque in terram promiſſionis? Nonne enim in Chriſto baptizati ſumus, & circumciſi circumciſione non manufacta, per Spiritum, facti autem ſumus hæredes regni cælorum? Atqui quo pacto non manifeſtum hoc fuerit? Quocirca ſi Spiritum ſtatuemus ſemper formatum & veluti in vnoquoque eorum, quos diximus, vt honoret Filium, verè vtique dicetur, paruam decorationem habuiſſe: quippe qui veterum alicui ſe immiſerit in typum ac ſimilitudinem Filii. Apage igitur cum iſta cogitationum abſurditate. Melchiſedec itaque homo fuit, non Spiritus ſanctus. Quòd verò neque poteſtas aliqua ſancta & adminiſtratoria fuerit, vt nonnulli cenſent; age, rurſus dicamus firmas rationes ad veritatis demonſtrationem conferentes. Illi enim pulchrè ſibi videntur opinionem ſuam conſtabilire. Cùm enim, aiunt, ſcriptum ſit de Melchiſedec, quòd (Heb.7.3.) [patre ac matre caruerit, quódque nulla illius genealogia] recenſeatur; benedixit verò Abrahæ Melchiſedec tali exiſtenti: (Heb.7.7.) [benedicitur autem id quod minus eſt à maiore ac pręſtantiore] citra vllam controuerſiam; nequaquam exiſtimetur homo fuiſſe, ſed ex ſua natura Angelus, aut alioqui venerāda aliqua & glorioſa ſuperna poteſtas atque adminiſtratoria. Ego verò, amici, demiror vehementer, ſi fortè pietas

A ἐσολμένης ἱερωσύνης κατὰ καιρούς, αὐτὸ δι᾽ ἑαυτοῦ διεμορφοῦτο τὸ πνεῦμα. οὐκοῦν, ἐρήσομαι γάρ, κατημέληκεν ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τῆς εἰς τὸν υἱὸν τιμῆς καὶ ἀγάπης, καὶ ὀλίγα τοῦ πράγματος φροντίζειν ἀξιοῖ· καίτοι πῶς οὐ λῆρος ἤδη ταυτὶ φρονεῖν ἢ λέγειν; δοξάζει γὰρ τὸν υἱὸν ὁ παράκλητος, τουτέστι, τὸ πνεῦμα. καὶ περὶ αὐτοῦ φησὶν, ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει. ὁ τοίνυν τιμᾶν ᾑρημένον καὶ τοῦτο ἀκαταλήκτως, τί μὴ μᾶλλον αὐτὸ γέγονεν Ἀαρών; αὐτὸ δὲ καὶ Κῦρος ὁ Περ-
B σῶν τε καὶ Μήδων κρατήσας; καὶ μὴν καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ· καὶ μήν τοι καὶ Ζοροβάβελ ὁ τοῦ Σαλαθιὴλ, ὁ ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἢ καὶ Μωσῆς, πρὸς ὃν εἴρηταί που τὴν Χριστοῦ μεσιτείαν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ δεικνύοντα; προφήτην ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ὥσπερ σε, καὶ δώσω τοὺς λόγους μου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθὰ ἂν ἐντείλωμαι αὐτῷ. τί μὴ γέγονεν αὐτὸ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, ὁ μετὰ Μωσέα στρατηγὸς, ὃς διεβίβασε τὸν
C Ἰορδάνην τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ; καὶ περιέτεμε μαχαίραις πετρίναις, εἰσκεκόμικε δὲ καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας; ἢ οὐκ ἐν Χριστῷ βεβαπτίσμεθα καὶ περιτετμήμεθα μὲν ἀχειροποιήτῳ περιτομῇ διὰ πνεύματος, γεγόναμεν δὲ κληρονόμοι τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας; καίτοι πῶς τοῦτο οὐκ ἐναργές; οὐκοῦν εἰ τὸ πνεῦμα δώσομεν ἀεὶ μορφούμενον, καὶ ὡς ἐν ἑκάστῳ τῶν ὠνομασμένων, ἵνα τιμήσῃ τὸν υἱὸν, ἤγουν ἔσται λοιπὸν ἀληθὴς ὁ λόγος, ὡς ὀλίγα τοῦ πρέποντος καλλωπισμοῦ πε-
D φροντικός· ἐφῆκε γὰρ δὴ τῶν ἀρχαιοτέρων τισὶν εἰς τύπον καὶ ὁμοίωσιν πλάττεσθαι τοῦ υἱοῦ. ἄπαγε τῆς τῶν λογισμῶν ἀτοπίας. οὐκοῦν ἄνθρωπος ὁ Μελχισεδὲκ, οὐχὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὅτι δὲ οὐδ᾽ ἂν εἴη νοοῖτο δύναμις ἁγία καὶ λειτουργικὴ, καθά φρονεῖν ἔδοξέ τισι, φέρε δὴ λέγωμεν, τὰ ἐξ εἰκότων συλλέγοντες λογισμῶν εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἀπόδειξιν. ἐκείνοις μὲν γὰρ, τοιόσδε τις καὶ σοφὸς, καθάπερ οὖν οἴονται κατὰ σφᾶς αὐτοὺς συν-
E τέθειται λόγος. ἐπειδὴ γὰρ, φησὶ, γέγραπται περὶ τοῦ Μελχισεδὲκ. ὡς ἀπάτωρ τε ἦν, καὶ ἀμήτωρ, καὶ μὴν καὶ ἀγενεαλόγητος· εὐλόγηκε δὲ καίτοι τοσοῦτον ὄντα τὸν Ἀβραάμ. εὐλογεῖται δὲ τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἁπάσης ἀντιλογίας δίχα, μὴ νοείσθω, καθ᾽ ἡμᾶς, ἀλλ᾽ ἔστω τὴν φύσιν ἄγγελος, ἤγουν, τῶν ἄνω δυνάμεων καὶ λειτουργικῶν μία τις σεπτὴ καὶ δεδοξασμένη. ἐγὼ δὲ, ἀγαπητοὶ, τεθαύμακα λίαν, εἰ τρόπος αὐτοὺς ὑπολα-

λαβείας τῆς εἰς τὸν θαυμάσιον Ἀβραάμ, τῆς τοῦ χρησίμου καὶ πρέποντος ἀπεκόμισε θέρος, καὶ τῶν ἀναγκαίων εἰς ἀληθείας εὕρεσιν ἀπεβουκόλισε λογισμῶν. εἰς ὁμοίωσιν γὰρ δὴ καὶ τύπον τοῦ Ἐμμανουὴλ παραδεικνύντες ἡμῖν τὸν Μελχισεδὲκ, οὐκ εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ποιότητα βλέπουσιν, ἢ τὸν τῆς ἱερωσύνης δοκιμάζουσι τρόπον· βασανίζουσι δὲ μᾶλλον τῶν εἰς τοῦτο προειλεγμένων τὰς φύσεις. τί γὰρ ἂν γένοιτο τὸ λυποῦν, φαίη τις ἂν εἰκότως, αὖθις εὐλογεῖσθαι τὸν Ἀβραάμ, ὡς ἐξ ἀνθρώπου τυχὸν τοῦ Μελχισεδὲκ, κἂν εἰ μὴ νοοῖτο κρείττων αὐτοῦ; οὐ γὰρ αἱ φύσεις ἐν τούτοις, ἀλλ' ὁ τῶν δρωμένων δοκιμάζεται νοῦς, καὶ τῆς ἀληθείας οἱ λόγοι, τῶν ἐν σκιαῖς αἰνιγμάτων ἀμείνους προαναφαίνονται. ὅτι γάρ ἐστι τῶν λίαν ἀτοπωτάτων, οὐχὶ τὰ ἐκ τῶν σημαινομένων ἀντιπαρεξάγειν τοῖς ἐν σκιαῖς, ἐπ' αὐτὰς δὲ μᾶλλον ἰέναι τὰς φύσεις τῶν εἰς μέσον ἐνηνεγμένων, εἴσῃ τι κἀντεῦθεν. ἀπόλεκτος ἦν Ἀαρών, προεστηκὼς καὶ ἡγούμενος τῆς ἁγίας σκηνῆς, ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς ἐν ἱερωσύνῃ κατεστεμμένος. πῶς οὖν ἡγιάζετο; ἢ κριὸς ἐσφάζετο, καὶ τῷ αἵματι κατεχρίετο τὸ ἄκρον τοῦ ὠτὸς τοῦ δεξιοῦ, καὶ μὴν, καὶ χειρὸς καὶ ποδός· ἐτελεῖτο δὲ οὕτω, πρὸς ἱερουργίαν; ἀλλ' ὦ βέλτιστοι, φαίην ἂν αὖθις, εἰ ταῖς φύσεσι τῶν ἁγιαζόντων καὶ τῶν ἁγιαζομένων προσκεῖσθαι καλόν· καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ὡς ἐκ τύπου, καὶ σκιᾶς ἐπ' αὐτὸ τῆς ἀληθείας ἰέναι τὸ κάλλος, πῶς ἔτι τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται; τί τὸ ἄμεινον ἐν τούτοις, φραζόντων ἐκεῖνοι. ἆρα καὶ κριοῦ κατόπιν τὸν Ἀαρὼν θήσομεν; ἐν ἀλόγῳ ζώῳ τελεῖσθαι τὸ λογικόν. αἵματι προβάτων τὸν ἀπόλεκτον εἰς ἱερωσύνην ἡγιάσθαι φήσομεν, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει, πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα· τί οὖν ἄρα τὸ χρῆμα; τί τῶν νοημάτων τὸ βάθος; τύποι καὶ εἰκόνες τὰ δρώμενα, καὶ ἵν' οὕτως εἴπωμεν, ἁγιασμοῦ παράδειξις ἦν τοῦ διὰ Χριστοῦ. ὁ δὲ τύπος ἐν πράγμασιν, οὐκ ἐν τῇ τῶν ἁγιαζόντων, ἤγουν τῶν ἁγιαζομένων καταφωρᾶται φύσει. ἐπεί, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, τὸ κρεῖττον ὑπὸ τοῦ ἐλάττονος εὐλογεῖται. εἴπερ ἐστὶν ἐν ἀμείνοσιν ἡ ἀνθρώπου φύσις δαμάλεως καὶ κριοῦ. μὴ τοίνυν ἐρυθριάτωσαν, κἂν εἰ πολὺ κρείττων ὑπάρχων ὁ Ἀβραὰμ τοῦ Μελχισεδὲκ, εὐλογῆσθαι λέγηται παρ' αὐτοῦ. ὁ γὰρ τύπος ἦν ὁ νικῶν, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἡ τοῦ εὐλογοῦντος φύσις.

A quædam ac reuerentia erga Abraham eos à recto abduxerit, & à neceſſariis ad veritatem conſequendam cogitationibus auulſerit. Cùm enim in ſimilitudinem ac typum Emmanuelis Melchiſedec ſtatuunt, non rerum qualitatẽ conſiderant, neque ſacerdotii modum explorant, ſed potiùs eorum quibus id officii genus delatũ eſt, naturas inquirunt. Quid enim obſtiterit (meritò quis iis dicat) quo minùs Abraham benedictus ſit à Melchiſedec, nimirum vt ab homine. Neque enim in his naturæ, ſed B eorum quæ aguntur, mens expenditur, veritatiſque ſermones figuris eorũ, quæ in vmbris fiunt, præſtãtiores cenſentur. Quòd enim abſurdiſſimum ſit, non ea quæ ſignificantur, vmbris opponere, ſed potiùs eorum quæ in medium adferuntur, naturas explorare, etiam hinc intelligere licet. Delectus enim erat Aaron, ac præfectus & dux ſancti tabernaculi, ſuprema ſacerdotali dignitate inſignitus. Quo pacto igitur ſanctificatus eſt? mactato ariete, atque ſummitate dextræ ipſius auriculæ, & C manus ac pedis, ſanguine perunctis, atque ita ſacerdotio initiatus eſt? Atqui dixerim huiuſcemodi hominibus, ſi naturis eorum, quæ ſanctificant, & eorum quæ ſanctificantur, adhærere bonum eſt; neque potiùs veluti ex typo & vmbra ad ipſam veritatis pulchritudinem ſe conferre, quo pacto iam minus à præſtantiore benedicitur? quid verò præſtantius ex his ſit, ipſi dicant. Porrò ſi Aaronem ariete inferiorem ſtatuimus, & ab animali rationis experte benedicitur id quod ratione præ- D ditum eſt, id quod ad ſacerdotium delectum erat, ſanguine nullo ſanctificatum dicemus, & cinis vituli affuſus eos, qui participes facti ſint, ſanctificabit ad carnis puritatẽ. Quid igitur hæc res ſibi vult? aut quænam horum ſenſuum altitudo? Typi ſunt & imagines, atque, vt ita dicamus, præmonſtrationes ſanctificationis per Chriſtum. Typus verò in rebus non ſanctificantium aut ſanctificatorum natura deprehen- E ditur: quandoquidem, vt modò dixi, id quod præſtantius eſt ab inferiore benedicitur, ſi modò præſtantior eſt hominis natura quàm vituli & arietis. Ne igitur eos pudeat, etiamſi Abraham multo potior ac melior exiſtens quàm Melchiſedec, ab eo benedictus dicatur. Typus enim erat vincens, non autem benedicentis natura.

Miror

A Miror verò, quòd cùm ipſum ſtatuant in ſimilitudinem ac typum filii, matre ac patre carere contendant vt angelum, cùm vtroque parente Chriſtus quodammodo floreat. Mater enim ipſius in terris fuit ſancta Virgo. Erat autem ei & eſt in cælis pater Deus. Oportere verò arbitror imagines ad archetypa depingi. Heb. 7. 3. „ Quoniam verò diuinus Paulus, [neque principium dierum, neque finem vitæ habere Melchiſedec] dixit, idcircò eum poteſtatem rationalem & B ſacerdotem eſſe contendunt, non intelligentes quòd aliquid eorum, quæ neceſſaria ſunt, eos prætereat. Nihil enim eorum quæ creata ſunt, principii expers fuerit ratione temporis: ſed quidquid in vniuerſum eſſentiam accepit, hoc etiam principium habet vitæ ac dierum. Quiſnam itaque beati Ibid. „ Pauli ſcopus fuit? aut quo pacto [in ſimilitudinem ac typum Chriſti] Melchiſedec ſtatuit? Age igitur, abducto intellectu ab hac abſurditate opinio- C num, id conſideremus, & quoad fieri poterit dicamus. Paulus itaque, vtpote qui legem optimè callebat, non ſimplicibus argumentis cum Iudæis agebat; ſed ſcriptis Moſaicis, quibus veriſimile erat ipſos etiam nolentes ceſſuros, qui veritati repugnare norant. Statuit itaque Melchiſedec in ſimilitudinem ac typum Chriſti, pro- Heb. 7. 2. „ pterea quòd dicatur [rex iuſtitiæ & pacis.] Conuenit enim hoc ſoli myſtica ratione Emmanueli. Iuſtitię enim D ac pacis auctor atque largitor effectus Rom. 5. 1. „ eſt mortalibus. [Iuſtificati ſiquidem 1 Cor. 6. 11. „ ſumus per ipſum,] excuſſo peccati iugo. Conſecuti etiam ſumus pacem ad patrem ac Deum ab immunditia morum, quæ nos ab eò dirimebat atque ſeiungebat, abluti, & vniti quodammodo ipſi per ſpiritum; 1. Cor. 6. 17. *Qui enim Domino adhæret*, inquit idem, *vnus ſpiritus eſt*. *Melchi* igitur, ſi Græ- E cè reddas, *regem* ſignificat: *Sedech* verò *iuſtitiam*. Facileque quis animaduertat propriam ſuam appellationem nactum, iuxta vim eorum, quæ Heb. 7. 2. ſignificantur, *Rex iuſtitiæ*: in eo autem quòd dictus ſit *rex Salem*, *Rex pacis*. Aptauit itaque diuinus Paulus hæc ex ſimilitudine clara ac manifeſta Melchiſedec Chriſto. Statuit autem ſymbolum ſiue typum ſacerdotii præſtantioris, quàm eſt legale, benedictionem Abrahæ factam,

A θαυμάζω δὲ ὅτι καὶ εἰς ὁμοίωσιν καὶ τύπον διαμορφοῦντες αὐτὸν τοῦ υἱοῦ, ἀμήτορά τε εἶναι τὸν ἀπάτορά φασιν ὡς ἄγγελον, καίτοι τρόπον τινὰ καὶ ἀμφιθαλοῦς ὄντος Χριστοῦ. γέγονε γὰρ αὐτοῦ μήτηρ μὲν ἐπὶ γῆς, ἡ ἁγία παρθένος. ἦν δὲ καὶ ἔστιν ἐν οὐρανῷ πατὴρ, ὁ Θεός. δεῖν δὲ οἶμαι τὰς εἰκόνας γράφεσθαι, πρὸς τὰ ἀρχέτυπα. ἐπειδὴ δὲ, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς ἔχειν τέλος τὸν Μελχισεδὲκ ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος, ταύτῃ τοι καὶ δύναμιν λογικὴν καὶ ἱερουργὸν ὑπάρχειν B αὐτὸν, διατείνονταί τε καὶ λέγουσιν· οὐκ ἐννοοῦντες, ὅτι παρατρέχει τι τῶν ἀναγκαίων αὐτούς. οὐδὲν γὰρ τῶν πεποιημένων ἐν γενητοῖς, ἄναρχον ἔσται κατὰ τὸν χρόνον. ἀλλ' εἴ τι περ ὅλως παρῆκται πρὸς ὕπαρξιν, τοῦτο καὶ ἀρχὴν ἔχει ζωῆς καὶ ἡμερῶν. τίς οὖν ἄρα τῷ μακαρίῳ Παύλῳ γέγονε σκοπὸς τοῦ λόγου; ἢ πῶς εἰς τύπον καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Χριστοῦ παρέδειξε τὸν Μελχισεδέκ; τῶν δὲ ἐξ εἰκαιότητος οὖν ἐννοιῶν τὸν νοῦν ἀποστήσαντες, C φέρε δὴ φέρε διασκεψώμεθα, καὶ ὡς ἔνι λέγωμεν· νομομαθὴς ὢν ἄγαν, οὐκ ἐξ ἁπλῶν ἐννοιῶν τὸν πρὸς Ἰουδαίους ποιεῖται λόγον, ἀλλ' ἐκ γραμμάτων Μωσαϊκῶν, οἷς ἦν εἰκὸς καὶ οὐχ ἑκόντας παραχωρεῖν, τοὺς τῇ ἀληθείᾳ πολεμεῖν ἐγνωκότας. δέχεται τοίνυν τὸν Μελχισεδὲκ εἰς ὁμοίωσιν τότε καὶ ὑποτύπωσιν τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ λέγεσθαι βασιλέα δικαιοσύνης, καὶ μὴν καὶ εἰρήνης. πρέποι γὰρ ἂν οἶμαι ταυτὶ δὴ μόνῳ κατὰ λόγον τὸν μυστικὸν, τῷ Ἐμμανουήλ. δικαιοσύνης D γὰρ καὶ εἰρήνης πρύτανις ἀνεδείχθη τοῖς ἐπὶ γῆς. καὶ δεδικαιώμεθα μὲν ἐν αὐτῷ, τὸ τῆς ἁμαρτίας ἄχθος ἀποπεμψάμενοι. ἐσχήκαμεν δὲ καὶ εἰρήνην τὴν πρὸς τὸν πατέρα καὶ Θεὸν, τῆς μεσολαβούσης τε καὶ διιστώσης ἡμᾶς τῶν τρόπων ἀκαθαρσίας ἀπονιψάμενοι, ἑνούμενοί τε ὥσπερ αὐτῷ διὰ πνεύματος· ὁ γὰρ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, φησὶν, ἓν πνεῦμά ἐστιν. ἔστι τοίνυν κατὰ E τὴν Ἑλλάδα φωνὴν, Μελχὶ μὲν, ὁ βασιλεύς· Σεδὲκ δὲ, δικαιοσύνη. καὶ ἴδοι τις ἂν τὸν Μελχισεδὲκ, ὡς ἐν ἰδίᾳ κλήσει πεπλουτηκότα, κατά γε τὴν ἐκ τῶν σημαινομένων δύναμιν, τὸ, βασιλεὺς δικαιοσύνης. ἐν δὲ τῷ, βασιλεὺς εἰρῆσθαι Σαλὴμ, βασιλεὺς εἰρήνης. ἥρμοσε δὴ οὖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὡς ἐξ ὁμοιώσεως ἤδη σαφοῦς τε καὶ ἐμφανοῦς τοῦ Μελχισεδὲκ, τὰ τοιάδε Χριστῷ. δέχεται δὲ τὸ ὑπὲρ νόμον ἱερωσύνης σύμβολον, τὸ κατευλογῆσαι τὸν Ἀβραὰμ,

F

οἶνόν τε καὶ ἄρτους αὐτῷ παρασχεῖν. εὐλογούμεθα γὰρ οὐχ ἑτέρως παρὰ Χριστοῦ, τοῦ μεγάλου τε καὶ ἀληθοῦς ἱερέως. εὐλογούμεθα δὲ κατὰ τὸν θαυμάσιον Ἀβραάμ, εὐσθενέστατα καταγωνισάμενοι τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ τῆς τῶν πολεμίων χειρὸς ἀμείνους ἀναδεικνύμενοι, καὶ μηδενὸς τῶν ἐν κόσμῳ δεδεημένοι· πλοῦτον δὲ μᾶλλον ἡγούμενοι νοητὸν τὰ παρὰ Θεοῦ, καὶ τὴν εὐκλεᾶ καὶ ἀμάραντον τῶν ἄνωθεν χαρισμάτων διανομήν. ἐννόει γὰρ ὅτι νενικηκότα τὸν Ἀβραάμ, καὶ ὑποστρέφοντα μὲν ἐκ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καθὰ γέγραπται, οὐκ ἀξιώσαντα δέ τι παρὰ τοῦ Σοδόμων ἄρχοντος εἰς ἰδίαν κτῆσιν ἑλεῖν, εὐλόγησε τὸν Μελχισεδέκ. ὁ μὲν γὰρ Σοδομιτῶν ἡγούμενος, ὡς νενικηκότι τῷ Ἀβραὰμ ἔφασκε, δός μοι τοὺς ἄνδρας, τὴν δὲ ἵππον λάβε σεαυτῷ· ὁ δὲ μηδενὸς τῶν ἐκείνου μεταποιεῖσθαι διεγνωκώς, ἐκτενῶ, φησί, τὴν χεῖρά μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, εἰ ἀπὸ σπαρτίου ἕως σφαιρωτῆρος ὑποδήματος λήψομαι ἀπὸ πάντων τῶν σῶν, ἵνα μὴ εἴπῃς, ἐγὼ ἐπλούτισα τὸν Ἀβραάμ. χαίρειν γὰρ ἁγίοις ἔθος, οὐκ ἐπὶ πλούτῳ κοσμικῷ. κεκρατηκότες τοίνυν ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, καὶ οὐδὲν ἀπὸ κόσμου δεχόμενοι, τιμῶντες δὲ μᾶλλον τὸν ἄνωθεν πλοῦτον, εὐλογούμεθα διὰ Χριστοῦ, τοῦ τῆς εἰρήνης βασιλέως. εὐλογούμεθα δέ, ξένιον ὥσπερ οὐρανοῦ, καὶ ζωῆς ἐφόδιον δεχόμενοι τὰ μυστικά. σεσιγήσθω γὰρ τέως, εἰ δοκεῖ· εὐλογούμεθα δὲ παρὰ Χριστοῦ, καὶ πρεσβείαις ταῖς ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν πατέρα. ὁ μὲν γὰρ Μελχισεδὲκ εὐλόγει τὸν Ἀβραάμ, οὕτω λέγων. εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, ὃς ἔδωκε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σοι. ὁ δὲ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, τὸ πάντων ἡμῶν ἱλαστήριον, πάτερ ἅγιε, φησί, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. οὐκοῦν καὶ ἐκ τῆς τῶν ὀνομάτων ἑρμηνείας ἁρπάζει τὸ χρήσιμον, εἰς ὑποτύπωσιν τοῦ Χριστοῦ. καὶ αὐτὸν δὲ τῆς ἱερωσύνης τὸν τρόπον, εἰς παράδειξιν τοῦ πράγματος ἐποιεῖτο σαφῆ. ἄρτους γὰρ καὶ οἶνον ἐξεκόμιζεν ὁ Μελχισεδέκ. ὅτι δὲ ἀπάτωρ ἢ ἀμήτωρ ἦν, ἤγουν ἀγενεαλόγητος, ἢ ἀρχὴν ἡμερῶν, ἢ τέλος ζωῆς οὐκ ἔχων ὁ Μελχισεδέκ, οὐδαμοῦ διαμεμνημόνευκε τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. πεφενάκικεν οὖν ἄρα, φαίη τις ἂν ἴσως, ὁ θαυμάσιος Παῦλος.

A vinique & panum oblationem. Neque enim alia ratione benedicti ſumus à Chriſto, magno ac vero ſacerdote. Benedicti verò ſumus perinde atque Abraham, principibus ſæculi huius fortiſſimè debellatis, & aduerſariis ſuperiores declarati, nulliúſque eorum, quæ in mundo ſunt, egentes: at verò potiùs ſpiritales diuitias cenſentes ea, quæ Dei ſunt, & glorioſam atque immarceſci-
B bilem ſupernorum donorum largitionem. Animaduerte enim quòd victori Abraham, & redeunti à cæde regum, ſicut ſcriptum eſt, & dedignanti quidquam à principe Sodomorum poſſidendum accipere, benedixit Melchiſedec. Rex enim Sodomorum victori Abrahæ dixit: [Da mihi animas, equitatum verò tibi accipe.] Gen. 14. 21. Ipſe verò nihil eorum quæ Regis Sodomorum erant, ſibi vendicans: [Extendam, inquit, manum meam ad Deum altiſſimum, qui creauit cælum
C ac terram, ſi à filo ſubtegminis vſque ad corrigiam calcei accepero ex omnibus tuis, vt non dicas: Ego ditaui Abraham.] Neque enim Sanctorum conſuetudo eſt mundanis diuitiis gaudere. Victores itaque viſibilium pariter & inuiſibilium inimicorum, neque quidquam mundanum admittentes, at potiùs ſupernas diuitias ſuſpicientes benedicimur à Chriſto pa-
D cis rege. Benedicimur autem tanquam donum cæli, & viaticum vitæ ſuſcipientes ea, quæ myſtica atque arcana ſunt. Taceatur, ſi videtur, tantiſper. Benedicimur verò à Chriſto, & deprecationibus pro nobis ad Patrem. Melchiſedec enim benedixit Abrahæ, hoc pacto: [Benedictus Deus altiſſimus, qui tradidit inimicos tuos captiuos tibi.] Gen. 14. 20. Dominus verò noſter Ieſus Chriſtus omnium noſtrum propitiatio: [Pater ſancte, inquit, ſerua Ioan. 17. 11.
E eos in veritate tua.] Ex ipſa igitur nominum interpretatione rapit id, quod ad figurandum Chriſtum facit. Ipſum etiam ſacerdotii modum in exemplum rei manifeſtè ob oculos poſuit. [Panes enim & vinum obtulit Melchiſedec.] Gen. 14. 18. Heb. 7. 1. Quòd verò patre ac matre careret, eiúſque genealogia ignoraretur, vel quòd principium dierum, aut vitæ finem non haberet Melchiſedec, ſacra Scriptura nuſquam teſtatur. Falſus itaque eſt, (dicat fortaſſe aliquis) diuinus Paulus.

Non hoc dicimus : abſit. Veritatem A enim loquitur. At potiùs artificioſus admodum ſacrorum myſteriorum interpretes , ſtatuit etiam œconomicam horum narrationem in typum gloriæ Emmanuelis. Quòd enim ſacerdos ſolùm erat Melchiſedec, ſacra nobis Scriptura declarat, genus non recenſens , neque quo patre aut matre natus ſit, ſed neque ad quantum annorum numerum peruenerit , aut quales habuerit ſacerdotii ſucceſſiones, B enarrantem inuenias. Figuratè itaque nobis depingit horum narratio perpetuitatem & principii carentiam in Chriſto, quà Deus eſt : carentiam autem, inquam, principii in quantitate nimirum ſecundùm tempus. Ipſe enim eſt factor ſæculorum. Significat autem præterea, etiam indeſinentiam

Heb. 7. a. „ ſacerdotii [Idcircò, inquit beatus Paulus de Melchiſedec, quòd neque principium dierum, neque vitæ finem habens ; aſſimilatus verò filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum.] Videtur C autem etiam aliud quid non vulgare ſubindicare , quod quidem quale ſit explicare conabor. Obſiſtebant Iudæi Chriſti prædicationi , & Apoſtolica ſtudia irridebant , duo hæc opponentes. Vnum quidem , quòd impoſſibile eſſet , mandatum patribus à Moſe præſcriptum antiquare, legémque abrogare , alio viuendi genere nulli veterum cognito præter opinionem inducto. Alterum D verò huiuſmodi erat. Contendebant enim ſacerdotii gloriam à delecta tribu Leuitica nimirum auferri non debere : eò quòd paſſim à miniſterio templi Deus eos arceat, qui ex ea non ſunt, extremámque huiuſmodi temeritati pœnam irroget. Conatur itaque Paulus, legis optimè peritus , veriſimilibus rationibus planè comprobare, atque adeò ex ipſa etiam Scriptura ſacra, quòd & legis nouitas, & ſacerdotii ipſius tranſlatio prædicta ſit, quódque vtriuſque ſignificatio in typis præmonſtrata fuerit. Statuit itaque Melchiſedec E non ex tribu Leuitica. Deinde oſtendit ſacerdotem quidem fuiſſe altiſſimi Dei , offerentem verò panes &

Heb. 7. d. „ vinum , atque ita de ipſo ait : [Intuemini autem quantus hic ſit, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha. Et quidem de filiis Leui ſacerdotiũ accipientes, mandatum ha-

A οὐ τοῦτο φαμὲν, μὴ γένοιτο, λαλεῖ γὰρ ἀλήθειαν· δείκνυται δὲ μᾶλλον ὁ μυσταγωγὸς τεχνίτης, ἀνάγων εἰς τύπον τῆς δόξης τοῦ Ἐμμανουὴλ, καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις αὐτοῖς οἰκονομικὴν ἀφήγησιν. ὅτι γὰρ μόνον ἦν ἱερεὺς ὁ Μελχισεδὲκ, ἡ θεόπνευστος ἡμῖν ὑπέφηνε γραφὴ, γένος οὐκ ὀνομάσασα, ἢ τίνος ἐξέφυ πατρὸς ἢ μητρός· ἀλλ' οὐδὲ εἰς πόσον ἐτῶν κατέληξεν ἀριθμὸν, ἢ ποίας ἔχων εὑρίσκεται τῆς ἱερωσύνης τὰς διαB δοχὰς προσθεῖσαν εὑρίσκομεν. ὑποπλάττεται τοίνυν ἡ τῶν τοσούτων ἡμῖν ἀφήγησις, οἱονεί πως τὸ διηνεκὲς καὶ ἄναρχον τοῦ Χριστοῦ, καθὸ νοεῖται Θεός. ἄναρχον δέ φημι, τὸ ὡς ἐν ποσότητι δηλονότι τῇ κατὰ χρόνον. αὐτὸς γάρ ἐστι τῶν αἰώνων ὁ ποιητής. ὑπεμφαίνει δὲ πρὸς τούτῳ, καὶ τὸ ἀκατάληκτον τῆς ἱερωσύνης. διὰ τοῦτό φησιν ὁ μακάριος Παῦλος περὶ τοῦ Μελχισεδὲκ, ὅτι μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸ διηC νεκὲς ἱερεύς. ἔοικε δὲ καὶ ἕτερόν τι σοφὸν βεβουλεῦσθαι πάλιν. καὶ τί δή τοῦτό ἐστιν, ὡς ἂν οἷός τε ὦ, διειπεῖν πειράσομαι. ἀντέπραττον οἱ Ἰουδαῖοι τοῖς περὶ Χριστοῦ κηρύγμασι, καὶ τῶν ἀποστολικῶν σπουδασμάτων μονονουχὶ καταμειδιᾶν ἐτόλμων, δύο ταῦτα προτείνοντες· ἓν μὲν, ὡς εἴη τῶν ἀμηχάνων τὴν τοῖς πατράσι διωρισμένην διὰ φωνῆς τοῦ πανσόφου Μωσέως ἀπρακτεῖν ἐντολὴν, καὶ ἀθετεῖσθαι τὸν νόμον, πολιτείας ἑτέρας τῆς οὐδεD νὶ τῶν πάλαι διεγνωσμένης, ἀδοκήτως εἰσκεκομισμένης. ἕτερον δὲ αὖ. μὴ γὰρ δὴ χρῆναι διισχυρίζοντο τῆς ἱερωσύνης τὴν δόξαν ἔξω τῆς ἀπολέκτου φέρεσθαι φυλῆς, τουτέστι, τῆς τοῦ Λευί. ἄνω τε καὶ κάτω τῆς ἐν ἱερῷ λειτουργίας ἀποσοβοῦντος Θεοῦ τοὺς οὐκ ὄντας αὐτῆς, καὶ δίκην εὐθὺς τῷ τοιῷδε τολμήματι καθορίζοντος τὴν ἐσχάτην. ἀγωνίζεται τοίνυν νομομαθὴς ὢν ὁ Παῦλος, καὶ πειρᾶται πληροφορεῖν, ἀπό τε τοῦ εἰκότος, καὶ μήν τοι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, ὅτι καὶ νόμου καινότης, καὶ ἱερωσύνης αὐτῆς προαE νεφωνεῖτο μετάθεσις. καὶ προανέλαμψεν ἐν τύποις ἡ ἑκατέρου δήλωσις. δείκνυσι δὴ οὖν οὐκ ἐκ φυλῆς ὄντα Λευιτικῆς τὸν Μελχισεδὲκ, εἶτα δείκνυσιν ἱερέα μὲν ὄντα τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, προσάγοντα δὲ καὶ ἄρτους καὶ οἶνον, ἔφη τε οὕτω περὶ αὐτοῦ. θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν

ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν. καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ. καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκε· χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ φύσει τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μελχισεδὲκ, ἀλλ' ἔν γε τῷ τρόπῳ τῆς ἱερωσύνης εἶναί φαμεν, οὐκ ἀνανεύοντος τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ, ἀπονέμοντος δὲ ὥσπερ τὸ προὔχειν αὐτῷ, δι' ὧν ἔχει τιμᾷν, καὶ αὐτοῖς ταῖς τῶν δεκάτων προσαγωγαῖς. ἀποδεκατοῦσι μὲν γὰρ οἱ ἐξ αἵματος Λευὶ τὸν λαὸν, καίπερ ὄντας ἀδελφούς· ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, τουτέστιν, ὁ Μελχισεδέκ. οὐ γὰρ ἦν ἐκ φυλῆς Λευί. δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ, καὶ εὐλόγηκε. καὶ ὁ μὲν τύπος, ἐν τούτοις. Χριστὸς δὲ δὴ αὖ, ὁ ἐν σκιαῖς γραφόμενος, ἀγενεαλόγητος ὤν, τοῖς κατὰ νόμον ἱερᾶσθαι τεταγμένοις. ἀνατέταλκε γὰρ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς, εἰς ἣν οὐδὲν περὶ ἱερέων Μωσῆς ἐλάλησε, δεδεκάτωκε τοὺς υἱοὺς Λευὶ, τουτέστι, τὴν κατὰ νόμον ἱερωσύνην. δεδεκάτωκε δὲ πάλαι μὲν ἐν Μελχισεδὲκ· ὕστερον δὲ καὶ ἐν Ἀαρών. ἀπεδεκάτου γὰρ καὶ αὐτὸς τοὺς υἱοὺς Λευὶ, τύπον ἐπέχων τῆς ἱερωσύνης Χριστοῦ, καθάπερ ἤδη προείπομεν. ἀποδέδεικται τοίνυν ἐν μὲν τῷ Μελχισεδὲκ, ὅτι μεταστήσεταί ποτε τῆς ἱερωσύνης τὸ χρῆμα, τῆς κατὰ νόμον ἱερατευούσης φυλῆς· καὶ μὴν, ὅτι καὶ ἕτερος ἱερουργίας ἀναλάμψει τρόπος τε καὶ νόμος. ἦν γάρ πως ἀνάγκη συμμεθίστασθαι καὶ ἀποφοιτᾶν ταῖς ἱερουργίαις καὶ αὐτὸν τὸν νόμον. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος φιλοσοφεῖ τὰ τοιάδε, καὶ φησίν. Εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευιτικῆς ἱερωσύνης ἦν. ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῆς νενομοθέτηται. τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι; μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. καὶ πάλιν· καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖται γὰρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· ὁρᾷς ὅπως τὸ μηδὲν δύνασθαι τελειοῦν τῆς κατὰ νόμον ἱερωσύνης καταψηφίζεται,

A bent decimas ſumere à populo ſecundùm legem, id eſt, à fratribus ſuis, quamquam & ipſi exierint de lumbis Abraham. Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc qui habebat repromiſſiones, benedixit. Sine vlla autem contradictione, quod minus eſt, à meliore benedicitur.] Cæterùm non in natura excellentiam Melchiſedec, ſed in ratione ſacerdotii ineſſe dicimus: non renuente pa-
B triarcha Abraham, ſed præeminentiam ipſi tribuente, atque idcirco honorem deferente, offerendo decimas. Decimant enim ii, qui ex ſanguine Leui ſunt, populum, etiamſi fratres ſint. Is verò cuius generatio ipſis non annumeratur, hoc eſt, Melchiſedec (neque enim erat ex tribu Leui) decimauit Abrahamum, & benedixit. Atqui typus quidem in his conſiſtit: Chriſtus verò rurſum in vmbris deſcriptus, cuius generatio non annumeratur iis, qui
C ſecundùm legem ad ſacerdotii functionem conſtituti erant (Natus enim eſt ex tribu Iuda, cui Moſes nihil de ſacerdotibus præcepit) decimauit filios Leui, hoc eſt, ſacerdotiũ legale. Decimauit autem olim quidem in Melchiſedec: poſteriùs verò etiam in Aaron. Decimauit enim etiam ipſe filios Leui, typum Chriſti præ ſe ferens, vt modò diximus. Demonſtratum itaque eſt in Melchiſedec transferendum eſſe ſacerdotium à tribu ſecundùm legem id
D exercente, & alterius ſacerdotii modum ac legem exoriri. Neceſſe enim erat legem etiam ipſam vnà cum ſacerdotiis transferri atque mutari. Idcircò diuinus Paulus, de his rebus tractans, ita ait: [Si ergo conſummatio (Hebr. 7.) per ſacerdotium Leuiticum erat (populus enim ſub ipſo legem accepit) quid adhuc neceſſarium fuit ſecundùm ordinem Melchiſedec alium ſurgere ſacerdotem, & non ſecundùm ordinem Aaron dici? Tranſlato enim
E ſacerdotio, neceſſe eſt, vt & legis tranſlatio fiat.] Et rurſum: [Et amplius adhuc manifeſtum eſt, ſi ſecundùm ordinem Melchiſedec exurgat alius ſacerdos, qui non ſecundùm legem mandati carnalis factus eſt, ſed ſecundùm virtutem vitæ inſolubilis. Conteſtatur enim, Quoniam (Pſal. 109.) tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec.] Vides quo pacto damnet ſacerdotium legale,

utpote quod nihil perficere valeat; A vtiliſſimam verò demonſtrat eſſe, melioris mandati illationem? Nam ſi in illo, inquit, vtilitas ſita erat, cur non potiùs ſecundùm ordinem Aaron ſacerdos alius demonſtratur, & non ſecundùm ordinem Melchiſedec? qui erat ſimilitudo ac typus Chriſti, non quidem carnaliter ſacerdotium adminiſtrantis, ſed ſecundùm virtutem vitæ indiſſolubilis. Nutrit enim nos in immarceſcibilem vitam myſticis ſacrificiis, etſi Aaron carnaliter ſacerdotio fungatur. B Boum ſiquidem mactationes per ipſum, & ouium immolationes exercebantur, & cinis vitulorum aſpergens eos qui communicabant ad carnis puritatem, aliáque præterea non perficientia ſecundum conſcientiam cultores. Impoſſibile enim eſt, ſanguinem taurorum tollere peccata. Quando igitur alius etiam nobis ſacrificii modus eſt inductus à primis ac veteribus moribus abducens, alius etiam omnino eſt ſacer- C dos. Et ſi nouum teſtamentum annunciauit Deus, antiquato priore, ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedec, quem perpetuum fore intelligendum eſt, nemo alius fuerit, præterquam Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per quem, & cum quo Deo & Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

χρησιμωτάτην ἀποδείκνυσι τῆς κρείττονος ἐντολῆς τὴν ἐπεισφοράν; εἰ γὰρ ἦν ἐν ἐκείνῃ τὸ ἀναγκαῖον, τί μὴ μᾶλλον, φησὶ, κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν ἱερεὺς ἕτερος ἀναδείκνυται, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ; ὃς ἦν ὁμοίωσις καὶ τύπος Χριστοῦ, ἥκιστα μὲν σαρκικῶς ἱερατεύοντος ἔτι, κατὰ δύναμιν δὲ μᾶλλον ἀκαταλύτου ζωῆς. τρέφει γὰρ ἡμᾶς εἰς ἀμάραντον ζωὴν, ταῖς μυστικαῖς ἱερουργίαις, καίτοι σαρκικῶς ἱερατεύοντος Ἀαρών. βουθυσίαι τε γὰρ δι᾽ αὐτοῦ, καὶ προβάτων ἦσαν σφαγαὶ, καὶ σποδὸς δαμάλεων ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα· καὶ ἕτερα ἄττα πρὸς τούτοις, οὐ τελειοῦντα κατὰ συνείδησιν τοὺς λατρεύοντας. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων, ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. ὅτε τοίνυν καὶ ἕτερος ἡμῖν εἰσκεκόμισται τρόπος ἱερουργίας ἀφιστὰς τῶν πρώτων καὶ ἀρχαιοτέρων ἐθῶν, ἕτερός που πάντως καὶ ἱερεύς. καὶ εἰ καινὴν ἐπήγγελται διαθήκην ὁ Θεὸς, παλαιωθείσης τῆς προτέρας, ὁ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἱερεὺς, ἐφ᾽ οὗ πρέποι ἂν καὶ τὸ εἰς αἰῶνα νοεῖσθαι, οὐδεὶς ἂν ἕτερος εἴη παρὰ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. δι᾽ οὗ καὶ μεθ᾽ οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

D

GLAPHYRORVM IN GENESIM LIBER TERTIVS.

De Abraham, & de promiſſione per Iſaac, & quòd per ipſos præfiguratum ſit fidei myſterium.

PONTIFICEM, & Apoſtolum] confeſſionis noſtræ factum eſſe Chriſtum, diuinus Paulus ſcribit: quódque veteri illo & Moſaico mandato incomparabiliter melius atque vtilius Euangelicum nimirum, melioris

Hebr. 3. a.

Tomus primus.

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ. ΒΙΒΛΙΟΝ γ.

E Περὶ τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ τῆς ἐπαγγελίας τῆς κατὰ τὸν Ἰσαὰκ, καὶ ὅτι δι᾽ αὐτῶν προετυποῦτο τῆς πίστεως τὸ μυστήριον.

ΑΡΧΙΕΡΕΑ καὶ Ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας ἡμῶν γενέσθαι Χριστὸν, ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος· καὶ μὴν ὅτι τῆς ἀρχαίας καὶ διὰ Μωσέως ἐντολῆς τὴν ἀσυγκρίτως ἀμείνω καὶ προσφερεστέραν ἡμῖν εἰσκεκομικὼς, φημὶ δὴ τὴν Εὐαγγελικὴν, κρείττονος

διαθήκης γέγονεν ἐγγυητὴς, διεβεβαιοῦτο σαφῶς. καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος· εἴπερ ὁ μὲν νόμος ὀργὴν κατεργάζεται, καὶ ἁμαρτίας ἐστὶ παραδεικτικός. δικαιοῖ δὲ ἡμᾶς ἡ διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἡμερότητος διακονουμένη χάρις. ὡς γὰρ αὐτός που φησὶν, Οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὅτι τοίνυν, κἂν εἰ μὴ γέγονε τὸ κατὰ σάρκα τυχὸν ἐκ φυλῆς τοῦ Λευὶ, κεχρημάτικέ τε καὶ ἔστιν ἀρχιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἱερωσύνης Μελχισεδὲκ, ἀποχρώντως ἡμῖν ἤδη διέδειξεν ὁ λόγος. ὅτι δὲ τῆς ἐν πίστει δικαιοσύνης τὸ μυστήριον τῆς ἐν νόμῳ περιτομῆς πρεσβυτέραν ἔχει τὴν προαναῤῥησιν, καὶ ὅτι προκατεγράφετο τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ τύπος, τοῦ μὴ ἂν ἑτέρως δύνασθαι σωθῆναί ποτε, πλὴν ὅτι διὰ μόνου Χριστοῦ τοῦ δικαιοῦντος τὸν ἀσεβῆ, καὶ ἀφιέντος ἐγκλήματα. καὶ πρός γε δὴ τούτοις, ὅτι Θεοῦ κληρονόμοι, καὶ ἐν τοῖς ὅτι μάλιστα γνησίοις κατατετάξονται τέκνοις οἱ ἐκ τῆς ἐπαγγελίας τῆς ἐν Ἰσαὰκ γεγενημένης πρὸς τὸν μακάριον Ἀβραὰμ, φέρε δὴ λέγωμεν, ἐξ αὐτῶν ἑλόντες τῶν ἱερῶν γραμμάτων, καὶ τὰς ἐφ' ἑκάστῳ ποιούμενοι πίστεις λεπτῶς καὶ ἐξητασμένως. γράφει τοίνυν Ῥωμαίοις ὁ ἱερώτατος Παῦλος. τί οὖν ἐροῦμεν εὑρηκέναι Ἀβραὰμ τὸν προπάτορα ἡμῶν κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς Θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ. καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα. τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ Θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην, χωρὶς ἔργων. μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι· μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν. ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος, ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γὰρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, φησὶν, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι αὖθις εἰς δικαιο-

A ſponſor Teſtamenti, tradiderit, manifeſtè confirmat. Et verus eſt ſermo. Siquidem lex iram operatur, & peccatum manifeſtat; iuſtificat autem nos gratia, Saluatoris noſtri benignitate adminiſtrata. quemadmodũ enim ipſe alicubi ait: [Non venit vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.] Quòd igitur, etiamſi non ſit ortus, ſecundùm carnem, ex tribu Leui, vocatus autem eſt & eſt ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec, abundè ſatis à nobis
B demonſtratum eſt. Quòd verò myſterium iuſtificationis per fidem antiquiorem, quàm circumciſio originem habeat, quódque Iſraelitis in typo ac figura prænuntiatum fuerit, eos non alia ratione vnquam ſaluari poſſe, quàm per Chriſtum iuſtificantem impium, & remittentem peccata: præterea quòd hæredes Dei, atque inter maximè legitimos filios collocandi ſint ii, qui ex promiſſione ſunt
C in Iſaac facta ad beatum Abraham; age dicamus, ex ipſis ſacris Literis deſumentes, & vniuſcuiuſque rei accuratam probationem petentes. Paulus itaque ad Romanos ita ſcribit: [Quid igitur dicemus inueniſſe Abraham patrem noſtrum ſecundùm carnem? Si enim Abraham ex operibus legis iuſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum. Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Ei au-
D tem qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum. Ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam, ſecundùm propoſitum gratiæ Dei. Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iuſtitiam, ſine operibus: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates; & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir cui non imputauit
E Dominus peccatum. Beatitudo ergo hæc in circunciſione tantùm manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata eſt Abrahæ fides ad iuſtitiam. Quomodo ergo reputata eſt? in circumciſione, an in præputio? Non in circumciſione, inquit, ſed in præputio. Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei, quæ eſt in præputio: vt ſit pater omnium credentium per præputium, vt reputetur

Ioan.12.4 Rom.4.1 Geneſ.15.6. Gal.3.6. Rom.4.4 Pſal.31.1. Gen.17.10.&11.

illis ad iuſtitiam: & ſit pater circumciſionis non iis tantùm, qui ſunt ex circumciſione, ſed & iis, qui ſectantur veſtigia fidei, quæ eſt in præputio patris noſtri Abrahæ] Præterea ſubtiliorem huius myſterii probationem addit: atque ita ait: [Non enim per legem promiſſio Abrahæ, aut ſemini eius, vt hæres eſſet mundi, ſed per iuſtitiam fidei. Si enim qui ex lege, hæredes ſunt: exinanita eſt fides, & abolita eſt promiſſio. Lex enim iram operatur. Vbi enim non eſt lex, nec præuaricatio. Ideo ex fide: vt ſecundùm gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex lege eſt ſolùm, ſed & ei qui ex fide eſt Abrahæ, qui pater eſt omnium noſtrûm (ſicut ſcriptum eſt, *Gen. 17. c.* Quia patrem multarum gentium poſui te) ante Deum cui credidit, qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt.] Audis quo pacto paſſim confirmet ac dicat, idque acerrimè, quòd Abrahæ nondum circumciſo, ſed adhuc præputium habenti data ſit gratia iuſtificans ipſum per fidem? quódque hæredes declarati ſint beneficiorum Dei, ii qui veſtigia ſectari voluerint fidei, quæ eſt in præputio Abrahæ; non autem Moſaicis vmbris gloriabuntur, neque carnalem patrem *Rom. 4. 18.* Abraham iactabunt; qui [multarum gentium pater] nominatus eſt, cùm Iſrael vnica gens ſit, etiamſi fortè in immenſurabilem multitudinem extenſa ſit, quia factus eſt pater credentium, qui ex omnibus, vt ita dicam, vrbibus ac regionibus ſunt collecti, concorporéſque facti in Chriſto, & in ſpiritualem fraternitatem vocati. Orti enim ſunt ex Abraham Iudæi. Cæterùm non omnes qui ex Iſrael, ſunt Iſraelitæ. Neque verò eò quòd ſint ſemen Abrahæ, filii ſtatim omnes ſunt cenſendi. Propinquiores verò ei facit fides eos, qui in præputio crediderunt. Facta enim eſt promiſſio, dataque eſt gratia iuſtificans Abrahæ nondum quidem circumciſo, imò potiùs adhuc præputium habenti, prout ſacræ Literæ teſtantur. Quòd verò donum iuſtitiæ per fidem non ad ſolum Abraham pertineret, tametſi in ipſo facta ſit promiſſio, ſed in omnes quodammodo credentes ſit propagatum, ſapientiſſi-

A σύνην, καὶ πατέρα περιτομῆς τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ. καὶ πρὸς δὴ τούτοις, ἰσχυροτέραν ἔτι ποιεῖται τοῦ μυστηρίου τὴν βάσανον. οὕτω τε φησίν. οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραάμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. Εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, φησὶ, κεκένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατερ- B γάζεται. οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν, καθὰ γέγραπται· ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, κατέναντι οὗ ἐπίστευσε Θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα, ὡς ὄντα. ἀκούεις ἄνω τε καὶ κάτω διαβεβαιου- C μένου καὶ λέγοντος, οὐχ ὑπεσταλμένως, ὡς οὔπω μὲν ἔχοντι τὴν περιτομὴν, ἐν ἀκροβυστίᾳ δὲ μᾶλλον ἔτι τυγχάνοντι δέδοται τῷ Ἀβραὰμ ἡ διὰ πίστεως αὐτὸν δικαιοῦσα χάρις; καὶ μὴν ὅτι κληρονόμοι τεθεῖνται τῶν παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων οἱ ἰχνηλατεῖν ἐθέλοντες τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως τοῦ προπάτορος Ἀβραὰμ τὴν μίμησιν. καὶ οὔτι που πάντως οἱ μέγα φρονεῖν εἰωθότες ἐπὶ τῇ διὰ Μωσέως διακονουμένῃ σκιᾷ, καὶ σαρκικὸν αὐχοῦντες πατέρα τὸν Ἀβραάμ, ὃς πολλῶν ἐθ- D νῶν ὠνόμασται πατὴρ, καίτοι τοῦ Ἰσραὴλ ἑνὸς ἔθνους ὄντος, κἂν εἰ ἐκτείνοιτο τυχὸν εἰς πληθὺν οὐ μεμετρημένην, ὅτι τῶν ἐν πίστει γέγονε πατὴρ, οἱ ἐξ ἁπάσης, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πόλεώς τε καὶ χώρας συνειλεγμένοι, σύσσωμοι γεγόνασιν ἐν Χριστῷ, καὶ εἰς ἀδελφότητα κέκληνται πνευματικήν. γεγόνασι μὲν γὰρ ἐξ Ἀβραὰμ Ἰουδαῖοι. πλὴν οὐ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ, E οὐδὲ ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα. προσοικειοῖ δὲ μᾶλλον ἡ πίστις αὐτῷ, τοὺς ἐν ἀκροβυστίᾳ πιστεύσαντας. πεποίηται γὰρ ἡ ὑπόσχεσις, δέδοται δὲ καὶ ἡ δικαιοῦσα χάρις, οὔπω μὲν ἔχοντι τὴν περιτομὴν τῷ Ἀβραὰμ, ὄντι δὲ μᾶλλον ἐν ἀκροβυστίᾳ, κατά γε τὴν πίστιν τῶν ἱερῶν γραμμάτων. ὅτι δὲ τῆς ἐν πίστει δικαιοσύνης τὸ δῶρον οὐκ ἐπὶ μόνον ἂν ἴοι τὸν Ἀβραὰμ, εἰ καὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν ἡ ὑπόσχεσις, ἐκπεφοίτηκε δὲ ὥσπερ καὶ εἰς πάντας λοιπὸν τοὺς πεπιστευκότας, ἐμπεδοῖ πάλιν ἡμᾶς ὁ σοφώτατος Παῦ-

λεῖς οἷς ἔναγχος ἔφην προςτιθείς. Οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ πρὸς δικαιοσύνην, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν· ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαιοσύνην ἡμῶν. Οὐκοῦν ξένιον οὐράνιον καὶ δῶρον ἡμερότητος τῆς ἄνωθεν, ἡ ἐκ πίστεως ἡμᾶς δικαιοῦσα χάρις καὶ ἐν τέκνοις Ἀβραὰμ καταλογισθεῖεν ἄν, οὐχὶ δὴ πάντως οἱ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα γεγονότες, ἀλλ' ὅσοι τὴν πρὸς αὐτὸν πεπλουτήκασι συμμορφίαν, καὶ ἀδελφοὶ φρονοῦντες πιστεύουσιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. οὗτοι καὶ τῶν παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων ἔσονται κληρονόμοι παρωσθέντος ἐξ ἀπιστίας τοῦ κατὰ σάρκα Ἰσραήλ. διεπλάττετο δὲ τὸ μάλα σαφῶς, καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐν τῷ κατὰ Ἰσαὰκ μυστηρίῳ. ἀλλὰ φέρε λέγωμεν ὡς ἔνι δὴ πάλιν αὐτὰ παραθέντες εἰς εἴδησιν τὰ Μωσέως γράμματα. ἔχει δὲ οὕτως· μετὰ δὲ τὰ ῥήματα ταῦτα, φησὶν, ἐγενήθη ῥῆμα κυρίου πρὸς Ἀβραὰμ ἐν ὁράματι λέγων. μὴ φοβοῦ Ἀβραάμ, ἐγὼ ὑπερασπίζω σου. ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται σφόδρα. λέγει δὲ Ἀβραάμ, δέσποτα, τί μοι δώσεις; ἐγὼ δὲ ἀπολύομαι ἄτεκνος. ὁ δὲ υἱὸς Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς μου, οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιέζερ. καὶ εἶπεν Ἀβραάμ, ἐπειδὴ ἐμοὶ οὐκ ἔδωκας σπέρμα. ὁ δὲ οἰκογενής μου κληρονομήσει με. καὶ εὐθὺς φωνὴ κυρίου ἐγένετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα· οὐ κληρονομήσει σε οὗτος, ἀλλ' ὃς ἐξελεύσεται ἐκ σοῦ, οὗτος κληρονομήσει σε. ἐξήγαγε δὲ αὐτὸν ἔξω, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀνάβλεψον δὴ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς. καὶ εἶπεν· οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. καὶ ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. συνῆπτο μὲν γὰρ αὐτῷ τὸ σύνεστιος ὤν, ἡ μακαρία Σάῤῥα, ἡ διερμηνευομένη λέγεται ἄρχουσα, γυνὴ τὴν ὥραν ἐκπρεπεστάτη καὶ λίαν εὐπρόσωπος· μεμαρτύρηκε γὰρ οὕτως τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. παρείπετο δὲ δευτέροις ὥσπερ καὶ νόθοις ὑπηρετοῦσα γάμοις ἡ οἰκογενής, τουτέστιν, ἡ Ἄγαρ· καὶ αὐτὴ δὲ παροίκησις ἑρμηνευομένη. ἀλλ' ἡ μὲν Σάῤῥα τέκνων οὔπω γνησίων ὠδῖνα λαβοῦσα κατεθρήνει τὴν ἀπαιδίαν. ἡ δὲ Ἄγαρ ἔτικτε τὸν Ἰσμαήλ. ἐχόντων δὲ ὧδε τῶν ἐν ἱστορίᾳ πραγμάτων, προσλαλεῖ Θεὸς τῷ Ἀβραὰμ λέγων· ἐγὼ ὑπερασπίσω σου. ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται σφόδρα. ὁ δὲ, τί πρὸς ταῦτά φησι; δέσποτα, τί μοι δώσεις;

A mus Paulus rurſum confirmat, iis quæ modò dixi, adiiciens: [Non eſt autem ſcriptum propter ipſum tantùm, quia reputatum eſt illi ad iuſtitiam: ſed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum, Dominum noſtrum, à mortuis, qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.] Cæleſte igitur donum, diuinæ benignitatis, inquam, iuſtificans nos per fidem, B non ſolum filios Abrahæ comprehendit, qui ex ipſo ſecundùm carnem orti ſunt, ſed qui eandem cum eo formam & fraternum animum nacti, credunt in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum; hi etiam beneficiorum Dei participes ſunt futuri, reiecto, ob incredulitatem, carnali Iſraele. Quod quidem manifeſtè admodum in myſterio Iſaac nobis deſcriptum eſt. Cæterùm age, dicamus quoad eius fieri poterit, ipſa Moſis ſcripta in medium adferen- C tes. Ita verò habent: [Poſt verba autem hæc, inquit, factum eſt verbum Domini ad Abraham in viſione, dicens: Ne timeas Abraham: Ego protegam te: merces tua multa erit nimis. Dicit autem Abraham: Domine, quid mihi dabis? Ego autem dimittor ſine liberis. At filius Maſec vernaculæ meæ hic Damaſcus Eliezer. Et ait Abraham: Quoniam mihi non dediſti filium. At vernaculus meus hæreditabit me. & ſtatim vox Dei fa- D cta eſt ad eum, dicens: Non hæreditabit te hic, ſed qui egredietur de te, hic hæreditabit te. Eduxit autem eum foras, & dixit ipſi: Reſpice in cælum, & numera ſtellas, ſi poteris numerare ipſas. Et dixit, Sic erit ſemen tuum. Et credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.] Erat enim ipſi legitimo matrimonio coniuncta beata Sarra, quæ interpretatur dominatrix, mulier formoſiſſima. Ita enim Scriptura teſtatur. Coniuncta autem E erat ipſi ſecundo quodammodo atque illegitimo coniugio vernacula, hoc eſt, Agar, quæ interpretatur, Peregrinatio. Atqui Sarra, quæ nunquam legitimam prolem conceperat, lugebat ſuam orbitatem. Agar autem peperit Iſmaelem. Rebus igitur ita conſtitutis, [locutus eſt Deus ad Abraham, dicens: Ego protegam te: merces tua multa erit nimis.] Hic verò quid ad hæc? [Domine, quid mihi dabis? Ego

Rom. 4. 23.

Geneſ. 15. 1.

Ibid.

autem dimittor ſine liberis: filius autem Maſec vernaculæ meæ hic Damaſcus Eliezer.] Animaduerte ſermonis perfectionem. [Quid mihi dabis, inquit, Domine?] Intelligis quo pacto nulla ratione ſe terrenis facultatibus indigere dicat, quinetiam ſi multo plura eum poſſidere contingat, nequaquam ſe iis oblectaturum inquit, niſi legitimum habeat hæredem, ex libero matrimonio natum, verè filium. Vide autem quonam modo natura ad ſciendum apertè id quod vtile eſt, ſua ſponte & abſque legibus ſcriptis feratur. Cùm enim filium haberet, Iſmaelem inquam, orbum ſe vocauit diuinus Abraham. Nouit itaque, & quidem apertè, natura, quòd neque filius in vniuerſum meritò vocari poſſit, qui ex adulterinis ac ſpuriis nuptiis eſt natus. [Neque enim dabit radicem in profunditate,] quemadmodum ſcriptum eſt: quòd verò etiamſi quibuſdam filius ex ſerua naſcatur, frigida ac vana res ſit, neque liberæ delectationi adſcribenda, oſtendit dicens: [Filius autem Maſec vernaculæ meæ, hic Damaſcus Eliezer.] Hoc eſt, fiet mihi deinceps natus ex ſerua ſanguinis ſolatium. Hoc enim eſt, Damaſcus. Reputabitur autem in remunerationem & auxilium à Deo. Hoc enim rurſum eſt Eliezer. Perinde igitur eſt, ac ſi dicat apertè: Pro ſanguine legitimo & amore, qui ei debetur, ſolatium ſanguinis & remuneratio à Deo neceſſariò mihi fiet vernaculus, meúſque hæres erit. [Quid igitur dabis mihi? niſi legitimum habeam ſucceſſorem, deſpicabilis omnino erit tuus Abraham, Domine. Orbus enim legitimis ex libera filiis decedit. Cæterùm Deus non diu iuſtum mœrere permiſit. Statim enim ſemen promiſit in Iſaac, quod & ſtellarum innumerabili multitudini par fore ait. Confirmat autem quòd innumerarum gentium pater eſſet vocandus, etiam ſi orbitatis metu perculſus eſſet. [Credidit autem, inquit, Abraham Deo & reputatū eſt ei ad iuſtitiam.] Præmium itaque aufert iuſtitiam, fide vniuerſorum Dominum colens. Teſtatus enim eſt per hoc ipſum, omnia præſtare atque efficere poſſe. Incredulus verò & contemptor, arrogans fuerit ac contumelioſus; meritò itaque pœnam ac ſupplicium incurret. [Credidit igitur Abraham Deo, & iuſtificatus eſt ab eo.] Repetit autē ſignū in confirmationē ac ve-

Sapie.4.3

Gen.15.6 Rom.4.18.

Ibid.

A ἐγὼ δὲ ἀπολύομαι ἄτεκνος· ὁ δὲ υἱὸς Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς μου, οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιέζερ. ἐπιτήρει τοῦ λόγου τὸ ἀκριβές. τί μοι γὰρ δώσεις, φησὶν, ὦ δέσποτα; συνίης ὅπως οὐδενὸς τὸ παράπαν ἐπιδεῖσθαι φησὶ τῶν ἐπιγείων κτημάτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν εἰ γένοιτο καὶ ἐπὶ πλεόνων δεσπότης θυμηδίαν ἡγεῖσθαι τὸ χρῆμα φησὶν, εἰ μὴ γνήσιον ἔχοι τὸν κληρονόμον ἐξ ἐλευθέρων ἀναφύντα γάμων, τὸν ἀληθῶς υἱόν. ἄθρει δὲ ὅτι πρὸς τὸ εἰδέναι σαφῶς τὸ λυσιτελὲς, ἡ φύσις αὐτόμολος καὶ δί-

B χα νόμων γεγραμμένων. καίτοι γὰρ ὄντος υἱοῦ, φημὶ δὴ τοῦ Ἰσμαὴλ, ἄτεκνον ἑαυτὸν ὠνόμαζεν ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ. οἶδεν οὖν ἄρα καὶ μάλα σαφῶς ἡ φύσις ὅτι μηδὲ υἱὸς ὅλως ὀνομάζοιτο ἂν εἰκότως, ὁ ἐκ κιβδήλων τε καὶ νόθων ἀναφὺς νυμφευμάτων. οὐ γὰρ δώσει ῥίζαν εἰς βάθος, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ὅτι δὲ κἂν εἰ γένοιτό ποτε τέκνον ἐκ θεραπαίνης τισὶ, ψυχρόν τε καὶ ἕωλον τὸ χρῆμά που πάντως, καὶ οὐκ ἂν ἐλευθέραις καταγράφοιτο θυμηδίαις, προσαπέδειξε λέγων· ὁ δὲ υἱὸς

C Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς μου, οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιέζερ. τουτέστι, γενήσεταί μοι λοιπὸν ὁ ἐκ τῆς οἰκογενοῦς, αἵματος φίλημα. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ Δαμασκός. καταλογισθήσεται δὲ καὶ εἰς ἀντίληψιν καὶ ἐπικουρίαν τὴν παρὰ Θεοῦ. τοῦτο γὰρ πάλιν τὸ Ἐλιέζερ. ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγοι σαφῶς, ἀντ' αἵματος τοῦ γνησίου καὶ ἀγάπης τῆς αὐτῷ, αἵματος φίλημα καὶ ἀντίληψις ὁ παρὰ Θεοῦ καθάπερ ἐξ ἀνάγκης ὁ οἰκογενής μου γενήσεται, ἔσται δέ μου καὶ κληρονόμος. τί οὖν μοι δώσεις; εἰ μὴ

D γνήσιον ἔχοιμι τὸν διαδεξόμενον, ὑπὸ μῶμον ἔσται πάντη τε, καὶ πάντως ὁ σὸς Ἀβραὰμ, ὦ δέσποτα. τέκνων γὰρ ἔρημος ἀπαλλάττεται τῶν ἀληθινῶν καὶ ἐξ ἐλευθέρας. ἀλλ' οὐ μακρὰ λυπεῖσθαι τὸν δίκαιον ἠφίει Θεός. σπέρμα γὰρ εὐθὺς ἐπήγγελτο τὸ ἐν Ἰσαὰκ, ὃ καὶ ἰσάριθμον ἔσεσθαί φησι τῷ τῶν ἀστέρων ἀμετρήτων πληθύϊ. διεβεβαιοῦτο δὲ ὅτι μυρίων ὅσων ἐθνῶν κληθήσεται πατὴρ, καίτοι τοῖς εἰς ἀπαιδίαν ἐπτοημένος δείμασι. πεπί-

E στευκε δὲ, φησὶν, Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γέρας οὖν ἔχει τὴν δικαιοσύνην, ὁ πίστει τιμῶν τὸν τῶν ὅλων δεσπότην. μεμαρτύρηκε γὰρ διὰ τούτου, τὸ πάντα δύνασθαι κατορθοῦν αὐτόν. ὁ δὲ ἄπιστός τε καὶ ἀμυητὴς, ἀλαζὼν ἔσται καὶ ὑβριστής. πείσεται δὴ οὖν ταύτῃ τοι λοιπὸν καὶ ὑπὸ δίκην καὶ λόγους. πεπίστευκεν οὖν Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ δεδικαίωται παρ' αὐτοῦ. προσαπαιτεῖ δὲ σημεῖον εἰς βεβαίωσιν καὶ ἀλη-

θαι, τῶν ὡς ἔσονται παρεπιδημούντων. Εἶτα A Θεὸς οἰκονομικῶς σκήπτεται τὸ ἐνώμοτον καταδήσασθαί πως πρὸς διψυχίαν οὐκ ἀφιεὶς τὸν πεπιστευκότα. γέγραπται γὰρ οὕτως. εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν. ἐγὼ ὁ Θεὸς ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ χώρας Χαλδαίων, ὥστε δοῦναί σοι τὴν γῆν ταύτην κληρονομῆσαι αὐτήν. εἶπε δὲ, δέσποτα κύριε, κατὰ τί γνώσομαι ὅτι κληρονομήσω αὐτήν; εἶπε δὲ αὐτῷ, λάβε μοι δάμαλιν τριετίζουσαν, καὶ κριὸν τριετίζοντα, καὶ τρυγόνα, καὶ περιστεράν. ἔλαβε δὲ ἑαυτῷ ταῦτα πάντα, καὶ διεῖλεν αὐτὰ μέσα, καὶ ἔθηκεν ἀντιπρόσωπα ἀλλήλοις. τὰ δὲ B ὄρνεα οὐ διεῖλε. κατέβη δὲ ὄρνεα ἐπὶ τὰ σώματα, ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν· καὶ συνεκάθισεν αὐτοῖς Ἀβραάμ. περὶ δὲ ἡλίου δυσμὰς, ἔκστασις ἔπεσεν ἐπὶ τὸν Ἀβραάμ. καὶ ἰδοὺ φόβος σκοτεινὸς μέγας ἐπιπίπτει αὐτῷ. καὶ ἐῤῥέθη πρὸς Ἀβραάμ, γινώσκων γνώσῃ, ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτοὺς, καὶ κακώσουσιν αὐτοὺς ἔτη τετρακόσια. τὸ δὲ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς. C σὺ δὲ ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου μετ᾽ εἰρήνης, ταφεὶς ἐν γήρει καλῷ. τετάρτῃ δὲ γενεᾷ, ἀποστραφήσονται ὧδε. οὔπω γὰρ ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμοῤῥαίων ἕως τοῦ νῦν. ἐπειδὴ δὲ ἐγίνετο ὁ ἥλιος πρὸς δυσμὰς, φλὸξ ἐγένετο. καὶ ἰδοὺ κλίβανος καπνιζόμενος, καὶ λαμπάδες πυρὸς, αἳ διῆλθον ἀνὰ μέσον τῶν διχοτομημάτων τούτων. ἀλλὰ τί δὴ πάντως ἐστὶ τὸ γεγενημένον, ὁ φιλομαθὴς κατασκέψεται, καὶ τὸν τῆς ὁρκωμοσίας περιεργάσεται τρόπον, τί ἂν βούλοιντο δηλοῦν τὰ διχοτομήματα, λέγων. τί δὲ D τῶν ὀρνέων ἡ πτῆσις, καὶ τὰ ἐπ᾽ αὐτὰ συνδρομή. τί δὲ δὴ αὖ καὶ ἡ τοῦ Ἀβραὰμ συγκάθησις· τί δὲ καὶ ἡ φλὸξ ἡ διέρπουσα μέσον τῶν διχοτομημάτων. ἀφηγησόμεθα δὴ οὖν. ἀναγκαίως ὅρκου χρείαν ἐπλήρου Χαλδαίοις τὸ διὰ μέσον ἰέναι τῶν διχοτομηθέντων ζώων, καὶ οἱονείπως ἀναφωνεῖν δι᾽ αὐτοῦ τοῦ δρωμένου οὕτω, μὴ γενοίμην ὡς τάδε. Χαλδαίῳ δὴ οὖν τὸ γένος ὑπάρχοντι E τῷ Ἀβραὰμ, καὶ ἄρτι τῆς ἐνεγκούσης ἐκθέοντι, τὰ συνήθη δρᾷν ἐπὶ τοῖς ὅρκοις ἐκέλευσεν οἰκονομικῶς ὁ τῶν ὅλων δεσπότης, ἀναπλέκων ἀστείως ἐν τοῖς τεθυμένοις τὸ Χριστοῦ μυστήριον. ἐπειδὴ δὲ εἰς γῆν ἐφεξῆς ἥπλωτο λοιπὸν τὰ διχοτομήματα, ὡσανεὶ μέλλοντος διὰ μέσου χωρεῖν τοῦ Θεοῦ. ὄρνεα φησὶν ἐπ᾽ αὐτὰ συνέβη πολ-

ritatem promiſſorum. Deus ergo ſingulari conſilio iuramentum adhibet, ne is, qui iam crediderat, animo vacillaret. Ita enim ſcriptum eſt: [Dixit au- " tem ad eum: Ego Deus qui eduxi te de " Vr regione Chaldæorum, vt darem ti- " bi terram hanc hæreditare. Ait autem: " Dominator Domine Deus, ſecundùm " quid ſciam quòd hæreditabo eam? " Dixit autem ei: Accipe mihi vitulum " triennem, & caprum triennem, & arie- " tem trimum, & turturem, & colum- " bam. Et accepit ſibi omnia hæc: & di- " uiſit ea media, & poſuit ea contraria " ad inuicem. At aues non diuiſit. De- " ſcenderunt autem volucres ſupra cor- " pora, & diuiſiones eorum, & ſedit " cum eis Abraham. Circa autem So- " lis occaſum ecſtaſis cecidit ſupra A- " braham, & ecce caligo tenebroſa ir- " ruit in eum; & dictum eſt ad Abra- " ham: Cognoſcens ſcies, quòd pere- " grinum erit ſemen tuum in terra non " ſua, & ſubiicient ſeruituti eos, & " affligent, & humiliabunt annis qua- " dringentis: & gentem, cui ſeruient, " ego iudicabo. Poſt hæc autem egre- " dientur huc cum ſupellectili multa. " Tu autem ibis ad patres tuos cum pa- " ce, ſepultus in ſenectute bona. Quar- " ta autem generatione reuertentur " huc. Nondum enim completæ ſunt " iniquitates Amorrhæorum vſque " nunc. Poſtquam autem iam fuit ſol " ad occaſum, flamma facta eſt. Et ecce " clibanus fumans, & venerunt lampa- " des ignis, quæ transierunt per me- " dium diuiſionum iſtarum.] Cæterùm " quænam ſit eorum quæ facta ſunt ratio, ſtudioſi conſiderabunt, & iuriſiurandi modum accuratè inquirent, quid ſibi fruſta ſiue diuiſiones velint, interrogantes, quid etiam auium volatus & in ipſas concurſus. Quid verò quòd Abraham cum eis ſedeat, quid etiam flamma per medium diuiſionum tranſiens. Explicemus itaque. Apud Chaldæos iuramenti vſus fuit, per medium animalium, quæ in duas partes diſciſſa eſſent, incedere, dicentes quodammodo facto ipſo, hoc pacto: Ne fiam vt hæc: Cùm itaque Chaldæus natione eſſet Abraham, & recèns patria exceſſiſſet, Deus conſueto fœderis more vti iuſſit, atque vnà Chriſti myſterium in iis, quæ ſacrificabãtur, pulchrè implicuit. Cùm verò in terra expanſa eſſent fruſta, ac Deus per medium tranſiturus eſſet, mul-

Geneſ. 15.

tæ, inquit, aues ad ea concurrerunt, & aſſedit eis Abraham, hoc eſt aſſidens cuſtodiuit, ne damnum iis inferretur, néue ea, quæ ad iuramenti vſum collata erant, immundis auibus in prædam expoſita eſſent. At verò ſub occaſum Solis, inquit, [Abraham ecſtaſi & metu correptus eſt.] Quænam autem rurſus huius rei occaſio fuerit, dicam quoad potero. Chaldæis mos erat receptus, auium volatus accuratè obſeruare. Permiſit itaque vniuerſorum Dominus certa ratione, ex iis quæ quibuſdam moris erat facere, doceri futura. Congregatis itaque ſupra ſegmenta auibus, perculſus eſt metu Abraham, ignarus nimirum, quò aut in quos ſignum hoc tenderet. Malum enim ipſi videbatur, anxiúmque ipſum ac ſollicitum reddebat, impuriſſimas aues ſacrificiis aduolare. Immundæ enim ferè ſunt aues carniuoræ. Cùm itaque proprio capiti metueret, ne in ipſum res ea vergeret ſollicitudine illa atque angore illum liberat. [Neque enim venient, inquit, ſuper te quæ vereris: cognoſcens autem ſcies, quòd peregrinum erit ſemen tuum in terra aliena,] & multi quidem erunt, infeſtare volentes, quorum typus erant aues ſacrificiis aduolantes. Cæterùm parum nocentes, pœnas luent. [Tu verò decedes ad patres tuos, ſepultus in ſenectute bona.] Deinde ait, quòd ſub occaſum ſolis [flamma ignis & clibanus & lampades tranſierunt per medium diuiſionum.] Intelligitur verò rurſum in ſpecie ignis diuinitas, iuxta Chaldæorum conſuetudinem, iuramentum implens. Idcircò diuinus Paulus in iuramenti vim hoc ſtatuit, dicens: [Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit per quem iuraret, maiorem, iurauit per ſemetipſum, dicens: Niſi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. Et ſic longanimiter ferens, adeptus eſt repromiſſionem. Homines enim per maiorem ſui iurant, & omnis controuerſiæ eorum finis, ad confirmationem, eſt iuramentum. In quo abundantiùs volens oſtendere Deus pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilii ſui, interpoſuit iuſiurandum, vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenēdam propoſitam ſpem.]

Gen. 15. 13. Act. 7. 6.

Heb. 6. 13.

Gen. 22. 16. Geneſ. 12. & 15.

A λοῦ, καὶ συνεκάθισεν αὐτοῖς Ἀβραάμ. τουτέστι, παρεδρεύσας ἐφύλαττεν, ἵνα μή τι γένοιτο βλάβος, καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις τῶν ὀρνέων προσκέοιντο ἐς βορὰν, τὰ εἰς ὅρκου χρείαν προενηνεγμένα. περὶ δὲ δυσμὰς ἡλίου, φησὶν, ἔκστασις καὶ φόβος ἐπιπίπτει τῷ Ἀβραάμ. καὶ τίς ἂν νοοῖτο πάλιν ἡ τοῦδε πρόφασις, φράσαιμ' ἂν ὡς ἔνι. Χαλδαίοις ἦν ἔθος καὶ ἐν ὑπολήψει χρηστῇ καὶ ἀδιαβλήτῳ παντελῶς, περιεργάζεσθαι λεπτῶς τῶν ὀρνέων τὰς πτήσεις. ἠφίει δὴ οὖν οἰκονομικῶς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ἐξ ὧν ἤδη καὶ δρᾶν ἦν ἔθος τισὶ, παιδεύ-
B εσθαι τὰ ἐσόμενα. συνενεχθέντων τοίνυν ἐπὶ τὰ διχοτομήματα τῶν πτηνῶν, ἐξεδειμάτωτο λοιπὸν ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ, ἐννενοηκώς που τάχα, ποῖ δὴ ἄρα καὶ ἐπὶ τίνας τὸ σημεῖον ἐκβήσεται. φαῦλον γὰρ εἶναι καὶ οὐχὶ τῆς ἔξω φροντίδος ἐδόκει τὸ ἐπιπτῆναι τοῖς θύμασι τὰ τῶν ὀρνέων βδελυρώτατα. ἀκάθαρτα γάρ πως ἀεὶ τὰ σαρκοφαγεῖν εἰωθότα. ἐπειδὴ δὲ περὶ τῆς ἰδίας ἐδεδίει κεφαλῆς, μὴ ἄρα πως καὶ ἐπ' αὐτὴν ἴοι τὸ χρῆμα, τῆς ἐπὶ τούτοις ἀγωνίας
C αὐτὸν ἀπολύει. οὐ γὰρ ἥξει, φησὶν, ἐπὶ σὲ τὰ ὑποπτευόμενα. γινώσκων δὲ γνώσῃ ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ. καὶ πολλοὶ μὲν ἔσονται λίαν οἱ κακοῦν ἐθέλοντες, ὧν ἦσαν εἰς τύπον τὰ τοῖς προκειμένοις θύμασιν ἐπιπτάντα ὄρνεα. πλὴν ὀλίγα λελυπηκότες, ἀποτίσουσι δίκας. σὺ δὲ ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου ταφεὶς ἐν γήρει καλῷ. εἶτα φησὶν, ὅτι πρὸς αὐταῖς ἤδη δυσμαῖς γεγονότος ἡλίου, φλὸξ πυρὸς καὶ κλίβανος καὶ λαμπάδες
D διὰ μέσων ἤεσαν τῶν διχοτομημάτων. νοεῖται δὲ πάλιν ἐν εἴδει πυρὸς τὸ θεῖον, κατὰ τὴν τῶν Χαλδαίων συνήθειαν, τὸν ὅρκον ἀποπληρῶν. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος εἰς ὅρκου δύναμιν δέχεται τὸ χρῆμα, καί φησι· τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ Θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων· ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτω μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄν-
E θρωποι γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν, ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ Θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ· ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι τὸν Θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλ-

πίδος. οἰκονομικώτατα τοίνυν ἐνώμοτον τὴν ἐπαγγελίαν ἐποιήσατο Θεός, καίτοι ψευδεπεῖν οὐκ εἰδώς· ἵν' ὡς ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, ἰσχυρὰν ἔχωμεν τὴν παράκλησιν, ὅτι πρὸς πέρας ἐκβήσεται πάντη τε καὶ πάντως οὐκ ἐνδοιάζοντες ἔτι. Οὐκοῦν, βραχὺ γὰρ ἀνόπιν ἀνακομίσω τὸν λόγον, ἐν ὠδῖσιν ἔτι τῆς Ἄγαρ ἐχούσης τὸν Ἰσμαήλ, δεδυσφόρηκεν ἡ Σάῤῥα τῆς οἰκογενοῦς οὐκ ἐνεγκοῦσα τάχα που τὰ ἐπί γε τῷ κυοφορεῖν αὐχήματα, καὶ τὴν οὐ μετρίαν ὀφρύν. εἶτα τῆς ἑστίας ἐλαύνει· καὶ οὗπερ ἂν ἕλοιτο βαδίζειν ἐκέλευεν, ἐφέντος αὐτῇ τοῦτο δρᾶν, τοῦ κατὰ νόμον συνῳκηκότος, φημὶ δὲ τοῦ Ἀβραάμ. ἀλλ' ὡς τὸ γράμμα φησὶ τὸ ἱερόν, εὗρεν αὐτὴν ἄγγελος κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τῇ ὁδῷ Σούρ. καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος κυρίου, Ἄγαρ παιδίσκη Σάῤῥας, πόθεν ἔρχῃ; καὶ ποῦ πορεύῃ; καὶ εἶπεν, ἀπὸ προσώπου Σάῤῥας τῆς κυρίας μου ἐγὼ ἀποδιδράσκω. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ ἄγγελος κυρίου, ἀποστράφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου, καὶ ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς. καὶ ὑπενόστησε μὲν ἡ Ἄγαρ, καὶ τὸν τῆς δουλείας ὑπέδυ ζυγόν. ἐνομοθέτει δὲ ὁ Θεὸς ἤδη τὴν περιτομὴν τῷ Ἀβραάμ, λέγων, σὺ δὲ τὴν διαθήκην μου διατηρήσεις σὺ καὶ τὸ σπέρμα σου μετὰ σὲ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. καὶ αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διατηρήσεις, ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. περιτμηθήσεται ὑμῶν πᾶν ἀρσενικόν, καὶ περιτμηθήσεσθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν, καὶ ἔσται εἰς σημεῖον διαθήκης ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν. καὶ παιδίον ὀκταήμερον περιτμηθήσεται ὑμῖν, πᾶν ἀρσενικὸν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ὁ οἰκογενὴς καὶ ὁ ἀργυρώνητος, ἀπὸ παντὸς υἱοῦ ἀλλοτρίου, ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σπέρματός σου, περιτομῇ περιτμηθήσεται, ὁ οἰκογενὴς τῆς οἰκίας σου καὶ ὁ ἀργυρώνητος. καὶ ἔσται ἡ διαθήκη μου ἐπὶ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, εἰς διαθήκην αἰώνιον. καὶ ἀπερίτμητος ἄρσην, ὃς οὐ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ, τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς, ὅτι τὴν διαθήκην μου διεσκέδασεν. ἐπεὶ δὲ ἦν ἀναγκαῖον τοῖς θείοις ὑπείκειν νόμοις, περιετμήθη μὲν ὁ θεσπέσιος Ἀβραὰμ πανοικί. περιέτεμε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ, τὸν Ἰσμαήλ. γεγέννηται δὲ λοιπὸν ὁ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, τουτέστιν ὁ Ἰσαάκ. καὶ τί τὸ μετὰ τοῦτο; οὐ φορητὸς ἦν ἔτι ὁ νόθος ἀθύρων υἱὸς κατὰ τὴν ἑστίαν

A Prudentiſſimè igitur Deus promiſſionem iureiurando confirmauit, cùm alioqui mentiri neſciat, vt, quemadmodum diuinus Paulus ſcribit, firmum ſolatium habeamus ipſum abſque vllo dubio promiſſiones ſuas ad finem perducturum. Quocirca (libet enim paulo altiùs ſermonem repetere) cùm adhuc Agar Iſmaelem vtero geſtaret, moleſtè tulit Sarra, non ferens nimirum ſeruæ ob fœcunditatem arrogantiam, & grande ſupercilium. Deinde domo B eiicit, & quò voluerit ire iubet, mandante nimirum illi vt hoc faceret, legitimo ſuo marito, Abraham ſcilicet. Ceterùm, vt ſacra Scriptura ait, [inuenit eam Angelus Domini iuxta fontem aquæ in deſerto in via Sur. Et dixit illi Angelus Domini: Agar ancilla Sarræ, vnde venis? & quò vadis? Et ait: A facie Sarræ dominæ meæ fugio. Dixit autem ei Angelus: Reuertere C re ad dominam tuam, & humiliare ſub manibus eius.] Et reuerſa eſt Agar, & ſeruitutis iugum ſubiit. Præſcripſit autem Dominus Abrahæ circumciſionem, dicens: [Tu autem pactum meum cuſtodies tu & ſemen tuum poſt te in generationes ſuas. Et hoc pactum quod obſeruabis inter me & vos, & inter ſemen tuum in generationes ſuas. Circumcidetur vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præ- D putii veſtri: & erit in ſignum fœderis inter me & vos; & infans octo dierum circumcidetur vobis, omne maſculinum in generationes veſtras. Vernaculus domus tuæ, & emptitius ex omni filio alieno, qui non eſt de ſemine tuo, circumciſione circumcidetur, vernaculus domus tuæ & emptitius; & erit pactum meum in carne veſtra, in fœdus æternum. Et incircumciſus maſculus, qui non circumcidetur carnem præputii ſui in E die octaua, exterminabitur & delebitur anima illa de genere ſuo, quia pactum meum diſſipauit.] Cùm itaque neceſſarium eſſet diuinis legibus obtemperare, circumciſus quidem eſt Abraham cum vniuerſa familia. Circumcidit autem vnà cum aliis etiam Iſmaelem. Natus autem eſt poſtea filius ex libera, hoc eſt Iſaac. Quid ad hæc? Neque verò iam tolerabilis erat ſpurius filius ludens in domo Iſmael,

Geneſ. 16. 7

Geneſ. 17. 9.

Iſmael, cui tantum ferè honoris deferebatur atque Iſaac. [Vidit enim, inquit, Sarra filium Agar Ægyptiæ, qui natus erat Abrahæ, ludentem cum Iſaac filio ſuo.] Deinde prodit flens, vt veriſimile eſt, ac dicens: [Eiice ancillam hanc & filium eius. Non enim hæreditabit filius ancillæ huius cum filio meo Iſaac. Durum autem, inquit, viſum eſt verbum hoc vehementer coram Abraham de filio ſuo. Dixit autem Deus Abrahæ: Ne durum ſit coram te de filio, & de ancilla. Omnia quæ dixerit tibi Sarra, audi vocem eius, quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen: filium etiam ancillæ in gentem magnam faciam, quia ſemen tuum eſt. Surrexit autem Abraham manè, & accepit panes & vtrem aquæ, & dedit Agar, & impoſuit puerum ſuper humeros eius, & dimiſit eam. Abiens autem errabat per deſertum iuxta puteum iuramenti. Defecit autem aqua vtris, & proiecit puerum ſubter vnam abietem, & abiens ſedit è regione eius de longè, quaſi arcus iactum. Dixit enim: Non videbo mortem filii mei, & ſedit ex aduerſo. Clamans autem puer fleuit. Et exaudiuit Deus puerum de loco vbi erat. Et vocauit Angelus Domini Agar de cælo, & dixit ei: Quid eſt, Agar? ne timeas, exaudiuit enim Deus vocem pueri de loco vbi eſt. Surge, accipe puerum, & tene manu tua eum. Et aperuit Deus oculos illius, & vidit puteum aquæ viuæ, & abiit, & impleuit vtrem aqua, & dedit potum puero ſuo. Et fuit Deus cum puero. Et creuit.] Diuinus enim Abraham lege naturæ, quæ nobis liberorum amorem indidit, victus Iſmaelis curam gerebat. Poſtquam verò diuino oraculo monitus eſt, vt ſoli Iſaac adhæreret, vtpote ad quem promiſſio pertinebat, dimiſit quidem Agar, & vnà cum infante herili domo excedere iuſſit, Chriſti nimirum myſterium legali typo præmonſtrante. Referamus itaque ſermonem à capite: ita enim manifeſtiſſimè quis videat, quòd iis, quæ in lege ſunt, antiquiora ſint ea quæ per Chriſtum: quódque ante circumciſionem

A ὁ Ἰσμαὴλ, καὶ ἐν ἴσῳ που τάχα τῷ Ἰσαὰκ τιμώμενος. Εἶδε γάρ, φησί, Σάῤῥα τὸν υἱὸν Ἄγαρ τῆς Αἰγυπτίας, ὃς ἐγένετο τῷ Ἀβραάμ, παίζοντα μετὰ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. Εἶτα πρόεισι δεδακρυμένη, κατὰ τὸ εἰκός, καὶ λέγουσα, ἔκβαλε τὴν παιδίσκην ταύτην, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς. οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης ταύτης μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἰσαάκ. σκληρὸν δέ, φησίν, ἐφάνη τὸ ῥῆμα σφόδρα ἐναντίον Ἀβραάμ, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. B Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ, μὴ σκληρὸν ἔστω τὸ ῥῆμα ἐναντίον σου περὶ τοῦ παιδίου, καὶ περὶ τῆς παιδίσκης. πάντα ὅσα ἐὰν εἴπῃ σοι Σάῤῥα, ἄκουε τῆς φωνῆς αὐτῆς, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα. καὶ τὸν υἱὸν δὲ τῆς παιδίσκης ταύτης, εἰς ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτόν, ὅτι σπέρμα σόν ἐστιν. ἀνέστη δὲ Ἀβραὰμ τὸ πρωΐ, καὶ ἔλαβεν ἄρτους καὶ ἀσκὸν ὕδατος, καὶ ἔδωκεν Ἄγαρ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν ὦμον C καὶ τὸ παιδίον, καὶ ἀπέστειλεν αὐτήν. ἀπελθοῦσα δὲ ἐπλανᾶτο τὴν ἔρημον, κατὰ τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου. ἐξέλιπε δὲ τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ἀσκοῦ, καὶ ἔῤῥιψε τὸ παιδίον, ὑποκάτω μιᾶς ἐλάτης. ἀπελθοῦσα δέ, ἐκάθητο ἀπέναντι αὐτοῦ μακρόθεν, ὡσεὶ τόξου βολήν. εἶπε γάρ, οὐ μὴ ἴδω τὸν θάνατον τοῦ παιδίου μου, καὶ ἐκάθισεν ἀπέναντι αὐτοῦ. ἀναβοῆσαν δὲ τὸ παιδίον ἔκλαυσεν. εἰσήκουσε δὲ ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἦν. καὶ ἐκάλεσεν ἄγγελος τοῦ Θεοῦ D τὴν Ἄγαρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῇ· τί ἐστιν, Ἄγαρ; μὴ φοβοῦ. ἐπακήκοε γὰρ ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου σου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἐστιν. ἀνάστηθι καὶ λάβε τὸ παιδίον, καὶ κράτησον τῇ χειρί σου αὐτό. καὶ ἀνέῳξεν ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς· καὶ εἶδε φρέαρ ὕδατος ζῶντος, καὶ ἐπορεύθη, καὶ ἔπλησε τὸν ἀσκὸν ὕδατος, καὶ ἐπότισε τὸ παιδίον. καὶ ἦν ὁ Θεὸς μετὰ τοῦ παιδίου, καὶ ηὐξήθη. ὁ μὲν γὰρ θεσπέσιος Ἀβραάμ, τοῖς τῆς φιλοπαιδίας ἡττώμε-E νος νόμοις, μετεποιεῖτο τοῦ Ἰσμαήλ. ἐπειδὴ δὲ τὸ θεῖον αὐτὸν ἐκάλει χρησμῴδημα πρός γε τὸ χρῆναι μόνῳ προσκεῖσθαι τῷ Ἰσαάκ, ὡς ἐπ' αὐτῷ γενομένης τῆς ἐπαγγελίας, ἀφίει τὴν Ἄγαρ, καὶ ὁμοῦ τῷ βρέφει τῆς δεσποτικῆς ἑστίας ἀπαίρειν ἐκέλευε, τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὸν τύπον τοῦ νόμου προαναφαίνοντος. καὶ δὴ καὶ λέγομεν ἀνακομίζοντες ἀναγκαίως εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς τὸν λόγον. εὐσυνοπτότατα γὰρ οὕτω καταθεῷτό τις ἄν, ὅτι πρεσβύτερα τῶν ἐν νόμῳ τὰ διὰ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐν σαρκὶ περιτομῆς.

ἡ ἐν πίστει δικαίωσις ἀρχαιοτέραν ἔχει τὴν παρανάδειξιν. σημεῖον γὰρ δέδοται τῷ Ἀβραὰμ ἡ περιτομή, τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως, κατὰ τὴν τοῦ σοφωτάτου Παύλου φωνήν. δεδυσφόρηκε τοίνυν ὁ μακάριος Ἀβραάμ, ὅτι μὴ τέκνου γέγονεν ἐλευθέρου πατήρ. καὶ τὸν ἐκ τῆς Αἰγυπτίας ἔχων υἱόν, φημὶ δὴ τῆς Ἄγαρ, ἀθυμότατα διετέλει, ἐν ἴσῳ τῆς ἀπαιδίας τιθεὶς σπέρμα τὸ νόθον τε καὶ οὐκ ἐλεύθερον. ἐπειδὴ δὲ τὰς ἐπαγγελίας ἐδέχετο τὰς ἐπί γε τῷ γνησίῳ παιδί, φημὶ δὴ τῷ Ἰσαάκ, ἤκουέ τε σαφῶς, ὡς ἔσται πατὴρ ἐν αὐτῷ μυρίων τε ὅσων καὶ ἀναριθμήτων ἐθνῶν, ἐδικαιοῦτο πιστεύων. ὅτι δὲ καὶ ἐν κατασχέσει γενήσεται τῆς ἐπιδειχθείσης αὐτῷ παρὰ Θεοῦ γῆς. σοὶ γάρ, ἔφασκε, δώσω τὴν γῆν ταύτην· πληροφορεῖσθαι παρεκάλει λέγων, δέσποτα, κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο, ὅτι κληρονομήσω αὐτήν; ταύτῃ τοι Θεὸς λαμβάνειν ἐκέλευε τὰ διχοτομήματα, δάμαλιν τριετίζουσαν, αἶγά τε ὁμοῦ, καὶ μὴν καὶ κριόν, τρυγόνα τε καὶ περιστεράν. καὶ τὰ μὲν τετράποδα τῶν ζώων διχοτόμηκεν Ἀβραάμ, ἀντιπρόσωπα δὲ ἀλλήλοις, τουτέστι, στοιχηδὸν συνετίθει. τὰ δὲ ὄρνεα οὐ διεῖλεν. ἐπεσόβει δὲ καὶ τὰ καταφθείρειν ἐθέλοντα τῶν πτηνῶν. ἡλίου δὲ ἤδη πρὸς αὐταῖς καταίροντος τῆς εἰς ἑσπέραν ἐσχατιαῖς, ἐν εἴδει πυρὸς διῆλθε τὰ διχοτομήματα Θεός. ποῖον οὖν ἄρα λόγον ἐφαρμόσαιμεν αὖ τοῖς τοιοῖσδε πνευματικόν, ἐροῦμεν ὡς ἔνι. γέγονε μὲν γὰρ πρῶτος ὥσπερ υἱὸς τῷ τῶν ὅλων Θεῷ, ὁ κατὰ σάρκα Ἰσραήλ. υἱὸς γάρ, φησί, πρωτότοκός μου Ἰσραήλ· πλὴν ὡς ἐκ δούλης καὶ ἐξ Αἰγύπτου λελυτρωμένος. ἀλλ' ἐν τέκνοις αὐτὸν οὐκ ἠξίου Θεὸς καταλογίζεσθαι ποθέν· ἡ φιλελεύθερος γὰρ καὶ φιλογνήσιος φύσις. ἐζήτει δὲ μᾶλλον τὸν εὐδοκοῦντα λαόν, τουτέστι, τὸν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ κατ' ἐπαγγελίας, ἐν ᾧ καὶ πατέρες γεγόνασι πολλῶν ἐθνῶν, οἱ ἀμφὶ τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ. κεκληρονομήκασι γὰρ τὴν ἐπὶ τῷδε δόξαν, οὐκ ἐν τῷ κατὰ σάρκα Ἰσραήλ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐξ ἐθνῶν διὰ πίστεως ἀνασεσωσμένοις. καὶ μαρτυρήσει γράφων ὁ Παῦλος. οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ εἰς τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. ἐπιγραφόμεθα γὰρ πατέρα τὸν Ἀβραάμ, οἱ ἐν ἀκροβυστίᾳ πιστεύσαντες, καὶ καθ' ὁμοιότητα τὴν αὐτοῦ παρὰ Θεοῦ δικαιούμενοι. σαφηνιεῖ δὲ σφόδρα τὸ θεῖον ἡμῖν μυστήριον, νομομαθὴς ὢν ὁ Παῦλος. ἐπιστέλλει γάρ οὖσι μετὰ τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν, διόπερ ὥσπερ ἰοῦσι Γα-

A iuſtificatio per fidem ſit oſtēſa. Signum enim datum eſt Abrahæ, circumciſio in præputio fidei, iuxta ſapientiſſimi Pauli vocem. Acerbè itaque ferebat beatus Abraham, quòd non eſſet pater filii liberi, habénſque filium ex Ægyptia, Agar inquam, mœſtiſſimus degebat, inſtar orbitatis eſſe cenſens ſemen ſpurium & non liberum. Poſtquam verò promiſſiones de legitimo filio accepit, nimirum Iſaac, claréque audiuit, quòd per ipſum futurus eſſet pater infinitarum atque innu-

B metabilium gentium, iuſtificatus eſt credens. Quòd autem poſſeſſurus eſſet terram à Deo ipſi monſtratam [Tibi enim, inquit, dabo terram hanc] vt certior fieret rogauit, dicens: [Domine, ſecundùm quid ſciam quòd hæreditabo?] Idcircò Deus vt diuiſiones acciperet iuſſit, vitulam triennem, & capram & arietem, & turturem & columbam. Et quadrupedia quidem animantia diſ-

(Gen. 15. 8. — Gen. 15.)

C ſcidit Abraham, & contraria ad ſe inuicem poſuit, hoc eſt, ſeriatim collocauit: aues verò non diuiſit; abegit autem volucres damnum inferre cupientes. Sole autem ad occaſum vergente, Deus in ſpecie ignis diuiſiones illas pertranſiit. Qualis itaque ſpiritualis ratio ſiue ſenſus his accommodandus ſit, pro virili dicamus. Primus enim quodammodo filius totius vniuerſi Deo fuit ſecundùm carnem Iſrael. [Filius enim, in-

(Gen. 15.)

D quit, primogenitus meus Iſrael.] Cæterùm veluti ex ſerua, & ex Ægypto redemptus. Sed inter filios legitimos nequaquam eum Deus numerare dignatus eſt: (naturâ enim eſt liberâ, & amans legitima,) quæſiuit autem potiùs populum qui placeret, hoc eſt, per fidem in Chriſtum ſecundùm promiſſionem, in quo etiam pater factus eſt multarum gentium Abraham. Hanc enim gloriam hæreditate adepti poſteri, non in Iſraele ſecundùm car-

E nem, ſed in iis qui ex gentibus ſaluati ſunt. quod & Paulus teſtatur, dicens: [Neque enim per legem promiſſio Abrahæ, vt hæres eſſet mundi, ſed per iuſtitiam fidei.] Patre enim Abraham inſigniti ſumus, qui in præputio credimus, & ad eius ſimilitudinem à Deo iuſtificati ſumus. Declarat autem nobis vehementer diuinum myſterium Paulus legis peritus. Ita enim Galatas poſtquam Chriſto initiati eſſent, retro-

(Rom. 4. 13.)

» cedentes increpat: [Dicite mihi, [Gal.4.21.] » qui ſub lege vultis eſſe, legem non au» ditis? Scriptum eſt enim, quoniam [Gen.16.] Abraham duos filios habuit: vnum de [21. Gen.21.2.] ancilla, & vnum de libera: Sed qui de ancilla, ſecundùm carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſſionem: quæ ſunt per Allegoriam dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta; vnum quidem in monte Sina, in ſeruitutem generans, quæ eſt Agar (Sina autem mons eſt in Arabia, qui coniunctus eſt ei, quæ nunc eſt Ieruſalem) & ſeruit cum filiis ſuis. Illa autem quæ ſurſum eſt Ieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Scri- [Eſai.54.1.] ptum eſt etenim: Lætare ſterilis quæ non paris: erumpe & clama, quæ non parturis: quia multi filii deſertæ magis [Rom.9.8] quàm eius quæ habet virum. Nos autẽ, fratres, ſecundùm Iſaac promiſſionis filii ſumus. Sed quomodo tunc is qui ſecundùm carnem natus fuerat, perſequebatur eum qui ſecundùm ſpiritum, [Gen.21.10.] ita & nunc. Sed quid dicit Scriptura? Eiice ancillam & filium eius, Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Nos autem, fratres, non ſumus ancillę filii, ſed liberæ, qua libertate Chriſtus nos liberauit. State igitur, & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri.] Intelligis itaque quo pacto manifeſtè duorum teſtamentorum typos eſſe dicat *Agar* & *Sarram*. Et ancillulam quidem comparat Iudæorum matri, hoc eſt, terreſtri Ieruſalem: ſiquidem ſeruitutis legibus ſubdita eſt, neque libero ſpiritu prædita. Primam verò ac liberam, nimirum Sarram (cuius etiam nomen idcirco *Dominatrix* interpretatur) ſublimis illius atque ſupernæ Ieruſalem typum præ ſe ferre ait, matrémque apertè factam eſſe cõfirmat eorum qui per fidem iuſtificati ſunt, & ex promiſſione Dei vocati, vt eſſent filii Abrahæ. [Rom.9.8] [Nos enim, inquit, ſecundùm Iſaac [Gal.4.28.] promiſſionis filii ſumus,] libertatem ſiquidem conſecuti ſumus per Chriſtum, per quem, & in quo diuinum ac cæleſtem ſpiritum adepti, inter filios [Rom.8.15.] Dei conſtituti ſumus: *Clamamus* autem [Gal.3.6.] *Abba pater*, & hæredes facti bonorum, quæ ſanctis ſunt promiſſa, iurante tantùm non per ſemetipſum Deo. Continetur enim in iuramento Patris Filius, ſiue eius myſterium. Conſueuit enim Pater iurare per propriam virtutẽ filii. Atque hoc eſt iurare per ſemetipſum. Siquidem non alius ab ipſo eſt Filius,

A λοιπαῖς ἐπιτιμῶν. λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γὰρ ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται· ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, δι' ἐπαγγελίας. ἅ τινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι· μία μὲν, ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ. τὸ γὰρ Σινᾶ, ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ· συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ. δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων B αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν. γέγραπται γὰρ, εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα· ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης, με- C τὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας, τῇ ἐλευθερίᾳ ᾗ ἡμᾶς Χριστὸς ἠλευθέρωσε. στήκετε οὖν, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. συνίης οὖν, ὅπως τῶν δύο διαθηκῶν φησὶν ἐναργῶς εἰκόνας, Ἄγαρ τε καὶ Σάῤῥας. καὶ παρεικάζει μὲν τὸ θεραπαινίδιον, τῇ τῶν Ἰουδαίων μητρὶ, τουτέστι, τῇ ἐπὶ γῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπεί τοι δουλείας ὑπέστρωται νόμοις, καὶ οὐκ ἐλευθέρῳ διαπρέπει πνεύματι. τὴν δέ γε D πρώτην καὶ ἐλευθέραν, φημὶ δὴ τὴν Σάῤῥαν, ἣ καὶ ἄρχουσα ταύτῃ τοι καὶ ἑρμηνεύεται, τῆς ὑψοῦ τε καὶ ἄνω φησὶν Ἱερουσαλὴμ, ἀνῆφθαι τοῖς τύποις, γεγενῆσθαί τε μητέρα διαβεβαιοῦται σαφῶς τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων, καὶ ἐξ ἐπαγγελίας Θεοῦ κεκλημένων, εἰς τὸ εἶναι τέκνα τοῦ Ἀβραάμ. ἡμεῖς γὰρ, φησὶ, κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἠλευθερώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ τὸ θεῖον καὶ ἄνωθεν καταπλουτοῦντες πνεῦμα, E καταπετάγμεθα μὲν ἐν τέκνοις Θεοῦ. κράζομεν δὲ Ἀββᾶ ὁ πατὴρ, καὶ κληρονόμοι γεγόναμεν τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς ἁγίοις ἀγαθῶν, μονονουχὶ καὶ ὀμωμοκότος καθ' ἑαυτοῦ τοῦ Θεοῦ. περιελήφθη γὰρ ὡς ἐν ὅρκῳ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς, ἤτοι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον. ἔθος γὰρ ὀμνύναι τῷ πατρὶ, ὡς κατὰ ἰδίας δυνάμεως τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὀμνύναι καθ' ἑαυτοῦ. ἐπείπερ οὐχ ἕτερος παρ' αὐτὸν ὁ υἱὸς,

λος οἷς ἔναγχος ἔφην προσεστηκώς. οὐκ ἐγράφη δὲ A
δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ πρὸς δικαιο-
σύνην, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι
τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον
ἡμῶν ἐκ νεκρῶν· ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παρα-
πτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαιοσύ-
νην ἡμῶν. οὐκοῦν ξένιον οὐρανοῦ καὶ δῶρον ἡμε-
ρότητος τῆς ἄνωθεν, ἡ ἐκ πίστεως ἡμᾶς δικαιοῦσα
χάρις καὶ ἐν τέκνοις Ἀβραὰμ καταλογισθεῖεν ἄν,
οὐχὶ δὴ πάντως οἱ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα γεγονό-
τες, ἀλλ' ὅσοι τὴν πρὸς αὐτὸν πεπλουτήκασι B
συμμορφίαν, καὶ ἀδελφοὶ φρονοῦντες πιστεύουσιν
εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. οὗτοι καὶ τῶν
παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων ἔσονται κληρονόμοι πα-
ρωσθέντος ἐξ ἀπιστίας τοῦ κατὰ σάρκα Ἰσραήλ. διε-
πλάττετο δὲ τὸ μάλα σαφῶς, καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐν
τῷ κατὰ Ἰσαὰκ μυστηρίῳ. ἀλλὰ φέρε λέγωμεν
ὡς ἔνι δὴ πάλιν αὐτὰ παραχθέντες εἰς εἴδησιν τὰ
Μωσέως γράμματα. ἔχει δὲ οὕτως· μετὰ δὲ τὰ
ῥήματα ταῦτα, φησὶν, ἐγενήθη ῥῆμα κυρίου C
πρὸς Ἀβραὰμ ἐν ὁράματι λέγων. μὴ φοβοῦ
Ἀβραὰμ, ἐγὼ ὑπερασπίζω σου. ὁ μισθός σου
πολὺς ἔσται σφόδρα. λέγει δὲ Ἀβραὰμ, δέσπο-
τα, τί μοι δώσεις; ἐγὼ δὲ ἀπολύομαι ἄτεκνος.
ὁ δὲ υἱὸς Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς μου οὗτος Δαμα-
σκὸς Ἐλιέζερ. καὶ εἶπεν Ἀβραὰμ, ἐπειδὴ ἐμοὶ οὐκ
ἔδωκας σπέρμα. ὁ δὲ οἰκογενής μου κληρονομήσει
με. καὶ εὐθὺς φωνὴ κυρίου ἐγένετο πρὸς αὐτὸν, λέ-
γουσα· οὐ κληρονομήσει σε οὗτος, ἀλλ' ὃς ἐξελεύ-
σεται ἐκ σοῦ, οὗτος κληρονομήσει σε. ἐξήγαγε δὲ D
αὐτὸν ἔξω, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀνάβλεψον δὴ εἰς τὸν
οὐρανὸν, καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ
ἐξαριθμῆσαι αὐτούς. καὶ εἶπεν· οὕτως ἔσται τὸ
σπέρμα σου. καὶ ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ
ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. συνῆπτο μὲν γὰρ
αὐτῷ τὸ συνέστιος ὢν, ἡ μακαρία Σάῤῥα, ἡ
διερμηνευομένη λέγεται ἄρχουσα, γυνὴ τὴν
ὥραν ἐκπρεπεστάτη καὶ λίαν εὐπρόσωπος· μα-
μαρτύρηκε γὰρ οὕτως τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. παρεί- E
πετο δὲ δευτέροις ὥσπερ καὶ νόθοις ὑπηρετοῦσα
γάμοις ἡ οἰκογενὴς, τουτέστιν, ἡ Ἄγαρ· καὶ αὐτὴ
δὲ παροίκησις ἑρμηνευομένη. ἀλλ' ἡ μὲν Σάῤῥα
τέκνων οὔπω γνησίων ὠδῖνα λαβοῦσα κατεθρή-
νει τὴν ἀπαιδίαν. ἡ δὲ Ἄγαρ ἔτικτε τὸν Ἰσμαήλ.
ἐχόντων δὲ ὧδε τῶν ἐν ἱστορίᾳ πραγμάτων, προσλα-
λεῖ Θεὸς τῷ Ἀβραὰμ λέγων· ἐγὼ ὑπερα-
σπίσω σου. ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται σφόδρα. ὁ δὲ,
τί πρὸς ταῦτα φησί; δέσποτα, τί μοι δώσεις;

A mus Paulus rurſum confirmat, iis quæ
modò dixi, adiiciens: [Non eſt autem Rom. 4. 23.
ſcriptum propter ipſum tantùm, quia
reputatum eſt illi ad iuſtitiam: ſed &
propter nos, quibus reputabitur cre-
dentibus in eum, qui ſuſcitauit Ie-
ſum Chriſtum, Dominum noſtrum,
à mortuis, qui traditus eſt propter
delicta noſtra, & reſurrexit propter
iuſtificationem noſtram.] Cæleſte
igitur donum, diuinæ benignitatis,
inquam, iuſtificans nos per fidem,
B non ſolum filios Abrahæ comprehen-
dit, qui ex ipſo ſecundùm carnem orti
ſunt, ſed qui eandem cum eo formam
& fraternum animum nacti, credunt
in Dominum noſtrum Ieſum Chri-
ſtum; hi etiam beneficiorum Dei par-
ticipes ſunt futuri, reiecto, ob incre-
dulitatem, carnali Iſraele. Quod qui-
dem manifeſtè admodum in myſterio
Iſaac nobis deſcriptum eſt. Cæterùm
age, dicamus quoad eius fieri poterit,
ipſa Moſis ſcripta in medium adferen-
C tes. Ita verò habent: [Poſt verba au- Geneſ. 15.
tem hæc, inquit, factum eſt verbum
Domini ad Abraham in viſione, di-
cens: Ne timeas Abraham: Ego pro-
tegam te: merces tua multa erit ni-
mis. Dicit autem Abraham: Domi-
ne, quid mihi dabis? Ego autem di-
mittor ſine liberis. At filius Maſec
vernaculæ meæ hic Damaſcus Elie-
zer. Et ait Abraham: Quoniam mihi
non dediſti filium. At vernaculus meus
hæreditabit me. & ſtatim vox Dei fa-
D cta eſt ad eum, dicens: Non hæredi-
tabit te hic, ſed qui egredietur de te,
hic hæreditabit te. Eduxit autem eum
foras, & dixit ipſi: Reſpice in cælum,
& numera ſtellas, ſi poteris numera-
re ipſas. Et dixit, Sic erit ſemen tuum.
Et credidit Abraham Deo, & reputa-
tum eſt illi ad iuſtitiam.] Erat enim
ipſi legitimo matrimonio coniuncta
beata Sarra, quæ interpretatur domi-
natrix, mulier formoſiſſima. Ita enim
Scriptura teſtatur. Coniuncta autem
E erat ipſi ſecundo quodammodo atque
illegitimo coniugio vernacula, hoc eſt,
Agar, quæ interpretatur, Peregrinatio.
Atqui Sarra, quæ nunquam legitimam
prolem conceperat, lugebat ſuam or-
bitatem. Agar autem peperit Iſ-
maelem. Rebus igitur ita conſtitu-
tis, [locutus eſt Deus ad Abraham, Ibid.
dicens: Ego protegam te: merces tua
multa erit nimis.] Hic verò quid ad
hæc? [Domine, quid mihi dabis? Ego

autem dimittor ſine liberis: filius autem Maſec vernaculæ meæ huc Damaſcus Eliezer.] Animaduerte ſermonis perfectionem. [Quid mihi dabis, inquit, Domine?] Intelligis quo pacto nulla ratione ſe terrenis facultatibus indigere dicat, quinetiam ſi multo plura eum poſſidere contingat, nequaquam ſe iis oblectaturum inquit, niſi legitimum habeat hæredem, ex libero matrimonio natum, verè filium. Vide autem quonam modo natura ad ſciendum apertè id quod vtile eſt, ſua ſponte & abſque legibus ſcriptis feratur. Cùm enim filium haberet, Iſmaelem inquam, orbum ſe vocauit diuinus Abraham. Nouit itaque, & quidem apertè, natura, quòd neque filius in vniuerſum meritò vocari poſſit, qui ex adulterinis ac ſpuriis nuptiis eſt
Sapie.4. natus. [Neque enim dabit radicem in profunditate,] quemadmodum ſcriptum eſt: quòd verò etiamſi quibuſdam filius ex ſerua naſcatur, frigida ac vana res ſit, neque liberæ delectationi adſcribenda, oſtendit dicens: [Filius autem Maſec vernaculæ meæ, hic Damaſcus Eliezer.] Hoc eſt, fiet mihi deinceps natus ex ſerua ſanguinis ſolatium. Hoc enim eſt, Damaſcus. Reputabitur autem in remunerationem & auxilium à Deo. Hoc enim rurſum eſt Eliezer. Perinde igitur eſt, ac ſi dicat apertè: Pro ſanguine legitimo & amore, qui ei debetur, ſolatium ſanguinis & remuneratio à Deo neceſſariò mihi fiet vernaculus, meúſque hæres erit. [Quid igitur dabis mihi? niſi legitimum habeam ſucceſſorem, deſpicabilis omnino erit tuus Abraham, Domine. Orbus enim legitimis ex libera filiis decedit. Cæterùm Deus non diu iuſtum mœrere permiſit. Statim enim ſemen promiſit in Iſaac, quod & ſtellarum innumerabili multitudini par fore ait. Confirmat autem quòd innumerarum gentium pater eſſet vocandus, etiam
Gen.15.6 Rom.4.18. ſi orbitatis metu perculſus eſſet. [Credidit autem, inquit, Abraham Deo & reputatũ eſt ei ad iuſtitiam.] Præmium itaque aufert iuſtitiam, fide vniuerſorum Dominum colens. Teſtatus enim eſt per hoc ipſum, omnia præſtare atque efficere poſſe. Incredulus verò & contemptor, arrogans fuerit ac contumelioſus; meritò itaque pœnam ac ſup-
Ibid. pliciũ incurret. [Credidit igitur Abraham Deo, & iuſtificatus eſt ab eo.] Repetit autẽ ſignũ in confirmationẽ ac ve-

A ἐγὼ δὲ ἀπολύομαι ἄτεκνος· ὁ δὲ υἱὸς Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς μου, οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιέζερ. ἐπιτήρει τοῦ λόγου τὸ ἀκριβές. τί μοι γὰρ δώσεις, φησίν, ὦ δέσποτα; συνίης ὅπως οὐδενὸς τὸ παράπαν ἔτι δεῖσθαι φησὶ τῶν ἐπιγείων κτημάτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν εἰ γένοιτο καὶ ἔτι πλειόνων δεσπότης θυμηδίαν ἡγεῖσθαι τὸ χρῆμα φησίν, εἰ μὴ γνήσιον ἔχοι τὸν κληρονόμον ἐξ ἐλευθέρων ἀναφύντα γάμων, τὸν ἀληθῶς υἱόν. ἄθρει δὲ ὅτι πρὸς τὸ εἰδέναι σαφῶς τὸ λυσιτελές, ἡ φύσις αὐτόμολος καὶ δί-
B χα νόμων γεγραμμένων. καίτοι γὰρ ὄντος υἱοῦ, φημὶ δὴ τοῦ Ἰσμαὴλ, ἄτεκνον ἑαυτὸν ὠνόμαζεν ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ. οἶδεν οὖν ἄρα καὶ μάλα σαφῶς ἡ φύσις ὅτι μηδὲ υἱὸς ὅλως ὀνομάζοιτο ἂν εἰκότως, ὁ ἐκ κιβδήλων τε καὶ νόθων ἀναφεὶς νυμφευμάτων. οὐ γὰρ δώσει ῥίζαν εἰς βάθος, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ὅτι δὲ κἂν εἰ γένοιτό ποτε τέκνον ἐκ θεραπαίνης τισί, ψυχρόν τε καὶ ἕωλον τὸ χρῆμά που πάντως, καὶ οὐκ ἂν ἐλευθέροις καταγράφοιτο θυμηδίαις, προσαπέδειξε λέγων· ὁ δὲ υἱὸς
C Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς μου, οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιέζερ. τουτέστι, γενήσεταί μοι λοιπὸν ὁ ἐκ τῆς οἰκογενοῦς, αἵματος φίλημα. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ Δαμασκός. καταλογισθήσεται δὲ καὶ εἰς ἀντίληψιν καὶ ἐπικουρίαν τὴν παρὰ Θεοῦ. τοῦτο γὰρ πάλιν τὸ Ἐλιέζερ. ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγοι σαφῶς, ἀντ' αἵματος τοῦ γνησίου καὶ ἀγάπης τῆς αὐτῷ, αἵματος φίλημα καὶ ἀντίληψις ὁ παρὰ Θεοῦ καθάπερ ἐξ ἀνάγκης ὁ οἰκογενής μου γενήσεται, ἔσται δέ μου καὶ κληρονόμος. τί οὖν μοι δώσεις; εἰ μὴ
D γνήσιον ἔχοιμι τὸν διαδεξόμενον, ὑπὸ μῶμον ἔσται πάντη τε, καὶ πάντως ὁ σὸς Ἀβραάμ, ὦ δέσποτα. τέκνων γὰρ ἔρημος ἀπαλλάττεται τῶν ἀληθινῶν καὶ ἐξ ἐλευθέρας. ἀλλ' οὐ μακρὰ λυπεῖσθαι τὸν δίκαιον ἠφίει Θεός. σπέρμα γὰρ εὐθὺς ἐπήγγελτο τὸ ἐν Ἰσαάκ, ὃ καὶ ἰσάριθμον ἔσεσθαί φησι τῇ τῶν ἀστέρων ἀμετρήτων πληθύϊ. διεβεβαιοῦτο δὲ ὅτι μυρίων ὅσων ἐθνῶν κληθήσεται πατήρ, καίτοι τοῖς εἰς ἀπαιδίαν ἐπτοημένος δείμασι. πεπί-
E στευκε δὲ, φησίν, Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γέρας οὖν ἔχει τὴν δικαιοσύνην, ὁ πίστει τιμῶν τὸν τῶν ὅλων δεσπότην. μεμαρτύρηκε γὰρ διὰ τούτου, τὸ πάντα δύνασθαι κατορθοῦν αὐτόν, ὁ δὲ ἄπιστός τε καὶ ἀμελητής, ἀλαζὼν ἔσται καὶ ὑβριστής. πείσεται δὴ οὖν ταύτῃ τοι λοιπὸν καὶ ὑπὸ δίκην καὶ λόγους. πεπίστευκεν οὖν Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ δεδικαίωται παρ' αὐτῷ. προσαπαιτεῖ δὲ σημεῖον εἰς βεβαίωσιν καὶ ἀλη-

A ϑαι, τῶν ὡς ἔσονται παρεπηγγελμένων. Εἶτα Θεὸς οἰκονομικῶς σκήπτεται τὸ ἐνώμοτον καταδήσασθαί πως πρὸς διψυχίας οὐκ ἀφιεὶς τὸν πεπιστευκότα. γέγραπται γὰρ οὕτως. εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν. ἐγὼ ὁ Θεὸς ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ χώρας Χαλδαίων, ὥστε δοῦναί σοι τὴν γῆν ταύτην κληρονομῆσαι αὐτήν. εἶπε δὲ, δέσποτα κύριε, κατὰ τί γνώσομαι ὅτι κληρονομήσω αὐτήν; εἶπε δὲ αὐτῷ, λάβε μοι δάμαλιν τριετίζουσαν, καὶ κριὸν τριετίζοντα, καὶ τρυγόνα, καὶ περιστεράν. ἔλαβε δὲ ἑαυτῷ ταῦτα πάντα, καὶ διεῖλεν αὐτὰ μέσα, καὶ ἔθηκεν ἀντιπρόσωπα ἀλλήλοις. τὰ δὲ B ὄρνεα οὐ διεῖλε. κατέβη δὲ ὄρνεα ἐπὶ τὰ σώματα, ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν· καὶ συνεκάθισεν αὐτοῖς Ἀβραάμ. περὶ δὲ ἡλίου δυσμὰς, ἔκστασις ἔπεσεν ἐπὶ τὸν Ἀβραάμ. καὶ ἰδοὺ φόβος σκοτεινὸς μέγας ἐπιπίπτει αὐτῷ. καὶ ἐῤῥέθη πρὸς Ἀβραάμ, γινώσκων γνώσῃ, ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτοὺς, καὶ κακώσουσιν αὐτοὺς ἔτη τετρακόσια. τὸ δὲ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς. C σὺ δὲ ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου μετ' εἰρήνης, ταφεὶς ἐν γήρει καλῷ. τετάρτῃ δὲ γενεᾷ, ἀποστραφήσονται ὧδε. οὔπω γὰρ ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμοῤῥαίων ἕως τοῦ νῦν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ὁ ἥλιος πρὸς δυσμὰς, φλὸξ ἐγένετο. καὶ ἰδοὺ κλίβανος καπνιζόμενος, καὶ λαμπάδες πυρὸς, αἳ διῆλθον ἀνὰ μέσον τῶν διχοτομημάτων τούτων. Ἀλλὰ τί δὲ πάντως ἐστὶ τὸ γεγενημένον, ὁ φιλομαθὴς κατασκέψεται, καὶ τὸν τῆς ὁρκωμοσίας περιεργάσεται τρόπον, τί ἂν βούλοιντο δηλοῦν τὰ διχοτομήματα, λέγων. τί δὲ D τῶν ὀρνέων ἡ πτῆσις, καὶ τὰ ἐπ' αὐτὰ συνδρομή. τί δὲ δὴ αὖ καὶ ἡ τοῦ Ἀβραὰμ συνκάθησις· τί δὲ καὶ ἡ φλὸξ ἡ διέρπουσα μέσον τῶν διχοτομημάτων. ἀφηγησόμεθα δὴ οὕτω. ἀναγκαίως ὅρκου χρείας ἐπλήρου Χαλδαίοις τὸ διὰ μέσον ἰέναι τῶν διχοτομηθέντων ζώων, καὶ οἱονείπως ἀναφωνεῖν δι' αὐτοῦ τοῦ δρωμένου οὕτω, μὴ γενοίμην ὡς τάδε. Χαλδαίῳ δὴ οὖν τὸ γένος ὑπάρχοντι τῷ Ἀβραὰμ, καὶ ἄρτι τῆς ἐνεγκούσης ἐκθέοντι, τὰ συνήθη δρᾷν ἐπὶ τοῖς ὅρκοις ἐκέλευσεν οἰκονομικῶς ὁ τῶν ὅλων δεσπότης, ἀναπλέκων ἀστείως ἐν τοῖς τεθυμένοις τὸ Χριστοῦ μυστήριον. ἐπειδὴ δὲ εἰς γῆν ἐφεξῆς ἡπλοῦτο λοιπὸν τὰ E διχοτομήματα, ὡσανεὶ μέλλοντος διὰ μέσον χωρεῖν τοῦ Θεοῦ. ὄρνεα φησὶν ἐπ' αὐτὰ συνέβη πολ-

A ritatem promiſſorum. Deus ergo ſingulari conſilio iuramentum adhibet, ne is, qui iam crediderat, animo vacillaret. Ita enim ſcriptum eſt: [Dixit autem ad eum: Ego Deus qui eduxi te de Vr regione Chaldæorum, vt darem tibi terram hanc hæreditate. Ait autem: Dominator Domine Deus, ſecundùm quid ſciam quòd hæreditabo eam? Dixit autem ei: Accipe mihi vitulum triennem, & caprum triennem, & arietem trimum, & turturem, & columbam. Et accepit ſibi omnia hæc: & diuiſit ea media, & poſuit ea contraria B ad inuicem. At aues non diuiſit. Deſcenderunt autem volucres ſupra corpora, & diuiſiones eorum, & ſedit cum eis Abraham. Circa autem Solis occaſum ecſtaſis cecidit ſupra Abraham, & ecce caligo tenebroſa irruit in eum; & dictum eſt ad Abraham: Cognoſcens ſcies, quòd peregrinum erit ſemen tuum in terra non ſua, & ſubiicient ſeruituti eos, & affligent, & humiliabunt annis quadringentis: & gentem, cui ſeruient, C ego iudicabo. Poſt hæc autem egredientur huc cum ſupellectili multa. Tu autem ibis ad patres tuos cum pace, ſepultus in ſenectute bona. Quarta autem generatione reuertentur huc. Nondum enim completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum vſque nunc. Poſtquam autem iam fuit ſol ad occaſum, flamma facta eſt. Et ecce clibanus fumans, & venerunt lampades ignis, quæ tranſierunt per medium diuiſionum iſtarum.] Cæterùm quænam ſit eorum quæ facta ſunt ratio, D ſtudioſi conſiderabunt, & iuriſiurandi modum accuratè inquirent, quid ſibi fruſta ſiue diuiſiones velint, interrogantes, quid etiam auium volatus & in ipſas concurſus. Quid verò quòd Abraham cum eis ſedeat, quid etiam flamma per medium diuiſionum tranſiens. Explicemus itaque. Apud Chaldæos iuramenti vſus fuit, per medium animalium, quæ in duas partes diſciſſa eſſent, incedere, E dicentes quodammodo facto ipſo, hoc pacto: Ne fiam vt hæc: Cùm itaque Chaldæus natione eſſet Abraham, & recèns patria exceſſiſſet, Deus conſueto fœderis more vti iuſſit, atque vnà Chriſti myſterium in iis, quæ ſacrificabãtur, pulchrè implicuit. Cùm verò in terra expanſa eſſent fruſta, ac Deus per medium tranſiturus eſſet, mul-

Gen. 15.

tæ, inquit, aues ad ea concurrerunt, & aſſedit eis Abraham, hoc eſt aſſidens cuſtodiuit, ne damnum iis inferretur, néue ea, quæ ad iuramenti vſum collata erant, immundis auibus in prædam expoſita eſſent. At verò ſub occaſum Solis, inquit, [Abraham ecſtaſi & metu correptus eſt.] Quænam autem rurſus huius rei occaſio fuerit, dicam quoad potero. Chaldæis mos erat receptus, auium volatus accuratè obſeruare. Permiſit itaque vniuerſorum Dominus certa ratione, ex iis quæ quibuſdam moris erat facere, doceri futura. Congregatis itaque ſupra ſegmenta auibus, perculſus eſt metu Abraham, ignarus nimirum, quò aut in quos ſignum hoc tenderet. Malum enim ipſi videbatur, anxiúmque ipſum ac ſollicitum reddebat, impuriſſimas aues ſacrificiis aduolare. Immundæ enim ferè ſunt aues carniuoræ. Cùm itaque proprio capiti metueret, ne in ipſum res ea vergeret ſollicitudine illa atque angore illum liberat. [Neque enim venient, inquit, ſuper te quæ vereris: cognoſcens autem ſcies, quòd peregrinum erit ſemen tuum in terra aliena,] & multi quidem erunt, infeſtare volentes, quorum typus erant aues ſacrificiis aduolantes. Cæterùm parum nocentes, pœnas luent. [Tu verò decedes ad patres tuos, ſepultus in ſenectute bona.] Deinde ait, quòd ſub occaſum ſolis [flamma ignis & clibanus & lampades tranſierunt per medium diuiſionum.] Intelligitur verò rurſum in ſpecie ignis diuinitas, iuxta Chaldæorum conſuetudinem, iuramentum implens. Idcircò diuinus Paulus in iuramenti vim hoc ſtatuit, dicens: [Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit per quem iuraret, maiorem, iurauit per ſemetipſum, dicens: Niſi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. Et ſic longanimiter ferens, adeptus eſt repromiſſionem. Homines enim per maiorem ſui iurant, & omnis controuerſiæ eorum finis, ad confirmationem, eſt iuramentum. In quo abundantiùs volens oſtendere Deus pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilii ſui, interpoſuit iuſiurandum, vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenēdam propoſitam ſpem.]

Gen.15.13 Act.7.6.

Heb.6.13

Gen.22.16. Gen.12.3.&18.3

A λά, ϗ συνεκάθισεν αὐτοῖς Ἀβραάμ. τουτέστι, περιζήσας ἐφύλαττεν, ἵνα μή τι γένοιτο βλάβος, ϗ τοῖς ἀκαθάρτοις τῶν ὀρνέων προσχέοιτο βορὰ, τὰ εἰς ὅρκου χρείαν παρειλημμένα. περὶ δὲ δυσμὰς ἡλίου, φησὶν, ἔκστασις ϗ φόβος ἐπιπίπτει τῷ Ἀβραάμ. καὶ τίς αὖ νοοῖτο πάλιν ἡ τοῦδε πρόφασις, φράσαιμ' ἂν ὡς ἔνι. Χαλδαίοις ἦν ἔθος καὶ ἐν ἀποδοχῇ χρηστῇ καὶ ἀπαραβλήτως παντελῶς, περιεργάζεσθαι λεπτῶς τῶν ὀρνέων τὰς πτήσεις. ἠφίει δὲ οὕτω οἰκονομικῶς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ἐξ ὧν ἤδη ϗ δρᾶν ἦν ἔθος τισὶ, παιδεύεσθαι τὰ ἐσόμενα. B συνειλεγμένων τοίνυν ἐπὶ τὰ διχοτομήματα τῶν πτηνῶν, ἐξεδείματο λοιπὸν ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ, ἀνεννοήτως που τάχα, ποῖ δὴ ἄρα καὶ ἐπὶ τίνας τὸ σημεῖον ἐκβήσεται. φαῦλον γὰρ εἶναι καὶ οὐχὶ τῆς ἔξω φροντίδος ἐδόκει τὸ ἐπιπτῆναι τοῖς θύμασι τὰ τῶν ὀρνέων βδελυρώτατα. ἀκάθαρτα γάρ πως ἀεὶ τὰ σαρκοφαγεῖν εἰωθότα. ἐπειδὴ δὲ περὶ τῆς ἰδίας ἐδεδίει κεφαλῆς, μὴ ἄρα πως καὶ ἐπ' αὐτὸν ἴοι τὸ χρῆμα, τῆς ἐπὶ τούτοις ἀγωνίας C αὐτὸν ἀπολύει. οὐ γὰρ ἥξει, φησὶν, ἐπὶ σὲ τὰ ὑποπτευόμενα. γινώσκων δὲ γνώσῃ ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ. καὶ πολλοὶ μὲν ἔσονται λίαν οἱ κακοῦν ἐθέλοντες, ὧν ἦσαν εἰς τύπον τὰ τοῖς προσκειμένοις θύμασιν ἐπιπτάντα ὄρνεα. πλὴν ὀλίγα λελυπηκότες, ἀποτίσουσι δίκας. σὺ δὲ ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου ταφεὶς ἐν γήρᾳ καλῷ. εἶτα φησὶν, ὅτι πρὸς αὐταῖς ἤδη δυσμαῖς γεγονότος ἡλίου, φλὸξ πυρὸς ϗ κλίβανος καὶ λαμπάδες D διὰ μέσων ἦσαν τῶν διχοτομημάτων. νοεῖται δὲ πάλιν ἐν εἴδει πυρὸς τὸ θεῖον, κατὰ τὴν τῶν Χαλδαίων συνήθειαν, τὸν ὅρκον ἀποπληρῶν. τοιγάρτοι ϗ ὁ θεσπέσιος Παῦλος εἰς ὅρκου δύναμιν δέχεται τὸ χρῆμα, καὶ φησί· Τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ Θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων· ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, ϗ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτω μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι E γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, ϗ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν, ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ Θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ· ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι τὸν Θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλ-

πίδος. οἰκονομικώτατα τοίνυν ἐνώμοτον τὴν ἐπαγγελίαν ἐποιεῖτο Θεός, καίτοι ψευδοεπεῖν οὐκ εἰδώς· ἵν' ὡς ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, ἰσχυρὰν ἔχωμεν τὴν παράκλησιν, ὅτι πρὸς πέρας ἐκβήσεται πάντῃ τε καὶ πάντως οὐκ ἐνδοιάζοντες ἔτι. οὐκοῦν, βραχὺ γὰρ ἄνωθεν ἀνακομίσω τὸν λόγον, ἐν ὠδῖσιν ἔτι τῆς Ἄγαρ ἐχούσης τὸν Ἰσμαήλ, δεδυσφόρηκεν ἡ Σάρρα τῆς οἰκογενοῦς οὐκ ἐνεγκοῦσα τάχα που τὰ ἐπί γε τῷ κυοφορεῖν αὐχήματα, καὶ τὴν οὐ μετρίαν ὀφρύν. εἶτα τῆς ἑστίας ἐλαύνει· καὶ οὗπερ ἂν ἕλοιτο βαδίζειν ἐκέλευεν, ἐφέντος αὐτῇ τοῦτο δρᾶν, τοῦ κατὰ νόμον συνῳκηκότος, φημὶ δὴ τοῦ Ἀβραάμ. ἀλλ' ὡς τὸ γράμμα φησὶ τὸ ἱερόν, εὗρεν αὐτὴν ἄγγελος κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τῇ ὁδῷ Σούρ. καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος κυρίου, Ἄγαρ παιδίσκη Σάρρας, πόθεν ἔρχῃ; καὶ ποῦ πορεύῃ; καὶ εἶπεν, ἀπὸ προσώπου Σάρρας τῆς κυρίας μου ἐγὼ ἀποδιδράσκω. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ ἄγγελος κυρίου, ἀποστράφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου, καὶ ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς. καὶ ὑπενόστησε μὲν ἡ Ἄγαρ, καὶ τὸν τῆς δουλείας ὑπέδυ ζυγόν. ἐνομοθέτει δὲ ὁ Θεὸς ἤδη τὴν περιτομὴν τῷ Ἀβραάμ, λέγων, σὺ δὲ τὴν διαθήκην μου διατηρήσεις σὺ καὶ τὸ σπέρμα σου μετὰ σὲ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. καὶ αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διατηρήσεις, ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. περιτμηθήσεται ὑμῶν πᾶν ἀρσενικόν, καὶ περιτμηθήσεσθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν, καὶ ἔσται εἰς σημεῖον διαθήκης ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν. καὶ παιδίον ὀκταήμερον περιτμηθήσεται ὑμῖν, πᾶν ἀρσενικὸν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ὁ οἰκογενὴς καὶ ὁ ἀργυρώνητος, ἀπὸ παντὸς υἱοῦ ἀλλοτρίου, ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σπέρματός σου, περιτομῇ περιτμηθήσεται, ὁ οἰκογενὴς τῆς οἰκίας σου καὶ ὁ ἀργυρώνητος. καὶ ἔσται ἡ διαθήκη μου ἐπὶ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, εἰς διαθήκην αἰώνιον. καὶ ἀπερίτμητος ἄρσην, ὃς οὐ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ, τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς, ὅτι τὴν διαθήκην μου διεσκέδασεν. ἐπεὶ δὲ ἦν ἀναγκαῖον τοῖς θείοις ὑπείκειν νόμοις, περιετμήθη μὲν ὁ θεσπέσιος Ἀβραὰμ πανοικί. περιέτεμε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ, τὸν Ἰσμαήλ. γεννᾶται δὲ λοιπὸν ὁ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, τουτέστιν ὁ Ἰσαάκ. καὶ τί τὸ μετὰ τοῦτο; οὐ φορητὸς ἦν ἔτι ὁ νόθος ἀθύρων υἱὸς κατὰ τὴν ἑστίαν

A Prudentiſſimè igitur Deus promiſſionem iureiurando confirmauit, cùm alioqui mentiri neſciat, vt, quemadmodum diuinus Paulus ſcribit, firmum ſolatium habeamus ipſum abſque vllo dubio promiſſiones ſuas ad finem perducturum. Quocirca (libet enim paulo altiùs ſermonem repetere) cùm adhuc Agar Iſmaelem vtero geſtaret, moleſtè tulit Sarra, non ferens nimirum ſeruæ ob fœcunditatem arrogantiam, & grande ſupercilium. Deinde domo B eiicit, & quò voluerit ire iubet, mandante nimirum illi vt hoc faceret, legitimo ſuo marito, Abraham ſcilicet. Ceterùm, vt ſacra Scriptura ait, [inuenit eam Angelus Gen. 16. 7 Domini iuxta fontem aquæ in deſerto in via Sur. Et dixit illi Angelus Domini: Agar ancilla Sarræ, vnde venis? & quò vadis? Et ait: A facie Sarræ dominæ meæ fugio. Dixit autem ei Angelus: Reuertere C ad dominam tuam, & humiliare ſub manibus eius.] Et reuerſa eſt Agar, & ſeruitutis iugum ſubiit. Præſcripſit autem Dominus Abrahæ circumciſionem, dicens: [Tu autem pactum meum cuſtodies tu & ſemen tuum poſt te in Gen. 17. 9. generationes ſuas. Et hoc pactum quod obſeruabis inter me & vos, & inter ſemen tuum in generationes ſuas. Circumcidetur vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præputii veſtri: & erit in ſignum fœde- D ris inter me & vos; & infans octo dierum circumcidetur vobis, omne maſculinum in generationes veſtras. Vernaculus domus tuæ, & emptitius ex omni filio alieno, qui non eſt de ſemine tuo, circumciſione circumcidetur, vernaculus domus tuæ & emptitius; & erit pactum meum in carne veſtra, in fœdus æternum. Et incircumciſus maſculus, qui non circumcidetur carnem præputii ſui in E die octaua, exterminabitur & delebitur anima illa de genere ſuo, quia pactum meum diſſipauit.] Cùm itaque neceſſarium eſſet diuinis legibus obtemperare, circumciſus quidem eſt Abraham cum vniuerſa familia. Circumcidit autem vnà cum aliis etiam Iſmaelem. Natus autem eſt poſtea filius ex libera, hoc eſt Iſaac. Quid ad hæc? Neque verò iam tolerabilis erat ſpurius filius ludens in domo Iſmael,

Iſmael, cui tantum ferè honoris deferebatur atque Iſaac. [Vidit enim, inquit, Sarra filium Agar Ægyptiæ, qui natus erat Abrahæ, ludentem cum Iſaac filio ſuo.] Deinde prodit flens, vt veriſimile eſt, ac dicens: [Eiice ancillam hanc & filium eius. Non enim hæreditabit filius ancillæ huius cum filio meo Iſaac. Durum autem, inquit, viſum eſt verbum hoc vehementer coram Abraham de filio ſuo. Dixit autem Deus Abrahæ: Ne durum ſit coram te de filio, & de ancilla. Omnia quæ dixerit tibi Sarra, audi vocem eius, quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen: filium etiam ancillæ in gentem magnam faciam, quia ſemen tuum eſt. Surrexit autem Abraham manè, & accepit panes & vtrem aquæ, & dedit Agar, & impoſuit puerum ſuper humeros eius, & dimiſit eam. Abiens autem errabat per deſertum iuxta puteum iuramenti. Defecit autem aqua vtris, & proiecit puerum ſubter vnam abietem, & abiens ſedit è regione eius de longè, quaſi arcus iactum. Dixit enim: Non videbo mortem filii mei, & ſedit ex aduerſo. Clamans autem puer fleuit. Et exaudiuit Deus puerum de loco vbi erat. Et vocauit Angelus Domini Agar de cælo, & dixit ei: Quid eſt, Agar? ne timeas, exaudiuit enim Deus vocem pueri de loco vbi eſt. Surge, accipe puerum, & tene manu tua eum. Et aperuit Deus oculos illius, & vidit puteum aquæ viuæ, & abiit, & impleuit vtrem aqua, & dedit potum puero ſuo. Et fuit Deus cum puero. Et creuit.] Diuinus enim Abraham lege naturæ, quæ nobis liberorum amorem indidit, victus Iſmaelis curam gerebat. Poſtquam verò diuino oraculo monitus eſt, vt ſoli Iſaac adhæreret, vtpote ad quem promiſſio pertinebat, dimiſit quidem Agar, & vnà cum infante herili domo excedere iuſſit, Chriſti nimirum myſterium legali typo præmonſtrante. Referamus itaque ſermonem à capite: ita enim manifeſtiſſimè quis videat, quòd iis, quæ in lege ſunt, antiquiora ſint ea quæ per Chriſtum: quódque ante circumciſionem

Gen. 21.

A ὁ Ἰσμαὴλ, καὶ ἐν ἴσῳ που τάχα τῷ Ἰσαὰκ τιμώμενος. Εἶδε γὰρ, φησὶ, Σάῤῥα τὸν υἱὸν Ἀγὰρ τῆς Αἰγυπτίας, ὃς ἐγένετο τῷ Ἀβραὰμ, παίζοντα μετὰ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. Εἶτα προσέρχεται δεδακρυμένη, κατὰ τὸ εἰκὸς, καὶ λέγουσα, ἔκβαλε τὴν παιδίσκην ταύτην, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς. οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης ταύτης μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἰσαάκ. σκληρὸν δὲ, φησὶν, ἐφάνη τὸ ῥῆμα σφόδρα B ἐναντίον Ἀβραὰμ, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραὰμ, μὴ σκληρὸν ἔστω τὸ ῥῆμα ἐναντίον σου περὶ τοῦ παιδίου, καὶ περὶ τῆς παιδίσκης. πάντα ὅσα ἐὰν εἴπῃ σοι Σάῤῥα, ἄκουε τῆς φωνῆς αὐτῆς, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα. καὶ τὸν υἱὸν δὲ τῆς παιδίσκης ταύτης, εἰς ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτὸν, ὅτι σπέρμα σόν ἐστιν. ἀνέστη δὲ Ἀβραὰμ τὸ πρωῒ, καὶ ἔλαβεν ἄρτους καὶ ἀσκὸν ὕδατος, καὶ ἔδωκεν Ἀγὰρ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν ὦμον C καὶ τὸ παιδίον, καὶ ἀπέστειλεν αὐτήν. ἀπελθοῦσα δὲ ἐπλανᾶτο τὴν ἔρημον, κατὰ τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου. ἐξέλιπε δὲ τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ἀσκοῦ, καὶ ἔῤῥιψε τὸ παιδίον, ὑποκάτω μιᾶς ἐλάτης. ἀπελθοῦσα δὲ, ἐκάθητο ἀπέναντι αὐτοῦ μακρόθεν, ὡσεὶ τόξου βολήν. εἶπε γὰρ, οὐ μὴ ἴδω τὸν θάνατον τοῦ παιδίου μου, καὶ ἐκάθισεν ἀπέναντι αὐτοῦ. ἀναβοῆσαν δὲ τὸ παιδίον ἔκλαυσεν. εἰσήκουσε δὲ ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἦν. καὶ ἐκάλεσεν ἄγγελος τοῦ Θεοῦ D τὴν Ἀγὰρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῇ· τί ἐστιν, Ἀγάρ; μὴ φοβοῦ. ἐπακήκοε γὰρ ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου σου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἐστιν. ἀνάστηθι καὶ λάβε τὸ παιδίον, καὶ κράτησον τῇ χειρί σου αὐτό. καὶ ἀνέῳξεν ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ εἶδε φρέαρ ὕδατος ζῶντος, καὶ ἐπορεύθη, καὶ ἔπλησε τὸν ἀσκὸν ὕδατος, καὶ ἐπότισε τὸ παιδίον. καὶ ἦν ὁ Θεὸς μετὰ τοῦ παιδίου, καὶ ηὐξήθη. ὁ μὲν γὰρ θεσπέσιος Ἀβραὰμ, τοῖς τῆς φιλοπαιδίας ἡττώμε- E νος νόμοις, μετεποιεῖτο τοῦ Ἰσμαήλ. ἐπειδὴ δὲ τὸ θεῖον αὐτὸν ἐκδιδάξει χρησμῴδημα πρός γε τὸ χρῆναι μόνῳ προσανέχειν τῷ Ἰσαὰκ, ὡς ἐπ' αὐτῷ γενομένης τῆς ἐπαγγελίας, ἠφίει τὴν Ἀγὰρ, καὶ ὁμοῦ τῷ βρέφει τῆς δεσποτικῆς ἑστίας ἀπαίρειν ἐκέλευε, τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὸν τύπον τοῦ νόμου προαναφαίνοντος. καὶ δὴ τὸν λέγομεν ἀνακομίζοντες ἀναγκαίως εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς τὸν λόγον. εὐσυνοπτότατα γὰρ ὧδέ κατανοοῖτό τις ἄν, ὅτι πρεσβύτερα τῶν ἐν νόμῳ τὰ διὰ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐν σαρκὶ περιτομῆς.

Gal.4.21. Gen.16. 15. Gen.21.2. cedentes increpat: [Dicite mihi, qui ſub lege vultis eſſe, legem non auditis? Scriptum eſt enim, quoniam Abraham duos filios habuit: vnum de ancilla, & vnum de libera. Sed qui de ancilla, ſecundùm carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſſionem: quæ ſunt per Allegoriam dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta; vnum quidem in monte Sina, in ſeruitutem generans, quæ eſt Agar (Sina autem mons eſt in Arabia, qui coniunctus eſt ei, quæ nunc eſt Ieruſalem) & ſeruit cum filiis ſuis. Illa autem quæ ſurſum eſt Ieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Scriptum eſt etenim: Esai.54.1. Lætare ſterilis quæ non paris: erumpe & clama, quæ non parturis: quia multi filii deſertæ magis quàm eius quæ habet virum. Nos autẽ, Rom.9.8 fratres, ſecundùm Iſaac promiſſionis filii ſumus. Sed quomodo tunc is qui ſecundùm carnem natus fuerat, perſequebatur eum qui ſecundùm ſpiritum, ita & nunc. Sed quid dicit Scriptura? Gen.21.10. Eiice ancillam & filium eius, Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Nos autem, fratres, non ſumus ancillę filii, ſed liberæ, qua libertate Chriſtus nos liberauit. State igitur, & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri.] Intelligis itaque quo pacto manifeſtè duorum teſtamentorum typos eſſe dicat *Agar* & *Sarram*. Et ancillulam quidem comparat Iudæorum matri, hoc eſt, terreſtri Ieruſalem: ſiquidem ſeruitutis legibus ſubdita eſt, neque libero ſpiritu prædita. Primam verò ac liberam, nimirum Sarram (cuius etiam nomen idcirco *Dominatrix* interpretatur) ſublimis illius atque ſupernæ Ieruſalem typum præ ſe ferre ait, matrémque apertè factam eſſe cõfirmat eorum qui per fidem iuſtificati ſunt, & ex promiſſione Dei vocati, vt eſſent filii Abrahæ. Rom.9.8 Gal.4.28. [Nos enim, inquit, ſecundùm Iſaac promiſſionis filii ſumus,] libertatem ſiquidem conſecuti ſumus per Chriſtum, per quem, & in quo diuinum ac cæleſtem ſpiritum adepti, inter filios Rom.8.15. Gal.4.6. Dei conſtituti ſumus; *Clamamus* autem *Abba pater*, & hæredes facti bonorum, quæ ſanctis ſunt promiſſa, iurante tantùm non per ſemetipſum Deo. Continetur enim in iuramento Patris Filius, ſiue eius myſterium. Conſueuit enim Pater iurare per propriam virtutẽ filii. Atque hoc eſt iurare per ſemetipſum. Siquidem non alius ab ipſo eſt Filius,

A λάταις ἐπιτιμῶν. λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γὰρ ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται· ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, δι' ἐπαγγελίας. ἅ τινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι· μία μὲν, ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ. τὸ γὰρ Σινᾶ, ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ· συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ. δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων B αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν. γέγραπται γὰρ, εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα· ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης, με-C τὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας, τῇ ἐλευθερίᾳ ᾗ ἡμᾶς Χριστὸς ἠλευθέρωσε. στήκετε οὖν, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. συνίης οὖν, ὅπως τῶν δύο διαθηκῶν φησὶν ἐναργῶς εἰκόνας, Ἄγαρ τε καὶ Σάῤῥας. καὶ παρεικάζει μὲν τὸ θεραπαινίδιον, τῇ τῶν Ἰουδαίων μητρὶ, τουτέστι, τῇ ἐπὶ γῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπεί τοι δουλείας ὑπέστρωται νόμοις, καὶ οὐκ ἐλευθέρῳ διαπρέπει πνεύματι. τὴν δέ γε D πρώτην καὶ ἐλευθέραν, φημὶ δὴ τὴν Σάῤῥαν, ἣ καὶ ἄρχουσα ταύτῃ τοι καὶ ἑρμηνεύεται, τῆς ὑψοῦ τε καὶ ἄνω φησὶν Ἱερουσαλὴμ, ἀνῆφθαι τοῖς τύποις, γεγενῆσθαί τε μητέρα διαβεβαιοῦται σαφῶς τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων, καὶ ἐξ ἐπαγγελίας Θεοῦ κεκλημένων, εἰς τὸ εἶναι τέκνα τοῦ Ἀβραάμ. ἡμεῖς γὰρ, φησὶ, κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἠλευθερώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ τὸ θεῖον καὶ ἄνωθεν καταπλουτοῦντες πνεῦμα, E κατατετάγμεθα μὲν ἐν τέκνοις Θεοῦ. κράζομεν δὲ Ἀββᾶ ὁ πατὴρ, καὶ κληρονόμοι γεγόναμεν τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς ἁγίοις ἀγαθῶν, μονονουχὶ καὶ ὀμωμοκότος καθ' ἑαυτοῦ τοῦ Θεοῦ. περιελήφθη γὰρ ὡς ἐν ὅρκῳ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς, ἤτοι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον. ἔθος γὰρ ὀμνύναι τῷ πατρὶ, ὡς κατὰ ἰδίας δυνάμεως τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὀμνύναι καθ' ἑαυτοῦ. ἐπείπερ οὐχ ἕτερος παρ' αὐτὸν ὁ υἱὸς,

κατά γε φημὶ τῆς οὐσίας τὸν λόγον, καὶ τὴν ταυτότητα τῆς θεότητος. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς ὅτι δέδειχεν ἡμῖν ὀμνύντα Θεὸν, παρακεκόμικε λέγοντα καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι ἀρῶ εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν χεῖρά μου, καὶ ὀμοῦμαι τῇ δεξιᾷ μου. δεξιὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ὁ υἱὸς, δι' ἧς τῶν ὅλων κατακρατεῖ, καὶ οἱονεὶ τοῦ παντὸς καταδράσσεται, καὶ θεοπρεπῶς ἐργάζεται καλῶν τὰ οὐκ ὄντα πρὸς γένεσιν, καὶ τοῖς ἤδη γεγονόσι, τὸ εὖ εἶναι διανέμων. οὐκοῦν ὡς ἐν ὅρκου χρείᾳ βεβαιοῦντος εἰς πίστιν τῆς ἐπαγγελίας τοὺς κληρονόμους, τὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν περιελήφθη μυστήριον. καὶ ἀνετυποῦτο δὲ μᾶλλον ὡς ἐν δαμάλει Χριστὸς, καὶ μὴν καὶ αἰγὶ, καὶ κριῷ, καὶ ὡς ἐν δυοῖν στρουθίοιν, τρυγόνι τέ φημι καὶ περιστερᾷ. καὶ τίς αὖ ὁ τούτου νοοῖτο λόγος, κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ἀφηγήσομαι. ποτὲ μὲν γὰρ διὰ τὸ ἄγαν εὐσθενὲς καὶ ἀκαταγώνιστον εἰς ἀλκὴν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν θεοπρεπῆ, μόσχῳ παρεικάζεται. ποτὲ δὲ αὖ, διὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ἐπεί τοι γέγονεν ὑπὸ νόμον, δάμαλις ὀνομάζεται. κατόπιν γάρ πως ἀεὶ, καὶ ἐν μείωσι τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος ὡς ἡγουμένου καὶ προὔχοντος. ἁπάσης μὲν γὰρ ἐπέκεινα κτίσεως ὁ υἱὸς, καὶ ἀσυγκρίτοις ὑπεροχαῖς, τὴν τῶν γενητῶν ὑπερφέρει φύσιν τε καὶ δόξαν, ῥίζαν ἔχων τὸν ἀνωτάτω, τὸν τῶν ὅλων πατέρα, φημὶ δὴ καὶ Θεόν. ἐπειδὴ δὲ πέφυκε καθ' ἡμᾶς, κεχρημάτικεν ὑπὸ νόμον ὡς ἡγούμενον. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀναθήσομεν δὲ καὶ τοῦτο τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις, ὀρθὰ φρονεῖν ᾑρημένοι. διὰ τοῦτο δάμαλις ὁ Χριστὸς, τὸ τοῦ νόμου πρόσωπον ἀναπληροῦντος Μωσέως, ἤτοι τοῦ κατ' αὐτὸν ὁρισθέντος νόμου. ἀφομοιοῦται δὲ καὶ αἰγί. διὰ ποίαν αἰτίαν; προσκεκόμικε γὰρ ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς. χίμαρος δὲ τὸ ὑπὲρ ἁμαρτίας θῦμα κατὰ τὸν νόμον. παραβάλλεται δὲ καὶ κριῷ. διὰ τὸ τῶν λογικῶν ἡγεῖσθαι ποιμνίων. εἷς γὰρ ἡμῶν ἐστὶ καθηγητὴς ὁ Χριστός. καὶ ἡμεῖς μὲν λαὸς νομῆς αὐτοῦ καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἐπειδὴ δὲ ὡμοιώθη κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς, τουτέστιν ἡμῖν, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, γράφεται μὲν ἐν κριῷ, νοεῖται γε μὴν ἡγούμενος. κριοὶ γὰρ ἀεὶ τῆς ἀγέλης οἱ προηγοῦντες. ὁ αὐτὸς οὖν ἄρα καὶ δάμαλις, διότι τὸ ὑπὸ νόμον. καὶ μὴν καὶ ὡς αἲξ, σφάγιον ὑπὲρ ἁμαρτίας καὶ προσέτι κριὸς, ὡς ἡγούμενος. οὗ τοῖς ἴχνεσιν ἕπεσθαι δεῖν ᾑρημένοι, καὶ διασπουδάζοντες, ἐν νομῇ ἀγαθῇ, καὶ ἐν τόπῳ πίονι,

A ſecundum eſſentiæ rationem, inquam, & Deitatis identitatem. Idcircò diuinus Moſes, quando nobis iurantem Deum oſtendit, dicentem facit, & quidem manifeſtè: [Quia tollo in cælum manum meam, & iuro per dexteram meam.] Dextera enim Dei ac Patris eſt Filius, per quem vniuerſis dominatur, cunctiſque imperat & diuinè operatur, vocans ea quæ non ſunt ad ortum, & iis quæ iam ortum acceperunt, vt rectè ſe habeant, tribuens. Quocirca iureiurando interpoſito ad confirmandam hæredibus promiſſionis fidem, Saluatoris noſtri myſterium continentur, figuratúſque eſt B veluti in vitula Chriſtus, & in capra & ariete, ac veluti in duabus auibus, turture inquam & columba. Quænam autem etiam huius rei ratio ſit, quoad potero, explicabo. Nonnunquam enim ob ingentem fortitudinem atque inſuperabile robur diuinum nempe, *vitulo* comparatur: nonnunquam verò propter humanitatem, & quòd factus ſit ſub lege, *vitula* vocatur. Minus enim ſemper eſt atque inferius femella maſculo, veluti ſuperiore ac præſtantiore. C Omnem enim creaturam ſuperat Filius, & incomparabili excellentia creatorum naturam antecedit, radicem habens ſupremũ omnium Patrem, Deum inquam. Poſtquam verò incarnatus eſt, ſub lege eſt factus. Idcircò & ait: [Non veni ſoluere legem, ſed implere.] Tribuemus autẽ id, ſi rectè ſentire velimus, exinanitioni. Idcircò *vitula* dicitur Chriſtus Moſe legis faciem adimplente, vel definita per cũ lege. Aſſimilatur autem etiã *capræ*. Qua de cauſa? Obtulit D enim ſeipſum pro peccatis noſtris, ſecundùm Scripturas. Hircus autem in lege ſacrificium eſt pro peccato. Comparatur verò etiam *arieti*, ideo quòd rationalis gregis ſit dux. Vnicus enim dux noſter eſt Chriſtus, & nos quidem [populus paſcuæ eius & oues manus eius,] ſicut ſcriptum eſt. Poſtquam verò aſſimilatus eſt per omnia fratribus, hoc eſt, nobis, demittens ſeipſum ad E exinanitionem, deſcribitur quidem in *ariete*, intelligitúrque perfectus ac dux. Arietes enim ſemper ſunt gregum ductores. Idem itaque & *vitula* eſt, eò quòd ſub lege ſit, & etiam veluti *capra*, victima pro peccato; præterea *aries* vt dux. cuius veſtigiis inſiſtere cupientes, atque contendentes, in bonis paſcuis, & [in loco pingui erimus conſtituti,]

Deut. 32. 40.

Pſal. 94. 7

Ezech. 34. 14.

iuxta Prophetæ vocem, & in ſacris ſtabulis diuerſabimur. Deducet enim nos in cæleſtes manſiones ipſe & aries, & ſummus paſtor, & veluti vnus ex nobis ſub lege, atque ſupra legem,
Eſa. 53. 12. vt Deus ipſe omnis iuſtificatio, tametſi [inter iniquos reputatus eſt,] & pro nobis mactatus. Figuratus verò rurſum eſt veluti in turture & columba. Ipſe enim eſt vnicus ille ſpiritualis ac ſonorus imprimis *turtur*, canora reuera auis, qui ex cælo ac supernè Euangelicis prædicationibus vniuerſum terrarum orbem perſonat: ad quem ipſa ſponſa, hoc eſt, Eccleſia ex Gentibus
Cant. 2. 14. ita exclamat: [Oſtende mihi faciem tuam, & audire me fac vocem tuam; quia vox tua ſuauis, & facies tua pulchra.] Ipſe etiam eſt ſimplex atque innocens, omniſque doli expers *columba*.
Eſa. 53. 9. Neque enim inuentus eſt *in ore eius dolus*, ſicut ſcriptum eſt. *Vitula* autem triennis, vt & reliqua animalia. Perfectus enim eſt ex omni parte Dominus. Animantium ſiquidem ætatis integra ſtatura perfectionem Deitatis in Vnigenito eleganter ſignificat. Ac diuidũtur quidẽ animalia: (diſſecta enim ſunt.) Auium verò par indiuiſum manſit. Quæ verò rei huius ratio? Quatenus enim vnigenitus Dei Filius caro eſt factus, diuiſus eſt quodammodo, & in duplicem conſiderationem ſermo de eo dilatatur. Nam interdum veluti diuinã atque ineffabilem eius ex Patre generationem intelligimus: interdum verò Incarnationis ipſius myſterium loquimur, profundam diuinæ adminiſtrationis rationem tantùm-non explicantes, atque expendentes ad eorum, qui id ignorant, intellectum. Cæterùm tametſi factus ſit duplex quodammodo de eo ſermo, vnus tamen omnino eſt, neque diuiſus in duo, poſt aſſumptam carnem. Neque verò in filiorum dualitatem diſſectus eſt. Vnus ſiquidem atque indiuiſus eſt Chriſtus. Typus autem huius rei clariſſimus fuerit, aues non diſſectæ. [Aues enim, inquit, non diuiſit.] Et ſignificatus quidem fuit terrenus ob humanitatem, veluti in vitulo, capra & ariete: intelligitur autem rurſus cæleſtis ac ſupernus, ideo quòd Deus ſit per aues. Quòd verò, etiamſi voluntariam pro nobis mortem ſubierit, [caro
Pſal. 15. 10. Act. 2. 31. ipſius non vidit corruptionem,] iuxta Scripturam: quódque iuxta Pſalmiſtæ
Pſal. 88. 23. vocem [nõ iuuabitur inimicus in eo, &

Tomus primus.

A κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν, ἐσόμεθα, καὶ ἐν αὐλαῖς ἱεραῖς καταλυόμενοι. ἐνοικιεῖ γὰρ ἡμᾶς ταῖς ἄνω μοναῖς, αὐτὸς ὢν καὶ κριὸς καὶ ἀρχιποίμην, καὶ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν ὑπὸ νόμον, καὶ ὑπὲρ νόμον, ὡς Θεὸς αὐτὸς ἡ πᾶσα δικαίωσις, εἰ καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη, καὶ τὴν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινε σφαγήν. μορφοῦται δὲ αὖ καὶ ὡς ἐν τρυγόνι καὶ περιστερᾷ. αὐτὸς γὰρ ἡ μόνη νοητὴ καὶ λαλιστάτη τρυγὼν, τὸ εὔστομον ἀληθῶς στρουθίον, ὁ ἐξ οὐρανοῦ τε ἄνωθεν, ὃς τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι
B κατεκήλησε τὴν ὑπ' οὐρανόν· ᾧ καὶ αὐτὴ προσπεφώνηκεν ἡ νύμφη, τουτέστιν, ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία. δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν με τὴν φωνήν σου, ὅτι ἡ φωνή σου ἡδεῖα, καὶ ἡ ὄψις σου ὡραία. ὁ αὐτὸς ἡ ἁπλῆ καὶ ἀκάκουργος, καὶ δόλον οὐκ ἔχουσα περιστερά. οὐ γὰρ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. τριετίζουσα δὲ ἡ δάμαλις, καὶ μὴν καὶ τὰ ἕτερα τῶν κτηνῶν. παντέλειος γὰρ ὁ
C κύριος. τὸ τῆς κτηνῶν ἡλικίας τὸ ὡς ἐν θεότητι τέλειον τοῦ μονογενοῦς ὑποφαινούσης ἀστείως. καὶ διαπτύσσεται μὲν τὰ κτήνη· διχοτόμηται γάρ. μεμένηκε δὲ τῶν στρουθίων ἀδιχοτόμητος ἡ δυάς. καὶ τίς ὁ λόγος; ᾗ μὲν γὰρ γέγονε σὰρξ ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος, οἱονεί πως διχοτόμηται, καὶ εἰς θεωρίαν εὐρύνεται τὴν διπλῆν ὁ ἐπ' αὐτῷ λόγος. ὁτὲ μὲν γὰρ, τὴν ὡς ἐκ πατρὸς αὐτοῦ θείαν καὶ ἀπόρρητον νοοῦμεν γέννησιν, ὁτὲ δὲ αὖ, τὸ τῆς ἐνανθρωπή-
D σεως λαλοῦμεν μυστήριον, τὸ βαθὺ τῆς οἰκονομίας μονονουχὶ διαπτύσσοντες, καὶ ἁπλοῦντες εἰς εἴδησιν τοῖς οὐκ εἰδόσιν αὐτό. ἀλλ' εἰ καὶ γέγονε διπλὸς οἱονεί πως ὁ ἐπ' αὐτῷ λόγος, ἀλλ' εἷς που πάντως καὶ ὁ αὐτὸς, οὐ διαιρούμενος εἰς δύο, μετὰ τὴν πρὸς σάρκα σύνοδον. οὔτε μὴν εἰς υἱῶν δυάδα τεμνόμενος· εἷς γὰρ καὶ ἀμέριστος ὁ Χριστός. τύπος δή που γένοιτο καὶ τοῦδε σαφὴς, τὸ ἀδιάτμητον τῶν στρουθίων. τὰ γὰρ
E ὄρνεα, φησὶν, οὐ διεῖλε. καὶ ἐσημαίνετο μὲν ὡς ἀπὸ τῆς γῆς διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὡς ἔν γε τῷ μόσχῳ, τε μὴν καὶ αἰγὶ καὶ κριῷ. νοεῖται δὲ πάλιν ὡς ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄνωθεν, διά τοι τὸ εἶναι ὁ Θεὸς διὰ τῶν στρουθίων. ὅτι δὲ καίτοι τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἑκούσιον ὑπομείναντος σφαγὴν, ἡ σὰρξ αὐτοῦ οὐκ εἶδε, κατὰ τὸ γεγραμμένον, διαφθοράν· καὶ ὅτι κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνὴν οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ

υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν. παραδείξειεν ἂν καὶ μάλα σαφῶς ὡς ἐν τύπῳ δὴ πάλιν ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ, τὰ καταφθείρειν ἐθέλοντα τῶν πετεινῶν, ἀφιστὰς τῶν διχοτομημάτων. προαπαγγελθείσης δὲ τῷ Ἀβραὰμ τῆς ἐσομένης κατὰ καιροὺς ἐν Αἰγύπτῳ πλεονεξίας κατὰ τῶν ἐξ αἵματος αὐτοῦ, τουτέστι, τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς παραδόξου λυτρώσεως, περὶ δὲ ἡλίου, φησὶ, δυσμὰς κλίβανος πυρὸς καπνιζόμενος, καὶ λαμπάδες πυρὸς, διὰ μέσον ἦσαν τῶν διχοτομημάτων. προανέτειλε μὲν γὰρ τῶν ἐξ ἐπαγγελίας ὁ διὰ Μωσέως νόμος, δουλείας τε περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ καὶ μὴν καὶ λυτρώσεως, μακρὰ τοῖς ἀκροωμένοις εἰσφέρων τὰ διηγήματα. ἐν ἐσχάτοις δὲ τοῦ αἰῶνος καιροῖς, καὶ οἱονεὶ πρὸς ἑσπέραν, γέγονε σὰρξ ὁ λόγος. εἴη γὰρ οἶμαι τουτὶ καὶ ἕτερον οὐδὲν, τὸ, ὡς ἐν εἴδει πυρὸς τὴν θείαν τε καὶ ἀπόρρητον φύσιν, ἐπ' αὐτὰ διελθεῖν τὰ διχοτομήματα. ἀλλ' ἦν, φησὶ, φλὸξ πυρὸς, καὶ κλίβανος πυρὸς, καὶ λαμπάδες πυρός. γέγονε γὰρ ἀληθῶς τὸ σεπτὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον, τοῖς μὲν ἀπειθεῖν ᾑρημένοις καὶ ἀπονενευκόσι πρὸς τὸ ἐξήνιον, κλίβανός τε καὶ φλὸξ, καὶ ἡ πασῶν ἀφόρητος καὶ ἐσχάτη δίκη. καὶ γοῦν περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, οἳ τὸ Χριστοῦ μυστήριον ἀσυνέτως περιυβρίζοντες κακόνοοί τε καὶ ἀλαζόνες ἡλίσκοντο, φησὶν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν τῶν ὅλων πατέρα καὶ Θεόν· θήσεις αὐτοὺς ὡς κλίβανον πυρὸς, εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου σου κύριε, ἐν τῇ ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτοὺς, καὶ καταφάγεται αὐτοὺς πῦρ. καιρὸς δὲ προσώπου τοῦ πατρὸς, ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως νοοῖτο ἂν εἰκότως. ἐπείπερ ἐστὶ καὶ πρόσωπον καὶ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ὁ υἱός. οὐκοῦν φλὸξ ἀγρία καὶ κλίβανος τοῖς ἀπειθεῖν ἐθέλουσι τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς τὸ μυστήριον. τοῖς γε μὴν ἐπεγνωκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται, λαμπὰς ἐν σκότῳ φωτίζουσα, καὶ τῆς διαβολικῆς ἀχλύος τὸ πάχος ἀπολεπτύνουσα, καὶ τοῖς διὰ μέσον προσπταίειν σκανδάλοις τὴν τῶν σεβομένων αὐτὸν οὐκ ἐφιεῖσα πληθύν. οὕτως ἡμῖν ὀνομάζει τὸν υἱὸν, ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου, λέγων· διὰ Σιὼν οὐ σιωπήσομαι, καὶ διὰ Ἱερουσαλὴμ οὐκ ἀνήσω, ἕως ἂν ἐξέλθῃ ὡς φῶς ἡ δικαιοσύνη μου. τὸ δὲ σωτήριόν μου, ὡς λαμπάδες καυθήσεται. σωτήριον γὰρ καὶ δικαιοσύνη παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς εἰς ἡμᾶς γέγονεν ὁ υἱός.

A filius iniquitatis non apponet nocere ei ;] manifeſto rurſum typo diuinus Abraham figurauit, arcens à cadaueribus animalium diſſectorum aues damnum illaturas. Prænuntiata verò Abrahæ vexatione, qua temporis ſucceſſu poſteri ipſius, hoc eſt, Iſraelitæ opprimendi eſſent, & admiranda eorum redemptione, [ſub occaſum ſolis, inquit, clibanus fumans, & lampades ignis, tranſierunt per medium diuiſionum.] B Præluxit enim iis, qui ex promiſſione ſunt, lex per Moſem, longam auditoribus de ſeruitute Iſraelitarum, nec non eorum redemptione narrationem continens. In vltimis autem ſæculi temporibus, & quodammodo ad veſperum, [Verbum caro factum eſt.] Hoc enim ſignificat, neque aliud quidquam diuinam atque ineffabilem naturam, veluti in ſpecie ignis diuiſiones tranſiiſſe. Cæterùm [erat, inquit, flamma C ignis & clibanus fumans, & lampades igneæ.] Factum enim eſt reuera venerandum Incarnationis myſterium, eis qui credere noluerunt, & refractarios ſeſe præbuerunt, clibanus & flamma, & omnium maximè intolerabile atque extremum ſupplicium. Ideóque de Iſraelitis, qui Chriſti myſterium temere contumelia afficientes improbi ac contumaces ſunt deprehenſi, Dauid ita ait ad vniuerſorum Patrem ac D Deum : [Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui. Domine in ira tua conturbabis eos, & abſumet eos ignis] Tempus autem *faciei patris*, meritò eſſe cenſeatur tempus Incarnationis. Siquidem facies atque imago Patris eſt Filius. Ingens itaque flamma & clibanus manet eos, qui myſterium incarnationis vnigeniti reiiciunt: iis verò qui aduentum ipſius agnouerunt, ſicut ſcriptum eſt, [Lucerna in tenebris E lucens,] & diabolicæ caliginis denſitatem diſſipans, & ſcandalis, quæ ſeſe offerunt, cultores offendi non ſinens. Ita nobis vocauit filium Deus ac Pater etiam per vocem Iſaiæ, dicens : [Propter Sion non tacebo, & propter Ieruſalem non deſiſtam, donec exeat ſicut lumen, iuſtitia mea. Salutare autem meum, ſicut lucernæ ardebit.] Salutare enim & iuſtitia à Deo ac Patre in nos factus eſt Filius:

Pſal. 20. Eſai. 62.

ſiquidem verum eſt, quòd per ipſum iuſtificamur, mortémque iam olim in nos imperium exercentem vincentes, rurſus ad incorruptionem transferimur, & ad id, quod initio erat natura, reformamur. Quod verò neceſſarium erat, cùm iam apparuiſſet Emmanuel, myſteriúmque ipſius mundo manifeſtatum eſſet, Moſaici cultus typos Euangelicæ diſciplinæ ſubiici ac cedere, vtpote præſtantiori perfectiorique mandato, veluti rudi quodam typo rurſus adumbratum eſt. Quiſnam verò ſit, dicam. Cùm enim Sarra ſterilis eſſet: Agar verò Iſmaelem peperiſſet, elata eſt & contumax aduerſus liberam facta. Sarra autem illius contumaciam arrogantiámque ægerrimè tulit, & afflixit Ægyptiam. Hæc verò domo aufugit, & per ſolitudinem errauit. Interrogauit autem eam Angelus ex cælo, quonam iret, & vnde veniret. Quæ reſpondit, [A facie Sarræ dominæ meæ fugio.] Quid igitur diuinus Angelus? [Reuertere, inquit, ad dominam tuam, & humiliare ſub manu eius.] Prior enim oſtenſa eſt legalis diſciplina Iſraelem parturiens. Cùm verò ſerua eſſet (neque enim erat in ea ſpiritus libertatis) priùs tantùm non peperit populum Ægyptiacum quàm nouam atque Euangelicam diſciplinam. Idcircò elata eſt animo, & perſecuta eſt Chriſtianos, & aduerſus Euangelica præcepta altè ſupercilia attollens, multis modis eſt deprehenſa. Increpabat enim ſanctos Apoſtolos Iudæorum Synagoga, apertè dicens: [Præcepto præcepimus vobis ne doceretis in nomine hoc, & ecce repleuiſtis Ieruſalem doctrina veſtra.] Act. 4. Vides quo pacto inſultat Sarræ Ægyptia, & ancillula liberæ eſt contumax? Cæterùm victa eſt tempore, fugitque quodammodo contumaciæ ſuæ pœnas luens. Monetur autem per vocem Angeli, ne deſpiciat liberam, hoc eſt, diſciplinam ad libertatis dignitatem vocantem, at potiùs vt humilietur ſub manu eius. Cultus enim legalis per figuras ac typos incedens ſeruit quodammodo Euangelicæ doctrinæ, obſcuram quandam veritatis pulchritudinem præ ſe ferens. Per Angelos itaque vetus Moſis lex lata eſt, & per vocem Angeli præceptis per Chriſtum editis ceruicem quodammodo ſubmittere iubetur, & ſubdi li-

A εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὡς ἐν αὐτῷ δικαιούμεθα, καὶ τὸν πάλαι καθ' ἡμῶν τυραννήσαντα νικῶντες θάνατον, πάλιν δρομοῦμεν εἰς ἀφθαρσίαν, καὶ εἰς ὅπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς ἡ φύσις ἀναμορφούμεθα. ὅτι δὲ ἦν ἀναγκαῖον πεφηνότος ἤδη τοῦ Ἐμμανουὴλ, καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν μυστηρίου παραδειχθέντος ἐν κόσμῳ, τῆς Μωσαϊκῆς λατρείας τοὺς τύπους τοῖς εὐαγγελικοῖς παιδεύμασιν ὑποφέρεσθαι, καὶ ὑπείκειν ὥσπερ ταῖς ἀμείνοσι καὶ τελεωτέραις ἐντολαῖς, B ἐσκιαγραφεῖτο πάλιν ὡς ἐν τύπῳ τὸ χρῆμα παχεῖ. καὶ τίς δὴ ὁ τρόπος, ἐρῶ. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔτικτε μὲν ἡ Σάῤῥα, κεκυοφόρηκε δὲ τὸν Ἰσμαὴλ ἡ Ἄγαρ, ὀφρὺν ἀνατείνουσα κατὰ τῆς ἐλευθέρας ἐφωρᾶτο λοιπόν. Σάῤῥα δὲ, οὐκ οἰστὴν ἐποιεῖτο τὴν ὑπεροψίαν, καὶ δὴ καὶ ἐκάκου τὴν Αἰγυπτίαν. ἡ δὲ τῆς ἑστίας ἀπέδρα, καὶ ἐπλανᾶτο κατὰ τὴν ἔρημον. ἤρετο δὲ αὐτὴν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ, ὅποι τε ἴοι, καὶ ὅθεν ἥκοι πάλιν. ἡ δὲ πρὸς ταῦτα φησὶν, ἀπὸ προσώπου Σάῤῥας τῆς κυρίας μου ἐγὼ ἀπο- C διδράσκω. τί οὖν ὁ θεσπέσιος ἄγγελος; ἀποστράφηθι, φησὶ, πρὸς τὴν κυρίαν σου, καὶ ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς. προανεδείχθη μὲν γὰρ ὠδίνουσα τὸν Ἰσραὴλ, ἡ κατὰ νόμον λατρεία. οἰκέτις δὲ οὖσα. πνεῦμα γὰρ ἐλευθερίας οὐκ ἦν ἐν αὐτῇ. μονονουχὶ προεκυοφόρησε τῆς νέας καὶ εὐαγγελικῆς παιδεύσεως, τὸν ἐξ Αἰγύπτου λαόν. τοιγάρτοι καὶ πεφρόνηκε μέγα, καὶ ἐδίωκε τοὺς ἐν Χριστῷ, καὶ κατὰ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ὑψηλὴν αἴρουσα τὴν ὀφρὺν, πολυτρόπως ἡλίσκετο. ἐπετίμα D γὰρ τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ, διαῤῥήδην λέγουσα. παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ, καὶ ἰδοὺ ἐπληρώσατε τὴν Ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν. ὁρᾷς ὅπως κατεπαίρεται τῆς Σάῤῥας ἡ Αἰγυπτία, καὶ καταθρασύνεται τῆς ἐλευθέρας τὸ θεραπαινίδιον; ἀλλ' ἐνικᾶτο τῷ χρόνῳ, καὶ ἀποδιδράσκει, τρόπον τινὰ τιμῶσα τὸ ἐξίτιον, προστάττεται δὲ δι' ἀγγέλου φωνῆς, μὴ παραιτεῖσθαι τὴν E ἐλευθέραν, τουτέστι, τὴν εἰς ἐλευθερίαν ἀξίωμα καλοῦσαν παίδευσιν, ταπεινοῦσθαι δὲ μᾶλλον ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς. ἡ γὰρ διὰ νόμου λατρεία διὰ σχημάτων ἰοῦσα καὶ τύπων, ἐδούλευε τρόπον τινὰ τοῖς εὐαγγελικοῖς παιδεύμασιν, ἀμυδρὸν τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος ἐφ' ἑαυτῇ δεικνύουσα. δι' ἀγγέλων τοίνυν ὁ πάλαι διὰ Μωσέως ὡρίζετο νόμος, καὶ διὰ φωνῆς ἀγγέλου τοῖς διὰ Χριστοῦ θεσπίσμασιν ὑποφέρειν ὥσπερ προστάττεται τὸν αὐχένα, καὶ ὑποκλίνεσθαι τῇ

ἐλευθέρας, καὶ οὐχ ἑκοῦσα παραχωρεῖν. τοῦτο γάρ, οἶμαι, νοητῶς ἐστι, τὸ ὑπὸ χεῖρα τῆς Σάῤῥας γενέσθαι τὴν Ἄγαρ. μεμνῆσθαι δὲ ἀναγκαῖον, ὡς διαθηκῶν δυάδα τέθεικεν αὐτὰς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τὴν μὲν εἰς δουλείαν γεννῶσαν, συστοιχοῦντά τε τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ· τὴν δὲ εἰς ἐλευθερίας ἀξίωμα, φημὶ δὴ τὴν Σάῤῥαν. ὅτι δὲ πεφηνότος ἤδη Χριστοῦ συνανατελεῖ δὴ πάντως ὁ ἐν πνεύματι περιτομῆς ὁ καιρός, ἐδιδάσκετο σαφῶς ὁ μακάριος Ἀβραάμ. ἐνομοθέτει γὰρ ὁ Θεός, τὸ χρῆναι πληροῦν τὴν περιτομήν, διὰ σαρκικῶν οἶμαι παραδειγμάτων, προαναφαίνων τὰ νοητά. περιτμηθήσεται γάρ σου, φησί, πᾶν ἀρσενικόν. καὶ ταῖς εἰς τοῦτο ῥαστώναις, ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν ἐπιμετρεῖ τὴν δίκην. ἔφη γάρ, ὅτι καὶ ἀπερίτμητος ἄρσην, ὃς οὐ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ, τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς, ὅτι τὴν διαθήκην μου διεσκέδασεν. ὁρᾷς ὅτι τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ περιτομῆς τύπος ὥσπερ τις ἐν σαρκὶ προεδείκνυτο. περιτέλλεται γὰρ τῇ ὀγδόῃ, καθ' ἣν ἐκ νεκρῶν ἀνεβίω Χριστός. καὶ καιρὸς ἦν ἤδη τοῦ μεταλαχεῖν ἁγίου πνεύματος, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ δέχεσθαι περιτομήν, οὐ σάρκα λυποῦντος, ἀλλὰ πνεῦμα καθαίροντος· οὐ σωματικῶν ἀπαλλάττοντος ῥύπων, ἀλλὰ ψυχικῶν ἡμᾶς νοσημάτων ἀπολύοντος. ὅτε γὰρ ἀνεβίω Χριστός, καταλύσας τὸ τοῦ θανάτου κράτος, τότε δὴ τότε καὶ ἀπαρχὴν ὥσπερ τινὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοῖς ἁγίοις ἐνέθηκε μαθηταῖς. ἐνεφύσησε γάρ, φησίν, εἰς αὐτοὺς λέγων, λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. συλλήψεται δὲ τῷ λόγῳ καὶ ὁ σοφώτατος Ἰωάννης, λέγων· οὔπω γὰρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὔπω ἐδοξάσθη. δεδόξασται μὲν γάρ, ἐγηγερμένος ἐκ νεκρῶν, κατὰ τὴν ὀγδόην. τοιγάρτοι καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθε τὸ πνεῦμα, καὶ ἐν αὐτῷ περιτετμήμεθα, περιτομὴν ἀχειροποίητον καὶ νοητήν. ἁνδάνει γὰρ οὗτος Θεῷ τῆς περιτομῆς ὁ τρόπος. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὧδέ πη φησίν· οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι· οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ. ἀπρακτούσης δὲ ὅτι τῆς ἐν νόμῳ λατρείας, καὶ κατακρατούσης ἤδη τῆς νέας καὶ ἐν Χριστῷ, καὶ τῶν ἐν πίστει λαῶν ἀναδεδειγμένων, οἳ καὶ ἐν τοῖς τῆς ἐλευθέρας τέ-

A berae, etiamſi cedere nolit. Hoc enim ſpiritualiter ſignificare arbitror: [Agar humiliare ſub manu Sarræ.] Gen. 16. 9. Neque verò ſilentio prætermittendum eſſe cenſeo, quod & diuinus Paulus eas in duorum teſtamentorum exemplum poſuerit; illam quidem gignentem in ſeruitutem, & confinem ei quæ nunc eſt Ieruſalem, hanc verò in libertatis dignitatem, Sarram inquam. Quòd verò poſtquam apparuerit Chriſtus, vnà exorietur tempus circumciſionis B in ſpiritu, edoctus eſt manifeſtè beatus Abraham. Præcepit enim iam Deus circumciſionem implendam eſſe, per carnalia, vt arbitror, exempla præſignificans ſpiritualia [Circumcidetur enim, inquit, omne maſculum.] negligentiæque hac in parte capitale ſupplicium proponit. Ait enim, quòd [incircumciſus maſculus, qui non circumciſus fuerit carnem præputii ſui octaua die, diſperdetur anima illa ex generatione ſua, quia pactum meum diſſipauit.] Gen. 17. 14. Vides quòd circumciſio in C carne velut typus quidam præmonſtratus ſit circumciſionis *in ſpiritu & veritate*. Fit enim octauo die, quo Chriſtus à mortuis reuixit, & tempus erat iam, vt Spiritus ſancti participes efficeremur, circũciſionémque in ipſo ſuſciperemus, quę non carnem afficeret, ſed ſpiritum purgaret; non à corporalibus ſordibus liberaret, ſed animi morbos diſſolueret. Quando enim Chriſtus reuixit, diſſoluto imperio mortis, tunc D demum veluti primitias quaſdam Spiritus ſancti diſcipulis immiſit. Inſufflauit enim in ipſos dicens, [Accipite Spiritum ſanctum.] Ioan. 20. 22. Cuius etiam ſententiæ eſt ſapientiſſimus Ioannes, dicens: [Nondum enim erat Spiritus ſanctus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.] Ioan. 7. 39. Glorificatus ſiquidẽ eſt, cùm reſurrexit à mortuis octauo die. Idcircò etiam in nos tranſlatus eſt Spiritus, & in ipſo circumciſi ſumus circumciſione non manu facta, ſed ſpirituali. Hic E enim circumciſionis modus Deo placet. Atqui diuinus Paulus alibi ita ait, [Non enim qui in manifeſto Iudæus eſt, neque quæ in manifeſto in carne eſt circumciſio: ſed qui in abſcondito Iudæus eſt: & circumciſio cordis in ſpiritu, non litera: cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.] Rom. 2. 28. Quòd verò ceſſante cultu legali, & imperium obtinente nouo per Chriſtum, fidelibúſque populis iam exortis (qui inter liberos

filios conſtituti. neque ſpiritum ſer-
uilem habentes clamant, *Abba pa-
ter.*) tempus erat iam vt Iudæorum
Synagoga ablegaretur, & exhæres
quodammodo promiſſionis popu-
lus, qui ex iis oriretur, fieret. Por-
ro quòd ſucceſſu temporis ſit reuer-
ſurus, & acceptus Deo futurus,
quódque ſupernam cæleſtis Patris
benignitatem ſit experturus, & ſal-
uatorem ac redemptorem vniuerſo-
rum cogniturus, ſacra Scriptura rur-
ſum nobis ſignificat. Ludebant e-
nim inter ſe inſultantes inuicem
pueri, Iſaac nimirum & Iſmael. Per-
ſecutio autem, vt arbitror, erat ge-
nus ludi, atque inſequebatur qui-
dem Iſmael; fugiebat autem Iſaac.
Indignè autem hoc ferebat liberæ
mens, Sarræ inquam. dixitque ad
Gene. 21. 10 „ diuinum Abraham: [Eiice ancillam
Gal. 4. 30 „ hanc, & filium eius. Neque enim hæ-
„ reditabit filius ancillæ huius, cum fi-
„ lio meo Iſaac.] Neque verò iucun-
dus fuit auditu hic ſermo Abrahæ.
Monitus autem eſt à Deo obtempe-
randum eſſe ſermoni Sarræ. Dato
itaque Agar viatico panis & aquæ,
vnà cum filio ab herili domo diſce-
dere iuſſit. Quæ quidem abiit mœſta
ac flens. Cæterùm errabat per ſoli-
tudinem. Periclitante verò filio ac
Gen. 21. 19 „ plorante, [Aperuit, inquit, Deus
„ oculos Agar, & vidit fontem aquæ
„ viuentis, & dedit ei potum.] Vide
igitur quo pacto ad myſterii intelle-
ctum, ipſe etiam puerorum ludus non
eſt inutilis. Perſecutus enim eſt Iſmael
Iſaac. Cæterùm quòd ſucceſſu tem-
poris filius ancillæ, hoc eſt, Iſrael fi-
lium liberæ, ſiue fidelem ac Chriſtia-
num populum inſecuturus eſſet, de-
clarauit dicens beatus Paulus de Iſ-
Gal. 4. 29 „ maele & Iſaac, hoc pacto: [Sed quo
„ modo tunc is qui ſecundùm carnem
„ natus fuerat, perſequebatur eum qui
„ ſecundùm ſpiritum: ita & nunc.]
Poſtquam verò repugnauit Iſmael iis,
qui ex libera nati erant, eiicitur de-
inceps Iudæorum Synagoga, tenue
atque exigui ſucci viaticum habens,
panem nimirum & aquam, (hoc eſt
ſermonem de cognitione ac pietate
pro ipſorum modulo) per quæ par
erat ipſos non in vniuerſum perituros.
Deus enim alicubi inquit, veluti reli-
quiis quibuſdam atque exiguo quo-
dam ſemine legalis pietatis in Iſraele
Ezech. 11. 16. „ relictis: [Et ero ipſis in ſanctificationem

A γεννᾶται τέκνοις τὸ δουλοπρεπὲς οὐκ ἔχοντες πνεῦ-
μα, διακεκράγασι γὰρ Ἀββᾶ ὁ πατήρ. καιρὸς
ἦν ἤδη, τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀποπέμπεσθαι συ-
ναυλίαν καὶ συναγωγήν, καὶ ἀπόκληρον ὥσπερ
τῆς ἐπαγγελίας, τὸν ἐξ αὐτῆς γενέσθαι λαόν. καὶ
μὴν ὅτι καὶ ἐπιστρέψει κατὰ καιροὺς, καὶ ἔσται
δεκτὴ, τεύξεται δὲ καὶ τῆς ἄνωθεν καὶ παρὰ πα-
τρὸς ἡμερότητος, τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα καὶ λυ-
τρωτὴν ἐπιγινώσκουσα, σημαίνει δὴ πάλιν τὸ
B γράμμα τὸ ἱερόν. ἔπαιζον μὲν γὰρ ἀλλήλοιν ἐ-
πιθρώσκοντα τὰ μειράκια, Ἰσαὰκ δηλονότι, καὶ
μέν τοι καὶ Ἰσμαήλ. δίωξις δὲ, οἶμαί που, τῆς παι-
διᾶς ἦν ὁ τρόπος· καὶ εἴπερ μὲν διώκων ὁ Ἰσμαήλ,
κατεφωρᾶτο δὲ φεύγων ὁ Ἰσαάκ. ἀλλ' ἠγανάκτει
πρὸς τοῦτο τῆς ἐλευθέρας ὁ νοῦς, φημὶ δὴ τῆς Σάρ-
ρας. καὶ δὴ καὶ ἔφασκε πρὸς τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ,
ἔκβαλε τὴν παιδίσκην ταύτην, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς·
οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης ταύ-
της μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἰσαάκ. καὶ οὐκ ἀπάρεσκος μὲν
C ὁ λόγος ἦν ἐν ὠσὶν Ἀβραάμ. ἤκουσε δὲ παρὰ
Θεοῦ, τὸ χρῆναι τοῖς τῆς Σάρρας καταπείθεσθαι
λόγοις. καὶ δὴ καὶ ἄρτοις καὶ ὕδασι τὴν Ἄγαρ
ἐφοδιάσας, ὁμοῦ τῷ παιδὶ τῆς δεσποτικῆς ἑ-
στίας ἀπελθεῖν ἐκέλευεν. ἡ δὲ ᾤχετο μὲν ἀλύ-
ουσα καὶ δεδακρυμένη· πλὴν ἐπλανᾶτο κα-
τὰ τὴν ἔρημον. κινδυνεύοντος δὲ τοῦ παιδίου,
καὶ κατοιμώζοντος, διήνοιξε, φησὶν, ὁ Θεὸς
τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Ἄγαρ, καὶ εἶδε πηγὴν
D ὕδατος ζῶντος, καὶ ἐπότισεν αὐτό. ἄθρει δὴ
οὖν ὅπως πρὸς τὴν τοῦ μυστηρίου γνῶσιν οὐκ
ἀσυντελὲς οὐδὲ αὐτό που τάχα τῶν νηπίων τὸ
ἄθυρμα. ἐδίωκε μὲν γὰρ ὁ Ἰσμαὴλ τὸν Ἰσαάκ.
ἀλλ' ὅτι διώξει κατὰ καιροὺς, ὁ ἐκ τῆς θερα-
παίνης, τουτέστιν, ὁ Ἰσραὴλ, τὸν ἐκ τῆς ἐλευ-
θέρας, ἤγουν τὸν ἐν πίστει καὶ ἐν Χριστῷ λαὸν,
διεσάφει λέγων ὁ μακάριος Παῦλος, ἐπί τε
τοῦ Ἰσμαὴλ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ οὕτω λέγων. ἀλλ'
ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκε τὸν κα-
τὰ πνεῦμα, οὕτω καὶ νῦν. ἐπειδὴ δὲ πεπολέ-
E μηκε τοῖς ἐξ ἐλευθέρας ὁ Ἰσμαὴλ, ἐκπέμ-
πεται λοιπὸν ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ, στενὸν
καὶ ἀλιπαρὲς ἐφόδιον ἔχουσα, ἄρτον τε καὶ ὕδωρ.
τουτέστιν, ἐπιμετρηθέντα τρόπον τινὰ γνώσεώς τε
καὶ εὐσεβείας λόγον, δι' ὧν ἦν εἰκὸς οὐκ εἰ-
σάπαν οἰχήσεσθαι πρὸς τὸ ἐκτεθνάναι δεῖν. ἔ-
φη γάρ που Θεὸς, λείψανον ὥσπερ τι, καὶ σπέρμα
βραχὺ τῆς κατὰ νόμον ἐπιεικείας καταλελοιπὼς
ἐν τῷ Ἰσραήλ. καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς ἁγίασμα

μικρὸν ἐν ταῖς χώραις, οὗ ἐὰν εἰσέλθωσιν ἐκεῖ. μικρὸν δέ φησιν ἁγίασμα γενήσεσθαι τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, μετά γε τὴν ἐν τοῖς ἔθνεσι διασποράν. διά τοι δὲ μὴ ἄγαν τῶν Ἰουδαίων εὐσθενὲς εἰς τὸ δύνασθαί φημι, κἂν γοῦν τὸν διὰ Μωσέως ἀποπεραίνειν νόμον, ὀλίγιστα δὲ καὶ μόλις ἐπιτηρεῖν, τὴν ἐν σαρκί που τάχα περιτομὴν, καὶ ἀργίαν τὴν ἐν σαββάτῳ. ὕδατι τοίνυν καὶ ἄρτοις ἐφοδιάζεται μόλις ἡ εἰς δουλείαν γεννῶσα, τουτέστιν, ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγή. καὶ δεδυσφόρηκε μὲν Ἀβραὰμ ἀποτρεχούσης τῆς Ἄγαρ, ἠφίει δ' οὖν ὅμως Θεοῦ προστάττοντος. ἐλύπει μὲν γὰρ ὁμολογουμένως τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστὰς ἐκπίπτων ὁ Ἰσραήλ. πλὴν ἀπενοσφίζοντο καὶ οὐχ ἑκόντες αὐτοῦ, διά τοι δὲ τῷ Θεῷ δοκοῦν, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν ἀγάπησιν. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, ὅτι λύπη μοι ἐστὶ μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τῶν συγγενῶν μου τῶν κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται. ἀπόπεμπτος δὲ γενομένη ἡ τῶν Ἰουδαίων μήτηρ, μακροὺς ἐπλανᾶτο χρόνους· καὶ κεκινδύνευκε μὲν, ἀπολέσθαι λοιπὸν εἰς τὸ παντελές. ἀλλ' εἰ κραυγάσαιεν ἀναβοῶντες κατὰ καιροὺς πρὸς Θεὸν, πάντη τε καὶ πάντως ἐλεηθήσονται. διανοίξει γὰρ αὐτῶν τῆς διανοίας τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ὄψονται καὶ αὐτοὶ τὴν πηγὴν τοῦ ζῶντος ὕδατος, τουτέστι, Χριστὸν, καὶ δὴ καὶ πίοντες, ἐν αὐτῷ ζήσονται. λουσάμενοί τε, καὶ καθαροὶ γενήσονται, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. ὅτι δέ ἐστι πηγὴ ζωῆς ὁ Χριστὸς, σαφῶς λέγων ὁ ψαλμῳδὸς, πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν· ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου ὁ Θεός· οἱ δὲ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐν σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ἐλπιοῦσι· μεθυσθήσονται ἀπὸ πιότητος οἴκου σου, καὶ τὸν χειμάῤῥουν τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς, ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς. οὐχ ἕτερος δὲ παρὰ ταύτην, ἢ ὁ Χριστός. δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ὁμοουσίῳ αὐτοῦ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, εἰς τοὺς σύμπαντας καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A paruam in regionibus, in quas ingreſſi fuerint illuc.] Modicam autem ſanctificationem Iſraelitis fore ait, poſt diſperſionem in Gentes, ideò quòd non admodum fortes ac ſtrenui ſint Iudæi, ne ad ipſam quidem à Moſe præſcriptam legem implendam, quódque parum admodum ac ne vix quidem obſeruarent circumciſionem in carne, & vacationem ab opere in ſabbato. Panis itaque & aqua vix da-
B tur in viaticum ei quæ in ſeruitutem nata erat, hoc eſt, Iudæorum Synagogæ. Atque ægrè quidem tulit Abraham eiici Agar, dimiſit tamen præcipiente Deo. Afflixit enim reuera ſanctos Apoſtolos & Euangeliſtas excidens Iſrael. Cæterùm ſeparati ſunt ab eo, etiam præter ſuam voluntatem, ob voluntatem Dei, & amorem erga Chriſtum. Vnde & diuinus Paulus ita ſcribit: [Quoniam triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipſe *Rom. 9.*
C anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundùm carnem, qui ſunt Iſraelitæ.] Eiecta itaque Iudæorum mater, multo tempore errauit, & periclitata quidem eſt, ne in vniuerſum periret. Cæterùm ſi plorauerint clamantes ſucceſſu temporis ad Deum, miſericordiam omnino conſequentur. Aperiet enim eorum mentis oculos, videbúntque etiam ipſi fontem aquæ viuentis, hoc
D eſt Chriſtum, & bibentes, in eo viuent: ablutique mundi efficientur, iuxta Prophetæ vocem. Quòd verò ſit fons vitæ Chriſtus declarat Pſalmiſta dicens ad Patrem cæleſtem ac Deum: [Quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam Deus: filii autem hominum in tegmine alarum tuarum ſperabunt. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quia apud te eſt *Pſal. 35.*
E fons vitæ.] Nullus autem præter hunc eſt quàm Chriſtus, per quem & cum quo Deo ac Patri gloria & potentia cum ſancto & conſubſtantiali ipſius, & viuificante Spiritu in omnia ac ſempiterna ſæcula ſæculorum, Amen.

Περὶ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Ἰσαάκ.

ΚΑΙ ἐγένετο μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ἀβραὰμ, Ἀβραάμ. ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγώ·

De Abraham & Iſaac.

ET factum eſt poſt verba hæc, Deus tentauit Abraham, & dixit ei: Abraham, Abraham. Et dixit: Ecce ego, *Gen. 22.*

» & dixit: Accipe filium tuum dilectum, » quem dilexiſti, Iſaac, & vade in terram » excelſam, & offer eum ibi in holo- » cauſtum ſuper vnum montium, quos » tibi dixero.] Atque hæc quidem di- uinitus mandata. Iuſtus verò Abra- ham incunctanter ſtrato aſino ſuo, vt ibi ſcriptum eſt, duobus tantùm fa- mulis ſecum aſſumptis, acceptóque dilecto filio ſuo Iſaac, ad ſacrificium ducebat. Poſtquam verò ad ſanctum illum locum perueniſſet, tertia vix- » dum die dixit famulis ſuis: [Sedete » hic cum aſino. Ego autem & puer » tranſibimus vſque huc, & poſtquam » adorauerimus, reuertemur ad vos. » Cúmque oneraſſet filium lignis ad » ſacrificandum neceſſariis, atque ita » incedere iuſſiſſet, ſequebatur ipſe. » Cùm autem puer patrem ſuum per- » cunctaretur, dicens: Ecce ignis & » ligna; vbi eſt ouis in holocauſtum? » Deus, inquit, prouidebit ſibi ouem » in holocauſtum, fili. Extructo autem » diuino altari congeſſit ligna, & colli- » gatum filium impoſuit eis, accipien- » témque enſem Angeli vox prohibet » dicens, ne mactet filium. Cognouiſſe » enim Deum bonam ipſius intentio- » nem, qua præditus erat. Viſo deinde » ariete, qui cornibus inter vepres Sabec » hærebat, vir iuſtus peragit ſacrificium, » arietem pro filio offerens; atque ita » ad famulos ſuos redit, ſaluum ipſis » referens filium.] Hiſtoriæ igitur pro- lixitatem præcidentes, ac veluti in ſummam contrahentes ea quæ con- uenire videbuntur ad demonſtran- dum Saluatoris noſtri myſterium per hæc præfiguratum eſſe, pro virili explicare ne grauemur. Si verò non omnia quæ in hiſtoria conti- nentur, ſpirituali contemplationi conueniunt, nemo damnet. Nam in præſtantiore hiſtoriæ parte ſæpe- numero latet ſpiritualis intellectus. Quemadmodum igitur ferè odora- tiſſimi in hortis flores, ſuperfluis exteriùs foliis onerantur, quæ ſi quis demat, nudum inueniet id quod delectat & iuuat. Ad allego- ricum igitur ſenſum ſermo transfe- ratur. Quòd itaque tentatus fuerit Abraham, & filium ſuum dilectum immolare ſit iuſſus, quóque, vt ve- riſimile eſt, non abſque magno ani- mi dolore id fuerit aggreſſus vt pa- ter, & acerrimo naturæ ſtimulo ad amorem erga filium concitatus,

A καὶ εἶπε· λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητὸν, ὃν ἠγάπησας, τὸν Ἰσαὰκ, καὶ πορεύθητι εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν, καὶ ἀνένεγκε αὐτὸν εἰς ὁλοκάρπωσιν ἐφ' ἓν τῶν ὀρέων ὧν ἄν σοι εἴπω. τοιαῦτα μὲν δὴ τὰ θεόθεν διηγγελμένα. ἀμελλητὶ δὲ ὁ δίκαιος ἐπισάξας τὸν ὄνον αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται, δυοῖν δὲ μόνοιν οἰκέταιν ἐπαξ διάκτον, καὶ τὸν ἀγαπητὸν ἁρπάσας υἱὸν, ἐπὶ τὴν θυσίαν ᾤχετο. ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον ἀφῖκτο χῶρον τρίτῃ μόλις ἡμέρᾳ, καθίσατε αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὄνου, τοῖς οἰκέταις φησίν· ἐγὼ B δὲ καὶ τὸ παιδάριον διελευσόμεθα ἕως ὧδε, καὶ προσκυνήσαντες, ἀναστρεψόμεθα πρὸς ὑμᾶς. ἐπιφορτίσας δὲ τὸν υἱὸν τοῖς εἰς ὁλοκάρπωσιν ξύλοις, καὶ βαδίζειν οὕτως ἀναπείσας, ἠκολούθει. ἐπεὶ δὲ τὸ παιδάριον ἀνεπυνθάνετο τοῦ πατρὸς, λέγον· ἰδοὺ τὸ πῦρ καὶ τὰ ξύλα, ποῦ ἐστι τὸ πρόβατον εἰς ὁλοκάρπωσιν; ὁ Θεὸς, φησὶν, ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς ὁλοκάρπωσιν, τέκνον. ἀναδειμάμενος δὲ τὸ θεῖον C ἐκεῖνο θυσιαστήριον, ἐπισωρεύει τὰ ξύλα. συμποδίσαντα δὲ καὶ τὸ μειράκιον ἐπ' αὐτοῖς, καὶ δὴ καὶ τῆς μαχαίρας ἐπειλημμένον, ἀγγέλου διακωλύει φωνὴ, μὴ δὴ χρῆναι λέγουσα τὸ παιδάριον ἀποσφάττειν αὐτὸν, ἐγνωκέναι γὰρ τὸν Θεὸν ἤδη τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ πρόθεσιν ἀγαθήν. εἶτα κριὸν τῶν κεράτων ἐξηρτημένον ἐν φυτῷ Σαβὲκ κατιδὼν ὁ δίκαιος, ἀναπληροῖ τὴν θυσίαν, ἀντὶ τοῦ παιδὸς ἀναφέρων αὐτὸν. κάτεισι δὲ οὕτως πρὸς τοὺς οἰκέτας, ὑγιᾶ φέρων D αὐτοῖς τὸν υἱόν. τὸ μὲν οὖν τῆς ἱστορίας ἐπιτεμόντες πλάτος, καὶ ὡς ἐν βραχεῖ συνενεγκόντες λόγῳ τὸ λυσιτελοῦν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ διὰ τούτων, τὸ περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν προανατυποῦσθαι μυστήριον κατὰ δύναμιν πάλιν τὴν ἑαυτῶν λαμβάνοντες, ἐξειπεῖν οὐκ ὀκνήσομεν. εἰ δὲ δὴ μὴ πάντα ἕποιτο λόγῳ τὰ ἐν ταῖς ἱστορίαις κείμενα, καταιτιάσθω μηδείς. ἐν E γὰρ τῷ κρείττονι τῆς ἱστορίας πολλάκις κρύπτεται τὸ πνευματικόν. ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ τὰ λίαν εὐοσμότατα τῶν ἐν λειμῶσιν ἀνθέων εἰκαίοις ἔξωθεν φύλλοις περιχλαινίζεται, ἅπερ εἴ τις ἀποτέμοι, γυμνὸν εὑρήσει τὸ ὠφελοῦν τε καὶ χρήσιμον. εἰσίτω δὴ τοίνυν ἡμῖν τῆς ἀλληγορίας ὁ λόγος. τὸ μὲν οὖν πειράζεσθαι τὸν μακάριον Ἀβραὰμ, καὶ θύειν ἐπιτάττεσθαι τὸν υἱὸν τὸν ἀγαπητὸν, δυσφορώτατα μὲν κατὰ τὸ εἰκὸς ὡς γεννήτορα, καὶ θερμῷ τῆς φύσεως κέντρῳ πρὸς φιλοστοργίαν ὑπαγόμενον. προ-

τιμήσαντα δὴ οὖν ὅμως τὸ ἐκ τοῦ πράγματος ἀγαθόν, αὐτὸ δὴ πάλιν ἡμῖν καὶ σφόδρα σαφῶς ἐκεῖνο δηλοῖ τὸ παρὰ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον· οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὡς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. εἰ γὰρ χρή τι καὶ ἀνθρώπινον εἰπεῖν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ νοήματος ἐναργῆ, κατεδάκνετο τρόπον τινὰ πέμπων εἰς θάνατον δι᾽ ἡμᾶς τὸν υἱὸν ὁ Θεὸς καὶ πατήρ, εἰ καὶ ᾔδει πεισόμενον τῶν λυπούντων οὐδέν. ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἦν ἀπαθὴς ὡς Θεός. ὅμως δὴ οὖν τὸ ἐκ τοῦ θανάτου χρήσιμον ἐννοῶν, τὴν ἁπάντων φημὶ σωτηρίαν καὶ ζωήν, τῆς πατρὶ πρεπούσης φιλοστοργίας ἠμέλει. διὸ δὴ καὶ Παῦλος αὐτὸν ἀποθαυμάζει, λέγων· ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν. ἐπὶ τίνι δὴ ἂν γένοιτο δικαίως τὸ θαῦμα τῆς εἰς ἡμᾶς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, εἰ μή τι καὶ τῶν ἀβουλήτων ἔδοξεν ὑπομένειν παραδοὺς ὑπὲρ ἡμῶν τὸν ἴδιον υἱόν; τοιοῦτον γάρ τοι νοεῖν ἡμᾶς ἀναπείθει τό, οὐκ ἐφείσατο λέγων ὁ Παῦλος. ὅπερ οὐκ ἂν ἐπὶ τοῖς τυχοῦσι ῥηθείη ποτέ, ἀλλ᾽ ἐπὶ μόνοις τοῖς μεγάλου τινὸς κατορθουμένοις πράγματος. ὡς ἐν τῷ, πλάτυνον τὰ σχοινίσματά σου, καὶ τοὺς πασσάλους σου κατίσχυσον, ἔτι εἰς τὰ δεξιά, καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ ἐκπέτασον· ἔτι δέ, ὅτι πῆξον, μὴ φείσῃ. καὶ πάλιν, ῥῦσαι ἀγομένους εἰς θάνατον, καὶ ἐκ φονίου κτεινομένους, μὴ φείσῃ. καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν εἰς τό, λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, εἰρήσεται. οἱ δὲ τῷ πρεσβύτῃ συμπαρομαρτυροῦντες καὶ συμπαραθέοντες οἰκέται δύο, καὶ μέχρι τῆς τρίτης ἡμέρας, τύπος ἂν εἶεν τῶν εἰς δουλείαν κεκλημένων διὰ τοῦ νόμου δύο λαῶν, τοῦ τε Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα φημί. οἳ καὶ μόνοις χρῆναι τοῖς τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἀκολουθεῖν ᾤοντο διατάγμασιν, ὥσπερ ἐκεῖνοι τῷ Ἀβραάμ· οὔπω τὸν δι᾽ οὗ πάντα νοοῦντες υἱόν, οὐδὲ τὸν τοῦ πατρὸς κληρονόμον ἐπιγινώσκοντες, οὗπερ ἂν εἰσφέροι καλλίστην ἡμῖν τὴν εἰκόνα μικρός, καὶ ἐν κόλποις ἔτι τοῦ οἰκείου πατρὸς ὁ Ἰσαὰκ κείμενος, καὶ τὴν δεσπότῃ πρέπουσαν οὔπω φορῶν ἐξουσίαν. ἦν μὲν γὰρ καὶ ἔστιν ἀεὶ κύριος καὶ Θεὸς παντέλειος ὁ υἱός. τῷ δὲ μὴ πᾶσιν ὑπάρχειν καταφανής, καὶ μάλιστα τοῖς ἀνοσίοις Ἰουδαίοις εἰς μόνην ὁρῶσι τὴν σάρκα, μικρός τις εἶναι καὶ ὁ τυχὼν ἐνομίζετο. συμμετρεῖται δέ πως ἀναλόγως καὶ ταῖς ἁπάντων διανοίαις ἡ περὶ αὐτοῦ γνῶσις. καὶ μικρὰ

potiorem tamen curam habuerit boni quod ea ex re cōſequeretur, hoc ipſum & quidem apertè admodum nobis ſignificat illud à Saluatore noſtro dictū: [Ita dilexit Deus mundum, vt filium ſuum vnigenitum dederit, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam.] Si enim oportet etiam humanum quid dicere, ad manifeſtam ſenſus demonſtrationem, remordebat quodammodo Deum ac Patrem, cùm Filium propter nos ad mortem mitteret, tametſi ſciebat illum nihil damni paſſurum, quandoquidem etiā ipſe erat impaſſibilis vt Deus. Verumtamen cùm intelligeret vtilitatem quæ ex eius morte manaret, omnium nempe ſalus ac vita, indulgentiam, quæ patri conuenit, ei poſthabuit. Quocirca etiam Paulus ipſum admiratus eſt, dicens: [Qui proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.] Qua enim in re conſiſtat miraculum amoris, quo Deus ac Pater nos eſt proſecutus, niſi quòd aliquod etiam præter voluntatem ſuſtinuiſſe viſus ſit, tradens pro nobis Filium ſuum? Tale enim quid nobis innuit Paulus dicens illud: *Non pepercit*. quod nequaquam de iis quæ fortuitò accidunt dicatur, ſed de iis tantùm, qui magnam aliquam rem patrant, quemadmodum in illo: [Prætende funiculos tuos, & clauos tuos corrobora: adhuc in dexteris & in ſiniſtris dilata.] Itidem: [Fige, ne parcas.] Et rurſum: [Salua ductos ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes.] Atque hæc quidem nobis in illud, [Accipe filium dilectum,] dicta ſint. Qui verò ſenem comitantur famuli duo atque ad tertiam diem vſque, typus ſunt duorum populorum vocatorum ad ſeruitutem per legem, Iſrael nimirum, & Iuda: qui ſola Dei ac Patris præcepta ſequenda eſſe putabant; quemadmodum illi, Abraham; nondum cognoſcentes Filium, per quem omnia, neque Patris hæredem, cuius pulcherrimam imaginem præ ſe fert paruulus, & adhuc in ſinu patris ſui iacens Iſaac, neque dum conuenientem Chriſto poteſtatem gerens. Erat enim, & eſt, ſemper Dominus ac Deus perfectus Filius. Ideo verò quòd non omnibus conſpicuus ſit, & maximè impiis Iudæis ad ſolam carnem reſpicientibus, paruulus quiſpiam putabatur. Cognitio verò ipſius omnium intellectui æqualiter correſpondet, & parua quidem

Ioan. 3. 16. 1. Ioan. 4. 9.

Rom. 8. 32.

Eſai. 54. 2.

Prou. 24. 11.

Pſal. 81. 4.

Geneſ. 22.

quidem eſt in paruo, magna verò in magnis. Atqui Prophetæ quidem dicunt, quòd [magnus ac terribilis eſt ſuper omnes qui in circuitu ipſius,] hoc eſt, qui circa ipſum per multam ſagacitatem. Parturit autem etiam Paulus quoſdam [donec formetur Chriſtus in ipſis,] hoc eſt, donec magni atque immenſi diuinitatis eius characteres paulatim in eorum mentibus imprimantur. Quòd verò ſequuti ſint famuli vſque ad tertium diem, neque conceſſum iis fuerit, vt ad excelſam & ſanctam terram conſcenderent; at potiùs iuſſi ſint ſedere ibi cum aſino, duos populos per legem Deum ſequentes ſignificat, ad tertium tempus vſque, hoc eſt, poſtremum, in quo nobis apparuit Chriſtus. Tribus enim temporibus vniuerſum ſæculum metimur, præterito, inquam, præſenti, & futuro. In tertio igitur tempore finis ſignificatur. Veniſſe autem Chriſtum in vltimis ſæculi temporibus diuina Scriptura ait. Sequutus ergo Iſrael Deum per legem etiam vſque ad tempora aduentus noſtri Saluatoris, noluit per fidem ſequi Chriſtum, ad mortem pro omnibus ſubeundam venientem, imò verò prohibitus eſt ob peccatorum multitudinem. Induratus enim eſt ex parte Iſrael: quod ſignificatur per aſinum, qui famulis aderat. Siquidem aſinus extremæ irrationalitatis eſt typus. Irrationalitatis verò fœtus eſt, obduratio. Quòd verò à famulis ſeparetur, & vnà cum filio ſuccedat pater, quódque rurſus reuerſurum ſe dicat: [Ego enim, inquit, & puer tranſibimus vſque huc, & poſtquam adorauerimus, redibimus ad vos.] ſignificat temporariam Dei à filiis Iſrael ſeparationem, & in conſummatione ſæculorum reditum ad ipſos futurum per fidem in Chriſtum. Quando enim [plenitudo Gentium ingreſſa fuerit, tunc omnis Iſrael ſaluabitur.] Quòd verò beatus Abraham non apertè dicat, ſe ad ſacrificandum filium ſuum conſcendere, ſed occaſionem prætexat, [Tranſibimus vſque huc;] manifeſtè ſignificat Iudæorum populos Chriſti myſterio fidem non adhibuiſſe. Et verus quidem hac de re ſermo nobis videbitur, cùm videamus Ieſum Iudæos, veluti in parabolis, alloquentem,

Pſal. 88. 8. Gen. 22. 5. Rom. 11. 25.

A μὲν ἐν μικροῖς, μεγάλη δὲ αὖ ἐν μεγάλοις εὑρίσκεται. καὶ γοῦν οἱ μὲν προφῆται φασὶν ὅτι μέγας καὶ φοβερός ἐστιν ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλῳ αὐτοῦ, τουτέστι, τοὺς ἐγγὺς αὐτοῦ γεγονότας διὰ πολλὴν ἄγαν ἀγχίνοιαν. ὠδίνει δὲ καὶ ὁ Παῦλός τινας, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν αὐτοῖς. τουτέστιν, ἄχρις ἂν οἱ μεγάλοι καὶ ὑπερφυεῖς τῆς θεότητος αὐτοῦ χαρακτῆρες εἰς τὸν ἐκείνων ἠρέμα διαπλάττοιντο νοῦν. τὸ δὲ ἀκολουθῆσαι μὲν τοὺς οἰκέτας καὶ μέχρι τρίτης ἡμέρας, μὴ μὴν καὶ ἐπιτετράφθαι πρὸς τὴν γῆν ἀνακομίζεσθαι τὴν ὑψηλήν τε καὶ ἱεράν, καθίζειν δὲ μᾶλλον αὐτοὺς προστετάχθαι μετὰ τοῦ ὄνου, τὴν διὰ νόμου πρὸς Θεὸν ἀκολούθησιν τῶν δύο λαῶν ὑποδηλοῖ, καὶ μέχρι τοῦ τρίτου παρατείναντων χρόνου, τουτέστι, τοῦ τελευταίου καθ' ὃν ἡμῖν ἐπεφάνη Χριστός. τρισὶ γὰρ ὁ σύμπας αἰὼν ἐκμετρεῖται καιροῖς, παρῳχηκότι φημὶ καὶ ἐνεστῶτι, καὶ μέλλοντι. ἐν τρίτῳ τὸ τέλος. ἐπιδημῆσαί γε μὴν τὸν Χριστὸν C ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, ἡ θεία λέγει γραφή. κατακολουθήσας τοίνυν ὁ Ἰσραὴλ διὰ νόμου τῷ Θεῷ, καὶ μέχρι τῶν χρόνων τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, οὐκ ἠθέλησε διὰ τῆς πίστεως ἀκολουθῆσαι Χριστῷ πρὸς τὸν ὑπὲρ πάντων ἀναβαίνοντι θάνατον, μᾶλλον δὲ καὶ κεκώλυται διὰ πολλὰς ἁμαρτίας. πώρωσις γὰρ ἀπὸ μέρους γέγονε τῷ Ἰσραήλ· ἥτις διὰ τῆς ὄνου σημαίνεται τῆς τοῖς οἰκέταις συνούσης τότε. ἀλογίας γὰρ ἡ ὄνος τῆς ἐσχάτης εἰκών· ἀλογίας δὲ τέκνον ἡ D πώρωσις. τὸ δὲ τῶν οἰκετῶν ἀπονοσφίζεσθαι μὲν, καὶ ἀναχωρεῖν ἅμα τῷ υἱῷ τὸν πατέρα, ὡς δὲ καὶ εἰς αὖθις ἐπανήξει λέγειν. ἐγὼ γὰρ, φησὶ, καὶ τὸ παιδάριον διελευσόμεθα ἕως ὧδε, καὶ προσκυνήσαντες ἀναστρεψόμεθα πρὸς ὑμᾶς. σημαίνει τὴν πρόσκαιρον ἀναχώρησιν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐκ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ τὴν ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων ἐπ' αὐτοὺς ἐσομένην ὑποστροφὴν διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐπιτελουμένην. ὅταν γὰρ τὸ πλήρωμα E τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. τὸ δὲ μὴ λέγειν μὲν ἐναργῶς τὸν μακάριον Ἀβραὰμ ὅτι θύσων ἄνεισι τὸν υἱὸν, πρόφασιν δὲ, ὥσπερ τὸ, ἕως ὧδε διελευσόμεθα, λαβεῖν, σημεῖον ἂν γένοιτο σαφὲς τοῦ μὴ πεπιστεῦσθαι τοῖς Ἰουδαίων λαοῖς τὸ Χριστοῦ μυστήριον. καὶ ἀληθὴς ἡμῖν ὁ περὶ τούτου φανεῖται λόγος, ὅταν ἴδωμεν τὸν Ἰησοῦν προσλαλοῦντα μὲν Ἰουδαίοις ὡς ἐν παραβολαῖς, καὶ δι' αἰνιγμάτων,

λέγοντα δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς. ὁ δέ γε παιδάριον, τουτέστιν, ὁ Ἰσαάκ, τοῖς τῆς ὁλοκαυτώσεως ξύλοις κατεφορτίζετο διὰ χειρὸς τοῦ πατρὸς, καὶ μέχρι τοῦ τῆς θυσίας ἀφικνεῖται τόπου. ἐπωμάδιον γὰρ τὸν οἰκεῖον φέρων σταυρὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθεν ὁ Χριστὸς, οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης ἰσχύος βεβιασμένος εἰς τὸ παθεῖν, ἀλλ' ἐκ θελήματος οἰκείου, καὶ βουλῆς τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, κατὰ τὸ εἰρημένον παρ' αὐτοῦ τῷ Ποντίῳ Πιλάτῳ, οὐκ ἔχεις κατ' ἐμοῦ ἐξουσίαν οὐδεμίαν, εἰ μὴ ἦν δεδομένον σοι ἄνωθεν. ἐπιτεθεὶς δὲ τοῖς ξύλοις ὁ Ἰσαάκ, καὶ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ πάθους ὑποκλέπτεται. κριὸς δὲ εἰς τὴν θυσίαν ἀναβαίνει θεόσδοτος. καὶ γὰρ ἦν μὲν ὄντως ὁ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἀναλάμψας λόγος ἐν τῷ ἰδίῳ ναῷ, τῷ ἐκ παρθένου φημὶ καὶ προσηλωθέντι τῷ ξύλῳ, ὑπάρχων δὲ ὡς Θεὸς ἀπαθὴς καὶ ἀθάνατος, καὶ θανάτου καὶ πάθους ἑαυτὸν ὑπεξάγει. ἀναβαίνει δὲ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ διὰ τοῦ ἰδίου σώματος. ὅπερ αὐτὸς εἰληφέναι λέγεται παρὰ τοῦ πατρὸς, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς εἰρημένον, ὡς παρ' αὐτοῦ· θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας, τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω. ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου ἠβουλήθην. ὅτι δὲ τὰ ἐκ τῆς προκειμένης ἡμῖν ἱστορίας καλῶς δὲ λίαν εἰς Χριστὸν ἀνοισθήσεται, μαρτυρήσει πάλιν αὐτός που λέγων, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ. βιβλίον γὰρ πεντάμερες ὅλον ἐστὶ τὸ Μωσέως σοφώτατον σύγγραμμα. κεφαλὴ δὲ ὥσπερ καὶ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου παντὸς, ἡ ἐπίκλην Γένεσις, ἐν ᾗ ταῦτα γέγραπται περὶ Χριστοῦ. ὅτι δὲ πάλιν ἡ κεφαλὴ τὴν ἀρχὴν παρὰ τῇ θείᾳ σημαίνει γραφῇ, πληροφορηθήσεται καλῶς ἐκεῖνο συνιεὶς, ὅπερ ὁ Παῦλός φησιν· ὅτιπερ παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστιν. κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνήρ. κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ Θεός. ἀρχὴ μὲν γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ὁ Χριστός· ὡς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρενεγκών. ἀρχὴ δὲ πάλιν ἐστὶ τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ διὰ τὸ εἰρημένον τε καὶ ἀληθῶς πεπραγμένον. αὕτη κληθήσεται γυνὴ ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη. Χριστοῦ δὲ ἀρχὴν, αὐτὸν εἶναι φησὶ τὸν Θεὸν, ἐπείπερ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ υἱὸς, καὶ ἀρχὴν ἄναρχον ἔχει τὸν γεννήσαντα.

A & per figuras; ad diſcipulos autem ſuos dicentem: [Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, reliquis verò in parabolis.] (Matt. 13. 11.) Puer verò, hoc eſt, Iſaac, lignis ad ſacrificium onerabatur per manum patris, & vſque ad locum ſacrificii procedit. Chriſtus enim propriam crucem humeris geſtans extra portam paſſus eſt, non humana vi ad paſſionem coactus, ſed ex propria voluntate & decreto Dei ac Patris, iuxta id quod ipſe Pontio B Pilato dixit: [Non haberes aduerſus me poteſtatem vllam, niſi data tibi eſſet deſuper.] (Ioan. 19. 11.) Impoſitus autem lignis Iſaac, à morte & paſſione eximitur. Aries verò à Deo datus in ſacrificium aſcendit. Erat enim reuera quod ex eſſentia Dei ac Patris ortum erat Verbum in proprio templo, quod ex Virgine inquam, etiam ligno affixo. Exiſtens verò vt Deus, impatibilis & immortalis, à morte & paſſione ſeipſum exemit. Aſcendit autem in odo- C rem ſuauitatis Deo ac Patri per proprium corpus, quod ipſe accepiſſe dicitur à Patre, iuxta id quod in Pſalmis dictum eſt, veluti ab ipſo: [Sacrificium & oblationem noluiſti: corpus autem perfeciſti mihi, holocauſta & pro peccato non poſtulaſti. Tunc dixi, Ecce venio. In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui.] (Pſal. 39. 9. Heb. 10. 7.) Quod verò quæ in hiſtoria, quam præ manibus habemus, continentur, pulchrè admo- D dum ad Chriſtum referantur, teſtabatur dicens: [In capite libri ſcriptum eſt de me.] (Ibid.) Totum enim Moſis volumen in quinque libros eſt partitum. Caput autem quodammodo & principium totius voluminis eſt *Geneſis*, in qua hæc de eo ſcripta ſunt. Quòd verò rurſum *caput*, in ſacris libris principium ſignificet, facilè conſtiterit ei, qui illud à Paulo dictum intellexerit: [Quia omnis viri caput eſt Chriſtus, caput autem mu- E lieris vir, caput autem Chriſti, Deus.] (1. Cor. 11. 3. Epheſ. 5. 23.) Principium enim viri eſt Chriſtus, quippe qui eum à non eſſe ad eſſe perduxerit. Principium verò rurſus mulieris vir, propter id quod dictum eſt, & verè factum, [Ipſa vocabitur mulier, quia ex viro ipſius aſſumpta eſt.] (Gen. 2. 23.) Chriſti autem principium Deum ipſum eſſe ait. Siquidem ex ipſo ſecundùm naturam eſt Filius, & principium habet Patrem principio carentem,

A ſempiternè alioqui cum ipſo coexiſtens. Optimè igitur mea quidem ſententia, huic hiſtoriæ Chriſti myſterium accommodabitur. Ego verò cenſeo diuinum Abraham ſummè nobis admirandum, ſummiſque laudibus euehendum eſſe; præterea diuini artificii profunditatem accuratè conſiderandam. Tentabatur enim diuinus Abraham, non ignorante Deo euentum rei: neque enim quidquam lateat mentem omnium conſciam. Idcircò etiam Deus di-

B xit: [Quis eſt hic, qui celat me conſilium, continens autem verba in corde me putat latere?] Et per vocem Eſaiæ rurſum: [Quia ego ſum Deus, & non eſt alius præter me,] annuncians priùs nouiſſima priuſquam fiant, & ſimul completa ſunt. Abſurdum itaque in primis iudicandum fuerit, arbitrari Deum totius vniuerſi futura ignorare, ideóque tentare Abraham. Cæterùm neceſ-

C ſarium erat non in ſola Dei cognitione iuſti caput illuſtrari, ſed ipſius laudem, præclariſſimis rebus teſtatam omnium cognitione approbationéque celebrari. Oportebat etiam ſacrarum literarum præconio ſummam eius obedientiam decantari, quódque diuinorum præceptorum magnam rationem habuerit, imò quòd nihil prius illis duxerit. Ita enim affectus fuit, adeóque prompto animo, vt ipſum etiam erga filium amorem neglexerit, vt-

D que filii ſui cædem non vereretur. Et quod magis mirandum, in ipſo ſperabat pater fieri multarum gentium. Cæterùm ſciebat Deum mentiri non poſſe. Deinde adduxit filium ad ſacrificium, non de promiſſionis veritate ambigens, ſed ad Domini poteſtatem referens, quanam ratione iureiurando ſuo ſtaret. Ne-

E que verò infrugifera res ei fuit, tentatio cum tanta acerbitate coniuncta. Edoctus enim eſt, veluti ex eo quod euenturum erat, reſurrectionis à mortuis, omnem rationem ſuperans atque ſtupendum miraculum: præterea venerandum atque ingens incarnationis Vnigeniti myſterium. Vnde & diuinus Paulus: [Fide, inquit, obtulit Abraham Iſaac cùm tentaretur, & vnigenitum offerebat, in quo ſuſceperat repromiſſiones (ad quem dictum eſt: Quia in Iſaac vo-

Iob.38.2. Eſai.45. 18. & 21. Heb.11.17 Gen.21.12 Rom.9.8 Gal.4.28.

Tomus primus.

A μετ' αὐτοῦ συνυπάρχειν ἀϊδίως αὐτῷ. ἄριστα μὲν οὖν, καθάπερ ἐγῷμαι, τοῖς τῆς ἱστορίας λόγοις ἐφήρμοσται τὸ μυστήριον. χρὴ δ' οἶμαι λοιπὸν ἐξαιρέτῳ θαύματι κατακαλλύνεσθαι πρὸς ἡμῶν τὸν θεσπέσιον Ἀβραὰμ, καὶ τοῖς εἰς ἄκρον ἐπαίνοις εὐκλεᾶ τοῖς ἁπανταχοῦ καὶ περίοπτον ἀναδείκνυσθαι. καὶ πρός γε δὴ τούτῳ περιαθρεῖσθαι σαφῶς τῆς θείας εὐτεχνίας ἡμῖν τὸ βάθος. ἐπειράζετο γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἀβραὰμ οὐκ ἠγνοηκότος Θεοῦ τὸ ἐσόμενον. λάθοι γὰρ ἂν οὐδὲν τὸν

B πάντα εἰδότα νοῦν. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε, τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλὴν, συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδίᾳ, ἐμὲ οἴεται κρύπτειν; καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου πάλιν. ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι πλὴν ἐμοῦ. ἀναγγέλλων πρότερον τὰ ἔσχατα πρὶν αὐτὰ γενέσθαι, καὶ ἅμα συντετέλεσται. οὐκοῦν ἀπόπληκτον κομιδῇ καὶ ἐν τοῖς ἄγαν ἀπηχεστάτοις καταλογιούμεθα φρονοῦντες ὀρθῶς, τὸ ἠγνοηκέναι μὲν οἴεσθαι τὰ ἐσόμενα τὸν τῶν ὅλων

C Θεὸν, πειράζειν δὲ διὰ τοῦτο τὸν Ἀβραάμ. ἀλλ' ἦν ἀναγκαῖον, μὴ ἐν εἰδήσει μόνῃ τῇ παρὰ Θεῷ τὴν τοῦ δικαίου καταλαμπρύνεσθαι κεφαλήν· εὐκλεεστάτην δὲ μᾶλλον καταπλουτῆσαι τὴν εὔκλειαν, καὶ ἐν ταῖς ἁπάντων γνώσεσι διὰ πείρας αὐτῆς ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀρίστοις μεμαρτυρημένην ἤδη, καὶ διὰ τῶν ἱερῶν βοᾶσθαι γραμμάτων ὅτι πλεῖστον ὅσον ἐν αὐτῷ τὸ εὐήνιον, καὶ τῶν θεσπισμάτων πολὺς ἦν ὁ λόγος, μᾶλλον δὲ τὸ ὑπέρτερον οὐδέν. ἧκε δ' εἰς τοῦτο γνώμης τε καὶ

D προθυμίας, ὡς καὶ αὐτῆς ἀλογῆσαι τῆς εἰς τέκνον ἀγάπης, καὶ τὴν τῆς παιδοκτονίας μὴ καταδεῖσαι γραφήν. καὶ τό γε παραδοξότερον, ἐν αὐτῷ προσδοκήσει πατὴρ ἔσεσθαι πολλῶν ἐθνῶν. ἀλλ' ᾔδει καὶ ἀψευδοῦντα πρὸς τοῦτο Θεόν. εἶτα προσκομίζει εἰς θυσίαν τὸ παιδάριον, οὐκ ἐν ἀπογνώσει γεγονὼς τῶν ἐπηγγελμένων· ἀλλὰ ταῖς τοῦ δεσπότου δυνάμεσιν ἀναθεὶς, τὸ ὅπως ἂν εἰ-

E δείη πληροῦν τὸ ὠμοσμένον. καὶ οὐκ ἀκερδὲς τὸ χρῆμα αὐτῷ καί τοι διὰ πείρας ἰόντι τοῦ οὕτω πικροῦ. ἐδιδάσκετο γὰρ ὡς ἀπό γε τοῦ μέλλοντος συμβαίνειν, τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τὸ λόγου παντὸς πέρα καὶ ἀξιάκουστον θαῦμα. καὶ προσέτι τὸ σεπτὸν καὶ μέγα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς μυστήριον. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος πίστει, φησὶ, προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος. πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ἐν Ἰσαὰκ κλη-

θήσεταί σοι σπέρμα, λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ Θεός, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε κατὰ καιροὺς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, ῥίζαν ὥσπερ αὐτὸν καὶ ἀρχὴν μυρίων ὅσων ἀποφαίνειν ἐθνῶν τεθνεῶτος ὑπὲρ τοῦ κόσμου τοῦ Ἐμμανουὴλ, ταύτῃ τοι διὰ πείρας αὐτῆς χρησίμως ὁ δίκαιος ἐδιδάσκετο τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς τὴν ὑπερφυᾶ καὶ ἄφραστον εἰς ἡμᾶς ἀγάπησιν· ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, καθάπερ ἤδη προείπομεν, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων· καὶ εἰς τέκνα λελογισμένων τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ. Εἰ γάρ τι χρὴ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων διατεκμήρασθαι· φαίην ἂν ὅτι φορτικόν τε καὶ δύσοιστον τῷ μακαρίῳ γέγονεν Ἀβραὰμ τὸ προστάξαι Θεὸν καταθύειν τὸν Ἰσαάκ. πῶς γὰρ οἴει διακεῖσθαι τότε τὸν τοῦτο δρᾷν ἐπιτεταγμένον; ἀνὴρ εἰς γῆρας ἐληλακὼς βαθὺ, ἕνα καὶ ὀψιγόνον πλουτήσας υἱὸν παρῃρημένος τῷ χρόνῳ, τὸ καὶ ἑτέρων δύνασθαι γενέσθαι πατὴρ, ἀφελκυστέραν δὲ καὶ αὐτὴν ἔχων τὴν συνῳκισμένην. ἦν γὰρ καὶ αὐτὴ πρεσβῦτις ἡ Σάῤῥα. τὸν οὕτω περιπόθητον ἀποσφάττειν υἱὸν, ἀμελητὶ προσετάττετο, τὸν μονογενῆ καὶ πολύευκτον. ποίᾳ γὰρ δύνασθαι χειρὶ προσεδόκησεν ὁ πρεσβύτης καταθῆσαι μὲν τοῦ μειρακίου τὸ ξίφος, τὴν δὲ οὕτως ἐλεεινὴν κατὰ τοῦ ἰδίου γεννήματος τολμῆσαι σφαγήν; ἆρ' οὖν οὐκ ἐννοεῖν ἀκόλουθον ὅτι πικρὸς καὶ δριμὺς ἐννοιῶν ὄχλος τὴν τοῦ δικαίου ψυχὴν ἀφορήτως κατεληΐζετο; καὶ ποτὲ μὲν ἡ φύσις εἰς φιλοστοργίαν κατεβιάζετο· ποτὲ δὲ τὸ θεῖον ἐδυσώπει χρησμῴδημα, καὶ τάχα που πρὸς ἀβούλητον ἀπείθειαν ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐκάλει. μέγα δὴ οὖν ἀληθῶς τὸ τοῦ δικαίου θαῦμα, καὶ παντὸς ἐπαίνου λοιπὸν τὸ θεοφιλές. προσεκόμιζε γὰρ τὸ λογικὸν ἱερεῖον, καὶ τοῖς τῆς φύσεως νόμοις ἐῤῥῶσθαι φράσας, καὶ τῆς ἀπαραιτήτου φιλοστοργίας πατήσας τὸ κέντρον, καὶ τῶν ἐπιγείων οὐδὲν τῇ εἰς Θεὸν ἀντιπαρεξάγων ἀγάπῃ. τοιγάρτοι καὶ δεδόξασται, καὶ φίλος ἐκλήθη Θεοῦ. καὶ εἰς πέρας αὐτῷ τὸ προσδοκηθὲν, τὰ τῆς ἐλπίδος ἐκβέβηκε. γέγονε γὰρ πολλῶν καὶ ἀναριθμήτων ἐθνῶν πατὴρ ἐν Χριστῷ. δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A cabitur tibi ſemen) arbitrans, quia & à mortuis ſuſcitare potens eſt Deus, vnde eum & in parabolam accepit.] Cùm enim ſucceſſu temporis Deus ac Pater ipſum veluti radicem ac principium innumerarum gentium oſtenſurus eſſet, mortuo pro mundo Emmanuele, idcirco per hanc tentationem, vtiliter doctus eſt iuſtus Abraham immenſum atque ineffabilem Dei ac Patris erga nos amorem; qui *proprio Filio non pepercit*, quemadmodum ſuprà diximus, *ſed tradidit eum pro omnibus nobis* per fidem iuſtificatis, & in filios patris Abrahæ adſcriptis. Si enim oportet etiam humano more loqui, equidem dixerim graue admodum atque arduum beato Abrahæ fuiſſe Dei de ſacrificando filio ſuo præceptum. Quo pacto enim putas affectum fuiſſe, cùm hoc illi imperatum eſſet? Vir enim erat affecta ætate, vnicum habens & quidem in ſenectute ſua natum filium, cui præterea ætas omnem gignendi ſpem ademerat, ſeniorem etiam habens vxorem (erat enim etiam Sarra grauis annis.) Is itaque filium impenſè carum abſque vlla cunctatione occidere iubetur vnigenitum, multiſque votis optatum. Quali verò manu putabat ſenex enſem in pueri iugulum immittere, adeóque miſerandam filii cædem patrare? An non itaque conſentaneum rationi fuerit acerbam cogitationum turbam cum iuſti animo eſſe importunè colluctatam? Subinde quidem natura cum ad amorem, qui filiis debetur, impellente: at rurſum diuino præcepto amorem illum reſtinguente, & ad obedientiam veluti ex neceſſitate quadam rapiente. Magnum itaque reuera eſt iuſti miraculum, omnique laude ſuperior pietas. Obtulit enim rationalem victimam, naturæ legibus valedicens, & ineuitabiles amoris erga liberos ſtimulos proculcans, omniaque terrena amori erga Deum poſtponens. Idcircò etiam gloria affectus eſt, & amicus vocatus Dei, & tandem quod ſperauit ſupra ſpem euenit. Factus enim eſt multarum atque adeò innumerabilium gentium pater in Chriſto, per quem & cum quo Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

Rom. 8. 32.

De Iſaac & Rebecca.

IVSTIFICATIS per Chriſtum, vnitatémque cum ipſo per participationem Spiritus ſancti, in beneplacito Patris conſecutis, ſapiens Paulus ita ſcribit: 2.Cor.11. [Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.] Beati enim Apoſtoli veluti pronubi extiterunt, & eos qui remoti erant, propè ſtatuerunt tantùm non conglutinantes Chriſto, ſpiritúſque vnitate colligantes. Et aſſciſcet quidem ſibi ipſi Eccleſiam Chriſtus, erigente ipſam, ac tantùm non offerente Deo ac Patre proprióque Filio deſpondente. Cæterùm quòd mediantibus Sanctis, nemo dubitauerit. Siquidem diuinus Dauid præcinens nobis myſterium, ad ipſam alicubi ait. Psal.44. [Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, quoniam concupiuit rex pulchritudinem tuam: quia ipſe eſt Dominus tuus, & ſeruies ei.] Teſtatus eſt autem etiam Paulus, vt modò dixi, veluti [ſponſam quandam exhiberi Chriſto] fideles. Atqui venerandum adeò atque admirandum myſterium nihilominus quàm in nobis etiam in hoc rurſus quiſpiam videat. Scriptum eſt enim: Gen.24. [Erat autem Abraham ſenior prouectus diebus, & Dominus benedixit Abraham per omnia. Et dixit Abraham ſeruo ſuo ſeniori domus ſuæ, principi ſuorum omnium: Pone manum tuam ſuper femur meum, & adiurabo te per Dominum Deum cæli, & Deum terræ, vt non accipias vxorem filio meo Iſaac de filiabus Chananæorum, cum quibus ego habito inter ipſos; ſed in terram meam, vbi natus ſum ego, ibis, & in tribum meam, & accipies vxorem filio meo Iſaac, inde.] Cùm itaque hæc præcepiſſet Abraham, iurauit quidem ſtatim ſeruus, imponens manum femori domini ſui. Ex quo intelligere licet, ipſum toti generationi, quæ ex ipſo oritura eſſet, iuramentum præſtitiſſe. Oneratis itaque decem camelis multis diuitiis Abraham, abiit velociter in Meſopotamiam, venitque in ciuitatem Nachor,

A

Περὶ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τῆς Ῥεβέκκας.

ΤΟΙΣ ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένοις, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἑνότητα διὰ τοῦ μεταλαχεῖν ἁγίου Πνεύματος, ἐν εὐδοκίᾳ πατρὸς ἐκπεπλουτηκόσιν, ὁ σοφὸς ἐπιστέλλει Παῦλος. ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. κλήτορες γὰρ ὥσπερ καὶ νυμφαγωγοὶ γεγόνασιν, οἱ μακάριοι μαθηταί, τοὺς ἔτι μακρὰν ποιοῦντες ἐγγύς, καὶ μονονουχὶ B κολλῶντες Χριστῷ, καὶ τῇ τοῦ πνεύματος ἑνώσει συνδέοντες. καὶ παραστήσεται μὲν ἑαυτῷ τὴν ἐκκλησίαν Χριστός· διαμνησάντος αὐτήν, μονονουχὶ δὲ καὶ προσάγοντος τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τῷ ἰδίῳ κατεγγυῶντος υἱῷ, πλὴν ὅτι μεσιτευόντων ἁγίων οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις. ὁ μὲν γὰρ θεσπέσιος Δαβὶδ προαναφωνῶν ἡμῖν τὸ μυστήριον, πρὸς αὐτήν που φησίν, ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ C τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου. ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. ὅτι αὐτός ἐστι κύριός σου, καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ. διωμολόγηκε δὲ καὶ ὁ Παῦλος, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, οἷά τινα νύμφην παραστῆσαι Χριστῷ τοὺς πεπιστευκότας. ἀλλὰ τὸ οὕτω σεπτὸν καὶ ἀξιάκουστον ἀληθῶς μυστήριον, κατίδοι τις ἄν, οὐδὲν ἧττον ἡμῶν, καὶ τοῖς δὲ δὴ πάλιν. γέγραπται γάρ, ὅτι καὶ Ἀβραὰμ ἦν πρεσβύτερος προβεβηκὼς ἡμερῶν, καὶ κύριος εὐλόγησε τὸν Ἀβραὰμ κατὰ D πάντα. καὶ εἶπεν Ἀβραὰμ τῷ παιδὶ αὐτοῦ τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, τῷ ἄρχοντι πάντων τῶν αὐτοῦ. θὲς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸν μηρόν μου, καὶ ἐξορκιῶ σε κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸν Θεὸν τῆς γῆς, ἵνα μὴ λάβῃς γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν Χαναναίων, μεθ' ὧν ἐγὼ οἰκῶ ἐν αὐτοῖς. ἀλλ' εἰς τὴν γῆν, οὗ ἐγενόμην, πορεύσῃ, καὶ εἰς τὴν φυλήν μου. καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαάκ, ἐκεῖθεν. ταῦτα τοι- E γαροῦν προστεταχότος τοῦ Ἀβραάμ, διώμνυτο μὲν ὁ οἰκέτης παραχρῆμα, τῷ μηρῷ δεσπότου τὴν χεῖρα ἐπιθείς. δι' οὗ παρέσται νοεῖν τὸ μονονουχὶ κατὰ πάσης τῆς ἐσομένης ἐξ αὐτοῦ γονῆς πεποιῆσθαι τὴν ὁρκωμοσίαν. ἐπινωτισάμενος δὲ καμήλοις δέκα πολλὰ τῶν Ἀβραὰμ ἀγαθῶν, ἀφικνεῖται δρομαῖος εἰς τὴν μέσην τῶν ποταμῶν. καὶ καταίρει μὲν εἰς πόλιν Ναχώρ.

ὀκλάζει δὲ τὰς καμήλους ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τὸ φρέαρ τοῦ ὕδατος, τὸ πρὸς ὀψὲ ἡνίκα ἐκπορεύονται αἱ ὑδρευόμεναι. ἀφικόμενος δὲ οὕτω ἐκεῖσε, Θεὸν ἐλιπάρει λοιπὸν εὐθυρῶσαι τὴν ὁδὸν, καὶ καταδεῖξαι παρθένον εὔμορφον καὶ φιλόξενον, καὶ ὄκνου τοῦ βλέποντος εἰς ἀγάπην κρείττονα. ἔσται γὰρ, φησὶν, ἡ παρθένος, ᾗ ἐὰν ἐγὼ εἴπω, ἐπίκλινον τὴν ὑδρίαν σου ἵνα πίω, καὶ εἴπῃ, πίε, καὶ τὰς καμήλους σου ποτιῶ, ἕως ἂν παύσωνται πίνουσαι, ταύτην ἡτοίμασας τῷ παιδί σου Ἰσαάκ. ἀλλ' ἧκεν οὐκ εἰς μακρὰν ἡ καλὴ τῷ εἴδει καὶ εὐπρεπεστάτη παρθένος, φημὶ δὴ Ῥεβέκκα. ἐξαιτοῦντι δὲ πιεῖν, προσῆλθεν ἑτοίμως. ἐπηγγέλλετο δὲ καὶ αὐταῖς ποτιεῖν ταῖς καμήλοις, καὶ εἰς ἔργον ἤγετο τὰ ἐπηγγελμένα. συμβάλλει δὴ οὖν ὁ οἰκέτης ἐντεῦθεν, ὡς αὕτη λοιπὸν εἴη, καὶ οὐχ ἑτέρα. τοιγάρτοι ψέλλιά τε καὶ ἐνώτια λαβὼν, προσεκόμιζε τῇ νεάνιδι. ἡ δὲ οἴκοι παρελθεῖν, ἕπεσθαί τε αὐτῇ παραχρῆμα προσέταττεν. οὗ γεγονότος, ξενίζεται μὲν αὐτὸς, λαμπρὰν δὲ διήγησιν τοῦ ἰδίου δεσπότου τὸν πλοῦτον ποιεῖται. προστίθησι δὲ ὅτι ἕνα καὶ ἀγαπητὸν ἔχων υἱὸν τὸν Ἰσαὰκ, πάντα δέδωκεν αὐτῷ, καὶ δεσπόζει τῶν ὅλων ὁ νεανίας. ἐπεὶ δὲ ἀποτρέχειν ἤθελεν ὁμοῦ τῇ νεάνιδι λοιπὸν ὁ νυμφαγωγὸς, διερωτῶσι Ῥεβέκκαν εἰ συμβαδιεῖται τῷ κεκληκότι, καὶ ἀσπαστὴν ποιήσεται τὴν ἀποδρομήν. ἡ δὲ κατένευε προθύμως. ἀφιγμένην δὲ οὕτως, εἰσοικίζεται μὲν ἐθελοντὴς ἤδη ὁ Ἰσαάκ· παρεκλήθη δὲ οὕτως σφόδρα, καίτοι τεθνεώσης αὐτῷ τῆς μητρός. μακρὸς μὲν οὖν καὶ πολὺς τῆς ἱστορίας ὁ λόγος. πλὴν ἐπιτεμόντες ὡς ἔνι ταύτην, διαρκῶς εἰρήκαμεν. ἡκέτω δὴ οὖν τῆς θεωρίας ἡ δύναμις ἐπὶ τὸ λίαν εὐτεχνές, καὶ τὸν τοῦ μυστηρίου τύπον ἀναδεικνύτω πάλιν, ὡς ἐν ἀμυδραῖς μὲν ἔτι σκιαῖς, πλὴν ὠδίνοντα τὴν ἀλήθειαν. οὐκ ἠξίωσεν Ἀβραὰμ ἐκ τῶν θυγατέρων Χαναὰν ἁρμόσαι γυναῖκα τῷ ἠγαπημένῳ, φημὶ δὴ τῷ Ἰσαάκ· ἀλλ' εἰς τὴν τῶν εἰδωλολατρούντων χώραν τὸν γνήσιον ἀποτρέχειν ἐκέλευεν οἰκέτην, φροντιοῦντα γυναικὸς τῆς ὅτι μάλιστα πρεπωδεστάτης αὐτῷ. οὐ γὰρ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν συνάψαι Χριστῷ, ὃς ἐν Ἰσαὰκ σημαίνεται. ὀψίγονος γὰρ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἀγαπητός. πέφηνε δὲ καὶ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ὁ Χριστὸς, καὶ ἔστιν ἠγαπημένος, τέρψις τε καὶ ἀγαλλίασμα. ἑρμηνεύεται γὰρ οὕτως ὁ Ἰσαάκ. ὅτι δὲ Χαναναῖοι

A & quieſcere fecit camelos extra ciuitatem apud puteum aquæ, de veſpere quando egrediuntur aquatrices. Cùm igitur eò perueniſſet, orauit Deum vt ipſi viam aperiret, oſtenderétque virginem pulchram atque hoſpitalem, quæque impigra eſſet ad amorem exhibendum. [Erit enim, inquit, virgo: cui ſi ego dixero, Inclina hydriam tuam vt bibam, & dixerit mihi: Bibe, & camelos tuos potabo, donec vtique ceſſent bibentes, hanc præparaſti ſeruo tuo Iſaac.] Venit itaque ſtatim puella decora aſpectu pulcherrimáque virgo, *Rebecca* inquam. Petenti verò potum, promptiſſimè dedit, promiſit verò ſe etiam camelis potum daturam, ſtatimque promiſſa exequitur. Colligit verò ex his indiciis ſeruus ipſam eſſe, neque aliam. Acceptis igitur armillis & inauribus, dedit puellæ. Illa verò vt domum ſuam eat, ipſámque ſequatur, monet. Quo facto excipitur ibi hoſpitio, & inſignem de domini ſui diuitiis narrationem inſtituit. Adiecit verò quòd cùm vnicum & carum imprimis haberet filium *Iſaac*, ipſi omnia dederit, quóque eius omnium ſit dominus. Poſtquam verò pronubus diſcedere voluit vnà cum puella, interrogant Rebeccam, an cum eo ire velit, & an libenter diſcedat. Ipſa verò promptè annuit. Iſaac autem ad ſe adductam in domum ſuam lætus inducit, conſolatúſque eſt vehementer, etiamſi mater ipſius mortua fuerit. Longus itaque eſt hiſtoriæ ſermo. Cæterùm nos eum in ſummam redigentes, quod ſatis eſt diximus. Spiritualem igitur ſenſum artificiosè inquiramus, & myſterii typum veluti obſcuris quibuſdam vmbris inuolutum indagemus, veritatémque eruamus. Dedignatus eſt Abraham dilecto filio ſuo, Iſaac nimirum, vxorem ex filiabus Chananæorum dare, ſed in regionem idololatrarum proprium ſuum ſeruum emiſit, qui vxorem maximè illi ſeruientem quæreret. Neque enim voluit Deus ac Pater, Iudæorum Synagogam Chriſto copulare, qui in Iſaac ſignificatur. Serò enim natus & dilectus eſt Iſaac. Apparuit autem etiam in vltimis temporibus Chriſtus, & eſt dilectus, *delectatióque & exultatio*; hoc enim interpretatur *Iſaac*. Quòd verò Chananæi

typus ſint Iſraelitarum, manifeſtum fuerit, & quidem facilè admodum ex nominis interpretatione. Chananæi enim parati ad humiliationem. Quibus enim conueniat ad humiliationem ire, aut potiùs peruenire, quàm Iudæis? Humiliati ſiquidem ſunt excidentes à gloria Dei, & in quæuis abſurdiſſima prolapſi. Quocirca non ex Chanaan, ſed ex Meſopotamia, ſponſa Iſaac. Nam, vt dixi, non ex Iudæis ſed ex Gentibus Eccleſia ſpiritualiter Chriſto eſt copulata. Cæterùm per voluntatem Patris, intercedentibus interim ſeruis maximè fidelibus; vt intelligamus di-
1 Cor. 4. a " ſcipulos, qui [diſpenſatores atque " adminiſtratores fuerunt myſterio- " rum Chriſti,] in quorum manu tantùm non ſunt omnia, quæ in ædibus ipſius. Hi relicta Iudæa, quemadmodum ferè Abrahæ ſeruus regione Chananæorum, ad idololatras ſeſe contulerunt, geſtantes quodammodo Dei ac Patris bona, ac cæleſti ſapientia mentem refertam habentes, ac Spiritus ſancti donis pleni. Animaduerte autem quo pacto ſerui Abrahæ nomen non exprimitur: vt in omnes fideles ac probatos diſcipulos miniſterii typus extendatur. Et quieuit quidem ille ad puteum aquæ ſub veſperum, precibuſque Dei auxilium inuocauit, & ad aquam virginem probare voluit. Venerunt autem etiam ſancti diſcipuli ad Gentium regiones ſub veſperum, hoc eſt, in vltimis ſæculi temporibus, & ad aquas ſpiritualem virginem probarunt. Accommodatiſſima enim eſt, optiméque comparata
Eſai. 12. 3. " Eccleſia ad hauriendum [viuifican- " tem ſermonem ex fontibus Saluato- " ris,] ſicut ſcriptum eſt. Habet autem vbertimè quod ad mentis habilitatem pertinet, ad ſuppeditandum aliis quæ vitam probent. Dedit enim Rebecca potum ipſi ſeruo & camelis. Ac ſeruus quidem typus fuerit nunc Iſraelitarum. Homines enim legem habentes pædagogum Chriſtique myſterium adhuc in vmbris latens, cæterùm non omnino diſciplina ſacrorum carentes: Gentes verò nihil à iumentis rationis expertibus differentes, meritò camelis comparatæ ſunt. Immundum enim ſecundùm legem hoc animal eſt.

A τύπος ἂν νοοῖντο τῶν ἐξ Ἰσραήλ, σαφὲς ἂν γένοιτο, καὶ μάλα ῥᾳδίως ὡς ἀπό γε τῆς τοῦ ὀνόματος ἑρμηνείας. Χαναναῖοι γὰρ ἕτοιμοι πρὸς ταπείνωσιν. τίσι δ' ἂν πρέποι τὸ μέλλειν ἐλθεῖν εἰς ταπείνωσιν, μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ ἥκειν, πλὴν ὅτι τοῖς Ἰουδαίοις; τεταπείνωνται γάρ, τῆς ἐν Χριστῷ δόξης ὠλισθηκότες, καὶ εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἐκτόπων καταπερριμμένοι. οὐκοῦν οὐκ ἐκ Χαναάν, ἀλλ' ἐκ μέσης τῶν ποταμῶν, τῷ Ἰσαὰκ ἡ νύμφη. ὡς γὰρ ἔφην, οὐκ ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλ' ἐξ ἐθνῶν ἡ συνηρ-
B μοσμένη τῷ σωτῆρι Χριστῷ πνευματικῶς ἐκκλησία. πλήν, διὰ βουλῆς τοῦ πατρός, μεσολαβούντων οἰκετῶν τῶν ὅτι μάλιστα πιστῶν καὶ γνησίων, ἵνα νοῶμεν τοὺς μαθητάς, οἳ καὶ ταμίαι γεγόνασι καὶ οἰκονόμοι τῶν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μυστηρίων· μονονουχὶ δὲ καὶ ἐν χερσὶν ἔχοντες πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. οὗτοι καταλελοιπότες τὴν Ἰουδαίαν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ τοῦ Ἀβραὰμ οἰκέτης τὴν Χαναναίαν, εἰς τὴν τῶν εἰδωλολατρούντων χώραν κατέβαινον, ἀναθέμενοι τρόπον τινά, τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ
C πατρὸς ἀγαθά, καὶ πλήρη μὲν ἔχοντες τὸν νοῦν σοφίας τῆς ἄνωθεν, ἐπίμεστοι δὲ χαρισμάτων τῶν διὰ τοῦ πνεύματος. ἐπιτήρει δὲ ὅτι καὶ ἀνώνυμος ὁ οἰκέτης τοῦ Ἀβραάμ, ἵνα κατὰ παντὸς φέρηται μαθητοῦ πιστοῦ τε καὶ δεδοκιμασμένου, τῆς διακονίας ὁ τύπος. καὶ κατέλυσε μὲν ἐκεῖνος πρὸς τῷ φρέατι τοῦ ὕδατος πρὸς ἑσπέραν, παρεκάλει δὲ δι' εὐχῆς Θεὸν γενέσθαι συλλήπτορα, καὶ ἐφ' ὕδατος τὴν παρθένον ἤθελε δοκιμάζειν. ἐπεφοίτησαν δὲ καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, καθάπερ
D ἔφην ἀρτίως, ταῖς τῶν ἐθνῶν χώραις τὸ πρὸς ἑσπέραν, τουτέστιν, ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, καὶ παρ' ὕδασι τὴν νοητὴν ἐδοκίμαζον παρθένον. ἐπιτηδειοτάτη γὰρ λίαν ἡ ἐκκλησία, καὶ εὐρώστως ἔχουσα πρός γε τὸ δύνασθαι, φημὶ τὸν ζωοποιὸν ἀρύσασθαι λόγον, ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἔχει δὲ καὶ οὐκ ἀμηχάνως τό γε ἧκον εἰς νοῦ καὶ φρενὸς ἐπιτηδειότητα πρὸς τὸ καὶ ἑτέροις δύνασθαι χορη-
E γεῖν τὰ τελοῦντα πρὸς ζωήν. ἐπότιζε γὰρ ἡ Ῥεβέκκα αὐτόν τε τὸν οἰκέτην καὶ τὰς καμήλους. καὶ ὁ μὲν οἰκέτης, τύπος ἂν νοοῖτο νυνὶ τῶν ἐξ Ἰσραήλ. ἄνθρωποι γὰρ οἱ νόμον ἔχοντες ἤδη παιδαγωγόν, καὶ ὡς ἐν σκιαῖς μὲν ἔτι τὸ Χριστοῦ μυστήριον, πλὴν οὐκ ἀμυσταγώγητοι παντελῶς. κτηνῶν δὲ ἀλόγων οὐδὲν διαφέροντες οἱ ἐξ ἐθνῶν, οἳ καὶ ταῖς καμήλοις παρεικάζοντο ἂν εἰκότως. ἀνίερον γὰρ κατὰ νόμους τὸ ζῶον.

A τοιοίδε πάντως οἱ μήπω Θεὸν εἰδότες τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς. ἰκμωτάτη δὲ οὕτω κατάρδειν ἡ ἐκκλησία, τοῖς ἱεροῖς τε καὶ θείοις νάμασι τούς τε ἐξ Ἰουδαίων ἥκοντας, ἐπὶ τὸ δεῖν ἑλέσθαι τὴν εἰς Χριστὸν ἀγάπην· καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν κεκλημένους. ἐπειδὴ δὲ τοιαύτην οὖσαν οἱ μαθηταὶ τεθέανται τὴν παρθένον, ψελλίοις τε αὐτὴν κατηγλάϊζον εὐθέως. καὶ μήν τοι τὸν ἐν ὠσὶ προσεθέτην κόσμον· τουτέστι, λαμπρὰν ἀπετέλουν καὶ ἐκπρεπεστάτην τοῖς εἰς εὐηκοΐαν αὐχήμασι. κεκοσμημένη γὰρ ἀκοὴ, παραδηλώσειεν ἂν τὸ εὐήκοον. περιφανῆ δὲ ὥσπερ ὁρᾶσθαι παρεσκεύαζον B καὶ τοῖς ἐξ ἔργων ἤτοι χειρῶν κατορθώμασιν. οἶμαι γὰρ τοῦτί τὸ καὶ αὐταῖς ἐνιέναι χερσὶ τὰ ψέλλια. καὶ ὁ μὲν οἰκέτης ὁ τοῦ Ἀβραὰμ ἀφηγεῖτο τοῖς ἐν Χαρρὰν, τοῦ ἰδίου δεσπότου τὸν πλοῦτον, καὶ ὅτι μόνον ἕνα καὶ ἠγαπημένον ἔχει τὸν κληρονόμον. μεμυσταγωγήκασι δὲ τὰ ἔθνη καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἀνακηρύττοντες πλοῦτον, τὴν ἐλπίδα, τὴν ζωὴν, τὸν ἁγιασμόν· εἰς δὲ ὅτι καὶ μόνος υἱὸς κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς ὁ Χριστὸς, ὃς καὶ τῶν ὅ- C λων τέθειται κληρονόμος, ἀπήγγελον ἐναργῶς. καὶ ἠρωτᾶτο μὲν ἡ παρθένος, Εἰ συμβαδιεῖται τῷ οἰκέτῃ προθύμως· ἡ δὲ κατένευσεν εὐθύς. ἑτοιμοτάτη γὰρ λίαν ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, μονονουχὶ δὲ καὶ θερμὴ πρὸς ἀγάπην τὴν ἐπὶ Χριστῷ· καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ περὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἀγέλης· τῇ ἑτοιμασίᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς σου. ἐπεὶ δὲ συνήφθη λοιπὸν ὁ Ἰσαὰκ τῇ Ῥεβέκκᾳ, παρεκλήθη, φησὶ, περὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. πάρεστι δὴ οὕτω καὶ D διὰ τοῦδε νοεῖν ὅτι λελύπηται μὲν ὁ Χριστὸς μονονουχὶ τεθνεώσης διὰ τῆς ἀπιστίας τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, ἐξ ἧς καὶ αὐτὸς κατὰ σάρκα γεγένηται· ἐπειδὴ δὲ γέγονε νυμφίος τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, κατέληξε τρόπον τινὰ τῆς ἐπ' ἐκείνῃ λοιπὸν κατηφείας. εἴρηται γάρ που διὰ φωνῆς προφητῶν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν· καὶ ἔσται, ὃν τρόπον εὐφρανθήσεται νυμφίος ἐπὶ νύμφῃ, οὕτως εὐφρανθήσεται κύριος ἐπὶ σοί. E δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A Huiuſmodi verò omnino ſunt, qui Deum naturaliter ac verè exiſtentem non cognoſcunt. Abundè igitur Eccleſiæ ſuppetit ad irrigandum ſacris ac diuinis fluentis eos, qui ex Iudæis orti ſunt, ad amorem in Chriſtum amplectendum, tum eos qui ex Gentibus vocati ſunt. Cùm verò diſcipuli virginem talem ſunt conſpicati, inauribus ſtatim decorarunt, & quidem auribus ornatum addiderunt, hoc eſt, ſplendidam ornatiſſimámque obedientiæ gloria effecerunt. Ornatus enim au- B ditus, obedientiam ſignificat. Conſpicuam autem videri etiam manuum operibus curarunt, hoc enim ſignificare arbitror armillas manibus additas. Porrò ſeruus Abrahæ commemorabat iis qui in Charan, diuitias domini ſui, quódque vnicum eúmque chariſſimum haberet hæredem. Docuerunt verò etiam diſcipuli gentes Dei ac Patris diuitias, prædicantes ſpem, vitam, ſanctificationem, quódque vnus ac ſolus filius C ſecundùm naturam ac verè ſit Chriſtus, qui vniuerſorum hæres ſit declaratus, apertè annunciarunt. Atqui interrogatur virgo quidem, an libenter cum ſeruo ſit abitura. Ipſa verò ſtatim annuit. Promptiſſima enim eſt Eccleſia ex Gentibus, ac tantùm non feruens ad dilectionem Chriſti: quod & diuinus Dauid teſtatur de Gentium grege ita dicens: [Alacritati cordis ipſorum inclina aurem tuam.] Poſtquam verò copulatus eſt Iſaac Rebeccæ, [conſola- D tus eſt, inquit, ſuper matre ſua.] Ex hoc itaque facilè intelligi poteſt, quòd doluerit quidem Chriſtus mortem quodammodo Synagogæ Iudæorum ob incredulitatem, ex qua ipſe ſecundùm carnem natus erat. Poſtquam verò ſponſus Eccleſiæ Gentium eſt effectus, depoſuit quodammodo mœrorem, quem ea de re conceperat. Dictum enim eſt E alicubi per vocem Prophetæ ad Eccleſiam: [Et erit, quemadmodum lætabitur ſponſus ſuper ſponſa, ſic lætabitur Dominus ſuper te,] per quem & cum quo Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

Pſal. 46.

Eſai. 62.

A

De Eſau & Iacob: quòd ſint typus duorum populorum, Iſraelitici nimirum, & eius qui per fidem in Chriſtum.

Geneſ. 25. 19. HÆ ſunt generationes Iſaac, filii Abraham. Abraham genuit Iſaac. Erat autem Iſaac annorum quadraginta quando accepit Rebeccam, filiam Bathuel Syri, ex Meſopotamia, ſororem Laban Syri, ſibi vxorem. Deprecatus eſt autem Iſaac pro Rebecca vxore ſua Dominum, quia erat ſteris. Exaudiuit autem eum Deus, & concepit in vtero Rebecca vxor eius. Saltabant autem pueri in ea. Dixit autem, Si ſic futurum erat, quid neceſſe fuit concipere? Abiit autem interrogare à Domino. Et ait Dominus illi, Duæ gentes in vtero tuo ſunt, & duo populi ex ventre tuo diuidentur. Et populus populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori. Et impleti ſunt dies, vt pareret ipſa, & huic erant gemini in vtero eius. Egreſſus eſt autem primogenitus rufus totus, & ſicut pellis hiſpidus: vocauit autem nomen eius Eſau. Et protinus egreſſus eſt frater eius, & manus eius apprehendens calcaneum Eſau, & vocauit nomen eius Iacob. Iſaac autem erat annorum ſexaginta quando peperit eos Rebecca. Creuerunt autem iuuenes. Et fuit Eſau homo venandi gnarus, & ruſticus: Iacob autem fuit homo ſimplex, habitans domi. Dilexit autem Iſaac Eſau, quia venatio eius cibus ei: Rebecca autem diligebat Iacob. Coxit autem Iacob coctionem lentis. Venit autem Eſau de agro deficiens: & dixit Eſau Iacob, Ciba me de coctione tua rufa hac, quia deficio ego. Propter hoc vocatum eſt nomen eius Edom. Dixit autem Iacob Eſau: Vende mihi hodie primogenita tua. Dixit autem Eſau: Ecce ego vado mori, & vt quid mihi iſta primogenita? Et dixit ei Iacob, Iura mihi hodie. & iurauit ei. Vendidit autem Eſau primogenita ſua. Iacob autem dedit Eſau panem & coctionem lentis, & comedit & bibit, & ſurgens abiit & vilipendit Eſau primogenita ſua.] Patrem quidem multarum gentium futurum Abraham, Deus (qui men-

Περὶ τοῦ Ἠσαῦ καὶ τοῦ Ἰακὼβ, ὅτι εἰς τύπον τέθηνται τῶν δύο λαῶν, τοῦ τε Ἰσραὴλ, καὶ τοῦ διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ.

ΑΥΤΑΙ δὲ αἱ γενέσεις Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ Ἀβραάμ, Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ. ἦν δὲ Ἰσαὰκ ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὅτε ἔλαβε τὴν Ῥεβέκκαν, θυγατέρα Βαθουὴλ τοῦ Σύρου, ἐκ τῆς Μεσοποταμίας, ἀδελφὴν Λάβαν τοῦ Σύρου, ἑαυτῷ γυναῖκα. ἐδεῖτο δὲ Ἰσαὰκ κυρίου περὶ Ῥεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στεῖρα ἦν. ἐπήκουσε δὲ αὐτοῦ ὁ Θεὸς, καὶ ἔλαβεν ἐν γαστρὶ Ῥεβέκκα ἡ γυνὴ αὐτοῦ· ἐσκίρτων δὲ τὰ παιδία ἐν αὐτῇ. Εἶπε δὲ, Εἰ οὕτως μοι μέλλει γίνεσθαι, ἵνα τί μοι τοῦτο; ἐπορεύθη δὲ πυθέσθαι παρὰ κυρίου. καὶ εἶπε κύριος αὐτῇ, δύο ἔθνη ἐν τῇ γαστρί σου εἰσὶ, καὶ δύο λαοὶ ἐκ τῆς κοιλίας σου διαστελήσονται. καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει. καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάττονι. καὶ ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ τῇδε ἦν δίδυμα ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς. ἐξῆλθε δὲ ὁ υἱὸς ὁ πρωτότοκος πυῤῥάκης ὅλος ὡσεὶ δορὰ δασύς. ἐπεκάλεσε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἠσαῦ. καὶ μετὰ τοῦτο ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐπειλημμένη τῆς πτέρνης Ἠσαῦ. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ. Ἰσαὰκ δὲ ἦν ἐτῶν ἑξήκοντα, ὅτε ἔτεκεν αὐτοὺς Ῥεβέκκα. ηὐξήθησαν δὲ οἱ νεανίσκοι. καὶ ἦν Ἠσαῦ ἄνθρωπος εἰδὼς κυνηγεῖν ἄγροικος. Ἰακὼβ δὲ ἄνθρωπος ἄπλαστος, οἰκῶν οἰκίαν. ἠγάπησε δὲ Ἰσαὰκ τὸν Ἠσαῦ, ὅτι ἡ θήρα αὐτοῦ βρῶσις αὐτῷ. Ῥεβέκκα δὲ ἠγάπα τὸν Ἰακώβ. ἥψησε δὲ Ἰακὼβ ἕψημα. ἦλθε δὲ Ἠσαῦ ἐκ τοῦ πεδίου ἐκλείπων. καὶ εἶπεν Ἠσαῦ τῷ Ἰακώβ· γεῦσόν με ἀπὸ τοῦ ἑψήματος τοῦ πυῤῥοῦ τούτου, ὅτι ἐκλείπω ἐγώ. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐδώμ. εἶπε δὲ Ἰακὼβ τῷ Ἠσαῦ· ἀπόδου σήμερον τὰ πρωτοτόκιά σου ἐμοί. καὶ εἶπεν Ἠσαῦ· ἰδοὺ ἐγὼ πορεύομαι τελευτᾷν, καὶ ἵνα τί μοι ταῦτα τὰ πρωτοτόκια; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰακώβ. ὄμοσόν μοι σήμερον. καὶ ὤμοσεν αὐτῷ. ἀπέδοτο δὲ Ἠσαῦ τὰ πρωτοτόκια τῷ Ἰακώβ. Ἰακὼβ δὲ ἔδωκε τῷ Ἠσαῦ ἄρτον καὶ ἕψημα φακοῦ· καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιε, καὶ ἀναστὰς ᾤχετο. καὶ ἐφαύλισεν Ἠσαῦ τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. πατέρα μὲν ἔσεσθαι πολλῶν ἐθνῶν τὸν θαυμάσιον Ἀβραὰμ ἀπο-

δοεπεῖν οὐκ εἰδὼς, ἐπηγγέλλετο Θεὸς καὶ ἀριθμοῦ κρείττονα, τὸ ἐξ αὐτοῦ φανήσεσθαι πληθὺν ἄνωτε καὶ κάτω διισχυρίζετο. ὡσεὶ ἄμμος γὰρ ἔσται, φησὶν, ἡ ἀναρίθμητος. καὶ ὡσεὶ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει. ἀλλὰ τῆς οὕτω περιφανοῦς εὐκλείας τὸ πέρας ἐκβέβηκεν, οὐκ ἐν γε δὴ μόνῳ τῷ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς ἐθνῶν ἀγέλαις. εἰσκέκληνται γὰρ διὰ πίστεως, καὶ εἶεν ἂν οἱ τοιοίδε μᾶλλον ἐν Ἰσαὰκ, τουτέστιν, ἐξ ἐπαγγελίας, καὶ μαρτυρήσει γράφων ὁ σοφώτατος Παῦλος. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ ὅτι ἐκ πίστεως τὰ ἔθνη δικαιοῖ ὁ Θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ Ἀβραὰμ, ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσί. γέγραπται γὰρ ὅτι ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ Θεοῦ, δῆλον ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. ὁρῶμεν οὖν ὅτι τὰ ἐπηγγελμένα διεπεραίνετο· καὶ οὐχὶ δὴ πάντως διὰ τῶν ἐν νόμῳ παιδαγωγουμένων, ἀλλὰ τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων. παρεισῆλθε δὲ οἰκονομικῶς ἡ διὰ Μωσέως ἐντολὴ οὐκ ἠμελημένης τῆς ἐπαγγελίας· ἀλλ' ἵνα παιδαγωγῇ καὶ ἀνακομίζῃ κατὰ βραχὺ πρὸς τὴν διὰ πίστεως κλῆσιν. καὶ τῶν ἤδη προσβεβηκότων ἐλέγχουσα τὴν ἀσθένειαν, χρειωδεστάτην ἅπασι καὶ ἀναγκαίαν ἤδη πῶς ἀποδείξῃ λοιπὸν τὴν διὰ πίστεως χάριν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ δικαίωσιν; ἔφη δὲ οὕτω πάλιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος. ἀδελφοὶ κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου διαθήκην κεκυρωμένην οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός. καὶ τῷ σπέρματί σου ὅς ἐστι Χριστός. τοῦτο δὲ λέγω διαθήκην κεκυρωμένην ὑπὸ Θεοῦ. ὁ μετὰ τετρακόσια καὶ τριάκοντα ἔτη γεγονὼς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας, τῷ δὲ Ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ Θεός. προσεπάγει δὲ τούτοις καὶ τὴν αἰτίαν εὐθὺς τῆς τοῦ νόμου προσβολῆς οὕτω λέγων. τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ὃ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ Θεὸς εἷς ἐστιν.

A tiri non poteſt) promiſerat, progeniémque ex eo orituram, innumerabilem fore ſurſum deorſum confirmat. [Sicut arena enim, inquit, numerari non poterit, & ſicut ſtellæ cæli.] Gen. 22. 17. Cæterùm eximiæ adeo laudis termini, non in Iſraelitico ſolùm populo ſunt circumſcripti, verùm etiam in Gentium grege. Accerſiti enim ſunt per fidem, atque huiuſmodi magis ſunt in Iſaac, hoc eſt, ex promiſſione: quod & ſapientiſſimus Paulus teſtatur ſcribens: [Prouidens Gal. 3. 8. autem Scriptura, quia ex fide iuſtificat
B gentes Deus, prænunciauit Abrahæ: Quia benedicentur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham. Quicumque enim ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt. Scriptum eſt enim: Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea. Quoniam autẽ in lege nemo iuſtificatur apud Deum, manifeſtũ eſt, quia iuſtus ex fide viuet: lex autem non
C eſt ex fide, ſed qui fecerit ea, viuet in illis.] Promiſſiones igitur implete ſunt, non omnino per eos, qui in lege inſtituti ſunt, ſed per eos qui per fidem iuſtificati ſunt. Ingreſſum eſt autem diuino conſilio mandatum per Moſem non neglecta promiſſione, ſed vt inſtruat, & paulatim deducat ad vocationẽ per fidem: cúmque eorum, qui iam antea ingreſſi ſunt, imbecillitatem arguat vtiliſſimam ac neceſſariam omnibus, quo pacto demonſtrat deinceps gratiam, quam per fidem conſequimur, iuſtifica-
D tionémque in Chriſto? Diuinus autem Paulus ita rurſum ait: [Fratres (ſecundùm hominem dico) tamen hominis Gal. 3. 15. confirmatum teſtamentum nemo ſpernit aut ſuperordinat. Abrahę dictę ſunt promiſſiones, & ſemini eius. Non dicit, Et ſeminibus, quaſi in multis: ſed quaſi in vno, Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus. Hoc autem dico teſtamentum confirmatum à Deo, quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt
E lex, non irritum facit ad euacuandam promiſſionem. Nam ſi ex lege hæreditas, iam non ex promiſſione, Abrahæ autem per repromiſſionem donauit Deus.] Adiicit verò ſtatim rationem cur lex priùs inducta ſit, ita dicens: [Quid igitur lex? propter tranſgreſſiones poſita eſt, donec veniret ſemen, cui promiſerat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Mediator autem vnius nõ eſt. Deus autẽ vnus eſt.

„ lex ergo aduerſus promiſſa Dei? Abſit. Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, verè ex lege eſſet iuſtitia. Sed concluſit Scriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Priùs autem quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur. At vbi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo. Omnes enim filii Dei eſtis per fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu.] Nemo itaque dubitauerit, legem eſſe accuſatricem eorum, qui inſtituti ſunt imbecillitatis, & lapſuum peccatorúmque noſtrorum iudicatricem. [Vbi enim, inquit, non eſt lex, neque præuaricatio.] & rurſus: [Peccatum non noui niſi per legem. Et veniente mandato, inquit, peccatum reuixit, ego verò mortuus ſum.] Et iterum: [Vſque ad legem erat peccatum in mundo. Peccatum enim non imputabatur non exiſtente lege. Lex ſiquidem iram operatur,] Lex igitur manu quodammodo ducit ad Chriſtum, arguens transgreſſores, ipſóque experimento docens mortales, quòd impoſſibile ſit procliuitate ad peccatum laborantes effugere accuſationem ex lege, ſed omnino ſalute per Chriſtum indigere, qui iuſtificat in fide & miſerationibus. Manifeſtum itaque eſt, quòd ad ſalutis noſtræ adminiſtrationem neceſſarium maximè fuerit mandatum per Moſen priùs proponi, ſubſequente ſtatim gratia in Chriſto, atque in medium proferente Dei promiſſione prædictum ſæculo, hoc eſt, qui in Chriſto ſunt per fidem. Ita enim factus eſt Abraham pater innumerabilium gentium. Vide itaque diuini conſilii rationem ac formam, veluti in typo adumbratam, in duobus inquam fratribus filiis Iſaac, Eſau nimirum & Iacob. Dictum igitur eſt à Deo ad diuinum Abraham, [quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen.] Explicans autem oraculum Paulus legis peritus, [Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, inquit, & ſemini eius. non dicit, Et ſeminibus. quaſi in multis, ſed quaſi in vno, Et ſemini tuo qui eſt Chriſtus.] In Chriſto ergo promiſſiones impletæ ſunt, & in imaginem ac typum illius poſitus eſt Iſaac. Interpretatur autem

Rom. 4. 15. · Rom. 7. 7. · Rom. 7. 9. · Rom. 5. 13. · Rom. 4. 15. · Gal. 3. 16.

A ὁ οὖν νόμος κατὰ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἐκ νόμου ἂν ἡ δικαιοσύνη ἦν. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ δὲ τοῦ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα συγκλειόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκ ἔτι B ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. οὐκοῦν ἥκιστα μὲν ἐνδοιάσειέ τις ἄν, ὡς ἔλεγχος ἦν ὁ νόμος τῆς τῶν παιδαγωγουμένων ἀσθενείας· παραδεικτικὸς δὲ μᾶλλον πταισμάτων καὶ ἁμαρτίας. οὐ γάρ, φησίν, οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις. καὶ πάλιν τὴν δὲ ἁμαρτίαν οὐκ ᾔδειν, εἰ μὴ διὰ νόμου. καὶ ἐλθούσης τῆς ἐντολῆς, φησίν, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν· ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ πάλιν. ἄχρι γὰρ νόμου C ἦν ἁμαρτία ἐν κόσμῳ· ἁμαρτία γὰρ οὐκ ἐλλογᾶται μὴ ὄντος νόμου. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται. πεπαιδαγώγηκε τοίνυν ὁ νόμος ἐπὶ Χριστόν, ἐλέγχων τοὺς παραβαίνοντας, καὶ αὐτῇ πείρᾳ διδάσκων τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἔστιν ἀμήχανον τὴν ἐκ νόμου διαδρᾶναι γραφὴν τὸν εἰς ἁμαρτίαν εὔκολον ἠρρωστηκότα τὸν ἄνθρωπον· δεῖ δὲ πάντως αὐτῷ τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας, τοῦ δικαιοῦντος ἐν πίστει καὶ οἰκτιρμοῖς. πρόδηλον οὖν, ὅτι τῆς ἐφ' ἡμῖν οἰκονομίας ὁ λόγος ἀναγκαιοτάτην D ἀπέφηνε τὴν διὰ Μωσέως ἐντολὴν τὴν οἱονεὶ προαναδεῖξιν τῆς κατόπιν εὐθὺς καὶ ἐν Χριστῷ δραμούσης χάριτος παρακομιζούσης εἰς μέσον τὸ ἐξ ἐπαγγελίας Θεοῦ προαναφωνούμενον σπέρμα, τουτέστι, τοὺς ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως. γέγονε γὰρ οὕτω πατὴρ ἀναριθμήτων ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ. ἄθρει δὴ οὖν ἄθρει τῆς οἰκονομίας τὸ σχῆμα, διαπεπλασμένον ἀστείως ὡς ἐν τύπῳ πάλιν τῇ τῶν ἀδελφῶν ξυνωρίδι τῇ ἐξ Ἰσαάκ· Ἠσαῦ τέ φημι, E καὶ μὴν ἔτι καὶ Ἰακώβ. οὐκοῦν εἴρητο παρὰ Θεοῦ πρὸς τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα. διερμηνεύων δὲ τὸ χρησμῴδημα, νομομαθὴς ὢν ὁ Παῦλος. τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, φησί, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει, καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅ ἐστι Χριστός. οὐκοῦν ἐν Χριστῷ τὰ ἐπηγγελμένα διεπεραίνετο, καὶ εἰς εἰκόνα καὶ τύπον αὐτοῦ τέθειταί πως ὁ Ἰσαάκ· διερμηνεύεται δὲ ἡ τοιάδε

κλῆσις, χαρὰ καὶ ἀγαλλίαμα. ἀγαλλίαμα A δὲ τὸν Χριστὸν καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ὠνόμαζε λέγων ὡς ἐκ προσώπου τῶν δεδιψηκότων τὴν δι' αὐτοῦ σωτηρίαν, τὸ ἀγαλλίαμά μου, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με. διενηξάμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ τὰς τῶν φονώντων ἐπαναστάσεις· καὶ πεπατήκαμεν ἐν αὐτῷ σκορπίους καὶ ὄφεις, καὶ ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπέβημεν οἱ πεπιστευκότες. ὅτι δὲ ἀγαλλίαμα ὁ Χριστὸς παρὰ ταῖς θείαις γραφαῖς ὠνόμασται, καὶ προφητικὸς ἡμᾶς ἀναπείσει λόγος. ἔχει γὰρ B ὧδε. καὶ ἀνατελεῖ κύριος δικαιοσύνην καὶ ἀγαλλίαμα ἐναντίον τῶν ἐθνῶν πάντων. γέγονε γὰρ ὁ Ἐμμανουὴλ οὐχὶ μόνοις τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἔθνεσί τε καὶ λαοῖς δικαιοσύνη καὶ ἀγαλλίαμα. δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς δυσφημίαν ἀπεκρουσάμεθα. μετημφιέσμεθα γὰρ ὥσπερ εὐφροσύνην καὶ χαρὰν θανάτου καὶ ἁμαρτίας ἀπηλλαγμένοι. C καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ πλουτήσαντες ἀγαθῶν; τοιγάρτοι δοξολογεῖν δεδιδάγμεθα, λέγοντες· ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ. ἐνέδυσε γάρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης. καὶ τίς δὴ ἄρα ἐστὶν ὁ τῆς εὐφροσύνης χιτὼν, σαφηνιεῖ λέγων ὁ ἱερώτατος Παῦλος. ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε. καὶ πάλιν· ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίαν. D ἀγαλλίαμα τοίνυν ὁ Ἰσαὰκ ὡς ἐν τύπῳ Χριστοῦ τοῖς προκειμένοις ἡμῖν θεωρήμασι χρησιμεύσατο παρειλημμένος. τούτῳ γέγονε Ῥεβέκκα γυνή. διερμηνεύοιτο δὲ αὖ καὶ αὕτη, πλείστη τε καὶ ὅση ὑπομονή. ἀλλὰ καὶ τὸ τῆσδε πρόσωπον εἰς τὸ τῆς ἐκκλησίας παραληψόμεθα νοοῦντες ὀρθῶς, ἧς τὸ εὐδόκιμον ἐν ὑπομονῇ. καὶ γοῦν τοῖς ταύτης τέκνοις τοῖς ὡς ἐν πίστει φημὶ καὶ πνεύματι σωτηρίας, ὁδὸς πέφυκεν ἡ ὑπομονή. E ἱεροὶ γὰρ αὐτοῖς προαναφωνήκασι λόγοι. ποτὲ μὲν, ὅτι ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. ποτὲ δὲ αὖ. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. ὅρα τοίνυν τὴν Ῥεβέκκαν ὀψὲ μὲν καὶ μόλις ὠδίνουσαν. στεῖρα γὰρ ἦν, ἀποτικτοῦσαν δ' οὖν ὅμως ἐκ φιλοτιμίας Θεοῦ, καὶ ἐξ ἀγαπήσεως Ἰσαὰκ· τόν τε Ἡσαῦ τὸν πρωτότοκον, καὶ εὐθὺς κατόπιν ἰόντα τὸν Ἰακώβ.

A hoc vox *gaudium* & *exultatio*. Porrò Dauid Chriſtum etiam exultationem vocat, dicens veluti ex perſona eorum qui ſalutem per ipſum vehementer deſiderabant, [Exultatio mea, erue me à circundantibus me.] Psal. 31. 7. Euaſimus enim in Chriſto latronum inſultus, & proculcauimus in ipſo ſcorpios & ſerpentes, & ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulauimus, credentes. Quòd verò *exultatio* Chriſtus in ſacris Literis vocatus ſit, propheticus B etiam ſermo teſtatur. Ita enim habet: [Et oriri faciet Dominus iuſtitiam & exultationem coram omnibus gentibus,] Esai. 61. Factus ſiquidem eſt Emmanuel non ſolis Iſraeliticis, verùm etiam omnibus per vniuerſum orbem terrarum gentibus ac populis *iuſtitia & exultatio*. Iuſtificati enim ſumus in ipſo, veteriſque maledictionis infamiam à nobis remouimus. Induti enim quodammodo ſumus lætitiam & gaudium, à morte & C peccato liberati, & quid non ſupernorum bonorum à Deo conſecuti? Idcircò etiam glorificare docti ſumus, dicentes: [Exultet anima mea in Domino. Induit enim me veſtem ſalutarem, & tunicam lætitiæ.] Esai. 61. 10. Porro quænam ſit hæc tunica lætitiæ, diuinus Paulus explicat, dicens: [Quotquot enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.] Gal. 3. 27. Et rurſum: [Induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne geratis, ad D concupiſcentiam.] Rom. 13. 14. Exultatio igitur Iſaac veluti in typum Chriſti in his commentationibus vtiliſſimè nobis accipitur. Huius autem vxor fuit Rebecca. Interpretatur verò etiam hæc, *Summa patientia*. Sed & huius perſonam in Eccleſiæ typum accipiemus, cuius gloria in patientia. Porro huius filiis, iis inquam, qui in fide & ſpiritu degunt, via ad ſalutem eſt, patientia. Ita enim ſacræ Literæ ipſis proclamant, ſubinde quidem: E [In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.] Luc. 21. 19. ſubinde verò: [Patientia vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem.] Heb. 10. 36. Vide itaque Rebeccam tardè quidem atque ægrè vterum ferentem (anus enim erat) quæ tamen ob ſummam Dei erga Iſaac munificentiam atque amorem pepererit: Eſau quidem primogenitum, ſtatimque poſt hunc Iacob,

per

per quos optimè quidem nobis rurſum duo populi, Iſraeliticus nimirum & Gentilis, exprimantur. Atqui primogenitus quidem Iſrael. Prior enim vocatus eſt per legem: ſecundus verò poſt illum, qui in fide per Chriſtum. Videat autem quis duorum populorum in ingenio ac moribus differentiam, & ex ipſis nominibus, quibus vterque vocabatur, & ex ipſa corporum forma ſiue conſtitutione. Eſau enim interpretatur *quercus*, hoc eſt, dirus atque rigidus. Dictum eſt autem alicubi ad Iſraelem à Deo:
Eſai. 48. 4. „ [Cognoſco ego quòd durus es & ner-
„ uus ferreus ceruix tua, & frons tua
„ ænea.] Iacob verò *ſupplantator*, hoc eſt, artifex, ſiue vincendi peritus. Supplantat enim quis eum quem vicerit. Vincit autem omnino non populus in lege, ſed qui in Chriſto per fidem, quique peccati accuſationem effugerit, mortiſque imperium obtulerit. Porrò Eſau *rufus erat totus* (ita
Gen. 25. 25 enim ſcriptum eſt) *& velut pellis hirſutus*; Iacob autem *vir glaber ſiue leuis*. Flauities typus eſt ferociæ atque iræ, ſiquidem verum eſt, rubicundam in ira percitis cutem fieri. Quòd verò hirſutum ac piloſum eſſe, ferinum ſit, quo pacto quis dubitauerit? Atque huiuſmodi planè moribus præditum Iſraelem facilè quis animaduertat, animo nimirum vel intellectu conuenienti conſtitutum, valde renuentem, ad ferociam crudelitatémque pronum. Occiderunt enim ſanctos prophetas, atque adeò in ipſum tandem Emmanuelem impiè egerunt. Lenitas verò proprium humanæ formæ eſt ſignum. Mitis autem vehementer & ſummè manſuetus eſt nouus & per fidem populus. Oris enim elegantia euidens argumentum eſt intellectualis ſiue interioris pulchritudinis; quemadmodum in Eſau feritatis ſignum eſſe diximus hirſutum ac flauum eſſe. Ceterùm vtrique vna erat mater, nimirum Rebecca. Adiunxit autem ſibi ipſi Eccleſiam Dominus noſter Ieſus Chriſtus virginem caſtam ſeruientem quodammodo in regenerationem ſpiritualem duorum populorum. Quantum enim attinet ad ipſius aduentus ſcopum, formauit eos in vnum nouum hominem, conſtituens pacem, & [concilians
Ephes. 2. 16. „ vtroſque in vno ſpiritu,] ſicut ſcriptum eſt. Cæterùm erat diſcors Iſrael à nouo populo, exiſtens ſecundùm tempus

A δι' ὧν εὖ μάλα πάλιν ἡμῖν ἐξεικονισθεῖεν ἂν οἱ δύο λαοὶ, ὅ τε Ἰσραὴλ, καὶ μήν τοι καὶ ὁ ἐξ ἐθνῶν. καὶ ὁ πρωτότοκος μὲν ὁ Ἰσραήλ. προσκέκληται γὰρ διὰ νόμου· δεύτερος δὲ καὶ μετ' ἐκεῖνον, ὁ ἐν πίστει διὰ Χριστοῦ. ἴδοι δ' ἄν τις τῶν δύο λαῶν τὴν ὡς ἐν γνώμῃ καὶ τρόποις διαφορὰν, καὶ ἐξ αὐτῶν οἶμαί που τῶν ὀνομάτων ἃ ἦν ἐν ἀμφοῖν, καὶ ἐκ τῆς τῶν σωμάτων ἰδέας ἤτοι κατασκευῆς. ὁ μὲν γὰρ Ἠσαῦ διερμηνεύεται δρῦς,
B τουτέστιν, ἀπηνής τε καὶ ἀκαμπής. εἴρηται δέ που πρὸς τὸν Ἰσραὴλ παρὰ τοῦ Θεοῦ, γινώσκω ἐγὼ ὅτι σκληρὸς εἶ, καὶ νεῦρον σιδηροῦν ὁ τράχηλός σου, καὶ τὸ μέτωπόν σου χαλκοῦν. πτερνιστὴς δὲ ὁ Ἰακὼβ, τουτέστι, τεχνίτης, ἤτοι νικᾶν εἰδώς. πτερνίζει γάρ τις ὃν ἂν ἡττήσῃ. νικᾷ δὲ δὴ πάντως, οὐχ ὁ ἐν νόμῳ λαὸς, ἀλλ' ὁ ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἁμαρτίας διαδρὰς ἐγκλήματα, καὶ αὐτὸ καταβαλὼν τοῦ θανάτου τὸ κράτος. καὶ ὁ μὲν Ἠσαῦ πυ-
C ῤῥάκης ἦν ὅλος· γέγραπται γὰρ ὧδε, καὶ ὡσεὶ δορὰ δασύς· ἀνὴρ δὲ λεῖος ὁ Ἰακώβ. αἴνιγμα δὲ τοῦτο ἡ πυῤῥότης θυμοῦ καὶ ὀργῆς. εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς ὡς ἐρυθρὸν ἀεί πως τὸ χρῶμα τοῖς ἐν ὀργαῖς. θηριοπρεπὲς δὲ ὅτι τὸ λασιότριχον καὶ δασὺ, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; κατίδοι δ' ἂν οἶμαι πᾶς τις ἐν τοῖς τοιούτοις ὄντα τρόποις τὸν Ἰσραήλ· καὶ θυμῷ μὲν ἢ λογισμῷ τῷ καθήκοντι διοικούμενον· ἀπονενευκότα δὲ λίαν, εἰς τὸ θρα-
D σὺ καὶ ἀνήμερον. τοιγάρτοι καὶ ἀπεκτείνασι μὲν ἁγίους προφήτας. δεδυσσεβήκασι δὲ καὶ εἰς αὐτὸν ἐν ἐσχάτοις τὸν Ἐμμανουήλ. ἡ δέ γε λειότης ἀνθρωποπρεποῦς ἰδέας μήνυσις ἐναργής. ἤπιος δὲ σφόδρα καὶ πολὺ δὴ λίαν βλέπων ἐπὶ τὸ ἥμερον, ὁ νέος τε καὶ ἐν πίστει λαός. ἡ γὰρ τοῦ στόματος ἀστειότης εἰς παράδειξιν ἔσται σαφῆ τοῦ νοητοῦ τε καὶ ἔσωθεν κάλλους. καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν Ἠσαῦ ἀγριότητος εἶναι σημεῖον δεδώκαμεν τὸ δασύ τε καὶ ἐρυθρόν. πλὴν ἀμφοῖν μήτηρ ἦν μία, τουτέστιν, ἡ Ῥεβέκκα. παρέστησε
E δὲ ἑαυτῷ τὴν ἐκκλησίαν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς παρθένον ἁγνὴν ὑπηρετοῦσαν ὥσπερ εἰς ἀναγέννησιν τὴν πνευματικὴν τῶν δύο λαῶν. ὅσον γὰρ ἧκεν εἰς τὸν τῆς ἐπιδημίας σκοπὸν, ἔκτισεν αὐτοὺς εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάσσων τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ πνεύματι κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀλλ' ἦν ἐξώνιος ὁ Ἰσραὴλ καὶ ἀσύμφωνος τῷ νέῳ λαῷ κατὰ χρόνον

ὢν πρωτότοκος. δηλοῖ γὰρ οἶμαί που τι καὶ τὸ ἐν A αὐτῇ τῇ νηδύϊ διασκιρτᾷν τὰ βρέφη, τὴν ἐσομένην ὥσπερ ἔχθραν ὑποσημαίνοντα. ὅτι δὲ ἀμείνων ὁ νέος ἔσται, καὶ ἐν εὐκλείᾳ τῇ προφερεστέρᾳ παρὰ τὸν Ισραὴλ τὸν πρωτότοκον, κατεσήμανεν εὐθὺς ὁ πάντα εἰδὼς οὕτω λέγων· καὶ ὁ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. προεκηρύττετο μὲν γὰρ τὸ ἐπ' ἀμφοῖν μυστήριον καὶ διὰ φωνῆς ἁγίων. καὶ ὅτι κατόπιν ἥξει τῶν ἐθνῶν ὁ Ισραὴλ, πολυτρόπως ἡμῖν προεπηγγέλλετο, Θεοῦ δὲ τὸ χρῆμα καὶ ἐν B αὐτῷ τῷ τόκῳ δεικνύοντος. προεξέπιπτε μὲν τῆς νηδύος ὁ Ησαῦ, εἵπετο δὲ ὁ Ιακὼβ, ὅτι πτερνιεῖ καὶ νικήσει τὸν ἀδελφὸν, διὰ τοῦ τῆς πτέρνης ἐπειλῆφθαι καταδεικνύς. καὶ ταυτὶ μὲν εἰρήσθω πρὸς τὸ παρὸν τοῦ λόγου τὰς ἀφορμὰς ἀπό τε τῆς τῶν σωμάτων ἰδέας καὶ αὐτοῦ τοῦ τόκου λαμβάνοντος. καὶ δι' ἑτέρων δὲ οὐδὲν ἧττον ἰόντες ἐννοιῶν φέρε λέγωμεν ὡς ἔνι τὰ ἐπ' ἀμφοῖν. μήνυσις γὰρ ἔσται τῆς ἑκατέρου γνώμης, καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ βίου τρόπος. ἰσήλικες μὲν γὰρ ἀλλήλοιν οἱ νεανίαι, C πλὴν οὐκ ἰσογνώμονες, οὐδὲ ἐν βουλαῖς ἀπαραλλάκτοις. ὁ μὲν γὰρ Ησαῦ ταῖς ἐν ἀγροῖς καὶ θήραις ἠγάπα διατριβαῖς· ὁ δὲ ἦν ἀστικὸς, εὐπρόσιτος δηλονότι καὶ κοινωνικὸς, καὶ ἀνὴρ ἄπλαστος οἰκῶν οἰκίαν. καὶ ὁ μὲν ἀνάθεκτες εἰς ἐπιθυμίας σαρκικὰς, καὶ τῶν ἄγαν εὐτελεστάτων τὰ κάλλιστα τῶν ἰδίων γερῶν κατόπιν ὥσπερ ἱεὶς, καὶ τὰ ψυχρά τε καὶ εὔωνα τῶν ἀναγκαίων ἀντωνούμενος. ὁ δὲ τῶν ἀρίστων ἄπληστος ἐραστὴς, καὶ τὰ δι' ὧν ἂν γένοιτο λαμπρὸς πανταχόθεν ἀ- D ναζητῶν. ἐξεπρίατο γὰρ τὰ πρωτοτόκια παραρριπτοῦντος αὐτὰ τοῦ Ησαῦ, καὶ τὸν τῆς γαστρὸς κόρον τῶν ἰδίων ἀξιωμάτων ἀτημελῶς προτετιμηκότος. ταύτῃ τοι λοιπὸν ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Εδὼμ, τουτέστι, γήϊνος. γηΐνου γὰρ ἀληθῶς, καὶ χθαμαλωτάτου φρονήματος ἔλεγχος ἐναργὴς, τὸ ἀλογῆσαι μὲν δόξης τῆς ἐνούσης αὐτῷ, καὶ τὰ τῆς γνώσεως πρεσβεῖα παρ' οὐδὲν ποιεῖσθαι παντελῶς, ἀνθελέσθαι δὲ μᾶλλον ὡς E ἀμείνω, καὶ προφερεστέραν τὴν πρόσκαιρον ἡδονὴν, καὶ τὸ παραυτίκα τερπνὸν ψήφῳ στεφανοῦν τῇ κρείττονι, καὶ εἰ πολλὴν ἔχοι τὴν ζημίαν. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος πόρνον τε καὶ βέβηλον τὸν οὕτως αἰσχρῶς διαβιοῦν ἠρημένον εἰκότως ἀπεκάλει. τύπον ὥσπερ τινὰ τῶν εἰς τοῦτο φαυλότητος κατωλισθηκότων παρατιθεὶς τὸν Ησαῦ.

A primogenitus. Hoc enim, vt arbitror, ſignificat fœtus in vtero ſubſultare, futuram quodammodo inimicitiam ſignificantes. Quòd verò præſtantior eſſet futurus nouus, multóque celebriorem gloriam conſecuturus quàm Iſrael primogenitus, ſignificauit ſtatim is cui omnia ſunt explorata, ita dicens: [Et populus populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori.] Prædictum enim eſt de vtriſque myſterium etiam per vocem ſanctorum, quódque Iſrael Gentibus à tergo ponendus eſſet, multifariàm nobis prænunciatũ eſt Deo rẽ in ipſo etiam partu oſtendente. Prior enim in lucem prodiit ex vtero Eſau, ſequutus autem eſt Iacob, quia ſupplantabit & vincet fratrem, quod per calcanei eius apprehenſionem ſignificatur. Atque hæc quidem in pra ſentiarum dicta ſint, arrepta occaſione à corporum figura atque ex ipſo partu. Per alias verò nihilominus cogitationes euntes de vtriſque quoad eius fieri poteſt, dicamus. Nam ipſe C etiam eorum vitæ modus, vtriuſque mentis index fuerit. Coætanei enim inter ſe iuuenes erant, ſed non eiuſdem animi atque ſententiæ. Siquidem Eſau in agris verſabatur, & venatione delectabatur; hic verò erat vrbanus, placidus nimirum & ſocietatis ſtudioſus, & vir ſimplex habitans domum. Atque ille quidem carnalibus deſideriis deditus erat, & viliſſimis rebus præſtantiſſimas ſuas dotes poſtponebat, friuoláque & facilia D paratu cum iis, quæ neceſſaria erant, imprimis commutabat. Hic verò optimorum inſatiabilis amator, ad ea per quæ illuſtris euaderet, ſumma animi contentione enitebatur. Emit enim primogenita, reiiciente ea Eſau, & ventris ſatietatem propriæ ſuæ dignitati anteferente. Idcirco vocatum eſt exinde nomen eius *Edom*, hoc eſt, terrenus. Terreni enim reuera abiectique animi E argumentum erat gloriam, qua præditus erat, vilipendere, & primogenituræ dignitatem nihili facere, & temporariam voluptatem potiorem præſtabilioremque ducere, etiam cum damno coniunctam. Idcirco etiam diuinus Paulus fornicatorem & profanum eum qui adeò turpe vitæ inſtitutum elegerit, meritò vocauit: typum veluti quendam eorum, qui in hanc nequitiã lapſi ſunt, ſtatuens Eſau.

Gen. 25. 23.
Rom. 9. 10.

Atqui effrenem impetum ad deſideria carnalia nimirum atque terrena incuſat, dicens: [Ne quis fornicator aut profanus vt Eſau, qui propter vnam eſcam vendidit primogenituram.] Quamobrem ſi horum iuuenum moribus comparemus Iudaicæ vitæ tenebras & Gentium multitudinis puritatem atque ingenuitatem, rectè dixerimus. Erat enim Iſrael agreſtis, & terrena mente præditus, ſuperbúſque, & diſſidiorum ac belli ſtudioſus, atque ad fundendum ſanguinem pronus maximè; quemadmodum ferarum occiſor Eſau. Vnde etiam Propheta ipſis inclamat: [Laqueos poſuerunt ad corrumpendos viros.] Chriſtus verò alicubi de ipſis: [Quoniam gratis abſconderunt mihi interitum laquei ſui, ſuperuacuè exprobrarunt animam meam. Veniat illis laqueus quem ignorāt, rete quod abſconderunt apprehendat eos.] Miſerunt enim quoſdam Phariſæorum, cum iis qui vocantur Herodiani; hi verò ſunt tributorum coactores, tentantes ac dicentes: [Si licet tributum dare Cæſari?] Nónne igitur venator reuera eſt Iſrael? Nouus autem per fidem populus, quemadmodū diuinus Iacob, vrbanus & domeſticam vitam amans, miti ac ſedato animo, ſimplex, miniméque verſutus, *habitans domum*, vt ſcriptū eſt. Verè enim dici poteſt, quòd eorum, qui per fidem iuſtificati ſunt, manſuetiſſima multitudo, ciuitatem veluti quandam ſplendidam optimáque politia inſtructam conſtituit Eccleſiam, firmiſſimámque domum, quæque à tentantibus ſubuerti non poſſit, vitam in Chriſto perfecit. Ac ſimplex quidem ipſis eſt mens, & ab omni duplicitate aliena. Odioſum enim iis præcipuè eſt fictitiam mentem, ac ſimulatos mores præ ſe ferre, de quibus diuinus Dauid alicubi ita loquitur: [Dominus habitare faciet vnanimes in domo.] Vnanimis enim eſt ſimplex in Chriſto, qui etiam in domo habitat, inclamante Iſraeli quodam ex ſanctis Prophetis: [In multitudine viarum tuarum laboraſti.] Habitant igitur qui in Chriſto, tanquam domum in pietate & ſanctimonia vitam; quam quidem veluti coronam quandam ſuis ipſorum capitibus imponunt, ac pro ſumma felicitate ducunt. Idcircò inquiunt ſubinde quidem: [Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.] Subinde verò: [Vnam

Heb.12.16 · Gen.25.33 · Hier.5.26 · Pſal.34.7 · Matt.22.17 · Luc.20.22 · Pſal.67.7 · Eſai.57.10 · Pſal.121.1

A καὶ γοῦν τὸ ἀχάλινον εἰς ἐπιθυμίας σαρκικὰς δηλονότι καὶ γεωδεστέρας ἐπίκλημα καὶ γραφὴν ἐποιεῖτο, λέγων, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς Ἠσαῦ. ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. οὐκοῦν τοῖς τῶν νεανίσκων τρόποις ἀντιπαρεξάγοντες ἀκριβῶς καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς πολιτείας τὸ σκότος, καὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν πληθύος τὸ εἰλικρινὲς καὶ ἐλεύθερον, τὰ εἰκότα λεγόμεθα. ἦν μὲν γὰρ ὁ Ἰσραὴλ ἀγροικός τε καὶ γεωδεστέραν ἔχων τὴν B φρένα, γαῦρός τε καὶ φιλοπόλεμος, καὶ πολὺ λίαν ἀνεπτοημένος εἰς μιαιφονίας, κατὰ τὸν ἀγροικόν τε καὶ θηριοκτόνον Ἠσαῦ. καὶ γοῦν προφητικὸς μὲν αὐτοῖς ἐνεκάλει λόγος, ὅτι παγίδας ἔστησαν διαφθεῖραι ἄνδρας. αὐτὸς δὲ ὁ Χριστὸς ἑτέρωθι λέγων. ὅτι δωρεὰν ἔκρυψάν μοι διαφθορὰν παγίδος αὐτῶν, μάτην ὠνείδισαν τὴν ψυχήν μου. ἐλθέτω αὐτοῖς παγὶς ἣν οὐ γινώσκουσι. καὶ ἡ θήρα ἣν ἔκρυψαν, συλλαβέτω αὐτούς. πεπόμφασι γὰρ τῶν Φαρισαίων τινὰς μετὰ τῶν καC λουμένων Ἡρωδιανῶν. δασμολόγοι δὲ οὗτοι, πειράζοντες καὶ λέγοντες, εἰ ἔξεστι φόρους δοῦναι Καίσαρι, ἢ οὔ; θηρευτὴς οὖν ἄρα καὶ ὁ Ἰσραήλ. ὁ δέ γε νέος καὶ ἐν πίστει λαὸς κατὰ τὸν θεσπέσιον Ἰακὼβ, ἀστικὸς καὶ φιλέστιος, πρᾶος καὶ καθεστηκὼς, ἁπλοῦς καὶ ἀκακοῦργος, οἰκῶν οἰκίαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀληθὲς γὰρ εἰπεῖν ὅτι τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων, ἡ πρᾳοτάτη πληθὺς, πόλιν ὥσπερ τινὰ λαμπρὰν καὶ εὐνομουμένην ἀπεργάσατο τὴν ἐκκλησίαν, καὶ οἶκον ἐρηρεισD μένον, καὶ τοῖς πειράζουσιν ἀκατάσειστον τὴν ἐν Χριστῷ πολιτείαν καὶ ζωὴν ἐποιήσατο. καὶ ἁπλοῦς μὲν αὐτοῖς ὁ νοῦς, καὶ δυστροπίας ἁπάσης ἀπηλλαγμένος. ἀπηχθημένον δὲ σφόδρα ποιοῦνται, τὸ ὡς ἐν γνώμῃ τε καὶ τρόποις πεπλάσθαι δοκεῖν. καὶ περὶ αὐτῶν οἶμαί που τὸν θεσπέσιον φάναι Δαβὶδ, κύριος κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ. μονότροπος γὰρ ὁ ἁπλοῦς ἐν Χριστῷ, ὃς καὶ ἐν οἴκῳ κατοικίζεται. καίτοι τῷ E Ἰσραὴλ ἐπιφωνοῦντός τινος τῶν ἁγίων προφητῶν. ὅτι ταῖς πολυοδίαις σου ἐκοπίασας. οἰκοῦν ἐναυλίζονται μὲν οἱ ἐν Χριστῷ, καθάπερ εἰς οἶκον τὴν ἐν ὁσιότητι καὶ ἁγιασμῷ πολιτείαν καὶ ζωήν. αὐτοὶ δὲ τὸ χρῆμα ταῖς σφῶν κεφαλαῖς οἷά τινα στέφανον ἀναπλέκοντες ἀλοῖεν ἄν, καὶ μὴν καὶ εὐημερίας καταλογιζόμενοι τρόπον τοῦτόν τοι φασί. ποτὲ μὲν, ὅτι ηὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι, εἰς οἶκον κυρίου πορευσόμεθα. ποτὲ δὲ αὖ, μίαν

ἣ ᾐτησάμην παρὰ κυρίου, ταύτην ζητήσω. καὶ τί τὸ αἴτημα; ποία δὲ καὶ ἡ μία χάρις; τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ κυρίου, φησὶ, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα κυρίου, καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν τὸν ἅγιον αὐτοῦ. ἀκούεις ὅπως ἐν τάξει χάριτος λαμπρᾶς καὶ ἐξῃρημένης καταλογίζεσθαι φησὶ τὸ κατοικεῖν ἐν οἴκῳ Θεοῦ, καὶ ἐν αὐλαῖς ταῖς θείαις ποιεῖσθαι τὰς διατριβάς; ἡ δέ γε οἴκησις οὐ σωματικὴ νοοῖτο δ' ἂν μᾶλλον ὡς ἐν ἑδραιότητι γνώμης καὶ ἐναρέτου ζωῆς. ἀλλ' ἠγάπα, φησὶν, ὁ Ἰσαὰκ τὸν Ἠσαῦ, ὅτι ἡ θήρα αὐτοῦ βρῶσις αὐτῷ. ἠξίωται γὰρ ἀγάπης τῆς ἄνωθεν ὁ πρωτότοκος Ἰσραὴλ, ὅτι τῆς ἐν νόμῳ πολιτείας τὴν κατόρθωσιν, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖσδε πόνους ἐδωδὴν ὥσπερ τινὰ προσεκόμιζε τῷ Θεῷ. γεγόνασι γὰρ ἅγιοι καὶ ἐν Ἰσραὴλ φιλόθεοί τε καὶ νομοφύλακες. καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἠσαΐας ἐταλάνιζε μὲν ὡς πεπορνευμένην τὴν Ἱερουσαλήμ. ἔφη δὲ ὅτι δικαιοσύνη κατὰ καιροὺς ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, τουτέστιν, ἀνεπαύσατο, καὶ κατέλυσε, διά τοι τὸ ἐν αὐτῇ γενέσθαι πολλοὺς τῆς ἐν νόμῳ πολιτείας ἀνειλημμένους τὰ αὐχήματα. ἦν οὖν ἐν δόξῃ τῇ παρὰ Θεῷ πρωτότοκος ὢν ὁ Ἰσραὴλ, πλὴν οὐ μέχρι παντὸς διεσώσατο τὴν τοῖς ἑαυτοῦ πρεσβείοις ἀπονεμηθεῖσαν τιμήν. παρακεχώρηκε δὲ ὥσπερ τῷ νέῳ καὶ κατόπιν ἰόντι λαῷ, τουτέστι, τοῖς ἐξ ἐθνῶν τὰ πρωτοτόκια, πολὺ λίαν ἀπονενευκὼς εἰς τὰ σαρκός τε καὶ κόσμου. καὶ γοῦν ὡς ἐν ταῖς εὐαγγελικαῖς ἀνεγνώσθη παραβολαῖς. ἐποίει μὲν γάμους ὁ βασιλεὺς τῷ υἱῷ αὐτοῦ. εἶτα παρῆσαν οἱ ἐπικλήτορες τοῖς δαιτυμόσιν ἀπαγγέλλοντες τὰ παρὰ Θεοῦ, τουτέστιν, ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. οἱ δὲ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν, φησίν. ἀλλ' ἦν ἑκάστῳ παραίτησις τὸ δοκοῦν. ὁ μὲν γὰρ ἔφασκε, γυναῖκα ἔγημα, ἔχε με παρῃτημένον. ὁ δὲ, ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. ὁρᾷς οὖν ὅπως μεμίμηνται τὸν Ἠσαῦ; τὴν τῶν προσκαίρων καὶ σαρκικῶν ἀπόλαυσιν τῆς παρὰ Θεῷ δόξης προτετιμηκότες, μονονουχὶ δὲ καὶ ἑτέροις τὰ πρωτοτόκια προθέντες ἑλεῖν. ἀντεισκέκληνται γὰρ εὐθὺς οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντες, καὶ τὴν τῷ Ἰσραὴλ ὀφειλομένην ἀποκεκερδήκασι δόξαν, καὶ μέν τοι καὶ εὐλογίαν, διὰ τὸ ἕτοιμον εἰς ὑπακοὴν, καὶ τὸ λίαν εὐσταλὲς καὶ διεγηγερμένον εἴς γε τὸ χρῆναι πληροῦν τὰ ἁνδάνοντα τῷ Θεῷ.

A petii à Domino, hanc requiram.] Quidnam autem petit? & quod vnum beneficium expectat? [vt habitem in domo Domini, inquit, omnibus diebus vitæ meæ, vt videam voluptatem Domini, & viſitem templum ſanctum eius.] Audis quo pacto inſtar ſummi beneficii ducat habitare in domo Domini, & in diuina aula verſari? Habitatio autem hæc non eſt intelligenda corporalis, ſed in ſtabilitate mentis & piæ vitæ. Cæterùm [dilexit, inquit, Iſaac Eſau, quia venatio eius cibus ei erat.] Psal. 26.4. Gen. 25.28.

B Dignus habitus eſt diuino amore primogenitus Iſrael, quia legalis vitæ perfectionem laboréſque, qui ad hoc ſubeuntur, veluti cibum quendam obtulit Deo. Fuerunt enim etiam Sancti in Iſrael, piique & ſtrenui legis obſeruatores. Idcirco Propheta Iſaias deflet veluti fornicatam Ieruſalem. Dicit autem quòd [iuſtitia aliquando recubuit in ea,] Esai. 1.

C hoc eſt, requieuit & diuerſata eſt, ideo quòd in ea multi extiterint legalis vitæ gloria illuſtres. Erat igitur in honore apud Deum primogenitus Iſrael, cæterùm non perpetuò conſeruauit honorem primogenituræ ipſi tributum. Ceſſit enim quodammodo nouo ac poſteriùs nato populo, hoc eſt, Gentili, primogenita, longe ad carnalia & mundana deflectens. Porrò, quemadmodum in Euangelicis parabolis legitur, [Celebrauit rex nuptias filio ſuo.] Matt. 22.

D Præterea aderant qui ad cœnam vocabant, conuiuis Dei præceptum annunciantes, hoc ſcilicet, [Ecce prandium meum apparaui, tauri mei & altilia occiſa, & omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem noluerunt venire,] inquit, ſed vnicuique in promptu erat excuſatio pro libito. Hoc enim dixit, [Vxorem duxi, habe me excuſatum. Ille verò, Agrum emi, & non poſſum venire.] Luc. 14.

E Vides igitur quo pacto imitati ſunt Eſau, temporariarum & carnalium rerum fruitionem gloriæ à Deo oblatæ præferentes, ac tantùm non aliis primogenita raptui exponentes? Inducti enim ſunt ſtatim Gentiles credentes, & debitam Iſraeli gloriam præripientes, benedictionémque ob promptitudinem ad obedientiam præſtandam & alacritatem ad ea quæ Deo placent, exequenda.

Teſtetur autem nobis etiam hoc diuinus Dauid, ita de ipſis dicens:

Pſal.9.17 „[Deſiderium pauperum exaudiſti, „Domine, præparationem cordis eo„rum audiuit auris tua.] Promptior enim ſemper ad obedientiam Gentilis qui fidem amplexus eſt, etiamſi Iſraelitæ legali diſciplina antea inſtituti eſſent. Cæterùm etſi diuinæ doctrinæ penuria laborauit Gentium multitudo, faciliùs tamen ac promptiùs fidem ſuſcepit, & Chriſti oracula auidis quodammodo auribus excepit: quod & ipſe teſtatur, per vocem Dauidis ita alicubi dicens:

Pſal.17.45 „[Populus, quem non cognoui, ſer„uiuit mihi, in auditu auris obediuit „mihi.] De Iſraele verò, qui iam veluti in alienationem prociderat, neque rectè amplius incedere volebat, luxatum autem quodammodo

Pſal.17.46 „mentis crus habebat, ait: [Filii alie„ni mentiti ſunt mihi, filii alie„ni inueterati ſunt, & claudicauerunt „à ſemitis ſuis.] Rectæ enim ſunt, neque erroneæ viæ ad Chriſtum ducentes, inſtitutióque per legem & ſanctorum Prophetarum vaticinia. Poſtquam verò ad finem legis & Prophetarum, hoc eſt Chriſtum, peruenerunt, *claudicauerunt* præ ſua vecordia, non ex ſana mente contumelia ipſum afficientes, authorémque vitæ occidere non veriti. Quòd igitur nouus in fide populus debitam Iſraeli benedictionem ſurripuerit, promptius diuinis præceptis obſequium præſtando, illinc etiam intelligere licet. Ita enim ſcriptum eſt:

Gen.27.1 „[Factum eſt autem cùm ſenuiſſet „Iſaac, hebetati ſunt oculi eius ad „videndum. Et vocauit Eſau filium „ſuum ſeniorem, & dixit: Fili mi. Qui „reſpondit, Ecce ego. & dixit: Ecce „conſenui, & non ſcio diem mortis „meæ. Nunc ergo ſume arma tua, pha„retram, & arcum, & egredere foras: „cúmque venatu aliquid apprehende„ris, fac mihi edulia, ſicut amo ego, & „affer mihi, & comedam, & benedicat „tibi anima mea anequam moriar.] Hæc igitur dixit pater ad Eſau. Ille verò ſtatim componens ſe ad venationis labores, egreditur domo, & viriliter rem agit. Quid verò interea? Perſuadet Rebecca Iacob, vt anteuertat Eſau, & præripiat benedictionem. Qui quidem initio id facere metuebat. incitante autem matre, duos quidem

A γένοιτο δ' ἂν ἡμῖν καὶ τούτου μάρτυς, ὁ θεσπέσιος Δαβίδ, οὕτω λέγων περὶ αὐτῶν· τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσας, κύριε, τῇ ἑτοιμασίᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς σου. ἑτοιμότερος γὰρ ἀεί πως εἰς εὐπείθειαν ὁ ἐν πίστει λαός, καίτοι τῶν ἐξ Ἰσραὴλ τὴν ἐν νόμῳ παίδευσιν προπεπλουτηκότων. ἀλλ' εἰ καὶ τῶν θείων μαθημάτων κατερρώστησε τὴν πτωχείαν τῶν ἐθνῶν ἡ πληθύς· ἀλλ' εὐπετεστέρα γέγονεν B ἐν πίστει, καὶ τοῖς διὰ Χριστοῦ θεσπίσμασιν ὡς ὀξὺ παραθῆσα τὸ οὖς, ὃ διὰ τῆς αὐτοῦ μεμαρτύρηται φωνῆς. ἔφη γὰρ ὧδε διὰ τοῦ ψάλλοντος λύρας· λαὸς ὃν οὐκ ἔγνων, ἐδούλευσέ μοι, εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μου. περὶ δέ γε τοῦ Ἰσραὴλ ὡς ἤδη πεσόντος εἰς ἀλλοτρίωσιν, καὶ ὀρθοποδεῖν μὲν οὐκ ἀξιοῦντος ἔτι, πεπηρωμένον δὲ ὥσπερ τῆς διανοίας τὸ σκέλος, φησίν, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι, οἱ υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν, καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν. C τρίβοι μὲν γὰρ ὀρθαί τε καὶ ἀπλανεῖς ἐπὶ Χριστὸν ἀποφέρουσαι, καὶ ἡ διὰ νόμου παίδευσις καὶ προφητῶν ἁγίων προαγόρευσις. ἐπεὶ δὲ εἰς τὸ διὰ νόμου καὶ προφητῶν κατηντήκασι τέλος, τουτέστι Χριστόν, ἐχώλαναν ἐξ ἀσυνεσίας, οὐκ ἐξ ὑγιοῦς διανοίας ἐμπαροινοῦντες αὐτῷ, καὶ θανάτῳ περιβαλεῖν τολμήσαντες τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς. ὅτι τοίνυν ὁ νέος τε ἐν πίστει λαὸς τὴν τῷ Ἰσραὴλ ὀφειλομένην εὐλογίαν ἥρπασεν, εὐ- D πετεστέραν ἔχων τὴν γνώμην εἰς γέ τοι τὸ δεῖν τοῖς θείοις ὑπείκειν νεύμασι, κἀντεῦθεν ἡμῖν πάρεστι νοεῖν. γέγραπται γὰρ ὡδί, ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ γηράσαι τὸν Ἰσαάκ, καὶ ἠμβλυώνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τοῦ ὁρᾷν. καὶ ἐκάλεσεν Ἡσαῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρωτότοκον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, υἱέ μου. καὶ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγώ. καὶ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγὼ γεγήρακα, καὶ οὐκ οἶδα τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς μου. νῦν οὖν λάβε τὸ σκεῦός σου, τήν τε φαρέτραν, καὶ τὸ τόξον, καὶ ἔξελθε εἰς E τὸ πεδίον, καὶ θήρευσόν μοι θήραν, καὶ ποίησόν μοι ἐδέσματα, ὡς φιλῶ ἐγώ· καὶ ἔνεγκέ μοι ἵνα φάγω. ὅπως εὐλογήσῃ σε ἡ ψυχή μου πρὶν ἀποθανεῖν με. ταῦτα μὲν οὖν ἔφη πρὸς τὸν Ἡσαῦ ὁ πατήρ. ὁ δὲ παραχρῆμα τοὺς ἐπὶ τῇ θήρᾳ κατορθώσων πόνους τῆς ἑστίας ἀπαίρει, καὶ νεανικῶς ἐσκευάζετο. καὶ τί μετὰ τοῦτο; πείθει Ῥεβέκκα τὸν Ἰακὼβ φθάσαι τε τὸν Ἡσαῦ καὶ μὴν καὶ ἁρπάσαι τὴν εὐλογίαν. ὁ δὲ τοῦτο δρᾶν ἐδεδίει μὲν ἐξ ἀρχῆς· παραθηγούσης δὲ τῆς μητρός, δύο μὲν

ἐξ ἀγρῶν ἐρίφους εἰσφέρει, καλούς τε καὶ ἁπαλούς, καὶ ὀψοποιΐας ἥπτετο· περιθεὶς δὲ τοῖς ὤμοις τὰ δέρματα, καὶ τῆς δέρης τὰ γυμνὰ καταμφιεσμένος, ἀπεμιμεῖτο καλῶς τὸν Ἠσαῦ δασύτητα, ἵνα τὸ ἄγαν λειοτριχές, ὡς ἂν διαπαίζῃ τὰς τοῦ πατρὸς χεῖρας, εἰ ἐπαφῷτο τυχόν. εἶτα τὸ ὄψον εἰς χεῖρας ἑλών, εἰσῄει πρὸς τὸν πατέρα, καὶ δὴ καὶ ἔφασκε, πάτερ. ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγώ. τίς εἶ σύ, τέκνον. καὶ εἶπεν Ἰακὼβ τῷ πατρί. ἐγὼ Ἠσαῦ ὁ πρωτότοκός σου. καθὰ ἐλάλησάς μοι ἐποίησα. ἀναστὰς κάθισον, καὶ φάγε τῆς θήρας μου, ὅπως εὐλογήσῃ με ἡ ψυχή σου. ἐπειδὴ δὲ κατεδηδόκει ὁ πρεσβύτης τὸ προσκομισθέν, ἔφη πρὸς τὸ μειράκιον· ἔγγισόν μοι, καὶ φίλησόν με, τέκνον. καὶ ἐγγίσας ἐφίλησεν αὐτόν, καὶ ὠσφράνθη τῆς ὀσμῆς τῶν ἱματίων αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἰδοὺ ὀσμὴ τοῦ υἱοῦ μου, ὡς ὀσμὴ ἀγροῦ πλήρους ὃν εὐλόγησε κύριος. καὶ δῴη σοι κύριος ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς, πλῆθος σίτου καὶ οἴνου. καὶ δουλευσάτωσάν σοι ἔθνη, καὶ προσκυνησάτωσάν σοι ἄρχοντες, καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου. καὶ προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου. ὁ καταρώμενός σε, ἐπικατάρατος· καὶ ὁ εὐλογῶν σε, εὐλογημένος. Οὐκοῦν προαποκεκέρδηκε μὲν Ἰακὼβ τὴν παρὰ τοῦ πατρὸς εὐλογίαν· εἶτα δεύτερον ἐξ ἀγρῶν κατόπιν ἔρχεται τὴν θήραν ἑλὼν ὁ Ἠσαῦ. προσκομίσας δὲ τῷ πατρί, περιττὸς ἦν ἔτι, καὶ τὸ γεγονὸς ἐδιδάσκετο. ἤκουσε γὰρ εὐθύς, ἐλθὼν ὁ ἀδελφός σου μετὰ δόλου ἔλαβε τὴν εὐλογίαν σου. Οὐκ ἀδακρυτὶ δὲ λέγοντος, μὴ εὐλογία μία ἐστί σοι, πάτερ. εὐλόγησον δὴ κἀμέ. ἔφη πάλιν ὁ Ἰσαάκ, ἰδοὺ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς ἔσται ἡ κατοίκησίς σου. καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἄνωθεν, καὶ ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ σου ζήσῃ, καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύσεις. ἔσται δὲ ἡνίκα ἐὰν καθέλῃς καὶ ἐκλύσῃς τὸν ζυγὸν αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου. τὸ μὲν οὖν τῆς ἱστορίας συνενεγκόντες πλάτος, ὡς ἐν ὀλίγοις κομιδῇ, τοῖς ἐντευξομένοις εὖ μάλα παρατεθείκαμεν. χρῆναι δὲ ὑπολαμβάνω τοῖς αἰσθητοῖς γεγονόσιν, ἐφαρμόσαι τὰ πνευματικά. φαμὲν οὖν ὅτι καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, τῶν ἐν πίστει φημί, καὶ ἐν Χριστῷ κεκλημένων, τῷ Ἰσραὴλ ἐνετέλλετο ὁ τῶν ὅλων δεσπότης καὶ πατήρ, ξένιον ὥσπερ τι λαμπρὸν καὶ καρποὺς ἐπιεικείας, καὶ οἱονεὶ πόνων ἀγαθῶν εὑρήματα, προσκομίζειν ἐπείγεσθαι τὴν εὐαρεστοῦσαν αὐτῷ πολιτείαν καὶ ζωήν,

A ex agris hœdos adfert pulchros & tenellos, confecitque edulium: imponens autem humeris pelles, & nudas colli partes tegens, pulchrè Eſau hirſutiem imitabatur, vt patris manus falleret, ſi fortè eum contrectaret. Deinde accepto obſonio, adiit patrem, & dixit: [Pater: qui reſpondit, Ecce ego, quis es tu, fili? Et dixit Iacob patri: Ego Eſau primogenitus tuus: feci ſicut locutus es mihi: Surgens ſede, & comede de venatione mea, vt benedicat mihi anima tua. Poſt-B quam verò comedit ſenex quòd allatum erat, ait ad filium: Appropinquare mihi, & oſculare me, fili; & appropinquans oſculatus eſt eum, & odoratus eſt odorem veſtimentorum ipſius, & benedixit ei, & dixit: Ecce odor filii mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus, & det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ, multitudinem frumenti & vini: & ſeruiant tibi gentes, & adorent C te principes, & eſto dominus fratris tui, & adorabunt te filii patris tui. Qui maledixerit tibi, ſit maledictus; & benedicens tibi, benedictus.] Anteuertit itaque Iacob benedictionem patris: deinde verò ex agris poſtea venit Eſau cum venatione. Cùm verò eam patri obtuliſſet, fruſtratus erat, & quod euenerat didicit. Audiuit enim ſtatim: [Veniens frater tuus fraudulenter, præripuit benedictionem tuam.] Dicente autem Eſau non abſque lachrymis: [Num be-D nedictio vnica tibi eſt, pater? Benedic etiam mihi. Dixit rurſum Iſaac, Ecce de pinguedine terræ erit habitatio tua, & de rore cæli deſuper, & in gladio tuo viues, & fratri tuo ſeruies. Erit autem quando deponas & detrahas iugum eius de collo tuo.] Quæ itaque fusè hiſtoria proſequitur, in pauca contrahentes, lectoribus propoſuimus. Neceſſa-E rium verò eſſe cenſeo, rudia hæc ad ſpiritualem ſenſum transferre. Dicimus itaque, quòd etiam ante alios, in fide inquam, & in Chriſto vocatos, omnium Dominus ac Pater mandauit Iſraeli, veluti ſplendidum quoddam munus, & tanquam bonorum laborum mercedem offerre vitam ipſi placentem,

Gen. 27. 18.

Gen. 27. 35.

quæ per vitam legalem veteribus priùs deſcriſpta fuit, typis tantùm non obtecta, ac veluti in ſylua latens, in literæ ſuperficie. Neque verò incomprehenſibilis iis qui ſectari eam velint, per ſpiritalem ac perfectam contemplationem. hoc, vt arbitror, eſt, quòd Iſaac cupiat venationem Eſau. Cæterùm imperatum quidem fuit, vt dixi, Iſraeli, & facturum ſe promiſit. Dixit enim in Choreb congregata ibi concione, Deóque in ſpecie ignis in montem Sina deſcendente: [Omnia, quæ dixerit Dominus Deus, faciemus, & erimus obedientes.] Negligens autem admodum deprehenſus eſt ex rebus ipſis, etiamſi facilis in promittendo. Idcirco cedit ſuum locum, atque ita ſupplantator Iacob eum anteuertit, hoc eſt, nouus in fide populus. Obtulit enim Deo quæ ipſe cupiebat, & tergiuerſante ac tardante primogenito populo priùs fidem fructificauit, quæ diuinæ naturæ eſt inſtar cibi. Porrò Saluator ſanctis Apoſtolis ita Samaritanorum conuerſionem præſignificauit, dicens: [Ego cibum habeo ad comedendum quem vos neſcitis.] Explicans autem quod dixerat, [Cibus meus eſt, inquit, vt faciam voluntatem Patris mei, & perficiam opus ipſius.] Quòd verò inutilis planè fuerit Iſraelitis promptitudo ad promittendum, cùm promiſſa non exequerentur, quódque Gentibus nihil obfuerit tardè ad fidem acceſſiſſe, cognoſcentes Redemptorem, & ſingulari ad quoduis bonum obedientia deinceps colentes, Chriſtus nos per parabolam docuit. Ita enim ait: [Homo quidam habuit duos filios, & accedens ad primum dixit: Fili, vade hodie operare in vinea mea. Ille autem reſpondens ait: Nolo. poſtea verò pœnitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum dixit ſimiliter. At ille dixit, Ego domine. & non abiit. Vter ex duobus fecit voluntatem patris?] Qui abiit in vineam proculdubio, etiamſi paulo pòſt eum occupauit imbecillitas, quæ, vt promiſſis non ſtaret, effecit. Vide itaque in his, Eſau promptiſſimè ad venandum euntem, atque hoc facere pollicentem: Iacob verò eum anteuertentem, tametſi initio id facere detrectaret, præterea benedictum eſſe à patre. Ita etiam nouus populus præcepit benedictionem

Exod. 19. 8.

Ioan. 4. 32.

Ibid. 34.

Matth. 21.

ἡ διὰ τῆς ἐν νόμῳ ζωῆς τοῖς πάλαι προανεγράφετο, μονονουχὶ τοῖς τύποις ἐγκεκρυμμένη, καὶ ὡς ὕλη λανθάνουσα τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ γράμματος. οὐκ ἀνάλωτός γε μὴν τοῖς ἐθέλουσι φιλοθηρεῖν διὰ τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀκριβοῦς θεωρίας. τοῦτ' οἶμαί ἐστι τὸ τῆς Ἠσαῦ θήρας ἐπιθυμῆσαι τὸν Ἰσαάκ. ἀλλὰ προσετάττετο μὲν, καθάπερ ἔφην, ὁ Ἰσραὴλ, καὶ δὴ καὶ ὑπέσχετο κατορθοῦν. ἔφη γὰρ ἐν Χωρὴβ συνηθροισμένης τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐν εἴδει πυρὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σινᾶ καταφοιτήσαντος Θεοῦ. πάντα ὅσα ἂν εἴπῃ κύριος ὁ Θεὸς, ποιήσομεν, καὶ ἀκουσόμεθα. ἀμελητὴς δὲ λίαν κατεφωρᾶτο διὰ τῶν πραγμάτων, καίτοι πρόχειρος ὢν εἰς ἐπαγγελίαν. ταύτῃ τοι καὶ διὰ μέσου χωρεῖ, φθάνει τε οὕτως ὁ πτερνιστὴς Ἰακὼβ, τουτέστιν, ὁ νέος τε καὶ ὡς ἐν πίστει λαός. προσκεκόμικε γὰρ τῷ Θεῷ τὰ ζητούμενα, ἀναδυομένου τε καὶ μέλλοντος τοῦ πρωτοτόκου λαοῦ, προεκαρποφόρησε τὴν πίστιν, ἣν καὶ ἐν τάξει τροφῆς ἡ θεία ποιεῖται φύσις. καὶ γοῦν ὁ σωτὴρ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις οὕτω τὴν Σαμαρειτῶν ἐπιστροφὴν προκατεμήνυε, λέγων· ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. διερμηνεύων δὲ τὸ εἰρημένον, ἐμὸν βρῶμά ἐστι, φησὶν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. ὅτι δὲ γέγονεν ἀνόνητον μὲν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὸ ἕτοιμον εἰς ὑπόσχεσιν, οὐκ ἐξοιχομένου πρὸς πέρας αὐτοῖς τοῦ πράγματος, ἠδίκησε δὲ τὰ ἔθνη παντελῶς οὐδὲν ὁ ἐπί γε τὸ χρῆναι πιστεύειν ὄκνος ἐπεγνωκότα τὸν λυτρωτὴν, καὶ τετιμηκότα λοιπὸν ταῖς εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀγαθῶν εὐπειθείαις, διὰ παραβολῆς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ Χριστός. ἔφη γὰρ οὕτως· ἄνθρωπός τις εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ πρώτῳ, εἶπε· τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐ θέλω. ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθε. προσελθὼν δὲ τῷ ἑτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἐγὼ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλθε. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πατρός; ὁ ἀπελθὼν δηλονότι, καὶ εἰ βραχὺ μεταξὺ παρεισέδυ τὸ ἀδρανὲς, ὀκνεῖν ἀναπεῖθον τὸ ὑπεσχημένον. θέα δή μοι ἐν τούτοις προτρεχέστατα μὲν ἐπὶ τὴν θήραν ἰόντα τὸν Ἠσαῦ, καὶ τοῦτο δρᾷν ὑπισχνούμενον, φθάνοντα δὲ τὸν Ἰακὼβ, καίτοι τοῦτο δρᾷν ἐν ἀρχαῖς ἀρνούμενον, πλὴν εὐλογηθέντα παρὰ τοῦ πατρός. οὕτω καὶ ὁ νέος λαὸς ἁρπάζει τὴν εὐλογίαν,

A μονονουχὶ καταπέπλασον ἔχων τὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς πολιτείας σχῆμα. καθάπερ ἀμέλει καὶ Ἰακὼβ τὴν Ἡσαῦ δασύτητα τοῖς τῶν ἐρίφων δέρμασιν ἀπεμιμεῖτο σοφῶς. ἀλλ' ἤκουε τοῦ πατρὸς εὐθὺς ἀνακεκραγότος. ἡ μὲν φωνὴ φωνὴ Ἰακὼβ, αἱ δὲ χεῖρες χεῖρες Ἡσαῦ. τίνα δὴ οὖν ἄρα τρόπον ἐφαρμόσαιμεν ἂν τοῖς ἐν πίστει λαοῖς τὸ καὶ ἐν εἴδει γενέσθαι, καὶ ὡς ἐν μιμήματι τῆς Ἰουδαϊκῆς πολιτείας τε καὶ ἑτέραν ἔχειν παρ' αὐτοὺς τὴν φωνήν; οὐκοῦν ἐκεῖνο φαμὲν, ὡς ἔστιν ἀεὶ παρὰ ταῖς θείαις B γραφαῖς, ἔργου καὶ κατορθώματος ἤτοι πρακτικῆς ἐνεργείας σημεῖον χείρ. ὅσον οὖν ἧκεν εἰς ἐνεργείας ταυτότητα καὶ πιότητα κατορθώματος, καὶ αὐτοὶ πληροῦσι τὸν νόμον οἱ ἐν Χριστῷ νοητῶς τε καὶ πνευματικῶς ἱερουργούμενοι, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἑαυτοὺς προσκομίζοντες τῷ Θεῷ καὶ πατρί. καὶ γοῦν ὁ Χριστὸς διαρρήδην νόμους ἡμῖν τιθεὶς τοὺς εὐαγγελικοὺς, μὴ νομίσητε, φησὶν, ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας. οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι. C ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. συνίης οὖν; ἀποπληροῦσι τὸν νόμον οἱ ἐν Χριστῷ τὴν ἐν πνεύματι περιτομὴν ἀντὶ τῆς σαρκικῆς εἰσδεχόμενοι. εἰσερχόμενοι δὲ καὶ εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν Χριστῷ σαββατίζοντες, καὶ τὸν ἐν κρυπτῷ καὶ ἔσω δεικνύοντες Ἰουδαῖον. τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ τὰς χεῖρας ἔχειν D Ἡσαῦ, πλὴν ἑτέραν παρ' αὐτὸν τὴν φωνήν. οὐ γάρ τοι ταῖς Ἰουδαίων ἀθυρογλωττίαις ἀποκεχρήμεθα· οὔτε μὴν τὸν ἀγοράσαντα ἡμᾶς δεσπότην ἀρνούμενοι δυσφημεῖν εἰθίσμεθα· συνδοξολογοῦμεν δὲ μᾶλλον τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τὸν υἱὸν, καὶ κύριον, καὶ σωτῆρα, καὶ λυτρωτὴν ὀνομάζομεν. ἄξιον δὲ οἶμαι καὶ τῆς ἐπ' ἀμφοῖν εὐλογίας τὴν δύναμιν πολυπραγμονοῦντας ὡς ἐν τῷ εἰς νοῦν ἧκον εἰπεῖν. ἔσται γὰρ αὖ E τοῖς ἐντευξομένοις πρὸς ὠφέλειαν τὸ χρῆμα. ἔφη τοίνυν ὁ μακάριος Ἰσαὰκ ἐπὶ μὲν τοῦ Ἰακὼβ, ἰδοὺ ὀσμὴ τοῦ υἱοῦ μου, ὡς ὀσμὴ ἀγροῦ πλήρους ὃν εὐλόγησε κύριος. καὶ δῴη σοι κύριος ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς πλῆθος σίτου καὶ οἴνου. καὶ δουλευσάτωσάν σοι ἔθνη, καὶ προσκυνησάτωσάν σοι ἄρχοντες, καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου. καὶ προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου. ὁ καταρώμενός σε, ἐπικατάρατος, καὶ ὁ εὐλο-

tantùm non fictitiam, Iudaicæ vitæ veſtem habens, quemadmodum ferè eſt Iacob fratris ſui Eſau hirſutiem hœdorum pellibus ſapienter imitatus. Cæterùm audiuit ſtatim patrem clamantem: [Hæc quidem vox, vox Iacob; manus autem manus Eſau.] Genes. 27. 22. Quonam igitur modo accommodemus hoc populis qui in fide, ſpeciem quidem præ ſe ferre vitæ Iudaicæ, & aliam ab ipſis vocem habere? Dicemus itaque in ſacris Literis *manum* ſemper operationis, ſiue actiuæ facultatis eſſe ſignum. Quantum igitur attinet ad actionis identitatem, & vbertatem operum, etiam ipſi implent legem qui in Chriſto intellectualiter ac ſpiritualiter ſunt ſanctificati, & in odorem ſuauitatis ſeipſos offerunt Deo ac Patri. Vnde & Chriſtus luculenter leges Euangelicas nobis præſcribens, [Nolite putare, inquit, quòd veni Matt. 5. 18 ſoluere legem, aut Prophetas. Non veni ſoluere legem, ſed implere. Amen etenim dico vobis, donec tranſeat cælum & terra, iota vnum aut apex vnus non tranſibit de lege, donec omnia facta ſint.] Intelligis itaque, quo pacto implent legem qui in Chriſto circumciſionem in ſpiritu pro carnali ſuſceperunt? Intrantes autem etiam in requiem Chriſti, & in Chriſto ſabbatum colentes, atqui in occulto & interiùs Iudæum repræſentantes. Hoc nimirum ſignificat Iacob habere manus Eſau, ſed diuerſam ab ipſo vocem. Neque enim Iudæorum effræni lingua vtimur; neque verò Dominum, qui nos redemit, negantes, blaſphemare ſolemus. Glorificamus autem cum Deo ac Patre Filium & Dominum, & Saluatorem ac Redemptorem vocamus. Operæ pretium verò eſſe exiſtimo, vt benedictionis etiam, quæ vtrique collata eſt, vim inquirentes, quæ nobis in mentem venerint, dicamus. Neque enim parum vtilitatis inde ſtudioſis eſt prouenturum. Ait igitur beatus Iſaac de Iacob quidem: [Ecce odor filii mei, veluti Genes. 27. odor agri pleni, cui benedixit Dominus, & det tibi Dominus de rore cæli, & de pinguedine terræ multitudinem frumenti & vini, & ſeruiant tibi gentes, & adorent te principes, & eſto dominus fratris tui, & adorabunt te filii patris tui. Qui maledixerit tibi, ſit maledictus; & bene-

dicens tibi, ſit benedictus.] Mixtus eſt in his hiſtoriæ ſermo, & per duas perſonas procedit ad vnum quidpiam rei veritas per res teſtificata. Implentur enim hæc non omnino in Iacob, ſed in Chriſto, & iis qui per fidem iuſtificati ſunt, qui etiam filii facti ſunt ſecundùm promiſſionem in Iſaac. Quadrabit itaque prophetiæ ſenſus etiam nouo populo, ipſique Chriſto, qui eſt principium & dux. Cenſetur autem etiam in ſecundum Adam ac veluti ſecunda quædam radix humanitatis exortus eſt. Noua enim creatura fit in Chriſto, renouatique ſumus in ipſo ad ſanctificationem, incorruptionémque & vitam. Significat autem benedictionis ratio ſuauitatem odoris in Chriſto, & ſpiritualem, veluti agri & horti floridiſſimi, pulchrum ac ſuauem ex vernis floribus odorem emittentis. Ita enim nobis ſeipſum in Cantico Canticorum nominauit Chriſtus, di-
Cant. 2. " cens: [Ego flos campi, lilium con-
" uallium.] Lilium enim erat, & roſa ex terra orta propter humanitatem; cæterùm neſciens peccatum, ac potiùs diuiniſſimum omnibus, qui per vniuerſum orbem terrarum conſtituti erant, ex operibus odorem emittens. Quamobrem agro benedicto à Deo, comparat Chriſtum, & quidem optimo iure. Siquidem odor eſt cognitionis Dei ac Patris. Ita enim
2 Cor. 2. " rurſus diuinus Paulus ait: [Deo autem
" gratia, qui ſemper triumphat per nos
" in Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ ſuæ
" manifeſtat per nos in omni loco.] Manifeſtatus autem eſt per ſanctos Apoſtolos Dominus noſter Ieſus Chriſtus, veluti odor cognitionis Dei ac Patris.
Ioan. 10. " [Si enim nouit quis Filium, nouit
" omnino & Patrem,] ob naturæ identitatem, quódque per omnia æqualiter atque indifferenter ſe habeat. Conueniunt quidem Chriſto: conueniant autem meritò etiam nouo populo
Gen. 27. 28. " hæc: [Det tibi Dominus de rore cæ-
" li, & de pinguedine terræ abundan-
" tiam frumenti ac panis.] Ros enim cæli & pinguedo terræ, hoc eſt, Verbum ex Patre nobis datum eſt, iuxta participationem nimirum per ſpiritum, ac diuinæ quidem naturæ facti ſumus per ipſum participes: nactique etiam copiam frumenti & vini, hoc eſt, roboris & lætitiæ. Si-
Psal. 103. 15. " quidem verè dicitur: [Panis roborat
" cor hominis, & vinum lætificat cor.]

A γῶν σε εὐλογημένος. μέμικταί πως ἐν τούτοις τῆς ἱστορίας ὁ λόγος, καὶ διὰ δυοῖν προσώπων ἔρχεται πρός ἕν τι τὸ ἀληθὲς καὶ διὰ πραγμάτων αὐτῶν μεμαρτυρημένον. ἀποπεραίνεται μὲν γὰρ οὐχὶ δή που πάντως ἐν Ἰακώβ, ἀλλὰ καὶ ἐν Χριστῷ τὰ τοιάδε, καὶ ἐν τοῖς ἐν πίστει δεδικαιωμένοις, οἳ καὶ τέκνα γεγόνασι κατ' ἐπαγγελίαν ἐν Ἰσαάκ. ἁρμόσει δὲ οὕτω τῆς προφητείας ὁ νοῦς καὶ λαῷ τῷ νέῳ, καὶ αὐτῷ τῷ Χριστῷ, ὅς ἐστιν ἀρχὴ καὶ ἡγούμενος. λελό-
B γισται δὲ καὶ εἰς δεύτερον Ἀδάμ, καὶ ῥίζα τις ὥσπερ τῆς ἀνθρωπότητος ἀνέφυ δευτέρα. καινὴ γὰρ κτίσις τὰ ἐν Χριστῷ, καὶ ἀνεκαινίσθημεν ἐν αὐτῷ πρὸς ἁγιασμόν τε καὶ ἀφθαρσίαν καὶ ζωήν. σημαίνει δὲ οἶμαι τῆς εὐλογίας ὁ λόγος, τὴν ἐν Χριστῷ καὶ πνευματικὴν εὐωδίαν, οἷά περ ἀγροῦ καὶ λειμῶνος εὐανθεστάτου καλήν τε καὶ ἡδεῖαν τὴν ἐξ ἠρινῶν ἀνθέων ἱέντος ὀσμήν. οὕτω γὰρ ἡμῖν ἑαυτὸν ἐν τῷ Ἄσματι τῶν
C Ἀσμάτων ὠνόμαζεν ὁ Χριστός, λέγων μέν· ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου, κρίνον τῶν κοιλάδων. κρίνον γὰρ ἦν καὶ ῥόδον ἐκ γῆς ἀναφὺς, διὰ τὸ ἀνθρώπινον. πλὴν οὐκ εἰδὼς ἁμαρτίαν, θεοπρεπεστάτην δὲ μᾶλλον τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὴν ἐκ τῶν κατορθωμάτων εὐωδίαν ἱείς. ἀγρῷ τοιγαροῦν εὐλογημένῳ παρὰ Θεοῦ, παρεικάζει Χριστόν· καὶ σφόδρα εἰκότως. εἴπερ ὀσμή ἐστι τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ἔφη γὰρ ὧδε πάλιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τῷ
D δὲ Θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. ἐφανερώθη δὲ διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς ὀσμὴ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. εἰ γὰρ ἔγνωκέ τις τὸν υἱὸν, ἔγνω που πάντως καὶ τὸν πατέρα, διὰ τὸ τῆς φύσεως ταυτὸν, καὶ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ἴσως τε καὶ ἀπαραλλάκτως ἔχον. ἁρ-
E μόσει μὲν οὕτω τὰ τοιάδε Χριστῷ, πρέποι δ' ἂν εἰκότως καὶ λαῷ τῷ νέῳ, τὸ, δῴη σοι κύριος ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς, πλῆθος σίτου καὶ οἴνου. ἡ γὰρ οὐρανοῦ μὲν δρόσος, γῆς δὲ πιότης, τοῦτ' ἔστιν, ὁ ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγος, ἡμῖν δέδοται κατὰ μέθεξιν δηλονότι τὴν διὰ πνεύματος, καὶ θείας μὲν φύσεως δι' αὐτοῦ γεγόναμεν κοινωνοί. ἐσχήκαμεν δὲ πλῆθος σίτου καὶ οἴνου, τουτέστιν, ἰσχύος καὶ μέν τοι καὶ εὐφροσύνης. εἴπερ ἀληθὴς ὁ λόγος ὁ λέγων, ἄρτος στηρίζει καρδίαν ἀνθρώπου, καὶ οἶνος εὐφραίνει·

A ἰσχύος οὖν ἄρα τῆς νοητῆς καὶ ἐν πνεύματι σημεῖον ὁ ἄρτος· θατέρου γε μὴν ὁ οἶνος. δέδοται δὲ ταῦτα τοῖς ἐν Χριστῷ δι' αὐτοῦ. πῶς ἢ τίνα τρόπον, ἑδραῖοι γεγόναμεν εἰς εὐσέβειαν καὶ ἀμετακίνητοι τρόπον τινά, καὶ ὀρθὰ φρονεῖν εἰδότες, καὶ ἀκατασείστως ἐρηρεισμένοι; ἐλάβομεν γὰρ ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. τοῦτο οἶμαι τὸ πλῆθός ἐστι σίτου. ἀλλὰ καὶ οἴνου πάλιν ἐλάβομεν. τῇ γὰρ ἐλπίδι χαίρομεν καὶ ἐγλυκήθημεν εὐφραινόμενοι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. B προσδοκῶμεν γὰρ τὰς ἄνω μονάς, τὴν ἐν ἀφθαρσίᾳ ζωήν, τὸν μακραίωνα βίον, τὸ αὐτῷ συμβασιλεῦσαι Χριστῷ. εἰρήσθω δὲ καὶ ἀφ' ἡμῶν τὰ τοιάδε. καλεῖ γὰρ εἰς τοῦτο εἰκότως ὁ λόγος. εἶτα μετοιχίζεται τῆς εὐλογίας ἡ δύναμις ἐπ' αὐτὸν αὖθις τὸν Ἐμμανουήλ. δουλευσάτωσάν γάρ σοι ἔθνη, φησί, καὶ προσκυνησάτωσάν σοι ἄρχοντες, καὶ γίνου κύριος τῶν ἀδελφῶν σου. κεχρημάτικε μὲν γὰρ πρωτότοκος ὁ Ἐμμανουήλ, ὅτε γέγονε καθ' ἡ- C μᾶς, καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. ἀλλ' οὐχὶ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἀπολισθήσειεν ἄν, τοῦ καὶ Θεὸς εἶναι καὶ τῶν ὅλων κύριος· προσκυνοῦμεν γὰρ ὡς δεσπότην, καὶ κεκυρίευκεν ὡς Θεὸς τῶν εἰς ἀδελφότητα κεκλημένων διὰ τῆς χάριτος. τίς γὰρ ἐν νεφέλαις, φησίν, ἰσωθήσεται τῷ κυρίῳ; καὶ τίς ὁμοιωθήσεται αὐτῷ ἐν υἱοῖς Θεοῦ; κεκυρίευκε τοίνυν ὡς Θεὸς τῶν εἰς ἀδελφότητα παρενηνεγμένων ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα D γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός. καὶ ὁ καταρώμενος μέν, ἐπικατάρατος· ὁ δὲ εὐλογῶν, εὐλογημένος. καὶ ἐναργὴς ὁ λόγος. ἐπάρατοι γὰρ καὶ θεομισεῖς, οἱ δυσφημοῦντες αὐτόν· ἐπίμεστοι δὲ τῶν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων, οἱ εὐλογοῦντες, τουτέστιν, οἱ τὴν θείαν αὐτοῦ δόξαν καταγγέλλοντες. αὕτη μὲν οὖν ἡ Ἰακὼβ εὐλογία, τῆς ἀναφορᾶς τὴν δύναμιν ἐπ' αὐτὸν ἔχουσα τὸν Ἐμ- E μανουήλ, καὶ τοὺς ἐν πίστει δεδικαιωμένους. ἴδωμεν δὲ καὶ τὴν ἄλλην, τουτέστι, τὴν ἐπὶ τῷ πρωτοτόκῳ γεγενημένην, δῆλον δὲ ὅτι τῷ Ἰσραήλ, οὗ καὶ εἰς τύπον ὁ Ἠσαῦ. ἰδοὺ γάρ, φησίν, ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς ἔσται ἡ κατοίκησίς σου, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἄνωθεν, καὶ ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ σου ζήσῃ, καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύσεις. ἔσται δὲ ἡνίκα ἂν καθέλῃς καὶ ἐκλύσῃς τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου. δέδοται γὰρ εὐλογία τῷ Ἰσραήλ, ὁ

Fortitudinis itaque ſpiritualis ſymbolum eſt panis; alterius verò, vinum. data autem ſunt iis, qui in Chriſto ſunt per ipſum. Quo pacto enim aliter firmi ac ſtabiles ad pietatem, & immoti quodammodo recta cogitare ſcientes facti ſumus? Siquidem data nobis eſt poteſtas [calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici.] Hoc, vt arbitror, ſignificat *copia frumenti.* Sed & vinum rurſus accepimus. [Spe enim gaudemus & lætamur,] ſecundùm Scripturam. Exſpectamus enim cæleſtes manſiones, vitam in incorruptione & ſempiternam, ipſique adeò Chriſto conregnare. Dicta igitur ſint etiam hæc de nobis. Hoc enim ſermo ſibi vult. Poſtea transfertur benedictionis poteſtas in ipſum rurſus Emmanuelem. [Seruiant enim tibi gentes, inquit, & adorent te principes, & eſto dominus fratris tui.] Nuncupatus eſt enim primogenitus Emmanuel, quando factus eſt [ſecundum nos, & in multis fratribus.] Sed neque ob hanc cauſam quidpiam deperdat, quo minùs Deus ſit & vniuerſorum Dominus. Adoramus enim vt Dominum, & dominatus eſt vt Deus eorũ, qui in fratres vocati ſunt per gratiam. [Quis enim in nubibus, inquit, æquabitur Domino, & quis ſimilis erit ei in filiis Dei?] Dominatus igitur eſt Emmanuel, vt Deus, eorum qui ad fraternitatem adducti ſunt, & ipſi [flectetur omne genu cæleſtium, terrenorum, & infernorum, & omnis lingua confitebitur, quia Dominus Ieſus Chriſtus in gloriam Dei Patris. Et maledicens quidem, ait, ſit maledictus, benedicens autem, benedictus.] Manifeſtus hic eſt ſermo. Execrabiles enim Deóque odioſi, maledicentes ipſi; pleni autem ſupernorum ac diuinorum bonorum, qui benedicunt, hoc eſt, diuinam ipſius gloriam annunciant. Hæc igitur eſt benedictio Iacob, cuius vis ad ipſum Emmanuelem refertur, & ad eos, qui in fide iuſtificati ſunt. Videamus ad hæc aliam primogenito factam benedictionem, Iſraeli nimirum, cuius typus eſt Eſau: [Ecce enim, inquit, de pinguedine terræ erit habitatio tua, & de rore cæli deſuper, & in gladio tuo viues, & fratri tuo ſeruies. Erit autem tempus quando deponas & detrahas iugum eius de collo tuo.] Data enim eſt benedictio Iſraelitis,

Luc. 10. 16.

Rom. 12. 12.

Gen. 27. 29.

Pſal. 88. 7.

Philip. 2. 10.

Geneſ. 27. 29.

Ibid. 39.

" [lex per Moſem edita.] Chriſti enim A erat verbum per angelos adminiſtratum. Quòd enim ipſe veteribus locutus ſit, probat ſcribens ſapientiſſimus
Hebr. 1. " Paulus: [Multifariam multiſque mo-
" dis olim Deus loquens patribus in Pro-
" phetis, nouiſſimè diebus iſtis locutus
" eſt nobis in Filio.] Proprios verò ſuos ſermones legem eſſe, ipſe etiam Sal-
Matt. 5. " uator demonſtrauit, dicens: [Amen
" dico vobis, donec tranſeat cælum &
" terra, iota vnum aut apex vnus non
" tranſibit de lege, donec omnia facta
" ſint. Cælum & terra tranſibunt: verba
" autem mea non tranſibunt.] Siquidem igitur verum eſt, quòd Chriſti verbum & per angelos lex erat inſtar benedictionis Iſraelitis, Chriſtum verò eſſe rorem cæli, & pinguedinem terræ intelligimus. Deliciatur enim quodammodo angelorum multitudo cæleſtibus ac ſpiritualibus roribus irrigata: ita etiam pinguis terra redundans ſpiritalibus pluuiis in fructificationem ſpiritalem. Cæterùm nos, qui in Chriſto per fidem, pane & vino locupletati ſumus. Expers verò horum eſt Iſrael. Neque enim hoc adiectum eſt benedictionibus Eſau. Expertes verò etiam aliter miſeri Iudæi myſticæ benedictionis, quandoquidem neque hoc datum eſt cultui legali; ſeruatum autem potiùs eſt populis in Chriſto & in fide. Et nos quidem in pace per Chriſtum verſamur, Iſrael verò in bellis. Et hereditauimus ſpiritaliter terram promiſſionis, quæ eſt typus ſupernæ ac ſpiritualis: cuius ipſe etiam Saluator meminit,
Matt. 5. " dicens: [Beati mites, quia ipſi hære-
" ditabunt terram.] Et nos in filiis ſumus conſtituti per ſpiritum liberum, & ad Chriſtum veluti iuxta nos factum, & fratrem noſtrum acceſſimus, pulchra ac ſpontanea obedientia præſtita. Iſrael verò ſubiugatus eſt, & Moſaicis legibus oneratus, mortali ſupplicio tranſgreſſioni propoſito. Audiuit enim
Gen. 27. 39. " Eſau: [Et fratri tuo ſeruies:] hoc eſt, ſubiectus eris, etiam præter voluntatem tuam, ei qui tibi natura ſimilis eſt. Homo autẽ & ſimilis nobis eſt Moſes, nihil excellẽtius in ſe habens, quantum attinet ad humanitatis rationem. Idcircò etiam vniuerſorum Dominus Iſraelem *populum Moſi* vocauit. Vitulum enim ſibi fecerunt in ſolitudine. Deus verò ad
Exod. 32. 7. " Moſem ita ait: [Vade, inquit, deſcende
" celeriter hinc: deliquit enim populus
" tuus, quem eduxiſti è terra Ægypti.]

διὰ Μωσέως νόμος. Χριστοῦ γὰρ ἦν λόγος διακονηθεὶς δι' ἀγγέλων. ὅτι γὰρ αὐτὸς ἐλάλει τοῖς ἀρχαιοτέροις, πιστώσεται γράφων ὁ σοφώτατος Παῦλος· πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς, λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ. ἰδίους δὲ λόγους τὸν νόμον εἶναι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ κατέδειξε λέγων, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ· ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ
B ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. εἴπερ οὖν ἐστιν ἀληθὲς ὅτι Χριστοῦ λόγος ἦν, καὶ ὁ δι' ἀγγέλων νόμος, ἐν τάξει γέγονεν εὐλογίας τῷ Ἰσραὴλ, Χριστὸν δὲ εἶναι τὴν οὐρανοῦ δρόσον, καὶ γῆς νοοῦμεν πιότητα. σπαταλᾷ γὰρ ὥσπερ ἡ τῶν ἀγγέλων πληθὺς ταῖς ἄνωθεν καὶ πνευματικαῖς καταρδευομένη δρόσοις, οὕτω καὶ πιαίνουσα ἡ γῆ ἐντρυ-
C φᾷ τοῖς νοητοῖς ὑετοῖς εἰς καρποφορίαν πνευματικήν. ἀλλ' ἡμεῖς μὲν οἱ ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως ἄρτῳ τε καὶ οἴνῳ πεπλουτίσμεθα. ἀμέτοχος δὲ τούτων ὁ Ἰσραήλ. οὐ γὰρ ἐπενήνεκται τοῦτο ταῖς εὐλογίαις Ἡσαῦ. ἀμέτοχοι δὲ καὶ ἑτέρως οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι, τῆς μυστικῆς εὐλογίας· ἐπεὶ μηδὲ τοῦτο δέδοται τῇ κατὰ νόμον λατρείᾳ. τετήρηται δὲ μᾶλλον τοῖς ἐν Χριστῷ καὶ ἐν πίστει λαοῖς. καὶ ἡμεῖς μὲν ἐν εἰρήνῃ διὰ Χριστοῦ. ἐν πολέμοις δὲ ὁ Ἰσραήλ, καὶ κεκληρονομήκαμεν
D αἰσθητῶς τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν, τύπον ἔχουσαν τῆς ἄνω καὶ νοητῆς. ἧς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἐμέμνητο, λέγων· μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. καὶ ἡμεῖς ἐν τέκνοις διὰ ἐλευθέρου πνεύματος. καὶ ὡς καθ' ἡμᾶς τε καὶ ἀδελφῷ προσίεμεν τῷ Χριστῷ, καλὴν καὶ ἐθελούσιον ποιούμενοι τὴν ὑποταγήν. ὑποτέζευκται δὲ ἄνω πάλιν ὁ Ἰσραὴλ, καὶ τοῖς Μωσέως κατήχθισται νόμοις, θάνατον ὑπομένων, τὴν ἐπὶ τοῖς παραβάσεσι δίκην. ἤκουσε γὰρ Ἡσαῦ· καὶ τῷ
E ἀδελφῷ σου δουλεύσεις. τουτέστιν, ὑποταγήσῃ, καὶ οὐχ ἑκὼν τῷ κατὰ σὲ τὴν φύσιν. ἄνθρωπος δὲ καὶ καθ' ἡμᾶς ὁ Μωσῆς, οὐδὲν ἔχων τὸ περιττὸν ὅσον ἧκεν εἰπεῖν, εἰς τὸν τῆς ἀνθρωπότητος λόγον. καὶ γοῦν ὁ πάντων δεσπότης λαὸν ἐκάλει Μωσέως τὸν Ἰσραήλ· μεμοσχοποιήκασι γὰρ κατὰ τὴν ἔρημον. εἶτα πρὸς Μωσέα Θεός. βάδιζε, κατάβηθι, φησὶ, τὸ τάχος ἐντεῦθεν, ἠνόμησε γὰρ ὁ λαός σου, ὃν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου

Παῦλος μὲν οὖν ὁ θεσπέσιος καὶ αὐτὸν ἀνατίθησι τῷ μακαρίῳ Μωσῇ τὸν ἐν γράμματι νόμον. ἔφη γὰρ οὕτως, ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν, ἀποθνήσκει. ὅτι δὲ ἔμελλεν ὁ Ἰσραὴλ τὸν διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως ἀποθέσθαι ζυγὸν, καλοῦντος αὐτὸν τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν διὰ πίστεως χάριν, προκαταμεμήνυκεν εἰπών· ἔσται δὲ ἡνίκα ἂν καθέλῃς καὶ ἐκλύσῃς τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἀπὸ τραχήλου σου. ἐξέλυσαν γὰρ τῶν τραχήλων τὸν τοῦ νόμου ζυγὸν δυσφόρητον ὄντα λίαν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύσαντες. κέκληνται γὰρ εἰς ἐλευθερίας ἀξίωμα διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ. δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A Paulus verò etiam legem ipſam in litera beato Moſi tribuit. Ita enim ait: [Violans quis legem Moſis abſque commiſeratione ſub duobus aut tribus teſtibus, moritur.] Hebr.10.28. Quòd verò Iſrael Moſis iugum depoſiturus eſſet, vocante ipſum Chriſto ad gratiam per fidem, præſignificauit dicens: [Erit autem quando deponas & detrahas iugum ipſius à collo tuo.] Eſai.10.7 Hie.10.8 Excuſſerunt enim ceruicibus ſuis intoB lerabile admodum legis iugum Iſraelitæ, credentes. Vocati enim ſunt ad libertatis dignitatem, per fidem in Chriſtum: per quem, & cum quo, Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu, in ſæcula ſæculorum, Amen.

ΓΛΑΦΥΡΩΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ
ΒΙΒΛΙΟΝ δ.

Περὶ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ.

ΑΛΗΘΕΣ ὅτι πάντες οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. θηρίων γὰρ αὐτοῖς ἀγρίων ἐπιθρώσκουσι δίκην, οἱ τῆς ἀνομίας υἱοὶ, τῆς σφῶν δυστροπίας γραφὴν ὥσπερ τινὰ καὶ κατάρρησιν τὴν τῶν εὐδοκιμεῖν εἰωθότων λαμπρότητα καταλογιζόμενοι. ἐλέγχεται γάρ πως ἀεὶ τῇ τῶν ἀμεινόνων παραθέσει τὰ χείρω. καὶ τὰ ψῆφον ἔχοντα τὴν προφερεστέραν μονονουχὶ τῶν ἡττωμένων καταγράφει τὸ ἀκαλλές. τί οὖν ἐντεῦθεν; τὰ ἐκ φθόνου βέλη, καὶ τὸ ἐκ τῆς βασκανίας τοῖς νενικημένοις ἐντύφεται πῦρ, μανίας ἀρχὴ, καὶ ἀνοσιότητος ἀφορμὴ κατὰ τῶν ὡς ἄριστα βιοῦν ᾑρημένων. οἱ δὲ εἰ γένοιντο τυχὸν ἐν ἀγῶσι καὶ πόνοις, ἀλλ' οὖν οὐκ εἰς ἅπαν εἶεν ἂν τοῖς πολεμοῦσιν ἁλώσιμοι. περιόψεται γὰρ οὐδαμῶς ὁ τῶν ἁγίων προεστηκὼς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύοντας. ἐξελεῖται δὲ μᾶλλον καὶ σφόδρα ῥᾳδίως, καὶ λαμπροτέρους ἀποφανεῖ, ταλαιπωρίας γύμνασμα προθεὶς τὸν ἱδρῶτα αὐτοῖς. συλλήψεται δὲ τῷ λόγῳ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὧδε γεγραφώς.

C GLAPHYRORVM
IN GENESIM
LIBER QVARTVS.

De Iacob Patriarcha.

VERISSIMVM eſt, quòd [qui piè viuere voluerint in Chriſto Ieſu, perſecutioně patiětur.] 2.Tim.3.12. D Inſultăt enim ipſis inſtar immanium ferarum filii iniquitatis, cěſentes nimirũ eorum qui rectè vitã inſtituunt, ſplendorě ac gloriã, eſſe veluti incuſationě quãdam condemnationémq; ipſorũ improbitatis. Mala enim plerúmq; bonorũ applicatione arguũtur, quęque laudabilia ſunt, eorũ, quæ talia nõ ſunt, deformitatem propalãt. Quidnã igitur hinc? Inuidiæ tela, & in iis qui victos ſe E ſentiunt, indignationis flamma accenditur, principium inſaniæ, occaſióque impietatis aduerſus eos qui optimè viuunt: qui tametſi aliquãdo in periculis & laboribus verſentur, nunquam tamě in vniuerſum in hoſtium poteſtatě veniunt. Nequaquam enim contemnet Princeps ſanctorũ eos, qui pro ipſo periclitantur. at potiùs eripiet, facilèque admodum ſuperiores eos illuſtrioréſque efficiet, laboribus interim & ærũnis eos ad tolerantiã exercens. Conſentit verò huic rei etiã diuinus Paulus, ita ſcribẽs: [Fidelis

1.Cor.10. 13. „ [Fidelis autem Deus, qui non ſinet „ vos tentari vltra id quod poteſtis, ſed „ faciet etiam cum tentatione pro- „ uentum, vt poſſitis ſuſtinere.] Ipſi verò etiam clamant in libro Pſalmorum, qui in periculis verſati, grauiſſimóſque perſecutionum labores fortiter ſuperarunt: [Probaſti nos Deus, Pſal.65. 10. „ igne nos examinaſti, ſicut examina- „ tur argentum. Induxiſti nos in la- „ queum. poſuiſti tribulationes in dor- „ ſo noſtro: impoſuiſti homines ſuper „ capita noſtra. Tranſiuimus per a- „ quam & ignem, & eduxiſti nos in „ refrigerium.] Audis quo pacto ea in quibus probantur, ægrè ferre minimè norunt; gaudent verò potiùs, tanquam victores declarati, & experimento ipſo id quod ſunt, cogniti, ſummámque pietatis patientiam teſtantes. *Per ignem* enim *tranſiiſſe* ſe dicunt. Quemadmodum enim probatiſſima thymiamata igni admota, odoris, quo prædita ſunt, ſpecimen edunt; ita etiam ſancta anima igne quodammodo probata, per tentationes & labores, luculentiùs multo exiſtentis in ipſa multimodæ virtutis argumentum edit. Dauid etiam de omni ſancto Pſal.33.8. „ alicubi canit, ita dicens: [Caſtra- „ metabitur angelus Doimni in circui- „ tu timentium eum, & eripiet eos.] Ipſe verò omnis auxilii largitor aper- Pſal.90. 14. „ tè ait: [Quoniam ſperauit in me, „ eripiam eum: clamabit ad me, & „ & exaudiam eum. Cum ipſo ero „ in tribulatione; eripiam eum, & „ glorificabo eum, longitudine die- „ rum implebo eum, & oſtendam „ ei ſalutare meum.] Quodnam igitur eſt *ſalutare Dei ac Patris*? Deus Verbum ex ipſo, qui propter nos ſecundùm nos factus eſt, diuinóque conſilio formam ſerui aſſumpſit. Ita ipſum vocauit etiam Pater Eſai.62.1. „ per Eſaiam, dicens: [Et videbunt „ gentes iuſtitiam meam, & reges glo- „ riam meam. Salutare autem meum „ ſicut lucerna ardebit.] Factus enim eſt nobis *iuſtitia* & gloria à Deo & Patre Filius, & ſalutare. Iuſtificati enim ſumus in ipſo, & ad filiationis gloriam euecti. Quòd verò etiam ſaluati ſimus, mortis vinculis ſoluti, atque ad incorruptionem tranſlati, quo pacto aut vnde dubium eſſe poteſt? Illuxit enim nobis, veluti in nocte & tenebris lucerna, Filius,

A πιστὸς δὲ ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν. καὶ αὐτοὶ δὲ διακεκράγασιν ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ψαλμῶν οἱ τοῖς ἀγῶσιν ὡμιληκότες, καὶ τοὺς ἐπὶ ταῖς διώξεσι πόνους διενεγκόντες οὐκ ἀγεννῶς. ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς, ὁ Θεός. ἐπύρωσας ἡμᾶς ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον. εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα· ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡ-B μῶν· ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν. ἀκούεις ὅπως ἥκιστα μὲν τὰ ἐφ᾽ οἷς δοκιμάζονται δυσφορεῖν ἐγνώκασι, χαίρουσι δὲ μᾶλλον ὡς ἀμείνους ἀναδεδειγμένοι, καὶ διὰ πείρας αὐτῆς ὅπερ εἰσὶν ἐγνωσμένοι, καὶ ἐπὶ ταῖς εἰς ἄκρον φιλοθεΐαις διὰ τοῦ παθεῖν μεμαρτυρημένοι. διελθεῖν γὰρ ἔφασαν διὰ πυρός. ὥσπερ γὰρ εἶμαι τὰ δοκιμώτατα τῶν θυμιαμάτων πυρὶ προσωμιληκότα, τῆς C ἐνούσης αὐτοῖς εὐοσμίας τότε ποιοῦνται τὴν ἔνδειξιν· οὕτω καὶ ὁσία ψυχὴ πυρουμένη τρόπον τινὰ διὰ τοῦ πειράζεσθαι καὶ πονεῖν, ἐναργεστέραν ποιεῖται τῆς ἐνούσης αὐτῇ πολυειδοῦς ἀρετῆς τὴν ἔκφασιν. πλὴν περὶ παντὸς ἁγίου ψάλλει μέν που καὶ φησὶν ὁ θεσπέσιος Δαβίδ. ὅτι παρεμβαλεῖ ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. αὐτὸς δὲ πάλιν τῆς ἐπικουρίας ὁ χορηγὸς διαρρήδην D φησίν· ὅτι ἐπ᾽ ἐμὲ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι αὐτόν. κεκράξεται πρός με, καὶ εἰσακούσομαι αὐτοῦ· μετ᾽ αὐτοῦ εἰμὶ ἐν θλίψει, ἐξελοῦμαι αὐτὸν, καὶ δοξάσω αὐτὸν, μακρότητος ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτὸν, καὶ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου. ποῖον οὖν ἄρα ἐστὶ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός; ὁ ἐξ αὐτοῦ Θεὸς Λόγος, ὁ δι᾽ ἡμᾶς καθ᾽ ἡμᾶς καὶ ἐν δούλου μορφῇ γεγονὼς οἰκονομικῶς. οὕτως αὐτὸν ὠνόμαζεν ὁ πατὴρ καὶ δι᾽ Ἡσαΐου λέγων. καὶ ὄψονται τὰ ἔθνη τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ βασιλεῖς τὴν δόξαν μου. E τὸ δὲ σωτήριόν μου ὡς λαμπὰς καυθήσεται. γέγονε γὰρ ἡμῖν δικαιοσύνη καὶ δόξα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ὁ υἱὸς, καὶ μὴν καὶ σωτήριον. δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ, καὶ εἰς τὴν τῆς υἱοθεσίας ἀνεκομίσθημεν δόξαν. ὅτι δὲ καὶ σεσώσμεθα τὰ τοῦ θανάτου φυγόντες δεσμὰ, καὶ ἀνατρέχοντες εἰς ἀφθαρσίαν, πῶς ἂν εἴη λοιπὸν, ἢ πόθεν ἀμφίβολον; ἐπέφανε γὰρ ἡμῖν ὡς ἐν νυκτὶ καὶ ἐν σκότῳ λαμπὰς, ὁ υἱὸς κ.

A φῶς τὸ θεῖον ταῖς τῶν πιστευόντων ψυχαῖς ἐνίεις. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. ὅτι τοίνυν κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος φωνὴν μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης. κλῆρον γὰρ ἕξουσι τὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ αὐτὸν ἐπαμύνοντα τὸν τῶν ὅλων Θεὸν καὶ σωτῆρα. ὄψονται δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἐπὶ Χριστοῦ μυστήριον. καὶ ἐξ αὐτῶν ἐνὸν οὐδὲν ἧττον ἀναμάθοι τις ἄν, τῶν κατὰ τὸν μακάριον Ἰακώβ. παραθεῖναι δὲ οἶμαι πρέπον τὰ ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, πρὸς ἀκριβεστέραν εἴδησιν τοῖς ἐντευξομένοις. ἔχει δὲ οὕτω. καὶ ἐνεκότει Ἡσαῦ τῷ Ἰακὼβ περὶ τῆς εὐλογίας, ἧς B εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ. εἶπε δὲ Ἡσαῦ ἐν τῇ διανοίᾳ· ἐγγισάτωσαν αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους τοῦ πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω Ἰακὼβ τὸν ἀδελφόν μου. ἀπηγγέλθη δὲ τῇ Ῥεβέκκᾳ τὰ ῥήματα Ἡσαῦ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τοῦ πρεσβυτέρου. καὶ πέμψασα ἐκάλεσεν Ἰακὼβ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν νεώτερον, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ Ἡσαῦ ὁ ἀδελφός σου ἀπειλεῖ σοι τοῦ ἀποκτεῖναί σε. νῦν οὖν, τέκνον, ἄκουσόν μου τῆς φωνῆς, καὶ ἀναστὰς ἀπόδραθι εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, πρὸς Λάβαν C τὸν ἀδελφόν μου εἰς Χαῤῥάν. καὶ οἴκησον μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινὰς ἕως τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ ἐπιλάθηται ἃ πεποίηκας αὐτῷ, καὶ ἀποστείλασα μεταπέμψομαί σε ἐκεῖθεν, μήποτε ἀτεκνωθῶ ἀπὸ τῶν δύο ὑμῶν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. εἶτα τῆς ἀποδημίας εὐπρόσωπον ἀφορμὴν ἐπορίζετο τῷ υἱῷ. καὶ δὴ προσελθοῦσα τῷ Ἰσαὰκ, ἔφη, προσώχθικα τῇ ζωῇ μου διὰ τὰς θυγατέρας τῶν υἱῶν Χέτ. εἰ λήψεται Ἰακὼβ γυναῖκα ἀπὸ τῶν θυγατέρων D τῆς γῆς ταύτης, ἵνα τί μοι τὸ ζῆν; ἵνα γὰρ μὴ ἀνεπίληπτον τῷ πατρὶ ποιοῖτο τὴν ἀποδρομὴν ὁ μακάριος Ἰακὼβ, λύπης τε καὶ ὀργῆς ἀναπλησθεὶν πρόξενος, εὐτέχνως τὸ γύναιον ἀναπείθει τὸν πρεσβύτην, ἐπιτρέψαι τῷ υἱῷ τὴν ἀποδημίαν. προσκαλεσάμενος γάρ, φησὶν, Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ, εὐλόγησεν αὐτὸν, καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ λέγων. οὐ λήψῃ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων Χαναάν. ἀναστὰς ἀπόδραθι εἰς τὴν E Μεσοποταμίαν, εἰς τὸν οἶκον Βαθουὴλ τοῦ πατρὸς τῆς μητρός σου, καὶ λάβε σεαυτῷ γυναῖκα ἐκεῖθεν ἐκ τῶν θυγατέρων Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρός σου. ὁ δὲ Θεός μου εὐλογήσαι σε καὶ αὐξήσαι σε καὶ πληθύναι σε καὶ ἔσῃ εἰς συναγωγὰς ἐθνῶν, καὶ δῴη σοι τὴν εὐλογίαν Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου, σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου, μετὰ σὲ,

diuinam lucem credentium animis immittens. Ideircò etiam ait: [Ego ſum lux mundi.] Ioan. 8 Quòd igitur iuxta ipſius Saluatoris vocem beati ſint, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam (Hereditatem enim cæleſtem habebunt, ac totius vniuerſi Dominum & Saluatorem adiutorem ſunt experturi; videbunt autem etiam ipſum de Chriſto myſterium) ex iis ipſis quæ beato Iacob acciderunt facilè quis intellexerit. Operæ pretium verò eſſe arbitror ea quæ de ipſo ſcripta ſunt, ad manifeſtiorem intellectum lectoribus apponere. Ita verò habent: [Et iratus eſt Eſau Iacob pro benedictione, Geneſ. 27. 41 qua benedixit ei pater eius. Dixit autem Eſau in mente ſua: Appropinquent dies luctus patris mei, vt occidam Iacob fratrem meum. Nuntiata ſunt autem Rebeccæ verba Eſau filii ſui ſenioris; & mittens vocauit Iacob filium ſuum iuniorem, & dixit ei: Ecce Eſau frater tuus minatur tibi occidere te. Nunc ergo, ô fili, audi meam vocem, & ſurgens fuge in Meſopotamiam ad Laban fratrem meum in Charran, & habita cum eo dies aliquot, donec auertatur furor & ira fratris tui à te, & obliuiſcatur quæ feciſti ei: & mittens accerſam te inde, ne fortè orber duobus vobis in die vna.] Deinde opportuna diſceſſus filii occaſione capta, ingreſſa ad Iſaac, dixit: [Infenſa ſum vitæ meæ propter filias filiorum Heth. Si acceperit Iacob vxorem de filiabus terræ huius, quid attinet viuere?] Ne enim inuito patre diſcedens beatus Iacob, ipſi luctus pariter & iræ cauſa eſſet, induſtria mulier perſuadet ſeni, vt filio ſuo facultatem det abeundi. [Aduocans Gen. 28. 1 enim, inquit, Iſaac Iacob, benedixit ei, & præcepit ipſi dicens: Non accipies vxorem de filiabus Chananæorum. Surgens fuge in Meſopotamiam in domum Bathuelis patris matris tuæ, & accipe tibi inde vxorem de filiabus Laban auunculi tui. Dominus autem Deus benedicat tibi, & multiplicet te, & eris in congregationes gentium, & det tibi benedictionem Abrahæ patris tui, tibi & ſemini tuo poſt te,

„ ad hęreditandum terram incolatus tui, A „ quam dedit Deus Abrahæ.] Quantum igitur attinet ad litteram, & ad nudam hiſtoriam non parum admiranda eſt Rebecca ipſa & beatus Iſaac. Illa enim marito vt ſuperiori preces offerebat pro filio. Hic verò naturæ legem in conſilium adhibens, vt à nuptiis quæ matri ſuæ non placerent, abſtineret, præcepit: erudiens quodammodo inſtar catuli eum, qui ex ipſo ortus piéque educatus erat, & paternæ virtutis veſtigiis inſiſtere iubens. B Paſſim enim videre eſt diuinum Iacob præceptis paternis obtemperantem, & veluti apertam minim éque obſcuram pietatis erga Deum ſignificationem præ ſe ferentem. Quantum verò ad ſpiritalem contemplationem attinet, altiùs repetendum ſermonem eſſe arbitror. Ita enim contemplatio perſpicua facilè fiet. Rebecca enim cùm adhuc vtero geſtaret par illud fratrum ex ipſa natorum, C intolerabiles animi dolores perpeſſa eſt, adeò vt etiam de vita periclitaretur, ſubſultantibus immoderatè in vtero infantibus. Deinde quid hoc ſibi vellet Deum ſciſcitata eſt, dicens: [Si ſic mihi futurum eſt, Gen. 25. 22 „ quare mihi hoc?] Reſpondet verò „ Deus: [Duæ gentes in vtero tuo ſunt, „ & duo populi ex vtero tuo diuiden- „ tur, & populus populum ſuperabit, & „ maior ſeruiet minori.] Statuamus itaque Iacob & Eſau in typum duorum D populorum, Iſraelitici nimirum & fidelis. Cæterùm [indignatus eſt, in- Gen. 27. 41. „ quit, Eſau fratri ſuo Iacob,] quòd emptis primogenitis ipſum primogenituræ ſuæ gloria priuarat, & ſuum alteri præbens honorem, quódque poſterior, adferens paſtum ex venatu benedictione fraudatus eſſet. Idcirco ferocia aduerſus eum conſilia init, & cædem inuidiæ conſortem & fratrem animo concipit. Indignatus verò eſt ſimiliter, & grauiter infen- E ſus primogenitus Iſrael iis, qui in fide ac poſt ipſum erant, hoc eſt, nouo populo. Siquidē primo loco apud Deum eſt conſtitutus, & pro primogenito habitus, ſupernáque benedictione plenus fuit, gratiam in Chriſto per ſpiritum cōſecutus. Adortus vtique eſt eos qui in Chriſto ſunt per fidem Iſrael, voluntatéque & conatibus homicida effectus, perſecutionibus infeſtans,

A κληρονομῆσαι τὴν γῆν τῆς παροικήσεώς σου, ἣν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ. ὅσον μὲν οὖν εἴς γε τὸ γράμμα καὶ τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας ὑποδηλούμενα, πρέποι ἂν οὐκ ἐν μικρῷ ποιεῖσθαι θαύματι τήν τε Ῥεβέκκαν αὐτὴν, καὶ τὸν μακάριον Ἰακώβ. ἡ μὲν γὰρ ὡς προσεύχοντι τῷ ἀνδρὶ προσεκόμιζε λιτὴν, τὴν ἐπί γε τῷ υἱῷ φημί. ὁ δὲ τὸν τῆς φύσεως νόμον ἐποιεῖτο παραχρῆμα τοῦ πρέποντος βραβευτὴν, καὶ τὸν ἀνεπέλητον τῇ μητρὶ γάμον παραιτεῖσθαι προστέταχε τῷ υἱῷ. κολακεύων τρόπον τινὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ B φύντα καὶ τεθραμμένον εὐσεβῶς, κατ' ἴχνος ἰέναι τῆς πατρῴας ἀρετῆς. πανταχῇ γὰρ εὑρήσομεν τὸν θεσπέσιον Ἰακὼβ, τοῖς τῶν γεγεννηκότων εἴκοντα νεύμασι, καὶ μηνύουσιν ὥσπερ ἐναργῆ τε καὶ οὐκ ἀμφίλογον τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας τὸ χρῆμα ποιούμενον. ὅσον δὲ ἧκεν εἰς θεωρίας λόγον, οἶμαι ἰέναι τὴν ἐσωτάτω πορείαν δὴ πάλιν, ἀναμνῆσαι δὲ δεῖν ἐκεῖνο ὑπολαμβάνω. εἴη γὰρ ἂν ὧδε καὶ λίαν ἀπονητὶ καταφανὲς, τὸ θεώρημα. Ῥεβέκκα μὲν C γὰρ περὶ ὠδῖνος ἔτι τῆς ἐπὶ τόκῳ φημὶ, τῶν ἐξ αὐτῆς γεγονότων κυοφοροῦσα τὴν ξυνωρίδα, δυσφόρητον κομιδῆ τῆς δυσφημίας ἐδέχετο, καὶ ἐν αὐτοῖς ἦν ἤδη τοῖς τοῦ θανάτου δείμασιν· οὐκ ἐν μετρίοις ὄντων σκιρτήμασι τῶν ἐμβρύων. εἶτα τί τὸ χρῆμα διαλανθάνειν ἤθελεν ἐπερωτῶσα Θεὸν καὶ λέγουσα· εἰ οὕτω μοι μέλλει γενέσθαι, ἵνα τί μοι τοῦτο; καὶ τί πρὸς ταῦτα ὁ Θεός; δύο ἔθνη καὶ δύο λαοὶ ἐκ τῆς κοιλίας σου διαστελήσονται, καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, φησί. καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ D ἐλάττονι. οὐκοῦν εἰς τύπον παραδεξώμεθα τῶν δύο λαῶν, τοῦ τε ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ τοῦ διὰ πίστεως, Ἡσαῦ τε καὶ Ἰακώβ· ἀλλ' ἐνεκότει, φησὶν, Ἡσαῦ τῷ Ἰακὼβ, ὅτι μὲν τῶν πρεσβείων ἐστέρητο καταπωλήσας τὰ πρωτοτόκια, καὶ παρεὶς ἑτέρῳ τὴν ἑαυτοῦ τιμὴν, καὶ μὲν ὅτι καὶ δεύτερος τὰ ἐκ τῆς θήρας προσαγαγὼν, τῆς εὐλογίας διήμαρτε. ταύτῃ τοι καὶ ἐν ἀγρίοις ἦν ἤδη σκέμμασι, καὶ τὸν τῷ φθόνῳ σύμφορόν τε καὶ ἀδελφὸν ἐμελέτα φόνον. ἐνεκότει δὲ ὁμοίως, καὶ ἐπεμήνισε δεινῶς E ὁ πρωτότοκος Ἰσραὴλ, τοῖς ἐν πίστει καὶ μετ' αὐτὸν, τουτέστι, τῷ νέῳ λαῷ. ἐπεί τοι γέγονεν ἐν τάξει τῇ πρώτῃ παρὰ Θεῷ. καὶ ἐν πρωτοτόκου μοίρᾳ λελόγισται, καὶ εὐλογίας τῆς ἄνωθεν ἐπίμεστος ἦν, τὴν ἐν Χριστῷ διὰ πνεύματος καταπλουτήσας χάριν. ἐπεφύετο δὲ οὖν τοῖς ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως ὁ Ἰσραήλ· ὅσον δὲ ἧκεν εἰς τὸ αὐτοῦ δοκεῖν, καὶ εἰς δύναμιν ἐγχειρημάτων καὶ πικρὸς γέγονε φονευτὴς,

διαίξας ἐπενεγκών, καὶ τοῖς ἐκ φόνου καὶ βασκανίας κατατιτρώσκων βέλεσιν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Ῥεβέκκα τὸν Ἰακὼβ τὰ οἴκοι μεθέντα παραιτεῖσθαι τὸν ἀδελφόν· ἰέναι τε πρὸς Λάβαν ἄνθρωπον εἰδωλολάτρην. προὔτρεπε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεσπέσιος Ἰσαὰκ, ὁ τοῦ Ἰακὼβ πατὴρ παραιτεῖσθαι μὲν γάμον τὸν ἐκ Χαναὰν, ἐφίεσθαι δὲ μᾶλλον τοῦ ποιεῖσθαι σύνοικον ἐκ τῶν θυγατέρων Λάβαν. κινδυνεύοντι γὰρ καὶ διωκομένῳ τῷ νέῳ λαῷ, τὰς τῶν φονώντων ὀργὰς παραιτεῖσθαι σωφρόνως συμβεβούλευκεν ἡ ἐκκλησία· ἧς ἂν εἴη τύπος ἡ Ῥεβέκκα. συνεπινεύει δὲ ὥσπερ καὶ αὐτὸς ὁ τῆς Ῥεβέκκας νυμφίος, τουτέστι Χριστὸς, παραιτεῖσθαι μὲν οἰκειότητα τὴν πνευματικὴν τῶν εἰς ἀνοσίους ἐκκεκαυμένων ὀργὰς, καὶ φονᾷν ἀγρίως μεμελετηκότων. οἰκειότητος δὲ σημεῖον ὁ γάμος. αἱρεῖσθαι δὲ μᾶλλον τὰς ἐκ τοῦ οἴκου Λάβαν, τουτέστι, τὰς ἐξ ἐθνῶν. εὑρήσομεν δὲ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, οἳ καὶ τῶν ἐν πίστει καὶ νέων λαῶν γεγόνασιν ἀπαρχὴ, διαπεραίνειν ἐσπουδακότας τὰ ἐντεταλμένα τῷ Ἰακώβ. ἀπενοσφίζοντο μὲν γὰρ τῆς Ἰουδαίων ἀγέλης, ἅτε δὴ φονώσης κατ' αὐτῶν. μεταμείβοντες δὲ χώρας καὶ πόλεις τὰς τῶν διωκόντων ὑποτρέχειν ὀργὰς, νουνεχῶς ἐσπούδαζον. διεμέμνηντο γὰρ ἐπισκήπτοντος τοῦ Χριστοῦ καὶ λέγοντος, ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν. προσελάλουν δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ἀπειθεῖν ᾑρημένοις καὶ ὑβρίζουσιν ἀφειδῶς. ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτω γὰρ ἐντέταλκεν ἡμῖν ὁ κύριος. ἀκούεις ὅπως ὁ τῆς ἐκκλησίας νυμφίος, τουτέστι Χριστὸς, ἐντέταλται τοῖς ἰδίοις εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀπαίρειν πληθὺν, καὶ τεκνογονεῖν ἐκεῖθεν, καὶ πατέρας ὥσπερ ἀναφαίνεσθαι λαῶν. τοιγάρτοι καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος τοῖς ἐξ ἐθνῶν δι' αὐτοῦ πιστεύσασιν ἐπιστέλλει λέγων. κἂν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. ὅτι δὲ καὶ συνέσται Θεὸς, καὶ εὐλογήσει πλουσίως τοὺς ἐν πίστει λαούς· παραδείξειεν ἂν καὶ μάλα ῥᾳδίως ὁ θεσπέσιος Ἰσαὰκ, ἀποτρέχοντα τὸν Ἰακὼβ τῆς πατρῴας ἑστίας τῆς ἄνωθεν εὐλογίας στεφανῶν καὶ λέγων. ὁ δὲ Θεός μου εὐλογήσαι σε,

A atque inuidiæ telis laceſſens. Cæterùm ſuaſit Rebecca Iacob, vt relicta domo fratrem fugeret, adirétque Laban hominem idololatram. Præcepit verò etiam Iſaac pater Iacobo, ne duceret vxorem Chananæam, ſed potiùs ex filiabus Laban: Periclitanti enim & perſecutionibus infeſtato nouo populo, vt homicidarum iras fugiat, prudenter conſuluit Eccleſia, cuius typus eſt Rebecca. Eiuſdem verò ſententiæ eſt
B etiam ipſe Rebeccæ ſponſus, hoc eſt Chriſtus, deuitare quidem iubens ſpiritalem amicitiam cum iis, qui impiis flagrant iris, & cædes ferociter moliuntur (amicitiæ autem ſignum ſunt nuptiæ) eligere autem potiùs è domo Laban, hoc eſt, ex Gentibus. Reperiemus verò ſanctos Apoſtolos, qui quidem ſunt nouorum in fide populorum primitiæ, ea quæ Iacobo præcepta fuerunt, ſedulò exequentes. Diſceſſerunt enim
C à Iudæorum grege; quippe qui cædem aduerſus ipſos moliebantur. Mutantes autem regiones & vrbes, perſequentium iras ſubterfugere prudenter curabant. Meminerant enim Chriſti iubentis atque dicentis:
[Quando perſecuti fuerint vos ex vrbe hac, fugite in aliam.] Allocuti verò etiam ipſi eos, qui ex ſanguine Iſrael erant nolentes credere, & contumelia ipſos afficientes: [Vobis neceſſe erat primùm lo- *Matth.10. 23.*
D qui ſermonem Dei. Poſtquam verò reiicitis eum, neque iudicatis dignos voſipſos vita æterna; ecce conuertimur ad Gentes. Ita enim præcepit nobis Dominus.] Audis quo pacto Eccleſiæ ſponſus, hoc eſt Chriſtus, diſcipulis ſuis præcepit, vt ad Græcos ſe conferrent, ibique prolificarent, & patres quodammodo populorum fierent. Idcircò etiam ſapientiſſimus Paulus iis, qui ex Gentibus per ipſum crediderunt, ſcribit *Act.13.46.*
E dicens: [Etſi enim mille pædagogos habuiſtis in Chriſto, ſed non multos patres. Nam in Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui.] Quòd verò adfuturus ſit Deus, & abunde benedicturus populis qui in fide, demonſtrat, & quidem facilè admodum diuinus Iſaac, filium ſuum Iacob paterna domo diſcedentem cæleſti benedictione ornans ac dicens: [Deus meus benedicat tibi, *1.Cor.4. 15.* *Geneſ.28.*

» & multiplicet te, & creſcere faciat
» te: & eris in congregationem gen-
» tium: & det tibi benedictionem
» Abrahæ patris tui.] Benedicti enim
ſunt, qui in Chriſto, auctique ſunt
vehementer facti in multitudinem,
& congregationes gentium, & co-
heredes declarati ſanctorum Pa-
trum. Recumbent enim cum Abra-
ham, & Iſaac, & Iacob, etiam in re-
gno cælorum, iuxta ipſius Saluatoris
vocem. Benedicti verò ſumus ab ipſo
Ioan. 17. 11. » rurſum: dixit enim de nobis: [Pater
» ſancte, ſerua eos in veritate tua.] Si
verò intelligatur etiam Eſau mater
Rebecca, nihil omnino contempla-
tioni offecerit. Siquidem in typum
Iſraelitarum ſtatuimus Eſau: Re-
beccæ verò Eccleſiæ perſonam ac-
commodamus. Porrò ipſi etiam Iſ-
raelitæ facti ſunt filii Eccleſiæ per
fidem in Chriſto, non quidem in
veterem illum populum reputati,
tranſlati verò potiùs in nouum, &
2. Cor. 5. 17. » Gentibus immixti. [Si quis enim in
» Chriſto, noua creatura] qui duos po-
pulos formauit in vnum nouum homi-
nem, ſtatuens pacem, ſecundùm Scri-
pturas, concilians vtroſque, & addu-
Ephes. 2. 14. » cens in vno ſpiritu ad Patrem. [Diſſol-
» uit enim medium parietem maceriæ,
» legem mandatorum decretis eua-
» cuans] Iacob itaque paternæ benedi-
ctionis viatico inſtructus, profectio-
nem quam inſtituerat, eſt aggreſſus.
Quænam verè ipſi interea acciderint,
ex ipſis ſacris Literis nobis conſtabit.
Gen. 28. 10. » Ita verò habent: [Et egreſſus Iacob
» de puteo iuramenti, abiit in Charram,
» & occurrit loco, & dormiuit ibi. Oc-
» ciderat enim ſol. Et tulit de lapidibus
» loci, & poſuit ad caput ſuum, & dor-
» miuit in loco illo: & ſomniauit. Et
» ecce ſcala firmata in terra, cuius
» caput perueniebat in cælum, & an-
» geli Dei aſcendebant & deſcende-
» bant ſuper eam. At Dominus firma-
» tus erat ſuper eam, & dixit: Ego
» Deus patris tui Abraham, & Deus
» Iſaac: ne timeas. Terra in qua tu
» dormis ſuper eam, tibi dabo eam, &
» ſemini tuo. Et erit ſemen tuum ſicut
» arena terræ, & dilatabitur ad mare, &
» Auſtrum, & ad Aquilonem, & ad
» Orientem, & benedicentur in te
» omnes tribus terræ, & in ſemine
» tuo. Et ecce ego tecum, cuſtodiens
» te in omni terra, quocumque perre-
» xeris, & reducam te in terram hanc,

A καὶ αὐξήσαι σε, καὶ πληθύναι σε· καὶ ἔσῃ εἰς συναγωγὰς ἐθνῶν. καὶ δῴη σοι τὴν εὐλογίαν Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου. εὐλόγηνται γὰρ οἱ ἐν Χριστῷ, ηὔξηνταί τε λίαν, καὶ εἰς πλῆθος γεγόνασι, καὶ συναγωγὰς ἐθνῶν, καὶ συγκληρονόμοι τεθείνται τῶν ἁγίων πατέρων. ἀνακλιθήσονται γὰρ μετὰ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνήν. εὐλογήμεθα δὲ παρ' αὐτοῦ πάλιν· ἔφη γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν, πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.
B εἰ δὲ δὴ νοοῖτο καὶ τοῦ Ἡσαῦ μήτηρ ἡ Ῥεβέκκα, διαλυμανεῖται τοῦτο τοῖς θεωρήμασι παντελῶς οὐδέν. εἰς τύπον μὲν γὰρ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ προεδεξάμεθα τὸν Ἡσαῦ· Ῥεβέκκα γε μὴν τὸ τῆς ἐκκλησίας δεδώκαμεν πρόσωπον. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ γεγόνασιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τῆς ἐκκλησίας υἱοὶ διὰ πίστεως ἐν Χριστῷ, εἰς λαὸν μὲν οὐκέτι τὸν πάλαι καὶ ἀρχαῖον ἐκεῖνον λελογισμένοι, μεταστοιχειούμενοι δὲ μᾶλλον εἰς νέον τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἀναμίξ. εἴ τις γὰρ
C ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· ὃς καὶ τοὺς δύο λαοὺς ἔκτισεν εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ἀποκαταλλάσσων ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. λέλυκε γὰρ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ κατήργηκεν ἐν δόγμασι τὸν τῶν ἐντολῶν νόμον. ἐφοδιασθέντα δὴ οὖν ταῖς παρὰ πατρὸς εὐλογίαις τὸν Ἰακώβ, ἀπεκόμιζον οἱ πόδες ἐπὶ τὸν αὐτῷ προτεθέντα τῆς ἀποδημίας σκοπόν. καὶ ποῖα δὴ πάλιν τὰ μεταξὺ γεγονότα, δι' αὐτῶν εἰσόμεθα τῶν ἱερῶν γραμμά-
D των. ἔχει δὲ οὕτως. καὶ ἐξῆλθεν Ἰακὼβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὅρκου, καὶ ἐπορεύθη εἰς Χαρράν, καὶ ἀπήντησε τόπῳ, καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ. ἔδυ γὰρ ὁ ἥλιος· καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου, καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, καὶ ἐνυπνιάσθη. καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῇ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖται εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ
E κατέβαινον ἐπ' αὐτήν. ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς, καὶ εἶπεν, ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, μὴ φοβοῦ. ἡ γῆ, ἐφ' ἧς σὺ καθεύδεις ἐπ' αὐτῆς, σοὶ δώσω αὐτήν, καὶ τῷ σπέρματί σου· καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡσεὶ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ πλατυνθήσεται ἐπὶ θάλασσαν, καὶ λίβα, καὶ βορρᾶν, καὶ ἐπὶ ἀνατολάς. καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ διαφυλάσσων σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ, οὗ ἐὰν πορευθῇς, καὶ ἀποστρέψω σε εἰς τὴν γῆν ταύτην,

ὅτι οὐ μή σε ἐγκαταλίπω, ἕως τοῦ ποιῆσαί με **A** πάντα ὅσα ἐλάλησά σοι. καὶ ἐξηγέρθη Ἰακὼβ ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· ὅτι ἔστι κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν. καὶ ἐφοβήθη, καὶ εἶπεν, ὡς φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος. οὐκ ἔστι τοῦτο ἀλλ' ἢ οἶκος Θεοῦ, καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἀνέστη Ἰακὼβ τὸ πρωΐ, καὶ ἔλαβε τὸν λίθον, ὃν ὑπέθηκεν ἐκεῖ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ. καὶ ἔστησεν αὐτὸν στήλην, καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, οἶκος Θεοῦ. ὄνομα μὲν οὖν πόλεως εἶναί φαμεν τὸ Φρέαρ τοῦ ὅρκου. γέγραπται γὰρ **B** οὕτω περὶ αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ παραγενόμενοι οἱ παῖδες Ἰσαὰκ, ἀπήγγειλαν αὐτῷ περὶ τοῦ φρέατος, οὗ ὤρυξαν, καὶ εἶπον, οὐχ εὕρομεν ὕδωρ. καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν ὅρκον. διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τῇ πόλει, Φρέαρ ὅρκου, ἕως τῆς σήμερον. ὅρκου δὲ φρέαρ εἴ τις ἕλοιτο μαθεῖν, ἀνθ' ὅτου δὴ πάλιν ἐκεῖνό φαμεν. ἐκεῖ γὰρ ὅρκον εἰρήνης ἔθεντο πρὸς τὸν Ἰσαὰκ οἱ Γεραριτῶν ἡγούμενοι, Ἀβιμέλεχ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. ἀπαίρει δὴ οὖν ὁ θεσπέσιος Ἰα- **C** κὼβ τῆς πατρῴας ἑστίας καὶ πόλεως αὐτῆς, καὶ γένους ἀπενοσφίζετο. ταύτῃ τοι δεινῶς καὶ ἀλύειν ἤρξατο. ἐνενόει γάρ που κατὰ τὸ εἰκὸς ὡς ἀλήτης ἔσται καὶ ξένος, καὶ οἰκήσει μὲν ἐπ' ἀλλοδαπῆς. ἔσται δ' ἴσως καὶ ὑφ' ἑτέροις, καὶ ἀσυνήθη δουλείας δέξεται ζυγόν. εἴκειν γὰρ τοῖς κρατοῦσιν ἀνάγκη καὶ τοὺς ἄγαν εὐγενεῖς. συλλαμβάνεται δὲ καὶ παραχρῆμα Θεὸς ὁ καρδίας εἰδὼς καὶ νεφροὺς, καὶ ταῖς οὕτω πικραῖς δυσφημίαις οὐκ ἐᾷ καταπνίγεσθαι τὴν τοῦ δικαίου ψυχήν. ὑπέδειξε γὰρ ὅτι πλῆθος **D** ἀγγέλων, ἄνω τε καὶ κάτω διάττουσα, διασώζει ῥᾳδίως τοὺς ἀνακειμένους Θεῷ. τουτὶ γὰρ οἶμαι, καὶ ἕτερον οὐδὲν διὰ τῶν ὀνειράτων ἐπαιδεύετο. αἰσθητῶς μὲν γὰρ τὴν εἰς τὸ ἄνω διήκουσαν ἐθεᾶτο κλίμακα. καθόδου δὲ καὶ ἀνόδου σημεῖον ἦν, εἰ καὶ ἐν παχέσιν ὥσπερ ἐγράφετο τύποις. ἤκουε δὲ καὶ φωνῆς αὐτοῦ λέγοντος τοῦ τοῖς ἀγγέλοις προεστατοῦντος, ὅτι τῆς **E** δοθείσης αὐτῷ παρὰ πατρὸς εὐλογίας αὐτὸς ἔσται τὸ πέρας. ἐκταθήσεται γὰρ τὸ σπέρμα σου, φησὶν, εἰς ἠῶ τε καὶ δύσιν, Βορρᾶν τε, καὶ νότον. ἔφασκε δὲ ὅτι καὶ αὐτὸν ἕξει τὸν ἐπαμύνοντα καὶ διασώζοντα πανταχῇ. ἄφυπνος δὲ γεγονὼς, οὐκ ἐν μετρίοις ἦν θαύμασιν ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ, καὶ δὴ καὶ ἔφασκεν, ὅτι ἔστι

quia non te derelinquam, donec faciam ego omnia quæcumque locutus ſum tibi. Et ſurrexit Iacob de ſomno ſuo, & dixit: Quia eſt Dominus in loco iſto: ego autem non ſciebam; & timuit, & dixit: Quàm terribilis locus iſte. Non eſt hoc, niſi domus Dei, & hæc porta cæli. Et ſurrexit Iacob manè, & tulit lápidem, quem ſuppoſuit illic ad caput ſuum, & erexit in titulum, & effudit oleum ſuper ſummitatem eius, & vocauit nomen loci illius, Domus Dei.] Nomen itaque vrbis eſſe diximus, [Puteum iuramenti.] Ita enim de eo ſcriptũ eſt: [Factum eſt autem in die illa, & accedẽtes ſerui Iſaac, nuntiarunt ei de puteo, quem foderunt, & dixerunt: Non inuenimus aquam. & vocauit illum Iuramentum. Idcircò vocatum eſt nomen vrbis, Puteus iuramenti, vſque in hodiernum diem.] Cur autem vocatus ſit *puteus iuramenti*, ſi quis ſcire velit, idcirco & illud dicam: Ibi enim percuſſerunt fœdus pacis cum Iſaac duces Geraritarum, Abimelech inquam, & qui cum eo. Diſcedit itaque diuinus Iacob à paterna domo, & à ciuitate ipſa, ac genere ſuo ſeparatur. Quamobrem mœſtus admodum eſſe cœpit. Intellexerat enim, vt veriſimile eſt, quòd peregrinus atque hoſpes eſſet futurus, quódque inter exteros habitaturus eſſet, & quodammodo aliis ſubiectus, inſuetúmque ſeruitutis iugum ſubiturus. Obtemperare enim oportet ſuperioribus, etiam eos qui generoſi admodum ſunt. Deus verò, qui [nouit corda & renes,] ſtatim ei opem fert, neque adeò acerbo dolore iuſti animam opprimi permiſit. Oſtendit enim quòd multitudo angelorum vndequaque proſiliens facilè liberatura ſit eos, qui Deo ſubditi parent. Hoc enim, neque aliud quidquam per inſomnia edoctus eſt. Vidit enim ſenſualiter ſcalam in cælum pertingentem. Deſcenſus autem atque aſcenſus ſignum erat, etiamſi in rudibus deſcriptum ſit typis. Audiuit verò etiam vocem eius, qui angelis præfectus eſt, dicentis, quòd ad ipſum benedictio à patre data, ſit peruentura. [Extendetur enim, inquit, ſemen tuum ad ortum, & ad occaſum, ad Auſtrum, & ad Aquilonem.] Dixit verò etiam, quòd ipſum habiturus eſſet auxiliatorẽ & ſaluatorẽ. Expergefactus autem diuinus Iacob, non mediocriter admiratus eſt, dixitq;

Gen.26

Pſal.7.10

Geneſ.28. 14.

Geneſ. 28. „ [Quia Dominus eſt in loco hoc: ego „ verò neſciebam.] Quidnam verò per hoc ſignificare velit, quo pacto non operæ pretium fuerit videre? Exiguam quandam de Deo opinionem fuiſſe veteribus inueniemus. Exiſtimabât enim Deum aliam omnem terram prætermittere, atque eâ ſolâ quodammodo concludi, in quam ab ipſo vocati erant, relictis ſuis domibus, & Chaldæorum regione egreſſi. Cùm enim idolorum cultores multos ſibi deos proponerent, vnicuique dæmoni, propriam veluti quandam regionem tribuentes qui per vrbes adorarentur, putabant non omnes omnibus in locis eſſe poſſe, ac coli debere. Quocirca beati etiam Patriarchæ, qui recens ab idolorum cultu & ab errore de pluralitate deorum erant abducti, Deúmque naturaliter ac verè exiſtentem adorare docti erant, non in omni terra, neque quouis in loco adeſſe ipſis atque auxiliari Deum credebant, puſillam admodum adhuc de Deo cognitionem nacti. Docetur itaque beatus Iacob, peregrinationiſque ſuæ fructum percipit fidem. Didicit enim quòd in omni loco, omnique regione ſit Deus. Et habitat quidem in cælo, implet verò vniuerſum orbem terrarum, omniáque ipſi ſubiacent, & ſpiritus qui in cælo ſurſum ac deorſum ire iubentur, ipſúmque habent caput ac præfectum. Idcircò miratus eſt, dicens:

Ibid. „ [Quia Dominus eſt in loco hoc: „ ego autem neſciebam.] Exiſtimans verò lapidem ipſi inſomniorum auctorem fuiſſe, honore etiam ipſum affecit, inungens oleo. Et *domum* quidem vocauit *Dei & portam cæli* locum illum, erexitque lapidem. Atque hæc quidem veluti rudiori narratione à nobis dicta ſint. Tenue enim reddere oportebat, quod in hiſtoria ardúum viſum. Transferentes verò ad ſpiritalem contemplationem quod præ manibus habemus, illud rurſus dicamus: quòd nouus in fide populus veluti in primitiis ſanctorum Apoſtolorum intellectus, ſanguinolentorum manus, Iudæorum inquam, ſubterfugere atque euitare ſummopere ſtudebat. Proficiſcens autem de ciuitate in ciuitatem, gentium gregem ſibi popoſcit, & congregare quodammodo ad ſe per ſpiritalem communionem vehementer optabat, quemadmodum ferè etiam Iacob filias Laban adiit, incutiente ipſi metum Eſau, & cædem atrociter machinante.

A κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν. ἀλλὰ τί ἂν βούλοιτο διὰ τούτου δηλοῦν, πῶς οὐκ ἄξιον ἰδεῖν; μικρὰς κομιδῇ τὰς δόξας περὶ Θεοῦ ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις εὑρήσομεν. ᾤοντο γὰρ, ὅτι τὴν μὲν ἄλλην ἅπασαν γῆν ἠφίει τὸ θεῖον, συνεστέλλετο δὲ ὥσπερ εἰς μόνην ἐκείνην, εἰς ἣν καὶ κέκληνται παρ' αὐτοῦ τὰ οἴκοι μεθέντες, καὶ τῆς Χαλδαίων ἀπαίροντες. ἐπειδὴ γὰρ οἱ τῶν εἰδώλων προσκυνηταὶ τὴν πολύθεον νοσοῦντες πλάνησιν, ἑκάστῳ τῶν δαιμονίων ἰδικὴν ὥσπερ τινὰ νέμοντες χώραν, καὶ μονονουχὶ τυράννους

B ἱστάντες τοὺς κατὰ πόλιν προσκυνουμένους, οὐχὶ πάντας δύνασθαι πανταχῆ καὶ τιμᾶσθαι δεῖν ὑπελάμβανον. τοιγαροῦν καὶ οἱ μακάριοι πατριάρχαι ἄρτι τῶν τῆς εἰδωλολατρείας ἠθῶν, καὶ πολυθέου πλάνης ἀπηλλαγμένοι, καὶ Θεὸν τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ἀναπεπεισμένοι προσκυνεῖν, οὐκ ἐν πάσῃ γῇ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, παρεῖναί τε σφίσι καὶ ἐπαμύνειν ᾤοντο, μικρὰ κομιδῇ φρονοῦντες ἔτι. παιδεύεται τοίνυν ὁ μακάριος Ἰακὼβ καὶ τῆς ἀποδημίας ἐπλούτει καρπὸν, τὸ λοι-

C πὸν ἐν πίστει. ἐμάνθανε γὰρ ὡς ἐν παντὶ τόπῳ καὶ πάσῃ χώρᾳ τὸ θεῖόν ἐστι. καὶ κατοικεῖ μὲν ἐν οὐρανῷ, περιέπει δὲ τὴν σύμπασαν γῆν, καὶ πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην, καὶ ὑπ' αὐτοῦ πάντα ἐστὶ, τὰ ἐν οὐρανῷ πνεύματα, ἃ ἄνω τε καὶ κάτω διαθεῖν προστάττονται, καὶ αὐτὸν ἔχουσι κεφαλὴν καὶ ἐφεστηκότα. διὰ τοῦτο τεθαύμακε λέγων, ὅτι ἔστι κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν. οἰηθεὶς δὲ τὸν λίθον τῶν ὀνειράτων αὐτῷ γενέσθαι παραίτιον, καὶ αὐτὸν τοῖς ἐνοῦσιν ἐτίμα,

D καταπιαίνων ἐλαίῳ. καὶ μὴν οἶκον ἐκάλει Θεοῦ, καὶ πύλην τοῦ οὐρανοῦ τὴν χώραν, καὶ ἀνεστήλου τὸν λίθον. καὶ ταυτὶ μὲν ἡμῖν ὡς ἐν παχυτέραις ἀφηγήσεσιν εἰρήσθω πάλιν. καταψιλοῦν γὰρ ἔδει, τῆς ἱστορίας τὸ ἀνάντες εἶναι δοκοῦν. μεθιστάντες δὲ ἤδη πρὸς θεωρίαν πνευματικὴν τὸ προκείμενον, πάλιν ἐκεῖνό φαμεν, ὅτι τὰς τῶν φονώντων ὀργὰς, φημὶ δὴ τῶν Ἰουδαίων, ὁ νέος καὶ ἐν πίστει λαὸς, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῖς ἁγίοις

E Ἀποστόλοις νοούμενος, ὑποτρέχειν μὲν ἠπείγετο καὶ παραιτεῖσθαι λίαν. ἀπαίρων δὲ ὥσπερ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, τὰς ἐξ ἐθνῶν ἀγέλας ἐμνηστεύετο, καὶ συλλέγειν ὥσπερ εἰς ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐν πνεύματι καὶ νοητῆς κοινωνίας, ἐπεθύμει λίαν. καθάπερ ἀμέλει καὶ Ἰακὼβ ἐπὶ τὰς τοῦ Λάβαν ἠπείγετο θυγατέρας, ἐκδειματοῦντος Ἡσαῦ, καὶ φονᾷν ἀγρίως ἐπικεχειρηκότος.

A ἐπεὶ δὲ ὁ ἐν πίστει λαὸς ἐπανεπαύσατο τῷ Χριστῷ, ὅς ἐστι λίθος ἐκλεκτὸς, ἀκρογωνιαῖος, ἔντιμος· τοῦτο γάρ οἶμαί ἐστι τὸ ἐφυπνοῦν τῷ λίθῳ· μεμαθήκαμεν, ὅτι μόνοι μὲν εἰς γῆν οὐκ ἔσονται, συλλήπτορας δὲ καὶ ἐπιτρόπους τοὺς ἁγίους ἕξουσιν ἀγγέλους, ἄνω τε καὶ κάτω διαθέοντας. ἔφη γάρ που Χριστός· ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπάρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. τοῦτο οἶμαί ἐστιν ἡ κλίμαξ, ἡ ἄνω τε καὶ B κάτω τῶν ἁγίων πνευμάτων διαδρομὴ, πεμπομένων εἰς διακονίαν, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν βασιλείαν. ἐπεστήρικτο δὲ τῇ κλίμακι Χριστὸς, ὡς μέχρις αὐτοῦ φθανόντων τῶν ἁγίων πνευμάτων, καὶ αὐτὸν ἐχόντων τὸν ἐπιστάτην· οὐχ ὡς ὄντα κατ᾽ αὐτὰ, ἀλλ᾽ ὡς Θεὸν καὶ κύριον. ἔφη δέ που καὶ ὁ Δαβὶδ ἀνθρώπῳ παντὶ τῷ κατοικεῖν ἐλομένῳ ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ C σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου· ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα. πεπατήκαμεν γὰρ ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, Χριστοῦ διδόντος τὴν ἐξουσίαν. ἄξιοι δὲ οὖν καὶ θεοπτίας οἱ ἐν Χριστῷ, καὶ τοῦ διηνεκῶς τεθαρρηκότως ὅτι καὶ συνέσται καὶ ἐπαμυνεῖ, καὶ διασώσει πανταχοῦ, καὶ ἐγκάρπους ἀποφανεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἐγὼ, D φησὶ, μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ὅτι δὲ καὶ πεπλουτήκασιν οἱ μακάριοι μαθηταὶ, καὶ ἀναριθμήτων ἐθνῶν γεγόνασι πατέρες, ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ λέγω, καὶ ὡς ἐν γεννήσει τῇ πνευματικῇ, παντί που δῆλον, Παύλου λέγοντος ἐναργῶς, τοῖς δι᾽ αὐτοῦ πιστεύσασιν, ὅτι κἂν μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ᾽ οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, διὰ τοῦ ΕΥαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐ- E γέννησα. γέγονε τοίνυν αὐτῶν τὸ σπέρμα, ταῖς ἄμμοις ἰσάριθμον. ἐκτέταται δὲ καὶ εἰς ἀκτίνας καὶ δύσιν, καὶ δεξιὰ καὶ εὐώνυμα· νότον δὲ λέγω καὶ βορρᾶν. ἀλλ᾽ ἦν καὶ ὁ λίθος ὡς ἐν τύπῳ Χριστοῦ τιμώμενος καὶ ἀναστηλούμενος, ἐν ἐλαίῳ τε δεδευμένος. κέχρισται γὰρ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ὁ Ἐμμανουὴλ, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους αὐτοῦ. ἐγήγερται δὲ καὶ ἐκ νεκρῶν, καίτοι καταβεβηκὼς ἐθελοντὴς εἰς θάνατον. καὶ τοῦτο

Poſtquam verò populus fidelis ac-
quieuit Chriſto, qui eſt [lapis ele- Eſai. 28. 16.
ctus, angularis, pretioſus,] (hoc enim Pſal. 117. 22.
ſibi vult dormire ſuper lapidem) do- Matt. 21. 42.
cti ſumus, quòd ſoli in terra non ſint
futuri, at verò auxiliatores & ſocios
ſanctos angelos habituri ſurſum ac
deorſum currentes. Ait enim alicubi
Chriſtus: [Amen, amen dico vobis: Ioan. 1. 51.
Amodo videbitis cælum apertum, &
angelos Dei aſcendentes & deſcen-
dentes ſupra filium hominis.] Hoc,
vt arbitror, eſt ſcala, ſanctorum ſpi-
rituum ſurſum ac deorſum diſcurſita-
tio, qui [mittuntur in miniſterium
propter eos qui futuri ſunt hæredes re-
gni.] Firmatus eſt autem ſuper ſcalam
Chriſtus veluti ad ipſum vſque pertin-
gentibus ſanctis ſpiritibus, ipſúmque
habentibus præfectum, non vt exiſten-
tem ad ipſos, ſed vt Deum ac Domi-
num. Alicubi autem refert etiam Da-
uid, omni homini qui habitare volue-
rit in auxilio Altiſſimi: [Quia angelis Pſal. 90. 11.
ſuis præcepit de te, vt cuſtodiant te
in omnibus viis tuis. In manibus tollent
te, ne quando offendas ad lapidem pe-
dem tuum. Super aſpidem & baſiliſcũ
ambulabis, & conculcabis leonem &
draconem. Ambulauimus enim ſuper
ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper om-
nem poteſtatem inimici,] dante Chri-
ſto poteſtatem. Digni itaque etiam di-
uino aſpectu, qui in Chriſto, vtque ſibi
certò polliceantur, ipſum iis adfutu-
rum atque auxiliaturum, & vbiuis ſal-
uaturum, fructuoſóſque declaraturum.
[Ecce enim ego, inquit, vobiſcum ſum Matth. 28. 20.
omnibus diebus, vſque ad conſumma-
tionem ſæculi.] Quòd verò ditati ſint
beati diſcipuli, & innumerabilium gen-
tium patres ſint effecti, in fide in Chri-
ſto inquam, ac veluti in generatione
ſpiritali, cuiuis manifeſtum eſt, dicente
manifeſtè Paulo iis, qui per ipſum cre-
diderunt: [Quia etſi mille pædagogos 1. Cor. 4. 15.
habuiſtis in Chriſto, at non multos pa-
tres. Nam in Chriſto Ieſu per Euange-
lium ego vos genui.] Factum igitur eſt
eorum ſemen arenis numero æquale,
propagatúmque in ortum & occaſum,
in dextra & ſiniſtra, in Auſtrum inquam
& Aquilonem. Cæterùm erat etiam la-
pis veluti in typo Chriſti honoratus &
erectus, oleóque delibutus. Vnctus
enim eſt à Deo ac Patre Emmanuel
[oleo exultationis præ cõſortibus ſuis.] Pſal. 44. 8.
ſuſcitatus verò etiam à mortuis, etiamſi
ſua ſponte deſcẽdit ad mortem. Atque

hoc, vt arbitror, eſt, erectum eſſe lapidem. Prædicatur autem etiam per ſanctos Apoſtolos Dominus noſter Ieſus Chriſtus, vt vnctus à Patre in ſancto Spiritu, & excitatus à mortuis: per quem, & cum quo Deo ac Patri gloria & potentia cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

A ἀσημεῖόν ἐστι, τὸ ἀνεστηλῶσθαι τὸν λίθον. κηρύττεται δὲ καὶ διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς κεχρισμένος παρὰ πατρὸς ἐν ἁγίῳ πνεύματι, καὶ ἐγηγερμένος ἐκ νεκρῶν. δι᾽ οὗ καὶ μεθ᾽ οὗ τῷ Θεῷ, καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Amplius de Patriarcha Iacob.

Ἔτι περὶ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ.

QVòd quidem longè præſtantiſſimum, maximéque Deo gratum ſit diuinos ſermones expetere, & optima quæque diſcere velle, quo pacto cuipiam dubium eſſe poſſit? Quòd verò res hæc maximi eſt facienda, atque ad vtilem finem nos deductura, Saluator ipſe teſtatur ita dicens: [Simile eſt regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna pretioſa margarita, abiit & vendidit omnia quæ habebat, & emit eam.] Neceſſarium igitur eſt quæri priùs à nobis bonas margaritas. Ita enim inueniemus vnam ac pretioſam margaritam, hoc eſt, Chriſtum. Quænam autem ſint bonæ margaritæ, & quarum pretioſa eſt poſſeſſio, quas quærendo vnam illam inuenimus, dixerim omnino Sanctos eſſe, de quibus dictum eſt per vocem Prophetæ: [Lapides ſancti voluuntur ſuper terram.] Inueſtiganda itaque ſunt diligenter, quæ de vnoquoque præcipuè veterum dicta & facta ſint: videbimus enim in illis altum religionis noſtræ myſterium, hoc eſt Chriſtum, veluti in typis ſapienter artificioſéque adumbratum. Inueniemus prætereà diuini conſilii rationem, difficultate quidem nonnulla inuolutam, ſed non in vniuerſum obſcuram eius declarationem. De Iacob itaque rurſum ſermo inſtituetur, & quo pacto totam vitam tranſegerit perſequemur, totiúſque œconomiæ, Euangelicæ inquam, figuram veluti in ipſo ob oculos ponemus; floridiſſimos quoſque hiſtoriæ ramos inſtar apum peruolitantes, & quod in ſingulis conducibile fuerit, ad ſermonis explicationem transferentes. Si verò non omnia ad contemplationem traducuntur, nemo offendatur, illud ſecum cogitans, quòd nonnulla ſunt propria quodammodo eorum,

Matt. 13. 45.

Zach. 9. 16.

B ΤΟ θεῖον ἡμᾶς ἐφίεσθαι λόγων, καὶ διψᾶν ὅτι μάλιστα τὸ χρηστόν τι μαθεῖν, ὅτι πάντων ἄριστον, καὶ ταῖς αἰωνίοις ψήφοις ἐστεφανωμένον παρὰ Θεοῦ, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; ἄξιον δὲ ὅτι τοῦ παντὸς λόγου τὸ χρῆμά ἐστι καὶ πρὸς ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐκτελευτῆσον πέρας, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς πεπληροφόρηκεν ὁ σωτὴρ οὕτω λέγων. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας.
C ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. ἀναγκαῖον δὴ οὕτω προαναζητεῖσθαι παρ᾽ ἡμῶν καλοὺς μαργαρίτας. εὑρήσομεν γὰρ ὧδε, τὸν ἕνα καὶ πολύτιμον μαργαρίτην, τουτέστι, Χριστόν. καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ καλοὶ μαργαρῖται, καὶ ἀξιόληπτον ἔχοντες κτῆσιν ὧν ἡ ζήτησις, εἰς μέσον ἄγει τὸν ἕνα, φαίην ἂν πάντη τε καὶ πάντως οἱ ἅγιοι, περὶ ὧν εἴρηται διὰ προφήτου φωνῆς, ὅτι λίθοι ἅγιοι κυλίονται ἐπὶ τῆς γῆς. ἐκβασανιστέον δὲ οὕτω δὴ μάλα, τὰ ἐφ᾽ ἑκάστῳ μάλιστα
D τῶν ἀρχαιοτέρων εἰρημένα τε καὶ πεπραγμένα. κατοψόμεθα γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ βαθὺ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, τουτέστι, Χριστὸν, ὡς ἐν τύποις ἔτι σοφῶς καὶ ἐντέχνως σκιαγραφούμενον. εὑρήσομεν δὲ πρὸς τούτῳ, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ νοουμένην οἰκονομίαν, ἀσαφείαις μέν τισι κατεσκιασμένην, πλὴν οὐκ εἰς ἅπαν ἀσυμφανῆ τὴν παράδειξιν. προχειρίσεται δὲ τῷ λόγῳ καὶ
E νῦν, τὰ κατὰ τὸν θεσπέσιον Ἰακώβ, ὅπως τε καὶ τίνα τρόπον διεβίω, λελέξεται. καὶ τὸ σχῆμα τῆς ὅλης οἰκονομίας, φημὶ δὲ τῆς εὐαγγελικῆς, ὡς ἐν αὐτῷ διαδείξομεν, τὰ τῆς ἱστορίας εὐανθέστατα μεταλλῶν δίκην περιιπτάμενοι, καὶ τὸ ἐφ᾽ ἑκάστου χρήσιμον, εἰς τὴν τοῦ λόγου διασάφησιν συναγείροντες. εἰ δὲ δὴ μὴ πάντα τοῖς θεωρίαις εἰσκρίνοιτο τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, χαλεπαινέτω μηδεὶς, ἐκεῖνο διενθυμούμενος, ὡς τὰ μέν ἐστιν ἴδια τρόπον τινά,

τῶν ἱστορικῶς γεγονότων, τὰ δὲ καὶ δι' ἐννοιῶν τῶν ἐσωτάτω χωρεῖ, καὶ εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου διαμορφοῦται δύναμιν. γέγραπται τοίνυν ὧδε πάλιν, καὶ ἐξάρας Ἰακὼβ τοὺς πόδας, ἐπορεύθη εἰς γῆν ἀνατολῶν, πρὸς Λάβαν τὸν υἱὸν Βαθουὴλ τοῦ Σύρου, ἀδελφὸν δὲ Ῥεβέκκας μητρὸς Ἰακὼβ καὶ Ἡσαῦ. καὶ ὁρᾷ, καὶ ἰδοὺ φρέαρ ἐν τῷ πεδίῳ. καὶ ἦσαν ἐκεῖ τρία ποίμνια προβάτων ἀναπαυόμενα ἐπ' αὐτοῦ. ἐκ γὰρ τοῦ φρέατος ἐκείνου ἐπότιζον τὰ ποίμνια. λίθος δὲ ἦν μέγας ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ φρέατος, καὶ συνήγοντο ἐκεῖ πάντα B τὰ ποίμνια, καὶ ἀπεκύλιον τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ φρέατος, καὶ ἐπότιζον τὰ πρόβατα, καὶ ἀποκαθίστων τὸν λίθον ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ φρέατος, εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς Ἰακώβ· ἀδελφοί, πόθεν ἐστὲ ὑμεῖς; οἱ δὲ εἶπον, ἐκ Χαρρὰν ἐσμέν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, γινώσκετε Λάβαν τὸν υἱὸν Ναχώρ; οἱ δὲ εἶπον, γινώσκομεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ὑγιαίνει; οἱ δὲ εἶπον, ὑγιαίνει. καὶ ἰδοὺ Ῥαχὴλ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἤρχετο μετὰ τῶν προβάτων. καὶ εἶπεν Ἰακώβ· ἔτι ἐστὶν ἡμέρα πολλή, οὔ- C πω ὥρα συναχθῆναι τὰ κτήνη. ποτίσατε τὰ πρόβατα, καὶ ἀπελθόντες βόσκετε. οἱ δὲ εἶπον, οὐ δυνησόμεθα ἕως τοῦ συναχθῆναι πάντας τοὺς ποιμένας, καὶ ἀποκυλίσουσι τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ φρέατος, καὶ ποτιοῦμεν αὐτά. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, καὶ Ῥαχὴλ ἡ θυγάτηρ Λάβαν, ἤρχετο μετὰ τῶν προβάτων τοῦ πατρὸς αὐτῆς. αὕτη γὰρ ἔβοσκε τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῆς· ἐγένετο δὲ ὡς εἶδεν Ἰακὼβ τὴν Ῥαχὴλ θυγατέρα Λάβαν ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ προσελ- D θὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ φρέατος, καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. καὶ ἐφίλησεν Ἰακὼβ τὴν Ῥαχήλ, καὶ βοήσας τῇ φωνῇ αὐτοῦ, ἔκλαυσε, καὶ ἀπήγγειλε τῇ Ῥαχὴλ ὅτι ἀδελφιδοῦς τοῦ πατρὸς αὐτῆς, καὶ ὅτι υἱὸς Ῥεβέκκας ἐστί. καὶ δραμοῦσα ἀπήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτῆς, κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα. ἐγένετο δὲ ὡς ἤκουσε Λάβαν τὸ ὄνομα Ἰακὼβ τοῦ υἱοῦ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, ἔδραμεν εἰς συ- E νάντησιν αὐτοῦ, καὶ περιλαβὼν αὐτόν, ἐφίλησε, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ διηγήσατο τῷ Λάβαν πάντας τοὺς λόγους τούτους, καὶ εἶπεν αὐτῷ Λάβαν· ἐκ τῶν ὀστῶν μου καὶ ἐκ τῶν σαρκῶν εἶ σύ. μετὰ τὴν ἐξαίρετον ἐκείνην θεοπτίαν καὶ ἀποκάλυψιν· τεθέαται μὲν γὰρ κλίμακα διήκουσαν εἰς τὸν οὐρανόν, ἐφεστῶτα δὲ τὸν κύριον ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἄνω τε καὶ κάτω διαθέοντας τοὺς ἀγ-

A quæ hiſtoricè facta ſunt: nonnulla verò ad interiores ſenſus pertinent, & ad myſterii vim transformantur. Scriptum itaque rurſum eſt ita: [Profectus verò Iacob abiit in terram Orientis ad Laban, filium Bathuelis Syri, fratrem Rebeccæ, matris Iacob & Eſau: & videt, & ecce puteus in agro. Erant autem illic tres greges ouium requieſcentes in eo. Nam ex puteo illo adaquabantur pecora. Lapis autem magnus erat ſuper os putei, & congregabantur illic omnia pecora, & reuoluebant lapidem ab ore putei, & adaquabant oues, & rurſum reponebant lapidem ſuper os putei in locum ſuum. Dixit autem illis Iacob, Fratres, vnde eſtis vos? Illi autem dixerunt: Ex Charran. Ait autem illis: Nunquid cognoſcitis Laban filium Nachor? Illi autem dixerunt: Cognoſcimus. Ait autem illis: Eſtne ſanus? Illi autem dixerunt: Sanus eſt. Et ecce Rachel filia eius venit cum ouibus patris ſui. Et dixit eis Iacob, Adhuc multum diei ſupereſt, nec eſt tempus vt reducantur ad caulas greges. Adaquate oues, & abeuntes paſcite. Qui dixerunt: Non poſſemus donec congregentur omnes paſtores, & reuoluant lapidem à puteo, & adaquemus oues. Adhuc eo loquente illis, ecce Rachel filia Laban veniebat cum ouibus patris ſui. Hæc enim paſcebat oues patris ſui. Factum eſt autem vt vidit Iacob Rachel filiam Laban fratris matris ſuæ, & accedens reuoluit lapidem ab ore putei, & adaquauit oues Laban fratris matris ſuæ. Et oſculatus eſt Iacob Rachel: & clamans voce ſua, fleuit, & indicauit Rachel, quòd frater patris ſui eſt, & quòd filius Rebeccæ eſt: & currens nuntiauit patri ſuo, ſecundùm verba hæc. Factum eſt autem, vt audiuit Laban nomen Iacob filii ſororis ſuæ, cucurrit in occurſum eius, & complexus eum oſculatus eſt, & induxit illum in domum ſuam, & narrauit Laban omnia verba hæc. & dixit ei Laban: Ex oſſibus meis, & ex carne mea es tu.] Poſt eximiam illam Dei viſionem atque reuelationem (vidit enim ſcalam pertingentem ad cælum, ſtantem verò in ea Dominum, & ſurſum ac deorſum percurrentes An-

Gen. 29.

gelos, audiuitque manifeſtè, quòd Deus ipſi eſſet adfuturus, quódque in immenſam multitudinem populorum ſemen ſuum propagaturus eſſet) erecto lapide in typum Chriſti: tunc demum firma erectáque in Deum de futuris ſpe, profectionem quam inſtituerat vrget, & peruenit in regionem ſitam auroram verſus: ſtatimque ſe aliis multis paſtoribus notum facit, veluti quiſpiam multum in re paſtoritia verſatus. Quòd verò eam exercuerit & calluerit, oſtendit dicens: [Adhuc multum diei ſuper eſt. Nunc igitur adaquantes oues diſcedentes paſcite.] Cognoſcitur verò etiam à filia Laban veluti primitias quaſdam & ſpecimen probitatis ſuæ ei exhibens, curam quam de ipſius ouibus gerebat, adaquans eas. Intelligebat enim, vt par eſt, optimis nimirum moribus inſignitus, turpe admodum fore, Rachelem virginem iam nubilem paſtorum concurſum expectare, vt remoto lapide oues adaquaret, quæ ceſſura eſſet aliis, tum ob imbecillitatem, tum ob eum qui virgines decet pudorem. Aliter verò etiam innata naturalis amoris lex ipſum prouocabat ad præſtandum officium, & iuuandum conſanguineos & propinquos. Adaquauit itaque oues Rachelis, ſolus à puteo reuoluens lapidem. Cæterùm meminiſſe oportet, diuinum etiam Moſem, cùm ex Ægypto fugiens in regionem Madianitarum perueniſſet, & in paſtores ouium incidiſſet, filiáſque Iethro iniuria affectas reperiſſet, idem præſtitiſſe. Ita verò habent quæ de eo ſcripta ſunt: [Receſſit autem Moſes à facie Pharaonis, & habitauit in terra Madian. Cùm autem veniſſet in terram Madian, ſedit iuxta puteum. At ſacerdoti Madian erant ſeptem filiæ paſcentes oues patris ſui Iethro. Cùm veniſſent autem, hauriebant quoad impleuerunt canales, vt adaquarent oues patris ſui Iethro. Superuenientes autem paſtores eiecerunt eas. Surgens autem Moſes liberauit illas, & adaquauit oues patris ipſarum. Reuerſæ autem ſunt ad Iethro patrem ſuum, qui dixit eis: Quare feſtinaſtis adueniendo hodie? Illæ autem dixerunt: Homo Ægyptius liberauit nos à paſtoribus, &

Geneſ. 29. 7.

Exod. 2. 15.

A γέλοις, ἤκουσέ τε σαφῶς, ὅτι καὶ συνέσται Θεὸς αὐτῷ, καὶ εἰς πληθὺν ἀμέτρητον ἁπλώσει λαῶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ. μετὰ τὸ ἀναστηλῶσαι τὸν λίθον εἰς τύπον Χριστοῦ, τότε δὴ τότε τεθαῤῥηκότως, καὶ ἐρηρεισμένην ἔχων ἐπὶ Θεῷ τὴν ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις ἐλπίδα, πρὸς τὸν τῆς ἀποδημίας σκοπὸν συντείνεται, καὶ εἰς γῆν ἀφικνεῖται τὴν πρὸς ἠῶ κειμένην. καὶ γνώριμον εὐθὺς καθίστησιν ἑαυτὸν πολλοῖς μὲν ποιμέσιν, ὡς εἴη τις καὶ αὐτὸς τὴν ἄγαν ἐξησκημένων εἰς ποιμενικήν. ἐντριβὲς δὲ ὅτι χρῆμα αὐτῷ φανερὸν καθίστησι λέγων. B ἔτι ἐστὶν ἡμέρα πολλή. νῦν οὖν ποτίσαντες τὰ πρόβατα, ἀπελθόντες βόσκετε. γνωρίζεται δὲ καὶ τῇ τοῦ Λάβαν θυγατρὶ προτέλειον ὥσπερ τι καὶ ἀπαρχὴν τῆς ἐνούσης αὐτῷ καλοκἀγαθίας ἐπιδιδοὺς, τὸ ἀξιῶσαι φροντίδος τὰ ὑπ' αὐτῆς βοσκόμενα καὶ ποτίσαι τὰ πρόβατα. ἐνενόει γάρ που κατὰ τὸ εἰκὸς ἤθεσι τοῖς ἀρίστοις ἐντεθραμμένος, ὡς ἦν ἀκαλλέστατον κομιδῆ παρθένον οὖσαν τὴν Ῥαχὴλ καὶ ἐν ὥρᾳ γάμου, περιμεῖναι τὴν ποιμένων τὴν ἄθροισιν, ἵνα τοῦ λίθου κεκινημένου C ποτίσῃ τὰ πρόβατα, παραχωροῦσα τοῖς ἄλλοις διά τε τὸ ἀσθενὲς, καὶ τὴν παρθένῳ πρέπουσαν αἰδῶ. ἄλλως τε καὶ νόμος αὐτὸν ἐκάλει φιλοστοργίας, εἴς γε τὸ χρῆναι λοιπὸν τοῖς ἐξ αἵματος, καὶ ἀγχιστεῦσιν ἀναφαίνεσθαι χρήσιμον. πεπότικε δὴ οὖν τὰ πρόβατα τῆς Ῥαχὴλ, μόνος τοῦ φρέατος ἀποκυλίσας τὸν λίθον. ἀναμνῆσαι δὲ ἀναγκαῖον, ὅτι καὶ ὁ θεσπέσιος Μωσῆς τῆς Αἰγυπτίων ἀποδραμὼν, εἰς τὴν Μαδιηναίων ἀφικνεῖται χώραν. εἶτα ποιμέ- D σι περιτυχὼν, καὶ τὰς τοῦ Ἰοθὸρ θυγατέρας ἀδικουμένας εὑρὼν, διὰ τῶν ἴσων ἐγνωρίζετο σπουδασμάτων. ἔχει δὲ οὕτω τὰ ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα. ἀνεχώρησε δὲ Μωσῆς ἀπὸ προσώπου Φαραὼ, καὶ κατῴκησεν ἐν γῇ Μαδιάμ. ἐλθὼν δὲ εἰς γῆν Μαδιὰμ, ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ φρέατος. τῷ δὲ ἱερεῖ Μαδιὰμ ἦσαν ἑπτὰ θυγατέρες, ποιμαίνουσαι τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰοθόρ. παραγενόμεναι δὲ, ἤντλουν ἕως ἔπλησαν τὰς E δεξαμενὰς, ποτίσαι τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰοθόρ. παραγενόμενοι δὲ οἱ ποιμένες, ἐξέβαλον αὐτάς. ἀναστὰς δὲ Μωσῆς, ἐρύσατο αὐτὰς, καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν. παρεγένοντο δὲ πρὸς Ἰοθὸρ τὸν πατέρα αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπεν αὐταῖς· τί ὅτι ἐταχύνατε τοῦ παραγενέσθαι σήμερον; αἱ δὲ εἶπον· ἄνθρωπος Αἰγύπτιος ἐῤῥύσατο ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ποιμένων, καὶ

ἤντλησεν ἡμῖν, καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα. ὁ δὲ εἶπε ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ, καὶ ποῦ ἐστιν; ἵνα τί οὕτω καταλελοίπατε τὸν ἄνθρωπον; καλέσατε οὖν αὐτὸν, ὅπως φάγῃ ἄρτον. κατῳκίσθη δὲ Μωσῆς παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ. συνίης οὖν ὅπως ἀδελφὰ ἔσπον τινὰ τὰ νοήματα, καὶ συνέλθῃ πως ἄγαν τὰ ἐξ αὐτῶν ὑποδηλούμενα. πλὴν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς τὴν τῶν ἑτέρων ποιμένων ἀποσείσας πλεονεξίαν, ἤντλησέ τε καὶ πεπότικε τὰς Ἰοθὸρ ἀγέλας. καὶ μόνος δὲ τὸν λίθον ἀπεκύλισεν Ἰακὼβ, καίτοι πλείστων ὅσων οὐκ ἀνιδρωτὶ τοῦτο δρᾷν εἰωθότων, καὶ πεπότικεν ὁμοίως τὰ Λάβαν θρέμματα. καὶ ὥσπερ Μωσῆς εἰς ἀνδρὸς εἰδωλολάτρου κατῆρεν ἑστίαν, οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ. εἰδώλων γὰρ ἔτι προσκυνητὴς ἦν ὁ Λάβαν καὶ θεραπευτής. ἐπειδὴ δὲ τὸ τῶν ἐν πίστει λαῶν πρόσωπόν τε καὶ σχῆμα περιτέθεικεν ὁ λόγος τῷ Ἰακὼβ, φέρε δὴ λέγωμεν τὰ ἐσωτάτω καὶ κεκρυμμένα, τὸ τῆς ἱστορίας ἀνιχνεύοντες πάχος. λαὸς μὲν οὖν ὁ κτιζόμενος, κατά γε τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνὴν, εἴη ἂν οὐχ ἕτερος οἶμαί που, πλὴν ὁ νέος καὶ ἐν Χριστῷ, τουτέστιν, ὁ διὰ πίστεως εἰς τὴν τοῦ πρωτοτόκου δόξαν ἀπενηνεγμένος, παρωθέντος τοῦ προτέρου καὶ ὠλισθηκότος τοῦ Ἰσραήλ. γέγονε γὰρ εἰς οὐρὰν, ὁ ὑπάρχων κεφαλὴ, τουτέστι, προὔχων, καὶ ὁ προεγνωσμένος, τῆς ἑτέρων κλήσεως παρακολούθημα λέγεται. τέθειται γὰρ εἰς νῶτον, καὶ κατόπιν ἴασι τῶν ἐθνῶν. πτερνιστὴς οὖν ἄρα λαὸς ὁ ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως, καὶ ὡς ἐν τάξει λελόγισται τῷ κατὰ τὸν θεσπέσιον Ἰακώβ. νοοῖτο δ' ἂν ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῦ τοιούτου γένους, ὁ τῶν ἁγίων ἀποστόλων χορὸς, οἳ γεγόνασι μὲν ἐξ αἵματός τε καὶ γένους Ἰσραήλ· ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν πεπλουτήκασι, καὶ ὥσπερ τινὰ στέφανον τὴν ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀνεδήσαντο χάριν, προσκεκρούκασι τοῖς ἐκ γένους. ταύτῃ τοι φονῶντας, καὶ μὴν καὶ ἀγρίως ἐκλελυττηκότας, καταλιμπάνουσι, μονονουχὶ δὲ καὶ πατρῴας ἑστίας, καὶ αὐτῆς τῆς ἐνεγκούσης ἀπανιστάμενοι γῆς, φημὶ δὲ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἤτοι τῆς Ἰουδαίων χώρας, τῇ τῶν ἐθνῶν προσβάλλουσι, Χριστὸν ἔχοντες ἀρωγὸν, καὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀγαθῶν συλλήπτορα. καὶ συμπαραθέοντας τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἐλπίσι ταῖς ἄνωθεν ἐρηρεισμένοι, καὶ προσδοκῶντες ἔσεσθαι πατέρες πολλῶν ἐθνῶν, ὡς εἰς ἠῶ τε καὶ δύσιν, βορρᾶν τε καὶ νότον, τὸ ἐξ αὐτῶν ἐκτείνεσθαι σπέρμα,

A hauſit aquam nobis, & adaquauit oues noſtras. Ille autem dixit filiabus ſuis: Et vbi eſt? & cur ſic dereliquiſtis hominem? Vocate igitur eum, vt comedat panem. Habitauit autem Moſes apud hominem.] Intelligis igitur quo pacto affinia quodammodo inter ſe ſint vtriuſque ſtudia, atque eadem per vtroſque ſignificentur. Cæterùm diuinus Moſes propulſans aliorum paB ſtorum iniuriam & vim, hauſit & adaquauit greges Iethro. Solus verò Iacob lapidem reuoluit, cùm alioqui quamplurimi collatis operis id non abſque ſudore facere conſueuiſſent, & adaquauit ſimiliter oues Laban. Ac quemadmodum Moſes in domum idololatræ diuertit, ita etiam diuinus Iacob. Laban enim adhuc idolorum adorator & cultor erat. Cùm verò ſermo perſonam ac figuram populorum in fide Iacob tribuerit, age dicamus, quod inte- C rius occultiùſque ſpiſſum hiſtoria in ſe habet, inueſtigantes. Populus itaque creatus, iuxta Pſalmiſtæ vocem, non alius, vt arbitror, fuerit, quàm nouus & in Chriſto, hoc eſt, qui per fidem in primogenituræ gloriam euectus eſt, repulſo priore ac perdito Iſraele. Factus ſiquidem eſt in caudam qui caput erat, hoc eſt, prior; quique ante aliorum vocatio- D nem cognitus erat, aſſecla dicitur. Poſiti enim ſunt à tergo, & poſt Gentes incedunt. Supplantator itaque eſt populus in Chriſto per fidem, atque inſtar diuini Iacob eſt habitus. Primitiæ verò huiuſce generis cenſendi ſunt ſancti Apoſtoli, qui orti quidem ſunt ex ſanguine & genere Iſrael: poſtquam verò fidem in Chriſto adepti ſunt, ac veluti coronam quandam Spiritus ſancti gratiam capitibus ſuis adaptarunt, E offenſi ſunt iis, qui ex genere ſuo erant. Idcirco ad cædem pronos, & ferociter furentes deſeruerunt, ac tantum non à paterna domo, ipſaque adeò patria diſcedentes, ab Ieruſalem, inquam, ſiue Iudæorum regione, ad Gentes ſe contulerunt, Chriſtum habentes auxiliatorem, & ad omne bonum adiutorem, comitéſque Angelos, ſuperna ſpe ſtabiliti, atque expectantes fieri *patres multarum gentium*: adeò vt in ortum & occaſum, Boreā & Auſtrum ipſorum ſemē propagaretur; hoc

hoc eſt, qui per fidem regenerati in ſpiritu, & in Christo iuſtificati ſunt; quos etiam compellant, dicentes: 1.Petr.2.9. [Vos autem genus electum, regale » ſacerdotium, gens ſancta, populus qui » lucro acceſſit, vt virtutes prædicetis » illius, qui vos de tenebris vocauit in ad» mirabile lumen ſuum. Qui quondam » eratis non populus, nunc autem po» pulus Dei.] Quòd verò *patres populorum*, qui ad docendos eos conſtituti ſunt, in ſacris Literis vocentur, quo pacto dubium eſſe poſſit? Diſceſſerunt itaque è Iudæorum regione, relictóque ſuperbo ac contumelioſo populo ad Gentes abierunt, iuxta Saluatoris noſtri præceptum. Cæterùm quòd paſtores ſint ſpiritales, ac diſciplinæ diuinæ periti, ſtatim declarant, nequaquam otioſos eſſe ſinentes circa id quod ipſis maximè conueniens ſit. Statim enim ſermonem doctrinæ de Chriſto proponunt, quæque conducibilia ſunt facere perſuadent; quemadmodum ferè etiam diuinus Iacob paſtoribus Charran, quòd ipſe quoque eſſet paſtor, manifeſtè explicuit, dicens: Geneſ.29.7. [Adhuc multum diei ſu» pereſt, nec eſt tempus vt reducantur » ad caulas greges. adaquate oues, & » abeuntes paſcite.] Audis quo pacto iubeat paſtoribus, vt oues ſuas paſcant? Hoc ipſum etiam ſapientiſſimus diſcipulus facere præcepit presbyteris populi, ſiue Epiſcopis: 1.Pet.5.1. » [Seniores igitur, » inquit, qui inter vos ſunt, obſecro, qui » ſum & ipſe conſenior, ac teſtis paſſio» num Chriſti, atque idem conſors glo» riæ quæ reuelabimur. paſcite, qui in » vobis eſt, gregem Chriſti.] Peragrantes itaque regiones & vrbes quàm plurimos etiam alios Paſtores populis præfici iuſſerunt, atque ouium rationalium curam gerere: paſcere verò quodammodo in paſcuis bonis, & in loco pingui, ac veluti in floridiſſimam herbam deducere, ſacram nimirum Scripturam. Sufficiens enim ad vitam animæ cibus eſt Verbum Dei. Dictum itaque ſit paſtoribus ſpiritalibus: Curam gere viridis campi, & metes herbam, & collige fœnum tempeſtiuum, vt habeas oues in veſtitum. Cæterùm fuerunt etiam alia ratione *patres Gentium* ſancti diſcipuli, longéque præſtantiore ac veriore doctrina eos imbuerunt, quam ipſorum paſtores, hoc eſt, ſapientes & magiſtri. Quòd verò maiore multo robore, ac præſtantia

A τουτέστι, τοὺς διὰ πίστεως ἀναγεννωμένους ἐν πνεύματι, καὶ ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένους. οἷς καὶ προσφωνοῦσι λέγοντες. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. οἱ ποτὲ οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς Θεοῦ ἐν Χριστῷ. ὅτι δὲ πατέρας λαῶν οἱ διδάσκειν αὐτοὺς ἐπιτεταγμένοι παρὰ τῇ θείᾳ κέκληνται γραφῇ, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις. ἀπε-

B νοσφίζοντο τοίνυν τῆς Ἰουδαίων χώρας, καὶ τὸν ἀλαζόνα καὶ ὑβριστὴν ἀφέντες λαὸν, ἐστρέφοντο πρὸς τὰ ἔθνη, κατὰ τὰς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐντολάς· ἀλλ' ὅτι ποιμένες εἰσὶ πνευματικοὶ, καὶ παιδαγωγίας τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιστήμονες, παραχρῆμα δεικνύουσιν, ἀπρακτεῖν οὐκ ἀνεχόμενοι περὶ τὸ σφίσιν αὐτοῖς ὅτι μάλιστα πρεπωδέστατον. προσκομίζουσι γὰρ εὐθὺς τῆς ἐν Χριστῷ διδασκαλίας τὸν λόγον, καὶ τὸ πεφυκὸς ὠφελεῖν, ἀναπείθουσι δρᾶν. καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ θεσπέσιος

C Ἰακὼβ, τοῖς ἀπὸ Χαῤῥὰν ποιμέσιν, ὅτι καὶ αὐτὸς εἴη ποιμὴν, ἐναργὲς ἐποίει λέγων. ἔτι ἐστὶν ἡμέρα πολλὴ, οὔπω ὥρα συναχθῆναι τὰ κτήνη. ποτίσαντες τὰ πρόβατα, ἀπελθόντες βόσκετε. ἀκούεις ὅπως καταδύεμειν προστέταχε τὰ πρόβατα τοῖς ποιμέσι; τοῦτό τοι καὶ ὁ σοφώτατος μαθητὴς ἐνετέλλετο δρᾶν τοῖς τοῦ λαοῦ πρεσβυτέροις, ἤγουν ἐπισκόποις. πρεσβυτέρους οὖν, φησὶ, τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρε-

D σβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός. ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ. διιόντες δὲ κατὰ χώραν τε καὶ πόλιν, μυρίους ὅσους καὶ ἑτέρους ποιμένας ἐφεστάναι προστέταχον τοῖς λαοῖς, καὶ τὴν λογικῶν προβάτων ποιεῖσθαι φροντίδα· καταβόσκειν δὲ, ὥσπερ ἐν νομῇ ἀγαθῇ, καὶ ἐν τόπῳ πίονι, καὶ εἰς πόαν ὥσπερ ἀποκομίζειν εὐανθεστάτην, τὴν θεόπνευστον γραφήν. ζωαρκὲς γὰρ ἔδεσμα ψυχῆς, ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος.

E εἰρήσθω δὴ οὖν ποιμέσι τοῖς πνευματικοῖς, ἐπιμελοῦ τῶν ἐν πεδίῳ χλωρῶν, καὶ κερεῖς πόαν, καὶ συνάγαγε χόρτον ὥριμον, ἵνα ἔχῃς πρόβατα εἰς ἱματισμόν· γεγόνασι δὲ καὶ ἑτέρως παρὰ τοῖς ἔθνεσιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, καὶ τῶν παρ' ἐκείνοις ποιμένων, τουτέστι, σοφῶν τε καὶ διδασκάλων, καθηγηταὶ δεδείχασιν, τὴν ἀληθεστέραν τοῖς ἀκροωμένοις παιδαγωγίαν εἰσφέροντες. καὶ ὅτι πολὺ δὴ λίαν εὐσθενέστερόν τε καὶ ἄμεινον, ἢ

ἐκεῖνοι τυχὸν εἴδειεν τις ἂν καὶ λίαν εὐκόλως, ἐκεῖνο διενθυμούμενος. δυσαρθὴς μὲν γὰρ τῷ φρέατι λίθος ἐπέκειτο, ὃν πλείστη μὲν ὅση ποιμένων ἄθροισις ἀπεσάλευε μόλις. ἔδρα δὲ τοῦτο καὶ μόνος ὁ Ἰακώβ. τί τοίνυν τὸ φρέαρ, τί δ' δὴ αὖ καὶ ὁ λίθος ὑποσημαίνοιεν αὖ, φέρε λέγωμεν ὡς ἔνι. εἰσόμεθα γὰρ ὧδί, καὶ τῆς τῶν ποιμένων ἰσχύος τὴν διαφορὰν, καὶ τὸ ἐν συνέσει προὔχειν τε καὶ ὑπερκείμενον, τῶν μαθητῶν τοῦ σωτῆρος. ὕδατι τοίνυν ἀφομοιοῦν ἔθος τῇ γραφῇ, τὴν περὶ Θεοῦ γνῶσιν. ὅτι γὰρ ἐστὶ ζωοποιὸς, μεμαρτύρηκεν ὁ σωτὴρ, πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα λέγων, αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. προσλαλεῖ δὲ καὶ γυναικὶ τῇ ἐκ τῆς Σαμαρείας φημὶ ποτὲ, εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. οἶμαί που τὸν περὶ ἑαυτοῦ λόγον καὶ παίδευσιν ὀνομάζων ζωοποιόν. προσεφώνει δὲ καὶ ὁ δεσπότης, εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. καὶ μὴν καὶ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, ἐπιτιμᾷ τινας ἀμαθῶς ἀποκλίναντας εἰς τὸ δεῖν ἑτέροις προσιέσθαι διδασκάλοις μετὰ τὴν ἐν νόμῳ παίδευσιν, καὶ ἐκκεκλικότας εἰς διδασκαλίας καὶ ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἔφη δὲ οὕτως, ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξεν ἐπὶ πλεῖον, λέγει κύριος· ὅτι δύο πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαός μου. ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὤρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους, οἳ οὐ δυνήσονται ὕδωρ συνέχειν. ὕδωρ δὴ οὖν τὸ ζωοποιὸν, ὁ θεῖος ἂν εἴη λόγος. πλὴν ἐν βάθει κεῖται πολλῷ, καὶ οὐκ ἄν οἶμαί τις αὐτὸν ἀνιδρωτὶ πορίσαιτό ποτε. οὐ γὰρ ἕτοιμος ἐστὶ τοῖς ἐθέλουσιν ἁπλῶς. ἐπωμαστίζει δὲ ὥσπερ λίθος αὐτῷ βαρὺς καὶ δυσπαρακόμιστος, ἡ περὶ αὐτὸν ἀσάφεια τῆς ἐν ἡμῖν διανοίας νικῶσα τὸ ἀδρανές. καὶ δὴ δεῖ πόνου καὶ ἱδρῶτος μακροῦ τοῖς τὰ νοητὰ κατανέμουσι θρέμματα πρὸς τὸ ἀπαλλάξαι μὲν τῆς ἀσαφείας τὸν λόγον. ἀρύσασθαί τε οὕτω λοιπὸν καὶ οἱονεί πως ἐκ βάθους εἰς τὸν ἄνω τε καὶ ἐμφανὲς ἀνελκεῖν, παραθεῖναί τε σαφῶς εἰς ἀπόλαυσιν ζωαρκῆ τοῖς ἐντευξομένοις. ἀλλ' οἱ μὲν παρ' Ἕλλησι ποιμένες, τουτέστιν, οἱ παρ' αὐτοῖς σοφοὶ καὶ λογάδες πολλοὶ καὶ κατὰ πλῆθος συνθέοντες τῶν περὶ Θεοῦ δογμάτων οἱονεὶ τὸ ἀληθὲς περιοχλίζουσι.

A præditi fuerint diſcipuli quàm illi, facilè quis intelligat, illud animaduertens. Lapis enim immenſi ponderis puteo impoſitus erat, quem quidem paſtores coniunctis viribus ægrè amoliebantur. Præſtitit autem hoc ſolus Iacob. Quidnam igitur puteus, quid rurſus lapis ſignificet: age pro virili dicamus. Ita enim paſtorum roboris differentiam exploratam habebimus, quantúmque diſcipuli Saluatoris cognitione excelluerint, manifeſtum fiet. Sacræ igitur Scri-
B pturæ conſuetudo eſt cognitionem de Deo aquæ comparare. Quòd enim viuificans ſit, teſtatur Saluator ad Patrem cæleſtem dicens: [Hæc autem eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum.] Mulierem verò Samaritanam ita alicubi alloquitur: [Si noſſes donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi, Da mihi potum: tu quidem petiſſes ab eo, & dediſſet
C tibi aquam vitæ.] Aquam nimirum vitæ, ſermonem de ſe, & viuificantem doctrinam appellans. Iudæis autem ita dixit: [Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.] Quinetiam per vocem Prophetæ, increpat quoſdam qui poſt acceptam legalem diſciplinam ad alios magiſtros imperitè deflexerunt, & ad doctrinas & præcepta hominum ſeſe contulerunt. Ita enim ait: [Obſtupuit cælum ſuper hoc, & tremuit valdè, dicit
D Dominus: quia duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ipſis lacus contritos, qui non poterunt continere aquam.] Aqua igitur viuificans, diuinus eſt ſermo. Ceterùm in profundo admodum eſt ſita, neque quiſpiam illam abſque ſudore conſequatur. Neque enim parata eſt iis, qui volunt ſimpliciter. Incumbit verò ei lapis grauiſſimus, quique ægerrimè amoueri poſſit, difficultas nimirum intellectus
E noſtri imbecillitatem ſuperans. Et neceſſe planè, vt ſummum laborem adhibeant, qui ſpiritales oues paſcunt, ad hanc difficultatem amoliendam, atque ad hauriendam aquam, ac veluti ex profundo educendam, auditoribus in vſum vitæ ſuppeditandam. Porrò paſtores Gentium, hoc eſt, qui apud eos plerique habentur ſapientes, varietate dogmatum de Deo, veritatem quodammodo ſubuertunt.

Ioan.17.
Ioan.4. 10.
Ioan.7. 37.
Hier.2.

Neque enim rectè de eo ſentiunt: confitentes quidem Dei naturam, tribuentes verò Deitatis gloriam, quibus ipſis viſum fuerit. Sufficit autem & quidem vnus ſolus paſtorum in Chriſto ad dimouendum à puteo, quamtumuis graue ſaxum, hoc eſt, operimentum, & difficultatem, quibus ſententiæ de Deo ſunt obtectæ. Vnde manifeſtam Gentibus hauriunt veritatem, atque vnum naturaliter ac verè Deum ipſis proponunt. Quocirca beatus Paulus cùm Athenas veniſſet, ſapientibus eius ciuitatis aquam viuentem appoſuit, dicens: [Viri Athenienſes, per omnia ferè vos ſuperſtitioſiores video. Præteriens enim, inquit, & contemplans ſimulacra veſtra, inueni & aram, cui inſcriptum erat: Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego annuntio vobis.] Videtis enim quo pacto etiamſi populorum præfecti eſſent, paſtoreſque, & duces, vixdum tantillum grauiſſimum lapidem à puteo dimouent, piè quidem agere ſe exiſtimantes, quòd Deum reuererentur, at verò longè à veritate aberrantes. Exſtructo enim altari, titulum impoſuerunt, *Ignoto Deo*, hoc eſt, etiam non cognito dæmoni. Cæterùm illi quidem optimè ſe de Deo ſentire putabant. Damnat autem eam inſcriptionem diuinus Paulus, artificioſéque admodum, ad id quod expedit, deducit, Chriſtum eſſe dicens Deum ipſis ignotum. [Quem enim vos, inquit, ignorantes colitis, hunc ego annuntio vobis.] Vides quo pacto retexit puteum, remouitque lapidem, & viuificantem cognitionem ipſis oſtendit. Incomparabilis igitur eſt paſtorum induſtriæ differentia. Illi enim, etiamſi multi admodum eſſent, veram de Deo ſententiam aſſecuti non ſunt, & dogmatum obſcuritate victi, ad id quod ipſis videbatur, delati ſunt. Hic verò etſi ſolus exiſtens, propoſuit veritatem. Amolitus enim eſt lapidem ſolus Iacob, & Rachelis oues adaquauit. Porro dignam etiam, quæ amaretur, cenſuit puellam. [Oſculatus enim eſt, inquit, Rachel, & cognitus quidem eſt ſtatim à Laban,] qui domo ſua deinceps excepit, amoréque & amplexibus dignatus eſt fratris ſui filium, atque inter cognatos habuit. Ait enim: [Ex oſſibus meis & ex carnibus meis es tu.] Porro interpretatur *Rachel*, *ouis Dei*.

Act. 17.22. — Ibid. 3. — Ibid. — Gen. 29. 11.

A δοξάζουσι γὰρ οὐκ ὀρθὰ περὶ αὐτοῦ. Θεοῦ μὲν ὁμολογοῦντες φύσιν, διανέμοντες δὲ τὴν τῆς θεότητος δόξαν, οἷς ἂν ἕλοιντο τυχόν. ἐξαρκεῖ δὲ καὶ μόνος εἷς τῶν ἐν Χριστῷ ποιμένων ἀποκινῆσαι τοῦ φρέατος, καίτοι κομιδῇ δυσδιακόμιστον ὄντα τὸν λίθον· τουτέστι, τὴν ἐπικειμένην ταῖς περὶ Θεοῦ δόξαις ἐπικάλυψίν τε καὶ ἀσάφειαν. ὅθεν ἐναργῆ τοῖς ἔθνεσι καθιστῶσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς παραδεικνῦντες B Θεὸν, οὐ διαλελοίπασι. καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος Ἀθήνησιν ἐλθὼν, τοῖς τῆδε λογάσι τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν προὔτεινε, λέγων, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος γὰρ, φησὶ, καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· ἀγνώστῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. βλέπετε γὰρ ὅπως καίτοι λαῶν ὄντες ἡγούμενοι, καὶ τῶν παρὰ σφίσι ποιμένες καὶ καθηγηταὶ, μόλις τοῦ C φρέατος βραχὺ παροχλίζουσι, τὸν δυσαχθῆ λίθον. εὐσεβεῖν μὲν οἰόμενοι, διά γε τὸ εἰς τὸ θεῖον αἰδοῦς, πολὺ δὲ τῆς ἀληθείας ἀπεσφαλμένοι· βωμὸν γὰρ ἀναδειμάμενοι, γραφὴν ἐνεκόλαπτον, Ἀγνώστῳ θεῷ, τουτέστι, καὶ τῷ μὴ γνωσθέντι δαίμονι. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἄριστα ἐνόμιζον ἐπὶ Θεῷ τὴν δόξαν ἔχειν. κατασοφίζεται δὲ τὴν γραφὴν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, καὶ πολὺ δὴ λίαν εὐτέχνως ἄγει πρὸς τὸ χρήσιμον, D τὸν οὐκ ἐγνωσμένον αὐτοῖς Θεὸν, Χριστὸν εἶναι λέγων. ὃν γὰρ ὑμεῖς, φησὶν, ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁρᾷς ὅπως ἀπεκάλυψε τὸ φρέαρ, ἀπεκύλισε τὸν λίθον, τὴν ζωοποιὸν αὐτοῖς προὔδειξε γνῶσιν· ἀσύγκριτος τοίνυν τῆς τῶν ποιμένων ἀγχινοίας ἡ διαφορά. οἱ μὲν γὰρ, καίτοι λίαν ὄντες πολλοὶ, τῆς ἀληθοῦς περὶ Θεοῦ δόξης κατόπιν ἤεσαν, καὶ τῆς τῶν δογμάτων ἀσαφείας ἡττώμενοι, περιεφέροντο πρὸς τὸ δοκοῦν. ὁ δὲ καίτοι μόνος ὢν προὔτεινε τὴν ἀλήθειαν. ἀπεκύλισε E γὰρ τὸν λίθον μόνος ὁ Ἰακὼβ, καὶ τὰ ὑπὸ τῆς Ῥαχὴλ ποτίζει πρόβατα. καὶ μέν τοι ἀξιέραστον ἡγεῖτο τὴν κόρην. ἐφίλησε γὰρ, φησὶ, τὴν Ῥαχὴλ, καὶ ἀνεγνωρίζετο μὲν τῷ Λάβαν εὐθὺς, ὃς δὴ καὶ ἐφέστιον ἐποιεῖτο λοιπὸν ἀγάπης τε καὶ περιπλοκῆς ἠξίου τὸν ἀδελφόπαιδα, καὶ ἐν τοῖς ἀγχιστεῦσι κατελογίζετο. ἔφη γὰρ, ἐκ τῶν ὀστῶν μου καὶ ἐκ τῆς σαρκῶν μου εἶ σύ. ἑρμηνεύεται μὲν ἡ Ῥαχὴλ, Θεοῦ πρόβατον.

A προσθείη δ' ἄν τις αὐτῇ, καὶ μάλα εἰκότως, τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας τὸ σχῆμα. αὕτη γάρ ἐστι τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόβατον, τὸ τοῖς ἀρχαιοτέροις ποιμνίοις ἀναμιχθὲν, καὶ ταῖς τοῦ Σωτῆρος αὐλαῖς ἐνσεσηκασμένον. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε, καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. ἐποίμαινον δὲ καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ, ἤτοι τὰ ὑπ' αὐτῇ νοούμενα λογικὰ θρέμματα, καὶ δὴ καὶ γεγόνασιν αὐτῆς ἐρασταὶ B καὶ νυμφαγωγοὶ, παριστῶντες αὐτὴν τῷ Θεῷ παρθένον ἁγνὴν, μὴ ἔχουσαν σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων· ἁγίαν δὲ μᾶλλον καὶ ἄμωμον. ὅτι δὲ καὶ τὴν τοῦ γένους ἀρχὴν καὶ οἱονεὶ τὰς πρώτας τῆς ῥίζης ἐκβολὰς ἐξ ἐθνῶν ἐσχήκασιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ἐκ τῶν τοῦ Λάβαν συνήσομεν λόγων. ἀνὴρ γὰρ εἰδωλολάτρης κατησπάζετο τὸν Ἰακὼβ, καὶ ἐξ ὁμαίμονος αὐτὸν γενέσθαι φησὶ, δῆλον δὲ ὅτι Ῥεβέκκας. σάρκα τε αὐτὸν καὶ ὀστοῦν C ἴδιον ἀπεκάλει. κέκληται γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἀβραὰμ, ἐν ἀκροβυστίᾳ, τεθραμμένος ἐν γῇ Χαλδαίων ἔθεσί τε καὶ νόμοις τοῖς Ἑλληνικοῖς, καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομὴν, σφραγῖδα τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον. συγγενὴς οὖν ἄρα τοῖς ἐξ ἐθνῶν καὶ ὁ πρωτότοκος Ἰσραήλ· καίτοι νόμῳ διεσταλμένος, εἴς γε τὸ ἕτερος εἶναι δοκεῖν. ἀλλ' ἐν Χριστῷ γεγόνασιν ἓν οἱ δύο. περιεῖλε γὰρ τὸ μεσολαβοῦν, καταργήσας τὸν ἐν γράμμασι νόμον, καὶ D τὴν διιστῶσαν περιτομήν. ἀνεκαινίσθημεν γὰρ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, σύσσωμά τε καὶ ὁμοψυχοῦντα τὰ ἔθνη τοῖς ἐξ Ἰσραήλ. μονονουχὶ δὲ καὶ εἰς ταυτότητα συνενηνεγμένα διὰ τῆς ἐν πνεύματι κοινωνίας, ὁρᾶται λοιπόν. ἔφη γάρ που Χριστὸς πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν· θέλω ἵνα ὥσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, E καθάπερ ἔφην ἀρτίως, καὶ θεὶς ἐκ μέσου τὸ διιστῶν, καὶ συνδέων ἡμᾶς ὅλους εἰς ἑνότητα διὰ πνεύματος. σημεῖον οὖν ἄρα καὶ μάλα σαφὲς, τῆς ἐν πίστει τε καὶ πνευματικῆς ἑνώσεως τῶν δύο λαῶν, τὸ περιπλέκεσθαι τῷ Ἰακὼβ τὸν Λάβαν, ὁμολογῆσαί τε ὅτι καὶ ὀστοῦν εἴη καὶ σὰρξ αὐτοῦ. ὅτι δὲ πρὸς τούτοις ἕτερον, φέρε δὴ λέγωμεν, ἐξ αὐτῶν ἑλόντες τῶν ἱερῶν γραμμάτων. εἶπε γὰρ, φησὶ, Λάβαν τῷ Ἰακὼβ, ὅτι γὰρ ἀδελφός μου εἶ,

Tribuat autem quis ei, & quidem meritò, figuram Eccleſiæ ex Gentibus. Ipſa enim eſt Chriſti ouis, veteribus ouilibus immiſta, & Saluatoris ouilibus concluſa. Idcirco etiam dixit: [Et alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili: illas quoque oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus Paſtor.] Pauerunt autem etiam ſancti diſcipuli Eccleſiam Chriſti, ſiue quæ ei ſubſunt, rationales oues, nec non amatores ac pronubi eius fuerunt, [exhibentes eam Deo virginem puram, non habentem maculam, aut rugam,] aut huiuſmodi quid, *ſanctam* verò potiùs & *immaculatam*. Quòd verò principium generis ac veluti primas radicis emiſſiones ex Gentibus habuerint Iſraelitæ, ex verbis Laban intelligimus. Homo enim idololatra ſalutauit Iacob, & ex conſanguinea ſua ipſum natū ait, Rebecca nimirum: carnem prætereà ipſum, & os proprium appellauit. Vocatus enim eſt diuinus Abraham in præputio, educatus in regione Chaldæorum moribus & legibus Gentilium, [& ſignum accepit circumciſionem, ſignaculum fidei in præputio,] ſicut ſcriptum eſt. Cognatus itaque eſt eorum qui ex Gentibus ſunt, primogenitus Iſrael, etiamſi lege diſtinctus, vt diuerſus eſſe videatur. Cæterùm in Chriſto facti ſunt vnum duo populi. Suſtulit enim maceriam, quæ eos dirimebat, ſoluta literali lege, & circumciſione, quæ eos diſtinguebat. Renouati enim ſumus in vnum nouum hominem, vniúſque corporis atque animi facti ſunt Gentes & Iſraelitæ, ac tantum non ad identitatem adductos per communionem in ſpiritu tandem ſpectatur. Chriſtus enim alicubi ad Patrem cæleſtem ita ait: [Volo, vt quemadmodum ego & tu vnum ſumus, ita & ipſi in nobis vnum ſint. Ipſe enim eſt pax noſtra, maceriem interpoſitam diſſoluens,] vt modò dixi; quódque nos ſeiungebat, de medio tollens, colligánſque nos veluti in vnitatem per ſpiritum. Signum itaque & quidem manifeſtum admodum vnitatis duorum populorum in fide ac ſpiritu eſt Laban, amplectens Iacob, confiténſque quòd ſit os & caro ipſius. Quidnam verò præterea aliud, age dicamus ex ipſis ſacris Literis petentes: [Dixit enim, inquit, Laban ad Iacob, Quia enim frater meus es,

Ioan. 10. 16.
Ephes. 5. 27.
Rom. 4. 11.
Ioan. 17. 21.
Gen. 29. 15.

non ſeruies mihi gratis. Dic quid mercedis accipias? Laban duæ filiæ erant: nomen maiori Lia, & nomen ſecundæ Rachel. At oculi Liæ infirmi, Rachel autem pulchra aſpectu, & decora facie valdè. Dilexit autem Rachel Iacob, & dixit: Seruiam tibi ſeptem annos pro Rachel filia tua iuniore. Dixit autem Laban: Melius eſt vt dem eam tibi, quàm dare eam viro alteri: habita mecum. Et ſeruiuit Iacob pro Rachel annos ſeptem, & erant coram eo quaſi dies pauci, eò quòd diligeret ipſe eam. Dixit autem Iacob ad Laban. Da mihi vxorem meam, impleti ſunt enim dies, vt ingrediar ad eam. Congregauit autem Laban omnes viros loci, & fecit nuptias. & facta eſt veſpera, & accipiens Liam filiam ſuam introduxit ad Iacob. Et ingreſſus eſt ad eam Iacob. Dedit autem Laban Liæ filiæ ſuæ Zelpham ancillam ſuam illi ancillam. Factum eſt autem mane, & ecce erat Lia. Dixit autem Iacob ad Laban: Quid hoc feciſti mihi? Nónne pro Rachel ſeruiui tibi? Et quare decepiſti me? Reſpondit Laban: Non ſic eſt moris in loco iſto, dare iuniorem antequam ſeniorem. Imple ergo ſeptena huius, & dabo tibi & hanc, pro opere quod operatus fueris apud me annos ſeptem alios. Fecit autem Iacob ſic, & impleuit hebdomadam eius, & dedit illi Laban Rachel filiam ſuam vxorem. Dedit autem Laban Rachel filiæ ſuæ Balam ancillam ſuam illi ancillam. Et ingreſſus eſt ad Rachel. Dilexit autem Rachel magis quàm Liam: & ſeruiuit ei ſeptem annos alios.] Hæc igitur ex nuda hiſtoria petita nulla interpretatione indigent. Nihil enim omnino in ſe difficultatis habent. Cæterùm ſi quis eorum, qui hæc accuratiùs expendunt, dicat, turpe imprimis apud nos haberi, geminas nuptias contrahere, duáſque ſibi vxores copulare, atque eas quidem ſorores. His reſpondemus, quòd veteribus nihil magis in votis fuerit quàm abundare liberis, idque ſummæ felicitatis ducebant, liberúmque erat abſque vlla reprehenſione non duabus ſolùm, ſed etiam pluribus vxoribus copulari, quæ genus in immenſam multitudinem propagarent. Quin etiam benedictionis loco propagationem liberorum à Deo accipiebant. Promiſſit autem etiam

A οὐ δουλεύσεις μοι δωρεάν. ἀπάγγειλόν μοι τίς ὁ μισθός σου ἐστί. τῷ δὲ Λάβαν ἦσαν δύο θυγατέρες, ὄνομα τῇ μείζονι Λεία, καὶ ὄνομα τῇ νεωτέρᾳ Ῥαχήλ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ Λείας ἀσθενεῖς. Ῥαχὴλ δὲ ἦν καλὴ τῷ εἴδει καὶ ὡραία τῇ ὄψει σφόδρα. ἠγάπησε δὲ Ἰακὼβ τὴν Ῥαχήλ, καὶ εἶπε, δουλεύσω σοι ἑπτὰ ἔτη περὶ Ῥαχὴλ τῆς θυγατρός σου τῆς νεωτέρας. εἶπε δὲ αὐτῷ Λάβαν, βέλτιον δοῦναί με αὐτήν σοι, ἢ δοῦναί με αὐτὴν ἀνδρὶ ἑτέρῳ. οἴκησον μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐδούλευσεν Ἰακὼβ περὶ Ῥαχὴλ B ἔτη ἑπτά. καὶ ἦσαν ἐναντίον αὐτοῦ ὡσεὶ ἡμέραι ὀλίγαι, παρὰ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν αὐτήν. εἶπε δὲ Ἰακὼβ τῷ Λάβαν, Δός μοι τὴν γυναῖκά μου. πεπλήρωνται γὰρ αἱ ἡμέραι μου, ὅπως εἰσέλθω πρὸς αὐτήν. συνήγαγε δὲ Λάβαν πάντας τοὺς ἄνδρας τοῦ τόπου, καὶ ἐποίησε γάμον. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα. καὶ λαβὼν Λάβαν Λείαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, εἰσήγαγεν αὐτὴν πρὸς Ἰακώβ. καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτὴν Ἰακώβ. ἔδωκε δὲ Λάβαν Ζελφὰν τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, Λείᾳ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ παιδίσκην. C ἐγένετο δὲ πρωΐ, καὶ ἰδοὺ ἦν Λεία. εἶπε δὲ Ἰακὼβ τῷ Λάβαν· τί τοῦτο ἐποίησάς μοι· οὐ περὶ Ῥαχὴλ ἐδούλευσα παρὰ σοί; καὶ ἵνα τί παρελογίσω με; εἶπε δὲ Λάβαν, οὐκ ἔστιν οὕτως ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν, δοῦναι τὴν νεωτέραν πρὶν ἢ τὴν πρεσβυτέραν. συντέλεσον οὖν τὰ ἕβδομα ταύτης, καὶ δώσω σοι καὶ ταύτην ἀντὶ τῆς ἐργασίας, ἧς ἐργᾷ παρ' ἐμοὶ ἑπτὰ ἔτη ἕτερα· ἐποίησε δὲ Ἰακὼβ οὕτως, καὶ ἀνεπλήρωσε τὰ ἕβδομα ταύτης. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Λάβαν Ῥαχὴλ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ αὐτῷ D γυναῖκα. ἔδωκε δὲ Λάβαν Ῥαχὴλ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Βαλλὰν τὴν παιδίσκην αὐτοῦ αὐτῇ παιδίσκην, καὶ εἰσῆλθε πρὸς Ῥαχήλ. ἠγάπησε δὲ Ῥαχὴλ μᾶλλον ἢ Λείαν, καὶ ἐδούλευσεν αὐτῷ ἑπτὰ ἔτη ἕτερα. τὰ μὲν δὴ ἐκ τῆς ἱστορίας, οὐδενὸς ἂν δέοιτο λόγου πρὸς διασάφησιν· ἅπαντες γὰρ ἐν αὐτοῖς παντελῶς οὐδέν. πλὴν εἴ τις ἐκεῖνο λέγοι τῶν τὰ τοιάδε φιλακριβεῖν εἰωθότων. οὐ γὰρ τῶν ἄγαν ἀπηχεστάτων λελόγισται παρ' ἡμῖν, τὸ δυσὶν εὐθὺς ὁμιλῆσαι γάμοιν, καὶ δὴ καὶ γυναίων εἰσοικίσασθαι ξυνωρίδα, καὶ τοῦτο E ἀδελφαῖν. πρὸς τοῦτό φαμεν, ὅτι τοῖς ἀρχαιοτέροις ὅλος ἦν ὁ τοῦ βίου σκοπὸς εἰς πολυπαιδίαν· καὶ δὴ καὶ ἐν μοίρᾳ τῆς ἀνωτάτω πασῶν εὐημερίας τὸ χρῆμα λελόγιστο. ἀπήλλακτο δὲ καὶ μώμου παντὸς τὸ οὐ μόναις δυσὶν ἀλλὰ καὶ ἔτι πλείοσι συγκατευνάζεσθαι γυναιξὶν εἰς πλῆθος ἀμέτρητον τὸ γένος ἐκτείνοντας. καὶ γοῦν ἐν εὐλογίας τάξει παρὰ Θεοῦ τὴν τεκνογονίαν ἐδέχοντο. κατεπηγγέλλετο δὲ καὶ

αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων δεσπότης καὶ τοῖς ἄνωθεν καὶ πρὸ Μωσέως ἁγίοις χαρίσασθαι τὸ δῶρον, καὶ αὖθις δὲ τοῖς λαχοῦσι τὴν διὰ νόμου παιδαγωγίαν. ἔφη γάρ, ὅτι οὐκ ἔσται ἄγονος, οὐδὲ χήρα ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ. καὶ οὐκ ἐν τάξει νόμου παραδεξόμεθα τὴν φωνήν, ἐπαγγελίας δὲ μᾶλλον εἶναί φαμεν. τὰ μὲν γὰρ ὅσα ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν, θεσμοῖς ὑποφέρεται, καὶ μάλα ὀρθῶς· τὰ δὲ ὅσα τῶν πραγμάτων οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἐν τοῖς τῆς φύσεως νόμοις ἔχει τὸ ἀποτέλεσμα, νόμον οὐκ ἔχει τὸν βραβευτήν. πρόδηλον οὖν ἄρα καὶ οὐδενὶ τῶν ὄντων ἀσυμφανές, ὡς οὐκ ἂν προστέταχεν ὁ δημιουργὸς μὴ εἶναι στεῖραν ἢ ἄγονον ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ. ἀλλ' εἰ γένοιντο τοῦ νόμου φύλακες, καρποφόρους ἀποφαίνειν ὡς Θεὸς ἐπηγγέλλετο. οὐκοῦν ἐν σπουδῇ μὲν τοῖς ἀρχαιοτέροις καὶ ἐν εὐκλείας τάξει λελόγιστο τῆς πολυπαιδίας τὸ χρῆμα. μεθιστάμεθα δὲ ἡμεῖς ἐν Χριστῷ, πρὸς τὸ χρῆναι μᾶλλον καρποφορεῖν ἐν πνεύματι. τὸν μὲν γάμον οὐκ ἀτιμάζοντες, αἱρούμενοι δὲ τὸ ὑπὲρ τοῦτο λίαν, καὶ ψήφῳ τῇ ὑπερτάτῃ στεφανούμενον παρά τε τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, τὸ ἀπερισπάστως φημὶ προσεδρεύειν θεῷ, καὶ μὴ μερίζεσθαί ποι πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ. ὁ γὰρ ἄγαμος, φησὶν ὁ Παῦλος, μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ὁ δὲ γεγαμηκὼς μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί, καὶ μεμέρισται. ἅλις δὴ οὖν ἡμῖν τοῦ περὶ τούτων λόγου. φέρε δὴ θεωρήσωμεν τοῖς πνευματικοῖς θεωρήμασι τὸν νοῦν ἐνιέντες· ἐκεῖνο διενθυμούμενοι, καὶ μάλα ὀρθῶς, ὡς οὐκ ἄμισθος ἦν τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ὁ ἐπὶ τοῖς κηρύγμασι πόνος, οὔτε μὴν ἀγέραστος ὁ ἱδρώς. ἔφη γὰρ ὁ Λάβαν πρὸς Ἰακώβ· οὐ δουλεύσεις μοι δωρεάν. ἐποιοῦντο δὲ καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ λαμπρῶν αὐχημάτων ὑπόθεσιν τὴν τῶν πιστευόντων ἐν ἀρχαῖς πληθύν. προσεφώνει γοῦν ὁ Παῦλος αὖθις· χαρὰ καὶ στέφανός μου. ὑπομνῆσαι δὲ δεῖν ἀναγκαίως ὑπολαμβάνω, τῶν ἐν ἀρχαῖς ἡμῖν χρησιμώτατα προειλημμένων. ἔφην γάρ, ὅτι τὸ πρόσωπον Ἰακὼβ ὡς ἐν θεωρίαις πνευματικαῖς ὑποδύεται μὲν ἔσθ' ὅτε τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ χορός, ὡς ἀπαρχὴ γεγονὼς τῶν ἡγιασμένων ἐν πνεύματι, καὶ ἐν πίστει δεδικαιωμένων. ὅτε δὲ αὖ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὡς τῆς ἀνανεουμένης εἰς ἀφθαρσίαν ἀνθρωπότητος ἀπαρχὴ ὡς πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, ὡς δεύτερος Ἀδάμ, καὶ ῥίζα τοῦ γένους δευτέρα μετὰ τὴν προτέραν. περιτρέπει τοίνυν ὁ λόγος ἀεὶ

A ipſe vniuerſorum Dominus priſcis etiam illis, qui Moſem præceſſerunt, ſanctis id beneficii ſe collaturum, nec non iis, qui legis diſciplinam ſuſceperunt. ait enim: [Non erit ſterilis, neque vidua in filiis Iſrael.] Arqui non inſtar legis hæc vox habenda eſt, at potiùs promiſſionem eſſe dicimus. Quæcumque enim in nobis ſunt, noſtráque poteſtate, legibus ſubiiciuntur, & rectè admodum; quæcumque verò res non in nobis, ſed in naturæ legibus effectum ſortiuntur, legem præceptricem
B non habent. Manifeſtum itaque, neque cuiquam omnino dubiũ eſt, quòd nequaquam præcepit Deus, vt nõ eſſet vidua aut ſterilis in filiis Iſrael; ſed ſi fuerint legis obſeruatores, fœcundos eos effecturum ſe, vt Deus pollicetur. Magnæ itaq. curæ fuit veteribus, ſummæque laudi habebatur liberorũ multitudo. Tranſlati verò ſumus nos in Chriſto ad fœcunditatẽ in ſpiritu, non quidẽ nuptias contemnentes, at potiùs
C eligentes quod his pręſtãtius eſt, quódque ſumma laude in ſacris Literis celebratur, indiuulsè inquã adhærere Deo, neque vllo modo diuidi, ſiue diſtrahi ad ea quæ in mũdo ſunt. [Cælebs enim, inquit Paulus, curat ea quę Domini ſunt, qui verò vxorem duxit, curat quæ ſunt mundi, quo pacto placeat vxori ſuæ, & diuiſus eſt.] Satis itaque nobis de his dictum ſit. Age verò ad ſpiritales cõtemplationes mentem conferamus, illud conſiderantes & rectè admodum, quòd non caruerit ſua mercede labor Apo-
D ſtolorum, quem in prædicatione collocarunt, neque expers pręmii fuit ſudor. Dixit enim Laban ad Iacob: [Non ſeruies mihi gratis.] Fecerunt autem etiã ſancti diſcipuli ſplendidorum ſuorum operum ac gloriæ fundamentum, credentium in initio multitudinem. Idcircò Paulus ita eos allocutus eſt: [Gaudium, & corona mea.] Neceſſarium verò eſſe arbitror ea quæ initio vtiliſſimè à nobis tradita ſunt, repetere. Dixi e-
E nim, quòd perſonam Iacob ſpiritaliter cõtemplando, nonnunquam ſubit ſanctorum Apoſtolorum chorus, veluti primitiæ quædam ſanctificatorum in ſpiritu, & in fide iuſtificatorũ: nonnunquam verò Chriſtus ipſe tanquam primitiæ humanitatis ad incorruptionem inſtauratæ, [veluti primogenitus in multis fratribus,] vt ſecundus Adam, & radix generis ſecunda poſt primam. Conuertit igitur oratio ſemper con-

Deut. 7. 14.

1. Cor. 7. 32.

Philipp. 4. 1.

templationum ſcopum, quò tendere oportebat. Aberrare enim à cõſideratione decenti reddit earum explicationẽ deformiorem. In præſentiarum itaque perſonã Iacob præ ſe fert Emmanuel, cæleſtis ſponſus, qui quodãmodo filias Laban, non abſque labore, accepit. Proprium enim eſt ſupremæ omnium eſſentiæ, abſque labore præſtare quæcunque voluerit. Dixit enim alicubi de ea etiam beatus Propheta Iſaias: [Quia non eſuriet, neque laborabit, neque eſt adinuentio prouidentiæ ipſius.] Nulla enim ratione indigens eſt Deus, ſed eſt perfectiſſimus in ſeipſo, neque alicũde adſcititias vires aſſumit, neque verò inſtar corporum cibo aut potu vegetatur, ſed ex ſua natura potentia eſt. Idcircò etiam firmat cælos, tribuit autem potẽtiam pro ſua auctoritate quibus vult. Cæterùm quemadmodum etiamſi ex ſua natura dolore affici non poſſit, dolore tamen affici dicitur, (ait enim alicubi ad Iudæorum matrem, Synagogam inquam:) [Et afflixiſti me in omnibus his.] Scribit autem etiam alicubi diuinus Paulus: [Et ne affligatis Spiritum ſanctum Dei habitãtem in vobis:] ita etiamſi dicatur laborare, non quòd ſenſum laboris percipiat, id dicimus, ſed quòd (ſiquidem laborare mos ipſi fuit) id ſuſtinuerit, ingentes præſtantiſſimáſque res præſtiterit, & ea in quibus veriſimile erat grauiſſimos acerbiſſimóſque labores perpeſſurum, ſi quiſpiam ex nobis fuiſſet. Quocirca ſi ex humano intellectu ad ſupremum nos conferamus, immortalis naturæ ſollicitudinem pro nobis tantum non labore ac ſudore ebriam comperiemus. Ipſam verò neceſſario labore vacuam cenſebimus. Siquidem non eſt vt nos, quin potiùs omnem creaturam ſuperat, propria ſua excellentia nixa. Non igitur abſque mercede, ſed neque abſque labore Chriſtus primam quidem duxit Iudæorum ſynagogam, quam Liæ figuram præ ſe ferre exiſtimabimus. Interpretatur enim, *laborans & renouata*. Laborauit autẽ Ægyptiorũ tyrannide oppreſſa, atque intolerabili ſeruitutis iugo onuſta. Porro renouata eſt, & auitæ dignitati reſtituta. Transformata verò quodãmodo eſt ex cultu idololatrico ad notitiã vnius naturaliter ac verè Dei. Inclamauit enim ipſis per Moſẽ Deus: [Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Dominus vnus eſt.] Et hoc: [Non erunt dii alii præter me.]

Eſai 40. 28. — Ezech. 16. 43. — Ephes. 4. 30. — Deut. 6. 4. — Exod. 20. 3. — Deut. 5. 6.

A τῶν θεωρημάτων τὸν σκοπὸν ἧπερ ἂν ἰέναι πρέποι. τὸ γάρ τοι διαμαρτεῖν λογισμοῦ τοῦ καθήκοντος, ἀκαλλεστέραν ἐργάζεται τῶν θεωρημάτων τὴν ἀπόδοσιν. Φορέσει δὲ οὖν εἴς γε τὸ παρὸν τὸ Ἰακὼβ πρόσωπον ὁ Ἐμμανουὴλ, ὁ ἐξ οὐρανοῦ νυμφίος, ὁ τὰς Λάβαν θυγατέρας οὐκ ἀμοχθεὶ λαβών. ἴδιον μὲν γὰρ τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας, τὸ ἀκονιτὶ κατορθοῦν, ἅπερ ἂν ἕλοιτο δρᾶν. ἔφη γάρ που περὶ αὐτῆς καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας. ὅτι οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιάσει, οὐδὲ ἔστιν ἐξεύρεσις τῆς φρονήσεως αὐτοῦ. B κατ' οὐδένα γὰρ τρόπον ἐπιδεὲς τὸ θεῖον. ἀλλ' ἔστι παντέλειον ἐν ἑαυτῷ, οὐκ εἰσποιητὸν ἔχον τὸ δυναμοῦσθαι παρά τινος, οὔτε μὴν νόμῳ σωμάτων τροφαῖς ἢ ποτοῖς ἀνεγειρόμενον. ἀλλ' αὐτὸ φύσει δύναμις. τοιγάρτοι καὶ στερεοῖ μὲν οὐρανοὺς, διανέμει δὲ τὸ δυνᾶσθαι μετ' ἐξουσίας, οἷς ἂν ἕλοιτο τυχόν. ἀλλ' ὥσπερ καίτοι λυπεῖσθαι μὴ πεφυκὸς, λυπεῖσθαι λέγεται. φησὶ γάρ που πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα, δῆλον δὲ ὅτι τὴν C συναγωγὴν, καὶ ἐλύπεις με ἐν πᾶσι τούτοις· γράφει δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ τὸ κατοικοῦν ἐν ὑμῖν. οὕτω κἂν εἰ λέγοιτο καμεῖν, οὐχ ὅτι γέγονεν ἐν αἰσθήσει πόνου τὰ τοιάδε φαμέν. ἀλλ' ὅτι πονεῖν, εἴπερ ἦν αὐτῷ ἔθος, πέπονθεν ἄν· τὰ ὑπερμεγέθη τῶν πραγμάτων καὶ ἐξαίρετα κατορθῶν, καὶ αὐτὰ, ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς δεινοῖς καὶ πικροῖς ἐνατλῆσαι πόνοις, εἰ τῶν καθ' ἡμᾶς τις ἦν. οὐκοῦν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἰόντες εἰς D ἐννοίας τὰς ὑπὲρ πάντα, μονονουχὶ πόνῳ καὶ ἱδρῶτι καταμεθύουσαν καταθρήσομεν ἂν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν φροντίδα τῆς ἀκηράτου φύσεως. αὐτήν γε μὴν ἀπαλλάξομεν ἀναγκαίως τοῦ πονεῖν. ἐπεί τοι μὴ καθ' ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν, ταῖς ἰδίαις ὑπεροχαῖς ἐμφιλοχωροῦσά τε καὶ ἐρηρεισμένη. οὐκ ἀμισθὶ τοιγαροῦν, ἀλλ' οὐδὲ ἱδρῶτος δίχα Χριστὸς προτέραν μὲν συνηγάγετο τὴν Ἰου- E δαίων συναγωγὴν, ἣν ἐν σχήματι τῷ τῆς Λείας παραληψόμεθα. διερμηνεύεται γὰρ κοπιῶσα καὶ ἀνανεουμένη. κεκοπίακε δὲ ταῖς Αἰγυπτίων πλεονεξίαις κατηχθισμένη, καὶ τὸν δυσφόρητον ἔχουσα τῆς δουλείας ζυγόν. καὶ μὴν καὶ ἀνενεώθη πρὸς τὸ πατρῷον σέβας. μετεπλάττετο δὲ ὥσπερ ἐκ λατρείας εἰδωλομανοῦς ἐπὶ τὸ εἰδέναι λοιπὸν τίς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς ἐστι Θεός. ἐπιφωνεῖ γὰρ αὐτοῖς διὰ Μωσέως. ἄκουε Ἰσραὴλ, κύριος ὁ Θεός σου κύριος εἷς ἐστι. καὶ τό, οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.

ἀλλ' ἐπεθύμει μὲν ὁ Χριστὸς τῆς Ῥαχὴλ ἐν ἀρχαῖς, τουτέστι, τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας. τοιγάρτοι ἔφασκε περὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα· λελάληκα πρὸς σὲ ἅπαξ καὶ δὶς, λέγων· ἑώρακα τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ ἰδοὺ λαὸς σκληροτράχηλός ἐστιν. ἔασόν με ἐξολοθρεῦσαι αὐτοὺς, καὶ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτῶν ὑποκάτωθεν τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα καὶ ἰσχυρὸν, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τοῦτο. ἀλλ' ἦν ἀνάγκη τοὺς ἐλαφρὸν ἔτι καὶ εὐπαράγωγον ἔτι γε δὴ σφίσιν αὐτοῖς ἔχοντας νοῦν, οὐκ εὐθὺς ἀγάγειν ἐπὶ τὸ τέλειον, καὶ τὴν ἐπέκεινα νοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς φρονήσεως παίδευσιν, φημὶ δὴ τὴν εὐαγγελικὴν, προκατηχῆσαι δὲ μᾶλλον διὰ τῶν ὑποβεβηκότων μονονουχὶ καὶ προγύμνασμα τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς ποιῆσαι τὴν νομικήν. οὐκοῦν ἐπεθύμει μὲν τῆς νεωτέρας ἐν ἀρχαῖς, τουτέστι, τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας ὁ ἐξ οὐρανοῦ νυμφίος. προσοικίζεται δὲ ὥσπερ τὴν πρεσβυτέραν οἱονεί πως οὐκ ἀμογητί. δεδούλευκε γὰρ ὑπὲρ Λείας ὁ Ἰακώβ. ὅτι δὲ πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐξήρηται πόνοις τῆς Αἰγυπτίων δουλείας ὁ Ἰσραὴλ, οὐκ ἀσυμφανές. ὅλη γὰρ αὐτοῖς πεπολέμηκεν ἡ κτίσις. σημεῖον οὖν ἄρα τοῦ μὴ ἀνιδρωτὶ λελυτρῶσθαι τὸν Ἰσραὴλ, καὶ Θεοῦ γενέσθαι λοιπὸν διὰ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας ἡ τοῦ Ἰακὼβ δουλεία, τελουμένη που πάντως οὐκ ἄνευ μόχθου. συντετελεσμένων δὲ τῶν ἑβδόμων τῆς πρεσβυτέρας, ἠγάπητο τὴν Ῥαχὴλ, τουτέστι, τὴν νεωτέραν, τὴν καὶ ἐν ἀρχαῖς ποθουμένην. εἰσκέκληται γὰρ δευτέρα μετὰ τὴν πρώτην ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία τὸ τοῦ Θεοῦ πρόβατον· ἑρμηνεύεται γὰρ οὕτω καὶ Ῥαχὴλ, καθάπερ ἤδη προείπον. ὅτι δὲ κέκμηκε τρόπον τινὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ὁ Χριστὸς, παρέδειξε πάλιν ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ τὸν ἑπταετῆ πόνον καὶ ὑπὲρ Ῥαχὴλ ἀνατλάς. εἰ γὰρ ἐνεδέχετο καμεῖν καίτοι Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν υἱὸν, πῶς ἂν οὐ γέγονεν ἐν τούτῳ, τὴν Ἡρώδου δίωξιν ὑπομείνας ἐν ἀρχαῖς, τὰς τῶν Φαρισαίων ἐπιβουλὰς, τὰς τῶν ἡγουμένων συκοφαντίας, τὰ ἐμπτύσματα, τὰ ῥαπίσματα, τὰς κατὰ νώτου πληγὰς, τὴν τῶν στρατιωτῶν παροινίαν, καὶ αὐτὸν ἐν ἐσχάτοις τὸν ἐπὶ ξύλου θάνατον. Λάβαν δὲ θυγατέρες ἀνδρὸς εἰδωλολατροῦντος ἔτι Λεία καὶ Ῥαχήλ. κέκληνται γὰρ ἐξ ἐθνῶν, πρώτη μὲν ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγή. ῥίζης γὰρ καὶ γένους Ἑλληνικοῦ γέγονε καὶ αὐτὸς ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ. δευτέρα δὲ καὶ μετὰ τὴν πρώτην ἡ νεωτέρα, τουτέστιν, ἡ ἐκκλη-

A Cæterùm optauit quidem Chriſtus ſtatim ab initio Rachel, hoc eſt, Eccleſiam ex Gentibus. Idcirco etiam ait de ſynagoga Iudæorum ad Moſem, diuinorum oraculorum interpretem. [Locutus ſum ad te ſemel & bis, dicens: Vidi populum hunc, & ecce populus duræ ceruicis: ſine me vt diſperdam eos, & delebo nomen eorum deſubter firmamento cæli; & faciam te in gentem magnam & fortem, multóque maiorem quàm hæc.] Deut. 9. 13.

B Cæterùm neceſſe erat eos qui leuem adhuc, quæque facilè ab ſtatu dimoueretur, mentem haberent, non ſtatim ad id, quod perfectum eſt, deduci, & ad diſciplinam ipſorum intellectu ſuperiorem, Euangelicam nimirum, ſed potiùs inſtrui priùs minoribus, & legali doctrina ad vitam in Chriſto præexercitari. Amauit igitur ab initio cæleſtis ſponſus iuniorem, hoc eſt, ex Gentibus Eccleſiam. Ducit verò quodammodo ſeniorem non abſque labore. Seruiit enim pro Lia

C Iacob. Quòd verò multis magniſque laboribus Iſrael à ſeruitute Ægyptiorum ſit ereptus, dubium non eſt. Vniuerſa enim creatura cum ipſis bellum geſſit. Signum itaque eſt non abſque ſudore redemptum eſſe Iſraelem, atque Dei deinceps eſſe factum per cultum legalem, ſeruitus Iacob, non abſque labore omnino peracta. Abſolutis autem hebdomadibus ſenioris, duxit Rachelem, hoc eſt, iuniorem, quam ab initio optarat atque amarat. Vocata

D enim eſt ſecunda poſt primam Eccleſia ex Gentibus, *ouis Dei*: hoc enim interpretatur Rachel, vt iam antea dixi. Quòd verò laborauit quodammodo etiam pro ipſo Chriſtus, diuinus Iacob rurſum nobis oſtendit, ſeptem annorum laborem etiam pro Rachele perpeſſus. Si enim poſſibile erat laborare Deum exiſtentem ſecundùm naturam filium, quo pacto non id ipſi accidit, cùm Herodis perſecutionem

E initio ſuſtinuerit, & Phariſæorum inſidias, præfectorum calumnias, conſputiones, alapas, flagra, militum contumelias, ipſam denique in ligno mortem. Lia autem & Rachel filiæ erant Laban, viri adhuc idola colentis. Vocati enim ſunt ex Gentibus, prima quidem Iudæorum ſynagoga (radice enim ac genere Græcanico ortus eſt etiam ipſe diuinus Abraham:) ſecunda verò, & poſt ſecundam noua, hoc eſt, Eccle-

ſia. Porro oculi quidem Liæ erant lippi
atque infirmi. Rachel autem pulchra aſpectu, & decora facie valdè.
Atqui de Iudæis quidem Christus
Matth. 15. 14. " alicubi ait ſanctis diſcipulis, [Sinite ipſos, cæci ſunt, & duces cæco-
Matt. 13. 16. " rum. Veſtri autem beati oculi, quia
" vident, & aures veſtræ quia audiunt.]
Infirmitas itaque Iudæorum Synagogæ ad cernendum Deum, meritò
ſignificatur per oculos Liæ: ſapientia autem & prudentia atque ad intelligendum magna maturitas eorum qui per fidem in Chriſto ſunt,
nec non venuſtas ac decor in operibus per Rachelis pulchritudinem deſcripta eſt. Et quidem ad Iudæorum
matrem propheticus ſermo clamet:
Hier. 22. 17. " [Ecce oculi tui non ſunt, neque cor
" tuum pulchrum.] Chriſtus verò Eccleſiam ex Gentibus vocet, dicatque de
Cant. 1 & 4 & 6. " ea: [Oculi tui columbæ. Concupiuit
Pſal. 44. 11. " enim pulchritudinem eius,] iuxta
Pſalmiſtæ vocem: duxit itaque Chriſtus primùm quidem coniugem Synagogam Iudæorum, pronubo quodammodo Moſe, & mediantibus angelis.
Poſt hanc verò veluti ſecundam duxit
Eccleſiam ex Gentibus, mediatore quodammodo ad id vſus beato Ioanne Baptiſta. Idcirco etiam dixit ſpiritale hoc & diuinum nobis coniugium
Ioan 3. 29. " ſignificans: [Qui habet ſponſam ſpon-
" ſus eſt, amicus autem ſponſi, qui ſtat
" & audit eum, gaudio gaudet propter
" vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium
" meum impletum eſt. Illum oportet
" creſcere, me verò minui.] Miſericordia verò & fides ſponſæ dos eſt. Dixit
enim alicubi per vocem Prophetarum
ſponſus supernè atque ex cælo veniens
Oſee 2. 19. " ad Eccleſiam ex Gentibus: [Et ſponſa-
" bo te mihi in ſempiternum, & ſponſa-
" bo te mihi in iuſtitia & iudicio, &
" in miſericordia, & in miſerationi-
" bus. Et ſponſabo te mihi in fide, &
" cognoſces Dominum.] Duxit enim (quemadmodum dixi modò)
ante Eccleſiam ex Gentibus, ſeniorem. Cæterùm deſponſationis ratio
& coniugii vis non fuit in ſempiternum. Ait enim alicubi rurſum de
Ibid. 2. " ea: [Ipſa non vxor mea: neque ego
Eſai. 50. 1. Hier. 3. 8. " vir eius.] Et rurſus: [Dedi ipſi li-
" bellum repudii in manus ipſius.] Repudiata enim eſt vt fornicaria, ſummæque turpitudinis damnata. Ait
Ibid. 1. " enim alicubi de ea: [Si dimiſerit vir
" vxorem ſuam, & receſſerit ab eo,

A σία. καὶ οἱ μὲν ὀφθαλμοὶ Λείας παραλελυμένοι
καὶ ἀδρανεῖς. Ῥαχὴλ δὲ καλὴ τῷ εἴδει, καὶ ὡραία
τῇ ὄψει σφόδρα. καὶ περὶ μὲν τῶν Ἰουδαίων ἔφη
που Χριστὸς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις. ἄφετε αὐ-
τούς, τυφλοί εἰσιν ὁδηγοὶ τυφλῶν. ὑμῶν δὲ μα-
κάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα
ὑμῶν ὅτι ἀκούουσιν. οὐκοῦν τὸ δυσαλκὲς πρὸς θεο-
πτίαν τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς κατασημαίνοιτο ἂν
εἰκότως διὰ τῶν τῆς Λείας ὀφθαλμῶν. τὸ δὲ σοφόν
B τε καὶ ἔννουν, καὶ τὸ πολὺ λίαν ἐξωραϊσμένον εἰς
σύνεσιν τῶν ἐν πίστει ἐν Χριστῷ, καὶ μέν τοι καὶ
τὸ ἐν ἔργοις περιφανὲς διὰ τοῦ τῆς Ῥαχὴλ παρα-
γέγραφεν κάλλους. καὶ πρὸς μὲν τὴν τῶν Ἰουδαίων
μητέρα, τό, ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοί σου οὐκ εἰσίν, οὐδὲ
ἡ καρδία σου καλή, προφητικὸς ἀνεβοάτω λό-
γος· καλείτω δὲ ὁ Χριστὸς τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλη-
σίαν, καὶ λεγέτω περὶ αὐτῆς· οἱ ὀφθαλμοί σου πε-
ριστερῶν. ἐπεθύμησε γὰρ τοῦ κάλλους αὐτῆς, κατὰ τὴν
τοῦ ψάλλοντος φωνήν. οὐκοῦν ἐποιεῖτο σύνοικον ὁ
C Χριστὸς πρῶτον μὲν τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγήν,
νυμφαγωγοῦντος Μωσέως καὶ μεσιτευόντων ἀγ-
γέλων. ἐπ' ἐκείνῃ δὲ ὥσπερ δευτέραν τὴν ἐξ
ἐθνῶν ἐκκλησίαν οἱονεὶ μεσίτου παρειλημμένου
καὶ ἐπ' αὐτῇ τοῦ μακαρίου Βαπτιστοῦ. τοιγάρτοι
καὶ ἔφασκε τὸν νοητὸν τουτονὶ καὶ θεῖον ἡμῖν κα-
τασημαίνων γάμον· ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμ-
φίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ὁ ἑστηκὼς καὶ
ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ
νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται.
D ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ἔλεος
δὲ καὶ πίστις τῇ νύμφῃ τὸ ἕδνον. ἔφη γάρ που
διὰ φωνῆς προφητῶν, ὁ ἄνωθεν ἥκων καὶ ἐξ
οὐρανοῦ νυμφίος πρὸς τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλη-
σίαν, καὶ μνηστεύσομαί σε ἐμαυτῷ εἰς τὸν αἰῶνα,
καὶ μνηστεύσομαί σε ἐμαυτῷ ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ
κρίματι, καὶ ἐν ἐλέει, καὶ ἐν οἰκτιρμοῖς. καὶ μνη-
στεύσομαί σε ἐμαυτῷ ἐν πίστει, καὶ ἐπιγνώσῃ τὸν
κύριον. ἠγάγετο μὲν γάρ, καθάπερ ἔφην ἀρ-
E τίως, πρὸ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας τὴν πρε-
σβυτέραν. ἀλλ' ὁ τῆς μνηστείας τρόπος, καὶ τῆς
συναφείας ἡ δύναμις, οὐκ εἰς αἰῶνα γέγονεν.
ἔφη γάρ που πάλιν περὶ αὐτῆς. ὅτι αὐτὴ οὐ γυ-
νή μου· καὶ ἐγὼ οὐκ ἀνὴρ αὐτῆς. καὶ πάλιν· ἔδω-
κα αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου εἰς τὰς χεῖρας αὐ-
τῆς. ἀποβέβληται γὰρ ὡς πεπορνευμένη, καὶ ἐπὶ
τοῖς ἄγαν ἀπηχεστάτοις κατεγνωσμένη. ἔφη
γάρ που περὶ αὐτῆς· ἐὰν ἐξαποστείλῃ ἀνὴρ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀπέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ,

καὶ γένοιται ἀνδρὶ ἑτέρῳ μὴ ἀνακάμπτουσα ἀνακάμψει πρὸς αὐτὸν ἔτι; οὐ μιαινομένη μιανθήσεται ἡ γυνὴ ἐκείνη; καὶ σὺ ἐξεπόρνευσας ἐν ποιμέσι πολλοῖς, καὶ ἀνέκαμπτε πρός με, λέγει κύριος. ἆρον εἰς εὐθεῖαν τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε ποῦ ἐξεφύρθης. ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς ἐκάθισας αὐταῖς ὡσεὶ κορώνη ἠρημωμένη, καὶ ἐμίανας τὴν γῆν ἐν ταῖς πορνείαις σου, καὶ ἐν ταῖς κακίαις σου. καὶ ἔσχες ποιμένας πολλοὺς εἰς πρόσκομμα σαυτῇ. ὄψις πόρνης ἐγένετό σοι, ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας. οὐχ ὡς οἰκεῖόν με ἐκάλεσας, καὶ πατέρα καὶ ἀρχηγὸν τῆς παρθενίας σου; μὴ διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα; ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν ἡ πρεσβυτέρα· Ῥαχὴλ δὲ τὴν νεωτέραν, τουτέστι, τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν, ἑαυτῷ μνηστεύεται, καὶ τοῦτο διηνεκῶς. τὸ δὲ ἐμαυτῷ, νοείσθω κατὰ τίνα τρόπον. ἐμνηστεύσατο μὲν γὰρ τὴν Ἰουδαίων συναγωγὴν, ἀλλὰ διὰ μεσίτου Μωσέως. συνήφθη δὲ ὥσπερ τῇ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίᾳ φωναῖς ἰδίαις αὐτὴν εἰς τοῦτο καλῶν, καὶ καθ' ἕνα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὁρώμενος ἄνθρωπος. κατένευε γὰρ τῇ νύμφῃ βοώσῃ· δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν μοι τὴν φωνήν σου. ἤκουον μὲν γὰρ καὶ οἱ πάλαι λαλοῦντος αὐτοῦ, πλὴν διὰ Μωσέως ἢ προφητῶν. ἐν ἐσχάτοις δὲ τοῦ αἰῶνος καιροῖς, αὐτὸς ἡμῖν δι' ἑαυτοῦ λελάληκεν ὁ υἱὸς, καθὰ καὶ ὁ σοφὸς μεμαρτύρηκε Παῦλος. ἄξιον δὲ πρὸς τούτοις, καὶ τὴν τῶν ἐξ Ἰακὼβ γεγονότων υἱῶν πολυπραγμονῆσαι γένεσιν· ὁπόσοι τε, καὶ τίνων ἐξέφυσαν ἰδεῖν. τέτοκε τοίνυν πρώτη μὲν ἡ Λεία τέσσαρας· Ῥουβεὶμ, Συμεὼν, Λευὶ καὶ Ἰούδαν. ἐπειδὴ δὲ ἦν στεῖρα καὶ ἄτεκνος ἔτι Ῥαχὴλ, ἀλύουσα σφόδρα καὶ ἀπορουμένη τὸ τῆς ἀπαιδίας κατασοφίζεται χρῆμα. πείθει γὰρ τὸν Ἰακὼβ λέγουσα· ἰδοὺ ἡ παιδίσκη μου Βάλλα. εἴσελθε πρὸς αὐτὴν, καὶ τέξεται ἐπὶ τῶν γονάτων μου, καὶ τεκνοποιήσομαι κἀγὼ ἐξ αὐτῆς. οὗ καὶ εἰς πέρας ἐξενηνεγμένου, δύο γεγένηνται τῷ Ἰακὼβ υἱοὶ, Δάν τε καὶ Νεφθαλείμ. Λεία γε μὴν Ζελφὰν τὴν ἑαυτῆς οἰκότριβα προξενάζουσα δυοῖν ἑτέροιν πατέρα γενέσθαι ποιεῖ Γὰδ καὶ Ἀσήρ. καὶ τί μετὰ τοῦτο; ἐπορεύθη δὲ, φησὶν, Ῥουβεὶμ ἐν ἡμέραις θερισμοῦ πυρῶν, καὶ εὗρε μῆλα μανδραγόρου ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ ἤνεγκεν αὐτὰ πρὸς Λείαν τὴν μητέρα αὐτοῦ. εἶπε δὲ Ῥαχὴλ τῇ Λείᾳ τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς, δός μοι τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ σου· εἶπε δὲ Λεία· οὐχ ἱκανόν σοι ὅτι ἔλαβες τὸν ἄνδρα μου, μὴ καὶ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου λήψῃ;

A & fuerit cum viro altero, nunquid re- „ uertens reuertetur ad eum vltrà? nónne „ contaminata contaminabitur mulier „ illa? Et tu fornicata es in paſtoribus „ multis. Tamen reuertere ad me, dicit „ Dominus. Leua oculos tuos in dire- „ ctum, & vide vbi proſtrata ſis. In viis „ ſediſti quaſi cornix in ſolitudine, & pol- „ luiſti terram in fornicationibus tuis, „ & in malitiis tuis, & habuiſti paſtores „ multos in offenſionẽ tuam. Facies me- „ B retricis facta eſt tibi, ſine rubore facta es „ ad omnes. Nónne vſque nũc me voca- „ ſti, & patrem & ducem virginitatis tuæ? „ nunquid permanebit in ſæculum?] Atqui ſic quidem ſenior affecta fuit. Rachel autem iuniorem, hoc eſt, Eccleſiam ex Gentibus ſibi deſpondet, idque in ſempiternum. Illud verò quod ait, *Mihi ipſi*, intelligatur quonam modo. Oſeæ 2.19 Duxit enim Iudæorum Synagogam, ſed per mediatorem Moſem. Copulatus autem eſt quodammodo Eccleſiæ Gentium, ſua voce ipſam ad id C vocans, & ſicut vnus eorum qui in terris degunt viſus homo. Annuit enim ſponſæ clamanti: [Oſtende mihi fa- „ Cant. 2. ciem tuam, ſonet vox tua in auribus „ 14. meis.] Audierunt enim etiam veteres „ ipſum loquentem: cæterùm per Moſem & Prophetas. In vltimis autem ſæculi temporibus, ipſe nobis per ſeipſum locutus eſt Filius, quemadmodum etiam ſapiens Paulus teſtatus eſt. Operæ Heb. 1. a. D pretium verò fuerit præterea filiorum qui ex Iacob nati ſunt generationem inquirere, & quot, ac è quibus orti ſint videre. Peperit igitur prima quidem Lia quatuor, *Ruben*, *Simeon*, *Leui* & *Iudam*. Dùm verò ſterilis eſſet, neque adhuc peperiſſet Rachel, mœſta admodum & conſilii inops, orbitati ſuæ conſuluit. Suadet enim Iacob, dicens: [Ecce ancilla mea Balla. Ingredere ad eam, & pariet ſuper genua mea, & habebo filios ex ea.] Quo tandem peracto E duo nati ſunt Iacob filii, *Dan* & *Nephthalim*. Porrò Lia Zelpham ancillam ſuam ipſi copulans, vt duorum aliorum filiorum pater fieret, effecit *Gad*, nimirum & *Aſer*. Quid verò deinceps? [Abiit autem, inquit, Ruben „ in die meſſis tritici, & inuenit poma „ mandragoræ in agro, & attulit ad Liam „ matrem ſuam. Dixit autem Rachel Liæ „ ſorori ſuæ. Da mihi de mandragoris „ filii tui. Dixit autem Lia: Non ſatis ti- „ bi quòd accepiſti virum meum, nun- „ quid & mandragoras filii mei accipies? „

„ Dixit autem Rachel, Non ſic: dormiat
„ tecum nocte iſta pro mandragoris filii
„ tui. Ingreſſus eſt autem Iacob ex agro
„ veſpere, & egreſſa eſt Lia in occur-
„ ſum ei, & ait: Ad me ingredieris ho-
„ die. Nam mercede conduxi te pro
„ mandragoris filii mei. Quo facto pe-
„ perit rurſum Lia Iſachar, & poſt hunc
„ Zabulon.] Cùm itaque ad hunc nu-
„ merum Iſraelitæ perueniſſent, [Recor-
„ datus eſt, inquit, Deus Rachel, & ex-
„ audiuit eam Dominus, & aperuit eius
„ vuluam, concipiénſque peperit filium
„ Iacobo. Dixit autem Rachel: Abſtulit
„ à me Deus meus opprobrium, & voca-
„ uit nomen eius Ioſeph, dicens: Addidit
„ mihi Deus filium alterum.] Peperit autem præter hunc etiam Beniamin. Ita verò de ea rurſum ſcriptum habetur:
Geneſ. 35. 16. „ [Factum eſt autem cùm appropinquaret Chabrata vt iter in terram Ephrata, laborioſè peperit in partu. Factum eſt autem cùm difficulter pareret, dixit ei obſtetrix: Bono animo ſis. Etenim hic tibi eſt filius. Factum eſt autem cùm exhalaret animam (mortua enim eſt) vocauit nomen eius: Filius doloris mei. Pater verò vocauit eum Beniamin.] Ægrè pariens itaque Rachel mortua, doloribus nobiſcum communibus liberata eſt. Atque ita quidem habet generatio filiorum Iacob. Cæterùm quiſnam ſit eorum quæ ſcripta ſunt, interior ſenſus, nouerit quidem is, qui omnia nouit, in quo omnes ſunt
Coloſſ. 2. „ [theſauri ſapientiæ, & cognitionis abſconditi,] ſicut ſcriptum eſt. Nos verò ſubtilibus oculis hæc intueamur, caliginiſque, qua obſita ſunt, denſitatem diſſipare, quoad fieri poteſt, conantes, ei qui intellectum dat cæcis, illud dicamus:
Pſal. 118. 8. „ [Reuela oculos meos, & intelligam mirabilia ex lege tua.] Quocirca (referam enim à capite ſermonem, & quòd dixi, repetam) Liam quidem ſeniorem Synagogæ Iudæorum comparandam; Rachel verò ipſam Gentium Eccleſiam eſſe exiſtimabimus. Fundamentum itaque quodammodo ſermonis iacientes harum rerum fidem, reliqua ſuperſtruamus. Peperit igitur Lia prior quatuor filios. Interim nati ſunt ex duabus ancillis Balla & Zelpha alii quatuor. Poſtquam verò inuentas à Ruben in agris mandragoras inter ſe partitæ ſunt Lia & Rachel, vtraque facta eſt mater: & parit quidem Lia præter quatuor illos *Iſachar*, qui ſignificat *merces*:

A Εἶπε δὲ Ραχὴλ, οὐχ οὕτως. κοιμηθήτω μετὰ σοῦ, τὴν νύκτα ταύτην ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ σου. εἰσῆλθε δὲ Ἰακὼβ ἐξ ἀγροῦ ἑσπέρας, καὶ ἐξῆλθε Λεία εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, καὶ εἶπε, πρός με εἰσελεύσῃ σήμερον. μεμίσθωμαι γάρ σε ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ μου. οὗ δὴ γεγονότος τέτοκε πάλιν Λεία τὸν Ἰσάχαρ, ἐπ᾽ αὐτῷ δὲ καὶ Ζαβουλών. ἡκόντων δὲ ἤδη πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἀριθμοῦ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ἐμνήσθη, φησὶν, ὁ Θεὸς τῆς Ραχὴλ, καὶ ἐπήκουσεν αὐτῆς
B κύριος, καὶ ἀνέῳξεν αὐτῆς τὴν μήτραν, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τῷ Ἰακὼβ υἱόν. εἶπε δὲ Ραχήλ· ἀφεῖλεν ἀπ᾽ ἐμοῦ ὁ Θεός μου τὸ ὄνειδος, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωσήφ· λέγουσα, προσέθετό μοι ὁ Θεὸς υἱὸν ἕτερον. τέτοκε δὲ πρὸς τούτῳ Βενιαμίν. ἔχει δὲ οὕτω πάλιν τὰ ἐπ᾽ αὐτῇ γεγραμμένα. ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἤγγισε Χαβραθὰ τοῦ ἐλθεῖν εἰς γῆν Ἐφραθᾶ, ἔτικτε Ραχήλ. καὶ ἐδυστόκησεν ἐν τῷ τοκετῷ· ἐγένετο δὲ ἐν τῷ σκληρῶς αὐτὴν τίκτειν, εἶπεν αὐτῇ ἡ μαῖα, θάρσει. καὶ
C γάρ οὗτός σοί ἐστιν υἱός. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἀφιέναι αὐτὴν τὴν ψυχήν. ἀπέθνησκε γάρ. ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, υἱὸς ὀδύνης μου. ὁ δὲ πατὴρ ἐκάλεσεν αὐτὸν Βενιαμίν· δυστοκήσασα τοίνυν ἐπιτελεῖ Ραχὴλ, ἐπ᾽ αὐταῖς ὠδῖσι τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἀπηλλάττετο. ὧδε μὲν οὖν ἔχει τῶν ἐξ Ἰακὼβ ἡ γένεσις· ἀλλὰ τίς ἂν εἴη τῶν γεγραμμένων ὁ ἐσώτατος νοῦς, εἰδείη μὲν ἂν αὐτὸς ὁ πάντα εἰδὼς, ἐν ᾧ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς
D γνώσεως ἀπόκρυφοι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. λεπτοῖς δὲ ἡμεῖς καταθρήσωμεν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς ἀχλύος τὸ πάχος κατισχνοῦν ὡς ἔνι πειρώμενοι, τῷ σοφοῦντι τυφλοὺς ἐκεῖνο λέγωμεν. ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου· ἐκ νοῦ ἐπανήξω γὰρ εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς, καὶ ἀναμνήσω πάλιν ὧν ἔφην. Λείαν μὲν τὴν πρεσβυτέραν, τῇ τῶν Ἰουδαίων
E συναγωγῇ παρεικαστέον εὖ μάλα· Ραχὴλ δὲ αὐτὴν τὴν ἐθνῶν ἐκκλησίαν ὑπάρχειν ὑπολημψόμεθα. κρηπῖδα δὲ ὥσπερ προϋποθέντες τῶν λόγων τὴν ἐπὶ τοῖσδε πίστιν, τὰ λοιπὰ προσαποινήσωμεν. τέτοκε τοίνυν ἡ Λεία πρότη τέσσαρας, εἶτα μεταξὺ γεγόνασιν ἐκ δυοῖν θεραπαίναιν Βάλλας τε καὶ Ζελφᾶς, ἕτεροι τέσσαρες. ἐπειδὴ δὲ τοὺς ἐν ἀγροῖς εὑρημένους παρὰ Ρουβεὶμ μανδραγόρας διενείμαντο πρὸς ἀλλήλας Λεία τε καὶ Ραχὴλ, ἄμφω γεγόνασι μητέρες· καὶ τίκτει μὲν Λεία πρὸς ἐκείνοις τοῖς τέσσαρσι, τὸν Ἰσάχαρ, ὅ ἐστι

μισθός· εἶτα τὸν Ζαβουλών, ὃ σημαίνει πάλιν ἑρμηνευόμενον εὐλογίαν τε καὶ εὐωδίαν. τέτοκε δὲ καὶ Ῥαχὴλ τὸν Ἰωσήφ, ὅ ἐστι προσθήκη Θεοῦ. καὶ μετ' αὐτὸν ἐν τέλει τὸν Βενονί, ὅ ἐστιν υἱὸς ὀδύνης. πρώτη μὲν γὰρ ἐτέκνωσε τῷ Θεῷ τὸ τῶν Ἰουδαίων πλῆθος ἡ ἐν χρόνῳ πρεσβυτέρα, τουτέστιν, ἡ συναγωγή. ὅτι δὲ τοὺς ἐξ αὐτῆς γεγονότας υἱοὺς ἐκάλει Θεός, συνήσεις εὖ μάλα πρὸς Μωσέα μὲν λέγοντος, υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ. διά γε φωνῆς Ἡσαΐου· ἄκουε οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ, ὅτι κύριος ἐλάλησεν, υἱοὺς ἐ- B γέννησα καὶ ὕψωσα· αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. πλὴν ὅτι γεγέννηνται μὲν ἐξ ἐλευθέρων διὰ τοὺς πατέρας, οἷς οὐκ ἐπέρριπτο τὸ ἐκ νόμου ζυγόν· τὴν γάρ τοι τῶν πατέρων ἐλευθερίαν καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος παρέδειξε, λέγων· ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. τὸ ἐγώ, τῇ ῥίζῃ τοῦ γένους ἀναθείς, καὶ ταῖς τῶν πατέρων ἀνάπτων κεφαλαῖς. ὅτι δὲ ἔμελλον κἂν εἰ γεγόνασιν ἐξ ἐλευθέρων, τὸ τῆς κατὰ νόμον δουλείας ὑποδραμεῖσθαι ζυγόν, παραδείξειεν ἂν ἡμῖν αἰνιγματωδῶς ἡ γειτονεύουσα καὶ C παρεζευγμένη γένεσις τῶν τεσσάρων, οἳ καὶ γεγόνασιν ἐκ θεραπαινῶν. ἀλλ' ἔστι τι καὶ ἐν αὐτοῖς μυστήριον. οἱ μὲν γὰρ ἐκ Βάλλας, Δάν τε καὶ Νεφθαλείμ, ἐπεγράφοντο τῇ Ῥαχήλ· οἱ δέ γε τῆς Ζελφᾶς Γὰδ καὶ Ἀσὴρ ἐπεγράφοντο τῇ Λείᾳ. καὶ τῶν ἐκ Βάλλας ἦσαν ὀψιγενέστεροι. ἀλλ' οἶμαί που πάντως ἐπαπορήσειεν ἄν τις, καὶ μάλα εἰκότως. πῶς ἂν οἱ ἐκ δούλης, φημὶ τῆς Βάλλας, ἐπιγράφοιντο τῇ Ῥαχήλ· καίτοι τὸν τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας ἀποπληροῖεν τὸν τύπον. τί οὖν πρὸς τοῦ- D τό φαμεν; ὅτι γεγόνασιν ἐν ἀρχαῖς οἱ μακάριοι προφῆται καταριθμούμενοι μὲν ἐν τέκνοις τῆς δουλευούσης Ἱερουσαλήμ, υἱοὶ δὲ τρόπον τινὰ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας. ἐφρόνουν γὰρ τὰ αὐτῆς, ἀναδειχθήσεσθαι λέγοντες, καὶ ἀναλάμψειν κατὰ καιροὺς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ διὰ μυρίων ὅσων σχημάτων προανατυποῦντες αὐτό, μονονουχὶ δὲ καὶ εἰς ὄψιν ἄγοντες τοῖς ἀρχαιοτέροις. οἱ δὲ μετ' ἐκείνους ἔτι πάλιν εἰς δουλείαν γεγεννημέ- E νοι, Χριστὸν οὐ προσήκαντο, τὸν ἐλευθερίας τὸν χορηγόν· ὅτι δὲ ἀμείνους οἱ πρῶτοι τῶν μετ' αὐτοὺς ἀπολειπομένων ἰδεῖν, Θεοῦ λέγοντος διὰ φωνῆς Ἡσαΐου. πῶς ἐγένετο πόρνη πόλις πιστὴ Σιὼν πλήρης κρίσεως, ἐν ᾗ δικαιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, νῦν δὲ φονευταί; συνίης ὅπως πλήρης μὲν κρίσεως, τουτέστιν, ὀρθότητος, καὶ δικαίων κατάλυμα λέγει γενέσθαι τὴν Ἱερουσαλήμ; ἤτοι τὴν

A deinde *Zabulon*, quod rurſum ſi interpreteris, ſignificat *benedictio, & ſuauitatas odoris*. Peperit autem etiam Rachel *Ioſeph*, quod ſignificat *accretio Dei*, & poſt hunc ad extremum *Beniamin*, quòd ſignificat *filius doloris*. Prima enim filios peperit Deo Iudæorum multitudinem ſenior tempore, hoc eſt, ſynagoga. Quòd verò eos, qui ex ipſa orti ſunt, filios vocarit Deus, optimè intelliges dicente ipſo ad Moſem: [Filius primogenitus meus Iſrael.] nec non per vocem Eſaiæ: [Audi cælum, & auribus percipe terra, quia Dominus locutus eſt, Filios genui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me.] Præterea quia geniti ſunt ex liberis, ideo quòd [patribus ipſorum legis iugum] impoſitum non eſſet. Idcirco patrum libertatem etiam ipſe nobis diuinus Paulus declarauit, dicens: [Ego autem viuebam ſine lege aliquando.] Illud *ego*, ad radicem generis ſui referens, & maioribus ſuis adſcribens. Quòd autem etiamſi ex liberis nati eſſent, legalis ſeruitutis iugum ſubituri eſſent, figuratè nobis ſignificat vicinus ortus aliorum quatuor, qui nati ſunt ex ancillis. Cæterùm latet aliquid in his myſterii. Filii enim Ballæ Dan & Nephthalim adſcripti ſunt Racheli: Zelphæ verò Gad & Aſer adſcripti Liæ. Et ex Balla erant tardiùs geniti. Sed opinor quærat quis, nec iniuria, quomodo è Balla ancilla nati Racheli adſcribantur, & implere queant typum Eccleſiæ ex Gentibus? Quid igitur ad hoc dicemus? Quòd fuerint initio beati Prophetæ annumerati quidem inter filios ſeruæ Ieruſalem; filii autem certo modo erant Eccleſiæ ex Gentibus. Cogitabant enim quæ eius ſunt, dicentes monſtrandum eſſe, atque effulſurum ſucceſſu temporis Chriſti myſterium, & innumeris figuris illud præſignificantes, ac tantum non veteribus ob oculos ponentes. Qui verò poſt ipſos rurſus in ſeruitutem nati ſunt, Chriſtum non admiſerunt, libertatis datorem. Quòd autem meliores ſint priores poſterioribus eos ſecutis, facilè fuerit videre, dicente Deo per vocem Eſaiæ: [Quomodo facta eſt meretrix ciuitas fidelis, Sion plena iudicio; in qua iuſtitia habitauit in ea, nunc autem homicidæ?] Intelligis quo pacto plenam iudicio, hoc eſt, rectitudine, & iuſtorum domicilium fuiſſe dicit Ieruſalem, ſiue Sion:

Exod. 4. 22.

Eſai. 1.

Rom. 7.

Eſai. 1.

Sion: refertam autem eſſe poſtmodum homicidis. Videat autem quis, & quidem manifeſtè admodum, etiam ex ipſis, ſi velit, nominibus, quòd alumni quidem Eccleſiæ ſint filii Ballæ, hoſtes verò filii Zelphæ. Interpretatur enim *Dan, iudicium*: *Nephthalim* autem, *latitudo*. Hæc fuit Prophetarum prædicatio. Quòd enim iudicaturus eſſet Chriſtus orbem terrarum in iuſtitia, & condemnaturus Satanam tyrannidem in nos exercentem, atque interfectorem: ſaluaturus verò nos, & ex multis anguſtiis in latum & amplum quodammodo cor tranſlaturus, nequaquam difficile fuerit rurſum probare. Beatus enim Pſalmiſta exclamauit dicens veluti ex perſona eorum qui in Chriſto, & iuſtificatorum in ſpiritu: [Viam mandatorum tuorum cucurri, quando dilataſti cor meum.] Sapientiſſimus verò Paulus Corinthiis poſt fidem acceptam iugum cum incredulis ducere volentibus ſcribit, dicens: [Os noſtrum apertum eſt erga vos, Corinthii, cor noſtrum dilatatum eſt. Non eſtis anguſti in nobis, ſed anguſti eſtis in viſceribus veſtris. Eandem autem remunerationem, vt filiis, polliceor. Dilatemini & vos, ne ducatis iugum cum incredulis.] Quòd verò iudicium rectũ & iuſtum factum ſit à Chriſto, beatus Dauid rurſum nobis declarat eorum qui tyrannide oppreſſi ſunt perſonam præ ſe ferens, & ad omnium Saluatorem Chriſtum dicens: [Exurge, Domine, & intende iudicio meo. Deus meus & Dominus meus in cauſam meam.] Quin etiam Saluator ipſe hoc manifeſtum facit, dicens: [Nunc iudicium eſt mundi huius. Nunc princeps mundi huius eiicietur foras. Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnes traham ad me ipſum.] Vides quòd iudicium nobis futurum iuſtum, cordiſque dilatationem Prophetæ prædixerint, Chriſti myſterium ſignificantes. Nati igitur ſunt ex Balla *Dan* & *Nephthalim*, qui ſignificant *iudicium* & *dilatationem*: ex Zelpha verò *Gad* & *Aſer*. & interpretatur quidem *Gad tentatio*; *Aſer* autem *diuitiæ*. Nónne verò huiuſmodi fuerunt poſtremi poſt primos Iudæorum populi? Nemo certè dubitet. Nam ex iis quæ Chriſto acciderunt facilè quis intelligat. Hi enim tentarunt eum cum iis qui vocantur Herodiani, dicentes: [Magiſter, ſcimus quia verax ſis, neque cures quemquam:

Pſal. 118. 32.

2. Cor. 6. 11.

Pſal. 34. 23.

Ioan. 12. 31.

Matth. 22. 16.

Tomus primus.

A Σιὼν, ἐκμεμεστῶσθαι δὲ φονευτῶν ἐν ὑστέροις. ἴδοι δή τις, καὶ μάλα σαφῶς, καὶ ἐξ αὐτῶν, εἰ βούλοιτο τῶν ὀνομάτων, ὅτι θρέμματα μὲν ἐκκλησίας εἶεν ἂν οἱ διὰ τῆς Βάλλας· ἐχθροὶ δὲ μᾶλλον οἱ ἐκ Ζελφᾶς. ἑρμηνεύεται μὲν γὰρ ὁ Δὰν, κρίσις. Νεφθαλεὶμ δὲ, πλατυσμός. τοῦτο γέγονε τοῖς προφήταις τὸ κήρυγμα. ὅτι γὰρ ἔμελλεν ὁ Χριστὸς κρῖναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ καταψηφίσασθαι μὲν ὡς πλεονεκτήσαντος, καὶ ἀνῃρηκότος ἡμᾶς τοῦ σατανᾶ· σῶσαι δὲ καὶ
B ἡμᾶς, καὶ ἐκ πολλῆς ἄγαν στενοχωρίας εἰς πλατεῖαν ὥσπερ μεταστῆσαι καρδίαν, χαλεπὸν οὐδὲν ἐπιδεῖξαι πάλιν. ὁ μὲν γὰρ μακάριος ψαλμῳδὸς ἀνακέκραγε λέγων, ὡς ἐκ προσώπου τῶν ἐν Χριστῷ, καὶ ἡγιασμένων ἐν πνεύματι. ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου. ὁ δέ γε σοφώτατος Παῦλος ἑτεροζυγεῖν ἐθέλουσι τοῖς ἐκ Κορίνθου πεπιστευκόσιν ἐπιστέλλει, λέγων· τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε
C πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται, οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν· τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. ὅτι δὲ κρίσις ὀρθὴ καὶ δικαία γέγονε παρὰ Χριστοῦ, σαφηνιεῖ μὲν πάλιν αὐτὸς ὁ μακάριος Δαβὶδ τὸ τῶν πλεονεκτηθέντων πρόσωπον ἑαυτῷ περιτιθεὶς, καὶ λέγων πρὸς τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα Χριστόν. ἐξεγέρθητι, κύριε, καὶ πρόσχες τῇ κρίσει
D μου, ὁ Θεός μου, καὶ ὁ κύριός μου εἰς τὴν δίκην μου. αὐτός γε μὴν ὁ σωτὴρ ἐναργὲς τοῦτο κατίστησι λέγων· νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω· κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. ὁρᾷς ὅτι κρίσιν ἡμῖν ἐσομένην δικαίαν καὶ καρδίας πλατυσμὸν οἱ προφῆται προανεκήρυττον τὸ ἐπὶ Χριστῷ λαλοῦντες μυστήριον; γεγόνασι τοίνυν ἐκ Βάλ-
E λας Δάν τε καὶ Νεφθαλεὶμ, ὅ ἐστι κρίσις καὶ πλατυσμός. ἀπὸ δέ γε τῆς Ζελφᾶς Γὰδ καὶ Ασὴρ, καὶ διερμηνεύεται δὲ πειρατήριον ὁ Γάδ. πλοῦτος γε μὴν ὁ Ασήρ. ἆρ' οὖν οὐχὶ τοιοῦτοι γεγόνασιν οἱ τελευταῖοι μετὰ τοὺς προτέρους τῶν Ιουδαίων λαοί; εἶτα πῶς ἀμφίλογον; ἐξ αὐτῶν γὰρ τοῦτο κατίδοι τις ἂν τῶν κατὰ Χριστὸν γεγονότων. οἱ μὲν γὰρ ἐπείραζον αὐτὸν μετὰ τῶν καλουμένων Ηρωδιανῶν, λέγοντες· διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενὸς,

οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις· ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὔ; προσήεσαν δὲ πειράζοντες, ἵνα παγιδεύσωσιν αὐτόν. μεμαρτύρηκε γὰρ οὕτως ὁ θεσπέσιος Εὐαγγελιστής. οἱ δὲ λημμάτων ἕνεκα καὶ φιλοκερδίας οὐ προσεδέχοντο τὸν υἱόν. ἔφησαν γάρ, φησίν, ἐν ἑαυτοῖς· οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν ἡ κληρονομία γένηται. ὅτι δὲ φιλόπλουτοι καὶ φιλοκερδεῖς ἄγαν οἱ Φαρισαῖοι γεγόνασι, καὶ τὸ τῶν γραμματέων ἀνόσιον σύστημα, κατίδοι τις ἂν καὶ λίαν ἑτοίμως τοῖς περὶ αὐτῶν γεγραμμένοις τὸν νοῦν ἐπιείς. ὁ μὲν γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀπεμπωλῆσαι δεῖν ἔφασκε τὸν ἐπίγειον πλοῦτον, τοῖς τὰ ἄνω φρονεῖν ᾑρημένοις, καὶ διανέμειν τὰ ὄντα πτωχοῖς, ἵνα τὸν ἄνω κερδάνωσι θησαυρόν. ἀλλ', ὥς φησιν ὁ Εὐαγγελιστής, ἤκουον ταῦτα οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι ὄντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. ὅτι δὲ καὶ μέχρι τῶν ἄγαν εὐτελεστέρων καθικνούμενοι μετὰ πολλῆς ἀκριβείας λεπτολογίαις ἐσπούδαζον, οὐδὲ τὸ βραχὺ μεθιέντες τοῖς μὴ προσάγουσι κατὰ νόμον τὰς τεταγμένας δεκάτας· καίτοι τοῦ νόμου πεφροντικότες ὀλίγα, παντελῶς αὐτοῖς διεσάφει λέγων ὁ Κύριος. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον· καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν, καὶ τὸν ἔλεον, καὶ τὴν πίστιν. Ἐν οἴκῳ ὁ μὲν Γὰδ πειρατήριον· πλοῦτος δὲ ὁ Ἀσήρ. καὶ ἄμφω γεγένηνται ἐκ θεραπαίνης τῆς Ζέλφας, μετὰ τὸν Δάν τε καὶ Νεφθαλείμ, οἳ ἦσαν ἐκ Βάλλας. ἀλλ' ἐν τούτοις μέν, ἡμῖν ὁ πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας καιρὸς γεγράφθω· καθ' ὃν ἦν ἔτι στεῖρα Ῥαχήλ, τουτέστιν, ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία· ἣ ὅτι τέξεται πολλούς, καὶ ἀναριθμήτων ἔσται τροφός, προανακέκραγε μὲν Ἡσαΐας λέγων· εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα. ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα. ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. διεσάφει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ περὶ Θεοῦ λέγων. ὁ κατοικίζων στεῖραν ἐν οἴκῳ, μητέρα ἐπὶ τέκνοις εὐφραινομένην. ἔφη δέ που πρὸς αὐτὴν καὶ ὁ τῶν ὅλων δεσπότης καὶ Θεός. ἆρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε πάντας. καὶ πάλιν, ἰδοὺ οὗτοι πόρρωθεν ἔρχονται. οὗτοι ἀπὸ βορρᾶ καὶ οὗτοι ἀπὸ θαλάσσης, ἄλλοι δὲ ἐκ γῆς Περσῶν. φέρε δὴ οὖν

A non enim reſpicis perſonam hominum, ſed viam Domini in veritate doces: licet dare cenſum Cæſari, an non? Acceſſerant autem tentantes vt illaquearent ipſum.] Ita enim teſtatus eſt diuinus Euangeliſta. Hi verò quæſtus ſui cauſa non ſuſceperunt filium. [Dixerunt enim, inquit, in ſeipſis, Hic hæres eſt, agite, occidamus eum, vt noſtra fiat hæreditas.] (Matt. 21. Marc. 12. Luc. 20.) Quòd verò attenti ad rem & quæſtus ſtudioſi admodum fuerint Phariſæi, B impiúſque Scribarum cœtus, facilè quis agnoſcat, ea quæ de ipſis ſcripta ſunt animaduertens. Siquidem Dominus noſter Ieſus Chriſtus terrenas diuitias vendere oportere dixit eos qui ſuperna cogitare velint, & facultates pauperibus elargiri, vt cæleſtem theſaurum lucrifaciant. Verùm, vt ait Euangeliſta, audierunt hæc Scribæ & Phariſæi pecuniæ ſtudioſi, & irriſerunt eum. Quòd verò ad viliſſima C quæque ac facillima paratu procedentes, ſumma ſeueritate minima conſectantes, & è rebus minutis rigidè, etſi parum de lege ſolliciti, decimas ſecundum legem ſtatutas exigerent, Dominus ipſis ſignificauit dicens: [Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentam & anethum & cuminum; & omittitis grauiora legis, iudicium, & miſericordiam, & fidem.] (Matt. 23. 23.) *Gad* itaque *tentatio*, *Aſer* & *diuitiæ*. Nati verò D ſunt ambo ex ancilla Zelpha, poſt Dan & Nephthalim filios Ballæ. Cæterùm in his quidem, nobis tempus ante aduentum noſtri Saluatoris deſcriptum ſit, in quo ſterilis adhuc erat Rachel, hoc eſt, Eccleſia ex Gentibus, quæ quòd multos eſſet paritura, & innumerarum gentium nutrix futura, prædixit quidem Iſaias dicens: [Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis, quia multi filii deſertæ magis, E quàm eius quæ habet virum.] (Eſai. 54. 1. Gal. 4. 27.) Declarauit autem etiam ipſe diuinus Dauid de eo dicens: [Qui habitare facit ſterilem in domo, matrem ſuper filiis lætantem.] (Pſal. 112. 9.) Ait autem alicubi ad ipſam etiam vniuerſorum Dominus ac Deus: [Tolle in circuitu oculos tuos, & vide omnes.] (Eſai. 49. 18. & 60. 4.) Et rurſus: [Ecce hi de longè veniunt, hi ab Aquilone & hi à mari, alii verò è terra Perſarum.] (Eſai. 49. 12.) Age itaque,

ſi placet, videamus, quando & quomodo ſterilis peperit. Poſt illos igitur qui nati ſunt ex ancillis, mandragoras in agro inuenit Ruben primogenitus ex Iacob, defértque ad matrem ſuam Liam. Illa verò petenti Racheli dat, & parit quidem Lia acceptis mandragoris duos rurſum filios, *Iſachar* nimirum, & *Zabulon*. Deinde recordatus eſt Deus Rachelis, apertáque eius vulua, peperit etiam ipſa *Ioſeph*, & extremò *Beniamin*. Quòd igitur *Lia* Iudæorum Synagogam ſignificet; *Rachel* verò Eccleſiam ex Gentibus, ſæpiùs iam à nobis dictum eſt. Prætermittentes itaque, vt ſuperuacaneam, eorumdem repetitionem, declaremus deinceps, cuius rei typus ſint *Mandragoræ*, à primogenito Ruben inuentæ: quid etiam ſibi velit, earum in vtroſque æqualis fortaſſe diſtributio. Dedit enim Lia Racheli. Quid verò prętereà etiam ipſa filiorum generatio, in ipſis nominum ſignificationibus myſterium pariens. Mandragoræ igitur naſcuntur in agris, ſpeciem autem pomi præ ſe ferunt. Quòd verò ſomnum prouocent, grauique ſopore eos qui illis vtuntur opprimant, ac veluti inebrient, non multo ſermone opus foré arbitror ad demonſtrandum, cùm ægrorum dormiendi difficultati medici naturali mandragorarum virtute atque efficacia ſubueniant. Significant verò nobis figuratè Chriſti myſterium, obdormientis quodammodo propter nos, & demittentis ſeipſum ad exinanitionem ad mortem vſque, tametſi reuixerit rurſum. Deus enim erat ſecundùm naturam, etiamſi caro ſit factus. Vbi verò in vniuerſum mors inſtar ſomni accepta eſt, ibi etiam reſuſcitatio ad vitam quærenda eſt, & ſummatim Chriſti in his myſterium. Idcirco D. Paulus, eos qui præ leuitate in diuerſam ſentẽtiam rapti erant, reprehendit dicens: [Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi, quòd Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundùm Scripturas, & quòd ſepultus eſt, quódque reſurrexit tertia die ſecundùm Scripturas.] Et paulo pòſt: [Si autem Chriſtus prædicatur à mortuis reſurrexiſſe, quomodo dicunt inter vos quidam non eſſe reſurrectionem mortuorum?] Poſtquam enim primus inter homines Chriſtus mortem ſomnũ eſſe oſtendit (vita enim erat ſecũdùm naturam) ianuam quamdam ac viam in reliquo eſſe oportere,

Gene. 30. 31.

1. Cor. 15. 3.

Ibid. 12.

Tomus primus.

A εἰ δοκεῖ, καταθεώμεθα ὁπηνίκα καὶ ὅπως τέτοκεν ἡ στεῖρα. Οὐκοῦν μετ' ἐκείνους οἳ γεγόνασιν ἐκ θεραπαινίδων, τοὺς ἐν ἀγρῷ μανδραγόρας εὑρίσκει Ῥουβεὶμ, ὁ ἐξ Ἰακὼβ πρωτότοκος· προσκομίζει δὲ Λείᾳ τῇ ἰδίᾳ μητρί. ἡ δὲ τῇ Ῥαχὴλ ζητούσῃ δίδωσι. καὶ τίκτει μὲν Λεία, λαβοῦσα τοὺς μανδραγόρας, δύο πάλιν υἱοὺς, τόντε Ἰσάχαρ καὶ μέντοι καὶ τὸν Ζαβουλών. εἶτα μέμνηται Θεὸς τῆς Ῥαχὴλ, καὶ διανοιχθείσης αὐτῇ τῆς μήτρας, καὶ αὐτὴ τέτοκε τὸν B Ἰωσὴφ, καὶ τελευταῖον τὸν Βενιαμίν. Λεία μὲν οὖν ὅτι τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν ὑπαινίττεται· Ῥαχὴλ δὲ τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν, προμεμνήκεν ἡμῖν πλειστάκις ὁ λόγος. μεθέντες δὲ οὖν ὡς ἀνόνητον ἔτι τὸ ταυτολογεῖν, λοιπὸν ἀφηγώμεθα τίνος ἂν εἶεν εἰς τύπον οἱ μανδραγόραι, παρὰ τοῦ πρωτοτόκου Ῥουβεὶμ εὑρημένοι. τί δ' ἂν βούλοιτο δηλοῦν ἡ εἰς ἄμφω τε καὶ ἐν ἴσῳ τάχα που διανέμησις. δίδωκε γὰρ ἡ Λεία τῇ Ῥαχήλ· τί δὲ C πρὸς τούτοις καὶ αὐτὴ τῶν παίδων ἡ γένεσις, ἐν ταῖς τῶν ὀνομάτων σημασίαις ὠδίνουσα τὸ μυστήριον. μανδραγόραι τοίνυν φύονται μὲν ἐν ἀγροῖς· εἶδος δὲ τὸ μῆλον αὐτοῖς. ὑπνηλὸν δὲ ὅτι τὸ χρῆμά ἐστι, καὶ βαθεῖ καταμεθύσκον κάρῳ τοὺς μετεσχηκότας, οὐ μακροῦ δεῖσθαι οἶμαι πρὸς ἀπόδειξιν λόγου, τὰς τῶν ἀρρωστούντων ἀγρυπνίας τῆς ἰατρῶν ἐμπειρίας ἔσθ' ὅτε νικώσης τῇ τῶν μανδραγορῶν φυσικῇ ἐνεργείᾳ. οἱ καὶ ὑποφαίνουσιν ἡμῖν αἰνιγματωδῶς τὸ Χρι- D στοῦ μυστήριον, ὑπνοῦντος τρόπον τινὰ δι' ἡμᾶς, καὶ καθιέντος εἰς κένωσιν ἑαυτὸν μέχρι θανάτου, εἰ καὶ ἀνεβίω πάλιν. Θεὸς γὰρ ἦν κατὰ φύσιν, καὶ γέγονε σάρξ. ὅπου δὲ ὅλως ὁ θάνατος ἐν ὕπνου τάξει παρειλημμένος, ζητητέον ἐκεῖ καὶ τὴν εἰς ζωὴν ἀναβίωσιν. ὅλον δὲ ὥσπερ ἐν τούτοις τὸ Χριστοῦ μυστήριον. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς ἐξ ἐλαφρείας κε- E κινημένοις εἰς ἑτερόφρονα δόξαν, ἐπισκήπτει λέγων. παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ παρέλαβον· ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ ἡμέρᾳ τρίτῃ, κατὰ τὰς γραφάς. καὶ μεθ' ἕτερα. εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν ἐν ὑμῖν τινες, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; ἐπεὶ γὰρ πρῶτος ἐν ἀνθρώποις ὕπνον ἔδειξε τὸν θάνατον ὁ Χριστὸς, ζωὴ γὰρ ἦν κατὰ φύσιν, θύρα τις ὥσπερ καὶ ὁδὸς εἰς τὸ χωρῆσαι λοιπὸν,

A καὶ αὐτοῦ θανάτου καταδυναστεύεσθαι, τῇ ἀνθρώπου γένους φύσει. ταύτῃ τοι καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος ἄνω τε καὶ κάτω τοὺς τῷ θανάτῳ κατειλημμένους ὀνομάζει κεκοιμημένους· ὡς ὅσον οὐδέπω καὶ ἀναβιωσομένους διὰ Χριστοῦ. ἔφη γὰρ πάλιν. εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐγερεῖ τοὺς κοιμηθέντας σὺν τῷ Ἰησοῦ, καὶ παραστήσει σὺν ἡμῖν. ὕπνου δὲ οὖν σημεῖον οἱ μανδραγόραι. καὶ τούτους εὑρίσκει πρωτότοκος ὤν, ὁ Ῥουβείμ, εἶτα διεκόμισε τῇ μητρί· ἡ δὲ διενείματο πρὸς τὴν ἀδελφήν. πρῶτοι γὰρ οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τοῦ πρωτο- B τόκου κατὰ τὸν χρόνον νενοήκασί τε καὶ πεπλουτήκασι τὸ ἐπὶ Χριστοῦ μυστήριον· καὶ δὴ καὶ τῇ ἰδίᾳ μητρί, φημὶ δὲ τῇ Ἱερουσαλήμ, εὕρημα λαμπρὸν τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀγχινοίας προσκεκομικότες, χαίρειν ἀνέπειθον. πρὸ γάρ τοι τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως μεμυσταγωγήκασιν οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν. εἰ γὰρ καὶ μὴ πάντες τυχὸν πεπιστεύκασιν, ἀλλ᾽ οὖν μετὰ τὸν ἐπὶ Χριστῷ προσιήκασι λόγον. σέσωσται δὲ τὸ κατάλειμμα, κατὰ τὰς γραφάς. ὅτι δὲ προειλή- C φασιν ἐν πίστει τοὺς ἐξ ἐθνῶν Ἰουδαῖοι, πρόδηλον δή που, καὶ οὐδενὶ τῶν ὄντων ἀσυμφανές. λαβοῦσα τοίνυν ἡ Λεία τοὺς μανδραγόρας, δύο τέτοκεν υἱούς, Ἰσάχαρ τε καὶ Ζαβουλών. καὶ μισθὸς μὲν ὁ Ἰσάχαρ ἑρμηνεύεται· ἕτερος γε μήν, τουτέστιν, ὁ Ζαβουλών, εὐόδωμά τε καὶ εὐλογία. ὡς γὰρ ἔφην ἤδη, διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὡς παρὰ τέκνων ἰδίων ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ παραδεξαμένη λοιπὸν τὸ Χριστοῦ μυστήριον, μήτηρ ἀπεδείχθη τέκνων τῶν ἐπὶ μισθῷ τε καὶ εὐ- D λογίαις κατευωδουμένων παρὰ Θεῷ. ὅτι γὰρ οὐκ ἄμισθος ἡ πίστις ἡ εἰς Χριστόν, διδάξειεν ἂν εὐθὺς τῶν πλημμελημάτων ἡ ἄφεσις. πιστώσεται δὲ πρὸς τοῦτο καὶ αὐτὸς λέγων ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. οὐδὲν ἧττον καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ E σου· τουτέστι, τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν. ὅτι ἐὰν εἴπῃς ἐν τῷ στόματί σου ὅτι κύριος Ἰησοῦς, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην· στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. τίς οὖν ἄρα μείζων τε καὶ ἀξιόληπτος ἐστὶ μισθὸς τοῦ διασῶσαι ψυχήν;

& ad mortem fortiter ſuperandam. Idcircò etiam ſapientiſſimus Paulus paſſim eos qui mortui ſunt, *dormientes* appellat, vtpote poſtea reuicturos per Chriſtum. Ait enim rurſum: [Si enim credimus quòd Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, etiam Deus excitabit dormientes cum Ieſu, & exhibebit nobiſcum.] Somni itaque ſymbolum eſt mandragora, atque hoc inuenit primogenitus Ruben; deinde defert ad matrem. Hæc verò diſtribuit ſorori. Primi enim Iſraelitæ primogenitum per tempora cognouerunt, Chriſtique myſterium conſecuti ſunt: nec non matri ſuæ, Ieruſalem inquam, inuentum exiſtentis in ipſis induſtriæ offerentes gaudium conciliarunt. Nam ante vocationem Gentium ſancti diſcipuli ſacra myſteria docuerunt per vniuerſam Iudæam. Etſi enim non omnes fortè crediderunt, omnibus tamen facultas erat ſuſcipiendi ſermonem de Chriſto. [Seruatæ autem ſunt reliquiæ,] ſecundùm Scripturas. Quòd verò anteuerterint Iudæi Gentes in fide, manifeſtum eſt, neminique omnino obſcurum. Lia igitur acceptis mandragoris duos peperit filios, *Iſachar* & *Zabulon*. Atque Iſachar quidem interpretatur *merces*: alter verò, hoc eſt Zabulon, *bona via* & *benedictio*. Nam, vt iam dixi, per ſanctos Apoſtolos veluti à propriis filiis Synagoga Iudæorum ſuſcipiens Chriſti myſterium, declarata eſt mater eorum, qui in mercede ſunt & benedictione, bonóque odore fragrant apud Deum. Quòd enim mercede non careat fides in Chriſtum, oſtendit nobis peccatorum remiſſio. Quin & ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus confirmat, dicens: [Amen amen dico vobis, Qui credit in me, habet vitam æternam.] Nihilo verò minùs etiam beatus Paulus: [Propè eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc eſt, verbum fidei quod prædicamus: quia ſi confitearis in ore tuo quia Dominus eſt Ieſus, & credideris in corde tuo, quòd Deus ipſum ſuſcitauit à mortuis, ſaluaberis. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem.] Quænam igitur maior admirabiliórque merces eſt, quàm ſaluari animam?

1.Cor.11. 30.

1.Theſ.4. 14.

Iudic.5.11

Ioan.5.24

Rom.10. 8.

Quòd enim eximia res ſit, maximé-
que pretioſa, ipſe etiam Saluator no-
Marc. 8. 36. » bis perſuadet, dicens: [Quid prodeſt
» homini ſi vniuerſum mundum lucre-
» tur, animæ verò ſuæ detrimentum pa-
» tiatur? aut quid daturus eſt homo, quo
» repenſet animam ſuam?] Glorioſa ita-
que & ſalutaris eſt credentibus merces.
Quòd verò eos qui in Chriſto iuſtifica-
ti ſunt, benedictio ſit comitatura, du-
bium eſſe non poteſt. Sanctificati enim
ſumus in ſpiritu. Quin & beatus Dauid
Psal. 113. 15. » ita ait: [Benedictio Domini ſuper vos:
» benedicti vos à Domino, qui fecit cæ-
» lum & terram.] Deus verò ipſe per
vocem Eſaiæ alicubi ad credentium
Esai. 44. 3 » matrem, Eccleſiam inquam, ait: [Im-
» ponam ſpiritum meum ſuper ſemen
» tuum, & benedictiones meas ſuper fi-
» lios tuos.] Idcircò etiam ſapientiſſimus
Paulus iis qui per fidem iuſtificati ſunt
Ephes. 1. 3 » ſcribit, dicens: [Benedictus Deus &
» Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui
» benedixit nos in omni benedictione
» ſpirituali.] Qui verò ſupernam bene-
dictionem vbertim conſecuti ſunt, quo
pacto non rectà dirigantur in omne
Esai. 26. 7 » opus bonum? [Semita enim, inquit,
» piorum recta facta eſt, & via iuſtorum
» præparata. Via enim Domini iudi-
» cium.] Nam de Synagoga Iudæorum
» alicubi ita ait: [Ecce ego obſtruam vias
» eius, & ſemitam illius non inuenies.]
Nos autem immittés in ſupernas man-
ſiones per Liam quodammodo, &
aperta via, ſanctis miniſtris ita præci-
Esai. 26. 2 & 62. 10. » pit: [Aperite portas, ingrediatur po-
vel 57. 14. » pulus cuſtodiens iuſtitiam, & annun-
» tians veritatem: apprehendens verita-
» tem & cuſtodiens pacem.] Et rurſum:
Hier. 30. 26. » [Semitas facite populo meo, & lapi-
» des viæ diſiicite,] ne obuiis ſcanda-
lis offenſi à recto inſtituto retarden-
tur. Lia igitur eos qui in mercede &
benedictionibus ſunt, rectáque via
apud Deum inſiſtunt, peperit. Rachel
verò ſimiliter acceptis ab ipſa man-
dragoris, peperit Ioſeph. Suſcipiens
enim quodammodo Eccleſia Chriſti
myſterium per ſanctos Apoſtolos, ve-
luti ex ſimili quidem ſorore, Syna-
goga Iudæorum, mater facta eſt po-
puli creſcentis ſemper, & in immen-
ſam multitudinem ſeſe propagantis.
Interpretatur enim Ioſeph, *adauctio Dei.*
Addita enim eſt gregi Iſraelitico
Eccleſia ex Gentibus. Idcirco etiam
Ioan. 10. 16. » Chriſtus dixit: [Et alias oues ha-
» beo, quæ non ſunt de hoc ouili:

Tomus primus.

A ὅτι γὰρ τὸ χρῆμα ἐξαίρετον καὶ τοῦ παντὸς ἄξιον λόγου, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ ἀναπείθει λέγων: τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; εὐκλεὴς οὖν ἄρα καὶ σωτήριος τοῖς πιστεύουσιν ὁ μισθός. ὅτι δὲ τοῖς ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένοις ἕψεταί που πάντως καὶ τὸ εὐλογεῖσθαι δεῖν, εἴη ἂν οὐκ ἀμφίλογον. ἡγιάσμεθα γὰρ ἐν πνεύματι. καὶ φησὶν ὁ μακάριος Δαβίδ, εὐλογία κυρίου ἐφ' ὑμᾶς. εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ κυρίῳ, B τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ἔφη δέ που Θεὸς καὶ διὰ τῆς τοῦ Ησαΐου φωνῆς, πρὸς τὴν τῶν πιστευόντων μητέρα, φημὶ δὴ τὴν ἐκκλησίαν, ἐπιθήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τὸ σπέρμα σου, καὶ τὰς εὐλογίας μου ἐπὶ τὰ τέκνα σου. ταύτῃ τοι καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος τοῖς ἐν πίστει δεδικαιωμένοις ἐπιστέλλει, λέγων· εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ. οἱ δὲ τῆς ἄνωθεν εὐλογίας πλουσίως μετεσχηκότες, C πῶς ἂν οὐκ εὐοδωθεῖεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν; ὁδὸς γὰρ, φησὶν, εὐσεβῶν εὐθεῖα ἐγένετο, καὶ παρεσκευασμένη ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν. ἡ γὰρ ὁδὸς κυρίου κρίσις. περὶ μὲν γὰρ τῆς Ιουδαίων συναγωγῆς ἔφη που Θεός· ἰδοὺ ἐγὼ ἐμφράσσω τὰς ὁδοὺς αὐτῆς, καὶ τὴν τρίβον αὐτῆς οὐ μὴ εὕρῃ. ἡμᾶς δὲ εἰσπέμπων ταῖς ἄνω μοναῖς διὰ Λείας ὥσπερ καὶ ὑψηλωμένης ὁδοῦ, τοῖς ἁγίοις διακελεύεται λειτουργοῖς· ἀνοίξατε πύλας, εἰσελθέτω λαὸς φυλάσσων δικαιοσύνην, καὶ ἀναγγέλλων ἀ- D λήθειαν, ἀντιλαμβανόμενος ἀληθείας, καὶ φυλάσσων εἰρήνην. καὶ πάλιν. ὁδοποιήσατε τῷ λαῷ μου, καὶ τοὺς λίθους τῆς ὁδοῦ διαῤῥίψατε, ἵνα μὴ τοῖς διὰ μέσου σκανδάλοις προσπταίοντες, ὄκνον εἰσδέξοιντο τοῦ ἐπ' ἀγαθοῖς σπουδάσμασιν. οὐκοῦν τοὺς ἐπὶ μισθῷ τε καὶ εὐλογίαις καὶ εὐοδουμένους παρὰ Θεῷ, τέτοκε Λεία· Ραχὴλ δὲ ὁμοίως λαβοῦσα τοὺς μανδραγόρας, τέτοκε τὸν Ιωσήφ. παραδεξαμένη γὰρ ὥσπερ ἡ ἐκκλησία τὸ Χριστοῦ E μυστήριον διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὡς ἐξ ὁμοίας μὲν ἀδελφῆς τῆς τῶν Ιουδαίων συναγωγῆς, μήτηρ πέφηνε λαοῦ τοῦ ἐν προσθήκαις ἀεὶ, καὶ εἰς πληθὺν ἰόντος οὐ μεμετρημένην. διερμηνεύεται γὰρ Ιωσὴφ, προσθήκη Θεοῦ. προστέθειται δὲ ταῖς ἐξ Ισραὴλ ἀγέλαις, ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν ὁ Χριστός· καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης.

κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου A ἀκούσουσιν, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. προστέθειται τοίνυν ἡ ἐξ ἐθνῶν ἀγέλη, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, τοῖς ἀρχαιοτέροις ποιμνίοις, καὶ ἀκατάληκτον ἔχει τὴν εἰς τὸ ἔτι τε καὶ ἔτι πλουσίαν ἐπίδοσιν· ἄχρις ἂν καὶ αὐτὸς ἐν τελευταίοις ὥσπερ καιροῖς ὁ Βενιαμὶν γεννηθῇ, τουτέστιν, ὁ υἱὸς ὀδύνης λαός. καὶ τίς δὴ οὗτός ἐστιν, ἐφ' ὃν καὶ αὐτὴ λοιπὸν ἡ τεκοῦσα παύσεται, καὶ εἰς ἑτέραν ὥσπερ μετοιχήσεται ζωήν; B τετελεύτηκε γὰρ ἡ Ῥαχὴλ ἐπ' αὐταῖς ὠδῖσι τοῦ Βενιαμίν. τὸ μὲν οὖν ἄγαν ἠκριβωμένως εἰδέναι ταυτὶ, Θεῷ δὴ πάλιν ἀναθήσομεν, καὶ τοῖς νουνεχέσιν ἢ καθ' ἡμᾶς. λυπεῖ δὲ οὐδὲν τό γε εἰς νοῦν ἧκον εἰπεῖν· οἶμαι δὴ οὖν ὅτι νοοῖτ' ἂν εἰκότως υἱὸς ὀδύνης λαὸς ἡ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς τῶν πιστευόντων πληθύς. κατ' ἐκεῖνο γὰρ ἔσται τοῦ καιροῦ καὶ ὁ τῆς ἀνομίας υἱὸς ὁ ἀντικείμενος, καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα. ὥστε αὐτὸν C εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς Θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ Θεός. οὗτος τοῖς ἁγίοις ἀντιτάξεται, καὶ ἀτιθασσῶν οὐδὲν διοίσει θηρίων. ὡς γὰρ αὐτὸς εἴρηκεν ὁ Σωτὴρ, ἔσται τότε θλίψις μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. ὅτι δὲ οὐχ ἑτέροις μᾶλλον ἀλλ' ἢ τοῖς ἁγίοις ἐγκατασκήψει τὰ τῆς παρ' ἐκείνου σκαιότητος καὶ ἀπανθρωπίας, διαμεμαρτύρηκε πάλιν ἐπενεγκὼν αὐτὸς ὁ Χριστός. καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ D ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ. διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. ὡς γὰρ διώξεως ἐσομένης κατὰ παντὸς ἀπολέκτου, καὶ γνησίου τὴν πίστιν. ὡς δεινῆς καὶ ἀφορήτου πλεονεξίας, καὶ μέν τοι καὶ αἰκιῶν ἐποισθησομένων τισίν· ἔσται μου πάντως ἐν συστολαῖς ὁ καιρὸς, συμμετροῦντος οἶμαι τοῦ φιλοικτίρμονος Θεοῦ τῇ τῶν καμνόντων ἰσχύϊ τὸν πειρασμόν. οὕτω φρονεῖν ἀναπείθει καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος· πιστὸς δὲ ὁ E Θεὸς ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ, καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν. γεννηθέντος τοίνυν τοῦ Βενιαμὶν, τουτέστι, τοῦ ἐν τέλει τε καὶ ἐν ὀδύναις λαοῦ, πεπαύσεται καὶ Ῥαχήλ. μετοιχήσεται γὰρ, ὥσπερ ἔφην ἀρτίως, εἰς ἑτέραν ζωὴν ἡ ἐκκλησία. τουτέστιν ἡμεῖς, οἱ διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν τὴν διὰ πνεύματος ἕνωσιν πρὸς Θεὸν πλουτήσαντες. καὶ μή τοι θαυμάσῃς

etiam illas oportet me adducere, & vocem meam audient; & fiet vnum ouile, vnus Paſtor.] Additus itaque eſt Gentium grex (vt modò dixi) veteribus ouilibus, perpetuúmque habet etiam nunc incrementum, donec etiam ipſe veluti in extremis temporibus Beniamin naſcatur, hoc eſt, *filius doloris* populus. At quiſnam hic eſt, cuius partu mater ipſa moritura eſt, & ad aliam veluti vitam transferetur? Obiit enim Rachel in ipſo partu Beniamin. Perfectam itaque omnibuſque numeris abſolutam horum cognitionem Deo tribuamus, iiſque, qui nos ingenii acumine ſuperant. Nihil verò obeſt, quo minus quod nobis in mentem venerit, dicamus. Mea itaque ſententia, *filius doloris* meritò intelligi poſſit, multitudo credentium in vltimis ſæculi temporibus. Nam illis temporibus erit filius iniquitatis, [qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut cui veneratio debetur: ita vt in templo Dei ſedeat, declarans ſe tanquam ſit Deus.] (2. Theſſ. 4.) Hic contra Sanctos aciem educet, & nihil ab indomitis feris differet. Quemadmodum enim ipſe Saluator ait: [Erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vſque ad hoc tempus, neque fiet.] (Matt. 24. 21.) Quòd verò non alios quàm ſanctos eius immanitas atque crudelitas ſit inuaſura, ſignificauit rurſum Christus, ita adiiciens: [Et niſi decurtati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos decurtabuntur dies illi.] (Ibid. 22.) Cùm enim perſecutio ſit futura aduerſus omnes electos, ac ſincerè fideles: cúmque grauis & intolerabilis tyrannis atque ærumnæ iis impendeant; contrahetur omnino tempus, commenſurante temperantéque, vt arbitror, Deo tentationem pro afflictorum viribus. quod etiam nobis perſuadet ſapientiſſimus Paulus, dicens: [Fidelis autem Deus, qui non ſinet vos tentari vltra id quod poteſtis: imò faciet vnà cum tentatione prouentum, vt prouentum, vt poſſitis ſufferre.] (1. Cor. 10. 13.) Nato itaque Beniamin, hoc eſt, populo in fine & doloribus, deſinet Rachel. Transferetur enim quodammodo, vt modò dixi, in aliam vitam Eccleſia, hoc eſt, nos, qui per fidem in Chriſtum vnitatem cum Deo per Spiritum nacti ſumus. Neque verò mireris,

ſi mors Rachel à rebus huius vitæ tranſtulit. Percellet enim nonnunquam id quoſdam ea quæ olim acciderunt, contemplantes.] Dicat autem aliquis fortaſſe, atque ita ſecum cogitet. Ceſſabit ergo Eccleſia ſucceſſu temporis, & morte quodammodo extinguetur: atque hoc eſt transferri ad meliora. His reſpondemus: Cùm audis nominari Eccleſiam, ſanctam credentium multitudinem intelligi exiſtima, cuius mors, iuxta rationem vitæ in mundo & carnalis, via eſt ad incrementum vitæ in Chriſto, & modus tranſlationis ad meliora ac præſtantiora. Idcirco etiam beatus Paulus acriùs quoſdam increpat, dicens:

Coloſſ. 2. 20.

„ [Si mortui eſtis cum Chriſto ab
„ elementis mundi, quid quaſi ad-
„ huc viuentes in mundo, decernitis?]

Scribit autem rurſum iis, qui carnem & voluptuariam vitam abiecerunt:

Coloſſ. 3. 5.

„ [Mortui enim eſtis, & vita
„ veſtra abſcondita eſt cum Chriſto
„ in Deo. Quando igitur Chriſtus
„ manifeſtatus fuerit, vita veſtra, tunc
„ & vos cum illo manifeſtabimini in
„ gloria.

Mortificare igitur etiam *nos membra noſtra terrena* debere manifeſtè ait, *ſtuprum* inquiens, *& immunditiem, & his affinia.* Mors itaque Rachel, ſignificat omnino gregis credentium, hoc eſt Eccleſiæ, mortem in Chriſto intellectam in aliam quodammodo vitam nos transferentem; ſi modò verum eſt quòd noſtra transferentur ex corruptione in incorruptionem, ex morte in vitam, ex infirmitate in potentiam, ex ignominia in gloriam, ex menſurato ac definito tempore in ſempiternam vitam. Ita enim etiam cum ipſo Chriſto perpetuò erimus: per quem, & cum quo, Deo ac Patri gloria & imperium cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

A Εἰ θάνατος τὴν Ραχὴλ τῶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ μετέθηκε πραγμάτων. θορυβήσει γὰρ ἔσθ' ὅτε τὸ χρῆμά τινας, ἐνατενισμένους εἰς θεωρίαν, τοῦ πάλαι συμβεβηκότος· πεπαύσεται δὴ οὖν ἡ ἐκκλησία κατὰ καιρούς, καὶ σβεσθήσεται θανάτῳ τρόπον τινά. καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ πρὸς τὰ ἀμείνω μετάστασις. πρὸς δὴ τὰ τοιάδε φαμέν· ἐκκλησίαν ὅταν ἀκούσῃς, τὴν τῶν πιστευόντων ἁγίαν πληθὺν ἴσθι τι λέγειν· ᾗ τὸ ἐκτεθνάναι κατὰ τὸν

B τρόπον ζωῆς τῆς ἐν κόσμῳ καὶ σαρκικῆς, ὁδός ἐστι πρὸς ἐπίδοσιν τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας καὶ ζωῆς, καὶ μεταστάσεως τρόπος εἰς τὰ ἀμείνω καὶ ὑπερκείμενα. διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ῥαθυμοτέροις τισὶν ἐπιφέρει τὴν ἐπίπληξιν λέγων. εἰ ἀπεθάνετε ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ἐν κόσμῳ ζῶντες δογματίζεσθε; ἐπιστέλλει δὲ πάλιν τοῖς τὴν σαρκικὴν καὶ φιλήδονον ἀποσεισαμένοις ζωήν. ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ

C Θεῷ. ὅταν οὖν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ὑμῶν· τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. νεκροῦν δὲ ἡμᾶς καὶ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς δεῖν ἔφη σαφῶς, πορνείαν δὴ λέγων καὶ ἀκαθαρσίαν, καὶ τὰ τούτοις ἀδελφά. οὐκοῦν ὁ τῆς Ραχὴλ θάνατος σημαίνει που πάντως τῆς τῶν πιστευόντων ἀγέλης, τουτέστι, τῆς ἐκκλησίας, τὸν ἐν Χριστῷ νοούμενον θάνατον, εἰς ἑτέραν ὥσπερ ἀποφέροντα ζωήν. εἴπερ ἐστὶν ἀληθές, ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς μεταστήσεται ἐκ φθο-

D ρᾶς εἰς ἀφθαρσίαν, ἐκ θανάτου πρὸς ζωήν, ἐξ ἀσθενείας εἰς δύναμιν, ἐξ ἀτιμίας εἰς δόξαν, ἐκ μεμετρημένων καιρῶν εἰς μακραίωνα βίον. οὕτω γὰρ οὕτω καὶ αὐτῷ διαπαντὸς συνεσόμεθα τῷ Χριστῷ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ, καὶ πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

E

A

ΓΛΑΦΥΡΩΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ε´.

Περὶ τοῦ Ἰακώβ.

B Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως ἡ θεόπνευστος γραφὴ τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας προαναφωνεῖ τοὺς τύπους, οὐ μετρίαν ἐντεῦθεν τοῖς ἐντευξομένοις τιθεῖσα τὴν ὄνησιν. ὃν γὰρ τρόπον οἱ τὴν ἐν πίναξιν ἐπιστήμην εἰς ἄκρον ἐξησκημένοι ταῖς τῶν χρωμάτων πολυειδέσι μορφαῖς καταποικίλλουσι τὰς σκιὰς εἰς ἐμφανεστέραν ἄγοντες ὄψιν, καὶ πολὺ τὸ ἐπίχαρι καταχέοντες τῆς γραφῆς· οὕτω καὶ ἡ τοῦδε τοῦ παντὸς τεχνῖτις σοφία, τουτέστι Θεὸς, διὰ ποικίλων ὅσων αὐχημάτων προαναφαίνει λεπτῶς τοῦ μυστηρίου τὸ κάλλος, ἵνα συνιέντες ὡς ἐν αἰνίγμασι καὶ μονονουχὶ προκατήχησιν, καὶ προσβολὴν εἰς σύνεσιν τὸ πρᾶγμα ποιούμενοι, πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας παραδοχὴν, ἑτοιμότεροί πως εἶεν οἱ μυσταγωγούμενοι. διατρίβομεν τοίνυν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, μικρὸν διαφέροντες, ἢ τάχα που καὶ ἡττώμενοι τῶν ἀλόγων ζώων, εἴπερ ἀληθῆ τὴν ἐπίπληξιν ἐποιεῖτο Θεὸς κατὰ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, οὕτω λέγων· Ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαός μου οὐ συνῆκεν. εἰ δὲ νόμον ἔχοντες τὸν παιδαγωγὸν, ἐπὶ ταῖς οὕτω δειναῖς ἀμαθίαις οἱ τῶν Ἰουδαίων δῆμοι κατεγινώσκοντο, τίς ἂν γένοιτο λοιπὸν λόγος ὁ ζητούμενος περὶ τῶν ἐθνῶν· οἷς τῆς πολυθέου πλάνης ὁ βαθὺς ἐνέσκηψε σκότος; κάτω γὰρ ὥσπερ διανενευκότες ἀεὶ, καὶ ταῖς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαις ἐνειλημμένοι, μόνα φρονεῖν ἐσπούδαζον τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· οὐδ᾽ ὅσον εἰπεῖν τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμὸν ἀνατείνειν ἰσχύοντες εἰς τὰ τῆς φιλοθεΐας αὐχήματα. ἐντεῦθεν ἡμῖν ἐποιμώζοντες καὶ μονονουχὶ κειμένοις ἐπιδακρύοντες οἱ μακάριοι προφῆται, μυρίοις ὅσοις διαπεφωνήκασι λόγοις. ὁ μὲν γὰρ μακάριος Ἡσαΐας, Ἐπλάτυνε, φησὶν, ὁ ᾅδης τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ διήνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ, μὴ διαλιπεῖν. οὐ γὰρ ἦν ἀπόνευσις τοῦ κακοῦ. ἀφορήτῳ δὲ ὥσπερ πλεο-

GLAPHYRORVM

IN GENESIM

LIBER QVINTVS.

De Iacob.

VARIE ac multifariam ſacra Scriptura ſalutis per Chriſtum typos prædicit, non mediocrem inde eius ſtudioſis vtilitatem adferens. Quemadmodum enim pictoriæ artis magiſtri varias colorum figuras vmbris inducentes ad amœniorem aſpectum eas perducunt, multúmque gratiæ ac decoris picturæ conciliant; ita etiam totius vniuerſi opifex ſapientia, Deus nimirum, quàm plurimis typis myſterii pulchritudinem ſubtiliter præmonſtrat; vt intelligentes veluti in figuris, atque iis veluti præludiis ſeu præexercitamentis ad prudentiam vſi, ad veritatem ſuſcipiendam paratiores quodammodo ſacræ diſciplinæ candidati efficiantur. Verſati itaque ſumus in hoc mundo parum à brutis differentes, imò inferiores ferè brutis animalibus, ſi modò Deus verè Iſraelitas increpauit, ita dicens: [Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſrael autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.] Si verò legem habentes pædagogum Iudæorum populi, adeò grauis ignorantiæ accuſati ſunt, quænam à Gentibus ratio exigenda fuerit, denſiſſimis tenebris erroris de Deorum pluralitate immerſis? Deorſum enim quodammodo ſemper vergentes, & deſideriis inuoluti, terrenis tantùm cogitationibus vacabant, ne tantillum quidem mentis oculum ad pietatis ſplendorem erigere valentes. Idcirco deplorantes nos, & tantùm non iacentibus illachrymantes beatos prophetas paſſim reperias. Beatus enim Eſaias: [Dilatauit, inquit, infernus animam ſuam, & aperuit eos ſuum, ne ceſſaret.] Neque enim declinabant à malo; intolerabili verò quodammodo ty-

Esai. 1.

Esai. 5. 14.

rannide ſatanæ in nos graſſantis oppreſſi, deſcenderunt quidem in infernum miſeri, poſtquam inde liberati eſſent, deglutiente morte, ac depaſcente quodammodo nos peccati inuentore. Neque verò abſque lachrymis, vt modò dixi, huiuſcemodi calamitatis meminit etiam diuinus Dauid. Ita enim de nobis ait, alicubi Psal.48.15 quidem: [Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos.] Alicu- Psal.79.2 bi verò rurſum: [Qui paſcis Iſrael intende, qui deducis velut ouem Ioſeph: qui ſedes ſuper Cherubim manifeſtare: excita potentiam tuam, & veni, vt ſaluos facias nos.] Idcircò etiam non in perpetuum ſub morte manſimus. Miſit enim nobis ex cælo Deus ac Pater paſtorem bonum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, non in infernum paſcentem eos qui ſub ipſo ſunt, ſed ad incorruptionem ad vitam deducentem. Paſcit enim Cant.2.16. *inter lilia*, & *in paſcuis bonis*, *& in* Psal.22.2. *loco pingui*, ſicut ſcriptum eſt: herbam nobis præbet ſpiritalem, ſuperniſque ac cæleſtibus fluentis irrigans, & fœcundos efficiens, in immenſam prætorea populorum multitudinem dilatat. Porrò videat quis id quod dixi, veluti in vmbris ſignificantem diuinum Iacob, quæque de eo ſcripta ſunt, & quòd in hiſtoria obſcurius videbitur, quoad eius fieri poterit, explicabimus. Ita igitur ſcri- Geneſ.30.25. ptum eſt: [Factum eſt autem vt peperit Rachel Ioſeph, dixit Iacob ad Laban: Dimitte me vt reuertar in locum meum, & in terram meam. Redde mihi vxores meas & filios meos, pro quibus ſeruiui tibi, vt abeam. Tu enim ſcis ſeruitutem, quam ſeruiui tibi, & quanta erant pecora tua mecum. Parua enim erant quæcumque tibi erant coram me, & aucta ſunt in multitudinem: & benedixit te Dominus in pede meo. Nunc ergo quando faciam & ego mihi ipſi domum? Et dixit Laban illi: Quid dabo tibi? Ait autem illi Iacob: Non dabis mihi quidquam. Si feceris mihi verbum hoc, iterum paſcam oues tuas, & cuſtodiam. Tranſeant omnes oues tuæ hodie, & ſepara inde omnem ouem variis maculis diſtinctam, & omnem ouem fuſcam in agnis, & omne ſubalbum & ſparſum in capris erit mihi merces, & exaudiet me iuſtitia mea in die craſtina, quia eſt merces mea

A νεξίᾳ καταχθισμένοι τῇ τοῦ καθ' ἡμῶν τυραννήσαντος σατανᾶ, κατέβαινον μὲν εἰς ᾅδου, μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν οἱ δείλαιοι, χανδὸν τοῦ θανάτου καταπίνοντος, καὶ καταποιμαίνοντος ὥσπερ ἡμᾶς εἰς τοῦτο τῆς ἁμαρτίας εὑρετοῦ. καὶ γοῦν οὐκ ἀδακρυτί, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, τῆς τοιᾶσδε συμφορᾶς διεμέμνητο καὶ αὐτὸς ὁ θεσπέσιος Δαβίδ. ἔφη δὲ οὕτω περὶ ἡμῶν, ποτὲ μὲν, ὡς πρόβατα ἐν ᾅδῃ ἔθεντο, θάνατος B ποιμανεῖ αὐτούς. ὅτε δὲ πάλιν· ὁ ποιμαίνων τὸν Ισραὴλ πρόσχες, ὁ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ιωσήφ· ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐμφάνηθι· ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς. ταύτῃ τοι καὶ οὐ μέχρι παντὸς ὑπὸ τῷ θανάτῳ μεμενήκαμεν. πέπομφε γὰρ ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ποιμένα τὸν ἀγαθὸν κύριον ἡμῶν Ιησοῦν Χριστόν· οὐκ εἰς ᾅδου ποιμαίνοντα τοὺς ὑπ' αὐτὸν γινομένους, ἀλλ' εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν ἀποφέροντα. κατανέμει γὰρ ἐν κρίνοις, C καὶ ἐν νομῇ ἀγαθῇ, καὶ ἐν τόπῳ πίονι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. πόαν ἡμῖν παραδιδοὺς τὴν πνευματικὴν, καὶ τοῖς ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καταπιαίνων νάμασι, καὶ εὐκάρπους ἀποτελῶν, καὶ πρός γε δὴ τούτοις, εἰς πληθὺν ἀμέτρητον κατευρύνει λαῶν. καί μοι πάλιν ὡς ἐν σκιαῖς κατίδοι τις ἂν, ὅπερ ἔφην, τὸν θεσπέσιον Ιακὼβ, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα παραθέντες τοῦ λόγου, καὶ τῆς ἱστορίας τὸ δοκοῦν εἶναί πως ἀσυμφανὲς, ὡς ἔνι κα- D ταλευκαίνοντες. γέγραπται τοίνυν ὧδε. ἐγένετο δὲ ὡς ἔτεκε Ραχὴλ τὸν Ιωσὴφ, εἶπεν Ιακὼβ τῷ Λάβαν· ἀπόστειλόν με ἵνα ἀπέλθω εἰς τὸν τόπον μου, καὶ εἰς τὴν γῆν μου· ἀπόδος μοι τὰς γυναῖκάς μου, καὶ τὰ παιδία μου, περὶ ὧν δεδούλευκά σοι, ἵνα ἀπέλθω. σὺ γὰρ γινώσκεις τὴν δουλείαν, ἣν δεδούλευκά σοι· καὶ ὅσα ἦν κτήνη σου μετ' ἐμοῦ. μικρὰ γὰρ ἦν ὅσα σοι ἦν ἐναντίον μου, καὶ ηὐξήθη εἰς πλῆθος. καὶ ηὐ- E λόγησέ σε κύριος ἐπὶ τῷ ποδί μου. νῦν οὖν πότε ποιήσω κἀγὼ ἐμαυτῷ οἶκον. καὶ εἶπεν αὐτῷ Λάβαν. τί σοι δώσω; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ιακώβ. οὐ δώσεις μοι οὐδέν. ἐὰν ποιήσῃς μοι τὸ ῥῆμα τοῦτο, πάλιν ποιμανῶ τὰ πρόβατά σου σήμερον, καὶ φυλάξω. παρελθέτω πάντα τὰ πρόβατά σου σήμερον, διαχώρισον ἐκεῖθεν πᾶν πρόβατον ποικίλον καὶ περκνόν· καὶ πᾶν βόσκημα φαιὸν ἐν τοῖς ἄρνασι. καὶ πᾶν διάλευκον καὶ ῥαντὸν ἐν ταῖς αἰξὶν, ἔσται μοι μισθὸς, καὶ ἐπακούσεταί μου ἡ δικαιοσύνη μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ αὔριον, ὅτι ἐστὶν ὁ μισθός μου

ἐνώπιόν σου. πᾶν ὃ ἂν μὴ ᾖ ῥαντὸν ἢ διάλευκον ἐν ταῖς αἰξὶ, καὶ φαιὸν ἐν τοῖς ἄρνεσι, κεκλεμμένον ἔσται παρ' ἐμοί. εἶπε δὲ αὐτῷ Λάβαν· ἔστω κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ διέστειλεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τοὺς τράγους τοὺς ῥαντοὺς καὶ διαλεύκους, καὶ πάσας τὰς αἶγας τὰς ῥαντὰς καὶ διαλεύκους, καὶ πᾶν ὃ ἦν λευκὸν ἐν αὐτοῖς, καὶ πᾶν ὃ ἦν φαιὸν ἐν τοῖς ἄρνεσι, καὶ ἔδωκε διὰ χειρὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἀπέστησεν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν, ἀνὰ μέσον αὐτῶν, καὶ ἀνὰ μέσον Ἰακώβ. Ἰακὼβ δὲ ἐποίμαινε τὰ πρόβατα Λάβαν τὰ ὑπολειφθέντα. δεῖ δὴ πάλιν ἡμᾶς ὡς ἐν βραχέσι συνενεγκεῖν τῆς ἱστορίας τὸ πλάτος· προσεπιτείνειν δὲ οὕτω, τίς ἂν γένοιτο πρέπων ταῖς ἐπ' αὐτῇ θεωρίαις ὁ νοῦς. δεδούλευκε τοίνυν ὁ μακάριος Ἰακὼβ τῷ Λάβαν, ὑπὲρ δυοῖν θυγατέροιν· Λείας τε φημὶ καὶ Ῥαχήλ. μακροὺς δὲ εἰς τοῦτο δαπανήσας χρόνους, γεννηθέντος αὐτῷ τοῦ Ἰωσὴφ ἐκ Ῥαχὴλ τῆς ὅτι μάλιστα διαφερόντως ἠγαπημένης, ἀλύει λοιπὸν εἰκότως, οἴκοι δέ τε ἰέναι διασπεύδει πάλιν. καὶ ὁ τῆς ἀποδημίας λόγος οὐκ ἀπίθανον ἔχει τὴν εὕρεσιν. εἰ γὰρ μένοιμι, φησὶν, ἀμισθί τε καὶ διηνεκῶς κατανέμειν τὰ σὰ, πότε ποιήσω κἀγὼ ἐμαυτῷ οἶκον; τουτέστι πότε τοῖς ἐμαυτοῦ παιδίοις τὰ ζωαρκῆ συλλέξαιμι; κεκλήσομαι δὲ καὶ αὐτὸς οἴκου δεσπότης; ἀλλὰ ταυτὶ μὲν Ἰακώβ· μεταποιεῖται δὲ Λάβαν ὡς ἀγαθοῦ ποιμένος, ηὐλογῆσθαί τε φησὶν ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ. μεθίησι δὲ οὐδαμῶς· καίτοι τοῦ ὑπὲρ τῶν θυγατέρων δουλείας εἰς πέρας ἡκούσης τοῦ ὡρισμένου. ὑπισχνεῖται δὲ τὸν ἀνδάνοντα χορηγήσειν μισθόν. ὁ δὲ ὅτι μὲν γένοιτο χρηστὸς καὶ ἐπιεικὴς καὶ τῶν ἄγαν τληπαθεστάτων, καὶ μὴν εὐλογίας αὐτῷ τῆς παρὰ Θεοῦ πρόξενος, διεβεβαιοῦτο σαφῶς. ἔφη γὰρ, ὅτι εὐλόγησέ σε ὁ Θεὸς ἐπὶ τῷ ποδί μου, ἀντὶ τῆς εἰσόδου τὸν πόδα τιθείς. τοῦτο γὰρ ἔφη προλαβὼν ὁ Λάβαν. αἰτεῖ δὲ μισθὸν, καὶ κατανεμήσειν ἐπαγγέλλεται τὰς Λάβαν ἀγέλας. ἀπονεμηθέντων αὐτῷ καὶ διεσταλμένων ἰδικῶς τῶν κατερραντισμένων, ἤτοι διαλεύκων, καὶ σποδοειδῶν. οὗ δὴ γεγονότος ἀποδιΐστησι μὲν ὁ Ἰακὼβ ὁμοῦ τοῖς ἰδίοις τέκνοις τὴν ἀποκληρωθεῖσαν αὐτῷ ἀγέλην, καταποιμαίνει δὲ αὐτὸς τὰ Λάβαν ἔτι. τίς δὴ οὖν ἄρα τῶν τοιούτων ἡμῖν σαφὴς γένοιτ' ἂν, καὶ εἰς ἰσχνότητα τῆς πνευματικῆς περιεπτισμένος ὁ νοῦς, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. προσκείσθω τοίνυν τὸ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον Ἰακὼβ, καθάπερ ἀμέλει καὶ φθάσαντες εἴπομεν. Χριστὸς

A in conſpectu tuo. Omne quod non fuerit ſparſum aut ſubalbum in capris, & fuſcum in agnis, furatum erit apud me. Dixit autem illi Laban: Sit ſecundùm verbum tuum. Et diſtinxit in die illa hircos ſparſos & ſubalbos, & omnes capras ſparſas & ſubalbas, & omne fuſcum quod erat in agnis, & omne quod erat album in ipſis, & dedit per manum filiorum ſuorum gregem ſingulis. Et poſuit ſpatium viam trium dierum inter eos & inter Iacob. Iacob autem paſce- B bat oues Laban quæ reliquæ erant.] Oportet verò rurſum hiſtoriæ ſeriem in pauca contrahere, atque ita adiicere, quænam ei ſpiritalis contemplatio conueniat. Seruiit itaque beatus Iacob Labano pro duabus filiabus, Lia nimirum & Rachel. Longo verò tempore conſumpto, nato ipſi Ioſeph ex Rachele, quæ ipſi eximiè chara erat, mœret deinceps optimo iure, domúmque redire pro- C perat, & hic de proficiſcendo ſermo probabilem habet inuentionem. Si enim, inquit, abſque mercede & perpetuò tuas curem res, quando faciam etiam mihi ipſi domum? hoc eſt, quando meis filiis ea, quæ ad vitam neceſſaria ſunt, comparabo? aut quando vocabor etiam ipſe pater familias? & hæc Iacob ait. Renititur autem Laban vt bono paſtori, & benedictum ſe dicit in ingreſſu ipſius: neque tamen dimittebat, etiamſi præfinitæ ſeruitutis tem- D pus pro filiabus ſuis abſolutum eſſet, pollicetúrque ſe daturum mercedem quam vellet, hic verò quòd probus ac bonus, patientiſſimúſque fuiſſet, atque adeo ipſi benedictionis diuinæ cauſa, apertè confirmat. Ait enim: [Benedixit te Deus in pede meo,] per *pedem* ingreſſum ſignificans: hoc enim antea Laban dixerat. Petit verò mercedem, promittitque ſe curam geſturum gregium Laban: E diſtributis ipſi ac priuatim ſeparatis ouibus, quæ vario & ſparſo vellere eſſent, ſiue ſubalbæ, & ſubcinericiæ. Separat itaque Iacob vnà cum filiis deſignatum ipſi gregem, paſcitque ipſe adhuc oues Laban. Quiſnam igitur fuerit horum apertus & ſpiritali contemplationi conueniens ſenſus, neceſſe eſt dicamus. Iacob itaque Chriſti ipſius perſonam præ ſe fert, quemadmodum ſuprà diximus. Chriſtus

enim verus ſupplantator. Proculcauit enim in vniuerſum peccatum, & quantum intelligitur, & apparuit homo, natu minimus, & nouiſſimus eorum qui ante ipſum extiterunt, ſanctorum inquam Prophetarum, atque ipſius Moſis: habet tamen primogenituræ ius, & eſt primogenitus quòd in multis fratribus verſatus ſit vnigenitus. Ipſe eſt benedictus à patre per multitudinem panis ac vini: ipſi ſeruierunt Gentes, & Gen. 27. 29. adorauerunt principes, & [maledicens ei eſt maledictus, benedicens verò benedictus,] iuxta benedictionem Iſaac. Ipſe ad ſimilitudinem Iacob veluti paternam domum tantùm non deſerens cælum ad Laban ſe contulit, qui mundo comparandus eſt neſcienti quis eſſet naturaliter Deus, & potiùs vehementer errore de pluralitate Deorum laboranti. Idololatra enim etiam erat Laban. Proprius igitur erat etiam mundus Chriſti, quantum naturaliter intelligitur Deus, & totius vniuerſi Dominus atque opifex. Non proprius autem rurſus, ob defectionem, & quia videtur alterius eſſe factus propter peccatum. Satanam enim regem habebat. Deſcendit itaque Verbum ex cælo, paterna quodammodo domo relicta (hoc enim modò dixi) erátque veluti hoſpes in proprio ac ſuo mundo. quod & ſapiens Ioannes teſtabitur, Ioan. 1. 10 dicens: [In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit.] Sed hæc fortaſſe conueniant ipſius aduentus temporibus. Quòd verò etiam ante incarnationem in propriis erat, vt Deus: ignotus autem mundo, noſtri curam habuerit ex innata ipſi bonitate, diuináque benignitate, Iacob in ſe veluti in typo nobis declarat. Pauit enim oues Laban, nullam omnino ab ipſo mercedem accipiens, ſpe verò ſola ad hoc adductus, quòd duabus eius filiabus coniugandus eſſet, & legitimorum filiorum pater declarandus. Lia autem erant & Rachel. Deus enim exiſtens ſecundùm naturam filius in mundo erat, (hoc enim eſt Laban) & pauit quodammodo, impartiens vt Deus quæ ad vitam ſuſtentandam ſunt neceſſaria, donans fructus terræ, emittens fontes Matt. 5. 45 aquarum, & fluminum curſus, [ſolem ſuum oriri faciens,] ſicut ſcriptum eſt:

A γὰρ ὁ ἀληθὴς πτερνιστής. πεπάτηκε γὰρ ὁλοσχερῶς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ καθὸ νοεῖται, καὶ πέφηνεν ἄνθρωπος νεώτατος ὤν, καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ γεγονότων ὀψιγενέστερος, ἁγίων δὴ λέγω προφητῶν, καὶ αὐτοῦ δὲ Μωσέως. ὅμως ἔχει τὰ πρεσβεῖα, καὶ ἔστι πρωτότοκος διὰ τὸ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς καθικέσθαι τὸν μονογενῆ. αὐτός ἐστιν ὁ εὐλογούμενος παρὰ τοῦ πατρὸς διὰ πλήθους σίτου καὶ οἴνου. αὐτῷ δεδουλεύκασιν ἔθνη, καὶ προσκεκυνήκασιν ἄρχοντες. καὶ ὁ καταρώμενος αὐτὸν B ἐπικατάρατος· ὁ δὲ εὐλογῶν εὐλογημένος, κατὰ τὴν εὐλογίαν Ἰσαάκ. αὐτὸς ὁ καθ' ὁμοιότητα τὴν Ἰακὼβ καθάπερ τινὰ πατρῴαν ἑστίαν μονονουχὶ ἀπολελοιπὼς τὸν οὐρανὸν, καὶ πρὸς Λάβαν ἀφιγμένος, ὃν τῷ κόσμῳ προσεικαστέον τῷ μὴ εἰδότι ποτὲ τίς ὁ φύσει Θεός· κατερρωστηκότι δὲ ὥσπερ ἄγαν τὴν πολύθεον πλάνησιν. Εἰδωλολάτρης γὰρ καὶ ὁ Λάβαν. ἴδιος μὲν οὖν καὶ ὁ κόσμος Χριστοῦ, καθὸ καὶ φύσει νοεῖται Θεὸς, καὶ τῶν ὅλων κύριος καὶ δημιουργός. οὐκ C ἴδιος δὲ πάλιν διὰ τὴν ἀπόστασιν. καὶ τὸ ἤδη πως δοκεῖν ἑτέρου γενέσθαι διὰ τὴν ἁμαρτίαν. ἐπεγράφετο γὰρ βασιλέα τὸν Σατανᾶν. οὐκοῦν καταβέβηκεν ὁ λόγος ἐξ οὐρανοῦ, τὴν πατρῴαν ὥσπερ καταλελοιπὼς ἑστίαν. τοῦτο γὰρ ἔφην ἀρτίως. καὶ ἦν ὡς ξένος ἐν ἰδίῳ τῷ κόσμῳ. καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ σοφὸς Ἰωάννης, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἴσως ἁρμόσειεν ἂν εἰκότως D τοῖς τῆς ἐπιδημίας καιροῖς. ὅτι δὲ καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐν ἰδίοις ἦν ὡς Θεός· ἀγνοούμενος δὲ τῷ κόσμῳ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐποιεῖτο πρόνοιαν, ἐξ ἐμφύτου καλοκἀγαθίας καὶ θεοπρεποῦς ἡμερότητος, παραδείξειεν ἂν εὐθὺς ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ ὡς ἐν τύπῳ τῷ καθ' ἑαυτόν. ἐποίμαινε γὰρ τὰ πρόβατα Λάβαν, καίτοι μισθὸν ἔχων παρ' αὐτοῦ τὸ σύμπαν οὐδένα· ἐλπίδι δὲ μόνῃ, εἰς E τοῦτο ἠγμένος τοῖν δυοῖν αὐτοῦ συνάπτεσθαι θυγατέροιν, καὶ τέκνων γνησίων ἀναδειχθήσεσθαι πατήρ. Λεία δὲ ἤστην καὶ Ῥαχήλ. Θεὸς γὰρ ὢν κατὰ φύσιν ὁ υἱὸς ἐν τῷ κόσμῳ ἦν· τοῦτο γὰρ ὁ Λάβαν. καὶ κατεποίμαινε δὲ τινα τρόπον οἰκονομῶν ὡς Θεὸς τὰ ζωαρκῆ, δωρούμενος τοὺς ἀπὸ γῆς καρποὺς, ἀνιεὶς πηγὰς ὑδάτων, καὶ ποταμῶν νάματα, τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλων, κατὰ τὸ γεγραμμένον,

ὑετοὺς καθιείς, ἐνθεὶς τῇ ἀνθρώπου φύσει τὴν ἔμφυτον φρόνησιν. αὐτὸς γάρ ἐστι τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐπλήρου δὲ ταῦτα διὰ μόνην, ὡς ἔφην, τὴν ἡμερότητα τὴν ἔμφυτον· καὶ μισθὸν μὲν ὥσπερ οὐδένα παρὰ τῶν ἐν κόσμῳ τηνικάδε δεχόμενος, οὐ δοξολογίαν, οὐ προσκύνησιν, οὐ δόξαν ὀρθήν, καὶ ἀπλανῆ διάληψιν τὴν περὶ αὐτοῦ. προεγνωκὼς δὲ ὅτι δύο γυναῖκας ἕξει κατὰ καιρούς, αἳ γνησίων αὐτοῦ τέκνων ἔσονται μητέρες, τίκτουσαι νοητῶς. ποῖαι δὲ αὗται; B πρώτη μὲν ἡ πρεσβυτέρα, τουτέστι, Λεία τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς τὸν τύπον ἀποπεραίνουσα. δευτέρα δὲ καὶ μετ' οὐ πολὺ καὶ περιπόθητος, ἡ νεωτέρα Ῥαχὴλ, τουτέστιν, ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, ἣ καὶ τέτοκε τὸν Ἰωσὴφ, Θεοῦ προσθήκην ἑρμηνευόμενον. προστέθειται μὲν γὰρ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἡ ἐξ ἐθνῶν ἀγέλη. νοεῖται δὲ καὶ ἑτέρως ταῖς κατὰ καιρὸν τῶν πιστευόντων προσθήκαις εἰς πληθὺν ἀμέτρητον ἰοῦσα. πλὴν ὅρα τὴν ἐπιτήρησιν. C ὀνίνησι γὰρ λίαν τὸ ἀκριβὲς ἐν τούτοις. γεγέννηκεν ἡ Λεία πρὸ Ῥαχήλ· εἶτα μεταξὺ παιδίσκαι δύο Βάλλα τε καὶ Ζελφά. ἀλλ' ἠρέμει τέως Ἰακώβ· ἴδιον δὲ οἶκον οὔπω ποιεῖν ἐσκέπτετο. τέτοκεν ἡ Ῥαχὴλ τὸν Ἰωσὴφ, καὶ οἴκου λοιπὸν ἐρᾷ· πότε γὰρ, φησὶ, ποιήσω ἐμαυτῷ οἶκον; τέτοκε μὲν γὰρ ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ τοὺς εἰς δουλείαν τὴν ὑπὸ νόμον. ἀλλ' οὔπω Χριστὸς ἴδιον οἶκον ἔχειν ὡμολόγει σαφῶς. οὐ γὰρ ἀπεδέχετο λίαν τὸν ἐκ λίθων ναόν, ὃν Σολομὼν ἀνεδείματο. D καὶ γοῦν Ἰουδαίων ἐξωφρυωμένοις ἄγαν ἐπὶ τῷδε ποτὲ μονονουχὶ καὶ ἐπιπλήττει λέγων. ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει κύριος· ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; ἀλλ' οὐδὲ οἶκος Θεοῦ γέγονε νοητὸς ὁ Ἰσραήλ. οὐ γὰρ κατῴκηκεν ἐν αὐτοῖς. ἐπειδὴ δὲ τέτοκεν ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία τὸν νέον τε καὶ ἐν προσθήκαις λαόν, οἶκον ἴδιον ἑαυτῷ λοιπὸν ὁ σωτὴρ κατεσκευάζετο. E καὶ τίς δὴ οὗτός ἐστιν; ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες, περὶ ὧν φησὶ καὶ διὰ προφήτου φωνῆς. διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς. καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. κατοικεῖ ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ πνεύματος, καθάπερ ἀρτίως ἔφην, οὐ κατῳκηκὼς ἐν Ἰσραήλ. ὅτι γὰρ ἀμέτοχοι τοῦ πνεύματος, ὡς ἐν τύπῳ λέγω τοῖς καθ' ἡμᾶς, οἱ πρὸ τῆς ἐπι-

A pluuias demittens, indens humanæ naturæ innatam prudentiam. Ipſe enim eſt verum lumen,[quod illuminat omnem hominem venientem in mundũ.] Ioan.1.9 Impleuit autem hæc omnia propter ſolam, vt dixi, innatam ipſi benignitatem, & mercedem quidem nullam ab iis, qui in mundo ſunt, accipiens, non glorificationem, non adorationem, non rectam opinionem, aut erroris expertem de eo ſententiam. Præſciens verò quòd duas ſucceſſu temporis vxores B eſſet habiturus, quæ ipſi legitimorum filiorum matres eſſent futuræ, ſpiritualiter parientes. Quęnam verò hæ? Prior quidem natu grandior, hoc eſt, Lia, typum Synagogæ Iudæorum præ ſe fert. Altera verò, hoc eſt, ſecunda atque illam tẽpore ſubſecuta, impensè amata, iunior eſt Rachel, hoc eſt, Eccleſia ex Gentibus, quæ etiam peperit Ioſeph, qui interpretatur, *Additio Dei*. Additus enim eſt Iſraelitis Gentium grex. Intelligitur verò etiam aliter credẽtium per C tempus additione, in immenſam multitudinem creuiſſe. Cæterùm animaduerte rationem. iuuerit enim vehemẽter horum exacta cognitio. Peperit Lia priùs quàm Rachel: deinde ancillæ duę *Balla* & *Zelpha*. Atqui quietem interea agit Iacob, neque de facienda propria domo laborat. Poſtquam verò Rachel peperit Ioſeph, propriam deinceps domum cupit.[Quãdo enim, inquit, faciã mihi ipſi domum?] Gen.30.30. Peperit enim Synagoga Iudæorum ſubleges in ſeruitutẽ. D Cæterũ nondum Chriſtus propriã domũ habere apertè profeſſus eſt. Neque enim carum habuit admodũ templum lapideũ, quod Salomõ extruxit. Idcirco Iudæos maximè ſuper eo gloriãtes tantùm nõ obiurgat dicens:[Cælum mihi thronus; terra verò ſcabellũ pedũ meorũ. Qualẽ domũ ædificabitis mihi, dicit Dominus: aut quis locus habitationis meæ?] Eſai.66.a Sed neque ſpiritalis Dei domus fuit Iſrael. Neque enim habitauit in eis. E Poſtquã verò peperit Eccleſia ex Gẽtibus nouũ & addititiũ populũ, propriam deinceps ſibi ipſi domũ Saluator ædificauit. Quænã verò ea eſt? Nos, qui fidẽ amplexi ſumus, de quibus etiã per vocẽ Prophetæ ait:[Dans leges meas in mẽte eorum, & in cordibus eorũ inſcribã eas: & ero ipſis in Deũ, ipſi verò erũt mihi in populum.] Hie.31.11 Heb.10.16. Habitat .n. in nobis per ſpiritũ, vt antè dixi, nõ habitãs in Iſrael. Quòd enim expertes fuerint ſpiritus, vt in typo inquã iuxta nos, ii qui ante aduentum

uentum Chriſti extiterunt ; ſapientiſſimus Ioannes declarat , dicens :
Ioan.7. 39. » [Nondum enim erat Spiritus ſanctus,
» quia Ieſus nondum glorificatus erat.]
Suſcitatus enim à mortuis , atque ad diuinam imaginem hominis naturam reformans, primis ſanctis Apo-
Ioan. 20. » ſtolis inſufflauit , dicens : [Accipite
» Spiritum ſanctum.] Ait verò alicubi
Rom.8. 15. » etiam diuinus Paulus : [Non enim
» accepiſtis ſpiritum ſeruitutis rurſum
» in timorem , ſed accepiſtis ſpiritum
» adoptionis, in quo clamamus, Abba,
» Pater.] Spiritus igitur ſeruitutis erat in Iſrael. In nobis verò, filiis Rachel, hoc eſt, Eccleſiæ Gentium , ſpiritus Dei ad filiationem , ſpiritalem domum nos efficiẽs. Liberi enim filii Rachel,cuius oculi decori ac pulchri, Liæ verò non item. Neque enim integro viſu prædita eſt Iudæorum Synagoga:
2. Cor. 3. 15. » quod & Paulus teſtatur,dicens: [Nam
» vſque in hodiernum diem velamen in
» lectione veteris Teſtamenti manet:nec
» tollitur velum , quod per Chriſtum
» aboletur. Sed adhuc vſque diem cùm
» legitur Moſes , velamen cordibus illo-
» rum impoſitum eſt. At vbi conuerſi
» fuerint ad Dominum , tolletur vela-
» men.Dominus autem ſpiritus eſt. Por-
» rò vbi ſpiritus Domini,ibi libertas.Sed
» nos omnes (quemadmodum rurſus ait)
» retecta facie gloriam Domini in ſpe-
» culo repræſentantes,ad eandem ima-
» ginem transformamur à gloria in glo-
» riam, tanquam à Domini ſpiritu.] Intelligis quòd pulchris oculis,& reuelata facie gloriam Dei intuemur ? Splendidi enim ſunt oculi Rachel , vt modò dixi. Poſteaquam igitur iunior Rachel Ioſephum peperit , Iacob ſtatim domum redire contendit. Renititur autem ei Laban , & benedictum ſe ait , propagato ipſi in magnam multitudinem grege. Indiget enim vehementer mundus Deo , etſi non dicat fortaſſe, ſcit tamen ac confitetur , quòd omnia quæ ipſi ad vitam ſunt bonámque conſtitutionem neceſſaria , à Deo ſint. Exigit autem mercedem beatus Iacob , neque ipſi ampliùs gratis ſubeſſe vult. Erat autem merces ipſi parum optata , oues maculis ſparſæ & ſubcineritii coloris: Superioribus quidem ac præteritis temporibus innata benignitate mundum gubernans, per quem omnia facta ſunt , Deus Verbum , permiſit eos qui in ipſo erant
Zach.17 *ambulare in viis ſuis*, ſicut ſcriptum eſt.

A δημίας, σαφηνιεῖ λέγων ὁ σοφώτατος Ἰωάννης· οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. ἐγηγερμένος γὰρ ἐκ νεκρῶν, καὶ εἰς εἰκόνα τὴν θείαν τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἀναμορφῶν, πρώτοις ἐνεφύσησε τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, λέγων· λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἔφη δέ που καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν Ἀββᾶ, ὁ πατήρ. B οὐκοῦν πνεῦμα μὲν δουλείας ἦν ἐν Ἰσραήλ· ἐν ἡμῖν δὲ τοῖς ἀπὸ Ῥαχήλ, τουτέστι, τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, πνεῦμα Θεοῦ πρὸς υἱοθεσίαν, οἶκον ἡμᾶς ἀποτελοῦν τὸν πνευματικόν. ἐλεύθεροι γὰρ οἱ ἀπὸ Ῥαχήλ, ἧς οἱ ὀφθαλμοὶ καλοὶ καὶ ὡραῖοι, καίτοι τῆς Λείας οὐχ ὧδε ἐχούσης. ὁρᾷ γὰρ οὐχ ὑγιῶς ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγή. καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος· ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, C μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅ,τι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ' ἕως σήμερον ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ἀλλ' ἡμεῖς ἅπαντες, ὡς ἔφη πάλιν αὐτός, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ D δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος. συνίης ὅτι καλοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμεθα. λαμπροὶ γὰρ οἱ τῆς Ῥαχὴλ ὀφθαλμοί, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. ἐπειδὴ δὲ ἡ νεωτάτη Ῥαχὴλ τὸν Ἰωσὴφ ἐκτέτοκεν, οἴκαδε μὲν ἰέναι διασπουδάζει λοιπὸν ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ. μεταποιεῖται δὲ Λάβαν, καὶ εὐλογεῖσθαί φησιν εἰς πληθὺν ἀρθείσης τῆς ἀγέλης [illegible]. δεῖται γὰρ λίαν ὁ κόσμος Θεοῦ, κἂν εἰ μὴ λέγῃ τυχόν, ἀλλ' οὖν γε εἰδέναι καὶ ὁμολογεῖν ὅτι πάν-E τα αὐτῷ τά τε ζωαρκῆ, καὶ τὰ εἰς εὖ εἶναι παρὰ Θεοῦ. ἐξαιτεῖ δὲ μισθὸν ὁ μακάριος Ἰακὼβ εἰκῇ προσεῖναι μὴ ἀνεχόμενος ἔτι. καὶ ἦν ὁ μισθὸς οὐκ ἀνεθέλκτος αὐτῷ, τὰ κατερραμμένα τὰ σποδοειδῆ. κατὰ μὲν οὖν τοὺς ἄνωθεν ἔτι καὶ παρῳχηκότας καιρούς, καίτοι διοικῶν τὸν κόσμον ἐξ ἡμερότητος τῆς ἐμφύτου καὶ θεοπρεποῦς, ὁ δι' οὗ τὰ πάντα Θεὸς λόγος, ἠφίει τοὺς ἐν αὐτῷ πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον.

ἔτεκε δὲ καὶ τέτοκεν ἡ ἐκκλησία, τὸν ἐν προσθήκαις ἀεὶ καὶ νέον λαόν, τουτέστι, τοὺς διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν ἀναγέννησιν ἤδη λαχόντας τὴν πνευματικήν, ἀπαιτεῖ τὸν κόσμον μισθὸν ὥσπερ τινὰ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ προνοίας τοὺς εἰς τὸ πιστεύειν ἑτοιμοτέρους, ὧν αἱ εἰς τύπον τὰ σποδοειδῆ καὶ ῥαντά. τί δὴ τοῦτό ἐστιν; ἀεί περ ἐν ταῖς οἴων τε καὶ αἰγῶν ἀγέλαις τὰ μονοειδῆ τοῖς τρέφουσιν αἱρετώτερα· τὰ δὲ ῥαντὰ καὶ κατεστιγμένα τάξιν ἔχει δευτέραν, καὶ οὐκ ἐν ἴσῳ λόγῳ τοῖς ἄλλοις. ἔριον γὰρ ἐν αὐταῖς οὐ μονοειδές, ἀλλ' ἐν βραχὺ παραλλάξ, ἑτερόχροον δέ ἐστι καὶ οἱονεὶ περιπεφυρμένον. δέχεται τοίνυν ἀπὸ τοῦ κόσμου Χριστός, οὐχὶ δή που πάντως τὰ ἐν αὐτῷ τίμια, καὶ ἐν ἀνθρώποις ἀπόλεκτα, ἀλλ' ὅσα μᾶλλον ἐν αὐτοῖς ἐν ὑφέσει τε εἶναι δοκεῖ, καὶ οὐκ ἐν ἴσῃ δόξῃ. πιστώσεται δὲ τὸν λόγον καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἐπιστέλλων τοῖς πεπιστευκόσι· βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς· ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα καταισχύνῃ τοὺς σοφούς, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά. νοηθείη δ' ἂν καὶ ἑτέρως, εἴπερ βούλοιτό τις ἐξακριβοῦν τὰ τοιάδε, σποδοειδὲς ῥαντόν. ποικίλοι γάρ πως οἱ ἐν Χριστῷ τὸ εὐπρεπὲς ἔχοντες ὡς ἐν ἔργοις τε καὶ λόγοις. τὸ μὲν γὰρ φαιόν τε καὶ μέλαν καταλογισθείη εἰς αἴνιγμα καὶ σκιὰν τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ σκοτεινὸν ἀσυμφανῆ τοῖς πολλοῖς κατασημαίνοι λόγον. ἔφη γάρ που καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ἐν βιβλίῳ ψαλμῶν, ὅτι ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ. σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων. τὸ οἱονεὶ δυσκατάληπτον τῶν περὶ Θεοῦ δογμάτων σκηνῇ παρεικάζων, καὶ ὀνομάζων τὸν σκότον, καὶ ὕδωρ σκοτεινὸν ἐν νεφέλαις ἀέρων. κατεπαγγέλλεται δὲ καὶ ἡ σοφία τισὶ χορηγήσειν πλουσίως τὸ νοεῖν δύνασθαι παραβολὰς καὶ σκοτεινὸν λόγον, ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα. οὐκοῦν τὸ βαθὺ καὶ οἱονεὶ μέλαν τῶν ἐπὶ Χριστοῦ δογμάτων, τὸ φαιὸν ἡμῖν ὑπαινίττεται χρῶμα. τὸ δέ γε λαμπρὸν καὶ οἱονεί περ διαφανές, τὸ ὡς ἐν ἔργοις φημὶ τοῖς κατ' εὐσέβειαν παραδηλοῖ τὸ ἕτερον, τουτέστι, τὸ λευκόν. τοιγάρτοι καὶ ὁ πάντων δεσπότης τὸν ἐν Χριστῷ πίστεως καθαρσιν προκαταμηνύει λέγων διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς· μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον,

A Poſtquam verò peperit Eccleſia nouum ſempérque creſcentem populum, hoc eſt, eos qui per fidem ſpiritalem in ipſum regenerationem ſunt conſecuti, exigit à mundo veluti mercedem quandam ſuæ de eo curæ, nimirum ad fidem promptiores, quorum quidem typus ſunt maculoſa & cinericia. Quid verò hoc ſibi vult? Semper ferè in ouiũ & caprarum gregibus quæ vnius coloris ſunt, paſtoribus gratiora ſunt; varia autem & maculoſa ſecundum locum obtinẽt, neque eodem cum aliis in pre-B tio ſunt. Lana enim in iis non eſt vniformis, ſed variegata nonnihil & diuerſicolor ac veluti confuſa. Accipit itaque Chriſtus à mundo, non quæ omnino in eo ſunt pretioſa, & ab hominibus ſelecta, ſed potiùs quæ inferiora, minoréque in pretio apud eos habentur. Confirmat autem hoc diuinus Paulus ita credentibus ſcribens: [Videte enim vo- " 1.Cor.1. 26.
" cationem veſtram, fratres, quia non
" multi ſapientes ſecundùm carnem, non
C " multi potentes, non multi nobiles: ſed
" quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt
" confundat ſapientes, & infirma mundi
" elegit Deus, vt confundat fortia.] Porro alia etiam ratione intelligi poteſt, ſi quis hæc diligentiùs anquirere velit, cineratũ maculoſum. Qui enim in Chriſto inſignes ſunt, veluti in varietate in operibus & verbis præditi ſunt: obſcurum enim & nigrum, figura eſt atque vmbra myſterii Chriſti, tenebroſúmque & obſcurum vulgo de eo ſermonem eſſe ſignificat: ait enim alicubi
D etiam diuinus Dauid in libro Pſalmorum: [Quia poſuit tenebras latibu- " Pſal.17.
" lum ſuum, in circuitu eius taberna- " 12.
" culum ipſius. Tenebroſa aqua in nu-
" bibus aeris.] Difficultatem dogmatum de Deo *tabernaculo* comparans, & tenebras appellans, & *aquam tenebroſam in nubibus aëris*. Ait verò etiam Eccl.39.
Sapientia, datum eſſe nonnullis abundè, poſſe intelligere parabolas, & tenebroſum ſermonem, dictáque ſa-
E pientum & ænigmata. Profunditatem itaque ac nigredinem dogmatum de Chriſto fuſcus color nobis ſignificat. Splendidum verò eſſe ac quaſi perſpicuum, in operibus inquam pietatis, per alterum, hoc eſt album, ſignificatur. Idcirco etiam omnium Dominus purificationem per fidem in Chriſtum prænidicauit dicens per vocem prophetæ: [Diſcite benefacere, " Eſai.1.
" quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, "

„ indicate pupillo, & iuſtificate viduam, & venite, & diſceptemus, dicit Dominus. Si verò fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra, quaſi vermiculus, velut alba lana erunt.] Delecti igitur maiorique in pretio ſunt apud omnium Saluatorem Chriſtum, qui deteriorem in mundo locum obtinent, & in inferiori ordine præ aliis collocati, gloriáque ſuperati; maculoſi verò quodammodo, & ſpiritaliter variegati in profunditate dogmatum de Deo, ſermonéque aliis incognito locupletati, & ſplendore pietatis conſpicui. Merces itaque Iacob varia & maculoſa. Quo autem pacto deceperit Laban, omniáque quæ voluerit fecerit, inquiramus ſi placet, atque ex ipſis ſacris Literis diſcamus. Ita enim habent: [Accepit
Gen. 30. 37. „ autem Iacob virgam populeam viridem, & nuceam, & platani, & decorticauit eis Iacob cortices albas, circumuellens viride. Apparuit autem in virgis album, quod decorticauit, varium, & poſuit virgas, quas decorticauit, in canalibus concharum aquæ, vt cùm venirent oues ad bibendum, in conſpectu virgarum venientibus ipſis ad bibendum, conciperent oues ad virgas. Et pepererunt oues ſubalbas & varias, & cineratas ſparſas; at agnos ſeparauit Iacob, & poſuit coram ouibus arietem ſubalbum; & omne varium in agnis, & ſeparauit ſibi greges per ſeipſum, & non miſcuit eos cum ouibus Laban. Factum eſt autem in tempore quo conceperunt oues in vtero accipientes, poſuit Iacob virgas coram ouibus in canalibus, vt conciperent ipſæ ſecundùm virgas. Quando autem pariebant oues, non ponebat. Facta ſunt autem non ſignata Laban, at ſignata Iacob. Et ditatus eſt homo valdè nimis.] Paſtoritiæ igitur ſcientiæ eſt ſcire inquam, quòd oues & capræ ſimiles planè fœtus iis rebus, quas vidiſſent, parerent, & obiectorum, quæ earum viſui, dum conciperent, occurrerent, colores præ ſe ferrent. Videtur autem id naturali quadam lege contingere. At verò huiuſmodi nullis verbis explicari poſſunt, neque mentis noſtræ acies eò pertingit. Iacob verò diuinus rurſus cinerata & aſperſa iuxta viſionem diuinam delegit.

Tomus primus.

A κρίνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν, καὶ δεῦτε, καὶ διαλεχθῶμεν, λέγει κύριος. καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ. ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ. ἀπόλεκτοι τοίνυν καὶ ἐν λόγῳ τῷ περιύχοντι παρά γε τῷ πάντων σωτῆρι Χριστῷ οἱ δευτέραν μὲν ἔχοντες ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν. τεθειμένοι δὲ ὥσπερ παρ' ἄλλοις ἐν μείοσιν, καὶ ἐν δόξῃ πλεονεκτούμενοι, κατερραμμένοι δὲ ὥσπερ
B καὶ τὸ ποικίλον ἔχοντες νοητῶς ὡς ἐν βάθει δογμάτων τῶν περὶ Θεοῦ, καὶ τὸν τοῖς ἄλλοις ἀσυμφανῆ καταπλουτοῦντες λόγον, φαιδρότητί τε τῇ κατ' εὐσέβειαν εὖ μάλα διαπρεπεῖς. μισθὸν μὲν οὖν Ἰακὼβ τὰ κατερραμμένα. τίνα δὲ τρόπον κατεσοφίζετο μὲν τὸν Λάβαν, πλεῖστα δὲ ὅσα τὰ αἱρεθέντα ποιεῖ, πολυπραγμονῶμεν εἰ δοκεῖ, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀναμάθωμεν τῶν ἱερῶν γραμμάτων. ἔχει γὰρ οὕτως· ἔλαβε δὲ ἑαυτῷ Ἰακὼβ ῥάβδον στυρακίνην χλωράν, καὶ καρυΐνην, καὶ πλατάνου. καὶ ἐλέπισεν
C αὐτὰς Ἰακὼβ λεπίσματα λευκά, περισύρων τὸ χλωρόν. ἐφαίνετο δὲ ἐπὶ ταῖς ῥάβδοις τὸ λευκόν, ὃ ἐλέπισε ποικίλον. καὶ παρέθηκε τὰς ῥάβδους, ἃς ἐλέπισεν, ἐν ταῖς ληνοῖς τῶν ποτιστηρίων τοῦ ὕδατος, ἵνα ὡς ἂν ἔλθωσι τὰ πρόβατα πιεῖν, ἐνώπιον τῶν ῥάβδων ἐλθόντων αὐτῶν εἰς τὸ πιεῖν, ἐγκισσήσωσι τὰ πρόβατα εἰς τὰς ῥάβδους. καὶ ἔτικτον τὰ πρόβατα διάλευκα, καὶ ποικίλα, καὶ σποδοειδῆ ῥαντά. τοὺς δὲ ἀμνοὺς διέστειλεν Ἰακώβ, καὶ ἔθηκεν ἐναντίον τῶν προβάτων κριὸν διά-
D λευκον, καὶ πᾶν ποικίλον ἐν τοῖς ἀμνοῖς. καὶ διεχώρισεν ἑαυτῷ ποίμνια καθ' ἑαυτόν, καὶ οὐκ ἔμιξεν αὐτὰ εἰς τὰ πρόβατα τοῦ Λάβαν. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἐνεκίσσων τὰ πρόβατα ἐν γαστρὶ λαμβάνοντα, ἔθηκεν Ἰακὼβ τὰς ῥάβδους ἐναντίον τῶν προβάτων ἐν ταῖς ληνοῖς, τοῦ ἐγκισσῆσαι αὐτὰ κατὰ τὰς ῥάβδους. ἡνίκα δὲ ἂν ἔτεκε τὰ πρόβατα, οὐκ ἐτίθει. ἐγένετο δὲ τὰ ἄσημα τοῦ Λάβαν, τὰ δὲ ἐπίσημα τοῦ Ἰακώβ· καὶ ἐπλούτησεν
E ὁ ἄνθρωπος σφόδρα σφόδρα. ποιμενικῆς μὲν οὖν ἐπιστήμης τὸ εἰδέναι φαμέν, ὅτι τοῖς ὁρωμένοις τὰ ἐμφερῆ πάντων τε καὶ πάντως ἀποτέκοιεν αἱ οἶές τε καὶ αἶγες, καὶ τοῖς τῶν παραπιπτόντων χρώμασι γένοιτ' ἂν ὁμοειδῆ τὰ ἐξ αὐτῶν, εἰ ἐν τῷ κισσᾶν θεάσαιντο. ἔοικε δέ πως τοῖς κατὰ φύσιν τὸ χρῆμα κατορθοῦσθαι νόμοις. ἄρρητα δὲ τὰ τοιαῦτα παντελῶς, καὶ ταῖς ἡμετέραις ἐννοίαις ἄστιβη. ἀπόλεκτα δὲ τὰ σποδοειδῆ καὶ κατερραμμένα κατὰ θείαν ὀμφὴν ἐποιεῖτο πάλιν ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ,

A ἔφη γάρ που πρὸς Λείαν τε καὶ Ῥαχὴλ, καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἐνεκίσσων τὰ πρόβατα ἐν γαστρὶ λαμβάνοντα. καὶ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἐν τῷ ὕπνῳ. καὶ ἰδοὺ οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοὶ ἀναβαίνοντες ἦσαν ἐπὶ τὰς αἶγας καὶ τὰ πρόβατα, διάλευκοι καὶ ποικίλοι, καὶ σποδοειδεῖς ῥαντοί. καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ καθ' ὕπνον, Ἰακώβ. ἐγὼ δὲ εἶπα, τί ἐστι; καὶ εἶπεν· ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, καὶ ἴδε τοὺς τράγους, καὶ τοὺς κριοὺς ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας διαλεύκους, καὶ ποικίλους, καὶ σποδοειδεῖς ῥαντούς. B Ταυτὶ μὲν οὕτω φησὶ τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. ἀλλὰ φέρε τῆς ἱστορίας τὸ χθαμαλὸν ὑποτρέχοντες, ἀναβαίνωμεν ἐπὶ τὰ πνευματικά. ῥάβδος ἡμῖν αἰνιγματωδῶς ἐπιγράφει πάλιν τὸν Ἐμμανουήλ. ὠνόμασται γὰρ ὧδε παρὰ τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ. Ἡσαΐας μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος· καὶ ἐξελεύσεται ῥάβδος, φησὶν, ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται. πρὸς δέ γε τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεὸν, τὸ τῶν πιστευόντων πρόσωπον C ὑποδὺς ὁ θεσπέσιος ἡμῖν ἀναφώνησε Δαβίδ· ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐταί με παρεκάλεσαν. παρακεκλήμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, καὶ αὐτὸν ἔρεισμα πεποιήμεθα. γέγραπται γὰρ, ὅτι ὑποστηρίζει τοὺς δικαίους ὁ κύριος. ἡμῖν οὖν τράγοις λογικοῖς θρέμμασι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ῥάβδον ὥσπερ τινὰ παρατίθησιν ἑαυτὸν ὁ Χριστός. ῥάβδον δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ στυρακίνην, καὶ καρυΐνην, καὶ ὡς ἐκ πλατάνου. D φυτὸν δὲ καὶ τοῦτο τῶν εἰς ὀρθότητα μεμαρτυρημένων· καὶ θανάτου μὲν ἡ στυρακίνη σημεῖον. ἀρώμασι γὰρ τὸ τεθνηκὸς θεραπεύεται σῶμα. ἀρωμάτων δὲ ἥδιστον ὁ στύραξ. ἀπέθανεν δὲ δι' ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, καὶ ἐτάφη, κατὰ τὰς γραφάς. καρυΐνη δὲ, ἐγρηγόρσεώς τε καὶ ἀϋπνίας. ἐνεργεῖ γὰρ ἐν ἡμῖν τὰ τοιάδε φύσεως. ἐγήγερται δὲ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστός. οὐ γάρ γέγονε κάτοχος ταῖς ᾅδου πύλαις, οὔτε μὲν εἰς ἅπαν ἥλω τοῖς τοῦ θανάτου δεσμοῖς. ἡ ἐκ πλα- E τάνου δὲ πάλιν ὑπεμφαίνειν ἔοικε τὸν εἰς ὕψος τε καὶ πρὸς τὸν ἄνω δρόμον, τουτέστι, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν τοῦ Χριστοῦ. εὐφυὲς γὰρ ξύλον καὶ τῶν ἄγαν εὐμηκεστάτων ἡ πλάτανος. ὑψώθη δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ υἱός. ἔφη γὰρ ὁ Πέτρος περὶ αὐτοῦ· τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθεὶς, καὶ ὁ Παῦλος· ὑπερυψῶσθαί φησιν αὐτὸν, καὶ λαβεῖν τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, καὶ τὴν παρὰ πάντων προσκύνησιν. εἰ δέ τις βούλοιτο καὶ

A Dixit enim alicubi ad Liam & Rachel: [Et factum eſt quando conceperunt vtero oues, & vidi oculis meis in ſomno, & ecce hirci & arietes erant aſcendentes ſuper oues & capras, ſubalbi & varii cineratique & reſperſi. & dixit mihi angelus Dei in ſomno: Iacob. & reſpondi, Quid eſt? & dixit mihi: Reſpice oculis tuis, & vide hircos & arietes aſcendentes ſuper oues & capras ſubalbos, varios, cineratos & ſparſos.] Gen.31.10. Hæc igitur ait ſacra Scriptura. B Cæterum age prætermiſſo humili hiſtoriæ ſenſu, ad ſpiritalia conſcendamus. Virga nobis figuratè adumbrauit denuò Emmanuelem. Ita enim in Scripturis vocatus eſt. [Et egredietur virga, inquit diuinus Eſaias, ex radice Ieſſe, & flos de radice orietur.] Esai.11.1. Act.13.23. Ad cæleſtem verò Patrem ac Deum, induta perſona credentium, diuinus Dauid exclamat: [Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.] Psal.22.4. C Solatium enim adepti ſumus in Chriſto, & ipſum columen noſtrum fecimus. Scriptum eſt enim: [Confirmabit iuſtos Dominus.] Psal.36.17. Nobis itaque capris rationalibus gregibus per vniuerſum orbem terrarum, atque in toto mundo, virgam quodammodo quandam Chriſtus ſeipſum proponit. Virgam autem non ſimpliciter, ſed populeam, & nuceam, ac veluti ex platano. Arbor verò hæc in rectitudinis teſtimonium D ponitur. Populea verò, mortis ſignum eſt. Aromatibus enim mortuorum corpus curatur; ſuauiſſimum autem aromatum eſt, ſtyracinum. mortuus verò eſt propter nos Chriſtus, & ſepultus, iuxta Scripturas. Virga verò nucea vigilantiæ eſt ſignum. Tale enim quid naturaliter in nobis operatur; excitatus autem pro nobis Chriſtus: neque enim portis inferni detineri potuit, neque verò in vniuerſum mortis vinculis fuit ob- E ſtrictus. Porrò virga ex platano curſum in altum ac ſublime ſignificat, hoc eſt, Chriſti in cælum aſcenſionem. Procera enim in primis arbor atque alta eſt platanus. Exaltatus autem eſt à Patre Filius. Sic enim de ipſo Petrus: [Dextra igitur Dei exaltatus.] Act.2.33. Nec non Paulus, [ſuperexaltatum: ipſum ait, & accepiſſe nomen quod eſt ſuper omne nomen;] Philip.2.9. idque vt ab omnibus adoretur. Si quis autem velit,

alium etiam ſenſum huic arbori tribuere poteſt. Quomodo? Qui enim nominum etymologias curioſè inquirunt, *platanum* à latitudine foliorum dici volunt. Dilatamur autem etiam nos per fidem & amorem, tantùm non adhærentes Chriſto. Anguſta enim lex admodum eſt, & ſtricta idololatrarum mens. Idcirco etiam gregi ex Gentibus Deus inclamauit

Eſai.52.11. „ per vocem Prophetæ: [Diſcedite audire anguſtiati.] Paulus verò Corinthiis ad veterem errorem redire volentibus poſt fidei latitudinem, ſcribit

2.Cor.6.11. „ dicens: [Os noſtrum apertum eſt ad „ vos, ô Corinthii: cor noſtrum dilatatum. Ne anguſtiamini in nobis: anguſtiamini autem in viſceribus veſtris. Eandem autem habentes remunerationem, (tanquam filiis dico) dilatamini & vos. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial?] Porrò Pſalmiſta alicubi ad ipſum Emmanuelem legis anguſtiam taxans

Pſal.118.96. & 32. „ ait: [Latum mandatum tuum nimis.] „ Et rurſus: [Viam mandatorum tuorum cucurri, quando dilataſti cor

Ibid.45. „ meum.] Præterea: [Et ingreſſus ſum „ in latitudine, quia iuſtificationes „ tuas exquiſiui.] Quòd verò virga nucea, vt modò dixi, vigilantiæ naturaliter ſit cauſa, & ſomnum auertat, Deus ipſe teſtatur ad prophetam Hieremiam, dicens: [Quid tu

Hier.1.11. „ vides Hieremia? & dixi, inquit, Virgam nuceam. Et dixit Dominus ad me: Rectè vidiſti. Quia vigilaui ego ſuper verba mea, vt faciam ea.] Idcirco veluti in ſpecie virgæ intellectus, ſeipſum quodammodo nobis proponit Chriſtus, vt mortuum & ſuſcitatum, atque in cælos exaltatum, & dilatantem ſpiritaliter eorum qui ipſum ſuſcipiunt cor. Cæterùm vbinam poſuit virgas Iacob? In canalibus concharum aquæ. Canales verò rurſum, in quibus adaquatur rationalis grex, hoc eſt, nos, intelligantur ſcripta Moſis, & propheticæ prædicationes, quæ nobis ſupernum atque à Deo ſermonem tantùm non ſcaturiunt.

Eſai.12.3. „ Scriptum eſt enim: [Haurietis aquam „ cum gaudio de fontibus Saluatoris.] Illic Emmanuelem reperiemus virgã potentiæ, & veluti in morte propter nos, atque primogenitum è mortuis,

A καθ' ἑτέραν δ' ἵνα νοῦν ἐκλήψεται τὸ φυτόν. καὶ τίς ὁ τρόπος; οἱ περὶ τὰς τῶν ὀνομάτων ἐτυμολογίας περιέργως, διὰ τὸ λίαν εὐρύνεσθαι τῷ ξύλῳ τὸ πέταλον, ταύτῃ τοι καὶ πλάτανον ὠνομάσθαι φασίν. πλατυνόμεθα γὰρ καὶ ἡμεῖς διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, μονονουχὶ περιφυόντες Χριστῷ. στενὸς γὰρ ὁ νόμος λίαν καὶ τεθλιμμένος τῶν εἰδωλολατρούντων ὁ νοῦς. καὶ γοῦν ταῖς μὲν ἐξ ἐθνῶν ἀγέλαις ἐπεφώνει Θεὸς διὰ προ-

B φήτου φωνῆς· μάθετε ἀκούειν στενοχωρούμενοι. Κορινθίοις δὲ ὁ Παῦλος ὑποστρέφειν ἐλομένοις ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν πλάνησιν μετὰ τὸ ἐν πίστει πλάτος ἐπιστέλλει λέγων. τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν, ὡς τέκνοις λέγω, πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; καὶ τίς

C κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαλ; καὶ μὴν ὁ ψαλμῳδὸς πρὸς αὐτὸν ἐν πνεύματί που φησὶ τὸν Ἐμμανουὴλ, τὴν τοῦ νόμου στενότητα διασύρων. πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα. καὶ πάλιν· ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου. πρὸς τούτῳ ἔτι· καὶ ἐπορευόμην ἐν πλατυσμῷ, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐξεζήτησα. ὅτι δὲ καὶ ἡ ῥάβδος ἡ καρυΐνη, καθά-

D περ ἔναγχος ἔφην, ἀϋπνίας ἐστὶν ἐμποιητικὴ φύσις, λέγοντος Θεοῦ πρὸς τὸν προφήτην Ἱερεμίαν, τί σὺ ὁρᾷς, Ἱερεμία; καὶ εἶπα, φησί, βακτηρίαν καρυΐνην. καὶ εἶπε κύριος πρός με, καλῶς ἑώρακας, διότι ἐγρήγορα ἐγὼ ἐπὶ τοὺς λόγους μου τοῦ ποιῆσαι αὐτούς. οὐκοῦν ὡς ἐν εἴδει τῆς ῥάβδου νοούμενος ἑαυτὸν ἡμῖν ὥσπερ παρατίθησιν ὁ Χριστὸς, ὡς τεθνεῶτα, καὶ ἐγηγερμένον, καὶ εἰς οὐρανοὺς ὑψούμενον, κατευρύνοντά

E τε διὰ τοῦ πνεύματος νοητῶς τὰς τῶν δεχομένων αὐτὸν καρδίας. ἀλλὰ ποῦ τὰς ῥάβδους τέθεικεν ὁ Ἰακώβ; ἐν ταῖς ληνοῖς τῶν ποτιστηρίων. νοοῖντο δ' ἂν πάλιν ληνοί τε καὶ ποτιστήρια τῆς λογικῆς ἀγέλης, τουτέστιν ἡμῶν, συγγραφὴ Μωσέως, καὶ τὰ προφητικὰ κηρύγματα, τὸν ἄνωθεν ἡμῖν καὶ παρὰ Θεοῦ μονονουχὶ βρύοντα λόγον. γέγραπται γὰρ, ὅτι καὶ ἀντλήσετε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου. ἐκεῖ τὸν Ἐμμανουὴλ εὑρήσομεν τὴν τῆς δυνάμεως ῥάβδον, καὶ ὡς ἐν θανάτῳ δι' ἡμᾶς, καὶ πρωτότοκον ἐκ νεκρῶν,

καὶ ὑψούμενον ἐν δόξῃ, καὶ πλατύνοντα τοὺς πεπιστευκότας, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. σύμπας γὰρ ὥσπερ τῶν ἁγίων προφητῶν ὁ λόγος, καὶ μέν τοι Μωσέως διανένευκεν ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον. τοιγάρτοι καὶ ὁ σοφὸς ἔφη Παῦλος, ὅτι τέλος νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός. πλὴν ἐλέπισεν Ἰακὼβ τὰς ῥάβδους λεπίσματα λευκά, περιτύρων τὸ χλωρόν· ἐκίσσων τε οὕτως ἐπ' αὐταῖς τὸ ποικίλον τὰ θρέμματα. περισύρει γὰρ ὥσπερ ὁ Χριστὸς τὴν τοῦ νόμου σκιάν, καὶ προφητικῶν συγγραμμάτων τὸ οἱονεὶ κατακάλυμμα, λελευκασμένον δὲ οὕτω καὶ εὐπρόσωπον κομιδῆ τὸν ἐν αὐτοῖς ἡμῖν ἀποφαίνων λόγον, ἐπειδὴν ἀναφέρει πνευματικήν· μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἀναπείθει κιττῶν τρόπον ἐκπεποικίλεσθαι θέλειν εἰς ἀρετήν, διφυᾶ πως αὐτὴν ἐπιτηδεύοντας, ἔργῳ τέ φημι καὶ λόγῳ. καὶ γοῦν οἱ θεσπέσιοι προφῆται τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων τὸ πρόσωπον ὑποτρέχοντες ἀνακεκράγασιν ἐναργῶς· Διὰ τὸν φόβον σου, κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδινήσαμεν, καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας σου. ἔφη δέ που καὶ πάλιν ἰδίως ὁ αὐτὸς μακάριος Ἡσαΐας· ἰσχύσατε χεῖρες ἀνειμέναι, καὶ γόνατα παραλελυμένα. παρακαλέσατε οἱ ὀλιγόψυχοι τῇ διανοίᾳ. ἰσχύσατε, μὴ φοβεῖσθε. ἰδοὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν κρίσιν ἀνταποδίδωσι, καὶ ἀνταποδώσει. καὶ πάλιν· ἰδοὺ, κύριος μετ' ἰσχύος ἔρχεται, καὶ ὁ βραχίων αὐτοῦ μετ' κυρίας. ὡς ποιμὴν ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρνας, καὶ τὰς ἐν γαστρὶ ἐχούσας παρακαλέσει. τουτέστι, παράκλησις ἔσται πνευματικὴ τοῖς ἤδη τὸν θεῖον ὠδίνουσι λόγον, ὡς εὐκάρποις ἐσομένοις, καὶ ὅσον οὐδέπω μέλλουσι τεκεῖν τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας τὰ αὐχήματα. καρπὸς γὰρ οὗτος ὁσίας τε καὶ ἀκιβδήλου ψυχῆς. ἀλλ' ἐποίησε, φησὶ, Ἰακὼβ ἑαυτῷ ποίμνια καταμόνας, καὶ οὐκ ἔμιξεν αὐτὰ εἰς τὰ πρόβατα Λαβάν. ἀσύμβατον γὰρ τῷ ἁγίῳ τὸ βέβηλον· τῷ καθαρῷ τὸ ῥυπαρόν. καταμόνας δὲ οἱ τοῦ Χριστοῦ τὸ συναναφύρεσθαι τοῖς ἐν κόσμῳ παραιτούμενοι, καὶ φιλοσαρκίας ἁπάσης ἀπηλλαγμένοι, καὶ οὐκ ἄσημοι κατὰ τὸν βίον, γνωριμώτατοι δὲ μᾶλλον ἐξ ἀρετῆς. ἐγένετο γὰρ, φησὶ, τὰ ἄσημα τοῦ Λαβάν· τὰ δὲ ἐπίσημα τοῦ Ἰακώβ. πλὴν οὐκ ἀφθόνητος ἦν Ἰακώβ. ἐπειδὴ γὰρ πλουτοῦντά τε καὶ εὐημεροῦντα τεθέαται, κατεδάκνοντο λίαν οἱ τούτου υἱοί. τοιγάρτοι καὶ ἀποδημεῖν ἐσκέπτετο, καὶ εἰς τὴν πατρῴαν ἑστίαν

A & exaltatum in gloria, ac dilatantem credentes, vt modò dixi. Omnis enim ſanctorum prophetarum ſermo, nec non Moſis Chriſti myſterium innuunt. Idcirco & ſapiens Paulus ait: [Finis prophetarum ac legis Chriſtus.] Rom. 10.
Cæterùm decorticauit Iacob virgas cortices albas, circumuellens viride; atque ita conceperunt iuxta illas oues variegatos fœtus. Auellit enim quodammodo Chriſtus legis vmbram, & propheticorum ſcriptorum veluti velamen, atque ita
B album pulchrúmque aſpectu in ipſis ſermonem oſtendens, ad ſpiritalem transfert cantum, ac tantùm non vt picæ modo variegari velint ad virtutem perſuadet, duplicem illam exercentes, opere inquam & ſermone. Idcirco & diuini prophetæ eorum qui in fide iuſtificati ſunt figuram præ ſe ferentes, apertè clamant: [Propter timorem tuum, Domine, in vtero accipimus, & parturiuimus, & peperimus ſpiritum ſalutis tuæ.] Esai. 26. 18.
Idem etiam beatus Eſaias alicubi
C rurſum propriè ait: [Confortate manus remiſſas, & genua diſſoluta, conſolamini puſillanimes mente: confortate, ne timeatis. Ecce Deus noſter iudicium retribuit, & retribuet.] Et rurſum: [Ecce Deus cum robore venit, & brachium ipſius cum dominatione, vt paſtor gubernabit ouile ſuum, & brachio ſuo in vnum adducet agnos, & prægnantes conſolabitur:] Esai. 40. 10.
hoc eſt, ſpiritalis conſolatio erit iis, qui iam diuinum ſermonem parturiunt, vtpote fœcundis futuris, & iam iam pa-
D rituris Euangelicæ vitæ gloriationes. Hic enim fructus eſt ſanctæ incorruptæque animæ. Cæterùm feciſſe refert ſibi Iacob ouilia ſeorſim, & non miſcuiſſe ea cum ouibus Laban. Nulla enim eſt ſocietas ſancto cum profano, puro cum ſordido; ſeparati verò ſunt ii qui Chriſti ſunt, recuſantes miſceri cum iis qui in mundo ſunt, atque ab omnibus carnalibus deſideriis liberi ſunt: nec verò non ſignati vitæ ſuæ
E ratione, at potiùs virtute ſunt inſigniti. [Facta ſunt enim, inquit, ea quæ ſignata non erant, Laban; ſignata verò Iacobi.] Gen. 30. 42.
Atqui non caruit inuidia Iacob. poſtquam enim eum ditari, & proſperis rebus vti viderunt, inuiderunt ei vehementer filii Laban: quapropter etiam diſcedere cogitabat, atque in paternam reuerti domum.

Gen. 30. 43. » Scriptum eſt enim: [Et ditatus eſt
» homo valde, fueruntque ei pecora
» multa, & boues, & ſerui, & an-
» cillæ, & cameli, & aſini, & muli.
» Audiuit etiam Iacob verba filiorum
» Laban, dicentium: Tulit Iacob om-
» nia quæ patris noſtri, & de iis quæ
» patris noſtri, fecit omnem hanc glo-
» riam, & vidit Iacob faciem Laban,
» & ecce non erat erga eum ſicut heri
» & nudius tertius. Dixit autem Do-
» minus ad Iacob: Reuertere in ter-
» ram patris tui, & ad generationem
» tuam, & ero tecum. Mittens autem
» Iacob vocauit Liam & Rachel in
» agrum, vbi erant greges, & ait illis:
» Video ego faciem patris veſtri, quòd
» non eſt erga me, ſicut heri & nudius
» tertius: Deus autem patris mei fuit
» mecum. Vos autem ipſæ ſcitis, quòd
» in omnibus viribus meis ſeruiui patri
» veſtro, at pater veſter decepit me, &
» mutauit mercedem decem agno-
» rum.] Deinde ait: [Abſtulit Deus
» omnia pecora patris veſtri, & dedit
» mihi illa.] Reuera enim ditauit nos
Dominus noſter Chriſtus Ieſus, in
immenſam multitudinem, congregans
in mundo ſuos cultores: qui etiam
ſplendidum mentis bonæ donarium
ſeruitutis ſuæ ſub ipſo confeſſionem
Pſal. 94. 7. » faciunt, dicentes: [Nos autem popu-
» lus paſcuæ eius, & oues manus eius.]
Cæterùm filii mundi hoc animo quie-
to non ſuſtinent. Spoliatum verò quo-
dammodo videntes ſuum patrem, &
boni paſtoris manum ſubire inſignes
præcipuè oues, variegatóſque multi-
plici virtutum genere eos qui à Chri-
ſto geniti ſunt, obmurmurant dicen-
Gen. 31. 1. » tes: [Accepit Iacob omnia quæ pa-
» tris noſtri, atque ex patris noſtri fa-
» cultatibus fecit omnem hanc glo-
» riam.] Neque verò mentiuntur. Ve-
rus enim eſt ſermo. Adduxit enim
Chriſtus omnes qui in mundo ſunt
ad ſe, propriiſque ſuis ouilibus inclu-
dens credentium greges, diuitias ha-
bet Deo conuenientes, & gloriam
præeminentem. ait enim alicubi &
ipſe ad Patrem & Deum cæleſtem:
Ioan. 17. 10. » [Omnia mea tua ſunt, & tua mea,
» & glorificatus ſum in eis.] Videamus
autem & mercedem Iacobo datam:
Gen. 30. 43. » [Fuerunt ei, ait, pecora multa, &
» boues ſerui & ancillæ, cameli & aſi-
» ni.] Videamus colligentem etiam
Chriſtum ex omni genere, vt ſcri-
Matt. 13. 47. » ptum eſt: [Simile eſt regnum cælo-

Tomus primus.

A αὖθις ἀποφοιτᾶν. γέγραπται γάρ, ὅτι καὶ ἐπλούτησεν ὁ ἄνθρωπος σφόδρα. καὶ ἐγένοντο αὐτῷ κτήνη πολλά, καὶ βόες, καὶ παῖδες, καὶ παιδίσκαι, καὶ κάμηλοι, καὶ ὄνοι, καὶ ἡμίονοι. ἤκουσε δὲ Ἰακὼβ τὰ ῥήματα τῶν υἱῶν Λάβαν λεγόντων· εἴληφεν Ἰακὼβ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς ἡμῶν πεποίηκε πᾶσαν τὴν δόξαν ταύτην, καὶ εἶδεν Ἰακὼβ τὸ πρόσωπον Λάβαν. καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν πρὸς αὐτὸν ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν.
B εἶπε δὲ κύριος πρὸς Ἰακώβ. ἀποστρέφου εἰς τὴν γῆν τοῦ πατρός σου, καὶ εἰς τὴν γενεάν σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ. ἀποστείλας δὲ Ἰακὼβ ἐκάλεσε Ῥαχὴλ καὶ Λείαν εἰς τὸ πεδίον, οὗ τὰ ποίμνια. καὶ εἶπεν αὐταῖς· ὁρῶ ἐγὼ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἔστι πρὸς ἐμὲ ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. ὁ δὲ Θεὸς τοῦ πατρός μου ἦν μετ᾽ ἐμοῦ. καὶ αὐταὶ δὲ οἴδατε ὅτι ἐν πάσῃ τῇ ἰσχύϊ μου, δεδούλευκα τῷ πατρὶ ὑμῶν. ὁ δὲ πατὴρ ὑμῶν παρεκρούσατό με, καὶ ἤλλαξε τὸν μισθόν μου
C τῶν δέκα ἀμνάδων. εἶτά φησι, ὅτι καὶ ἀφείλετο ὁ Θεὸς πάντα τὰ κτήνη τοῦ πατρὸς ὑμῶν, καὶ ἔδωκέ μοι αὐτά. πεπλούτηκε μὲν γὰρ ἀληθῶς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, εἰς πληθὺν ἀμέτρητον, συναγείρων ἐν κόσμῳ τοὺς ἰδίους προσκυνητάς· οἳ καὶ διανοίας ἀγαθῆς ἀνάθημα λαμπρὸν τῆς ὑπ᾽ αὐτὸν δουλείας ποιοῦνται τὴν ὁμολογίαν, λέγοντες· ἡμεῖς δὲ λαὸς νομῆς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ. ἀλλ᾽ ἠρεμεῖν ἐπὶ τού-
D τοις οὐκ ἀνέχονται τὰ τοῦ κόσμου τέκνα. συλώμενοι δὲ ὥσπερ ὁρῶντες τὸν ἑαυτῶν πατέρα, καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος ὑποτρέχοντας χεῖρα τὰ τῶν προβάτων ἐπισημότατα· καὶ ποικιλλομένους ταῖς πολυειδέσιν ἀρεταῖς τοὺς ἐκ τοῦ Χριστοῦ γεννωμένους, τονθορύζουσι λέγοντες. εἴληφεν Ἰακὼβ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς ἡμῶν πεποίηκε πᾶσαν τὴν δόξαν ταύτην. καὶ ψευδοεποῦσιν οὐδαμῶς. ἀληθὴς γὰρ ὁ λόγος. συνεκόμισε γὰρ ἅπαντας εἰς ἑαυτὸν τοὺς ἐν κόσ-
E μῳ Χριστός, ἐνσηκασάμενός τε ταῖς ἰδίαις αὐλαῖς τὰς τῶν πιστευσάντων ἀγέλας, πλοῦτον ἔχει τὸν θεοπρεπῆ καὶ δόξαν ἐξῃρημένην. ἔφη γάρ που καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν· ὅτι πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. ἴδωμεν δὲ καὶ αὐτὸν τοῦ Ἰακὼβ τὸν μισθόν. ἐγένοντο δὲ αὐτῷ, φησί, κτήνη πολλά, καὶ βόες, παῖδές τε καὶ παιδίσκαι, κάμηλοι καὶ ὄνοι. ὁρᾷς συναγείροντα καὶ τὸν Χριστὸν ἐκ παντὸς γένους, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία.

τὴν οὐρανῶν σαγήνην βληθείσῃ ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ A ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ. δέχεται γὰρ τὸν δοῦλον, ἵνα τοῖς εἰς ἐλευθερίαν αὐχήμασιν ἀποφήνῃ λαμπρότερον. δέχεται τοὺς ὑπὸ νόμον ὡς ἱεροὺς ἤδη καὶ εἰς θυσίαν ἐπιτηδείους τὴν πνευματικήν, ὡς ἐν οἰὸς τάξει καὶ βοός· ἵνα μεταστήσας εἰς φαιδρότητα πολιτείας εὐαγγελικῆς, ἱερωτέρους ἐργάσηται. δέχεται δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸ δυσιερόν τε καὶ ἀκάθαρτον γένος· ὡς ἐν τάξει καμήλου καὶ μήν τοι καὶ ὄνου, ἵνα τῆς πολυθέου πλάνης τὸν ῥύπον ἐκτήξας, καθαρούς τε καὶ ἡγιασμένους τοῖς τῶν ἁγίων συνάψῃ χοροῖς. B κεκινημένων δὴ οὖν εἰς φθόνον τῶν Λάβαν υἱῶν, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Λάβαν, ἀμειδῆ τε καὶ σκυθρωπάζουσαν καὶ βασκανίας οὐκ ἐλευθέραν τὴν ὀφρὺν ἀποφαίνοντος. οὐ γὰρ ἦν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, φησί, καθὰ χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. ἐπανήκειν εἰς τὰ οἰκεῖα τὸν Ἰακὼβ ἐνετέλλετο Θεός. ὁ δὲ τὰ γύναια μετεπέμπετο, Λείαν τέ φημι καὶ Ῥαχήλ, καὶ τὴν μὲν τοῦ πατρὸς ἀδικίαν ἀφηγεῖτο σαφῶς. προσετίθει δὲ, ὅτι ἀφείλετο ὁ Θεὸς πάντα τὰ κτήνη τοῦ πατρὸς ὑμῶν, καὶ ἔδωκέ μοι C αὐτά. καὶ ἀποκριθεῖσα Ῥαχὴλ καὶ Λεία, εἶπον αὐτῷ· μὴ ἔστι μερὶς ἡμῖν, ἢ κληρονομία ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν; οὐχ ὡς αἱ ἀλλότριαι λελογίσμεθα αὐτῷ; πέπρακε γὰρ ἡμᾶς, καὶ κατέφαγε καταβρώσει τὸ ἀργύριον ἡμῶν. πάντα τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν ἣν ἀφείλετο ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς ἡμῶν, ἡμῖν ἔσται καὶ τοῖς τέκνοις ἡμῶν. νῦν οὖν ὅσα εἴρηκέ σοι ὁ Θεός σου, ποίει. κατασυγνάζοντος γὰρ ἐπὶ Χριστῷ τοῦ κόσμου, καὶ τῶν αὐτοῦ τέκνων, παράκλησις ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ, τουτέστι, παρὰ πατρὸς, τοῖς τοῦ Σωτῆρος D δίδοται νύμφαις, φημὶ δὴ ταῖς ἐκκλησίαις. πλὴν ἡ παράκλησις, δι᾽ υἱοῦ διαπορθμεύοντος ὥσπερ ἡμῖν τοὺς παρὰ πατρὸς λόγους. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ, κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν. ἄθρει γὰρ ὅπως προσλαλεῖ μὲν ὁ Θεὸς τῷ Ἰακὼβ, ὁ δὲ, ταῖς αὐτοῦ νύμφαις, Λείᾳ τέ φημι καὶ Ῥαχήλ. ὁ δὲ τῆς παρακλήσεως λόγος ἦν, τὸ δεῖν ἀπαίρειν αὐτὰς ἅ- E μα τῷ ἰδίῳ νυμφίῳ τῆς τοῦ πατρὸς ἑστίας. οὕτω καὶ ὁ μακάριος ψαλμῳδὸς ἐν πνεύματι πρὸς τὴν ἐκκλησίαν φησί. ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου. ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. ὅτι αὐτός ἐστι κύριός σου, καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ. οὐκοῦν τὰ παρὰ Θεοῦ

rum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti.] Admittit enim ſeruum, vt eum libertatis gloria illuſtrem reddat. Admittit eos qui ſub lege ſunt, veluti ſanctos iam, & ad ſpiritale aptos ſacrificium, quod per *ouem & bouem* ſignificatur, vt ad Euangelicæ vitæ transferens ſplendorem, reddat ſanctiores. Admittit præterea profanum atque impurum genus, quod per camelum & aſinum ſignificatur, vt ſordibus abſumptis erroris de pluralitate deorum puros mundóſque ſanctorum cœtui coniungat. Motis itaque ad inuidiam filiis Laban, atque adeò ipſo Laban, toruúmque nec inuidia liberum vultum præ ſe ferente [non Geneſ.31. 1. enim erat, inquit, facies eius ſicut heri & nudius tertius] Deus Iacob, vt in terram ſuam reuerteretur, præcepit; qui accerſiuit vxores ſuas, Liam nimirum & Rachel, ac patris quidem iniurias iis apertè explicat. Adiecit verò, [Abſtulit Deus omnia pecora patris veſtri, & mihi ea dedit. Ibid.14. Reſpondénſque Rachel & Lia, dixerunt ei: Nunquid eſt nobis adhuc pars hereditatis in domo patris noſtri? num quaſi alienæ reputatæ ſumus ei? vendidit enim nos, & deuorauit deuoratione argentum noſtrum. Omnes diuitias, & gloriam quam abſtulit Deus patris noſtri, nobis erit & liberis noſtris. Nunc ergo quæcunque dixit tibi Deus tuus, agito.] Mœſto enim mundo ſuper Chriſto, eiúſque filiis, conſolatio ſupernè atque ex cælo (hoc eſt à Patre) data eſt ſponſis Saluatoris, id eſt, Eccleſiis. Cæterùm conſolatio fuit per Filium trans-vehentem nobis quodammodo ſermones à Patre. Quem enim Deus miſit verba Dei loquitur, iuxta Ioannis vocem. Animaduerte enim quo pacto alloquutus quidem ſit Deus Iacobum: ille verò ſponſas ſuas, Liam inquam & Rachelem. Conſolationis autem ratio erat, oportere eas diſcedere cum ſuo ſponſo à domo paterna. Ita etiam beatus Pſalmiſta in ſpiritu ad Eccleſiam ait: [Audi filia, Pſal.44. 11. & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populi tui, & domus patris tui. Quia concupiuit rex pulchritudinem tuam, quoniam ipſe eſt Dominus tuus, & adorabis eum.] Igitur quæ à Deo

acceperat Iacob, ea ſponſis ſuis loquutus eſt. Quiſnam autem erat ſermo? querela de Laban, quòd nimirum iniquus eſſet ac malus, & tardus mercedis, quam debebat, compenſator. Incuſat autem etiam Chriſtus mundum ingentis vecordiæ, quòd Domino gratias pro beneficiis acceptis perſoluere nollet, ac veluti debitum ſiue mercedem pro cura, quam de eo geſſerat, ſpiritalia munera, fidem inquam & dilectionem retribuere detrectaret. Cæterùm ſub ipſius poteſtatem omnia facta ſunt, conferente in ipſius ſagenam Deo ac Patre. Sic enim alicubi ad eum

Ioan. 16. 6. Filius, [Quos dediſti mihi ex hoc mundo tui erant, & tu mihi eos dediſti.] Atque hoc erat illud: [Abſtu-

Geneſ. 31. lit Deus omnia pecora patris veſtri, & dedit ea mihi.] Ipſæ verò honeſtæ Saluatoris ſponſæ ſequuturas ſe promittunt. venditas enim quodammodo ipſi à mundo aiunt. Chriſtus enim emit ſanguine ſuo Eccleſias, & alienati ſunt à patre veteri. Nulla ſiquidem ratio ſocietatis aut portionis eſt ipſis cum mundo, ex quo vocati ſunt: at verò diuitiæ ipſarum & filiorum ipſorum eſt Chriſtus ipſe, mentem omnem & rationem ſuperans. Ipſe earum portio ac ſors; laus & gloriatio, ſummáque totius felicitatis ac proſperitatis. Mœſtitiam itaque vultu præ ſe fert mundus cum ſuis filiis ob Chriſtum, inuidiæque flamma vritur; videns eum in tantum dignitatis ac gloriæ culmen euectum, vt vniuerſum orbem terrarum ſibi ſubiiciat, omnibúſque mortalibus dominetur. Quòd verò ipſius inſania vltrà ſe extendat, quódque perſequatur & occidat, ac tantùm non reipſa Saluatoris gloriæ obſiſtat, Eccleſiiſque, quæ ei ſubditæ ſunt, atque eius filiis, hoc eſt, credentium multitudini infeſtiſſimus deprehendatur; facilè eſt videre iis qui id ſcire velint, ex iis quæ ſequuntur.

Gen. 31. 17 [Surgens enim, inquit, Iacob accepit vxores ſuas, & filios ſuos ſuper camelos, & abduxit omnem familiam ſuam, omnémque ſupellectilem ſuam, quam in Meſopotamia acquiſiuit, & omnia ſua, vt abiret ad Iſaac patrem ſuum in terram Chanaan. Laban autem abiit ad tondendum oues ſuas. Furata eſt autem Rachel idola patris ſui: abſcondit autem Iacob Laban

A ταῖς αὐτοῦ νύμφαις λελάληκεν ὁ Ἰακώβ. καὶ τίς ἦν ὁ λόγος; μέμψις κατὰ τοῦ Λάβαν· ὡς εἴη μὲν ἄδικός τε καὶ πονηρὸς, καὶ βραδὺς εἰς ἔκτισιν, ὧν ἂν ἐποφλοίη μισθῶν. γράφεται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐπὶ πολλῇ λίαν ἀναισθησίᾳ τὸν κόσμον, ἀποτιννύειν οὐκ ἀνεχόμενον ὡς δεσπότῃ τὰ χαριστήρια, καὶ ὡς ἐν ὀφλήματος τάξει καὶ μισθοῦ τὰ ὑπὲρ τῆς φροντίδος τῆς εἰς αὐτὸν ξένια πνευματικὰ, πίστιν δὴ λέγω καὶ ἀγάπην, προσκομίζειν οὐκ ἐθέλοντα. πλὴν ὑπ' αὐτῷ τὰ πάντα

B γέγονε σαγηνεύοντος τοῦ Θεοῦ, καὶ πατρός. ἔφη γάρ που πρὸς αὐτὸν ὁ υἱός· οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας. καὶ τοῦτ' ἦν ἄρα ὃ, ἀφεῖλεν ὁ Θεὸς πάντα τὰ κτήνη τοῦ πατρὸς ὑμῶν, καὶ ἔδωκέ μοι αὐτά. αἱ δὲ σεμναὶ τοῦ Σωτῆρος νύμφαι κατακολουθεῖν μὲν ἑτοίμως ἐπαγγέλλονται. πεπρᾶσθαι δὲ ὥσπερ αὐτὰς παρὰ τοῦ κόσμου φασίν. ἐξεπρίατο γὰρ τῷ ἰδίῳ αἵματι τὰς ἐκκλησίας ὁ Ἐμμανουὴλ, καὶ ἠλλοτρίωνται τοῦ πάλαι πατρός. λόγος γὰρ αὐταῖς

C κοινωνίας ἢ μερίδος οὐδεὶς ἐστὶ πρὸς κόσμον, ἐξ οὗ καὶ κέκληνται. πλοῦτος δὲ μᾶλλον αὐταῖς καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν ὁ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον· αὐτὸς ἡ μερὶς καὶ ὁ κλῆρος, δόξα τε καὶ καύχημα, καὶ πᾶν ὁτιοῦν τῶν τελούντων εἰς λαμπρότητα καὶ εὐημερίαν. σκυθρωπάζει μὲν οὖν ὁ κόσμος ὁμοῦ τοῖς ἰδίοις τέκνοις ἐπὶ Χριστῷ, καὶ τῷ τῆς βασκανίας δαπανᾶται πυρὶ, προήκοντα δόξης εἰς τοῦτο βλέπων ὡς ὅλην ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ καταχρατῆσαι τῶν

D ἐπὶ τῆς γῆς. ὅτι δὲ τὰ θορυσμοῦ ἐπέκεινα, καὶ λοιδορειῶν τὰ τῆς μανίας αὐτοῦ παρατείνεται, καὶ διώκει, καὶ φονᾷ, καὶ ὅσον εἰπεῖν εἰς ἐγχειρημάτων δύναμιν τῇ τοῦ Σωτῆρος ἀναφέρεται δόξῃ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς αὐτοῦ τέκνοις, τουτέστι, τῷ τῶν πιστευόντων πλήθει καταφωρᾶται πολεμιώτατος, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν τοῦτο μαθεῖν ἐθέλουσι διὰ τῶν ἐφεξῆς. ἀναστὰς γὰρ, φησὶ, Ἰακὼβ, ἔλα-

E βε τὰς γυναῖκας αὐτοῦ, καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ ἐπὶ τὰς καμήλους, καὶ ἀπήγαγε πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτοῦ, ἣν περιεποιήσατο ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ ἀπῆλθε πρὸς Ἰσαὰκ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐν γῇ Χαναάν. Λάβαν δὲ ᾤχετο κεῖραι τὰ πρόβατα αὐτοῦ. ἔκλεψε δὲ Ῥαχὴλ τὰ εἴδωλα τοῦ πατρὸς αὐτῆς· ἔκρυψε δὲ Ἰακὼβ Λάβαν

τὸν Σύρον τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι αὐτῷ, ὅτι ἀποδιδράσκει. καὶ ἀπέδρα αὐτός, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ διέβη τὸν ποταμόν, καὶ ὥρμησεν εἰς τὸ ὄρος Γαλαάδ. ἀνηγγέλη δὲ Λάβαν τῷ Σύρῳ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὅτι ἀπέδρα Ἰακώβ. καὶ παραλαβὼν πάντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ, ἐδίωξεν ὀπίσω αὐτοῦ ὁδὸν ἡμερῶν ἑπτά, καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει Γαλαάδ. ἦλθε δὲ ὁ Θεὸς πρὸς Λάβαν τὸν Σύρον καθ᾽ ὕπνον τὴν νύκτα, καὶ εἶπεν αὐτῷ, φύλαξαι σεαυτὸν τοῦ μὴ λαλῆσαι πρὸς Ἰακὼβ πονηρά. καὶ κατέλαβε Λάβαν τὸν Ἰακώβ. Ἰακὼβ δὲ ἔπηξε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει. Λάβαν δὲ ἔστησε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει Γαλαάδ. περιτυχὼν μὲν οὖν ὁ Λάβαν, ἐπαιτιᾶται λίαν τὸν θαυμάσιον Ἰακώβ, ὅτι λεληθότως ἀπέδρα, μονονουχὶ κεκλοφὼς τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν οἴκῳ θεούς. ἔφη γὰρ ὧδε, νῦν οὖν πεπόρευσαι. ἐπιθυμίᾳ γὰρ ἐπεθύμησας ἀπελθεῖν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου. ἵνα τί ἔκλεψας, φησί, τοὺς θεούς μου; ἀλλ᾽ οὐκ ᾔδει, φησίν, Ἰακώβ, ὅτι Ῥαχὴλ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἔκλεψεν αὐτούς. ἐρευνήσας δὲ Λάβαν τοὺς ἰδίους θεούς, οὐχ εὑρίσκει παρὰ τῇ Λείᾳ, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐν τῷ οἴκῳ θεραπαινῶν Βάλλας τε καὶ Ζέλφας. ἐπειδὴ δὲ προσεδόκησεν ἡ Ῥαχὴλ ἐρευνηθήσεσθαι παρὰ τοῦ πατρός, οὐκ ἀκόμψως τὸ ῥῆμα κατασοφίζεται. ἔλαβε γὰρ τὰ εἴδωλα, φησί, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὰ εἰς τὰ σάγματα τῆς καμήλου, καὶ ἐπεκάθισεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε τῷ πατρὶ αὐτῆς, μὴ βαρέως φέρε, κύριε, οὐ δύναμαι ἀναστῆναι ἐνώπιόν σου, ὅτι κατ᾽ ἐθισμὸν τῶν γυναικῶν μοί ἐστι. ἠρεύνησε δὲ Λάβαν ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ οὐχ εὗρε τὰ εἴδωλα. ἠπορηκότος τοίνυν ἤδη πως, ὀλοφυρομένου τε κατὰ τὸ εἰκὸς τῶν ἰδίων θεῶν τὴν ἀπώλειαν, ἐπιτιμᾷ τὸ λοιπὸν εἰκότως ὁ μακάριος Ἰακώβ, ὡς εἰκῇ διώκειν αὐτὸν ἡρημένον, καὶ ἐγκαλεῖν οὐκ ἔχοντα παντελῶς οὐδέν. εἶτα περὶ συμβάσεως αὖθις κεκίνηνται λόγοι, καὶ συνθέσεις τῶν ἀμφοῖν εἰς εἰρήνην ἐπράττετο. ἀποκριθεὶς γὰρ ὁ Λάβαν, φησίν, εἶπε τῷ Ἰακώβ· αἱ θυγατέρες σου, θυγατέρες μου, καὶ υἱοί σου, υἱοί μου, καὶ τὰ κτήνη σου κτήνη μου, καὶ πάντα ὅσα σὺ ὁρᾷς, ἐμά ἐστι, καὶ τῶν θυγατέρων μου. τί ποιήσω ταύταις σήμερον, καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν οἷς ἔτεκον; νῦν οὖν δεῦρο, διαθώμεθα διαθήκην ἐγὼ καὶ σύ, καὶ ἔσται εἰς μαρτύριον ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ. εἶπε δὲ αὐτῷ· ἰδοὺ οὐδεὶς μεθ᾽ ἡμῶν ἐστιν; ἴδε ὁ Θεὸς

A Syro, ne indicaret ei quòd fugit. Et fugit ipſe & ſua omnia, & tranſiuit flumen, & feſtinauit in montem Galaad. Nunciatum eſt autem Laban Syro die tertia quòd fugit Iacob. Et aſſumens fratres ſuos cum eo, perſecutus eſt eum viam dierum ſeptem, & comprehendit eum in monte Galaad. Venit autem Deus ad Laban Syrum per ſomnum nocte, & dixit ei: Caue ne fortè loquaris ad Iacob mala. Et comprehendit La-
B ban Iacob, Iacob autem fixit tabernaculum ſuum in monte: Laban autem ſtatuit fratres ſuos in monte Galaad. Adoritur itaque Laban, incuſatque acriter diuinum Iacob, quòd clanculùm fugiſſet, furatus tantùm non filias ipſius, quóſque domi habebat deos.] Ita enim ait: [Nunc igitur vade. deſiderio enim deſideraſti in domum patris tui abire. Quare furatus es, inquit, deos meos? Neſciebat autem,
C inquit, Iacob, quòd Rachel vxor eius furata eſſet eos. Scrutatus itaque Laban domum Liæ, deos ſuos non reperit, ſed neque in ædibus ancillarum Ballæ & Zelphæ.] Cùm verò putaret Rachel eos diligentiùs quærendos à patre, eleganter eum decepit. [Accepit enim, inquit, idola, & iniecit ea in ſtramenta cameli, & ſedit ſuper eis, & dixit patri ſuo, Ne grauiter feras, domine: non potero ſurgere coram te,
D quia iuxta conſuetudinem feminarum nunc accidit mihi. Scrutatus eſt autem Laban in omni domo, & non inuenit idola.] Cùm itaque inops eſſet conſilii, & deorum ſuorum iacturam, vt veriſimile eſt, deploraret, increpat eum meritò beatus Iacob, quòd fruſtra captum ipſum perſequeretur, cùm nulla ratione ipſum criminari poſſet. Deinde de concordia pactóque ineundo ipſis moti ſunt ſermo-
E nes. [Reſpondens enim Laban dixit Iacob: Filiæ tuæ filiæ meæ ſunt, & filii tui filii mei, & pecora tua pecora mea, & omnia quæ tu vides mea ſunt, & filiarum mearum. Quid faciam iis hodie, aut filiis earum, quos pepererunt? Nunc ergo veni, deponamus fœdus ego & tu, & erit in teſtimonium inter me & te. Dixit autem ei: Vide, nullus nobiſcum eſt, Deus

Gen. 31.

testis inter me & te. Accipiens autem Iacob lapidem, ſtatuit eum in titulum. Dixit autem Iacob fratribus ſuis, Colligite lapides. Et collegerunt lapides, & fecerunt collem, & comederunt illic ſuper collem. Et dixit ei Laban: Tumulus hic erit teſtimonium inter me & te hodie. Et vocauit eum Laban, Tumulus teſtimonii; Iacob autem eum vocauit, Tumulus teſtis.] Breuiter igitur in his & ſuccinctè hiſtoriam enarrabimus. Neceſſarium verò eſt interiorem eorum ſenſum explicare. Quòd itaque offenſus fuerit mundus Chriſto, credentium grege ditato, & rabie quadam percitus inſultarit, nequaquam longo ſermone opus fuerit ad confirmandum. Vide enim quo pacto diſcedente Iacobo perſequitur clamans Laban cum filiis ſuis. Diſcedit verò quodammodo etiam Chriſtus à mundo cum ſponſis ſuis, hoc eſt Eccleſiis, ac veluti cum vniuerſa domo tranſmigrat, ſpiritaliter ſuis inclamãs: *Surgite, abeamus hinc.* Profectionis verò ac diſceſſus modus non ſit ſenſualis, neque verò de loco in locum fiat corporaliter (abſonum enim in primis id fuerit cogitare vel dicere) ſed ex cogitationibus mundanis ad facienda ea quæ Deo placent, fructuosè vitam terminat. Nam, vt beatus Paulus

Heb. 13. 14. ſcribit: [Non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus,] cuius opifex & creator eſt Deus. Alius verò etiam ex ſanctis Apoſtolis ita ſcri-

1. Petr. 2. 11. bit: [Obſecro vos, tanquam aduenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam.] Ambulantes autem ſuper

Philip. 3. 20. terram veluti *in cælo conuerſemur*, non quidem ampliùs carnaliter viuere volentes, at potiùs ſanctè & ſpiritaliter. Erigit verò nos ad hoc Paulus ita ſcri-

Rom. 12. 2. bens: [Ne conformemini ſæculo huic, ſed conformemini renouationi mentis veſtræ, vt probetis vos, quæ ſit voluntas Dei bona, ac bene placens & perfecta.] Poſtquam verò nequaquam mundo conformati fuerimus, mundanos errores egreſſi, imitatores ipſius erimus. Quod optimè intelligens ita

Ioan. 15. 19. ſe habere Saluator dixit: [Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret: quia verò de mundo non eſtis, propterea odit vos mundus.] Perſequitur itaque odio proſequens. Spirantem verò cædes, & impotenti ira inflammatum retrahit ac compeſcit

A μάρτυς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ. λαβὼν δὲ Ἰακὼβ λίθον, ἔστησεν αὐτὸν στήλην. εἶπε δὲ Ἰακὼβ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, συλλέγετε λίθους. καὶ συνέλεξαν λίθους, καὶ ἐποίησαν βουνόν, καὶ ἔφαγον ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ βουνοῦ. καὶ εἶπεν αὐτῷ Λάβαν, ὁ βουνὸς οὗτος μαρτυρεῖ ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ σήμερον. καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Λάβαν, βουνὸς μαρτυρίας· Ἰακὼβ δὲ ἐκάλεσεν αὐτόν, βουνὸς μάρτυς. ἐπιτροχάδην μὲν οὖν ἐν τούτοις καὶ κολοβοῦν ὡς ἐνεσπουδάζοντες τὰ τῆς ἱστορίας ἀφηγησόμεθα. τὰ δὲ εἰς

B νοῦν ἤδη τὸν ἐσωτάτω διαπτυσσομένου ἀναγκαῖον. ὅτι τοίνυν ἐπεμαίνετο ὁ κόσμος πλουτοῦντι Χριστῷ ταῖς τῶν πιστευόντων ἀγέλαις, καὶ ἐπιθρώσκει λελυττηκώς, οὐ μακρῶν ἂν δέοιτο λόγων εἰς ἀπόδειξιν ἐναργῆ. θέα γὰρ ὅπως ἀπαίροντος τοῦ Ἰακὼβ διώκει φωνῶν ὁ Λάβαν ὁμοῦ τοῖς ἰδίοις τέκνοις. ἀπαίρει δὲ ὥσπερ καὶ ἀπὸ κόσμου Χριστὸς ὁμοῦ ταῖς ἑαυτοῦ νύμφαις, τουτέστι ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ οἱονεὶ πανοικὶ μετανίσταται, νοητῶς

C τοῖς ἰδίοις ἐπιφωνῶν, ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν. ὁ δὲ τῆς ἐκδημίας τρόπος οὐκ αἰσθητῶς, οὔτε μὴν εἰς τόπον ἐκ τόπου σωματικῶς ἐκπεραίνοιτο ἄν. κομιδῇ γὰρ ἄηθες τὸ ὧδε φρονεῖν ἢ λέγειν. ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ φρονεῖν τὰ τοῦ κόσμου πρὸς τὸ δρᾶν ἐθέλειν τὰ δοκοῦντα Θεῷ χρησίμως ἀποπεραίνεται. ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος, οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός. γράφει δὲ καὶ ἕτερος τῶν ἁγίων ἀπο-

D στόλων· παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς. περιπατοῦντες δὲ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἐν οὐρανῷ ποιώμεθα τὸ πολίτευμα, διαζῆν σπουδάζοντες σαρκικῶς μὲν οὐκ ἔτι, ἁγιοπρεπῶς δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικῶς. διανίστησι δὲ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ἐπιστέλλων ὁ Παῦλος. μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι

E τούτῳ, ἀλλὰ συμμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθόν, καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον. ἐπειδὰν δὲ οὐ τῷ κόσμῳ συνεσχηματίσμεθα τὴν κοσμικὴν ἀπάτην ἐκβαίνοντες, μιμησόμεθα παρ᾽ αὐτοῦ. καὶ τοῦτο εἰδὼς οὕτως ἔχον ἔφασκεν ὁ Σωτήρ, εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ἐπειδὴ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. οὐκοῦν διώκει μισῶν. φονῶντα δὲ καὶ ἀποθηριούμενον εἰς ἀκαθέκτους ὀργάς, ἀνασειράζει Θεός,

οὐδ᾽ ὅσον εἰπεῖν ἀπηνέσι λόγοις καταλυπεῖν ἐφιείς. ἔφη γὰρ πρὸς τὸν Λάβαν ὁ Θεός, φησί, φύλαξαι σεαυτὸν μή πως λαλήσῃς κατὰ Ἰακὼβ πονηρά. ἀλλ᾽ ἐπαιτιᾶται μὲν ὁ κόσμος ὡς σεσυλημένος, καὶ ἀπωλολέτων αὐτῷ τῶν θεῶν. ἐκέκλοφε δὲ τούτους ἡ Ῥαχήλ. πλὴν ὅρα τὴν ἐπιχείρησιν. ἠρεύνησε παρὰ τῇ Λείᾳ τοὺς θεοὺς ὁ Λάβαν, καὶ μέν τοι καὶ παρὰ ταῖν δύο θεραπαίναιν, καὶ οὐχ εὗρε, φησί. ἐπεκάθητο δὲ αὐτοῖς ἡ Ῥαχήλ, προφασιζομένη τὰ κατ᾽ ἐθισμόν. τί οὖν ὁ λόγος; οὐ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν εἰς δουλείαν γεγεννημένων κατόρθωσις ἦν ἡ τῶν εἰδώλων καθαίρεσις· ἀλλὰ τῆς νεωτέρας Ῥαχήλ, τουτέστι, τῆς ἐκκλησίας ἀτιμίᾳ περιβαλούσης τὰ χειροποίητα· μόνον δὲ οὐχὶ καὶ πληρούσης ἐπ᾽ αὐτοῖς τὸ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς εἰρημένον. καὶ ἐξαρεῖς τὰ εἴδωλα τὰ περιηργυρωμένα, καὶ περικεχρυσωμένα λεπτὰ ποιήσεις, καὶ λικμήσεις ὡσεὶ ὕδωρ ἀποκαθημένης, καὶ ὡς κόπρον ὤσεις αὐτά. ἐπειδὴ οὐχ εὕρηνται παρὰ τῷ Λάβαν οἱ αὐτοῦ θεοί, τὰ εἰς εἰρήνην συμβιβάσεις ἐποιεῖτο λοιπὸν πρὸς τὸν θεσπέσιον Ἰακώβ. οὐκ ἔτι γὰρ ἔχων ὁ κόσμος τοὺς ψευδωνύμους θεούς, φίλος ἔσται· μᾶλλον δὲ γέγονεν Χριστῷ ἤδη καὶ τῆς εἰρήνης ὁ σύνδεσμος. αὐτὸς ἐστι πάλιν ὁ εὐδοκιμώτατος λίθος, ὁ πολυτελής, ὁ ἀκρογωνιαῖος, ὁ ἔντιμος, ὁ εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ εἰς τὰ θεμέλια Σιών. ἔστησε γάρ, φησί, Ἰακὼβ στήλην εἰς τύπον Χριστοῦ. συναγείρονται δὲ καὶ ἕτεροι λίθοι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἤτοι τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων, καὶ ἡγιασμένων ἐν πνεύματι, προαναζωγραφοῦντες ἀστείως τὴν ἐπὶ Χριστῷ συνδρομήν. περὶ μὲν γὰρ τῶν ἁγίων ἀποστόλων προφητικός ἔφη λόγος. διότι λίθοι ἅγιοι κυλίονται ἐπὶ τῆς γῆς. διέδραμον γὰρ τὴν σύμπασαν γῆν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, τὸ εὐαγγελικὸν τοῖς ἔθνεσι διακομίζοντες κήρυγμα. πρὸς δὲ τοὺς ἐν πίστει δεδικαιωμένους ὁ σοφὸς ἐπιστέλλει Παῦλος. ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοίκησιν τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. κέκληται τοίνυν ἡ τῶν λίθων ἄθροισις, βουνὸς μαρτυρίας παρά γε τῷ Λάβαν; ὁ δὲ θεσπέσιος Ἰακὼβ ἐπὶ τὸ ἔτι μεῖζόν τι καὶ ὑπερτερίζον ἀσυγκρίτως, τουτέστι Χριστόν, ἀνακομίζει τὸ νόημα, βουνὸς μάρτυς ὀνομάσας τὸ γεγενημένον. κεφαλὴ γὰρ τῶν πιστευόντων αὐτὸς ὁ Χριστός. ὅτι δὲ σώζοντι τοὺς ἰδίους τῷ πάντων σωτῆρι Χριστῷ,

A Deus, ne tantillum quidem aſperis verbis affligere permittens. Dixit enim ad Laban Deus: [Caue tibi ne quidquam aſperè loquaris contra Iacob.] Gen. 31. 24.
Cæterùm criminatur quidem mundus, quòd ſpoliatus ſit, quódque deos ſuos perdiderit. Furata autem eſt eos Rachel. Atqui vide quo pacto res geſta ſit. Scrutatus eſt apud Liam deos Laban, nec non apud duas ancillas, *& non inuenit*, inquit. Inſidebat autem eis Rachel, conſuetudinem feminarum excuB ſans. Quænam igitur horum ratio eſt? Idolorum ſublatio non erat opus Synagogæ Iudæorum, neque eorum qui in ſeruitutem nati ſunt; ſed iunioris Rachel, hoc eſt, Eccleſiæ idola manu facta ignominia afficientis, ac tantùm non implentis in iis quod per vocem prophetæ dictum eſt: [Et auferes idola deargentata, & deaurata comminues, & diſperges ſicut aquam menſtruatæ, & ſicut ſtercus abiicies ea.] Eſai. 30. 22.
Poſtquam verò non ſunt inuenti à C Laban dii ipſius, de conficienda pace cum Iacob egit. Mundus enim cùm non ampliùs habeat falſi nominis deos, amicus erit: at potiùs eſt Chriſto iam pacis vinculum. Ipſe verò rurſum eſt lapis probatiſſimus, angularis, pretioſus, qui in caput anguli, & in fundamento Sion poſitus eſt. [Statuit enim, inquit, Iacob lapidem,] Eſai. 28. 16.
in typum Chriſti. Accumulantur autem etiam alii lapides ſanctorum Apoſtolorum, ſiue eorum qui per D fidem iuſtificati ſunt, & ſanctificati ſpiritu, præfigurantes eleganter concurſum ad Chriſtum. Nam de ſanctis Apoſtolis propheticus ſermo ait: [Quia lapides ſancti voluuntur ſuper terram.] Zach. 9. 16.
Vniuerſum enim orbem terrarum peragrarunt ſancti diſcipuli, Euangelium Gentibus prædicantes. Sapiens verò Paulus ad eos, qui per fidem iuſtificati ſunt, ſcribit dicens: [In quo & vos Ephes. 2. 22.
E coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu ſancto.] Vocata itaque eſt lapidum coacervatio *Tumulus teſtimonii* à Laban: diuinus verò Iacob ad maius multóque ſublimius, hoc eſt, ad Chriſtum ſenſum refert, *Tumulum teſtis* appellans. Caput enim credentium ipſe eſt Chriſtus. Quòd verò ſaluanti ſuos omnium Saluatori Chriſto,

&

A & ex mundana prauitate educenti, angelorum multitudo ſit adfutura ſeruiens, (manifeſtum verò quòd & deſignatum ipſi miniſterium exequens) facilè quis etiam ex iis quæ adiiciuntur, rurſus intelligat. Diſcedente enim iam Laban, & pacificè domum redeunte,
Gen. 32. „ [Suſpiciens, inquit, Iacob vidit
„ caſtra Dei caſtrametata, & obuia-
„ uerunt ei angeli Dei. Dixit autem
„ Iacob viſis eis: Caſtra Dei iſta, &
„ vocauit nomen loci illius, Caſtra.]
B Scriptum eſt autem: quòd caſtra-
Pſal. 90. „ metabitur [angelus Domini in cir-
„ cuitu timentium eum, & proteget
„ eos.] Et rurſus, [Angelis ſuis man-
„ dauit de te, vt cuſtodiant te in
„ omnibus viis tuis.] Saluat autem omnes amantes ipſum Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per quem, & cum quo Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

A καὶ τῆς ἐν κόσμῳ κακίας ἐξάγοντι, καὶ ἡ τῶν ἀγγέλων παρέσται πληθὺς λειτουργοῦσα. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τὴν τεταγμένην αὐτοῖς ἀποπληροῦσα δουλείαν, ἀναμάθοι τις ἂν εὐκόλως καὶ διὰ τῶνδε πάλιν. ἀποχωροῦντος γὰρ ἤδη τοῦ Λάβαν, οἴκαδέ τε ἐπανοστοῦντος εἰρηνικῶς, ἀναβλέψας, φησὶν, Ἰακὼβ εἶδε παρεμβολὴν παρεμβεβληκυῖαν, καὶ συνήντησαν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. εἶπε δὲ Ἰακὼβ, ἡνίκα εἶδεν αὐτοὺς,
B παρεμβολὴ Θεοῦ αὕτη. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, παρεμβολαί. γέγραπται δὲ, ὅτι παρεμβαλεῖ ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. καὶ πάλιν· ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου. σώζει δὲ ἅπαντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· δι᾽ οὗ καὶ μεθ᾽ οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

C

Ampliùs de Iacob.

NON carent admiratione mores ſanctorum apud eos qui rectè vitam inſtituere volunt: laus verò ipſorum vitæ omnem orationem ſuperat. Fuerit autem iis, qui piè viuere volunt, pulchrum exemplar, quonam modo oporteat ad id quod bonum eſt Deóque placens rectà contendere, variè
D explanans. Ego enim oportere exiſtimo (at potiùs ipſe ſacræ Scripturæ ſermo) veterum ſanctorum conuerſationis euentum rectè contemplantes, fidem imitari, ac tantùm non virtutis qua præditi fuerunt, veſtigiis promptè alacritérque inſiſtere. Abſurdum enim cum primis eſt, eos qui artium regiarum periti ſunt, magiſtros ſibi proponere, qui ante ipſos fue-
E runt, imitarique conari eos, qui in eo genere excelluerint: nos verò quibus virtutem exercere propoſitum eſt, non mentis oculis adnitentes, veterum patrum piè facta ruminare, & ex iis ſumere ea per quæ quis apud Deum probatiſſimus euadat, ſanctæque vitæ peritam mentem ſuam efficiat. Proponatur itaque nobis nihilominus diuinus Iacob,

Ἔτι περὶ τοῦ Ἰακώβ.

ΟΥΚ ἀθαύμαστος μὲν τῶν ἁγίων ὁ τρόπος παρά γε τοῖς ἄριστα βιοῦν ᾑρημένοις· τὸ δὲ τῆς ἐκείνων πολιτείας εὐκλεὲς παρὰ μὲν παντὸς οἰχήσεται λόγου. γένοιτο δ᾽ ἂν τοῖς ἐθέλουσιν εὐσεβεῖν ὑποτύπωσις ἀγαθὴ, τὸ τίνα χρὴ τρόπον κατ᾽ εὐθὺ φέρεσθαι τοῦ εἰκότος
D καὶ ἀνδάνοντος Θεῷ, διαπεραινοῦσα ποικίλως. χρῆναι γάρ ἔγωγέ φημι, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ὁ λόγος, τῶν ἀρχαιοτέρων ἁγίων ἀναθεωροῦντας ὀρθῶς τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς μιμεῖσθαι τὴν πίστιν· μόνον δὲ οὐχὶ καὶ κατ᾽ ἴχνος ἰέναι τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀρετῆς. καὶ γάρ ἐστι τῶν ἀτόπων, τοὺς μὲν ὅσοι τεχνῶν γεγόνασιν ἐπιστήμονες τῶν βασιλικῶν, καθηγητὰς εἰς τοῦτο ποιεῖσθαι τοὺς πρὸ αὐ-
E τῶν, καὶ ζηλοῦν ἐπείγεσθαι τοὺς ὅτι δὴ μάλιστα τὸ ἐπιεικὲς ἐν ταύταις ἠκριβωκότας. ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς, οἷς τὸ κατορθοῦν ὁ σκοπὸς τὴν ἀρετὴν, μὴ οὐχὶ τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν ἐνερείδοντας ταῖς τῶν ἀρχαιοτέρων ἐπιτηδείαις ἀναματτέσθαι τρόπον τινὰ παρ᾽ αὐτῶν. τὰ δι᾽ ὧν ἂν ἔσοιτό τις παρὰ Θεῷ δοκιμώτατος, καὶ τῆς ἐναγοῦς πολιτείας ἐπιστήμονα, τὸν οἰκεῖον αὐτὸς ἀπεργάσοιτο νοῦν. προκείσθω δὲ οὖν οὐδενὸς ἧττον ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ,

ἔφη γάρ που πρὸς Λείαν τε καὶ Ῥαχήλ, καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἐνεκίσσων τὰ πρόβατα ἐν γαστρὶ λαμβάνοντα. καὶ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἐν τῷ ὕπνῳ. καὶ ἰδοὺ οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοὶ ἀναβαίνοντες ἦσαν ἐπὶ τὰς αἶγας καὶ τὰ πρόβατα, διάλευκοι καὶ ποικίλοι, καὶ σποδοειδεῖς ῥαντοί. καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ καθ' ὕπνον, Ἰακώβ. ἐγὼ δὲ εἶπα, τί ἐστι; καὶ εἶπεν· ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, καὶ ἴδε τοὺς τράγους, καὶ τοὺς κριοὺς ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας διαλεύκους, καὶ ποικίλους, καὶ σποδοειδεῖς ῥαντούς. B Ταυτὶ μὲν οὖν φησὶ τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. ἀλλὰ φέρε τῆς ἱστορίας τὸ χθαμαλὸν ὑποτρέχοντες, ἀναβαίνωμεν ἐπὶ τὰ πνευματικά. ῥάβδος ἡμῖν αἰνιγματωδῶς ἐπιγράφει πάλιν τὸν Ἐμμανουήλ. ὠνόμασται γὰρ ὧδε παρὰ τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ. Ἡσαΐας μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος· καὶ ἐξελεύσεται ῥάβδος, φησὶν, ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται. πρὸς δέ γε τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεὸν, τὸ τῶν πιστευόντων πρόσωπον C ὑποδὺς ὁ θεσπέσιος ἡμῖν ἀνεφώνησε Δαβίδ· ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὗταί με παρεκάλεσαν. παρακεκλήμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, καὶ αὐτὸν ἔρεισμα πεποιήμεθα. γέγραπται γὰρ, ὅτι ὑπερείδει τοὺς δικαίους ὁ κύριος. ἡμῖν οὖν τράγοις λογικοῖς θρέμμασι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ῥάβδον ὥσπερ τινὰ παρατίθησι ἑαυτὸν ὁ Χριστός. ῥάβδον δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ στυρακίνην, καὶ καρυΐνην, καὶ ὡς ἐκ πλατάνου. φυτὸν δὲ καὶ τοῦτο τὴν εἰς ὀρ- D θότητα μεμαρτυρημένον· καὶ θανάτου μὲν ἡ στυρακίνη σημεῖον. ἀρώμασι γὰρ τὸ τεθνηκὸς θεραπεύεται σῶμα. ἀρωμάτων δὲ ἥδιστον ὁ στύραξ. ἀπέθανεν δὲ δι' ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, καὶ ἐτάφη, κατὰ τὰς γραφάς. καρυΐνη δὲ, ἐγρηγόρσεώς τε καὶ ἀϋπνίας. ἐνεργεῖ γὰρ ἐν ἡμῖν τὰ τοιάδε φύσεως. ἐγήγερται δὲ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστός. οὐ γάρ γέγονε κάτοχος ταῖς ᾅδου πύλαις, οὔτε μὲν εἰς ἅπαν ἥλω τοῖς τοῦ θανάτου δεσμοῖς. ἡ ἐκ πλα- E τάνου δὲ πάλιν ὑπεμφαίνειν ἔοικε τὸν εἰς ὕψος τε καὶ πρὸς τὸν ἄνω δρόμον, τουτέστι, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν τοῦ Χριστοῦ. εὐφυὲς γὰρ ξύλον καὶ τῶν ἄγαν εὐμηκεστάτων ἡ πλάτανος. ὑψώθη δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ υἱός. ἔφη γὰρ ὁ Πέτρος περὶ αὐτοῦ· τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθεὶς, καὶ ὁ Παῦλος· ὑπερυψῶσθαί φησιν αὐτὸν, καὶ λαβεῖν τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, καὶ τὴν παρὰ πάντων προσκύνησιν. εἰ δέ τις βούλοιτο καὶ

A Dixit enim alicubi ad Liam & Rachel: [Et factum eſt quando conceperunt vtero oues, & vidi oculis meis in ſomno, & ecce hirci & arietes erant aſcendentes ſuper oues & capras, ſubalbi & varii cineratique & reſperſi. & dixit mihi angelus Dei in ſomno: Iacob. & reſpondi, Quid eſt? & dixit mihi: Reſpice oculis tuis, & vide hircos & arietes aſcendentes ſuper oues & capras ſubalbos, varios, cineratos & ſparſos.] Hæc igitur ait ſacra Scriptura. Gen. 31. 10.

B Cæterum age prætermiſſo humili hiſtoriæ ſenſu, ad ſpiritalia conſcendamus. Virga nobis figuratè adumbrauit denuò Emmanuelem. Ita enim in Scripturis vocatus eſt. [Et egredietur virga, inquit diuinus Eſaias, ex radice Ieſſe, & flos de radice orietur.] Esai. 11. 1. Act. 13. 23. Ad cæleſtem verò Patrem ac Deum, induta perſona credentium, diuinus Dauid exclamat: [Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.] Psal. 22. 4. C Solatium enim adepti ſumus in Chriſto, & ipſum columen noſtrum fecimus. Scriptum eſt enim: [Confirmabit iuſtos Dominus.] Psal. 36. 17. Nobis itaque capris rationalibus gregibus per vniuerſum orbem terrarum, atque in toto mundo, virgam quodammodo quandam Chriſtus ſeipſum proponit. Virgam autem non ſimpliciter, ſed populeam, & nuceam, ac veluti ex platano. Arbor verò hæc in rectitudinis teſtimonium D ponitur. Populea verò, mortis ſignum eſt. Aromatibus enim mortuorum corpus curatur; ſuauiſſimum autem aromatum eſt, ſtyracinum. mortuus verò eſt propter nos Chriſtus, & ſepultus, iuxta Scripturas. Virga verò nucea vigilantiæ eſt ſignum. Tale enim quid naturaliter in nobis operatur; excitatus autem pro nobis Chriſtus: neque enim portis inferni detineri potuit, neque verò in vniuerſum mortis vinculis fuit ob- E ſtrictus. Porrò virga ex platano curſum in altum ac ſublime ſignificat, hoc eſt, Chriſti in cælum aſcenſionem. Procera enim in primis arbor atque alta eſt platanus. Exaltatus autem eſt à Patre Filius. Sic enim de ipſo Petrus: [Dextra igitur Dei exaltatus.] Act. 2. 33. Nec non Paulus, [ſuperexaltatum: ipſum ait, & accepiſſe nomen quod eſt ſuper omne nomen;] Philip. 2. 9. idque vt ab omnibus adoretur. Si quis autem velit,

alium etiam ſenſum huic arbori tribuere poteſt. Quomodo? Qui enim nominum etymologias curioſè inquirunt, *platanum* à latitudine foliorum dici volunt. Dilatamur autem etiam nos per fidem & amorem, tantùm non adhærentes Chriſto. Anguſta enim lex admodum eſt, & ſtricta idololatrarum mens. Idcirco etiam gregi ex Gentibus Deus inclamauit
Eſai.18. 19. „ per vocem Prophetæ: [Diſcedite audire anguſtiari.] Paulus verò Corinthiis ad veterem errorem redire volentibus poſt fidei latitudinem, ſcribit
2.Cor.6. 11. „ dicens: [Os noſtrum apertum eſt ad vos, ô Corinthii: cor noſtrum dilatatum. Ne anguſtiamini in nobis: anguſtiamini autem in viſceribus veſtris. Eandem autem habentes remunerationem, (tanquam filiis dico) dilatamini & vos. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial?] Porrò Pſalmiſta alicubi ad ipſum Emmanuelem legis anguſtiam taxans
Pſal.118. 96. & 32. „ ait: [Latum mandatum tuum nimis.] Et rurſus: [Viam mandatorum tuorum cucurri, quando dilataſti cor
Ibid.45. „ meum.] Præterea: [Et ingreſſus ſum in latitudine, quia iuſtificationes tuas exquiſiui.] Quòd verò virga nucea, vt modò dixi, vigilantiæ naturaliter ſit cauſa, & ſomnum auertat, Deus ipſe teſtatur ad prophetam
Hiere.1.11. „ Hieremiam, dicens: [Quid tu vides Hieremia? & dixi, inquit, Virgam nuceam. Et dixit Dominus ad me: Rectè vidiſti. Quia vigilaui ego ſuper verba mea, vt faciam ea.] Idcirco veluti in ſpecie virgæ intellectus, ſeipſum quodammodo nobis proponit Chriſtus, vt mortuum & ſuſcitatum, atque in cælos exaltatum, & dilatantem ſpiritaliter eorum qui ipſum ſuſcipiunt cor. Cæterùm vbinam poſuit virgas Iacob? In canalibus concharum aquæ. Canales verò rurſum, in quibus adaquatur rationalis grex, hoc eſt, nos, intelligantur ſcripta Moſis, & propheticæ prædicationes, quæ nobis ſupernùm atque à Deo ſermonem tantùm non ſcaturiunt.
Ibid.12.3. „ Scriptum eſt enim: [Haurietis aquam cum gaudio de fontibus Saluatoris.] Illic Emmanuelem reperiemus virgã potentiæ, & veluti in morte propter nos, atque primogenitum è mortuis,

Tomus primus.

A καθ᾽ ἑτέραν τινὰ νοῦν ἐκλήψεται τὸ φυτόν. καὶ τίς ὁ τρόπος; οἱ περὶ τὰς τῶν ὀνομάτων ἐτυμολογίας περιέργως, διὰ τὸ λίαν εὐρύνεσθαι τῷ ξύλῳ τὸ πέταλον, ταύτῃ τοι καὶ πλάτανον ὀνομάζεσθαί φασιν. πλατυνόμεθα γὰρ καὶ ἡμεῖς διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, μονονουχὶ περιφυέντες Χριστῷ. στενὸς γὰρ ὁ νόμος λίαν καὶ τεθλιμμένος τῶν εἰδωλολατρούντων ὁ νοῦς. καὶ τοιγαροῦν τοῖς μὲν ἐξ ἐθνῶν ἀγέλαις ἐπιφωνεῖ Θεὸς διὰ προ-
B φήτου φωνῆς· μάθετε ἀκούειν στενοχωρούμενοι. Κορινθίοις δὲ ὁ Παῦλος ἀπονοστεῖν ἐλομένοις ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν πλάνησιν μετὰ τὸ ἐν πίστει πλάτος ἐπιστέλλει λέγων. τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν, ὡς τέκνοις λέγω, πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; καὶ τίς
C κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαλ; καὶ μὴν ὁ ψαλμῳδὸς πρὸς αὐτὸν ἐν πνεύματί που φησὶ τὸν Ἐμμανουήλ, τὴν τοῦ νόμου στενότητα διασύρων. πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα. καὶ πάλιν· ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου. πρὸς τούτῳ ἔτι· καὶ ἐπορευόμην ἐν πλατυσμῷ, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐξεζήτησα. ὅτι δὲ καὶ ἡ ῥάβδος ἡ καρυίνη, καθά-
D περ ἔναγχος ἔφην, ἀϋπνίας ἐστὶν ἐμποιητικὴ φύσις, λέγοντος Θεοῦ πρὸς τὸν προφήτην Ἱερεμίαν, τί σὺ ὁρᾷς, Ἱερεμία; καὶ εἶπα, φησί, βακτηρίαν καρυίνην. καὶ εἶπεν κύριος πρός με, καλῶς ἑώρακας, διότι ἐγρήγορα ἐγὼ ἐπὶ τοὺς λόγους μου τοῦ ποιῆσαι αὐτούς. ἐκ τοιοῦ ὡς ἐν εἴδει τῆς ῥάβδου νοούμενος ἑαυτὸν ἡμῖν ὥσπερ παρατίθησιν ὁ Χριστός, ὡς τεθνεῶτα, καὶ ἐγηγερμένον, καὶ εἰς οὐρανοὺς ὑψούμενον, κατευρύνοντά
E τε διὰ τοῦ πνεύματος νοητῶς τὰς τῶν δεχομένων αὐτὸν καρδίας. ἀλλὰ ποῦ τὰς ῥάβδους τέθεικεν ὁ Ἰακώβ; ἐν τοῖς ληνοῖς τῶν ποτιστηρίων. νοοῖντο δ᾽ ἂν πάλιν ληνοί τε καὶ ποτιστήρια τῆς λογικῆς ἀγέλης, τουτέστιν ἡμῶν, συγγραφὴ Μωσέως, καὶ τὰ προφητικὰ κηρύγματα, τὰ ἄνωθεν ἡμῖν καὶ παρὰ Θεοῦ μονονουχὶ βρύοντα λόγον. γέγραπται γάρ, ὅτι καὶ ἀντλήσετε ὕδωρ μετ᾽ εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου. ἐκεῖ τὸν Ἐμμανουὴλ εὑρήσομεν τὴν τῆς δυνάμεως ῥάβδον, καὶ ὡς ἐν θανάτῳ δι᾽ ἡμᾶς, καὶ πρωτότοκον ἐκ νεκρῶν,

καὶ ὑψούμενον ἐν δόξῃ, καὶ πλατύνοντα τοὺς πε- A
πιστευκότας, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. σύμπας
γὰρ ὥσπερ τῶν ἁγίων προφητῶν ὁ λόγος, καὶ
μήν τοι Μωσέως διηνένοχεν ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυ-
στήριον. τοιγάρτοι καὶ ὁ σοφὸς ἔφη Παῦλος, ὅτι
τέλος νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός. πλὴν ἐ-
λέπισεν Ἰακὼβ τὰς ῥάβδους λεπίσματα λευκά,
περισύρων τὸ χλωρόν· ἐκίσσων τε οὕτως ἐπ'
αὐταῖς τὸ ποικίλον τὰ θρέμματα. περισύρει γὰρ
ὥσπερ ὁ Χριστὸς τὴν τοῦ νόμου σκιάν, καὶ προ-
φητικῶν συγγραμμάτων τὸ οἱονεὶ κατακάλυμ-
μα, λελευκασμένον δὲ οὕτω καὶ εὐπρόσωπον B
κομιδῇ τὸν ἐν αὐτοῖς ἡμῖν ἀποφαίνων λόγον, ἐ-
πῳδὴν ἀναφέρει πνευματικήν· μόνον δὲ οὐχὶ καὶ
ἀναπείθει κίτταν τινὰ ἐκπεποικίλεσθαι θέλειν εἰς
ἀρετήν, διφυᾶ πως αὐτὴν ἐπιτηδεύοντας,
ἔργῳ τέ φημι καὶ λόγῳ. καὶ γοῦν οἱ θεσπέσιοι
προφῆται τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων τὸ πρό-
σωπον ὑποφέροντες ἀνακεκράγασι ἐναργῶς·
διὰ τὸν φόβον σου, κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν,
καὶ ὠδινήσαμεν, καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας
σου. ἔφη δέ που καὶ πάλιν ἰδίως ὁ αὐτὸς μακά- C
ριος Ἡσαΐας· ἰσχύσατε χεῖρες ἀνειμέναι, καὶ γό-
νατα παραλελυμένα. παρακαλέσατε οἱ ὀλιγό-
ψυχοι τῇ διανοίᾳ. ἰσχύσατε, μὴ φοβεῖσθε. ἰδοὺ
ὁ Θεὸς ἡμῶν κρίσιν ἀνταποδίδωσι, καὶ ἀνταπο-
δώσει. καὶ πάλιν· ἰδοὺ, κύριος μετὰ ἰσχύος ἔρχε-
ται, καὶ ὁ βραχίων αὐτοῦ μετὰ κυρίας. ὡς ποι-
μὴν ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, καὶ τῷ βρα-
χίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρνας, καὶ τὰς ἐν γαστρὶ ἐ-
χούσας παρακαλέσει. τουτέστι, παράκλησις ἔσται
πνευματικὴ τοῖς ἤδη τὸν θεῖον ὠδίνουσι λόγον, ὡς D
ἐγκάρποις ἐσομένοις, καὶ ὅσον οὐδέπω μέλλουσι
τεκεῖν τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας τὰ αὐχήματα.
καρπὸς γὰρ ἐστὶν ὁσίας τε καὶ ἀκιβδήλου ψυχῆς.
ἀλλ' ἐποίησε, φησὶ, Ἰακὼβ ἑαυτῷ ποίμνια
καταμόνας, καὶ οὐκ ἔμιξεν αὐτὰ εἰς τὰ πρόβα-
τα Λάβαν. ἀσύμβατον γὰρ τῷ ἁγίῳ τὸ βέβη-
λον· τῷ καθαρῷ τὸ ῥυποῦν. καταμόνας δὲ οἱ τοῦ
Χριστοῦ τὸ συναναφύρεσθαι τοῖς ἐν κόσμῳ πα-
ραιτούμενοι, καὶ φιλοσαρκίας ἁπάσης ἀπηλλαγ- E
μένοι, καὶ οὐκ ἄσημοι κατὰ τὸν βίον, γνωριμώ-
τατοι δὲ μᾶλλον ἐξ ἀρετῆς. ἐγένετο γὰρ, φησὶ,
τὰ ἄσημα τοῦ Λάβαν· τὰ δὲ ἐπίσημα τοῦ Ια-
κώβ. πλὴν οὐκ ἀφθόνητος ἦν Ἰακώβ. ἐπειδὴ γὰρ
πλουτοῦντά τε καὶ εὐημεροῦντα τεθέανται, κα-
τεδάκνοντο λίαν οἱ τούτου υἱοί. τοιγάρτοι καὶ ἀπο-
δημεῖν ἐσκέπτετο, καὶ εἰς τὴν πατρῴαν ἑστίαν

A & exaltatum in gloria, ac dilatantem credentes, vt modò dixi. Omnis enim ſanctorum prophetarum ſermo, nec non Moſis Chriſti myſterium innuunt. Idcirco & ſapiens Paulus ait: [Finis prophetarum ac legis Chriſtus.] (Rom. 10.) Cæterùm decorticauit Iacob virgas cortices albas, circumuellens viride; atque ita conceperunt iuxta illas oues variegatos fœtus. Auellit enim quodammodo Chriſtus legis vmbram, & propheticorum ſcriptorum veluti velamen, atque ita B album pulchrúmque aſpectu in ipſis ſermonem oſtendens, ad ſpiritalem transfert cantum, ac tantùm non vt picæ modo variegari velint ad virtutem perſuadet, duplicem illam exercentes, opere inquam & ſermone. Idcirco & diuini prophetæ eorum qui in fide iuſtificati ſunt figuram præ ſe ferentes, apertè clamant: [Propter timorem tuum, Domine, in vtero accipimus, & parturiuimus, & peperimus ſpiritum ſalutis tuæ.] (Eſai. 26. 18.) Idem etiam beatus Eſaias ali- C cubi rurſum propriè ait: [Confortate manus remiſſas, & genua diſſoluta, conſolamini puſillanimes mente: confortate, ne timeatis. Ecce Deus noſter iudicium retribuit, & retribuet.] Et rurſum: [Ecce Deus cum robore venit, & brachium ipſius cum dominatione, vt paſtor gubernabit ouile ſuum, & brachio ſuo in vnum adducet agnos, & prægnantes conſolabitur:] (Eſai. 40. 10.) hoc eſt, ſpiritalis conſolatio erit iis, qui iam diuinum ſermonem parturiunt, vtpote fœcundis futuris, & iam iam pa- D rituris Euangelicæ vitæ gloriationes. Hic enim fructus eſt ſanctæ incorruptæque animæ. Cæterùm feciſſe refert ſibi Iacob ouilia ſeorſim, & non miſcuiſſe ea cum ouibus Laban. Nulla enim eſt ſocietas ſancto cum profano, puro cum ſordido; ſeparati verò ſunt ii qui Chriſti ſunt, recuſantes miſceri cum iis qui in mundo ſunt, atque ab omnibus carnalibus deſideriis liberi ſunt: nec verò non ſignati vitæ ſuæ E ratione, at potiùs virtute ſunt inſigniti. [Facta ſunt enim, inquit, ea quæ ſignata non erant, Laban: ſignata verò Iacobi.] (Gen. 30. 42.) Atqui non caruit inuidia Iacob. poſtquam enim eum ditari, & proſperis rebus vti viderunt, inuiderunt ei vehementer filii Laban: quapropter etiam diſcedere cogitabat, atque in paternam reuerti domum.

Gen. 30. 41. » Scriptum eſt enim : [Et ditatus eſt
» homo valde , fueruntque ei pecora
» multa , & boues , & ſerui , & an-
» cillæ, & cameli , & aſini , & muli.
» Audiuit etiam Iacob verba filiorum
» Laban , dicentium : Tulit Iacob om-
» nia quæ patris noſtri , & de iis quæ
» patris noſtri , fecit omnem hanc glo-
» riam , & vidit Iacob faciem Laban ,
» & ecce non erat erga eum ſicut heri
» & nudius tertius. Dixit autem Do-
» minus ad Iacob : Reuertere in ter-
» ram patris tui , & ad generationem
» tuam , & ero tecum. Mittens autem
» Iacob vocauit Liam & Rachel in
» agrum , vbi erant greges, & ait illis:
» Video ego faciem patris veſtri, quòd
» non eſt erga me, ſicut heri & nudius
» tertius: Deus autem patris mei fuit
» mecum. Vos autem ipſæ ſcitis, quòd
» in omnibus viribus meis ſeruiui patri
» veſtro , at pater veſter decepit me, &
» mutauit mercedem decem agno-
» rum.] Deinde ait : [Abſtulit Deus
» omnia pecora patris veſtri , & dedit
» mihi illa.] Reuera enim ditauit nos
Dominus noſter Chriſtus Ieſus , in
immenſam multitudinem, congregans
in mundo ſuos cultores : qui etiam
ſplendidum mentis bonæ donarium
ſeruitutis ſuæ ſub ipſo confeſſionem
Pſal. 94. 7. » faciunt, dicentes: [Nos autem popu-
» lus paſcuæ eius, & oues manus eius.]
Cæterùm filii mundi hoc animo quie-
to non ſuſtinent. Spoliatum verò quo-
dammodo videntes ſuum patrem, &
boni paſtoris manum ſubire inſignes
præcipuè oues, variegatóſque multi-
plici virtutum genere eos qui à Chri-
ſto geniti ſunt, obmurmurant dicen-
Gen. 31. 1. » tes: [Accepit Iacob omnia quæ pa-
» tris noſtri, atque ex patris noſtri fa-
» cultatibus fecit omnem hanc glo-
» riam.] Neque verò mentiuntur. Ve-
rus enim eſt ſermo. Adduxit enim
Chriſtus omnes qui in mundo ſunt
ad ſe, propriiſque ſuis ouilibus inclu-
dens credentium greges, diuitias ha-
bet Deo conuenientes , & gloriam
præeminentem. ait enim alicubi &
ipſe ad Patrem & Deum cæleſtem :
Ioan. 17. 10. » [Omnia mea tua ſunt , & tua mea ,
» & glorificatus ſum in eis.] Videamus
autem & mercedem Iacobo datam:
Gen. 30. 43. » [Fuerunt ei, ait , pecora multa , &
» boues ſerui & ancillæ, cameli & aſi-
» ni.] Videamus colligentem etiam
Chriſtum ex omni genere , vt ſcri-
Matt. 13. 47. » ptum eſt : [Simile eſt regnum cælo-

A αὖθις ἀποφοιτᾶν. γέγραπται γὰρ, ὅτι καὶ ἐπλούτησεν ὁ ἄνθρωπος σφόδρα. καὶ ἐγένοντο αὐτῷ κτήνη πολλὰ, καὶ βόες, καὶ παῖδες, καὶ παιδίσκαι, καὶ κάμηλοι, καὶ ὄνοι, καὶ ἡμίονοι. ἤκουσε δὲ Ἰακὼβ τὰ ῥήματα τῶν υἱῶν Λάβαν λεγόντων· εἴληφεν Ἰακὼβ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς ἡμῶν πεποίηκε πᾶσαν τὴν δόξαν ταύτην, καὶ εἶδεν Ἰακὼβ τὸ πρόσωπον Λάβαν. καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν πρὸς αὐτὸν ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν.
B εἶπε δὲ κύριος πρὸς Ἰακώβ. ἀποστρέφου εἰς τὴν γῆν τοῦ πατρός σου, καὶ εἰς τὴν γενεάν σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ. ἀποστείλας δὲ Ἰακὼβ ἐκάλεσε Ῥαχὴλ καὶ Λείαν εἰς τὸ πεδίον, οὗ τὰ ποίμνια. καὶ εἶπεν αὐταῖς· ὁρῶ ἐγὼ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἔστι πρὸς ἐμὲ ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. ὁ δὲ Θεὸς τοῦ πατρός μου ἦν μετ' ἐμοῦ. καὶ αὐταὶ δὲ οἴδατε ὅτι ἐν πάσῃ τῇ ἰσχύϊ μου, δεδούλευκα τῷ πατρὶ ὑμῶν. ὁ δὲ πατὴρ ὑμῶν παρεκρούσατό με, καὶ ἤλλαξε τὸν μισθόν μου
C τῶν δέκα ἀμνάδων. εἶτά φησι, ὅτι καὶ ἀφείλετο ὁ Θεὸς πάντα τὰ κτήνη τοῦ πατρὸς ὑμῶν, καὶ ἔδωκέ μοι αὐτά. πεπλούτηκε μὲν γὰρ ἀληθῶς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς πληθὺν ἀμέτρητον, συναγείρων ἐν κόσμῳ τοὺς ἰδίους προσκυνητάς· οἳ καὶ διανοίας ἀγαθῆς ἀνάθημα λαμπρὸν τὴν ὑπ' αὐτὸν δουλείας ποιοῦνται τὴν ὁμολογίαν, λέγοντες· ἡμεῖς δὲ λαὸς νομῆς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ. ἀλλ' ἠρεμεῖν ἐπὶ τού-
D τοις οὐκ ἀνέχονται τὰ τοῦ κόσμου τέκνα. συλώμενον δὲ ὥσπερ ὁρῶντες τὸν ἑαυτῶν πατέρα, καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος ὑποτρέχοντες χεῖρα τὰ τῶν προβάτων ἐπισημότατα· καὶ ποικιλλομένους ταῖς πολυειδέσιν ἀρεταῖς τοὺς ὑπὸ Χριστῷ γεννωμένους, τονθορύζουσι λέγοντες. εἴληφεν Ἰακὼβ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς ἡμῶν πεποίηκε πᾶσαν τὴν δόξαν ταύτην. καὶ ψευδοεποῦσιν οὐδαμῶς. ἀληθὴς γὰρ ὁ λόγος. συνεκόμισε γὰρ ἅπαντας εἰς ἑαυτὸν τοὺς ἐν κόσ-
E μῳ Χριστὸς, ἐνσηκασάμενός τε ταῖς ἰδίαις αὐλαῖς τὰς τῶν πιστευσάντων ἀγέλας, πλοῦτον ἔχει τὸν θεοπρεπῆ καὶ δόξαν ἐξῃρημένην. ἔφη γάρ που καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν· ὅτι πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. ἴδωμεν δὲ καὶ αὐτὸν τοῦ Ἰακὼβ τὸν μισθόν. ἐγένοντο δὲ αὐτῷ, φησὶ, κτήνη πολλὰ, καὶ βόες· παῖδές τε καὶ παιδίσκαι· κάμηλοι καὶ ὄνοι. ὁρᾷς συναγείροντα καὶ τὸν Χριστὸν ἐκ παντὸς γένους, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία

τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ. δέχεται γὰρ τὸν δοῦλον, ἵνα τοῖς εἰς ἐλευθερίαν αὐχήμασιν ἀποφήνῃ λαμπρόν. δέχεται τοὺς ὑπὸ νόμον ὡς ἱερεῖς ἤδη καὶ εἰς θυσίαν ἐπιτηδείους τὴν πνευματικήν, ὡς ἐν οἰὸς τάξει καὶ βοός· ἵνα μεταστήσας εἰς φαιδρότητα πολιτείας εὐαγγελικῆς, ἱερωτέρους ἐργάσηται. δέχεται δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸ δυσιερόν τε καὶ ἀκάθαρτον γένος· ὡς ἐν τάξει καμήλου καὶ μήν τοι καὶ ὄνου, ἵνα τῆς πολυθέου πλάνης τὸν ῥύπον ἐκτήξας, καθαρούς τε καὶ ἡγιασμένους τοῖς τῶν ἁγίων συνάψῃ χοροῖς. κεκινημένων δὴ οὖν εἰς φθόνον τῶν Λάβαν υἱῶν, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Λάβαν, ἀμειδῆ τε καὶ σκυθρωπάζουσαν καὶ βασκανίας οὐκ ἐλευθέραν τὴν ὀφρὺν ἀποφαίνοντος. οὐ γὰρ ἦν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, φησί, καθὼς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. ἐπανήκειν εἰς τὰ οἰκεῖα τὸν Ἰακὼβ ἐνετέλλετο Θεός. ὁ δὲ τὰ γύναια μετεπέμπετο, Λείαν τέ φημι καὶ Ῥαχήλ, καὶ τὴν μὲν τοῦ πατρὸς ἀδικίαν ἀφηγεῖτο σαφῶς. προσετίθει δέ, ὅτι ἀφεῖλεν ὁ Θεὸς πάντα τὰ κτήνη τοῦ πατρὸς ὑμῶν, καὶ ἔδωκέ μοι αὐτά. καὶ ἀποκριθεῖσα Ῥαχὴλ καὶ Λεία, εἶπον αὐτῷ· μὴ ἔστι μερὶς ἡμῖν, ἢ κληρονομία ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν; οὐχ ὡς αἱ ἀλλότριαι λελογίσμεθα αὐτῷ; πέπρακε γὰρ ἡμᾶς, καὶ κατέφαγε καταβρώσει τὸ ἀργύριον ἡμῶν. πάντα τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν ἣν ἀφείλετο ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς ἡμῶν, ἡμῖν ἔσται καὶ τοῖς τέκνοις ἡμῶν. νῦν οὖν ὅσα εἴρηκέ σοι ὁ Θεός σου, ποίει. καταστυγνάζοντος γὰρ ἐπὶ Χριστῷ τοῦ κόσμου, καὶ τῶν αὐτοῦ τέκνων, παράκλησις ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ, τουτέστι, παρὰ πατρός, ταῖς τοῦ σωτῆρος δίδοται νύμφαις, φημὶ δὴ ταῖς ἐκκλησίαις. πλὴν ἡ παράκλησις, δι' υἱοῦ διαπορθμεύοντος ὥσπερ ἡμῖν τοὺς παρὰ πατρὸς λόγους. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ, κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν. ἄθρει γὰρ ὅπως προσλαλεῖ μὲν ὁ Θεὸς τῷ Ἰακώβ, ὁ δέ, ταῖς αὐτοῦ νύμφαις, Λείᾳ τέ φημι καὶ Ῥαχήλ. ὁ δὲ τῆς παρακλήσεως λόγος ἦν, τὸ δεῖν ἀπαίρειν αὐτὰς ἅμα τῷ ἰδίῳ νυμφίῳ τῆς τοῦ πατρὸς ἑστίας. οὕτω καὶ ὁ μακάριος ψαλμῳδὸς ἐν πνεύματι πρὸς τὴν ἐκκλησίαν φησίν. ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου. ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. ὅτι αὐτός ἐστι κύριός σου, καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ. οὐκοῦν τὰ παρὰ Θεοῦ

A rum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti.] Admittit enim ſeruum, vt eum libertatis gloria illuſtrem reddat. Admittit eos qui ſub lege ſunt, veluti ſanctos iam, & ad ſpiritale aptos ſacrificium, quod per *ouem & bouem* ſignificatur, vt ad Euangelicæ vitæ transferens ſplendorem, reddat ſanctiores. Admittit præterea profanum atque impurum genus, quod per camelum & aſinum ſignificatur, vt ſordibus abſumptis erroris de pluralitate deorum puros mundóſque ſancto-

B rum cœtui coniungat. Motis itaque ad inuidiam filiis Laban, atque adeò ipſo Laban, toruúmque nec inuidia liberum vultum præ ſe ferente [non enim erat, inquit, facies eius ſicut heri & nudius tertius] Deus Iacob, vt in terram ſuam reuerteretur, præcepit; qui accerſiuit vxores ſuas, Liam nimirum & Rachel, ac patris quidem iniurias iis apertè explicat. Adiecit verò, [Abſtulit Deus omnia pecora patris veſtri, &

Geneſ. 31. 2.

C mihi ea dedit. Reſpondénſque Rachel & Lia, dixerunt ei: Nunquid eſt nobis adhuc pars hereditatis in domo patris noſtri? num quaſi alienæ reputatæ ſumus ei? vendidit enim nos, & deuorauit deuoratione argentum noſtrum. Omnes diuitias, & gloriam quam abſtulit Deus patris noſtri, nobis erit & liberis noſtris. Nunc ergo quæcunque dixit tibi Deus tuus, agito.] Mœſto enim mundo ſuper Chriſto, eiúſque filiis, conſolatio ſupernè atque ex cælo (hoc eſt à Pa-

Ibid. 14.

D tre) data eſt ſponſis Saluatoris, id eſt, Eccleſiis. Cæterùm conſolatio fuit per Filium trans-vehentem nobis quodammodo ſermones à Patre. Quem enim Deus miſit verba Dei loquitur, iuxta Ioannis vocem. Animaduerte enim quo pacto alloquutus quidem ſit Deus Iacobum: ille verò ſponſas ſuas, Liam inquam & Rachelem. Conſolationis

E autem ratio erat, oportere eas diſcedere cum ſuo ſponſo à domo paterna. Ita etiam beatus Pſalmiſta in ſpiritu ad Eccleſiam ait: [Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populi tui, & domus patris tui. Quia concupiuit rex pulchritudinem tuam, quoniam ipſe eſt Dominus tuus, & adorabis eum.] Igitur quæ à Deo

Pſal. 44. 11.

acceperat Iacob, ea ſponſis ſuis loquutus eſt. Quiſnam autem erat ſermo? querela de Laban, quòd nimirum iniquus eſſet ac malus, & tardus mercedis, quam debebat, compenſator. Incuſat autem etiam Chriſtus mundum ingentis vecordiæ, quòd Domino gratias pro beneficiis acceptis perſoluere nollet, ac veluti debitum ſiue mercedem pro cura, quam de eo geſſerat, ſpiritalia munera, fidem inquam & dilectionem retribuere detrectaret. Cæterùm ſub ipſius poteſtatem omnia facta ſunt, conferente in ipſius ſagenam Deo ac Patre. Sic enim alicubi ad eum
Ioan.16. 6. „ Filius, [Quos dediſti mihi ex hoc
„ mundo tui erant, & tu mihi eos de-
„ diſti.] Atque hoc erat illud: [Abſtu-
Genes.31. „ lit Deus omnia pecora patris veſtri,
„ & dedit ea mihi.] Ipſæ verò honeſtæ Saluatoris ſponſæ ſequuturas ſe promittunt. venditas enim quodammodo ipſi à mundo aiunt. Chriſtus enim emit ſanguine ſuo Eccleſias, & alienati ſunt à patre veteri. Nulla ſiquidem ratio ſocietatis aut portionis eſt ipſis cum mundo, ex quo vocati ſunt: at verò diuitiæ ipſarum & filiorum ipſorum eſt Chriſtus ipſe, mentem omnem & rationem ſuperans. Ipſe earum portio ac ſors, laus & gloriatio, ſummáque totius felicitatis ac proſperitatis. Mœſtitiam itaque vultu præ ſe fert mundus cum ſuis filiis ob Chriſtum, inuidiæque flamma vritur, videns eum in tantum dignitatis ac gloriæ culmen euectum, vt vniuerſum orbem terrarum ſibi ſubiiciat, omnibúſque mortalibus dominetur. Quòd verò ipſius inſania vltrà ſe extendat, quódque perſequatur & occidat, ac tantum non reipſa Saluatoris gloriæ obſiſtat, Eccleſiiſque, quæ ei ſubditæ ſunt, atque eius filiis, hoc eſt, credentium multitudini infeſtiſſimus deprehendatur; facilè eſt videre iis qui id ſcire velint, ex iis quæ ſequuntur.
Gen.31.17 „ [Surgens enim, inquit, Iacob acce-
„ pit vxores ſuas, & filios ſuos ſuper
„ camelos, & abduxit omnem fami-
„ liam ſuam, omnémque ſupellectilem
„ ſuam, quam in Meſopotamia acqui-
„ ſiuit, & omnia ſua, vt abiret ad Iſaac
„ patrem ſuum in terram Chanaan. La-
„ ban autem abiit ad tondendum oues
„ ſuas. Furata eſt autem Rachel idola pa-
„ tris ſui: abſcondit autem Iacob Laban

A ταῖς αὐτοῦ νύμφαις λελάληκεν ὁ Ἰακώβ. καὶ τίς ἦν ὁ λόγος; μέμψις κατὰ τοῦ Λάβαν· ὡς εἴη μὲν ἄδικός τε καὶ πονηρὸς, καὶ βραδὺς εἰς ἔκτισιν, ὧν ἂν ἐποφλοίη μισθῶν. γράφεται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐπὶ πολλῇ λίαν ἀναισθησίᾳ τὸν κόσμον, ἀποτιννύειν οὐκ ἀνεχόμενον ὡς δεσπότῃ τὰ χαριστήρια, καὶ ὡς ἐν ὀφλήματος τάξει καὶ μισθοῦ τὰ ὑπὲρ τῆς φροντίδος τῆς εἰς αὐτὸν ξένια πνευματικὰ, πίστιν δὴ λέγω καὶ ἀγάπην, προσκομίζειν οὐκ ἐθέλοντα. πλὴν ὑπ' αὐτῷ τὰ πάντα
B γέγονε συνελαύνοντος τοῦ Θεοῦ, καὶ πατρός. ἔφη γάρ που πρὸς αὐτὸν ὁ υἱός· οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας. καὶ τοῦτ' ἦν ἄρα τὸ, ἀφεῖλεν ὁ Θεὸς πάντα τὰ κτήνη τοῦ πατρὸς ὑμῶν, καὶ ἔδωκέ μοι αὐτά. αἱ δὲ σεμναὶ τοῦ Σωτῆρος νύμφαι κατακολουθεῖν μὲν ἑτοίμως ἐπαγγέλλονται. πεπρᾶσθαι δὲ ὥσπερ αὐτὰς παρὰ τοῦ κόσμου φασίν. ἐξεπρίατο γὰρ τῷ ἰδίῳ αἵματι τὰς ἐκκλησίας ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ ἠλλοτρίωνται τοῦ πάλαι πατρός. λόγος γὰρ αὐταῖς
C κοινωνίας ἢ μερίδος οὐδείς ἐστι πρὸς κόσμον, ἐξ οὗ καὶ κέκληνται. πλοῦτος δὲ μᾶλλον αὐταῖς καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν ὁ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον· αὐτὸς ἡ μερὶς καὶ ὁ κλῆρος, δόξα τε καὶ καύχημα, καὶ πάσης ὁτιοῦν τῶν τελουμένων εἰς λαμπρότητα καὶ εὐημερίας. σκυθρωπάζει μὲν οὖν ὁ κόσμος ὁμοῦ τοῖς ἰδίοις τέκνοις ἐπὶ Χριστῷ, καὶ τῷ τῆς βασκανίας δαπανᾶται πυρὶ, προήκοντα δόξης εἰς τοῦτο βλέπων ὡς ὅλην ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ καταχειρῶσαι τῶν
D ἐπὶ τῆς γῆς. ὅτι δὲ τὰ θορυβώδη ἐπέκεινα, καὶ λοιδορειῶν τὰ τῆς μανίας αὐτῷ παρατείνεται, καὶ διώκει, καὶ φονᾷ, καὶ ὅσον εἰπεῖν εἰς ἐγχειρημάτων δύναμιν τῇ τοῦ Σωτῆρος διαφέρεται δόξῃ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς αὐτοῦ τέκνοις, τουτέστι, τῇ τῶν πιστευόντων πληθύϊ καταφωρᾶται πολεμιώτατος, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν τοῦτο μαθεῖν ἐθέλουσι διὰ τῶν ἐφεξῆς. ἀναστὰς γάρ, φησὶ, Ἰακώβ, ἔλα-
E βε τὰς γυναῖκας αὐτοῦ, καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ ἐπὶ τὰς καμήλους, καὶ ἀπήγαγε πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτοῦ, ἣν περιεποιήσατο ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ ἀπῆλθε πρὸς Ἰσαὰκ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐν γῇ Χαναάν. Λάβαν δὲ ᾤχετο κεῖραι τὰ πρόβατα αὐτοῦ. ἔκλεψε δὲ Ῥαχὴλ τὰ εἴδωλα τοῦ πατρὸς αὐτῆς· ἔκρυψε δὲ Ἰακὼβ Λάβαν

A τὸν Σύρον τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι αὐτῷ, ὅτι ἀποδιδράσκει. καὶ ἀπέδρα αὐτὸς, καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ διέβη τὸν ποταμὸν, καὶ ὥρμησεν εἰς τὸ ὄρος Γαλαάδ. ἀνηγγέλη δὲ Λάβαν τῷ Σύρῳ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὅτι ἀπέδρα Ἰακώβ. καὶ παραλαβὼν πάντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, ἐδίωξεν ὀπίσω αὐτοῦ ὁδὸν ἡμερῶν ἑπτὰ, καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει Γαλαάδ. ἦλθε δὲ ὁ Θεὸς πρὸς Λάβαν τὸν Σύρον καθ' ὕπνον τὴν νύκτα, καὶ εἶπεν αὐτῷ, φύλαξαι σεαυτὸν τοῦ μὴ λαλῆσαι πρὸς Ἰακὼβ πονηρά. καὶ κατέλαβε B Λάβαν τὸν Ἰακώβ. Ἰακὼβ δὲ ἔπηξε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει. Λάβαν δὲ ἔστησε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει Γαλαάδ. περιτυχὼν μὲν οὖν ὁ Λάβαν, ἐπαιτιᾶται δὲ λίαν τὸν θεσπέσιον Ἰακὼβ, ὅτι λεληθότως ἀπέδρα, μονονουχὶ κεκλοφὼς τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν οἴκῳ θεούς. ἔφη γὰρ ὧδε, νῦν οὖν πεπόρευσαι. ἐπιθυμίᾳ γὰρ ἐπεθύμησας ἀπελθεῖν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου. ἵνα τί ἔκλεψας, φησὶ, τοὺς θεούς C μου; ἀλλ' οὐκ ᾔδει, φησὶν, Ἰακὼβ, ὅτι Ραχὴλ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἔκλεψεν αὐτούς. ἐρευνήσας δὲ Λάβαν τοὺς ἰδίους θεοὺς, οὐχ εὕρισκε παρὰ τῇ Λείᾳ, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ οἴκῳ θεραπαινῶν Βάλλας τε καὶ Ζελφᾶς. ἐπεὶ δὲ προσεδόκησεν ἡ Ραχὴλ ἐρευνηθήσεσθαι παρὰ τοῦ πατρὸς, οὐκ ἀκόμψως τὸ ῥῆμα κατασοφίζεται. ἔλαβε γὰρ τὰ εἴδωλα, φησὶ, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὰ εἰς τὰ σάγματα τῆς καμήλου, καὶ ἐπεκάθισεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε τῷ πατρὶ αὐτῆς, μὴ βαρέως φέρε, κύριε, D οὐ δύναμαι ἀναστῆναι ἐνώπιόν σου, ὅτι κατ' ἐθισμὸν τῶν γυναικῶν μοι ἐστί. ἠρεύνησε δὲ Λάβαν ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ οὐχ εὗρε τὰ εἴδωλα, ἠπορηκότος τοίνυν ἤδη πως, ὀλοφυρομένου τε κατὰ τὸ εἰκὸς τῶν ἰδίων θεῶν τὴν ἀπώλειαν, ἐπιτιμᾶτο λοιπὸν εἰκότως ὁ μακάριος Ἰακὼβ, ὡς εἰκῇ διώκειν αὐτὸν ᾑρημένον, καὶ ἐγκαλεῖν οὐκ ἔχοντα παντελῶς οὐδέν. εἶτα περὶ συμβάσεως αὖθις κεκίνηνται λόγοι, καὶ συνθέσις τῶν ἀμφοῖν εἰς εἰ- E ρήνην ἐπεράτετο. ἀποκριθεὶς γὰρ ὁ Λάβαν, φησὶν, εἶπε τῷ Ἰακώβ· αἱ θυγατέρες σου, θυγατέρες μου, καὶ υἱοί σου, υἱοί μου, καὶ τὰ κτήνη σου κτήνη μου, καὶ πάντα ὅσα σὺ ὁρᾷς, ἐμά ἐστι, καὶ τῶν θυγατέρων μου. τί ποιήσω ταύταις σήμερον, καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν οἷς ἔτεκον; νῦν οὖν δεῦρο, διαθώμεθα διαθήκην ἐγὼ καὶ σὺ, καὶ ἔσται εἰς μαρτύριον ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ. εἶπε δὲ αὐτῷ· ἰδοὺ οὐδεὶς μεθ' ἡμῶν ἐστιν; ἰδὲ ὁ Θεὸς

Syro, ne indicaret ei quòd fugit. Et „ fugit ipſe & ſua omnia, & tranſiuit „ flumen, & feſtinauit in montem Galaad. Nuntiatum eſt autem Laban „ Syro die tertia quòd fugit Iacob. Et „ aſſumens fratres ſuos cum eo, perſecutus eſt eum viam dierum ſeptem, „ & comprehendit eum in monte Galaad. Venit autem Deus ad Laban „ Syrum per ſomnum nocte, & dixit „ ei: Caue ne fortè loquaris ad Iacob mala. Et comprehendit Laban Iacob, Iacob autem fixit tabernaculum ſuum in monte: Laban autem ſtatuit fratres ſuos in „ monte Galaad.] Adoritur itaque Laban, incuſatque acriter diuinum Iacob, quòd clanculùm fugiſſet, furatus tantùm non filias ipſius, quóſque domi habebat deos.] Ita enim „ ait: [Nunc igitur vade. deſiderio „ enim deſideraſti in domum patris „ tui abire. Quare furatus es, inquit, deos meos? Neſciebat autem, „ inquit, Iacob, quòd Rachel vxor eius „ furata eſſet eos. Scrutatus itaque Laban domum Liæ, deos ſuos non „ reperit, ſed neque in ædibus ancillarum Ballæ & Zelphæ.] Cùm verò „ putaret Rachel eos diligentiùs quærendos à patre, eleganter eum decepit. [Accepit enim, inquit, idola, & iniecit ea in ſtramenta cameli, & ſedit ſuper eis, & dixit patri ſuo, Ne grauiter feras, domine: non potero ſurgere coram te, „ quia iuxta conſuetudinem feminarum nunc accidit mihi. Scrutatus „ eſt autem Laban in omni domo, & „ non inuenit idola.] Cùm itaque „ inops eſſet conſilii, & deorum ſuorum iacturam, vt veriſimile eſt, deploraret, increpat eum meritò beatus Iacob, quòd fruſtra captum ipſum perſequeretur, cùm nulla ratione ipſum criminari poſſet. Deinde de concordia pactóque ineundo ipſis moti ſunt ſermones. [Reſpondens enim Laban dixit Iacob: Filiæ tuæ filiæ meæ ſunt, „ & filii tui filii mei, & pecora tua „ pecora mea, & omnia quæ tu „ vides mea ſunt, & filiarum mearum. Quid faciam iis hodie, aut „ filiis earum, quos pepererunt? „ Nunc ergo veni, deponamus fœdus „ ego & tu, & erit in teſtimonium „ inter me & te. Dixit autem ei: „ Vide, nullus nobiſcum eſt, Deus „

Gen. 31. 43.

A teſtis inter me & te. Accipiens autem Iacob lapidem, ſtatuit eum in titulum. Dixit autem Iacob fratribus ſuis, Colligite lapides. Et collegerunt lapides, & fecerunt collem, & comederunt illic ſuper collem. Et dixit ei Laban: Tumulus hic erit teſtimonium inter me & te hodie. Et vocauit eum Laban, Tumulus teſtimonii; Iacob autem eum vocauit, Tumulus teſtis.] Breuiter igitur in his & ſuccinctè hiſtoriam enarrabimus. Neceſſarium verò eſt interiorem eorum ſenſum explicare. B Quòd itaque offenſus fuerit mundus Chriſto, credentium grege ditato, & rabie quadam percitus inſultarit, nequaquam longo ſermone opus fuerit ad confirmandum. Vide enim quo pacto diſcedente Iacobo perſequitur clamans Laban cum filiis ſuis. Diſcedit verò quodammodo etiam Chriſtus à mundo cum ſponſis ſuis, hoc eſt Eccleſiis, ac veluti cum vniuerſa domo tranſmigrat, ſpiritaliter ſuis inclamãs: *Surgite, abeamus hinc.* C Profectionis verò ac diſceſſus modus non ſit ſenſualis, neque verò de loco in locum fiat corporaliter (abſonum enim in primis id fuerit cogitare vel dicere) ſed ex cogitationibus mundanis ad facienda ea quæ Deo placent, fructuosè vitam terminat. Nam, vt beatus Paulus ſcribit: [Non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus,] (Heb. 13. 14.) cuius opifex & creator eſt Deus. Alius verò etiam ex ſanctis Apoſtolis ita ſcribit: D [Obſecro vos, tanquam aduenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam.] (1. Petr. 2. 11.) Ambulantes autem ſuper terram veluti *in cælo conuerſemur*, (Philip. 3. 20.) non quidem ampliùs carnaliter viuere volentes, at potiùs ſanctè & ſpiritaliter. Erigit verò nos ad hoc Paulus ita ſcribens: [Ne conformemini ſæculo huic, (Rom. 12. 2.) ſed conformemini renouationi mentis veſtræ, vt probetis vos, quæ ſit E voluntas Dei bona, ac bene placens & perfecta.] Poſtquam verò nequaquam mundo conformati fuerimus, mundanos errores egreſſi, imitatores ipſius erimus. Quod optimè intelligens ita ſe habere Saluator dixit: [Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret: quia verò de mundo non eſtis, propterea odit vos mundus.] (Ioan. 15. 19.) Perſequitur itaque odio proſequens. Spirantem verò cædes, & impotenti ira inflammatum retrahit ac compeſcit

A μάρτυς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ. λαβὼν δὲ Ἰακὼβ λίθον, ἔστησεν αὐτὸν στήλην. εἶπε δὲ Ἰακὼβ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, συλλέγετε λίθους. καὶ συνέλεξαν λίθους, καὶ ἐποίησαν βουνόν, καὶ ἔφαγον ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ βουνοῦ. καὶ εἶπεν αὐτῷ Λάβαν, ὁ βουνὸς οὗτος μαρτυρεῖ ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ σήμερον. καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Λάβαν, βουνὸς μαρτυρίας· Ἰακὼβ δὲ ἐκάλεσεν αὐτόν, βουνὸς μάρτυς. ἐπιτροχάδην μὲν οὖν ἐν τούτοις καὶ κολοβοῦν ὡς ἐπισπουδάζοντες τὰ τῆς ἱστορίας ἀφηγήμεθα. τὰ δὲ εἰς B νοῦν ἤδη τὸν ἐσωτάτω διερευνώμενον ἀναγκαῖον. ὅτι τοίνυν ἐπεμάνησεν ὁ κόσμος πλουτοῦντι Χριστῷ τὰς τῶν πιστευόντων ἀγέλας, καὶ ἐπιθρώσκει λελυττηκώς, οὐ μακρῶν ἂν δέοιτο λόγων εἰς ἀπόδειξιν ἐναργῆ. ἴδε γὰρ ὅπως ἀπαίροντος τοῦ Ἰακὼβ διώκει φωνῶν ὁ Λάβαν ὁμοῦ τοῖς ἰδίοις τέκνοις. ἀπαίρει δὲ ὥσπερ καὶ ἀπὸ κόσμου Χριστὸς ὁμοῦ ταῖς ἑαυτοῦ νύμφαις, τουτέστι ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ οἱονεὶ πανοικὶ μετανίσταται, νοητῶς C τοῖς ἰδίοις ἐπιφωνῶν, ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν. ὁ δὲ τῆς ἐκδημίας τρόπος οὐκ αἰσθητῶς, οὔτε μὴν εἰς τόπον ἐκ τόπου σωματικῶς ἐκπεραίνοιτο ἄν. κομιδῇ γὰρ ἀηδὲς τὸ ὧδε φρονεῖν ἢ λέγειν. ἀλλ' ἐκ τοῦ φρονεῖν τὰ τοῦ κόσμου πρὸς τὸ δρᾶν ἐθέλειν τὰ δοκοῦντα θεῷ χρησίμως ἀποπεραίνεται. ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος, οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός. γράφει δὲ καὶ ἕτερος τῶν ἁγίων ἀπο- D στόλων· παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς. περιπατοῦντες δὲ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἐν οὐρανῷ ποιώμεθα τὸ πολίτευμα, διαζῆν σπουδάζοντες σαρκικῶς μὲν οὐκ ἔτι, ἁγιοπρεπῶς δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικῶς. διανίστησι δὲ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ἐπιστέλλων ὁ Παῦλος. μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι E τούτῳ, ἀλλὰ συμμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθόν, καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον. ἐπεὶ δὲ οὐ τῷ κόσμῳ συνεσχηματίσμεθα, τὴν κοσμικὴν ἀπάτην ἐκβαίνοντες, μιμησόμεθα παρ' αὐτοῦ. καὶ τοῦτο εἰδὼς οὕτως ἔχον ἔφασκεν ὁ Σωτήρ, εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ἐπεὶ δὲ ἐκ κόσμου οὐκ ἐστέ, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. οὐκοῦν διώκει μισῶν. φονῶντα δὲ καὶ ἀποτεθυμωμένον εἰς ἀκαθέκτους ὀργάς, ἀνασειράζει Θεός,

& ex mundana prauitate educenti, angelorum multitudo ſit adfutura ſeruiens, (manifeſtum verò quòd & deſignatum ipſi miniſterium exequens) facilè quis etiam ex iis quæ adiiciuntur, rurſus intelligat. Diſcedente enim iam Laban, & pacificè domum redeunte, Gen. 32. " [Suſpiciens, inquit, Iacob vidit " caſtra Dei caſtrametata, & obuiauerunt ei angeli Dei. Dixit autem " Iacob viſis eis: Caſtra Dei iſta, & " vocauit nomen loci illius, Caſtra.] Scriptum eſt autem: quòd caſtra- Pſal. 90. " metabitur [angelus Domini in circuitu timentium eum, & proteget " eos.] Et rurſus, [Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in " omnibus viis tuis.] Saluat autem omnes amantes ipſum Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per quem, & cum quo Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

A καὶ τῆς ἐν κόσμῳ κακίας ἐξάγοντι, καὶ ἡ τῶν ἀγγέλων παρέσται πληθὺς λειτουργοῦσα. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τὴν τεταγμένην αὐτοῖς ἀποπληροῦσα δουλείαν, ἀναμάθοι τις ἂν εὐκόλως καὶ διὰ τῶνδε πάλιν. ἀποχωροῦντος γὰρ ἤδη τοῦ Λάβαν, οἴκαδέ τε ὑπονοστοῦντος εἰρηνικῶς, ἀναβλέψας, φησὶν, Ἰακὼβ εἶδε παρεμβολὴν παρεμβεβληκυῖαν, καὶ συνήντησαν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. εἶπε δὲ Ἰακὼβ, ἡνίκα εἶδεν αὐτοὺς, B παρεμβολὴ Θεοῦ αὕτη. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, παρεμβολαί. γέγραπται δὲ, ὅτι παρεμβαλεῖ ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. καὶ πάλιν· ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου. σώζει δὲ ἅπαντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

C

Amplius de Iacob.

NON carent admiratione mores ſanctorum apud eos qui rectè vitam inſtituere volunt: laus verò ipſorum vitæ omnem orationem ſuperat. Fuerit autem iis, qui piè viuere volunt, pulchrum exemplar, quonam modo oporteat ad id quod bonum eſt Deóque placens rectà contendere, variè explanans. Ego enim oportere exiſtimo (at potiùs ipſe ſacræ Scripturæ ſermo) veterum ſanctorum conuerſationis euentum rectè contemplantes, fidem imitari, ac tantùm non virtutis qua præditi fuerunt, veſtigiis promptè alacritérque inſiſtere. Abſurdum enim cum primis eſt, eos qui artium regiarum periti ſunt, magiſtros ſibi proponere, qui ante ipſos fuerunt, imitarique conari eos, qui in eo genere excelluerint: nos verò quibus virtutem exercere propoſitum eſt, non mentis oculis adnitentes, veterum patrum piè facta ruminare, & ex iis ſumere ea per quæ quis apud Deum probatiſſimus euadat, ſanctæque vitæ peritam mentem ſuam efficiat. Proponatur itaque nobis nihilominus diuinus Iacob,

Ἔτι περὶ τοῦ Ἰακώβ.

ΟΥΚ ἀθαύμαστος μὲν τῶν ἁγίων ὁ τρόπος παρά γε τοῖς ἄριστα βιοῦν ᾑρημένοις· τὸ δὲ τῆς ἐκείνων πολιτείας εὐκλεὲς παρὰ μὲν παντὸς οἰχήσεται λόγου. γένοιτο δ' ἂν τοῖς ἐθέλουσιν εὐσεβεῖν ὑποτύπωσις ἀγαθὴ, τὸ τίνα χρὴ τρόπον κατ' εὐθὺ φέρεσθαι τοῦ εἰκότος D καὶ ἀνδάνοντος Θεῷ, διατρανοῦσα ποικίλως. χρῆναι γάρ ἔγωγέ φημι, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ὁ λόγος, τῶν ἀρχαιοτέρων ἁγίων ἀναθεωροῦντας ὀρθῶς τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς μιμεῖσθαι τὴν πίστιν· μόνον δὲ οὐχὶ καὶ κατ' ἴχνος ἰέναι τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀρετῆς. καὶ γάρ ἐστι τῶν ἀτόπων, τοὺς μὲν ὅσοι τεχνῶν γεγόνασιν ἐπιστήμονες τῶν βασιλικῶν, καθηγητὰς εἰς τοῦτο ποιεῖσθαι τοὺς πρὸ αὐ- E τῶν, καὶ ζηλοῦν ἐπείγεσθαι τοὺς ὅτι δὴ μάλιστα τὸ ἐπιεικὲς ἐν τούτοις ἠκριβωκότας. ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς, οἷς τὸ κατορθοῦν ὁ σκοπὸς τὴν ἀρετὴν, μὴ οὐχὶ τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν ἐνερείδοντας ταῖς τῶν ἀρχαιοτέρων ἐπιτεχνείαις ἀναμάττεσθαι τρόπον τινὰ παρ' αὐτῶν. τὰ δι' ὧν ἂν ἔσοιτό τις παρὰ Θεῷ δοκιμώτατος, καὶ τῆς εὐαγοῦς πολιτείας ἐπιστήμονα, τὸν οἰκεῖον αὐτὸς ἀπεργάσοιτο νοῦν. προκείσθω δὴ οὖν οὐδενὸς ἧττον ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ,

A ἀνεπίπληκτον μὲν ὡς ἐνῆν, καὶ τῷ καιρῷ πρέπουσαν τὴν τηνικάδε φημὶ ὁδὸν διεξιέναι τὴν ὡς ἐν γε πολιτείᾳ ζωῆς, συλλήπτορα δὲ καὶ παρεστηκότα τὸν τῶν ὅλων ἔχων Θεόν· πόνοις μὲν ἔσθ' ὅτε περιτυχεῖν ἐφιέντα χρησίμως. οὐ γὰρ ἂν ἀνιδρωτὶ καταχτήσαιτό τις τὰ εἰς ἀρετὴν αὐχήματα. μετὰ δέ γε τὰ γυμνάσματα στεφανοῦντα ταῖς εὐθυμίαις, καὶ οἷά τινα τῶν ἄγαν εὐαθλεστάτων ἀγωνιστῶν τῇ τῶν ἄθλων ἀμφιλαφίᾳ καταπλουτίζοντα. μὴ γὰρ εἴπῃς κατὰ σαυτόν· διὰ τί ὅτου μὴ ἄπονον ἐδωρεῖτο Θεὸς τοῖς ἁγίοις τὸ κατευφραῖνον εἶδος; τοῦτο γὰρ ἦν ἀγυμνάστους B ἐᾶν, καὶ ἥκιστα μὲν μισθὸν ἀρετῆς ἀπονέμειν αὐτοῖς τὸ εὖ εἶναι τυχόν· ἀβασανίστου δὲ μᾶλλον θελημάτων ῥοπῆς ποιεῖσθαι καρπὸν τὸ ἐπ' αὐτοῖς εὐμενές, καὶ τὴν λαμπράν τε καὶ ἀξιόληπτον τῶν χαρισμάτων φιλοτιμίαν. ἔδει δὲ μᾶλλον εὐδοκιμοῦντας ὁρᾶσθαι, καὶ ἔργοις αὐτοῖς ἀξίους προαναφαίνεσθαι τῶν παρὰ Θεοῦ· προκεῖσθαι δὲ ὥσπερ καὶ τοῖς μετ' αὐτοὺς εἰς παράδειγμά τε καὶ ὑποτύπωσιν ἐναργῆ. τοῦ δεῖν ἐλέσθαι φιλεργαστάτους εἶναι καὶ νεανικούς, ἐννοοῦντας C ὅτι τοῖς μὲν ἀπαλαίπωρον καὶ κατεγνωσμένον διαβιοῦσι ζωὴν, οὐδεὶς ἂν γένοιτο μισθός. ἕψεται δὲ πάντως τὰ πάντων ἐξαίρετα, τοῖς ὅτι μάλιστα φιλοπονωτάτοις, καὶ ἱδρῶτα τὸν ἐπ' ἀγαθοῖς τῶν ἡδίστων τῶν ἐν βίῳ προτετιμηκόσι. οὕτω τις ἔφασκε τῶν σοφῶν. τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ κυρίῳ, ἑτοίμασον τὴν ψυχήν σου εἰς πειρασμόν, εὔθυνον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον. τίκτει μὲν γὰρ ἡ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἑψόμεθα D δὲ δὴ τῷ προκειμένῳ σκοπῷ. μετὰ τὴν τοῦ Λάβαν τοίνυν ἀποχώρησιν τὴν ἐκ τοῦ ὄρους Γαλαάδ, εἰς τὴν ἐνεγκοῦσαν ἠπείγετο, καὶ διαφθάνειν ἤθελεν ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ. ἀπηλλαγμένος δὲ μόλις τῆς Λάβαν ἐφόδου, καὶ ἀναπνεύσας βραχύ, χαλεπωτέροις εὐθὺς περιπίπτει δείμασι. ἐπειδὴ γὰρ ἔδει τῆς Μεσοποταμίας ἀπαίροντα, καὶ εἰς γῆν Χαναὰν ἀποτρέχοντα, διὰ μέσης ἰέναι τῆς Σηείρ, ἐν ᾗ κατῴκησεν Ἡσαῦ, περιδεὴς δὲ ἄγαν ἦν. οὐ γὰρ ἠ- E γνόει λελυπηκὼς τῆς τε εὐλογίας ἕνεκα, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πρωτοτοκίων. τίνα δὲ τρόπον τὴν ἐπὶ τούτοις λύπην ἀπεσκεδάζετο, καὶ εἰς ἀγάπην καὶ ἡμερότητα καθίστη τὸν ἀδελφόν, πῶς οὐκ ἄξιον ἰδεῖν, καὶ πρός γε τούτῳ θαυμάσαι; γέγραπται τοίνυν· ἀπέστειλε δὲ Ἰακὼβ ἀγγέλους ἔμπροσθεν αὐτοῦ πρὸς Ἡσαῦ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ εἰς γῆν Σηείρ, εἰς χώραν Ἐδώμ,

irreprehenſibilem quidem, quoad fieri poteſt, illi inquam tempori accommodatam, viam incedens, in vitæ ſuæ adminiſtratione; adiutorem verò & præfectum vniuerſorum Deum habens; nonnunquam quidem eum in labores vtiliter incidere ſinentem (neque enim quiſquam abſque ſudore virtutis gloriam conſequatur: poſt exercitia verò gaudio coronantem, ac veluti quendam robuſtiſſimum pugilem præmiorum vtilitate ditantem. Neque verò dixeris apud te: Cur non abſque labore largitus eſt Deus ſanctis id, quod delectat atque exhilarat? Hoc enim erat inexercitatos ſinere, & nequaquam eis mercedem virtutis, nimirum vt benè ſit tribuere: ſed potiùs voluntatem, cuius periculum factum non eſſet, beneuolentia ſua ſplendidiſque & admirandis beneficiis cumulare. Oportebat verò potiùs eos priùs probatos videri, & operibus ipſis dignos diuinis beneficiis indicari, ac veluti manifeſto exemplo poſteris proponi, eos laborare viriliterque rem gerere debere, intelligentes, quòd iis, qui ignauiam ac vecordem vitam tranſigunt, nulla danda ſit merces: omnia verò eximia deberi iis, quibus labor cordi eſt, quique ſudorem pro rebus bonis, ſummis huius vitæ deliciis præferunt. Ita quidam ſapientum dixit: [Fili, ſi acceſſe- » Eccl. 2. ris ad ſeruiendum Domino, præpara » animam tuam ad tentationem, dirige » cor tuum, & ſuſtine. Parit enim tole- » rantia probationem, probatio verò » ſpem, ſpes verò non erubeſcit,] ſicut » ſcriptum eſt. Sequemur itaque propoſitum ſcopum. Poſt diſceſſum Labani ex monte Galaad, ad patriam contendit, & præuertere beatus Iacob voluit. Vix verò liberatus ab inſultu Laban, cúmque vixdū reſpiraſſet, in alia ſtatim grauiora pericula incidit. Cùm enim oporteret eum à Meſopotamia diſcedentem, & in terrā Chanaan fugientē per medium terrę Seir incedere, in qua habitabat Eſau, trepidus admodū fuit. Neque enim ignorabat, quo pacto eum offendiſſet ob benedictionē & primogenita ſurrepta. Quonā verò modo hūc dolorem amouerit, atque ad amorem humanitatémque traduxerit fratrem, quo pacto non dignum fuerit videre & mirari? Scriptū igitur eſt: [Miſit autem » Gen. 32. Iacob nuntios ante ſe ad Eſau fratrem » ſuum in terrā Seir, in regionem Edom, »

& præcepit eis, dicens: Sic dicetis domino meo Eſau: Sic dixit ſeruus tuus Iacob: Cùm Laban habitaui, & moratus ſum vſque nunc: & fuerunt mihi boues, & aſini, & oues, & ſerui & ancillæ. Et miſi domino meo Eſau nunciare, vt inueniat ſeruus tuus gratiam coram te. Et reuerſi ſunt nuntii ad Iacob, dicentes: Venimus ad fratrem tuum Eſau, & ecce ipſe venit in occurſum tuum, & quadringenti viri cum eo. Timuit autem Iacob valdè, & inops conſilii fuit. Et diuiſit populum qui cum eo, & boues & oues in duas turmas, & dixit Iacob: Si venerit Eſau ad turmam vnam, & percuſſerit eam, erit turma ſecunda vt ſaluetur. Dixit autem Iacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Iſaac, Domine, qui dixiſti mihi, Reuertere in terram natiuitatis tuæ, vt benè tibi faciam. ſufficiat mihi ab omni iuſtitia, & ab omni veritate, quam feciſti ſeruo tuo. In virga enim mea hac tranſiui Iordanem. Nunc autem factus ſum in duas turmas, erue me de manu fratris mei, de manu Eſau; quia timeo ego eum, ne fortè veniens percutiat me, & matrem ſuper filios. Tu autem dixiſti: Bene tibi faciam, & ponam ſemen tuum ſicut arenam maris, quæ non numerabitur præ multitudine.] Intelligis quo pacto ſe blandè inſinuat fratri Eſau, ac tantùm non irato adulatur, & blandiloquio iræ ipſius vehementiam mitigare conatur. Tametſi enim ſuperior erat, ob benedictionem patris, & ob primogenitorum gloriam, Deúmque auxiliatorem habebat, ſubmittit ſe, illud omnino præ eo ac ſanctos decet præſtare cupiens; [Si fieri poteſt, quod eſt ex vobis, cum omnibus hominibus pacem habete.] Sermo enim nonnunquam aſper, atque arrogantiæ plenus intollerabilis quibuſdam eſt. Vt verò ſapiens Parœmiaſtes ait: [Reſponſio mollis ac ſubmiſſa, auertit iram.] Porro vide artificioſam iuſti pietatem. Mittit enim nuncios pacem petentes, blandiſſimóſque ad Eſau ſermones transferentes, paſſimque dicere præcepit: [Hæc dicit ſeruus tuus Iacob.] Ipſe verò rurſum ad precandum ſe confert, auxiliúmque, quod ſemper præſtò eſt ad ſaluandum, implorans, non ceſſat. Confirmat autem quòd præteritorum experientia certam ei de futuris ſpem præbeat, dicens:

Rom. 12. 18.

Prou. 15. 1

A καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς, λέγων· οὕτως ἐρεῖτε τῷ κυρίῳ μου Ἠσαῦ. οὕτως λέγει ὁ παῖς σου Ἰακώβ, μετὰ Λάβαν παρῴκησα, καὶ ἐχρόνισα ἕως τοῦ νῦν· καὶ ἐγένοντό μοι βόες, καὶ ὄνοι, καὶ πρόβατα, καὶ παῖδες καὶ παιδίσκαι. καὶ ἀπέστειλα ἀγγεῖλαι τῷ κυρίῳ μου Ἠσαῦ, ἵνα εὕρῃ ὁ παῖς σου χάριν ἐναντίον σου. καὶ ἀπέστρεψαν οἱ ἄγγελοι πρὸς Ἰακώβ, λέγοντες· ἤλθομεν πρὸς τὸν ἀδελφόν σου Ἠσαῦ, καὶ ἔρχεται εἰς συνάντησιν, καὶ τετρακόσιοι ἄνδρες B μετ' αὐτοῦ. ἐφοβήθη δὲ Ἰακὼβ σφόδρα, καὶ ἠπορεῖτο. καὶ διεῖλε τὸν λαὸν τὸν μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ τοὺς βόας, καὶ τὰ πρόβατα εἰς δύο παρεμβολάς. καὶ εἶπεν Ἰακώβ· ἐὰν ἔλθῃ Ἠσαῦ εἰς παρεμβολὴν μίαν, καὶ ἐκκόψῃ αὐτήν, ἔσται ἡ παρεμβολὴ ἡ δευτέρα εἰς τὸ σώζεσθαι. εἶπε δὲ Ἰακώβ· ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἰσαάκ, κύριε ὁ εἰπών μοι, ἀπότρεχε εἰς τὴν γῆν τῆς γενέσεώς σου, καὶ εὖ σε ποιήσω. ἱκανούσθω μοι ἀπὸ πάσης δικαιοσύνης, καὶ ἀπὸ πάσης ἀληθείας, ἧς C ἐποίησας τῷ παιδί σου. ἐν γὰρ τῇ ῥάβδῳ μου ταύτῃ διέβην τὸν Ἰορδάνην. νυνὶ δὲ γέγονα εἰς δύο παρεμβολάς. ἐξελοῦ με ἐκ χειρὸς τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἠσαῦ, ὅτι φοβοῦμαι ἐγὼ αὐτόν, μή ποτε ἐλθὼν πατάξῃ με, καὶ μητέρα ἐπὶ τέκνοις. σὺ δὲ εἶπας, καλῶς σε ποιήσω, καὶ θήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, καὶ οὐκ ἀριθμηθήσεται ἀπὸ τοῦ πλήθους. συνιεῖς ὅπως ὑποτρέχει θωπικῶς τὸν Ἠσαῦ, μόνον δὲ οὐχὶ προσσαίνει λελυ- D πημένον, καὶ ὑποκλέπτειν πειρᾶται διά γε τοῦ χρηστοεπεῖν τὸ ἀκρατὲς τῆς ὀργῆς. καίτοι γὰρ τὸ ἐν ἀμείνοσιν εἶναι λαχὼν διὰ τὴν τοῦ πατρὸς εὐλογίαν, καὶ τῇ τῶν πρωτοτόκων δόξῃ προσκεκριμένος, καὶ Θεὸν ἔχων ἐπίρροθον, καθυφίκοιτο ἁγιοπρεπῶς, ἐκεῖνό που πάντως κατορθοῦν ἠρημένος, εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύετε. λόγος μὲν γὰρ ἔσθ' ὅτε καὶ τραχὺς καὶ ἀνάντης καὶ ὑπεροψίας ἔμπλεως ἀφόρητος ἔσται τισίν. ὡς δὲ σοφὸς ἔγραφε παροιμιαστής· ἀπόκρισις ὑποπίπτουσα ἀποστρέφει θυμόν. καί μοι βλέπε τοῦ δικαίου τὸ εἰς εὐσέβειαν εὐτεχνές. ἀποστέλλει μὲν γὰρ ἀγγέλους εἰρήνην αἰτήσοντας, καὶ τρυφερωτέρους πρὸς τὸν Ἠσαῦ διακομίσοντας E λόγους, ἄνω τε γὰρ καὶ κάτω προστέταχε λέγειν. τάδε λέγει ὁ παῖς σου Ἰακώβ. τρέπεται δὲ πάλιν αὐτὸς εἰς εὐχάς, καὶ τὴν ἀεὶ σώζουσαν ἐπικουρίαν αἰτῶν οὐ διαλιμπάνει. ἐμπεδοῖ δέ, ὅτι τὴν εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδα τῶν ἤδη παρεσχηκότων ἡ πεῖρα διεσαφεῖ, λέγων·

ἐν τῇ ῥάβδῳ μου ταύτῃ διέβην τὸν Ἰορδάνην, νυνὶ δὲ γέγονα εἰς δύο παρεμβολάς. ἔφη γάρ, ὅτι αὐτὴν μόνην τὴν οἴκοθεν ἔχων ῥάβδον, διέβην τὸν Ἰορδάνην, καὶ πολλῶν γέγονα δεσπότης, τὸ σὸν ἔχων εὐμενές, ὦ δέσποτα. εἰσόμεθα διὰ τούτων τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ὅτι πράους εἶναι δεῖ καὶ εἰρηνικούς, καὶ διὰ παντὸς θηρᾶσθαι τρόπου τὸ διαζῆν ἀμαχί. δοῦλον γὰρ κυρίου, φησίν, οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀποκεχρῆσθαι μὲν γὰρ καὶ ταῖς ἀνθρωπίναις ἡμᾶς εὐτεχνίαις εἰς τὸ ἀγαθόν, τὸ ἀπεῖργον οὐδέν, εἴη δ' ἂν οἶμαι τῶν λίαν ἐπαινουμένων. ζητεῖν δὲ ἀνάγκη, κἂν εἰ τοῦτο γίνοιτο παρ' ἡμῶν, τὴν παρὰ Θεοῦ φροντίδα, καὶ τὴν ἄνωθεν ἐπικουρίαν, οὐ φρονοῦντας τὰ ὑψηλά· διενθυμουμένους δὲ μᾶλλον τὸ γεγραμμένον, ὅσῳ μέγας εἶ, τοσούτῳ ταπεινοῦ σεαυτόν, καὶ ἔναντι κυρίου εὑρήσεις χάριν. οὕτω φρονεῖν τε καὶ δρᾶν ᾑρημένοι τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης κερδανοῦμεν ἀγαθά, καὶ τοὺς καθ' ἡμῶν ἀγριαίνοντας εἰς ἡμερότητα μεταστρέψομεν. θῆρες γὰρ ἄγριοι, φησίν, εἰρηνεύσουσί σοι. τοῦτο πεποίηκεν Ἰακώβ. οὐ γὰρ μόνοις τὸν ἀδελφὸν αἱμύλοις καὶ ἁπαλοῖς ἐκμειλίσσεται λόγοις, ἀλλὰ καὶ ξενίων καὶ τῶν ὄντων ἐποιεῖτο κοινωνόν, μερίδα λιπαρωτάτην ἀπονέμων αὐτῷ, πρόβατά τε καὶ βόας, αἶγάς τε καὶ ὄνους, καμήλους καὶ μόσχους. κρείττων γὰρ εἰρήνη χρημάτων, καὶ προοιχέσθω φιλίας τῆς εἰς ἀδελφοὺς τῶν προσκαίρων ἡ κτῆσις. καὶ γοῦν ἐδεδίει μέν, ὡς ἔφην, ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ, τὸν ἀδελφὸν Ἠσαῦ, καὶ ὡς αὐτίκα δὴ μάλα τὰ ἐξ ὀργῆς πεισόμενος, ἄθυμος ἦν, καὶ φθόνον πατήσας τὸν ἐν ἀρχαῖς περιέφυ τὸν Ἰακώβ, καὶ σὺν δακρύοις ἠσπάζετο, καὶ τοῖς φύσεως νόμοις τὸ βραδύνειν δύνασθαι τὰ εἰς ἀγάπην ἐδίδου. γέγραπται γάρ, ὅτι καὶ προσδραμὼν Ἠσαῦ εἰς συνάντησιν αὐτῷ, καὶ περιλαβὼν αὐτὸν ἐφίλησε, καὶ προσέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔκλαυσαν ἀμφότεροι. καὶ ταῦτα δὴ πάντα τὰ πρᾳότητος κατορθώματα, καρπὸς ὑφειμένου καὶ ἀφιλοκόμπου φρονήματος, καὶ ξένιον εὐμενείας Θεοῦ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, καταψιλοῦντος τὸ ἄναντες, καὶ καταλεαίνοντος τὸ τραχύ, καὶ τῆς εὐθυμίας καταπιαίνοντος τοὺς αὐτῷ προσκεῖσθαι σπουδάζοντας. ἀλλ' οἶμαι δὴ δεῖν εἰς θεωρίαν πνευματικὴν ἡμῖν μεταπλάττεσθαι τὸ διήγημα. καὶ φέρε δὴ λέγωμεν ἄνωθεν ἰόντες, καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνατρέχοντες τοῦ παντὸς λόγου.

A [In virga mea hac tranſiui Iordanem. Nunc autem factus ſum in duas turmas.] Ait enim, Hanc ſolam habens è domo virgam, tranſiui Iordanem, tuáque benignitate, Domine, factus ſum dominus multorum. Docemur verò etiam ex his mites ac pacificos nos eſſe debere, omnique ratione curare, vt abſque pugna vitam tranſigamus.] Seruum enim Domini, inquit, non oportet pugnare, ſed mitem eſſe erga omnes,] ſicut ſcriptum eſt. Nihil enim obB ſtat, quo minùs nos etiam humanis adminiculis ad bonum vtamur; imò verò laudabile in primis. Imploranda verò eſt omnino (etiamſi hoc à nobis fiat) Dei cura, ſupernúmque auxilium, [non alta cogitando:] illud verò, quod ſcriptum eſt, nobiſcum reputando: [Quanto maior es, tanto ſubmiſſiùs te geras, & inuenies gratiam coram Deo.] Ita enim cogitantes ac facientes, bona quæ C ex pace proficiſcuntur lucrifaciemus, & eos qui aduerſus nos ferociunt, ad benignitatem traducemus. [Beſtiæ enim feræ, inquit, pacificæ erunt tibi.] Hoc præſtitit Iacob. Neque enim ſolùm mollibus ac blandis verbis fratrem mitigauit, ſed etiam muneribus proſecutus eſt, & facultatum ſuarum participem effecit, magis opimam partem ipſi tribuens, oues & boues, capras & aſinos, & camelos & vitulos. Melior eſt enim pax diuitiis, & temporariorum bonorum poſD ſeſſio amori fraterno eſt poſtponenda. Porrò timuit quidem, vt dixi, diuinus Iacob fratrem Eſau, ac quaſi iam iam iram ipſius experturus, triſtis erat. Ille verò abiecta vetere inuidia amplexus eſt Iacob, & cum lachrymis oſculatus eſt, & naturæ legibus ad amorem prouocantibus ceſſit. Scriptum eſt enim: [Et accurrens Eſau in occurſum ei, amplexatus eſt eum, & cecidit ſuper collum ipſius, & fleueE runt ambo.] Atque hæc quidem omnia manſuetudinis opera, ſunt fructus ſubmiſſi miniméque elati animi, & munus benignitatis Dei, qui amantibus ipſum, difficilia atque ardua emollit, leuiáque efficit, gaudióque replet eos, qui ipſi adhærere contendunt. Cæterùm neceſſarium eſſe arbitror narrationem ad ſpiritualem contemplationem transferre: atque age dicamus ſermonem ab initio retexentes.

Gen. 32. 10.

2. Tim. 2. 24.

Rom. 12. 16.

Eccli. 3. 20. Philip. 2. 3.

Iob. 5. 23.

Gen. 33. 4.

Ita enim ſtudioſis Chriſti myſterium manifeſtum fuerit. Fratrem itaque mortem ipſi machinantem, atque inſtar belluæ cuiuſdam ferocientem metuens vt par erat Iacob, profectionem ad Charran & Laban inſtituit, approbante ipſius diſceſſum patre, hoc eſt Iſaac. Ita enim videbatur ſubmoturus à ſe rabioſi hominis inſultus. Cùm itaque perueniſſet ad Laban, duxit illius filias, Liam nimirum & Rachel, filióſque nactus eſt, & pecorum greges, ac præterea alias etiam facultates. Cùm autem ad tantam rerum affluentiam perueniſſet, propriam domum habere curauit, ac diſcedit quidem è Charran, atque à domo Laban cum iis quæ adquiſierat, atque vxoribus & filiis. Perſequente verò Laban, comprehenſus quidem eſt. Compoſita autem res eſt ad pacem, amoriſque vinculum confirmauit Chriſtus. Erectus enim eſt lapis in typum ipſius. Poſtea verò cùm iam Laban domum rediiſſet, pacem etiam iniit cum veteri hoſte, qui ipſius vitæ ferociter inſidiebatur, Eſau inquam. Oſculati enim ſunt inuicem, ſpontaneo quodammodo in mutuum amorem concurſu, præteritum mœrorem obliterante. In his itaque totius hiſtoriæ ſermo eſt conſumptus. Meminiſſe verò oportet, Iacob Chriſti perſonam à nobis tributam eſſe: nonnunquam etiam eorum qui per fidem iuſtificati ſunt. Eſau autem populum circumciſum, & ſub lege, præ ſe ferre diximus: idque præcipuè, quia vniuerſorum Dominus Deus, cùm adhuc vtero geſtaret gemellos Rebecca, illi inquit: [Duæ gentes, & duo populi ex ventre tuo orientur, & populus populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori.] Quod quidem perfectum eſt per Chriſtum. Primi enim exiſtentes temporis ratione Iſraelitæ, ideóque vocati primogeniti, poſteriores facti ſunt, & à tergo poſiti iis qui per fidem in Chriſto, qui & primogeniti gloriam ſibi vindicarunt, propter eum qui in ipſis eſt primogenitum, tametſi ſit vnigenitus, cui etiam conformes facti ſunt per ſpiritum, habentes regenerationem in ſanctificationem atque incorruptionem. Inuidia itaque inflammatus Eſau, hoc eſt Iſrael, perſecutus eſt Iacob, Chriſtum inquam. Indifferens verò, vt dixi, in his nobis eſt ſermo, ſemper decorum obſeruans, ac ſubinde quidem ad Chriſtum referens Iacob;

Gen. 25. 23.

A Σαφὲς γὰρ ἂν γένοιτο τοῖς χρηστομαθεῖν ᾑρημένοις τὸ Χριστοῦ μυστήριον. φονῶντα τοίνυν τὸν ἀδελφὸν καὶ θηριωδῶς ἀγριαίνοντα δεδιὼς ὡς εἰκότως ὁ θαυμάσιος Ἰακὼβ, τὴν εἰς Χαῤῥάν τε καὶ Λάβαν ἀποδημίαν ἐστέλλετο, συναιροῦντος αὐτῷ τὴν ἀποδρομὴν τοῦ πατρὸς, τουτέστι τοῦ Ἰσαάκ. ἐδόκει γὰρ ὧδε παρακρούσασθαι δεῖν τοῦ λελυπημένου τὴν ἔφοδον. ἀφιγμένος δὲ οὕτω πρὸς Λάβαν, ἐμνηστεύετο μὲν τὰς τοῦ ἀνδρὸς θυγατέρας, Λείαν τε φημὶ καὶ B Ῥαχὴλ, καὶ δὴ καὶ τέκνων ἐπλούτει γονὴν, καὶ θρεμμάτων ἀγέλας, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὴν ἑτέραν οὐσίαν. ἐπειδὴ δὲ ἧκεν εἰς τοῦτο λοιπὸν εὐθυνίας, οἶκον ἴδιον ἔχειν ἐσκέπτετο, καὶ ἀπαίρει μὲν τῆς Χαῤῥὰν καὶ τῆς Λάβαν ἑστίας, ὁμοῦ τοῖς πεπορισμένοις, καὶ μὴν καὶ γυναικῶν καὶ τέκνων. διώκοντος δὲ τοῦ Λάβαν, κατελαμβάνετο μὲν, συνετέθη δὲ τὰ πρὸς εἰρήνην, καὶ τῆς ἀγάπης τὸν σύνδεσμον ἐβεβαίου Χριστός. ἀνεστηλοῦτο γὰρ ὁ λίθος εἰς τύπον αὐτοῦ. εἶτα μετὰ τοῦτο μεταθέοντος οἴκαδε λοιπὸν καὶ ἀποιχο- C μένου τοῦ Λάβαν, συμβέβηκεν εἰς εἰρήνην καὶ αὐτῷ τῷ πάλαι φονῶντι καὶ ἀγριαίνοντι, τουτέστιν Ἠσαῦ. κατησπάζοντο γὰρ ἀλλήλους, καταχαυνιῶντες τρόπον τινὰ ταῖς εἰς φιλαδελφίαν συνδρομαῖς, τὴν ἐπὶ τοῖς φθάσασι δυσθυμίαν. ἐν τούτοις μὲν ὁ σύμπας τῆς ἱστορίας διεπεραίνετο λόγος, μεμνήμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τῷ μὲν Ἰακὼβ τὸ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ περιθέντες πρόσωπον, εἰς δέ που καὶ τὸ τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων. τὸν δέ γε Ἠσαῦ ἀνατυποῦν ἔφαμεν ἐφ' ἑαυτῷ τὸν ἐκ περιτομῆς καὶ D ἐν νόμῳ λαόν. μάλιστα δ' ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ πάντων δεσπότης Θεὸς ἐν ὠδῖσιν ἔτι τὴν τῶν νεανίσκων ἐχούσῃ δυάδα, τῇ Ῥεβέκκᾳ φησί. δύο ἔθνη καὶ δύο λαοὶ ἐκ τῆς κοιλίας σου διεσταλήσονται, καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. ὃ δὴ καὶ τετέλεσται διὰ Χριστοῦ. πρῶτοι γὰρ ὄντες ὡς κατὰ χρόνον οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ὠνομασμένοι διὰ τοῦτο πρωτότοκοι, κατόπιν γεγόνασι, καὶ εἰς νῶτον τεθεῖνται τῶν διὰ πίστεως ἐν E Χριστῷ, οἳ καὶ τὴν τοῦ πρωτοτόκου κεκληρονομήκασι δόξαν, διὰ τὸν ἐν αὐτοῖς πρωτότοκον, εἰ καὶ ἔστι μονογενὴς, ᾧ καὶ σύμμορφοι γεγόνασι τὴν διὰ πνεύματος ἀναγέννησιν ἔχοντες εἰς ἀφθαρσίαν τε καὶ ἁγιασμόν. φθόνῳ οὖν διακεκαυμένος Ἠσαῦ, τουτέστιν ὁ Ἰσραὴλ, ἐδίωκε τὸν Ἰακὼβ, φημὶ δὴ τὸν Χριστόν. ἀδιάφορος δὲ, ὡς ἔφην, ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ λόγος, τὸ πρέπον ἀεὶ τηρούμενος· καὶ ποτὲ μὲν εἰς Χριστὸν ἀναφέρων τὸν Ἰακὼβ·

ποτὲ δὲ εἰς τὸν νέον ἐν πίστει λαόν. δεδιωγμένος δὲ τρόπον τινὰ καὶ οὐχ ἑκὼν ὁ Χριστὸς εἰς τὴν τῶν ἐθνῶν ἀπεδήμησε χώραν, διαῤῥήδην ἀνακεκραγώς· ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου, ἔδωκα τὴν ἠγαπημένην ψυχήν μου εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῆς. ἐγενήθη ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῷ. ἔδωκεν ἐπ' ἐμὲ τὴν φωνὴν αὐτῆς, διὰ τοῦτο ἐμίσησα αὐτήν. ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐν τῷ κήπῳ γυναιξὶ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἐξ ἡμερότητος καὶ φιλανθρωπίας ἑαυτὸν ἐμφανῆ καθίστη, λέγων· ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται. ἀφιγμένος δὲ οὖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καθὰ καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ εἰς Χαῤῥὰν, ἐποίμαινε τὰ πρόβατα Λάβαν, τουτέστι τοῦ κόσμου, τοῦ τῇ κτίσει λελατρευκότος, καὶ πεπλανημένου, καθὰ καὶ ὁ Λάβαν. ἐκεῖ γεγονὼς, οἷά τις νυμφίος εἰσοικίζεται νοητῶς παρθένον ἁγνὴν, τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν, τουτέστι Ῥαχὴλ, συνεισάγων αὐτῇ καὶ τὴν ἤδη διὰ νόμου προκατεζευγμένην αὐτῷ, τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν, ἧς τύπος ἡ Λεία. σέσωσται γὰρ τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραὴλ, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν, εἰ καὶ μὴ πᾶσα τυχὸν ἡ πληθὺς τὴν διὰ πίστεως ἐν Χριστῷ τετίμηκε χάριν. ἀναδεδειγμένος δὲ οὖν ὁ νυμφίος παρὰ τοῖς ἔθνεσιν ὁ Χριστὸς, καὶ ἀναγεννήσας τῇ χάριτι πλείστους ὅσους εἰς υἱοθεσίαν ἐν πνεύματι, καὶ θρεμμάτων λογικῶν οὐκ εὐαρίθμητον ἀληθῶς ἀθροίσας ἀγέλην, ἐδιώχθη παρὰ τοῦ κόσμου. πεπολεμήκασι γὰρ τῇ δόξῃ Χριστοῦ τῶν ἐν κόσμῳ τινὲς ταῖς ὑπερτάταις τιμαῖς αὐχμηροί, καὶ δυσκαταγώνιστον ἐπὶ γῆς ἐσχηκότες τὴν δυναστείαν. ἀλλὰ καὶ τούτου ἡ θεία δεδυσώπηκε χάρις. συνέβη δὲ καὶ ὁ κόσμος εἰς εἰρήνην Χριστῷ, καθὰ καὶ ὁ Λάβαν τῷ Ἰακώβ. ἀλλ' ἐν ὑστέροις καιροῖς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ αὐτὸν οἰκειώσεται τὸν πάλαι διώκτην Ἰσραὴλ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Ἰακὼβ τὸν Ἡσαῦ, μετὰ τὴν ἐκ τῆς Χαῤῥὰν ἐπάνοδον ἠσπάζετο. ὅτι γὰρ εἰσδεχθήσεται κατὰ καιροὺς καὶ αὐτὸς ὁ Ἰσραὴλ εἰς ἀγάπησιν τὴν ἐπὶ Χριστῷ διὰ πίστεως, ἐνδοιάσαιμεν ἂν ἥκιστά γε τοῖς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς εἴκοντες λόγοις. ἔφη γάρ που δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ὁ τῶν ὅλων δεσπότης· διότι ἡμέρας πολλὰς καθίσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, οὐκ ὄντος βασιλέως, οὐδὲ ὄντος ἄρχοντ-

A subinde verò ad nouum ac fidelem populum. Vexatus itaque quodammodo & nolens Chriſtus, in gentium regionem abiit, apertè clamans: [Dereliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manus inimicorum eius. Facta eſt hæreditas mea mihi quaſi leo in ſylua: dedit contra me vocem ſuam; ideo odiui eam.] Cæterùm etiam mulieribus in horto poſt reſurrectionem à mor-B tuis pro ſua benignitate ſeipſum manifeſtauit, dicens: [Abite, nunciate fratribus meis, vt abeant in Galilæam, ibi me videbunt.] Profectus itaque in Galilæam, & illic me videbũt. Profectus igitur in Galilæam, vt & beatus Iacob in Charran, pauit oues Laban, hoc eſt mundi, qui colebat creaturas, atque errabat, ſicut & Laban. Cùm enim ibi eſſet, veluti ſponſus quiſpiam ſpiritaliter in domum ſuam introducit virginem caſtam, Eccle-C ſiam ex Gentibus, hoc eſt Rachel, inducens vnà cum ipſa etiam eam quæ antea per legem ipſi coniuncta erat, Iudæorum Synagogam, cuius typus eſt Lia. [Saluatæ enim ſunt reliquiæ Iſrael,] iuxta Prophetæ vocem, etiamſi non vniuerſa multitudo gratiam in Chriſto per fidem in pretio habuerit. Oſtenſus itaque ſponſus Gentibus Chriſtus, cùm quàm plurimos regeneraſſet gratia in filiationem in ſpiritu, & rationalium pecorum innumera-D bilem reuera multitudinem congregaſſet, perſecutus eſt eum mundus. Repugnarunt enim ſæpenumero gloriæ Chriſti, quidam eorum qui in mundo magnis honoribus, ſummáque potentia prædıti erant. Sed etiam hunc placauit diuina gratia. Mundus verò pacem cum Chriſto iniit, quemadmodum & Laban cum Iacob. Vltimis verò temporibus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, etiam veterem perſecutorem Iſraelem ſibi E conciliabit, quemadmodum & Iacob Eſau, poſt reditum ex Charran oſculatus eſt. Quòd enim recipiendus ſit ſucceſſu temporis etiam ipſe Iſrael ad dilectionem in Chriſto per fidem, nemo quidem dubitarit, ſacræ Scripturæ auſcultans. Ait enim alicubi vniuerſorum Dominus per vocem cuiuſdam Prophetæ: [Quia diebus multis ſedebunt filii Iſrael, non exiſtente Rege, neque Principe,

Hier. 12.

Matth. 28. 10.

Eſai. 10. 22. Rom. 9. 27.

Oſee. 3. 4.

„ neque exiſtente ſacrificio, neque exi-
„ ſtente altari, neque ſacerdotio, ne-
„ que manifeſtatione: & poſt hæc re-
„ uertentur filii Iſrael, & quærent Do-
„ minum Deum ſuum, & Dauid re-
„ gem ſuum, & ſperabunt in Domino,
„ & in bonis eius in nouiſſimo dierum.]
Colligente enim adhuc ex Gentibus credentes omnium noſtrûm Saluatore Chriſto, deſertus eſt quodammodo Iſrael, non legem habens, faciendorum magiſtrum, non diuino altari quæ legibus ſancita ſunt, offerens; expectans verò quodammodo ex Gentium vocatione reuertentem Chriſtum, vt ipſum etiam deinceps per fidem introducat, & dilectionis lege tantùm non aliis connectat. Animaduerte enim, quòd gaudens de filiorum generatione, déque multis pecorum gregibus, redit quidem ex Charran Iacob. Recepit verò hoc pacto deinceps in amicitiam ſuam Eſau. Conuertetur itaque ſuccedente tempore Iſrael poſt Gentium vocationem, ipſáſque in Chriſto diuitias admira[illegible]. Facile enim fuerit & hoc ex iis quæ hiſtoricè acta ſunt, intelligere. Miſit Iacob ad Eſau munera, ipsâ etiam munerum magnificentiâ ad amorem transferens. Miſit etiam nuncios, qui pacificis verbis eum compellarent. Quòd verò adfutura ſint neque tardatura ea, quæ eos ad amicitiam conuerſura ſunt, Chriſtus ipſe opportunè manifeſtum facit. Dicit enim alicubi ad Iudæos per vo-
„ cem Prophetæ: [Ecce ego mittam
„ vobis Eliam Theſbitem, antequam
„ veniat dies Domini magna & illuſtris,
„ qui conuertet cor patris ad filium, &
„ cor hominis ad proximum ſuum, ne
„ fortè veniens percutiam terram pe-
„ nitus.] Ille cùm venerit, reducet, vt par eſt, intractabilem Iſraelem, & à veteri ira abducet, amicúmque reddet & pacificum Chriſto, tantùm non præſentia oſtendens ipſius liberalitatis munera, hoc eſt, credentium ſpem. Neque enim in longitudinem temporis prorogabitur promiſſionis fructus iis, qui tunc crediderint, ſed propinqua erit retributio, obuiáque gratia. Abolito quidem ſtatim filio peccati, deſcendente verò cum angelis ex cælo omnium noſtrûm Saluatore Chriſto, per quem & cum quo gloria Patri cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

Mala. 4.5

A τος, οὐκ οὔσης θυσίας, οὐδὲ ὄντος θυσιαστηρίου, οὔτε ἱερατείας, οὔτε δήλων, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπιζητήσουσι κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα ἑαυτῶν, καὶ ἐλπίσονται ἐπὶ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ᾽ ἐσχάτου ἡμερῶν. συλλέγοντος γὰρ ἔτι τοὺς ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότας τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, κατηρέμωσέ πως ὁ Ἰσραὴλ, οὐ νόμον ἔχων τὸν πρακτέων τὸν βραβευτὴν, οὐ τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ τὰ νενομισμέ-
B να προσφέρων· περιμένων δὲ, ὥσπερ ἐκ τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως ὑποστρέφοντα Χριστὸν ἐπὶ τὸ χρεὼν λοιπὸν, καὶ αὐτὸν διὰ πίστεως εἰσοικίσασθαι, καὶ τῷ τῆς ἀγάπης νόμῳ μονονουχὶ καὶ συνδῆσαι τοῖς ἄλλοις. ἐπιτήρει γὰρ, ὅτι χαίρων ἐπὶ τέκνων γοναῖς, καὶ πολλαῖς θρεμμάτων ἀγέλαις, ὑποστρέφει μὲν ἐκ Χαῤῥὰν Ἰακώβ. ἐκδέχεται δὲ οὕτω λοιπὸν καὶ αὐτὸν εἰς ἀγάπησιν τὸν Ἠσαῦ. ἐπιστρέψει τοίνυν κατὰ καιροὺς μετὰ τὴν τῶν ἐθνῶν κλῆσιν ὁ Ἰσραὴλ, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐν Χριστῷ
C πλοῦτον θαυμάσει. ἐπεὶ γὰρ εὐκόλως διὰ τῶν ἱστορικῶς πεπραγμένων καὶ τοῦτο αὐτὸ τοῖς ἐθέλουσι καταθρεῖν. ἀπέστελλεν Ἰακὼβ ξένια τῷ Ἠσαῦ μεταπιθεὶς εἰς ἀγάπησιν, καὶ ταῖς τῶν δώρων φιλοτιμίαις. προσαπέστελλε δὲ καὶ ἀγγέλους εἰρηνικοὺς πρὸς αὐτὸν ἐροῦντας λόγους. καὶ ὅτι παρέσται, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν τὰ εἰς φιλίαν αὐτὸν καταστήσοντα, ἐναργὲς ἀποπεραίνει κατὰ καιροὺς καὶ τοῦτο ὁ Χριστός. ἔφη γάρ που πρὸς Ἰουδαίους διὰ φωνῆς προφήτου. καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμῖν Ἠ-
D λίαν τὸν Θεσβίτην, πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ, ὃς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱὸν, καὶ καρδίαν ἀνθρώπου πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, μὴ ἐλθὼν πατάξω τὴν γῆν ἄρδην. ἐκεῖνος ἐλθὼν ἐπιστρέψει που κατὰ τὸ εἰκὸς τὸν δυσάγωγον Ἰσραὴλ, ἀποστήσει τῆς ἀρχαίας ὀργῆς, φίλον κατασκευάσει καὶ εἰρηνικὸν τῷ Χριστῷ, μονονουχὶ καὶ παρόντα δεικνύων τῆς παρ᾽ αὐτοῦ φιλοτιμίας τὰ ξένια, τουτέστι, τὴν τῶν
E πιστευόντων ἐλπίδα. οὐ γὰρ εἰς μῆκος ἔτι καιρῶν τὰ τῆς ἐπαγγελίας οἰχήσεται τοῖς τηνικάδε πιστεύουσιν, ἀλλὰ γείτων ἡ δωρεὰ, καὶ κατὰ πόδας ἡ χάρις. καταργουμένου μὲν εὐθὺς τοῦ τῆς ἁμαρτίας υἱοῦ, καταφοιτῶντος δὲ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐξ οὐρανοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, δι᾽ οὗ καὶ μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A

Ἔτι περὶ τοῦ Ἰακώβ.

ΚΑΤΩΧΕΤΟ μὲν ἡ ἀνθρώπου φύσις διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς θάνατον. ἐπειδὴ δὲ εἰς ἅπαν τοῦ σώζειν εἰδότος ἀπενοσφίζετο, μονονουχὶ καὶ δορύληπτος ἦν ὁ κατ' εἰκόνα τὴν θείαν τετεχνουργημένος, καὶ τοῖς τῆς δουλείας ἄχθει κατεφορτίζετο. ὑπετίθει γὰρ δὴ καὶ οὐχ ἑκὼν τὸν αὐχένα τῷ πλεονεκτήσαντι σατανᾷ, ὃς καὶ ἐκ πολλῆς λίαν τῆς ἀγερωχίας. B ὑπερόφρυ γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν. ἁπάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς κατεθρασύνετο, λέγων· τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψομαι τῇ χειρὶ ὡς νοσσιάν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὠὰ ἀρῶ, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς διαφεύξεταί μοι, ἢ ἀντείπῃ μοι. βεβασίλευκε γὰρ ἐκ πλεονεξίας, ὡς ἔφην, καὶ ὠνόμασται Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου. προσκεκύνηκε γὰρ ὁ κόσμος αὐτῷ, καὶ λελάτρευκε τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς τοῦτο ἐνηνεγμένους ταλαιπωρίας C κατηλέει θεός, ἀποστέλλειν ἡμῖν τὸν υἱὸν ἐξ οὐρανοῦ ἐπηγγέλλετο, τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἀνακομισόμενον πάλιν εἰς ὅπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς. καινὴ κτίσις τὰ ἐν Χριστῷ, κατὰ τὰς γραφάς. διακομισταὶ δὲ τῶν εἰς ἡμᾶς ἀγαθῶν λόγων γεγόνασιν οἱ μακάριοι προφῆται, ὑπὲρ τῆς εἰς ἡμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες εἰς τίνα καὶ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα Χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας. οἷς ἀπεκα- D λύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ἡμῖν δὲ διηκόνουν αὐτά. γράφει γὰρ οὕτως τοῦ σωτῆρος ὁ μαθητής. καὶ πολὺς μὲν ὁ παρ' αὐτοῖς περὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρωπήσεως λόγος, καὶ ὅτι κατὰ καιροὺς ἀφίξεται λυτρωτής. πρὸς εὐμάθειαν δὲ τῶν ἐντευξομένων ὀλίγα περ ἐνεγκεῖν τὸ λυποῦν οὐδέν. ἐπίκλημα δὲ τοῖς Ἰουδαίων δήμοις τὸ χρῆμα ποιεῖσθαι πρέποι ἄν, ὡς ἐξ αὐτῶν ἔνεστι τῶν πραγμάτων ἰδεῖν. καίτοι γὰρ ἐνὸν ἐκ προφητικῶν τοῦ E σωτῆρος καταθρῆσαι λόγων τὴν ἄφιξιν, μᾶλλον δὲ τάχα που καὶ συνιέντες οἱ τάλανες καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐν νόμῳ σκιᾶς, ἀντεφέροντο δυστρόπως τοῖς θεόθεν κεχρησμῳδημένοις, καὶ αὐτῷ τῷ Χριστῷ, ἢ καὶ ὅπερ ἔφη Παῦλος ἡμῖν ὁ σοφός· πώρωσις ἀπὸ μέρους γέγονε τῷ Ἰσραὴλ, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκούωσι, μηδὲ συνιῶσι. καθὰ καὶ αὐτὸς εἴρηκεν ὁ σωτήρ. ἔφη τοίνυν, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν ἡμῖν

Adhuc de Iacob.

LAPSA quidem eſt humana natura per peccatum in mortem. Cùm verò in vniuerſum ab eo, qui ſaluare nouit, alienatus eſſet, mancipium tantùm non eſt effectus, qui ad diuinam imaginem factus erat, grauiſſimóque ſeruitutis pondere oppreſſus. Subdidit enim ceruicem etiamſi non libens tyranno Satanæ, qui præ ingenti B ſuperbia (arrogans enim ſupra modum eſt ſpiritus malus) aduerſus omnes, vt breuiter dicam, mortales libidinem ſuam exercuit, dicens: [Apprehendam orbem terrarum manu vt nidum pullorum, & tanquam oua derelicta tollam, & non eſt qui effugiat me, aut contradicat mihi.] Regnauit enim pro ſua libidine, vt dixi, vocatúſque eſt Deus huius ſæculi. Adorauit enim ipſum mundus, coluitque creaturam magis quàm creatorem. Poſtquam verò in C tantam miſeriam adductos commiſeratus eſt Deus, miſſurum ſe nobis ex cælo Filium ſuum promiſit, qui hominis naturam priſtino ſtatui reſtitueret. [Noua ſiquidem creatura facta eſt in Chriſto,] iuxta Scripturas. Tranſuectores autem bonorum ad nos ſermonum fuerunt beati prophetæ: [Qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, ſcrutantes in quod aut quale tempus manifeſtatus ſit in ipſis ſpiritus Chriſti prænuntians eas quæ in Chriſto ſunt D paſſiones & poſteriores glorias: quibus reuelatum eſt, quòd non ſibi ipſis, ſed vobis ea adminiſtrabant.] Ita enim ſcribit Saluatoris diſcipulus. Atqui multus quidem ipſis de Saluatoris noſtri Incarnatione ſermo eſt habitus, quódque ſucceſſu temporis redemptor venturus eſſet. Nihil verò obfuerit nonnulla in medium adferre ad meliorem ſtudioſorum inſtructionem. Conueniat verò rem hanc in calumniam Iudæorum populis ſtatuere, vt ex ipſis E rebus videre licet. Cùm enim ex propheticis ſermonibus colligere poſſent Saluatoris aduentum, ac potiùs ex ipſa legis vmbra id intelligentes, miſeri pertinaciter repugnarunt diuinis oraculis, atque adeò ipſi Chriſto, tametſi, quod ſapiens Paulus nobis ait: [Cæcitas ex parte Iſraeli accidit: vt videntes non videant, & audientes non audiant, neque intelligãt;] quemadmodũ etiam ipſe Saluator ait. Ait ergo, at po-

Eſai. 10. 14.
1. Cor. 5. 17. Gal. 6. 15.
1. Petr. 1. 10.
Rom. 11. 25. Matt. 13. 13.

tiùs Emmanuelem ipſum Eſaias in ſcriptis ſuis apertè loquentem inducit: Eſai. 61.a [Spiritus Domini ſuper me, cuius cauſſâ vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, prædicare captiuis remiſſionem, & cæcis viſum: vocare annum Domini acceptabilem, & diem retributionis.] Hæc enim fuerunt illuſtria aduentus illius opera. Oſeas verò rurſum alicubi Oſeæ 1.11 de ipſo loquens: [Et congregabuntur filii Iuda & filii Iſrael ſimul, & ponent ſibi principatum vnum; & aſcendent de terra, quoniam magnus dies Iezrahel.] Quamplurimi enim per tempora apud Iudæos præfecti, ſolis labiis vniuerſorum Deum colere ſuadentes, & docentes doctrinas, præcepta omnium populos ſibi ſubditos. Vnus verò contra omnes & ſuper omnes poſitus eſt principatus Chriſtus, aſcendimúſque è terra: hoc eſt, Ibid. ſuperna cogitare docti ſumus. [Magnus enim reuera eſt dies Iezrahel,] hoc eſt, Incarnationis Dei ſiue filii. huius autem diei meminit etiam diuinus propheta Dauid, dicens: Pſal. 117. 24. [Hæc eſt dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea.] Quin & ſapientiſſimus Paulus nobis ait: 2.Cor 6. 2. [Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis,] in quo nimirum ſaluati ſumus, vocante ad hoc Chriſto. Nam, vt ſapiens diſcipulus docet; Act.4.12. [Non eſt nomen aliud ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluari.] Audies verò etiam Hieremiam apertè dicentem: [Ecce dies Hier 23.5 veniunt, dicit Dominus: & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit, & faciet iudicium & iuſtitiam in terra. In diebus eius ſaluabitur Iuda & Iſrael habitabit confidenter. Et hoc eſt nomen eius, quod vocabunt eum, Dominus Ioſedec in Prophetis.] Regnauit enim ſuper nos iuſtus Rex Chriſtus, iuſtitiam fecit & iudicium, liberans à peccatis eos, qui decepti erant, & condemnans hoſtem Satanæ, tyrannidem in nos exercentis. Nomen verò ipſi Ioſedec, hoc eſt, [iuſtitia Dei. Iuſtificati enim ſumus in ipſo, non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundùm magnam ipſius miſericordiam.] Idcirco etiam dicit Deus Eſai.56.a. ac Pater: [Appropinquat celeriter iuſtitia mea, & miſericordia mea reuelabitur.] Miſericordia enim & iuſtitia

A εἰσκεκόμικε τὸν Ἐμμανουὴλ ἐν ἰδίαις συγγραφαῖς ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας λέγοντα σαφῶς· πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καλέσαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτὸν, καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως. ταῦτα γὰρ γέγονε τὰ λαμπρὰ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ κατορθώματα. Ὡσηὲ δὲ πάλιν ἔφη που περὶ αὐτοῦ. καὶ συναχθήσονται υἱοὶ Ἰούδα, καὶ B υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ θήσονται ἑαυτοῖς ἀρχὴν μίαν, καὶ ἀναβήσονται ἐκ τῆς γῆς, ὅτι μεγάλη ἡ ἡμέρα τοῦ Ἰεζραήλ. πλεῖστοι μὲν γὰρ ὅσοι κατὰ καιροὺς οἱ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις καθηγηταὶ μόνοις τιμᾶν τοῖς χείλεσι ἀναπείθοντες τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, καὶ διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαούς. μία δὲ ἡ κατὰ πάντων τε καὶ ἐπὶ πάντας ἀρχὴ τέθειται Χριστὸς, καὶ ἀνέβημεν ἐκ τῆς γῆς, τουτέστι, τὰ ἄνω φρονεῖν C δεδιδάγμεθα. μεγάλη γὰρ ἀληθῶς ἡ ἡμέρα τοῦ Ἰεζραὴλ, τουτέστι, τῆς τοῦ Θεοῦ σπορᾶς, ἤτοι τοῦ υἱοῦ. ταύτης δὲ ἡμῖν τῆς ἡμέρας διεμέμνητο λέγων καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ. καὶ προσέτι Παῦλος ἡμῖν ὁ σοφώτατος, ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡ ἡμέρα σωτηρίας, καθ' ἣν δηλονότι καὶ σεσώσμεθα Χριστοῦ καλοῦντος εἰς τοῦτο· ὡς γὰρ ὁ σοφὸς εἴρηκε μαθητής· οὐκ ἔστιν ὄνομα ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ D δεδομένον ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. πεύσῃ δὲ λέγοντος καὶ Ἰερεμίου σαφῶς, ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ ἀναστήσω τῷ Δαβὶδ ἀνατολὴν δικαίαν· βασιλεύσει βασιλεὺς, καὶ συνήσει, καὶ ποιήσει κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς. ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ σωθήσεται Ἰούδας, καὶ Ἰσραὴλ κατασκηνώσει πεποιθότως· καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὃ καλέσει αὐτὸν κύριος Ἰωσεδὲκ, ἐν E τοῖς προφήταις. βεβασίλευκε γὰρ ἐφ' ἡμᾶς δίκαιος βασιλεὺς ὁ Χριστὸς, κρίμα πεποίηκε καὶ δικαιοσύνην, ἀπαλλάξας ἁμαρτιῶν τοὺς ἠπατημένους, καὶ καταδικάσας τὸν ἐχθρὸν τοῦ πλεονεκτήσαντος Σατανᾶ. τοὔνομα δὲ αὐτῷ Ἰωσεδὲκ, τουτέστι, δικαιοσύνη Θεοῦ. δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, ἐγγίζει ταχὺ ἡ δικαιοσύνη μου, καὶ τὸ ἔλεός μου ἀποκαλυφθήσεται. ἔλεος γὰρ καὶ δικαιοσύνη γέγονεν ἡμῖν

παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ὁ Χριστὸς, ὃν αὐτῷ δὴ τούτῳ τῷ ὀνόματι καὶ ὁ λαμπρὸς τῶν ἁγίων ἀπεκάλει χορός. ὁ μὲν γὰρ μακάριος Σαμουὴλ, ὁ διαβόητος ἐν προφήταις, προσελάλει τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, λέγων· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ διελήλυθα ἐνώπιον ὑμῶν ἐκ νεότητός μου, καὶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. ἰδοὺ ἐγὼ, ἀποκρίθητε κατ' ἐμοῦ ἐνώπιον κυρίου, καὶ ἐνώπιον Χριστοῦ αὐτοῦ. καὶ πάλιν· μάρτυς κύριος ἐν ὑμῖν, καὶ μάρτυς Χριστὸς αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ὅτι οὐχ εὑρήκατε ἐν τῇ χειρί μου οὐδέν. σαφεστέρως δὲ καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀπονοίας, καὶ τὸ ἀχάλινον θράσος τὸ κατὰ Χριστοῦ, καὶ τὸ εἰκαῖον ἐν σκέμμασι, καὶ μειρακιῶδες ἐν λογισμοῖς, μονονουχὶ καὶ καταιτιᾶται λέγων, ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ. κενὰ γὰρ ὄντως τὰ τῆς Ἰουδαίων ἀμαθίας κατὰ Χριστοῦ βουλεύματα. οὐ γὰρ δὴ ἀπέθανεν ἡ ζωὴ, οὐδὲ ἐν ταῖς ᾅδου πύλαις γέγονε κάτοχος, ὁ καὶ τοῖς κάτω πνεύμασιν εἰπὼν, ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύφθητε. κατεθρήνει δὲ καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ προφήτης Ἱερεμίας ὡς ἀνοσίαν, ὡς κυριοκτόνον, ὡς βέβηλον, ὡς ἀχάριστον. ἔφη γὰρ οὕτω· πνεῦμα πρὸ προσώπου ἡμῶν, Χριστὸς κύριος, συνελήφθη ἐν ταῖς διαφθοραῖς αὐτῶν, οὗ εἴπαμεν, ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ζησόμεθα ἐν τοῖς ἔθνεσι. δέον γὰρ ἑλέσθαι τὴν διὰ πίστεως χάριν, ὡς ὁδὸν σωτήριον, θεομαχοῦντες ἡλίσκοντο. ἐκενοῦ ὁ μὲν τῶν ὅλων δημιουργὸς, ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος, καθιεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, κέχρισται παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς. καὶ ὁ τῆς κενώσεως σκοπὸς εἰς τὸ διασῶσαι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ γοῦν ὁ προφήτης Σοφωνίας εὐηγγελίζετο, λέγων· χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιὼν, κήρυσσε θύγατερ Ἱερουσαλὴμ, εὐφραίνου καὶ κατατέρπου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου θύγατερ Ἱερουσαλήμ. περιεῖλε κύριος τὰ ἀδικήματά σου, λελύτρωταί σε ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν σου. βασιλεύσει κύριος Ἰσραὴλ ἐν μέσῳ σου, οὐκ ὄψει κακὰ οὐκ ἔτι. οἱ δὲ ἀπειθεῖς καὶ ἄτεγκτοι, καὶ πόρρω τοῦ ἰόντες θράσους, πεπαρῳνήκασιν εἰς αὐτὸν τὰ πάντων αἴσχιστα, καὶ δρῶντες εὐκόλως καὶ βουλευόμενοι παραλέστερον. τοιγάρτοι καὶ ἐκτετίκασι μὲν τῶν πλημμελημάτων τὰς δίκας. κακοὶ γὰρ κακῶς ἀπολώλασι. πλὴν οὐκ εἰς ἅπαν. ἠλέηνται γὰρ, καὶ σέσωσται τὸ κατάλειμ-

A nobis factus eſt Chriſtus à Deo ac Patre; quem quidem hoc ipſo nomine, illuſtris Sanctorũ chorus appellauit. Siquidem beatus ille Samuel, celebris inter prophetas allocutus eſt Iſraelitas, dicens: [Et ecce ego progreſſus ſum coram vobis ab adoleſcentia mea, & vſque in diẽ hanc. Ecce ego, reſponde te contra me coram Domino, & coram Chriſto ipſius.] Et rurſus: [Teſtis Dominus in vobis, & teſtis Chriſtus ipſius in die hac, quòd non inueniſtis in me quidquam.] Manifeſtiùs verò Iudæorũ contumaciam, atque effrænem audaciam aduerſus Chriſtum, vanáſque & pueriles cogitationes tantùm non accuſat Dauid, dicẽs: [Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, & principes cõgregati ſunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtũ ipſius.] Vana enim reuera fuerunt Iudæorum imperitiæ aduerſus Chriſtum conſilia. Neque enim mortua eſt vita, neque inferni portis conſtrictus fuit, qui etiam infernis ſpiritibus dixit, [Exite; & iis qui in tenebris verſabantur, Reuelamini.] Deplorauit autem Ieruſalem etiam Propheta Hieremias, vt impiam, vt Domini interfectricem, vt profanam, vt ingratam. Ita enim ait: [Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, comprehenſus eſt in incorruptionibus ſuis, vbi diximus; In vmbra ipſius viuemus in Gentibus. [Cùm enim debuiſſent gratiam per fidem ſuſcipere, tanquam viam ſalutarem, Deo repugnantes deprehenſi ſunt. Quocirca omniũ opifex, (vnigenitum inquam Dei Verbum) demittens ſeipſum ad exinanitionem, vnctus eſt à Patre, factúſque vt nos. Exinanitionis verò ſcopus hic fuit, ſaluare eos qui in terris verſantur: quod & Propheta Sophonias teſtatus eſt, dicens: [Gaude valdè filia Sion, prædica filia Ieruſalem; exulta & deliciare ex toto corde tuo filia Ieruſalẽ. Abſtulit Dominus iniquitates tuas, redemit te de manu inimicorum tuorum. Regnabit Dominus Iſrael in medio tui, non videbis mala vltrà.] Ipſi verò inobedientes, atque intractabiles, & effreni audacia præditi, contumelia ipſum affecerunt, turpiſſima quæque animo cõcipientes, & reipſa præſtantes. Quamobrem delictorum ſuorum pœnas exſoluerunt. *Mali enim malè perierunt*. Cæterùm non in vniuerſum. Miſericordiam enim conſecuti ſunt, & *reliquia ſaluata ſunt*,

1. Reg. 12.
Ibid. 5.
Pſal. 2. 1.
Eſai. 49. 9.
Thren. 4. 20.

iuxta Prophetæ vocem. Quòd igitur hæc ita ſe habitura eſſent temporis ſucceſſu, diuinus Iacob edoctus eſt, Deo id eleganter effigiante. Quo autem modo, dicam, ipſius ſacræ Scripturæ textum adſcribens. Ita verò ſe habet: [Surgens
Genes. 32. 22.
» autem nocte illa, accepit duas vxores, & duas ancillas, & vndecim filios ſuos, & tranſiuit tranſitum (vadum) Iaboch, & accipiens eos, tranſiuit torrentem, & traduxit omnia ſua. Relictus eſt autem Iacob ſolus, & luctabatur homo cum eo, vſque ad mane. Vidit autem quòd eum ſuperare non poſſet, & tetigit latitudinem femoris eius, & emarcuit latitudo femoris Iacob, cùm luctaretur ipſe cum eo. Et dixit ei: Dimitte me: aſcendit enim diluculum. ille autem dixit: Non dimittam te, niſi mihi benedixeris. Dixit autem illi, Quod nomen tibi? qui reſpondit, Iacob; dixit autem illi, Non vocabitur vltrà nomen tuum Iacob, ſed Iſrael erit nomen tuum, quoniam præualuiſti cum Deo, & cum hominibus potens. Interrogauit autem Iacob, & dixit: Indica mihi nomen tuum. & ait: Quare hoc interrogas tu nomen meum? & benedixit ei illic; & vocauit nomen loci illius, Facies Dei. Vidi enim Deum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Ortus autem eſt ſol ei, quando præteriit facies Dei: ipſe autem claudicabat femore ſuo.] Tranſiuit Iaboch, ſiue torrentem, diuinus Iacob, & traduxit omnia ſua, atque ipſe remanſit ſolus. Quid verò res ſibi velit, quo pacto non operæ pretium fuerit videre? Age itaque cauſam contemplemur: ipſa enim orationis ſeries, nos ad ſpiritalia deducet. Habitauit in Edom & Seir Eſau, dominatúſque eſt terræ & regionibus, quæ Iacob ſubditæ non erant. Poſtquam verò Meſopotamia & domo Labani exceſſiſſet, atque in patrium contenderet ſolum, neceſſe planè erat per Edom iter facere. Optimo igitur conſilio pacem cum fratre ambiit, & nunciis vnà cum ſplendidis muneribus præire iuſſis, quod ipſe eum viſurus & compellaturus veniret, præindicare iuſſit, doniſque & verbis veterem hoſtem ferocientem adhuc placare contendit. Cùm verò rediiſſent nuncii, dicentes:

A μα, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. ὅτι τοίνυν ταῦτα τοῦτον ἕξει τὸν τρόπον κατὰ καιρούς, ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ ἐδιδάσκετο, Θεοῦ τὸ χρῆμα διαμορφοῦντος ἀστείως. καὶ ὅπως ἐρῶ, ἀνατιθεὶς δὲ ἀναγκαίως τὰ ἐκ ἱερῶν γραμμάτων. ἔχει δὲ οὕτως. ἀναστὰς δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην, ἔλαβε τὰς δύο γυναῖκας, καὶ τὰς δύο παιδίσκας, καὶ τὰ ἕνδεκα παιδία αὐτοῦ, καὶ διέβη τὴν διάβασιν τοῦ Ἰαβώ, καὶ ἔλαβεν αὐτούς, καὶ διέβη τὸν χειμάρρουν, καὶ διεβίβασε πάντα τὰ αὐτοῦ. B ὑπελείφθη δὲ Ἰακὼβ μόνος, καὶ ἐπάλαιεν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ, ἕως πρωΐ. εἶδε δέ, ὅτι οὐ δύναται πρὸς αὐτόν, καὶ ἥψατο τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ αὐτοῦ, καὶ ἐνάρκησε τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ Ἰακώβ, ἐν τῷ παλαίειν αὐτὸν μετ' αὐτοῦ. καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀπόστειλόν με. ἀνέβη γὰρ ὁ ὄρθρος. ὁ δὲ εἶπεν, οὐ μή σε ἀποστείλω, ἐὰν μή με εὐλογήσῃς. εἶπε δὲ αὐτῷ· τί τὸ ὄνομά σου ἐστίν; ὁ δὲ εἶπεν, Ἰακώβ. καὶ εἶπεν αὐτῷ, οὐ C κληθήσεται ἔτι τὸ ὄνομά σου Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός. ἠρώτησε δὲ Ἰακώβ, καὶ εἶπεν· ἀπάγγειλόν μοι τὸ ὄνομά σου. καὶ εἶπεν, ἵνα τί τοῦτο ἐρωτᾷς σὺ τὸ ὄνομά μου; καὶ ηὐλόγησεν αὐτὸν ἐκεῖ, καὶ ἐκάλεσεν Ἰακὼβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, εἶδος Θεοῦ. εἶδον γὰρ Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή. ἀνέτειλε δὲ αὐτῷ ὁ ἥ- D λιος, ἡνίκα παρῆλθεν αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ. αὐτὸς δὲ ἐπέσκαζε τῷ μηρῷ αὐτοῦ. διεβίβασε τὸν Ἰαβώκ, ἤτοι τὸν χειμάρρουν, ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἀπομεμένηκε μόνος. εἶτα τὸ χρῆμα, πῶς οὐκ ἄξιον ἰδεῖν; φέρε οὖν καταθρήσωμεν τὴν αἰτίαν. κατ' εὐθὺ γὰρ ἔσω ὁ λόγος ἡμῖν τῶν πνευματικῶν οἰχήσεται. ἐν Ἐδὼμ καὶ Σηὶρ κατῴκησεν Ἠσαῦ, καὶ κατεκράτει τῆς γῆς, καὶ ἐν δυναστείαις ἦν ταῖς οὐχ ὑπὸ E χεῖρα τὴν Ἰακώβ. ἐπειδὴ δὲ τῆς τῶν ποταμῶν ἀπαίροντι μέσης, καὶ τῆς τοῦ Λάβαν ἑστίας, καὶ εἰς τὴν πατρῴαν ἐλθεῖν διασπουδάζοντι γῆν, πᾶσά πως ἦν ἀνάγκη δι' Ἐδὼμ ποιεῖσθαι τὴν ἀποδρομήν; οἰκονομικώτατα λίαν τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εἰρήνην ἠσπάζετο, καὶ δὴ καὶ ἀγγέλους ξενίας ἅμα λαμπρὰς προβαδίζειν εἶπεν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὀψόμενος ἥξει, προσερῶν τε ἅμα προκαταγγέλλειν ἐκέλευε δώροις τε καὶ λόγοις ἠθάδα ἀποφαίνειν τὸν πάλαι φονῶντα καὶ ἀγριαίνοντα. ἐπειδὴ δὲ παρῆσαν οἱ προεσταλμένοι, λέγοντες·

ἤλθομεν πρὸς τὸν ἀδελφόν σου Ἠσαῦ, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἔρχεταί σοι εἰς συνάντησιν, καὶ υʹ ἄνδρες μετ' αὐτοῦ. περιδεὴς δὲ ἦν ἄγαν ὁ θαυμάσιος Ἰακώβ. οὐ γὰρ ἔχων εἰδέναι σαφῶς πότερα δὴ φίλῳ καὶ εἰρηνικῷ περιτεύξεται, ἢ ὡς οὐδὲν ἧττον ἀπονοημένῳ πρὸς τὸ αὐτῷ σύνηθες θράσος, καὶ τὰ ἐκ φθόνου δρᾶν ἠρημένῳ, διεβίβασεν ὁ Ἰακὼβ πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ ἀπομεμένηκε μόνος. ἐκεῖνο οἶμαί που πάντως καθ' ἑαυτὸν ἐννενοηκὼς, ὡς εἰ μὲν ὀφθείη χρηστός τε καὶ πρᾶος, χαλεπὸν οὐδὲν ἀφῖχθαί τε καὶ προσειπεῖν, διαβιβασθέντα πάλιν γύναιά τε καὶ τέκνα. εἰ δὲ ἥκοι σκληρὸς, καὶ δύστειος ἔτι, καὶ τῶν φονᾶν οὐκ ἀμείνων, φείσεται μὲν νηπίων, καὶ τὸ τῶν γυναίων ἐλεήσει δάκρυον. καταλαβὼν δὲ μόνον αὐτὸν ἐκπλήσει τὰ ἐκ θυμοῦ, καὶ ἀποχρῶν ἔσται πρὸς ἀρέσκειαν αὐτῷ τοῦ λελυπηκότος ὁ θάνατος. πλὴν ὅτι καὶ ἐλπίδος ἐπέκεινα τοῦτο αὐτῷ προσβέβηκε δυνάμει Θεοῦ, ὡς φθάσαντες ἤδη προειρήκαμεν. ἠσπάσαντο γὰρ ἀλλήλους. ἀπὸ τοίνυν τοῦ συμβεβηκότος, τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν ἐπαιδεύετο. πῶς ἢ τίνα τρόπον, ἐρῶ δὲ πάλιν. διεβίβασε μὲν γὰρ πάντα αὐτοῦ τὸν χείμαρρον. ἐπεὶ δὲ ἀπομεμένηκε μόνος, ἐπάλαιεν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ ἕως πρωΐ. τὸν μὲν οὖν προσπαλαίοντα φαμὲν ἅγιον ἄγγελον, τύπον Χριστοῦ τοῦ καθ' ἡμᾶς διὰ τὸ ἀνθρώπινον. ὅτι δὲ μὴ καὶ αὐτὸς τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ διέβη τὸν χείμαρρον, ἤτοι τὸν Ἰαβὼκ, ὃς ἑρμηνεύεται πάλη, γέγονεν αὐτοῖς ἡ δοκοῦσα μάχη. καὶ τίς ἂν νοοῖτο πάλιν ὁ τοῦδε λόγος, ἤτοι νοῦς ὁ ἐσωτάτω; πρὸς μὲν γάρ τοὺς διαβαίνοντας τὸν Ἰορδάνην, οὗ ἐστιν εἰς τύπον ὁ Ἰαβὼκ, οὐ παλαίει Χριστὸς, οὐδὲ ἐν τάξει πολεμίων, ἢ ἀντιπάλων ποιεῖται τοὺς τὰ αὐτοῦ τιμῶντας μυστήρια. διασώζει δὲ μᾶλλον καὶ νενικηκότας τὸν κόσμον, ὡς ἐν μάχῃ τῇ φημὶ νοητῇ στεφανοῖ, καὶ ταῖς ἀνωτάτω καταφαιδρύνει τιμαῖς. πάλη δὲ ὄνομα τῷ ποταμῷ. βιαστὴ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. καὶ στενὴ λίαν ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. ὅτι τοίνυν ἔμελλον οἱ ἐξ Ἰακὼβ ἐσόμενοι κατὰ καιροὺς οὔτε διαβήσεσθαι τὸν Ἰορδάνην, τουτέστι, τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος χάριν, καὶ ἀνοσίως ἀτιμάσαι, καὶ αὐτὸν δὲ λοιπὸν ἀντίπαλον ἕξειν τὸν Ἐμμανουὴλ, ἀπεδήλου τὸ γεγονός. ὅτι γὰρ οἱ μὴ τιμῶντες τῇ πίστει καταλογισθήσονται πάντῃ τε καὶ πάντως

A [Iuimus ad fratrem tuum Eſau, & ecce ipſe venit tibi in occurſum, & quadringenti viri cum eo.] (Gen. 32. 6.) Perculſus eſt ingenti timore Iacob: quippe qui exploratum non haberet, an eum amicum & pacificum eſſet offenſurus; an verò nihilominus ſolita ipſi ira atque inuidentia percitum, damnáque molientem. [Tranſmiſit itaque Iacob omnia ſua, & remanſit ſolus:] (Ibid.) ita, vt arbitror, ſecum ſtatuens, quòd ſi eum facilem ac beni- B gnum experiretur, nequaquam difficile fore, ipſum adire atque alloqui, vxoréſque & filios reuocare. Si verò rigidus adhuc, & cædis appetens veniret, parceret quidem pueris, femineiſque lacrymis ad miſericordiam moueretur: ipſo verò comprehenſo iram ſuam expleret, quódque eius qui ipſum offenderat mors, illius furorem mitigatura eſſet. Cæterùm quòd hæc omnia ipſi, Deo iuuante, meliùs quàm exiſtimarat, ſucceſſerint, iam diximus. C [Oſculati enim ſunt ſe inuicem.] (Gen. 33. 4) Ex hoc igitur euentu myſterii vim edoctus eſt. Quanam verò ratione, dicam. Tranſmiſit quidem omnia ſua torrentem: cùm autem manſiſſet ſolus, luctatus eſt cum ipſo homo vſque ad mane. Sanctum itaque angelum colluctantem, dicimus eſſe typum Chriſti, iuxtà ac nos facti propter humanitatem. Quòd verò ipſe nequaquam vnà cum aliis tranſierit torrentem ſiue Iaboch, qui interpretatur lucta, facta eſt ipſis D hæc quæ videtur pugna. Quænam verò rurſum huius rei ratio fuerit aut interior ſenſus? Cùm iis enim qui tranſeunt Iordanem, cuius typus eſt Iaboch, non luctatur Chriſtus, neque loco hoſtium, aut aduerſariorum habet eos, qui ipſius myſteria venerantur. Saluat verò potiùs & victores mundi effectos (vt in ſpiritali nimirum pugna) coronat, ac ſupremis honoribus exornat. Nomen verò flumini eſt lucta. [Regnum enim cælorum vim patitur, & (Matt. 11. 12.) E violenti rapiunt illud.] Et, [Anguſta admodum eſt via quæ ducit ad vitam, paucique ſunt qui inueniunt illam.] (Mat. 7. 14 Luc. 13. 24) Quòd igitur poſteri Iacob ſucceſſu temporis, neque Iordanem tranſituri eſſent (hoc eſt per gratiam ſancti baptiſmatis) impiéque deſpecturi eſſent, atque ipſum poſtmodum Emmanuelem aduerſarium habituri, res hæc ſignificauit. Quòd enim ii qui fidem non colunt, hoſtes in vniuerſum cenſendi

cenſendi ſint. Saluator ipſe teſtatur
Luc. 11. dicens: [Qui non eſt mecum, contra me eſt.] Atqui cum ipſo ſunt qui ipſi confiſi ſunt. Quòd verò contrarium verum ſit, quo pacto dubium
Gen. 32. eſſe poteſt? Cæterùm [luctatus eſt, inquit, homo cum Iacob vſque ad mane, viditque quòd non poſſet ipſum ſuperare.] Audis quo pacto nocte lucta habita ſit: Procubuit autem victúſque eſt qui impoſſibilia tentabat, Deóque omnipotenti repugnare volebat, ſuperioremque ſe euadere poſſe putabat. Hoc, vt arbitror, eſt, quod & diuinus Dauid de Iſraelitis canit, quòd grauia atque immania aduerſus ſuum ipſorum caput tentarint, ne dicam Chri-
Pſal. 2. ſtum: [Cogitauerunt conſilia quæ non potuerunt ſtabilire.] Repugnauit itaque Iſrael Chriſto in tenebris conſtitutus, hoc eſt, diuinam in mente lucem non habens, neque ſplendentem diem, neque luciferum ſpiritaliter in credentium cordibus exorientem. Permanſit enim incredulus, atque, vt in-
Eſai. 59. quit Propheta, [Exſpectantibus ipſis lucem, factæ ſunt ipſis tenebræ: exſpectantes ſplendorem, in caligine ambularunt.] Cæterùm diuinus Paulus iis qui per fidem iuſtificati ſunt, illuminationémque per ſpiritum adepti, ſcribit,
1. Theſſ. 5. dicens: [Non ſumus noctis, neque tenebrarum, ſed filii lucis & diei.] Quòd verò Iudæorum imperitia ſuperiores facti ſint, conuenientéſque ipſis tenebras diſcuſſerint, ac præterierint, ſigni-
Rom. 13. ficat dicens: [Nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Abiiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur arma lucis, veluti in die, decenter ambulemus.] Fideles itaque in die verſantur: increduli verò, veluti in nocte, & tenebris repugnant Chriſto. Hoc fecerunt poſteri Iacob. Cæterùm inferiores fuerunt, ſuperatique ſunt, neque rectè ſuccedere valēt. [Tetigit enim, inquit, homo luctans cum Iacob latitudinē femoris ipſius, & emarcuit latitudo femoris Iacob cùm luctaretur cū ipſo.] Quid verò hîc intelligendum ſit, age pro eo ac fieri poteſt dicamus. Femur in ſacris Litteris vt plurimum partes ad generationem neceſſarias ſignificat, ipſámque adeò, quæ veluti ex hoc fit, generationem. Femori enim omnibus membra prolificationi apta adiacent. Idcirco etiam beatus Abraham, quando ſeruum ſuum vxorem filio ſuo Iſaac quæſiturum in Meſopotamiam miſit,

A εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας, πληροφορήσει λέγων αὐτὸς ὁ Σωτήρ· ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστιν. ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ μὲν εἶεν οἱ πεπιστευκότες. ἀληθὲς δὲ ὅτι καὶ τὸ ἔμπαλιν, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; πάλιν ἐπάλαιε, φησὶ, μετὰ Ἰακὼβ ὁ ἄνθρωπος ἕως πρωῒ, καὶ εἶδεν, ὅτι οὐ δύναται πρὸς αὐτόν. ἀκούεις, ὅπως ἐν νυκτὶ γέγονεν ἡ πάλη. ἠλέγχετο δὲ πίπτων καὶ νικώμενος, ὅτι τὰ ἀνέφικτα ἐζήτει θεομαχεῖν ᾑρημένος, καὶ περιεσεύεσθαι τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ. τοῦτο οἶμαί ἐστιν,
B ὅπερ ἔφη ψάλλων καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ὅτι δεινὰ κατὰ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς ἐσκέπτοντο, ἵνα μὴ λέγοιμι Χριστοῦ. διελογίσαντο βουλὴν, ἣν οὐ μὴ δύνωνται στῆσαι. ἐμαχέσατο τοίνυν ὁ Ἰσραὴλ τῷ Χριστῷ ἐν σκότῳ γεγονὼς, τουτέστι, τὸ θεῖον νοῦ εἰς φωτισμὸν οὐκ ἔχων, οὔτε μὴν τὴν διαυγάζουσαν ἡμέραν, οὔτε τὸν ἀνίσχοντα νοητῶς ἑωσφόρον ἐν ταῖς τῶν πιστευόντων καρδίαις. διαμεμένηκε γὰρ ἀπειθὴς, καὶ ὡς ὁ προφήτης φησὶν,
C ὑπομεινάντων αὐτῶν φῶς, ἐγένετο αὐτοῖς σκότος, μείναντες αὐγὴν ἐν ἀωρίᾳ περιεπάτησαν. ἀλλ' ὅγε θεσπέσιος Παῦλος τοῖς ἐν πίστει δεδικαιωμένοις, καὶ τὸν διὰ πνεύματος πλουτισμὸν ἐκπεπλουτηκόσιν ἐπιστέλλει, λέγων· οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς, οὐδὲ σκότους, ἀλλ' υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας. ὅτι δὲ ἀμείνους τῆς Ἰουδαίων ἀμαθίας γεγόνασι, καὶ τὸν ἐκείνοις πρέποντα διήλασαν σκότον, ὑπεδήλου προσειπών· ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀ-
D ποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτὸς, ὡς ἐν ἡμέρᾳ, εὐσχημόνως περιπατήσωμεν. οὐκοῦν ἐν ἡμέρᾳ μὲν οἱ πιστεύσαντες, οἱ δὲ ἀπειθεῖς ὡς ἐν νυκτὶ καὶ ἐν σκότῳ μάχονται τῷ Χριστῷ. τοῦτο πεπράχασιν οἱ ἐξ Ἰακὼβ, πλὴν ἠσθενήκασι καὶ νενίκηνται, καὶ ὀρθοποδεῖν οὐκ ἔχουσιν. ἥψατο γὰρ, φησὶν, ὁ παλαίων ἄνθρωπος μετὰ τοῦ Ἰακὼβ τοῦ πλάτους
E τοῦ μηροῦ αὐτοῦ, καὶ ἐνάρκησε τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ Ἰακὼβ ἐν τῷ παλαίειν αὐτὸν μετ' αὐτοῦ. τί δὲ δὴ ἄρα κἀντεῦθεν εἰσόμεθα, φέρε λέγωμεν. ὡς δὲ ὁ μηρὸς ὡς ἐπίπαν παρά γε τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ τὰ εἰς τέκνων γονὴν ἀναγκαῖα τοῦ σώματος ὑπεμφαίνει μόρια, καὶ αὐτὴν δὲ λοιπὸν ὡς ἐκ τούτου τὴν γονήν. περὶ μηροὺς γὰρ ἅπασι τὰ παιδογόνα κεῖται μέλη. καὶ γοῦν ὁ μακάριος Ἀβραὰμ, ὅτε τὸν γνήσιον οἰκέτην γυναῖκα ληψόμενον τῷ Ἰσαὰκ εἰς τὴν τῶν ποταμῶν ἐξέπεμψε μέσην,

ὀμνύειν ἐκέλευσεν, οὕτω λέγων· θὲς τὴν χεῖρά A σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, τουτέστι, ὄμνυθι κατὰ Θεοῦ, καὶ κατὰ τῶν ἐσομένων ἐξ ἐμοῦ, καὶ γονῆς τῆς δεσποτικῆς. ὁ μηρὸς οὖν τοὺς ἐκ μηροῦ σημαίνεται. ἐνάρκησε τοίνυν ὁ μηρὸς Ἰακώβ. ἐχώλαναν γὰρ οἱ ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ γεγονότες, τουτέστιν, οἱ ἐξ Ἰσραήλ. καὶ μάρτυς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ, οὕτω λέγων· υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι· υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν, καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρί- B βων αὐτῶν. ὅτι δὲ χωλότητα νοητὴν ὑπομεμένηκεν ὁ Ἰσραὴλ, καὶ ὁ σοφὸς ἐφίστατο Παῦλος. γράφει γοῦν καὶ αὐτός· διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον. ἴασις δὲ τῆς τοιᾶσδε χωλότητος οὐκ ἂν ἑτέρως γένοιτό ποτε, πλὴν ὅτι διὰ μόνης τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ ἀγάπης. οἱ δὲ τὴν πίστιν οὐ προσηκάμενοι μεμενήκασιν ἐν χωλότητι, καὶ ἐν ἐκ- C τροπῇ τοῦ πάθους, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. αἴνιγμα δὴ οὖν τῆς Ἰσραὴλ χωλότητος νοητῆς τὸ συμβεβηκὸς τῷ Ἰακὼβ περὶ μηρὸν πάθος ἐν τῷ παλαίειν αὐτόν. πλὴν ὅτι ψευδηγορήσαιμεν ἂν οὔ τι που, διαβεβαιούμενοί τε καὶ λέγοντες, ὅτι τοῖς ἐν νυκτὶ καὶ σκοτεινὸν ἔχουσι νοῦν ἀντιφέρεται τρόπον τινὰ καὶ προσπαλαίει Χριστὸς, παραλύων εἰς χωλότητα τὴν πνευματικὴν, ἀναμάθοι τις ἂν οὐδὲν ἧττον εὐκόλως καὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς. ἔφη D γὰρ τῷ Ἰακὼβ ὁ προσπαλαίων ἄνθρωπος· ἀπόστειλόν με, ἀνέβη γὰρ ὁ ὄρθρος. συνίης, ὅπως οὐκ ἀνέχεται παλαίειν διαυγαζούσης ἡμέρας. οὐ γὰρ μάχεται τοῖς ἐν φωτὶ γεγονόσι. οἷς ἂν εἴη πρέπον τοῖς εἰς τοῦτο λαμπρότητος διεληλυθόσι, καὶ τὸ φάναι λοιπὸν, ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω. καὶ πρός γε δὴ τούτῳ· τὸ, πρωῒ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου. τὸ, πρωῒ παραστήσομαί σοι, καὶ ἐπόψει με. ἀνίσχοντος γὰρ κατὰ νοῦν E ἡμῖν τοῦ τῆς δικαιοσύνης φωτὸς, τουτέστι Χριστοῦ, καὶ νοητὴν ἐν καρδίαις ἡμῶν ἱέντος αὐγὴν, τότε δὴ τότε καὶ μάλα λαμπροὶ παραστησόμεθά τε αὐτῷ διὰ τῆς εἰς ἄκρον ἐπιεικείας, καὶ τῆς ἄνωθεν ἐποπτείας ἑαυτοὺς ἀποφανοῦμεν ἀξίους. ὀφθαλμοὶ γὰρ κυρίου, φησὶν, ἐπὶ δικαίους. ὄρθρου δὴ οὖν ἀνίσχοντος ἤδη καταλύει τὴν πάλην. ἴδε δὲ ὅπως οἰκονομικῶς καὶ εὐτεχνέστατα λίαν διδάσκει τὸν Ἰακὼβ ἀποφοιτᾶν ἐθέλοντα,

A iurare iuſſit, ita dicens: [Pone manuum tuam ſuper femur meum,] hoc eſt, iura per Deum, etiam per eos qui futuri ſunt ex me & ſemine herili. Femur itaque eos qui ex femore oriuntur, ſignificat. *Emarcuit* igitur *femur Iacob.* Claudicauerunt enim qui ex femore ipſius orti ſunt, hoc eſt, qui ex Iſrael. teſtiſque eſt ipſe Saluator, per vocem Dauid ita dicens: [Filii alieni mentiti ſunt mihi, filii alieni inueterati ſunt, & B claudicauerunt à ſemitis ſuis.] Quòd verò ſpiritualem claudicationem paſſus ſit Iſrael, ſapiens etiam Paulus nouit. Scribit itaque etiam ipſe: [Idcirco manus remiſſas & genua diſſoluta erigite, & ſemitas rectas facite pedibus veſtris,] ne claudicatio detorqueat, curetur autem potiùs. Medela verò huiuſcemodi claudicationis non aliter fiat, quàm per ſolam in Chriſtum fidem & dilectionem. Qui autem fidem non C ſuſceperunt, manſerunt in claudicatione, & in exceſſu morbi, iuxta beati Pauli vocem. Vitium verò quod femori Iacob inter luctandum accidit, typus eſt ſpiritalis Iſrael claudicationis. Porrò quòd neque à vero aberrauerimus affirmantes ac dicentes, quòd iis qui in nocte verſantur & tenebroſam mentem habent, repugnat quodammodo & reluctatur Chriſtus, in ſpiritalem claudicationem diſſoluens; id quidem D facilè quis ex iis quæ adiicientur intelligat. Ait enim ad Iacob homo qui cum eo luctabatur: [Dimitte me; aſcendit enim diluculum.] Intelligis quo pacto non fert luctam, illuceſcente die. Neque enim luctatur cum iis, qui iam in luce verſantur. Quibus quidem conueniens ſit, ad tantum ſplendorem perductis dicere deinceps: [Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.] Præterea: [Manè exaudies vocem meam, manè E aſſiſtam tibi, & aſpicies me.] Exoriente enim in mente noſtra iuſtitiæ lumine, hoc eſt Chriſto, & ſpiritalem in corda noſtra ſplendorem immittente, tunc demum illuſtres admodum ipſi aſſiſtemur, diuinóque aſpectu digni efficiemur. [Oculi enim, inquit, Domini ſuper iuſtos.] Oriente igitur diluculo, ceſſat lucta. Vide autẽ quo pacto artificioſè admodum docet Iacobũ reniti ei, qui diſcedere volebat,

Geneſ. 24.
Pſal. 17. 46.
Heb. 12. 12.
Pſal. 62. 1.
Pſal. 5. 4.
Pſal. 33. 16.

vtque vehementer cupiat addere aliquid eorum, quæ ipſi neceſſaria ſunt ad ſalutem. Nam qui omnino vincebat, & recedere valebat, etiamſi non permitteret victus; licentiam quodammodo dans eius quod vel-
Gen. 32. 26. let faciendi. *Dimitte me*, inquit. Huic ſimile ferè inueniemus ad Moſen à Deo ſapienter ac ſingulari conſilio dictum. Statuerat enim ſupplicium ſumere de populo Iſraelitico, idololatriam in ſolitudine exercente (vitulos enim ſibi erexerat.) Permittens autem quodammodo beato Moſi, auertere ſi vellet iram, precibus, pro iis,
Exod. 32. 9. & 33. 6 qui deliquerant, agere: [Locutus ſum, inquit, tibi ſemel ac bis, dicens: Vidi populum hunc, & ecce, populus duræ ceruicis eſt; ſine me; diſperdam eos, & delebo nomen eorum de ſubter cælo, & faciam te in gentem magnam.] Poſtquam verò intellexit Moſes diuinæ benignitatis ſingulare conſilium, ad auertendam iram ſe confert, & ait:
Exod. 32. 32. [Siquidem remiſeris eis peccatum, remitte; ſin minùs, dele etiam me ex libro hoc quem ſcripſiſti.] Huiuſcemodi igitur pacto dictum fuerit ad Iacob: *Dimitte me*, ab eo qui cum ipſo luctabatur. Qui ſtatim intelligens quiſnam eſſet luctator, totámque rei rationem exploratam habens, renititur, dicens: [Non te dimittam, niſi benedixeris mihi.] Benedictus autem fuit, ac quidem benedictionis modus fuit, prioris nominis in aliud tranſmutatio. [Non vocabitur enim, inquit, nomen tuum ampliùs Iacob, ſed Iſrael erit nomen tuum.] Cùm quidem Iacob ſignificet *ſupplantatorem*, hoc eſt, virilem & ſtrenuum ad ea quæ oportet præſtanda: *Iſrael* verò mentem *videntem Deum*. Quænam autem horum ratio ſit age dicamus, narrationem paulo altiùs repetentes. Iacob luctâ victus femoriſque ſtuporem in tenebris paſſus, detinet luctantem vt pacificus, ſplendente iam luce, factóque diluculo, coactúſque verò eſt benedicere eum. Porrò benedictus etiam eſt, cognominatus ſiquidem eſt Iſrael. Repugnans enim Iſrael Emmanueli, vt incredulus & inobediens, cæterùm veluti in ignorantia & tenebris, imperitiæ nimirum (obduruit enim) cognouit vixdum oriens etiam ipſi in mente diuinum lumen. Benedictus enim eſt à Chriſto, etiamſi non vniuerſus fortaſſe,

A μεταποιεῖσθαί τε καὶ λίαν ἐπιθυμεῖν ἐπιδοῦναι τῶν ἀναγκαίων εἰς σωτηρίαν αὐτοῦ. ὁ γὰρ ὅλως νενικηκὼς, καὶ ἀποστῆναι δυνάμενος, κἂν εἰ μὴ ἐθέλοιτο τυχὸν ὁ νενικημένος· ἐξουσίαν δὲ ὥσπερ ἐπιδιδοὺς αὐτῷ, εἴπερ ἕλοιτο, καὶ ἀοριστὶ ἔχεσθαι τυχὸν, ἀπόστειλόν με, φησί. τούτῳ προσεοικὸς εὑρήσομεν τὸ πρὸς Μωσέα παρὰ Θεοῦ σοφῶς τε καὶ οἰκονομικῶς εἰρημένον. ἐβούλετο μὲν γὰρ εἰδωλολατρήσαντα κατὰ τὴν ἔρημον, μεμοσχοποίηκε γὰρ, ἐξαιτῆσαι δίκας τὸν ἀπόπληκτον Ἰσραήλ.
B ἐφιεὶς δὲ ὥσπερ τῷ μακαρίῳ Μωσῇ, καταχωλύειν εἰ βούλοιτο τὴν ὀργὴν, καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκότων ποιεῖσθαι λιτάς· λελάληκα πρὸς σέ, φησίν, ἅπαξ καὶ δὶς, λέγων· ἑώρακα τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ ἰδοὺ λαὸς σκληροτράχηλός ἐστιν. ἔασόν με, ἐξολοθρεύσω αὐτοὺς, καὶ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτῶν ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα. ἐπειδὴ δὲ συνῆκεν ὁ Μωσῆς τῆς θείας ἡμερότητος τὴν οἰκονομίαν, ἐπὶ τὸ κωλύειν ἔρχεται, καί φησιν, εἰ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, κἀμὲ
C ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου ταύτης ἧς ἔγραψας. ἐκείνου κατὰ τρόπον τὸ πρὸς Ἰακὼβ εἴρηται, τὸ, ἀπόστειλόν με, παρὰ τοῦ παλαίοντος πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ταχύ που συνιεὶς τίς ὁ παλαίων ἐστὶ, καὶ ἐν αἰσθήσει λοιπὸν τοῦ παντὸς γεγονὼς πράγματος, μεταποιεῖται λίαν, καὶ φησίν· οὐ μή σε ἀφῶ, ἐὰν μή με εὐλογήσῃς. ηὐλόγηται δὲ, καὶ γέγονεν αὐτῷ τῆς εὐλογίας ὁ τρόπος, ὁ ἐξ ὀνόματος τοῦ προτέρου πρὸς ἕτερον μεταβιβασμός. οὐ κληθήσεται γὰρ, φησὶν, ἔτι τὸ ὄνομά σου Ἰα-
D κὼβ, ἀλλ' ἢ Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου. σημαίνοντος τὸν πτερνίζοντα, τουτέστι, τὸν εὔδρανῆ καὶ κεφάλαιον εἰς τὸ δύνασθαι κατορθοῦν ἃ δεῖ. τοῦ δὲ Ἰσραὴλ νοῦν ὁρῶντα Θεὸν ἑρμηνευόμενον. τίς οὖν ὁ λόγος φέρε δὴ λέγωμεν βραχὺ, τὴν ἀφήγησιν ἄνωθεν ἀνασκεπάζοντες. παλαίσας ὁ Ἰακὼβ καὶ νενικημένος, καὶ παθὼν ἐν σκότῳ τὴν νάρκωσιν τὴν ἐν μηρῷ δηλονότι· λοιπὸν ἀντέχεται τοῦ παλαίοντος ὡς εἰρηνικῶς, διαυγάζοντος φωτὸς, καὶ ὄρθρου λοι-
E πὸν ἤδη γεγονότος· ἐξεβιάζετο δὲ ὥσπερ εἰς εὐλογίας αὐτὸν, καὶ δὴ καὶ ηὐλόγηται· μετωνόμασται γὰρ Ἰσραήλ. ἀντεξάγων γὰρ ὥσπερ ὁ Ἰσραὴλ τῷ Ἐμμανουὴλ τὸ ἀπειθὲς καὶ δυσάγωγον, πλὴν ὡς ἐν ἀγνοίᾳ καὶ σκότῳ, τῷ τῆς ἀμαθίας φημί. πεπώρωται γάρ· ἐπέγνω μόλις ἀνίσχοντος καὶ αὐτῷ κατὰ νοῦν τοῦ θείου φωτός. ηὐλόγηταί τε παρὰ Χριστοῦ, εἰ καὶ μὴ ἅπας τυχὸν,

ἀλλ' οὕτω ἐν μοίρᾳ τινὶ τῶν πεπιστευκότων. γέγονε γὰρ λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος τῷ Ἰσραὴλ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ πεπιστεύκασι τῶν Ἰουδαίων οὐκ ὀλίγοι τὸν ἀριθμόν. καὶ πρό γε τῶν ἄλλων οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, οἱ ποτὲ μὲν ἦσαν Ἰακὼβ, τὸ ἀνδρεῖες ἔχοντες ἐν νόμῳ, καὶ οἱονεὶ πτερνίζοντες, παρεμποδίζοντές τε γοργῶς, καὶ ὅτι μάλιστα παραιτούμενοι τὸ προσκρούειν Θεῷ. ἄμεμπτοι γὰρ ἦσαν κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν τῷ νόμῳ. γεγόνασι δὲ μετὰ τοῦτο καὶ Ἰσραὴλ, τουτέστι, μετακεχωρήκασιν εἰς νοῦν ὁρῶντα Θεὸν λοιπόν. τὸ γὰρ εἰδέναι Χριστὸν τίς δὴ ἄρα, καὶ πόθεν γέγονε καθ' ἡμᾶς, ἢ ποῖος αὐτῷ ὁ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ὁ τρόπος· τοῦτο εἶναί φημι τῆς ἀληθοῦς θεοπτίας τὸ φῶς εἰσδέξασθαι κατὰ νοῦν. ὅτι δὲ μείζων, καὶ προφερεστέρα, καὶ ἀσυγκρίτως ἀμείνων τῆς ἐν νόμῳ πολιτείας ἡ περὶ Θεοῦ γνῶσις, πληροφορήσει λέγων αὐτὸς δι' ἑνὸς τῶν προφητῶν, ὅτι ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ, ἢ ὁλοκαυτώματα. καὶ Παῦλος, ὡς γεγέννητο μὲν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, λαμπρός τε καὶ ἄμεμπτος. ἡγεῖται δὲ τὰ τοιαῦτα ζημίαν διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ. ὅτι δέ ἐστι καὶ τῆς ἐν ἔργοις φαιδρότητος, ἐν ἀμείνοσιν ἡ ἀκιβδήλευτος γνῶσις περὶ Χριστοῦ· σαφηνιεῖ δὴ πάλιν Τιμοθέῳ γράφων ὁ Παῦλος, γυμνάζεσθαι αὐτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. ὡς γὰρ αὐτὸς εἴρηκεν ὁ σωτὴρ πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα· αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. οὐκοῦν κἂν εἴ τις εἴη τυχὸν Ἰακὼβ, τουτέστιν, εἰ πτερνίζειν δύναιτο, καὶ διαδιδράσκειν ἀστείως καὶ νεανικῶς πᾶν ὅπερ ἐστὶ παραλύειν εἰδὸς, καὶ καλοῦν εἰς ἁμαρτίαν, προκόψει διὰ Χριστοῦ, καὶ εἰς σύνεσιν ἁγιοπρεπῆ. κεκλήσεται δὲ καὶ Ἰσραὴλ, τουτέστι, Θεὸν ὁρῶν. τότε δὴ τότε καὶ μετὰ ἀνθρώπων ἔσται δυνατὸς ἐνισχύσας μετὰ Θεοῦ. οὐ γὰρ οὕτω τὸ ἄναλκι κατερρωστηκότος ἔργον ἂν γένοιτο τὸ εἰδέναι Θεὸν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ γνῶσιν ἑλεῖν, εἰ καὶ ἐν ἐσόπτρῳ βλέποι καὶ αἰνίγματι· ἀλλὰ τοῦ πρὸς τοῦτο λοιπὸν εὐσθενείας ἐληλαμένου, ὡς δι' οὐδενὸς μὲν ποιεῖσθαι λόγου τὰ σαρκικὰ καὶ ἐγκόσμια·

A certè in parte quadam fidelium. [facta enim ſunt reliquiæ ſecundùm electionem gratiæ Iſraeli (iuxta id quod ſcriptum eſt) Crediderúntque Iudæorum non pauci numero:] ac præ aliis diuini diſcipuli, qui quidem Iacob præ ſe ferebant, legali robore præditi, ac quodammodo ſupplantantes, ſummoperéque deteſtantes Deum offendere. Irreprehenſibiles enim erant ſecundum iuſtitiam, quæ eſt in lege: facti autem ſunt poſtea etiam Iſrael, hoc eſt, tranſlati ſunt deinceps in mentem videntem Deum., Cognoſcere B enim Chriſtum, quiſnam ſit, & vnde, ac quomodo factus ſit iuxtà ac nos, & quodnam fuerit eius incarnationis conſilium, hoc eſſe ſtatuo verum Dei aſpectus lumen mente ſuſcipere. Quòd verò maior atque vtilior, & incomparabiliter melior ſit vita legali cognitio de Deo, ipſemet teſtatur per quendam Prophetarum ita dicens: [Quia miſericordiam volo, & non ſacrificium, & cognitionem Dei magis quàm holocauſtomata.] Quin & Paulus natum quidem ſe ait: [iuxta iuſti- C tiam quæ eſt in lege,] illuſtrem atque irreprehenſibilem: [exiſtimaſſe verò omnia hæc detrimentum propter præeminētiam cognitionis Chriſti.] Quòd verò ſincera cognitio de Chriſto præſtantior ſit ſplendore operum, Paulus rurſum declarat, ad Timotheum ſcribens, quem ad pietatis exercitium hortatur: [Corporale enim exercitium, (1 Tim. 4.) inquit, ad pauca vtile eſt. Pietas verò ad omnia eſt vtilis, promiſſionem habens vitæ quæ nunc eſt, & futuræ.] D Quemadmodum enim Saluator ipſe ait ad Patrem cæleſtem: [Hæc eſt vita (Ioan 17.) æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.] Quocirca etiamſi quis fortaſſe Iacob ſit, hoc eſt, ſi ſupplantare valeat, pulchréque ac fortiter effugere omne id quod deſtruendi vim habet, atque ad peccatum ducit, proficiet per Chriſtum, etiam ad diuinam cogni- E tionem. vocabitur autem etiam Iſrael, hoc eſt, *Deum videns*. Tunc demum inter homines erit potens corroboratus cum Deo. Neque enim mentis imbecillæ fuerit Deum noſſe, cognitionémque de eo accipere, tametſi in ſpeculo atque ænigmate videat; ſed eius qui ad hanc roboris præſtantiam ſit perductus, vt carnalia ac mundana nullius planè faciat,

potiùs forti atque indefeſſo animo, ad A eaq́ quæ Deo placent contendat; hic potens erit in hominibus, & corroborabitur cũ Deo. Quocirca benedictus quidem eſt diuinus Iacob, obnixe verò rogabat, dicens: [Indica mihi nomen tuũ. Et dixit, inquit. Quare tu interrogas hoc nomen meum?] Deus nomen non enunciat, quòd ſecundùm naturam ſit per hoc declarans. Nomen enim Deo, quemadmodum homini, fortaſſe peculiariter nullum eſt; cæterùm ex iis quæ ſuapte natura eſt, multifariam nominatur. B *Lumen* enim & *vita*, & *potentia*, & *veritas*, *vnigenitus*, & *ſplendor*, ac *character Patris*, *miſericordia*, & *ſapientia*, & *iuſtitia*, & *redemptio*. Intelligens verò rurſum beatus Iacob, quòd Deus eſſet, cui nullum proprium nomen adſcribi poteſt, vocauit nomen loci illius, [Facies Dei. Vidi enim Deum facie ad faciem, inquit, & ſalua facta eſt anima mea.] Vide itaque quo pacto factus ſit Iſrael, hoc eſt, videns Deum. C Luctante homine vidiſſe ſe inquit Deum facie ad faciem, & ſaluam factam ipſius animam. Cognitio enim de Chriſto, ſalutaris res eſt. Deus igitur etiam Verbum incarnatum. Deum enim ſe vidiſſe ait facie ad faciem Patriarcha Iacob. Oriente autem ſole, [præteriit, inquit, facies Dei, ipſe verò claudicabat femore ſuo.] Nam vt modò dixi, illuminatis Iudæis, ceſſauit quidem lucta. Præteriit autem etiam facies Dei, hoc eſt, aſcendit in cælos Chriſtus: D Iſrael verò à claudicatione liberatus non eſt. Neque enim vniuerſus ſaluatus eſt. Patitur autem quodammodo propter incredulos adhuc, non in vniuerſum rectè incedere. cognominatus igitur eſt Iſrael, & ſupplantator tranſlatus eſt in mentem videntem Deum. Quid verò deinceps? [Et Iacob, inquit, diſcedit in tabernacula, & fecit ſibi illic domos, & pecoribus ſuis fecit tabernacula. E Propter hoc vocauit nomen loci illius Tabernacula.] Audis quo pacto habitauit in tentoriis. Signum verò fuerit etiam hoc manifeſtum, mentem Iſraeli in melius transferri. Exſtruxit enim tabernacula & habitauit in eis. Mentis enim iam cernentis, quæque Dei aſpectu digna habita ſit, & per incrementa in melius ad perfectionem contendit, pretioſus à Deo fructus eſt,

Gen. 32. 30.

Geneſ. 33. 17.

A γοργῷ δὲ ὥσπερ καὶ ἀκαθέκτῳ φρονήματι διατρέχειν δύνασθαι πρὸς τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν· ὅτι οὗτος ἔσται δυνατὸς ἐν ἀνθρώποις, καὶ ἐνισχύσει μετὰ Θεοῦ. οὐκοῦν εὐλόγηται μὲν ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ, προσλιπαρεῖ δὲ λέγων, φησίν, ἀνάγγειλόν μοι ὄνομά σου. καὶ εἶπε, φησίν ἵνα τί τοῦτο ἐρωτᾷς σὺ τὸ ὄνομά μου; οὐκ ἀπαγγέλλει δὲ τοὔνομα Θεός, ὅτι κατὰ φύσιν ἐστὶ, καὶ διὰ τούτου δηλοῖ. ὄνομα μὲν γὰρ ὡς ἀνθρώπῳ τυχὸν ἰδικῶς οὐδὲν ἂν εἴη Θεῷ, πλὴν ἐξ ὧν ἐστι πέφυκε B πολλαχῶς ὀνομάζεται. φῶς γὰρ, καὶ ζωὴ, καὶ δύναμις, καὶ ἀλήθεια, μονογενὴς, καὶ ἀπαύγασμα, καὶ χαρακτὴρ τοῦ γεννήσαντος, ἔλεος, καὶ σοφία, καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἀπολύτρωσις. συνιεὶς δὲ δὴ πάλιν ὁ μακάριος Ἰακὼβ, ὅτι Θεὸς ἂν εἴη λοιπὸν, ᾧ μηδὲν ὄνομα προσκέοιτο ἂν ἰδικῶς, ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, εἶδος Θεοῦ. εἶδον γὰρ Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, φησὶ, καὶ ἐσώθη ἡ ψυχή μου. ἄθρει δὲ οὕτω ὅπως γέγονεν Ἰσραὴλ, τουτέστι, Θεὸν ὁρῶν. C ἀνθρώπου παλαίοντος, ἑώρα, φησὶ, τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ σέσωσται τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. ἡ γάρ τοι γνῶσις ἡ ἐπὶ Χριστῷ, χρῆμά ἐστι σωτήριον. Θεὸς οὕτω ἄρα καὶ μετὰ σαρκὸς ὁ λόγος. Θεὸν γὰρ ἑωρακέναι φησὶ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὁ πατριάρχης Ἰακὼβ, ἀνατείλαντος δὲ τοῦ ἡλίου, παρῆλθε, φησι, τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ· αὐτὸς δὲ ἐπέσκαζε τῷ μηρῷ. ὡς γὰρ ἔφην ἤδη, πεφωτισμένων τῶν Ἰουδαίων, πέπαυται μὲν ἡ πάλη. παρήλθε D δὲ καὶ τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν, ἀναβέβηκεν εἰς οὐρανοὺς ὁ Χριστός. οὐκ ἀπήλλακται δὲ χωλότητος ὁ Ἰσραήλ. σέσωσται γὰρ οὐχ ἅπας. πάσχει δὲ ὥσπερ διὰ τοὺς ἀπειθοῦντας ἔτι τὸ μὴ εἰς ἅπαν ὀρθοποδεῖν. μετωνόμασται τοίνυν Ἰσραὴλ, καὶ εἰς νοῦν ὁρῶντα Θεὸν ὁ πτερνιστὴς μετεγράφετο. καὶ τί μετὰ τοῦτο πάλιν; καὶ Ἰακὼβ ἀπαίρει, φησὶν, εἰς σκηνὰς, καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ οἰκίας, καὶ τοῖς κτήνεσιν ἑαυτοῦ ἐποίησε E σκηνάς· διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου σκηναί. ἀκούεις ὅπως κατῴκησεν ἐν σκηναῖς; σημεῖον δ᾽ ἂν γένοιτο καὶ τοῦτο σαφὲς τῆς εἰς τὸ ἄμεινον μεταδρομῆς τῆς εἰς Ἰσραὴλ διανοίας. σκηνοποιήσας γὰρ ἤδη, καὶ κατῴκησεν ἐν αὐταῖς. νοῦ γὰρ ἤδη βλέποντος καὶ θεοπτίας ἠξιωμένου, καὶ ταῖς εἰς τὸ ἄμεινον ἐπιδόσεσιν εἰς τελειότητα τεθραμμένου τε καὶ ἀναθέοντος, καρπὸς ἂν γένοιτο παρὰ Θεῷ τίμιος,

τὸ δὲ οὐδενὸς μὲν ἔτι ποιεῖσθαι λόγου τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ πράγματα, παροικίαν δὲ μᾶλλον οἴεσθαι τὴν ἐν σώματι ζωήν. νοῦς γάρ ἐστι ἀξιοπρεπὴς καὶ πολιτείας ἐξαιρέτου καὶ ἀσφαλισμένης μήνυσις ἀκριβής. πείθοιο δ' ἂν εἰς τοῦτο λοιπὸν ὑπεροχῆς ἀφιγμένου καὶ ψάλλοντος τοῦ μακαρίου Δαβὶδ, ἄνες μοι, ὅτι πάροικος ἐγώ εἰμι ἐν τῇ γῇ, καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου. γράφει δὲ καὶ ὁ Παῦλος τοῖς εἰς μέτρον ἡλικίας ἥκουσι τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς ἄνδρα τέλειον ἀφιγμένοις. οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός. τὸ ἐν σκηναῖς οὖν ἄρα κατοικεῖν ἑλέσθαι τὸν θεσπέσιον Ἰακὼβ, ἤτοι τὸν Ἰσραὴλ, σημεῖον ἂν γένοιτο, καὶ οὐδενί που τάχα τῶν εὖ φρονούντων ἀσυμφανὲς, τὸ παροικίαν ἡγεῖσθαι πρέπειν τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ πράγματα, τοὺς ἀναμύοντας ἤδη πρὸς Θεὸν, καὶ τὸν νοῦν ἔχοντας ἐκλελαμπρισμένον. εἶτα μέτεισι εἰς Σαλὴμ πόλιν Σικίμων, ἥ ἐστιν ἐν γῇ Χαναάν. οὗ δὴ πάλιν ὁ δίκαιος ἐγυμνάζετο τὰ ἐπὶ Δίνα τῇ θυγατρὶ πεπονθὼς ἀδικήματα. ἡ μὲν γὰρ οἷά τε νεᾶνις καὶ παρθένος ἔτι κουρίζουσα, τῆς τοῦ πατρὸς ἐξῄει σκηνῆς, τὰς τῶν ἐγχωρίων ἐποπτεύουσα θυγατέρας. ἀνεπτόηται γὰρ ἀεὶ τὸ θῆλυ γένος εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἐπείγεσθαι τὴν ἰσήλικα. οὐκοῦν ἐξῄει μὲν ἡ νεᾶνις· Ἐμμὼρ δὲ αὐτὴν ὁ Συχὲμ οὐκ ἐν κόσμῳ κατεβιάζετο. διεπαρθένευσε γὰρ, καὶ ἀσχέτης ἤδη πως ἐπιθυμίας ἐναλοὺς, καὶ σύνοικον ἠξίου ποιεῖσθαι τὴν κόρην. τότε δὴ τότε Συμεὼν καὶ Λευὶ οἱ τῆς νεάνιδος ἀδελφοὶ παρεθήγοντο πρὸς ὀργὰς, καὶ ἀφόρητον ἐποιοῦντο τὴν ὕβριν, ἀνόσιά τε λοιπὸν καὶ κατὰ τῶν ἠδικηκότων ἐσκέπτοντο δρᾶν. ἀναπείθουσι μὲν γὰρ τοὺς ἀπὸ Σικίμων τὴν πατρῴαν αὐτοῖς καὶ νενομισμένην συνελέσθαι περιτομήν. ἀποκτείνουσι δὲ παντὸς ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν εἰς ἅπαν ἐξῃρημένοι. ἀλλ' ἠγανάκτει πρὸς τοῦτο λίαν ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ, ἐπιτιμᾷ τε λέγων· μισητόν με πεποιήκατε, ὥστε πονηρόν με εἶναι τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν. οὐ γὰρ μεμέτρηνται τοῖς ἀποκτονοῦσι τὰ τῆς ὀργῆς, οὔτε μὴν ὡς ὑπὸ πατρὶ τεθραμμένοι δικαίῳ πεφρονήκασί τι τῶν οὐκ εἰς ἅπαν ἐκτετραμμένων. πεπορθήκασι γὰρ, ἀπεκτόνασι δὲ τοὺς συνελομένους τὰ ἴσα φρονεῖν αὐτοῖς, καὶ πίστει τεθαρρηκότας. τίς οὖν ἐντεῦθεν γένοιτο ἂν εἰς ἡμᾶς ἡ ὄνησις; εἰκαιόμυθος γὰρ οὐδαμῶς ἡ θεόπνευστος

A res mundanas nullius planè facere, at potiùs vitam in corpore peregrinationem exiſtimare. Ea enim mens diuina eſt, eximiæque vitæ manifeſtum de ſe ſpecimen præbet. Audi verò beatum Dauid ad hanc excellentiam perductum, dicentem: [Remitte mihi, quia aduena ego ſum in terra, & peregrinus, ſicut omnes patres mei.] Scribit verò etiam Paulus, iis qui ad menſuram ætatis venerint plenitudinis Chriſti, quique in virum perfectum euaſerint: [Non habemus hîc manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus,] cuius opifex & molitor eſt Deus. Iacob itaque ſiue Iſrael in tabernaculis habitans, ſignũ minimè obſcurum fuerit, iis qui rectè ſentire velint, res huius mundi pro peregrinatione habendas eſſe iis qui ad Deum adſpirant, mentémque illuſtratam habent. Deinde abiit *in Salem ciuitatem Sichimorum*, quæ eſt in terra Chanaan: vbi rurſum iuſtus luctatus eſt, iniurias filiæ ſuæ Dinæ illatas ferens. Hæc enim, vt puella & virgo adhuc blanda, paternis tabernaculis egreſſa eſt, incolarum filias conſpicata. Fit enim plerumque, vt muliebre genus congreſſus cum coëtaneis auidè appetat. Egreſſa itaque eſt puella. Emmor verò filius Sichem ei turpiter vim intulit: ſtuprauit enim virginem, atque intemperanti deſiderio captus, puellam vxorem ducere cogitabat. Symeon verò & Leui fratres ad iram accenſi, intolerabilem hanc contumeliam cenſuerunt, atrociáque aduerſus eos qui eam iniuriam intulerant, conſilia inierunt. Perſuadent enim incolis Sichimorum, vt ipſorum circumciſionem à patribus acceptam atque vſitatam amplecterentur. Interfecerunt autem eos, omni in vniuerſum miſericordia ſublata. Cæterùm indignè id tulit diuinus Iacob, increpauitque eos dicens: [Odioſum me feciſtis, ita vt malus ſim omnibus habitantibus terram.] Neque enim interfectores iram ſuam temperarunt, neque vt à patre iuſto educati, quidquam cogitarunt eorum quæ non planè nefaria eſſent. Depopulati enim ſunt atque interfecerunt, & quidem eos, qui paria cum ipſis cogitare volebant, quique ipſis confidebant. Quænam igitur hinc nobis vtilitas proficiſcatur? Neque enim vllo pacto otioſa ac vana eſt diuina Scri-

Pſal. 38.

Hebr. 13. 14.

Geneſ. 33. 18.

B

C

D

E

ptura. Age itaque pro virili dicamus. A Spiritali generatione geniti ſumus, & in filios Dei adſciti per Chriſtum. Si ergo contingat animam quæ iam regenerata ſit per ſanctum bapti- ſmum, filiáque Dei facta, corrumpi fortaſſe ab iis quæ id facere ſolent, nimirum ad carnalia deſideria prolapſa, aut alioqui ad abſurdas cogitationes, veram de Deo cognitionem ſubuertentes (huiuſmodi enim reuera ſunt impiorum hæreticorum opiniones) qui iniu- B ria affectæ ſecundùm fidem fratres ſunt, ſiue in ſacerdotali ordine ſint conſtituti, quemadmodum ferè Leui, ſiue in ſtatu ſubditorum ſunt, (*Simeon* enim interpretatur *obedientia*) indignè quidem ferant, ſi quiſpiam eorum qui ſecundùm fidem familiares ipſis ſunt, iniuria affectus ſit: ſed non adhuc ad ſanguinem procedant, neque unmanes à corruptoribus pœnas exigant, ne audiant Chriſtum dicentem ip- C ſis: [Odioſum me feciſtis, ita vt malus ſim omnibus habitantibus terram.] Meminiſſe enim oportet, quod & Saluator ipſe beatum Petrum, eò quòd gladium ſtringeret, obiurgauit, dicens: Matt.26.52 [Mitte gladium tuum in vaginam ſuam: omnes enim qui gladium accipiunt, in gladio morientur.] Neque enim gladiis armari conuenit nos, qui ad pietatem in Deum contendimus; ſed potiùs eſſe pa- D tientes, etiamſi nonnulli nos perſequi velint, benedicere verò conuitiantibus: patientes, nequidem muſſare, tradere autem potiùs iudicanti iuſtè. Cauendum verò eſt iis, qui interitum vitare velint, ne paterno tabernaculo, hoc eſt, domo Dei egrediantur, neue ad alienigenarum ſiue hæreticorum greges accedant. Egreſſa enim Dina è ta- E bernaculo paterno, in domum Sichem ablata eſt. Nunquam verò contumelia affecta fuiſſet, ſi paternis ædibus hæſiſſet, & in ſanctis tabernaculis aſſiduè verſata fuiſſet. Quòd enim pulchra vtiliſſimáque ea res ſit beatus Dauid declarat, ita Pſal.26.4 canens: [Vnam petii à Domino, hanc requiram, vt habitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Vt videam voluptatem Domini, & viſitem templum ſanctum eius.

A γραφή. Φέρε δὴ λέγωμεν ὡς ἔνι. γεγεννήμεθα μὲν γὰρ γέννησιν πνευματικήν, καὶ ἐν τέκνοις Θεοῦ τετάγμεθα διὰ Χριστοῦ. ἐκεῖνο εἰ γένοιτο, ψυχὴν ἀναγεννηθεῖσαν ἤδη διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ εἰς θυγατέρα Θεοῦ τεθειμένην καταφθαρῆναι τυχὸν ὑπὸ τῶν τοῦτο δρᾷν εἰωθότων, ἢ εἰς τὸ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ σαρκικὰ παρενηνεγμένην, ἢ ὡς εἰς ἐκ τόπου διεστραμμένας ἐννοίας τὰς περὶ Θεοῦ. τοιαῦτα γὰρ ἀληθῶς τὰ τῶν ἀνοσίων αἱρετικῶν δοξάρια. οἱ B τῆς ἠδικημένης κατὰ πίστιν ἀδελφοί, κἂν εἰ τάξιν ἔχοιεν τὴν ἱερουργόν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Λευί, κἂν εἴτε Συμεὼν νοοῖντο τυχόν, τουτέστιν, οἱ ἐν τάξει τῶν ὑπηκόων κείμενοι. ἑρμηνεύεται μὲν γὰρ ὑπακοὴ Συμεών. ἀγανακτούντων μέν, ὅτι πεπλεονέκτηταί τις τῶν κατὰ πίστιν οἰκείων αὐτοῖς· μὴ μὴν καὶ εἰς αἷμα χωρούντων ἔτι, μήτε μὴν ἀγρίας τοὺς κατεφθαρκότας ἐξαιτούντων δίκας, ἵνα μὴ ἀ- C κούσωσι Χριστοῦ λέγοντος αὐτοῖς. μισητόν με πεποιήκατε, ὥστε πονηρόν με εἶναι τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν. μεμνῆσθαι γὰρ ἀναγκαῖον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ γυμνοῦντι τὴν μάχαιραν ἐπετίμα ποτὲ τῷ θεσπεσίῳ Πέτρῳ, λέγων· ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. οὐ γάρ τοι μαχαίραις ἐξοπλίζεσθαι κατ᾽ ἐχθρῶν πρέποι ἂν ἡμᾶς, τοὺς τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας D ὑπεραθλεῖν ᾑρημένους· ἀλλ᾽ εἶναι μὲν τληπαθεῖς, καὶ εἰ διώκειν ἕλοιντό τινες, εὐλογεῖν δὲ λοιδορουμένους, πάσχοντας μὴ ἀπηχεῖν, παραδιδόναι δὲ μᾶλλον τῷ κρίνοντι δικαίως. παραφυλακτέον δὲ τοῖς παραιτουμένοις τὴν καταφθοράν, τὸ μὴ ἐξοιχήσεσθαί ποι τῆς πατρῴας σκηνῆς, τουτέστι, τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, μηδὲ ταῖς τῶν ἀλλοφύλων, ἤγουν ταῖς τῶν ἑτεροφρό- E νων προσβάλλειν ἀγέλαις. ἐξελθοῦσα γὰρ Δίνα τῆς πατρῴας σκηνῆς, εἰς οἶκον ἀπηνέχθη Συχέμ. ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ὑβρίσθη ποτὲ τοῖς τοῦ πατρὸς δωματίοις ἐμφιλοχωροῦσα, καὶ σκηναῖς ἁγίαις ἐνδιαιτωμένη. ὅτι γὰρ τὸ χρῆμα καλόν, καὶ εἰς ὄνησιν οὐκ ἀσυντελές, διαπείσει ψάλλων ὁ μακάριος Δαβίδ. μίαν ᾐτησάμην παρὰ κυρίου, ταύτην ζητήσω, τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα κυρίου, καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν τὸν ἅγιον αὐτοῦ·

A ὅτι ἔκρυψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ, ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου ἐσκέπασέ με ἐν ἀποκρύφῳ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ. περιδεᾶ τοίνυν καὶ ἄθυμον γεγονότα κομιδῇ τὸν Ἰακὼβ, ἀπαίρειν ἐκέλευσεν ὁ Θεός. ἔχει δὲ οὕτως· Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς πρὸς Ἰακώβ. ἀναστὰς ἀνάβηθι εἰς τὸν τόπον Βαιθὴλ, καὶ οἴκει ἐκεῖ, καὶ ποίησον ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Θεῷ τῷ ὀφθέντι σοι, ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν σε ἀπὸ προσώπου Ἠσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Εἶπε δὲ Ἰακὼβ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς μετ' αὐτοῦ, ἄρατε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους ἐκ μέσου ὑμῶν, καὶ B καθαρίσθητε, καὶ ἀλλάξατε τὰς στολὰς ὑμῶν, καὶ ἀναστάντες ἀναβῶμεν εἰς Βαιθὴλ, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Θεῷ τῷ ἐπακούσαντί μοι ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, ὃς ἦν μετ' ἐμοῦ, καὶ διέσωσέ με ἐν τῇ ὁδῷ, ᾗ ἐπορεύθην. καὶ ἔδωκαν τῷ Ἰακὼβ τοὺς θεοὺς ἀλλοτρίους, οἳ ἦσαν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ τὰ ἐνώτια τὰ ἐν τοῖς ὠσὶν αὐτῶν, καὶ κατέκρυψεν αὐτὰ Ἰακὼβ ὑπὸ τὴν τερέβινθον τὴν ἐν Σικίμοις, καὶ C ἀπώλεσεν αὐτὰ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. προσκαλεῖ μὲν δὴ τὸν δίκαιον εἰς Βαιθὴλ ἀπὸ Σικίμων ὁ τῶν ὅλων Θεός. ὁ δὲ ἦν οὐκ ἀπειθής. εἶτα γεγονὼς ἐν Λουζὰ διὰ μέσου, καὶ θεοπτίας ἠξιωμένος, καὶ ὅτι πολλῶν ἔσται πατὴρ ἐθνῶν ταῖς ἐπαγγελίαις ἐμπεδούμενος ἄνεισιν εἰς Βαιθὴλ, καὶ ἔστησεν ἐκεῖ, φησὶν, Ἰακὼβ στήλην ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ ὁ θεὸς, στήλην λιθίνην, καὶ ἔσπεισεν ἐπ' αὐτὴν σπονδὴν, καὶ ἐπέχεεν ἐπ' αὐτὴν ἔλαιον. καὶ ἐκάλεσεν Ἰακὼβ τὸ D ὄνομα τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ ὁ Θεὸς, Βαιθήλ. πολλὰ κατὰ ταυτὸν εἰς ἀπόδειξιν οὐκ ἀσυμφανῆ τοῦ μετεστραφέναι τὸν Ἰακὼβ εἰς γῆν Ἰσραὴλ, καὶ εἰς τὸ ἄμεινον ἀσυγκρίτως μεταφοίτησιν ἐλθεῖν. κατῴκησε μὲν γὰρ ἐν σκηναῖς, ὁ τὸ πάροικον ἐν κόσμῳ τῶν ἁγίων τὸ γένος, μονονουχὶ διὰ τοῦδε καταδεικνύς. εἶτα μεταξὺ τὰ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ συμβεβηκότα παθὼν, καὶ λελυπημένος οὐ μετρίως τοῖς ἀγεννῶς ἡττωμένοις ὑπὸ θυμοῦ, Συμεὼν τέ φημι καὶ Λευὶ, E ἐπιτιμᾷ δεινῶς, ἁγιοπρεπὲς ὅτι ἀνεξίκακον, καὶ τὸ τληπαθὲς ἐν τοῖς πειρασμοῖς διὰ πραγμάτων ἡμῖν ἀποφαίνων. ἐπειδὴ δὲ κέκληται παρὰ Θεοῦ, καὶ ἀναβέβηκεν εἰς Βαιθὴλ, τουτέστιν, εἰς οἶκον Θεοῦ. διερμηνεύεται γὰρ ὧδε Βαιθήλ· ἱερουργεῖ τῷ Θεῷ, καὶ μυσταγωγὸς ἀποδείκνυται. τίνα γὰρ τρόπον εἰς οἶκον ἰέναι προσήκει Θεοῦ, καθίστησιν ἐναργὲς τοῖς ἑπομένοις αὐτῷ. ἀποβα-

Quia abſcondit me in tabernaculo ſuo, in die malorum meorum protexit me in profundo tabernaculi ſui.] Timidum itaque & mœſtum valdè effectum Iacob, Deus proficiſci iubet. Ita verò habet: [Dixit autem Deus ad Iacob: Surgens aſcende in locum Bethel, & habita illic, & fac ibi altare Deo, qui apparuit tibi cùm fugeres à facie Eſau fratris tui. Dixit autem Iacob domui ſuæ, & omnibus qui cum eo: Tollite deos alienos de medio veſtrûm, & mundamini & mutate veſtes veſtras, & ſurgentes aſcendamus in Bethel, & faciamus ibi altare Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis, qui fuit mecum & ſaluauit me in via qua ambulaui. Et dederunt Iacob deos alienos qui erant in manibus ipſorum, & inaures quæ in auribus ipſorum, & abſcondit ea Iacob ſub terebintho, quæ in Sichimis, & perdidit ea vſque in hodiernum diem.] Aduocauit quidem iuſtum Iacob in Bethel ex Sichimis Deus totius vniuerſi. Qui quidem ipſi morem geſſit. Deinde cùm veniſſet in Luza, diuinóque aſpectu dignus habitus, & quòd pater futurus eſſet multarum gentium promiſſionibus confirmatus, [aſcendit in Bethel. Et ſtatuit, inquit, ibi Iacob titulum in loco, in quo locutus eſt cum eo Deus, titulum lapideum, & fecit ſuper eum libamen, & effudit ſuper eum oleum & vocauit Iacob nomen loci illius, in quo locutus eſt ei Deus, Bethel.] Multa concurrunt haud obſcura argumenta, cur reuerſus ſit Iacob in terram Iſrael, atque in incomparabiliter meliorem ſtatum tranſlatus. Habitauit enim in tabernaculis: peregrinum ſiquidem eſſe in terra, genus Sanctorum per hoc tantùm non declarans. Præterea ob filiæ caſum mœrens, neque mediocriter ſuccenſus filiis degeneri ira victis, Symeoni inquam & Leui, grauiter eos obiurgat, patientiam tolerantiámque in tentationibus ſanctis conuenire. reipſa nobis oſtendens. Poſtquam verò vocatus eſt à Deo, aſcenditque in Bethel, hoc eſt, in domum Dei, (hoc enim interpretatur Bethel) ſacrificat Deo, & princeps ac magiſter ſacrorum declaratur. Quo enim pacto domum Dei introire oporteat, poſteros ſiue ſucceſſores ſuos docet.

Eiicere iubet veluti colluuiem quandam atque ſpurcitiem deos alienos, & mutare veſtes: quod quidem moris eſt facere nobis in conſpectum Dei vocatis, ac diuinum templum ingredientibus, præcipuè verò ſancti tempore baptiſmi. Oportet enim nos, veluti de medio tollere deos alienos, & ab eiuſcemodi errore diſcedentes dicere: [Renuntio tibi, ſatana, & vniuerſæ pompæ tuæ, & omni cultui tuo.] Oportet etiam omnino nos mutare veſtem, [exuentes quidem veterem hominem corruptum ſecundùm deſideria mendacii:] indutos verò nouum ac renouatum ad imaginem eius qui eum creauit. Abiecerunt verò etiam inaures ſuas mulieres quæ cum Iacob erant. Ingredientes enim etiam feminæ in domum Dei, nullum quidem carnalem ornatum habentes, diſſoluentes verò ipſos capillos, ab accuſatione ſuperbiæ ſua ipſarum capita liberant. Hoc enim eſſe arbitror, adimere ſibi mulieres ornatum, quem in auribus gerebant. Cùm igitur aſcenderimus in Bethel, hoc eſt, in domum Dei, lapidem illic cognoſcemus, lapidem inquam electum, qui factus eſt in caput anguli, hoc eſt Chriſtum. Videbimus autem eum vnctum à Patre in lætitiam & exultationem omni quæ ſub cælo eſt creaturæ. Vnctus enim eſt, vt dixi, à Deo
Pſal. 44. 8. ac Patre Filius, [Omnium noſtrûm lætitia, vniuerſalis exultatio,] iuxta Pſalmiſtæ vocem. Videas autem etiam hoc præfiguratum in iis quæ modò à
Geneſ. 35. 14. nobis dicta ſunt. [Erexit enim Iacob lapidem, oleo ac vino ipſum rigans.] Typus verò ea res eſt myſterii Chriſti, per quem & cum quo Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

A λεῖν γὰρ ἐκέλευσε συρφετὸν ὥσπερ τινὰ καὶ ἀκαθαρσίαν τοὺς ἀλλοτρίους θεοὺς, καὶ ἀλλάξαι τὰς στολάς. ὃ δὴ καὶ δρᾷν ἔθος εἰς ὄψιν ἡμᾶς καλουμένους Θεοῦ, καὶ εἰς τὸν θεῖον αὐτοῦ ναὸν ἀφικνοῦντας, κατὰ τὸν καιρὸν μάλιστα τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. δεῖ γὰρ ἡμᾶς ποιεῖσθαι μὲν ὥσπερ ἐκ μέσου τοὺς ἀλλοτρίους θεοὺς, καὶ τῆς τοιᾶσδε πλάνης ἀποφοιτῶντας λέγειν, ἀποτάσσομαί σοι, Σατανᾶ, καὶ πάσῃ τῇ πομπῇ σου, καὶ
B πάσῃ τῇ λατρείᾳ σου. δεῖ δὲ πάντας ἡμᾶς ἀλλάξαι καὶ τὴν στολὴν, ἀποδυομένους μὲν ὥσπερ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· μεταμφιεννυμένους δὲ τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. ἀποβεβλήκασι δὲ καὶ τὰ ἐν τοῖς ὠσὶν αἱ μετὰ τοῦ Ιακὼβ γυναῖκες. εἰσελθοῦσαι γὰρ καὶ γυναῖκες εἰς οἶκον Θεοῦ, κόσμημα μὲν οὐδὲν ἔχουσαι σαρκικὸν, ἀπολύουσαι δὲ καὶ αὐτὰς τὰς τρίχας, ἐγκλημάτων τάχα που τῶν
C ἐξ ἐμπλοκῆς τὰς ἑαυτῶν ἀπαλλάττουσι κεφαλάς. τοῦτο εἶναί φημι τὸ περιελεῖν τὰς γυναῖκας τὸν ἐν τοῖς ὠσὶ κόσμον. ὅταν τοίνυν ἀναβῶμεν εἰς Βαιθὴλ, τουτέστιν, εἰς οἶκον Θεοῦ, ἐκεῖ τὸν λίθον ἐπιγνωσόμεθα, λίθον τὸν ἐκλεκτὸν, τὸν εἰς κεφαλὴν γεγονότα γωνίας, τουτέστι Χριστόν. ὀψόμεθα δὲ χριόμενον παρὰ τοῦ πατρὸς εἰς εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίαμα πάσῃ τῇ ὑπ' οὐρανόν. κέχρισται γὰρ, ὡς ἔφην, παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πα-
D τρὸς ὁ υἱὸς ἡ πάντων ἡμῶν εὐφροσύνη· τὸ οἰκουμενικὸν ἀγαλλίαμα, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν. ἴδοις δ' ἂν καὶ τοῦτο προαναπυπούμενον ἐν τοῖς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένοις. ἀνεστήλου γὰρ Ιακὼβ τὸν λίθον, ἐλαίῳ τε καὶ οἴνῳ καταρδεύων αὐτόν. τύπος δὲ ἄρα τὸ δρώμενον τοῦ μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστὸν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

E

A

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ϛʹ.

Περὶ τοῦ Ἰωσήφ.

B

ΜΕΓΑ μὲν ὁμολογουμένως τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, τουτέστι Χριστός, βαθὺς δὲ λίαν ὁ ἐπ᾽ αὐτῷ λόγος, καὶ ὁ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας σκοπός. ἀλλ᾽ εἴη μὲν ἂν ἥκιστά γε τοῖς ἐθέλουσιν ἁπλῶς· γένοιτο δ᾽ ἂν τοῖς ἐχέφροσιν οὐκ ἀνιδρωτὶ συμφανής· ἐπεί τοι τῇ θείᾳ καταλαμπόμενοι χάριτι, σοφοὶ καὶ ἀγχίνοοι, νομικῶν τε καὶ προφητικῶν συγγραμμάτων εἰσὶν ἐπιστήμονες. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Πέτρος ὁ προὔχων ἐν μαθηταῖς, καὶ τῶν ἄλλων ὑπερκείμενος, ὡμολόγει μὲν τὴν πίστιν ὀρθῶς. ἤκουε δὲ παρὰ Χριστοῦ, μακάριος εἶ Σίμων Βὰρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι· ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μυσταγωγεῖ γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τὸν ἐφ᾽ υἱῷ λόγον· ἀνασώζει τε οὕτω λοιπὸν ὡς σωτῆρι καὶ λυτρωτῇ προσκομίζων αὐτῷ. οὐδεὶς γὰρ ἔρχεται πρός με, φησίν, ἐὰν μὴ ὁ πατήρ μου ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν. ἵνα τοίνυν διὰ πάσης, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῆς ἁγίας γραφῆς τὸν ἐπ᾽ αὐτῷ συνιέντες λόγον καὶ ἀπλανῆ τὴν πίστιν συλλέγοντες, μὴ ταῖς ἐπαράτοις διψυχίαις σεσομένην ὥσπερ καὶ καταμεθύουσαν ἔχωμεν τὴν καρδίαν· μηδὲ τοῖς ἐξ ἀμαθίας περιπίπτοντες κλόνοις· λοιπὸν ἀκούσωμεν λέγοντος Θεοῦ διὰ φωνῆς προφητῶν. ἠγάπησαν κινεῖν πόδας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐφείσαντο, καὶ ὁ Θεὸς οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς. ταύτῃ τοι διὰ μυρίων ὅσων εἰκόνων ἡμᾶς ἐμπεδοῖ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν ἐπ᾽ αὐτῷ πίστιν χρησίμως προκατεβάλετο τὰ κατὰ καιρὸν συμβαίνοντα, λαμπρὰς ὥσπερ ἀναθεὶς τῆς ἐπ᾽ αὐτῷ γνώσεως εἰκόνας. ἴδωμεν τοίνυν καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὸν θεσπέσιον Ἰωσήφ, εἰ μὴ ὅπερ ἔφην ἀληθὲς ἂν εἴη πάλιν. ἔχει δὲ οὕτως τὰ ἐπ᾽ αὐτῷ. αὗται δὲ αἱ γενέσεις Ἰακώβ. Ἰωσὴφ δεκαεπτὰ ἐτῶν γεγονώς, ποιμαίνων ἦν μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τὰ πρόβατα, νέος ὤν, μετὰ τῶν υἱῶν Βάλλας, καὶ μετὰ τῶν υἱῶν Ζελφᾶς τῆς γυναι-

GLAPHYRORVM IN GENESIM LIBER SEXTVS.

De Ioſeph.

MAGNVM quidem proculdubiò eſt pietatis myſterium, hoc eſt, Chriſtus: profundus autem de ipſo ſermo, ipſiúſque incarnationis admirabile conſilium. Neque verò ab iis qui leuiter tantùm velint, intelligi poſſit, ſed à prudentibus, & quidem non abſque labore; quandoquidem diuina gratia illuſtrati ſapientes atque induſtrii, & qui legalium pariter & propheticorum ſcriptorum ſunt periti. Vnde & diuinus Petrus princeps diſcipulorum, aliiſque longè ſuperior, profeſſus quidem eſt fidem rectè; audiuit verò à Chriſto: [Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cælis.] Inſtruit enim nos Deus ac Pater ſermone de Filio, atque ita inſtaurat, offerens nos ipſi vt Saluatori atque redemptori. [Nemo enim venit ad me, inquit, niſi Pater meus qui miſit me trahat eum.] Vt itaque per omnem, vt ita dicam, ſacram Scripturam, ſermonem de ipſo intelligentes, ac ſynceram fidem colligentes, non deteſtabili animi duplicitate vacillans quodammodo & ebrium cor habeamus, neque ignorantiæ turbine rapiamur, audiamus Deum per vocem prophetarum dicentem: [Dilexerunt mouere pedes ſuos, & non pepercerunt, & Deus non complacuit ſibi in eis.] Idcirco per innumerabiles imagines ac figuras nos ad veritatem confirmat, fidémque in ipſum vtiliter præſtat, ea quæ per tempus acciderunt, claros cognitionis de ipſo typos conſtituens. Videamus itaque etiam in iis quæ diuino Ioſeph euenerunt, an quæ dixi, vera rurſus appareant. Ita verò habent: [Hæ autem ſunt generationes Iacob. Ioſeph cùm eſſet annorum ſeptemdecim, paſcebat oues cum fratribus ſuis, exiſtens iuuenis cum filiis Ballæ, & cũ filiis Zelphæ vxo-

C

D

E

Matth. 16. 17.

Ioan. 6. 44.

Hiere. 14. 10.

Gen. 37.

» rum patris ſui. Attulit autem Ioſeph
» vituperium malum ad Iſrael patrem
» ſuum. Iacob autem diligebat Ioſeph
» ſupra omnes filios ſuos, quia filius ſe-
» nectutis erat ei. Fecit autem ei tuni-
» cam variam. Videntes verò fratres
» eius, quòd cum amaret pater præ om-
» nibus filiis ſuis, oderunt eum, neque
» poterant ei loqui quidquam pacifi-
» cum.] Fecit ſcriptor libri apertam commemorationem eorum qui ex Eſau orti ſunt. Qui enim ex quibus nati ſint, & quam quiſque regionem habitarit, ac quibus imperarit, ſacra Scriptura nos docuit: cùm interim nihil præclarum neque memoria dignum quiſquam eorum geſſerit. Ferme itaque eorum nomina ſermo præteriit, atque ad diuinum Ioſeph ſe confert, déque iis qui ex ſanguine Iacob ſunt, ſplendidam narrationem inſtituit. Minimus itaque natu inter filios Ioſeph (ſeptemdecim enim erat annorum) laborem paſtoritium non detrectauit, ſed vnà cum aliis fratribus iiſdem ſtudiis vacabat, non ocium (quo iuuentus imprimis delectatur) ſectans, non intempeſtiuum patúmque aptum ætati ſuæ laborem ſubterfugiens, neque vacare adamans, vtpote adhuc pueritiam agens, ſed veluti ſenex, & cogitationum præſtantia, mentiſque robore præditus, ac ſenili ratione vtens, futurique ſplendoris pulcherrimum ſpecimen edens, meritò beato amantiſſimóque patri admirationem ſui concitauit, & ad maiorem ſui amorem

Gen. 37.3 » ac curam prouocauit. [Erat enim ipſi,
» inquit, etiam filius ſenectutis.] Atqui quidnam, hoc eſt? Affectus ſiue diſpoſitiones quæ in nobis ſunt, oratio noſtra inueſtigat. Parentum enim erga liberos amor, æqualis in vniuerſum nonnullis eſt, neque vlla ratione inæqualis. Superat autem ſæpenumerò, & vim infert menti natura, perſuadens aliis vt aliquid ampliùs egentioribus largiantur, vt pote qui in eo ſtatu ſint, vt maiore cura indigeant. Aliter verò fit nonnunquam, vt quidam parentes amoris ſui abundantiam in vltimos abs ſe natos conferant, anteriorem amorem poſteriore quodammodo in ſe rapiente. Nouitatis enim appetens eſt humana mens, atque eorum quidem qui priùs nati ſunt, ſatietatem non abiicit: eorum verò qui nondum nati, aut alioqui recèns acquiſiti ſunt, potiorem curam habet,

A ἐχθῦ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. κατήνεγκε δὲ Ἰωσὴφ ψόγον πονηρὸν πρὸς Ἰσραὴλ τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἰακὼβ δὲ ἠγάπα τὸν Ἰωσὴφ παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ὅτι υἱὸς γήρως ἦν αὐτῷ. ἐποίησε δὲ αὐτῷ χιτῶνα ποικίλον. ἰδόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτὸν φιλεῖ ἐκ πάντων τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐμίσησαν αὐτόν· καὶ οὐκ ἐδύναντο λαλεῖν αὐτῷ οὐδὲν εἰρηνικόν. πεποίηται μὲν γὰρ ὁ τοῦ βιβλίου συγγραφεὺς τῶν ἐξ Ἠσαῦ γεγονότων ἀπαρίθμησιν ἀκριβῆ. τίνες γάρ τινων ἐξέφυσαν, καὶ

B ὅποι ποτὲ γῆς ἕκαστοι αὐτῶν κατῳκήσασι, καὶ τὴν κατὰ τίνων διέλαχον ἀρχήν· τὸ ἱερὸν ἡμᾶς ἐδίδαξε γράμμα· γενναῖον γε μὴν οὐδὲν, ἀλλ' οὐδὲ μνήμης ἄξιον πεπραχότος τινός. μονονουχὶ δὲ παρατρέχει τοὺς ὀνομασμένους ὁ λόγος, καταίρει δὲ ὥσπερ ἐπὶ τὸν θεσπέσιον Ἰωσήφ· καὶ τοὺς ἐξ αἵματος Ἰακὼβ λαμπρὸν ποιεῖται διήγημα. νεώτατος μὲν οὖν τῶν ἄλλων ὁ Ἰωσὴφ ἑπτακαιδέκατα γὰρ ἦν ἐτῶν· ἱδρῶτός γε μὴν οὐκ

C ἠμέλει ποιμενικοῦ· τοῖς δὲ ἄλλοις ἀδελφοῖς εἰσάμα ἐξ τῶν ἴσων ἥπτετο σπουδασμάτων, οὐ τὴν τοῖς ἐν ἥβῃ θυμηρεστάτην καὶ ἀεί πως προσφιλῆ ῥαστώνην τετιμηκώς· οὐ τὴν πρέπουσαν τοῦ βίου φροντίδα παραιτούμενος, οὐδὲ τὸ ἀργεῖσθαι μᾶλλον ἠγαπηκώς· ἅτε δὴ καὶ ἐν μειρακίοις ἔτι τελῶν, ἀλλ' οἷα πρεσβύτης, ἐν ἰδίᾳ μὲν ἤδη λογισμῶν γεγονώς, καὶ τὸν νοῦν ἔχων βεβηκότα· πολιῷ τε τῷ λόγῳ χρώμενος, καὶ τῆς ἐσομένης λαμπρότητος προαναφαίνων τὸ κάλλος, ἐθαυμά-

D ζετο μὲν εἰκότως παρά γε τῷ μακαρίῳ καὶ φιλοστόργῳ πατρί, ἀγάπης τε καὶ φειδοῦς διαφερόντως ἠξιοῦτο. ἦν γὰρ αὐτῷ, φησί, καὶ γήρως υἱός. καὶ τί τοῦτό ἐστι; τὰς ἐν ἡμῖν διαθέσεις ὁ λόγος ἡμῖν πολυπραγμονεῖ· αἱ μὲν γὰρ ἐπὶ παισὶ τῶν γεγεννηκότων φιλοστοργίαι, ἴσαι τε εἰς ἅπαν παρά γε τισὶ, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐν μείοσι. πλεονεκτεῖ δὲ πολλάκις καὶ καταβιάζεται τὸν νοῦν ἡ φύσις, ἀπονέμειν τι βραχὺ παρὰ τοὺς ἄλλους

E συμπείθουσα τοῖς καταδεεστέροις, ἅτε δὴ καὶ ὑπάρχουσιν ἐν χρείᾳ φειδοῦς τῆς περιουργοτέρας. ἄλλως τε πολλῶν ἔσθ' ὅτε γεγεννημένων, καταλήγει πως, καὶ τῷ τελευταίῳ λοιπὸν ἐνορμίζεται τῆς ἀγάπης τὸ περιττὸν, τῆς ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσι φιλοστοργίας, τοῦ μετ' αὐτοὺς εἰς ἑαυτὸν πως ἁρπάζοντος. φιλόκαινος γὰρ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, καὶ τῶν μὲν ἤδη προγεγονότων τὸν κόρον οὐκ ἀποσείεται. τῶν δὲ οὔπω παρόντων, ἢ καὶ ἀρτίως πεπορισμένων μεταποιεῖται λίαν, καὶ

ἀκμαιοτέραν ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἐπιθυμίαν εἰσδέχεται. ἠγάπα τοίνυν παρὰ τοὺς ἄλλους τὸν Ἰωσὴφ ὁ θαυμάσιος Ἰακώβ, ὅτι γήρως υἱὸς ἦν αὐτῷ. ἰστέον δὲ ὅτι, καίτοι τὴν Λείαν προσοικισάμενος ἐν Χαῤῥὰν, ἠγάπησε τὴν Ῥαχὴλ, ἣ τὸν Ἰωσὴφ ἐκτέτοκε, καὶ τελευτῶσα τὸν Βενιαμίν. πρὸς δὴ τοῦτό φαμεν, ὅτι ἄμφω μὲν ἤστην γήρως υἱώ. τὸ δέ γε τοῦ Ἰωσὴφ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν εὐφυὲς οὐκ ἴσον ἐφ' ἅπασιν· ἐπερχλητὴ δ' ὥσπερ καὶ ἐπ' αὐτὸν νενευκότα προέδειξε τὸν πρεσβύτην. διελογίζετο γάρ που κατὰ τὸ εἰκὸς, ὡς ἔσται λαμπρὸς καὶ ἀοίδιμος. καὶ ὁ τῶν τῆς νεότητος σκιρτημάτων οὐ πεφροντικὼς, εἰς ἄνδρα ἤδη τελῶν, πῶς οὐκ ἂν γένοιτο τῶν τεθαυμασμένων; κεκαινούργηκε δέ τι παρὰ τοὺς ἄλλους ἐπ' αὐτῷ καὶ ὁ μακάριος Ἰακώβ· χιτῶνά τε γὰρ ἐξυφαίνει ποικίλον, καὶ ἐσθήμασιν ἐτίμα τοῖς ἐκπρεπεστάτοις. τί οὖν ἐντεῦθεν; κατεθήγοντο πρὸς ὀργὰς οἱ ἀπὸ Ζελφᾶς τε καὶ Βάλλας, συναπεκομίζοντο δὲ τούτοις εἰς λύπην ἐκτοπωτάτην, καὶ τὸν ἐπὶ τῷ μειρακίῳ λοιπὸν εἰσεδέχοντο φθόνον, οἱ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, φημὶ δὲ τῆς Λείας. ἠδίκει μὲν γὰρ αὐτοὺς ὁ νεανίας οὐδέν· ἡ δὲ τοῦ πατρὸς ἀγάπησις καὶ τὸ τοῦ παιδὸς εὐφυὲς, τῆς ἀδίκου βασκανίας αὐτοῖς ἐνετίθει τὸ πῦρ· καὶ τοῖς ἀπὸ γλώττης κατηκόντιζον τέως, διαλοιδορούμενοί πως καὶ διασύροντες, ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς τὸν ἔφηβον ἤδη κατονειδίζεσθαι παρὰ τῶν ἐχθρῶν. τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ, κατήνεγκαν δὲ Ἰωσὴφ ψόγον πονηρὸν πρὸς Ἰσραὴλ τὸν πατέρα αὐτῶν. οὐκοῦν ἀκροβολισμοὶ μὲν ὥσπερ τῶν ἀνοσίων σκεμμάτων γεγόνασιν ἀπαρχαὶ, φιλοψογίαι τε καὶ σκώμματα, τὰ ἀπὸ γλώττης ἀχαλινώτου, καὶ φθόνῳ λοιπὸν ὑπηρετεῖν τεταγμένης. ἀνεκαίετο δὲ τὰ πρὸς ἔχθραν αὐτοῖς ἐντονωτέραν, ἐκ τοιᾶσδέ τινος αἰτίας· τῷ μὲν γὰρ νεανίᾳ προσαναφαίνει Θεὸς, ὡς ἔσται κατὰ καιροὺς λαμπρὸς καὶ ἀπόβλεπτος, καὶ τῶν ἀδελφῶν δὴ ἀμείνων, καὶ τοῖς εἰς λῆξιν εὐκλείας κατεστεμμένος. πρόσκλησις δ' οἶμαι τὸ δρώμενον ἦν, ἀκονῶσα τὸ μειράκιον εἰς ἔφεσιν ἀρετῆς. ὅνπερ γὰρ τρόπον οἱ παιδοτρίβαι τοὺς νέους ἀλείφοντες παραθήγουσι μὲν εἰς εὐτολμότατα τολμήματα, καὶ τὸ τλησιπαθὲς ἑλέσθαι τιμᾶν ἀναπείθουσι, τὰ ἆθλα προσαγορεύοντες, ἃ τῇ τοῦ νικᾶν συντιθέασι δόξῃ αἱ τῶν ἀγωνοθετούντων φιλοτιμίαι, τὰς παρὰ τῶν θεωμένων εὐφημίας, τοὺς ἐπαίνους, τοὺς κρότους· οὕτω καὶ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ὅταν ἴδῃ ψυχὴν εὐφυᾶ, δοκίμῳ τε καὶ ἀκιβδήλῳ δια-

A & feruentiore eos amore proſequitur. Amauit itaque præ aliis diuinus Iacob Ioſeph, *quia filius ſenectutis ipſi erat.* Sciendum autem eſt, quòd etſi Liam vxorem duxerit in Charran, amauit etiam Rachel, quæ Ioſephum peperit, & iam moritura Beniamin. Ad hoc dicimus, ambos quidem filios fuiſſe ſenectutis; bonam verò Ioſephi indolem, qualem ceteri omnes non habebant, in cauſa fuiſſe, vt in hunc præ aliis potiſſimùm ſenex propenſus foret. Ita enim ſibi perſuaſerat, futu-
B rum eum veriſimiliter ſplendidum atque illuſtrem; quippe qui neglecta iuuentutis laſciuia virum iam perfectum præ ſe ferebat, quo pacto non admirandus ſit? Beatus verò Iacob in ipſo magis quàm in aliis noui aliquid effecit. Tunicam enim ei comparauit variam, & decentiſſimis veſtibus ornauit. Quid igitur hoc ſibi vult? Exiſtmulati ſunt ad iram filii Zelphæ & Ballæ, paritérque in abſurdum
C planè mœrorem abrepti, inuidiámque aduerſus adoleſcentem conceperunt, etiam ii qui ex libera nati erant, Lia nimirum: non quòd ipſe eos vlla iniuria affecerit; ſed patris erga eum amor, bonáque pueri indoles iniuſtæ inuidentiæ flammas ipſis immiſit, linguæque virulentia eum impetebant, conuitiantes & calumniantes ea, per quæ par erat iuuenem inimicis opprobrio eſſe. Hoc, vt arbitror, eſt; [Et attulerunt Ioſeph vi-
D tuperium malum ad Iſrael patrem ſuum.] Quocirca veluti præludia quædam & primitiæ impiorum conſiliorum ipſis fuerunt conuitia, atque opprobria effrænis linguæ ex inuidia profecta. Hæc verò ad grauius odium accenſa eſt, huiuſcemodi de cauſa. Deus enim adoleſcenti priùs indicarat, ipſum ſucceſſu temporis illuſtrem atque glorioſum fore, fratribúſque ſuis præſtantiorem & ſummis honoribus ornandum eſſe. Quæ certè pro-
E uocatio adoleſcentem ad virtutis deſiderium acuebat. Quemadmodum enim pædotribæ, cùm iuuenes perungunt, animos addunt, vtque labores fortiter tolerent, ſuadent, præmia ipſis explicantes, quæ certaminum præfecti ſua liberalitate proponunt, ſpectatorum denique fauſtas acclamationes laudéſque & applauſus: ita etiam Deus, cùm videt animam bona indole probatáque & incorrupta

rupta mente præditam, atque ad omnem virtutem optimè comparatam, tum demum vocat ad bonum præſtandum, præmonſtrans futura, excitánſque miro artificio ad virtutes alacriter amplectendas. Viſio itaque & vox quædam cælitus iuueni accidit, Ioſepho inquam, (vt reor) admiratus communicauit id fratribus, ita di-
Gen.37.6 „ cens: [Audite ſomnium meum quod
„ ſomniaui: Putabam nos ligare mani-
„ pulos in medio agro, & ſurrexit meus
„ manipulus & erectus eſt; conuerſi au-
„ tem manipuli veſtri adorauerunt
„ meum manipulum. Dixerunt autem
„ ei fratres eius: Nunquid regnans re-
„ gnabis ſuper nos, aut dominans do-
„ minaberis nobis? Et addiderunt adhuc
„ odio habere eum propter ſomnia eius
„ & verba.] Vide itaque quo pacto in iis creſcat inuidia, ac veluti fomentum quoddam illi præbeant ea quæ per ſomnium ſignificantur. Qui enim initio ægerrimè ferebant quòd honore afficeretur, quonam pacto tolerabile exiſtimaturi erant, ipſum adorari atque in adeò ſublimi dignitate conſtituendum? Cæterùm illud operæ pretium eſt videre, quo pacto inuidia impium ſemper ingreſſum habet, & per æqualia mala procedit. Inueniemus autem illam eſſe feram cæcam. Deóque repugnantem. Animaduerte enim cùm Deus Ioſeph prænuntiaret futuræ gloriæ dignitatem, ac neceſſe eſſet ipſos ita ſecum cogitare, certóque ſtatuere, Deum rectè iudicantem nequaquam immerentibus ſummos honores delaturum; deinde cùm par eſſet eos lætari ob fratrem, cui ampliſſima ſpes propoſita, & diuina voluntate honoratus erat; hoc quidem non fecerunt, at potiùs acriùs ad inuidiam exſtimulantur, atque inſtar ferarum inſanierunt, tantum non ſuccenſentes Deo, qui ipſi eum honorem promiſerat, quódque admirabilis futurus eſſet, præindicarat. Hoc ipſum de Cain & Abel factum inueniemus. Cùm enim Deus ſacrificium Abelis approbaret, demiſſóque igne cælitus, oblationem ſuſcepiſſet, & Caini ſacrificium auerſatus eſſet, ſanguinolentam ſtatim inuidiam concepit, & aduerſus ſupernam voluntatem propriam quodammodo iram in aciem educens, dolo fratrem aggreditur atque interficit. Semper enim in hoc deſinit inuidia.

A πρέπουσαν νῷ, καὶ πρὸς πᾶν τῶν ἀρίστων ἔχουσαν ἐπιτηδείως, καλεῖ δὴ τότε πρὸς τὸ δρᾷν ἐθέλειν τὸ ἀγαθὸν· προαναδεικνὺς τὰ ἐσόμενα, καὶ διανιστὰς οἰκονομικῶς εἰς προθυμίαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἐπ' ἀρεταῖς. ὅραμα τοίνυν καὶ ὀμφή τις ἄνωθεν ἐπεφοίτησε ποτὲ τῷ νέῳ, φημὶ δὴ τῷ Ἰωσήφ· ὁ δὲ οἶμαί που θαυμάσας ἀνεκοινοῦτο τοῖς ἀδελφοῖς, οὕτω λέγων· ἀκούσατε τοῦ ἐνυπνίου τούτου οὗ ἐνυπνιάσθην. ᾤ-
B μην ἡμᾶς δεσμεύειν δράγματα ἐν μέσῳ τῷ πεδίῳ, καὶ ἀνέστη τὸ ἐμὸν δράγμα καὶ ὠρθώθη. περιστραφέντα δὲ τὰ δράγματα ὑμῶν, προσεκύνησαν τῷ ἐμῷ δράγματι. εἶπον δὲ αὐτῷ οἱ ἀδελφοί· μὴ βασιλεύων βασιλεύσεις ἐφ' ἡμᾶς, ἢ κυριεύων κυριεύσεις ἡμῶν; καὶ προσέθεντο ἔτι μισεῖν αὐτὸν, ἕνεκεν τῶν ἐνυπνίων αὐτοῦ, καὶ ἕνεκεν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. ἄθρει δὴ οὖν ὅτι πρὸς ἐπίδοσιν αὐτοῖς τὰ τῆς βασκανίας οἴχεται, καὶ τροφὴν ὥσπερ τινὰ ποιοῦνται τῷ φθόνῳ, τὰ ἐκ
C τῶν ἐνυπνίων ὑποδηλούμενα. οἱ γὰρ ὅλως τὴν ἀρχὴν οὐ μετρίως ἀσχάλλοντες διαφερόντως ὅτι τετίμητο, πῶς ἂν οἰστὸν ἐποιήσαντο τὸ ἐθέλειν καὶ προσκυνεῖν, καὶ τάξιν αὐτῷ τηρῆσαι τὴν ὧδε σεπτὴν καὶ πολὺ λίαν ὑπερῃρμένην; πλὴν ἐκεῖνο ἄξιον ἰδεῖν, πῶς ἀεὶ ὁ φθόνος ἀνόσιον ἔχει τὴν ἔφοδον, καὶ διὰ τῶν ἴσων ἔρχεται κακῶν. εὑρήσομεν δὲ τυφλόν τε καὶ θεομάχον, ὅτι μάλιστα τὸ θηρίον. ἐπιτήρει γὰρ ὅ-
D πως Θεοῦ προαγγέλλοντος τῷ Ἰωσὴφ τὴν τῆς ἐσομένης εὐκλείας λαμπρότητα, δέον ἐκεῖνο διενθυμεῖσθαι σαφῶς· ὡς οὐκ ἂν ὁ τὰ δίκαια κρίνων Θεὸς ἐποίησεν ἂν τοῖς οὐκ ἔχουσιν ἀξίοις ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς. Εἶτα χαίρειν ἐπ' ἀδελφῷ διαφανεστάτην ἔχοντι τὴν ἐλπίδα καὶ θείᾳ ψήφῳ τετιμημένῳ. τοῦτο μὲν οὐ δεδράκασιν, ἀδρότεροι δὲ τοῦ φθόνου διανιστῶσι τὸ κέντρον, καὶ θηρὸς δίκην ἐπιμεμανήκασι, μονο-
E νουχὶ καὶ ἐπιτιμῶντες Θεῷ τῷ τὴν δόξαν ἐπαγγελλομένῳ, καὶ ὅτι περίβλεπτος ἔσται προαναφαίνοντι. τοῦτο γεγονὸς εὑρήσομεν ἐπί τε Κάϊν καὶ Ἄβελ. ἐπειδὴ γὰρ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τὴν Ἄβελ θυσίαν ἐπαίνων ἠξίου, καὶ πῦρ καθεὶς οὐρανόθεν, ἐδέχετο τὴν δωροφορίαν, τῇ τοῦ Κάϊν οὐ προσεσχηκὼς, τὸν μιαιφόνον εὐθὺς εἰσεδέχετο φθόνον, καὶ ταῖς ἄνωθεν ψήφοις τὴν οἰκείαν ὥσπερ ἀντεξάγων ὀργὴν, δόλῳ μέτεισι τὸν ἀδελφὸν, καὶ δὴ καὶ διόλλυσι. καταλήγει γάρ πως ἐν τούτοις ὁ φθόνος ἀεί.

ἀλλὰ τίς ἂν γένοιτο τῶν ὁραμάτων ὁ νοῦς; δράγμα μὲν γὰρ εἰς καιροῦ σημεῖον παραδεξόμεθα. τό γε μὴν ἐν δόξῃ περιφανὲς ἢ τοῦ ἑνὸς ἔγερσις ὑπεμφαίνοι ἄν. ὅτι τοίνυν ἥξει καιρὸς καθ' ὃν ἔσται μὲν εὐκλεὴς ὁ θαυμάσιος Ἰωσήφ, ὑποπεσεῖται δὲ ὥσπερ αὐτῷ καὶ ὑπενεχθήσεται καὶ αὐτὴ τῶν ἀδελφῶν ἡ πληθύς, προὐπέδειξεν αἰνιγματωδῶς τὸ αὐτοῦ δράγμα παρὰ τῶν ἑτέρων προσκυνούμενον. ἀλλ' οὐ μέχρι τούτων τῷ Ἰωσὴφ τὰ ἐνύπνια· ἀλλά τι καὶ ἕτερον ἐπὶ τοῖσδε τεθεαμένος ἀφηγεῖται πάλιν αὐτῷ περὶ τῷ μακαρίῳ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς. εἶδε γὰρ, φησὶν, ἐνύπνιον ἕτερον, καὶ διηγήσατο αὐτὸ τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ εἶπεν, ἰδοὺ ἐνυπνιασάμην ἐνύπνιον ἕτερον. ὥσπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ἕνδεκα ἀστέρες προσεκύνουν με. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. τί τὸ ἐνύπνιον τοῦτο ὃ ἐνυπνιάσθης; ἆρά γε ἐλθόντες ἐλευσόμεθα ἐγώ τε καὶ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου προσκυνῆσαί σοι ἐπὶ τὴν γῆν; ἐζήλωσαν δὲ αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ διετήρει τὸ ῥῆμα. εὐτεχνὴς ὁ πρεσβύτης, καὶ ταῖς ἀνωτάτω διαπρεπὴς ἀγχινοίαις. συνίησι μὲν γὰρ τὴν ὁραμάτων δύναμιν· ἐπετίμα δὲ τῷ παιδὶ, λέγων· ἆρά γε ἐλθόντες ἐλευσόμεθα ἐγώ τε καὶ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου προσκυνῆσαί σοι ἐπὶ τὴν γῆν; καὶ τίς ἂν νοοῖτο; σοφὸς δὲ ὅπως καὶ ἀναγκαῖος ὁ τῆς ἐπιτιμήσεως τρόπος. ἀνακόπτει μὲν γὰρ εὐφυῶς τῶν ἀκροωμένων τὸν φθόνον, καὶ θράσει ἀφορήτῳ τὸν νεανίσκον καταχεόμενον τιθασσεύει λοιπὸν τρόπον τινὰ, καὶ καλεῖ πρὸς τὸ ἥμερον· οὐκ ἐᾷ δὲ τὸ μειράκιον τῇ τῶν ἐνυπνίων ἐλπίδι καταλαζονεύεσθαι τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ' οὐδὲ τῆς εἰς πατέρα τιμῆς ἀβούλως ὀλιγωρεῖν, μονονουχὶ καὶ πρόωρον τῆς ἐσομένης λαμπρότητος τὴν ὑπεροχὴν ἁρπάζειν ἐν ἑαυτῷ. ὅρα γὰρ ὅπως περιΐστησιν εὐφυῶς εἰς ἔκβασιν οὐκ ἐνδεχομένην τῶν ὁραμάτων τὴν δύναμιν. τεθνεώσης γὰρ ἤδη τῆς Ῥαχὴλ, ἣ τὸν Ἰωσὴφ ἐκτετόκει· μὴ ἐγὼ, φησὶ, καὶ ἡ μήτηρ σου προσκυνήσομέν σοι; ἔδρα δὲ τοῦτο, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, καὶ τὸν τῆς τοῦ νεανίσκου φρενὸς κατασύρων τὸν ὄγκον, καὶ τὸν ἀδελφῶν τὸν ἐγηγερμένον ἐπ' αὐτὸν κατευνάζων φθόνον. ἔσωθέν γε μὴν προσεδόκα τὸ χρῆμα αὐτός. ἀκήκοε γὰρ οὐ παρέργως, ἀλλ' οὐδὲ λήθης ἀξίους ποιεῖται τοὺς λόγους, εἰ καὶ τὸ εἰκαῖον αὐτῶν κατέγραφε. τετήρηκε γὰρ αὐτοὺς, ὅτι καὶ εἰς πέρας ἐκβήσονται τάχα που τεθαῤῥηκώς. μετὰ δέ γε τὴν τῶν

A Cæterùm quidnam hæ viſiones ſignificent? Manipulum quidem in ſignum temporis accipiemus. Vnius verò manipuli erectio glorioſum ipſum futurum indicauerit. Quòd igitur venturum eſſet tempus quo Ioſeph in ſummo honore ac dignitate eſſet conſtituendus, quódque ipſi ſubiicienda eſſet reliqua fratrum multitudo, figuratè præmonſtrauit manipulus ipſius ab aliis adoratus. Cæterùm non hoc ſolum inſomnium Ioſepho accidit, ſed B aliud etiam ad hoc vſum denuo beato patri ac fratribus narrauit. [Vidit, inquit, & alterum ſomnium, & narrauit illud patri ſuo & fratribus ſuis, & dixit, Somniaui ecce ſomnium alterum: ſicut ſol & luna & vndecim ſtellæ adorabant me. Et increpauit eum pater ſuus, & dixit ei: Quid ſomnium hoc, quod ſomniaſti? Nunquid venientes veniemus ego & mater tua, & fratres tui, ad adorandum te ſuper C terram? Inuiderunt autem ei fratres eius, at pater eius ſeruauit verbum.] Artificioſus ſenex & ſuperna prudentia excellens. Intelligit enim viſionum vim: increpauit autem filium, dicens: [Nunquid venientes veniemus ego & mater tua, & fratres tui, ad adorandum te ſuper terram?] Et quis aduertat? vt ſapiens ac neceſſaria increpatio adhibita. Occurrit enim eleganter audientium inuidiæ, & nimia confidentia perfuſum D iuuenem compeſcit ac temperat, neque ſinit adoleſcentem inſomniorum ſpe fratres deſpicere, neque honorem patri debitum ſtultè contemnere, intempeſtiuam futuræ dignitatis excellentiam ſibi arrogando. Vide enim quo pacto ingenioſè inſomniorum vim ad certum egreſſum redigit. Mortua enim iam Rachel, quæ Ioſephum peperit; [Nunquid ego, inquit, & mater tua adoE rabimus te?] Fecit autem id, vt modò dixi, vt iuuenilis mentis faſtum infringeret; & concitatam iam in ipſum fratrum inuidiam ſopiret. Nihilominus tamen exſpectat etiam ipſe rem ita euenturam. Audiuit enim nequaquam languidè, ſed nec obliuioſos reddit ſermones, tametſi rei vanitatem incuſaret. *Seruauit enim ipſos*, inquit, confiſus nimirum celeriter id perficiendum. At verò poſt

Geneſ 37. 9.

Ibid. 1.

inſomniorum narrationem [abierunt quidem fratres, vnà cum paſtoribus ad paſcendum in Sichem.] Deinde paruo pòſt elapſo tempore mittit pater iuuenem quæſiturum fratres: [Nunquid fratres tui paſcunt in Sichem? Veni, mittam te ad eos. Et dixit ei: Ecce ego. Dixit autem ei Iſrael: Vadens vide, ſi ſani ſunt fratres tui, & oues, & renuntia mihi.] Promptiſſimè igitur ſe iturum promittit, ac quidem proficiſcitur, diſceſſitque è valle Chebron. Cúmque percurriſſet totam ſolitudinem, obuius quidam eum rogauit, quam ob cauſam, vnde, quò,
Gen. 37. 16. & ad quos iret. [Qui ſtatim reſpondit, Fratres meos quæro, Indica mihi vbi paſcunt. Dixit autem ei homo: Receſſerunt hinc: audiui enim eos dicentes, Eamus in Dothaim.] Quò cùm perueniſſet, inopinatò circumuentus eſt. Opportunè enim inuidia, quod olim cogitarat, effecit. Interficere igitur eum omnino cupiebant filii ancillarum, Ballæ inquam & Zelphæ: Dixerunt enim,
Ibid. 16. [Ecce ſomniator ille venit. Nunc ergo accedite, occidamus eum, & proiiciamus eum in vnam ciſternarum, & dicemus: Beſtia mala deuorauit eum; & videbimus quid ſint ſomnia eius. Audiens verò Ruben, abſtulit eum de manibus eorum, dicens: Non percutiamus eum in
Ibid. 22. animam. Dixit autem eis Ruben: Ne effundatis ſanguinem; proiicite eum in vnam ciſternarum harum, quæ ſunt in ſolitudine, manum autem ne intuleritis ei: dixit autem ſic vt eriperet eum de manibus eorum, & redderet eum patri ſuo.] Exuentes itaque Ioſeph veſte varia, demiſerunt in ciſternam, non mortuum, ſed vt moriturum non multo poſt. Poſtquam autem Iſmaelitæ quidam mercatores aromatum in Ægyptum proficiſcerentur, ſuadente Iuda (apertè enim clamabat non occidendum eſſe fratrem) vendiderunt eum emptoribus pretio viginti aureorum, ablatúſque eſt in Ægyptum Ioſeph. Ruben verò ignarus huius rei, acceſſit ad ciſternam. Cùm autem fratrem non offenderet, mortuum credens, rupit veſtimenta ſua, calumniatur fratres de Ioſepho, dicens: [Puer non eſt in ciſterna; ego autem quo ibò adhuc?] ac ſi diceret: Quo pacto

A ἐνυπνίων ἀφήγησιν, ἀπῴχοντο μὲν οἱ ἀδελφοὶ τοῖς αἰπολίοις ὁμοῦ κατανεμόμενοι ἐν Σιχέμ. εἶτα μικροῦ διὰ μέσου παραθέοντος χρόνου, προπέμπει τὸ μειράκιον ὁ πατὴρ ἐπισκεψόμενον ἰέναι τοὺς ἀδελφούς. οὐχὶ γάρ, φησίν, οἱ ἀδελφοί σου ποιμαίνουσιν ἐν Σιχέμ; δεῦρο ἀποστελῶ σε πρὸς αὐτούς. καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἰδοὺ ἐγώ. εἶπε δὲ αὐτῷ Ἰσραήλ· πορευθεὶς ἴδε εἰ ὑγιαίνουσιν οἱ ἀδελφοί σου καὶ τὰ πρόβατα, καὶ ἀνάγγειλόν μοι.
B προθυμότατα μὲν οὖν ἰέναι κατεπαγγέλλεται, καὶ δὴ καὶ ἀπαίρει, καὶ ἀποκεχώρηκεν ἐκ τῆς κοιλάδος Χεβρών. ἐκπεριθέοντι δὲ τὴν ἔρημον, ἔφη τις περιτυχὼν ἐφ' ὅτῳ τε ἥκοι, καὶ ὅποι ποτέ, καὶ ἐπὶ τίνας ἴεται. ὁ δὲ πρὸς ταῦτα εὐθύς· τοὺς ἀδελφούς μου ζητῶ. ἀπάγγειλόν μοι ποῦ βόσκουσιν. εἶπε δὲ αὐτῷ, φησίν, ὁ ἄνθρωπος, ἀπήρκασιν ἐντεῦθεν. ἤκουσα γὰρ αὐτῶν λεγόντων, πορευθῶμεν εἰς Δωθαΐμ. οὗ καὶ ἀφιγμένος, ἀδοκήτως ἐπεβουλεύετο. ἐπὶ καιροῦ γὰρ ὥσπερ ὁ
C φθόνος τὸ πάλαι δοκοῦν εἰργάζετο. διαχειρίσασθαι μὲν οὖν εἰς ἅπαν ἀπεθύμουν αὐτὸν οἱ ἀπὸ Βάλλας τε καὶ Ζελφᾶς τῶν θεραπαινίδων· ἔφασκον γάρ· ἰδοὺ ὁ ἐνυπνιαστὴς ἐκεῖνος ἔρχεται. νῦν οὖν δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ῥίψωμεν αὐτὸν εἰς ἕνα τῶν λάκκων. καὶ ἐροῦμεν, θηρίον πονηρὸν κατέφαγεν αὐτόν· καὶ ὀψόμεθα τί ἔσται τὰ ἐνύπνια αὐτοῦ. ἀκούσας δὲ Ῥουβεὶμ ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν λέγων, οὐ πατάξομεν αὐτὸν εἰς ψυχήν. εἶπε δὲ αὐτοῖς Ῥουβείμ· μὴ ἐκχέητε αἷ-
D μα, ἐμβάλλετε αὐτὸν εἰς ἕνα τῶν λάκκων τούτων τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, χεῖρα δὲ μὴ ἐπενέγκητε αὐτῷ. εἶπε δὲ οὕτως, ὅπως ἐξέληται αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἀποδῷ αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. τὸν χιτῶνα δὴ οὖν ἀφελόμενοι τὸν ποικίλον, καθίεσαν εἰς λάκκον οὐ τεθνεῶτα τὸν Ἰωσήφ, πλὴν ὡς τεθνηξόμενον καὶ οὐκ εἰς μακράν. ἐπεὶ δὲ Ἰσμαηλῖταί τινες, ἀρωμάτων ἔμποροι πρὸς τὴν Αἰγυπτίων ἠπείγοντο, συμβουλεύοντος Ἰούδα· μὴ γὰρ δεῖν χρῆ-
E ναι διολλύναι τὸν ἀδελφὸν ἀνακεκράγει σαφῶς. ἀπημπορήκασι τὸ μειράκιον καταθεμένοις παρ' αὐτοῦ τοῖς ἐκπρίασθαι βουληθεῖσιν, εἴκοσι χρυσοῖς. καὶ ἀπεκομίσθη μὲν εἰς Αἴγυπτον Ἰωσήφ. Ῥουβεὶμ δὲ πάλιν τὸ γεγονὸς οὐκ εἰδώς, ἀφίκετο μὲν ἐπὶ τὸν λάκκον. ἐπειδὴ δὲ τὸ παιδάριον οὐ τεθέαται, κεκινδυνευκέναι νομίσας, περιέρρηγνυσι μὲν τὸ ἱμάτιον, ἐπίκλημα δὲ τοῖς ἄλλοις ἐποιεῖτο τὸν Ἰωσήφ, οὕτω λέγων· τὸ παιδάριον οὐκ ἔστιν· ἐγὼ δὲ ποῦ πορεύσομαι ἔτι; μονονουχὶ γάρ φησι, πῶς ἂν ὑποστρέ-

ψαιμι πρὸς τὸν πατέρα; ἢ πῶς ἂν ὅλως προσδέξαιτο τὸν ἠγαπημένον οὐκ ἔχοντας; τί δὲ δὴ καὶ ἐροῦμεν ἀπαιτοῦντι τῷ πατρὶ τὸ παιδάριον; οἱ δὲ τὸν χιτῶνα τὸν ποικίλον αἰγὸς αἵματι καταδεύσαντες, προσεκόμιζον τῷ πατρὶ δόλῳ καὶ ἀπάτῃ μεθύοντας συνθέντες λόγους. τοῦτον γὰρ εὕρομεν, φασίν. ἐπίγνωθι εἰ χιτὼν τοῦ υἱοῦ σου ἐστὶν ἢ οὔ; κατοιμώζει δὲ ὁ πατήρ, καὶ τάχα που τῆς τῶν υἱῶν βασκανίας, καὶ ἀνοσίων σκεμμάτων [illegible], λέγων· θηρίον πονηρὸν κατέφαγε τὸν Ἰωσήφ. δυσκώαστόν τε καὶ ἀνουθέτητον παντελῶς, καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ παιδὸς συμφορᾷ τὴν δυσθυμίαν ἐδέχετο. οὐ γὰρ ἤθελε, φησί, παρακληθῆναι λέγων, ὅτι καταβήσομαι πρὸς τὸν υἱόν μου πενθῶν εἰς ᾅδου. ἐκβεβηκότος δὲ οὕτω εἰς πέρας τοῦ τῆς ἱστορίας λόγου, μετοιχήσεται πάλιν ὁ νοῦς τῶν ἐσωτάτω πρὸς ἔρευναν. καὶ οἷά τισι σκιαῖς τοῖς αἰσθητῶς γεγονόσιν ἐπιχρωματίζων τὴν ἀλήθειαν, εὐπρεπὲς ὡς ἔνι τὸ τῆς θεωρίας ἀπεργάζεται κάλλος. τέτοκε τοίνυν τὸν Ἰωσὴφ ἡ νεωτέρα Ῥαχήλ, ἡ καλὴ τῷ εἴδει, καὶ λαμπραῖς ὀμμάτων βολαῖς ἀποστίλβουσα τὸ ἐπίχαρι· καίτοι τῆς Λείας οὐχ ὧδε ἐχούσης. πόθεν; γέγραπται γὰρ, ὅτι οἱ μὲν ὀφθαλμοὶ Λείας ἀσθενεῖς· Ῥαχὴλ δὲ ἦν καλὴ τῷ εἴδει καὶ ὡραία τῇ ὄψει σφόδρα. ἀλλὰ Λείαν μὲν ἐλέγομεν τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα, τουτέστι, τὴν συναγωγήν· τὰς ἐπὶ τούτῳ πίστεις συλλέγοντες ἀπό τε τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς τοῦ ὀνόματος ἑρμηνείας. ἀκαλλὴς γὰρ ὄντως καὶ πολὺ νοσοῦσα τὸ ἄρρωστον, ἡ ἔσω τε καὶ εἰς νοῦν ὅρασις τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς. ὀφθαλμοὶ γὰρ αὐτοῖς, καὶ οὐ βλέπουσι, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. οὐ γὰρ ἐγνώκασι τὰ Μωσέως, οὔτε μὴν γεγόνασιν οἷοί τε καταθρεῖν τὰ ἐν αὐτοῖς μυστήρια, δι' ὧν πολυτρόπως ὁ Ἐμμανουὴλ καταγράφεται. ἑρμηνεύεται δὲ Λεία, κοπιῶσα, καθὰ καὶ ἐν ἑτέροις εἰρήκαμεν. κεκοπίακε γὰρ ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ βαρὺ καὶ δύσοιστον ἄχθος τὸν διὰ Μωσέως ἔχουσα νόμον. τοιγάρτοι καὶ ὁ Χριστὸς ὡς κοπιῶντας αὐτοὺς καὶ κατηχθισμένους, εἰς τὴν διὰ πίστεως ἄνεσιν ἐκάλει λέγων, δεῦτε πάντες πρός με οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἀλλὰ Λεία μὲν ἐν τούτοις. καθαροὶ δὲ ἄγαν οἱ τῆς Ῥαχὴλ ὀφθαλμοί. τεθέαται γὰρ ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία τὴν δόξαν Χριστοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ τὸν πατέρα. κέκληται δὲ πρὸς οἰκείωσιν τοῦ νοητοῦ νυμφίου, τουτέστι Χριστοῦ, μετὰ τὴν προτέραν.

A reuertar ad patrem, aut quo pacto omnino is nos admittet, abſque eius dilecto filio? Quid autem dicemus ei puerum repetenti? Ipſi verò veſtem variam ſanguine caprino polluentes obtulerunt patri fraudulenter ac doloſè, ebrios ſermones commenti. Hanc enim inuenimus, aiunt; [Noſce, ſi tunica filii tui eſt, an non?] Plorat autem pater, inuidiæque filiorum & impiorū conſiliorum inſcius clamauit dicens: [Fera mala deuorauit Ioſeph:] mœſtitiámque ob filii ſui calamitatem adeò grauem concepit, vt nulla ratione ſopiri aut mitigari poſſet. [Neque enim volebat, inquit, admittere conſolationem dicens: Quia deſcendam ad filiū meum lugens in infernum.] Perducto itaque ad finem hiſtoriæ textu, mens rurſus ad interiorem indagationem ſe conferet: ac veluti vmbris quibuſdam ſenſualiter factis, viuum veritatis colorem inducens, quoad eius fieri poterit, præſtantiſſimam ſpiritualis contemplationis pulchritudinem ob oculos ponet. Peperit itaque Ioſephum iunior Rachel pulchra aſpectu, & ſplendidis oculorum radiis gratiam ſpirans: Lia verò nō item. Scriptum eſt enim, quòd [oculi Liæ infirmi. Rachel autem erat pulchra aſpectu & formoſa facie valdè.] Atqui Liam diximus eſſe Iudæorū matrem, hoc eſt Synagogam; probationem huius rei ſumentes ab oculis, & à nominis interpretatione. Deformis enim reuera, multáque infirmitate laborat interior, atque ad mentem pertinens Iudæorum Synagogæ aſpectus? [Oculos enim habent, & non vident,] iuxta Prophetæ vocem. Neque enim cognouerunt ea quæ à Moſe ſcripta ſunt, neque pares fuerunt conſiderandis myſteriis, quæ in ipſis continentur, per quæ multifariā Emmanuel deſcribitur. Interpretatur autem Lia, *laborās*, quemadmodum etiam aliis in locis diximus. Laborauit enim Iudæorum Synagoga graui atque intolerabili onere, legem per Moſen ſuſtinens. Idcirco etiam Chriſtus vt laborantes eos & onuſtos ad libertatem per fidem vocauit dicens: [Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos,] Sed huiuſmodi quidem eſt Lia: puri autem ſunt admodum oculi Rachel. Vidit enim Eccleſia ex Gentibus gloriam Chriſti, & in ipſo Patrem: vocata autem eſt ad familiaritatem ſpiritualis ſponſi, hoc eſt, Chriſti, poſt primam.

Gen. 37. 32

Ibid. 33

Ibid. 35

Gen. 29

Pſal. 113, 5 Hier. 5, 21

Matth. 11 28

Ipſa enim nouiſſima eſt, rugam non habens, antiquata prima, ac poſtquam conſenuit propè facto eius interitu. Interpretatur autem etiam *Dei ouile*, *Rachel*. Ouile enim Saluatoris eſt Eccleſia: qui Iudæis quidem dixit per quendam ſanctorum Prophetarum, [Et dixi: Non paſcam vos.
Zach.11.9 " Quod moritur, moriatur, & quod
" deficit, deficiat, & reliquiæ: deuoret
Ioan.10.27. " vnuſquiſque carnes proximi ſui.] De
" nobis verò: [Oues meæ vocem meam
" audiunt, & ſequuntur me, & ego do ip-
" ſis vitam æternam.] Eſt igitur paſtor bonus, & in omnibus ipſe primas obtinens. Vocatus autem eſt etiam ouis, poſtquam factus eſt homo. Idcirco ſapiens Ioannes Iudæorum populis ip-
Ioan.1.29 " ſum oſtendit, dicens: [Ecce Agnus Dei
" tollens peccata mundi.] Innumeri enim mactati ſunt, iuxta legis formam, ſed nullus deleuit peccata mundi. Impoſſibile enim eſt ſanguinem taurorum & hircorum tollere peccata. Abſtulit autem peccata mundi Agnus immaculatus verus, immaculatum ſacrificium. Ideo etiam vt ouis reputatus eſt nobiſcum. Vocetur autem idcirco Eccleſiæ filius, vt primogenitus in fratribus. Sciendum verò quòd & Ioſeph interpretatur *adiectio* & *incrementum Dei*. Semper enim augetur & creſcit ſancta filiorum Eccleſiæ multitudo. Quocirca etiam dictum eſt ad eam:
Eſai.49.18.&60.4. " [Tolle in circuitu oculos tuos Sion,
" & vide. Ecce congregati ſunt, & ve-
Eſai.49.12. " nerunt ad te.] Et rurſum: [Ecce hi
" de longè veniunt, hi ab Aquilone, &
" hi à mari: alii verò è terra Perſarum.] Scriptum eſt autem etiam in Actibus Apoſtolorum, alicubi quidem, quòd adiecit quidem Dominus ſaluatos quotidie in idem; alicubi verò: Aucti verò ſunt potiùs credentes Domino, multitudines virorum & mulierum. Idcircò, vt paulo antè dixi, meritò cenſeatur ſpiritualis Ioſeph, hoc eſt, qui in Chriſto, adiectio ſiue incrementum Dei. Neque verò à ſcopo aberrauerimus, ſi credentes in ipſum, atque ipſummet ita appellemus. Ipſe enim eſt caput: corpus autem & membra ex parte nos. Atque ipſe quidem vitis: inhæremus autem ipſi nos inſtar palmitum, vnitate ſecundùm ſpiritum per ſanctificationem colligati. Cæterùm *erat*, inquit, *Ioſeph ſeptemdecim annorum*. Et quòd quidem iuuenis admodum,

Tomus primus.

A αὕτη γὰρ ἡ νεωτάτη ῥυτίδα μὴ ἔχουσα, καίτοι παλαιωθείσης τῆς προτέρας, καὶ ἐπεί τοι γεγήρακεν, ἐγγὺς γενομένης ἀφανισμοῦ. ἑρμηνεύεται δὲ καὶ Θεοῦ ποίμνιον, ἡ Ραχήλ. ποίμνιον γὰρ τοῦ σωτῆρος ἡ ἐκκλησία· ὃς Ἰουδαίοις μὲν ἔφασκε δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν. καὶ εἶπα, οὐ ποιμανῶ ὑμᾶς. τὸ ἀποθνῆσκον ἀποθνησκέτω, καὶ τὸ ἐκλεῖπον ἐκλειπέτω· καὶ τὰ καταλοιπα· κατεσθιέτω ἕκαστος τὰς σάρκας τοῦ πλησίον
B αὐτοῦ. ἡμῶν δὲ δὴ πέρι, τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούουσι, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι. κἀγὼ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. ἔστι μὲν οὖν ποιμὴν ἀγαθὸς, καὶ ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων. κεχρημάτικε δὲ καὶ πρόβατον, ἐπεί τοι γέγονε καθ' ἡμᾶς. καὶ γοῦν ὁ σοφὸς Ἰωάννης τοῖς Ἰουδαίων δήμοις αὐτὸν προέδειξε, λέγων· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. μυρίοι μὲν γὰρ ἐσφάττοντο, κατὰ τὸν τοῦ νόμου τύπον, ἀλλ' οὐδεὶς ἀπήλειψε τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.
C ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. ἀνῄρηκε δὲ τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν ὁ ἀμνὸς ὁ ἄμωμος ὁ ἀληθινὸς, τὸ ἄμωμον ἱερεῖον. οὐκοῦν καὶ ὡς πρόβατον λελόγισται μεθ' ἡμῶν· καλοῖτο δ' ἂν διὰ τοῦτο καὶ τῆς ἐκκλησίας υἱὸς ὡς πρωτότοκος ἐν ἀδελφοῖς. ἰστέον δὲ ὅτι καὶ Ἰωσὴφ ἑρμηνεύεται προσθήκη καὶ αὔξησις Θεοῦ. ἀεὶ γὰρ εἰς αὔξησιν τῶν τῆς ἐκκλησίας τέκνων ἡ ἁγία πληθὺς ἐπιδί-
D δοται. τοιγάρτοι καὶ εἴρηται πρὸς αὐτήν· ἆρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου Σιὼν, καὶ ἴδε πάντας. ἰδοὺ συνήχθησαν καὶ ἦλθοσαν πρός σε. καὶ πάλιν, ἰδοὺ οὗτοι πόρρωθεν ἔρχονται. οὗτοι ἀπὸ Βορρᾶ, καὶ οὗτοι ἀπὸ θαλάσσης. ἄλλοι δὲ ἐκ τῆς Περσῶν. γέγραπται δὲ καὶ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων· πῆ μὲν, ὅτι ὁ μὲν κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν ἐπὶ τὸ αὐτό. πῆ δὲ δὴ αὖ· μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες
E τῷ κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. ταύτῃ τοι, καθάπερ ἤδη προεῖπον, νοοῖτ' ἂν εἰκότως ὁ νοητὸς Ἰωσὴφ, τουτέστιν, οἱ ἐν Χριστῷ προσθήκη Θεοῦ. εἴη δ' ἂν ἡμῖν ὁ λόγος οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύσαντας ὡσανεὶ καὶ αὐτὸν οἰκονομικῶς ὀνομάζων. ἔστι γὰρ αὐτὸς μὲν ἡ κεφαλή· σῶμα δὲ καὶ μέλη ἐκ μέρους, ἡμεῖς. καὶ αὐτὸς μὲν ἡ ἄμπελος· ἐμπεφύκαμεν δὲ κλημάτων δίκην ἡμεῖς, ἑνώσει τῇ κατὰ πνεῦμα δι' ἁγιασμοῦ συνδούμενοι. ἀλλ' ἦν, φησὶν, Ἰωσὴφ δέκα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν. καὶ ὅτι μὲν νέος κομιδῇ,

παραδείξειεν ἂν οἶμαί που, καὶ διὰ τούτων ἡμῖν ἡ γραφή. νεώτατον δὲ τῶν ἄλλων καὶ αὐτὸν εἶναί φαμεν τὸν Εμμανουὴλ, τὸ ἐν χρόνῳ πρεσβύτερον τοῖς πρὸ αὐτοῦ γεγονόσιν ἀνάπτοντες, οἷον Μωσῇ καὶ προφήταις· ἐκβασανίζοντες δὲ τῶν γεγραμμένων τὴν δύναμιν, οἰησόμεθά τι καὶ ἕτερον διὰ τούτου κατασημαίνεσθαι. καταγράψει γάρ πως ἡμῖν καὶ αὐτὸ τάχα που τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ βαθὺ μυστήριον, καὶ ὁ τῶν ἐτῶν ἀριθμός. καὶ τίνα δὴ τρόπον διασαφοῦν ὡς ἔνι πειρασόμεθα· ὡς γὰρ ἔφην ἤδη καὶ ἐν ἑτέροις. μεμνήσομαι γάρ. ἔθος τῇ θείᾳ γραφῇ τοὺς ἀνάπαλιν ἰόντας τῶν ἀριθμῶν μετὰ τὴν αὐτοῖς τεταγμένην ἐκπλήρωσιν, τελειότητος ποιεῖσθαι σύμβολα. οἷόν τί φημι. τὸν δέκα εἴπερ τις ἀναμετρήσαιτο καὶ ὑπερτρέχειν ἕλοιτο, πάλιν ἐκ μονάδος ἄρξεται καθάπερ εἰς τέλος καταίρων αὐτόν. ὁμοίως ἐπὶ τῆς ἑβδομάδος. ἀρξάμενος γὰρ ἐκ πρώτης, ἄνεισι μὲν ἐφεξῆς ἐπὶ τὴν ἑβδόμην. εἶτα κατακλείσας εἰς τέλος τὸν τῶν ἡμερῶν ἀριθμὸν, ἐπανήξει πάλιν ἐπὶ τὴν πρώτην. τελειότητος ἄρα ταῦτά τοι ποιεῖται σημεῖα τοὺς ὧδε ἔχοντας τῶν ἀριθμῶν ὁ ἱερὸς ἡμῖν λόγος. καὶ γοῦν τῇ τῶν ταλάντων διανομῇ, τὸν εἰς λῆξιν ἥκοντα φιλεργίας τῆς κατὰ Θεὸν, δέκα φησὶν εἰληφέναι τάλαντα, καὶ μὴν καὶ ἐπάνω τεθεῖσθαι πόλεων δέκα, ὅτι τῶν εὐδοκιμησάντων τελειότητι πάντῃ τε καὶ πάντως ἰσομοιρήσει τὰ γέρα. διὰ τούτου καταδείκνυσιν ὁ τούτων διανομεὺς, τουτέστι Χριστὸς, στεῖραν δέ γε τεκεῖν ἑπτὰ, τῶν ἁγίων τις ἔφη. τὸ ἑπτά που τιθεὶς ἀντὶ τοῦ πολλά. καὶ ὅσα τυχεῖν εἰς τέλειον ἀριθμὸν καταλογισθείειεν ἂν ὑπό του τῶν ἀμετρεῖν ἠρημένων. ὅταν τοίνυν λέγηται περὶ τοῦ Ἰωσὴφ, ὅτι ἦν ἐτῶν δέκα καὶ ἑπτὰ, συντεθεῖσθαι δώσομεν τὸν Εμμανουὴλ εἰς ἕνα Χριστὸν καὶ υἱὸν ἐκ δυοῖν τελείοιν, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος. οὐ γάρ τοι παραδεξόμεθα τὸ τισὶ δοκοῦν, οἰομένοις ὅτι ψυχῆς λογικῆς ὁ θεῖος ἐκεῖνος κεχήρωτο ναὸς, ὃν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου πεφόρηκεν ὁ Θεὸς λόγος. ἀλλ' ὥσπερ ἦν τέλειος ἐν θεότητι, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι, πλὴν εἰς ἕνα συγκείμενος, ἀπορρήτως τε καὶ ὑπὲρ νοῦν. ἐκ κοινοῦ σημαίνει μὲν τὸ τέλειον ἐν θεότητι, καὶ ὑπαινίττεταί πως ἡμῖν ὁ δέκα ἀριθμός. τὸ δὲ οὕτως ἔχον, ἐν ἀνθρωπότητι πάλιν ἐπεμφήνειεν ἂν ὁ ἑπτὰ, μειονεκτούμενος μὲν ὡς ἐν τελείᾳ τῇ δε-

A declarat per hoc, vt arbitror, nobis ſacra Scriptura. Nouiſſimum autem omnium etiam ipſum Emmanuelem eſſe dicimus, temporis quidem antiquitatem iis qui ante ipſum nati ſunt, adſcribentes, vt Moſi & Prophetis: examinantes verò ſcriptorum vim, aliud quid etiam his ſignificari exiſtimabimus. Deſcribet enim nobis fortaſſe Incarnationis altum myſterium, etiam annorum numerus. Id modo aliquo planum facere, quantum licet, conabimur, B vt etiam in aliis diximus locis, quantum commemini. Solet ſacra Scriptura numeros retro deſcendentes, poſt eos iam expletos & decurſos, perfectionis conſtituere veluti ſymbola. Verbi gratia: Denarium ſi quis remetiatur, & percurrere velit, iterum ab vno inchoabit, velut ad finem vſque ipſum deducturus. In ſeptenario item ſimiliter. Auſpicatus enim ab vnitate, deinceps ad ſeptenarium C peruenit; ad finem vſque emenſus, qui eſt ſeptem dierum numerus, redit deinde ad primum. Sacræ literæ itaque huiuſcemodi numeros perfectionis ſigna faciunt. Igitur in talentorum diſtributione ad ſortem hereditariam venientem ſedulitatis erga Deum, decem accepiſſe talenta ait, & retrò vrbes decem ei datas, quòd ad nominis ſplendorem perfectioni omni & vbique præmia adaptentur. Per hæc oſtendens diſtributor horum, hoc D eſt, Chriſtus, ſterilem ſeptem pepeuiſſe, vt ait Sanctorum quiſpiam; *ſeptem* ponens pro *multis*. Et quæcunque obueniunt, ad perfectum reuocari queant numerum, ſic dicta remetiendo. Cùm itaque de Ioſeph dicatur, annorum fuiſſe ſeptemdecim, conſtituere videatur ac referre Emmanuelem in vno Chriſto ac Filio, è duobus perfectum, diuinitate & humanitate. Non enim recipimus, quod quidam aſſerunt, diuinum illud Dei E templum anima caruiſſe rationali, quod è ſancta Virgine Deus Verbum protulit. Sed vt in Deitate perfectus erat, ſic & in humana fuit natura, vnus tamen exiſtens, ineffabili intellectúmque ſuperante modo. Deſignat itaque & inuolutè nobis ſignificat perfectionem in deitate, denarius numerus. Quod cùm ita ſit, ſeptenarius viciſſim humanitatem nobis exhibeat, qui minor eſt denario qui in Trini-

tate eſt, & huic incluſus & velut
ſubiectus. Poſt denarium enim ſepte-
narius accidit. In exuperantia verò
& ſublimitate Trinitatis, hoc eſt
Deitatis, qui ex Patre Deus Ver-
bum: in ſubmiſſione verò eſt huma-
na conditio & Dei gloriâ minor.
Et Deus quidem Verbum intelligi-
tur præexiſtere, humana verò in illo
natura ſubſecuta eſt. Quamobrem
præcedit neceſſariò denarius nume-
„ rus; ſequitur ſeptenarius. [Ioſeph
„ itaque decem & ſeptem annorum
„ erat.] Conſidera mihi adhæc tempo-
rarium, & principio carens, vt qui
in tempore fuit, ipſius Emmanuelis.
Fuit enim annorum enumeratio, vt
in imagine ſeu figura, in Ioſepho. At
additum eſt *Erat*. vocatus eſt enim ad
generationem ſecundùm nos intelle-
ctam, & ad numerum annorum hu-
manitatis cauſa, etſi eſſet Deus Ver-
bum. ſed τὸ *Erat*, omnino illi conuenit.
Intelligitur enim, eſtque reuera Deo
& Patri coæternus: vtque diuinus ait
Ioan. 1. 1. „ Ioannes: [In principio erat Verbum,
„ & Verbum erat apud Deum, & Deus
„ erat Verbum.] Dicam igitur denuo:
Ioſeph itaque ſeptemdecim anno-
rum patris ſui greges pauit cum aliis
fratribus Zelphæ & Ballæ, hoc eſt,
ancillarum filiis. Verbum enim Dei
caro factum Iudæorum regionem
ſurſum deorſum peragrauit, recol-
ligens quodammodo ad amorem er-
ga Deum ac Patrem oues perditas
domus Iſrael. Nam vt beatus Pau-
2. Cor. 5. 19. „ lus ſcribit, [Deus erat in Chriſto
„ mundum ſibi ipſi concilians.] Pauit
itaque Emmanuel vnà cum iis qui
in ſeruitutem nati erant, quique ex
duabus ancillis ſpurium minimeque
liberum ortum nacti erant. Nam poſt
regnum Ieroboam, diſceſſerunt ab
Ieruſalem decem tribus: abierunt
autem & habitauerunt in Samaria,
transferente eo Ieroboam. Errarunt
enim, adorarúntque illo vitulos au-
reos. Vnde & per vocem Ezechiel
veluti duas mulieres fornicarias in-
Ezech. 23. 2. „ crepat Deus ita dicens: [Fili homi-
„ nis: Duæ mulieres erant filiæ matris
„ vnius, & fornicatæ ſunt in Ægy-
„ pto; in iuuentute ſua fornicatæ ſunt,
„ illic eeciderunt vbera earum, & il-
„ lic deuirginatæ ſunt, & nomina ea-
„ rum Oolla ſenior, & Ooliba iunior
„ ſoror eius, & factæ ſunt mihi, &
„ pepererunt filios & filias, & nomina

Tomus primus.

A καὶ, ἐπενηνεγμένος δὲ αὐτῷ καὶ οἱονεὶ προσκεί-
μενος. μετὰ γάρ τοι τὸν δέκα ἀριθμὸν συμβέ-
βηκεν ὁ ἑπτά. ἐν ὑπεροχῇ δὲ τριάδος, τουτέστι
θεότητος, ὁ ἐκ πατρὸς Θεὸς Λόγος· ἐν ὑφι-
ζήσει δὲ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ Θεοῦ δόξης ἐν μείο-
σι. καὶ ὁ μὲν Θεὸς λόγος νοεῖται προών, προσ-
γέγονε δὲ αὐτῷ τὸ ἀνθρώπινον. οὐκοῦν ἀναγ-
καίως προτέτακται μὲν ὁ δέκα ἀριθμὸς, ἐπε-
νήνεκταί γε μὴν ὁ ἑπτά. Ιωσὴφ γὰρ, φησὶν, δέ-
κα καὶ ἑπτὰ ἦν ἐτῶν. ἄθρει δέ μοι πρὸς τούτῳ
B τὸ πρόσκαιρόν τε καὶ ἄναρχον ὡς ἔν γε δὴ χρόνῳ,
φημὶ τοῦ Εμμανουήλ. γέγονε μὲν γὰρ ἐτῶν ἀπα-
ρίθμησις ὡς ἐν εἰκόνι τῷ Ιωσήφ. ἀλλ' ἐπενήνεκται
τὸ, ἦν. κέκληται μὲν γὰρ εἰς γένεσιν τὴν καθ' ἡμᾶς
νοουμένην, καὶ εἰς ἐτῶν ἀριθμὸν διὰ τὸ ἀνθρώ-
πινον, καίτοι Θεὸς ὢν ὁ λόγος. ἀλλ' ἕψεται πάν-
τως τὸ ἦν αὐτῷ. νοεῖται γὰρ καὶ ἔστιν ἀληθῶς τῷ
Θεῷ καὶ πατρὶ συναΐδιος, καὶ ὡς ὁ θεσπέσιος
φησὶν Ιωάννης, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λό-
γος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.
C οὐκοῦν ἐρῶ εἰσαῦθις· δέκα μὲν καὶ ἑπτὰ ἐτῶν
ἦν Ιωσὴφ ὁ θεσπέσιος, τὰς δὲ τοῦ πατρὸς ἀγέ-
λας συνεποίμαινε τοῖς ἀδελφοῖς, τοῖς ἀπὸ Ζελ-
φᾶς φημὶ καὶ Βάλλας, τουτέστι, τοῖς ἐκ θερα-
παινίδων. γεγονὼς γὰρ ἄνθρωπος ὁ ἐκ Θεοῦ
λόγος, τὴν τῶν Ιουδαίων ἄνω τε καὶ κάτω πε-
ριῆλθε χώραν, συναγείρων ὥσπερ εἰς ἀγάπη-
σιν τὴν πρὸς Θεὸν, καὶ πατέρα, ἀπολωλό-
τα πρόβατα οἴκου Ισραήλ. ὡς γὰρ ὁ μακά-
ριος γράφει Παῦλος, Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ, κό-
D σμον ἑαυτῷ καταλλάσσων. ἐποίμαινε τοίνυν τοῖς
εἰς δουλείαν γεγεννημένοις ὁ Εμμανουήλ, καὶ
τοῖς οἱονεί πως ἐκ δύο παιδισκῶν, νόθην καὶ
οὐκ ἐλευθέραν λαχοῦσι τὴν γένεσιν. μετὰ γὰρ
τοι τὴν τοῦ Ιεροβοὰμ βασιλείαν, ἀπήρκασι
μὲν τῆς Ιερουσαλὴμ αἱ δέκα φυλαὶ, κατῴχοντο
δὲ καὶ κατῳκήκασιν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, παραφέ-
ροντος εἰς τοῦτο τοῦ Ιεροβοάμ. πεπλάνηνται γὰρ καὶ
προσκεκυνήκασι ταῖς δαμάλεσι ταῖς χρυσαῖς
E ἐκεῖ. ὅθεν καὶ διὰ φωνῆς Ιεζεκιὴλ, ὡς δύο γυ-
ναῖκας ἐκπεπορνευμένας κατῃτιᾶτο Θεὸς οὕτω
λέγων· υἱὲ ἀνθρώπου, δύο γυναῖκες ἦσαν θυγα-
τέρες μητρὸς μιᾶς, καὶ ἐξεπόρνευσαν ἐν τῇ Αἰ-
γύπτῳ, ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπε-
σον οἱ μαστοὶ αὐτῶν. ἐκεῖ διεπαρθενεύθησαν. τὰ δὲ
ὀνόματα αὐτῶν, Οόλλα ἡ πρεσβυτέρα, καὶ Οο-
λίβα ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς. καὶ ἐγένοντό μοι, καὶ
ἔτεκον υἱοὺς καὶ θυγατέρας, καὶ τὰ ὀνόματα

αὐτῶν, Σαμάρεια ἡ Ὀόλλα· καὶ Ἱερουσαλὴμ ἡ Ὀολίβα. συνεποίμαινε τοίνυν καθ' ἡμᾶς γεγονὼς ὁ υἱὸς τοῖς ἐκ δουλείας ἅμα καὶ ἐκ πορνείας γεγεννημένοις. καθηγοῦνται γὰρ ἔτι τῶν ἐξ Ἰσραὴλ οἱ κατὰ νόμον προεστηκότες, καίτοι διδάσκοντος ἤδη καὶ μυσταγωγοῦντος Χριστοῦ τοὺς προσιόντας αὐτῷ, καὶ εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἀποκομίζοντος τρίβον. αὕτη δὲ ἦν αὐτός. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός. ἀλλ' οἱ μὲν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι καὶ τὴν τῆς νομοθεσίας ἔχοντες δόξαν, κατέβοσκον εἰς τριβόλους, εἰς ἀκάνθας, εἰς πλάνησιν, εἰς διδασκαλίας καὶ ἐντάλματα ἀνθρώπων. ὁ δὲ εἰς νομὴν ἀγαθήν, καὶ εἰς πόαν ὥσπερ εὐανθεστάτην, τὴν εὐαγγελικὴν παίδευσιν μετὰ τὴν εὐφυᾶ καὶ ἀξιάγαστον γνῶσιν. καὶ οἱ μὲν ἦσαν ποιμένες ῥάθυμοί τε καὶ ἀναπεπτωκότες, καὶ πρός γε τούτοις, λημμάτων ἡττώμενοι, καὶ φιλοκέρδειαν νοσοῦντες ἐσχάτην· τὸ γάλα κατεσθίοντες, τὰ ἔρια περιβαλλόμενοι, καὶ τὸ παχὺ σφάζοντες, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· μισθωτοὶ καὶ ἀγέρωχοι, καὶ ὀλίγου παντελῶς ἀξιοῦντες λόγου τὸ χειμῶναι ποιεῖν ὑπὲρ τῶν προβάτων. ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀπὸ Ζελφᾶς τε καὶ Βάλλας, ψόγον πονηρὸν κατήνεγκον ἐπὶ τὸν Ἰωσήφ, οὕτω καὶ τῶν ἀνοσίων Φαρισαίων ἡ δυστροπωτάτη πληθὺς διαβεβλήκασι τὸν Ἐμμανουήλ, καὶ συκοφαντεῖν ἀπετόλμων τὴν δόξαν αὐτοῦ· Σαμαρείτην, καὶ οἰνοπότην, καὶ δαιμονῶντα πρὸς τούτοις, καὶ ταῖς τοῦ Βεελζεβοὺλ ἐνεργείαις ἐπικουρούμενον εἰς γε τὸ δύνασθαι φημὶ τὰ πονηρὰ τῶν ἠρρωστηκότων ἐξελαύνειν πνεύματα, δυσσεβῶς ὀνομάζοντες. τοιγάρτοι καὶ διὰ φωνῆς προφήτου τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀθυροστομίας κατακέκραγε λέγων αὐτὸς ὁ Ἐμμανουήλ· οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ. δείλαιοί εἰσιν, ὅτι ἠσέβησαν εἰς ἐμέ. ἐγὼ δὲ ἐλυτρωσάμην αὐτούς· αὐτοὶ δὲ κατελάλησαν ψευδῆ κατ' ἐμοῦ. καὶ πάλιν· πεσοῦνται ἐν ῥομφαίᾳ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν, δι' ἀπαιδευσίαν γλώττης αὐτῶν. πεφλυάρηκε τοίνυν κατὰ Χριστοῦ τῶν Φαρισαίων τὸ στῖφος τὸ θρασύ τε καὶ ἀνελεύθερον. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ κατενεγκεῖν τοὺς ἀδελφοὺς ψόγον πονηρὸν κατὰ Ἰωσήφ. ἀλλ' ἠγαπᾶτο, φησίν, παρὰ τοῦ πατρός, ὅτι υἱὸς γήρως ἦν αὐτοῦ. γεγόνασι μὲν γὰρ καὶ ἕτεροι ποιμένες, καλοί τε καὶ ἀγαθοὶ πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀναδείξεως τῆς ἐν κόσμῳ καὶ μετὰ σαρκός· καὶ πρό γε τῶν ἄλλων Μωσῆς ὁ θεσπέσιος, καὶ οἱ καθεξῆς τοὺς

earum, Samaria Oolla, & Ieruſalem Ooliba.] Pauit itaque greges homo factus Filius, vnà cum iis qui ex ſeruitute & fornicatione geniti ſunt. Duces enim ſunt adhuc Iſraelitarum, legales præfecti, docente alioqui iam atque inſtruente Chriſto eos qui ad ipſum accedunt, & ad veritatis viam deducente, quæ quidem via ipſemet eſt. Idcirco etiam dixit: *Ego ſum via.* Cæterùm Scribæ & Phariſæi legis peritiæ laude celebres, pauerunt in tribulos, in ſpinas, in errorem, in doctrinas & præcepta hominum: hic verò in bonam paſturam & veluti in herbam floridiſſimam, Euangelicæ nimirum diſciplinę pulcherrimam admirabilémque cognitionem. Atque illi quidem erant paſtores pigri ac vecordes, ac præterea acceptores munerum, ſumméque attenti ad quæſtum faciendum, [comedentes lac, molli lana induti, & pingue mactantes,] iuxta Prophetæ vocem: mercenarii & faſtuoſi, nullúmque planè pro ouibus laborem ſubeuntes: hic autem [erat paſtor bonus, animam ponens pro ouibus.] Cæterùm quemadmodum filii Zelphæ & Ballæ opprobrium malum excogitarunt aduerſus Ioſeph, ita etiam impiorum Phariſæorum perditiſſima multitudo, Emmanuelis gloriam calumniari veriti non ſunt, [Samaritanum ac vini potorem, dæmonium habentem, & ope Beelzebub adiutum] malos ſpiritus ex infirmis corporibus eiicientem impiè vocantes. Idcirco per vocem Prophetæ aduerſus Iudæorum maledicentiam, exclamauit dicens ipſemet Emmanuel: [Væ ipſis, quoniam receſſerunt à me. Miſeri ſunt, quoniam impiè egerunt in me. Ego redemi eos: ipſi autem locuti ſunt contra me mendacia.] Et rurſum: [Cadent in gladio principes eorum, propter imperitiam linguæ eorum.] Impiè igitur locutus eſt aduerſus Chriſtum, audax atque impudens Phariſæorum cœtus. Atque hoc, vt arbitror, eſt fratres obtendere opprobrium malum aduerſus Ioſeph. Porrò dilectus erat, inquit, à patre, quia filius ſenectutis erat ipſi. Fuerunt enim etiam alii paſtores probi ac boni ante Saluatoris noſtri in mundum per carnem aduentum; atque inter alios diuinus Moſes, quique

Ezech. 34. 3.

Ioan. 10. 11. 14.

Ioan. 8. 48.

Matt. 11. 19.

Matt. 12. 27.

Oseæ 7. 13

Ibid. 16.

deinceps rationales greges pauerunt. A Cæterùm præcipuo quodam amore proſequutus eſt Filium Pater, etiamſi nouiſſimus fuerit poſt alios, & in vltimis ſæculi temporibus. Conueniet itaque Iacob filium habere ſenectutis Ioſeph. Deus autem nunquam ſeneſcit & principio caret, neque incrementa accipit, & ſemper eſt omnibus partibus perfectiſſimus. Quocirca ne ſermo à recto aberret, dicimus Emmanuelem quodammodo filium ſenectutis Patri extitiſſe, eò quòd in vltimis ſæculi temporibus apparuerit, B præſenti nimirum, & quia poſt ipſum alius nemo. Neque enim in alio ſaluari exſpectamus. Sufficit verò ſolus: quia neque in alio ſitam eſſe dicimus mundi ſalutem, ac vitam. Ipſe itaque nos in ſæcula paſcet, iuxta Pſalmiſtæ vocem, ſubditique erimus ipſi dilecto, qui apparuit quidem in vltimis ſæculi temporibus, vt modò dixi, carne aſſumpta, præfecto autem vt Deo. Dicimus enim eum eſſe coæternum Patri. Quocirca dilectus quidem eſt à patre excellenter Ioſeph. Veſtem autem ipſi C dedit variam, veluti eximium donum, & manifeſtum amoris, quo eum proſequebatur, argumentum. Cæterùm erat etiam hoc fratribus inuidentiæ irritamentum, atque odii cauſa, quemadmodum rei exitus declarabit. Accenſi etiam ſunt ira aduerſus dilectum, hoc eſt Chriſtum, Phariſæi, ideo quòd à Deo ac Patre multiformi gloria indutus fuerit. Multis enim reuera modis admirabilis fuit, partim quidem vt viuificans, partim verò vt lux, & illuminare valens eos qui D in tenebris, vt mundans leproſos, ſuſcitánſque facillimè etiam olentes mortuos, vt maria increpans, atque ipſis ſua poteſtate fluctibus vectus. Idcircò Iudæi ſubinde inopes conſilii inuidiæque flammis exæſtuantes inter ſe dicebant:

Ioan. 11. 47. » [Quid facimus? quia homo hic multa » ſigna facit.] Varia itaque veſtis typus eſt multiformis gloriæ, qua Deus ac Pater induit Filium, nobis ſimilem factum propter humanitatem. Siquidem quan- E tum ad propriam ipſius naturã attinet, ipſe eſt dominus gloriæ, tametſi propter ſimilitudinem quam nobiſcum ha-

Ioan. 17. a » bet, dicat: [Pater, clarifica filium tuũ.] His igitur de cauſis quas recenſui, exſtimulati ſunt ad iram atque inuidiam filii ancillarum: præterea in ſuſpicionem inciderunt ex inſomnii narratione.

A λογικὰς ἀγέλας διαποιμαίνοντες. πλὴν διαφερόντως ἠγάπησε τὸν υἱὸν ὁ πατήρ, καίτοι τελευταῖον ὄντα μετὰ τοὺς ἄλλους, καὶ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος γεγονότα καιροῖς. ἁρμόσει μὲν οὖν τῷ Ιακὼβ υἱὸν γήρως ἔχειν τὸν Ιωσήφ. Θεὸς δὲ ἀγήρως, ἄναρχός τε καὶ ἀναυξὴς, καὶ ἀεὶ παντέλειος. ταύτῃ τοι τοὺς τῆς τοῦ πρέποντος θήρας ἀφαμαρτεῖν οὐκ ἐφιέντες τὸν λόγον, γήρως ὥσπερ υἱὸν γεγενῆσθαί φαμεν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τὸν Εμμανουὴλ, ὡς ἐν χρόνοις γεγονότα τοῖς τελευταίοις τοῦ αἰῶνος, δηλονότι τοῖς ἐνεστῶσι, καὶ B ἐπεί τοι μετ' αὐτὸν ἕτερος οὐδείς. οὐ γὰρ ἐν ἑτέρῳ σώζεσθαι προσδοκῶμεν. ἀρκέσει δὲ μόνος, ὅτι μηδὲ ἐν ἄλλῳ κεῖσθαι φαμὲν τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν καὶ ζωήν. αὐτὸς οὖν ἡμᾶς εἰς αἰῶνας ποιμανεῖ, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνὴν, καὶ ὑπ' αὐτῷ κεισόμεθα τῷ ἀγαπητῷ, πεφηνότι μὲν ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, μετὰ σαρκὸς, προϋφεστηκότι δὲ ὡς Θεῷ. φαμὲν γὰρ εἶναι τῷ πατρὶ συναΐδιον. οὐκοῦν ἠγαπᾶτο μὲν παρὰ τοῦ πατρὸς διαφερόντως ὁ Ιω- C σήφ. χιτῶνα δὲ αὐτῷ ποικίλον ἐδίδου, γέρας ὥσπερ ἐξαίρετον, καὶ τῆς ἐνούσης φιλοστοργίας μήνυσιν ἐναργῆ τὸ χρῆμα τιθείς. ἀλλ' ἦν καὶ τοῦτο τοῖς ἀδελφοῖς βασκανίας ἐρέθισμα, καὶ φθόνου πρόφασις· καθὰ καὶ αὐτὸ τὴν προσιοῦσαν μετὰ ταῦτα διδάξει τὸ πέρας. ἐπεμαίνοντο δὲ καὶ οἱ Φαρισαῖοι τῷ ἠγαπημένῳ, τουτέστι Χριστῷ, διά τοι τὸ παρὰ Θεοῦ καὶ πατρὸς ποικιλότροπόν τινα κατημφιέσθαι δόξαν. τεθαύμαστο γὰρ κατὰ πολλούς οἶμαι τρόπους· τοῦτο μὲν ὡς ζωοποιός· τοῦτο δὲ ὡς φῶς καὶ καταφω- D τίζειν οἷός τε τοὺς ἐν σκότῳ, ὡς λεπροὺς καθαίρων, καὶ νεκροὺς κἂν ἤδη δυσωδιῶντας ῥᾷστα ἐγείρων, ὡς θαλάσσαις ἐπιτιμῶν, καὶ αὐτοῖς ἐπ' ἐξουσίας ἐποχούμενος κύμασι. καὶ γοῦν ἤδη πως Ιουδαῖοι διηπορηκότες, καὶ τῷ τῆς βασκανίας πυρὶ λοιπὸν ἀπορρήτως καταπυρούμενοι πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον, τί ποιοῦμεν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ. αἴνιγμα δὲ οὖν ὁ παμποίκιλος ἡμῖν χιτὼν ἐστὶ τῆς πολυειδοῦς εὐκλείας, ἣν E ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ περιθεῖναι λέγεται τῷ υἱῷ καθ' ἡμᾶς γενομένῳ διὰ τὸ ἀνθρώπινον. ἐπεὶ τό γε ἧκον εἰς ἰδίαν φύσιν, αὐτός ἐστιν ὁ τῆς δόξης κύριος· κἂν εἰ λέγει τυχὸν οἰκονομικῶς διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν, πάτερ, δόξασόν σου τὸν υἱόν. παρεθήγοντο δὲ οὖν εἰς λύπας οἱ ἐκ θεραπαινίδων, ἐφ' οἷς ἔφην ἀρτίως. καὶ πρός γε δὴ τούτοις, ὕποπτοι γεγόνασι διὰ τὴν τῶν ἐνυπνίων ἀφήγησιν.

A προαναμανθάνοντες γὰρ ὡς αὐτοὶ μὲν ἔσονται κατὰ καιροὺς ὑπὸ πόδας, καὶ προσκυνηταί· ὁ δὲ λίαν δὴ ὑπερκείσεται, καὶ εἰς τοῦτο δόξης ἀναδραμεῖται λοιπόν, ὡς καὶ αὐτοῖς γενέσθαι προσκυνητὸν τοῖς γεγεννηκόσιν, ἐπέτριζον ἤδη τοὺς ὀδόντας αὐτῶν, καὶ τὰς ἐπὶ τὸ χεῖρον φονῶν εἰσεδέχοντο γνώμας. παρωξύνοντο δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ λελύπηντο οὐ μικρῶς μανθάνοντες ὅτι καὶ αὐτοὺς ὑπερκείσεται τοὺς ἁγίους πατέρας ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ προσκυνητὸς ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, μᾶλλον B δὲ ἁπάσῃ τῇ γῇ. καὶ τοῦτο συνιέντες ἔφασκον· Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν, καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καίτοι τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ἀναφανδὸν λέγοντος ἐνηνθρωπηκότι τῷ μονογενεῖ· πάντα τὰ ἔθνη ὅσα ἐποίησας ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, κύριε. ἄλλοτε δ' αὖ καὶ αὐτῶν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ τὸν ἐπὶ Χριστῷ φθόνον καὶ τὴν ἀνόσιον ὀργὴν καταφανῆ τιθέντος καὶ λέγοντος, ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί. ἀποχρώντως δὲ οὕτω τὸν ἀπη- C νῆ καὶ ἀτίθασον τῶν Ἰουδαίων καταδείξαντες φθόνον, ἐπὶ καιροῦ λέγωμεν τὰ δύσοιστά τε καὶ μιαιφόνα τολμήματα, πανταχῆ τὸν τῆς ἱστορίας παραθλίβοντες λόγον, καὶ εἰς αὐτὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς ἀναθέοντες τὸν σκοπόν. ἀνακομίζει γὰρ αὖθις εἰς τοῦτο ἡμᾶς ὁ λόγος. ἵεται μὲν γὰρ ἐν Συχὲμ τοῦ θεσπεσίου Ἰωσὴφ τὸ τοῦ πατρὸς ἀναπείθει πρόσταγμα, εἴπερ εἰσὶν ἐν εὐρωστίαις, καὶ ὅποι ποτέ, καὶ τίνα δὴ τρόπον διαποιμαίνουσιν ἐποπτεύσοντα τοὺς ἀδελφούς. ὁ δὲ ἄπεισι D μέν, εὑρίσκει δὲ μόλις, ἥκιστα μὲν ἐν Συχέμ, κατοιχομένους δὲ μᾶλλον εἰς Δωθαΐμ. ὡς δὲ δὴ προσιόντα τεθέανται, πικρὸν καὶ ἀπηχθημένον μειδιῶσι, λέγοντες, ἰδοὺ ὁ ἐνυπνιαστὴς ἐκεῖνος ἔρχεται. διαχειρίσασθαι δὲ βουλομένους, ἀπείργει μὲν ὁ Ῥουβείμ. καθιᾶσι δ' οὖν εἰς ἕνα τῶν λάκκων, καὶ τῆς τοῦ Ῥουβεὶμ συμβουλῆς ἀλογήσαντες. μετ' οὐ πολὺ δὲ τοῦ λάκκου τὸν νεανίαν ἀνιμησάμενοι, τοῖς Ἰσμαηλίταις ἀπέδοντο καταβαίνουσιν E εἰς τὴν Αἰγυπτίων. ὑπονοστήσας γε μὴν ἐπὶ τὸν λάκκον ὁ Ῥουβείμ, εἶτα τὸ μειράκιον οὐχ εὑρών, ἐκτεθνάναι δὲ ἤδη νομίσας, ἔργον τε γενέσθαι τῆς τῶν φονώντων ἀνοσιότητος, δεδυσφόρηκεν οὐ μικρόν. καὶ ἀπεκομίσθη μὲν Ἰωσὴφ εἰς Αἴγυπτον. τεθρήνηκε δὲ ὁ πατήρ, καὶ μέχρι πολλοῦ κατοιμώζων διετέλει. ἀπεστάλη δὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐπισκεψόμενος τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, εἰ διατε-

A Prænoſcentes enim quia ſucceſſu temporis futuri eſſent ſubditi fratri, cúmque adoraturi; ipſum verò longè ſuperiorem fore, atque in tantum gloriæ faſtigium euehendum, vt ab ipſis etiam parentibus adoraretur, frendebant dentibus, & de interficiendo eo cogitarunt. Exacerbati verò ſunt etiam Iudæi, neque parum afflicti, intelligentes Emmanuelem ipſos etiam ſanctos patres ſuperaturum, quódque ab omni populo adoran- B dus eſſet, imò verò ab vniuerſa terra. Atque huius rei conſcii dicebant: [Hic eſt hæres: Venite, occidamus eum, & cernemus hæreditatem ipſius.] *Matt. 21. 7.* Dicente etiam beato Dauid Vnigenito incarnato: [Omnes gentes quas feciſti venient, & adorabunt coram te, Domine.] *Pſal. 85. 9.* Alicubi verò rurſum etiam ipſorum Iſraelitarum aduerſus Chriſtum inuidiam, impiámque iram ob oculos ponente, atque dicente: [Domi- C nus regnauit, iraſcantur populi.] *Pſal. 98. 1.* Satis itaque crudeli atque indomita Iudæorum inuidia oſtenſa, opportunè dicamus intolerabilia & ſanguinolenta facinora vndequaque hiſtoriam ſectantes, atque in ipſum Incarnationis Vnigeniti ſcopum recurrentes. Deducit enim nos eò ſermo. Ioſeph quidem patris ſui iuſſu in Sichem proficiſcitur, ſciſcitaturus an valeant, atque vbi & quomodo paſcant fratres. Ipſe verò D abit, ac difficulter eos inuenit, non quidem in Sichem, at potiùs profectos in Dothaim. Si mulatque verò aduentantem conſpicati ſunt, odioſum ipſis & grauem rident, dicentes: [Ecce ſomniator ille venit.] *Gen. 37. 20.* Cúmque eum interficere ſtatuiſſent, prohibet Ruben. Dimiſerunt itaque in vnam ciſternam, conſilium Ruben aſpernantes. Neque multo pòſt, eductum iuuenem è ciſterna vendiderunt Iſmaelitis in Ægyptum E proficiſcentibus. Ruben verò cùm ad ciſternam rediiſſet, neque iuuenem reperiſſet, mortuum iam credens, atque ab impiis homicidis interfectum, moleſtiſſimè id tulit. Et Ioſeph quidem abductus eſt in Ægyptum. Pater verò luxit, multóque tempore mœſtiſſimam vitam egit. Miſſus autem eſt à Deo ac Patre ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus, vt exploraret Iſraelitas an adhuc

ſanitate prædici eſſent, intellectuali nimirum: itémque an oues ipſis commiſſæ in bonis paſcuis verſarentur, neque paſtorum cura deſtitutæ eſſent. Cæterùm fratres inuenti ſunt, non in Sichem, ſed in Dothaim. *Sichem* interpretatur *humerus*. Hoc autem membrum ſignum eſt diligentiæ. Sacra enim Scriptura interdum pro robore, interdum pro opere hunc typum vſurpat, vt illud: [Da cor tuum in humeros,] hoc eſt, in ſtudium operandi. *Dothaim* autem interpretatur *defectio magna*. Iſraelitæ ergo deprehenſi ſunt, non quidem dantes operam virtuti, neque iis quæ lex probat, ſed in magna iuſtitiæ atque adeò omnis æquitatis defectione. Neque enim erat [vel vnus iuſtus, nec erat qui faceret bonum, ne vnus quidem.] Sed ſicut Deus alicubi per vocem Prophetæ ait, exhibuerunt *ei ſolùm* honorem lingua, mente interim remoti, & procul ab impletione eorum quæ per Moſen præcepta ſunt, cordibus ſunt alienati. Incumbebant enim ſolis doctrinis & mandatis hominum. Porro cognorunt quidem intelligibilem, & dilectum Ioſeph in carne præſentem. Ait enim B. Ioannes Euangeliſta, quòd [multi quidem ex principibus crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confitebantur.] Idcirco in eum quem iam cognouerant, debacchati ſunt. Occiderunt enim, & in profundum atque tenebroſum mortis barathrum, hoc eſt, in infernum ſeu in foſſam quandam coniecerunt. Ita enim diuinus Dauid ipſum nobis deſcripſit loquens ad Patrem & Deum cæleſtem quaſi in perſona Chriſti: [Domine, eduxiſti animam meam ex inferno: ſeruaſti me à deſcendentibus in lacum, ſeu in foſſam.] Hic autem mihi animaduerte ſacrarum Literarum vim atque præſtantiam. [Foſſa, inquit, erat vacua, nec habebat aquam,] vt ſic nobis euidenter & apertè *infernus* deſignetur. Qua verò ratione dicam. Symbolum enim vitæ eſt aqua, tanquam viuificans. [Non erat, inquit, aqua in foſſa.] Siquidem infernus meritò eorum qui vita priuati ſunt, & domus & manſio cenſeri debet. Verùm paruulus è foſſa reductus eſt. Et Chriſtus reuixit à mortuis: non enim potuit contineri à foſſa. Nec Chriſtus permanſit in inferno.

Hier. 31. 21.
Pſal. 13. 1. & 52. 4. Eſai. 29. 13 Mat. 15. 8. Marc. 7. 6
Ioan. 12. 42.
Pſal. 29. 4
Geneſ. 37. 24.

A λοῦσιν ἐν εὐρωστίαις, δῆλον δὲ ὅτι ταῖς νοηταῖς, καὶ εἰ μεμενήκει ἐν καλῷ τὰ παρ' αὐτοῖς θρέμματα τῆς τῶν ποιμένων ἐπιμελείας οὐκ ἀπομοιρήσαντα. ἀλλ' εὕρηνται μὲν οὐκ ἐν Συχὲμ, ἀλλ' ἐν Δωθαΐμ. ἡ Συχὲμ ὦμος ἑρμηνεύεται· σημεῖον δ' ἂν γένοιτο φιλεργίας τὸ μέλος. κατείθισται γάρ πως ἡ θεόπνευστος γραφὴ, ποτὲ μὲν ἰσχὺν, ποτὲ δὲ εἰς ἔργου τύπον ποιεῖσθαι τὸν ὦμον. οἷον ἐκεῖνό φαμεν τό· δὸς καρδίαν σου εἰς τοὺς ὤμους, τουτέστιν, εἰς φιλεργίαν. Δωθαῒμ δὲ πάλιν, ἔκλειψις ἱκανή. B κατελήφθησαν τοίνυν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὐκ ἐν φιλεργίαις ὄντες τῆς εἰς ἀρετήν· οὔτε μὴν ἐν εὐδοκιμήσεσι ταῖς κατὰ τὸν νόμον, ἀλλ' ἐν ἐκλείψει πολλῇ δικαιοσύνης δηλονότι, καὶ ἁπάσης ἐπιεικείας. οὐ γὰρ ἦν δίκαιος οὐδὲ εἷς, οὐκ ἦν ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ἑνός. ἀλλ' ὡς θεός που φησὶ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, μόνην αὐτῷ προσῆγον τὴν ἀπὸ γλώττης τιμὴν, τὸν νοῦν ἑτέρωθι μεταστήσαντες, καὶ τοῦ χρῆναι πληροῦν τὰ C νενομισμένα διὰ Μωσέως, πόῤῥω που μετοικισάμενοι τὴν καρδίαν· προσέκειντο γὰρ μόναις διδασκαλίαις καὶ ἐντάλμασιν ἀνθρώπων. ἀλλ' ἐπέγνωσαν μὲν παρόντα μετὰ σαρκὸς τὸν ἠγαπημένον, τὸν νοητὸν Ἰωσήφ. ἔφη γὰρ ὁ μακάριος Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὅπως μέν τοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν. ἐπιγνόντες τοίνυν πεπαρῳνήκασιν εἰς αὐτόν. ἀπεκτόνασι γὰρ, καὶ ὥσπερ εἴς τινα λάκκον καθῆκαν οἱ δείλαιοι, τὸ βαθὺ καὶ D σκοτεινὸν τοῦ θανάτου βάραθρον, τουτέστι τὸν ᾅδην. οὕτω γὰρ ἡμῖν αὐτὸν καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ κατεσήμηνε λέγων, ὡς πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεὸν, ὡς ἐκ προσώπου Χριστοῦ. κύριε ἀνήγαγες ἐξ ᾅδου τὴν ψυχήν μου, ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον. ἄθρει δέ μοι τῶν ἱερῶν γραμμάτων τὴν ἰσχὺν, καὶ τὸ πολὺ λίαν ἀπεξεσμένον εἰς τὸ ἀκριβές. ὁ λάκ- E κος, φησὶ, κενὸς, ὕδωρ οὐκ εἶχεν, ἵνα σαφῶς καὶ ἐναργῶς ὁ ᾅδης ἡμῖν διὰ τούτου κατασημαίνηται. καὶ τίνα τρόπον, ἐρῶ· ὕδωρ μὲν γὰρ σύμβολον ἂν εἴη ζωῆς ὡς ζωοποιόν. ὕδωρ δὲ οὐκ εἶναί, φησιν, ἐν τῷ λάκκῳ. τῶν γὰρ ζωῆς ἐστερημένων νοοῖτ' ἂν εἰκότως ὁ ᾅδης οἶκός τε καὶ ἐνδιαίτημα. πλὴν ἀνεβιβάσθη τὸ παιδάριον. ἀνεβίω δὲ καὶ ὁ Χριστὸς ἐκ νεκρῶν. οὐ γὰρ γέγονε τῷ λάκκῳ κάτοχος· οὐδὲ μεμένηκεν ὁ Χριστὸς εἰς ᾅδου,

κεκένωκε δὲ μᾶλλον αὐτόν. ἔφη γὰρ τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε. ἐπεὶ δὲ ἀνεβιβάσθη, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ὁ θαυμάσιος Ἰωσὴφ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Αἰγυπτίων, ἐκπριαμένων αὐτὸν τῶν Ἰσμαηλιτῶν. ἦσαν δὲ ἀρωμάτων ἔμποροι. ἀνεβίω μὲν γὰρ καὶ ὁ Χριστὸς, καὶ ἀναβέβηκεν ἐκ τοῦ λάκκου. μεταπεφοίτηκε δὲ τὴν Ἰουδαίαν ἀφεὶς εἰς τὴν τῶν ἐθνῶν χώραν· περιφερόντων αὐτὸν τῶν νοητῶν Ἰσμαηλιτῶν, τουτέστι, τῶν ἐν ὑπακοῇ Θεοῦ· ἑρμηνεύεται γὰρ οὕτως ἡ λέξις. τίνες δ' ἂν εἶεν οἱ τοιοίδε; πάλιν οἱ μακάριοι μαθηταὶ, τὸ οὖς ἀποθέντες τοῖς διὰ Χριστοῦ παιδεύμασι· καὶ ἀπαρχὴ γεγονότες τῶν εὐδοκιμούντων ἐν ὑπακοῇ καὶ πίστει, καὶ τοῖς ὑπὲρ νόμον αὐχήμασιν. οἱ γὰρ τοιοίδε νοοῖντ' ἂν εἰκότως καὶ ἀρωμάτων ἔμποροι, τὸ Χριστοῦ μυστήριον εὐωδιάζοντες, καὶ ἁπάσης ἀρετῆς ἰδέαν ἐν ἰδίαις ψυχαῖς ἀναματτόμενοι ἠθικῶς. οὗτοι τὸν Ἰησοῦν ἐξεπρίαντο τρόπον τινὰ, πάντα μὲν ἀφέντες τὰ ἐν νόμῳ λαμπρὰ, τὸν ἕνα δὲ καὶ πολύτιμον ἐμπορευσάμενοι μαργαρίτην, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος παραβολήν. οὗτοι τοῖς ἔθνεσι διεκόμισαν τὸν Χριστὸν ἱερουργοῦντες τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑφ' ἥλιον κηρύττοντες ὡς Θεὸν καὶ κύριον, καὶ ὡς λίθον ἐκλεκτὸν, ἀποδοκιμασθέντα μὲν παρὰ τῶν ἐν νόμῳ καὶ νοητῶν οἰκοδόμων, ἐκλεκτὸν δὲ καὶ ἔντιμον παρὰ Θεῷ, καὶ εἰς κεφαλὴν γωνίας κείμενον. πλὴν ὅτι κεκώλυκεν ὁ Ῥουβεὶμ φονᾶν τοὺς ἀδελφούς· δεδυσφόρηκε δὲ καὶ Ἰούδας. καὶ ἦν μὲν Ῥουβεὶμ πρωτότοκος· Ἰούδας γε μὴν ἐκ τῆς εἰς βασιλείαν κεκλημένης φυλῆς. οὐκοῦν ὅσοι τὴν τοῦ πρωτοτόκου συμμορφίαν πεπλουτήκασι, εἴπερ ἦσαν ἐξ Ἰουδαίων, καὶ ὅσοι κέκληνται πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, τὸ διὰ Χριστοῦ προσηκάμενοι κήρυγμα, δεδυσφορήκασιν οὐ μικρῶς ἐπὶ τοῖς κατ' αὐτοῦ τολμήμασιν. ἦσαν γὰρ, ἦσαν οὐκ εὐαρίθμητοι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, κατά τε τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὴν ἑτέραν τῶν Ἰουδαίων χώραν οἱ λελυπημένοι καὶ συναλγήσαντες Χριστῷ ἠτιμασμένῳ. πεπένθηκε δὲ ὁ πατὴρ τὸν Ἰωσήφ. οὐ γὰρ ἤθελε παρακληθῆναι, φησίν. πάρεστι δὲ οὖν κἀντεῦθεν ἰδεῖν ὅτι λελύπηκεν οὐ μετρίως τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεὸν ἡ εἰς Χριστὸν παροινία καὶ τὰ μιαιφόνα τῶν Ἰουδαίων ἐγχειρήματα. προσκεκρούκασι δὲ οὕτω δεινῶς, ὡς παραιτεῖσθαι παράκλησιν, μονονουχὶ δὲ καὶ ἀνέχεσθαι μηδενὸς εἴπερ ἔλοιτό τις τὰ ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖσθαι λιτάς.

A ſed potiùs exhauſit eum. [Ait enim illis qui in vinculis erāt, Egredimini.] Poſtquam verò diuinus Ioſeph eſt eductus, haud longo tempore interiecto, in Ægyptum abiit, emptus ab Iſmaëlitis. hi autem erant mercatores aromatum. Nam & Chriſtus reuixit, & ex foſſa aſcendit, tranſiuit verò relicta Iudæa in regionem Gentium, in qua Iſmaelitæ intelligibiles, hoc eſt, *dicto Dei audientes*, (ita enim dictio hæc exponitur) ipſum ſecum ducunt. At quinam ſunt tales Iſmaelitæ? Rurſus beati diſcipuli, qui B præbuerunt aures inſtitutis Chriſti, & primitiæ facti ſunt eorum, qui acquieſcunt in obedientia & fide, gloriáque quæ legalem ſuperat. Meritò enim tales cenſendi ſunt aromatum mercatores, qui Chriſti myſterium reddunt odoratum, totiúſque virtutis ideam in ſuis animabus luculenter exprimunt. Hi emerunt quodammodo Ieſum, relictiſque omnibus, quæ in lege ſplendida ſunt, cōpararunt ſibi hanc vnam *pretioſam margaritam*, iuxta Saluatoris noſtri parabolam. Hi inquam Gentibus C obtulerunt Chriſtum, adminiſtrantes Euangelium, & per vniuerſum terrarū orbem prędicantes Chriſtum, tanquam Deum & Dominum, & tanquam lapidem electum, reprobatum quidem à legis & mundanæ ſapientiæ architectis: ſed electum & pretioſum apud Deum, & *in caput anguli poſitum*. Cæterùm Ruben prohibuit fratres à cæde. Et Iudas quoque indignè tulit. Porro Rubē erat primogenitus, & Iudas ex tribu quæ vocata erat ad gubernacula regni. Ergo quotquot conformationem cum primogenito conſecuti ſunt, etſi fuerint D ex Iudæis, & quotquot vocati ſunt ad regnum cælorum per Chriſti præconium, non mediocriter diſcruciati ſunt propter temeraria aduerſus Chriſtum facinora. Erant enim, erant inquam penè innumerabiles illo tempore & Hieroſolymis & in reliqua Iudæa qui contriſtati ſunt, & ſimul luxerunt cum Chriſto, ignominia affecto. Deplorauit autem etiam pater Ioſephum. E [Nolebat enim, ait, vlla conſolatione leniri.] Licebit itaque etiam hinc videre, quòd Deum & Patrem in cælis haud mediocri dolore affecerint ſanguinarii illi Iudæorum in Chriſtum impetus & cōtumeliæ. Offenderunt enim adeò vehementer, vt omnem conſolationem renuerit, ac tantùm non neminē admiſerit, qui pro ipſis intercederet. Nam

Eſai. 49. 9.
Matt. 13. 46.
Pſal. 117. 22.
Geneſ. 37. 35.

Nam Prophetæ ſæpenumerò orabant A & obſecrabant pro Iſraele, vt ſaluus fieret, quamquam grauiora quàm verbis exprimi poſſint, aduerſus Prophetas patraſſet. Deus autem ſæpè indulſit ei pro ſua benignitate: domeſtici enim erant qui periclitabantur. At vbi in Chriſtum ipſum debacchati ſunt, Pater factus eſt inexorabilis, atque iram implacabilem concepit. Non enim fuerunt contumelioſi in Prophetam quempiam, ſed in vniuerſorum Saluatorem, qui B ipſorummet Prophetarum Dominus eſt, in Chriſtum inquam, per quem & cum quo Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

ἐλιπάρουν μὲν γὰρ οἱ προφῆται πολλάκις, καὶ σώζεσθαι παρεκάλουν τὸν Ἰσραήλ· καίτοι διδρακότα τὰ ἐπέκεινα λόγου πάντως κατὰ τῶν προφητῶν. κατενόησε δὲ τὴν ἡμερότητα πολλάκις Θεός. οἰκέται γὰρ ἦσαν οἱ κινδυνεύσαντες. ἐπεὶ δὲ πεπαρῳνήκασιν εἰς αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ἀπαραίτητος ὁ πατήρ· δυσμετάτρεπτος ὁ θυμός. ὕβρισαν γὰρ οὐκ ἔτι τις προφήτης, ἀλλ' ὁ τῶν ὅλων Σωτὴρ, ὁ δεσπότης τῶν προφητῶν, τουτέστι Χριστὸς, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

De Iuda & Thamar.

Περὶ τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς Θάμαρ.

SCOPVS atque intentio Scripturæ diuinitus inſpiratę eſt, vt myſterium Chriſti per infinitas ferè res nobis deſignet. Neque immeritò quis eam C ſplendidæ ac magnificæ ciuitati comparauerit, quæ quidem non vnam ſui Regis aut Imperatoris habet ſtatuam, ſed plurimas & quidem in loco celebri locatas, vbi ab omnibus conſpiciantur. Vide enim, quo pacto nullas res geſtas, quæ ad hoc conferunt, omittat: ſed ſingulas & vniuerſas proſequatur. Etſi verò nonnunquam textus hiſtoriæ videatur parum aptus, nihil tamen hoc impedit, quo minus id quod propoſitum ipſi eſt, benè contexat atque ab- D ſoluat. Neque enim illius ſcopus eſt, vt vitam Sanctorum exponat (longè enim abeſt) ſed potiùs vt nos myſterii Chriſti cognitione inſtruat per eiuſcemodi res, quibus manifeſta veráque de ipſo oratio fieri poteſt; ex quo & reprehendi nequit, quaſi à vero aberraſſet. Deſcribitur itaque quodammodo nobis rurſum in Iuda & in Thamar incarnationis Saluatoris noſtri myſterium. Nam

Gen. 38. 1. [factum eſt (ait textus) in tempore illo, E
" deſcendit Iudas à fratribus ſuis, & ve-
" nit ad virum quendam Odollamitem,
" cui nomen erat Hiras. Et vidit ibi Iu-
" das filiam hominis Chananæi, cui no-
" men Saba, & accepit eam, & in-
" greſſus eſt ad ipſam; cúmque conce-
" piſſet, peperit filium, & vocauit nomen
" eius Her. Et rurſus concepit, pepe-
" ritque filium, quem vocauit Aunan.
" Et adhuc peperit filium, cuius nomen
" Selom.] Ergo hi tres filii ſunt nati Iudę.

ΣΚΟΠΟΣ τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, τὸ Χριστοῦ μυστήριον διὰ μυρίων ὅσων ἡμῖν κατασημαίνεσθαι πραγμάτων. παρεικάσαι δ' ἄν τις αὐτὴν λαμπρᾷ καὶ ἀξιαγάστῳ πόλει, καὶ οὐ μίαν ἐχούσῃ τὴν βασιλέως εἰκόνα, πλείστας δὲ ὅσας, καὶ ἐν τόπῳ παντὶ ἀνατεθειμένας περιφανῶς. ἄθρει γὰρ ὅπως τῶν εἰς τοῦτο τελούντων διηγημάτων οὐδὲν μὲν παρίησιν, ἔρχεται δὲ διὰ πάντων. κἂν εἰ ἔχοι τι τὸ ἀκαλλὲς τῆς ἱστορίας ὁ λόγος, δι' οὐδενὸς ποιεῖται τὰ τοιάδε τυχὸν, ἔς τ' ἂν αὐτῇ τὸ προκείμενον ἐξυφαίνηται καλῶς. πείθεσθαι γὰρ κατάρρησιν τῆς τῶν ἁγίων ζωῆς οὐ σκοπὸς αὐτῇ· πολλοῦ γε καὶ δεῖ· διαμορφοῦν δὲ μᾶλλον ἡμῖν τοῦ μυστηρίου τὴν γνῶσιν, δι' ὧν ἂν γένοιτο σαφής τε καὶ ἀληθὴς ὁ ἐπ' αὐτῷ λόγος· καὶ οὐδαμόθεν ἔχων τὸ ἐπιτιμᾶσθαι δεῖν, ὡς τῆς ἀληθείας ἡμαρτηκώς. γράφεται τοίνυν ἡμῖν ὡς ἐν τῷ Ἰούδα πάλιν, καὶ μέντοι καὶ τῇ Θάμαρ τῆς τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας τὸ μυστήριον. ἐγένετο γὰρ, φησὶν, ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, κατέβη Ἰούδας ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ ἀφίκετο πρὸς ἄνθρωπον τινὰ Ὀδολλαμίτην, ᾧ ὄνομα Ἱράς. καὶ εἶδεν ἐκεῖ Ἰούδας θυγατέρα ἀνθρώπου Χαναναίου, ᾗ ὄνομα Σαβά. καὶ ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτὴν, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκεν υἱὸν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἤρ. καὶ συλλαβοῦσα πάλιν, ἔτεκεν υἱὸν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Αὐνάν. καὶ προσθεῖσα, ἔτι ἔτεκεν υἱὸν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σηλώμ. παῖδες μὲν οὖν οὗτοι γεγόνασι τῷ Ἰούδα, τρεῖς.

ἐπεὶ δὲ εἰς ἥβην ἧκον οἱ νεανίαι, δέχεται τὴν Θάμαρ, καὶ τῷ πρωτοτόκῳ συγκαθείργνυσι, τουτέστι, τῷ Ἤρ. ἐπεὶ δὲ ἦν πονηρὸς ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ, παρὰ παίδων γονῆς τῆς καθ' ἡμᾶς ἀπηλλάττετο. ἀπέκτεινε γάρ, φησίν, αὐτὸν ὁ Θεός. εἶτα προτρέπει τὸν Αὐνὰν ὁ πατήρ, τῇ τοῦ ἀδελφοῦ συγκατευνάζεσθαι γυναικί, καὶ ἀναστῆσαι σπέρμα τῷ κατοιχομένῳ. ὁ δὲ ἐπειδήπερ οὐκ αὐτοῦ φησὶν ἔμελλεν ἔσεσθαι τὸ γεννώμενον, τὸν συνόδου νόμον ἠδίκει, καταχέων εἰς γῆν. καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐδίδου τὴν σποράν. διόλλυται δὲ καὶ οὗτος εὐθὺς ἐκ θείας ὀργῆς. οὗ γεγονότος, ἐδεδίει λοιπὸν ὁ Ἰούδας B τὸν τρίτον αὐτῇ συγκατοικίζειν υἱόν, φημὶ δὲ τὸν Σηλώμ. καὶ τοῦ εἰς τοῦτο δείματος ἡ πρόφασις ἦν. μὴ ἄρα πως καὶ αὐτὸς ἀπόλοιτο, φησίν. ἐποιεῖτο δὲ σκῆψιν τοῦ μὴ χρῆναι πληροῦν τὸν γάμον, τὸ τῆς τοῦ παιδὸς ἡλικίας κομιδῇ βραχύ. εἶπε γάρ, φησί, τῇ νύμφῃ αὐτοῦ· κάθου χήρα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός σου, ἕως μέγας γένηται Σηλὼμ ὁ υἱός μου. εἶπε γάρ, μή ποτε ἀποθάνῃ καὶ οὗτος, ὥσπερ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. ἀπελθοῦσα δὲ Θάμαρ ἐκάθητο ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτῆς. εἶτα χρόνου C διαγεγονότος δεδυσφόρηκεν ἡ Θάμαρ ἐπὶ τῷ μελλησμῷ τοῦ γάμου. συνίησι δὲ ἤδη πως, ὡς οὐκ ἂν οἴσει πρὸς πέρας αὐτῇ τὸ ἐπηγγελμένον ὁ κηδεστής. σκήπτεται δὲ μᾶλλον ἀνατιθεὶς εἰς ὑπέρθεσιν καὶ εἰς ἐλπίδας οὐκ ἐσομένας τὸ προσδοκηθέν. καὶ τί δὴ ἄρα πρὸς τοῦτο μηχανᾶται λοιπόν; ἀπηγγέλη, φησί, τῇ Θάμαρ τῇ νύμφῃ αὐτοῦ, λέγοντες, ἰδοὺ ὁ πενθερός σου ἀναβαίνει εἰς Θαμνὰ κεῖραι τὰ πρόβατα αὐτοῦ. καὶ περιελομένη τὰ ἱμάτια τῆς χηρεύσεως ἀφ' ἑαυτῆς, περιεβάλλετο θέριστρον, καὶ ἐκαλλωπίσατο, καὶ ἐκάθητο D πρὸς ταῖς πύλαις Αἰνάν, ἥ ἐστιν ἐν παρόδῳ Θαμνά. εἶδε γὰρ ὅτι μέγας γέγονεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σηλώμ, αὐτὸς δὲ οὐκ ἔδωκεν αὐτὴν αὐτῷ γυναῖκα. καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἰούδας, ἔδοξεν αὐτὴν πόρνην εἶναι. κατεκαλύψατο γὰρ τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτήν. εἶτα συνηρπάζετο πρὸς ἐπιθυμίαν. αἰτούσῃ δὲ τῷ γυναίῳ μισθώματα, πέμψειν ἔριφον ἐπηγγέλλετο, ὅμηρά τε τῆς E ἐπαγγελίας αἰτούσῃ, δίδωσι τὴν ῥάβδον καὶ τὸν δακτύλιον, καὶ τὸν ὁρμίσκον· τουτέστι κόσμημά τι τῶν περὶ τὴν δέρην. οἰηθείη δ' ἄν τις, καὶ μάλα εἰκότως, ἅτε δὴ Χαλδαῖον ὄντα τὸν Ἰούδαν, μὴ ἐν ῥαθυμίᾳ γενέσθαι τοῦ κατακαλλύνεσθαι φιλεῖν. φιλόκοσμοι γὰρ οἱ Χαλδαῖοι, χρυσῷ δὲ καὶ χεῖρας καὶ δέρην καταλαμπρύνουσι,

A Poſtquam autem adoleſcentes venerunt ad pubertatem, Iudas Thamar primogenito ſuo, hoc eſt, Her, copulauit. Cùm autem eſſet malus in oculis Dei, orbus deceſſit. [Occidit enim, ait, illum Deus.] Gen. 38. 10. Deinde hortatur alterum Aunan, vt cum fratris vxore concumbat, ſuſcitétque ſemen defuncto fratri. Sed hic cùm diceret non fore ſuum quod naſceretur, violauit legem procreandi, effundens ſemen in terram: nec illi impertitus eſt. Confeſtim igitur periit etiam iſte ex diuina ira. Quo facto timebat deinceps Iudas ei tertium filium, Selom inquam, adiungere. Atque hæc erat metus occaſio. Ait enim textus: [Nequando & hic diſpereat.] Ibid. 11. Sed ipſe quominùs conficeret nuptias, excuſabat pueri ætatem, quòd ſcilicet is nimis paruulus eſſet, & ineptus ad coniugium. Ideóque dixit ad Thamar nurum ſuam: [Eſto vidua in domo patris tui, donec pubeſcat filius meus Selom.] Ibid. Dixit enim: [Nequando moriatur & ille, ſicut fratres eius.] Digreſſa autem Thamar ſedit in domo patris ſui: medio pòſt tempore ægrè tulit moram nuptiarum. Intelligit enim ex patre, quòd ſocer non ſit promiſſum ipſi præſtiturus, ſed tantùm prætextu quopiam vtatur, quò rem differat atque procraſtinet, ipſamque inani ſpe lactet & circumueniat. At quid ipſa deinceps contra hoc machinatur? [Nuntiatum eſt, ait, Thamar nurui eius: Ibid. 13. Ecce ſocer tuus aſcendit in Thamna ad tondendas oues ſuas. Et depoſitis à ſe veſtimentis viduitatis induit ſe theriſtro, & oſtendebat pulchritudinem ſuam, ſedebátque ad portas Aenan, quæ eſt in via ad Thamna. Vidit enim quòd filius eius Selom grandis iam factus eſſet: ipſe verò non daret eam ipſi vxorem. Et viſa ea Iudas arbitratus eſt ſcortum eſſe. Obtexerat enim faciem ſuam, neque cognouit eam.] Deinde deſiderio eius rapiebatur. Mulieri autem petenti mercedem, pollicetur ſe miſſurum hœdum, arrhámque promiſſionis exigenti dedit *baculum*, *annulum*, *& monile*, hoc eſt, ornamentum quoddam circa cutem. Exiſtimauerit autem quiſpiam, neque abs re, Iudam vtpote Chaldæum, eorum quæ ad ornatum pertinent, minimè negligentem fuiſſe. Sunt enim politi Chaldæi, & ornatus amantes, quippe quibus manus & cutis ſemper ſit ſplendida,

A

quiqueipſos etiam capillos ſertis redimiant. Siquidem hoc apud eos vſu receptum eſt, & viris dignum, atque adeò ſummum nobilitatis inſigne, neque à fortitudinis laudibus alienum cenſetur. His autem ita peractis, pergit Iudas in eum locum, quem ſibi iam initio propoſuerat. Ipſa verò ad patris domum reuertebatur, ſpe bona erecta quòd eſſet grauida. Quod vbi reſciuit Iudas, occidendam eſſe ait, tanquam adulteram. Sed cùm iam in extremis eſſet, oſtendit ei baculum &

B

Gen. 38. 24. reliqua, dicens: {Ex illo homine cuius hæc ſunt, gero vterum. Et dixit: Cognoſce cuiuſnam ſit hic annulus, & monile, & baculus iſte. Iudas autem cognouit & dixit: Thamar iuſtificata eſt præ me. Quare non dedi eam filio meo Selom? nec amplius adiecit vt cognoſceret eam. Accidit autem quando peperit, & gemini erant in vtero eius. Cúmque eſſet in partu, vnus extulit manum ſuam. Obſtetrix autem accepto coccino, ligauit eum in

C

manum ipſius, dicens: Iſte egredietur prior. At vbi manum retraxit, illico egreſſus eſt frater eius. Ea autem dixit: Quare propter te interrupta eſt maceria? Et vocauit nomen eius, Phares. Poſtea & frater eius egreſſus eſt, in cuius manu erat coccinum, & vocauit nomen eius Zara.] Atque hæc quidem commemoraui ex litera. Senſus autem eorum, quæ vtilia ſunt, abſtruſus eſt, quem & breuibus quomodo ſe habeat, eruemus. Inprimis igitur illud dicen-

D

dum eſt, quòd etſi ſint quædam perſonæ inſignes, quæ aliquid non admodum honeſtè geſſiſſe deprehendantur; tamen cùm Deus per has aliquid quod ad ſalutem expediat, in ſacra Scriptura ſubminiſtrat, repellamus procul à nobis id quod offendere poſſit: ſi modò ſapientia & intellectus nobis curæ ſint, neque planè eorum quæ ad rem noſtram ſpectant,

E

ignari ſimus. Cogitemus enim quòd & beatus Propheta Oſeas mulierem meretricem ſibi conduxerit, neque adeò infames nuptias recuſarit, & filiorum odioſorum pater vocatus ſit: quorum Oſee 1. 2. nomina fuerunt, [Non populus meus, &, Non miſericordiam conſecuta.] Ecquid ſibi vult hæc res? Edicere non reformidabo. Nam poſteaquam illi qui ſummi & principes erant in Iſrael, aduerſabantur præconiis prophetarum, ingratúſque eis erat ſermo diuinus;

καὶ αὐτὴν δὲ πλέγμασι στεφανοῦσιν ἔθος ὅτι. νενόμισται δὲ καὶ τοῦτο παρ' αὐτοῖς καὶ ἀνδροπρεπὲς, γνώρισμά τε τῆς ἀνωτάτω λοιπὸν εὐγενείας καὶ τῶν εἰς ἀνδρείαν ἐπαίνων οὐκ ἀμοιροῦν. τούτων δὲ ὧδε τετελεσμένων ᾤχετο μὲν ὁ Ἰούδας οἷπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς ὁ σκοπὸς αὐτῷ. ἡ δὲ πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς ἑστίαν ἀνεκομίζετο, καὶ δὴ καὶ ἐν καλῷ τῆς ἐλπίδος ἦν κυοφοροῦσα λοιπόν. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο μεμάθηκεν ὁ Ἰούδας, τεθνάναι δεῖν ἔφη τὸ γύναιον ὡς πεπορνευμένον. ὡς δὲ ἦν ἐν ἐσχάτοις, παρέδειξεν αὐτῷ τὴν ῥάβδον καὶ τὰ λοιπὰ, λέγουσα· ἐκ τοῦ ἀνθρώπου οὗτινος ταῦτά ἐστιν, ἐγὼ ἐν γαστρὶ ἔχω. καὶ εἶπεν, ἐπίγνωθι τίνος ὁ δακτύλιος, καὶ ὁ ὁρμίσκος, καὶ ἡ ῥάβδος αὕτη. ἐπέγνω δὲ Ἰούδας καὶ εἶπε, δεδικαίωται Θάμαρ ἢ ἐγώ. οὗ ἕνεκα οὐκ ἔδωκα αὐτὴν Σηλὼμ τῷ υἱῷ μου; καὶ οὐ προσέθετο ἔτι γνῶναι αὐτήν. ἐγένετο δὲ, φησὶν, ἡνίκα ἔτικτε, καὶ τῇδε ἦν δίδυμα ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τίκτειν αὐτὴν, ὁ εἷς προεξήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ. λαβοῦσα δὲ ἡ μαῖα, ἔδησεν ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ κόκκινον, λέγουσα, οὗτος ἐξελεύσεται πρότερος, ὡς δὲ ἐπισυνήγαγε τὴν χεῖρα, εὐθὺς ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. ἡ δὲ εἶπε· τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Φαρές. μετὰ τοῦτο ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ ἦν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ κόκκινον καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ζαρά. καὶ ταυτὶ μὲν ἔφην ἀπό γε τοῦ γράμματος. κεκρυμμένος δὲ πάλιν τῶν ἀναγκαίων ὁ νοῦς. ὃν καὶ ὅπως ἂν ἔχοι διασκεψόμεθα, καὶ οὐκ εἰς μακράν. χρῆναι δὲ οἶμαι καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐκεῖνο εἰπεῖν, ὅτι κἂν εἰ γένοιτό πως ἐν τοῖς οὐ σφόδρα σεμνοῖς οἱ δόξαν ἔχοντες τὴν διαφανῆ, παρά γε τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, Θεοῦ τι τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν ἦν μάλα διοικουμένου, διωσόμεθά ποι μακρὰν τὸ ἐκ τοῦ σκανδαλίζεσθαι βλάβος· εἰ ἐν λόγῳ ποιούμεθα τὸ εἶναι σοφοὶ καὶ ἀγχίνοοι, καὶ τῶν οἰκονομικῶς χρησιμώτατα δρωμένων οὐκ ἀνεπιστήμονες. ἐννοοῦμεν γὰρ ὅτι καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ὠσηὲ γυναῖκα μὲν πόρνην ἑαυτῷ κατεμισθοῦτό ποτε, καὶ τὸν οὕτω διαβεβλημένον οὐ παρῃτεῖτο γάμον, καὶ τέκνων ἀπηχθημένων κεχρημάτικε πατήρ· οἷς ἦν ὀνόματα· οὐ λαός μου, καὶ, οὐκ ἠλεημένη. καὶ τί τὸ χρῆμα καὶ ἐπὶ τίσιν ἐπράττετο; διαπεῖν οὐκ ὀκνήσομεν. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς τῶν προφητῶν κηρύγμασιν ἀντιφέρεσθαι τῶν ἐξ Ἰσραὴλ οἱ δυναστεύοντες εἶναι προεφλυάσαντο, καὶ ἀναπόδεκτος αὐτοῖς ὁ θεῖος ἦν λόγος·

ἐπεράττετο διὰ τῶν ἁγίων ἔστιν ὅτε κατὰ καιρούς, ἵνα κἂν γοῦν ἐν αὐτοῖς τοῖς δρωμένοις τὰ ἐσόμενα βλέποντες καθάπερ ἐν πίνακι λαμπρῶς καὶ ἀναφανδὸν γεγραμμένα, πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος εὕρεσιν καταθήγειν τὸν νοῦν. καὶ πρός γε τὸ δεῖν ἑλέσθαι τὸ ὠφελοῦν αὐτοί τε μεταφοιτήσαιεν, ἀναπείθοιεν δὲ καὶ ἑτέρους. ἐμάνθανον γὰρ ὅτι καὶ οὐ λαὸς ἔσονται κατὰ καιρούς, καὶ ἐν τοῖς οὐκ ἠλεημένοις κατατετάξονται. σκληροί τε καὶ ἀφιλήκοοι. καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιούτων ἠρρωστηκότες, καὶ μέχρι παντὸς ἐξεληλεγμένοι; τὸ δέ γε τῇ πόρνῃ συγκατηυλίσθαι τυχὸν τὸν προφήτην, τύπος ἦν ἄρα Θεοῦ, καθάπερ τινὶ πόρνῃ καὶ μυσαρωτάτῃ γυναικὶ τῇ τῶν Ἰουδαίων συναγωγῇ συνῳκηκότος τρόπον τινά, καὶ παίδων γένεσιν τὴν ἐπηρτημένην ἀπ' αὐτῆς ἑλομένου. ἐννοοῦντες οὖν ἄρα τῆς κατὰ καιροὺς οἰκονομίας τοὺς τρόπους, ψόγου καὶ καταβοῆς τῆς ἐπί γε τῷ πορνεῦσαι φημὶ αὐτήν τε τὴν Θάμαρ, καὶ μέν τοι καὶ τὸν Ἰούδαν εἰκότως ἀπαλλάξομεν· συνόδον δὲ μᾶλλον οἰκονομικὴν γενέσθαι φαμέν. ἡ μὲν γὰρ ἐπεθύμει γονῆς ἐλευθέρας τοῦ κατὰ νόμον συνῳκηκότος ἐστερημένη, ὁ δὲ ἦν ἤδη πως οὐκ ἐν αἰτίᾳ πολλῇ, τοῦ καὶ εἴπερ ἕλοιτο συνελθεῖν ἑτέρᾳ, τεθνεώσης αὐτῷ τῆς προτέρας. κοινωνίας δὲ τῆς πνευματικῆς καὶ μὴν καὶ τόκου τοῦ νοητοῦ συνόδός ποι πάντως ἡμῖν καὶ ἀπότεξις σωματικὴ καταγράψειεν ἂν ἐφ' ἑαυτῆς τοὺς τύπους. χειραγωγηθείη γὰρ ὧδε καὶ οὐχ ἑτέρως ἂν μᾶλλον ἐπὶ τὸ ἀληθὲς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. καταβέβηκε τοίνυν Ἰούδας, καὶ ἀφίκετο πρὸς ἄνθρωπον, ᾧ ὄνομα Ἱρας. αἰπόλος δὲ ἐστὶ καὶ τεχνίτης τὰ ποιμενικά. καὶ τὴν Σαβὰν ἐκεῖ τε θεασάμενος ἐποιεῖτο μὲν σύνοικον· μητέρα δὲ καὶ τριῶν ἀπέδειξε τέκνων· Ἢρ δὲ λέγω καὶ Αὐνᾶν, καὶ μέν τοι καὶ Σηλώμ. καὶ ὁ μὲν Ἢρ δερμάτινος, τουτέστι σάρκινος, ἑρμηνεύεται· πεπληγὼς δὲ καρδίαν Αὐνᾶν· ἐκσπασμὸς δὲ ὁ τρίτος, ἤγουν ἀπόλυσις καὶ εἰρήνευσις. καταβέβηκε δὲ καὶ ἐξ οὐρανῶν καθάπερ ἔκ τινος ἁγίας γῆς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος ὁ ἀληθῶς ὑμνούμενος, καὶ τῆς βασιλείας τὴν δόξαν φυσικῶς ἀνημμένος. τουτὶ γὰρ ἡμῖν τὸ Ἰούδα πρόσωπον ὑπεμφαίνει ἄν. αἴνεσιν μὲν γὰρ ἡ τοῦ ὀνόματος σημασία δηλοῖ. βασιλικωτάτη δὲ τῶν ἄλλων, καὶ ἐν ταῖς εἰς ἄκρον ὑπεροχαῖς ἡ Ἰούδα τέθειται φυλή. τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ τὴν ἐπ' αὐτῷ ποιούμενος εὐλογίαν, Ἰούδα φησί, σὲ αἰνέσαισάν οἱ ἀδελφοί σου.

A faciebat interdum Deus per ſuos Sanctos eiuſmodi: vt ſcilicet ex his quæ fiebant, futura proſpicientes, tanquam in tabula ſplendidè & expreſſè depicta, ad ſui commodi inquiſitionem animos conuerterent, atque illud quod foret ſalutare, omni ſtudio perſequerentur, idémque & aliis faciendum perſuaderent. Diſcebant enim hinc, quòd ſint futuri, Non populus, & inter eos quibus miſericordiæ fores clauſæ ſunt, numerandi. Siquidem duri & immorigeri fue- B runt. An non & talibus morbis laborarunt, atque vndique fermè coarguti ſunt? Porrò quòd Propheta cohabitauerit cum ſcorto, typus erat Dei, qui veluti cum meretrice quadam impuriſſimáque muliere, Iudæorum ſcilicet Synagoga, copulatus eſt, ex qua grauem filiorum generationem accepit. Intelligentes itaque nunc diuini conſilii ſuis temporibus rationem atque diſpenſationem, nequaquam am- C pliùs damnabimus ſcortationem Thamar & Iudæ, ſed potiùs hunc congreſſum dicemus fuiſſe ex Dei diſpenſatione. Nam illa quidem deſiderabat ſemen liberum, orbata eo qui ſibi legitimè fuerat coniunctus: hic verò in leui culpa fuit, vt qui ſe commiſcuerit cum libera, priori vxore ſibi iam mortua. Typos autem coniunctionis ſpiritualis, & partus intellectualis per ſe nobis deſcripſerit iſta coniunctio, & generatio corporalis. Nulla enim alia ratione mens humana commodiùs ad verita- D tem deduci poteſt. Deſcendit igitur Iudas, & diuertit apud hominem, cui nomen *Hira*. Fuit autem caprarum paſtor, peritúſque rei paſtoralis. ibique Sabam viſam duxit in vxorem, ac trium filiorum matrem effecit; nimirum *Her*, *Aunan* & *Selom*. Ex his *Her* ſignificat *pelliceus*, hoc eſt, carnalis; *Aunan* verò, *ſtupidus* ſiue *perculſus corde*; tertius autem, *euulſio* ſiue *dimiſſio* & *pacificatio*. Porrò è cælis etiam deſcendit tan- E quam è ſancta quadam terra vnigenitum Dei Verbum, qui Filius verè celebris eſt, ſibique naturaliter adiunctam habet regni maieſtatem. Id enim nobis perſona *Iudæ* repræſentat. Siquidem nomen ipſius ſignificat *laudem*, ſeu *celebrationem*. Tribus autem Iuda præ aliis inſignita fuit regio honore, & in ſuprema excellentia poſita. Vnde diuinus Iacob dans benedictionem Iudæ, ait: [Te laudent fratres tui.] Gen. 49.

Atqui Paulus etiam teſtatus eſt, quòd ex tribu *Iuda* oriturus ſit Chriſtus, vltra omnes creaturas celebrandus. Deſcendit itaq; vnigenitus Dei Filius, & exiuit per deſertum Madian ad beatum Moſen, tunc ibi paſcentem. Apparuit enim ipſi in ſpecie ignis in rubo, & ſimul per ipſum coniunctus eſt quodammodo Synagogæ Iſraelitarum in Ægypto, tanquam alienigenæ & Chananææ mulieri, quemadmodũ & Iudas per paſtorẽ apparuit ipſi Sebæ, quæ interpretatur *altitudo* ſeu *elatio*. Nam Iudæorũ Synagoga veluti in amicitiã Dei vocata eſt, neque ampliùs erat abiecta & proculcata, ſordidámque ſeruorum conditionẽ ſuſtinens, ſed exaltata atque illuſtris. Erepta enim erat, tanquam ex fornace ferrea, & ex domo ſeruitutis, ſicut ſcriptum eſt. Poſtea verò huic Synagogæ veluti alienigenæ, & idola colenti, tandem tres nati ſunt populi, ſupplentes Deo ordinem filiorum, & ex vna quidem matre geniti, ſed tempore partiti ſunt generationem. Quo autem modo breuiter dicemus. Nam Iudas adiunxit quidem Thamar filio ſuo, qui erat primogenitus: qui cùm eſſet malus, perdidit eum Deus. Huic continuò in nuptiis ſuccedit Aunan, qui erat ortus tempore ſecundus: hic verò quia noluit ſuſcitare ſemen fratri ſuo, ſimili modo vt primus interiit, ira diuina etiam ipſum corripiente. Tertium autem, hoc eſt Selom, non permittit pater inire nuptias, veritus ne fortè vt primi interirent. Ecquid hæc res ſibi vult? Edicere conabor Deo adiuuante. Nam cùm Deus Synagogam primam in Ægypto (quam alienigenam eſſe tradidimus, eò quòd valdè barbara & agreſtis eſſet) ad mores inſtitutáque Græcorum redegiſſet, atque in formam Reipublicæ per legem coëgiſſet, tum eam quaſi nouam reddidit Synagogam, ac veluti alteram & diuerſam ab ipſa prima. Atque hæc eſt Thamar, & quaſi ſecunda Synagoga. Cæterùm vide quomodo ex ipſis nominum interpretationibus inueniatur myſterium. Nam *Thamar* exponitur *defectio* aut *dimotio*. Siquidem Synagoga Iudæorum reuera dimota eſt, & defecit. Quomodo? Quia non omnino manſit immobilis, neque inconcuſſus cultus legalis, ſed ceſſit quodammodo, & ſpirituali cultui locum dedit. Tandem verò Chriſti Synagoga ſeu congregatio eſt introducta, quæ incuſat primam,

A μεμαρτύρηκε δὲ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος, ὡς ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς ἀνέφυ Χριστὸς, ὁ παρὰ πάσης κτίσεως ὑμνούμενος. καταβέβηκε τοίνυν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος, καὶ ἐπεφοίτησε μὲν τῇ ἐρήμῳ Μαδιὰμ διαποιμαίνοντι τότε τῷ μακαρίῳ Μωσῇ. ὤφθη γὰρ αὐτῷ ἐν εἴδει πυρὸς ἐν τῇ βάτῳ, καὶ συνήφθη τρόπον τινὰ δι' αὐτοῦ, καθάπερ ἀλλοφύλῳ Χαναναίᾳ γυναικὶ, τῇ κατ' Αἴγυπτον συναγωγῇ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· καθάπερ
B ἀμέλει καὶ ὁ Ἰούδας διὰ τοῦ ποιμαίνοντος τῇ Σαβᾷ, ἣ διερμηνεύεται ὕψωσίς τε καὶ ἔπαρσις. κεκλημένη γὰρ ὥσπερ εἰς οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς Θεὸν ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ, χαμαλὴ μὲν ἦν οὐκέτι καὶ πεπατημένη, καὶ τὸ τῆς δουλείας ἔχουσα σμικροπρεπὲς, ὑψηλὴ δὲ γέγονε καὶ διαφανής. λελύτρωται γὰρ ὡς ἐκ καμίνου σιδηρᾶς, καὶ ἐξ οἴκου δουλείας, κατὰ τὸ γεγραμμένον. εἶτα τῆς ἐν Αἰγύπτῳ συναγωγῆς τῆς ὡς ἀλλοφύλου τε καὶ εἰδωλολατρούσης ποτὲ τρεῖς γεγόνασι λαοὶ τὴν υἱῶν
C τάξιν ἀποπληροῦντες Θεῷ, καὶ μιᾶς μὲν ὥσπερ ἐκπεφυκότες μητρὸς, μερισάμενοι δὲ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν. καὶ τίνα δὴ τρόπον ἐροῦμεν οὐκ εἰς μακράν. εἶτα τῇ Θάμαρ πρώτῳ μὲν τῷ Ἢρ, ὃς ἦν πρωτότοκος, συνῆψεν Ἰούδας. ἐπεὶ δὲ πονηρὸν ὄντα ἀπώλεσε Θεὸς, διαδέχεται τὸν γάμον εὐθὺς ὁ Αὐνᾶν, ὃς ἦν καὶ γενέσει καὶ χρόνῳ δεύτερος. ὁ δὲ ἐπείπερ οὐκ ἤθελεν ἐγεῖραι σπέρμα τῷ ἀδελφῷ, συναπόλλυται τῷ πρώτῳ θείας καὶ αὐτὸν εἰς τοῦτο παρενεγκούσης ὀργῆς. εἶτα
D τὸν τρίτον, τουτέστι, τὸν Σηλώμ, οὐκ ἐφίησιν ὁ πατὴρ μεταποιεῖσθαι τοῦ γάμου, μὴ ἄρα τοῖς πρώτοις συναπόλληται δεδιώς. καὶ τί δὴ τὸ χρῆμα διέπειν; πειράσομαι σοφοῦντος Θεοῦ. τὴν γάρ τοι πρώτην τε καὶ ἐν Αἰγύπτῳ συναγωγὴν, ἣν ἀλλόφυλον εἶναι δεδώκαμεν, διά τοι τὸ λίαν ἀπηγριῶσθαι τότε, τρόποις τε καὶ ἔθεσιν Ἑλληνικοῖς μεταρρυθμίσας Θεὸς, διὰ πολιτείας ἐκ νόμου, νέαν ὥσπερ ἀπέδειξε συναγωγὴν,
E καὶ οἱονεί πως ἑτέραν παρὰ τὴν πρώτην. καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ Θάμαρ. ἄθρει δὲ ὅπως καὶ ἐν ταῖς τῶν ὀνομάτων ἑρμηνείαις εὑρίσκεται τὸ μυστήριον. διερμηνεύεται γὰρ ἡ Θάμαρ ἔκλειψις ἢ σαλευομένη. σεσάλευται δὲ καὶ ἐκλέλοιπεν ἀληθῶς ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγή. πῶς ἢ τίνα τρόπον; οὐ γὰρ μεμένηκεν ἀκατάσειστος εἰς τὸ παντελὲς ἡ κατὰ νόμον λατρεία, παρακεχώρηκε δὲ τῇ ἐν πνεύματι. καὶ εἰσκεκόμισται λοιπὸν ἡ διὰ Χριστοῦ, κατηγοροῦσα τῆς πρώτης,

ὡς οὐκ ἐχούσης τὸ ἀμέμπτον. ἡρμόσατο δὲ καὶ ὁ Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν καθάπερ τινὰ παρθένον ἁγνήν, τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην καὶ πρώτην ἀφείς. ἔκλειψις δὲ οὕτω καὶ σαλευομένη ταύτῃ τοι δικαίως ἡ τῶν Ἰουδαίων νοεῖται συναγωγή. ὅτι δὲ οὐδεὶς ἐν νόμῳ δικαιοῦται παρὰ Θεῷ, οὔτε μὴν ἐν τῇ τῶν Ἰουδαίων συναγωγῇ τῆς τοῦ Θεοῦ γαληνότητος ἡ μέτεξις ἦν· ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ὑποφαίνοι ἂν αἰνιγματωδῶς τῶν Ἰούδα παίδων ἡ γένεσις συνῳκηκότων τῇ Θάμαρ. Ἤρ μὲν γὰρ ὁ πρωτότοκος ἐστὶ δερμάτινος, ἤτοι γήϊνος. ἐπειδὴ δὲ ἦν πονηρός, θανάτῳ κατεδικάζετο. πονηρὸς δὲ κατὰ τὸ ἀληθὲς ὁ πρῶτος ὤφθη λαός, καταγογγύζων Θεοῦ καὶ λέγων· μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς ἑτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ; ἐπεὶ ἐπάταξε πέτραν, καὶ ἐρρύησαν ὕδατα, καὶ χείμαρροι κατεκλύσθησαν. μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι; ἀλλὰ καὶ ὅτε τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας κατασκεψάμενοι παρῆσαν οἱ ἀπεσταλμένοι, ὡς αὐτίκα δὴ μάλα ἀπολούμενοι μειρακιωδῶς ὠλοφύροντο, τὸν πάντα ἰσχύοντα Θεὸν ταῖς ἀπειθείαις περιυβρίζοντες. τοιγάρτοι καὶ διολώλασι, καὶ εἰσβέβηκε μὲν οὐδεὶς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. πέπτωκε δὲ τὰ κῶλα αὐτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. οὐκοῦν ὁ πρωτότοκος Ἤρ, τουτέστιν, ὁ πονηρός τε καὶ σαρκικός, διόλωλε πρῶτος, καρπὸν οὐδένα ἔχων εὐσεβείας. τουτὶ γὰρ ὑπεμφαίνοι ἂν ἡμῖν ὡς ἐν τύπῳ πάλιν ἡ ἀπαιδία. εἰκόνες γὰρ ὥσπερ τῶν ἐν νοήσει τὰ αἰσθητά. εἶτα μετ' ἐκεῖνον δεύτερος ὥσπερ τις υἱὸς τοῦ λυτρωσαμένου Θεοῦ, καὶ ἐξ οἴκου δουλείας ἐξαγαγόντος, ὁ μετ' ἐκείνους λαός· ὃς διεκομίσθη μὲν τὸν Ἰορδάνην, στρατηγοῦντος Ἰησοῦ, κεκληρονόμηκε δὲ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. γέγονε δὲ μετὰ τοῦτο καὶ ὑπὸ κριταῖς, ἀλλ' ὑποπέπτωκε καὶ αὐτὸς ἀγανακτήσει τῇ ἄνωθεν. ἦν γὰρ ἀληθῶς Αὐνᾶν, τουτέστι πεπληγὼς καρδίαν. ἐτράπετο γὰρ ἐκτόπως εἰς πολυθεΐαν, τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς καταλελοιπώς. οὐκοῦν καὶ ἀπώλετο καὶ δεδούλευκεν ἀλλοφύλοις. ταυτὶ γὰρ ἡμᾶς ἡ τῶν καλουμένων κριτῶν ἐδίδαξε βίβλος. τέθνηκε τοίνυν ἐν ἀπαιδίᾳ καὶ οὗτος, καθὼς καὶ ὁ Ἤρ, σπείρων εἰς οὐδέν, τουτέστιν εἰς γῆν. ὅθεν ἦν εἰκὸς οὐδένα πάντως ἀποκερδαίνειν καρπόν, ἢ καὶ ἀναστῆσαι σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. κατώκνησε δὲ καὶ ὁ μέσος τε καὶ ὡς ἐν χρόνῳ δεύτερος λαός,

A quippe quæ non omnino vacet reprehenſione. Chriſtus ergo applicauit ſibi Eccleſiam ceu virginem caſtam, antiqua iſta & prima repudiata. Vnde Iudæorum Synagoga meritò quantum ad hoc cenſetur defectus & dimotio. Quòd autem nemo ex lege iuſtificetur apud Deum, neque in Synagoga Iudæorum ſit diuinę pacis participatio, [Lex enim iram operatur,] ſicut ſcriptum eſt, notauerit latenter generatio filiorum Iudæ, qui Thamar coniuncti fuerunt. Nam *Hèr* primogenitus eſt pelliceus, ſiue terrenus. At quoniam malus erat, ideò morte mulctatus eſt. Populus enim primus, reuera malus eſt deprehenſus, cùm murmuraret contra Deum, & diceret: [Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Quoniam percuſſit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt. Num & panem poterit dare?] Imò verò & poſteaquam illi, qui miſſi fuerant ad terram promiſſionis explorandam, reuerſi eſſent, quaſi iam perditi pueriliter eiulabant, contumelia illum, qui omnia poteſt, ſua inobedientia afficientes. Vnde & perierunt, neque vllus eorum ingreſſus eſt terram promiſſionis; ſed [membra ipſorum computruerunt in deſerto,] ſicut ſcriptum eſt. Primogenitus igitur *Her*, hoc eſt, iſte malitioſus & carnalis, diſperiit primus, nullum habens pietatis fructum. Hoc enim nobis orbitas vt in figura oſtendat denuo. Senſa enim in intellectu vt imagines ſunt. Deinde hunc ſequitur ſecundus, hoc eſt, populus poſt hunc generatus, tanquam filius quidam Dei, qui redemit & liberauit è domo ſeruitutis. Hic populus traiecit quidem Iordanem, duce Ioſua, & hereditauit terram promiſſionis: ſed poſtea etiam ad Iudices peruenit, at incidit & ipſe in Dei indignationem. Erat enim reuera *Aunan*, hoc eſt, percuſſus corde. Deflexit enim abſurdè ac turpiter ad pluralitatem deorum, neglecto eo qui vnus naturaliter ac verè eſt Deus. Ideóque & iſte periit, & ſeruiuit alienigenis. Ita enim nos docet liber, qui inſcribitur *Iudicum*. Et ob hoc quoque mortuus eſt in orbitate liberorum, ſicut & *Her*, atque in nihilum, hoc eſt, in terram ſeminauit. Vnde par erat illum nullum percipere fuctum, aut ſemen fratri ſuo ſuſcitare. Cunctatus eſt autem etiam medius, ac veluti ſecundus tempore populus,

Rom. 4. 15.

Pſal. 77. 19.

Num. 14.

per legalem pietatem ſe quodammodo ſuſcitare Deo in loco eorum qui fuerunt inobedientes, ac nouum quodammodo populum renaſcentem, factis ipſis ſeſe declarare. Hoc enim, vt arbitror, ſignificat ſemen fratri ſuo ſuſcitare. Sublatis igitur duobus filiis, iuſtis ſanè de cauſis (vnus enim erat nequam, & alter corde perculſus) excludit tertium à coniugio ipſius Thamar. Pater autem veritus eſt, ne fortè etiam hic, ſicut duo priores, perirent. Nam tertium populum, quaſi natu minimum in vltimo tempore ſanctorum Prophetarum, (quibus & proximus fuit Ioannes Baptiſta, oſtendens illum ex ſupernis, hoc eſt, Chriſtum præſentem) non permiſit Deus quodammodo complexari brachiis Synagogæ Iudæorum, nec voluit, vt ex ea fructum vllum perciperet, ne fortè periret etiam ille. Rom. 4. 15. „ [Lex enim iram operatur,] neque per ipſam quiſpiam iuſtificatur. Vide autem quàm eleganter *Selom* in ſeipſo typum præ ſe ferat vltimi populi, qui eſt per fidem. Nam *Selom* exponitur *extractio* aut *dimiſſio*. Cùm enim diuina ira quaſi conſumpſiſſet eos qui ex ſanguine Iſraelis ob ſcelera in Chriſtum commiſſa, & ob intolerandam contumeliam ipſi illatam; tum fideles quaſi è faucibus beſtiæ erepti ſunt, liberatique quodammodo è vinculis, quibus puniendi illaquati erant. Saluatæ enim reliquiæ, ſecũdùm Scripturas. Vnde & Deus alicubi per vocem Prophetæ ait: Amos 3. 12. „ [Quomodo ſi paſtor eruat ex ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ, ſic eripientur filii Iſrael.] Selom ergo ereptio ſeu euulſio hac de cauſa rectè nominatur. Quòd autem fideles deuitare conſuetudinem Thamar, hoc eſt, fructificare in lege, quódque exempti ſint ex turba eorum qui perierunt, facilè ex beato Paulo didiceris, qui de legis gloriationibus ita dicit: Philip. 3. 7. „ [Sed quæ erant mihi lucra, ea exiſtimaui per Chriſtum damna.] Non enim cupiebat iuſtitiam propriam habere, illam inquam rurſum quę eſt in lege, ſed iuſtitiam ex fide, quę eſt in Chriſto Ieſu. Selom igitur minimus natu, Thamar copulari non poteſt, ideóque vidua permanſit, & quidem longo tempore. Nam non permittente Deo fructificare amplius Iudæorum Synagogam, veluti vidua quædam & orbata liberis, & deſerta à viro ſpirituali ſponſo appellata eſt, ac verè fuit.

A διὰ τῆς κατὰ νόμον ἐπιεικείας ἀντὶ τῶν ἀπειθησάντων ἑαυτὸν ὥσπερ ἀναστῆσαι Θεῷ, καὶ νέον ἤδη πως ἀντοναφυόντα λαὸν ἐπιδεῖξαι διὰ πραγμάτων. τοῦτο γάρ ἐστιν, οἶμαι, αἰνιγματῶδες τὸ ἀνάστησαι σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἀνῃρημένοιν δὲ οὕτω τοῖν δυοῖν ὡς ἐπ' αἰτίαις εὐλόγοις· ὁ μὲν γὰρ ἦν πονηρὸς, ὁ δὲ πεπληγὼς καρδίαν· ἐξείργει τὸν τρίτον τῆς πρὸς Θάμαρ ὁμιλίας. δεδιὼς δὲ ὁ πατὴρ μὴ ἄρα πως τοῖς ἤδη διολωλόσι καὶ αὐτὸς καταφθείροιτο. τὸν γάρ B τοι τρίτον λαὸν τὸν οἱονεὶ καὶ νεώτατον τὸν ὡς ἐν λοισθίῳ καιρῷ τῶν ἁγίων προφητῶν, μεθ' ὧν καὶ γείτων εὐθὺς ὁ θεσπέσιος Βαπτιστὴς, τὸν δὴ παρόντα δεικνύων τὸν ἐξ οὐρανοῦ, τουτέστι Χριστὸν, οὐκ ἐφῆκε Θεὸς οἱονεί πως ἐνέχεσθαι ταῖς ἀγκάλαις τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, οὔτε μὴν ἤθελε τὸν ἀπ' αὐτῆς ἔχειν καρπὸν, μὴ ἄρα πως ἀπόλοιτο καὶ αὐτός. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται, δικαιοῦται δὲ ἐν αὐτῷ παντελῶς οὐδείς. ἄθρει δὲ ὅπως τοῦ λοισθίου τε καὶ ὡς ἐν πίστει λαοῦ, δια- C δείξειεν ἂν ἐφ' ἑαυτῷ τὸν τύπον εὖ μάλα Σηλώμ. ἑρμηνεύεται γὰρ ἐκσπασμὸς ἢ ἀπόλυσις. δαπανώσης γὰρ ὥσπερ τῆς θείας ὀργῆς τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, διά τοι τὰ εἰς Χριστὸν ἀνοσιουργήματα, καὶ οὐ φορητὴν παροινίαν, ἐξεσπάσθησαν ὡς ἀπὸ θηρὸς οἱ πεπιστευκότες, καὶ λέλυνται τρόπον τινὰ τῶν εἰς τὸ κολάζεσθαι δεῖν κατειληφότων δεσμῶν. σέσωσται γὰρ τὸ κατάλειμμα, κατὰ τὰς γραφάς. καὶ γοῦν ἔφη που Θεὸς διὰ φωνῆς προφήτου· ὃν τρόπον ὅταν ἐκσπάσῃ ὁ ποιμὴν D ἐκ στόματος τοῦ λέοντος δύο σκέλη, ἢ λοβὸν ὠτὸς, οὕτως ἐκσπασθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. ἐκσπασμὸς οὖν Σηλὼμ, ταύτῃ τοι καὶ ὀνομάζεται. παραιτοῦνται δὲ ὅτι τῆς Θάμαρ τὴν ὁμιλίαν, τουτέστι, τὸ ἐν νόμῳ καρποφορεῖν οἱ πεπιστευκότες, καὶ ἐξεσπασμένοι τῆς τῶν ἀπολωλότων πληθύος, ἀναμάθοις ἂν ἀμογητὶ, λέγοντος τοῦ μακαρίου Παύλου περὶ αὐχημάτων τῶν κατὰ τὸν νόμον· ἀλλ' εἴτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ Χρι- E στὸν ζημίαν. ἐπεθύμει γὰρ δικαιοσύνην μὲν ἰδίαν οὐκ ἔχειν, φημὶ δὲ δὴ τὴν ἐν νόμῳ πάλιν· ἀλλὰ δικαιοσύνην τὴν ἐκ πίστεως τοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀσυναφὴς οὖν τῇ Θάμαρ Σηλὼμ ὁ νεώτατος. διὰ δὲ τοῦτο χήρα μεμένηκε, καὶ μακροὺς ἐν τούτῳ διατετέλεκε χρόνους. οὐ γὰρ ἐφέντος Θεοῦ καρποφορεῖν ἔτι τὴν Ἰουδαίων συναγωγὴν, χήρα τις ὥσπερ καὶ ἠτεκνωμένη καὶ ἀνδρὸς ἐρήμη, τοῦ νοητοῦ νυμφίου, κεχρημάτικέ τε, καὶ γέγονεν δη-

θῶς. ἔφη γάρ που Χριστός, ὅτι αὕτη οὐ γυνή μου, κἀγὼ οὐκ ἀνὴρ αὐτῆς. ἆρ' οὖν οὐδεὶς τὸ παράπαν αὐτῆς μετὰ τοῦτο γέγονε λόγος, ἢ φροντίδος ἠξίωται τῆς παρὰ Θεοῦ; μὴ τοῦτο ὑπολάβῃς. καίτοι γὰρ ἐπὶ ταῖς ἁπασῶν ἐσχάταις δυσσεβείαις κατεγνωσμένην, δι' ἔμφυτον ἡμερότητα, κατελεήσει Θεός, ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς. καρποφορήσει δὲ καὶ αὐτὴ τὰ Χριστοῦ γνωρίσματα. κατόπιν δὲ ὅτι βαδιεῖται τῶν ἐθνῶν δι' αὐτῶν οὐδὲν ἧττον τῶν γεγραμμένων εἰσόμεθα. ἀναβεβηκὼς γὰρ Ἰούδας κεῖραι τὰ πρόβατα αὐτοῦ, ὁδοῦ πάρεργον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐποιεῖτο συνοδον· ῥάβδον δὲ καὶ δακτύλιον, καὶ ὁρμίσκον αὐτὴν ἐφίησιν ἔχειν, ἀποστελεῖν καὶ ἔριφον ὑπισχνούμενος. ἰδίαν γὰρ ὥσπερ καὶ ἀναγκαιοτάτην ἔχων φροντίδα Χριστός, τὸ δέξασθαι τοὺς καρποὺς τῆς λογικῆς ἀγέλης, δῆλον δὲ ὅτι τῶν, πεπιστευκότων καὶ ἡγιασμένων ἐν πνεύματι παροδικὴν ὥσπερ τινὰ καὶ οὐχὶ πάντως ἐσπουδασμένην, ποιήσεται κατὰ καιροὺς τὴν πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν ἐν πνεύματι κοινωνίαν· ἔγκαρπον δὲ ὥσπερ ἀποφανεῖ τὴν παρ' αὐτοῦ σοφίαν ὠδίνουσαν. παραδώσεται δὲ ὥσπερ ἑαυτὸν αὐτῇ καθάπερ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς ῥάβδον δυνάμεως, ὡς εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. τοῦτο γὰρ ὁ δακτύλιος. ὡς ὡραῖον κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸν ὁρμίσκον. σκεῦος γὰρ ἅπαν τὸ τελοῦν εἰς κόσμημα, κάλλους ἂν νοοῖτο σημεῖον. ἀποστελεῖ δὲ αὐτῇ καὶ τὸν ἔριφον, τουτέστι, τῶν ἡμαρτημένων χαριεῖται τὴν ἄφεσιν. ἔριφος γὰρ κατὰ νόμον ὑπὲρ ἁμαρτίας ἐσφάζετο, καὶ πλημμελημάτων ἄφεσιν ὑπαινίττεται. σώζεται δὲ ἡ Θάμαρ, καίτοι ψῆφον λαβοῦσα θανάτου, καὶ ποιναῖς ταῖς ἐσχάταις ὑπενηνεγμένη λοιπόν. καταδεδίκαστο γὰρ ἡ Θάμαρ ὡς πεπορνευμένη. σώζεται δὲ ὅπως, ὑπέδειξε γὰρ τὴν ῥάβδον, τὸν δακτύλιόν τε καὶ τὸν ὁρμίσκον. διωμολόγηκέ τε σαφῶς ὡς κεκυοφόρηκεν ἐξ Ἰούδα, καὶ τὸν αὐτοῦ καρπὸν ἔχοι. ἀπαλλάξει δὲ καὶ αὐτὴν τοῦ κολάζεσθαι δεῖν τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν κατὰ καιροὺς ὁ Χριστός, τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας τὰ σύμβολα φέρουσαν. καὶ ὅτι κεκυοφόρηκε τὰ αὐτοῦ δεικνύουσαν ἐναργῶς. οὕτω γάρ που καὶ αὐτοί φασιν, οἱ διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως εὐδοκιμεῖν ᾑρημένοι· διὰ τὸν φόβον σου, κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδινήσαμεν, καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας σου, ὃ ἐκυήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς. Θάμαρ δὲ ξυνωρίδα βρεφῶν

A Dixit enim alibi Chriſtus, [Quia ipſa non eſt vxor mea, neque ego vir eius.] Oſee 1. Nulla ergo poſtmodò eius ratio habita eſt, & Dei cura indigna effecta eſt? Nequaquam id ſuſpiceris. Tametſi enim extremæ impietatis dānata eſt, nihilominus Deus ob innatam ipſi benignitatē miſerebitur eius rurſum in nouiſſimis ſęculi temporibus. Tum & ipſa fructificabit Chriſti notitiam. Quòd autē Gentes à tergo ſecutura ſit, per ea ipſa quæ hîc ſcripta ſunt, nihilominus intel-B ligemus. Nam cùm Iudas deſcendiſſet tonſurus oues ſuas, obiter cum ipſa & quaſi in tranſcurſu commiſcetur: baculum autem, & annulum & monile eam ſiuit habere, hœdum etiā propriū miſſurum promittens. Propriam enim atque maximè neceſſariam curam gerens Chriſtus accipiendi fructus ſpiritualis gregis, fidelium, inquā, & ſanctificatorum in ſpiritu, perfunctoriam quandam neque omnino elaboratam initurus eſt cum Synagoga Iudæorum in ſpiritu ſo-C cietatem; prægnantem verò quodammodo, & fructuoſam ſuam ſapientiam eſt declaraturus. Exhibebit autē ei ſeipſum, veluti & nobis ipſis, tanquam virgam virtutis, vt imaginem & ſimilitudinem Dei ac Patris (id enim ſignificatur per annulum) item vt formoſum facie præ filiis hominum. Hoc enim arbitror ſignificare monile. Omne enim geſtamen quod facit ad ornatum, cenſeri debet ſignum pulchritudinis. Mittit autē illi etiam hœdum, hoc eſt, peccatorum D remiſſionē largitur. Hœdus enim ſecūdùm legem pro peccato mactabatur, & delictorum remiſſionē adumbrat. Cæterùm Thamar non occiditur, etſi iam ſententia mortis lata fuerit, & extremū ſupplicium in eam conſtitutum (Thamar enim velut adultera condemnata erat.) Saluatur autem oſtenſo baculo, annulo & monili, confeſſáque eſt ingenuè & liberè, quòd ex Iuda ſit grauida, atque ipſius fructum geſtet. Sed & Chriſtus ſuo tempore liberabit Iudæo-E rum Synagogam, quo minus puniatur, ſocietatis cum ipſo initæ ſymbola præ ſe ferentem, oſtendentémque manifeſtè quòd ex ipſo conceperit, & prægnās effecta ſit. Ita enim alicubi etiam ii dicunt, qui fidem in Chriſtum amplexi ſunt; [Propter timorem tuum, Domine, in vtero concepimus, & parturiuimus, & peperimus ſpiritum ſalutis tuæ, quem genuimus ſuper terram.] Eſai. 26. Thamar autem cùm & ipſa par infantum

parturiret, peperit tandem. Deinde primogenitus quidem emittit manum, ſed eo ad ſe eandem retrahente (tametſi iam coccino erat ligata) proſilit ſecundus, veluti ſepe quadam perfracta, atque ita priùs egreditur poſterior. Poteſt autem etiam hoc nobis haud obſcurum ſignum eſſe, quòd gentes priùs vocatæ ſint, quàm qui ex ſanguine Iſrael: & dignitatem primogenituræ conſecuturi ſint qui in vltimis temporibus eligentur. Futurum eſt autem proculdubiò, vt etiam ipſe Iſrael Chriſti ſacrificium ſuſcipiat. Nam coccinum eſt typus ſacri ſanguinis. Quis igitur eſt, qui interſtitium maceriæ diſrupit, atque in locum primogeniti vocauit ſecundum, poſtpoſito primo? An non manifeſtum eſt, quòd Chriſtus Ieſus? per quem & cum quo ſit gloria Deo ac Patri cum Spiritu ſancto in ſæcula ſæculorum, Amen.

A ὠδίνουσα, πρὸς αὐτῷ γέγονε τῷ τόκῳ· λοιπὸν εἶτα καθίησι μὲν ὁ πρωτότοκος τὴν χεῖρα· συνενεχθέντος δὲ αὖ πρὸς τὸ ἔσω αὐτὴν, καίτοι σπάρτιον ἤδη λαβοῦσαν τὸ κόκκινον, προεκθρώσκει τὸ δεύτερον, οἷά τινος φραγμοῦ διακεκομμένου, εἶτα κάτεισιν ὁ πρῶτος λοῖσθος. γένοιτο δ' ἂν καὶ τοῦτο σημεῖον οὐκ ἀσυμφανὲς ἡμῖν τοῦ προσκεκλῆσθαι τὰ ἔθνη τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραήλ· καὶ τὴν τοῦ πρωτοτόκου δόξαν
B ἑλεῖν τοὺς ἐν ὑστέροις καιροῖς ἐκτετιμημένους. ἕψεται δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς οὐκ ἀμφίλογον τὴν Χριστοῦ θυσίαν καταδεξάμενος. αἵματος γὰρ τοῦ ἁγίου τύπος ἂν εἴη τὸ κόκκινον. τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, καὶ ἐν τάξει μὲν πρωτοτόκου κεκληκὼς τὸν δεύτερον, κατόπιν δὲ θεὶς τὸν πρῶτον; ἢ δῆλον ὅτι Χριστός; δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ ἡ δόξα τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.
C

Adhuc de Ioſepho.

AD reliquam hiſtoriæ partem de Ioſepho, cuius priùs fecimus mentionem, redeundum nobis eſt. Siquidem iam ad finem debitum perducta eſt illa quæ interim accidit de Thamar & Iuda. Nam cùm diuinum Ioſeph transtulerimus ad perſonam Chriſti, coniectum quidem in foſſam à fratribus diximus, ſed iterum extractum & venditum Iſmaëlitis, qui odoratiſſimorum aromatum erant mercatores, atque ad eos, qui illis carebant, tranſportabant. Deinde ipſum per hos abductum in Ægyptum addentes explicauimus. Cùm enim Vnigenitus demiſiſſet ſeipſum in exinanitionem, homóque factus eſſet, ac vocatus frater eorum qui in terris degunt, præ aliis ſuſtinuit mortem ab Iſraelitis ipſi illatam, crucémque ſuſcepit, ac deſcendit in infernum, cuius typum præ ſe fert lacus. Cæterùm reuixit, & ab iis qui de ſanguine Iſrael erant, receſſit. Traditus autem eſt, quaſi ſpiritualium aromatū mercatoribus, hoc eſt, ſanctis Apoſtolis, qui ipſius vnguentum redolentes in Gentium regionem cõmigrarunt, per Euangelica pręconia ignorantibus eum qui ſerui formam accepit, offerẽtes. Prædicatur enim propter nos

Ἔτι περὶ τοῦ Ἰωσήφ.

ΕΠΙ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων ἰτέον, ὧν ἤδη φθάσαντες πεποιήμεθα, περὶ τοῦ Ἰωσὴφ εἰς τέλος ἡμῖν ἡκούσης τὸ αὐτῇ πρέπον ἤδη τῆς μεταξὺ παρακεχειμένης ἱστορίας τῆς περὶ τοῦ Ἰούδα φημὶ, καὶ μήν τοι καὶ τῆς Θάμαρ. μετα-
D βαλόντες γὰρ εἰς τὸ Χριστοῦ πρόσωπον τὸν θεσπέσιον Ἰωσήφ, ἐμβεβλῆσθαι μὲν ἐν τῷ λάκκῳ παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἐλέγομεν· ἀνακεκομίσθαι δὲ αὖ καὶ καταπεπρᾶσθαι τοῖς Ἰσμαηλίταις, οἳ καὶ ἀρωμάτων τῶν εὐοσμοτάτων ἔμποροί τε ἦσαν, καὶ τοῖς οὐκ ἔχουσι διακομισταί. ἀπενηνέχθαι τε δι' ἐκείνων αὐτὸν εἰς τὴν Αἰγυπτίων, προσθέντες εἰρήκαμεν. ὅτι καθεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν ὁ μονογενὴς, καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς γεγονώς· κεχρηματι-
E κὼς καὶ ἀδελφὸς τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ θάνατον ὑπέμεινε, καὶ ἀνέτλη σταυρὸν, καταβέβηκέ τε εἰς ᾅδου, οὗ γε εἰς τύπον ὁ λάκκος. πλὴν ἀνεβίω πάλιν, καὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ἀπενοσφίζετο. δίδοται δὲ ὥσπερ τοῖς τῶν νοητῶν ἀρωμάτων ἐμπόροις, τουτέστι, τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, οἳ τὸ αὐτοῦ μύρον εὐωδιάζοντες εἰς τὴν τῶν ἐθνῶν ἀφίκοντο χώραν διὰ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων τοῖς οὐκ εἰδόσιν αὐτὸν ἀποφέροντες τὴν τοῦ δούλου μορφὴν περικείμενον. κηρύσσεται γὰρ δι' ἡμᾶς

ἐν σαρκὶ γεγονὼς, καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ. A τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ ἀπενεχθῆναι τὸν Ἰωσὴφ παρὰ τῶν Ἰσμαηλιτῶν εἰς Αἴγυπτον. τί οὖν ἄρα συνέβη παθεῖν ἐκεῖ γεγονότα, τί δὲ ἔδει πρὸς τοῦτο δρᾶσαι, καταθεατέον, εἰ δοκεῖ. ἔτι μὲν γὰρ νέος ὢν καὶ ἐν ἐφήβοις τελῶν, ἐνίκα τῆς Αἰγυπτίας τὸ ἀσελγὲς, μονονουχὶ καὶ σὺν βίᾳ πολλῇ κατωθούμενος εἴς γε τὸ θελῆσαι δρᾶν ἃ μὴ θέμις. ἡ μὲν γὰρ ἐξῆπτο τῶν ἱματίων ἀπρὶξ τε καὶ ἀναιδῶς, καὶ εἰς ἀνεθέλητον ἁμαρτίαν οὐ μετρίως κατεβιάζετο. B ὁ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἱμάτιον ἀφεὶς μαχλώσης ἀγρίας ἀπηλλάττετο, καὶ ἀνάλωτος ἦν τοῖς πάθεσι. συκοφαντεῖται δὲ μετὰ τοῦτο περιτρέποντος εἰς αὐτὸν τοῦ γυναίου τὰ ἐγκλήματα, ἐν αἰτίαις αἰσχρότητος ὁ σώφρων τε καὶ φιλελεύθερος ἦν. πλὴν ἐκράτει τοῦ δεσμωτηρίου φησί. γέγονε δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὁ Χριστὸς, ὡς ἐν προσώπῳ φημὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, οἳ καὶ τὰ στίγματα αὐτοῦ περιφέρειν ἔφασκον ἐν ἰδίῳ σώματι. C παρῃτοῦντο μὲν γὰρ συσχηματίζεσθαι τοῖς τὰ ἐν κόσμῳ φρονεῖν ἑλομένοις, ἀπωτάτω δὲ ἦσαν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν. τοιοῦτος γὰρ ἀεὶ ὁ τῶν ἁγίων βίος. ἀλλ᾽ ἐπεβουλεύοντο διὰ τοῦτο, καὶ δὴ καὶ συκοφαντούμενοι παρὰ τῶν εἰωθότων ἡγεῖσθαι φορτικοὺς τοὺς ἐν Χριστῷ ζῆν ἐθέλοντας, πειρασμοῖς περιπεπτώκασι, δεσμῶται γεγόνασι. πλὴν ἐμέμνηντο λέγοντος, Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ἐπειδὴ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, D διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸν Ἰωσὴφ ἡ μαχλῶσα γυνή. πλὴν καὶ ἐν αὐτοῖς ἐπλατύνοντο τοῖς πόνοις, τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐξημερούσης αὐτοὺς, οὓς ἦν μάλιστα διαπονεῖσθαι εἰκός. ἐπεγάνυτο γὰρ, ὡς ἔφην, ὁ δεσμοφύλαξ τῷ Ἰωσήφ. εἶτα τῶν εὐνούχων τοῦ Φαραὼ, τοῦ τε οἰνοχόου φημὶ καὶ προσέτι τοῦ σιτοποιοῦ δεδεμένων, διεσάφει τὰ ὀνείρατα. καὶ διὰ τοῦτο, φησὶ, ὁ θεσπέσιος Ἰωσὴφ οὐ μετρίως ἐθαυμάζετο· ἐνυπνιασθέντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Φαραὼ E τήν τε ἐσομένην οὐκ εἰς μακρὰν ἀκαρπίαν, καὶ τὸν ἐκ τοῦ λιμοῦ πόνον, ὡς ἐν βουσὶ μὲν πρότερον πίοσί τε καὶ ἰσχναῖς, ὡς ἐν ἀστάχυσι δὲ μετὰ τοῦτο τεθεαμένου· τῶν τε ἐν Αἰγύπτῳ σοφῶν οὐδὲν ἐχόντων εἰπεῖν, ἀπειρηκότων δὲ παντελῶς πρὸς τὸ δύνασθαι διατρανοῦν τὰ ἐκ τῶν ὁραμάτων ὑποδηλούμενα, μεμαρτύρηται μὲν αὐτὸς ὡς οἷός τε τοῦτο δρᾶν.

A veniſſe in carne, formámque ſerui accepiſſe. Id arbitror eſt, quòd Ioſeph ſit ab Iſmaelitis in Ægyptũ traductus. Quid igitur ei vbi illuc veniſſet, acciderit, aut quid ad hoc faciendum fuit, conſideremus, ſi videtur. Cùm enim adhuc iuuenis, & in ephebis eſſet, Ægyptiæ mulieris petulantiam ſuperauit, etiamſi magna vi propellebatur ad id, quòd fas nõ eſt, committendum. Nam hæc mulier conſertis manibus impudenter illi veſtem detraxit, atque adeò inuitum ad B peccandum adigebat. Ille verò relicto pallio effugiebat à veſana mulieris libidine, neque poterat vlla tali affectione expugnari. Accuſatus verò deinde eſt hac de cauſa, muliere culpã in ipſum retorquente. Ipſe autem in illa turpitudinis accuſatione ſummã modeſtiã magnanimitatémque præ ſe tulit. Cæterũ in carcerem coniectus fuit. Porrò Chriſtus etiã inter Gentes fuit, nimirum veluti in perſona ſanctorum Apoſtolorũ, C qui & eius cicatrices circumferre in ſuo ipſorũ corpore prædicabant. Nolebant enim ſe accommodare illis, qui mundana ſaperent, ſed longiſſimè aberãt à carnalibus concupiſcẽtiis. Eiuſmodi enim ſemper eſt Sãctorum vita. Cæterũ hanc ob rem inſidiæ eis tendebantur, calumniiſque oppreſſi ab iſtis, qui conſueuerunt Chriſtianè viuere volẽtes habere pro maledictis, in tentationes grauiſſimas inciderunt, captiuique ducti ſunt. Sed tamẽ ſemper memoria tenebãt, & D præ oculis illud Chriſti: [Si ex mundo eſſetis, mundũ quòd ſuũ eſt diligeret. Quoniam autẽ non eſtis de mundo, idcirco vos mundus odio proſequitur;] ſicut reuera & Ioſephum iſta libidinoſa mulier. Verũ enimuero etiã in ipſis laboribus dilatabantur, gratia Dei emolliẽte eos, quos par erat maximopere laborare. Lætabatur .n. cuſtos carceris, vt dixi ſuper Ioſepho. Deinde enunciauit ſomnia Eunuchorũ Pharaonis, pincernæ, inquam, & piſtoris, qui vincti erant. Qua de cauſa diuinus Ioſeph, ait, in E ſumma erat admiratione. Cũ autẽ etiã ipſe Pharao ſomniaſſet futurã nõ multo pòſt ingentẽ ſterilitatẽ, & inſignẽ ex fame laborẽ, priùs quidẽ in bobus pinguibus & macilẽtis, poſtea verò & in ſpicis eiuſmodi vidiſſet; ſapiẽtib⁹ interim Ægypti nihil valẽtibus dicere, planéq. deſperãtibus de eorũ quæ per ſomnia hæc euentura ſignificabantur, declaratione, præclarum ipſi tributũ eſt teſtimoniũ, quòd ſcilicet eis explicandis par eſſet.

Ioan. 15.

A Aggreſſus itaque patefacit. Admiratus itaque Pharao, diſpenſatorem atque adeò principem totius regni ſui eum conſtituit. Nam & Chriſtus, vt modo dixi, perſecutionem patiebatur quaſi in perſona Apoſtolorum. Sed illi, de quibus nunc eſt ſermo, cùm in ipſis afflictionibus tanquam valdè ſapientes potuerint abſtruſa multis eruere, manifeſti cognitique facti ſunt quibuſdam in mundana poteſtate conſtitutis, atque adeò ipſis regibus terræ, qui credentes eos habere futurorum ſcientiam ex Dei reuelatione in Spiritu, conceſſerunt ipſis adminiſtrationem & principatum Gentium, vt ſcilicet diſtribuerent laborantibus fame doctrinam, quæ ad immortalem vitam ſuſtentat, hoc eſt, diuinum ac cæleſtem ſermonem, diſciplinámque ad optima quæque deducentem. Hi acquiſierunt (ac potiùs per ipſos Chriſtus) Deo ac Patri Gentium regionem, quemadmodum & Ioſeph acquiſiuit Pharaoni Ægyptum. Cui etiam fuerunt filii duo, *Manaſſes* & *Ephraim* ex matre Aſeneth Putipharis filia, qui erat ſacerdos. Et exponitur quidem *Manaſſes*, obliuio malorum quæ acciderunt: *Ephraim* verò ſignificat augmentum & incrementum in melius. Nam fructus Eccleſiæ tanquam ex ſacra matre nati ſunt, atque inter filios Dei per fidem in Chriſtum numerari poſſunt illi, qui ex Gentibus vocati ſunt, qui etiam in obliuionem venient laborum, &

Eſai. 65. 16.

„ afflictionum. [Obliuiſcentur enim, in-
„ quit, tribulationis ſuæ primæ, neque
„ ampliùs aſcendet hæc in cor ipſorum.
„ In capite ipſorum eſt laus & exultatio,
„ & lætitia apprehendet eos.] Faceſſiuit dolor, triſtitia, anguſtiæ: venient igitur ſuo tempore in obliuionem malorum, faciéntque progreſſus, ad dulcem ſpei finem contendentes. Quippe qui emigrabunt è terrenis ad cæleſtia, à temporariis ad ea quæ extra omne tempus poſita ſunt; ex corruptione ad incorruptibilitatem; ex ignominia ad gloriam; ex infirmitate ad potentiam. Cùm verò iam vigeret & graſſaretur fames, deſcenderunt & filii Iacob in Ægyptum ad emendum frumentum. Deinde cùm Ioſeph fratres iocosè luderet (dicebat enim eos nequaquam ad comparandum frumentum, ſed ad explorandam terram veniſſe) peterétque Beniamin, qui erat ipſius frater minimus natu,

A παρελθὼν δὲ διεσάφει. καὶ δὴ καὶ θαυμάσας ὁ Φαραὼ, ταμίαν αὐτὸν καὶ ἡγούμενον ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ καθίστησιν ἀρχῆς. ἐδιώκετο μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ὡς ἐν προσώπῳ τῶν ἁγίων ἀποστόλων. ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ὄντες τοῖς πόνοις οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος, ὡς σοφοὶ λίαν καὶ τὰ πολλοῖς ἀπόρρητα διατρανοῦν οἷοί τε, φανεροὶ μὲν ἦσαν ἐν ἀρχαῖς τῶν ἐν κόσμῳ τισὶν, εἶτα καὶ αὐτοῖς τοῖς κρατοῦσι τῆς γῆς, οἳ καὶ πιστεύσαντες ὅτι καὶ αὐτὴν ἔχουσι τῶν ἐσομένων τὴν
B γνῶσιν, ἐξ ἀποκαλύψεως Θεοῦ ἐν πνεύματι, οἰκονόμους καὶ ἄρχοντας ἐθνῶν γίνεσθαι συγκεχωρήκασι, διανέμειν τε τοῖς ἐν λιμῷ μαθημάτων, ἃ καὶ εἰς ζωὴν συνέχει τὴν ἀκήρατον τουτέστι τὸν θεῖόν τε καὶ οὐράνιον λόγον· καὶ τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀρίστων ἀποκομίζουσαν παίδευσιν. οὗτοι δὲ κατεκτήσαντο, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ὁ Χριστὸς, τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τὴν τῶν ἐθνῶν χώραν, καθάπερ ἀμέλει καὶ τῷ Φαραὼ τὴν τῶν Αἰγυπτίων ὁ Ἰωσήφ, ᾧ καὶ γεγόνασιν υἱοὶ δύο, Μανασσῆς καὶ Ἐφραΐμ, ἐκ μητρὸς Ἀ-
C σενὲθ τῆς Πετεφρῆ θυγατρὸς, ὃς ἦν ἱερεύς. καὶ ἑρμηνεύεται μὲν ὁ Μανασσῆς, λήθη κακῶν τῶν συμβεβηκότων, εἰς αὔξησιν τε καὶ ἐπίδοσιν τὴν εἴς γε τὸ ἄμεινον ὁ Ἐφραΐμ. ἐξ ἱερᾶς γὰρ ὥσπερ μητρὸς, φημὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας, καρποὶ γεγόνασι, καὶ ἐν υἱοῖς Θεοῦ διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ, καταλογισθεῖεν ἂν οἱ ἐξ ἐθνῶν κεκλημένοι, οἳ καὶ εἰς λήθην ἐνεχθήσονται τῶν πόνων. ἐπιλήσονται γὰρ, φησὶ, τὴν θλίψιν αὐτῶν τὴν πρώτην, καὶ οὐ μὴ ἀναβῇ αὐτῶν ἐπὶ τὴν
D καρδίαν. ἐπὶ γὰρ κεφαλῆς αὐτῶν αἴνεσις, καὶ ἀγαλλίαμα, καὶ εὐφροσύνη καταλήψεται αὐτούς. ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός. ἥξουσι δὴ οὖν κατὰ καιρὸν εἰς λήθην κακῶν, βαδιοῦνται δὲ καὶ εἰς αὔξησιν ἐπὶ τὸ τῆς ἐλπίδος γλυκὺ διατρέχοντες πέρας. μεταχωρήσονται γὰρ ἐκ τῶν ἐπιγείων εἰς τὰ ἐπουράνια, ἀπὸ τῶν ἐν χρόνῳ μεμετρημένων, εἰς τὰ ἐπέκεινα χρόνου· ἐκ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν, εἰς δόξαν ἐξ ἀτιμίας, ἐξ
E ἀσθενείας εἰς δύναμιν. ἐπικειμένου δὲ ἔτι, καὶ παρατείνοντος τοῦ λιμοῦ, κατέβησαν οἱ ἐξ Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον πρίασθαι τροφάς. εἶτα μικροῦ μεταξὺ παρενθέντος λόγου, μονονουχὶ δὲ καὶ ἐναθύροντος αὐτοῖς τοῦ Ἰωσήφ. ἔφασκε γὰρ ὡς ἥκιστα μὲν σιτίων ἕνεκα, κατασκεψόμενοι δὲ μᾶλλον ἥκουσι τὴν γῆν. προσαπαιτοῦντος δὲ τὸν Βενιαμὶν, ὃς ἦν ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ νεώτερος,

ἐν σαρκὶ γεγονὼς, καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ. τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ ἀπενεχθῆναι τὸν Ἰωσὴφ διὰ τῶν Ἰσμαηλιτῶν εἰς Αἴγυπτον. τί οὖν ἄρα συνέβη παθεῖν ἐκεῖ γεγονότα, τί δὲ ἔδει πρὸς τοῦτο δρᾶσαι, κατανοήσωμεν, εἰ δοκεῖ. ἔτι μὲν γὰρ νέος ὢν καὶ ἐν ἐφήβοις τελῶν, ἐνίκα τῆς Αἰγυπτίας τὸ ἀσελγὲς, μονονουχὶ καὶ σὺν βίᾳ πολλῇ κατωθούμενος εἴς γε τὸ θελῆσαι δρᾶν ἃ μὴ θέμις. ἡ μὲν γὰρ ἐξῆπτο τῶν ἱματίων ἀπρὶξ τε καὶ ἀναιδῶς, καὶ εἰς ἀμεθέλκτον ἁμαρτίαν οὐ μετρίως κατεβιάζετο. ὁ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἱμάτιον ἀφεὶς μαχλώσης ἀγέλας ἀπηλλάττετο, καὶ ἀνάλωτος ἦν τῷ πάθει. σεσυκοφάντηται δὲ μετὰ τοῦτο περιτρέποντος εἰς αὐτὸν τοῦ γυναίου τὰ ἐγκλήματα, ἐν αἰτίαις αἰσχρότητος ὁ σώφρων τε καὶ φιλελεύθερος ἦν. πλὴν ἐκρατεῖτο τοῦ δεσμωτηρίου φησί. γέγονε δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὁ Χριστὸς, ὡς ἐν προσώπῳ φημὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, οἳ καὶ τὰ στίγματα αὐτοῦ περιφέρειν ἔφασκον ἐν ἰδίῳ σώματι. παρῃτοῦντο μὲν γὰρ συσχηματίζεσθαι τοῖς τὰ ἐν κόσμῳ φρονεῖν ἑλομένοις, ἀπωτάτω δὲ ἦσαν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν. τοιουτοσὶ γὰρ ἀεὶ ὁ τῶν ἁγίων βίος. ἀλλ' ἐπεβουλεύοντο διὰ τοῦτο, καὶ δὴ καὶ συκοφαντούμενοι παρὰ τῶν εἰωθότων ἡγεῖσθαι φορτικοὺς τοὺς ἐν Χριστῷ ζῆν ἐθέλοντας, πειρασμοῖς περιπεπτώκασι, δεσμῶται γεγόνασι. πλὴν ἐμέμνηντο λέγοντος, Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸν Ἰωσὴφ ἡ μαχλῶσα γυνή. πλὴν καὶ ἐν αὐτοῖς ἐπλατύνοντο τοῖς πόνοις, τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐξημερούσης αὐτοὺς, οὓς ἦν μάλιστα διαπονῆσαι εἰκός. ἐπεγάνυτο γὰρ, ὡς ἔφην, ὁ δεσμοφύλαξ τῷ Ἰωσήφ. εἶτα τῶν εὐνούχων τοῦ Φαραὼ, τοῦ τε οἰνοχόου φημὶ καὶ προσέτι τοῦ σιτοποιοῦ δεδεμένων, διεσάφει τὰ ὀνείρατα. καὶ διὰ τοῦτο, φησὶ, ὁ θεσπέσιος Ἰωσὴφ οὐ μετρίως ἐθαυμάζετο· ἐνυπνιασθέντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Φαραὼ τήν τε ἐσομένην οὐκ εἰς μακρὰν εὐκαρπίαν, καὶ τὸν ἐκ τοῦ λιμοῦ πόνον, ὡς ἐν βουσὶ μὲν πρότερον πίοσί τε καὶ ἰσχναῖς, ὡς ἐν ἀστάχυσι δὲ μετὰ τοῦτο τεθεαμένου· τῶν τε ἐν Αἰγύπτῳ σοφῶν οὐδὲν ἐχόντων εἰπεῖν, ἀπειρηκότων δὲ παντελῶς πρὸς τὸ δύνασθαι διατρανοῦν τὰ ἐκ τῶν ὁραμάτων ὑποδηλούμενα, μεμαρτύρηται μὲν αὐτὸς ὡς οἷός τε τοῦτο δρᾶν.

A veniſſe in carne, formámque ſerui accepiſſe. Id arbitror eſt, quòd Ioſeph ſit ab Iſmaelitis in Ægyptũ traductus. Quid igitur ei vbi illuc veniſſet, acciderit, aut quid ad hoc faciendum fuit, conſideremus, ſi videtur. Cùm enim adhuc iuuenis, & in ephebis eſſet, Ægyptiæ mulieris petulantiam ſuperauit, etiamſi magna vi propellebatur ad id, quòd fas nõ eſt, committendum. Nam hæc mulier conſertis manibus impudenter illi veſtem detraxit, atque adeò inuitum ad
B peccandum adigebat. Ille verò relicto pallio effugiebat à veſana mulieris libidine, neque poterat vlla tali affectione expugnari. Accuſatus verò deinde eſt hac de cauſa, muliere culpã in ipſum retorquente. Ipſe autem in illa turpitudinis accuſatione ſummã modeſtiã magnanimitatémque præ ſe tulit. Cæterũ in carcerem coniectus fuit. Porrò Chriſtus etiã inter Gentes fuit, nimirum veluti in perſona ſanctorum Apoſtolorũ,
C qui & eius cicatrices circumferre in ſuo ipſorũ corpore prædicabant. Nolebant enim ſe accommodare illis, qui mundana ſaperent, ſed longiſſimè aberãt à carnalibus concupiſcẽtiis. Eiuſmodi enim ſemper eſt Sãctorum vita. Cæterũ hanc ob rem inſidiæ eis tendebantur, calumniiſque oppreſſi ab iſtis, qui conſueuerunt Chriſtianè viuere volẽtes habere pro maledictis, in tentationes grauiſſimas inciderunt, captiuique ducti ſunt. Sed tamẽ ſemper memoria tenebãt, &
D præ oculis illud Chriſti: [Si ex mundo eſſetis, mundũ quòd ſuũ eſt diligeret. Quoniam autẽ non eſtis de mundo, idcirco vos mundus odio proſequitur;] ſicut reuera & Ioſephum iſta libidinoſa mulier. Verũ enimuero etiã in ipſis laboribus dilatabantur, gratia Dei emolliẽte eos, quos par erat maximopere laborare. Lætabatur .n. cuſtos carceris, vt dixi ſuper Ioſepho. Deinde enunciauit ſomnia Eunuchorũ Pharaonis, pincernæ, inquam, & piſtoris, qui vincti erant. Qua de cauſa diuinus Ioſeph, ait, in
E ſumma erat admiratione. Cũ autẽ etiã ipſe Pharao ſomniaſſet futurã nõ multo pòſt ingentẽ ſterilitatẽ, & inſignẽ ex fame laborẽ, priùs quidẽ in bobus pinguibus & macilẽtis, poſtea verò & in ſpicis eiuſmodi vidiſſet; ſapiẽtib⁹ interim Ægypti nihil valẽtibus dicere, planeq. deſperãtibus de eorũ quæ per ſomnia hæc euentura ſignificabantur, declaratione, præclarum ipſi tributũ eſt teſtimoniũ, quòd ſcilicet eis explicandis par eſſet.

Ioan. 15.

Aggreſſus itaque patefacit. Admiratus itaque Pharao, diſpenſatorem atque adeò principem totius regni ſui eum conſtituit. Nam & Chriſtus, vt modò dixi, perſecutionem patiebatur quaſi in perſona Apoſtolorum. Sed illi, de quibus nunc eſt ſermo, cùm in ipſis afflictionibus tanquam valdè ſapientes potuerint abſtruſa multis eruere, manifeſti cognitique facti ſunt quibuſdam in mundana poteſtate conſtitutis, atque adeò ipſis regibus terræ, qui credentes eos habere futurorum ſcientiam ex Dei reuelatione in Spiritu, conceſſerunt ipſis adminiſtrationem & principatum Gentium, vt ſcilicet diſtribuerent laborantibus fame doctrinam, quæ ad immortalem vitam ſuſtentat, hoc eſt, diuinum ac cæleſtem ſermonem, diſciplinámque ad optima quæque deducentem. Hi acquiſierunt (ac potiùs per ipſos Chriſtus) Deo ac Patri Gentium regionem, quemadmodum & Ioſeph acquiſiuit Pharaoni Ægyptum. Cui etiam fuerunt filii duo, *Manaſſes* & *Ephraim* ex matre Aſeneth Putipharis filia, qui erat ſacerdos. Et exponitur quidem *Manaſſes*, obliuio malorum quæ acciderunt: *Ephraim* verò ſignificat augmentum & incrementum in melius. Nam fructus Eccleſiæ tanquam ex ſacra matre nati ſunt, atque inter filios Dei per fidem in Chriſtum numerari poſſunt illi, qui ex Gentibus vocati ſunt, qui etiam in obliuionem venient laborum, & afflictionum. [Obliuiſcentur enim, inquit, tribulationis ſuæ primæ, neque ampliùs aſcendet hæc in cor ipſorum. In capite ipſorum eſt laus & exultatio, & lætitia apprehendet eos.] Faceſſiuit dolor, triſtitia, anguſtiæ: venient igitur ſuo tempore in obliuionem malorum, faciéntque progreſſus, ad dulcem ſpei finem contendentes. Quippe qui emigrabunt è terrenis ad cæleſtia, à tēporariis ad ea quæ extra omne tempus poſita ſunt; ex corruptione ad incorruptibilitatem; ex ignominia ad gloriam; ex infirmitate ad potentiam. Cùm verò iam vigeret & graſſaretur fames, deſcenderunt & filii Iacob in Ægyptum ad emendum frumentum. Deinde cùm Ioſeph fratres iocosè luderet (dicebat enim eos nequaquam ad comparandum frumentum, ſed ad explorandam terram veniſſe) peterétque Beniamin, qui erat ipſius frater minimus natu,

Eſai. 65. 16.

A προελθὼν δὲ διεσάφει. καὶ δὴ καὶ θαυμάσας ὁ Φαραὼ, ταμίαν αὐτὸν καὶ ἡγούμενον ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ καθίστησιν ἀρχῆς. ἐδιώκετο μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ὡς ἐν προσώπῳ τῶν ἁγίων ἀποστόλων. ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ὄντες τοῖς πόνοις οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος, ὡς σοφοὶ λίαν καὶ τὰ πολλοῖς ἀπόρρητα διατρανοῦν οἷοί τε, φανεροὶ μὲν ἦσαν ἐν ἀρχαῖς τῶν ἐν κόσμῳ τισὶν, εἶτα καὶ αὐτοῖς τοῖς κρατοῦσι τῆς γῆς, οἳ καὶ πιστεύσαντες ὅτι καὶ αὐτὴν ἔχοιεν τῶν ἐσομένων τὴν γνῶσιν, ἐξ ἀποκαλύψεως Θεοῦ ἐν πνεύματι, B οἰκονόμους καὶ ἄρχοντας ἐθνῶν γίνεσθαι συγκεχωρήκασι, διανέμειν τε τοῖς ἐν λιμῷ μαθημάτων, ἃ καὶ εἰς ζωὴν συνέχει τὴν ἀκήρατον· τουτέστι τὸν θεῖόν τε καὶ οὐράνιον λόγον καὶ τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀρίστων ἀποκομίζουσαν παίδευσιν. οὗτοι δὲ κατεκτήσαντο, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ὁ Χριστὸς, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὴν τῶν ἐθνῶν χώραν, καθάπερ ἀμέλει καὶ τῷ Φαραὼ τὴν τῶν Αἰγυπτίων ὁ Ἰωσήφ, ᾧ καὶ γεγόνασιν υἱοὶ δύο, Μανασσῆς καὶ Ἐφραΐμ, ἐκ μητρὸς Ἀ- C σενὲθ τῆς Πετεφρῆ θυγατρὸς, ὃς ἦν ἱερεύς. καὶ ἑρμηνεύεται μὲν ὁ Μανασσῆς, λήθη κακῶν τῶν συμβεβηκότων, εἰς αὔξησιν τε καὶ ἐπίδοσιν τὴν εἴς γε τὸ ἄμεινον ὁ Ἐφραΐμ. ἐξ ἱερᾶς γὰρ ὥσπερ μητρὸς, φημὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας, καρποὶ γεγόνασι, καὶ ἐν υἱοῖς Θεοῦ διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ, καταλογισθεῖεν ἂν οἱ ἐξ ἐθνῶν κεκλημένοι, οἳ καὶ εἰς λήθην ἐνεχθήσονται τῶν πόνων. ἐπιλήσονται γὰρ, φησὶ, τὴν θλῖψιν αὐτῶν τὴν πρώτην, καὶ οὐ μὴ ἀναβῇ αὐτῶν ἐπὶ τὴν D καρδίαν. ἐπὶ γὰρ κεφαλῆς αὐτῶν αἴνεσις, καὶ ἀγαλλίαμα, καὶ εὐφροσύνη καταλήψεται αὐτούς. ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός. ἥξουσι δὴ οὖν κατὰ καιρὸν εἰς λήθην κακῶν, βαδιοῦνται δὲ καὶ εἰς αὔξησιν ἐπὶ τὸ τῆς ἐλπίδος γλυκὺ διατρέχοντες πέρας. μεταχωρήσονται γὰρ ἐκ τῶν ἐπιγαίων εἰς τὰ ἐπουράνια, ἀπὸ τῶν ἐν χρόνῳ μεμετρημένων, εἰς τὰ ἐπέκεινα χρόνου· ἐκ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν, εἰς δόξαν ἐξ ἀτιμίας, ἐξ E ἀσθενείας εἰς δύναμιν. ἐγκειμένου δὲ ἔτι, καὶ παρατείνοντος τοῦ λιμοῦ, κατέβησαν οἱ ἐξ Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον ὠνήσασθαι τροφάς. εἶτα μικροῦ μεταξὺ προστεθέντος λόγου, μονονουχὶ δὲ καὶ ἐναθύροντος αὐτοῖς τοῦ Ἰωσήφ. ἔφασκε γὰρ ὡς ἥκιστα μὲν σιτίων ἕνεκα, κατασκεψόμενοι δὲ μᾶλλον ἥκοιεν τὴν γῆν. προσαπαιτοῦντος δὲ τὸν Βενιαμὶν, ὃς ἦν ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ νεώτερος,

ἐνισαμένου δὲ ὅτι οὐκ ἂν τῆς Αἰγυπτίων ἀζήμιοι ἀπαλλάξαιεν, εἰ μὴ προσοίσαιεν τὸ μειράκιον, ἄγεται μόλις ἐφέντος αὐτοῖς τοῦ πατρός. ἐπεὶ δὲ ἧκον ὁμοῦ τῷ παιδὶ, λοιπὸν ἐπὶ τὴν ἑστίαν ἐκάλει, ὕδατι δὲ διαφαιδρυνομένους ἄρτοις τε καὶ οἴνῳ κατεκόρεννυ λοιπόν. τεθλιμμένοι γὰρ ὥσπερ καὶ ἀφορήτῳ λιμῷ ἐκπεπιεσμένοι, δῆλον δὲ ὅτι τῷ νοητῷ, κατὰ καιροὺς Ἰουδαῖοι, τὴν ὀφρὺν ἀφέντες τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀλαζόνα, ἥξουσιν ἐπὶ Χριστὸν τῆς παρ' αὐτοῦ γλιχόμενοι τροφῆς, ἁγίας τε καὶ πνευματικῆς φημὶ, καὶ ζωοποιοῦ. ὁ δὲ οὐ προσδέξεται μὲν, πλὴν οὐ δίχα τοῦ νέου λαοῦ, οὗ καὶ εἰς τύπον εἴη ἂν ὁ Βενιαμίν. ἐλθόντας δὲ ὥσπερ ἐν ὁμοψυχίᾳ καὶ ὡς ἐν γνώμῃ μιᾷ, προσδέξεται μὲν ἱλαρῶς, εἰσοίσει δὲ ὥσπερ εἰς ἴδιον οἶκον, τουτέστι, τὴν ἐκκλησίαν. εἶτα διανίψων ὕδατι καθαρῷ τῷ τῆς παλιγγενεσίας λουτρῷ, ἄρτῳ τε καὶ οἴνῳ διαθρέψει. μυστικὸς ὁ λόγος. πλὴν κἀκεῖνο πρὸς τούτῳ λεγέσθω· ἀνεγνωρίζετο μὲν γὰρ τοῖς ἀδελφοῖς ὁ Ἰωσὴφ ἅμα τῷ Βενιαμὶν ἀφιγμένοις, καὶ δὴ καὶ τραπέζης αὐτοὺς ἠξίου, καθάπερ ἔναγχος ἔφην. κλῆρον δὲ οὐδένα δοὺς ὅλως ἀποστέλλει ἐκέλευε κατακομιοῦντας πρὸς αὐτὸν τὸν πατέρα, φημὶ δὴ τὸν Ἰακώβ. ἐπεὶ δὲ καταβέβηκε, καὶ ἤδη παρόντα τεθέαται τοῖς τέκνοις ὁμοῦ, τότε δὴ τότε τὴν ἁπασῶν ἀρίστην ἀπένειμε γῆν. σημεῖον δ' ἂν γένοιτο καὶ τοῦτο σαφὲς ὅτι δέξεται μὲν ὁ Χριστὸς τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ἐπιστρέφοντας ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, συνόντας αὐτοῖς δηλονότι κατὰ τρόπον ὁμοψυχίας καὶ τοῦ νέου λαοῦ. οὗτος γὰρ, ὡς ἔφην, ὁ Βενιαμίν. πλὴν οὐ δίχα τῶν ἁγίων πατέρων ὁ ἐν ἐλπίσιν ἡμῖν ἀποδοθήσεται κλῆρος. ὥσπερ γὰρ αὐτοὶ καίτοι κατὰ πίστιν ἀποθανόντες, ὡς γοῦν ὁ σοφὸς ἔφη Παῦλος, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν. οὕτω καὶ ἡμεῖς περιμενοῦμεν τοὺς πατέρας, ἵνα μὴ χωρὶς αὐτῶν τελειωθῶμεν. ὁμοῦ τοιγαροῦν τοῖς ἁγίοις πατράσιν, οἱ πρῶτοί τε καὶ μέσοι καὶ τελευταῖοι λαοὶ τὸν ἄριστόν τε καὶ ἀχειροποίητον τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀποληψόμεθα κλῆρον ἐν Χριστῷ· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A atque inſtaret ne ab Ægyptiis diſcederent impuniti, niſi cum adducerent ſecum, vix tandem permittente patre adducitur. Poſteaquam autem vnà cum fratre ipſius venerunt, domo ſua eos excipit, atque aqua lotos pane & vino ſaturat. Iudæi enim grauiter affecti, & tanquam intolerabili fame preſſi, intelligibili nimirum, tandem demiſſo ſupercilio & inſolenti iactantia venient ad Chriſtum, auidè ab ipſo expetentes cibum, ſpiri- B tualem nimirum & viuificantem. Ille verò non recipiet eos ſine nouo populo, cuius typus eſt Beniamin. Cùm autem venerint tanquam in vnitate ſpiritus idem ſentientes, benignè hilaritérque eos excipiet, introducétque veluti in ſuam domum, hoc eſt Eccleſiam. Deinde lauans munda aqua, nimirum lauacro regenerationis, pane & vino ſaturabit eos. Myſticus ſermo. Cæterùm illud etiam adiiciamus, quòd Ioſephus ſimul ac C adduxerunt Beniamin, cognitus ſit à ſuis fratribus, menſáque eos, vt modò dixi, dignatus. Nihil autem eis dedit muneris, ſed rurſum diſcedere iubebat, vt ad ſe patrem, Iacob inquam, adducerent. Poſtquam igitur deſcendit, & iam præſentem conſpexit, vnà cum liberis & familia, tunc demum tribuit eis terram omnium optimam. Quod ſanè euidens argumentum eſſe poteſt, etiam Iſraelitas in nouiſſimis ſæculi temporibus re- D uertentes, à Chriſto acceptum iri, videlicet quando conſenſerint cum nouo populo. Is enim eſt, vt dixi, Beniamin. Porro hereditas quam ſperamus, non dabitur nobis abſque ſanctis patribus. Quemadmodum enim etiam ii qui in fide mortui ſunt, vt ſapiens Paulus, inquit, [non accepe- Hebr. 11.
runt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non ſine nobis conſummarentur,] ita etiam nos exſpectabimus patres, ne E ſine ipſis perficiamur. Vnà enim ac pariter cum ſanctis patribus primi & medii & vltimi populi, optimam nullàque manu factam, aut adquiſitam regni cælorum hereditatem accipiemus in Chriſto, per quem, & cum quo ſit Deo & Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

De

A

De Ioſepho & filiis ipſius Ephraim & Manaſſe.

Iac. 1. 17. OMNE datum optimum, & omne donum perfectum deſcendit à patre luminum.] Nullum verò adeò pretioſorum atque eximiorum bonorum eſſe cenſeo, quod non conſequamur per Chriſtum. 2. Cor. 8. 9. [Factus eſt enim mediator Dei & hominum. Et per ipſum acceſſum habemus in vno Spiritu ad Deum & Patrem cæleſtem.] Vnde & ipſe dixit: [Nemo venit ad Patrem niſi per me.] In ipſo enim & per ipſum omnis gratiæ plenitudo, & ſplendida hereditas. Deus enim diues exiſtens, factus eſt propter nos pauper, vt nos ipſius paupertate ditaremur, vtque ad ſanctorum patrum gloriam contendentes, etiam ſpem ipſis longè digniſſimam conſequi poſſemus. Hæc autem ita ſe habere facilè cognoſces, ſi mentis oculo ſacras literas contem-Gen. 48. 1. pleris. Ita enim habent: [Factum eſt autem poſt hæc verba, & nuntiatum eſt Ioſepho, quòd pater eius grauiter ægrotaret. Et acceptis duobus filiis ſuis, Manaſſe & Ephraim, venit ad Iacobum. Annuntiauerunt autem Iacobo dicentes: Ecce filius tuus Ioſeph venit ad te; & confortatus Iſrael erigebat ſe in lecto, & dixit ad Ioſephum, Deus meus apparuit mihi in Luza in Chanaan, benedixitque mihi, & dixit ad me; Ecce ego augebo te, & multiplicabo te, & faciam te in congregationes gentium, & dabo tibi terram hanc, & ſemini tuo poſt te in poſſeſſionem æternam. Nunc igitur illi duo filii, qui nati ſunt tibi in Ægypto, antequam ego ad te huc venerim in Ægyptum, mei ſunt, Ephraim & Manaſſe, ſicut Ruben & Simeon mei erunt. Qui autem pòſt naſcentur tibi tui erunt, quandoquidem & hi nomine fratrum ſuorum vocabuntur in illorum hæreditatibus. Quando autem ego diſcedebam ex Meſopotamia Syriæ, mortua eſt Rachel mater tua in terra Chanaan, me appropinquante ad hippodromum Chabrathæ terræ, per quam itur in terram Ephrathæ, atque ſepeliui eam in via hippodromi. Ipſa autem eſt Bethleem.] Ibid. 10. Peruenit quidem Iacob *ad ſenectutem bonam*, vt ſcriptum eſt: ſed quoniam iam ex humanis rebus migrabat, benedicere cogitabat filiis Ioſeph;

Περὶ τοῦ Ιωσὴφ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Εφραὶμ καὶ Μανασσῆ.

ΠΑΣΑ μὲν δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἐκ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων. οὐδὲν δὲ εἶναί φημι τῶν οὕτω σεπτῶν καὶ ἐξῃρημένων ἀγαθῶν, ὃ μὴ διὰ Χριστοῦ κερδαίνομεν. γέγονε γὰρ, φησὶ, μεσίτης Θεοῦ B καὶ ἀνθρώπων, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. ἐν αὐτῷ δὲ καὶ δι' αὐτοῦ πᾶν πλήρωμα χάριτος καὶ κληροδοσία λαμπρά. πλούσιος γὰρ ὢν ὁ Θεὸς ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ πλουτήσωμεν, καὶ εἰς τὴν τῶν ἁγίων πατέρων ἀναφοιτῶντες δόξαν, καὶ τῆς αὐτοῖς ὅτι μάλιστα πρεπωδεστάτης ἐλπίδος μεταλαχεῖν ἰσχύσωμεν. γνοίη C δὲ ἀληθῆ τὸν ἐπὶ τούτοις λόγον τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν ἐνιεὶς τὸν τῆς διανοίας ὀφθαλμόν. ἔχει γὰρ ὧδε πάλιν, ἐγένετο δὲ μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἀπηγγέλη τῷ Ιωσὴφ, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐνοχλεῖται. καὶ ἀναλαβὼν τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ τὸν Μανασσῆ καὶ τὸν Εφραὶμ ἦλθε πρὸς Ιακώβ. ἀπηγγέλη δὲ τῷ Ιακὼβ λέγοντες, ἰδοὺ ὁ υἱός σου Ιωσὴφ ἔρχεται πρὸς σέ· καὶ ἐνισχύσας Ισραὴλ ἐκάθισεν ἐπὶ τὴν κλίνην. καὶ εἶπεν Ια-D κὼβ τῷ Ιωσήφ· ὁ Θεός μου ὤφθη μοι ἐν Λουζᾷ ἐν γῇ Χανααὰν, καὶ εὐλόγησέ με, καὶ εἶπέ μοι· ἰδοὺ ἐγὼ αὐξήσω σε καὶ πληθυνῶ σε, καὶ ποιήσω σε εἰς συναγωγὰς ἐθνῶν, καὶ δώσω σοι τὴν γῆν ταύτην, καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σὲ εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον. νῦν οὖν οἱ δύο σου υἱοὶ, οἱ γενόμενοί σοι ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, πρὸ τοῦ με ἐλθεῖν πρὸς σὲ εἰς Αἴγυπτον, ἐμοί εἰσιν Εφραὶμ καὶ Μανασσῆς, ὡς Ρουβεὶμ καὶ Συμεὼν ἔσονταί μοι. E τὰ δὲ ἔκγονα ἃ ἐὰν γεννήσῃς μετὰ ταῦτά σοι ἔσονται, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν κληθήσονται ἐν τοῖς ἐκείνων κλήροις. ἐγὼ δὲ ἡνίκα ἠρχόμην ἐκ τῆς Μεσοποταμίας τῆς Συρίας, ἀπέθανε Ραχὴλ ἡ μήτηρ σου ἐν γῇ Χανααὰν, ἐγγίζοντός μου κατὰ τὸν ἱππόδρομον Χαβραθὰ τῆς γῆς τοῦ ἐλθεῖν εἰς γῆν Εφραθὰ καὶ κατώρυξα αὐτὴν ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἱπποδρόμου. αὕτη ἐστὶ Βηθλεέμ. ἐτέθραπτο μὲν γὰρ ὁ μακάριος Ιακὼβ ἐν γήρει καλῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἐπειδὴ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιδήμει πραγμάτων, εὐλογεῖν ἐσκέπτετο τοὺς ἐξ Ιωσήφ;

οἱ ἐπείπερ ἦσαν ἐκ μητρὸς ἀλλογλώσσου, τῆς Ἀσενὲθ θυγατρὸς ἱερέως τοῦ Πετεφρῆ· ἵνα μήτις αὐτοὺς καταμυσάττοιτο τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ἔκφυλόν τε καὶ ὀθνεῖον ἡγοῖτο τὸ γένος, σοφῶς τε καὶ οἰκονομικῶς ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ αὐτόν τε τὸν Ἰωσὴφ καὶ ἑτέρους υἱοὺς εἰσπειρᾶται διδάσκειν, ὅτι ταῖς θείαις ἑπόμενος ψήφοις πάντας οἰκειοῦται τοὺς ἐξ αὐτῶν γεγονότας. ὤφθη γάρ μοι, φησὶν, ὁ Θεὸς ἐν γῇ Χαναὰν, καὶ ὅτι πλείστων μὲν ὅσων ἔσομαι λαῶν πατὴρ, κατευρυνθήσομαι δὲ καὶ εἰς B ἔθνη καὶ συναγωγὰς ἐθνῶν, ἀναφανδὸν ἐπηγγέλετο. ἐν τούτῳ δὴ οὖν, καὶ Θεὸν ἀναπείθει τιμᾶν τοὺς εἰς ἀλήθειαν δόξαις. καὶ οἰκείοις ἡγεῖσθαι διδάσκει τοὺς ἀγχιστεύοντας, μᾶλλον δὲ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀναφύντας, κἂν εἰ γεγόνασι τυχὸν ἐκ μητρὸς ἀλλογλώσσου. βραχὺ δὲ τῆς ἱστορίας τὸ πάχος ἐκβαίνοντες, ἐκεῖνο φαμέν. οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν πίστει δεδικαιωμένοι γεγόναμεν ἐν Χριστῷ Θεοῦ μὲν υἱοὶ, τῶν δὲ ἁγίων οἰκεῖοι, μεσιτεύοντος αὐτοῦ, καὶ δι' ἑαυτοῦ συν- C δέοντος αὐτῷ τε καὶ τῷ πατρὶ καὶ τοῖς τῶν ἁγίων χοροῖς· καθάπερ ἀμέλει καὶ Ἰωσὴφ οἱονεὶ μεταξὺ κείμενος, υἱοὺς μὲν ἐποίει τοῦ ἰδίου πατρὸς τὸν Ἐφραῒμ καὶ Μανασσῆ, ἐγγράφεσθαι δὲ καὶ αὐτῷ τῷ καταλόγῳ τῶν πατριαρχῶν. νῦν γὰρ, φησὶν, οἱ δύο σου υἱοὶ οἱ γενόμενοί σοι, ἐν Αἰγύπτῳ, ἐμοί εἰσιν, Ἐφραῒμ καὶ Μανασσῆς, ὡς Ῥουβεὶμ καὶ Συμεὼν ἔσονται ἐμοί. τουτέστιν, ἐν πρωτοτόκοις ἔσονται, συντετάξονται δὲ καὶ τοῖς ἐν ὑπακοῇ. ἦν μὲν D γὰρ πρωτότοκος Ῥουβείμ. ὑπακοὴ δὲ πάλιν ὁ Συμεὼν ἑρμηνεύεται. γεγόναμεν δὲ διὰ πίστεως οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ τὴν τοῦ πρωτοτόκου δόξαν ὁ ἐξ ἐθνῶν ἐκληρώσατο λαός. τετίμηνται δὲ δι' ὑπακοὴν καὶ εὐπείθειαν. αὐτὸς γὰρ αὐτοῖς μεμαρτύρηκεν ὁ Χριστὸς οὕτω λέγων. λαὸς ὃν οὐκ ἔγνων ἐδούλευσέ μοι, εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μου. εἰ γὰρ καὶ γεγόναμεν ἐκ μητρὸς ὥσπερ ἑτερογλώσσου διὰ τὸ E ἐξ ἐθνῶν κεκλῆσθαι τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἐξαρκέσει μεσολαβῶν ὁ Ἐμμανουὴλ, καὶ εἰς τὸ συνάψαι δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, καὶ τοῖς τῶν ἁγίων ἐγγράψαι κλήροις, καὶ εἰς τὴν ἐκείνοις πρέπουσαν δόξαν ἀνενεγκεῖν, καὶ ἱερὸν ἡμᾶς ἀποφῆναι γένος. ἄθρει δὲ ὅπως ἐξ ἀγάπης τῆς περὶ τὸν μακάριον Ἰωσὴφ εἰς ἰδίους υἱοὺς κατατάττει τοὺς ἐξ αὐτοῦ. ἠγαπήμεθα γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐν Χριστῷ, καὶ ἐπείπερ

A qui cùm eſſent ex matre alienigena, Aſeneth filia ſacerdotis Putipharæ, ne quis fortè Iſraelitarum eos abominaretur, putatéтque ipſos extraneum ac diuerſum genus eſſe; ideo prudenter bonóque conſilio diuinus Iacob Ioſephum alióſque fratres conatur docere, quòd diuinis oraculis monitus, omnes qui ex ipſis nati ſunt, ſibi mancipet, & loco filiorum habeat. Ait enim: [Apparuit mihi Deus in terra Chanaan,] Gen. 48. & 46.
B expreſſéque mihi promiſit me fore patrem quamplurimorum populorum, méque dilatandum in gentes & gentium congregationes. Per hoc igitur eis perſuadet, vt Deum ſincera mente honorent. Docet inſuper vt propinquos pro fratribus ſuis reputent, multo magis illos, qui ex ipſis orti ſunt, tametſi fortè ex matre alienigena ſint procreati. Breuiter itaque hiſtoriæ textu explicato, illud dicimus, quòd & nos fide iuſtificati, facti ſumus in
C Chriſto filii quidem Dei, & domeſtici ſanctorum, mediante ipſo, & per ſeipſum nos copulante ſibi & Patri, choróque Sanctorum: quemadmodum ferè etiam Ioſeph interpoſitus, patris ſui filios effecit Ephraim & Manaſſen, & Patriarcharum catalogo adſcribi. [Nunc enim, ait, duo filii tui qui nati ſunt tibi in Ægypto, mei ſunt, Ephraim & Manaſſes: ſicut Ruben & Simeon erunt mei,] hoc eſt, in primogenitis ponentur, atque ad-
D iungentur illis, qui ex obedientia ſunt. Nam Ruben erat primogenitus: & Simeon exponitur *obedientia.* Matt. 19. 30.
Facti ſumus autem & nos *vltimi* per fidem *primi*, & populus Gentium hereditauit gloriam primogeniti. Cæterùm hoc honore affecti ſunt propter obedientiam & fidem. Ita enim Chriſtus ipſe teſtatus eſt de eis, dicens: [Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.] Etſi enim ex matre quaſi alieni- Pſal. 17. 41.
E gena nati ſumus, eò quòd Eccleſia ex Gentibus vocata ſit, ſufficiet tamen nobis Emmanuel mediator, qui nos per ſeipſum agglutinet Deo ac Patri, ſortique ſanctorum adſcribat, & transferat in gloriam ipſis conuenientem, ac *ſanctum genus* nos declaret. 1. Petr. 2. 9.
Sed vide quo pacto ex mera erga beatum Ioſephum dilectione, filios ipſius cooptet in ſuos. Dilecti enim ſumus etiam nos in Chriſto, & poſtquam

per ipſum generatione ſpirituali ſumus renati, accepti ſumus Patri, ſicut iam dixi, ſanctiſque qui nos præceſſerunt, accenſi. Iam verò ſi filii Dei ac Patris ſumus vocati, ſupereſt vt & ſub manu ac poteſtate eius ſimus, qui nos adduxit, ipſique vniuit, id eſt Chriſto. Vide enim quo pacto beatus Iacob cum propriis ſuis filiis aſcripſiſſet E-
Gen. 48. phraim & Manaſſe: [Sed qui tibi pòſt naſcentur filii, inquit, tui erunt.] Intelligis igitur nunc, quòd etſi filii Dei ac Patris vocemur, nihilominus etiam Chriſti erimus. Atque hoc, vt arbitror, eſt quod ait alicubi ad Patrem:
Ioan. 17. [Quos dediſti mihi ex mundo, tui erant, & mihi ipſos dediſti, & glorificatus ſum in eis.] Porro Rachel ſepulta eſt in Bethleem, ait Iacob. Meminimus autem non ſemel, Rachelem typum atque imaginem Eccleſiæ Gentium præ ſe ferre. At verò nequaquam à veritate aberrauerit, qui eam ad alteram vitam, nempe meliorem atque præſtantiorem, quàm eſt hæc mundana, transferre voluerit. Nam Eccleſia quidem mundo mortua eſt, quippe quæ nihil carnale ampliùs ſapiat; Deo autem ſpiritualiter in Chriſto viuificata per Euangelicam conuerſationem. Tametſi enim verſatur in mundo, ob vitam in carne, tamen abſconditur quodammodo, ſplendorem mundi non habens, ac tantùm non conſepulta eſt Chriſto. Atque hoc ipſum eſt, vt arbitror, quod ſapientiſſimus
Coloſſ. 3. Paulus nobis ait: [Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.] Intellige nunc, quòd cùm Rachel ſit ſepulta in Bethleem, neque ampliùs videatur, quòd ipſe tantùm non Emmanuel vnà occultatus ſit. Nondum enim natus erat è ſancta Virgine. Laudemus itaque talem Eccleſiæ mortem, quæ ad principia nos reducit ſanctæ vitæ, & eius quæ eſt in Chriſto Ieſu. Illud verò neceſſario adiiciendum cenſeo. Pater cùm filios Ioſephi cooptaſſet, mortua ipſorum matre, mandat etiam de ea. Locum enim quo ſepulta fuit ſignificare, nihil aliud eſſe arbitror, quàm ſuadere, vt ipſius, quæ decet, cura geratur. Mandauit autem etiam Deus ac Pater Filio de Eccleſia, perſuadétque vt ipſius curam ſuſcipiat, deuictæ morte ob antiquam maledictionem. Vnde & diuinus Dauid ad Deum ac Patrem cæleſtem clamat:

A δι' αὐτοῦ ἐν πνεύματι γέννησιν γεγεννήμεθα τὴν πνευματικὴν, ἀξιόληπτοι γεγόναμεν τῷ πατρὶ, καθάπερ ἔφην ἀρτίως· καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἁγίοις συντετάγμεθα. πλὴν εἰ καὶ υἱοὶ κεκλήμεθα τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ὑπὸ χεῖρα πάλιν ἐσόμεθα τοῦ προσαγαγόντος ἡμᾶς καὶ συνενοῦντος αὐτῷ, τουτέστι Χριστῷ. ἴδε γὰρ ὅπως ὁ μακάριος Ἰακὼβ μετὰ τὸ τοῖς ἰδίοις ἐγγράψαι τέκνοις τόν τε Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆ, τὰ δὲ ἔκγονα, φησὶν, ἃ ἐὰν γένηταί σοι, σοὶ ἔσονται. συνίης B οὖν ὅτι κἂν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς χρηματίζωμεν, οὐδὲν ἧττον ἐσόμεθα τοῦ Χριστοῦ. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστιν ὅπερ ἔφη πρὸς τὸν πατέρα· οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου, σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας· καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. κατορωρύχθαι γε μὴν τὴν Ῥαχὴλ ἐν Βηθλεὲμ ἔφασκεν Ἰακώβ. μεμνήμεθα δὲ πολλάκις εἰς εἰκόνα καὶ τύπον τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας τὴν Ῥαχὴλ ὀνομάσαντες. γένοιτο δ' ἂν οἶμαί τις οὐ ψευδοεπὴς εἰ βούλοιτο λέγειν, ὅτι πρὸς ἑτέραν τινὰ ζωὴν, C τὴν ἀμείνω δηλονότι καὶ τῆς ἐγκοσμίου προφερεστέραν μεταπεφοίτηκεν ἡ ἐκκλησία· κόσμῳ μὲν ἀποθανοῦσα διὰ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι φρονεῖν τὰ αὐτοῦ, Θεῷ δὲ ζῶσα πνευματικῶς ἐν Χριστῷ διὰ πολιτείας εὐαγγελικῆς. εἰ γὰρ καὶ ἔστιν ἐν κόσμῳ διὰ τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν, ἀλλ' οἱονεὶ κρύπτεται τὸ ἐν κόσμῳ λαμπρὸν οὐκ ἔχουσα μονονουχὶ δὲ καὶ συνετάφη Χριστῷ, καὶ τοῦτ' οἶμαί ἐστιν ὅπερ ἔφη Παῦλος ἡμῖν ὁ σοφώτατος· ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέ- D κρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. συνίες γὰρ ὅτι τεθαμμένης τῆς Ῥαχὴλ ἐν Βηθλεὲμ, καὶ οὐχ ὁρωμένης ἔτι, μονονουχὶ συνεκρύπτετο καὶ αὐτὸς ὁ Ἐμμανουήλ. γεγέννητο γὰρ οὔπω διὰ τῆς ἁγίας παρθένου. ἐπαινέσωμεν δὴ οὖν τὸν τοιοῦτον τῆς ἐκκλησίας θάνατον εἰς ἀρχὰς ἀναφέροντα ζωῆς τῆς ἁγίας τε καὶ ἐν Χριστῷ. κἀκεῖνο δὲ οἶμαι προσθεῖναι ἀναγκαῖον. εἰσδεξάμενος εἰς τέκνα τοὺς ἐξ Ἰωσὴφ ὁ πατὴρ E τεθνεώσης αὐτῶν τῆς μητρὸς, ἐντέλλεται καὶ περὶ αὐτῆς. τοιγάρτοι τὸν ἐν ᾧ τέθαπται κατασημῆναι χῶρον εἴη ἂν ἕτερον οὐδὲν ἀναπείθοντος ἢ ὅτι προσήκει τὴν δέουσαν ἐπ' αὐτῇ ποιεῖσθαι φροντίδα. ἐνετέλλετο δὲ καὶ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τῷ υἱῷ περὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ φροντίδος αὐτὴν ἀξιοῦν ἀναπείθει, νενικημένου θανάτου διὰ τὴν ἀρχαίαν ἀράν. τοιγάρτοι καὶ ἀνακέκραγεν ὁ θεῖος ἡμῖν Δαβὶδ πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν·

A ἔντειλαι ὁ Θεὸς τῇ δυνάμει σου. δυνάμωσον ὁ Θεὸς τοῦτο ὃ κατειργάσω ἐν ἡμῖν. μονονουχὶ γὰρ καὶ παραδεικνὺς τὸ τῷ θανάτῳ κάτοχον σῶμα, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, τουτέστι, τοῦ υἱοῦ ἀπαλλάττεσθαι μὲν ἐλιπάρει τῆς φθορᾶς· ἀναφοιτῆσαι δὲ αὖθις εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς, τουτέστιν, εἰς τὴν ἐν Χριστῷ μακαρίαν καὶ ἀκήρατον ζωήν. ὅτι δὲ πρωτότοκος ὢν, καὶ τοῖς εἰς τοῦτο πρεσβείοις τετιμημένος ὁ Ἰσραὴλ, ἀπώλισθε μὲν τῆς ἐνούσης δόξης αὐτῷ, μεταπεφοίτηκε δὲ τῆς οὕτω λαμπρᾶς εὐκλείας ἡ χάρις ἐπὶ τὸν νέον τε, καὶ ἐξ ἐθνῶν ἥκοντα λαὸν, καὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς οὐδὲν ἧττον B εἰσόμεθα. ἰδὼν γὰρ, φησὶν, Ἰσραὴλ τοὺς υἱοὺς Ἰωσὴφ, εἶπε, τίνες σοι οὗτοι; εἶπε δὲ Ἰωσὴφ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, υἱοί μου εἰσὶν οὓς ἔδωκέ μοι ὁ Θεὸς ἐνταῦθα. εἶπε δὲ Ἰακὼβ, προσάγαγέ μοι αὐτοὺς, ἵνα εὐλογήσω αὐτούς. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐβαρυώπησαν ἀπὸ τοῦ γήρως, καὶ οὐκ ἠδύνατο βλέπειν. καὶ ἤγγισεν αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐφίλησεν αὐτοὺς, καὶ περιέλαβεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν Ἰσραὴλ πρὸς τὸν Ἰωσήφ· ἰδοὺ τοῦ προσώπου σου οὐκ ἐστερήθην, καὶ ἰδοὺ ἔδειξέ μοι ὁ Θεὸς καὶ τὸ σπέρμα C σου. καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς Ἰωσὴφ ἀπὸ τῶν γονάτων αὐτοῦ, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τῆς γῆς. λαβὼν δὲ Ἰωσὴφ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, τόν τε Ἐφραὶμ ἐν τῇ δεξιᾷ, ἐξ ἀριστερῶν δὲ Ἰσραήλ· τὸν Μανασσῆ δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ἐκ δεξιῶν δὲ Ἰσραήλ· ἤγγισεν αὐτοὺς αὐτῷ. ἐκτείνας δὲ Ἰσραὴλ τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν, ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἐφραίμ. οὗτος δὲ ἦν ὁ νεώτερος. καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Μανασσῆ, ἐναλλάξας τὰς χεῖρας. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς ᾧ εὐηρέστησαν οἱ πατέρες μου ἐνώπιον D αὐτοῦ, Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαάκ· ὁ Θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· ὁ ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν, εὐλογήσαι τὰ παιδία ταῦτα. παρειστήκει μὲν γὰρ τὰ μειράκια. διεπυνθάνετο δὲ ὁ πρεσβύτης, τίνος εἶεν; ἀλλὰ καὶ πρός γε δὴ ταῦτα φησὶν ὁ Ἰωσὴφ, οἱ δύο υἱοί μου. εἶτα προσῳκειωμένους καὶ γεγονότας ἐγγὺς, φιλημάτων τε αὐτοὺς καὶ περιπλοκῶν ἠξίου. συνίεις οὖν ὅπως οἱονεί πως οὐ γινωσκόμενοι τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, γνώριμοί τε γεγόναμεν, καὶ ἐγγὺς ἐν Χριστῷ. προσίεται δὲ καὶ λίαν ἀσμένως, ἐπιμαρτυροῦντος ἡμῖν τὴν πρὸς ἑαυτὸν οἰκειότητα τοῦ υἱοῦ, ἀγάπης τε οὕτως ἡμᾶς ἀξιοῖ, καλεῖ πρὸς ἕνωσιν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν νοητὴν καὶ ἐν πνεύματι. E

[Manda Deus potentiæ tuæ: confirma Deus hoc, quod operatus es in nobis.] Psal. 67. Tantùm non enim corpus morti obnoxium oſtendens, orabat vt per potentiam Dei ac Patris, hoc eſt, per Filium liberaretur à corruptione, atque iterum ad priſtinum ſtatum inſtauraretur, hoc eſt, ad beatam ac ſinceram in Chriſto vitam. Cæterùm quòd Iſrael primogenitus ſit, & ob hoc primogenituræ honore affectus, item quòd exciderit ab ea qua præditus erat gloria, quódque gratia huius tam eximiæ gloriæ tranſlata ſit in nouum populum collectum ex Gentibus, per ea quæ deinceps in hiſtoria ſequuntur, manifeſtè etiam nobis conſtabit. Ait enim: [Iſrael conſpectis filiis Ioſephi, dixit: Qui ſunt hi? Reſpondit Ioſeph patri ſuo: Filii mei ſunt, dedit mihi Deus hic. Dixit autem Iacob: Adduc mihi ipſos, vt eis benedicam. Oculi enim eius caligabant præ ſenectute, nec poterat videre eos. Et adduxit illos ad ipſum, & oſculatus eſt eos, atque amplexatus: dixitque Iſrael ad Ioſeph: Ecce tuo aſpectu non ſum priuatus, & ecce oſtendit mihi Deus etiam ſemen tuum. Et deduxit eos Ioſeph à genibus ipſius, & adorauerunt eum humi proſtrati in faciem. Ioſeph autem cùm accepiſſet filios ſuos, Ephraim in dexteram quidem ſibi, ſed Iſraeli ex ſiniſtris: & Manaſſen è diuerſo ſibi ad ſiniſtram, Iſraeli à dextris, adduxit eos illi. Cæterùm Iſrael extentam manum dextram immiſit in caput Ephaim (is enim erat natu minor) & ſiniſtram in caput Manaſſe, permutatis manibus. Et benedixit eis dicens: Deus, cui placuerunt patres mei in conſpectu ſuo, Abraham, & Iſaac; Deus qui me aluit ex iuuentute mea vſque in hunc diem; Angelus qui liberauit me ex omnibus malis, benedicat pueris iſtis.] Aſtabant enim adoleſcentes; & ſenex percunctabatur, cuiuſnam eſſent. Ad hoc verò reſpondet Ioſeph: [Hi ſunt duo filii mei.] Deinde propiùs admotos amplexus oſculabatur. Intelligis nunc, quo pacto nos quaſi ignoti Deo ac Patri innotuerimus, atque propinqui in Chriſto facti ſimus. Admittit autem libenter admodum, teſtificante pro nobis Filio, noſtram cum ipſo familiaritatem, atque ita amore dignos cenſet, & ad vnitatem vocat, ſpiritalem nimirum.

Geneſ. 48.

Porro oſculum manifeſtus eſt amicitiæ typus, ſicut & amplexus vnitatis. Idcirco & ſapientiſſimus Paulus ſcribit, dicens iis qui in Chriſtum crediderunt. interdum quidem ſic: [Qui olim longè, iam propè facti eſtis,] Chriſto videlicet nos adducente. Interdum autem ſic: [Nunc cùm Deum cognoueritis, imò cogniti à Deo.] Aſpectu enim dignatur, & ſolos illos Deus & Pater cognoſcit, qui ſpiritalem cum Filio amicitiam ineunt, quique regenerationem ſpiritalem ab ipſo, & per ipſum ſunt conſecuti: quemadmodum & in Ægypto illos ſolos, qui ſanguine agni tincti erant, inter notos ponebat, dicens: [Videbo ſanguinem, & protegam vos, nec erit in vobis plaga, vt vos abſumam, quando percuſſero terram Ægypti.] Exhilaratus autem eſt ſupra modum Iacob aſpectu Ioſephi. Ait enim: [Ecce, non priuatus ſum tuo aſpectu. Deus oſtendit mihi & ſemen tuum.] Quantum enim attinet ad Iudæos, Pater orbatus eſt Filio. Arbitrati enim ſunt, quòd à portis inferorum retineri poſſet, quódque, vt alii morte oppreſſi, iaceret mortuus. Cæterùm non ſiuit eum, qui vitæ auctor eſt, mortis vinculis contineri. Reuixit itaque, & Pater eum rurſus conſpexit, atque adeò progeniem ex ipſo & in ipſo, nimirum credentes qui ſunt [gens ſancta, regale ſacerdotium, populus in acquiſitionem.] De quibus & ipſe Chriſtus lætatur, dicens: [Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus.] Ioſeph autem adduxit eos ad patrem, & illi adorauerunt eum. Deinde Manaſſe, qui erat primogenitus, collocato ad dexteram, & Ephraim natu minore ad ſiniſtram, Iacob permutatis ipſis manus imponit. Honorauit enim Ephraim impoſitione manus dexteræ: Manaſſe autem quaſi ſecundis & poſterioribus dignatus, ſiniſtram ei manum imponit. Atque ita Ephraim fit benedictionis princeps. Suſcepti enim ſumus in cultores primi, & poſt illos populi, adducentibus nos non Moſe, non Prophetis (ad ſalutem enim conferendam non ſatis apta fuit lex) ſed ipſo Dei Filio: *per ipſum enim*, vt dixi, *acceſſum habuimus*. Atque erat quidem eius ſcopus atque propoſitum, vt gregi Gentium præferret Iſraelem (ad dexteram enim patris collocauerat Ioſeph Manaſſen)

Epheſ. 2. 13. Gal 4. 9. Exod. 12. 13. Geneſ. 48. 11. 1. Pet. 2. 9 Gen. 48. 9 Rom. 5. 2.

A τύπος δ' ἂν γένοιτο καὶ μάλα σαφὴς, φίλημα μὲν ἀγάπης, ἑνώσεως δὲ περίληψις ἤτοι περιπλοκή. τοιγάρτοι καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος ἐπιστέλλει λέγων τοῖς εἰς Χριστὸν πιστεύσασιν, ὁτὲ μὲν ὅτι· νυνὶ δὲ οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐγενήθητε ἐγγύς, προσκομίζοντος δηλονότι τοῦ Χριστοῦ. ὁτὲ δ' αὖ, νυνὶ δὲ γνόντες Θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ. ἐποπτείας γὰρ ἀξιοῖ, καὶ ἐπιγινώσκει μόνους ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοὺς πνευματικὴν ἔχοντας οἰκειότητα πρὸς τὸν υἱὸν, καὶ τὴν διὰ B πνεύματος ἀναγέννησιν ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ δι' αὐτοῦ πλουτήσαντας. καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν Αἰγύπτῳ τοὺς τῷ αἵματι τοῦ ἀμνοῦ καταχριομένους, γνωρίμους ἐποιεῖτο λέγων, καὶ ὄψομαι τὸ αἷμα, καὶ σκεπάσω ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν πληγὴ τοῦ ἐκτριβῆναι ὑμᾶς, ὅταν παίω ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. εὔθυμος δὲ λίαν γεγονὼς ὁ Ἰακὼβ πρὸς τὸν υἱὸν, τουτέστι, τὸν Ἰωσὴφ, ἔφη, ἰδοὺ τοῦ προσώπου σου οὐκ ἐστερήθην. καὶ ἰδοὺ ἔδειξέ μοι ὁ Θεὸς καὶ τὸ σπέρμα σου. ὅσον μὲν C γὰρ ἧκεν εἰς Ἰουδαίους, ὁ πατὴρ ἐστέρηται τοῦ υἱοῦ. οἰηθέντες γὰρ ὅτι κάτοχος ἔσται ταῖς τοῦ ᾅδου πύλαις, καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ κείσεται νεκρὸς, θανάτῳ περιβεβλήκασιν. ἀλλ' οὐκ ἐνεδέχετο θανάτῳ περιβεβλῆσθαι τὸν τῆς ζωῆς ἀρχηγόν. οὐκοῦν ἀνεβίω, καὶ πάλιν αὐτὸν ὁ πατὴρ τεθέαται, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ ἐν αὐτῷ γένος, δῆλον δὲ ὅτι τοὺς πιστεύσαντας, τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, τὸν D εἰς περιποίησιν λαόν. οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐπιγάννυται, λέγων, ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἅ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός. καὶ προσεκόμιζε μὲν Ἰωσὴφ τῷ πατρί· οἱ δὲ προσεκύνουν. εἶτα τοῦ μὲν Μανασσῆ ὃς ἦν πρωτότοκος ἑστῶτος εἰς δεξιὸν, τοῦ δὲ νεωτέρου Ἐφραὶμ εἰς εὐώνυμον· παραλλάξας αὐτοῖς τὰς χεῖρας ἔθηκεν ὁ Ἰακὼβ, καὶ τὸν μὲν Ἐφραὶμ τῇ τῆς δεξιᾶς E τετίμηκεν ἐπιθέσει, δευτερείων δὲ ἤδη ὥσπερ ἠξίου τὸν Μανασσῆ, χεῖρα διδοὺς αὐτῷ τὴν εὐώνυμον. οὕτω τε τῆς εἰς αὐτοὺς εὐλογίας ἄρχεται. εἰσδεδέγμεθα γὰρ εἰς προσκυνητὰς οἵ τε πρῶτοι, καὶ μετ' ἐκείνους λαοὶ, προσκομιζόντων ἡμᾶς οὐ Μωσέως οὐ προφητῶν. ἀργότερος γὰρ εἰς σωτηρίαν ὁ νόμος. ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, δι' αὐτοῦ γὰρ, ὡς ἔφην, τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν. καὶ ἦν μὲν αὐτῷ σκοπὸς τῆς ἐξ ἐθνῶν ἀγέλης προτάξαι τὸν Ἰσραήλ. εἰς δεξιὸν γὰρ ἔστη τὸν Μανασσῆ τοῦ πατρὸς ὁ Ἰωσήφ.

A ἐπειδὴ δὲ πέρα λόγου δεδυσσεβήκασιν εἰς αὐτὸν, προτετίμηκεν ὁ πατὴρ τοὺς ἐν χρόνῳ δευτέρους, τουτέστι τὰ ἔθνη, καὶ γεγόνασι μὲν οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. ηὐλόγηκε δὲ Ἰακὼβ τὰ μειράκια, Θεὸν ὀνομάζων τὸν τρέφοντα καὶ ἄγγελον τὸν ῥυόμενον αὐτὸν, τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ συνιστῶν εἰς ἅπαν τὸν υἱόν· ὃς καὶ διὰ φωνῆς προφητῶν μεγάλης βουλῆς ἄγγελος ὀνομάζεται. οὐκοῦν πᾶσα χάρις, καὶ ἁπάσης εἰς ἡμᾶς εὐλογίας καὶ ἐπικουρίας τρόπος, γένοιτ' ἂν οὐχ ἑτέρως, πλὴν ὅτι δι' υἱοῦ παρὰ τοῦ πατρός. B καὶ τοίνυν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη, φησὶν, ἀπὸ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἀσχάλλει γε μὴν ὁ θεσπέσιος Ἰωσὴφ κατόπιν ὥσπερ τοῦ νέου τεθειμένον ἰδὼν τὸν πρωτότοκον. εἶτα τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν διεσάφησεν ὁ πατὴρ, λέγων· καὶ οὗτος ἔσται εἰς λαὸν, καὶ οὗτος ὑψωθήσεται· ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος μείζων αὐτοῦ ἔσται, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἔσται εἰς πλῆθος ἐθνῶν. εἶτα μεθ' ἕτερα, C καὶ ἔθηκε, φησὶ, τὸν Ἐφραῒμ ἔμπροσθεν τοῦ Μανασσῆ. ὅσον μὲν γὰρ ἧκεν εἰς τὸ δοκοῦν τῷ Χριστῷ, οὐκ ἂν ἀπώλισθε τῆς οἰκείας δόξης ὁ Ἰσραήλ. καὶ τοίνυν ἔφασκεν ἐναργῶς, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. ἐπειδὴ δὲ πεπώρωται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὴν τοῦ καλοῦντος εἰς σωτηρίαν κλῆσιν περιυβρίζων μεμένηκεν ἀπειθὴς, τέθειται πρὸς εὐώνυμον, τὸ μεῖον ἔχων ἐν δόξῃ. καὶ εὐλογεῖται μὲν καὶ ὑψοῦται καὶ αὐτὸς, ὡς ἔν γε τῷ D σεσωσμένῳ μέρει. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ κατάλειμμα, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. ὑπέρκειται δὲ λίαν ὁ ἐξ ἐθνῶν, καὶ εἰς συναγωγὰς λαῶν κατευρύνεται, καὶ μείζων ἐστὶ τοῦ Ἰσραὴλ τῇ τῶν πιστευσάντων ἀμέτρῳ πληθύϊ ποιούμενος τὴν ὑπεροχήν· μιᾷ γὰρ καὶ ἴσῃ χάριτι κατεστέμμεθα πρὸς ἁγιασμὸν οἵ τε ἐξ Ἰσραὴλ καὶ μέν τοι καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντες, καὶ ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένοι· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ E πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

cæterùm ob inſignem eorum in ipſum impietatem, Pater illos, qui tempore erant poſteriores, hoc eſt, Gentes, antepoſuit: atque ſic [vltimi facti ſunt primi,& primi vltimi.] Matt. 19. 30. Porro Iacob benedixit adoleſcentulis, Deum appellans, qui enutriat; & angelum, qui liberet, Deo ac Patri in vniuerſum coniungens Filium, qui & per vocem Prophetarum [magni conſilii angelus] appellatur. Eſai. 9. 6. Omnis igitur gratia, omniſque erga nos benedictionis & auxilii modus, nullo alio pacto nobis obueniat, quàm per Filium à Patre. Idcirco & diuinus Paulus: [Gratia vobis & pax, inquit, à Deo & Patre noſtro Domino IeſuChriſto.] Epheſ. 1. 2. Moleſtè autẽ fert Ioſeph videns maiorem natu poſitum in ordine inferiore. Sed vim myſterii patefaciebat pater, dicens: [Et hic erit in populum, & hic exaltabitur: verùm frater ipſius natu minor erit eo maior, & ſemen eius dilatabitur in multitudinem gentium.] Geneſ. 48. 19. Deinde paulo poſt. [Et poſuit, ait, Ephraim ante Manaſſen.] Quantum enim ad Chriſti voluntatem attinet, certè Iſrael non excidit propria gloria. Hinc alicubi palàm edicit [Non ſum miſſus, niſi ad oues perditas domus Iſraelis.] Matt. 15. 24. Luc. 19. 10. Poſtquam verò deprehenſus eſt, ſicut ſcriptum eſt, aduerſus eius, qui ſalutem offerebat vocationem contumelioſus atque refractarius & inobediens, tum tranſlatus eſt ad ſiniſtram, inferiori in gloria conditione. Veruntamen & ipſe benedicitur & exaltatur, veluti in parte quæ ſaluata eſt. Atque hæ ſunt *reliquiæ*, iuxta vocem Prophetæ, *ſaluatæ*. Cæterùm longè ſuperat hãc Eccleſia Gentium, atque in congregationes populorum dilatatur, maiórque eſt quàm Iſrael, cùm excedat innumerabili credentium multitudine. Nam quatenus ad ſanctificationem, vna ac pari gratia locupletati ſunt, & qui ex Iſraël, & qui ex Gentibus crediderunt, atque iuſtificati ſunt in Chriſto: per quem, & cum quo ſit Deo & Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

A

GLAPHYRORVM IN GENESIM LIBER SEPTIMVS.

De benedictione duodecim Patriarcharum.

SCopvs quidem atque inſtitutũ præſentis ſermonis eſt, narrare ea quæ Iacob filiis ex ſe natis euentura prædixit. Sed priùs quaſi conteſtatur, difficilem admodum eſſe dictorũ ſenſum, neque vulgo obuium, ſed abſtruſam obſcurámque ſignificationem in ſe habere. Immiſtum verò eſt benedictionis modo, id quod non ita ſe habet, & quod adhuc his difficilius eſt. Promittit quidem diuinus Iacob prædicere filiis, quæ nouiſſimè euentura ſint; facit verò præteritorum mentionem, & peccatum metitur, primum quidem ipſius Ruben, ac poſt hoc Simeonis & Leui. Quis verò dicere audeat eſſe legitimum benedicendi modum, præteritorum peccatorum commemorationem? An non is mendax & à recta ratione alienus habeatur? Obſcurus itaque admodum eſt capere volentibus hac de re ſermo. Quid ergo dicemus, adhibentes probationem hiſce à nobis propoſitis commodam? Quia explicatio ipſius prophetiæ ſiue prædictionis omnino nobis introducet typum Synagogæ Iudæorum, aut, vt ſummatim dicam, totius generis, atque adeò eorum quæ vniuſcuiúſque tribus ſunt, qualiſnam illa futura ſit ſuo tempore, an damnanda, an è diuerſo approbanda: item quomodo, aut in quibus fuerit, & quò illa quæ ſecundùm ipſa ſunt, euadant. Vide autem quo pacto aliis quidem, ex iis quæ iam facta ſunt, futura deſcribit, aliis verò ex ipſa nominum declaratione ſiue interpretatione futurorũ euentum declarat. Scriptum eſt igitur ſic:

Gen.49.a » [Vocauit autem Iacob filios ſuos, & dixit: Congregamini, vt annuntiem vobis quid accidet vobis, in nouiſſimis diebus. Congregamini, & audite filii Iacob; audite Iſraelem patrem veſtrum.

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ζ.

Περὶ τῆς εὐλογίας τῶν ιβ΄. πατριαρχῶν.

B

ΣΚΟΠΟΣ μὲν τῷ λόγῳ τὸ ἀφηγήσασθαι δεῖν τῶν εἰρημένων ἕκαστα παρὰ τοῦ προπάτορος Ἰακὼβ τῶν ἐκβησομένων κατὰ καιροὺς ἐπὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγονόσιν υἱοῖς. προδιαμαρτύρεται δὲ ὥσπερ ἐκεῖνο σαφῶς ὡς δυσέφικτος μὲν κομιδῇ τῶν εἰρημένων ὁ νοῦς, καὶ οὐ βάσιμος τοῖς πολλοῖς, αἰνιγματώδης δὲ καὶ ἀσυμφανῆ τὴν δήλωσιν. μέμικται δὲ τῷ τῆς εὐλογίας τρόπῳ, τὸ

C μὴ οὕτως ἔχον, καὶ τὸ ἔτι τούτων δυσεφικτότερον. ἐπαγγέλλεται μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ προαγορεύειν τοῖς τέκνοις τὰ ἐν ἐσχάτοις· ποιεῖται γε μὴν τῶν παρῳχηκότων τὴν μνήμην, καὶ πλημμελήματα ἀναμετρεῖ, πρώτην μὲν τὴν τοῦ Ῥουβὴμ, εἶτα γείτονα εὐθὺς καὶ μετ' ἐκείνην, τὴν Συμεὼν καὶ Λευΐ. εἶτα τίς ὁ φαίη θαῤῥῶν, ὡς εὐλογίας ὁσίου ἐστὶ τρόπος, ἡ τῶν ἤδη προεπταισμένων ἀνάμνησις; ἢ οὐκ ἂν νοοῖτο ψευδεπὴς,

D καὶ τοῦ καθήκοντος ἐξώκειλε νοῦ; βαθὺς οὖν ἄρα καὶ οὐ λίαν ἐγκείμενος τοῖς ἑλεῖν ἐθέλουσιν, ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος. τί οὖν ἄρα φαμὲν τὴν ἐνδεχομένην τοῖς προκειμένοις; ἢ καὶ συλλήβδην εἰπεῖν παντὸς τοῦ γένους; ἤτοι τῶν ἑκάστοις φυλῆς τύπον, ὁποῖός τις ἔσται κατὰ καιροὺς, καὶ καταῤῥηθήσεται μὲν ἐπὶ τισιν, εὐδοκιμήσει δὲ ὅπως, ἢ καὶ ἐν τίσιν ἔσται τυχὸν, καὶ ὁποῖα περ αὖ τὰ κατ' αὐτὴν ἐκτελευτήσειεν εἰσκομιεῖ που πάντως ἡμῖν τῆς

E προφητείας ἡ ἀφήγησις. ἄθρει δὲ ὅπως, οἷς μὲν ἀπὸ τῶν ἤδη γεγενημένων τὰ ἐν ὑστέροις ἐσόμενα ζωγραφεῖ, ἑτέροις δὲ αὖ τὴν τῶν ὀνομάτων ἀφήγησιν, ἤτοι τὴν ἑρμηνείαν, μηνύουσαν ὥσπερ τινὰ ποιεῖται τῶν ἐσομένων, καὶ σαφῆ παράδειξιν. γέγραπται τοίνυν ὧδε· ἐκάλεσε δὲ Ἰακὼβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ εἶπε. συνάχθητε ἵνα ἀπαγγείλω ὑμῖν τί ἀπαντήσει ὑμῖν ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν. ἀθροίσθητε καὶ ἀκούσατε υἱοὶ Ἰακώβ. ἀκούσατε Ἰσραὴλ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.

A

Περὶ Ῥουβείμ.

ΡΟΥΒΕΙΜ πρωτότοκός μου. σὺ ἰσχύς μου καὶ ἀρχὴ τέκνων μου· σκληρὸς φέρεσθαι καὶ σκληρὸς, αὐθάδης. ἐξύβρισας, ὡς ὕδωρ μὴ ἐκζέσῃς. ἀνέβης γὰρ ἐπὶ τὴν κοίτην τοῦ πατρός σου, τότε ἐμίανας τὴν στρωμνὴν οὗ ἀνέβης. κέκλοφε μὲν οὕτω τὸν τοῦ πατρὸς γάμον ὁ Ῥουβείμ· ἦλω τε οὐκ ἀσυμφανῶς, δεδρακὼς ἃ μὴ θέμις, καὶ ὡς πονηρὸν τὸ χρῆμα καὶ αὐταῖς ταῖς ἐξ B Ἰακὼβ κατεδικάζετο ψήφοις. πονηρὸν γὰρ, φησὶν, ἐφάνη ἐνώπιον Ἰακώβ. ἀλλ' οὔ τι που τὸ ἤδη παρῳχηκὸς ὡς ἐν ἐσχάτοις ἔσται καιροῖς ὑποτοπήσειεν ἄν οἶμαί τις. ἠλίθιον γὰρ κομιδῆ τὸ τῇδε νοεῖν. μεταπλάττοντες δὲ ὥσπερ τῆς πλημμελείας τὸν τύπον, ἐπί τι τῶν ἐοικότων, τὴν τοῦ πρωτοτόκου λαοῦ, φημὶ δὴ τοῦ Ἰσραὴλ, ἁμαρτίαν ὀψόμεθα· γυναῖκα μὲν γὰρ οἷά τινα, τὴν ἐξ Αἰ- C γύπτου συναγωγὴν προσηγάγετο ὁ Θεὸς, διά τοι τῆς κατὰ νόμον νοητῆς κοινωνίας. προσοίετο γὰρ, καὶ ἠξίου μὲν οἰκειότητος, ἔγκαρπόν τε οὕτω καὶ τέκνων ἐποίει μητέρα, μονονουχὶ νυμφαγωγοῦντος αὐτὴν τοῦ πανσόφου Μωσέως, καὶ τῆς συναφείας τὸν τρόπον μεσολαβούντων ἀγγέλων. ἀλλ' ἡ πρὸς τοῦτο παρὰ Θεοῦ προσενεχθεῖσα συναγωγὴ, τὸν τῆς γνησιότητος ἐλύπει νόμον, συναπτομένη τρόπον τινὰ τοῖς τοῦ γεγαμηκότος υἱοῖς, καὶ ὑπ' αὐτοῖς πορνεύουσα. καὶ καρποφοροῦσα μὲν οὐκέτι D τῷ διὰ νόμου συνῳκηκότι, ὑποφέρουσα δὲ μᾶλλον τὸν ἴδιον νοῦν τοῖς ἑτέρων σπερματισμοῖς, δῆλον δὲ ὅτι νοητοῖς καὶ τοῖς κατὰ μάθησιν λέγω. ἀτιμάζουσα γὰρ ὡς ἕωλον τὸ προσκεῖσθαι Θεῷ, πρὸς ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας ἀνθρώπων ἐτράπετο, καὶ μαθήματα τὰ ἄνωθεν ἀλογήσασα, τὸ δοκοῦν ἁπλῶς ἐποιεῖτο νόμον. τοιγάρτοι καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας· πῶς ἐγένετο, φησὶ, πόρνη πόλις πιστὴ Σιὼν, πλήρης κρίσεως; ἐν ᾗ δικαιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, νῦν δὲ φονευταί. τὸ E ἀργύριον ὑμῶν ἀδόκιμον. οἱ κάπηλοί σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι. ἐκοιμήθη μὲν γὰρ παρ' αὐτῇ, καὶ κατέλυσεν ἡ δικαιοσύνη, τουτέστι, Θεός. ἀλλ' εἰσεδέξατο φονευτὰς, μοιχωμένους, καὶ φθορεῖς, τοὺς ἀργύριον αὐτῇ διδόντας ἀδόκιμον, καὶ ἀναμιγνύντας τὸν οἶνον ὕδατι. ἀδόκιμος γὰρ ἀληθῶς ὁ λόγος τῶν ἀναπειθόντων αὐτὴν ἑλέσθαι τιμᾶν διδασκαλίας καὶ ἐντάλματα ἀνθρώπων. κεκαπηλευμένη δὲ ὥσπερ καὶ τοῦ χείρονος οὐκ

De Ruben.

RVBEN primogenitus meus, Tu es fortitudo mea, & principium liberorum meorum, difficilis toleratu & durè intractabilis. Redundauit ſuperbia tua tanquam aqua, ne efferbueris. Aſcendiſti enim ſuper cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius.] Nam Ruben clàm violauerat nuptias B paternas, deprehenſúſque eſt palàm commiſiſſe, quæ fas non eſt. Vnde & ab ipſo Iacob flagitioſa res iudicata eſt. Ait enim: [Apparuit malum in conſpectu Iacob.] Cæterùm quod iam præteritum eſt, nemo, arbitror, tanquam in vltimis temporibus futurum exiſtimarit. Abſurdum enim fuerit ita ſentire. At ſi transferamus typum delicti ad aliquid ſimile huic, tum peccatum primi populi, Iſraelis inquam, cernemus. Deus enim Sy- C nagogam veluti vxorem eduxit ex Ægypto, per intellectualem legis ſocietatem. Admiſit enim eam, & familiaritate coniunctionéque dignatus eſt, atque ſic fœcundam, & matrem filiorum effecit, pronubo quodammodo Moſe, atque ad coniugii modum interuenientibus angelis. Verùm iſta, quæ ad hoc à Deo adducta eſt Synagoga, repudiata vera ac ſincera lege, copulata eſt quodammodo filiis ipſius, & adulterata cum eis; D nec ampliùs ei, qui legitimus maritus erat, fructificauit, ſed mentem ſuam aliorum ſeminibus ſubiecit, ſpiritualibus nimirum, quæque ad doctrinam pertinent. Deſpiciens enim vt vanum Deo adhærere, conuertit ſe ad mandata & doctrinas hominum, cæleſtibus præceptis repudiatis, quod ipſi arridebat ſolum faciens. Hinc & Propheta Eſaias: [Quo pacto, inquit, facta eſt meretrix ciuitas fidelis Sion, plena iudicii? in qua iuſtitia quieuit in ipſa, E nunc homicidæ. Argentum veſtrum eſt adulteratum. Caupones tui miſcent vinum aqua.] Quieuit enim in ipſa atque hoſpitium habuit iuſtitia, hoc eſt, *Deus*. Sed admiſit homicidas, adulteros, corruptores, qui præbent argentum reprobum, & miſcent vinum aqua. Siquidem reprobus omnino eſt eorum ſermo, qui perſuadent ipſi vt ſectetur doctrinas & mandata hominum. Adulterata etiam eſt, neque

Gen. 49.

Eſai. 1.

prauitatis miſtura caret eorum doctrina. Id enim arbitror eſt, quod dicit aquam vino miſtam. Quòd verò hoc Deum totius vniuerſi malè habuerit, quódque meritò Ieruſalem tanquam adulteram accuſarit, audi ex hoc clarè quod per vocem Hieremiæ dixit: [Leua oculos tuos in directum, & vide vbi proſtrata ſis. In viis ipſis ſedebas tanquam cornix deſolata, & polluiſti terram in fornicationibus tuis, & habuiſti paſtores multos in offenſionem tibi. Facies ſcorti facta eſt tibi. Deſiiſti erubeſcere ad omnes, nec vocaſti me contubernalem tuum, cùm ſim & pater & dux virginitatis tuæ.] Item: [Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & egreſſa copuletur alteri viro, num reuertens reuertetur ad ipſum amplius? Nónne polluendo polluetur mulier iſta? Et tu fornicata es in multis paſtoribus, & tamen audes ad me reuerti? dicit Dominus.] Porro hunc fornicationis modum ipſe etiam Saluator nobis apertè monſtrauit. Nam rixoſi ſemper & ſtupidi Phariſæi ad eum acceſſerunt dicentes: [Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? Non enim lauant manus ſuas cùm panem manducant.] Ad quos Chriſtus: [Quare & vos, ait, tranſgredimini mandata Dei propter traditionem veſtram? nam Deus dixit, Honora patrem & matrem tuam, vt bene ſit tibi. Vos autem dicitis, Quicumque dixerit patri vel matri Corban, hoc eſt, donum quodcumque fuerit ex me, te iuuabit; non honorabit patrem ſuum aut matrem, & ſic irritum feciſtis mandatum Dei per traditiones veſtras.] Audin' quomodo ſub aliis ducibus alia quàm à legiſlatore inſtituta ſunt, & ſapere & facere præſumpſerint? Fornicata igitur eſt Iudæorum Synagoga. Illa verò quæ virgo caſta eſt & inculpata, atque [ab omni macula rugiſque libera,] hoc eſt, Eccleſia, promittit ſe ſanctam & intemeratam Chriſto coniugii formam ſeruaturam, dicens: [Frater meus eſt mihi, & ego ipſi.] Statuemus itaque in typum Synagogæ pellicem Iacob, Ballam nimirum, cum qua congreſſus eſt Ruben, hoc eſt, primogenitus populus, præſertim cùm *Balla* ſignificet, inueterata; & *Ruben*, filius contaminationis. Inueterata enim eſt, & quaſi rugis

Hier. 3.

Mat. 15. Marc. 7. & 11.

Epheſ. 5. 27.

Cant. 2. 16.

A ἀσυμμιγής, ἡ περὶ ἐκείνων ἀφήγησις. τοῦτο γὰρ οἶμαί ἐστι τὸ ἀναμεμίχθαι λέγειν τὸν οἶνον ὕδατι. ἐπὶ δὲ τὸ χρῆμα τὸν τῶν ὅλων ἐλύπει Θεόν, καὶ ὡς πεπορνευμένην εἰκότως κατῃτιᾶτο τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἄκουε σαφῶς ὅτε μὲν λέγοντος διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς· ἆρον εἰς εὐθεῖαν τὸν ὀφθαλμόν σου, καὶ ἴδε ποῦ ἐξεφύρθης. ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς ἐκάθισας αὐταῖς ὡσεὶ κορώνη ἠρημωμένη, καὶ ἐμίανας τὴν γῆν ἐν ταῖς πορνείαις σου, καὶ ἔσχες ποιμένας πολλοὺς εἰς πρόσκομμα σεαυτῇ. ὄψις πόρνης ἐγένετό σοι, ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας· οὐχ B ὡς οἰκεῖόν με ἐκάλεσας, καὶ πατέρα καὶ ἀρχηγὸν τῆς παρθενίας σου. καὶ αὖθις ὅτε δὲ αὖ, ἐὰν ἐξαποστέλλῃ ἀνὴρ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀπέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ, μὴ ἀνακάμπτουσα ἀνακάμψει πρὸς αὐτὸν ἔτι; οὐ μιαινομένη μιανθήσεται ἡ γυνὴ ἐκείνη; καὶ σὺ ἐξεπόρνευσας ἐν ποιμέσι πολλοῖς, καὶ ἀνέκαμπτες πρός με; λέγει κύριος. τὸν δέ γε τῆς ἐπὶ τούτῳ πορνείας τρόπον καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ σωτὴρ ὑπέδειξεν ἐναργῶς. οἱ μὲν γὰρ φιλέριστοί τε ἀεὶ καὶ C ἀσύνετοι Φαρισαῖοι, προσῄεσαν λέγοντες· διατί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσι. πρὸς αὐτοὺς δὲ ὁ Χριστός. διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ; ὁ γὰρ Θεὸς εἶπε, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται. ὑμεῖς δὲ λέγετε, φησὶν, ὃς ἐὰν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ Κορβὰν, ὅ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἢ D τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ἀκούεις ὅπως ὑφ' ἑτέροις γεγονότες καθηγηταῖς ἕτερα ἄττα παρὰ τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν φρονεῖν καὶ δρᾶν ᾑρημένοι καταφωραθεῖεν ἂν καὶ λίαν ἀμογητί; οὐκοῦν ἐκπεπόρνευκεν ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγή. ἀλλ' ἥ γε παρθένος ἁγνή τε καὶ ἄμωμος ἡ σπίλου παντὸς καὶ ῥυτίδων ἀπηλλαγμένη, τουτέστιν, ἡ ἐκκλησία, σεπτὸν καὶ ἀδιαλώβητον τῷ Χριστῷ τὸν E τῆς συζυγίας διατηρήσειν τύπον ὑπισχνεῖται λέγουσα, ἀδελφιδός μου ἐμοὶ, κἀγὼ αὐτῷ. οὐκοῦν εἰς εἰκόνα τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, τὴν τοῦ Ἰακὼβ παραθήσομεν παλλακίδα, φημὶ δὲ τὴν Βάλλαν, ᾗ κεκοινώνηκεν ὁ Ῥουβεὶμ, τουτέστιν, ὁ πρωτότοκος λαός· μάλιστα δ' ὅτι ἑρμηνεύεται μὲν ἡ Βάλλα πεπαλαιωμένη, καὶ ὁ Ῥουβεὶμ υἱὸς βεβηλώσεως. πεπαλαίωται γὰρ καὶ ῥυτιδώδης γε

μένη ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγή· ἀντανέφυ δὲ ὁ νέος καὶ ἐν πίστει λαός. καὶ ἐπ' αὐτῷ δὴ χαίρων ψαλλέτω Δαβίδ, λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν κύριον. καινὴ γὰρ κτίσις τὰ ἐν Χριστῷ, κατὰ τὰς γραφάς. βέβηλος δὲ καὶ ῥυπῶν νοοῖτ' ἂν ὁ Ἰσραήλ, τὴν διὰ Χριστοῦ κάθαρσιν οὐκ εἰσδεδεγμένος. καὶ τί λέγω τοῦτο; καὶ αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπενεγκὼν τῷ καλοῦντι πρὸς κάθαρσιν. τοιγάρτοι καὶ διὰ φωνῆς αὐτῶν εἴρηται τῶν ἁγίων προφητῶν, ποτὲ μέν· εἰ ἀλλάξεται αἰθίοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς· καὶ ὑμεῖς δυνήσεσθε εὖ ποιῆσαι μεμαθηκότες τὰ κακά. ποτὲ δὲ αὖ ὡς πρὸς γυναῖκα τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐὰν ἀποπλύνῃ ἐν νίτρῳ, καὶ πληθύνῃς σεαυτῇ πόαν, κεκηλίδωσαι ἐναντίον ἐμοῦ ἐν ταῖς ἀνομίαις σου, λέγει κύριος. Ῥουβεὶμ τοίνυν, φησί, πρωτότοκός μου· σὺ ἰσχύς μου καὶ ἀρχὴ τέκνων μου. ἐπὶ γὰρ τῷ πρωτοτόκῳ καὶ ἐξ Αἰγύπτου λαῷ πολλῆς ἰσχύος ἐπίδειξις γέγονε παρὰ Θεοῦ. ἐκολάζετο γὰρ κατὰ πλείστους ὅσους καὶ οὐκ ἀθαυμάστους τρόπους τῶν Αἰγυπτίων ἡ χώρα· τοῦτο μὲν ὑδάτων μεταστοιχειουμένων εἰς αἷμα, σκνιπῶν ἀνερριπισμένων, ἀνενεχθέντος βατράχου, χαλάζης καθιεμένης, πρωτοτόκων ἀνῃρημένων, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι διὰ μέσης ἰόντων θαλάσσης ὡς διὰ ξηρᾶς τῶν λελυτρωμένων. ἰσχὺς οὖν ἄρα ταύτῃ τοι Θεοῦ κέκληται Ῥουβείμ· ἀλλ' ἦν σκληρὸς φέρεσθαι, καὶ σκληρὸς αὐθάδης, τουτέστιν, ἀμεταποίητος καὶ ἀκαμπὴς, καὶ ἄγριος, ἐπελευστικός. ὁρμητίαι γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸ ἀληθὲς καὶ πολὺ λίαν ἐξίτηλοι. τοιγάρτοι δικαίως ἀκούουσι σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι καρδίαις καὶ τοῖς ὠσίν· ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Χριστός· τίνα, φησί, που, τῶν προφητῶν οὐκ ἀπέκτειναν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ὑμεῖς ἐπληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ἰταμὸς οὖν ἄρα καὶ προπαλὴς εἰς ὀργάς, καὶ δύσοιστον ἔχων τὴν ἔφοδον ὁ Ἰσραήλ, καὶ ἐξυβρίζων ὡς ὕδωρ, τουτέστιν, ἀφόρητον ἔχων τὴν καθ' ὧν ἂν ἕλοιτο καταδρομήν. τοιαῦται γάρ πως εἰσὶν αἱ τῶν ὑδάτων φοραί. ἀλλὰ μὴ ἐκζέσῃς, φησί. καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστι; τὸ ἐκζέον ὕδωρ ἄνω που φέρεται, τῶν λεβήτων ὑπερχεόμενον, καὶ δοκεῖ πως εἶναι καὶ πολύ. ἐπεὶ τοίνυν ὕδατος αὐτῷ περιτέθεικεν ὁρμήν, ἐπιμένει τῇ τοῦ λόγου μεταφορᾷ, καί φησι, μὴ ἐκζέσῃς, ὅ ἐστι, μὴ ὑπεραρθῇς εἰς πλῆθος, μηδὲ γένοιο πολύς. εὐαρίθμητοι γάρ ὡς πρὸς τὴν τῶν ἐθνῶν

A obducta Iudæorum Synagoga: at nouus & fidelis populus è diuerſo effloruit. Propter hunc & Dauid cum gaudio pſallit: [Populus qui creatur, laudabit Dominum,] vtpote noua creatura in Chriſto, ſicut ſcriptum eſt. Impurus autem & rugoſus, intelligi debet populus Iſrael, cum Chriſti purificationem non ſuſceperit. at quid dico, Non ſuſceperit, cùm etiam ei qui ad puritatem vocabat, violentas manus intulerit? Vnde per vocem ſanctorum Prophetarum dictum eſt, alicubi quidem: B [Si æthiops mutabit pellem ſuã, & pardalis ſuas maculas, tunc & vos poteritis bene agere, qui ad mala eruditi eſtis.] Alicubi verò ita ad Ieruſalem tanquam ad mulierem: [Si abluta fueris nitro, & multiplicaueris tibi ipſi herbam, tamen coram me es maculata in tuis ipſius iniquitatibus, dicit Dominus.] Iacob igitur ait, [Ruben primogenitus meus. Tu es fortitudo mea, & principium liberorũ meorum.] In primogenito enim populo, quem liberauit C ex Ægypto, magna fortitudinis ſignificatio edita eſt à Deo. Ægyptiorum enim regio multifariã miriſque modis punita eſt, modò aquis in ſanguinem cõuerſis, modò culicibus excitatis, modò illata rana, nunc immiſſa grandine, nunc ſublatis primogenitis, præterea euntibus per medium mare, tanquam per ſiccum liberatis. Ruben itaque catenus *fortitudo Dei* eſt vocatus. Sed erat difficilis toleratu & durus, atque intraD ctabilis, hoc eſt, inflexibilis & agreſtis, ſeu ferus atque impetuoſus. Iudęi enim reuera impetuoſi ſunt & effrenes. Hinc etiã meritò audiunt: [Dura ceruice, & incircumciſi corde atque auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis.] Quin & Chriſtus ipſe: [Quẽ, ait, Prophetarũ nõ interfecerũt patres veſtri? Et vos impleuiſtis menſurã patrum veſtrorum.] Præceps igitur eſt in iras, & contumax, atq; intolerabili impetu rapitur Iſrael, atq. redundãs vt aqua, hoc eſt, immaniE in ea quę vult impetu fertur. Huiuſmodi enim eſt aquæ currentis impetus. *Sed ne efferbueris*, inquit. Ecquid, hoc eſt? Aqua efferueſcens ſurſũ fertur in lebetibus, diffundẽs ſe, ita vt multa eſſe videatur. Itaque poſtquam ei aquæ impetum tribuit, perſiſtit in metaphora, & ait, *Ne efferbueris*, hoc eſt, ne extollaris in multitudinem. Iſraelitæ enim per fidem in Chriſto iuſtificati bene numerabiles ſunt reſpectu multitudinis Gentium.

Pſal. 101. 19.
Hierem. 13.
Hiere. 2.
Geneſ. 49. 3.
Act. 7. 51.
Matt. 23.

Deinde cauſam adfert illius quod acciderit, & ait: [Aſcendiſti enim in lectum patris tui, tunc polluiſti ſtratum eius in quod aſcendiſti.] Nam, vt modò dixi, cùm non ampliùs eorum, quæ in lege continentur, curam gererent, neque ſupernis rebus incumberent, & præceptis hominum, ideo à cognitione Chriſti aberrauerunt. Ideóque etiam ipſe ait: [Scrutamini Scri- (Ioan. 5. 39) pturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere. Et illæ ſunt quæ teſtificantur de me, nec vultis venire ad me, vt vitam habeatis.] Et rurſus: [Si crederetis Moſi, crederetis & mi- (Ibid. 46.) hi: de me enim ille ſcripſit.] Accuſabat autem vehementer principes Iudæorum, ita dicens: [Væ vobis Scri- (Matt. 23. 13) bæ & Phariſæi hypocritæ, quia clauditis regnum cælorum coram hominibus. Vos enim non introitis, & qui introeunt prohibetis.] Et rurſus: [Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, (Ibid. 15.) quia circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proſelytum: qui cùm factus fuerit, efficitis eum filium gehennæ duplo maiorem quàm vos eſtis.] Non autem potuiſſet filius gehennæ fieri, niſi fornicatorum commentis fuiſſet imbutus. Ergo Iſraelitæ aſcenderunt in lectum patris, aſpernantes quidem legiſlatoris voluntatem, vt vanam; ſuos autem ſermones diſcipulis ſuis inculcantes, & immunditiæ ſemina ipſis immittentes.

A πληθὺν οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ἀνασοσωσμένοι διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ. εἶτα τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει τοῦ συμβησομένου, καὶ φησί· ἀνέβης γὰρ ἐπὶ κοίτην πατρός σου, τότε ἐμίανας τὴν στρωμνὴν οὗ ἀνέβης. ὡς γὰρ ἤδη προέφην, οὐκέτι μὲν τὰ ἐν νόμῳ διερευνώμενοι καὶ τοῖς ἄνωθεν λογίοις καὶ τοῖς ἀνθρώπων ἐντάλμασι, τῆς ἐπὶ Χριστῷ γνώσεως ταύτῃ τοι διημαρτήκασι. διὰ τοῦτο καὶ αὐτός φησιν, ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν. καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ B μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. καὶ πάλιν· εἰ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. ἐπητιᾶτο δὲ λίαν καὶ τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητὰς, οὕτω λέγων· οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὔτε τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. καὶ πάλιν· οὐαὶ C ὑμῖν γραμματεῖς, καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον. καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἐγένετο γεέννης υἱὸς εἰ μὴ τοῖς τῶν μοιχωμένων προσεπετέθη λόγοις. ἀναβεβήκασι τοίνυν ἐπὶ κοίτην πατρὸς οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραήλ· παρωθούμενοι μὲν τὸ τοῦ νομοθέτου δόκημα, ὡς ἕωλον· τοῖς ἰδίοις δὲ τοῖς παιδευομένοις εἰσκρίνοντες λόγους, καὶ ἀκαθαρσίας αὐτοῖς ἐνιέντες σπέρματα.

D

De Simeone & Leui.

Περὶ Συμεὼν καὶ Λευΐ.

(Gen. 49.) SIMEON & Leui fratres conſummauerunt iniquitatem propoſiti ſui. Anima mea non ingrediatur in conſilium eorum. In cœtu ipſorum non dicentur ſublimia mea, quia in furore ſuo interfecerunt homines, & in concupiſcentia ſua ſubneruauerunt taurum. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & ira eorum quia indurata eſt. Diuidam eos in Iacob, & diſpergam eos in Iſrael.] Nam cùm Ieruſalem fornicaretur, mentémque ſubiiceret impiis illuſionibus eorum, qui diuerſa à lege Dei docere conſueuerunt, iure optimo iis offenſus erat Deus, per vocem Eſaiæ (Eſai. 29. 13.) apertè dicens: [Populus iſte labiis me honorat: cor autem eorum procul eſt à me. Fruſtra colunt me, docentes do-

ΣΥΜΕΩΝ καὶ Λευΐ, ἀδελφοὶ συνετέλεσαν ἀδικίαν ἐξ αἱρέσεως αὐτῶν. εἰς βουλὴν αὐτῶν μὴ ἔλθοι ἡ ψυχή μου, καὶ ἐπὶ τῇ συστάσει αὐτῶν μὴ ἐρείσαι τὰ ἥπατά μου. ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτῶν ἀπέκτειναν ἀνθρώπους, καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν ἐνευροκόπησαν ταῦρον. ἐπι- E κατάρατος ὁ θυμὸς αὐτῶν, ὅτι αὐθάδης καὶ ἡ μῆνις αὐτῶν, ὅτι ἐσκληρύνθη. διαμεριῶ αὐτοὺς ἐν Ἰακὼβ, καὶ διασπερῶ αὐτοὺς ἐν Ἰσραήλ. ἐκπεπορνευμένης τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀνοσίοις φενακισμοῖς τῶν ἑτεροδιδασκαλεῖν εἰωθότων ὑπονενευκούσης τὸν νοῦν, ἐχαλέπαινε μὲν εἰκότως ὁ τῶν ὅλων Θεός. ἔφασκε δὲ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου καὶ μάλα σαφῶς· ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ᾽ ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδα-

σκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ ταῖς εἰς τοῦτο παραφορᾶς τε καὶ ῥαθυμίαις οἱονεί πως καταμεθυούσαν τὴν βέβηλον Ἱερουσαλὴμ μεταρρυθμίζειν ἐπὶ τὸ ἄμεινον ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἐσκέπτετο, πέπομφεν ἐξ οὐρανοῦ τὸν ἴδιον υἱὸν καθ' ἡμᾶς γεγονότα, τουτέστιν, ἄνθρωπον· ἵν' ἐπειδὴ ἐπ' ἀμείνοσι πράγμασιν ἡ τῶν ἁγίων προφητῶν κατέλυσε πληθύς. ἔφασκον γάρ, κύριε τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; κἂν γοῦν αὐτὸν ἥκοντα λοιπὸν ἐντρέποιντο τὸν υἱόν. οἱ δὲ καὶ εἰς τοῦτο καθήκοντο δυσβουλίας, ὥστε οἴεσθαι καὶ κλῆρον ἑλεῖν δυνάσθαι τὸν δεσποτικόν, ἀπεκτονότες δὲ τοὺς ἁγίους, δυσσεβείας τε τῆς εἰς ἄκρον ἰόντες ἐπέκεινα, καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτόπως πεπαρῳνήκασι τὸν υἱόν. εἶπον γὰρ ἐν ἑαυτοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ οὐ μέχρι τούτων τὰ τῆς δυσσεβείας αὐτοῖς, ἀλλὰ γὰρ τοῖς ἁγίοις προφήταις προστεθείκασι τοὺς δευτέρους, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φημί, οὐδὲ αὐτῶν αἱμάτων ἔτι φειδόμενοι. τοιουτονί τινα νοῦν ὁ τῆς προκειμένης ἡμῖν προφητείας ὠδίνει σκοπός. ἔοικε μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ τῶν ἐν Σικίμοις πεπραγμένων διαμεμνῆσθαι πάλιν. ἔχει δὲ οὕτω κατὰ ἀλήθειαν ὁ τοῦ δικαίου σκοπός· πῶς γὰρ τὸ ἤδη γεγενημένον ὡς ἐσόμενον κατὰ καιροὺς παραδέξαιτο ἄν τις; οὐκοῦν ἀπὸ τοῦ γεγονότος ἐν Σικίμοις, ἐπὶ τὸν ἴσον τῆς ἁμαρτίας τρόπον ἀναφέρει τὰ ἐπὶ Χριστῷ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπὶ τῷ πρωτοτόκῳ Ῥουβείμ. τί τοίνυν πεπράχασιν ἐν Σικίμοις Συμεὼν καὶ Λευί; Δῖνα μὲν γὰρ ἡ Λευί τε καὶ Συμεὼν ἀδελφὴ τῆς τοῦ πατρὸς ἐξῆλθε σκηνῆς, τὰς τῶν ἐγχωρίων ὀψομένη θυγατέρας· Συχὲμ δὲ αὐτὴν ὁ Ἐμμὸρ ἐβιάζετο. διεπαρθένευσε γὰρ αὐτήν. οἱ δὲ πρὸς τοῦτο ἀσχάλλοντες, καὶ τὸν ἐξ ἀπάτης αὐτοῖς ἐκμηχανώμενοι φόνον, προανέπειθον μὲν τὴν πατρικὴν αὐτοῖς συνελέσθαι περιτομήν, ὡς ἐσομένους αὐτίκα καὶ κατὰ γένος οἰκείους, εἰ τοῦτο δρᾶν ἕλοιντο. πεπραχότας γε μὴν ἀπεκτόνασιν ἀδοκήτως· ἀποχρήσειν αὐτοῖς εἰς ἀπολογίαν οἰόμενοι, τὸ δὴ χρῆναι λέγειν· ἀλλ' ὡσεὶ πόρνῃ χρήσονται τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν; ἰτέον δὴ οὖν ἐπὶ τὸ τούτῳ δὴ προσοικός, καὶ δὴ διαπλάττομεν ὡς ἔνι καλῶς τὸ θεώρημα· τὰ συντελοῦντα πρὸς διασάφησιν πανταχόθεν ἐρανιζόμενοι. ἅτε τοίνυν τὸν ἐπὶ τῷ Ἰακὼβ κατευρύνοντες λόγον, ὅπως τε καὶ τίνα τρόπον ἐβίω διηγήμεθα, καὶ τίνας μὲν εἰσῳκίσατο γυναικῶν,

ctrinas & præcepta hominum.] Poſtquam verò Deus ac Pater excogitauit, quo pacto iſtam profanam Ieruſalem erroribus & vecordia tumulentam in melius reduceret, miſit Filium ſuum è cælis factum vt nos, hoc eſt hominem, vt quoniam deſiiſſet multitudo ſanctorum prophetarum infectis rebus (dicebant enim Prophetæ: [Domine, quis credidit auditui noſtro?)] vel ipſum Filium, ſi veniret, ſuſciperent. Verùm iſti eò amentiæ venerunt, vt putarent ſe poſſe dominicam hereditatem tollere, ſi modò Sanctos trucidarent; atque adeò omnes impietatis gradus egreſſi, in ipſum etiam Filium abſurdè inuecti ſunt. [Dixerunt enim apud ſe: Hic eſt hæres: venite, interficiamus eum, & occupemus hereditatem eius.] Imò verò non ſufficiebat illis eò impietatis proceſſiſſe, ſed ſanctis Prophetis adiecerunt & ſecundos, ſanctos inquam Apoſtolos, quorum ſanguinem itidem effuderunt. Eiuſmodi enim ſenſum gignit nobis propoſitæ prophetiæ ſcopus. Videtur enim diuinus Iacob eorum, quæ in Sicimis acta ſunt, iterum meminiſſe. Ita autem reuera ſe habet ſancti mens. Nam quomodo id, quod iam factum erat, tanquam ſuo tempore futurum quis accipiat? Ex eo igitur quod in Sicimis factum fuit, ad æqualem peccati modum refert ea quæ in Chriſto patrata ſunt, vt certè & in primogenito Ruben. Sed quid commiſerunt in Sicimis Simeon & Leui? Dina Leui & Simeonis ſoror paternis tentoriis egreſſa, vt puellas eius regionis aſpiceret, à Sichem Emmore ſtuprata eſt, virginitate ablata. Illi autem hoc indigniſſimè ferentes, ac fraudulentam ipſis cædem machinantes, perſuadebant vt auitam ipſorum circumciſionem ſuſciperent atque obſeruarent; quod ſi facere non recuſarent, genere coniunctos fore. Quo facto eos imprudentes, ac nihil tale ſuſpicantes, occiderunt, arbitrati hoc ipſis ad defenſionem ſuffecturum ſi dicerent: [An vt ſcorto abutentur ſorore noſtra?] Porro eundum nobis eſt ad id, quod huic conuenit, atque hanc commentationem, quoad eius fieri poterit, pulchrè concinnabimus, vndequaque ea quæ ad eius declarationem pertinere videbuntur, colligentes. Amplo itaque ſermone de Iacob egimus, totámque eius vitæ ratione̅ ſumus proſecuti, & quas quidem duxerit vxores, &

Eſai. 53. Ioan. 12. 38. Rom. 10. 16.

Matth. 21. 38.

A & quot filiorum pater fuerit effectus. Diximus enim quòd primùm duxerit *Liam*, filiarum Laban natu maximam, deinde alteram haud multo pòſt natu minimam *Rachel*. Aſſeruimus autem quòd *Lia* quidem ſit typus Synagogæ Iudaicæ, *Rachel* verò Eccleſiæ Gentium. Lia enim exponitur *laborans*, quippe quæ lippis & infirmioribus oculis vteretur. Valdè autem laborauit Iudæorum Synagoga, Moſaica lege onerata, neque acutis oculis Saluatoris noſtri myſterium intuens. B Rachel autem erat pulchra facie & decora valdè. Elegantiſſima verò eſt ea quæ ex Gentibus conſtat, Eccleſia. Liæ igitur vltimo loco nata eſt filia Dina, quæ & ipſa poteſt eſſe typus multitudinis circumciſorum, vt quæ nata ſit in extremis temporibus, quando Vnigenitus homo eſt factus. Cùm itaque vltima circumciſorum multitudo, paululùm egreſſa fuerit è caſtris paternis, hoc eſt, ab inſtitutis legalibus, incidit in indigenas, aut commiſta eſt cum doctrina ſanctorum Apoſtolorum, C qui non quidem ampliùs viuebant iudaicè, ſed habebantur pro alienigenis. Tunc, tunc, inquam, myſticè conſtruprata eſt, eius quæ in Chriſto eſt politiæ & Euangelii ſemine ab ipſis recepto. ſed ob hoc vehementer excandeſcebant quidam ex filiis Iacob, Simeon nimirum & Leui, hoc eſt, qui legi ſubditi erant, & cum his ſacrum atque electum genus. Nam Simeon ſignificat *obedientiam*: Leui autem *acceptus*, aut *electus*. D Quòd autem ſanctis Apoſtolis grauiter inſultarint ii, qui ſacerdotii dignitatem adepti erant (populis vnà cum ipſis conſpirantibus) nemini dubium eſſe poteſt. Stridebant enim dentibus aduerſus ea quæ faciebant Apoſtoli, vocantes ipſorum conuerſionem corruptionem, ac tanquam graue ali-
Act. 4.16. » quod flagitium accuſantes: [Ecce
» enim impleuiſtis Ieruſalem doctrina
» veſtra,] inquiebant. E Poſtquam verò exprobrarunt eis, quòd non ampliùs viuerent iudaicè, tum didicerunt coli ab ipſis circumciſionem, neque quidquam omnino eſſe quod diſcerneret eos à Gentibus, ſiquidem vellent eo quo deberent ſenſu Moſem intelli-
Rom. 2.8 » gere. [Neque enim qui in manife-
» ſto, inquit, Iudæus eſt, neque ea quæ
» in manifeſto in carne eſt circumciſio,
» ſed qui in occulto eſt Iudæus, & cir-

A τέκνων δὲ ὅσων ἀνεδείχθη πατήρ. ἐλέγομεν ὅτι ἠγάγετο μὲν τὴν Λείαν τὴν τοῦ Λάβαν θυγατέρων τὴν πρεσβυτάτην, δευτέραν δὲ μετ᾽ ἐκείνην, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν, τὴν νεωτάτην Ῥαχήλ. διεβεβαιούμεθα δὲ ὅτι Λεία μὲν εἰς τύπον ἡμῖν τῆς Ἰουδαίων ἔσται συναγωγῆς, Ῥαχὴλ δὲ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας. ἐπεί τοι Λεία μὲν ἑρμηνεύεται κοπιῶσα, ἀσθενεστέροις δὲ καὶ ἀκαλλεστέροις ἐχρῆτο τοῖς ὀφθαλμοῖς. κέκμηκε δὲ λίαν ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ νόμῳ τῷ διὰ Μωσέως κατηχθισμένη, καὶ οὐκ εὐσθενέσιν ὀφθαλμοῖς πρὸς B τὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὁρῶσα μυστήριον. Ῥαχὴλ δὲ ἦν καλὴ τῷ εἴδει καὶ ὡραία σφόδρα. ἐκπρεπεστάτη δὲ λίαν ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία. Λείας δὴ οὖν, τελευταία θυγάτηρ γέγονεν ἡ Δίνα. τύπος δ᾽ ἂν γένοιτο καὶ αὕτη τῆς ἐκ περιτομῆς πληθύος, ἢ καὶ ἐν χρόνοις γέγονε τοῖς ἐσχάτοις, καθ᾽ οὓς ἐνηνθρώπησεν ὁ μονογενής. ὅτε τοίνυν ἡ τῶν ἐκ περιτομῆς τελευταία πληθὺς, ἔξω βραχὺ γενομένη τῆς πατρῴας σκηνῆς, τουτέστι, τῶν κατὰ τὸν νόμον ἐθῶν, C τοῖς ἐγχωρίοις προσέβαλλεν· ἤγουν ἐπεμίσγετο κατὰ μάθησιν, λέγω δὲ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, οὐκ ἔτι μὲν ζῶσιν Ἰουδαϊκῶς, ἐν ὑπολήψει δὲ ὥσπερ γεγονόσι τῶν ἑτερογενῶν· τότε δὴ τότε νοητῶς διεπαρθενεύετο, τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας καὶ Εὐαγγελικῆς τὰ σπέρματα παρ᾽ αὐτῶν δεχομένη. ἀλλ᾽ ἠγανάκτουν πρὸς τοῦτο τῶν Ἰακὼβ παίδων τινὲς Συμεὼν καὶ Λευὶ, τουτέστιν, οἵτε ἐν ὑπηκόων κείμενοι τάξει, καὶ σὺν αὐτοῖς τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον γένος. ἑρμη-D νεύεται μὲν γὰρ Συμεὼν, ὑπακοή· Λευὶ δὲ προσειλημμένος ἢ ἀπόλεκτος. ὅτι δὲ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ἐπεφύοντο δεινῶς οἱ τῆς κατὰ νόμον ἱερωσύνης λαχόντες τὰ ἀξιώματα, συνθεόντων αὐτοῖς καὶ λαῶν, πῶς ἐστιν ἀμφιβάλλειν; ἐπέτριζον δὲ τοὺς ὀδόντας, τὴν ὑπ᾽ αὐτοῖς γεγονότων τῆς ἐπιστροφὴν καταφθορὰν ὀνομάζοντες, καὶ οἷά τι τῶν ἄγαν ἐκτόπων ἐπιφέροντες ἔγκλημα. ἰδοὺ γὰρ, ἔφασκον, πεπλη-E ρώκατε τὴν Ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν. ἐπειδὴ δὲ κατωνείδιζον ὡς οὐκέτι ζῶντας Ἰουδαϊκῶς, ἐμάνθανον ὅτι τετίμηται παρ᾽ αὐτοῖς ἡ περιτομή· τὸ διατειχίζον δὲ ὅλως εἰς διαφορὰν οὐδέν· εἴπερ ἔλοιντο νοεῖν τὰ Μωσέως καθ᾽ ὃν ἔδει τρόπον. οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ, φησὶ, Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή. ἀλλ᾽ ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ πε-

ἐκτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι. ὁ- A ρᾷς ὅπως οἱ δόξαν ἔχοντες ἀλλογενῶν συνεσχηματίζοντο τοῖς Ἰουδαίοις, τὴν ἐν πνεύματι περιτομὴν, καὶ τὸν ἐν τῷ κρυπτῷ περιφέροντες Ἰουδαῖον. ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπεκτόνασι προσανελόντες προφήτας, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἐμμανουήλ. συνετέλεσαν τοίνυν, φησὶν, ἀδικίαν Συμεὼν καὶ Λευὶ, ἐξ αἱρέσεως αὐτῶν· συμπεφωνήκασι γὰρ καὶ συνέβησαν ἀλλήλοις εἰς τὴν κατὰ τῶν ἁγίων ἀδικίαν ὅτι Συμεὼν καὶ μέν τοι καὶ ὁ Λευὶ, τουτέστι λαοί τε καὶ ἱερεῖς. τὸ δὲ ἐξ αἱρέσεως αὐτῶν, ἀντὶ τοῦ κατάσκεψιν καὶ βούλησιν. οὐ γὰρ ἔκ γε τοῦ συμβε- B βηκότος ἁπλῶς τὰ δεινὰ τῶν πεπονθότων κατεσχεδιάζετο, ἀλλ' οὐδὲ ἀπροβούλευτα τὰ τολμήματα καὶ τὸ ἔκτοπον θράσος· ἀλλ' ἐκ συνεδρίων αὐτῶν, ἐπὶ τὸ δρᾶν ᾔεσαν τὰ παντὸς ἐπέκεινα κακοῦ. παραιτεῖται δὲ οὖν ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ τὴν ἐπὶ τοῖσδε σύνθεσιν, τὰς κοινοβουλίας, τὴν σκέψιν. μὴ γὰρ εἰσέλθοι, φησὶν, ἡ ψυχή μου εἰς βουλὴν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῇ συστάσει αὐτῶν μὴ ἐρεῖται τὰ ἥπατά μου. ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ λέγοι· μήτε τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν ἐνατε- C νίσαιμι ποτὲ ταῖς τοιαῖσδε βουλαῖς, μήτε μὴν εἰς καρδίαν ὅλως παραδεξαίμην πώποτε τὰ παγχάλεπα ταυτὶ τῶν ἠσεβηκότων σκέμματα. οὕτω καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας τοὺς τῶν Ἰουδαίων δήμους ταλανίζει, λέγων· οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, διότι βεβούλευνται βουλὴν πονηρὰν, καθ' ἑαυτῶν εἰπόντες, δήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι. ψάλλει δὲ καὶ ὁ Δαβίδ· μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη. καὶ πάλιν, ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων, καὶ μετὰ D ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω. ἀποφοιτᾷ τοιγαροῦν ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ τῶν Ἰουδαϊκῶν σκεμμάτων· ἐπιλέγει δὲ τὰς αἰτίας, καί φησιν, ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτῶν ἀπέκτειναν ἀνθρώπους, καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν ἐνευροκόπησαν ταῦρον. ἀπεκτόνασι μὲν γὰρ ἁγίους, ὡς ἔφην, ἀνοσίῳ θυμῷ πρὸς ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν στρατηγούμενοι, ἀνόνητον δὲ καὶ ἀκατάσκεπτον ἐπιθυμίαν παντελῶς E εἰς νοῦν ἑλόντες οἱ τάλανες, ἐνευροκόπησαν ταῦρον, τουτέστι Χριστόν. καὶ τίς ἡ ἐπιθυμία, προλαβόντες εἰρήκαμεν. ἐπεγνωκότες μὲν γὰρ ὅτι κληρονόμος ἐστὶν, ἐπεθύμησαν ἔχειν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ ὅρα τοῦ λόγου τὴν ἐπιτήρησιν. ἀπεκτόνασι μὲν γὰρ τοὺς ἀνθρώπους, ἐνευροκόπησαν δὲ τὸν ταῦρον. θανάτῳ μὲν γὰρ περιβεβλήκασι τοὺς ἁγίους,

cumciſio cordis in ſpiritu, non in litera.] Vides, quomodo illi qui opinionem habebant alienigenarum, conformati ſint Iudæis, dum circumciſionem ſpiritalem, & Iudæum in occulto circumferebant. Verùm etiam ipſi ita olim trucidabant Prophetas, imò etiam Emmanuelem. Conſummauerunt igitur iniquitatem Simeon & Leui, ac quidem ſua voluntate. Conſpirarunt enim & conuenerunt inter ſe ad iniuriam ſanctis inferendam Simeon & Leui, hoc eſt, populi & ſacerdotes. Porro *ſua voluntate*, additum eſt, pro eo quod eſt, dedita opera & conſultò. Non enim ex caſu fortuito hæc mala obuenerunt, neque ſine deliberatione adeò nefarios conatus aggreſſi ſunt: ſed habito inter ſe conſilio ad extrema flagitia ſe contulerunt. Deteſtatur itaque diuinus Iacob iſtorum conſenſum, communicationémque conſiliorum & propoſitum. [Non enim, ait, ingrediatur anima mea in conſilium eorum, & in cœtu eorum non dicentur eximia mea.] Perinde ac ſi diceret: Auertat Deus, ne quando oculi intellectus mei vergant in talia conſilia, aut cor meum ſubeant iſtiuſmodi impiæ machinationes. Sic & Eſaias propheta deflet populos Iudæorum, dicens: [Væ animæ Eſai.3.9. ipſorum, quia inierunt malum conſilium contra ſeipſos, dicentes: Ligabimus iuſtum, quia nobis commodus non eſt.] Pſallit etiam Dauid: [Bea- Pſal.1.1. tus vir qui non abiit in conſilium impiorum, & in via peccatorum non ſtetit.] Et rurſum, [Odi eccleſiam ma- Pſal.25.5. lignantium, & cum impiis non ſedebo.] Diſcedit itaque beatus Iacob à Iudæorum conſultationibus, & addit cauſam: [Quia, inquit, in furore ſuo in- Gen.49. terfecerunt homines, & in libidine ſua eneruauerunt taurum.] Occiderunt enim, vt dixi, ſanctos furioſa irâ rapti ad ſæuitiam atque inhumanitatem; cúmque miſeri ſemel in mentem ſuam admiſiſſent effrenatam & temerariam concupiſcentiam, eneruauerunt taurum, hoc eſt, Chriſtum. Quæ autem ſit iſta concupiſcentia, anteà diximus. Nam vbi cognouiſſent, quòd is eſſet hæres, concupiuerunt eius hæreditatem. Sed vide quàm accuratè hiſtoria ſingula pertractet. Nam occiderunt quidem homines, ſed taurum eneruauerunt. Quia ſanctos quidem tradiderunt morti,

qui & permanſerunt mortui, expectantes tempus reſurrectionis: ſed tanquam vitulus quidam ab aquila eneruatus cecidit quodammodo in terram Chriſtus, volénſque pro nobis mortem perpeſſus eſt; non tamen à morte detentus fuit; imò verò licet veluti homo mortuus ſit; manſit tamen viuus in diuina natura. Taurus igitur Chriſtus, quia robuſtiſſimum animal eſt, atque item purum ſanctiſſimúmque. Filius autem eſt dominus fortitudinis & potentiæ, qui non commiſit peccatum, imò verò ſeipſum obtulit pro nobis in odorem ſuauitatis Deo ac Patri. Audiant igitur hi, qui hunc adeò ſanctum taurum eneruauerunt: [Maledictus furor ipſorum, quia pertinax, & ira ipſorum quia induruit.] ſed quid ob hoc eis accidit? Eiecti ſunt è ſuis ipſorum domibus, exularúntque ex patria, diſſipati ſunt, & facti extorres atque aduenæ, & ad ſummam inopiam redacti. Verum enim eſt, quòd ſicut auis cùm euolauerit è nido ſuo; ita ſit etiam homo qui à propriis locis auulſus eſt. Porro illud etiam adiiciendum cenſeo, quòd iis quidem qui taurum eneruauerunt, res cedet in maledictionem: iis verò qui doluerint, adeóque graue crimen à ſe amouerint, erit in redemptionem, purgationémque & peccatorum remiſſionem. Reperiemus autem etiam hoc per legis vmbram deſcriptum. Ita verò habet in Deuteronomio: [Si inuentum fuerit cadauer hominis occiſi in terra, quam Dominus Deus tuus dat tibi in poſſeſſionem, iacens in campo, & non cognouerint eum qui percuſſit illum: egredietur ſenatus tuus, & iudices tui, & metientur ad vrbes qui in circuitu necati: & erit vrbs propinqua necato, & accipiet ſenatus vrbis vitulam ex bobus, quæ non eſt operata, & quæ non traxit iugum: & deducet ſenatus vrbis illius vitulam in vallem aſperam, quæ non eſt culta, neque ſeminatur, & incident neruos vitulæ in valle. Et accedent ſacerdotes Leuitæ, quoniam illos elegit Dominus Deus tuus vt aſtent illi, & benedicant in nomine eius, & in ore illorum erit omnis controuerſia, & omnis lepra: & omnis ſenatus ciuitatis illius, qui proximi ſunt necato, lauabunt manus ſuas ſuper caput vitulæ percuſſæ in valle, & reſpondentes dicent:

Gen. 49. 7.

Deut. 21.

A καὶ μεμενήκασι νεκροὶ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν περιμένοντες. ἀλλ' οἷά τις μόσχος ὑπὸ ἀετοῦ νευροκοπούμενος, ὤκλασε μὲν οἱονεί πως εἰς γῆν ὁ Χριστὸς, ἑκὼν ὑπομείνας τὸν τῆς σαρκὸς θάνατον· πλὴν οὐ γέγονε τῷ θανάτῳ κάτοχος· ἀλλ' εἰ καὶ γέγονε νεκρὸς ὡς ἄνθρωπος, ἀπομεμένηκε ζῶν τῇ τῆς θεότητος φύσει. Ταῦρος δὲ ὁ Χριστός· εὐσθενὲς γὰρ ὅτι μάλιστα τὸ ζῶον, καθαρόν τε καὶ ἱερώτατον. κύριος δὲ τῶν δυνάμεων ὁ υἱὸς, ὃς B οὐ πεποίηκεν ἁμαρτίαν, ἑαυτὸν δὲ μᾶλλον ἀνέθηκεν ὑπὲρ ἡμῶν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ἀκουέτωσαν τοίνυν οἱ τὸν οὕτω σεπτὸν νευροκοπήσαντες ταῦρον· ἐπικατάρατος ὁ θυμὸς αὐτῶν, ὅτι αὐθάδης· καὶ ἡ μῆνις αὐτῶν ὅτι ἐσκληρύνθη. τί δὲ οὖν ἄρα πεπόνθασιν; ἐξῴχοντο τῆς ἑαυτῶν, καὶ ἀπολελοίπασι μὲν τὴν ἐνεγκοῦσαν· διεσπάρησαν δὲ καὶ γεγόνασι πανταχοῦ ξένοι, καὶ ἐπήλυδες καὶ περιδεεῖς. ἀληθὲς γὰρ ὅτι ὥσπερ ὄρνεον ὅταν ἐκπετασθῇ τῆς ἰδίας καλιᾶς, οὕτω C καὶ ἄνθρωπος ὅταν ἐκσπασθῇ ἐκ τῶν ἰδίων τόπων. προσεπειπεῖν δὲ οἶμαι κἀκεῖνο πρέπον ὅτι τοῖς μὲν τὸν ταῦρον νευροκοπήσασιν, εἰς ἀρὰν ἔσται τὸ χρῆμα· τοῖς γε μὴν ἐπηλγηκόσι, καὶ τὸ οὕτω δεινὸν ἀποσειομένοις ἔγκλημα, λύτρον ἔσται καὶ κάθαρσις καὶ ἁμαρτιῶν ἀπόθεσις. εὑρήσομεν δὲ διὰ τῆς ἐν νόμῳ σκιᾶς, ὅπερ ἔφην γραφόμενον. ἔχει γὰρ οὕτως ἐν τῷ Δευτερονομίῳ. ἐὰν δὲ εὑρεθῇ τραυματίας ἐν τῇ γῇ, ᾗ κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι κληρονομῆ- D σαι, πεπτωκὼς ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ οὐκ οἴδασι τὸν πατάξαντα, ἐξελεύσεται ἡ γερουσία σου, καὶ οἱ κριταί σου, καὶ ἐκμετρήσουσιν ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς κύκλῳ τοῦ τραυματίου, καὶ ἔσται ἡ πόλις ἡ ἐγγίζουσα τῷ τραυματίᾳ. καὶ λήψεται ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης, δάμαλιν ἐκ βοῶν, ἥτις οὐκ εἴργασται, καὶ ἥτις οὐχ εἵλκυσε ζυγόν· καὶ καταβιβάσουσιν ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης τὴν δάμαλιν εἰς φάραγγα E τραχεῖαν, ἥτις οὐκ εἴργασται, οὐδὲ σπείρεται; καὶ νευροκοπήσουσι τὴν δάμαλιν ἐν τῇ φάραγγι, καὶ προσελεύσονται οἱ ἱερεῖς οἱ Λευῖται, ὅτι αὐτοὺς ἐπελέξατο κύριος ὁ Θεός σου παρεστηκέναι αὐτῷ, καὶ εὐλογεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῷ στόματι αὐτῶν ἔσται πᾶσα ἀντιλογία καὶ πᾶσα ἁφή. καὶ πᾶσα ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης, οἱ ἐγγίζοντες τῷ τραυματίᾳ, νίψονται τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς δαμάλεως τῆς νενευροκοπημένης ἐν τῇ φάραγγι, καὶ ἀποκριθέντες ἐροῦσιν·

ἐπειδὴ δὲ πέρα λόγου δεδυσσεβήκασιν εἰς αὐτὸν, προτετίμηκεν ὁ πατὴρ τοὺς ἐν χρόνῳ δευτέρους, τουτέστι τὰ ἔθνη, καὶ γεγόνασι μὲν οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. εὐλόγηκε δὲ Ἰακὼβ τὰ μειράκια, Θεὸν ὀνομάζων τὸν τρέφοντα καὶ ἄγγελον τὸν ῥυόμενον αὐτὸν, τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ συντάττων εἰς ἄμφω τὸν υἱόν· ὃς καὶ διὰ φωνῆς προφητῶν μεγάλης βουλῆς ἄγγελος ὀνομάζεται. οὐκοῦν πᾶσα χάρις, καὶ ἁπάσης εἰς ἡμᾶς εὐλογίας καὶ ἐπικουρίας τρόπος, γένοιτ' ἂν οὐχ ἑτέρως, πλὴν ὅτι δι' υἱοῦ παρὰ τοῦ πατρός. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη, φησὶν, ἀπὸ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἀσχάλλει γε μὴν ὁ θεσπέσιος Ἰωσὴφ κατόπιν ὥσπερ τοῦ νέου τεθειμένον ἰδὼν τὸν πρωτότοκον. εἶτα τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν διεσάφησεν ὁ πατὴρ, λέγων· καὶ οὗτος ἔσται εἰς λαὸν, καὶ οὗτος ὑψωθήσεται· ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος μείζων αὐτοῦ ἔσται, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἔσται εἰς πλῆθος ἐθνῶν. εἶτα μεθ' ἕτερα, καὶ ἔθηκε, φησὶ, τὸν Ἐφραὶμ ἔμπροσθεν τοῦ Μανασσῆ. ὅσον μὲν γὰρ ἧκεν εἰς τὸ δοκοῦν τῷ Χριστῷ, οὐκ ἂν ἀπώλισθε τῆς οἰκείας δόξης ὁ Ἰσραήλ. καὶ γοῦν ἔφασκεν ἐναργῶς, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. ἐπειδὴ δὲ πεπώρωται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὴν τοῦ καλοῦντος εἰς σωτηρίαν κλῆσιν περιυβρίζων μεμένηκεν ἀπειθὴς, τέθειται πρὸς εὐώνυμον, τὸ μεῖον ἔχων ἐν δόξῃ. καὶ εὐλογεῖται μὲν καὶ ὑψοῦται καὶ αὐτὸς, ὡς ἔν γε τῷ σεσωσμένῳ μέρει. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ κατάλειμμα, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. ὑπέρκειται δὲ λίαν ὁ ἐξ ἐθνῶν, καὶ εἰς συναγωγὰς λαῶν κατευρύνεται, καὶ μείζων ἐστὶ τοῦ Ἰσραὴλ τῇ τῶν πιστευσάντων ἀμέτρῳ πληθύϊ ποιούμενος τὴν ὑπεροχήν· μιᾷ γὰρ καὶ ἴσῃ χάριτι κατεσέμνυνται πρὸς ἁγιασμὸν οἵτε ἐξ Ἰσραὴλ καὶ μέντοι καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντες, καὶ ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένοι· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A Cæterùm ob inſignem eorum in ipſum impietatem, Pater illos, qui tempore erant poſteriores, hoc eſt, Gentes, antepoſuit: atque ſic [vltimi facti ſunt primi,& primi vltimi.] Porro Iacob benedixit adoleſcentulis, Deum appellans, qui enutriat; & angelum, qui liberet, Deo ac Patri in vniuerſum coniungens Filium, qui & per vocem Prophetarum [magni conſilii angelus] appellatur. Omnis igitur gratia, omniſque erga nos benedictionis & auxilii modus, nullo alio pacto nobis obue- B niat, quàm per Filium à Patre. Idcirco & diuinus Paulus:[Gratia vobis & pax, inquit,à Deo & Patre noſtro Domino IeſuChriſto.] Moleſtè autẽ fert Ioſeph videns maiorem natu poſitum in ordine inferiore. Sed vim myſterii patefaciebat pater,dicens: [Et hic erit in populum, & hic exaltabitur: verùm frater ipſius natu minor erit eo maior, & ſemen eius dilatabitur in multitudinem gentium.] Deinde paulo poſt.[Et C poſuit,ait, Ephraim ante Manaſſen.] Quantum enim ad Chriſti voluntatem attinet, certè Iſrael non excidit propria gloria. Hinc alicubi palàm edicit:[Non ſum miſſus,niſi ad oues perditas domus Iſraelis.] Poſtquam verò deprehenſus eſt, ſicut ſcriptum eſt,aduerſus eius,qui ſalutem offerebat vocationem contumelioſus atque refractarius & inobediens, tum tranſlatus eſt ad ſiniſtram, inferiori in gloria conditione. Veruntamen & ipſe benedicitur & exaltatur, D veluti in parte quæ ſaluata eſt. Atque hæ ſunt *reliquiæ*, iuxta vocem Prophetæ, *ſaluatæ*. Cæterùm longè ſuperat hàc Eccleſia Gentium, atque in congregationes populorum dilatatur, maiórque eſt quàm Iſrael, cùm excedat innumerabili credentium multitudine. Nam quatenus ad ſanctificationem, vna ac pari gratia locupletati ſunt, & qui ex Iſraël,& qui ex Gentibus crediderunt, atque iuſtificati ſunt in Chriſto: per quem, & cum quo ſit Deo & Patri glo- E ria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

Matt. 19. 30.
Eſai. 9. 6.
Epheſ. 1. 2.
Geneſ. 48. 19.
Matt. 15. 24
Luc. 19. 10.

A

GLAPHYRORVM IN GENESIM LIBER SEPTIMVS.

De benedictione duodecim Patriarcharum.

SCorpvs quidem atque inſtitutũ præſentis ſermonis eſt, narrare ea quæ Iacob filiis ex ſe natis euentura prædixit. Sed priùs quaſi conteſtatur, difficilem admodum eſſe dictorũ ſenſum, neque vulgo obuium, ſed abſtruſam obſcurámque ſignificationem in ſe habere. Immiſtum verò eſt benedictionis modo, id quod non ita ſe habet, & quod adhuc his difficilius eſt. Promittit quidem diuinus Iacob prædicere filiis, quæ nouiſſimè euentura ſint; facit verò præteritorum mentionem, & peccatum metitur, primum quidem ipſius Ruben, ac poſt hoc Simeonis & Leui. Quis verò dicere audeat eſſe legitimum benedicendi modum, præteritorum peccatorum commemorationem? An non is mendax & à recta ratione alienus habeatur? Obſcurus itaque admodum eſt capere volentibus hac de re ſermo. Quid ergo dicemus, adhibentes probationem hiſce à nobis propoſitis commodam? Quia explicatio ipſius prophetiæ ſiue prædictionis omnino nobis introducet typum Synagogæ Iudæorum, aut, vt ſummatim dicam, totius generis, atque adeò eorum quæ vniuſcuiúſque tribus ſunt, qualiſnam illa futura ſit ſuo tempore, an damnanda, an è diuerſo approbanda: item quomodo, aut in quibus fuerit, & quò illa quæ ſecundùm ipſa ſunt, euadant. Vide autem quo pacto aliis quidem, ex iis quæ iam facta ſunt, futura deſcribit, aliis verò ex ipſa nominum declaratione ſiue interpretatione futurorũ euentum declarat. Scriptum eſt igitur ſic:

Gen. 49. 1 » [Vocauit autem Iacob filios ſuos, & di-
» xit: Congregamini, vt annuntiem vo-
» bis quid accidet vobis, in nouiſſimis
» diebus. Congregamini, & audite filii Ia-
» cob; audite Iſraelem patrem veſtrum.

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ζ.

Περὶ τῆς εὐλογίας τῶν ιβ'. πατριαρχῶν.

B

ΣΚΟΠΟΣ μὲν τῷ λόγῳ τὸ ἀφηγήσασθαι δεῖν τῶν εἰρημένων ἕκαστα παρὰ τοῦ προπάτορος Ἰακὼβ τῶν ἐκβησομένων κατὰ καιροὺς ἐπὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγονόσιν υἱοῖς. προδιαμαρτύρεται δὲ ὥσπερ ἐκεῖνο σαφῶς ὡς δυσέφικτος μὲν κομιδῆ τῶν εἰρημένων ὁ νοῦς, καὶ οὐ βάσιμος τοῖς πολλοῖς, αἰνιγματώδης δὲ καὶ ἀσυμφανῆ τὴν δήλωσιν. μέμικται δὲ τῷ τῆς εὐλογίας τρόπῳ, τὸ

C μὴ οὕτως ἔχον, καὶ τὸ ἔτι τούτων δυσεφικτότερον. ἐπαγγέλλεται μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ προαγορεύειν τοῖς τέκνοις τὰ ἐν ἐσχάτοις· ποιεῖταί γε μὴν τῶν προῳχηκότων τὴν μνήμην, καὶ πλημμελήσεως ἀναμετρεῖ, πρώτην μὲν τὴν τοῦ Ῥουβεὶμ, εἶτα γείτονα εὐθὺς καὶ μετ' ἐκείνην, τὴν Συμεὼν καὶ Λευί. εἶτα τίς ὁ φαίη θαρρῶν, ὡς εὐλογίας ὅσιον ἔσται τρόπος, ἡ τῶν ἤδη προεπταισμένων ἀνάμνησις; ἢ οὐκ ἂν νοοῖτο ψευδεπὴς,

D ἢ τοῦ καθήκοντος ἐξώκειλε νοῦ; βαθὺς οὖν ἄρα καὶ οὐ λίαν ἐγκείμενος τοῖς ἑλεῖν ἐθέλουσιν, ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος. τί οὖν ἄρα φαμὲν τὴν ἐνδεχομένην τοῖς προκειμένοις; ἢ καὶ συλλήβδην εἰπεῖν παντὸς τοῦ γένους; ἤτοι τῶν ἑκάστοις φυλῆς τύπον, ὁποῖος τις ἔσται κατὰ καιροὺς, καὶ καταῤῥηθήσεται μὲν ἐπὶ τισιν, εὐδοκιμήσει δὲ ὅπως, ἢ καὶ ἐν τίσιν ἔσται τυχὸν, καὶ ὁποίαπερ αὖ τὰ κατ' αὐτὴν ἐκτελευτήσειεν· εἰσοίσει που πάντως ἡμῖν τῆς

E προφητείας ἡ ἀφήγησις. ἄθρει δὲ ὅπως, οἷς μὲν ἀπὸ τῶν ἤδη γεγενημένων τὰ ἐν ὑστέροις ἐσόμενα ζωγραφεῖ, ἑτέροις δὲ αὖ τὴν τῶν ὀνομάτων ἀφήγησιν, ἤτοι τὴν ἑρμηνείαν, μηνύειν ὥσπερ τινὰ ποιεῖται τῶν ἐσομένων, καὶ σαφῆ προανάδειξιν. γέγραπται τοίνυν ὧδε· ἐκάλεσε δὲ Ἰακὼβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ εἶπε. συνάχθητε ἵνα ἀπαγγείλω ὑμῖν τί ἀπαντήσει ὑμῖν ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν. ἀθροίσθητε καὶ ἀκούσατε υἱοὶ Ἰακώβ. ἀκούσατε Ἰσραὴλ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.

A

Περὶ Ῥουβείμ.

ΡΟΥΒΕΙΜ πρωτότοκός μου. σὺ ἰσχύς μου καὶ ἀρχὴ τέκνων μου. σκληρὸς φέρεσθαι καὶ σκληρὸς, αὐθάδης. ἐξύβρισας, ὡς ὕδωρ μὴ ἐκζέσῃς. ἀνέβης γὰρ ἐπὶ τὴν κοίτην τοῦ πατρός σου, τότε ἐμίανας τὴν στρωμνὴν οὗ ἀνέβης. κέκλοφε μὲν οὖν τὸν τοῦ πατρὸς γάμον ὁ Ῥουβείμ· ἦλω τε οὐκ ἀσυμφανῶς, δεδρακὼς ἃ μὴ θέμις, καὶ ὡς πονηρὸν τὸ χρῆμα καὶ αὐταῖς ταῖς ἐξ Ἰακὼβ κατεδικάζετο ψήφοις. πονηρὸν γὰρ, φησὶν, ἐφάνη ἐνώπιον Ἰακώβ. ἀλλ' οὔ τί που τὸ ἤδη προῳχηκὸς ὡς ἐν ἐσχάτοις ἔσται καιροῖς ὑποτοπήσειεν ἂν οἶμαί τις. ἠλίθιον γὰρ κομιδῇ τὸ τῇδε νοεῖν. μεταπλάττοντες δὲ ὥσπερ τῆς πλημμελείας τὸν τύπον, ἐπί τι τῶν ἐοικότων, τὴν τοῦ πρωτοτόκου λαοῦ, φημὶ δὲ τοῦ Ἰσραὴλ, ἁμαρτίαν ὀψόμεθα· γυναῖκα μὲν γὰρ οἷά τινα, τὴν ἐξ Αἰγύπτου συναγωγὴν προσηγάγετο ὁ Θεὸς, διά τοι τῆς κατὰ νόμον νοητῆς κοινωνίας. προσίετο γὰρ, καὶ ἠξίου μὲν οἰκειότητος ἔγκαρπόν τε οὕτω καὶ τέκνων ἐτίθει μητέρα, μονονουχὶ νυμφαγωγοῦντος αὐτὴν τοῦ πανσόφου Μωσέως, καὶ τῆς συναφείας τὸν τρόπον μεσολαβούντων ἀγγέλων. ἀλλ' ἡ πρὸς τοῦτο παρὰ Θεοῦ προσενεχθεῖσα συναγωγὴ, τὸν τῆς γνησιότητος ἐλύπει νόμον, συναπτομένη τρόπον τινὰ τοῖς τοῦ γεγαμηκότος υἱοῖς, καὶ ὑπ' αὐτοῖς πορνεύουσα. καὶ καρποφοροῦσα μὲν οὐκ ἔτι τῷ διὰ νόμου συνῳκηκότι, ὑποφέρουσα δὲ μᾶλλον τὸν ἴδιον νοῦν τοῖς ἑτέρων σπερματισμοῖς, δῆλον δὲ ὅτι νοητοῖς καὶ τοῖς κατὰ μάθησιν λέγω. ἀτιμάζουσα γὰρ ὡς ἕωλον τὸ προσκεῖσθαι Θεῷ, πρὸς ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας ἀνθρώπων ἐτράπετο, καὶ μαθήματα τῶν ἄνωθεν ἀλογήσασα, τὸ δοκοῦν ἁπλῶς ἐποιεῖτο νόμον. τοιγάρτοι καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας· πῶς ἐγένετο, φησὶ, πόρνη πόλις πιστὴ Σιὼν, πλήρης κρίσεως; ἐν ᾗ δικαιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, νῦν δὲ φονευταί. τὸ ἀργύριον ὑμῶν ἀδόκιμον. οἱ κάπηλοί σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι. ἐκοιμήθη μὲν γὰρ παρ' αὐτῇ, καὶ κατέλυσεν ἡ δικαιοσύνη, τουτέστι, Θεός. ἀλλ' εἰσεδέξατο φονευτὰς, μοιχωμένους, καὶ φθορεῖς, τοὺς ἀργύριον αὐτῇ διδόντας ἀδόκιμον, καὶ ἀναμιγνύντας τὸν οἶνον ὕδατι. ἀδόκιμος γὰρ ἀληθῶς ὁ λόγος τῶν ἀναπειθόντων αὐτὴν ἑλέσθαι τιμᾶν διδασκαλίας καὶ ἐντάλματα ἀνθρώπων. κεκαπηλευμένη δὲ ὥσπερ καὶ τοῦ χείρονος οὐκ

De Ruben.

RVBEN primogenitus meus, Tu ,, es fortitudo mea, & principium ,, liberorum meorum, difficilis toleratu ,, & durè intractabilis. Redundauit ſu- ,, perbia tua tanquam aqua, ne effer- ,, bueris. Aſcendiſti enim ſuper cubile ,, patris tui, & maculaſti ſtratum eius.] ,, Nam Ruben clàm violauerat nuptias
B paternas, deprehenſúſque eſt palàm commiſiſſe, quæ fas non eſt. Vnde & ab ipſo Iacob flagitioſa res iudicata eſt. Ait enim: [Apparuit malum ,, Gen. 49. in conſpectu Iacob.] Cæterùm quod ,, iam præteritum eſt, nemo, arbitror, tanquam in vltimis temporibus futurum exiſtimarit. Abſurdum enim fuerit ita ſentire. At ſi transferamus typum delicti ad aliquid ſimile huic, tum peccatum primi populi, Iſraelis inquam, cernemus. Deus enim Sy-
C nagogam veluti vxorem eduxit ex Ægypto, per intellectualem legis ſocietatem. Admiſit enim eam, & familiaritate coniunctionéque dignatus eſt, atque ſic fœcundam, & matrem filiorum effecit, pronubo quodammodo Moſe, atque ad coniugii modum interuenientibus angelis. Verùm iſta, quæ ad hoc à Deo adducta eſt Synagoga, repudiata vera ac ſincera lege, copulata eſt quodammodo filiis ipſius, & adulterata cum eis;
D nec ampliùs ei, qui legitimus maritus erat, fructificauit, ſed mentem ſuam aliorum ſeminibus ſubiecit, ſpiritualibus nimirum, quæque ad doctrinam pertinent. Deſpiciens enim vt vanum Deo adhærere, conuertit ſe ad mandata & doctrinas hominum, cæleſtibus præceptis repudiatis, quod ipſi arridebat ſolum faciens. Hinc & Propheta Eſaias: [Quo pacto, inquit, facta eſt me- ,, Eſai. 1. retrix ciuitas fidelis Sion, plena iu- ,, dicii? in qua iuſtitia quieuit in ipſa, ,,
E nunc homicidæ. Argentum veſtrum ,, eſt adulteratum. Caupones tui mi- ,, ſcent vinum aqua.] Quieuit enim in ,, ipſa atque hoſpitium habuit iuſtitia, hoc eſt, *Deus*. Sed admiſit homicidas, adulteros, corruptores, qui præbent argentum reprobum, & miſcent vinum aqua. Siquidem reprobus omnino eſt eorum ſermo, qui perſuadent ipſi vt ſectetur doctrinas & mandata hominum. Adulterata etiam eſt, neque

A prauitatis miſtura caret eorum doctrina. Id enim arbitror eſt, quod dicit aquam vino miſtam. Quòd verò hoc Deum totius vniuerſi malè habuerit, quódque meritò Ieruſalem tanquam adulteram accuſarit, audi ex hoc clarè quod per vocem Hieremiæ dixit: [Leua oculos tuos in directum, & vide vbi proſtrata ſis. In viis ipſis ſedebas tanquam cornix deſolata, & polluiſti terram in fornicationibus tuis, & habuiſti paſtores multos in offenſionem tibi. Facies ſcorti facta eſt tibi. Deſiiſti erubeſcere ad omnes, B nec vocaſti me contubernalem tuum, cùm ſim & pater & dux virginitatis tuæ.] Item: [Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & egreſſa copuletur alteri viro, num reuertens reuertetur ad ipſum amplius? Nónne polluendo polluetur mulier iſta? Et tu fornicata es in multis paſtoribus, & tamen audes ad me reuerti? dicit Dominus.] Porro hunc fornicationis modum ipſe etiam Saluator nobis apertè monſtrauit. Nam rixoſi ſemper & ſtupidi Phariſæi ad eum acceſſerunt di- C centes: [Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? Non enim lauant manus ſuas cùm panem manducant.] Ad quos Chriſtus: [Quare & vos, ait, tranſgredimini mandata Dei propter traditionem veſtram? nam Deus dixit, Honora patrem & matrem tuam, vt bene ſit tibi. Vos autem dicitis, Quicumque dixerit patri vel matri Corban, hoc eſt, donum quodcumque fuerit ex me, te iuuabit; non honorabit patrem ſuum aut matrem, & ſic irri- D tum feciſtis mandatum Dei per traditiones veſtras.] Audin' quomodo ſub aliis ducibus alia quàm à legiſlatore inſtituta ſunt, & ſapere & facere præſumpſerint? Fornicata igitur eſt Iudæorum Synagoga. Illa verò quæ virgo caſta eſt & inculpata, atque [ab omni macula rugiſque libera,] hoc eſt, Eccleſia, promittit ſe ſanctam & intemeratam Chriſto coniugii formam ſeruaturam, dicens: [Frater E meus eſt mihi, & ego ipſi.] Statuemus itaque in typum Synagogæ pellicem Iacob, Ballam nimirum, cum qua congreſſus eſt Ruben, hoc eſt, primogenitus populus, præſertim cùm *Balla* ſignificet, inueterata; & *Ruben*, filius contaminationis. Inueterata enim eſt, & quaſi rugis

Hier. 3. 2.

Mat. 15. 3. Marc. 7. 5 & 11.

Ephes. 5. 27.

Cant. 2. 16.

ἀσυμμιγὴς, ἡ παρ' ἐκείνων ἀφήγησις. τοῦτο γὰρ οἶμαί ἐστι τὸ ἀναμεμίχθαι λέγειν τὸν οἶνον ὕδατι. ὅτι δὲ τὸ χρῆμα τὸν τῶν ὅλων ἐλύπει Θεὸν, καὶ ὡς πεπορνευμένην εἰκότως κατῃτιᾶτο τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἄκουε σαφῶς ὅτε μὲν λέγοντος διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς· ἆρον εἰς εὐθεῖαν τὸν ὀφθαλμόν σου, καὶ ἴδε ποῦ ἐξεφύρθης. ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς ἐκάθισας αὐταῖς ὡσεὶ κορώνη ἠρημωμένη, καὶ ἐμίανας τὴν γῆν ἐν ταῖς πορνείαις σου, καὶ ἔσχες ποιμένας πολλοὺς εἰς πρόσκομμα σεαυτῇ. ὄψις πόρνης ἐγένετό σοι, ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας· οὐχ ὡς οἰκεῖόν με ἐκάλεσας, καὶ πατέρα καὶ ἀρχηγὸν τῆς παρθενίας σου. καὶ αὖθις ὅτε δὲ αὖ, ἐὰν ἐξαποστέλλῃ ἀνὴρ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀπέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ, μὴ ἀνακάμπτουσα ἀνακάμψει πρὸς αὐτὸν ἔτι; οὐ μιαινομένη μιανθήσεται ἡ γυνὴ ἐκείνη; καὶ σὺ ἐξεπόρνευσας ἐν ποιμέσι πολλοῖς, καὶ ἀνέκαμπτες πρὸς με; λέγει κύριος. τὸν δέ γε τῆς ἐπὶ τούτῳ πορνείας τρόπον καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ σωτὴρ ὑπέδειξεν ἐναργῶς. οἱ μὲν γὰρ φιλέριστοί τε ἀεὶ καὶ ἀσύνετοι Φαρισαῖοι, προσῄεσαν λέγοντες· διατί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσι. πρὸς αὐτοὺς δὲ ὁ Χριστός. διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ; ὁ γὰρ Θεὸς εἶπε, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται. ὑμεῖς δὲ λέγετε, φησὶν, ὃς ἐὰν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ Κορβὰν, ὅ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ἀκούεις ὅπως ὑφ' ἑτέροις γεγονότες καθηγηταῖς ἕτερα ἄττα παρὰ τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν φρονεῖν καὶ δρᾶν ᾑρημένοι καταφωραθεῖεν ἂν καὶ λίαν ἀμογητί; οὐκοῦν ἐκπεπόρνευκεν ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγή, ἀλλ' ἥ γε παρθένος ἁγνή τε καὶ ἄμωμος ἡ παντὸς σπίλου καὶ ῥυτίδος ἀπηλλαγμένη, τουτέστιν, ἡ ἐκκλησία, ἄσπιλον καὶ ἀδιάλωβητον τῷ Χριστῷ τὸν τῆς συζυγίας διατηρήσειν τύπον ὑπισχνεῖται λέγουσα, ἀδελφιδός μου ἐμοὶ, κἀγὼ αὐτῷ. οὐκοῦν εἰς εἰκόνα τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, τὴν τοῦ Ἰακὼβ ἀφορισώμεθα παλλακίδα, φημὶ δὲ τὴν Βάλλαν, ἣν κεκοινώνηκεν ὁ Ῥουβεὶμ, τουτέστιν, ὁ πρωτότοκος λαός· μάλιστα δ' ὅτι ἑρμηνεύεται μὲν ἡ Βάλλα πεπαλαιωμένη, καὶ ὁ Ῥουβεὶμ υἱὸς βεβηλώσεως. πεπαλαίωται γὰρ καὶ ῥυτιδώδης γε

μένη ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγή· ἀντεφύη δὲ ὁ νέος καὶ ἐν πίστει λαός. καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ δὲ χαίρων ψαλλέτω Δαβίδ, λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν κύριον. καινὴ γὰρ κτίσις τὰ ἐν Χριστῷ, κατὰ τὰς γραφάς. βέβηλος δὲ καὶ ῥυπῶν νοοῖτ᾽ ἂν ὁ Ἰσραὴλ, τὴν διὰ Χριστοῦ κάθαρσιν οὐκ εἰσδεδεγμένος. καὶ τί λέγω τοῦτο; καὶ αὐτὰς τὰς χεῖρας ἐπιτείνας τῷ καλοῦντι πρὸς κάθαρσιν. τοιγάρτοι καὶ διὰ φωνῆς αὐτῶν εἴρηται τῶν ἁγίων προφητῶν, ποτὲ μέν· εἰ ἀλλάξεται αἰθίοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς· καὶ ὑμεῖς δυνήσεσθε εὖ ποιῆσαι μεμαθηκότες τὰ κακά. ποτὲ δὲ αὖ ὡς πρὸς γυναῖκα τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐὰν ἀποπλύνῃ ἐν νίτρῳ, καὶ πληθύνῃς σεαυτῇ πόαν, κεκηλίδωσαι ἐναντίον ἐμοῦ ἐν ταῖς ἀνομίαις σου, λέγει κύριος. Ῥουβεὶμ τοίνυν, φησὶ, πρωτότοκός μου· σὺ ἰσχύς μου καὶ ἀρχὴ τέκνων μου. ἐπὶ γὰρ τῷ πρωτοτόκῳ καὶ ἐξ Αἰγύπτου λαῷ πολλῆς ἰσχύος ἐπίδειξις γέγονε παρὰ Θεοῦ. ἐκολάζετο γὰρ κατὰ πλείστους ὅσους καὶ οὐκ ἀθαυμάστους τρόπους τῶν Αἰγυπτίων ἡ χώρα· τοῦτο μὲν ὑδάτων μεταστοιχειουμένων εἰς αἷμα, σκνιπῶν ἀνερριπισμένων, ἀνειλκυσμένου βατράχου, χαλάζης καθιεμένης, πρωτοτόκων αἰρουμένων, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι διὰ μέσης ἰόντων θαλάσσης ὡς διὰ ξηρᾶς τῶν λελυτρωμένων. ἰσχὺς οὖν ἄρα ταύτῃ τοι Θεοῦ κέκληται Ῥουβείμ· ἀλλ᾽ ἦν σκληρὸς φέρεσθαι, καὶ σκληρὸς αὐθάδης, τουτέστιν, ἀμετάπειστος καὶ ἀκαμπὴς, καὶ ἄγριος, ἐπελευστικός. ὁρμητίαι γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸ ἀληθὲς καὶ πολὺ λίαν ὀξύθυμοι. τοιγάρτοι δικαίως ἀκούουσι σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι καρδίαις καὶ τοῖς ὠσίν· ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Χριστός· τίνα, φησί που, τῶν προφητῶν οὐκ ἀπέκτειναν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ὑμεῖς ἐπληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ἰταμὸς οὖν ἄρα καὶ προαλὴς εἰς ὀργὰς, καὶ δύσοιστον ἔχων τὴν ἔφοδον ὁ Ἰσραὴλ, καὶ ἐξυβρίζων ὡς ὕδωρ, τουτέστιν, ἀφόρητον ἔχων τὴν καθ᾽ ὧν ἂν ἕλοιτο καταδρομήν. τοιαῦται γάρ πως εἰσὶν αἱ τῶν ὑδάτων φοραί. ἀλλὰ μὴ ἐκζέσῃς, φησί. καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστι; τὸ ἐκζέον ὕδωρ ἄνω που φέρεται, τῶν λεβήτων ὑπερχεόμενον, καὶ δοκεῖ πως εἶναι καὶ πολύ. ἐπειδὴ τοίνυν ὕδατος αὐτῷ προστέθεικεν ὁρμὴν, ἐπιμένει τῇ τοῦ λόγου μεταφορᾷ, καί φησι, μὴ ἐκζέσῃς, ὅ ἐστι, μὴ ὑπαρθῇς εἰς πλῆθος, μηδὲ γίνοιο πολύς. εὐαρίθμητοι γάρ ὡς πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων

obducta Iudæorum Synagoga: at nouus & fidelis populus è diuerſo effloruit. Propter hunc & Dauid cum gaudio pſallit: [Populus qui creatur, laudabit Dominum,] vtpote noua creatura in Chriſto, ſicut ſcriptum eſt. Impurus autem & rugoſus, intelligi debet populus Iſrael, cum Chriſti purificationem non ſuſceperit. at quid dico, Non ſuſceperit, cùm etiam ei qui ad puritatem vocabat, violentas manus intulerit? Vnde per vocem ſanctorum Prophetarum dictum eſt, alicubi quidem: [Si æthiops mutabit pellem ſuã, & pardalis ſuas maculas, tunc & vos poteritis bene agere, qui ad mala eruditi eſtis.] Alicubi verò ita ad Ieruſalem tanquam ad mulierem: [Si abluta fueris nitro, & multiplicaueris tibi ipſi herbam, tamen coram me es maculata in tuis ipſius iniquitatibus, dicit Dominus.] Iacob igitur ait, [Ruben primogenitus meus. Tu es fortitudo mea, & principium liberorũ meorum.] In primogenito enim populo, quem liberauit ex Ægypto, magna fortitudinis ſignificatio edita eſt à Deo. Ægyptiorum enim regio multifariã miriſque modis punita eſt, modò aquis in ſanguinem cõuerſis, modò culicibus excitatis, modò illata rana, nunc immiſſa grandine, nunc ſublatis primogenitis, præterea euntibus per medium mare, tanquam per ſiccum liberatis. Ruben itaque eatenus *fortitudo Dei* eſt vocatus. Sed erat difficilis toleratu & durus, atque intractabilis, hoc eſt, inflexibilis & agreſtis, ſeu ferus atque impetuoſus. Iudęi enim reuera impetuoſi ſunt & effrenes. Hinc etiã meritò audiunt: [Dura ceruice, & incircumciſi corde atque auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis.] Quin & Chriſtus ipſe: [Quẽ, ait, Prophetarũ nõ interfecerũt patres veſtri? Et vos impleuiſtis menſurã patrum veſtrorum.] Præceps igitur eſt in iras, & contumax, atq; intolerabili impetu rapitur Iſrael, atq. redundãs vt aqua, hoc eſt, immani in ea quę vult impetu fertur. Huiuſmodi enim eſt aquæ currentis impetus. *Sed ne efferbueris*, inquit. Ecquid, hoc eſt? Aqua efferueſcens ſurſũ fertur in lebetibus, diffundẽs ſe, ita vt multa eſſe videatur. Itaque poſtquam ei aquæ impetum tribuit, perſiſtit in metaphora, & ait, *Ne efferbueris*, hoc eſt, ne extollaris in multitudinem. Iſraelitæ enim per fidem in Chriſto iuſtificati bene numerabiles ſunt reſpectu multitudinis Gentium.

Pſal. 101. 19.
Hierem. 13.
Hiere. 2.
Geneſ. 49. 3.
Act. 7. 51.
Matt. 23.

Deinde cauſam adfert illius quod acciderit, & ait: [Aſcendiſti enim in lectum patris tui, tunc polluiſti ſtratum eius in quod aſcendiſti.] Nam, vt modò dixi, cùm non ampliùs eorum, quæ in lege continentur, curam gererent, neque ſupernis rebus incumberent, & præceptis hominum, ideo à cognitione Chriſti aberrauerunt. Ideóque etiam ipſe ait: [Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere. Et illæ ſunt quæ teſtificantur de me, nec vultis venire ad me, vt vitam habeatis.] Et rurſus: [Si crederetis Moſi, crederetis & mihi: de me enim ille ſcripſit.] Accuſabat autem vehementer principes Iudæorum, ita dicens: [Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia clauditis regnum cælorum coram hominibus. Vos enim non introitis, & qui introeunt prohibetis.] Et rurſus: [Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proſelytum: qui cùm factus fuerit, efficitis eum filium gehennæ duplo maiorem quàm vos eſtis.] Non autem potuiſſet filius gehennæ fieri, niſi fornicatorum commentis fuiſſet imbutus. Ergo Iſraelitæ aſcenderunt in lectum patris, aſpernantes quidem legiſlatoris voluntatem, vt vanam; ſuos autem ſermones diſcipulis ſuis inculcantes, & immunditiæ ſemina ipſis immittentes.

Ioan. 5. 39 · Ibid. 46. · Matt. 23. 13 · Ibid. 15.

A πληθὺν οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, ἀνασεσωσμένοι διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ. εἶτα τῆς αἰτίας ἐπιφέρει τοῦ συμβησομένου, καὶ φησί· ἀνέβης γὰρ ἐπὶ κοίτην πατρός σου, τότε ἐμίανας τὴν στρωμνὴν οὗ ἀνέβης. ὡς γὰρ ἤδη προεῖπον, οὐκέτι μὲν τὰ ἐν νόμῳ διερευνώμενοι καὶ τοῖς ἄνωθεν λογίοις καὶ τοῖς ἀνθρώπων ἐντάλμασι, τῆς ἐπὶ Χριστῷ γνώσεως ταύτῃ τοι διημαρτήκασι. διὰ τοῦτο καὶ αὐτός φησιν, ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν. B καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. καὶ πάλιν· εἰ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. ἐπητιᾶτο δὲ λίαν καὶ τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητάς, οὕτω λέγων· οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὔτε τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. καὶ πάλιν· οὐαὶ C ὑμῖν γραμματεῖς, καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον. καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. ἀλλ' οὐκ ἂν ἐγένετο γεέννης υἱὸς εἰ μὴ τοῖς τῶν μοιχωμένων προσετέθη λόγοις. ἀναβεβήκασι τοίνυν ἐπὶ κοίτην πατρὸς οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραήλ· περιωθούμενοι μὲν τὸ τοῦ νομοθέτου δοκοῦν, ὡς ἕωλον· τοὺς ἰδίους δὲ τοῖς παιδευομένοις εἰσκρίνοντες λόγους, καὶ ἀκαθαρσίας αὐτοῖς ἐνιέντες σπέρματα.

D

De Simeone & Leui.

Gen. 49. [SIMEON & Leui fratres conſummauerunt iniquitatem propoſiti ſui. Anima mea non ingrediatur in conſilium eorum. In cœtu ipſorum non dicentur ſublimia mea, quia in furore ſuo interfecerunt homines, & in concupiſcentia ſua ſubneruauerunt taurum. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & ira eorum quia indurata eſt. Diuidam eos in Iacob, & diſpergam eos in Iſrael.] Nam cùm Ieruſalem fornicaretur, mentémque ſubiiceret impiis illuſionibus eorum, qui diuerſa à lege Dei docere conſueuerunt, iure optimo iis offenſus erat Deus, per vocem Eſaiæ aperte dicens: [Populus iſte labiis me honorat: cor autem eorum procul eſt à me. Fruſtra colunt me, docentes do-

Eſai. 29. 13.

Περὶ Συμεὼν καὶ Λευί.

ΣΥΜΕΩΝ καὶ Λευί, ἀδελφοὶ συνετέλεσαν ἀδικίαν ἐξ αἱρέσεως αὐτῶν. εἰς βουλὴν αὐτῶν μὴ ἔλθοι ἡ ψυχή μου, καὶ ἐπὶ τῇ συστάσει αὐτῶν μὴ ἐρείσαι τὰ ἥπατά μου. ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτῶν ἀπέκτειναν ἀνθρώπους, καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν ἐνευροκόπησαν ταῦρον. E ἐπικατάρατος ὁ θυμὸς αὐτῶν, ὅτι αὐθάδης· καὶ ἡ μῆνις αὐτῶν, ὅτι ἐσκληρύνθη. διαμεριῶ αὐτοὺς ἐν Ἰακώβ, καὶ διασπερῶ αὐτοὺς ἐν Ἰσραήλ. ἐκπεπορνευμένης τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀνοσίοις φενακισμοῖς τῶν ἑτεροδιδασκαλεῖν εἰωθότων ὑπενεχθούσης τὸν νοῦν, ἐχαλέπαινε μὲν εἰκότως ὁ τῶν ὅλων Θεός. ἔφασκε δὲ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου καὶ μάλα σαφῶς· ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδα-

σκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ ταῖς εἰς τοῦτο διαφοραῖς τε καὶ ῥαθυμίαις οἱονεί πως καταμεθύουσαν τὴν βέβηλον Ἱερουσαλὴμ μεταρυθμίζειν ἐπὶ τὸ ἄμεινον ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἐσκέπτετο, πέπομφεν ἐξ οὐρανοῦ τὸν ἴδιον υἱὸν καθ' ἡμᾶς γεγονότα, τουτέστιν, ἄνθρωπον· ἵν' ἐπειδὴ ἐπ' ἀμύνοντος πράγμασιν ἡ τῶν ἁγίων προφητῶν κατέλυσε πληθύς. ἔφασκον γάρ, κύριε τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; κἂν γοῦν αὐτὸν ἥκοντα λοιπὸν ἐντρέποιντο τὸν υἱόν. οἱ δὲ καὶ εἰς τοῦτο καθήκοντο δυσβουλίας, ὥστε οἴεσθαι καὶ κλῆρον ἑλεῖν δύνασθαι τὸν δεσποτικόν, ἀπεκτονότες δὲ τοὺς ἁγίους, δυσσεβείας τε τῆς εἰς ἄκρον ἰόντες ἐπέκεινα, καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτόπως πεπαρῳνήκασι τὸν υἱόν. εἶπον γὰρ ἐν ἑαυτοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ οὐ μέχρι τούτων τὰ τῆς δυσσεβείας αὐτοῖς, ἀλλὰ γὰρ τοῖς ἁγίοις προφήταις προσέθεσαν τοὺς δευτέρους, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φημί, οὐδὲ αὐτῶν αἱμάτων ἔτι φειδόμενοι. τοιουτονί τινα νοῦν ὁ τῆς προκειμένης ἡμῖν προφητείας ὠδίνει σκοπός. ἔοικε μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ τῶν ἐν Σικίμοις πεπραγμένων διαμεμνῆσθαι πάλιν. ἔχει δὲ οὕτω κατὰ ἀλήθειαν ὁ τοῦ δικαίου σκοπός· πῶς γὰρ τὸ ἤδη γεγενημένον ὡς ἐσόμενον κατὰ καιροὺς παραδέξαιτο ἄν τις; οὐκοῦν ἀπὸ τοῦ γεγονότος ἐν Σικίμοις, ἐπὶ τὸν ἴσον τῆς ἁμαρτίας τρόπον ἀναφέρει τὰ ἐπὶ Χριστῷ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπὶ τοῦ πρωτοτόκου Ρουβείμ. τί τοίνυν πεπράχασιν ἐν Σικίμοις Συμεὼν καὶ Λευί; Δίνα μὲν γὰρ ἡ Λευί τε καὶ Συμεὼν ἀδελφὴ τῆς τοῦ πατρὸς ἐξῄει σκηνῆς, τὰς τῶν ἐγχωρίων ὀψομένη θυγατέρας· Συχὲμ δὲ αὐτὴν ὁ Ἐμμὸρ ἐβιάζετο. διεπαρθένευσε γὰρ αὐτήν. οἱ δὲ πρὸς τοῦτο ἀγανακτοῦντες, καὶ τὸν ἐξ ἀπάτης αὐτοῖς ἐκμηχανώμενοι φόνον, προσανέπειθον μὲν τὴν πατρικὴν αὐτοῖς συνελέσθαι περιτομήν, ὡς ἐσομένους αὐτίκα καὶ κατὰ γένος οἰκείους, εἰ τοῦτο δρᾶν ἕλοιντο. πεπραχότας γε μὴν ἀπεκτόνασιν ἀδοκήτως· ἀποχρήσειν αὐτοῖς εἰς ἀπολογίαν οἰόμενοι, τὸ δὴ χρῆναι λέγειν· ἀλλ' ὡσεὶ πόρνῃ χρήσονται τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν; ἰτέον δὴ οὖν ἐπὶ τὸ τούτῳ δὴ προσοικός, καὶ δὴ διαπλάττωμεν ὡς ἔνι καλῶς τὸ θεώρημα· τὰ συντελοῦντα πρὸς διασάφησιν πανταχόθεν ἐρανιζόμενοι. ἅτε τοίνυν τὸν ἐπὶ τῷ Ἰακὼβ κατευρυνοῦντες λόγον, ὅπως τε καὶ τίνα τρόπον ἐβίω διηγήμεθα, καὶ τίνας μὲν εἰσῳκίσατο γυναικῶν,

A ctrinas & præcepta hominum.] Poſtquam verò Deus ac Pater excogitauit, quo pacto iſtam profanam Ieruſalem erroribus & vecordia tumulentam in melius reduceret, miſit Filium ſuum è cælis factum vt nos, hoc eſt hominem, vt quoniam deſiiſſet multitudo ſanctorum prophetarum infectis rebus (dicebant enim Prophetæ: [Domine, quis credidit auditui noſtro?)] vel ipſum Filium, ſi veniret, ſuſciperent. Verùm iſti eò amentiæ venerunt, vt putarent ſe poſſe dominicam hereditatem tollere, ſi modò Sanctos trucidarent; atque adeò omnes impietatis gradus egreſſi, in ipſum etiam Filium abſurdè inuecti ſunt. [Dixerunt enim apud ſe: Hic eſt hæres: venite, interficiamus eum, & occupemus hereditatem eius.] Imò verò non ſufficiebat illis eò impietatis proceſſiſſe, ſed ſanctis Prophetis adiecerunt & ſecundos, ſanctos inquam Apoſtolos, quorum ſanguinem itidem effuderunt. Eiuſmodi enim ſenſum gignit nobis præpoſitæ prophetiæ ſcopus. Videtur enim diuinus Iacob eorum, quæ in Sicimis acta ſunt, iterum meminiſſe. Ita autem reuera ſe habet ſancti mens. Nam quomodo id, quod iam factum erat, tanquam ſuo tempore futurum quis accipiat? Ex eo igitur quod in Sicimis factum fuit, ad æqualem peccati modum refert ea quæ in Chriſto patrata ſunt, vt certè & in primogenito Ruben. Sed quid commiſerunt in Sicimis Simeon & Leui? Dina Leui & Simeonis ſoror paternis tentoriis egreſſa, vt puellas eius regionis aſpiceret, à Sichem Emmore ſtuprata eſt, virginitate ablata. Illi autem hoc indigniſſimè ferentes, ac fraudulentam ipſis cædem machinantes, perſuadebant vt auitam ipſorum circumciſionem ſuſciperent atque obſeruarent; quod ſi facere non recuſarent, genere coniunctos fore. Quo facto eos imprudentes, ac nihil tale ſuſpicantes, occiderunt, arbitrati hoc ipſis ad defenſionem ſuffecturum ſi dicerent: [An vt ſcorto abutentur ſorore noſtra?] Porro eundum nobis eſt ad id, quod huic conuenit, atque hanc commentationem, quoad eius fieri poterit, pulchrè concinnabimus, vndequaque ea quæ ad eius declarationem pertinere videbuntur, colligentes. Amplo itaque ſermone de Iacob egimus, totámque eius vitæ rationē ſumus proſecuti, & quas quidem duxerit vxores,

Eſai. 53. Ioan. 12. 38. Rom. 10. 16.

Matt. 21. 38

&

& quot filiorum pater fuerit effectus. Diximus enim quòd primùm duxerit *Liam*, filiarum Laban natu maximam, deinde alteram haud multo pòſt natu minimam *Rachel*. Aſſeruimus autem quòd *Lia* quidem ſit typus Synagogæ Iudaicæ, *Rachel* verò Eccleſiæ Gentium. Lia enim exponitur *laborans*, quippe quæ lippis & infirmioribus oculis vteretur. Valdè autem laborauit Iudæorum Synagoga, Moſaica lege onerata, neque acutis oculis Saluatoris noſtri myſterium intuens. Rachel autem erat pulchra facie & decora valdè. Elegantiſſima verò eſt ea quæ ex Gentibus conſtat, Eccleſia. Liæ igitur vltimo loco nata eſt filia Dina, quæ & ipſa poteſt eſſe typus multitudinis circumciſorum, vt quæ nata ſit in extremis temporibus, quando Vnigenitus homo eſt factus. Cùm itaque vltima circumciſorum multitudo, paululùm egreſſa fuerit è caſtris paternis, hoc eſt, ab inſtitutis legalibus, incidit in indigenas, aut commiſta eſt cum doctrina ſanctorum Apoſtolorum, qui non quidem ampliùs viuebant iudaicè, ſed habebantur pro alienigenis. Tunc, tunc, inquam, myſticè conſtruprata eſt, eius quæ in Christo eſt politiæ & Euangelii ſemine ab ipſis recepto. ſed ob hoc vehementer excandeſcebant quidam ex filiis Iacob, Simeon nimirum & Leui, hoc eſt, qui legi ſubditi erant, & cum his ſacrum atque electum genus. Nam Simeon ſignificat *obedientiam*: Leui autem *acceptus*, aut *electus*. Quòd autem ſanctis Apoſtolis grauiter inſultarint ii, qui ſacerdotii dignitatem adepti erant (populis vnà cum ipſis conſpirantibus) nemini dubium eſſe poteſt. Stridebant enim dentibus aduerſus ea quæ faciebant Apoſtoli, vocantes ipſorum conuerſionem corruptionem, ac tanquam graue ali-
Act 4.16. „ quod flagitium accuſantes: [Ecce
„ enim impleuiſtis Ieruſalem doctrina
„ veſtra,] inquibant. Poſtquam verò exprobrarunt eis, quòd non ampliùs viuerent iudaicè, tum didicerunt coli ab ipſis circumciſionem, neque quidquam omnino eſſe quod diſcerneret eos à Gentibus, ſiquidem vellent eo quo deberent ſenſu Moſem intelli-
Rom. 2.8 „ gere. [Neque enim qui in manife-
„ ſto, inquit, Iudæus eſt, neque ea quæ
„ in manifeſto in carne eſt circumciſio,
„ ſed qui in occulto eſt Iudæus, & cir-

A τέκνων δὲ ὅσων ἀνεδείχθη πατήρ. ἐλέγομεν ὅτι ἠγάγετο μὲν τὴν Λείαν τὴν τοῦ Λάβαν θυγατέρων τὴν πρεσβυτάτην, δευτέραν δὲ μετ' ἐκείνην, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν, τὴν νεωτάτην Ῥαχήλ. διεβεβαιούμεθα δὲ ὅτι Λεία μὲν εἰς τύπον ἡμῖν τῆς Ἰουδαίων ἔσται συναγωγῆς, Ῥαχὴλ δὲ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας. ἐπεί τι Λεία μὲν ἑρμηνεύεται κοπιῶσα, ἀσθενεστέροις δὲ καὶ ἀκαλλεστέροις ἐχρῆτο τοῖς ὀφθαλμοῖς. κέκμηκε δὲ λίαν ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ νόμῳ τῷ διὰ Μωσέως κατηχθισμένη, καὶ οὐκ εὐσθενέσιν ὀφθαλμοῖς πρὸς
B τὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὁρῶσα μυστήριον. Ῥαχὴλ δὲ ἦν καλὴ τῷ εἴδει καὶ ὡραία σφόδρα. ἐκπρεπεστάτη δὲ λίαν ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία. Λείας δὴ οὖν, τελευταία θυγάτηρ γέγονεν ἡ Δίνα. τύπος δ' ἂν γένοιτο καὶ αὕτη τῆς ἐκ περιτομῆς πληθύος, ἣ καὶ ἐν χρόνοις γέγονε τοῖς ἐσχάτοις, καθ' οὓς ἐνηνθρώπησεν ὁ μονογενής. ὅτε τοίνυν ἡ τῶν ἐκ περιτομῆς τελευταία πληθὺς, ἔξω βραχὺ γενομένη τῆς πατρῴας σκηνῆς, τουτέστι, τῶν κατὰ τὸν νόμον ἐθῶν,
C τοῖς ἐγχωρίοις προσέβαλλεν· ἤγουν ἐπεμίσγετο κατὰ μάθησιν, λέγω δὲ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, οὐκ ἔτι μὲν ζῶσιν Ἰουδαϊκῶς, ἐν ὑπολήψει δὲ ὥσπερ γεγονόσι τῶν ἑτερογενῶν· τότε δὴ τότε νοητῶς διεπαρθενεύετο, τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας καὶ εὐαγγελικῆς τὰ σπέρματα παρ' αὐτῶν δεχομένη. ἀλλ' ἠγανάκτουν πρὸς τοῦτο τῶν Ἰακὼβ παίδων τινὲς Συμεὼν καὶ Λευὶ, τουτέστιν, οἵ τε ἐν ὑπηκόων κείμενοι τάξει, καὶ σὺν αὐτοῖς τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόλεκτον γένος. ἑρμη-
D νεύεται μὲν γὰρ Συμεὼν, ὑπακοή· Λευὶ δὲ προσειλημμένος ἢ ἀπόλεκτος. ὅτι δὲ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ἐπεφύοντο δεινῶς οἱ τῆς κατὰ νόμον ἱερωσύνης λαχόντες τὰ αὐχήματα, συνθεόντων αὐτοῖς καὶ λαῶν, πῶς ἔστιν ἀμφιβάλλειν; ἐπέτριζον δὲ τοὺς ὀδόντας, τῶν ὑπ' αὐτοῖς γεγονότων τὴν ἐπιστροφὴν καταφθορὰν ὀνομάζοντες, καὶ οἷά τι τῶν ἄγαν ἐκτόπων ἐπιφέροντες ἔγκλημα. ἰδοὺ γὰρ, ἔφασκον, πεπλη-
E ρώκατε τὴν Ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν. ἐπειδὴ δὲ κατωνείδιζον ὡς οὐκέτι ζῶντας Ἰουδαϊκῶς, ἐμάνθανον ὅτι τετίμηται παρ' αὐτοῖς ἡ περιτομή· τὸ διατειχίζον δὲ ὅλως εἰς διαφορὰν οὐδέν· εἴπερ ἔλοιντο νοεῖν τὰ Μωσέως καθ' ὃν ἔδει τρόπον. οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ, φησὶ, Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή. ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ πε-

qui & permanſerunt mortui, expectantes tempus reſurrectionis: ſed tanquam vitulus quidam ab aquila eneruatus cecidit quodammodo in terram Chriſtus, voléntſque pro nobis mortem perpeſſus eſt; non tamen à morte detentus fuit; imò verò licet veluti homo mortuus ſit; manſit tamen viuus in diuina natura. Taurus igitur Chriſtus, quia robuſtiſſimum animal eſt, atque item purum ſanctiſſimúmque. Filius autem eſt dominus fortitudinis & potentiæ, qui non commiſit peccatum, imò verò ſeipſum obtulit pro nobis in odorem ſuauitatis Deo ac Patri. Audiant igitur hi, qui hunc adeò

Gen. 49. 7. " ſanctum taurum eneruauerunt: [Ma-
" ledictus furor ipſorum, quia pertinax,
" & ira ipſorum quia induruit.] ſed quid ob hoc eis accidit? Eiecti ſunt è ſuis ipſorum domibus, exularúntque ex patria, diſſipati ſunt, & facti extorres atque aduenæ, & ad ſummam inopiam redacti. Verum enim eſt, quòd ſicut auis cùm euolauerit è nido ſuo; ita ſit etiam homo qui à propriis locis auulſus eſt. Porro illud etiam adiiciendum cenſeo, quòd iis quidem qui taurum eneruauerunt, res cedet in maledictionem: iis verò qui doluerint, adeóque graue crimen à ſe amouerint, erit in redemptionem, purgationémque & peccatorum remiſſionem. Reperiemus autem etiam hoc per legis vmbram deſcriptum. Ita ve-

Deut. 21. rò habet in Deuteronomio: [Si inuen-
" tum fuerit cadauer hominis occiſi in
" terra, quam Dominus Deus tuus dat
" tibi in poſſeſſionem, iacens in campo,
" & non cognouerint eum qui per-
" cuſſit illum; egredietur ſenatus tuus,
" & iudices tui, & metientur ad vrbes
" qui in circuitu necati: & erit vrbs
" propinqua necato, & accipiet ſena-
" tus vrbis vitulam ex bobus, quæ non
" eſt operata, & quæ non traxit iugum:
" & deducet ſenatus vrbis illius vitu-
" lam in vallem aſperam, quæ non eſt
" culta, neque ſeminatur, & incident
" neruos vitulæ in valle. Et accedent ſa-
" cerdotes Leuitæ, quoniam illos elegit
" Dominus Deus tuus vt aſtent illi, &
" benedicant in nomine eius, & in ore
" illorum erit omnis controuerſia; & om-
" nis lepra: & omnis ſenatus ciuitatis il-
" lius, qui proximi ſunt necato, lauabunt
" manus ſuas ſuper caput vitulæ percuſ-
" ſæ in valle, & reſpondentes dicent:

A καὶ μεμενήκασι νεκροὶ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν περιμένοντες. ἀλλ' οἷά τις μόσχος ὑπὸ ἀετοῦ νευροκοπούμενος, ὤκλασε μὲν οἱονεί πως εἰς γῆν ὁ Χριστὸς, ἑκὼν ὑπομείνας τὸν τῆς σαρκὸς θάνατον· πλὴν οὐ γέγονε τῷ θανάτῳ κάτοχος· ἀλλ' εἰ καὶ γέγονε νεκρὸς ὡς ἄνθρωπος, ἀπομεμένηκε ζῶν τῇ τῆς θεότητος φύσει. ταῦρος δὲ ὁ Χριστός· εὐσθενὲς γὰρ ὅτι μάλιστα τὸ ζῶον, καθαρόν τε καὶ ἱερώτατον. κύριος δὲ τῶν δυνάμεων ὁ υἱὸς, ὃς

B οὐ πεποίηκεν ἁμαρτίαν, ἑαυτὸν δὲ μᾶλλον ἀνέθηκεν ὑπὲρ ἡμῶν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ἀκουέτωσαν τοίνυν οἱ τὸν οὕτω σεπτὸν νευροκοπήσαντες ταῦρον· ἐπικατάρατος ὁ θυμὸς αὐτῶν, ὅτι αὐθάδης· καὶ ἡ μῆνις αὐτῶν ὅτι ἐσκληρύνθη. τί δὲ οὖν ἄρα πεπόνθασιν; ἐξῴχοντο τῆς ἑαυτῶν, καὶ ἀπολελοίπασι μὲν τὴν ἐνοικοδομήν· διεσπάρησαν δὲ καὶ γεγόνασι πανταχοῦ ξένοι, καὶ ἐπήλυδες καὶ περιδεεῖς. ἀληθὲς γὰρ ὅτι ὥσπερ ὄρνεον ὅταν ἐκπετασθῇ τῆς ἰδίας καλιᾶς, οὕτω

C καὶ ἄνθρωπος ὅταν ἐκσπασθῇ ἐκ τῶν ἰδίων τόπων. προσεπιπεῖν δὲ οἶμαι κἀκεῖνο πρέπον ὅτι τοῖς μὲν τὸν ταῦρον νευροκοπήσασιν, εἰς ἀρὰν ἔσται τὸ χρῆμα· τοῖς γε μὴν ἐπηλγηκόσι, καὶ τὸ οὕτω δεινὸν ἀποσειομένοις ἔγκλημα, λύτρον ἔσται καὶ κάθαρσις καὶ ἁμαρτιῶν ἀπόθεσις. εὑρήσομεν δὲ διὰ τῆς ἐν νόμῳ σκιᾶς, ὅπερ ἔφην γραφόμενον. ἔχει γὰρ οὕτως ἐν τῷ Δευτερονομίῳ. ἐὰν δὲ εὑρεθῇ τραυματίας ἐν τῇ γῇ, ἣν κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι κληρονομῆ-

D σαι, πεπτωκὼς ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ οὐκ οἴδασι τὸν πατάξαντα, ἐξελεύσεται ἡ γερουσία σου, καὶ οἱ κριταί σου, καὶ ἐκμετρήσουσιν ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς κύκλῳ τοῦ τραυματίου, καὶ ἔσται ἡ πόλις ἡ ἐγγίζουσα τῷ τραυματίᾳ. καὶ λήψεται ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης, δάμαλιν ἐκ βοῶν, ἥτις οὐκ εἴργασται, καὶ ἥτις οὐχ εἵλκυσε ζυγόν· καὶ καταβιβάσουσιν ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης τὴν δάμαλιν εἰς φάραγγα

E τραχεῖαν, ἥτις οὐκ εἴργασται, οὐδὲ σπείρεται· καὶ νευροκοπήσουσι τὴν δάμαλιν ἐν τῇ φάραγγι, καὶ προσελεύσονται οἱ ἱερεῖς οἱ Λευῖται, ὅτι αὐτοὺς ἐπελέξατο κύριος ὁ Θεός σου παρεστηκέναι αὐτῷ, καὶ εὐλογεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῷ στόματι αὐτῶν ἔσται πᾶσα ἀντιλογία καὶ πᾶσα ἁφή. καὶ πᾶσα ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης, οἱ ἐγγίζοντες τῷ τραυματίᾳ, νίψονται τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς δαμάλεως τῆς νενευροκοπημένης ἐν τῇ φάραγγι, καὶ ἀποκριθέντες ἐροῦσιν·

αἱ χεῖρες ἡμῶν οὐκ ἐξέχεαν τὸ αἷμα τοῦτο, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν οὐχ ἑωράκασιν. ἵλεως γενοῦ κύριε τῷ λαῷ σου Ισραὴλ, οὓς ἐλυτρώσω ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἵνα μὴ γένηται αἷμα ἀναίτιον ἐν τῷ λαῷ σου Ισραὴλ, καὶ ἐξιλασθήσεται αὐτοῖς τὸ αἷμα. σὺ δὲ ἐξαρεῖς τὸ αἷμα τὸ ἀναίτιον ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. ἀλλ' εἰρήσεται μὲν κατὰ καιροὺς εἰς ἕκαστα λεπτῶς, πλὴν ἐκεῖνό φαμεν. συνίες ὅπως ἑαυτοὺς ἀπαλλάττουσί τινες τῶν ἐφ' αἵματι κατηγορημάτων, διατυπούσης ἡμῖν τῆς δαμάλεως ἐφ' ἑαυτῇ τὸν Εμμανουήλ. χρῆναι γὰρ οἶμαι δεῖν ἑαυτοὺς ἀπαλλάττοντας λέγειν· αἱ χεῖρες ἡμῶν οὐκ ἐξέχεαν τὸ αἷμα τοῦτο. ἀλλ' ὅ γε τῶν Ιουδαίων δῆμος οὐχὶ τοῦτο ποτὲ διακεκραγὼς ἁλώσεται. τετολμήκασι δὲ μᾶλλον εἰπεῖν νευροκοποῦντες τὸν μόσχον, αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐξέχεαν τὸ αἷμα τοῦτο. ἕτερον γὰρ οἶμαι παρὰ τοῦτό ἐστιν οὐδὲν τὸ ἀσυνέτως εἰπεῖν ἐπὶ Χριστῷ· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

A Manus noſtræ non effuderunt ſanguinem hunc, & oculi noſtri non viderunt. propitius eſto populo tuo Iſrael, quem redemiſti de terra Ægypti, vt non ſit ſanguis innocens in populo tuo Iſrael, & auferetur ab iis reatus ſanguinis. Tu autem auferes ſanguinem innocentem ex vobis ipſis.] Verùm etſi de hiſce ſingulis ſuo tempore dicendum ſit accuratè, illud tamen nunc admonemus, & dicimus. Intelligis quo pacto ſeipſos liberent nonnulli ab accuſatione fuſi ſanguinis per vitulam, B quæ adumbrat Emmanuelem. Oportet enim eos, vt arbitror, quando ſe excuſant, ita dicere: [Manus noſtræ non effuderunt hunc ſanguinem.] Verùm enimuerò populum Iudæorum nunquam hoc exclamaſſe reperies, quin potiùs, poſtquam taurum eneruarunt, auſi ſunt inſuper dicere: [Noſtræ manus effuderunt hunc ſanguinem.] Nihil enim aliud quàm hoc eſt, quod imperitè de Chriſto dixerunt: [Sanguis C eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.]

Deut. 21. — Matth. 27. 25.

Περὶ τοῦ Ιούδα.

ΙΟΥΔΑ, σὲ αἰνέσουσιν οἱ ἀδελφοί σου. αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου. προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου. σκύμνος λέοντος Ιούδα, ἐκ βλαστοῦ υἱέ μου ἀνέβης, ἀναπεσὼν ἐκοιμήθης ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος. τίς ἐγερεῖ αὐτόν. οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ιούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ. καὶ αὐτὸς D προσδοκία ἐθνῶν. δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ, καὶ τῇ ἕλικι τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ. πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ. χαροποὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ οἴνου, καὶ λευκοὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ ἢ γάλα. σαφὴς δὲ μάλα τῆς εὐλογίας ἡμῖν ἔν γε τουτοισὶ διαφαίνεται ὁ τρόπος. τῆς γὰρ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίας τὴν προαγόρευσιν τοῖς ἀκροωμένοις εἰσκεκομικώς. προκαταβάλλεται δὲ ὥσπερ ταῖς E εὐφημίαις ἀρχὴν, τήν τε τοῦ ὀνόματος σημασίαν, καὶ μέν τοι τὸ προὔχον ἐν δόξῃ παρὰ τὰς ἑτέρας τῆς Ιούδα φυλῆς. εἰ γὰρ δή τις ἕλοιτο διερμηνεύειν τὸν Ιούδα φωνὴν, ἤτοι τοὔνομα, διερμηνευθήσεται αἶνον, ἢ ὕμνησιν, ἢ ὑμνούμενον. ἔχει δὲ ὁ λόγος τὴν ἀναφορὰν, εἰς τὸν ἐκ τῆς Ιούδα φυλῆς, τὸν κατὰ σάρκα Χριστόν. πέφηνε γὰρ ἐξ Ιούδα, καὶ Ιεσσαὶ, καὶ Δαβὶδ, καὶ ἡ πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς γένεσιν παραληφθεῖσα παρθένος. προαναφωνήσας δὲ αὖ ὁ προ-

De Iuda.

IVDA, te laudabunt fratres tui. Manus tuæ ſuper dorſum inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Iuda. Ex germine fili mi aſcendiſti, recumbens dormiuiſti vt leo, & ſicut catulus leonis. quis ſuſcitabit eum? Non deficiet princeps ex Iuda, & dux de femoribus D eius, donec veniant repoſita ei. Et ipſe expectatio Gentium. Ligans ad vineam pullum ſuum, & pampino pullum aſinæ ſuæ. Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum. Pulchri oculi eius præ vino, & albiores dentes eius, quàm lac.] Perſpicuus admodum eſt in his benedictionis modus, quippe qui auditoribus prophetiam de incarnatione Saluatoris noſtri expreſſè introduxerit. Præmittitur autem ſtatim initio benedictionis nomi- E nis ipſius ſignificatio, quódque tribus Iuda gloriæ præſtantia reliquas antecellat. Si quis enim nomen Iudæ interpretetur, ſignificat *laudem* ſeu *celebrationem*, aut *celebratum*. Hic autem ſermo referri debet ad Chriſtum, qui ſanè eſt ex tribu Iuda ſecundùm carnem. Natus eſt enim ex Iuda, Ieſſe & Dauid, atque ea quæ ad hanc carnis generationem aſſumpta eſt Virgo. Cùm igitur Propheta reſpe-

Gen. 49. 8.

xiſſet in illum, qui eſt ex tribu Iuda A oriturus, Verum eſt, inquit, tibi nomen, ſicut & ipſa rerum vis declaret. Tu enim celebrandus es Deóque conuenientem gloriam reportabis. Siquidem nemini alteri congruit laudibus ac gloria efferri, quàm ſoli verè exiſtenti, & cognito Deo. Nam etſi natus ſis homo, & teipſum exinanieris, tamen cognoſceris ſanctus & ſempiternus. Fratres autem propter humanam naturam non tanquam homini adhærebunt, ſed inter fratres B poſitum celebrabunt velut Dominum, glorificabunt vt creatorem, & quamquam inter eos cenſeatur, quantus in creaturis eſt, cognoſcent tamen eum totius vniuerſi Dominum ac Regem, licet forma ſerui coopertum. Præterea quòd ſuperaturus ſit omnes, qui ipſi reſtiterint, faciléque victor euaſurus Emmanuel omnium inimicorum, præſignificauit, dicens: "[Manus tuæ in tergo hoſtium tuorum.] Idem etiam Chriſtus ipſe per C vocem Dauidis priùs oraculo edixit.

Pſal. 17. 48. "Ait enim: [Quia perſequar hoſtes meos; & apprehendam eos, & non reuertar, donec deficiant. Confringam iſtos, nec poterunt ſtare: cadent ſub pedes meos.] Rectè ergo ait: [In tergo hoſtium erunt manus eius:] quippe qui inſectetur ac fuget potiùs, quàm fugiat, & magis percutiat quàm cædatur. Verum enim eſt illud quod

Pſal. 88. 23. "in libro Pſalmorum decantatur: [Nihil proficiet inimicus in eo, & filius D iniquitatis non amplius nocebit ei.] Nam ſi ipſe nobis dat, vt pedibus conteramus ſerpentes & ſcorpiones, omnémque virtutem inimici, quo pacto non neceſſe fuerit confiteri, quòd ipſe præ nobis habeat ſub manibus ſuis eos, qui volunt repugnare, ſeſéque impiè extollere? Quòd autem fugere neſciat, ſed potiùs perſequi, & quoſcumque voluerit, ſuperare, & E quidem abſque labore, (*vicit enim mundum*) præſignificauit diuinus Ia-

Ioan. 16. 33. "cob, dicens: [Manus tuæ ſupra dorſum inimicorum tuorum, & adorabunt te filii patris tui.] Et quod iterum intelligatur diſcrimen fratrum laudantium, & filiorum patris, qui adorantibus coniuncti? An non operæ pretium eſt quòd in medium afferatur? Adſcriptus itaque eſt in patrem Chriſto B. Ioſeph, etiáſi reuera pater non eſſet. Erant autẽ ipſi filii & filiæ ex primis nuptiis. Cùm

A φῆτες εἰς τὸν ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς, ἀληθὲς ὄνομά σοι, φησὶ, καθὰ καὶ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἡ δύναμις ἐνδείξειεν ἄν. ἔσῃ γὰρ ὑμνητὸς, καὶ τὴν τῷ Θεῷ πρέπουσαν ἀποίσῃς δόξαν. ἁρμόσει γὰρ ἂν οὐχ ἑτέρῳ τὸ δοξολογεῖσθαι πρέπειν, πλὴν ὅτι μόνῳ τῷ γε ἀληθῶς ὄντι τε καὶ ἐγνωσμένῳ Θεῷ. εἰ γὰρ πέφυκας ἄνθρωπος, καὶ κεκένωκας ἑαυτὸν, ἀλλ' οὕτως ἔσῃ γνώριμος σεπτὸς καὶ ἀοίδιμος. οἱ δὲ ἀδελφοὶ διὰ τὸ ἀνθρώπινον οὐχ ὡς ἀνθρώπῳ προσκείσονται, B ἀλλ' ἐν ἀδελφοῖς τεθέντα κατακροτήσουσιν ὡς δεσπότην, ὑμνήσουσιν ὡς δημιουργὸν, καίτοι τελοῦντα μετ' αὐτῶν ἐν κτίσμασιν ἐπιγνώσονται τὸν τῶν ὅλων βασιλέα καὶ κύριον, καίτοι τῇ τοῦ δούλου μορφῇ κατεσκιασμένον. ὅτι δὲ ἁπάντων κρατήσει τῶν ἀνθεστηκότων, καὶ περιέσται ῥᾳδίως ὁ Ἐμμανουὴλ τῶν ἐχθρῶν, προανεφώνει, λέγων· αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου. τοῦτο καὶ αὐτὸς διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ προκε- C χρησμῴδηκεν ὁ Χριστός. ἔφη γάρ· ὅτι καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ καταλήψομαι αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι, ἕως ἂν ἐκλίπωσιν. ἐκθλίψω αὐτοὺς, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆναι· πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου. οὐκοῦν ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν αἱ χεῖρες ἔσονται, φησὶν, ὡς διώκοντος μᾶλλον, ἢ φεύγοντος· οὐχ ὡς πληττομένου μᾶλλον, ἀλλ' ὡς αὐτοῦ καταπαίοντος. ἀληθὲς γὰρ τὸ ἐν βίβλῳ τῶν ψαλμῶν ὑμνούμενον, ὅτι οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ υἱὸς ἀνομίας D οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν. εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς δίδωσιν ἡμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, πῶς οὐκ ἀναγκαῖον ὁμολογεῖν ὅτι παρ' ἡμῶν αὐτὸς ὑπὸ χεῖρας κειμένους ἕξει τοὺς ἀντεξάγειν ἐθέλοντας, καὶ ἀνοσίως ἀντεγειρομένους; ὅτι τοίνυν τὸ φεύγειν οὐκ οἶδε, διώκειν δὲ μᾶλλον, καὶ ὧν ἂν βούλοιτο κρατεῖν, καὶ E τοῦτο ἀμογητί. νενίκηκε γὰρ τὸν κόσμον. προκαταμεμήνυκε λέγων ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ. αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου. καὶ τίς ἂν νοοῖτο πάλιν ἡ διαφορὰ τῶν αἰνούντων ἀδελφῶν, καὶ τῶν τοῦ πατρὸς υἱῶν, οἱ τοῖς προσκυνοῦσι συντετάξονται; πῶς οὐκ ἀναγκαῖον εἰπεῖν; ἐπεγράφετο τοίνυν εἰς πατέρα τῷ Χριστῷ καίτοι πατὴρ κατὰ ἀλήθειαν οὐκ ὢν ὁ μακάριος Ἰωσήφ. ἦσαν δὲ αὐτῷ υἱοὶ καὶ θυγατέρες ἐκ προτέρων γάμων. ἐπειδὴ

δὲ ἦσαν τάχα που καὶ συνήθεις τῷ Χριστῷ, σημεῖα ποιοῦντα βλέποντες, καὶ οὐ σφόδρα τοῖς νομικοῖς εἴκοντα νόμασι διά τοι τὸ εἰς τροφὰς ἀδιάφορον, καὶ τὸ μὴ λίαν ἐλέσθαι τιμᾶν τὴν ἐν σαββάτοις ἀργίαν. ἔφασκε γάρ, οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα, κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ὅτι κύριός ἐστι τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ἐμερίζοντο τῇ γνώμῃ, καὶ οὔτε τιμᾶν ὁλοτρόπως ἤθελον, διά γε τὸ δοκεῖν οὐκ ἀπλημμελῶς ἔχειν αὐτὸν τὰ περὶ τὸν νόμον. οὔτε μὴν ἀθαύμαστον ἐᾶν ἠξίουν τὸν οὕτω λαμπρόν. καὶ γοῦν προσῆεσαν αὐτῷ ποτὲ λέγοντες ἐναρ- B γῶς· Εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. οὐδεὶς γάρ τι ἐν κρυπτῷ ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶναι. προσέθηκε δὲ τούτοις ὁ Εὐαγγελιστής· οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. ἀλλ' οἱ ταῦτα λέγοντες ἐν ἀρχαῖς, προϊόντος τοῦ χρόνου πεπιστεύκασιν. πεπληροφόρηνται γὰρ ὅτι καὶ Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστί, καὶ εἰ γέγονεν ἐν σαρκί, καὶ πέφηνεν ἄνθρωπος. τοῦτό τοι καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ιερεμίας, προεγνωκὼς ἐν C πνεύματι, πρὸς αὐτόν φησι τὸν Εμμανουήλ· ὅτι καὶ οἱ ἀδελφοί σου, καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου, καὶ οὗτοι ἠθέτησάν σε, καὶ αὐτοὶ ἐβόησαν ἐκ τῶν ὀπίσω σου. ἐπισυνήχθησαν, μὴ πιστεύσῃς εἰς αὐτούς, ὅτι λαλήσουσι πρὸς σὲ καλά. οἱ γὰρ πάλαι τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ καταχεκραγότες αὐτοῦ, συνηγέρθησαν ἐν πίστει, χρηστὰ λελαλήκασι περὶ αὐτοῦ. Ιάκωβος γοῦν ὁ μακάριος ταῖς δώδεκα φυλαῖς ἐπιστέλλει λέγων, Ιάκωβος Θεοῦ καὶ κυρίου Ιησοῦ Χριστοῦ δοῦλος. οὐκοῦν αἰνέσουσιν ὡς Θεόν, καὶ οἱ διὰ πίστεως καὶ ἁγιασ- D μοῦ, τοῦ διὰ πίστεως κεκλημένοι πρὸς ἀδελφότητα· προσκυνήσουσι δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ οἱ τοῦ πατρὸς υἱοί. πρόδηλον δὲ ὅτι οἱ προσκυνοῦντες αἰνέσουσι, καὶ οἱ τὸν αἶνον ὑφαίνοντες, οὐδὲν ἧττον ἔσονται προσκυνηταί. καὶ γὰρ ἐστι σκύμνος λέοντος ἐξ Ιούδα Χριστός, υἱὸς ὢν Θεοῦ παντοισχύοντος, ᾧ τὸ ἀμαχὶ πρόσεστι νικᾶν καὶ τὸ μόνῳ δύνασθαι καταπλήττειν λόγῳ τοὺς ἀνθεστηκό- E τας· ὡς γάρ φησιν ὁ προφήτης· λέων ἐρεύξεται, καὶ τίς οὐ φοβηθήσεται; σκύμνος οὖν λέοντος ὁ Χριστός· καθάπερ ἀπὸ βλαστοῦ καὶ ἐκ ῥίζης εὐγενοῦς ἀναφύς, τῆς ἁγίας παρθένου. καὶ γάρ ἐστιν αὐτὸς ἡ τῆς δυνάμεως ῥάβδος, ἣν ἐκ Σιὼν ἡμῖν ἀπέστειλεν ὁ Θεός. ἡ πάντας παρακαλοῦσα καὶ ἀνέχουσα βακτηρία· ἡ εὐθύτητός τε

A verò eſſent nonnihil Chriſto familiares, videntes ipſum miracula edere, neque multum legalibus præceptis parentem ob ciborum indifferentiam, quódque quietem in ſabbato non magnopere coleret. Dicebat enim: [Non quod ingreditur in os, coinquinat hominem. & quòd filius hominis ſit ſabbathi Dominus.] ideo inter ſe diſſentiebant, neque ei debitum honorem deferebant, quippe qui videretur parum dextrè ſentire de lege. Nec tamen ferre poterant vt homo adeò præclarus in obſcuro latitaret. Vnde acceſſerunt ad eum interdum, dicentes: [Si eiuſmodi facis, manifeſta te ipſum mundo. Nullus enim in occulto facit quidquam, ſi quærat ipſe manifeſtus fieri.] Euangeliſta autem addidit his, [Quia nec fratres eius credebant in ipſum.] Cæterùm qui hæc initio dicebant, ſucceſſu temporis crediderunt. Certiſſimis enim argumentis docti ſunt, quòd etiam Deus ſecundùm naturam eſſet, etſi factus in carne & homo natus. Hoc ſanè etiam beatus Propheta Hieremias cùm priùs in ſpiritu cognouiſſet, ita ipſum Emmanuelem alloquitur: [Quia & fratres tui, & domus patris tui, & hi te reiecerunt, & ſunt ex his qui poſt te clamauerunt.. Congregati ſunt, ne credideris vlli eorum, quia locuti ſunt aduerſum te mala.] Nam qui olim vnà cum aliis ei reclamarunt, nunc congregati in fide, & bona de eo locuti ſunt. Vnde beatus Iacobus duodecim tribubus ſcribit, dicens: [Iacobus Dei & Domini Ieſu Chriſti ſeruus.] Laudabunt igitur vt Deum etiam ii, qui per fidem & ſanctificationem vocati ſunt ad fraternitatem; adorabunt verò nihilominus etiam filii patris. Manifeſtum autem eſt, quòd adorantes laudabunt, & qui laudibus eum celebrant, adoraturi etiam ſunt. Siquidem *catulus leonis* eſt Chriſtus ex Iuda, cùm ſit filius Dei omnipotentis, qui & ſine pugna vincit, & ſola verbo poteſt perterrefacere eos, qui ipſi reſiſtunt, ſicut propheta ait: [Leo rugiet, & quis non timebit?] Catulus itaque leonis eſt Chriſtus, ſicut & ex germine & nobili radice ortus eſt, ex ſancta Virgine. Etenim ipſe eſt, *virga virtutis*, quam ex Sion nobis miſit Deus, nempe *baculus*, qui omnes conſolatur & ſuſtentat. *Virgáque*

Matth.15.11. Marc.2.8.

Ioan.7.4 & 5.

Hier.12.6

Iacob.1.1

Amos 3.8.

directionis & regni, quæ rectè ac beni-
gnè greges ſanctorum paſcit, atque è
diuerſo *confringit tanquam vas figuli* eos
qui ſe ab eo paſci non ferunt. Ipſe de-
nique eſt virga Aaron; quæ habet lo-
cum in diuino tentorio, atque in San-
cta ſanctorum illata eſt, quæ protulit
nuces amygdalinas, & eſt reſurrectio-
nis ſymbolum. Huius enim arboris li-
gnum ſomnum arcet, vigilias efficiens.
Reſurrectionis autem myſterium in
Eccleſiis Dei glorioſum admodum eſt.
Ideóque beatus Iacob, cum ipſum no-
minaſſet *germen*, ſtatim commemorat
ſtatum rerum qui ſub finem futurus
„ erat, atque ait: [Recumbens dor-
„ miuiſti vt leo;] hoc eſt, non præter
voluntatem ſuſtinuiſti mortem, ſed,
etiamſi omnibus vt leo pauorem incu-
tere potes, & venatorum manus ſub-
terfugere, tua ſponte te ſubmiſiſti: ne-
que vt ii qui te crucifixerunt cogita-
bant, mortis vinculis detentus; ſed vel-
uti ſomno vſus, atque exiguo temporis
ſpatio occluſus fuiſti. Quis igitur ipſum
excitabit? inquit; quaſi dicat: Decu-
buit quidem volens, ita tamen vt nul-
lius opera indigeret ad reſurgendum:
quippe qui in ſe omne robur contineat,
tanquam Dei Patris potentia. neque
quidquam in ipſo deſideratur, quomi-
nus poſſit, & quidem facilè admodum,
ſuum-ipſius templum viuificare. Idcir-
Ioan. 2. 19 „ co dicebat ad Iudæos: [Soluite tem-
„ plum hoc, & in tribus diebus excitabo
„ illud.] Quòd igitur nullius adminicu-
lo ad hoc ſit vſus, ſed ipſe ſolus ſuffe-
cerit, tanquam fortitudo Patris, haud
obſcurè demonſtrauerit hiſtoriæ tex-
tus. Quod verò ſit ipſius aduentus tem-
Geneſ. 49. 9. „ pus oſtendit, dicens: [Non deficiet
„ princeps ex Iuda, & dux ex femoribus
„ eius, donec veniat cui repoſitum eſt. Et
„ ipſe eſt expectatio Gentium.] Regna-
runt enim Iudæi, & ex ſanguine Iſraelis
fuerũt ipſis duces, donec Herodes, An-
tipatri filius, genere Palæſtinus, qui Te-
trarcha cognominatus eſt, acquiſiuit ſi-
bi regnũ, ſub quo & ipſe natus eſt Chri-
ſtus, *Expectatio gentium*. Quòd enim eo
nato Gentiũ multitudo ſit ſeruata, non
eſt opus multis verbis demõſtrare, cùm
res ipſa per ſe loquatur. Veruntamen
quòd priùs admiſſus ſit populus recèns
per fidem natus ac nouus, quódque poſt
hunc vocandus ſit Iſrael, continuò do-
„ cuit, dicens: [Ligans ad vitem pullum
„ ſuũ] Vitis enim illa vera, hoc eſt Chri-
ſtus, quaſi ſibi ipſi per fidem alligauit

A καὶ βασιλείας, ἡ ὀρθῶς μὲν καὶ πράως τὰς τῶν
ἁγίων ἀγέλας διαποιμαίνουσα· συντρίβουσα δὲ
καθάπερ σκεῦος κεραμέως τοὺς ὑπ' αὐτοῦ νέ-
μεσθαι μὴ ἀνεχομένους. αὐτὸς ὁ ῥάβδος ἡ Αα-
ρὼν, ἡ τόπον ἔχουσα τὴν θείαν σκηνὴν, καὶ εἰς
τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσενηνεγμένη, ἡ ἐξανθήσα-
σα κάρυα· ὅπερ ἐστὶν ἀναστάσεως σύμβολον. ξύ-
λον γὰρ τὸ ἐκ καρύας, ἀϋπνίας ἐστί πως ἐμ-
ποιητικόν. ἐκτετίμηται δὲ τὸ τῆς ἀναστάσεως
μυστήριον ἐν ἐκκλησίαις Θεοῦ. διά τοι καὶ ὁ
μακάριος Ἰακὼβ βλαστὸν ὀνομάσας, εὐθὺς
B διαμέμνηται τῆς ἐν τέλει τῆς οἰκονομίας, καί
φησι· ἀναπεσὼν ἐκοιμήθης ὡς λέων. τουτέστιν,
οὐκ ἀβούλητον ὑπομείνας θάνατον, ἀλλὰ καί τοι
πάντας ἑλεῖν ὡς λέων καὶ καταπλῆξαι δυνά-
μενος, καὶ τὰς τῶν θηρευόντων ἐκδῦναι
χεῖρας, ἐθελοντὴς ἀνεκλίθης. καὶ οὐ καθάπερ ᾠή-
θησαν οἱ σταυρώσαντες ἠρτημένοι θανάτῳ κατι-
σχημένος, ἀλλ' οἷον ὕπνῳ χρησάμενος, καὶ κα-
ταμύσας βραχύ. τίς οὖν αὐτὸν ἐγερεῖ; φησί.
ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι, κατεκλίθη μὲν ἑκὼν,
C πλὴν οὐ τῆς παρ' ἑτέρου δεήσεται συνεργίας
εἰς ἀνάστασιν. παναλκὴς γὰρ αὐτὸς ὡς δύναμις
τοῦ πατρός· καὶ οὐκ ἀμηχάνως ἔχων, εἴς γε τὸ δύ-
νασθαι καὶ μάλα ῥᾳδίως, τὸν ἑαυτοῦ ζωοποιῆ-
σαι ναόν. τοῦτό τοι καὶ ἔφασκεν Ἰουδαίοις προσλα-
λῶν, λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέ-
ραις ἐγερῶ αὐτόν. ὅτι τοίνυν οὐδεὶς ἂν γένοιτο πρὸς
τοῦτο αὐτῷ συνεργὸς, ἀρκέσει δὲ μόνος αὐτὸς ὡς
ἰσχὺς τοῦ γεγεννηκότος, ὑποδηλώσειεν ἂν οὐκ
ἀσυμφανῶς ὁ λόγος. ἀλλὰ τίς δὴ ἄρα καὶ ὁ
D τῆς ἐπιδημίας ἔσται καιρὸς, ἐμφανίζει λέγων· οὐκ
ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ
τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται. καὶ
αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν. ἦρχον μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι,
καὶ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ἦσαν οἱ παρ' αὐτοῖς ἡγού-
μενοι· μέχρις ἂν Ἡρώδης ὁ Ἀντιπάτρου παῖς
Παλαιστινὸς ὢν, Τετράρχης ὠνόμασται, καὶ με-
τεποιήσατο τῆς ἀρχῆς· ἐφ' οὗ καὶ αὐτὸς γεγέν-
νηται Χριστὸς, ἡ τῶν ἐθνῶν προσδοκία. ὅτι γὰρ
E σέσωσται ἡ τῶν ἐθνῶν πληθὺς γεννηθέντος αὐτοῦ,
μακρῶν οὐ δεήσει πρὸς ἀπόδειξιν λόγων, αὐτοῦ
διακηρύττοντος τοῦ πράγματος. πλὴν ὅτι προσ-
εισέφρησε μὲν διὰ πίστεως ὁ ἐξ ἐθνῶν ἀρτιγε-
νής τε καὶ νέος λαὸς, εἰσκληθήσεται δὲ μετ' αὐ-
τὸν καὶ ὁ Ἰσραὴλ, ἐδίδαξε λέγων εὐθύς· δεσ-
μεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ. προσέ-
δησε γὰρ ὥσπερ ἑαυτῷ διὰ πίστεως, ἡ ἄμπελος

ἡ ἀληθινὴ, τουτέστι Χριστὸς, τὸν ἐξ ἐθνῶν λαὸν, A ὃν τῷ πώλῳ παρεικάζει. προσδήσει δὲ ὅτι τῇ ἕλικι τῆς ἀμπέλου, τουτέστιν, ἀγάπῃ τῇ περὶ ἑαυτοῦ, τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ, φημὶ δὴ τὸν ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας τῆς Ἰουδαίων μητρὸς, ἤτοι τῆς συναγωγῆς πεπιστευκότα λαὸν, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις, ἁπάσης ὡς ἔπος εἰπεῖν τῆς θεοπνεύστου γραφῆς λαλούσης ἡμῖν τὸ μυστήριον; ὅτι δὲ ἔμελλεν αἵματι τῷ ἰδίῳ τὴν ἑαυτοῦ καταφοινίξαι σάρκα, προσηλούμενος τῷ ξύλῳ, καὶ τῇ λόγ- B χῃ διανενυγμένος, ἐνέφηνεν, εἰπών· πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀναφοίτησιν τοῦ Χριστοῦ διηγούμενος, τοὺς ἁγίους ἔφησεν ἀγγέλους εἰπεῖν, ἤτοι τὰς ἄνω δυνάμεις. τίς ἐστιν ὁ παραγινόμενος ἐξ Ἐδώμ; ἐρύθημα ἱματίων αὐτοῦ ἐκ Βοσόρ. καὶ πάλιν· ἵνα τί σου ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια; καὶ τὰ ἐνδύματά σου ὡς ἀπὸ πατητοῦ C ληνοῦ. ὅτι δὲ κἂν εἰ γέγονεν ἐν νεκροῖς, κἂν εἰ τὰς τῶν Ἰουδαίων παροινίας ἀνέτλη, ῥαπίσματα καὶ ὀνειδισμοὺς, οὐ πολὺς αὐτῷ τῶν τοιούτων ὁ λόγος, πεπονθότι δι' ἡμᾶς, καὶ ἀνασώσαντι τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἔστι δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς αὐτοῦ φιλαιτάταις ἀεὶ, καὶ συνήθεσιν εὐθυμίαις, παραδείξειεν ἂν εἰπών, χαροποιοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ οἴνου. νοηθείη γὰρ ἂν ἐν τούτοις, καθάπερ ἐγὼ οἶμαι, τὸ οἱονεὶ φιλομειδὲς, καὶ τὸ ἀεί πως εὔθυμόν τε καὶ ἱλαρὸν τῆς θεότητος αὐτοῦ. ἱλαρὸς γάρ D πως ἀεὶ τοῖς πεπωκόσιν ὁ νοῦς, καὶ τῶν καταλυπεῖν εἰωθότων ὅτι μάλιστα καταφρονητής. ἐπειδὴ δὲ ἐξ ὀδόντων ὥσπερ προέρχεται ὁ λόγος, λευκοὺς εἶναι καὶ αὐτούς φησι, ὡς καθαρόν τε καὶ ἔκλευκον τὸν ἀπὸ γλώττης ἱέντας λόγον. ἀμετροεπὴς γὰρ οὐδαμῶς, εὐθυρρήμων δὲ μᾶλλον καὶ ἀληθὴς ὁ Χριστός· καὶ πᾶν, εἴ τι φθέγξαιτο, τοῦτό ἐστιν ἁγιοπρεπὲς, καὶ τεθαυμασμένον, καὶ πλείστην ὅσην ἐμποιοῦν τοῖς ἀκροωμένοις τὴν εἰς ψυχήν τε καὶ νοῦν λαμπρότητα. E

populum ex Gentibus, quem pullo comparat. Quòd autem alligarit capreolo vitis, hoc eſt, dilectione ſua, pullum aſinæ, populum inquam, qui credidit ex priſca Iudæorum matre, aut Synagoga, quomodo quis dubitauerit, cùm vniuerſa, vt vno verbo dicam, ſacra Scriptura teſtetur hoc myſterium? ſed quòd proprio ſanguine ſit ſuam ipſius carnem tincturus ligno affixus, ac lancea perforatus, oſtendit his verbis: [Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum.] Vnde & diuinus Eſaias aſcenſum Chriſti ad cælos enarrans, angelos aut ſupernas poteſtates introduxit ita ipſum affatos: [Quis eſt iſte qui venit ex Edom? Rubedo in veſtimentis eius ex Boſor.] Et rurſus: [Cur rubra ſunt veſtimenta tua, & indumenta tua tanquam ex calcato torculari?] Porro quòd etſi mortuus fuerit, & Iudæorum perpeſſus ſit debacchationem, alapas, opprobria: tamen non multum ea curarit, paſſus pro nobis, omnéſque ſaluans; ſed potiùs pro gratiſſimis, ſibique aſſuetis deliciis habuerit, declarauit Iacob his verbis: [Gratioſi oculi tui ex vino.] Nam ex his, vt arbitror, intelligi debet iucundum, lætum & hilare, quo diuina ipſius natura prædita eſt. Mens enim eorum qui vinum biberunt, iucunda ferè eſſe ſolet, & ab iis quæ triſtitiam gignunt, ſummopere abhorret. Cùm verò ſermo quodammodo è dentibus procedat, ideo & hos eſſe ait *candidos*, vt qui ſermonem candidum per linguam emittant. Chriſtus enim nequaquam vaniloquus eſt, ſed potiùs veridicus. Siquidem omne quod loquitur ſanctum eſt, atque admiratione dignum, atque adeò tale, vt animæ & menti auditorum ſplendidiſſimum lumen immittat.

Eſai. 63. — Geneſ. 49. 12.

Περὶ τοῦ Ζαβουλών.

ΖΑΒΟΥΛΩΝ παράλιος, κατοικήσει καὶ αὐτὸς παρ' ὅρμον πλοῖον, καὶ παρατενεῖ ἕως Σιδῶνος. φθάσαντες ἤδη προειρήκαμεν, ὅτι τὸν τῆς προκειμένης ἡμῖν προφητείας βασανίζοντες λόγον, καὶ ὅπως ἂν ἔχοι, καὶ διαπεραίνοιτο καλῶς, καθαρῶς σπουδάζοντες,

De Zabulon.

ZABVLON maritimus, habitabit & ipſe iuxta portum nauium, & extendet ſe vſque ad Sidonem.] Suprà diximus quòd extendentes rationem propoſitæ prophetiæ, & quo pacto ſe habeat atque propagatur inueſtigare ſtudentes,

Gen. 49. 13.

A partim ex ſimilitudine eorum quæ anteatranſacta ſunt, fieri dicimus, partim ex nominum interpretatione tantùm non effingi, & futurorum imaginem præmonſtrari: prout facilè notauerit quiuis mente præditus. quod ipſum videre licet in Zabulon, & reliquis. Significat enim *proſperitatem* ſiue *benedictionem* apud eos, qui huiuſmodi vocabula interpretantur. Inueniemus itaque nonnullos ex Iſrael benedictos, rectéque in omnibus quæ Deo placent incedentes; cæterùm

B per fidem in Chriſtum iuſtificatos, & ſancti Spiritus gratia illuſtratos: adeò vt deinceps verè exclamare poſſint,
Pſal. 113. 23. „ [Benedicti nos à Domino, qui fecit „ cælum & terram.] Huc quadrabit, arbitror, etiam illud Prophetæ Eſaiæ:
Eſai.26.7 „ [Via piorum facta eſt recta, & iter „ piorum paratum eſt. Via enim Do„mini iudicium.] Deus autem huius vniuerſi præcepit, vt illi qui ita ſplendidi ac benedicti ſunt, vocentur in ſacram & diuinam aulam, dicens:

C
Eſai.26.2. „ [Aperite portas: ingrediatur popu„lus cuſtodiens iuſtitiam, & cuſtodiens „ veritatem, apprehendens veritatem, „ & cuſtodiens pacem.] At ne interuenientibus ſcandalis impingentes retardentur in hac proſpera via, quæ tendit ad bona, ordinauit vt planum facerent aditum, ita ad ſanctos ſacer-
Eſai.62.10. „ dotes, dicens: [Ingredimini per por„tas meas, & lapides è via dimouete.] Iſraelitæ igitur qui amplectuntur fidem Chriſti, erunt benedicti, omnéſque ipſorum actiones proſperè ipſis

D ſuccedent. Porro affirmat textus, eos ſiue *Zabulon regionem maritimam* inhabitaturos. Perinde ac dicat, Iſrael poſthac admiſcebitur Gentibus, vt ita duo populi congregentur in vnum gregem, atque vni ſuapte natura bono ſummo paſtori, id eſt Chriſto, ſubiiciantur. Quòd autem hæc figura ſit vera, ſacræ Scripturæ ſermo pleniſſimè nobis confirmarit,

E quæ Gentibus regionem mari vicinam aſſignat. Ait enim ſic:
Eſai.9.1. „ [Regio Zabulon, terra Nephtha„lim iuxta viam maris, & cæteris „ qui mare accolunt, Galilæa Gen„tium. Populus qui ſedet in tene„bris vidit lumen magnum.] Intelligis nunc, quomodo regionem Zabulon vocauit *terram Gentium*, quæ & lumen magnum viderunt per Chriſtum. Iſrael ergo cum Gentibus ha-

A τοῦτο μὲν ὡς ἐξ ὁμοιότητος τῶν ἤδη προειργασμένων πεποιῆσθαί φαμεν, τοῦτο δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς εὖ μάλα τῆς τῶν ὀνομάτων ἑρμηνείας, μονονουχὶ πλαστουργούμενον, καὶ τὴν τῶν ἐσομένων ἰδέαν προσαναφαίνοντα διαδείξειεν ἂν οἶμαι τις νοῦν ἔχων. ὃ δὴ μάλιστα κατιδεῖν ἔξεσται πάλιν ἐπί τε τοῦ Ζαβουλὼν, καὶ τῶν ἐφεξῆς. διερμηνεύεται γὰρ εὐοδία τε ἢ εὐλογία παρά γε τοῖς τὰ τοιαῦτα διατρανοῦν εὖ μάλα κατηθισμένοις. εὐλογημένους δὴ οὖν τινὰς ἄρα τῶν ἐξ Ἰσραὴλ εὑρήσομεν, καὶ τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀν-

B δάνουσι Θεῷ εὐοδίαν πεπλουτηκότας· πλὴν ὅτι τοὺς διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν δεδικαιωμένους, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος λελαμπρυσμένους χάριτι· ὡς καὶ ἰσχῦσαι λοιπὸν οὐ ψευδοεποιοῦντας, ἀνακραγεῖν· εὐλογημένοι ἡμεῖς τῷ κυρίῳ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ἁρμόσαι δ' ἂν οἶμαι καὶ περὶ αὐτῶν τὸν μακάριον προφήτην Ἡσαΐαν εἰπεῖν, ὁδὸς εὐσεβῶν εὐθεῖα ἐγένετο, καὶ παρεσκευασμένη ἡ ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν. ἡ γὰρ ὁδὸς κυρίου κρίσις. τοὺς ὧδε λαμπροὺς καὶ εὐλογημένους

C εἰς τὴν ἱεράν τε καὶ θείαν αὐλὴν εἰσκαλεῖσθαι προστέταχεν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, οὕτω λέγων· ἀνοίξατε πύλας· εἰσελθέτω λαὸς φυλάσσων δικαιοσύνην, καὶ φυλάσσων ἀλήθειαν, ἀντιλαμβανόμενος ἀληθείας, καὶ φυλάσσων εἰρήνην. ἀλλ' ἵνα μὴ τοῖς διὰ μέσου σκανδάλοις προσπταίοντες, ὄκνον εἰσδέξωνται τὸν ἐπ' ἀγαθοῖς, εὐοδίαν ὥσπερ ποιεῖσθαι προστέταχε, καὶ καταψηφίσασθαι τὴν εἰσδρομὴν, οὕτω λέγων τοῖς ἁγίοις ἱερουργοῖς· πορεύεσθε διὰ τῶν πυλῶν μου,

D καὶ τοὺς λίθους τῆς ὁδοῦ διαρρίψατε. οὐκοῦν εἶεν ἂν εὐλογημένοι τε καὶ εὐοδούμενοι, τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν οἱ τετιμηκότες ἐξ Ἰσραήλ. κατοικήσειν γε μὴν αὐτοὺς ἤτοι τὸν Ζαβουλὼν τὴν τῇ θαλάσσῃ γείτονα χώραν διεβεβαιοῦτο σαφῶς. οἱονεί πως ἐκεῖνο λέγων, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀναμὶξ ἔσται λοιπὸν ὁ Ἰσραὴλ, ἅτε δὴ καὶ εἰς μίαν ποίμνην συνενηνεγμένων τῶν δύο λαῶν, καὶ ὑπὸ χεῖρα τοῦ ἑνὸς τοῦ κατὰ φύσιν ἀγαθοῦ γεγονότων ἀρχιποιμένος, τουτέστι

E Χριστοῦ. ὅτι δὲ τὸ αἴνιγμα ἀληθὲς, πληροφορήσει ῥᾳδίως τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ὁ λόγος, τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἀπονέμων τὴν παρόσοικον τῇ θαλάττῃ χώραν. ἔφη γὰρ οὕτως· χώρα Ζαβουλὼν, γῆ Νεφθαλεὶμ ὁδὸν θαλάσσης, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ τὴν παραλίαν οἰκοῦντες, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν. ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, φῶς ἴδε μέγα. συνίης ὅπως χώραν Ζαβουλὼν τὴν τῶν ἐθνῶν ἀπεκάλεσεν. οἳ καὶ φῶς τεθέανται μέγα, δῆλον δὲ ὅτι διὰ Χριστοῦ. συμπεφώτισται

δὴ οὕτω τοῖς τὴν παραλίαν κατοικοῦσιν, ὁ σύνοικος Ἰσραήλ. εἴη δ' ἂν οἶμαι τουτὶ τὸ εὐοδοῦσθαι παρὰ Θεοῦ. ὅτι γὰρ τῷ φωτίζεσθαι πάντη τε καὶ πάντως ἕποιτο ἂν, τὸ καὶ εὐοδοῦσθαι δεῖν, εἰσόμεθα πάλιν τοῦ Σωτῆρος λέγοντος τοῖς Ἰουδαίων δήμοις. ἕως τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτί, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. ὁ πάλαι τοίνυν λαὸς καταμόνας οἰκῶν, ὁ τοῖς ἔθνεσιν ἀναφύρεσθαι παραιτούμενος, αὖθις ἔσται συγκάτοικος, διασπάντος πρὸς διαφορὰν οὐδενός· διά τε τὸ λελύσθαι παρὰ Χριστοῦ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργῆσαι, καὶ τοὺς δύο λαοὺς ἐκτίσαι λοιπὸν εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ διὰ πνεύματος. ἔσται δὲ, φησὶ, καὶ παρ' ὅρμον πλοίων, τουτέστιν, ὡς ἐν λιμένι τυχὸν ἀσφαλεῖ, καὶ ἀκύμονι, καὶ εἰς Χριστὸν ἀνάπαυλαν τῆς ἐλπίδος τὰ πείσματα. ἐκ πολλῆς γὰρ ὥσπερ ἀποφοιτήσας ζάλης, ἐνορμισθήσεται λοιπὸν τῇ παρ' αὐτοῦ χάριτι, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν λιμέσιν ὁλκάδες. τὸ δὲ δὴ καὶ μέχρις αὐτῆς παρατείνεσθαι τῆς Σιδῶνος εἰπεῖν, ὑποδηλοῦν ἔοικεν ὅτι τοσαύτη πρὸς ἕνωσιν πνευματικὴν συνδρομὴ τῶν δύο γενήσεται λαῶν, ὡς τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ καὶ αὐτὰς ἐμπλῆσαι τὰς πόλεις, τὰς ἐν πολλῇ παρὰ Θεῷ γεγενημένας αἰτίᾳ καὶ διαβολῇ, ὡς ἀποπλανώσας ποτὲ καὶ διαρπαζούσας τρόπον τινὰ τοὺς σεβομένους αὐτόν. ἔφη γάρ που διὰ φωνῆς προφητῶν· καὶ τί ὑμεῖς ἐμοὶ Τύρος καὶ Σιδὼν, καὶ πᾶσα Γαλιλαία ἀλλοφύλων; μὴ ἀνταπόδομα, καὶ ὑμεῖς ἀνταποδίδοτέ μοι, ἢ μνησικακεῖτε καὶ ὑμεῖς ἐπ' ἐμοί; ὀξέως καὶ ταχέως ἀνταποδώσω τὸ ἀνταπόδομα ὑμῶν εἰς κεφαλὰς ὑμῶν, ἀνθ' ὧν τὸ ἀργύριόν μου καὶ τὸ χρυσίον μου ἐλάβετε, καὶ τὰ ἐπίλεκτά μου καὶ τὰ καλὰ, εἰσηνέγκατε εἰς τοὺς ναοὺς ὑμῶν. καὶ τοὺς υἱοὺς Ἰούδα καὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀπέδοσθε τοῖς υἱοῖς τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἐξώσητε αὐτοὺς ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῶν. ἄθρει δὴ οὖν ὅπως αἱ πάλαι δειναὶ καὶ πολεμιώταται πόλεις, καὶ ὀλέθρου πρόξενοι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, παντὸς ἐλευθέρους δείματος εἰσδέξονται τοὺς πεπιστευκότας, συνδέοντος ἐν εἰρήνῃ πρὸς ὁμοψυχίαν τοὺς δύο λαοὺς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, καὶ καταλύοντος μὲν τὴν ἔχθραν, συγκατοικίζοντος δὲ τοῖς ἔθνεσιν ἐν ἀγάπῃ τὸν Ἰσραήλ. οἶμαι δὴ οὖν ὧδέ τε καὶ οὐ καθ' ἕτερον τρόπον τὸν Ζαβουλὼν κατοικῆσαι παράλιον.

bitans ſimul cum ipſis mare accolentibus, illuminatus eſt. Id autem eſt, proſperum à Deo iter habere. Quòd autem illuminationem perpetuò comitetur proſper ſucceſſus itineris, intelligemus rurſum, dicente Iudaicæ nationi Saluatore: [Donec lucem habetis, ambulate in luce, ne tenebræ vos comprehendant.] (Ioan. 12.) Vetus igitur populus, qui ſeorſum habitauit, quique Gentibus admiſceri recuſabat, eis erit contubernalis, cùm iam nihil ſit, quod eos ſeiungat; propterea quòd interſtitium maceriæ ſit dirutum, & lex mandatorum euacuata, duóque populi deinceps in vnum nouum hominem conditi ſint in Chriſto, per Spiritum. [Erit autem, inquit, in ſtatione nauium,] hoc eſt, in portu, videlicet tuto & tranquillo, ſpei rudentibus Chriſto acquieſcens atque innitens. Eluctatus enim quodammodo è grauiſſima tempeſtate recipiet ſe tandem in gratiam Dei, quemadmodum reuera olcades ſiue naues onerariæ in portum. Quòd autem pertingat *ad Sidonem vſque*, videtur ſubindicare, tantum duorum populorum concurſum futurum, vt Iſraelitæ ſint completuri etiam ciuitates, quæ ſunt apud Deum culpabiles atque damnatæ, eò quòd ſeduxerunt olim atque auerterunt quodammodo eius cultores. Ita enim alicubi ait per vocem Prophetarum: [Ecquid vobis mecum, Tyre & Sidon, adeóque tota Galilæa alienigenarum? Num & vos retaliabitis mihi, aut reminiſcimini iniuriæ aduerſus me? Ego autem retaliabo vobis citò & velociter in capita veſtra, eò quòd argentum meum & aurum meum accepiſtis, atque electa mea & pulchra importaſtis in veſtra delubra. Item, filios Iſrael & Iudæ vendidiſtis filiis Græcorum, vt abduceretis eos à ſuis finibus.] (Ioel. 3.) Vide ergo quomodo illæ quondam grandes & bellicoſiſſimæ vrbes, quæ cauſæ fuerunt perditionis Iſraelitis, nunc ſunt eoſdem credentes ab omni pauore liberos recepturæ, cùm Saluator noſter Ieſus Chriſtus duos populos redegerit ad vnitatem in pace, & diſſoluerit inimicitiam, ſimúlque cum Gentibus Iſraelem in dilectionem ſuam tranſtulerit. Ita ergo, neque vlla alia ratione, arbitror, Zabulon maritimum locum habitauerit.

A

De Iſachar.

Geneſ. 49. 14. » ISACHAR bonum concupiuit, re-
» quieſcens in medio hæreditatum.
» Et videns requiem, quòd bona eſſet,
» & terram quòd pinguis, ſubmiſit hu-
» merum ſuum ad laborandum, & fa-
» ctus eſt vir agricola.] *Iſachar* rurſus
exponitur *merces*. Poteſt autem, quan-
tum ad nominis ſignificationem, ty-
pus & imago eſſe haud obſcura illo-
rum, quæ loco mercedis à Deo ac
Patre tributa ſunt Chriſto. Ait enim
Pſal. 2. 8. » Dauid: [Pete à me, & dabo tibi Gen-
» tes hæreditatem, & poſſeſſionem tuam
» terminos terræ.] Et rurſum idem pſal-
lendo quaſi commemorat eos qui dati
Pſal. 126. 3 » ſunt Emmanueli: [Ecce hæreditas
» Domini, filii, merces fructus ven-
tris.] Qui enim crediderunt, tum
ex ſanguine Iſrael, tum ex multi-
tudine altera, Gentium nimirum,
ſunt quaſi merces dati Emmanueli.
Porro Ieſum appellauit Dominum,
& eundem fructum ventris factum ait,
propter noſtram ſimilitudinem. Na-
tus enim eſt ex muliere, & fructus
ventris virginalis declaratus. Quocir-
ca credentes lucrifecit ſibi Chriſtus:
ob quos alicubi & cæleſtem Patrem
Ioan. 17. 6. » ac Deum affatur: [Quos dediſti mi-
» hi ex mundo, tui erant, & mihi eos
» dediſti.] Illi igitur eximiam ſortem
experierunt, hoc eſt, quodcumque di-
ci poteſt, & eſt reuera eximium, lon-
géque Deo acceptiſſimum. Id enim
magnifaciunt atque præcipuè præſta-
re contendunt, vt ſcilicet ex bono cor-
Pſal. 18. 10. » de exclamantes, dicant: [Iudicia Do-
» mini vera, iuſtificata in idipſum: de-
» ſiderabilia ſuper aurum & lapidem pre-
» tioſum multum.] Præclarum item ac
bonum eſt expetere, vt quis ſit ſub
Chriſto, ſicut & ſponſa ait in Canticis
Cant. 2. 3. » Canticorum: [Sub vmbra ipſius deſi-
» deraui, & in ea ſedi.] Populus igitur
ita affectus, conſiderat ſtudioſè hære-
ditates, quę à Domino proueniunt, hoc
eſt, bona Sanctis promiſſa, quæ adhuc
in ſpe ſita ſunt: de quibus & diuinus
Pſal. 30. 16. » Dauid meminit: [In manibus tuis ſor-
» tes meæ.] Commorabitur autem quo-
dammodo & conquieſcet in eis, quia
compos ſuę ſpei eſt futurus. Cùm igitur
probaſſet ſuum conſilium ac iudicium,
neque parum admiratus eſſet quie-
tem in his, hoc eſt, æternum ho-

Περὶ τοῦ Ἰσάχαρ.

ΙΣΑΧΑΡ τὸ καλὸν ἐπεθύμησεν, ἀναπαυ-
όμενος ἀνὰ μέσον τῶν κλήρων. καὶ ἰδὼν τὴν
ἀνάπαυσιν ὅτι καλὴ, καὶ τὴν γῆν ὅτι πίων,
ὑπέθηκε τὸν ὦμον αὐτοῦ εἰς τὸ πονεῖν, καὶ ἐγενή-
θη ἀνὴρ γεωργός. μισθὸς δὲ πάλιν ὁ Ἰσάχαρ
ἑρμηνεύεται. εἴη δ' ἂν ὡς ἀπό γε τοῦ σημαινο-
B μένου τύπος οἷά τις καὶ εἰκὼν οὐκ ἀσυμφανὴς
τῶν ὡς ἐν τάξει μισθοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πα-
τρὸς ἀπονεμηθέντων Χριστῷ· αἴτησαι γὰρ, φησὶν
ὁ Δαβὶδ, παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν
κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέ-
ρατα τῆς γῆς. ψάλλει δέ που καὶ πάλιν τοὺς δο-
θέντας οἶμαί που τῷ Ἐμμανουὴλ, μονονουχὶ κα-
ταλέγων· ἰδοὺ ἡ κληρονομία κυρίου, υἱοί· ὁ μι-
σθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρός. δίδονται γὰρ, φησὶ,
τῷ Ἐμμανουὴλ μισθὸς οἷά τις, οἱ πεπιστευκό-
C τες ἀπό τε τοῦ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καὶ τοῦ ἑτέρου
πλήθους, φημὶ δὴ τοῦ ἐξ ἐθνῶν. κύριον δὲ ὀνομά-
σας τὸν Ἰησοῦν, καὶ καρπὸν αὐτὸν ἔφησε γενέσθαι
γαστρὸς, διά τοι τὴν καθ' ἡμᾶς ὁμοίωσιν. γεγέννηται
γὰρ ἐκ γυναικὸς, καὶ καρπὸς νηδύος ἐδείχθη παρ-
θενικῆς. οὐκοῦν τοὺς πιστεύοντας ἀποκεκέρδηκεν ὁ
Χριστὸς, καὶ περὶ αὐτῶν τάχα που πρὸς τὸν ἐν
οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν φησιν· οὓς δέδωκάς μοι
ἐκ τοῦ κόσμου, σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας.
D οὗτοι δὴ οὖν τὸ καλὸν ἐπεθύμησαν, τουτέστι πᾶν
ὅπερ ἂν λέγοι τότε, καὶ ἔστιν ἀληθῶς ἐξαίρετον,
καὶ τὸ ὅτι μάλιστα φίλτατον Θεῷ. τοῦτο ποιοῦνται
περὶ πολλοῦ, καὶ κατορθοῦν σπουδάζουσιν, ὡς
ἐκ διανοίας ἀγαθῆς ἀναφωνοῦντες λέγειν· τὰ
κρίματα κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ
αὐτό. ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον
πολύν. καλὸν δὲ πρὸς τούτῳ τὸ ἐπιθυμεῖν ὑπ'
αὐτῷ γενέσθαι Χριστῷ. ὃ δὴ καὶ ἡ νύμφη φησὶν ἐν
E τῷ ᾄσματι τῶν ᾀσμάτων· ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ἐπεθύ-
μησα, καὶ ἐκάθισα. ὁ γνώμης τοίνυν εἰς τοῦτο
προσήκων λαὸς, κατασκέπτεται μὲν ἀκριβῶς τοὺς
περὶ Θεοῦ κλήρους, τουτέστι, τὰ ἐν ἐλπίσιν ἀγα-
θὰ τοῖς εὐσεβοῦσιν ἐπηγγελμένα. περὶ ὧν καὶ ὁ
θεῖος ἔφη Δαβὶδ, ἐν ταῖς χερσί σου οἱ κλῆροί μου.
καταλύσει δὲ ὥσπερ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐπαναπαύσε-
ται πάντη τε καὶ πάντως, ὅτι τεύξεται προσ-
δοκηθέντων. ἐπαινέσας δὴ οὖν τὴν ἑαυτοῦ βουλήν τε καὶ
κρίσιν, καὶ οὐ μετρίου θαύματος τὴν ἔν γε τού-
τοις ἀξιώσας ἀνάπαυσιν, τουτέστι, τὴν εἰς αἰῶνα

τιμὴν, τὴν ὡς ἐν ἁγιασμῷ τελείῳ ἔχοντι ζωὴν, τὴν ἀτελεύτητον δόξαν· τὴν ἀναπόβλητον βασιλείαν, καὶ ὅσα καὶ νοῦ καὶ γλώττης ἐπέκεινα, τληπαθὴς ἔσται λοιπόν. ἑωρακὼς γὰρ ὅτι πίων ἡ γῆ, τὸν ὦμον ὑποθήσει, φησὶ, καὶ ἀγαπήσει τὸν πόνον. δέχεται δὲ τὸ παράδειγμα παρὰ τῶν ὡς ἄριστα γηπονεῖν εἰωθότων, οἳ φιλεργέστατοί τε εἰσὶ καὶ σκαπάνης φίλοι, καὶ μὴν καὶ ἀρότροις ἐνιδροῦν σπουδάζουσιν, εἰ δὴ πιείρας λάβοιντο γῆς, ἐννοοῦντες οἶμαί που καρπὸν τὸν ἀμφιλαφῆ. καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἐσόμενα. προτρέπει δέ πως εἰς τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς ἡμᾶς Ὠσηὲ, λέγων· σπείρατε ἑαυτοῖς εἰς δικαιοσύνην, τρυγήσατε εἰς καρπὸν ζωῆς· φωτίσατε ἑαυτοῖς φῶς γνώσεως. ἐκζητήσατε τὸν κύριον ἕως οὗ ἔλθῃ γεννήματα δικαιοσύνης ὑμῖν. ἐπηύξατο δὲ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος εἰπών· ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν, χορηγήσει καὶ πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσει τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. ἵνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.

A norem, vitam perfectè ſanctificatam, inceſſabilem gloriam, regnum ſempiternum, ac quæcunque omnem mentem ac linguam ſuperant, tum demum factus eſt patiens laborum. Cùm enim vidiſſet quòd terra eſſet pinguis, ait textus, *Submittet humerum*, & amabit laborem. Mutuatur autem exemplum ab iſtis, qui terram colere conſueuerunt, qui ſunt in primis laborioſi, atque agricolationi dediti, totóque pectore aratris incumbunt, quando pingue ſolum nacti ſunt, B vberémque fructum ſe inde percepturos intelligunt. Adhortatur autem nos ad hoc etiam Propheta Oſeas, dicens: [Seminate vobis ad iuſtitiam, & colligite in fructum vitæ. (Oſeæ 10. 12.) Accendite in vobis lumen cognitionis. Exquirite Dominum donec veniant vobis fruges iuſtitiæ.] Paulus quoque fructus iuſtitiæ nobis precatur, dicens: [Qui ſuppeditat ſemen (2.Cor.9.) ſeminanti, & panem in cibum, ſuppeditabit & multiplicabit ſementem veſtram, C augebitque fructus iuſtitiæ veſtræ, vt vbique omnem ſufficientiam habentes, abdundetis in omne opus bonum.

Περὶ τοῦ Δάν.

ΔΑΝ κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὡσεὶ καὶ μία φυλὴ ἐν Ἰσραήλ· καὶ γενηθήτω Δὰν ὄφις, ἐφ' ὁδοῦ ἐγκαθήμενος ἐπὶ τρίβου. δάκνων πτέρναν ἵππου, καὶ πεσεῖται ὁ ἱππεὺς εἰς τὰ ὀπίσω, τὴν σωτηρίαν περιμένων παρὰ κυρίου. ἕπεται πάλιν τῇ τοῦ ὀνόματος ἐτυμολογίᾳ ὁ λόγος. κριτὴς γὰρ ἤτοι κρίσις ὁ Δάν. ἐμφαίνει δ' αὖ ὡς ἐφ' ἑαυτῷ καὶ ἔτι πάλιν τὸν εὐκλεᾶ καὶ περίοπτον τῶν ἁγίων ἀποστόλων χορόν· οἳ εἰς ἀρχὴν τέθεινται τῶν πεπιστευκότων, καὶ τὸ κρίνειν ἔλαχον, κατανέμοντος αὐτοῖς τὸ χρῆμα Χριστοῦ. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλός φησιν· οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτιγε βιωτικά; κριτὴς μὲν οὖν εἷς, καὶ νομοθέτης κατὰ τὰς γραφὰς ὁ Χριστός. εἰ δὲ πρεσβεύουσιν ὑπὲρ Χριστοῦ οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἐν αὐτοῖς τέθειται τῆς καταλλαγῆς ὁ λόγος, οὐδὲν τὸ παράδοξον, εἰ καὶ νοοῖντο κριταὶ καθ' ὁμοιότητα τοῦ Χριστοῦ. ἀνακέκραγε δέ που καὶ ὁ μέγας ἡμῖν Ἡσαΐας, τήν τε αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ θεοπρεπῆ βασιλείαν, καὶ τὴν αὐτῶν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διάῤῥησιν ἐμφανῆ καθιστάς·

De Dan.

DAN iudicabit populum ſuum, ſicut & vna tribus in Iſrael. & fiat (Geneſ.49. 16.) Dan coluber in via inſidens in ſemita, mordens calcaneum equi, & cadet eques retrorſum; Salutare expectans D Domini.] Hiſtoria rurſum nominis etymologiam ſequitur. *Dan* enim eſt *iudex*, aut *iudicium*. Præ ſe fert autem hic glorioſum atque admirabilem ſanctorum Apoſtolorum chrorum, qui in principatum fidelium ſunt conſtituti, & iudicium conſecuti, tribuente hoc ipſis Chriſto. Hinc & diuinus Paulus ait: [Neſcitis quoniam angelos ſimus iudicaturi, non (1.Cor.6. 3.) tantùm ea quæ ad victum pertinent?] E Quocirca licet vnus iudex & legiſlator ſit iuxta Scripturas, nempe Chriſtus, tamen & Apoſtoli, qui pro Chriſto funguntur legatione, & quibus commiſſus eſt reconciliationis ſermo, non abs re intelligi poſſint & ipſi iudices, ſecundùm ſimilitudinem Chriſti. Inclamat autem alibi nobis etiam magnus Eſaias, introducens & regnum Chriſti auguſtum, & ſanctorum Apoſtolorum illuſtrem prædicationem.

[Ecce

Eſai.32.a. [Ecce, inquiens, rex iuſtus regnabit, & principes cum iudicio præerunt.] Nam olim Hieroſolymis regnabant quidem illi, qui erant ex tribu Iuda; ſed qui ſancto tabernaculo præerant, & ſacerdotalem dignitatem obtinebant, ordinati erant ad iudicandum. [Labia enim ſacerdotis cuſtodiunt iudicium, & legem requirent ex ore eius.] Malac.2.7. Poſtquam autem vmbra legis quodammodo contracta eſt, & verus cultus in ſpiritu inductus per Chriſtum, illuſtrioribus iudicibus indigebat mundus, vocatique ſunt ad hoc diuini diſcipuli, qui legalium doctorum locum ſubirent. Vnde ad Iudæorum matrem, hoc eſt ad Hieruſalem, dictum fuit à Deo per vocem Pſalmiſtæ: [Pro patribus nati ſunt tibi filii,] hoc eſt, filii, qui tibi ius dicunt, locum patrum ſortiti ſunt. Ad Dominum autem noſtrum Ieſum Chriſtum ait: Pſal.44.17. [Conſtitues eos principes ſuper omnem terram.] Quòd autem hoc ſit impletum, & ad exitum perductum, facilè quis viderit. Principes enim ac iudices vniuerſales habuimus ſanctos diſcipulos, quorum doctrina ipſum Chriſti myſterium explicatum eſt. Siquidem ipſi diſpenſatores ſalutiferi verbi, & rerum agendarum auctores; quippe qui quidquid inutile eſt diſcentibus, tanquam adulterinum ſecernunt; & viciſſim quod vtile eſt, vt amplectamur, monent. Dan igitur ait, hoc eſt illi, qui ſtato tempore eligentur ad iudicandos populos & gentes, adeò potenter imperabunt, & cum tanto ſplendore ac gloria, quanta vna tribus ex Iſrael regnauit. Innuit autem omnino, arbitror, regnantem tribum Iuda, & non aliam. Quis enim dubitauerit, quin illi, qui electi ſunt principes mundi, in maximo ſint pretio, atque ſummo honore proſequendi à Chriſti cultoribus? Veruntamen quòd ipſorum imperium non ſit futurum expers ærumnarum; ſed quòd multis innumerabilibúſque malis ſint tentandi, neque inuenturi ſint apoſtolatus curſum immunem ac liberum à periculis, veluti in typo demonſtrauit, dicens: *Fiat Dan*, hoc eſt, futurus eſt Dan populus perſequens, [tanquam ſerpens in via commorans, in ſemita mordens calcaneum equi,]

A ἰδοὺ δὲ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσι. πάλαι μὲν γὰρ ἐβασίλευον τῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς· τετάχατο δὲ πρὸς τὸ κρίνειν οἱ τῇ ἁγίᾳ σκηνῇ προσεδρεύοντες, καὶ τὸν τῆς ἱερωσύνης λαχόντες κλῆρον· χείλη γὰρ ἱερέως φυλάξεται κρίσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ. ἐπειδὴ δὲ τῆς ἐν νόμῳ σκιᾶς οἱονεὶ συνεσταλμένης, καὶ τῆς ἐν πνεύματί τε καὶ ἀληθείᾳ λατρείας εἰσκεκομισμένης διὰ Χριστοῦ, λαμπροτέρων ἔδει τῷ κόσμῳ κριτῶν, εἰσκέκληνται πρὸς B τοῦτο λοιπὸν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, καὶ εἰς τὸν τῶν κατὰ νόμον ἐξηγητῶν εἰσέφρησαν κλῆρον. τοιγάρτοι πρὸς μὲν τὴν Ἰουδαίων μητέρα, φημὶ δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐλέγετο παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς· ἀντὶ τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν υἱοί σου, τουτέστιν, οἱ σοὶ χρηματίζοντες υἱοί, τὴν τῶν πατέρων τάξιν διέλαχον. πρὸς δέ γε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. ὃ δὴ καὶ εἰς πέρας ἐξηνεγμένον ἴδοι τις C ἄν. ἄρχοντας γὰρ πεποιήμεθα, καὶ κριτὰς ἐσχήκαμεν οἰκουμενικούς, τοὺς ἁγίους μαθητάς, ὧν ταῖς ὑποθήκαις καὶ αὐτὸ τὸ Χριστοῦ λαλεῖται μυστήριον· ἐπείπερ εἰσὶν αὐτοὶ καὶ ταμίαι τοῦ σώζοντος λόγου, καὶ τῶν πρακτέων εἰσηγηταί. τὸ μὲν ὅσον ἐστὶ τοῖς παιδευομένοις ἀσυντελὲς εἰς ὄνησιν ὡς κίβδηλον ἀποκρίνοντες· εἰσποιεῖσθαί γε μὴν ὅτι πρέποι τὸ πεφυκὸς ὠφελεῖν συμβουλεύοντες. Δὰν τοίνυν φησί, τουτέστιν, οἵπερ ἂν ὅλως προχειρισθεῖεν κατὰ D καιροὺς ἐπὶ τὸ κρίνειν ἔθνη καὶ λαούς, οὕτω κατάρξουσι δυνατῶς καὶ σὺν εὐκλείᾳ πολλῇ, καθάπερ ἀμέλει καὶ μία φυλὴ τῶν ἐξ Ἰσραήλ. φησὶ δὲ οἶμαι τὴν βασιλεύουσαν τὴν Ἰούδα πάντως, καὶ οὐχ ἑτέραν. ὅτι γὰρ ἐκτετίμηνται, καὶ εἰς ἄκρον ἥκουσι δόξης, παρά γε τοῖς τοῦ σωτῆρος προσκυνηταῖς, οἱ παρ' αὐτοῦ προκεχειρισμένοι τῆς ὑφ' ἡλίῳ καθηγηταί, πῶς ἐστιν ἀμφιβάλλειν; πλὴν ὅτι τὸ ἄρχειν αὐτοῖς οὐκ E ἀταλαιπώρητον ἔσται παντελῶς, ἔμελλον δὲ πολλῶν καὶ ἀναριθμήτων πειρᾶσθαι κακῶν· παραποδισθήσονται δὲ ὅτι καὶ οὐκ εἰς ἅπαν εὑρήσουσι τῆς ἀποστολῆς τὸν δρόμον κινδύνων ἀπηλλαγμένον, ὡς ἐν τύπῳ παραδείγματος ὑπεμφαίνει, εἰπών, ὅτι γενηθήτω Δάν. ἀντὶ τοῦ ἔσται ὁ Δὰν ὁ τῶν διωκόντων δῆμος. ὡς ὄφις ἐν ὁδῷ καθήμενος ἐπὶ τρίβου δάκνων πτέρναν ἵππου,

τουτέστι, δεινὰ καὶ ἄφυκτα δόγματα διδούς. τοιγάρτοι τῶν ἐχιδνῶν δήγματα δυσδιάφυκτά πως ἐστὶν, εἰ καὶ εἰς αὐτὴν γένοιτο τὴν πτέρναν. αὐτός γάρ σου, φησὶ, τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν. ἐπεβούλευσαν δὲ οὕτω τινὲς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, ὡς καὶ αὐτὸν ἐπαγαγεῖν τὸν τῆς σαρκὸς θάνατον. καὶ δή τι τοιοῦτον ὑποστῆναί φαμεν αὐτοὺς, ὁποῖον ἂν πάθῃ τυχὸν ἱππεὺς, ὀκλάσαντος ἵππου, καὶ αὐτόπου ὥσπερ ὑφιζηκότος. ὑπτιασθήσεται γὰρ ὁ ἐπιβάτης, καὶ εἰς γῆν οἶμαι πεσὼν, περιμενεῖ τὸν σώζοντα. περιμένουσι δὲ οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ τὸν τῆς ἑαυτῶν δόξης τε καὶ σωτηρίας καιρὸν, καθ' ὃν εἰσκεκλήσονται εἰς βασιλείαν ἀκλόνητον καὶ αἰώνιον, ἐπιφωνοῦντος αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς τοῦ κόσμου. τετελέκασι γὰρ τὸν δρόμον, τετηρήκασι δὲ καὶ τὴν πίστιν. οὐκοῦν τὸν ἀμάραντον τῆς δόξης ἀποκομιοῦνται στέφανον. εἰ δὲ δὴ βούλοιτό τις οὐχὶ παρὰ Δὰν ἔσεσθαί τινας ὡς ὄφεις ἐγκαθημένους ὁδῷ, ἀλλ' αὐτὸν ἑτέροις ἐπιβουλεύσειν τὸν Δάν· ἐκεῖνο ἐροῦμεν ὅτι τὸ κρίνειν τε καὶ καθηγεῖσθαι λαῶν, ἔχοντες οἱ γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι, πικροτάτων ἐχιδνῶν ἐπεφοίτων δίκην τῷ Χριστῷ, καὶ οἱονεί πως ἱππέα διὰ ψιλῆς τε καὶ λείας ἄττοντα τρίβου, δήγμασι περικόπτοντες, ἀνοσίως ἡλίσκοντο. ἀλλ' εἰ καὶ πέπτωκεν ὁ ἱππεὺς, ἐθελοντὴς ἀνατλὰς τὸν τῆς σαρκὸς θάνατον· ἀλλ' οὖν καὶ ἀναβιώσεται, συλλήπτορα καὶ ἐπίκουρον ποιούμενος τὸν πατέρα. δύναμις γὰρ ὢν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ὁ υἱὸς, τὸν ἴδιον αὐτὸς ἐζωοποίησε ναόν. ταύτῃ τοι σεσῶσθαι λέγεται παρὰ τοῦ πατρὸς κεκινδυνευκὼς ὡς ἄνθρωπος, καίτοι κατὰ φύσιν ὑπάρχων Θεὸς, καὶ ὅλην αὐτὸς εἰς τὸ εὖ εἶναι συνέχων ὁρατήν τε καὶ ἀόρατον κτίσιν. οὕτω που συνιεὶς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ αὐτοῦ φησί· καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ.

A hoc eſt, ardua & inexplicabilia dogmata proponens. Morſus enim viperarum ineuitabiles quodammodo ſunt, etiamſi in ipſum fiant calcaneum. [Ipſe enim, ait, obſeruabit caput tuum, & tu obſeruabis calcaneum illius.] Ita enim ſanctis Apoſtolis ſunt inſidiati, vt etiam mortem corporalem ipſis intulerint. Vnde tale quid eos perpeſſos eſſe dicimus, cuiuſmodi pateretur eques, ſi labente equo ſolutis poſterioribus pedibus, inſeſſor ſupinus in terram procidat, expectans qui opem ferat ac ſaluet. Expectant autem etiam diuini diſcipuli opportunum ſuæ gloriæ & ſalutis tempus, quo vocabuntur in regnum inconcuſſum atque ſempiternum, acclamante eis Chriſto: [Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum vobis à mundi conſtitutione paratum.] Conſummarunt enim curſum, & fidem ſeruarunt, ideóque coronam gloriæ reportabunt immarceſcibilem. Porro ſi quis ſtatuere velit non futuros eſſe Dan vllos tanquam ſerpentes inſidentes viæ, ſed ipſum Dan aliis inſidiaturum; tum illud dicimus, quòd Scribæ & Phariſæi iudicium pariter & principatum obtinentes, inſtar teterrimarum viperarum irruerint in Chriſtum, ac quaſi equitem per anguſtam glabrámque viam feſtinantem morſibus inflictis, impiè ceperint. Cæterùm etiamſi eques ceciderit, volens mortem carnis perpeſſus, tamen iterum reuiuiſcet, conſtituturus Patrem adiutorem atque opitulatorem. Nam cùm ipſe ſit Dei ac Patris potentia, ſuum ipſius templum viuificauit. Ideóque & ſaluatus dicitur à Patre, periculis vt homo ſubiectus, quanquam ſuapte natura ſit Deus, totámque viſibilem atque inuiſibilem creaturam in ſuo ſtatu continens. Hoc modo intellexeris quod diuus Paulus alibi de eo ſcribit: [Etſi enim crucifixus eſt ex infirmitate, viuit tamen ex potentia Dei.]

Margin notes: Gen. 3. [?]; Matt. 25. 34.; 2 Corin. 13. 4.

Περὶ τοῦ Γάδ.

De Gad.

ΓΑΔ πειρατήριον πειρατεύσει αὐτόν. αὐτὸς δὲ πειρατεύσει αὐτοῦ κατὰ πόδας. ἡρμήνευσε πάλιν τί ποτ' ἂν βούλοιτο

GAD tentatio tentabit eum. Ipſe autem tentabit eum iuxta pedes.] Iterum interpretatus eſt, quid ſibi velit

Margin note: Genes. 49. 19.

nomen *Gad.* ſignificat enim *tentationem.* Non autem erit abſonum, vt arbitror, ſi per hunc intelligamus Deo aduerſam & ſuperbam Scribarum atque Phariſæorum turbam, qui cùm diuinum atque Euangelicum præconium ſint aſpernati, neque quicquam eorum quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem coluerint; fremebant dentibus contra Chriſtum, docentem quæ excellentiora erant figuris legis, ſummámque ob egregia facta laudem exiſtimationémque conſecutum, & prodigiorum excellentia totam Iudæam perterrefacientem, atque vnà doctrinæ eorum quæ Deo inprimis placent, inaudita miracula adiicientem. Vnde quando iuxta vocem Prophetæ, relicta Bethania, ingreſſus eſt Hieroſolymam manſuetus conſcenſa aſina ſubiugali, & pullo eius, pueri quidem præeuntes dicebant: Matt. 21. Marc. 11. Ioan. 12. „[Oſanna filio Dauid, Benedictus qui „venit in nomine Domini.] Nonnulli verò eorum qui concurrebant, veſtimenta ſua ſtrauerunt in viis, celeberriméque eum exceperunt: nonnulli verò diſrumpebantur, & acerrimis inuidiæ ſtimulis exagitati, colloquebantur inter ſe, atque incuſabant eos qui ad ipſum interficiendum tardiores eſſent. Dicebant enim, „[Videtis, quòd nihil prorſus „proficiatis. Ecce totus mundus ſequitur „eum.] Cùm verò timerent multitudinẽ corũ qui iam crediderant, primum quidem abſtinebant manus, & temperabãt ſibi ab aperta Chriſti inuaſione; ſed vt in offenſionem militum Romanorũ incurreret, miſerunt quoſdam ſuorum diſcipulorum cum iis qui vocantur Herodiani, vt dicerent ad ipſum: Matt. 22. 21. „[Magiſter „ſcimus quòd verax ſis, nec cures quem„quam: neque enim reſpicis perſonam „hominum. Licétne dare cenſum Cęſari „an non?] Sed illico coarguebantur à Chriſto dicente ipſis poſt oſtenſionem „denarii, [Date quæ Cæſaris ſunt, Cæſa„ri; & quæ Dei ſunt, Deo.] Qua quidem de cauſa cùm ipſos pudere ſui oporteret, ſéque deinceps ab eo tentando continere deberent, en etiam alteram aduerſus ipſum machinabantur tentationem. Facto enim flagello ex fune, cùm eiiceret è templo vendentes oues ac Matt. 21. „boues, dicens: [Auferte iſta hinc: Ne „faciatis domum Patris mei, domum ne„gotiationis;] tum iſti indignè hoc ferentes, acceſſerunt: [Ex cuius poteſtate, in„quiẽtes, hæc facis? Ecquis dedit tibi hãc „poteſtatẽ?] Quid autẽ ad iſta Chriſtus?

A δηλοῦν ὁ Γάδ· πειρασμὸς γὰρ ἢ πειρατήριον. πρέποι δ' ἂν οἶμαι καὶ διὰ τούτου νοεῖσθαι τὸν θεοστυγῆ τε καὶ ἀλαζόνα τῶν γραμματέων τε καὶ Φαρισαίων ἑσμόν· οἳ τὸ θεῖόν τε καὶ εὐαγγελικὸν προθούμενοι κήρυγμα, καὶ τῶν ἀναγκαίων τιμῶντες εἰς ὄνησιν οὐδὲν, ἐπέβρυχον τοὺς ὀδόντας Χριστῷ, διδάσκοντι μὲν τὰ ὑπὲρ σκιὰν καὶ νόμον, εὐδοκιμοῦντι δὲ λίαν καὶ τεθαυμασμένῳ, καταπλήττοντί τε οὐδὲν ἧττον τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν, τῇ τῶν τετερατουργημένων ὑπερ-

B βολῇ, καὶ ταῖς εἰσηγήσεσι ταῖς εἰς τὴν ὁσίαν τῶν ἀρεσκόντων Θεῷ, συνεισφέροντι τὰ παράδοξα. καὶ γοῦν ὅτε κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν τὴν Βηθανίαν ἀφεὶς εἰσέφρησεν εἰς Ἱεροσόλυμα, αὐτὸς πραῢς ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον, οἱ μὲν προηγούμενοι παῖδες εὐφημοῦντες ἔφασκον, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. τῶν δὲ συνθεόντων τινὲς τὰ ἱμάτια κατεστρώννυον ἐν

C ταῖς ὁδοῖς, καὶ οὐκ ἀθαύμαστον ἐποιοῦντο τὴν εἰσβολήν· οἱ δὲ διερρήγνυντο, καὶ ὀξυτέροις τοῦ φθόνου πληττόμενοι κέντροις, προσελάλουν ἀλλήλοις, μονονουχὶ δὲ καὶ κατῃτιῶντο μέλλοντας ἔτι περὶ τὸ χρῆναι φονᾶν· ἔφασκον γὰρ, ὅτι θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν. ἴδε ὁ κόσμος ὅλος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν. ἐπειδὴ δὲ τὴν τῶν ἤδη πεπιστευκότων πληθὺν ἐδεδίεσαν, χειρῶν μὲν τέως ἐφείδοντο, καὶ τῆς εἰς προὖπτον ἐπιβολῆς. ἵνα δὲ τοῖς Ῥωμαίων προσκρούσειε στρατη-

D γοῖς, ἐπιπέμπουσί τινας τῶν ἰδίων μαθητῶν μετὰ τῶν καλουμένων Ἡρωδιανῶν λέγοντας· διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὔ; ἀλλ' ἠλέγχοντο παραχρῆμα λέγοντος αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν τοῦ δηναρίου δεῖξιν· ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ

E Θεοῦ τῷ Θεῷ. οἱ δὲ δὴ πρὸς τοῦτο κατερυθριάσαι δέον καὶ ἀποσχέσθαι λοιπὸν τοῦ πειράζειν αὐτὸν, πάλιν αὐτῷ καθίεσαν καὶ ἑτέραν. ποιήσας μὲν γὰρ ὡσεὶ φραγέλλιον ἐκ σχοινίου, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοὺς πωλοῦντας τὰ πρόβατα καὶ τοὺς βόας, λέγων· ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, οἶκον ἐμπορίου. οἱ δὲ ἀγανακτοῦντες προσγίνονται· ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, καὶ τίς ἔδωκέ σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; τί οὖν πρὸς τοῦτο ὁ Χριστός;

ἐρωτήσω, φησὶ, κἀγὼ ὑμᾶς λόγον, καὶ εἴπατέ A μοι. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο, φησὶν, ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν· διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον. πάντες γὰρ ὡς προφήτην εἶχον τὸν Ἰωάννην. καὶ λέγουσι, φησὶν, οὐκ οἴδαμεν. τί οὖν πρὸς ταῦτα Χριστός; οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. οὐκοῦν πειρατήριον ὁ Γὰδ, τουτέστιν, οἱ ἀεὶ πειράζοντες Φαρισαῖοι. πλὴν αὐτοὶ πειράζονται κατὰ πόδας, τουτέστιν, εὐθύς. Χρι- B στὸς γὰρ ἦν ὁ κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτῶν, καὶ τὰς τῶν πολυπλόκων βουλὰς περιτρέπων ἀστείως εἰς ἀντίστροφον ζήτησιν.

[Interrogabo, inquit, & ego vos vnum verbum. dicite mihi: Baptiſma Ioannis vnde erat? E cælo ne, an ex hominibus? Hi autem, ait textus, cogitabant ſecum; ſi dixerimus, E cælo; quare ergo non credidiſtis illi? Si autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habebant Ioannem tanquam prophetam, eóque dicebant, Neſcimus.] Quid ad hæc Chriſtus? [Neque ego, inquit, dico vobis ex cuius poteſtate hæc facio.] Tentatio igitur eſt Gad, hoc eſt, Phariſæi, qui ſemper tentant. Attamen continuò iterum tentantur & ipſi. Chriſtus enim ille erat, qui iuxta vocem prophetarum apprehendit ſapientes in ſapientia, & ſophiſtarum conſilia egregiè retorquet in quæſtionem contrariam.

Περὶ τοῦ Ἀσήρ.

ΑΣΗΡ πίων αὐτοῦ ὁ ἄρτος, καὶ αὐτὸς δώσει τρυφὴν ἄρχουσι. πλουτισμὸς τοι πάλιν ὁ Ἀσήρ. ὧδε γὰρ ἔχει τοῦ σημαινομένου ἡ δήλωσις. C εἴη δ᾽ ἂν οἶμαί που καὶ τοῦτο νοούμενος, ἐν ᾧ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι, τουτέστι Χριστὸς, ὁ ἐν ἀγρῷ κρυπτόμενος θησαυρὸς, ὁ πολυτίμητος μαργαρίτης, ὁ καὶ ἐν προσώπῳ τῆς σοφίας ἐναργέστατα λέγων· πλοῦτος καὶ δόξα ἐμοὶ ὑπάρχει, καὶ κτῆσις πολλῶν, καὶ δικαιοσύνη. αὐτὸς ὁ τὴν γῆν ἐπισκεψάμενος, καθά φησιν ὁ Δαβὶδ, ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτήν. γράφει δέ που καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος ἡμῖν περὶ αὐτοῦ· εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ τῇ δοθεί- D σῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει. συνεπτώχευσε γὰρ ἡμῖν, καίτοι πλούσιος ὢν ὁ Θεὸς, ἵνα ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ πλουτήσωμεν. τούτῳ δὴ πάντως ἐστὶ, καὶ πίων ὁ ἄρτος, τουτέστι, λιπαρὸς ἄγαν καὶ τροφιμώτατος. τρέφει γὰρ ἡμᾶς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, οὐ μάννα τὸ αἰσθητὸν καθιεὶς, καθὰ καὶ πάλαι τοῖς ἐξ E Ἰσραὴλ· ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ταῖς τῶν πιστευόντων ἐνοικίζων ψυχαῖς διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε τοῖς Ἰουδαίων δήμοις· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. καὶ πάλιν·

De Aſer.

ASER pinguis panis eius, & ipſe dabit cibum principibus.] *Aſer* rurſum ſignificat *Diuitias*. id enim declarat nomen. Arbitror autem hinc intelligi poſſe eum, [in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ ſunt reconditi,] hoc eſt, Chriſtum, qui eſt [theſaurus in agro abſconditus,] margarita illa pretioſa; quique in perſona ſapientiæ manifeſtiſſimè dicit: [Diuitiæ & gloria mihi ſunt, & poſſeſſio multorum atque iuſtitia. Ipſe eſt qui viſitat terram,] ſicut inquit Dauid, [Multiplicaſti vt ipſam ditares.] Scribit enim alibi ſapientiſſimus Paulus nobis de ſeipſo: [Gratias ago Deo meo vbique de vobis, propter gloriam Dei, quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu: quia in omni ditati eſtis in ipſo, in omni ſermone & cognitione.] Nam Deus, etſi ſuapte natura diues ſit, pauper vnà nobiſcum eſt factus, vt nos per ipſius paupertatem diteſceremus. Huic itaque omnino eſt & panis pinguis, hoc eſt, valdè opimus, & ad alendum efficaciſſimus. Alit enim & enutrit nos Saluator noſter Ieſus Chriſtus, non ſenſibile manna præbens, ſicut olim Iſraelitis, ſed ſeipſum in animas fidelium immittens per Spiritum ſanctum. Vnde & dicebatur populis Iudæorum; [Amen, amen dico vobis, non Moſes dedit vobis panem de cælo verum. Panis enim Dei eſt ille, qui deſcēdit de cælo, & vitam dat mundo.] Et rurſus;

Gen.49.20. Coloſſ.2.3. Mat.13.44. Pro.8.18 Pſal.64.10 1.Cor.1.4 Ioan.6.32

[Ego ſum panis vitæ.] Poteſt autem etiam aliter intelligi panis viuificus, occultiore quadam ratione. Dat autem principibus alimentum. Dixerim enim quòd Throni & Poteſtates, Principatus & Virtutes, Angeli & Archangeli, adeóque omnis creatura ſancta & rationalis cibum ſuum faciat Chriſtum. Verùm hæc res, vt par eſt, intelligi debet. Imò verò & principibus gregum in terra diſtribuit alimenta, ſpiritalia nimirum, ac diuinorum myſteriorum reuelationem omniſque virtutis ſcientiam, vt & ipſi populos ſuæ fidei commiſſos paſcant doctrina ad vitam
Matth.10.8 ſalutari. Hinc ait ad ipſos: [Gratis accepiſtis, gratis date.] Item & alibi:
Luc.12.42 [Quis eſt fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituet dominus ſuper domum ſuam, vt daret tempore opportuno demenſum? Amen dico vobis, Beatus ſeruus ille, quem Dominus reuerſus inuenerit ita facientem. Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia ſua conſtituturus ſit ipſum.] Hoc facere cernimus Doctores Eccleſiarum, & ante hos feciſſe ſanctos Apoſtolos. Vnde
Rom.1.11 beatus Paulus ita ſcribit: [Cupio vos videre, vt impertiam vobis gratiam ſpiritualem in hoc, vt vos confirmemini.] Firmam enim & ipſi dicunt ſe conſolationem accepiſſe à Deo, qui repleuit eos omnibus bonis ſupernis, & ſpiritualibus donis opulentè ſaturauit. Quare *Aſer* eſt Chriſtus, aut ii, qui cum Chriſto ditati ſunt, quorum panis verè pinguis intelligi debet.

De Nephthalim.

Gen.49.21 NEPHTHALIM truncus remiſſus, dans germini ſuo pulchritudinem.] Haud incommodè, vt arbitror, accommodauerit quis etiam hoc rurſus ipſi Emmanueli, nec non, ſi placet, iis qui per fidem iuſtificati ſunt ſanctificatique in ſpiritu. Dicebatur enim ad Iudæorum matrem, Hieruſalem inquam, per
Hier.11.16 vocem Hieremiæ: [Oliuam ſpecie pulchram, opacam, vocauit Dominus nomen tuum. Ad vocem ipſius circumciſionis accenſus eſt ignis contra eam. Magna tribulatio erit in te. Inutiles facti ſunt rami eius, & Dominus virtutum eſt qui plantauit te. Locutus eſt contra te malum.] Cùm enim ipſi cura conueniens eſſet adhibenda,

A ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. ἄρτος δὲ καὶ ἑτέρως νοεῖται ζωοποιὸς κατά τι τῶν ἀπορρητοτέρων. δίδωσι δὲ τοῖς ἄρχουσι τροφήν. φαίην γὰρ ἄν, ὅτι θρόνοι τε καὶ ἐξουσίαι, ἀρχαὶ καὶ δυνάμεις, ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι, καὶ πᾶσα κτίσις ἁγία καὶ λογικὴ τροφὴν ποιεῖται Χριστόν. καὶ ὡς ἂν νοεῖσθαι τὸ χρῆμα πρέποι. ἀλλὰ καὶ τοῖς τῶν ἐπὶ γῆς ποιμνίων καθηγηταῖς διανέμει τροφάς, δῆλον δὲ ὅτι τὰς πνευματικάς, τὴν τῶν θείων μυστηρίων ἀποκάλυψιν, τὴν ἁπάσης εἴδησιν ἀρε-
B τῆς, ἵνα καὶ αὐτοὶ τοὺς ὑπεζευγμένους ἀποτρέφοιεν λαοὺς τοῖς εἰς ζωὴν παιδεύμασι. τοιγάρτοι καὶ πρὸς αὐτούς, δωρεὰν ἐλάβετε, φησί, δωρεὰν δότε. καὶ μὴν καὶ ἑτέρωθι· τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; ἀμὴν λέγω ὑμῖν· μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει οὕτως ποιοῦντα. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶ-
C σι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. τοῦτο ποιοῦντας εὑρήσομεν τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν διδασκάλους, καὶ πρό γε δὴ τούτων τοὺς ἁγίους ἀποστόλους. ἐπιστέλλει γοῦν ὁ μακάριος Παῦλός τισιν· ἐπιποθῶ γὰρ ὑμᾶς ἰδεῖν, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς. παρακεκλῆσθαι δὲ καὶ αὐτοὶ λέγουσι παρὰ Θεοῦ, τοῖς ἄνωθεν ἀγαθοῖς ἀναπιμπλάντος αὐτοὺς δηλονότι, καὶ ταῖς διὰ πνεύματος χορηγίαις πλουσίως καταπιαίνοντος. Ἀσὴρ δὴ οὖν
D ἄρα Χριστός, ἢ οἱ Χριστὸν πλουτήσαντες, ὧν ἂν νοοῖτο καὶ πίων ὁ ἄρτος.

Περὶ τοῦ Νεφθαλείμ.

ΝΕΦΘΑΛΕΙΜ στέλεχος ἀνειμένον, ἐπιδιδοὺς τῷ γεννήματι κάλλος. ἐφαρμόσειεν ἂν οἶμαί τις καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, καὶ τόδε δὴ πάλιν αὐτῷ που τάχα τῷ Ἐμμανουήλ, καὶ μὴν εἰ βούλοιτο, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐν
E πίστει δεδικαιωμένοις, καὶ ἡγιασμένοις ἐν πνεύματι. ἐλέγετο μὲν γὰρ πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα, φημὶ δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ, διὰ φωνῆς Ἱερεμίου· ἐλαίαν ὡραίαν εὔσκιον τῷ εἴδει ἐκάλεσε κύριος τὸ ὄνομά σου. εἰς φωνὴν περιτομῆς αὐτῆς ἀνήφθη πῦρ ἐπ' αὐτήν. μεγάλη ἡ θλῖψις ἐπὶ σέ. ἠχρειώθησαν οἱ κλάδοι αὐτῆς, καὶ κύριος τῶν δυνάμεων ὁ καταφυτεύσας σε ἐλάλησεν ἐπὶ σὲ κακά. ὅτε γὰρ ἔδει τῆς καθηκούσης αὐτὴν ἐπιμελείας τυχεῖν,

σημαίνει γὰρ οἶμαι τοῦτο, καὶ ἕτερον οὐδὲν, ἡ περιτομή. τότε καὶ ἠχρειῶσθαι καὶ ἐμπεπρῆσθαί φησιν αὐτὴν, ὅτι μὴ παρόντα τὸν γεωργὸν ἐπιγινώσκειν ἤθελε, τὸν οἷά τινι δρεπάνῳ τῇ τομωτάτῃ τοῦ πνεύματος ἐνεργείᾳ τῶν ἀχρείων ἡμᾶς ἀπαλλάττοντα, τουτέστι, τῶν γεωδεστέρων καὶ σαρκικῶν, ἵνα τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν τεθαυμασμένων ἔφεσίν τε καὶ προθυμίας ἐκτέκωμεν. ἔστι γοῦν ἀκοῦσαι λέγοντος ἐναργῶς τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτὸ, ἵνα καρπὸν πλείονα φέρῃ. ῥίζα μὲν γὰρ οἷά τις καὶ ἀμπέλου στέλεχος ἐμβεβοτρυωμένης ἀσφαλῶς, τῶν εἰς καινότητα ζωῆς ἐνηνεγμένων ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. κλημάτων δὲ δίκην ἡμεῖς καθ' ἕνωσιν τὴν ἐν πνεύματι προσπεφυκότες τε, καὶ ἀπηρτήμεθα νοητῶς, ἀγάπῃ τῇ εἰς αὐτὸν συνδούμενοι, καὶ ἐνσταταλῶντες πιότητι τῇ παρ' αὐτοῦ, καὶ τῇ θείᾳ τρεφόμενοι χάριτι πρὸς καρποφορίαν ἀρετῆς. ἐπισκέπτεται δὲ τὰ καθ' ἡμᾶς σὺν υἱῷ καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ. ἀλλ' ἔστι που δῆλον ὅτι κἂν εἰ ἄμπελος νοοῖτο Χριστὸς, γεωργὸς δὲ ὁ πατὴρ, ἐν Χριστῷ δὲ πάντως τὸ ἀχρεῖον ἀποκαρεῖ, καὶ φροντίδος ἀξιοῖ τὸ ὡς ἄριστα ἔχειν δυνάμενον καὶ καρποφορεῖν ἐν αὐτῷ. ὅτε τοίνυν ἐχρῆν ἐν ἀμείνοσιν ὁρᾶσθαι γεγενημένην τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα, τὴν εὔσκιόν τε καὶ ὡραίαν ἐλαίαν, ὡς ὁ προφήτης φησὶ, τότε καὶ ἀπόλωλε, καὶ ἀνήφθη πῦρ ἐν αὐτῇ. τοιγαροῦν καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης, ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη, φησὶ, πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ὅτι δὲ ἔμελλε ταῖς εἰς λῆξιν ἡκούσαις κακοῦ περιπεσεῖσθαι συμφοραῖς ἡ διαβόητος πόλις, προανεχρησμῴδησε λέγων ὁ προφήτης Ζαχαρίας. καὶ ἔσται ὁ κοπετὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ ὡς κοπετὸς ῥοῶνος ἐν πεδίῳ ἐκκοπτομένου. καὶ πάλιν ὡς πρὸς αὐτήν· διάνοιξον ὁ Λίβανος τὰς θύρας σου, καὶ καταφαγέτω πῦρ τὰς κέδρους σου. ὀλολυζέτω πίτυς, διότι πέπτωκε κέδρος. ὅτι μεγάλως μεγιστᾶνες ἐταλαιπώρησαν. ὀλολύξατε δρύες τῆς Βασανίτιδος, ὅτι κατεσπάσθη ὁ δρυμὸς ὁ σύμφυτος. Λίβανος μὲν γὰρ ὄρος ἐστὶ τῇ κέδρῳ κατάκομον. εὐῶδες δὲ τὸ φυτὸν, καὶ τῶν ὅτι μάλιστα τεθαυμασμένων εἰς κάλλος. Λιβάνῳ δὲ οὖν παρεικάζει τὴν Ἱερουσαλὴμ,

A (id enim puto, & nihil aliud, ſignificat ipſa circumciſio) tunc & inutilem factam & combuſtam eam ait, quia præſentem agricolam noluit agnoſcere, qui tanquam falce acutiſſima per ſpiritus efficaciam ab inutilibus nos abſcindit, hoc eſt, à terrenis & carnalibus, vt deſiderium alacritatémque ad ea quæ admiratione digna ſunt, conciperemus. De hoc igitur licet Saluatorem omnium noſtrûm audire dicentem: [Ego ſum vi- Ioan. 15. 1
B tis vera, & Pater meus agricola eſt. Omnem palmitem qui in me fert fructum, tollit, & omnem qui fert fructum, purgat, vt fructum producat copioſiorem.] Nam Dominus noſter Ieſus Chriſtus eſt veluti radix quædam & ſtipes vitis admodum exuberantis atque onuſtæ talibus botris, qui ad nouitatem ſpiritus ſunt adducti. Nos autem ſumus inſtar palmitum in vnitate ſpiritus ipſi agnati & inſiti, cum intelligibiliter per charitatem ei vnia-
C mur, ac veluti pinguedine ab ipſo acceptaluxuriantes, diuina gratia alamur ad fructificationem virtutis. Porro vnà cum Filio etiam Pater curam gerit noſtri. Imò verò manifeſtum eſt, quòd etiamſi Chriſtus intelligatur vitis, Pater agricola eſt, omne ſuperuacuum in Chriſto amputans, & curam adhibens, vt quàm optimè proueniant bona, atque in ipſo queant fructificare. Cùm itaque decuiſſet Iudæorum matrem præſtantiorem vi-
D deri, & eſſe formoſam atque opacam oliuam, ſicut Propheta ait: tum ipſa periit, igniſque in ea accenſus. Hinc & ſapiens Ioannes: [Iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt, in- Matt. 3. 10
quit. Omnis igitur arbor non faciens fructum bonum exſcinditur & conii-citur in ignem.] Quòd autem celebris illa vrbs in finem vſque opprimenda ſit calamitatibus, multo antè docuit Propheta Zacharias, dicens: [Et erit planctus in Ieruſalem, Zachar. 12.
E ſicut planctus mali punici, quod in campo ſucciditur.] Et rurſus veluti ad ipſam ait: [Libane, aperi portas tuas, & deuoret ignis cedros tuos. Vlulet pinus, eò quòd cecidit cedrus. Quia præcipui magnates tui in perniciem deuenerunt. Vlulate quercus tortricis, quia ſucciſus eſt ſaltus conſitus.] Libanus enim mons eſt cedris refertus, quæ boni odoris eſt planta, pulchráque in primis. Libano ergo comparat Hiero-

ſolymam, quæ ſanè admirandam habet ſacerdotum multitudinem, quantum ſcilicet ad honorem legis attinet. Hi enim fuerunt præpoſiti duces, ac veluti in ſyluis robuſta ac præcelſa ligna, quippe qui alios omnes auctoritate antecellant, populúmque ſibi ſubiectum longè ſuperent. Cæterùm ſuccenſa eſt Ieruſalem, hoc eſt, Libanus; qui verò in ipſa illuſtres ac præſtantes erant, gloriæque altitudine eminentes, planxerunt ſe inuicem, cadentes ac pereuntes: quippe qui in robuſtiſſimos Romanorum duces non aliter, quàm in lignatores quoſdam inciderint. Verùm Dominus noſter Ieſus Chriſtus, eorum qui mali malè perierunt, truncus eſt effectus. Gaudet enim ſemper infinitis copiis ſurſum vehendis, & per totum, vt vno verbo dicam, orbem dilatatur. Quod ipſum præſignificauit Deus clarè per vocem Eze-

Ezech. 17. 22.

" chielis ita dicens: [Et accipiam ex
" electis Cedri, ex ſummitate cordis ip-
" ſorum euellam, & plantabo in mon-
" tem altum, & ſuſpendam ipſum in
" montem ſublimem Iſraelis. Et plan-
" tabo, & producet germen, faciét-
" que fructum, & erit in cedrum ma-
" gnam, & quieſcet ſub ipſa omnis
" fera, & omnis volucer ſub vmbra
" eius quieſcet. Germina eius reſti-
" tuentur, & omnia ligna campi co-
" gnoſcent, quòd ego Dominus ſim,
" qui humiliem lignum altum, & ex-
" altem lignum humile; & exſiccem
" lignum viride, & faciam germina-
" re aridum Ego Dominus dixi, &
" faciam.] Intelligiſne, quo pacto ex electis lignis cedri plantarit nobis Deus & Pater lignum vitæ, hoc eſt, Chriſtum. Electa autem ligna cedri vocat tribum Iudæ, ſemper regnantem, aliiſque nobiliorem; ex qua prodierunt Ieſſe & Dauid, & ſacroſancta Virgo, quæ peperit Ieſum. Quòd autem in ligno propter nos ſuſpenſum fuerit illud ex electa cedro ſumptum, quódque pulcherrima floridiſſimáque arbor ſit, omnibus compertum eſt. Nos verò qui olim fuimus arida atque infrugifera ligna, nunc ex Dei voluntate refloruimus, aridis interim factis atque exſiccatis quodammodo iſtis, qui erant in vigore & vita legis, hoc eſt, Iſraelitis. Atque hi quidem erant excelſi, nos verò humiles atque abiecti:

A οὐκ ἀθαύμαστον ἔχουσαν τὴν τῶν ἱερέων πληθὺν, τό γε ἧκον φημὶ πρὸς τὰς ἐκ νόμου τιμάς. τέθειντο γὰρ ἡγούμενοι, καὶ οἷά περ ἐν δρυμοῖς ἁδρά τε καὶ εὐθυμηκέστατα ξύλα, τὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀνέχοντες μεῖζον, καὶ πολὺ τὸν ὑπὸ χεῖρα λαὸν ὑπερκείμενοι. ἀλλ' ἐμπεπύρηται μὲν Ἱερουσαλὴμ, τουτέστιν, ὁ Λίβανος. οἱ δὲ ἐν αὐτῇ λαμπροὶ, καὶ περιφανέστατοι, καὶ τὸ ἐν εὐκλείαις ἔχοντες ὕψος· τεθρηνήκασιν ἀλλήλους, πίπτοντές τε καὶ ἀπολλύμενοι, καὶ ὥσπερ τισὶ
B δρυτόμοις, περιπεσόντες εὐσθενεστάτοις τοῖς Ῥωμαίων στρατηγοῖς· ἀλλ' ὅ γε κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δι' ὧν ἐκεῖνοι κακοὶ κακῶς ἀπολώλασι, στέλεχος γέγονεν εὐθαλέον. ἐντρυφᾷ γὰρ ἀεὶ ταῖς ἀκαταλήκτοις εἰς τὸ ἄνω φοραῖς, καὶ ὅλης, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῆς ὑπ' οὐρανὸν κατευρύνεται. καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο προαναπεφώνηκε σαφῶς ὁ Θεὸς διὰ φωνῆς Ἰεζεκιὴλ οὕτω λέγων, καὶ λήψομαι ἐκ τῶν ἐπιλέκτων τῆς κέδρου, ἐκ κορυφῆς καρδίας αὐτῶν ἀποκνιῶ, καὶ καταφυ-
C τεύσω ἐγὼ ἐπὶ ὄρος ὑψηλὸν, καὶ κρεμάσω αὐτὸ ἐν ὄρει μετεώρῳ τοῦ Ἰσραήλ. καὶ καταφυτεύσω, καὶ ἐξοίσει βλαστὸν, καὶ ποιήσει καρπὸν, καὶ ἔσται εἰς κέδρον μεγάλην, καὶ ἀναπαύσεται ὑποκάτω αὐτοῦ πᾶν θηρίον, καὶ πᾶν πετεινὸν ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ ἀναπαύσεται. καὶ τὰ κλήματα αὐτοῦ ἀποκατασταθήσεται, καὶ γνώσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ πεδίου ὅτι ἐγὼ κύριος, ὁ ταπεινῶν ξύλον ὑψηλὸν, καὶ ὑψῶν ξύλον ταπεινὸν, καὶ ξηραίνων ξύλον
D χλωρὸν, καὶ ἀναθάλλων ξύλον ξηρόν. ἐγὼ κύριος ἐλάλησα, καὶ ποιήσω. συνίης οὖν ὅτι τὰ ἐπίλεκτα τῆς κέδρου λαβὼν καταπεφύτευκεν ἡμῖν τὸ τῆς ζωῆς ξύλον ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, τουτέστι Χριστόν. ἐπίλεκτα δὲ τῆς κέδρου φησὶ τὴν Ἰούδα φυλὴν τὴν κατάρχουσαν ἀεὶ, καὶ τῶν ἄλλων εὐκλεεστέραν· ἐξ ἧς ἀνέφυ καὶ Ἰεσσαὶ, καὶ Δαβὶδ, καὶ ἡ ἁγία παρθένος, ἣ τὸν Ἰησοῦν ἐκτέτοκεν. ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ ξύλου κε-
E κρέμασται δι' ἡμᾶς τὸ ἐκ τῆς ἀπολέκτου κέδρου ληφθὲν, καὶ φυτὸν ἐστὶ καλόν τε καὶ εὐανθέστατον, πῶς ἐστὶν ἀμφιβάλλειν; ἀνεβλαστήσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς διὰ βουλῆς τοῦ πατρὸς τὰ πάλαι ξηρὰ καὶ καρπὸν οὐκ ἔχοντα ξύλα, ξηρῶν γεγονότων καὶ ἀπολυθέντων τρόπον τινὰ τῶν ὡς ἐν ὑγρότητι καὶ ζωῇ τοῦ νόμου, τουτέστι, τῶν ἐξ Ἰσραήλ. καὶ οἱ μὲν ἦσαν ὑψηλοὶ, ταπεινοὶ δὲ ἡμεῖς καὶ καταῤῥιμμένοι. ἀλλ' ὑψώ-

ἤρμεθα ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως. οἱ δὲ τῆς ἀρχαίας κατώλισθον δόξης, καὶ γεγόνασι ταπεινοί. Θεὸς οὖν ἐστιν ὁ τῶν ὅλων κύριος, ὁ καὶ ἰδίοις νεύμασι ταπεινῶν τὰ ὑψηλὰ, καὶ ἀνακομίζων ὕψος τὰ ταπεινὰ, καὶ ξηραίνων ξύλον χλωρὸν, καὶ ἀναθάλλων ξύλον ξηρόν. ὅτι γὰρ ἢ ἀκάνθης καὶ τριβόλου διενεγκόντες οὐδὲν οἱ ἐκ τῆς ἀρχαίας συναγωγῆς μονονουχὶ καὶ τῆς ἁγίας ἀποκείρονται γῆς, ἀνέφυ δὲ ὥσπερ ἡ τῶν ἐν πίστει πληθὺς, καὶ τοῖς τῶν δένδρων εὐοσμοτάτοις παρεικάζεται, μαθήσῃ, λέγοντος τοῦ Θεοῦ· καὶ ποιήσω τὴν ἔρημον εἰς ἕλη, καὶ τὴν γῆν ἐν ὑδραγωγοῖς. θήσω εἰς τὴν ἄνυδρον γῆν κέδρον, καὶ πύξον, καὶ μυρσίνην, καὶ κυπάρισσον, καὶ λεύκην. καὶ μεθ' ἕτερα. καὶ ἔσται ἀντὶ τῆς στοιβῆς ἀναβήσεται κυπάρισσος, ἀντὶ δὲ τῆς κονύζης ἀναβήσεται μυρσίνη. διὰ μὲν γὰρ τῆς κέδρου νοήσεις τὴν εἰς ἀφθαρσίαν ἐλπίδα τῶν πεπιστευκότων. σήπεσθαι γὰρ οὐκ οἶδεν ἡ κέδρος. διὰ δὲ τῆς πύξου τὸ μήτε ἐν κουφότητι νοῦ, μήτε μὴν ἐν ἐλαφρίᾳ φρενῶν, τοὺς ἐν Χριστῷ νοεῖσθαι πρέπον. συνετοὶ γὰρ ἅπαντες, ἐπείτοι νοῦν ἔχουσι τὸν Χριστόν. ναστὸν δὲ ξύλον τὸ πύξινον, καὶ πολλὴν ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὴν πύκνωσιν. διὰ δὲ τῆς μύρτου τὸ εὔοσμον ἐν ἁγιασμῷ, καὶ τὸ ἀειθαλὲς ἐν χάριτι. διὰ δέ γε τῆς κυπαρίσσου τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐῶδες. ὑψηλὸν δέ φημι κατά γε τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ὡς ἐν δόγμασι περιφανές. διὰ δὲ τῆς λεύκης, τὸ οἱονεὶ λαμπρόν τε καὶ ἔκλευκον εἰς δικαιοσύνην. λαμπροὶ γὰρ οἱ ἐν Χριστῷ, τῇ παρ' αὐτοῦ καταγλαϊζόμενοι χάριτι. στέλεχος δὴ οὖν ἀνειμένον Νεφθαλείμ, ἢ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ἢ οἱ Χριστοῦ γνώριμοι. ἐπεὶ δέ φησι, ἐπιδιδοὺς τῷ γεννήματι κάλλος, ὑποδηλώσειεν ἂν, ὡς ἔγωγε οἶμαι, τοιοῦτόν τι πάλιν. ἐν ἀρχαῖς μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ὁρώμενος σχήματι, ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ ἐπεὶ γέγονε σὰρξ, οὐκ ἐπιστεύετο. καὶ γοῦν λιθόλευστον μὲν ποιεῖν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπετόλμων, ἐπίκλημα καὶ γραφὴν ἐπιρριπτοῦντες αὐτῷ τὸ, ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν. εὑρήσομεν δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους κατατεθηπότας μὲν ὡς τερατουργὸν, πλὴν οὔπω σαφῶς τὸ περὶ αὐτοῦ συνιέντας μυστήριον. τοιγάρτοι κατηυνάζετο μὲν ἡ θάλασσα, καὶ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἀνεκόπτετο φορὰ, Χριστοῦ θυμοῦσθαι προστάττοντος. οἱ δὲ, φησὶ, διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες· ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ ἡ θάλασσα, καὶ

A ſed nunc per fidem in Chriſtum nos ſumus exaltati; hi verò priſtina gloria exciderunt, humiliatique ſunt. Deus igitur eſt totius vniuerſi Dominus, qui pro ſuo arbitratu humiliat ſublimia, quique abiecta in altum extollit: qui exſiccat lignum viride, & germinare facit aridum. Nam quòd iſti, qui fuerunt ex veteri Synagoga, cùm nihil niſi ſpinam & tribulum produxerunt, tantum non à terra ſancta ſint exciſi: at è diuerſo noua fidelium B multitudo ſuborta ſit, quæ ſuauiſſimi odoris arboribus comparatur, diſces protinus ex Deo, dicente: [Et faciam deſerta in ſtagna, & terram aquoſam: ponam in terram arentem cedrum, buxum, myrtum, cupreſſum, populum & ceteras plantabo.] Et paulò pòſt. [Et erit vt pro ſtœba exurgat cupreſſus, & pro pulicaria herba exurgat myrtus.] Per *cedrum* enim intelliges ſpem credentium in vitam æternam. Cedrus enim expers eſt putre- C dinis. Per *buxum* autem, quòd leuitas, ac mentis inconſtantia à Chriſtianis aliena eſſe debeat. Omnes enim intelligentes ſunt, vt qui Chriſtum habeant ſuam mentem atque intellectum. Buxus enim lignum eſt compactum, multámque in ſe ſoliditatem habens. Porro per *myrtum* intelligitur bona fragrantia in ſanctificatione, & perpetua in gratia floriditas. At per *cupreſſum*, altitudo & bonus odor. Altitudo enim eſt inquam in virtute, & in D doctrinis claritas. Per *populum* verò ſplendorem atque candorem intelligemus ad iuſtitiam. Splendidi enim ſunt Chriſtiani, coruſcantes Dei gratiâ. Truncus igitur eſt Nephthalim, aut potiùs ipſe Chriſtus, quique Chriſto noti ſunt. Cùm autem dixit: *Dans germini pulchritudinem*, tale quidpiam rurſus, vt arbitror, ſubindicauit. Cùm enim Chriſtus initio in humana natura appareret, non facilè credebatur ſuapte natura Deus eſſe, & factus eſſe E caro. Hinc & Iudæi volebant eum lapidare, obiicientes ei, quòd cùm homo eſſet, ſeipſum tamẽ feciſſet Deum. Quin & ſanctos Apoſtolos cernemus eum quidem tanquam prodigiorum effectorem admiratos fuiſſe; non tamen manifeſtè myſterium de ipſo intellexiſſe. Quocirca cùm ſedaret mare, & impurorum ſpirituum impetus reprimeret, cogitabant intra ſe dicentes: [Qualis eſt iſte, quòd & mare &

Eſai. 41. 18.

Ibid. 19

Eſai. 55

Matt. 8. 27 Marc. 4. 40.

& venti obediant ei ?] Vidéſne quomodo id quod ſuapte natura erat, hoc eſt, Deus, etſi factus caro fuerit, nondum tamen ab eis, qui in mundo ſunt, cognitus ſit? neque gloriam diuina maieſtate dignam obtinuerit? Poſtquam verò in nobis cognitio eius ampliores progreſſus fecit, tum demum creditus eſt ſuapte natura Deus eſſe, [omnéque genu ipſi flectitur,] toto orbe ipſum adorante. Cùm ergo in nobis cognitio ipſius ad perfectionem perducta fuerit, tunc demum ſpecioſus præ filiis hominum apparebit, & verò cognoſcetur. At verò ſi de nobis ea verba intelligantur, [Dans germini pulchritudinem,] non obſcura fuerit ratio. Cùm enim ſemper proficiamus in virtute, atque ad meliora contendamus ad vlteriora nos extendentes, iuxta beati Pauli vocem, tum profectò ſemper ad pulchritudinem progredimur, pulchritudinem inquam ſpiritualem; ita vt & nobis dici poſſit, [Concupiuit rex decorem tuum.]

Philip. 2. 10.

Pſal. 44. 11.

De Ioſepho.

Geneſ. 49. 22.

FILIVS auctus Ioſeph: filius auctus, deſiderabilis filius meus iunior. ad me reuertere. In quem conſulentes conuitiati ſunt, inſidiati ſunt ei domini ſagittationum, & contriti ſunt cum fortitudine arcus eorum, & diſſoluti ſunt nerui brachiorum manum eorum per manũ potentis Iacob. Inde corroborator Iſrael à Deo patre tuo, & adiuuit te Deus meus, & benedixit tibi benedictionem cæli deſuper, & benedictionem terræ habentis omnia, propter benedictionem vberum & vuluæ, benedictionem patris tui & matris tuæ. Confortatus es ſuper benedictiones mentium ſtabilium, & in benedictionibus collium æternorum. Erunt ſuper caput Ioſeph, & ſuper verticem quibus præfuit fratrum.] Hæc prophetia itidem tendit ad ipſum Emmanuelem: nec, quòd hîc ſignificatur, poteſt aliud quidquam eſſe, quàm idipſum, quod præcedente capite dixi, nempe: [Dans germini pulchritudinem.] Nam dicere eum eſſe auctum, ſignificat omnino illam quæ eſt ad id, quod ab initio erat, progreſſionem naturaliter exiſtentis in ipſo gloriæ. Cùm enim vnigenitus Dei Filius, Deus ex Deo exiſtens, exinaniuit ſemetipſum, ſecundùm Scri-

A οἱ ἄνεμοι ὑπακούουσιν αὐτῷ; ὁρᾷς ὅπως ὁ κατὰ φύσιν, τουτέστι Θεὸς, καὶ εἰ γέγονε σὰρξ, οὔπω τοῖς κατὰ κόσμον ἐγνωρίζετο, καὶ ἦν ἐν δόξαις ταῖς οὕτω λαμπραῖς. ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἐπίδοσιν ἐν ἡμῖν ἡ περὶ αὐτοῦ κεχώρηκε γνῶσις, ἐπιστεύθη λοιπὸν, ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ, καὶ αὐτῷ πᾶν γόνυ κάμψει, προσκυνούσης αὐτὸν τῆς ὑπ' οὐρανόν. οὐκοῦν προϊούσης εἰς τελειότητα τῆς περὶ αὐτοῦ γνώσεως ἐν ἡμῖν, ὡραῖος ὢν κάλλει B παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τότε δὴ τότε διαγινώσκεται. εἰ δὲ δὴ καὶ ἐφ' ἡμῶν νοοῖτο τυχὸν τὸ ἐπιδιδοὺς τῷ γεννήματι κάλλος, οὐκ ἀσυμφανὴς ὁ λόγος. προκόπτοντες γὰρ ἀεὶ κατὰ ἀρετὴν, καὶ τῶν ἀμεινόνων ἐφικνούμενοι, ἤτοι τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνὴν, εἰς κάλλος ἀεὶ τὸ περιφανέστερον ἀναθρώσκομεν· κάλλος δέ φημι τὸ πνευματικὸν, ἵνα καὶ ἡμῖν λέγηται λοιπὸν, ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου.

C

Περὶ τοῦ Ἰωσήφ.

ΥΙΟΣ ηὐξημένος Ἰωσήφ· υἱὸς ηὐξημένος. ζηλωτὸς υἱός μου νεώτατος. πρός με ἀνάστρεψον. εἰς ὃν διαβουλευόμενοι ἐλοιδόρουν, καὶ ἐνεῖχον αὐτῷ κύριοι τοξευμάτων, καὶ συνετρίβη μετὰ κράτους τὰ τόξα αὐτῶν, καὶ ἐξελύθη D τὰ νεῦρα βραχιόνων χειρῶν αὐτῶν διὰ χεῖρα δυνάστου Ἰακώβ. ἐκεῖθεν ὁ κατισχύσας Ἰσραὴλ παρὰ Θεοῦ τοῦ πατρός σου· καὶ ἐβοήθησέ σοι ὁ Θεὸς ὁ ἐμὸς, καὶ εὐλόγησέ σε εὐλογίαν οὐρανοῦ ἄνωθεν, καὶ εὐλογίαν γῆς ἐχούσης πάντα, ἕνεκεν εὐλογίας μαστῶν καὶ μήτρας, εὐλογίας πατρός σου καὶ μητρός σου. ὑπερίσχυσας ἐπ' εὐλογίαις ὀρέων μονίμων. καὶ ἐπ' εὐλογίαις θινῶν αἰωνίων, αἳ ἔσονται ἐπὶ κεφαλὴν Ἰωσὴφ, καὶ ἐπὶ κορυφῆς, ὧν E ἡγήσατο ἀδελφῶν. ἐπ' αὐτὸν ἡμῖν πάλιν τὸν Ἐμμανουὴλ ὁ τῆς προφητείας διέρπει λόγος. εἴη δ' ἂν σημεῖόν που τὸ δηλούμενον ἐξ αὐτῆς ἕτερον οὐδὲν ἢ ὅπερ ἔφην ἀρτίως, τὸ ἐπιδιδοὺς τῷ γεννήματι κάλλος. τὸ γὰρ ηὐξῆσθαι λέγειν αὐτὸν τὴν εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐπίδοσιν, καὶ ἐπιδρομὴν τῆς ἐνούσης αὐτῷ εὐκλείας φυσικῶς, διασημαίνει πάντως, κατά γε τὸ ὀρθῶς ἔχειν ὑπειλημμένον. ἐπειδὴ γὰρ ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος, Θεὸς ὑπάρχων, καὶ ἐκ Θεοῦ, κεκένωκεν ἑαυτὸν, κατὰ τὰς γραφὰς, καθεὶς

ἐθελοντὴς εἰς ὅπερ οὐκ ἦν, καὶ τὴν ἀδοξοτάτην ταύτην σάρκα ἠμπέσχετο, καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ πέφηνε, γεγονὼς ὑπήκοος τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ μέχρι θανάτου· ταύτῃ τοι λοιπὸν ὑπερυψοῦσθαι λέγεται, καὶ ὡς οὐκ ἔχων διὰ τὸ ἀνθρώπινον μονονουχὶ, καὶ ἐν χάριτος μοίρᾳ, λαβεῖν τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. ἀλλ' ἦν τὸ χρῆμα κατὰ τὸ ἀληθὲς, οὐ δόσις ὡς ἐν ἀρχῇ τῶν οὐκ ἐνόντων αὐτῷ φυσικῶς· πολλοῦ γε καὶ δεῖ. νοοῖτο δ' ἂν μᾶλλον ἀναφοίτησις, καὶ ἀναδρομὴ, πρὸς τὸ ἐν ἀρχῇ, καὶ οὐσιωδῶς καὶ ἀναποβλήτως ὑπάρχον αὐτῷ. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε τῆς ἀνθρωπότητος τὸ σμικροπρεπὲς ὑποδὺς οἰκονομικῶς, πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. ἀεὶ γὰρ ἦν ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ τῷ ἰδίῳ συνυπάρχων γεννήτορι πρὸ παντὸς αἰῶνος καὶ χρόνου, καὶ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς. αὔξην δὲ οὕτω νοητέον ἐπὶ Χριστοῦ, τὴν τῆς εὐκλείας ἐπίδοσιν, ἣν ἀεί πως εὐρυτέραν καὶ ἐμφανεστέραν ἔχει Θεός· ὅτι κατὰ φύσιν ἐστὶ παρὰ τῶν ἐν κόσμῳ νοούμενος, καὶ ὡς τῶν ὅλων κύριος, συνδοξολογούμενός τε καὶ συμπροσκυνούμενος τῷ Θεῷ καὶ πατρί. πλὴν αὐτὸς ὑπάρχων τῶν αἰώνων ὁ ποιητὴς, νοοῖτ' ἂν εἰκότως γεγονὼς καὶ νεώτατος· πέφηνε γὰρ ἐν τελευταίοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς μετὰ τὸν τῶν ἁγίων προφητῶν εὐκλεᾶ τε καὶ ἀξιάγαστον χορὸν, καὶ ἁπαξαπλῶς μετὰ πάντας τοὺς πρὸ τῆς ἐπιδημίας ὡς ἐν υἱῶν τάξει λελογισμένους δι' ἀρετήν. ζηλωτὸς δὲ ὅτι γέγονεν ὁ Ἐμμανουὴλ, πῶς ἐστὶν ἀμφιβαλεῖν; ἀλλὰ ζηλωτὸς μὲν ἁγίοις, οἳ τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ κατακολουθεῖν σπουδάζοντες, καὶ πρὸς τὸ θεῖον αὐτοῦ μορφούμενοι κάλλος, αὐτόν τε ποιούμενοι τῶν πρακτέων ὑπογραμμὸν, τὴν ἁπασῶν ἀρίστην ἀποφέρονται δόξαν. ζηλωτός γε μὴν καὶ καθ' ἕτερον ἂν νοοῖτο τρόπον τοῖς οὐκ ἀγαπᾷν ἡρημένοις, φημὶ δὲ τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς, ἤτοι τοῖς γραμματεῦσι, καὶ Φαρισαίοις, οἳ πικρὸν ὠδίνοντες ἐν ἑαυτοῖς ζῆλον, καὶ βασκανίας ὑπόθεσιν τὴν ἀπαράβλητον αὐτοῦ ποιούμενοι δόξαν, κατὰ πολλοὺς ἡλίσκοντο τρόπους. διανίστη μὲν γὰρ τοὺς νεκροὺς ὁ Χριστὸς ὀδωδότας ἤδη καὶ διεφθαρμένους, καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου κρείττων ἐφαίνετο. οἱ δὲ καταπεθηπέναι δέον καὶ πρὸς τὸ χρῆναι πιστεύειν ἰέσθαι λοιπὸν οὐδὲν ἐνδοιάζοντας ἔτι. τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων, ἐδάκνοντο δὲ τῷ φθόνῳ, καὶ

A pturas, volens ſe demiſit in id, quod non erat, atque hanc viliſſimam carnem induit, & in ſerui forma apparuit, factus obediens Deo ac Patri vſque ad mortem; ideo nunc dicitur exaltatus, & nomen (quod iam quodammodo non habebat ob humanitatem) veluti gratiæ ac mercedis loco accepiſſe, & quidem *nomen ſuper omne nomen*, iuxta B. Pauli vocem. Cæterùm reuera, nihil ipſi datum eſt, quo antea naturaliter præditus
B non fuerit: longè enim abeſt; vt potiùs intelligendus ſit reditus quidam atque recurſus ad ſuam ab initio eſſentiam, & quod perpetuè erat. Vnde & ipſe cùm humanæ naturæ humilitatem diuino conſilio ſubiiſſet, dixit: [Pater, [Ioan. 17. 5.] glorifica me gloria quam habui, antequã hic mundus eſſet apud te.] Semper enim erat in gloria diuina, vt qui ſimul fuerit cum ſuo Genitore ante omnia ſæcula, & ante mundi creationem. Augmentũ itaque in Chriſto intelligamus
C progreſſum ipſius gloriæ, quam de die in diem reddit ampliorem atque illuſtriorem Deus, quia ſecundùm naturã eſt ab iis, qui in mundo ſunt, cognitus, & tanquam totius vniuerſi Dominus ſimul cum Deo ac Patre glorificatus & adoratus. Cæterùm ipſe cùm ſit factor ſæculorum, intelligi poteſt conuenienter factus etiam minimus natu. Apparuit enim in nouiſſimis ſæculi temporibus, poſt glorioſum illum atque admirandum ſanctorum Prophetarum cho-
D rum, atque adeò poſt omnes qui ante ipſius aduentum in numero filiorũ ſunt cenſi propter virtutem. Quòd verò æmulandus etiam ſit Emmanuel, quo pacto quis ambigat? Sed æmulandus quidem Sanctis qui ipſius veſtigiis inſiſtere nituntur; & cùm ad diuinã eius pulchritudinem formentur, ipſúmque ſtatuãt actionum ſuarum exemplar, gloriam omnium ampliſſimam reportãt. Poteſt autem etiam alio ſenſu æmulandus intelligi ab iſtis, qui ipſius dilectionem reſpuunt: dico à Iudæorum principibus,
E & Scribis ac Phariſæis, qui amarulentũ in ſe parturientes zelum, & ex incomparabili ipſius gloria inuidiæ occaſionẽ captãtes, multis argumentis deprehendebantur. Nam Chriſtus quidem ſuſcitauit mortuos olentes ac corruptos, ſeque morte ipſa ſuperiorẽ declarauit. Hi verò cùm debuiſſent hæc admirari, & fidem eis abſque vlla hæſitatione accommodare; hoc quidem non præſtiterunt: quin potiùs exarſerunt inuidia,

acerbiſſimóſque dolores mente conceperunt. Sanabat cæcum ab ortu; hi verò peccatorem vocabant. Expellebat legiones immundorum ſpirituum; & mentiebantur auxilio Beelzebub ea præſtare, lapidibúſque eum impetebāt, impiiſſimè vociferantes: [De bono opere non lapidamus te, ſed propter maledicta & blaſphemias, quia tu cùm ſis homo, facis te ipſum Deum.] Fremebant rurſum dicentes: [Iſte eſt hæres, venite occidamus eum.] Ergo & ipſe æmulationi obnoxius fuit, nempe iſtorum qui ipſum odio ſunt proſecuti, non tamē in vniuerſum ab ipſis capi potuit. Etſi enim ſubierit crucem, tamen vt Deus reuixit, morte pedibus proculcata, Deo ac Patre inclamante ac dicente: [Reuertere ad me.] Aſcendit enim in cælos, vt & audiret dicentem ſibi: [Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.] Nam quòd prociderint, tametſi ſumma aduerſus ipſum inſania accenſi, docuit dicens: [In quem conſulentes conuiciati ſunt, & inſidiati ſunt ei domini ſagittationum.] Habitis enim conſiliis, acerba conſultabant *domini ſagittationum*, hoc eſt, principes populorum, qui exacuebant aduerſus eum qui eum vulnerarent, atque inſtar ſpiculorum ipſi infixi eſſent, vt quæ fas non eſt, aduerſus ipſum committerent, ac modo ferarum in ipſum ruerent ac ferrentur. Cæterùm *arcus iſtorum contriti ſunt*, & diſſoluti nerui brachiorum eorum per manum potentis Iacob, hoc eſt, Dei ac Patris, qui eſt Dominus virtutum, quique ordinauit, vt Filius in cælo & in terra benediceretur. Scribit enim diuus Paulus, [quòd, cùm primogenitum duxerit in orbem, ita dixerit: Et adorent ipſum omnes angeli Dei.] Ita Dauid alibi dicit: [Omnis terra adoret te, & pſallat tibi.] Hanc dicimus illam ſupernam benedictionem, & illam quæ inferiùs in terra omnia continet, hoc eſt, in qua propter Chriſtum omnis demum virtus conſiſtit, multiplicéſque admodum pietatis in Deum fructus. Dictum eſt enim ad Filium: [Viſitaſti terram & inebriaſti eam, & multiplicaſti vt ipſam ditares.] Porro quòd ei data ſit & ſuperna benedictio, & ea quæ eſt in terra expreſsè confirmatur his verbis: [Propter benedictionem vberum & vuluæ, propter benedictionem patris & matris, &c.] Ex quibus verbis apertè & euidenter generatio Vnige-

Ioan. 10. 33. Luc. 20. 14 Matt. 21. 38 Marc. 12. 7. Esai. 45. 22. Psal. 109. 1. Genes. 49. 24. Hebr. 1. 6. Psal. 65. 4 Psal. 64. 10.

A πικρὰς ἐδέχοντο λύπας εἰς νοῦν. τὸν ἐκ γενετῆς ἰᾶτο τυφλόν, καὶ ἁμαρτωλὸν ἀπεκάλουν. δαιμονίων ἀκαθάρτων ἠλαύνοντο στίφη, καὶ χορηγὸν αὐτῷ τῆς δυνάμεως τὸν Βεελζεβοὺλ κατεψεύδοντο· λίθοις ἔβαλλον, ἀνοσιώτατα λέγοντες, περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε· ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὤν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν. διεπρίοντο λέγοντες, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν. ζηλωτὸς οὖν ἄρα καὶ τοῖς μισεῖν ἑλομένοις, πλὴν B οὐκ εἰς ἅπαν ἁλώσιμος. εἰ γὰρ καὶ ἀνέτλη σταυρόν· ἀλλ' ὡς Θεὸς ἀνεβίω, πατήσας τὸν θάνατον, μονονουχὶ δὲ καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἐπιφωνοῦντος καὶ λέγοντος· πρός με ἀνάστρεψον. ἀναβέβηκε γὰρ εἰς τοὺς οὐρανούς, ἵνα καὶ ἀκούσῃ λέγοντος, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. ὅτι γὰρ ὑποπεπτώκασι καί τοι πλείστην ὅσην τὴν κατ' αὐτοῦ μανίαν ὠδίνοντες, ἐδίδαξεν εἰπών, εἰς ὃν διαβουλευόμενοι ἐλοιδόρουν, καὶ C ἐνεῖχον αὐτῷ κύριοι τοξευμάτων. συνέδρια γὰρ συναγείροντες ἐβουλεύοντο πικρὰ τῶν τοξευμάτων οἱ κύριοι, τουτέστιν, οἱ τῶν λαῶν ἡγεμόνες, οἱ ἐπ' αὐτῷ παραθήγοντες τοὺς οἱονεὶ τραυματίζοντας, καὶ ἀκίδων ἐν τάξει μονονουχὶ καὶ ἐμπηγνυμένους, διά τοι τὸ δρᾶν ἃ μὴ θέμις ἀποτολμᾶν, καὶ θηρῶν ἀγρίων ἐπιθρώσκειν δίκην. πλὴν συνετρίβη τὰ τόξα αὐτῶν, καὶ ἐξελύθη νεῦρα βραχιόνων αὐτῶν διὰ χεῖρα δυνάστου Ἰακώβ, τουτέστι, τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, ὅς ἐστι τῶν δυνάμεων D κύριος, ὃς καὶ εὐλογεῖσθαι παρεσκεύασε τὸν υἱὸν ἔν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. γράφει μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην λέγει· καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ. φάσκει δέ που καὶ ὁ μέγας ἡμῖν Δαβίδ, πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι, καὶ ψαλάτωσάν σοι. ταύτην εἶναί φαμεν τὴν ἄνωθεν εὐλογίαν, καὶ τὴν ἐν τῇ γῇ κάτω τὴν πάντα ἔχουσαν, τουτέστιν, ἐν ᾗ E διὰ Χριστὸν πᾶσα λοιπὸν ἀρετή, καὶ λίαν ἀμφιλαφεῖς, οἱ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας καρποί. εἴρηται γάρ που πρὸς τὸν υἱόν, ἐπεσκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν, ἐπλήθυνας, τοῦ πλουτίσαι αὐτήν. δεδόσθαι γε μὴν αὐτῷ τὴν ἄνωθεν εὐλογίαν, καὶ μέν τοι τὴν ἀπὸ γῆς διεβεβαιοῦτο σαφῶς. ἕνεκεν εὐλογίας μαστῶν καὶ μήτρας, εὐλογίας πατρὸς καὶ μητρός. δι' οὗ σαφῶς καὶ ἐναργῶς ἥ τε ἐκ Θεοῦ καὶ πατρὸς γέννησις τοῦ

μονογενοῦς, καὶ ἡ διὰ τῆς ἁγίας παρθένου σημαίνεται, καθὸ νοεῖται καὶ πέφηνεν ἄνθρωπος. υἱὸς γὰρ ὑπάρχων φυσικῶς τε καὶ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ τε καὶ πατρὸς, δι' ἡμᾶς ἀνέτλη τὴν διὰ γυναικός τε καὶ μήτρας γέννησιν, καὶ μαστοῖς τεθήλακεν. οὐ γάρ τοι, κατά τινας δοκήσει, γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν πεφηνὼς, ὅπερ ἐσμὲν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ, τοῖς τῆς φύσεως ἑπόμενος νόμοις, καὶ τροφῆς ἠνέσχετο, καίτοι ζωὴν αὐτὸς τῷ κόσμῳ διδούς. ταύτῃ τοι καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας, μήνυσιν ὥσπερ τινὰ τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ἐνανθρωπῆσαι τὸν κύριον, τὸ δεδεῆσθαι τροφῆς νηπιοπρεποῦς, ἐποιεῖτο λέγων· βούτυρον καὶ μέλι φάγεται. εὐλόγηται τοίνυν ἕνεκα μαστῶν καὶ μήτρας. ὡς γὰρ ἔφην φθάσας, ἐπεί τοι γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ὑπήκοος τῷ πατρὶ, κεκληρονόμηκεν ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, καὶ αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ, ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων ὁμολογούντων ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός. πλὴν εἰ καὶ πέφηνε καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' οὕτως ὑπερκείσεται πάντας ἁγίους, καὶ ὑπεραναστήσει θεοπρεπῶς τῶν ἄνωθεν ἔτι καὶ ὀνομαστῶν πατέρων. ὁ γὰρ ὁ ψάλλων φησὶν, ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ κυρίῳ, ἢ τίς ὁμοιωθήσεται αὐτῷ ἐν υἱοῖς Θεοῦ; τοῦτο διδάσκει λέγων ὁ μακάριος Ἰακώβ· ὅτι ὑπερίσχυσας ἐπ' εὐλογίαις ὀρέων μονίμων καὶ θινῶν αἰωνίων. ὄρη γὰρ αἰώνιά τε καὶ μονιμώτατα, καὶ μήν τοι καὶ θῖνας αἰωνίους, τοὺς ἁγίους φησὶ, διά τοι τὸ ἦρθαι τῆς γῆς, καὶ φροντίζειν μὲν οὐδὲν τῶν κατερριμμένων, ζητεῖν δὲ τὰ ἄνω, καὶ εἰς τὰ τῶν ἀρετῶν ὑψώματα εὖ μάλα διατείνειν. κατόπιν οὖν ἄρα τῆς Χριστοῦ δόξης καὶ οἱ τῶν πατέρων ἐπισημότατοι, καὶ εἰς λῆξιν ἥκοντες ἀρετῆς. οἱ μὲν γὰρ ἦσαν οἰκέται, κἂν εἰ τετάχαται λοιπὸν ἐν τέκνοις. ὁ δὲ κύριος, ὡς υἱὸς, τὰ δι' ὧν ἐκεῖνοι γεγόνασι λαμπροὶ, κεχορηγηκὼς αὐτοῖς. τοιγάρτοι καὶ λέγουσιν ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. οὐκοῦν τῆς δόξης ὁ στέφανος ἐπικείσεται μὲν φυσικῶς τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν κεφαλῇ. διαβήσεται δὲ οὐδὲν ἧττον, καὶ δῶρον ἔσται δοτὸν, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἁγίους τοὺς ὑπ' αὐτῷ γεγονότας. οἳ τὸν ἀμάραντον τῆς δόξης περικείσονται στέφανον, καὶ κοινωνοὶ τῶν αὐτοῦ παθημάτων γεγενημένοι, συμμεθέξουσι τῆς εὐκλείας. ἄραρε γὰρ, ὅτι συμπεπονθότες αὐτῷ καὶ συμβασιλεύσουσιν.

A niti ex Deo & Patre, nec non generatio per ſanctam Virginē, quatenus ſcilicet intelligitur & apparuit homo, declaratur. Nam cùm ſuapte natura ac verè Filius Dei & Patris eſſet, propter nos ſuſtinuit per mulierem ac vuluam naſci, vberáq. ſugere. Neque enim, vt quidā volunt, imaginariè factus eſt homo, ſed reuera noſtri ſimilis eſt effectus, naturæ leges ſequēs, & cibo vtens, etiam ſi ipſe alioqui mundo vitā ſuppeditaret. Idcirco & B. Eſaias, tanquā certiſſimo argumento probauit verā Domini Incarna-
B tionem ex eo quòd indigebat alimento infantū, dicens: [Butyrum & mel comedet.] Benedictus ergo eſt cauſa vberum & vuluæ. Nam, vt ſuprà dixi, poſteaquā factus eſt homo, & obediēs Patri vſque ad mortem, hæreditauit ſibi nomen ſuper omne nomen, & ipſi ſ omne genu flectetur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, qui confitentur quòd Dominus Ieſus Chriſtus ſit in gloria Dei Patris.] Nā etſi apparuit, ſicut nos homo,
C tamē vt Deus, ſuperat quemuis Sanctū, etiam illos qui iam inde à primordio mundi extiterunt, & patres ſunt nominati. Ita enim Pſalmiſta ait: [Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino: aut quis ei ſimilis erit inter filios Dei?] Hoc & beatus Iacob docet præſenti loco dicens: [Quia præualuiſti in benedictionibus montium firmorum, & collium æternorum.] Nam montes firmiſſimos, itémque colles æternos vocat Sanctos, propter-
D ea quòd à terra ſublati ſunt, neque ampliùs res abiectas curanť, ſed ſuperna quærunt, & ad ſumma virtutum faſtigia enixè contendunt. Inferiores igitur ſunt Chriſto in gloria etiam ſanctiſſimi ex patribus, qui vel ſummum virtutis culmen conſcenderunt. Siquidem hi omnes fuerunt ſerui in domo Dei, etſi deinceps in filios ſint cooptati. Ipſe autem eſt Dominus tanquam filius familias, ea per quæ ipſi illuſtres euaſerunt, ipſis ſuppeditans. Vnde & ipſi di-
E cunt, quòd [ex plenitudine eius omnes accepimus,] & gratiam pro gratia. Quamobrem naturaliter competit corona gloriæ ipſius capiti. Nihilominus tamen continget & donabitur hoc demum etiā Sanctis, qui ſe ei ſubiecerint, qui immarceſcibili corona ornabūtur, quique participes facti ipſius paſſionis & crucis, participabunt etiam gloriæ ipſius. Nam ita placuit, vt qui ſimul cum eo ſint paſſi, ſimul cum eo regnent.

Eſai.7.
Philipp.2.
Pſal.88.7
Ioan.1.

A

De Beniamin.

Gene.49 17. BENIAMIN lupus rapax: manè comedet adhuc, & ad veſperam diſtribuet eſcam.] Rachel priùs quidem peperit diuinum Ioſeph, poſtea verò Beniamin. Attamen filius natu minimus à patre vocatus eſt Ioſeph. Atque hoc ita ſe habere concedemus. Dicimus tamen Beniamin fuiſſe iuniorem eo qui minimus natu erat. Atqui filius quidem nouiſſimus Beniamin. Atque haud incommodè hic intelligi poteſt veluti typus & imago nouiſſimi populi, qui & per ſanctos diſcipulos vocatus eſt, poſteaquam Chriſtus ex mortuis reſurrexit, itáque ad Patrem cæleſtem ſe contulit. Comparatur autem lupo rapaci ideo, vt arbitror, quia inflammatus eſt miro deſiderio diſcendi, irruendique veluti in prædam quandam in ea, quæ ad bonam habitudinem, ſpiritualem inquam, conducunt. Solertes enim ſunt & perſpicaces ad videndum ac quaſi rapiendum ea quæ ſibi ſunt adiumento, & expediunt ad ſalutem: atque è diuerſo agiles ad declinandum ab iis quæ ſunt damnoſa. Neque verò facilè percellentur metu, etſi inſtar canum circumfundantur qui ipſos à bonis operibus & ſalutari doctrina arcere conantur: at potiùs eorum impetum forti animo ſuſtinent. Didicerunt enim, & quidem valdè

Rom 8 35 viriliter. [Quis ſeparabit nos à dilectione Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an fames? an perſecutio? an nuditas? an periculum? an gladius?] Imò verò nec ipſi falſi paſtores eos auerterint ab hoc ſibi dilecto tramite, etiamſi in carceres detrudant, neque in vllo ipſis parcant, ſicut ſcriptum eſt. Cùm enim ærumnoſi ac miſeri videantur, ipſi talia ſupplicia pro

Philip. 1. 21. vita ducunt, dicentes: [Mihi vita eſt Chriſtus, & mors lucrum.] Quamobrem etſi eo qui à nobis oſtenſus eſt modo Sancti comparentur lupis rapacibus, tamen nulla vis videtur fieri Scripturæ. Siquidem & ipſe Sal-

Oſee 5. 14. uator vocat ſe leonem, & pardalim aut panthera, dicens: [Ideo ego ſum tanquam panther Ephraim, & veluti leo domus Iuda. Et ego veniam & diſcedam, & rapiam, nec erit qui ſit liberaturus.] Quin & ipſos credentes in ſe appellat *beſtias agri*. Ita enim dicit per vocem Eſaiæ:

Περὶ τοῦ Βενιαμίν.

ΒΕΝΙΑΜΙΝ λύκος ἅρπαξ· τὸ πρωϊνὸν ἔδεται ἔτι, καὶ εἰς τὸ ἑσπέρας διαδώσει τροφήν. προτέτοκε μὲν ἡ Ῥαχὴλ τὸν θεσπέσιον Ἰωσὴφ, ἐπ' αὐτῷ δὲ τὸν Βενιαμίν· ἀλλ' υἱὸς μὲν νεώτατος Ἰωσὴφ πρὸς τοῦ πατρὸς ὠνομάζετο. οὕτω τι ἔχειν τὸ χρῆμα δώσομεν. νεώτερον δὲ νεωτάτου

B φαμὲν γενέσθαι τὸν Βενιαμίν. ἀλλ' υἱὸς μὲν νεώτατος Βενιαμίν. καὶ δὴ νοοῖτ' ἂν εἰκότως οἷά τις εἰκὼν καὶ τύπος τοῦ νεωτάτου λαοῦ· ὃς καὶ διὰ τῶν ἁγίων κέκληται μαθητῶν, μετά γε τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναβιῶναι Χριστὸν, καὶ πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς ἀπονοστῆσαι πατέρα καὶ Θεόν. ἅρπαγι δὲ λύκῳ παρεικάζεται, διά τοι τὸ οἶμαι θερμὸν εἰς ὀρέξεις τὰς ἐπί γε τὸ μαθητιᾶν, καὶ ἐπιθρώσκειν ἀεὶ καὶ μάλα προθύμως, οἷά τισι θήραις ταῖς εἰς τὸ πᾶν ὁτιοῦν τῶν φερόντων εἰς

C εὐεξίαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν πνευματικήν. δεινοὶ γὰρ ἰδεῖν τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν, καὶ μὴν καὶ ἁρπάσαι τὸ ὠφελοῦν· ὀξεῖς εἰς ἀποδρομὴν τῶν ἀδικεῖν εἰωθότων. εἰσὶ δὲ λίαν εἰς φόβους οὐκ εὔκολοι, οὐδ' ἂν εἰ κυνῶν αὐτοῖς περιχέοιντο δίκην, οἱ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τε καὶ λόγων ἀποσοβεῖν ἠρημένοι, καταμαρχῶσι δὲ τὴν προσβολήν· μεμαθήκασι γὰρ καὶ μάλα νεανικῶς, τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ,

D θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ λιμὸς, ἢ διωγμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; ἀλλ' οὐδ' ἂν ὅλως αὐτοὺς οἱ ψευδοποιμένες τῆς αὐτοῖς ἀγαπωμένης ἐξώσαιεν τρίβου, βάλλοντες εἰς φρουρὰς, οὐ φειδόμενοι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. τληπαθέστατοι γὰρ οἱ τοιοίδε λίαν καὶ ζωὴν ἡγούμενοι τὸ παθεῖν. διακεκράγασι γοῦν· ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. οὐκοῦν κἂν εἰ λύ-

E κοις ἅρπαξι παρεικάζοιντο κατά γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν παραδεδειγμένους τρόπους, οὐδὲν ὡς ἔοικεν εἰς τὸ μὴ ἔχειν ὀρθῶς ἀδικηθεῖεν ἄν. ἐπεί τοι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ λέοντά τε καὶ πάρδαλιν, ἤτοι πάνθηρα ἑαυτὸν ὀνομάζει, λέγων· διότι ἐγώ εἰμι ὡς πάνθηρ τῷ Ἐφραὶμ, καὶ ὡς λέων τῷ οἴκῳ Ἰούδα. καὶ ἐγὼ ἔρχομαι, καὶ πορεύσομαι, καὶ λήψομαι, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐξαιρούμενος. ἀγροῦ δὲ θηρία καὶ αὐτοὺς ἀποκαλεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, οὕτω λέγων διὰ φωνῆς Ἡσαΐου·

εὐλογήσει με τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, σειρῆνες καὶ θυγατέρες στρουθῶν. ὅτι δέδωκα ἐν τῇ ἐρήμῳ ὕδωρ, καὶ ποταμοὺς ἐν γῇ ἀνύδρῳ ποτίσαι τὸ γένος μου τὸ ἐκλεκτὸν, λαόν μου ὃν περιεποιησάμην τὰς ἀρετάς μου διηγεῖσθαι. σύνιες οὖν ὅπως τὸ γένος τὸ ἐκλεκτὸν ἀγροῦ θηρία καὶ σειρῆνας ὀνόμασε, τουτέστι, τὰ τῶν στρουθίων εὐστομώτατα. καὶ θηρία μὲν διὰ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι τάχα που τιθασσεύοντος τοῦ Σατανᾶ, καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιεῖσθαι τὸν ἑαυτοῦ σπουδάζοντος, ἐπιθρώσκειν δὲ μᾶλλον αὐτῷ, μονονουχὶ δὲ καὶ κατασείειν τοὺς ἐφ' ἅπερ οὐ θέμις μεταστεῖβειν ἠρημένους· σειρῆνας δὲ ὅτι καλλιεποῦσιν ἄγαν τὰ Χριστοῦ κατορθώματα λέγοντες, καὶ τὰς εἰς αὐτὸν ὑμνοῦντες τιμάς. οὐκοῦν λύκος ὁ Βενιαμὶν ὁ νέος καὶ ἐν πίστει λαὸς, οὗ καὶ τὸ λίαν ἕτοιμον εἰς τὸ δύνασθαι νοεῖν, τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν, καὶ μέντοι καὶ τὸ ἰσχῦσαι, καὶ ἑτέρους ὠφελεῖν, ὑποφαίνει λέγων. τὸ πρωϊνὸν ἔδεται ἔτι, καὶ τὸ ἑσπέρας διαδώσει τροφήν. ὁ μανθάνων ἔοικέ πως ἀεὶ τῷ τρεφομένῳ. εἰσοικίζεται γὰρ εἰς νοῦν τὰ μαθήματα, καθάπερ ἀμέλει κἀκεῖνος εἰς γαστέρα τὸ ἐδώδιμον. ἀποδεῖ δὲ τοῦ τρέφοντος ὁ διδάσκων οὐδέν. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τροφῇ παρεικάζει τὸ διδασκαλίας τὸν τρόπον. ἔφη γὰρ ὅτι τελείων ἐστὶν ἡ στερεὰ τροφὴ, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ. οὐκοῦν ὁ Βενιαμὶν λύκος ἅρπαξ· τὸ πρωϊνὸν ἔδεται ἔτι, καὶ τὸ ἑσπέρας διαδώσει τροφήν. ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι, μαθητιῶν ἔτι καὶ πρὸς τὸ ἀρτίως ἔχειν οὔπω διεληλακὼς, ὠφελήσειεν ἂν ἑτέρους. καὶ ὀλίγος κομιδῇ διαδείξει χρόνος τοὺς ἄρτι πεπιστευκότας καὶ εἰς τὸ διδάσκειν ἐπιτηδείους. περὶ μὲν γὰρ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ἐλέγετο, δι' ἀμαθίαν οἶμαί που πολλὴν καὶ τὸ εἰς νοῦν ἔσω πάχος. ἰδοὺ λαὸς μωρὸς καὶ ἀκάρδιος. ὀφθαλμοὶ αὐτοῖς, καὶ οὐ βλέπουσιν· ὦτα αὐτοῖς καὶ οὐκ ἀκούουσι. καὶ πάλιν· οἱ αἰρόμενοι ἐκ κοιλίας, καὶ παιδευόμενοι ἕως γήρως. ἐπιστέλλει δὲ τοῖς ἐν πίστει καὶ ἐν Χριστῷ λέγων ὁ σοφὸς Ἰωάννης· οὐ χρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς, ἀλλ' ὡς αὐτοῦ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων. νοῦν γὰρ ἔχουσι Χριστοῦ τοῦ πάντα εἰδότος, καὶ οὐκ ἀμηχάνως ἔχουσιν εἰς τὸ διδάσκειν καὶ παρακαλεῖν ἀλλήλους. Εἰ δὲ δὴ προσήκει καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μακαρίου Παύλου τὴν ἐπὶ τῷ Βενιαμὶν προαγόρευσιν ἐκπεπεράνθαι λέγειν, καὶ τῇδε ἂν ἔχοι καλῶς τε καὶ ἀληθῶς. ὁ γὰρ διώκων τὴν ἐκκλησίαν,

A [Benedicent mihi beſtiæ agri, Sirenes & filiæ ſtruthionũ. Quia dedi eis in deſerto aquam, & flumina in arido, vt potarem genus meum electum, populum meum quem acquiſiui mihi, vt virtutes meas enarrarent.] (Eſai.43. 20.) Intelligis nunc, quo pacto genus electum nominarit *beſtias agri* & *Sirenas*, hoc eſt, canoras in primis aues. Et beſtias quidem, quia non ſuſtinent ſe manſuefieri à Satana, neque poteſtati eius ſubiici; potiùs ei inſultant, atque ad ea quæ à Deo prohibita ſunt adigere volentes profligant. B Sirenas autē appellat, qui ſuauiter admodum concinunt pręclara Chriſti facta edicentes, eiúſque honores celebrantes. Nouus igitur & fidelis populus eſt Beniamin lupus, qui valdè paratus eſt, cùm ad intelligendum, tum ad obtinendum id, quod facit ad ædificationē, robur, atque ad iuuandum alios; quod ſubindicat his verbis: [Mane comedet adhuc, & ad veſperam diſtribuet eſcam.] (Geneſ.49. 27.) Qui diſcit ſemper ſimilis videtur ei qui enutritur. C Nam doctrina defertur in mentem, ſicut reuera cibus in ventrē. Neque differt quidquam is qui docet, ab eo qui alit. Hinc & diuinus Paulus confert modum docendi, nutrici: ait enim quòd *perfectorum ſit ſolidus cibus*, nempe eorum qui confirmatos habent ſenſus ad diſcretionem boni & mali. (Heb.5.14.) [Beniamin igitur eſt lupus rapax. Mane edet adhuc, & ad veſperam diſtribuet eſcam.] quaſi dicat: Qui eſt adhuc cupidus diſcendi, etſi nondum ſit eò D ætatis progreſſus, vt ſit perfectus, prodeſſe tamen poterit aliis. Qui enim paulo antè crediderunt, fideléſque facti ſunt, exiguo tempore poſſunt fieri ad docendum idonei. Nam de Iſrael dictum eſt propter inſignem, arbitror, inſcitiam, & mentis hebetudinem. [Ecce populus ſtultus & vecors. Oculi ipſis, & non vident; aures, & non audiunt.] (Hie.5.21.) Et rurſus: [Qui educti ſunt ex vtero matris, & diſcunt vſque ad ſenectutem.] Sapiens autem E Ioannes ſcribit illis qui in fide & Chriſto ſunt, dicens: [Non habetis neceſſe vt quiſquam doceat vos, præſertim cùm ipſius vnctio doceat vos de omnibus.] (1.Ioan.2. 27.) Habent enim mentem Chriſti qui omnia nouit, nec inepti ſunt ad docendum & cohortandum inuicem. Cæterùm ſi cuipiam placuerit ad beatum Paulum referre prophetiam Beniamin, nequaquam errauerit. Qui enim perſequebatur Eccleſiam

A & inſtar lupi in cultores Chriſti irruebat, paulo pòſt in contrarium omnino eſt permutatus. Nam fidem quam hucuſque impugnauit, nunc ſtrenuè annunciat, Deóque gratias agit, qui ipſum *ad apoſtolatum vocauit*, tametſi priùs fuerit *blaſphemus, perſecutor & contumelioſus*. Ita enim ipſemet alibi teſtatur. Fuit autem ex tribu Beniamin. Imò & beatum Dauidem dico apertè hiſtoriæ ipſius meminiſſe, Pſal. 67. vbi ait: [Ibi Beniamin iunior in B exceſſu mentis. Principes Iuda duces ipſorum, principes Zabulon, principes Nephthalim.] Beati enim diſcipuli Iudæi cùm fuerint ex ſanguine Iſrael, duces conſtituti ſunt iis qui in Chriſto per fidem iuſtificati ſunt, cum quibus fuit & hic ex tribu Beniamin. Vnde & ſcribit: [Siue enim mente excedimus, Deo; ſiue ſobrii ſumus, vobis.] Nam prædicauit euangelizans Gentibus iuxtà ac Iudæis Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum, C per quem, & cum quo, ſit Deo & Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

1 Tim. 1. 13. — Pſal. 67. 28. — 2. Cor. 5. 13.

A καὶ λύκου δίκην τοῖς ἀγαπῶσι Χριστὸν ἐπιτρέχων ἐν ὀλίγῳ κομιδῆ πρὸς τὸ ἐναντίον μετεποιήθη καιρῷ. εὐηγγελίσατο γὰρ τὴν πίστιν ἣν ἐπόρθει ποτὲ, καὶ ἀναφέρει τὰ χαριστήρια τεθειμένος εἰς ἀποστολήν· καίτοι πρότερον ὢν βλάσφημός τε καὶ διώκτης καὶ ὑβριστής. οὕτω γάρ που φησὶν αὐτός. γέγονε δὲ καὶ ἐκ φυλῆς Βενιαμίν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν θεσπέσιόν φημι Δαβὶδ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας διαμεμνῆσθαι σαφῶς, ἐν ἑξηκοστῷ καὶ B ἑβδόμῳ ψαλμῷ λέγοντα· ἐκεῖ Βενιαμὶν νεώτερος ἐν ἐκστάσει. ἄρχοντες Ἰούδα ἡγεμόνες αὐτῶν, ἄρχοντες Ζαβουλὼν, ἄρχοντες Νεφθαλείμ. Ἰουδαῖοι γὰρ ὄντες καὶ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ οἱ μακάριοι μαθηταὶ, καθηγηταὶ γεγόνασι τῶν ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως δεδικαιωμένων, μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν ἐπιστέλλων τε καὶ λέγων. εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, Θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. εὐηγγελίζετο γὰρ ἔθνεσί τε καὶ Ἰουδαίοις τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν· δι' οὗ C καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

GLAPHYRORVM IN GENESIM FINIS.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙC ΠΑΤΡΟC ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙCΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑC,

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟΝ, ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟC.

S. CYRILLI ALEXANDRIÆ

ARCHIEPISCOPI,

GLAPHYRORVM IN EXODVM LIBER PRIMVS.

Περὶ γενέσεως Μωσέως.

ΑΡΤΙ καὶ μόλις τὸ ἐπὶ τῇ Γενέσει βιβλίον διὰ πολλῆς ἄγαν ἰσχνομυθίας ὡς ἔνι διαπεράναντες, ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν κατά γε τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑμνούμενον, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν βραχὺ διαπνεύσαντα, τὸν ἀγαθοῖς ἱδρῶσιν ἐντεθῆ μετοίχεσθαι δεῖν ἀναπείθομεν κάλαμον. ἁπτόμεθα γὰρ ἐθέλοντός τε καὶ σοφοῦντος Θεοῦ, τῶν ἐν τῇ ἐξόδῳ κεφαλαίων, ἃ παραλελεῖφθαι δοκεῖ, συντεθεικόσιν ἡμῖν τὴν ἠθικὴν παραίνεσιν. ὅτε καὶ μακροὺς ἐδόκει παραιτεῖσθαι λόγους, καταδεικνύειν ἐθέλουσι τίς ἂν νοοῖτο πρὸς ἡμῶν ὁ τῆς ἐν πνεύματί τε καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως τρόπος. ἀποδιελόντες γὰρ ἕκαστα τῶν ἐγκειμένων κεφαλαίων τοῖς πέντε Μωσέως βίβλοις, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς θεωρίας τὸν σκοπὸν εὖ μάλα περιαθρήσαντες,

A *De natiuitate Moſis Chriſto applicata.*

ABSOLVTO tandem libro in Geneſim, quanta potuimus maxima cum diligentia *de virtute in virtutem*, vt eſt in Pſalmis, progreſſi, ne tantillum quidem reſpirare calamum, pulchris laboribus aſſuetum permiſimus. Aggredimur itaque Deo volente, & ſapientiam ſuggerente, etiam capita libri Exodi, quæ à nobis B videntur præterita, moralem exhortationem conſcribentibus. Siquidem tum cùm demonſtraremus quiſnam intelligi debeat modus adorationis in ſpiritu, & veritate, viſum fuit nimiam ſermonis prolixitatem vitare. Partiti enim ſingula quæ in quinque libris Moſis continentur capita, ſenſúmque ſpiritualis contemplationis in iiſdem probè contemplati, ea quidem quæ aliquo modo ad moralem expoſitio-

Pſal. 83,7.

aliquo modo ad moralem expoſitionem vtilia neceſſariáque videbantur, pro tempore conſcripſimus, & quidem tali ordine, qui vnicuique capiti maximè conueniebat. Ea verò per quæ par erat Chriſti myſterium veluti in vmbris, quoad fieri poteſt præmonſtrati, huic poſteriori operi reſeruauimus: in quo nobis nunc elaborare volentibus, amice Palladi, orationes tuæ ſat ſcio magno adiumento ſunt futuræ. Impoſſibile enim hoc fuerit hominibus; expeditum tamen, parte ſaltem Chriſto nobis ad hoc viam aperiente. Nam ipſe eſt via & oſtium, inque ipſo omnes theſauri ſapientiæ & cognitionis ſunt reconditi. Contexemus autem hunc librum, non continua ſerie per ſingula capita procedentes (plurima enim, vt modò dixi, ſelectim priori operi inſerta reperiemus) ſed quæ præſenti inſtituto conuenire videbuntur, pro virili accuratè ſubtilitérque expendentes, veritatis via contendemus. Cùm verò ſcopus huius libri nos ducat ad redemptionem quæ eſt per Chriſtum, neceſſarium omnino fuerit, vt priùs humanum genus periclitatum, atque in ſummas miſerias prolapſum fuiſſe oſtendamus. Ita enim par eſt, neque aliter auxilii ratio decenti ordine adhibita fuerit. *Virtus* enim mea, inquit, *in infirmitate perficitur.* Medici etiam periti ac probati, non aliter ſcientiæ ſuæ fidem ſunt facturi, niſi eis proponatur æger, in quo artis ſuæ periculum faciant. Dicamus igitur quòd vexante olim atque vrgente Iſraelitas grauiſſima fame, tranſmigrarunt ex Chanaan in Ægyptum in ſeptuaginta quinque animalibus, vt ſcriptum eſt. Procedente autem tempore in innumerabilem multitudinem eorum genus eſt propagatum. Ita enim habet Scriptura: „[Filii autem Iſraelis „aucti ſunt & multiplicati & diffuſi: „nimiſque roborati ſunt. terra „enim multiplicabat eos.] Poſtquam verò is qui Ægyptiaci regni gubernacula tenebat, tantum Iudæorum incrementum ſuſpectum habere cœpit, inſidias eis ſtruxit. Præfecit enim, inquit, duros operum magiſtros, qui affligerent ipſos in laboribus.

A τὰ μὲν ὅσα τῆς ἠθικῆς ὑφηγήσεσιν ἀναγκαῖά πως ἦν, καὶ ὅτι μάλιστα χρειωδέστατα συντεθείκαμεν ἐπὶ καιροῦ, καὶ ὡς ἐν τάξει δὴ λέγω τῇ ἑκάστῳ πρεπωδεστάτῃ. τὰ δὲ δι' ὧν ἦν εἰκὸς τὸ Χριστοῦ μυστήριον ὡς ἐν σκιαῖς ἔτι ταῖς κατὰ νόμον, ὡς ἔνι προαναφαίνεσθαι, τῇ μετ' ἐκείνην τετηρήκαμεν συγγραφῇ. ἐφ' ᾗ καὶ νῦν ἱδροῦν ἑλομένοις, ἀγαπητὲ Παλλάδιε, συναθλήσεις οἶδ' ὅτι διὰ προσευχῆς. βάσιμον μὲν ἥκιστά γε τοῖς καθ' ἡμᾶς τὸ χρῆμά ἐστι, γένοιτο δ' ἂν κἂν γοῦν ἐκ B μέρους εὐσταλὲς, Χριστοῦ δὴ πάλιν τὴν ἔς γε τοῦτο διευρύνοντος τρίβον. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ὁδὸς, καὶ αὐτὸς ἡ θύρα, καὶ ἐν αὐτῷ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. ποιησόμεθα δὲ τοῦ βιβλίου συγγραφὴν οὐκ ἀπαραλείπτως καὶ ἐφεξῆς διὰ παντὸς ἐρχόμενοι κεφαλαίου. πλεῖστα γὰρ ὅσα, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ἀπολέγδην εἰσποιήμεθα τῇ ἑτέρᾳ συντάξει προφανῶς εὑρήσομεν· ἃ δ' ἂν ὁρῷτο λοιπὸν τῷ προκειμένῳ C σκοπῷ χρήσιμα, ταῦτα κατά γε τὸ ἐγχωροῦν βασανίζοντες ἀκριβῶς τε καὶ διεσμιλευμένως, κατευθὺ τῆς ἀληθείας ἤξομεν. ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦ βιβλίου σκοπὸς εἰς λύτρωσιν φέρει τὴν διὰ Χριστοῦ, πᾶσά πως ἀνάγκη προκεκινδυνευκὸς οὐ μετρίως τὸ ἀνθρώπινον ἐπιδεῖξαι γένος, καὶ εἰς λῆξιν ἤδη τῆς ἀνωτάτω ταλαιπωρίας ἐνηνεγμένον. προσήκει γὰρ ἂν ὧδέ τε καὶ οὐχ ἑτέρως ἐν κόσμῳ τῷ πρέποντι τῆς ἐπικουρίας ὁ λόγος· ἡ γὰρ δύναμίς μου, φησὶν, ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. D δεῖν δὲ οἶμαι καὶ τοῖς ἰατρῶν ἐπιστήμοσι καὶ δοκιμωτάτοις. εἰ δή ποι μέλλοιεν ἐφ' οἷς ἂν εἶεν σοφοὶ θαυμάζεσθαί που προκεῖσθαι τὸν ἄρρωστον, παρ' ὃν ἂν γένοιτο καὶ ἡ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς εὐτεχνίας ἐπίδειξις. οὐκοῦν, ἤδη λέγωμεν, ὅτι λιμοῦ κατωθοῦντος ποτὲ καὶ ἀφορήτως ἐνσκήπτοντος καὶ ἐγκειμένου τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, κατῴχοντο μὲν ἐκ γῆς Χαναὰν εἰς Αἴγυπτον ἐν E ἑβδομήκοντά που καὶ πέντε ψυχαῖς, καθὰ γέγραπται. διέρποντος δὲ τοῦ καιροῦ λοιπὸν εἰς πληθὺν τὴν ἀριθμοῦ κρείττονα τὸ γένος αὐτοῖς ἐξετείνετο. γέγραπται γὰρ, οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ηὐξήθησαν καὶ ἐπληθύνθησαν καὶ χυδαῖοι ἐγένοντο, καὶ κατίσχυον σφόδρα· ἐπλήθυνε δὲ ἡ γῆ αὐτοὺς σφόδρα. ἐπεὶ δὲ τῆς Αἰγυπτίων χώρας ὁ καθηγεῖσθαι λαχὼν τὴν εἰς πληθὺν ἐπίδοσιν τῶν Ἑβραίων οὐκ ἀνύποπτον ἔχων ἐπιβουλεύεσθαι, ἐπέστησεν αὐτοῖς ἐπιστάτας τῶν ἔργων, ἵνα κακώσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ἔργοις,

ὁ δὲ δὴ τοῦ κακοῦσθαι τρόπος ἦν ὁ ἐπὶ σκαπάναις ἱδρὼς, πλινθουργία μακρὰ καὶ ἄμισθος· καὶ μὴν καὶ τὸ ἀνοικοδομεῖσθαι πόλεις ὀχυρὰς τῷ Φαραὼ, τουτέστι, πεπυργωμένας, ἢ οὕτως εὐρείας καὶ μακρὰς, ὡς κομιδῇ τῶν ἄλλων εἶναι δοκεῖν διὰ πλῆθυν δηλονότι τῶν ἐνῳκηκότων. Πειθὼ δὲ ἦσαν καὶ Ῥαμεσσῆ, καὶ ἄλλαι πόλεις. περιεστήκει δὲ τῷ τυράννῳ πρὸς τὸ παρ' ἐλπίδας ἡ σκέψις. ἐν γάρ τοι τῷ ταπεινοῦσθαι φησὶ τοὺς κολαζομένους ἐν ὑπεροχαῖς τὸ δεῖγμα ἐν μείζοσιν ἦν, καὶ πλείους ἐγίνοντο, διὰ τοῦ κακοῦν εἰωθότας ὠφελεῖν ἐθέλοντος τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνοσίως ἐξυβριζομένους. ὃ δὴ καὶ συνεὶς ὁ τύραννος, προσετίθει τοῖς πόνοις ἑτέραν ἐπιβουλήν. ταῖς γὰρ Ἰουδαίων ἐκέλευε μαίαις εἰ μαιεύοιντο γυναῖκας, ταῖς ἐπ' ὠδῖσιν ἤδη καὶ τόκοις, τὸ ἐν ὑποψίαις αὐτῷ καταπνίγειν γένος, τουτέστι, τὸ ἄρσεν, ζωογονεῖν δὲ τὸ θῆλυ. λόγου γὰρ ἐδόκει μηδενὸς ἀξιοῦν τὸ ἄναλκι καὶ ἀφιλοπόλεμον, καὶ εἰς δειλίας εὔκολον, καὶ νόμῳ φύσεως τεθρυμμένον. ἀλλ' οὐκ ἔδρων αἱ μαῖαι τὸ δυσσεβὲς, ἤρεσκόν τε διὰ ταῦτα Θεῷ. τί οὖν ὁ ἀλιτήριος; ἀπαμφιέννυσι τὴν ὀργὴν, καὶ τοὺς τῆς ἀνοσιότητος τρόπους ἀναισχυντεῖν ἀναπείθει. συνέταξε γὰρ Φαραὼ παντὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ λέγων, πᾶν ἄρσεν ὃ ἂν τεχθῇ τοῖς Ἑβραίοις, εἰς τὸν ποταμὸν ῥίψατε, καὶ πᾶν θῆλυ ζωογονεῖτε αὐτό. ἀλλ' ἱστάσθω μὲν ἐν τούτῳ τῆς ἱστορίας ὁ λόγος. φράζωμεν δὲ ἤδη τοῖς ἐσωτάτω θεωρήμασιν ἐνιέντες τὸν νοῦν. ὅτι τῆς ἀνθρώπου διανοίας ἐγκειμένης ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ, ἐνδείᾳ τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν, ἅπαν ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸ ἐπὶ γῆς ἐφθείρετο γένος, καὶ λιμὸς οἷά τις τῶν οὐρανίων ἡμᾶς κατεβόσκετο μαθημάτων, καθάπερ ἀμέλει καταθρήσαιμεν ἂν καὶ τὸν ὡς ἐν τύπῳ παραβολῆς γραφόμενον ἄσωτον, ὃς τὴν πατρῴαν οὐσίαν ἐν ἀλλοδαπῇ κατεδήδοκεν, ἐπεθύμει τε χορτασθῆναι τῶν κερατίων οἱ χοῖροι, ταύτῃ τοι προσδεδραμήκαμεν τοῖς γεωδεστέροις ἀφέντες τὸ ἄμεινον, καὶ τὸ δεῖν ἐφίεσθαι τῶν λυσιτελεστέρων, δι' ὧν ἦν εἰκὸς εὐμενείας τῆς ἄνωθεν οὐχ ἁμαρτεῖν, καὶ οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς Θεὸν πλουτοῦντας ὁρᾶσθαι. διωλισθηκότες δὲ οὖν παντὸς τοῦ ἀνέχειν ἰσχύοντος εἴς γε τὸ εὖ εἶναι καὶ μετὰ Θεοῦ, ταμίαν μὲν οὐκέτι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐποιούμεθα τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα δεσπότην, γῆς δὲ ὥσπερ ἁγίας τῆς φιλοθέου ζωῆς ἐκκεχωρηκότες, καὶ

A Modus autem afflictionis erat labor fodiendi, confectio laterum diuturna & abſque mercede. Item vrbium munitarũ extructio, hoc eſt, quæ turritæ eſſent, adeóque laxæ & amplæ, vt munitiſſimę & inexpugnabiles præ aliis viderentur, nempe propter incoarum multitudinẽ. Erant autem Pitho & Rameſſe, aliæque ciuitates. Cæterùm tyranni conſilium longè aliter quàm ſperarat, illi accidit. Ait enim: Quanto magis humiliabãtur depreſſi, tanto maius periculum ei creabatur, pluréſque exoriebantur per idipſum quo ipſos affligere ſolebat, volente nimirum Deo, eos qui iniquis cõtumeliis afficiebantur, vindicare. Quod cùm intellexiſſet tyrannus, vltra hos labores alias etiam inſidias tetendit. Mandauit enim Iudæorũ obſtetricibus, vt quando mulieribus in partu adeſſent, ſuſpectũ ipſi genus, maſculum nimirum, ſuffocarent, femininum autem in viuis retinerent. Quippe quòd nullo in numero ponendum videretur imbecille iſtud & imbelle, atque ad timorem procliue, legéque naturæ diminutũ genus. At verò obſtetrices crudeli edicto nequaquam paruerunt, qua de cauſa & Deo placuerunt. At quid teter iſte tyrannus? excandeſcit ira, & inuſitatos crudelitatis modos animo concipit. Ita enim ait textus: [Præcepit autem Pharao omni populo ſuo, dicens: Omnem maſculum qui natus fuerit Hebræis, in flumen proiicite, & omnem femellam in vita reſeruate.] Exod. 1.
Atque in his quidem hiſtoria ſubſiſtat.
D Nunc ad intimiores cogitationes mentem erigentes dicamus; quòd cùm mẽs hominis ab adoleſcẽtia ſua prona ſit ad malum ob indigentiam ſupernorũ bonorum, totũ, vt vno verbo dicam, mortalium genus corruptum fuit, ac veluti fames quædã cæleſtis doctrinæ nos depaſta eſt, quemadmodum expreſsè videre poſſumus, veluti in typo parabolæ depictum prodigiũ, quia paternis facultatibus in externa regione dilapidatis, ſiliquis quibus porci paſcebãtur, ſaturari cupiebat. E Ideóque ad terrena cõfugimus relicto eo quod erat melius, cũ potiùs debuiſſem⁹ vtiliora expetiuiſſe, per quæ certè nunquã ſuperno fauore excidiſſemus, imò verò Dei amicitiã vbertim conſecuti fuiſſemus. Lapſi igitur ab iis, quæ nos in bono cõtinerent, Deóq; ſatiarẽt, qui ſuapte natura ac verè Dominus eſt, nõ ampliùs auctorẽ noſtrorũ bonorũ agnouimus. Sed cùm diſceſſerimus ex pia vita, tãquam ex terra ſancta;

& in fœdiorem tetriorémque, quæ diabolo paret, quaſi detruſi fuerimus, tunc illis ſimiles facti ſumus, qui ex Chanaan in Ægyptum commigrarunt, & Pharaonis Ægyptiorúmque poteſtati ſubiecti, & cultibus diabolicis mirum in modum dediti, nullúmque flagitii genus prætermittentes, tanquam in imagine præ ſe ferunt ipſum ſatanam eiúſque miniſtros, quos & Deos exiſtimarunt, ab optima quidem cogitatione depulſi, caligine verò ac tenebris ignorantiæ præpediti. Poſtquam autem duro atque exitiali domino, ſatanæ inquam, ſubiecti fuimus, tum luto ac lateribus ſumus vexati, hoc eſt, terrenis atque abominabilibus operibus, quæ non abſque ſudore peraguntur. Neque enim liberæ ſunt à laboribus, etiamſi vanæ ſint, huius mundi occupationes. Porro ſatanas propoſuit afflictis præfectos operum, quæ ipſi imprimis grata ſunt, impuros dæmones ſiue poteſtates ipſi ſubditas, qui multiplici afflictionum vi, vniuſcuiuſque mortalium mentem onerarent, veriti, vt arbitror, nequando ocioſo mētis oculo in Deum erecto ſeruitutis iugum ceruicibus ſuis excuterent. Studioſa enim vehementer eſt libertatis humana mens. Quòd verò ſatanas, atque impuri ſpiritus pro gloria ac diuitiis habeant vanas noſtras occupationes, & labores circa carnem, & terrenarum rerū curam; figuratè ſignificat id quòd Iſraelitæ luto ac lateribus coquendis vexati, ciuitates exſtruunt Pharaoni: quòd verò odioſi ipſi ſint maſculi, hoc eſt, qui ad fortitudinem contendunt, virtutum nimirum. Tantum non autem ſuffocat omne id quod bellicoſum eſt, voluptatum cœno immergens: admittit verò id quod minimè robuſtum eſt, & tanquam inutile abſque pugna ſuo iugo ſubiiciat, non obſcurè demonſtrat quod dicit maſculum in aquam abiici debere, ſemellas autem viuas ſeruandas. Nam iſta quæ in oculos occurrunt, ac quaſi in conſpectu ſunt, typi ſunt eorum, quæ ſunt obſcuriora, magiſque remota. Cùm itaque nos iam inde à primis parentibus laboraremus peccato, & bonorum indigentia grauati eſſemus, atque immiti ferè omnis nequitiæ principi ſubiugati, priuatiſque præſidibus ſubiecti, immundis inquam ſpiritibus, atque ita ad extremam calamitatem res noſtræ perueniſſent,

A εἰς τὴν αἰσχίω τε καὶ ἀκαλλεστέραν, καὶ ὑπὸ τοῦ διαβόλου κειμένην μονονουχὶ κατερρυηκότες, ἐν ἴσῳ γεγόναμεν τοῖς ἐκ Χαναὰν κατοιχομένοις εἰς Αἴγυπτον, καὶ ὑπὸ χεῖρα γεγενημένοις τοῦ Φαραώ τε καὶ Αἰγυπτίων, οἳ ταῖς τῶν δαιμονίων λατρείαις ἐκτόπως ἐγκείμενοι, καὶ πᾶν εἶδος φαυλότητος οὐκ ἀνεπιτήδευτον ἔχοντες, παραδείξειαν ἂν ὡς ἐν εἰκόνι λοιπὸν ἐν ἑαυτοῖς αὐτόν τε τὸν Σατανᾶν, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ, οὓς καὶ Θεοὺς ἐνόμιζον, ἐκκεκρουσμένοις μὲν τῆς ἀ-
B ρίστης φρονήσεως, ἀχλύν τε καὶ σκότον τὸν ἐξ ἀμαθίας ἠρρωστηκότες. ἐπειδὴ δὲ ὑπὸ δεινῷ καὶ ἀλιτηρίῳ δεσπότῃ γεγόναμεν, φημὶ δὴ τοῦ Σατανᾶ, πηλῷ καὶ πλινθείᾳ κατετρυχόμεθα, φημὶ δὴ τοῖς περὶ γῆν τε καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ βδελυρωτάτοις σπουδάσμασιν οὐκ ἀνιδρωτὶ τελουμένοις. οὐ γὰρ ἀπήλλακται πόνων, κἂν εἰ τὸ εἰκαῖον ἔχοι τυχὸν ὁ τοῦδε τοῦ βίου περισπασμός. ἐπιστάτας δὲ ὥσπερ τῶν ἔργων τῶν ὅτι μάλιστα φιλτάτων αὐτοῦ κατεχειροτόνησε τῶν ἀδικουμένων ὁ Σατανᾶς τοὺς ἀκαθάρτους
C δαίμονας, ἤτοι τὰς ὑπ' αὐτοῦ δυνάμεις, οἳ τοῖς πολυτρόποις τῶν παθῶν πλεονεξίαις τὸν ἑκάστου τῶν ἐπὶ τῆς γῆς καταφορτίζουσι νοῦν, δεδιότες οἶμαι μὴ ἄρα που σχολαῖον τὸν τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν ἀνέντες πρὸς Θεόν, τῆς ὑπ' αὐτοῦ δουλείας ἐκλύσωσι τὸν αὐχένα. φιλελεύθερος γὰρ λίαν ἡ ἀνθρώπου φύσις. ὅτι δὲ δόξα καὶ πλοῦτος τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι καὶ αὐτῷ τῷ Σατανᾷ λελόγισταί τε καὶ ἔστιν ὁ εἰκαῖος ἡμῶν περισπασμός, καὶ οἱ περὶ σάρκα πόνοι, καὶ σπουδὴ βλέπουσα πρὸς τὰ
D γεωδέστερα, παραδείξειεν ἂν αἰνιγματωδῶς τὸ πόλεις ἐγείρεσθαι τῷ Φαραὼ τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, πηλῷ καὶ πλινθείᾳ τρυχομένοις. κατεσυγμένοι τε ὅτι ποιεῖται τὸ ἄρσεν, τουτέστι, τὸ νεανικὸν εἰς ἀνδρείαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἐπ' ἀρεταῖς. μονονουχὶ δὲ καὶ ἀποπνίγει τὸ μάχιμον τοῖς τῶν ἡδονῶν ἐγκαθιεὶς τέλμασιν· προσίεται δὲ τὸ μὴ ἀνδρεῖον, καὶ ὡς ἄχρηστον ἀμαχεὶ τοῖς ἰδίοις ὑποφέρει ζυγοῖς, ἐκδείξειεν οὐκ ἀσυμφανῶς τὸ ῥίπτεσθαι μὲν δεῖν τὸ ἄρσεν ἐν
E ὕδασι λέγειν, ζωογονεῖσθαι δὲ τὸ θῆλυ. τύποι γὰρ ἂν γένοιντο τῶν ἀφανεστέρων τὰ ὡς ἐν ὄψει τε καὶ ἐναργείᾳ. οὐκοῦν αὐτόθεν τε καὶ ἐκ πατέρων ἠρρωστηκότες τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τῇ τῶν ἀγαθῶν ἐνδείᾳ πεπιεσμένοι, τάχα που καὶ ἀβουλήτως οἱ τάλανες τῷ τῆς κακίας ἐξάρχοντι Σατανᾷ κατεζεύγμεθα, καὶ τοῖς τῆς φαυλότητος ἐπιστάταις ὑπενηνέγμεθα, φημὶ δὴ τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι, καὶ ἦν ἐν ὀλίσθῳ τῆς πλάνης ἤδη κακοῦ τὰ καθ' ἡμᾶς,

ὁ δὲ δὴ τοῦ κακοῦσθαι τρόπος ἦν ὁ ἐπὶ σκαπάνης ἱδρὼς, πλινθουργία μακρὰ καὶ ἄμισθος· καὶ μὴν καὶ τὸ ἀναδείμασθαι πόλεις ὀχυρὰς τῷ Φαραὼ, τουτέστι, πεπυργωμένας, ἢ οὕτως εὐρείας καὶ μακρὰς, ὡς κομιδῇ ταῖς ἄλλαις εἶναι δοκεῖν διὰ πλῆθος δηλονότι τῶν ἐνῳκηκότων. Πειθὼ δὲ ἦσαν καὶ Ραμεσσῆ, καὶ ἄλλαι πόλεις. περιεστήκει δὲ τῷ τυράννῳ πρὸς τὸ παρ' ἐλπίδας ἡ σκέψις. ἐν γάρ τοι τῷ ταπεινοῦσθαί φησι τοὺς κολαζομένους ἐν ὑπεροχαῖς τὸ δεῖγμα ἐν μείζοσιν ἦν, καὶ πλείους ἐγίνοντο, διὰ τοῦ κακοῦν εἰωθότας ὠφελεῖν ἐθέλοντος τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνοσίως ἐξυβριζομένους. ὃ δὴ καὶ συνεὶς ὁ τύραννος, προσεπιτίθησι τοῖς πόνοις ἑτέραν ἐπιβουλήν. ταῖς γὰρ Ἰουδαίων ἐκέλευε μαίαις εἰ μαιοῦντο γυναῖκας, ταῖς ἐπ' ὠδῖσιν ἤδη καὶ τόκοις, τὸ ἐν ὑποψίαις αὐτῷ καταπνίγειν γένος, τουτέστι, τὸ ἄρσεν· ζωογονεῖν δὲ τὸ θῆλυ. λόγου γὰρ ἐδόκει μηδενὸς ἀξιοῦν τὸ ἄναλκι καὶ ἀφιλοπόλεμον, καὶ εἰς δειλίας εὔκολον, καὶ νόμῳ φύσεως τεθρυμμένον. ἀλλ' οὐκ ἔδρων αἱ μαῖαι τὸ δυσσεβὲς, ἤρεσκόν τε διὰ ταῦτα Θεῷ. τί οὖν ὁ ἀλιτήριος; ἀναμφιέννυσι τὴν ὀργὴν, καὶ τοὺς τῆς ἀνοσιότητος τρόπους ἀναισχυντεῖν ἀναπείθει. συνέταξε γὰρ Φαραὼ παντὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ λέγων, πᾶν ἄρσεν ὃ ἂν τεχθῇ τοῖς Ἑβραίοις, εἰς τὸν ποταμὸν ῥίψατε, καὶ πᾶν θῆλυ ζωογονεῖτε αὐτό. ἀλλ' ἱστάσθω μὲν ἐν τούτῳ τῆς ἱστορίας ὁ λόγος. φράζωμεν δὲ ἤδη τοῖς ἐσωτάτω θεωρήμασιν ἐνιέντες τὸν νοῦν. ὅτι τῆς ἀνθρώπου διανοίας ἐγκειμένης ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ, ἐνδείᾳ τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν, ἅπαν ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸ ἐπὶ γῆς ἐφθείρετο γένος, καὶ λιμὸς οἷά τις τῶν οὐρανίων ἡμᾶς κατεβόσκετο μαθημάτων, καθάπερ ἀμέλει καταθρήσαιμεν ἂν καὶ τὸν ὡς ἐν τύπῳ παραβολῆς γραφόμενον ἄσωτον, ὃς τὴν πατρῴαν οὐσίαν ἐν ἀλλοδαπῇ κατεδήδοκεν, ἐπεθύμει τε χορτασθῆναι τῶν κερατίων οἱ χοῖροι, ταύτῃ τοι προσδεδραμήκαμεν τοῖς γεωδεστέροις ἀφέντες τὸ ἄμεινον, καὶ τὸ δεῖν ἐφίεσθαι τῶν λυσιτελεστέρων, δι' ὧν ἦν εἰκὸς εὐθηνείας τῆς ἄνωθεν οὐχ ἁμαρτεῖν, καὶ οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς Θεὸν πλουτοῦντας ὁρᾶσθαι. διωλισθηκότες δὲ οὖν παντὸς τοῦ ἀνέχειν ἰσχύοντος εἴς γε τὸ εὖ εἶναι καὶ μετὰ Θεοῦ, ταμίαν μὲν οὐκέτι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐποιούμεθα τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα δεσπότην, γῆς δὲ ὥσπερ ἁγίας τῆς φιλοθέου ζωῆς ἐκκεχωρηκότες, καὶ

A Modus autem afflictionis erat labor fodiendi, confectio laterum diuturna & abſque mercede. Item vrbium munitarũ extructio, hoc eſt, quæ turritæ eſſent, adeóque laxæ & amplæ, vt munitiſſimę & inexpugnabiles præ aliis viderentur, nempe propter incolarum multitudinẽ. Erant autem Pitho & Rameſſe, aliæque ciuitates. Cæterùm tyranni conſilium longè aliter quàm ſperarat, illi accidit. Ait enim: Quanto magis humiliabãtur depreſſi, tanto maius periculum ei creabatur, pluréſque exoriebantur per idipſum quo ipſos affligere ſolebat, volente B nimirum Deo, eos qui iniquis cõtumeliis afficiebantur, vindicare. Quod cùm intellexiſſet tyrannus, vltra hos labores alias etiam inſidias tetendit. Mandauit enim Iudęorũ obſtetricibus, vt quando mulieribus in partu adeſſent, ſuſpectũ ipſi genus, maſculum nimirum, ſuffocarent, femininum autem in viuis retinerent. Quippe quòd nullo in numero ponendum videretur imbecille iſtud & imbelle, atque ad timorem procliue, legéque naturæ diminutũ genus. At verò C obſtetrices crudeli edicto nequaquam paruerunt, qua de cauſa & Deo placuerunt. At quid teter iſte tyrannus? excandeſcit ira, & inuſitatos crudelitatis modos animo concipit. Ita enim ait textus:

[Præcepit autem Pharao omni populo ſuo, dicens: Omnem maſculum qui natus fuerit Hebræis, in flumen proiicite, & omnem femellam in vita reſeruate.] Exod. 1. 22.

Atque in his quidem hiſtoria ſubſiſtat. D Nunc ad intimiores cogitationes mentem erigentes dicamus; quòd cùm mẽs hominis ab adoleſcẽtia ſua prona ſit ad malum ob indigentiam ſupernorũ bonorum, totũ, vt vno verbo dicam, mortalium genus corruptum fuit, ac veluti fames quædã cæleſtis doctrinæ nos depaſta eſt, quemadmodum expreſsè videre poſſumus, veluti in typo parabolæ depictum prodigiũ, quia paternis facultatibus in externa regione dilapidatis, ſiliquis quibus porci paſcebãtur, ſaturari cupiebat. E Ideóque ad terrena cõfugimus relicto eo quod erat melius, cũ potiùs debuiſſem⁹ vtiliora expetiuiſſe, per quæ certè nunquã ſuperno fauore exciſſemus, imò verò Dei amicitiã vbertim conſecuti fuiſſemus. Lapſi igitur ab iis, quæ nos in bono cõtinerent, Deóq. ſatiarẽt, qui ſuapte natura ac verè Dominus eſt, nõ ampliùs auctorẽ noſtrorũ bonorũ agnouimus. Sed cùm diſceſſerimus ex pia vita, tãquam ex terra ſancta;

& in fœdiorem tetriorémque, quæ diabolo paret, quaſi detruſi fuerimus, tunc illis ſimiles facti ſumus, qui ex Chanaan in Ægyptum commigrarunt, & Pharaonis Ægyptiorúmque poteſtati ſubiecti, & cultibus diabolicis mirum in modum dediti, nullúmque flagitii genus prætermittentes, tanquam in imagine præ ſe ferunt ipſum ſatanam eiúſque miniſtros, quos & Deos exiſtimarunt, ab optima quidem cogitatione depulſi, caligine verò ac tenebris ignorantiæ præpediti. Poſtquam autem duro atque exitiali domino, ſatanæ inquam, ſubiecti fuimus, tum luto ac lateribus ſumus vexati, hoc eſt, terrenis atque abominabilibus operibus, quæ non abſque ſudore peraguntur. Neque enim liberæ ſunt à laboribus, etiamſi vanæ ſint, huius mundi occupationes. Porro ſatanas propoſuit afflictis præfectos operum, quæ ipſi imprimis grata ſunt, impuros dæmones ſiue poteſtates ipſi ſubditas, qui multiplici afflictionum vi, vniuſcuiuſque mortalium mentem onerarent, veriti, vt arbitror, nequando ocioſo mētis oculo in Deum erecto ſeruitutis iugum ceruicibus ſuis excuterent. Studioſa enim vehementer eſt libertatis humana mens. Quòd verò ſatanas, atque impuri ſpiritus pro gloria ac diuitiis habeant vanas noſtras occupationes, & labores circa carnem, & terrenarum rerū curam; figuratè ſignificat id quòd Iſraelitæ luto ac lateribus coquendis vexati, ciuitates exſtruunt Pharaoni: quòd verò odioſi ipſi ſint maſculi, hoc eſt, qui ad fortitudinem contendunt, virtutum nimirum. Tantum non autem ſuffocat omne id quod bellicoſum eſt, voluptatum cœno immergens: admittit verò id quod minimè robuſtum eſt, & tanquam inutile abſque pugna ſuo iugo ſubiiciat, non obſcurè demonſtrat quod dicit maſculum in aquam abiici debere, femellas autem viuas ſeruandas. Nam iſta quæ in oculos occurrunt, ac quaſi in conſpectu ſunt, typi ſunt eorum; quæ ſunt obſcuriora, magiſque remota. Cùm itaque nos iam inde à primis parentibus laboraremus peccato, & bonorum indigentia grauati eſſemus, atque immiti ferè omnis nequitiæ principi ſubiugati, priuatiſque præſidibus ſubiecti, immundis inquam ſpiritibus, atque ita ad extremam calamitatem res noſtræ perueniſſent,

A εἰς τὴν αἰσχίω τε καὶ ἀκαλλεστέραν, καὶ ὑπὸ
τοῦ διαβόλου κειμένην μονονουχὶ κατερρυηκό-
τες, ἐν ἴσῳ γεγόναμεν τοῖς ἐκ Χαναὰν κατοι-
χομένοις εἰς Αἴγυπτον, καὶ ὑπὸ χεῖρα γεγενη-
μένοις τοῦ Φαραώ τε καὶ Αἰγυπτίων, οἳ ταῖς τῶν
δαιμονίων λατρείαις ἐκτόπως ἐγκείμενοι, καὶ πᾶν
εἶδος φαυλότητος οὐκ ἀνεπιτήδευτον ἔχοντες,
παραδεῖξαι ἂν ὡς ἐν εἰκόνι λοιπὸν ἐν ἑαυτοῖς
αὐτόν τε τὸν Σατανᾶν, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ, οὓς καὶ
Θεοὺς ὠνόμαζον, ἐκκεκρουσμένους μὲν τῆς ἀ-
B ρίστης φροντίσεως, ἀχλύν τε καὶ σκότον τὸν ἐξ ἀμα-
θίας ἠρρωστηκότες. ἐπεὶ δὲ ὑπὸ δεινῷ καὶ ἀλιτη-
ρίῳ δεσπότῃ γεγόναμεν, φημὶ δὲ τοῦ Σατανᾶ,
πηλῷ καὶ πλινθείᾳ κατετρυχόμεθα, φημὶ δὲ τοῖς
περὶ γῆν τε καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ βδελυρωτάτοις σπου-
δάσμασιν οὐκ ἀνιδρωτὶ τελουμένοις. οὐ γὰρ ἀπήλ-
λακται πόνων, κἂν εἰ τὸ εἰκαῖον ἔχοι τυχὸν ὁ τοῦ-
δε τοῦ βίου περισπασμός. ἐπιστάτας δὲ ὥσπερ τῶν ἔρ-
γων τῶν ὅτι μάλιστα φιλτάτων αὐτοῦ κατεχειροτό-
νησε τῶν ἀδικουμένων ὁ Σατανᾶς τοὺς ἀκαθάρτους
C δαίμονας, ἤγουν τὰς ὑπ' αὐτοῦ δυνάμεις, οἳ ταῖς
πολυτρόποις τῶν παθῶν πλεονεξίαις τὸν ἑκάστου τῶν
ἐπὶ τῆς γῆς καταφορτίζουσι νοῦν, δεδιότες οἶμαι
μή ποτ' ἄρα που σχολαῖον τὸν τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν
ἀνέντες πρὸς Θεόν, τῆς ὑπ' αὐτοῦ δουλείας ἐκ-
λύσωσι τὸν αὐχένα. φιλελεύθερος γὰρ λίαν ἡ ἀν-
θρώπου φύσις. ὅτι δὲ δόξα καὶ πλοῦτος τοῖς ἀκα-
θάρτοις δαίμοσι καὶ αὐτῷ τῷ Σατανᾷ λελόγισταί
τε καὶ ἔστιν ὁ εἰκαῖος ἡμῶν περισπασμός, καὶ οἱ πε-
ρὶ σάρκα πόνοι, καὶ σπουδὴ βλέπουσα πρὸς τὰ
D γεωδέστερα, παραδείξειεν ἂν αἰνιγματωδῶς τὸ
πόλεις ἐγείρεσθαι τῷ Φαραὼ τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, πηλῷ
καὶ πλινθείᾳ τρυχομένοις. κατεστυγημένον τε ὅτι
ποιεῖται τὸ ἄρσεν, τουτέστι, τὸ νεανικὸν εἰς ἀνδρείαν,
δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἐπ' ἀρεταῖς. μονονουχὶ δὲ καὶ ἀπο-
πνίγει τὸ μάχιμον τοῖς τῶν ἡδονῶν ἐγκαθιεὶς τέλμα-
σιν· περιποιεῖται δὲ τὸ μὴ εὐσθενές, καὶ ὡς ἄχρηστον
ἀμαχεὶ τοῖς ἰδίοις ὑποφέρει ζυγοῖς, ἐνδείξειεν
οὐκ ἀσυμφανῶς τὸ ῥίπτεσθαι μὲν δεῖν τὸ ἄρσεν ἐν
E ὕδασι λέγειν, ζωογονεῖσθαι δὲ τὸ θῆλυ. τύπος γὰρ
ἂν γένοιτο τῶν ἀφανεστέρων τὰ ὡς ἐν ὄψει τε καὶ
ἐναργείᾳ. οὐκοῦν ἄνωθέν τε καὶ ἐκ πατέρων ἠρ-
ρωστηκότες τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τῇ τῶν ἀγαθῶν ἐνδείᾳ
πεπιεσμένοι, τάχα που καὶ ἀβουλήτως οἱ τάλανες
τῷ τῆς κακίας ἐξάρχοντι Σατανᾷ κατεζεύγμεθα,
καὶ τοῖς τῆς φαυλότητος ἐπιστάταις ὑπενηνέγμεθα,
φημὶ δὲ τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι, καὶ ἦν ἐν ὀ-
λέθρῳ τοῦ παντὸς ἤδη κακοῦ τὰ καθ' ἡμᾶς,

ἐκλελοιπότος οὐδενὸς τῶν εἰς ἀθλιότητα καὶ ταλαιπωρίαν. πλὴν ἠλέησε Θεός, ἐξείλετό τε καὶ σέσωκε. καὶ τίνα δὴ τρόπον, διὰ τῶν ἐφεξῆς καὶ παρεζευγμένων εἰσόμεθα. προοίσομεν γὰρ εἰς εἰκόνα καὶ ὑποτύπωσιν τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας τὰ ἐπὶ τοῦ θεσπεσίου Μωσῆ γεγραμμένα. ἦν δέ τις ἐκ τῆς φυλῆς Λευὶ, ὃς ἔλαβεν ἐκ τῶν θυγατέρων Λευὶ, καὶ ἔσχεν αὐτὴν, καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβεν, καὶ ἔτεκεν ἄρσεν. ἰδόντες δὲ αὐτὸ ἀστεῖον, ἐσκέπασαν αὐτὸ μῆνας τρεῖς. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἠδύναντο ἔτι κρύπτειν αὐτὸ, ἔλαβεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ θίβιν, καὶ κατέχρισεν αὐτὴν ἀσφάλτῳ πίσσῃ, καὶ ἐνέβαλε τὸ παιδίον εἰς αὐτὴν, καὶ ἔθηκεν αὐτὴν εἰς τὸ ἕλος παρὰ τὸν ποταμόν. καὶ κατεσκόπευεν ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ μακρόθεν, μαθεῖν τί τὸ ἀποβησόμενον αὐτῷ. κατέβη δὲ ἡ θυγάτηρ Φαραὼ λούσασθαι ἐπὶ τὸν ποταμὸν, καὶ αἱ ἅβραι αὐτῆς παρεπορεύοντο παρὰ τὸν ποταμὸν, καὶ ἰδοῦσα θίβιν ἐν τῷ ἕλει, ἀποστείλασα τὴν ἅβραν, ἀνείλετο αὐτήν. ἀνοίξασα δὲ ὁρᾷ παιδίον κλαῖον ἐν τῇ θίβῃ, καὶ ἐφείσατο αὐτοῦ ἡ θυγάτηρ Φαραὼ, καὶ ἔφη, ἀπὸ τῶν παιδίων τῶν Ἑβραίων τοῦτο. καὶ εἶπεν ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ τῇ θυγατρὶ Φαραὼ, θέλεις καλέσω σοι γυναῖκα τροφεύουσαν ἐκ τῶν Ἑβραίων, καὶ θηλάσει σοι τὸ παιδίον. ἡ δὲ εἶπε, πορεύου. ἀπελθοῦσα δὲ ἡ νεᾶνις ἐκάλεσε τὴν μητέρα τοῦ παιδίου. εἶπε δὲ αὐτῇ ἡ θυγάτηρ Φαραώ· διατήρησόν μοι τὸ παιδίον τοῦτο, καὶ θήλασόν μοι αὐτὸ, ἐγὼ δὲ δώσω σοὶ τὸν μισθόν. ἔλαβε δὲ ἡ γυνὴ τὸ παιδίον, καὶ ἐθήλασεν αὐτόν. ἀδρυνθέντος δὲ ἤδη τοῦ παιδίου, εἰσήγαγεν αὐτὸ πρὸς τὴν θυγατέρα Φαραὼ, καὶ ἐγενήθη αὐτῇ εἰς υἱόν. ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Μωσῆς, λέγουσα, ἐκ τοῦ ὕδατος ἀνειλόμην αὐτόν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἠλέησε λοιπὸν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἀνοσίῳ τυράννῳ καὶ ὠμοτάτῳ λῃστῇ δουλεύουσαν, τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν. ἐν μορφῇ γὰρ ὑπάρχων καὶ ἰσότητι τῇ πρὸς αὐτὸν, ὁ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ κατὰ φύσιν υἱὸς, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, γέγονε καθ' ἡμᾶς, ὥς φησιν ὁ σοφὸς Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν. ἀπεστάλη γὰρ, ὡς αὐτός που φησὶν, εἰς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραήλ· ἀλλ' οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. τοιγάρτοι καὶ λίαν ἐπῃτιᾶτο αὐτοὺς διὰ φωνῆς Ἡσαΐου λέγων· ἄκουε οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ, ὅτι κύριος ἐλάλησεν· υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα,

A nihilque ad ſummam miſeriam atque ærumnas adiici poſſet; Deus miſertus eſt noſtri, eripuitque nos ac ſaluauit. Quo autem modo, per ea quæ deinceps adiicientur, intelligemus. Ea enim quæ de Moſe ſcripta ſunt, in typum ac præfigurationem ſalutis quæ nobis per Chriſtum collata eſt, adferemus. [Fuit autem quidam, inquit, de tribu Leui, qui accepit vxorem de filiabus Leui, & habuit eam, & in ventre concepit, & peperit maſculum. Videntes autem illum elegantem, abſconderunt illum B menſibus tribus. Quia autem non potuerunt illum ampliùs abſcondere, accepit illi mater eius fiſcellam ſcirpeam, & liniuit eam bitumine & pice, & impoſuit puerum in ea, & poſuit eam in palude iuxta flumen. Et ſpeculabatur ſoror eius de longè vt diſceret, quid accideret illi. Deſcendit autem filia Pharaonis vt lauaretur ad flumen: & ancillæ eius gradiebantur ſuper flumen. & videns arculam in palude, mit- C tens ancillam, accepit illam. Aperiens autem cernit paruulum vagientem in arcula, & miſerta eſt illius filia Pharaonis, & dixit: De infantibus Hebræorũ hic. & dixit ſoror pueri filiæ Pharaonis: Vis vocem tibi mulierem quæ nutriat ex Hebræis, & lactabit tibi infantulum. Ait autem illi filia Pharaonis: Vade. Pergens autem puella vocauit matrem pueri. Dixit autem ad illam filia Pharaonis; Serua mihi puerum iſtum, & lacta mihi illum: ego autem tibi dabo D mercẽdem. Accepit autem mulier infantem, & lactauit illum. Adulto autem puero, attulit illum ad filiam Pharaonis, & factus eſt illi in filium, vocauit autem nomen eius, Moſen, dicens, quoniam ex aqua illum tuli.] Poſtquam enim Deus miſericordia affectus eſt erga mundum, qui tetro & crudeli tyranno ſeruiebat, proprio filio ſuo non pepercit, ſicut ſcriptum eſt: ſed eum pro omnibus nobis tradidit. In forma enim exiſtens & æqualitate ad ipſum ex ipſo, E & in ipſo ſecundùm naturam Filius, demittens ſeipſum ad exinanitionem factus eſt ſicut nos, atque vt ſapiens Euangeliſta Ioannes inquit, *in propria venit* (miſſus enim eſt, vt ipſemet alibi inquit, [ad oues perditas domus Iſrael) ſed ſui ipſum non receperunt. Vnde & grauiter eos accuſauit per vocem Eſaiæ, dicens: [Audi cælum, & attende terra, quia Dominus locutus eſt. Filios procreaui & exaltaui;

Exod. 2.
Ioan. 1.
Matt. 15. 24.
Eſai. 1.

X

ipſi autem me reiecerunt. cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſrael autem me non cognouit, nec populus meus me intellexit.] Cùm igitur Iſraelitæ verum ac naturalem dominum non cognouerint, tunc vocati ſunt per fidem idolorum cultores, & atheorum impura atque execrabilis multitudo, ſuum redemptorem cognouit. Atque hoc ipſum erat, quod per verbum prophetarum præſignificatum eſt Iſraelitis:

Hiere.6.17 [Conſtitui ſuper vos ſpeculatores. Audite vocem tubæ: & dixerunt, Non audiemus. Ideo audiuerunt Gentes & qui paſcunt greges ipſarum. Audi terra: Ecce ego adduco in populum hunc mala fructum auerſionis ſuæ. Quia verbo meo non attenderunt, legémque meam repulerunt.] Vide igitur, vide manifeſtum Chriſti myſterium, etiam in iis quæ Moſen contingunt, quemadmodum iam dixi. Nam Moſes natus eſt ex tribu & ſanguine Leui. Vocatus autem eſt etiam Emmanuel ſanctus & innocens pontifex, vt quitotus ſit ſanctus: etiamſi intelligatur ex tribu Iuda, vt celebris & rex eſſe credatur. Item vt palàm fiat ſacerdotium ei non ſecundùm carnem competere, quemadmodum ferè Iudæorum præfectis, ſed tanquam Deo & regi vniuerſorum in ſanctificatione & gloria. Quocirca typus eſt in carnalibus, vt ſupra carnem, hoc eſt, Chriſtus veluti recèns natus infans intelligatur, propter diuinitatis innocentiam, ſiue quia factus eſt noua creatura. Nos enim exuti vetuſtate quæ veluti in corruptione erat, in nouitatem vitæ traducti ſumus in ipſo. Noua autem quodammodo creatura eſt infans. Cæterùm quòd infans nuper natus ſit ſymbolum innocentiæ, facile eſt cuilibet videre vel ex ipſis Saluatoris verbis. Mulieres enim aliquando ipſum acceſſerunt, infantes ſecum ducentes, vt ipſis manus imponeret. Diſcipuli verò id indignè ferentes, eas arcebant.

Luc 18.15 Quibus ille: [Sinite, inquit, paruulos, nec prohibite eos ad me venire. Talium enim eſt regnum cælorum.] Item alibi diſputatione orta inter ipſos, quiſnam maior eſſet in regno cælorum (ita enim dixit ſapiens Euangeliſta) acceptum paruulum ſtatuit in medio

Matt.18.3. & dixit: [Amen, amen dico vobis, niſi conuerſi fueritis & effecti ſicut hi paruuli, nõ ingrediemini in regnũ cælorũ.]

A αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαός με οὐ συνῆκε. προσκεκρουκότων δὴ οὕτω τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, καὶ τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς δεσπότην οὐκ ἐπεγνωκότων, εἰσκέκληνται διὰ πίστεως οἱ τῶν εἰδώλων προσκυνηταὶ, καὶ ἡ τῶν ἀθέων ἀνοσία τε καὶ βδελυρωτάτη πληθὺς ἐπέγνω τὸν λυτρωτήν. καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς προφητῶν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ B προαναφωνούμενον, καθέστηκα ἐφ' ὑμᾶς σκοπούς· ἀκούσατε τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, καὶ εἶπον, οὐκ ἀκουσόμεθα· διὰ τοῦτο ἤκουσε τὰ ἔθνη, καὶ οἱ ποιμαίνοντες τὰ ποίμνια αὐτῶν. ἄκουε γῆ, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον κακὰ, τὸν καρπὸν ἀποστροφῆς αὐτῶν, ὅτι τῶν λόγων μου οὐ προσέσχον, καὶ τὸν νόμον μου ἀπώσαντο. ἄθρει δὴ οὕτω ἄθρει περιφανὲς τὸ μυστήριον, καὶ ὡς ἔν γε τοῖς κατὰ Μωσέα, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. γέγονε μὲν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς ἐκ φυλῆς τε καὶ C αἵματος τοῦ Λευί. κεχρημάτικε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἐμμανουὴλ, ὅσιός τε καὶ ἄκακος, καὶ ἀρχιερεὺς ὅλος ὢν ἱερός. εἰ δὲ ἐκ τῆς Ἰούδα νοοῖτο φυλῆς, ἵνα καὶ ὑμνητὸς καὶ βασιλεὺς εἶναι πιστεύηται. καὶ ὅτι μὴ κατὰ σάρκα τὸ ἱερὸν αὐτῷ, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς, ἀλλ' ὡς Θεῷ τε καὶ βασιλεῖ τῶν ὅλων ἐν ἁγιασμῷ τε καὶ δόξῃ. οὐκοῦν ὁ τύπος ἐν σαρκικοῖς, ἵν' ὑπὲρ σάρκα τὸ ἀληθὲς, τουτέστι Χριστὸς, ὃς ἀρτιγενὴς D νοεῖται παιδίον διά τοι τὴν τῆς θεότητος ἀκακίαν, ἤγουν ὅτι γέγονε νέα κτίσις. ἀποδυσάμενοι γὰρ τὴν ἐν φθορᾷ παλαίωσιν, εἰς καινότητα ζωῆς μετακεχωρήκαμεν ἐν αὐτῷ. νέα δὲ ὥσπερ κτίσις τὸ βρέφος. ὅτι δὲ ἀκακίας σύμβολον τὸ ἀρτιγενές ἐστι παιδίον, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν καὶ ἐξ αὐτῶν, εἴπερ ἕλοιτό τις, τῶν τοῦ σωτῆρος παραδεῖξαι λόγων. γύναια μὲν γὰρ προσεπόθη ποτὲ, καὶ δὴ καὶ βρέφη προσῆγον, ἵνα ἐπιθῇ αὐτοῖς E τὰς χεῖρας, καθὰ γέγραπται. ὄχλον δὲ νομίσαντες εἶναι, ἀπεῖργον οἱ μαθηταί. ὁ δὲ πρὸς αὐτάς, ἄφετε τὰ παιδία, φησί, καὶ μὴ κωλύσητε αὐτὰ ἔρχεσθαι πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἐπειδὴ δέ ποτε καὶ διαλογισμὸς εἰσῆλθεν ἐν αὐτοῖς, τίς ἄρα μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἔφη γὰρ οὕτως ἡμῖν ὁ σοφὸς Εὐαγγελιστής, ἐπιλαβόμενος, φησὶ, παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ, καὶ εἶπεν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία ταῦτα, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

καὶ τί τὸ στραφῆναι, καὶ τοῖς παιδίοις ἡμᾶς ἐξομοιοῦσθαι φιλεῖ, διεσάφει γράφων ὁ μακάριος Παῦλος. ἀδελφοὶ μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε· ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. ὥραρεν οὖν ὅτι διὰ τὴν τῆς θεότητος ἀκακίαν ὡς ἐν νηπίῳ Χριστὸς σημαίνεται. σεσίγηται δὲ καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν οἰκονομικῶς ὁ Μωσέως πατήρ. καὶ γὰρ ἐνὸν εἰπεῖν, ὁ δεῖνα τυχὸν ἔλαβεν ἐκ τῶν θυγατέρων Λευΐ. τὸ δὲ ἵνα τίς φησιν ὅτι καὶ ἀπάτωρ τὸ κατὰ σάρκα Χριστὸς πλαγίως ὑποδηλοῖ, πλὴν ἐν ὑποψίᾳ γέγονε πατὴρ, ἐνομίζετο γὰρ υἱὸς εἶναι Ἰωσήφ. ἀλλ' ἦν ἀστεῖον, φησὶ, τὸ παιδίον. καὶ γὰρ ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ὠνόμασταί τε καὶ ἔστι Χριστός. ἐπιφωνεῖ δὲ αὐτῷ καὶ ἑτέρωθί που πάλιν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατὲ τῇ ὡραιότητί σου, καὶ τῷ κάλλει σου. νοητέον δὲ ὅτι τὸ κάλλος τὸ ὡς ἐν δόξῃ τε φημὶ καὶ φύσει τῆς ὑπὲρ πάντα θεότητος οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις. οὐ γὰρ δή που τὰ σαρκὸς αὐχήματα προσθείη τις αὐτῷ Χριστῷ, καὶ εἰς δόξαν αὐτοῦ καταλογιεῖται, πολλοῦ γε δεῖ. κένωσις γὰρ αὐτῷ καὶ ταπείνωσις τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ὅλον ἐστὶ τὸ μυστήριον. γράφει δέ που καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ αὐτοῦ, καὶ εἴδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλεῖπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. καὶ οὐ δή που φαμὲν, ὅτι τῶν τῆς θεότητος αὐχημάτων ὁ τοῦ προφήτου καταγορεύει λόγος· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἀναπείθει νοεῖν, ὅτι τῇ τῆς θεότητος δόξῃ συγκρινόμενα τὰ σαρκὸς, οὐδενὸς ἄξια φαίνεται λόγου. ἐν εἴδει γὰρ πέφηνεν ὁ υἱὸς τῷ λίαν ἀκαλλεστάτῳ. Θεὸς γὰρ ὢν κατὰ φύσιν, γέγονε καθ' ἡμᾶς. ἀμέτρητον δὲ τὸ μεσολαβοῦν, καὶ ἀσυγκρίτοις διαφοραῖς μειονεκτεῖται Θεοῦ τὸ ἀνθρώπινον. ἄθρει δὲ ὅπως πᾶν ἄρσεν ἐπιβουλεύεσθαι προστεταχότος τοῦ Φαραὼ, κρύπτει μὲν τὸ βρέφος ἡ τεκοῦσα γυνὴ, καθιεῖσα δὲ μετὰ τοῦτο καὶ ἐγκατακλείσασα τῇ θίβῃ, ἤτοι τῇ κλειστῇ, ῥίπτει μὲν αὐτὸ ἐν τοῖς ἕλεσιν, ἀναλαμβάνει δὲ παραχρῆμα παρ' αὐτοῖς εὑροῦσα τοῖς ὕδασιν ἡ τοῦ διώκοντος παῖς, καὶ ἀνοίγει μὲν τὴν θίβην, εἶτα κλαῖον εὑροῦσα τὸ βρέφος, ὅτι τε Ἑβραῖος εἴη συνίησιν ἀκριβῶς, καὶ ἀναδίδωσι τρέφειν τῇ τεκούσῃ, πάλιν μισθὸν τῆς τροφῆς ὑπισχνουμένη.

A Quid autem ſit conuerti, & quomodo ſoleamus pueris conformari, aperuit B. Paulus his verbis: [Fratres, ne ſitis pueri ſenſibus, ſed in malitia ſitis infantes; ſenſibus autem eſtote perfecti.] (1. Cor. 14. 20.) Conſtat igitur Chriſtum propter deitatis innocentiam tanquam in paruulo ſignificari. Porrò in ſacris literis Moſis pater ſilentio conſultò præteritus eſt. Licuerat enim dicere: Hic vir duxit vxorem ex filiabus Leui, ſed quid tum? dixerit quiſpiam, vt obliquè ſignificaret Chriſtum ſecundùm carnem non habuiſſe B patrem, quamquam Ioſeph ipſius pater ſit habitus. [Erat autem, inquit, puer elegans.] Etenim [ſpecioſus forma præ filiis hominum] & vocatus eſt, & eſt Chriſtus. Hinc ita illum alibi compellat B. Dauid: [Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potens facie & pulchritudine.] (Pſal. 44. 4.) Nemo verò dubitauerit, quin pulchritudo intelligatur de ea quæ eſt in gloria & natura deitatis omnia ſuperantis, quandoquidem carnis gloriationes nemo adſcripſerit Chriſto, neque in C gloriam ipſius cenſuerit. Abſit hoc. Totum enim myſterium Incarnationis ipſius eſt exinanitio & humiliatio, ſicut ſcripſit de eo Propheta Eſaias: [Et vidimus ipſum, & non habebat ſpeciem, neque pulchritudinem:] (Eſai. 53.) ſed ſpecies eius erat infra omnes filios hominum. Nequaquam verò dicimus quòd propheticus ſermo nobis deitatis gloriationes exponat, ſed potiùs perſuadet nobis, vt intelligamus ea quæ carnis ſunt, collata cum gloria D deitatis, prorſus nullius eſſe momenti, aut precii. Filius enim in ſpecie apparuit admodum deformi. Deus enim cùm ſit ſuapte natura, factus eſt homo. Infinitis autem & incomparabilibus differentiis minor eſt homo quàm Deus. Cæterùm vide, quomodo cùm maſculis omnibus inſidias moliri iuſſiſſet Pharao, mulier quidem quæ pepererat, occultat quidem infantem; demittens verò deinceps & E includens fiſcella ſcirpea reponit illum in arculam & abiicit in lacum: mox tamen ipſum recipit, in ipſis aquis inuentum perſecutoris ipſius filia, quæ aperit quidem fiſcellam, vagientémque infantem conſpicata, quòd Hebræus eſſet manifeſtè intelligit, reddiditque ei quæ pepererat nutriendum, mercedem inſuper nutricationis pollicens.

Quem igitur ſenſum hiſce rebus applicabimus? aut quod myſterium conſiderare neceſſarium eſt? nam ante aduentum Chriſti nullus maſculus erat extra inſidias. Maſculum autem intelligimus eum qui ſpiritali robore præditus eſt, cuius fructus erit placere Deo. In periculo igitur verſatur maſculus, ſatana cum mundanis voluptatibus tanquam luto ac cœno immergente, ac ſuffocante generaliter eos qui forti animo contemnebant mollitiem, & quod effeminatum eſt, in moribus & vita nimirum. Vnde & ſpiritu afflati dixerunt, obſtupefacti arbitror ob vniuerſalem iſtam

Pſal.13.3. Ro.3.12.

" ad malum declinationem, [Omnes de-
" clinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt;
" non eſt qui faciat bonum: non eſt ne
" vnus quidem.] Inepti enim tum omnino ad bonum erant homines, non permittente rectè agere peccati auctore. At verò poſtquàm factus eſt vnus ex nobis, atque iis quibus inſidiæ ſtruebantur, annumeratus eſt Emmanuel, ſuapte natura ac verè maſculus, deliciandi neſcius, (vtpote qui non ſit emollitus ad peccatum) latuit quidem initio principem mundi, (occultatus enim fuit puer, Moſes inquam) poſtquam autem peruenit ad ætatem, tunc ſynagoga quæ ipſum peperit (Chriſtus enim eſt ſecundùm carnem ex Iudæis ortus) inflammata ad cædem patrandam concluſit eum in ſepulchrum. Moſes autem demiſſus atque expoſitus in fiſcella ſcirpea, per manum ſuæ matris; manifeſtus huius rei eſt typus. Siquidem & Iudæorum Synagoga alienauit à ſeipſa Emmanuelem. Sed Pharaonis filia, hoc eſt, Eccleſia Gentium, etſi patrem ſatanam habuerit, inuenit ipſum ad aquas, quæ typum gerunt ſancti Baptiſmi, per quem & in quo Chriſtus inuenitur; atque aperit fiſcellam. Nam quòd Chriſtus non manſerit in mortuis, quin potiùs reſurrexerit in vitam, morte pedibus conculcata, & è monumento ſit excitatus, crediderint verè illi qui per fidem repererunt eum propter nos mortuum, vt idem pro nobis ad vitam ingrederetur. Inuenit autem infantem vagientem. Inueniemus autem etiam nos Chriſtum Iudæorum impietatem, quæque in ipſum commiſerunt narrantem, ac tantum non

Pſal.21.17.

" plorantem. Mœſtus enim dixit: [Fode-
" runt manus meas & pedes meos: dinu-
" merata ſunt omnia oſſa mea. Ipſi autem
" conſiderauerunt & inſpexerunt me,

A Τίνα δὴ οὖν ἐφαρμόσαιμεν ἂν τοῖς τοιοῖσδε λόγοις; ἢ τί τὸ μυστήριον, περιαθρεῖν ἀναγκαῖον; πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας οὐκ ἦν ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἄρσεν ἀνεπιβούλευτον. ἄρσεν δὲ νοοῦμεν τὸ ὡς ἐν ἀνδρείᾳ τῇ πνευματικῇ, καὶ ἧς ἂν εἶεν καρποὶ τὰ ἀρέσκοντα τῷ Θεῷ. οὐκοῦν ἐν κινδύνῳ τὸ ἄρσεν, μονονουχὶ ταῖς κοσμικαῖς ἡδοναῖς οἷά τε βορβόροις ἢ τέλμασιν ἐγκαθιέντος τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἐναποπνίγοντος τοὺς παραιτουμένους τὸ ἄναλκι καὶ θηλυπρεπὲς, τὸ ὡς ἐν ἤθει φημὶ καὶ τρόποις. τοιγάρτοι καὶ

B ἔφασκον οἱ πνευματοφόροι καταπεπληγότες οἶμαί που τὴν ἁπάντων ἐκτροπὴν ἐπὶ τὸ μὴ ἔχον ὀρθῶς, πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. ἦν γὰρ ἤδη πως καὶ ἀνεπιτήδευτοι παντελῶς ἅπασιν ἀνθρώποις τὸ ἀγαθὸν, οὐκ ἀφιέντος ἀνδρίζεσθαι τοῦ τῆς ἁμαρτίας εὑρετοῦ. ἐπειδὴ δὲ γέγονε μεθ' ἡμῶν, καὶ τοῖς ἐπιβουλευομένοις ἐναρίθμιος ἦν ὁ Εμμανουὴλ, τὸ φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἄρρεν βρέφος, τουτέστι τὸ θρύπτεσθαι μὴ εἰδὸς, οὐ γὰρ μεμαλά-

C κισται πρὸς ἁμαρτίαν, διέλαθε μὲν ἐν ἀρχαῖς τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου. κέκρυπται γὰρ τὸ παιδίον, τουτέστι Μωσῆς· ἐπειδὴ δὲ παρῆλθεν εἰς ἡλικίαν, τοῖς τοῦ διαβόλου στρατηγήμασι καταπεθηγμένη πρὸς μιαιφονίαν ἡ τεκοῦσα συναγωγή, πέφυκε γὰρ ἐξ Ιουδαίων ὁ κατὰ σάρκα Χριστὸς, κατέκλεισεν ἐν μνημείῳ. τύπος δὴ ἂν γένοιτο καὶ τοῦδε σαφὴς διὰ χειρὸς ὥσπερ τῆς ἰδίας μητρὸς ἐν τῇ καλουμένῃ θίβῃ καθιέμενος ὁ Μωσῆς, καὶ πρός γε τούτοις ἐκτιθέμενος. ἠλλοτρίωσε γὰρ ἑαυτῆς τὸν

D Εμμανουὴλ ἡ τῶν Ιουδαίων συναγωγή. ἀλλ' ἥ γε τοῦ Φαραὼ θυγάτηρ, τουτέστιν, ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, καίτοι πατέρα ποτὲ λαχοῦσα τὸν Σατανᾶν, εὑρίσκει παρ' ὕδασιν, ὧν ἂν νοοῖτο τύπος τὸ ἅγιον βάπτισμα, δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ Χριστὸς εὑρίσκεται, καὶ ἀνοίγει τὴν θίβην. ὅτι γὰρ οὐ μεμένηκεν ἐν νεκροῖς, ἀνεβίω δὲ μᾶλλον πατήσας τὸν θάνατον, ἔξω τε μνημείου γέγονε, πεπιστεύκασιν ἀληθῶς οἱ διὰ πίστεως εὑρηκότες τὸν δι' ἡμᾶς

E εἰς θάνατον, ἵνα καὶ ὑπὲρ ἡμῶν εἰς ζωήν. εὑρίσκει δὲ κλαῖον τὸ παιδίον. περιτευξόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τῷ Χριστῷ τὴν τῶν Ιουδαίων ἀνοσιότητα, καὶ τὰ εἰς αὐτὸν γεγονότα διηγουμένῳ, μονονουχὶ δὲ καὶ κλαίοντι. δυσφορητικῶς γάρ φησιν, ὤρυξάν χεῖράς μου καὶ πόδας μου, ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὀστᾶ μου. αὐτοὶ δὲ κατενόησαν, καὶ ἐπεῖδόν με· διεμερίσαντο τὰ

A ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. καὶ μὴν καὶ ἑτέρωθί που. ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος. ὅτι δὲ καὶ ἐξ Ἰουδαίων πέφυκεν ὁ Χριστὸς, ἐπέγνω τε καὶ πεπίστευκεν ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία. εἶπε γὰρ, φησὶν, ἡ θυγάτηρ Φαραὼ, ἀπὸ τῶν παιδίων τῶν Ἑβραίων τοῦτο. πλὴν ὅτι κατὰ καιροὺς παρὰ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας δέξεται Χριστὸν ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ, μυσταγωγούμενοι δηλονότι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον, B παραδείξειεν ἂν καὶ λίαν ἀμογητὶ ἐκ τῆς θυγατρὸς Φαραὼ παραδέξασθαι τὸ παιδίον τὴν τεκοῦσαν αὐτό. ἐκθεμένη γὰρ ὥσπερ τὸν Ἰησοῦν ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ, καὶ ἀποβαλοῦσα ταῖς ἀπειθείαις, ἐν τελευταίοις αὐτὸν καιροῖς παραδέξεται ταῖς τῆς ἐκκλησίας μυσταγωγουμένη φωναῖς. καὶ ὅτι μὴ ἀκερδὴς, ἀλλ' ἐν μεγάλαις ἐλπίσι τὸ χρῆμα αὐτῇ λοιπὸν ἀναπεπεισμένη. θέα γὰρ ὅπως ἡ τοῦ Φαραὼ θυγάτηρ μισθοὺς ἐπηγγέλλετο τῇ Μωσέως μητρὶ, παιδοκομεῖν ἑλομένῃ τὸ ἐξ αὐτῆς. C οὐκοῦν ἡ Μωσέως γένεσις καὶ τὰ ἐπ' αὐτῷ κατασημαίνοιεν ἂν καὶ μάλα σαφῶς τοῖς ἀρτίφροσι τὸ Χριστοῦ μυστήριον. δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

A partiti ſunt inter ſe veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.] Item alibi: [Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto.] *Pſal. 68.* Quòd verò Chriſtus ortus ſit ex Iudæis, cognouit & credidit Gentium Eccleſia. [Filia enim Pharaonis, inquit, dixit: Ex Hebræis eſt infans hic.] *Exod. 2.* Veruntamen quòd Synagoga Iudæorum receptura ſit Chriſtum ex iis qui ſint ex Eccleſia Gentium ipſius myſterio inſtructa, B facilè tibi demonſtrauerit paruulus per filiam Pharaonis matri redditus. Nam & Iudæorum Synagoga, tametſi Ieſum quodammodo expoſuerit atque abiecerit per inobedientiam, tamen in nouiſſimis temporibus recipiet eum, argumentis Eccleſiæ perſuaſa. Et quòd non ſit abſque mercede, ſed magna ſpes propoſita ei ſit, confirmatur. Vide enim quomodo filia Pharaonis promiſerit matri Mo- C ſis mercedem, vt velit quem pepererat enutrire. Quamobrem natiuitas Moſis & quæ ei acciderunt clariſſimè ſignificarunt cordatis Chriſti myſterium, per quem & cum quo ſit Deo & Patri gloria cum ſancto Spiritu nunc & ſemper, & per infinita ſæcula, Amen.

Ἔτι περὶ Μωσέως.

D ΤΗΝ Μωσέως γένεσιν πολυπραγμονοῦντες, ὡς ἔνι τὸ Χριστοῦ μυστήριον δεδείχαμεν τῆς τῶν νοημάτων ἰσχνότητος διαγραφούσης αὐτὸν οἰκονομικῶς ἐν ἀρτιγενεῖ νηπίῳ, διά τοι τὴν τῆς θεότητος ἀκακίαν, καὶ τὸ ἀκακοῦργον παντελῶς, καὶ τὸ εἰς ἄκρον ἁπλοῦν, ἤγουν ὅτι νέα πέφηνε κτίσις. ἀλλὰ φέρε δὴ πάλιν καὶ καθ' ἕτερον τρόπον καταθρήσωμεν ἐν αὐτῷ τὸν Ἐμμανουὴλ μορφούμενον. τέλος γὰρ νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός. E ἐγένετο τοίνυν, φησὶν, ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πολλαῖς ἐκείναις, μέγας γενόμενος Μωσῆς ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ· κατανοήσας δὲ τὸν πόνον αὐτῶν, ὁρᾷ ἄνθρωπον Αἰγύπτιον τύπτοντα Ἑβραῖον τῶν ἀδελφῶν ἑαυτοῦ· καὶ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον, ἔκρυψεν αὐτὸν ἐν τῇ ἄμμῳ. ἐξελθὼν δὲ τῇ ἡμέρᾳ δευτέρᾳ, ὁρᾷ δύο ἄνδρας Ἑβραίους διαπληκτιζομένους, καὶ λέγει τῷ ἀδικοῦντι, διατί σὺ τύπτεις τὸν πλησίον; ὁ δὲ εἶπε, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν

Amplius de Moſe.

D NATIVITATEM Chriſti pro virili inquirentes Chriſti myſterium oſtendimus, quia ſubtilitas ſenſus ſpiritualis deſcribit ipſum certa ratione in nuper nato infante propter deitatis innocentiam, ſummámque ſimplicitatem & ſinceritatem, aut certè eò quòd noua creatura apparuit. Cæterùm age rurſum, alio etiam modo conſideremus Emmanuelem figuratum. Finis enim legis ac Prophetarum Chriſtus. [Factum eſt autē in diebus illis, magnus factus Moſes, exiuit ad fratres ſuos Iſ- *Exod. 2.* E rael, cúmque intellexiſſet eorum afflictionem, & vidiſſet hominem Ægyptiū percutientem quendam ex fratribus ſuis ex filiis Iſrael; ipſe perluſtratis vndique ſingulis cùm neminem vidiſſet, occidit Ægyptiū, quem & in ſabulo abſcondit. Egreſſus autē die ſecūdo, videt duos viros Hebræos rixantes, & dicit faciēti iniuriam: Cur tu percutis proximum? Ille autem dixit: Quis te conſtituit principem & iudicem ſuper nos?

Nunquid

Nunquid occidere me tu vis, quemadmodum occidiſti heri Ægyptium? Timuit autem Moſes, & ait: Si ſic manifeſtum factum eſt verbum hoc. Audiuit autem Pharao verbum hoc, & quærebat occidere Moſen. Receſſit autem Moſes à conſpectu Pharaonis, & habitauit in terra Madian. Cùm veniſſet autem in terra Madian, ſedit iuxta puteum. At ſacerdoti Madian erant ſeptem filiæ paſcentes oues patris ſui Iethro. Cùm veniſſent autem, hauriebant quoad impleuerunt canales, vt adaquarent oues patris ſui Iethro. Superuenientes autem paſtores eiecerunt eas. Surgens autem Moſes liberauit eas, & hauſit aquam illis, & adaquauit oues illarum. Reuerſæ autem ſunt ad Raguel patrem ſuum. Ille autem dixit eis: Quare feſtinauiſtis adueniendo hodie? Illæ autem dixerunt, Homo Ægyptius liberauit nos à paſtoribus, & hauſit aquam nobis, & adaquauit oues noſtras. Ille autem dixit filiabus ſuis, Et vbi eſt? cur ſic dimiſiſtis hominem? vocate igitur eum vt comedat panem. Habitauit autem Moſes apud hominem, & dedit Sephoram filiam ſuam Moſi vxorem. In ventre autem habens mulier, peperit filium, & vocauit nomen eius Gerſam, dicens: Quia aduena ſum in terra aliena.] Atque hæc quidem de Moſe. Nunc autem oratio noſtra ad ſenſum intimæ conſiderationis ſe conuertet, tribuens nimirum hiſtoriæ quod maximè ei conuenit; & item quod videtur poſſe ſpirituali inſeruire expoſitioni, id ſcilicet ad Chriſti inſtitutum referens. Audiſti itaque quòd Moſes iam adultus exiuerit ad fratres ſuos. Verus ſiquidem eſt diuinus Paulus ita ſcribens: [Quando autem venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, natum ex muliere, factum ſub lege.] Quis igitur commodè intelligi debeat modus huius ad nos miſſionis hîc patefactæ, aut quid ſit quòd eum egreſſum eſſe dicamus, neceſſarium erit diſpicere. An non Verbum Dei Patris in eo quod ſicut nos, hoc eſt homo, factus eſt, quomodo de ſe egreſſum eſſe concedemus & à diuina gloria quaſi receſſiſſe? Siquidem illud verum eſt, quòd cùm diues fuerit, pauper factus ſit, & ſeipſum demiſerit in exinanitionem. Ex quo & conſummata ſua adminiſtratione, iam reuerſurus ad Patrem,

Gal. 4. 4.

Tomus primus.

A ἐφ' ἡμᾶς; ἢ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον; ἐφοβήθη δὲ Μωσῆς, καὶ εἶπεν, εἰ οὕτως ἐμφανὲς γέγονε τὸ ῥῆμα τοῦτο. ἤκουσε δὲ Φαραὼ τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἐζήτει ἀνελεῖν τὸν Μωσῆν. ἀνεχώρησε δὲ Μωσῆς ἀπὸ προσώπου Φαραὼ, καὶ κατῴκησεν ἐν γῇ Μαδιάμ. ἐλθὼν δὲ ἐν τῇ γῇ Μαδιὰμ, ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ φρέατος. τῷ δὲ ἱερεῖ Μαδιὰμ ἦσαν ἑπτὰ θυγατέρες ποιμαίνουσαι τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰοθόρ. παραγενόμεναι δὲ ἤντλουν, ἕως ἔπλησαν τὰς δεξαμενὰς, ποτίσαι τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰοθόρ. B παραγενόμενοι δὲ οἱ ποιμένες ἐξέβαλον αὐτάς· ἀναστὰς δὲ Μωσῆς ἐρρύσατο αὐτὰς, καὶ ἤντλησεν αὐταῖς, καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα αὐτῶν. παρεγένοντο δὲ πρὸς Ραγουὴλ τὸν πατέρα αὐτῶν· ὁ δὲ εἶπεν αὐταῖς, τί ὅτι ἐταχύνατε τοῦ παραγενέσθαι σήμερον; αἱ δὲ εἶπον· ἄνθρωπος Αἰγύπτιος ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ποιμένων, καὶ ἤντλησεν ἡμῖν, καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα ἡμῶν. ὁ δὲ εἶπε ταῖς C θυγατράσιν αὐτοῦ, καὶ ποῦ ἐστι; καὶ ἵνα τί οὕτως καταλελοίπατε τὸν ἄνθρωπον; καλέσατε οὖν αὐτὸν ὅπως φάγῃ ἄρτον. κατῳκίσθη δὲ Μωσῆς παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐξέδοτο Σεπφώραν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μωσῇ γυναῖκα. ἐν γαστρὶ δὲ συλλαβοῦσα ἡ γυνὴ ἔτεκεν υἱὸν, καὶ ἐπωνόμασε Μωσῆς τὸ ὄνομα αὐτοῦ Γηρσὰμ, λέγων ὅτι πάροικός εἰμι ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ. ὧδε μὲν οὖν τὰ Μωσέως. θεωρίας δὲ τῆς ἐσωτάτω μεταθήσεται πάλιν ἡμῖν ὁ λόγος, ἀπονέμοντες τῇ ἱστορίᾳ ὅ, τι μάλιστα τὸ πρέπον D αὐτῇ· τὸ δὲ ὅσον ἂν φαίνοιτο ταῖς πνευματικαῖς ἀφηγήσεσιν ὑπηρετεῖν εὖ μάλα δυνάμενον, τοῦτο προστρέπων εἰς οἰκονομίαν τὴν ἐπὶ Χριστῷ. διεπύθου δὲ ὅτι μέγας γενόμενος Μωσῆς, ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. καὶ γάρ ἐστιν ἀληθὴς ὁ θεσπέσιος γράφων Παῦλος, ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον. τίς δὴ οὖν ἄρα νοοῖτ' ἂν εἰκότως τῆς E ἐνθάδε δηλουμένης ἀποστολῆς ὁ τρόπος, ἢ τί τὸ ἐκβεβηκέναι φήσομεν, κατιδεῖν ἀναγκαῖον. ἢ γὰρ οὐχὶ τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς γεγονότα, τουτέστιν ἄνθρωπον, μονονουχὶ καὶ ἐκβεβηκέναι δώσομεν, ἔξω τε γενέσθαι τῆς θεοπρεποῦς ἐρεμένων εὐκλείας; εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς, ὅτι πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε, καὶ καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν. καὶ γοῦν ἐκπεπερασμένης ἤδη τῆς οἰκονομίας, ὅτε καὶ ἀναφοιτᾶν ἔμελλε πρὸς τὸν πατέρα, συνεδρεύσων αὐτῷ,

ἐκ τῶν ὑπερτάτων ἐπιβησόμενος θώκων, πάτερ, φησὶ, δόξασόν με τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. ὁ δὲ οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὡς Θεὸς ἀνημμένος φυσιωδῶς τῶν ὅλων τὸ κράτος, οὐκ ἂν ἐξοίχοιτό πως τῶν καθ' ἑαυτὸν ἐν τῇ δούλου μορφῇ γεγονώς· ὁ δὲ ἐν ᾧ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμὲν, εἰ μεθ' ἡμῶν ὁρῷτο γυμνὸς ἐκ ἐν μνήμασιν, εἰ καὶ ἀνεβίω πάλιν ὡς ζωὴ, οὐκ αὐτῷ δόξειεν ἔξω γενέσθαι βραχὺ τῶν ὅτι μάλιστα πρεπόντων αὐτῷ. εἶτα πῶς ἐνδοιάσειέ τις; ἐκβέβηκε τοίνυν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τουτέστι, τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. αὐτῶν γὰρ αἱ ἐπαγγελίαι, αὐτῶν οἱ πατέρες, πρὸς οὓς τὰ ἐπηγγελμένα. τοιγάρτοι ἔφασκεν, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. ἀλλὰ δεινὴν καὶ δύσοιστον ἀληθῶς ὑπομένοντας τὴν πλεονεξίαν· ἐπεπήδα γὰρ ὥσπερ συντρίβων ὁ σατανᾶς· ἐλευθεροῦν ἐσκέπτετο, καὶ πόνου παντὸς ἀποφαίνειν ἀπηλλαγμένους. ἀποκτονώς δὲ τρόπον τινὰ τὸν ἀδικοῦν ἡρημένον, κατέκρυψεν εἰς γῆν, τουτέστιν, ἐν τοῖς ὑποχθονίοις ἐτίθει μέρεσι, κατακλείων εἰς ᾅδην. τοῦτό τοι φημὶ τὸ ἐν ψάμμῳ κρύπτειν τεθνεῶτα τὸν Αἰγύπτιον. ὅτι δὲ τὰ τῶν δαιμονίων θεομισῆ καὶ ἀκάθαρτα σμήνη τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀρρήτῳ δυνάμει συνηλαύνετο εἰς τὸν ᾅδην, κατοικίζειν δὲ τὴν ἄβυσσον οἰκεῖν, ἀναμάθοι τις ἂν καὶ μάλα ῥᾳδίως ἐκ τῶν Εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων. παρεκάλουν γὰρ αὐτὸν, φησὶν, οἱ δαίμονες, ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. ὡς γὰρ πλῆθος ἤδη πολλῆς παραπεσαλμένης, οἱ καταλειφθέντες ἔτι προσιόντες παρεκάλουν δύνασθαι τέως αὐτοῖς τὸ τοῖς ἑτέροις συγκατακρίνεσθαι. ὅτι δὲ κατῃκίζοντο τῆς εἰς ἡμᾶς ὠμότητος εἰσπραττόμενοι δίκας, καταθεῷτό τις ἂν εἰ βούλοιτο καὶ ἀμογητὶ, ἀνακεκραγότων ἀκούων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ, ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἐτεθέατο Χριστὸς ἀφορήτως ἐγκείμενον τοῖς ἐπὶ γῆς τὸν Αἰγύπτιον, κατέκρυψεν αὐτὸν εἰς τὸν ᾅδην. τοῦτό τοι πάλιν ὡς ἐν σκιαῖς καὶ τύποις ἀποτετέλεκεν Ἰησοῦς, ὁ διαβιβάσας τὸν Ἰορδάνην τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ στρατηγήσας μετὰ Μωσέα. κατέδησε γὰρ ἐν σπηλαίῳ τοὺς πέντε τῶν Ἀμορραίων βασιλεῖς, πλαγίως ἡμῖν τοῦ τύπου προσαναφαίνοντος, ὅτι μετὰ τὴν ἐν νόμῳ πολιτείαν ἀναδειχθεὶς ἐφ' ἡμᾶς ὁ Ἐμμανουὴλ βασιλεὺς,

A atque aſſeſſurus ei, atque adeò ſuper omnes thronos aſcenſurus: [Pater, ait, glorifica me gloria quam habui, priuſquam hic mundus eſſet, apud te.] Quòd autem Dominus cæli ac terræ, vtpote qui Deus ſit, & ſpiritualiter habeat potentiam totius vniuerſi, non poſſit à ſeipſo diſcedere, eò quòd formam ſerui acceperit: ille verò in quo viuimus, mouemur & ſumus, etſi nobiſcum videatur mortuus, & in monumentis fuiſſe, itémque reuixiſſe, vt qui ſit per ſe vita, tamen ne tantillum quidem ab iis quæ ipſi conuenientiſſima ſunt, ſeiunctus fuit. Quis enim dubitauerit? Egreſſus eſt igitur ad fratres ſuos, hoc eſt, ad filios Iſrael. Ipſorum enim ſunt promiſſiones, ipſorum item patres quibus promiſſiones factæ ſunt. Vnde & ipſe dixit: [Non ſum miſſus niſi ad oues perditas domus Iſrael.] Verumenimuerò cùm reperiſſet nonnullos graui atque intoleranda tyrannide oppreſſos, (inſultabat enim eis prædabundus ſatanas) liberare contendit, atque ab omni afflictione vindicare. Cúmque interfeciſſet quodammodo eum qui nos iniuria afficiebat, occuluit in terra, hoc eſt, in ſubterraneis partibus conſtituit, concludens in infernum. Hoc enim eſſe cenſeo mortuum Ægyptium in ſabulo abſcōdere. Cæterùm quòd turba dæmoniorum inuiſa Deo atque immunda, ineffabili Saluatoris noſtri potentia detruſa ſit in infernum, adeóque ad habitandum in abyſſo condemnata, facilè quis ex Euāgelica lectione didicerit. [Rogabant enim eū, inquit, dæmones, ne præciperet ſibi, vt in abyſſum deſcenderent.] Nam cùm magna multitudo iam ingreſſa eſſet, iſti qui reliqui erant, accedentes rogabant eum, remitti ipſis, ne cum aliis condemnarentur. Quòd autem puniti ſint crudelitatis ſuæ, qua aduerſus nos vſi ſunt, pœnas luentes, citra negotium qui volet deprehenderit, audiens clamantes: [Sine, quid nobis & tibi, Ieſu Nazarene? veniſti huc vt ante tempus nos torqueas?] Cùm igitur Chriſtus vidiſſet iſtum Ægyptium eſſe moleſtum hominibus, abſcondit ipſum in infernum. Hoc ipſum etiam tanquam in vmbris ac typis repræſentat Ioſue, qui filios Iſrael per Iordanem traduxit, & dux belli fuit poſt Moſen. Nam hic in ſpelunca quinque Amorrhæorum reges ligauit, præſignificante nimirum obliquè hoc typo, quòd poſt vitam in lege Emmanuel rex noſter ſit declaratus,

Ioan. 17.

Matth. 15. 24.

Luc. 8, 31.

Ibid. 28.

dæmoniorum principes tanquam in profunda & abdita obſignaturus ſpelunca in penetralibus ſubterraneis. Sublato igitur eo qui nos affligebat, Poſtero die, inquit, mota rixa inter Hebræos, ſequeſter in medium proceſſit Moſes & conciliator: vt ſcilicet ad pacem eos qui hoſtiliter inter ſe contendebant reduceret, dicens ei, qui

Exo 2.13. » fratri vim inferre volebat, [Quare tu » percutis proximum tuum? At ille: Quis » te, inquit, conſtituit noſtrum princi» pem & iudicem? An interficere me » cupis eo modo quo interfeciſti pridie » Ægyptium?] Nam cùm Emmanuel ſatanã priùs quaſi concluſiſſet in inferno, prodibat iuſtitiæ mediator Iſraelitis, vt mutuæ dilectionis magiſter, iubebat quidẽ, vt fraternæ charitati ſtuderent, & vt pace atque concordia nihil haberent antiquius. Vnde & ipſe

Ioan.14. 17. » dixit: [Pacem meam do vobis.] Cùm autem deberent hanc inſtitutionem laudare; atque admirari pacis auctorem ac ducem charitatis, optimæque diſciplinæ magiſtrum, ſummam in ipſum impietatem exercuerunt. Neque enim eum ducem ſibi propoſuerunt. At verò dicente ipſo per vocem Pſal-

Psal.2.6. » miſtæ: [Ego conſtitutus ſum rex ab » ipſo ſuper Sion montem ſanctum eius.] tamen iſti maiore quàm dici poſſit impudentia moti, ſæuè impiéque in ipſum ruebant, dicentes: nunc quidem » ſic: [Quis dedit tibi poteſtatem hanc?]

Ioan.9. 29. » nunc verò ſic: [Scimus quòd Deus » Moſi locutus ſit: iſtum autem non no» uimus vnde ſit.] Atque ſic illa per quæ ſalui fiebant, adſcribebant damnationi, & modum auxilii ſui turpiſſimè deformabant. Nam diuinus Moſes accuſabatur quòd occidiſſet Ægyptium, qui tamen afflixerat atque vexarat, & intolerabili vi Hebræorum greges oppreſſerat. Chriſtus autem cùm malos dæmones in abyſſum conijceret, atque à tyrannide, quam in nos exercebant, etiam inuitos prohiberet, nimirum expellendo ab iis quos vexabant; cùm alioqui ideo maiori admirationi eſſe deberet, tamen cauillatorum criminationem non ſubterfugit. Auſi enim fuerunt dicere, prodigiorum editionem vertentes in

Mat.12. 24. » accuſationem: [Iſte non eiicit dæ» monia niſi in Belzebub principe dæ» moniorum.] Obſerua autem quòd Moſes cùm vndique circumſpexiſſet, nec quemquam animaduertiſſet,

A τοὺς τῶν δαιμονίων ἐξάρχοντας, καθάπερ ἐν
βαθεῖ κατασφραγίσας σπηλαίῳ τοῖς ὑποχθονίοις
μυχοῖς. ἀνῃρημένου δὴ οὖν τοῦ ἐγκειμένου καὶ θλίβοντος, τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ, φησί, δύο διαπληκτιζομένων Ἑβραίων, βραβευτὴς εἰς μέσον εἴη Μωσῆς, καὶ διαλλακτὴς εἰς εἰρήνην τοῖς ἀμφιλαλλήλως διεστηκόσιν εἰς ἔχθρας ἀνεφαίνετο, λέγων τῷ καταβιάζεσθαι τὸν ἀδελφὸν ἐθέλοντι, ἵνα τί σὺ τύπτεις τὸν πλησίον; ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς, ἢ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις ὃν τρόπον

B ἀνεῖλες τὸν Αἰγύπτιον χθές; περικατακλείσας γὰρ ὥσπερ εἰς ᾅδην τὸν σατανᾶν ὁ Ἐμμανουήλ, δικαιοσύνης ἐφαίνετο βραβευτὴς τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, καὶ φιλαλληλίας διδάσκαλος, ἀγάπης μὲν τῆς εἰς ἀδελφοὺς μεταποιεῖσθαι κελεύων, εἰρήνης δὲ καὶ ὁμοψυχίας οὐδὲν ἡγεῖσθαι τὸ ἄμεινον. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. οἱ δὲ τὴν εἰσήγησιν ἐπαινέσαι δέον, καὶ θαυμάσαι τὸν διαλλακτὴν, τῆς εἰρήνης τὸν χορηγὸν, καὶ τῆς ἀγάπης τὸν πρύτανιν, τῶν

C ἀρίστων αὐτοῖς μαθημάτων τὸν ἡγούμενον, δεδυσσεβήκασιν οὐ μετρίως. οὐ γὰρ ἐποιοῦντο καθηγητήν. ἀλλὰ καίτοι διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς λέγοντι σαφῶς, ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιὼν ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ. ἁπάσης ἀναισχυντίας ἰόντες ἐπέκεινα, σκληρῶς τε καὶ ἀφιλοθέως ἀντεφέροντο λέγοντες· ποτὲ μὲν, ὅτι τίς ἔδωκέ σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ποτὲ δὲ πάλιν, οἴδαμεν ὅτι Μωσεῖ λελάληκεν ὁ Θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστί.

D καὶ τὰ δι' ὧν ἐσώζοντο καταγράφοντες εἰς κατάῤῥησιν, καὶ τὸν τῆς ἐπικουρίας τρόπον ἀσυνετώτατα διασύροντες. ἐνεκαλεῖτο μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος Μωσῆς ὡς ἀνελὼν τὸν Αἰγύπτιον, καίτοι θλίβοντα καὶ ἐγκείμενον, καὶ ἀφορήτοις πλεονεξίαις τὰς τῶν Ἑβραίων ἀγέλας καταφορτίζοντα. καταχωννύων δὲ ὥσπερ εἰς ἄβυσσον ὁ Χριστὸς τὰ πονηρὰ δαιμόνια, καὶ τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος, καὶ οὐχ ἑκόντα μεθιστὰς διὰ τὸ τῶν ἐχόντων

E ἐκπέμπειν αὐτά. καίτοι δέον ἐπὶ τούτῳ θαυμάζεσθαι, τοὺς τῶν εἰωθότων φιλοψογεῖν οὐ διέδρα λόγους. τετολμήκασι γὰρ εἰπεῖν ἔγκλημα ποιούμενοι τὴν τερατουργίαν, οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. ἐπιτήρει δὲ ὅτι περιβλεψάμενος ὁ Μωσῆς ὧδε καὶ ὧδε, καὶ τεθεαμένος οὐδένα, τε-

ἀποκτείνας τὸν Αἰγύπτιον κατέκρυψεν ἐν ψάμμῳ. εἶτα προελθὼν, συμβουλεύει τὰ εἰς εἰρήνην τοῖς ἐξ αἵματος ἀδελφοῖς. πολεμεῖ γὰρ κύριος ἐπὶ Ἀμαλὴκ, πλὴν ἐν χειρὶ κρυφαίᾳ, καθὰ γέγραπται, καὶ οὐδενὸς ὁρῶντος τῶν ἐπὶ γῆς ἀρχομένων διὰ Χριστοῦ τὰ τῶν πραγμάτων ἀπορρητότερα. πῶς γὰρ ἢ πότε κατεδικάζοντο τῶν δαιμονίων τὰ στίφη, καὶ τὴν ἄβυσσον οἰκεῖν προσετάττοντο, τίς ἂν εἰδείη τῶν ἐπὶ γῆς; συνελάσας δὲ οὕτω εἰς ᾅδου τὸν Σατανᾶν, καὶ παραπαλλάξας τοὺς ἐπὶ γῆς τῆς ἐκείνου πλεονεξίας, ἐκάλει λοιπὸν εἰς εἴδησιν ἀρετῆς. τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς οὐκ ἀσυμφανῶς που φησὶν, ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ; προκαταδήσας γὰρ ὥσπερ τὸν ἰσχυρὸν, τουτέστι τὸν Σατανᾶν, μεθίστησι διὰ πίστεως εἰς ἑαυτὸν τὰ σκεύη αὐτοῦ, τουτέστι τοὺς ὑπ' αὐτῷ πράττοντας ποτὲ καὶ ἐν ἀχρείοις σκεύεσι λελογισμένους. ἀλλ' ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς καταθαυμάζεσθαι πρέπειν, ἐπὶ τούτοις αὖθις κατεσκωμμένος ἀνοσίως μεταπεφοίτηκεν ἀναγκαίως τὴν Ἰουδαίαν ἀφεὶς, ἐν ᾗ καὶ γεγέννηται κατά γε τὴν σάρκα· καίτοι κατ' ἀλήθειαν Ἰουδαῖος οὐκ ὢν ὡς ὁ λόγος, ἀλλ' ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ παρὰ πατρὸς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, ἐτίκτετο μὲν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἦν Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, ῥίζαν ἔχων εὐγενῆ καὶ ἁγίαν τοῦ πατρός. ἀλλὰ τῶν ἐξ αἵματος ὀνειδιζόντων αὐτῷ, καὶ ἐν ἐσχάταις ἐχόντων διαβολαῖς τὰ ὑπέρ γε σφῶν αὐτῶν πεπραγμένα, μετετέθη λοιπὸν εἰς τὴν Μαδιὰμ, καὶ εἰς τὴν τῶν ἑτερογλώσσων μεθωρμίζετο χώραν. εἶτα προσιζήσας τῷ φρέατι, ταῖς Ἰοθὸρ ἐπήμυνε θυγατράσιν. αἱ μὲν γὰρ οὖσαι τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ, καὶ τὰς τοῦ ἰδίου πατρὸς ἀγέλας διαποιμαίνουσαι, προσεκόμιζον ταῖς ληνοῖς δεδιψηκότα τὰ θρέμματα. ἀρυσαμένας δὲ ἤδη καὶ σὺν ἱδρῶτι πολλῷ, πεπλεονεκτήκασι τῶν αἰπόλων τινές. ὑπερήθλησε δὲ Μωσῆς, καὶ χερσὶν ἰδίαις ἀνιμώμενος, ἐπότισε τὰ πρόβατα αὐτῶν, καθὰ γέγραπται. ἐν τάξει δὲ οὕτω τοῦ κόσμου τὸν Ἰοθὸρ παραδεξόμεθα, ὃς ἦν ἱερεὺς τῶν Μαδιηναίων, οὐ Θεῷ τῷ φύσει καὶ ἀληθῶς ποιούμενος τὴν λατρείαν, ἀλλὰ τοῖς κτίσμασι παρὰ τὸν κτίσαντα καὶ ποιητὴν, ἢ τοῖς ἐκ λίθων πεποιημένοις,

A tandem mortuum Ægyptium abſcondit in arena. Deinde veniens conſuluit quæ ſuis fratribus conferebant ad pacem. Pugnat enim Dominus contra Amalec; cæterùm in manu ſublimi, vt ſcriptum eſt, & nemine eorum qui in terris degunt vidente, res ineffabiles per Chriſtum adminiſtrabat. Quomodo enim aut quando dæmoniorum cohortes ſint damnatæ, & vt in abyſſo habitarent ipſis præceptum ſit, quiſnam mortalium nouerit? B Depulſo igitur in infernum ſatana, hominibúſque ab ipſius tyrannide liberatis, vocauit deinceps ad notitiam virtutis: quod & ipſe Chriſtus alibi non obſcurè teſtatur, inquiens: [Aut quomodo poteſt quis introire domum fortis, & vaſa eius diripere, niſi priùs conſtringat fortem, & tunc domum iſtius diripiat?] Matth. 12. Chriſtus enim cùm priùs conſtrinxiſſet ſatanam, tanquam fortem, transfert per fidem in ſeipſum vaſa iſtius, C hoc eſt, eos qui olim ſub ipſo faciebant opus, & inter inutilia vaſa propter peccatum reputatos. Verùm propter quæ admiratione dignus videbatur, ob hæc ipſa impiè deriſus, neceſſariò emigrauit relicta Iudæa, in qua tamen ſecundùm carnem natus erat, etſi ſecundùm veritatem Iudæus non eſſet, vtpote Verbum; ſed è ſupernis & è cælo & ex Patre, vt ferè etiam diuinus Moſes natus quidem fuit in Ægypto, ſed D erat Hebræus ex Hebræis, paternam radicem nobilem ac ſanctam habens. Ideóque cùm iſti, qui cognati ipſi erant, vexarent eum probris, & quæ pro ipſis ſuſcepta erant, ſummopere calumniarentur, conceſſit demum in Madian, regionémque alienigenarum frequentauit. Deinde cùm ad puteum conſediſſet, filiabus Iethro opitulabatur. Hæ enim erant ſeptem numero, patris ſui gregem paſcentes, cogebántque oues ſiti laborantes ad E canales. Cæterùm magno labore hauriebant aquam ob quorumdam paſtorum iniquitatem: Moſes autem propugnauit eas, & ſuis ipſius manibus hauriens adaquauit ipſarum oues, ſicut ſcriptum eſt. Quocirca mundum præ ſe ferre cenſebimus Iethro qui erat ſacerdos Madianitarum, neque verum ac ſuapte natura Deum colebat; ſed aut creaturas Creatori præferebat, aut ea quæ ex lapide,

aut ligno erant fabrefacta. Errauit autem & hic mundus, dæmonia non Deum adorando. Porro Iethro exponitur ſuperfluitas, aut ſuperfluum. Eiuſmodi ſanè mundus eſt, cùm totus ſit ſuperfluitas; eò quòd qui mundana curant, nihil eorum quæ neceſſaria ſunt faciant, ſed vanis cogitationibus ebrii, inutilibus voluptatibus toti ſunt addicti. Eſt igitur abſque dubio verum, quòd iis qui piè viuere volunt, ſuperuacanea carnalium ac mundanarum rerum cogitatio ab eius quod vtile ac neceſſarium eſt conſecutione abducat.
Rom. 8. 7 " Siquidem verùm eſt illud: [Prudentia
" carnis inimica eſt Deo.] Et qui ſapit ea quæ mundi ſunt, inimicus Dei conſtituitur. Nimis itaque verè ſapit qui mundi res eligit: atque ipſe adeo mundus.
Matt. 16. 26. " Ait enim alibi Chriſtus: [Quid profue-
" rit homini ſi totum mundum lucretur,
" animæ autem ſuæ detrimentũ patiatur?
" aut quid dabit homo in redemptionem
" animæ ſuæ?] Diſceſſit igitur Moſes ex Ægypto in Madian. Eodem modo & Chriſtus ex Iudæa in Galilæam. Vide autem quo pacto vna ex filiabus Leui pepererit ſanctũ Moſen. Atqui plures, nimirum ſeptem, fuerunt filiæ Iethro Madianitæ. Nam vna eſt multitudo Iudæorum, ex qua & Chriſtus ſecundùm carnem natus eſt, quod ſanè veluti in typo geſta Moſis adumbrant. Multæ autẽ ſunt mundi quaſi filiæ, hoc eſt, greges quaſi nationum in eo habitantiũ. Chriſtus itaque relicta ea ex qua natus ſecundùm carnem Synagoga, ad multos Gentium greges deflexit, quos mali paſtores iniuria afficiebant, hoc eſt, principes huius mundi. Verùm ipſe ſeruabat ac defendebat eos. Sed age dicamus de iniuria illa, vt ſimul modum auxilii aperiamus. Mos eſt ſacræ Scripturæ, vt inſitam nobis Dei cognitionem, qua ad res agendas duce vtimur, puteo ſeu foſſæ comparet. Nam ſcientia totius boni tanquam ex fonte mentis in nobis ſcaturit, & gloriæ Dei cognitio veluti in ſpeculo & in ænigmate. Vnde & iſtos qui contemnunt Dei dilectionem, impiéque declinauerunt, vt ſcilicet dæmonibus honorem qui Deo debetur tribuant, grauiter accuſat per vocem Hieremiæ, dicens:
Hier. 2. 12 " [Obſtupuit ob hoc cælum, & contre-
" muit terra vehemẽter, dicit Dominus,
" quia duo mala fecit populus meus: me
" dereliquerunt fontem aquæ viuentis,
" & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas,

Tomus primus.

A καὶ τοῖς τεκτόνων φιλοτεχνήμασι. πεπλάνηται δὲ καὶ ὁ κόσμος, δαιμονίοις καὶ οὐ Θεῷ προσκυνῶν. ἑρμηνεύεται δὲ καὶ Ἰοθὸρ περισσότης, ἢ περισσός. τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ κόσμος, περισσότης ὢν ὅλος· διά τοι τὸ δρᾶν τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονεῖν ἑλομένους τῶν ἀναγκαίων οὐδὲν, εἰκαίοις δὲ ὥσπερ καταμεθύειν περισπασμοῖς, καὶ διαρρίπτεσθαι τρόπον τινὰ πρὸς ἀχρείους ἡδονάς. εἴη ἂν οὐκ ἀμφίλογον, ὅτι τοῖς ἐθέλουσι βιοῦν ὀρθῶς περιττὰ τὰ σαρκὸς, καὶ τὸ φρονεῖν τὰ ἐν κόσμῳ, τῆς τοῦ χρη-
B σίμου καὶ ἀναγκαίου διήμαρτηκε θήρας, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς, ὅτι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν· καὶ ὁ φρονῶν τὰ τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. περιττότης οὖν ἀληθῶς τὸ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ ἐν κόσμῳ, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κόσμος. ἔφη γάρ που ὁ Χριστὸς, τί ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; μεταχεχώρηκε τοίνυν ἐκ τῆς Αἰγυπτίων εἰς Μαδιὰμ ὁ Μωσῆς, ἐν ἴσῳ
C δὲ τρόπῳ καὶ ὁ Χριστὸς ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν. ἄθρει δὲ ὅτι μία μὲν ἡ Λευὶ θυγάτηρ ἡ τὸν ἱερὸν τεκοῦσα Μωσέα. πλείους δὲ μὲν καὶ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν αἱ Ἰοθὸρ τοῦ Μαδιναίου. μία μὲν γὰρ καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων πληθὺς, ἐξ ἧς καὶ γεγέννηται κατὰ σάρκα Χριστὸς, ὡς ἐν τύπῳ τὰ κατὰ Μωσέα. πολλαὶ δὲ λίαν αἱ οἱονεὶ τοῦ κόσμου θυγατέρες, εἴτουν ἀγέλαι τυχὸν ἐν αὐτῷ κατοικούντων ἐθνῶν. ἀφεὶς οὖν ἄρα Χριστὸς τὴν ὅθεν ἐξέφυ κατὰ τὴν σάρκα συναγωγὴν, ἐπὶ τὰς πολλὰς τῶν ἐθνῶν
D ἀπονένευκεν ἀγέλας· ἃς πονηροὶ ποιμένες κατεβιάζοντο, τουτέστιν, οἱ κοσμοκράτορες τοῦ κόσμου τούτου. διέσωσε δὲ αὐτάς. ἀλλὰ φέρε λέγωμεν τὸ πλεονεξίας τὸν τρόπον τὸν τῆς ἀρωγῆς προσεπάγοντες. ἔθος τῇ θείᾳ γραφῇ λάκκῳ παρεικάζειν τὴν ἔμφυτον ἐν ἡμῖν περὶ Θεοῦ γνῶσιν, καὶ καθ᾽ ἣν ἕκαστα τῶν πρακτέων ποδηγούμεθα. ἀναβρύει γὰρ ὥσπερ ἐν ἡμῖν καθάπερ ἀπὸ πηγῆς τοῦ νοῦ καὶ ἡ παντὸς εἴδησις ἀγαθοῦ, καὶ τῆς περὶ
E Θεοῦ δόξης ἡ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ τε καὶ αἰνίγματι γνῶσις. καὶ γοῦν τοὺς τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ὀλιγωρήσαντας, μεταχεκλιμένους δὲ ἀνοσίως ἐπὶ τὸ χαρίσασθαι τοῖς δαίμοσιν ἀνάπλεων τὸ σέβας, κατηγορεῖτο λέγων διὰ φωνῆς Ἱερεμίου· ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανὸς, καὶ ἔφριξεν ἐπὶ πλεῖον ἡ γῆ σφόδρα, λέγει κύριος, ὅτι δύο πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαός μου, ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὤρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους,

αἳ οὐ δυνήσονται ὕδωρ συνέχειν. λακκεία γὰρ ἡ ψευδώνυμος, λάκκος οἷά τίς ἐστι συντετριμμένος, οὐ γὰρ ἂν ἀρύσαιτό τις ἐκεῖθεν τὸν ζωοποιεῖν ἰσχύοντα λόγον. πηγὴ δὲ ζωῆς ἀληθῶς ἡ ἀμώμητος περὶ Θεοῦ γνῶσις. οὐκοῦν τῆς ἐμφύτου γνώσεως εἰκὼν ἂν εἴη λοιπὸν ὁ λάκκος ἡμῖν. ἀλλ' ἕως μὲν πρὸς εἴδησιν τὴν ἐπὶ Θεῷ ὀρθῷ καὶ ἀκαταβιάστῳ κεχρήμεθα νῷ, κατ' ἰθὺ τῆς ἀληθείας ἴξομεν. εἰ δὲ ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπάταις πλεονεκτούμενος παρατρέποιτό τις ἐπὶ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, τὰς ἰδίας ἐκείνοις δαπανήσει σπουδάς. τοῦτο οἶμαι ἐστὶν αἰνιγματωδῶς τὸ ἀρύσασθαι μὲν τὸ ὕδωρ τὰς Ιοθὸρ θυγατέρας, σὺν βίᾳ δὲ τοῦτο τοὺς πλεονεκτοῦντας ἑλεῖν. ἐν τοιαύταις εἶναί φαμεν ἀρρωστίαις τοὺς πεπλανημένους, παρατετραμμένης αὐτοῖς τῆς ἐμφύτου γνώσεως ἐπὶ τὸ ἀκαλλές, τουτέστιν, εἰς πλάνησιν, καὶ εἰς τὸ τοῖς δαιμονίοις χρήσιμον. ἀλλ' ἐπαμύνει ὁ Χριστός. ἀπεσόβησε μὲν γὰρ τοὺς ἀλιτηρίους ψευδοποιμένας. πεπότικε δὲ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, τουτέστι, τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ οὐράνιον κήρυγμα. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. οὐκοῦν παραληψόμεθα μὲν τὸν Ιοθὸρ εἰς τὸ τοῦ κόσμου πρόσωπον τοῦ περιττότητος καὶ ἐξιτηλίας μεμεστωμένου. θυγατέρας δὲ εἶναί φαμεν τὰς ἑπτὰ τὰς ἀπανταχοῦ τῶν ἐθνῶν ἀγέλας, ὡς ἐφ' ἑκάστῃ τῶν θυγατέρων Ιοθὸρ πληθύος σημαινομένης. οἱ δέ γε ποιμένες οἱ πονηροί τε καὶ βιαιότατοι νοοῖντ' ἂν εἰκότως τὰ τῶν δαιμονίων στίφη. ὁ δὲ ἐπαμύνων Χριστός, ὁ καὶ θείοις ἡμᾶς ἐκμεθύσκων νάμασιν. ἐπεὶ δὲ τὰς τῶν ἀνοσίων ποιμένων πλεονεξίας διέδρων αἱ νεάνιδες, ὑπονοστοῦσι πρὸς Ραγουὴλ τὸν ἑαυτῶν πατέρα, φημὶ δὴ τὸν Ιοθόρ. ἐρομένου δὲ αὐταῖς τῆς ἀσυνήθους ταχύτητος τὴν αἰτίαν, τὴν Μωσέως ἐπικουρίαν εὐθὺς ἀπαγγέλλουσιν. ὁ δὲ εἰσοικίζεται παραχρῆμα τὸν ἄνθρωπον, καὶ Σεπφώραν αὐτῷ δίδωσι γαμεῖν τῶν ἑαυτοῦ θυγατέρων τὴν προὔχουσαν καὶ εὐπρεπεστάτην. ἡ δὲ τέτοκε Γηρσάμ. ἐπειδὴ γὰρ ὠφέλησε Χριστὸς τὰ ἐν κόσμῳ τῶν ἐθνῶν συστήματα, ἐγνωρίζετο μὲν αὐτοῖς, μυσταγωγούντων αὐτοῦ τῶν δι' αὐτοῦ σωζομένων, ὅτι καὶ ἐπαμύνειν οἷός τε καὶ μὴν καὶ χειρὸς ἐξελέσθαι ῥᾳδίως τῶν ἀδικεῖν ἠρημένων. οὕτω τε λοιπὸν προσίεται μὲν ἀσμένως, καθὰ καὶ Ραγουὴλ Μωσέα τὸν ἱερώτατον, συμβαίνει δὲ ὥσπερ εἰς οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς αὐτὸν νύμφην οἷά τινα περικαλλεστάτην

quæ aquam continere nequeunt.] Nam cultus iſte falſus eſt quaſi ciſterna rupta, vtpote ex qua nemo poteſt haurire illud verbum viuificum: ſed ſincera Dei cognitio reuera eſt fons vitæ. Puteus itaque eſt typus inſitæ nobis notitiæ. Cæterùm quamdiu ad notitiam de Deo recta neque coacta mente vſi fuerimus, recta veritatis via graſſabimur. Si verò quis dæmoniorum fallaciis victus deflexerit ad id quod ipſi placet, tum ſuam operam illis locabit. Id enim, vt arbitror, figuratè ſignificat, quòd filiæ Iethro hauriant quidem aquam, alios autem potentiores eam vi eripere. in iſtiuſmodi infirmitatibus dicimus verſari eos, qui ſunt decepti. vtpote quibus inſita cognitio in abſurditatem ſit conuerſa, hoc eſt, in errorem, atque in id quod dæmoniis expedit. Verùm hoc vindicauit Chriſtus. Nam ipſe profligatis ſceleratis paſtoribus potauit aqua viuente, hoc eſt, ſuo diuino & cæleſti verbo. Idcirco ait: [Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.] (Ioan. 7. 37.) Iethro itaque geret nobis perſonam mundi, qui ſuperfluitate & vanitate redundat. Septem autem filias dicemus eſſe gentium cuiuſuis loci nationes, ita vt per vnamquamque filiarum Iethro multitudo ſignificetur. Paſtores verò mali atque infeſti meritò intelligi poſſint cœtus dæmoniorum. Sed qui vindicat eſt Chriſtus, qui & diuinis nos inebriat fluentis. Puellæ autem euaſis impiorum paſtorum iniuriis reuertuntur ad Raguelem patrem ipſorum, Iethro inquam. Cui interroganti cauſam tam inſuetæ feſtinationis, illico proferunt auxilium Moſis. Vnde & hominem confeſtim domum ſuam recipit, & Sephoram ei vxorem dat, primariam ex filiabus ſuis & formoſiſſimam. hæc autem peperit ei Gerſam. Nam poſteaquam in mundo adiuuit Chriſtus congregationes Gentium, cognoſcebatur quidem ab illis quos erudiebat, & ſaluabat quod poſſet vindicare, atque è manu eorum qui iniurias inferunt, facillimè liberare. Atque deinceps perlibenter recipit quemadmodùm & Raguel, Moſen ſanctiſſimùm. Adducit autem veluti in familiaritatem ſecum tanquam pulcherrimam

quandam ſponſam Eccleſiam ex Gentibus, quæ per Sephoram intelligitur. Nam Sephora exponitur *viſitatio*, vel *pulchra*, nec non *gratia ſpiritus*. Viſitauit enim oriens ex alto illam verè decoram ac formoſam, Eccleſiam inquam, donauitque eam xenio cæleſti, ſpiritus ſui acceſſione, nimirum Spiritus ſancti participatione. Porrò hæc peperit ei Gerſam, hoc eſt, populum reuera peregrinum. Qui enim diuino ſpiritu inſigniti ſunt, & ſuperna viſitatione dignati, & ad pulchritudinem veluti ad filium transformati, hi ſunt reuera aduenæ & peregrini in mundo. Ideóque optimè illis conueniet, vt exclament ac dicant:

Heb. 13. 14. „ [Non habemus hîc

„ manentem ciuitatem, ſed futuram

„ inquirimus,] cuius opifex & conditor eſt Deus. Nam ambulant quidem in terra, ſed ciues ſunt in cælo, nec quidquam eorum quæ ſunt in mundo concupiſcunt, aut appetunt, ſed ex toto ſuo corde aſpirant & contendunt ad ſæculum futurum. Nouerunt enim Chriſtum qui propter nos vt nos factus eſt, per eiuſmodi puram ac ſinceram vitam ſubſequi. Is enim non curauit mundana: abſit: at potiùs nobis eſt typus vitæ ſupermundanæ ac ſpiritualis propoſitus. Obſerua autem quòd ſacra Scriptura haud ſine magno conſilio patrem harum ſeptem puellarum, antequam Moſes ipſis opem tuliſſet, nominauit Iethro; deinde verò Raguel: & Iethro quidem ſignificat, vt iam dixi, ſuperfluitas; Raguel autem, *paſcua Dei*. Vtar autem vtilitatis gratia verbo. Dicimus igitur, quòd ille quidem gerit perſonam mundi, cuius ſanè occupatio reuera eſt ſuperflua atque inanis. Verùm hoc intelligendum eſt antequam chorus puellarum ſit adiutus à Chriſto. Nam poſtquam à tyrannide liberatæ, & ex impiorum paſtorum manu ſunt ereptæ, tunc inquam, nomen Iethro mutatum eſt in Raguel, qui eſt *grex Dei* aut *paſcua*, iuxta vim ipſius verbi: ſubiit enim manum ſummi illius omnium paſtorum principis, hoc eſt, Chriſti Ieſu, per quem & cum quo ſit Deo & Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

A παρειςὰς αὐτῷ τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν, ἣ διὰ τῆς Σεπφώρας νοεῖται. διερμηνεύεται γὰρ ἐπίσκεψις, ἢ ὡραία, καὶ μήν τοι καὶ χάρις πνοῆς. ἐπεσκέψατο γὰρ ἀνατολὴ ἐξ ὕψους τὴν ὡς ἀληθῶς ἐκπρεπῆ καὶ ὡραίαν, φημὶ δὴ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ δῶρον αὐτῇ καὶ ξένιον οὐρανοῦ κεχάρισται τὴν ἑαυτοῦ πνοῆς τὴν ἐπίδοσιν, φημὶ δὴ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος μέθεξιν. ἡ δὲ τέτοκεν αὐτῷ τὸν Γηρσάμ, φημὶ δὴ λαὸν τὸν πάροικον ἀληθῶς. οἱ γάρ τοι τῷ θείῳ κατεσφραγισμένοι πνεύματι, καὶ τῆς B ἄνωθεν ἐπισκοπῆς ἀξιούμενοι, καὶ εἰς ὡραιότητα διαπεπλασμένοι τὴν ὡς πρὸς υἱόν, πάροικοι κατὰ τὸ ἀληθὲς εἰσὶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ. ἁρμόσει δή που αὖθις ὅτι μάλιστα διακεκραγέναι τε καὶ λέγειν, Οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός. περιπατοῦντες γὰρ ἐπὶ γῆς, ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται, καὶ γλίχονται μὲν οὐδαμῶς τῶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ πραγμάτων· μεταC ποιοῦνται δὲ σφόδρα τοῦ εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα. ἀκολουθεῖν γὰρ ἐγνώκασι διὰ τῆς οὕτως ἀστείας καὶ τετιμημένης ζωῆς τῷ δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γε ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ παρῳκηκότι Χριστῷ. περιπεφρόνηκε γὰρ οὐ τὰ τοῦδε τοῦ κόσμου, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. τύπος δὲ μᾶλλον ἡμῖν τῆς ὑπερκοσμίου καὶ ἐννομωτάτης πέφηνε ζωῆς. ἐπιτήρει δὲ ὅπως οἰκονομικῶς δὴ λίαν τὸ γράμμα τὸ ἱερόν, τὸν τῶν ἑπτὰ νεανίδων πατέρα, πρὶν μὲν εἰς αὐτὰς γενέσθαι τὴν διὰ Μωσέως ἐπικουρίαν, ὀνόμασιν D Ἰοθόρ, εἶτα μετὰ τοῦτο Ραγουήλ. καὶ Ἰοθὸρ μὲν περιττότης, ἤτοι περιττὸς ἑρμηνεύεται, καθάπερ ἤδη προεῖπον. Ραγουὴλ δὲ ποιμασία Θεοῦ. κεχρήσομαι γὰρ τῇ λέξει διὰ τὸ χρήσιμον. ἐλέγομεν δὲ τὸ τοῦ κόσμου πρόσωπον περιθέντες αὐτῷ, ὅτι περιττὸς καὶ εἰκαῖος ἀληθῶς ὁ ἐν κόσμῳ περισπασμός. ἀλλ' ἦν μὲν ἐν τούτοις πρὶν ὠφεληθῆναι παρὰ Χριστοῦ τὸν τῶν νεανίδων χορόν. ἐπειδὴ δὲ πλεονεξίας ἐξήρηνται, καὶ τῆς τῶν E ἀνοσίων ποιμένων ἔξω τεθεῖνται χειρός, τότε δὴ τότε μετωνόμασται Ραγουήλ, ὅ ἐστι Θεοῦ ποίμνιον, ἤτοι ποιμασία κατά γε τὴν τῆς ἑρμηνείας δύναμιν. ὑποδεδράμηκε γὰρ τὴν χεῖρα τοῦ πάντων ἀρχιποίμενος, φημὶ δὴ Χριστοῦ· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A

Περὶ τῆς Μωσέως ὀπτασίας τῆς ἐν τῇ βάτῳ.

Οἱ μακάριοι προφῆται περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς οὐ μετρίως πεφροντικότες, ἅτε δὴ πνευματοφόροι καὶ ἀκριβῆ τὴν περὶ αὐτῶν ποιούμενοι τὴν κατάσκεψιν, συλλήπτορα καὶ ἐπίκουρον ἀναδείκνυσθαι παρεκάλουν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, αὐτῷ δὲ καὶ μόνῳ τὸ ἀνασώσειν δύνασθαι τοὺς εἰς λῆξιν ἥκοντας κακῶν ἀναθέντες ὡς Θεῷ. B γεγόνασι μὲν γὰρ τῶν ἀρίστων εἰσηγηταὶ, καὶ τὴν τῆς σωτηρίας παραδεδειχότες ὁδὸν σοφοί τε καὶ ἀγχίνοοι. καὶ τί γὰρ οὐχὶ λαχόντες τῶν ἐπαινουμένων, εἰκότως κατεθαυμάζοντο; ἀλλ' ἦσαν οὐχ οἷοί τε καθ' ἡμῶν τυραννίδος ἀποσοβῆσαι τὸν σατανᾶν, οὔτε μὴν τὰ βέβηλα τῶν δαιμονίων ἐλάσαι στίφη, οἳ τοὺς ἀθλίους ἡμᾶς πολυτρόπως κατελῄζοντο, μονονουχὶ καὶ ἐν τάξει τῶν δορυκτήτων ποιούμενοι, καὶ ζυγῷ δουλείας καταφορτίζοντες τὰ αὐτοῖς δοκοῦντα C φρονεῖν τε καὶ δρᾶν ἀνοσίως ἠνάγκαζον· δασμολόγοι δὲ ὥσπερ δεινοί τε καὶ ἀπεικτοι προσάγειν ἐκέλευον, τὰς τῆς λατρείας αὐτοῖς, καὶ ὡς ἐπ' ὀφλήματος τάξει, τὸ καταμιαίνεσθαι δεῖν τοῖς περὶ γῆν σπουδάσμασι, καὶ διὰ τοῦτο μόνα φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ σαρκικά. ἦν οὖν ἄρα τῆς ἀρρήτου φύσεως ἀποτέλεσμα λαμπρὸν, τὴν ἀλαζόνα καὶ βέβηλον τοῦ διαβόλου καταπαῦσαι πλεονεξίαν, καὶ δουλείας μὲν ἀπαλλάξαι τῆς οὕτω βαρβαρωτάτης καὶ μυσαρωτάτης τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, D ἀποφῆναι δὲ λοιπὸν τῆς ἀρετῆς ἐργάτας. ὅτι δὲ τοῦτο οὕτω μέγα καὶ πολύευκτον ἀγαθὸν ὑπάρξειν ἔμελλε κατὰ καιροὺς τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, καθέντος ἑαυτὸν εἰς κένωσίν τε καὶ ἀνθρωπότητα τοῦ μονογενοῦς, διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων οὐδὲν ἧττον εἰσόμεθα. ἔχει δὲ οὕτως· μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας τὰς πολλὰς ἐκείνας ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου, καὶ κατεστέναξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων, καὶ ἐβόησαν, καὶ ἀνέβη ἡ φωνὴ αὐτῶν πρὸς E τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν ἔργων, καὶ εἰσήκουσεν ὁ Θεὸς τὸν στεναγμὸν αὐτῶν, καὶ ἐμνήσθη ὁ Θεὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ πρὸς Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ. καὶ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐγνώσθη αὐτοῖς. κατεβιάζοντο μὲν γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ τὸν τῆς ἀναγκαίου θητείας ἐπιρριπτοῦντες ζυγὸν, καὶ πικροὺς αὐτοῖς καὶ ἀφιλοικτίρμονας ἐργοδιώκτας ἐπιστήσαντες. οἳ κατώδυνον αὐτῶν τὴν ζωὴν, καθὰ γέγραπται.

De viſione Moſis in rubo.

BEATI Prophetæ cùm haud mediocri cura de iis quæ nos ſpectant afficerentur, vtpote ſpiritu afflati, accuratéque res conſiderantes, obſecrarunt vt Dei Verbum hominibus adiutor ac redemptor adueniret, ipſi nimirum ac quidem ſoli tribuentes vt Deo, eos qui ad extremam calamitatem peruenerint, ſaluare. Fuerunt enim optimarum rerum magiſtri, ſalutiſque viam præmonſtrantes, ſapientes atque induſtrii. quo enim non laudis genere floruerunt? Non potuerunt tamen ſatanæ tyrannidem à nobis arcere, aut impurorum dæmoniorum cœtus profligare, qui nos miſerè afflictos multifariam deprædabantur, atque inſtar mancipiorum ſeruitutis iugo onuſtos, quæ ipſis placebant & ſapere & facere nefariè cogebant, ac veluti graues rigidique exactores nobis imperitabant, vt ipſis cultum præſtaremus, quaſique ex debito nos terrenis operibus pollueremus, nihil niſi quæ carnis ſunt volendo curare ac ſapere. Erat igitur præclarum illius ineffabilis naturæ opus, ſuperbam atque pronam diaboli tyrannidem profligare, & ab adeò ſordido ſeruitutis iugo vindicare homines, virtutiſque operatores efficere. Quòd autem adeo ingens atque expetendum bonum ſuo tempore ſit euenturum mortalibus, cùm Vnigenitus ſeſe dimiſerit in exinanitionem, naturámque humanam aſſumpſerit, ex ſacris Literis itidem cognoſcemus. Ita autem habent: [Poſt dies autem multos mortuus eſt rex Ægypti, & ingemuerunt filii Iſrael propter opera, & exclamauerunt, & aſcendit clamor eorum ad Deum ab operibus, & audiuit Deus gemitum eorum, & recordatus eſt teſtamenti ſui, quod fecit cum Abraham, Iſaac & Iacob. Et reſpexit Deus filios Iſrael, & cognitus eſt eis.] Ægyptii enim grauiter opprimebant Iſraelitas, neceſſarium ſeruitutis iugum imponentes, acerbóſque ipſis atque immites operum dominos præficientes, qui vitam ipſorum excruciarent, ſicut ſcriptum eſt.

Exod. 2.

A Sed tanta tyrannide oppreſſi gementes & lachrymantes tandem miſeri rogarunt, vt cæleſti miſericordia digni haberentur. Exod.2.c. [Sed reſpexit Deus, & viſitauit, inquit, filios Iſrael, & cognitus eſt ab ipſis.] Cùm igitur verſaremur in ignorantia Dei, tunc iniuriam inferentibus eramus ſubiecti, atque in cœno peccati volutabamur, habentes crudeles & acerbos præfectos, nempe immundos dæmonas. Nam gratia libertatis omnino ſequitur Dei cognitionem. Verùm hæc facta ſunt typicè & B per figuram, propoſitáque ſunt nobis in admonitionem noſtri, ſicut ſcriptum eſt. Atque vnius quidem gentis, Iſraeliticæ nimirum typus eſt: apertè verò admodum docet, quòd immundis ſpiritibus & diabolo nihil aliud propoſitum ſit, quàm compellere mortales, vt in vanis laboribus deſudent, & opera carnis perficiant: ne fortè mentem ab his vacuam habentes & ad ſuperna aſpirantem, huius vniuerſi Deum cognoſcant, atque ita deinceps ſe ad ipſius C voluntatem componant, & diabolicæ ſeruitutis iugum excutiant. Cùm verò humanæ naturæ inſitum ſit ſtudium libertatis, non approbamus interdum iſtiuſmodi calamitatem, ſed auerſamur, & ſæpenumero nonnihil ad nos redeuntes, & carnalium voluptatum deformitatem deteſtantes, ſupernum à Deo ſitimus auxilium, & de violenta ſeruitute non parum querimur. Hoc, vt arbitror, eſt, quòd filii Iſrael ad Deum ingemiſcant. D Verùm vt eſt bonus, miſit nobis Saluatorem ac Redemptorem è cælo Filium, qui factus eſt vt nos, homo. idque iterum ſacra Scriptura figuratè præſignificauit. Ita enim ait: Exod.3.a. [Et Moſes paſcens oues Iethro ſoceri ſui ſacerdotis Madian, duxit oues in deſertum, venitque ad montem Dei Horeb. Apparuit autem ei angelus E Domini in flamma ignis ex rubo. Et videt rubum ardere igne, nec tamen abſumi. Dixit autem Moſes: Accedens videbo viſionem magnam hanc, quare non comburitur rubus. Poſtquam autem vidit Dominus, quòd pergit ad videndum, vocauit eum Dominus ex rubo, dicens: Moſes, Moſes. Ille autem dixit: Quid eſt, Domine? Et dixit, Ne appropinqua huc. Solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Et dixit ei: Ego ſum Deus patris tui Abrahã,

A οἱ δὲ ταῖς ἄγαν πλεονεξίαις πεπιεσμένοι κλαίοντες καὶ κατοιμώζοντες τῆς ἄνωθεν ἡμερότητος ἀξιοῦσθαι, λοιπὸν ἐλιπάρουν οἱ τάλανες. ἀλλ' ἐπεσκέψατο Θεὸς, καὶ εἰσεῖδε, φησὶ, τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐγνώσθη αὐτοῖς. ὅτε τοίνυν ἐσμὲν ἐν ἀγνοίᾳ Θεοῦ, τότε καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν ὑποκεισόμεθα, καὶ τοῖς τῆς ἁμαρτίας βορβόροις ἐγκυλινδούμεθα, πικροὺς καὶ ὠμοὺς τῶν τοιούτων ἔχοντες ἐπιστάτας, τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας. ἕπεται δὲ καὶ πάντως τῷ γνῶναι Θεὸν τῆς ἐλευθερίας ἡ χάρις. B ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ἐπεράττετο τυπικῶς· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, καθὼς γέγραπται. καὶ ἐφ' ἑνὸς μὲν ἔθνους τοῦ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ὁ τύπος. διδάξει δὲ οὖν μάλα καὶ σαφῶς ὅτι τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι καὶ τῷ διαβόλῳ σκοπὸς, σύνηθες ἐπείγεσθαι τοὺς ἐπὶ γῆς εἰκαίοις ἐνιδροῦν σπουδάσμασι, καὶ τὰ σαρκὸς ἔργα πληροῦν· ἵνα μὴ σχολαῖον ἔχοντες νοῦν καὶ ἀναμένοντα πρὸς τὰ ἄνω, τὸν τῶν ὅλων εἰδεῖεν Θεόν· οὕ- C τω τε λοιπὸν καὶ εἰς τὸ αὐτῷ δοκοῦν ἀπευθύνοιντο, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ δουλείας ἀποσείοιεν ζυγόν. ἐπεὶ δὲ ἔνεστι τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει τὸ φιλελεύθερον, οὐκ ἐπαινοῦμεν ἐσθ' ὅτε τὰ πάθη· καταμυσαττόμεθα δὲ πολλάκις ἀνανήφοντες βραχὺ, καὶ τὴν τῆς σαρκὸς ἡδονὴν τὸ ἀγρεῖ· τὴν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ διψῶμεν ἐπικουρίαν, καὶ τῆς ἀβουλήτου δουλείας οὐ μετρίαν ποιούμεθα τὴν καταβοήν. τοῦτο εἶναί φημι τὸ καταστενάξαι πρὸς Θεὸν τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. ἐπεὶ δὲ ἐστὶν ἀγαθὸς, D ἀπέστειλεν ἡμῖν σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ἐξ οὐρανοῦ τὸν υἱὸν, ὃς γέγονε καθ' ἡμᾶς, τουτέστιν ἄνθρωπος. καὶ τὸ χρῆμα ἡμῖν αἰνιγματωδῶς προανεφώνει πάλιν τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. ἔφη γὰρ οὕτως· καὶ Μωσῆς ἦν ποιμαίνων τὰ πρόβατα Ἰοθὸρ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ τοῦ ἱερέως Μαδιάμ. καὶ ἤγαγε τὰ πρόβατα εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἦλθεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ Χορέβ. καὶ ὤφθη αὐτῷ ἄγγε- E λος κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς ἐκ τοῦ βάτου. καὶ ὁρᾷ ὅτι ὁ βάτος καταικαίεται πυρὶ, ὁ δὲ βάτος οὐ κατεκαίετο. εἶπε δὲ Μωσῆς· παρελθὼν ὄψομαι τὸ ὅραμα τὸ μέγα τοῦτο, ὅτι οὐ κατακαίεται ὁ βάτος. ὡς δὲ εἶδε κύριος ὅτι προσάγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ κύριος ἐκ τοῦ βάτου λέγων, Μωσῆ, Μωσῆ· ὁ δὲ εἶπε, τί ἐστι; καὶ εἶπε, μὴ ἐγγίσῃς ὧδε. λῦσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστί. καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου, ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ

ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ. ἀπέστρεψε δὲ Μωσῆς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· εὐλαβεῖτο γὰρ κατεμβλέψαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. νόμον μὲν γὰρ εἰς βοήθειαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. προαπέφηνε γὰρ οἰκονομικῶς Μωσέα παιδαγωγὸν, μονονουχὶ δὲ πρὸς ἀνάδειξιν τῶν τελειοτέρων ἐποιεῖτο τὴν σκιάν· πλὴν ὅτι κατὰ καιροὺς ἀναβλέψειν ἔμελλεν ἡ ἀλήθεια. καὶ τέλος ἦν τῆς παιδαγωγίας, τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ὅπερ διὰ τῆς ὀπτασίας εὖ μάλα κατεπαιδεύετο. φυτὸν μὲν γὰρ ὁ βάτος ἐστὶ θαμνοειδές τε καὶ ἄκαρπον, καὶ ἀκάνθαις ὀλίγα παραχωρῶν. πολλὴ δὲ αὐτὸν περιεχεῖτο φλόξ. ἐν εἴδει γὰρ πυρὸς ἅγιος ἄγγελος ἐπλήρου τὸ χρῆμα. καὶ ἧπτο μὲν, ὑψοῦ δὲ λίαν ἡ φλὸξ, ἠδίκει δὲ ὅλως τὸν ἐν ᾧ πέφηνε βάτον, οὐδέν. ἀπόσιον ἀληθῶς καὶ πέρα λόγου παντὸς τὸ δρώμενον ἦν. πῦρ ἀκάνθαις συμβαῖνον καὶ ἡμερωτάταις αὐτὴν περιθάλπον προσβολαῖς, μονονουχὶ τῆς ἐμφύτου δυνάμεως καταμεμνηκὸς, καὶ ῥᾴθυμον κομιδῇ τοῖς φθείρεσθαι δυναμένοις ἐνιζηκός. τοιγαροῦν Μωσῆς ὁ θεσπέσιος καταπέπληκται τὴν ὄψιν. τίς οὖν ὁ λόγος; πυρὶ τὴν θείαν παρεικάζει φύσιν τὸ ἱερὸν γράμμα, διά τοι τὸ παναλκὲς, καὶ τὸ πάντα δύνασθαι καταθλίψειν εὐκόλως· ξύλοις καὶ πόαις ταῖς ἐν ἀγρῷ τὸν ἀπὸ γῆς ἄνθρωπον. τοιγάρτοι φησὶ, ποτὲ μὲν, ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστίν. ποτὲ δὲ αὖ, ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει. ἀλλ' ὥσπερ ἐστὶν οὐ φορητὸν ἀκάνθαις τὸ πῦρ, οὕτω καὶ θεότης ἀνθρωπότητι. πλὴν ἐν Χριστῷ συνέβη καὶ γέγονεν οἰστή. κατῴκηκε γὰρ ἐν αὐτῷ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καθὰ καὶ ὁ σοφὸς μεμαρτύρηκε Παῦλος. καὶ ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, τουτέστι Θεὸς, τῷ ἐκ παρθένου ναῷ κατηυλίζετο, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς ἀξιάγαστον ἡμερότητα, καὶ οἱονεὶ περιστέλλων τὸ ἄχεκτον τῆς ἰδίας φύσεως προσβολὴν, ἵνα γένηται χωρητὸς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἀκάνθης τὸ πῦρ. ὅτι δὲ τὸ φθείρεσθαι πεφυκὸς, τουτέστι, τὴν σάρκα φθορᾶς ἀπετέλει κρείττονα, διαδείξειεν ἂν αἰνιγματωδῶς τὸ ἐπὶ τῷ βάτῳ πῦρ ἀπαλλώβητον παντελῶς τηρῆσαν τὸ ξύλον. ὅτι δὲ τὸν ἴδιον ἐζωποίει ναὸν, καὶ ἄφθαρτον ἀπετέλει, καὶ θανάτου κρείττονα ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ ἐκ Θεοῦ λόγος πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; ἐφείδετο τοίνυν τῆς ἀκάνθης τὸ πῦρ, καὶ οἰστὴ γέγονεν ἡ φλὸξ σμικρῷ καὶ ἀσθενεστάτῳ ξύλῳ. κα-

A & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Auertit autem Moſes faciem ſuam. Timuit enim aſpicere contra Deum.] Nam legem quidem dedit in auxilium, iuxta verbum Prophetæ, (præmonſtrauit enim diuino conſilio Moſen pædagogum:) tantum non autem conſtituit vmbram in ſignum perfectiorum, donec tandem veritas ſuo tempore eſſet oritura. Ideóque finis diſciplinæ Moſaicæ fuit, myſterium Chriſti, quod per hanc viſionem eleganter admodum ſignificatum eſt. Nam rubus eſt B planta fruticoſa & infrugifera parum differens à ſpinis. ingens autem flamma ei circumfuſa erat. Sanctus enim angelus in ſpecie ignis id præſtabat, neque læſit rubum in quo apparuit. Stupenda certè res, & rationem omnem excedens. Ignis ſpinæ admotus placidiſſima acceſſione ipſam fouebat, & propemodum inſitæ ſuæ potentiæ oblitus, otioſè iis, quæ poterat corrumpere, inſedit. Quocirca Moſes obſtu- C puit hac viſione. Quænam igitur ratio eſt? Sacræ Scripturæ conſuetudo eſt diuinam naturam igni comparare ob immenſum ſuum robur & magnam abſumendi vim. Lignis autem & herbis quæ ſunt in agris, terrenum æquiparat hominem. Vnde quidem interdum ita ait: [Deus noſter ignis conſumens eſt.] Interdum verò ſic: [Homo tanquam fœnum, & dies eius tanquam flos campi, ita areſcet.] Porrò ſicut ſpinæ ignem ferre nequeunt, ita D neque diuinitatem humanitas. Cæterùm in Chriſto facta eſt tolerabilis. [Nam in ipſo habitauit omnis plenitudo deitatis corporaliter,] ſicut ſapiens teſtatus eſt Paulus. [Et lucem inhabitans inacceſſibilem;] hoc eſt, Deus in templo Virginis moratus eſt, demittens ſeipſum in admirandam humilitatem, ac quaſi contrahens inuictam ſuæ naturæ potentiam, vt capi & aptari nobis poſſet, ſicut reuera ignis ſe aptauit ſpinis. Quòd autem id quod ſuapte E natura aptũ eſt ad corrumpendum, hoc eſt carnem, ipſe effecerit corruptionis expertem, mortéque ſuperiorem reddiderit, demonſtrat figura ignis in rubo illæſum omnino ſeruans lignum. Quòd autem ſuum viuificauerit templum, & incorruptibile effecerit vita naturaliter exiſtens, illud ex Deo Verbum, quomodo quiſpiam dubitauerit? Ignis ergo pepercit ſpinæ, & flamma facta eſt paruo infirmóque ligno tolerabilis.

Deut. 4. 24. Heb. 12. 29.
Pſal. 102. 15.
Coloſſ. 2. 9.
1 Tim. 6. 16.

Capax enim deitatis, vt iam dixi, facta eſt humanitas. Et hoc factum eſt in Chriſto myſterium. Habitauit enim in nobis Dei Verbum, non pœnas expetens, nec litem nobis intendens, ſed commodis ac placidis affulgens acceſſionibus. Ita enim ipſe alibi ait: [Non miſit Deus Filium ſuum in mundum, vt iudicaret mundum, ſed vt ſaluus fieret mundus per ipſum.] Non igitur cõburebatur rubus ab incumbẽte ipſi flamma. Neque enim experuntur, vt modò dixi, pœnæ peccatorum, ſed potiùs Chriſtus per Spiritum ſanctum nos illuminat, atque adeò eſt in nobis per ipſum, in quo etiam clamabimus; *Abba pater*. Beatus autem Moſes obſtupefactus de viſione, addebat illud, dicendo: [Accedens videbo viſionem hanc magnam. Quodnam? quia non comburitur rubus.] At continuò vetat ſanctus angelus loquẽs veluti ex Dei perſona: [Ne appropinqua huc: ſolue calceamentum ex pedibus tuis. Locus enim in quo tu ſtas, terra ſancta eſt.] Deſertum aridum & ſpinoſum, in quo erat rubus, vocat terrã ſanctam. Omnis enim locus ſanctus eſt, in quo Chriſtus fuerit. Bene autem admodum hîc apparet in deſerto & terra ſterili: quippe quæ typum gerat Eccleſiæ Gentium, ad quã & ſacer Sermo inquit: [Lætare deſerta, ſitiens, & exulta ſterilis, effloreſcat vt lilium.] Promittit etiã alibi Deus ſe facturum deſertum in paludes, & terram ſiccam in humidam. Redundauit enim in nos qui ſumus ex Gentibus vocati, gratia Saluatoris, & tanquam fluuius ſupernis nos irrigans fluentis vbertim inebriauit. Idem ait & diuinus Dauid: [Poſuit flumina in deſertum, & terrã fructiferam in ſalſuginem à malitia habitantiũ in ea.] Rubus ergo in deſerto, & terra quæ ipſum continet, eſt ſancta, Deóque conſecrata. Porro Moſes acceſſurus impeditur, & vt calceamentum exuat, ei præcipitur. Hæc res eſt mortis & corruptionis ſignum. Calceamentum enim fit ab exuuiis ſiue reliquiis animalis mortui. Igitur inacceſſibilis Chriſtus eſt iis, qui ſub lege ſunt, & ſub pædagogico cultu. Oportet enim priùs abluere omnem inquinationem, peccatíque maculam abſtergere. Quia verò impoſſibile eſt ſanguinem taurorum & hircorum auferre peccata, (nullus enim iuſtificatur in lege) ideo cùm peccatũ nondum ſit abolitum, neceſſe eſt corruptionem adhuc vigere, & per conſequens,

Ioan. 3. 17.

Exod. 3. 3

Eſai. 35. 1. Gal. 4. 27

Pſal. 106. 34.

A χώρηκε γὰρ, ὡς ἔφην, θειότητι ἡ ἀνθρωπότης. καὶ τοῦτο γέγονεν ἐν Χριστῷ τὸ μυστήριον. κατῴκηκε δὲ καὶ ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, οὐ ποινὰς αἰτῶν, οὐ δίκας εἰσπραττόμενος, ἀλλὰ χρησταῖς καὶ ἡμερωτάταις περιαστράπτων προσβολαῖς. ὡς γὰρ αὐτός που φησίν· οὐκ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ᾽ ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι᾽ αὐτοῦ. οὐ κατεκαίετο τοίνυν ὁ βάτος περιεχομένης αὐτῷ τῆς φλογός. οὐ γὰρ ἐξητήμεθα δίκας τῶν ἡμαρτημένων, καθάπερ ἔφην B ἀρτίως· περιλάμπει δὲ μᾶλλον ἡμᾶς ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἔστιν ἐν ἡμῖν δι᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ κράζομεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ. καταπεπληγὼς δὲ τὴν ὄψιν ὁ μακάριος Μωσῆς, προσετίθει λοιπὸν ἐκεῖνο, λέγων· παρελθὼν ὄψομαι τὸ ὅραμα τοῦτο τὸ μέγα. τί; ὅτι οὐ κατακαίεται ὁ βάτος. ἀλλ᾽ εἴργει λέγων εὐθὺς ὁ μακάριος ἄγγελος ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ. μὴ ἐγγίσῃς ὧδε. λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν C ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστί. τὴν ἔρημον καὶ ἄνυδρον, τὴν ἀκανθοτόκον, ἐν ᾗ ἦν ὁ βάτος, γῆν ἁγίαν ἀποκαλεῖ. χῶρος δὲ ἅπας ἅγιος ἐν ᾧπερ ἂν εἴη Χριστός. εὖ δὲ δὴ λίαν καὶ ἐν ἐρήμῳ φαίνεται, τύπον ἐπεχούσης τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας. πρὸς ἣν καὶ ὁ λόγος φησὶν ἱερός, εὐφράνθητι ἔρημος, διψῶσα· ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον. ὑπισχνεῖτο δέ που καὶ ὁ Θεός, ποιήσειν τὴν ἔρημον εἰς D ἕλη, καὶ τὴν διψῶσαν γῆν ἐν ὑδραγωγοῖς. πεπλεόνακε γὰρ ἐφ᾽ ἡμᾶς τοὺς ἐξ ἐθνῶν κεκλημένους τοῦ σωτῆρος ἡ χάρις, καὶ ποταμὸς οἷά τις τοῖς ἄνωθεν ἐπικλύζων νάμασι καταμεθύσκει πλουσίως. τοῦτό τοι καὶ ὁ θεσπέσιος ἡμῖν Δαβίδ, ἔθετο ποταμοὺς εἰς ἔρημον, καὶ γῆν καρποφόρον εἰς ἅλμην, ἀπὸ κακίας τῶν ἐνοικούντων ἐν αὐτῇ. ἐν ἐρήμῳ τοίνυν ὁ βάτος, καὶ ἁγία λοιπὸν ἡ τοῦτον ἔχουσα γῆ, καὶ ἱερὰ τῷ Θεῷ. καὶ προσιὼν E ὁ Μωσῆς ἀνακόπτεται, καὶ τοῦ ποδὸς ἀναλύειν προστάττεται τὸ ὑπόδημα. νεκρότητος δὲ καὶ φθορᾶς τὸ χρῆμα σημεῖον, εἴπερ ἐστὶ τὸ ὑπόδημα ζώου λείψανον τεθνεῶτος ἤδη καὶ κατεφθαρμένου. ἀπρόσιτος ἄρα ὁ Χριστὸς τοῖς ἐν νόμῳ, καὶ τῇ παιδαγωγικῇ λατρείᾳ. προσαποτινάξασθαι γὰρ ἀνάγκη τὸν μολυσμόν, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας προσαποσκευάσασθαι ῥύπον. ἐπεὶ ἔστιν ἀμήχανον αἷμα ταύρων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. δικαιοῦται γὰρ οὐδεὶς ἐν νόμῳ. κατηργημένης δὲ οὔπω τῆς ἁμαρτίας, ἰσχύειν ἀνάγκη τὴν φθοράν, καὶ κατα-

κρατεῖν τῶν μεμολυσμένων ἔτι τὸν θάνατον. δεῖ δὲ οὖν ἄρα τοὺς ἰδεῖν ἐθέλοντας τὸ Χριστοῦ μυστήριον, τὴν ἐν τύποις καὶ σκιαῖς παραιτήσασθαι λατρείαν, τὴν μήτε φθορᾶς, μήτε ἁμαρτίας κρείττονα. συνήσουσι γὰρ τότε, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν εἰσβήσονται γῆν, τουτέστι, τὴν ἐκκλησίαν. ὅτι γὰρ οἱ τῆς κατὰ νόμον λατρείας οὐκ ἐξιστάμενοι κρατοῦνται τῇ φθορᾷ, σαφηνιεῖ λέγων αὐτὸς ὁ Χριστός· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. τοῦτο δὲ ἦν τὸ μυστήριον, οὐ παρὰ τοῖς ἐν νόμῳ ποτὲ, ἀλλὰ τοῖς παρὰ τὴν πίστιν ἐνδεδειγμένοις, καὶ ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένοις, καὶ τὴν ἀμείνω τῆς νομικῆς καταπλουτοῦσι παίδευσιν, φημὶ δὲ τὴν εὐαγγελικήν. ὑπὸ φθορὰν οὖν ἄρα καὶ οἱ ἐν νόμῳ, τὴν τοῦ θανάτου μητέρα, φημὶ δὲ τὴν ἁμαρτίαν, οὔπω διὰ πίστεως ἀποφορτισάμενοι, καὶ μακρὰν οἱ τοιοίδε Χριστοῦ. εἰ δὲ βουληθεῖεν ἀπολύσασθαι τὸ ὑπόδημα, τουτέστι, τὴν φθορὰν, τὴν δικαιοῦν οὐκ ἰσχύουσαν, καὶ τὴν ζωοποιὸν ἀληθῶς προσιέμενοι χάριν, ἐγγύσουσι τότε τῷ δικαιοῦντι τὸν ἀσεβῆ, τουτέστι Χριστῷ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα, σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A mortem etiamnum dominari in pollutis. Oportet igitur eos, qui volunt Christi mysterium cognoſcere, priùs cultum illum vmbratilem & typicum, qui neque corruptionem neque peccatum ſuperare poteſt, deponere. Tunc enim intelligent, atque adeò in terram ſanctam ingredientur, hoc eſt, in Eccleſiam. Nam quòd iſti, qui nondum cultui legis renunciarunt, detineantur adhuc in corruptione, palàm fecit ipſe Chriſtus: [Amen, amen dico vobis: Ioan. 6
Si non manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habetis vitam in vobis ipſis.] Hoc B erat myſterium non apud iſtos qui olim fuerunt in lege, ſed apud illos qui fidem receperunt, & in Chriſto ſunt iuſtificati, & præſtantiori quàm legali doctrina inſtituti, Euangelica nimirum. Sub corruptione igitur ſunt & quaſi in lege, qui matrem mortis, peccatum inquam, nondum per fidem exonerauerunt, longéque adhuc abſunt à Chriſto. Si autem vellent ſoluere calceamentum, hoc eſt, corruptionem, quæ iuſtificare non valet, & ad viuificam verè gratiam aſpirare, tunc appro- C pinquarent ei qui iuſtificat impium, hoc eſt, Chriſto, per quem & cum quo ſit Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ β΄.

Περὶ τῆς θυσίας τοῦ ἀμνοῦ.

ΟΤΙ οὖν Χριστῷ δὲ καὶ μόνῳ τὸ τοῦ θανάτου διαδεδράκαμεν κράτος, καὶ ὡς ὁ σοφὸς ἡμῖν διαγέγραφε μαθητὴς, οὐκ ἔστιν ὄνομα ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς; καταμάθοι τις ἂν καὶ καθ' ἑτέρους πολλοὺς εἰσαθρήσας τρόποις. μυρίαι γὰρ ὅσαι παρά γε τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ λαμπραὶ καὶ διαφανεῖς εἰκόνες, τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν ἀπαστράπτουσαι. φέρε δὴ οὖν τὰ εἰς τοῦτο χρήσιμα συναγεί-

GLAPHYRORVM IN EXODVM

D LIBER SECVNDVS.

De hoſtia agni.

QVòd igitur in Chriſto & quidem ſolo mortis imperiũ effugerimus, atque vt ſapiens nobis E diſcipulus ſcripſit, [nõ Act. 4
ſit aliud nomẽ ſub cælo datũ hominibus, in quo oporteat nos ſaluari,] facilè quis, ſi velit, didicerit etiã aliis multis modis. Infinitæ enim ferè ſunt in ſacris Literis illuſtres ac perſpicuæ imagines, in quibus huius myſterii vis elucet atq; coruſcat. Age igitur quæ ad hoc conferunt colligentes,

colligentes, etiam per ea quæ deinceps ſequuntur, declaremus: [Moſes & Aaron in mediũ prodierunt, & ad Pharaonem venientes palàm dixerunt: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Dimitte populum meũ, vt mihi feſtum agat in deſerto. Et dixit Pharao: Quis eſt iſte, cuius verbo ita obediã vt dimittã filios Iſrael? Non noui illum Dominum, nec Iſraelem dimittam. Et dicunt ei: Deus Hebræorum aduocauit nos. Proficiſcemur ergo iter trium dierũ in deſertum, vt ibi ſacrificemus Domino Deo noſtro, ne fortè nobis occurrat mors aut cædes. Et dixit eis rex Ægypti: Quare vos Moſes & Aaron auertitis populum meũ ab operibus ſuis? Abite ad ſua quiſque opera.] Nam primò quidem ſtolidus Pharao diabolica veſania plenus aiebat, ſe quiſnam ſit Hebræorũ Deus neſcire. At poſtquam multis & intolerabilibus plagis eſt affectus, totáq. ferè Ægyptiorum regio periiſſet, nunc quidem mutatis aquis in ſanguinem, nunc locuſta & grandine inductis in terram, nunc culicibus & ranis immiſſis, itémque factis per triduum tenebris, tum vix tandem & quidem inuitus promiſit ſe dimiſſurũ eos. tametſi etiam poſtea refractarium ac rigidũ ſe præbuerit, indurueritq. & inflexibilis factus ſit, ad hoc inquam, vt Iſraelem è tam diuturna ſeruitute manumitteret; donec tandem Deus exterminatorem immiſit in primogenitos Ægyptiorum. Cúmque neceſſe eſſet curare ne vnà cum impuris gentibus perirent, atque impiorum numero adſcriberentur electi, adeóque dilecti propter patres, legem de Paſchate inſtituit Deus, Chriſtique myſterium ante iram peragi, rectè admodum præcepit. Ex quo rurſus facilè intelligas quàm impoſſibile ſit per Moſen aut legem aboleri mortem. Sed pretioſus Chriſti ſanguis arcet à nobis exterminatorem, & vindicat ſanctificatos à corruptione. Nam ipſe vita eſt ex vita, & Deus huius vniuerſi, tanquam Deus ex Deo. Ita ergo ait ſacra Scriptura: [Dixit autem Dominus ad Moſen & Aarõ in terra Ægypti, dicens: Menſis iſte vobis principiũ menſium, primus eſt vobis in menſibus anni. Loquere ad omnem congregationem filiorum Iſrael, dicẽs: Decima mẽſis huius accipiat vnuſquiſque agnum per domos familiarũ, agnũ per domum. Si autem pauci fuerint, qui in domo, vt nõ ſufficientes ſint ad agnũ, aſſumet ſecum vicinum proximũ ſuũ.]

Exod. 5. 1. — Exo. 12. 1.

A ἐόντες, καὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς διηγησώμεθα, παρῆλθον μὲν εἰς μέσον Μωσῆς τε καὶ Ἀαρών. ἀφικόμενοι δὲ πρὸς Φαραὼ διαῤῥήδην ἔφασκον· τάδε λέγει κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ· ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα μοι ἑορτάσωσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ εἶπε Φαραώ, καὶ τίς ἐστιν οὗ εἰσακούσομαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ, ὥστε ἐξαποστεῖλαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ; οὐκ οἶδα τὸν κύριον, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ ἐξαποστελῶ. καὶ λέγουσιν αὐτῷ. ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων προσκέκληται ἡμᾶς. πορευσόμεθα οὖν ὁδὸν ἡμερῶν τριῶν, ὅπως θύσωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν; B μή ποτε συναντήσοι ἡμῖν θάνατος, ἢ φόνος. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου· διὰ τί Μωσῆ καὶ Ἀαρὼν διαστρέφετε τὸν λαόν μου ἀπὸ τῶν ἔργων; ἀπέλθετε ἕκαστος ὑμῶν εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ. διαβολικῆς γὰρ ὢν ἔμπλεως ἀπονοίας ὁ ἀπόπληκτος Φαραώ, τίς ὁ Ἑβραίων Θεὸς οὐκ εἰδέναι φησίν. ἐπειδὴ δὲ συχναῖς καὶ ἀφορήτοις πληγαῖς κατῃκίζετο, καὶ διώλλυτο κατὰ βραχὺ τῶν Αἰγυπτίων ἡ χώρα, τοῦτο μὲν εἰς αἷμα C μεταστοιχειουμένων αὐτοῖς τῶν ὑδάτων, ἀκρίδος τε καὶ χαλάζης ἐπενηνεγμένης τῇ γῇ, σκνιπῶν, καὶ βατράχων κινουμένων· καὶ μέν τοι τοῦ τριημέρου καταχεομένου σκότους, αἰνέσας μὲν μόλις, οὐχ ἑκὼν ἐπηγγέλλετο. ἦν δὲ ἀτεράμων, καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν δεινὸς καὶ ἀπεσκληκώς, καὶ δυσμετακόμιστος κομιδῇ πρὸς τὸ ἑλέσθαι φημὶ τῆς οὕτω μακρᾶς δουλείας ἀπαλλάξαι τὸν Ἰσραήλ. εἶτα Θεὸς ἐσκέπτετο τοῖς τῶν Αἰγυπτίων πρωτοτόκοις ἐπαφεῖναι τὸν ὀλοθρευτήν. ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀναγκαῖον D μὴ τοῖς ἀνοσίοις ἔθνεσι συναπολέσθαι τοὺς ἐξειλεγμένους, ἀγάπῃ τῇ διὰ τοὺς πατέρας, τὸν ἐπὶ τοῦ πάσχα νόμον διετύπου Θεός· καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον προαποπεραίνεσθαι τῆς ὀργῆς μάλα προστέταχε. δι' οὗ πάλιν πάρεστι νοεῖν, ὡς ἔστιν ἀμήχανον διὰ Μωσέως ἢ νόμου καταργεῖσθαι θάνατον. ἐξίστησι δὲ τὸν ὀλοθρευτὴν τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπαλλάττει φθορᾶς τοὺς E ἡγιασμένους. ζωὴ γάρ ἐστιν ἐκ ζωῆς, καὶ Θεὸς τῶν ὅλων, ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ. ἔφη τοίνυν ὧδε τὸ γράμμα τὸ ἱερόν· καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν ἐν γῇ Αἰγύπτου, λέγων. ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν, πρῶτος ὑμῖν ἐστιν ἐν τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ. λάλησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραήλ, λέγων· τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ' οἴκους πατριῶν, πρόβατον κατ' οἰκίαν. ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ὦσιν οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὡς μὴ ἱκανοὺς εἶναι εἰς πρόβατον, λήψεται μεθ' ἑαυτοῦ τὸν γείτονα τὸν πλησίον αὐτοῦ.

εἶτα χρῆναι λαβεῖν ὁρισάμενος, ἐπιδιατάττει πάλιν ὁποῖον δὴ εἶναι προσήκει τὸ θῦμα, ὁπηνίκα τε καὶ ὅπως ἱερουργεῖσθαι δεήσει. τέλειον γὰρ, φησὶν, ἄρσεν, ἄμωμον, ἐνιαύσιον ἔσται ὑμῖν, ἀπὸ τῶν ἀμνῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἐρίφων λήψεσθε, καὶ ἔσται ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου. καὶ σφάξουσιν αὐτὸ πᾶν τὸ πλῆθος συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραὴλ πρὸς ἑσπέραν· καὶ λήψονται ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ θήσουσιν ἐπὶ τῶν δύο σταθμῶν, καὶ ἐπὶ τὴν φλιὰν ἐν τοῖς οἴκοις ἐν οἷς φάγωσιν αὐτὰ ἐν αὐτοῖς. καὶ φάγονται τὰ κρέα ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ ὀπτὰ πυρὶ, καὶ ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων ἔδονται. οὐκ ἔδεσθε ἀπ' αὐτῶν ὠμὸν, οὐδὲ ἑψημένον ἐν ὕδατι, ἀλλ' ὀπτὰ πυρὶ, κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶ, καὶ τοῖς ἐνδοσθίοις. οὐκ ἀπολείψετε ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωῒ, καὶ ὀστοῦν οὐ συντρίψετε ἀπ' αὐτοῦ. τὰ δὲ καταλειπόμενα ἀπ' αὐτοῦ ἕως πρωῒ, κατακαύσετε πυρί. ἐπάγει δὲ τούτοις ὁ νομοθέτης τὰ ἐφεξῆς, ὁποῖον τε εἶναι πρέπει τῶν δαιτυμόνων τὸ σχῆμα διδάσκων, καὶ τίνα τρόπον ἐξηρτισμένους τῆς ἱερωτάτης ἀπολαύεσθαι χρίνης ἀκόλουθον αὐτούς. οὕτω γὰρ φάγεσθε αὐτὸ, φησί. ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ αἱ βακτηρίαι ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν· καὶ ἔδεσθε αὐτὸ μετὰ σπουδῆς. πάσχα γάρ ἐστι κυρίου. ὠφελήσει δὲ αὐτοὺς, καὶ κατὰ τίνα τρόπον ἡ τοῦ προβάτου σφαγὴ, καλῶς δὲ λίαν ἀπογυμνῶν· καὶ διελεύσομαι ἐν γῇ Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς θεοῖς τῶν Αἰγυπτίων ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν ἐγὼ κύριος. καὶ ἔσται ὑμῖν ἐν σημείῳ τὸ αἷμα ἐπὶ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν, ἐν αἷς ὑμεῖς ἔσεσθε ἐκεῖ. καὶ ὄψομαι τὸ αἷμα, καὶ σκεπάσω ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν πληγὴ τοῦ ἐκτριβῆναι, ὅταν παίω ἐν γῇ Αἰγύπτου. εἶτα πάλιν μεθ' ἕτερα· ἑπτὰ ἡμέρας ἔδεσθε ἄζυμα, φησὶν, ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης, ἀφανιεῖτε ζύμην ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν. καὶ τὴν τοῦ παραβαίνοντος τιμωρίαν ὁρισάμενος, ἐπιλέγει πάλιν, καὶ ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη κεκλήσεται ἁγία, καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη, κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν. τὸ μὲν δὴ θεῖον λόγιον οὕτως ἔχει, διελθόντες δὲ πάλιν ἀνὰ μέρος αὐτὸ, τὸν ἑκάστῳ πρέποντα νοῦν ἐφαρμόσαι πειράσομαι, τὴν ἐκ τῶν σημαινομένων δύναμιν πολυτρόπως εἰς αὐτὸν ἀναφέροντες τὸν Χριστόν. ὁρίζεται τοίνυν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους ἐν τῷ πρώτῳ μηνὶ, τῆς ἱερουργίας ὁ καιρός. ἀρχὴ γὰρ πάντων ἐστὶν ὁ Χριστός.

A Deinde verò cùm definierit quomodo accipiendus ſit agnus, præſcribit rurſus qualis eſſe debeat, item quando & quomodo ſit immolandus. [Sic enim, inquit, agnus perfectus, maſculus, immaculatus, anniculus erit vobis, ab agnis & ab hœdis accipietis, & erit vobis ſeruatus vſque ad quartam decimam menſis huius: & immolabunt eum omnis multitudo congregationis filiorum Iſrael ad veſperam. Et accipient de ſanguine, & ponent in duobus poſtibus, & ſuper limen in domibus, in quibus comederint illa in ipſis: & comedent carnes hac nocte aſſas igni, & azyma cum herbis amaris comedent. Non comederis ab eis crudum, neque coctum in aqua, ſed tantùm aſſa igni, caput cum pedibus & inteſtinis. Non relinqueris ex ipſis vſque ad manè, & os nõ confringetis ab eo. At relicta ex eo vſque ad manè, igne combureris.] Poſthæc autem oſtendit legiſlator, qui habitus deceat conuiuas, & docet quo pacto paratos inſtructóſque eſſe oporteat, qui hoc ſanctiſſimum conuiuium adeant. Ait enim: [Sic autem comedite illum, Sint lumbi veſtri præcincti, & calceamenta in pedibus veſtris, & baculi in manibus veſtris, & comederis eum cum feſtinatione. Paſcha enim eſt Domini.] Iuuabit autem eos, ſi aptè declaret quamobrem iſta immolatio ſit inſtituta: [Et tranſibo, ait, terram Ægypti ab homine vſque ad pecus, adeóque in omnibus diis Ægyptiorum faciam vltionem, ego Dominus. Et erit ſanguis vobis in ſignum, in domibus, in quibus vos eritis, illic & videbo ſanguinem, & protegam vos, & non erit in vobis plaga vt deleamini, quando percuſſero terram Ægypti.] Deinde rurſus: [Per ſeptem dies, ait, comederis azyma. In primo die ſubmouebitis fermentum è domibus veſtris.] Et ſtatuta pœna eorum qui tranſgrediuntur hanc legem, addit: [Et primus dies vocabitur ſanctus, & item dies ſeptimus erit vobis ſanctus.] Diuinum quidem elogium ita habet. Nos autem rurſum conabimur ſuum cuique ſenſum conuenientem particulatim accommodare, ſignificatorum vim multifariam ad Chriſtum referentes. Determinatur itaque in principio anni, & in primo menſe ſacrificii tempus. Principium enim omnium eſt Chriſtus:

Exo 12.5
Exo 12.11
Exod. 12. 15.

(non enim nuper natus eſt propter ante ſæcula ex Deo generationem.) Nam ipſe ſanctificat res per omne tempus ab initio vſque ad finem, præſertim feſtum in menſe nouorum. [Vetera enim præterierunt,] iuxta B. Pauli dictum: [Ecce noua facta ſunt omnia.] Et refloruit hominis natura ad hoc quod fuit in principio in Chriſto. Atque Iſraëlitis cum adhuc ſerui eſſent, & ſub tyrannica poteſtate degerent, (detinebantur enim ſub Ægyptiis) hæc præcipiebantur, ſignificante nobis rurſum figuratè ſermone, nullam animam poſſe aliter euadere peccatum ad libertatem, & diaboli tyrannidem effugere, ciuitatéque ſuperna donari, liberatam ab huius mundi conuerſatione, niſi per Ieſu Chriſti communionem atque benignitatem, iuxta illud quod dictum eſt ab eo ad inſipientes Iudæos: [Amen amen dico vobis, quòd omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: ſeruus autem non manet in domo in æternum: filius manet in æternum. Si igitur vos filius liberauerit, reuera liberi eritis.] Et rurſus: [Amen, amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis ipſius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.] Cuius ſanè vitæ pulcher typus eſſe poteſt terra promiſſionis, in quam ex Ægypto contendebant. Porro agnus accipitur decimo menſis die, & aſſeruatur vſque ad diem decimum quartum, vt mactetur ad veſperam. Quam ob rem verò? dicet fortaſſe aliquis. Sublimis ſanè ac profunda ratio eſt. Quid enim, obſecro, prohibebat quominus primo die menſis acceptus ſit? aut quid mouit Deum vt lege ſanciret, agnum quinque diebus ſeruatum immolari tandem ad veſperam? Quinque enim dierum numerum inueniemus, ſi à decimo incipiamus numerare vſque ad decimum quartum. Quòd igitur agnus non ſit acceptus in primo, ſed in decimo die menſis, videtur ſignificare, quòd multa præceſſerint tempora, & prælonga quædam ſecula fuerint ante noſtrum ortum, in quibus ſemper fuit, & eſt & erit Deus. Incidet autem continuò poſt hoc noſtrum ſæculum, quod tanquam quinque dierum iter modo à nobis ductum in quinque tempora diuiditur. Hoc valdè eleganter nobis declarabit Saluatoris parabola, quæ ita habet: [Simile eſt regnum cælorum homini patrifamilias, qui

2.Cor.5.17. Eſai.43.16. Apoc.21.5. Ioan.8.34. Ibid.6.53. Mat.20.1.

A ἐπεὶ μηδὲ πρόσφατος διά τοι τὴν ἐκ Θεοῦ πατρὸς πρὸ αἰώνων γέννησιν. ἁγιάζει δὲ αὐτὸς κατὰ πάντα χρόνον, τὰ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ἀλλ' ὥσπερ ἐν μηνὶ τῶν νέων ἡ πανήγυρις. παρῴχετο μὲν γὰρ τὰ ἀρχαῖα, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν· ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά. καὶ ἀνέθαλλεν ἡ ἀνθρώπου φύσις πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς ἐν Χριστῷ. δούλοις τε οὖσιν ἔτι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ὑπὸ χεῖρα περιπεσοῦσι τὴν τυραννικήν. εἴχοντο γὰρ ἔτι τῇ τῶν Αἰγυπτίων, B τὰ τοιαῦτα διετάττετο· τοῦ λόγου πάλιν αἰνιγματωδῶς ὑπεμφαίνοντος, μὴ ἂν ἑτέρως δύνασθαι τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν πρὸς ἐλευθερίαν μὲν τὴν ἐξ ἁμαρτίας ἀναδραμεῖν, τὴν δὲ τοῦ διαβόλου πλεονεξίαν ἀποφυγεῖν, καὶ εἰς τὴν ἄνω γενέσθαι πάλιν ἀπὸ τῆς ἐν κόσμῳ διατριβῆς, εἰ μὴ διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ μετοχῆς καὶ φιλανθρωπίας, κατὰ τὸ εἰρημένον παρ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀνοήτους Ἰουδαίους· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι C πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας· ὁ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. καὶ πάλιν· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ἧς εἰς τύπον νοοῖτο καλῶς ἡ τῆς ἐπαγγελίας ἡ γῆ, εἰς ἣν ἐξ Αἰγύπτου μεταχωρεῖν ἠπείγοντο. λαμβάνεται δὲ τὸ πρόβατον ἀπὸ δεκάτης τοῦ μηνὸς ἡμέρας, καὶ διατηρεῖται μέχρι D τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἵνα σφάττηται πρὸς ἑσπέραν. καὶ τίνος δὴ χάριν; ἐρεῖ τις τυχόν. βαθὺς γὰρ ὄντως ὁ λόγος. τί γὰρ εἰπέ μοι διεκώλυεν ἡμέρᾳ πρώτῃ διαλαμβάνεσθαι τοῦ μηνός; τί δὲ ἄρα νομοθετεῖν ἀνέπεισε τὸν Θεὸν ἐν ἡμέραις πέντε τετηρημένον ἱερουργεῖν οὕτως πρὸς ἑσπέραν τὸ θῦμα; πέντε γὰρ ἡμερῶν ἀριθμὸν εὑρήσομεν ἀπὸ τῆς δεκάτης ἀρξάμενοι. τὸ μὲν οὖν μὴ ἐν ἡμέρᾳ πρώτῃ λαμβάνεσθαι τὸν ἀμνὸν, E ἀλλ' ἐν τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς, σημαίνειν ἔοικεν, ὅτι πολλοὶ προεβάδιζον χρόνοι, καὶ μακροί τινες ἦσαν αἰῶνες οἱ πρὸ ἡμῶν, καθ' οὓς ἦν ἀεὶ καὶ ἔστι, καὶ ἔσται Θεός. εἰσβαίνει δὲ λοιπὸν εὐθὺς μετ' ἐκείνους αἰὼν οὗτος ὁ καθ' ἡμᾶς, ὡς διὰ πενθημέρου τῆς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένης ὁδοῦ, εἰς πέντε καιροὺς διαιρούμενος. σαφηνιεῖ δὲ σφόδρα καλῶς ἡμῖν τὸ ζητούμενον, ἡ τοῦ σωτῆρος παραβολὴ, τοῦτον ἔχουσα τὸν τρόπον· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,

A Admiraberis autem rurſus etiam aliud in hoc loco myſterium. Nam agnus mactatur in decimoquarto menſis, cùm lunaris circulus habet ſuam plenitudinem, & quaſi ſpuria luce orbem illuminat; incipiente verò iam paulatim decreſcere, ac veluti ex neceſſitate honorem & gratiam quæ ipſi ineſt contrahente: vt ſcilicet vel hinc intelligas tanquam ex imagine & vmbra rei propoſitæ, traductus ad veriorum comprehenſionem, quòd princeps noctis, hoc

B eſt, diabolus, per totum glorificabatur orbem, qui per lunam veluti in typo ſignificatur (luna enim nocti præpoſita eſt) & mundanam ſapientiam quaſi illegitimam lucem immittens in corda errantium, ampliſſimam ſibi gloriam arrogat. Cæterùm mortuus eſt propter nos, & pro nobis Chriſtus ille verus agnus, qui tollit peccata, mundi deſtruitque diaboli gloriam. Neceſſe eſt enim eam poſthac deſinere & paulatim abſumi,

C cùm multitudo Gentium ad pacem ac dilectionem Dei aſcendere feſtinat per conuerſionem ad ipſum & fidem. Atque, hoc eſt, quod iam olim in Pſalmis decantatum fuit de

Pſal.71.7 Chriſto: [Orietur in diebus eius iuſtitia, & multitudo pacis, donec contrà auferatur luna.] Nam in diebus Chriſti exorta eſt iuſtitia per fidem, multitudo autem pacis per conuerſionem ad ipſum. Quin & noctis princeps, hoc eſt diabolus, contrà ſublatus eſt. Obſerua verò quo pacto non

D ſimpliciter dicat auferendam eſſe lunam, ſed potiùs viciſſim, ſiue è contrario auferendam eſſe, vt iam ſublatus atque adeo omnino. quia diabolus, priùs occidit hominem; ideóque & ipſe viciſſim occiſus eſt. [Accipiant, igitur ait, vnuſquiſque agnum per domos.] Nam Chriſtus perfectè habitat in vnoquoque per Spiritus ſancti participationem, nec tamen diuiſus eſt, ſicut ait Paulus. Verùm ſi

E fuerint pauciores quàm vt poſſint edere agnum, accerſent ad ſe proximum vicinum ſuum. Qui enim non habent ex ſeipſis, vt ſoli per ſe poſſint perfectè intelligere Chriſti myſterium, nec ſufficiunt ad intelligentiam quę eſt de ipſo, propter mentis ſuæ infirmitatẽ, tum itidem participes fient ipſius acceptis ad ſe fidelibus, tanquam cooperariis atque adiutoribus.

A θαυμάσεις δὲ πάλιν καὶ ἑτέραν ἐν τούτῳ μυστικὴν εὑρίσκων οἰκονομίαν. σφάζεται γὰρ ὁ ἀμνὸς ἐν τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς ἡμέρᾳ, πλήρη τὴν οἰκείαν ἔχοντος δόξαν τοῦ σεληναίου κύκλου, καὶ νόθῳ μὲν ὥσπερ φωτὶ τὴν οἰκουμένην καταυγάζοντος. ἀρχομένου δὴ οὕτως ὅμως ἀπολήγειν κατὰ βραχὺ, καὶ ὥσπερ ἐξ ἀνάγκης ἤδη συστέλλοντος τὴν ἐνοῦσαν αὐτῇ τιμήν τε καὶ χάριν. ἵνα νοήσῃς ἐντεῦθεν ὡς ἐξ εἰκόνος τε καὶ σκιᾶς τοῦ προτεθέντος πράγματος ἐπὶ τὴν τῶν

B ἀληθεστέρων κατάληψιν χειραγωγούμενος· ὅτι κατὰ πᾶσαν μὲν ἐδοξάζετο τὴν οἰκουμένην ὁ τῆς νυκτὸς ἄρχων, τουτέστιν ὁ διάβολος, διὰ τῆς σελήνης ὡς ἐν τύπῳ δηλούμενος. σελήνη γὰρ εἰς ἀρχὴν τέτακται τῆς νυκτός. καὶ ὥσπερ νόθον τι φῶς τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν ταῖς τῶν πλανωμένων καρδίαις ἐνιεὶς, πληρεστάτην ἑαυτῷ τὴν δόξαν ἐπραγματεύετο. ἀπέθανε δὲ δι' ἡμᾶς, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, ὁ ἀμνὸς ὁ ἀληθινὸς, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ τὴν τοῦ διαβόλου

C κατέλυσε δόξαν. ἀπολήγειν γὰρ ἀνάγκη αὐτὴν, καὶ δαπανᾶσθαι κατὰ βραχὺ, πρὸς τὴν εἰρήνην, καὶ ἀγάπην ἤδη τὴν ὡς πρὸς Θεὸν τῆς τῶν ἐθνῶν πληθύος ἀναβαίνειν ἐπειγομένης διὰ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀποστροφῆς καὶ πίστεως. καὶ τοῦτ' ἦν ἄρα τὸ ἐν ψαλμοῖς ᾀδόμενον πάλαι περὶ Χριστοῦ· ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη, καὶ πλῆθος εἰρήνης ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη. ἀνέτειλε γὰρ ἐν ἡμέραις Χριστοῦ δικαιοσύνη διὰ πίστεως· πλῆθος δὲ εἰ-

D ρήνης, διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῆς. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι καὶ ὁ τῆς νυκτὸς ἄρχων ἀνταναιρεῖται, τουτέστιν ὁ διάβολος. ἐπιτήρει δὲ ὅπως οὐκ ἀναιρεθήσεσθαί φησι τὴν σελήνην ἁπλῶς, ἀνταναιρεθήσεσθαι δὲ μᾶλλον. ὡς γὰρ ἤδη προανελὼν, δῆλον δὲ δήπου πάντως, ὅτι τὸν ἄνθρωπον ἀνταναιρεῖται ὁ διάβολος. λαβέτωσαν τοίνυν, φησὶν, ἕκαστος πρόβατον κατ' οἰκίαν. τέλειος γὰρ ἐν ἑκάστῳ Χριστὸς διὰ μετοχῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνοι-

E κίζεται, καὶ οὐ μεμέρισται, καθάπερ ὁ Παῦλός φησι. πλὴν ἐὰν ὦσι, φησὶν, ὀλιγοστοὶ ὡς μὴ ἱκανοὺς εἶναι εἰς πρόβατον, συλλήψεται μεθ' ἑαυτοῦ τὸν γείτονα τὸν πλησίον αὐτοῦ. οἱ γὰρ οὐκ ἔχοντες ἐξ ἑαυτῶν τέλειον δύνασθαι συνιέναι μόνοι τὸ Χριστοῦ μυστήριον, οἱ καὶ οὐκ ἀρκοῦντες εἰς κατανόησιν τὴν περὶ αὐτοῦ διὰ τὴν τῆς οἰκείας ἐννοίας ἀσθένειαν, μεθέξουσι πάλιν, αὐτοὺς συνεργάτας ὥσπερ καὶ συλλήπτορας τοὺς ὁμοπίστους δεξάμενοι.

διὰ γὰρ τῆς ἀλλήλων νουθεσίας ἔσθ' ὅτε καὶ εἰς μείζους ἢ καθ' ἡμᾶς θεωρίας ἀναβαίνειν ἰσχύομεν. ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ ὁ σοφὸς ἐκεῖνος εὐνοῦχος ἀνεπυνθάνετο τοῦ Φιλίππου, τῆς περὶ Χριστοῦ προφητείας ἐπακροώμενος· δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει, περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἑτέρου τινός; ὁρᾷς ὅπως τὸν γείτονα συλλαβών· ἐγγὺς γὰρ ἀλλήλων οἱ πάντες ἐσμέν, ὅσοι εἰς τὸν ἕνα καὶ κοινὸν τῆς πίστεως λόγον· μέτοχος ἤδη τοῦ νοητοῦ προβάτου διὰ τῆς ἐρεύνης ἀνεδείκνυτο. ἠξίου γὰρ εὐθὺς καὶ βεβαπτίσθαι, καὶ δὴ καὶ βεβάπτισται. ἔστω δέ, φησί, τὸ πρόβατον τέλειον· πάντα γὰρ ἦν ἐν Χριστῷ τὰ θεοπρεπῆ γνωρίσματα. ἀλλ' ἔστω καὶ ἄρσεν, ὁ νομοθέτης διήγγελλεν. αὐτὸς γὰρ ἦν τε καὶ ἔστιν, ὁ πᾶσιν ἡμῖν ἐνιεὶς τῆς θεογνωσίας τὰ σπέρματα, καὶ ὥσπερ τινὰ γῆν θηλυτέραν. ὥσπερ οὖν καὶ ὁ προφητικὸς ἔχει λόγος, ἐπιτελῶν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων. ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ἐνιαύσιον ἔστω ἢ κατὰ τὸν χρόνον, ἵνα μὴ ᾖ ὡς ἀτελές, οὔπω πληρωθέντος ἐπ' αὐτῷ τοῦ ἔτους. ἢ ὅτι τὴν ἐπὶ τῷ πάθει θεοπρεπεστάτην ἑορτὴν καθ' ἕκαστον ἔτος ἔνθεον ἐπιτελοῦσιν, οἱ τὰ ἐκ τοῦ πάθους ἀποκερδαίνοντες ἀγαθά. ἀπὸ δὲ τῶν ἀμνῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἐρίφων λαμβάνεσθαι λέγει. καὶ ὁ μὲν ἀμνὸς ὡς καθαρόν τε καὶ ἄμωμον θῦμα, κατὰ νόμον νοεῖται· τὸ δὲ τῶν ἐρίφων γένος ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἀεὶ τῷ θυσιαστηρίῳ προσφέρεται. εὑρήσεις δὲ τοῦτο καὶ ἐν Χριστῷ. ἦν γὰρ ὁ αὐτός, καὶ ὡς ἄμωμον ἱερεῖον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀναφέρων ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ πατρί· καὶ ὡς ἔριφος ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν σφαζόμενος. μετὰ δέ γε τὴν σφαγήν, καταχρίειν τῷ αἵματι τοὺς τῶν οἰκημάτων σταθμοὺς καὶ τὴν φλιὰν ἐπιτάττει, οὐχ ἕτερόν τι σημαίνειν ἐθέλων, ὥς γέ μοι δοκεῖ, ἢ ὅτι τῷ σεπτῷ καὶ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐπίγειον ἑαυτῶν οἰκίαν ἀσφαλιζόμεθα, τουτέστι τὸ σῶμα, τὴν ἐκ παραβάσεως νέκρωσιν διὰ μετοχῆς τῆς ζωῆς ἐξελαύνοντες. ζωὴ γὰρ καὶ ἁγιασμός, ἡ Χριστοῦ μετοχή. καὶ αὐτὸν δὲ θορυβοῦντες τὸν ὀλοθρευτὴν ὡς ἄγαν ἀποτάτω ποιούμενοι, διὰ τῆς χρίσεως τὸν ἐπιβουλεύοντα δαίμονα, τὰ ἐκ σαρκικῶν κινημάτων ἀπονεκρούμεθα πάθη. θύρας δὲ νοήσεις τῆς ἄρτι ἡμῖν εἰρημένης οἰκίας, τὰς ἐν ἡμῖν αἰσθήσεις δηλονότι· δι' ὧν ταῖς ἁπάντων καρδίαις ἢ

A Nam ſæpenumerò fit, vt per mutuam inſtitutionem, maiores quàm per nos ipſos in ſenſu ſpirituali progreſſus faciamus. Sicut igitur ille verè ſapiens Eunuchus interrogabat Philippum prophetiam de Chriſto, quam audiens, dixit: [Rogo te, de quo hîc loquitur propheta: de ſe, an alio aliquo?] Act. 8 Vides quo pacto habuerit proximum vicinum (propinqui enim inuicem omnes ſumus, quantum ad vnam & communem fidei rationem attinet) & particeps ſpi-B ritualis agni per hanc inquiſitionem ſit declaratus. confeſtim enim dignus redditus eſt baptizari, ſicut & baptizatus eſt. *Sit* autem, ait, *agnus perfectus*, quia omnes diuinæ cognitiones ſunt perfectæ in Chriſto. Atqui vt ſit maſculus, addit legiſlator. Nam ipſe erat & eſt is qui omnibus ſuggerit diuinæ cognitionis ſemina, ac veluti terram quandam lubentem. Quamobrem, ſicut & propheticus habet ſermo, is perficit Deo ac Patri humanam naturam per Euan-C gelii præconia. Præterea vt anniculus ſit iubet, aut ratione temporis, ne fortè ſit imperfectus, quippe qui nondum compleuerit annum: aut certè quia feſtum Deo conueniens propter paſſionem ſingulis annis celebrare debent illi, qui bona per ipſam paſſionem lucrifaciunt. Vt autem ex agnis & hœdis accipiatur, præcipit. Agnus quidem tanquam purum & immaculatum ſacrificium intelligitur ſecundùm legem: hœdorum autem genus pro peccatis D ſemper offertur Deo. Idem & in Chriſto reperies. Nam & ipſe erat immaculatum ſacrificium, & in odorem ſuauitatis offerebat ſeipſum Deo ac Patri, atque ceu hœdus pro peccatis noſtris mactabatur. Cæterùm poſt mactationem iubet ſanguine illini poſtes domorum & limen: nihil aliud mea quidem ſententia ſignificare volens, quàm vt venerando & pretioſo Chriſti ſanguine terrenam noſtram domũ muniamus atque vallemus, hoc eſt, corpus noſtrum; mor-E tem quam per tranſgreſſionem incurreramus per vitæ participationem depellentes. Vita enim & ſanctificatio eſt nobis Chriſti communio. Et cùm propulſemus ipſum exterminatorem, longiſſiméque à nobis dæmonem inſidiantem ſeiungamus per vnctionem, tum affectus carnalium perturbationum mortificamus. *Portas* autē illius, de qua modò diximus, domus, intelliges ſenſus noſtros, per quos cordibus omnium

ſubminiſtratur rerum qualitas, atque infinita cupiditatum mutitudo infunditur. Vnde & propheta Ioël
„ vocat *feneſtras*, dicens: [Quaſi per
„ feneſtras noſtras quidam fures ingre-
„ dientur,] quia non erant ſanguine Chriſti vncti. Præcepit autem vt in hac nocte caro comedatur, hoc eſt, in ſæculo inſtante. Ita enim hoc
Rom. 13. 12. „ Paulus vocauit, dicens: [Nox præ-
„ ceſſit, dies autem appropinquauit.] In his apertè innuit ſæculum futurum, quod ipſe Chriſtus illuſtrat. Comedent ergo carnem in hoc ſæculo, ait: nam quoad ſumus in hac vita, Chriſto communicabimus, per ſanctam carnem & pretioſum ſanguinem, pinguiore loquentes modo: Cùm autem occurrerimus in die potentiæ & virtutis eius, ſicut ſcriptum eſt, atque in claritatem Sanctorum aſcenderimus, tum rurſus alio modo ſanctificabimur, quem nouit futurorum bonorum diſtributor atque donator. Aliàs autem communicatio ſanctæ ipſius carnis, atque item poculum ex ſalutari ipſius ſan-
„ guine; [habet confeſſionem mor-
„ tis Chriſti,] quæ propter nos patefacta eſt. Ita enim ipſe alibi ait ſuis amicis leges de hoc myſterio præ-
1. Cor. 11. 26. „ ſcribens: [Quoties enim, ait, man-
„ ducaueritis panem hunc & poculum
„ hoc biberitis, mortem Domini an-
„ nuntiatis.] In hoc igitur præſenti ſæculo per participationem eorum quæ modò enumerata ſunt meritò annuntiabimus mortem ipſius. Cùm autem iam ſit in gloria Patris, non opportunè de paſſione confeſſionem edituri
„ ſumus, at potiùs eum [agnoſcemus
„ purè tanquam Deum facie ad faciem,]
„ vt Paulus ait: [Glorificabimus autem
1. Cor. 13. 12. „ illum, ait, tanquam Dominum. Se-
Rom. 6. 9. „ mel enim mortuus eſt, nec ampliùs
„ moritur: mors ei non ampliùs domina-
„ tur,] iuxta vocem Pauli. Ideóque &
2. Cor. 5. „ idem alibi ait: [Et ſi cognouimus Chri-
„ ſtum ſecundùm carnem, ſed nunc non
„ ampliùs cognoſcimus.] Tunc enim non ex iis, ex quibus eſt Deus verus, euidentiùs cognoſcemus, cùm iam expleta conſummatáque fuerit ipſius incarnatio, in qua & ipſe factus eſt caro. Ceſſabunt enim, vt vero ſimile, ſermones de ipſius incarnatione, maiorque cognitio incipiet, & diuina in nobis lucebit intelligentia ipſius ſalutis, quæ eſt in gloria diuina. Porrò iubet eos edere

A τῶν πραγμάτων διαχεῖται ποιότης, καὶ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀμέτρητος ἐπιχεῖται πληθύς. θύρας δὲ αὐτὰς καὶ ὁ προφήτης Ἰωὴλ ὀνομάζει λέγων· ὡς εἰσελεύσονταί τινες κλέπται διὰ τῶν θυρίδων ἡμῶν. οὐ γὰρ ἦσαν κατακεχρισμέναι τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. ἐσθίεσθαι δὲ προστάττει τὰ κρέα ταύτῃ τῇ νυκτὶ, τουτέστι, κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν ἐνεστηκότα. οὕτω γὰρ αὐτὸν καὶ ὁ Παῦλος ἐπεκάλει, λέγων· ἡ νὺξ προέκοψε, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἡμέραν ἐν τούτοις διαῤῥήδην εἰπὼν τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, ὃν αὐτὸς φωτίζει Χριστός. φάγονται τοίνυν τὰ κρέα κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, φησίν. ἕως μὲν γάρ ἐσμεν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ διὰ τῆς ἁγίας σαρκός τε καὶ αἵματος, καὶ παχυτέρως ἔτι μεταληψόμεθα τοῦ Χριστοῦ. εἰς δὲ τὴν ἡμέραν καταντήσαντες τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται, καὶ εἰς τὴν λαμπρότητα τῶν ἁγίων ἀναβεβηκότες, καθ᾽ ἕτερόν τινα τρόπον ἁγιασθησόμεθα πάλιν, καὶ ὡς οἶδεν
C ὁ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν διανομεὺς καὶ δοτήρ. ἄλλως τε καὶ ὁμολογίαν ἔχει τοῦ πάθους, καὶ τοῦ οἰκονομικῶς παραδεχθέντος θανάτου τοῦ Χριστοῦ, τῆς ἁγίας σαρκὸς ἡ μετάληψις, καὶ ἡ πόσις ὁμοίως, ἡ ἐκ τοῦ σωτηρίου αἵματος. οὕτω γὰρ αὐτός που φησὶν, ὅτι τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις τοὺς ἐπὶ τῷ μυστηρίῳ νόμους ἐτίθει. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, πίνητε δὲ τὸ ποτήριον τοῦτο, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλετε. οὐκοῦν ἐπὶ μὲν τοῦ παρόντος αἰῶνος, διὰ μὲν τῆς μετοχῆς
D τῶν ἀρτίως ὠνομασμένων, καταγγελοῦμεν εἰκότως τὸν θάνατον αὐτοῦ· ὅταν δὲ λοιπὸν ἐν τῇ δόξῃ γένηται τοῦ πατρὸς, οὐκ εὐκαίρως ἔτι τὴν ἐπὶ τῷ πάθει προσοίσομεν ὁμολογίαν αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐπιγνωσόμεθα μὲν καθαρῶς ὡς Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ὡς Παῦλός φησι. δοξολογήσομεν γὰρ, φησὶν, ὡς δεσπότην. ἅπαξ γὰρ ἀποθανὼν οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐ-
E τοῦ οὐκέτι κυριεύει, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν. διὸ δὴ καὶ ἔφασκεν· Εἰ καὶ ἔγνωμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν. τότε γάρ οὐκ ἀφ᾽ ὧν ἐστιν ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ ἐξ ὧν ἐστι Θεὸς ἀληθινὸς, λαμπρότερον ἐπιγνωσόμεθα συμπεπερασμένης ἤδη τῆς οἰκονομίας, ἐφ᾽ ᾗ καὶ γέγονε σάρξ. ἀργήσουσι γὰρ κατὰ τὸ εἰκὸς, οἱ περὶ σαρκώσεως λόγοι, γνῶσις δὲ ἡ μείζων εἰσβήσεται, καὶ θεία τις ἐν ἡμῖν ἀναλάμψει σύνεσις τῆς αὐτοῦ σωτηρίας τῆς ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ. πυρὶ δὲ ὀπτῶντας ἐσθίεσθαι

τοῦ προβάτου κελεύει τὰ κρέα· διότι τὸ χρῆ- A
ναι θερμοὺς εἶναι τῷ πνεύματι τοὺς εἰς κατάληψιν
ἀναβαίνοντας τοῦ Χριστοῦ. ζέειν δὲ αὐτοὺς τῷ
πνεύματι, κελεύει καὶ Παῦλος. ἀλλὰ καὶ ἄρτους
ἀζύμους ἐπὶ πικρίδων φάγονται, φησί, δι' αἰ-
νίγματος ὑποφαίνων, ὅτιπερ οἱ μέτοχοι γεγονό-
τες τοῦ Χριστοῦ, ἀζύμοις ὥσπερ καὶ καθαρωτά-
ταις ἐπιθυμίαις τὴν ἑαυτῶν ὀφείλουσιν ἀποτρέ-
φειν ψυχήν, εἰς ἄδολόν τινα καὶ ἀμιγῆ φαυλότη-
τι προσπετίζοντες πολιτείαν. καὶ μὴ παραιτεῖσθαι
διὰ τοῦτο τὰς ἐκ τῶν πειρασμῶν πικρίας κατὰ B
τὸ εἰρημένον ὑπό τινος. τέκνον, εἰ προσέρχῃ
δουλεύειν Θεῷ, ἑτοίμασον τὴν ψυχήν σου εἰς
πειρασμόν, εὔθυνον τὴν καρδίαν σου καὶ καρ-
τέρησον. ἀλλὰ καὶ οὐκ ἔδεσθε, φησίν, ἀπ' αὐτοῦ
ὠμόν. τί οὖν ἄρα καὶ τοῦτό ἐστιν; ὁ ὠμὸν ἐσθίων,
οὐκ εἰς πέψιν ἐσθίει· ἀλλ' οὐδὲ ὑπείκει τοῖς
ὀδοῦσιν ὅλως ἡ τοιάδε τροφή. τοῦτο δὲ αὖ δρῷεν
εἰκότως οἱ μὴ δι' ἐρεύνης τὸν ἐπὶ τῷ Χριστῷ
καταλεπτύνοντες λόγον, πυρῶντές τε καὶ δοκι- C
μάζοντες, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ μελῳδούμε-
νον· καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ.
κωλύει δὲ πάλιν ἐσθίειν ἡψημένον ἐν ὕδατι, τὴν
ὑδαρεστέραν καὶ ἐκλελυμένην περὶ αὐτοῦ διά-
ληψιν, οὐ καλὴν ἔσεσθαι τροφὴν ταῖς τῶν πι-
στευόντων διανοίαις ὑποδηλῶν. ὑδαρεστέρα δὲ
περὶ αὐτοῦ διάληψις, τὸ μὴ Θεὸν οἴεσθαι κατὰ
φύσιν ὑπάρχειν αὐτόν, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν ποιη-
μάτων κατακομίζειν τάξιν. ὃ καὶ δρᾷν ἀμαθῶς
οὐ καταναρκῶσί τινες, τὰ οἰκονομικῶς εἰρημένα D
περὶ αὐτοῦ διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, εἰς τὸ οἰκεῖον
περιέλκοντες θέλημα, καὶ τροφὴν ὥσπερ τινὰ τῆς
ἐνούσης αὐτοῖς δυσσεβείας ποιούμενοι. οὐκ ἔδεσθε
τοίνυν, φησίν, ἡψημένον ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἢ ὀπτὰ
πυρί, διά τε τὴν ἤδη προαποδοθεῖσαν αἰτίαν, καὶ
ὅτι τὰ λόγια κυρίου πεπυρωμένα. θερμοὶ γὰρ
πάντες εἰσὶν οἱ περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ λόγοι, καὶ
οὐδὲν ἔχοντες ὑδαρὲς ἢ ἀπεψυγμένον κατὰ τὸν
λέγοντα πάλιν ἐν βίβλῳ ψαλμῶν· πεπυρωμέ- E
νον τὸ λόγιόν σου σφόδρα, καὶ ὁ δοῦλός σου ἠ-
γάπησεν αὐτό. κεφαλὴν δὲ πάλιν σὺν τοῖς ποσὶ
καὶ τοῖς ἐνδοσθίοις ἐπιτάττει φαγεῖν, ὅλην ἐξ ὅλου
τοῦ κατ' αὐτὸν μυστηρίου τὴν γνῶσιν ταῖς τῶν πι-
στευόντων διανοίαις ἐνοικίζεσθαι θέλων. χρὴ γὰρ
εἰδέναι πρὸ πάντων, ὅτιπερ ἦν ἀρχῇ Θεὸς ὢν
ὁ λόγος, ἐν πατρί, καὶ μετὰ πατρός, τουτέστιν ἡ
κεφαλή, ἀρχὴ τοῦ παντὸς ὑπάρχουσα μυστη-
ρίου. δεύτερον δὲ ὅτι καὶ Θεὸς ὤν, πάλιν ἐπα-

carnes agni aſſas igne, eò quòd oporteat eos eſſe inflammatos ſpiritu qui volunt ad communionem Chriſti accedere. Ideo & Paulus iubet eos *ſpiritu feruere.* Sed panes quoque infermentatos cum agreſtibus lactucis comedant, ait: figuratè ſignificans, quòd illi qui Chriſti participes ſunt effecti, debeant animas ſuas paſcere puriſſimis conſcientiis, aſſuefacientes ſe ad doli expertem & puram conuerſationem. Interim tamen non ſuccumbant tentationum acerbitatibus, ſicut dictum eſt à quodam: [Fili, ſi accedis vt Domino ſeruias, præpara animam tuam ad tentationem: dirige cor tuum, & tolera. At non edatis de eis, ait, crudum.] Ecquid, hoc eſt? Qui crudum edit, is non in digeſtionem edit, imò eiuſmodi cibus omnino non conuenit dentibus. Hoc autem rectè dixeris illos facere qui per accuratam inquiſitionem verba de Chriſto non extenuant, ignéque examinant & probant, iuxta illud à Pſalmiſta decantatum: [Et in meditatione mea ignis exardeſcet.] Deinde quoque prohibet, ne elixum aquâ edamus, quod indicat dilutam quandam de ipſo cognitionem ſiue opinionem, haudquaquam fore ſalutarem cibum mentibus credentium. Diluta autem opinio eſt, ſi non credas eum eſſe ſuapte natura Deum, ſed in ordinem creaturarum redigas: quod quidem pro ſua imperitia non verentur nonnulli, qui qua certa ratione de ipſo dicta ſunt propter incarnationem ad ſuum detorquent arbitrium, atque ita veluti cibum quendam ſuæ impietati conſtituunt. [Non, itaque inquit, edetis coctum aqua, ſed igni aſſum;] ob prædictam cauſam, & quia [eloquia Domini igne examinata.] Omnes enim de ipſius Deitate ſermones ſunt feruidi, neque habent quicquam aqueum aut frigidum, iuxta illum, qui iterum dixit in libro Pſalmorum: [Ignitum eloquium tuum valdè, & ſeruus tuus dilexit illud.] Caput autem cum pedibus & inteſtinis edere iubet, nimirum volens totam ex tota myſterii ſui cognitionem ineſſe fidelium mentibus. Nam ante omnia oportet ſcire, quòd Verbum cùm ſit Deus, fuerit in principio in Patre & cum Patre. Hoc ſignificat caput, quod eſt totius myſterii principium. Deinde verò, quòd & Deus cùm ſit, rurſus ven-

Eccli. 2. 1.

Pſal. 38. 4.

Pſal. 11. 7.

Pſal. 118. 140.

turus ſit iudex, finem huic noſtræ diſpenſationi impoſiturus, deſignant pedes, qui totius corporis finis ſeu extremitas. Porro inteſtinum intelliges verbum abſconditum, & quaſi intelliges verbum abſconditum, & quaſi intra humanam naturam incluſum. Quocirca fides ſolida & integra per hæc innuitur, adeóque Chriſtus perfectus, qui per eiuſmodi cognitionem in nobis habitat. Ob hanc enim cauſſam exiſtimauerim & Ioannem dixiſſe:

Apoc. 1. 8. „ [Qui eſt, qui „ erat, qui venturus eſt.] Poſthæc præcipit legiſlator, ne quid de ipſis relinquatur vſque ad manè, figuratè, vt videtur, per hęc prohibens malas ad perfectè intelligendum procraſtinationes. Non enim, ait, differatur aut procraſtinetur perfecta veráque Dei cognitio, nec vlli ſibi reſeruēt intempeſtiuum tēpus, quo Dei perfectè participes fiant, cùm iam ſemel ei communicarint, aut in vniuerſum attigerint. Hoc ſanè faciunt qui cùm per catechiſmū dogmata de Chriſto deguſtarint, differunt illuminationē Spiritus, & gratiam per baptiſmum in longum atque intempeſtiuum tempus, in ſenectutem nimirum. Ingens enim damnum hinc & quidem inopinatò accidit. Etſi enim quis conſilii ſui compos fiat, tamen non eſt firma ſpes. Cùm verò ſcopus ad finem fuerit perductus, ſanctificatur quidem; cæterùm ſolam peccatorum remiſſionem conſequitur, & patrifamilias talentum reddit infrugiferum, nihil planè ei ſuperlucratus.

Exod. 12. 46. „ [Sed & os ex ipſo non contereris.] Oſſa dentibus noſtris confici non poſſunt. Tale autem eſt humanis mentibus candidum illud, vt ita dicam, & abſconditū Deitatis ipſius Verbū. Quòd enim etiā Filius ſuapte natura ſit Deus, & quòd idem genitus ſit ex Deo ac Patre, rectè ſentientes credimus, neque vltrà quærimus, iuxta illius Sancti ſententiā. Quis enim modū ipſius generationis verbis explicare valeat? aut quo pacto non verax ſit Propheta exclamās:

Eſai. 53. 8. „ [Generationem eius quis enarrabit? Tollitur enim „ à terra vita ipſius.] Oſſa igitur hoc loco vocat ſoliditatē doctrinæ cæleſtis, quæ mentē noſtrā excedit. Hanc legiſlator nō ſinit nos confringere, quamquā hæretici, qui recta deprauant, quantū in ipſis eſt, hanc confringant; cùm diuinæ & ineffabilis generationis modum curioſè ſcrutantur inſigni amentia capti, nec illud quod ſcriptū eſt animaduertentes:

Eſai. 2. „ [Quis dimenſus eſt cælū palmo?] quod ſanè nos meritò vitamus, prudenter re-

A ἥξει, κριτὴς, τέλος ἐπιθήσων τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκονομίᾳ. τοῦτο γὰρ ἡμῖν σημαίνουσιν οἱ πόδες, τὸ τέλος ὄντες ὅλου τοῦ σώματος. νοήσεις δὲ τὰ ἐντόσθια τὸν ἀποκεκρυμμένον καὶ οἱονεὶ μέσον τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγον. οὐκοῦν ὁλόκληρος μὲν διὰ τούτων ἡ πίστις· ὅλος δὲ καὶ τέλειος ἐν ἡμῖν διὰ τῆς τοιᾶσδε γνώσεως ὁ Χριστός. ταύτης γὰρ ἕνεκα τῆς αἰτίας οἰηθείην ἂν ἔγωγε τὸν Ἰωάννην εἰπεῖν· ὁ ὢν, ὁ ἦν, ὁ ἐρχόμενος. εἶτα πάλιν ὁ νομοθέτης ἐπι-

B τάττει, λέγων· οὐκ ἀπολείψετε ἀπ' αὐτοῦ ἕως πρωΐ, αἰνιγματωδῶς, ὡς ἔοικε, διὰ τούτων ἀποκωλύων τὰς ἐπί γε τὸ βούλεσθαι νοῆσαι τελείως οὐκ ἀγαθὰς ὑπερθέσεις. μὴ γὰρ πεπέμφθω, φησὶν, εἰς ἀναβολὴν ἡ τελεία τε καὶ ἀληθὴς περὶ αὐτοῦ γνῶσις, μηδὲ φυλαττέτωσάν τινες ἑαυτοῖς εἰς ὑπερήμερον χρόνον τὸ μεταλαχεῖν τελείως αὐτοῦ, μετεσχηκότες ἅπαξ καὶ ὅλως ἁψάμενοι. τοῦτο μέντοι ποιοῦσιν οἱ διὰ μὲν τῆς κατηχήσεως τῶν περὶ Χριστοῦ δογμάτων ἀπογευσάμενοι, φυλάττοντες δὲ

C τὸν διὰ τοῦ πνεύματος φωτισμὸν, καὶ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος χάριν εἰς μακρὰν καὶ ὑστέρωσιν ἀναβολὴν τὴν ἐπὶ γήρᾳ, φησί. πολὺ γὰρ δή τι τὸ βλάβος ἐντεῦθεν καὶ ἀδοκήτως συμβαίνει. μάλιστα μὲν γὰρ εἰ καὶ τῶν οἰκείων ἐπιτεύξεται βουλευμάτων, οὐκ ἀσφαλὴς ἡ ἐλπίς. ἐκβεβηκότος δὲ πάλιν εἰς τέλος αὐτῷ τοῦ σκοποῦ ἁγιάζεται μὲν, πλὴν μόνην ἔχει τὴν τῶν πλημμελημάτων τὴν ἄφεσιν, καὶ τὸ τάλαντον ἀποκομίζει τῷ οἰκείῳ δεσπότῃ ξη-

D ρὸν, οὐδὲν ἐπεργάσασθαι σχολάσας αὐτῷ. ἀλλὰ καὶ ὀστοῦν οὐ συντρίψεται ἀπ' αὐτοῦ, φησίν. ἄβρωτα γὰρ τοῖς ἡμετέροις ὀδοῦσιν ἀεὶ τὰ ὀστᾶ. τοιοῦτος δέ τις ἐστὶ ταῖς ἀνθρωπίναις διανοίαις καὶ ὁ λευκὸς, ἵν' οὕτως εἴπω, καὶ κεκρυμμένος τῆς θεότητος αὐτοῦ λόγος. ὅτι μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ υἱὸς, καὶ ὅτι γεγέννηται παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ὀρθῶς δὴ σφόδρα νοοῦντες πιστεύομεν, ζητοῦμεν δὲ οὐκέτι κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου φωνήν. τίς γὰρ οἶδεν εἰπεῖν τὸν τῆς γε-

E νέσεως τρόπον; πῶς δὲ οὐκ ἀληθὴς ὁ προφήτης βοῶν· τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. οὐκοῦν ἐν τούτοις τὰ ὀστᾶ, τὴν τῶν ὑπὲρ νοῦν δογμάτων στερρότητα λέγει. ταῦτα συντρίβειν ἡμᾶς ὁ νομοθέτης οὐκ ἐᾷ. συντρίβουσι δὲ ὅλον ἐφ' ἑαυτοῖς, οἱ τὰ ὀρθὰ διαστρέφοντες αἱρετικοί. τὸν γὰρ τῆς θείας καὶ ἀρρήτου γεννήσεως περιεργάζονται τρόπον, ἀσύνετόν τινα νοσοῦντες ἀβουλίαν, καὶ τὸ γεγραμμένον εἰς νοῦν οὐ δεξάμενοι, τίς ἐμέτρησε τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ; ὅπερ οὖν εἰκότως ἡμεῖς παραιτούμεθα, τὸ συντρίβειν

τοῦ ἀμνοῦ τὰ ὀστᾶ συμφερόντως ἀπαναρχήσομεν. πίστει δὲ μᾶλλον τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς δεχόμενοι. μεμνῆσθαί γε μὴν ἀναγκαῖον, ὅτι καὶ ἱστορικώτερον περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐλήφθη τὸ γεγραμμένον, οὐ συντριψάντων τῶν τοῦ Πιλάτου στρατιωτῶν τὰ σκέλη αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται. τὰ δὲ καταλειπόμενα ἀπ᾽ αὐτοῦ ἕως πρωῒ δὴ χρῆναι κατακαίεσθαι λέγει. πρωῒ δὲ πάλιν ὀνομάζων, τὸν εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα φωτισμὸν, ὅτε καὶ πρόσωπον κατὰ πρόσωπον τὸν ἑαυτῶν ὀψόμεθα βασιλέα καὶ Θεὸν, οὐκέτι καθάπερ καὶ νῦν ἐν αἰνίγματι καὶ ἐσόπτρῳ, καὶ σκιᾷ, καὶ ἐκ μέρους, ὡς ὁ Παῦλός φησι. ὡς οὖν μελλούσης τῆς τηνικάδε διὰ λαμπροτέρας γνώσεως ἀφανισθῆναι τρόπον τινὰ ὡς ἐν αἰνίγματι περὶ αὐτοῦ θεωρίας, ὥσπερ ἐν τύπῳ πάλιν πυρὶ κατακαυθήσεσθαι λέγει τὰ καταλειπόμενα ἀπ᾽ αὐτοῦ ἕως πρωΐ. σχῆμα δὲ τοὺς δαιτυμόνας κελεύει τοιοῦτον ἔχειν. αἱ ὀσφύες ὑμῶν ἔστωσαν περιεζωσμέναι, φησὶν, καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶ, καὶ αἱ βακτηρίαι ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν. καὶ φάγεσθε αὐτὸ μετὰ σπουδῆς. πάσχα ἐστὶ κυρίῳ. τὸ μὲν οὖν ἐζῶσθαι τὴν ὀσφὺν, γοργότητος ἂν εἴη σύμβολον, καὶ φρονήματος νεανικοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ Θεοῦ πρὸς τὸν δίκαιον Ἰώβ· ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου· καὶ πάλιν περί τινος ἐν προφήταις, καὶ ἔσται δικαιοσύνῃ ἐζωσμένος τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ, γοργὸς καὶ ἀνδρεῖος εἰς δικαιοσύνην. σημαίνει δὲ τὸ ὑπόδημα τὴν ἑτοιμότητα τῆς γνώμης πρὸς τὸ βαδίζειν ἀμελητὶ πρὸς ὅπερ ἂν βούληται Θεός. ἐπεὶ καὶ Παῦλος τοιουτονοὶ γράφει, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης. καὶ προσέτι τούτῳ καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας, καὶ νῦν Ἰσραὴλ, τί κύριος ὁ Θεός σου αἰτεῖ παρά σου, ἀλλ᾽ ἢ φοβεῖσθαι κύριον τὸν Θεόν σου πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ; ῥάβδος δὲ ἡ κατὰ χεῖρας, τὴν ἀντιστηρίζουσαν ἡμᾶς ἐλπίδα καὶ ἀνέχουσαν εἰς ὑπομονὴν ὑποφαίνει, κατὰ τὸ ἐν προφήταις κείμενον, ἐλπίσατε ἐπὶ τῷ κυρίῳ, καὶ ἀντιστηρίσασθε ἐπὶ τῷ Θεῷ. μετὰ σπουδῆς δὲ πάλιν ἐσθίεσθαι τὸν ἀμνὸν ἐπιτάττει. τὸ μὴ νωθρὸν μηδὲ παρειμένον ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς ἀναφαίνεσθαι δεῖν τὸν ἐν μεθέξει γεγονότα Χριστοῦ σαφῶς δὴ λίαν ὑποτυπῶν. ἀλλ᾽ ἔντονόν τε καὶ ζέουσαν ἐφ᾽ οἷσπερ ἂν οἴηται λυσιτελήσειν αὐτῷ προθυμίαν εἰσφέροντα. καί μοι πάλιν ἐννόει τὸν μακάριον ἐπιστέλλοντα Παῦλον· οὐκ οἴδατε ὅτι

A ueriti agni oſſa conterere. Sed potius ita affecti, vt quæ ſupra nos ſunt fide capeſſamus. Meminiſſe verò oportet, quòd & planiùs hoc ipſum de Saluatore noſtro recipiatur: cuius crura non confregerunt Pilati milites, ſicut ſcriptum eſt. Quæ autem reliqua fuerint ex agno vſque manè, igne comburenda eſſe dicit. Hîc iterum manè appellat illam illuminationem, quæ in altero ſæculo futura eſt, quando facie ad faciem noſtrum Regem ac Deum ſumus con- B ſpecturi, non ampliùs ſicut nunc, in ænigmate, & in ſpeculo atque vmbra, & ex parte, vt Paulus ait. Quia igitur conſideratio de ipſo quæ hîc eſt tanquam in ænigmate, tunc quodammodo per illuſtriorem cognitionem eſt declaranda, ideo velut in typo iterum dicit, quæ reliqua fuerint ex agno vſque manè, igne comburenda eſſe. Huiuſmodi verò habitu indui iubet conuiuas, [Lumbi, inquit, veſtri (Exod. 12. 11.) C ſint præcincti, & calceamenta in pedibus veſtris, & baculi in manibus veſtris: & comedite illum feſtinanter. Quia paſcha Domino eſt.] Quòd igitur ſuccingant lumbos, vigilantiæ ſignum eſt & voluntatis promptæ, iuxta illud dictum à Deo ad iuſtum Iob: [Accinge (Iob. 38. 3.) tanquam vir lumbos tuos.] Et rurſum apud Prophetam quendam: [Et erit (Eſai. 11. 5.) vt iuſtitia accingat lumbos eius,] pro eo quod eſt, agilis & fortis erit ad iuſtitiam colendam. Calceus autem ſignificat præparationem voluntatis ad D eundum ſine mora ad id quod Deo placuerit. Ita enim Paulus id intellexit ſcribens: [Induti calceos in præparationem Euangelii pacis.] (Ephes. 6. 15.) Item Propheta Hieremias: [Et nunc Iſrael, (Deut. 10. 12.) Dominus Deus tuus quid petit abs te, niſi vt timeas Dominum Deum tuum, vt ambules in omnibus viis eius?] Virga autem & baculus in manu ſignificat ſpem, quæ nos confirmat ac ſuſtentat per patientiam ſe- E cundùm illud, quod in Prophetis habetur: [Sperate in Domino, & fulcite (Eſai. 50. 10.) vos in Deo.] Rurſum præcepit, vt agnum feſtinanter edant, quo oſtendit, ne ſegnis aut remiſſus in bene operando appareat is, qui Chriſti particeps factus ſit, ſed diligentiam, & ardentem ſedulitatem in iis quæ putet ſibi pro futura, adhibeat. Hîc ergo animaduerte quod B. Paulus ſcribit per Epiſtolam: [An neſcitis, inquiens, quòd, (1. Cor. 9. 24.)

„qui in ſtadio currunt, omnes quidem currant, vnus autem accipiat brauium? Sic currite, vt apprehendatis.] Porro cùm exiſtimem nos vbique debere venari id quod conducibile eſt, idcirco nunc ad alium ſenſum veniam. Non delicatum, neque diſſolutum videri vult eum, qui iam per Chriſtum eſt ſanctificatus, ſed lex eum tali inducit habitu, qui viatoribus conuenit; hæc nimirum duo ſtudioſè inſinuans; nempe quòd aut iſta quæ ſunt in typo & vmbra poſita, tandem ad veritatem traducenda ſint: aut quòd oporteat eum qui ſemel communicauit Chriſto, quaſi incitato ardentique animo ad omnem virtutem contendere, & iſtam quæ in mundo eſt, abominabilem voluptatem præterfugere. Continuò autem cauſam adducit, quare oporteat Chriſtianum qui iam à nobis deſcriptus eſt, talem videri, *Phaſe*,
Exod. 12. 1. inquiens, *Domini eſt*, hoc eſt, *tranſitus*. Tranſimus enim à vita mundana in conuerſationem Deo acceptam. Statim verò quem & quantum fructum hinc percepturi ſint, manifeſtè ob oculos ponit, dum annuntiat eis ſe omne primogenitum in terra Ægypti percuſſurum eſſe, ac ſanguinem iis qui comederint agnum fore in ſignum, quòd ſint ſub eius protectione, ne pereant quando percuſſerit terram Ægypti. Nam Deus de incredulis & inobedientibus, ſanctificationiſque Chriſti exortibus ſupplicium ſumit. Cognoſcit autem ſolos, acrique cura dignatur eos, qui vncti ſunt ſanguine veri Agni, neque ſinit ſanctificatum vnà cum impiis interire, at potiùs ſingulari ſua benignitate eos fouet. At verò poſt totos ſeptem dies panibus infermentatis veſci iubet eos, qui ſacrum agnum manducant, quo, vt mihi videtur, perſuadet ſanctificatis in Chriſto, vt ſuam ipſorum animam paſcant concupiſcentiis puriſſimis, maximéque ab omni prauitate ſeiunctis. „[Prima autem & ſeptima dies, inquit, „vocentur ſanctæ.] Tempus enim in principio generationis fuit ſanctum, cùm primus parens Adam nondum eiectus eſſet paradiſo propter tranſgreſſionem; ſed adhuc in eo degeret, mandatúmque ſibi datum cuſtodiret. Sanctum item eſt etiam nouiſſimum tempus, per Chriſtum, qui in fide iuſtificat eos qui ipſum accedunt, atque in id quod eramus in principio, reducit.

A οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. χρῆναι δὲ ὑπολαμβάνων πανταχόθεν ἡμᾶς θηρᾶσθαι τὸ ὠφελοῦν, ἐφ' ἑτέραν ἥξω διάνοιαν. οὐχ ἁβροδίαιτόν τινα καὶ ἀνειμένον ὁρᾶσθαι βούλεται τὸν ἡγιασμένον διὰ Χριστοῦ, ἀλλὰ σχῆμα τὸ τοῖς ὁδίταις πρέπον περιτίθησιν ὁ νόμος αὐτῷ· δύο ταῦτα κατὰ τὸ εἰκὸς ὑπεμφαίνων· ἢ γὰρ ὅτι διαβήσεταί ποτε καὶ δραμεῖται πρὸς ἀλήθειαν τὰ ἐν τύπῳ καὶ σκιᾷ· ἢ ὅτι προσήκει τὸν ἅπαξ μετεσχηκότα Χριστοῦ, γοργοῖς ὥσπερ B καὶ εὐτρεχεστάτοις ποσὶ ταῖς εἰς τὸ ἀγαθὸν προθυμίαις ἀποκεχρημένον ἐπὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἰέναι, τὴν ἐν κόσμῳ βδελυρὰν ἡδονὴν παρατρέχοντα. ἐπάγει δὲ τὴν αἰτίαν εὐθὺς τοῦ δεῖν ὁρᾶσθαι τοιοῦτον τὸν ἀρτίως ἡμῖν κατωνομασμένον, πάσχα λέγων ἐστὶ κυρίου, τουτέστι, διαβατήριον. διαβαίνομεν γὰρ ἀπὸ τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς, εἰς θεοφιλῆ πολιτείαν. εἶτα πάλιν εὐθύς, τίνα καὶ πόσην ἀποκερδανοῦσιν ἐκ τούτου τὴν ὄνησιν φανερὸν αὖθις καθιστάς· πᾶν μὲν γὰρ πρωτότο- C κον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ πατάξειν ἐπαγγέλλεται· αὐτοῖς δὲ τοῖς τὸν ἀμνὸν βεβρωκόσιν, ἐν σημείῳ γενήσεσθαι τὸ αἷμα φησίν, ὡς ὑπὸ σκέπην ἐντεῦθεν γενέσθαι τὴν παρ' αὐτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἐκτελευτῆσαι ὅταν παίῃ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. κολάζει μὲν γὰρ ὁ θεὸς τὸν ἀπειθῆ καὶ ἀνήκοον, καὶ τῆς ἁγιότητος ἀμέτοχον τῆς παρὰ Χριστοῦ. γνωρίζει δὲ μόνους, καὶ φροντίδος ἀγαθῆς ἀξιοῖ τοὺς οἵπερ ἂν φαίνοιντο κατακεχρισμένοι τῷ αἵματι τοῦ ἀμνοῦ τοῦ ἀληθινοῦ, καὶ τοῖς D ἀσεβέσιν οὐκ ἐπιτρέπει συνδιόλλυσθαι τὸν ἡγιασμένον· ἀλλ' ἐξαίρετον αὖθις ἀπονέμει φιλανθρωπίαν. ἐφ' ἑπτὰ δὲ ὅλαις ἡμέραις ἄρτοις ἀζύμοις προσστρέφεσθαι κελεύει, τοὺς τὸν ἱερὸν φαγόντας ἀμνόν· καθαρωτάταις ἐπιθυμίαις, ὥς γέ μοι φαίνεται, καὶ ἁπάσης φαυλότητος ἀπῳκισμέναις, καὶ τὴν ἑαυτῶν ἀποτρέφειν ψυχὴν ἀναπείθων τοὺς ἡγιασμένους διὰ Χριστοῦ. ἁγία δὲ ἡ πρώτη καὶ ἡ ἑβδόμη καλείσθω, φησίν, ἡμέρα. ἅγιος γὰρ ἦν ὁ ἐν ἀρ- E χῇ τῆς γενέσεως χρόνος· οὔπω τὸν παραδείσου ἐκβεβηκότος διὰ τὴν παράβασιν τοῦ προπάτορος Ἀδάμ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ μὲν διαιτωμένου, φυλάττοντος δὲ ἔτι τὴν δοθεῖσαν ἐντολήν. ἅγιος δὲ πάλιν ὁ καὶ ἐν ἐσχάτοις, διὰ Χριστοῦ, δικαιοῦντος ἐν πίστει τοὺς προσιόντας αὐτῷ, καὶ εἰς ἐκεῖνο πάλιν ἀνακομίζοντος, εἰς ὅπερ ἦμεν ἐν ἀρχαῖς.

Οὐκοῦν ὅλον ἡμῖν ἐν τούτοις τὸ περὶ τοῦ Σωτῆρος A ἡμῶν προαναετυποῦτο μυστήριον. διὸ δὴ καὶ σφόδρα καλῶς πρὸς Ἰουδαίους αὐτὸς ἔλεγεν· Εἰ ἐπιστεύετε Μωϋσῇ, φησὶν, ἐπιστεύσατε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε.

Περὶ τῆς ἀναθέσεως τῶν πρωτοτόκων.

Λελυτρώμεθα μὲν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, B ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτου. ἅτε Θεὸς ὢν φύσει καὶ ἐν μορφῇ, καὶ ἰσότητι Θεοῦ τε πατρὸς, καὶ ἐπεὶ ὠνόμασται καὶ πρωτότοκος ὁ μονογενὴς, ἐπὶ γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. ἔφη γάρ που περὶ ἡμῶν ἐν ψαλμοῖς πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν· ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου. ἐν C μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. ἀναλαβὼν γὰρ εἰς ἑαυτὸν τὰ ἀνθρώπινα, καὶ καθεὶς οἰκονομικῶς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς τὰ καθ' ἑαυτὸν, ἀδελφοὺς ἡμᾶς ἀποκαλεῖν οὐκ αἰσχύνεται. ἐπεί τοι κεκλήμεθα πρὸς υἱότητα δι' αὐτοῦ. καὶ γάρ ἐστιν ἀληθὲς, καὶ ἐξ αὐτῶν μεμαρτύρηται τῶν πραγμάτων, ὅτι τὸν ἴδιον υἱὸν τῆς ἁπάντων ἡμῶν σωτηρίας ἀντάλλαγμα δέδωκεν ὁ πατήρ. οὐκοῦν ὡς ὁ Παῦλος φησὶ, τιμῆς ἠγοράσμεθα, καὶ οὐκ ἐσμὲν ἑαυτῶν. ἀλλ' εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα D οἱ πάντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶμεν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν τεθνεῶτι καὶ ἐγηγερμένῳ. ὅτι τοίνυν ἕκαστος τῶν διὰ Χριστοῦ σεσωσμένων, καὶ οἱονεὶ συμμορφίαν τὴν πρὸς αὐτὸν εὖ μάλα πεπλουτηκότων δι' ἁγιασμοῦ ἐν πνεύματι, Θεῷ τὴν οἰκείαν ἐπωφείλη ζωὴν, σαφὲς ἂν γένοιτο προσλαλοῦντος τοῖς ἀρχαιοτέροις τοῦ πανσόφου Μωσέως· καὶ ἔσται, ὡς ἂν εἰσαγάγῃ σε κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, ὃν τρόπον ὤμοσε τοῖς πατράσι σου, καὶ δῷ σοι αὐτὴν, καὶ E ἀφοριεῖς πᾶν διανοῖγον μήτραν τὰ ἀρσενικὰ τῷ κυρίῳ· πᾶν διανοῖγον μήτραν ἐκ τῶν βουκολίων, ἢ ἐν τοῖς κτήνεσί σου, ὅσα ἂν γένηταί σοι τὰ ἀρσενικὰ, ἁγιάσεις αὐτὰ τῷ κυρίῳ. πᾶν διανοῖγον μήτραν ὄνου, ἀλλάξεις προβάτῳ· ἐὰν δὲ μὴ ἀλλάξῃς, λυτρώσῃ αὐτό. πᾶν πρωτότοκον ἀνθρώπου τῶν υἱῶν σου λυτρώσῃ. συναγηγερμένης δὲ τῆς ἐκκλησίας κατὰ καιροὺς ἐν Χω-

A Quocirca totum nobis in hiſce Saluatoris noſtri myſterium adumbratum eſt. Vnde & eleganter admodum ad Iudæos ait: [Si crederetis Moſi, Ioan.5.46. crederetis vtique & mihi. De me enim ille ſcripſit.

De conſecratione primogenitorum.

REDEMPTI quidem ſumus à priſca illa conuerſatione quæ patri- B bus fuit tradita, ſicut ſcriptum eſt, [non corruptibilibus argento & auro, 1.Pet.1.18 ſed pretioſo ſanguine tanquam agni immaculati Chriſti, præcogniti quidem ante conſtitutionem mundi, manifeſtati autem in nouiſſimis.] Cùm enim ſuapte natura Deus eſſet & in forma ac æqualitate Dei & Patris, in terra viſus eſt, & cùm hominibus conuerſatus, vnigenitus autem dictus eſt primogenitus. Ait enim in Pſalmis ad Deum ac Patrem cæleſtem de nobis: C [Annunciabo nomen tuum fratribus Pſal.21.23 meis, in medio Eccleſiæ laudabo te.] Nam cùm aſſumpſiſſet humanã naturam, & ſe admirabili conſilio demiſiſſet in ea, quæ nos ſumus, non puduit eum nos vocare fratres: ſiquidem per ipſum vocati ſumus in adoptionem filiorum. Etenim verum eſt, adeóque ex ipſis cõteſtatum rebus, quòd Pater ſuum proprium Filium dederit ad ſalutem omnibus redimendam. Ideóque, vt Paulus ait: [Pretio empti ſumus,] neque ſu- 1.Cor.6.20. D mus noſtri iuris. [Sed vnus pro omnibus mortuus eſt, vt omnes non ampliùs 2.Cor.5.15. nobiſmetipſis viuamus, ſed ei qui pro nobis mortuus eſt & reſurrexit.] Quòd autem vnuſquiſque eorũ qui per Chriſtum ſeruati ſunt, & quaſi imaginem ipſius conſecuti per Spiritus ſanctificationem, poſthac vitam ſuam conſecret Deo, manifeſtum fuerit ex ſapiente Moſe, qui antiquos ita affatur: [Et erit, Exo.13.11 cùm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram Chananæorum, ſicut iu- E rauit patribus tuis, & dabit tibi eam: & ſeparabis omne aperiens vuluam maſcula Domino, & omne aperiens vuluam ex armentis & in iumentis tuis: quæcunque fuerint tibi maſculina ſanctificabis Domino. Omne aperiens vuluam aſinæ, mutabis oue: ſi autem non mutaueris, redimes illud. Omne primogenitum hominis filiorum tuorum redimes.] Congregata verò ſuo tempore Synagoga in Oreb, æquali

æquali vtitur ſermone, ita rurſus eam

Exo. 22. 29.

» allocutus legiſlator: [Primogenitos filiorum tuorum dabis mihi, ſic ſacrificabis vitulum tuum, & ouem tuam, & iumentum tuum. Septem dies erit apud matrem, octauo autem die mihi reddes illud. Et viri ſancti eritis mihi.] Peropportunè igitur Deus totius vniuerſi poſcit à nobis primogenitorum conſecrationem, ſibique maſculos à nobis ſanctificandos eſſe affirmat. Cùm enim primogenita Ægyptiorum periiſſent; dilectus autem Iſrael per domos ſingulas ſit ſeruatus, atque euaſerit exterminatorem, vnctus nimirum ſanguine agni, qui erat typus Chriſti propter nos mortui vt aboleret mortem; idcirco haud immeritò non debent ampliùs eſſe ſui iuris, quæ ſeruata ſunt; at potiùs par fuerit ea poſthac ab eo poſſideri, tanquam propria, qui pro ipſis periclitatus eſt. Quemadmodum enim qui poteſtati barbarorum ſubiectos liberant, & ſeruitutem ipſis ex improuiſo impoſitam depellunt pugnam cum ipſis conſerendo, domini quodammodo eorum fiunt, vtpote quos proprio ſanguine acquiſierint: eodem modo, arbitror, etiam Chriſtus Dominus noſter, immundorum dæmonum turba profligata, proprióque ſanguine pro nobis effuſo, & morte deſtructa atque corruptione abolita, nos ſibi in poſterum mancipauit atque ſubiecit, ne poſthac nobis ipſis, ſed potiùs ei viuamus. Niſi enim pro nobis eſſet mortuus, nunquam certè ipſi eſſemus ſeruati. Item niſi ipſe mortuus fuiſſet, nunquam certè ſæua mortis potentia eſſet conquaſſata. Sic & Diuus Paulus nos inſtituit, iis qui

Gal. 2. 19.

» per Chriſtum ſeruati ſunt, dicens: [Ego crucifixus ſum cum Chriſto: viuo autem iam non ego, ſed viuit in me Chriſtus. Quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo Filii Dei, qui dilexit me deditque ſemetipſum pro me.] Quemadmodum igitur Iſraelitæ quodammodo ipſius agni mactati vitam vixerunt; ſic & nos non ampliùs propriam vitam viuimus, ſed illius, qui pro nobis mortuus eſt Chriſti. Siquidem & reuixit iterum. Vita enim erat ſuapte natura, tanquam Deus. Oportet itaque vitam noſtram ſanctam eſſe. Eiuſmodi enim fuit vita Chriſti. Sanctè autem viuere volentes admirabilem ipſius imaginem conſequemur, & conformes facti ei, qui propter nos vt nos eſt effectus, (vnigenitus quidem vt Deus,

Tomus primus.

A ρῆς, διὰ τῶν ἴσων ἔρχεται λόγων, ἐθεσμοθέτει δὲ πάλιν, λέγων ὡδί. Τὰ πρωτότοκα τῶν υἱῶν σου δώσεις ἐμοί. οὕτω ποιήσεις τὸν μόσχον σου, καὶ τὸ πρόβατόν σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου. ἑπτὰ ἡμέραις ἔσται ὑπὸ τὴν μητέρα· τῇ δὲ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἀποδώσεις μοι αὐτὸ, καὶ ἄνδρες ἅγιοι ἔσεσθέ μοι. Εὐαφόρμως μὲν οὖν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τὴν τῶν ὅλων ἀνάθεσιν αἰτεῖ, καὶ αὐτῷ χρῆναι διϊσχυρίζεται καθιεροῦν ἡμᾶς τὰ ἀρρενικά. Ἐπειδὴ γὰρ ἐξωλώλασι μὲν B τὰ τῶν Αἰγυπτίων πρωτότοκα, σέσωσται δὲ πανοικὶ, καὶ διέδρα τὸν ὀλοθρευτὴν ὁ ἠγαπημένος Ἰσραὴλ, τῷ αἵματι τοῦ ἀμνοῦ καταχεχρισμένος ὄντος εἰς τύπον Χριστοῦ τοῦ δι' ἡμᾶς ἐν νεκροῖς, ἵνα καταργήσῃ τὸν θάνατον, ταύτῃ τοι δικαίως εἶεν ἂν ἑαυτῶν μὲν οὐκέτι τὰ σεσωσμένα· πρέποι δ' ἂν μᾶλλον αὐτὰ διακεκτῆσθαι λοιπὸν ὡς ἴδια τὸν ὑπὲρ ἑαυτῶν κεκινδυνευκότα. ὃν γὰρ τρόπον οἱ τοὺς ἤδη γεγονότας ὑποχειρίους βαρβαρικοῖς ἀπαλλάττειν ἰσχύοντες, καὶ τῆς ἀδοκήτως C ἐπενεχθείσης δουλείας ἐλευθεροῦν διὰ τοῦ τὴν πρὸς ἐκείνους ἀνατλῆναι μάχην, μονονουχὶ τὴν δεσπότου λοιπὸν ἐπέχουσι τάξιν, αἵματι τῷ ἰδίῳ τοὺς ἁλόντας κατακτώμενοι. κατὰ τὸν ἴσον οἶμαι τούτῳ λόγον καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων καταδήσας στῖφος, καὶ τὸ ἴδιον αἷμα τεθεικὼς ὑπὲρ ἡμῶν· ἀποστήσας τε οὕτω τὸν θάνατον, καὶ καταλύσας τὴν φθορὰν, ἰδίους ἡμᾶς ποιεῖται. λοιπὸν, ὡς τὴν ἑ- D αυτῶν μὲν οὐκέτι, τὴν αὐτοῦ δὲ μᾶλλον διαζῶντας ζωήν. Εἰ μὴ γὰρ ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, οὐκ ἂν διεσώθημεν· καὶ εἰ μὴ γέγονεν ἐν νεκροῖς, οὐκ ἂν τὸ δυσάντητον τοῦ θανάτου κατεσείσθη κράτος. οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος μεμυσταγώγηκε λέγων τοὺς διὰ Χριστοῦ σεσωσμένους, Χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ· ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ E τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. ὥσπερ οὖν μονονουχὶ τὴν τοῦ σφαγέντος ἀμνοῦ ζωὴν ἔζων οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὕτω καὶ ἡμεῖς οὐχὶ τὴν ἰδίαν ἔτι ζῶμεν ζωὴν, ἀλλὰ τὴν τοῦ δι' ἡμᾶς ἀποθανόντος Χριστοῦ· εἰ καὶ ἀνεβίω πάλιν. ζωὴ γὰρ ἦν κατὰ φύσιν, ὡς Θεός. χρὴ τοίνυν ἡμῶν ἁγίαν εἶναι τὴν ζωήν. τοιαύτη γὰρ ἡ Χριστοῦ. ἁγίως δὲ ζῆν ᾑρημένοι τὴν ἀξιάγαστον αὐτοῦ καταπλουτήσομεν εἰκόνα, σύμμορφοί τε γεγονότες τῷ δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς, καὶ μονογενὴς μὲν ὡς Θεὸς,

A πρωτοτόκῳ δὲ διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἱερεῖον ἀνάθημα καὶ ἀξιόληπτον ἀληθῶς ἐσόμεθα τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ἁγιάζεται τοίνυν τὰ πρωτότοκα καὶ ἀρσενικά, διά τοι τὸ ἐν εἰκόνι νοεῖσθαι Χριστοῦ. ὥσπερ γὰρ τὰ βρέφη προσεκόμιζον μὲν αἱ μητέρες· προσίετο δὲ καὶ λίαν ἀσμένως ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τοῖς ἁγίοις προσπεφώνηκε μαθηταῖς· ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἔρχεσθαι πρός με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. οὕτω κἀνθάδε νοήσεις. ἀγαπᾷ τὸ πρωτότοκον ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ὡς ἐν εἰκόνι Χριστοῦ διαπρέπον. B μόνα δὲ ἀπόλεκτα τὰ ἀρσενικὰ τῶν πρωτοτόκων. ἔδει γὰρ ἔδει σώζεσθαι τῷ Χριστῷ τὸ αὐτῷ μᾶλλον πρεπωδέστατον κάλλος, καὶ τοῖς κατ᾽ εἰκόνα τὴν πρὸς αὐτὸν ὡς ἐν εἴδει τῶν πρωτοτόκων μεμορφωμένοις. ἔστι γὰρ ὁμοῦ πρωτότοκός τε καὶ ἄρσην, ὅτι μὴ οἶδε μαλακισμὸν εἰς ἁμαρτίαν. μαλακισμοῦ δὲ τύπος, τὸ θῆλυ. δεῖ δὲ οὖν τὴν εἰκόνα φοροῦντας Χριστοῦ, παραιτεῖσθαι μὲν φρόνημα τὸ θηλυπρεπές· ἀποσείεσθαι δὲ λίαν, ὡς ἐπάρατον ἀληθῶς καὶ θεῷ κατεστυγημένον τὸ μαλθακόν C τε καὶ ἀνειμένον, καὶ ἄναλκι καὶ σφριγῶδες ἀνέχειν. καὶ ἀνδροπρεπῆ προθυμίαν εἴς γε τὸ δεῖν ἑλέσθαι, φημὶ κατορθοῦν ἀρετήν. ἀλλάττεται δὲ προβάτῳ πᾶν διανοῖγον μήτραν ὄνου. καὶ τίς ὁ λόγος; ἀνίερον μὲν γὰρ καὶ βέβηλον κατὰ νόμον ἡ ὄνος· ἱερὸν δὲ τὸ πρόβατον. τοιγάρτοι καὶ ὑπὲρ ὄνου προσάγεται. ὑπαινίττεται δὲ πάλιν ἡμῖν ὁ νόμος ἐν τούτοις, ὅτι καὶ τὸ βέβηλον ἅγιον ἐν Χριστῷ, καὶ τὸ ἀνίερον, καὶ δεκτὸν δι᾽ αὐτοῦ καὶ τὸ ἀπαράδεκτον. ἐπειδὴ γὰρ ἦμεν ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀκάθαρτοι, D γέγονεν αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἅγιον θῦμα, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. ἀπέθανε γὰρ ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ὑπὲρ τῶν ἀκαθάρτων ὁ καθαρός, καθὰ καὶ πρόβατον ὑπὲρ ὄνου. λυτροῦνται δὲ τὰ ἀνθρώπων πρωτότοκα δώρων κατὰ τὸ εἰκός, ἤτοι τίμημα τῶν προσδοκιμαζομένων. διὰ ποίαν αἰτίαν; ὅτι τὸ ἀνατεθειμένον ὅλως καὶ ἡγιασμένον τῷ Θεῷ καταθύεσθαί που ἐχρῆν πάντως. E παραιτεῖται δὲ τὴν ἀνδροκτονίαν ὁ κτίσας ἐν ἀφθαρσίᾳ Θεὸς τὰ πάντα. οὐ γὰρ ἐποίησεν θάνατον, οὐδὲ ἐπ᾽ ἀπωλείᾳ ζώντων τέρπεται, κατὰ τὸ γεγραμμένον· οὔτε μὴν ἐν ἴσῳ τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι, τοῖς καταφθειρομένοις ἐφήδεται. προστέταχε δὲ μᾶλλον ὑπὲρ αὐτῶν καθεῖναι τὸ λύτρον, μονονουχὶ καὶ

primogenitus autem propter humanam naturam) ſancta acceptiſſimáque hoſtia erimus Deo Patri. Sanctificantur itaque primogenita maſculina, vt in imagine Chriſti intelligantur. Quemadmodum enim matres quando infantes offerebant, Chriſtus Dominus noſter benignè admodum admiſit, ſanctis diſcipulis dicens, [Sinite paruulos, neque prohibete eos ad me venire, quia horum eſt regnum cælorum:] ita & hîc intelliges, quòd Deus ac Pater diligat primogenita, tanquam in imagine Chriſti ſibi exhibita. Porro ſoli maſculi è primogenitis eliguntur. Oportebat enim omnino ſeruari Chriſto conuenientiſſimam ipſi pulchritudinem, etiam in illis quæ iuxta imaginē ipſius, veluti in ſpecie primogenitorum formata erant. Nam primogenitus ſimul eſt & maſculus Chriſtus, vtpote qui nullam mollitiem aut peccatum nouerit. Femina autem eſt typus mollitiei. Oportet igitur eos qui Chriſti imaginem præ ſe ferunt, muliebres cogitationes deuitare, longè verò à ſe profligare mollitiem atque imbecillitatem, vtpote reuera Deo execrabilem atque odioſam; at potiùs ſumma animi alacritate contentionéque virtutem exercere. [Omne autem quod aperit vuluam aſinæ, permutatur oue.] Quænam verò ratio eſt huiuſmodi rei? Nam aſinus ſecundùm legem pollutus eſt & immundus: ouis autem eſt animal mundum, vnde & pro aſino offertur. Sed lex iterum nobis figuratè in his ſubindicat, quòd profanum per Chriſtum reddatur ſanctum, & immundum mundum, & reprobum approbatum acceptúmque. Cùm enim nos eſſemus peccatores atque immundi, factus eſt ipſe pro nobis hoſtia ſancta & in odorem bonæ fragrantiæ, quia mortuus eſt pro peccatoribus, iuſtus pro iniuſtis, mundus pro immundis, ſicut & ouis pro aſino. Rediműtur autem hominum primogenita, vt par eſt, donis ſiue æſtimatione oblata. Quam ob cauſam? Quia quod ſimpliciter conſecratum eſt & ſanctificatum Deo, id omne oportebat immolari. Abhorret autem ab homicidio Deus, qui creauit omnia in incorruptione. Neque enim creauit mortem, [neque delectatur interitu viuentium,] ſicut ſcriptum eſt. Neque item immundis dæmoniis pereuntibus lætatur; ſed potiùs præcipit, vt pro ipſa morte rependamus redemptionis pretium,

Marc. 10. 14

atque ita palàm confiteamur nos ei debere hanc vitam. Id enim innuebat & didrachma, quod iubebat Petrum ſoluere. Ipſe autem Chriſtus verum intelligi debet pretium redemptionis, per quem, & in quo corruptionem vicimus, ſiquidem ſemetipſum pro nobis dedit. Porro ſeptem dies ait oportere agnum complere ſub matre: octauo autem die adduci. Non enim ſimul ac natus eſſet mactabatur. Sed cùm materno lacte paulatim pinguior ac robuſtior factus fuerit, aptum ſibi in odorem bonæ fragrantiæ futurum Deus declarat. Atqui hoc ipſum poteſt eſſe typus rei myſticæ atque neceſſariæ, quæ in hunc vſque diem obſeruatur à nobis, qui rationalia primogenita Deo conſecrare conſueuimus. Non enim continuò offerimus Deo recèns vocatos, & vix dum primis fidei præceptis imbutos, atque nondum initiatos: at potiùs catechiſmo inſtituentes, ac quodammodo ſub matre alentes, hoc eſt, ſub Eccleſia, ac veluti lacte quodam infantibus apto, & tenello verbo pinguiores reddentes. Hinc & Paulus iis qui nondum perfecto ſunt habitu ſcri-

1.Cor.3.2. „ bit: [Lactis potum vobis dedi, non „ eſcam. Nondum enim poteratis, ſed „ ne nunc quidem poteſtis.] Rurſum in

Heb.5.13. „ alia epiſtola: [Omnis qui particeps eſt „ lactis, imperitus eſt ſermonis iuſtitiæ. „ Infans enim eſt. Perfectorum autem „ eſt ſolidus cibus, qui per conſuetudi- „ nem habent ſenſus confirmatos ad „ diſcretionem boni ac mali.] Viros igitur factos, ac benè in præceptis Chriſtianæ inſtitutionis enutritos, adducimus octauo die, hoc eſt, illo tempore in quo erant infantes, elapſo, & iam alio ineunte, in quo Chriſti myſterium illis commodè committi poſſit. Octauus enim dies ſignificat nobis tempus reſurrectionis, cùm Chriſtus pro nobis mortem paſſus reuixit, cui ſpiritualiter conformamur morientes per ſanctum baptiſmum, vt & reſurrectionis conſortes efficiamur. Hoc confirmat Paulus ita ſcri-

Rom.6.4. „ bens: [Conſepulti igitur ipſi ſumus „ per baptiſmum in mortem, vt quemadmodum Chriſtus excitatus eſt ex „ mortuis, per gloriam Patris, ita & „ nos in nouitate ſpiritus ambule- „ mus.] Quapropter cùm renaſcamur per fidem in cognitionem veritatis,

A διαφρήδην ὁμολογεῖν ὡς αὐτῷ τὴν οἰκείαν ὀφείλομεν ζωήν. τοῦτο γὰρ ἐπείσῃ τὸ καλούμενον δίδραχμον τελέσασθαι προστάττων. λύτρον δὲ τὸ ἀληθὲς καὶ ὑπὲρ πάντων, αὐτὸς νοοῖτο Χριστὸς, δι' οὗ, καὶ ἐν ᾧ νενικήκαμεν τὴν φθοράν· δέδωκε γὰρ ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν. ἑπτὰ δὲ δεῖν ἔφη πληροῦν ἡμέρας ὑπὸ μητρὶ τὸν ἀμνόν· προσκομίζεσθαι δὲ κατὰ τὴν ὀγδόην. οὐ γάρ τοι τεχθὲν ἐκ μήτρας, εὐθὺς κατεσφάζετο· τῷ δὲ τῆς τεκούσης γάλακτι προσαδρυνθὲν ἠρέμα, καὶ διαχύσαν βραχὺ, τότε δὴ τότε καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἐπιτηδείως ἔχειν αὐτὸ, διετύπου Θεός. τύπος δ' ἂν εἴη καὶ τόδε μυστικοῦ καὶ ἀναγκαίου πράγματος, ὃ καὶ εἰς δεῦρο τετήρηται παρ' ἡμῖν τοῖς τὰ λογικὰ θρέμματα καθιεροῦν εἰωθόσι τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ. οὐ γὰρ ὁμοῦ κεκλημένους, καὶ εἰς τὰς τοῦ πιστεύειν ἀρχὰς ἐκβεβηκότας καὶ ἀμυήτους ἔτι προσκομίζομεν τῇ θείᾳ τε καὶ ἀναιμάκτῳ θυσίᾳ· προκατη-

C χοῦντες δὲ μᾶλλον, μονονουχὶ δὲ καὶ ὑπὸ μητρὶ τρέφοντες, τουτέστι, τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ οἷον τινι γάλακτι νηπιοπρεπεῖ καὶ τρυφερῷ καταπιαίνοντες λόγῳ. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς οὔπω τὴν ἕξιν τελείοις ἐπιστέλλει λέγων, γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὔπω γὰρ ἠδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. καὶ πάλιν ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ· πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης. νήπιος γάρ ἐστι. τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφὴ, τῶν διὰ

D τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ. ἀνδρυνθέντας δὴ οὖν καὶ τεθραμμένους εὖ μάλα τοῖς εἰς κατήχησιν λόγοις προσάγομεν κατὰ τὴν ὀγδόην, τουτέστι παρεληλυθότος τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἦσαν ἐν νηπιότητι, καὶ λοιπὸν ἑτέρου μετ' ἐκεῖνον εἰσβαίνοντος, καθ' ὃν τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον παρακατάθοιτο τις ἂν αὐ-

E τοῖς ἐπὶ καιροῦ καὶ πρεπόντως. κατασημαίνει γὰρ ἡμῖν ἡ ὀγδόη, τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν, ὅτε τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείνας θάνατον, ἀνεβίω Χριστὸς, ᾧ συμμορφούμεθα νοητῶς ἀποθνήσκοντες διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἵνα καὶ τῆς ἀναστάσεως τύχωμεν. πιστώσεται δὲ καὶ ὁ Παῦλος γράφων· συνετάφημεν γὰρ αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον. ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. ἀνατικτόμενοι τοίνυν διὰ τῆς πίστεως εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας,

καὶ συμμορφίαν ἤδη πλουτήσαντες τὴν πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν δι' ἡμᾶς τε καὶ ἐν ἡμῖν πρωτότοκον· εἶτα λογικόν τε καὶ ἄδολον ἐκπίνοντες γάλα, εἰς μέτρον ἡλικίας ἀναβαίνοντες τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. τότε δὴ τότε λοιπὸν ἱεροὶ πάντες ἐσόμεθα, καὶ εἰς ἀνάθημα τῷ Θεῷ· καὶ κόσμῳ μὲν ἀποθνήσκοντες, νοητῶς δὲ Θεῷ ζῶντες ἁγίως. τοῦτο γάρ οἶμαί ἐστι τὸ παρ' αὐτοῦ σφάζεσθαι τῷ θυσιαστηρίῳ τῶν κτηνῶν τὰ πρωτότοκα. γράφει δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς οὕτω ἡγιασμένοις· ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. ἱερὸς οὖν ἄρα τῶν ἁγίων ὁ θάνατος. καί μοι τι τοιοῦτον ὁ μακάριος Δαβὶδ ἀναβλέψαι δοκεῖ· τίμιος γάρ, φησίν, ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ. πρέποι δ' ἂν καθάπερ ἐγῷμαι τῶν ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένων ἐννοιῶν ὁ τρόπος, οὐχὶ δή που μόνον τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, ἀλλά γάρ ὅτι μάλιστα τοῖς ἐκ νομικῆς κεκλημένοις λατρείας, πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ δικαίωσιν καὶ ἁγιασμὸν τὸν ἐν πνεύματι. ἐτρέφετο μὲν γάρ ὁ ἀμνός, ἤτοι τὸ μοσχάριον ἑπτὰ ἡμέρας ὑπὸ τὴν μητέρα· προσήγετο δὲ κατὰ τὴν ὀγδόην. αἰνιγματωδῶς οἶμαί που παραδηλοῦντος Θεοῦ. σκιὰ γάρ ὁ νόμος, ὡς ἦν ἀναγκαῖον προπαιδαγωγεῖσθαι διὰ τύπων, καὶ οἱονεὶ μαθήμασι τοῖς οὐ λίαν ἀνδροπρεπεστέροις, νηπιοπρεπέσι δὲ μᾶλλον, τοὺς ἱεροὺς ἐσομένους, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνακομισθήσεσθαι μέλλοντας τῷ Θεῷ. καιρὸς δ' ὁ μάλιστα τῇ τοιᾷδε τελειώσει πρέπων τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ὃ διὰ τῆς ὀγδόης σημαίνεται. ἀπρόσιτος οὖν διὰ νομικῆς λατρείας ὁ Θεός, προσιτὸς δ' ἂν γένοιτο διὰ μόνου Χριστοῦ. δι' αὐτοῦ γάρ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, ὡς μεθ' ἡμέραν ἑβδόμην, τουτέστι, παρεληλακότος ἤδη τοῦ κατὰ νόμον σαββατισμοῦ, ἤτοι καθολικοῦ καὶ γενικωτέρου ὡς ἐν μέρει, τῆς κατὰ νόμον λατρείας. τετελείωκε γάρ ὁ νόμος οὐδέν· ἀναφέρει δὲ εἰς τοῦτο Χριστός. ἄρτιοι γάρ εἰς ἀρετὴν οἱ πεπιστευκότες, καὶ τὸ τέλειον ἔχοντες ἐν γνώσει διὰ Χριστοῦ. νοῦν γάρ ἔχομεν τὸν αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ τε καὶ σὺν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ σὺν ἁγίῳ πνεύματι ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A & iam ſimus inſigniti imagine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui propter nos, inter nos factus eſt primogenitus: ac deinde rationale & ſyncerum lac biberimus, [perueneriműſque in menſuram ætatis plenitudinis eius,] (Ephes. 4.) ſicut ſcriptum eſt; tunc, tunc inquam, deinceps omnes futuri ſumus ſancti & Deo conſecrati, mundo quidem ſpiritualiter morientes, Deo autem ſanctè viuentes. Id enim eſt, vt arbitror, quòd ad ipſum altare primogenita pecorum mactentur. Scri-B bit autem etiam D. Paulus iis qui ita ſunt ſanctificati: [Mortui, inquiens, eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.] (Coloſs. 3.) Sancta igitur eſt mors ſanctorum, ad quod etiam B. Dauid videtur reſpexiſſe: [Pretioſa enim, ait, in conſpectu Domini mors ſanctorum eius.] (Pſal. 115.) Conueniet autem, mea quidem ſententia, ſenſus eorum quæ modò à nobis dicta ſunt, non iis ſolùm qui ex Gentibus ſeſe ad verita-C tis cognitionem conferunt, verùm etiam, ac præcipuè quidem, iſtis qui ex legali cultu vocati ſunt ad iuſtificationem in Chriſto, & ſanctificationem ſpiritus. Nam agnus aut vitulus ſeptem diebus à matre nutriebatur: octauo autem adducebatur. quo quidem arbitror Deum figuratè ſignificaſſe (lex enim eſt vmbra) quod eſſet neceſſarium priùs informari per typos, ac diſciplinam non admodum virilem, ſed infantibus magis conuenientem, eos D qui poſtea ſancti ſunt futuri, atque offerendi Deo in odorem ſuauitatis. Myſterium autem Chriſti quod per octauum diem ſignificatur, eſt opportunum tempus, quod maximè conuenit tali perfectioni. Inacceſſibilis igitur eſt Deus per cultum legalem, ſed per ſolum Chriſtum adiri poteſt. Nam per ipſum acceſſum habemus tanquam poſt diem ſeptimum, quando ſcilicet ſabbatiſmus legis præteriit, ſiue in vniuerſum ac generaliter ceſſauit cultus E legalis. Nam lex nihil perfecit: ſed Chriſtus nos ad hoc adducit, quia ſoli fideles ſunt apti ad virtutes, & per Chriſtum perfectam cognitionem conſequuntur, vtpote mente ipſius præditi, per quem & cum quo Deo ac Patri cum ſancto Spiritu, ſit gloria in infinita ſæcula ſæculorum, Amen.

A

De Merrha, & ligno quod oſtenſum eſt beato Moſi.

ISRAELITÆ diſcedentes è terra ac regione Ægypti, abiecto intolerabili ſeruitutis iugo, per medium mare quaſi per aridam iter fecerunt, abſque vllo negotio. Aquæ enim firmatæ ſunt vt muri, diuinæ voluntati obtemperantes. Deinde cùm vidiſſent Pharaonem cum toto exercitu periculum ſubiiſſe, & ſubmerſum eſſe in aquis, adeóque miſerabiliter iſtos, qui olim ipſis fuerant intolerabiles, duriſſiméque ipſos tractarent, diſperiiſſe; hilari ſanè animo cantabant Deo odas, cúmque gratis celebrantes hymnis: dicebant: [Exod 15. a] [Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt: equum & aſcenſorem proiecit in mare. Adiutor & defenſor eſt mihi factus in ſalutem.] Vtiliter enim Deus totius vniuerſi hoc miraculum edidit. Nam etſi quamplurima ſumma admiratione digna in Ægypto ſigna edidiſſet, tamen hoc magnificè adiecit, vt eos quibus ſubditi fuerant, etiam per medium mare effugerent, atque ita ex euentu mentem haberent in ſeipſis confirmatam, crederéntque quòd non per falſi nominis deos, aut humanæ artis inuentum, & idola ex ligno ac lapide fabricata id contigiſſet; ſed quòd huius vniuerſi Dominus eſſet, qui ſubiectæ creaturæ imperaret, ac quodcumqne vellet perficeret, faciliméque abſolueret. Vt verò magis adhuc admirantes iuuarentur, opulentiores eos diſcedere iuſſit, atque in terram patribus promiſſam contendere, ſapiente illo Moſe duce ac præfecto. Quid verò præterea acciderit, ſacra Scriptura rurſum explanat: [Ibid. 22.] [Eduxit enim Moſes filios Iſrael de mari rubro, & duxit ipſos in deſertum Sur, & ambulauerunt tres dies in deſerto, & non inueniebant aquam ad bibendum. Venerunt autem in Marath, & non potuerunt bibere aquam de Marath: amara enim erat. Propter hoc vocatum eſt nomen loci illius, Amaritudo. Et murmurauit populus contra Moſen, dicentes, Quid bibemus? Clamauit autem Moſes ad Dominum, & oſtendit ei Dominus lignum, & conieciti illud in aquam, & dulcis facta eſt aqua. Illic conſtituit ei

Περὶ Μερρᾶς, καὶ τοῦ ξύλου τοῦ παραδειχθέντος τῷ μακαρίῳ Μωσῇ.

ΤΗΣ τῶν Αἰγυπτίων ἀπαίροντες γῆς οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ τὸν δυσαχθῆ τῆς δουλείας ζυγὸν ἀποδυσάμενοι μόλις, διὰ μέσης θαλάσσης ᾔεσαν ὡς ἐπὶ ξηρᾶς, ἀμογητὶ δὲ καὶ τοῦτο διαπεραίνοντες. ἐπάγησαν γὰρ ὡσεὶ τεῖχος τὰ ὕδατα τοῖς θείοις εἴκοντα νεύμασιν. εἶτα μετὰ τοῦτο B πανστρατὶ κεκινδυνευκότα τεθεάμενοι τὸν Φαραὼ, καὶ πεπνιγμένον τοῖς ὕδασιν, οἰκτρῶς τε διολωλότας τοὺς ἀφορήτους ποτὲ καὶ σκληραγωγοῦντας αὐτοὺς ἀφιλοικτιρμόνως, ᾠδὰς ἀνίεσαν τῷ Θεῷ, καὶ ὕμνοις αὐτὸν τοῖς χαριστηρίοις καταγεραίροντες ἔφασκον· ᾄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππους καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν. βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν. τεθαυματούργηκε γὰρ χρησίμως ὁ τῶν ὅλων Θεός. καί τοι γὰρ πλεῖC στά τε ὅσα καὶ λίαν ἀξιοθαύμαστα παραδείξας αὐτοῖς τὰ ἐν Αἰγύπτῳ σημεῖα, προσέτι φιλοτίμως τὸ καὶ δι᾽ αὐτῆς διαπτῆν θαλάσσης δύνασθαι τοὺς ὑπ᾽ αὐτῷ γεγονότας, ἵν᾽ εὖ βεβηκότα λοιπὸν καὶ ἐρηρεισμένον ἐν αὐτοῖς ἔχοιεν νοῦν, καὶ δὴ καὶ πιστεύοιεν ὡς οὐ καθ᾽ ἕνα τῶν ψευδωνύμων ἐστὶ θεῶν, ἤγουν ἀνθρωπίνης εὑρέματα τέχνης, καὶ τὸ βρέτας ἁπλῶς ἐκ ξύλου καὶ λίθου πεποιημένον· ἀλλ᾽ ὅτι τῶν ὅλων ὑπάρχων κύριος, ὡς ὑπὸ πόδας κειμένῃ κελεύει τῇ κτίD σει, καὶ ὅπερ ἂν ἕλοιτο κατορθοῖ εὐκόλως διαπεραίνεται. ἵνα δὲ καί τι μειζόνως θαυμάζοντες ὠφελοῖντο, πλουσιώτερον ἀπαίρειν ἐκέλευεν, καὶ εἰς τὴν τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένην ἐπείγεσθαι γῆν στρατηγοῦντος καὶ καθηγουμένου τοῦ πανσόφου Μωσέως. εἶτα τί τὸ μετὰ τοῦτο, σαφηνιεῖ δὲ πάλιν τὸ γράμμα τὸ ἱερόν· ἐξῆρε γὰρ, φησὶ, Μωσῆς, τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀπὸ θαλάσσης ἐρυθρᾶς, καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἔρημον Σοὺρ, καὶ E ἐπορεύοντο τρεῖς ἡμέρας ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὐχ εὕρισκον ὕδωρ ὥστε πιεῖν. ἦλθον δὲ εἰς Μερρὰν, καὶ οὐκ ἠδύναντο πιεῖν ὕδωρ ἐκ Μερρᾶς. πικρὸν γὰρ ἦν. διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, πικρία. καὶ διεγόγγυζεν ὁ λαὸς ἐπὶ Μωσῆν, λέγοντες, τί πιόμεθα; ἐβόησε δὲ Μωσῆς πρὸς κύριον, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ κύριος ξύλον, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ. ἐκεῖ ἔθετο αὐτῷ

δικαιώματα καὶ κρίματα καὶ κρίσεις. καὶ ἐκεῖ αὐτὸν ἐπείρασε, καὶ εἶπεν· ἐὰν ἀκοῇ ἀκούσῃς κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσῃς, καὶ ἐνωτίσῃ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ, καὶ φυλάξῃς πάντα τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, πᾶσαν νόσον ἣν ἐπήγαγον τοῖς Αἰγυπτίοις, οὐκ ἐπάξω ἐπὶ σέ. ἐγὼ γάρ εἰμι κύριος ὁ ἰώμενός σε. καὶ ἦλθον εἰς Ἐλείμ· καὶ ἦσαν ἐκεῖ δώδεκα πηγαὶ ὑδάτων, καὶ ἑβδομήκοντα στελέχη φοινίκων. παρενέβαλον δὲ ἐκεῖ ἐπὶ τὰ ὕδατα. ἄθρει δὴ ὅπως πῶς οὐκ ἀγυμνάστως αὐτοὺς λελυτρωμένους, οὐδὲ τῷ τῆς εὐθυμίας ἐντρυφῶντας πλάτει, παραχωρίζεσθαι πρὸς τὸ ῥᾴθυμον ἐφίησιν οἰκονομικῶς, ἵνα μὴ κατὰ βραχὺ πρὸς λήθην ἰόντες τοῦ διασώζειν ἰσχύοντος, εἰς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ πλάνησιν εὐκόλως ἀπονοστήσωσι. συλλέγουσι γὰρ οἱ πόνοι πρὸς Θεόν. καὶ γοῦν ὁ προφήτης φησί· κύριε, ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου, ἐν θλίψει μικρᾷ ἡ παιδεία σου ἡμῖν. μακρὰν τοιγαροῦν καὶ διψάδα διιόντες γῆν, ἐν σπάνει γεγόνασι τῶν ἀναγκαίων εἰς ζωήν. οὐ γὰρ εὕρισκον ὕδωρ ὥστε πιεῖν. παρατεινομένου δὲ τοῦ διψᾶν καὶ εἰς τρίτην ἡμέραν, μόλις αὖθις εὑρίσκεται τὸ ποθούμενον. ἀλλ' ἦν καὶ τοῦτο ἄχρηστον παντελῶς. πικρὸν γὰρ τὸ Μερρᾶς ἦν ὕδωρ, καὶ τοῖς διψῶσιν οὐκ ἀσφαλὲς εἴς γε τὸ δύνασθαι φησὶ διαδρᾶναι θάνατον. δυσφοροῦσί τε ἐντεῦθεν, καὶ τοῦ μεσίτου καταπεκεκράγασιν. ἀλύει δὲ ὁ Μωσῆς. εἶτα τοῦ πάντα εἰδότος Θεοῦ ξύλον αὐτῷ παραδείξαντος, ἐμβάλλει τοῖς ὕδασι. τὰ δὲ παραδόξως εἰς γλυκύ τε καὶ πότιμον μεθίσταται νᾶμα. ἐκπεπωκότες δὴ καὶ ὠφελημένοι, τεθαυμάκασι τὴν θεοσημείαν, παρεμβάλλουσι μετὰ τοῦτο καὶ πηγαῖς ὑδάτων δώδεκα, ἔνθα καὶ ἑβδομήκοντα στελέχη φοινίκων ἦν. κατηυλίζοντο δὲ τότε τρυφῶντες ἐκεῖ. ὅτι τοίνυν ἐν πίστει καὶ οὐχ ἑτέρως εὑρεῖν ἦν δύνασθαι τῆς σωτηρίας τὴν ὁδὸν, διὰ σκιᾶς καὶ τύπων ἐπληροφόρει Θεός. ταύτῃ τοι καὶ σφάζειν ἐκέλευσεν ἐν Αἰγύπτῳ τὸν ἀμνὸν, καὶ πιστεύειν ἤθελεν, ὅτι τῷ αἵματι κατακεχρισμένοι τὸν τοῖς πρωτοτόκοις ἐπερριμμένον διαχειρίζονται θάνατον. ἢ γὰρ οὐχί φαίη τις ἂν καὶ μάλα εἰκότως, ὅτι προγύμνασμα πίστεως τὸ δρώμενον ἦν. τίνα γὰρ ἄν, εἰπέ μοι, τρόπον κατορρωδήσειεν ὁ θάνατος προβάτου σφαγήν; ἀλλ' ἦν μυστηρίου τὸ χρῆμα τύπος. ἐκρύεται γὰρ ὁ Χριστὸς αἵματι τῷ ἰδίῳ τοὺς ἡγιασμένους ἐν πίστει, καὶ θανάτου φθορᾶς ἀποφαίνει κρείττονας. τί δὲ

A iuſtificationes & iudicia, & ibi eum tentauit, & dixit: Si audieris vocem Domini Dei tui, & placita coram eo feceris, & auribus perceperis mandata eius, & ſeruaueris omnes iuſtitias eius; omnem morbum quem induxi ſuper Ægyptiis, non inducam ſuper te. Ego enim ſum Dominus ſanans te. Et venerunt in Elim: & erant ibi duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta trunci palmarum. Et caſtrametati ſunt illic apud aquas.] Vide B igitur quo pacto ex diuina ſua prouidentia non ſit paſſus eos, quos haud citra laborem redemit, lætitiæ magnitudine elatos, ſeſe ad otium recipere, ne fortè breui venirent in obliuionem eius qui ſeruare poteſt, atque ſic in errores Ægyptiorum facilè reuoluerentur? Labores enim plerumque nos reuocant ad Deum. Hinc & Propheta ait: [Domine, in afflictione recordati ſumus tui, & in parua tribula- (Esai. 26.) C tione diſciplina tua nobis.] Cùm itaque longam aridiſſimámque terram peragraſſent, laborarunt inopia rerum quæ ad vitam ſunt neceſſariæ. Neque enim inueniebant aquam quam biberent; cúmque in tertium vſque diem ſuſtinuiſſent ſitim, vix tandem quam deſiderabant receperunt. Imò & hæc erat prorſus inutilis ad bibẽdum. Cùm enim aqua Merrhæ eſſet amara, & bibentibus parum tuta nimirum ad mortem effugiendam; moleſtè id ferunt, D atque in mediatorẽ ſuum debacchantur: Moſes verò mœrore afficiebatur. Cùm verò Deus, qui omnia nouit, oſtẽdiſſet ei lignum, coniecit illud in aquas, quæ miraculosè redduntur dulces & potabiles. Poti ergo, & fide confirmati (admirabantur enim illud diuinum ſignum) caſtrametantur apud duodecim fontes, vbi & ſeptuagintã ſtirpes erant palmarum. Commorabantur autem ibi delicíantes. Quòd igitur in fide, & nuſquam alibi poſſit inueniri ſalutis via, Deus per vmbram & typos pleniſſimè E docuit. Ideóque & in Ægypto iubebat agnum mactari, & credi volebat, quòd ſanguine tincti mortem primogenitis illatã à ſe depulſuri eſſent. Dicat enim quis, neque iniuria, quòd hæc res geſta fuerit prælúdium fidei. quo pacto, obſecro, timuerit mors agni mactationem? verùm hoc myſterii typus fuit. Nam Chriſtus ſuo ſanguine verè eripit in fide ſanctificatos, & mortis corruptione eos ſuperiores declarat. Cæterùm

quid ſibi vult illud, quod ad Mer-
rham accidit? age pro virili dicamus.
Sacra Scriptura comparat Dei ver-
bum aquæ, quia ſicut hæc ſenſibilis
aqua viuificat corpora, ita Dei ver-
bum ſi mentem noſtram ſubeat, haud
mediocriter eam refecerit. Vnde &
Chriſtus turbas Iudæorum alloquens
Ioan. 7. 37. „ exclamat: [Quis eſt qui ſitit? veniat
„ ad me, & bibat.] Item ad Samarita-
Ioan. 4. 13. „ nam mulierem inquit, [Qui biberit ex
„ hac aqua, ſitiet iterum; qui autem bi-
„ berit ex aqua quam ego dabo ei, non
„ ſitiet in æternum.] Iſraelitæ igitur di-
miſſo quidem Ægyptiorum cultu quē
Deus auerſatur, traduxerunt mentem
ſuam, vt deinceps quod Deo acceptum
eſſet, ſaperent. Cæterum cùm nondum
ſupernis legibus eſſent eruditi, necdum
intelligibiles aquas deguſtauerant, id-
cóque mentem quaſi aridam & ſiticu-
loſam in ſe habebant. Deinde ac qui-
dem ægrè perueniunt Merrham, vbi
non poterant aquam bibere, quia erat
amara. At poſteaquam Moſes immi-
ſiſſet lignum, amiſit aqua ſuam natu-
ralem amaritudinem. Quænam autem
eſt iſta Merrha? dixerim eſſe literam
legalem. Hæc enim acerba eſt & ama-
ra, vtpote quæ nos puniat. Hinc D.
Heb. 10. 28. „ Paulus ait: [Tranſgreſſus quiſpiam
„ legem Moſis, abſque miſeratione ſub
„ duobus aut tribus teſtibus moritur.] Vi-
déſne eam eſſe amaram, & difficilem
toleratu, etiã illis qui volunt eam cum
virtute perficere? Vnde & ſancti di-
ſcipuli palàm dicebant iis qui nonnul-
lis fidem iam habentibus perſuade-
bant, vt ad cultum legis redirent;
Act. 15. 10. „ [Quid tentatis, inquientes, Deum, vt
„ imponatis iugum in ceruicem diſcipu-
„ lorum, quod neque nos, neque patres
„ noſtri potuerint portare?] Quin & B.
Paulus mandatum ſapientis Moſis ap-
pellauit miniſterium damnationis. Ita
2. Cor. 3. 9. „ enim ait: [Si miniſterium eſt in gloria;
„ quanto magis exuberabit miniſterium
„ iuſtitiæ in gloria?] Ait enim etiam pau-
Ibid. 6. „ lo antè: [Litera occidit, Spiritus autem
„ viuificat.] Manifeſtum eſt autem quòd
per literam intelligat legem, ſicut per
Spiritum deſignauit cultum ſpiritualē;
hoc eſt, Euangelium. Ideóque lex eſt
acerba. Nam & *Merrha* exponitur ama-
ra. Porro quòd in diſciplina legis ipſa
per ſeipſam, quatenus in typis conſiſtit,
viuificare nequeat, cõfirmare ſuperua-
caneum eſt. Nullus enim per legem iu-
ſtificatur apud Deum, ſicut ſcriptum

A δὲ πάλιν ἐστὶ τὸ ἐπὶ τῇ Μερρᾷ; φέρε λέγωμεν
ὡς ἔνι. ὕδατι τὸν θεῖον παρεικάζει λόγον ἡ θεό-
πνευστος γραφή. ὥσπερ γάρ ἐστι σωμάτων ζωοποιὸν
τὸ ὕδωρ τὸ αἰσθητόν· οὕτω καὶ ὁ θεῖος εἰ καθί-
κοιτο λόγος εἰς νοῦν, ὀνήσει αὖ οὐ μετρίως αὐ-
τόν. τοιγάρτοι καὶ ὁ Χριστὸς ταῖς Ἰουδαίων ἀγέ-
λαις προσλαλῶν ἀνακέκραγε, λέγων· εἴ τις δι-
ψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. καὶ πρός
γε τὴν γυναῖκα ἐκ Σαμαρείας, πᾶς ὁ πί-
B νων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν· ὃς δ' ἂν
πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ δι-
ψήσει εἰς τὸν αἰῶνα. ἄρτι τοίνυν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ
τὴν θεομισῆ τῶν Αἰγυπτίων ἀφέντες λατρείαν,
μετέθεντο τῆς γνώμης εἰς τὸ τελεσφορεῖν ἅπερ
ἂν βούλοιτο Θεός. ἀλλ' οὔπω τοῖς ἄνωθέν τε πε-
παιδαγώγηνται νόμοις, οὔπω τῶν νοητῶν ὑδά-
των ἀπογευσάμενοι, μονονουχὶ ξηρὸν καὶ δεδι-
ψηκότα τὸν νοῦν εἶχον ἐν ἑαυτοῖς. εἶτα μόλις πε-
ριτυγχάνουσιν τῇ Μερρᾷ· ἀλλ' οὐκ ἠδύναντο
C πιεῖν ὕδωρ· πικρὸν γὰρ ἦν. ἔπειτα Μωσέως τὸ ξύ-
λον ἐμβεβληκότος, τῆς ἐμφύτου πικρίας τὸ ὕ-
δωρ ἀπηλλάττετο. τίς οὖν ἡ Μερρά; φαίην ἂν
ὅτι τὸ γράμμα τὸ νομικόν. πικρὸς γὰρ ὁ νόμος,
εἴπερ ἐστὶ κολαστής. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦ-
λος· ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως χωρὶς οἰκτιρ-
μῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει.
ὁρᾷς ὅτι πικρὸς ἦν καὶ δύσοιστος καὶ αὐτοῖς τά-
χα που τοῖς ἐθέλουσι κατορθοῦν; καὶ γοῦν οἱ
D θεσπέσιοι μαθηταὶ τοῖς μετὰ τὴν πίστιν ἀναπείθουσί
τινας εἰς λατρείαν αὖθις τὴν νομικήν, διαρ-
ρήδην ἔφασκον· καὶ νῦν τί πειράζετε τὸν Θεὸν
ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν,
ὃν οὔτε ἡμεῖς, οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν ἰσχύσαμεν
βαστάσαι. καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος κατα-
κρίσεως διακονίαν ἀποκαλεῖ τὴν διὰ τοῦ πανσό-
φου Μωσέως ἐντολήν. ἔφη γὰρ οὕτως· εἰ
γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολ-
E λῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύ-
νης ἐν δόξῃ; ἔφη δὲ καὶ ἑτέρωθι, τὸ γράμμα
ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. γράμμα
σαφῶς οἶμαί που, τὸν νόμον, πνεῦμα δὲ πάλιν,
τὴν ἐν πνεύματι λατρείαν ἀποκαλῶν, τουτέ-
στι, τὴν Εὐαγγελικήν. πικρὸς γὰρ ὁ νόμος.
ἑρμηνεύεται δὲ πικρὰ καὶ ἡ Μερρά. ὅτι δὲ
ἡ διὰ νόμου παίδευσις αὐτὴ καθ' ἑαυτήν,
καὶ ὅσον ἧκεν εἰς τύπους, ζωοποιεῖν οὐχ οἷά τε
τὸ διατείνεσθαι περιττόν. οὐδεὶς γὰρ ἐν νόμῳ
δικαιοῦται παρὰ Θεῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον.

ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔσται δὴ τότε ζωοποιὸς ὁ νόμος, ἀπαλλαγήσεται καὶ τὸ κατὰ γράμμα πικρίας, εἰ γένοιτο παραδεκτικὸς μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστόν. τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς σωτηρίαν παντὶ πιστεύοντι· νοούμενος δηλονότι πνευματικῶς, τύπος δ' ἂν εἴη καὶ τοῦδε σαφὴς τὸ ἐπὶ Μερρᾷ συμβεβηκός. δηλοῖ γὰρ τὸ ξύλον, τὸν τοῦ σωτῆρος σταυρόν, ἤτοι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον· ὅπερ εἰ γένοιτο τοῖς ἐν νόμῳ παραδεκτόν, γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν εὑρήσουσιν. οὐ γὰρ τοῖς πιστεύουσιν εἰς Χριστόν, φιλαίτιός τε ἐστὶ καὶ κολαστὴς ὁ νόμος, ἀλλ' ἤδη ζωοποιός. μεταπλαττομένης δὲ μάλα τῆς ἱστορίας ἡμῖν, πρὸς θεωρίαν πνευματικήν, καὶ ποδηγούσης ἐπὶ Χριστόν, ὅς ἐστι ζωὴ καὶ ζωοποιός. τότε γὰρ τότε καὶ νόμος ἡμῖν ὁρεῖ δικαιώματά τε καὶ κρίσεις. ἀποκομιεῖ γὰρ εὐθὺς ἐπὶ τὸ αὐτῷ δοκοῦν, καὶ τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀρίστων καταδείξει τρίβον. ἔξω τε δειμάτων καὶ τοῦ κολάζεσθαι προσδοκᾶν γενέσθαι παρασκευάζει. πᾶσαν γάρ, φησί, πληγὴν ἣν ἐπήγαγον τοῖς Αἰγυπτίοις, οὐκ ἐπάξω ἐπὶ σέ. οὐκοῦν τοῖς ἐν νόμῳ τοῦτο λαβοῦσι μυστήριον, ἐλπὶς ἀγαθὴ τοῦ διαβήσεσθαι κόλασιν. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστιν, ὃ καὶ αὐτὸς εἴρηκεν ὁ σωτὴρ τοῖς Ἰουδαίων δήμοις κατὰ τὸν τῆς ἐπιδημίας καιρόν· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται· ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς ζωήν. καὶ πάλιν· ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱόν, οὐ κρίνεται. παραδεξάμενοι τοίνυν τὰ δικαιώματα Χριστοῦ, τότε δὴ τότε καὶ εἰς Ἐλεὶμ ἥξομεν· ὅ ἐστιν, ἀνάβασις. ἀναβιβαζόμεθα γὰρ ἐκ τῆς ἀρχαίας ἡμῶν νηπιότητος, εἰς ἀρτίως ἔχουσαν φρένα, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καταντήσαντες ταῖς τῶν νοητῶν ὑδάτων πηγαῖς ἐντρυφήσομεν. δυοκαίδεκα δὲ αὗται τὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἡμῖν καταγράφουσι χορόν· περιτευξόμεθα δὲ καὶ τοῖς ἑβδομήκοντα στελέχεσι τῶν φοινίκων. γέγραπται γὰρ ὅτι μετὰ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους ἀνέδειξεν ὁ κύριος ἑτέρους ἑβδομήκοντα. ὅτι δὲ πηγαὶ κατὰ τὸ ἀληθές, οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, τὸν θεῖον ἡμῖν καὶ σωτήριον καὶ ἀναγκαῖον εἰς ζωὴν ἀναβρύοντες λόγον· παραδείξειεν ἂν δὲ μάλα τοῖς ἐν νόμῳ δεδικαιωμένοις ὁ τῶν ὅλων Θεός, οὕτω λέγων· ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου. ἁγίου δὲ πέρι παντὸς ὁ θεσπέσιος μελῳδός· δίκαιος, φησίν, ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει. καὶ μέν τοι

A eſt: ſed quòd ipſa lex tunc efficiatur viuificans,& amaritudo quæ eſt in litera, tollatur ſi ipſa ſpiritualiter intellecta patefaciat Chriſti myſterium (finis enim legis Chriſtus eſt, in ſalutem omni credenti) etiam id quod in Mertha factum eſt, manifeſtus typus eſſe poteſt. Lignum enim ſignificat Saluatoris noſtri crucem, aut ipſius myſterium, quod cùm ab illis qui ſub lege ſunt, fuerit receptum, dulce etiam id quod eſt amarum, inuenient: B quia lex non accuſat, nec punit eos qui credunt in Chriſtum, ſed potiùs eos viuificat; tranſlata rectè à nobis hiſtoria ad intellectum ſpiritualem, & ducente ad Chriſtum, qui eſt vita & viuificans. Tunc enim, tunc inquam, etiam lex definiet nobis iuſtificationes & iudicia, vtpote quæ nos rectà ducat ad id quod Deo placet, viámque ad omne quod ſalutare nobis eſt, oſtendat: atque extra timorem pœnæque exſpectationem ſit collocatura. C Ait enim: [Omnem plagam quam induxi in Ægyptios, non inducam in vos.] Quocirca ſpes euadendi pœnam illis propoſita eſt, qui myſterium Chriſti in lege comprehenſum accipiunt. Atque hoc, arbitror, eſt, quod & ipſe Saluator dixit populis Iudæorum in tempore ſuæ peregrinationis: [Amen amen dico vobis, quòd omnis qui audit ſermonem meum, & credit illi qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſit à D morte ad vitam.] Et rurſus: [Qui credit in Filium, non iudicatur.] Cùm igitur receperimus Chriſti iuſtificationes, tunc, tunc inquam, in Elim veniemus, quod eſt aſcenſio. Tranſiuimus enim ex veteri noſtra infantia in mentem perfectam, & in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, vbi incidentes in fontes aquarum intelligibilium noſtras habemus delicias. Hi autem duodecim fontes, deſcribunt nobis chorum duodecim Apo- E ſtolorum, vbi & ſeptuaginta ſtipites palmarum reperiemus. Scriptum eſt enim quòd Dominus poſt ſanctos Apoſtolos [deſignarit alios ſeptuaginta.] Quòd autẽ diuini diſcipuli reuera ſint fontes, qui nobis diuinum & ſalutare ſcaturiunt verbum vitæ, demonſtrauerit Deus iis qui in lege iuſtificati ſunt, ita dicens: [Haurite aquam cum lætitia ex fontibus Saluatoris.] Et de quouis ſancto Dauid, ita ſcribit; *Iuſtus vt palma florebit*,

Ioan.5.24

Ioan.3.18

Luc.10.1.

Eſai.12.3.

Neque verò hoc mireris? Siquidem A & ipſe Chriſtus in ſacris litteris hoc nomine appellatur. Ait enim alibi ſponſa intelligibilis, hoc eſt Eccleſia, de ſuperno ac cæleſti ſponſo, Chriſto nimirum: [Dixi, Aſcendam in palmam, obtinebo altitudines eius.] Semper enim floret hæc arbor; éſtque dulcis & bene radicata, quæ & cor habet candeſcens. Talis autem eſt Chriſtus ſpiritaliter, per quem & cum quo Deo ſit Patri gloria cum ſancto Spiritu, in ſæcula B æterna, Amen.

Cant. 7.

De Manna, & coturnice.

EDIT rurſum miracula totius vniuerſi Deus, tranſitque de virtute in virtutem, ſicut ſcriptum eſt: exitúmque reperit impoſſibilibus vbique ſuæ gloriæ prouidens, atque multifariam oſtendens ipſum ſolum poſſe citra vllum laborem præſtare C ea quæ rationem ſuperant, quæque meritò admiramur, vt ſic per omnia cognoſcatur Deus. Non vt quiſpiam ex artificioſis hominibus aut qui impiè aliquid inuenerunt, ſed verè ac naturaliter. Nam ex iis quæ glorioſè præſtat, facillimè quis intellexerit perfectiſſimam ipſius naturam; cui ineſt quidem tanquam proprium bonum, omnipotentia, & inuictum robur ad quodcunque voluerit faciendum. Adeſt etiam inſuper ei D longanimitas. Videas autem quod dico, & quidem manifeſtè admodum, in iis quæ præ manibus habemus. Scriptum eſt enim, [Decimo quinto die menſis ſecundi, cùm ipſi ex Ægypto eſſent egreſſi, murmurauit omnis congregatio filiorum Iſrael contra Moſen & Aaron, & dixerunt ad eos filii Iſrael: Vtinam mortui eſſemus percuſſi à Domino in terra Ægypti, quando ſedeba- E mus ad ollas carnium, & comedebamus panem ad ſatietatem: Cur induxiſtis nos in deſertum hoc, vt occideretis omnem congregationem hanc fame? Dixit autem Dominus ad Moſen: Ecce ego pluam vobis panes è cælo, & egredietur populus, & colligent quod ſufficit in dies ſingulos: vt tentem eos, ſi ambulabunt in lege mea. Et erit die ſexta, & præparabunt quod inferant;

Exod. 16.

A θαυμάσῃς. ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς τῇ τοιᾷδε κλήσει κατονομάζεται παρά γε τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ. ἔφη γάρ που πάλιν ἡ νοητὴ νύμφη, τουτέστιν ἡ ἐκκλησία, περὶ τοῦ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ νυμφίου, φημὶ δὴ Χριστοῦ, εἶπα, ἀναβήσομαι ἐπὶ τοῦ φοίνικι κρατήσω τῶν ὕψεων αὐτοῦ. ἀεὶ γὰρ ἐστὶν εὐθαλὲς τὸ φυτὸν, γλυκύ τε καὶ εὔριζον, καὶ λελευκασμένην ἔχον τὴν καρδίαν. τοιοῦτος δέ πως ἐστὶν ὁ Χριστὸς νοητῶς, B δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα, σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περὶ τοῦ μάννα, καὶ τῆς ὀρτυγομήτρας.

ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΕΙ δὲ πάλιν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, καὶ μετίησι μὲν ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· τοῖς δὲ ἀμηχάνοις εὑρίσκει πόρους τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἁπανταχοῦ C προνοῶν, καὶ πολυτρόπως ἀποδεικνὺς, ὅτι δὴ μόνῳ μέτεστιν αὐτῷ τὸ ἀμογητὶ δύνασθαι κατορθοῦν καὶ τὰ πέρα λόγου, καὶ οἷς ἂν εἰκότως ἕποιτο πρὸς ἡμῶν τὸ καταθαυμάζεσθαι δεῖν, ἵνα διὰ πάντων ὁρῷτο Θεὸς, οὐ καθ' ἕνα τῶν ἐκ τέχνης ἀνθρώπων, ἤγουν ἀνοσίως ἐξηρημένων, ἀλλὰ φύσει τε καὶ ἀληθῶς. ἀπὸ γὰρ τῶν ἐνδόξως ἀποτελουμένων καταθρήσειέ τις ἂν καὶ ἀπαλαιπώρως κομιδῇ τὴν ἀκήρατον φύσιν· ᾗ πρέπει μὲν ὡς ἴδιον ἀγαθὸν, τὸ παναλκές τε D καὶ ἄμαχον, πρὸς τὸ ὁπουοῦν ὧν ἂν ἕλοιτο δρᾶν. πρέπει δὲ καὶ μετὰ τούτου τὸ ἀνεξίκακον. ἴδοι δ' ἂν ὃ φημι, καὶ μάλα σαφῶς καὶ ἐν τοῖς ἀρτίως ἡμῖν προκειμένοις. γέγραπται γὰρ ὅτι τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ, τοῦ μηνὸς τοῦ δευτέρου, ἐξεληλυθότων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου, διεγόγγυζε πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν Ἰσραὴλ, ἐπί τε Μωσῆ καὶ Ἀαρὼν, καὶ εἶπον πρὸς αὐτοὺς οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, ὄφελον ἀπεθάνομεν πληγέντες ὑπὸ E κυρίου ἐν γῇ Αἰγύπτου, ὅταν ἐκαθίσαμεν ἐπὶ τῶν λεβήτων τῶν κρεῶν, καὶ ἠσθίομεν ἄρτους εἰς πλησμονήν. ὅτι ἐξηγάγετε ἡμᾶς εἰς τὴν ἔρημον ταύτην, ἀποκτεῖναι πᾶσαν τὴν συναγωγὴν ταύτην ἐν λιμῷ. εἶπε δὲ κύριος πρὸς Μωσῆν· ἰδοὺ ἐγὼ ὕω ὑμῖν ἄρτους ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐξελεύσεται ὁ λαὸς, καὶ συλλέξουσι τὸ τῆς ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ὅπως πειράσω αὐτοὺς εἰ πορεύσονται ἐν τῷ νόμῳ μου. καὶ ἔσται τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ, καὶ ἑτοιμάσουσιν ὃ ἂν εἰσενέγκωσι.

καὶ ἔσται διπλοῦν ὃ ἂν συναγάγωσι τὸ καθ' ἡμέραν εἰς ἡμέραν. τὰ μὲν γὰρ τῶν Αἰγυπτίων, καθάπερ ἤδη προείπαμεν, διόλωλασι πρωτότοκα· ἐξεπέμποντο δὲ τῆς χώρας οἱ ἐξ Ἰσραήλ, οὐδ', ὅσον εἰπεῖν ἐπισιτίσασθαι συγχωρούμενοι. τὸ γὰρ σταῖς αὐτῶν ἐξενήνεγκαν πρὸ τοῦ ζυμωθῆναι τὰ φυράματα αὐτῶν. ἐφοδιασάμενοι δὲ τοῖς παρατυχοῦσιν ἁπλῶς, ἐξῄεσαν ἐν σπουδῇ, καὶ ἐν ἴσῳ τὸ δεῖμα τοῖς διώκουσιν Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς τὴν δίωξιν ὑπομένουσιν. οἱ μὲν γὰρ τοῖς ἤδη ὀλωλόσι προστεθήσεσθαι προσεδόκων οὐκ εἰς μακράν, εἰ μὴ τοῖς θείοις εἴκοντες νεύμασιν ἐξελάσαιεν τῆς χώρας τὸν Ἰσραήλ· οἱ δὲ εἰ καταληφθεῖεν μέλλοντες ἔτι ἀπολυόμενοι τὴν ἀναδρομήν, ᾤοντο δὴ πάντως τοὺς ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἐσχάτοις, ἀγῶνας εἰσβήσεσθαι, καὶ κινδυνεύσειν ἀφιλοικτιρμόνως. ἐξῴχοντο τοίνυν οὐ κομιδῇ τῶν εἰς ἀποδημίαν πεφορτικότες, καὶ τὰ ἐν χερσὶ μόλις ἁρπάσαντες. μονονουχὶ δὲ τῶν οἴκοι κειμηλίων κεκλοφότες ἀναγκαίως τὰ λίαν εὐπόριστα. ἃ δὴ καὶ κατεδηδοκότες, εἶτα πόθεν ἂν αὐτοῖς ἐν ἐρήμῳ τὰ ζωαρκῆ προσγένοιντο διηπορηκότες, κατώλισθον εἰς ἐπιθυμίαν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ τροφῆς, καὶ ὅτι μὲν τῶν ἐσχάτων ἐξῄεσαν πόνων, καὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δουλείας ἐπιλανθάνονται, καὶ οἱονεί πως καταχεχήνασι τῆς ἐπικουρίας· καὶ ὅτι λελύτρωνται, χαλεπαίνουσι, καὶ τῆς περιποθήτου καὶ εὐκταιοτάτης ἅπασιν ἀνθρώποις ἐλευθερίας, γαστρὸς ἀκαθάρτου προτάττουσι κόρον. καὶ θορυβεῖ μὲν τὸ χρῆμα τὸν μεσιτεύοντα, τουτέστι Μωϋσέα. χορηγήσειν δὲ παραχρῆμα τὴν τῶν ἐδωδίμων ἀφθονίαν αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται θεός, καὶ προσκεκρουκόσιν οὐ μετρίως ἡμέρως ἔτι προσφέρεται. τὸ μὲν γὰρ παρ' αὐτοῦ τὰ ζωαρκῆ δέχεσθαι θέλειν, μῶμον ἂν ἔχοι παντελῶς οὐδένα· λυπεῖ δὲ λίαν ὁ γογγυσμός. καὶ γὰρ οὖν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἐν προσευχαῖς ἡμᾶς ἐδίδαξε λέγειν, τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον. ἀλλ' εἰ τοῦτο μὲν λέγοιμεν, κατ' οὐδένα δὲ τρόπον αἰτιασόμεθα τὸν δεσπότην, ἐξαιτησόμεθα δὲ μᾶλλον παρ' αὐτοῦ τὰ εἰς ζωὴν ἐπιτήδεια. οἱ δέ γε τῶν Ἰουδαίων δῆμοι δέον αἰτῆσαι τροφάς, ὅτι λελύτρωνται χαλεπαίνουσι, καὶ τὴν οὕτω σεπτήν, καὶ ἀξιόληπτον χάριν ἀνοητότατα καθυβρίζουσιν, ὡς τῶν ἡδίστων αὐτοὺς ἐκπέμψασαν, ἄρτου τε φημὶ καὶ κρεῶν. οὐκοῦν γογγύζουσι μέν, καὶ καταχεχήνασιν ἀνοσίως.

A & erit duplum eius quod colligere ſolebant per dies ſingulos.] Primogenita quidem Ægyptiorum, vt iam diximus, perierunt: ſed Iſraelitæ adeò propere dimittebantur, vt ne viatico quidem ſe inſtruere poſſent. farinam enim ſuam extulerunt, antequam maſſæ eſſent fermentatæ, quas in ſuis veſtimentis colligauerant. Sumpto itaque viatico ex iis quæ obuia erant, exibant feſtinanter, & timebant ſibi tam Ægyptii perſecutores, quàm Iudæi, qui ſuſtinebant perſecutionem.
B Nam illis quidem videbatur breui fore, vt primogenitis iam deperditis ipſi adderentur, niſi diuino nutui obtemperantes, Iſraelitas è ſua regione dimitterent. Hi verò, ſi deprehenderentur tardi atque exitum differentes, putabant futurum, vt in certamen propter ipſos vltimos venirent, ac ſine vlla miſeratione trucidarentur. Egreſſi ſunt igitur parum admodum de iis quæ ad profectionem requirebantur, ſolliciti, vixque illa quæ ad manum erant aſportantes, atque ex iis quæ domi ſuæ erant ea tantùm auferentes, quæ neceſſaria ſimul & aſportatu facilia eſſent, quibus abſumptis ignari deinceps vnde quæ ad vitam ſuſtentandam ſufficerent ſibi compararent, prociderũt in deſiderium cibi, quo in Ægypto vſi fuerant; & ſe à ſummis miſeriis ac ſeruitute ereptos obliti, quodammodo ſuo ipſorum auxilio obſtrepunt, quódque è ſeruitute redempti ſint, indignantur, & optatiſ-
D ſimæ ſuauiſſimæque libertati immundi ventris ingluuiem ſaturitatémque anteponunt. Hæc itaque res valdè turbabat mediatorem, hoc eſt, Moſen; ſed Deus promittit ſe illico copiam ciborum ipſis ſuppeditaturũ, neque parum benignè ſeſe rebellibus offert. Nam quòd neceſſaria ad vitę ſuſtentationem ab ipſo exigant, reprehenſione vacat: obmurmuratione verò offenditur. Porro Saluator ipſe in orationibus nos docuit dicere, [Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.] Quod quidem Matth. 6.
E dicẽtes nullo modo accuſamus Dominum, ſed potiùs ab ipſo petimus quę ad vitam ſunt neceſſaria. Iudaicus autem populus, cùm deberet petere cibum, quòd liberatus ſit ſtomachatur, atque hanc tam pretioſam & optabilem gratiã ſtultiſſimè criminatur, tanquã eam quæ ipſos ſuauiſſimarũ rerum, carnium nimirum ac panis, vſu priuarit. Quocirca murmurãt, impięq. Deo obloquuntur.

Deus autem patiens malorum, promittit eis inſperatam horum copiam. Demittit enim pro ineffabili ſua potentia veſperi quidem coturnicem, manè autem manna. hinc diuinus Dauid ait :
Pſal. 77. 24. " [Panem de cælo dedit eis, panem an-
" gelorum manducauit homo.] Certiſſimè autem docuit eos experientia ac rebus ipſis, quòd Deus poſſit etiam nunc dare & parare menſam in deſerto; ſicut reuera & Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſimilia edidit miracula, cùm ex quinque panibus fractis complures ſaturauit in deſerto, duodecim inſuper cophinis ex fragmentis repletis. Porro inexplicabiles ſunt modi quibus miracula edidit, ſed quæ mentem excedunt, fide apprehendantur, audiátque Deus ab omnibus qui ipſum admirâtur, Scio quòd omnia poſſis, neque eſt quidquã tibi impoſſibile. Hactenus verò de ſenſibus ſermo eſt habitus. Quis verò ſenſus ſit ſpiritualis conſiderationis, aut quod legis ænigma, iam nobis inquirendum eſt, qui aſſiduè veritatem inueſtigamus. Videbimus igitur etiam per hæc quòd vita legalis ſit proculdubio Euangelica inferior, itémque carnalium deſiderioꝝ accuſationi obnoxia, neque à terrenis concupiſcentiis libera: diuina verò atque Euangelica eſt ſpiritualis & inuiolata, ſpeciémque habet aliâ incomparabiliter pulchriorem. Vniuſcuiuſque verò demonſtrationem ac fidem, rationem vtriuſque benè examinantes, ex ſacra Scriptura petemus.
Exo. 16. 13 " [Factum eſt autem veſpere, inquit, &
" aſcendit coturnix, & cooperuit caſtra.
" Manè autem factum eſt, cum ceſſaſſet
" ros in circuitu caſtrorum, & ecce ſu-
" per faciem deſerti ſubtile vt corian-
" drum album, vt pruina ſuper terram.
" Videntes autem filii Iſrael dixerunt al-
" ter alteri. Quid eſt hoc? non enim ſcie-
" bant quid erat. Dixit autem Moſes ad
" eos, Hic panis quem dedit Dominus
" vobis ad comedendum : hoc verbum
" quod conſtituit Dominus. Colligite ex
" eo vnuſquiſque ad proximos gomor, ſe-
" cundùm caput, iuxta numerũ animarũ
" veſtrarum. Vnuſquiſque cum cõtuber-
" nalibus veſtris colligite. Fecerũt autem
" ſic filii Iſrael, & collegerunt alius plus,
" alius minus; & metientes gomor, non
" abundauit qui multum, & qui minus,
" non minus habuit: vnuſquiſque ad pro-
" ximos ſibi collegerunt. Dixit autem
" Moſes ad eos, Nullus relinquat ex eo
" in manè. Et non audierunt Moſen,

A ἀνεξίκακος δὲ Θεός, καὶ ἀδόκητον αὐτοῖς ἀφθονίαν ἐπαγγέλλεται. καὶ δὴ καὶ καθίησιν ἀφάτῳ δυνάμει ἑσπέρας μὲν τὴν ὀρτυγομήτραν· ἅμα δὲ τῇ ἕῳ, τὸ μάννα. καὶ ὥς ὁ θεῖος ἔφη Δαβίδ, ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς, ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος. πεπληροφόρηκε δὲ διὰ πείρας αὐτῆς καὶ πραγμάτων, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἄρτον τε δοῦναι, καὶ ἑτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ. καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὰ ἴσα τερατουργῶν, πέντε διακλάσας ἄρτους, ἐνέπλησε μὲν ἐν ἐρήμῳ πολλούς, ὅτε συνε-
B κομίσθησαν λειψάνων κόφινοι δώδεκα. ἀπερίεργαστοι δὲ παντελῶς τῆς θαυματουργίας οἱ τρόποι, πίστει δὴ οὖν τιμάσθω τὰ ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀκουέτω Θεὸς παρὰ πάντων τεθαυμακότων· οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι· ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν; ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν ἡμῖν ὁ περὶ τῶν αἰσθητῶν ἔστω λόγος. τίς δ' ἂν γένοιτο λοιπὸν τῆς πνευματικῆς θεωρίας ὁ νοῦς, ἢ τί τοῦ νόμου τὸ αἴνιγμα πολυπραγμονεῖν ἀναγκαῖον, φιλοθηρεῖν εὖ μάλα διεσπουδακόσιν ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν. Εἰσό-
C μεθα τοίνυν καὶ διὰ τούτων ὡς ἐστὶν ἀναμφιλόγως τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας κατόπιν ἡ νομική, καὶ τῶν εἰς φιλοσαρκίαν αἰτιαμάτων οὐκ ἐλευθέρα, ἀπήλλακται δὲ οὐχὶ γεώδεις ἐπιθυμίας. ἀλλ' ἥ γε θεία καὶ εὐαγγελική, πνευματική τε ἐστὶ καὶ ἄμωμος, καὶ ἀσύγκριτον ἔχει τὸ κάλλος. ληψόμεθα δὲ τὴν ἐφ' ἑκάστῃ διάδειξιν καὶ πληροφορίαν, τὸν ἐπ' ἀμφοῖν εὖ μάλα βασανίζοντες λόγον ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς· ἐγένετο γάρ, φησίν, ἑσπέρα, καὶ ἀνέβη ὀρτυγομήτρα, καὶ
D ἐκάλυψε τὴν παρεμβολήν· τὸ πρωῒ δὲ ἐγένετο καταπαυομένης τῆς δρόσου κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἰδοὺ ἐπὶ πρόσωπον τῆς ἐρήμου λεπτὸν ὡσεὶ κόριον, λευκὸν ὡσεὶ πάγος ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδόντες δὲ αὐτὸ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, εἶπον ἕτερος ἑτέρῳ· τί ἐστι τοῦτο; οὐ γὰρ ᾔδεισαν τί ἦν. εἶπε δὲ Μωϋσῆς πρὸς αὐτούς· οὗτος ὁ ἄρτος ὃν ἔδωκεν ὑμῖν ὁ Κύριος φαγεῖν· τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε Κύριος. συναγάγετε ἀπ' αὐτοῦ ἕκαστος εἰς τοὺς καθήκοντας γόμορ, κατὰ κεφαλήν,
E κατ' ἀριθμὸν ψυχῶν ὑμῶν. ἕκαστος σὺν τοῖς συσκηνίοις ὑμῶν συλλέξετε. ἐποίησαν δὲ οὕτως οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ συνέλεξαν, ὁ τὸ πολύ, καὶ ὁ τὸ ἔλαττον, καὶ ἐμέτρησαν τὸ γόμορ· καὶ οὐκ ἐπλεόνασεν ὁ τὸ πολύ, καὶ ὁ τὸ ἔλαττον, οὐκ ἠλαττόνησεν, ἕκαστος εἰς τοὺς καθήκοντας παρ' ἑαυτῷ. εἶπε δὲ Μωϋσῆς πρὸς αὐτούς, μηδεὶς καταλιπέτω ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωΐ. καὶ οὐκ ἤκουσαν Μωϋσῆ,

ἀλλὰ κατέλιπόν τινες ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωΐ, καὶ ἐξέζεσε σκώληκας, καὶ ἐπώζεσε. καὶ ἐπικράνθη ἐπ' αὐτοῖς Μωσῆς. καὶ μετ' ἕτερα πάλιν· Εἶπε δὲ Μωσῆς πρὸς αὐτούς· τοῦτο τὸ ῥῆμά ἐστιν, ὃ ἐλάλησε Κύριος. σάββατα ἅγια ἀνάπαυσις τῷ Κυρίῳ αὔριον· ὅσα ἐὰν πέσσητε, πέσσετε· καὶ ὅσα ἐὰν ἕψητε ἕψετε, καὶ πᾶν τὸ πλεονάζον, καταλίπετε αὐτὸ εἰς ἀποθήκην τῷ πρωΐ. καὶ κατέλιπον ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωΐ, καθάπερ συνέταξεν αὐτοῖς Μωσῆς. καὶ οὐκ ἐπώζεσεν, οὐδὲ σκώληξ ἐγένετο ἐν αὐτῷ. ἕκαστον μὲν οὖν τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ συγκομίζειν ἐκέλευεν. εἴργει δὲ οὐδαμῶς ἔργῳ, εἴπερ ἕλοιτο τυχὸν καὶ τοῖς ἀποῦσι συλλέγειν, καὶ τῷ τῆς ἀγάπης καταφαιδρύνεσθαι νόμῳ. ἀποφάσκει δὲ παντελῶς τὸ φυλάττειν εἰς τὸ πρωΐ, καὶ τοῦτο δρᾶν ἔφη πρὸ μόνου τοῦ σαββάτου, ἵνα καὶ ὁ τῆς ἀργίας μὴ ἀτιμάζοιτο νόμος. οὐ γὰρ ἦν ὅλως εὑρεῖν ἐν σαββάτῳ, μηδὲ καθιέντος Θεοῦ, μονονουχὶ δὲ διὰ τοῦδε καὶ ἀναγκάζοντος ἀφιλοεργεῖν ἐν σαββάτῳ. ἀλλ' ὀλίγα τῶν θείων χρησμῳδημάτων πεφροντίκασί τινες, καὶ τετηρήκασι πρὸ σαββάτου. καὶ ὥς φησι τὸ γράμμα τὸ ἱερόν, ἐπώζεσε, καὶ ἐξέζεσε σκώληκας καὶ ἐπικράνθη Μωσῆς· ἐκδεδραμήκασί τε καὶ ἐν σαββάτῳ συλλέξοντες, καὶ ἠγανάκτει Θεός. γέγραπται γὰρ οὕτως· ἐγένετο δὲ ἐν ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, ἐξῆλθόν τινες ἐκ τοῦ λαοῦ συλλέξαι, καὶ οὐχ εὗρον. εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωσῆν· ἕως τίνος οὐ βούλεσθε εἰσακούειν τὰς ἐντολάς μου, καὶ τὸν νόμον μου; ἴδετε, ὁ Κύριος ἔδωκε τὴν ἡμέραν ταύτην σάββατα. διὰ γὰρ τοῦτο αὐτὸς ἔδωκεν ὑμῖν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ, ἄρτους δύο ἡμερῶν· καθίσεσθε ἕκαστος εἰς τοὺς οἴκους ὑμῶν, μηδεὶς ὑμῶν ἐκπορευέσθω ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ. καὶ τίς ἂν γένοιτο πρὸς ἡμῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις πρέπων τε καὶ ἁρμοδιώτατος λόγος; τί δὲ τὸ ἑσπέρας μὲν τὸν ὀρτυγομήτραν ἐλθεῖν, δίδοσθαι δὲ ἐν φωτὶ καὶ ὄρθρῳ τὸ μάννα; οἶμαι δὲ ἔγωγε πολυπραγμονεῖσθαι πρέπειν. καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, τί μὲν ἡ ὀρτυγομήτρα, τί δὲ καὶ τὸ μάννα κατασημαίνοιεν ἄν, αἰνιγματωδῶς καὶ ὡς ἐν τύπῳ σκιᾶς. ὅτι τοίνυν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν οὐκ ἀπηλλαγμένη τῶν Ἰουδαίων ἡ ζωή, νοοῖτ' ἂν εἰκότως, καὶ ἐλέγξειε σαφῶς τὸ ἐνδόσιμα ποιεῖσθαι ζητεῖν τὰ ἐν Αἰγύπτῳ κρέα, καὶ ταῖς εἰς τοῦτο ῥοπαῖς ἐκνενικημένον, μονονουχὶ δὲ καὶ τυραννούμενον ἔχειν τὸν νοῦν. ἀλλ' οὐκ ἂν ὁρῷτο τὰ καθ' ἡμᾶς ἐν τούτοις. ἡγιάσμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, καὶ ἐσμὲν ἐπέκεινα σαρκικῆς ἀκαθαρσίας

A ſed reliquerunt quidam ex eo in mane. Et efferbuit vermes, & computruit. & indignatus eſt contra eos Moſes.] & poſt cætera rurſus eos alloquitur dicens: [Hoc verbum eſt quod locutus eſt Dominus: Sabbata ſancta ſunt requies Domino, cras. Quæcumque coxeritis coquite; & quæcumque elixaueritis elixate, & omne ſuperfluum relinquite illud in repoſitionem in craſtinum. Et reliquerunt ex eo in manè, ſicut præceperat Moſes, nec computruit, B neque vermis natus eſt in ipſo.] Quod igitur vnicuique ſufficiebat comportare iuſſit. Nemo autem prohibebat, quo minùs alter alteri ſi vellet in abſentia colligeret, atque ita charitatis lege condiret. Negat autem omnino quidquam eſſe reſeruādum in craſtinum. Et ſi hoc ante ſolum ſabbatum permittat, ne fortè lex quietis violetur. Non enim omnino inueniebatur ſabbato, nihil demittente Deo, vt ſic propemodum cogeret eos in ſabbato ab operibus vacare. C Verùm enimuero plerique ex eis, contempto diuino oraculo, etiam hoc ante ſabbatum reſeruarūt, atque vt ait ſacra Scriptura, *computruit & ſcatuit vermibus*. Et exacerbatus eſt Moſes, quia etiam in ſabbato excurrebant collectum, ex quo & Deus ipſe ſuccenſuit. Ita enim ſcriptum eſt: [Accidit autē & in die ſeptimo, egreſſi ſunt aliqui de populo vt colligerent, ſed nihil inuenerunt. Dixitque Dominus ad Moſen, Vſquequò non D vultis audire mandata mea, & legē meā? Dominus enim dedit vobis diem hanc ſabbatum. Propter hoc ipſe dedit vobis die ſexto panes duorum dierum, ſedete vnuſquiſque in domibus veſtris, nullus veſtrûm egrediatur è loco ſuo die ſeptimo,] Quænā verò poteſt à nobis aſſignari ratio hiſce dictis cōueniens maximéque idonea? Quare, obſecro, *coturnix* veſperi venit, *manna* verò diluculo ac manè datum eſt? Equidem par eſſe arbitror, vt accuratè de his inquiramus; ac præ cæteris quid *coturnix*, quid item E *manna* figuratè ac veluti in vmbræ figura ſignificet. Quòd igitur vita Iudæorū non ſit libera à carnalibus concupiſcentiis, facilè quis intellexerit, euidénſque argumentum fuerit, quòd carnes Ægyptiacas ſibi in cibum quærant, mentémque his deliciis victam, ac tyrannide oppreſſam habeant. Nihil verò tale in nobis inuenias. Sanctificati enim ſumus in Christo, atque iſta carnali immunditia ſuperiores euaſimus. Quod

Exod. 16.

Quod quidem teſtatur D. Paulus ita ſcribens: [Qui ſunt in Chriſto Ieſu, carnẽ crucifixerunt cum affectibus & concupiſcentiis.] Ecquid eſt *crucifixerunt*? niſi quòd ſeſe tradiderint morti, ſpirituali nimirum, non ampliùs carnaliter viuendo, atque temporaria ſapiendo; ſed potiùs [mortificantes mẽbra terrena, ſcortationem, immũditiam, affectũ, concupiſcentiam malam,] & ambulantes quidem in terra, toto autem pectore contẽdentes atque aſpirantes ad vitam ſupernam. Meminerũt enim ſacræ Scripturæ exclamantis: [Spiritu ambulate, & concupiſcentiam carnis ne perfeceritis.] Mens igitur Iudæorũ infirma eſt, & ab affectuum corruptionibus facilè expugnatur: quippe quæ adhuc amat carnalia, & terrena cõcupiſcat. Hoc autem nobis, vt dixi, per coturnices ſignificatur. Ac præbet quidem Deus cupientibus, non impellens eos ad concupiſcẽdum, neque adhuc concedens fortiter affectibus reſiſtere. Neque enim iis qui ſub lege ſunt conuenit ſplendor vitæ & perfecta ſanctificatio, ſed iis potiùs qui in Chriſto ſunt, ſeruatur. Vnde & *teſtamentum nouum* promiſit Deus per Prophetam, non quale prius illud, quod non fuit omnino irreprehenſibile: ſed alterum, quod eſt ſpirituale, quódque perficere poteſt ac cõſummare eos qui crediderint, in conſcientia. Vide autem quo pacto veſperi fiat coturnicum volatus ad Iudæorum Synagogam. Ait enim, [Factum eſt veſpere, & aſcendit coturnix:] obliquè nobis innuente figura quòd qui terrenis rebus addicti ſunt, non verſentur in luce intelligibili, ſed tanquam in nocte ac tenebris. Atque ita omnino ſe res habet, quia mens Iudæorum nequaquam liberata eſt ab imperitia & cæcitate atque caligine intelligibili. Hinc & Chriſtus exclamat, dicens: [Ego ſum lux mundi.] In caligine itaque & in tenebris ſunt, qui nondum receperunt fidem, quippe qui nondum venerint ad lucem. Ait enim alibi Chriſtus de Phariſæis & populo ipſis ſubiecto: [Sinite eos, cæci ſunt, & duces cæcorum.] Mens igitur Iudæorum eſt cæca & luminis expers, ideóque carnis affectibus laborant, & à terrenis rebus dependent. *Manna* verò cenſemus eſſe vmbram ac typum diſciplinæ ac donorum Chriſti, quæ è ſupernis ſunt, neque quidquam habent terrenum; ſed potiùs abhorrent ab iſta carnali execratione,

Gal. 5.24. Coloſſ. 3.5. Gal. 5.16. Ioan. 8.12. Mat. 15.14.

Tomus primus.

A ἐπιμαρτυρήσει δὲ γράφων ὁ θεσπέσιος Παῦλος· οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. καὶ τί τὸ, ἐσταύρωσαν; ἀντὶ τοῦ, θανάτῳ παραδεδώκασι, νοητῷ δηλονότι, διά γε τὸ μὴ ἀνέχεσθαι κατὰ σάρκα ζῆν, μήτε μὴν ἑλέσθαι φρονεῖν τὰ πρόσκαιρα, κατανεκροῦν δὲ μᾶλλον τὰ μέλη τὰ ἐπὶ γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν; καὶ περιπατεῖν μὲν ἐπὶ γῆς, γλίχεσθαι δὲ σφόδρα τῆς ἄνω πολιτείας. διαμέ-B μνηνται γὰρ βοῶντος γράμματος ἱεροῦ· πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἀδρανὴς οὖν ἄρα τῶν Ἰουδαίων ὁ νοῦς, καὶ ταῖς τῶν παθῶν προσβολαῖς πολὺ δὲ λίαν εὐκαταγώνιστος. ἐρᾷ γὰρ ἔτι τῶν σαρκικῶν, καὶ ἡττᾶται τῶν γεωδεστέρων. ταυτὶ δὲ ἡμῖν, ὡς ἔφην, διὰ τῆς ὀρτυγομήτρας σημαίνεται. ὀρέγει γε μὴν ἐπιζητοῦσι Θεὸς, οὐχ ἕλκων αὐτοὺς εἰς ἐπιθυμίας, οὔπω δὲ διδοὺς τὸ κατανεανιεύεσθαι παθῶν· ὅτι μὴ τοῖς ἐν νόμῳ τὸ ἐκπρε-C πὲς εἰς ζωὴν, καὶ τὸ εἰς ἄκρον ἡγιασμένον, τετήρητο δὲ μᾶλλον τοῖς ἐν πνεύματι. τοιγάρτοι καὶ διαθήκην καινὴν ἐπηγγείλατο διὰ προφήτου Θεὸς, οὐ κατ᾽ ἐκείνην τὴν προτέραν, ὅτι μὴ ἔχει τὸ ἄμεμπτον· ἑτέραν δὲ καὶ πνευματικὴν, τελειοῦν ἰσχύουσαν κατὰ συνείδησιν τοὺς πιστεύοντας. θέα δὲ ὥσπερ ἐν ἑσπέρᾳ τῆς ὀρτυγομήτρας γέγονε πρὸς τὴν Ἰουδαίων συναγωγὴν πτῆσις. φησὶ γὰρ, ἐγένετο δὲ ἑσπέρα, καὶ ἀνέβη ὀρτυγομήτρα· πλαγίως ἡμῖν τοῦ πράγματος D ὑπεμφαίνοντος, ὅτι μηδὲ ἔστιν ἐν φωτὶ νοητῷ τῶν γηΐνων ὁ ἐραστὴς, ἀλλ᾽ ὡς ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ. καὶ τὸ χρῆμά ἐστιν, οὐ διεψευσμένως. ἀμαθίας γὰρ καὶ πωρώσεως, ἤγουν ἀχλύος τῆς νοητῆς ὁ τῶν Ἰουδαίων οὐκ ἀπήλλακται νοῦς. τοιγάρτοι καὶ ὁ Χριστὸς προσεφώνει λέγων· ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. ἐν ἀχλύϊ δὴ οὖν καὶ ὡς ἐν σκότῳ λοιπὸν οἱ οὔπω πεπιστευκότες. οὐ γὰρ ἀφίκοντο πρὸς τὸ φῶς. ἔφη δή που περί τε τῶν Φα-E ρισαίων καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν, ὁ Χριστός· ἄφετε αὐτοὺς, τυφλοὶ γάρ εἰσιν, ὁδηγοὶ τυφλῶν. ἀφεγγὴς οὖν ἄρα τῶν Ἰουδαίων ὁ νοῦς. τοιγάρτοι νοσοῦσι κατὰ σαρκὸς, καὶ μονονουχὶ καὶ ἐκκρέμανται τῶν γεωδεστέρων. λογιούμεθα οὖν τὸ μάννα, σκιὰν εἶναι καὶ τύπον τῶν διὰ Χριστοῦ παιδευμάτων τε καὶ χαρισμάτων, ἃ καὶ ἄνωθέν ἐστι καὶ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τὸ γεῶδες οὐκ ἔχει ποθέν· ἀμοιρεῖ δὲ μᾶλλον καὶ βδελυρίας σαρκικῆς,

καὶ ἔστιν ἀληθῶς οὐκ ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλων τροφή. πεφανέρωκε γὰρ ἡμῖν ὁ υἱὸς ἐν ἑαυτῷ τὸν πατέρα, καὶ τὸν περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος λόγον δι' αὐτοῦ πεπαιδεύμεθα, καὶ εἰς πᾶσαν τρίβον ἀρετῆς εὖ μάλα πεποδηγήμεθα. τροφὴ δὲ πνευματικὴ, ἡ ἔν γε τούτοις ἐστὶν ὀρθὴ καὶ ἀκίβδηλος γνῶσις. εἴη δ' ἂν ὡς ἐν φωτὶ καὶ ἡμέρᾳ τῶν διὰ Χριστοῦ παιδευμάτων ἡ χορηγία. τοιγάρτοι τὸ μάννα κατεδόθη τοῖς ἀρχαιοτέροις, διαυγαζούσης ἡμέρας, καὶ σκιδναμένου φωτός. διηύγαζε γὰρ ἐν ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἡ ἡμέρα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ φωσφόρος ἀνέτειλεν ἐν ταῖς ἁπάντων καρδίαις, καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνίσχεν ἥλιος, τουτέστι Χριστὸς, ὁ τοῦ νοητοῦ μάννα δοτήρ. ὅτι γὰρ ὡς ἐν εἰκόνι μὲν ἐκεῖνο τὸ αἰσθητὸν ἔτι· τὸ δὲ ἀληθὲς, αὐτὸς πληροφορήσει λέγων πρὸς Ἰουδαίους· οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀπέθανον. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, μὴ ἀποθάνῃ. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. ἀποτρέφει γὰρ ἡμᾶς εἰς ἀμήρυτον ζωὴν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ταῖς εἰς εὐσέβειαν ὑποθήκαις, καὶ δι' εὐλογίας τῆς μυστικῆς. αὐτὸς οὖν ἄρα καὶ δι' αὐτοῦ τὸ μάννα τὸ θεῖον καὶ ζωοποιὸν ἀληθῶς. καὶ τοῦτο ὁ κατεδηδοκὼς, ἀμείνων ἐστὶ φθορᾶς, καὶ ὑπεκδύεται θάνατον· οὐχ οἱ φαγόντες τὸ αἰσθητόν. οὐ γὰρ ἦν ὁ τύπος σωτήριος, ὑπεπλάττετο δὲ τῆς ἀληθείας τὴν μόρφωσιν. ἐκέλευσε δὲ τὸ μάννα ὁ Θεὸς ὑετοῦ δίκην ἄνωθεν καθεὶς τὸ ἀπόχρεων ἑκάστῳ συλλέγειν, συναγείρειν δὲ εἴπερ ἕλοιντό τινες, καὶ τοῖς τὴν αὐτὴν οἰκοῦσι σκηνήν. ἕκαστος γὰρ, φησὶ, σὺν τοῖς συσκήνοις ὑμῶν συλλέξατε, καὶ οὐ καταλείψατε, φησὶν, ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωΐ. χρὴ γὰρ ἡμᾶς τῶν θείων τε καὶ εὐαγγελικῶν ἀναπίμπλασθαι μαθημάτων. ἐν ἴσῳ δὲ μέτρῳ μικροῖς καὶ μεγάλοις διανέμοντος ἡμῖν τοῦ Χριστοῦ τὴν παρ' ἑαυτοῦ χάριν, καὶ ὁμοίως ἅπαντας ἀποτρέφοντος εἰς ζωὴν, συναγείρειν τοῖς ἄλλοις ἐθέλοντας τοὺς ἀσθενεστέρους, καὶ ἱδροῦν ὑπὲρ ἀδελφῶν, καὶ τοὺς ἰδίους αὐτοῖς ἐκδανείζειν πόνους, καὶ τῶν ἄνωθεν χαρισμάτων ποιεῖν τε κοινωνούς. καὶ τοῦτο εἶναι οἶμαι τὸ πρὸς αὐτοὺς εἰρημένον τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μονονουχὶ γὰρ πλεῖστον ἑαυτοῖς τὸ μάννα συλλέγοντες, διανέμειν ἐσπούδαζον τοῖς τὴν αὐτὴν οἰκοῦσι σκηνὴν,

A ſuntque reuera non hominum ſolùm, ſed angelorum etiã cibaria. Filius enim in ſeipſo Patrem nobis manifeſtauit, & per ipſum eruditi ſumus ſanctæ & conſubſtantialis Trinitatis rationem, adeóque in omnem virtutis viam egregiè ſumus deducti. Porro nutrimentum ſpiritus eſt, recta in his & ſyncera cognitio. At verò in luce ac die diſciplina per Chriſtum ſuppeditatur. Vnde & manna datum eſt veteribus ſplendeſcente die & luce effulgente. Dies enim B in nobis credentibus illuxit, ſicut ſcriptum eſt; & lucifer in omnium cordibus eſt exortus, & *ſol iuſtitiæ* proceſſit, hoc eſt, Chriſtus, qui eſt mannæ intelligibilis largitor. Nam quòd illud ſenſibile manna fuerit quaſi in figura, hoc autem ſit verum, Chriſtus ipſe certiſſimè nobis teſtatur, dicens ad Iudæos: [Patres veſtri ederunt manna in deſerto, & mortui ſunt. Ille autem eſt panis qui è cælo deſcendit, vt omnis qui C ex ipſo edit, non moriatur. Ego ſum panis viuens, qui è cælo deſcendit. Si quis ederit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis quem ego dabo vobis, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi vita.] Enutrit enim nos in vitam perennem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & ſuis ad pietatem præceptis, & per myſticas benedictiones. Ipſe igitur reuera eſt per ſeipſum illud manna diuinum & viuificum. Et qui ex hoc manducauerit, corruptionis expers eſt futurus, mortémque euaſurus, non autem ii qui D ſenſibile illud ederunt. Neque enim typus ſalutaris erat, ſed veritatis figuram præ ſe ferebat. Deus autem manna inſtar pluuiæ deſuper demittens, iubet vt vnuſquiſque quantum ſatis ſit colligat, atque vnà colligere, ſi quis velit eorum qui idem tabernaculum habitant. [Singuli enim, ait, cum ſuis contubernalibus colligite, nec quidquam reliquum facite in craſtinum.] Oportet enim nos diuinis & Euangelicis doctrinis repleri. In menſura igitur æquali paruis & ma- E gnis Chriſtus ſuam diſtribuit gratiam, & pariter enutrit omnes in vitam, vúltque vnà cum aliis congregare etiam infirmiores, atque ipſos pro ſuis fratribus deſudare, adeóque illis ſuos ipſorum mutuare labores, & participes ſupernæ gratiæ efficere. Hoc, vt arbitror, eſt, quod ad ipſos ſanctos Apoſtolos dixit: [Gratis accepiſtis, gratis date.] Plurimũ enim ſibi mãna colligẽtes diſtribuere id ſtuduerũt iis, qui in iiſdẽ cũ ipſis caſtris,

Ioan. 6.

Matth.

hoc eſt, in Eccleſia, degebant. Hortabantur enim diſcipuli, & ad omne quod præclarum eſt deducebant, & gratiam quam à Chriſto conſecuti erant, vbertim omnibus communicabant. Hinc beatus Paulus quibuſdam ita ſcribit: [Cupio vos videre, vt impertiam vobis gratiam ſpiritualem ad vos confirmandos.] (Rom. 1. 11) Cæterùm ſi hæc verba [ſinguli vnà cum contubernalibus colligite,] (Exod. 16.) alia ratione accipiantur, hoc eſt, vt non promiſcuè omnes, nec gregatim, ſed ſecundùm genus & tentoria ſua colligant, tum huiuſmodi ſenſu ea intelliges. Oportet enim illos qui nobiſcum communicant fide, ſaturare diuinis præceptis, ipſiſque manna intelligibile conquirere; nequaquam cum iſtis qui à nobis diſſentiunt, & quodammodo alienigenæ ſunt, comportare. Quod quidem facimus, cùm arcemus ab Eccleſia eos qui diuerſa à nobis ſentiunt & peruerſi ſunt: cum iis verò qui domeſtici ſunt ſecundùm fidem, cæleſte alimentum affatim ſumimus. Interdicitur autem eis, ne quid reliquum faciant in diem craſtinum. Quo iterum lex ſubindicat, quòd vſum typorum, tempore quo vtiles ac neceſſarii erant elapſo, iudicio ac pœnæ ſubiiciat. [Computruit enim vermibus id quod reſeruatum fuerat.] Fuerit autem hæc manifeſta pœnæ & corruptionis ſignificatio. Nam qui vmbræ poſt oſtenſam veritatem acquieſcunt, corruptionem omnino ac pœnas ſunt incurſuri. Eiuſmodi quid accidiſſe aſſerimus illis de quibus B. Paulus ſcribit: [Euacuati eſtis à Chriſto, qui per legem iuſtificamini, gratia excidiſtis.] (Gal. 5. 4.) Et rurſus: [Cùm cœperitis ſpiritu, nunc carne conſummamini. Tanta paſſi eſtis fruſtra, ſi tamen fruſtra.] (Gal. 3. 3.) Vetat igitur in craſtinum ſeruari, vt ſic per craſtinũ intelligas tempus poſt legem, in quo Chriſtus apparuit, & diuina lux nobis illuxit. Cæterùm Iſraelitæ ſabbatum celebraturi reſeruabant in craſtinum, idque Deo præcipiente. Quid igitur eſt, quòd collectum ante ſabbatum cuſtodiatur, nec pereat, neque Moſes illis qui reſeruarunt ſuccenſeat? Nam ingreſſi per fidem in ſabbatiſmum, qui in Chriſto intelligitur, hoc eſt, in otium & ceſſationem à peccatis; non tanquam inutilem abiiciamus collectam in nobis ac quaſi repoſitam legis diſciplinam, quæ nos ducit ad Chriſtũ;

A τουτέστι τὴν ἐκκλησίαν. διετέλουν γὰρ οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, νουθετοῦντες εἰσηγούμενοι πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ἀποφέροντες τῶν ἐπαινουμένων, καὶ ἀφθόνως ἅπασι παραδιδόντες εἰς μέθεξιν, ἣν αὐτοὶ παρὰ Χριστοῦ πεπλουτήκασι χάριν. καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος ἐπιστέλλει τισὶν, ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ ὑμῖν χάρισμα πνευματικὸν εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς. εἰ δὲ δὴ νοοῖτο καθ' ἕτερον τρόπον τὸ, ἕκαστος σὺν τοῖς B συσκήνοις ὑμῶν συλλέξατε, τουτέστι, μὴ χύδην ἅπαντες, μηδὲ ἀναμὶξ, ἀλλὰ κατὰ γένος ἤτοι κατὰ σκηνὰς ποιείσθωσαν τὴν συγκομιδὴν, τοιῶσδε νοήσεις. χρὴ γὰρ ἡμᾶς τοῖς ὁμοπίστοις ὁμοῦ τῶν θείων ἐμφορεῖσθαι λόγων, καὶ ζητεῖν τὸ μάννα τὸ νοητόν· οὐ τοῖς ἑτεροφρόσι, μονονουχὶ δὲ καὶ ἀλλογενέσιν ἀσυνέτως συναποφέρεσθαι. ὃ δὴ καὶ ποιοῦμεν, ἀποσοβοῦντες μὲν ἐκκλησιῶν τοὺς ἑτεροδόξους καὶ διεστραμμένους· ὁμοῦ δὲ τοῖς κατὰ πίστιν οἰκείοις τὰς ἐξ οὐρανοῦ πλουτοῦντες τροφάς. εἴ- C ρηται δὲ μὴ καταλιμπάνειν εἰς τὸ πρωΐ. τοῦ νόμου πάλιν ὑπεμφαίνοντος, ὅτι τὸ χρῆσθαι τοῖς τύποις παρῳχηκότος τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἦσαν ἔτι χρήσιμοί τε καὶ ἀναγκαῖοι, πάντη τε καὶ πάντως ὑπὸ κρίσιν ἄγει καὶ κόλασιν. ἐξέζεσε γὰρ σκώληκας τὸ τετηρημένον. κολάσεώς τε καὶ φθορᾶς μήνυσις ἂν εἴη καὶ αὕτη σαφής. ἔσονται γὰρ πάντες ὑπὸ φθορὰν καὶ κόλασιν οἱ τηροῦντες τὴν σκιὰν μετὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἀνάδειξιν. ὁ- D ποῖόν τι πεπονθέναι φαμὲν τοὺς οἷς ὁ μακάριος γράφει Παῦλος· κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. καὶ πάλιν· ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε· τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ, εἴγε καὶ εἰκῆ. οὐκοῦν ἀποφάσκει φυλάττειν εἰς τὸ πρωΐ· ἵνα διὰ τοῦ πρωΐ, τὸν μετὰ τὸν νόμον νοήσῃς καιρὸν, καθ' ὃν ἡ τοῦ Χριστοῦ πέφηνε παρουσία, καὶ τὸ θεῖον ἡμῖν ἀνέλαμ- E ψε φῶς. ἀλλ' ἐτήρουν εἰς τὸ πρωΐ, σαββατίζειν μέλλοντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ τοῦτο Θεοῦ προστάττοντος. τί δὴ οὖν ἄρα ἐστὶ τὸ φυλάττεσθαι μὲν τὸ τοῦ σαββάτου προσυλλεχθὲν, μὴ μὴν ἔτι καὶ διαφθείρεσθαι, μηδὲ τοῖς τετηρηκόσιν ἐπιτραχύνεσθαι τὸν Μωσέα; ἀφιγμένοι γὰρ διὰ πίστεως εἰς τὸν ἐν Χριστῷ νοούμενον σαββατισμὸν, τουτέστιν εἰς ἀργίαν τε καὶ κατάληξιν τὴν ἐξ ἁμαρτιῶν, οὐχ ὡς ἄχρηστον παραιτούμεθα τὴν προσσωρευθεῖσαν ἐν ἡμῖν, καὶ οἱονεὶ ἀνατεθεῖσαν τοῦ νόμου παιδείαν, χειραγωγοῦσαν ἡμᾶς εἰς Χριστόν.

παιδαγωγὸς γὰρ ὁ νόμος· ἔχοντες δὲ μᾶλλον αὐτὸν ὁμοῦ τοῖς εὐαγγελικοῖς παιδεύμασιν, οὐκ ἐσόμεθα μακρὰν τοῦ ἐπαινεῖν πρέπειν, καὶ τοῦτο δρῶσι Θεὸς οὐκ ἐπιπικραίνεται. ἐ γοῦν ὁ Σωτὴρ τοῦτο διδάσκων αὐτὸς λέγει ἡμῖν· ὅτι πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά. ἀνέγκλητον οὖν τὸ προσουρεθὲν ἐν ἡμῖν μάννα διὰ τοῦ νόμου, κἂν εἰ ἐν τῷ νοητῷ τηροῖτο σαββατισμῷ. περιτυγχάνομεν μὲν γὰρ ταῖς διὰ Μωσέως σκιαῖς οἱ ἐν Χριστῷ σαββατίζοντες, ἵνα τὴν ἐν αὐταῖς ζητῶμεν ἀλήθειαν. ἐπάρατον δὲ καὶ ὑπὸ δίκην ἐτίθει τὸ ἐν σαββάτῳ συλλέγειν, μᾶλλον δὲ οὐ καθίει τὸ μάννα ὁ Θεός.. σαββατίζοντες γὰρ ἐν Χριστῷ νοητῶς, τὰ ἐν τύποις μὲν οὐκέτι συλλέξομεν. οὐ γὰρ σαρκικῆς ἀνεξόμεθα περιτομῆς, οὐδὲ βόας ἢ πρόβατα καταθύσομεν, παρωσόμεθα δὲ μᾶλλον τὸ παχὺ τῶν τύπων, αὐτὴν ἔχοντες τὴν ἀλήθειαν, τουτέστι Χριστόν. ἀποχρῶν μὲν οὖν, καθάπερ ἔγωγε, καὶ σαφὴς ἔν γε τοῖς προκειμένοις ἡμῖν πεποίηται λόγος. ἐπειδὴ δὲ περ ἐν βιβλίῳ τὸ ἐπίκλην Ἀριθμοῖς, καὶ ἑτέρας δὲ διηγημάτων προσθήκας ἔχοντες εὑρίσκομεν τὸ κεφάλαιον, δεῖν ᾠήθην ἀναγκαίως, οὐκ ἀβασάνιστα παρῆθειν τὰ ἐν τῇ Ἐξόδῳ σεσιγημένα. εἴη γὰρ ἂν οὕτω τοῖς ἐντευξομένοις ἀμφιλαφεστέρα μᾶλλον ἡ ὄνησις. γέγραπται τοίνυν, ὅτι καὶ ὁ ἐπίμικτος ὁ ἐν αὐτοῖς ἐπεθύμησεν ἐπιθυμίαν, καὶ καθίσαντες ἔκλαιον καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καὶ εἶπον, τίς ἡμᾶς ψωμιεῖ κρέα; ἐμνήσθημεν ἰχθύας οὓς ἠσθίομεν ἐν Αἰγύπτῳ δωρεάν, καὶ τοὺς σικύους, καὶ τοὺς πέπονας, καὶ τὰ πράσα, καὶ τὰ κρόμμυα, καὶ τὰ σκόρδα. νυνὶ δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν κατάξηρος, οὐδὲν πλὴν εἰς τὸ μάννα οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. εἶτα τούτοις ἐπιφέρει· καὶ ἤκουσε Μωσῆς κλαιόντων αὐτῶν κατὰ δήμους αὐτῶν, ἕκαστον ἐπὶ τῆς θύρας αὐτοῦ. καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος σφόδρα, καὶ ἔναντι Μωσῇ ἦν πονηρόν. ἄθρει δὲ οὖν ὅπως εὐπαρακόμιστος λίαν ὁ Ἰσραήλ, καὶ οὐχ ὅπως ἑτέροις ὠφελεῖν οἷός τε. νοσεῖ δὲ τὸ ἄναλκι, καὶ ἐν μόνοις τοῖς καθ᾽ ἑαυτόν. κατηρρώστησε μὲν γὰρ ὁ ἐπίμικτος τὴν ἐκτοπωτάτην οὕτω καὶ βδελυρωτάτην ἐπιθυμίαν. οὓς δὲ ἦν εἰκὸς ἐπιτιμᾶν αὐτοῖς, ἀναπεισθῆναί τε μᾶλλον φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ πρεπωδέστερα, νοσοῦσι χειρόνως.

A (lex enim pædagogus eſt) ſed potiùs cum habeamus eam inſtitutionibus Euangelicis coniunctam, non longè certè abfuturi ſumus ab hoc, vt etiam nos hoc nomine laudari par ſit; tantum abeſt, vt Deus nobis hoc facientibus ſuccenſeat. Vnde Saluator ipſe ita nos docet: [Propterea, inquit, dico vobis, quòd omnis ſcriba doctus ad regnum cælorũ, ſimilis eſt patrifamilias, qui eruit è theſauro ſuo noua & vetera.] Manna igitur à nobis priùs per legem collectum vacat reprehẽſione, ſiquidem in ſabbatiſmum intelligibilem reſeruetur. (Matth. 13.) B Nos enim, qui in Chriſto ſabbatum celebramus, ideo verſamur in vmbris Moſaicis, vt in ipſis inquiramus veritatem. Execrabile autem erat, ſupplicióque obnoxium ſi quis in ſabbato colligeret, quin potiùs Deus tum nullũ dimittebat manna. Cùm enim in Chriſto ſpiritaliter ſabbatum celebremus, ea quæ in figuris ſunt, non ampliùs colligemus. Neque enim carnalẽ ſubibimus circuncisionẽ, C neque oues aut boues ſacrificabimus, ſed potiùs reiiciemus typorum craſſitudinem, cùm ipſam habeamus veritatẽ, hoc eſt, Chriſtum. Copioſus igitur ſatis ac manifeſtus, vt arbitror, ſermo de his habitus eſt. Cæterùm cùm in libro, cui titulus eſt *Numeri*, inuenerimus caput, quod & alias narrationum appendices continet, neceſſarium fore putaui non indiſcuſſa omittere illa, quę in hoc Exodi libro ſilentio ſunt prætérita. Siquidẽ lectoribus ita maius acceſſurũ eſt emolumentum. Ita autem habetur: [quòd D vulgus promiſcuum inter ipſos concupierit concupiſcentia, & ſedentes fleuerint filii Iſrael, & dixerint: Quis dabit nobis carnes? Recordati ſumus piſces quibus veſcebamur in Ægypto gratis, & ficus, & pepones, & porrum, & cepe, & allium. Nunc autem anima noſtra exſiccata eſt, neque oculi noſtri quid quam niſi manna conſpiciunt.] (Numer. 11.) Deinde his ſubiungit: [Et audiuit Moſes ipſos flentes per totũ populum ad ſua quemque oſtia. (Ibidem.) E Et iratus eſt furor Domini valdè, & Moſi etiam videbatur malũ.] Vide igitur quàm leuis & mobilis ſit Iſrael, & quòd neminem queat iuuare, ſed tanta laboret infirmitate, & in iis ſolùm, quæ ad ſe pertinent, verſetur. Promiſcuus enim populus abſurdiſſima atque execrabili imprimis cupiditate erat inflammatus: Ii verò, quos par erat ipſos increpare, ſuaderéque vt meliora cogitarent, grauiùs laborant.

A Idcirco diuinus Moſes non parum animo concidit, atque apertè ad vniuerſi Deum ait, ſe ſolum adeò grauem atque intolerabilem laborem ferre non poſſe. Ad probationem verò huius rei arduitatem impoſſibilitatémque ſuppeditandi carnes in deſerto attulit, dicens: [Vnde mihi licebit dare huic populo carnes edendas?] Cùm autem eò mœroris veniſſet vt ſibi ipſi mortem expeteret, ait enim, [Si tu ſic facis, occide me occiſione, ne aſpiciam afflictionem hanc,] ſuſtinet Deus, & coadiutores quoſdam ipſi deligi iubet, quibuſcum totius congregationis curam communicet, viros numero ſeptuaginta. [Dixit enim ad Moſen: Congrega mihi ſeptuaginta viros ex ſenioribus Iſrael, quos ipſe nouiſti quòd ſint ſeniores populi ac ſcribæ ipſorum, & duc eos ad tabernaculum teſtimonii, & ſtabunt ibi tecum, & deſcendam, & loquar ibi cum ipſis. Et auferam à ſpiritu qui in te eſt, & impertiam eis, & tecum portabunt populi impetum, nec tu eos ſolus ſuſtinebis.] Quo facto adduxit ſtatim præ aliis eminentiores, quos huius vniuerſi Deus impleuit Spiritu ſancto. Deinde verò indulgens cupiditatibus flentium, demiſit ipſis coturnicem. At iſti cumulatim circa caſtra verſantes cùm viderent eam iacere, læti admodum collegerunt. Deuorarunt autem more beluino, nulla ſatietatis ratione habita. Congregata autem & capta ab ipſis immenſa auium multitudine, & eſu carnis per totum menſem durante, tandem lethalis eos morbus inuaſit, & vt Propheta ait: [Infernus dilatauit animam ſuam, & aperuit os ſuum vt non deficerent. Carnes enim erant adhuc intra dentes ipſorum, antequam deficerent.] Ideóque Dominus iratus populo, percuſſit eum plaga magna, vocatúmque eſt nomen loci illius, *Monumentum concupiſcentiæ*, quia ibi ſepelierunt populum concupiſcentem. Cùm enim nullius boni inopia laborarent, poſſéntque affatim mannæ deliciis perfrui: tamen inſuper carnes appetunt, & porra & ficus & pepones vocant, itémque cæpas & allia. Vnde haud ita multo poſtquam manducaſſent, interierunt. Nam Deus dat quidem coturnicem, non approbans eorum concupiſcentiam;

Nu.11.13. Ibid. 15. Ibid.16. Eſai.5.14.

καὶ ἀλύει μὲν οὐ μετρίως ὁ θεσπέσιος Μωσῆς. ἔφη δὲ ἐναργῶς πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεόν, ὡς οὐκ ἂν ἰσχύσειε μόνος τὸν οὕτω διαβεβαιωθῆ καὶ δύσοιστον ἀνατλῆναι πόνον. εἰς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ πράγματος, καὶ τὸ λίαν ἀμήχανον καὶ δυσπόριστον παρεκόμιζε λέγων· πόθεν μοι δοῦναι τῷ λαῷ τούτῳ κρέα φαγεῖν; δυσθυμίας δὲ εἰς τοῦτο ἤδη καθιγμένος ὡς ἤδη πως ἀποβιῶναι θέλων· εἰ γὰρ οὕτω σὺ ποιεῖς μοι, φησίν, ἀπόκτεινόν με ἐν ἀναιρέσει, ἵνα μὴ ἴδω μου τὴν κάκωσιν. B ἀνέχεται καὶ ἀπολέκτους ποιῆσαι κελεύει τοὺς συλληψομένους αὐτῷ, καὶ συμμεθέξοντας τῆς φροντίδος, ἀπὸ πάσης τῆς συναγωγῆς, ἄνδρας τὸν ἀριθμὸν ἑβδομήκοντα. εἶπε γὰρ κύριος πρὸς Μωσῆν· συνάγαγέ μοι ἑβδομήκοντα ἄνδρας ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων Ἰσραήλ, οὓς αὐτὸς οἶδας ὅτι οὗτοί εἰσι πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, καὶ γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ ἄξεις αὐτοὺς πρὸς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ στήσονται ἐκεῖ μετὰ σοῦ, καὶ καταβήσομαι, καὶ λαλήσω ἐκεῖ μετὰ σοῦ. C καὶ ἀφελῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἐπὶ σοί. καὶ ἐπιθήσω ἐπ' αὐτούς. καὶ συναντιλήψονται μετὰ σοῦ τὴν ὁρμὴν τοῦ λαοῦ. καὶ οὐκ οἴσεις αὐτοὺς σὺ μόνος. οὗ δὴ γεγονότος, παρεστήκει γὰρ εὐθὺς τοὺς τῶν ἄλλων διαπρεπεστέρους, ἁγίου μὲν αὐτοὺς ἐμπίπλησι πνεύματος ὁ τῶν ὅλων Θεός. εἶτα μετὰ τοῦτο ταῖς τῶν κλαιόντων ἐπιθυμίαις ἐνδιδούς, καθίει μὲν αὐτοῖς τὴν ὀρτυγομήτραν. οἱ δὲ κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς σωρηδὸν ὄντες, κειμένην συναγείρουσι μὲν γεγηθότες εὖ μάλα. κατεδηδόκασι δὲ θηριοπρεπῶς, D κόρου καὶ αὐταρκείας ἠφειδηκότες. συνειλεγμένης δὲ αὐτοῖς καὶ ἀλκλισμένης πλήθους οὐ μετρητῆς στρουθίων, καὶ παρατεινούσης τῆς κρεοφαγίας εἰς μηνὸς ἡμέρας, τελευταία λοιπὸν ἐπισκήπτει νόσος. καὶ ὡς ὁ προφήτης φησίν, ἐπλάτυνεν ὁ ᾅδης τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ διήνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ, τοῦ μὴ διαλιπεῖν· τὰ κρέα γάρ, φησίν, ἦν ἔτι ἐν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν, πρὶν ἐκλιπεῖν. καὶ Κύριος ἐθυμώθη εἰς τὸν λαόν, καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαόν, πληγὴν μεγάλην σφόδρα, καὶ E ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, μνήματα τῆς ἐπιθυμίας, ὅτι ἐκεῖ ἔθαψαν τὸν λαὸν τὸν ἐπιθυμητήν. ἐνδέοντες γὰρ αὐτοῖς τῶν ἀγαθῶν οὐδενός, ἀλλὰ καίτοι μετὸν αὐτοῖς πλουσίως ταῖς τοῦ μάννα χορηγίαις ἀδιαβλήτως ἐντρυφᾶν, κρεῶν ἐρῶσι καὶ πράσων. σικυοὺς καὶ πέπονας ὀνομάζουσι, κρόμμυά τε καὶ σκόροδα. τοιγάρτοι φαγόντες, οὐκ εἰς μακρὰν διαλώλασι. δίδωσι μὲν γὰρ τὴν ὀρτυγομήτραν θεός, οὐκ ἐπαινῶν τὴν ἐπιθυμίαν,

πληροφορῶν δὲ μᾶλλον διὰ πραγμάτων, ὡς οὐδὲν ἀμήχανον αὐτῷ. κολάζει δὲ μετὰ τοῦτο λοιπὸν ἀκολούθως αἰσχραῖς ἐναλόντας ἡδοναῖς. πεπόνθασί τι κατὰ τὸν τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καιρὸν οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι. σκιαὶ γὰρ τούτων ἐκεῖνα, καὶ τύποι προανεφαίνοντο τῶν ὑστέρων τὰ πάλαι συμβεβηκότα. καθηγμένου γὰρ ἡμῖν ἄνωθεν, καὶ ἐξ οὐρανοῦ τοῦ ἀληθεστέρου μάννα, Χριστοῦ, καὶ ἀποτρέφειν οἵου τε καὶ ὑπισχνουμένου πρὸς ἀμήρυτον ζωὴν τὴν ἐπιγαίων τὴν χρῆσιν, τὴν κατὰ κόσμον ἀληθῶς καὶ ὑδαρεστάτην ἀσυνετῶς ἀνθῃρημένοι, προσκεκρούκασιν ἀναγκαίως, καὶ οὐχὶ δὴ μόνῳ τῷ τῶν ὅλων Θεῷ, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ δὴ τῷ θεσπεσίῳ Μωσῇ. γέγραπται γὰρ, ὅτι καὶ ἐθυμώθη Κύριος ὀργῇ εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἔναντι Μωσῇ ἦν πονηρόν. ἕπεται γὰρ ἀεὶ ταῖς τοῦ Θεοῦ ψήφοις τῶν ἁγίων ὁ νοῦς. ὅτι μὲν οὖν τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν τὰ πρόσκαιρά τε καὶ σαρκικὰ προετίθει πανταχῇ τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος, ἀναμάθοι τις ἂν ἐκ τῆς Εὐαγγελικῆς παραβολῆς. οἱ μὲν γὰρ δειπνοκλήτορες συναγείρειν ἤθελον εἰς τοὺς γάμους. οἱ δὲ ἀπῴχοντο, φησὶν, ὃς μὲν ἐπὶ τὸν ἴδιον ἀγρὸν, ὃς δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. καὶ ἦν ἡ παραίτησις, τῷ μὲν, ὅτι γυναῖκα ἔγημα, τῷ δὲ, ὅτι ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀπειθείας κατακέκραγεν ὁ Μωσῆς, πιστώσεται λέγων ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. μὴ δοκῆτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ πιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε. καὶ φορτικὸν μὲν λίαν ἡγεῖται Μωσῆς, τὸ ὑπενεγκεῖν ἔτι δυνάσθαι τὸν Ἰσραήλ. ἡγιάζετο δὲ ὁ Θεὸς ἑτέρους τὸν ἀριθμὸν ἑβδομήκοντα, καθάπερ ἤδη προείπομεν. μόνος γὰρ ἡμᾶς ὁ νόμος, οὗ καὶ τύπος νοοῖτ' ἂν εἰκότως ὁ Μωσῆς, χειραγωγεῖν οὐχ οἷός τε. ταύτῃ τοι καὶ ἕτεροι ἑβδομήκοντα χειροτονοῦνται πολλοὶ, τὸ ἐλλεῖπον ἐκείνῳ πληρώσοντες, καὶ ὡς ἐν τελείῳ πεφήνασιν ἀριθμῷ. τοῦδε γὰρ ἂν εἴη σημαντικὸν, ὁ ἑβδομήκοντα ἀριθμός. καὶ τίνες οὗτοι δὴ πάλιν; οἱ μετὰ Μωσέα διὰ Χριστοῦ πρὸς τὸ καθηγεῖσθαι παρενηνεγμένοι, ὧν καὶ ἀπαρχαὶ καὶ πατέρες οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. ἀφελεῖν δὲ λέγει Θεὸς ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ὄντος ἐπὶ Μωσέα, καὶ ἐνθεῖναι τοῖς ἐξειλεγμένοις, καὶ οὐχ ἑτέρου που χάριν, ἢ ἵνα πιστεύσωμεν ὅτι τῷ ἑνὶ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, τούς τε πρὸ ἡμῶν ἁγίους καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἁγιάζει Θεὸς,

A ſed potiùs certiſſima fide eis perſuadens, quòd nihil ipſi ſit impoſſibile. Ideóque confeſtim punit turpibus voluptatibus captos. Simile quid miſeris Iudæis accidit tempore aduentus Saluatoris: vmbra enim & typi fuerunt illa quæ tum præmonſtrata fuerunt, futurorum. Cùm enim ipſi vero mannæ, hoc eſt, Chriſto qui deſcendit è cælo, & poteſt nos omnes enutrire, promittitque vitam æternam, prætulerint vſum terreno- B rum putidum atque inſulſum; offenderunt neceſſariò non ſolùm Deum, verùm etiam ipſum diuinum Moſen. Scriptum eſt enim: [Iratus eſt furor Domini contra populum ſuum, & Moſi item videbatur malum.] Mens enim ſanctorum ſemper Dei voluntatem ſequitur. Quòd autem populus Iudaicus, omni ex parte ſupernis bonis præferat temporaria & carnalia, facilè quis ex Euangelica C parabola didicerit. Serui enim qui conuiuas inuitabant, aduocare quidem illos volebant ad nuptias: ipſi verò abierunt, alius in agrum ſuum, alius ad negotia ſua; excuſantes ſe, hic quidem, quòd vxorem duxiſſet; ille verò, quòd agrum comparaſſet, ideoque non poſſent venire. Porrò quòd & ipſe Moſes de inobedientia Iudæorum conqueſtus ſit, confirmat Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ita dicens: [Ne exiſtimetis quòd Ioan. 5. 45.
D ego ſim vos accuſaturus apud Patrem. Eſt qui vos accuſet Moſes, in quem vos ſperauiſtis. Si enim crederetis Moſi, crederetis & mihi. Nam de me ille ſcripſit.] Ac graue quidem & arduum cenſebat Moſes, diutiùs ferre Iſraelem. Idcirco Deus ſanctificauit etiam alios numero ſeptuaginta, vt iam diximus. Nam lex ſola, cuius typum gerit Moſes, manu ducere non valet: vnde & alii ſeptuaginta deliguntur, qui id quod deeſt ſuppleant, & veluti in nu- E mero perfecto cernantur. Hanc enim perfectionem ſignificat numerus ſeptuagenarius. At quinam ſunt ſeptuaginta? Qui per Chriſtum poſt Moſem ſunt conſtituti ad ducendum populum, quorum primitiæ & patres ſunt ſancti diſcipuli. Deus autem dicitur auferre de ſpiritu qui eſt in Moſe, eúmque immittere in electos nõ aliam ob cauſam, quam vt credamus, quòd Deus vno & ſancto Spiritu omnes, & qui ante nos fuerunt, & nos ſanctificet.

Quoniam enim eſt vnus Pater, vnus item Filius, ita quoque vnus Spiritus ſanctus, qui in Prophetis & in nobis vnus eſt. Cùm ergo vnus ſit, nullo modo ſecundum diuiſionem intelligatur in multis; ſed eſt indiuiduus, etiam in multiplici donorum diſtributione, & perfectè ſe habens in omnibus. Obſeruandum autem eſt, quòd huius vniuerſi Deus iuſſerit quidem eligere numero ſeptuaginta. Cæterùm hic numerus non completur. Defuerunt enim duo, Modad & Eldad. Deficientes autem etiam hos replet Deus Spiritu. Prophetarunt enim in caſtris. Vnde quidam qui circa Moſen erant eos æmulantur, & ſummoueri debere dicebant. Verùm is præuidens myſterium

Num. 11. Chriſti, [Quis det, inquit, vt omnis populus Domini prophetet, quando dederit Dominus ſpiritum ſuum in eos.] Intelligemus autem ex his quòd lex multos ceperit & adduxerit Deo ad Chriſti myſterium erudiens. Cæterùm non omnes adducere potuit: deficientes autem etiam hos ſanctificauit Chriſtus. Vocati enim ſunt ex Gentibus ad veritatis cognitionem, non per Moſen aut legem, ſed potiùs virtute Dei ac Patris, qui ignorantibus reuelauit ſuam imaginem, hoc eſt Filium: vocatos autem ſanctos etiam effecit vngens ſpiritu. At qui ſub lege ſunt æmulantur illos qui in Chriſto ſunt, & fide iuſtificati ſanctificatique ſpiritu. Cæterùm grauiſus eſt Moſes præcognito myſterio. Non igitur ſapiunt ea quæ Moſis ſunt populi Iudæorum ſanctos Chriſti æmulantes. Reuocantes itaque ſermonem ad id quod initio agebatur, dicimus primo capite apertè oſtenſum eſſe quòd Iudæorum populus ſit carnalis. Diuerſus autem ac reuera melior ille qui in fide & in Chriſto, quia illud ſenſibile manna adumbrabat & typum gerebat donorum Chriſti. Docuimus præterea quòd ſi legis vmbras ſeruemus etiam poſt tempus ipſis conueniens, offendemus Deum, ſanctis verò ipſis odioſi ſumus futuri. Siquidem & Moſes ipſe iratus fuit eis qui reſeruarent manna in craſtinum. In poſterioribus autem capitibus hoc vnum eſt videre, quòd Iudæi contemnentes ſpirituale manna, atque auertentes ſe à rebus cæleſtibus per Chriſtum oblatis, addicti verò potiùs terrenis & intemperanter terris voluptatibus affixi, inſigni clade perierint.

Tomus primus.

A ὥσπερ γὰρ εἷς ἐστιν ὁ πατήρ, εἷς δὲ ὁμοίως καὶ ὁ υἱός, οὕτω καὶ ἓν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τό τε ἐν προφήταις ἕν, καὶ ἐν ἡμῖν. ἓν δὲ ὑπάρχον οὐ κατὰ διαίρεσιν ἐν πολλοῖς ἐννοοῖτ' ἂν εἰκότως, ἀλλ' ἔστιν ἀμέριστον καὶ ἐν πολλῇ χαρισμάτων διανομῇ, καὶ τελείως ἔχον ἐν πᾶσιν. ἐπιτηρητέον δὲ ὅτι τὸν ἀριθμὸν ἑβδομήκοντα τοὺς ἐξειλεγμένους συναγείρειν ἐκέλευεν ὁ τῶν ὅλων Θεός. ἀθροίζεται δὲ οὐχ εἷς πλήρης ἀριθμός. ἐλλελοίπασι γὰρ δύο, Μωδὰδ καὶ Ἐλδάδ. ὑστερίζοντας δὲ καὶ τούτους B ἐπίπλη Θεὸς τοῦ πνεύματος. προεφήτευσαν γὰρ ἐν τῇ παρεμβολῇ. καὶ ζηλοῦσι μὲν τινες τῶν ἀμφὶ Μωσέα, καὶ δὴ καὶ εἴργεσθαι δεῖν ἔφασκον αὐτούς. ὁ δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ προαναθεωρῶν μυστήριον· τίς δώῃ φησὶ τὸν λαὸν κυρίου προφήτας, ὅταν δῷ κύριος τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς; συνήσομεν δὲ καὶ διὰ τούτων, ὅτι συναγήοχεν ὁ νόμος, καὶ προσκόμιζε τῷ Θεῷ παιδαγωγήσας πολλοὺς ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον. πλὴν οὐ πάντας προσκομίζειν οἷός τε ἦν. ὑστερίζοντας καὶ τούτους ἡγίασεν C ὁ Χριστός. κέκληνται μὲν γὰρ οἱ ἐξ ἐθνῶν ἐπὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, οὐ διὰ Μωσέως ἢ νόμου, δυνάμει δὲ μᾶλλον τῇ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, ἀποκαλύπτοντος τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτοῦ τὴν ἰδίαν εἰκόνα, τουτέστι τὸν υἱόν. κεκλημένους δὲ καὶ ἁγίους ἐπίθη καταχρίων τῷ πνεύματι. καὶ ζηλοῦσι μὲν οἱ ἐν νόμῳ τοὺς ἐν Χριστῷ καὶ ἐν πίστει δεδικαιωμένους καὶ ἡγιασμένους ἐν πνεύματι. πλὴν ἐγεγήθει ὁ Μωσῆς προεγνωκὼς τὸ μυστήριον. οὐκοῦν οὐ φρονοῦσι τὰ Μωσέως, ζηλοῦντες ἀτόπως τοὺς D ἁγίους ἐν Χριστῷ τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι. ἀναμηρυσάμενοι δὴ οὖν ὥσπερ εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς τὸν λόγον ἐκεῖνό φαμεν, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ διεδείκνυτο σαφῶς, ὅτι σαρκικὸς μὲν ἐστι τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος, ἕτερος δὲ καὶ ἁγιοπρεπὴς καὶ ἀμείνων ἀληθῶς ὁ τῇ ἐν πίστει καὶ ἐν Χριστῷ, καὶ ὅτι σκιὰν ἐπλήρου καὶ τύπον τῶν διὰ Χριστοῦ χαρισμάτων τὸ μάννα τὸ αἰσθητόν. ἐδιδασκόμεθα δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι ἐὰν τὰς νόμου σκιὰς E καὶ μετὰ χρόνον αὐτοῖς ἕτοιμον φυλάττωμεν, προσκρούσομεν τῷ Θεῷ, ἐσόμεθα δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις ἀπηχθημένοι. κατεπικραίνετο γὰρ ἐπὶ τοῖς τετηρηκόσι τὸ μάννα ὁ Μωσῆς. ἐν δὲ τοῖς δευτέροις ἔνεστιν ἰδεῖν, ὅτι τὸ μάννα τὸ νοητὸν ἀτιμάζοντες Ἰουδαῖοι, καὶ ἀποσπουδάζοντες μὲν τὰ ἄνωθεν καὶ διὰ Χριστοῦ, προσκεκλιμένοι δὲ ὥσπερ τοῖς γεωδεστέροις, καὶ νενευκότες ἀμέτρως ἐπὶ τὰς δυσώδεις ἡδονάς, ἐπισήμως διαλώλασιν. ἔδει γὰρ

πάντως ἡγεῖσθαι μὲν ἐν ἀμείνοσι τὰ παρὰ Θεοῦ, A
στεφανοῦσθαι δὲ τῇ πίστει τὸν ἁπάντων ἡμῶν σω-
τῆρα καὶ λυτρωτὴν, φημὶ δὲ Χριστόν· δι᾽ οὗ καὶ
μεθ᾽ οὗ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ
πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ τῶν διὰ Μωσέως γεγονότων τριῶν σημείων.

ΤΗΝ μὲν θείαν, ἢ τίς ποτ᾽ ἐστὶν κατα-
θρῆσαι φύσιν, οὐκ ἂν δύναιτό τις. ἄπο-
πτος γὰρ παντελῶς, καὶ μὴν καὶ ἐπέκεινα νοῦ B
παντὸς, καὶ λόγου δύναμιν ὑπερφέρεται. μόνη
δὲ ὑπὸ μόνης ἑαυτῆς γινώσκεται, καὶ πίστις δὴ
τούτου βοῶντος Χριστοῦ, οὐδεὶς γὰρ οἶδε, φησὶ, τίς
ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις
ἐπιγινώσκει τίς ἐστιν, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἂν βού-
ληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. παρέδειξε τοίνυν ἡμῖν
τὸ ἐξαίρετον κάλλος τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ὁ μονογε-
νὴς, ἑαυτὸν ὥσπερ λαμπρὰν ἀναθεὶς εἰκόνα. τοι-
γάρτοι φησίν· ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πα- C
τέρα. τεθεάμεθα δὲ τὸν υἱὸν, καὶ τοῖς τῆς καρ-
δίας ὄμμασιν, καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς, ὅτε καθεὶς ἑαυ-
τὸν εἰς κένωσιν, καταβέβηκεν ἐν τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς·
καίτοι καὶ ἐν μορφῇ, καὶ ἐν ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ πα-
τρὸς ὑπάρχων θεὸς, καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν γε-
γεννημένος. καὶ μὴν ἔφη μὲν ὁ Βαροὺχ αὐτὸν
οἶμαί που τὸν λόγον καταδεικνὺς, οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν,
οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἐξεῦρε πᾶ-
σαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ
τῷ παιδὶ αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ D
ὑπ᾽ αὐτοῦ. μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς
ἀνθρώποις συνανεστράφη. προσανακέκραγε δὲ σα-
φῶς καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν Δαβίδ· Θεὸς θεῶν κύριος
ἐλάλησεν, καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν, ἀπὸ ἀνατολῶν
ἡλίου μέχρι δυσμῶν. ἐκ Σιὼν ἡ εὐπρέπεια τῆς
ὡραιότητος αὐτοῦ. ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἥξει, ὁ
Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται. καταβέβηκε
γὰρ ἐν εἴδει πυρὸς ἐπὶ ὄρος Σινᾶ. ἀλλ᾽ ὅτι τύπος
ἦν ἐκεῖνα, καὶ ἕτερον οὐδὲν, πληροφορεῖ Χριστός. E
ᾤοντο γὰρ οἱ τῶν Ἰουδαίων δῆμοι, τὴν ἀπόρρητον ἀλη-
θῶς τεθεᾶσθαι φύσιν, μεσολαβοῦντος Μωσέως, καὶ
παρεστάντος αὐτοῖς ἐν Χωρὴβ, καὶ συλλέγοντος εἰς
ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ. ἐπειδὴ δὲ καὶ σαλ-
πίγγων ἠχὴ διατορύσιος εἰς τὸ ἄνω διέρπουσα κα-
τέπληττε τοὺς ἀκροωμένους, ᾤοντο κατὰ σφᾶς, καὶ
φωνῆς τῆς θείας γενέσθαι κατήκοοι. ἀλλ᾽ ὅτι ταυ-
τὶ μειρακιωδῶς ἐσκέπτοντο, πεπληροφόρηκεν
ἐναργῶς οὕτω λέγων ὁ Θεός· φωνὴν αὐτοῦ

A Oportebat enim omnino potiora ha-
bere diuina, & fide amplecti omnium
noſtrûm ſaluatorem ac Redemptorem,
Chriſtum inquam, per quem & cum
quo gloria Deo ac Patri cum ſancto
Spiritu nunc & ſemper & in ſæcula
ſæculorum, Amen.

De tribus à Moſe patratis admirandis.

DIVINAM, qualis ea ſit, natu-
ram mortalium perſpicere po-
B teſt nemo. Inaſpectabilis enim pe-
nitus, mentémque omnem & ratio-
nem excedit: ſola quippe ſeipſam di-
uinitas cognoſcit. Fidem huius rei
facere poteſt illa Chriſti exclama-
tio: [Nemo nouit Filium, niſi Pa- Matth. 11.
tri; neque Patrem quis nouit, niſi
Filius, & cui voluerit Filius reuelare.]
Oſtendit itaque nobis eximiam Dei
ac Patris pulchritudinem Vnigenitus,
ſeipſum veluti ſplendidam repræſen-
tans imaginem. Ait enim: [Qui vi- Ioan. 14.
C det me, videt & Patrem meum.] 9.
Vidimus Filium oculis cùm cordis,
tum carnis, quando ſe ipſe exinani-
uit, ſéque ad noſtra demiſit: & qui-
dem in forma & æqualitate Dei ac
Patris exiſtens Deus, naturáque ex
ipſo genitus. Baruch quidem ait, ip-
ſum, opinor, Verbum demonſtrans:
[Hic eſt Deus noſter, & non æſti- Baruc. 3.
mabitur ad illum alius. Hic inuenit
omnem viam diſciplinæ, & tradidit
illam Iacob puero ſuo, & Iſrael di-
D lecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus
eſt, & cum hominibus conuerſatus
eſt.] Clarè verò exclamat nobis
beatus Dauid: [Deus Deorum Do- Pſal. 49.
minus locutus eſt, & vocauit terram,
à ſolis ortu vſque ad occaſum. ex
Sion ſpecies decoris eius. Deus ma-
nifeſtè veniet, Deus noſter, & non
ſilebit.] Deſcendit enim ſpecie ignis
in montem Sina. Sed quia illa ni-
hil aliud quàm typus & figura erant,
pleniorem eius rei fidem facit Chri-
E ſtus. Putabat enim Iudæorum natio,
ſe reuera ipſam occultam & diui-
nam vidiſſe naturam, Moſe inter-
ueniente, & aſtante ipſis in Choreb,
& concionem aduocante ad mon-
tem Sina. Poſtquam verò tubarum
clangor ſurſum penetrans audientes
terruit, putarunt ſecum ipſi diuinæ
quoque vocis participes ſe fieri. Sed
pueriliter hoc cogitaſſe clarè demon-
ſtrat ita Deus: [Vocem verborum eius Deut. 4.
12.

„ audiſtis, & formam eius non vidiſtis.]
Sermonem quoque eius non habe-
tis in vobis manentem: quia quem
ille miſit, huic credere recuſatis.
Quando igitur credimus, videmus
in Filio Patrem; ſuſcipimus ergo &
Verbum eius. Hoc redempti ſumus:
ſaluauit enim nos non legatus ali-
quis, non angelus, non lex Moſai-
ca; ſed ipſe Dominus, vt ſcriptum
eſt. Nam verum me dicere etiam ex
Scriptura cognoſcetis. Sic enim ha-
Exod.3.6 „ bet: [Et ait: Ego ſum Deus patris
„ tui, Deus Abraham, & Deus Iſaac, &
„ Deus Iacob. Abſcondit Moſes faciem
„ ſuam. Non enim audebat aſpicere
„ contra Deum.] Vide legis imbecilli-
tatem: vniuerſorum enim Deus ſe
oſtendit; ſed vbi manifeſtè apparuit,
Moſes faciem auertit. Efficitur ita-
que claréque concluditur, Dei filios
non apertè in terra Dei plenam ma-
ieſtatis gloriam contemplari, etſi ſe
ipſe exhibeat, & propè ad ſui co-
gnitionem manuducat. Quid enim
Eſai.65.1. „ Eſaiæ voce pronuntiat? [Inuenerunt
„ me qui non quæſierunt: manifeſtò
„ apparui iis qui antè non interroga-
„ bant. Dixi: Ecce adſum genti quæ
„ non cognouit me. Tota die expandi
„ manus meas ad populum incredulum,
„ & contradicentem.] Non igitur Chri-
ſti viderunt gloriam qui mentis ocu-
los auerterunt. Quod etiam, opi-
nor, Prophetæ voce de ipſis dictum
Hier.2.27 & 32.37. „ eſt: [Verterunt ad me terga, & fa-
„ ciem ſuam.] Diuinus verò Paulus
2.Cor.3.14. „ ſcribit: [Vſque in hodiernum diem
„ ipſum velamen in lectione veteris te-
„ ſtamenti manet non reuelatum, quo-
„ niam in Chriſto euacuatur. Sed vſ-
„ que in hodiernnm diem, quando
„ legitur Moſes, velamen poſitum eſt
„ ſuper cor eorum. Cùm autem con-
„ uerſus fuerit ad Dominum, aufere-
„ tur velamen. Dominus autem Spi-
„ ritus eſt, vbi autem Spiritus Domi-
„ ni, ibi libertas.] Nos verò qui cre-
didimus, non veremur Deum con-
trà aſpicere, ſed, vt diuinus ibidem
Ibid.18. „ Paulus ſubiicit: [reuelata facie glo-
Exod.3.18. „ riam Domini ſpeculamur. Igitur auer-
„ tit, inquit, faciem ſuam Moſes.]
Deo dehinc dicente, proficiſcen-
dum illi cum ſenioribus populi Iſ-
rael ad Pharaonem terrore percuſſum,
denuntiando, euocari à Deo Iſrae-
litas vt ſacrificent ipſi in deſerto:
mandante etiam Ægyptios expoliari,

A ἀκηκόατε, οὐδὲ εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ὑμῖν μένοντα, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Οὐκοῦν οἱ πιστεύσαντες, τεθεάμεθα ἐν υἱῷ τὸν πατέρα, προσεδεξάμεθα δὲ καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ. ταύτῃ τοι καὶ λελυτρώμεθα. σέσωκε γὰρ ἡμᾶς, οὐ πρέσβεις, οὐκ ἄγγελος, οὐχ ὁ νόμος ὁ διὰ Μωσέως, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ὅτι δὲ ἀληθὲς ὅ φημι, καὶ διὰ τῶν γεγραμμένων εἰσόμεθα. ἔχει δὲ οὕτως· καὶ εἶπε, φησὶν, ἐγώ B εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου, ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ. ἀπέστρεψε δὲ Μωσῆς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. ηὐλαβεῖτο γὰρ καταβλέψαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. ἄθρει τοῦ νόμου τὸ ἀσθενές. ἐμφανίζει γὰρ ἑαυτὸν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων· ἀλλ' ἐμφανῶς καθισάντος, ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον Μωσῆς. σημεῖον δ' ἂν γένοιτο καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐναργὲς, τοῦ μηδὲ αὐτοὺς τοὺς υἱοὺς τὴν θεοπρεπῆ τοῦ υἱοῦ καταθρῆσαι δόξαν, ἐμφανίζοντος καὶ μονονουχὶ C προσάγοντος εἰς ἐπίγνωσιν. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν. ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν. Εἶπα, ἰδού εἰμι τῷ ἔθνει, οἳ οὐκ ἐπίσταντό με. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα, καὶ ἀντιλέγοντα. Οὐκοῦν οὐ τεθέανται τὴν δόξαν Χριστοῦ, τοὺς τῆς διανοίας ἀποστρέφοντες ὀφθαλμούς. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ διὰ φωνῆς προφήτου περὶ αὐτῶν εἰρημένον, καὶ ἐστρέψαντο ἐπ' ἐμὲ νῶτα καὶ πρόσωπον αὐτῶν. γράφει D δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας, ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης, τὸ αὐτὸ κάλυμμα μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ' ἕως σήμερον ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δὲ ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ Κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. οὗ δὲ πνεῦμα Κυρίου, E ἐκεῖ ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ οἱ πιστεύσαντες, οὐκ εὐλαβούμεθα καταβλέψαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ᾗ πάλιν αὐτὸς ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος. ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμεθα. ἀποστρέφει τοίνυν τὸ πρόσωπον Μωσῆς. Εἶτα τοῦ Θεοῦ λέγοντος, ὅτι προσήκει βαδίζειν αὐτὸν ὁμοῦ τῇ γερουσίᾳ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, πρὸς τὸν ἀπόπληκτον Φαραὼ, σαφηνιοῦντας ὅτι προσκέκληται ὁ Θεὸς τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ἵνα θύσωσιν αὐτῷ κατὰ τὴν ἔρημον. προστεθέντος δὲ ὅτι δεήσει σκυλεῦσαι τοὺς Αἰγυπτίους,

A διχοιδμένης γυναικὸς παρὰ γείτονος καὶ συσκήνου αὐτῆς, σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, καὶ ἱματισμόν. ἀπεκρίθη, φησὶν, ὁ Μωσῆς, καὶ εἶπεν, ἐὰν δὲ μὴ πιστεύσωσι, μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς μου. ἐροῦσι γὰρ ὅτι οὐκ ὦπταί σοι ὁ Θεός. τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς; εἶπε δὲ αὐτῷ Κύριος, τί τοῦτο ἐν τῇ χειρί σου; ὁ δὲ εἶπεν· ῥάβδος. καὶ εἶπε. ῥίψον αὐτὴν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ὄφις, καὶ ἔφυγε Μωσῆς ἀπ᾽ αὐτοῦ. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτόν· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐπιλαβοῦ τῆς κέρκου. ἐκτείνας οὖν τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο τῆς κέρκου, καὶ ἐγένετο ῥάβδος ἐν B τῇ χειρὶ αὐτοῦ· ἵνα πιστεύσωσί σοι ὅτι ὦπταί σοι κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου, Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ. ἐδεδίει μὲν γὰρ Μωσῆς καὶ ἄρα τις εἴη δόξῃ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ φιλοψευδής τε καὶ εἰκαιόμυθος, ὀφθῆναι μὲν ἑαυτῷ λέγων τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, εἰπεῖν δὲ προστάξαι τὴν Αἰγυπτίων πλεονεξίας ὅτι πρέπει λοιπὸν ἀποφοιτᾶν ἐρρωμένως. ταύτῃ τοι θαυματουργεῖν ἐκέλευε, καὶ τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπου φύσιν ἐργάζεσθαι, μεταπλάττοντος τοῦ Θεοῦ τὴν ῥάβδον εἰς C ὄφιν, ὡς ἂν νοοῖτο οὐκ αὐτομόλης δήπουθεν, ἀλλὰ τῶν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ θεσπισμάτων κομιστής. τὸ γὰρ ἀληθὲς σημεῖον, ὃ πάντες ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, ἡ τοῦ λόγου ἐν τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς καταφοίτησις, ἡ διὰ τῆς ῥάβδου τῆς εἰς γῆν πεσούσης σημαίνεται. πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον, ὡς ἔνι δὴ πάλιν εἰπεῖν πειράσομαι. ῥάβδῳ παρεικάζει τὸν ἐκ Θεοῦ λόγον φῦντα, ἡ θεόπνευστος γραφὴ, διά γε τοι τὸ πάντα στηρίζεσθαι παρ᾽ αὐτοῦ. τῷ λόγῳ κυρίου, φησὶν, οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν. καὶ, ὑποστηρίζει μὲν τοὺς δικαίους ὁ κύριος. ὑπενηνέγμεθα D δὲ τῷ πατρὶ δι᾽ υἱοῦ. καὶ τοῦτο αὐτὸς ἀληθὲς ὑπάρχον ὑποφαίνει λέγων· καὶ διάξω αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ῥάβδον μου. ῥάβδος δὲ καὶ ἑτέρως, βασιλείας σύμβολον. βασιλεύει δὲ δι᾽ υἱοῦ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ πατήρ. αὐτὸν ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων καταβλαστήσασα, κατασημαίνοιεν ἄν. αὐτὸν ἡ ἐκ ῥίζης Ἰεσσαὶ, καὶ ἡ πάντας ἡμᾶς παρακαλοῦσα πνευματικῶς, καὶ πρός γε τὸ ἐρηρεῖσθαι E καλῶς τοὺς πεπιστευκότας ἀνέχουσα, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑμνούμενον πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν καὶ πατέρα· ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία, αὗταί με παρεκάλεσαν. ῥάβδος δὲ οὖν, ὁ υἱός. ἀλλ᾽ ἕως μὲν ὡς ἐν χειρὶ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐν τοῖς τῆς θεότητος ὑψώμασιν, οὔπω γενόμενος καθ᾽ ἡμᾶς, ἄθεοι μὲν ἐν κόσμῳ διετελοῦμεν οἱ πάλαι.

A vxoribus eorum à vicinis & contubernalibus vaſa argentea, & diſcos aureos ac veſtimenta accipientibus; [Reſpondit, inquit, Moſes, & dixit: Non credent mihi, neque audient vocem meam, ſed dicent: Non apparuit tibi Dominus. Quid dicam illis? Dixit illi Dominus: Quid tenes manu tua? Ille ait: Virga eſt. Dixitque Dominus: Proiice eam in terram. & proiecit, verſaque eſt in ſerpentem, fugitque eum Moſes. Ait Dominus illi: Extende manum tuam, & caudã eius apprehende. Manũ itaque extẽdens caudam appre- *Exo. 3.4.*
B hendit, factáque in eius manu virga eſt: vt credant, inquit, apparuiſſe tibi Dominum Deum patrum tuorum, qui eſt Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob.] Metuebat ſiquidem Moſes ne Iſraelitis deceptor videretur, quòd viſum à ſe vniuerſorum Deum aſſereret, qui ſibi imperaſſet Ægyptiorum expoliationem, & quòd valida diſcedere manu oporteret. Et propterea miraculum hoc patrare eum, atque ſupra hu-
C manam naturam operari quid & efficere iuſſit, immutante Deo ipſo virgam in ſerpentem, ne transfugium ſuadere, ſed cæleſtia atque diuina portare oracula reuera crederetur. Id enim verum ſignum cui omnes credidimus, Verbum nobis ſimile factum, ad nos veniſſe: quod virga humo proiecta deſignat. Id qua ratione intelligendum, quà licet, dicere denuò aggrediamur. Virgæ comparat natum ex Deo Verbum diuinitus inſpirata Scriptura, quòd ab eo omnia firmentur. [Verbo Domini, inquit *Pſal. 32.6*
D Dauid, cæli firmati ſunt. & : Confirmat quidem iuſtos Dominus.] Aggre- *Pſal. 36. 17.*
gamur itaque Patri per Filium: quod etiam Veritas ipſa oſtendit: [Traducam, ait, eos in virga mea.] Aliàs virga regni eſt ſymbolum: per Filium enim imperat vniuerſorum Deus ac Pater. Hunc etiam Aaronis virga in Sancto ſanctorum germinans deſignare queat. Item virga illa ex radice Ieſſe, quæ nos omnes ſpiritaliter conſola- *Eſaia. 10. 24.*
E tur, atque etiam, præter quòd ſtabiliat greſſum, rectè credentes ſuſtentat, iuxta illud in Pſal. Deo Patri decantatum: [Virga tua & baculus, ipſa me conſolata ſunt.] Virga itaque, Dei Filius. Sed quamdiu quaſi in Patris erat manu, & in altiſſimis diuinitatis, nondum homo natus vt nos, miſeri in mũdo, atque planè impii viuebamus. *Pſal. 22. 4*

A Creaturæ enim errabamus ſeruientes, & impiorum ſpirituum cupiditati ſubiecti. Poſtquam verò (vt planiùs dicatur, quod ad contemplationem vtile eſt) propriæ gloriæ ſublimia, adeóque dexteram Patris quodammodo reliquiſſet, in terrámque de cælo deſcendiſſet; noſtri factus eſt ſimilis, nobiſque conformis in terris, qui malitia abundamus. Malos enim ipſe nos
Matt. 7. a. „ Dei Filius vocauit, dicens: [Si igitur
„ vos cùm ſitis mali, nouiſtis bona da-
„ ta dare filiis veſtris, quanto magis Pa-
B „ ter veſter qui in cælis eſt bona dabit
„ petentibus ſe?] Quin & ipſum in ſerpentem ferè mutatum dixero, ob noſtri ſimilitudinem, quódque parem nobiſcum formam induerit. Malus quidem homo, ſi ad manſuetudinem comparetur. Tranſiit itaque in ſerpentẽ virga. Vnigenitus enim homo factus eſt, & inter ſceleratos reputatus, atque improbus nobiſcum appellatus, cùm naturà bonus, imò ipſa etiam bonitas exſiſteret. Verùm quòd Vnigenitum, factum hominem, nos quidem recepe-
C rimus; Iudæa verò natio repudiauerit, nec quo debuit amore proſecuta fuerit, (receſſit enim quodammodo ab eo) ex ipſis ſacris Literis clarum eſſe poterit. *Moſes enim*, inquiunt ipſæ, *faciem ſuam auertit*. Improbum eum cùm reputaret, credere in ipſum formidauit, imò occidit, & in medio latronum cruci affixit. Quòd verò interdum notati & reprehenſi fuerint à Chriſto Iudæi, tantum abeſt vt propterea peccator fuiſſe cognoſcatur, vt potiùs firmamentum & robur ſpiritale credentibus eum eſſe,
D ex eo quod factum eſt, ſciamus. Fugientem enim Moſen Deus conuertit. Nam vbi ſerpentem apprehendit, ſtatim in manu eius in virgam eſt commutatus. Rudibus itaque improbus apparet Chriſtus, ob noſtri ſimilitudinem: at qui fide eum comprehenderit, virgam eſſe & firmamentum comperiet. Quamobrem fide dignum eſt hoc diuinum circa virgam factum miraculum, & plurimum valet ad perſuaden-
E dum Iſraelitis, id eſt vniuerſis terram incolentibus, à Deo ſe conſiderari. Poſtquam verò valdè languidos animo obſtinato, & extra ſpem poſitos effugere poſſe, quod ipſis impendebat, ineuitabile malum, pluráque portenta oportuit, vocari vix tales ſunt ad obediẽdum. Deus itaque rurſum ad ſacrum
Exo. 4. f. „ Moſen, [Mitte, inquit, manum tuam in

A ἐπλανώμεθα δὲ, τῇ κτίσει λατρεύοντες, καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ὑποτεινωσμένοι πλεονεξίαις. ἐπειδὴ δὲ μονονουχὶ, σωματικώτερον εἰρήσεται διά γε τὸ τῇ θεωρίᾳ χρήσιμον, τῆς ἰδίας δόξης καταλελοιπὼς τὰ ὑψώματα, καὶ οἱονεὶ τὴν τοῦ πατρὸς χεῖρα, καθίκετο μὲν εἰς γῆν ἐξ οὐρανοῦ, γέγονε καθ' ἡμᾶς, σύμμορφός τε ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ πονηρίας εἰσὶν ἔμπλεοι. πονηροὺς γὰρ αὐτοὺς ἐκάλεσεν ὁ υἱὸς, οὕτω λέγων· εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν
B τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; μονονουχὶ καὶ εἰς ὄφιν αὐτὸν μετασκευάσαι φαμὲν διά γε μόνον τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοιότητα, καὶ τὸ ἐν ἴσῳ γενέσθαι σχήματι. πονηρὸς μὲν ὁ ἄνθρωπος, εἰ πρὸς ἡμερότητα συγκρίνοιτο. μεταβέβηκε τοίνυν εἰς ὄφιν ἡ ῥάβδος. γέγονε γὰρ ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη, καὶ κεχρημάτικε μεθ' ἡμῶν πονηρὸς, καίτοι κατὰ φύσιν ὑπάρχων ἀγαθὸς, μᾶλλον δὲ αὐτόχρημα τὸ ἀγαθόν. ἀλλ' ὅτι γεγονότα καθ' ἡ-
C μᾶς τὸν μονογενῆ προσεδεξάμεθα μὲν ἡμεῖς, οὐκ ἠγάπησαν δὲ οἱ τῶν Ἰουδαίων δῆμοι· ἀποδεδράκασι γὰρ ὥσπερ αὐτοῦ· σαφὲς ἂν γένοιτο διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων. ἔφυγε γὰρ Μωσῆς ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. πονηρὸν γὰρ εἶναι νομίσαντες, οὐ τῇ πίστει τετολμήκασι, ἀπεκτείνασι δὲ μᾶλλον, καὶ συνεσταύρωσαν πονηροῖς. πλὴν ἔπι κατὰ καιροὺς ἐπιδράξεται μὲν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, γινώσκεται δὲ ὅτι πονηρὸς μὲν οὐδαμῶς, στήριγμα δὲ μᾶλλον καὶ ἰσχὺς ἡ πνευματικὴ τῶν
D πιστευόντων ἐστὶ, δι' αὐτοῦ τοῦ γεγονότος εἰσόμεθα. φεύγοντα γὰρ Μωσέα Θεὸς ἐπιστρέφει. ἐπειδὴ δὲ τοῦ ὄφεως ἐπελάβετο, γέγονε ῥάβδος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. οὐκοῦν τοῖς μὲν οὐκ εἰδόσι, πονηρὸς εἶναι δοκεῖ, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν. εἴγε μὴν ἐπιλάβοιτό τις αὐτοῦ διὰ πίστεως, ῥάβδον εὑρίσκει καὶ στήριγμα. ἀξιόχρεως μὲν οὖν ἡ ἐπὶ τῇ ῥάβδῳ θεοσημεία, καὶ ἀναπείθειν οἷά τε τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ἤγουν ἅ-
E παντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἐπισκέπτεται ὁ Θεὸς αὐτούς. ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἄγαν ἠρρωστηκόσι τὸ δυσήκοον, καὶ τοῖς ἔξω γεγονόσιν ἐλπίδος τοῦ διαδρᾶναι δύνασθαι τῶν σφίσιν ἐπηρτημένων τὸ δυσεκβὲς, καὶ πλειόνων ἔδει θαυμάτων. κέκλινται γὰρ οἱ τοιοῦτοι μόλις εἰς τὸ εὐήνιον. πάλιν ἔφη Θεὸς πρὸς τὸν ἱερὸν δηλονότι Μωσέα· εἰσένεγκον τὴν χεῖρά σου εἰς

τὸν κόλπον σου· καὶ εἰσήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ, καὶ ἐγενήθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ λεπρῶσα ὡς χιών. καὶ εἶπε πάλιν· εἰσένεγκον τὴν χεῖρα εἰς τὸν κόλπον σου. καὶ εἰσήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ, καὶ ἐξήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν χρόαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. θεοπρεπὲς γοῦν ὅτι μάλιστά γε τὸ ἀπαλλάξαι δύνασθαι λέπρας· τὰ δὲ εἰς τοῦτο λοιπὸν ἀγριότητος ἀφιγμένα τῶν παθῶν, ὡς μηδὲ αὐταῖς εἴκειν ἀνέχεσθαι ταῖς τῶν ἰατρῶν ἐμπειρίαις, δέοιτ' ἂν ἤδη πως ἐν τοῖς καθ' αὐτὰ μόνης τάχα που τῆς ἄνωθεν ἐξουσίας, ᾗ τὸ ἀντιστατοῦν οὐδὲν, πάντα βάσιμα καὶ εὐλυόντα. ἀνίατον δὲ νοσημάτων ἡ λέπρα· ὅτι τοίνυν τὰ ἐν ἀνθρώποις ἀπεγνωσμένα, καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἀδύνατα, παρ' αὐτῷ δυνατὰ, καὶ οὐδὲν ὅλως τὸ ἀνίατον ἐφῆκε νοεῖν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, διὰ τοῦ τὴν Μωσέως χεῖρα θεραπεῦσαι λελεπρωμένην. ὡς ἂν εἰδεῖεν ἐντεῦθεν οἱ κεκλημένοι, τουτέστιν, οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ὅτι κἂν δυσδιάφυκτον ἔχοιεν τὴν συμφορὰν, ταῖς Αἰγυπτίων μοχθηρίαις ὑπεζευγμένοι, καὶ νόσον ὥσπερ τινὰ παθόντες ἐσχάτην, τὴν ὑπ' ἐκείνοις δουλείαν· ἀλλ' εὐμήχανος ὁ ἰατρὸς, καὶ τὰ πολὺ διεξίτητα τῶν παθῶν περενεγκεῖν εὐκόλως εἰδὼς καὶ δυνάμενος, καὶ τοῦτο ἀμογητὶ καὶ οὐκ ἐν χρόνῳ μακρῷ. ἅμα γὰρ εἰσήνεγκε ὁ Μωσῆς τὴν χεῖρα ἐν τῷ κόλπῳ, καὶ ἀπήλλακται τῆς νόσου. ὑπηνίττετο δέ τι ἕτερον ἡμῖν, καθάπερ ἐγῷμαι, τὸ χρῆμα. μακροῖς γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ τρίβοντες χρόνοις οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ἐξέθορον μὲν τῆς ἄνωθεν καὶ ἐκ πατέρων αὐτοῖς ἐντελοῦς ἐπιεικείας, ἔθεσί τε μᾶλλον τοῖς ἐπιχωρίοις ἐνιζηκότες, καὶ βαθύνοντες λίαν εἰς κάθεσιν, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν· λελατρεύκασι μὲν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα. κατωλισθήκασι δὲ καὶ εἰς πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας, μονονουχὶ δὲ τεθνεῶτα λοιπὸν καὶ ἀπεψυγμένον ἐσχήκασι νοῦν. ἀκαθαρσίας γὰρ καὶ νεκρότητος σημεῖον ἡ λέπρα. μεμυσταγώγηκε δὲ διὰ τοῦ θαύματος, ὡς εἰ προσδέξοιτο Θεὸς αὐτοὺς· μονονουχὶ δὲ καὶ ἐγκολπώσοιτο πάλιν, οὐ δυσαπότρεπτον ἕξουσι τὴν ἀκαθαρσίαν. διακρούσονται δὲ καὶ μάλα ῥᾳδίως τὸν ἐκ τῆς νεκρότητος μολυσμόν. καὶ οὑτωσὶ μὲν ἡμῖν ὁ εἴς γε τοῦτο λόγος. ὅτι δὲ τὸ Χριστοῦ μυστήριον ἐσκιαγραφεῖτο πάλιν ὡς ἐν τῇ Μωσέως χειρὶ λελεπρωμένῃ τε καὶ κεκαθαρμένῃ, διειπεῖν πειρασόμεθα. οὐκοῦν ὅτι πάντα γέγονε

A ſinum. Miſitque manum ſuam in ſinum, & facta eſt manus eius leproſa vt nix. Et dixit ruſum: Mitte manum in ſinum tuum. Et miſit manum ſuam in ſinum ſuum, & eduxit manum de ſinu ſuo, iterúmque reſtituta eſt in carnis ſuæ colorem.] Igitur maieſtatis eſt ſummæ ac poteſtatis, lepram poſſe curare. Affectiones verò quæ eò prauitatis ſunt deductæ, vt nullis medicorum experimentis cedere videantur, indigent aliqua, cá-
B que diuina ſola poteſtate, cui nihil reſiſtit, ſed peruia omnia ſunt & obſequentia. Immedicabilis ergo morbus lepra eſt. quæ verò hominibus deſperata, nobiſque apparent impoſſibilia, ipſi Deo factu facilia ſunt. adeò ipſemet Deus, eo ipſo dum leproſam Moſi manum ſanitati reſtituit, nihil planè reliquit, quid immedicabile eſſe æſtimari queat. vt vel hinc perſpiciant vocati, id eſt, Iſraelitæ, quod et-
C ſi ineuitabile malum habeant, dum improbitati Ægyptiorum ſunt ſubiecti, & peſſimum quaſi quendam morbum ſint nacti, ſeruitutem dico ſub Ægyptiis; gnauus tamen atque induſtrius medicus in parato ſit, qui optimè norit ac potenter valeat depellere etiam deſperatiſſima malorum genera, idque ſine labore, ac breui tempore. Nam ſimul atque intulit Moſes manum ſuam in ſinum, lepra confeſtim ſanata eſt. Tacitè quoque
D aliud quidpiam nobis, vt ego arbitror, innuitur. Multo enim tempore in Ægypto agentes Iſraelitæ, cæleſti patrúmque ſuorum vtentes modeſtia enituere, moribus verò gentis in qua degebant valdè in deiectionem inciderunt, iuxta Prophetæ vocem, [ſeruierunt creaturæ potiùs quàm Creatori.] Prolapſi verò ſunt in omne turpitudinis genus, mortuámque quaſi & exanimem nacti ſunt mentem. Lepra enim immunditiei ac mor-
E tis index eſt. Hoc verò miraculo eos erudiebat, ne, poſteaquam Deus illos ad ſe reuocauerit, ac quaſi in ſinum ſuum denuò condiderit, difficulter ſe à ſordibus & impuritatibus ſuis auerterent, ſed facilè & quaſi nullo negotio impedirēt mortis fœditatem. Ac de his quidem hactenus ſint dicta. Quomodo verò adumbretur adhuc Chriſti myſterium in Moſis manu lepra infecta, ac mox ſana & pura reddita, dicere aggrediar. Quia ergo [per Filium facta ſunt omnia,

Rom. 1.
Ioan. 1.

" omnia, & ſine ipſo factum eſt nihil,]
" optimè ſacer Euangeliſta Ioannes
teſtatum reliquit. Quia verò Pater
omnia in Filio operatur, propterea
ſacra Scriptura quoque nobis Filium
Patris nominat manum, brachium
& dexteram. Sic enim diuinus E-
Eſai.53.1. " ſaias: [Domine, quis credidit au-
" ditui noſtro? & brachium Domini
" cui reuelatum eſt?] duri enim &
effrænes perdurarunt miſeri Iudæi,
incredulitate nimium laborantes. Et
Verbo Domini cælos eſſe firmatos
Dauid teſtatur, idque Propheta-
rum oraculis Deus Pater ita con-
Eſai.48.13. " firmat: [Manus mea fundauit cæ-
" lum.] Compellans verò alios idem,
Eſai.41.10. " ait: [Ego Deus tuus qui conforta-
" ui te, & auxiliatus ſum tibi, &
" protexi te dextera iuſta mea.] Con-
ſueuit verò diuina Scriptura Filium
appellare *manum*. Attende itaque
manum Moſis mox in ſinu abſcon-
ditam, iterúmque productam, le-
pra infectam; mox rurſum in ſinum
relatam, ac confeſtim redditam ſa-
nam. Conſiderare verò myſterium
atque modum Incarnationis, qua-
liſque ſit & qualiter ſe habeat, pe-
nitiùs introſpicere ſi voluerimus, ta-
le quid eueniſſe planè comperie-
mus. Erat ſiquidem Filius in ſinu Dei
Patris, pérque illum omnia facta
ſunt à Patre. Ipſe etenim brachium
excelſum eſt, & omnia firmans ac
roborans manus, & dextera admi-
rabilis. Poſtquam verò modo quo-
dam in ſuum profectus eſt locum,
homo factus, imbecillitates etiam
noſtras aſſumpſit, iuxta Prophetæ
vocem, obnoxius iudicio & immun-
ditiei. Humana enim omnis conditio
ad Deum comparata impura eſt, ſi ve-
Eſai.64.6. " rè Eſaias dixit: [Quaſi pannus men-
" ſtruatæ omnes noſtræ iuſtitiæ.] Quia
igitur humanam aſſumpſit naturam,
in fœditatis ſuſpicionem deuenit ca-
ſtiſſimus ipſe, & lucem habitans inac-
ceſſam. Adeò ſiquidem infelix Iudæo-
rum aberrauit natio; quin & vini po-
torem, & Samaritanum, & ex adulte-
rio natum, tum etiam peccatorem
nominauit. Cæco enim à natiuitate
Ioan.9.24. ſua, à Chriſto ſanato, dixerunt: [Da
" gloriam Deo: nos ſcimus quia hic ho-
" mo peccator eſt.] Sed eò dementiæ
nunquam, vt arbitror, veniſſent, vt talia
dicerent, & effrene in eum os aperirent,
ſi Dei naturam in eo cognouiſſent.

A δι᾽ υἱοῦ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὁ θεσπέσιος ἡμῖν Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εὖ μάλα διαμεμαρτύρηται. ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὴν ὁτιοῦν ἐνεργὸς ὁ πατὴρ δι᾽ αὐτοῦ, ταύτῃ τοι καὶ ἡ θεόπνευστος γραφὴ χεῖρά τε ἡμῖν, βραχίονά τε καὶ δεξιὰν ὀνομάζει τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας· κύριε, φησί, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; μεμενήκασι γὰρ σκληροὶ καὶ ἀφήνιοι, καὶ πολὺ νοσοῦντες τὸ ἀπειθὲς οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι, καὶ τῷ B μὲν λόγῳ κυρίου καὶ αὐτοὺς ἔφη τοὺς οὐρανοὺς ἐστερεῶσθαι Δαβίδ, διά γε φωνῆς προφητῶν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ διϊσχυρίσατο λέγων· ἐγὼ τῇ χειρί μου ἐστερέωσα τὸν οὐρανόν. προσπεφώνηκε δὲ καὶ ἑτέροις· ἐγὼ γὰρ ὁ Θεός σου ὁ ἐνισχύσας σε, καὶ ἐβοήθησά σοι, καὶ ἠσφαλισάμην σε τῇ δεξιᾷ τῇ δικαίᾳ μου. χεῖρα δὴ οὖν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ τὸν υἱὸν ἀποκαλεῖν. ὅρα τοίνυν τὴν Μωσέως χεῖρα κρυπτομένην ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ, εἶτα πρὸς τὸ ἔξω φερομένην, καὶ ὁρωμένην ἐν λέ- C πρᾳ· καὶ πάλιν εἰσφερομένην ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα τοῦ πάθους ἀπηλλαγμένην. ἐννοοῦντες δὲ τὸ μυστήριον καὶ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπον, ὅπῃ τε καὶ ὅπως ἂν ἔχῃ καταθρεῖν σπουδάζοντες, τοιοῦτό τι γεγονὸς εὑρήσομεν. ἦν μὲν γάρ πως ὁ υἱὸς ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, καὶ δι᾽ αὐτοῦ τὰ πάντα πεποίηκεν ὁ πατήρ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ βραχίων ὁ ὑψηλός, ἡ πάντα ἰσχύουσα χείρ, ἡ ἀξιοθαύμαστος D δεξιά. ἐπειδὴ δὲ τρόπον τινὰ εἰς τὸν ἴδιον ἐκβέβηκεν τόπον, γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, ἐν ὑπολήψει γέγονε καὶ ἀκαθαρσίας. ἀκάθαρτος γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις πρὸς Θεόν, εἴ γε ἀληθὲς ὅ φησιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὅτι πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν, ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης. οὐκοῦν τό γε ἧκον εἰς ἀνθρώπου φύσιν, ἐν δοκήσει γέ- E γονεν ἀκαθαρσίας, ὁ πάναγνός τε καὶ φῶς ἀπρόσιτον οἰκῶν. πεπλάνηνται γὰρ οὕτω καὶ οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι. τοιγάρτοι καὶ μέθυσον καὶ Σαμαρείτην ὠνόμαζον, καὶ ἐκ πορνείας γεγεννημένον, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι καὶ ἁμαρτωλόν. ἔφασκον γάρ που τῷ ἐκ γενετῆς τυφλῷ τεθεραπευμένῳ· δὸς δόξαν τῷ Θεῷ. ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἁμαρτωλός ἐστιν. ἀλλ᾽ οὐκ ἂν οἶμαι μανίας εἰς τοῦτο κατῴχοντο ποτέ, ὡς εἴπερ ὄντα Θεὸν κατὰ φύσιν ᾔδεσαν, φάναι τὸ τοιοῦτον, καὶ ἀπύλωτον ἐπ᾽ αὐτῷ διανοῖξαι στόμα.

ἀλλ' ὁ ἐν δοκήσει γεγονὼς ἀκαθαρσίας ὡς ἄνθρωπος, ὅτε τὴν καθ' ἡμᾶς εὐτεχνεστάτην οἰκονομίαν διήγαγεν, εἰς πέρας ἀνέβη πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐν κόλποις γέγονεν αὐτοῦ· τότε δὴ τότε καὶ αὐτὴν ἀπεκρούσατο τὴν δόκησιν τοῦ γεγενῆσθαι μεθ' ἡμῶν ἐν νεκρότητι καὶ ἀκαθαρσίᾳ. δοξολογεῖται δὲ ὡς Θεός, δοξολογεῖται παρὰ πάντων ὡς κύριος, ὡς ἁγίων ἅγιος, ὡς καταλαμπρύνων τὴν κτίσιν, καὶ τοῖς τῶν ἀνθρώπων πνεύμασι, καὶ μήν τοι τοῖς ἐπὶ γῆς χορηγῶν αὐτὸς τὸ πάντως δύνασθαι καταθλᾷν τοῦ καταμολυσμοῦ ἡγούντος. ὅτι δὲ κατεδέξατο μὲν οἰκονομικῶς δι' ἡμᾶς ὁ υἱὸς τὰ ἀνθρώπινα, καὶ γέγονε μὲν ὑπὸ νόμον, κατελογίσθη δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις, ἀναπεφοίτηκε δὲ πάλιν εἰς τὴν ἔμφυτόν τε καὶ ἐν ἀρχαῖς ἄνοδον αὐτοῦ τιμήν τε καὶ δόξαν, πληροφορήσει λέγων αὐτὸς πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα. πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. ὁρᾷς ὅτι τῶν μεταξὺ προσβεβηκότων ἀπαλλακτιᾷ, καὶ οὐκ ἀβούλητον μὲν ἐποιήσατο τὴν μετὰ σαρκὸς οἰκονομίαν; ἠπείγετο δὲ πρὸς τὸ τῆς θεότητος εὐκλεὲς καὶ τὸ πάντα ὑπεραναβεβηκὸς ἀξίωμα. διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος· εἰ γὰρ καὶ ἐγνώκαμεν, φησίν, τὸν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν. ἀνεβίω γὰρ ἐκ νεκρῶν, ἀνέδραμέ τε πρὸς τὸν πατέρα μετὰ σαρκός. ἀλλ' οὐκέτι, φησίν, κατὰ σάρκα αὐτὸν γινώσκομεν, τουτέστιν, οὐκ ἔτι ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντα τῆς σαρκός, πάθεσί τε τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀνεγκλήτοις φημί. πρὸ μὲν γὰρ τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ πεινῆσαι λέγεται, καὶ καμεῖν ἐκ τῆς ὁδοιπορείας, καὶ περίλυπον γενέσθαι· καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐπὶ ξύλου δι' ἡμᾶς ἀνατλῆναι θάνατον. ἀλλὰ νῦν, οὐκ ἐν τούτοις ὄντα γινώσκομεν. ἅπαξ γὰρ ἀποθανών, οὐκ ἔτι ἀποθνήσκει. ἄφθαρτος γὰρ ὁ Χριστός, ζωὴ κατὰ φύσιν καὶ ζωῆς χορηγός, ὅτι καὶ ἐκ ζωῆς πέφηνε τοῦ πατρός. μετὰ δέ γε τὸ ἐπὶ τῇ λεπρώσῃ χειρὶ παραδόξως τετελεσμένον, καὶ τρίτῳ σημείῳ καθίστησι βεβαιοτέρους· ἔφη γὰρ πάλιν· ἐὰν δὲ μὴ πιστεύσωσί σοι τοῖς δυσὶ σημείοις τούτοις, μηδὲ εἰσακούσωσι τῆς φωνῆς σου, λήψῃ ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐκχεεῖς ἐπὶ τὸ ξηρόν· καὶ ἔσται τὸ ὕδωρ ὃ ἐὰν λάβῃς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, αἷμα ἐπὶ τοῦ ξηροῦ. ἄθρει δὴ οὖν πάλιν τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπείθειαν προαναγνωσμένην. μελλητοὶ γὰρ ἀεί εἰσι καὶ βραδεῖς εἰς σύνεσιν, καὶ δυσμεταπόμπιστοι πρὸς ἀλήθειαν.

A Sed cùm ille, qui tanquam impurus homo in hunc mundum natus erat, imò ipſemet impurus & ſceleratus exiſtimabatur, vitæ ſuæ diſpenſationem perfectiſſimè abſoluiſſet, tandémque ad Patrem perueniſſet, inque ſinum eius rediiſſet, tunc inquam expulit eam opinionem, qua velut homo iniquus & impurus natus eſſe videbatur. Honoratur verò vt Deus, laudatur à cunctis vt Dominus, vt Sanctus ſanctorum, vt qui condita illuſtrans, hominum B ſpiritibus, atque iis qui in terra ſunt facultatem præbet ſuperandi & peſſundandi eum qui omnis eſt auctor inquinamenti. Quòd verò per diſpenſationem ſuſceperit quæ ad hominem pertinent, factúſque ſub lege inter impios ſit reputatus, reuocatúſque denuò & inſertus priſtinæ dignitati ac gloriæ, plenam facit ipſe fidem, quando ſic ad Patrem cæleſtem verba facit: [Pater, clarifica me apud temetipſum claritate quam habui, priuſquam mundus eſſet, C apud te.] Vidéſne eum iis quæ aſſumpſiſſet demigrare, nec ſine conſilio Incarnationem ſuſcepiſſe? Properabat autem ad diuinitatis inſigne, & ad omnia ſuperantem gloriam dignationémque. Hinc etiam B. Paulus, [Etſi, inquit, cognouimus ſecundùm carnem Chriſtum, ſed iam nouimus.] A mortuis enim reuixit, rediitque ad Patrem carne indutus. Sed non ampliùs ſecundùm carnem cognoſcimus, hoc eſt, carnis ſubiectum affectionibus, paſſionibus in-D quam, niſi naturalibus & inculpatis. Antequam enim pretioſam ſubiret crucem, eſuriiſſe fertur, ac de via feſſum ſediſſe, & triſtatum admodum, quin & in ligno mortem pro nobis perpeſſum: at modò non ampliùs his obnoxium nouimus. [Semel enim mortuus, non ampliùs moritur.] incorruptus enim eſt Chriſtus, cùm vita exiſtat ſuâ naturâ, vitæque auctor: quia ex ipſa Patris vita prodiit. Poſtquam verò inauditū illud circa manum leproſam ſignum iam E tranſiiſſet, tertio quoque ſigno Deus eos magis confirmat. ait enim rurſus Scriptura: [Quòd ſi nec duobus quidem his ſignis crediderint, neque audierint vocem tuam, ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper aridam: & quidquid hauſeris de fluuio, vertetur in ſanguinem.] Agnoſce denuò priùs commemoratam Iudæorum incredulitatē. Differunt enim aſſiduè ac tardant cognoſcere, ægrè ſuſcipientes veritatem.

Ioan. 17. 5.

2. Cor. 5. 16.

Rom. 6.

Exod. 4.

Negant enim fidem Incarnationis A modo adhibere, & miraculis præter naturam patratis. Serò vltimo vix ſigno crediderunt, etſi non om-
Rom.11.5 „ nes fortaſſe, [ſed reliquiæ ſecun-
„ dum electionem gratiæ, vt beatus
„ Paulus loquitur. Sed quod, amabo,
„ extremum hoc ſignum? Mors in cru-
„ ce, mortique adiuncta ac propinqua
„ Chriſti ſtatim reſurrectio. Quòd verò in ſignum atque adeò magnum & admirandum futuræ reſurrectionis carnis, data ſit Iſraelitis Saluatoris mors, manifeſtum fieri poteſt ex ipſis Sal- B uatoris verbis. Acceſſerunt ſiquidem Phariſæi poſt plurima exhibita mira-
Matt. 10. 12.38. & 16. 4. „ cula irridentes ac dicentes: [Magi-
„ ſter, volumus à te ſignum videre.] Ille
„ ad hæc: [Generatio praua & adultera
„ ſignum quærit, & ſignum non dabitur
„ ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ. Sicut
Ionæ 2.1. 1.Cor.2. „ enim fuit Ionas in ventre ceti tribus
„ diebus & tribus noctibus, ſic erit filius
„ hominis in corde terræ tribus diebus
„ & tribus noctibus.] Quòd autem lucrifecerit non Iudæorum modò multos, ſed & è Gentibus plurimos mors C Emmanuelis, facilè perſpici poteſt.
Ioan.12. 32. „ Sic enim iterùm ait, [Cùm exaltatus
„ fuero à terra, omnia traham ad me
„ ipſum.] Ibidémque: [Amen, amen di-
Ibid.12. 24. „ co vobis, niſi granum frumenti cadens
„ in terram mortuum fuerit, ipſum ſo-
„ lum manet; ſi autem mortuum fue-
„ rit, multum fructum afferet.] Vides quàm euidenti exemplo mortis exhibuit fructum? erant enim hi Saluatoris ſermones, vltimum ſignum, cui credidere non ſolùm qui ex Iſrael, ſed & ipſi, vt dicebam, qui ex D altera multitudine, ii inquam qui ex Gentibus. Quibus autem modis id
Exod.4.9 „ ſignificauit? [Sume, ait, aquam flumi-
„ nis, & effunde ſuper aridam, eritque
„ aqua fluminis, quam ſumpſeris, ſan-
„ guis ſuper terram.] Aqua ſiquidem typus hîc eſt vitæ ac ſignum. reuerâ enim neceſſaria vitæ eſt, & mortalibus maximè vſui. Quamobrem, non ſecùs atque ex flumine quodam, reuerà vita ipſemet natus eſt Filius ex Patre, E qui omnia viuificat. Vt enim lumen de lumine, ſic & vita eſt de vita. Quòd verò non extrinſecus ſubſiſtens, ſed ex ipſa natura ſit Dei Patris, vt &
„ nos, Moſes edocet. [Sume, inquit, aquã
„ fluminis.] Dehinc eam terræ infundi præcepit. Hoc nimirum ænigmatica obſcuritate Incarnationis eſt myſterium.

ἠπειθήκασι γὰρ τῷ τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπῳ, καὶ τοῖς διὰ μέσου παραδόξως τετελεσμένοις. ὀψὲ δὲ καὶ μόλις τῷ τελευταίῳ σημείῳ πεπιστεύκασιν, εἰ καὶ μὴ πάντες τυχὸν, ἀλλ' οὖν τὸ κατάλειμμα τὸ κατ' ἐκλογὴν χάριτος, ὡς μακάριος γράφει Παῦλος. καὶ τί τὸ τελευταῖον σημεῖον; ὁ ἐπὶ ξύλου θάνατος, καὶ ἡ τῷ θανάτῳ παρεζευγμένη καὶ γείτων εὐθὺς ἀναβίωσις τοῦ Χριστοῦ. ὅτι δὲ σημεῖον δέδοται τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τοῦ σωτῆρος ὁ θάνατος, καὶ αὐτὸ τὸ μέγα καὶ ἀξιάγαστον τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, σαφὲς ἂν γένοιτο δι' αὐτῶν τῶν τοῦ σωτῆρος ῥημάτων. προσιέσαν μὲν γὰρ οἱ Φαρισαῖοι ποτὲ, μετὰ μυρίων ὅσων σημείων ἐπίδειξιν εἰρωνευόμενοί τε καὶ λέγοντες· διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ πρὸς αὐτούς· γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. κεκέρδακε δὲ ὅτι πολλοὺς ἐξ Ἰουδαίων οὐχὶ δὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν ὁ τοῦ Ἐμμανουὴλ θάνατος, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν. ἔφη γὰρ πάλιν, ποτὲ μὲν, ὅτι ὅταν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. ὅτε δὲ αὖ· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. ὁρᾷς ὅπως δι' ἐναργοῦς παραδείγματος ὑπέδειξεν ἡμῖν τὸν ἐκ τοῦ θανάτου καρπόν; ἦν οὖν ἄρα τὸ λοίσθιον ἡμῖν σημεῖον, τοῦ σωτῆρος οἱ λόγοι. ἐφ' ᾧ καὶ ἡ πίστις οὐχὶ μόνων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν, ὡς ἔφην, τῶν ἐκ τῆς ἑτέρας πληθύος, φημὶ δὲ τῶν ἐξ ἐθνῶν. τίνα οὖν δὴ τρόπον, αὐτὸ δὴ τοῦτο κατεσημαίνετο; λάβε, φησὶν, ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐκχεεῖς ἐπὶ τὸ ξηρόν· καὶ ἔσται τὸ ὕδωρ ὃ ἐὰν λάβῃς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, αἷμα ἐπὶ τοῦ ξηροῦ. ζωῆς μὲν γὰρ τύπος ἤτοι σημεῖον τὸ ὕδωρ. καὶ γάρ ἐστιν ἀληθῶς ἀναγκαιότατον εἰς τοῦτο, καὶ χρειωδέστερον τοῖς ἐπὶ γῆς. ἐν κοινῷ, οἱάπερ ἐκ ποταμοῦ, τοῦ ζωογονοῦντος τὰ πάντα πατρὸς, ζωὴ αὐτὸς ἐξέφυ, κατ' ἀλήθειαν ὁ υἱός. ὥσπερ γάρ ἐστι φῶς ἐκ φωτὸς, οὕτω καὶ ζωὴ ἐκ ζωῆς. ὅτι δὲ οὐκ ἔξω ὑποστὰς, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς κατὰ φύσιν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ἐκδιδάσκει Μωσῆς. οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ ἡμεῖς αὐτοί. λήψῃ γὰρ, φησὶν, ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ. εἶτα τοῦτο ἐκχεῖν εἰς γῆν ἐπετάττετο. τοῦτο δέ ἐστιν, αἰνιγματωδῶς, τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸ μυστήριον.

ζωὴ γὰρ ὑπάρχων ὁ μονογενής, καὶ ὡς ἐκ ζωῆς τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἀπορρήτως γεγεννημένος, ἀνεμίχθη τρόπον τινὰ τῇ ἐκ γῆς ἀνθρωπότητι, καθάπερ ἀμιγὲς τὸ ὕδωρ τῇ γῇ. κατῴκηκε γὰρ ἐν Χριστῷ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, μονονουχὶ δὲ τῇ ἀνθρωπείᾳ συνενήνεκται φύσει. καὶ ὡς οὐκ ἂν δύναιτό τις νοεῖν ἢ φράσαι; πλὴν εἰς αἷμα μετεποιήθη τὸ ὕδωρ. ἡ γὰρ κατὰ φύσιν ζωή, τουτέστιν, ὁ ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγος καθ' ἕνωσιν οἰκονομικήν, τὴν ὡς πρὸς σάρκα φημί, ἤτοι πρὸς ὁλόκληρον ἀνθρωπότητα καὶ φύσιν τὴν καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐν δοκήσει γέγονε τοῦ καὶ αὐτὸν ἀνατλῆναι τὸν θάνατον. φαμὲν γὰρ ὅτι καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, οὐκ εἰς ἰδίαν φύσιν τοῦτο αὐτὸς παθών. τέθνηκε γὰρ αὐτὸς οὐδαμῶς, ζωὴ ὑπάρχων, ἀλλὰ τὸν τῆς ἰδίας σαρκὸς οἰκειούμενος θάνατον. ἄθρει γὰρ ὅπως εἰ μὴ ἐξέχεεν ὁ Μωσῆς τὸ ὕδωρ εἰς τὴν γῆν, οὐ μετεποιήθη εἰς αἷμα. ὅπερ ἐστὶν ἐναργὲς θανάτου σημεῖον. ἔξω μὲν γὰρ τῆς σαρκὸς νοούμενος ὁ ἐκ Θεοῦ λόγος, ζωὴ καὶ ζωοποιός ἐστιν. ἐπειδὴ δὲ κατῴκηκεν ἐν σαρκί, τότε δὴ τότε καὶ τεθνάναι λέγεται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. τοῦτο δὴ λοιπὸν τὸ ἐξαίσιόν ἐστι καὶ διαφανὲς σημεῖον, δι' οὗ καὶ σεσαγήνευται μὲν εἰς πίστιν τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραήλ, συγκέκληται δὲ καὶ αὐτὴ τῶν ἐθνῶν ἡ πληθύς. τίς γὰρ οὐκ ἂν μεταθεῖτο πρὸς εὐπείθειαν ἀτονήσαντα βλέπων τὸν πάλαι δεινὸν καὶ δυσάλωτον τοῖς ἐπὶ γῆς θάνατον, καὶ κατηργημένην τὴν φθοράν, καὶ εἰς ἐλπίδα ζωῆς τῆς ἀτελευτήτου τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἀνενηνεγμένην; ὥσπερ γὰρ συναπεθάνομεν τῷ Ἀδάμ, οὕτω συνεγηγέρμεθα τῷ Χριστῷ, καὶ μαρτυρήσει γράφων ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκομεν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθησόμεθα. ἐξεπρίατο γὰρ ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ αἵματι, καὶ τῆς ἁπάντων ζωῆς ἀντάλλαγμα τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ἐποιήσατο. ἀλλὰ καίτοι τῶν τοσούτων σημείων τερατουργημάτων ἐκπεπερασμένων, ἀλύει Μωσῆς, ἡττᾶται δειλίας, οὔπω τεθάρρηκε τὴν ἀποστολήν. ἰέναι δὴ ὅτι προσῆκει πρὸς Φαραὼ Θεοῦ προστάττοντος, διαγγέλλουσα σαφῶς ἀνεῖναι τὸν Ἰσραήλ, θύσοντά μοι κατὰ τὴν ἔρημον, καταπέφευγε μὲν τὸ χρῆμα οὐ μετρίως, προσφέρει τε λέγων ἀναφανδόν, ὡς εἴη μὲν ὁμολογουμένως ὀλίγος εἰς λόγους, καὶ παράσημον ἔχει τὴν γλῶτταν. οὐ γὰρ εὔλαλός εἰμι πρὸ τῆς χθὲς οὐδὲ πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας, οὐδ' ἀφ' οὗ ἤρξω λαλεῖν τῷ θεράποντί σου,

A Cum enim vita ſit Vnigenitus; & ex vita Dei Patris quaſi profluendo ſit genitus, modo quodam permixtus eſt terrenæ humanitati, vt terræ aqua. [In ipſo enim inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter,] eámque propemodum humanæ naturæ contulit. Id verò quis mente conſequi aut ſermone queat? Vertitur autem in ſanguinem aqua. Vita enim ex ſe ſuáque natura, hoc eſt, Dei Patris Verbum, propter vnionis diſpenſationem, in carnem putà, atque in vniuerſam humanitatem B naturámque noſtram, etiam mortem ipſam ſubiiſſe viſa eſt. Dicimus enim mortuum pro nobis, non tamen in propria id perpeſſum natura. Mortuus enim non eſſet cùm ſit vita, ſed carni ſuæ mortem quaſi appropriauit. Vide itaque, quòd ſi Moſes aquam in terram effudiſſet, in ſanguinem verſa non eſſet; quod manifeſtum eſt mortis indicium. Verbum enim Dei quaſi extra carnem conſtitntum, vita eſt & viuificans. Quia C verò in carne habitauit, propterea hominum more mortuus dicitur. Cæterùm hoc permagnum atque eximium ſignum eſt, quo quaſi reti aliquo ad fidem pertrahebantur reliquiæ Iſrael, & conuocata eſt Gentium multitudo. Quis enim credere detrectet, mortem quæ mortalibus pridem moleſta erat atque infauſta, cernens debilitatam, corruptionem ablatam, atque in ſpem vitæ ſempiternæ genus humanum erectum? Vt enim commortui ſumus Adamo, ſic & D cum Chriſto excitati ſumus, vt teſtatur ſanctus Paulus ſcribens: [Sicut in Adam omnes morimur, ita & in Chriſto omnes viuificabimur.] Redemit enim nos ſanguine ſuo, & pro omnium vita ſuam ipſe vitam oppignerauit. Sed quanquam tam eximia & veneranda oſtenta fierent, tamen adhuc dubitat Moſes, metúque corripitur, legationémque detrectat. E Cùm enim Deus præciperet, vt Pharaonem accederet, eique annuntiaret, vt populum Iſrael dimitteret, qui ſibi in eremo eſſet ſacrificaturus; abhorruit à negotio non mediocriter, manifeſtè quòd eſſet ſermone modicus, & obſcuram haberet loquelam, ſic confeſſus, [Non ſum, ait, eloquens ab heri & nudius tertius, & ex quo loquutus es ad ſeruum tuum,

Coloſſ. 2.

1 Corin. 15.

Exo. 4.

impeditioris & tardioris linguæ ſum.] Quin & ſe minùs eſſe parem quàm vt populum à ſeruitutis iugo liberare queat, non obſcurè profitetur, dicens: [Obſecro Domine, mitte alium potentem, quem miſſurus es.] Deo autem pollicente linguam illi ſe daturum, & os dilatatutum, & quòd ipſe eſſet ſolus qui ſapientiam & eloquentiam donaret, aſſerente; magis ſe excuſabat, aliúmque qui magis iſtis polleret, ſubſtitui debere dicebat; adeóque Deum non leuiter offendebat. [Incenſus, inquit Scriptura, ira Dominus ad Moſen ait: Nónne vides Aaronem fratrem tuum, Leuitam? Scio quòd loquens loquetur pro te.] Inſuper ait: [Hic os tibi ſit; tu verò ipſi in his quæ ad Deum pertinent.] Vides tardiloquum lingua,& veluti adumbratum in D. Moſe? nec enim lex ſufficiens erat ad oracula enuntianda, nec ſatis diſerta aut eloquens, ad exactam eorum quæ ſalutaria ſunt commendandam intelligentiam, ſicut Chriſtus verus ille Leuita, cuius typum geſſit Aaron. Lex etenim Moſaica vix ad diuinorum ſermonum perducit primordia: quin potiùs imbecillibus atque infantibus quaſi rudimentum, ſtolidorúmque magiſtra eſt in figura, atque per vmbrã obſcuriſſimam ægrè adferens eorum quæ agenda, notitiam. At maximè idoneus magnúſque ſacerdos noſter,& qui legatione quàm optimè fungi poteſt, Chriſtus videlicet, veritatem vmbris anteà deſignatã, manifeſtam exhibuit. Non enim eſt tardus lingua,aut impeditus, aut ſermone breuis, vt Moſes erat; quin potiùs ſermone maximè facundus, vt Verbum ſapientię Dei ac Patris. Sed attende, quæſo, quàm lex minimè ſufficiat ad eximendum à ſeruitute eos qui ſub ſpirituali Pharaone, hoc eſt Satana, verſantur: neque proſit quidquam in terra diuinus Moſes, neq. maxima in virtutibus gloria, niſi adſit & auxilietur Chriſtus. Id verò verum eſſe veréque à nobis dictum, vel ex eo ipſo coniicere potes, quòd Aaron coniungantur. Et Moſes quidem res ingenio ſuo diuino commentatur, Aaron verò eaſdem ipſas profert, & ſermone explanat. niſi enim ſpiritaliter lex intelligatur reuelante nobis Chriſto, quæ in ea latent, obſcurum quid atque intricatum erit audientibus id quod ſignificatur. Et quandoquidem Iudæi, qui Moſen explanaret, pu-

Exod. 4.

A ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος ἐγώ εἰμι. ὅτι δὲ καὶ ἀμηχάνως ἔχει πρὸς λύτρωσιν τῶν ὑποδουλείων ζυγῶν, διεβεβαιοῦτο σαφῶς, ἔφασκέ τε, δέομαι κύριε, προχείρησαι ἄλλον δυνάμενον, ὃν ἀποστελεῖς. χαριεῖσθαι δὲ καὶ γλῶτταν αὐτῷ καὶ στόμα κατευρυνεῖν ὑπισχνουμένου Θεοῦ, καὶ ὡς αὐτὸς εἴη λέγοντος ὁ σοφίας καὶ λόγου δοτήρ, μακροτέραν ἐποιεῖτο τὴν παραίτησιν, ἕτερον χρῆναι λέγων ἀναδείκνυσθαι τὸν δυνάμενον. προσκρούει δὴ οὕτω ταύτῃ θεῷ. καὶ θυμωθεὶς γάρ, φησίν, ὀργῇ κύριος

B ἐπὶ Μωσῆν εἶπεν· οὐκ ἰδοὺ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ὁ Λευΐτης; ἐπίσταμαι ὅτι λαλῶν λαλήσει αὐτός σοι. καὶ πρός γε τούτῳ φησίν, ὅτι αὐτὸς ἔσται σου στόμα· σὺ δὲ αὐτῷ ἔσῃ τὰ πρὸς τὸν Θεόν. ὁρᾷς τὸ βραδύγλωσσον τοῦ λόγου καὶ πάλαι σκιαγραφούμενον, ὡς ἔν γε τῷ θεσπεσίῳ Μωσῇ; οὐ γὰρ ἱκανὸς ὁ νόμος εἰς ἀπαγγελίαν τῶν χρησμῳδημάτων, οὔτε μὴν ἀριστοεπὴς ἢ εὔγλωττος, εἰς ἀκριβῆ τοῦ συμφέροντος παραθεῖναι τὴν γνῶσιν,

C καθάπερ ἀμέλει ὁ Χριστὸς, ὁ ἀληθῶς Λευΐτης, οὗ καὶ εἰς τύπον Ἀαρών. ὁ μὲν γὰρ νόμος ὁ διὰ Μωσέως εἰς ἀρχὰς ἀποφέρει μόλις τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, καὶ στοιχεῖόν ἐστι τοῖς νηπίοις εἰσηγητὴς, παιδευτὴς ἀφρόνων, διὰ τύπου καὶ σκιᾶς ἀμυδροτάτην ἡμῖν εἰσκομίζων μόλις τῶν πρακτέων τὴν εἴδησιν. ὁ δὲ ἀληθῶς ἱκανώτατος καὶ μέγας ἡμῶν ἱερεὺς καὶ δυνατὸς εἰς ἀποστολὴν, τουτέστι Χριστὸς, κατασκιασμάτων ἀπηλλαγμένην ἀπέδειξε τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ

D ἐστι βραδὺς ἢ ὀκνηρὸς τὴν γλῶτταν, ἢ βραχὺς τοὺς λόγους κατὰ Μωσέα, πολὺ δὲ λίαν εὐεπὴς, καὶ μάλιστα ὡς σοφίας λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ἴδε δὲ, πῶς οὐχ ἱκανὸς μὲν ὁ νόμος εἰς τὸ ἐξελέσθαι δουλείας τοὺς ὑπὸ τῷ νοητῷ πράττοντας Φαραώ, τουτέστι τῷ σατανᾷ, οὐδ᾽ ἂν ὠφελῆσαί τι τὴν γῆν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, καίτοι διαφανεστάτην ἐπ᾽ ἀρεταῖς

E τὴν δόξαν ἑλὼν, μὴ οὐχὶ συνιέντος τι αὐτῷ καὶ ἐπαμύνοντος τοῦ Χριστοῦ. τοῦτο δ᾽ ἂν μάθοις ὧδέ τε ἔχειν καὶ ἀψευδῶς εἰρῆσθαι ἀφ᾽ ἡμῶν διὰ τὸ συνεζεῦχθαι τὸν Ἀαρών. καὶ διαλέγεται μὲν ὁ Μωσῆς, διατρανοῖ δὲ τὸν λόγον Ἀαρών. εἰ μὴ γὰρ νοηθείη πνευματικῶς ὁ νόμος, ἀποκαλύπτοντος ἡμῖν τὰ ἐν αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ, σκοτεινὸν καὶ ἀσυμφανὲς ἔσται τοῖς ἀκροωμένοις τὸ δηλούμενον. καὶ γοῦν Ἰουδαῖοι τὸν διερμηνεύοντα τὰ Μωσέως οὐκ ἔχοντες,

τουτέστι τὸν Χριστὸν, ἀπομεμενήκασιν ἀμαθεῖς. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ' ἕως σήμερον ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δὲ ἐὰν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ὀρθῶς οὖν ἔφασκεν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα περὶ τοῦ Ἀαρών· ὅτι λαλῶν λαλήσει αὐτὸς σοι, καὶ αὐτὸς ἔσται σου στόμα· σὺ δὲ αὐτῷ τὰ πρὸς τὸν Θεόν. καὶ οὐ δή που φαμὲν ὅτι Θεῷ προσεχέστερον καὶ μᾶλλον ἐγγὺς παρὰ τὸν Ἐμμανουὴλ ὁ Μωσῆς. ὁ μὲν γάρ ἐστιν υἱὸς καὶ ἐκ Θεοῦ πατρὸς κατὰ φύσιν, ὁ δὲ μεθ' ἡμῶν ἐν οἰκέταις, κἂν εἰ καλοῖτο γνήσιος. δοκεῖ δέ πως γεγενῆσθαι τὰ πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῷ. κεχρημάτικε γὰρ ὑπὸ νόμον ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καὶ τετήρηκε τὰ Μωσέως. περιτέτμηται γὰρ ὀκταήμερος, καὶ τὴν τοῦ διδράχμου συνεισφορὰν ἐποιήσατο, καίτοι κατὰ φύσιν ἐλεύθερος ὢν υἱός. ἔφαγε δὲ καὶ τὸ πάσχα, καίτοι πάλιν ὁ αὐτὸς ὢν ὁ ἀμνὸς ὁ ἀληθινὸς ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. ταύτῃ τοι Μωσῆς μὲν γεγενῆσθαι λέγεται τὰ πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῷ. ὅτι δὲ ἔμελλε καὶ αὐταῖς ἀπειθεῖν ὁ Ἰσραὴλ ταῖς διὰ Χριστοῦ θεοσημείαις, παραδείξειεν ἂν ὁ Μωσῆς, οὐδὲ αὐτὸς τοῖς θαύμασιν ἀπονέμων τὴν πίστιν. τοιγάρτοι Μωσέως πρόσωπον τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ περιθήσομεν, ὅτε κέκληνται δι' αὐτοῦ, καὶ τοῖς δι' αὐτοῦ πεπαιδαγώγηνται νόμοις. ἐκεῖνο ὅτι μὴ ἱκανὸς ὁ νόμος τοῖς εἰς λύτρωσιν, ἀπόχρη δὲ ἡμῖν εἰς τοῦτο τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ. δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ μόνου νενίκηται ὁ θάνατος. σαφὲς ἂν γένοιτο καὶ μάλα ῥᾳδίως κἀκ τῶνδε δὲ πάλιν. ἀπαίρει γὰρ τῆς Μαδιηναίων ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, ἀναλαβὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ παιδία, καὶ καθίκετο λοιπὸν εἰς Αἴγυπτον, ἀποπεραίνων εὖ μάλα τὰ προστεταγμένα παρὰ Θεοῦ. ἐπεὶ δὲ ἀφεστήκει λοιπὸν τῆς Αἰγυπτίων οὐ μακράν, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ τῶν ὅλων Θεός· πορευομένου σου καὶ ἀποστρέφοντος εἰς Αἴγυπτον, ὅρα πάντα τὰ τέρατα ἃ δέδωκα ἐν ταῖς χερσί σου, ποιήσεις αὐτὰ ἐναντίον Φαραώ. καὶ μεθ' ἕτερα· σὺ δὲ ἐρεῖς Φαραώ· τάδε λέγει κύριος·

A tâ Chriſtum, non haberent, rudes atque ignari perdurarunt: quod & Paulus ille ſacer protulit: [Vſque in hodiernum diem id ipſum velamen, in lectione veteris Teſtamenti, manet non reuelatum, quoniam in Chriſto euacuatur; ſed vſque in hodiernum diem cùm legitur Moſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum. Cùm autem conuerſus fuerit ad Dominum, auferetur velamen. Dominus autem ſpiritus eſt: vbi autem Spiritus Domini, ibi libertas.] Rectè (Exod. 4)
B itaque Deus dixit de Aarone ad Moſen ſacerdotem: [Loquens loquetur ipſe tibi, eritque os tuum: tu verò ipſi in iis quæ ad Deum pertinent.] Neque tamen dicimus, Deo affiniorem, magiſque propinquum Emmanuele eſſe Moſen. Hic enim Dei Filius eſt, & ex Deo Patre quoad naturam ſuam datus; ille verò quaſi nobiſcum inter ſeruos, etſi genuinus vocetur. Factus autem videtur (2. Cor. 14)
C ipſi in his quæ ad Deum pertinent: vixit enim Chriſtus, ſub lege vt homo, & Moſaica obſeruauit præcepta. Octauo enim die circunciſus eſt, & tributi nomine pro capite didrachma contulit, etſi naturâ liber eſſet Filius. Quin & paſcha comedit, tametſi ipſemet agnus ille qui peccata mundi tollit, exiſteret. Hac ratione Chriſto dicitur Moſes fuiſſe in iis quæ ad Deum ſpectant. Quòd verò Iſraelitæ fidem Chriſti miracu-
D lis habituri non eſſent, ſed potiùs omnia iſta admiranda deſpecturi, vel ipſe oſtendat Moſes. Quocircà Moſis perſonam Iſraelitis aptabimus, quandoquidem ab illo vocati ſunt, eiúſque legibus inſtituti. Quòd igitur minimè ſufficiens ſit Moſaica lex ad redemptionem, ſed potiùs nobis huic rei pretioſus Chriſti ſanguis, quo ſolo mors deuicta eſt, neceſſarius ſit, facilè rurſum è ſequentibus apparebit. Diſceſſit ſiquidem ex Madian
E diuinus ille Moſes aſſumens ſecum vxorem & filios, peruenitque tandem in Ægyptum, obſeruans accuratè & perficiens quæ mandarat Deus. Cùm verò non procul Ægypto abeſſet, ait illi architectus vniuerſi Deus: [Eunte te & reuertente in Ægyptum, vide omnia portenta, quæ dedi in manibus tuis, facies ea coram Pharaone.] Et poſt alia: [Dices Pharaoni, Hæc dicit Dominus: (Exod. 4)

„ Filius meus primogenitus Iſrael. Dixit, A „ autem tibi, Dimitte populum meum vt „ mihi ſeruiat: & noluiſti dimittere eos: „ vide igitur, ego interficiam filium tuum „ primogenitum. Factum eſt autẽ in via, „ in diuerſorio obuiauit ei angelus Do- „ mini, & quærebat eum occidere. & ac- „ cipiẽs Sephora petram circuncidit præ- „ putiũ filii ſui, & procidit ad pedes eius, „ & dixit: Stetit ſanguis circuncisionis filii „ mei, & abiit ab eo angelus, quia dixit: „ Stetit ſanguis circuncisionis filii mei.] Angelus enim in figura humana inſul- B tabat & occidere aggrediebatur; vix ægrè tandem placatus, poſtquam Sephora filium ſuum teſtâ circuncidiſſet. Gerſam, inquam, qui primogenitus erat & ipſe, quod nomen latinè ſonat Peregrinum ſeu Accolam. Quem verò exterminator tollere è medio voluerit, ſacer contextus clarè non indicat: ſed vel Moſen fortè ob dilatam filii circuncisionem; & inuitus abactus ſeu pulſus eſt. Deſignat iterùm hic typus, in Chriſti ſanguine mortem eſſe deui- C ctam. Per ipſum namque ſaluata eſt ſancta patrum multitudo, imò omne omnino mortalium genus, quod tempore anteceſſit. Pro omnibus enim mortem obiit, & omnium in illo mors eſt diſſoluta. Non enim in ſanguine Prophetarum, ſed in ſanguine Chriſti recèns nati, & cum ipſo, peremptorem euitamus. Hinc ait Paulus:

Rom.14. 9. „ [In hoc Chriſtus mortuus eſt, & re- „ uixit, vt & mortuorum & viuorum „ dominetur.] Quòd ſi ipſum Gerſam D dixeris ab exterminatore inſultari, & non potiùs, beatum Moſen, idem tamen intelliges. Non enim per circuncisionem legalem, hoc eſt, carnalem, & ſenſibus obuiam, pulſa mors eſt; ſed per eam, quæ in Chriſto per ſpiritum eſt, quam exercuit in primogenito ac nouo populo, terræ quidem incola, conſcripto tamen iterum ad ſupernam & quæ in cælis degitur vitam: quem ſpiritalis Sephora, id eſt Ec- E cleſia, quæ ex Madianitis Gentibúſque conſtat, ſuo circuncidit ſuffragio. Typus hæc etiam ſpiritus fuerit, vtpote fortis & infracta, & quia ex petra.

1.Cor.10. 4. Chriſti enim eſt ſpiritus: *Petra autem Chriſtus*, vt ſapiens Paulus ait. Sciendum autem, quòd qui poſt Moſen fuit

Ioſue 4. Ioſue, cultris lapideis Iſraelitarum filios circuncidit, non manufactam in Chriſto circuncisionem obſcurè nobis adumbrans, quâ & mors ſuperatur:

A υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ. εἶπα δέ σοι, ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου ἵνα μοι λατρεύσῃ. σὺ δὲ οὐκ ἐβούλου ἐξαποστεῖλαι αὐτούς· ὅρα οὖν, ἐγὼ ἀποκτενῶ τὸν υἱόν σου τὸν πρωτότοκον. καὶ ἐγένετο, φησὶν, ἐν τῇ ὁδῷ ἐν τῷ καταλύματι συνήντησεν αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, καὶ ἐζήτει ἀποκτεῖναι αὐτόν. καὶ λαβοῦσα Σεπφώρα ψῆφον περιέτεμε τὴν ἀκροβυστίαν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐ- B τῆς, διότι εἶπεν· ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου. ἄγγελος γὰρ ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς ἐπιθρωσκέ τε καὶ ἀνελεῖν ἐπεχείρει. δυσωπεῖται δὲ μόλις, περιτεμούσης Σεπφώρας τὸν υἱὸν αὐτῆς, φημὶ δὲ Γηρσάμ, ὃς ἦν καὶ πρωτότοκος, διερμηνεύεται δὲ καὶ πάροικος. τίνα οὖν ὁ ὀλοθρευτὴς ἐπεχείρει ἀνελεῖν, σαφῶς οὐ μεμήνυκε γράμμα τὸ ἱερόν· ἀλλ' ἢ Μωσέα τυχὸν τῇδε τῆς παιδίου περιτομῆ, καὶ οὐχ ἑκὼν ἀπελήλαται.

C διαγράφει δὲ πάλιν ὁ τύπος, ὡς καὶ ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ νενίκηται θάνατος. σέσωσται δὲ τῶν πατέρων ἡ ἁγία πληθὺς, μᾶλλον δὲ σύμπαν τὸ ἄνωθέν τε καὶ περὶ αὐτὸν γένος. ἀπέθανε γὰρ ὑπὲρ πάντων, καὶ ὁ πάντων ἐν αὐτῷ λέλυται θάνατος. οὐ γὰρ ἐν αἵματι προφητῶν, ἀλλ' ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ τοῦ νεωτάτου, καὶ μετ' αὐτοῦ διαδιδράσκομεν τὸν ὀλοθρευτήν. εἰς τοῦτο γὰρ, φησὶν, ὁ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. εἰ δὲ μὴ D λέγοιτο τῷ Γηρσὰμ ἐπιθρώσκειν ὁ ὀλοθρευτὴς, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τῷ μακαρίῳ Μωσῇ, πάλιν ἐκεῖνο συνήσεις. οὐ γὰρ διὰ τῆς κατὰ νόμον περιτομῆς, τουτέστι, τῆς κατὰ σάρκα καὶ αἰσθητῆς ἀπελήλαται θάνατος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐν Χριστῷ, διὰ πνεύματος, ἣν ἐνήργηκεν ἐν τῷ πρωτοτόκῳ καὶ νέῳ λαῷ, καὶ τῷ παροίκῳ μὲν ἐπὶ γῆς, ἐπιγραφομένῳ δὲ πάλιν τῆς ἄνω καὶ οὐρανικῆς· ἣν ἡ νοητὴ Σεπφώρα, τουτέστιν ἡ ἐκ- E κλησία, ἡ ἐκ Μαδιάμ τε καὶ ἐξ ἐθνῶν, περιτέτμηκε ψήφῳ. τύπος δ' ἂν εἴη καὶ αὕτη τοῦ πνεύματος, διά τοι τὸ πολυαλκές τε καὶ ἄθραυστον· καὶ μὴν ὅτι καὶ ἐκ πέτρας. Χριστοῦ γὰρ τὸ πνεῦμα· πέτρα δὲ, ὁ Χριστὸς, καθὰ καὶ ὁ σοφὸς γράφει Παῦλος. ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ὁ μετὰ Μωσέα πάλαι γενόμενος Ἰησοῦς, μαχαίραις πετρίναις περιέτεμε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, τὴν ἀχειροποίητον ἐν Χριστῷ διὰ περιτομὴν αἰνιγματωδῶς ἡμῖν σημαίνων, ὑφ' ἣν καὶ ἡττᾶται θάνατος. ἤτοι

ἐστὶν ἡ νοητὴ τῆς κακίας περιτομή, φαυλότητός τε καὶ ἡδονῶν ἀπόθεσις. περὶ γὰρ τῆς κατὰ σάρκα περιτομῆς, ὁ θεῖος ἡμῖν γράφει Παῦλος· ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι. σοφὸς δὲ ἡμῖν καὶ ἱερὸς ἀνακέκραγε λόγος. περιτμήθητε τῷ Χριστῷ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα, σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

quæ ſpiritalis eſt improbitatis circunciſio, malitiæ ac voluptatum abdicatio. De illa enim carnali circunciſione diuinus nobis Paulus ſcribit: *Circunciſio nihil eſt.* Sapiens verò ac ſacer nobis ſermo inclamat: *Circuncisi eſtis in Christo*, per quem, & cum quo, Deo & Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen. 1.Cor. 7. 19. Coloſſ. 2. 11.

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ γʹ.

Περὶ τῆς παταχθείσης πέτρας.

ΕΙΣΕΛΘΕΤΕ διὰ τῆς στενῆς πύλης, τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις ἐπεφώνει Χριστός· στενὴν μὲν οἶμαι πύλην καὶ τεθλιμμένην εἰσβολὴν τὸ τλησιπαθὲς ὀνομάζων, καὶ τὴν τοῦ λόγου παντὸς ἀξίαν ὑπομονήν. καθ' ἣν ἂν γένοιτο καὶ μάλα πλουσίως τὸ εὐδοκιμεῖν δύνασθαι τοῖς τὰ ἄνω φρονεῖν ᾑρημένοις, καταφαιδρύνεσθαί τε γυμνάσμασι τοῖς εἰς εὐψυχίαν καὶ ἀρετήν. ὥσπερ γὰρ τὸ ἀριστεύειν ἐν μάχαις, τῇ τοῦ ὁπλιτεύοντος εὐανδρίᾳ μαρτυρεῖ· οὕτω τὸν εὐσθενῆ καὶ γενναῖον, εἴς γε τὸ δύνασθαι φημὶ τὴν ἀρέσκουσαν τῷ Θεῷ ἀρετὴν κατορθοῦν, λαμπρὸν, καὶ περιφανῆ καὶ παντὸς ἐπαίνου μεμεστωμένον ἀποφήνειεν ἄν, τὸ εὖ μάλα δύνασθαι διενεγκεῖν τοὺς ἐκ τοῦ πειράζεσθαι πόνους. καὶ γοῦν τοῦ σωτῆρος ὁ μαθητὴς, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ὁ τοιοῦτος ἀπόβλεπτος ἔσται, πεπληροφόρηκε λέγων· μακάριος ἄνθρωπος ὃς ὑπομείνῃ πειρασμὸν, ὅτι δόκιμος γενόμενος, λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. οἱ δὲ δὴ πρὸς τοῦτο λοιπὸν εὐσθενείας ἐληλακότες, καὶ τὴν οὕτω περιφανῆ δόξαν ἀράμενοι λέγουσιν· ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον. ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν. ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, ἐδοκίμασας ἡμᾶς εἰς ἀνάψυξιν. ἐκτελευτᾷ γὰρ ὁ πόνος εἰς τρυφὴν, καὶ ἀνευρύνουσιν αἱ θλίψεις τοῖς ἀθλοῦσι γενναίως τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. οἶδε μὲν

GLAPHYRORVM IN EXODVM LIBER TERTIVS.

De petra percuſſa.

INTROITE per anguſtam portam,] Chriſtus diſcipulis ſuis dixit: anguſtam, vt arbitror, portam & arctam viam nominans tolerantiam, omníque laude digniſſimam patientiam, per quam quidem, qui ſuperna ſapere volunt laudem conſequantur, ſplendeántque exercitiis quæ ad bonam animi conſtitutionem & ad virtutem ſpectent. Quemadmodum enim fortitudo teſtatur primas in bello obtineri; ita etiam robuſtum ac generoſum ad omnem Deo acceptam virtutem præſtandam, ſplendidum atque illuſtrem, & omni laude cumulatum declarat, labores ſibi ex tentatione oblatos infracto animo tolerare. Vnde & Saluatoris diſcipulus quòd talis conſpicuus omnino atque illuſtris ſit, teſtatum nobis reliquit, dicens: [Beatus homo qui ſuffert tentationem, quia cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.] Qui verò eò fortitudinis euaſerunt, vt amplam illam atque eximiam gloriam ſint conſecuti, hi dicunt: [Deus tu probaſti nos, igne examinaſti nos, ſicut examinatur argẽtum. Poſuiſti afflictiones in dorſo noſtro. Aſcendere feciſti homines in capita noſtra. Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.] Laboris enim finis eſt gaudium, afflictiones autem aperiunt iis qui fortiter certant, viam ad lætitiã.

Matt. 7. 13. Iacob. 1. Pſal. 65. 10.

Cognitor enim occultorum, hoc eſt Deus, nouit cuncta, antequam eueniant ac fiant. *Heb. 4. 15.* [Nuda enim atque aperta ei ſunt omnia.] Differtur autem rerum exitus, & eorum qui tentantur fortitudo, vt non ſolùm Deo iuxta prænotionem digni præmiis appareant, verùm etiam vt ipſorum præſtantia rebus ipſis per virtutem geſtis teſtificata ab hominibus pariter atque angelis celebretur. Idcirco & B. Paulus de ſeipſo & aliis Sanctis ait: quòd cùm admodùm feliciter decertarint ac vicerint, *1. Cor. 4. 9.* [ſpectaculum facti ſint mundo & angelis & hominibus.] Multifariam igitur probatur Iſrael, vt tametſi infirmitate laborare videatur, ingentem Dei benignitatem admiretur, qui peccantem toleret. Adumbratur autem in ſingulis quæ acciderunt Chriſti myſterium. Modò enim ſermonem de coturnice & manna exponentes, non parum infirmum, ac voluptati deditum Iſraelem oſtendimus. Sed ecce iam rurſus breuiter inculcatum videtur. Ita enim rurſum habetur: *Exod. 17.* [Et profecta eſt omnis congregatio filiorum Iſrael ex deſerto Sina cum ſuis tabernaculis iuxta verbum Domini: & caſtrametati ſunt in Raphidim, vbi non erat aqua populo ad bibendum. Et conuiciabatur populus ad Moſen, dicens: Da nobis aquam vt bibamus. Et dixit eis Moſes, Quid conuiciamini me? & quid tentatis Dominum? Sitiuit autem populus illic aquam, & murmurauit contra Moſen, dicens: Quid hoc, quòd eduxiſti nos ex Ægypto, vt occideres nos & filios noſtros & iumenta ſiti? Clamauit autem Moſes ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me. Et dixit Dominus ad Moſen, Antecede populum iſtum. Accipe autem tecum de ſenioribus populi, & virgam qua percuſſiſti flumen, accipe in manu tua, & vade. Ecce ego ſtabo illic, antequam tu accedas ſuper petram in Oreb. Et percuties petram, & exibit ex ea aqua, & bibet populus meus. Fecit autem Moſes ſic coram filiis Iſrael: & vocauit nomen loci illius Tentatio ſiue iurgium, propter obiurgationem filiorum Iſrael, & quia tentauerunt Dominum dicentes: Si eſt Dominus in nobis an non?] Hæc

A τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, τουτέστι Θεός. γυμνὰ γὰρ αὐτῷ τὰ πάντα καὶ τετραχηλισμένα. παρείμενοι δὲ τῶν πραγμάτων τὸ πέρας, καὶ τὸ τῶν πειραζομένων κατὰ καιροὺς εὐσθενές· ἵνα μὲν φαίνοιντο μὴ μόνον αὐτῷ κατὰ πρόγνωσιν ἄξιοι γερῶν, καταχεραποιεῖ δὲ μᾶλλον ὡς ἠριστευκότας, καὶ διὰ πραγμάτων αὐτῶν ἐπ' ἀρετῇ μεμαρτυρημένους ἄγγελοί τε καὶ ἄνθρωποι. διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος B περὶ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων φησὶν, ὡς ἠθληκότων εὖ μάλα καὶ νενικηκότων, ὅτι θέατρον ἐγενήθησαν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. δοκιμάζεται τοίνυν πολυτρόπως ὁ Ἰσραὴλ, ἵνα κἂν εἰ φαίνοιτο νοσῶν ἔτι τὸ ἄναλκι, θαυμάζοιτο μὲν ἐπὶ πολλῇ λίαν ἡμερότητι Θεὸς, πλημμελοῦντας ἀνεχόμενος· σκιαγραφοῖτο δὲ μᾶλλον ἡμῖν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν συμβεβηκότων τὸ μυστήριον. ἄρτι μὲν οὖν τὸν ἐπί τε τῇ ὀρτυγομήτρᾳ, καὶ μέν τοι καὶ τῷ μάννα C διαπεράσαντες λόγον, οὐ μετρίως κατερρωστηκότα τὸ ἀδρανὲς καὶ φιλήδονον διεδείκνυμεν τὸν Ἰσραήλ. ἀλλ' ἰδοὺ πάλιν καὶ οὐκ εἰς μακρὰν [illegible] ὁρᾶται. γέγραπται γὰρ οὕτω πάλιν· καὶ ἀπῆρε πᾶσα ἡ συναγωγὴ υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ τῆς ἐρήμου Σὶν, κατὰ παρεμβολὰς αὐτῶν διὰ ῥήματος κυρίου, καὶ παρενέβαλον ἐν Ῥαφιδεῖν. οὐκ ἦν δὲ ὕδωρ τῷ λαῷ πιεῖν. καὶ ἐλοιδορεῖτο ὁ λαὸς πρὸς Μωσῆν λέγοντες, δὸς ἡμῖν ὕδωρ, ἵνα D πίωμεν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς Μωσῆς· τί λοιδορεῖσθέ μοι; καὶ τί πειράζετε κύριον; ἐδίψησε δὲ λαὸς ὕδατι ἐκεῖ, καὶ ἐγόγγυζεν ὁ λαὸς ἐπὶ Μωσῆν λέγοντες· ἵνα τί τοῦτο ἀνεβίβασας ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου, ἀποκτεῖναι ἡμᾶς καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν, καὶ τὰ κτήνη ἡμῶν τῷ δίψει; ἐβόησε δὲ Μωσῆς πρὸς κύριον, λέγων· τί ποιήσω τῷ λαῷ τούτῳ; ἔτι μικρὸν καὶ καταλιθοβολήσουσί με. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν· προπορεύου τοῦ E λαοῦ τούτου· λάβε δὲ μετὰ σεαυτοῦ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν ῥάβδον ἐν ᾗ ἐπάταξας τὸν ποταμὸν, λάβε ἐν τῇ χειρί σου, καὶ πορεύου. ἰδοὺ ἐγὼ ἕστηκα ἐκεῖ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν ἐπὶ τῆς πέτρας ἐν Χωρήβ. καὶ πατάξεις τὴν πέτραν, καὶ ἐξελεύσεται ὕδωρ ἐξ αὐτῆς, καὶ πίεται ὁ λαός μου. ἐποίησε δὲ Μωσῆς οὕτως ἐναντίον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Πειρασμὸν καὶ λοιδόρησιν, διὰ τὴν λοιδόρησιν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ διὰ τὸ πειράζειν κύριον λέγοντες· εἰ ἔστι κύριος ἐν ἡμῖν, ἢ οὔ; καὶ ταυτὶ

μὲν ἡμῖν ἐν τῇ Ἐξόδῳ τὸ θεῖον ἔφη χρησμῴδημα. κατακερματίζει δὲ ὥσπερ ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς εὐρυτέραν ἀφήγησιν, ἣν καὶ ἀναγκαῖον οἶμαι παρενεγκεῖν. ὡς ἂν ἕκαστα βασανίζοντες ὀρθῶς καὶ ἀπηκριβωμένως, ἀποχρῶσαν ἔχωμεν τὴν πάλαι γεγονότων τυπικῶς τὴν εἴδησιν, καὶ πρός γε δὴ τούτοις, τὸ τῆς πνευματικῆς θεωρίας τὸ κάλλος. γέγραπται δὲ οὕτω· καὶ ἦλθον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ πᾶσα ἡ συναγωγὴ εἰς τὴν ἔρημον Σὶν, ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ, καὶ κατέμεινεν ὁ λαὸς ἐν Καδὴς, καὶ ἐτελεύτησεν ἐκεῖ Μαριὰμ, καὶ ἐτάφη ἐκεῖ. καὶ οὐκ ἦν ὕδωρ τῇ συναγωγῇ, καὶ συνηθροίσθησαν ἐπὶ Μωσῆ καὶ Ἀαρών. καὶ ἐλοιδορεῖτο ὁ λαὸς πρὸς Μωσῆν, λέγοντες· ὄφελον ἀπωλώμεθα ἐν τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἔναντι κυρίου; καὶ ἵνα τί ἤγαγες τὴν συναγωγὴν κυρίου εἰς τὴν ἔρημον ταύτην ἀποκτεῖναι ἡμᾶς καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν; καὶ ἵνα τί τοῦτο ἀνηγάγετε ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου παραγενέσθαι εἰς τὸν τόπον τὸν πονηρὸν τοῦτον; τόπος οὗ οὐ σπείρεται, οὐδὲ συκαῖ, οὐδὲ ἄμπελοι, οὐδὲ ῥοαὶ, οὐδὲ ὕδωρ πιεῖν. καὶ ἦλθε Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν ἀπὸ προσώπου τῆς συναγωγῆς ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον, καὶ ὤφθη ἡ δόξα κυρίου πρὸς αὐτούς. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων· λάβε τὴν ῥάβδον, καὶ ἐκκλησίασον τὴν συναγωγὴν σὺ καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου, καὶ λαλήσατε πρὸς τὴν πέτραν ἐναντίον αὐτῶν, καὶ δώσει τὰ ὕδατα αὐτῆς· καὶ ἐξοίσετε αὐτοῖς ὕδωρ ἐκ τῆς πέτρας, καὶ ποτιεῖτε τὴν συναγωγὴν καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν. καὶ ἔλαβε Μωσῆς τὴν ῥάβδον τὴν ἀπέναντι κυρίου, καθὰ συνέταξε Κύριος, καὶ ἐξεκκλησίασε Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν τὴν συναγωγὴν ἀπέναντι τῆς πέτρας. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ἀκούσατέ μου οἱ ἀπειθεῖς· μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξομεν ὑμῖν ὕδωρ; καὶ ἐπάρας Μωσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἐπάταξε τὴν πέτραν τῇ ῥάβδῳ δίς. καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ πολὺ, καὶ ἔπιεν ἡ συναγωγὴ, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν, ὅτι οὐκ ἐπιστεύσατε ἁγιάσαι με ἐναντίον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο οὐκ εἰσάξετε ὑμεῖς τὴν συναγωγὴν ταύτην εἰς τὴν γῆν ἣν ἔδωκα αὐτοῖς. τοῦτο τὸ ὕδωρ ἀντιλογίας, ὅτι ἐλοιδορήθησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἔναντι κυρίου, καὶ ἡγιάσθη ἐν αὐτοῖς. ᾔεσαν μὲν γὰρ διʼ ἠπείρου ξηρᾶς, καὶ πολλὴν διψάδα παραθέοντες γῆν. εἶτα τοῖς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἐναλόντες πόνοις,

A quidem nobis in libro Exodi diuinus ſermo commemorat: ſed in Numeris amplior de his narratio inſtituitur, quam neceſſarium eſſe arbitror vt in medium proferamus; vt ſingula rectè exactéque perpendentes ad plenam eorum quæ olim figuratè geſta ſunt cognitionem perueniamus, & ſpiritualis ſenſus pulchritudinem conſequamur. Ita igitur ſcriptum habetur: [Et venerunt filii Iſrael & omnis congre- B gatio in deſertum Sin, in menſe primo, & manſit populus in Cades, & mortua eſt ibi Maria & ſepulta. Nulla autem aqua erat congregationi. Et congregati ſunt contra Moſi & Aaron, & murmurauit populus contra Moſen, dicentes: Vtinam mortui eſſemus in interitu fratrum noſtrorum coram Domino! Quare adduxiſti congregationem Domini in deſertum hoc, vt occideretis nos & iumenta noſtra: Quare eduxiſti nos ex C Ægypto, vt veniremus in locum prauum hunc? locus vbi non ſeminatur, neque ficus, neque vineæ, neque mala granata, neque aqua eſt ad bibendum. Et venit Moſes ad Aaron à facie congregationis ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & ceciderunt in faciem ſuam, & apparuit gloria Domini ad illos. Et locutus eſt Dominus ad Moſen, dicens: Accipe virgam, & congrega congregationem, tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, D & dabit aquas ſuas, & educetis eis aquam ex petra, & potabitis congregationem & iumenta eorum. Et accepit Moſes virgam coram Domino, ſicut conſtituit ei Dominus. Et congregauit Moſes & Aaron congregationem coram petra, & dixit ad eos: Audite me, increduli. Nunquid ex petra hac educemus vobis aquam? Et tollens Moſes manum ſuam percuſſit petram virga bis: & exiit aqua multa. & bibit congregatio, & iumenta ſua. Et dixit Dominus ad Moſen & Aa- E ron, Quoniam non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me coram filiis Iſrael, propter hoc non introducetis vos congregationem hanc, in terram quam dedi eis. Hæc aqua contradictionis, quoniam conuitiati ſunt filii Iſrael coram Domino, & ſanctificatus eſt in eis.] Tranſierant enim per continentem ſiccam, cumque multum aridæ terræ peragraſſent, atque ob perfectionis labores languerent,

Num. 20.

ſi paululum quid moleſtum accideret, grauiſſimè aduerſus Moſen & Aaron murmurabant. Etſi enim iam multorum admirabiliúmque ſignorum ſpectatores fuiſſent, diuinæque virtutis excellentiam ipſa experientia didiciſſent; tamen adhuc metuunt, ne neceſſaria ad victum ſuppeditare deſinat, cibúmque ac potum omni loco præbere: ſed puſillanimitate vincuntur puerili, atque effeminata mente præditi, & ſi quid moleſtum ſeſe offerat, confeſtim inſultant pædagogo, impiéque occlamant; quòd mediator ipſis ſit factus, quódque per ipſum ad libertatem ſint vocati: è diuerſo autem beatos prædicant illos, qui in puſillanimitate quæ præceſſerat interierunt, quia in Ægypto carnium deſiderio capti, exitiali ipſis coturnice comeſta, morte mulctati ſunt. Idcóque dicunt: [Vtinam mortui eſſemus in perditione fratrum noſtrorum coram Domino! Quare introduxiſtis congregationem in deſertum hoc, vt occideretis nos & iumenta noſtra?] O imbecillitatem, quàm impatiens cogitatio, & quàm procliuis ad ignauiam mens! Tantilla enim ſiti preſſi ſtatim Ægyptiacam ſeruitutem diuinis donis præferunt, & acerbiſſimum olim ſeruitutis iugum dulceſcit: neque ampliùs toleratu difficile videtur, quantumuis rigidus Pharao, neque iam odioſum eſt lutum, neque grauis exactorum crudelitas, ſed cuncta iam ſunt grata ac ſuauia. Eò ſtultitiæ detruſit eos mentis infirmitas. Audi verò, obſecro, quæ crimina intenduntur Moſi propter criminationis officium, cùm aiunt: [An eduxiſti nos ex Ægypto, vt veniremus in hunc malignum locum? Locus eſt vbi non ſeritur, neque ficus, neque vites ſunt, nec mala punica, imò nec aqua vt bibamus.] Vide quo pacto mens ruat in timiditatem, & perperam ſe deflectat ad voluptates temporales, ſtudeátque vehementer deliciis mundanis, & ventris ingluuiem curet. E contrario autem quo pacto ſpem abiiciat, terræque patribus promiſſæ reclamet & obluctetur, non intelligens, quòd ſemper & vbique labores eximia dona concilient. Neque enim quis abſque ſudore ampliſſima munera conſequitur. Neſcit itaque Iſrael præclarè rem gerere, neque affectuum incurſionibus fortiter exiſtere.

Nu.20.

A καὶ εἰ βραχύ τι γένοιτο τῶν εἰωθότων λυπεῖν, δυσφόρητον ἐποιοῦντο κατά τε Μωσέως καὶ Ἀαρὼν τὴν καταβοήν. πλείστης δὲ ὅσης καὶ ἀξιαγάστου θεοσημείας θεωροὶ γεγονότες, καὶ τῆς θείας δυνάμεως τὴν ὑπεροχὴν διὰ πείρας αὐτῆς ἐκμεμαθηκότες, ἐδεδίεσαν ἔτι μὴ ἄρα πως ἀτονήσῃ πρὸς τὸ χρῆναί φημι διανέμειν τὰ ζωαρκῆ, καὶ πανταχόθεν αὐτοῖς ἐκπορίζειν τὰ ἐδώδιμα, καὶ τὰς τῶν ὑδάτων ποιεῖσθαι χορηγίας· B ἀλλ' ἡττῶνται τῆς ὀλιγοψυχίας, μειρακιώδη τε καὶ ἄνανδρον ἔχοντες νοῦν· καὶ εἰ μικρὸν λάβοιτό τινος τῶν πεφυκότων ἀνιᾶν, ἐπιπηδῶσιν εὐθὺς τῷ παιδαγωγῷ, καὶ καταποκεκράγασιν ἀνοσίως, ὅτι καὶ γέγονεν ὅλως μεσίτης αὐτοῖς, καὶ κέκληνται δι' αὐτοῦ πρὸς ἐλευθερίαν. μακαρίζουσι δὲ τοὺς τῆς προλαβούσης ὀλιγοψυχίας ὀλωλότας, ὅτι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κρεῶν ἐπιθυμίᾳ ἤδη ἐνειλημμένοι· εἶτα τὴν ὀλέθριον κατεδηδοκότες ὀρτυγομήτραν, θανάτῳ κατεδικάζοντο. διά τοι τοῦτό C φασιν· ὄφελον ἀπεθάνομεν ἐν τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἔναντι κυρίου, καὶ ἵνα τί ἀνηγάγετε εἰς τὴν ἔρημον ταύτην, ἀποκτεῖναι ἡμᾶς καὶ τὰ κτήνη ἡμῶν. ὢ τῆς κακανδρίας, ὡς ἀτληπαθὲς τὸ φρόνημα, καὶ πολὺ πρόχειρος εἰς ἀκηδίαν ὁ νοῦς. διψήσασι βραχὺ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ δεινὰ τῶν παρὰ Θεοῦ λοιπὸν ἐν ἀμείνοσιν ἦν· καὶ γλυκὺς μὲν ἤδη πως ὁ πάλαι πικρὸς τῆς δουλείας ζυγός· δύσοιστος δὲ οὐκέτι, καίτοι σκληρὸς ὑπάρχων ὁ Φαραώ. οὐκ ἀπηχθη-D μένος ὁ πηλὸς, οὐδὲ ἡ τῶν ἐργοδιωκτῶν ἀγριότης, ἀλλ' ἡδέα πάντα λοιπόν. καθικέσθαι γὰρ εἰς τοῦτο μωρίας αὐτοὺς τὸ τῆς διανοίας ἀδρανὲς ἀναπείθει. ἄκουε δὲ, εἰ δοκεῖ, καὶ τὰ τῆς Μωσέως μεσιτείας ἐγκλήματα. ἵνα τί γὰρ, τοῦτό φασιν, ἐξηγάγετε ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου παραγενέσθαι εἰς τὸν τόπον τὸν πονηρὸν τοῦτον; τόπος, οὗ οὐ σπείρεται, οὐδὲ συκαῖ, οὐδὲ ἄμπελοι, οὐδὲ ῥοαί, οὐδὲ ὕδωρ ἐστὶ πιεῖν. ἄθρει ὥσπερ ὑποφέρεται E πρὸς ἀνανδρίαν, καὶ διανένευκε μὲν ἀσχέτως εἰς προσκαίρους ἡδονὰς, μεταποιεῖται δὲ λίαν τέρψεων κοσμικῶν· καὶ γαστρὸς μὲν ἀποδέχεται χάριν. διαπτύει δὲ τὴν ἐλπίδα, καὶ τῆς τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένης οὐ κατέχεται γῆς· οὐκ ἐννοῶν ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως τὰ τῶν χαρισμάτων ἐξαίρετα μεσολαβοῦσι πόνοι. οὐδὲ γὰρ ἀνιδρωτὶ κατακτήσαιτό τις τὰ κάλλιστα τῶν δώρων. οὐκ οἶδεν οὖν ὁ Ἰσραὴλ ἀριστεύειν, οὐδὲ ταῖς τῶν παθῶν προσβολαῖς ἀντεξάγειν νεανικῶς.

ἐπεὶ μηδὲ τοῖς ἐν νόμῳ τὸ χρῆμα τετήρητο· προτετίμαστο δὲ μᾶλλον τοῖς ἐν Χριστῷ. ἀλλ' ἦν μὲν εἰκὸς ἀγανακτοῦντα Θεὸν, μηδὲ τῆς ὑδάτων αὐτοὺς ἀξιῶσαι χορηγίας· ἵνα δὲ καὶ οἱ εἰς τοῦτο κατηγμένοι σκαιότητος, καὶ δι' ἑτέρων εἰς πίστιν ὠφελοῖντο θαυμάτων, προστάττεται Μωσῆς κατακροῦσαι τῇ ῥάβδῳ τὴν πέτραν. ἀλλ' οὐκ ἠγνόει Θεὸς ὅτι ταῖς τῶν δήμων ἐπιθωμαστάσεσιν ὀλιγοψυχήσας βραχὺ, καὶ αὐτὸς ὀκλάσει περὶ τὴν πίστιν. διά τοῦτό φησιν ἐν μὲν τῇ Ἐξόδῳ, λάβε μετὰ σεαυτοῦ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν ῥάβδον ἐν ᾗ ἐπάταξας τὸν ποταμὸν, λάβε ἐν τῇ χειρί σου, καὶ πορεύσῃ. ἰδοὺ ἐγὼ ἕστηκα ἐκεῖ, πρὸ τοῦ σε ἐλθεῖν ἐπὶ τῆς πέτρας ἐν Χωρὴβ, καὶ πατάξεις τὴν πέτραν, καὶ ἐξελεύσεται ἐξ αὐτῆς ὕδωρ. καὶ πινέτω ὁ λαός μου. ἐν δὲ τοῖς Ἀριθμοῖς· λάβε τὴν ῥάβδον, καὶ ἐκκλησίασον τὴν συναγωγὴν σὺ καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου. καὶ λαλήσατε πρὸς τὴν πέτραν ἐναντίον αὐτῶν, καὶ δώσει τὰ ὕδατα αὐτῆς. καὶ ἐξοίσετε αὐτοῖς ὕδωρ ἐκ τῆς πέτρας, καὶ ποτιεῖτε τὴν συναγωγήν. ἐπιτήρησον ὅτι βεβαιῶν εἰς πίστιν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ τερατουργίας ἀποφέρει λέγων, λάβε τὴν ῥάβδον ἐν τῇ χειρί σου, ἐν ᾗ ἐπάταξας τὸν ποταμόν. ὡς λέγων, ἡ ῥάβδος μέγαν μεταβάλλουσα ποταμὸν εἰς αἷμα ἀρρήτῳ δυνάμει τοῦ τὰ τοιάδε κατορθοῦντος Θεοῦ ἐξοίσει λίαν εὐκόλως καὶ ἐκ τῆς πέτρας τὸ ὕδωρ. εἶτα καθ' ἕτερον ἐμπεδοῖ τρόπον ὑπενεγκὼν, ἰδοὺ ἐγὼ ἕστηκα ἐκεῖ. οὐ γὰρ μόνος ἔσῃ, φησὶν, οὐδὲ σὺ τοῦ θαύματος ἀποτελεστὴς εἴης πάλιν· ἀλλ' ἐγὼ τὴν πέτραν μητέρα πολλῶν ἀποδείξω ναμάτων, προευτρεπιῶ τὸ θαῦμα, καὶ περιμενῶ τὴν σὴν ὑπουργίαν. λάλησον τῇ πέτρᾳ, καὶ τῶν σῶν ῥημάτων ἰσχὺς ἔσομαι ἐγώ. ἀλλὰ καί τοι ταῖς τοιαύταις φωναῖς ἐπιθαρσῆσαι δέον, ἠτόνησεν ὁ Μωσῆς. ἔφη γὰρ, ἀκούσατέ μου οἱ ἀπειθεῖς· μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξομεν ὑμῖν ὕδωρ; εἶτα τύπτει τῇ ῥάβδῳ τὴν ἀκρότομον δίς· ὡς γὰρ ἐσομένου μηδενὸς τῶν προσδοκωμένων, κἂν εἰ καταπαίοιτο τυχὸν ἡ πέτρα. πέπληχε δίς· καίτοι τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μεταστοιχειώσας εἰς αἷμα, διὰ τοῦ τὴν ῥάβδον ἀποκτεῖναι προσάπαξ. πλὴν ἐδίδου τὸ νᾶμα Θεὸς, καίτοι διὰ τούτων οὐ μετρίως παρωργισμένος· ἵνα μὴ δόκησις ἀσθενείας αὐτοῦ καταγράφοιτο παρά γε ταῖς τῶν ἀσυνέτων ὑποψίαις. ἐπιτιμᾶται δὲ, φησὶν, ὁ Μωσῆς. οὐκ εἰσάξετε γὰρ αὐτοὶ, φησὶν, τὴν συναγωγὴν ταύτην, εἰς τὴν

A Hæc enim res non iis qui ſunt ſub lege eſt reſeruata, ſed potiùs iis præparata, qui Chriſto Ieſu ſunt inſiti. Vnde tametſi merebantur vt Deus iratus ipſis aquam non ſuppeditaret, tamen vt qui ad tantam ſtupiditatem deuenerant, per alia miracula ad fidem promouerentur, præcepit Moſi, vt virga percuteret petram. Deus autē minimè ignorabat etiam ipſum Moſen nonnihil fore puſillanimem ob populi inſultus, adeóque circa fidem claudicaturum eſſe. B Idcirco ait in Exodo quidem: [Sume tecum ex ſenioribus populi, & virgam qua percuſſiſti fluuium, accipe in manum tuam, & vade. Ecce ego ſteti ibi, antequam tu veneris in petram Oreb, percuties petram, & exibit ex ipſa aqua, bibétque populus meus.] In Numeris autem ita legitur: [Accipe virgam, & conuoca congregationem tu & Aaron frater tuus, & loquere ad petram coram ipſis, & dabit aquam ſuam. Et auferetis C vobis aquam ex ipſa petra, & potabitis congregationem.] Obſerua autē quòd ei reuocet in memoriam miracula in Ægypto edita, idque ideo vt ipſius fidem confirmet; [Sume, inquiens, virgam in manum tuam, qua percuſſiſti fluuium.] Quaſi diceret: Illa virga, quæ tam ingentem fluuium tranſmutauit in ſanguinem, ſua ineffabili potentia Deo talia præſtante, facillimè etiam è petra elicuerit aquā. Deinde etiam alia ratione eum confirmat dum ita dicit, *Ecce ego* D *ſteti illic*. Neque enim ſolus eris, ait: neque tu admirandorum patrator iterum fueris, ſed ego petram multorum fluuiorum matrem oſtendam, priùs præparabo miraculum, & opperiar tuum miniſterium. Loquere petræ, & ego rurſum ero tuorum verborum robur atque efficacia. Porro etſi his verbis debuiſſet confidere Moſes, defecit tamen. Ait enim: [Audite me, increduli, num ex petra hac producemus vobis aquam?] Deinde virga petram bis percutit: haud E ſecùs ac ſi nihil corū quæ expectabant, euenturū eſſet, etiamſi petra percuteretur virga, bis percuſſit, quamquā priùs fluuium in ſanguinem tranſmutauerit in Ægypto per eandem virgam, quam tum ſemel duntaxat extēderat. Attamē Deus tribuit ipſis flumen aquæ, tametſi ob ipſorum incredulitatem non parum fuerit iratus, ne fortè impotētiæ opinionē de eo conciperent quidā ſtultè ſuſpicaces. Vnde Moſes increpatur: [Vos, ait, nō introducetis congregationē hanc in terram,

Exo.17.1

Nu 20.8

Exod.17.

Exo 17.6

Num.20.

„ terram, quam ego dedi vobis, quia non credidiſtis, vt ſanctificaretis me coram filiis Iſrael.] Age igitur rurſum hiſtoriam ad Chriſti myſterium transferentes, quæ veritati conſentanea ſunt, dicamus, diuinæ Scripturæ veſtigiis inſiſtentes, & in hoc incumbentes, vt ſenſuum vim ad ſacrarum Literarum ſententiam accuratè dirigamus. Menſe igitur primo mortua Maria, ſiti laborauit populus. Deinde ex præcepto Dei, Moſes virga percutit petram aſtantibus ipſi ſenioribus populi, & item Aaron: loquuntúrque ipſi ad petram, & hæc fluuio exundat, potúmque præbuit congregationi & iumentis ipſorum, ſicut ſcriptum eſt. Quid igitur dicimus adumbratum per mortem Mariæ, aut quænam omnino ea intelligatur, & quid ad neceſſariam declarationem faciat, quòd primo menſe dicat ipſam mortuam? ſtatuemus itaque Moſen in typum legis: Aaron autem, ſacerdotii: Mariæ autem perſonam, cultui legali tribuemus. Vnde Deus ad effrenem Hieroſolymam per vocem ſancti ait: (Mich. 6. 4) „ [Et miſi ante faciem tuam Moſen & Aaron & Mariam.] Viden' quomodo ea ſit coniuncta cum Moſe & Aaron, vt ſimul antecedat Iſraelitas? Nam cum ſapiens Moſes ageret mediatorem, & præeſſet Aaron, hoc eſt, ſacerdotalis dignitas per cultum typicum, tum carnalis Iſrael lucrifecit ſibi Dei cultum. Quòd autem neceſſariò cum Moſe & Aaron perſona Mariæ introducatur, vel hinc abſque negotio facilè intelligitur, quia in mari rubro cùm Pharao vnà cum ſuis ſatellitibus periiſſet, adeóque totus exercitus eſſet ſubmerſus, tum Moſes quidem gratias Deo cecinit. Cùm autem exiiſſent & ſaltatrices, accepit Maria tympanum ſuum, ſicut ſcriptum eſt, ingentem ilico ſonum immiſcens cantibus. Sed hîc in typis erat ſubtilis veræ contemplationis figura. Nam quòd & ipſa lex, hoc eſt, Moſes, & cum illo Maria, hoc eſt, cultus vmbratilis & typicus, immenſam atque admirabilem omnipotentis Dei potentiam prædicent, ſubindicauerit modus cantilenæ, & tympanorum ſonus. Perſona igitur cultus legalis rectè imponitur Mariæ,

γῆν ταύτην, ἣν ἔδωκα αὐτοῖς, ὅτι οὐκ ἐπιστεύσατε ἁγιάσαι με ἐναντίον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἄγε δὴ οὖν πάλιν εἰς τὸ Χριστοῦ μυστήριον τὸ τῆς ἱστορίας μεταπλάττοντες σχῆμα, τὰ εἰκότα λέγωμεν, τὰς θείας ἰχνηλατοῦντες γραφὰς, καὶ τὴν ἐννοιῶν τὴν δύναμιν πρὸς τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν εὖ μάλα δοκιμῶς ἀπευθύνειν σπουδάζοντες. ἐν τοίνυν ἐν μηνὶ τῷ πρώτῳ τεθνεώσης τῆς Μαριάμ, δεδίψηκεν ὁ λαός. εἶτα Θεοῦ προστάττοντος, καταπαίει τῇ ῥάβδῳ τὴν πέτραν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, παρεστηκότων αὐτῷ καὶ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ, καὶ μήν τι καὶ Ἀαρών. καὶ λαλοῦσι μὲν αὐτοὶ πρὸς τὴν πέτραν· ἡ δὲ τὸ νᾶμα πλουσίως ἐκχεῖ, καὶ πεπότικε τὴν συναγωγὴν, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν, καθὰ γέγραπται. τί οὖν ἄρα φαμὲν ἐμφανίζεσθαι πάλιν διὰ τοῦ τεθνάναι τὴν Μαριάμ, ἢ τίς ἂν ὅλως νοοῖτο, καὶ τί τὸ τέλος ἐπ' ἀναγκαίαν δήλωσιν, τοῦ ὡς ἐν μηνὶ τῷ πρώτῳ τεθνάναι λέγειν αὐτήν; παραδεξόμεθα δὴ οὖν, Μωσέα μὲν εἰς τὸν νόμον. εἰς ἱερωσύνην δὲ, τὸν Ἀαρών· τὸ δὲ τῆς Μαριὰμ, πρόσωπον, τῇ ἐν νόμῳ λατρείᾳ περιθήσομεν. καὶ γοῦν ἔφη Θεὸς διὰ φωνῆς ἁγίου πρὸς τὴν ἐξώλιον Ἱερουσαλήμ· καὶ ἀπέστειλα πρὸ προσώπου σου Μωσῆν, καὶ Ἀαρὼν, καὶ Μαριάμ. ὁρᾷς ὅπως τέθειται μετὰ Μωσέως καὶ Ἀαρὼν εἰς τὸ καθηγεῖσθαι τοῦ Ἰσραήλ; μεσιτεύοντος γὰρ τοῦ πανσόφου Μωσέως, καὶ προεστηκότος Ἀαρὼν, τουτέστι, τοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀξιώματος διὰ τῆς ἐν τύποις λατρείας, ἀποκεκέρδακε τότε τὴν πρὸς Θεὸν λατρείαν ὁ κατὰ σάρκα Ἰσραήλ. ὅτι δὲ ἀναγκαίως Μωσῇ καὶ Ἀαρὼν, καὶ τὸ τῆς Μαριὰμ συνεισφέρεται πρόσωπον, κἀντεῦθεν ἀπονητὶ συνιέναι ῥᾷον. οὐ γάρ τοι τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ τοῖς ἑαυτοῦ δορυφόροις συναπολωλότος τοῦ Φαραὼ καὶ πεπνιγμένης πανστρατιᾶ, ἦδεν ὁ Μωσῆς τὰ χαριστήρια, καὶ συνετίθει τὸν ὕμνον. ἐξῄεσαν δὲ αἱ χορεύουσαι, καὶ ἔλαβε Μαριὰμ τὸ τύμπανον αὐτῆς, καθὰ γέγραπται, βαρείαν που τάχα καὶ διατορύσιον ἠχὼ συνυφαίνουσα τοῖς μέλεσιν. ἀλλ' ἦν τὸ ἐν τύποις τῆς ἀληθοῦς θεωρίας αἴνιγμα λεπτόν. ὅτι γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ νόμος, τουτέστι Μωσῆς, καὶ μὴν καὶ σὺν ἐκείνῳ καὶ Μαριὰμ, τουτέστιν, ἡ ἐν σκιαῖς καὶ τύποις λατρεία τὴν ὑπερφυᾶ τε καὶ ἀξιάγαστον τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ διακηρύξοιεν δύναμιν, ὑπεμφήνειεν ἂν ὁ τῆς ᾠδῆς τρόπος, καὶ ἡ τῶν τυμπάνων ἠχή. ἐν τοίνυν περιθεῖν τις ἂν τὸ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας πρόσωπον τῇ Μαριάμ,

καθάπερ ἀμέλει τὸ μὲν τοῦ νόμου, Μωσῆ, τὸ δὲ τῆς ἱερωσύνης Ἀαρών. τεθνεώσης τοίνυν τῆς Μαριὰμ μηνὶ τῷ πρώτῳ, τουτέστιν, ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους, κατὰ τοὺς Ἑβραίων νόμους, ὅτε καὶ αὐτὸ τοῦ ἁγίου πάσχα τελεῖται μυστήριον, δεδίψηκεν ὁ λαός. ἐν γάρ τοι τῷ πρώτῳ μηνὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὃς καὶ τῶν νέων ὠνόμασται, μονονουχὶ καὶ τετελεύτηκεν ἡ ἐν σκιαῖς καὶ τύποις λατρεία, συνεστάλη τε τρόπον τινὰ, καὶ ἐκ μέσου γέγονεν. πῶς ἢ τίνα τρόπον; ἐπέλαμψε γὰρ ἡμῖν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς, ὡς ἐν μηνὶ τῶν νέων. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν αὐτὸς ὁ λαλῶν, πάρειμι, ὡς ὥρα ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ ὡς ἐν μηνὶ τῶν νέων. οὕτω τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν ἐκάλει λέγων· ἀνάστα, ἐλθὲ πλησίον μου, καλή μου, περιστερά μου, ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρῆλθεν, ὁ ὑετὸς ἀπῆλθεν, ἐπορεύθη ἑαυτῷ. τὰ ἄνθη ὤφθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν. καιρὸς γὰρ τῆς τομῆς ἔφθασεν. ἀνεθάλομεν γὰρ ἐν Χριστῷ πρὸς καινότητα ζωῆς, καὶ ὁ τῆς ἐπιδημίας καιρὸς, ἔαρ ὥσπερ ἡμῖν ἀνέδειξεν τὸ νοητὸν, εὐανθῆ τε καὶ ἔγκαρπον τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἀποτελοῦν. τότε γὰρ τότε τῆς ἐν σκιαῖς συνεσταλμένης, καὶ οἱονεὶ τεθνεώσης τῆς Μαριὰμ, δεδίψηκεν ὁ λαὸς, καὶ ἐν ἐνδείᾳ γέγονεν ὑδάτων νοητῶν· ἀλλ' ἐκπέπωκε πλουσίως τὸ νάμα Χριστοῦ, φημὶ δὲ δὴ πάλιν, τὰ δι' αὐτοῦ θεσπίσματα, καὶ τὴν ἐν πνεύματί τε καὶ ἀληθείᾳ μυστικὴν παιδαγωγίαν. καὶ τοῦτο συνεὶς ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος· οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοὶ, ὅτι πάντες οἱ πατέρες ἡμῶν ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς Μωσῆν ἐβαπτίσθησαν, ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πνευματικὸν βρῶμα ἔφαγον, καὶ τὸ αὐτὸ πνευματικὸν πόμα ἔπιον. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας. ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. πέτρα δὲ παρεικάζεται, διὰ τὸ ἄθραυστον καὶ ἀκλόνητον. ἐρήρεισται γὰρ ἐν ἰδίοις ἀγαθοῖς ἡ θεία τε καὶ ὑπερτάτη φύσις. τίνα δὲ δὴ τρόπον τὸ ὕδωρ ἐκδέδοται, καταθρεῖν ἀναγκαῖον. συνεγηγερμένων γὰρ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ νόμου, καὶ παρεστηκότος Ἀαρὼν, λόγοι μὲν ἐγένοντο πρὸς τὴν πέτραν. κατεπαίει δὲ αὐτὴν καὶ δὶς ὁ Μωσῆς. συνδεδραμηκότων γὰρ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἱερέων, οἱ κατὰ νόμον παιδαγωγούμενοι, τουτέστιν, ὁ Ἰσραὴλ ἐν προσώπῳ Μωσέως, κατελάλησαν τοῦ Χριστοῦ. κατηγοροῦντες δὲ ἐπὶ Πιλάτου, καὶ τὸ, ἆρε, ἆρε, σταύρωσον αὐτὸν, ἀνοσίως ἀνακεκράγασιν. εἶτα καὶ δυσὶ λελυπήκασι πληγαῖς.

A ſicut reuera perſona legis Moſi, & ſacerdotii Aaroni. Cùm itaque mortua fuerit Maria primo menſe, hoc eſt, in principio anni, ſecundùm leges Hebræorum) quando & ipſum in ſancto paſchate celebratur myſterium) ſitiuit populus. In primo enim menſe, qui & nouorum appellatus eſt, cultus vmbratilis & typicus fermè ceſſauit, contractúſque eſt & è medio ſublatus. Quomodo hoc? Illuxit enim nobis vnigenitus Dei filius humana ſpecie, velut in menſe nouorum. B Vnde & ipſe dixit loquens: [Adſum, tanquam horæ in montibus: & tanquam in menſe nouarum frugum.] Sic & Eccleſiam ex Gentibus compellauit, dicens: [Surge, veni proxima mea, pulchra mea, columba mea, quia ecce hyems præteriit, & pluuia abiit, receſſit ſibi ipſi, flores apparuerunt in terra noſtra: tempus putationis aduenit.] Refloruimus enim in Chriſto ad vitæ nouitatem, & tempus aduentus, C eſt quaſi ver ſpirituale nobis oſtenſum, cùm floridam & fructuoſam efficit hominis naturam. Tunc, inquam, tunc coarctato cultu vmbratili, & quaſi ipſa Maria mortua, ſitiuit populus, & ſpiritalium penuria aquarum laborauit. Cæterũ produxit affatim flumen Chriſti, oracula inquam ipſius, & myſticam in ſpiritu & veritate diſciplinam. Quod intelligens B. Paulus ita ſcribit: [Nolo vos ignorare, fratres, quòd patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſgreſſi ſunt, omnéſque per Mo- D ſen baptizati in nube, & in mari; & omnes item eundem cibum ſpiritualem comederunt, omnéſque idem poculum ſpirituale biberunt. Biberunt enim ex ſpirituali petra, quæ eos ſequebatur. Petra autem erat Chriſtus.] Comparatur autem petræ propter infractam & immobilem ſuam naturam. Firmata enim eſt in propriis bonis diuina illa & ſuprema natura. Quo igitur modo etiam hæc aquam effuderit, ne- E ceſſe fuerit conſiderare. Nam cùm ſeniores populi eſſent congregati, & aſtaret Aaron, ſermo habitus eſt ad petram. Percuſſit autem ipſam Moſes bis. Quia cùm ſeniores populi concurriſſent, & ſacerdotes, ſecundùm legem inſtituti, hoc eſt, Iſraelitæ quaſi in perſona Moſis, oblocuti ſunt Chriſto, accuſantes coram Pilato, impiéque vociferati, [Tolle, tolle, crucifige eum.] Deinde etiam duabus affecerũt plagis.

Exo. 12. 4. & 14. 18. Deut. 16.

Cant. 2. 10.

1. Cor. 10. 1.

Luc. 23. 18.

Primò enim authorem vitæ interficiunt. Alteram verò plagam veluti priori adiiciunt, dum nituntur perſuadere hominibus quòd in mortuis permanſerit. At Christus reſurrexit à mortuis, proculcata & contrita ipſa morte. Poſtquam autem venerunt milites id referentes, qui ordinati erant ab ipſis ſepulchri custodes, præceperunt dicere quòd ipſius diſcipuli clam eum eſſent ſuffurati: atque ita venerandum iſtud reſurrectionis myſterium calumniabantur. Plaga igitur duplex ei inflicta eſt. Cæterùm petra largè effudit flumen, etiamſi Iſrael in ipſum debacchatus ſit, adeò vt toti congregationi potum dederit. Irrigauit enim orbem ſanctis & diuinis fluminibus. Ita enim promiſit ſe nobis ſeipſum donaturum per vocem Prophetæ, dicens: [Ecce ego declinabo ſuper ipſos, quaſi fluuius pacis, & quaſi torrens inundans gloriam Gentium.] Et Dauid quoque alicubi pſallit: [Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.] Item ad ipſum in cælis Patrem ac Deum: [Quia multiplicaſti, ait, miſericordiam tuam Deus. Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum ſperabunt. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & de torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te eſt fons vitæ.] Vide autem quo pacto, interueniente priùs iſtorum diffidentia, Moſes virga percutiat petram. Iſrael enim incredulus debacchatus eſt in Chriſtum: obiurgatus autem eſt Moſes & cum ipſo Aaron. [Neque enim introducetis vos, ait, filios Iſrael in terram quam dedi ipſis.] Perducet autem nos in ſanctorum hereditatem, & veriorem promiſſionis terram non quidem lex quæ verſatur in typis, neque ſacerdotii legalis, veluti in vmbris imbecillitas; neque enim per ſanguines grati erimus, neque item terrena gloria erimus coram Deo illuſtres; ſed potiùs procedemus in ciuitatem ſupernam, atque in patrum hereditatem intrabimus ducem habentes Chriſtum, per quem & cum quo gloria Deo ac Patri cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

Esai.6.12. Psal.45.5. Psal.35.8.

A ἀπεκτείνασι γὰρ τὸν τῆς ζωῆς ἀρχηγόν. δευτέραν δὲ ὥσπερ τῇ προτέρῃ πληγῇ προσεπάγοντες, ὅτι καὶ μεμενήκεν ἐν νεκροῖς ἀναπείθειν ἤθελον. ἀνεβίω μὲν γὰρ ὁ Χριστός, πατήσας τὸν θάνατον. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἧκον οἱ στρατιῶται λέγοντες, οἱ καὶ τετάχατο παρ' αὐτῶν τοῦ τάφου φρουροί, παρήγγελλον λέγειν καὶ τοῦτο ῥιψοκινδύνως, ὅτι κεκλόφασιν αὐτὸν λαθόντες οἱ μαθηταί, καὶ αὐτὸ τὸ σεπτὸν τῆς ἀναστάσεως συκοφαντοῦντες μυστήριον. οὐκοῦν, ἐν διπλῷ γέγονεν ἡ πληγή. ἀλλ' ἐκδέδωκεν ἡ πέτρα πλουσίως τὸ νᾶμα, καίτοι πεπαρῳνηκότος εἰς B αὐτὸν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ πεπότικε πᾶσαν τὴν συναγωγήν, καὶ ἐπέκλυσε τὴν οἰκουμένην τοῖς ἱεροῖς τε καὶ θείοις νάμασιν. οὕτω γὰρ ἡμῖν ἑαυτὸν χαρίσασθαι κατεπηγγέλλετο, διὰ τοῦ προφήτου λέγων, ἰδοὺ ἐγὼ ἐκκλίνω ἐπ' αὐτοὺς ὡς ποταμὸς εἰρήνης, καὶ ὡς χειμάρρους ἐπικλύζων δόξαν ἐθνῶν. ψάλλει δέ που καὶ Δαβίδ· τοῦ ποταμοῦ τὰ ὁρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ. καὶ μέν τοι καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν. ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου, ὁ Θεός· οἱ δὲ υἱοὶ τῶν ἀνθρώ-C πων, ἐν σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ἐλπιοῦσι. μεθυσθήσονται ἀπὸ πιότητος οἴκου σου, καὶ τὸν χειμάρρουν τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς. ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς. ἄθρει δὲ ὅπως προεισδραμούσης αὐτῶν ἀπιστίας, καταπαίει τὴν πέτραν τῇ ῥάβδῳ Μωσῆς. πεπαρῴνηκε γὰρ εἰς Χριστὸν ἀπειθήσας ὁ Ἰσραήλ· ἐπετιμᾶτο Μωσῆς, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ Ἀαρών. οὐ γὰρ εἰσάξετε, φησίν, ὑμεῖς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὴν γῆν ἣν ἔδωκα αὐτοῖς. εἰσκομιεῖ δὲ ἡμᾶς εἰς τὴν τῶν ἁγίων κλῆρον, καὶ εἰς τὴν ἀλη-D θεστέραν τῆς ἐπαγγελίας γῆν, οὐχὶ νόμος ὁ ἐν τύποις, οὐδὲ τῆς κατ' αὐτὸν ἱερωσύνης, τὸ ἐν σκιαῖς ἀδρανές. οὐ γὰρ δι' αἱμάτων εὐαρεστήσομεν. οὔτε μὴν ἐν αὐχήμασι τοῖς γεωδεστέροις ἐκπρεπεῖς ἐσόμεθα παρὰ τῷ Θεῷ· βαδιούμεθα δὲ μᾶλλον εἰς τὴν ἄνω πόλιν, καὶ εἰς τὸν τῶν πατέρων ἥξομεν κλῆρον, καθηγητὴν ἔχοντες τὸν Χριστόν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ E δόξα, σὺν ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

De Dei in montem Sina deſcenſu, & aſſiſtentia Iſraelis.

Περὶ τῆς ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ καθόδου, καὶ τῆς παραστάσεως τοῦ Ἰσραήλ.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus turbas Iudæorũ, qui redemptionẽ per fidem non recipiebant, at potiùs

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὰς Ἰουδαίων ἀγέλας τὴν διὰ πίστεως λύτρωσιν οὐ προσιεμένους, περιφερομένους δὲ λίαν τῶν

δι' αὐτοῦ θεσπισμάτων τὴν ὄνησιν, οἰομένοις τε A αὐτοῖς, ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἀρκέσει, καὶ μόνος εἰς οἰκείωσιν τὴν ὡς πρὸς Θεόν, προσεπεφώνει λέγων· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. καὶ πάλιν· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἐγώ εἰμι ἡ θύρα. ψευδεπήσει δὲ ταῦτα λέγων οὐδαμῶς, ἐπείπερ ἐστὶν ἀλήθεια. καὶ προσιτὸς οὐχ ἑτέρως ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, πλὴν εἰ μὴ διὰ μόνου τοῦ κατὰ φύσιν υἱοῦ. ὁ γὰρ ἐγνωκὼς αὐτὸν εἴσεταί που πάντως καὶ τὸν ἐξ οὗ πέφηνεν πατέρα. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν τοῖς ἀπειθεῖν ἑλομένοις αὐτῷ, καὶ εἰδέναι λέγουσι τὸν τῶν ὅλων Θεόν· εἰ ἐμὲ B ᾔδετε, καὶ τὸν πατέρα μου ᾔδητε ἄν. γέγονε μὲν γὰρ τοῖς ἀρχαιοτέροις παιδαγωγὸς ὁ Μωσῆς, μεσίτης καὶ ἡγούμενος, καὶ τῶν παρὰ Θεοῦ νόμων διακομιστὴς, καὶ ἄριστος μὲν ἐν ἁγίοις. ἀκήκοε γὰρ Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς· οἶδά σε παρὰ πάντας, καὶ χάριν εὗρες παρ' ἐμέ. πλὴν ὁ νόμος οὐκ εὐδραπὴς, οὔτε μὴν οἷός τε τὴν πρὸς Θεὸν οἰκείωσιν προξενῆσαι τελείως· ἀλλὰ διὰ τῆς Χριστοῦ μεσιτείας καὶ τοῦτο κερδαίνομεν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς· καὶ ἐν αὐτῷ δὴ καὶ C μόνῳ τὸ ἐν γνώσει τέλειον, καὶ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς δι' αὐτοῦ μονονουχὶ προσκεκόμικε τῷ πατρί. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε· θέλω ἵνα ὥσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν. οὐκοῦν μεσίτης μὲν ὁ Μωσῆς, πλὴν ὡς ἐν τύπῳ καὶ σκιαῖς. ὁ δὲ ἀληθὴς μεσίτης Χριστὸς, ᾧ κεκολλήμεθα σχετικῶς. εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὅτι καταβέβηκεν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, καὶ γέγονεν ἄνθρωπος· D ἵνα καὶ ἡμεῖς τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως γενώμεθα κοινωνοὶ, τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος μετοχῇ τε καὶ χάριτι Θεῷ συνδούμενοι. καὶ ταυτὶ δὴ πάλιν εἰσόμεθα, τοῖς ἱεροῖς γράμμασι τὸν τῆς ἑαυτῶν διανοίας ἐνερείδοντες ὀφθαλμόν. εἶπε γὰρ, φησὶ, Κύριος πρὸς Μωσῆν· καταβὰς διαμάρτυραι τῷ λαῷ, καὶ ἁγίασον αὐτοὺς σήμερον καὶ αὔριον. καὶ πλυνάτωσαν τὰ ἱμάτια, καὶ ἔστωσαν ἕτοιμοι εἰς τὴν ἡμέραν τὴν τρίτην. τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ E καταβήσεται κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος Σινᾶ, ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ἀφοριεῖς τὸν λαὸν κύκλῳ, λέγων· προσέχετε ἑαυτοῖς τοῦ μὴ ἀναβῆναι τινα εἰς τὸ ὄρος, καὶ θιγεῖν τι αὐτοῦ. πᾶς ὁ ἁψάμενος τοῦ ὄρους, θανάτῳ τελευτήσει. οὐχ ἅψεται αὐτοῦ χείρ· ἐν γὰρ λίθοις λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται. ἐάν τε κτῆνος, ἐάν τε ἄνθρωπος, οὐ ζήσεται. ὅταν δὲ αἱ φωναὶ καὶ σάλπιγγες καὶ ἡ νεφέλη ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ ὄρους, ἐκεῖνοι ἀναβήσονται ἐπὶ τὸ ὄρος.

A ipſius oraculorum vtilitatem contemnebant, exiſtimantes quòd lex Moſis ſufficiat ipſis, & quidem ſola ad amicitiam cum Deo conſequendam, alloquebatur hiſce verbis: [Nullus venit ad Patrem niſi per me.] Et rurſus: [Ego ſum via, & ego ſum oſtium.] Neque verò hæc dicens à vero aberrabit; eſt namque veritas. neque Pater alia ratione aditi poteſt, niſi per ſuum verum & naturalem Filium. Qui enim cognouit ipſum, hic omnino videbit eum, ex quo natus eſt, Patrem. Vnde & dicebat illis qui in fide nutabant, dicebántque ſe cognoſcere totius vniuerſi Deum: [Si me cognouiſſetis, & Patrem meum vtique cognouiſſetis.] Nam Moſes quidem pædagogus fuit antiquis & mediator, atque item dux, & diuinarum legum promulgator, intérque ſanctos ſanctiſſimus (manifeſtè enim audiuit Deum dicentem: [Noui te, & gratiam inueniſti apud me præ omnibus.}] Lex autem eſt infirma, neque amicitiam Dei perfectè conciliare poteſt, ſed per Chriſtum mediatorem hoc conſequimur. Siquidem [ipſe eſt pax noſtra,] ſecundùm Scripturas, & in ipſo quidem ſolo eſt perfecta cognitio, omniſque datio bona, atque ipſe nos per ſe tantumnon Patri attulit. Idcirco dicebat: [Pater, volo, vt ſicut ego & tu vnum ſumus, ita & ipſi in nobis vnum ſint.] Mediator itaque Moſes, ſed tanquam in vmbra & typo: at Chriſtus eſt verus mediator, cui ſpecialiter conglutinati ſumus. ſiquidem verum eſt quòd deſcendit ad nos, & homo factus eſt, vt nos etiam ſiamus diuinæ ipſius virtutis participes, & Spiritus ſancti participatione ac gratia Deo colligati. Quæ quidem ipſa rurſus videre eſt, ſi mentis noſtræ oculum ſacris Literis intendamus. Ait enim Dominus ad Moſen: [Deſcendens teſtificare populo, & ſanctifica eos hodie & cras, & lauent veſtimenta ſua, & ſint parati in diem tertium. Nam die tertio deſcendet Dominus in montem Sina, coram omni populo, & ſegregabis populum in circuitu, dicens: Cauete vobis, ne aſcendatis in montem, & tangatis quid illius. Omnis qui tetigerit montem, morte morietur. Non tãget illum manus, lapidibus enim lapidabitur, vel iaculo confodietur; ſiue homo, ſiue iumentum fuerit, non viuet. Quando autẽ voces & tubæ receſſerint de monte, aſcendent illi in montem.]

Ioan. 14. 6.

Ibid. 7.

Act. 11 46

Ephеſ. 2. 14.

Ioan. 17. 11.

Exod. 19. 10.

Cùm enim Iſraelitæ Ægyptiaca ſer-
uitute oppreſſi, falſiſque ipſorum cul-
tibus irretiti, humana inuenta & ex
lapide aut alia quauis materia facta
adorarent, miſerando errore inuoluti,
Hier. 2. 27 » adeò, vt ſicut ait Propheta, [dicerent
» ligno, Deus meus es tu, & lapidi, Tu
» me genuiſti;] idcirco neceſſariò, cùm
Deus creator vellet eos ex priore
iſto & polluto cultu ad veritatis co-
gnitionem adducere, ne viderentur
Deum qui verè Deus non eſſet co-
lere Moſis verbis decepti, idcirco
eos vtiliter diuino aſpectu in typis
dignatur. Quæ enim videntur, ea
firmiori fide apprehendi ſolent. Pa-
làm igitur promittit ſe deſcenſurum,
& quidem cito. At verò vt comper-
tum haberent eos, qui ad tantum
honorem vocati eſſent, vt auditores
ſimul ac ſpectatores Dei, ſiue diui-
næ ipſius atque ineffabilis gloriæ effi-
cerentur, gratiſſima puritate prædi-
tos eſſe debere, & à carnali immun-
ditia liberos; præterea mundis veſti-
bus indutos, vt rectè ac decenter
figuram feſti exprimant. Reuera enim
feſtum & quidem ſumma admira-
tione dignum eſt, quòd iſtos tam
ſplendida dignatus ſit viſione. Iubet
autem ipſos priùs mundari, & à mu-
lierum congreſſu abſtinere, adeo-
que ad tertium vſque diem conti-
nentiam tueri. Ablui enim etiam ve-
ſtes ipſas præcepit. Quo quidem præ-
Exod. 19. 16. » cepto ad finem perducto, ait: [Fa-
» ctum eſt autem die tertio manè, fa-
» ctæ ſunt voces, & fulgura, & nubes
» caliginoſæ in monte Sinai. Vox tubæ
» ſonabat valdè. Et timuit omnis po-
» pulus, qui erat in caſtris. Et eduxit
» Moſes populum in occurſum Dei ex
» caſtris, & aſtiterunt ſub monte Sinai.
» At mons Sinai fumabat totus, quia
» deſcenderat Dominus ad illum in ig-
» ne. Aſcendebat autem fumus, tan-
» quam fumus fornacis. Et obſtupuit
» omnis populus valdè. Factæ ſunt au-
» tem voces tubæ procedentes fortiores
» valdè. Moſes loquebatur: at Deus re-
» ſpondebat ei voce.] Nam mente vix-
dum cernitur ſuprema illa, & in altiſ-
ſimis habitans natura, quæ omnem
creaturam excedit. Poſtquã autem per
res manifeſtiores commodè ea quę per-
tinent ad Dei viſionem peracta ſunt, id-
circo deinceps diuini conſilii ratio per
multa quę terrorẽ incuterent, proceſſit.
Voces enim & fulgura concurrebant,

Tomus primus.

A Ἐπειδὴ γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ θητεύοντες καὶ ταῖς ἐκείνων
ψευδολατρείαις ἐνωλισθηκότες οἱ ἐξ Ἰσραήλ,
ἀνθρωπίνοις μὲν προσκυνοῦσιν εὑρήμασι, καὶ τοῖς
ἐκ λίθου πεποιημένοις, ἤγουν ἐξ ἑτέρας ὕλης
προσεκόμιζον τὰς λατρείας, ἐλεεινὴν νοσοῦντες
τὴν πλάνησιν, καὶ ἥ φησιν ὁ προφήτης, τῷ ξύλῳ
λέγοντες, Θεός μου εἶ σύ, καὶ τῷ λίθῳ, σὺ ἐ-
γέννησάς με. ταύτῃ λοιπὸν ἀναγκαίως, ἐπειδήπερ
αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης καὶ βεβήλου ψευ-
B δολατρείας εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἀνακομίζειν ἤ-
θελεν ὁ δημιουργός, ἵνα μὴ δοκῇ ἐν τῷ μὴ ὄντι
λατρεύειν θεῷ ταῖς τοῦ Μωσέως φωναῖς πεφενακισ-
μένοι. ταύτῃ τοι χρησίμως καὶ τῆς ἐν τύποις αὐτοὺς
θεοπτίας ἀξιοῖ. βεβαιοτέρᾳ γὰρ πίστει λαμβάνεσθαι φι-
λεῖ τὰ ὁρώμενα. καθικνεῖσθαι δὴ οὖν ἀναφανδὸν
ἐπαγγέλλεται, καὶ οὐκ εἰς μακράν. ἵνα δὲ εἰδεῖεν ὅτι
τοῖς εἰς τοσαύτην τιμὴν κεκλημένοις, ὡς κατηκόοις τε
ἅμα καὶ θεωροῖς γενέσθαι τοῦ Θεοῦ, ἤγουν τῆς θείας
αὐτοῦ καὶ ἀπορρήτου δόξης· ἔδει πάντως καὶ τῆς αὐ-
C τῷ φιλαιτάτης ἁγνείας, καὶ σαρκικῆς μὲν ἀκα-
θαρσίας ἀπαλλάττεσθαι πρέπειν, καὶ πρός γε δὴ
τούτῳ διειματεῖν, ἵνα ὀρθῶς τε καὶ καθηκόντως
τὸ τῆς ἑορτῆς ὑποπλάττοιτο σχῆμα. ἑορτὴ γὰρ ὄν-
τως καὶ ἀξιάγαστος τὸ τοὺς οὕτω περιφανοῦς ἀξιοῦ-
σθαι θεωρίας. ἔτι μὲν καὶ ἀποκαθαίρεσθαι κελεύει,
καὶ γυναίων μὲν ὁμιλίας ἀποφοιτᾶν, καὶ εἰς τρί-
την αὐτοὺς τὴν ἐγκράτειαν τείνειν ἡμέραν. ἀπο-
πλύνεσθαι δὲ καὶ αὐτὰ προστέταχε τὰ ἄμφια.
D οὗ καὶ εἰς πέρας ἐνηνεγμένου· ἐγένετο, φησί, τῇ
ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γενηθέντος πρὸς ὄρθρον, ἐγέ-
νοντο φωναὶ καὶ ἀστραπαί, καὶ νεφέλαι γνοφώδεις
ἐπ' ὄρους Σινᾶ, φωνὴ τῆς σάλπιγγος ἤχει μέγα.
καὶ ἐπτοήθη πᾶς ὁ λαὸς ὁ ἐν τῇ παρεμβολῇ. καὶ
ἐξήγαγε Μωσῆς τὸν λαὸν εἰς τὴν συνάντησιν τοῦ
Θεοῦ ἐκ τῆς παρεμβολῆς, καὶ παρέστησαν ὑπὸ
τὸ ὄρος. τὸ δὲ ὄρος τὸ Σινᾶ ἐκαπνίζετο ὅλον διὰ
τὸ καταβεβηκέναι τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτὸ ἐν πυρί· καὶ
E ἀνέβαινεν ὁ καπνός, ὡς καπνὸς καμίνου· καὶ ἐξέ-
στη πᾶς ὁ λαὸς σφόδρα. ἐγίνοντο δὲ αἱ φωναὶ
τῆς σάλπιγγος προβαίνουσαι ἰσχυρότεραι σφό-
δρα. Μωσῆς ἐλάλει, ὁ δὲ Θεὸς ἀπεκρίνατο
αὐτῷ φωνῇ. νῷ μὲν γὰρ ὁρᾶται μόλις ἡ ὑπερτά-
τη καὶ ἀνῳκισμένη φύσις, καὶ ἡ παντὸς ἐπέκει-
να γενητοῦ. ἐπειδὴ δὲ ἐμφανεστέρων αὐτοῖς πρα-
γμάτων, τὰ τῆς θεοπτίας χρειωδῶς ἐξεπεράτ-
τετο, ταύτῃ τοι λοιπὸν ἀναγκαῖος τῆς οἰκονο-
μίας ὁ τρόπος διὰ πολλῶν ἐχώρει δειμάτων.
φωναὶ γὰρ ἦσαν καὶ ἀστραπαὶ συνεκπίπτουσαι.

A συνηγείρετο δὲ καὶ νεφέλη γνοφώδης· ἵνα καὶ ἡ κτίσις ὑπηρετοῦσα φαίνηται, καὶ τῷ τῶν ὅλων Θεῷ δοῦλον ὑποβάλλουσα τὸν αὐχένα. καταπεφρικότα τοίνυν τὸν Ισραὴλ ἐξεκόμισεν ὁ Μωσῆς, καὶ παρίστησιν ἐπὶ τὸ ὄρος· ὅτι δὴ πείσονται τῶν ἀδικούντων οὐδέν, ἀλλ' ἡμέρῳ καὶ ἀγαθῷ περιτεύξονται τῷ δεσπότῃ, προμυσταγωγήσας τάχα που φησίν. ἀνακαιομένου δὲ τοῦ ὄρους, καπνοὶ μὲν ἦσαν εὐθὺς εἰς τὸ ἄνω διάττοντες, ὀρθία τε σάλπιγγος ἠχή· λεπτὴ μὲν ἐν προοιμίοις, δευτέρα δὲ μετὰ τοῦτο καὶ προϊοῦσα B μετὰ βραχύ, πρὸς ἐμβριθῆ τε καὶ ἁδροτέραν ἐκφώνησιν. εἶτα κάτεισιν ἐν εἴδει πυρὸς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, καὶ ἐκάλεσε κύριος Μωσῆν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. καὶ ἀνέβη Μωσῆς, καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων· καταβὰς διαμαρτύραι τῷ λαῷ, μή ποτε ἐγγίσωσι πρὸς τὸν Θεὸν κατανοῆσαι, καὶ πέσωσιν ἐξ αὐτῶν πλῆθος. καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ ἐγγίζοντες κυρίῳ τῷ Θεῷ C ἁγιασθήτωσαν, μή ποτε ἀπαλλάξῃ ἀπ' αὐτῶν αὐτῶν κύριος. καὶ εἶπε Μωσῆς πρὸς τὸν Θεόν· οὐ δυνήσεται ὁ λαὸς προσαναβῆναι πρὸς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ· σὺ γὰρ διαμεμαρτύρησαι ἡμῖν, λέγων, ἀφόρισαι τὸ ὄρος καὶ ἁγίασαι. εἶπε δὲ αὐτῷ κύριος, βάδιζε, κατάβηθι, ἀνάβηθι σύ, καὶ Ἀαρὼν μετὰ σοῦ. οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ ὁ λαὸς μὴ βιαζέσθωσαν ἀναβῆναι πρὸς τὸν Θεόν, μήποτε ἀπολέσῃ ἀπ' αὐτῶν κύριος. μόνον μὲν γὰρ εἰς τὸ ὄρος ἀναφοιτᾶν κελεύει τὸν μεσιτεύοντα, φημὶ D δὲ Μωσέα· προσίεται δὲ τῶν ἄλλων οὐδένα· καὶ ἄστιβες αὐτοῖς ἀποφαίνει τὸ ὄρος. προσηπείλει δὲ θάνατον, εἰ καταφρονοῖτο ἔλοιτό τις. οὐκ ὠμός, οὐδὲ ἀπηνής, ἢ δυσπρόσιτος εἶναι ζητῶν ὑπονοεῖσθαι. κομιδῇ γὰρ εὔηθες τὸ ὧδε φρονεῖν. ἀλλ' ἵν' ἔχοιεν εἰδέναι καὶ νοεῖν ὅτι τῶν ἀγαν ἐξῃρημένων ἐστὶ καὶ ἐν ὑπερτάταις ὄντος ὑπεροχαῖς, τιμῆς τε καὶ δόξης τὸ ἐγγὺς εἶναι δύνασθαι Θεοῦ. ἦν δὲ καὶ ἑτέρως τῶν ἀτοπωτάτων, τοῖς E μὲν Αἰγυπτίων ἔθεσιν ἐντεθραμμένοις αὐτοῖς, καὶ εἰδόσιν ὅτι τῶν ἀκαθάρτων δαιμονίων τεμένη βάσιμα μὲν οὐχὶ τοῖς ἐθέλουσιν, ἐφεῖτο μόλις τοῖς ἐξειλεγμένοις, περιηγνισμένοις τάχα που, κατά γε τοὺς παρ' αὐτοῖς ὄντας νόμους, ἐν τοῖς ἐσωτάτοις γενέσθαι νόμοις, εἶτα οἴεσθαι τὸ μηδὲν τῷ τῶν ὅλων ἐγγίσαι Θεῷ, καὶ τῶν οὕτω σεπτῶν τε καὶ ἱερῶν καταθρῆσαι χώρων, ἐν οἷς ἡ θεία καὶ ἀπόρρητος αὐτοῦ πέφηνε δόξα. ἄλλως δέ. δεῖν

A coactáque eſt nubes caliginoſa, vt & creatura ſubminiſtrare cerneretur, atque huius vniuerſi Deo ceruicem ad ſeruiendum ſubmittere. Moſes itaque Iſraelem perterritum educebat, & conſtituit ſub montem. Quod autem nihil mali paſſuri eſſent, ſed Dominum benignum ac propitium habituri, prædocuit. Accenſo autem monte fumus ſurſum ferebatur, altúſque tubæ ſonitus edebatur: qui quidem initio remiſſior, poſtea verò intenſior, ac paulatim in acutiſſimum clangorem B procedens. Deinde deſcendit in montem vniuerſorum Deus in ſpecie ignis. [Deſcendit enim, ait, Dominus ſuper montem Sinai, ſuper cacumen montis, & vocauit Dominus Moſen in verticem montis. & aſcendit Moſes, & ait Dominus ad Moſen, dicens: Deſcendens conteſtare populum, ne fortè appropinquent ad Deum ad videndum, & cadant ab eis multitudo. Et ſacerdotes appropinquantes C Domino ſanctificentur, ne fortè recedat ab eis Dominus. Et dixit Moſes ad Deum: Non poterit populus aſcendere in montem Sinai. Tu enim teſtificatus es nobis, dicens: Diſtermina montem, & ſanctifica eum. Dixit autem ipſi Dominus, Vade, deſcende, & aſcende tu & Aaron tecum. at ſacerdotes & populus non vadant ad aſcendendum ad Deum, ne fortè perdat ex eis Dominus.] Solum enim in montem aſcendere iubet mediatorem, D Moſen inquam, nec quemquam ex aliis admittit, ſed montem eis inacceſſibilem declarat. Minabatur enim mortem ei qui præceptum violaret. Neque tamen ex hoc vult crudelis videri, aut immanis, vel inacceſſibilis (abſurda enim imprimis fuerit ea cogitatio) ſed vt ſciant atque intelligant, quòd electorum præcipui, & eorum qui in ſumma excellentia ſunt conſtituti, Dei gloriæ & honori poſſint appropinquare. Porro erat etiam E alia ratione in primis abſurdum iſtos Ægyptiorum moribus imbutos, cùm ſcirent immundorum dæmoniorum delubra non à quibuſuis adiri poſſe, ſed ſolis ſelectis ac purificatis licere iuxta ipſorum leges adyta & magis intima loca ingredi; nihili verò facere, Deo totius vniuerſi appropinquare, adeóque veneranda ac ſacra loca temerare, in quibus diuina atque ineffabilis ipſius gloria apparuit. Aliter verò

Exo. 19. 20.

etiam (multis enim modis cenſeo nos A id quod vtile eſt venari debere) non decebat parem honorem tribui populo, & duci; pædagogo futuro, & ſubditis; miniſtro, & eis quorum cauſa lex adminiſtrabatur: at potiùs ampliore honore affici præfectos æquius erat, & ſubiectis conducibilius. Quod autem veritati conſentaneum ſit quod dico, alio etiam pacto intelliges. Ait enim rurſus ad ſacrorum miniſtrum Moſen
Exo.19.9 „ Dominus: [Ecce ego aduenio ad te in „ columna nubis, vt audiat populus lo- B „ quentem me ad te, & credant tibi in „ ſæculum.] Omnia igitur miro ordine, & ſingulari Dei conſilio geſta ſunt. Cæterùm erat initio, vt dixi, veluti adumbratio quædam aduentus Saluatoris noſtri, qui appariturus erat degentibus in terra, in nouiſſimis temporibus, tanquam in tertio die, in
Ioan.1.14 Bar.3.38. „ quo [Verbum caro factum eſt,] & apparuit nobis ſecundùm Scripturas prædicans per legem purgationem quæ eſt ab ipſo, & per ipſum ſtatuis temporibus proponenda credentibus.
Exo.19.10. „ [Conteſtare enim, ait, populum, & ſint pa- C „ rati in diem tertium. Quia tertio die „ deſcendet Dominus in montem Sinai.] Quis autem ſit ille præparationis modus, patefacit Moſes his verbis:
Ibid. 15. „ [Tribus diebus, ait, non cognoſcatis vxo- „ res.] imò & veſtimenta ipſa abluenda eſſe manifeſtè confirmat. Cæterùm per hoc quod ait, non debere eos cum vxoribus commiſceri, quin potiùs ab earum conſuetudine eſſe abſtinendum, elegantiſſimè nobis ſignificat D carnis ipſius mortificatio. Sicut in lotione veſtimentorum deſcribitur nobis quodammodo purificatio per aquam; manifeſtum autem quòd & per ſpiritum emundantem in nobis ſordes, animæque labes eluentem. Ita enim B. Paulus ſcribit: Qui volunt quæ Chriſti Ieſu ſunt, ſapere, & ambulant ſecundùm Spiritum, hi cruci affixerunt vnà cum affectibus etiam concupiſcentiam: & mortificant quidem E
Coloſ.3.5. „ [membra ſuper terram, ſcortationem, „ immunditiam, affectum, concupiſcen- „ tiam malam.] Veſtimentum autem faciunt ſplendidum eam, quæ de ſupernis eſt, gratiam, adeóque ipſum Emma-
Rom.13.14. „ nuelem. [Induite enim, ait, Dominum „ noſtrum Ieſum Chriſtum, & carnis cu- „ ram ne habeatis ad concupiſcentiam.] Cæterùm illa quidem facere iubebat Moſes, illius temporis homines.

A γάρ ἔγωγέ φημι, διὰ πολλῶν ἡμᾶς τρόπων θηρᾶσθαι φιλεῖν τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν. οὐκ ἔδει τοῖς ἴσοις τιμᾶσθαι παρὰ Θεοῦ λαοὺς καὶ ἡγούμενον· τὸν παιδαγωγήσειν μέλλοντα, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῷ· τὸν τοῦ νόμου διάκονον, καὶ ἐφ' ὃν οἱ νόμοι. ἐξῃρημένην δὲ μᾶλλον διαλαχεῖν τὴν δόξαν ἄμεινον ἦν δή που καὶ σοφὸν, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν κειμένοις χρησιμώτατον. ὅτι δὲ ἀληθὲς ὃ φημι, καὶ δι' ἑτέρου συνήσεις. ἔφη γὰρ ὁ τῶν ὅλων δεσπό- B της πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα· ἰδοὺ ἐγὼ παραγίνομαι πρὸς σὲ ἐν στύλῳ νεφέλης, ἵνα ἀκούσῃ ὁ λαὸς λαλοῦντός μου πρὸς σὲ, καὶ σοὶ πιστεύσωσιν εἰς τὸν αἰῶνα. πάντα δὴ οὖν ἐν κόσμῳ καὶ οἰκονομικῶς ἐξεπράττετο. ἀλλ' ἦν, ὡς ἔφην, ἐν ἀρχαῖς σκιαγραφία τις ὥσπερ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, μέλλοντος ἐπιλάμψειν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἐν ἡμέρᾳ τρίτῃ, τῷ λοισθίῳ καιρῷ, καθ' ὃν καὶ γέγονε σὰρξ ὁ λόγος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, κατὰ τὰς γρα- C φάς. προκηρύττοντος δὲ τὴν ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ δι' αὐτοῦ προκεισομένην κατὰ καιροὺς τοῖς πιστεύσασι κάθαρσιν. διαμάρτυραι γὰρ, φησὶ, τῷ λαῷ, καὶ ἔστωσαν ἕτοιμοι εἰς τὴν ἡμέραν τὴν τρίτην. τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ καταβήσεται ὁ κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος Σινᾶ. καὶ τίς ἄρα τις τῆς ἑτοιμασίας ὁ τρόπος, διασαφεῖ ὁ Μωσῆς οὕτω λέγων· πρὸς ἡμέρας, φησὶ, μὴ προσέλθητε γυναικί. ἀποπλύνεσθαι δὲ δεῖν διεβεβαιοῦτο σαφῶς καὶ αὐτὰ τὰ D ἱμάτια. ἀλλ' ἐν μὲν τῷ χρῆναι λέγειν μὴ συγκατευνάζεσθαι γυναιξὶν, ὁμιλίας δὲ τῆς πρὸς ἐκείνας ἀποφοιτᾶν, τῶν τῆς σαρκὸς ἡδονῶν ἡ νέκρωσις εὖ μάλα κατασημαίνεται. ἐν δέ γε τῷ δεῖν καὶ αὐτὰ καθαίρεσθαι τὰ ἄμφια, καταγράφεταί πως ἡμῖν ἡ δι' ὕδατος κάθαρσις, δῆλον δὲ ὅτι καὶ διὰ πνεύματος ἀπαλλάττοντος μολυσμῶν. ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος· οἱ τὰ Χριστοῦ φρονεῖν ᾑρημένοι, καὶ περιπατοῦντες ἐν E πνεύματι τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις· καὶ νεκροῦσι μὲν τὰ μέλη ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείας, ἀκαθαρσίας, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν. ἔσθημα δὲ ποιοῦνται λαμπρὸν, τὴν ἄνωθεν χάριν, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν Ἐμμανουήλ· ἐνδύσασθε γὰρ, φησὶ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκέλευσε δρᾶν τοῖς τὸ τηνικάδε Μωσῆς.

ἀκηκόαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς καὶ αὐτοῦ τοῦ νόμου κηρύττοντος αἰνιγματωδῶς τὸ δοκοῦν, καὶ δι' ὕδατος κάθαρσιν, καὶ τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμιῶν τὴν νέκρωσιν. προστέταχε γὰρ ὁ νόμος, ὕδατι μὲν καθαρίνεσθαι τοὺς μεμολυσμένους, πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα. ἐκπέμπεσθαι δὲ τῆς παρεμβολῆς ὡς ἀκάθαρτον τὸν γονορρυῆ· διασύρων οἶμαί που τῆς ἀκρασίας τὸ χρῆμα, καὶ βέβηλον ἀποφαίνων τὴν τῆς σαρκὸς ἡδονήν. τοιγάρτοι καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένοι καὶ ἡγιασμένοι διὰ τοῦ πνεύματος, μισεῖν κεκελεύμεθα καὶ τὸν τῆς σαρκὸς μεμολυσμένον χιτῶνα. οὐκοῦν προευτρεπιστὴς ὁ νόμος, καὶ τὴν διὰ Χριστοῦ χαρισμάτων προαναφαίνει τὸ κάλλος, ὡς ἐν παχέσιν ἔτι τοῖς τύποις. περιαθρήσωμεν δὲ εἰ δοκεῖ, καὶ αὐτὸν τῆς ἐπιφανείας τὸν τρόπον. ἐγένετο γάρ, φησί, τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γενηθέντος πρὸς ὄρθρον, ἐγένοντο φωναὶ καὶ ἀστραπαί, καὶ νεφέλη γνοφώδης ἐπ' ὄρους Σινᾶ. φωνὴ τῆς σάλπιγγος ἤχει μέγα. ἐπιδεδήμηκε γάρ, ὡς ἔφην, καὶ καταβέβηκεν ἐξ οὐρανῶν ὁ μονογενής, οὐκ ἐν προτέρῳ καιρῷ, οὐδ' ἐν ἀρχαῖς αἰῶνος τούτου· οὔτε μὴν ἐν δευτέρῳ καὶ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ· ἀλλ' ὡς τρίτῳ καὶ τελευταίῳ, καὶ ὡς ἐν ὄρθρῳ τε καὶ ἐν ἡμέρας ἀρχῇ, τουτέστιν, ἀπεληλαμένης ἤδη τῆς νοητῆς ἀχλύος, τῆς ἐνούσης ἐν ἡμῖν. καὶ οἱονεὶ παρελαυνούσης νυκτός, καὶ ἠφανισμένου τοῦ σκότους. ὁ μὲν γὰρ ἐξ ἀπάτης καὶ πλεονεξίας ὑπονοηθεὶς εἶναι Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου, κατεσκότισεν νοητῶς τὴν σύμπασαν γῆν ἀποφέρων εἰς πολύθεον πλάνησιν, καὶ εἰς πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας. ὁ δὲ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ κύριος, τουτέστι Χριστός, ἐπέφανεν ἡμῖν, καὶ τριπόθητον ἀληθῶς ἀνέδειξεν ἡμέραν· ἧς καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ἐμέμνητο λέγων· αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ. γέγραφε δέ που καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος, ὅτι μὲν ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ὅτι δὲ αὖ· οὐκ ἐσμὲν νυκτός, οὐδὲ σκότους· ἀλλ' υἱοὶ φωτός, καὶ υἱοὶ ἡμέρας. ὄρθρου δὲ οὖν καὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ τρίτῃ καταβέβηκεν ὁ μονογενής. ἀστραπαὶ δὲ ἦσαν ἐπ' ὄρους Σινᾶ, καὶ νεφέλη γνοφώδης. καὶ ἀστραπὴ μέν, εἰς τύπον τοῦ θείου φωτός, καὶ τῆς νοητῆς αὐγῆς, δηλονότι τῆς ἐν πνεύματι, διὰ Χριστοῦ καταλαμπούσης τὰ σύμπαντα, καὶ διαθεούσης τὴν ὑπ' οὐρανόν. οὕτω

Audiuimus autem etiam nos legem figuratè prædicantem quæ placent Chriſto, & purificationem per aquam, & carnalium deſideriorum mortificationem. Nam lex quidem præſcripſit, vt polluti aqua abluantur ad carnis purificationem, vtque relegentur è caſtris ſeminiflui tanquam immundi, taxans, vt arbitror, incontinentiæ vitium, & voluptatem carnis impuram eſſe declarans. Hinc & nos qui per Chriſtum iuſtificati ſumus, & ſanctificati per Spiritum, odiſſe iubemur tunicam carneam contaminatam. Lex igitur eſt præparatrix, & beneficiorum Chriſti pulchritudinem nobis præmonſtrat, tanquam in rudibus adhuc typis. Conſideremus itaque, ſi videtur, etiam ipſum aduentus ipſius modum. [Factum enim eſt, inquit, die tertio, cùm eſſet factum manè, factæ ſunt voces & fulgura, & nubes caliginoſa erat ſuper montem Sinai. Vox tubæ ſonabat vehementer.] Aduenit enim, vt dixi, & deſcendit ad nos è cælis Vnigenitus, non in tempore primo, aut in principio huius ſæculi, nec etiam in ſecundo, aut medio; ſed in tertio & vltimo, adeóque diluculo diei, hoc eſt, quando iam caligo intelligibilis, quæ nobis inerat, expulſa fuit, nóxque præteriit, & tenebræ abolitæ ſunt. Qui enim hactenus putatus eſt huius ſæculi eſſe Deus præ ſua impoſtura ac tyrannide, is vniuerſum terrarum orbem excæcauit, abducens in errorem de pluralitate deorum, atque in omne genus immunditiæ. Deus autem huius vniuerſi & Dominus, hoc eſt Chriſtus, apparuit nobis, & deſiderabilem reuera diem produxit, cuius & beatus Dauid meminit, dicens: [Hæc eſt dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea.] Scripſit autem etiam ſapientiſſimus Paulus, alibi quidem ſic: [Nox præceſſit, dies autem appropinquauit.] Nunc verò ita: [Non ſumus noctis, neque tenebrarum, ſed filii lucis atque diei.] Ideóque prima luce, & quaſi tertio die deſcendit Vnigenitus. Porro fulgura erant in monte Sinai, & nubes caliginoſa. Fulgura ſunt typus diuinæ lucis & intelligibilis ſplendoris: nempe eius quæ in ſpiritu per Chriſtum illuſtrat vniuerſa, totúmque orbem peruadit. Ita enim

Exo.19.16. Pſal.117.24. Rom.13.12. 1.Theſſ.5.

alicubi Propheta Dauid clamat ad Sal-
uatorem omnium Ieſum Chriſtum,
Pſal.96.4 " [Illuxerunt fulgura eius orbi terræ.]
Neque verò dicimus, quòd hîc fa-
ciat mentionem fulgetræ, quæ ex
pluuia facta fuit, ſed, vt modò di-
xi, per nomen fulgetræ voluit ſignifi-
care effulgentiam & coruſcationem
lucis intelligibilis atque diuinæ. Cæ-
terùm quòd reuera difficulter con-
ſpici queat Chriſti myſterium, ſubin-
dicauerit tibi hæc caligo. Certè &
beatus Dauid ita intelligit, ſicuti e-
quidem arbitror, dum ita alibi ex-
Pſal.17.12 " clamat: [Et poſuit tenebras latibu-
" lum ſuum, in circuitu eius taberna-
" culum eius: tenebroſa aqua in nubi-
" bus aëris. A fulgore coram eo nubes
" tranſierunt.] Nam Chriſti myſte-
rium adeò tectum & inuolutum eſt,
vt opus ſit ſuperna inſtitutione ac re-
uelatione diuina. Hinc Petrus audi-
uit, cùm probè cognoſceret carnem
factum Deum Verbum ac reuera Fi-
Matt.16.17. " lium, [Beatus es Simon Bariona, quia
" caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed
" Pater meus qui eſt in cælis.] Et Pau-
lus quidem aſſeuerat ſibi hoc myſte-
rium innotuiſſe per reuelationem Dei.
Caligo itaque ſignificat obſcuritatem.
Sonabat autem & *buccina*, quæ pandit
nobis ſonorum Euangelicorum ora-
culorum ſonum. Hinc Deus per vo-
cem Prophetarum ad populos Iudæo-
Ier.6.7 " rum ita ait: [Conſtitui ſuper vos ſpe-
" culatores. Audite vocem tubæ. Et
" dixerunt: Non audiemus. Idcirco au-
" diuerunt Gentes, & qui paſcunt greges
" inter ipſos. Audi terra; Ecce induco
" ſuper populum iſtum mala, fructum
" auerſionis ſuæ, quia verbo meo non
" attenderunt, & legem meam repudia-
" runt.] Inſonuit enim eis buccina
per Dei ſpeculatores, hoc eſt, per ſan-
ctos Apoſtolos. Hi enim ſunt ſpecu-
latores ſuper nos electi & conſtituti.
" [At dixerunt: Non audiemus. Idcirco
" audiuerunt Gentes.] Atqui ipſos quo-
que ſanctos Apoſtolos inuenimus a-
Act.13.46. " pertè dixiſſe Iudæorum populis: [Vo-
" bis oportebat primùm loqui verbum
" Dei: ſed quoniam repellitis illud, at-
" que vos indignos iudicatis vitæ æter-
" næ, ecce conuertimur ad Gentes. Ita
" enim mandatum nobis eſt à Domino.]
Beatus autem Eſaias confert præconio-
rum Chriſti conſonantiam *tubæ*, vbi
Eſai.27.13. " de tempore aduentus dicit: [Et erit:
" In die illo clangetur in tuba magna.]

A γάρ που καὶ ὁ προφήτης ἀνεφώνει λέγων πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν καὶ Σωτῆρα Χριστόν· ἔφανεν ἡ ἀστραπή σου τῇ οἰκουμένῃ. καὶ οὐ δή που φαμὲν, ὅτι τῆς ἐξ ὑετοῦ γεγεννημένης ἀστραπῆς ἐποιεῖτο μνήμην· ἀλλ' ὡς ἔφην ἀρτίως, τὴν τοῦ νοητοῦ φωτὸς ἀνάλαμψιν διὰ τοῦ τῆς ἀστραπῆς ὀνόματι κατασημαίνειν ἤθελεν. ὅτι δὲ δυσκάτοπτον ἀληθῶς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ὑπεμφήνειεν ἂν ὁ γνόφος. καὶ γοῦν καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος Δα-
B βὶδ, ὧδέ πη συνιεὶς, καθάπερ ἐγῷμαι, παρανακέκραγε λέγων· καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ· σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων. ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διῆλθον. κεκρυμμένον γὰρ οὕτως ἐστὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ὡς δεῖσθαι μυσταγωγίας τῆς ἄνωθεν, καὶ ἀποκαλύψεως τῆς παρὰ Θεοῦ. ἤκουε γοῦν ὁ Πέτρος εὖ μάλα, συνιεὶς τὸν ἐν σαρκὶ πεφηνότα Θεὸν λόγον, καὶ ἀληθῶς υἱόν· μακάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωνᾶ,
C ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἐγνωρίζεσθαι δὲ καὶ ὁ Παῦλος διεβεβαιοῦτο ἑαυτῷ τὸ μυστήριον κατὰ ἀποκάλυψιν Θεοῦ. οὐκοῦν, τὸ ἀσυμφανὲς τῆς γνώσεως ὁ γνόφος δηλοῖ. ἀνακέκραγε δὲ καὶ ἡ σάλπιγξ, τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων τὸ εὔηχες ἀποφαίνουσα. καὶ γοῦν ἔφη που Θεὸς διὰ φωνῆς τῶν προφητῶν τοῖς Ἰουδαίων δήμοις· καθέστηκα ἐφ' ὑμᾶς σκοπούς. ἀκούσατε τῆς φωνῆς σάλπιγγος. καὶ εἶπον, οὐκ ἀκουσόμεθα.
D διὰ τοῦτο ἤκουσαν τὰ ἔθνη, καὶ οἱ ποιμαίνοντες τὰ ποίμνια ἐν αὐτοῖς. ἄκουε γῆ. ἰδοὺ ἐπάγω ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον κακὰ, τὸν καρπὸν ἀποστροφῆς αὐτῶν, ὅτι τῷ λόγῳ μου οὐ προσέσχον, καὶ τὸν νόμον μου ἀπώσαντο. πεφώνηκε μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς ἡ σάλπιγξ διὰ τῶν παρὰ Θεοῦ σκοπῶν, τουτέστι, τῶν ἁγίων ἀποστόλων. κεχειροτόνηνται γὰρ ἐφ' ἡμᾶς σκοποί. ἀλλ' εἶπον, οὐκ ἀκουσόμεθα. διὰ τοῦτο ἤκουσαν τὰ ἔθνη. καὶ αὐτοὺς
E δὲ τοὺς ἁγίους εὑρήσομεν μαθητὰς, τοὺς ἀναφανδὸν εἰρηκότας τοῖς Ἰουδαίων λαοῖς· ὑμῖν ἀναγκαῖον πρῶτον λαλῆσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους ἑαυτοὺς κρίνετε τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτω γὰρ ἐντέταλκεν ἡμῖν ὁ κύριος. σάλπιγγι δὲ παρεικάζει διὰ τῶν Χριστοῦ κηρυγμάτων τὴν εὐφωνίαν, καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας λέγων περὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιδημίας· καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, σαλπιοῦσι τῇ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ.

σάλπιγξ μὲν γὰρ καὶ ὁ νόμος, ἀλλ' ἦν ἰσχνόφωνος, καὶ βραδύγλωσσος. διὰ τοῦτο καὶ Μωσῆς, ὅτι καὶ μόλις εἰς μόνην ἐφώνει τὴν Ἰουδαίαν, ἐν ᾗ καὶ γέγονε γνωστὸς ὁ Θεός. σάλπιγξ δὲ ἡ μεγάλη, Χριστὸς, ἤτοι τὰ δι' αὐτοῦ κηρύγματα, περιηχοῦντα τὴν ὑπ' οὐρανόν. ἔφη γὰρ, ὅτι κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ, εἰς μαρτυρίαν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν. ὅτι δὲ ἀτρεκὴς ὁ λόγος, μεμαρτύρηκεν αὐτῷ τῶν πραγμάτων τὸ πέρας. ἀνήκοος γὰρ οὐδεὶς τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀπομεμένηκε δόξης. καὶ ἐξήγαγε, φησὶν, ὁ Μωσῆς εἰς συνάντησιν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς παρεμβολῆς, καὶ παρέστηκεν ἐπὶ τὸ ὄρος Σινᾶ. ὅρα τὴν Μωσέως παιδαγωγίαν· ἀποφέρει πρὸς Θεόν. παιδαγωγεῖ γὰρ ἐπὶ Χριστὸν, καὶ παρίστησι μὲν τοὺς ὑπ' αὐτῷ τέως παιδαγωγουμένους ἐπὶ τὸ ὄρος· οὐκ ἀναβιβάζει γε μὴν ἐν αὐτῷ. ὄρος δὲ νοήσεις ἐν τούτοις, τὴν ὑπερφυᾶ τε καὶ ὑπεραίρουσαν γνῶσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστόν. ὑψηλὴ γὰρ λίαν, καὶ ἥκιστα μὲν τοῖς ἐν νόμῳ βατή· πρέπουσα δὲ μᾶλλον ἡμῖν τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πνεύματι. ὡς γὰρ αὐτὸς εἴρηκεν ὁ σωτήρ· ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· τούτοις δὲ οὐ δέδοται, φημὶ δὲ τοῖς Ἰουδαίοις. ποιούμενος δὲ καὶ ὡς ἐν εἴδει προσευχῆς τοὺς πρὸς πατέρα καὶ Θεὸν ὑπὲρ ἡμῶν λόγους· ἐξομολογοῦμαί σοι, φησὶ, πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα πάντα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. οὐκοῦν παρίστησι μὲν ἐπὶ τὸ ὄρος ὁ Μωσῆς, οὐκ ἀναβιβάζει δὲ ἐν αὐτῷ. ὡς γὰρ ἔφην ἀρτίως, τὸ τέλειόν τε καὶ ὑψηλὸν ἐν σοφίᾳ καὶ γνώσει κερδαίνομεν διὰ Χριστοῦ μᾶλλον, οὐ διὰ Μωσέως. ὁ μὲν γὰρ ἦν οἰκέτης, καὶ παιδαγωγός· ὁ δὲ, ὡς τῶν ὅλων κύριος, γνώσεως ἡμῖν τελείας πέφηνε δοτήρ. ἐν αὐτῷ γάρ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι, κατὰ τὸ γεγραμμένον. καθικομένου δὴ οὕτω ἐν εἴδει πυρὸς τοῦ Θεοῦ, καπνοὶ μὲν ἦσαν, ὡς ἐκ καμίνου διάττοντες, καὶ ὕψους δὲ λίαν ἐξελιττόμενοι, καὶ παντὸς οἶμαί που κατασκιδνάμενοι τοῦ λαοῦ. καταπεφοίτηκε γὰρ ἐξ οὐρανοῦ δι' ἡμᾶς πρὸς ἡμᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ὡς πῦρ χωνευτηρίου, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ἐβάπτιζεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί· πυρὶ δὲ τῷ νοητῷ τῷ ἐν ἡμῖν δαπανῶντι συρφετὸν, καὶ τὴν ἐξ ἁμαρτίας

A Siquidem etiam lex tuba eſt, ſed rauca & exili voce. Ob hoc enim & Moſes eſt tenuis & tardæ linguæ, quia vix in tota Iudæa clamabat, in qua & Deus cognitus fuit. Chriſtus autem eſt illa grandis ac magna tuba, aut certè eius præconia, quæ totum orbem terrarum perſonant. Ait enim: [quòd Euangelium regni prædicabitur in toto orbe, in teſtimonium omnibus Gentibus.] (Mat. 24. 14) Quòd autem hic ſermo verus ſit, ipſe rerum exitus comprobauit.

B Nullus enim noſtrûm eſt, qui non Saluatoris noſtri gloriam conſpexerit. [Et eduxit, ait, Moſes populum Deo obuiam ex caſtris, & conſtituit eum ſub monte Sinai.] Vide Moſis pædagogiam: adducit ad Deum. nam pædagogus ad Chriſtum eſt: & conſtituit quidem eos qui ſub ipſo eruditi ſunt ſub monte, non autem in montem ipſum offert. Porro *montem* hunc intelliges eximiam il-

C lam ac ſublimem myſterii Chriſti cognitionem. Excelſa enim admodum eſt, neque ab iis, qui ſub lege ſunt, adiri poteſt, ſed conueniens eſt nobis qui ſanctificati ſumus in ſpiritu. Ita enim Saluator ipſe dixit: [Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cælorum: iſtis autem non eſt datum;] (Mat. 13. 11; Luc. 8. 10) Iudæis inquam. Item vbi inſtar precationis verba facit ad Deum ac Patrem pro nobis: [Confiteor tibi, ait, Pater, Domine cæli ac terræ, quia abſcon- (Luc. 10. 21; Mat. 11. 25)

D diſti hæc à ſapientibus & intelligentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita Pater, quoniam ſi placuit ante te.] Idcirco Moſes conſtituit ſub monte, neque tamen ducit in ipſum: quia, vt antè docui, perfectionem ſublimitatémque ſapientiæ ſimul & ſcientiæ comparamus potiùs per Chriſtum, non per Moſen. Siquidem hic ſeruus eſt & pædagogus; ille autem tanquam Dominus vniuerſorum apparuit nobis, perfectæ cognitionis donator: quippe [in quo ſint omnes theſauri ſapientiæ (Coloſſ. 3. & 16.)

E & cognitionis abſconditi,] ſicut ſcriptum eſt. Cùm autem Deus deſcenderet in ſpecie ignis, fumi veluti ex fornace emicantes valdè in ſublime ferebantur, per vniuerſum opinor populum diffuſi. Nam Dei Verbum deſcendit ad nos è cælo, tanquam ignis fornacis, iuxta vocem Prophetæ. Atque ipſe etiam nos baptizauit in Spiritu ſancto & igne; igne autem intelligibili, qui in nobis abſumit fæces, ac peccati

ſordes abſtergit, neque ſinit mentem noſtram impuris voluptatibus frigeſcere, at potiùs accendit nos, & ſpiritu feruentes efficit. Atque hoc Chriſtus ipſe in nobis operatur; Luc 12.49 " vnde ait, [Ignem veni mittere in " terram. Et quid volo, niſi vt ac- " cendatur?] Idcirco in ſpecie *ignis* miro conſilio veteribus apparuit: cæterùm non abſque fumo. Intelligemus autem per hoc rurſus, quàm deflendi ac lugendi ſint iſti, qui ita obtorpeſcunt, vt diuinam ipſius gloriam negligant atque aſpernentur. Nam qui in fumo verſantur, neceſſe eſt lachrymas profundere. Quis verò dubitet, quin iſtiuſmodi deriſores & calumniatores ſint con- Matt. 8. & 13. & 22. & 24. 25. " iiciendi in tenebras exteriores? [Ibi " enim erit, ait, fletus & ſtridor den- " tium.] Quòd igitur iſti, de quibus nunc eſt ſermo, acerbas effundant lachrymas, ſubindicat fumus. Adiicitur autem quòd voces tubæ factæ ſint progreſſu vehementiores, adeò vt initio pauci admodum audierint, poſtea verò complures, imò tota congregatio. Siquidem Euangelii prædicatio eſt tuba maximè ſonora, quæ & ſonum auditui peruium edit, vt iam à nobis dictum eſt. Hæc initio tantum audiebatur in Iudæa: progreſſu autem temporis totum orbem terrarum peruaſit. Sancti enim diſcipuli circumierunt prædicantes vbique gentium: adeò vt ab Hieroſolymis Illyricum vſque peruenerint, quin potiùs vſque ad fines terræ, & ex ortu in occaſum hæc tuba ſonuerit. Hoc, vt arbitror, eſt quòd voces tubæ paulatim factæ ſint vehementiores. Deinde præcipit Deus beato Moſi, vt conteſtetur populum; ne fortè appropinquent ad Deum conſpiciendum, & cadant ex ipſis multi, vtque ſacerdotes, qui accedunt ad Dominum Deum, ſanctificentur, ne fortè ab ipſis diſcedat Dominus. Vide igitur, vide, obſecro, etiam ex his rurſum, quòd impoſſibile ſit per Moſis diſciplinam Deo appropinquare. Neque enim admittit eos qui typis & vmbris acquieſcunt, (hæc enim Moſaica ſunt) ſed potiùs requirit in nobis pulchritudinem veritatis. *Veritas* autem eſt Chriſtus, per quem & acceſſum habemus & appropinquamus

A ἐκτήκοντι ῥύπον, καὶ ἀποψύχεσθαι πρὸς ἐκτόποις ἡδοναῖς οὐκ ἀφιέντι τὸν νοῦν· ἀποτετελέσμεθα δὲ ταύτῃ τοι, τῷ πνεύματι ζέοντες. καὶ τοῦτο αὐτὸ ἐνήργησεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστός. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη; οὐκοῦν ἐν εἴδει πυρὸς οἰκονομικῶς δὴ λίαν τοῖς ἀρχαιοτέροις ἐφαίνετο· πλὴν οὐ δίχα καπνοῦ. συνήσομεν δὲ καὶ διὰ τούτου πάλιν, ὅτι θρηνεῖν καὶ κατοιμώζειν ἀνάγκη τοὺς ἀνα- B πίπτοντας εἰς τὸ ῥᾴθυμον, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ δόξης καταφρονεῖν ἡρημένους. δακρυρροεῖν γὰρ ἀνάγκη ἐν καπνῷ. κατοιχήσονται δὲ ὅτι πρὸς τὸ ἐξώτερον σκότος οἱ θεομισεῖς τε καὶ ἀλιτήριοι, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; ἐκεῖ γὰρ ἔσται, φησίν, ὁ κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ὅτι τοίνυν πικρὸν ἐπὶ ταῖς ῥᾳστώναις καταστάζουσι δάκρυον οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος, ὑπεμφαίνουσιν οἱ καπνοί. προσεστίθη δὲ, ὅτι καὶ αἱ φωναὶ τῆς σάλπιγγος ἐγίνοντο προβαίνουσαι, C ἰσχυρότεραι σφόδρα· ὡς ἐν ἀρχαῖς μὲν, ὀλίγους ἀκροᾶσθαι μόλις· ὕστερον δὲ πολλοὺς, μᾶλλον δὲ καὶ ἅπασαν τὴν συναγωγήν. σάλπιγξ μὲν γὰρ καὶ εὐφωνοτάτη, καὶ ἠχὴν ἱεῖσα τὴν διαπρυσίαν, τὸ εὐαγγελικόν ἐστι κήρυγμα, καθάπερ ἤδη προείπομεν. ἀλλ' ἠκούετο μὲν, φησὶν, ἐν ἀρχαῖς εἰς μόνην τὴν Ἰουδαίαν· προβαίνοντος δὲ τοῦ καιροῦ, καὶ εἰς πᾶσαν ἤδη τὴν ὑπ' οὐρανὸν περιῄεσαν οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, τοῖς ἁπανταχόσε κηρύττοντες· ὥστε καὶ ἀπὸ Ἱε- D ρουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ μέχρις αὐτῶν ἀφικέσθαι τερμάτων τῆς γῆς· καὶ ἐξ ἠοῦς πρὸς ἑσπέραν, τὴν ἱερὰν ἀπηχῆσαι σάλπιγγα. τοῦτο οἶμαί ἐστι, τὸ γίνεσθαι τὰς φωνὰς τῆς σάλπιγγος ἰσχυροτέρας. εἶτα μετὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπισκήπτει Θεὸς τῷ μακαρίῳ Μωσῇ διαμαρτύρεσθαι τῷ λαῷ. μήποτε, φησὶν, ἐγγίσωσι πρὸς τὸν Θεὸν κατανοῆσαι, καὶ πέσωσιν ἐξ αὐτῶν πλῆθος. καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ ἐγ- E γίζοντες κυρίῳ τῷ Θεῷ ἁγιασθήτωσαν, μή ποτε ἀπαλλάξῃ ἀπ' αὐτῶν κύριος. ἄθρει δὴ οὖν, ἄθρει, καὶ ἐκ τῶνδε δὴ πάλιν, ὡς ἔστιν ἀμήχανον διὰ τῆς Μωσέως παιδαγωγίας ἐγγίζειν Θεῷ. προσίεται γὰρ οὐκ ἐν τύποις ἔτι καὶ σκιαῖς εὐδοκιμεῖν ἐθέλοντας. τοιαῦτα γὰρ τὰ Μωσέως. ζητεῖ δὲ μᾶλλον ἐν ἡμῖν τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος. ἀλήθεια δὲ ὁ Χριστὸς, δι' οὗ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, καὶ ἐγγὺς

γεγόναμεν τοῦ πατρὸς, καθάπερ εἰς ὄρος ἀναφοιτήσαντες, τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν. ἐπεγνωκότες γὰρ τὸν υἱὸν, ἐπέγνωμεν δι᾽ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τὸν πατέρα. οὐκοῦν δι᾽ αὐτοῦ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, οὐ διὰ Μωσέως, τουτέστι, οὐ διὰ νόμου. ἁγιάζεσθαι δὲ καὶ αὐτοὺς προσδιαφαίνοντος ἐναργῶς, οὔπω τελείως ἁγίαν τὴν κατὰ νόμον ἱερωσύνην, ὡς γὰρ ἔτι δεομένην ἁγιασμοῦ, ἄλλοθι μὴ προστέταχεν ἁγιάζεσθαι. ἄμωμος δὲ, καὶ ἁγίων ἅγιος ἐφ᾽ ἡμᾶς ἀρχιερεὺς, ὁ Χριστὸς, καὶ κρείττονος διαθήκης ἔγγυος, ὡς Παῦλός φησι. τοιγαροῦν B καὶ πέπαυται μὲν ἡ προτέρα. γέγονε δὲ καὶ αὐτῆς ἱερωσύνης μετάθεσις, οὐκ ἐχούσης τὸ ἀμεμπτον, καὶ τὸ ἄκρως ἅγιον. τετελείωκε μὲν γὰρ οὐδένα κατὰ συνείδησιν· εἰσκεκόμικε δὲ μᾶλλον βαπτισμῶν διδαχὰς, ἐφηγήσεις περιῤῥαντηρίων πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα. καταλήγει γὰρ εἰς τοῦτο μόλις τῆς νομικῆς ἱερωσύνης ἡ δύναμις. ὡς οὐκ ἔχουσα τοίνυν τὸ τελείως ἅγιον· ἁγιασθησομένη δὲ κατὰ καιροὺς ἐν Χριστῷ τῶν τύπων μεταπλαττομένων εἰς ἀ- C λήθειαν, προστέταχεν ἁγιάζεσθαι. προστιθεὶς δὲ ὅτι, μή ποτε ἀπαλλάξῃ ἀπ᾽ αὐτῶν κύριος, ἐφῆκε νοεῖν, ὅτι θάνατος ἡ δίκη, τοῖς τὴν ἐν νόμῳ τιμῶσιν ἱερωσύνην, ἀναδειχθείσης ἐν κόσμῳ τῆς διὰ Χριστοῦ· δι᾽ οὗ καὶ λαοὶ, καὶ αὐτὸ τὸ πάλαι σεπτόν τε καὶ ἱερὸν ἁγιάζεται γένος· βέβηλον δὲ πάντως, καὶ ἐν ἀκαθαρσίαις, ὃ μὴ ἡγιάσθη παρ᾽ αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ἔφασκε τοῖς Ἰουδαίων δήμοις· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν D ἀποθανεῖσθε. ὅτι δὲ ἔμελλον οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ἐξηνιοι γεγονότες ἀποπέμπεσθαι κατὰ καιροὺς, ὑπονοστήσειν δὲ οὐχ ἑτέρως πρὸς Θεὸν, πλὴν ὅτι διὰ Χριστοῦ, καταδείξει ῥᾳδίως Θεοῦ λέγοντος οἰκονομικῶς τῷ πανσοφωτάτῳ Μωσῇ· βάδιζε, κατάβηθι, καὶ ἀνάβηθι σὺ καὶ Ἀαρὼν μετὰ σοῦ. ὁρᾷς πῶς ἀπεπέμπετο Μωσῆς, εἶτα μόνος οὐκ ἐπιστρέφει. ἄνεισι E δὲ πάλιν συνομαρτοῦντος αὐτῷ καὶ συνδιαθέοντος Ἀαρὼν, ὃς ἦν εἰς τύπον Χριστοῦ τοῦ μεγάλου ἱερέως; δι᾽ αὐτοῦ γὰρ, ὡς ἔφην, προσιτὸς ὁ πατήρ. καὶ ἀπόπεμπτοι γεγονότες κατὰ καιροὺς οἱ ἐν νόμῳ, τουτέστιν ὁ Ἰσραὴλ, ἐπιγνώσονται μὲν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς τὸν ὅσιόν τε καὶ ἄκακον ἀρχιερέα, τουτέστι Χριστόν·

A Patri, veluti monti, cùm aſcenderimus ad ipſius cognitionem. Cognito enim Filio, cognouimus per ipſum & in ipſo etiam Patrem. Ergo per ipſum acceſſum habemus & appropinquamus Patri; nequaquam autem per Moſen, hoc eſt, per legem. Porro & ſacerdotibus præcepit vt ſanctificarentur: quo ſanè euidenter oſtendit ſacerdotium legale non eſſe perfectè ſanctum, vtpote quod adhuc egeat ſanctificatione, alioqui non præcepiſſet vt ſanctificarentur. Chriſtus autem eſt nobis ſacerdos inculpabilis, & ſanctus ſanctorum, atque B adeò *melioris teſtamenti conciliator*, ſicut Paulus ait. Heb. 7. Itaque etiam primum deſiit. Sed & ipſius ſacerdotii ſimul facta eſt tranſlatio, quippe quod non fuerit irreprehenſibile, nec ſummè ſanctum. Neminem enim perfecit ſecundùm conſcientiam, ſed potiùs inuexit lotionum doctrinas, & introductiones aſperſionum ad puritatem carnis. Ad hoc enim vix pertingit ſacerdotii legalis vis. Cùm itaque non ſit perfectè ſanctum ſed ſtatuto tempore ſanctificandum ſit à Chri- C ſto, cùm typi ad veritatem fuerint traducti, præcepit vt ſanctificarẽtur. Quòd autẽ addiderit, [Ne fortè ab illis diſcedat Dominus;] Leui. 22. innuit quòd iſtis qui legis ſacerdotium coluerint, capitale ſupplicium ſit propoſitum, cùm ſacerdotiũ per Chriſtum mundo ſemel oſtenſum fuerit, per quem & populi & hoc ipſum olim ſanctũ ac venerandum genus ſanctificantur; profanũ autẽ omnino eſt & immundum quodcunque nõ fuerit per hunc ſanctificatum. Idcirco etiam ipſe ad populos Iudæorum dicebat: [Amen Ioan. 8. 24. D amen dico vobis, quòd ſi non credideritis quòd ego ſum, in peccatis veſtris moriemini.] Quòd autem Iudæi effrenes atque inobedientes facti, ad tempus ablegandi eſſent, cæterùm euoluto tempore ad Deum reuerſuri, idque non aliter quàm per Chriſtum, facilè colliges ex hoc, quod Deus miro conſilio ad optimum Moſen dixit: [Vade, deſcende, & aſcende tu & Aaron tecum.] Exod. 19. 24. E Videſne quo pacto ablegetur Moſes, ac deinde non ſolus reuertatur; ſed vnà cum ipſo tanquam ſocius ac comes aſcendat Aaron, qui erat typus Chriſti magni illius ſacerdotis? Per ipſum enim, vt dixi, patet aditus ad Patrẽ. Atque ita reiecti ſunt certis tẽporibus legales, hoc eſt, Iſraelitæ. Nam in vltimis tẽporibus cogrituri ſunt ſanctum illum & immaculatum ſacerdotem, hoc eſt Chriſtum, per

per quem ad Deum ac Patrem A
ſunt aſcenſuri veluti in montem,
amplexantes venerandum illud at-
que immenſum diuinæ adminiſtra-
tionis myſterium, per quod nos
omnes ſaluos fecit Chriſtus Ieſus:
per quem & cum quo eſt Deo ac
Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæ-
cula ſæculorum, Amen.

De aſcenſu Moſis & Aaron in montem, item Nadab, & Abiud, ſeptuaginta de B *ſenioribus populi Iſrael.*

VOCATI quidem ſunt per le-
gem ad Deum Iſraelitæ, median-
te tunc ac miniſtrante Moſe; verùm
(vt diuinus ait Apoſtolus) [Lex perfe-
ctum fecit neminem.] Eius enim ac
Prophetarum Chriſtus cenſetur perfe-
ctio. Ab eo enim omnis redemptio.
Act. 4. 12. " Quandoquidem [aliud nomen ſub cæ-
" lo non eſt in hominibus, in quo ſaluari
" nos oporteat:] & in ipſo omnis perfe- C
ctio in ſanctificatione ſpiritus. In ipſo
vocati ad Deum Patrem ſumus, & in
ſupernam ciuitatem cum illo aſcende-
Ioan. 14. a. " mus. Sic enim clarè ipſemet ait: [In
" domo Patris mei manſiones multæ
" ſunt. Si quo minùs, dixiſſem vobis: quia
" vado parare vobis locum. Et ſi abiero
" & præparauero vobis locum; iterùm
" veniam, & accipiam vos ad meipſum,
" vt vbi ego ſum, & vos ſitis.] Primitiæ
etenim & quaſi initiatio quædam hu-
manitatis præceſſit in cælum. Quòd D
verò ipſe noſmetipſos etiam illuc in-
ſerturus ſit, nemo iure dubitauerit.
Confirmauit enim nos in ea ſententia
ille qui mentiri neſcit, quique tali
dignis munere ſpem certam fecit. Eri-
mus itaque cæli incolæ ac ciues ſuo
tempore, præeunte nos, vt dicebam
Chriſto. Idque verum eſſe, fidem
faciet ſapientiſſimus Paulus, cùm ita
Heb 9. 24 " ſcriptum reliquerit: [Non enim in
" manufacta Sancta Ieſus introiuit exem- E
" plaria verorum, ſed in ipſum cælum,
" vt appareat nunc vultui Dei pro no-
" bis.] Fuit enim, eſt, eritque Deus
naturâ exiſtens cum Patre ſuo, in
forma genitoris. Pro nobis verò ap-
paret, quia homo factus eſt, vt & nos
qui à Patris oculis abducti ſumus per
Adami lapſum, nobiſque imperans pec-
catum; rurſum conſpectui eius per Chri-
ſtum offeramur vti in principio, iis qui
ponè ſubibant in nihilum abeuntibus.

προσαναβήσονται δὲ δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, καθάπερ εἰς ὄρος ἀναθρώσκοντες εἰς τὸ ὑψηλὸν καὶ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον, δι' οὗ πάντας ἡμᾶς σέσωκεν ὁ Χριστὸς, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα, σὺν ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περὶ τῆς εἰς τὸ ὄρος ἀνόδου Μωσέως καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ναδὰβ, καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ τῶν ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.

Κέκληνται μὲν διὰ νόμου πρὸς Θεὸν οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, μεσιτεύοντος τὸ τηνικάδε καὶ διακονοῦντος Μωσέως. ἀλλ' ὡς ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, τετελείωκεν ὁ νόμος οὐδένα. τελειότης γὰρ μὲν αὐτοῦ καὶ προφητῶν νοεῖται Χριστός. πᾶσα γὰρ λύτρωσις δι' αὐτοῦ. ἐπεὶ μὴ ἔστιν ἕτερον ὄνομα ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς, καὶ ἐν αὐτῷ πᾶσα τελειότης δι' ἁγιασμοῦ ἐν πνεύματι. δι' αὐτοῦ κεκλήμεθα πρὸς τὸν πατέρα, καὶ εἰς τὴν ἄνω πόλιν ἀναβησόμεθα σὺν αὐτῷ. καὶ γοῦν ἔφασκεν ἐναργῶς· ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου πολλαὶ μοναί εἰσιν. εἰ δὲ μὴ, εἶπον ἂν ὑμῖν. πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. καὶ ἐὰν πορευθῶ ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν, πάλιν ἔρχομαι, καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν. ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε. προτέλειον μὲν γὰρ καὶ οἷά τις ἀπαρχὴ τῆς ἀνθρωπότητος προεισέφρησεν εἰς τὸν οὐρανόν. ἀνακομιεῖσθαι δὲ ὅτι καὶ ἡμᾶς αὖθις, οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις. ἐμπεδοῖ γὰρ εἰς τοῦτο ὁ ψεύδεσθαι μὴ εἰδὼς, καὶ τοῖς τοῦ τυχεῖν ἀξίοις τὴν ἐλπίδα προσαθείς. ἐσόμεθα γὰρ οὐρανοῦ πολῖται κατὰ καιροὺς, προαναφοιτήσαντος ἡμῶν, ὡς ἔφην, Χριστοῦ, καὶ ἀληθὲς ὅτι χρῆμά ἐστι πιστώσεται ὁ σοφώτατος Παῦλος ὧδε γεγραφώς· οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. ἦν μὲν γὰρ, καί ἐστι, καὶ ἔσται Θεὸς ἐν φύσει, μετὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς καὶ ἐν ὄψει τοῦ γεγεννηκότος. ἐμφανίζεται δὲ ὑπὲρ ἡμῶν, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα καὶ ἡμεῖς, οἱ τῶν τοῦ πατρὸς ὀμμάτων ἐξερριμμένοι διά τε τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς τυραννήσασαν ἁμαρτίαν, ἐν ὄψει γενώμεθα πάλιν αὐτοῦ, διὰ Χριστοῦ τε καὶ εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς, τῶν μεταξὺ παραβεβηκότων, οἰχομένων εἰς τὸ μηδέν.

κεκλήμεθα οὖν δὴ ἐν Χριστῷ, καὶ εἰς τὴν ἄνω πόλιν, καὶ τῆς παρὰ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἐποπτείας ἀξιούμεθα, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ δεδιδάγμεθα προσκυνεῖν τὸν τῶν ὅλων δημιουργόν τε καὶ πατέρα Θεόν. προαναφωνεῖ δὲ καὶ τοῦτο πάλιν ἡμῖν ὁ νόμος αἰνιγματωδῶς. καταβέβηκεν μὲν γὰρ ἐν εἴδει πυρὸς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ· νομοθετήσας δὲ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς εἰς ἀρχὰς ἰέναι δικαιοσύνης. προεισβολὴ γὰρ ὥσπερ ὁ νόμος τῶν τελειοτέρων, στοιχεῖά τε καὶ προαγόρευσις τῆς διὰ Χριστοῦ παιδεύματος. καὶ Μωσῇ, φησὶν, εἶπεν· ἀνάβηθι πρὸς τὸν Θεὸν σὺ, καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ναδὰβ, καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ ἑβδομήκοντα τῶν πρεσβυτέρων Ἰσραὴλ, καὶ προσκυνήσουσι μακρόθεν τῷ κυρίῳ. καὶ ἐγγιεῖ Μωσῆς μόνος πρὸς τὸν Θεόν. αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐγγιοῦσιν. ὁ δὲ λαὸς οὐ συναναβήσεται μετ' αὐτῶν. ἀπηγγελκότος δὲ ταῦτα τοῦ πανσόφου Μωσέως, ἀπεκρίθη πᾶς λαὸς φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες· πάντας τοὺς λόγους οὓς ἐλάλησε κύριος, ποιήσομεν, καὶ ἀκουσόμεθα. καὶ τί μετὰ τοῦτο; καὶ ἔγραψε, φησι, Μωσῆς πάντα τὰ ῥήματα κυρίου. ὀρθρίσας δὲ Μωσῆς τὸ πρωῒ, ᾠκοδόμησε θυσιαστήριον ἐπὶ τὸ ὄρος, καὶ δώδεκα λίθους εἰς τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ· καὶ ἐξαπέστειλε τοὺς νεανίσκους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀνήνεγκαν ὁλοκαυτώματα, καὶ ἔθυσαν θυσίαν σωτηρίου κυρίῳ τῷ θεῷ, μοσχάρια. λαβὼν δὲ Μωσῆς τὸ ἥμισυ τοῦ αἵματος ἐνέχεεν εἰς τὸν κρατῆρα· τὸ δὲ ἥμισυ τοῦ αἵματος προσέχεε πρὸς τὸ θυσιαστήριον. καὶ λαβὼν τὸ βιβλίον τῆς διαθήκης, ἀνέγνω εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ· καὶ εἶπον· πάντα ὅσα ἐλάλησεν ὁ κύριος ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα. λαβὼν δὲ Μωσῆς τὸ αἷμα κατεσκέδασεν τοῦ λαοῦ, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο κύριος πρὸς ὑμᾶς περὶ πάντων τῶν λόγων τούτων. ἐκπεπερασμένης δὲ τῆς θυσίας, καὶ κατερραμμένου παντὸς τοῦ λαοῦ τῷ τῆς διαθήκης αἵματι, ἀνέβη δὲ, φησὶν, ὁ Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ναδὰβ, καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ ἑβδομήκοντα τῆς γερουσίας τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ, καὶ εἶδον τὸν τόπον οὗ εἱστήκει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὡσεὶ ἔργον πλίνθου σαπφείρου, καὶ ὥσπερ ἔργον στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ τῇ καθαρότητι. καὶ τῶν ἐπιλέκτων τοῦ Ἰσραὴλ οὐ διεφώνησεν οὐδὲ εἷς. καὶ ὤφθησαν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον. φέρε δὴ οὖν φέρε ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἀνεγνωσμένων τὰ εἰκότα λέγωμεν, καὶ τῆς τῶν προκειμένων ἐννοίας ἀρχόμενοι κατ' εὐθὺ, τὰ εἰς ἡμᾶς γεγονότα παρὰ Χριστοῦ.

A Vocati itaque in Chriſto ſumus, & in ſupernam ciuitatem, imò qui ad conſpectum Dei & Patris admittamur ſumus digni habiti, ac per ipſum & in ipſo adorare vniuerſi conditorem Deum Patrem edocti ſumus. Id verò rurſum ipſa lex per figuram nobis innuit & prædicit: aſcendit enim in forma ignis omnium Deus in montem Sinai, Iſraelitis tradens ea per quæ ad originalem iuſtitiam contendere par erat. Lex enim veluti quædam prægreſſio eſt perfectiorum, rudimentáque & prædictio doctrinæ Chriſti. Moſi e- B nim dixit: [Aſcende ad Dominũ tu & Aaron, & Nadab, & Abiud, & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael: & adorabunt eminus Dominum, & appropinquabit ſolus Moſes ad Deum; ipſi autem non appropinquabunt: at populus non ſimul aſcendet cum eis.] Narrante verò hæc ſapientiſſimo Moſe reſpondit omnis populus voce magna, dicens: [Omnes ſermones, quos locutus eſt Dominus, faciemus & audiemus.] Sed quid poſteà? [Scripſit, inquit, Moſes omnia verba. Surgens autem ædificauit al- C tare ſub monte, & duodecim lapides in duodecim tribus Iſrael. Et miſit iuuenes filiorum Iſrael, & obtulerunt holocauſta, & ſacrificauerunt victimam ſalutis Domino Deo, vitulos. Accipiens autem Moſes dimidium ſanguinis infudit in craterem, & dimidium ſanguinis ſuper altare. Et accipiens librum teſtamenti, legit in aures populi, qui dixit: Omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & obediemus ei. Accipiens autem Moſes ſanguinem D aſperſit populum, & dixit: Ecce ſanguis fœderis quod diſpoſuit Dominus vobiſcum de omnibus ſermonibus iſtis.] Peracto iam ſacrificio, & aſperſo ſanguine fœderis populo vniuerſo, aſcenderunt Moſes & Aaron, Nadab & Abiud, & ſeptuaginta ſeniores populi Iſraelitici: viderúntque locum in quo ſteterat Deus Iſrael, & quæ ſub pedibus eius fuerant, tanquam opus lapidis ſapphiri, & ſicut ſpecies firma- E menti cæli, cùm ſudum eſt ac ſerenum. Et de electis Iſrael ne vnus quidem diſſonuit: & apparuerunt in loco Dei, ederúntque ac biberunt. Age itaque, age, de ſingulis eorum quæ legimus, quæ maximè conuenit dicamus; & quam primùm de iis, quæ de propoſita materia cogitauimus, auſpicantes, ea quæ circa nos Chriſtus operari dignatus eſt.

Exo. 24.

Veluti in tabula quadam deſcripta
ſpeculemur in diuinitus inſpirata
Scriptura, cùm eam quæ ſurſum
eſt ac cæleſtem Eccleſiam, ſeu cælum
ipſum; eámque quæ in terris,
quia aſſimilata eſt cæleſti, tum collem
nominari, tum montem: quòd
& exaltati ſint, atque in virtutem
extumuerint commorantes in illis.
Non enim humilis eſt, neque depreſſa
Sanctorum mens, ſed prudentiæ
ſupereminet terreſtri cuiuis, atque
carnalibus deſideriis. Surſum
enim magis tendit; verúmque eſt il-
Pſal.46.10. „ lud Dauidis: [Dii fortes terræ vehe-
„ menter eleuati ſunt.] Quòd verò qui
ita viuere elegerint, & ad tantam virtutem
aſcenderint, ſolos oporteat in
cæleſti aula commorari, idem Pſaltes
Pſal.23.3. „ rurſum perſuadet hiſce verbis: [Quis
„ aſcendet in montem Domini, aut
„ quis ſtabit in loco ſancto eius? Inno-
„ cens manibus & mundo corde: qui
„ non accepit in vano animam ſuam,
Pſal.14.5. „ nec iurauit in dolo proximo ſuo. Qui
„ pecuniam ſuam non dedit ad vſuram,
„ & munera ſuper innocentem non ac-
„ cepit. Hic accipiet benedictionem à
„ Domino, & miſericordiam à Deo
„ ſalutari ſuo. Hæc eſt generatio quæ-
„ rentium faciem Dei Iacob.] Mons
igitur ſanctis peruius hominibus, cælum
ipſum eſt, ſiue Eccleſia primogenitorum,
inacceſſus contrà improbis
atque impiis. Iuſſit itaque vniuerſi
Deus Moſen in montem aſcendere
& Aaronem, & Nadab, &
Abiud, & ſeptuaginta de ſenioribus
Exo.24.1. „ Iſrael; ſed tamen dixit: [Et adora-
„ bunt longiùs poſiti Dominum. Acce-
„ détque Moſes ſolus ad Deum: illi
„ verò non appropinquabunt, nec po-
„ pulus conſcendet cum ipſis.] Filii itaque
Aaronis, ſacrum nobis genus deſignant;
ſenes verò, electione conſtitutos.
Aaron autem Chriſtum iterùm
exhibet, ſanctum innocentémque
ſacerdotem ſummum: per quem
1 Pet.2.9 „ in Spiritu & aqua regenerati, [genus
„ electum, regale ſacerdotium, génſque
„ ſancta] appellamur. Aſcendemus itaque
ſuo aliquando tempore etiam nos,
ſacri atque electi in ciuitatem cæleſtem,
comitante nos ac ducente ſacerdote
magno Chriſto, qui ex nobis
factus eſt, quique nobiſcum adorat vnà
Patrem naturâ ſuâ Deum exiſtentem.
Et appropinquat quidem Moſes, nobiſcum
verò, qui longiùs poſiti, Filius.

A καθάπερ ἐν πίνακι καταγεγραμμένα βλέπωμεν ἐν τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, καὶ τὴν ἄνω τε καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐκκλησίαν, ἤτοι τὸν οὐρανὸν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς καθ' ὁμοιότητα τῆς ἄνω, καὶ βουνὸν, καὶ ὄρος ἀποκαλεῖ· διά τοι τὸ ἐπηρμένον καὶ ἀνεστηκὸς εἰς τὴν ἀρετὴν τῶν κατοικούντων ἐν αὐταῖς. οὐ γάρ ἐστι χθαμαλὸς οὐδὲ κατερριμμένος τῶν ἁγίων ὁ νοῦς· ἀλλὰ φρονήματος μὲν ὑπερφέρεται τοῦ γεωδεστέρου, καὶ σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν. ὑψοῦ δὲ
B δὴ μᾶλλον ἀναφοιτᾷ. καί ἐστιν ἀληθὲς τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ· ὅτι οἱ θεοὶ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. ὅτι δὲ τοῖς ὧδε βιοῦν ᾑρημένοις, καὶ εἰς τὸ λοιπὸν ἀρετῆς ἀναβεβηκόσι, πρέποι ἂν εἰκότως τὸ καὶ ταῖς ἄνω μοναῖς ἐναυλίζεσθαι δεῖν, πιστώσεται πάλιν ὁ ψαλμῳδὸς, οὕτω λέγων· τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος κυρίου, ἢ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ; ἀθῷος χερσὶ, καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὃς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ὤ-
C μοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτοῦ. τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, καὶ δῶρα ἐπ' ἀθῴοις οὐκ ἔλαβεν. οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ κυρίου, καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ. αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ. ὄρος οὖν ἀναβάσιμον τοῖς ἁγίοις, ὁ οὐρανὸς, ἤτοι τῶν πρωτοτόκων ἡ ἐκκλησία· βεβήλοις δέ γε καὶ ἀνοσίοις, ἄστιβές. προστέταχε τοίνυν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἀναφοιτᾶν εἰς τὸ ὄρος Μωσέα τε καὶ Ἀαρὼν, Ναδὰβ τε καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ
D ἑβδομήκοντα τῶν πρεσβυτέρων τοῦ Ἰσραήλ. ἔφασκέ τε, ὅτι καὶ προσκυνήσουσι μακρόθεν τῷ κυρίῳ. καὶ ἐγγιεῖ Μωσῆς μόνος πρὸς τὸν Θεόν· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐγγιοῦσιν. ὁ δὲ λαὸς οὐ συναναβήσεται μετ' αὐτῶν. οἱ μὲν οὖν ἐξ Ἀαρὼν γεγονότες υἱοὶ, τὸ ἱερὸν ἡμῖν σημαίνουσι γένος· οἱ δὲ πρεσβύτεροι, τοὺς ἀριστίνδην ἐξειλεγμένους. Ἀαρὼν δὲ πάλιν αὐτὸν ἡμῖν ὑποπλάττεται τὸν Χριστὸν, τὸν ὅσιόν τε καὶ ἄκακον ἀρχιερέα, δι' οὗ καὶ ἐσχήκαμεν τὴν διὰ
E πνεύματός τε καὶ ὕδατος γέννησιν· ἐκλεκτὸν γένος, καὶ βασίλειον ἱεράτευμα, καὶ ἔθνος ἅγιον χρηματίζομεν. ἀναβησόμεθα τοίνυν κατὰ καιροὺς καὶ εἰς τὴν ἄνω πόλιν οἱ ἀπόλεκτοί τε καὶ ἱεροὶ, συνιόντος ἡμῖν καὶ ἡγουμένου Χριστοῦ τοῦ μεγάλου ἱερέως, τοῦ δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γεγονότος, καὶ συμπροσκυνοῦντος ἡμῖν καίτοι πατέρα ὄντα κατὰ φύσιν τὸν Θεόν. καὶ ἐγγίζει μὲν ὁ Μωσῆς, σὺν ἡμῖν δὲ τοῖς μακρὰν, ὁ υἱός.

ὅσον γὰρ ἧκεν εἰς τὸ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας μυστήριον, Θεῷ προσεγγέστερος ὁ Μωσῆς, ὡς νόμου μεσίτης καὶ ὁριστής. ἐπειδὴ δὲ μεθ' ἡμῶν γέγονεν ὁ υἱὸς, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει καὶ τῶν ὅλων κύριος, ταύτητοι τὸ καθ' ἡμᾶς οὐκ ἀτιμάζει μέτρον. ἀνέχεται δὲ οἰκονομικῶς καὶ αὐτοῦ κατόπιν νοεῖσθαι Μωσέως. καὶ γοῦν καὶ γέγονε μεθ' ἡμῶν ὑπὸ τὸν αὐτὸν νόμον, καίτοι νομοθέτης ὢν ὡς Θεός. ὅτι δὲ γέγονεν ὑπὸ νόμον, ἀπαλείπωρον ἰδεῖν. περιτέτμηται γὰρ ὀκταήμερος. συντετέλεκε δὲ καὶ τὸ δίδραχμον, καίτοι κατὰ φύσιν ἐλεύθερος ὢν ὡς υἱός. ἀρκέσει δὲ καὶ αὐτὸ τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, ὑπὸ νόμον γεγενῆσθαι λέγον τὸν Ἐμμανουήλ. ὅτι δὲ διὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ἐπειδὴ γέγονε καθ' ἡμᾶς ὑπὸ νόμον, καὶ ἐν δευτέροις τετάχθαι Μωσέως νομίζεται, συνήσεις καὶ δι' ἑτέρων. προσέταττε μὲν γὰρ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τῷ πανταρίστῳ Μωσῇ τῆς ἀφορήτου δουλείας ἐξελεῖν τὸν Ἰσραὴλ τῷ Φαραὼ λέγοντα· κύριος ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων προσκέκληται ἡμᾶς. ὁ δὲ ὁμολογεῖ τὸ ἀδρανὲς ὁ νόμος εἰς ἀπολύτρωσιν. εἶτα συνάπτει ἀναδυομένῳ καὶ μέλλοντι τὸν θεσπέσιον Ἀαρὼν εἰς τύπον Χριστοῦ τοῦ πάντα ἰσχύοντος, δι' οὗ πᾶσα ἡ λύτρωσις. ἔφη γὰρ ὧδε πρὸς Μωσῆν· ἰδοὺ δέδωκά σε Θεὸν Φαραὼ, καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἔσται σοῦ προφήτης. σὺ δὲ λαλήσεις αὐτῷ πάντα ὅσα ἐντέλλομαί σοι. ὁ δὲ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου λαλήσει πρὸς Φαραώ. ὁρᾷς ὅτι μεσιτεύει πάλιν Ἀαρὼν τὸ τοῦ νομοθέτου πρόσωπον φοροῦντος Μωσέως, ταύτῃ τοι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος καὶ αὐτὸν ἀνατίθησι τὸν νόμον αὐτῷ, καίτοι λυθέντα παρὰ Θεοῦ. γράφει γὰρ οὕτως· ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν, ἀποθνήσκει. ἀνίμεν τοίνυν καθάπερ εἰς ὄρος τὰς ἄνω μονὰς οἱ ἱεροὶ καὶ ἀπόλεκτοι, τῆς ἑτέρας πληθύος ἀπομενούσης κάτω. οὐ γὰρ ἀναβήσεται, φησὶν, ὁ λαὸς σὺν αὐτοῖς. ὅτι κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνὴν, πολλοὶ κλητοὶ· ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. ἀνίμεν δὲ, οὐ δίχα Χριστοῦ. συνῆν γὰρ τότε τοῖς προσκυνοῦσιν ὁ Ἀαρὼν, καὶ τοῖς ἔτι μακρὰν ἐναρίθμιος ἦν. οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς, μακρὰν μὲν ἡμῶν δι' ἡμᾶς· ἵνα καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ ἐγγὺς τοῦ πατρός. πάντα γὰρ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ᾠκονόμειτο σοφῶς. ὥσπερ γὰρ γέγονε μεθ' ἡμῶν ἐν νεκροῖς.

A Suo enim modo venit ad myſterium Incarnationis Deo propinquior Moſes, tanquam legis mediator atque arbiter. Quia verò è nobis Filius factus eſt, cùm eſſet Deus naturâ, vniuerſorúmque Dominus; propterea noſtrum non aſpernatur genus modúmque: ſuſtinet verò diſpenſationis ratione infra Moſen etiam cenſeri. Etenim etiam nobiſcum factus eſt ſub eadem lege, etſi legiſlator, vtpote Deus, exiſteret. B Quòd verò ſub lege factus ſit, perſpicuè videre licet. Octauo enim circunciſus eſt die. Soluit verò etiam pro ſe didrachma, tametſi liber naturâ, & immunis, vt filius, eſſet. Satis verò & hoc è ſacris Literis clarum, ſub lege natum eſſe Emmanuelem: quòd verò quà homo erat, & quatenus ſecundùm nos ſub lege natus eſt, ipſo etiam Moſe inferior iudicetur, & ex ſequentibus cognoſces. Præcepit enim vniuerſorum Dominus optimè Moſi, C vt Iſraeliticum populum ab intolerabili vindicaret ſeruitute Pharaonem ſic appellando: [Dominus Deus Hebræorum vocauit nos.] Lex enim fa- Exo. 3. 18.
tetur infirmum quid atque imbecillum ſe eſſe ad redimendum. Huic addit tergiuerſanti & cunctanti diuinum Aaronem, qui typus eſt Chriſti omnia potentis, per quem omnis eſt redemptio. Moſi enim ſic ait: [Ecce, dedi te Exod. 4. 15. & 16.
Deum Pharaoni: & Aaron frater tuus Propheta tuus erit. Tu verò loquêris ei D omnia quæ præcipio tibi: Aaron autem frater tuus Pharaoni loquetur.] Vides vt Aaron rurſum mediator ſit, Moſe legiſlatoris perſonam ſuſtinente? Hinc & B. Paulus legem ipſam illi apponit etiam à Deo diſſolutam. Ita enim ſcribit: [Irritam quis faciens legem Mo- Hebr. 10. 28.
ſi, ſine vlla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur.] Conſcendimus igitur nos ſacrati atque electi ad ſupernas manſiones, veluti in montem quemdam, reliqua plebe infrà manente. [Non enim, ait, aſcendet Matt. 20. 16.
E populus cum eo: quòd, vt Chriſtus ait, multi ſint vocati; pauci verò electi.] Aſcendimus verò, ſed cum Chriſto. Aderat enim tunc adorantibus Aaron, & iis qui adhuc longiùs aberant adnumeratus fuit. Sic & Chriſtus longe à nobis abfuit propter nos, vt & nos cum ipſo & per ipſum Patri appropinquaremus. Cuncta enim propter nos ac pro nobis ſapienter ordinauit. Vt enim factus eſt nobiſcum mortalis,

vt cum ipſo ac per ipſum viueremus (reuixit enim, mortis poteſtate deſtructa) ſic factus eſt nobiſcum longiùs, tametſi erat propè, vt & nos cum ipſo & per ipſum denuò appropinquaremus Patri. quod & accidit. Comparticipes enim ei redditi ſumus, & vniti Deo ac Pa-
2.Pet.1.4 „ tri per ipſum, ſiquidem [diuinæ ſu-
„ mus naturæ conſortes,] vt ſcriptum eſt. Sed ſurſum tendere præcepit vniuerſorum Deus Moſi & Aaroni, & in monte aggregari ſacerdotes atque ſelectos. Ad illam verò gloriam venientes, & reuera aſcendere ſurſum paratos, quò & Deo appropinquent, luſtrari & purificari Chriſti ſanguine conuenit, qui pro omnium vitam animam ſuam redhoſtimento poſuit: obtulit quoque etiam in odorem ſuauitatis carnem aſſumptam. Dedit enim ſeipſum ſacrificium innoxium pro nobis Deo, ac ſpiritale holocauſtum, vt in typo nobis beatus Moſes denuò repræſentauit, illuminatione ſpiritus præcedens ad poſterorum qui ſequerentur eruditionem. Hoc enim, puto, intelligens per ſuum atque vocato-
„ rum in ſuperiora aſcenſum, [Scri-
„ pſit omnia verba Domini.] Quid hæc rurſum fuerit conſecutum, nunc dicemus. Oportet enim, vt arbitror, eos qui ſurſum tendunt & ſuperna appetunt, animo cordique inſculptam Dei legem geſtare: exclamare deni-
Pſal.118. 11. „ que cum Pſalte ad Deum: [In cor-
„ de meo abſcondidi eloquia tua vt
„ non peccem tibi.] Vt enim vtile eſt vitæ, & res ſalutaris, verborum Dei vbique meminiſſe; ad eundem, puto, modum perniciem adfert, illius obliuiſci, atque ignorare. Moſes itaque diuinus ſcribit *omnia verba Domini*, de quibus & idem apud diſcipulos à ſe eruditos loquitur, vel nobis potiùs
Deut.8 7 „ ipſis: [Et loquêris in ipſis ſedens domi
„ tuæ, & ambulans in via, dormiens, &
„ cubitu ſurgens. Manè verò conſur-
„ gens ædificauit altare, & ſtatuit duode-
„ cim lapides in duodecim tribus Iſrael.
„ Miſitque iuuenes filiorum Iſrael, qui
„ & obtulerunt holocauſtomata, & im-
„ molarunt hoſtiam ſalutaris Deo, vi-
„ tulos.] Altare quidem typus eſſe poteſt, & quidem clarus, Eccleſiæ Chriſti, quæ in monte ſita eſt. In edito enim loco, tanquam in monte quodam, illam alteram ſitam eſſe dicimus,

Tomus primus.

A ἵνα ἡμεῖς εἰς ζωὴν σὺν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ· ἀνεβίω γὰρ τὸ τοῦ θανάτου πατήσας κράτος. οὕτω γέγονε μεθ' ἡμῶν ἀποτέρω, καίτοι ὢν ἐγγύς, ἵνα πάλιν ἡμεῖς σὺν αὐτῷ, καὶ δι' αὐτοῦ ἐγγίσωμεν τῷ πατρί. ὃ δὴ καὶ τετέλεσται. μέτοχοι γὰρ γεγονότες αὐτοῦ διὰ τοῦ πνεύματος, ἡνώμεθα τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ, εἴπερ ἐσμὲν ἀληθῶς θείας φύσεως κοινωνοὶ, κατὰ τὰς γραφάς. ἀλλ' ὑψοῦ μὲν ἰέναι προστέταχε, καὶ συναναθροισθῆναι εἰς τὸ ὄρος Μωσῆ τε καὶ Ἀαρὼν,
B τοὺς ἱερεῖς τε καὶ ἐξειλεγμένους ὁ τῶν ὅλων Θεός. ὅτι δὲ τοὺς εἰς εὔκλειαν ἥκοντας εἰς τοῦτο λοιπὸν, καὶ ἀναβῆναι ἀληθῶς εἰς τὸ ἄνω προτεθυμημένους, ἵνα καὶ ἐγγὺς γένοιντο Θεοῦ, προσαφαγίζεσθαι χρὴ τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ, ὃς τῆς ἁπάντων ζωῆς ἀντάλλαγμα τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐποιήσατο. ἀνατέθεικε δὲ καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τὴν ἀναληφθεῖσαν σάρκα. προσκεκόμικε γὰρ ἑαυτὸν ἱερεῖον ἄμωμον ὑπὲρ ἡμῶν τῷ θεῷ, καὶ νοητὸν ὁλοκαύ-
C τωμα, ὡς προανετύπου πάλιν ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Μωσῆς, τῇ τοῦ πνεύματος φωταγωγίᾳ πρὸς τὴν τῶν ἐσομένων προηγούμενος γνῶσιν. τοῦτο γὰρ οἶμαι συνιεὶς, περὶ τῆς εἰς τὸ ἄνω πορείας αὐτοῦ τε καὶ τῶν κεκλημένων, ἔγραψε πάντα τὰ ῥήματα τοῦ κυρίου. τί δὲ τούτῳ προσείργασται πάλιν, ἐροῦμεν εὐθύς. χρὴ γὰρ οἶμαι τοὺς τῆς ὑψοῦ τε καὶ ἄνω πορείας ἐφιεμένους, εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἐγκεχαραγμένον ἔχειν τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ἀναφωνεῖν τε λοιπὸν καθάπερ ἐκ λύρας πρὸς αὐτὸν,
D ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγιά σου, ὅπως ἂν μὴ ἁμάρτω σοι. ὥσπερ γάρ ἐστιν οὐκ ἀσυντελὲς εἰς ζωὴν, καὶ χρῆμα σωτήριον, τὸ τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων μεμνῆσθαι διὰ παντός· τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ὀλέθρου πρόξενον τὸ ἐπιλανθάνεσθαι φιλεῖν. γράφει τοίνυν ὁ μακάριος Μωσῆς πάντα τὰ ῥήματα τοῦ κυρίου, περὶ ὧν καὶ αὐτὸς ἐπεφώνει τοῖς παιδαγωγουμένοις δι' αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς. καὶ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος
E ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζόμενος, καὶ διανιστάμενος. ὀρθρίσας δὲ τὸ πρωῒ, θυσιαστήριον ἀνεδείματο. περιΐστησι δὲ αὐτῷ δυοκαίδεκα λίθους εἰς τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. καὶ ἀπέστειλε τοὺς νεανίσκους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, οἳ καὶ ἀνήνεγκαν, φησὶν, ὁλοκαυτώματα, καὶ ἔθυσαν θυσίαν σωτηρίου τῷ θεῷ, μοσχάρια. τὸ μὲν οὖν θυσιαστήριον, τύπος ἂν εἴη καὶ μάλα σαφὴς τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τῆς οἱονεί πως ἐπὶ τὸ ὄρος κειμένης. ὑψοῦ γὰρ ὥσπερ ἐν ὄρει τῆς ἑτέρας εἶναι φαμὲν,

τὴν τῶν πρωτοτόκων μητρόπολιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός. ἀπεικονίζει τοιγαροῦν τὴν ἐκκλησίαν ἡμῖν τὸ θυσιαστήριον· ᾧ καὶ λίαν οἰκονομικῶς περιΐστησιν ὁ Μωσῆς τοὺς δώδεκα λίθους, εἰς τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. μονονουχὶ καὶ διὰ τοῦτο προαποφθεγγόμενος τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, ὅτι χῶρος αὐτοῖς ὁ μάλιστα πρέπων, ἡ ἐκκλησία Χριστοῦ· καὶ τάχα που διακεκραγέναι δεήσει. κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, κύριε, τοῦ ἀκοῦσαί με φωνὴν αἰνέσεως. ὅτι γὰρ αὐτοῖς μάλιστα καὶ πρό γε τῶν ἄλλων σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ἀπέστειλε τὸν υἱὸν ὁ πατήρ, σαφηνιεῖ λέγων αὐτός· οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. ἐπειδὴ δὲ εἰς ἐκτόπους ἀπονοίας ὠλισθηκότες πεπαρῳνήκασιν εἰς αὐτὸν, μετακεχώρηκεν ἀναγκαίως ἐπὶ τὰ ἔθνη Χριστός. ὅτι τοίνυν χῶρος ὁ μάλιστα πρέπων ἦν αὐτοῖς, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, τὸ τοῦ Χριστοῦ θυσιαστήριον, προκατεσήμηνεν ὁ Μωσῆς, περιστήσας αὐτῷ τοὺς δώδεκα λίθους εἰς τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. ὅτι δὲ ἔμελλον οἱ ἐπ᾿ ἀνδρείᾳ τεθαυμασμένοι, δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῇ καὶ κατὰ Θεὸν, οἱ εὐσθενῆ τε καὶ ἐρρωμένον ἔχοντες νοῦν, ἱερουργήσειν κατὰ καιροὺς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καταμάθοι τις ἂν ἀπό γε τοῦ γεγονότος. ἀπεστέλλοντο μὲν γὰρ οἱ νεανίσκοι, καὶ προσῆγον τὰ ὁλοκαυτώματα. τοῦτο δεδρακότας τοὺς ἁγίους ἀποστόλους εὑρίσκομεν. οἳ πᾶσαν, ὥσπερ εἰπεῖν, περιεφοίτων τὴν γῆν, ἱερουργοῦντες αὐτῷ καὶ προσάγοντες ὁλοκαυτώματα, τουτέστι, τοὺς ἐν ἀμωμήτῳ πίστει διαπρεπεῖς, καὶ μὴν καὶ σπουδάσμασι τοῖς εἰς ἀρετὴν εὖ μάλα διηρτισμένους. οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστι, διανοίας ἀδρανοῦς τὸ μυσταγωγεῖν δύνασθαι σαφῶς, οὔτε νοῦ νοσοῦντος τὸ ἄναλκι, καὶ καταρρεῖν εἰωθότος εἰς ἐπιθυμίας κοσμικάς. ἐσκευασμένου δὲ οὕτω καὶ νεανικῶς ἔχοντος, ὡς καὶ εἰπεῖν δύνασθαι λοιπόν· ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν, Χριστός· καὶ τὸ ἀποθανεῖν, κέρδος. νεανίας γὰρ ὁ τοιοῦτος, καὶ τῶν ἄγαν ἀλκιμωτάτων. πρέπει δή που αὐτῷ, τὸ καθιεροῦν τῷ Θεῷ τὰ ὁλοκαυτώματα, καὶ θυσίας πνευματικὰς, καὶ ἱερουργίας ἅπτεσθαι τῆς νοητῆς, καὶ τὴν τῆς σωτηρίου θυσίαν ἀποπληροῦν. ἣ καὶ διὰ τῶν προσηνεγμένων μοσχαρίων εὖ μάλα προανεπλάττετο. ποτὲ μὲν γὰρ διὰ τὸ λίαν εὐσθενὲς, καὶ ὅτι τῶν ἀβεβήλων ζώων τὸ ὑπέρτατον, μόσχος ἐστὶ, μόσχῳ τελείῳ παρεικάζεται Χριστός· ποτὲ δὲ μικρῷ μοσχαρίῳ, καὶ δι᾿ ὅτου, πάλιν ὁρᾷς, γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς, καὶ

A quæ primogenitorum eſt metropolis, cuius opifex & architectus Deus. Repræſentat ergo altare nobis Eccleſiam, cui & myſticè valdè impoſuit Moſes lapides duodecim, in totidem tribus populi Iſrael: ſic propemodum accedens iis, qui de ſangine Iſraelis ſunt; quibus locus maximè decens, Eccleſia Chriſti eſt; vt fortaſſis exclamaſſe illud oporteat: [Circundabo altare tuum, Domino, vt audiam vocem laudis.] Quòd enim Pſal. 25.6
B ipſis maximè & ante alios Saluatorem ac Redemptorem miſerit Filium Pater, ipſemet declarat, cùm ait: [Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael.] Poſtquam verò ingenti pereuntes amentia in illum ſunt debacchati Iudæi, neceſſariò Chriſtus ad Gentes ſe conuertit. Quòd igitur locus maximè aptus ipſis erat, vt modò dicebam, altare Chriſti, Moſes præſignificauit, ap- Matt. 15.
C ponens ipſi lapides duodecim in totidem tribus Iſrael. Quòd verò fortitudine admirandi, hoc eſt, ſpiritali, quæ ſecundùm Deum eſt, robuſtámque ac validam mentem obtinentes, ſacrificaturi erant opportunè Chriſto ſacrum, ex iis quæ geſta ſunt facilè diſcas. Miſſi etenim ſunt iuuenes, & obtulerant holocauſta. Id autem præſtitiſſe beatos comperimus Apoſtolos, qui omnem, vt ita dicam, terrarum orbem per-
D agrarunt ſacrificantes, & holocauſta Deo offerentes, hoc eſt, eos qui fide ſana & integra ornati ſunt, & quàm optimè ad virtutem comparati. Non enim eſt imbecillæ mentis, perſpicuè alios docere poſſe, neque animi infirmi, neque ſæcularibus deſideriis aſſueti, at præparati ſic, & iuueniliter animati, vt tandem dicere queat: [Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum.] Qui enim talis eſt, verè iuuenis eſt audax, atque Philip. 1. 21.
E ipſis fortiſſimis annumerandus. Oportet autem ipſum Deo offerre holocauſta ac ſpiritualia ſacrificia, & ſacra inſenſibilia contrectare, ſalutare quoque adolere ſacrificium: quod per oblatos vitulos etiam aptiſſimè deſignatum eſt. Aliquando enim quidem ob robur, & quia inter animalia quæ ſancta dicebantur, primarium vitulus eſt, perfecto vitulo Chriſtus aſſimilatur: aliquando etiam paruo vitulo; quam ob cauſam,vt vides, homo factus

Vnigenitus, ſub ſeruitutis iugo natus fuit. Verum ſiquidem eſt, quòd in forma ſerui apparuerit: ſed quantum dicere fas eſt, in carnis venit myſterium, factus nobiſcum ſub iugo ſeruitutis, ſed iugi ſeruilis expers; quandoquidem cæleſtis erat naturæ ac liberæ. Hinc vitulo comparatur, quòd & ſub iugo fuerit, & iugi expers. Iugum enim neſcit vitulus, etſi iugo deſtinetur. Aliter: Licet natus ſit ſub lege, veluti ſub iugo, tamen liber fuit. Erat enim ſupra legem, quia legiſlator ac Deus. Ac Tertiò, ſi videtur, portauit carnem terrenam infirmam in ſeipſa propter legem peccati, vt Paulus ait. Quantum enim ad carnalem naturam, incurriſſe cenſetur iugum peccati; ſed ab omni culpa fuit purus & integer. [Damnauit enim peccatum in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm carnem ambulamus, ſed ſecundùm ſpiritum.] (Rom. 8. 4.) Chriſtus itaque myſticè ſic eſt vitulus nominatus, & quia noua factus eſt creatura. Primitiæ enim ipſe ad hoc vocatorum fuit. Quòd verò neceſſe erat ſanguine ſanctificari eos qui comprehendunt, & Deo appropinquare volunt, Moſes oſtendit, ſanguine vniuerſum aſpergens populum, & ipſum adeò librum. Ex hoc verò iterùm noſſe conuenit, quòd ipſe ſolus ad ſanctificationem non ſufficiat. Vide etenim vt ſanguinis aſperſione ſanctificetur & ipſe (lex quippe peccata nequaquam abluit) perficiat verò hoc myſteriorum gratia per Chriſtum. Rectè verò & illud, diluculo nempe ſurgentem ſacra procuraſſe Moſen, atque ipſummet diuinum ordinaſſe myſterium, & appoſitos ab ipſo, vt iam diximus, lapides duodecim, vitulos verò ad ſacrificandum. Iam enim quaſi diluculo & aurora exiſtente, ac Lucifero propemodum clareſcente, & die nobis myſtico exoriente, nocte verò diſcedente, & infelicibus diſſipatis tenebris, clara Eccleſiæ pulchritudo oſtenſa eſt, venerandum habentis altare, in quo Chriſti myſterium peragitur. Aſtabant verò ipſi tribus terræ, tanquam in exemplari, lapidibus duodecim. Etenim diuinus Paulus exempli imaginem verè deſcribens, ſanctificatis in Chriſto ſic ait: [In quo & ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis, in ſacerdotium ſanctum.] (1. Pet. 2. 5. Epheſ. 2. 20.) Tunc & iuuenes holocauſta obtulerunt, & ſacerdotes facti ſunt ſpiritales.

A ὑπὸ ζυγὸν δουλείας, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὅτι πέφηνεν ἐν δούλου μορφῇ. ἀλλ' εἰ καὶ ὅσον εἰπεῖν ἧκεν, εἰς γε τὸ ἐν σαρκὶ μυστήριον, γέγονε μεθ' ἡμῶν ὑπὸ ζυγὸν δουλείας, ἀλλ' ἦν δουλείας ἀπείρατος, ὅτι φύσεως ἦν τῆς ἄνωθεν καὶ ἐλευθέρας. διὰ τοῦτο μοσχαρίῳ παρεικάζεται, ὅτι καὶ ὑπὸ ζυγὸν, καὶ ἔξω ζυγοῦ. ἀπείρατον γὰρ ζυγοῦ τὸ μοσχάριον, εἰ καὶ εἶναι πέφυκεν ὑπὸ ζυγὸν τὸ τοιόνδε ζῶον. ἄλλως τε, καὶ εἰ γέγονεν ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ ζυγὸν, ἀλλ' ἦν ἐλεύθερος· ἦν B γὰρ ὑπὲρ νόμον, ὡς ὢν νομοθέτης καὶ Θεός. καὶ τρίτως δὲ, εἰ δοκεῖ, πεφόρηκε τὴν ἀπὸ γῆς σάρκα, τὴν νοσοῦσαν ἐν ἑαυτῇ τὸν ἁμαρτίας τὸν νόμον κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν. ὅσον γὰρ ἧκεν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν πεπτωκέναι δοκεῖ, καὶ ὑπὸ ζυγὸν ἁμαρτίας, ἀλλ' ἦν ἀπείρατος· κατέκρινε γὰρ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. μοσχάριον οὕτω ὁ Χριστὸς C ταύτῃ τοι οἰκονομικῶς ὠνόμασται, καὶ ὅτι νέα γέγονε κτίσις. ἀπαρχὴ γὰρ τῶν εἰς τοῦτο κεκλημένων αὐτός. ὅτι δὲ ἦν ἀναγκαῖον ἁγιάζεσθαι τῷ αἵματι δράττοντας, καὶ ἐγγίζειν Θεῷ γλιχομένους, δέδειχεν ὁ Μωσῆς, καταῤῥαίνων αἵματι πάντα τὸν λαὸν, καὶ αὐτὸ τὸ βιβλίον. εἰσόμεθα δὲ καὶ διὰ τοῦτο πάλιν, ὅτι αὐτὸς ὁ μόνος ἀτελὴς εἰς ἁγιασμόν. ὁρᾷς γὰρ ὅπως τῷ τοῦ αἵματος ῥαντισμῷ καὶ αὐτὸς ἁγιάζεται. ἀποπλυνεῖ γὰρ ἁμαρτίας ἥκιστα μὲν ὁ νόμος. κατορθοῖ δὲ τοῦτο D τῶν διὰ Χριστοῦ μυστηρίων ἡ χάρις. εὖ δὲ λίαν καὶ τὸ ὀρθρίσαντα τὸ περὶ τὸν ἱεροφάντην Μωσέα αὐτόν τε τὸ θεῖον ὀρθῶσαι μυστήριον, καὶ περιστῆσαι μὲν αὐτῷ, καθάπερ ἤδη προέφην, δυοκαίδεκα λίθους, θῦσαι δὲ καὶ μοσχάρια. ὄρθρου γὰρ ὥσπερ καὶ πρωΐας ἤδη γινομένης, μονονουχὶ δὲ καὶ φωσφόρου διαυγάζοντος, καὶ νοητῆς ἡμῖν ἀνισχούσης ἡμέρας, ὑποιχομένης δὲ ἤδη νυκτὸς, καὶ δαιμονιώ-E δους ἀφανισθέντος σκότους λαμπρὸν ἀναδέδεικται τῆς ἐκκλησίας τὸ κάλλος τὸ σεπτὸν ἐχούσης θυσιαστήριον, ἐφ' οὗ τὸ Χριστοῦ τελεῖται μυστήριον. παρέστησαν δὲ αὐτῷ καὶ αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, ὡς ἐν παραδείγμασι τοῖς λίθοις. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τὴν τοῦ παραδείγματος εἰκόνα παραχαράττων εἰς ἀλήθειαν, ἐπιστέλλει τοῖς ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ὡς λίθοι ζῶντες ἐποικοδομεῖσθε οἶκος πνευματικὸς εἰς ἱεράτευμα ἅγιον. τότε καὶ οἱ νεανίσκοι προσκεκομίκασι τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ ἱερουργοὶ γεγόνασι πνευματικοί.

A τότε δὴ τότε, καὶ ἐν προσώπῳ γεγόναμεν τοῦ πατρὸς, καὶ παρεστήκαμεν αὐτῷ τὸ τῆς διανοίας εὐδρανὲς, καὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ἑτοίμως ἔχον, ἐν τάξει ποιούμενοι παραστήματος. τοῦτό τοι σαφῶς καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος ἡμῖν προσαναφωνεῖ Δαβὶδ, ἐκ προσώπου τῶν πεπιστευκότων οὕτω λέγων πρὸς τὸν ὅλων Θεόν· τὸ πρωῒ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου. τὸ πρωῒ παραστήσομαί σοι, καὶ ἐπόψει με, ὅτι οὐχὶ Θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ, οὐδὲ παροικήσει σοι πονηρευόμενος. B ἡγιασμένοι δὴ οὖν, καὶ ὡς ἐν τύποις ἔτι κεκαθαρισμένοι τῷ αἵματι, ἀνεφοίτων εἰς τὸ ὄρος Μωσῆς τε καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ναδὰβ, καὶ Ἀβιούδ, καὶ ἑβδομήκοντα τῆς γερουσίας Ἰσραὴλ, καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔργον ὡσεὶ πλίνθου σαπφείρου, καὶ ὥσπερ ἔργον στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ τῇ καθαρότητι. καὶ τῶν ἐπιλέκτων τοῦ Ἰσραὴλ οὐ διεφώνησεν οὐδείς. καὶ ὤφθησαν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον. ἀκούεις ὅπως τεθέαται τὸν τοῦ Θεοῦ λεγόμενον τόπον, ὡς ἐν εἴδει C στερεώματος οὐρανοῦ. ἐναυγὴς γὰρ ὁ οὐρανὸς, καὶ σαπφείρῳ ἐοικὸς τὸ ἀνωτάτω, καὶ αἰθέριον χρῶμα. πρέπων δὲ ὅτι μάλιστα χῶρος ὁ οὐρανὸς, καὶ ἐφ' ᾧ ἐπαναπαύεται, καταλύων ἐν ἀγγέλοις. ἅγιος γὰρ ἐν ἁγίοις κατοικεῖ, καὶ οἱονείπως ἐπανακλίνεται τοῖς τὴν ἄνω τελοῦσι πόλιν, διά τε τὸ λίαν εὐφυὲς, καὶ εἰς ὀρθότητα ζωῆς εὖ μάλα διεξεσμένον. ἁγίαν γὰρ εἶναι πιστεύομεν τὴν τῶν ἄνω πνευμάτων πληθύν. ὤφθη δὲ οὖν τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας D αὐτοῦ τοῖς εἰς τὸ ὄρος ἀναβεβηκόσιν, ὡς ἐν εἴδει στερεώματος οὐρανοῦ τῇ καθαρότητι, φησίν. ἔδει γὰρ ἔδει, τοὺς τῷ πολυθέῳ ποτὲ κατερρωστηκότας πλάνησιν, καὶ τῇ κτίσει λελατρευκότας, εἶτα κεκλημένους εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ χρησίμως τε καὶ ἀναγκαίως ἰδεῖν, ὅτι καὶ αὐτὸν ὑπὸ πόδας ἔχει τὸν οὐρανὸν, καὶ ὅτι τῶν πάντων ἐστὶ δεσπότης, ὡς παρενεγκὼν τὰ πάντα πρὸς ὕπαρξιν, ὁ τῆς ἀρχαίας αὐτοὺς ἀπάτης ἀπολυτρούμενος. E ὅτι δὲ καὶ τοῖς εἰς τὴν ἄνω κατὰ καιροὺς εἰσελαύνουσι πόλιν, παρεικάζεται πάλιν τὸ καὶ τῶν θείων χαρισμάτων πλουσίως μεταλαχεῖν, καὶ τὸ ἐντρυφῆσαι δεῖν τοῖς πνευματικοῖς παρὰ Χριστοῦ ἀγαθοῖς, διαδείξει τὸ ἐν τόπῳ γεγενημένους Θεοῦ, φαγεῖν καὶ πιεῖν τοὺς ἀναβεβηκότας. ἀλλ' ἐν μὲν οἷς ἔναγχος ἔφην, μόνος προσετάττετο Μωσῆς ἐγγίσαι πρὸς τὸν Θεόν· οἵ γε μὴν ἕτεροι προσκυνεῖν μακρόθεν, οἷς καὶ συνὴν Ἀαρών.

Tunc, tunc, inquam, in perſona Patris ſumus, ipſi potentiam mentis, quæ ad omne bonum aptè conueniat conſtituentes, in ordinem collectæ plebis redacti. Id clarè diuinus quoque Dauid vociferatur, ita credentium perſona ad vniuerſorum Deum dicens: [Manè exaudies vocem meam: manè aſtabo tibi, & videbis me, quoniam non Deus iniquitatem volens tu es: neque habitabit iuxta te malignus.] Sanctificati igitur, ac veluti in typo purificati ſanguine & luſtrati [aſcenderunt in montem Moſes & Aaron, Nadab & Abiud, & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael: viderúntque ſub pedibus eius opus quaſi lateris ſapphiri, atque vt opus firmamenti in cæli ſerenitate. Et de electis Iſrael deſonuit ne vnus quidem. Et apparuerunt in loco Dei, & comederunt atque biberunt.] Audis vt Deo dicatum locum viderint, velut in ſpecie firmamenti cæli? Cælum enim ſplendidum eſt ac dilucidum, ſapphiróque perſimile in ſummitate, & coloris cæleſtis. Decens itaque & aptus maximè locus cælum eſt, in quo quieſcit habitans in angelis. Sanctus enim in ſanctis habitat, & quodammodò inclinatur iis qui ſuperam incolunt vrbem, ob induſtriam, vitæque præſtantiam probè inſtitutam. Credimus enim cœtum ſuperorum ſacroſanctum eſſe. Ait igitur ea quæ ſub Dei pedibus erant, ab his qui in montem adſcenderant, tanquam in ſpecie firmamenti, ſereno ac ſudo cælo, viſa fuiſſe. Oportebat enim eos, qui ob deorum multitudinem errando ægroti erant, quique creaturæ ſeruiebant, ad Dei poſteà cognitionem vocatos, vtiliter ac neceſſariò videre, Deum ſub pedibus cælum habere, omniúmque eſſe Dominum, vt à quo omnia mutuarentur eſſentiam, quique eos ab antiqua fraude liberarit. Quòd verò diuinis chariſmatibus abundè participem fieri, & oportere deliciari in ſpiritualibus Chriſti bonis, aſſimiletur iterùm iis qui ſuo aliquando tempore ingreſſuri ſunt ſupernam ciuitatem, oſtendit id, quòd qui aſcenderant ad locum Dei, comederunt ac biberunt. Sed, vt iam nuper diximus, vni Moſi ad Deum accedere præcipitur; ceteris longiùs poſitis adorare: quibus & Aaron aderat.

Pſal. 5.

Exod. 24. 10.

Diximus verò, nobiſcum fuiſſe in natura longè ſemota, Filium, qui propiùs aderat Deo Patri, innocentem atque immaculatum ſacerdotem ſummum, vt per ipſum & cum ipſo iterum reperiamur & ipſi propè. Hinc nominatur *Emmanuel*, quod eſt interpretatum, *Nobiſcum Deus*. Tametſi verò nobiſcum fuerit tanquam homo; cernas tamen licet, Patrem quoque neque beato Moſi acceſſibilem factum, ſine ipſius interceſſione. Ipſe enim via eſt, ipſe oſtium, vt iam diximus. Diſcemus & hoc rurſus ex iis quæ ſequuntur:

Exo.24.12 „ [Et dixit Dominus ad Moſen: Aſcende ad me in
„ montem, & ſta ibi, & dabo tibi ta-
„ bulas lapideas, legem & mandata,
„ quæ ſcripſi vt darem legem eis. Et
„ ſurgens Moſes & Ioſue qui aſtabat,
„ aſcenderunt in montem Dei.]

Vides vt Moſes ſit vocatus in montem, vmbraticam adhuc & literalem legem accepturus, accurrerit verò vnà non vocatus Ioſue, in Chriſti typum, qui à Patre non vocatur, vt ceteri; ſemper enim ei adeſt. Viam itaque ſternit vocatis mediator & aſſiſtens. Eſt enim impoſſibile, vt dicebam, in Deo Patre alio nos eſſe modo, quàm ſola ipſius mediatione ſeu interuentione. Illi itaque gloria & imperium ſimul cum ſanctiſſimo Patre & Spiritu ſancto in ſæcula ſæculorum, Amen.

A ἐλέγομεν δὲ ὅτι μεθ' ἡμῶν γέγονε τῇ φύσει μακρόθεν ὁ ἐγγὺς τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ὢν υἱὸς, ὁ ἄκακος ἡμῶν καὶ ἀμίαντος ἀρχιερεύς· ἵνα δι' αὐτοῦ, καὶ σὺν αὐτῷ δὴ πάλιν, εὑρισκώμεθα καὶ ἡμεῖς ἐγγύς. ταύτῃτοι κέκληται καὶ Ἐμμανουὴλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενος, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. πλὴν εἰ καὶ γέγονε μεθ' ἡμῶν ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἔστιν ἰδεῖν ὡς οὐδὲ αὐτῷ τῷ μακαρίῳ Μωσῇ προσιτὸς γέγονεν ὁ πατὴρ, δίχα τῆς αὐτοῦ μεσιτείας. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ὁδὸς, αὐτὸς ἡ θύρα, καθάπερ ἤδη προείπομεν. εἰσόμεθα δὲ καὶ B τοῦτο πάλιν ἀπό γε τῶν ἐφεξῆς. εἶπε γὰρ, φησὶν, ὁ κύριος πρὸς Μωσῆν. ἀνάβηθι πρός με εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἴσθι ἐκεῖ, καὶ δώσω σοι τὰ πυξία τὰ λίθινα, τὸν νόμον, καὶ τὰς πλάκας, ἃς ἔγραψα νομοθετῆσαι αὐτοῖς. καὶ ἀναστὰς Μωσῆς καὶ Ἰησοῦς ὁ παρεστηκὼς αὐτῷ, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ. ὁρᾷς ὅπερ κέκληται μὲν ὁ Μωσῆς τὸν ἐν σκιαῖς ἔτι καὶ γράμμασιν ὑποδεξάμενος νόμον. συνδιανατρέχει δὲ αὐτῷ μὴ συγκεκλημένος ὁ Ἰησοῦς εἰς τύπον Χριστοῦ· ὃς οὐ καλεῖται παρὰ πα- C τρὸς, ἴσως τοῖς ἄλλοις· σύνεστι γὰρ ἀεί. βατὴν δὲ τοῖς καλουμένοις τὴν ὁδὸν ἐργάζεται. μεσιτεύων καὶ συνών. ἔστι γὰρ ἀμήχανον, ὡς ἔφην, ἐν τοῖς γενέσθαι τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καθ' ἕτερον ἡμᾶς τρόπον, πλὴν ὅτι διὰ μόνης τῆς αὐτοῦ μεσιτείας. αὐτῷ τοιγαροῦν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, ὁμοῦ τῷ παναγίῳ πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

De vitulo quem conflauit Iſrael.

Περὶ μοσχοποιίας τοῦ Ἰσραήλ.

D

QVI legem non habent in ſubſidium, hi cæco quodam & effreni voluntatis impetu ad quæuis noxia feruntur, & ingentem culpam incurrunt, cùm apud Deum, tum apud homines: ac tametſi valdè videantur ægri eſſe inculpati; magis tamen quidquid improbum abſurdiſſimúmque eſt admirari & laudare ſolent; neque diſcernere norunt quidnam reuera admiratione dignum ſit, quid è contrario turpe ac deteſtandum. Quemadmodum enim naues quæ vaſtum mare peruagantur, ſi aptum ac peritum gubernatorem nactæ ſint, felicem rectúmque curſum conficiunt; ſin autem fuerit is parum rei nauticæ peritus, ſurſum ac deorſum iactantur pro fluctuum ac procellarum arbitrio,

ΟΙ νόμον οὐκ ἔχοντες εἰς ἐπικουρίαν, τυφλαῖς καὶ ἀκατασκέπτοις θελημάτων ῥοπαῖς πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ἀποφέρονται, καὶ λίαν εὐκόλως, τὴν ἀπηχθημένην, καὶ ἐν αἰτίᾳ πολλῇ παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, κἂν εἰ πολὺ φαίνοιντο νοσοῦντες τὸ ἀμωμήτως ἔχειν, μᾶλλον δὲ κἂν εἴπερ εἴη τι καὶ τῶν ἄγαν ἐκτοπωτά- E των τοῦτο καὶ θαυμάζειν καὶ ἐπαινεῖν ἀξιοῖ καὶ διακρίνειν οὐκ οἶδεν ὅτι ποτέ ἐστιν ἀξιόληπτον ἀληθῶς ἢ τὸ ἐναντίον αἰσχρὸν καὶ ὕποπτον. ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁλκάδες αἱ τὴν μεγάλην ταύτην καὶ εὐρύχωρον διαθέουσαι θάλασσαν, εἰ μὲν εὐχερῆ τε καὶ ἀριστοτέχνην ἔχοιεν τὸν τοῖς πηδαλίοις ἐφεστηκότα, τὸν ἐπ' εὐθὺ διανύουσι δρόμον. εἰ δὲ δή τις εἴη τῶν οὐ λίαν εὐτεχνεστάτων, διαρριπτοῦνται πολυτεχῆ, μονονουχὶ προσσιβεύουσαι τῷ προσπι-

θυιῶντι κύματι, ὅποι περ ἂν δύναιντο περιελαύνειν αὐτάς· οὕτω καὶ ἡ ἀνθρώπου ψυχὴ νόμον οὐκ ἔχουσα τὸν ἐφεστηκότα, πρὸς πᾶν αὐτῇ δοκοῦν ἀπονεύει ῥᾳδίως, καὶ τοῖς τῶν ἰδίων ἡδονῶν καταμεθύει κύμασι. τοῦτο πεπονθότα τὸν Ἰσραὴλ εὑρήσομεν. βεβηκότα γὰρ οὔπω τὸν νοῦν εἰς εὐσέβειαν ἔχων, οὔτε μὴν ἐρηρεισμένην μετὰ Θεοῦ τὴν καρδίαν, αὐτόπιν ὥσπερ ἰὼν κατεφωρᾶτο πάλιν, καὶ τῆς ἐκθέτου καὶ βδελυρᾶς εἰδωλολατρείας ἠγαπηκὼς τὰ ἐγκλήματα. τοιγάρτοι περὶ αὐτῶν καὶ αὐτὸς ἔφασκεν ὁ Σωτήρ· ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει, καὶ ὑποστρέψω, φησὶν, εἰς τὸν ἴδιον τόπον. καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον· τότε πορεύεται, καὶ λαμβάνει ἕτερα ἑπτὰ πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ. καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. Εἶτα τούτοις προστιθείς· ἀμὴν, φησὶ, λέγω ὑμῖν, οὕτως ἔσται τῇ πονηρᾷ ταύτῃ γενεᾷ. ἀπελήλατο μὲν γὰρ ἐν ἀρχαῖς τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, ὅτε τεθύκασι τὸν ἀμνὸν εἰς τύπον τοῦ Χριστοῦ· κατεχρίσθησάν τε τῷ αἵματι, καὶ διέδρασαν τὸν ὀλοθρευτήν. ἀλλ' ἰδοὺ πάλιν εἰσπέπηκε, καὶ πολὺ χειρόνως ἢ πάλαι, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὴς ὁ λέγων περὶ τῶν τὰ τοιάδε νοσεῖν ᾑρημένων. κρεῖσσον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν εἰς τὰ ὀπίσω ἀνακάμψαι ἀπὸ τῆς δοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκεν αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας· κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν τετολμημένων καταθρήσαιτό τις ἂν, ὅτι τῶν ἰδίων ἐμέτων ἥπτοντο πάλιν, καὶ τοῖς αὖθις ἐγκυλινδεῖσθαι βορβόροις ἐξ ὑποστροφῆς ἐμελέτων. γέγραπται γὰρ, ὅτι καὶ ἰδὼν ὁ λαὸς ὅτι κεχρόνικε Μωσῆς καταβῆναι ἐκ τοῦ ὄρους, συνέστη ὁ λαὸς ἐπ' Ἀαρὼν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἀνάστηθι, καὶ ποίησον ἡμῖν Θεοὺς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν. ὁ Μωσῆς οὗτος ὁ ἄνθρωπος ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἀαρών· περιέλεσθε τὰ ἐνώτια τὰ χρυσᾶ τὰ ἐν τοῖς ὠσὶ τῶν γυναικῶν ὑμῶν καὶ τῶν θυγατέρων, καὶ ἐνέγκατέ μοι. καὶ περιείλοντο πᾶς ὁ λαὸς τὰ ἐνώτια τὰ χρυσᾶ τὰ ἐν τοῖς ὠσὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν, καὶ ἤνεγκαν πρὸς Ἀαρών. καὶ ἐδέξατο ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν,

A quæ eas quò velint impellunt: ita etiam hominis anima; cùm legem non habet perfectam, facilè ad quiduis quod ei libuerit rapitur, & carnalium voluptatum vndis quodammodo inebriatur. Quod quidem reperiemus accidiſſe Iſraeli. Cùm enim non haberet mentem ad pietatem propenſam, neque cor in Deum defixum, quaſi retrogradus eſt deprehenſus, execrandam idololatriam amplexatus. Idcirco de iſtis Saluator ipſe ait: [Cùm immundus B ſpiritus exierit ab homine, peragrat arentia loca quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et cùm venerit, inuenit eam vacantem, ſcopis mundatam & ornatam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.] Subdit autem paulò pòſt: [Amen dico vobis, ſic C fiet generationi huic prauæ.] Expulerunt enim initio ſpiritum malignum mactato agno in typum Chriſti, vnctique ſunt ſanguine, & effugerunt exterminatorem. At vide, prolabuntur rurſum, ac quidem in longè deteriora prioribus; ſiquidem verax eſt ille qui de tali morbo affectis dicit: [Melius eſſet ipſis nunquam cognouiſſe viam iuſtitiæ, quàm cùm cognouerint retro deflectere à ſancto mandato, quod ſibi eſt traditum. Accidit enim eis, quod D eſt in prouerbio, Canis reuerſus ad proprium vomitum: &, Sus lota ad volutabrum cœni.] Nam ex iis ipſis quæ attentarunt, facilè quis viderit, quòd ad ſuum ipſorum vomitum redierint, & in priori cœno ſeſe volutauerint. Scriptum eſt enim: [Vidit autem populus quòd tardauit Moſes deſcendere de monte: congregatúſque eſt populus ad Aaron, & dicunt ei: Surge, & E fac nobis deos, qui præcedant nos. Nam Moſes hic homo eſt, qui eduxit nos de terra Ægypti, non ſcimus quid factum eſt illi. Et dicit illis Aaron, Tollite inaures aureas quæ in auribus mulierum veſtrarum, & filiarum, & afferte ad me. Et abſtulerunt omnis populus inaures aureas quæ in auribus vxorum eorum, & attulerunt ad Aaron. Et accepit de manibus illorum

Matth. 12. 43. Luc. 11. 24.
Matth. 12.
2. Petr. 2. 21.
Exod. 32.
Act. 7.

& formauit illud in ſtylo, & fecit illud vitulum conflatilem; & dixerunt, Iſti dii tui, Iſrael, qui eduxerunt te de terra Ægypti. Et videns Aaron ædificauit altare coram eo, & prædicauit Aaron, dicens: Feſtum Domini cras. Et manè ſurgens in craſtinum deduci fecit holocauſta, & obtulit ſacrificium ſalutare, & ſedit populus ad comedendum & bibendum, & ſurrexerunt ludere.] Nam beatus Moſes cùm eos optimè diuinas leges docuiſſet, moram faciebat in monte Sinai. At iſti cùm eſſent cunctationis ſtultè impatientes eò dementiæ venerunt, vt ſe à Deo omnipotente factos deinceps omnino ignorarent; cùm alioqui ipſum in ſpecie ignis in monte Sinai eſſent conſpicati, ac viuæ vocis auditores extitiſſent, ac Moſen mediatorem eſſent deprecati. Atqui dixerit quiſpiam his, O ſumma ſtupiditate pleni: eſto, tardarit Moſes, quid hoc ad Deum, qui ſemper mortalibus adeſt, etiamſi fortaſſe non videatur? Exclamet igitur nunc diuinus Dauid: [Generatio praua & exaſperans.] Ad hæc & Moſes: [Oblitus es Dei qui te enutrit.] Quibus verò diis egebat ille qui adeò admirabiliter redemptus eſt, propter quem grando & trium dierum tenebræ vniuerſam Ægyptum obſederunt? ob quem item vna nocte perierunt omnia primogenita, & cui ſæuum atque intractabile mare diuiſum eſt, vt crudelis perſecutoris manus effugeret? At ſi quis ſingula perſequi vellet, longam de omnibus orationem inſtituat. Cùm itaque ſapiens Moſes cunctaretur in monte, aggreſſi ſunt Aaronem. Qui cùm ſe imparem eorum inſultui ferendo videret, vociferabantur enim: [Fac nobis deos, qui præcedant nos.] iubebat afferre vxorum ac filiarum inaures. Hi autem continuò attulerunt; & quòd in Ægyptiacum errorem relapſi eſſent, priſtiniſque temeritatibus ſeſe contaminaſſent, re ipſa nobis oſtendit Aaron, dum ipſe ſimulachrum in ſpecie vituli adorandum formauit. Vitulus enim in Ægypto colebatur, non ab Ægyptiis ſolùm, verùm etiam ab aliis eodem errore laborantibus. Vidéſne quo pacto voluantur ad iſtud in quo antea extiterant. quia immundus ſpiritus reuerſus eſt: & accidit, ſicut dixit Saluator, vt *poſtrema eſſent deteriora*

Pſal. 77. 8. Deu. 32. 18. Matt. 12. 45.

A καὶ ἔπλασεν αὐτὰ ἐν τῇ γραφίδι, καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς μόσχον χωνευτόν. καὶ εἶπαν, οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἰσραήλ, οἵτινες ἀνεβίβασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. καὶ ἰδὼν Ἀαρὼν, ᾠκοδόμησε θυσιαστήριον ἀπέναντι αὐτοῦ. καὶ ἐκήρυξεν Ἀαρὼν, λέγων· ἑορτὴ τοῦ κυρίου αὔριον. καὶ ὀρθρίσας τῇ ἐπαύριον ἀνεβίβασεν ὁλοκαυτώματα, καὶ προσήνεγκε θυσίαν σωτηρίου, καὶ ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. ὁ μὲν θεσπέσιος Μωσῆς, B τοὺς εὖ μάλα μυσταγωγηθέντας νόμους, ἐποιεῖτο τὰς διατριβὰς ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ. οἱ δὲ πρὸς τὴν μέλλησιν αὐτοῦ ἀσυνέτως ὀλιγωρήσαντες, φρενοβλαβείας εἰς τοῦτο κατωλίσθησαν, ὥστε καὶ ὅτι γεγόνασιν ὑπὸ Θεοῦ τοῦ πάντα ἰσχύοντι τάχα που λοιπὸν μηδὲ εἰδέναι παντελῶς· καίτοι καὶ ἐν εἴδει πυρὸς ἐπ' ὄρους Σινᾶ τεθεαμένοι, καὶ φωνῆς αὐτήκοοι γεγονότες, καὶ μεσιτεύειν αὐτοῖς λελιπαρηκότες Μωσέα. ἀλλ' ὦ τῆς εἰς λῆξιν ἀσυνεσίας ἔμπλεοι, C φαίη τις ἂν αὐτοῖς· καὶ κεχρόνικεν ὁ Μωσῆς. εἶτα τί τοῦτο πρὸς τὸν Θεὸν ἀεὶ συνόντα τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, κἂν εἰ μὴ ὁρῷτο τυχόν; ἀνακεκραγέτω τοίνυν ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραίνουσα. καὶ πρός γε τοῦτο Μωσῆς. ἐπελάθου Θεοῦ τρέφοντός σε. ποίων ἂν ἐδεῖτο θεῶν, ὁ παραδόξως οὕτω λελυτρωμένος; δι' ὃν ἡ χάλαζα καὶ ὁ τριήμερος σκότος τῆς τῶν Αἰγυπτίων κατεῖχε γῆς; δι' ὃν ἀπολώλασι ἐν νυκτὶ μιᾷ D τὰ πάντων πρωτότοκα; ᾧ ἡ ἀγρία καὶ δυσουθέτητος θάλασσα τὴν τῶν διωκόντων ὠμότητα διαδιδράσκειν ἐδίδου; ἀλλ' εἴ τις ἕλοιτο τὰ καθ' ἕκαστα λέγειν, μακρὸν ἐφ' ἅπασι δαπανήσει λόγον. μελλήσαντος δὲ οὕτω τοῦ πανσόφου Μωσέως, ἀπεφύοντο τῷ Ἀαρών. ὁ δὲ ἀφόρητον ἤδη πως τεθεαμένος τὴν ἔφοδον. ἀνακεκράγεσαν γάρ· ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν. προσκομίζειν ἐκέλευσε τά τε τῶν γυναικῶν καὶ E τῶν θυγατέρων ἐνώτια. οἱ δὲ προσῆγον εὐθύς· ὅτι πεπλώκασιν εἰς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ πλάνην, καὶ ταῖς ἀρχαίαις ὠλίσθησαν ἀβουλίαις, δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος κατέδειξεν Ἀαρὼν, ἐν εἴδει τοῦ μόσχου διαπλάσας αὐτοῖς τὸ προσκυνούμενον ἄγαλμα. μόσχος γὰρ ἦν ἐν Αἰγύπτῳ τὸ σέβας αὐτοῖς τε τοῖς Αἰγυπτίοις, καὶ τοῖς τὴν ἐκείνων ἀπάτην ἐρρωστηκόσιν. ὁρᾷς οὖν ὅπως ἀποφέρονται εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς. εἰσέφρησε πάλιν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα· καὶ γέγονεν αὐτοῖς κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν, χείρονα τῶν πρώτων τὰ λοί-

ϑια. οἶμαι δὲ ὅτι λίαν οἰκονομικῶς ὁ θεσπέσιος Ἀαρὼν ἐζήτησε τὰ ἐνώτια, μονονουχὶ διὰ τούτου σημαίνων, ὅτι τοῦ καθήκοντος κόσμου τὴν ἑαυτῶν σεσυλήκασιν ἀκοήν· ἔχοντες μὲν οὐκέτι τὸ εὐπειθὲς, περιενηνεγμένοι δὲ μᾶλλον εἰς θεομισῆ καὶ βέβηλον ἀπείθειαν. Θεοῦ γὰρ λέγοντος· οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ· εἶτα τοὺς λόγους κατακρατήσαντες, καὶ τῇ πανδήμῳ ψήφῳ τιμήσαντες, εἰρηκότες τό· πάντα ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα· Θεοὺς ἐζήτουν γλυπτούς. ὁρᾷς ὅπως ἀποβεβλήκασι τὸ εὐήκοον; καὶ τοῦτο οἶμαι, τῶν ὤτων ὁ κόσμος. θέα δὲ, ὅπως καταμειδιᾷ τῶν ἐγχειρημάτων ὁ Ἀαρών. ἐπιδείξας γὰρ αὐτοῖς τὸ ἐν εἴδει μόσχου πεποιημένον ἄγαλμα, προσεφώνει λοιπόν· οὗτοι οἱ θεοί σου Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνεβίβασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. ἀλλ' οὐκ ἐν μόσχῳ λελύτρωνται. πῶς γὰρ ἢ πόθεν; ἀλλ' ἐν χειρὶ κραταιᾷ, καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ· καὶ ἐν σημείοις καὶ τέρασιν. οὐκοῦν ὡς εἰς ἀνάμνησιν τῶν παρὰ Θεοῦ γεγονότων, κατειρωνεύεται λέγων· οὗτοι οἱ θεοί σου Ἰσραήλ. προσῆγον δὲ καὶ θυσίας· ἔφαγον δὲ καὶ πεπώκασιν ὡς ἐν ἑορτῇ, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. ἕψεται γὰρ ἀποστάσει τῇ παρὰ Θεοῦ τὸ ἐνδεσμεῖσθαι τοῖς σαρκικοῖς, καὶ τρυφὴν ἡγεῖσθαι τὴν ἀκαθαρσίαν, καὶ τέρψιν οἴεσθαι καλὴν καὶ ἡδεῖαν, τὰ ἐφ' οἷς ἦν αὐτοὺς κατοιμώζειν ἄξιον. διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, τοῖς σαρκικοῖς ἐγκλήμασιν ἐναρίθμιον ἐτίθει τὴν ἀκάθαρτον εἰδωλολατρείαν. Φανερὰ γάρ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία. προξενήτρια γὰρ καὶ τῶν ἐπὶ χειρόνων ἡ πλάνησις, καὶ τὸ ἔξω φέρεσθαι Θεοῦ, νοσεῖν ἀναγκάζει τὰ πάντων αἴσχιστα τῶν κακῶν. οἱ μὲν γὰρ ἐχόρευον ἀνιέντες οἶμαί που τὰς ἐπιδειπνίους ᾠδὰς, δρῶντές τε καὶ λέγοντες ἃ τῶν μεθυόντων ἐστὶν ἐγκλήματα. ἀγνοοῦντι δὲ τὰ τετολμημένα τῷ θεσπεσίῳ Μωσῇ, φανερὰ καθίστησι Θεὸς, οὕτω λέγων· βάδιζε, τὸ τάχος ἐντεῦθεν κατάβηθι· ἠνόμησε γὰρ ὁ λαὸς, ὃν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου· παρέβησαν ταχὺ ἐκ τῆς ὁδοῦ ἧς ἐνετείλω αὐτοῖς. ἐποίησαν ἑαυτοῖς μόσχον, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ τεθύκασιν αὐτῷ, καὶ εἶπον· οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἰσραήλ· οἵτινες ἀνεβίβασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. καὶ νῦν ἔασόν με, καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ εἰς αὐτοὺς, ἐκτρίψω αὐτοὺς, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα. καὶ ἐδεήθη Μωσῆς ἐναντίον κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. ἀκούεις ὅπως

A *primû*. Cæterùm ita exiſtimo Aaronem ſingulari conſilio petiiſſe inaures, ac quodammodo per hoc ſignificaſſe, quòd ſuum ipſorum auditum conuenienti ornatu ſpoliarint, non habentes ampliùs animum obediendi, ſed potiùs auocati in ſceleratam Deóque inuiſam contumaciam. Nam etſi Deus mandauerit; [Non erunt tibi dii alieni præter me,] fidémque hiſce verbis tribuerint, ac communi conſenſu approbarint, dixerintque quòd omnia quæ locutus eſt B Dominus Deus ſint facturi & audituri, tamen deos quærebant ſculptiles. Vides iam quo pacto abiecerint obedientiam? Atque hic eſt, vt arbitror, aurium ornatus. Atqui animaduerte, obſecro, quàm ſuauiter iſtorum conatum rideat Aaron. Cùm oſtendiſſet ipſis ſimulachrum in ſpecie vituli factum, acclamabat iſtis; [Hi ſunt dii tui, Iſrael: qui eduxerunt te ex Ægypto.] Atqui non per vitulum liberati ſunt (quomodo enim hoc fieri poſſit) [Sed in manu (Pſal. 135. 12.) C potenti & brachio excelſo,] atque adeò per multa ſigna & prodigia. Vt igitur ea quæ à Deo geſta ſunt ipſis in memoriam reuocaret, conridet dicens: [Hi ſunt dii tui, Iſrael.] Adduxerunt (1. Corin. 10.) autem & victimam, ederúntque & biberunt, tanquam in die feſto, [& ſurrexerunt ad ludendum.] Qui enim à Deo deficiunt, fit continuò vt rebus carnalibus irretiantur, & immunditiem pro deliciis habeant, honeſtáque & ſuauia eſſe ducant ea, ob quæ meritò lugere D debebant. Ideóque etiam D. Paulus turpem idololatriam inter vitia carnalia collocat. [Manifeſta enim ſunt, ait, (Gal. 5. 19.) opera carnis, quæ ſunt ſcortatio, immunditia, laſciuia, idololatria.] Error enim hic conciliat alia his deteriora, auerſióque à Deo ad extrema mala propellit. Ducebant igitur iſti choreas, canentes odas conuiuales, eáque & faciẽtes & dicẽtes, quę ſolent homines ebrii. Diuino autem Moſi horum facinorum inſcio Deus patefecit, ita dicens: [Vade (Exod. 32. 7.) E ilico hinc, & deſcende: Populus enim tuus, quem eduxiſti de terra Ægypti, eſt præuaricatus. Citò declinauerunt à via quam eis mandauiſti. Fecerunt ſibi ipſi vitulum, & adorauerunt eum, & ſacrificauerunt ipſi, dixerúntque: Iſti ſunt dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Et nunc dimitte me, & iratus furore in eos delebo ipſos, faciámque te in gentem magnam. Et orauit Moſes coram Domino Deo.] Audiſtie quàm

leuis & temerarius ſit Iſrael, & valdè ad defectionem procliuis? Ideóque dignatur populum *ſuum* eos vocare Deus: & licet ipſe legem tulerit, ac præſcripſerit, tamen id Moſi aſſignat
„ & tribuit. Ait enim, [Declinauerunt
„ confeſtim de via, quam tu mandaſti
„ eis.] Hinc & Chriſtus ait, Iudicem iis, qui æquitatem aſpernantur, ac fictitiam veritatem præ ſe ferunt, & de bonis operibus præſtandis parum ſunt ſolliciti, ad tribunal Dei dicturum
Mal. 6. 9. Mat. 7. 23 „ eſſe: [Diſcedite à me qui operamini
„ iniquitatem: non noui vos.] Deo igitur noti ſunt, verúſque ipſius ac peculiaris populus, qui indiuulſa in ipſum dilectione flagrant, & ſincerum fidei candorem tuentur, atque ad omne opus bonum confirmati ſunt, leuitatiſque & inconſtantiæ crimen promiſcuè à ſe repellunt. Cæterùm Moſes orabat, & iram quæ in omnes exarſerat, amouere ſtudebat. Oportebat enim, oportebat inquam, etiam hunc mediatorem imitari Chriſtum verum mediatorem, qui iram cælitus nobis impendentem propter multiplex peccatum, arcet atque propulſat, tanquam Filius, cùm iis qui peccauerant gratificetur iuſtificationem in fide. Ergo etiam in hoc rurſus D. Moſes, quia ſuis precibus iræ ſeueritatem mitigauit, typus eſt reconciliationis, quæ per Chriſtum contingit. Deinde verò deſcendit de monte. Vbi autem audiuit ſaltantes, & ebriorum voces auribus accepit, confregit tabulas, in quibus leges erãt ſculptæ, neque ampliùs eos inſtitutione dignabatur tanquam inobedientes, deſides, ſtupidóque ingenio præditos, & vix aptã ad quę oporteret, mentẽ habentes, vt qui adeò præcipites ruerent ad defectionem. Poſteaquam autem venit ad congregationem, conterit vitulum, quo miſſo in aquam potauit ex ea filios Iſrael; per hæc ipſa ſignificans quòd in ipſorum præcordiis & viſceribus inhæreat impietas. Prætereà etiam hoc ſignificaſſe arbitror, quòd cor ſceleratã atque execrabili idololatria habeant refertum. Conuocatis autem electis præcepit vt præcipua capita occidant, quæ aliis cauſa fuerunt & authores huius ſceleris, neque parcant vel fratri, vel vicino, vel familiari. Atque ita ceciderunt viginti tria millia. Poſtquam verò moderatas ab iis qui adeò ſceleratè egerant, pœnas ſumpſit, reuertitur ad Deum,

A ἐλαφρὸν καὶ εὐπαράφορον ὄντα τὸν Ἰσραὴλ, καὶ πολὺ λίαν εὐπετῆ εἰς ἀπόστασιν, οὐδὲ λαὸν ἴδιον ὀνομάζειν ἀξιοῖ· ἀλλὰ καίτοι διατεταγμένος τὸν νόμον αὐτὸς, Μωσῇ τὸ χρῆμα περιτίθησι· παρέβησαν γὰρ, φησὶ, ταχὺ ἐκ τῆς ὁδοῦ ἧς ἐνετείλω αὐτοῖς. Ταύτῃ τοι καὶ ὁ Χριστὸς τοῖς τὰ ἴσα πεφρονηκόσι, καὶ τῆς εὐσεβείας τὴν δόκησιν ὑποπλαττομένοις· ἀγαθουργίαν δὲ κατ᾽ ἀλήθειαν οὐ μεμελετηκόσιν, ἐπὶ τοῦ θείου βήματος ἐρεῖν ἔφη τὸν κριτήν· ἀπόστητε ἀπ᾽ ἐμοῦ ἐργάται ἀνομίας. οὐκ οἶδα ὑμᾶς.
B οὐκοῦν Θεῷ γνώριμοι, καὶ λαὸς αὐτοῦ κατ᾽ ἀλήθειαν εἶεν ἂν, οἱ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ἀδιασπάστως ἐχόμενοι, καὶ τὸ ἐν πίστει γνήσιον ἀποσώζοντες, καὶ ἐρηρεισμένοι πρὸς ἀγαθουργίαν, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐλαφρείας ἐγκλήματα παρωθούμενοι. πλὴν ἐλιτάνευε Μωσῆς, καὶ ἀνακόπτεσθαι τὴν ὀργὴν τὴν κατὰ πάντων ἠξίου. ἔδει γὰρ, ἔδει τὸν μεσιτεύοντα μιμεῖσθαι Χριστὸν, ὃς τὴν ἄνωθεν ἐφ᾽ ἡμᾶς οὖσαν ὀργὴν διὰ πολλὴν ἁμαρτίαν ἀποσοβήσειν, ὡς υἱὸς τὴν ἐν πίστει δικαίω-
C σιν τοῖς ἡμαρτηκόσι δωρούμενος. τύπος οὖν ἄρα τῆς διὰ Χριστοῦ μεσιτείας, καὶ τοῦτο δὴ πάλιν. καὶ ὁ μὲν θεσπέσιος Μωσῆς ταῖς ἱκεσίαις ἀποσπᾷ τὸ ἀπότομον τῆς ὀργῆς. εἶτα κάτεισιν ἐκ τοῦ ὄρους. ἐπεὶ δὲ χορευόντων ἐπείθετο, καὶ τὰς τῶν μεθυόντων εἰς οὖς ἐδέχετο φωνὰς, καταῤῥήγνυσι τὰς πλάκας ἐγκεκολαμμένων αὐταῖς τῶν νόμων, οὐκέτι παιδαγωγίας ἀξιῶν ὡς ἀπειθεῖς καὶ ἀγνώμονας, ἢ ὀλιγογνώμονας, καὶ κομιδῇ μὲν εὐπαροίστους ἐφ᾽ ἃ μὴ
D προσῆκεν ἔχοντας νοῦν, ταχεῖαν δὲ οὕτω τὴν ἀπόστασιν πεποιημένους. ἐπεὶ δὲ ἧκεν εἰς τὴν συναγωγὴν, συντρίβει τὸν μόσχον. εἶτα καθεὶς εἰς ὕδωρ, πεπότικεν αὐτὸ, φησὶ, τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ· μονονουχὶ διὰ τούτου σημαίνων, ὅτι καὶ αὐτῶν ἡπάτων καὶ σπλάγχνων τῶν ἐν αὐτοῖς, ἅπτεται τὸ δυσσέβημα. οἶμαι δὲ ὅτι κἀκεῖνο τάχα που καταμηνύων αὐτοῖς, ὅτι τῆς
E βεβήλου καὶ βδελυρᾶς εἰδωλολατρείας ἐκμεμεστωμένην ἔχουσι τὴν καρδίαν. προσκαλεσάμενος δὲ τοὺς ἐξειλεγμένους, ἀναιρεῖν ἐκέλευε τοὺς ὅτι μάλιστα τῶν ἄλλων αἰτιωτάτους, καὶ ἀδελφοῦ, καὶ γείτονος, καὶ γνωρίμου ἠφειδηκότας. καὶ δὴ καὶ πεπτώκασι χιλιάδες τρεῖς καὶ εἴκοσιν. ἐπειδὴ δὲ συμμέτρους εἰσέπραξε δίκας τοὺς ἀνάρσια οὕτω δεδυσσεβηκότας, ὑπονοστεῖ πρὸς Θεὸν,

καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν ἑτέρων ποιεῖται λιτάς. τότε δὴ
μόλις αὐτοῖς κατανεύει Θεός, συνέσεσθαι λέγων
ἥκιστα μὲν αὐτός, συναποστελεῖν δὲ μᾶλλον αὐ-
τοῖς ἄγγελον ἐπιστάτην καὶ καθηγησόμενον τῆς
ὁδοῦ. καὶ πρός γε δὴ τούτῳ κατῳμύζει μὲν ὁ
λαός· προσέταττε δὲ Θεός, ἀφελέσθαι τὰς
στολὰς καὶ πάντα τὸν κόσμον, ἰέναι τε οὕτως ἐν
κατηφείᾳ. οὗ καὶ εἰς πέρας αἰωρουμένου, λα-
βών, φησί, Μωσῆς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, ἔπηξεν
ἔξω τῆς παρεμβολῆς. καὶ οὕτω μὲν τῆς ἱστορίας
ὡς ἐν βραχέσιν ὁ λόγος. εὑρήσομεν δὲ τοὺς ἐξ
Ἰσραὴλ τὰ ἴσα τετολμηκότας, ὅτε καθ᾽ ἡμᾶς
γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενής. ἐκάλει μὲν γὰρ
εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, καθὰ πάλαι διὰ
Μωσέως εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλευ-
θερώσειν ἐπηγγέλλετο τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύον-
τας. ἠλευθέρου γὰρ καὶ τοὺς ἐξ αἵματος
Ἰσραὴλ τῆς Αἰγυπτίου πλεονεξίας καταδεξα-
μένους ἐν πίστει τὴν δι᾽ αἵματος σωτηρίαν. τεθύ-
κασι γὰρ τὸν ἀμνόν, ὡς ἐν τύποις, ἔτι τοῦ Χρι-
στοῦ πληρουμένου τὸ μυστήριον. ἀλλ᾽ οἱ νόμον ἔχον-
τες τὸν παιδαγωγοῦντα καλῶς διὰ σκιᾶς καὶ
τύπων ἐπὶ Χριστόν, ἢ τοὺς τοῦ Μωσέως ἄνω τε
καὶ κάτω περιφερόμενοι λόγους, καὶ αὐτοῦ Μω-
σέως ἠφειδηκότες. ἐτράποντο γὰρ εἰς διδασκα-
λίας καὶ ἐντάλματα ἀνθρώπων, τῆς ὑπὸ Θεῷ
λατρείας ἀποσείοντο τὸν ζυγόν. προσήκαντο
γὰρ οὐδαμῶς τὸν δι᾽ οὗ τῶν ὅλων κρατεῖ, τοὐ-
τέστι Χριστόν. καὶ τίς ἡ πρόφασις; ἀπονενεύ-
κασι γὰρ εἰς ἀπάτην κοσμικήν, καὶ τὰς ἐν
τῷδε τῷ βίῳ τέρψεις τῆς προὐργιαιτέρας
ποιοῦνται σπουδῆς, προσκεκρούκασιν εἰκότως.
κεκλημένοι γὰρ εἰς τοὺς γάμους οὐκ ἤθελον ἐλ-
θεῖν, γυναίων τε καὶ ἀγρῶν προϊσχόμενοι κτή-
σεις. καὶ ἦν μὲν ἤδη καιρὸς δυσσεβείας εἰς τόδε
κατολισθήσαντες, τὴν εἰς ἄπαν ὀργὴν ὑπο-
μεῖναι τὴν Ἰσραήλ. ἀλλὰ τῶν ἁγίων λιταὶ σεσώ-
κασι τὸ κατάλειμμα. πλὴν εἰς πολλοὺς ἡ δίκη.
πεπτώκασι γὰρ μαχαίραις καὶ πολέμῳ πικρῷ δα-
πανώμενοι, ἐγνώκασι μόλις ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐκ-
βέβηκε κακοῦ τῆς εἰς Χριστὸν παροινίας τὰ ἐγκλή-
ματα. ἀποβεβληκότες δὲ ὥσπερ τῆς ἀρχαίας
ἐκείνης εὐκλείας τὴν περιστολήν, καὶ πάντα κό-
σμον πνευματικόν, πολὺ νοσοῦσι τὸ ἄχθει, καὶ
γυμνοὶ μὲν ἁπάσης διατελοῦσι δόξης. ὅτι δὲ
καὶ αὐτὸς αὐτῶν ἀποπεφοίτηκεν ὁ Χριστός, ὑπο-
φαίνει ὁ Μωσῆς μακρὰν τῆς παρεμβολῆς με-
θιστὰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν καταλελειμμένην.

A & pro aliis intercedit. Tunc ſanè ei
Deus vix annuit, affuturum eis dicens,
non quidem ſeipſum, ſed potiùs ange-
lum quempiam præſidem & ducem iti-
neris ſe miſſurum. Adhæc igitur popu-
lus quidem lugebat. At Deus præce-
pit auferri ab eis veſtimenta, omném-
que ornatum, atque ita demiſſo vultu
triſtes incedere. Quo quidem ad finem
perducto, ſcribitur deinceps Moſen ac-
ceptum tentorium ſuum fixiſſe extra
caſtra eorum. Hæc breuiter de hiſtoriæ
ipſius ſerie dicta ſint. Reperiemus au-
B tem eos qui ex Iſrael ſunt perſimile fa-
cinus auſos eſſe, & paria flagitia commi-
ſiſſe, quando diuino conſilio vnigenitus
Dei Filius iuxta nos homo eſt factus.
Nam vocabat eos in regnum cælorum,
quemadmodum olim Deus per Moſen
vocauit in terram promiſſionis, promit-
tebátque ſe liberaturũ eos qui in ipſum
crederẽt. Et Deus liberauit illos, qui ex
genere Iſrael receperũt per fidem ſalu-
tarem illum ſanguinem ex oppreſſione
C & tyrannide Ægyptiorum. Mactarunt
enim agnũ veluti in typis adhuc Chri-
ſti myſterium complentis. Porro iſti le-
gem habentes, quæ ſanè fideliter intro-
ducebat per figuras & typos ad Chriſti
myſterium, de verbis ſapientiſſimi Mo-
ſis vbique magnificè gloriati ſunt, cùm
tamen ne ipſum quidem Moſen vn-
quam ſint reueriti. Declinabãt enim ad
doctrinas, & mandata hominum, cultúſ-
que diuini iugum excutiebant. Siqui-
dem non acceſſerunt ad eum per quem
D Deus hoc vniuerſum gubernat, hoc eſt
Chriſtum. Atqui quænam fuit occaſio
& cauſſa? Deflexerũt enim ad impoſtu-
ram mundanam; & voluptates huius vi-
tæ vtiliori ſtudio præferentes, haud im-
meritò gratia exciderunt. Vocati enim
ad nuptias, noluerunt venire, vxorũ nu-
ptiis & agrorũ emptionibus ſeſe excu-
ſantes. Et certè tẽpus iam erat, vt Iſrael,
qui eò impietatis prolapſus fuerat, iram
omnino ſuſtineret. Cæterùm precibus
Sanctorum ſeruatæ ſunt reliquiæ; multi
E tamẽ luerunt pœnas. Ceciderunt enim
in gladiis. cúmque ſæuo bello abſume-
rentur, vix cognouerunt quò mali de-
uenerint ob crimina à ſe aduerſus Chri-
ſtum commiſſa. Cúmque quaſi veſtimẽ-
tum priſtinæ illius gloriæ abiecerint, &
omnem ornatum ſpiritalem, ingenti la-
borant odio, ſpoliati omni gloria ac di-
gnitate. Quòd autem Chriſtus etiam ab
eis diſceſſerit, oſtẽdit Moſes, qui taber-
naculum ſuum extra caſtra transfert.

Chriſtus enim relictis Iudæorum tur-
bis, atque illorum multitudine quo-
dammodò deſerta, longiſſimè ab eis
demigrans, inconcuſſum tabernacu-
lum Eccleſiam Gentium deſignauit:
quam etiam ſuam affirmans per vo-
Psal.131.14. „ cem Pſalmiſtæ iſta ait: [Hîc habita-
„ bo, quoniam elegi eam.] Oportebat
igitur eos, qui non habent Emma-
nuelem illum gloriæ Dominum, poſt-
hac conſpici gloria & decore ſpolia-
tos. Eos autem qui diligunt ipſum,
ornamentis fidei & virtutis indutos
tanquam de eo vehementer grauiſos
Esai.61.10. „ oportet dicere: [Exulta anima mea
„ in Domino. Induit enim me veſti-
„ mento ſalutis, & indumentis lætitiæ.
„ Tanquam ſponſo impoſuit mihi coro-
„ nam, & tanquam ſponſam exornauit
„ me.] Pulchritudo enim hæc eximia
atque inſignis eſt, intelligibilis nimi-
rum illa, quæ eſt in Chriſto, per quem
& cum quo eſt gloria Deo & Patri
cum Spiritu ſancto in ſæcula ſæculo-
rum, Amen.

A πῶς γὰρ ὁ Χριστὸς τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀγέλας, ἤτοι τὰς παρεμβολάς, καὶ τῆς ἐκείνων πληθύος ἀποδεδραμηκὼς τρόπον τινὰ καὶ ἀποτάτω χωρῶν, σκηνὴν ἀκαταπάστευτον τὴν ἐξ ἐθνῶν ἀνέδειξεν ἐκκλησίαν· ἣν καὶ ἰδίαν αὐτὸς ἀποφαίνων, διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς ὧδέ που, φησί, ὧδε κατοικήσω, ὅτι ἡρετισάμην αὐτήν. ἔδει τοίνυν καὶ κόσμου καὶ δόξης ὁρᾶσθαι λοιπὸν ἀπημφιεσμένους, τοὺς οὐκ ἔχοντας τὸν Ἐμμανουὴλ τὸν τῆς δό-
B ξης κύριον. τοὺς δὲ ἀγαπῶσιν αὐτόν, τὸν ἐκ πίστεως καὶ ἀρετῆς περιτιθέντα κόσμον, ὡς ἐπὶ τούτῳ δὴ λίαν ἡσθέντας εἰπεῖν· ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ. ἐνέδυσε γάρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης. ὡς νυμφίῳ περιέθηκέ μοι μίτραν, καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησέ με κόσμῳ. ἐκπρεπὲς γὰρ δὴ λίαν τὸ κάλλος, δῆλον δὲ ὅτι τὸ ἐν Χριστῷ τὸ νοητόν· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
C τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

De velamine in facie Moſis.

Περὶ τοῦ καλύμματος τοῦ ἐν τῷ προσώπῳ Μωσέως.

Act.8.30. PVTASNE quæ legis, intelligis?]
Iudæorum populis conuenienter
dici poteſt, qui eò ſtuporis veniſ-
ſe cernuntur, vt excordes in ſacris
Hier.5.21. „ Literis nominentur. [Ecce enim,
„ inquit, populùs ſtultus & excors,
„ oculi ipſis, & non vident; aures ip-
„ ſis, & non audiunt.] Quòd autem
lex Moſis prorſus ipſis fuerit inuti-
lis propter eam quæ eis ineſt inſi-
pientiæ magnitudinem, ipſe nobis
Ioan.5.39. „ Chriſtus oſtendit, dicens: [Scru-
Esai.6.10. „ tamini Scripturas, quia vos putatis
Mat.13.14. „ in ipſis vitam æternam habere. Et
Marc.4.12. „ illæ ſunt quæ teſtimonium perhi-
Ioan.12.40. „ bent de me, neque vultis venire ad
Rom.11.7. 2.Cor.4.4. „ me, vt habeatis vitam.] Excæcatus
enim eſt ex parte Iſraël, & illumina-
tionem ſpiritus non habentes tardio-
res ſunt ad credendum, difficillimé-
que flectuntur, vt eligant & ſa-
piant, quæ conducunt ad ſalutem.
Cæterùm haud impunè, cùm aliqui
id quod vtile eſt amplecti debuiſ-
ſent, ad incorrigibilem increduli-
tatem declinauerunt; & habentes
lumen cæleſte, magis amauerunt
ambulare in nocte & in tenebris:
quod & Propheta ſubindicauit, dicens:

ΑΡΑ΄ γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; πρέποι ἂν εἰκότως τοῖς Ἰουδαίων ἐπιφθέγγεσθαι δήμοις οἳ πρὸς τοῦτο ἥκειν ἀποπληξίας νοηθεῖεν ἄν, ὡς ἀκαρδίους λοιπὸν παρά γε ταῖς
D ἱεραῖς ὀνομάζεσθαι λόγοις. ἰδοὺ γάρ, φησί, λαὸς μωρὸς καὶ ἀκάρδιος. ὀφθαλμοὶ αὐτοῖς, καὶ οὐ βλέπουσιν· ὦτα αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἀκούονται. ὅτι δὲ ἀνόνητος παντελῶς καὶ ὁ νόμος αὐτοῖς γέγονεν ὁ διὰ Μωσέως, διὰ τὸ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀσυνεσίας μέγεθος, καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ Χριστὸς παρέδειξε λέγων· ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν. καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ. καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν
E πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. πώρωσις μὲν γὰρ ἀπὸ μέρους ἐγένετο τῷ Ἰσραήλ, καὶ διὰ τοῦ πνεύματος φωτισμὸν οὐκ ἔχοντες, ὀκνηροὶ μὲν ἦσαν περὶ τὴν πίστιν· δυσμεταχόμιστοι δὲ κομιδῇ, πρὸς τὸ δεῖν ἑλέσθαι καὶ φρονεῖν τὰ εἰς σωτηρίαν χρήσιμα, ἀλλ' οὐκ ἔξω δίκης εἶεν ἄν, ὅτι μετὰ τὸ ἑλέσθαι τὸ ὠφελοῦν ἐτράποντο μᾶλλον εἰς ἀνουθέτητον ἀπείθειαν· καὶ τὸ φῶς ἔχοντες τὸ ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄνωθεν, ἠγάπησαν μᾶλλον τὸ ὡς ἐν νυκτὶ βαδίζειν καὶ σκότῳ. τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ὑποσημαίνει λέγων περὶ αὐτῶν·

ὑπομεινάντων αὐτῶν φῶς ἐγένετο αὐτοῖς σκότος· μείναντες αὐγὴν, ἐν ἀωρίᾳ περιεπάτησαν. μεμενήκασι γὰρ τραχεῖς καὶ ἐξήνιοι, καὶ ὀλίγου παντελῶς ἀξιοῦντες λόγου τὰ λυσιτελῆ, καὶ δι' ὧν εἰκὸς καὶ λίαν ἀμογητὶ διαδρᾶναι τὸ ἀδικοῦν. ἐπεφώνει μὲν γὰρ ὁ Χριστός· ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. καὶ ἕως οὗ τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτὶ, ἵνα μὴ ἡ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. οἱ δὲ, ἦσαν ἐν ἴσῳ τοῖς οὐκ ἔχουσι νοῦν, ἢ φρένας. τοιγάρτοι καὶ κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς σκοτίας, καὶ διατετελέκασιν ὡς ἐν νυκτὶ, ἀμέτοχοι παντελῶς τῆς θείας αὐγῆς, καὶ τὸ φῶς τὸ θεῖον οὐκ ἔχοντες· οὐ συνίασι γὰρ παντελῶς τὴν θεόπνευστον γραφήν. καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν, σαφηνιεῖ λέγων ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον· ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ' ἕως σήμερον ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ἄθρει δὴ οὖν τὸ μυστήριον ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ ἀρχαιοτέροις προσαναλάμπον γράμμασιν. ἔχει δὲ οὕτως· καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν. γράψον σεαυτῷ τὰ ῥήματα ταῦτα· ἐπὶ γὰρ τῶν λόγων τούτων τέθειμαί σοι διαθήκην καὶ τῷ Ἰσραήλ. καὶ ἦν ἐκεῖ Μωσῆς ἔναντι κυρίου τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ τεσσαράκοντα νύκτας. ἄρτον οὐκ ἔφαγε, καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιε. καὶ ἔγραψε τὰ ῥήματα ταῦτα ἐπὶ τῶν πλακῶν τῆς διαθήκης, τοὺς δέκα λόγους. ὡς δὲ κατέβη Μωσῆς ἀπὸ τοῦ ὄρους, καὶ αἱ δύο πλάκες ἐπὶ τῶν χειρῶν Μωσῆ. καταβαίνοντος δὲ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὄρους, Μωσῆς οὐκ ᾔδει ὅτι δεδόξασται ἡ ὄψις τοῦ χρωτὸς τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐν τῷ λαλεῖν αὐτὸν αὐτῷ. καὶ εἶδεν Ἀαρὼν καὶ πάντες οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραὴλ τὸν Μωσῆν. καὶ ἦν δεδοξασμένη ἡ ὄψις τοῦ χρωτὸς τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν ἐγγίσαι αὐτῷ. καὶ ἐκάλεσεν αὐτοὺς Μωσῆς, καὶ ἐπεστράφησαν πρὸς αὐτὸν Ἀαρὼν καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτοὺς Μωσῆς, καὶ μετὰ ταῦτα προσῆλθον πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς λέγων πάντα ὅσα ἐλάλησε πρὸς αὐτὸν κύριος ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ. καὶ ἐπειδὴ κατέπαυσε λαλεῖν πρὸς αὐτοὺς, ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ κάλυμμα.

A [Cùm expectaſſent lucem, tenebræ eis factæ ſunt; expectantes ſplendorem in nocte ambulauerunt.] (Eſai.59.) Permanſerunt enim duri atque effrenes, neque vllam omnino vtilitatis rationem habuerunt, aut eorum per quæ licuiſſet ipſis noxia effugere. Inclamabat enim Chriſtus: [Ego ſum lux mundi.] (Ioan.8. & 12.35.) Et: [Dum lucem habetis, ambulate in luce, ne vos tenebræ comprehendant.] At verò iſti cùm ſimiles eſſent amentibus ac ſtupidis, ab B ipſis tenebris apprehenſi ſunt, & tanquam in nocte verſantes, nulla ex parte participes ſunt ſplendoris diuini, nec in ſe diuinam lucem habent. Nullo enim modo Scripturam diuinitus inſpiratam intelligunt. Cauſam verò beatus nobis Paulus declarabit: [Vſque ad hodiernum, inquiens, diem, velamen in lectione veteris teſtamenti manet non reuelatum: (2 Cor.3.14.) quia Chriſto aboletur: ſed vſ- C que in hodiernum diem quando legitur Moſes, velamen in cordibus ipſorum poſitum eſt. Cùm autem ſe conuerterint ad Chriſtum, tolletur velamen. Dominus autem ſpiritus eſt. Vbi autem ſpiritus Domini, ibi & libertas.] Vide igitur nunc myſterium hoc etiam in ſacris & veteribus ſcriptis prælucens. Sic autem habet: [Et dixit Dominus ad Moſen: (Exod.34.27.) Scribe tibi verba hæc. His enim verbis faciam tecum & cum Iſraele D teſtamentum. Et erat ibi Moſes coram Domino quadraginta diebus & quadraginta noctibus; panem non comedit, neque aquam bibit. Et ſcripſit verba hæc in tabulis teſtamenti, decem ſcilicet. Cum autem deſcenderet Moſes de monte, duæ tabulæ erant in manibus ipſius. Sed deſcendens de monte ignorabat quòd glorificatus fuerat aſpectus cutis faciei ſuæ, interim dum loquebatur ipſi Deus. Viditque Aaron & omnes ſeniores Iſraelis Moſen. Et erat E glorificatus aſpectus cutis faciei eius: & timuerunt appropinquare ei. Et vocauit eos Moſes, conuerſique ſunt ad eum Aaron & omnes principes Synagogæ; & locutus eſt illis Moſes. Et poſtea acceſſerunt ad eum omnes filii Iſraelis. Et mandauit eis dicens omnia quæ locutus erat Dominus ad ipſum in monte Sinai. Et poſtquam eis loqui ceſſauit, impoſuit velamen in faciem ſuam.

Cùm autem ingrederetur ad Dominum, vt loqueretur ad eum, amouebat velamen donec exiret. Et egreſſus loquebatur cunctis filiis Iſrael, ea quæ præceperat Dominus, viderúntque filii Iſrael quod facies Moſis glorificata eſſet. Et impoſuit Moſes velamen ſuper faciem ſuam, donec ingrederetur ad loquendum cum eo.] Scribit quidem huius vniuerſi Deus legem in tabulis lapideis. Sed poſtquam facies Moſis, qui per quadraginta dies ibi remanſit, & ab omnibus humanis abſtinuit, diuinæ lucis appulſu reſplenduiſſet, obſtupeſcunt hoc ſpectaculo electi Iſraelitæ, ac præ aliis Aaron. Recedentes autem iam, & ſeſe in fugam vertentes reuocabat Moſes, loquebatúrque ſic filiis Iſraelis velamen faciei opponens, effuſúmque diuinæ lucis radium ſuis adumbrationibus efficiens turbis tolerandum. [Sed quando, ait, ibat ad Deum, amouebatur velamen.] Intelligiſne, quo pacto Iudæorum ingeniis lux etiam ipſius legis ſit quodammodo incomprehenſibilis? Si autem ea quæ ſcripta ſunt, ſpiritualiter intelligantur, nihil aliud refulgebit quàm Chriſti myſterium diuinum illud & clariſſimum lumen auditorum cordibus immittens. Cæterùm Iſraelitæ non poterant tantæ maieſtatis verba audire, neque citra ſummum laborem myſterii altitudinem intellectu comprehendere. Idcirco Nicodemus cùm audiſſet Chriſtum de ſpirituali regeneratione concionantem, frigidè admodum & pueriliter erupit in
Ioan. 3. 4. hæc verba: [Quomodo poteſt homo naſci cùm iam conſenuerit? Num poteſt in vterum matris redire & denuo naſci?] Quin & poſthæc, cum Chriſtus ſuaderet, id quod mentem rationémque noſtram excedit, fide apprehendi debere, addebat: [Quomodo poteſt hoc fieri?] quamquam lex infinitis ferè figuris adumbrarit Chriſti myſterium. Quocirca etiam legis ipſius lumen Iudæis incomprehenſibile eſt, idque non modò infirmis, atque promiſcuæ multitudini, ſed etiam electis & ſacerdotibus. Audiſti enim quòd Aaron vnà cum ſenioribus exterriti ſint Moſis gloria. Non abs re igitur Moſes velamen faciei prætendebat. Nam lex denſam habet in litera adumbrationem, narrationémque non admodum perſpicuam. At verò Moſes ad aſpectum Dei procedens, tollebat velamen.

A Ἡνίκα δ' ἂν εἰσεπορεύετο Μωσῆς ἐναντίον κυρίου, λαλεῖν αὐτῷ, περιῄρει τὸ κάλυμμα, ἕως τοῦ ἐκπορεύεσθαι. καὶ ἐξελθὼν, ἐλάλει πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ ὁ κύριος. καὶ εἶδον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον Μωσέως ὅτι δεδόξασται. καὶ περιέθηκεν Μωσῆς κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἕως ἂν εἰσέλθῃ συλλαλεῖν αὐτῷ. καταγράφει μὲν γὰρ τοῖς ἐκ λίθων πυξίοις τὸν νόμον ὁ τῶν ὅλων Θεός. ἐπειδὴ δὲ τῇ τοῦ θείου φωτὸς προσβολῇ κατηγλάϊστο λοιπὸν τὸ Μωσέως πρόσωπον ἐν ἡμέραις τεσσαράκοντα προσεδρεύοντος, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἠφεικότος αὐτοῦ, ἀγνοοῦσι πρὸς τὴν θέαν οἱ ἀπόλεκτοι τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων Ἀαρών. ἀποφοιτῶντας δὲ ἤδη καὶ εἰς φυγὴν τραπομένους, ἐπιστρέφει Μωσῆς, προσλαλεῖ τε οὕτω τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, προσκαθίσας τοῦ προσώπου τὸ κάλυμμα, καὶ τοῦ θείου φωτὸς τὴν προσπεσουμένην ἀκτῖνα τοῖς κατασκιάσμασι μόλις φορητὴν τοῖς ὄχλοις ἀποτελῶν. ἀλλ' ἡνίκα, φησὶν, εἰσῄει πρὸς τὸν Θεὸν, περιῄρετο τὸ κάλυμμα. συνιεῖς δὴ οὖν ὅπως ταῖς Ἰουδαίων διανοίαις ἀχώρητόν πως ἐστὶ καὶ αὐτὸ τοῦ νόμου τὸ φῶς; εἰ δὲ νοοῖτο πνευματικῶς τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα· ἀποστρέψει γὰρ ἕτερον οὐδὲν, ἢ τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ ταῖς τῶν ἀκροωμένων καρδίαις τὸ θεῖόν τε καὶ διαυγέστατον ἐνήσει φῶς. ἀλλ' οὐκ ἂν τῶν οὕτω σεπτῶν ἀκροᾶσθαι λόγων οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὐδ' ἂν συνεῖεν ἀμογητὶ τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος. καὶ μὲν ὁ Νικόδημος ὅτε τὴν διὰ πνεύματος ἀναγέννησιν ἠκροᾶτο λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, ψυχρῶς τε καὶ ἀδρανῶς ἀναπεφώνηκε, λέγων· πῶς δύναται ἄνθρωπος ἀναγεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι. προσεπιτίθει δὲ τούτοις ἀναπείθοντος αὐτὸν τοῦ Χριστοῦ τὸ χρῆναι πίστει λαμβάνειν τὰ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; καίτοι τοῦ νόμου διὰ μυρίων ὅσων σχημάτων προαναγράφοντος τὸ μυστήριον. οὐκοῦν ἀπαράδεκτον Ἰουδαίοις καὶ αὐτὸ τοῦ νόμου φῶς, καὶ οὐχὶ δὴ μόνοις τοῖς ἀδρανέσι καὶ ἀγελαίοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀπολέκτοις καὶ ἱερεῦσι. ἀκήκοας γὰρ ὅτι τὴν Μωσέως πεφόβηνται δόξαν σὺν τοῖς πρεσβυτέροις Ἀαρών. ἐπίθει δὴ οὖν ὁ Μωσῆς χρησίμως σφόδρα τὸ κάλυμμα. κατασκίασμα γὰρ ὁ νόμος ἔχει, τὸ παχὺ τοῦ γράμματος, καὶ τῆς ἱστορίας τὸ οὐ σφόδρα λαμπρόν. ἀλλ' εἰς ὄψιν, φησὶ, Θεοῦ εἰσερχόμενος ὁ Μωσῆς, περιῄρει τὸ κάλυμμα.

τοῦτό τοι καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἀληθὲς εὑρήσομεν. ἐνωπισμένοι γὰρ ὥσπερ ἐν προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς προσκομίζοντος ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ, κατασκιασμάτων δίχα τὴν Μωσέως ὀψόμεθα δόξαν· πνευματικῶς νοοῦντες τὸν νόμον. μεταμορφούμεθα γὰρ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ὅτι γὰρ ἐν δόξῃ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, πῶς ἐστιν ἀμφιβαλεῖν, διακεκραγότος ὧδε τοῦ μακαρίου Παύλου σαφῶς περί τε τῆς προτέρας καὶ δευτέρας διαθήκης· εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. κατήργηται μὲν γὰρ ἡ τοῦ νόμου σκιὰ, καίτοι τῇ δόξῃ τετιμημένη τῇ διὰ Μωσέως, ἤγουν τῇ ἐν προσώπῳ Μωσέως. μένει δὲ ἀσάλευτα τὰ διὰ Χριστοῦ, καὶ πλουτεῖ πάντως τὴν ἀμείνω τῆς ἀρχαιοτέρας δόξαν τε καὶ χάριν. περιῃρημένων τοιγαροῦν τῶν ἐν νόμῳ κατασκιασμάτων, τὴν δόξαν Θεοῦ κατοπτριζόμεθα, κατὰ τὸ γεγραμμένον. εἰ ἀκούσωμεν ἐν τύπῳ σφαζόμενον τὸν ἀμνὸν, εὐθέως γινώσκωμεν τὸ μυστήριον, γνωρίζοντες ἀμνὸν, ὃς δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀνέθηκεν ἑαυτὸν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ πατρί· κἂν σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζῃ πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα· πάλιν οὐδὲν ἧττον νοήσωμεν τὴν διὰ Χριστοῦ κάθαρσιν, ἡ δι' ὕδατός τε καὶ πνεύματος, οὐ σαρκικὸν ἡμᾶς ἀπαλλάττουσα ῥύπον, ἀλλὰ τὸν ἐν πνεύματι καὶ ψυχῇ μολυσμὸν τὸν μῶμον ἐκπλυνοῦσα. ἡγιάσμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ. προσεπιοίσομεν δὲ καὶ τοῦτο χρησίμως. μέχρι γὰρ τούτου τὴν ἐν τῇ Ἐξόδῳ κεφαλαίων τὴν ἀφήγησιν συμμετρεῖν ἐγνώκαμεν, οὐ πρὸς τὴν τῶν ἐφεξῆς κατολιγωρήσαντες ἑρμηνείαν, ἀλλ' ὅτι τοὺς περὶ τῆς ἐν πνεύματί τε καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως συντεθέντας λόγους, ταῖς καθηκούσαις ἐρεύναις ὑποβεβλήκαμεν αὐτήν τε τῆς ἁγίας σκηνῆς τὴν κατασκευὴν, καὶ ἕκαστα τῶν ἐν αὐτῇ κειμένων, ἱλαστηρίου τε φημὶ καὶ τῆς κιβωτοῦ, τραπέζης, καὶ λυχνίας, ὡς ἐλλελοιπέναι δοκεῖν τῇ τῶν ἀναγκαίων ἀφηγήσει μηδέν. δεδαπανήκαμεν γὰρ εἰς τοῦτό γε ἔνατον καὶ δέκατον λόγον. Θεῷ δὲ ἡμῶν δόξα εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A Hoc autem inueniemus in nobiſmetipſis verum eſſe: quia cùm Chriſtus nos ducit quodammodo in Dei ac Patris aſpectum, tum ſine adumbrationibus Moſis gloriam videbimus, legem nimirum ſpiritualiter intelligentes. [Tranſmutamur enim de gloria in gloriam,] vt ſcriptum eſt. (2.Cor.3. 18.) Nemo verò dubitauerit, quin Chriſti myſterium ſit in gloria, cùm B. Paulus apertè de veteri & nouo teſtamento ita exclamet: [Si miniſtratio damnationis eſt in gloria, (Ibid.9.) B multò magis exuberans miniſterium iuſtitiæ in gloria.] Euacuata enim eſt legis vmbra, etiamſi gloria inſignita per Moſen, ſiue ea quæ in facie Moſis eluxit. At Chriſti gloria manet inconcuſſa, & ditat nos longè meliore & gloria & gratia, quàm eſt prior & antiqua gloria. Sublatis igitur legis adumbrationibus [gloriam Domini ſpeculamur,] ſicut ſcriptum eſt. (Ibid.18.) Quocirca ſi audiamus in typo mactatum agnum, continuò intelligamus myſterium, cognoſcentes C agnum, qui propter nos & pro nobis obtulit ſeipſum in odorem fragrantiæ Deo ac Patri. Et cùm [cinis vitulæ aſperſus contaminatos ſanctificet ad emundationem carnis:] (Heb.9.13) haud ſecùs iterum Chriſti purificationem intelligemus quæ fit per aquam & ſpiritum, neque carnales noſtras ſordes abſtergit, ſed ſpirituales & animæ maculas abluit. Sancti enim ſumus in Chriſto. Adiiciemus autem etiam hoc non abs re. Hactenus enim capitum Exodi enarrationem digeſſimus, D non quòd ad eorum quæ deinceps ſequuntur explicationem ſegniores ſimus; ſed quòd iis libris, quos *De adoratione in Spiritu & veritate* conſcripſimus, accuratè ſancti Tabernaculi conſtitutionem inueſtigauerimus, & ſingula proſecuti ſimus quæ in eo ſunt, propitiatorium inquam, & arcam, menſam, ac candelabrum, ita vt nihil quod declaratione egere videretur, omiſerimus. Nam hac de E re nonus & decimus liber nobis eſt conſumptus. Deo autem noſtro ſit gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

GLAPHYRORVM IN EXODVM FINIS.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΛΕΥΙΤΙΚΟΝ, ΒΙΒΛΙΟΝ.

S. CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

GLAPHYRORVM IN LEVITICVM LIBER.

Quòd Chriſti paſſio ſit ſalutaris.

Ezech.18. 23. DEVS huius vniuerſi non fecit mortem, neque delectatur interitu viuentium, ſed cuncta creauit vt eſſent, & ſalutares ſunt generationes mundi. Neque eſt inferorum regnum in terra, ſicut ſcriptum eſt:
Sap.1.14. Ibid.2.24 [inuidia autem diaboli mors intrauit in mundum.] In hac autem oratione per ſe eluceat veritas. Neque enim Creator tam glorioſam atque admirabilem creaturam ſubiecit iis, quæ facilè corrumpi ſolent; ſed mors ex ira prouenit, cùm primus parens Adam neglecto diuino præcepto ad incredulitatem inobedientiámque declinauit. Sublata verò rurſus ſunt per Chriſti obedientiam vnius hominis delicta. Iuſtificati enim ſumus in Chriſto. Cuius rei teſtis erit D. Paulus, qui ita ſcribit:

A

Ὅτι Χριστοῦ τὸ πάθος σωτήριον.

Ὁ μὲν τῶν ὅλων Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων· ἀλλ' ἔκτισε μὲν εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου. καὶ οὐκ ἔστιν ᾅδου βασίλειον ἐπὶ τῆς γῆς, καθὰ γέγραπται· φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον. ἔχει δὴ οὖν ἐφ' ἑαυτῷ καὶ μάλα
B εἰκότως τὸ ἀληθὲς ὁ λόγος. οὐ γὰρ δὴ οὕτως εὐκλεᾶ καὶ ἀξιοθαύμαστον τοῖς εὐκόλως φθείρεσθαι πεφυκόσιν ἐνεπέθηκεν ὁ δημιουργὸς, ἀλλὰ παρεισβέβληκε μὲν ἐξ ὀργῆς ὁ θάνατος, ὅτι τῆς θείας ἀλογήσας ἐντολῆς ἀπονένευκεν εἰς τὸ ἀπειθὲς, καὶ δυσήνιον ὁ προπάτωρ Ἀδάμ. ἀνήρηται δὲ λοιπὸν, καὶ ἐκ μέσου γέγονεν ἐν Χριστῷ δι' ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου τὰ ἐγκλήματα. δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ, καὶ μαρτυρήσει γράφων ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὡσεί·

γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοὶ, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. καταδεδικάσμεθα γὰρ ἐν ἐκείνῳ πρὸς θάνατον· ἠλεήμεθα δὲ διὰ Χριστοῦ, καὶ ἀνεκαινίσθημεν εἰς ζωήν. γέγονε γὰρ ὑπήκοος τῷ πατρὶ μέχρι θανάτου, καὶ τέθεικε τὴν ψυχὴν ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν, κατὰ τὰς γραφάς. ἔδει δὴ οὖν ὅτι καὶ τὴν κατὰ κόσμον ἁμαρτίαν ἀρρωστήσαντες ἐν Ἀδὰμ, γεγόναμεν ἐν Χριστῷ θυσία πνευματικὴ καὶ εὐώδης τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, καλή τε καὶ εὐπρόσδεκτος, καὶ τῆς κατὰ νόμον σκιᾶς πολὺ λίαν ἐν ἀμείνοσιν. ἀπαρχὴ δὲ ἡμῶν, ὁ Χριστὸς, καὶ αὐτὸς ἡμῖν ἀνεκαίνισεν τὴν ὁδόν. οὕτω γάρ που φησὶν ὁ Δαβὶδ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν· θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας· σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι. ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ηὐδόκησας. τότε εἶπον· ἰδοὺ ἥκω, τοῦ ποιῆσαι ὁ Θεὸς τὸ θέλημά σου, ἠβουλήθην. καὶ ταυτὶ δὲ πάλιν ἔξεστι καταθρεῖν καὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ Λευιτικῷ. ἔχει δὲ οὕτως· ἐὰν δὲ προσφέρῃς θυσίαν πρωτογεννημάτων τῷ κυρίῳ νέα πεφρυγμένα χίδρα ἐρικτὰ τῷ κυρίῳ· καὶ προσοίσεις τὴν θυσίαν τῶν πρωτογεννημάτων, καὶ ἐπιχεεῖς ἐπ' αὐτὴν ἔλαιον, καὶ ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτὴν λίβανον. θυσία ἐστί. καὶ ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ἀπὸ τῶν χίδρων σὺν τῷ ἐλαίῳ, καὶ πάντα τὸν λίβανον αὐτῆς, κάρπωμά ἐστι τῷ κυρίῳ. ἐναργὴς οὖν λίαν ὁ τοῦ γράμματος νοῦς, καὶ οὐκ ἂν δέοιτό τινος, καθάπερ ἐγῷμαι, πόνου πρός γε τὸ δύνασθαί φημι συνιέναι λεπτῶς. πλὴν ἐκεῖνο ἐρῶ. χίδρα λέγεται τὰ ἐξ ὀσπρίων ἄλευρα. ἐν δέ γε τοῖς τύποις τὸ Χριστοῦ λαμβάνει μυστήριον. καί ἐστιν αὐτὸς ἡ ὑπὲρ ἡμῶν θυσία, τὸ πρωτογέννημα τὸ πνευματικὸν, τουτέστιν, ἡ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπαρχή. ὁ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, ὁ πρῶτος εἰς ἀφθαρσίαν, ὁ οἱονεὶ πρωτόλειον τῶν κεκοιμημένων. ὡς κόκκος μὲν τοῦ σίτου πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἀποθανὼν, ἀστάχυος δὲ δίκην πολλοστὸς ἀναφυείς. τοῦτο γάρ ἡμῖν αὐτὸς ἐφηγεῖτο λέγων· ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. πλὴν ἀπέθανεν, οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλ' ἡμῖν. ἀλλ' ἡμῖν ὑπεμφαίνει ἀστείως τὸ γράμμα τὸ νομικόν.

A [Quemadmodum enim per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi ; ita & per obedientiam vnius hominis iuſti conſtituentur multi.] Damnati enim in illo eramus ad mortem, miſericordiam autem conſecuti ſumus per Chriſtum, & ad vitam renouati ; quippe qui Patri obediens ſit factus vſque ad mortem, poſueritque animam ſuam pro nobis. [Et liuore eius ſanati ſumus,] ſecundùm Scripturas. B Conueniebat autem vt nos in Adamo fœdo laborantes peccato efficeremur in Chriſto ſpiritualis, & ſuaueolens Deo ac Patri, bonáque & accepta hoſtia, longéque melior quàm ſunt vmbratiles legis hoſtiæ. Chriſtus igitur eſt primitiæ noſtræ, nobis fecit & inſtaurauit viam, ſicut ait in libro Pſalmorum ad Patrem cæleſtem: [Sacrificium & oblationem noluiſti: corpus autem adaptaſti mihi, holocauſta & pro peccatis non quæſiuiſti. Tunc C dixi, Ecce venio: vt faciam, Deus, voluntatem tuam, volui.] Eadem igitur etiam in iis quæ in *Leuitico* ſcripta ſunt, licet nobis cernere. Habent autem ita: [Si autem obtuleris ſacrificium primitiarum tuarum Domino noua torrefacta farra comminuta Domino, & offeres ſacrificium primitiarum tuarum, & effundes ſuper ipſum oleum, & impones ſuper illud thus. Sacrificium eſt, & offeret ſacerdos memoriale eius de farribus cum oleo, & om- D ne thus eius. hoſtia eſt Domino.] Porro perſpicuus admodum eſt literæ ſenſus, nec, ſicut ego arbitror, multum in illius declaratione laborandum fuerit. Hoc tantùm dicam, quòd χίδρα dicantur farinæ ex leguminibus. Atqui in his typis capit Chriſti myſterium. Ipſe enim eſt pro nobis oblatio primarum frugum ſpiritualis, hoc eſt, primitiæ humanæ naturæ, primogenitus è mortuis, primus ad incorruptionem, ac veluti primitiæ eorum qui obdormierunt. Haud ſecùs quàm E *granum tritici* cùm ceciderit in terram, & mortuum fuerit, atque inſtar ſpicæ multiplex exoritur. Hoc eſt, quod ipſemet nobis enarrat, dicens: [Niſi granum tritici proiectum in terram moriatur, ipſum ſolum manet. Si autem fuerit mortuum, multum fert fructum.] Cæterùm non propter ſe mortuus eſt, ſed nobis hoc præſtitit. Hoc autem valdè eleganter nobis indicauerit litera legis.

Rom. 5. 19.
Philip. 2.
Eſai. 53.
Pſal. 39.
Leuit. 2.
Ioan. 12.

„ Ait enim : [Si quis voluerit donum „ offerre, hoſtiam primarum frugum „ Domino, nuper torrefacta farra con- „ fracta Domino.] Vides quomodo Moſes, ſiue litera legis ex nouis frugibus nos offerre iubeat? Nam Chriſtus, vt dixi, eſt primitiæ naturæ quæ in nouitatem vitæ renouatur: adeóque in ipſo noua facta ſunt omnia. Non autem ex ſolo tritico offeruntur dona ad ſacrificium, ſed ex leguminibus mola confractis. Quemadmodum enim ſimilaginem ex tritico, non autem integrum granum in holocauſtum offerre lex iubebat: ita & hîc præcipit eſſe faciendum, vt ſcilicet legumina priùs mola contundantur, idque ideo vt ſacrificium oblatum videatur quodammodo eſui aptum. Neque enim conſueuimus integrum granum, ſed contuſum in alimentum conuertere. Chriſtus igitur
Phil. 4. 18 eſt *primitiæ frugum, hoſtiáque Deo grata* & fragrantiſſima; imò verò & nobis ipſis maximè conuenit in alimentum.
Ioan. 6. 50. „ [Quia ipſe eſt panis, qui „ de cælo deſcendit, & dat vitam „ mundo,] & quodammodo ſeipſum nobis apponit edendum, veluti ſimilaginem aut farinam quandam ex leguminibus. Porro in ſacrificium ait eſſe fundendum oleum, atque id thure aſpergendum præcepit. *Oleum* figuratè ſignificat id quod pingue eſt: *thus* autem ſcitè ſignificat bonam fragrantiam. Chriſtus enim pro nobis, vt dixi, factus eſt hoſtia, & veluti agrorum primitiæ, nimirum primæ fruges ſpiritales. Quòd autem ipſius mors non fuerit deflenda aut luctuoſa, ſed potiùs fletum ac luctum è medio ſuſtulerit, atque in ſpem gratiſſimam adduxerit, nemini non compertum eſt. Non enim à portis inferi detineri potuit; neque inter mortuos permanſit, etiamſi abſorpſit mors potens iuxta vocem prophetæ: tamen rurſum abſtulit Deus omnem lachrymam ab omni facie: opprobrium populi abſtulit ab vniuerſa terra. Quomodo? Reuixit Chriſtus morte conculcata, vt & nos liberaret à corruptione, & compreſſis, quas ob hoc effundebamus, lachrymis, quodammodo nunc perſuadet vt lætabundi
Pſal. 29. 12. „ clamemus: [Conuertiſti planctum „ meum in gaudium mihi: conſcidiſti „ ſaccum meum, & cinxiſti me lætitia.]

A Εἰ γὰρ δή τις ἕλοιτο, φησὶ, προσφορὰν θυσίας πρωτογεννημάτων τῷ κυρίῳ, νέα πεφρυγμένα χίδρα ἐρεικτὰ τῷ Θεῷ. ἄθρει δὴ οὖν ὅπως ἐκ νέων ἡμᾶς προσάγειν καρπῶν προσπρέπει Μωσῆς, ἤτοι τὸ γράμμα τὸ νομικόν. ἀπαρχὴ γὰρ, ὡς ἔφην, τῆς εἰς καινότητα ζωῆς ἀνακαινουμένης φύσεως Χριστὸς, καὶ ἐν αὐτῷ γέγονε τὰ πάντα καινά. πλὴν, οὐκ μόνου προσφέρεται σίτου τὰ εἰς θυσίαν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὀσπρίων κατερεικτῶν. ὥσπερ γὰρ εἶπον ἐκ B σίτου σεμίδαλιν, καὶ οὐκ αὐτὸν ὑγιᾶ τὸν κόκκον ὁλοκαυτοῦν διετύπου· οὕτω κἀνθάδε χρῆναι ποιεῖσθαι κατερεικτὰ, τουτέστιν, ἀληλεσμένα τὰ ἐξ ὀσπρίων προστέταχεν, ἵνα δὲ φαίνοιτο τῇ θυσίᾳ προσὸν τὸ οἱονεὶ ἐδώδιμον. κατειθίσμεθα γὰρ, οὐχ ὑγιᾶ τὸν κόκκον, συντεθραμμένον δὲ μᾶλλον ποιεῖσθαι τροφήν. οὐκοῦν πρωτογέννημα μὲν, ὁ Χριστὸς, καὶ θυσία τῷ Θεῷ καλὴ καὶ εὐοσμωτάτη, τροφιμωτάτη δὲ λίαν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς. αὐτὸς γὰρ C ἐστιν ὁ ἄρτος, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβὰς, καὶ ζωὴν τῷ κόσμῳ διδούς· καὶ οἱονείπως ἡμῖν ἔδεσμα τὸν αὐτὸν παρατιθεὶς, καθάπερ σεμίδαλιν ἢ χίδραν. ἐπιχέεσθαι δὲ τῇ θυσίᾳ δεῖν ἔφη τὸ ἔλαιον, καταπλάττεσθαι δὲ αὐτὴν καὶ λιβανωτῷ προστέταχε. τοῦ μὲν ἐλαίου, τὸ ὡς ἐν πιότητι καὶ ἱλαρότητι συμβολικῶς ὑποφαίνοντος· τοῦ δέ γε λιβάνου, τὸ ἱερὸν καὶ εὐῶδες ἀστείως ἡμῖν ὑποσημαίνοντος. γέγονε μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, ὑπὲρ D ἡμῶν θυσία ὁ Χριστὸς, καὶ ὡς ἀγρῶν ἀπαρχὴ πρωτογεννημάτων πνευματικῶν. ὅτι δὲ οὐκ εἰς δάκρυον ἤ τε θρήνους ὁ θάνατος ἦν αὐτοῦ· ἐπ' ἀναιρέσει δὲ μᾶλλον δακρύων καὶ θρήνων καὶ ἐπ' ἐλπίδι τῇ λίαν ἱλαρωτάτῃ, πῶς ἂν ἢ πόθεν ἐνδοιάσειέ τις; οὐ γὰρ γέγονε κάτοχος ταῖς ᾅδου πύλαις, οὐδὲ μεμένηκεν E ἐν νεκροῖς. ἀλλ' εἰ καὶ κατέπιεν ὁ θάνατος ἰσχύσας, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν, ἀλλὰ πάλιν ἀφεῖλεν ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντὸς προσώπου· τὸ ὄνειδος τοῦ λαοῦ ἀφεῖλεν ἀπὸ πάσης τῆς γῆς. πῶς ἢ τίνα τρόπον; ἀνεβίω γὰρ ὁ Χριστὸς, πατήσας τε θάνατον, ἵνα καὶ ἡμᾶς ἀπαλλάξῃ φθορᾶς· καὶ περιστείλας εὖ μάλα τὸν ἐπὶ τούτῳ θρῆνον, χαίροντας ἤδη πως ἀναπείσῃ βοᾶν· ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοὶ, διέρρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνῃ.

ἐκείνου ἔχει αὖ εἰκότως τὸ ἱλαρὸν, ἐν ἐλπίδι, τῆς θυσίας ὁ τρόπος. νοοῖτο δ᾽ ἂν καὶ ἑτέρως, εἴπερ ἕλοιτό τις. ἠλεήμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ. καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τό· ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου. ὅτι δὲ οὐκ ἐπί τισιν εὐλόγοις αἰτίαις, ἤτοι πλημμελήμασιν ὁ Χριστοῦ θάνατος, ἀλλ᾽ εὐοσμοτάτη λίαν καὶ ἀμώμητος παντελῶς ὑπὲρ ἡμῶν θυσία· προσκεκόμισται γὰρ, ἵνα καταργήσῃ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς τε καὶ δι᾽ αὐτὴν θάνατον. διὰ τοῦ λιβάνου συνήσεις· ὁ μὲν γὰρ προπάτωρ Ἀδὰμ ταῖς ἐν ἀρχῇ παραβάσεσιν εὖ μάλα πρεπωδεστάτην ἐκομίζετο τὴν ἀράν. ἐπειδὴ δὲ τὴν κάκοσμον ἀληθῶς προσηῤῥώστησεν ἁμαρτίαν, ταύτῃ τοι καὶ δικαίως κατεδικάζετο. ὁ δέ γε τῶν ὅλων σωτὴρ καὶ κύριος ἐπ᾽ οὐδενὶ τῶν ἀτόπων κατεγνωσμένος. οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, καλὴ καὶ εὐώδης γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν θυσία, καὶ νέων ὥσπερ καρπῶν ἀπαρχὴ, καὶ ὡς ἐν εἴδει παντὶ σίτῳ τέ φημι καὶ ὀσπρίοις. ἀπέθανε γὰρ ὑπὲρ πάντων μικρῶν καὶ μεγάλων, ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων. γεγόναμεν γὰρ δι᾽ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ μνημόσυνον τῷ Θεῷ καὶ πατρί. διὰ τοῦτο, φησὶ, τὸ γράμμα τὸ νομικόν· καὶ ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ἀπὸ τῶν χίδρων σὺν τῷ ἐλαίῳ, καὶ πάντα τὸν λίβανον αὐτῆς. κάρπωμα γάρ ἐστι τῷ κυρίῳ. προσκεκρουκότες μὲν γὰρ διὰ πολλῶν ἁμαρτιῶν, μονονουχὶ καὶ ἐξ ὀμμάτων γεγενήμεθα τοῦ πατρός. ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν θυσία Χριστὸς, ἐμνήσθη ἡμῶν, καὶ ηὐλόγησεν ἡμᾶς, ηὐλόγησε τοὺς φοβουμένους αὐτὸν τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων. τοιγάρτοι καὶ δεδιδάγμεθα ψάλλειν καὶ λέγειν· εὐλογημένοι τῷ κυρίῳ ἡμεῖς, τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν. καὶ καθ᾽ ἕτερον δὲ τρόπον τὴν Χριστοῦ θυσίαν ἡμῖν ὁ νόμος διαγράφει, λέγων· ἐὰν δὲ θυσία σωτηρίου, τὸ δῶρον αὐτοῦ τῷ κυρίῳ· ἐὰν μὲν ἐκ τῶν βοῶν αὐτὸ προσαγάγῃ, ἐάν τε ἄρσεν, ἐάν τε θῆλυ, ἄμωμον προσάξει αὐτὸ ἔναντι κυρίου, καὶ ἐπιθήσει τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δώρου, καὶ σφάξει αὐτὸ παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ προσχεοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, τῶν ὁλοκαυτωμάτων κύκλῳ. καὶ προσάξουσιν ἀπὸ τῆς θυσίας τοῦ σωτηρίου, κάρπωμα κυρίῳ τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὴν κοιλίαν, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας,

Modus ergo huius ſacrificii meritò habet ſpei adiunctam hilaritatem. Poteſt tamen & aliter, ſi quis velit intelligi. Nam miſericordiam in Chriſto conſecuti ſumus. Atque id eſt, vt arbitror, [Impinguaſti in oleo caput meum.] Quòd autem Chriſti mors non ob aliquas iuſtas cauſſas, nec etiam ob peccata ipſius fuerit, ſed potiùs hoſtia pro nobis fragrantiſſima, & incorruptibilis omnino (adductus enim eſt, vt aboleret peccatum, & eam quæ ex ipſo & per ipſum regnauit mortem) per *thus* licebit intelligere. Nam primus pater Adam ob tranſgreſſiones initio factas, meritiſſimam maledictionem tulit. Poſteaquam autem peccato reuera fœtido laborauit, iure optimo morte damnatus eſt. Deus verò ac Dominus totius vniuerſi ob nullum delictum eſt damnatus. Grata itaque & fragrans facta eſt pro nobis hoſtia, & quodammodo nouarum frugum primitiæ, idque in omni ſpecie, dico in ſpecie tritici & leguminum. Nam pro vniuerſis, paruis æquè ac magnis, pro Iudæis iuxtà ac Gentibus mortuus eſt. Facti enim ſumus in ipſo & per ipſum memoriale Deo ac Patri. Ideóque ait litera legis: [Et offeret ſacerdos memoriale ipſius de farinis leguminum cum oleo, & omne thus ipſius oblatio eſt Domino.] Cùm enim offenderimus Deum per multa peccata, quodammodo ex oculis patris fuimus remoti. Poſtquam verò Chriſtus pro nobis factus eſt hoſtia, Dominus recordatus noſtri benedixit nobis, iuxta illud: [Benedixit omnibus qui timent Dominum puſillis cum maioribus.] Vnde etiam docti ſumus pſallere & dicere: [Benedicti vos à Domino qui fecit cælum & terram.] Porro alia etiam ratione lex Chriſti oblationem nobis deſcribit, dicens: [Quòd ſi donum eius fuerit Domino hoſtia ſalutaris: ſiquidem ex bobus ipſi obtulerit eam, ſiue maſculum ſiue feminam; immaculatum adducet ipſum coram Domino, & imponet manus ſuas ſuper caput muneris, & mactabit ipſum ad fores tabernaculi teſtimonii: & filii Aaron ſacerdotes effundent ſanguinem in altare circa holocauſta, & adducent oblationem de ſacrificio ſalutaris Domino, & pinguedinem quæ tegit ventrem, atque omnem pinguedinē quæ eſt in ventre,

Pſal. 22. Pſal. 113. Ibid. 15. Leuit. 3.

„ & duos renes, & in ipſis pinguedinem,
„ quæ eſt in femoribus, & reticulum
„ iecoris cum renunculis: & referent ea
„ filii Aaron ſacerdotes ſuper altare in
„ holocauſtum in ligna quæ iacent in
„ igne. Oblatio ſuauis odoris Domino.] Neque enim ſolùm ex bobus, ſed ſi quis velit etiam ex ouibus adducere holocauſtum, aut ex capris ferre oblationem ſalutaris, iiſdem modis procedendum eſt in omnibus. Siue autem ex maſculo, ſiue ex femella fuerit ſacrifi-
„ cium, [neceſſe eſt, inquit, vt omni
„ macula careat.] Atque hæc ratio ſacrificii ad ipſum pertinet Emmanuelem. Hic enim eſt vitulus ſaginatus, & immaculatum ſacrificium, tollens peccatum mundi, ac veluti caper anniculus propter nos eſt mactatus. Caper enim pro peccato ſecundùm legem mactabatur. Cęterùm animaduerte hic iterum ſubtiliter myſterii rationem. Siquidem litera legis in nullo ponit
„ diſcrimine, [ſiue maſculus, ſit ſiue fe-
„ mella.] In quo rurſum intelligi poteſt, quòd Chriſtus in ambobus ſit. In maſculo repræſentatur tanquam dux & princeps (maſculus enim generoſior eſt quàm femella.) In femina autem, quatenus factus eſt ſub lege, quamquam aliàs princeps ſit. Nam femella eſt ſubiecta & ſecundas partes à viro obtinet, ſiquidem reuera minor atque inferior eſt. Cæterùm immaculatum eſt ſacrificium. Talis autem eſt Chriſtus. Vnde etiam dixit:
Ioan. 14. 30. „ [Venit princeps huius mundi, & in
„ me non inueniet quidquam.] Imò &
„ apud Iudæos per id quod in vniuerſum macula careret, diuinam ſuam naturam manifeſtè demonſtrauit, di-
Ioan. 8. 46. „ cens: [Quis ex vobis arguit me de pec-
„ cato? Si veritatem dico vobis, quare
„ non creditis mihi?] Idcirco ſanctum ſacrificium immaculatum eſt. Et mactabatur quidem coram Domino ad oſtium tabernaculi, impoſitis ipſi manibus illius qui adduxit. Deinde ſanguine fuſo ad baſim altaris, comburenda ait in holocauſtum inteſtina. Nam mors Filio, qui pro mundi vita ſuam ipſius vitam poſuit, quaſi in oculis Dei & Patris illata eſt. Atqui ſi verax eſt qui dicit:
Pſal. 115. 15. „ [Pretioſa in conſpectu Domini mors
„ ſanctorum eius,] quo pacto non proprio intuitu dignabitur filii mortē pater? In pretio enim omnino eam habet Deus ac Pater, & aſpectu dignatur, ſicut contrà execrabile ac reiectum auerſatur.

A καὶ τοὺς δύο νεφρούς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν τὸ ἐπὶ τῶν μηρῶν, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς περιελεῖ. καὶ ἀνοίσουσιν αὐτὰ οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς, ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἐπὶ τὰ ὁλοκαυτώματα, ἐπὶ τὰ ξύλα ἐπὶ τοῦ πυρός, κάρπωμα ὀσμὴ εὐωδίας τῷ κυρίῳ. καὶ οὐχὶ δὴ μόνον ἐκ βοῶν, ἀλλ' εἰ δή τις ἕλοιτο καὶ ἐκ προβάτων ὁλοκαυτοῦν, εἴτ' οὖν ἐξ αἰγῶν τὴν τοῦ σωτηρίου ποιεῖσθαι θυσίαν, διὰ τῶν αὐτῶν ἐπεράτετο τρόπων, καὶ εἷς ἐφ'
B ἅπασιν ἦν τῆς ἱερουργίας ὁ τρόπος. εἴτε δὴ ἄρσεν εἴη τυχόν, εἴτε θῆλυ τὸ θῦμα, μώμου δεῖν ἔφη παντὸς ἀπηλλάχθαι παντελῶς. καὶ τῆς θυσίας ὁ λόγος ἐπ' αὐτὸν ἂν ἴοι τὸν Ἐμμανουήλ. αὐτὸς γάρ ὁ μόσχος ὁ σιτευτός, τὸ ἄμωμον ἱερεῖον, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ ὡς ἐν εἴδει χιμάρου δι' ἡμᾶς σφαζόμενος· χίμαρος γὰρ κατὰ νόμον ὑπὲρ ἁμαρτίας ἐσφάζετο. πλὴν ὅρα πάλιν ἰσχνῶς τῆς θυσίας τὸν τρόπον.
C ἀκριβολογεῖται μὲν γὰρ οὐ σφόδρα τὸ γράμμα τὸ νομικόν, περί τε ἄρσεν καὶ θῆλυ. νοοῖτο δ' ἂν πάλιν ὡς ἐν ἀμφοῖν ὁ Χριστός. ἐν ἄρσενι μέν, ὡς ἡγούμενος ἤτοι καθηγητής. ἡγεμονικώτερον γὰρ θατέρου τὸ ἄρσεν. ἐν θήλεσι δὲ ὡς γεγονὼς ὑπὸ νόμον καὶ ἡγούμενος. ὑπεξούσιον γὰρ καὶ ἐν δευτέροις ἀεὶ τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς ἐν μείοσι καὶ ἐν ὑφιζάνοντι μέτρῳ. πλὴν ἄμωμον τὸ ἱερουργούμενον. τοιοῦτος δὲ ὁ Χριστός. τοιγάρτοι ἔφασκεν· ἔρχεται ὁ
D ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὑρήσει οὐδέν. καὶ μέντοι πρὸς Ἰουδαίους τὸ εἰσάπαν ἀμώμητον, ἀπόδειξιν ἐποιεῖτο τὴν θείαν αὐτοῦ φύσιν, λέγων· τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ ἀλήθειαν λέγω, τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; ἄμωμον οὖν ταύτῃ τὸ ἱερὸν θῦμά ἐστι. ἐσφάζετο μὲν ἔναντι κυρίου παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς, ἐπενηνεγμένων αὐτῷ τῶν χειρῶν τοῦ προσκεκομικότος. εἶτα τοῦ αἵματος τῇ τοῦ θυσιαστηρίου βάσει προσχεομένου, ὁλοκαυτοῦν
E ἔφη δεῖν τὰ ἐντόσθια. πεπρακται μὲν γὰρ ἐν ὀφθαλμοῖς ὥσπερ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, ὁ τοῦ υἱοῦ θάνατος, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς τὴν ἑαυτοῦ τεθέντος ψυχήν. εἰ γάρ ἐστιν ἀληθὴς ὁ λέγων· τίμιος ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ· πῶς οὐκ ἂν αὐτὸν ἀξιώσειε τῆς ἰδίας ἐπισκοπῆς τὸν τοῦ υἱοῦ θάνατον ὁ Θεὸς καὶ πατήρ; τιμᾷ γὰρ πάντως καὶ ἐποπτείας ἀξιοῖ· ἀποστρέφεται δὲ πάλιν τὸ βδελυρὸν καὶ ἀπηχθημένον.

ἐννοοῦ ὅτι μὴ ἀκλεὴς ὁ θάνατος, παραδείξειεν ἂν εὐθύς, τὸ καὶ αὐτὸν αὐτόπτην λαχεῖν τὸν πατέρα. παρ' αὐταῖς δὲ ταῖς ἱεραῖς ἐσφάζετο θύραις. ἀπέθανε γὰρ ὁ Ἐμμανουήλ, ἀνθρωπίνως ὥσπερ ἡμῖν τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσδρομήν, καὶ τῆς ἄνω καὶ ἐν οὐρανοῖς ἐκκλησίας ἀνοιγνὺς τὰς θύρας τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν. κερδαίνομεν τοίνυν ἐν θανάτῳ τοῦ Χριστοῦ τὸ καὶ εἰς αὐτὴν ἐλθεῖν λοιπὸν τὴν ἁγίαν σκηνήν, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος, τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, τὴν ἄνω καλλίπολιν, τὴν τῶν ἁγίων μητέρα, καὶ ἀγγέλων τροφόν. ὅτι δὲ ἅγιος ἔσται καὶ ἱερὸς ὁ Χριστοῦ θάνατος, ὑπεμφαίνοι ἂν τὸ ἑαυτοῦ χρῆναι προσχεῖσθαι λέγειν τῷ θυσιαστηρίῳ τὸ αἷμα. κατασημαίνοι δ' ἂν καὶ ἑτέρως, ὅτι τέθεικε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας. τύπος μὲν γὰρ τῆς ἐκκλησίας τὸ θυσιαστήριον, ψυχῆς δὲ τὸ αἷμα. ἡ δὲ τῶν ἐνδοθίων ἀνάθεσις, ἤτοι καθιέρωσις, πιμελῆς δὲ λέγω, ἥπατός τε καὶ νεφρῶν, ὑποδηλοῖ πάλιν, ὅτι καὶ ἅγια, καὶ ἱερά, καὶ εὐώδη πάντα τὰ ἐν Χριστῷ. ἐν ἥπατι μὲν γάρ, τὰς ἐφ' ὁτιοῦν ἐπιθυμίας ἤτοι ὀρέξεις γίνεσθαί φασιν οἱ τὰ τοιαῦτα σοφοί. νεφροὺς δὲ δὴ πάλιν, μόριον ἐστὶν ἐν σώματι, διακριτικὴν ἔχον τὴν ἐνέργειαν. ἀποκρίνει γὰρ τοῦ χρησίμου τὸ περιττόν. τοιοῦτον δέ τι καὶ ἐν ἡμῖν αὖθις, ὁ νοῦς ἐργάζεται. κιβδηλεύει μὲν γὰρ εἴπερ ἐστὶ σοφός, τὸ ἀδικεῖν πεφυκός· προσίεται δὲ καὶ λίαν ἀσμένως τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν. ψάλλει δέ που καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου ἐστί. καὶ πάλιν· ὅτι σὺ ἐκτήσω νεφρούς μου, κύριε. ὅτι δὲ καὶ ἀρετῆς δυνάμεως τῆς θεοπρεποῦς ὁ Ἐμμανουήλ, παραδείξειεν ἂν ὡς ἐν τύπῳ πάλιν, ἡ πιμελή. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς ἄριστα τεθραμμένοις τῶν ζώων, ἡ πιμελὴ γίνεται· κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον εἰς νοῦν ἀρετὴ τροφὴν ἔχοντα τὴν ἐξ οὐρανοῦ. ἅγιος δὴ οὖν καὶ ἀμώμητος ὁ Χριστός, καὶ ἀρετῆς ἔμπλεως, ἱερὸς καὶ εὐώδης, ὁλοκαύτωμα νοητόν, καὶ ὡς ἐν εἴδει παντὶ προσενηνεγμένον, μόσχῳ τε φημὶ καὶ κριῷ, καὶ αἰγί. σωτήριος γὰρ γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν θυσία τε, καὶ δέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ πάντων εἷς ὁ πάντων ἀντάξιος. δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A Quòd igitur eius mors gloria non careat, id tibi facilè demonſtrauerit, quòd Patrem ipſum inſpectorem habuerit. Mactabatur autem ad ſacras portas. Emmanuel enim ſua morte nobis quodammodo laxauit ingreſſum in ſancta ſanctorum, portáſque ſupernæ ac cæleſtis Eccleſiæ aperuit iis qui in ipſum credunt. Lucramur itaque in morte Chriſti ingreſſum in ipſum ſanctum tabernaculum, quod exſtruxit Dominus, & non homo, cæle-
B ſtem Ieruſalem, & ſupernam illam amœniſſimam ciuitatem, quæ eſt ſanctorum mater, & angelorum nutrix. Porro quòd Chriſti mors ſit ſancta ac pretioſa, ſubindicauerit quòd dicit [ſanguinem ad altare fundendum.] Poteſt tamen etiam aliud quid ſignificare, nempe, quòd poſuerit animam ſuam pro Eccleſia. Nam *altare* illud eſt Eccleſiæ typus, ſicut ſanguis animæ. Conſecratio autem inteſtinorum, pinguedinis inquam,
C iecoris & renum, ſubindicat rurſum quòd omnia in Chriſto ſint ſancta, pretioſa, fragrantia. In hepate enim cupiditatum cuiuſque & appetituum ſedem ſtatuunt, qui harum rerum periti ſunt. Renes verò diſcretiua facultate præditi ſunt. Separant enim id quod vtile ac ſalutare eſt, ab inutili & ſuperfluo. Atqui hoc officium præſtat in nobis mens. Hæc enim modò rectè conſtituta ſit, reiicit id quod nocere ſolet; admittit autem
D perlibenter id quod iuuat. Vnde & beatus Dauid tanquam in perſona Chriſti alibi pſallit: [Domine, ante te omne deſiderium meum.] Item, [Tu poſſediſti renes meos.] Quòd verò Emmanuel diuina virtute refertus ſit, demonſtrauerit rurſus veluti in typo ipſa *pinguedo*. Quemadmodum enim pinguedo naſcitur in animalibus bene habitis ac paſtis: ita arbitror etiam virtus eſt in mente, quæ cæleſti ali-
E mento abundat. Chriſtus itaque ſanctus & immaculatus eſt, & virtute cumulatus, pretioſus, fragrans, holocauſtum intelligibile, ac veluti in omni ſpecie oblatum, in vitulo inquam, & ariete atque hirco. Hoſtia enim ſalutaris pro nobis factus eſt, deditque ſemetipſum redemptionem vnus pro omnibus, per quem & cum quo ſit Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

Pſal. 37. 10.
Pſal. 138. 13.

Quod

A

Quòd nos myſticæ benedictionis facti participes, omnino ac penitus ſancti diuinique ſimus futuri.

DIVINI diſcipuli Saluatoris noſtri myſteriis inſignes habiti, neque ſibi rapuerunt honorem, neque abſque vocatione ſeſe ingeſſerunt, ſed potiùs delecti ſunt ad munus Apoſtolicum, & ordinati, vt toti orbi ſacra adminiſtrarent, per ſalutarem prædicationem, hoc eſt, Chriſti Euangelium. Illuſtres enim & præclaros conſtituit eos magi-
Mat. 28. 19. " ſtros ille, qui ipſis dixit: [Euntes
" docete omnes gentes.] Promptiſſimo itaque animo obedientes Dominicis præceptis orbem terrarum illuſtrarunt. Magiſtrum quidem nacti Deum ac Patrem cæleſtem, gratiæ participes alios effecerunt. Probè enim meminerunt, vt par fuit, illius quod Chriſtus ipſis præcepit,
Mat. 10. 8 " mandati, [Gratis accepiſtis, gratis
" date.] Scribit igitur diuinus Paulus ſic, Incarnationis Chriſti myſterium
Rom. 8 3 " declarans: [Quod enim erat impoſ-
" ſibile legis in quo infirmabatur per
" carnem: Deus miſſo ſuo Filio in ſi-
" militudinem carnis peccati, de pec-
" cato condemnauit peccatum in ſua
" carne, vt iuſtificatio legis impleretur
" in nobis, qui non ſecundùm carnem
" ambulamus, ſed ſecundùm ſpiritum.
" Factus enim eſt pro nobis pecca-
" tum Chriſtus,] ſicut ſcriptum eſt, cùm tamen nulli peccato fuerit obnoxius. Neque enim ita delirare conſueuimus, vt eum qui ſuapte natura eſt Deus, & ex Deo Patre genitus, peccare cenſeamus. Sed aſſeueramus quòd
1. Cor. 5. 7. " hoſtia ſit pro peccato factus. [Paſcha
" enim pro nobis immolatus eſt Chri-
" ſtus:] quocirca eum *peccatum factum* eſſe dicimus. Mactatus enim eſt, vt dixi, vt ſuo proprio ſanguine totum redimeret mundum. Ita enim ait Scriptura: *Pretio*
1. Cor. 6. 20. *empti eſtis:* neque ſumus ampliùs noſtri iuris, ſed illius, qui pro nobis factus eſt peccatum, vt à prioribus peccatis liberaret, ſanctóſque per ſanctæ carnis ſuæ & item ſanguinis communionem redderet. Hoc ipſum diuina lex nobis præſignificauit. Ita enim in Leuitico ſcri-
Leuit. 6. 25. " ptum eſt. [Locutus eſt Dominus ad
" Moſen, dicens: Loquere Aaron & filiis
" eius, dicens: Iſta eſt lex peccati. In loco
" vbi mactant holocauſtum ſuum, macta-

Tomus primus.

Ὅτι τῆς μυστικῆς εὐλογίας ἐν μεθέξει γεγονότες, ἅγιοι καὶ ἱεροὶ πάντῃ καὶ πάντως ἐσόμεθα.

ΤΑΜΙΑΙ γεγόνασι τῶν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν μυστηρίων οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, καὶ οὐχ ἑαυτοῖς ἁρπάζοντες τὴν τιμήν· οὔτε μὴν αὐτόκλητοι παρὰ τοῦτο ἰόντες, προκεκλεισμένοι δὲ μᾶλλον εἰς ἀποστολήν, καὶ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ᾽ οὐρανὸν ἱερουργεῖν ἐπιτεταγμένοι τὸ σωτήριον κήρυγμα, τουτέστι, τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. (B) λαμπροὺς γὰρ ἐπίδει τοὺς μυσταγωγούς, οὕτω λέγων· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. εἴξαντες δὲ οὖν καὶ μάλα προθύμως τοῖς δεσποτικοῖς θεσπίσμασι, φωταγωγοῦσι τὴν οἰκουμένην· παιδευτὴν μὲν λαχόντες αὐτοὶ τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν, κοινωνοὺς δὲ τῆς χάριτος ἀποτελοῦντες ἑτέρους. διεμέμνηντο γὰρ κατὰ τὸ εἰκός, εἰς τοῦτο γνώμης αὐτοὺς ἀποφέροντος τοῦ Χριστοῦ, λέγοντος σαφῶς, δωρεὰν ἐλάβετε, (C) δωρεὰν δότε. γράφει τοίνυν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, καὶ τὸ βαθὺ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας διαπεραίνει μυστήριον, ὧδέ που λέγων. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιότητι σαρκὸς ἁμαρτίας, περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί· ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. γέγονε γὰρ ὑπὲρ (D) ἡμῶν ἁμαρτία Χριστός, καθὼς γέγραπται, καὶ οὐδέ που πάντως ἁμαρτίας ἔνοχος. οὐ γὰρ ὧδε ληρεῖν εἰθίσμεθα, ἐπεὶ μὴ εἶδεν ὅλως τὸ πλημμελεῖν Θεὸς ὢν φύσει, καὶ ἐκ Θεοῦ πεφηνὼς τοῦ πατρός. ἐπειδὴ δὲ γέγονε θῦμα ὑπὲρ ἁμαρτίας. τὸ γὰρ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός· ταύτῃ τοι φαμὲν γενέσθαι καὶ ἁμαρτίαν. τέθυται γάρ, ὡς ἔφην, ἵνα τῷ ἰδίῳ αἵματι κατακτήσηται τὴν ὑπ᾽ οὐρανόν, ἠγοράσμεθα γὰρ τιμῆς, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ οὐκ ἐσμὲν ἑαυτῶν, ἀλλὰ τοῦ (E) ὑπὲρ ἡμῶν γεγονότος ἁμαρτία, ἵνα τῶν ἀρχαίων ἡμᾶς ἀπαλλάξῃ πλημμελημάτων, καὶ ἁγίους ἀποφήνῃ διὰ μετοχῆς τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκός, δῆλον δὲ ὅτι καὶ αἵματος. τοῦτό τοι καὶ ὁ θεσπέσιος ἡμῖν προαναφωνεῖ νόμος· γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τῷ Λευιτικῷ· καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· λάλησον τῷ Ἀαρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, λέγων, οὗτος ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας. ἐν τόπῳ οὗ σφάζουσι τὰ ὁλοκαυτώματα, σφάξουσι

καὶ τὸ τῆς ἁμαρτίας ἔναντι κυρίου. ἅγια ἁγίων ἐστίν. ἱερεὺς ὁ ἀναφέρων αὐτήν, ἔδεται αὐτήν, ἐν τόπῳ ἁγίῳ βρωθήσεται, ἐν αὐλῇ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. πᾶς ὁ ἁπτόμενος τῶν κρεῶν αὐτῆς, ἁγιασθήσεται. ἐν ᾧ ἂν ἐπιρραντισθῇ ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῆς ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, ὃ ἂν ῥαντισθῇ ἐπ' αὐτό, πλυνθήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ. καὶ σκεῦος ὀστράκινον οὗ ἐὰν ἑψηθῇ ἐν αὐτῷ, συντριβήσεται· ἐὰν δὲ ἐν σκεύει χαλκῷ ἑψηθῇ, ἐκτρίψει αὐτό, καὶ πλυνεῖ ὕδατι. πᾶν ἄρσεν ἐν τοῖς ἱερεῦσι φάγεται αὐτά. ἅγια ἁγίων ἐστὶ τῷ κυρίῳ. συνιεῖς δὴ ὅπως ὥσπερ καταθύεσθαι κελεύει τὴν ἁμαρτίαν, τουτέστι, τὸ ὑπὲρ ἁμαρτίας; χίμαρος δὲ ἄρα τοῦτο ἦν εἰς τύπον Χριστοῦ, τοῦ δι' ἡμᾶς, ὡς ἔφην, γεγονότος ἁμαρτία. λελόγισται γὰρ ἐν ἀνόμοις, καὶ συνεσταυρώθη λῃσταῖς, κεχρημάτικέ τε καὶ ἀρά. γέγραπται γάρ, ὅτι κατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου. ἀλλὰ καὶ καθῆκεν ἑαυτὸν ἐν τούτοις δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς· ἀλλ' ἦν τε καὶ ἐστὶν ἅγιος, οὐ κατὰ μέθεξιν τὴν ὡς παρ' ἑτέρου καθάπερ ἡμεῖς, φυσικῶς δὲ μᾶλλον αὐτός, ὡς Θεός. δι' αὐτοῦ γὰρ πιστεύομεν τὴν κτίσιν ἁγιάζεσθαι, κἂν ἀγγέλους ὀνομάσῃς, κἂν τὸ ἔτι προὔχον ἐν δόξῃ, κἂν τὸ ὑπερκείμενόν τι καὶ ἀνώτερον, θρόνους τε φημὶ καὶ ἀρχάς, κἂν αὐτά μοι λέγῃς τὰ σεραφίμ· ἀλλ' οὐκ ἂν ἑτέρως ἁγιάζοιτο ταυτί, πλὴν ὅτι παρὰ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐν πνεύματι. οὐκοῦν κἂν γέγονεν ἁμαρτία, μεμένηκεν ὅπερ ἦν, τουτέστιν, ἅγιος κατὰ φύσιν ὡς Θεός, καὶ οὐκ ἐκ μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦμα, κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν. ὅτι δὲ καὶ ὁ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ θάνατος ἐπ' ἀναιρέσει τῆς σαρκὸς γεγονώς, ἅγιός τε καὶ ἀβέβηλος ἦν, καὶ ὡς ἐν τάξει θυμιάματος εὐπρόσδεκτος τῷ Θεῷ καὶ πατρί, διαμεμήνυκεν ἐναργῶς ὁ νόμος εἰπών· ἐν τόπῳ οὗ σφάζουσι τὰ ὁλοκαυτώματα, σφάξουσι καὶ τὸ περὶ ἁμαρτίας ἔναντι κυρίου. ὁλοκαύτωσις ὁ Χριστός, τουτέστιν ὅλος ἐξ ὅλου, καὶ οὐ μερικῶς, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνακείμενος τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ταύτῃ τοι καὶ ἀληθῶς ἅγιος ἁγίων ἐστίν. ἡγιάσμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἡμῶν ἡ πᾶσα δικαίωσις. μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἄνω πνευμάτων ἁγιασμός, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. πλὴν ὁ ἱερεύς, φησίν, ὁ ἀναφέρων αὐτήν, ἔδεται αὐτήν. ἄθρει δὴ νῦν πάλιν ὅτι πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν πρακτέων, ἱεροῖς καὶ θείοις ἡ ἐκκλησία διοικεῖται θεσμοῖς. τοῦ γὰρ προσάγοντος τὴν θυσίαν, τὰ ἐξ αὐτῆς γίνεται. οἶδε ὁ φημι,

A bunt & hoſtiam pro peccato corã Domino. Sancta ſanctorum ſunt. Sacerdos qui offert, ipſam manducat, & in loco ſancto comedet, in atrio tabernaculi teſtimonii. Quicunque attigerit de carnibus eius, ſanctificabitur. Et quandocunque aſperſum fuerit de ſanguine ipſius ſuper veſtimentum quodcunque, aſperſum fuerit id lauabitur in loco ſancto. Vas autem in quo cocta eſt, fictile confringetur: ſi verò æneo vaſe cocta fuerit, defricabit ipſum & abluet aqua. Omnis maſculus ex ſacerdotibus edit ipſa. Sancta ſanctorum ſunt Domino.] Intelligis
B igitur quomodo iubeat immolari peccatum, hoc eſt, hoſtiam pro peccato? Caper ergo is erat in typum Chriſti, qui propter nos, vt dixi, factus eſt peccatũ. *Inter iniquos* enim *reputatus eſt*, & vnà cum latronibus crucifixus, declaratúſque maledictus in Scriptura. Ait enim, [Maledictus omnis qui pendet in ligno.] Etſi autem ſeipſum ita demiſerit propter nos, erat tamen atque eſt ſanctus, & quidem non ſecundùm participationem, veluti ab alio, ſicut nos; ſed
C ſuapte natura, tanquã Deus. Per ipſum enim & ab ipſo credimus vniuerſam ſanctificari creaturam, etiam ipſos angelos, aut ſi quid præſtantiore gloria ſit præditum, eminentiúſque ac ſuperius ſit: vt ſunt Throni & Principatus. Imò verò licet mihi dixeris ipſos Seraphim, tamen non aliter ſanctificantur, quàm à Patre per Filium in Spiritu ſancto. Quapropter etiamſi factus fuerit peccatum, tamen quod erat permanſit, hoc eſt, ſuapte natura ſanctus tanquam Deus, cui & Deus Pater *non ex menſura dat Spiritum*, iuxta illud Ioannis Baptiſtæ.
D Quòd autem mors carnis ipſius ad demolitionem peccati facta ſancta ſit ac munda, ac veluti ſuffitus Deo acceptus, euidenter ſignificauit lex, vbi dicit: [In loco vbi mactant holocauſtum, etiam hoc pro peccato mactabunt coram Domino.] Chriſtus eſt holocauſtum, hoc eſt, totus ex toto non ex parte offertur Deo ac Patri in odorem ſuauitatis. Idcirco etiam reuera eſt ſanctus Sanctorũ.
E Sanctificati enim ſumus in ipſo; ipſéque noſtrûm vniuerſa iuſtificatio eſt, magis verò etiã ſupernorum ſpirituũ ſanctitas, ſicut iã dixi. Præterea [ſacerdos, ait, qui offert eam, comedet eã.] Hic rurſus obſerua quòd in omnibus rebus agẽdis Eccleſia ſacris & diuinis præceptis gubernatur. Illius enim, qui offert hoſtiã, fiũt ea quę ex ipſa ſunt. Nouit autẽ quod di-

Gal. 3.13

Leui. 6.25

co omnis qui legibus & inſtitutis Eccleſiæ eſt enutritus. Quòd verò Eccleſia Dei ſit locus diuinis ſacrificiis conuenientiſſimus, quódque in ipſa Christi myſterium neceſſariò peragatur, oſtenderint haud obſcurè ea de quibus dixi, modò quis animum aduertat, [In loco ſancto edetur in atrio tabernaculi teſtimonii.] Sed erat in tempore illo vnum tabernaculum per deſertum, & poſt hoc etiam vnum templum Hieroſolymis, quod & Salomon ædificauit. Et quidem capitale ſupplicium propoſitum erat iis, qui extra hoc tabernaculum immolabant. Ita enim

Leu. 17. 1. ait Scriptura: [Homo ex filiis Iſrael, qui immolauerit vitulum aut ouem, aut capram in caſtris: item qui immolarit extra caſtra, neque hoc ad portas tabernaculi teſtimonii attulerit, vt offerat munus coram Domino, coram tabernanaculo Domini, ſanguis reputabitur homini illi, qui ſanguinem illum effudit. Idcirco peribit anima illa ex populo ſuo.] Ergo contra legem eſt, & profanum, atque adeò capitale, ſi quis cum impiis hæreticis habitare conſueſcat, ſéque ipſorum ſocietati cõiungat: quippe qui extra tabernaculum ſanctum immolent pro peccato, nec in locis ſanctis ſanctum conficiãt ſacrificium. Vna enim eſt Eccleſia, ſicut & olim fuit vnũ templum, vnúmque tabernaculum quod Eccleſiæ dignitatem quaſi in typis præmonſtrauit. Immolabimus igitur nos pro peccato in atrio ſancto, edemúſque de carnibus ſanctis, hoc eſt, myſticæ benedictionis participes facti ſanctificabimur. Quod ipſum teſtatur lex, cùm ait: [Quicumque tetigerit de carnibus ipſius ſanctificabitur.] Quin & aſperſio ſanguinis de hoc ſacrificio paris virtutis eſt ad myſticam benedictionem. Rurſum enim ait: [Quandocunque aſperſum fuerit de ſanguine ipſius ſuper veſtimentum, quandocunque aſperſum fuerit, id lauabitur in loco ſancto.] Et quid mirum eſt, ſi animal ratione prędıtum ſanctificetur, homo inquã, cùm & ipſa vaſa quæ ad miniſterium ſanctum adhibita ſunt, eodem & quidem conuenienti modo ſanctificentur? Ideóque nec in vſum communem conuertuntur, ſed quædam abluuntur ex ipſis, quædam confringuntur. Quæ enim Deo ſunt dedicata, quomodo ad humanos vſus traducantur? Quòd autem communio carnium ſacrificii

A πᾶς ὁστισοῦν τοῖς τῆς ἐκκλησίας ἐντεθραμμένος νόμοις. ὅτι δὲ τόπος ταῖς θείαις ἱερουργίαις ὁ μάλιστα πρέπων, ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν αὐταῖς ἀναγκαίως τὸ Χριστοῦ τελεῖται μυστήριον, ἐνδείξειεν ἂν οὐκ ἀσυμφανῶς προσενεχθῶν οἷς ἔφην, ἐν τόπῳ ἁγίῳ βρωθήσεται, ἐν αὐλῇ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. ἀλλ' ἦν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ μία μὲν κατὰ τὴν ἔρημον σκηνή, καὶ εἷς μετ' ἐκείνην ὁ ναός, ὃν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ὁ Σολομὼν ἐδείματο. καὶ θάνατος ἦν

B τοῖς ἔξω θύουσι τῆς σκηνῆς· ἔφη γὰρ οὕτω τὸ γράμμα τὸ ἱερόν· ἄνθρωπος τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ὃς ἂν σφάξῃ μόσχον ἢ πρόβατον, ἢ αἶγα ἐν τῇ παρεμβολῇ, καὶ ὃς ἂν σφάξῃ ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου μὴ ἐνέγκῃ αὐτό, ὥστε προσενέγκαι δῶρον τῷ κυρίῳ ἀπέναντι τῆς σκηνῆς κυρίου, αἷμα λογισθήσεται τῷ ἀνθρώπῳ, ὃς ἐκεῖνο αἷμα ἐξέχεεν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη τοῦ λαοῦ. οὐκοῦν ἀνόμημα καὶ βεβήλωσις, καὶ ὑπὸ δίκην αἵματος τὸ

C τοῖς ἀνοσίοις αἱρετικοῖς συναυλίζεσθαι φιλεῖν, καὶ τῆς πρὸς ἐκείνους ἀντέχεσθαι κοινωνίας. ἔξω γὰρ θύουσι τῆς ἁγίας σκηνῆς, τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας, οὐκ ἐν τόποις ἁγίοις τὴν ἱερὰν τελοῦσι θυσίαν. μία γὰρ ἡ ἐκκλησία, καθὰ καὶ ὁ πάλαι ναός. μία δὲ καὶ ἡ σκηνή, τῆς ἐκκλησίας τὸ κάλλος ὡς ἐν τύποις ἔτι προαναφαίνουσα. θύσομεν τοίνυν ἡμεῖς τὸ τῆς ἁμαρτίας, ὡς ἐν αὐλῇ ἁγίᾳ, καὶ φαγόμεθα τῶν ἁγίων κρεῶν, τουτέστι, τῆς μυστικῆς

D εὐλογίας ἐν μεθέξει γεγονότες ἁγιασθησόμεθα. καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ νόμος, πᾶς ὁ ἁπτόμενος τῶν κρεῶν αὐτῆς, ἁγιασθήσεται. ἀλλ' ἔστιν ἰσοσθενὴς εἰς μυστικὴν εὐλογίαν, καὶ ὁ ῥαντισμὸς τοῦ αἵματος τῆς θυσίας. ἔφη γὰρ πάλιν, καὶ ᾧ ἂν ἐπιρραντισθῇ ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῆς, ἐπὶ τὸ ἱμάτιον ὃ ἐὰν ῥαντισθῇ ἐπ' αὐτό, πλυνθήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ. καὶ τί τὸ παράδοξον, εἰ τὸ λογικὸν ἁγιάζει

E ζῶον, φημὶ δὴ τὸν ἄνθρωπον, ὅτε καὶ αὐτὰ τὰ πρὸς ὑπουργίαν τὴν ἱερὰν παρειλημμένα τῶν σκευῶν, ἡγιάζετο κατὰ τὸν αὐτόν που πάντως πρέποντα τρόπον; ταύτῃ τοι καὶ εἰς κοινὴν οὐ παραλαμβάνεται χρείαν. διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἐκπλύνεται τῶν σκευῶν, τὰ δὲ συνθραύεται. τὰ γὰρ τοῖς θείοις λελειτουργηκότα, πῶς ἂν καλοῖτο πρὸς τὰ ἀνθρώπινα; ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν τῆς θυσίας κρεῶν

ἀγιοπρεπὴς ἡ μέθεξις, καὶ οὐκ ἂν ἑτέροις ἁρμόσαιμεν, πλὴν ὅτι δὴ μόνοις τοῖς τῆς ἁμαρτίας καταθλεῖν εἰωθόσι καὶ ἀνδριζομένοις εἰς ἀρετήν, ὑπεσήμηνε λέγων· πᾶν ἄρσεν ἐν τοῖς ἱερεῦσι φάγεται αὐτά. ἅγια ἁγίων ἐστὶ κυρίῳ. ἆρ' οὖν, εἰπέ μοι, τὸ θῆλυ γένος ἀποσοβεῖν ὁ νόμος τῆς εὐλογίας προστέταχεν; οὐ τοῦτό φαμεν· ἁγιάζεται γὰρ σὺν ἡμῖν. ἀλλ' ἐν τύποις μὲν ἐκεῖνα καὶ σκιαῖς. διὰ δέ γε τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ ἱεροῦ γένους, ὑπεσήμαινεν εὐφυῶς τοὺς ἐν Χριστῷ νοητῶς ἀνδρείους τε καὶ ἱερούς. κεκλήμεθα τοίνυν εἰς μέθεξιν τῆς εὐοσμωτάτης θυσίας, ὡς ἱερὸν καὶ ἀπόδεκτον γένος, ὡς ἔθνος ἅγιον, ὡς βασίλειον ἱεράτευμα, νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβύται μετὰ νεωτέρων. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, οὐκ ἄρσεν καὶ θῆλυ, ἀλλ' ἑνὸς πάντες ἐσμέν, ὡς τοῦ ἑνὸς μὲν ἄρτου μετέχοντες, κατὰ τὸ γεγραμμένον. καὶ φέρε δὴ λοιπὸν ἀκλείστοις στόμασι καὶ ἀκαταλήκτοις φωναῖς τὸν τῶν ὅλων βασιλέα καὶ λυτρωτὴν δοξολογίαις καταγεραίρωμεν, φημὶ δὲ Χριστόν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ſit ſancta, nec aliis conueniat, niſi ſolùm iis qui repugnare ſolent peccatis, fortique animo ad virtutem contendunt, ſignificatur his verbis: [Omnis maſculus inter ſacerdotes comedit hæc: ſancta Sanctorum Domino.] Num igitur, dic mihi, genus femininũ lex à benedictione arceri iuſſit? Non hoc dicimus. Nobiſcũ enim ſanctificatur. Sed in typis illa & vmbris fiebãt. Quia per maſculum & ſanctum genus eleganter ſignificabat illos, qui ſunt in Chriſto ſpiritualiter fortes & ſancti. Vocati ergo ſumus in communione fragrantiſſimæ oblationis veluti ſanctum & *electum genus*, tanquam *gens ſancta, & regale ſacerdotium*, adoleſcentes & virgines, ſenes cũ iunioribus. Quia in Chriſto Ieſu non eſt maſculus, neque femina, ſed vnum omnes ſumus tanquam [qui in vno pane communicemus,] ſicut ſcriptum eſt. Nunc ergo ſupereſt, vt aperto ore, & voce inacceſſibili regem huius vniuerſi ac redemptorem noſtrum celebremus, laudibúſque extollamus, Chriſtum inquam, per quem & cum quo ſit gloria Deo ac Patri cum Spiritu ſancto in ſæcula ſæculorum, Amen.

1.Pet.2.

1.Cor.10. 17.

Περὶ τοῦ καθαρισμοῦ τῆς λέπρας.

Βεβασίλευκεν ἡμῶν ἡ ἁμαρτία, καὶ κατεκράτησε τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, διά τοι τὸ ἔγκειται τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος, καὶ ἀχαλίνως ἐλαύνεσθαι πάθεσι τὴν εἰς τὰ χείρονα ῥοπήν, ποιήσας δὲ παρ' οὐδὲν τὴν ἐγκρατείας τὴν δόξαν. ὁ δὲ Θεὸς πλούσιος ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, καθὰ γέγραπται, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ, καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισε τοῖς ἐπουρανίοις. πεπλουτήκαμεν γὰρ ἐν Χριστῷ τὴν ἄνωθεν ἡμερότητα, καὶ τὴν ἀκλεᾶ καὶ παμμόχθηρον ἁμαρτίαν ἀπενιψάμεθα, κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως εἰς ἁγιασμόν. καὶ πρός γε δὴ τούτοις καὶ τῆς εἰς αἰῶνας ζωῆς γεγονότες μέτοχοι, δεκτοί τε ἐσόμεθα, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀνακεισόμεθα τῷ Θεῷ καὶ πατρί. καὶ γάρ ἐστιν ἀληθὴς ὁ μακάριος Παῦλος γράφων, ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ. ὅτι γὰρ εἰ καὶ τετυράννηκεν ἡμῶν ἡ ἁμαρτία κατὰ καιρούς, ἀλλ' ἀπεκρουσάμεθα τὴν κηλῖδα, διεσμήχμεθα τὸν ῥύ-

De mundatione lepræ.

Regnavit de nobis peccatum, & imperium in mortales obtinuit, [eò quòd cogitatio hominis valdè prona eſt ad mala ab adoleſcentia ſua,] atque effreni impetu ad deteriora præceps fertur, & continentiæ gloriam nullius planè facit. Deus autem [cùm ſit diues in miſericordia, ſicut ſcriptum eſt, propter magnam dilectionem ſuam, qua dilexit nos, etiam cum quando mortui eramus delictis, conuiuificauit nos Chriſto, ſimúlque excitauit, & ſedere fecit in cæleſtibus.] Conſecuti enim ſumus in Chriſto ſupernam benignitatem, & infame peccatum abluimus, vocati per fidem ad ſanctificationem. Præterea vitæ æternæ facti participes, & accepti erimus, & offeremur in odorem ſuauitatis Deo ac Patri. Siquidem verax eſt beatus Paulus ſcribens, quòd Chriſti *bonus odor* ſumus in Deo. Quòd enim etſi peccatum in nos ſuam exercuerit tyrannidem ad tempus, tamen ex hoc probro emerſerimus, ſordéſque abluerimus,

Gene.6.5 & 8.21.

Ephe.2.4.

atque à priſtinis per Chriſtum erepti morbis, ſacra nobis Scriptura perſuadebit. Sic enim ſcriptum eſt in Leuitico: [Et locutus eſt Dominus ad Moſen, dicens: Hæc eſt lex leproſi, quocumque die mundatus fuerit: & adducetur ad ſacerdotem, & exibit ſacerdos extra caſtra, videbitque ipſe ſacerdos, & ecce ſanatur plaga lepræ à leproſo. Et præcipiet ſacerdos, accipiétque de mundato duos paſſeres viuos & puros, atque lignum cedrinum, & coccinum conglomeratum, & hyſſopum, mandabitque ſacerdos; & mactabunt ex paſſerculis vnum in vaſe fictili ad aquam viuentem. Et alteram auiculam quæ viuit, accipiet, lignúmque cedrinum, & conglomeratum coccinum & hyſſopum, tingétque ipſa, & paſſerculum viuentem in ſanguinem auis mactatæ ad aquam viuentem, aſpergétque in mundatum à lepra ſepties, & erit mundus. Tunc dimittet paſſerculum in campum, & abluet is qui mundatus eſt veſtimenta ſua, radétque omnes pilos ſuos, & lauabitur in aqua, mundúſque erit. Poſt hæc ingredietur caſtra, & commorabitur extra domum ſuam ſeptem diebus. Et erit, vt in die ſeptimo abradat omnes ſuos capillos, caput ſuum, & barbam, ſuperciliáque; denique cunctos pilos ſuos abradat, abluétque veſtimenta ſua, & lauabit corpus aqua, & mundus erit.] Series ergo hiſtoriæ per ſe manifeſta eſt & clara, atque ſi quis planum velit facere, non multum ea res vtilitatis adferat, niſi ſpiritaliter intelligatur. Age igitur in medium proferamus, traducentes eleganter literæ infirmitatem ad Chriſti myſterium. Pauca verò ex his quæ ad declarationem neceſſaria erunt, præfabimur. Nam *lepra* eſt morbus, qui præter voluntatem corporibus quibuſdam accidit. Eſt autem longè edaciſſimus, & ſemper quodammodo propagatur per ſe, atque ingraueſcit in membris quæ occupat. Malum prorſus incurabile, quódque medicorum ſcientiam, & ea quæ ab huius artis peritis adhibentur remedia, reſpuit, ac tum demum ægrè profligatur, cùm natura quodammodo aduerſus id inſurgit, damnúmque à ſe repellit, adiuuante Deo. Porro lex leproſum tanquam immundum è caſtris eii-

Leuit. 14.

A ποι κατελήξαμεν ἐν Χριστῷ τῶν ἀρχαίων ἀῤῥωστημάτων, ἱερὸς ἡμᾶς ἀναπείσει λόγος. γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τῷ Λευιτικῷ. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· οὗτος ὁ νόμος τοῦ λεπροῦ, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ καθαρισθῇ· καὶ προσαχθήσεται πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ ἐξελεύσεται ὁ ἱερεὺς ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ ἰᾶται ἡ ἁφὴ τῆς λέπρας ἀπὸ τοῦ λεπροῦ. καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς, καὶ λήψονται τῷ κεκαθαρισμένῳ δύο ὀρνίθια ζῶντα καὶ καθαρὰ, καὶ ξύλον κέδρινον, καὶ B κεκλωσμένον κόκκινον καὶ ὕσσωπον. καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς, καὶ σφάξουσι τῶν ὀρνιθίων τὸ ἓν, εἰς ἀγγεῖον ὀστράκινον, ἐφ' ὕδατι ζῶντι. καὶ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν λήψεται αὐτὸ, καὶ τὸ ξύλον τὸ κέδρινον, καὶ τὸ κλωστὸν κόκκινον, καὶ τὸν ὕσσωπον, καὶ βάψει αὐτὰ, καὶ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὀρνιθίου τοῦ σφαγέντος ἐφ' ὕδατι ζῶντι, καὶ περιῤῥανεῖ ἐπὶ τὸν καθαρισθέντα ἀπὸ τῆς λέπρας ἑπτάκις, καὶ καθαρὸς ἔσται. καὶ ἐξαποστελεῖ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν C εἰς τὸ πεδίον, καὶ πλυνεῖ ὁ καθαρισθεὶς τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. καὶ ξυρηθήσεται ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν τὴν τρίχα, καὶ λούσεται ἐν ὕδατι, καὶ καθαρισθήσεται. καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολὴν, καὶ διατρίψει ἔξω τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἑπτὰ ἡμέρας. καὶ ἔσται τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ ξυρηθήσεται πᾶσαν τὴν τρίχα αὐτοῦ, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τὸν πώγωνα, καὶ τὰς ὀφρῦς, καὶ πᾶσαν τὴν τρίχα αὐτοῦ ξυρηθήσεται, καὶ πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται τὸ σῶμα ἑαυτοῦ D ὕδατι, καὶ καθαρὸς ἔσται. ὁ μὲν οὖν τῆς ἱστορίας ἐμφανὴς ἂν εἴη λόγος, κἂν εἰ μή τις ἕλοιτο διατρανοῦν, ἔχει δὲ οὐδὲν τὸ πλεονοῦν εἰς ὄνησιν, εἰ μὴ νοοῖτο πνευματικῶς. οὐκοῦν φέρε λέγωμεν μεταπλάττοντες εὐφυῶς τὸ τοῦ γράμματος ἀδρανὲς εἰς τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον. ὀλίγα δὲ ἄττα τῶν ἀναγκαίων εἰς διασάφησιν χρησίμως ἡμῖν προχειρήσεται. λέπρα γὰρ ἀβούλητον τὸ πάθος τοῖς τισὶν ἐπισυμβαίνει σώμασιν. ἔστι δὲ ὅτι μάλιστα βορὸν, καὶ κατευρήσεταί E πως ἀεὶ πρὸς τὸ ἐντὸς μᾶλλον ἢ πρὶν τῶν ἐν οἷς ἂν γένοιτο καταδράττεσθαι μερῶν. δυσδιάφυκτον δὲ κομιδῇ τὸ ἀῤῥώστημα, καὶ ἰατρῶν μὲν ἐπιστήμης, ἤγουν τῆς ὑπό του τῶν ταῦτα σοφῶν ἐπικουρίας οὐκ ἀνεχόμενον. ἀποχωρεῖ δὲ δὴ μόλις ὥσπερ ἀντεγειρομένης αὐτῷ τῆς φύσεως, καὶ τὸ βλάβος ἀποκρουομένης ἐπαμύνοντος τοῦ Θεοῦ. πλὴν ὁ νόμος ὡς ἀκάθαρτον τὸν λεπρὸν ἀποπέμπεσθαι δεῖν ἔφη τῆς παρεμβο-

λοῖς. εἴρηται γάρ που πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα παρὰ τοῦ Θεοῦ προστάξαντος τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἀποστελλέτωσαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς πάντα λεπρὸν, πάντα γονοῤῥυῆ, καὶ πάντα ἀκάθαρτον τῇ ψυχῇ. οὐ γὰρ δή που φαμὲν ὅτι ταῖς τῶν σωμάτων ἀῤῥωστίαις ὁ νόμος ἐπιτιμᾷ. κομιδῇ γὰρ εὔηθες τοὺς ἀβουλήτως ἠῤῥωστηκότας, καίτοι μᾶλλον ἐλεεῖσθαι δέον, προστετιμῆσθαι δίκας. ἀλλ' ἦν ἐν τύποις τὰ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως ὠδίνοντα τὴν ἀλήθειαν. λέπρα μὲν γὰρ νεκροῖ τὴν σάρκα. ἁμαρτία δὲ αὖ ψυχαῖς συμβαίνουσα, καὶ εἰς νοῦν εἴσω ἴοι τὸν ἀνθρώπινον διὰ νεκρῶν ἔργων, τοῦτον ἀχρεῖόν τε εὐθὺς καὶ ἀπεψυγμένον ἀποτελεῖ. ἔργα δὲ εἶναί φαμεν τὰ νεκρὰ τῆς σαρκὸς δηλονότι τὰ μυσαρὰ καὶ βέβηλα πάθη, καὶ τὸ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ταύτῃ τοι καὶ ἐν ἀρχαῖς ἐλέγομεν, ὅτι νεκροὺς ἡμᾶς ὄντας τοῖς παραπτώμασιν, ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ. ἐκ κοινοῦ διὰ πράγματος ἐμφανοῦς, εἰς ἐννοίας ἡμᾶς ὁ λόγος ἀποπορεύει λεπτάς· ἐκπέμπει γὰρ τῆς παρεμβολῆς τοὺς λελεπρωμένους· αἰνιγματωδῶς ὑποφαίνων ὅτι τοὺς τῇ ἁμαρτίᾳ νενεκρωμένους, μονονουχὶ δὲ καὶ ποικίλοις πάθεσι κατεστιγμένον ἔχοντας νοῦν, καὶ πολὺ νοσοῦντας ὡς ἔν γε δὴ σφίσιν αὐτοῖς τὸ ἀκαλλὲς, ἀποχωρεῖν ἀνάγκη τοῦ τῶν ἁγίων πλήθους, καὶ ἔξω που φέρεσθαι τῶν ἱερῶν καταλόγων. συναγελασθήσεται γὰρ οὐδαμῶς τοῖς δικαίοις ὁ πονηρὸς, τοῖς βεβήλοις ὁ ῥυπῶν. οὔτε μὴν συνέσται τοῖς ἡγιασμένοις ὁ δυσαπόνιπτον ἔχων τῆς ἁμαρτίας τὸν μολυσμόν. τίς γὰρ κοινωνία, φησὶ, φωτὶ πρὸς σκότος, ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; ὅτι δὲ τοῖς ὀρθῶς ἐθέλουσι βιοῦν, ἀναγκαῖον εἰς ὅσον τὸ ἀποφοιτᾶν ἐπείγεσθαι πονηρῶν· αὐτὴ πάλιν ἡμᾶς ἡ θεόπνευστος γραφὴ ἀναπείσει. ἔφη γάρ που ὁ Θεὸς τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις· ἐξέλθετε, ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε οἱ φέροντες τὰ σκεύη τοῦ κυρίου. σκεύη δὲ κυρίου νοηθεῖεν ἂν, αἱ πολυειδεῖς ἀρεταί. ταύτῃ τοι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· ἐνδύσασθε, φησὶν, τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ. ἐκ κοινοῦ ὡς ἐν τύπῳ τῶν λεπρῶν, τὸ ἠῤῥωστηκὸς τῆς ἁμαρτίας καὶ μεμολυσμένον πλῆθος τοῦ τῶν ἁγίων ἀποσοβεῖ Θεός. ἀλλ' ἦν δή που τινὰ καὶ σφόδρα εἰκὸς τῶν ἠῤῥωστηκότων ἀποκρούσασθαι τὸ πάθος. καταλήγομεν γὰρ ἐξ ἁμαρτιῶν ἔσθ' ὅτε μεθιστάντες τὸν νοῦν ἐπὶ τὸ δρᾶν ἑλέσθαι καὶ φρονεῖν τὰ ἀμείνω καὶ εὐπρεπέστερα. τί οὖν ὁ νόμος;

A ciendum iubet. Dictum enim eſt alibi à Deo ad Moſen: [Præcipe filiis Iſrael, vt relegent ex caſtris omnem leproſum, & omnem qui fluxum ſeminis patitur, omnémque immundum in anima.] Neque verò dicimus quòd morbos corporum lex puniat. Valdè enim abſurdum eſſet ab iis, qui præter ſuam voluntatem infirmantur, cùm magis miſerationem mereantur, pœnas exigi. Cæterùm hæc Moſaica in typis verſa- B bantur, veritatem parturientia. Nam vt lepra mortificat carnem; ſic & peccatum, quando animam inuadit, mentémque humanam occupat per mortua opera, confeſtim eam reddit inutilem ac frigidam. *Opera* autem *mortua* voco iſta impura & profana carnis vitia, nihil niſi terrenum ſapere. Hinc ſub initium diximus, quòd nos cùm eſſemus mortui per delicta, Deus Pater viuificauit nos in Chri- C ſto. Itaque per rem manifeſtam lex nos ad ſenſus ſubtiles deducit. Eiicit enim è caſtris infectum lepra: quo latenter inſinuat quòd neceſſe ſit per peccata mortuos, ac quodammodo variis perturbationum notis inuſtam mentem habentes è ſanctorum grege diſcedere, longéque à ſacerdotum numero abeſſe. Non enim congregabitur cum iuſtis malignus, neque ſordidus cum mundis; aut qui habet maculam peccati, te- D naciter ſibi inhærentem cum ſanctificatis. [Quæ enim eſt ſocietas luci cum tenebris? aut quæ pars fideli cum infideli?] Quòd autem iis qui piè viuere volunt neceſſarium ſit ad profectum, vt ſummo ſtudio malos deuitent, rurſus nobis Scriptura diuinitus inſpirata perſuadebit. Ait enim alibi Deus, ad eos quos caros habet: [Exite, exite de medio ipſorum, & ſeparamini qui fertis vaſa Domini.] Porro *vaſa Domini* intelligi E poſſunt illæ multiformes virtutes. Hinc & diuinus Paulus: [Induite, ait, arma Dei vniuerſa.] Quare Deus per leproſum tanquam in typo peccatis laborantem & contaminatum à ſanctorum cœtu arcet. Cæterùm par erat, nonnullos ex iſtis qui hoc morbo corrupti erant, iterum liberari atque reſtitui. Siquidem & nos ceſſamus peccare, quando mentem eò transferimus, vt velimus facere & ſapere quæ ſunt meliora & optabiliora. Quid igitur lex?

Num. 5.

1. Cor. 6. 14.

Eſai. 52.

Ephеſ. 6. 11.

Volentibus reſipiſcere non oſtendit viam? neque aperit portas ſalutis? Ne hoc ſuſpicare (benignus enim & amans hominum eſt Dominus) ſed Hier. 3. 22 » potiùs audi manifeſtè dicentem: [Con- » uertimini filii conuertentes, & ipſe » curabo contritiones veſtras.] Item per Ezech. 33. 11. » vocem Ezechielis: [Conuertimini, & » auertite vos ab omnibus iniquitatibus » veſtris, domus Iſrael; tunc non lue- » tis pœnam iniuſtitiæ.] Qualis igitur eſt via ſalutis? Ecquis liberat eos qui peccauerunt, quo minùs rapiantur ad ſupplicium? Quis item redimit & ſeruat nos perfectè? Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui dedit ſeipſum pro omnibus pretium redemptionis, & nos proprio ſanguine ſanctificauit. Sed hîc iterum mihi obſerua in iis quæ in lege ſcripta ſunt, veluti in vmbris myſterium. Nam ſacerdoti adducebatur leproſus qui ſecundùm legem erat extra portas, idque tum quando morbus declinabat in melius, & iam iam ceſſaturus, finémque habiturus videbatur: tum inquam conficiebantur, quæ faciebant ad purificationem, prout à legiſlatore ſtatuta erant. Accipiebatur enim [par mundorum paſſe- » rum, & lignum cedrinum, coccinúm- » que conglomeratũ] in morem funiculi, nec non *hyſſopus*, quæ eſt genus herbæ. Deinde vnus ex paſſerculis ad aquã viuam mactabatur, & alter (ſicuti modò à nobis dictum eſt) tinctus in aquam & in ſanguinem occiſi, poſtea integer dimittebatur. Deinde ſacerdos cùm ſepties aqua aſperſiſſet eum qui laborauerat lepra, à legali inquinamento liberum declarabat. Abradebat autem pilos, & ingrediebatur deinceps inculpatè in caſtra, atque in proprias ædes, cùm tamen antea per ſeptem dies foris manſiſſet. Nam nos olim peccati circumferebamus mortalitatem, atque multiformi morborũ vaſtitate eramus contaminati, ac veluti ſpiritali laborabamus lepra (errauimus enim cultũ creaturis exhibentes;) ſed nunc adducti ſumus ad Chriſtum, magnũ illum ſacerdotem & ſanctum atque innocentẽ, iuxta vocem B. Pauli. Adducti verò ſumus à Deo & Patre. Chriſtus enim alibi Iudæos alloquẽs, ait: [Nolite in inuicẽ murmurare. Ioan. 6. 43. » Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, » qui miſit me, traxerit eũ.] Nam Deus & Pater adducit infirmos per ſuum Filium tanquam propriam potentiam: quippe qui venerit ad ſanandos cõtritos corde,

Tomus primus.

A ἆρα τοῖς ἐθέλουσι μετανοεῖν, οὐ καταδείκνυσι τὴν ὁδόν; οὐκ ἀνοίγνυσι τῆς σωτηρίας τὴν πύλην; μὴ τοῦτο ὑπολάβῃς· ἀγαθὸς γὰρ καὶ φιλάνθρωπος ὁ δεσπότης. ἄκουε λέγοντος ἐναργῶς· ἐπιστράφητε οἱ ἐπιστρέφοντες, καὶ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν. καὶ μὴν καὶ διὰ φωνῆς Ἰεζεκιήλ· ἐπιστράφητε καὶ ἀποστρέψατε ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν ὑμῶν οἶκος τοῦ Ἰσραήλ. καὶ οὐκ ἔσονται ὑμῖν εἰς κόλασιν ἀδικίας. ποία τοίνυν ἐστὶ τῆς σωτηρίας ἡ ὁ- B δός; τίς ὁ ἀπαλλάσσων τοὺς ἡμαρτηκότας τοῦ κολάζεσθαι δεῖν; τίς ὁ λυτρούμενος καὶ ἀνασώζων ἀκινδύνως; ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, καὶ ἁγιάζων ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ αἵματι. ἄθρει δέ μοι πάλιν ὡς ἐν σκιαῖς ἐπὶ τοῖς ἐν νόμῳ γεγραμμένοις, τὸ μυστήριον. προσεκομίζετο γὰρ ὁ λεπρὸς ἔξω γεγονὼς τῆς πύλης, τῷ κατὰ νόμον ἱερατεύοντι· διανενευκότος δὲ ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πάθους τὸ ἄμεινον, καὶ ὅτι παύσεται λοιπὸν, καὶ καταλήξει ὑπεμφαί- C νοντος, ἐπληροῦτο τὰ εἰς καθαρισμὸν, κατά γε τὸ νομοθέτῃ δοκοῦν. ὀρνίθιον μὲν γὰρ καθαρὸν ἐλαμβάνετο δυάς· ξύλον δὲ κέδρινον καὶ κεκλωσμένον κόκκινον, ὡς ἐν εἴδει σπαρτίου, καὶ μὴν καὶ ὕσσωπον. πόας δὲ εἶδος καὶ τοῦτο. εἶτα τὸ μὲν ἓν τῶν ὀρνιθίων ἐφ' ὕδατι κατεσφάζετο. θάτερον γε μὴν ὁμοῦ τοῖς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένοις βαπτισθὲν ἐν τῷ ὕδατι, καὶ μέντοι τοῦ τεθνεῶτος αἵματι, πεπονθὸς οὐδὲν, ἀνίετο λοιπόν. D εἶτα τὸν ἠῤῥωστηκότα τὴν λέπραν, ἑπτάκις τῷ ὕδατι ἐπιῤῥαίνων ὁ ἱερεὺς, τῆς ἐκ νόμου κατηγορίας ἐλεύθερον ἀπετέλει. προσεξυρᾶτο δὲ τὴν τρίχα, καὶ εἰσῄει λοιπὸν ἀνεγκλήτως εἰς τὴν παρεμβολὴν, καὶ εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, ἡμέρας ἔξω μεμενηκὼς ἑπτά. οἱ γὰρ πάλαι τὴν τῆς ἁμαρτίας περιφέροντες νέκρωσιν, καὶ πολυειδεῖ παθῶν ἀγριότητι κατεσπιλωμένοι, καὶ λέπραν ὥσπερ ἠῤῥωστηκότες τὴν νοητὴν. πεπλανήμεθα γάρ τῇ E κτίσει λατρεύσαντες. προσκεκομίσμεθα τῷ Θεῷ ἱερεῖ τῷ μεγάλῳ καὶ ὁσίῳ καὶ ἀκάκῳ, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. προσκεκομίσμεθα δὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ἔφη γάρ που Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίοις προσλαλῶν· μὴ γογγύζετε κατ' ἀλλήλων. οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν. προσκομίζει γὰρ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοὺς ἠῤῥωστηκότας ὡς ἰδίᾳ δυνάμει τῷ υἱῷ. παραγέγονε γὰρ ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν

καρδίαν, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν. ἐὰν λοιπὸν τὸ ἄναλκί τε καὶ ἀδρανὲς εἴς γε τὸ χρῆναι πληροῦν τὰ Θεῷ θυμήρη παραιτούμενοι, φιλεργεστάτην ἔχωμεν τὴν καρδίαν, καὶ τῶν τῆς ἐπιεικείας ἔργων ἀτρὲξ ἡμμένοι, τὴν εὐκλεᾶ καὶ ἀξιοθαύμαστον ἐπιτηδεύσωμεν πολιτείαν, τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς δεσπότην ἐπιγινώσκοντες, οὕτω λέγωμεν, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν· εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον, τὸν εὐιλατεύοντα πάσαις ταῖς ἀνομίαις σου, τὸν ἰώμενον πάσας νόσους σου, τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν ζωήν σου, τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς. ἐπιτήρει δὲ ὅπως ἔξω γεγονότι τῆς πύλης τῷ ἱερεῖ, καὶ ἀποτάτω τῆς παρεμβολῆς, ὁ τὴν λέπραν πεπονθὼς εἰσκομίζεται. ἐξερριμμένοις γὰρ ὥσπερ ἡμῖν, καὶ πόλεως τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς ἔξω που μεμενηκόσι, φημὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, τὴν καθ' ἡμᾶς ἔχων ὁμοίωσιν ἐπεφοίτησεν ὁ Χριστός. ἐπισκεψάμενος δὲ, ἀπέφηνε καθαροὺς διά τε τοῦ ἁγίου βαπτίσματός τε καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ. τέθυται γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ σωτήριον ἡμῖν ἀνεδείχθη φάρμακον, τὸ καὶ αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀναδέξασθαι παθεῖν τὸν ἐπὶ ξύλου θάνατον. τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσκιαγραφεῖτο γράμμασιν. δύο γὰρ ὀρνίθια καθαρὰ λαμβάνεται. τύπος δὲ ἦν ἄρα καὶ τοῦτο Χριστοῦ τοῦ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ. ἀεροπετὲς γὰρ τὸ ὀρνίθιον. καταβέβηκε δὲ πρὸς ἡμᾶς ἄνωθέν τε καὶ ἐξ οὐρανῶν ὁ Ἐμμανουήλ. οὕτω γάρ που φησίν· οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. γράφει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης· ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστί. καθαρὰ δὲ τὰ ὀρνίθια. καὶ γάρ ἐστιν ἀληθῶς καθαρὸς καὶ ἀβέβηλος ὁ κύριος, οὐκ εἰδὼς ἁμαρτίαν. καὶ οὔτι που φαμὲν, ὡς δύο νοοῦμεν Χριστοὺς, κἂν εἰ δύο λέγοιτο ὀρνίθια, σοφὴν δὲ καὶ ἀναγκαίαν ὁ λόγος ἡμῖν εἰσκομίζει τὴν θεωρίαν. Θεὸς γὰρ ὢν κατὰ φύσιν ὁ μονογενὴς, τὴν τῆς ἁγίας παρθένου πεφόρηκε σάρκα, καὶ συντίθεται μὲν ὥσπερ ἐκ δυοῖν, φύσεως λέγω τῆς ἀνωτάτω καὶ ἀνθρωπότητος ἀπορρήτως καὶ ὑπὲρ νοῦν. πλὴν εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός. θεωρεῖ δὴ οὖν ὁ λόγος τὴν ἐκ δυοῖν εἰς ἕν τι συνδρομήν. δύο οὖν ταύτῃ τοι τὰ ὀρνίθια σημαίνων. πολυτρόπως δὲ ὁ νόμος τὸ Χριστοῦ μυστήριον, δεῖν ἔφη παραλαμβάνεσθαι καὶ κέδρινον ξύλον· τύπος δὴ ἂν εἴη καὶ τόδε τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς,

A & oculos cæcorum aperiendos, vt infirmum atque imbecille abdicantes, poſthac præſtemus quæ Deo grata ſunt, habeamúſque cor amans operum; & actionibus virtutum tenaciſſimè affixi glorioſæ atque admirabili vitæ operam demus, agnoſcentéſque verum ac ſuapte natura exiſtentem Dominum, ſic cum Pſalmiſta dicamus: [Benedic anima mea Dominum, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vi- Pſal. 102. 1.
B tam tuam, qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.] Obſerua autem quomodo lepra affectus oſtendatur ſacerdoti extra portam exiſtenti, & longiſſimè à caſtris. Siquidem ad nos quaſi expulſos atque extra ſanctam ciuitatem manentes, Eccleſiam inquam Dei, ſimilitudinem noſtri habens acceſſit Chriſtus, cúmque viſitaſſet, mundos per ſanctum baptiſmum, & per corpus ſuum effe-
C cit. Immolatus eſt pro nobis, ſalutiſque remedium oſtenſus, eò quòd ipſe mortem in ligno pro nobis ſuſtinuit. Id enim eſt quod in ſacris literis præfiguratur. Nam *duæ auiculæ mundæ* accipiuntur, quæ typus erant Chriſti ſuperni atque cæleſtis. Quia auis altè volat. Deſcendit autem ad nos è ſupernis & è cælis Emmanuel. Ita enim ait: [Nullus aſcendit in cælum niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis.] Scribit autem idem Ioan. 3. 13
D diuinus Ioannes: [Qui è ſupernis venit, ſuper omnia eſt.] Porro aues ſunt mundæ. Verè enim mundus eſt & innocens Dominus, vtpote qui neſciat peccatum. Neque verò hoc dicimus, vt duos intelligamus Chriſtos, etſi duo fuerint paſſerculi. Prudentem autem nobis & neceſſariam hæc oratio introducit conſiderationem. Vnigenitus enim cum ſuapte natura Deus eſſet, geſtauit carnem ex beata Maria Virgine, ac quodammodo è Ibidem.
E duobus compoſitus eſt, nimirum ex natura ſuprema, & humanitate, ineffabiliter & ſupra noſtrum captum. Verùm Dominus noſter Ieſus Chriſtus eſt vna perſona. Ergo Scriptura hanc naturarum vnionem conſiderans, duas in ſacrificium adhibuit auiculas. Quapropter lex cùm multifariàm ſignificet Chriſti myſterium, accipiendum ait etiam *cedrinum lignum*; quod idem ſanè typus eſſe poteſt ſanctæ ipſius carnis,

A quæ non ſuſtinuit corruptionem. Hoc enim lignum putredini obnoxium non eſt. Porro *hyſſopus* deſignabit Spiritus ſancti efficaciam, per quam ſpiritu feruentes efficimur, immunditia in inteſtinis quaſi reſoluta & arefacta. Hyſſopus enim herba natura eſt calida & apta ad purgandam phlegmaticam & frigidam in inteſtinis collectam immunditiam: Chriſtus autem per ſpiritus, vt dixi, operationem liberat nos à morbis qui adhuc latent in mente. B Cæterùm hoc herbæ genus rectè admodum aqua viua excipitur. Baptizati enim ſumus *in Spiritu ſancto & igne*, ſicut ſcriptum eſt. Sed herba hæc, vt dixi, eſt calidæ naturæ, atque vim ſpiritus demonſtrat. *Coccinum* autem *conglomeratum* rurſus in ſeipſo declarat modum Incarnationis Vnigeniti. Verbum enim cùm ſit Deus, inuoluitur carni & ſanguini. Coccus verò carnem & ſanguinem repræſentat. Talis enim colore apparet, & eſt. C Ideóque auicula mactatur in aqua feruenti, in qua alter paſſer vnà cum aliis tingitur, & poſtea dimittitur, nullo malo affectus, quemadmodum antea dixi. Siquidem pro nobis mactatus eſt Chriſtus: verùm idem erat in morte & ſupra mortem. [Mortificatus enim eſt carne, ſicut ſcriptum eſt, & viuificatus ſpiritu:] per quem profectus etiam [ſpiritibus in carcere prædicauit, qui olim fuerunt inobedientes.] D Quatenus enim intelligitur & factus eſt homo, ſuſtinuit mortem: quatenus autem verè vita eſt, & ex vita, morte apparet ſuperior. Quapropter paſſerculus viuus in mortem mactati abluebatur. Quo ſanè lex figuratè ſignificat, quòd etſi Verbum ſuapte natura vita ſit & ex vita, tamen ſuæ carni propriam fecit mortem. Nam caro quæ ab ipſo aſſumpta eſt, non erat alterius, ſed ipſius propria. E Cæterùm leproſus ſepties aſperſus aqua à lepræ vitio deinceps abſoluebatur. Chriſtus etiam nos mundos reddit per ſanctum baptiſmum affatim nos ſanctificans. Id enim arbitror ſeptenarium numerum ſignificare. Atque ita beatus Paulus intelligens ait: [Vbi abundauit peccatum, ibi magis exuberat gratia.] Quamobrem amplitudo gratiæ, & hoc quod quaſi perfectum eſt ad emundationem, per ſeptenarium ſignificatur. Leproſo autem mundato abradebantur pili.

Mat.3.11. Marc.1.8 Luc.3.16. Ioan.1.33

1 Pet.3.19

Rom.5.20.

οὐκ ἀνεχομένης παθεῖν τὴν καταφθοράν. ἄσηπτον γὰρ τὸ ξύλον. ὕσσωπος γε μὴν εἴη ἂν εἰς τύπον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζέων τὴν ἐνέργειαν, δι' ἧς τῷ πνεύματι ζέοντες ἀποτιλλούμεθα τὴν ἐν σπλάγχνοις ἀκαθαρσίαν οἱονείπως ἐκτετηγμένοι. πόα γὰρ ἡ ὕσσωπος θερμή τε τῇ φύσει, καὶ διασμήχειν οἵα τε τὴν ἐν σπλάγχνοις συνωθουμένην φλεγματώδη καὶ ψυχρὰν ἀκαθαρσίαν. ἀπαλλάττει δὲ ἡμᾶς, ὡς ἔφην, τῇ τοῦ πνεύματος ἐνεργείᾳ Χριστός, τῶν εἰς νοῦν ἔσω κεκρυμμένων παθῶν. ἣν δὲ δὴ λίαν ἐφ' ὕδατι ζῶντι καὶ τὸ τῆς πόας εἶδος παραλαμβάνεται. βεβαπτίσμεθα γὰρ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρί, κατὰ τὸ γεγραμμένον. θερμὴ δέ, ὡς ἔφην, ἡ πόα, καὶ τῆς τοῦ πνεύματος ἐνεργείας παραδεκτική. τὸ δὲ κεκλωσμένον κόκκινον, αὐτὸ δὲ πάλιν ἐφ' ἑαυτοῦ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς ὑπεμφαίνει τρόπον. πέπλεκται γὰρ ὥσπερ σαρκὶ καὶ αἵματι Θεὸς ὢν ὁ λόγος. ὀξέχροος δὲ ὁ κόκκος, αἷμά τε καὶ σάρκα. τοιουτόχροος γὰρ ὁρᾶται καὶ ἔστι. σφάζεται τοίνυν τὸ ὀρνίθιον ἐφ' ὕδατι ζῶντι· ἐν ᾧ τὸ παρειληφθὲν, ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις βαπτίζεται. καὶ λοιπὸν ἀφίεται πεπονθὸς οὐδέν, καθάπερ ἤδη προέφημεν. τέθυται γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστός· ἀλλ' ἦν ὁ αὐτὸς καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὲρ θάνατον. ἐθανατώθη μὲν γὰρ σαρκί, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐζωοποιήθη δὲ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ ἀπειθήσασί ποτε πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν. ᾗ μὲν γὰρ νοεῖται καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, ὑπέστη τὸν θάνατον· ᾗ δέ ἐστιν ἀληθῶς ζωή τε καὶ ἐκ ζωῆς, θανάτου κρείττων ἐφαίνετο. οὐκοῦν εἰς τὸν τοῦ τεθνεῶτος θάνατον, τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν ἐβαπτίζετο. τοῦ νόμου κατασημαίνοντος αἰνιγματωδῶς, ὅτι καί τοι κατὰ φύσιν ζωὴ καὶ ἐκ ζωῆς ὑπάρχων ὁ λόγος, τῆς ἰδίας σαρκὸς οἰκειοῦται τὸν θάνατον. οὐ γὰρ ἦν ἀλλοτρία αὐτοῦ ἡ ἀναληφθεῖσα σάρξ, ἀλλ' ἰδία αὐτοῦ. κατερραμμένος δὲ ὁ λεπρὸς ἑπτάκις τῷ ὕδατι τὴν ἐκ τοῦ λεπροῦσθαι λοιπὸν αἰτίαμα ἀπηλλάττετο. καθαροὺς δέ, ὡς ἔφην, καὶ ἡμᾶς ἀποφαίνει Χριστός, διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἡμᾶς ἁγιάζων. τοῦτο γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸ, ἑπτάκις. οὕτω τε συνεὶς ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. οὐκοῦν τὸ ἀμφιλαφὲς τῆς χάριτος καὶ τὸ οἱονείπως τελείως ἔχον εἰς ἀποκάθαρσιν, διὰ τοῦ ἑπτάκις σημαίνεται. κατερραμμένος δὲ ὁ λεπρός, ἐξύρετο τὴν τρίχα. κακα-

θαρμένοι γὰρ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, οἱονεὶ καὶ τὰ τῆς σαρκὸς βλαστήματα, τουτέστι, τὰς ἐν ἡμῖν καὶ ἐμφύτους ἡδονὰς ὡς ἐν εἴδει τριχῶν νοουμένας ὁμοῦ τοῖς ἑτέροις πταίσμασιν ἀποτιθέμεθα. καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐνεργοῦντος Χριστοῦ. λόγος γάρ ἐστιν αὐτὸς ζῶν τε καὶ ἐναργὴς καὶ τομώτατος ἀποκείρων ἁμαρτίας, καὶ τῆς ἐκ παθῶν ἀκαθαρσίας ἀπαλλάττων τὸν νοῦν. ἐξυρημένος δὲ οὕτω ὁ λεπρὸς, εἰσέλθῃ λοιπὸν εἰς τὴν παρεμβολήν· οὔπω γε μὴν καὶ εἰς τὸν ἴδιον οἶκον. κεκαθαρμένοι γὰρ, ὡς ἔφην, συναπτόμεθα τοῖς ἁγίοις, συνδιαιτώμεθα λοιπὸν τῷ ὁσίῳ καὶ ἱερῷ γένει· εἰσιμέν τε οὕτω καὶ ἐν οἴκῳ Θεοῦ. πλὴν οὔπω εἰς τὰς ἄνω μονάς. τετήρηται γὰρ εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα τοῖς ἁγίοις τὸ δῶρον. ταύτῃ τοι καὶ εἰσελαύνει εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ κεκαθαρμένος, ἑπτὰ διατρίψας ἡμέρας, καὶ εἰς τὸν ἴδιον οἶκον εἰσέλθῃ λοιπόν. μετὰ γάρ τοι τὸν αἰῶνα τὸν ἐνεστηκότα τὴν διὰ Χριστοῦ κάθαρσιν ἔχοντες, καὶ ἐν ταῖς ἄνω μοναῖς καταλύσομεν· ἕκαστός τε τῶν ἡγιασμένων, καθάπερ εἰς ἴδιον οἶκον τὸν ἐναπομερισθησόμενον αὐτῷ καταλύσει κλῆρον. οὐ καταλύσει γὰρ παραυτίκα τοῖς πεπιστευκόσι τὰ γέρα· ἀλλ' ἐπ' ἐλπίσι μὲν ἀγαθαῖς ἡ κλῆσις, καὶ ὁ τοῦ πνεύματος ἀῤῥαβών. ἀναλάμψει δὲ ἡ χάρις κατὰ καιρὸν, καὶ τῆς ἐλπίδος τὸ πέρας ἐν Χριστῷ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A Quia & nos per ſanctum baptiſmum mundati à carnis ſegete, hoc eſt, à voluptatibus nobis inſitis, quæ per pilos deſignantur; vnà cum ceteris delictis exoneramur; idque in nobis efficiente Chriſto. Verbum enim ipſum eſt viuum & efficax, atque acutiſſimum ad abſcindenda peccata, & ad liberandam mentem ab immunditia, quæ ex morbo peccati exiſtit. Leproſus igitur raſus in caſtra demum ſeſe conferebat; nec tamen continuo B in ſuam domum intromittebatur: Nam nos purgati, vt dixi, coniungimur ſanctis, vt poſthac cum ſancto ac diuino genere verſemur. Atque ſic ingredimur quidem domum Dei, ſed nondum in manſiones ſupernas. Hoc enim donum reſeruatum eſt in illud ſæculum, quod poſt hanc vitam manet ſanctos. Ideóque mundatus admittebatur in caſtra, in quibus cùm egiſſet ſeptem dies, in ſuam tandem C ſe recipiebat domum. Quia & nos poſt præſentem vitam, ſi per Chriſtum habeamus mundationem, in ſupernis habitaturi ſumus manſionibus, ſingulique ſancti in hereditatem ſibi attributam quaſi in propriam domum ſunt immigraturi. Quandoquidem illis qui crediderunt, non protinus conferuntur præmia: ſed ipſorum vocatio eſt ſub ſpe bona & arra ſpiritus; ſuo autem tempore continget & eluceſcet eis gratia, quæ ipſius ſpei finis eſt in Chri- D ſto, per quem & cum quo ſit Deo & Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς, ὅτι συνέβη πεσεῖν αὐτὴν ἐξ ἀπειθείας.

ΤΗΣ Ἰουδαίων συναγωγῆς τὸ κατεσκληκὸς ἄγαν, καὶ μήν τοι τὸ ἀπειθὲς καὶ δυσάγωγον τοῦ τρόπου, φανερὸν ἐτίθει καὶ πάλαι Θεὸς διὰ φωνῆς Ἰεζεκιὴλ, οὕτω λέγων, ὅτι, πᾶς ὁ οἶκος Ἰσραὴλ, φιλόνεικοί εἰσι καὶ σκληροκάρδιοι. τοιγάρτοι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, ὡς τὸ σώζεσθαι παραιτουμένην, καὶ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῇ σκαιότητα κατητιᾶτο, λέγων, Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν· ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας; καὶ οὐκ ἠθελήσατε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος. ὁ μὲν γὰρ τῶν ὅλων Θεὸς ἀνασώζειν

De Iudæorum Synagoga, vt contumaciâ ſit lapſa.

QVAM Iudaicæ marcor ingens Synagogæ & infidelitas, quámque fuerit refractaria, oſtendit olim Deus ipſe Ezechielis voce ſic vſus: [Omnes domûs Iſrael contentioſi ſunt, & duri corde.] Ipſe adeò Seruator, vt quæ ſalutem auerſaretur, & innatos ipſi mores ſiniſtros increparet, ait: [Ieruſalem, Ieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te mittuntur: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum ſuum ſub pennis? ſed noluiſtis. Ecce relinquitur vobis domus veſtra.] Vniuerſorum autem Deus liberare

Ezech. 3, 7.

Matt. 23, 37.

A hanc congregationem mille ſtudebat modis: at ipſi valdè refractarii effrenes ſunt redditi, & pudorem ſupernum aſpernantes, grauibus & inconſideratis tergiuerſationibus in interitum ac perniciem ferebantur. Legem igitur per Moſen ſtatuit, qua duci rectè poſſent, ac virtutis imbui ſcientia, veritatiſque cognitionem acquirere: dehinc ſanctorum Prophetarum vaticinia identidem fructuosè eiſdem adhibuit, B vt alii etiam ſuppeterent honeſtæ vitæ duces, qui celebrem noſſent informare Rempub. & legitimè vitam, & ad quoduis admirandum componant. Accendi itaque par erat ad gratias ſummo Deo agendas, libentérque accedendi magiſtri, omni eos honore afficiendo. Deinde vt valdè etiam promptè ipſos ad meliora traduceret, & voce honeſtiore caperentur, duri tamen & peruicaces ſunt, laborantes etiam grauiori morbo deprehenſi ſunt. Proinde ſimul perierunt, C & de his Hieremias Propheta

Amos 5.1 » pronuntiauit, [Domus Iſrael cecidit, » & non eſt qui reſuſcitet eam.] Conſidera mihi rem denuo, & per Moſis ſcriptum obſcuriùs eſſe prædictam.

Leu. 14.33 » Sic enim ille in Leuitico: [Et locutus eſt Dominus ad Moſen & Aaron, dicens: Cùm ingreſſi fueritis in terram Chananæorum, quam ego do vobis in poſſeſſionem, & dabo tactum lepræ in domibus terræ à vobis poſſeſſæ. D Et veniet cuius eſt ipſius domus, & annunciabit ſacerdoti dicens: Quaſi tactus viſus eſt mihi in domo. Et præcipiet ſacerdos vaſis vacuare domum, antequam ingreſſus ſacerdos tactum videat, & non fiant immunda quæcunque fuerint in domo. Et poſt hæc ingredietur ſacerdos ad cognoſcendam domum: & aſpiciet ſacerdos tactum: & ecce tactus in parietibus domus, cauitates viridantes, vel rubeſcentes: & aſpectus E eius humilior parietibus. Et egreſſus ſacerdos è domo ad oſtium domus, ſegregabit ſacerdos domum ſeptem dies. Et ridebit ſacerdos die ſeptimo, & aſpiciet domum: & ecce diffuſus eſt tactus in parietibus domus: & præcipiet ſacerdos, & eruent lapides in quibus eſt lepra, & eiicient eos extra ciuitatem in locum immundum. Et domũ radent ab intus in circuitu, & effundent puluerem raſum extra ciuitatem in locum immundum. Et ſument alios lo-

A αὐτὴν διὰ μυρίων ὅσων ἤθελε τρόπων. οἱ δὲ πολλοὶ λίαν ἀπονενοηκότες εἰς τὸ ἐξαίσιον, καὶ φειδοῦς τῆς ἄνωθεν ἀλογήσαντες, δειναῖς καὶ ἀκατασκέπτοις ἀπεφέροντο τροπαῖς εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. καὶ τοῦτο νομοθετήσας διὰ Μωσέως τὰ δι' ὧν ἦν δύνασθαι παιδαγωγεῖσθαι καλῶς πρὸς εἴδησιν ἀρετῆς, καὶ τῆς ἀληθείας τὴν γνῶσιν ἀποκερδαίνειν εὖ μάλα, καὶ τὰς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀναδείξεις κατὰ καιροὺς ἐποιεῖτο χρησί- B μως, ἵνα ἔχοιεν καὶ ἑτέρους τῶν καλλίστων εἰσηγητὰς, καταρρυθμίζειν εἰδότας εἰς εὐκλεᾶ πολιτείαν εἰς ἐννομωτάτην ζωὴν, καὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν τεθαυμασμένων. ἀλλὰ δέον ἀνάπτειν τὰ χαριστήρια τῷ τῶν ὅλων Θεῷ, καὶ προσίεσθαι μὲν ἀσμένως τοὺς παιδαγωγοὺς, τιμῆς δὲ πάσης αὐτοὺς ἀξιοῦν, μεταπλάττεσθαι δὲ ὥσπερ καὶ μάλα προθύμως πρὸς τὰ ἀμείνω, καὶ φωνῇ ἕλεσθαι τῇ εὐπρεπεστέρᾳ· σκληροί τε καὶ ἄτεγκτοι καὶ τὰ ἐπὶ χείρω νοσοῦντες ἡλίσκοντο. τοι- C γάρτοι καὶ διολώλασιν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ὁ προφήτης Ἱερεμίας ὧδέ φησιν· οἶκος Ἰσραὴλ ἔπεσεν, οὐκ ἔστιν ὁ ἀναστήσων αὐτόν. ἄθρει δέ μοι τὸ χρῆμα πάλιν, καὶ διὰ τῶν Μωσέως γραμμάτων αἰνιγματωδῶς φωνούμενον. ἔχει γὰρ οὕτως ἐν τῷ Λευιτικῷ· καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν, λέγων· ὡς ἂν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν ἐν κλήρῳ, καὶ δώσω ἁφὴν λέπρας ἐν ταῖς οἰκίαις τῆς γῆς D τῆς ἐγκτήτου ὑμῖν. καὶ ἥξει τινὸς αὐτοῦ ἡ οἰκία, καὶ ἀναγγελεῖ τῷ ἱερεῖ λέγων, ὥσπερ ἁφὴ ἑώραταί μοι ἐν τῇ οἰκίᾳ. καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς ἀποσκευάσαι τὴν οἰκίαν πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν τὸν ἱερέα ἰδεῖν τὴν ἁφὴν, καὶ οὐ μὴ ἀκάθαρτα γένεσθαι πάντα ὅσα ἐὰν ᾖ ἐν τῇ οἰκίᾳ. καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται ὁ ἱερεὺς καταμαθεῖν τὴν οἰκίαν, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἁφήν. καὶ ἰδοὺ ἡ ἁφὴ ἐν τοῖς τοίχοις τῆς οἰκίας, κοιλάδας χλωρίζουσας ἢ E πυρρίζουσας, καὶ ἡ ὄψις αὐτῶν ταπεινοτέρα τῶν τοίχων. καὶ ἐξελθὼν ὁ ἱερεὺς ἐκ τῆς οἰκίας ἐπὶ τὴν θύραν τῆς οἰκίας, ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν οἰκίαν ἑπτὰ ἡμέρας. καὶ πάλιν ἥξει ὁ ἱερεὺς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ ὄψεται τὴν οἰκίαν· καὶ ἰδοὺ διεχύθη ἡ ἁφὴ ἐν τοῖς τοίχοις τῆς οἰκίας, καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς, καὶ ἐξελοῦσι τοὺς λίθους ἐν οἷς ἐστιν ἡ ἁφή· καὶ ἐκβαλοῦσιν αὐτοὺς ἔξω τῆς πόλεως, εἰς τόπον ἀκάθαρτον. καὶ τὴν οἰκίαν ἀποξύσουσιν ἔσωθεν κύκλῳ, καὶ ἐκχεοῦσι τὸν χοῦν τὸν ἀπεξυσμένον ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον ἀκάθαρτον. καὶ λήψονται λί-

θους ἑτέρους ἀπεξυσμένους, καὶ ἀντιθήσουσιν ἀντὶ τῶν λίθων, καὶ χοῦν ἕτερον λήψονται, καὶ ἐξαλείψουσι τὴν οἰκίαν. ἐὰν δὲ ἐπέλθῃ πάλιν ἡ ἁφὴ, καὶ ἀνατείλῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ μετὰ τὸ ἐξελεῖν τοὺς λίθους, καὶ μετὰ τὸ ἀποξυσθῆναι τὴν οἰκίαν, καὶ μετὰ τὸ ἐξαλειφθῆναι τὴν οἰκίαν, καὶ εἰσελεύσεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ὄψεται εἰ διακέχυται ἡ ἁφὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ, λέπρα ἔμμονός ἐστιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀκάθαρτός ἐστι, καὶ καθελοῦσι τὴν οἰκίαν, καὶ τὰ ξύλα αὐτῆς, καὶ τοὺς λίθους αὐτῆς, καὶ πάντα τὸν χοῦν τῆς οἰκίας ἐξοίσουσιν ἔξω τῆς πόλεως, εἰς τόπον ἀκάθαρτον. εἶτα τὸν ἐν αὐτῇ κοιμώμενον καὶ ἐσθίοντα καὶ ὅλως εἰσβαίνοντα προειρηκὼς ἀκάθαρτον, εἰσάγει πάλιν ἐπισκοποῦντα τὸν ἱερέα. λέγει γάρ· ἐὰν δὲ παραγινόμενος ὁ ἱερεὺς εἰσέλθῃ καὶ ἴδῃ, καὶ ἰδοὺ διαχύσει οὐ διαχεῖται ἡ ἁφὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ μετὰ τὸ ἐξαλειφθῆναι τὴν οἰκίαν, καὶ καθαριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν οἰκίαν, ὅτι ἰάθη ἡ ἁφή· καὶ λήψεται ἀφαγνίσαι τὴν οἰκίαν, δύο ὀρνίθια καθαρὰ ζῶντα, καὶ ξύλον κέδρινον, καὶ κεκλωσμένον κόκκινον, καὶ ὕσσωπον. καὶ σφάξει τὸ ὀρνίθιον τὸ ἓν εἰς σκεῦος ὀστράκινον ἐν ὕδατι ζῶντι· καὶ λήψεται τὸ ξύλον τὸ κέδρινον, καὶ τὸ κεκλωσμένον κόκκινον, καὶ τὸν ὕσσωπον, καὶ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν, καὶ βάψει αὐτὰ εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὀρνιθίου τοῦ ἐσφαγμένου ἐφ' ὕδατι ζῶντι, καὶ περιρράνει ἐν αὐτοῖς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἑπτάκις· καὶ ἀφαγνιεῖ τὴν οἰκίαν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ὀρνιθίου ἐσφαγμένου, καὶ ἐν τῷ ὕδατι τῷ ζῶντι, καὶ ἐν τῷ ὀρνιθίῳ τῷ ζῶντι, καὶ ἐν τῷ ξύλῳ τῷ κεδρίνῳ, καὶ ἐν τῷ ὑσσώπῳ, καὶ ἐν τῷ κεκλωσμένῳ κοκκίνῳ, καὶ ἐξαποστελεῖ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὸ πεδίον, καὶ ἐξιλάσεται περὶ τῆς οἰκίας, καὶ καθαρὰ ἔσται. ὅλον ἡμῖν ἐν τούτοις ἀναφαίνεται σαφῶς τὸ περὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς μυστήριον, καὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐπ' αὐτῆς γεγονότα ἤδη, καὶ ἐσόμενα παρὰ Χριστοῦ. καὶ φέρε δὴ πάλιν ὡς ἔνι λεπτῶς διεξιόντες ἕκαστα, καὶ τὴν ἐν τῷ γράμματι παχύτητα διαπτύσσοντες, τῆς ἐγκεχωσμένης αὐτῷ θεωρίας τὸ κάλλος ἀπογυμνοῦν σπουδάσωμεν. λέπρα μὲν οὖν ἡ εἰς σῶμα γινομένη τὸ ἀνθρώπινον, πάθος ἐστὶν, ἰατρῶν μὲν τέχναις ἀποκρούεσθαι μὴ δυνάμενον, μόνῃ δὲ ὑπείκει μετὰ τῶν ἄλλων τῇ μεγάλῃ καὶ παμμεγέθει δεξιᾷ, καὶ τῇ πανтουργῷ δυνάμει τοῦ Θεοῦ νικώμενον. ἐν δὲ τοῖς ἅπαξ παθοῦσι, φαίνεται καθ' ἑτέραν ὄψιν ἤπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς ἡ σάρξ. ἑτεροχροιὰ γάρ τις ἐπισυμβαίνουσα τὴν φύσιν

A pides raſos, & ponent pro lapidibus, & puluerem alium ſument, & domum linient. Si autem redierit iterum tactus, & repullularit in domo, poſtquam eruti fuerint lapides, & poſtquam domus fuerit raſa, & poſtquam linita domus; & ingredietur ſacerdos, & aſpiciet ſi diffuſus eſt tactus in domo, lepra permanens eſt in domo, immunda eſt. Et deſtruent domum, & ligna eius, & lapides eius, & omnem puluerem domus efferent extra ciuitatem, in locum immun-

B dum.] Deinde in ipſa domo dormientem, & veſcentem, & omnino ingredientem cùm dixiſſet immundum, introducit iterum ſacerdotem inſpicientem. Ait enim: [Si autem accedens intrauerit ſacerdos, & viderit, & ecce diffuſione diffuſus non eſt tactus in domo, poſtquam linita fuit domus, & mundabit ſacerdos domum, quia ſanatus eſt tactus. Et ſumet ad purificandam domum duas auiculas

C viuentes mundas, & lignum cedrinum, & coccum tortum, & hyſſopum. Et iugulabit auiculam vnam in vaſe fictili in aqua feruida. Sumétque lignum cedrinum, & coccum glomeratum, & hyſſopum, & paſſerem viuum: & tinget in ſanguine mactati paſſeris in aqua feruida, & aſperget eis domum ſepties. Purificabitque domum in ſanguine auiculæ, & in aqua viuente, & in auicula viuente, & in ligno cedrino, & in hyſſopo, & in cocco torto: & emittet auiculam vi-

D uentem extra ciuitatem in campum, & expiabit domum, & munda erit.] Integrum in his nobis Iudaicæ Synagogæ myſterium clarè exhibetur, quæque eidem ab initio ad extremum vſque obuenerunt, & ſunt per Chriſtum euentura. Agedum igitur rurſum, quoad licet, ſingula ſubtiliter exequentes, & literæ pinguedinem explicantes, pulchritudinem quoque eius quæ in ipſa incluſa eſt, con-

E templationis aperire ſtudeamus. *Lepra* itaque humani eſt corporis morbida affectio, quæ medica expugnari arte nequeat. Hæc enim cum aliis morbis ſolius Dei magnæ ac potenti dexteræ, vique omnia domanti victa concedit. Ea quos ſemel occupauit, in his alia facie quàm antea caro cutiſque apparet· Varius enim color inſuper accedens, naturam ipſam fallit, & tranſmutatæ iam præter naturam, quantum

quantum corporis aſpectum ſuſcipere conuenit, etiam voluntatis inſtitutique in nobis viciſſitudinem oſtendit, & melioris in deterius commutationem. Plerique enim ſæpiùs è bona ſententia, atque decoro excidentes, verſipelli malitia, ſuam ipſi mentem conſtituunt, diſſimilem quodammodo ſui præferentes faciem, vt neque omnino boni per omnia iacturam fecerint, neque rurſus in integram nequitiam & auerſionem planè incidant. Talis & in nobis interdum ſtatus, & humana habitudo voluntáſque exiſtere cùm ſoleat, idcirco ſacræ Literæ ſæpenumerò leproſi imaginem repræſentant; cúmque cuiuſque mores velut in tabula Scriptura oſtendat, perſonam vnius eorum ſumens in medium adfert. Cùm verò huiuſmodi ſtatum ſiue gentis, ſiue vrbis, ſeu denique regionis vult repræſentare, tunc domus formam proferens, quòd complectatur omnes habitantes in ea, in ipſo clarè exhibet multitudinis numero. Itaque leproſam domum ſeu familiam ſemel audiens, totam fac Synagogam Iudæorum intelligas, ſuis nimirum vitiis ac perturbationibus corruptam, quæque diuinitus illi à vatibus erant prædicta non admodum curantem, ſed ad ea potiùs ſe inclinantem quæ voluptati eſſent in agendo, quàm quæ virtutis & honeſtatis formam præferrent. Ait verò ſacerdoti annuntiari, vt lepræ plaga domi alicuius cernatur, & nuſquam dicimus Legiſlatorem iubere, domum aliquam accuſantem ad alium ire ſacerdotem: quemadmodum ſi quis potiùs ab obuio medico exigat potionem. Poſtquam verò lepra captam Iudæorum congregationem cenſuimus, age, quis hic denuntians lepram ſit, & quis rurſum ſacerdos, ordine, quantum licet, conſideremus. Prodeat ergo denuntiantis morbum perſona, chorus Prophetarum, qui etiam ſummo omnium ſacerdoti, noſtrorúmque animorum præfecto, hoc eſt Chriſto, denuntiarunt: atque in Iudæorum dementi inſania eius Incarnationem prædicarunt, inuecti in morum impietatem & corruptelam, non odio & liuore erga eos adducti, ſed reuerentia victi erga omnium largitorem: confitentes adhæc cum lachrymis illorum delicta, & ſimul ipſos hortando.

A διαγράφουσι, μεθισταμένης εἰς τὸ παρὰ φύσιν, ὅσον εἰς τὴν θέαν τοῦ σώματος τοιαύτην τινὰ προσήκει ὑπολαμβάνειν, καὶ τῆς ἐν ἡμῖν προαιρέσεως τὴν μεταβολὴν, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἀμεινόνων ἐπὶ τὰ χείρω κατάστασιν· πολλοὶ γὰρ πολλάκις ἐξ ἀγαθῆς τινος γνώμης εἰς τὸ αἴσχιον μεταχωρήσαντες, καὶ τὸ τῇ φύσει πρέπον ἐκβαίνοντες, πολυτρόπῳ φαυλότητι τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν καταστίζουσιν, οἱονεὶ σώζοντες ἑκατέρου τὴν ὄψιν ἑαυτοῖς. οὔτε γὰρ πάντως εἰς παντελῆ τοῦ ἀγαθοῦ ζημίαν
B ἐκπίπτουσιν, οὔτε μὴν εἰς ὁλόκληρον φαυλότητά τε καὶ ἀτραπίαν ἐκτρέχουσι. τῆς τοιαύτης τοιγαροῦν ἐν ἡμῖν γινομένης ἔσθ' ὅτε καταστάσεως, καὶ τὴν ὅσα περὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἕξιν τε καὶ προαίρεσιν γενέσθαι φιλεῖ, τὸν λελεπρωμένον εἰκόνα ποιεῖ πολλάκις ἡ θεία γραφή· καὶ ὅτε μὲν τὸν ἑκάστου τρόπον, καθάπερ ἐν πίνακι καταδείκνυσι, πρόσωπον ἑνὸς αὐτῶν λαμβάνουσα παρατίθησιν εἰς μέσον. ὅτε δὲ καὶ κατάστασίν τινα τοιαύτην, ἢ ἔθνους ἢ πόλεως, ἢ χώρας ὑπεμφαίνειν βού-
C λεται, τότε τὸ οἰκίας περιστάνουσα σχῆμα, διὰ τὸ εἶναι περιεκτικὸν τῶν οἰκούντων ἐν αὐτῇ, πληθυντικὴν ποιεῖται τὴν δήλωσιν. νοήσεις τοίνυν οἰκίαν λελεπρωμένην ἀκούων, ὅλην εἰσάπαξ τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν τοῖς ἰδίοις δηλονότι κατεφθαρμένην πάθεσι, καὶ τῶν μὲν θεόθεν αὐτῇ κεχρησμῳδημένων οὐ σφόδρα φροντίζουσαν, ἀποκλίνουσαν δέ πως εἰς τὸ καὶ δύνασθαι δρᾶν, ἅπερ ἦν αὐτοῖς πρὸς ἡδονὴν μᾶλλον, ἢ ἅπερ ἔμελλον ἀποδείξειν ἀγαθήν. ἀπαγγέλλει δέ τι περὶ ἱερέως
D λέγων, ὥσπερ ἁφὴ λέπρας ὁρᾶται ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ οὐδέ που φαμὲν κατηγορήσαντά τινα τῆς οἰκίας τῆς ἑαυτοῦ ἰέναι πρὸς τὸν ἱερέα τὸν νομοθέτην εἰπεῖν, ὥσπερ δὲ μᾶλλον ἐξ ἰατροῦ τοῦ συμβεβηκότι φάρμακον ἐξαιτήσοντα. ἐπεὶ δὲ λελεπρῶσθαι δεδόκηται τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν, φέρε τίς ὁ ἀπαγγέλλων τὸ πάθος ἐστί; τίς δ' αὖ πάλιν ὁ ἱερεὺς, ὡς ἔνι καλῶς θεωρήσωμεν. προκείσθω δὴ οὖν τὸ τοῦ ἀπαγγέλλοντος πρό-
E σωπον, τῶν ἁγίων προφητῶν ὁ χορὸς, οἳ καὶ ἐξήγγελλον τῷ πάντων ἀρχιερεῖ καὶ προστάτῃ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, τουτέστι Χριστῷ, καὶ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τῆς Ἰουδαίων ἀπονοίας τὰ πάθη, καὶ τὴν τῶν τρόπων ἀνοσιότητα καὶ καταφθορὰν οὐ μίσει καὶ ἀπεχθείᾳ πρὸς ἐκείνους ποθὲν, ἀλλ' αἰδοῖ τῇ περὶ τὸν εὐεργέτην νικώμενοι, καὶ συνομολογοῦντες μὲν οὐκ ἀδακρυτὶ τὰ ἐκείνων πλημμελήματα, ἐλεῆσαι δ' οὖν ὅμως παρακαλοῦντες αὐτὸν,

A καί μοι πάλιν εἰς τοῦτο δέχου τρόπον τινὰ τὴν Ἰουδαίων οἰμώζοντα λέπραν, καὶ ἐπ' αὐτῇ λίαν καταδακνόμενον τὸν μακάριον προφήτην Ἱερεμίαν, δι' ὧν οὕτω φησὶν προσευχόμενος· αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν ἀντέστησαν ἡμῖν, κύριε· ποίησον ἡμῖν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, ὅτι πολλαὶ αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν ἐναντίον σου. σοὶ ἡμάρτομεν, ὑπομονὴ Ἰσραήλ, κύριε, καὶ σώσεις ἐν καιρῷ κακῶν. ἵνα τί ἐγενήθης ὡσεὶ πάροικος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὡς αὐτόχθων ἐκκλίνων εἰς κατάλυμα. μὴ ἔσῃ ὡς ἄνθρωπος ὑπνῶν, ἢ ὡς ἀνὴρ μὴ δυνάμενος σώζειν; καὶ σὺ ἐν ἡμῖν εἶ, κύριε, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐπικέκληται ἐφ' ἡμᾶς, μὴ ἐπιλάθῃ. καὶ πάλιν· οἴμοι ψυχή, ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει. πάντες εἰς αἵματα δικάζονται, ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐκθλίβουσιν ἐκθλιβῇ. ἐπὶ τὸ κακὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν ἑτοιμάζουσιν. ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις θρηνήμασι τῶν προφητῶν, τὴν περὶ τὸ λεπρᾶσαι τὸν Ἰσραὴλ παραγγελίαν παραδεχόμεθα. C προστάττει γε μὴν ὁ ἱερεὺς ἀποσκευάσαι τὴν οἰκίαν. φοβερωτάτη μὲν γὰρ ἡ ἐπὶ τοῖς πλημμελήμασι τοῖς ἡμετέροις ἐπισκοπὴ τοῦ Θεοῦ γέγονε. κολάζεσθαι δὲ ἀνάγκη τοὺς ἐνόχους ὄντας, οἷς ἂν ἤδη κακοῖς διὰ τοῦτο φιλάνθρωπος ὤν, παραγγέλλει καθαρισμοὺς ἀγαπᾶν, καὶ τὴν ἐπισκήψασαν νόσον ἀποσκευάζεσθαι, φθάνειν τε οὕτω τὴν ἐκ τῆς ἐπισκέψεως δίκην. ὡς ἐν τῷ· ἀπόπλυνον ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σου, Ἱερουσαλήμ, ἵνα σωθῇς. ἕως πότε ὑπάρχουσιν ἐν σοὶ διαλογισμοὶ πόνων σου; D πόνων δὲ διαλογισμοὺς τίνας ἂν νοοῖτ' ἂν εἰκότως, ἢ ἐκείνους δὴ πάντως, δι' ὧν εἰς πόνους καὶ τὰς ἐπὶ ταῖς πλημμελείαις δίκας εἰσελθόμεθα. ὅρα τοίνυν ἐν τούτοις ἐπιτάττοντα τὸν ἱερέα προαποσκευάζεσθαι τὰς αἰτίας, ἐφ' αἷς ἂν νοοῖτ' ἄν τις εἰκότως ὑποπεσεῖσθαι τῆς τιμωρίας. εἶτα φησί, καὶ εἰσελεύσεται ὁ ἱερεὺς, καταμαθεῖν τὴν οἰκίαν, καὶ ὄψεται τὴν ἁφήν, καὶ ἰδοὺ ἡ ἁφὴ ἐν τοῖς τοίχοις. καὶ πάλιν, ἐξελθὼν ὁ ἱερεὺς ἐκ τῆς οἰκίας E ἐπὶ τὴν θύραν τῆς οἰκίας, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν οἰκίαν ἑπτὰ ἡμέρας. μετὰ γὰρ τὴν ἐξ ἀγαθότητος προσδιαστολήν, καὶ τὸ ἐπὶ ἑπτὰ δεῖν προσκαθῆσθαι, φαινομένη πάλιν ἡ φαυλότης ἐν σχήματι λέπρας εἰς εὔλογον ἀγανάκτησιν κέκληκεν εἰκότως τὸν ἱερέα, τὸ Θεοῦ ἐν τούτοις φοροῦντα πρόσωπον. διὸ δὴ πάλιν ἐποπτεύσας τὴν ἁφήν, τουτέστι, τὰ τοῦ πάθους σημεῖα καὶ σύμβολα, τὴν οἰκίαν ἀφορίζει εἰς ὅλας ἡμέρας ἑπτά. λελυπημένος γὰρ

A Accipe itaque Iudæorum mores, leprámque deplorantem, & ab ipſis morſibus valdè petitum beatum Prophetam Hieremiam. ſic enim precando ait: [Peccata noſtra reſtiterunt vobis: Domine, fac nobis propter nomen tuum: quia multa ſunt peccata noſtra coram te. Tibi peccauimus: exſpectatio Iſrael, Domine: & ſaluabis in tempore malorum. Quare factus es ſicut aduena in terra; & quaſi indigena diuertens in di- Hier. 14.7
B uerſorium: Nunquid eris quaſi homo dormiens, vel quaſi vir qui ſaluare nequeat? Et tu in nobis es, Domine, & nomen tuum inuocatum eſt ſuper nos, ne obliuiſcaris noſtri.] Et alibi: [Væ mihi anima: quia periit pius de terra, & non eſt in hominibus qui corrigat. Omnes in ſanguines iudicantur: vnuſquiſque proximum ſuum tribulatione tribulat. In malum manus ſuas præparant.] In talibus etenim Propheta- Mich. 7.2
C rum lamentis Iſraelis lepram deplorari audimus. Mandat certè ſacerdos domum talem inſtaurari. Formidanda enim Dei eſt animaduerſio in noſtra crimina. Reos enim puniri par eſt. In quibus profectò malis imperatur amplectenda purgatio, qua benignitate præditus eſt Deus, detergendáque lepra immiſſa: & ſic euitari poſſe ſpeculantis Dei iuſtitiam: vt illi dicto pareat: [Laua à malitia cor tuum, Ieruſalem, vt ſalua fias. Vſ- Hier. 4.14
D quequo ſubſiſtunt in te cogitationes laborum tuorum?] *Laborum* autem *cogitationes* intelligunt nonnulli rectè, vel omnino de iis laboribus, quando ob delicta pœnæ inferuntur. Hic itaque conſidera ſacerdotem imperantem depelli cauſas, ob quas iuſtè intelligas in pœnas aliquem incidiſſe. Deinde ait Scriptura: [Et ingredietur ſacerdos ad cognoſcendam domum: & aſpiciet tactum, & ecce Leu. 14. 17.
E tactus in parietibus domus.] Et rurſum: [Egrediens ſacerdos domum ad oſtium domus, & claudet illam ſacerdos ſeptem diebus.] Poſt hæc è bono mutationem, & poſt dies ſeptem purgari oportere denuò oſtendit malitiam ſub lepræ figura, ad boni ominis querelam meritò vocauit ſacerdotem, qui Dei ſuſtineat perſonam. Rurſum itaque ſpeculatus tactum, id eſt, morbi ſigna ac ſymbola, domum in ſeptem ſegregat dies. Æger enim,

& quidem præuaricatione gentis Iſraelitarum, etſi benignus eſt Deus, omnes captiuos redegit, tradens eos in Babyloniorum manus, annos ipſos ſeptuaginta: vnum nimirum diem in decem diſpertiens. Septem enim dies ſunt ſegregationis domus, dies in annos numerans decem, vt eſt à Propheta Ezechiele dictum: [Diem in annum poſui tibi.] Obſignat verò firmátque ſermonem pro Synagoga precatus apud Zachariam vatem angelus, cùm ait: [Omnipotens Domine, quouſque non miſereberis Ieruſalem, vrbiúmque Iuda, quas deſpexiſti? hic eſt ſeptuageſimus annus.] Mox ſubiicit Scriptura: [Et redibit ſacerdos die ſeptimo.] Quem reditum ſacerdotis non alium intelliges, quàm in Filii Dei Incarnatione conuertiſſe ſe ad Gentes, vt eiuſdem Prophetæ voce Dominus teſtatur: [Conuertar ad Ieruſalem in miſericordia: & domus mea inſtaurabitur in ea, dicit Dominus omnipotens: & menſura extendetur ſuper Ieruſalem.] Et alibi rurſum: [Quibus diſponam Ephraim, protegam te Iſrael? Sicut Adama diſponam te, & vt Boim. Conuerſum eſt cor meum in ipſo: conturbata eſt pœnitudo mea. Non faciam iuxta iram furoris mei, non derelinquam, vt deleatur Ephraim; quoniam Deus ego ſum, & non homo in te ſanctus.] Quando igitur ait reuerti ſacerdotem die ſeptimo, vt domum inſpiciat: & ecce diffuſus eſt tactus in parietibus domus, & iubebit ſacerdos: & eruent lapides in quibus eſt tactus, & eiicient eos extra ciuitatem. Statim verò adiicit: [Et accipient lapides alios poſitos, & adducent pro lapidibus illis.] Dimiſſâ enim præteritorum culpa, conſideratáque iterum Iudæorum Synagogâ, à Deo, qui noſtra omnia ſcrutatur, totámque vt decebat non ampliùs leprâ infectam, prorſúſque à vetere improbitate defeciſſe comperies; non iraſcitur vniuerſis Deus, ſed iis potiſſimùm, qui mali auctores, & occaſionem morbo attulerunt: quos & lapides hîc nominat, partes, inquam, totius domus, hoc eſt, Gentium, oſtendens. Hi ſunt, partim eorum temporum nonnulli Reges ad idololatriam populum ſeducentes:

Ezech. 4. 6. — Zach. 1. 12. — Leuit. 14. 39. — Zach. 1. 16. — Oseæ 11. 8.

Tomus primus.

A καὶ λίαν εἰκότως ἐπὶ ταῖς εἰς τὸν νόμον παρανομίαις τῶν ἐξ Ἰσραήλ, καίτοι φιλάνθρωπος ὢν ὁ Θεός, ἐξέπεμψε πάντας εἰς αἰχμαλωσίαν, παραδοὺς εἰς χεῖρα τῶν Βαβυλωνίων ἐφ᾽ ὅλοις ἔτεσι τὸν ἀριθμὸν ἑβδομήκοντα· ἡμέραν γὰρ μίαν εἰς δέκα τεθεικώς. ἑπτὰ φησὶν εἶναι τὰς ἡμέρας τοῦ ἀφορισμοῦ τῆς οἰκίας, τὴν ἡμέραν εἰς ἐνιαυτοὺς δέκα λογιζόμενος, κατὰ τὸ εἰρημένον τῷ προφήτῃ Ἰεζεκιήλ· ἡμέραν ἐνιαυτὸν τέθεικά σοι. ἐπισφραγίζει καὶ τὸν λόγον, καὶ ὁ περὶ τῆς συναγωγῆς εὐχόμενος ἄγγε-
B λος ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ, λέγων· κύριε παντοκράτωρ, ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα, ἃς ὑπερεῖδες; τοῦτο ἑβδομηκοστὸν ἔτος. εἶτα πάλιν φησὶν ὅτι ἐπανήξει ὁ ἱερεὺς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ. τὴν γὰρ τοῦ ἱερέως ἐπάνοδον, νοήσεις ἐν τούτοις ἑτέραν οὐδέν, ἢ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τὴν εἰς τὸ ἔθνος ἐπιστροφήν. ὡς τῷ διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος· ἐπιστρέψω ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐν οἰκτιρμῷ, καὶ οἶκός μου ἀνοικοδομηθήσεται ἐν αὐτῇ, λέγει κύριος παντοκράτωρ, καὶ μέτρον ἐκ-
C ταθήσεται ἐπὶ Ἱερουσαλήμ. ἢ καὶ πάλιν, ὡς ἐν ἐκείνῳ· τί σοι διαθῶ Ἐφραίμ, ὑπερασπιῶ σου Ἰσραήλ; ὡς Ἀδαμὰ θήσομαί σε, καὶ Βοείμ. μετεστράφη ἡ καρδία μου ἐν τῷ αὐτῷ· συνεταράχθη ἡ μεταμέλειά μου. οὐ μὴ ποιήσω σοι κατὰ τὴν ὀργὴν τοῦ θυμοῦ μου· οὐ μὴ ἐγκαταλίπω τοῦ ἐξαλειφθῆναι Ἐφραίμ. διότι Θεὸς εἰμὶ ἐγώ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος ἐν σοὶ ἅγιος. ὅταν οὖν φησίν, ἐπανήκοι μὲν ὁ ἱερεὺς τῇ ἡμέ-
D ρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἰδεῖν τὴν οἰκίαν, καὶ ἰδοὺ διεχύθη ἡ ἁφὴ ἐν τοῖς τοίχοις τῆς οἰκίας· καὶ προστάξει ὁ ἱερεύς, καὶ ἐξελοῦσι τοὺς λίθους ἐν οἷς ἐστιν ἡ ἁφή, καὶ ἐκβαλοῦσιν αὐτοὺς ἔξω τῆς πόλεως. καὶ μεθ᾽ ἕτερα, καὶ λήψονται λίθους ἀπεξυσμένους ἑτέρους, καὶ ἀντιθήσουσιν ἀντὶ τῶν λίθων ἐκείνων. μετὰ γὰρ τὸ ἀνεθῆναι τῆς ἐπὶ τοῖς παρῳχηκόσιν αἰτίας, περισκεψάμενος πάλιν τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν ὁ τὰ πάντα ἐν ἡμῖν ἐτάζων Θεός, καὶ πᾶσαν
E μὲν κατὰ τὸ εἰκὸς οὐκ ἔτι λεπρῶσαν, πλὴν οὐκ εἰσάπαν τῆς ἀρχαίας φαυλότητος ἀπηλλαγμένην εὑρών, οὐ κατὰ πάντων ἐποιήσατο τὴν ὀργήν, μόνων δὲ κατ᾽ ἐκείνων οἵπερ ἦσαν αἴτιοι τοῦ πάσχειν αὐτήν, καὶ τῆς νόσου γεγόνασιν ἀφορμή· οὓς καὶ λίθους ὀνομάζει, μέρη τινὰ τῆς ὅλης οἰκίας ἤτοι τοῦ ἔθνους ὑποδεικνύς. οὗτοι δὲ ἦσαν, τινὲς μὲν τῶν κατὰ καιροὺς βασιλέων εἰς ἑτέρας λατρείας περιπλανῶντες τὸν λαόν·

τινὲς δὲ τῶν ψευδοπροφητῶν, τὰ ἀπὸ καρδίας A αὐτῶν λαλοῦντες, καθὰ γέγραπται, καὶ τὴν τῶν ἀκροωμένων εὐσέβειαν παραλύοντες. οὓς καὶ ἀπεξαιρεῖσθαι τῆς οἰκίας κελεύει, σημαίνων τὸν ἐκείνων ἀφορισμὸν, ἤτοι τὴν εἰς ἀφανισμὸν ἐκβολήν. ὁποῖόν ἐστιν ἐπὶ μὲν τοῦ Ἰεχονίου τὸ εἰρημένον παρὰ Θεοῦ· γῆ ἄκουε τὸν λόγον κυρίου. γράψον τὸν ἄνδρα τοῦτον, ἐκκήρυκτον ἄνθρωπον. ἐπὶ δὲ τοῖς ψευδομάντεσι, διὰ τοῦτο ἀπεθέρισα τοὺς προφήτας ὑμῶν. ἀπέκτεινα αὐτοὺς ἐν ῥήματι στόματός μου. καὶ πάλιν ἐκεῖνο· διὰ τοῦτο ἡγούμενοι λαοῦ ἀπορριφήσονται ἐξ οἴκου τρυφῆς B αὐτῶν, διὰ τὰ πονηρὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν ἐξώσθησαν. καὶ πάλιν, ἕνεκεν ἀκαθαρσίας, διεφθάρη φθορᾷ. τὸ δὲ ἀντὶ τῶν ὑφαιρεθέντων λίθους ἑτέρους ἀντεισάγεσθαι πάλιν. καθαροὺς καὶ ἀπεξυσμένους, δηλοῖ τὸ κατὰ καιρὸν ἀναδείκνυσθαί τινας διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βουλῆς, τοὺς ἀντιστηρίζοντας τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ συνέχοντας εἰς ἀδιάφθορον τόπον, ἢ βασιλέας δηλονότι, ἢ προφήτας, ἢ ἁγίους. ὡς ἐν τῷ πρὸς τὸν μακάριον Ἡσαΐαν εἰρημένῳ παρὰ Θεοῦ. τάδε λέγει κύριος Σαβαώθ· πορεύου C εἰς τὸ παστοφόριον, πρὸς Σομναῖ τὸν ταμίαν, καὶ εἰπὸν αὐτῷ. τί σὺ ὧδε; καὶ τί σοί ἐστιν ὧδε; ὅτι ἐλατόμησας σεαυτῷ ὧδε μνημεῖον, καὶ ἐποίησας σεαυτῷ ἐν ὑψηλῷ μνημεῖον, καὶ ἔγλυψας σεαυτῷ ἐν πέτρᾳ σκηνήν. ἰδοὺ δὴ κύριος Σαβαώθ ἐκβαλεῖ ἐκτρίψαι ἄνδρα, καὶ ἀφελεῖ τὴν στολήν σου, καὶ τὸν στέφανόν σου τὸν ἔνδοξον, καὶ ῥίψει σε εἰς χώραν μεγάλην καὶ ἀμέτρητον, καὶ ἐκεῖ ἀποθανῇ. καὶ θήσει τὸ ἅρμα σου τὸ καλὸν εἰς ἀτιμίαν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ ἄρχοντός σου εἰς καταπάτημα. καὶ ἀφαιρεθήσῃ D ἐκ τῆς οἰκονομίας σου, καὶ ἐκ τῆς στάσεώς σου. καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καλέσω τὸν παῖδά μου Ἐλιακεὶμ τὸν τοῦ Χελκίου, καὶ ἐνδύσω αὐτὸν τὴν στολήν σου, καὶ τὸν στέφανόν σου δώσω αὐτῷ, καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν οἰκονομίαν σου δώσω εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἔσται ὡς πατὴρ τοῖς οἰκοῦσιν ἐν Ἱερουσαλήμ. ἀλλὰ καὶ χοῦν ἕτερον, φησὶν, λήψονται. καὶ ἐξαλείψουσι τὴν οἰκίαν τὸ ἐξαλείψουσιν, ἀντὶ τοῦ περιαλείψουσι τεθεικώς. σημαίνει δὲ καὶ τοῦτο τὴν διὰ τῶν E ἁγίων προφητῶν γεγενημένην παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ, οἳ καλοῖς τε καὶ ἀγαθοῖς περιαλείφοντες λόγοις τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἀνέπειθον ἰέναι προθύμως ἐπὶ τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ, καὶ ἀποτρίβεσθαι μὲν τὴν ἐκ παθῶν βεβήλωσιν, ζηλοῦν δὲ μᾶλλον ἐπείγεσθαι τὰ ἐφ' οἷς ἂν ὁ νομοθέτης εἰδέναι χρήσιμον τοὺς λατρεύοντας αὐτῷ·

A partim verò falſi quidam Prophetæ, qui, vt ſcriptum eſt, prophetabant de corde ſuo, atque auditorum diſſipabant pietatem: quos etiam tolli ab ædificio imperat, indicans eſſe ſegreges, ſiue eiectos in obſcurum. Quale illud eſt à Deo in Iechoniam prolatum: [Audi terra ſermonem Domini. Scribe virum iſtum, abdicatum hominem.] De falſis autem vatibus ita: [Propterea ſuccidi prophetas veſtros: occidi eos in verbo oris mei.] Et iterum illud: [Duces populi mei proiicientur de B domibus delitiarum ſuarum: propter malas adinuentiones ſuas eiecti ſunt.] Et ſtatim: [Propter immunditias corruptione corrupta eſt.] Quòd verò pro ſubmotis lapidibus alii ſubiiciantur puri atque edolati, illud arguit ſubmiſſos poſteà Dei conſilio, qui domum Iſrael fulcirent, & loco ſtabili atque integro tenerent; Reges nimirum, Prophetas, & iuſtos. Vnde illud à Deo beati Eſaiæ ore pronunciatum exſtat: [Hæc dicit Dominus ſabaoth: Vade in paſtophorium ad Somnam quæſtorem: & C dic ei: Quid tu hîc? & quid tibi eſt hîc? quia exſcidiſti tibi hîc monumentum, & feciſti tibi ipſi in excelſo monumentum, & ſcalpſiſti tibi in petra tabernaculum. Ecce nunc Dominus Sabaoth eiiciet conterere virum, & auferet ſtolam tuam, & coronam tuam glorioſam: & proiiciet te in regionem magnam, & immenſam; & ibi morieris: & ponet currum tuum pulchrum in ignominiam, & domum principis tui in conculcatio- D nem: & tolleris de diſpenſatione tua, & de gradu tuo. Et erit in die illa, & vocabo puerum meum Eliacim filium Chelciæ. Et induam illum ſtolâ tuâ, & coronam dabo ei, & imperium, & diſpenſationem tuam dabo in manus eius: & erit veluti pater habitatoribus Ieruſalem.] Sed & [Alium, ait, puluerem accipient, & linient domum:] vbi E ἐξαλείψουσι, pro περιαλείψουσι poſitum. Deſignat & hoc, à ſanctis Prophetis datam Iſraelitis adhortationem, qui pulchris boniſque vngentes ſermonibus peccatoribus ſuaſerint, libenter Dei voluntati accedere, & omne inquinamentum detergere, ſectarique potiùs quæ legiſlator ille à ſuis cognoſci operæ pretium fore duxit.

Hie. 22. 29.
Osee 6. 5.
Mich. 2. 9.
Esai. 22. 15.
Leu. 14. 14.

Quale illud à ſanctorum aliquo ad ipſos prædictum: [Quærite bonum, & non malum, vt viuatis. Et erit ſic vobiſcum Dominus Deus omnipotens.] Et poſt hæc: [Si autem redierit rurſum tactus lepræ, & repullularit in domo, poſtquam eruti fuerint lapides, & poſtquam domus fuerit raſa, & poſtquam linita. Et ingredietur ſacerdos, & aſpiciet, ſi diffuſus eſt tactus in domo; lepra permanens eſt in domo, immunda eſt: & deſtruent domum, & ligna eius, & lapides eius, & omnem puluerem domus efferent extra ciuitatem in locum immundum.] Cùm igitur omnis intellectus ſit medicationis modus Iſraelitis adhibitus, & nihil profuerint exempti lapides ſcabie infecti, inutilis verò apparuerit & Prophetarum vnctio, hoc eſt, adhortatio; iterum ingreditur ſacerdos leproſas conſideraturus ædes. Acceſſit enim hunc mundum corpore indutus Vnigenitus. Quando autem homo factus eſt, quantam qualémque mutationem ab antiqua improbitate in magnam rectámque politiam, calumniatur conſiderans accuratè Synagoga? Poſtquam verò ab initio affectionibus captam adhuc recepit, & permanenti lepra laborantem auferri tandem iubet, mittitque in locum immundum. Diſſolutus enim totus Iudæorum eſt cœtus, per legem congregatus, & vndique diſperſa in locum impurum natio: vt & à Prophetis prædictum eſſe accepimus: [Diſpergam, inquit, eos in omnem ventum.] Et: [Ventilabo eos ad omnes gentes.] Rectè id accipi docet illud à Saluatore noſtro de templo Salomonis apud illos pronunciatum: [Videte hæc omnia. Amen dico vobis, non relinquetur hîc lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur.] Subiicit Scriptura: [Qui in domum ingredietur omnibus diebus, quibus ſegregata eſt, immundus erit vſque ad veſperam. Et qui dormit in domo, lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad veſperam. Et qui manducabit in eadem domo, ad eundem modum.] Clarè nimirum illud oſtendens, vt quiſquis Iudæis quodammodo eadem ſapiendo coniunctus ſit, eiuſdem immunditiæ particeps fiat. Dehinc ad leproſum ædificium conſiderandum adduci denuo ſacerdotem ſic ait: [Si accedens intrauerit ſacerdos, & viderit, & ecce

Amos 5. 14. Leuit. 14. 43. Hier. 49. 32. Amos 9. 9. Mat. 24. 2. Marc. 13. 2. Luc. 19. 44. Leu. 14. 46.

A ὁποῖόν ἐστι τὸ δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων πρὸς αὐτοὺς εἰρημένον, ἐκζητήσατε τὸ καλὸν, καὶ μὴ τὸ πονηρὸν, ὅπως ζήσητε, καὶ ἔσται κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ οὕτως μεθ' ὑμῶν. καὶ μετὰ τοῦτο φησὶν, ἐὰν δὲ ἐπέλθῃ πάλιν ἁφὴ τῆς λέπρας, καὶ ἀνατείλῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μετὰ τὸ ἐξελεῖν τοὺς λίθους, καὶ μετὰ τὸ ἀποξυσθῆναι τὴν οἰκίαν, καὶ μετὰ τὸ ἐξαλειφθῆναι. καὶ εἰσελεύσεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ὄψεται εἰ διακέχυται ἡ ἁφὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ. λέπρα ἔμμονός ἐστιν ἐν τῇ οἰκίᾳ· B ἀκάθαρτός ἐστιν. καὶ καθελοῦσι τὴν οἰκίαν, καὶ τὰ ξύλα αὐτῆς, καὶ τοὺς λίθους αὐτῆς, καὶ πάντα τὸν χοῦν τῆς οἰκίας ἐξοίσουσιν ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον ἀκάθαρτον. ὅτε γὰρ ἅπας ἐπινοήθη θεραπείας τρόπος τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ ὠφέλησαν κατ' οὐδὲν ὑπεξαιρεθέντες οἱ ψωριῶντες λίθοι, ἀνόνητος δὲ ἀπεδείχθη λοιπὸν καὶ ἡ διὰ τῶν προφητῶν ἀλοιφὴ, τουτέστι, παράκλησις, εἰσέρχεται πάλιν ἐπισκεψόμενος τὴν λεπρῶσαν ὁ C ἱερεύς. εἰσβέβηκε γὰρ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ μετὰ σώματος ὁ μονογενὴς, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, πόσην ἤ τινα μεταβολὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας φαυλότητος εἰς πολλὴν ἀγαθὴν πολιτείαν ἐλέγχει συναγωγὴ περισκεψάμενος ἀκριβῶς. ἐπειδὴ δὲ πάθεσι τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἐνεχομένην ἔτι κατέλαβε, καὶ νοσοῦσαν ἔμμονον τῆς ἀκαθαρσίας, καθαιρεθῆναι προσέταξε λοιπὸν, ἐκπέμπεσθαι δὲ εἰς τόπον ἀκάθαρτον. λέλυται γὰρ ὅλη τῶν Ἰουδαίων ἡ διὰ νόμου σύστασις, καὶ τὸ ἔθνος εἰς πάντα D διεσκορπίσθη τόπον ἀκάθαρτον, κατὰ τὸ ἐν προφήταις εἰρημένον. καὶ διασκορπιῶ αὐτοὺς εἰς πάντα ἄνεμον, ἢ λικμήσω αὐτοὺς εἰς πάντα τὰ ἔθνη· παραλήψῃ εἰς τοῦτο καλῶς, καὶ τὸ παρὰ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον ἐπὶ τῷ ναῷ τῷ. πρὸς αὐτοῖς. βλέπετε ταῦτα πάντα. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται. ἐπιλέγει δὲ τούτοις, ὅτι πᾶς ὁ εἰσπο- E ρευόμενος εἰς τὴν οἰκίαν, πάσας τὰς ἡμέρας ἃς ἀφωρισμένη ἐστὶν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ ὁ κοιμώμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ, πλυνεῖ τὰ ἱμάτια ἑαυτοῦ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. καὶ ὁ ἐσθίων ἐν τῇ οἰκίᾳ, πάλιν ὁμοίως. ἐκ τοῦ σαφοῦς ὑποδηλῶν ὅτι πᾶς ὁ τοῖς Ἰουδαίοις καθ' οἱονοῦν τινα τρόπον, διὰ τοῦ τὰ ἴσα φρονεῖν κολλώμενος, ἔσται δὲ πάντως καὶ τῆς ἐκείνων ἀκαθαρσίας μέτοχος. εἶτα πάλιν ἐπαθρήσοντα τὴν λεπρῶσαν, καὶ αὖθις εἰσφέρει τὸν ἱερέα. ἐὰν γὰρ παραγενόμενος εἰσέλθῃ, φησὶν, ὁ ἱερεὺς ἴδῃ. καὶ ἰδοὺ

διαχύσεως οὐ διακέχυται ἡ ἁφὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μετὰ τὸ ἐξαλειφθῆναι τὴν οἰκίαν, ὅτι ἴαται ἡ ἁφή. καθῃρέθη μὲν γὰρ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν παροινίαν ὡς ἀκάθαρτος ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ, καὶ τῆς Θεοῦ φιλίας ἐξώλισθε. πλὴν ἐν τούτῳ μακρὸν παρατείνασα χρόνον, ἄχρις ἂν εἰσέλθῃ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν, ἐλεηθήσεται παρὰ Χριστοῦ. ἐπισκεπτομένου δὴ πάλιν αὐτὴν κατὰ τὸ λεληθὸς ὡς Θεοῦ, καὶ πάλιν εἰς δικαιοσύνην ἐπ᾽ ἐσχάτοις ἐπανάγοντος χρόνοις, δικαιοσύνην δὲ πάντως τὴν διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς εἰς αὐτόν. παραγενήσεται τοίνυν ἐπισκοπήσων, καὶ εἰσαῦθις αὐτὴν ὁ πάντων ἀρχιερεύς· καὶ βελτιουμένην εὑρὼν, παραχρῆμα καθαριεῖ, καὶ προσδέξεται, κατὰ τὸ εἰρημένον διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν. ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει κύριος, συνάξω τὴν ἀπωσμένην, καὶ τὴν συντετριμμένην εἰσδέξομαι. καὶ οὓς ἀπωσάμην. καὶ θήσομαι τὴν συντετριμμένην εἰς ὑπόλειμμα. καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ πάλιν. διότι ἡμέρας πολλὰς καθίσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ οὐκ ὄντος βασιλέως, οὐδὲ ὄντος ἄρχοντος, οὐκ οὔσης θυσίας, οὐδὲ ὄντος θυσιαστηρίου, οὔτε ἱερατείας, οὔτε δήλων. καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπιζητήσουσι τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν· καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ᾽ ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν. ὅταν οὖν ἐπισκοπήσῃ τὴν λεπρῶσαν, φησὶν, ὁ ἱερεὺς, καὶ καθαρίσῃ αὐτήν· καὶ λήψονται ἀφανίσαι τὴν οἰκίαν δύο ὀρνίθια ζῶντα καθαρὰ, καὶ ξύλον κέδρινον, καὶ κεκλωσμένον κόκκινον, καὶ τὸ ὕσσωπον. καὶ πάλιν· τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν βάψει αὐτὸ εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὀρνιθίου ἐσφαγμένου ἐν τῷ ὕδατι ζῶντι, καὶ ἐν τῷ ὀρνιθίῳ τῷ ζῶντι· καὶ ἐν τῷ ξύλῳ τῷ κεδρίνῳ, καὶ ἐν τῇ ὑσσώπῳ, καὶ ἐν τῷ κεκλωσμένῳ κοκκίνῳ· καὶ ἐξαποστελεῖ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν ἔξω τῆς πόλεως εἰς πεδίον καθαρὸν, καὶ ἐξιλάσεται περὶ τῆς οἰκίας, καὶ καθαρὰ ἔσται. ὅλον δὴ πάλιν ἐν τούτοις παραδείκνυσι σαφῶς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὸ μυστήριον, καὶ τὸν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καθαρισμόν. δύο μὲν γὰρ ὀρνίθια ληφθῆναι κελεύει ζῶντα καὶ καθαρά· ἵνα νοήσῃς διὰ τῶν πετεινῶν τὸν οὐράνιον ἄνθρωπον ὁμοῦ καὶ Θεὸν, εἰς δύο μὲν φύσεις, ὅσον ἧκεν εἰς τὸν ἑκάστῃ πρέποντα λόγον διαιρούμενον. λόγος γὰρ ἦν ὁ ἐκ Θεοῦ πατρὸς ἀναλάμψας, ἐν σαρκὶ τῇ ἐκ γυναικός. πλὴν οὐ μεριζόμενος. εἷς γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ὁ Χρι-

A diffuſione non eſt diffuſus tactus in domo, poſtquam linita fuit domus, quia ſanatus eſt tactus.] Deſtructa eſt itaque Iudaica Synagoga, quòd in Chriſtum debacchata ſit vt impura, à Deique amicitia expulſa: quo in ſtatu cùm diu permanſerit, [donec venit plenitudo Gentium,] vt Paulus loquitur; (Rom. 11. 25.) miſerebitur eius Chriſtus. Conſiderante enim Deo ipſam denuo: ſecundum quod vt Dei oblitus fuerat, ad iuſtitiam iterum vltimis temporibus (B) adducetur, iuſtitiam inquam, quæ eſt ex fide & charitate erga Deum. Accedit itaque viſurus ipſam rurſus ſummus ſacerdos, & meliorem cùm repererit, purgabit confeſtim ac recipiet, vt à ſacris Prophetis prædictum. [In die illa, dicit Dominus, (Mich. 4. 6.) congregabo eam quæ contrita eſt, & eam quæ ſubiecta fuerat, ſuſcipiam, & quos repuleram. Et ponam contritam in reliquias.] (C) Alibi verò: [Diebus multis ſedebunt (Oſee 3. 4.) filii Iſrael ſine Rege, ſine Principe, ſine ſacrificio, ſine altari, ſine ſacerdotio, ſine manifeſtationibus. Et poſt hæc reuertentur filii Iſrael, & quærent Dominum Deum ſuum, & Dauid regem ſuum: & ſtupebunt ad Dominum, & ſuper bonis eius in nouiſſimis diebus.] Inſpecta verò æde leproſa, [Sacerdos, inquit, purgabit (D) eam; (Leu. 14. 49.) & ſumet ad purificandam domum duas auiculas viuentes, mundas, & lignum cedrinum, & coccum tortum, & hyſſopum.] Ac ſtatim: [Auiculam viuentem tinget in ſanguine auiculæ iugulatæ in aqua feruida: & in auicula viuenti, & in ligno cedrino, & hyſſopo, & cocco conglomerato: mittétque auiculam viuam extra ciuitatem in campum purum, & expiabit domum, & munda erit.] Hîc rurſum mihi claré conſidera totum (E) Chriſti myſterium & baptiſmi mundationem. Duos enim paſſeres capi iubet viuos ac mundos, vt intelligeres per viuos alites cæleſtem Deum ſimul & hominem, qui duplicis naturæ ad nos venit, vtraque earum, vt oportet, ſic diſtincta. Verbum enim erat, ex Deo Patre clarificatus, & è muliere carneus natus, non tamen diuiſus. Vnus enim ex vtraque natura Chri-

ſtus eſt. Propterea *duæ auiculæ* capiuntur atque intelliguntur vt vnum vtraque, ſed viua ac munda. Vitam enim & puritatem omnem continens eſt ipſe ex ſe Verbum, & ex Virgine templum viuum Verbum habens in ſeipſo. Proprium enim illi corpus fuit, & non alienum geſtauit. Hinc vnus idémque Ieſus Chriſtus. Præter auiculas & *cedrinum* ſumere iubet *lignum*: vt inde incorruptum eſſe Chriſti corpus agnoſcas. nec enim corruptioni obnoxium, vti & cedrus putredinem neſcit. Vt verò incorruptibile eſſe ſciatur ſanctum Chriſti corpus, hinc credibilior eſt de Reſurrectione ipſius ſermo redditus. *Coccinum* verò *tortum* de morte Seruatoris confeſſionem noſtram deſignat. De Eccleſia itaque in Cantico Canticorum dicitur: [Sicut

Cant. 4. 3

" vitta coccinea labia tua, ſoror mea
" ſponſa.] Labia enim Eccleſiæ ſemper redemptionem in Chriſti ſanguine prædicant, & de ea fidei profeſſionem fieri imperant. ideo *vitta coccineæ* rectè ipſius labia comparantur. Myſtica verò communicatio benedictionis mortis Chriſti habet præconium ſimul & Reſurrectionis eiuſdem: quæ & primò profiteri perſuadentur. Chriſto initiati, deinde ad baptiſmum adducuntur, perficimúſque eos in ſanguine æterni Teſtamenti, vt Scriptura loquitur. Fidei enim confeſſionem in ſanguine Chriſti *coccinum* deſignat: *Hyſſopus* autem ſancti Spiritus feruorem. Calida enim hæc herba eſt, & frigiditates detergens, ac purgans morbos. Talis enim in nos ſancti Spiritus energia exſiſtit & vis. [Sumet, inquit,

Leu. 14. 51

" leproſam domum emundans auiculam viuentem, & lignum cedrinum,
" & coccum tortum, & hyſſopum,
" & tinget ea in ſanguine auiculæ
" iugulatæ in aqua feruida, & aſperget in eis domum ſepties, & purificabit domum in ſanguine auiculæ, & in aqua viuenti, & in ligno cedrino, & in hyſſopo, & in
" coccino conglomerato.] Non enim aliter potuiſſe Iudæorum Synagogam ab infidelitatis ſordibus ablui, & à variis delictorum maculis detergeri, rurſum nobis lex oſtendat, niſi ſola Chriſti benedictione, atque

A στός. καὶ διὰ τοῦτο ὡς δύο λαμβάνεται τὰ ὀρνίθια, καὶ νοεῖται πάλιν, ὡς ἓν ἀμφότερα, πλὴν ζῶντα καὶ καθαρά. ζωῆς γὰρ καὶ καθαρότητος ἁπάσης περιεκτικὸς καὶ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ λόγος. καὶ ὁ ἐκ παρθένου ναὸς τὸν ζῶντα λόγον ἔχων ἐν ἑαυτῷ. ἦν γὰρ ἴδιον αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ οὐκ ἀλλότριον φόρημα. διά τοι τοῦτο εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός. πρὸς δέ γε τοῖς ὀρνιθίοις, καὶ ξύλον κέδρινον λαμβάνεσθαι κελεύει, ἵνα διὰ τούτου ἄφθαρτον εἶναι τὸ σῶμα νοήσῃς Χριστοῦ. οὐ γὰρ οἶδε
B διαφθοράν· παραιτεῖται γὰρ ἡ κέδρος τὸ φθείρεσθαι. διὰ δὲ τοῦ μὴ κατεφθάρθαι νοεῖν τὸ ἅγιον σῶμα Χριστοῦ, πιθανὸς δὲ λίαν ὁ περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ λόγος εἰσφέρεται. τὸ δὲ κεκλωσμένον κόκκινον, τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὁμολογίαν ὑποσημαίνει. καὶ γοῦν εἴρηταί που περὶ τῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ ᾄσματι τῶν ᾀσμάτων, ὡς σπαρτίον κόκκινον χείλη σου, ἀδελφή μου νύμφη. ἐπειδὴ γὰρ ἀεὶ τῆς ἐκκλησίας τὰ χείλη τὴν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σωτηρίαν
C ἀνακηρύττει, καὶ ἐπ' αὐτῷ τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν ποιεῖσθαι κελεύει τὸν προσερχόμενον, σπαρτίῳ κοκκίνῳ παρεικάζει καλῶς τὰ χείλη αὐτῆς· καὶ αὐτῆς δὲ τῆς μυστικῆς εὐλογίας ἡ μέθεξις καταγγελίαν ἔχει τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. ἃ καὶ πρότερον ὁμολογεῖν ἀναπείθοντες τοὺς πιστεύοντας, προσάγομέν τε τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι, καὶ τελειοῦμεν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, καθὰ γέγραπται. καὶ γὰρ τὴν ἐπὶ τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ τῆς πίστεως ὁμολογίαν, διὰ
D τοῦ κοκκίνου σημαίνει· διὰ δὲ τῆς ὑσσώπου, τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζέσιν. θερμὴ γὰρ ἡ πόα, καὶ τῶν ἐκ ψυχρότητος παθῶν σμηκτική. τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ἡμῖν ἐνέργειά τε καὶ δύναμις. λήψεται τοίνυν, φησὶν, ὁ ἁγνίζων τὴν λελεπρωμένην, τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν, καὶ τὸ κέδρινον ξύλον, καὶ τὸ κόκκινον, καὶ τὴν ὕσσωπον, καὶ βάψει αὐτὰ εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὀρνιθίου τοῦ ἐσφαγμένου, ἐφ' ὕδατι ζῶντι, καὶ περιρρανεῖ ἐν αὐτοῖς
E ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἑπτάκις. καὶ ἀφαγνιεῖ τὴν οἰκίαν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ὀρνιθίου, καὶ ἐν τῷ ὕδατι τῷ ζῶντι, καὶ ἐν τῷ ξύλῳ τῷ κεδρίνῳ, καὶ ἐν τῇ ὑσσώπῳ, καὶ ἐν τῷ κεκλωσμένῳ κοκκίνῳ. οὐ γὰρ ἑτέρως δύνασθαι τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν τὸν ἐξ ἀπειθείας ἀποπλύνασθαι μολυσμὸν, καὶ τὴν ἐκ τῶν ποικίλων πλημμελημάτων ἀποθέσθαι κηλῖδα, πάλιν ἡμῖν ὁ νόμος ὑποδηλοῖ, εἰ μὴ διὰ μόνης εὐλογίας τῆς παρὰ Χριστοῦ, καὶ τῆς

εἰς αὐτὸν ὁμολογίας καὶ πίστεως, τελειουμένης δηλονότι καὶ ἁγιαζομένης διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ ἁγίου. ἐπιτήρει γὰρ ὅπως διὰ τῶν εἰρημένων ὁλόκληρος ἡμῖν ζωγραφεῖται Χριστὸς, καὶ ἡ ἐν αὐτῷ πίστις τε καὶ ὁμολογία σημαίνεται. διὰ μὲν γὰρ τοῦ ὀρνιθίου τοῦ ζῶντος, τὸν ἀεὶ ζῶντα, καὶ ζωοποιὸν καὶ οὐράνιον νοήσαις λόγον. διὰ δὲ τοῦ ἐσφαγμένου, τὸ τίμιον αἷμα τοῦ παθόντος ναοῦ. σαρκὶ γὰρ αὐτὸν πεπονθέναι φαμὲν, πλὴν ὡς ἐν ἰδίῳ σώματι. διὰ δὲ τοῦ ἀσήπτου ξύλου, τὴν σάρκα τὴν ἀδιάφθορον. διὰ δὲ τῆς ὑσσώπου, τὸ πνεῦμα· διὰ δὲ τοῦ κοκκίνου, τὴν ἐφ' αἵματι διαθήκης τὴν ὁμολογίαν· διὰ δὲ τοῦ ζῶντος ὕδατος, τὴν ζωοποιὸν τοῦ βαπτίσματος χάριν, ἣν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πάθει καλῶς ὑπεσήμηνεν ἡ ἁγία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν πλευρὰ, ὕδωρ τῷ αἵματι συνεκπέμπουσα, ᾧ καὶ χρῆναι τὴν οἰκίαν ἐπιρραίνεσθαι φησὶν, ἵνα καὶ ἀφαγνίζηται, κατὰ τὸ εἰρημένον Ἰεζεκιὴλ τῷ προφήτῃ· καὶ λήψομαι ὑμᾶς ἐκ τῶν ἐθνῶν, καὶ συνάξω ὑμᾶς ἐκ τῶν χωρῶν, καὶ ῥανῶ ἐφ' ὑμᾶς ὕδωρ καθαρὸν, καὶ καθαρισθήσεσθε. περιρραίνεσθαι δὲ καὶ οὐχ εἰσάπαξ αὐτὴν, ἀλλ' ἑπτάκις κελεύει. οὗ γὰρ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. εἶτα τούτοις ἐπάγει πάλιν ὁ νομοθέτης, ὅτι καὶ ἐξαποστελεῖ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὸ πεδίον, καὶ ἐξιλάσεται περὶ τῆς οἰκίας, καὶ καθαρὰ ἔσται. εἰς τύπον τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, ἤτοι παντὸς τοῦ ἔθνους, τὴν ἀρτίως ἡμῖν κατωνομασμένην οἰκίαν ἐλάβομεν. πόλιν δὲ εἶναι δώσομεν, τὴν πολλῶν οἰκιῶν περιεκτικήν. τοιαύτην τινὰ εἶναι νοήσεις τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην, πολλὰ μὲν ἀνθρώπων συνέχουσαν γένη· τείχει δὲ ὥσπερ τινὶ κύκλῳ περιεζωσμένην τῷ στερεώματι· μεθ' ὃ λοιπὸν ἤδη τὸ πλατύ τε καὶ καθαρὸν τῶν ἄνω κόσμων νοεῖται πεδίον. διδάσκει τοίνυν ὁ νομοθέτης διὰ τοῦ πρὸς τὸ ἔξω τῆς πόλεως πεδίον ἀφίεσθαι τὸ ὀρνίθιον, τήν τε ἀπὸ κόσμου μετάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν τοῦ Χριστοῦ. γεγονὼς γὰρ ἐκεῖ πρὸς τὸν πατέρα καὶ Θεὸν, ὑπὲρ ἁπάντων ἡμῶν καὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, ἐξιλάσεται, καὶ καθαρισθησόμεθα. ὥσπερ γὰρ ὁ σοφώτατος φησὶ μαθητὴς Ἰωάννης· παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστιν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. καλῶς οὖν ἄρα πρὸς Ἰου-

A in eum confeſſione ac fide; perfecta nimirum & ſanctificata per ſanctum baptiſma. Obſerua itaque vt nobis integer ex dictis Chriſtus depingitur, & in eum fides atque confeſſio oſtenditur. In auicula etenim viua ſemper viuens & viuificans ac cæleſte Verbum intelligas: in mactata verò auicula pretioſum templi patientis ſanguinem. Carne enim paſſum dicimus Chriſtum, vt tamen in ſuo corpore. In ligno au-
B tem incorrupto carnem accipimus incorruptam: per hyſſopum, ſpiritum: per coccinum verò, in ſanguine Teſtamenti confeſſionem. In aqua autem viua, ſalutarem intelligimus baptiſmi gratiam: quæ & in ipſa paſſione pulchrè exhibet ſacrum Seruatoris noſtri latus, è quo aqua ſimul & ſanguis profluxit: quo etiam domum aſpergi oportere ait, vt etiam expietur, iuxta Ezechielis
C Prophetæ vocem: [Tollam, inquit, " Ezech 36 24.
vos de Gentibus, & congregabo vos "
de terris: & effundam ſuper vos "
aquam mundam, & mundabimini.] "
Aſpergi autem iubet non ſemel domum, ſed ſepties. [Vbi enim abun- " Rom. 5. 20.
dauit peccatum, ſuperabundauit & "
gratia.] Deinde his denuo addit "
legiſlator vt dimittat auiculam viuam extra vrbem in campum, & precabitur pro domo, mundáque erit. Nimirum in typum Iudaicæ Syna-
D gogæ ſiue Gentium omnium, quam nuper *domum* nominauimus, accepimus. Vrbem verò eſſe dicemus multarum ædium comprehenſionem. Talem eſſe cognoſces orbem habitabilem multa hominum genera complectentem, at firmamento veluti muro quodam circumcinctum, poſt quod tandem amplus mundúſque cæleſtis orbis campus intelligitur. Docet itaque legiſlator per auiculam extra vrbem in campum dimiſ-
E ſam Chriſti è mundo demigrationem, & in cælos aſcenſum. Hic enim ad Deum & Patrem cùm venit, pro nobis omnibus, & Iudæorum Synagoga deprecabitur, & emundabimur nos. Sic enim ſapientiſſimus diſcipulus Ioannes: [Aduocatum, " 1. Ioan. 2. 1.
ait, habemus apud Patrem Ieſum "
Chriſtum iuſtum: & ipſe eſt propi- "
tiatio pro peccatis noſtris: non pro "
noſtris autem tantùm, ſed etiam "
pro totius mundi.] Rectè itaque Iu- "

Ioan.5.46. „ dæis ipſe dixit: [Si crederetis Moſi, „ crederetis vtique & mihi, de me enim „ ille ſcripſit:] per quem & cum quo Deo ac Patri gloria atque imperium cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

A δαίοις ἔφασκεν, εἰ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί. περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε. δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

De eo quòd Aaron non ſemper ingrediatur ſancta Sanctorum.

Περὶ τοῦ, μὴ εἰσέρχεσθαι τὸν Ἀαρὼν διὰ παντὸς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων.

B VNIGENITVS cùm eſſet ſuapte natura Deus, ex Deo Patre natus demiſit ſeipſum ad id quod nos ſumus, & in terra apparuit ſecundùm Scripturas, atque inter homines eſt verſatus, idque non alterius rei cauſa, quàm vt nobis, ſicut diuinus Paulus ait, ſe miſericordem præſtaret, & fidelem ſacerdotem ad peccata noſtra apud Deum expianda. Lex enim quæ per Moſen eſt priſcis data mediantibus angelis, homines effecit ſacerdotes, qui communi naturæ infirmitate laborant; & ob hoc debent, ſicut pro populi, ita pro ſuis ipſorum ignorantiis offerre Deo. At verbum iuriſiurandi quod patefactum eſt extra legem, Heb.7.25 „ [filium conſtituit in æternum perfe„ ctum, qui & penitus ſeruare poteſt eos „ qui accedunt Deo per ipſum, vtpote „ qui ſemper viuit ad intercedendum pro „ illis.] Neque verò Chriſtus pro ſe intercedet. Et ratio quidem in promptu eſt: quia non fecit peccatum: at potiùs pro nobis. Atque hoc pulchrè admodum nobis declarat Paulus ſcribens de Rom.3.25 eo, [quem propoſuit Deus propitiato„ rem per fidem in ſanguine ipſius.] Ideóque & in ſancta Sanctorum eum ait ingreſſum ſemel, qui æternam redemptionem inuenit, vnáque hoſtia perfecit, & quidem in perpetuum omnes qui ſanctificantur. Vnde & nos ſaluati ſumus ipſo peccata noſtra tollente, & pro nobis cruciatum ſuſtinēte. Poſuit enim animam ſuam volens pro nobis, tametſi iterum ſuſcitatus ſit. Deus enim erat ſuapte natura, éſtque in cælis ad dex- Heb.7.25 „ teram Patris [ſemper viuens vt inter„ cedat pro ſanctis,] vt paulo antè dixi„ mus. Porro hæc à me rurſum tanquam ex legali dicta ſunt vmbra, quam & quo pacto ſe habeat, luculenter exponam. Scriptum eſt enim in Leuitico: Leu.16.2. „ [Et dixit Dominus ad Moſen: Lo„ quere Aaroni fratri tuo, non ingre„ diatur omni tempore in ſanctua„ rium intra velum coram propitia-

ΘΕΟΣ ὢν φύσει καὶ ἐκ Θεοῦ πατρὸς ὁ μονογενὴς καθῆκεν ἑαυτὸν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ γῆς ὤφθη, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, καὶ οὐχ ἑτέρου τοῦ χάριν, ἢ ἵνα; καθά φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἐλεήμων γένηται, καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς Θεὸν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. νόμος μὲν γὰρ διὰ Μωσέως τοῖς πάλαι τεθεσπισμένος μεσολαβούντων ἀγγέλων, ἀνθρώπους καθίστησι τοὺς ἱερέας, τὴν κοινὴν τῆς C φύσεως νοσοῦντας ἀσθένειαν, καὶ δι' αὐτὴν ὀφείλοντας, καθάπερ ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀγνοημάτων, θυσίας προσφέρειν. ὁ δὲ λόγος τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον. ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. ἐξιλάσεται δὲ ὁ Χριστὸς, ἥκιστα μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ· καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. οὐ γὰρ ἐποίη- D σεν ἁμαρτίαν· ὑπὲρ ἡμῶν δὲ μᾶλλον. καὶ τοῦτο ἡμῖν εὖ μάλα σαφηνῶς γεγραφὼς ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ αὐτοῦ ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι. ταύτῃ τοι καὶ εἰσβεβηκέναι φησὶν αὐτὸν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἅπαξ, καὶ αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενον, καὶ μιᾷ προσφορᾷ τετελειωκότα, καὶ τοῦτο εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. καὶ σεσώσμεθα μὲν ἡμεῖς· αὐτὸς δὲ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αἴρει, E καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται. τέθεικε γὰρ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἐθελοντὴς ὑπὲρ ἡμῶν· πλὴν ἀνεβίω. Θεὸς γὰρ ἦν φύσει, καί ἐστιν ἐν οὐρανοῖς ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς; πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἁγίων, καθάπερ ἔναγχος ἔφην. καὶ ταυτί μοι πάλιν ὡς ἐκ νομικῆς εἴρηται σκιᾶς, ἣν καὶ ὅπως ἂν ἔχοι σαφῶς ἀφηγήσομαι. γέγραπται τοίνυν ἐν τῷ Λευιτικῷ· καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν· λάλησον πρὸς Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου, μὴ εἰσπορευέσθω πᾶσαν ὥραν τῶν ἁγίων τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος

τος, εἰς πρόσωπον τοῦ ἱλαστηρίου, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου, καὶ οὐκ ἀποθανεῖται. ἐν γὰρ νεφέλῃ ὀφθήσομαι ἐπὶ τοῦ ἱλαστηρίου. ἔδει γὰρ ἔδει τὸν Ἀαρὼν εἰκόνα καὶ τύπον ἀποπληροῦν πεπλασμένην τῆς ἱερωσύνης Χριστοῦ μὴ κατὰ πᾶσαν ὥραν, ἤγουν ἐν παντὶ καιρῷ, τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ποιούμενον εἰσδρομήν, οἱονεὶ παρασημαίνειν τοῦ μυστηρίου τὸ κάλλος. ἅπαξ γὰρ εἰσβέβηκεν ὁ Χριστὸς, αἰωνίαν λύτρωσιν, ὡς ἔφην, εὑράμενος. πλημμέλημα τοίνυν εἰς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν διὰ τῶν ἐν τύποις, τὸ μὴ κατ' ἔτος καὶ ἅπαξ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσελαύνειν τὸν Ἀαρὼν, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν ὥραν, καὶ ὡς ἐν παντὶ καιρῷ. διὰ τοῦτο χρείαν τηρεῖν προστέταχεν, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ. εἰ δὲ θάνατος ἦν ἡ δίκη τῷ παραλύοντι τὴν σκιὰν, καὶ εἰς τὸν τῆς ἀληθείας ἐμπαροινοῦντα τύπον, τίς ἔσται λοιπὸν ἡ ἐπιτίμησις τοῖς εἰς αὐτὴν πλημμελοῦσι τὴν ἀλήθειαν, τουτέστι Χριστόν; ὃ δὴ πεπράχασιν Ἰουδαῖοι τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν οὐ προσιέμενοι, καὶ κατὰ μυρίους ὅσους ἀτιμάζοντες τρόπους, καί τοι λέγοντα σαφῶς· ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια, τουτέστι, τῶν ἐν νόμῳ τύπων ἡ πλήρωσις. τέλος γὰρ νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός. γράφει γὰρ οὕτως ἡμῖν ὁ νομομαθὴς καὶ ἱερώτατος Παῦλος. εἴργεται τοίνυν ὁ Ἀαρὼν, τοῦ μὴ ποιεῖσθαι διὰ παντὸς τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσβολὴν, ἵνα τοῦ μυστηρίου τὸ κάλλος ἀπαραλώβητόν τε καὶ ἀκεραιφνὲς, καὶ αὐταῖς ἡμῖν διαστράπτοι ταῖς σκιαῖς. δι' ἔτους μὲν οὖν καὶ καθ' ἕνα καιρὸν ἡ εἴσοδος. τίνα δὴ ἂν γένοιτο τρόπον, καὶ οὐκ ἂν ἁμάρτοι τοῦ πρέποντος, ὁ νομοθέτης λέγων· οὕτως εἰσελεύσεται Ἀαρὼν εἰς τὸ ἅγιον. ἐν μόσχῳ ἐκ βοῶν περὶ ἁμαρτίας, καὶ κριὸν εἰς ὁλοκάρπωμα, καὶ χιτῶνα λινοῦν ἡγιασμένον ἐνδύσεται, καὶ περισκελὲς λινοῦν ἔσται ἐπὶ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ ζώνην λινῆν ζώσεται, καὶ κίδαριν λινῆν περιθήσεται. ἱμάτια ἅγιά ἐστι· καὶ λούσεται ὕδατι πᾶν τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ ἐνδύσεται αὐτά. καὶ παρὰ τῆς συναγωγῆς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ λήψεται δύο χιμάρους ἐξ αἰγῶν περὶ ἁμαρτίας, καὶ κριὸν ἕνα εἰς ὁλοκαύτωμα. καὶ προσάξει Ἀαρὼν τὸν μόσχον τὸν περὶ ἁμαρτίας τῆς ἑαυτοῦ, καὶ ἐξιλάσεται περὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ. καὶ λήψεται τοὺς δύο χιμάρους, καὶ στήσει αὐτοὺς ἔναντι κυρίου παρὰ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐπιθήσει Ἀαρὼν ἐπὶ

A torio, quod eſt in arca teſtimonii, ne fortè moriatur. (In nube enim apparebo in propitiatorio.)] Oportebat enim, oportebat inquam, Aaronem præſtare imaginem & typum ſacerdotii Chriſti, atque ideo non omni hora, id eſt tempore, in ſancta Sanctorum introire permittebatur, ad ſanctificandam huius myſterii dignitatem. Chriſtus enim ſemel ingreſſus, æternàm, vt dixi, reperit redemptionem. Peccatum igitur eſt in ipſam veritatem, per ea B quæ in typis ſunt, ſi ſæpiùs quàm annuatim & ſemel in ſancta Sanctorum introeat Aaron, ſed ſemper & quando oportunum. Idcirco præcepit ei Deus hunc actum ſeruandum, ne fortè moriatur. Iam verò ſi capitalis pœna conſtituta eſt in eum qui tranſgreditur vmbram, & impingit in typum veritatis, quale demum ſupplicium manebit eos, qui peccant in ipſam veritatem, hoc C eſt, in Chriſtum? Quod quidem certè fecerunt Iudæi, qui non recipiunt fidem; at potiùs variis modis ipſam deformant atque deturpant: quamquam ille manifeſtè dicat, [Ego ſum veritas,] hoc eſt, legalium typorum & figurarum impletio. Finis enim legis & Prophetarum eſt Chriſtus. Ita enim nobis ſcribit peritiſſimus legis & ſanctiſſimus Paulus. Prohibitus igitur eſt Aaron, ne ſemper adeat ſancta Sanctorum, vt myſterii D dignitas ſit inuiolata atque integra, nobiſque ex ipſis vmbris eluceſcat. Idcirco ingreſſio fiebat ſemel & vno tempore. Quo autem modo debeat fieri, vt non aberretur à decoro, addit legiſlator his verbis: [Sic ingredietur Aaron in ſanctum, per vitulum ex bobus pro peccato, & arietem in holocauſtum, tunicáque linea ſanctificata induetur, ac feminale lineum erit ſupra cutem ipſius, zonáque linea cingetur, & cidarim lineam imponet ſi- E bi. Veſtimenta ſancta ſunt & lauabitur aqua totum corpus ipſius, & his induetur. Deinde à congregatione filiorum Iſrael recipiet duos hircos ex capris pro peccato, atque arietem vnum in holocauſtum: adducétque Aaron vitulum, qui eſt pro peccato ſui ipſius, & exorabit pro ſe & ſua familia. Poſtea accipiet duos hircos, & ſtatuet eos coram Domino ad portas tabernaculi teſtimonii: & mittet Aaron ſuper

Ioan. 14. 6.

Leu. 16.

duos hircos ſortes: vnam Domino, & alteram capro emiſſario. Tunc adducet Aaron hircum, ſuper quem exiuit ſors Domino, & offeret eum pro peccato. Sed hircum, ſuper quem cecidit ſors emiſſarii, ſtatuet viuentem in conſpectu Domini, vt pro ipſo deprecetur: vt emittat eum in emiſſionem, atque dimittat eum in ſolitudinem.] Modum itaque ſacrificii in his verbis exponit. Deinde Aaron adduxit vitulum offerendum pro ſui ipſius peccato, atque pro ſua domo. Mactato autem vitulo, & item hirco deſtinato in holocauſtum, iuxta eandem legem, [Tunc, inquit, accipiet thuribulum plenum carbonibus ignis ab altari quod eſt coram Domino, implebitque manus ſuas thymiamate tenuis compoſitionis, & inferet intra velum, imponétque thymiama igni coram Domino, atque vapor thymiamatis teget propitiatorium, quod eſt ſuper teſtimonia, & non morietur. Poſtea accipiet de ſanguine vituli, & aſperget digito in propitiatorium ad Orientem coram propitiatorio, ſepties aſperget de ſanguine digito ſuo.] Addit autem his: [Hircum pro peccato populi mactabit coram Domino, & inferet ſanguinem eius intra velum, faciétque cum ſanguine huius, ſicut fecit cum ſanguine vituli.] Atque hæc cuncta fieri ordinauit, vt ſacerdos deprecaretur & oraret pro immunditiis filiorum Iſrael, & pro omnibus peccatis ſuis. Vngebatur autem ſanguine vituli, & item hirci, non ſolùm propitiatorium atque intimum tabernaculum, hoc eſt, ſancta Sanctorum, ſed etiam ipſum altare oblationum in primo tabernaculo: Ait enim rurſus: [Et egredietur ad altare quod eſt coram Domino, & deprecabitur in eo, accipiétque de ſanguine vituli atque hirci, quem imponet ſuper cornua altaris, in circuitu. Et aſperget in ipſum de ſanguine digito ſuo ſepties, tunc purificabit ipſum, & ſanctificabit ab immunditiis filiorum Iſrael.] Addit autem rurſus his: [Et adducet hircum viuentem, imponétque Aaron duas manus ſuas in caput hirci viuentis, & confitebitur ſuper ipſum vniuerſas iniquitates filiorum Iſrael,

Leuit.16.12.

Ibid.15.

Ibid.18.

A τοὺς δύο χιμάρους κλῆρον, ἕνα τῷ κυρίῳ, καὶ κλῆρον ἕνα τῷ ἀποπομπαίῳ· καὶ προσάξει Ἀαρὼν τὸν χίμαρον, ἐφ᾽ ὃν ἐπῆλθεν ἐπ᾽ αὐτὸν ὁ κλῆρος τῷ κυρίῳ, καὶ προσοίσει περὶ ἁμαρτίας· καὶ τὸν χίμαρον, ἐφ᾽ ὃν ὁ κλῆρος τοῦ ἀποπομπαίου, στήσει αὐτὸν ζῶντα ἔναντι κυρίου τοῦ ἐξιλάσασθαι ἐπ᾽ αὐτοῦ. ὥστε ἐξαποστεῖλαι αὐτὸν εἰς τὴν ἀποπομπήν, καὶ ἀφήσει αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. τὸν μὲν οὖν τῆς θυσίας ἐν τούτοις ἡμῖν ἐξηγεῖται τρόπον. Εἶτα προσκεκόμικε τὸν μόσχον Ἀαρὼν τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας τῆς ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ

B οἴκου ἑαυτοῦ. τεθυμένου δὲ τοῦ μόσχου, καὶ μὴν τοῦ κριοῦ γεγονότος εἰς ὁλοκαύτωμα, κατὰ τὸν αὐτῷ πρέποντα νόμον· καὶ λήψεται, φησί, τὸ πυρεῖον πλῆρες ἀνθράκων πυρὸς ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἀπέναντι κυρίου. καὶ πλήσει τὰς χεῖρας θυμιάματος συνθέσεως λεπτῆς, καὶ εἰσοίσει ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, καὶ ἐπιθήσει τὸ θυμίαμα ἐπὶ τὸ πῦρ ἔναντι κυρίου, καὶ καλύψει ἡ ἀτμὶς τοῦ θυμιάματος τὸ ἱλαστήριον τὸ ἐπὶ τῶν μαρτυρίων, καὶ οὐκ ἀποθανεῖται. καὶ λήψεται

C ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ ῥανεῖ τῷ δακτύλῳ τὸ θυσιαστήριον ῥανεῖ ἑπτάκις ἀπὸ τοῦ αἵματος τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ. προσεπάγει δὲ τούτοις, καὶ σφάξει τὸν χίμαρον περὶ τῆς ἁμαρτίας τὸν περὶ τοῦ λαοῦ ἔναντι τοῦ κυρίου, καὶ εἰσοίσει ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος· καὶ ποιήσει τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὃν τρόπον ἐποίησε τὸ αἷμα τοῦ μόσχου. καὶ ταυτὶ δὲ ταῦτα προστέταχε γενέσθαι, ὑπὲρ τοῦ ἐξιλάσασθαι φημὶ ὑπὲρ τῆς ἀκαθαρσίας τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ περὶ πα-

D σῶν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. κατεχρίετο δὲ τῷ αἵματι τοῦ τε μόσχου, καὶ μὴν καὶ τοῦ χιμάρου, οὐχὶ μόνον τὸ ἱλαστήριον, καὶ ἡ ἐσωτέρα σκηνή, τουτέστι, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ τῶν καρπωμάτων θυσιαστήριον, ἐν τῇ πρώτῃ σκηνῇ. ἔφη γὰρ πάλιν, καὶ ἐξελεύσεται ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἀπέναντι κυρίου, καὶ ἐξιλάσεται ἐπ᾽ αὐτοῦ· καὶ λήψεται ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ μόσχου, καὶ

E ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ χιμάρου, καὶ ἐπιθήσει ἐπὶ τὰ κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου κυκλόθεν. καὶ ῥανεῖ ἐπ᾽ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ αἵματος τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ ἑπτάκις, καὶ καθαριεῖ αὐτό, καὶ ἁγιάσει αὐτὸ ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. προσεπάγει δὲ πάλιν καὶ προσάξει τὸν χίμαρον τὸν ζῶντα, καὶ ἐπιθήσει Ἀαρὼν τὰς δύο χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χιμάρου τοῦ ζῶντος. καὶ ἐξαγορεύσει ἐπ᾽ αὐτοῦ πάσας τὰς ἀνομίας τῶν υἱῶν Ἰσραήλ,

καὶ πάσας τὰς ἀδικίας αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. καὶ ἐπιθήσει αὐτὰς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χιμάρου τοῦ ζῶντος, καὶ ἐξαποστελεῖ ἐν χειρὶ ἀνθρώπου ἑτοίμου εἰς τὴν ἔρημον. καὶ λήψεται ὁ χίμαρος ἐφ' ἑαυτῷ τὰς ἀνομίας αὐτῶν εἰς τὴν ἄβατον, καὶ ἐξαποστελεῖ τὸν χίμαρον εἰς ἔρημον. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τύποις τεθεσπισμένα κατὰ καιρὸν, ὧδέ πῃ ἔχει, καὶ δὴ καὶ ἐπεπράττετο. ἐπειδὴ δὲ παρῴχηκεν ἡ σκιὰ, καὶ ὁ τῆς διορθώσεως ἐνέστη καιρὸς, φέρε δὴ φέρε λεπταῖς καὶ ἀστειοτέραις ἐννοίαις χρώμενοι, τὸν τοῦ νόμου σκοπὸν ἐπὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον μεταπλάττωμεν. εἰσῆλθε μὲν γὰρ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἐφ' ἅπαξ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. πλὴν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, καὶ οὐ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, ἀπαλείφων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. τέθυται γὰρ, οὐχ ὑπέρ γε τῆς ἑαυτοῦ. πόθεν; ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας. ἑψόμεθα δὴ οὖν καὶ αὐταῖς εὖ μάλα ταῖς τοῦ νόμου σκιαῖς. ἦν μὲν καὶ σφόδρα εἰκὸς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀναγκαῖον, τὸν θεσπέσιον Ἀαρὼν ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀγνοημάτων θυσίαν προσφέρειν. οὐ γὰρ ἂν νοοῖτο γεγονὼς τοῦ πλημμελεῖν ἐν ἀμείνοσιν ἄνθρωπος ὤν, Χριστῷ δὲ οὐκέτι τὸ τοιοῦτον ἁρμόσει. πολλοῦ γε καὶ δεῖ. κατεπεπλούτηκεν γὰρ ἐν ἰδίᾳ φύσει τὸ ἀπλημμελὲς ὡς Θεός. πλὴν ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ αὐτῶν τῶν ἡγιασμένων ἡ κάθαρσις, ἱερέων τέ φημι, καὶ μὴν καὶ λαῶν. θέα γὰρ ὅπως ὁ Ἀαρὼν τὴν ἐν Χριστῷ νοουμένην θυσίαν καὶ νοητὴν εὐοσμίαν ἐν τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ θύμασιν ὑποπλάττεται. μόσχος γὰρ ἦν καὶ κριὸς εἰς ὁλοκαύτωσιν. νοεῖται δὲ πάλιν ὡς ἔν γε τῷ μόσχῳ Χριστός. ἀμφιλαφῆ γὰρ λίαν τὰ ὑπὲρ ἁγίων προσκομιζόμενα τῷ Θεῷ, καὶ πλούσιοι σφόδρα τῶν τοιούτων οἱ τρόποι. ἱερὸν δὲ ζῶον, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν εἰς θυσίαν ἐπιτηδείων, ὑπερκείμενον τὸ τοῦ μόσχου χρῆμα. οὐκοῦν τῆς θυσίας τὸ τέλειον ὑπεμφαίνοιεν ἂν ἡμῖν ὁ μόσχος. κριὸς δὲ πάλιν εἰς ὁλοκαύτωσιν. γέγονε γὰρ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τῷ Θεῷ καὶ πατρί· τὸ οἱονεὶ βδελυρόν τε καὶ κάκοσμον τῆς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου διαλύων ἐν ἑαυτῷ. ἐπιτήρει δὲ ὅπως προστεταγμένος ὁ Ἀαρὼν τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσβολὴν ποιεῖσθαι κατὰ καιροὺς, καὶ ἀποπερανεῖν εὖ μάλα τὰς ὑπέρ γε τῶν ἰδίων ἀγνοημάτων θυσίας, οὐκ ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης σχήματι.

omnéſque iniuſtitias, & omnia peccata ipſorum. Et imponet ipſa in caput hirci viuentis, emittétque ipſum per manum hominis ad hoc parati in deſertum. Et portabit hircus in ſe omnes iniquitates eorum in inuium, etenim mittet hircum in deſertum.] Quę igitur in typis per oracula Dei olim prodita ſunt, ita ſe habent, & ſic quidem peracta ſunt. Poſtquam verò præteriit vmbra, & correctionis tempus aduenit, agedum, age, ſubtilioribus atque politioribus cogitationibus vtentes, ſcopum legis ad Chriſti myſterium transferamus. [Ingreſſus enim eſt ſe- Heb. 9. 11
mel in ſancta Sanctorum Dominus noſter Ieſus Chriſtus æterna redemptione inuenta.] Cæterùm in ſanguine æterni teſtamenti, neque per ſanguinem hircorum & vitulorum, ſed per proprium ſanguinem deleuit peccatum mundi. Immolatus enim eſt non pro ſuo, ſed pro noſtro peccato. Sequemur itaque perſpicuè admodum vmbras legis. Erat enim, & quidem vehementer, conueniens, aut potiùs neceſſarium, vt diuinus Aaron pro propriis ignorantiis hoſtias offerret. Non enim debet intelligi expers peccati, cùm fuerit homo. In Chriſtum verò nihil tale cadit. Multum abeſt: quippe qui tanquam Deus ſuapte natura ſit expers peccati. Imò verè in ipſo & per ipſum eſt etiam ipſorum ſanctorum purificatio, ſacerdotum inquam ſimul & populorum. Vide enim quo pacto Aarō hoſtiam in Chriſto intellectam & odorem ſuauitatis intelligibilem in victimis pro ſe deſcribat. Vitulus enim erat & aries in holocauſtum. Intelligitur porro rurſum per vitulum Chriſtus. Nam quæ pro ſanctis offeruntur Deo, opima ſunt, & opulentiſſimi ſacrificiorum modi. Sacrum autem animal & reliquis omnibus quæ ad ſacrificandum apta ſunt præſtantior eſt vitulus. Quapropter vitulus ſubindicauerit nobis ſacrificii perfectionem. Aries autem rurſus offertur in holocauſtum, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus Deo & Patri factus eſt in odorem ſuauitatis, vtpote qui in ſeipſo abominationem & fœditatem peccati pro mundo diſſoluerit. Obſerua autem quomodo præſcriptum ſit Aaroni, vt quibus temporibus ingreditur ſancta Sanctorum, & accuratè peragit ſacrificia pro ſuis ignorantiis; tum temporis in habitu pontificali non conſpi-

conſpiciatur; ſed tunicam lineam, ait Scriptura, eámque ſanctificatam induet, feminale item lineum erit in cute ipſius, & zona linea cingetur, cidariſque linea capiti imponetur (veſtimenta hæc ſancta ſunt) & abluetur aqua totum ipſius corpus. Atqui talis, inquiens, habitus communis erat etiam ceteris ſecundùm legem ſacerdotibus. Quæ à nobis hîc poteſt afferri ratio probabilis, vt opinor, at potiùs vera? Neque enim par erat, vt Aaron pro ſuis peccatis ſacrificans appareret in forma Chriſti, qui non nouit peccatum. Nam ſtola maximè congruit ei, imò totus pontificis habitus figurabat maieſtatem regni & ſacerdotii Seruatoris noſtri. Quòd autem impoſſibile ſit quemquam ſancta Sanctorum ingredi, & verum tabernaculum, quòd non homo, ſed Dominus poſuit, niſi priùs aqua regenerati purificentur, lex clarè oſtendit, cùm præcipit Aaroni, vt aqua abluatur in ſancta Sanctorum introiturus. Deinde mandauit quoque carbones ignis de ipſo altari eſſe accipiendos, atque intrà portandos, hoc eſt, intra velum; item plenum manipulum tenuis thymiamatis imponendum. Quo quidem peracto, ait, vapor thymiamatis operiet propitiatorium, quod eſt pro teſtimoniis. Ergo & hoc erat Chriſti typus, qui immolatus eſt vt vitulus, & factus eſt holocauſtum, vt aries. Bene autem olet tanquam thymiama ſubtile, totúmque ſanctum implet tabernaculum, hoc eſt, Eccleſiam, intelligibili odore. cui & acclamabimus:

Cant.1.3. „ [Vnguentum effuſum nomen tuum. Propterea iuuenculæ dilexerunt te, & attraxerunt te. Poſt te in odorem vnguentorum tuorum currimus.] Ceterùm age, aliquanto altiùs ſermonem à capite arceſſamus. Ita enim expoſitio argumentorum noſtrorum rectè ſibi conſtabit. Vitulus igitur & aries pro Aarone ſunt producti in ſacrificium: at verò duo hirci pro populo, itémque aries in holocauſtum. ſcri-

Leui.16. „ ptum eſt enim ſic: [Sortes in hircis: vna quidem Domino, altera verò emiſſario.] Et quodnam in his ſit myſterium, neceſſe eſt dicamus. Nam quidam putant vnum hircorum emiſſario cuidam malo atque immundo ſpiritui datum eſſe, & remiſſum in ſolitudiné.

A ὁρᾶται κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, ἀλλὰ χιτῶνά φησι λινοῦν ἡγιασμένον ἐνδύσεται, καὶ περισκελὲς λινοῦν ἔσται ἐπὶ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ, καὶ ζώνην λινῆν ζώσεται, καὶ κίδαριν λινῆν περιθήσεται. τὰ ἱμάτια, ἅγιά ἐστιν. καὶ λούσεται ἐν ὕδατι πᾶν τὸ σῶμα αὐτοῦ. ἀλλ' ἦν ἅπασιν ἱερουργοῖς συνήθές τε τοῦτο καὶ κατὰ νόμον τὸ σχῆμα, τίς ἂν οὖν γένοιτο καὶ τούτων ἡμῖν ὁ λόγος πιθανὸς ὡς οἶμαι, μᾶλλον δὲ καὶ ἀληθής; οὐ γὰρ ἦν ἀκόλουθον ὑπὲρ

B ἰδίων θύοντα πλημμελημάτων τὸν Ἀαρὼν, ἐν εἴδει φαίνεσθαι τοῦ Χριστοῦ, τοῦ μὴ εἰδότος τὴν ἁμαρτίαν. στολισμὸς γὰρ ὁ μάλιστα πρέπων αὐτῷ, καὶ αὐτὸ τῆς ἀρχιερωσύνης τὸ σχῆμα, τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν βασιλείας τε ὁμοῦ καὶ ἱερωσύνης ἀνετύπου τὸ κάλλος. ὅτι δὲ ἐστιν ἀμήχανον εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσελάσαι δυνάσθαι τινας, καὶ εἰς τὴν σκηνὴν τὴν ἀληθινὴν, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος καὶ οὐκ ἄνθρωπος, μὴ οὐχὶ τῷ τῆς παλιγγενεσίας ὕδατι προκαθηρισ-

C μένους, ἐδήλου σαφῶς ὁ νόμος, ὕδατι προστάττων ἀπολούσασθαι τὸν Ἀαρὼν, εἰ μέλλοι ποιεῖσθαι τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσδρομήν. ἄνθρακας δὲ δεῖν ἀπ' αὐτοῦ λαμβάνειν τοῦ θυσιαστηρίου προστέταχεν εἴσω τε ἀποκομίζειν, τουτέστιν, ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος· ἐπιτάττει δὲ οὕτως αὖθις πλήρη τὴν δράκα λεπτοῦ θυμιάματος ποιεῖν. οὗ καὶ εἰς πέρας ἐνηνεγμένου, καλύψει, φησὶν, ἡ ἀτμὶς τοῦ θυ-

D μιάματος τὸ ἱλαστήριον τὸ ἐπὶ τῶν μαρτυρίων. τύπος δὲ ἦν αὐτοῦ ὁ Χριστὸς, ὃς τέθυται μὲν ὡς μόσχος· ὁλοκαυτοῦται γε μὴν, ὡς κριὸς, καὶ ὅλην ἐμπίπλησι τὴν ἁγίαν σκηνὴν, τουτέστι, τὴν ἐκκλησίαν, τῆς νοητῆς εὐοσμίας ὡς καὶ λέξεται πρὸς ἡμῶν· μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου. διὰ τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε, καὶ εἵλκυσάν σε. ὀπίσω σου εἰς ὀσμὴν μύρου σου δραμοῦμεν. ἀλλὰ φέρε, τὸν λόγον ἀναβιβάζωμεν

E ἐν ἀρχαῖς. ἥξει γὰρ οὕτως ἡμῶν κατ' εὐθὺ τοῦ πρέποντος ἡ τῶν νοημάτων ἐφήγησις. μόσχος μὲν οὖν καὶ κριὸς ὑπέρ γε τοῦ Ἀαρὼν, τὰ εἰς θυσίαν ἠγμένα· χίμαροι δὲ δύο περὶ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴν καὶ κριὸς ὁλοκαύτωμα· γέγραπται γὰρ ὧδε· κλήρους δὲ τοῖς χιμάροις· εἷς μὲν τῷ κυρίῳ, ἕτερος γε μὴν τῷ ἀποπομπαίῳ. καὶ ποῖον ἂν εἴη τὸ ἐπ' αὐτοῖς μυστήριον, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. τινὲς μὲν οὖν οἴονται τὸν ἕνα τῶν τράγων, ἀποπομπαίῳ τινὶ καὶ ἀκαθάρτῳ δαίμονι δεδόσθαι τε καὶ ἀφίεσθαι κατὰ τὴν ἔρημον,

ἡμεῖς δὲ ταύτην τὴν δόξαν ἐκτόπου δεισιδαιμονίας μεμεστωμένην εἶναί φαμεν, καὶ τῆς εἰς Ἑλληνικὴν ἡκόντων πλάνησιν αἰτιαμάτων οὐκ ἀπαλλαξομένην. μᾶλλον δέ· προσεπιποίσω γὰρ ὑποστολῆς δίχα, ὃ ἔτι μεῖζον, εἰς ἀνισότητα λογισμῶν τῆς εἰς Θεὸν ἁμαρτίας εἰσηγητὴν τὸν νόμον εὑρήσομεν, καίτοι τῆς πολυθέου πλάνης πολυτρόπως ἐξέλκοντα, καὶ τὸν ἕνα τε καὶ φύσει παραδεικνῦντα τῶν ὅλων κύριον, καὶ ἐπὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν παιδαγωγεῖν εἰωθότα. φαίη γὰρ ἄν τις εὐθὺς τῶν ὀρθὰ φρονεῖν εἰωθότων, αὐτόθεν προστέταχεν ἀφεῖσθαί τε καὶ ἀπονέμεσθαι καθάπερ τινὰ θυσίαν πονηρᾷ καὶ ἀντικειμένῃ δυνάμει τὸ τῷ Θεῷ προσκεκομισμένον, φημὶ δὴ τὸν χίμαρον. τί δὲ καὶ εὑρήσομεν τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν παρεσχότα τὸν Ἀαρὼν, ὅτε τὰς χεῖρας ἐπιτιθεὶς τῷ τράγῳ, κατηγόρευε τὰς ἁμαρτίας τῶν υἱῶν Ἰσραήλ; ἆρα οὐκ ἂν νοοῖτο τῆς ἀνωτάτω λοιπὸν ἐμβροντησίας τὸ χρῆμα μεστὸν, καὶ δυσσεβείας Ἑλληνικῆς, καὶ λογισμῶν σκαιότητος οὐκ ἀπηλλαγμένον; καὶ τίσιν ἢ πῶς ἀμφίλογον ἔτι τό γε οὕτω κατηρρωγηκὸς ἐναργῆ τὴν κατάρρησιν; τί οὖν ἄρα τὸ δρώμενον ἦν; δύο μὲν γὰρ προσεκομίζοντο χίμαροι καλοί τε καὶ ἰσομεγέθεις ἀλλήλοις, ἄμφω τε ἰσήλικες, ὁμόχροοί τε καὶ κατ' οὐδένα τρόπον παθόντες τὴν ἐμπειρίαν· κλῆροι δὲ λοιπὸν ἐγράφοντο δύο, τὰ τῶν χιμάρων ὀνόματα, κατά γε τὸ τῷ νομοθέτῃ δοκοῦν εὖ μάλα κατασημαίνοντες. εἷς μὲν γὰρ ὠνομάζετο κύριος· ἕτερος δὲ ἀποπομπαῖος. ὡς οὖν, τῶν τράγων ὠνομασμένων, τοῦ μὲν ἑνὸς, κυρίου, τοῦ δὲ ἑτέρου, ἀποπομπαίου, διά τοι τὸ ἀποπέμπεσθαι. τοὔνομα γὰρ ἐντεῦθεν αὐτῷ. δαίμονα δὲ οὐχὶ τὸν ἀποπομπαῖον, αὐτὸ δὲ τὸ ζῶον νοήσομεν εἰρῆσθαι. καὶ ὁ μὲν κύριος. τοῦτο γὰρ τῶν χιμάρων ἑνὶ ἦν ὄνομα, ὡς ἔφην, ἱεροπρεπῶς ἐσφάζετο. ἡγίαζε δὲ τῷ αἵματι τὴν ἐσωτάτην σκηνὴν, καὶ μὴν καὶ αὐτὸ τὸ ἔξω τε καὶ τῶν καρπωμάτων θυσιαστήριον, ἐφ' ᾧ καὶ τὰς κατὰ νόμον ἐτέλουν θυσίας. ὅ γε μὴν ἕτερος, τουτέστιν, ὁ ἀποπομπαῖος, εἰς τὴν ἄβατον ἐξεπέμπετο, κατηγορηκότος ἐπ' αὐτῷ τοῦ Ἀαρὼν τὰς ἁμαρτίας τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. σημαίνεται δὲ δι' ἀμφοῖν ὁ Χριστός· ἀποθανὼν μὲν, ὡς ἄνθρωπος, καὶ τεθυμένος ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς ἐν εἴδει τράγου. ἐσφάζετο γὰρ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ὁ χίμαρος,

A Nos verò iſtam opinionem abſurda ſuperſtitione refertam eſſe iudicamus, neque à Græcanico errore liberam, imò verò (addam enim hoc abſque timore) quòd adhuc amplius eſt, ad impietatem cogitationum, peccati in Deum authorem eſſe legem inueniemus, etſi alioqui nos multifariam ab errore colendi multos deos reuocet, vnúmque & ſuapte natura Dominum huius vniuerſi demonſtret, atque in cognitionem veritatis nos deducere
B ſolita ſit. Dixerit enim quis eorum qui rectè ſentire volunt. Quare præcepit illum quaſi ſacrificium dimittendum, tribuendúmque eſſe malignæ ac vero Deo aduerſæ potentiæ, id quod Deo adductum erat, hircum inquam? Ecquid verò inueniemus vtilitatis ex Aaron præſtitum, quando manibus hirco impoſitis confitebatur peccata filiorum Iſrael? Annon hæc res delirii demum extre-
C mi plena intelligi debet, neque ab impietate Gentilium & cogitationibus ſcæuis ſeu ſiniſtris aliena? Quibus verò, aut quomodo ambiguum erit id quod tam apertam præ ſe fert damnationem? Quid igitur ſignificat hæc res? Duo hirci adducebantur, pulchri, & eiuſdem inter ſe magnitudinis, ambo coæui eiuſdémque coloris, neque in quoquam alter alterum excellebat, aut pretio differebat: ſortes autem deinceps inſcri-
D bebantur duæ, quæ nomina hircorum, prout legiſlatori viſum fuit, pulchrè ſignificabant. Alter enim nominabatur Dominus: alter Emiſſarius. Appellatis itaque hircis, altero quidem Domino; altero verò emiſſario (eò quòd emitteretur; inde enim nomen deductum eſt) non dæmonem dictum eſſe emiſſarium cenſebimus, ſed animal ipſum ita appellatum. Ac Dominus quidem (id enim nomen erat, vt dixi, alteri hircorum) ritè mactabatur, qui ſuo ſanguine ſanctificabat intimum
E tabernaculum, itémque altare holocauſtorum, quod extra erat, in quo & ſacrificia ſecundùm legem peragebantur. Alter verò, hoc eſt emiſſarius, in ſolitudinem dimittebatur, cùm Aaron ſuper illum confeſſus eſſet peccata filiorum Iſrael. Significatur autem Chriſtus per vtrumque: mortuus eſt enim tanquam homo, & immolatus pro nobis in ſpecie hirci. Nam hircus ſacrificabatur in remiſſionem peccatorum,

ſanctificans Eccleſiam, quæ veluti in typo interioris tabernaculi deſcribitur, atque adeò ipſos qui erant ſub lege. Sanctificatur enim, vt dixi, ſanguine hirci etiam ipſum quod ſecundùm legem altare. Atqui citra controuerſiam quod minus eſt à maiore benedicitur. Idcirco in lege non eſt perfectio: neque poteſt cultus legalis quenquam ſanctificare. Opus enim ei omnino eſt Chriſto; quippe qui perficere valet, & ſanctificat ſuo proprio ſanguine eos qui ſub cultu legali vixerunt. Hinc D. Paulus, cùm de ſeipſo, tum de aliis ex circuncisione vocatis ita ait: [Scientes quòd homo non iuſtificatur ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti. Et nos in Chriſtum Ieſum credidimus,] vt ſcilicet ab ipſo accipiamus iuſtificationem. Immolatus ergo eſt pro peccatis noſtris ſecundùm Scripturas, & reſurrexit iterum, aſcenditque in regionem nobis inacceſſam, hoc eſt, in cælum, quaſi geſtans noſtra peccata. Ipſe enim, ait Scriptura, tollit peccata noſtra, & pro nobis cruciatur. Id, opinor, eſt ille emiſſarius. Emiſſus enim eſt ex iis quæ ſunt iuxta nos, in ſupernam ciuitatem, vt nunc in conſpectu Dei pro nobis appareat. Huc facit quod affirmat beatus Ioannes: [Filioli, hæc ſcribo vobis, vt non peccetis, & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus Ieſum, illum iuſtum. Et hic eſt propitiatio pro peccatis noſtris, nec pro noſtris ſolùm, ſed etiam pro toto mundo.] Placitum itaque Deo vt in Chriſto ſimus mandati, & per ipſius vibicem ſanati. Ipſe verò eſt aduocatus pro nobis, atque in regionem hominibus inacceſſam emigrauit, cuius typus eſſe poterit deſertum. Ipſe enim pro nobis in cælum præcurſor tetendit, viámque nobis fecit nouam & viuificantem, atque introducentem in tabernaculum internum. Quocirca Chriſtus eſt *Emiſſarius*, tanquam hircus, portans noſtra peccata. Nam hircus, vt dixi, pro peccatis mactabatur. Quòd autem hirci omnino inter ſe æquales & ſimiles fuerint, demonſtrauit latenter Chriſtum ſemper eſſe eundem. Cùm enim impoſſibile ſit hircum ſemel mactatum reuiuiſcere, miraculum viſum eſt, & nihil aliud. Cæterùm Deus non eſt amans oſtentationis,

Gal. 2. 16. Rom. 3. 20.

1 Ioan. 2. 1.

A ἁγιάζων δὲ τὴν ἐκκλησίαν, ὡς ἐν τύπῳ νοουμένην τῆς ἐσωτάτης σκηνῆς· καὶ μὴν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν νόμῳ. ἡγίαζετο γὰρ, ὡς ἔφην, τῷ αἵματι τοῦ χιμάρου καὶ αὐτὸ τὸ κατὰ νόμον θυσιαστήριον. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. οὐκοῦν ἐν νόμῳ τὸ τέλειον, οὐδ' αὖ ἔχει τὸ ἁγιάζειν δύνασθαί τινας ἡ κατὰ νόμον λατρεία. δεῖται γὰρ ἀναγκαίως ὡς τελειοῦν ἰσχύοντος, τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἁγιάζοντος τῷ ἰδίῳ αἵματι τοὺς τὴν νομικὴν λατρείαν ἐπιτηδεύοντας. B τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἐκ περιτομῆς κεκλημένων, οὕτω πού φησιν· εἰδότες δὲ ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, εἰ μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἡμεῖς εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπιστεύσαμεν, ἵν' ἔχοιμεν δηλονότι τὴν παρ' αὐτοῦ δικαίωσιν. οὐκοῦν τέθυται μὲν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς· ἀνεβίω δὲ αὖ, καὶ εἰς τὴν ἀνθρώποις ἄβατον ἀπεδήμησεν χώραν, τουτέστι, τὸν οὐρανὸν, ἀποβαστάζων ὥσπερ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. C αὐτὸς γάρ πού φησι τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αἴρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται. τοῦτο οἶμαί ἐστιν ὁ ἀποπομπαῖος. ἀπεπέμπετο μὲν γὰρ, ὥσπερ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς, εἰς τὴν ἄνω πόλιν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ὑμῶν. καὶ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ἐμπεδοῖ γράφων ὁ μακάριος Ἰωάννης· τεκνία ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε. καὶ ἐὰν δέ τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον. D καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ὅλου κόσμου. ἀρεστὸν οὖν, ὅτι διεσμήγμεθα μὲν ἐν Χριστῷ, καὶ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν, αὐτὸς δὲ ἐστι παράκλητος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ εἰς τὴν ἀνθρώποις ἄβατον ἀναπεφοίτηκε χώραν, ἧς ἂν εἴη τύπος ἡ ἔρημος. πρόδρομος γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον. καὶ αὐτὸς ἡμῖν ἐνεκαίνισε τὴν ὁδὸν, πρόσφατον καὶ ζῶσαν, καὶ εἰστρεχομένην εἰς τὸ E ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος. ἀποπομπαῖος ἄρα Χριστὸς, ὡς ἐν εἴδει τράγου φέρων ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας. χίμαρος γὰρ, ὡς ἔφην, ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἐσφάζετο. ἡ δὲ τῶν χιμάρων εἰς τὸ πᾶν ὁτιοῦν ἰσότης τε καὶ ὁμοίωσις τὸν αὐτὸν ὄντα προέδειξεν αἰνιγματωδῶς. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἦν τὸν σφαγέντα χίμαρον ἀναβιῶναι πάλιν, ἔδοξε γὰρ τερατοποιΐα τις εἶναι τὸ χρῆμα, καὶ ἕτερον οὐδέν. ἀφιλόκομπον δὲ τὸ θεῖον ἀεί,

καίτοι πάντα παραδόξως ἐνεργεῖν ἰσχύον. Ταύτῃ τοι καὶ οἰκονομικῶς δύο παρελαμβάνοντο, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐμφέρειαν ἰσοπαλῆ τε καὶ ἀνεπίληπτον ἔχοντες. καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπὶ καθαρισμοῦ τῆς λέπρας, δύο πάλιν ὀρνίθια προσκομίζεσθαι δεῖν κεχρησμῴδηκεν ὁ νομοθέτης· ὧν τὸ μὲν ἐσφάζετο, θάτερον δὲ ἀφίεται κατὰ τὴν ἔρημον. Διὰ μυρίων γὰρ ὅσων ἡμᾶς ἐναργεστάτων παραδειγμάτων ἐκπεπαίδευκεν ὁ νόμος τὸ Χριστοῦ μυστήριον. δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A tametſi omnia miraculosè præſtare valens. Ideóque admirabili conſilio duo accipiebantur, qui inter ſe omnimoda ſimilitudine conuenirent. Sicut & in mundatione lepræ factum eſt, vbi legiſlator iubebat duas auiculas offerre, quarum vna mactabatur, altera dimittebatur in deſertum. Ita enim infinitis ac luculentiſſimis modis lex nos Chriſti myſterium docet: per quem & cum quo Deo & Patri gloria, & poteſtas cum ſancto nunc & ſemper ſæcula ſæculorum, Amen.

GLAPHYRORVM IN LEVITICVM FINIS.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙC ΠΑΤΡΟC ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙCΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑC,

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΡΙΘΜΟΥΣ, ΒΙΒΛΙΟΝ.

S. CYRILLI ALEXANDRIÆ

ARCHIEPISCOPI,

GLAPHYRORVM IN NVMEROS LIBER.

De Chriſto & Iudæorum Synagoga. A

QVOD effreni atque efferа aduerſus Chriſtum lingua vſi ſint miſeri Iudæi, multis modis deprehendi poteſt. Quòd verò id non impunè fecerint, facilè quis videat ex his quæ ipſis acciderũt. Nam Iſrael, qui primogenitus erat, eximiáque ob hoc gloria præſtabat, olim dilectus & electus, Gentibus poſtpoſitus eſt, factúſque in poſtremis: imò verò omnibus malis in- B uolutus: quod ipsũ præſignificauit Dominus per vocem Oſeæ, dicens: [Væ ipſis, quia deſciuerunt à me. Miſeri ſint, quia præuaricati ſunt in me. Ego autem redemi eos. Sed ipſi locuti ſunt contra me mendaciũ.] Nihil enim eſt tã abſurdũ quod nõ auſi ſint dicere. Maledixerunt enim nõ perpendẽtes illud: [Mors & vita in manu linguæ. Qui huic dominantur, comedũt fructus illius.] Poſteaquã verò debacchati ſunt in ipsũ, effreni

Oſeæ 7.13

Pro. 18.21

Περὶ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς.

ἈΓΡΗΝΗ καὶ ἄγριον ἐπὶ Χριστὸν τὴν γλῶτταν ἀνέντες οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι, κατὰ πολλοὺς ἂν ἁλοῖεν τρόπους. γέγονε δὲ ὅτι τὸ χρῆμα αὐτοῖς οὐκ ἀζήμιον, εἰδείη τις ἂν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν συμβεβηκότων. ὁ γὰρ πρωτότοκος Ἰσραὴλ, καὶ δόξαν ἔχων τὴν ἐπὶ τῷδε διαφανῆ, ὁ ἀγαπητὸς καὶ ἀπόλεκτος, ὀπίσω τέθειται τῶν ἐθνῶν, καὶ γέγονεν ἐν ἐσχάτοις, μᾶλλον δὲ ἐν παντὶ κακῷ. καὶ τοῦτο αὐτοῖς προαναφωνεῖ Κύριος, διὰ Ὠσηὲ λέγων· οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ. δείλαιοί εἰσιν, ὅτι ἠνόμησαν εἰς ἐμέ. ἐγὼ δὲ ἐλυτρωσάμην αὐτούς· αὐτοὶ δὲ κατελάλησαν κατ' ἐμοῦ ψευδῆ. οὐδὲν γὰρ αὐτῶν ἐστιν ἀπηχὲς εἰς λόγους, ὃ μὴ τετολμήκασιν εἰπεῖν. δεδυσφημήκασι γάρ, οὐκ ἐννοοῦντες τὸ γεγραμμένον· θάνατος καὶ ζωὴ ἐν χειρὶ γλώσσης· οἱ δὲ κρατοῦντες αὐτῆς, ἔδονται τοὺς καρποὺς αὐτῆς. ἐπειδὴ δὲ πεπαρῳνήκασιν εἰς αὐτόν, ἀχάλινον

καίτοι πάντα παραδόξως ἐνεργεῖν ἰσχύον· ταύτῃ A τοι καὶ οἰκονομικῶς δύο παρελαμβάνοντο, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐμφέρειαν ἰσοπαλῆ τε καὶ ἀνεπίληπτον ἔχοντες. καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπὶ καθαρισμοῦ τῆς λέπρας, δύο πάλιν ὀρνίθια προσκομίζεσθαι δεῖν κεχρησμῴδηκεν ὁ νομοθέτης· ὧν τὸ μὲν ἐσφάζετο, θάτερον δὲ ἀφίεται κατὰ τὴν ἔρημον. διὰ μυρίων γὰρ ὅσων ἡμᾶς ἐναργεστάτων παραδειγμάτων ἐκπεπαίδευκεν ὁ νόμος τὸ Χριστοῦ μυστήριον. δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

tametſi omnia miraculosè præſtare valens. Ideóque admirabili conſilio duo accipiebantur, qui inter ſe omnimoda ſimilitudine conuenirent. Sicut & in mundatione lepræ factum eſt, vbi legiſlator iubebat duas auiculas offerre, quarum vna mactabatur, altera dimittebatur in deſertum. Ita enim infinitis ac luculentiſſimis modis lex nos Chriſti myſterium docet: per quem & cum quo Deo & Patri gloria, & poteſtas cum ſancto nunc & ſemper ſæcula ſæculorum, Amen.

GLAPHYRORVM IN LEVITICVM FINIS.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΡΙΘΜΟΥΣ,

ΒΙΒΛΙΟΝ.

S. CYRILLI ALEXANDRIÆ

ARCHIEPISCOPI,

GLAPHYRORVM IN NVMEROS

LIBER.

De Christo & Iudæorum Synagoga. A

QVOD effreni atque effera aduerſus Chriſtum lingua vſi ſint miſeri Iudæi, multis modis deprehendi poteſt. Quòd verò id non impunè fecerint, facilè quis videat ex his quæ ipſis acciderũt. Nam Iſrael, qui primogenitus erat, eximiáque ob hoc gloria præſtabat, olim dilectus & electus, Gentibus poſtpoſitus eſt, factúſque in poſtremis: imò verò omnibus malis in- B uolutus: quod ipsũ præſignificauit Do-

Oſeæ 7.13 " minus per vocem Oſeæ, dicens: [Væ ipſis, quia deſciuerunt à me. Miſeri ſint, quia præuaricati ſunt in me. Ego autem redemi eos. Sed ipſi locuti ſunt contra me mendaciũ.] Nihil enim eſt tã abſurdũ quod nõ auſi ſint dicere. Maledixe-

Pro. 18.21 " runt enim nõ perpendẽtes illud: [Mors & vita in manu linguæ. Qui huic dominantur, comedũt fructus illius.] Poſteaquã verò debacchati ſunt in ipsũ, effreni

Περὶ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς.

ΑΠΗΝΗ καὶ ἄγριον ἐπὶ Χριστὸν τὴν γλῶτταν ἀνέντες οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι, κατὰ πολλοὺς ἂν ἁλοῖεν τρόπους. γέγονε δὲ ὅτι τὸ χρῆμα αὐτοῖς οὐκ ἀζήμιον, εἰδείη τις ἂν ἐκ τῶν ἐξ αὐτῶν τῶν συμβεβηκότων. ὁ γὰρ πρωτότοκος Ἰσραὴλ, καὶ δόξαν ἔχων τὴν ἐπὶ τῷδε περιφανῆ, ὁ ἀγαπητὸς καὶ ἀπόλεκτος, ὀπίσω τέθειται τῶν ἐθνῶν, καὶ γέγονεν ἐν ἐσχάτοις, μᾶλλον δὲ ἐν B παντὶ κακῷ. καὶ τοῦτο αὐτοῖς προαναπεφώνηκε Κύριος, διὰ Ὠσηὲ λέγων· οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεδήμησαν ἀπ' ἐμοῦ. δείλαιοί εἰσιν, ὅτι ἠνόμησαν εἰς ἐμέ. ἐγὼ δὲ ἐλυτρωσάμην αὐτούς· αὐτοὶ δὲ κατελάλησαν κατ' ἐμοῦ ψευδῆ. οὐδὲν γὰρ αὐτῶν ἐστιν ἀπηχὲς εἰς λόγους, ὃ μὴ τετολμήκασιν εἰπεῖν, δεδυσφημήκασι γάρ, οὐκ ἐννοοῦντες τὸ γεγραμμένον· θάνατος καὶ ζωὴ ἐν χειρὶ γλώσσης· οἱ δὲ κρατοῦντες αὐτῆς, ἔδονται τοὺς καρποὺς αὐτῆς. ἐπειδὴ δὲ πεπαρῳνήκασι εἰς αὐτὸν, ἀχάλινον

εἰς συκοφαντίας τὴν γλῶσσαν ἀκόνητες, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. ταύτῃ τοι καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος διαλελοιπήκασι, καὶ δὴ μὴ ἀκούοντες λέγοντος· οὗτος ὁ κλῆρός σου, καὶ ἡ μερίς σου, τοῦ ἀπειθεῖν ὑμᾶς ἐμοί, λέγει κύριος. ὅτι τοίνυν ὅτι γλωσσαλγίας ἐγκλήμασι γεγονότες ἔνοχοι, καὶ τῆς εἰς Χριστὸν παροινίας πικρὰς ἔμελλον ἀποτιννύειν δίκας, ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς εὖ μάλα συνήσομεν. ἔχει δὲ οὕτως· καὶ ἐλάλησεν Μαριὰμ καὶ Ἀαρὼν κατὰ Μωσῆ, ἕνεκεν τῆς γυναικὸς τῆς Αἰθιοπίσσης, ἣν ἔλαβε Μωσῆς, ὅτι γυναῖκα Αἰθιόπισσαν ἔλαβε. καὶ εἶπον· μὴ Μωσῇ μόνῳ ἐλάλησε κύριος; οὐχὶ καὶ ἡμῖν ἐλάλησε; καὶ ἤκουσε κύριος. καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωσῆς πρᾶος σφόδρα παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶπε κύριος παραχρῆμα πρὸς Μωσῆν, καὶ Ἀαρὼν, καὶ Μαριάμ· ἐξέλθετε ὑμεῖς οἱ τρεῖς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἐξῆλθον οἱ τρεῖς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου. καὶ κατέβη κύριος ἐν στύλῳ νεφέλης, καὶ ἔστη ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐκλήθησαν Ἀαρὼν καὶ Μαριάμ, καὶ ἐξῆλθον ἀμφότεροι. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς κύριος· ἀκούσατε τὸν λόγον μου. ἐὰν γένηται ὑμῶν προφήτης κυρίῳ, ἐν ὁράματι αὐτῷ γνωσθήσομαι, καὶ ἐν ἐνυπνίῳ λαλήσω αὐτῷ. οὐχ οὕτως ὡς ὁ θεράπων μου Μωσῆς ἐν ὅλῳ μου τῷ οἴκῳ πιστός ἐστι. στόμα κατὰ στόμα λαλήσω αὐτῷ ἐν εἴδει, καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων, καὶ τὴν δόξαν μου εἶδε. καὶ διὰ τί οὐκ ἐφοβήθητε καταλαλῆσαι κατὰ τοῦ θεράποντός μου Μωσῆ. καὶ ὀργὴ θυμοῦ κυρίου ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἀπῆλθον· καὶ ἡ νεφέλη ἀπέστη ἀπὸ τῆς σκηνῆς· καὶ ἰδοὺ Μαριὰμ λεπρῶσα ὡσεὶ χιών. καὶ ἐπέβλεψεν Ἀαρὼν πρὸς Μαριάμ, καὶ ἰδοὺ λεπρῶσα. καὶ εἶπεν Ἀαρὼν πρὸς Μωσέα, δέομαι, κύριε, μὴ συνεπιθῇ ἡμῖν ἁμαρτίαν, διότι ἠγνοήσαμεν καθ' ὃ ἡμάρτομεν. μὴ γένηται ἡμῖν ὡς ἴσον θανάτου, ὡσεὶ ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρός, καὶ κατεσθίει τὸ ἥμισυ τῶν σαρκῶν αὐτῆς. καὶ ἐβόησε Μωσῆς πρὸς κύριον λέγων, ὁ Θεός, δέομαί σου, ἴασαι αὐτήν. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν· εἰ ὁ πατὴρ αὐτῆς πτύων ἐνέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς, οὐκ ἐντραπήσεται; ἑπτὰ ἡμέρας ἀφορισθήσεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται. καὶ ἀφωρίσθη Μαριὰμ ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ ὁ λαὸς οὐκ ἐξῆρεν, ἕως οὗ ἐκαθαρίσθη Μαριάμ. συγγενῆ μὲν οὖν καὶ ταῦτα τοῖς ἤδη

A ad calumnias lingua graſſati ſunt, vt modò dixi: idcirco etiam ſpe in ipſum exciderent, vtpote qui non audiant ipſum dicentem: [Hæc eſt ſors tua, „ Hie. 13. 25
& pars tua: nempe, vt mihi non cre- „
datis, dicit Dominus.] Quare quòd „
iſtis morbus linguæ crimini fuerit, quódque debacchationis in Chriſtum graues pœnas daturi ſint, etiam ex iis quæ in libro Numerorum ſcripta ſunt, optimè intelligemus. Ita verò habent: [Et locuti ſunt Maria & Aa- „ Nu. 12. 1.
ron contra Moſen, propterea quòd „
Æthiopiſſam duxerat vxorem: nam „
B is Æthiopiſſam accepit vxorem. Di- „
xerúntque. Num Dominus ſoli Moſi „
locutus eſt? An non & nobis quoque „
eſt locutus? Et audiuit hæc Dominus. „
Moſes autem erat valdè manſuetus ho- „
mo, præ omnibus aliis, qui ſunt in terra. „
Dixitque Dominus confeſtim ad Mo- „
ſen, & Aaron, & Mariam: Exite vos tres „
in tabernaculum teſtimonii. Et egreſſi „
ſunt tres in tabernaculum teſtimonii. „
Dominus autem deſcendit in columna „
nubis, & ſtetit in porta tabernaculi te- „
C ſtimonii, vocatiq. ſunt Aaron & Maria, „
& acceſſerunt ambo. Tunc dixit Do- „
minus ad ipſos: Audite verba mea. Si „
miſſus fuerit vobis propheta à Domi- „
no, huic ego per viſionem innoteſ- „
cam, & in inſomniis loquar ei. Non „
ſicut ſeruo meo Moyſi, qui fidelis eſt „
in tota domo mea. Ex ore ad os lo- „
quar ei per ſpeciem, & non per æ- „
nigmata, ipſéque gloriam meam vi- „
dit. Quare ergo vos non timuiſtis ob- „
loqui ſeruo meo Moyſi? Et furor iræ „
Domini exarſit contra eos, & diſceſ- „
ſerunt. Et nubes quoque diſceſſit à „
D tabernaculo. Et ecce Maria erat le- „
proſa inſtar niuis. Et reſpexit Aaron „
ad Mariam, & ecce erat leproſa. Di- „
xitque Aaron ad Moyſem: Rogo, „
Domine, ne imponas nobis peccatum, „
quia ignorauimus contra quem pecca- „
uimus. Ne fiat nobis vt æquale morti, vt „
abortiuum egrediens de vulua matris „
ſuæ, & quod dimidium carnis ipſius „
abſumit. Clamauitque ad Dominum „
E Moyſes, dicens: Deus, rogo te ſanes „
eam. Dixitque Dominus ad Moyſen: „
Si pater eius expuendo expuiſſet in fa- „
ciem ipſius, non erubeſceret? Septem „
diebus ſeparetur extra caſtra, & dein- „
de redibit. Et ſeparata eſt Maria extra „
caſtra ſeptem dies, neque populus priùs „
diſceſſit quàm Maria fuerat mundata.] „
Affinia etiam hæc ſunt iis quæ iam

diximus. Neque enim abhorrent ab illorum conſideratione, ſed propinquam ac vicinam eis habent ſententiam. Siquidem & hæc pandunt myſterium Chriſti, & ignominiam eorum, quibus Synagoga Iudæorum in ipſum debacchata eſt, ob oculos ponunt. Modus autem peccatorum parum admodum diſcrepat. Nam in illis quidem Synagoga laborabat lepra, & immunda erat, multis ac variis erroribus ſeipſam corrumpens. In his verò ſermo noſter ſolius in Chriſtum debacchationis crimina deſcribit, itémque tumorem ſuperbiæ Iudæorum depingit, & è contrario manſuetudinem oſtendit eius, qui dicit: [Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.] Adhæc eius etiam qui iuſtè iudicat benignitatem commemorat, quique non in perpetuum neque infinita ira in peccatores ſæuiat, ſed qui ita vulnerat vt poſt plagam rurſum ſanet ſaluúmque faciat. Totus igitur eorum quæ hîc propoſita ſunt ſcopus in hiſce quæ ſummatim & paucis dixi, verſatur. Nunc autem particulatim ſingula eorum quæ dicta ſunt proſequentes, ſenſum qui in eis latet, eruemus, Deo oſtium ſermoni noſtro aperiente, qui & dicit ſperantibus in ſe: [Et dabo tibi theſauros abſconditos, & tenebris obrutos atque inuiſibiles aperiam tibi.] Contradixerunt itaque Aaron & Maria ſapienti Moſi propter Æthiopiſſam quam duxerat, & dixerunt; [Num Moſi ſoli locutus eſt Deus: An non & nobis locutus eſt?] Duobus hiſce nominibus Moſen incuſant: Primum, quòd Æthiopiſſam duxerat: deinde quòd ei Dominus ſoli locutus fuerat. In primo accuſant eum præuaricationis legis; in ſecundo, quòd non admodum magnificatus ſit, neque præter ceteros ſingularem acceperit gratiam: ſiquidem Deus viſus eſt & aliis loqui. Dicemus autem de his ordine, & primum locum tribuemus primæ accuſationi; ſicque iterum ea quæ in typis ſunt in ipſum transferemus Chriſtum. Duxit itaque Moſes primò vxorem, & coniugem ſibi ſociauit Madianitidem, filiam inquam Iethro; poſtea verò non paruo tempore interiecto, duxit Æthiopiſſam & alienigenam ac nigram. Atqui legiſlator apertè vetuerat, ne

Matt.11
Eſai.45
Nu.12

A προειρημένοις. τῆς γὰρ ἐν ἐκείνοις θεωρίας οὐ δίχα ἀπῴκισται, ἀδελφὴν δὲ ὥσπερ καὶ συμφυᾶ τὴν διάνοιαν ἔχει. κατάδηλον γὰρ καὶ αὐτὰ τὸ μυστήριον, καὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς τὴν ἐφ' οἷς εἰς αὐτὸν πεπαρῴνηκεν ἀτιμίας εἰσφέρει. διαλλάττει δέ πως κατὰ μέρος βραχὺ τῶν πλημμελημάτων ὁ τρόπος. ἐλεπρᾶτο μὲν γὰρ ἐν ἐκείνοις ἡ συναγωγὴ, καὶ ἀκάθαρτος ἦν, πολλοῖς καὶ διαφόροις πλανήμασιν ἑαυτὴν καταφθείρουσα. ἐν B δὲ τούτοις, μόνης ἡμῖν τῆς εἰς Χριστὸν παροινίας ὁ λόγος ἀναπλάττει τὰ ἐγκλήματα, καὶ τῆς μὲν Ἰουδαίων ἀλαζονείας διαγράφει τὸ φύσημα. κατασημαίνει δὲ τὴν πρᾳότητα τοῦ λέγοντος· μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. πρὸς δὲ τούτοις ἔτι καὶ τὴν τοῦ τὰ δίκαια κρίνοντος εἰσκομίζει φιλανθρωπίαν μὴ μέχρι παντὸς, μηδὲ ἀπέραντόν τινα τὴν ὀργὴν τοῖς πλημμελοῦσιν ἐπάγοντος· ἀλλὰ μετιόντος μετὰ τὸ πλῆξαι, σώζοντός τε καὶ ὑγιάζοντος. ὡς μὲν C οὖν ἐν κεφαλαίῳ ἐν ὀλίγοις εἰπεῖν ὅλως ἐν τούτοις ὁ τῶν προκειμένων διανένευκε σκοπός. διαλαβόντες δὲ ἀνὰ μέρος τῶν εἰρημένων ἕκαστον, τὸν ἐν αὐτοῖς λανθάνοντα διαπτύξωμεν νοῦν, θύραν τῷ λόγῳ διανοιγνύντος Θεοῦ τοῦ λέγοντος τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπ' αὐτόν· καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς, ἀποκρύφους, ἀοράτους ἀνοίξω σοι. κατειρήκασι τοίνυν τοῦ πανσόφου Μωσέως Ἀαρών τε καὶ Μαριὰμ ἕνεκεν τῆς γυναικὸς τῆς Αἰθιο- D πίσσης, ἣν ἔλαβε, καὶ εἶπον, μὴ Μωσῇ μόνῳ ἐλάλησε κύριος; οὐχὶ καὶ ἡμῖν ἐλάλησε; δύο ταῦτα τῆς κατὰ Μωσέως φλυαρίας τὰ ἐγκλήματα. πρῶτον μὲν, ὅτι γυναῖκά φημι τὴν Αἰθιόπισσαν ἔλαβε. πρὸς δὲ τούτῳ δεύτερον, τὸ εἰπεῖν μὴ Μωσῇ μόνῳ ἐλάλησε κύριος, οὐχὶ καὶ ἡμῖν ἐλάλησεν. ἐν μὲν γὰρ τῷ πρώτῳ παρανομίας ὑπομένει γραφήν· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, τὸ μὴ ἐν μεγάλοις σφόδρα τετάχθαι λέγεται, μή- E τε μὴν ἐξαίρετόν τινα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐσχηκέναι τὴν χάριν, εἴγε καὶ ἑτέροις ὁρᾶται λαλήσας Θεός. ἐροῦμεν δὲ κατὰ τάξιν, τῷ πρώτῳ κατηγορήματι τὸν πρῶτον ἀπονέμοντες λόγον. οὕτω τε πάλιν ἐντεῦθεν τὰ ἐκ τῶν τύπων εἰς αὐτὸν ἤδη μεταληψόμεθα τὸν Χριστόν. γυναῖκα μὲν τοίνυν ἠγάγετο καὶ πάλαι Μωσῆς, καὶ συνοικοῦσαν τὴν Μαδιανῖτιν ἐποιήσατο, τὴν Ἰοθὸρ θυγατέρα φημί. χρόνου δὲ περιπεσόντος οὐ μικροῦ τὴν Αἰθιόπισσαν ἐπεγάμει, καὶ ἀλλογενῆ καὶ μέλαιναν. καίτοι τοῦ νομοθέτου σαφῶς διαγορεύοντος, μὴ

ad oues perditas domus Iſrael.] Viden' quomodo illas poſuerit extra oues domus Iſraeliticæ? Ergo antequam repudiauit Iſraelitidem, hoc eſt, Synagogam, aliquo modo vxorem ſibi adiunxit nigram alienigenam, hoc eſt, Eccleſiam Gentium: idcirco cum Iudæis diſceptans aiebat: [Et alias oues habeo quæ non ſunt de hoc ouili: & has oportet me adducere, vocémque meam audient, & fiet vnum ouile & vnus paſtor.] Imò verò ibidem paulo pòſt vehementiùs arguens eos tanquam incredulos, quando ipſum apertè interrogabant, dicentes: [Si tu es Chriſtus, dic nobis liberè,] reſpondebat eis Ieſus: [Ego dixi vobis, & non creditis. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtantur de me. Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis.] Suas nunc oues appellat Gentes. Quod etiam Phariſæi indigniſſimè ferebant, atque aduerſus eum fremebant, tanquam amantem alienigenas, legémque diuinam nihili facientem. Atque ita cauillantes, dicebant: [Nónne rectè dicimus quòd Samaritanus ſis, & dæmonium habeas?] Niſi enim, inquiebant, ſaperes ea quæ ſunt Samaritanorum, atque eſſes Græcorum amans & alienigenarum, nunquam certè te in vniuerſum miſcuiſſes cum Gentibus. Et niſi quoque in te idem eſſet dæmonium quod eſt in Græcis. (Idololatras enim δαιμονῶντας propter diabolum, qui ipſos exagitabat, vocabant) non quidem certè ita vilipenderes legalium præceptorum tranſgreſſionem. Quamquam ea quæ per ipſum geſta ſunt, veriùs impletio legis ſint, quàm tranſgreſſio, iuxta illud quod ab eo dictum eſt: [Non veni ſoluere legem, ſed vt implerem.] Erat enim ipſius actio, literam ſolam ad veritatem traducere. In his quidem accuſationis nigræ verſutia, & hoc in Chriſtum malignitatis ſpecimen, vt Moſen deriuatur. Sed iam cognatum huic atque affine conuicium adducemus, eorum quæ dicuntur, ſententiam veluti ex typo rurſum ad veritatem transferentes [Non enim, inquit, ſoli Moſi locutus eſt Deus, ſed etiam nobis locutus eſt.] Sermo ex ſuperbia & vano tumore profectus. Oportebat enim omnino rectè ſentientes, non contendere vt ſe æquiparent illi qui meritò audiebat: [Noui te præ omnibus & gratiam inueniſti apud me;] ſed potiùs gratias

Ioan. 10. 16.

Ioan. 8. 48.

Matt. 5. 17.

Num. 12. 2.

Exo. 33. 12.

A πρὸς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα τοῦ οἴκου Ισραήλ. ὁρᾷς ὅπως ἔξωθεν τέθεικεν ἐκείνους τῶν προβάτων τοῦ οἴκου Ισραήλ; ἐκκοινοῦ οὔπω μὲν τὴν τῆς Ισραηλίτιδος ἀποφοιτήσας γάμων, τουτέστι, τῆς συναγωγῆς· ἔτι δέ πως αὐτῇ δοκῶν συνοικεῖν, ἐπεμνηστεύετο τρόπον τινὰ, καὶ ἐπεγάμει τὴν μέλαιναν τὴν ἀλλογενῆ, τουτέστι, τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν. διὰ τοῦτο καὶ πρὸς Ιουδαίους διαλεγόμενος ἔφασκε, καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης, κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. δριμύτερον δέ πως καὶ ἐξελέγχων ὡς ἀπειθεῖς ὅτε διαῤῥήδην ἀπεπυνθάνοντο λέγοντες· εἰ σὺ εἶ Χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. ἀπεκρίνατο αὖθις ὁ Ιησοῦς· εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. ἀλλ' οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν. ἴδια γὰρ ἤδη πρόβατα, τοὺς ἐξ ἐθνῶν ἀπεκάλει. ἐφ' ᾧ καὶ λίαν οἱ Ιουδαῖοι διαπριόμενοί τε καὶ χαλεπαίνοντες, ὡς ἀγαπῶντι μὲν τοὺς ἀλλογενεῖς, παρ' C οὐδὲν δὲ τὸ θεῖον ποιουμένῳ, νόμον ἐπισκώπτοντες ἔφασκον, οὐ καλῶς ἡμεῖς λέγομεν ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; εἰ μὴ γὰρ φασι τὰ Σαμαρειτῶν, εἰ μὴ φιλέλλην ἦσθα καὶ φιλαλλογενὴς, οὐκ ἂν ὅλως ἀνεμίχθης τοῖς ἐξ ἐθνῶν. καὶ εἰ μὴ τὸ ἐν Ελλησι δαιμόνιον ὑπῆρχεν ἐν σοί. δαιμονιῶντας γὰρ ἐκάλουν τοὺς εἰδωλολάτρας, διὰ τὸν ἐν αὐτοῖς ὄντα διάβολον, οὐκ ἂν ἐν τῷ μηδενὶ, φασὶν, ἐποιήσω λόγῳ τῶν νομικῶν ἐνταλμάτων τὴν παράβασιν. καὶ ὅτι μάλιστα D πλήρωσις μᾶλλόν ἐστι νόμου τὰ διὰ Χριστοῦ, καὶ οὐ παράβασις, κατὰ τὸ εἰρημένον παρ' αὐτοῦ, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι. ἦν γὰρ μόνου τοῦ γράμματος μετασκευὴ πρὸς ἀλήθειαν. ὁ μὲν οὖν ἐπὶ τῆς ἐπὶ τῇ μελαίνῃ κατηγορίας τρόπος ἐν τούτοις, καὶ ἡ τῆς ἐν Χριστῷ δυστροπίας εἰκὼν, ὡς ἐν τοῖς κατὰ Μωσέα ληφθήσεται, τὴν δὲ τούτῳ καὶ γείτονα καὶ ἀδελφὴν λοιδοE ρίαν εἰσοίσομεν ὡς ἐκ τύπου πάλιν ἐπὶ τὸ ἀληθὲς μεταστοιχειοῦντες τῶν λεγομένων τὸν νοῦν. οὐ γὰρ μόνῳ φησὶ τῷ Μωσῇ λελάληκε κύριος· ἀλλὰ καὶ ἡμῖν ἐλάλησεν. ἐξ ἀλαζονείας ὁ λόγος, ἐκ διακένου φυσήματος ἡ φωνή. χρῆναι γὰρ δή που φρονοῦντας ὀρθῶς μὴ πάντως εἰς ἴσον ἀναβαίνειν ἐπείγεσθαι μέτρον τῷ δικαίως ἀκούσαντι, οἶδά σε παρὰ πάντας, καὶ χάριν εὗρες παρ' ἐμοί· ἀμαλθῆναι μᾶλλον τὰ ἐφ' οἷς τετίμηνται χρῆν

σπεία, τὴν ἄνωθεν ὡρισμένην οὐχ ὑπερβαίνοντες τάξιν· οὔτε μὴν ἁρπάζοντας ἑαυτοῖς τὴν οὕτω δοθεῖσαν τιμήν. ὅπερ ἂν νοοῖτο δικαίως τῆς ἐσχάτης ἀλαζονείας οὐκ ἀμοιρεῖν. ἀλλ' ἐννόει πάλιν τὸν μὲν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, φανερὸν τοῖς Ἰουδαίοις καθιστῶντα τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς τὸν αὐτῷ καὶ μόνῳ φυσικῶς ἐγνωσμένον σκοπὸν, καὶ λέγοντα, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκε· τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. καὶ πάλιν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ, οὐκ ἔστιν ἐμὰ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. εἶτα πρὸς τοῦτο πάλιν ἀποθρασύνεται [illegible] τοὺς ἀνόμους γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαίους, καὶ ἐπὶ τῷ λαλῆσαι πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν τὸν Θεὸν, οὐ μετρίως ἀπαυθαδιαζομένους, ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἀπειθεῖν ἠρημένους. λέγουσι γάρ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωσεῖ λελάληκεν ὁ Θεός· τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ὁρᾷς οὖν ὅπως διὰ τοῦ λέγειν ἐξεπίστασθαι λαλῆσαι τὸν Θεὸν Μωσῇ, μονονουχὶ γὰρ τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνό φασι καὶ σκληροτέροις ῥήμασι· μὴ Χριστῷ μόνῳ λελάληκεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, καὶ οὐχὶ τοῖς ἡμετέροις πατράσιν; ἐν δὲ τῷ ὄρει φασὶ τῷ Σινᾶ· καὶ ἤκουσε κύριος. καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωσῆς πρᾶος σφόδρα παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς. ἀλαζονείας ὡς ἔοικεν ἀφορμὴν τὴν Μωσέως ἐποιοῦντο πρᾳότητα Μαριάμ τε καὶ Ἀαρών. ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ καὶ σιωπῶντος ἐκείνου χαλεπαίνει Θεὸς, καὶ αὐτόκλητος ἐπὶ τὸ δικαίως ἀγανακτεῖν κατὰ τῶν ἐξυβρίσαι τετολμηκότων ἔρχεται τὴν ἐπὶ τῷ γνησίῳ λειτουργῷ καταφρόνησιν, εἰς αὐτὸν οἰκειούμενος. οὕτω νοήσεις καὶ ἐπὶ Χριστοῦ. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς ἐνούσης αὐτῷ πρᾳότητός τε καὶ φιλανθρωπίας προχειρότεροί πως εἰς καταφρόνησιν ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι· ἀλλ' ἦν, ὡς ἔοικεν, ἀναμφισβητήτως ὁρᾶν, ὡς οὐ διαφεύξονται τὴν ἄνωθεν κίνησιν. ὡς γὰρ ὑβρισμένος ἐν υἱῷ, δυσφορήσειν ἔμελλεν ὁ Θεὸς καὶ πατήρ. εἶχε γὰρ γνῶσιν ἀδιδάκτως, καὶ διὰ θεοπρεποῦς γνώσεως, τοὺς ἐκ τῆς τῶν Φαρισαίων ὑπερηφανίας ἀποπτυσθέντας λόγους. εἶτα τούτοις ἐφεξῆς, καὶ εἶπε κύριος παραχρῆμα, φησὶ, πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν, καὶ Μαριάμ, ἐξέλθετε ὑμεῖς οἱ τρεῖς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου. καὶ κατέβη κύριος ἐν στύλῳ νεφέλης, καὶ ἔστη ἐπὶ θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. ὑπεμφαίνει πάλιν ὁ λόγος, ὅτι παρέσται κριτὴς ὁ Θεὸς τῶν καταλαλούντων τοῦ Σω-

A agere pro iis quibus à Deo erant dotati, neque ordinem ſibi è ſupernis præſcriptum tranſcendere, aut ſibi rapere eum, qui ipſis à Deo datus non erat, honorem. Quod quidem optimo iure cenſeri poteſt extremâ arrogantiâ non carere. Cæterùm hîc rurſus mihi animaduerte Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Iudæis ob oculos ponentem ſcopum atque intentionem Dei ac Patris, ipſi ſoli naturaliter cognitam, dicendo: [A me ipſo non loquor, ſed B qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar.] Et rurſus: [Verba quæ ego loquor, non ſunt mea, ſed eius qui miſit me.] Deinde cùm impii ſcribæ ac Phariſæi audacia efferrentur, atque immodicè de Patribus ſuis gloriarentur, quaſi hiſce ſolis Deus locutus fuiſſet, ea de cauſa factum fuit, vt in diffidentia perſeuerarint. Dicunt enim: [Nos ſcimus quòd Deus locutus ſit Moſi: hunc autem neſcimus vnde ſit.] Viden' quo pacto per C id quod dicunt ſe ſcire Deum locutum eſſe Moſi, tantùm non vetus illud dicunt, & quidem durioribus verbis; [Num Chriſto ſoli locutus eſt Deus?] An non patribus noſtris in monte, videlicet Sinai, aiunt, locutus eſt? Atqui audiuit Dominus. & [Moſes erat homo valdè manſuetus, præ omnibus hominibus qui ſunt in terra.] Maria & Aaron ex manſuetudine Moſis ſuperbiendi, vt videtur, occaſionem arripuerunt. Verum enimuero Deus etiam ipſo tacente offenditur, ac per ſe mouetur ad indi- D gnationem aduerſus eos, qui contumeliam inferre veriti non erant, & legitimi ſacrorum miniſtri contemptum ad ſeipſum transfert. Idem intelliges etiam in Chriſto factum eſſe. Nam propter inſitam illi manſuetudinem atque benignitatem Phariſæi procliuiores ad ipſius contemptum ferebantur. Sed certò deprehendi poterat, quòd diuinam vltionem non eſſent euaſuri. Deus enim & E Pater contumelia affectus in Filio iuſta ira incenderur. Nouit enim ea abſque magiſtro, & per diuinam notitiam, verba præ Phariſæorum arrogantiâ emiſſa audiuit. Sequitur deinde: [Et dixit Dominus confeſtim Moſi & Aaron ac Mariæ: Exite vos tres in tabernaculum teſtimonii. Et deſcendit Dominus in columna nubis, ſtetitque in porta tabernaculi teſtimonii.] Iterum ſubindicat hiſtoria, quod Dominus adfuturus ſit iudex eorum, qui Ser-

Ioan. 12. 49.

Ioan. 14. 10. & 24.

Ioan. 9. 29.

Nu. 12. 3.

uatori noſtro Chriſto contradicunt, quódque omnino venturus ſit ad exigendas pœnas de iis qui auſi ſunt contumeliis eum afficere, & ad æqualitatem honoris cum ipſo nefariè contendere. Iudicium autem hoc omnino fiet per Filium, cui perpetuò adeſt, qui ipſum genuit, iuxta illud: [Ego in Patre, & Pater in me.] (Ioan 10. 38.) Poſtquam autem ei qui iuſtè iudicat peccantes, adſtiterunt Maria & Aaron: [Audite, inquit, verba mea: Si fuerit vobis miſſus propheta à Domino, huic per viſionem innoteſcam, & per ſomnium loquar ei, nequaquam ſicut famulo meo Moſi, qui fidelis eſt in tota domo mea, cui ex ore ad os loquar in ſpecie, & non per ænigmata. Et gloriam Domini vidit.] Moſi excellentia hæc præ aliis in videndo Deum propter hoc reſeruata eſt, atque item quòd priuatim potuerit diuina audire oracula pulchrè teſtatum eſt. Hoc autem verius in Chriſto videas. Non enim ſicut in Prophetis locutus eſt Deus & Pater, ita & in Filio. Sed illis per Spiritum ſuggerebatur cognitio eorum quæ diſcenda erant; hic autem nouit non doctrinali modo Patris conſilia, vtpote ſapientia & conſilium genitoris. Adhæc beati Prophetæ contemplationẽ gloriæ Dei per ænigmata receperunt. [Deum enim nemo vidit vnquam:] ſed à ſolo ſuapte natura Filio videtur. atque ita vt hoc intelligatur diuinè. Huius rei teſtis eſt nobis ipſe Saluator, dicens: [Non quòd Patrem quis viderit vnquã, niſi qui eſt ex Deo, ille vidit Patrem.] (Ioa.6.17.) Quamobrem Iudæi non rectè, at impiè potiùs prætendentes Deum patribus ſuis locutum fuiſſe, aſpernabantur Chriſtum loquentem quæ ex Patre ſuo audiuerat. Nam quæ in monte Sinai dicta ſunt, vmbræ fuerunt & typi magis atque ænigmata, quæ parturiunt occultam quandam & parum manifeſtam mittendi cognitionem. Chriſtus autem per ſe verba Patris audit; ſi modò conuenit ob ineuitabilem intellectus inopiam etiam craſſius quid dicere. Infert præterea ſermo etiam magnam in Chriſto differentiam à reliquis omnibus. Ait enim: [In tota domo mea eſt fidelis.] (Nu.12.7.) An non enim per hoc particularem & præfinitam fuiſſe oſtendit adminiſtrationem legis & Prophetarum? generalem verò atque vniuerſalem eam quæ eſt per Chriſtum? Lex enim vnam duntaxat domum, Iſraeliticam nimirum,

A πρὸς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ καταλύσεται πάντως ἐκ δίκης εἰς ὀργὴν τοῖς διαλοιδορεῖσθαι τετολμηκόσι καὶ φιλονεικῆσαι πρὸς ἰσοτιμίαν αὐτοῦ. δι᾽ υἱοῦ δὲ πάντως ἡ κρίσις, συνόντος δηλονότι ἀδιαστάτως τοῦ τεκόντος αὐτοῦ, κατὰ τό· ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. ἐπειδὴ δὲ τῷ τὰ δίκαια κρίνοντι προσεστῶτες ἐφαίνοντο, Μαριάμ τε καὶ Ἀαρών· ἀκούσατε, φησὶ, τῶν λόγων μου. ἐὰν γένηται, φησὶ, προφήτης ὑμῶν τῷ κυρίῳ, ἐν ὁράματι αὐτῷ γνω- B σθήσομαι, καὶ ἐν ὕπνῳ λαλήσω αὐτῷ, οὐχ οὕτως ὡς ὁ θεράπων μου Μωσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ μου πιστός ἐστι. στόμα κατὰ στόμα λαλήσω αὐτῷ, ἐν εἴδει, καὶ οὐ δι᾽ αἰνιγμάτων. καὶ τὴν δόξαν κυρίου εἶδε. Μωσῆς τὸ ἐξαίρετον, ἐν θεοπτίαις παρὰ τοὺς ἄλλους διὰ τούτου τετήρηται, καὶ τὸ ἐξηλλαγμένως δύνασθαι τῶν θείων παρακροᾶσθαι λόγων, ἐπεμαρτυρήθη καλῶς. τοῦτο δή αὖ ἴδοις ἀληθέστερον ἐπὶ Χριστῷ. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν προ- C φήταις ἐλάλησεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, οὕτω καὶ ἐν υἱῷ. ἀλλ᾽ οἱ μὲν οὖν διὰ τοῦ πνεύματος ἐχορηγοῦντο τὴν γνῶσιν ὧν ἔδει μαθεῖν. ὁ δὲ οἶδεν οὐ διδακτῶς τὰ ἐν πνεύματι βουλεύματα, ὡς σοφία καὶ βουλὴ τοῦ γεγεννηκότος. καὶ οἱ μὲν μακάριοι προφῆται τὴν δι᾽ αἰνιγμάτων ἐδέχοντο θεωρίαν τῆς δόξης αὐτοῦ. Θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. θεωρεῖται δὲ μόνῳ τῷ κατὰ φύσιν υἱῷ. καὶ οὕτως ἂν νοοῖτο θεοπρεπῶς. καὶ τούτου μάρτυς αὐτὸς ἡμῖν σωτὴρ γενήσεται, λέγων· οὐχ ὅτι τὸν πατέρα ἑώρακέ τις, εἰμὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ Θεοῦ· οὗτος D ἑώρακε τὸν πατέρα. οὐκοῦν οὐκ εὐλόγως, μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ δυσσεβῶς Ἰουδαῖοι τὸ λαλῆσαι τοῖς πατράσιν αὐτῶν τὸν Θεὸν προϊσχόμενοι, παρ᾽ οὐδὲν ἐποιοῦντο λέγοντα τὸν Χριστὸν, ὅπερ ἤκουσε παρὰ τοῦ πατρὸς, ταῦτα καὶ λαλεῖν. τὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ ὄρει τῷ Σινᾶ, σκιαὶ καὶ τύποι εἰσὶ καὶ αἰνίγματα, κεκρυμμένην τινὰ καὶ οὐ σφόδρα E συμφανῆ τὴν τοῦ διαστελλομένου γνῶσιν ὠδίνοντα. Χριστὸς δὲ τῶν τοῦ πατρὸς ῥημάτων αὐτήκοος ἦν, εἰ δέ τι πρέποι διὰ τὴν τοῦ νοήματος ἀπαραίτητον χρείαν, καὶ σωματικώτερον εἰπεῖν. εἰσφέρει γε μὴν καὶ πολλὴν ὁ λόγος τὴν ἐπὶ Χριστῷ διαφορὰν, ὡς πρὸς ἅπαντας τοὺς ἑτέρους. ἐν ὅλῳ γὰρ τῷ οἴκῳ μου πιστός ἐστιν. ἢ οὐχὶ διὰ τούτου μερικὴν μέν τινα καὶ συμμεμετρημένην τὴν οἰκονομίαν ἐπιδείκνυσι, τὴν διὰ νόμου καὶ προφητῶν; γενικὴν δὲ καὶ καθόλου τὴν διὰ Χριστοῦ; ὁ μὲν γὰρ νόμος ἕνα τὸν ἐξ Ἰσραὴλ ἔσωζεν

οἶκον· Χριστὸς δὲ οὐχ οὕτως, σύμπαντά τε τὸν κόσμον διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν, καὶ δι' αἵματος τοῦ ἰδίου ἀγοράζων, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τῷ Θεῷ καὶ πατρί. διότι τοίνυν φησὶ, οὐκ ἐφοβήθητε καταλαλῆσαι κατὰ τοῦ θεράποντός μου Μωσῆ; τοιοῦτο γάρ ἐστι τὸ διὰ τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς ἀνοσίους Φαρισαίους καὶ πάλαι λαλούμενον διὰ τὰς ἐπὶ Χριστῷ φλυαρίας τε καὶ ἀθυρογλωττίας. ὑμεῖς δὲ προσάγετε ὧδε υἱοὶ ἄνομοι, σπέρμα μοιχῶν καὶ πόρνης. ἐν τίνι ἐνετρυφήσατε; καὶ ἐπὶ τίνα ἠνοίξατε τὸ στόμα ὑμῶν; καὶ ἐπὶ τίνα ἐχαλάσατε τὴν γλῶσσαν ὑμῶν; ὅλως γὰρ ὥσπερ τῇ θεομάχῳ γλώσσῃ τὰς ἡνίας χαλάσαντες οἱ Φαρισαῖοι δι' ἐσχατώτην τρόπον τινὰ τὴν δυσφημίαν ἐποιοῦντο τὰ Χριστοῦ, καὶ πρὸς ὑπερέβολον ἀλαζονείαν ἀναφυσώμενοι, τοὺς ἐξ ἀπονοίας ἐρεύγονται λόγους. οἷς καὶ λίαν ἐπαλγήσας ὁ μελῳδὸς, εἶπα, φησὶ, τοῖς παρανομοῦσι, μὴ παρανομεῖτε. καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι, μὴ ὑψοῦτε κέρας, μὴ ἐπαίρεσθε εἰς ὕψος τὸ κέρας ὑμῶν, καὶ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν. παρηνόμουν γὰρ ὄντως ἐν ἥκιστα χρὴ δυσσεβῶς κατακρίνοντες, καὶ εἰς ὕψος τὸ κέρας ἐπαίροντες ἁλοῖεν ἄν, οὐ μόνῳ παραχωροῦντες Χριστῷ, τὸ εἰδέναι τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, καὶ αὐτοὶ δὲ μᾶλλον ἐπίστασθαι τοῦτο διϊσχυριζόμενοι, διὰ τοῦ λέγειν, καθάπερ ἤδη προείρηται· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωσῇ λελάληκεν ὁ Θεὸς, ὡς καὶ ἀπειθεῖν διὰ τοῦτο σπουδάζειν. καὶ ἀπέστη μὲν τῷ τηνικάδε τῆς τοῦ μαρτυρίου σκηνῆς ἡ νεφέλη. λεπρῶσα δὲ παραχρῆμα ἐφαίνετο Μαριὰμ, καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς χιών. καὶ γὰρ ταῖς εἰς Χριστὸν παροινίαις, καὶ τοῖς ἀνοσίοις τῶν Ἰουδαίων τολμήμασιν ἐπαγανακτοῦσα, καὶ διαπενθοῦσα πικρῶς ἀνέπτη τρόπον τινὰ, καὶ ἀναπεφοίτηκε τῆς συναγωγῆς, ἡ θεία τε καὶ ἀκήρατος φύσις, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ Χριστοῦ· ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου. καταβεβηκὼς γὰρ ὁ κύριος ἐν στύλῳ νεφέλης ὡς νεφέλη πάλιν ἀποφοιτᾷ, κατὰ τὸν ἐν γράμματι τύπον. ἐπειδὴ δὲ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς εἰκότως ἀπενοσφίζετο, ἀκάθαρτος ἀνεδείχθη παραχρῆμα· καὶ ἀκάθαρτος οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' εἰς ἀκρότητα δραμοῦσα τοῦ πάθους. τὸ γὰρ σφόδρα καταλευκαίνεσθαι τὸν λεπρωθέντα λέγειν, τῆς νόσου τὴν ἐπίτασιν ἔχει. τί δ' ἂν γένοιτο χιόνος τὸ λευκότερον; ἦν γὰρ δὴ καὶ εἰκὸς, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον, καὶ ἀναμφιβόλως ἔχον τὸ ἐν πλοῦτι

A ſeruauit. Chriſtus verò non ita, ſed totum mundum per fidem in ſe & per ſanguinem proprium, ſicut ſcriptum eſt, redemit Deo ac Patri. Ideóque ait: [Non veremini obloqui ſeruo meo Moſi?] Eiuſmodi enim quid etiam olim per Prophetam dictum eſt ad impios Phariſæos ob petulantem atque effrenatam in Chriſtum linguam: [Vos autem accedite huc filii iniqui, ſemen mœchorum & fornicationis. Quid deliciamini? contra quem aperuiſtis os veſtrum? & aduerſus quem laxaſtis linguam

Nu.12.8.

Mal.4.4. Mat.17.4.

B veſtram?] Nam Phariſæi, totis quodammodo habenis impiiſſimæ linguæ in Deum laxatis, acerbiſſima in Chriſtum conuicia iaciebant, atque immenſa ſuperbia elati, verba euomebant ſcelerum & amentiæ plena: quibus neque immeritò condolens Pſalmiſta, [Dixi, ait, iniquè agentibus: Nolite iniquè agere. & peccantibus: Nolite exaltare cornu: veſtrum, neque in altum tollite cornu veſtrum, neque loquimini contra Deum iniuſtitiam.] Reuera enim ini-

Pſal.74.5.

C què in eum agebant, quem minimè debebant impiè damnantes, veréque deprehenſi ſunt cornu in altum tollere, cùm non concederent ſolum Filium ſcire Patris voluntatem; imò ſemetipſos magis eam ſcire aſſeuerent per hoc quod iam dictum eſt: [Nos ſcimus quòd Moſi locutus ſit Deus.] Atque ita fidem ei adhibere nolebant. Quocirca diſceſſit nubes à tabernaculo teſtimonii, & Maria ilico apparet leproſa, idque non ſimpliciter, ſed tanquam nix. Nam

Ioan.9.29.

D diuina atque immortalis natura ſuccenſens, ægréque ferens temeraria Iudæorum facinora debacchationeſque in Chriſtum, auolauit quodammodo, receſſitque à Synagoga, iuxta illud quod dictum eſt à Chriſto: [Reliqui domum meam, & deſerui hæreditatem meam,] quia cùm Dominus deſcendiſſet in columna nubis, iterum tanquam in columna

Hier.12.7.

E aſcendit ſecundùm typum literalem. Poſteaquam autem is à Synagoga Iudæorum eſt ſeparatus, continuò ipſa immunda ac potiùs immundiſſima reddita eſt. Nam ſi dicas, leproſum albeſcere, morbi intenſionem ſignificat. Ecquid verò albius eſſe poteſt niue? Conueniebat enim, aut potiùs neceſſarium erat, atque indubium, vt cum

vt cum multitudine Iudæorum qui cura Saluatoris exciderant, vbique malè ageretur. Indomita igitur & proterua Iudæorum turba meritò immunditia atque ignominia punitur: ſicut rectè à Sanctis dictum eſt ad Deum: [Imple facies eorum ignominia, & cognoſcant quòd nomen tibi, Dominus.] Porrò etſi Aaron ſimul accuſatus ſit, atque in eadem fuerit culpa, in qua Maria, vtiliter tamen non afficitur lepra. Quandoquidem ſacerdotium eſt res magna & pretioſa in conſpectu Domini. Ideóque Aaron effugit ſpeciem lepræ. Dolore tamen ob eam, quæ hoc morbo correpta eſt, affectus fuit iuxta illud quod dictum eſt à Deo: [Præcingite vos & plangite ſacerdotes: lamentamini qui inſeruitis altari. Introite, & dormite in ſaccis qui miniſtratis Deo, quia periit de domo Dei noſtri ſacrificium & libatio.] Aaron autem accedit dicens ſapienti Moſi: [Obſecro, Domine, ne imponas nobis peccatum, quia ignorauimus in quem peccauimus.] Qui enim ex genere Iſraelis ſunt, habitúque ſecundùm carnem à Synagoga Iudæorum non alieni, ſed declarati myſteriorum Dei diſpenſatores, hi oblaturi ſunt Deo preces pro iſtis qui ex ignorantia peccauerunt, quamquam ipſi initio ſimili culpæ fuerint obnoxii. Cæterùm quidem orant Chriſtum, ne ſimul in eos irruat ira Patris. cuiuſmodi fuit Paulus, ita dicens: [Fratres, voluntas bona cordis mei, & obſecratio ad Deum pro Iſraele eſt ad ſalutem.] Verùm qui hoc dixit erat diſpenſator myſteriorum Dei, atque ſacerdos diuini præconii, ſicut olim fuit Aaron. Clamante autem Moſe pro leproſa, & rogante vt ſanaretur, Deus veniæ dandæ ſuperſedet, ſed dicit: [Separetur ſeptem diebus extra caſtra, & deinde ingrediatur.] Hæc hiſtoria nobis iterum velut in imagine oſtendit, quàm parata ſit diuina natura ad miſericordiam præſtandam, & ad propitiandum promptiſſima: at verò multitudine ſæpenumerò & magnitudine noſtrorum delictorum retardatur, & benignitatem erga reos differt. Hoc idem ſignificat mea quidem ſententia, quòd magnæ preces Sanctorum & ſupplicationes ad Deum factæ ſint pro Iſraele, cùm tamen fieri non poſſet vt pœnam effugeret,

Pſal.82.17 · Ioel.1.13. · Nu.12.11. · Rom.10.1. · Nu.12.14

A γενέσθαι κακῶν τινὰ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν τῆς τοῦ διασώζοντος ἀποπεσοῦσαν φροντίδος. ὁ μὲν οὖν ἀπίθανος τε καὶ φιλοσκώμμων τῶν ἀγελαίων ἐσμὸς, ἀκαθαρσίᾳ τε καὶ ἀτιμίᾳ κολάζεται, κατὰ τὸ παρὰ τῶν ἁγίων ὀρθῶς εἰρημένον πρὸς τὸν Θεόν· πλήρωσον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας, καὶ γνώσωσιν ὅτι ὄνομά σοι, κύριος. συγκατηγορηθεὶς δὲ τῇ Μαριὰμ οὐ συλλεπροῦται χρησίμως ὁ Ἀαρὼν, καίτοι τὴν ἴσην ὑποφλήσας τῷ κρίνοντι δίκην. ἔντιμον γὰρ
B καὶ μέγα παρὰ Θεῷ τῆς ἱερωσύνης τὸ χρῆμα, ταύτῃ τοι τὸ ἐν λέπρᾳ φαίνεσθαι διαφυγὼν, λύπῃ μᾶλλον τῇ ὑπὲρ τῆς τοῦτο παθούσης ἐκολάζετο, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ Θεοῦ, περιζώσασθε καὶ κόπτεσθε οἱ ἱερεῖς, θρηνεῖτε οἱ λειτουργοῦντες θυσιαστηρίῳ· εἰσέλθετε ἐν σάκκοις λειτουργοῦντες Θεῷ, ὅτι ἀπέλιπεν ἐξ οἴκου Θεοῦ ἡμῶν θυσία καὶ σπονδή. προσέρχεται δὲ λέγων τῷ πανσόφῳ Μωσῇ· δέομαι, κύριε, μὴ συνεπιθῇς ἡμῖν ἁμαρτίαν, διότι ἠγνοήκαμεν. οἱ γὰρ
C γένει μὲν ὄντες ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ τῇ κατὰ σάρκα σχέσει τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς οὐκ ὄντες ἀλλότριοι, μυστηρίων δὲ τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀποδεδειγμένοι ταμίαι, τὰ ὑπὲρ τῶν ἐξ ἀγνοίας ἡμαρτηκότων ἀναφέρειν ἔμελλον προσευχάς· καίτοι συμπταίσαντες ἐν ἀρχῇ. μὴ συνεπιθέσθαι δὲ τῇ τοῦ πατρὸς ὀργῇ παρακαλοῦσι Χριστὸν, ὅπερ ἐποίει λέγων ὁ Παῦλος. ἀδελφοὶ, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς σωτηρίαν. ἀλλ' ἦν τοῦ-
D το λέγων, καὶ οἰκονόμος μυστηρίων Θεοῦ, καὶ ἱερουργὸς τοῦ θείου κηρύγματος· ὅπερ ἦν τότε καὶ ὁ Ἀαρών. βοῶντος δὲ τοῦ Μωσέως ὑπὲρ τῆς λελεπρωμένης, καὶ ἰάσασθαι παρακαλοῦντος αὐτὴν, ὑπερτίθεται τὸ συγγνῶναι Θεός· ἀφορισθήτω, λέγων, ἑπτὰ ἡμέρας ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται πάλιν· ἡμῖν ὡς ἐν εἰκόνι διαδεικνύντος τοῦ λόγου, ὅτι ταχεῖα μὲν εἰς ἔλεον, καὶ τρό-
E πον τινὰ πρὸς τὸ παρακαλεῖν ἑαυτὴν ἡ θεία φύσις ἑτοιμοτάτη. τῷ δὲ πλήθει πολλάκις ἢ τῷ μεγέθει τῶν ἡμετέρων πταισμάτων ἀποτραχύνεται, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ἐνόχοις φιλανθρωπίαν ἀναδύεται. σημαίνει δὲ κἀκεῖνο, κατά γε τὸν ἡμέτερον νοῦν, ὅτι πολλὴ μὲν ἁγίων πρεσβεία ἀναβέβηκε πρὸς τὸν Θεὸν, ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ· οὐκ ἐνδεχομένου δὲ τοῦ μὴ κολασθήσεσθαι τρέπειν αὐτὸν,

οὐκ ἐπὶ τοῖς τυχοῦσι κατεγνωσμένον, διέτειρεν ἐπίσης τῆς δίκης τὸν ἔλεον. ὅτι δὲ πολλάκις διὰ τῶν ἡμετέρων πλημμελημάτων παροξύνεται Θεὸς, εἰς τὸ καὶ αὐτῆς ἔσθ᾽ ὅτε τῆς ὅτι μάλιστα φιλανθρωποτάτης αὐτοῦ γαληνότητος κατοκνεῖν τὴν ἐπίδειξιν, χαλεπὸν οὐδὲν καὶ διὰ τούτων ἰδεῖν. ἀπεκεκαλύπτετό τε διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος Ἱερεμίᾳ τῷ προφήτῃ τὴν ἐσομένην κατὰ καιροὺς ἐν χώρᾳ τῇ τῶν Ἰουδαίων σφαγὴν· κατατρεχόντων αὐτὴν πολέμου νόμῳ τῶν Βαβυλωνίων. ἀλλ᾽ ὡς πολλῶν ἤδη πεσόντων τε καὶ ὁρωμένων νεκρῶν, πρὸς ἅγιον προφήτην φησὶν, οἴ μοι ὅτι ἐκλείπει ἡ ψυχή μου, ἐπὶ τοῖς ἀνῃρημένοις· περιδράμετε ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἴδετε, καὶ γνῶτε, καὶ ζητήσατε ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς· ἐὰν εὕρητε ἄνδρα, εἰ ἔστι ποιῶν κρίμα, καὶ ζητῶν πίστιν, καὶ ἵλεως ἔσομαι αὐτοῖς, λέγει κύριος. ὁρᾷς ἐν τούτοις ὠδίνοντα μὲν ἐπὶ τοῖς ἀνῃρημένοις αὐτὸν, καὶ προέχεσθαι μὲν ἐλεεῖν ἐθέλοντα τὴν Ἱερουσαλήμ· εἰργόμενον δέ που ἐφ᾽ ἑαυτοῦ μονονουχὶ, καὶ ἀνασειράζοντα τὴν θεοπρεπῆ γαληνότητα, διὰ τὸ τῆς ἁμαρτίας ὑπερέχον, ζητοῦντα δ᾽ οὖν ὅμως τοῦ κατοικτείρειν τὰς ἀφορμὰς, καὶ ἐφ᾽ ἑνὶ θέλοντα καταλύειν τὰ ἐκ τῆς ὀργῆς. ἕνα γὰρ ἄνδρα τοὺς θέλοντας ἐπιδεικνύναι πιστὸν ἐν αὐτῇ διεπλάττετο. ἐκπέμπεται τοίνυν ἡ Μαριὰμ ἐπὶ τῇ λέπρᾳ κάτοχος. ἀλλ᾽ οὐκ ἐξῆρε, φησὶν, ὁ λαὸς, ἕως ἐκαθαρίσθη Μαριάμ. περιμένομεν γὰρ καὶ ἡμεῖς οἱ πιστεύοντες εἰς Χριστὸν τὸν τῶν Ἰουδαίων καθαρισμὸν, δῆλον δὲ ὅτι τὸν διὰ πίστεως. οὕτω τε τὸ λοιπὸν τὰς ἐν τῷδε τῷ βίῳ καταλιπόντες σκηνὰς, ἐπὶ τὴν ἄνω πόλιν ἀναζεύξομεν, καὶ εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἀναδραμούμεθα γῆν. ἀληθεύει δὴ οὖν ὁ Σωτὴρ, ὅταν λέγῃ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· εἰ πιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε. δι᾽ οὗ, καὶ μεθ᾽ οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

qui ob tanta peccata eſſet damnatus. Ideóque & Deus miſericordiam poſteriùs quàm pœnam adhibuit. Quòd autem ſæpenumerò Deus propter noſtra delicta exacerbetur atque irritetur, ita vt quamuis immenſa clementia ſit præditus, tamen eam interdum differat atque ſubducat, haud difficile eſt vel ex his ipſis videre. Nam cùm cædem Babyloniorum lege belli in Iudæos graſſantium, quæ ſuo tempore in regione Iudæorum futura erat, quondam per Spiritum Hieremiæ Prophetæ reuelaſſet, ac iam permulti occubuiſſent, mortuique paſſim conſpicerentur, tum ad ſanctum Prophetam ait: [Heu mihi, quia defecit anima mea propter interfectos. Circumite vias Hieruſalem, & videte, & cognoſcite, & quærite in plateis ipſius an inueniatis virum, qui faciat iudicium, & quærat fidem, & propitius ero eis, dicit Dominus.] Vidéſne in his quanto afficiatur dolore propter occiſos, quamquam libenter vellet miſericordiam Hieroſolymis exercere? ſed tamen ab ipſis quodammodo claudit benignitatem ſibi inſitam, propter peccatorum molem propemodum eam retrahens atque auertens. Nihilominus tamen quærit occaſiones miſerendi, ita vt vel ob vnum iuſtum velit iram deponere. Iubebat enim circumeuntes vrbem vnum ſibi oſtendere iuſtum. Maria itaque emittitur ob lepram, qua erat infecta. Sed populus, ait, non eſt profectus, donec mundata eſſet Maria. Nam & nos qui credidimus in Chriſtum expectaturi ſumus Iudæorum purificationem, eam inquam, quæ eſt per fidem. Sic tandem tabernaculis huius vitæ derelictis ad ſupernam reuertemur ciuitatem, atque in terram veræ promiſſionis contendemus. Verè igitur dicit Saluator noſter, quando ait ad Iudæos: [Si crederetis Moſi, crederetis vtique & mihi. De me enim ille ſcripſit:] per quem & cum quo Deo & Patri gloria cum ſancto Spiritu nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

Hierem. 5.

Ioan. 5. 46.

Περὶ τῶν κατασκεψαμένων τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.

De iis qui explorarunt terram promiſſionis.

ΕΞΑΙΡΕΤΟΣ μὲν ὁ κλῆρος τοῖς ἀγαπᾶν ᾑρημένοις τὸν τῶν ὅλων βασιλέα Θεόν.

EXIMIA certè hereditas eſt illis, qui totius vniuerſi regē Ieſum Chriſtū

diligere volunt. Siquidem poſſeſſio A bonorum mentem omnem excedentium illis parata eſt. Huius rei fidem facit B. propheta Eſaias ita dicens : Eſa.54.17 [Hereditas eſt colentibus Dominum] &.58.14. Et rurſus : [Confides in Dominum, & traducet te in terram bonam : & cibabit te hereditate Iacob patris tui. Os enim Domini hæc locutum eſt.] Vera igitur & firma omnino eſt promiſſio, vtpote quæ à veritate errare nequeat, nec poterit quenquam fallere os Domini, ſed quod promittit, certiſſimè B perficit. Cuius rei non ignarus Pſalmiſta ita alibi dicit : Pſal.15.5. [Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei : tu es qui reſtitues hereditatem meam mihi.] Sed quinam ſunt illi cultores Domini, ad quos adeò ampla & grata ventura ſit hereditas? Qui id quod Deo placet præſtare nituntur, & ad omnia laude digna fortiter contendunt, ac diligentiſſimè quemuis aduerſarium ſuperare laborant : idque non propriis viribus adſcribunt, ſuæque induſtriæ, C ſi quando victoriam obtineant, ac triumphum reportent. Sed gratiam è ſupernis veluti arma quædam præ ſe ferunt, habéntque huius vniuerſi Deum præſidem atque propugnatorem. Ita enim inſtructi atque ita animo affecti aiunt cum Dauide : Pſal.41.7 [Non in arcu meo ſperabo, neque gladius meus ſeruabit me. Tu enim liberaſti nos ab affligentibus nos, & qui oderunt nos confudiſti.] Bonos itaque ac fortes, quique ad credendum promptiores ſunt, Deus maximè inſignes efficit, D larga manu bona tribuens; eos verò qui turpiſſimis quibuſcumque vitiis laborant, & ad incredulitatem labuntur, abigit ab electorum grege, & ab omni re, quæ lætitiam adferre poſſit, ſemouet. Acclamabit autem animis iſtorum, & optimo quidem iure : Pſal.17.14. [Iſta eſt portio veſtra, portio vt non credatis mihi,] Iſtiuſmodi criminibus E populos Iudæorum obnoxios reperiemus. Vnde & ſpe exciderunt, atque exhæredes manſerunt; etiamſi hereditas ipſorum eſſet. Siquidem verum eſt quòd eorum ſint promiſſiones, iuxta vocem B. Pauli. At poſteaquam non crediderunt ei, qui ad ipſas promiſſiones vocauit, manſerunt exortes : &, quemadmodum Saluator noſter docuit, Mat.20. [Facti ſunt primi vltimi, & vltimi primi.] Quod ipſum nobis in veteribus literis prælignificatū eſt, quæ ſic habent:

A ἡτοίμασται δὲ αὐτοῖς τῶν ὑπὲρ νοῦν ἀγαθῶν ἡ κτῆσις. καὶ πιστώσεται λέγων ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας· ἔστι κληρονομία τοῖς θεραπεύουσι κύριον. καὶ πάλιν, καὶ ἔσῃ πεποιθὼς ἐπὶ κύριον, καὶ ἀναβιβάσει σε ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς· καὶ ψωμιεῖ σε τὴν κληρονομίαν Ἰακὼβ τοῦ πατρός σου. τὸ γὰρ στόμα κυρίου ἐλάλησε ταῦτα. οὐκοῦν ἀληθὴς ἂν εἴη, καὶ ἐρρηδρασμένη πάντη τε καὶ πάντως ἡ ὑπόσχεσις. οὐ γὰρ ἂν ἁμάρτῃ τἀληθοῦς, οὐδ᾽ ἂν διαψεύσαιτό ποτε τὸ τοῦ Θεοῦ στόμα· ἀποπεραίνει B δὲ πάντως τὰ ἐπηγγελμένα. καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ θεσπέσιος μελῳδὸς οὕτω που φησί· κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου· σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιστῶν τὴν κληρονομίαν ἐμοί. τίνες οὖν ἄρα οἱ θεραπεύοντες τὸν κύριον, ἢ καὶ εἰς τίνας οὕτω λαμπρός τε καὶ ἀξιόληπτος καταντήσει κλῆρος; οἱ τὰ Θεῷ δοκοῦν ἀποπεραίνειν ἐσπουδακότες, καὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν τεθαυμασμένων ἀνδρικῶς διατείνειν εἰδότες, καὶ παντὸς ἐχθροῦ καταθλεῖν ἀοκνότατα προθέμενοι, καὶ οὐχ ὡς ἰδίαις δυνάμεσι, C ἤγουν εὐτεχνίαις ἐπιθαρσήσαντες, ἀλλ᾽ ὅπλον ὥσπερ τι περιφερόμενοι τὴν ἄνωθεν χάριν, παρεστηκότα τε, καὶ συναγωνίζοντα τὸν τῶν ὅλων ἔχοντες Θεόν. διατεθέντες γὰρ οὕτω, φασίν· οὐκ ἐπὶ τῷ τόξῳ μου ἐλπιῶ, καὶ ἡ ῥομφαία μου οὐ σώσει με. ἔσωσας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς, καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κατῄσχυνας. τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐτολμοτάτους, καὶ εἰς τὸ χρῆναι πιστεύειν ἑτοιμοτέρους, ἐκπρεπεστάτους ἀποτελεῖ, πλουσίᾳ χει- D ρὶ διανέμων τὰ ἀγαθά· τοὺς δέ γε τὰ πάντων αἴσχιστα νοσεῖν ᾑρημένους εἰς τὸ ἀπειθὲς, ἀποβουκολήσει πάντως τῆς ἀπολέκτων ἀγέλης, καὶ παντὸς ἀποσοβήσει πράγματος κατευφραίνειν εἰδότος. ἐπιφωνήσει δὲ ὡς πρὸς ἑκάστων μάλιστα δικαίως· αὕτη ἡ μερίς σου, μερὶς τοῦ ἀπειθεῖν ὑμᾶς ἐμοί. τοιούτοις ὑπο- E πεπτωκότας ἐγκλήμασι τοὺς τῶν Ἰουδαίων δήμους εὑρήσομεν. τοιγάρτοι διωλισθήκασι τῆς ἐλπίδος, καὶ ἀπόκληροι μεμενήκασι, καίτοι τῆς κληρονομίας οὔσης αὐτῶν. εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς, ὡς αὐτῶν εἰσιν αἱ ἐπαγγελίαι κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. ἐπειδὴ δὲ ἠπειθήκασι τῷ καλοῦντι πρὸς αὐτὰς, ἀμέτοχοι μεμενήκασι, καὶ κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν, γεγόνασιν οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. καὶ τοῦτο δὲ πάλιν ἐξ αὐτῶν ἡμῖν τῶν ἀρχαιοτέρων προαναφωνεῖται γραμμάτων. ἔχει δὲ οὕτω·

A καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆρεν ὁ λαὸς ἐξ Ἀσηρὼθ, καὶ παρενέβαλεν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Φαράν. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων· ἀπόστειλον σεαυτῷ ἄνδρας, καὶ κατασκεψάσθωσαν τὴν γῆν τῶν Χαναναίων, ἣν ἐγὼ δίδωμι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ εἰς κατάσχεσιν. ἄνδρα ἕνα κατὰ φυλὴν καὶ δήμους πατριῶν αὐτῶν ἐξαποστελεῖς αὐτούς, πάντα ἀρχηγὸν αὐτῶν. καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς Μωσῆς ἐκ τῆς ἐρήμου Φαρὰν διὰ φωνῆς κυρίου, πάντες ἄνδρες ἀρχηγοὶ υἱῶν Ἰσραήλ. B οὗτοι οἱ μὲν οὖν ἀπόλεκτοι τῶν φυλῶν ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν δυοκαίδεκα τῆς ὅλης πληθύος ἀπενοσφίζοντο. καὶ δὴ ἀνῄεσαν εὖ μάλα κατασκεψόμενοι πότερόν ποτε πίων ἢ λεπτόγεως ἡ χώρα, εὔβοτός τε καὶ ἀγαθὴ, καὶ γονιμωτάτη, ἤγουν ξηρά τε καὶ ἄκαρπος. ἢ ξύλων τροφὸς ἡμέρων, ἢ καρπῶν ὡραίων λαχοῦσα φύσιν, εἰ μὴ ἀμελέτητον ἔχει τὸ λήϊον δύνασθαι κομᾶν. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τίνες ἂν εἶεν οἱ κάτοικοι, πότερόν ποτε δεινοὶ πρὸς ἀλκὴν, καὶ καταγώνιστοι τὰ πολεμικὰ, καὶ C οὐ τοῖς τυχοῦσιν εὐήττητοι, ἤγουν τοῖς ἀνδρίζεσθαι μεμελετηκόσιν εὐκόλως ἁλώσιμοι. ὅσαι δὲ δὴ αὖ καὶ τίνες αἱ πόλεις, ἆρα ψιλαὶ καὶ ἀτείχιστοι, ἤγουν ἄριστα πεπυργωμέναι. προσετίθει δὲ ὁ Μωσῆς ὅτι καὶ αὐτῶν δεήσει τῶν καρπῶν ἀποδρεψαμένους οἱονεὶ πρὸς ἀπόδειξιν, ἐπανήκειν αὐτούς. ἀναβεβηκότες δὲ οὖν ἀποφαίνειν ἠπείγοντο τὸ κεκελευσμένον. ἐπιτηδείου δὲ ὄντος καιροῦ κατεσκέψαντό τε τὴν γῆν, καὶ δὴ καὶ βότρυν ἐπαναθέμενοι, χρῆμά τι παράδοξον D καὶ ἀσυνήθες, ἀληθές θαῦμά τε, καὶ ἅμα παρῆσαν ἀζήμιοι, καὶ ἐπανῆκον ἐπὶ Μωσέα. πλὴν ἐπεμερίζοντο ταῖς γνώμαις ἔτι. αἰνεῖν μὲν γὰρ ἠξίουν, καὶ ἀπήγγελον ἅπαντες, ὡς ἀγαθὴ καὶ πίων ἡ γῆ. καὶ τούτου μάρτυρα ἐπεκόμιζον τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα καρπόν· ἀλλ' οἱ μὲν θρασὺ τὸ ἔθνος τὸ ἐπ' αὐτῆς ὠνόμαζον εὐσθενές τε καὶ μαχιμώτατον, καὶ ταῖς τῶν πάντων ὑπεροψίαις ὀλίγα παραχωροῦν. E υἱοὺς γὰρ, φασὶ, γιγάντων ἑωράκαμεν ἐκεῖ· ὑψηλὸν δὲ οὕτω καὶ εὐμέγεθες, ὡς ἀκρίδων οἶμαί που διενεγκεῖν τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, εἰ τοῖς ἐκείνων ὑπεροχαῖς συγκρίνοιντο. Χάλεβ δὲ καὶ Ἰησοῦς ἔφασκον ἐναργῶς, ὡς ἀγαθή τε καὶ πίων ἡ γῆ. καὶ εἰ αἱρετίζει ἡμᾶς κύριος, εἰσάξει ἡμᾶς εἰς αὐτήν. περιέσονται δὲ ὅτι τῶν κατοικούντων Θεοῦ προασπίζοντος, διεβεβαιοῦντο πάλιν. ἐπεὶ δὲ τῶν τοιούτων ἠκροῶντο λόγων οἱ ἐξ Ἰσραὴλ,

[Poſt hæc diſceſſit populus ex Aſaroth, & poſuit tentoria in deſerto Pharan. locutúſque eſt Dominus ad Moſen, dicens: Mitte tibi ipſi viros vt explorent terram Chananæorum, quam ego dabo filiis Iſrael in poſſeſſionem, ſingulos de ſingulis tribubus per populos patrum ſuorum; hos mittes, nempe omnem principem ex ipſis. Et Moſes emiſit illos ex deſerto Pharan iuxta vocem Domini, omnes viros principes ex filiis Iſrael.] Num. 13. Viri igitur qui è tribubus delecti ſunt numero duodecim à reliqua multitudine ſeparati ſunt, aſcenderúntque exploraturi vtrùm regio eſſet pinguis, an parum ferax, paſcuoſa, bona, & fertilis, an arida & ſterilis. Item an eſſet ferax arborum domeſticarum, & tempeſtiuos fructus produceret, atque ſi culta eſſet fœcunda ſegetibus. Præterea quales haberet incolas, vtrùm robore inſignes & bellicoſos bellóque inſuperabiles, an poſſent facilè ab iis qui forti animo præditi eſſent expugnari. Præterea quantæ & quales in ea eſſent vrbes, nudæne & ſine mœnibus, an turribus munitæ. Iniungebat autem Moſes, vt, ſi liceret, de fructibus aliquid decerptum ad confirmationem rei reuertentes ſecum adferrent. Ingreſſi itaque iter, vt dixi, nitebantur præſtare ea quæ imperata erant. Opportuno autem tempore oblato, explorarunt terram, botrúmque ſecum attulerunt, rem profectò admirabilem, & ſpectaculum miraculúmque verum, illæſique reuerſi ſunt ad Moſen. Cæterùm ſententiis diſſidebant. Nam omnes vno ore prædicabant, & renuntiabant, quòd terra bona & pinguis eſſet, atque in huius rei teſtimonium exhibebant fructum quem ex illa attulerant: at nonnulli eorum appellabant gentem illius regionis, animoſam atque robuſtam, adeóque bellicoſam, vt nemini facilè cederet præ ſuo faſtu. Filios enim, aiebant, gigantum vidimus ibi; genus hominum procerum adeò & grande, vt filii Iſrael ſicut locuſtæ viderentur, ſi quidem cum iſtorum compararentur proceritate. Chaleb autem & Ioſua palàm ac liberè dicebant, quòd bona atque pinguis foret terra. Vtinam eligeret nos Deus, quos in illam introduceret! Superabuntur qui eam incolunt, Deo pro nobis dimicante, iterum atque iterum affirmabant. Vulgus autem promiſcuum Iſraelitarum,

auditis his verbis in obliuionem Dei A traduᶜi, ſignorúmque in Ægypto editorum immemores valdè extimuerunt, tardioréſque ad pugnandum effecti prælium inire recuſarunt, neque ampliùs amant promiſſa, aut de auxiliatrice manu cogitant, quæ omnia ſuperat, & à nemine poteſt ſuperari: at potiùs pueriliter plorat, trepidéque exſpectat hoſtilibus gladiis vxores ſuas, quæque ipſis chariſſima erant, abſumptum iri. Neque verò dicere veriti ſunt, gratiorem ipſi futuram fuiſſe ſeruitutem Ægyptiacam, B ipſiúſque iugum leuius. Vtinam ad Ægyptios nobis reuerti liceret! lachrymantes dicebant; Ioſuam autem & Chaleb, qui ad fortitudinem eos excitabant, puluerem, vt aiunt, ſuffundentes, lapidare conabantur. Cùm itaque res eò calamitatis deueniſſet, apparuit, ait, gloria Domini in nube in tabernaculo teſtimonii; coram omnibus filiis Iſrael, ſtatuens omnes è veſtigio diſperdere. Sed Moſe procidente atque obſecrante iterum ignoſcit. [Dixit enim, inquit, Dominus C

Num. 14. 20. „ ad Moſen, Propitius eis ſum ſecundùm verbum tuum. Sed viuo ego, & „ vita eſt nomen meum, implebitque „ gloria Domini vniuerſam terram. „ Quandoquidem omnes vident glo- „ riam meam, & ſigna quæ ego feci in „ Ægypto, & in hoc deſerto, atque „ tentauerunt me nunc ecce decies, ne- „ que audiuerunt vocem meam. Ideó-

Deut. 1. 35. „ que non videbunt terram, quam iu- „ raui patribus eorum; ſed filii tantùm, „ qui hîc mecum ſunt, qui nec bonum „ ſciunt nec malum. Omni iuniori in- D „ experto terram hanc dabo. Iſti au- „ tem omnes qui me exacerbauerunt, „ non videbunt ipſam, ſed ſeruus meus „ Chaleb, quoniam in ipſo fuit alius

Ioſu. 14. 16. „ ſpiritus, méque eſt ſecutus, idcirco „ introducam ipſum in terram, in quam „ ingreſſus eſt, atque ſemen eius hære- „ ditabit ipſam.] Obſerua itaque quàm grauе ſit apud Deum incredulitatis crimen. Ob hoc & grauem neceſſe eſt E pœnam ſuſtineant, qui hoc vitio laborant. Ita verò Iſraelem affectum fuiſſe reperiemus, ſi veteribus ſcriptis noua conferamus, & vmbris accidentem veritatem reuelemus. Nam Moſes cohortatur, vt irent luſtraturi terram promiſſionis delecti ex cunctis tribubus. Poſtquam autem eò venerunt, & reuerſi ſunt,

A ἡ πολλή τε καὶ ἀγελαία πληθύς, εὐθὺς εἰς λήθην ὑπενεχθεῖσα Θεοῦ, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ σημείων ἀμνημονήσασα, πολὺ τὸ δεῖμα νοσεῖ, ὀκνεῖ πρὸς τὴν μάχην, ἀπέφηνε τὴν ἀντίστασιν, ἐρᾷ δὲ οὐκέτι τῶν ἐπηγγελμένων. οὐ τὴν τοῦ βοηθοῦντος διενοεῖτο χεῖρα τὴν παντουργόν τε καὶ ἄμαχον, κατοιμώζει δὲ μειρακιωδῶς, καὶ αὐτίκα δὴ μάλα, γυναίοις τε ὁμοῦ καὶ φιλτάτοις τῶν πολεμίων ξίφεσι διαπεμφθήσεσθαι προσεδόκα. καὶ δὴ καὶ φάναι τετολμήκασιν, ὡς ἦν ἀμείνων δητεία αὖθις ἡ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὸ τῆς δουλείας ἄχθος B εὐφορητότερον. ὑπονοστῆσαί τε ὅτι δέοιτο πρὸς Αἰγυπτίους δακρυρροοῦντες ἔφασκον· παραθήγοντας πρὸς ἀνδρείαν τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ Χάλεβ, καὶ χοῦν καταπασσομένους καταλιθοῦν ἐπεχείρουν. ἡκόντων δὲ ἤδη πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἀθλιότητος τῶν πραγμάτων ὤφθη, φησὶ, δόξα κυρίου ἐν νεφέλῃ ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἐν πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ διολλύναι μὲν ἅπαντας ἀμελητὶ διεσκέπτετο. παραιτουμένου δὲ καὶ ἐκλιπαροῦντος Μωσέως, C κατεμειλίχθη μόλις. εἶπε γὰρ, φησὶ, κύριος πρὸς Μωσῆν· ἵλεως αὐτοῖς εἰμὶ κατὰ τὸ ῥῆμά σου. ἀλλὰ ζῶ ἐγὼ, καὶ ζῶν τὸ ὄνομά μου. καὶ ἐμπλήσει ἡ δόξα κυρίου πᾶσαν τὴν γῆν. ὅτι πάντες οἱ ἄνδρες οἱ ὁρῶντες τὴν δόξαν μου, καὶ τὰ σημεῖα ἃ ἐγὼ ἐποίησα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ, καὶ ἐπείρασάν με τοῦτο δέκατον, καὶ οὐκ εἰσήκουσάν μου τῆς φωνῆς. ἦ μὴν οὐκ ὄψονται τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἢ τὰ τέκνα αὐτῶν, ἅ ἐστι μετ᾽ D ἐμοῦ ὧδε· ὅσοι οὐκ οἴδασιν ἀγαθὸν ἢ κακόν. πᾶς νεώτερος ἄπειρος, τούτοις δώσω τὴν γῆν. πάντες δὲ οἱ παροξύναντές με, οὐκ ὄψονται αὐτήν· ὁ δὲ παῖς μου Χάλεβ, ὅτι ἐγενήθη πνεῦμα ἕτερον ἐν αὐτῷ, καὶ ἐπηκολούθησέ μοι· εἰσάξω αὐτὸν εἰς τὴν γῆν εἰς ἣν εἰσῆλθεν ἐκεῖ, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει αὐτήν. ἄθρει δὲ οὖν, ὅτι παγχάλεπα μὲν παρὰ Θεῷ E τῆς ἀπιστίας τὰ ἐγκλήματα. δύσοιστον δὲ τὴν ζημίαν ὑπομένειν ἀνάγκη τοὺς ὑπ᾽ αὐτὴν γεγονότας. τοῦτό τοι παθόντα τὸν Ἰσραὴλ εὑρήσομεν, τοῖς ἀρχαιοτέροις γράμμασι τὰ νέα συμβάλλοντες, καὶ συμβαίνουσαν ταῖς σκιαῖς ἀποφαίνοντες τὴν ἀλήθειαν. προστρέπει μὲν γὰρ Μωσῆς ἰέναι κατασκεψομένους εὖ μάλα τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν τοὺς ἐξηλεγμένους ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν. ἐπειδὴ δὲ ἧκον, καὶ ἤδη ἀφίκοντο,

Per figuras itaque & vmbras tantùm non præinſtruit Moſes, aut alioqui legalium ſcriptorum vis eruditiores, & electa quodammodo mente præditos ad exactam conſiderationem promiſſorum à Deo. Poſteaquam autem illis qui volunt tam eximia & glorioſa bona aſſequi, non eſt pugna contra ſanguinem & carnem,
Ephes. 6. 12. „ [ſed aduerſus principatus & poteſta-
„ tes, rectoréſque mundi & huius ſæculi,] ſicut ſcriptum eſt: ideo qui carnaliter ſapiunt, tergiuerſantur ac refugiunt pugnam, vtpote qui temporarias & perituras delicias ſæculi æternis anteponant. Vide autem quo modo Iſraelitæ propter vxores & liberos ſurſum ac deorſum contradicant monitis electorum, in tantum timoris ac puſillanimitatis prolapſi. Conſidera item mecum eos, qui tempore aduentus omnium noſtrum Saluatoris Chriſti principium ſuorum vocibus fidei iacturam fecerint. Dominus enim noſter Ieſus Chriſtus regnum cælorum credentibus eſt largitus. Cæterùm vocauit ad fortitudinem, ſpiritualem nimirum. Quòd enim illos qui ipſi confiſi ſunt, deceat tyrannidem diaboli fortiter ſuperare, hortatur dicens:
Luc 10. 19. „ [Ecce dedi vobis poteſtatem
„ calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones,
„ atque ſuper omnem poteſtatem ini-
„ mici.] Iſti autem nolebant credere, anteponentes dilectioni Dei corporalia. Vocati enim ad nuptias cœperunt ſimul omnes ſeſe excuſare. Et quidam
Luc 14. 18. „ dicebat: [Agrum emi, quidam verò,
„ Vxorem duxi, nec poſſum venire.] Vides affinitatem affectuum & morborum cognationem? Ergo Scribæ ac Phariſæi obloquuntur quodammodo promiſſioni Dei, vtpote qui nolint eam adire, neque etiam alios ſinant.
Mat. 23. 10 „ Hinc & meritò audiuerunt: [Væ vo-
„ bis legiſperitis, quia tuliſtis clauem
„ cognitionis: ipſi non introiſtis, & in-
„ troituros prohibuiſtis.] Perierunt enim præfectorum verbis populi ſubditi. Ita
Hiere. 10. 21 „ alibi ait Deus per Prophetam: [Pa-
„ ſtores delirarunt, nec quæſiuerunt
„ Dominum: ideo non intellexit totus
„ grex, & diſperſi ſunt.] Vnde & magna Iudæorum multitudo excidit à promiſſione, Chriſtique gratia priuata eſt. Verumtamen reliquiæ ſaluæ factæ ſunt, idque haud abſque Chriſto. Huius autẽ rei typus admodũ manifeſtus eſſe poteſt Chaleb filius Iephone,

Tomus primus.

A ἐκεῖνοι διὰ τύπου καὶ σκιᾶς μονονουχὶ προαπαγγέλλει Μωσῆς, ἤτοι τῶν νομικῶν γραμμάτων ἡ δύναμις, τοὺς εὐμαθεστέρους καὶ οἱονεί πως ἐξειλεγμένον ἔχοντας τὸν νοῦν, εἰς κατάσκεψιν ἀκριβῆ τῶν ἐπηγγελμένων παρὰ Θεοῦ. ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἐθέλουσι τυχεῖν τῶν οὕτω σεπτῶν καὶ εὐκλεεστάτων ἀγαθῶν, οὐ πρὸς αἷμά τε καὶ σάρκα ἡ πάλη· πρὸς ἀρχὰς δὲ μᾶλλον καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ αἰῶνος τούτου κατὰ τὸ γεγραμμένον· κατοκνοῦσι τὴν μάχην οἱ φρο-
B νοῦντες τὰ τῆς σαρκός· οἱ τὰ πρόσκαιρά τε καὶ ἀπολλύμενα τῆς εἰς αἰῶνα τρυφῆς προτετιμηκότες. ἄθρει γὰρ ὅτι καὶ οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, γυναικῶν τε πέρι καὶ τέκνων ἄνω τε καὶ κάτω λέγουσι ταῖς τῶν ἀπολέκτων φωναῖς εἰς τοσοῦτο δειλίας τε καὶ ἀθλιότητος κατενηνεγμένοι. ἐννόει δὲ καὶ τοὺς ἐν καιρῷ τῆς ἐπιδημίας τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ ταῖς τῶν Ἰουδαίων φωναῖς ζημιουμένους τὴν πίστιν. ὁ μὲν γὰρ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν τοῖς πιστεύουσιν ἐχα-
C ρίζετο. πλὴν ἐκάλει πρὸς εὐτολμίαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν πνευματικήν. καὶ ὅτι πρέποι τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας καταθλεῖν εὖ μάλα τοὺς ἐπ' αὐτῷ πεποιθότας διεκελεύετο λέγων. ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. οἱ δὲ πιστεύειν οὐκ ἤθελον, τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης προτιθέντες τὰ σωματικά. κεκλημένοι γὰρ εἰς τοὺς γάμους, ἤρξαντο φησὶν, ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες. καὶ ὁ μὲν ἔφασκεν· ἀγρὸν ἠγό-
D ρασα· ὁ δὲ, γυναῖκα ἔγημα, καὶ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. ὁρᾷς ἀδελφότητα παθῶν; ὁρᾷς συγγένειαν νοσημάτων; ἐκεῖνοι οἱ μὲν γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι καταγορεύουσι τρόπον τινὰ διὰ τοῦ μὴ βούλεσθαι βαδίζειν εἰς αὐτὴν, τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ, μήτε μὴν ἑτέρους ἐᾶν. τοιγάρτοι καὶ ἤκουον· οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς. ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως. αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. ἀπολώ-
E λασι γὰρ ταῖς τῶν ἡγουμένων φωναῖς οἱ ὑπὸ χεῖρα λαοί. οὕτω που διὰ φωνῆς προφήτου, φησὶν ὁ Θεός· ὅτι οἱ ποιμένες ἠφρονήσαντο, καὶ τὸν κύριον οὐκ ἐζήτησαν· διὰ τοῦτο οὐκ ἐνόησε πᾶσα ἡ νομὴ, καὶ διεσκορπίσθησαν. τοιγάρτοι καὶ ἡ πολλὴ τῶν Ἰουδαίων πληθὺς ἀπώλισθε μὲν τῆς ἐπαγγελίας, ἀμέτοχος δὲ τῆς διὰ Χριστοῦ χάριτος γέγονε. πλὴν σέσωσται τὸ κατάλειμμα διὰ Χριστοῦ. τύπος δ' ἂν εἴη καὶ τοῦδε σαφὴς ὁ Χάλεβ υἱὸς Ἰεφονῆ,

καὶ μέντοι καὶ Ἰησοῦς· οἳ μυρία μὲν ὅσα προσεπεφώνουν τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, παραθήγοντες εἰς ἀνδρείαν, καλήν τε καὶ ἀξιόληπτον τὴν γῆν ὀνομάζοντες, καὶ ὅτι κρατήσουσι τῶν ἐθνῶν ἀνακεκραγότες. ἀλλὰ μικροῦ διαλώλασι. εἶπε γάρ, φησί, πᾶσα ἡ συναγωγή, καταλιθοβολῆσαι αὐτούς. πλὴν δὲ τεθέαται καὶ κληρονόμοι παρὰ Θεοῦ. τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ Χάλεβ, σαφηνιεῖ τὸ ὄνομα. διερμηνεύεται γάρ, πᾶσα καρδία· Ἰεφονῆ δὲ πάλιν, ἡ ἐπιστροφή. οὐκοῦν οἱ τελείαν ἔχοντες μετὰ Θεοῦ τὴν καρδίαν, υἱοὶ τῆς ἐπιστροφῆς σὺν τοῖς Ἰησοῦ. εἶεν δ' ἂν οὗτοι πάλιν, οἱ πεπιστευκότες, καὶ ὡς ἐν ἀπαρχῇ νοούμενοι τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, οἳ κεκλήκασι τὸν Ἰσραήλ· καὶ ἐν αὐτοῖς ἂν νοοῖτο τὸ κατάλειμμα. καὶ καλοῦντες κεκινδυνεύκασι. πλὴν τῆς ἁγίας γῆς τεθέαται κληρονόμοι. ὅτι γὰρ πάσῃ ὥσπερ ἤτοι τελείαν ἐσχήκασι μετὰ Θεοῦ τὴν καρδίαν οἱ υἱοὶ τῆς ἐπιστροφῆς, τουτέστιν, οἱ ἐπιστρέψαντες ἐκ τῶν νομικῶν ἐνταλμάτων ἐπὶ τὴν διὰ πίστεως λατρείαν τε καὶ χάριν, ἀναμάθοι τις ἂν Παύλου γράφοντος ἐναργῶς· σκύβαλα μὲν ἡγεῖτο τὰ ἐν νόμῳ, καὶ καταλογίσαιτο ζημίαν διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ ἵνα αὐτὸν κερδάνῃ, καὶ τὴν αὐτοῦ δικαίωσιν ἔχῃ. ὅτι τοίνυν ἀπολισθήσει μὲν τῆς ἐπαγγελίας ὁ Ἰσραήλ, ἀπολεῖται δὲ οὐκ εἰσάπαν, ἀλλ' ὡς ἐν ὀλίγῃ μοίρᾳ σωθήσεται. τοῦτο γὰρ οἶμαι ἐστι τὸ κατάλειμμα. συνήσεις εὖ μάλα, καθάπερ ἤδη προέφην· εἰσκομιζόμενον βλέπων ἐξ ἐπαγγελίας Θεοῦ τὸν Χάλεβ, συνεζευγμένου τρόπον τινά, καὶ παραθέοντος τοῦ σώζοντος. ἑρμηνεύεται γὰρ ὧδε Ἰησοῦς. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος ἄγγελος Γαβριὴλ αὐτὸς ἦν ὅτε τῇ ἁγίᾳ παρθένῳ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς εὐηγγελίζετο τρόπον· μὴ φοβοῦ φησὶ Μαριάμ, εὗρες γὰρ παρὰ Θεῷ χάριν. καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρί, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται. μόνον οὖν ἄρα τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς τὸ κατάλειμμα κεκληρονόμηκε τὰς ἐπαγγελίας, καὶ εἰς γῆν εἰσέβη τὴν ἱεράν. ὁ μὲν οὖν πολλοῦ γε καὶ δεῖ. συνήλασι δὲ ὥσπερ αὐτῷ ὁ νέος τε καὶ ἐν πίστει λαός. ὑπισχνεῖτο γὰρ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς συνεισκομιεῖν τῷ Χάλεβ πᾶν παιδίον νέον. τοῦτο καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν Δαβὶδ ὑπεσήμαινε λέγων περὶ τῆς τῶν ἁγίων κληρονομίας· γραφήτω αὕτη εἰς γενεὰν ἑτέραν· καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν κύριον. οὐ γὰρ τοῖς ἐν νόμῳ παιδαγωγουμένοις,

A & Ioſua: qui quidem multifariam occlamabant filiis Iſrael, excitantes ad fortitudinem, bonámque & fructuoſam terram appellantes, quódque triumphum de hoſtibus laturi eſſent, magna voce cohortantes. Sed parum abfuit, quin ab iis interempti fuerint. Conſenſit enim, ait, tota Synagoga, vt lapidibus obruerentur. Cęterùm decreti ſunt heredes à Deo. Quis igitur ſit *Chaleb*, nomen ipſum declarabit. Significat enim omne cor: *Iephone* autem conuer- B ſio. Ergo qui habent cor cum Deo perfectum, hi ſunt filii conuerſionis, quibuſcum eſt Ieſus. Hi autem rurſus fuerunt illi, qui crediderunt Apoſtolis, qui vocarunt Iſraelem, ac veluti in principio intellecti ſunt. Atque ita in his intelligi poſſunt reliquiæ. Apoſtoli enim vocantes Iudæos periclitati fuerunt: cæterùm terræ ſanctæ conſtituti ſunt heredes. Porro quòd totum quodammodo ſiue perfectum cum Deo cor ha- C buerint filii conuerſionis, hoc eſt, qui ſe conuerterunt à mandatis legalibus ad cultum per fidem & ad gratiam, didicerit quòd ſtercus reputauerit ea quę ſunt in mundo, & iudicauerit damna præ excellenti cognitione Chriſti, vt hunc lucrifaceret, & iuſtitiam quæ eſt per ipſum conſequeretur. Quòd igitur Iſrael promiſſione exciderit, neque tamen in vniuerſum perierit, ſed ex parte quamuis exigua ſit ſaluatus (id enim ſignificat reliquiæ) intelliges haud obſcurè, vt iã D dixi, cùm videas Chaleb ex promiſſione Dei in eam introductum, adiuncto quodammodo, & cõcurrente Ieſu ſaluante. Id enim ſignificat Ieſus. Vnde & diuinus angelus Gabriel ita dixit, cùm ſanctæ Virgini annuntiauit modum Incarnationis Vnigeniti: [Ne timeas, Maria. Inueniſti enim gratiam apud Deum: & ecce concipies in vtero, & paries filium, vocabiſque nomen eius Ieſum. Hic enim erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur.] Solæ igitur Iudaicæ Synago- E gæ reliquię hæreditarunt promiſſiones, terrámque ſanctam ſunt ingreſſæ. Longè verò ipſe abeſt. Siquidem & nouus ac fidelis populus vnà cũ illis quodãmodo in eam irruit. Nam Deus huius vniuerſi promittit Chaleb, quòd ſimul cum eo introducturus ſit omnem prolem iuuenem. Idem nobis & D. Dauid ſubindicauit, vbi dicit de Sanctorũ hæreditate: [Scribatur ipſa in generatione altera. Populus qui creabitur laudabit Dominũ.] Non enim illis qui in lege inſtituti,

Luc. 1. 30

Pſal. 101. 19.

ſed alteri generationi hæreditas eſt reſeruata. Ecquæ eſt iſta *altera generatio?* Nouus, vt dixi, & fidelis populus. In Chriſto enim creati ſumus ad vitæ nouitatem, exuti veterem hominem, vnà cum affectibus & cõcupiſcentiis. Chriſtus autem dicitur duos populos in vnũ hominem condere, cùm faciat pacem, & recõciliet ambos in vno ſpiritu apud Patrem. Quocirca infantes qui introducuntur in terram ſanctam cum Chaleb, typus eſſe poſſunt noui populi. De his infantibus diuinus diſcipulus ſcribit his

1.Pet.2.2. verbis: [Quaſi modò geniti infantes illud rationabile & doli neſcium lac appetite, vt in ipſo ſuccreſcatis in ſalutẽ; ſiquidem deguſtaſtis, quàm benignus ſit Dominus.] Quòd autem etiam D. Paulus hoc pacto intelligens ea quæ in lege ſunt, typum qui in literis continetur, ad veritatem transferat, clarè deprehendes ex iis quæ ſcripſit ad He-

Heb.3.7. Pſal.94.8 bræos: [Propterea, inquiens, ſicut dicit Spiritus ſanctus, Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra, ſicut in exacerbatione ſecundùm diem tentationis in deſerto, vbi tentauerunt me patres veſtri, probauerunt me, & viderunt opera mea. Quadraginta annis offenſus fui generationi huic, & dixi; Semper hi errant corde. Ipſi autem non cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea, & nõ introibunt in requiem meam.] Vt autem & nos iſtam execrabilem perfidiam propellentes, ac quàm longiſſimè ab animabus noſtris remouentes heredes promiſſionis reperiamur, ibidem nos affatur Apoſtolus, di-

Heb.3.12. cens: [Videte, fratres, ne quando ſit in vllo veſtrûm cor prauum ex incredulitate, vt deficiatis à Deo viuente: ſed cohortamini voſmetipſos ſingulis diebus, donec ipſum (hodie) nominetur, vt nullus inter vos obduretur deceptione peccati. Participes enim facti ſumus Chriſti, ſi modò principiũ ſubſtãtiæ eius vſque ad finem firmũ retinuerimus, donec dicatur: Hodie ſi vocem eius audieritis, ne obduretis corda veſtra, ſicut in exacerbatione. Nam quidã audientes, exacerbati sũt, ſed nõ omnes qui egreſſi ſunt ex Ægypto per Moſen. Sed quibus, obſecro, offenſus eſt per 40. annos? Nónne iſtis qui peccauerãt, quorũ mẽbra ceciderũt in deſerto? Quibus item iurauit, non ingreſſuros in requiẽ ſuam, niſi illis qui increduli fuerunt? Et videmus quòd propter perfidiã nõ potuerint intrare.] Nam quòd eorũ inobedientia,

A ἀλλ' εἰς γενεὰν ἑτέραν ὁ κλῆρος τετήρηται. καὶ τίς ἡ ἑτέρα γενεά; ὁ νέος, ὡς ἔφην, καὶ ὁ πιστὸς λαός. ἐκτίσμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ πρὸς καινότητα ζωῆς, ἀποδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. κτίσαι γὰρ λέγεται τοὺς δύο λαοὺς ὁ Χριστὸς εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάσσων ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. οὐκοῦν εἰς τύπον ἂν εἶεν τοῦ νέου λαοῦ τὰ καὶ αὐτῷ τῷ Χάλεβ συνεισκομιζόμε-

B να βρέφη. οἷς καὶ ὁ θεσπέσιος μαθητὴς ἐπέστελλε λέγων· ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν καὶ ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν, εἴπερ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος. ὅτι δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος οὕτω συνεὶς τὰ ἐν νόμῳ, μεταπλάττει πρὸς ἀλήθειαν τὸν ἔν γε τοῖς γράμμασι τύπον, μαθήσῃ σαφῶς, ὡς δὴ γεγραφότος Ἑβραίοις. ὅτι καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν,

C ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου. τεσσαράκοντα ἔτη προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπα, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ. αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου. οἷς ὤμοσα, καὶ οὐκ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. ἵνα δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπάρατον ἀπιστίαν διωθούμενοι, καὶ ὡς ἀποτάτω τῆς ἑαυτῶν ἱέντες ψυχῆς, κλη-

D ρονόμοι τῆς ἐπαγγελίας εὑρισκώμεθα, προσφωνεῖ πάλιν· βλέπετε, ἀδελφοί, μή ποτε ἔσται ἔν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος. ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐν ὑμῖν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. μέτοχοι γὰρ τοῦ Χριστοῦ γεγόναμεν, ἐάνπερ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκλη-

E ρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως. τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν διὰ τὴν ἀπιστίαν. ὅτι γὰρ τὸ ἐξαίσιον, καὶ

καὶ τὸ μὴ τοῖς θείοις ὑπείκειν νεύμασι, προσεξείργασεν αὐτοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι τῆς ἐλπίδος τὴν ἀποπομπήν· ὁπότε δὴ αὖ οὐ μετρίως τὸ ἔμπαλιν, οὐδὲν ἧττον ἡμᾶς ἀναπείθει λέγων· Φοβηθῶμεν οὖν μή ποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἀνάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι. ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους μὴ συγκεκερασμένος ἐν πίστει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ οἱ πιστεύσαντες τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι καὶ λυτρωτῇ· φημὶ δὲ τῷ Χριστῷ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A qua diuinis præceptis contraibant, conciliauerit ipſis ſpei amiſſionem, quódque contrarium non mediocriter iuuerit, nihilo minus nobis perſuadet Paulus, dicens: [Timeamus ergo ne forte relicta promiſſione introeundi in requiem ipſius, videatur quis ex vobis priuatus eſſe. Etenim & nobis facta eſt boni promiſſio, ſicut illis. Sed non iuuit illos ſermo auditus, cùm non ſit commiſtus fide cum iis qui audierunt. B Ingrediemur enim in requiem ipſius, qui credidimus] noſtrûm omnium Saluatori atque Redemptori, Christo inquam: per quem, & cum quo ſit Deo & Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

Heb. 4. 1.

Ὅτι γέγονεν ἡμῖν ἄρτος ζωῆς ὁ Χριστός.

ΤΑΙΣ τῶν Ἰουδαίων φιλομαθίαις ἐπιτιμῶν ὁ θεσπέσιος προφήτης Ἱερεμίας, καὶ C μάλα εἰκότως ἔφασκε· πῶς ἐρεῖτε, ὅτι καὶ μάλα σοφοί ἐσμεν ἡμεῖς, καὶ νόμος κυρίου μεθ' ἡμῶν ἐστίν; εἰς μάτην ἐγενήθη σχοῖνος ψευδὴς γραμματεῦσιν. ᾐσχύνθησαν σοφοί, ἐπτοήθησαν, καὶ ἑάλωσαν, ὅτι τὸν λόγον τοῦ κυρίου ἀπεδοκίμασαν. σοφία τίς ἐστιν ἐν αὐτοῖς; καίτοι γὰρ ἐπὶ τῇ τῶν νόμων εἰδήσει πολὺ λίαν ἐξογκούμενοι, καὶ ὑψηλὴν αἴροντες τὴν ὀφρὺν οἱ γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι, καὶ τῆς ἀγελαίου πληθύος κατασοβαρευόμενοι, πολὺ νοσοῦντες τὸ εὔηθες, ἄσοφοί D τε καὶ ὀλιγογνώμονες ἐξ αὐτῶν ἠλέγχοντο τῶν πραγμάτων. ἀπεδοκίμαζον γὰρ τὴν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ σοφίαν, τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον· ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις. ταύτῃ τοι γεγόνασιν ἀδόκιμοι καὶ ἀκερδεῖς, μωροὶ καὶ τυφλοί, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνήν. ἐπειδὴ δὲ τὸν θεῖον παρωθούμενοι λόγον, καὶ τῆς ζωοποιοῦ χάριτος ὡς ἀποτάτω διαπίπτοντες, καὶ ταῖς ἄγαν ἀπειθείαις καταλυποῦντες τὸν Θεὸν κατὰ μυρίους ὅσους ἡλίσκοντο E τρόπους, λιμῷ διολώλασι. καὶ τοῦτ' ἦν τὸ διὰ φωνῆς προφητῶν παρὰ Θεοῦ λελεγμένον· ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ ἐπάξω λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν· οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος· ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου. καὶ σαλευθήσονται ὕδατα, ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ βορρᾶ ἕως ἀνατολῆς περιδραμοῦνται ζητοῦντες τὸν λόγον κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὕρωσιν. οἷς γὰρ ἐξὸν ἔχειν αὐτὸν καὶ μάλα πλουσίως, ἀπώσαντο διω-

Chriſtum nobis factum eſſe panem vitæ.

REDARGVENS Iudæorum inanem & præſumptam diſcendi C cupiditatem diuinus Propheta Hieremias, meritò ſic ſtomachabatur: [Quomodo dicetis, Quia ſapientes ſumus nos, & lex Domini nobiſcum eſt? Fruſtrà factus eſt iuncus mendax ſcribis. Confuſi ſunt ſapientes, perterriti, & capti ſunt, quia legem Domini reprobauerunt. Sapientia quænam in iis eſt?] Etenim valdè legum peritia elati ac turgentes, tollentéſque altè ſupercilium Scribæ & Phariſæi, & gregalem multitudinem faſtu D ſpernentes, ſtultitia multùm peccabant, inſipientéſque & paucorum periti accuſabantur. Faſtidiebant etenim cæleſtem ſapientiam, Verbum nimirum Dei Patris, [qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, iuſtitia & ſanctificatio, & redemptio.] Hinc facti ſunt viles & excordes, *ſtulti ac cæci*, vt eos Saluator nominat. Poſtquam verò diuinum repulerunt ſermonem, & gratia viuificante veluti è ſummo loco exciderunt, & incredulitate Deum valdè contriſtarunt mille modis, pereuntes fame E etiam ſunt extincti: quod & Dei voce à Prophetis prædictum: [Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & emittam famem ſuper terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed famem audiendi verbum Domini. Et commouebuntur aquæ de mari vſque ad mare, & ab Aquilone vſque ad Orientem circuibunt quærentes verbum Domini, & non inuenient.] Qui tamen poſſidere hoc ipſum Dei verbum, & abun-

Hier. 8.

1. Cor. 1. 30.

Matt. 15. 14.

Amos 8. 11.

de quidem cùm poſſent, ſtultiſſimè id repellentes, Dei tandem iudicio pœnas dederunt, rerum omnium præſtantiſſimarum facientes iacturam; & quibus ditari propemodum potuiſſe cæleſtibus dico bonis appareret; ſed eos qui nolebant credere, inſuper & diuinam admirabilémque gratiam impiè contemnebant, diuinæ doctrinæ fames inuaſit; nec immeritò: nobis verò in Dei Verbum credentibus, nónne panis vitæ factus eſt Emmanuel? [panis qui de cælo deſcendit, & vitam dans mundo?] in quo & per quem ſuperata Deo inuiſa corruptionis vi, & ſuperna cæleſtique induti gratiâ, hoc eſt incorruptione; à Deo Patre claritate & ſanctitate adornati ſumus. Et quidni his ditati bonis feliciter agamus in terra? litera legalis id talibus nos docet rationibus. Sic enim habet:

Ioa. 6. 41 & 51. & 58

Nu. 15. 19.

[Et locutus eſt Dominus ad Moſen, dicens: Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: In ingrediendo vos in terram, in quam ego induco vos illuc. Et erit quando comedetis vos de panibus terræ, demetis demptionem, ſegregationem Domino, primitias conſperſionis veſtræ. panem ſegregabitis demptionem ipſam: ſicut demptionem àb area. ſic demetis ipſum, primitias conſperſionis veſtræ, & dabitis Domino demptionem in progenies veſtras. Quando autem peccaueritis, & non feceritis omnia mandata hæc quæ locutus eſt Dominus ad Moſen, ſicut præcepit Dominus vobis in manu Moſi, à die, qua præcepit Dominus ad vos. & vltrà in progenies veſtras. Et erit, ſi ab oculis Synagogæ factum fuerit aliquid non ſponte, & faciet omnis Synagoga vitulum vnum ex bobus immaculatum in holocauſtum in odorem ſuauitatis Domino, & ſacrificium huius, & libamen eius iuxta conſtitutionem ipſius & hircum ex capris vnum pro peccato. Et exorabit ſacerdos pro omni Synagoga filiorum Iſrael, & remittetur eis: quoniam non ſpontaneum eſt. Et ipſi obtulerunt munus ſuum oblationem Domino pro peccato ſuo ante Dominum pro non ſpontaneis ſuis. Et dimittetur omni Synagogæ filiorum Iſrael, & omni aduenæ appoſito ad vos: quoniam omni populo non ſpontaneum. Quòd ſi anima vna peccauit non ſponte, offeret capram vnam anniculam pro peccato. Et exorabit ſacerdos pro anima, quæ non ſponte egit,

A θούμενοι, ψήφῳ λοιπὸν θείᾳ κολάζονται, τὰ πάντων ἄριστα ζημιούμενοι, καὶ τὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς καταπλουτεῖν μόνον οὐχὶ δυνάμεις τοῖς ἄνωθεν ἀγαθοῖς· ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ἀπειθεῖν ἑλομένοις, καὶ τὴν θείαν τε καὶ ἀξιάγαστον χάριν ἀνοσίως παρυβρίζουσιν, ὁ τῶν θείων μαθημάτων λιμὸς ἐπενήνεκται, καὶ σφόδρα εἰκότως. ἡμῖν δὲ τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν, ἄρτος ζωῆς γέγονεν ὁ Ἐμμανουήλ, ἄρτος ἐξ οὐρανοῦ καταβὰς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ
B κόσμῳ. ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὸ θεομισὲς τῆς φθορᾶς ὑπερθέοντες κράτος, καὶ τὴν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ μεταμφιεννύμενοι χάριν, τουτέστι, τὴν ἀφθαρσίαν, προσκεκομίσμεθα τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, λαμπροί τε καὶ ἱεροί. καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιούτων πεπλουτηκότες διατελοῦμεν ἐν κόσμῳ; τοῖς τοιούτοις ἡμᾶς ἐφίστησι λογισμοῖς τὸ γράμμα τὸ νομικόν· ἔχει δὲ οὕτω· καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἐν τῷ εἰσπορεύε-
C σθαι ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν, εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάγω ὑμᾶς ἐκεῖ. καὶ ἔσται, ὅταν ἔσθητε ὑμεῖς ἀπὸ τῶν ἄρτων τῆς γῆς, ἀφελεῖτε ἀφαίρεμα, ἀφόρισμα τῷ κυρίῳ, ἀπαρχὴν φυράματος ὑμῶν. ἄρτον ἀφαίρεμα ἀφαιρεῖτε αὐτὸ ὡς ἀφαίρεμα ἀπὸ ἅλωνος. οὕτως ἀφαιρεῖτε αὐτὸ, ἀπαρχὴν φυράματος ὑμῶν, καὶ δώσετε ἀφαίρεμα κυρίῳ εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ὅταν δὲ διαμάρτητε, καὶ μὴ ποιήσητε πάσας τὰς ἐντολὰς ταύτας, ἃς ἐλάλησε κύ-
D ριος πρὸς Μωσῆν, καθὰ συνέταξε κύριος ὁ Θεὸς ὑμῖν ἐν χειρὶ Μωσῆ ἀπὸ τῆς ἡμέρας, ἧς συνέταξε κύριος πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐπέκεινα εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν· καὶ ἔσται, ἐὰν ἐξ ὀφθαλμῶν τῆς συναγωγῆς ἀκουσίως γενηθῇ, καὶ ποιήσει πᾶσα ἡ συναγωγὴ μόσχον ἕνα ἐκ βοῶν ἄμωμον εἰς ὁλοκαύτωμα, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ κυρίῳ, καὶ θυσίαν τούτου καὶ σπονδὴν αὐτοῦ, κατὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ, καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁ-
E μαρτίας. καὶ ἐξιλάσεται ὁ ἱερεὺς περὶ πάσης συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀφεθήσεται αὐτοῖς, ὅτι ἀκούσιόν ἐστι. καὶ αὐτοὶ ἤνεγκαν τὸ δῶρον αὐτῶν κάρπωμα κυρίῳ περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν ἔναντι κυρίου, περὶ τῶν ἀκουσίων αὐτῶν. καὶ ἀφεθήσεται πάσῃ συναγωγῇ υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ τῷ προσηλύτῳ προσπορευομένῳ πρὸς ὑμᾶς, ὅτι παντὶ τῷ λαῷ ἀκούσιον. ἐὰν δὲ ψυχὴ μία ἁμάρτῃ ἀκουσίως, προσάξει αἶγα μίαν ἐνιαύσιον περὶ ἁμαρτίας. καὶ ἐξιλάσεται ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ψυχῆς τῆς ἀκουσιασθείσης καὶ

ἁμαρτούσης ἀκουσίως ἔναντι κυρίου ἐξιλάσασθαι περὶ αὐτοῦ. καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ τῷ ἐγχωρίῳ ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ τῷ προσηλύτῳ τῷ προσκειμένῳ ἐν αὐτοῖς. νόμος εἷς ἔσται ἐν αὐτοῖς, ὃς ἐὰν ποιήσῃ ἀκουσίως. καὶ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· ἐν δὲ τῷ Λευιτικῷ διαμορφοῖ μὲν ἑτέρως τὸ μυστήριον. πλὴν οὐ σφόδρα πρὸς ἀνομοιότητα διεστήκει τὰ θεωρήματα. φέρε δὴ οὖν κἀκείνων ἐπιμνησθέντες, ἐπεὶ τὸ λίαν εἰσὶν ἀναγκαῖα πρὸς εἴδησιν, μίαν ὥσπερ ἐπ' ἀμφοῖν ἐξυφαίνωμεν τὴν ἀφήγησιν. γέγραπται δὲ οὕτω πάλιν· καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωσῆν, λέγων, εἶπον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς. ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, καὶ θερίσητε τὸν θερισμὸν αὐτῆς, οἴσετε δραγμάτων ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ ὑμῶν πρὸς τὸν ἱερέα. καὶ ἀνοίσει τὸ δράγμα ἔναντι κυρίου δεκτὸν ὑμῖν, τῇ ἐπαύριον τῆς πρώτης ἀνοίσει αὐτὸ ὁ ἱερεύς. καὶ ποιήσετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ φέρητε τὸ δράγμα, πρόβατον ἄμωμον ἐνιαύσιον εἰς ὁλοκάρπωμα τῷ κυρίῳ. καὶ τὴν θυσίαν αὐτοῦ δύο δέκατα σεμιδάλεως ἀναπεποιημένην ἐν ἐλαίῳ, θυσίαν τῷ κυρίῳ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ κυρίῳ, καὶ σπονδὴν αὐτοῦ, τὸ τέταρτον οἴνου καὶ ἄρτου. καὶ πεφρυγμένα χίδρα νέα οὐ φάγεσθε, ἕως εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν ταύτην, ἕως ἂν προσενέγκητε ὑμεῖς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ὑμῶν. νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἐν πάσῃ κατοικίᾳ ὑμῶν. δράγμα μὲν οὖν, ληΐων ἀπαρχὴ, καὶ νέας σύμβολον εὐκαρπίας. ἄρτος δὲ αὖ σίτου λοιπὸν συνηγμένου, καὶ εἰς τὴν ἅλωσιν σεσωρευμένου, καὶ τάχα που καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀποθήκας κεκομισμένου. ἀνάθημα δὲ τῷ Θεῷ τοῖς ἤδη κατῳκηκόσι τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν, ταῦτα ποιεῖσθαι προστέταχεν, ἵνα δι' ἀμφοῖν νοοῖτο Χριστός· ἄρτος μὲν ὁ ἐξ οὐρανοῦ καὶ ζωοποιὸς, καὶ ἀπαρχὴ φυράματος τῶν εἰς καινότητα ζωῆς ἀνακτιζομένων ἐν αὐτῷ. τοῦ μὲν γὰρ ἀρχαιοτέρου φυράματος ἀπαρχὴ γέγονεν ὁ Ἀδάμ· ἐπειδὴ δὲ τῆς δοθείσης ἀλογήσας ἐντολῆς περιώλισθεν εἰς παράβασιν, ἐπάρατος ἦν εὐθὺς, καὶ θανάτῳ καὶ φθορᾷ τὸ ἀνθρώπινον ἐν αὐτῷ κατεδικάζετο γένος. ἀπαρχὴ δὲ Χριστὸς τοῦ δευτέρου φυράματος. ὃς καὶ διέδρα τὴν ἀρὰν, δι' αὐτὸν δηλονότι τὸν ὑπὲρ ἡμῶν γενόμενος κατάραν. καὶ τὸ τῆς φθορᾶς περιελὼν κράτος δι' αὐτὸν δὴ πάλιν τὸν ἐλεύθερον ἐν νεκροῖς. ἀνεβίω μὲν γὰρ πατήσας τὸν θάνατον. μονονουχὶ δὲ καὶ ἀνάθημα λαμ-

A & quæ peccauit coram Domino, exorare pro eo. Et dimittetur indigenæ in filiis Iſrael, & aduenæ appoſito in vobis, lex vna erit in eis, quicunque fecerit non ſponte.] Et hæc quidem in Numeris leguntur. In Leuitico paulò aliter myſterium tranſtulit, non tamen diſſimili admodum conſideratione adhibita. Age igitur & horum mentionẽ faciamus, quandoquidem cognitu admodum ſunt neceſſaria, vnam ex vtroque loco narrationem contexentes. Sic enim rurſum habet: [Et locutus eſt Do- Leu.23.9.
B minus ad Moſen, dicẽs: Dic filiis Iſrael, & dices ad eos: Cùm intraueritis in terram quam ego do vobis, & meſſueritis meſſem eius, feretis manipulum primitias meſſis veſtræ ad ſacerdotem. Et offeret manipulum coram Domino, acceptum vobis: craſtina die à prima offeret illum ſacerdos. Et facietis in die in quacunque attuleritis manipulum, ouem ſine macula anniculam in holocauſtum Domino; & ſacrificium ipſius, duas de-
C cimas ſimilæ refectæ in oleo, ſacrificiũ Domino in odorem ſuauitatis Domino, & libamen eius, quartam vini partem, & panis. Et fricta chidra noua non comedetis vſque in hunc ipſum diem, quoaduſque obtuleritis munera Deo veſtro. Legitimum ſempiternum in progenies veſtras, in omni habitatione veſtra.] Manipulus itaque primitiæ ſunt meſſium, & noui fructuum prouentus argumentum. Panis verò frumenti condenſati eſt, & ad capien-
D dum coagmentati, vnáque in horreum comportati reliquum. Offerri autem hæc Deo ab iis qui iam terram promiſſam incolerent, præceptum erat: vt in vtroque Chriſtus intelligatur. Hic eſt enim [panis de cælo deſcendens,] ac Ioan.6.
viuificans, & primitiæ fermenti eorum, qui in nouitatem vitæ in ipſo reſtaurantur & reædificantur. Veteris quidem fermenti Adam primitiæ exſtitit: poſtquam verò datum à Deo præceptum negligens in præuaricationem
E prolapſus eſt, execrandus mox eſt redditus, genúſque humanum morti & corruptioni obnoxium in ipſo factum eſt. At Chriſtus primitiæ ſecundi fuit huius fermenti; qui etiam maledictum effugit, per ſemetipſum nimirum, dum pro nobis factus eſt maledictum: quin & corruptionis robur deuicit, per ſemetipſum rurſum exiſtens *inter mortuos liber*. Reſurrexit enim morte peſſumdata. Quin & propemodum velut donum

donum & oblatio quædam excellens & ſplendida, & quaſi quædam primitiæ humanæ naturæ in incorruptionem renouatæ, aſcendit ad Patrem. Cæterùm quòd panis in tabernaculum ſanctum illatus fuit, & in ſancto Sanctorum propoſitus Deo, reditum in cælum ſignificare poteſt Emmanuelis, idque iure optimo. Heb. 9.24 „ [Non enim in manufacta ſancta in- „ troiuit exemplaria verorum, ſed in „ ipſum cælum, vt appareat nunc vul- „ tui Dei pro nobis,] vti ſcriptum eſt. Quòd verò ipſe ſit panis ille viuificans, qui de cælo ac deſurſum eſt; quòd & ipſe prætereà dimittat peccata, & ab ignorantiis terrenos liberet, in odorem ſuauitatis offerendo ſeipſum Deo Patri: rectiſſimè intelligere poteris, ſi mentis oculis conſideres eum tanquam immolatum vitulum, & veluti hircum mactatum Pſal. 18.13 „ pro populi ignorantia. [Delicta enim „ quis intelliget?] ſicut ſcriptum eſt. Vides quàm manifeſtè legiſlator in lege cultus ſine diſcrimine præcedentis, per Chriſtum purgationem clarè vocarit? Si enim vos tranſgreſſi fueritis, ait, Moſis præcepta, & legalis cultus inſtitutum neglexerint quidam; tunc, tunc, inquam, per ſanguinem propinatam vobis reperietis veniam, ſi vitulum obtuleritis, atque hircum mactaueritis. Id verò fiebat in typum Chriſti. Definit itaque lex præuaricantium caſtigationem: dimittit verò pœnam, & criminum per ignorantiam admiſſorum culpâ liberat pretioſus Chriſti ſanguis. Animam enim ſuam pro nobis poſuit, vt mundi peccata diſſolueret. Quare ſicut in pane Chriſtus intelligitur, vt vita ac viuificans; in vitulo verò rurſus, vt immolatus; & in odorem ſuauitatis ſeipſum offerens Deo Patri; & in ſpecie hirci, factus propter nos peccatum, & pro peccatis oblatus: ita & manipulus alio intelligi modo queat. Quis verò is ſit, vno expediam verbo. Spicis agri comparari queat genus humanum, quod terra enaſcens, & conueniens ſui exſpectans incrementum, morte interim ſucceſſu temporis abripitur. Sic & ipſe Chriſtus ſacris ſuis dixit diſci- Ioan 4.35 Marc. 9. 37. Luc. 10.2. „ pulis: [Nónne vos dicitis, quòd adhuc „ quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? „ Ecce dico vobis, leuate oculos veſtros,

Tomus primus.

A δῶρον καὶ δωροφορία, καὶ οἷά τις ἀνθρωπότητος ἀπαρχὴ, κεκαινουργημένος εἰς ἀφθαρσίαν ἀνέβη πρὸς τὸν πατέρα. τὸ γάρτοι τὸν ἄρτον ἐν τῇ ἁγίᾳ φέρεσθαι σκηνῇ, καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων ἀνακεῖσθαι Θεῷ, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀναφοίτησιν ὑπεμφαίνει ἂν, καὶ μάλα εἰκότως, τοῦ Ἐμμανουήλ. εἰσῆλθε γὰρ οὐκ εἰς χειροποίητα ἅγια, οὔτε μὴν εἰς τὰ ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ὅτι δὲ, καὶ ἄρτος ἐστὶ ζωοποιὸς ὁ ἐξ οὐρανοῦ B καὶ ἄνωθεν· ἀπαλλάττει τε πρὸς τούτῳ καὶ ἁμαρτιῶν, καὶ ἀγνοημάτων ἐλευθεροῖ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀναθεὶς τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, συνήσεις εὖ μάλα τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν ὡς μόσχον ὁλοκαυτούμενον καθορῶν σφαζόμενον, καὶ ὡς χίμαρον ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. παραπτώματα γὰρ τίς συνήσει; κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἄθρει δὲ ὅπως ὁ νομοθέτης τῆς ἐν νόμῳ λατρείας ὑπερκειμένην ἀσυγκρίτως τὴν διὰ Χριστοῦ κά- C θαρσιν ἐκάλεσε σαφῶς. Εἰ γὰρ παρέλθητε, φησὶ, τὰ Μωσέως, καὶ τῆς νομικῆς λατρείας ἀλογήσαντες ἐντολῆς καταφρονοῖντό τινες, τότε δὴ τότε τὴν δι' αἱμάτων ὑμῖν ἀμνηστίαν ἐπικουροῦσαν εὑρήσετε, μόσχου καταθυομένου καὶ χιμάρου προσενηνεγμένου. τοῦτο δὲ ἦν εἰς τύπον Χριστοῦ. οὐκοῦν καθορίζει μὲν ὁ νόμος τῶν παραβαινόντων τὴν κόλασιν· ἀπαλλάττει δὲ δίκης καὶ τῶν ἐξ ἀγνοίας αἰτιαμάτων ἐλευθεροῖ τὸ τίμιον αἷμα Χριστοῦ. τέθεικε γὰρ τὴν ψυ- D χὴν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα τοῦ κόσμου καταλύσῃ τὴν ἁμαρτίαν. οὐκοῦν ὡς ἐν ἄρτῳ νοοῖτο Χριστὸς ὡς ζωὴ, καὶ ζωοποιός· ὡς ἐν μόσχῳ πάλιν ὁλοκαυτούμενος, καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἑαυτὸν ἀνατιθεὶς τῷ Θεῷ καὶ πατρί· καὶ ὡς ἐν εἴδει χιμάρου γεγονὼς δι' ἡμᾶς ἁμαρτία, καὶ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν σφαζόμενος. δράγμα δὲ αὖ, καθ' ἕτερον νοοῖτο τρόπον. τίς δὲ E καὶ οὗτός ἐστιν, ὡς ἐν λελέξεται. ἀστάχυσι μὲν τοῖς ἐν ἀγρῷ παρεικάσειέ τις ἂν τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὃ οἱονεί πως ἀνίσχον ἐκ τῆς γῆς, καὶ τὴν ἑαυτῷ πρέπουσαν περιμένον ἐκπλήρωσιν, καὶ χρόνῳ κειρόμενον ἀμήτος θανάτου. οὕτω καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς τοῖς ἁγίοις ἔφασκε μαθηταῖς· οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνόν ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς,

καὶ θεάσασθε τὰς χώρας ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων, μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. οὐκοῦν ὡς ἔφημεν ἀρτίως, λήιοις τοῖς ἐν ἀγρῷ παρεικαστέον ἂν μάλα τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. γέγονε δὲ καθ' ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, ἀστάχυος δίκην ἀναφυεὶς ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου. ἐπεί τοι καὶ σίτου κόκκον καὶ αὐτὸν ἡμῖν ὠνόμαζε, λέγων ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. ἀνάθημα δὲ ὥσπερ ὑπὲρ ἡμῶν γέγονε τῷ πατρὶ, καὶ ἐν τάξει δράγματος, ὡς γῆς ἀπαρχὴ, δι' ὧν ἐκτέτοκε, μαρτυρουμένης εἰς εὐκαρπίαν. ἄσταχυς γε μὴν νοούμενος εἷς, καθὰ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ, οὐκ ἄσταχυς εἷς, ἀλλ' ὡς δράγμα προσάγεται, τουτέστιν, ἐκ πολλῶν ἀσταχύων, δέσμη μία. καὶ τί τὸ χρῆμά ἐστιν ἀναγκαῖον εἰς ὄνησιν, καὶ μυστηρίου τύπον ἀποπληρουμένων. εἷς μὲν γάρ ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, πλὴν ὡς ἐν εἴδει δράγματος πολλοστὸς νοεῖται, καὶ ἔστι, διὰ τὸ πάντας ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τοὺς πιστεύοντας, καθ' ἕνωσιν δὲ δηλονότι τὴν πνευματικήν. ἐπεὶ τίνα τρόπον ὁ μακάριος γράφει Παῦλος, ὡς συνεγηγέρμεθά τε αὐτῷ, καὶ συνεκαθίσαμεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. ἐπειδὴ δέ ἐστι καθ' ἡμᾶς, σύσσωμοι γεγόναμεν αὐτῷ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἑνότητα διὰ τοῦ σώματος πεπλουτήκαμεν. ταύτῃ τοί φαμεν, ὅτι πάντες ἐσμὲν ἐν αὐτῷ. καὶ γοῦν αὐτός που φησὶ πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν· θέλω ὥσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν. ὡς αὖ ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι. δράγμα τοίνυν, ὡς πάντας ἔχων ἐν ἑαυτῷ, καὶ ὑπὲρ πάντων ἀνακείμενος, καὶ ἀνθρωπότητος ἀπαρχὴ τετελειωμένης ἐν πίστει καὶ ὀφειλούσης ἤδη λοιπὸν εἰς τοὺς ἄνω καὶ ἐν οὐρανῷ κομίζεσθαι θησαυρούς. προσκομίζεσθαι δὲ δεῖν τὸ δράγμα φησὶ τῇ ἐπαύριον τῆς πρώτης, ὅ ἐστι τῇ τρίτῃ. ἀνεβίω γὰρ ἐκ νεκρῶν κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, αὐτῷ τε ἀναπεφοίτηκεν εἰς οὐρανὸν, εἰς τὴν σκηνὴν τὴν ἀληθινὴν, καὶ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. ἀλλ' ὥσπερ ἄρτος νοούμενος κατεσημαίνετο κἂν τῷ μόσχῳ τῷ πρὸς ὁλοκαύτωσιν καὶ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ μέν τοι καὶ ἐν χιμάρῳ τῷ ἀγνοημάτων προσενηνεγμένῳ· οὕτω δὲ πάλιν, καὶ εἰ δράγμα νοεῖται τυχὸν, ἀλλ' ἔστιν αὐτὸς τὸ ἐνιαύσιον πρόβατον,

A & videre regiones quia albæ ſunt iam ad meſſem. Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam.] Quamobrem, vt iam diximus, meſſi agrorum rectè comparandi qui terram incolunt. Chriſtus autem ex nobis factus adinſtar ſpicæ è ſancta natus Virgine: quandoquidem etiam frumenti granum ſe ipſe nominat: [Amen amen dico vobis, niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fru- *Ioan.12.* B ctum adfert.] Igitur tanquam anathema ſeu deuotum quid & oblatum pro nobis factus eſt Patri, & in morem manipuli ac veluti primitiæ terræ. Spica verò vna conſiderata, vt & nos ipſi, non vna ſpica ſolùm, ſed quaſi manipulus quidam conſicitur è multis ſpicis, faſcis vnus. Et verò res iſta ad commodum & profectum eſt neceſſaria, myſteriique ſupplet typum. Chriſtus enim Ieſus vnus eſt, verumtamen C veluti faſciculus quidam coagmentatus & intelligitur & eſt: propterea quòd omnes in ſe credentes contineat, vnione nimirum ſpiritali. Alioqui qua ratione ſcilicet Diuus Paulus ſcriberet: [Quemadmodum *Ephes.2.6* conreſuſcitati ſumus in ipſo, ſic & conſidebimus in cæleſtibus?] Cùm etenim ex nobis ſit, ipſi facti ſumus concorpores, & per *carnem vnionem* *Ephes.3.6* *cum ipſo* acquiſiuimus. Et propterea dicimus quòd in ipſo omnes ſumus. Etenim ipſemet ſic alibi ad Deum Pa- D trem cæleſtem verba facit: [Volo, Pa- *Ioan.17. 11.& 21.* ter, vt quemadmodum ego & tu vnum ſumus, ſic & ipſi in nobis.] vti qui Domino conglutinatus eſt, vnus quoque ſpiritus efficitur. Manipulus ergo Chriſtus eſt, quaſi omnes in ſe complexus, cunctiſque incubans, & humanæ conditionis, quæ in fide perfecta eſt, quæ ſurſum atque in cæleſtes transferri theſauros debet, primitiæ. Adferri ait oportere manipulum perendie, hoc E eſt, tertio pòſt die. Reuixit enim Chriſtus à mortuis tertia die, ſuáque in cælum virtute aſcendit, in verum ſcilicet tabernaculum & in ſancta Sanctorum. Verùm qua ratione panis eſt ſpiritalis, adumbratus per vitulum ad holocauſtum, & in odorem ſuauitatis deſtinatum, nec non per hircum pro ignorantiis oblatum, ita & rurſum licet fortè manipulus intelligatur, tamen ipſe eſt etiam ouis illa annicula,

id eſt, perfecta. Perfectus enim nulliúſque indigus eſt Chriſtus per propriam ſuam naturam. Quare & præterea eſt omnino irreprehenſibilis. Neſcivit enim peccatum, nec eſt in eius ore dolus repertus. Ipſe eſt ſimila illa illuſtris, atque oleo conſperſa, hoc eſt, vita illa in pinguedine & hilaritate. Viuimus enim in ipſo exultantes propter ſpem reconditam; & quia ſancti Spiritus gratia irrigati ſumus, ſecundum id quod in Pſalmis eſt, canimus: Psal. 22.5 "[Impinguaſti in oleo caput meum.]" Miſericordiam enim ſumus conſecuti per fidem in Chriſtum: cum quo pariter quodammodo ſacro thymiamatis ſuffitu ſumus imbuti, ſecundarium tenentes locum. Quemadmodum denique etiam illa quæ vocantur chidra, ad illius ſimilam. *Chidra* enim eſſe dicimus ex leguminibus ſubactam farinam. Quia enim nobis per diſpenſationem ſimilis factus eſt, quin meritò nobis ſuperior aut præſtantior ſit æſtimandus, dubitet profectò nemo. Honorabilior itaque citra controuerſiam ipſius vita eſt. Sancta enim penitus eſt & immaculata. In minoribus ac retro ſunt noſtra, & chidrorum adinſtar, quæ, vt iam dixi, è frumento ſimila eſt. Simila autem vitæ imaginem præ ſe fert. Adhæc ei chidra cum ſimila ad altare deferuntur. Conthurificamur enim, vt dixi, Chriſto, eidémque bonum omnes odorem ſuauitatis ferimus, ſumúſque ſimul accepti Deo ac Patri. At qui Chriſtum non habent, inepti planè ſunt ad eius ſacrificium. Ioan. 15.5 "[Sine me, ait, nihil poteſtis facere.]" Nouum porro, ait, ne edite niſi in tertium diem, donec manipulum offeratis. Neque enim legis tempus, neque Prophetarum cœtus nouum habet cibum, hoc eſt, Chriſtianam doctrinam, neque ipſam naturæ humanæ innouationem, niſi fortè in ſola prædictione. Poſtquam verò tandem reſurrexit omnium Dominus Ieſus Chriſtus, & quaſi manipulus humanæ primitias conditionis obtulit ſeipſum Deo Patri, tunc, tunc, inquam, in nouam veluti vitam reformamur. Euangelicam enim vitam ducimus Rom. 7.6 "[non in vetuſtate literæ, ſed in nouitate Spiritus:]" per quem & cum quo Deo Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

A τουτέστι, τὸ τέλειον. παντέλειος γὰρ καὶ ἀνενδεὴς ὁ Χριστὸς ἰδίᾳ φύσει. ἔστι δὲ πρὸς τούτῳ καὶ ἄμωμος παντελῶς. οὐ γὰρ ἔγνωκεν ἁμαρτίαν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. αὐτός τε ἡ σεμίδαλις ἡ λαμπρὰ, καὶ ἐλαιόδευτος, τουτέστιν, ἡ ὡς ἐν πιότητι καὶ ἱλαρότητι ζωή. ζῶμεν γὰρ χαίροντες ἐν αὐτῷ διὰ τὴν ἀποκειμένην ἐλπίδα, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος καταρδευόμενοι χάριτι, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ἐκεῖνο φαμὲν, ἐλίπανας B ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου. γεγόναμεν γὰρ ἠλεημένοι, διὰ πίστεως ἐν Χριστῷ, ᾧ τρόπον τινὰ καὶ συνθυμιώμεθα δευτέραν ἔχοντες τάξιν. καθάπερ ἀμέλει τὰ καλούμενα χίδρα πρὸς τὴν ἐκείνου σεμίδαλιν. χίδρα γὰρ εἶναί φαμεν, τὰ ἐξ ὀσπρίων ἄλευρα. ὅτι γὰρ καὶ εἰ γέγονε καθ' ἡμᾶς οἰκονομικῶς ὑπὲρ ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, νοοῖτ' ἂν εἰκότως, ἐνδοιάσειεν ἂν οὐδείς. ἐντιμοτέρα μὲν ἀσυγκρίτως ἡ αὐτοῦ ζωή. ἁγία γὰρ παντελῶς καὶ ἄμωμος. ἐν μείοσι δὲ καὶ κατό- C πιν τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ὡς ἐν τάξει χίδρων, ὡς πρός γέ φημι τὴν ἀπὸ σίτου σεμίδαλιν. ζωῆς δὲ τύπος σεμίδαλις. πλὴν συναναφέρεται πρὸς τὸ θυσιαστήριον τὰ χίδρα τῇ σεμιδάλει. συνθυμιώμεθα γὰρ, ὡς ἔφην, Χριστῷ, καὶ αὐτῷ πάντες εὐωδιάζομεν, καὶ ἐσμὲν σὺν αὐτῷ δεκτοὶ τῷ Θεῷ καὶ πατρί. οἱ Χριστὸν οὐκ ἔχοντες, οὐδ' ἂν εἶεν ὅλως εἰς θυσίαν ἐπιτήδειοι. χωρὶς γὰρ ἐμοῦ, φησὶν, οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. νέα D δὲ, φησὶν, οὐ φάγεσθε ἕως εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν ταύτην, ἕως ἀναφέρητε τὸ δράγμα. οὔτε γὰρ ὁ τοῦ νόμου καιρὸς, οὔτε μὴν ὁ τῶν ἁγίων χορὸς προφητῶν τὴν νέαν εἶχε τροφὴν, τουτέστι, τὰ διὰ Χριστοῦ παιδεύματα· οὔτε μὴν αὐτὸν τὸν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ἀνακαινισμόν· πλὴν ὡς ἐν μόνῃ προαγορεύσει τυχόν. ἐπειδὴ δὲ ἀνεβίω λοιπὸν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ὡς ἐν τάξει δράγματος, τὴν τῆς ἀνθρωπότητος E ἀπαρχὴν προσκεκόμικεν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, τότε δὴ τότε καὶ εἰς νέαν ὥσπερ ζωὴν μεταστοιχειούμεθα. πολιτευόμεθα γὰρ εὐαγγελικῶς, οὐκ ἐν παλαιότητι γράμματος, ἀλλ' ἐν καινότητι πνεύματος· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Περὶ τῆς δαμάλεως τῆς πυῤῥᾶς, τῆς κατακαείσης ἔξω τῆς παρεμβολῆς.

ΑΛΛΑ μὲν που καί φησιν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, τί ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; πρέποι δ᾽ ἂν μάλιστα καὶ ἡμῖν αὖθις ἡ τοιάδε φωνή. τί γὰρ ἔστι τὸ παρ᾽ ἡμῖν ἰσοστάσιον τῷ Θεῷ καὶ πατρί; δέδωκε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν τὸν ἴδιον υἱὸν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύσας εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον· μονονουχὶ καὶ τῆς αὐτῷ πρεπούσης ἀφειδήσας φιλοστοργίας. δέδωκε γὰρ ἑαυτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ σεσώσμεθα μὲν ἡμεῖς. μεμαλάκισται δὲ αὐτὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὀδυνᾶται, καὶ αὐτὸν ἀνατλὰς τὸν τῆς σαρκὸς θάνατον· οὐχ ἵνα μεθ᾽ ἡμῶν ἐν νεκροῖς ὁρῷτο μεμενηκὼς, ἀλλ᾽ ἵνα σὺν αὐτῷ τε καὶ δι᾽ αὐτὸν εἰς ζωὴν ἀναθέοντες, καὶ παλινδρομοῦντες εἰς ἀφθαρσίαν, χαίροντες λέγωμεν· ποῦ ἡ νίκη σου, θάνατε, ποῦ σου τὸ κέντρον, ᾅδη; τίς οὖν λοιπὸν εἰς τοῦτο ἀποφέρουσα τρίβος, ἢ διὰ τοῦ βαπτίσματος χάρις, δι᾽ οὗ πάντα ῥύπον ἀποτριβόμενοι, κοινωνοὶ τῆς θείας ἀναδεικνύμεθα φύσεως, ἐνοικοῦντος ἡμῖν διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Χριστοῦ. τότε γὰρ τότε ἐῤῥαντισμένοι τὴν συνείδησιν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, ὡς μακάριος γράφει Παῦλος, καὶ τῆς μυστικῆς εὐλογίας γεγονότες μέτοχοι, καὶ τῆς ἄνωθεν χάριτος τὸν οἰκεῖον ἀναπιμπλάντες νοῦν, ζηλωτοὶ καὶ ἀπόβλεπτοι, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιούτων ὁρώμεθα; ἴδοις δ᾽ ἂν ἀληθὲς, ὅπερ ἔφην, τὰ ἐπὶ τῇ δαμάλει τεθεσπισμένα εἰ συνείης. καὶ ἐλάλησε, φησὶ, κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν, λέγων· αὕτη ἡ διαστολὴ τοῦ νόμου, ὅσα συνέταξε κύριος, λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ λαβέτωσαν πρὸς σὲ δάμαλιν πυῤῥὰν, ἄμωμον, ἥτις οὐκ ἔχεται ἐν αὐτῇ μῶμον, καὶ ἣ οὐκ ἐπεβλήθη ἐπ᾽ αὐτὴν ζυγός. καὶ δώσεις αὐτὴν πρὸς Ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ ἐξάξουσιν αὐτὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθαρὸν, καὶ σφάξουσιν αὐτὴν ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ λήψεται Ἐλεάζαρ ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ῥανεῖ ἀπέναντι τοῦ προσώπου τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῆς ἑπτάκις. καὶ κατακαύσουσιν αὐτὴν ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ τὸ δέρμα αὐτῆς, καὶ τὰ κρέα, καὶ τὸ αἷμα αὐτῆς σὺν τῇ κόπρῳ κατακαυθήσεται. καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς ξύλον κέδρινον, καὶ ὕσσωπον, καὶ

De vacca rufa extra caſtra combuſtâ.

ALIBI quidem diuinus ait Dauid: [Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?] Psal. 115. Nos quoque deceat maximè talix vox. Quid enim nobis ſuppetat, quo paria poſſimus facere Deo ac Patri? Dedit enim pro nobis proprium ſuum Filium, [vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat potiùs vitam æternam;] Ioan. 3.16 ac propemodum ſibi debitæ prodigus indulgentiæ & amoris. Tradidit enim ſeipſum pro peccatis noſtris, vt ſacra loquitur Scriptura; & ſalui per ipſum facti ſumus. Ipſe etenim pro noſtris attritus eſt delictis, dolores pro nobis ipſe portauit, ipſa etiam in carne morte obita, non vt nobiſcum quidem mortuos inter manens cernatur; ſed vt cum ipſo, & per ipſum vitæ redditi videamur, & reſtituti denuo incorruptioni dicere gaudentes poſſimus: [Vbi, mors, victoria tua? vbi ſtimulus tuus, inferne?] Oseæ 13. 14. 1. Cor. 15. Heb. 2.14 Quæ nos eò tandem via ducit? Baptiſmatis nimirum gratia, qua ſordibus vniuerſis ablutis diuinæ participes videamur naturæ, quæ per Spiritum Chriſti habitet in nobis. Tunc enim, tunc, inquam, *mundatur conſcientia*, vt Pauli verbis vtar, *ab operibus mortuis*, & cæleſtis conſortes reddimur benedictionis, & mentem ſuperna gratia pleni, feruidi & ſpectabiles, & quid non huiuſmodi videamur? Videas certè quod dixi verum eſſe, id in vacca vaticinatum ſi cognoſcas. [Et locutus eſt, inquit, Dominus ad Moſen & Aaron, dicens: Hæc eſt diſtinctio legis quæcunque conſtituit Dominus, dicens: Loquere filiis Iſrael, & accipiant ad te iuuencam rufam, irreprehenſibilem, quæ non habet in ſe vitium, & cui non eſt ſuperpoſitum ſuper eam iugum: & dabis eam ad Eleazarum ſacerdotem: & eiicient eam extra caſtra in locum mundum, & occident eam in conſpectu eius. Et accipiet Eleazar de ſanguine eius, & aſperget contra faciem tabernaculi teſtimonii de ſanguine eius ſepties. Et cremabunt eam in conſpectu eius, & pellis, & carnes eius, & ſanguis eius cum fimo eius combureter. Et accipiet ſacerdos lignum cedrinum, & hyſſopum, & Num. 19.

coccinum, & immittet in medium combuſtionis iuuencæ. Et lauabit veſtimenta ſua ſacerdos, & lauabit corpus ſuum aqua, & poſtea introibit ſacerdos in caſtra, & immundus erit ſacerdos vſque ad veſperam. Et qui comburit eam, lauabit veſtimenta ſua, & lauabit corpus ſuum aqua, & immundus erit vſque ad veſperam. Et congregabit homo mundus cinerem iuuencæ.] Et infrà: [Et erit filiis Iſrael, & proſelytis, qui apponuntur, legitimum ſempiternum.] His verò addit legiſlator, contaminari quoſdam, & profanos apparere qui mortuorum contingant cadauera. Immundus enim erit huiuſmodi ſeptem numero diebus. Expiabitur verò cinere vitulæ cum aqua miſto, ſanguine aſperſus die tertia, aut certè ſeptima. Ni id faciat ait, impuram habiturum immunditiam; pœnas verò daturum, quòd Domini tabernaculum inquinarit: & peribit, inquit, anima eius de Iſrael, quia aqua aſperſionis minimè aſperſus eſt. Sin autem domi quem mori contingat, circumſcribatur & ipſa domus, & omnis eius ſupellex tanquam immunditiæ rea. Et ſi vaſa quædam operculis carentia iaceant, & hæc immunda ſint. Profanus verò nihilominus, inquit, quicumque tetigerit in campo aut vulneratum, aut os mortui, aut denique ſepulturam. Qua igitur ratione purgari talia præſcripſerit, dicemus vt poſſumus, Scripturæ obſcuritatem conuenienti meditatione aptè explanantes. Igitur vitula vitio carens, & omni vacans macula, quando delictum non nouit, Dominus noſter Ieſus Chriſtus eſt, qui dicere non eſt veritus: [Venit princeps mundi huius, & in me nihil reperiet.] (Ioan. 14. 30.) Ad Iudæos verò ait: [Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi.] (Ioa. 8. 46.) Illud interim conſidera, in diuinis Scripturis illum nunc vitulum, nunc vitulam nominari. Vitulum quidem, qua dux ac præfectus eſt; vitulam verò, quatenus minor ac ſubditus deſignatur. Vniuerſorum enim præfectus Deus exſtit, ac potentiam in omnes cum Deo Patre exercens; factus ſua ipſe voluntate ſub lege ſeruauit Moſis,

A κόκκινον, καὶ εἰσβαλοῦσιν εἰς μέσον τοῦ κατακαύματος τῆς δαμάλεως. καὶ πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς, καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν παρεμβολὴν, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ὁ ἱερεὺς ἕως ἑσπέρας. καὶ ὁ κατακαίων αὐτὴν πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας· καὶ συνάξει ἄνθρωπος καθαρὸς τὴν σποδὸν τῆς δαμάλεως. καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς· καὶ ἔσται τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ τοῖς B προσηλύτοις τοῖς προσκειμένοις ἐν μέσῳ ὑμῶν, νόμιμον αἰώνιον. προστάττει δὲ τούτοις ὁ νομοθέτης, ὅτι καταμιαίνει μέν τινας καὶ βεβήλους ἀποφαίνει τὸ τεθνεῶτος ἀποθιγεῖν. ἔσται δὲ ἀκάθαρτος ὁ τοῦτο παθὼν ἐφ' ὅλαις ἡμέραις τὸν ἀριθμὸν ἑπτά. ἁγνισθήσεται δὲ τῇ σποδῷ τῆς δαμάλεως ἀναμὶξ ὕδατι τὸ αἷμα ἐρραμμένος τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ μέν τοι καὶ ἐν ἑβδόμῃ. εἰ δὲ μὴ τοῦτο δρῴη φησὶν, ἀναπόνιπτον ἕξει τὴν ἀκαθαρσίαν. ἀποτίσει δὲ καὶ δίκας, ὅτι τὴν σκηνὴν κυ- C ρίου ἐμίανεν. ἐκτριβήσεται, φησὶν, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐξ Ἰσραὴλ, ὅτι ὕδωρ ῥαντισμοῦ οὐ περιερραντίσθη ἐπ' αὐτόν. εἰ δὲ καὶ ἐν οἴκῳ γένηται, φησὶν, ἐκτεθνάναι τινα, καθαιρέσθω δὴ τότε καὶ αὐτῆς τῆς ἑστίας, καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ, σκευῶν δὴ λέγω τῆς ἀκαθαρσίας τὸ ἔγκλημα. καὶ εἰ πωμάτων ἔρημα κέοιτό τινα τῶν ἀγγείων, ἔστω καὶ ταῦτα μεμολυσμένα. βέβηλος δὲ οὐδὲν ἧττον, φησὶν, ὁ ἁψάμενος ἐν πεδίῳ, ἢ τραυματίου D τυχὸν, ἢ ὀστέου νεκροῦ, ἢ μνήματος. τίνι δὲ ὅτῳ ἀποσμήχεσθαι τὰ τοιαῦτα προστέταχεν, ἐροῦμεν ὡς ἔνι τὴν τοῦ γράμματος ἀσάφειαν τοῖς καθήκουσι λογισμοῖς εὐτέχνως διαπτύσσοντες. δάμαλις μὲν οὖν ἡ ἀμώμητος παντελῶς, καὶ ῥύπου παντὸς εἰσάπαν ἀπηλλαγμένη, καὶ οὐκ εἰδυῖα τὸ πλημμελεῖν, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. τεθάρσηκε γὰρ εἰπεῖν· ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὑρήσει οὐδέν. καὶ μέν τοι πρὸς Ἰουδαίους· τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγξει με περὶ E ἁμαρτίας; εἰ ἀλήθειαν λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; πλὴν ἐκεῖνο ἄθρει δὴ, ποτὲ μὲν μόσχος, ποτὲ δὲ δάμαλις παρά γε τοῖς ἱεροῖς ὀνόμασται λόγοις. ἵνα διὰ μὲν τοῦ ἄρρενος, ὡς καθηγητὴς, διὰ δὲ τοῦ θήλεος, ὡς ἐν μείονί τε καὶ ὑποταγῇ σημαίνηται. καθηγούμενος γὰρ τῶν ὅλων ὁ Θεὸς, καὶ τὸ κατὰ πάντων μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἀνημμένος κράτος· γέγονε μὲν γὰρ ἑκὼν ὑπὸ νόμον. τετήρηκε δὲ τὰ Μωσέως,

ὡς προέχοντος, εἰ καὶ ἦν οἰκέτης. καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, ὅτι καὶ προφήτης ὠνόμασται, καὶ ἐν δούλου πέφηνε μορφῇ, καίτοι προφητῶν ὑπάρχων κύριος καὶ Θεός. πυῤῥὰ δὲ ἡ δάμαλις· τετέλεσται γὰρ ἐφ' αἵματι τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸ μυστήριον, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὅτι γέγονεν ὑπήκοος τῷ πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. καὶ ἀφίκηται σώζων τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἰδίῳ αἵματι. αἵματος δὲ σημεῖον ἂν γένοιτο καὶ μάλα σαφὲς ἡ πυῤῥότης. ἀλλ' εἰ καὶ γέγονεν ὑπήκοος τῷ πατρὶ, καὶ μεθ' ἡμῶν ὑπὸ νόμον οἰκονομικῶς ὡς ἄνθρωπος, εἰ καὶ δοῦλος ὠνόμασται, τῆς ἀναληφθείσης σαρκὸς οὐκ ἀτιμάσας τὴν σάρκα· ἀλλ' ἦν τε καὶ ἔστι καὶ οὕτως ἐλεύθερος, ὅτι καὶ φύσει Θεὸς, καὶ ζυγῷ δουλείας ἥκιστα μὲν ἐνδούμενος, ἀπείρατος δὲ τούτου, οὐδὲ παντελῶς. ἔρχεται γὰρ ἄνωθεν, καὶ ἐπάνω πάντων ἐστὶν, ἐξ αὐτῆς ἀναφὺς τῆς ἐλευθέρας οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. ταύτῃ τοι τὴν δάμαλιν προσενεχθῆναι δεῖν ἔφη, πυῤῥάν τε καὶ ἄμωμον, καὶ τῶν ζεύγλῃ πόνων ἀπείρατον. εἰ γὰρ κεκένωκεν ἑαυτὸν ὁ μονογενὴς, καθίεται δὲ καὶ ἑκὼν ἐν δούλου μορφῇ, πῶς ἂν ἢ πόθεν εἴη ἂν ἀμφίλογον ὡς ἔσται μὲν πάντως ἐξ ὑψώματος ἡ ὕφεσις, ἐκ πληρώματος δὲ ἡ κένωσις; ἐξ ἐμφύτου δὲ αὖ καὶ πρεσβυτέρας ἐλευθερίας ἡ κάθοδος, ἡ ὡς ἔν γε φημὶ τῇ τοῦ δούλου μορφῇ. οὐκοῦν δάμαλις μὲν διὰ τὸ ἐν ὑποταγῇ τε καὶ ὑπὸ νόμον ὡς ἡγούμενον· πυῤῥὰ δὲ ὅτι τῆς οἰκονομίας ὁ τρόπος ἐφ' αἵματι γέγονε δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἄμωμος δὲ, διὰ τὸ ἀπλημμελές. οὐ γὰρ οἶδεν ἁμαρτίαν. ἔργου δὲ καὶ ζεύγλης ἀπείρατον, διὰ τὸ ἐλεύθερον ἐν θεότητι, καὶ τὸ ἀήθες τῆς δουλείας, εἰ καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς καὶ ἐν δούλου μορφῇ. ἀλλὰ δώσουσι, φησὶ, τὴν δάμαλιν πρὸς Ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ ἐξάξουσιν αὐτὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθαρὸν, καὶ σφάξουσιν αὐτὴν ἐνώπιον αὐτοῦ. τύπος δ' ἂν εἴη τῶν ἱερῶν καὶ ἡγιασμένων, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι κατακεχρισμένων, ὁ ἱερεύς· ἐπείτοι καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς πεπιστευκότας εἴρηταί που διὰ φωνῆς ἁγίου, ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον. ἡμῖν ἄρα τοῖς ἱερεῦσι, τῷ ἀπολέκτῳ γένει, καὶ τῷ ἁγίῳ ἔθνει δέδοται Χριστὸς παρὰ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, σοφία καὶ δικαιοσύνη, σωτήρ τε καὶ λυτρωτὴς, καὶ ὡς θεσπέσιος γράφει Παῦλος, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθεν. ἔνθα καὶ ἡμᾶς ἰέναι δεῖν ἔφη, τὸν ὀνει-

A vt ætate prioris, præcepta, tametſi filius eſſet. Nec mirum: quando & Propheta vocari ſuſtinuit, & in ſerui forma apparuit, quamuis Prophetarum eſſet, vt Deus ac Dominus, caput. Rufa autem iuuenca petitur. Perfectum enim myſterium eſt in ſanguine Filii hominis: ſiquidem certum eſt Patri obedientem vſque ad mortem, mortem autem crucis, fuiſſe; & abſtulit Seruator proprio ſanguine mundi delicta. Sanguinis autem ſignum euidens, valB déque apertum argumentum rufus eſt color. Sed etſi obediens factus ſit Patri, & nobiſcum legi, quà humanæ fuit conditionis, ſubiectus, & ſeruus appellatus, aſſumptæ etiam carnis honeſtauerit naturam; erat tamen, eſtque liber, quandoquidem natura Deus, & ſeruitutis iugo minimè ſubiectus, nec penitus, eidem obnoxius. De cælis enim veniens omnibus imperat, ex ipſa Dei ac Patris genitus ſubſtantia liC bera. Idcirco vitulam adduci iubet rufam, vitióque carentem, & temonis aratri laborum expertem. Si enim ſeipſum Vnigenitus exinaniuit, voléntſque in ſerui formam ſe demiſit, cur & quomodo dubium eſſe poteſt, fuiſſe à ſumma altitudine extenuatum, & è plenitudine exinanitum? ex inſita verò & antiqua libertate poſtliminiò deſcendiſſe in ſerui veluti formam. Igitur vitula quidem, quia ſubditus ac legi paruit, cùm imperet ac ducat: rufa veD rò, quia humanæ redemptionis ratio propter nos & pro nobis in ſanguine contigit: at irreprehenſibilis, quia non peccauit: neque enim nouit peccatum. expers verò iugi & operis, propter libertatem diuinam, & quòd ſeruire non conſueuerit, etſi noſtri inſtar & in forma ſerui factus ſit. [Verùm tradent, ait Scriptura, vitulam Eleazaro ſacerdoti, deducéntque ipſam extra caſtra in locum mundum, iugulabúntque eam in conſpectu ſacerdotis.] Sacerdos typum E exhibet ſacerdotum omnium ac ſanctificatorum, & à ſancto Spiritu vnctorum: quandoquidem nobis credentibus ſancti Apoſtoli voce ſic pronunciatur: [Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta.] Nobis igitur ſacris, generi electo, ſanctæque genti Chriſtus datus à Deo & Patre, ſanctificatio ac redemptio, ſapientia ac iuſtitia, Saluator & Liberator, vtque ait beatus Paulus, [extra portam paſſus eſt:] quò etiam nobis, inquit, eun-

Num. 19.

1. Petr. 2.

Heb. 13. in & 13.

dum, ad improperium eius portandum, hoc eſt, ſuam cuiuſque crucem. Matt.8.16. Luc.9.23. Hoc enim & ipſe Saluator iubet: [Si quis vult venire poſt me, abneget ſeipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.] Quòd verò ſacratis hominibus ac ſanctificatis decentiſſimum ac proprium ad medelam ſit, propemodum in oculis Chriſtum paſſum geſtare, hinc appareat, quia in oculis ſacerdotis lege ſit ordinatum iuuencam cædi. Cùm verò meminimus Chriſti propter nos & pro nobis occiſi, tunc, tunc, inquam, meliùs cum ſtupore ſumus admiraturi diuinum Paulum nobis ita de ipſo concionantem: 2.Cor.5.15. [Vnus pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, vt & qui viuunt, non iam ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit.] Et rurſum: Gal.2.19. [Ego per legem legi mortuus ſum, vt Deo viuam, Chriſto confixus ſum cruci. Viuo autem iam non ego: viuit verò in me Chriſtus. Quòd autem nunc viuo in carne, in fide viuo Filii Dei: qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro nobis.] Igitur ante oculos mentis Chriſtum ſe pro nobis immolantem proponamus. Sic fiet vt viuamus, non ipſi nobis, quin potiùs Deo; vtpote Chriſti ſanguine redempti, *qui tradidit ſeipſum*, vt iam Scriptura teſtatur, *pro nobis*. Præcepit itaque Sacerdotis manu ſacrum ſanguine aſpergi tabernaculum, idque ſepties. Comburi verò totam vitulam, nulla illius excepta corporis parte, ſed vnà cum carnibus atque excrementis pellem: itémque corporis reliqua. Sanctificat enim Chriſtus ſuo ſanguine verum tabernaculum, quod eſt Eccleſia, idque perfectè, hoc eſt, abundè & opulenter. Id, opinor, ſignificat, ſepties illud aſpergendum eſſe ſanguine. Septenarius enim numerus perfectorum eſt ſignum. Igne adhæc iuuencam poſt mactationem comburi, indicare probationem ad mortem vſque, quam pro nobis Chriſtus ſuſtinuit, videtur. Argentum enim in igne probatur, vt Pſal.65.10. regius Pſaltes canit: [Probaſti nos, Deus: igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum.] Obedientia verò ad mortem vſque probauit quodammodo Chriſtum, vt clarè hinc, opinor, animaduertas. & ipſe alibi Zachariæ Prophetæ voce ait fere ad iuſtificatos in fide, hoc eſt, pro quibus mortem oppetiit: Zach.11.12. [Et dicam ad eos: Si bonum eſt

A διομὸν αὐτοῦ φέροντας, τουτέστι, τὸν ἴδιον σταυρόν. τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔφασκεν ὁ Σωτήρ· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὅτι δὲ τοῖς ἱεροῖς καὶ ἡγιασμένοις πρεπωδέστατόν τε καὶ οἰκεῖον εἰς ὄνησιν, μονονουχὶ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὸν ἀποθανόντα Χριστὸν, ὑπεμφήνειεν ἂν, τὸ ὡς ἐν ὄψει ἱερέως κατασφάττεσθαι δεῖν νομοτεθῆναι δάμαλιν. ὅτε δὲ μεμνήμεθα τοῦ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος Χριστοῦ, τότε δὴ τότε μειζόνως κατατεθήπαμεν τὸν θεσπέσιον ἡμῖν B ὑποφωνοῦντα Παῦλον περὶ αὐτοῦ· εἷς γὰρ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες, μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. καὶ πάλιν· ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα Θεῷ ζήσω, Χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δὲ οὐκέτ' ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. ὃ δὲ ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν. οὐκοῦν προκείσθω τρόπον τινὰ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι τὴν ὑπὲρ ἡμῶν C ὑπομένων σφαγήν. ζήσομεν γὰρ οὕτως, ἑαυτοῖς μὲν οὐκέτι, Θεῷ δὲ μᾶλλον, ὡς ἠγορασμένοι τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς. προσέταττε γοῦν μὲν τῇ τοῦ ἱερέως χειρὶ, καταρραίνεσθαι τῷ αἵματι τὴν ἁγίαν σκηνὴν, καὶ τοῦτο ἑπτάκις· καταπίμπρασθαι δὲ τὴν δάμαλιν, οὐδενὸς τὸ σύμπαν ἐκβεβλημένου τῶν ὅσα ἐστὶν αὐτῆς· ἀλλ' ὁμοῦ τοῖς κρέασι καὶ κόπρον, τὸ δέρμα καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ σώματος. ἁγιάζει γὰρ ὁ Χριστὸς τῷ ἰδίῳ αἵματι τὴν D ἀληθεστέραν σκηνὴν, τουτέστι, τὴν ἐκκλησίαν· ἁγιάζει δὲ τελείως, τουτέστι, πλουσίως. τοῦτο γὰρ οἶμαι ἐστὶ, τὸ ἑπτάκις τῷ αἵματι καταρραίνεσθαι τὴν σκηνήν. πληρότητος δὲ σημεῖον, ὁ μέχρις ἑπτὰ προήκων ἀριθμός. τὸ δέ γε πυρὶ τὴν δάμαλιν καταπίμπρασθαι μετὰ τὴν σφαγὴν, ὑπεμφαίνειν ἔοικε τὴν μέχρι θανάτου δοκιμασίαν, ἣν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστη Χριστός. δοκιμάζεται γὰρ ἐν πυρὶ τὸ ἀργύριον, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς E ὑμνούμενον· ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς, ὁ Θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον. ὅτι δὲ δι' ὑπακοῆς τῆς μέχρι θανάτου δεδοκίμασται τρόπον τινὰ ὁ Χριστὸς, ἐνδείξειεν ἂν οὐκ ἀσυμφανῶς ἐκεῖνο οἶμαί που. ἔφη μὲν γάρ που διὰ φωνῆς Ζαχαρίου τοῦ προφήτου, τάχα που πρὸς τοὺς ἐν πίστει δεδικαιωμένους, ἤγουν ὑπὲρ ὧν ἀπέθανε· καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτοὺς, εἰ καλὸν ἐνώπιον

ὑμῶν ἐστι, δότε στήσαντες τὸν μισθόν μου, ἢ ἀπείπασθε. εἶτα φησὶν ὁ προφήτης, καὶ ἔστησαν τὸν μισθόν μου, τριάκοντα ἀργυρείους. καὶ εἶπε κύριος πρός με, κάθες αὐτοὺς εἰς τὸ χωνευτήριον, καὶ σκέψαι εἰ δόκιμόν ἐστιν, ὃν τρόπον ἐδοκιμάσθην ὑπὲρ αὐτῶν. οὐκοῦν ὑπεμφήνειεν ἄν, ὡς ἔφην, τὸ μέχρι θανάτου δεδοκιμάσθαι Χριστόν, τὸ πυρὶ τὴν δάμαλιν κατεμπίμπρασθαι μετὰ τὴν σφαγήν, πλὴν οὐδὲν ἀπόβλητον αὐτῆς. ὅλος γὰρ ἅγιος ὁ Χριστός, καὶ τὰ κρέα, καὶ τὸ δέρμα, τουτέστι, τά τε ἐν καταχαλύψει κεκρυμμένα, καὶ τὰ ἐμφανῆ καὶ πρόχειρα. Θεὸς γὰρ ὢν φύσει, γέγονε καθ' ἡμᾶς, πλὴν οὐκ εἰδὼς ἁμαρτίαν. κέδρινον δὲ ξύλον, καὶ μήν τοι καὶ ὕσσωπος, καὶ κλῶσμα κόκκινον, ἐμβάλλεται τῇ σποδῷ. τοῦ μὲν κεδρίνου, τὴν ἀφθαρσίαν ἀστείως ἡμῖν ὑπεμφαίνοντος. σήψεως γὰρ ἀμείνων ἡ κέδρος. τῆς δὲ ὑσσώπου τὴν κάθαρσιν. σμηκτικὴ γὰρ ἡ πόα, καὶ ταῖς ἐν σπλάγχνοις ἀκαθαρσίαις ἐκτήκουσα φυσικῶς. τοῦ δὲ κοκκίνου κλώσματος, τὴν πρὸς σάρκα τοῦ λόγου συνδρομὴν εὖ μάλα κατασημαίνοντος. ἐνεπλάκη γὰρ ὥσπερ ὁ λόγος τῇ σαρκὶ καὶ αἵματι· δεδοκίμασται δὲ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ πυρὸς καὶ μέχρι θανάτου, καθάπερ ἔφην ἔναγχος. ἀλλ' ἦν τὸ πάθος αὐτοῦ, καὶ ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπος, ἀφθαρσίας ἡμῖν καὶ καθαρισμοῦ πρόξενος. δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ τὸν ἐν ψυχῇ καὶ σπλάγχνοις ἀποσεισάμενοι μολυσμόν, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς τὸ σωτήριον βάπτισμα καὶ ἡ τῆς δυνάμεως, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν· δι' οὗπερ ἂν γένοιτο πλημμελημάτων ἡ ἄφεσις, ἕψεται πάντως ταῖς τῆς πίστεως ὁμολογίαις ἡ χάρις. ὅτι δὲ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν τεθνάναι Χριστόν, ὁδὸς γέγονεν εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ζωήν, οὐδαμόθεν ἀμφίλογον. ὁ δὲ κατεμπιπρὰς δάμαλιν, καὶ ἀναμίσγων τῇ σποδιᾷ τὸ κέδρινον ξύλον, τήν τε ὕσσωπον, καὶ τὸ κόκκινον, καὶ μήν τοι ὁ συλλέγων τὴν σποδιὰν, ἀκάθαρτοι, φησίν, ἕως ἑσπέρας, καίτοι φαιδρυνόμενοι τὰ ἄμφια, καὶ ὑπάρχοντες καθαροί· καταδεικνύντος τάχα που τοῦ νόμου τὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀσθενές. καὶ ὅτι λεπτῶς τε καὶ ἀκριβῶς εἰ ἐρευνῷτο τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀνεπιτίμητος παντελῶς οὐδεὶς τῶν τεταγμένων εἰς λειτουργίαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν θείαν τε καὶ ἱεράν, ἀλλὰ κἂν τις εἴη τυχὸν τῶν εἰς ἄριστα βίου ἡρμοσμένων, καὶ εἰς ὅσον οἷόν τε καθαρός, οὐκ ἀμώμητον ἕξει τὴν λειτουργίαν. ἄξιος γὰρ

A in conſpectu veſtro, date mercedem meam; aut remittite.] Pergit Propheta: [Et ſtatuerunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Depone eos in conflatorium, & conſiderabo ſi probatum eſt, ſicut probatus ſum ab iis.] Hinc apparet clarè ad extremum vſque ſpiritum probatum eſſe Chriſtum, vt igne hîc exurenda poſt mactationem vitula fuit, nihilque eius relinquendum. Totus enim ſan-
B ctus Chriſtus eſt, & carnes pelliſque, hoc eſt, tam quæ tecta ſunt, quàm quæ aperta & obuia. Natura enim Deus, eſt homo factus, ſed peccati expers omnino. Cedrinum autem lignum, & hyſſopus, & coccinea vitta ſeu filum cineri iniiciuntur; cedri ligno incorruptionem nobis deſignante (vincit enim putrefactionem cedrus) hyſſopo autem purgationem. Herba enim hæc abſtergendi vim habet, & viſcerum im-
C munditias ſua natura tabefacit. Coccineum verò filum ſignificat Verbi incarnationem. Implicitum enim quaſi carni & ſanguini Verbum eſt: probatum verò propter nos etiam in igne, & ad mortem vſque, vt iam diximus. Sed eius paſſio & incarnationis modus incorruptionem nobis puritatémque conciliauit. Iuſtificati enim ſumus in ipſo, animi & viſcerum ſordibus elutis, ſiquidem eſt verè in baptiſmate ſalus, & potentiæ non
D carnis ſordium depoſitio, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum: per quem delictorum remiſſio facta eſt, ſequente omnino fidei confeſſiones gratia. Quin verò mortuus pro nobis Chriſtus viam patefecerit ad incorruptionem vitámque, dubium eſſe poteſt nemini. Qui autem vitulam combuſſit, & cineri miſcuit lignum cedrinum, & hyſſopum, ac coccinum, atque adeò cinerem colligens, impu-
E ri, inquit, ſunt vſque ad veſperam; etſi lotis veſtimentis purgati atque mundi eſſent; lege fortaſſe declarante humanæ imbecillitatem naturæ. Et ſi accuratè ſubtiliterque noſtra ſcrutemur, nemo non reprehenſione dignus, quiſquis ad ſacrificandum ſit ordinatus; nimirum quia viua & ſacra res: ſed etſi quis fortè ſit ad meliorem viuendi formam traductus, & quoad eius fieri poteſt, purus viuat, nō carebit reprehenſione ſacrificium. Nemo enim

A dignè Saluatoris noſtri tangit myſteria. Neque id ſanè mirandum diuinus ſermo nobis facilè perſuaſerit.
Iob. 4.18 & 15.15. „ [Aſtra, inquit, non ſunt munda coram ipſo.] Quare ſi quis noſtra cum Chriſti puritate contulerit, immunda appareant atque ſordida, & à diuinis longè ſuperari. Miretur verò quis non iniuria Pſalmiſtam diuinum
Pſal. 129.3 „ canentem : [Si iniquitates obſeruaueris, Domine, quis ſuſtinebit? quia apud te propitiatio eſt.] Improbatur verò qui ſibi mundus videtur. Multo B enim rectius, quàm iuxta humanam conditionem, vt dicebam, omni vacare crimine, & eam quæ in nobis eſt puritas, Chriſto proximè accedere. Fundendam verò aquam purificantem extra caſtra eſſe ait, potiùs quàm in ipſa caſtra. Chriſti enim puritas extra Iudæorum eſt Synagogam. Ea enim cùm exiſſet, li-
Mat. 23.38 Luc. 13. 34. „ berè ſic prædixit : [Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.] Profluxit verò demum quaſi ad Gentes e- C mundans Dei gratia, atque, vt Pauli verbis vtar,
Ephes. 2. 13 & 17. „ [qui longè poſiti erant, facti ſunt propè.] Vocatæ enim per fidem ſunt, & iuſtitia in Chriſto ditatæ, credere nolentibus Iſraelitis. Quòd verò impuritatis omne genus detergere etiam commodè aqua luſtralis poſſit, ſic oſtendit Scriptura:
Num. 19.11 „ [Quiſquis cadauer contigerit, inquinabitur.] Non aliter autem ea inquinatione liberabitur, niſi aqua purgante aſpergatur die tertio, aut ſeptimo demum. D Cadaueroſus eſt corruptio corporum, impuritatiſque ſignum. Aquæ verò aſperſio, commiſto ſimul cinere de vitula, aliiſque typus eſt baptiſmatis. Igitur qui opera mortua & corruptionis inquinamenta habet. (Opera verò mortua eſſe dicimus impias ac noxias
Coloſſ. 3. 5. „ concupiſcentias : [fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam)] non aliter euadat E mundus, niſi mundetur, ſordéſque eluerit ſacro regenerationis lauacro, tertio vel ſeptimo die. Et tertius quidem dies reſurrectionis ſignificat tempus, vltimum inquam tempus & perfectum, quo Vnigenitus homo factus eſt. Si verò & domus inquinetur mortuo quodam in ea; immundi quoque erunt in eam ingredientes. Supellex item omnis diris erit ſacra, & vas non coopertum, niſi & hæc aqua piacu-

ἐνθέως τὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μυστήριον ἀποθιγγάνει. καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. ἀναπείσει γὰρ ἡμᾶς ὁ λόγος ὁ ἱερὸς, οὕτω λέγων· ἄστρα δὲ οὐ καθαρὰ ἐνώπιον αὐτοῦ. οὐκοῦν εἰ συγκρίνοιτο τὰ καθ' ἡμᾶς τῇ καθαρότητι τοῦ Χριστοῦ, ἀκάθαρτα καὶ μεμολυσμένα, καὶ ὑπὸ δίκην ἔσται τὴν θείαν. θαυμάσειε δ' ἄν τις καὶ σφόδρα εἰκότως τὸν θεῖον λέγοντα μελῳδόν· ἐὰν ἀνομίας παρατηρῇς, κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστιν. ἐπιτιμᾶται δὲ οὕτω καὶ ὁ δοκῶν εἶναι καθαρός. B πολὺ γὰρ ἄμεινον, ὡς ἔφην, ἢ κατὰ ἀνθρώπου φύσιν, τὸ ἀπλημμελὲς παντελῶς, καὶ τὸ ἐν ἡμῖν καθαρότητος πλησιάσαι Χριστῷ. ἔξω δὲ τῆς παρεμβολῆς ἀποχέεσθαι δεῖν ἔφη τὸ ὕδωρ τοῦ ἁγνισμοῦ, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἐν αὐτῇ τῇ παρεμβολῇ. ἔξω γὰρ ὥσπερ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς ἡ ἐν Χριστῷ κάθαρσις. ἀπεφοίτησε γὰρ αὐτῆς ἐκτελέσαντα λέγων· ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. μετερρύηκε δὲ ὥσπερ ἐπὶ τὰ ἔθνη λοιπὸν ἡ ἀφαγνίζουσα χάρις· καὶ ὡς ὁ Παῦλος φησίν, C οἱ μακρὰν, γεγόνασιν ἐγγύς. κέκληνται γὰρ διὰ πίστεως, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ δικαιοσύνην πεπλουτήκασιν, ἀπειθεῖν ἑλομένων τῶν ἐξ Ἰσραήλ. ὅτι δὲ πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας διασμήξειεν ἂν καὶ λίαν εὐκόλως τὸ ὕδωρ τοῦ ἁγνισμοῦ, διεσάφει λέγων, ὡς εἴ τις ἅψαιτο νεκροῦ, καταμιανθήσεται μέν. ἀπαλλαχθείη δ' ἂν οὐχ ἑτέρως τοῦ συμβεβηκότος, εἰ μὴ καταρραίνοιτο τῷ ὕδατι τοῦ ἁγνισμοῦ κατὰ τὴν τρίτην καὶ ἑβδόμην ἡμέραν. D καὶ νεκρότης μὲν, σωμάτων φθορὰ, καὶ ἀκαθαρσίας σύμβολον. ὁ δὲ τοῦ ὕδατος ῥαντισμὸς, ἀναμεμιγμένης αὐτῷ τῆς σποδοῦ τῆς δαμάλεως καὶ τῶν ἑτέρων, τύπος ἂν εἴη τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. οὐκοῦν ὁ νεκροῖς ἔργοις καὶ τοῖς εἰς φθορὰν μιάσμασιν ἐνεχόμενος. ἔργα δὲ νεκρότητος τὰ σαρκὸς εἶναι φαμὲν ἀνόσιά τε καὶ βέβηλα πάθη, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν E κακήν. οὐχ ἑτέρως ἂν ἔχοι τὸ καθαρὸν, εἰ μὴ ἀφαγνίζοιτό τε, καὶ τὸν μολυσμὸν ἀπονίψοι διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, κατά γε τὴν τρίτην καὶ τὴν ἑβδόμην. καὶ σημαίνει μὲν ἡ τρίτη τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν, τὸν ἔσχατόν τε καὶ ὡς ἐν τέλει λοιπὸν, καθ' ὃν γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενής. εἰ δὲ δὴ καὶ οἶκος καταμιαίνοιτο, φησὶ, τεθνεῶτός τινος ἐν αὐτῷ, ἀκάθαρτοι μὲν οἱ εἰσβαίνοντες ἐν αὐτῷ. βδελυρὸν δὲ καὶ σκεῦος ἅπαν καὶ ἀγγεῖον τὸ πεπωμασμένον· πλὴν τῷ ὕδατι τοῦ ἁγνισμοῦ καὶ ταῦτα διακαθαίρεται κατὰ τὸν ἴσον

ἔσονται, κατὰ τὴν τρίτην καὶ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν. οἶκον δὲ τὸν μεμολυσμένον, σκεύη τε τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ ἀγγεῖον οὐ πεπωμασμένον, ὁ νομοθέτης ἡμῖν ἐν τούτοις ὑποδηλοῦν ἔοικεν, τὴν κυριοκτόνον τάχα που τῶν Ἰουδαίων συναγωγήν· συλλήβδην μὲν, ἁπασῶν ὡς ἐν οἴκῳ νοουμένην· καθέκαστον δὲ, ὥσπερ διὰ τῶν σκευῶν. σκεῦος γὰρ ἐπὶ γῆς ὁ ἄνθρωπος. ὅτι δὲ αὐτοῖς οὐκ ἀσφαλὴς ὁ νοῦς, ἕτοιμος δὲ λίαν εἰς μολυσμοὺς, καὶ πρὸς τὸ τὴν ὁποιανοῦν εἰσδέξασθαι τῶν ἀδικεῖν εἰωθότων, ὑπαινίττεταί πως διὰ τῶν ἀγγείων τῶν οὐ πεπωματισμένων, εἰς ἃ τοῖς ἐθέλουσι καταλισθεῖν εὔκολον. κἂν εἴτε ἀσκαλαβῶτες, εἴτ' οὖν ἕτερόν τι τῶν ἐνοικιδίων ὑπάρχοι ζώων. ἀλλ' ὅγε τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων, οὐχ ὧδε ἔχει νοῦς. ἀσφαλὴς γὰρ καὶ πεπωμασμένος, καὶ τοῖς ἀδικεῖν εἰωθόσιν οὐχ ἁλώσιμος. ἀλλὰ κἂν εἴ τις ἅψηται, φησὶν, ἢ τραυματίας τυχὸν, ἢ ὀστέον νεκροῦ, ἢ μνήματος, καὶ οὗτος ἔσται μεμολυσμένος. καὶ τραυματίαν εἶναί φαμεν τὸν οὐχ ὑγιᾶ τὴν καρδίαν. τετραυματισμένον δὲ ὥσπερ, ἢ ἐπιθυμίαις κοσμικαῖς, ἢ θελήμασι κοσμικοῖς, εἴτ' οὖν σαρκικοῖς. νεκροῦ δὲ ὀστέον, παραδεξόμεθα ἂν εἰς ἀκαθαρσίας λείψανον. μνῆμα δὲ αὖ, εἰς ἀνάμνησιν τρόπον τινὰ καὶ ἀποθανούσης ἀκαθαρσίας. πλήττει γάρ ἐστιν ὅτε τὴν καρδίαν ὁ Σατανᾶς. ἡττώμενοι δὲ ἀνὰ μέρος τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ νοσοῦμεν οὐκ εἰς ἅπαν τὴν ἐφ' ὁποιανοῦν ἁμαρτίαν, ἐν λειψάνοις δὲ αὐτῆς ἔτι στάντες διατελοῦμεν ἐν κόσμῳ. οἷον τί φημι· κρατεῖν ἐπείγεταί τις ὀργῆς, ἢ φιλαργυρίας, διαφεύγει δὲ οὐκ εἰσάπαν τὴν ὑπερβολήν. τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ ἐν λειψάνοις εἶναί τινας ἀκαθαρσίας, οὗ σημεῖον ἂν γένοιτο τοῦ νεκροῦ τὸ ὀστοῦν. ἀλλὰ καὶ πάθους ἤδη νενικημένου πρὸς ἀνάμνησιν καθιέντες τὸν νοῦν, καὶ τεθαμμένης ἡδονῆς ἐγγὺς ἰόντες ἔσθ' ὅτε πλημμελοῦμεν οὐ μικρῶς. ἀπαλλαττόμεθα δὲ τῶν τοιούτων αἰτιαμάτων, διασμήχοντος ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῷ ἰδίῳ πάθει διακαθαίροντος. ἀπέθανε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. καὶ αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αἴρει, καὶ ἔστι παράκλητος πρὸς τὸν πατέρα περὶ τῶν ἁμαρτιῶν· οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου, καθὰ γέγραφέ τισιν ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης· ἐν αὐτῷ δὲ οὖν ἡ πᾶσα κάθαρσις, ἡ πᾶσα δικαίωσις, ὁ ἁγιασμὸς, ἡ λύτρωσις, σὺν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ

A lari ad eundem modum tertio ac ſeptimo die perpurgentur. Per domum verò immundam & vaſa eius, váſque non opertum, legiſlator nobis oſtendere fortaſſe videatur Iudæorum, quæ Dominum ſuum occidit, Synagogam, quæ iunctim per domum intelligatur; ſingulatim verò per vaſa ſingula. Homo enim vaſis inſtar eſt. Quòd autem illis non firma mens ſit, atque adeò ad ſuſcipiendas ſordes valdè prompta, & ad quamcumque iniuſtitiam admittendam iam aſſueta, obſcurè per vaſa non operta deſignatur, B in quæ noxia quæ ſunt facilè irrepere queunt, ſiue ſtelliones, ſiue alia animantia domeſtica. At fide iuſtificatorum non talis eſt animus. Firmus enim eſt & opertus & non facilè ab iis quæ nocere ſolent inuaſibilis. Sed ſi, ait, caſu quis tetigerit vel vulneratum, vel os hominis mortui, aut ſepulchrum, erit & hic immundus. Vulneratum porro dicimus qui corde ſit ægro, vulneratum inquam ſæcularibus deſideriis, vel C mundanis cupiditatibus, ſeu carneis. Cadaueris verò os accipiemus vt impuritatis quid reliquum. Monumentum autem eſt ad recordandum quodammodo etiam extinctæ impuritatis. Diabolus enim interdum cor vulnerat. Victi verò ex parte carnis affectionibus nos etiam ipſi ægrotamus, non in quodlibet tamen peccatum incidentes, in reliquiis tamen eius adhuc hærentes in mundo verſamur. Vt ſi iram quis vincere conatur aut auaritiam, non effugiet tamen per D omnia exceſſum ſeu exſuperantiam. Id equidem opinor de reliquis vitiorum ſentiendum, eſſe immunditias quaſdam: cuius ſignum ſit aut ſymbolum mortui hominis os. Sed & paſſionem iam ſuperatam memoria repetentes, ac ſopitæ voluptati accedentes propiùs, interdum non parum inquinamur. Abſcedimus verò ab his peccatorum vitiis detergente nos Chriſto, & ſuis perpurgante cruciatibus. Mor- E tem enim pro nobis obiit, & liuore eius omnes ſanati ſumus, & peccata noſtra ipſe tollit, eſtque apud Patrem aduocatus pro peccatis noſtris: nec pro noſtris tantùm, ſed & pro totius mundi, vt quibuſdam beatus Ioannes ſcripſit. In ipſo itaque omnis purificatio, omnis iuſtitia, ſanctimonia, & redemptio: cum quo & per quem Deo ac

Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſęcu- A la ſęculorum, Amen.

De ſerpente æneo.

DEVS quidem mortem non fecit, neque delectatur pernicie viuentium, ſicut ſcriptum eſt. Omnia enim condidit vt ſubſiſterent, atque ſalutares ſunt mundi generationes. Sed poſteaquam noſtri generis primitiæ, hoc eſt, Adam, inobedientia & neglecto diuino præcepto of- B fendit creatorem; ideò delapſus eſt in corruptionem, & hominis natura maledicta eſt, atque adeò totum genus noſtrum pœnæ ſubiectum. Nos verò miſeri, etiamſi in incorruptione nati, deinceps ſicut vmbræ, ac veluti herbæ in agris parum ac vix eſſloreſcentes, procidimus præter opinionem in terram tanquam matrem noſtram. Hinc Sancti variè exclamarunt, ſtatum noſtrum deplorantes. Apertè enim licet audire beatum C

Pſal. 143. 4. „ Dauid clamantem: [Homo vanitati ſimilis factus eſt.] Ad hæc Eſaiam:

Eſai. 40. 6. 1. Petr. 1. 24. Iac. 1. 10. Eccl. 14. 18. „ [Omnis caro fœnum, & gloria eius quaſi flos fœni.] Eò enim calamatis & miſeriæ recidimus, quemadmodum dixi, vt nullus quantumlibet præditus ſapientia diuinitus inſpirata poſſit dicere, cui meritò res noſtræ comparari queant. Verùm enimuerò nos ita affectos Creator non deſpexit, at potius ſua cura benignitatéque eſt dignatus, atque à morte & D corruptione liberos per Chriſtum reddidit. Quonam verò modo? Manifeſtum eſt cuiuis, tacentibus etiam omnibus. Præterea ex veteribus etiam ſcriptis facilè quis intelligat huius myſterii vim. Ita verò habet in

Nu. 21. 4. „ libro Numerorum: [Et profecti à „ monte Hor per viam ad mare rubrum, „ circumierunt terram Edom. Et popu- „ lus factus eſt puſillanimis ad Deum „ contra Moſen, dicentes: Quare eduxiſti E „ nos ex Ægypto, vt nos in hoc deſerto „ interficeres? Quia hîc nec panis eſt, „ nec aqua. Anima noſtra abhorret à „ pane iſto leui. Et miſit Deus ſerpentes „ in populum mortiferos, qui morde- „ rent populum. Et multus populus fi- „ liorum Iſrael moriebatur. Aggreſſus au- „ tem populus Moſen, dicebant: Pecca- „ uimus, quia oblocuti ſumus Domino „ & tibi. Ora igitur Dominum, vt tol-

πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Περὶ τοῦ ὄφεως τοῦ χαλκοῦ.

Ὁ μὲν Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου. ἐπειδὴ δὲ τοῦ γένους ἡ ἀπαρχὴ, τουτέστιν, Ἀδὰμ κατηῤῥώστησε τὴν B παρακοὴν, καὶ τῆς θείας ἀλογήσας ἐντολῆς, προσκέκρουκε τῷ Θεῷ δημιουργῷ, ταύτῃ τοι κατώλισθεν εἰς φθοράν· καὶ ἐπάρατος μὲν ἡ ἀνθρώπου φύσις, καὶ ὑπὸ δίκην τὸ γένος. ἡμεῖς δὲ οἱ τάλανες καίτοι γεγονότες ἐν ἀφθαρσίᾳ, σκιαῖς ἐν ἴσῳ λοιπὸν καὶ πόαις τῇ ἐν ἀγρῷ, βραχὺ καὶ μόλις νοστήσαντες, πεπτώκαμεν ἀδοκήτως ὡς ἐπὶ μητέρα τὴν γῆν. ἐντεῦθεν οἱ ἅγιοι διαφόρως ἀνακεκράγασι τὰ καθ' ἡμᾶς ἀνοιμώζοντες. ἔστι γοῦν ἀκούειν ἀναφανδὸν βοῶντος τοῦ μὲν C μακαρίου Δαβίδ· ἄνθρωπος ματαιότητι ὡμοιώθη. Ἡσαΐου δὲ αὖ· πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου, ὡς ἄνθος χόρτου. καθικόμεθα γὰρ, ὡς ἔφην, εἰς τοῦτο λοιπὸν ἀθλιότητός τε καὶ ταλαιπωρίας, ὡς ὅτῳ περ ἂν εἰκότως τὰ καθ' ἡμᾶς παρεικάζοντες, μὴ ἂν δύνασθαι λέγειν, καίτοι λίαν ὄντας σοφοὺς τοὺς πνευματοφόρους. ἀλλ' ἐν τούτοις γεγονότας, οὐ παρεῖδεν ὁ ποιητής· ἠξίωσε δὲ μᾶλλον καὶ φειδοῦς καὶ λόγου, καὶ θανάτου καὶ φθορᾶς ἐλευθέρους ἀπέ- D φηνεν ἐν Χριστῷ. πῶς ἢ τίνα τρόπον; πρόδηλον μὲν ἅπασι, κἂν εἰ μή τις λέγοι τυχόν· πλὴν καὶ ἐν αὐτοῖς κατίδοι τις ἂν τοῖς ἀρχαιοτέροις γράμμασι, τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν. ἔχει δὲ οὕτως ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· καὶ ἐπάραντες ἐξ Ὢρ τοῦ ὄρους ὁδὸν ἐπὶ θάλασσαν ἐρυθρὰν, περιεκύκλωσαν τὴν γῆν Ἐδώμ· καὶ ὠλιγοψύχησεν ὁ λαὸς ἐν τῇ ὁδῷ· καὶ κατελάλει ὁ λαὸς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ κατὰ Μωσῆ λέγοντες· ἵνα τί ἐξήγαγες E ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου, ἀποκτεῖναι ἡμᾶς ἐν τῇ ἐρήμῳ; ὅτι οὐκ ἔστιν ἄρτος, οὐδὲ ὕδωρ. ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν προσώχθισεν ἐν τῷ ἄρτῳ τῷ διακένῳ τούτῳ. καὶ ἀπέστειλε κύριος εἰς τὸν λαὸν τοὺς ὄφεις τοὺς θανατοῦντας, καὶ ἔδακνον τὸν λαόν. καὶ ἀπέθανεν ὁ λαὸς πολὺς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ παραγενόμενος ὁ λαὸς πρὸς Μωσῆν ἔλεγεν· ὅτι ἡμαρτήκαμεν, ὅτι κατελαλήσαμεν τοῦ κυρίου καὶ κατὰ σοῦ. εὖξαι οὖν πρὸς κύριον, καὶ ἀφε-

λέτω ἀφ' ἡμῶν τὸν ὄφιν. καὶ ηὔξατο Μωσῆς περὶ τοῦ λαοῦ. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν· ποίησον σεαυτῷ ὄφιν, καὶ θὲς αὐτὸν ἐπὶ σημείου. καὶ ἔσται ἐὰν δάκῃ ὄφις ἄνθρωπον, πᾶς ὁ δεδηγμένος ἰδὼν αὐτὸν ζήσεται. καὶ ἐποίησεν ὁ Μωσῆς ὄφιν χαλκοῦν, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ σημείου. καὶ ἐγένετο ὅταν ἔδακνεν ὁ ὄφις ἄνθρωπον, καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν, καὶ ἔζη. ἐθήτευον μὲν γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἀφορήτοις δουλείαις κατηχθισμένοι λελύτρωνται παρὰ Θεοῦ, πολλῶν καὶ ἀξιαγάστων γεγονότων ἐκεῖ σημείων· μετεποιεῖτο μὲν γὰρ εἰς αἷμα τὸ ὕδωρ, βάτραχοί τε καὶ σκνίπες, καὶ μέν τοι καὶ κυνόμυιαι, καὶ χαλάζης ἐπαγωγαὶ μονονουχὶ τῆς Αἰγυπτίων κατεστράτευον γῆς· ἐκολάζοντο δὲ καὶ σκότῳ, καὶ τῶν πρωτοτόκων ὁ θάνατος ἀφορήτως κατῃκίζετο τοὺς πλεονεκτεῖν ᾑρημένους, Θεοῦ παραδόξως ἀνασώζοντος τοὺς ἐξ Ἰσραήλ. εἶτα διὰ μέσης θαλάσσης ἰόντες ὡς ἐπὶ ξηρᾶς ἀθλίως ἀπολωλότας ἑώρων τοὺς Αἰγυπτίους. ἄρτον ἐδέχοντο τὸν ἐξ οὐρανοῦ, καθίει γὰρ αὐτοῖς τὸ μάννα Θεός. εἵπετο δὲ ὡς ἐν πέτρᾳ νοούμενος Χριστός· καὶ ἀδοκήτως νάμασι δεδιψηκότας ἠλέει. πολυαλκὲς γὰρ τὸ θεῖον, καὶ ἀφθόνως τὰ ζωαρκῆ δωρούμενον τοῖς ἀνακειμένοις αὐτῷ. ἀλλ' οἱ τῶν οὕτως ἐξαιρέτων ἀπολαύσαντες ἀγαθῶν, ὀλίγοις ἐλέγχονται πόνοις· ὅτι καὶ ἀμνήμονες τῶν παρὰ Θεοῦ, καὶ ἥκιστα μὲν ἑδραῖοι πρὸς τὸ πιστεύειν αὐτῷ, θρασεῖς δὲ καὶ εὐκατάσειστοι καὶ ἕτοιμοι πρὸς μικροψυχίαν, καὶ τὰ ἐφ' οἷς τετίμηνται παραλόγως ἠγνοηκότες. διάκενον γὰρ καλοῦσιν ἄρτον τὸν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τὴν τῶν ὑδάτων ἐπῃτιῶντο σπάνιν· καίτοι μεμαθηκότες ὡς ἀμήχανον οὐδὲν τῇ θείᾳ τε καὶ ἀπορρήτῳ φύσει, ἣ καὶ ποταμίων ναμάτων μητέρα τὴν ἀκρότομον αὐτοῖς πέτραν ἐτίθει. ἀπροφάσιστον δὲ κατὰ Θεοῦ ποιούμενοι τὴν κατάρρησιν, τοῖς τῶν ὄφεων δήγμασιν ἐκολάζοντο. εἶτα τῆς σφῶν αὐτῶν πλημμελείας ἐρχόμενοι πρὸς ἀνάμνησιν, δακρυρροοῦσι λοιπὸν, καὶ ὁμολογοῦσι τὰ ἐγκλήματα, παρακαλοῦσι τὸν μεσιτεύοντα, φημὶ δὲ Μωσέα, φιλοικτίρμονά τε καὶ ἥπιον ἐπ' αὐτοῖς καταστῆσαι Θεόν. ὁ δὲ προσπίπτων ἐλιπάρει, τοῖς γε μὴν ἄνωθεν εἴκων νεύμασιν, ὄφιν εἰργάζετο χαλκοῦν· ὑψοῦ τε ἐτίθει, καὶ τοῖς πεπληγμένοις ἐκέλευεν ἀτενίζειν εἰς αὐτόν· οἱ δὲ καὶ δρῶντες ἐσώζοντο. ἀλλὰ τίς ὁ λόγος, ἀλλὰ τί τὸ μέγα καὶ σοφὸν μυστήριον, πολυπραγμο-

A lat à nobis ſerpentem. Et orauit Moſes Dominum pro populo. Dixitque Dominus ad Moſen: Fac tibi ſerpentem, & pone hunc in ſignum, fietque vt cùm momorderit ſerpens hominẽ, omnis qui fuerit morſus & intueatur hũc, ſit victurus. Fecitque Moſes ſerpentẽ æneum, & ſtatuit eum in ſignũ: & accidit, vt cùm ſerpens momordiſſet hominẽ, aſpiceret ad ſerpentem æneũ, & viueret.] Seruiebãt enim in Ægypto, & intolerabili ſeruitute oppreſſi, à Deo ſunt redempti,
B multis & ſtupẽdis ſignis ibi editis. Conuertebatur enim aqua in ſanguinẽ: ranę & culices, itémque cynomya, ac grando inducta tantùm non Ægyptiorum terram expugnabant. Adhæc obruebantur tenebris, & mors primogenitorum eos occupabat, qui tyrannidem in ipſos exercere volebant, Deo interim Iſraelitas mirabiliter ſeruante. Deinde per medium mare tanquam per ſiccum profecti Ægyptios miſerè periiſſe vide-
C runt. Panem etiam accipiebant è cælo, (Deus enim ipſis demittebat manna.) Tandem Chriſtus veluti in petra intellectus, inſperatis fluentis ſitientium eſt miſertus. Potens enim eſt Dei numen in illis, atque affatim quæ ad vitam ſunt neceſſaria ſuppeditat eis, qui ipſi conſecrati ſunt. Iſti autem qui tot eximia perceperunt bona, debiles ſunt, & exiguis laboribus ſuccumbũt: quia & obliti ſunt beneficiorum Dei, neque firmos ad credendum ei ſeſe exhibuerunt, in-
D conſtantes verò faciléque mobiles fuere, valdéque ad timiditatem procliues, & bonorum, quibus à Deo affecti ſunt, ſtolidè ignari. Panem enim cæleſtem appellant *leuem*, & aquarum inopiam culpant, etſi iam olim experientia didiciſſent, nihil eſſe impoſſibile apud diuinam atque ineffabilem naturam, quæ ipſis duram petram poſuerit in fontem aquarum. Cùm igitur temerè ac nefariè obmurmurarent Deo, morſibus ſerpentum ſunt puniti. Deinde reuerſi ad
E ſe, peccatorum ſuorum agnitionem lachrymis teſtantur, confitentur delicta, & mediatorem implorant Moſen, vt miſericordem ipſis & placatũ redderet Deum. Hic verò procidens orabat, & mandatis ſupernis obediens, ſerpentem confecit æneum, quem in altum erectum, morſos intueri iubebat. Quod quidem facientes curabantur. Sed quis ſit ſpiritalis huius hiſtoriæ ſenſus, atque item magnum & excellens in hoc myſterium, par eſt vt accuratè inquiramus.

inquiramus. Neque enim ſufficiet litera prudentioribus, ſed myſteria quæ in typis latent. Age igitur dicamus, ex figura rurſus ad vniuerſale, & quod verum eſt, narrationem traducentes. Nam pertæſi diuina & ſuperna bona, inconſideratéque ruentes ad id quod iucundum eſt potiùs, quàm ad id quod vtile eſt, & virtutis operibus reiectis addicti turpibus actionibus benefactorem iniuria affecimus, neque vno modo creatorem offendimus. Vnde etiam nos obiecti ſumus ſerpentum, intelligibilium ſcilicet, morſibus, qui nos per ſingula peccata pungentes, laqueis mortis ſubiiciunt. Nam harum venenatarum beſtiarum princeps eſt draco iſte apoſtata, hoc eſt, Satanas, cuius morſibus primus homo periit, hoc eſt, Adam. Serpit autem deinceps tanquam ex radice etiam in nos, qui ex ea prognati ſumus, iſtud malum. Saluati autem ſumus quodammodo. Intuiti enim ſumus nos ſerpentem, hoc eſt, Chriſtum. Quo igitur modo qui ſuapte natura bonus eſt, imò ipſa bonitas, poterit eſſe ſerpens? Quia factus eſt iuxta nos, qui libero arbitrio praui ſumus, iuxta illud,
Rom. 8. „ [Factus eſt in ſimilitudinem carnis peccati.] Item: [Inter iniquos reputatus eſt.] Quòd autem nos mali, non quidem à Deo creati, ſed prolapſi in vitia per peccatum tyrannidem in nos exercens, manifeſtum tibi faciet ipſe Chri-
Matt. 7. 11. „ ſtus, dicens: [Si vos cùm ſitis mali, ſcitis bona dare filiis veſtris, quanto magis Pater veſter cæleſtis dedit bona petentibus eum?] Chriſtus igitur eſt ſerpens tanquam in ſimilitudine peccati, quia factus eſt homo. Attamen ſi quis eum intelligibiliter intueatur, ſuperior erit morte, & euadet corruptionem, morſúſque contemnet, & venenoſorum turbam nihili faciet. Intuebimur autem Chriſtum ſi myſterium de ipſo rectè intelligamus, firmitérque credamus. Quòd cùm ſuapte natura ſit Deus, factus ſit homo, atque etiamſi fuerit in ſimilitudine peccati, nihilominus tamen permanſit bonus. Factus eſt enim ſicut nos, non vt nobiſcum eſſet malus, ſed vt nos bonos efficeret per Spiritum ſanctum, qui nos transformauit ad omne genus virtutis. Serpens itaque eſt in ſignum. Siquidem & Chriſtus exaltatus eſt in pretioſam crucem, ſicut ipſe hoc Iudęis de-

Tomus primus.

A ῥεῖν ἀκόλουθον. οὐ γὰρ ἀρκέσει τὸ γράμμα τοῖς νουνεχεστέροις, ἐγκέχωσται δὲ ὥσπερ τοῖς τύποις τὰ μυστήρια. ἐκεῖνο φέρε λέγωμεν, ὡς ἐκ τύπου πάλιν ἐπὶ τὸ καθόλου καὶ γενικώτερον, καὶ ὅπερ ἐστὶν ἀληθὲς μεταπλάττοντες τὸ διήγημα. δυσαρεστούμενοι γὰρ τοῖς παρὰ Θεοῦ καὶ ἄνωθεν ἀγαθοῖς, καὶ ἀκατασκέπτως ἰόντες ἐπὶ τὸ ἡδὺ μᾶλλον ἢ τὸ συμφέρον, καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς γυμνάσματα παρωθούμενοι, προσκείμενοι δὲ τοῖς αἰσχίστοις, λελυπήκαμεν τὸν εὐεργέτην, προσκεκρούκαμεν οὐ καθ' ἕνα τρόπον τῷ δημιουργῷ.
B ταύτῃ τοι πεπτώκαμεν ὑπὸ τὰ τῶν ὄφεων δήγματα· ὄφεων δέ φημι τῶν νοητῶν. οἱ διὰ πάσης ἡμᾶς πλήττοντες ἁμαρτίας, τοῖς τοῦ θανάτου δεσμοῖς ὑποφέρουσιν. ἔξαρχος δὲ ὥσπερ τῆς τῶν ἰοβόλων θηρίων πληθύος ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης, τουτέστιν ὁ Σατανᾶς. οὗ τοῖς δήγμασιν ἐν ἀρχαῖς τε καὶ πρώτοις ἀπόλωλεν ὁ ἄνθρωπος, τουτέστιν, ὁ Ἀδάμ. ἕρπει δὲ καθάπερ ἐκ ῥίζης καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ κακὸν, τοὺς ἐξ αὐτῆς γεγονότας. σεσώσμεθα δὲ τίνα τρόπον. τεθεάμε-
C θα γὰρ τὸν ὄφιν, τουτέστι, Χριστόν. πῶς οὖν ὄφις ὁ ἀγαθὸς κατὰ φύσιν ὁ Θεὸς, μᾶλλον δὲ αὐτόχρημα τὸ ἀγαθόν; ὅτι γέγονε καθ' ἡμᾶς, τοὺς ἐκ προαιρέσεως πονηρούς, γέγονεν ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις κατελογίσθη. ὅτι δὲ ἡμεῖς πονηροὶ, γεγονότες δὲ οὐχ οὕτως παρὰ Θεοῦ, μετερρυηκότες δὲ εἰς τοῦτο φαυλότητος, διά τοι τὴν καθ' ἡμῶν τυραννήσασαν ἁμαρτίαν. διατρανοῖ λέγων καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός· Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε
D δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν· πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; ὄφις δὲ οὖν ὁ Χριστὸς, ὡς ἐν ὁμοιώματι πονηρίας, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος. ἀλλ' εἴ τις αὐτὸν θεάσαιτο νοητῶς, ἀμείνων ἔσται φθορᾶς, καὶ ὑπεραλεῖται θάνατον, καὶ ἀλογήσει δηγμάτων, καὶ τῆς τῶν ἰοβόλων πληθύος οὐ φροντιεῖ. ὀψόμεθα δὲ Χριστὸν συνιέντες ὀρθῶς τὸ
E ἐπ' αὐτῷ μυστήριον. καὶ ἀραρότως πιστεύοντες ὅτι Θεὸς ὢν κατὰ φύσιν, γέγονεν ἄνθρωπος· ἀλλ' εἰ καὶ ἦν ἐν ὁμοιώματι πονηρίας, οὐδὲν ἧττον ἀπομεμένηκεν ἀγαθός. γέγονε γὰρ καθ' ἡμᾶς, οὐχ ἵνα μεθ' ἡμῶν ὁρῷτο πονηρὸς, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς ἀγαθοὺς ἐργάσηται, τῷ ἁγίῳ μεταστοιχειώσας πνεύματι πρὸς πᾶν εἶδος ἀρετῆς. ἐπὶ σημείου γε μὴν ὁ ὄφις. ὑψώθη γὰρ ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῦ τιμίου σταυροῦ. καὶ τοῦτο αὐτὸς Ἰουδαίοις προ-

σαφῶς λέγων· ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι. ὅτι δὲ τύπος εἰς τὸ αὐτὸ βλέπει μυστήριον, ἀναμάθοις αὐτοῦ λέγοντος ἐναργῶς· ὥσπερ γὰρ ὁ Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ· οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. χαλκοῦς δὲ ὁ ὄφις ἦν, διὰ τὸ εὐηχές τε καὶ εὐφωνότατον τῆς θείου τε καὶ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· ἀνήκοος γὰρ οὐδεὶς τῶν διὰ Χριστοῦ θεσπισμάτων. ἀλλ' εἰς ἅπασαν μὲν τὴν ὑπουράνιον, ὃ ἐπ' αὐτῷ λαλεῖται μυστήριον, καὶ αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς, Ἀμήν. A

clarat, dicens: [Cùm exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quòd ego ſum.] Item quòd typus ad hoc myſterium reſpiciat, ſimiliter ex ipſo didiceris apertè dicente: [Sicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita oportet exaltari filium hominis.] Cæterùm ſerpens erat æneus propter ſuauiſſimam & maximam vocalitatem diuinæ Euangelicæque prædicationis. Quia nemo eſt, quin audierit Chriſti oracula, vtpote quæ per vniuerſum orbem terrarum diuulgata ſint: & ipſi flectetur omne genu, omniſque lingua confitebitur quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſit in gloria Dei Patris, Amen.

Ioan. 8.28
Ioan. 3.14

GLAPHYRORVM IN NVMEROS FINIS.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙϹ ΠΑΤΡΟϹ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙϹΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑϹ,

ΓΛΑΦΥΡΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

S. CYRILLI ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI,

GLAPHYRORVM IN DEVTERONOMIVM LIBER.

De vitula cuius nerui conciſi ſunt in valle. A

Heb.1.a. MVLTIFARIAM multiſque modis olim Deus locutus patribus per Prophetas: in his vltimis diebus locutus eſt nobis per Filium, quē poſuit heredem omnium, per quem & ſecula condidit.] Cęterùm qui rectè intelligunt, quòd cùm ſuapte natura ſit Deus, demiſerit ſe in exinanitionem, [factúſque ſit caro, & habitauerit in nobis,] iuxta Scripturas, diuinam pretioſiſſimámque gratiam ſunt conſecuti. [Quotquot enim receperunt eum, dedit eis poteſtatē filios Dei fieri.] Qui autem verè diuinum atque ſalutare ipſius verbum depulerūt, exciderunt ſpe, & mali malè perierunt, quippe qui huius vniuerſi Saluatorem ac Redemptorem impiè contumeſia affecerint. Iſtiuſmodi rurſum fuerint miſeri Iudæi, B (Ioan.1,14)

A Περὶ τῆς νευροκοπουμένης δαμάλεως ἐν τῇ φάραγγι.

ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκεν κληρονόμον πάντων, δι᾽ οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ἀλλ᾽ οἱ μὲν συνιέν-B τες ὀρθῶς ὅτι Θεὸς ὢν φύσει, καθίκετο μὲν εἰς κένωσιν, ὅτι γέγονε σάρξ, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κατὰ τὰς γραφὰς, τὴν θείαν τε καὶ ἀξιόληπτον ἐκπεπλουτήκασι χάριν. ὅσοι γὰρ ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, φησίν. οἱ δὲ τὸν θεῖον, καὶ σωτήριον ἀληθῶς διωθούμενοι λόγον διωλισθήκασι τῆς ἐλπίδος, κακοὶ κακῶς ἀπολώλασι· τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ἀνοσίως περιυβρίζοντες. Εἶεν δ᾽ ἂν καὶ οὗτοι οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι,

οἷς καὶ αὐτὸς ὁ προφήτης Ἱερεμίας ἐποιμώζει, A λέγων· τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς πηγὴν δακρύων, καὶ κλαύσομαι τὸν λαὸν ἡμέρας καὶ νυκτός. οἷς γὰρ ἐξὸν εἶναι λαμπροῖς καὶ ἀξιοζηλώτοις, καὶ τῆς ἐνούσης εὐημερίας ἐστερημένοι, πῶς οὐκ ἂν εἶεν ἄξιοι τοῦ καὶ ἐν ἴσῳ λοιπὸν τοῖς τεθνεῶσι καταλογίζεσθαι. οἷς ἂν εἰκότως ἐπικωκύσειε καὶ τὸ ἐξ ἀγάπης καὶ φιλαλληλίας ἐπιστάξαι δάκρυον. παντὸς δὴ οὖν ἔρημοι γεγόνασιν ἀγαθοῦ, καὶ ἐξ αὐτῶν ὥσπερ κατεσείσθη βάθρων ὁ ἐξώλιος Ἰσραήλ. μεταπεφοίτηκε γὰρ ἐπὶ τὰ ἔθνη Χριστός· σώζεται δὲ B καὶ μόλις ὡς ἐν ὀλιγοστῇ μοίρᾳ λοιπὸν ὁ δυσμαθὴς Ἰουδαῖος. καὶ τοῦτό ἐστιν οἶμαι τὸ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου προφητικῶς ὑμνούμενον. καὶ εἰ μὴ κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. φέρε οὖν, εἰ δοκεῖ, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Μωσαϊκῶν καταθρήσωμεν λόγων τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν. γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· ἐὰν δὲ εὑρεθῇ τραυματίας ἐν τῇ γῇ, ἣν κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι κληρονομῆσαι, C πεπτωκὼς ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ οὐκ οἴδασι τὸν πατάξαντα, ἐξελεύσεται ἡ γερουσία σου καὶ οἱ κριταί σου, καὶ ἐκμετρήσουσιν ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς κύκλῳ τοῦ τραυματίου, καὶ ἔσται ἡ πόλις ἡ ἐγγίζουσα τῷ τραυματίᾳ, καὶ λήψεται ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης δάμαλιν ἐκ βοῶν ἥτις οὐκ εἴργασται, καὶ ἥτις οὐχ εἵλκυσε ζυγόν· καὶ καταβιβάσουσιν ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης τὴν δάμαλιν εἰς φάραγγα τραχεῖαν, ἥτις οὐκ εἴργασται, οὐδὲ σπείρεται. καὶ νευροκοπήσουσι τὴν δάμαλιν ἐν τῇ φάραγγι, καὶ προσελεύσονται οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, D ὅτι αὐτοὺς ἐξελέξατο κύριος ὁ Θεός σου. παρεστῆναι αὐτῷ, καὶ εὐλογεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τῷ στόματι αὐτῶν ἔσται πᾶσα ἀντιλογία, καὶ πᾶσα ἁφή. καὶ πᾶσα ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης, οἱ ἐγγίζοντες τῷ τραυματίᾳ, νίψονται τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς δαμάλεως τῆς νενευροκοπημένης, ἐν τῇ φάραγγι, καὶ ἀποκριθέντες ἐροῦσιν· αἱ χεῖρες ἡμῶν οὐκ ἐξέχεαν τὸ αἷμα E τοῦτο· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν οὐχ ἑωράκασιν. ἵλεως γενοῦ τῷ λαῷ σου Ἰσραήλ, κύριε· οὓς ἐλυτρώσω ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἵνα μὴ γένηται αἷμα ἀναίτιον ἐν τῷ λαῷ σου Ἰσραήλ. καὶ ἐξιλασθήσεται αὐτοῖς τὸ αἷμα. σὺ δὲ ἐξαρεῖς τὸ αἷμα τὸ ἀναίτιον ἐξ ἡμῶν αὐτῶν· ἐὰν δὲ ποιήσῃ τὸ καλὸν καὶ ἀρεστὸν ἐναντίον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

quos & ipſe Propheta Hieremias deplorat, dicens: [Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & deflebo populum hunc die & nocte.] Cùm enim liceret ipſis eſſe illuſtribus atque æmulatione dignis, hi præſenti felicitate priuati, quo pacto non digni ſint, qui mortuis deinceps annumerentur? Quibus meritò quis illamentetur, amoris mutuæque dilectionis lachrymas profundens. Omni itaque bono priuati ſunt, atque ex ipſis quodammodo fundamentis ſubrutus eſt inobediens Iſrael. Tranſmigrauit enim Chriſtus ad Gentes, & Iudæus ad credendum tardus vix in exiguo numero eſt ſaluatus. Id enim arbitror eſt quod per vocem Eſaiæ celebratur: [Niſi Deus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma eſſemus facti, & Gomorrhæ aſſimilati.] Sed age, ſi videtur, Moſaicorum verborum myſterii vim eruamus. Ita enim in Deuteronomio ſcriptum habetur: [Si vulneratus fuerit inuentus in terra, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in hæreditatem, proſtratus in campo; nec conſtat quis percuſſerit eum; tunc ſenatus tuus, & iudices tui exibunt & metientur ad ciuitates quæ ſunt in circuitu vulnerati. Et illius ciuitatis quæ ipſi vulnerato proxima eſt, ſenatus accipiet vitulam ex armentis, quæ nondum laborauit, nec traxit iugum, ducétque ſenatus illius ciuitatis vitulam in vallem aſperam, quæ inculta eſt, nec ſeminatur, & neruos concidet vitulæ in valle, accedéntque ſacerdotes & Leuitæ; quia hos elegit Dominus Deus tuus, vt adducerent ipſi, atque benedicerent in nomine ipſius, & in ore ipſorum eſſet omnis controuerſia omnéque iudicium. Tum totus ſenatus illius ciuitatis qui appropinquant vulnerato, lauabunt manus ſuper caput vitulæ, cuius nerui ſunt conciſi in valle, datóque reſponſo dicent: Manus noſtræ non effuderunt ſanguinem hunc, neque oculi noſtri viderunt. Propitius ſis populo tuo Iſrael, quem redemiſti, Domine, è terra Ægypti, vt non ſit ſanguis innocens in populo tuo Iſrael. Et ſanguis ipſius remittetur. Tu autem tolles ſanguinem innocentem ex nobis ipſis, ſi feceris quod bonum & placitum coram Domino Deo tuo.]

Hiere. 9. Eſai. 1. Deut. 21.

Vulneratus quidē propter nos eſt Emmanuel: languit enim propter peccata noſtra, ſecundum Scripturas. Viſus eſt autē hoc pati in terra Iudæorū & extra portas Hieruſalem. Atqui ignorarunt quem percuſſerint. Quomodo aut qua ratione hoc affirmat lex? At verò nos dicimus iſta aduerſus Chriſtū ſcelera ab impiis Iudæis perpetrata eſſe. Nam iſti Pilato eū adduxerunt; iſti item depre-
Ioan. 19. 15. " henſi ſunt vociferantes: [Tolle, tolle;
" crucifige eū.] Et rurſus: [Niſi hunc occi-
Ibid. 12. " deris, non es amicus Cæſaris.] Item diuini diſcipuli conqueruntur palàm ad Deum ac Patrem cæleſtē, ita dicentes:
Act. 4. 27. " [Verè enim cōuenerunt in ciuitate iſta
" contra ſanctū puerū tuum Ieſum, quem
" tu vnxiſti, Herodes & Pilatus vnà cum
" Gentibus & populo Iſraelis.] Lōgè autē euidentiſſimè ac manifeſtiſſimè B. Petrus obiicit populo Iudæorū, alibi qui-
Act. 3. 14. & 15. " dem ſic: [Vos ducē vitæ interfeciſtis;]
" nunc verò ſic: [Vos ſanctum & iuſtū de-
" negaſtis, & petiſtis vobis virū homicidā
" donari.] Quare ergo aſſerit lex, quòd ignorarint quem percuſſerint? Myſticus eſt ſermo, neque omnibus ſimpliciter expoſitus; ſed tantùm notus illis qui rectè Chriſti myſterium intelligunt. Putabant enim Iudæorum principes, quique impiis ipſorum conſiliis communicabant, quòd viciſſent Chriſtum etiam inuitum, & ſibi ipſis hanc rem adſcribentes, gaudebant quidem tanquam victores: cæterùm ignorabant quòd volens paſſus eſſet, & Patris in hoc obediens voluntati, ſemetipſum tradiderit pro
Ioan. 19. 11. " nobis. Ex quo apertè Pilato dicit: [Non
" haberes poteſtatem vllam contra me,
" niſi eſſet tibi è ſupernis data.] Pater igitur tradidit Filium, atque, vt ita dicamus, ipſe Emmanuelem percuſſit. Hinc & in libro Pſalmorum Chriſti perſona introducitur, dicens de Iudæorum impietate ad Patrem cæleſtem ac Deum:
Pſal. 68. 27. " [Quem tu percuſſiſti, ipſi perſecuti
" ſunt, & ſuper dolorem vulnerum meo-
" rum addiderunt.] Ne igitur poſthac magnificè ſeſe efferat, atque ſuperbiat Domini interfector, vtpote qui non ipſimet vicerint tanquam imbecillem Chriſtum, at potiùs diſcant ex Moſe veritatem. Ignorant enim quem percuſſerint. Quare vulneratum quidem vide in terra Iudæorum Emmanuelem. Apud eos autem nequaquam completum eſt ipſius myſterium, ſed potiùs figuratè ſacrificatum in regione ac terra Gentium.

A τετραυματίσθαι μὲν οὖν δι' ἡμᾶς ὁ Ἐμμανουήλ. μεμαλάκισται γὰρ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς. ηὕρηται δὲ τοῦτο παθὼν ἐν τῇ τῶν Ἰουδαίων γῇ, καὶ ἔξω πύλης Ἱερουσαλήμ. πλὴν οὐκ ᾔδεισαν τὸν πατάξαντα, πῶς ἢ τίνα τρόπον. τί δὲ ἄρα φησὶν ὁ νόμος; καίτοι τῆς Ἰουδαίων ἀνοσιότητος ἔργον εἶναί φαμεν, τὰ κατὰ Χριστοῦ τολμήματα. αὐτοὶ γὰρ Πιλάτῳ προσήγαγον· αὐτοὶ διακεκραγότες ἁλοῖεν ἄν· ἆρε, ἆρε, σταύρωσον αὐτόν. καὶ πάλιν ἐὰν μὴ τοῦτον ἀποκτείνῃς, οὐκ B εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος. καὶ οἱ θεσπέσιοι δὲ μαθηταὶ τῆς ἐκείνων δυσσεβείας κατηγόρουν ἐναργῶς, πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα Θεόν, ὧδε λέγοντες· ἐπ' ἀληθείας γὰρ συνήχθησαν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν Χριστόν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλᾶτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραήλ· ἐναργέστατα δὲ καὶ ἀναφανδὸν ὁ μακάριος Πέτρος τοῖς Ἰουδαίων λαοῖς ἐπιπλήττει, λέγων· ποτὲ μὲν ὅτι τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτεί-C νατε. ποτὲ δὲ αὖ· ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν. τί οὖν ἄρα φησὶν ὁ νόμος, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πατάξαντα; μυστικὸς ὁ λόγος, καὶ οὐ πᾶσιν ἁπλῶς ἐγκείμενος· μόνοις δὲ τάχα γνώριμος, τοῖς νοοῦσιν ὀρθῶς τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. ᾤοντο γὰρ οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, καὶ οἱ τοῖς ἀνοσίοις αὐτῶν κοινωνοῦντες σκέμμασιν, ὅτι κεκρατήκασι, καὶ οὐχ ἑκόντος Χριστοῦ καὶ τῇ ἑαυτῶν δυσσεβείᾳ τὸ χρῆμα προσνέμοντες, ἔχαιρον μὲν ὡς νενικηκότες, τὸ δ' οὐκ ᾔδεισαν ὅτι πέπονθεν ἑκών, καὶ τοῖς τοῦ πα-D τρὸς ἑπόμενος νεύμασιν, ἑαυτὸν δέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν. καὶ γοῦν Πιλάτῳ φησὶν ἐναργῶς· οὐκ εἶχες κατ' ἐμοῦ ἐξουσίαν οὐδεμίαν, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. οὐκοῦν δέδωκεν ὁ πατὴρ τὸν υἱόν, καὶ ἵν' οὕτως εἴπωμεν, αὐτὸς τὸν Ἐμμανουὴλ πατάξαι λέγεται. καὶ γοῦν ἐν βίβλῳ ψαλμῶν τὸ Χριστοῦ πρόσωπον εἰσφέρεται, λέγον περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων E ἀνοσιότητος, πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν· ὅτι ὃν σὺ ἐπάταξας, αὐτοὶ κατεδίωξαν, καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκαν. μὴ μέγα δὴ οὖν φρονείτω λοιπὸν ὁ κυριοκτόνος. οὐ γὰρ αὐτίκα κεκρατήκασιν, ὡς ἀσθενοῦντος Χριστοῦ· μανθανέτωσαν δὲ διὰ Μωσέως τὸ ἀληθές. οὐ γὰρ ἴσασι τὸν πατάξαντα. ὅρα τοίνυν τὸν τετραυματισμένον ἐν τῇ τῶν Ἰουδαίων γῇ, τὸν Ἐμμανουήλ. τὸ δὲ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον, παρ' αὐτοῖς μὲν οὐδαμῶς πληρούμενον· αἰνιγματωδῶς δὲ μᾶλλον ἱερουργούμενον ἐν τῇ τῶν ἐθνῶν χώρᾳ τε καὶ γῇ.

εἰ γὰρ μὲν εὑρεθείη, φησὶν, ὁ τραυματίας, λήψονται δάμαλιν ζυγοῦ καὶ πόνων ἀπείρατον. καὶ δὴ καταβιβάσαντες αὐτὴν εἰς τραχεῖαν καὶ ἀνήροτον φάραγγα, νευροκοπείτωσαν διὰ τῶν τεταγμένων εἰς ἱερουργίαν. ἀπονιψάμενοι δὲ τὰς χεῖρας ἐπ᾽ αὐτῇ, λεγόντων, ὅτι αἱ χεῖρες ἡμῶν οὐκ ἐξέχεαν τὸ αἷμα τοῦτο. δάμαλις μὲν οὖν ὡς ἐν τύπῳ Χριστοῦ, καθάπερ ἤδη προειρήκαμεν. δάμαλις μὲν, ἀλλ᾽ ὅπου καὶ ζυγοῦ ἀπείρατος, καὶ ὑπὸ ζυγὸν ὡς ἄνθρωπος, καὶ μὴν ἔξω ζυγοῦ, διά τοι τὸ εἶναι κατὰ φύσιν Θεός· ἐλεύθερον γὰρ τὸ θεῖον, καὶ οὐδενὶ τῶν ὄντων ὑποζευγμένον· κατακρατοῦν δὲ μᾶλλον τῶν ὅλων, καὶ ὑπὸ χεῖρας ἔχον τὴν σύμπασαν κτίσιν. ἀλλ᾽ ἐλεύθερος ὢν κατὰ φύσιν ὁ υἱὸς ὡς Θεὸς γέγονε μεθ᾽ ἡμῶν, ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὑπὸ ζυγόν. τοιγάρτοι μεθ᾽ ἡμῶν Θεὸν ἐπεγράφετο τὸν πατέρα. ὑπεζεύγμεθα δὲ ἡμεῖς τῇ τῆς θεότητος ἐξουσίᾳ. οὐκοῦν δάμαλις μὲν, ἡ ὑπὸ ζυγὸν ὅσον ἧκον εἰς τὴν φύσιν, ἔξω δὲ ζυγοῦ, διὰ τὴν τῆς θεότητος δόξαν, καὶ τὸ εἰσάπαν ἐλεύθερον. ἀλλ᾽ ὅρα τὴν δάμαλιν εἰς τραχεῖαν καὶ ἀνήροτον ἀποφερομένην φάραγγα. μετὰ γάρ τοι τὸν τίμιον σταυρὸν, ὅτε τραυματίας εὕρηται Χριστὸς, τῆς Ἰουδαίων ἀποπεφοίτηκε γῆς. μεταπεφοίτηκε δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὴν τῶν ἐθνῶν χώραν, ἥτις οὐκ εἴργασται, οὐδὲ σπείρεται. πρὸ γάρ τοι τοῦ καὶ αὐτοῖς ἔθνεσιν ἐπιλάμψαι Χριστὸν, διετέλουν ἐν κόσμῳ, γῆ τις ὥσπερ ξηρὰ καὶ ἀνήροτος, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν εὐκαρπίας ἐρήμη. καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ αὐτῆς· εὐφράνθητι ἔρημος, φησὶν, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῆς. ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον. οὐκοῦν τραχείᾳ τινὶ καὶ οὐκ εἰργασμένῃ γῇ, καὶ ἀκάρπῳ παντελῶς τὴν τῶν ἐθνῶν χώραν, ἤτοι πληθὺν εὖ μάλα παρεικάσιον. ἐκεῖ διὰ τῶν θείων ἱερουργῶν νευροκοπεῖσθαι δεῖν ἔφην τὴν δάμαλιν. τελεῖται γὰρ, ὡς ἔφην, παρ᾽ ἡμῖν τοῖς ἐξ ἐθνῶν τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ ὁμολογοῦντες αὐτοῦ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ταῖς μυστικαῖς προσοίεμεν εὐλογίαις. τοῦτ᾽ οἶμαί ἐστι τὸ νευροκοπεῖσθαι τὴν δάμαλιν. καταγγέλλοντες γὰρ, ὡς ἔφην, τὸν θάνατον αὐτοῦ, καὶ μέν τοι καὶ τὴν ἀνάστασιν, τὸ σεπτὸν τελοῦμεν μυστήριον· ἀλλ᾽ ὅσοι τῆς Ἰουδαίων ἀνοσιότητος ἀποφοιτῶσι μακρὰν ἀφέντες τὴν πόλιν, ἐν ᾗ τετραυμάτισταί τε καὶ εὕρηται πεπονθὼς, ἐπὶ τὴν τραχεῖαν καὶ ἀνήροτον ἥκοντες φάραγγα, ἐκεῖ νίψονται τὰς χεῖρας ἐπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ.

A [Nam ſi inuentus fuerit, ait, vulneratus, accipient vitulam, iugi & laboris expertem: cuius in vallem aſperam ductæ neruos concidant per eos qui ad ſacerdotium ordinati ſunt. Deinde lotis manibus ſuper ipſam dicant: Manus noſtræ non effuderunt ſanguinem hunc.] Hæc vitula eſt typus Chriſti, vt iam prædiximus. Vitula quidem, quatenus iugorum expers eſt. Nam etſi ſub iugo fuerit, quatenus homo, tamen quoniam ſuapte natura Deus B eſt, ideo iugi expers. Diuinitas enim eſt libera, nullique creatorum ſubiecta; quin potiùs dominatur vniuerſis, atque adeò ſub poteſtate ſua tenet omnem creaturam. Cæterùm licet ſuapte natura Filius tanquam Deus liber ſit, factus eſt tamen nobiſcum veluti homo & ſubiugalis. Idcirco nobiſcum Deum vocabat Patrem. Nos enim ſubiugati ſumus poteſtati diuinæ. Quamobrem vitula quidem eſt quatenus ſe demiſit ſub C iugum naturæ humanæ: extra iugum verò eſt, propter gloriam Deitatis, quæ omnino libera eſt. At vide vitulam in vallem aſperam & incultam deductam. Nam poſt venerandam crucem, quando vulneratus inuentus eſt Chriſtus, diſceſſit è terra Iudæorum, migrauitque in regionem Gentium, quæ nunquam culta fuit, neque ſemen accepit. Antequam enim Chriſtus illuxit ipſis Gentibus, erant in mundo velut terra quædam arida atque inculta & diuino fructu vacua. Hinc & Pro- D pheta Eſaias de hac terra ait: [Lætare deſerta, ſiticuloſa & villæ ipſius. Exultet deſerta, & floreat ſicut lilium.] Idcirco regio aut multitudo Gentium haud incommodè æquiparatur aſperæ cuidam incultæque terræ. Ibi ait, [vitulæ nerui concidendi ſunt per diuinos ſacerdotes.] Chriſti enim myſterium apud nos ex Gentibus (vt dixi) conficitur, atque confitentes paſſio- E nem eius, mortuorúmque reſurrectionem, ad myſticas benedictiones admittimur. Id arbitror eſt, quòd vitulæ nerui ſint conciſi. Quia annuntiantes, vt dixi, ipſius mortem, atque item reſurrectionem, venerandum myſterium peragimus. Verumenimuero quicumque à Iudæorum impietate longè receſſerunt, relicta ciuitate, in qua ipſe vulneratus eſt, & paſſus, in aſperam incultámque vallem profecti, lauabunt manus ſuper ipſum Dominum.

Eſai.35.1.

Deu.21.4

Abluentur enim in mortem ipſius ba- A
ptizati. hoc enim arbitror eſt, quòd ab
ipſis manus ſint ablutæ; nimirum vt ſic
confitentes, quòd impietatis Iudæo-
rum participes ſint, conſequentur re-
miſſionem. Nam Iudæi in Chriſtum
debacchati ſua ipſorum capita damna-
Matt.27. 25. „ uerunt impietatis, dicentes: [Sanguis
„ eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.]
Qui autem ab ipſo expectabant gra-
tiam, ſanctique baptiſmatis munda-
tionem quærebant, per quæ intellexe-
runt ſe ipſum honorare, tantùm non B
Deut.21. 7. „ exclamarunt, dicentes: [Manus no-
„ ſtræ non effuderunt ſanguinem hunc.]
In Chriſto igitur eſt purificatio. Et ſi
quis ex Iudæis rectè ſentire voluerit;
quod quidem fecerunt præ aliis diuini
diſcipuli, quique per hos crediderunt,
quibus ſanè haud immeritò perſo-
natus imponetur; cum & ipſi fuiſ-
ſent honorati & electi, impietatem
quidem Iſraëlis deuitantes, ac ſe per fi-
dem copulantes Chriſto, quem decet
honor & adoratio cum æterno Patre & C
conſubſtantiali Spiritu, nunc & ſem-
per & in ſæcula ſæculorum, Amen.

A ἀπολούσονται γὰρ εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον βαπτιζόμενοι. τοῦτο γάρ οἶμαι ἐστι, τὸ ἐπ' αὐτοῦ νίψονται τὰς χεῖρας. ὁμολογοῦντες δὲ ὅτι τῆς Ἰουδαίων ἀνοσιότητος γεγόνασι κοινωνοὶ, κομιοῦνται τὴν ἄφεσιν. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ ἐμπαροινήσαντες τῷ Χριστῷ, ταῖς ἑαυτῶν κεφαλαῖς καταγράφουσι τὸ δυσσέβημα, λέγοντες· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. οἱ δὲ τῆς παρ' αὐτοῦ γλιχόμενοι χάριτος, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ζητοῦντες κάθαρσιν, δι' ὧν ἐ- B γνώκασι τιμᾶν, μονονουχὶ καὶ ἀνακεκράγασι, λέγοντες· αἱ χεῖρες ἡμῶν οὐκ ἐξέχεαν τὸ αἷμα τοῦτο. ἐν Χριστῷ δὲ οὖν ἡ κάθαρσις. κἂν εἴ τις ἐξ Ἰουδαίων ἕλοιτο φρονεῖν ὀρθά. ὃ δὴ καὶ δεδράκασι καὶ παρά γε τῶν ἄλλων οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, καὶ οἱ δι' αὐτῶν πιστεύσαντες. οἷς ἂν τις εἰκότως καὶ τὸ τῆς γερουσίας περιθείη πρόσωπον. τίμιοι γὰρ καὶ ἀπόλεκτοι, τὴν τοῦ Ἰσραὴλ ἀνοσιότητα παραιτούμενοι διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ. δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δό- C ξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

De muliere capta, raſa, & vnguibus præciſa.

Περὶ τῆς αἰχμαλώτου γυναικὸς, ξυρωμένης, καὶ ὀνυχιζομένης.

ERIPVIT quidem ex domo ſeruitu-
tis, ac veluti ex fornace ferrea Iſrae-
litas huius vniuerſi Deus, tantùm non
bellum gerens cum Ægyptiis *in manu*
Pſal.135. 12. *forti, & brachio excelſo*, ſicut ſcriptum eſt, D
ac impiorum tyrannidem in ipſos exer-
centium machinationibus ſua opponēs
miracula. Fecit enim ſigna & prodigia,
iuſſitque per mare tanquam per aridā,
Pſal.77. 25. „ incedere, &, vt inquit D. Dauid: [Ci-
„ bum præbuit eis in deſerto, panémque
„ cæli dedit ipſis. Panem angelorum edit
„ homo. Fontes emiſit aquarum.] Breui-
ter, quid non ſupra modū mirabile præ-
ter omnem opinionem fecit? Quocirca,
Deut.32. 11. „ ſicut diuinus ſcribit Moſes: [Sicut aqui- E
„ la protegit nidū ſuum, aſſumpſit ipſos,
„ atque recepit in ſcapulas ſuas.] Iſti verò
in tantā dementiam tantámque cogita-
tionū prauitatem atque operū feritatē
deuenerunt, vt ipſum ſecundū carnem
præſentem redemptorē ignominia affe-
cerint. Sed quid hæc commemoro, prę-
termittens alia his atrociora? Interfece-
runt enim eum ferventi crudelique au-
dacia, ad extremam deinceps impie-
tatem elati. Idcirco & quidem iure

ΕΞΕΙΛΕΤΟ μὲν ἐξ οἴκου δουλείας, καὶ ὡς ἐκ καμίνου σιδηρᾶς τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, μονονουχὶ πεπολε- D μηκὼς Αἰγυπτίοις ἐν χειρὶ κραταιᾷ, καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, καθὰ γέγραπται· καὶ ταῖς τῶν πλεονεκτούντων ἀπονοίαις ἀντεξάγων τὰ θαύματα. εἴργασται γὰρ σημεῖα καὶ τέρατα, καὶ προστέταχε μὲν θαλάσσης ἰέναι μέσον ὡς ἐπὶ ξηρᾶς. ὡς δὲ ὁ θεῖος ἔφη Δαβίδ. ἐξεφοφόρησεν αὐτοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς· ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος. πηγὰς ἀνῆκεν ὑδάτων. καὶ τί γὰρ ἂν οὐχὶ τῶν λίαν τεθαυμασμένων παραδόξως διεπεραίνετο. οὐκοῦν ὡς θεῖος E γράφει Μωσῆς, ὡς ἀετὸς σκεπάσαι νοσσιὰ αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτοὺς, καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς, ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ. οἱ δὲ, εἰς τοῦτο καθήκοντο δυσβουλίας καὶ σκαιότητος λογισμῶν, καὶ ἀγρίων ἐπιχειρημάτων, ὡς καὶ παρόντα μετὰ σαρκὸς ἐπίλοιω τὸν λυτρωτὴν ἀπειθοῦντες. καὶ τί τοῦτο λέγω, τὰ ἔτι χείρω μεθείς; ἀπεκτείνασι γὰρ θερμῷ καὶ ἀνημέρῳ θράσει πρὸς τὴν ἐσχάτην λοιπὸν ἀνοσιότητα στρατηγούμενοι. ταύτῃ τοι δικαίως ἀποπέμ-

ἀποπέμπεται μὲν ἡ κυριοκτόνος Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς A πρὸς Θεὸν οἰκειότητος ἐρήμη λοιπὸν ἀποδεδειγμένη, πρὸς πᾶν ὁποιονοῦν μετακεχώρηκε τὸ κακὸν, αὐτόκλητον ὥσπερ τῆς ἰδίας κεφαλῆς κατέχουσα δίκην· ἣν καὶ αὐτὸς πεφώνηκεν ὁ Ἐμμανουὴλ, οὕτω λέγων· Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν· ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; B ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. ὅτι γὰρ ἔμελλέ γε τὴν οὕτω δεινὴν καὶ δύσοιστον ἀνατλῆναι δίκην ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ κατεστυγημένη παρὰ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸς ἡμῖν αἰνιγματωδῶς παραδείξειεν ἂν ὁ νόμος. ἔχει γὰρ οὕτως· ἐὰν δὲ ἐξέλθῃς εἰς πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ παραδῷ αὐτοὺς κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὰς χεῖράς σου, καὶ προνομεύσῃς τὴν προνομὴν αὐτῶν, καὶ ἴδῃς ἐν τῇ προνομῇ γυναῖκα καλὴν τῷ εἴδει, καὶ ἐπιθυμήσῃς αὐτῆς, καὶ λάβῃς C αὐτὴν σεαυτῷ γυναῖκα· καὶ εἰσάξῃς αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν σου ἔνδον, καὶ ξυρήσεις τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ περιονυχιεῖς αὐτὴν, καὶ περιελεῖς τὰ ἱμάτια τῆς αἰχμαλωσίας αὐτῆς ἀπ' αὐτῆς, καὶ καθίεται ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ κλαύσεται τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα μηνὸς ἡμέρας. καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσῃ πρὸς αὐτὴν, καὶ συνοικισθήσῃ αὐτῇ, καὶ ἔσται σου γυνή. καὶ ἔσται ἐὰν μὴ θέλῃς αὐτὴν, ἐξαποστελεῖς αὐτὴν ἐλευθέραν, καὶ πράσει οὐ πραθήσεται ἀργυρίου, οὐκ ἀθετήσεις D αὐτὴν, διότι ἐταπείνωσας αὐτήν. τὸ μὲν οὖν περιεργάζεσθαι τῆς ἱστορίας τὸν λόγον, καὶ τεχνικὴν ποιεῖσθαι θέλειν τὴν ἐν σκιαῖς βάσανον, εἰκαῖον οἶμαί που· δυσέφικτον γὰρ οὐδέν· ψιλὸς δὲ δὴ σφόδρα, καὶ σὺν ἱδρῶτι λεπτὸς τῶν τεθεωρισμένων ὁ νοῦς. ἰτέον δὴ οὖν εἰς ἔρευναν τῶν πνευματικῶν. τίς γὰρ ὅλως, ἢ πρὸς τίνας νοοῖτ' ἂν γεγονὼς ὁ πόλεμος; καὶ τίς ἡ καλὴ τὸ εἶδος καὶ εὐπρεπεστάτη γυνή; τί δὲ δὴ αὖ τὸ ἀποψιλοῦσθαι μὲν αὐτὴν τῆς κεφαλῆς τὴν τρίχα; ἀπαλλάττεσθαι E δὲ καὶ ὀνύχων, καὶ τῶν τῆς αἰχμαλωσίας ἐσθημάτων; οὐκοῦν, καθάπερ ἤδη προέφην, οἷά τις αἰχμάλωτος ἐθήτευσεν Αἰγυπτίοις ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγή. κατῴκουν μὲν γὰρ οἱ πατέρες εἰς Αἴγυπτον, λιμοῦ κατωθήσαντες, ἐν ἀρχαῖς. ἐπειδὴ δὲ μακρὸς διιππεύσας χρόνος, ἀθρόους καὶ εὐτολμοτάτους, καὶ ἀριθμοῦ κρείττονας ἐπετέλει λοιπὸν, περιδεεῖς ἦσαν Αἰγύπτιοι, μὴ ἄρα τῷ πλήθει θαρρήσαντες καταστρατεύοιντο μὲν αὐτῶν,

A ablegatur quidem Domini interfectrix Synagoga, ſiue Hieruſalem, & à Dei amicitia alienata, ad quoduis proruit malum, acerſitam quodammodo capiti ſuo recipiens pœnam. Cui etiam ipſe Emmanuel acclamabat, ita dicens: [Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidibus obruis qui ad te mittuntur. Quoties volui colligere filios tuos, ſicut gallina colligit pullos ſuos ſub alas, & noluiſtis? B Ecce relinquetur domus veſtra deſerta.] Nam quòd Synagoga Chriſto exoſa eiuſmodi grauem intolerandámque perſolutura eſſet pœnam, ipſa etiam lex nobis figuratè ſignificauit. Ita enim habet: [Si egreſſus fueris in bellum contra hoſtes tuos, & Dominus dederit ipſos in manus tuas, & direptione diripueris eos, viderisque in direptione mulierem pulchram ſpecie, C atque concupiueris eam, & duxeris tibi in vxorem, introduxeriſque in domum tuam, tum rades caput eius, & præcides vngues ipſius, tolléſque veſtes captiuitatis ab ea, & ſedebit domi tuæ, vt defleat patrem & matrem ſuam menſis dies. Poſthæc ingredieris ad ipſam, & cohabitabis ei, eritque tua vxor. Sin autem ipſam nolueris, dimittes eam liberam, nec argento diuendes, aut per potentiam opprimes, quia eam humiliaſti.] D Abſurdum itaque arbitror in hiſtoriæ textu perueſtigando laborare, aut accuratè expendere quæ in vmbris continentur: ſiquidem nihil difficultatis in ſe habent. Subtilis verò eſt, quæque non abſque labore intelligi poſſit, præceptorum mens. Eundum itaque eſt ad ſpiritalium inueſtigationem. Ecquod enim in vniuerſum fuerit hoc bellum, aut aduerſus quos geſtum? item quæ ſit illa pulchra ac præſtanti forma mulier? & cur ipſius E capilli radantur? vnguéſque præcidantur, atque exuatur veſtibus captiuitatis. Synagoga itaque Iudæorum, vt iam antea diximus, ſeruiuit in Ægypto. Patres enim olim, vrgente fame, eò deſcenderunt. Cùm verò temporis curſu aucti in innumerabilem fermè multitudinem excreuiſſent, timebant ſibi Ægyptii, ne tanto numero freti ipſis rebellarent, & eos qui olim ipſis dominati fuerant,

Mat. 23. 37. Luc. 13. 34.

Deut. 21. 10.

in ſuam ipſorum poteſtatem redigerent. Hunc Iſraelitæ conficiendis lateribus non mediocriter vexabantur. Cæterùm Deus horum miſertus eſt. Bellum enim intulit, vt dixi, populis Ægyptiorum intolerabilem in Iſraelitas tyrannidem exercentibus, eóſque deuaſtauit. Vidit autem in ea deuaſtatione captiuam Hieruſalem ſiue Iudæorum multitudinem, quæ nobilitate patrum clareſcebat. Pulchra enim admirabiliſque erat propter patres. Cùm autem aſpexit eam, & concupiuit eam, hoc eſt, dignam quæ amaretur cenſuit, ac tantùm non cohabitare ipſi volens, bonorúmque operum ipſam efficere matrem, introduxit eam in domum ſuam. At quid hoc ſibi vult? Fixit in deſerto ſanctum tabernaculum, vt ſacrificiis legalibus, & typico cultu inſtructa, diſceret faciliùs Chriſti myſterium. Lex enim eſt pædagogus ad Chriſtum, ſicut beatus Paulus ait. Receptam autem in domum ſuam raſit, & circumcidit vngues, veſtibúſque captiuitatis eam exuit. Porro familiare eſt ſacræ Scripturæ per *caput*, *mentem* ſignificare: *capillos* verò capitis, comparare *cogitationibus mentis*. Detonſio igitur capillorum pulchrè admodum cogitationum ſignificat depoſitionem, quæ quidem vetus Iſrael redemptus facere iubebatur Deo apertè per ſapientiſſimum Moſen dicente: [Non erunt tibi dii alii præter me.] Et iterum: [Non facies ſic Domino Deo tuo.] Abominationes enim quas oderat Dominus, fecerunt ipſorum diis. Cùm enim adhuc in Ægypto degerent, aliter ſentiebant, vtpote qui infinitos putarent deos, & creaturas vltra creatorem colerent, lignóque & lapidibus diuinam gloriam tribuerent. Vbi autem per Moſen in cognitionem Dei, qui ſuapte natura & verus & ſolus eſt, vocati fuerunt, quo pacto dubium eſſe poteſt, quin illud tempus nouas omnino in ipſis cogitationes pepererit? Idem nobis agendum etiam D. Paulus præcepit, dicens: [Nolite conformari huic ſæculo, ſed transformemini per renouationē mentis veſtræ, vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & accepta, atque perfecta.] Hoc igitur per abraſionem capitis omnino oſtenderit. Per vnguium autem longiorum amputationem, ſordium & immunditię depoſitionem ſignificat.

Exo. 20. a. & 23.

Rom. 12. a

A ὑπὸ χεῖρα δὲ ποιοῖντο τῶν σφῶν τοὺς πάλαι κεκρατηκότας. ἐντεῦθεν ὁ Ἰσραὴλ ταῖς εἰς πλινθίαν ἱδρῶσιν οὐ μετρίως κατηκίζετο. πλὴν ἠλέησε Θεός. πεπολέμηκεν γὰρ, ὡς ἔφην, πλεονεκτοῦσιν οὐ φορητῶς τοῖς Αἰγυπτίων δήμοις, ἐξείλετο καὶ νενίκηκεν. εἶδεν ἐν τῇ προνομῇ τὴν δορύληπτον Ἱερουσαλὴμ, ἤτοι τὴν τῶν Ἰουδαίων πληθὺν τὴν τῆς πατρῴας εὐγενείας διαπρέπουσαν κάλλει· καλὴ γὰρ καὶ ἀξιάγαστος διὰ τοὺς
B πατέρας. ἐπεὶ δὲ τεθέαται καὶ ἐπεθύμησεν αὐτῆς, τουτέστιν, ἀξιέραστον ἐποιήσατο, μονονουχὶ δὲ καὶ συνοικῆσαι θελήσας, καὶ ἀγαθῶν σπουδασμάτων αὐτὴν ἀποδεῖξαι μητέρα, εἰσήγαγεν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον. καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; ἔπηξεν ἐν τῇ ἐρήμῳ τὴν ἁγίαν σκηνὴν, ἵνα ταῖς κατὰ νόμον θυσίαις, καὶ ταῖς ἐν τύπῳ λατρείαις παιδαγωγουμένη, μανθάνῃ κατὰ βραχὺ τὸ Χριστοῦ μυστήριον. παιδαγωγὸς γὰρ ὁ νόμος ἐπὶ Χριστὸν, ὡς γοῦν ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος. εἰσοικισάμενος
C καὶ ἐξύρησε, καὶ ὀνύχων ἀπήλλαξε, καὶ τὴν τῆς αἰχμαλωσίας ἀμφίων. κεφαλὴν μὲν οὖν, τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν κατείθισταί πως εἰς νοῦ ποιεῖσθαι δήλωσιν· τρίχας δὲ τὰς ἐν αὐτῇ τοῖς εἰς νοῦν παρεικάζει νοήμασιν. οὐκοῦν ἡ ξύρησις τῶν τριχῶν τὴν ἐννοιῶν ἀπόθεσιν εὖ μάλα παραδηλοῖ. ὃ δὴ καὶ λελυτρωμένος ὁ ἀρχαῖος Ἰσραὴλ πληροῦν ἐπετάττετο Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως. οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ
D ἕτεροι, πλὴν ἐμοῦ. καὶ πάλιν· οὐ ποιήσεις οὕτω κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. τὰ γὰρ βδελύγματα ἃ κύριος ἐμίσησεν, ἐποίησαν τοῖς θεοῖς αὐτῶν. ἐν Αἰγύπτῳ μὲν γὰρ ποιούμενοι τὰς διατριβὰς, ἑτέρας εἶχον ἐννοίας, μυρίους εἶναι νομίζοντες τοὺς Θεοὺς, καὶ τῇ κτίσει τὸ σέβας παρὰ τὸν κτίσαντα ἀνάπτοντες· ξύλοις τε καὶ λίθοις ἀναθέντες τὴν δόξαν. ἐπειδὴ δὲ κέκληνται διὰ Μωσέως εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν ἀληθοῦς καὶ μόνου,
E πῶς ἐστιν ἀμφιβάλλειν ὅτι καὶ ἑτέρων αὐτοῖς ἐννοιῶν καινότητα πάντη τε καὶ πάντως εἰσεκόμισεν ὁ καιρός; τοῦτο καὶ ἡμῖν ἐπείγεσθαι κατορθοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος προστέταχε λέγων· μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ· ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον. τὸ μὲν οὖν ψιλοῦσθαι τὴν κεφαλὴν ταύτῃ δή που πάντως ὑπεμφήνειεν ἄν· τὸ δὲ δὴ καὶ ὀνύχων ἀπαλλάττεσθαι μακρῶν, ῥύπου καὶ ἀκαθαρσίας ἀποβολὴν αἰνίττεται.

ῥιπῶσι γὰρ λίαν οἱ τῆς χρείας εὐμηκεστέρους τοὺς ὄνυχας ἔχειν, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἠγαπηκότες. ἀποφοιτᾶν ἔδει τὸν Ἰσραὴλ, τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος ἠξιωμένον, οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις, ἀνακεκραγότος τοῦ νόμου σαφῶς, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ· καὶ ὅσα τούτοις συνήρμοσται. τὰ δὲ τῆς αἰχμαλωσίας ἱμάτια, φαίην ἂν ἔγωγε τῆς δουλείας τὸ σχῆμα, καὶ τὸ ἐν φαυλότητι πολιτείας ἀναγράφειν τοὺς τύπους. ὑποτεταγμένη μὲν γὰρ τοῖς τοῦ διαβόλου θελήμασι, καὶ ταῖς ἐκείνου πλεονεξίαις ὑποφέρουσα τὸν αὐχένα, ἀμφίον ὥσπερ τι διερρωγὸς καὶ ῥυπῶν τὴν φιλοσαρκίαν ἐδέχετο. ἐπειδὴ δὲ λελύτρωτο νόμῳ, καὶ τὰ ἀμείνω κατεπαιδεύετο φρονεῖν τε καὶ δρᾶν, τῆς ἀρχαίας φαυλότητος ἀπεδύσατο τὰ ἐγκλήματα, καὶ οἷά τινα χιτῶνα λαμπρὸν τὴν διὰ νόμου παίδευσιν ἑαυτῇ περιθεὶς διετέλει λοιπόν. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστιν, ὃ δὴ καὶ ἡμᾶς αὖθις ἀναπείθει δρᾶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, λέγων οὕτως· ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. ἀπαμφιεννύμεθα δὲ καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι, μονονουχὶ παραρρίπτοντες τῷ σατανᾷ τὰ τῆς αἰχμαλωσίας ἱμάτια. οὕτω τε λοιπὸν αὐτὸν ἐνδυσάμενοι τὸν Ἐμμανουὴλ ἀνατίθεμεν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τὰ χαριστήρια λέγοντες· ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ. ἐνέδυσε γάρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης. ἔφη δὲ πάλιν νομοθέτης ὢν ὁ Παῦλος· ἐνδύσασθε τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίαν. ὁρᾷς ὅπως ἀπαμφιεννύμενοι τὰ σαρκὸς ὡς αἰχμαλωσίας ἱμάτια λαμπρῷ καὶ θείῳ περιβλήματι κεχρήμεθα τῷ Χριστῷ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ τῆς εὐφροσύνης χιτὼν, καὶ τὸ τῆς σωτηρίας ἱμάτιον. κατεψιλωμένη δὲ οὖν τὴν τρίχα, καὶ περιῃρημένη, φησὶν, ὄνυχάς τε τοὺς ῥυπῶντας καὶ μακροὺς, καὶ τὰ τῆς αἰχμαλωσίας ἐσθήματα, τότε δὴ τότε τὸ σὸν οἰκήσει δωμάτιον, καὶ εἰσοικισθήσεται μὲν ὡς ἐν τάξει τῆς γεγαμημένης. πλὴν κλαύσεται τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα μηνὸς ἡμέρας, τουτέστι, τῶν οἴκοι διαμεμνήσεται. καὶ μετὰ τοῦτο εἰσελεύσῃ πρὸς αὐτὴν, καὶ ἔσται σου γυνή. δεῖν γὰρ οἶμαι τοὺς εἰς οἰκειότητα κεκλημένους τὴν ὡς πρὸς Θεὸν, ἀτόπων μὲν ἐννοιῶν καὶ εἰκαίων ἐνθυμημάτων τῶν ἐπί γε τῷ πλημμελεῖσθαι φημὶ καὶ

A Nam ii quibus promiſſiones ſunt, ſordes in iis alere conſueuerunt. Quòd autem à priſtina immunditia diſcedere oporteat Iſraelem, quem Deus amicitia ſua eſt dignatus, nemini dubium fuerit, qui legem clarè audierit concionantem. [Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non dices falſum teſtimonium contra proximum tuum,] & reliqua his ſimilia. Porro veſtimenta captiuitatis dixerim equidem eſſe figuram ſeruitutis, vi- Exo. 20. 13.

B tæque in prauitate typum præ ſe ferre. Subiecta enim voluntati diaboli, ipſiúſque tyrannidi ceruicem ſubdens veluti indumentum tritum ſordida carnis deſideria contraxit. Poſteaquam verò redempta lege, & meliora ſapere ac facere docta eſt, exuit priſtinæ prauitatis crimina, ac quaſi ſplendidam quandam tunicam inſtitutionem legalem ſibi induit. Atque hoc, vt arbi-

C tror, eſt quod nobis ipſis faciendum eſſe Paulus monet, ita dicens: [Exuti veterem hominem cum actibus ſuis, induti que nouum hominem, qui reuouatur ad imaginem ſui conditoris.] Exuimur enim in ſancto baptiſmo abiicientes tantùm non ſatanæ captiuitatis veſtimenta: atque ita deinceps induti ipſum Emmanuelem, gratias agimus: [Exultet anima mea in Domino: quia induit me veſtimento ſalutis & tunica lætitiæ.] Paulus etiam legis Coloſſ. 3. 9. Eſai. 61. 10.

D peritiſſimus alibi ita ait: [Induite Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, neque carnis curam agatis ad concupiſcentiam.] Viden' quomodo exuti carnis tanquam captiuitatis veſtibus, ſplendida ac diuina veſte vtamur, Chriſti inquam? Ipſe enim eſt tunica lætitiæ, & ſalutis veſtimentum. Abraſis igitur capillis, ac ſordidis prælongiſque vnguibus præciſis, captiuitatiſque veſtibus ſublatis, tunc demum in tua habi- Rom. 14.

E tabit domo, & introducetur tanquam nupta. Cæterùm patrem & matrem deflebit menſis diebus, hoc eſt, domeſticorum recordabitur. Et poſtea ingredieris ad illam, eritque tibi vxor. Oportere enim arbitror, eos qui in amicitiam Dei nimirum vocati ſunt, ab abſurdis cogitationibus, ab iis inquam quæ ſeducere poſſunt, & à cunctis ſordibus

mentem auertere, atque, vt diuinus Paulus ſcribit, [exuere veterem hominem, qui corrumpitur, iuxta concupiſcentias erroris,] & Deo, qui nos ita ornauit, atque in amicitiam ſpiritualem recepit, indiuulſos adhærere. Nam adhærere indiuulſum ſignificatum puto per hoc, *ſedebit in domo tua*. Hinc & beatus Dauid, cùm ſciret hanc rem optimam & vtiliſſimam: [Vnam, ait, petii à Domino, hanc requiram: nempe vt habitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ; vt contempler voluptatem Domini, & viſitem templum ſanctum eius.] Argumentum autem eſſe poterit, & quidem euidens quòd mentem habuerit confirmatam ac refertam amore erga Deum; quippe qui putarit ſibi per omnes vitæ dies permanendum in diuinis atriis. Porro non ignorauit Creator, humanæ mentis menſuram. Nam quomodo ignoraret, aut vnde? Siquidem verum eſt quod ipſe dicit: [Ipſe cognouit figmentum noſtrum.] Diſcedentes enim à vita humana, atque à concupiſcentiis carnis ſubducentes mentem, non omnino perfectè id facere conſueuimus. Infirmi enim ſumus ab origine, ménſque à prauis voluptatibus abripitur. Facilè namque prolabaris, ſi negotia, quæ in mundo ſunt, in memoriam reuoces; ac fit fere vt amicitiam cum ipſo multo libentiùs amplectamur, etiamſi coërceat lex, & Deus quodammodo retrorſum trahat, traducens nos ad vitam longè meliorem & citra controuerſiam præſtantiorem. Cùm enim virtus ſit ardua, & accliuis ad eam ſemita; quæ verò ad vitium ducit via proniſſima, idcirco detrectantes laborem, ad aliam facilè rapimur. At quid dicit lex? [lugebit patrem & matrem per dies menſis,] hoc eſt, non poteſt confeſtim abſtrahi vt cohabitet, ſed parumper recordabitur domeſticorum. Hoc autem contingit captiuis, vt tametſi ab iis à quibus capti ſunt, honore afficiantur, atque in ſummis deliciis habeantur; tamen domum, parentes, ciuitatémque ſuam iterum expetunt, nec poſſunt non ſuorum meminiſſe, atque interdum lachrymas fundere, moleſtia ac dolore animum occupante, quòd patria ſua ſint priuati. Idem accidit & turbis Iudæorum. Nam etſi liberarit ex Ægypto, & ex acerba ſerui-

Ephes. 4. 22. — Pſal. 26. 4. — Pſal. 102. 14.

A ῥύπου παντὸς τὸν νοῦν ἀπαλλάττοντας, καὶ ὡς ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, προσεδρεύειν ἀπερισπάστως τῷ τετηρηκότι, καὶ εἰς οἰκειότητα τὴν πνευματικὴν παραδεξαμένῳ Θεῷ. τὸ γὰρ προσεδρεύειν ἀπερισπάστως παραδηλῶσθαι ἂν οἶμαί που, τὸ καθίσαι ἐν τῇ οἰκίᾳ σου. καὶ γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ, ἄριστόν τε καὶ ὀνησιφόρον ἀληθῶς τὸ χρῆμα εἰδώς· μίαν ᾐτησάμην, φησὶ, παρὰ κυρίου, ταύτην ἐκζητήσω, τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ κυρίου πάσας B τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου· τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα κυρίου, καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν τὸν ἅγιον αὐτοῦ. σημεῖον δ' ἂν γένοιτο καὶ μάλα σαφὲς, τοῦ καὶ ἐρηρεῖσθαι τὸν νοῦν, ἀναπεπλῆσθαί τε καὶ ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν, τὸ δεῖν οἴεσθαι καὶ τοῦτο διὰ παντὸς ταῖς θείαις αὐλαῖς ἐμφιλοχωρεῖν. πλὴν οὐκ ἠγνόησε τῆς ἀνθρώπου διανοίας τὸ μέτρον ὁ δημιουργός. πῶς γὰρ ἢ πόθεν; εἴπερ ἐστὶν ἀληθὴς ὁ λέγων· ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν. ἀποφοιτῶντες μὲν γὰρ τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς, C καὶ τῶν τῆς φιλοσαρκίας παθῶν τὸν νοῦν ὑπεξάγοντες, οὐκ εἰσάπαν ἀνεγκλήτως τοῦτο ποιεῖν εἰθίσμεθα. ἀσθενοῦμεν δέ πως ἐν ἀρχαῖς, καὶ ὑποφέρεται μὲν ὁ νοῦς ταῖς εἰς τὸ φαῦλον ἡδοναῖς· διολισθήσει δ' ἂν εὐκόλως τῶν ἐν κόσμῳ περισπασμῶν εἰς ἀνάμνησιν· μονονουχὶ δὲ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα πολὺ δὴ λίαν ἀσπάζεται· κἂν εἰ κατείργοι τυχὸν ὁ νόμος, καὶ ἀνόπιν ὥσπερ ἀνασυρίζοι Θεὸς εἰς προφερεστέραν ἡ- D μᾶς καὶ ἀσυγκρίτως ἀμείνω μετακομίζων ζωήν. ἐπειδὴ γάρ ἐστιν ἀνάντης ἡ ἀρετὴ, λειοτάτη δὲ ὥσπερ ἡ εἰς τὸ φαῦλον ἡμᾶς ἀποφέρουσα τρίβος, ταύτῃ τοι τὸ πονεῖν διωθούμενοι, τὴν ἑτέραν ἴμεν εὐκόλως. τί τοίνυν φησὶν ὁ νόμος; κλαύσεται τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα μηνὸς ἡμέρας· τουτέστιν, οὐκ εὐθὺς ἀσπαστὸν ποιήσεται τὸ τὴν σὺν ἑστίαν οἰκεῖν· διαμέμνηται γὰρ τῶν οἴκοι βραχύ. συμβαίνει δὲ τοῦτο τοῖς ἐμπίπτουσιν εἰς αἰχ- E μαλωσίαν· οἳ κἂν εἰ γένοιντο τυχὸν παρὰ τοῖς ἔχουσιν ἐν τιμῇ, κἂν εἰ παραχέοιτό πως αὐτοῖς τὸ τρυφᾶν ἀφθόνως, ἀλλ' οὖν οἴκου καὶ γεγεννηκότων πόλεώς τε τῆς σφῶν, ἐφίενται πάλιν. καὶ οὐδὲν ἧττον εἰσὶ τῶν ἰδίων μνήμονες, καὶ δακρυρροοῦσιν ἔσθ' ὅτε, πόνου καὶ λύπης τὸν οἰκεῖον ἀναπιμπλάντος νοῦν, ὅτι τῆς ἐνεγκούσης ἐστέρηνται. τοῦτο συνέβη παθεῖν ταῖς Ἰουδαίων ἀγέλαις. λελύτρωνται μὲν γὰρ ἐξ Αἰγύπτου καὶ πικρᾶς δουλείας

ἐξῃρημένοι, κέκληνται παρὰ Θεοῦ πρὸς τὴν ἄνωθεν αὖθις καὶ ἐκ πατέρων ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἦσαν καὶ οὕτω τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μνήμονες· καὶ ἔκλαιον λέγοντες, ὄφελον ἀπεθάνομεν πληγέντες ὑπὸ Κυρίου ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. κατεπεφύοντο δὲ καὶ Μωσέως λέγοντες· ἵνα τί ἐξήγαγες ἡμᾶς, ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ; ὅτι τοίνυν ἀνάγκη τῆς ἐπαράτου φιλοσαρκίας, καὶ τῆς εἰς κόσμον ζωῆς ἀπαλλαττομένους, δυσαποσπάστως ἔχειν ἐν ἀρχαῖς, καὶ ζητεῖν ἔσθ' ὅτε τὰ ἐν αὐτῷ, πλαγίως ἡμῖν ὑπεμφαίνει λέγων ὁ νομοθέτης· ὅτι κλαύσεται τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα μηνὸς ἡμέρας. καὶ οὐ δή που φαμὲν ὅτι κλαίειν αὐτοὺς προστέταχε· συγχωρεῖ δὲ μᾶλλον, καὶ ἀσθενούντων ἀνέχεται. καὶ αἰτεῖσθαι δεῖν ἔφη τοῖς πεπονθόσι αὐτὸ τὰ ἐγκλήματα, διά τοι τὸ οὔπω κεκτῆσθαι τὸ τληπαθές. καὶ γοῦν συγκεχώρηκε τοῖς πάθεσι κατὰ τὴν ἔρημον τῇ τῶν Ἰουδαίων συναγωγῇ, καὶ οὐκ εἰς ἅπαν ὠλόθρευσε τοὺς ἡμαρτηκότας, εἰ καὶ ἠγανάκτει χρησίμως. ὅτι γὰρ οὐκ ἀεὶ συγκεχώρηκεν ἀρρωστεῖν, καὶ τῆς ἀρχαίας ἡμᾶς οἰκειότητος, τῆς ἐν κόσμῳ φημὶ μνήμας εἰσδέχεσθαι, παρέδειξεν ἐναργῶς, χρόνους τοῦ κλαίειν ἀπονέμων οὐ μακρούς· μηνὸς γὰρ ἡμέρας, τουτέστι καιροῦ περίοδον βραχεῖάν τινα καὶ συνεσταλμένην. τοιοῦτόν τινα νοῦν, καὶ Ψάλτης ἡμῖν μελῳδὸς εἰσκεκόμικεν εἰπὼν πρὸς τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν· ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ οἴκου τοῦ πατρός σου· ὅτι ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. κλαύσασα τοίνυν τὸν πατέρα, φησὶν, καὶ τὴν μητέρα μηνὸς ἡμέρας, ἔσται σου τότε γυνή. ἀπαλλαττόμενοι γὰρ, ὡς ἔφην, τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς, τότε δὴ τότε Θεῷ κολλώμεθα, κατὰ ἕνωσιν δηλονότι τὴν πνευματικήν. ὁ γὰρ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστιν. ἀλλ' ἔσται, φησὶν, ἐὰν μὴ θέλῃς αὐτὴν, ἐξαποστελεῖς αὐτὴν ἐλευθέραν, καὶ πράσει οὐ πραθήσεται ἀργυρίου. ὅτε γὰρ δεδυνάστευκεν ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ, καὶ αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπαφεῖσα Χριστῷ, ὅτι πεπαρῴνηκεν εἰς τὸν ἑαυτῆς δεσπότην, τότε μεμίσηται, καὶ γέγονεν ἀπόβλητος· μονονουχὶ δὲ καὶ τῆς θείας τε καὶ ἱερᾶς ἑστίας ἐξεπέμπετο. πλὴν εἰς δουλείαν οὐ παραδίδοται, οὐδὲ δὴ πεπραμένη τῷ Σατανᾷ, τοῖς ἐκείνου θελήμασι παντελῶς ὑποκατενήνεκται. οὐ γὰρ λελάτρευκεν εἰδώλοις, καίτοι τῆς εἰς Χριστὸν οἰκειότητος ἀπολισθήσας ὁ Ἰσραήλ. ἀπομε-

tute ereptos vocarit Deus ad ſupernam atque auitam libertatem, tamen adhuc erant rerum Ægyptiacarum memores, flebántque, dicentes: [Vtinam mortui fuiſſemus percuſſi à Domino in terra Ægypti. Et inſurgebant aduerſus Moſen, Quare, inquientes, duxiſti nos in deſertum hoc?] [Exod. 14. 11.] [Num. 14. 2. & 16. 3.] Quòd igitur iſti, qui recèns à deteſtabili voluptate carnali, & vita mundana ſint liberati, difficulter initio diuelli queant, ſed interdum adhuc mundana appetant, obliquè nobis oſtendit legiſlator, dicens: [Deflebit patrem & matrem per dies menſis.] Nec tamen dicimus quòd eos plorare iuſſerit, ſed potiùs quòd permittat, quódque id ab infirmis ſuſtineat, dicitque iſta crimina mereri veniam, quia nondum didicerint patientiam. Vnde & Synagogæ Iudæorum, quæ ita in deſerto affecta fuit, ignouit, neque penitus eos deleuit, qui peccarant; etſi haud iniuria ipſis iratus fuerit. Nam quòd non permittat, vt ſemper ſimus infirmi, priſtinæque amicitiæ quæ nobis fuit in mundo memoriam reuocemus; vel inde patet, quòd præſcribat tempus flendi, & quidem breue. Ait enim *Dies menſis*, hoc eſt, temporis ſpatium exiguum & contractum. Huiuſmodi ſententiam etiam Pſaltes nobis inculcat, dicens ad Eccleſiam Gentium, [Audi filia & vide, & inclina aurem tuam & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui; quia concupiſcet rex decorem tuum. [Psal. 44. 11.] Cùm ergo defleuerit patrem & matrem per dies menſis, poſtea, ait, erit tibi vxor.] Liberati enim à vita, vt dixi, mundana, tunc, tunc, inquam, agglutinabimur Deo, vnione ſcilicet ſpiritali. [Qui enim agglutinatur Domino, vnus ſpiritus eſt.] [1. Cor. 6. 17.] At verò, [ſi nolueris eam ducere, ait, dimittes ipſam liberam, nec diuendes argento.] [Deut. 21. 14.] Cùm enim Iudæorum Synagoga impiè egit, manúſque intulit Chriſto, debacchata in ſuum ipſius Dominum, tum odio habita eſt, factáque inuiſa, ac tantùm non diuina ac ſancta domo expulſa. Neque tamen in ſeruitutem tradita eſt, nec ſatanæ vendita, aut ipſius voluntati in integrum ſubiecta: quippe cùm non ſeruierit idolis, etiamſi diuina amicitia exciderit Iſrael. Adhæ-

ſit

ſit enim vni & ſuapte natura Deo, quem & confeſſus adorauit, dilectionémque ſeruauit erga Moſen & legem, quia Deus huius vniuerſi non omnino eum reiecit, quippe qui etiam cum ipſum ſua amicitia ſit dignatus. Id enim nos docet, dicens: [Non reiicies ipſam, quia humiliaſti ipſam.] Porro *humiliationem* vocat ibi delibatam virginitatem, aut modum ſpiritalis coniunctionis, nempe eius quæ eſt in Chriſto, per quem & cum quo ſit Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

De eo qui contra hoſtes militat.

Eſai.21.5. ARRIPITE arma & clypeos,] affatus eſt quondam Propheta Eſaias. Paulus quoque ille ſapientiſſimus, [Induite, ait, omnem armaturam Dei.] Ephes. 6. 11. Qui enim amici ſunt Deo virtutiſque ſtudioſi, & omnium officiorum alumni, hi ſanè fortiſſimè repugnant omni impuræ atque carnali voluptati, & firmitudinem in fide, inconcuſſumque patientiæ robur, ac laborum tolerantiam, promptitudinémque animi ad cuncta quæ præclara ſunt operandum, diabolicæ peruerſitati fortiter opponunt. Cæterùm non arbitror quemquam ad eam ſpiritalis fortitudinis menſuram aſcenſurum, vt adeò eximiam atque admirandam gloriam conſequatur, niſi habeat propugnatorem. Adiutor autem omnino futurus eſt illis, qui volunt ea quæ ipſe, ſapere, quique purificationem per ipſum conſecuti, opprobrium ſuum honorem eſſe iudicent. Hinc beatus Pſaltes ait: Psal.90.1 [Qui habitat in adiutorio Altiſſimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Dicet Domino, Suſceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, adiutor meus; & ſperabo in eum. Quia ipſe liberabit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero.] Superiores enim hoſtibus futuri ſumus, Deo ſaluante. Huius fidem idem facit. [Quia ad me, inquiens, venit, & liberabo eum. Clamauit ad me, & exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum.] Imò verò eandem rem videbis quoque per ipſum Moſen deſcriptam. Ait enim: Deut 23. 9. [Si egreſſus fueris ad pugnandum contra hoſtes, cuſtodito te ab omni re mala.

μεμένηκε δὲ τὸν ἕνα καὶ φύσει Θεὸν ὁμολογῶν τε καὶ προσκυνῶν, καὶ ἀγάπην τετήρηκε τὴν εἰς Μωσέα καὶ νόμον. οὐ γὰρ ἠθέτησεν αὐτὸν ὁ τῶν ὅλων Θεός, ὅτι τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ἠξιώθη ποτέ. τοῦτο γὰρ ἡμᾶς διδάσκει λέγων· οὐκ ἀθετήσεις αὐτὴν ὅτι ἐταπείνωσας αὐτήν. ταπείνωσιν γὰρ ἐνταῦθα φησὶ τὴν διαπαρθένευσιν, ἤτοι τῆς πνευματικῆς συναφείας τὸν τρόπον. δῆλον δὲ ὅτι τῆς ἐν Χριστῷ· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ πολεμοῦντος πρὸς τοὺς ἐναντίους.

ΑΝΑΛΑΒΕΤΕ ὅπλα καὶ ἀσπίδα, προσπεφώνηκέ ποιν ὁ προφήτης Ἱερεμίας. Παῦλός γε μὴν ὁ σοφώτατος· ἐνδύσασθε, φησὶν, τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ. οἱ γὰρ Θεῷ γνώριμοι, καὶ ἀρετῆς ἐρασταὶ, καὶ ταῖς πανκάλαις ἐπιχειρίαις σύντροφοι, καταστρατεύονται μὲν ὅτι μάλιστα γενναίως ἁπάσης βεβήλου καὶ σαρκικῆς ἡδονῆς. ἀντεξάγουσι δὲ ὥσπερ ταῖς τοῦ διαβόλου δυστροπίαις, τὸ ἐρηρεισμένον ἐν πίστει, τὸ ἀκατάσειστον εἰς ὑπομονὴν, τὸ εἰς πόνους τληπαθὲς, καὶ τὸ πρόθυμον εἰς φιλεργίαν, τὴν ἐφ' ἅπασι δηλονότι τοῖς τεθαυμασμένοις. ἀλλ' οὐκ ἂν οἶμαί τις τοῦτο ποτὲ πνευματικῆς εὐρωστίας ἀφίκοιτο μέτρον, ὡς καὶ τὴν οὕτω περιφανῆ καὶ παντὸς ὑπέκεινα θαύματος δόξαν ἑλεῖν, εἰ μὴ Χριστὸν ἔχοι τὸν ὑπερασπίζοντα. συναθλήσει δὲ πάντως, καὶ συνέσται προθύμως τοῖς τὰ αὐτοῦ φρονεῖν ᾑρημένοις, καὶ τὴν δι' αὐτοῦ κάθαρσιν ἐκπεπλουτηκόσιν, αὔχημά τε ποιεῖσθαι μεμαθηκόσι τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος ψαλμῳδός· ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου, ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται. ἐρεῖ τῷ κυρίῳ· ἀντιλήπτωρ μου εἶ, καὶ καταφυγή μου, ὁ Θεός μου, βοηθός μου, καὶ ἐλπιῶ ἐπ' αὐτόν. ὅτι αὐτὸς ῥύσεταί με ἐκ παγίδος θηρευτῶν, καὶ ἀπὸ λόγου ταραχώδους. ἀμείνους γὰρ ὅτι τῶν πολεμίων ἐσόμεθα, διασώζοντος τοῦ Θεοῦ, πιστὸς ἔσται λέγων αὐτὸς, ὅτι ἐπ' ἐμὲ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι αὐτόν. κέκραξέ τε πρός με, καὶ ἐπακούσομαι αὐτοῦ. μετ' αὐτοῦ εἰμι ἐν θλίψει. ἐξελοῦμαι, καὶ δοξάσω αὐτόν. ἀλλ' ὅρα τὸ χρῆμα, καὶ δι' αὐτοῦ γραφόμενον τοῦ πανσόφου Μωσέως. ἔφη γάρ· ἐὰν δὲ ἐξέλθῃς παρεμβαλεῖν εἰς τὸν πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ φυλάξῃ ἀπὸ παντὸς πονηροῦ ῥήματος·

ἐὰν ᾖ ἐν σοὶ ἄνθρωπος ὃς οὐκ ἔστι καθαρὸς ἐκ ῥύσεως αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἐξελεύσεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολήν. καὶ ἔσται τὸ πρὸς ἑσπέραν λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν ὕδατι, καὶ δεδυκότος ἡλίου, εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολήν. καὶ τόπος ἔσται σοι ἔξω τῆς παρεμβολῆς· καὶ ἐξελεύσῃ ἐκεῖ ἔξω· καὶ πάσσαλος ἔσται σοι ἐπὶ τῆς ζώνης σου. καὶ ἔσται ὅταν διακαθιζάνῃς ἔξω, καὶ ὀρύξεις ἐν αὐτῷ, καὶ ἐπαγαγὼν καλύψεις τὴν ἀσχημοσύνην σου ἐν αὐτῷ. ὅτι κύριος ὁ Θεός σου ἐμπεριπατεῖ ἐν τῇ παρεμβολῇ σου, ἐξελέσθαι σε, καὶ παραδοῦναι τὸν ἐχθρόν σου εἰς τὰς χεῖράς σου. καὶ ἔσται ἡ παρεμβολή σου ἁγία, καὶ οὐκ ὀφθήσεται ἐν σοὶ ἀσχημοσύνη πράγματος, καὶ ἀποστρέψει ἀπό σου. ἀκούεις ὅτι τοὺς καταγωνιεῖσθαι τῶν ἐχθρῶν καὶ εὐδοκιμεῖν ἐθέλοντας, ἀπαλλάττεσθαι χρὴ παντὸς μολυσμοῦ; ἡ πάλη γὰρ ἡμῶν, οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. αἳ τὸν ἀνθρώπινον ἀκριβῶς κατασκέπτονται βίον, καὶ τῆς ἑκάστου ζωῆς πολυπραγμονοῦσι τὸν τρόπον. δεῖ δὴ οὕτως ἀμώμητόν τε καὶ ἀνεπίληπτον ἡμᾶς ποιεῖσθαι τὴν πολιτείαν, ἵνα μὴ τοῖς παρ' ἐκείνων ἐγκλήμασιν ὑποφέρηται. καὶ γὰρ καὶ ἐχθρός ἐστι καὶ ἐκδικητὴς ὁ τῆς ἁμαρτίας πατήρ. οἱ μὲν οὖν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, νόμῳ πολέμου καὶ μάχης ἀνεγειρόμενοι τοῖς ἐχθροῖς, τὰς εἰς σῶμα πληγὰς ἤτοι δέχονται τυχόν, ἢ γοῦν ἑτέροις ἐπάγουσιν. ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτω. τὰ γὰρ ὅπλα ἡμῶν οὐ σαρκικά, κατὰ τὸ γεγραμμένον. οὔκουν οὐδὲ εἰς σάρκα πληττόμεθα, ἀλλ' εἰς νοῦν καὶ καρδίαν εἰσδεχόμενοι τὰς ἐπιθυμίας, καὶ εἰς τὰ τῆς φιλοσαρκίας διαπίπτοντες πάθη. χρὴ τοίνυν ἡμᾶς παντευχίαις ἐνηρμόσθαι ταῖς πνευματικαῖς, καὶ τῇ ἄνωθεν χάριτι περιφράττεσθαι, καὶ εἰς ὅσον οἷόν τε τὸν νοῦν ἔξω βέλους νοητοῦ ποιεῖσθαι παντός. περιεσόμεθα γὰρ οὕτω τῶν ἀνθεστηκότων, καὶ πέρα παντὸς ἰόντες πάθους, ἀδιαλώβητον τῷ Θεῷ τὸ τῆς ψυχῆς τηρήσομεν κάλλος. ταύτῃ τοι φησὶν ὁ νόμος· ἐὰν δὲ ἐξέλθῃς παρεμβαλεῖν εἰς πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ φυλάξῃ ἀπὸ παντὸς ῥήματος πονηροῦ, τουτέστιν, αἰτίας ἁπάσης ἀπωτάτω ποίει σαυτόν, μηδεὶς ἔσται κατά σου λόγος ἀληθὴς ἐπ' αἰσχρῷ τε καὶ διαβεβλημένῳ πράγματι, παραιτοῦ τὴν κατάρρησιν τὴν ἐφ' ὁτῳοῦν·

A Si autem fuerit in te homo immundus ex fluxu ſuo per noctem, tum exibit caſtra, nec ingredietur in caſtra, & veſperi lauabit corpus ſuum aqua, atque poſt ſolis occaſum reuertetur in caſtra. Et locus erit tibi extra caſtra: egredieris illuc foras, & paxillus erit in zona tua, eritque cum ſedeas foris, per hunc fodies tibi ipſi, & adducendo terram teges fœditatem tuam: quia Deus tuus obambulat in caſtris tuis, vt te eripiat, & hoſtem tradat in manus B tuas, ſintque caſtra tua ſancta, nec appareat in te vllius rei deformitas, vt Deus ſe abs te auertat.] Audin' quomodo iſtos, qui volunt vincere hoſtes & Deo probari, oporteat eſſe ab omni inquinamento ablutos. Pugna enim nobis non eſt [aduerſus ſanguinem & carnem (ſicut ſcriptum eſt) ſed contra principatus, contra poteſtates, contra mundi rectores tenebrarum ſæculi huius, contra ſpiritales nequitias in cæleſtibus:] quæ humanam vitam perluC ſtrant accuratè, & vniuſcuiuſque viuendi modum inquirunt. Oportet igitur nos inculpatam & irreprehenſibilem vitam tueri, ne iſtorum criminationibus ſubiiciatur. Hoſtis enim eſt, & perſecutor noſter, peccati parens. Qui igitur in hoc mundo iure belli ac pugnæ decertant cum hoſte, hi aut ipſimet accipiunt vulnera, aut aliis infligunt. Nobis verò non ſic: quandoquidem [arma noſtra non ſunt carnalia,] ſicut ſcriptum eſt. Vnde D neque in carne vulneramur, ſed in mentem, & in cor recipimus concupiſcentias, atque in voluptatum illecebras irruimus. Idcirco oportet nos armis ſpiritalibus inſtructos, adeóque ſuperna gratia vallatos eſſe, &, quoad eius fieri poteſt, mentem extra omne telum intelligibile collocare. Ita enim ſuperiores erimus noſtris aduerſariis, omnique affectu E ſuperato animæ noſtræ pulchritudinem inuiolatam Deo ſeruabimus. Hinc lex ait: [Si egreſſus fueris ad pugnandum contra hoſtes tuos, cuſtodi te ab omni verbo malo,] hoc eſt, ab omni criminatione quàm longiſſimè abſtrahito, nec ſit vllum verbum aduerſus te verum, in rebus prauis & turpibus, deuitáque in quacumque re vituperationem,

Epheſ. 6

2. Cor. 10. 4.

neque habeat locum contra te omne verbum malum. Quòd autem oporteat nos carnalis immunditiæ crimina excutere ac deuitare, oſtendit figuratè, quòd cum qui ſe fluxu polluit, iubeat exire è caſtris, & veſperi aqua ablui, ac tum demum ſibi reuertendum eſſe domum, & in ipſa denique ſi voluerit caſtra. Iam quid hæc res ſit, & quis in huiuſmodi ſenſus ſit, dicere conabor. Nam ſi facta fuerit aliqua pollutio humana, cùm mens ſeſe paululum deflexerit ad mollitiem, atque admiſerit impetum prauatum cupiditatum, tum eum qui peruenit in gregem ſanctorum cenſet Dominus ſeparandum eſſe: neque cum immundis patitur mundum commiſceri. Nullo enim modo permittit peccatum, quod corrumpit in nobis, irriprehenſum. Cæterùm inueniemus in Chriſto purificationem mundati aqua, iuxta illud: [Lauamini, & mundi eſtote.] Idque facientes circa veſperam, hoc eſt, in nouiſſimis ſæculi temporibus, ſicut videre licet in gregibus gentium. Qui enim coinquinati erant cæteris voluptatibus, quique olim manebant extra caſtra ſanctorum, procul remoti à ſacro grege, hi per ſanctum baptiſma aſſecuti ſunt mundationem, & cùm quondam longinqui eſſent, nunc ſocii & conciues poſthac & participes ſpei facti ſunt, nempe in tempore aduentus Chriſti, quaſi in veſpere atque in ipſo præſentis ſæculi occaſu. Ait igitur lex illis, qui expetunt Chriſti purificationem, amouendam eſſe voluptatis criminationem. Sed erit tibi, ait, locus extra caſtra, & egredieris illuc foras, ſitque tibi paxillus ſub zona tua, & cùm ſederis foris, fodies per hunc, atque adducendo terram operies fœditatem tuam. Quia Dominus Deus tuus obambulat in caſtris tuis, vt te eripiat, tradátque inimicum tuum in manus tuas. Et erunt caſtra tua ſancta, & nihil in eis apparebit fœditatis. Conuenit enim eos qui cupiunt victoriam de hoſtibus intelligibilibus obtinere, quanta poteſt maxima diligentia, omnem, vt dixi, immunditiæ ſpeciem vitare. Sed quoniam in multis labimur omnes, laborátque hominis natura procliuitate in vitium, verùm *nemo intelligit delicta*, iuxta Pſalmiſtæ vocem: ideo ſi contingat, ait,

Eſai.1.16.

Pſal.18.14

Tomus primus.

A καὶ ἀποῤῥαγείτω κατὰ σοῦ πᾶν ῥῆμα πονηρόν. ὅτι δὲ ἡμᾶς καὶ τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας ἀποφορτίζεσθαι χρὴ τὰ ἐγκλήματα, προέδειξεν αἰνιγματωδῶς, τὸν ἐκ ῥύσεως αὐτοῦ μεμολυσμένον ἔξω μὲν ἰέναι τῆς παρεμβολῆς ἐπιτάττων ἀπολούεσθαι δεῖν ὕδατι πρὸς ἑσπέραν, ὑποστρέφειν δὲ οὕτως οἴκαδέ τε λοιπὸν, καὶ εἰς αὐτὴν, εἰ βούλοιτο, τὴν παρεμβολήν. εἶτα τί τὸ χρῆμα, καὶ τίς ἂν γένοιτο τῶν τοιούτων ὁ νοῦς, διαφράζειν πειρασόμεθα. εἰ γὰρ γένοιτό τις ἀνθρώπινος μολυσμὸς βραχὺ πρὸς τὸ ἄνηκες τοῦ νοῦ διανενευκότος, καὶ ἀνέντος εἰσβολὴν ταῖς εἰς τὸ B φαῦλον ἐπιθυμίαις. ὅσον μὲν ἧκεν εἰς τοῦτο τὸν τῶν ἁγίων πληθύος ἀποδιορίζεσθαι δεῖν, δεδικαίωκεν ὁ δεσπότης, καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις τὸν καθαρὸν οὐκ ἐᾷ συναυλίζεσθαι. ἀφίησι γὰρ οὐδαμῶς ἀνεπίπληκτον ἐν ἡμῖν τὴν καταφθείρουσαν ἁμαρτίαν. ἀλλ' εὑρήσομεν ἐν Χριστῷ τὴν κάθαρσιν. ὕδατί τε διαῤῥαντιζόμενοι, κατά γε φημὶ τό, λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε. τοῦτο δρῶντες τὸ πρὸς ἑσπέραν, τουτέστιν, ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς. ὃ δὴ καὶ πεπερασμένον κατίδοι τις ἂν ἐπὶ ταῖς τῶν ἁγίων C ἀγέλαις. οἱ γὰρ ταῖς ἐκτόποις φιλοσαρκίαις μεμολυσμένοι, οἱ τῆς τῶν ἁγίων πληθύος καὶ παρεμβολῆς ἔξω μένοντές ποτε, οἱ πόῤῥω που τῆς ἱερᾶς ἀγέλης, τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος πεπλουτηκότες κάθαρσιν, γεγόνασιν ἐγγὺς οἱ μακράν, κοινωνοὶ τῶν ἁγίων ἀποδεδειγμένοι, καὶ συμπολῖται λοιπὸν καὶ συμμέτοχοι τῆς ἐλπίδος, ἐν καιρῷ δηλονότι τῆς ἐπιδημίας τῆς οἱονεί πως ἐν ἑσπέρᾳ καὶ πρὸς αὐταῖς γενομένης ταῖς τοῦ παρόντος αἰῶνος D δυσμαῖς. δεῖν μὲν οὖν ἔφη, τοὺς τὴν ἐν Χριστῷ κάθαρσιν ἐμπορευομένους ἀποκρούεσθαι φιλεῖν τὰ ἐκ τῆς φιλοσαρκίας ἐγκλήματα. ἀλλ' ἔσται σοι, φησὶν, καὶ τόπος ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἐξελεύσῃ ἐκεῖ ἔξω, καὶ πάσσαλος ἔσται ἐπὶ τῆς ζώνης σου. καὶ ἔσται ὅταν διακαθιζάνῃς ἔξω, καὶ ὀρύξεις ἐν αὐτῷ καὶ ἐπαγαγὼν κατακαλύψεις τὴν ἀσχημοσύνην σου ἐν αὐτῷ. ὅτι κύριος ὁ Θεός σου ἐμπεριπατεῖ ἐν τῇ παρεμβολῇ σου, ἐξελέσθαι σε καὶ παραδοῦναι E τὸν ἐχθρόν σου εἰς τὰς χεῖράς σου. καὶ ἔσται ἡ παρεμβολή σου ἁγία, καὶ οὐκ ὀφθήσεται ἐν σοὶ ἀσχημοσύνη πράγματος. παραιτεῖσθαι γὰρ ὅτι μάλιστα πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας πρέποι ἄν, ὡς ἔφην, τοὺς κατανδρίζεσθαι τῶν νοητῶν ἐπιθυμοῦντας ἐχθρῶν. ἐπειδὴ δὲ πολλὰ πταίομεν ἅπαντες, καὶ νοσεῖ μὲν ἡ ἀνθρώπου φύσις τὸ εὐόλισθον εἰς τὸ πλημμελὲς, συνίησι δὲ οὐδεὶς παραπτώματα, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν· εἰ δὲ γένοιτο, φησὶ, μιᾷ

A τῶν ἐμφύτων καὶ ἐν ἡμῖν ἀκαθαρσιῶν μονονουχὶ περιθραύεσθαι, καὶ ἁλίσκεσθαί τινα νενοσηκότας τῶν ἔξω νόμου καὶ ζωῆς ἁγιοπρεποῦς. ἐνοικεῖ γὰρ τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος. πρῶτον μὲν, μὴ ἐναργῶς καὶ ἀκρύπτως, μήτε μὴν ἐν ὄψει πολλῶν τὰ ἐκ τῆς ἀῤῥωστίας παραχείσθω πταίσματα· ἀλλ' ἔστω ἔξω καὶ λεληθότως, καὶ ὡς ἀνωτάτω τῆς παρεμβολῆς, εἶτα ταῖς ἐπανορθώσεσι τούτων καλυπτέσθω φησί. σοφοὶ γὰρ κρύψουσι τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, κατὰ τὸ γεγραμμένον. καταλήξαντες δὲ τῶν πλημμελημάτων, καὶ ταῖς εἰς τὸ ἄμεινον ῥοπαῖς ἀνα- B στοιχειοῦντες τρόπον τινὰ τὸν νοῦν, εἰς τὸ δεῖν ἑλέσθαι τὸ ὠφελοῦν, ἐκ μέσου ποιούμεθα τῶν ἤδη προεπταισμένων τὸ ἀκαλλὲς, καὶ τὴν κάκοσμον ἁμαρτίαν ταῖς τῶν ἐφεξῆς εὐωδίαις νικήσαντες, εἰσελευσόμεθα πάλιν εἰς τὴν τῶν ἁγίων παρεμβολὴν, τουτέστιν, εἰς τὴν τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίαν. ἐν Χριστῷ δὲ καὶ τοῦτο διαπεραίνεται. καὶ τίνα τρόπον; εἰ λάβοιμεν τὸν ἑαυτῶν σταυρὸν, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνὴν, γοργῷ καὶ εὐζωνοτάτῳ κεχρημένοι φρονήματι. C τὸ γὰρ ἔχειν ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ζώνης πάσσαλον, ἤγουν τὸ ξύλον, τοῦτο δή που τάχα πλαγίως ἡμῖν ὑποσημαίνεται. πνευματικὸς οὖν ὁ νόμος, καὶ τῶν νοητῶν τὴν ὑποτύπωσιν ποιεῖσθαι φιλεῖ τὰ σωματικά. οὐ γάρ ἐσμεν ἐν ἀκαθαρσίαις, ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ πεποιηκότος Θεοῦ, εἰς ἀφεδρῶνας ἰόντες, καὶ περιττωμάτων τῶν ἀπὸ γαστρὸς ἑαυτοὺς ἀπαλλάττοντες. ἀλλ' ὡς ἔφην ἀρτίως, τύποι καὶ εἰκόνες τῶν νοητῶν εἶεν ἂν καὶ τὰ ἐν αἰσθήσει κείμενα. D δεῖ δὲ οὖν ἡμᾶς καταχωννύειν τὰς ἀκαθαρσίας· ὅτι κύριος ὁ Θεὸς περιπατεῖ ἐν τῇ παρεμβολῇ. ἐνοικεῖ γὰρ ἐν ἡμῖν καὶ ἐμπεριπατεῖ Χριστός· κἂν ἄσημον ἴδῃ πρᾶγμα καὶ ἀκαλλὲς ἐν ἡμῖν, ἐπανίσταται παραχρῆμα. ἅγιον γὰρ πνεῦμα σοφίας φεύξεται δόλον, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων. εἰ δὲ εὑρίσκει καθαροὺς καὶ διεσμηγμένους, καὶ παθῶν ἀμείνους καὶ μο- E λυσμῶν, ἐνοικήσει προθύμως, καὶ ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ἀπαλλάξει. τοιγάρτοι φησίν· ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος. καὶ πάλιν· ἐξέλθετε ἐκεῖθεν, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι, λέγει κύριος. ἐκκεκαθαρμένους γὰρ οὕτω προσδέξεται χαίρων ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ

aliquâ naturali immunditiâ occupari, & deprehendi aliquem laborantem iis rebus, quæ legi ſanctæque vitæ repugnant (habitat enim in membris carnis peccati lex) tunc quidem primò non apertè & indiſſimulanter, neque in conſpectu multorum ponantur delicta infirmitatis, ſed quaſi extra & latenter, adeóque longiſſimè à caſtris: deinde emendationibus contegantur, ait propterea: [Sapientes enim occultant ſuas turpitudines,] ſicut ſcriptum eſt. Nam cum peccare ceſſemus, & per inclinationes ad melius traducamus quodammodo mentem ad eligendum id, quod nobis eſt ſalutare, tum è medio tollimus lapſuum deformitatem priorum, & fœtorem peccati per ſequentem bonam fragrantiam ſuperantes, ingrediemur iterum in caſtra ſanctorum, hoc eſt, Eccleſiam primogenitorum. In Chriſto autem hoc perficitur: ſed quomodo, dic mihi? ſi accipiamus ſuam quiſque crucem, iuxta ipſius verbum, acri expeditiſſimóque animo præditi. Nam quod habeamus ſub zona paxillum aut lignum, obliquè nobis quaſi ipſam crucem adumbrat. Lex ergo eſt ſpiritalis, & ſolet ad deſcriptionem rerum intelligibilium adhibere corporalia. Non enim ſumus immundi in conſpectu Dei qui fecit nos, euntes ad ſeceſſum, & ſuperfluitatibus ventris nos exonerantes. Sed hæc quæ in ſenſus exteriores cadunt, vt dixi, typi atque imagines ſunt rerum intelligibilium. Oportet itaque immunditiam terra occultare. Quia Dominus Deus tuus, ait, obambulat in caſtris tuis. Habitat enim & ambulat in nobis Chriſtus. Et cùm videt in nobis rem turpem ac fœdam, illico diſcedit. [Spiritus enim ſapientiæ fugiet dolum, (ſicut ſcriptum eſt) & diſcedet à ſtultis cogitationibus.] At ſi inuenerit iam mundos & ablutos, atque affectibus inquinationibúſque ſuperiores, tum promptè inhabitabit, & è manu hoſtium liberabit. Vnde ait: [Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum.] Et rurſus: [Exite hinc, & immundum ne tetigeritis, tunc ego recipiam vos, dicit Dominus.] Nam qui ſic emundati ſunt, cum gaudio recipit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per quem & cum quo ſit Deo

Sap. 1. 5.

Leu. 11. 44. & 19. 2. & 18. 5. Deut. 10. 17. 1. Pet. 1. 16. Eſai. 52.

ac Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

De duodecim lapidibus albario illitis trans Iordanem.

SAPIENS inprimis erat diuinus Paulus dicens veteres per Moſis ſcripta ad Chriſti myſterium introduci. Ita enim ſe res habet, & verus eſt ſermo. Nam ſi transferamus ea quæ per Moſen præcepta ſunt, ad veritatem, pulcherrimum in ipſis reperturi ſumus ſenſum ſpiritalem. Nam ſi mordicus adhæreſcamus literæ, neque ea quæ in typis ſunt tranſilientes, audiemus Prophetam dicentem: " [Valdè effodite ad fundamenta.] Nullum enim fructum aut vtilitatem ex vmbris percipiemus, ſed inutile omnino efficiemus mandatum. Idcirco & diuinus Moſes velum ponebat in faciem ſuam; quò ſignificaret, vt arbitror, cordatioribus, quòd duplex ſit lex, quódque in intimis lateat veritas, & vmbra ſit inſtar laruæ inducta, quódque exteriora ſuperfluum quoddam tegumentum ſint interiorum atque occultorum. Docet ergo nos in Deuteronomio Moſes, quòd noui, atque in Chriſto teſtamenti doctores loquentur quidem per tempus ſermonem per ipſum, quódque introducturi ſint ad veritatem, & manifeſtiorem literæ expoſitionem facturi, ſpiritaliter eam interpretantes. Ita enim ſcriptum

Deu.17.1 " eſt: [Et præcepit Moſes ſenioribus Iſrael, dicens: Cuſtodite omnia " mandata hæc, quæ ego præcipio vobis hodie. Et erit in die, in quo " ingreſſi fueritis Iordanem in terram " quam Dominus Deus dat tibi, tum " eriges ei lapides magnos, & albario illines eos, ſcribéſque in lapides " omnia verba legis huius, cùm ſcilicet tranſieritis Iordanem, & ingreſſi fueritis terram, quam Dominus " Deus dat tibi, terram fluentem lacte " & melle, quemadmodum dixit Dominus Deus patrum tuorum. Eritque " vt cùm tranſieritis Iordanem, erigatis lapides hos, quos ego tibi mando " hodie, in monte Gabal, & illines eos " albario, extruéſque ibi altare Domino " Deo tuo: altare ex lapidibus, nec adhibebis ipſis ferrum. Ex lapidibus integris extrues altare Domino Deo tuo,

καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Περὶ τῶν λίθων κεκονιαμένων.

ΣΟΦΟΣ ἦν ἄγαν ὁ θεσπέσιος Παῦλος παιδαγωγεῖσθαι λέγων τοὺς ἀρχαιοτέρους διὰ τῶν Μωσέως γραμμάτων ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον. ἔχει γὰρ ὧδε τὸ χρῆμα, καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. μετατρέποντες μὲν γὰρ εἰς ἀλήθειαν τὰ διὰ Μωσέως τεθεσπισμένα παγκάλην οὖσαν ἐν αὐτοῖς τὴν θεωρίαν εὑρήσομεν. καὶ ἀτρὶξ ὥσπερ ἡμμένοι τοῦ γράμματος, καὶ τῶν ἐν τύποις οὐ μεθιέμενοι λοιπὸν, ἀκουσόμεθα τοῦ προφήτου λέγοντος· λίαν ἐβαθύνατε εἰς κάθισιν. οὐδὲν γὰρ ἐγκεκριμένον καὶ ὀνησιφόρον ἀληθῶς ἔν γε ταῖς σκιαῖς εὑρήσομεν· ἀνέγκλητον δὲ παντελῶς ἀποφανοῦμεν τὴν ἐντολήν. ταύτῃ τοι καὶ ὁ θεσπέσιος Μωσῆς κάλυμμα ἐτίθει ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, κατασημαίνων οἶμαί που τοῖς νουνεχεστέροις, ὅτι διπλοῦς ὁ νόμος· καὶ ἔστι μὲν ἐσωτάτω τὸ ἀληθές· ἐπενήνεκται δὲ προσώπου δίκην ἡ σκιὰ, καὶ περιττὸν ἐπίβλημα τοῖς κεκρυμμένοις ἐστὶ τὰ ἐξωφανῆ. διδάσκει τοίνυν ἡμᾶς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ Μωσῆς, ὅτι τῆς νέας καὶ ἐν Χριστῷ διαθήκης οἱ μυσταγωγοὶ, λαλήσουσι μὲν κατὰ καιροὺς τὸν δι' αὐτοῦ λόγον. παιδαγωγήσουσι δὲ πρὸς ἀλήθειαν, καὶ φανερωτέραν τοῦ γράμματος ποιήσονται τὴν ἀφήγησιν, πνευματικώτερον ἑρμηνεύοντες. γέγραπται δὲ οὕτω. καὶ προσέταξε Μωσῆς καὶ ἡ γερουσία Ἰσραὴλ, λέγων· φυλάσσεσθε πάσας τὰς ἐντολὰς ταύτας, ἃς ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον· καὶ ἔσται ᾗ ἂν ἡμέρᾳ διαβῆτε τὸν Ἰορδάνην, εἰς τὴν γῆν ἣν κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, καὶ στήσεις σεαυτῷ λίθους μεγάλους, καὶ κονιάσεις αὐτοὺς κονίᾳ, καὶ γράψεις ἐπὶ τῶν λίθων πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου, ὡς ἂν διαβῆτε τὸν Ἰορδάνην, ἡνίκα ἂν εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν ἣν κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου δίδωσί σοι, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι, ὃν τρόπον εἶπε κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου σοί. καὶ ἔσται ἐὰν διαβῆτε τὸν Ἰορδάνην στήσετε τοὺς λίθους τούτους, οὓς ἐγὼ ἐντέλλομαι σήμερον, ἐν ὄρει Γαιβάλ· καὶ κονιάσεις αὐτοὺς κονίᾳ· καὶ οἰκοδομήσεις ἐκεῖ θυσιαστήριον κυρίῳ τῷ Θεῷ σου· θυσιαστήριον ἐκ λίθων· οὐκ ἐπιβαλεῖς ἐπ' αὐτοὺς σίδηρον. λίθους ὁλοκλήρους οἰκοδομήσεις τὸ θυσιαστήριον κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. καὶ ἀνοίσεις ἐπ' αὐτὸ

ὁλοκαυτώματα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, καὶ θύσεις θυσίαν σωτηρίου, καὶ φάγῃ, καὶ ἐμπλησθήσῃ καὶ εὐφρανθήσῃ ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. καὶ γράψεις ἐπὶ τῶν λίθων τούτων πάντα τὸν νόμον τοῦτον. ἄθρει δέ μοι πάλιν ὅτι ποιεῖσθαι προστέταχεν οὐ πάρεργον τοὺς ἐπί γε τοῖς ἐσομένοις περὶ αὐτῶν λόγους, πλείστης ὅσης ἐπιμελείας αὐτοὺς ἀξιοῦν. οὗτοι δ' ἦσαν, οἱ παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων. ἕκαστα δὲ ἀνὰ μέρος ὡς ἔνι διατρανοῦν εὖ μάλα πειρασόμεθα. εἰ γὰρ γένοιτο, φησὶ, διαβῆναι ὑμᾶς τὸν Ἰορδάνην, εἰσελθεῖν δὲ καὶ εἰς τὴν περιπόθητον τῆς ἐπαγγελίας γῆν, τότε δὴ τότε μεγάλους ἐφ' ὑψηλοῦ θέντες λίθους, κονιάσετε μὲν αὐτοὺς, ἐγγράψετε δὲ πάντα τὸν νόμον τοῦτον σαφῶς σφόδρα. λίθοι μὲν οὖν οἱ μεγάλοι καὶ ὑψοῦ τεθειμένοι, τῶν ἁγίων ἡμῖν ἀποστόλων σημαίνουσι τὸν χορὸν, οἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλοὶ, καὶ περίοπτοι κατὰ τὸ ἀληθές εἰσιν. ὅσον γὰρ ἧκεν εἰς ἀρετὴν, καὶ εἰς αὐχήματα πολιτείας τῆς ἐν Χριστῷ, τὸ ἰσοστατοῦν ἐν τούτοις οὐδέν. εὑρίσκομεν γὰρ ἐν ταῖς ὑπεροχαῖς ἀνεστηκότας τοὺς καθ' ἡμᾶς, καὶ πολὺ δὴ λίαν ὑπερκειμένους. τίς γὰρ, εἰπέ μοι, νοῦν ἔχων περὶ τῶν ἴσων ἁμιλλήσεται τοῖς ἱεροῖς ἐκείνοις καὶ διαβοήτοις ἀνδράσιν, οὓς καὶ φίλους ἰδίους ὠνόμασεν ὁ Χριστός; οὐκέτι γὰρ, φησὶ, λέγω ὑμᾶς δούλους. ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ. φῶς δὲ αὐτοὺς τοῦ κόσμου, καὶ ἅλας τῆς γῆς ὠνόμασε. καὶ τοῖς ἰδίοις καὶ αὐτοῦ πρέπουσιν ἀξιώμασι κατηγλαϊσμένους ὁρᾶσθαι προστέταχεν· εὐεργέτας ἐτίθει, καὶ ἰατροὺς ἀπέδειξεν οἰκουμενικοὺς, λέγων· ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μεγάλοι δὴ οὖν οἱ λίθοι, καὶ ὥσπερ ἐν ὄρει κείμενοι. τὸ γὰρ τῆς δόξης περιφανὲς καὶ τὸ ἐν εὐκλείᾳ περίοπτον, ὑψοῦ δὴ λίαν καὶ ὥσπερ ἐν ὄρει κειμένους φαίνεσθαι ποιεῖ. ἀλλὰ τίνες ἂν εἶεν οἱ ἱστάντες τοὺς λίθους; οἱ διαβαίνοντες τὸν Ἰορδάνην. οἱ εἰς ἅγιον Χριστὸν πιστεύσαντες, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καταπλουτοῦντες χάριν. οὗτοι δὴ πάντως ἐφ' ἑαυτοῖς ἀνιστᾶσι διδασκάλους καὶ μυσταγωγοὺς, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τοὺς μαθητὰς, τοὺς ἁγίους ἀληθῶς καὶ ἀπολέκτους λίθους. περὶ ὧν ἡμῖν λόγον ἔφη προφητικὸν, ὅτι λίθοι ἅγιοι κυλίονται ἐπὶ τῆς γῆς. μονονουχὶ γὰρ κατεκυλίσθησαν τοῖς ὑπ' οὐρανὸν, οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ, περινοστοῦντες τὴν οἰκουμένην, καὶ τοῖς

A & offeres holocauſtum ſuper illud Domino Deo tuo: & ſacrificium ſalutis ſacrificabis, edéſque ibi, & lætaberis, ac ſaturaberis coram Domino Deo tuo, ſcribéſque in lapides totam hanc legem.] Hic mihi rurſum obſerua, quo pacto iuſſerit non eſſe omittendam curam ſermonum, qui de ipſo futuri eſſent, ſed quàm maximam diligentiam eis adhibendam. Talia autem fuerunt, quæ à ſanctis Apoſtolis dicta ſunt. Sed nunc ſin-
B gula particulatim, quoad eius fieri poteſt, dilucidè declarare conabimur. Nam ſi tranſgreſſi fueritis, inquit, Iordanem ad deſiderabilem promiſſionis terram poſſidendam, tunc demum magnos lapides erectos albario illinite, & manifeſtè admodum totam legem ipſis inſcribite. Lapides igitur iſti magni & in editiore loco poſiti, ſignificant ſanctorum Apoſtolorum chorum, qui reuera magni &
C excelſi ac præcellentes ſunt. Quantum enim ad virtutem, & ad gloriam vitæ in Chriſto attinet, nihil ipſis æquiparari queat. Inueniemus enim eos incomparabiliter excellentiores nobis. Quis enim, obſecro, mente præditus de æqualitate contendet cum ſanctis illis atque inclytis viris, quos Chriſtus ipſe appellauit amicos? [Non enim, ait, dico vos ampliùs ſeruos, ſed amicos meos.] Item vocat eos *lucem mundi, & ſalem terræ*, at- Matt.5.15 &c. Marc.9.51 Luc.14.34.
D que adeò ſua ipſius gloria ac dignitate illuſtres videri iuſſit, conſtituique benefactores & medicos huius vniuerſi, dicens: [Infirmos curate, leproſos mundate, dæmonia eiicite, Matt.10.8 mortuos excitate: gratis accepiſtis, gratis date.] Magni igitur ſunt lapides iſti, & tanquam in monte conſtituti. Gloriæ enim ſplendor & laudis excellentia faciunt eos valdè ſublimes, & quaſi in editiori loco poſitos. Sed qui ſunt iſti qui erexerunt lapi-
E des? Qui tranſierunt Iordanem. Hi enim crediderunt in Chriſtum, & ſancti baptiſmatis gratiam ſunt conſecuti. Ergo ipſi conſtituunt ſuper ſeipſos diſcipulos Saluatoris noſtri magiſtros atque Doctores; lapides verò ſanctos & electos, de quibus nobis Propheticus ſermo ait: [Quia lapides ſancti voluuntur ſuper terram.] Diuini Zach.9.16. enim diſcipuli quodammodo deuoluti ſunt per totum orbem, atque vbiuis terrarum pietatis, qua præditi

erant, pulchritudinem oſtenderunt, verámque margaritam prædicarunt, pretioſum illum lapidem, hoc eſt, Chriſtum. Lapides autem albario illiti habent ſcripturam, nempe legem admodum expreſsè. In ſanctis enim Apoſtolis ſubtiliter & perſpicuè reperiemus contemplationes legis, non iam ampliùs litera adumbratas, neque caliginoſum habentes velum, & vmbram, ſed ſplendorem & puritatem. Doctrina enim ſanctorum eſt ſpiritalis. Loquuntur vtique apertè legem. Atque hoc arbitror eſt, quòd ipſa lex lapidibus albario illitis valdè ſcitè inſculpatur, ſecundùm Scripturam. Porro conſecratis lapidibus, in quibus erat lex, iubet deinceps ex aliis lapidibus altare exſtruendum, nempe ex integris ac viuis ſaxis, hoc eſt, non inciſis, quæque nullo ferri ictu læſa ſint. Ecquæ verò poteſt huius rei eſſe ratio? Lapis etenim *ſummè angularis electus* Chriſtus eſt. Poſitus autem eſt in fundamenta Sion. In ipſo enim firmati ſumus, atque ipſum veluti tutum ac firmum fundamentum nacti: etiam nos tanquam lapides viui ſuperædificati ſumus, domus ſpiritalis in templum ſanctum, in habitaculum Dei in ſpiritu. Nihilominus tamen ſumus etiam veluti altare quoddam, ſimul collecti ſecundùm vnitatem ſpiritalem, fideique in Chriſtum bonum odorem ſpirantes, gloriámque virtutis per ipſum veluti odoratiſſimum thymiama Deo ac Patri offerentes. Hinc & diuinus Paulus nobis ſcribit: [Exhibete membra veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deóque acceptam, nempe rationabilem cultum veſtrum.] Ergo etiam nos lapides ſumus, quamquam integri & rudes, neque ferro icti. Qui enim ipſum, vt dixi, Chriſtum redolent, perfectè mentem ſuam conſecrant, non diſtracti ad ea quæ ſunt in mundo, neque amplius vulnera, quæ impurum atque execrabile peccatum infligit, circumferunt; ſed quemadmodum Chriſtus eſt indiuiſus, ita quoque & ipſi ſunt ſimplices & veraces, ſolique Deo affixi, cauentes autem ne videantur diuidi ad ea quæ carnis & mundi ſunt. Ita ſeipſum Deo conſecrauit S. Paulus vbi ſcribit: [Mihi viuere Chriſtus; mori autem lucrum.] Porrò meminiſſe oportet, quomodo eandem legem nobis etiam alibi præceperit Deus, ita dicens:

1.Pet.2.6. — Rom.12.1 — Phil.1.21

A ἀπολύτως ἐχῇ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς εὐσεβείας διηχοῦντες τὸ κάλλος, καὶ τὸν ἀληθῆ μαργαρίτην διακηρύττοντες, τὸν ἕνα καὶ πολυτίμητον λίθον, τουτέστι, τὸν Χριστόν. κεκονιαμένοι δὲ οἱ λίθοι γραφὴν ἔχουσι, τὸν νόμον σαφῶς σφόδρα. ἐν γὰρ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις λεπτῶς καὶ ἀναφανδὸν τὰς ἐν νόμῳ θεωρίας εὑρήσομεν, οὐκέτι τῷ γράμματι κατεσκιασμένας, οὐδὲ ἀμυδρὸν ἐχούσας ἐπίβλημα τὴν σκιάν, λαμ- B πρὰς δὲ καὶ καθαράς. πνευματικὴ γὰρ τῶν ἁγίων ἡ παίδευσις. λαλοῦσι δὲ οὕτω λαμπρῶς τὸν νόμον. καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστι, κεκονιαμένοις τοῖς λίθοις ἐγγράφειν αὐτὸν σαφῶς σφόδρα, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀναθεμένων δὲ τῶν λίθων, ἐφ' οἷς ἦν ὁ νόμος, ἀναδείμασθαι δεῖν ἔφη θυσιαστήριον ἐξ ἑτέρων ὁλοκλήρων λίθων, τουτέστιν, ἀδιατμήτων, καὶ ταῖς ἐκ σιδήρου πληγαῖς οὐκ ἠδικημένων. καὶ τίς ἂν γένοιτο καὶ τοῦδε λόγος; λίθος μὲν γὰρ ἀκρογωνιαῖος C ἔντιμος ὁ Χριστός· τέθειται δὲ καὶ εἰς τὰ θεμέλια Σιών. ὑπ' αὐτῷ γὰρ ἐρηρείσμεθα, καὶ ὑποβάθραν ὥσπερ τινὰ λαβόντες αὐτὸν ἀσφαλῆ καὶ ἀκράδαντον. καὶ ἡμεῖς ὡς λίθοι ζῶντες ἐποικοδομούμεθα, οἶκος πνευματικός, εἰς ναὸν ἅγιον, εἰς κατοικητήριον Θεοῦ ἐν πνεύματι. ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐσμὲν καὶ οἱονεί τι θυσιαστήριον, συναγηγερμένοι μὲν καθ' ἕνωσιν τὴν πνευματικήν, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν εὐωδιάζον- D τες, προσκομίζοντες δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ καθάπερ ἐν τάξει τῶν εὐοσμοτάτων θυμιαμάτων τὰ ἐξ ἀρετῶν αὐχήματα. καὶ γοῦν ἡμῖν ὁ θεσπέσιος ἐπιστέλλει Παῦλος. παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. λίθοι δὲ οὕτω καὶ ἡμεῖς αὐτοί, πλὴν ὁλόκληροι καὶ ἄπληγες. οἱ γὰρ αὐτόν, ὡς ἔφην, εὐωδιάζοντες τὸν Χριστόν, ὁλοτελῆ ποιοῦνται τῆς ἑαυ- E τῶν διανοίας τὴν καθιέρωσιν· οὐ μεμερισμένοι πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ, οὔτε μὴν τὰ ἐκ τῆς βεβήλου καὶ βδελυρᾶς ἁμαρτίας ἔτι φοροῦντες τραύματα· ἀλλ' ὥσπερ ἐστὶν ἀμέριστος ὁ Χριστός, οὕτω καὶ αὐτοὶ μονότροποί τε καὶ ἀληθεῖς· Θεῷ μὲν μόνῳ προσκείμενοι, παραιτούμενοι δὲ μερίζεσθαι δοκεῖν εἰς τὰ σαρκός τε καὶ κόσμου. οὕτως ἑαυτὸν ἀναθεὶς, ὁ ἱερὸς γράφει Παῦλος· ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν, Χριστός· καὶ τὸ ἀποθανεῖν, κέρδος· μεμνῆσθαι δὲ ἀναγκαῖον, ὡς τὸν αὐτὸν ἡμῖν ἐν ἑτέροις κατεχρησμῴδησε νόμον, οὕτω λέγων·

ἐὰν δὲ θυσιαστήριον ἐκ λίθων ποιήσῃς μοι, οὐκ οἰκοδομήσεις αὐτοὺς τμητούς, τὸ γὰρ ἐγχειρίδιόν σου ἐπιβέβληκας ἐπ' αὐτό, καὶ μεμίανται. ὁλόκληροι δὲ οὕτω καὶ ἄπληγες οἱ λίθοι κατά γε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένους τρόπους. ἀλλὰ φάγῃ, φησί, καὶ ἐμπλησθήσῃ ἐκεῖ, καὶ εὐφρανθήσῃ ἐναντίον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. τοῖς γὰρ εἰς τοῦτο λοιπὸν ἀφιγμένοις εὐκλείας, ὡς εὐωδιάζειν δύνασθαι τὸν Χριστόν, ἁρμόσειεν ἂν καὶ σφόδρα εἰκότως, καὶ τὸ τῆς ἱερᾶς καὶ θείας ἀναπιμπλᾶσθαι τροφῆς, καὶ μὴν καὶ εὐφραίνεσθαι νοητῶς ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ. διαπεραίνεται δὲ καὶ τοῦτο ταῖς μυστικαῖς εὐλογίαις κεχρημένων ἐν ἐκκλησίαις τῶν πεπιστευκότων εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A [Si altare ex lapidibus feceris mihi, ne accipias od ſtructuram ipſos politos. Si enim vel ſcalpellum admoueris, coinquinatum eſt.] Sint igitur lapides integri, & non inciſi, quemadmodum iam dictum eſt. [At comedes, ait, ibi, & ſaturaberis, & gaudebis coram Domino Deo tuo.] Qui enim eò gloriæ peruenerunt, vt poſſint Chriſtum redolere, iis conuenit meritò, vt ſacro & diuino ſaturentur cibo, itémque ſpiritaliter læ- B tentur in Dei oculis. Perficitur autem & hoc ab iis, qui ſpiritalibus benedictionibus vſi ſunt, & in Eccleſia crediderunt in Chriſtum noſtrum, per quem & cum quo ſit Deo ac Patri gloria cum ſancto Spiritu nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

Exod. 20. Deut. 27. 5. Ioſu. 8. 31. — Deut. 27. 7.

Περὶ ἐκλογῆς τοῦ Ἰησοῦ.

ΟΡΘΩΣ δὴ σφόδρα συνεὶς ὁ σοφὸς Ἰωάννης, καὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ τῆς Μωσέως διακονίας τὸ μέτρον, περιαπεφώνηκε λέγων, ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. ἀλλ' ἦν μὲν ὁ νόμος ἕτοιμος εἰς ὀργήν, καὶ τοῖς παραβαίνουσιν εὐθὺς καὶ ἀμελητὶ πικρὰς ἐπετίθει δίκας· ἁπαξαπλῶς κατηγόρει τῆς φαυλότητος, καὶ τῆς ἁμαρτίας ἐποιεῖτο τὴν κατάῤῥησιν. ἁμαρτία γάρ, φησίν, οὐκ ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου. καὶ πάλιν, τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου· πλημμελημάτων δὲ ἡμᾶς ἀνίησιν ὁ Χριστός. δικαιοῖ γὰρ ἐν χάριτι, καὶ ἁγιάζει τοὺς πεπιστευκότας, καὶ τῶν πάλαι τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένων εἰσκομίζει τὸ πέρας. ὅτι δέ ἐστιν ἐπ' ἀμφοῖν ἀληθῆ, σαφηνιεῖ πάλιν ὁ Παῦλος, ὡδὶ γεγραφώς. τὸ μὲν γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. γράμμα μὲν γὰρ ὀνομάζει τὴν ἐν νόμῳ σκιάν· πνεῦμα δὲ αὖ, τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν; φημὶ δὴ τὴν εὐαγγελικήν· ἣν τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην κεκαινούργηκεν ὁ Χριστός. ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἦν ἄμεμπτος ἡ πρώτη, ταύτῃ τοι λοιπὸν ἀναγκαίως καὶ ὁ τῆς δευτέρας ἐζητήθη τόπος. καὶ τὴν μὲν ἐπαλαίου Θεός, καινὴν ὑπισχνούμενος. συνεσταλμένου δὲ ὥσπερ Μωσέως καὶ ἐκ μέσου λοιπὸν γεγονότος, ἀνέφυ τρόπον τινά, καὶ καθηγητὴς ἐφ' ἡμῶν ἀνεδείχθη Χριστός· δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ, καὶ εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν

De electione Ioſue.

C CVM ſapiens ille Ioannes optimè intelligeret & Chriſti myſterium, & Moſaici miniſterii menſuram, exclamauit, dicens: [Lex per Moſen data eſt: gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta ſunt.] Verum enimuerò lex quidem erat prompta ad iram, & de tranſgreſſoribus ilico graues pœnas ſumebat, continuóque accuſabat de malitia, & peccati damnationem inducebat. [Peccatum enim non imputa- D tur, cùm lex non eſt.] Et rurſus: [Peccatum non cognoui, niſi per legem.] Chriſtus autem contrà peccata nobis remittit. Iuſtificat enim in gratia, & ſanctificat eos qui crediderunt, quæque olim Patribus promiſſa ſunt, ad finem perducit. Quòd autem hæc de vtroque vera ſint, declarabit nobis rurſus Paulus, qui ita ſcripſit: [Litera occidit, ſpiritus autem viuificat.] Nam literam vocat vmbram legis, quemad- E modum ſpiritum vocat cultum in ſpiritu & veritate, hoc eſt, Euangelicum; quem per totum orbem prædicauit Chriſtus. Cùm enim primus non eſſet omnino irreprehenſibilis, neceſſariò deinceps huic ſecundo quæſitus eſt locus, atque hunc quidem antiquauit Deus, nouum pollicitus. Moſe igitur quaſi remoto, & è medio ſublato, exortus eſt quodammodo ac dux noſter declaratus Chriſtus, per quem & in quo tranſlati in regnum cælorum ſempiternam

Ioan. 1. 17. — Rom. 5. 13. — Ibid. 7. 7. — 2. Cor. 3. 6.

ſempiternam felicitatem conſequemur, ſyncerám & ſanctam, omnique culpa vacuam degentes vitam. Quæ autem antiquis per Moſen præcepta ſunt, introducunt nos ad hoc, vt ita affecti ſimus & ſentiamus. Ita enim ſcriptum habetur:
Deut. 31. 7. [Et vocauit Moſes Ieſum, dixitque ei coram toto Iſraele: Confortare, & eſto robuſtus. Tu enim ingredieris ante faciem huius populi in terram, quam iurauit Dominus patribus noſtris, daturum ſe ipſis, túque hanc ſorte diſtribues eis; & proficiſcetur Dominus tecum. Ipſe non dimittet te, neque te deſeret. Ne timeas aut terrearis.] Cùm optimus Moſes eſſet è rebus humanis emigraturus, & in ſupernas poſtea transferendus manſiones, ſubſtituitur quodammodo & ſuccedit in principatum diuinus Ieſus. Veteri enim atque antiqua litera quaſi ceſſante, cultuque legali, ſicut iam dixi, fermè coarctato, deſcendit ad nos è
Rom. 1. 14. cælis Vnigenitus, *& homo factus eſt.* Hic verò, etſi omnium Dominus eſſet, vt Deus, antiquiſſimum habens hac in re dignitatis ſplendorem, tamen ita demiſit, vt propter noſtri ſimilitudinem, ad principium regni vocatus fuiſſe videatur. Hinc & ipſe
Pſal. 2. 6. ait: [Ego conſtitutus ſum rex ab ipſo (nimirum à Deo & Patre) ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius.] Nullus igitur reducat nobis iterum Moſen, qui ceſſit Chriſti gloriæ, neque valeant ampliùs typi, neque vmbra à quoquam
Apo. 21. 5. prætendatur. [Vetera enim præterierunt, ecce noua facta ſunt omnia.] Aut ſi quis præſumat hoc facere, is ſciat ſe diuinam œconomiam vilipendere, & diuinam voluntatem profligare, adeóque venerandum atque ingens myſterium diſſipare. Qui enim adhuc typis adhæreſcit, poſt Ieſum declaratum, is quàm longiſſimè à grege ſanctorum ſeparabitur exſors, & beneficiorum quæ per Chriſtum iis conferuntur expers. Quod cùm nonnullis ex Galatis accidiſſet, apertis verbis eos increpabat Paulus, dicens:
Gal. 3. 1. [O ſtulti Galatæ, quis vos faſcinauit, vt non obediatis veritati? quibus ante oculos Ieſus Chriſtus præſcriptus eſt crucifixus. Hoc ſolum cupio diſcere à vobis. Ex operibus legis ſpiritum accepiſtis, an ex auditu fidei? Adeóne

A εἰσκεκομισμένοι τὴν τοῖς ἀπεράντοις αἰῶσι συντρέχουσαν εὐημερίαν ἀποληψόμεθα, τὴν διαγῆ καὶ ὁσίαν, καὶ πάσης αἰτίας ἀπηλλαγμένην διαβιοῦντες ζωήν. πεπαιδαγώγηκε καὶ πρὸς τοῦτο οὕτως ἡμᾶς διακεῖσθαι καὶ φρονεῖν αὐτὰ τὰ διὰ Μωσέως τοῖς πάλαι τεθεσπισμένα. γέγραπται γὰρ ὧδε. καὶ ἐκάλεσε Μωσῆς Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ ἔναντι παντὸς τοῦ Ἰσραήλ· ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε. σὺ γὰρ εἰσελεύσῃ
B πρὸ προσώπου τοῦ λαοῦ τούτου εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσε κύριος τοῖς πατράσιν ἡμῶν δοῦναι αὐτοῖς, καὶ σὺ κατακληρονομήσεις αὐτὴν αὐτοῖς. καὶ ἔσται κύριος ὁ συμπορευόμενός σοι μετὰ σοῦ. οὐ μή σε ἀνῇ, οὐδὲ μὴν ἐγκαταλίπῃ σε. μὴ φοβοῦ, μηδὲ δειλία. μέλλοντος ἀπαίρειν παρ' ἡμῖν τοῦ πανάριστου Μωσέως καὶ εἰς τὰς ἄνω λοιπὸν μεθαρμόζεσθαι μονάς, ἀντεισάγεται τρόπον τινὰ καὶ διαδέχεται τὴν ἡγεμονίαν ὁ θεσπέσιος Ἰησοῦς. καταλήγοντος γὰρ ὥσπερ τοῦ παλαιοῦ καὶ ἀρχαίου γράμματος
C καὶ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας, καθάπερ ἤδη προέφην, μονονουχὶ καὶ συνεσταλμένης, καταπεφοίτηκε πρὸς ἡμᾶς ἐξ οὐρανοῦ ὁ μονογενής, καὶ ἐν εἴδει γέγονε τῷ καθ' ἡμᾶς. ὁ δὲ τῶν ὅλων κατεξουσιάζων Θεὸς ὡς ὁ πρεσβύτατον ἔχων τὸ ἐπὶ τῷδε λαμπρὸν ἀξίωμα, συστέλλεται χρησίμως διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν τὸ εἰς ἀρχὰς βασιλείας κεκλῆσθαι δοκεῖν. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν· ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· δῆλον δὲ ὅτι τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς,
D ἐπὶ Σιὼν ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα κυρίου. εἰκόντα δὴ οὖν τῇ τοῦ Χριστοῦ δόξῃ Μωσέα, μηδεὶς εἰς μέσον ἀγέτω πάλιν. μὴ κρατείτωσαν οἱ τύποι, μήτε μὴν ἀναμοχλευέσθω πρός τινος ἡ σκιά. τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά. ἢ εἴπερ τις ἕλοιτο τοῦτο δρᾶν, ἴστω τὴν θείαν ἀτιμάζων οἰκονομίαν, καὶ τοῦ Θεοῦ δόκησιν ἀποβιαζόμενος, καὶ τὸ σεπτὸν καὶ μέγα παραλύων
E μυστήριον. ὁ γὰρ τύποις ἔτι προσκείμενος μετὰ τὴν ἀνάδειξιν Ἰησοῦ, καταλόγων μὲν τῶν ἱερῶν ὡς ἀποτάτω κείσεται· ἀπόκληρος δὲ καὶ ἀμέτοχος παντελῶς τῶν διὰ Χριστοῦ χαρισμάτων ἀποδειχθήσεται. τοῦτό τοι παθόντας τῶν ἐν Γαλατίᾳ τινὰς ἐλέγχει σαφῶς ὁ θεσπέσιος γράφων Παῦλος· ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐσταυρωμένος. τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν. ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως

A ἀνόητοί ἐστε, ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; εἶτα τούτοις προσεπάγει πάλιν· ἀπηλλοτριώθητε ἀπὸ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε. τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. ἡμεῖς γὰρ διὰ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. πιστὸς μὲν γὰρ ἀληθῶς, καὶ τῶν ὅτι μάλιστα διαφερεστάτων, ὁ μέγας Μωσῆς. ἀλλ' ἦν οἰκέτης, καὶ τοῦτο αὐτῷ μέτεστιν, μεσίτης καὶ διάκονος τοῦ κατακρίνοντος νόμου. ἐπεδήμησε δὲ ὁ τούτου δεσπότης, καὶ εἰσκεκόμικεν ἡμῖν τὴν δικαιοῦσαν χάριν. B ἠρεμείτω τοίνυν ὁ νόμος, ὁ τῆς ἁμαρτίας κατήγορος, ἡ τῆς κατακρίσεως διακονία, δι' οὗ τὰ πάντα συνέκλεισεν εἰς ἁμαρτίαν ὁ Θεός, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀλλὰ τί πρὸς Ἰησοῦν ὁ μέγας ἔφη Μωσῆς; ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε. σὺ γὰρ εἰσελεύσῃ πρὸ προσώπου τοῦ λαοῦ τούτου εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσε κύριος τοῖς πατράσιν ἡμῶν δοῦναι αὐτοῖς, καὶ σὺ κληρονομήσεις αὐτὴν αὐτοῖς. ὅρα τοίνυν τοῦ νόμου τὴν προαγόρευσιν. οὐκ ἠγνόησεν ὁ Μωσῆς τοῦ σωτῆρος τὴν δόξαν, τὴν ἀσύγκριτον C ὑπεροχὴν τὴν κατὰ παντὸς ἁγίου, μᾶλλον δὲ ἁπάσης κτίσεως λογικῆς. ἔγνω τὴν ἄμαχον χεῖρα, τὴν παναλκῆ καὶ ἀκαταγώνιστον ἐξουσίαν, μονονουχὶ δὲ καὶ κατατεθήπει βλέπων πίπτοντας ἐχθρούς, ἀπονοοῦντα θάνατον, φεύγοντα σατανᾶν, καὶ τὸν ἀνίκητον πάλαι καὶ δυσκαταγώνιστον θῆρα περιδεῆ τε ἡττώμενον, ἐμφραττόμενον τῆς ἁμαρτίας τὸ στόμα, λεπροὺς ἐκκεκαθαρμένους, καταπεφρικότας δαίμονας, καὶ θάλασσαν ἀγριαίνουσαν, ἑνὶ κατευναζομένην D ῥήματι. οὐκ ἠγνόησεν ὅτι δεδικαίωκεν ὁ δι' αὐτοῦ νόμος οὐδένα. καὶ γὰρ ἦν ἀμήχανον αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας, ἀπαλλάξει δὲ τὴν οἰκουμένην ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων, καὶ ἐπείπερ ἐστὶν αὐτὸς ἡ ἀλήθεια, καὶ ὁ κατὰ φύσιν ἅγιος, ἁγιάζει τοὺς πεπιστευκότας τῷ ἰδίῳ αἵματι. καὶ θανάτου μὲν καὶ φθορᾶς ἀμείνους ἀποφαίνει. εἰσκομίζει δὲ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, τὴν ἀξιέραστον E ἀληθῶς καὶ ἁγίαν γῆν τῆς ἄνω μονῆς, τὴν ἐν οὐρανῷ καλλίπολιν, τὴν τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίαν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός. ὅτι δὲ συναθλήσεται καὶ συνεργάσεται πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ καθ' ἡμᾶς γεγονότι τῷ υἱῷ, καθίστησιν ἐναργὲς προστεθεικὼς Μωσῆς· καὶ κύριος ὁ συμπορευόμενος μετά σου οὐκ ἀνήσει σε, οὐδ' οὐ μὴ ἐγκαταλίπῃ σε. παναλκὴς μὲν οὖν ὁ υἱός, καὶ ἄμαχον ἔχει τὴν ἐξουσίαν·

A ſtulti eſtis, vt cùm cœperitis ſpiritu, nunc carne conſummemini?] Deinde his ſubiungit: [Alienati eſtis à Chriſto, qui per legem iuſtificamini. Gratia excidiſtis: nos enim per fidem iuſtitiæ ſpem exſpectamus.] Fidelis enim reuera & vnus ex præſtantiſſimis erat Moſes: attamen ſeruus erat, atque ipſius quidem officium erat eſſe mediatorem legis condemnantis. Chriſtus autem aduenit huius Dominus, qui & attulit nobis gratiam iuſtificantem. Faceſſat B igitur lex, quæ peccati accuſatrix eſt, & condemnationis miniſtra, per quam Deus omnia concluſit ſub peccatum, vt omnium miſereatur, ſicut ſcriptum eſt. Sed quid magnus ille Moſes ait ad Ieſum? [Confortare, & eſto robuſtus. Tu enim ingredieris ante faciem populi huius in terram, quam iurauit Dominus patribus noſtris, daturum ſe eis, túque ipſam ſorte diſtribuis eis.] Ecce tibi legis prædictionem. Non ignorauit Moſes Saluatoris noſtri gloriam, illam C incomparabilem excellentiam, quam præ omnibus Sanctis, imò (vt veriùs dicam) præ omni rationali creatura habet. Cognouit hanc inexpugnabilem manum, atque omnipotentem & inuincibilem poteſtatem. Tantùm non autem obſtupeſcebat videns cadentes hoſtes, mortem deficientem, fugientem Satanam, iſtum inuictum quondam & inſuperabilem draconem iam meticuloſum & ſuperatum, os peccati obturatum, mundatos leproſos, dæmones ſtri- D dentes, mare impetuoſum vno verbo ſedatum. Non denique ignorauit quòd lex per ſe neminem iuſtificaret, vtpote cùm ſit impoſſibile taurorum & hircorum ſanguine tolli peccata. Sed Dominus noſter Ieſus Chriſtus liberabit orbem à veteribus delictis: ſiquidem ipſe eſt Veritas, & ſuapte natura ſanctus, ſanctificans eos qui crediderint ſuo ſanguine, mortéque ſuperiores eos conſtituit, introducétque in ipſum cælorum E regnum, in terram verè ſanctam & deſiderabilem, in manſiones ſupernas, in cæleſtem ciuitatem, in Eccleſiam primogenitorum, cuius opifex & creator eſt Deus. Quòd autem Filium adiuturus ſit Deus, atque in omni re quæcumque tandem ſit; ipſi cooperaturus, etſi homo ſicut nos factus ſit, confirmat apertè Moſes, qui ita addidit: [Et Dominus proficiſcetur tecũ, nec dimittet te, nec deſeret.] Omnipotẽs ergo eſt Filius, & inexpugnabili poteſtate prædi-

Gal. 5.4.

tus vtpote qui ſit ſuapte natura Deus. Sed Pater dicitur eum iuuare propter naturam humanam, idque ratione admodum conueniente, nimirum propter figuram ſeruitutis & œconomiæ rationem poſt aſſumptam carnem. Vnde Filius, vt nobis faceret fidem, ſe factum eſſe vt nos, infirmitatem homini conuenientem præ ſe fert dicens ad Deum ac Pa-
Pſal.15.10 „ trem cæleſtem: [Non reliques ani-
„ mam meam in inferno, nec dabis
„ ſanctum tuum videre corruptionem.] Porro quòd doctrina legis, ſpiritaliter intellecta, nulli fermè ante aduentum Domini innotuerit, ſed potiùs in admirationem venerit poſtquam Chriſtus illuxit, ac veluti ob oculos fuerit poſita paruis æquè ac magnis, deſcendente in nos Spiritu ſancto, per quem & intelligimus Dei profunditates, manifeſtum fieri poteſt vel ex iis iterum quæ ſe-
Deut. 31. 9. „ quuntur. Ita enim habent: [Et ſcri-
„ pſit Moſes omnia verba legis huius
„ in librum, quem dedit ſacerdotibus
„ filiis Leui portantibus arcam teſta-
„ menti Domini, & ſenioribus filio-
„ rum Iſrael. Mandauitque Moſes illis
„ in die illo, dicens: Poſt annos ſe-
„ ptem in tempore anni remiſſionis in
„ feſto ſcenopegiæ, cùm ambulet to-
„ tus Iſrael coram Domino Deo tuo,
„ in loco quem elegerit Dominus, le-
„ getis hanc legem coram toto Iſraele
„ in aures ipſorum. Congregate popu-
„ lum, viros pariter ac mulieres, & li-
„ beros, & aduenam tuum, qui eſt in
„ ciuitate tua, vt audiant, & diſcant
„ timere Dominum Deum noſtrum, &
„ ita audiant, vt omnia verba legis hu-
„ ius obſeruent atque perficiant.] Audiſne, quòd ſcripſerit legem, & præceperit ſacerdotibus, atque item ſenioribus, vt ſeptimo quoque anno in tempore remiſſionis, in feſto tabernaculi, congregent omnes iuuenes, & ſenes, & mulieres, & pueros, atque ſic congregatis prælegant ipſam. Nam quòd multi atque ægrè numerabiles anni priùs euoluendi eſſent, quàm affulgeret Dominus, & tempus incarnationis pateſieret, didicerit quis ex hoc, quòd poſt ſeptem demum annos prælegenda ſit. *Septenarius* enim numerus in Scriptura diuinitus inſpirata multitudinem deſignat, ſicut ex illa, vt arbitror, ſatis patet.
Hier.15.9 „ [Quia ſterilis peperit ſeptem.] Et alibi:

A ἐπείπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν Θεός. ἐπικουρεῖσθαι δὲ λέγεται παρὰ τοῦ πατρὸς διὰ τὸ ἀνθρώπινον πρέποντος τοῦ λόγου καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ πράγματος τῷ τῆς δουλείας σχήματι, καὶ αὐτῷ δὴ τῷ τρόπῳ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας. καὶ γοῦν ὁ υἱὸς ἵνα πιστώσηται καθ' ἡμᾶς γεγονώς, καὶ τῷ ἀνθρώπῳ πρέπον ἀσθενὲς ὑποπλάττεται, λέγων πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεόν· ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ὅτι δὲ καὶ ἡ διὰ
B νόμου παίδευσις οὐδενὶ μὲν που τάχα τῶν πρὸ τῆς ἐπιδημίας κατέστη γνώριμος νοηθεῖσα πνευματικῶς, τεθαύμασται δὲ λοιπὸν ἐπιλάμψαντος τοῦ Χριστοῦ, μονονουχὶ δὲ ἐν ὄψει τέθειται μικροῖς καὶ μεγάλοις, καταφοιτήσαντος ἐφ' ἡμᾶς τοῦ ἁγίου πνεύματος, δι' οὗ συνίεμεν καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, σαφὲς κἀκ τῶνδε δὴ πάλιν. ἔχει γὰρ ὧδε· καὶ ἔγραψε Μωσῆς πάντα τὰ ῥήματα τοῦ νόμου τούτου εἰς βιβλίον, καὶ ἔδωκε τοῖς ἱε-
C ρεῦσι τοῖς υἱοῖς Λευὶ, τοῖς αἴρουσι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης κυρίου, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις υἱῶν Ισραήλ. καὶ ἐνετείλατο Μωσῆς αὐτοῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγων, μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἐν καιρῷ ἐνιαυτοῦ ἀφέσεως, ἐν ἑορτῇ σκηνοπηγίας, ἐν τῷ συμπορεύεσθαι πάντα Ισραήλ, ὀφθῆναι ἐνώπιον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἂν ἐκλέξηται κύριος, ἀναγνώσεσθε τὸν νόμον τοῦτον ἐναντίον παντὸς Ισραὴλ εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν. ἐκκλησιάζετε τὸν λαὸν, τοὺς ἄνδρας καὶ
D τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ ἔκγονα, καὶ τὸν προσήλυτόν σου τὸν ἐν ταῖς πόλεσί σου, ἵνα ἀκούσωσι, καὶ ἵνα μάθωσι φοβεῖσθαι κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ ἀκούσονται ποιεῖν πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου. ἀκούεις ὅτι γέγραφε μὲν τὸν νόμον· ἐπισκήπτει δὲ καὶ τοῖς ἐξειλεγμένοις ἱερεῦσί τε φημὶ, καὶ μέν τοι καὶ πρεσβυτέροις ἑβδόμου παρελθόντος ἔτους, ἐν καιρῷ τῆς ἀφέσεως, ἐν ἑορτῇ τῆς σκηνοπηγίας, ἐκκλησιάζειν ἅπαντας νεανίας καὶ πρεσβύτας, γύναιά τε καὶ παῖδας,
E καὶ τότε συνειλεγμένοις ἀναγινώσκειν αὐτόν. ὅτι γὰρ ἔμελλον πολλοί τε καὶ οὐκ εὐαρίθμητοι περιτρέχειν χρόνοι, ἄχρις ἂν ἐπιλάμψῃ Χριστὸς, καὶ ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἀναδειχθείη καιρὸς, ἀναμάθοι τις ἂν διά γε τοῦ δεῖν δι' ἑπτὰ ἐτῶν ποιεῖν τὴν ἀνάγνωσιν. ὁ γὰρ ἑπτὰ ἀριθμὸς πληθύος ἂν εἴη σημαντικὸς παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ, καθ' ἐκεῖνο δὲ οἶμαί που, ἡ στεῖρα ἔτεκεν ἑπτά. καὶ πάλιν,

A μὴ καταπιστεύσῃς τῷ ἐχθρῷ σου εἰς τὸν αἰῶνα· ἑπτὰ γάρ εἰσι πονηρίαι ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ. ἔφη δέ που καὶ ὁ παροιμιαστής· ἑπτάκις πεσεῖται ὁ δίκαιος, καὶ ἀναστήσεται. ἐπιτήρει δὲ ὅτι ἐν ἔτεσι τοῖς ἑπτὰ τοῖς πρὸ τῆς ἀφέσεως, τουτέστιν, ἐν χρόνοις τοῖς πρὸ τῆς ἐπιδημίας, ὁ νόμος οὐκ ἀνεγινώσκετο. ὅμοιον γὰρ τὸ μηδὲ ὅλως ἀναγινώσκειν αὐτὸν, τὸ μηδὲν δύνασθαι νοεῖν, κἂν εἴ τις αὐτὸν ἀναγινώσκοι τυχόν. γνώριμος δὲ, ὡς ἔφην, τότε δὴ γέγονε μικροῖς τε καὶ μεγάλοις, ὅτε καὶ ὁ τῆς ἀφέσεως ἐνέστη B καιρός. ὁ μὲν γὰρ νόμος τοῖς ἀρχαιοτέροις ἐνετέλλετο, λέγων· δι' ἑπτὰ ἐτῶν ποιήσεις ἄφεσιν, καὶ οὕτω ποιήσεις αὐτήν. ἄφες πᾶν χρέος ἴδιον ὃ ὀφείλει σοι ὁ πλησίον. καὶ πάλιν, ἐὰν κτήσῃς παῖδα Ἑβραῖον, ἓξ ἔτη δουλεύσει σοι· τῷ δὲ ἔτει τῷ ἑβδόμῳ ἀφήσεις αὐτὸν ἐλεύθερον ἀπὸ σοῦ. ὁ δὲ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων, καὶ μονονουχὶ ἑπτὰ ἐτῶν, ἀφῆκε τὰ ὀφειλήματα, καὶ ἀφῆκεν ἡμαρτηκόσι τε καὶ χρεωφειλέταις οὖσιν, ἐχαρίσατο, C κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν παραβολήν, δούλους ὄντας τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὑπεζευγμένους τῷ σατανᾷ, τῷ τῆς ἐλευθερίας πνεύματι λαμπροὺς ἀπέφηνε καὶ ἠγλαϊσμένους. ἀνεδείχθη δὲ τῆς ἀφέσεως ὁ καιρὸς, ἐν καιρῷ τῆς σκηνοπηγίας, ἣ τὸ τῆς ἀναστάσεως ὑποδηλοῖ μυστήριον. ὅτε τὸ ἑκάστου τῶν ἐν γῇ κειμένων διαπήγνυται σκῆνος, ἤτοι τὸ σῶμα. ἐπειδὴ γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀνεβίω Χριστὸς, πατήσας τὸν θάνατον, καὶ σκυλεύσας τὸν ᾅδην, καὶ εἰρηκὼς τοῖς ἐν δεσμοῖς· ἐξέλθετε, D καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει· ἀνακαλύφθητε, τότε τῷ ἁγίῳ ἀνακαλλύνων πνεύματι τὴν ἀνθρώπου φύσιν, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους, καὶ τῶν ἀνακαινιζομένων εἰς ἁγιασμὸν, ἐνεφύσησε τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις λέγων· λάβετε πνεῦμα ἅγιον. τότε καὶ ἀνεῴχθησαν οἱ τῆς διανοίας ἡμῶν ὀφθαλμοί. τότε πεφωτίσμεθα, καὶ τὸν πάλαι κεκρυμμένον, καὶ οὐδενί που τάχα τῶν ἀρχαιοτέρων γνώριμον νενοήκαμεν νόμον. τότε συνηγέρθημεν τε ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς, εἰς ὃν ἐξελέξατο τόπον, τουτέστι, τὴν E ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ γεγονόσιν ἡμῖν τὸν ἐν σκιαῖς καὶ τύποις διερμηνεύουσι νόμον οἱ ἀπόλεκτοί τε καὶ ἱεροὶ μυσταγωγοὶ τε καὶ διδάσκαλοι. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοὺς τύπους εὖ μάλα μεταστοιχειῶν εἰς πνευματικὴν θεωρίαν, καὶ ἐπιστέλλει, καὶ φησί· εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα· πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ; σφα-

[Ne credas inimico tuo in æternum, ſeptem enim in corde eius nequitiæ.] Prou. 26. 25. Ibidémque in Prouerbiis ſcripſit ita: [Septies cadet iuſtus, & reſurget.] Prou. 24. 16. Obſerua autem in *ſeptem annis* qui præceſſerunt remiſſionem, hoc eſt, in temporibus ante aduentum Chriſti, quòd lex prorſus non ſit lecta. Perinde enim eſt ac ſi lecta non eſſet, ſi quis eam fortè legat, & non intelligat. Sed tunc, inquit, nota facta eſt cunctis, paruis iuxtà ac magnis, quando remiſſionis tempus aduentauit. Nam lex antiquis præcipiebat, dicens: [Poſt ſeptem annos facies remiſſionem, atque ſic facies eam: Remitte omne debitum proprium, quod debet tibi proximus.] Deut. 15. Et rurſus: [Quando poſſederis ſeruum Hebræum, ſex annis ſeruiet tibi, ſeptimo autem anno dimittes eum abs te liberum.] Ibid. 12. Nam Dominus noſter Ieſus Chriſtus in fine ſæculorum & quaſi in ſeptimo anno remiſit nobis, qui peccauimus, debita noſtra, iuxta parabolam Euangelicam, cúmque eſſemus ſerui peccati, ſatanæque ſubiugati, ſpiritu libertatis inſignes ac ſplendidos effecit. Cæterùm tempus remiſſionis enuntiatum eſt in tempore Scenopegiæ, quæ ſubindicat myſterium reſurrectionis, quando vniuſcuiuſque tabernaculum, ſiue corpus in terra iacens conglutinatur. Quando enim à mortuis reſurrexit Chriſtus, proculcata morte & inferno ſpoliato; [cùm dixit eis qui in vinculis erant: Exite, &, Apparete, eis qui degunt in tenebris;] Eſai. 49. 9. tunc Spiritu ſancto exornans hominis naturam tanquam in primitiis generis, & eorum qui erant reformati in ſanctificationem, inſufflauit ſanctis Apoſtolis, dicens: [Accipite Spiritum ſanctum.] Ioan. 20. 22. Tunc & oculi mentis noſtræ aperti ſunt. Tunc & illuminati ſumus, legémque olim abſconditam, nullique ferè ex veteribus cognitam, intelleximus. Tunc denique ſumus congregati ex finibus terræ in eum quem ipſe elegit locum, hoc eſt, Eccleſiam, in qua nobis degentibus figuras & typos interpretantur electi & ſancti Doctores atque Magiſtri. Vnde etiam diuinus Paulus ſcitè admodum transferens typos in ſpiritalem conſiderationem, ita ſcribit: [Nam ſi ſanguis taurorum & hircorum, itémque cinis vitulæ aſpergens coinquinatos ſanctificat ad carnis emundationem, quanto magis ſanguis Chriſti?] Hebr. 9. 13.

Item Iſraelitis mactantibus agnum, & adhærentibus vmbræ, ipſum myſterii typum referens ad Chriſtum, iterum ait: [Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.] Alibi etiam ita ſcribit: [Dicite mihi, qui vultis ſub lege eſſe, legem non auditis? Scriptum eſt enim, quòd Abraham duos filios habuerit, vnum ex ancilla, alterum ex libera: ſed filius ancillæ ſecundùm carnem natus erat; qui autem ex libera, per promiſſionem quæ per allegoriam dicuntur. Ipſæ enim ſunt duo teſtamenta: vna à monte Sinai in ſeruitutem generãs, quæ eſt Agar. Agar enim Sina mons eſt in Arabia, qui reſpondet præſenti Ieruſalem. Seruit enim cum filiis ſuis. At ſuperna Ieruſalem libera eſt, quæ eſt mater noſtra.] Docti igitur ſpiritaliter legem, diuinum in nobis concipimus timorem. Quòd autem ſuis temporibus vis cultus vmbratilis, quique in typis conſiſtit, coarctanda ſit, Moſes nobis iterum figuratè oſtendit. Scriptum eſt enim, quòd cùm Moſes perſcripſiſſet omnia verba legis huius in librum vſque ad finem, mandauit Leuitis portantibus arcam Teſtamenti Domini, dicens: [Acceptum librum hunc ponetis in latere arcæ Teſtamenti Domini Dei noſtri.] Intelligis quo pacto in partem vnam ipſius arcæ, non autem in medio eius præceperit reponi legem: vtpote cùm iam iam adfutura eſſent noua præcepta per Chriſtum, quibus ſanè neceſſe erat vetus mandatum cedere, & quodammodo locum dare; aut potiùs è medio auferri, vt id quod erat melius & perfectius, introduceretur. Neque tamen eiicitur omnino ex arca (accepta enim eſt in Eccleſiis lex Moſis) verùm in priore loco conſtituta non eſt, ſed quaſi coarctata, & hæſit in latere, locum dans incomparabiliter, vt dixi, præſtantioribus, hoc eſt, diuinis atque Euangelicis oraculis, per quæ in cognitionem Dei, atque adeò in omnem ſcientiam virtutis nos introduxit Chriſtus: per quem & cum quo Deo Patri gloria cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum, Amen.

Gal. 4. 21

A σφαζόντων δὲ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, τὸν ἀμνὸν, καὶ προσεδρευόντων ταῖς σκιαῖς τὸν τοῦ μυστηρίου τύπον εἰς Χριστὸν ἀναφέρων, ἔφη πάλιν, ὅτι τὸ πάσχα ἡμῶν ἐτύθη Χριστός. ἐπιστέλλει δὲ καὶ ἑτέροις, λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γὰρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται. ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, δι' ἐπαγγελίας. ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ
B εἰσι δύο διαθῆκαι. μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα. ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ. τὸ γὰρ Ἄγαρ Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ. συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ. δουλεύει γὰρ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν. μυσταγωγούμενοι τοίνυν πνευματικῶς τὸν νόμον τὸν θεῖον ἐν ἑαυτοῖς εἰσδεχόμεθα φόβον. ὅτι δὲ ἔμελλε συσταλήσεσθαι κατὰ καιροὺς τῆς ἐν τύποις καὶ σκιᾷ λατρείας ἡ δύναμις,
C προέδειξε πάλιν αἰνιγματωδῶς ὁ Μωσῆς. γέγραπται γὰρ ὅτι ἡνίκα δὲ συνετέλεσε Μωσῆς γράφων πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου εἰς βιβλίον, ἕως εἰς τέλος, καὶ ἐνετείλατο τοῖς Λευίταις τοῖς αἴρουσι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης κυρίου, λέγων· λαβόντες τὸ βιβλίον τοῦτο, θήσετε αὐτὸ ἐκ πλαγίων τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. συνιὲς οὖν ὅπως εἰς ἕν τι μέρος τῆς κιβωτοῦ, καὶ οὐκ ἐν αὐτῷ τῷ μέσῳ προστέταχεν ἀποκεῖσθαι τὸν νόμον. ὡς ὅσον οὐδέπω προσεσομένων
D τῶν νέων καὶ διὰ Χριστοῦ θεσπισμάτων, οἷς ἦν ἀνάγκη παραχωρεῖν τὴν ἀρχαιοτέραν ἐντολήν· μονονουχὶ δὲ καὶ διδόναι τόπον, ἢ καὶ ἐκ μέσου χωρεῖν, ἵνα τὸ τυχὸν ἐπεισφέρηται. οὐκ ἀποβάλλεται μὲν γὰρ τῆς ἁγίας κιβωτοῦ. δεκτὸς γὰρ ἐν ἐκκλησίαις ὁ διὰ Μωσέως νόμος. πλὴν, οὐκ ἐν προέχοντι τέθειται τόπῳ· συνεστάλη δὲ ὥσπερ καὶ μεμένηκεν ἐκ πλαγίου, παραχωρῶν, ὡς ἔφην,
E τοῖς ἀσυγκρίτως ὑπερκειμένοις, τουτέστι, τοῖς θείοις τε καὶ εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασι, δι' ὧν ἡμᾶς εἰς θεογνωσίαν, καὶ εἰς πᾶσαν εἴδησιν ἀρετῆς πεπαιδαγώγηκεν ὁ Χριστός· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

GLAPHYRORVM IN DEVTERONOMIVM FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google